Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Filius decurio pro patre,de legationib.1598
Filius dum in ciuitate est.de verb.obli.826
Filius emancipatus.ad leg.Cor.de fal.1350
Filius patris actionem,de noua.&dele.1003
Filius,qui administrabat.de sol.& libe. 1057
Filiusfamiliàs.de dona.143.
Filiusfami.exceptionem.de exce.723
Filiusfami.ex omnibus,de actio.& obli.830
Filiusfa.miles,de castren.pecu.1536
Filiusfa.neque retinere.de regu.iur.1716
Filiusfa.patre inuito.de solu.& lib.1020
Filiusfa.peculiarem.de excep.720
Filiusfa.suo nomine.de actio.& obli. 761
Filiusfa.volente.de admi.re.ad ci.pert.1605
Filiusfa.militis,de castren.pecu.1533
Filij appellatione.de ver.& rerum sig. 1650
Filij libertorum ad municipalem.1557
Filio,de legationibus.1597
Filiusfa.publi.iud.ad le.Iul.de adul.&stu.1325
Filium ob hoc.de libe.cau.316
Filiæ intestato patre.de solu.& lib. 1055
Fiscus cum,de iure fisc.1476
Fiscus in quæstione falsi,de iure fisci.1489
¶Flumina publ.de flumi.608
Fluminum publicorum,de dam.infect. 72
¶Forma censuali,de censi.1626
¶Frater autē eius.ad le.Pompe.de parri.1342
Fratres imperatores.de pœnis.1416
Fraudari vectigalis.de publi.& vect.129
Fraudis interpretatio.de regu.iur. 1713
Fructuario hæreditas.de acqui.rer.do.356
Fructus rei est,de re.iur.1710
Frugē pro reditu.de verb.& rer.signifi. 1649
¶Fugitiuus seruus.de solu.& libe.1019
Fugitiuus est.de verb.& rer.signifi.1682
Fulcinius existimat,qui ex ca.in posse.atur.517
Fulcinius,de vi & vi armata.627
Fulcinius de mortis cau.dona.177
Fullo si actione locati.de furtis.1187
Fullo vel sarcinator,de furtis.1185
Fundi appellatione.de verb.&re.signifi.1678
Fundi,quem,de excep.721
Fundi venditor.de acqui.vel amit.pos. 400
Fundum Cornelianum.de noua.& dele.1004
Fundum Titianum.de excep.720
Fur est manifestus.de furtis.1136
Furem nocturnum,ad leg.Cor.de sica.1339
Fures nocturni.de furibus balnea.1261
Furtim cæsæ,arbo.fur.cæsa.1201
Furtum à furuo.de furtis.1178
Furtum non committit.de furtis.1178
Furtum nō committit.de vsuca.seu vsur.439
Furtiuam ancillam.de furtis.1182
Furtorum genera,de furtis.1136
Furiosus & pupillus.de actio.& oblig.806
Furiosi,vel eius.de reg.iur.1703
Furioso.de re iudi.479
GEneraliter autem.de ac.vel amit.pos.383
Generaliter cum de frau.de re.iu.1713
Generaliter dicimus.de fidei.lib.228
Generaliter in omnibus,de præt.sti.1093
Generaliter.de decurionib.&eorū filijs.1567
Generaliter nouimus.de ver oblig.831
Generaliter.de fideiuss.& manda.955
Generaliter.de excep.719
Generaliter,qui & à quib.manumiss.libe.298
Generi appellatione.de ver.& re.signifi.1664
Generi seruis.de publi.iudi. 1277
¶Græcè.de fideiuss.& manda.956
Habere duobus modis dicitur,de verb.& re.significatione.1672
Hac in factum.quæ in frau.credi.564
Hac lege tenetur.ad leg.Iul.pec.1369
Hac lege tenetur.ad le.Iul.de vi.priua.1334
¶Hæc adiectio.de ver.& re.signifi.1673
Hæc autem.quib.ex cau.in pos.catur.515
Hæc enim omnia.de mor.cau.dona.161
Hæc enunciatio.de ver.& rer.signific.1683
Hæc lex.de adul. 1299
Hæc lex in vrbe.ad leg.Iul.de ambitu.1370
Hæc oratio,si liber inge.esse dica. 324
Hæc stipulatio. iudicatum solui. 1112
Hæc stipulatio.de verb.& rer.signifi. 1676
Hæc verba,ille.de verbo.& rer.signi. 1660
Hæc verba in stipul.posita.de ver.&re.si.1648
Hæc verba legis.ad leg.Iul.de adul.&stu.1307
Hæc verba quanti.de verb.& re.sign.1673
Hæc verba,cui.de verb.& rer.signific.1647
Hæreditas enim.de acqui.re.domi.349
Hæreditas in multis.de acqui.re.domi. 362
Hæreditas nihil aliud est.de reg.iur. 1708
Hæreditatis appel.de verb.& re.sig.1664
Hæreditatis appellatio.de ver.& re.sig.16586
Hæreditatem.de bo.autho.iudi.pos. 529
Hæreditatem.de dona.154
Hæreditate ab agnato.de castren.pecu.1542
Hæreditarium,de bo.auth.iud.pos. 525
Hæreditariæ rei furtum,de furtis. 1180
Hæreditariarum actionū.de actio.& obl. 803
Hæreditarij serui.de quæstionib.1391
Hæres à debitore.de fideiuss.& manda. 969
Hæres eius.de vsuca.seu vsurpa.441
Hæres de vsucap.seu vsurpa.427
Hæres seruum.qui &à quib.manumi.lib.248
Hæredis.de verb.& rerum signific.1650
Hæredis.de verb.&rerum signific.1676
Hærede instituto.de fideicom.libe.224
Hæredem.de reg.iur.1707
Hærennius ait.de verbo.& rerum signi. 1659
Hærennius Modestinus,de dec.&eorū fi.1571
¶Hi qui accessionis.de fideiuss.& manda. 972
Hi qui ad munera.si tut.vel cura.appel.1465
Hi qui ędes.ad leg.Iul.de vi publ.1333
Hi qui certa conditione.de iure immu.1592
Hi qui muneris.de vaca.& excu.mune. 1589
Hi quoque.ad leg.Cor.de sica.1339
Hi tamen.de accusa.& inscriptio.1283
His enim casibus,de furtis.1118
His oneribus.de va.& excu.mune.1590
His qui naues,de va.&excu.mu.1588
His qui pignori.de dam.infect.45
His qui se,qui.ad liber.procla.non lic.322
His verbis.de duo.re.stipu.927
¶Hoc amplius.de dam.infect.41
Hoc amplius.de furtis.152
Hoc edicto efficitur.de publi.& vectiga.127
Hoc edicto.de ope.no.nun.2.
Hoc,n.eum qui appel.in prouin.defen.1466
Hoc iure vtimur.de dona.149
Hoc interdictum.de migrando.713
Hoc interdictum.quorum lega.577
Hoc iure,de aqua quoti.& æsti.660
Hoc iure vtimur.de verb.oblig.826
Hoc iure vtimur.de solu.& libe.1054
Hoc iure vtimur.de reg.iur.1736.
Hoc sermone.si liber inge.esse dicatur. 324
Hodie licet,de pœnis.1468
Hodie qui.ad le.Corne.de fal.1360
Homo liber.de acquiren.re.domi.358
Hominis appellatione.de ver.& rerū si.1666
Hominem quem.pro suo.470
Honestè sacramento. de priuile. vete. 1544
Honor municipalis est,de mu.& hono.1581
Honorem sustinenti.de ..une.& hono.1580
Honores & munera,de decu.& eorū fil.1570
Hos accusare.de accu.& inscrip.1184
Hostes hi sunt.de ver.& rerum significa.1658
Hostes sunt,de capti.& postli.reuer. 1518
¶ Huiusmodi stipulatio.de verb.oblig.819
Huiusmodi.de verb.oblig.829
IAm tamen.iudicatum solui.1104
¶ Id apud se.de verb.& rerum sig.1665
Idem erit.de verb.oblig.855
Idem erit, probandum. quæ in frau.cre.553
Idem est.de vi & vi armata.622
Idem est.de libe.cau.309
Idem iuris est,de verb.oblig.819
Idem priuilegium.de priuil.credit.534
Ideóque si ita.de manumiss.testa.295
Ideóque.de vsucap.seu vsurpa.420
Id est.vbi.de bo.autho.iudi.pos.523
Id est,pœnæ,si fa.fur.fe.dica.1196
Id quod nostrum.de regulis iuri
Id quod pœnæ.de solutionib.& l
Id quod pro derelicto.464
Id repus.de vsucapionibus seu vsurpa 4
¶ Igitur sciendum,de liber.cau.307
¶ Illa stipulatio.de verb.obligatio.858
Illa decre.d decretis ab ordine faciēdis.1607
Illa verba,j.de verborum & rerum sig.1647
Illa verb.ij.de verb.& rerum signi.1668
Ille seruus.qui & à quib.manumiss.libe.1291
Illud certum.de lib.cau.308
Illud constat.quæ in fraud.credit.563
Illud.de manumiss.vin.190
Illud generaliter.de mort.cau.don.173
Illud meminerim°.quæ sen.sine ap.relsci.1461
Illud non.de solutio.& libera.1013
Illud relatum,de iniur.& famo.libel.1220
Illud sciendum est,j.de appel.& relatio.1440
Illud sciendum est,ij.de appella. & rela.ibid.
Illud videamus.quand appel.sit.1457
¶ Imaginaria venditio.de regu.iur. 1694
Imò eum.de libe.cau.309
Imò magis,de libe.exhi.709.
Immunitates.de iure immunitatis.1593.
Impensæ de verb.& rerum signifi.1649.
Imperator Alexander. de ap. & rela. 1448
Imperator Antoninus. de lib.cau.317
Imperator Antoninus.de pœnis.142
Imperator Antoninus.de fideicom.li.223
Imperator noster.de iure fisci.1491
Imperator noster,qui sine ma.ad li.per.788
Imperator Titus Anto.ad municipa. 1550
Imperatores de decur.& eorum fil.1572
Imperatores.de admi.re.ad ciui. perti.1605
Imperatores.ad leg.Iul.de anno. 1364
Imperatores.ad municipa.1564
Imperatores.de iure fisci.1488
Imperatores.ad senatusco.Turpi.1383
Imperatores.de bo.eo.qui ante sen.1426
Imperatores.de manumiss.testa.211
Imperatores.de cura.bo.dan.552
Imperatores.de re iudi.493
Imperatores,de priuile.credito. 538
Imperatores.de appel.& rela.1445
Imperatores,de pub.& vectig.128
Imperatores Anto.de ad.re.ad ciui.pe
Imperatores,de pollici 1615
Imperitia culpæ,de reg
Impossibilis,de verb.obli
Impossibilium,de reg.i
Impuberem,ad leg.C
Impuberem,de li
¶ In accessione tpi
In actione furti,de t
In agris,de acqui.re
In albo decurionum d
In ambiguis,de regu.i
In ambiguis.de reg.iu
Inauditum.ad leg.Co
In bello.de capt & post
In capitalibus crim,de
In causæ cognitione.d
In circulatores.de extra
Incola.ad municipalem.
Incola iam muneribus ac
In comites.ad leg.Iul.repetu.
In concedendo.de aqua plu.ar
In condemnatione.de reg.iur.1
In conuentionibus.de ver. & re.
In contrahenda venditione.de re
In conuentionalibus.de ver.oblig.
In crimine adul.ad le.Iul.de adult.&
In criminib.scrutandis.de quæstionib
In dubium.de regulis iuris. 1724
In Dardanarios,de pœn.1419
In depositi.de re iudi.479
Inde tabernacula,de ver.& re.significa
Indicasse reum,de ver.& re.significa.
In diem acceptilatio.de acceptilat.
In diem addicto.de aqua plu.arce
In diem obligatio.de non

REGALO
DON TOMAS MORENO

Universidad de

index legum.

Gets.de duob.re.stip.924
causa.ad leg.Iul.de vi publi.1331
us alienis de dona.144
effractores.de effract.&expila.1262
in eiusmodi.de præto.stipula.1096
In eo quod.de regu.iur.1701
In eo quod plus sit.de reg.iur.1718
In eo quod.de acqui.rerum domi.348
In eos.q naues furti aduer.nau.cau.stab.1193
In eos.de custo.& exhibi.reo.1294
In eum,cuius dolo.de accu.& inscript.1287
In eum,cuius dolo.de accu. & inscrip.1287
In cũ cuius instinctu.de extraor. crimi.1249
In executores.de verb.oblig.873
In factum actiones.de actio.& obli.792
Infans vel furiosus.ad leg. Cor.de sica.1340
Infamen.de public.iudi.1273
In fideicommissariis.de fideicommiss.li.220
In fisci causlis.de iure fisci.1475
In fraudem,qui & à quib.manumiss.libe.292
In fraudem, qui & à qui.manumiss.lib.ibidẽ.
In fraudem.qui & à quib manumiss.&c. 297
In fraudem fisci.de iure fisci.1491
In fraudem,quæ in fraud.credi.554
In furti actione.de furt.1165
In generali petitio.de ver.& re. signifi.1650
In hanc stipulationem.de dam. infect.78
In iis verò quæ.de solu.& libe.1011
In his officiis.de regu.iur.1725
In honorariis.de actio.& oblig.801
In honoribus.de vaca.& excu.mu.1589
In eiusmodi stipulationib.de præt.stip.1096
In illa stipulatione.de verb.obliga.825
In illa stipulatione.de verb.obliga.848
In itinere faciendo.de verb.& re.signi.1630
In insulam,de sen.pas.& restitu 1433
In interdicto.de vi & vi arma.626
In interdictis.de interdi.seu extraor.act.575
In iudicati.de re iudi.503
In iure ciuili receptum est.de reg.iur. 1722
Iniuria.de iniur.& famo.libel.1217
Iniuriarum.j.de iniur.& famo.libel.1229
iuriarum.ij.de iniur,& famo.libel.1243
riarum.iij.de iniur.& famo.libel.1244
eum.de acqui.re.domi.359
nsoria.de verb. & re. signi.1676
ia,g leg.Cor.de sica.1339
manumiss testa.194
lib.1051
c.pub.fi.601.
ri.fi.592
.1628
& resti.1433
1412
fisci.1478
de pœnis.1419
or.cau.dona.166
de solu.& lib.1035
lo.sa fiat.591
r.1691
olet.de reg.iur.1720
te.de reg.iur.1726
tionibus.de reg.iur.1694
is.de regu.iur.1703
isis.de regu.iur.1709
ausisis.de præuaricato.1260
negotiis.de actio.& obli.810
s.de acqui.re.domi.344
us.de diuer.& temp.præscri.751
b. prætoriis.j.de præto. stipu.1094
nibus prætoriis.ij.de præto. stipu.ibi.
nnib.partib.iuris.de ca.& postli.re.1513
mnibus quidem maximè.de reg.1716
mnibus rebus.de actio.obli.809
nnibus speciebus.de sol,& lib.1035
nibus temporalib.de actio.& obli.791
causa possessor.de regu.iur.1731
etis communi.de dam.infect.83
alibus actionibus.de cess.bono.11
uilem.de reg.iur.1697
x cau.in possessio.ea.516

In prætoriis stipulationib.de præto.sti.1095
In priuatis operibus.de pollicitationib.1619
In prouinciali.de ope.no.nun.9
In pupillo.de exce.716
In pupillo cui.de solu.& lib.1036
In quem etiam.de fideicom.lib.216
In quæstionibus.ad leg.Iul.maiesta.1298
In quibuscũque negotiis.de actio.&obl.807
Inquilino non datur.de dam.infect.82
In rebus.de precario.695
In reficiendo.de dam.infect.89
In rutis cæsis.de verb.& re.signi.1686
In Saluiano interdicto.de Saluia.interd.714
In senatusco.Turpi.ad senatusco.Tur.1381
In seruo.de libe.cau.309
In seruorum,de pœnis.1406
In stipulatione.iudica.so.1102
In stipulatione.j.rem ra.habe.1116
In stipulatione.2.rem ra.habe.1125
In stipularione.de dam.infect.72
In stipulationibus.de ver.ob.850
In strato omnes.de ver.& re.sign.1641
Instructam autem.de ver.& re.sig.1672
Insula est.de acqui.re.domi.360
Insulam intra biennium.de verb.obl.902
In summa.de aqua plu.arcen.101
In summa.de re iud.502
In summa sciendum est.de iure fisc.1482
In summa,vti posside.639
In tabulis.de statulibe.282
In tantum ergo.de libe.cau.309
Intelligendus est.de verb.& rerum sig.1667
In tẽpore cõstituto. de diuer.& tẽ.præs.747
In testamento quidem.de fideico.libe.245
Intestatæ sororis.pro emptore.459
Intestatus est.de ver.& re.sig.1646
Inter accusatorem,de publ.iudi.1275
Inter artifices.de solu.& lib.1023
Inter cæteros.de iure aure.anulo.300
Inter conuenientes.ad municipalem.1560
Inter creditorẽ & debi.de fidei.&manda.686
Inter diuortiũ & repudiũ.de ver.& re.si.1673
Inter donum & munus. de ver.& re.si.1673
Inter eos.de re iudi.487
Inter eos qui.de acqui.re.do.346
Inter eos.de fideiuss.& manda.980
Inter fideiussores. de fideiuss. & manda. 969
Inter fructuarium.de dam.infe.70
Inter hæc verba.de verb. & re. signifi. 1671
Inter illam.de ver.& re.signifi.1680
Inter libertos.de pollicitationibus.1618
Inter liberas tãtũ.ad l.Iul.de adul.& stu.1302
Inter omnes constat.de fur.1160
Inter mortis cau. de mor.causa dona.174
Inter pares.de re iudi.494
Inter pœnas.de interdi.& rele.1429
Inter publica,de ver,& re,sig.1634
Inter quos.de dam.infect.85
Inter stipulantem.de verb.oblig 868
Inter stuprum.de ver.& re,sig.655
Interdum ex.rem rat.habe.1120
Interdum accidit de furtis.1164
Interdum ex conuentione.rem ra.habe.1102
Interdum.de publi.& vectiga.135
Interdum euenit.de publi,iudi.1272
Interdum eius rei.de acqui.vel amit.pos.393
Interdum fur.de furtis.1172
Interdum proprietatem.de ver.& re.si.1649
Interdum pura stipulatio.de ver.oblig. 861
Interdum.de natali.resti.302
Interdictum de precario.de precario.700
Interdicto.quorum bonorum.577
Interdicto.de vi & vi armata.629
Interdicta.de interdic.seu extraor.actio.576
Interdictorũ,de interdict.seu extraor.act.573
Interdictum quod vi. quod vi aut clam.690
Interesse.de acqui.vel amit.pos.404
Interest enim.de priuile.credi.533
Interest enim nostra,de liber.cau.304
Inter fructuarium.dẽ damno infect.70
Interpretatione legum.de pœnis.1421

Intra annos.de iure aure.annu.301
Intra triduum.de appel.recip.1458
In testamentis.de reg.iur.1693
In totum.de reg.iur.1712
In toto & pars.de reg.iur.1720
In toto iure generi.de reg.iur.1714
Intra dies constitutos.de re iudi.478
Intra quatuor annos.de diuer.&tẽp.præs.750
Intra.de appel.recip.vel non.1458
In venditione.de bo.autho.iud.pos.525
Inuitus.de fideicom.lib.242
Inuitus.de regu.iur.1738
Inuito.de regu.iur.1710
In vsu.de verbo,& re.sig.1668
In vsucapione.de diuer.& tempo.præsc.753
In vsucapionibus.de vsuc.seu vsurpa.420
In vulgari.de ver,& re.sign.1668
¶Is autem.iudicat.sol.1104
Is cuius.de aqua plu.arcen.103
Is cuius.j.de fur.1138
Is cuius.ij.de fur.1139
Is cuius.iij.de fur.1186
Is cuius ope.ad leg.Iul.de adul.& stu.1310
Is cui bonis.de ver.oblig.824
Is cui ex stipulatu.de fur.1139
Is cui fideicommissaria.de quæstio.1397
Is cui opus,de ope.no.nun.32
Is cui.de act.& obli.803
Is cum quo,de aqua pluuia arcen.111
Is damnum.de regulis iur.1724
Is qui.de sol.& lib.1041
Is qui alienum.de ver.obli.849
Is qui bonis cessit.j.de cessio. bo.511
Is qui bonis cessit.ij.de cessio.bo.ibid.
Is qui dicit.de excep.717
Is qui ex stipulatu.de actio.& oblig.806
Is qui ex causa.de fideicom.lib.224
Is qui in domum.de iniur. & famo.libe.1244
is qui in puteum.quod vi aut clam.681
is qui in reatu.ad l.iul.maiest.1299
is qui in legatione,de leg.1599
is qui natus.de ver.& rerum sig.1678
is qui opem.de fur.1154
is qui prædam.ad l.iul.pecu.1369
is qui rem.qui.ex cau.in pos.ea.522
is qui reus.de pub.iud.1272
is qui seruum castrandũ.ad l.Cor.de sic.1339
is qui suis.de manumiss.178
¶Ita fidei.de iure fisc.1490
ita liber.de statulib.268
itaque fullo.de fur.1138
itaque hoc casu.de fideicom.lib.236
ita stipulantus.de verb.ob.891
item apud.de iniur.& famo.libe.1232
item miles.de re iud.487
item partus.de excep.rei iudi.727
item quæ ex animalibus.de acqui.re.dom.331
item si alter.de stipu.seruo.939
item si ob id.de doli mali & met.exce.758
item si seruus.de stip.ser.939
item vestis.de captiuis & post.reuer. 1500
item si victus.de excep.rei iudi.728
itinere faciendo.de ver.& re.sig. 1630
¶Iudex post eaquam.de re iudi.501
iudici ab appellatorib.de iniu.&famo.li.1247
iudicatæ quidem.de excep.rei iudi. 742
iudicatum solui.j.iudicatum solui.1108
iudicatum solui.ij.judica.sol.1109
iulianus ait.de manumiss.testa.206
iulianus ait.de doli mali & met.excep. 774
iulianus ait.de confe.506
iulianus debitor.de manumiss.183
iulianus lib.3.de excep.rei iud.724
iulianus,qui &à qui.manumiss.lib.290
iulianus.de mor.cau.dona.160
iulianus scribit.de ver.obli.907
ius nostrum non patitur.de reg.iur. 1692
iuris italici.de censib.1628
iuris ratio.de manumiss.187
iure naturæ æquum est.de reg.iur.1741
iura sanguinis.de reg.iur.1692

iusiurandũ.

Digesti Noui.

Iusiurandũ.quarũ rerũ actio non datur. 779
Iusta.de manumiss.vin.189
Iusta enim,vti posside.634
Iusta interpretatione.de ver.& re.sig.1676
Iustè possidet,de acq.vel amit.pos.384
Iusto errore.de vsuca,seu,vsurpa.441

Labeo ait.de aq.plu.ar.120
Labeo & Sabinus.de ver,& re. sign.1633
Labeo putat.si fam.fur.fecis.dica.1198
Labeo putauit.si quisteſt.lib.esse iusſue.1193
Labeo.de riuis.664
Labeo.de vsucapionib seu vsur.420
Labeo.lib.2.posteriorum.de statulib.275
Labeo iudicat.ad municip.1548
Labeo.lib.j.de ver.& re.sig. 1635
Lacus & stagna.de acq.re.do.339
Latæ culpæ finis.de ver.& re sig.1682
Latinus Largus,q sine manu.ad li. peru.288
Latrones.de cap.& postl.reuer.1519
¶Legatam.de admi.re.ad ciui.perti.1604
Legatus antequam.de lega.1598
Legatus contra rempub.de leg.1596
Legatus creatus,de lega.1599
Legatus municipalis. de lega.1596
Legato tempus.de lega.1597
Legato qui publicũ.de vaca.& excu.mu.1591
Legatorum nomine.pro legato.466
Lege autem.de decre.ab ord.fa.1607
Lege Corne.j.ad leg.Corne.de fal.1348
Lege Corne.ij.ad leg.Cor.de fal.1359
Lege Cornelia.j.ad leg.Cor.de sica.1336
Lege Corne.ij.ad leg.Cor.de sica.1338
Lege Flauia.de manumiss.183
Lege Flauia.ad leg.Flau.de plag.1372
Lege Iulia.de manumiss.186
Lege Iulia.j.ad leg.iul.pecu.1374
Lege iulia.ij.ad leg.iul.pecu. 365
Lege iul.de residuis.ad leg.iul.pecu. 1364
Lege iul.ad le.iul.repetun.1361
Lege iul.j.ad leg.iul.de vi pub.1331
Lege iul.ij.ad leg.iul.de vi pub.1332
Lege iul.iij.ad leg.iul.de vi pub.1333
Lege iul.de annona.ad leg.iul.de anno. 1363
Lege Pompeia.ad leg.Pom. de parri. 1341
Lege obuenire. de verb.& re.sig. 1662
Legis Fla.crimine.ad l.Fla.de plag.1271
Legis Iulig ad leg.Iul.de vi priua. 1335
Leuia crimina.de accus.& inscrip.1280
Lex Cornelia.de iniur.& famo.libe. 1220
Lex xij.tabu.ad leg.Iu.maieſt.1296
Lex xij.tab.de tigno iuncto.1188.
Lex Iulia.de repetun.ad leg.Iul.repe.1392
Lex Iulia repetun.ad leg.Iul.repe. 1361
¶Libellorum inscriptionis.de ac.&inſc.1278
Liberalis causa.de lib.cau.319
Liberationis verbum.de ver.& re.sig.1641
Liberis etiam hominibus.de lib.cau.304
Liberis hæreditatis.de doli ma.& metus exceptione.776
Liber homo.de acq.re.do.341
Liber homo in stipularum.de ver. ob.885
Liber homo,qui.de ver.ob.894
Liber homo.de stip.ser.944
Liberorum appel.de ver.&re.sig.1680
Libertas ad tempus.de manumi.test.204
Libertas inæstimabilis res est.de re.iur. 718
Libertas omnibus.de re.iur.1730
Libertas quæ.de manumiss.test. 199
Libertas testamento.de manu.test.206
Libertate.de manumiss.test.212
Libertate seruo.de statuli.277
Libertates directæ.de manu.test.208
Libertates etiam.de fideic.lib.224
Liberti appellatione.de ver.& re.sig.1670
Libertinus.de iur.aureo.anu.301
Libertus propter.ad munic.1552
Licere vnicuique.de incen.rui.naufr.1217
Licet capitalis.de ver.& re.sig.1656
Licet dubitatum.de lib.cau.320
Licet fugę tempore.de lib.cau.307
Licet interg ita de ver.& re.sig. 645
Licet neque.de acq.vel amit.pos.409
Licinius Rufinus,qui.ad lib.proc.non lic.322
Licitatio.de publica.& vect.129
Litigiosam rem.de litig.783
Litis æstimatio.pro emptore.453
Litis nomen.de ver.& re.sig.1639
Littora.ne quid in lo.public. 600
Littus est quousque.de ver.& re.sig.1652
Littus publicum est.de ver.& re.sig.1657
¶Locus certus.de acq.vel amit pos.396
Locatio.de pub.& vect. 129
Lolus est non fundus.de ver.& re.sig. 1645
Locum habet.de tab.exhib.588
Longe possess.de diuer.& tẽp.præscri. 747
¶Lucius Titius.de dona.157
Lucius Titius.de manumiss.test. 211
Lucius Titius.j.de fideicom liber.223
Lucius Titius.ij.de fideic.lib.246
Lucius Titius.iij.de fideic. liber.258
Lucius Titius.de fideiuss.& manda.968
Lucius Tit us.ad senatusc.Turp.1383
Lucius Titius.de appel.& rela.1444
Lucius Titius.de iure fis.1477
Lucius Titius,ad municipalem.1555
Lucio Titio.de aqua quoti.& æsti.661
Lucio Titio.de act.& obl.798

Magistratus municipales. ad municipalem.1558
Magistratus reipublicæ.de admin.re.ad ciui. perti.1605
Magna negligentia.de ver.& re.sig.1682
Maiestatis crimen.ad leg.iul.maiest.1298
Maiore parte anni.de ver.& re. sig.1667
Maiores lxx.annis,de iure immu.1593
Maiores xx.annis.quibus ad liber.pro.321
Maluni nauis.de ver.& re.sig.1685
Municipia qui sine manum.ad lib. peru. 288
Mandatis cauetur,de requiren.reis. 1385
Mandatis principalibus.de pœnis. 1419
Mandatis.de colle.& corpo.illic.1267
Manumisso.de manumiss.193
Manumittere.de interdi,& tale. 1428
Marcellus ait.de reg.iur.1709
Marcellus notat.de mor.cau.don.163
Marcellus scribit.de fideiuss.& manda.968
Marcellus apud Iul.de verb.& re.sig 1631
Maritus quidam.de quæstionib. 1397
Mariti lenocinium.ad l.Iu,de adul.& stu.1321
Marito quoq;adul.ad l.Iu.de adul.&stup.1317
Maritus.de acq.re.dom.352
Maturius scribit.de ver.& re.sig. 1665
Mater autẽ fam.ad l.Iul. de adul. & stu. 1304
Mater filij surrepti.de furtis.1156
Matrimonij causa.qui &à qui.manum.li.196
¶Medicus cui.de va.& extraor.cog. 1621
Medicorum.de decre.ab ord.fa.1606
Melior conditio nostra.de reg.iur.1732
Memini/ oportebit.de fur.1188
Mœuia decedens.de manumi.testa.208
Meorũ & tuorũ appellat.de ver.& re.si. 1652
Mercis appellatione.de verb.& re. sig. 1678
Mercis appellatio.de ver.& re.sig.1646
Merito.de vi & vi armata.631
Metrodorum.de pœnis.1421
¶Miles filiusfa.de castren.pecu.1534
Miles præcipua.de castren.pecu.1513
Miles qui cũ adul.ad l.Iul.de adul.& stu.1304
Miles qui in furto,de furib.balnea. 1261
Miles qui.de re iudic.477
Miles qui in commeatu.de re mili.1530
Milites agrum.de re mili.1530
Milites prohibentur.de re mili.1529
Milites si amiserint.de cu.& exhi. reo. 1294
Militum delicta.de re mili.1520
Mille passus.de ver.& re.sign.1667
Minus est actionem.de reg.iur.1740
Minus solutum,de ver.& re.sign.1638
Misso legatario.pro emptore.459
Modestinus respondit.de dona.152
¶Modestinus respondit.de solu.& lib.150
Modestinus respondit,de excep.718
Modestinus respõdit.de verb.& rer.sig.1656
Mora rei fideiussori.de verb.obli.876
Morb.sonticus.de verb.& re.sig.1657
Moris est.de pœnis.1404
Mortis causa.j.de mor.cau.dona.160
Mortis causa.ij.de mor.cau.dona.160
Mortis causa.iij.de mor.cau.dona.162
Mortis causa.iiij.de mor.cau.dona.163
Mortis cau.v.de mor.cau.dona.164
Mortis.cau.vj.de mor.cau.dõn.169
Mortis causa.vij.de mor.cau.dona.171.
Mortis causa seruum,de manumiss.184
Mortuo hære.de statulib.272
Mortuo reo.de fideiuss.967
Moschis.de iure fisci.1496
Mouentium.de ver.& re.sig.1652
¶Mulier in opus.de cap.& postli.reuer.1502
Mulier quæ dotem.de ver.obli.859
Mulier quæ.ad senatusc.Turpi.1378
Mulieris.de ver.& re.sig.1633
Mulier.de popula.act.1269
Mulierem,de accusa & inscrip.1286
Multum.de verb.oblig.834
Munerum.de mune.& hono.1573
Munerum.de mune,& hono.1583
Municipes.ad municipalem.1555
Municeps.de ver.& rer.sig.1683
Municeps.ad municipalem.1558
Municipem.ad municipalem.1546
Municipali.de decre.ab ordi.fa.1607
Munus.j.de ver.& re.sig.1635
Munus.ij.de ver.& re.sig.1679

NAm cùm vterque.de stip.ser.490
Nam ei.de dona.155
Nam & si.de fur.697
Nam & si,quod vi aut clam.680
Nam & si seruus.quod vi aut clam.687
nam origo.quod vi aut clam.680
nam quem.de ver.& re.sig.1666
nam reipublicæ.de ope.no.nun.10.
nam si non sit.de dam.infect.83
natorum.de verb.& re.sig. 1656
natura.de ver.& re.sig.1671
naturaliter.de vsucap.seu vsurpa.420
naturalem.de acq.re.do.330
naturales.de actio.& obli.792
naturaliter.de acq.vel amit.pos.385
nauib.de cap.& postli.re. 1560
nauicularij.de mune.& hono.1477
¶nec cum filiosa.de fur.1144
nec enim.de iti.actúque priua.646
nec enim ordo.de solu.& lib. 1013
nec ex prætorio.de regu.iur.1699
nec ex libertate sua.de re iud.499
nec filio,de nata.resti.302
ne in aliena.quod vi aut clam.672
ne in ea.ad l.Iul de adul.& stup.1315
nec interest liberos.ad leg.Iul.de vi pri.1335
nec licebit.de pub.& vectig.126
nec magistratib.de iniur.& famo.lib.1245
nec manifestum.de fur.1137
nec minus.de furt.1150
nec præsidis quidem nomẽ.de ope.pub.965
negotiorum gestorum.de re iud.505
negotiorum gestor.de appel.& rela.1447
nemo alieno.de reg.iur.1730
nemo damnum.de reg.iur.1736
nemo de domo.de reg.iur.1718
nemo enim persequendo.de reg.iur.1715
nemo dubitat.de reg iur.1717
nemo est qui nesciat.de duo.re.stip.925
nemo ex his qui negant.de reg.iur. 1704
nemo ideo obligatur.de reg.iur.1724
nemo plus iuris.de reg.iur.1706
nemo plus commodi.de reg.iu.1730
nemo potest.pro legat.467
nemo potest,pro derelicto.465
nemo potest gladij,de reg.iur.1710
nemo potest mutare.de reg.iu.1712
nemo prædo est.de reg.iur.1731

Index Legum.

Nemo prohibetur de exceptionib. 718
Nemo qui condemnare. de regu. iur. 1702
Nemo rem suam. de verb. obli. 868
Nemo rem suam. de verb. oblig. 876
Nemo seruum. de acq. re. do. 343.
Nemo videtur fraudare. de reg. iur. 1735
Nemini licet de dolo & itine. pub. 592
Nepos ex filio. de manumis. 186
Nepos Proculo. de verb. & re. sig. 1660
Ne cum filiosa. de fur. 1144
Ne in aliena. quod vi aut clam. 672
Ne ex libertate. de re iud. 499
Ne piscatores. de incen. rui. naufra. 1216
Ne procuratores Cæsaris. de iure fisc. 1487
Ne quid. de incen. rui. naufra. 1215
Ne quis receptam. de custo. & exhib. reo. 1293
Ne quorundam. de collu. dete. 327
Ne satisdatio. rem ra. habe. 1126
Neque infantes. de fideic. lib. 243
Neque in interdicto. de reg. iu. 1729
Neque muri. ne quid in lo. sa. fi. 591
Neque pignus, neq; depositū. de reg. iur. 1705
Neque seruus. de vsuca. seu vsurpa. 422
Neque vnde vi. de vi & vi arma. 629
Neratius consultus. de regu. iur. 1728
Neratius Priscus. de verb. & re. signific. 1650
Neratius scribit. de manumis. testa. 195
Nesennius. de re iud. 495
Nihil aliud est. de actio. & oblig. 808
Nihil aliud est. de ver. & re. sig. 1636
Nihil consensui tā contrariū. de reg. iu. 1721
Nihil dolo. de reg. iur. 1732
Nihil enim. de lib. homi. exhi. 705
Nihil est impedimento. ad municipa. 1561
Nihil interest. ad leg. Iuli. de adult. & stu. 1324
Nihil interest. ad leg. Cor. de sica. 1340
Nihil interest ipso iure. de reg. iur. 1720
Nihil interest. de cap. & postli. reuer. 1518
Nihil peti potest. de regu. iur. 1727
Nihil tam naturale. de reg. iur. 1702
Nisi consentiat. de accep. 1086
Nisi igitur. ad leg. Iul. de adul. & stu. 1301
Nisi priores. quæ in frau. cre. 564
Nisi quatenus. de bo. autho. iud. pos. 529
Nisi sunt manuefactæ. de acq. re. do. 330
Nisi voluntate. de acq. re. do. 344
¶ Nominatim. de manumis. testa. 203
Nominatim codicil. de manu. test. 206
Nomen filiarum. de ver. & re. sign. 1668
Nominis & rei. de verb. & re. sig. 1631
Non alienat. de reg. iur. 1730
Non contrahit. ad leg. Iul. maiesta. 1297
Non debere cogi. ad municip. 1549
Non debet actori licere. de reg. iur. 1703
Non debet cui. de reg. iur. 1697
Non dubito. de capt. & postli. reuer. 1502
Non dubium est. de custo. & exhibi. reo. 1293
Non esse, ne de sta. defunct. 326
Non est singulis. de reg. iur. 1725
Non est facilè. de custo. & exhib. reo. 1295
Non est nouum. de acq. re. do. 356
Non est omnino. de manumis. vin. 186
Non est permissum. de accu. & inscrip. 1277
Non est pupillus. de ver. & re. sig. 1668
Non est sine liberis. de ver. & re. sig. 1666
Non fatetur. de confes. 506
Non figura. de actio. & obliga. 802
Non fraudantur. de reg. iu. 1733
Non ideò. de noua. & deleg. 1003
Non intelligitur. de iure fisci. 1472
Non magis. pro legato. 466
Nonnulli. de accusa. & inscrip. 1283
Non omnimodo. de confes. 510
Non omne. de statulib. 282
Non omne, quod licet. de reg. iur. 1735
Non omnes desertores. de re militari. 1526
Non omnia iudicia. de publi. iudi. 1270
Non possunt vlla bona. de iur. fis. 478
Non potest dolo carere. de reg. iur. 1730
Non potest præses prouinciæ. de fur. 1178
Non potest videri. de verb. & re. sig. 1659
Non potest videri improbus. de reg. iur. 1717
Non potest videri desiisse. de reg. iur. 1741
Non prodest ei. vi bo. rap. 1211
Non puto delinquere. de iur. fis. 1478
Non quasi ipso iure rem pupil. sal. fo. 1097
Non solent. de Appe. reci. vel non. 1457
Non solent quæ abundant. de re iu. 1716
Non solet deterior. de reg. iur. 1715
Non solùm autem. de iniu. & fam. libel. 1227
Non solum autem. de lib. cau. 310
Non solùm bonæfidei. de vsuc. seu vsur. 434
Non solum. de act. & oblig. 799
Non solum in actionib. rem ra. ha. 1126
Non solum proximo. de ope. no. nun. 19
Non statim. ad l. Flauiam. de plag. 1372
Non tantum. de fideicom. liber. 255
Non tantum. de re iud. 488
Non tantum. de decurion. & eorum fil. 1571
Non tantum ei qui. de app. & rela. 1439
Non tantum delator. de iure fis. 1485
Non tantum. de ver. & re. sig. 1670
Non videbitur. de statuli. 282.
Non videntur data. de reg. iur. 1723
Non videntur cepisse. de reg. iu. 1693
Non defendere videtur. de reg. iu. 1706
Non videtur. de acq. vel amit. pos. 3941
Non videtur. de mor. cau. dona. 170
Non videtur. de libe. cau. 315
Nō videtur quisquā id capere. de re. iu. 1693
Non videtur rem amittere. de reg. iur. 1714
Non, vt à patre. de capti. & postl. reuer. 1562
Non vt ex pluribus causis. de reg. iur. 1721
Non vt quis. de bo. dam. 1422
Non vtique. de excep. 718
Non vtique. ad municipalem. 1548
Non vtique. de admi. re. ad ci. pert. 1600
Non vult hæres esse. de reg. iu. 1692
Notionem accipere. de ver. & re. sig. 1654
Nouare possumus. de noua. & deleg. 1002
Nouatio autem. de noua. & delega. 1003
Nouatio est. de noua. & deleg. 994
Nouatione legitima. de noua. & dele. 1001
Nouissima. iudicatum solui. 1113
¶ Nuda ratio. de dona. 153
Nullus videtur. de reg. iur. 1707
Nullo modo. ad l. Corn. de fa. 1348
Nulla intelligitur mora. de reg. iur. 1715
Nullum crimen patitur. de reg. iur. 1718
nundinis impetratis. de nundinis. 1610
nuptias non concubitus. de reg. iur. 1700
nuptam mihi. ad l. Iul. de adul. & stu. 1302
nunquàm actiones. de regu. iu. 1732
nunquàm actiones. de act. & oblig. 811
nunquàm in vsucapionib. de vsu. seu vsur. 432
nunquàm nuda traditio. de acq. re. dom. 348
nunquàm plura delicta. de priua. delict. 1174
nunquàm superficies. de vsuca. seu vsurp. 429
nurus appel. de verb. & re. sig. 1642
Ob casum quem. de pollici. 1614
Obligamur. de act. & obli. 808
Obligari potest paterf. de ac. & ob. 804
Obligationes. i. de act. & obli. 782
Obligationes. ij. de act. & obli. 798
Obligationum substantia. de act. & obli. 787
Obligationum ferè. de act. & oblig. 804
Ob pecuniam. de furtis. 1185
Ob triginta numos. de sol. & lib. 1049
¶ Officium regentis. de re mili. 1530
Officius rectè dicebat. de stip. seruo. 937
Οἱ ἀφ' ὑπερεσίαι. de via pub. & iti. pub. re. 603
¶ Omnis diffinitio in iure. de reg. iur. 1740
Omnes excusatio. de vaca. & excu. mu. 1586
Omnis hæreditas. de reg. iur. 1733
Omni obligationi. de fideiuf. & manda. 954
Omne delictum est. de re mil. 1528
Omnes actiones. de reg. iur. 1734
Omnes debitores, quæ in frau. cred. 564
Omnes debitores. de act. & obli. 794
Omnes exceptiones. de excep. 721
Omnes pœnales. de act. & obli. 798
Omnes populares. de popula. act. 1270
Omnes res. de noua. & delega. 994
Omnia ferè iura. de reg. iur. 1729
Omnia quæ ex testamento. de reg. iur. 1740
Omnia quæcunque. de reg. iur. 1711
Omnia quæ iure contrahuntur. de re. iu. 1717
Omnibus de mortis. de mor. cau. do. 162
¶ Operis noui. de oper. no. nun. 21
Opus nouum. de operib. publi. 1608
¶ Ordinata. de liberali caussa. 312
Ordo exercendorum. de pub. iud. 1274
Ordine decurio. ad municip. 1552
¶ Ostentum Labeo. de verb. & re. sig. 1639
¶ Oues pro. de abigeis. 1258
Pactum est. de pollicita. 1613
Palam ex. de ver. & re. sig. 1638
Palam autem. de doli ma. & me. exc. 755
Pali & perticæ. de ver. & re. si. 1670
Parem esse. de reg. iur. 1736
Parricidij. ad le. Pom. de parr. 1343
Pars stipulationis. de accep. 1082
Partum non esse. de ver. & re. sig. 637
Pater cuius filio. de iniur. & famo. libe. 1247
Pater dotem. rem ra. hab. 1132
Pater ex prouincia. de manumis. vin. 192
Pater instituto. de cap. & postl. reuer. 1503
Pater militi. de castr. pecu. 1537
Pater pro filia. de doli mal. & me. excep. 777
Pater qui castrensi. de cast. pecu. 1539
Pater qui dat. de castr. pecu. 1536
Pater sine. ad l. Iul. de adu. & stu. 1323
Paterfa. peculium. de ver. & re. sig. 1672
Paterfa. impuberi. de priui. cred. 536
Pater datur. ad leg. Iul. de adu. & stu. 1315
Patrem qui. quæ in frau. cred. 565
Patre vel marito. de quæst. 1392
Patronus. de re iud. 487
Patroni appellatione. de ver. & re. sig. 1642
Patronum post. si liber inge. esse di. 324
Patrono consentiente. de nat. rest. 303
Paulus air. de excep. 722
Paulus notat. de præto. stip. 1095
Paulus respondit. de fideicom. lib. 245
Paulus respondit. de lib. cau. 317
Paulus respondit. 1. de re iud. 496
Paulus respondit. 2. de re. iud. ib.
Paulus respondit. de do. mal. & me. exce. 776
Paulus respondit. de exce. rei iud. 745
Paulus respondit. 1. de sol. & lib. 1075
Paulus respondit. 2. de sol. & lib. 1076
Paulus respondit. de noua. & deleg. 1005
Paulus respondit. de fideiuf. & manda. 985
Plus respondit. rem ra. habe. 1118
Paulus respondit. 1. & sen. sine ap. rescin. 1463
Paulus respōdit. 2. qui sen. sine ap. rescin. ib.
Paulus respondit. ad l. Cor. de fal. 1354
Paulus respondit. 1. de leg. 1598
Paulus respondit. 2. de leg. ibid.
Paulus respondit. de ver. & re fig. 1681
¶ Peculatus crimen. ad leg. Iul. de pecu. 1369
Peculatus nequaquam. ad l. Iu. pecu. 1365
Pecuniæ appellatione. de ver. & re. sig. 1681
Pecuniæ verbum. de ver. & re. sig. 1671
Pecuniam quam. de sol. & lib. 1051
Pecuniam quę. de ope. pub. 1610
Pædius posse. de incendio rui. nauf. 1214
Pœnalia iudicia. de reg. iur. 1723
Pœna legis. ad leg. Cor. de fa. 1344
Pœna parricidij. ad l. pom. de parri. 1373
Pœna pecuniaria. ad l. Fla. de plag. 1343
Penes. de ver. & re. sig. 1646
Peregrè. de acq. vel amit. pos. 407
Per eum quē iusto. de acq. vel amit. pos. 411
Per hereditarium seruum. de acq. re. do. 341
Per interdict. ne vis fi. ei qui. in pos. mi. ē. 585
Per procuratorem. de acce. 1080
Per seruum. de acq. re. do. 361
Per seruum, de acq. re. do. 330
Permisceri. de acq. vel amit. pos. 412

Peruenisse

Digesti Noui.

Peruenisse ad te. de ver. & re. sig. 1670
Pessimum genus est. de recep. 1261
¶ Pignori obligatum. qui & à qui. ma. li. 297
Pignori rē acceptam. de vsuca. seu vsurpa. 422
¶ Placet etiam filiumfa. ad munici. 1548
Placuit eum. de manumis. 178
Planè eius actionis. de fideiu. & man. 960
Plebs est. de ver. & re. sig. 1684
Plerique putauerunt. pro hære. 461
Plerunque fit, vt etiam oa. de reg. iur. 1740
Plures earundem ædium. de damno infect. 78
Plura delicta. de act. & obli. 809
Pluribus rebus proposits. de ver. obli. 920
Pluribus stipulationibus. de accep. 1080
Plus cautionis. de reg. iu. 1699
Plus in restitutione. de ver. & re. sig. 1636
¶ Pomponius refert. de acq. vel amit. pos. 386
Pomponius tractat. de acqui. re. do. 154
Pomponius lib. xxxviij. de re iud. 493
Popularis actio. de popu. act. 1269
Popularem actionem. de popu. act. 1269
Populares actiones. de popu. actio. 1269
Portus appellatus est. de ver. & re. sig. 1645
Possessio appellata est. de acq. vel ami. pol. 366
Possessio quoque. de acqui. vel ami. pol. 410
Possessio testatoris. de vsucap. seu vsurpa. 426
Possessionem. de acq. vel amit. pos. 398
Possideri autem. de acq. vel amit. pos. 374
Possessor qui litis. pro emptore. 446
Postquam à creditore. de fideicom. lib. 256
Post appellationem. de lib. dimis. 1460
Post contractum. de dona. 147
Post rem iudicatam. de re iu. 501
Postliminiū est ius. de capt. & postli. reuer. 1513
Postliminij ius. de cap. & postli. re. 1501
Postliminio carent. de cap. & postli. re. 1515
Post venditionem. de aqua plu. arc. 118
Potest. de vsucap. & vsurpa. 439
Potest præses. de interdict. & releg. 1432
Potest accipi. de fideiuf. & mand. 955
Potest reliquorum. de ver. & re. sig. 1652
Potestatis verbo. de verbo. & re. sig. 1679
¶ Pratum est. de ver. & rerum signi. 1638
Precaria possessio. de precario. 699
Precarium est. de precario. 694
Prædia cum seruis. de acqui. vel amit. pos. 410
Prædiis à fisco distractis. de iur. fis. 1489
Prægnantis mulieris. de pœnis. 1399
Præscriptio. de vsucap. seu vsurpa. 444
Præses prouinciæ. de re iudi. 1490
Præses prouinciæ. de va. & extraor. cog. 1618
Prætor ait. de ope. no. nun. 25
Prætor ait. de dam. infect. 38
Prætor ait. de public. & vectig. 124
Prætor ait, qui ex cau. in pos. ea. 513
Prætor ait. de bo. autho. iud. possi. 527
Prætor ait. vt in flu. pub. naui. li. 611
Prætor ait. ne quid. in lo. pub. vel iti. fi. 593
Prætot ait. de lo. pub. fruen. 601
Prætor ait. de via pub. & iti. pu. resi. 602
Prætor ait. vtrobi. 711
Prætor ait. de vi & vi arma. 613
Prætor ait. quod vi aut clam. 670
Prætor ait. de incendio rui. nau. 1211
Prætor ait. de ripa munienda. 612
Prætor ait. de iti. actuque pri. 643
Prætor ait. de cloacis. 668
Prætor ait. de migrando. 712
Prætor ait. de fonte. 667
Prætor ait. de riuis. 663
Prætoriarū stipulationum. de præto. sti. 1089
Prætor ait. de tabu. exhib. 152
Prætor ait. j. vi bonorum rapto. 1203
Prætor ait. ij. vi bonorum raptorum. 1209
Prætor ait. de sepul. vio. 1252
Prætor bonorum possessorem. de reg. iur. 1721
Prætor edixit. de iniu. & famo. libel. 1223
Prætor eos. de vaca. & excusa. mu. 1591
Prætoris officium. de dam. infect. 37
Prætoriæ autē stipulationes. j. de præt. sti. 1092
Prætoriæ stipulationes. ij. de præto. sti. 1093
Prætoriæ stipulationes, iij. de præto. stip. 1094
Præuaricator est. de præuarica. 1259
Præuaricationis iudicium. de præua. 1259
Præuaricatores. de ver. & re. signifi. 1678
¶ Primus omnium, ne de sta. defun. 327
Primo gradu, quæ in frau. credi. 566
Princeps bona. de ver. & rerum signifi. 1536
Prior tamen. de admi. re. ad ci. perti. 1603
Priuilegia quædam. de re. iur. 1729
Priuilegia. de priuile. credi. 539
¶ Probrum. de verb. & re. signi. 1640
Proculus air. de dam. infect. 77
Procurator ad exhibendum. rem ra. ha. 1117
Procurator cùm peteret. rem ra. habe. 1131
Procurator Seij. de actio. obli. 811
Procurator. rem ra. habe. 1119
Proditores vel transfugæ. de re mili. 1529
Prohibere autem quod vi aut clam. 672
Proinde & quatuor. de stip. ser. 937
Pronunciatio. de verbo. & re. signi. 1673
Pronunciatum. de verbo. & re. signi. 1641
Propemodum tantum. de ver. & re. sig. 1651
Proponebatur. de castren. pecu. 1535
Propriè bona. de ver. & rerum signi. 1650
Propter incendium. de pollicita. 1613
Proxenetica. de proxeneticis. 1623
Prospexit. qui & à qui. manumis. lib. 292
Prouinciales. de ver. & rerum. signifi. 1673
Prout quisque contractus. de solu. & liber. 1052
Proximus est. de verb. & rerum signifi. 1652
Proximi ap. de ver. & rerum signi. 1667
Proximum sacrilegio. ad leg. Iul. maiest. 1295
Pro derelicto. pro derelicto. 464
Pro donato. pro donato. 461
Pro emptore possidet. pro emptore. 447
Pro hærede. pro hærede. 460
Pro legato vsucapi. pro legato. 466
Pro legato. pro legato. 467
Pro regione. de acqui. re. do. 335
Pro soluto. pro soluto. 445
Pro suo. pro suo. 469
¶ Puberes sine cui actionib. de ver. oblig. 884
Publica accusatio. de pub. iud. 1271
Publica iudicia. ad leg. Iul. pecu. 1370
Publicorum iudiciorum. de pub. iud. 1271
Pueri appel. de ver. & rer. signi. 1677
Pupillus est. de ver. & re. sign. 1685
Pupillus mutuam. de actio. & obli. 810
Pupillus nec velle, nec nolle. de re. iur. 1727
Pupillus patri hæres. quæ in frau. cre. 567
Pupillus quantum. de acqui. re. do. 336
Pupillus qui. de manumis. vin. 193
Pupillus si. de priuile. credi. 541
Pupilli debitor. de sol. & lib. 1068
Pupillo solui. de sol. & lib. 1017
Pupillum per acceptilationem. de acce. 1080
Pupillū, qui proximo pubertati. de reg. iu. 1719
Pure. de doli mali & me. excep. 771
Quancunque enim quæstionem. de requirendis reis. 1385
Quandiu possit valere. de reg. iu. 1716
Quanuis alienus. de dam. infect. 44
Quanuis aduersus. de vsucap. seu vsurp. 426
Quamuis ancillam. de precario. 699
Quanuis enim. de fur. 1135
Quamuis pupillus. de acq. vel amit. posse. 400
Quanuis res furtiua. de fur. 1180
Quanuis saltus. de acqui. vel amit. pos. 409
Quanuis stipulanti. de sol. & lib. 1036
Quanuis. de acqui. re. do. 357
Quanuis. de bo. autho. iud. pos. 530
Quanquam autem. de aqua plu. arc. 107
Quanquam autem, quod vi aut clam. 685
Quanquam. de cloacis. 670
Quantæ audaciæ. de pu. & vecti. 133
Quantitásque eadem. de excep. rei iudi. 733
Quantum ad iuris pertinet. de ver. fig. 1667
Quaratione. de acqui. re. do. 335
Quare hi quoque. de manumis. quæ. fer. 193
Quare ipse. de vsucap. seu vsurpa. 439
Quātūdam rerum. de acqui, vel amit. pos. 411
quarunda m. de acqui. re. domi. 329
quatenus cuiusque interfit. de reg. iur. 1699
¶ quæcunque actiones. de actio. & oblig. 810
quæcunquę gerimus. de act. & obli. 792
quæcunque res. de acqui. re. do. 361
quædam delicta. de pœnis. 1408
quædam sunt. de acqui. re. do. 362
quę ab initio inutilis fuit. de reg. iur. 1742
quæ dubitationis tollendæ. de re. iur. 1714
quæ extrinsecus. de verb. obli. 857
quæ legata mortuis. de reg. iur. 1695
quemadmodum. de acqui. vel amit. pos. 383
quem pœnitet. de cesio. bo. 511
quæ propter necessitatem. de reg. iur. 1722
quæ quisque. de acqui. re. do. 364
quærebatur. ad senatusc on. Turp. 1380
quero an curatoribus. de sol. & lib. 1076
queris. de natali. rest. 302
quæri solet, an per alium causæ appel. reddi pos. columna 1464
quęret aliquis. de ver. & re. sig. 1663
quæsitum est. ad senatusc on. Turpil. 1378
quæsitum est. de priuile. credi. 532
quæsitum est. de precario. 697
quæsitum est. de acqui. re. do. 352
quæsitum est. de re iudi. 503
quæsitum est. j. qui & à qui. manu. lib. 294
quæsitum est. ij. qui & à quib. manumis. lib. 299
quæsitum est. de flumi. 608
quæsitum est. ad leg. Iul. de adul. & stup. 1329
quæsitum est. de sepulchro violato. 1256
quęsitum est in arbitros à qui. appel. non lic. columna 1450
quæ statuliberi. de dona. 144
quæstio est fundus. de verb. & re. signi. 1657
quæstionis habendæ. de quæstio. 1368
quæstionis modum. de quæstio. 1392
¶ qui absenti. de acq. vel amit. pos. 403
qui accusare possunt. de accu. & inscrip. 1282
quia aceruus. quod vi aut clam. 681
qui actionem habet. de reg. iur. 1694
qui à debitore. quę in frau. credi. 557
qui ad tempus. de decurionibus & eo. fi. 1565
qui agnitis. de excep. 718
qui agrum vendidit. arbor. fur. cæsa. 1202
qui alienam rem. de mor. cau. dona. 170
qui alienum fundum. de dona. 146
qui ante calendas. de verb. oblig. 827
qui à seruo. de actio. & obli. 793
quia tractatus de diuer. & temp. præscrip. 746
qui authore iudice. de reg. iur. 1733
qui autem in ripa. de acqui. re. do. 340
qui autem. quæ in frau credi. 554
qui bis idem promittit. de ver. obli. 828
qui bona fide. de acqui. vel amit. pos. 392
qui bona fide. de dam. infect. 45
qui bona fide. de acqui. re. do. 343
qui bonis. de cesio. bo. 511
quibus præcipua. de ver. & rerum signi. 1545
quibusdam aliquem. de iure immuni. 1596
qui cædem admiserint. ad l. Corne. de sic. 1341
qui cedit bonis. de cesio. bo. 512
qui cœtu. ad leg. Iul. de vi publi. 1333
qui commeatus. de re militari. 1532
qui condemnare. de re iudi. 474
qui contra senatusc on. de fideiuf. & mand. 960
quicquid calore. de reg. iur. 1705
quicquid adstrigendæ. de verbo. obli. 883
quicquid contra it seruius. de stip. ser. 953.
quicquid filius. de acquir. vel amitten. pos. 391
quicquid infecto. de acqui. re. do. 345
quicunque nūmos. ad l. Corneliam de fal. 1348
qui cum alio contrahit. de regulis iur. 1696
qui cum hęrede. de actioni. & obligatio. 793
qui cum hęrede. de exce. rei iudi. 723
qui cum pro emptore. 454
qui cum se. de re iudi. 479
qui cum vno testiculo. de re mili. 1523
quid aliud. de verborum & rerum signi. 1650
quidam consulebant. de re iudi. 501
quidam cùm filium. de verb. obli. 908

Quidam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index legum

Quidam hæredem de manumiſ.teſta.201
Quidam in iure de dona.155
Quidam in teſtamento de fideicom.lib.222
Quidam ſunt ſeruti.de pœnis.1411
Quidam tabularum.de fur.1153
Qui debitorem de fideiuſſo.& manda.964
Qui decem debet.de ſol.& lib.1046
Qui deliberatè.de libe.cau.315
Qui deſtitit.ad ſenatuſcon.Turpilia.1378
Qui dolo malo.ad l.Iul.de vi pu.1333
Qui dolo deſiit. de regu.iur.1732
Qui domum.ad le.Iul.de adul.& ſtu.1304.
Qui duobus.ad legem Corneliam de falſis.1355
Qui duos.de manumiſ.teſta.200
Qui creditore.de dam.infecto.44
Qui ergo ſi aliter.ad municip.1551
Quid ſit falſum.ad leg.Cor.de fal.1357
Qui ea mente.de fur.1178
Qui ædes.de incendio,ruina,naufragio. 1216
Qui æquitate.de doli ma.& me.excep.776
Qui excubias.de re mili.1529
Qui ex donatione.de dona..146
Qui ex libertate.de lib.cau.314
Qui ex pluribus.de verb.obli.886
Qui ex vico.ad municipalem.1560
Qui falſam monetam.ad le. Corne.de fal.1355
Qui filium.de manumiſſis teſtamento. 202
Qui fundum poſsidebat.pro emptore.454
Qui fundum.de verborum & rerum ſigni.1677
Qui habebat ſeruum.de manumiſsis teſta.212
Qui hoc anno.de ver.obli.844
Qui hominem aut decem.de acceptila.1087
Qui hominem.de ſol.& libera.1025
Qui id quod.de dona.157
Qui ignorans.ad legem Cornel.de falſis.1346
Qui illicitum.de colle.& corp.illici.1267
Qui in alterius locum.de regu.iur.1730
Qui in continentibus.de ver.& re.ſig.1666
Qui in fraudem.qui & à quib.manumi.h. 298
Qui iniuriæ cauſſa.de furtis.1170
Qui iniuriarum.de iniur.& fa.libel 1147
Qui infulam.de ver.obli.881
Qui in ius dominum.de reg.iur.1725
Qui nauem.de priuile.credi.535
Qui in ſeruitute eſt.de reg.1730
Qui iumenta.de furtis.1156
Qui iure.de acqui.vel amit.poſ.460
Qui iudicium.de ſeparatio.548
Qui iudicio.de accuſa.& inſcrip.1280
Qui ius.de iur.au.annulo.301
Qui legatorum.pro hærede.460
Qui libera.de legationibus.1599
Qui liberalitate.de operibus publ.1608
Qui mandat.de ſolu.& libe.1036
Qui metu criminis.de re militari.1533
Qui mihi.de dona.146
Qui mortis cauſſa.de mor cauſſa dona.169
qui mortui.de ver & re.ſig.1661
qui munus.ad legem Iul.repetun.1363
qui neque.de verbo & re.ſig.1641
qui nomine.ad legem Corne.de fal.1358
qui non facit.de reg iur.1730
quinque legibus.de bonis damna.1422
quinquēnium.ad l.Iuliã.de adul & ſtup. 1323
qui noua.ad leg.Iul.de vi pub.1334
qui ob hoc,de iure immunitatis.1592
qui ob necem.qui ſine manu ad lib.perue.287
qui ob pactionem.pro emptore.458
qui pecuniam.de ſtatulib.276
qui pœnæ ſerui.de manu.182
qui perforauerit ad leg.Iul.pecula.1369
qui per ſucceſſionem. de reg.iu.1729
qui pignoris.de acqui.vel amit.poſ.402
qui populari.de populatione.1269
qui poſſeſsionem.de vi & vi arma.630
qui inuitis.de reg.iu.1699
qui poteſt facere.de reg.iur.1725
qui potuerunt.de manumiſ.teſt.
qui precario,de precario.701
qui pretio.de mor.cau.dona.161
qui pro donato.pro dona.463
qui pro tribunali.de re iudicata.474
qui pupillam.ad legem Iul.de adul.& ſtu.1303
qui res ſua.de ſolu.& libe.1071
qui rei.de bo.eo.qui ante ſen.142
qui rem alienam.de reg.iur.1723
qui rem rapuit.vi bo.rap.1203
qui re ſibi.de furtis.1182
qui Romæ.de verb.obli.897
qui ſaccum de furtis.1183
qui fatiſdare,de fideiuſſo.& manda.954
qui ſaxum.de dona.142
qui ſciens liberum.de libe.cau.317
qui ſeruo.de furtis.1154
qui ſeruum.de actio.& obli.799
qui ſeruum.de verb.obli.881
qui ſeruire.ſi liber inge.eſſe di.323
qui ſibi.de ſolu.& libe.1024
qui ſic ſolui.de ſolu.& libe.1039
qui ſic ſtipulatur.de ver.obli.847
qui ſine accuſatoribus.de quæſtionibus.1398
qui ſine dolo.de reg.iug.1708
quiſquis mihi de reg.iur.1957
qui ſtatuas.ad le.Iu.ma.1297
qui ſtatus.de remili.1529
qui ſtatuliberi.de ſtatulib.259
qui Stichum.de confeſ.507
qui ſtipulatur.de duo.re.ſtip.923
qui ſuſpectum.de ap.& rela.1445
qui tabulas.de fur.1151
qui tabulam.ad leg.Iul.pec.1367
qui tacet.de re.iur.1734
qui teſtamentum.ad l.Cor.de fal.1346
qui vas argenteum.de fur.1162
qui ve.de prouincia.ad l.Iul.maie.1266
qui venenum.de ver.& re.ſig.1684
qui vetante prætore.de reg.iur.1718
qui viam.de oper.noui nunciatio.23
qui vias publicas,de dam.infe.81
qui vltimo ſupplicio.de pœ.1416
qui vniuerſas.de acqui.vel amit.poſ.368
qui vſumfructum.de ver.obli.855
Qui vti optimè.de ver.& re.ſig.1652
Qui vxori.ad le.Iul.de adul.& ſtu.1313
Quod ad certã ſpeciẽ.d admi.re.ad ci.pti.1600
Quod ad honores.de mune.& hono.1574
Quod ad ſtatum.de pœ.1408
Quod ait lex.ad l.Iul.de adul.& ſtu.1316
Quod à quoquam.de reg.iur.1705
Quod attinet.de reg.iur.1701
Quod autem diximus.de liber.cau.307
Quod conclaue.de dam.infect.93
Quod conditioni.de mor.cau.dona.173
Quod contra legem.ad leg.Iul.repe.1363
Quod contra rationem iuris.de re.iur.1734
Quodcunque ſtipulatur.de ver.obli.845
Quod debitori.de mor.cau.dona.197
Quod deſtinauerit.de fur.1136
Quod dicimus.de ver.& re.ſigni.1683
Quod dicimus in eo.de ſolu.& lib.1078
Quod dicitur.de verb.obli.907
Quod dicitur.quis & à quo appel.1451
Quod dicitur.de verb.oblig.875
Quod dicitur.de fur.1146
Quod dilucidius.de doli ma.& met.excep.754
Quod diuo.de manumiſ.teſt.210
Quod enim ſolutum.de fideiuſ.& manda. 956
Quod enim.de acquirẽ.re.do.329
Quod & lex Flauia.de lib.hom.exhi.705
Quod euincitur,de reg.iur.1728
Quod ex his.ad l.Iul.de adul.& ſtu.1321
Quod fortè.de dam.infect.41
Quod fructuarius.de acq.re.do.357
Quod in diem.de ſol.& lib.1045
Quod in diem.de accep.1083
Quod in littore.de acq.re.do.340
Quod ab initio.de reg.iur.1700
Quod ipſis qui.de re.iur.1734
Quod iuſſit.de re iud.480
Quod iuſſu alterius.de reg.iur.1726
Quodlibet debitum.de ſol.& lib.1054
Quod maior pars.ad municipalem.1555
Quod meo nomine.de acq.vel amit.poſ.391
Quod nullius.de reg.iur.1726
Quod placuit fiſco.de iure.fiſ.1489
Quod principis.de aqua plu.ar.122
Quod quis.de priuileg.credi.540
Quod quis.de ac.& oblig.808
Quod quis cùm ſeruus.de reg.iur.1735
Quod quis ex culpa.de reg.iur.1740
Quod reipublicæ.de iniur.& famo.libel.1245
Quod ſemel.de decre.ab or.fa.1607
Quod ſenatuſcõſultum.de iniur.& famo.libel-lis.1223
Quod ſeruus,de capti.& poſtli.re.1500
Quod ſeruus.de ſolu.& lib.1020
Quod ſeruus.de acq.vel amit.poſſ.395
Quod ſeruus.de ſtip.ſer.950
Quod ſi filius.de capti.& poſtli.re.1504
Quod ſi fortè.de ſolu.& libe.1015
Quod ſi vero.de iniur.& famo.libel.1220
Quod ſi vltra.qui & à quibus manu.lib.293
Quod ſtatuliber.de mor.cau.dona.175
Quod ſtipulatus.de ſol.lib.1014
Quod vi poſſeſſum.vi bo.rap.1211
Quod vulgò dicitur.de manumiſ.teſt.209
Quod vulgò.pro emptore.458
Quod vxor.de acqui.vel amit.poſ.309
Quod enim.rem ra.habe.1121
Quo minus.de flumi.608
Quod naufragium.de incend.rui.nau.1212
Quo tutela.de reg.iur.1711
Quoniam ſeruitus.de lib.cau.303
Quos nos.de ver & re.ſig.1684
Quoties.de delicto.de pœnis.1398
Quoties dubia.de reg.iur.1696
Quoties duplici.de reg.iur.1716
Quoties filiuſa.ad municipa.1547
Quoties id quod.de ſol.& lib.1041
Quoties idem.de reg.iur.1079
Quoties in diem.de ver.oblig.855
Quoties in ſtipulationibus. de ver.oblig. 866
Quoties lex.de act.& oblig.803
Quoties nihil.de reg.iur.1740
Quoties quis alium.de ver.oblig.867
Quoties quis.de ſolu.& lib.1009
Quoties.ſi liber inge.eſſe di.324
Quoties quod.de noua.& deleg.1000
Quoties tantum.ſi fa.fur.tec.di.1196
Quoties.de ſeparatio.548
Quoties vnus.de ſo.& lib.1030
Quoties in vtriuſque.de reg.iur.1717

RAtis vi fluminis.de incen.ru.nau.1216
Ratum autem.de ſo.& lib.1015
Rectè dicimus.de ver.& re.ſig.1636
Rectiſſimè.de libe.cau.308
Regula eſt.de reg.iur.1609
Rei appellatio.de ver.& re.ſig.1630
Rei appellatione.de ver.& rerum ſig.1636
Rei capitalis.de pœnis.1399
Rei iudicatæ.de excep.rei iud.724
Rei maioris.de excep.722
Rei ſepulchrorum.de ſepul.viola.1256
Relegati.de interdic.& relega.1428
Relegati.de pœnis.1400
Relegatorum.de interdict.& relega.1429
Rem de qua.litigioſis.784
Rem in bonis.de acqui.rerum do.358
Rem inſpiciendam.de fur.1183
Rem quæ nobis.de acquirend.vel amit.poſſeſ. col.390
Reo criminis.de ſolu,& lib.1034
Reos promittendi.de duobus reis ſtipul. 929
Repeti.de quæſtionibus.1395
Re pignori.de acqui.vel amitten.poſ.403
Rerum miſtura.de vſuca.ſeu vſurpa.431
Reſpiciendum eſt.de pœnis.1407
Res mandato.de acqui.re.do.362
Res hæreditarias.de cri.expila.hæred.1264
Res iudicata.de re iud.472
Res iudicata.de reg.iur.1741
Res quæ in controuerſia.de iure fiſci.1484
Reſcriptio.de mune.& hono.1577

Digeſti Noui.

Reſcriptis.de diuer.& temporali præſcrip.750
Reſtituere.de ver.& rerum ſig.1648.& 1639
Retro.de capti.& poſtli.reuer. 1513
Reus.de mune.& hono. 1579
Rogo.de fideicom.li. 226
Roma.ad municipalem. 1561

SAccularij.de extraord.cri. 1250
Sacrilegij pœnam.ad leg.Iul.pec. 1366
ſacrilegi capite.ad l.Iul.pecu. 1367
ſané & ſic.de accep. 1080
ſanè ſi.de iniur.& famo.libel. 1231
ſanctio legum.de pœnis. 1421
ſatisfactio.de ſolu.& libe. 1039
ſatiſdationis.de ver.& re.ſig. 1646
¶ Scæuola.de aqua plu.arc. 123
ſcæuola:alias,Acciolam.de fideicom.lib. 224
ſcæuola.de verborum & rerum ſigni. 1687
ſciendum eſt.de manumiſ.teſt. 205
ſciendum eſt.de legationibus. 1597
ſciendum eſt.de re iud. 489
ſciendum eſt.de ac.& oblig. 810
ſciendum eſt.de cenſibus. 1624
ſciendum eſt.de operis noui nunc. 25
ſciendum eſt.de arbor.fur.cæſa. 1199
ſciendum eſt.de ver.& re.ſig. 1647
ſciendum eſt.de pub.iud. 1275
ſciendum eſt.de ſeparatio. 542
ſciendum eſt.de verborum oblig. 833
ſciendum eſt.de præuarica. 1259
ſciendum eſt.ad leg.Flauiam de plag. 1371
ſciendum eſt.de appella.reci. vel non. 1459
ſcio quæſitum.de appel.& rela. 1436
ſcio quoſdam.de manumiſ.teſta. 214
ſcire debemus.de ver.ob. 831
ſcire oporter.ad municipalem. 1561
¶ ſecundùm naturam.de reg.iur. 1692
ſed eſt.de iniu.& fa.libel. 1226
ſed & hi.de publica.& vectiga. 233
ſed & iis.qui.ex cau.in poſ.ea. 515
ſed & ſi conducere.de dam.infec. 80
ſedſi eam rem.de precario. 697
ſed & ſi imaginem.de furtis. 1193
ſed & ſi ita.de ſtipula.ſer. 939
ſed & ſi is.ad municipalem. 1552
ſed & ſi manente.de precario. 696
ſed ſi nolit.de acqui.vel amit.poſ. 383
ſed & ſi non data.de fideicom.liber. 257
ſed & ſi non numerata.de acceptila. 1082
ſed & ſi rem.quæ in frau.credi. 554
ſed ſi vnius.de iniur.& fa.libel. 1238
ſed hoc ita.de aqua plu.ar. 121
ſed hoc ita.de re iud. 488
ſed hoc iure.de acqui.vel amit.poſ. 374
ſed hoc honore.de interdi.& releg. 1432
ſed ita.de dam.infec. 83
ſed interdum.de aqua plu.ar. 118
ſed nec illud.de ſolu.& libe. 1034
ſi non eſſe.de iniur.& fa.libel. 1238
ſed reuocata.de iure fiſci. 1484
ſed ſi apud.de appel.& rela. 1436
ſed ſciendum.ad legem Pomp.de parri. 1342
ſed ſi accepto.de iure fiſci. 1487
ſed ſi alia.de bonis dam. 1423
ſed ſi alienare.de fideicom.lib. 241
ſed ſi ante viam.de excep. 721
ſed ſi de arboribus.arbo.fur.cæſa. 1202
ſed ſi ex eadem.de popula.act. 1269
ſed ſi ex meis.de acqui.re.do. 345
ſed ſi ex ſtipulatu.de verb.ob. 830
ſed ſi interdiu.de furibus balnea. 1261
ſed ſi maritus.qui & à quibus manu.lib. 293
ſed ſi proponas.de tigno iniuncto. 1189
ſed ſi proponas.de caſtrenſi peculio. 1544
ſed ſi ſerui.de fideiuſ.& manda. 964
ſed ſi ſibi.de ſtipula.ſer. 939
ſed ſi ſurripuit.de furtis. 1162
ſed ſi vi.de vi & & vi arma. 619
ſed tunc patrono.de liber.cau. 384
ſed venditor.de aqua plu.ar. 117
ſeia cum bonis.de mor.cau.do. 175
ſemper adueſſus.quod vi aut clam. 687
Semper in ciuitate.de iure immunita. 1593
Semper in coniunctionibus.de reg.iur 1729
Semper in dubiis.de reg.iur. 1708
Semper in fraudem.qui & à quibus.manu.lib. columna 297
Semper generalibus.de regu.iur. 1735
Semper in obſcuris.de reg.iur. 1692
Semper in ſtipulationibus.de reg.iur. 1701
Semper qui.de reg.iur. 1707
Sempronius.pro derelicto. 465
Sempronia.de furtis. 1181
Senatus.de mor.cau.dona. 171
Senatus.de accuſa.& inſcrip. 1286
Senatus.de iure fiſci. 1480
Senatus.ad l.Cor.de fal. 1347
Senatus conſulto.de iniur.& fa. 1247
Sententiam.de collu.de teg. 328
Sæpe conſtitutum.de re iudi. 504
Sæpe ita.de ver.& re.ſig. 1642
Septitia.de policitationibus. 1615
Sepulchri.i.de ſepulchro viola. 1252
Sepulchri.ij.de ſepul.viola. 1255
Sepulchri.iij.& iiij.de ſepul.viola. ibidem
Sepulchra hoſtium.de ſepul.viol. 1255
Sequeſter dicitur.de ver.& re.ſig. 1656
Sequitur.de vſuca.ſeu vſurpa. 413
Seruitutem.de reg.iur. 1742
Seruius autem.de riuis. 665
Seruius etiam.quod vi aut clam. 674
Seruius.de manumiſ.teſta. 205
Seruius alienus.de ſtip.ſer. 948
Seruus ciuitatis,de manu.quæ ſer. 194
Seruus communis.de manumiſ.vin. 188
Seruus.i.de ſtip.ſer. 936
Seruus.ij.de ſtip.ſer. 937
Seruus.iij.de ſtip.ſer. 947
Seruus domino.pro emptore. 458
Seruus effectus.de act.& obli. 798
Seruus etiam.de pub.iud. 1275
Seruus furioſi.de manumiſ. 183
Seruus hac lege.de manumiſ. 182
ſeruus hæreditarius.i.de ſtip.ſer. 941
ſeruus hæreditarius.ij.de ſtip.ſer. 950
ſeruus in opus.de pœnis. 1416
ſeruus inſcio.de fideiuſ.& manda. 964
ſeruus meus.de ſtip.ſer. 940
ſeruus nec iuſſu.de accep. 1088
ſeruus ne peculiarem.de no.& dele. 1001
ſeruus in omnibus.de actio.& ob. 795
ſeruus pecuniam.de manumiſ. 181
ſeruus pignori.de manumiſ. 178
ſeruus qui.de acqui.re.do. 353
ſeruus qui.de ſtatulibe. 271
ſeruus reipublicæ,de reg.iur. 1742
ſeruus ſi.de ſtatulibe. 280
ſeruus vetante.de ver.ob. 856
ſerui,& filij.de fur. 1144
ſerui nomine.de vſucap.ſeu vſurpa. 425
ſerui appellare.de appel.& rela. 1443
ſerui ex delictis.de act.& obli. 793
ſerui quos.de manumiſ. 184
ſeruo autem.de iniur.& famo.libel. 1245
ſeruo competere.q & à quibus manu.lib. 289
ſeruo quẽ.q ſine manu,ad lib.pueniũt.col.287
ſeruum dotale.de manumiſ. 186
ſeruum fructuarium.de ſtip.ſer. 945
ſeruum furioſum.de manu. 187
ſeruum pignori.qui,& à quib.manu.lib. 289
ſeruum pupilli,rem pupil,ſal.fore. 1099
ſeruum qui.de manumiſ. 183
ſeruum quis.qui.ad lib,procla.non li. 321
ſeruum teſtamento.de manu.teſt. 205
ſeruos ad.de lib.cau. 317
ſeruos legauit.de manumiſ.teſt. 201
ſeruos quoque,de accuſa.& inſcript. 1280
ſeruerus Auguſtus,de decu.& eorum fil. 1570
ſextũ decimũ ætatis.de vaca. & exc.mune. 1587
¶ Si ab eo.de vſucap.ſeu vſurpa. 422
ſi abſenti.de legationibus. 1598
ſi accepto latum.de accep. 1087
ſi accepto fuerit lata.de accep. 108
ſi à colono.de verb.oblig. 876
ſi à colono.de fideiuſ.& manda. 984
ſi à debitore.ad legem Cor.de fal. 1356
ſi ad defendendum,iudicat.ſol. 1109
ſi ad dominum ignorantem.de fur. 1186
ſi adoptauero.de precio. 701
ſi adulteri ſi.ad l.Iul.de adulte.& ſtup.col. 1326
ſi à furioſo.de act.& obli. 796
ſi alieni.de ſolutio.& liberatio. 1051
ſi aliena res,de vſuca,ſeu vſurpa. 421
ſi alienam rem.de mor.cau.do. 162
ſi alienus ſeruus.de ſtip.ſer. 944
ſi aliquam rem.de acqui.vel amit.poſ. 397
ſi aliquis,de mor.cau dona. 161
ſi alius quod vi aut clam. 677
ſi ancillam.pro ſuo. 471
ſi ante acceptum iudicum.iud.ſol. 1108
ſi apes.de furtis. 1151
ſi arbor.de arbo.cæden. 704
ſi à te.de excep.rei iudi. 727
ſi à Titio.de fideiuſ.& manda. 975
ſi autem domino.de ope.no.nun. 8
ſi autem plures.de aqua plu.ar. 112
ſi calendis fieri.de re iudica. 479
ſi calumnietur.de ver.& re.ſig. 1683
ſi captiuus,de capti.& poſtli.reuer. 1515
ſi caſtrenſe,de caſtrenſi peculio. 1534
ſi centum homines.de ver.oblig. 894
ſic eueniet.ad leg.Iul.de adul.& ſta. 1315
ſi certos de verb.oblig. 836
ſi collectaneus.de manumiſ.vin. 189
ſi colonus.de Saluia interdict. 713
ſi colonus.de acqui.vel amit.poſſ. 398
ſi colonus.de aqua.plu.ar. 108
ſi colonus ſit.ar.fur.cæſa. 1202
ſi colonus tuus.de vi.& vi.ar. 632
ſi commiſſa,rem ra.habe. 122
ſi communis ſeruus.i.de ſtip.ſer. 941
ſi communis ſeruus.ij.de ſtip.ſer. 951
ſi confeſſus.de cuſto.& exhi.reo. 1291
ſi conſentiente.de manumiſ. 1442
ſi conſtat.de appel.& rela. 184
ſi contendat.de fideiuſ.& manda. 970
ſi conuenerit.de re.iudi. 490
ſi creditor.ad leg.Iuſ.de vi pri. 1336
ſi creditor,de ſol.& lib. 1022
ſi creditor meus.de iniur.& famo.libel. 1243
ſi creditor pœnam.de noua.& delega. 1001
ſi creditores.de priuileg.credi. 538
ſi creditores.de ſeparatio. 547
ſicretæ fodiendæ.de fur. 1174
ſi cui aqua.de plu.ar. 95
ſi cui crimen.de accuſa.& inſcrip. 1281
ſi cui,de liber.cau. 313
ſi cui exempto.de ver & re.ſigni. 1632
ſi cui legata de fideicom.lib. 221
ſi cui mortis.de mor.cau.dona. 174
ſi cùm aurum.de ſol.& lib. 1038
ſi cùm Cornelius.de ſol.& lib. 1053
ſi cùm duorum.de ſtip.ſer. 949
ſi cùm fideicõmiſſaria,qui & à q.manu.lib.294
ſi cum filiuſam.de dona. 140
ſi cùm fundum.de verb.& rerum ſignifi. 1661
ſi cùm nulla.de re.iudi. 502
ſi cum procuratore.de re iudi. 489
ſi cùm quis.de fur. 1156
ſi cùm ſeruo.de iniur.& fa.libel. 1220
ſi cùm teſtamento.de excep.rei iudi. 737
ſi cùm vno hæredum,de excep.rei iudi. 738
ſicut acciptilatio.de ſol.& libera. 1050
ſicut autem.de re iudi. 488
ſicut enim.de iti.actúque pri. 651
ſicut is,ne quid in loco.pub. 601
ſicut reus principalis.de fideiuſ.& manda. 987
ſicuti pœna.de reg.iur. 1702
ſi dari ſtipuler.de verb.obli. 830
ſi debitor.de curato.bon.dan. 552
ſi debitor,de doli,ma,& ma.excep. 777

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index materiarum

Si debitor.quæ in frau.credi 556
Si debitor.de solu.& lib. 1023
Si debitor pignus.de fur. 1183
Si debitor rem.de precario. 700
Si debitor rogatus.de fideicom.lib. 251
Si debitor sit ſerui.de ſolu.& libe. 1042
Si debitor tuus.de ſolu.& lib. 1057
Si debitoris bona.de ceſsio.bo. 512
Si debitori.de fideiuſſo.& manda. 976
Si debitori creditor.de fideiuſ.& manda. 980
Si debitorem meum.de noua.& delega. 1003
Si decem.de ver.obli. 847
Si decem dare.de ſtatulibe. 270
Si decem hæredi.de ſtatulib. 272
Si decem ſtipulatus.de ſolu.& libe. 1020
Si de eo fundo.de acqui.vel amit.poſ. 404
Si de fundo.de vi & vi ar. 628
Si deportatus.de ſen.paſ.reſti. 1432
Si de via.de aqua quoti.& eſti. 662
Si diuortio.de ver.oblig. 829
Si diuturnarum.de aqua quoti.& eſti. 660
Si diu.qui.ex cau.in poſ.ea. 520
Si diutino.de pœnis. 1412
Si dolo malo.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſ.fue. 1189
Si dominium ri.de furtis. 1162
Si dubitet.de fideiuſſo.& manda. 958
Si duobus hæredibus.de ſtatulibe. 280
Si duobus.de diuer.& temporali.preſcrip. 749
Si duo.qui.ad lib.procla.non li. 323
Si duo domini.de acqui.re.do. 341
Si duo rei.de ver.obli. 906
Si duo rei ſint.de ſolu.& libera. 1058
Si duo rei.de duo.reis ſtipu. 929
Si dno.vti poſsid. 635
Si ædibus meis.de dam.infec 81
Si ego tibi.de acceptila. 1088
Si ego.quod vi.aut clam. 677
Si emptam.pro ſoluto. 445
Si epiſtolam.de acqui.re.do. 264
Si æſtimata.pro dote. 469
Si eum hominem.de fideiuſſo.& manda. 971
Si eum qui.de liber.exhib. 711
Si cùm ſeruum.de fideicom.lib. 236
Si ex duobus.iudica.ſolui. 1112
Si ex duobus.de duo.re.ſtipu. 930
Si exiſtimans.pro ſoluto. 445
Si ex legati.de ver.obli. 830
Si ex leg.ad leg.Iul.de adul.& ſtu. 1330
Si expilatæ.de cri.expila.hæredi. 1263
Si ex pluribus.de ſolu.& lib. 1055
Si ex pluribus obligatis.de acceptila. 1086
Si expreſsim.de appella.& rela. 1444
Si ex re domini.de ſtipu.ſer. 947
Si ex ſtipulatione.de acqui.vel amit.poſ. 381
Si ex teſtamento.de excep.rei iudi. 836
Si familia communis.ſi fa.fur.fe.di. 1197
Si fideiuſſor.de fideiuſſor.& manda. 971
Si fideiuſſores.de fideiuſ.& manda. 974
Si fideiuſſor creditori.de fideiuſſ.& mand. 986
Si fideiuſſori.de fideiuſſo.& manda. 993
Si filiusfamilias.de reg.iur. 1696
Si filius meus.de verb.obli. 844
Si filius defuncti.de fideicom.lib. 241
Si filius.de liber.exhi. 711
Si filius.qui in poteſtate.rem pupil.ſal. 1099
Si filiusfamiliàs.de dam.infec. 70
Si filiusfa.de caſtrenſi peculio. 1533
Si filiuſ.de furt.1155. Si filiuſ.de ver.ob. 866
Si filiofa.de mor.cau.dona. 165
Si filiofa.quarum re.actio non da. 882
Si filiofa.qui.ex cau.in poſ.ea. 521
Si filiofa.de mor.cau.dona. 166
Si filiofami.de furtis. 1174
Si filiæ furioſi.de ſolu.& libera. 1043
Si filij.de iniur.& famo.libel. 1246
Si finita.de dam.infec. 50
Si fiſcus.de iure fiſci. 1477
Si fiſcus alicui.de iure fiſci. 1477
Si forte.ito.de incendio rui.nau. 1217
Si forte vxor.de caſtren.pecu. 1535
Si fraudator.quæ in frau.credi. 568
Si fructuarium.de manumiſ.teſt. 195
Si fur rem.de vſuca.ſeu vſurpa. 434
Si furtim.arbo.fur.ceſa. 119
Si fundum.de verb.oblig. 891
Si gemina arbor.fur.cæſa. 1202
Signatorius de ver.& rer.ſigni. 1648
Si hæreditariæ.de furtis. 1153
Si hæreditas.de ſtatulibe. 278
Si hæres.de manumiſ. 178
Si hęres.de fideic.lib.233. Si hæres.de ſtatul. 270
Si hęres.de manumiſ.vin. 187
Si ij qui.de mor.cau.dona. 167
Si homo.de re iudi. 478
Si homo.de vſuca.ſeu vſurpa. 433
Si homo.de verb.oblig. 858
Si hominem.de vſucapio.ſeu vſurpa. 426
Si hominem.de ſolu.& libera. 1045
Si id quod.de ver.oblig. 830
Si id quod.de duo.re.ſtip. 931
Si id quod.de capti.& poſtli.re. 1320
Si id quod.pro derelicto. 464
Si id quod.de acqui.vel amit.poſ. 395
Si immaturam.quod vi aut clam. 690
Si agrum.de via pub.& iti.publ.refic. 604
Si in debitum.rem rat.hab. 1123
Si in duabus actionibus.de regu.iur. 1718
Si interiorum.de iniur.& famo.libel. 1242
Si in iudicio.de excep.rei iud. 739
Si iniuriæ.de iniur.& fa.libel. 1243
Si in meo.de aqua plu.ar. 121
Si in nomine.de verb.ob. 833
Si in pignore.de fideiuſ.& manda. 983
Si in publico.de aqua plu.ar. 120
Si in rixa.ad l.Corne.de ſica. 1341
Si in ſtipulatum.de dona. 147
Si inſulam.de verb.ob. 873
Si inter me.de excep.rei iudi. 735
Si interueniente.ad ſenatuſcon.Turpil. 1381
Si intra.de ſtatulibe. 276
Si is cui commodata.de furtis. 1181
Si is cui dare.de ſtatulibe. 277
Si is cui decem.de noua.& deleg. 1004
Si is cui ignoranti.rem ra.habe. 1118
Si is cui mortis.de mor.cau.dona. 174
Si is cui nummos.de ſol.& libe. 1059
Si is cui pro legato. 467
Si is cui ſeruus.de fideicom.lib. 254
Si is cum quo.de confeſ. 507
Si is de cuius.de præuaricato. 1260
Si is qui.ad leg.Iul.de adul.& ſtu. 1330
Si is qui.de acquir.vel amit.poſ. 397
Si is qui hæres.de excep.rei iudica. 740
Si is qui in.de acqui.re.do. 362
Si is qui alienam.pro donato. 462
Si is qui mihi.de iure fiſci. 1486
Si is qui pignori.de furtis. 1182
Si is qui pro.de vſuca.ſeu vſurpa. 423
Si is pro.de precario. 702
Si is qui rem.de furtis. 1174
Si is qui rem.de furtis. 1178
Si is qui ſimulabat.de furtis. 1182
Si is qui Stichum.de act.& oblig. 794
Si is qui Stichum.de acceptila. 1086
Si ita à te.de ver.& re.ſig. 1606
Si ita fideiuſſorem.de fidei.& manda. 975
Si ita fuerit.de manumiſ.teſta. 197
Si ita fuerit.de manumiſ.teſta. 207
Si ita fuero.de noua.& delega. 996
Si ita liber.de ſtatulibe. 279
Si ita quis.de verb.obl. 856
Si ita quis.de ver.ob. 912
Si ita ſcriptum.de manumiſ.teſta. 195
Si ita ſcriptum.de ſtatulibe. 282
Si ita ſcriptum.de manumiſ.teſt. 199
Si ita ſtipulatio.de ver.obli. 828
Si ita ſtipulatus.j.de verb.obli. 826
Si ita ſtipulatus.ij.de verbo.obli. 827
Si ita ſtipulatus.iij.de verb.obl. 882
Si ita ſtipulatus.iiij.de verb.obli. 887
Si ita ſtipulatus.v.de verb.obli. 896
Si ita ſtipulatus.vj.de ver.ob. 903
Si ita ſtipulatus.de fideiuſ.& manda. 983
Si ita ſtipulatus.de ſolu.& libe. 1040
Si ita ſtipuler.de ver.ob. 880
Si iudex.de va.& extraor.cogni. 1623
Si iuſſu.de furtis. 1160
ſi legatario.de fideicom.lib. 226
ſi legatum.de oper.pub. 1609
ſi legato ſeruo.de manumiſ.teſta. 196
ſi liber homo de ſtipu.ſer. 949
ſi liber pro.de iniur.& famo.libel. 1243
ſi libertinus.de collu.deteg. 328
ſi libertus patrono.de fur. 1187
ſi libertus.ſi liber.inge.eſſe di. 323
ſi liberum.ad l.Fla.de plag. 1371
ſilibrarius.de reg.iur. 1716
Sylua cædua.de ver.& re.ſigni. 1638
ſi magiſtratus.de priuileg.credi. 535
Si mandato.de fideiuſ.& manda. 960
ſi maritus.ad leg.Iul.de adul.& ſtu. 1310
ſi maritus.ad leg.Iul.de adul.& ſtu. 1301
ſi mater.de fidei.lib. 257
ſi mater filij.de excep.rei iud. 728
ſi me in vacuam.de acqui.vel amit.poſ. 401
ſi me tibi.de capti.& poſtli.reuer. 1512
ſi mihi alienum.de ſolutio.& lib. 1058
ſi mihi aut.de fideiuſ.& manda. 968
ſi mihi & Titio.de verb.ob. 888
ſimile priuilegium.ad municip. 1550
ſi militi filiofam.de caſtren.pecu. 1534
ſi minor an.xx.de manumi.vind. 187
ſi minor.de verborum obligationi. 858
ſi minor.j.de manumiſ.vin. 189
ſi minor.ij.de manumiſ.vin. 191
ſi minor.ad legem Iul.de adul.& ſtu. 1325
ſi minor.de bo.autho.iud.poſ. 524
ſi mortis.j.de mor.cau.do. 163
ſi mortis.ij.de mor.cau.do. 168
ſi mortis.iij.de mor.cau.do. 175
ſi mortis.qui & à qui.manumiſ.lib. 1295
ſi mulier.de caſtrenſi pecu. 1533
ſi mulier.de mor.cau.dona. 162
ſi mulier.ad l.Cor.de ſica. 1339
ſi multi.de pub.& vect. 128
ſi negotium.de priuileg.credi. 534
ſi nemo.de reg.iur. 1726
ſine poſſeſſione.de vſucap. 429
ſine præfinito.de pœnis. 1412
ſingulis.de excep.rei iud. 725
ſi non debitorem.de noua.& deleg. 1000
ſi non defendatur.de pœnis. 1411
ſi non expedierit.de bonis autho.iud.poſ. 524
ſi non traditam.pro legato. 467
ſi non voluntate.qui & à qui.manu.lib. 300
ſi optio.qui & à qui.manu.lib. 289
ſi opera.de doli mali,& me.excep. 773
ſi opus nouum.de ope.no.nun. 24
ſi opus.quod vi aut clam, 691
ſi pariter.de lib.cau.306. Si pater.de don. 158
ſi pater.quæ in frau.cred. 563
ſi pater.pro donato. 463
ſi pater.de fideicom.lib. 253
ſi pater.de ſolu.& lib. 1029
ſi pater.ad l.Cor.de ſal. 1349
ſi pater.de manumiſ.vin. 187
ſi patre.de capti.& poſtli.re. 1512
ſi patronus.de dona. 151
ſi paulo.ſi quis teſta.libe.eſſe iuſ.fue. 1193
ſi pauonem.de fur. 1155
ſi peculium.de manumiſ.teſta. 196
ſi peculium.de ſtatulibe. 273
ſi pœna.de pœnis. 1411
ſi pœnam.de ver.obli. 858
ſi per fundum.de itiue.actúque pri. 652
ſi per errorem.de vſuca.ſeu vſurpa. 425
ſi per publicum.ne quid in lo.pub. 601
ſi petitor pro ſatiſdatione.iudica.ſo. 1109
ſi pignus.quæ in frau.credi. 565
ſi pignore.de fur. 1171

Tabula legum Digeſti Noui.

Si plagij.de ver.obliga.902
Si plures.arbo.fur.cæſa.1201
Si plures.de accuſa.& inſcrip.1287
Si plures.rem pupil.ſal.fo.1101
Si plures.de popula.acti.1269
Si plures.de fideiuſſo.& manda.959
Si plures.de iniu.& fam.libe.1246
Si plures.de cura.bo.dan.551
Si plures.de vi & vi arma.627
Si pollicitus.de pollicitationi.1611
Si poſſideam.pro legato.466
Si poſteà.rem pupil.ſal.for.1100
Si poſtliminio.de capti.& poſtli.re.1519
Si poſt litem.de exceptio.719
Si poſtulauerit.ad leg.Iul.de adul.& ſtu.1319
Si prægnans.de fideicom.lib.223
Si præſes.de pœnis.1417.
Si prius.de aqua plu.arce.119
Si priuatus.qui & à quibus manumiſ.li. 295
Si prius quàm.de ope.no.nun.23
Si procurator.an per aliú cau.ap.red.poſ.1465
Si procurator.de doli ma.& me.excep.775
Si procurator.de iure fiſci.1476
Si procurator.de acqui.re.do.340
Si procurator.rem ra.habe.1125
Si procurator.de doli mali & me.exce.774
Si procurator.de acqui.re.do.349
Si procurator.de ope.no.nun.24
Si procuratori.de ver.oblig.866
Si procuratorio.quando appel.ſit.1456
Si proluſorio iudicio.de appel.& rela.1442
Si pro me.de ſolu.& libe.1034
Si proprietarius.de dam.infect.71
Si proxeneta.de proxene.1623
Si publicanus.de publica.& vectiga.126
Si pupillus.rem pupil.ſal.fo.1097
Si pupillus.de priui.credi.539
Si pupillus.qui.ex cau.in poſ.ea.521
Si pupillus.de verbo.obli.906
Si pupillus,de noua.& delega.998
Si pupilli.de ſolu.& libe.1043
Si purè.de fidecom.lib.244
Si qua pœna.de verb.& re.ſig.1688
Si quem in inſulam.quando ap.ſit.1452
Si quem ſeruum.de ſtatulibe.286
Si quidam.de fideicom.lib.215
Si quid bello.de capti.& poſtli.re.1519
Si quid eſt.pro ſoluto.446
Si quid fur.de furtis.1150
Si quid ex famoſa.de ſolu.& lib.1013
Si quidem.quando appel.ſit.1453
Si quidem.de liber.cau.303
Si quis ab alio.de re iudi.480
Si quis ab alio.de manumiſ.185
Si quis abſente.de noua.& delega.1003
Si quis actiones.de priua.delic.1132
Si quis ad demoliendum.de dam.infec.94
Si quis ad exhib.de excep.rei iudi.736
Si quis adul.ad l.Iul.de adul.& ſtup.1324
Si quis aliam rem.de ſolu.& lib.1036
Si quis alienam.de crimi.expi.hære.1263
Si quis aliquem.ad leg.Iul.de virpi.1335
Si quis aliquid.de pœnis.1417
Si quis aliquid.de pœnis.1419
Si quis ante.de acqui.vel amit.poſ.383
Si quis à pluribus.ad municipalem. 1548
Si quis aliquem.iudica.ſol.1102
Si quis arbitratu.de verb.obli.845
Si quis creditorem.qui.ex cau.in poſ. ea. 522
Si quis cùm aliter.de ver.obli.835
Si quis cùm.quæ in frau.credi.564
Si quis cum falſo.ad legem Cor. de fal. 1346
Si quis cùm totum.de excep.rei iudi.725
Si quis cùm ſciret.de furtis.1187
Si quis cùm ſciret.pro emptore.458
Si quis delega.de noua.& delega.999
Si quis de libertate.de iniur.& fa. libe. 1229
Si quis dicat.de manumiſ.181
Si quis dolo.ad legem Cor.de ſic.1339
Si quis dolo.de re iudi.499
Si quis duos.de ſolu.& libe.1043
Si quis egerit.de furtis.1187
Si quis eundem.de ſtatulibe.286
Si quis ex alia.apud cum à quo appe.1465
Si quis ex bonis.de furtis.1186
Si quis ex domo.de furtis.1170
Si quis ex.de incen.rui.naufra.1215
Si quis falſis.ad leg.Corn.de fal.1360
Si quis forte.de pœnis.1401
Si quis fundum.de acqui.vel amit. poſſ. 406
Si quis habens.qui & à quib.manu.lib.297
Si quis hac.qui & à quib.manu.lib.299
Si quis hac.qui ſine manu.ad lib.perue.287
Si quis inge.de capt.& poſtli.reuer.1515
Si quis iniuriam.de iniur.& fa.libel.1146
Si quis in ſeruitute.de furt.1137
Si quis in inſulam.de cadaue.puni.1434
Si quis integris.qui & à quib.man.lib.290
Si quis inteſtatus.de fideicom.lib.216
Si quis in ipſos.de nundi.1610
Si quis ita.de manumiſ.teſta.195
Si quis ita.de ſtatulibe.270
Si quis ita.j.de manumiſ.teſt.194
Si quis ita.ij.de manumiſ.teſta.eodem.
Si quis ita.iij.de manumiſ.teſta.208
Si quis ita.de verb.obli.906
Si quis legatum.de legationibus.1600
Si quis legatum.ad leg.Cor.de Fal.1347
Si quis libertatem.de manumiſ.teſta.197
Si quis liberum.de lib.ho.exhi.708
Si quis locuples.de manumiſ.teſta.213
Si qui magiſtratus.de mune.& hono.1580
Si quis merces.pro derelicto.465
Si quis miſſus.ne vis fi.ei q in poſ.mi. eſt.584
Si quis miſſum.de dam.infec.62
Si quis ne quæſtio.de quæſtio.1394
Si quis ob.de pollicitationibus.1616
Si quis obligatũ.qui ſine ma. ad lib. per. 288
Si quis obligatione.de regu.iur.1720
Si quis obrepſerit.ad l.Cor.de fal.1359
Si quis offerenti.de ſolu.& libe.1040
Si quis patris.ad l.Cor.de fal.1258
Si quis poſteà.de fideicom.lib.237
Si quis poſtquàm.de fideiuſ.& man.973
Si quis prægnantem.de reg.iur.1727
Si quis prægnante.de capti.& poſtli.re.1517
Si quis pro eo.de fideiuſ.& manda.983
Si quis proprium.de iniur.& fa.libel.1244
Si quis quid.de furtis.1154
Si quis rem.de acqui.vel amit.poſ.392
Si quis rem.de excep.rei in.739
Si quis rem.de pollicitationibus.1612
Si quis repetere.ad ſenatuſcon.Turpi.1379
Si quis reum.de cuſto.& exhi.reo.1291
Si quis rogatus.de fideicom.lib.157
Si quis ſeparatim.de appel.& rela.1440
Si quis ſeruus.de cuſto.& exhi.reo.1289
Si quis ſeruo.de manumiſ.teſta.212
Si quis ſeruo.de ſolu.& libe.1018
Si quis ſeruum.de iniur.& fam.libel.1244
Si quis ſi.de ver.obli.854
Si quiſquam.de diue.& tempo.præſcri. 749
Si quis ſic.de ver.& re.ſig.1663
Si quis ſtipulatus.de ſolu.& libe.1039
Si quis ſtipulatus.de verb.obl.888
Si quis ſui.de pollicitationibus.1617
Si quis teſtamento.de ſtatulib.270
Si quis viduam.de quæſtionibus.1391
Si quis vi.de acqui.vel amit.poſ.390
Si quis vni.rem rat.haber.1122
Si quis vxori.de furtis.1166
Si res.de appel.recipi.vel non.1459
Si res.pro derelicto.464
Si rem.de noua.& deleg.1006
Si rem.de cri.expila.hæred.1264
Si rem legatam.de excep.717
Si rem meam.de ſolu.& lib.1019
Si rem meam.de verb.ob.833
Si rem meam.de excep.rei iud.755
Si rem mihi.de vſuca.ſeu vſurpa.440
Si rem mobilem.de acqui.vel amit.poſ.409
Si rem.pro emptore.453
Si rem tradi.de verb.obli.831
Si rerum amotarum.de re iudi.500
Si rerum.de vi & vi ar.626
Si reus poſt iudicatum.iudicat.ſol.1110
Si reus promittendi.de duo.re.ſti.931
Si reus ſtipulandi.de fideiuſ.& man.956
Si rogatus ſit.de manumiſſis vindicta.191
Si ſciente creditore.ad l.Põp.de parri.1342
Si ſe non obtulit.de re iudicata.474
Si ſepulchra.de ſepulchro violato.1272
Si ſeruus.de fideiuſſo.& manda.987
Si ſeruus aut filiusfa.de ver.obl.921
Si ſeruus communis.de furt.1174
Si ſeruus communis.de dam.infe.89
Si ſeruus communis.j.de ſtipu.ſer.936
Si ſeruus communis.ij.de ſtipu.ſer.941
Si ſeruus communis.iij.de ſtipu.ſer.945
Si ſeruus communis.iiij.de ſtip.ſer.948
Si ſeruus decem.de ſolu.& libe.1044
Si ſeruus hæreditarius.de di.& tẽp.pſc.747
Si ſeruus hæreditarius.de ſtip.ſer.946
Si ſeruus inſciente.de vſuca.ſeu vſurpa. 438
Si ſeruus legatus.de fideicom.lib.255
Si ſeruus liber.de ſtatulib.273
Si ſeruus meus.de ſtipu.ſer.952
Si ſeruus meus.de acqui.re.do.343
Si ſeruus nauem.de fur.1157
Si ſeruus peculiari.de ſolu.& libe.1024
Si ſeruus quem.de liber.cau.319
Si ſeruus qui.iud.ſol.1109
Si ſeruus quid rapuerit.vi bo.rap.1208
Si ſeruus reipublicæ.de ſtip.ſer.936
Si ſeruus teſtamento.de ſtipu.ſer.949
Si ſeruus tuus.de precario.700
Si ſeruus.de bo.autho.iu.poſ.523
Si ſeruus.de litigioſis.783
Si ſeruus vel filiusfa.de acq.vel ami.poſ. 389
Si ſeruus venditus.qui ſine ma.ad li.287
Si ſerui qui.de manum.teſta.204
Si ſeruo furioſi.de vſuca.ſeu vſurpa.430
Si ſeruo alieno.qui & à qui.ma.lib.296
Si ſeruo.de mor.cau.don.177
Si ſeruo ſub conditione.de ſtatulib.279
Si ſeruũ cuius no.de iniur.& fam.lib.1345
Si ſeruum dominus.de acc.& inſcr.1287
Si ſeruum Stichum.de ver.obli.877
Si ſic ſtipulatus.j.de ver.obli.880
Si ſic ſtipulatus.ij.de ver.obli.910
Si ſi mulato.de concuſsionibus.1256
Si ſine iudice.rem ratam habe.1127
Si ſint tabulæ.de tabu.exhi.590
Si ſocius communis rei.de fur.1160
Si ſocius teſtamento.de manumiſ.teſta.210
Si ſolum.de vſuca.ſeu vſurpa.440
Si ſoluturus.de ſolutio.& libe.1033
Si ſtatuta.de iniu.& famo.libel. 1244
Si ſtatulibera.de ſtatulibe.272
Si Stichus certo die.de verbo.obli.834
Si Stichũ,aut Pamphilũ.de fideiu.& mã.972
Si Stichum.de verb.obli.817
Si Stichum.de noua.& deleg.990
Si ſtipulatus.de fideiuſ.& manda.961
Si ſtipulatus fuerim.de verb.obli.838
Si ſtipulatus.de verb.obli.864
Si ſtipulatus.j.de ſolu.& liber.1014
Si ſtipulatus.ij.de ſolu.& liber.ibidem
Si ſtipulatus.iij.de ſolu.& liber.1052
Si ſtipuler.de verb.obli.834
Si ſtuprum.de iniur.& famo.libel.1244
Si ſub condition.de cura.bo.dan.549
Si ſub conditione legatum.de acceptil.1088
Si ſub impoſsibili.de fideiuſſo.& man.970
Si ſub vna ſignificatione.de ver.obli.914
Si ſuprà.de acqui.re.do.346
Si tertius.de aqua plu.ar.109
Si teſtamento.de fideiuſ.& manda.977
Si tibi dederim.de donatio.153
Si Titius.de fideiuſ.& manda.977
Si Titius.de noua.& delega.1000
Si Titius & Seius.de verb.obli.816
Sittiennio.de ſtatulib.272

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Digesti Noui.

Si tuo seruo.de solu.& libe.1053
Si tutoris.de manumiss.vin.193
Siue à ceteris.de duo.re.stipu.933
Siue igitur.de furtis.1126
Siue mihi.de stipu.ser.941
Si vendidero.de furtis.1183
Si ventri.de priuile.credi.534
Si victum.de re iud.493
Si ví me dejecerit.de vi & vi ar.626
Si vi me deiceris.de vi & vi ar.629
Si vir vxori.pro donato.463
Si vltem.quod vi aut clam.692
Si vnus ex fideiuss.iudica.so.1114
Si vsusfructus.de noua.& deleg.995
Si vsusfructus.de aqua plu.ar.121
Si vsufructuarij.de stipula.ser.948
Si vsumfructum.de liber.cau.311
Si vt proponitur.de fideiuss.& manda.986
Si vxor.ad leg.Iul.de adul.& stu.1308
Soceri.de verbo.& rerum signifi.1666
Sodales.de colle.& corpo.illi.1268
Solent.de custo.& exhi.reo.1292
Solidum.de sol.& libera.1054
Solicitatores.de extraor.cri.1248
Soluere.de solutio.& libera.1039
Soluendo esse.de verb.& re.sign.1657
Solutionis.de ver.& re.sig.1671
Solutionis verbum.de solu.& libera.1039
Solutionem.de solu.& libera.1021
Solutam pecuniam.de solu.& libera.1038
Spadonum.de verb.& re.sig.1661
Species acquirendi.de acceptila.1082
Speciosas.de verb.& re.sig.1655
Sponsio.de ver.& re.sig.1631
Sponte.de mune.& hono.1582
Spurij.de decur.& eorum fil.1569
Statius.de iure fisci.1496
Statuas.de acquir.re.do.153
Statuæ.de verb.& re.sig.1688
Statuliber.j.de statulib.159
Statuliber.ij.de statulibe.266
Statuliber.de quæstionibus.1394
Statuliberi.de statulibe.278
Statuliberum.de statulibe.269
Statuliberos j.de statulibe.260
Statuliberos.ij.de statulibe.277
Statuliberorum.de statulibe.280
Statulibera.de statulibe.272.
Stellionatus.de cri.stelliona.1264
Stellionatus.de extraor.crimi.1249
Stichus.j.de manumiss.testa.201
Stichus.ij.de manumiss.testamento.204
Stichus.iij.de manumiss.testamento.206
Stichus.de statulibe.277
Sticho.de statulib.284
Stichū aut Pamphilū.de solutio.& liber.973
Stichū aut Pamphilū.de solutio.& libe.1061
Stichum.de manumiss.testa.199
Stichum Titio.de statulibe.282
Stipulatio.de ope.no.nun.19
Stipulatio hoc modo.de ver.oblig.856
Stipulatio ista.de verbor.oblig.836
Stipulatio non valet.de verb.oblig.828
Stipulatio non potest.de verb.oblig.812
Stipulationes.j.de verb.oblig.850
Stipulationes.ij.de verb.oblig.859
Stipulationum.j.de verb.oblig.813
Stipulationum.ij.de verb.oblig.822
Stipulationum.iij.de verb.oblig.862
Stipulatus es opus.de fideiuss.& mand.975
Stipulatus.de verb.oblig.864
Stipulatus sum.de verb.oblig.886
Stipulatus.de fideiuss.& mand.956
Stuprum.ad leg.Iul.de adulte.& stu.1325
Sub hac conditione.de act.& obli.791
Sub conditione de solu. & liberationi. 1017
Sub prætextu.de extraor.crimi.1249
Subsignatum.de ver.& rerum signific.1639
Substitutio.de acqui.rerum domi.553
Sunt munera.de vaca.& excu.mune.1590
Sunt qui.de re iudi.486
Suo quis.ne vis fi.ei qui in possmis.est.584
Superficiarias.de superficie.642
Supplicij.de bo.dam.1422
Supra iter.de aqua plu ar.113
Surdi.de manumiss.vin.189
Abernæ appellatio.de verb. & re. signifi.1672
Tam is qui.de mor.cau.do.167
Tempus quod.de re iudi.490
Tempus.de vaca.& excusa.mu.1588
Ter enixa.de ver.& rer.sig.1664
Terminorum.de termi.moto.1265
Testamento Centurio.de manumiss.test.210
Testamento ita.de fideicom.lib.224
Testamento manumiss.de manu.test.202
Testamento liber.de manumiss.testa.203
Testamento ita.de manumiss.test.214
Testamento militis.de manumiss.testa.210
Thais ancilla.de fideicom.lib.246
Tigni appellatione.de ver.& rer.sign.1646
Titius.de acquir.re.do.362
Titius qui.de iure fisci.1484
Titio cùm esset.ad municip.1561.
Titia cùm propter.de solu.& libe.1037
Titia cùm testamentū.de accus.& inscri.1287
Titia quæ.de verb.oblig.911
Titia seruis.de manumiss.test.213
Titulus est.pro dote.468
Tories in hæredem.de regu.iur.1704
Tories locum.de pollicitationibus.1514
Tractandum.à qui.appell.non licet.1450
Traditio.de acqui.re.do.342
Traiectitiæ.de actio.& obli.795
Transacta.de ver.& re.sign.1683
Transfugam.de acquir re.do.358
Trebatius.de dam.infe.77
Tres fere.qui.ex cau.in pos.ea.512
Triplici.de ver.& rer.sig.1664
Triticum.de verb.oblig.881
Tugurij.de ver.& rer.sig.1672
Tunc autem.de re iudi.494
Tutor.de furtis.1154
Tutor datus.de fideius.& manda.988
Tutor si.de appel.& rela.1448
Tutor vel curator. si tut. vel cur. vel magis. crea.appell.1465
Tutore.rem rat.habe.1118
Acatio.de mnne.& ho.1581
Valerius.de iure fisci.1493
Valerianus.de præto.stipu.1096
Vani timoris.de reg.iur.1727
Variæ causæ sunt.de iure fisci.1468
Vbicunque.de reg.iur.1718
Vbi lex duorum.de reg.iur.1717
Vbicunque reus.de fideius.& manda.985
Vbi autem.de ver.oblig.862
Vbi fideiussor.de solu.& libe.1021
Vbi ita.de mor.cau.dona.168
Vbi lex.de vsucap.seu vsurpa.428
Vbi non voce.de reg.iur.1731
Vbi repugnantia.de reg.iur.1727
Vectigalia.de publi.& vectig.131
Vel antequam.ad leg.Iul.de adul.& stu.1314
Vel ea,quæ.de acqui.re.do.328
Vel ei præbuit.quæ in frau.credi.553
Velle non creditur.de reg.iur.1691
Vel obligatus.de libe.cau.310
Vel ob rem.ad senatusc on.Turpil.1380
Vel permutauit.de lib.cau.310
Vel quo magis.ad leg.Iul.repe.1391
Vel si paciscatur.rem ra.habe. 1121
Vel si sanguine.de manumiss.vin.189
Vel surdo.de priuileg.credi.534
Vel totum.de tabu.exhib.588
Veluti fustium.de pœnis.1402
Veluti si me.de precario.695
Veluti si quis.de ver.obli.831
Venditores.de ver.oblig.834
Venire. de bo.autho.iud.po.523
Venisse ad.de ver.& re.sig.1669
Verbum amplius.de ver.& re.sig.1650
Verbum erit.de ver.& rer.sig.1659
Verbum exactę.de ver.& rer.sig.1672
Verbum facere.de ver.& re.sig.1680
Verbum hoc.de ver.& re sig.1629
Verbum illud.de ver.& rer.sig.1672
Verbum oportere.de ver.& re.sig.1639
Verbum oportebit.de ver.& re.sig.1631
Verbum reddendi.de ver.& re.sig.1652
Verbum victus.de ver.& re.sig.1640
Verba.de ver.& re.sig.1635
Verborum obligatio.de solu.& liber 1079
Verbis legis.de ver.& re.sig.1658
Verum est.de reg.iur.1701
Verum est.de ver.& re.sig.1679
Verum est.de manumiss.testa.213
Verum est.de furtis.1150.& 1156
Vero procuratori.de solu.& libe.1014
Vestis.de ver.& re.sig.1661
Vestem.de iniur.& famo.libe.1247
Veteres.de iti.actúq; pri.650
Veteranorum.de priuil.vetera.1544
Veteranos.de priui.vetera.1545
Veteranis.de priui.vetera. 1545
Viam publicam.de via pub.& it. pu.refi. 603
Vicarius.de legationibus.1599
Vitia priorum.de censibus.1626
Vicinus.de aqua plu.arc.122
Videamus.de interdi.seu extra.ac.572
Viæ sternendæ.de priui.vetera.1545
Viæ vicinales.de lo.& iti.pu.592
Vim facit.de vi & vi ar.628
Vim facit.quod vi aut clàm.690
Vim passam.ad leg.Iul.de adul.1328
Vinaria.de ver.& re.sig.1678
Vinculorum.de ver.& re.sig.1682
Virilis.de ver.& rer.sig.1666
Vir bonus.iudica.sol.1113
Vitem arbori.arbo.fur.cæla.1199
Vltimum.de pœnis.1412
Vnde etiam.de iti.actúq; pri.647
Vnius facinoris.de quæstionibus.1396
Vnus qui.ex qui.cau.in pos.ea.521
Vnusquisque.de precario.701
Vranius.de fideiusso.& manda.991
Vrbana.de ver.& re.sig.1669.& 1675
Vrbis.de ver.& re.sig.1630
Vsuræ pecuniæ.de ver.& re.sig.1658
Vsurpatio.de vsuca.seu vsurpa.413
Vsurpatio.de vsuca.seu vsurpa.ibidem.
Vsucapio rerum.pro suo.472
Vsucapionem.de vsuca.seu vsur.421
Vsusfructus.de statulibe.268
Vsusfructus.de stip.ser.946
Vtilissimum.si fa.fur.fe.di.1195
Vtimur.de sepul.viola.1255
Vt Alphenus.de verbo.& re.sig.1651
Vt fideiussor.de fideius.& manda.974
Vt gradatim.de mune.& hono.1580
Vt sunt.de ver.& rerum sig,1683
Vt mihi.de dona.151
Vtique eius.de liber.cau.310
Vtique pro.de dam.infe.82
Vtive id.ad leg.Iul.de vi public.1332
Vtrum qui.ad leg.Pompe.de parri.804
Vtrum turpem.de ver.ob.886
Vulgaris est.de furtis.1147
Vulneris.de iniur.& famo.libell.1226
Vxor expilatæ.de cri.expila.hære.1264
Vxori legatum.ad leg.Corne.de fal.1354
Vxorem.de manu.teit.204

FINIS TABVLÆ LEGVM DIGESTI NOVI.

De operis noui nuntiatione.

DE OPERIS NOVI nuntiatione.

SEd cū vij. sint partes digestorum,& vj. incipiat ꝫ,de bono.possess.Septima.j.de verbo.oblig.vnde est hoc quod incipit hic hoc volumen, & non in princ. alicuius partis: vt C. de vet. iu. enu.l.ij.§.sed cum omnia? Respon. quia bo. poss. attinent supradictis titulis,ante bonorum possessiones, scilicet vsque ad titul.de legatis, ideo melius cum præcedentibus sunt coniunctæ. Infrà de verbor.obliga. non incipit: quia nimis parum remaneret de hoc volumine: sed hic iam discreta est materia à prædictis. in hoc tamen est affinis,quia sicut superius tractatur de iure prætorio,ita hic,scilicet eodem modo,sed non in eũdem modum.Accursius.

Digestorum seu Pandectarum Liber trigesimus nonus.

De operis † noui nuntiatione.

† In hunc titulum de noui ope. nuntiatio. vide Fran.Daa.li.j.dispu.c. 16.

TITVLVS I.

Nuntiatio noui operis potest fieri etiam ei, qui iure ædificat: hoc tamen re-

ADDITIO. Quærit hic Bartol. quare hic liber dicatur,& denominetur Digestum nouum? Respon. quòd dictio nouũ, Nouum dictio variis modis sumitur. variis modis capitur. Quandoque enim appellatur nouum, id est vltimum: vt l. vnica §. in nouissimo. C. de cad. tollen. & l. nouissima. j. iudic. sol.& l. nouissimè. ꝫ. quod fal. tuto. auth. & sic tria sunt volumina,& istud est vltimum. Quandoque appellatur nouum ea ratione, quia interdicta denominãtur à prima parte sui, vt in interdicto quorum aut clam,ita hic,quia tractatur de nouo opere, appellatur digestũ nouum. Quandoque appellatur iniquum: vt l. j. in princip. §. quod quisque iu.& ideo hic dicit nouum,id est iniquum, puniens iniqua. Vltimò dic,& melius secundum Ray.& Raph.hic: quòd ista sunt nomina magistralia inuenta ab authoribus,quæ imponuntur ad placitum,quorum disputatio relinquitur pertinacibus. l. ij. C.de cõst.pe. &in glosſ.in rubr.ꝫ.fol.ma. Vltra prædicta de dictione,nouũ,vide bonam glosſ.in c.generali.in verbo,de nouo.de elect.libr.vj.quæ ponit multas significationes de dictione,nouus.item aliquid in l.admonẽdi.in ver.noua instrumenta.ꝫ.de iureiu.vbi noua instrumenta dicuntur quæ sunt antiqua,dummodo sint de nouo reperta.ita etiam dicit text.in l.sub specie.C.de re iudi.vide etiam in l.vetus.ꝫ.de vi. tri. & oleo leg.vbi habetur quod dicatur vinum nouum & vetus, secundũ Alex.de Immo.hic.

HOc edicto.] TASVS. Pianus Iurisconsultus expositurus edictum prætoris quod habes j.eo.l.prætor ait. in prin.nunc de effectu illius edicti aliqua dicit.& casum in hoc princ. sic ponamus. Cum viderem Titiũ in aliquo solo ædificare domum vel aliud opus nouum,& ego credebam me in illo solo ius habere, vt quia fortè meus,vel aliquod aliud ius, per quod non posset me inuito ædificare: denuntiaui ei ne in illo opere procederet. dicitur quòd denuntiatio tenet,& hoc est permissum ex prætoris edicto. quod edictum habes j.eod.titul.l.prætor ait. in princip. Secundò consulitur Titio. nam si vult in opere procedere,vadat coram iudice,& fatisfiet de opere destruendo,si apparebit iniustè ædificasse,sic postea in opere procedere poterit absque damno.

¶ *Hoc autem edictum.*] Nunc incipit dicere quando habeat locum nuntiatio.& certe habet locum aduersus opera,quæ incipiunt fieri, & nondũ sunt facta. nam si iam essent facta, nõ hoc edictum haberet locum,sed possent habere locum interdicta ad destruẽdum,vt quod vi aut clam,vel interdictum ne quid in loco sacro,si in sacro loco essent facta.

¶ *Nuntiatio.*] Hic §.vij. habet partes. nam primò dicit quod si aliquis vult nuntiare nouum opus,non habet necesse quòd propter hoc adeat iudicem. Secundò dicit, quòd nuntiatio potest fieri etiam per procuratorem. Tertiò dicit, quòd nuntiatio potest fieri tempore feriato & non feriato. Quartò dicit, quòd nuntiatio potest fieri etiam aduersus absentes & inuitos. Quintò dicit,quòd si ædificabas in fũdo quem possidebam,& ego veni ad te,& nuntiaui tibi nouum opus: amitto per hoc possessionem fundi: & tu incipis possidere. Sextò dicit,quòd si nuntiaui tibi nouum opus,& tu spernens nuntiationem, processisti in opere: certè quicquid operis fecisti post nuntiationem, debet destrui,licet tuum fuerit solum in quo ædificaueras. Septimò dicit,quòd si ædificabas in solo,licet ignorè quod opus facere velis, tamen nuntiare tibi possum opus nouum.

¶ *Et post operis.*] Nuntiaui tibi nouum opus. si postea concordemus nosmet quòd procedas in opere,vel iudex hoc statuit in quem compromiseramus vt in bonum virum. certè ammodo secure potes in opere procedere.

¶ *Opus.*] Siue ædificas de nouo,siue detrahis de terra,puta fossam faciendo in solo aliquo,possum nuntiare tibi nouum opus.

¶ *Hoc autem edictum.*] Nuntiatio locum habet quando aliquod opus facis in solo. Sed quid si arborem fundi mei succidas,vel similia facias? certè non habet locum nuntiatio.

¶ *Si quis ædificiũ.*] Domum aliquam ruinosam reficiebas,volo denũtiare tibi nouum opus,quæritur,an possim? Dicitur quòd nõ. quia nõ diceris facere nouum opus, sed vetus reficere.

¶ *Siue autem.*] Dicitur quòd si aliquod opus nouũ facis,siue intra ci uitatem,siue extrà facias,possum nuntiare nouũ opus,nec est vis siue fiat in publico loco,siue in priuato.

perto debet nuntiatio remitti quatenus iure ædificat: quia eatenus nuntiatio ius nuntiandi non habet. Paulus.

¶ *Nunc videamus.*] Dicit Vlpianus quòd expedit videre quibus ex caussis fiat nuntiatio. Item quæ personæ possunt nuntiare. Item quibus nuntiandum sit ad hoc vt nuntiatio teneat. Item in quo loco habeat fieri nuntiatio ad hoc vt vna leat nuntiatio. Item quid consequitur per nuntiationem nuntians. de primo in §. nuntiatio. vsque ad §. vsufructuarius. & in §.illo incipit dicere de secũda parte vsq; ad fi. & in l.seq.& l.in pro uincíali.§.fin.cum l.seq.& in l.de pupillo.in Princ.aliquid tractat.de tertio dicit j. eod.l.operis.& l.cuilibet.& in aliis legibus.de quarto dicit j.eod.de pupillo.§.nuntiationem. de quinto dicit j.eo. prætor ait.circa princ.& in aliis legibus huius tituli.

¶ *Nuntiatio.*] Dicitur quòd ad hoc vt nũtiatio valeat,oportet quòd fiat vna de tribus caussis,nam aut nuntio caussa iuris mei conseruandi,aut caussa damni depellendi,aut caussa publici iuris tuendi. De primo dicit in §.nũtiamus. vsque ad versi. vel vt damni.& possunt dari duo exẽpla: vt quia ædificas in solo meo,vel si in tuo,debebas seruitutem altius non tollendi. nam si in aliquo istorum casuum nuntio nouum opus,dicor nuntiare caussa iuris mei conseruandi. In vers.vel vt damni&c. Ponit exempla de secundo: vt si ędificabatur in solo publico vel priuato,ex quo ędificio timebam ruinam in quadã mea domo ibi vicina. nam possum tibi nuntiare nouũ opus,donec caueas ꝺ damno infecto. nam modo dicor nuntiare caussa damni quo dr imco, depellẽdi. De tertio incipit dicere in versi. aut si quid&c. vsque ad §. quòd si quis.& ponit quatuor exempla. Primũ,quãdo sit opus cõtra leges. Secundũ,quando cõtra edicta principũ. Tertiũ,quãdo opus sit in loco religioso vel sacro,vel publico. & da exẽpla vt ibi est nottaũ.

¶ *Quod si quis in mari.*] In hoc §. dicitur, si quis ædificet nouum opus in littore maris,& ego velim ei nuntiare nouum opus, quæritur an possim? Et dicitur quòd non,nisi in casu, vt si timeã in aliqua mea domo ibi facta ruinam, nam tunc nuntiare possum.

¶ *Iuris nostri.*] Nunc dicit quæ personæ possunt nũtiare.& certè si opus fiat in publico,nuntiat quilibet de populo. si in priuato,ille solus cuius interest. vt ille q credit habere ius in solo in quo ædificatur: vt quia suum,vel aliud ius simile, quo inuito non possit ædificari.

¶ *Vsufructuarius autem.*] Cùm haberem vsumfructum in fundo Titij,quidam extraneus,puta Cornelius,in illo fundo cœpit ædificare. volo sibi nuntiare nouum opus. quæritur an possim? Et respon. quòd tanquam dominus nuntiare non possum: quia dominus non sum: sed quia vertitur interesse meum,tanquam procu. nuntiare potero. datur mihi & alia via. nam potero agere rei vẽdicatione pro vsufructu cõtra te ædificantem,& consequar quicquid interest mea opus illud nõ esse factum. Fran.Accur.

a ¶ *Hoc.* Titius ædificabat in quodam solo. ego dicebam eum non iure ædificare. ipse ecõtra dicebat quod de iure ædificabat. quæreba tur ab Vlpiano an ego ei possim contradicere nuntiando? Et respon. quòd siue iure,siue iniuria ædificetur,quòd possim ei nũtiare,& hoc per quoddam edictũ prætoris,sed tamen debeo postea remittere nũ tiationem, quatenus non habeo ius prohibendi. Accur.

b ¶ *Edicto.* scilicet de operis noui nuntiatione,id est hoc interdicto: cuius duo sunt capita: vt infrà eodem,prætor.in prin.& §.deinde. & prophetizat hic Vlpianus,qui prius facit expositionem edicti,quàm ponat ipsum. sic & aliàs suprà de capitis diminutione.l.ij.in prin. & aliàs sæpissime: vt suprà,quod quisque iur.in aliũ statuerit,& c.l.j. in prin.& ꝫ.de pact.l.j.in prin.

b ¶ *Edicto.* quod est j.e.l.prætor.j. respon. quod interdictum appellatur: vt in l.prætor.§.j.& §.hoc interdicto. Sed certè ibi non permit titur nuntiari. Sed dic a, eo ipso, quod mandat destrui factum post nuntiationem, videtur permittere nuntiari.

a 12 a glo. approbater p Bar. Bal P. A. lex. & Iaſ.

c ¶ *Permittitur.* id est statuitur.

d ¶ *Iure.* id est iustè: quia sit ei ius ædificandi.

e ¶ *Iniuria.* id est non iure: vt insti. de iniur. in prin.

e ¶ *Iniuria.* id est iniustè.

f ¶ *Opus,* quod ex postfacto apparebit. ſ. cognita veritate. Accur.

g ¶ *Fieret.* nouum. nam aliquid iure permittitur in vetere, quod non in nouo: vt C. de Iudæis.l.fin.ibi,illud etiam,& c.alioquin contrà. vt j.ead.l.ꝫ.si quis ædificium. aliud est enim &c. vt j.de iti.actúque pri.l.iij.§ pen.

h ¶ *Per nuntiationem.* legitimam,quæ teneat ipso iure: nam quando que ratione personæ nũtiantis nõ tenet. vt,quia pupillus,vel seruus:

¶ Quæ fuerit ratio ad istud edictũ, vide tex. in li.ad princ. vers.parui re fert. qui ver. ſignatur pro §.ꝫ est ſing. ſecundùm Lud.Ro. hic in prin. & Alex. ī apostil. ad Bart. hic.

i Flo. promittitur.

Universidad de Navarra

aldem Bart.

1 *Manuscrip. remittitur.*

3 *Flo. inclinus.*

Aliqui habet hunc nō. Et sic ista littera legit affirmative & negative, propter quod libenter hic nō inuiter varij fuere in intellectu: & diuersimode eam intelligunt. ideo aduerte ad ea quæ dicuntur hic in nouis primis interpretat. Bolo.

b Solae istud contrā secundum Bart. post Dyn. his, quòd ibi repudiando neminē grauat: sed te exonerat hic grauat ædificantē. sed certè ibi videtur grauare legatarios, vel. si nemo de testatur ar ibi non grauat interēdo dānum: sed nō concedendo lucrum.

c Glo. diffuliter hic Bart. d Reprobatur per Bart. e Reprobatur etiā per Bart.

f Et malè secundū Bart, g Difficert. Bart. h Approbatur per Bart. vsque ad fi.

vt ff. eo. l. de pupillo. in prin. & §. j. quādoq; ratione rei: vt ff. eo. de pupillo. §. si quis riuos. & §. præterea. & §. toties. & l. qui viā. quibus casibus post. per. tit. nūtiatio. ar vbi hæc non impediūt, tenet nūtiatio, licet nūtiator eius nūtiandi nō habeat [a]. Pōt tñ ille, qui facit opus, quæ rere quare nūtiet, & si causam nō exprimat, pōt ædificare impunè, sicut dicimus in libello causſam exprimēdam: vt arg. C. de edi. di. Adrito. l. fi. §. sinautem. & ff. de transa. l. cū hi. §. in causſa. & ff. eo. de pupi. §. toties. & §. qui nuntiat. & in reste: vt in authen. de testi. §. sanctimus. Sed argum. contra ff. ad Treb. l. quæ poterat [b].

ADDITIO. Tu dic hoc dictum non esse indistinctè verū: quia in libello personalis actionis debet inferi causſa, non in libello realis. ita notat Bar. in l. an eādē. §. actiones. ff. de excep. rei iudica. & in l. j. de eden. glo. & doc. in l. generaliter. de non nu. pe. Ange. & Pe. de Su. in l. fi fideicommiſſum. ff. de iudi. gl. & Alex. post Bart. in alleg. l. j. col. iij. verſi. ſed quæro qualiter. ff. de eden. Ang. in §. illud. in vltim. col. in authen. de exhib. & intro. reis. col. v. Panor. post Ioan. And. in c. ſignificantibus. extrà de libel. obla. & Lanfra. de Oria. in c. quoniā contra falſam. §. petitiones. nu. 1. verſ. cauſſa remota. & ſequen. extrà de proba.

a ¶ *Dein.*de. repete, permittitur hoc edicto, vt remittetur. & ff. Sed certè hæc remiſſio non ſit ex eodē edicto, ſed alio, quod eſt ff. e. prætor. §. deinde. vnde malè videt ſic repeti. Reſp. eo ipſo quod hoc edictū, quod eſt in prin. l. j. eo. prætor dicit deſtrui, quod ſit ante remiſſionē: videtur permittere [c] fieri remiſſionē: vt arg. j. de ma. teſt. ſi quis locuples. in fi. & ff. de eden. ſi quis ex §. prohibet Vel dic remitteretur, ſcilicet alio edicto, quod non habemus.

b ¶ *Remitteretur.* ſi iure opus fiat, ex hoc edicto, vel ab eo data ſatisdatione nuntianti.

c ¶ *Eatenus.* imò & in eo quod iuſtè nuntiat, præſtita ſatiſdatione fit remiſſio: vt ff. e. prætor. §. hoc interdictū. & ff. e. de pupillo. §. ſi is cui. & ff. de remiſſ. l. j. Vel expone eatenus, pro ideò: & quatenus, pro quia, & ſupple, & hoc palā patebat: quia nullā cauſſam nūtiādi corā iudice dicebat, vel quæ pro nulla habetur, & ideo fit remiſſio [d] ēt ſine ſatiſdatione. Vel dic ſecundò, eatenus, id eſt vſque ad tps: quatenus i. vſquequo iudex cognouerit, & pronuntiauerit, liceat ædificare, vel nō: & potuit nūtiare vel nō. & hoc pſtita ſatiſdatione de demoliēdo in principio cognitionis: & ſic ſtatim pendēte cognitione ędificat [e]. Ex quo aūt pronūtiauerit, aut deſtruetur quod eſt factum, aut liberè facier quod volet. Vel dic tertiò, cū deberes ſeruituté altius non tollendi vltra x. pedes: & tu iam circa viij. feciſſes, nūtiaui, ne vltrà procederes, veniſti corā iudice cùm videritiudex, quòd nondum feceris, vltra id, quod tibi licet, nec me habere cauſſam vllā nūtiandi niſi in eo quod vltra fieret, etiā ſine ſatiſdatione faciet remitti, cū videat me calumniari [f]. Vel dic quartò, nō haberet. i. oblata ſatiſdatione & nō recepta: nil dicit: ſecus ſi diceret, hodie conſtat: &c. vt ff. in poſſe. l. ſi is à quo. quia tūc non remitteretur prohibitio, licet ſatiſdare vellet ff. Vel dic quintò, nō haberet quatenus, i. in totū. nā præſtita ſatiſdatione in nullo videtur habere ius nūtiandi, & ſic in totum remittitur. Vel ſextò pōt poni [h] exēplum in ſeruitute vrbana, & ſic in rebus incorporalibus. nam cū deberē ſeruitutē altius nō tollendi vltra x. pedes, ædificaui vſque ad viij. poſtea denuntiaſti calumnioſè, potero quærere per iudicem nunquid ædificauerim vltra viij. cùm tibi debeā ſeruitutē altius non tollendi vltra x. & ſi dixeris q̄ non, permittetur quòd ego ædificem vſque ad x. vltrà non. In corporalibus hoc modo: cū denuntiaſſes mihi nouum opus in loco, qui erat xx. pedum per longū, potero quærere per iudicem, nunquid habeas ius in xij. & ſi inuenitur quòd nō, permittes quòd ædificem in xij. & in viij. non dicit pro ea parte, pro qua veritate inſpecta tenuit nuntiatio: remiſſio nō ſit omnino, cū ex ſtipulatu teneatur ad demoliēdū, ſed pro ea pro qua nō tenuit, omnino tenet præſtita ſatiſdatione. licet enim ad totū interponatur ſtipulatio: ad eā tamē partē in qua nūtiatio fieri nō debuit, nō cōmittetur. Poteſt agi & aliis modis ad demoliēdum: quos dic vt no. ff. e. prætor. §. nonnulli. & hoc prout habes in littera non. ſine eo plana eſſet, & dices, haberet ex perſona ſua: quia liber & maior eſt: vt ff. e. de pupillo. in prin. & §. j. & ratione rei: vt ff. eo. qui viā. Sed videtur huic reſp. prout habes nō, cōtrà. ff. de remiſ. l. j. §. j. hic enim dicit remiſſionē nūtiationis fieri quatenus ius prohibendi non habuit nūtiator, ergo nūtiatio nulla. ſic ergo debet eſſe remiſſio nulla, vt in 3rio. Reſp. æquiuocatio eſt ſeu duplex expoſitio in hac oratione, iſte nō habet ius prohibendi. nā ſi dicas, nō habet: quia aduerſarius habet ius ædificādi, ſic hīc loquitur. nā licet inſpecta veritate, nō habeat ius prohibēdi, tamen ius permittit ei nūtiare ſi eſt maior, deinde [a] remitteretur [2] [b] prohibitio eatenus [3] [c], quatenus prohibendi ius [d] is, qui nuntiaſſet, non haberet [e] [†].

Per hoc edictū quatenus eſt prohibitorīū, ſubuenitur aduerſus futura opera: pro præteritis non. ſed per interdictum quod ui aut clā, aut aliis remediis ſuccurritur. Bart.

1 ¶ Hoc autem edictum, [f] remediumque [g] operis noui nuntiationis aduerſus futura opera inductum [h] eſt, non aduerſus præterita [i]: hoc eſt, aduerſus ea, quæ nōdum facta ſunt [k], ne fiant [l]. Nam ſi quid [m] operis factum fuerit, quod fieri non debuit, ceſſat edictum [n] de Operis noui nuntiatione: & erit transeundum [o] ad interdictum [p] Quod ui aut clam, quod [†] olim [q] factū erit vt reſtituatur [r]: &, Quod in loco ſacro [s], religioſóve, &, Quod in flumine publico, ripāve publica factum erit. Nam his interdictis [t] reſtituetur [u], ſi quid illicitè factum eſt.

Ex hoc edicto abſque prætoris additione alieno nomine diebus omnibus nuntiamus aduerſus abſentes, inuitos, & ignorantes. Bartolus.

2 ¶ Nuntiatio [x] ex hoc edicto non habet neceſſariā ptoris aditionē [y], poteſt eīn nūtiare quis, etſi [z] eū [a] non adierit. Itē nūtiationē [b], & noſtro & alieno [c] nomine facere poſſum ibi ſeruitutem, poſſum nūtiare inſpecta veritate: ſiue nō, poſſum inſpecta permiſſione iuris, & vtroque caſu tenet nūtiatio, & tenet remiſſio, & ſic hic loquitur. ſi non habeas, nō (vt quidam libri habent) tunc nullum eſt contrariū. Sed pone te ædificare in prædio ruſtico, ſiue poſſum te prohibere inſpecta veritate: quia ſeruitutem ibi habeo, ſiue nullā ibi habeo, nullo caſu potero denuntiare de iure. & ſic poſſum in ſeruitute vrbana inſpecta veritate. Item inſpecto iure permittente: vt ff. e. de pupillo. §. ſextus. in ruſtica poſſum veritate inſpecta, ſed non iure, quod prætualet: vt ff. e. l. qui viam. & hoc caſu loquitur contra. & ſic, poſſe prohibere, diuerſis modis accipitur.

d ¶ *Prohibendi ius.* ergo patet quòd quidam habent ius nuntiandi, qui prohibere non poſſunt: vt ff. eo. de pupillo. §. ſi plurium.

e ¶ *Non haberet.* & non quod haberet, remittitur.

f ¶ *Hoc [1] autem edictum.* quo opus nouum inhibetur.

g ¶ *Remedium.* illud idem, vel aliud quod non habemus, quo remittitur prohibitio præſtita ſatiſdatione.

h ¶ *Inductum.* accipe ff. hoc eſt aduerſus ea.

i ¶ *Præterita.* i. perfecta: vt ff. e. l. ſi quis ædificium. niſi in caſu: vt ff. e. l. de pupillo. §. ſi quis. Vel dic, ibi [k] præceſsit nuntiatio. Accur.

k ¶ *Facta ſunt.* ad ſuperius, non ad proxi. vt ff. de dictum eſt.

l ¶ *Ne fiant.* id eſt ne perficiantur.

m ¶ *Si quid.* id eſt ſi quod opus. nam de perfecto dicit.

n ¶ *Edictum.* quia prætoritum eſt. Azo.

o ¶ *Transeundum.* non ergo cōcurrit hoc interdictum cum illo. Sed cōtrà ff. e. prætor. §. nonnulli. Sed dic [1] pro eo quod datur illud q̄ vi aut clam pro factis operibus denuntiatione facta, nulla tamē ſecuta remiſsione, datur & illud, ſ. poſt prohibitionē. ſic cōcurrit vnū cum altero, vt in cōtrario: vt ff. quod vi aut clā. l. ſi alius. §. ij. eſt tamen hoc perpetuum, illud annale: vt ff. e. l. prætor. §. hoc interdictū. & ff. quod vi aut clam, ſemper. §. hoc interdictum. Item hīc exigitur vt in opere præſenti fiat nuntiatio: vt ff. e. l. de pupillo. §. nuntiationem. ibi non: vt ff. quod vi aut clam. l. j. §. ſed ſi quis. Item illud quādo fieret clā, hoc non. Item hoc ad futura opera, illud ad præterita [m]: vt hic.

p ¶ *Ad interdictum.* ſ. illud quod eſt inuentū pro eo quod &c. Azo.

q ¶ *Olim factam.* aliàs deficit olim, & bene. nā olim præteritum & futurum tempus ſignificat [n], ſed ſi habes olim erit, id eſt factum [o] fuiſſe dicetur.

r ¶ *Vt reſtituatur.* id eſt deſtruatur.

s ¶ *Et quod in loco ſacro.* repete, & erit transeundum ad interdictum quod eſt, ne quid in loco, &c. de hoc, & de ſequētibus dic agi ex ſecūdo capite: vt ff. de interdic. l. ij. §. interdicta. & ff. ne quid in flu. pub. l. j. §. penul.

t ¶ *His interdictis.* quolibet in ſuo caſu locum habente. ſed quod vi aut clam in quolibet: vt ff. quod vi aut clam. l. vim facit. §. fin. & hoc ſi denūtiatio nō præceſsit. ſi autē denuntiatio præceſsiſſet, tunc & hoc interdicto agitur actione in factum vt deſtruatur,

v ¶ *Reſtituetur.* id eſt deſtruetur.

x ¶ *Nuntiatio.* quatuor dicit vſque ad §. in operis. vbi, & cui poſsit denuntiari, & per quem, & aduerſus quos.

y ¶ *Aditionem.* quia iactu lapilli [p], vel voce fieri poteſt: vt ff. eo. de pupillo. §. meminiſſe. Sed cōtra. ff. e. de pupillo. §. qui opus. ſed ibi ſolues. & facit ff. de condi. inſtitu. l. quæ ſub conditione. §. fi. & de eden. l. j. §. edere.

z ¶ *Aditionem.* ſcilicet cùm ipſa fit ſed ex poſtfacto ſic: vt ff. e. l. de pupillo. §. qui opus. & ſic ſoluitur contrarium.

a ¶ *Etſi.* id eſt quamuis.

a ¶ *Eum.* ſcil. eet prætorem.

b ¶ *Nuntiationem.* ex hoc edicto.

c ¶ *Alieno.* ſ. procuratorio etiā ſine mandato, dummodo de rato cauleat, vel dominus ratū habuerit: vt ff. quod vi aut clā. l. prohibere. in prin. vt dices. ff. e. de pupillo. §. q. procuratorio. vel dic cū mandato. vnde nego. geſtor nō nunciat, cùm hoc edictū habeat inſtar actionis.

a ¶ *Omnibus diebus.* etiā feriatis. de aliis enim quis dubitat. q. d. nullus. & hoc ideo quia non eſt neceſſe prætorem adiri, ſi in duabus. ſed in tertia quando per prætorem, ſic. vt ff. de adult. l. miles. §. ſexaginta. Sed arg. cōtrà [a] §. ſi quis in ius vocat. l. ij. §. fin.

b ¶ *Abſentes* quorum nomine ædificatur ſecundum Io. & etiam ſenſu carētes: cùm fiat in rem, nō in perſonā. vt ff. e. l. de pupillo. §. nuntiationē. & l. operis. & l. ſeq.

c ¶ *Ignorantes.* Sed nunquid minor poterit reſtitui ſi ædificauerit, deinde cœperit agere? Reſp. non: cùm non expediat ſibi in eo ſtatu rem eſſe, in quo erat cùm ei denuntiabatur, ſed impenſa fic, vt præſtet patientiam.

ADDITIO. Dic q̄ iſtud dictum gloſſ. eſt verum ſecundùm Bar. quando minor contra iuſtitiā ædificauit. ſed ſi veritate inſpecta iuſtè ædificauit, tunc poteſt reſtitui, ſecundùm Dy.

d ¶ *In operis nuntiatione.* ſimplici verbo facta [b].

e ¶ *Aduerſarii faciemus.* ſi nos poſſidemus: vt ff. quod vi aut clam, ſi alius. §. ait Iulianus. & eſt verum ſi verbis facta fuit nuntiatio. ſed ſi per prætorē vel per iactū lapilli, contrà erit: quia facimus eum poſſeſſorem: vt ff. e. de pupillo. §. meminiſſe. Sed quare amitto cùm per verba nuntio? Reſp. quia meticuloſus videor, & quaſi ſibi deferere. ſec' vbi audacter per iactum lapilli, vel per prætorē: vt ff. de acqui. poſſ. l. iij. §. in amittenda. & l. ſi id quod. §. fin.

f ¶ *Ante remiſſionē.* tacitè, eo quòd ſatiſdatio recipitur vel expreſsè facta. Azo.

g ¶ *Agere.* interdicto, ne vis fiat ei.

h ¶ *Ædificatum habere.* interdicto, vti poſſidetis [c]. vel illo, ne vis fiat ei. de quo habes. ff. e. prætor. §. deinde.

i ¶ *Actionem.* redditam ex illo interdicto, ne vis fiat ei. &c. vel, vti poſſidetis. hoc ideo quia ſpernit edictum, & nuntiationem. Azo.

k ¶ *Interdictum.* quod eſt ff. e. prætor. in prin. & quod vi aut clā: vt ff. eo. prætor. §. nonnulli. & ff. quod vi aut clam. l. j. §. quid ſit vis.

l ¶ *Reſtituendo.* id eſt deſtruendo.

m ¶ *Ignorans.* dummodo habeat inſtar quoddam operis: vt ff. e. l. ſtipulatio. §. opus. quæ eſt contrà.

ADDITIO. Solue ſecundùm Bart. & dic quòd iſtud interdictū habet plura remedia. vnum eſt demolitorium, & tunc oportet quòd habeat inſtar alicuius operis. & ſic loquitur d. l. ſtipulatio. §. opus. ſed quantū ad edictū. ꝓhibitorium tunc ſufficit quòd ſit opus inchoatū: vt l. de pupillo. §. nuntiatio. ibi, ſi inchoet. & l. prætor. §. ſiue aūt. ff. eo.

n ¶ *Quòd opus fieret.* ſicut fortè turris, vel eccleſia, vel aliquod opus cùm aduerſarius paret ſe ad ædificandum.

o ¶ *Committunt.* i. cōmittere poſſunt. nec enim coguntur: vt ſubiicit. Item & cōmittunt, vt in arbitratorē, vt ſuo arbitratu fiat, vel nō fiat opus, deſtruatur, vel nō, nō vt in arbitrū. hoc enim fieri nō poſſet: vt ff. de arb. l. fi. & l. ſed ſi in ſeruū. §. ſi quis iudex. ſic in auth. vt dif. iud. §. ſi tamen. col. ix. & C. de iud. apertiſſimi. & in auth. ſi verò contigerit.

p ¶ *Iuriſdictioni.* vt in arbitratorem. vel dic in iudicē ſi incontinenti petatur cognoſci: quod fit hodie vſque ad tres menſes.

q ¶ *Cum aduerſario.* ſine prætore.

r ¶ *Opus.* ſupple, & fecit.

s ¶ *Conuentionis.* id eſt pacti exceptio, pro opere quod fit in priuato, non in publico. Accur.

t ¶ *Exceptio.* ſi ille ædificauit, & tu agis vt deſtruatur.

v ¶ *Dandam.* vt & ff. quod vi aut clā. l. iij. §. ſed & ſi permiſit. & §. nō tantum. & l. vim facit. §. tandiu. & hoc niſi nūtiatum ſuper rep. fit: vt ff. de pact. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & ff. quod vi aut clam. l. iij. §. planè.

x ¶ *Periculum.* quòd fecit opus poſt remiſſionem.

y ¶ *Pactio.* i. remiſsio nunciationis.

z ¶ *Priuatorum.* de opere faciēdo poſt prohibitionem prætoris.

a ¶ *Iuſſu.* quod eſt vt non fiat poſt nuntiatio nēs. talis deſtruatur [d]: vt ff. e. prætor. in prin.

b ¶ *Prætoris.* quod eſt vt deſtruatur factum poſt denuntiationem.

c ¶ *Dirimeret.* ſic §. ſi cer. pe. l. quidam. & ſi quis cau. l. ij. in prin. & ff. de adi. leg. legata inutiliter. & ff. de vſuf. l. ſi vſusfructus. §. deniq. ibi, ſed ſi inter duos. Et no. quòd fecus eſſet vbi alius ageret, vt in criminib', vbi agit prætor vt reo pœnā imponat, quādo nō ingeritur pœna ſanguinis: vt C. de tranſ. l. tranſigere.

d ¶ *A quibus.* i. à qua controuerſia, & ſic fit relatio de plurali ad ſingulare. ſic & C. de ſer. reipu. in nouni. l. titulo. & C. de in ius vo. l. fin. & in authen. de ſan. epiſco. §. nulli verò. & facit arg. §. man. l. ſi procuratorem. §. mandati.

e ¶ *Aut ædificādo.* de nouo.

f ¶ *Detrahendo.* aliàs detrahendo, vt foſſam fodiēdo, aliàs deſtruēdo. & eſt ſic ff. de vſufru. hactenus. §. fi. & l. quamuis. ſecus ſi facies non mutatur: vt ff. eo. ſi quis. & facit ff. eo.

g ¶ *Mutat.* ſcilicet in melius, vel in deterius: & non eſt vis.

h ¶ *Coniuncta ſunt.* id eſt coniungenda ſunt. nam ad futura pertinet: vt ff. eo. §. j.

i ¶ *Demolitio.* da exemplum: vt ff. de ſer. vrb. prædio. l. ſi arborem. §. interdum.

k ¶ *Faciat.* id eſt aliquid operetur: vt largè hìc accipiatur. Azo.

l ¶ *Ad ea opera.* ſcilicet ſola, ſed non omnia. nam non: vt ff. e. l. ſi quis ædificium vetus. nec ff. e. l. §. j. nec ſi non habeat inſtar operis: vt ff. eo. ſtipulatio. in §. opus.

m ¶ *In ſolo.* ad hoc vt in eodem ſolo permaneant. ſupradicta autem & ſi circa ſolum fiunt, in ſolo tamē nō permanent. Sed videtur cōtrà ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. notauimus. Solu. nō eſt contrà. ſed illud interdictū datur: hoc nō datur: & ſic quo ad illud dicūtur cohærere ſolo hæc opera, quo ad hoc, nō [e]. Nam in multis aliis differunt, cùm hoc non competat nuntiatione nō factæ: vt ff. e. l. j. §. j. illud ſic: vt ff. quod vi aut clā. l. iij. §. ſi. & l. Seruius. Itē hoc datur aduerſus eū, qui emit ab eo, cui nuntiatum eſt, etiā ſi ipſe nil fecit: vt ff. eo. l. ſi illud nō: vt ff. quod vi aut clam. l. vim facit. §. tandiu. f. Itē ſunt & aliæ duæ differentiæ, quas no. ff. e. §. j. Alij dicunt quòd ibi à ſtipite, hīc in ramis incidebat. Tertij quòd cauſſa damni infecti nūtio: vt quia ruat arbor in domum meam, vt ibi: aliàs non: arg. ff. eo. §. pen. in fin. §. ſecundùm Azo. & vel hìc directè negat: ibi vtilem concedit. prima placet.

n ¶ *Fulciat.* aliàs fulciat, aliàs reficiat, aliàs farciat.

o ¶ *Ne poſſimus.* quia fulcire non cōtinet ædificationē, vel deſtructionem, quæ ſola faciunt locum huic edicto: vt ff. e. §. opus. & adde ff. de itin. actuque priuat. l. ij. §. reficere. & C. de Iudæis. l. fin. Item nec ſit ſpecies noui operis quādo eſt opus, id eſt. neceſſe: vt ff. e. l. ſtipulatio. §. opus. & facit ff. de acqui. rer. domi. adeò. §. cùm quis. in fi. §. & hoc, niſi fortè ideo quia timemus de damno infecto: vt ff. eo. §. nuntiatio. ſic & poteſt intelligi. ff. e. de pupillo. §. ſi quis riuos. vel illud erit ſpeciale: vt ibi dices. Accurſius.

1 Approbat per Bart. hic. m iſtam ſequitur Bar. hic.

n Olim duo tempora ſignificat. gl. habes in l. nec emptio. §. j. ſuprà de contrahen. emption. & Car. in cle. j. §. ij. de iure iuran. & vtrū ſubaudiatur: vide gl. in l. eius qui. & ibi omnino Alexan. poſt glo. ſuprà. ſi ceer. per.

o Nihil eſt ſecundū Iacob. de Arē. & Bar.

p Dic quòd ſ hoc eſt verū in ipſo opere: vt conclu dunt hic do ctо.

c Iſta glo. reprehenditur cōmuniter: quia non cō gruit litteræ ſecundū Alexand.

1 In vetuſti. exē plari. nō leg' olim, & re ſcē.

2 *Manuſcrip. deeſt, a.*

3 *Manuſcrip. ceſſerunt.*

d Coacor. ex in cij ex tra e. de. Eſt tamen dabilis cautela q̄ nihilominus quod ſperet denuntiato ne ſit edificatum: quòd nō demoliatur op' poſt noui operis nuntiationē factam, quā ponit Bal. cō ſilio ſuo xxviij. inci. propoſit q̄ fuit duplex nūtiatio, vel quā refert & ſequitur do. Ialon Maynus hic in ij. col. ver. iiij. notabiliter limita. & Tho. Ferratius in ſuo tracta. cautelarum caut. ivij. inci. tex tus ſunt expreſſi. & notauit in apoſtil. ad Pano. nomine quo ſuprà in c in tellexiimus. num. ix. in ver. venit de ſtruendū. ex trà e. tit.

12 *Flo. nouū fiat, nunciatio.*

e Approbatur per Bar. hic.

f Iſta ſecunda doctrina diſplicet Bart.

g Et malè ſecundū Bart. hic.

ſed qualiter fiat: vide Bart. in l. de pupillo §. meminiſſe. iuſtrà. eo. & Spec. in tit. de inſt. edit. §. x. verſi. xxxij.

a Approbatur per Bar. hic.

3 *Flor. Et ad-uerſus.*

Omnis actio præiudicialis ad iſtud edictū interim debet ſtare, & iſtud agitari. Bart.

¶ Sed [6] ſi is, cui opus nouū nuntiatum eſt, ante remiſſionem [f] ædificauerit, deinde cœperit agere [g], ius ſibi eſſe ita ædificatum [h] habere, prætor actionē [i] ei denegare [7] debet, & interdictum [k] in eum de opere reſtituendo [l] reddere.

4 ¶ Poteſt autem quis nuntiare etiam ignorans [m], quòd [8] opus fieret [n].

Pro executione nuntiationis itur ad iudicē: uel de uoluntate partiū ſit remiſſio. Bart.

¶ Et poſt operis noui nuntiationē committunt [o] ſe litigatores prætoriæ iuriſdictioni [p].

Hoc edictum noui operis nuntiationis eſt inductum principaliter in fauorem priuatorum. ideo ſuper ipſo poteſt paciſci abſque derogando iuris publico. b. d.

¶ Inde quæritur a pud Celsū 9. lib. xij. Dige. ſi poſt opus nouū nuntiatum cōueniat tibi cū aduerſario [q], vt opus [r] faceret, an dāda ſit cōuētionis [s] exceptio [t]? Et ait Celſus, ſumus. Item nuntiatio omnibus diebus [a] fieri poteſt. Aduerſus [5] abſentes [b] etiā & inuitos, & ignorantes [c], operis noui nūtiatio procedit.

Per nuntiationem noui operis factum ſolo uerbo, perdit nuntiator poſſeſſionē, & tranſfert in aduerſarium. Paul.

3 ¶ In operis autem noui nuntiatione [d] poſſeſſorē aduerſarium [e] facimus.

7 *Flo. negare.*

8 *Flo. quid.*

b Doc. hic & maximè Bar. vbique ī diſcurſu iſtius ti. dicūt tres eſſe nūtiationes: ſed dic quòd ſola & vnica vera ē nūtiatio. ſcilicet verbalis. Bolo.

9 *Manuſcrip. Marcellum.*

Omnis actio præiudicialis ad iſtud edictū interim debet ſtare, & iſtud agitari. Bart.

¶ Sed [6] ſi is, cui opus nouū nuntiatum eſt, ante remiſſionem [f] ædificauerit, deinde cœperit agere [g], ius ſibi eſſe ita ædificatum [h] habere, prætor actionē [i] ei denegare [7] debet, & interdictum [k] in eum de opere reſtituendo [l] reddere.

4 ¶ Poteſt autem quis nuntiare etiam ignorans [m], quòd [8] opus fieret [n].

Pro executione nuntiationis itur ad iudicē: uel de uoluntate partiū ſit remiſſio. Bart.

¶ Et poſt operis noui nuntiationē committunt [o] ſe litigatores prætoriæ iuriſdictioni [p].

Hoc edictum noui operis nuntiationis eſt inductum principaliter in fauorem priuatorum. ideo ſuper ipſo poteſt paciſci abſque derogando iuris publico. b. d.

¶ Inde quæritur a pud Celsū 9. lib. xij. Dige. ſi poſt opus nouū nuntiatum cōueniat tibi cū aduerſario [q], vt opus [r] faceret, an dāda ſit cōuētionis [s] exceptio [t]? Et ait Celſus, dandā [u]: nec eſſe periculū [x], ne patio [y] priuatorum [z] iuſſu [a] prætoris [b] antepoſita videatur. Quid enim aliud agebat prætor, quā hoc, vt controuerſias eorū dirimeret [c]? à [10] quibus [d] ſi ſpōte receſſerint [11], debebit id ratum habere.

5 ¶ Opus nouū facere videtur, qui aut ædificādo [e], aut detrahendo [f] aliq̄d, priſtinā faciē operis mutat [g].

Hoc edictum ſolum ad opera quæ cohærēt ſolo, pertinet, non ad alia. Bar.

6 ¶ Hoc autem edictum non omnia opera complectitur: ſed ea ſola, quæ ſolo cōiuncta [h] ſunt, quorum ædificatio vel demolitio [i] videtur opus nouum cōtinere. Idcirco placuit, ſi quis meſſem faciat [k], arborem ſuccidat, vineámve putet, quāquam opus faciat, tamē ad hoc edictum nō pertinere: quia ad ea opera [l], quæ in ſolo [m] ſiunt, pertinet hoc edictum.

Reficienti uetus ædificium, nouū opus nō nuntiatur. Bar.

7 ¶ Si quis ædificiū vetus fulciat [n], an nouum opus ei nuntiare poſsimus, videamus. Et magis eſt, ne poſſimus [o]. hic enim nō nouum opus facit, ſed veteri ſuſtinendo remediū adhiber.

Siue in ciuitate ſiue extra fiat opus, habet locum noui operis nuntiatio Bart.

8 ¶ Siue autē intra oppida, ſiue extra oppida, in villis, vel agris opus nouum [12] quis faciat, nuntiatio ex hoc edicto locum habet: ſiue in prætor. ſ. ſiue.

f ¶ *Detrahēdo.* ſ. veteri operi eminenti, in quo repercutiebat ſol, ex cuius repercuſſione lumen recipiebam: & mihi ſeruitutem debebat.

g ¶ *Mutat.* ſcilicet in melius, vel in deterius: & non eſt vis.

h ¶ *Coniuncta ſunt.* id eſt coniungenda ſunt. nam ad futura pertinet: vt ff. eo. §. j.

i ¶ *Demolitio.* da exemplum: vt ff. de ſer. vrb. prædio. l. ſi arborem. §. interdum.

k ¶ *Faciat.* id eſt aliquid operetur: vt largè hìc accipiatur. Azo.

l ¶ *Ad ea opera.* ſcilicet ſola, ſed non omnia. nam non: vt ff. e. l. ſi quis ædificium vetus. nec ff. e. l. §. j. nec ſi non habeat inſtar operis: vt ff. eo. ſtipulatio. in §. opus.

m ¶ *In ſolo.* ad hoc vt in eodem ſolo permaneant. ſupradicta autem & ſi circa ſolum fiunt, in ſolo tamē nō permanent. Sed videtur cōtrà ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. notauimus. Solu. nō eſt contrà. ſed illud interdictū datur: hoc nō datur: & ſic quo ad illud dicūtur cohærere ſolo hæc opera, quo ad hoc, nō [e]. Nam in multis aliis differunt, cùm hoc non competat nuntiatione nō factæ: vt ff. e. l. j. §. j. illud ſic: vt ff. quod vi aut clā. l. iij. §. ſi. & l. Seruius. Itē hoc datur aduerſus eū, qui emit ab eo, cui nuntiatum eſt, etiā ſi ipſe nil fecit: vt ff. eo. l. ſi illud nō: vt ff. quod vi aut clam. l. vim facit. §. tandiu. f. Itē ſunt & aliæ duæ differentiæ, quas no. ff. e. §. j. Alij dicunt quòd ibi à ſtipite, hīc in ramis incidebat. Tertij quòd cauſſa damni infecti nūtio: vt quia ruat arbor in domum meam, vt ibi: aliàs non: arg. ff. eo. §. pen. in fin. §. ſecundùm Azo. & vel hìc directè negat: ibi vtilem concedit. prima placet.

n ¶ *Fulciat.* aliàs fulciat, aliàs reficiat, aliàs farciat.

o ¶ *Ne poſſimus.* quia fulcire non cōtinet ædificationē, vel deſtructionem, quæ ſola faciunt locum huic edicto: vt ff. e. §. opus. & adde ff. de itin. actuque priuat. l. ij. §. reficere. & C. de Iudæis. l. fin. Item nec ſit ſpecies noui operis quādo eſt opus, id eſt. neceſſe: vt ff. e. l. ſtipulatio. §. opus. & facit ff. de acqui. rer. domi. adeò. §. cùm quis. in fi. §. & hoc, niſi fortè ideo quia timemus de damno infecto: vt ff. eo. §. nuntiatio. ſic & poteſt intelligi. ff. e. de pupillo. §. ſi quis riuos. vel illud erit ſpeciale: vt ibi dices. Accurſius.

10 *Manuſcri. deeſt, a.*

11 *Manuſcrip. ceſſerunt.*

d Coacor. ex in cij ex tra e. de. Eſt tamen dabilis cautela q̄ nihilominus quod ſperet denuntiato ne ſit edificatum: quòd nō demoliatur op' poſt noui operis nuntiationē factam, quā ponit Bal. cō ſilio ſuo xxviij. inci. propoſit q̄ fuit duplex nūtiatio, vel quā refert & ſequitur do. Ialon Maynus hic in ij. col. ver. iiij. notabiliter limita. & Tho. Ferratius in ſuo tracta. cautelarum caut. ivij. inci. tex tus ſunt expreſſi. & notauit in apoſtil. ad Pano. nomine quo ſuprà in c in tellexiimus. num. ix. in ver. venit de ſtruendū. ex trà e. tit.

12 *Flo. nouū fiat, nunciatio.*

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ *Sive in publico.* tunc omnes: vt ff.e.in prouinciali.§. fi.& l.seq.
b ¶ *Ex causis.* ex tribus fit: vt ff.proxi.§.& ff.l.de pupillo. §. sextus.
c ¶ *Quæ personæ.* in publico omnes: vt ff.e.in prouinciali.§.fi.& l.fin. in priuato autem illi quorum interest: vt ff.e.§.fin.& l.seq.& etiam ille cuius non interest, dummodo asserat sua interesse: vt ff.e. in prin.
d ¶ *Quibusque.* de hoc agitur infra. eod. proxi.§.
e ¶ *Nuntietur.* omnibus in opere existentibus. ff.eod.operis.& l. quilibet. & infrà proxi. §.
f ¶ *Locis.* in ipso opere: vt ff.e.tit.l.de pupillo.§. nuntiationem.
g ¶ *Effectus.* est enim effectus vt destruatur, quod est factum post nũtiationem: vt infrà eod.prætor. in princi. est & alius: vt infrà e. de pupillo. §. meminisse.
h ¶ *Aut iuris.* i. seruitutis: vt si debes seruitutem luminibus.
i ¶ *Aut damni.* quia facis opus quod ruinam minatur.
k ¶ *Publici iuris.* prima dicitur impositiua. Secũda naturalis. Tertia publica: ve ff.e. de pupillo.§.sextus.& secundùm Ioan. statim per ordinẽ ponit exẽpla.
l ¶ *Nuntiamus.* hoc est exemplum primi, quando iuris conseruandi.
m ¶ *Vel vt* alij habẽt, velut, sed tu habeas secundùm Io. vel vt. & sunt duæ partes, & est exemplum ad secundum dictum. & sit sic nuntiatio, ne procedas, nisi de damno infecto caueas: vt & ff. in fi. huius §. & ff. quod vi aut clam. l.iij.§.pen.
n ¶ *In publico.* scilicet sui iuris tuendi caussa, vel damni depellendi. nam publi. iuris tuendi caussa quilibet [a] potest nuntiare. vt ff. e. l.in prouinciali.§.fi.& l. seq.
o ¶ *Vel.* hoc est exemplum secundi, quando damni depellendi.
p ¶ *Molitur.* i. ædificat. econtrà demolitur, id est destruit.
q ¶ *Aut.* hoc est exemplum tertij, quãdo publici iuris tuendi gratia. Accursius.
r ¶ *Principum.* scilicet fieret. quod est ff.& cõtra legẽ, da exemplum. ff.in.reg.l.fi.de edictis imperatorum, da vt C.de ædifi.priua.l.j. & l. si cui, & l. Mœniana.
s ¶ *Quemadmodum.* aliàs quæ ad modum.& tunc dic quæ edicta facta sunt ad modum ædificiorum, id est, quẽadmodum moderatè fiat, his operibus quæ facta sunt ad modum.&c. quasi superiora nõ essent ædificia. & secũdum hoc aut, quod est in litera in prin. ver. pro sicut, ponitur. Alij habent, quemadmodum ædificia facta sunt.& tunc dic, tenet nuntiatio nomine prædictorum quemadmodum tenet aduersus ædificia quæ fiunt in priuato.
t ¶ *Sacro.* Ponit exemplum quando caussa publici iuris. pro his enim omnibus potest nuntiari: vt & ff. quod vi aut clam. l. vim facit. §. fi.
v ¶ *Interdicta.* scilicet ne quid in loco sacro, & ne quid in loco religioso, & ne quid in loco publico, de fluminibus, & ne quid in flumi. publi. ripáve eius fiat.
x ¶ *Suum facit.* vt & suprà de re. diui. in tantùm. cum fine præcedentis legis.
y ¶ *Si quis.* quia solum cedit ædificio. quod aliàs non est.
z ¶ *Nullo iure.* scilicet priuato, publi. tamen sic, si nauigantium portus, vel statio deterior fiat, nõ aliàs: vt infrà de acquiren. rerum dom. quamuis.& de flumi. l.j.§.fi in mari.& infrà, ne quid in loco publ. l. littora. & l. in littore.
a ¶ *Ex vna caussa.* priuata. publica sic quandoque, vt modò dixi.
b ¶ *Potest.* quia caussa damni depellendi, vt subiicit.
c ¶ *Iuris.* nunc quæ personæ possunt nuntiare aliis. Ir.& ponit de imposititia & de naturali. Accur.
d ¶ *Ir.* de caussa publi iuris illi ad quem res non pertinet, vt omnes ciues: vt ff.eo.in prouinciali.§.fi.& l.seq.

priuato, siue in publico [a] opus faciat.
9 ¶ Nũc videamus, quibus ex caussis [b] fiat hæc nuntiatio, & quæ personæ [c] nuntient, quibusque [d] nũtietur [e], & in quibus locis [f] nuntiatio fiat, & quis effectus [g] sit nuntiationis.

Nuntiatio potest fieri ex triplici caussa hic contenta. Paul. de Cast.

10 ¶ Nuntiatio fit, aut iuris [h] nostri conseruandi caussa, aut dãni [i] depellendi, aut publici iuris [k] tuendi gratia.
11 ¶ Nuntiamus [l] autem, quia ius aliquod [13] prohibẽdi habemus, vel vt [m] damni infecti caueatur nobis ab eo, qui fortè in publico [n], vel [o] in priuato quid molitur [p]: aut [q] si quid contra leges edictáve principum [r], quæ ad modum [s] ædificiorum facta sunt, fiet: vel in sacro [t], vel in loco religioso, vel in publico, vel in ripa [14] fluminis: quibus ex caussis & interdicta [u] pronuntiantur [15]. ¶ Quòd si quis in [40] mari, vel in littore ædificet, licet in suo non ædificet: iure tamen gentium suum [x] facit. Si quis [y] igitur velit ibi ædificantem prohibere, nullo iure [z] prohibet: neque opus nouum nuntiare, nisi ex vna caussa [a], potest [b], si fortè damni infecti sibi velit caueri.

Hic incipit tractare de secundo membro distinctionis, scilicet quæ personæ possunt nuntiare. Paul.

12 ¶ Iuris [c] nostri* conseruandi, aut damni depellendi caussa, opus nouum nuntiare potest is [d], ad quẽ ea res pertinet [e].

Vsufructuarius extraneo procuratorio nomine domini nuntiat nouum opus, domino non: sed poterit confessoriam intentare. Bar.

13 ¶ Vsufructuarius † autem opus nouum suo nomine nuntiare non potest [f]: sed procuratorio [g] nomine nuntiare poterit, vel vindicare [h] vsumfructum [i] ab eo, qui nouum opus faciat: quæ vindicatio [k] præstabit ei [l], quod eius interfuit [m], opus nouum factum non esse [n].

II. Iulianus lib.xlviij. Digestorum.

SI autẽ *domino [p] prædij nuntiauerit: inutilis erit nũtiatio [q]. Neque enim, sicut [r] aduersus vicinum [s], ita aduersus dominum agere potest [t], ius ei [u] non esse inuito se altiùs ædificare. sed si hoc facto [x] vsusfructus deterior fiat, petere [y] vsumfructum [z] debebit.

Beneficium huius edicti est extraordinarium, & in subsidium introductũ: ideo cessat ubi habet locum ordinarium. Bar.

e ¶ *Pertinet.* vt iure dominij vel bon. fid. poss. vel quia ius habet in re: vt ff.de verb.sig.l.verbum illud pertinere.& ff.e.l.in prouinciali.§. si ego.& l.creditori. idem si nullum habeat ius: si tamen contendat se habere: vt ff.e.l.in prin.
f ¶ *Non potest.* nec vicino nec domino.
g ¶ *Procuratorio.* ſ. quasi procurator in rem suam à domino cõstitutus: vt ff.usufru. quẽ ad.ca.l.j.in fi. & l. seq. sed videtur quòd quilibet hoc posset: ff.e.§. item nuntiationẽ. sed non sic quasi pro sua re: vt iste.
h ¶ *Vindicare.* per cõfessoriam.
i ¶ *Vsumfructum.* etiã à vicino.
k ¶ *Vindicatio.* per confessoriam.
l ¶ *Ei.* scilicet fructuario.
m ¶ *Interfuit.* quia in eo venit interesse: vt ff. si ser. vindic. l. loci corpus. §. in confessoria.
n ¶ *Non esse.* nam in primo ſtatu id ei repoini debet: vt ff.si vsusf. pe.l.fructuario. aliàs in l. vtiffrui. §. dñs.

SI autẽ.] CASVS. Hæc l. continuatur cum superiori: & dicit, Pone q̃ ipse Titi proprietarius fundi ædificabat: nunquid potero ei nuntiare? Et dicitur quòd non: quia dominus est fundi in quo ædificat: veruntamẽ agam confessoria, & consequar interesse meum quod habeo ratione operis facti. Fräc. Accur.
o ¶ *Si autem.* ff. quando domino.
p ¶ *Domino.* scilicet ædificanti.
q ¶ *Nuntiatio.* procuratorio nomine.
r ¶ *Neque enim, sicut.* ſ. omnino. quia pluribus modis dominum coget: vt ff. quib. mod. vsusfru. ami. l. repeti. §. fi. & l. sequent. & ideo est bona ratio. ff. l. proxi. §. quòd fi socius. Azo.
s ¶ *Vicinum.* (quia non potest,) scilicet procuratorio.
t ¶ *Potest.* scilicet procuratorio, quia non potest.
v ¶ *Ius ei non esse.* quasi per nuntiationem ex hoc edicto, sed per cõfessoriam bene agitur contra vtrunque, vt subiicit.
x ¶ *Factо.* id est opere facto à domino.
y ¶ *Petere.* à domino.
z ¶ *Vsumfructum.* per confessoriam in rem si non fuerit interemptus vsusfruc. mutatione rei. tunc enim cõueniret dominũ actione de dolo, vel ex testamento: vt ff. quib. mod. vsusfr. ami. l. repeti. §. fin. Azo. & ff. si seru. vin. l. si eo loco. §. j. Sed in eo quod hic dicitur, & ff. l. prox. §. fi. in prin. vsufructuarium non posse nuntiare, est contrà. ff. de remiſ. l. prima. §. item Iuliano. Sol. ibi dicit posse nuntiari, vt habeat vtile interdictum de oper. no. nun. hic non posse, vt habeat directum interdictum. Vel ibi cœperat vtifrui: hic non, sicut in interdicto, vnde vi: vt ff. de vi & vi ar. l. iij. §. vnde vi. & §. pen. Vel intellige [b] illam secundùm ista. secũdùm Io. vt possit nũtiare vicino: vt ibi, nõ domino: vt hic. & ei, vt procurator in rem suam, non vt dominus: vt ff. l. proxi. in fin. Alij dicunt sic distingui, vt hic in litera dicitur, ſi in vicino loco sit opus, tunc nuntiare possit fructuarius; vt ibi. si autẽ in ipso loco in quo est vsusfruct. tunc nec domino nec extraneo nuntiat. & hæc in personali seruitute sic distinguntur: vt hic, & ff. l. proxim. in reali [c], & est rustica, nec contra aliquem: vt ff. e. l. qui viam. ſi vrbana, etiam contra dominum: vt ff. eo. de pupillo. §. impositiam. & ff. de ſer. vrb. præ. l. inter seruitutes. §. fi. & quæ ſit ratio quærit Io. licet nõ ſoluat. ſed H. dicit, ſi habeat quis vſumfru. vel proprietatem vrbani prædij nuntiare potest alteri ædificanti cõtra ſeruitutem vrba. prædio debitã: vt dicit. illa, inter ſeruitutes. ſi in ruſtico perſonalem, vel realem ſeruitutẽ habeat, non potest: vt ff. eo. qui viam. ſed hæc quæ diſtinguebat hic ruſticã ab vrbana, antiqua eſt, & reprobatur in l. illa, inter ſeruitutes. per l. ſuprà, famil. erciſc. in iudicio poſſet dici quòd etiam in reali poſſet vicino nuntiari: vt d. l. in iudicio. vbi indiſtinctè dicit, non domino. & ſic loquitur illa, qui viam.

[a] Aduerte ad hãc gl. propter dictionem hãc quilibet, quæ q̃uis videatur eſſe vniuerſalis: vt notat Bar. in l. hoc articulo. eo. ij. ver. vt igitur iſta materia. ſuprà. de hære. inſt. debet tamen intelligi reſtrictiuè. ſ. q̃ilibet habiſis. ita not. Bal. in l. cum virum. in vlt. col. C. de fideicom. & plenius in rubr. C. qui accuſ. non poſſ. et omnino per Alc. in l. ſi filius. ſi cert. pet.

[b] Iſta eſt vera ſecũdum Alex. d. Imol.

[c] Omnia iſta quæ ſequuntur in gl. vſque ad ſ. reprobat Bald. hic & in l. q viam alle. in gl.

In prouinc

IN prouinciali.] CASVS. Siue opus fiat in fundo Italico, siue in prouinciali põt nuntiari nouũ opus, nec de Italico erat dubium: quia nos Italici dicimur plenè domini rerũ nostrarũ. at in prouincialibus dubitatur, cùm non dicãtur domini rerũ suarũ propter tributa quæ præstãt pro prædiis possessis ab eis, sed non est dubitãdum: vt dicit. ¶ *Si in loco communi.*] Ego & Titius habemus fundum cõmunem. quidam tertius, puta Cornelius ædificat in illo fundo. quæritur an ego solus possim nuntiare nouũ opus. Et dicitur quòd sic. Sed pone quòd Titius ædificat. certè tũc non possum nuntiare: sed tunc si neget me consocium, prohibebo eum per act. communi diuidũdo. si autem confitetur, tunc per prætorem, id est per officium iudicis prohibebo eum ædificare. ¶ *Quòd si socius.*] Itẽ pone quòd habeo domum propriam ibi propè. vnde ex ædificio quod facit Titius in solo communi, timeo ruinam in mea vicina, nunquid possum sibi nuntiare nouum opus? Respon. quòd non: sed per act. communi diuidũdo si negat me consortem, vel per prætorem, id est officium iudicis, si confitetur, possum eum prohibere. ¶ *Si ego.*] Si habeo superficié tantùm, & aliquis faciat in ea opus: an possim ei nuntiare? Et videtur q̃ non: quia non sum dominus, sed quasi inquilinus: sed tamen dicitur quòd bene possum ei nuntiare, nam quasi dominus sum, & datur mihi vtilis in rem contra possessorem si desinerem possidere per prætorem. Secundò dicit, si debeas mihi seruit. altius nõ tollendi domum tuam, si tu eam eleues altius contra debitam seruit. possum tibi nuntiare nouum opus. ¶ *Si in publico.*] Si ædificas in loco publico, puta in curia communis Bonon. vel simili loco, dicitur quòd omnis homo de populo potest nouum opus nuntiare, cùm cuiusq; videatur interesse. reddit & aliam rationem. nam reipub. &c. quæ est casus l. seq. Fran. Accur.

a ¶ *In prouinciali.* modò tractatur in quibus locis.
b ¶ *Etiam prædio.* non solùm Italico. & erat dubium: quia prouinciales non sunt domini. sed hodie sublata est differentia: vt C. de vſuca. transfor. l. j. §. fi. Accur.
c ¶ *Si in loco communi quid fiat.* à vicino, non à socio.
d ¶ *Vicinum.* vt ff. e. de pupillo. §. fi plurium.
e ¶ *In communi.* quando negat me consortem.
f ¶ *Iudicio.* cùm negat me consortem, vel per prætorem vel per iudicis officium quando non fatetur secundum Io. & erit. potior cõditio prohibẽtis: vt ff. communi diui. Sabinus. & de ſer. vr. præ. l. in re. & de vſufru. ſi cuius. §. ſed ſi inter. vel cõmuni diuid. habet locum vbi in re corporali [a] est communio. aliàs offic. præ. vt ff. communi diui. l. item. §. j. & in d. l. ſi cuius. Et quod hic dicit de domo vel loco: dic, id est de iure domus vel loci, prout refertur ad secundã differentiã, vt habeat locum offi. præ. in re corporali: vt in domo vel alio loco.
g ¶ *Insula.* id est domo.
h ¶ *Propriam.* scilicet insulam.
i ¶ *Noceatur.* sic ff. de ſer. vrb. prædio. sed ſi inter. in princ.
k ¶ *Non posse.* nec fini. regun. pro meo proprio fundo iuxta communem: vt ff. fini. regun. l. iiij. §. ſi communem.
l ¶ *Quia possum.* Not. ergo non dari hoc edictum nisi in subsidium. sic in cautione damni infecti: vt ff. tit. j. l. ſi ædibus. & l. qui bona. §. de illo. sic & ar. ff. reg. l. iiij. §. & ſi cõmunem. in fi. §. & ff. de mi. in causſa. ij. in prin. & de eden. l. quædam. Sed op. ſi offi. iud. impedit hoc edictum, vt hic, ergo cùm semper possit sic prohiberi: vt ff. e. de pupillo. §. meminiſſe. nunquam habebit locum nuntiatio per iactum lapilli, vel ſimplicè nuntiationẽ. Sed dic, hoc officium de quo hic dicit, operatur prohibitionem si factum nõ est, & destructionẽ vbi factũ est, ſicut in cõmuni diuid. vt d. l. Sabinus. in fi. & d. l. in rẽ. in fi. Sed illa pro hibitio quæ fit per prætorem ex hoc edicto, nõ operatur destructionem: & ideo edictum restitutorium est necessariũ. Sed adhuc opponitur, ergo iure seruitutis nemo nuntiat: q̃a habet confessoriã vel negatoriã per quas tãtundem conſequitur: vt ff. l. proxi. & l. j. in fi. quod falſum eſt, vt non nuntietur, imò bene nuntiatur: vt ibidem dicitur. & ff. de ſer. vrb. præd. inter ſeruitutes. §. j. ſed reſpõdetur vt ff. tit. j. l. Trebatius. diximus. vel expone: vt ff. hac ea. glo. diximus.
m ¶ *Mouet.* ſcilicet quòd non possum.
n ¶ *Inquilinus.* & ſic non habeo ius in re, non ergo nuntiat qui non habet ius in re. ſed dic vt no. ff. e. l. j. §. iuris.

o ¶ *Dat.* nisi ad modicũ tps cõduxit: vt ff. de superfi. l. j. §. qđ autẽ ait. & ff. ſi ager vec. l. j. ij. & iij. & de rei vendic. ſuperficiario. & l. prætor.
p ¶ *Seruitutum.* ſ. vtilis confeſſoria: vt ff. de superfi. l. j. §. fin. Sed quare fructuarius non ſic poteſt? Reſpon. iſte plus iuris habet in re.
q ¶ *Si in publico.* hic de publico. Hugo.
r ¶ *Omnes ciues.* idonei. Io. vt ff. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. & ſi lege. & hoc propter pupillum & mulierẽ, qui nõ nuntiant, nisi ad eorũ cõmodum pertineat: vt ff. e. de pupillo. in prin. & de popu. act. l. mulieri. Item propter eum cui ex edicto postulare nõ licet: vt ff. de popu. acti. l. popularis. ex plurib. tamen vnus idoneior eligitur: vt ff. eo. tit. l. ſi plures. Accur.
s NAm rei.]ſic ff. de procur. seruũ. §. publicè. Sed arg. cõtrà. in eo. tit. de procu. l. nõ tñ. & de exer. l. j. in fin. & l. ſeq. & de admin. tuto. l. iij. §. fin.
ADDITIO. Dic ſecundũ Dy. ſi omnes prætendunt publicum interesſe, ſecus ſi omnes priuatum: quia tũc omnes admitterentur: vt l. ij. §. ſi ad plures. de ſepul. vio. Nec obſt. l. non tamẽ. ff. alleg. & ff. iud. ſoluì. l. iã tamen. §. ſi tamen plures. quia fuit vna perſona in qua principaliter ius obligationis cadebat, non autem plures.

DE pupillo.] CASVS. Quæritur an pupillus possit nuntiare. Et dicitur quòd non, licet illud opus fiat in publico, nisi interſit eius aliter: vt quia hoc opus ſi fiat, nocebit luminibus eius. nam tunc potest nuntiare, dum tamẽ tutore authore hoc faciat. Secundò dicit de ſeruo. & dicit ſi ſeruus aliquius ædificat in ſolo in quo credo habere ius: possum ei nuntiare. Tertiò dicit, an ſeruus possit nũtiare nouũ opus alicui ædificãti? Et dicitur q̃ non. & ſi fiat de facto, non tenet de iure. ¶ *Nuntiationem.*] Dicitur quòd denuntiatio debet fieri in loco in quo fiat opus. ¶ *Nuntiare.*] Nũc dicit cui debeat fieri nũtiatio, & certè nuntiatio fieri debet vnicuiq; in opere existenti nomine domini, vel operis causſa, vt Caſtaldo dom̃ni, vel magiſtris qui causſa operis ibi erant, & etiã domino de quo nõ erat dubium quin faciebat ædificare, ſi fit in opere, & ſeruo vel puero vel mulieri in opere existẽti nuntiari potest. reddit rationẽ. nã per eos poterit dominus renuntiari. Secundò dicit: pone quod opus faciebas in villa, & vna die cùm viderem te in ciuitate, puta in foro, id est curia communis, nuntiaui tibi nouum opus, nunquid tenet nuntiatio? certè non. nã in ipso opere, & in re præſenti fieri debet. & reddit rationẽ. nã ideo fieri debet in re pſenti: vt ſic dominus ſtatim diſcedat ab opere, nec in eo procedat, & ſi contrà faciat, deſtruatur quicquid fiat. ſed ſi fieri poſſit in abſentia operis nuntiatio, iam ſequeretur q̃ dum dominus veniret ad opus: quicquid in opere procederetur, fieret cõtra edictũ prætoris q̃d dicit, nõ debere procedi in opere poſt nuntiationẽ ſatiſdationem. quod habes ff. e. l. prætor ait. in prin. ¶ *Si plurium res sit.*] Primò dicit, ſi plures ædificent in quoda m ſolo, puta domum faciant, vel aliud ſimile, & nuntiẽ vni ex his, nuntiatio tenet, & quo ad ſocios. Sed ſi vnus eorum poſteà procedat in opere ſpreta nuntiatione, ipſe tenetur ſuis expenſis, opus quod facit deſtruere, nõ autem ſocij innoxij tenentur, cùm factum alterius alteri nocere non debeat. Secundò dicit, quòd in ſolo plurium dominorum ædificas tu extraneus, an omnes domini neceſſe habeant nuntiare, an ſufficiat ſi vnus ex his nuntiet? Et certè dicitur q̃ omnes debẽt nuntiare. & reddit rationẽ in litera. ¶ *Si quis ipsi prætori.*] Cùm videre Titium opus nouum facere in meo ſolo, & ego vellem ei nuntiare per prætorẽ nouũ opus, timebam quòd donec irem ad prætorem, qui erat fortè à lõge, ipſe multum in opere proceſſiſſet. quæritur qualiter mihi conſulatur. & certè dicitur quòd debeo ſic Titio dicere, frater non poſſum modo nuntiare prout vellem. ſed ſcias quòd ego vado ad prætorem pro hoc, & ſtatim faciam mitti pro te. certè ſi hæc verba dicam, quicquid interim ædificat, donec vado ad prætorem, deſtruetur perinde, ac ſi poſt nuntiationem rectè factam ædificaſſet. Vel aliter pone caſum vt in prin. gl. ¶ *Sed ſi in ædes.*] Si Titius meus vicinus in domũ meam tignum, vel trabem immittat, vel in ſolo meo ædificet: poſſum ei nũtiare nouum opus. ¶ *Sextus.*] Cauſſa quare nuntiatio poteſt fieri ita quòd valeat, eſt triplex, ſcilicet naturalis, publica, item impoſitiua. & de omnibus ponit exempla. Nã naturalis eſt, cùm in meo ædificas, & tibi nuntio. Publica, cùm in loco publico opus fiat, & ego tibi nuntiem. Impoſitiua: vt ſi cùm debes mihi ſeruitutem altius non tollendi domum tuam, nunc contra ſeruitu. debitam altius eleuare velis. nam

[a] Iſta differentia cõmuniter reprehenditur ſecundum Alex. hic.

† Ampliabis hunc textũ, vt non procedat in ciuibus tantum ſed etiam q̃ foreſes hoc caſu admittãtur. ita no. Angel. & Alc. in l. ij. ff. ne quid in loco publ. Lud. tamẽ Ro. videtur hic facere differentiã inter locum publicum, vt tunc forenſis non admittatur, & viam publicam, & q̃ tunc poſſit, & iſta videtur eſſe veritas limitata prius, ſecundum Pau. de Caſtr. & Alc. hic illo dicto, niſi talis foreſis ſubiret onera: quia (cũ pro cine habeatur) poſſet indiſtinctè nouũ opus nuntiare.

* Manuſcrip. ſed & ſi.

* Iuris ſui.

† Bar. Ange. Imo. & Ro. & vbiqi ſcribentes reputant iſtũ text. ſing. & meliorem de iure ad hoc q̃ liẽtia de in gredièdo rẽ authoritate propria põt per habentẽ eam in aliũ transferri. Bol. & ratio eſt quia talis licentia operatur tranſlationem poſſeſſionis. ita ſin. not. Bal. in l. qui neceſſarias. ſuprà d̃ pig. ac. & in ca. j. col. ij. in tit. quid ſit inueſti. in feu.

Universidad de Sevilla Biblioteca

ſi tibi nuntiem, valet nuntiatio ratione iuris, quod habeo ex impoſitione tua. ¶ *Meminiſſe.*] In hoc §. dicitur quòd vno de tribus modis poteſt fieri nuntiatio. Primo, per prætorem, ſiue poteſtatem. Secúdo, proiiciendo in opere vnum lapidem, id eſt per iactum lapilli. Tertio modo fit extra opus, denuntiando ſine officiali, & ſine lapide, ſcilicet dicendo ſic, contradico tibi ædificare. Item cóſuluit, quòd ſi tu ædificas in ſolo meo, quod poſſidebam: melius eſt mihi quòd denuntiem vno de duobus primis modis, quã tertio, nam ſi denuntiem vno de primis duobus modis, retineo poſſeſſionem, ſi tertio modo, ego amitterem. ſi autem ædificas in ſolo tuo, quod debet mihi ſeruitu. altius non tollendi: tunc non eſt vis quocunque modo denuntiẽ. Vltimò dicit, ſi tu ædificas in meo, & cùm nuntiarem tibi, tu non deſiſtis, certè potero agere interdicto, vti poſſidetis, vt deſinas: vel interdicto, quod vi aut clã, vt tollatur quicquid erit factum.

1 *Flo. obſit.*

2 *Flo. vbi opus ſiat.*

¶ *Si quis riuos.*] Ponit duos caſus, in quibus non habet locum nuntiatio. Primus eſt, ſi tu vis cloacam reficere vel purgare. Secundus eſt, ſi vis reficere riuum, vel riuos. nã non poſſum tibi nũtiare nouum opus. & reddit rationem. Tertiò dicit, quòd ea opera non poſſunt impediri per operis noui nuntiationem, nec nuntiatio in eis facta tenet, quorum operum duratio eſſet periculum allatura vicinis: vt quia ſi non fierent, citò aliquid incommodi conſequerentur vicini. ¶ *Qui opus.*] Omnis nuntians nouum opus debet iurare non calumniæ cauſſa ſe nuntiare, & hoc iuramentum debet præſtare coram prætore ad poſtulationem aduerſarij. ¶ *Qui nũtiat.*] Si facias opus in fundo, & ego nuntiem nouum opus, dicendo te non iuſtè facere in parte operis, debeo demonſtrare in qua parte. ſi dico in totum, tunc nihil debeo demonſtrare. ſed ſufficit quòd nũtiem. ¶ *Si in pluribus.*] Duo opera faciebas diuerſis locis, puta, in vno loco domũ, & in alio, turrim. & ego credo te non iuſtè ædificare in vtroq; ſi volo nuntiare, poſſum, dum tamen duas nuntiationes faciam, & etiã ſi vis vt remittantur tibi iſtæ nuntiationes, ſunt neceſſariæ duæ remiſſiones. ¶ *Si is cui.*] Si nuntiaui tibi nouum opus, & tu vis ſatiſdare de opere deſtruendo, ſi appareat non iuſtè fieri, ſiue recipiã ſiue nõ, ſecurè poteris in opere procedere, ac ſi tibi expreſsè remiſiſſem nuntiationem. ¶ *Qui procuratorio.*] Tanquam procurator Titij nuntiaui tibi ædificanti nouum opus, certè ad hoc vt nuntiatio teneat, debeo ſatiſdare Titium ratum habiturum. alioquin nuntiatio non valet. ¶ *Qui remiſſionem.*] Nuntiaui Sempronio nouum opus: deinde Seius nomine Sempronij petit remitti iſtam nuntiationẽ: dicitur quòd iſte Seius debet ſatiſdare de opere deſtruendo, non autẽ de rato: cùm ſit procura. rei, qui de rato non præſtat ſatiſdationem. ¶ *Si procurator.*] Seius procurator Titij nuntiauit nomine prædicti Titij mihi nouũ opus: ſatiſdedi, & ſic poſſum liberè ædificare, deinde dictus procura. adhuc contradicit, & impedit me ædificare, certè poſſum agere interdicto contra eũ, vt non impediat me ædificare ex quo ſatiſdedi: qa in hoc interdicto ſum actor, prædictus procurator, & Seius eſt reus. vnde debet ſatiſdare de iudicato ſoluẽdo, nõ de rato, & ſi hanc ſatiſdationẽ iudicatũ ſolui, non præſtat, non auditur in ſua prohibitione. Vltimò dicit, ſi pupillus ædificat in ſolo, debeo nũtiare tutori eius. & hoc ſi habes in litera, tutori, & in fine, nuntiatur, aliàs eſt, nuntiat, & tutor, & tunc dic, ſi in ſolo pupilli extraneus faciat opus, tutor debet nuntiare nouum opus: & hoc dicit hic §. cum duabus legibus ſequen. Fran. Accur.

a ¶ *De pupillo.* dictũ eſt ſuprà quòd quilibet admittitur ad ope. noui nuntia. ſed quæſitum eſt de pupillo, an poſſit nuntiare, ſi in publico fiat aliquid?

b ¶ *Scripſit.* & bene.

c ¶ *Executionem.* id eſt poteſtatem nuntiandi. & hoc, cùm ad publicã cauſſam reſpicit, vt ex prædictis patet. & infrà de popu. actio. l. mulieri. & argumen. ſuprà de procura. l. licet. in princi. ſecus, ſi ad priuatam: vt ſubiicit. Sed quid de adulto? Reſpon. idem ſi non ſit maior xvij. ann. vt ſ. de poſtu. l. j. §. pueritiam. & inſtit. qui manumit. nõ poſſunt. §. fina. Accur.

c ¶ *Executionem.* ſine tutore, ſecundum vnum intellectum, & malè.

d ¶ *Dandam.* pro opere quod ſit in publico.

e ¶ *Pertineat.* ſcilicet nuntiatio, vel cauſſa nuntiandi: vt C. de eden. l. is a pud quem. & tunc cum tutore, vt ſubiicit.

f ¶ *Luminibus.* lumen de proximo, proſpectus de longè eſt. Item lumen deſuper, proſpectus de ſubtus: vt ſ. de ſeruitu. vrb. prædi. l. lumẽ. & l. inter ſeruitutes.

Lumen & ꝓſpectus differunt.

g ¶ *Officiatur.* contra debitam ſeruitutem.

ædificare.

3 ¶ Nuntiari [3] autem non vtique domino [u] oportet. ſufficit enim in [4] re præſenti nuntiari ei qui in præſenti [x] fuerit: vſque adeò, vt etiam fabris, vel opificibus, qui eò loci operantur, opus nouum nuntiari poſſit. Et generaliter ei nuntiari opus nouum poteſt, qui in re præſenti fuerit, domini operisve nomine. Neq; refert [y], qui ſit iſte, vel cuius conditionis, qui in re præſenti fuerit [z]. Nam & ſi ſeruo [a] nuntietur, vel mulieri, vel puero, vel puellæ, tenet nuntiatio. ſufficit enim in re præſenti operis noui nuntiationem [b] factam ſic [c], vt domino poſſit renuntiari.

3 *Manuſcript. nunciare.*

4 *Manuſcript. in præſenti.*

4 ¶ Si quis fortè in foro [d] domino opus nouum nuntiat [e], hanc nuntiationem nullius eſſe [f] momenti exploratiſſimum eſt. In re poteſt, cùm ſibi ſit vtile. ſic & ſ. de euictionibus. l. ſi dictum. §. ſi. Alij hoc referunt ad primum caſum, quando in pupillo. quod Io. nõ placet. Alij hoc [b] eſſe ideo, quia & damnum poſſet habere: vt inſt. de auct. tuto. §. neque.

b Iſta cõmuniter tenet ſecũdũ Alc.

k ¶ *Nuntiatio.*] quantum ad executionem, nõ quantum ad effectum vel nuntiationem.

l ¶ *Tutore authore.* id eſt tutoris authoritate ſi aduerſarius reſiſtat.

m ¶ *Seruo.* ſ. de pupillo: nunc de ſeruo.

n ¶ *Nuntiari.* quia valet tanquam rei facta, cùm pro mortuo habeatur: vt ſ. §. proxi. ibi, neque refert, &c. & ſ. eo. l. operis. & l. ſeq.

o ¶ *Nuntiare.* cùm fiat à perſona rei, & ipſe non ſit perſona.

p ¶ *Non poteſt.* cùm ad publicam cauſſam pertinet: vt argumen. ſ. de teſt. l. qui teſtamento. §. ſeruus. ſecus ſi ad priuatam: quia tunc poteſt: vt ſ. quod vi aut clã. l. iij. in prin. c. vel nomine domini poteſt, vt ibi, ſuo, non vt hic.

c Dicq; aliud eſt in interdicto quod vi aut clam: & aliud in iſto ſecundũ Bartol. & Alex.

q ¶ *Nuntiatio.* ſcilicet à ſeruo.

r ¶ *Nuntiationem.* dictum eſt quibus ex cauſſis fiat nũtiatio, & quæ perſonæ nuntient, & quibus nuntietur. nunc vbi.

s ¶ *Præſenti.* ſi autem alibi, habes ſ. proxi. §.

t ¶ *Inchoet.* & nondum ædificat, puta locum purgat. nã & ſic incœpiſſe dicitur: vt ſ. de pollici. l. j. §. cœpiſſe. Azo. Tu dic illud ſpeciale. Sed tunc dic inchoatum quando opus ſuper quo fit nuntiatio, habet inſtar operis, non ſi vnum cæmẽtum ſit appoſitum, vt infrà eod. l. ſtipul. §. opus.

Opus quando inchoatũ dicitur.

v ¶ *Domino.* ſcilicet tantùm.

x ¶ *In præſenti.* ſcilicet re.

y ¶ *Refert.* cui fiat res.

z ¶ *Fuerit.* liber vel ſeruus: vt hic ſubiicit.

a ¶ *Nam & ſi ſeruo.* vt ſ. proxi. §.

b ¶ *Nuntiationem factam.* hoc ſi fabri ibi ſint. Quid ſi nemo ibi ſit, & nuntiet ad locum? Reſp. tenet: vt ſ. tit. j. l. iiij. §. toties. & arg. ſ. eo. l. ſi. & ſ. quod vi aut clam, aut qui. §. ſi fortè. & C. de anna. excep. l. ij. in fi. & ſ. e. l. operis. vt per hoc imputetur dño ſi poſteà, quã ſciret, ibi aliquid plus operetur. non autem deſtruitur quod medio tẽpore fieret: vt ar. ſ. de peti. hære. item veniunt. §. petita. ſcilicet vt quod factũ eſt poſt ſcientiã domini, deſtruatur: quod ante, nõ: vt ſ. quis or. in bono. poſſeſſ. ſer. l. fi. Idem dicas eriã ſi fabri ibi ſint, ar. prædictarum legum. Sed hoc caſu, cum fabri erant, vel alij præſentes, etiam ignoràte domino factum, dicunt quidam, vt Ot. deſtrui, argum. ſ. eo. l. operis quod non placet. & quod ibi dicit tenet, mero iure. vel dic tenet, omnino ſi tutor vel curator potuit fabros prohibere, & eſt ſoluẽdo. nam ſic pupillus vel furioſus tenetur.

c ¶ *Sic.* id eſt eo modo. Accur.

d ¶ *Si quis fortè in foro.* ante iudicem. Azo. Vel dic foro rerum venalium. Idem, ſi alibi vbicunque, non in opere.

e ¶ *Nuntiat.* abſente domino ab opere.

f ¶ *Nullius.* quantum ad hoc vt ſtatim dominum conſtringat: ſed ex eo tempore ex quo prohibere potuit opificibus ne ædificaret: vt dixi proxi. §. Sed ſecundum hoc quare dicit hic nuntiationem non tenere, & ſuperiori caſu tenet domino abſente: cùm idem ſit vtrobiq; vt poſtquã dominus ſciuit, teneatur? Reſp. ideo qa ſæpe opifices amici domini

h ¶ *Autem.* referunt quidã ad prin. & malè.

i ¶ *Rata habebitur.* de rigore, ſed de æquitate valet, quando non eſt ei tutor neque iudex [a], à quo petat ſcilicet tutorem, cùm etiam quilibet ſeruus denuntiando faciat locum interdicto, quod vi aut clam ſecundùm N. vt ſ. quod vi aut clam. l. iij. in principio. & pro hoc C. qui admitt. ad bonorum poſſeſſ. l. bonorum. Sed cur non poteſt ſine tutore, cùm ei vtile ſit, vt inſtitut. de autho. tut. in princip? Reſpon. non poteſt ſimpliciter, id eſt verbis ſimplicibus: quia tunc perdere poſſeſſionem poteſt. vt infrà §. meminiſſe. & ſ. eodem, l. j. §. in operis. ſed per iactum lapilli, vel per prætorem

a ita glo. reputatur ſingul. per Alex. hîc.

¶ Tu dic ꝙ hoc caſu locus erit iudicio ſoris, ſi iudex nõ poſſit eos cõcordare. ita not. Alex. poſt Ia. deare in l. ſtipula. §. quæſitum. infr. eo. tit.

Ei qui in magiſtratu eſt, nõ poteſt fieri nũtiatio. ſicut non poteſt in iudicio cõueniri: ſed debet ſibi fieri proteſtatio de nuntiãdo finito magiſtratu: & ſecuta poſteà nuntiatio tenet retro ad diem proteſtationis, ut opus factum poſt proteſtationem deſtruatur. P.

7 ¶ Si quis [u] † ipſi ptori [x] velit opus nouum nuntiare, debet [y] ſic nuntiare [5], vt interim teſtetur [z], nõ poſſe [a] ſe nũtiare: & [6] ſi [b] nuntiauerit poſteà [c], etiam [7] quod retro [d] ædificatum [e] erit, deſtruendum erit, quaſi [f] repetito [g] die nuntiatione facta.

Nedum pro ædificatione cõpetit hoc edictum: ſed etiam pro immiſſione hoc dicit.

8 ¶ Sed & ſi in ædes noſtras quis [h] immittat [i], aut in loco noſtro ædificet [k], æquũ eſt [l], nos operis noſtri nuntiatione [m] ius noſtrum nobis conſeruare [8].

Ex cauſſa triplici nuntiatur, ſcilicet aut naturali, aut publica, aut impoſtitia. B.

9 ¶ Sextus [9 n] Pedius definit [o], nos uti operis nuntiationis triplicẽ eſſe cauſſam, aut naturalẽ [p], aut publicam, aut impoſititiam [q]. Naturalẽ [r], cùm in noſtras ædes quid immittitur [s], aut in noſtro ædificatur. Publicam cauſſam, quoties [t] leges [u], vel [x] ſenatuſconſulta [y], cõſtitutioneſq; [z] principũ per noui operis nuntiationem tuentur [10 a]: Impoſititiã, cùm quis poſteà, quàm enim præſenti, & penè dixerim [a], in ipſo opere, hoc eſt in re ipſa nũtiatio facienda eſt. quod idcirco receptum eſt, vt conſeſtim per nuntiationem ab opere diſcedatur. Cæterùm, ſi alibi [b] fiat nuntiatio, illud incommodi ſequitur [c], quòd dum venitur ad opus [d], ſi quid fuerit operis per ignorantiam [e] factũ, euenit, vt contra edictum [f] Prætoris ſit factum [g].

Nuntiatio noui operis ex parte eius, cui nuntiatur, eſt in rem: & ideo ſufficit ſi uni de ſocijs fiat nuntiatio. ex parte uerò eius qui nuntiat, eſt in perſonam: & ideo debent omnes ſocij nuntiare. Bart.

5 ¶ Si plurium res ſit, in qua opus nouum fiat [h], & vni nuntietur [i], rectè [k] facta nũtiatio eſt, omnibusque dominis videtur denũtiatum. Sed ſi vnus ædificauerit, poſt operis noui nuntiationẽ alij qui nõ ædificauerint [l], nõ tenebũtur [m] †. neque enim debet nocere [n] factũ alterius ei, qui nihil fecit.

6 ¶ Si plurium dominorũ rei opus noceat, vtrum ſufficiat vnius [o] ex ſociis nuntiatio, an verò omnes nũtiare [p] debeant? Et eſt verius, vnius nuntiationem omnibus [q] non ſufficere, ſed eſſe ſingulis nuntiare neceſſe: quia [r] & fieri poteſt, vt nuntiatorum alter habeat [s] ius prohibendi, alter non habeat [t].

10 Omnes ſcribẽ. ic & p ac puẽ do mi. Alex reputant iſtũ tex. in. ſecũdum primã lectoram gl.

5 *Manuſcrip. addit coram prætore hoc facere.*

6 *Manuſcrip. ſed ſi.*

7 *Flor. & quod.*

8 *Manuſcrip. addit, velle, ſed perperam. Nam eſt ſeq. §. mutium, vt ibi notamus.*

9 *Flo. Et velle Sextus Ped. pro belle. Anto. Auguſt. li. j. cap. 9. Emẽ.*

10 *tuentur.*

a ¶ *Prædiximus.* aliàs prædixi. & dic vt ſ. proxi. §. aliàs, & pene dixerim: & eſt Piſana litera: & bona. Hugo.

b ¶ *Alibi.* quàm in ipſo opere.

c ¶ *Sequitur.* id eſt ſequeretur ſi in foro vaㅣeret.

d ¶ *Ad opus.* quod fortè etiã iure fiebat.

e ¶ *Per ignorantiam.* fabrorum nuntiationis.

f ¶ *Edictum.* fortè ſic conceptũ. poſt denuntiationem ne quid noui fiat. H.

g ¶ *Sit factum.* & ſic tollendum quod eſſet iniquum, vt qui nõ deliquit damnetur: vt ſ. de act. & obl. l. ex maleficiis. ſ. j. Sed quid ſi dolum adhibuit in reuertendo? Reſpon. eſt quod ſibi imputetur: vt ſ. ex quib. cau. maio. l. ſi cui. §. j.

h ¶ *Fiat.* ab eis.

i ¶ *Nuntietur.* à vicino.

k ¶ *Rectè.* quia in re præſenti.

l ¶ *Non ædificauerint.* nec eorum voluntate factum eſt: vt ſ. eo. l. ædibus. Azo.

m ¶ *Non tenebuntur.* demoliri ſuis ſumptibus.

n ¶ *Non tenebuntur.* ad impenſas, ſed ad patientiã: vt ſ. quod vi aut clam. l. competit. §. fi.

o ¶ *Nocere.* vt ſ. de re. iu. l. nõ debet. & ſ. ad Syl. l. fi. & ſ. ſi qs ali. teſt. prohi. l. ſi quis. §. fratris. & ſ. ꝺ ali. iu. l. j. & C. vnde vi. l meminerint. ex hac cã tñ dãnatus nõ iniuria iudicis quia credebat nuntiatũ fore illi q dãnauit, partẽ feret à cæteris cõmuni diui. ſi interfuerit omniũ fieri qđ factũ eſt plus nõ fieri ſecundum Irner. & Mar. vt ſ. communi diui. ſi quis putans. §. fi. quæ eſt contrà. & facit ſ. quorũ le. l. j. §. ſi aliter.

o ¶ *Vnius.* quia quod ſit à perſona nuntiantis, pro ſe tantum videtur feciſſe, niſi nuntiaſſet procura. nomine.

p ¶ *Nuntiare.* vt omnibus proſit ſociis.

q ¶ *Omnibus.* ſcilicet ſcientibus.

r ¶ *Quia.* ecce ratio.

s ¶ *Alter habeat.* vt & ſ. de ſer. ruſti. præ. l. per fundũ. ſic & ſ. de app. ſcio. & ſ. fam. erciſc. l. in hoc iudicio. Quid autem ſi omnes habeant ius prohibendi? tunc dic idem ſecundum Io. & hic, ſubaudi maximè. Sed quæ eſt ratio inter hunc, & ſuperioré caſum? Reſpon. quia ibi fieri dicitur ipſi rei, & ſic omnibus: licet vnus tantum adſit: vt ſ. §. nuntiationẽ. & ſ. l. operis. & l. ſeq. Item collige hic quòd aliquis nuntiat, qui prohibere non poteſt: vt dixi ſ. e. l. j. §. j.

t ¶ *Habeat.* veritate inſpecta, vt quia remiſit. ar. ſ. de ſer. vr. præ. l. ſi ædes. vel nõ habeat: quia fortè fecit pactum de non nũtiando. vel ipſe ſolus conſtituit ſeruitutem altius non tollendi.

u ¶ *Si quis.* Caſus huius §. põt poni in eo, q nũtiat nouũ opus ipſi prætori ædificanti, nuntio aũt ei, vel corã vicinis me non poſſe nuntiare, eo ꝙ durãte magiſtratu cõueniri nõ põt: vt ſ. de iniur. l. nec magiſtratibus. & ſ. de iudi. l. pars literarũ. alias incipit, magiſtratus. & tunc eſt ſic C. de his qui per metum iu. non ap. l. ij. in fi. Vel ſecundò, cũ video vicinum ædificantẽ, cui volo nuntiare nouum opus nõ per verba, qa poſſeſſionem amitterem: vt ſ. §. meminiſſe. & ſ. l. j. §. in operis. nec per lapillum, quia ideo non deſiſteret, ſed per prætorem cuius authoritate terrebitur. vt autem deſtruatur quod eſt factum, ex quo opus vidi. debeo ei dicere, frater mi, non poſſum nuntiare nouum opus ſicut

g ¶ *Repetito.* ſic ſ. de fi. inſtru. l. repetita. & ſ. tit. j. l. ſi finita. §. item videamus. & de iti. actũque pri. l. j. §. ſi quis autem propter inundationem. & §. præterea.

h ¶ *Quis.* volens ſibi quærere ſeruitutem talem, cùm non habeat.

i ¶ *Immittat.* puta tignum.

k ¶ *Aedificet.* prætor vel alius.

l ¶ *Aequum eſt.* ideo ipſi prætori in hoc caſu proteſtando nuntiabit: vt ſ. proxi. §. ſecundum quoſdam.

m ¶ *Nuntiatione.* tutius eſt per lapillum, ne poſſeſſionem perdamus: vt ſ. eo. §. meminiſſe.

n ¶ *Sextus.* habuimus ſ. qui. ex cau. & quæ perſonæ, &c. Item denuntiatio fit vel iuris noſtri conſeruandi, &c. nunc compendioſè dicit, quòd triplex, &c. dic breuiter: quia aut authoritate iuris naturalis, aut publici, aut impoſititij quis nuntiat. & hoc dicit iſte §.

o ¶ *Definit.* i. breuiter & compendioſè tractat.

p ¶ *Naturalem.* id eſt authoritate iuriſgentium, quod eſt inductum naturali ratione.

q ¶ *Impoſititiam.* aliàs impoſitiã, & aliàs impoſitiuam. & ſubiicit exempla.

r ¶ *Naturalem.* ſic ideo: quia à iuregentium, quod naturale dicitur habet cauſſam, ſ. iuregentium, quo hoc meum, illud tuum dicitur: vt ſ. de iuſtit. & iure. l. ex hoc. & inſtitu. de rerum diui. §. ſingulorum.

s ¶ *Immittitur.* puta tignum.

t ¶ *Quoties.* vt ſi aliquis ædificet inter ſe, & vicinum, & non dimittat pedem, tunc potero nuntiare cauſſa defendendi leges.

v ¶ *Leges.* veluti ſi prohibui aliquid in publico ædificari: vt ſ. e. l. non ſolùm. §. ſed cum. Item da exempla de lege, & conſtitutione ea quæ dixi ſ. e. l. j. §. nũtiatio. ADDITIO. Tu dic ſecundum Bart. quòd ibi dicit quòd tribus modis. fit nuntiatio: hic ſubdiuidit vnum de illis membris. ſ. cauſſa tuendi iuris mei, & tueor rem meã ex cauſſa naturali, & ex cauſſa publica: vt hic dicit text. Itẽ impoſititia: quia impoſuiſti ſeruitutem in rem meam. & ſic poteſt intelligi iſta lex.

x ¶ *Vel ſenatuſc.* vt ſi aliquis ædificat deſtruendo ædificia aliena.

y ¶ *Conſultu.* da exempla ſ. de leg. j. l. cætera.

z ¶ *Conſtitutiones.* vt ſi facio Mœnianum iuxta publicum, vel etiam dimitto ſpatium.

a ¶ *Tuentur.* prohibentes in publico, vel aliàs, contra ius ædificari.

a *Ius suum*. id est ædibus suis imponendo seruitutem.
b *Actibus*. sicque vrbana est seruitus, pro qua nuntiatur: vt & ff. de ser. vrb. prædio. inter. §. fi. & sic non est contrà. j. e. qui viam.
c *Fecit*. ergo etiã contra eũ qui dominus est prædij debẽtis seruitutẽ, fit nũtiatio. & ita est cõtrà. ff. e. l. ij. Sed fortè magis subuenitur habẽti prædiale, vel vrbanũ, quã personalẽ: quia ille fructuarius possidet saltẽ naturaliter rẽ, non seruitutẽ: vt infrà de acquiren. possess. naturaliter. hîc nullo modo. l. possidet ff. de seruitute. Item nõ. q̃ quandoque nullã ittarum causſarum habet nuntiatio: quarũ ſ. trium hîc fit mentio, & tamen tenet: puta cùm post nuntiationẽ iure ædificatur: nõ iure nuntio: quo casu in dubio parendũ est nũtationi: vt ff. eo. l. j. in prin. ibi tamen allegabat aliquam ex istis causſis.
d *Meminisse*. nunc quis sit effectus nuntiationis.
e *Melius*. id est tutius.
f *Eum* [2]. vt si dico, domine prætor, quidã ædificat in meo. precor vos quòd mittatis nuntiũ vestrum vt non ædificet, vel veniat responsurus.
g *Per prætorẽ*. assumit prætor personam nuntiantis: vel aliàs personam tutoris: vt C. qui admit. ad bon. poſſ. l. bonorum.
h *Manum*. sic & ff. de acqui. rer. do. l. quãuis. & hîc dicunt quidã verba nõ fore necessaria, sed saltem nutus deberet interuenire. Ioã. dicit verba apta ad contradicendũ interuenire debere, quæcunque sint. sic ff. de re iudi. l. in summa. in prin.
i *Nuntiationem*. scilicet simplici verbo factam.
k *Citerùm*. pro certè.
l *Possessorem*. vt si dico, ædificas in meo, malè facis, prohibeo ne ædifices.
m *Faciemus*. si non erat, scilicet quando possidemus.
n *Nuntiauerimus*. vt ff. e. l. j. §. in operis. & ibi rationem diuersitatis reddidi.
o *Noceat*. pro quo quandoq; agimus: vt ff. de serui. vrb. prædi. l. fistulam. in prin. & §. j. & ij. & ff. si ser. ven. l. sicuti. §. Aristo.
p *Nuntiatio*. simplici verbo.
q *Necessaria*. id est vtilis, siue non damnosa. nec enim amittit possessionem, qui non habet.
r *In nostro*. scilicet solo. aliàs sequentia interdicta locum non habent: vt ff. quod vi aut clam. l. fi alius. §. notauimus. & ff. vti possi. l. j. §. hoc interdictum de soli.
s *Perseueret*. nulla nuntiatione facta, vel etiam facta per prætorem, vel iactum lapilli. si autẽ simpliciter, si postea vti possîde. ageret, succumberet. sed, quod vi aut clam, bene habet locum: vt infrà quod vi aut clam. l. fi alius. §. j.
t *Vti possidetis*. Nota quòd hoc edictum tria habet capita, prohibitorium, permissorium, demolitorium, siue restitutorium.
t *Vti possidetis*. item iniuriarum: vt ff. de act. emp. qui pendentem. & etiã manu, siue authoritate sua quãdo possessionẽ non amiserat: vt ff. de acqu. re. do. l. quãuis. & ff. ad leg. Aqui. l. quẽadmodũ. circa prin.

ADDITIO. Ista gl. est nota. quæ allegatur ad hoc iuncto isto tex. q̃ quãdo remediũ extraordinarium cõsistit in factõ, puta q̃ possit expellere propria authoritate, vel deiicere, potest concurrere cum ordinario: vt hîc in tex. quia non interdicto vti possîd. quod est ordinarium, secundum Pau. de Cast. hîc; & idem Pau. in l. prouinciali. §. j. ff. eod.
v *Vti*. aut operis noui nuntiatione ex tertio capite experiri.
x *Cloacas*. publicas, vel priuatas: periculum tamẽ erat publi. vel in communi.
y *Reficere*. singula singulis, vel vtrunque ad singula. qd̃ est verius.
z *Nuntiatione*. aliàs nuntiatione. aliàs nũtiatio nõ immerito prohibetur &c. & est ad primũ ff. de riuis. l. pen. §. pen. sed ad secũdum ff. de cloacis. l. j. §. si quis purgãti. Sed quid si de nouo facere velit? videtur q̃ possit nuntiare: vt arg. ff. e. l. ſtipulatio. §. opus. nec hîc vetat. sed H. dicit nõ posse. aliàs nihil esset hic speciale: & illud est speciale, cuius contrariũ est ius cõmune. ff. ad muni. l. j. in fi. cũ nulli reficiẽti possit nuntiari: vt ff. e. l. j. §. si quis ædificiũ. nisi dicas in refectione causſa dãni infecti aliàs posse nũtiari, hîc nuntiationẽ prohiberi: vt ff. e. l. j. §. nuntiatio. hîc verò nõ. in purgatione aũt cõstat hoc esse speciale, aliæ tamẽ actiones remanent: vt ff. eod. l. sciendum.

a *Prohibetur*. refice re vel purgare.
b *Salutis*. rationem assignat.
c *Securitatis*. nã & cælum pestilẽs, & ruinas minãtur cloacarũ immunditiæ &c. vt ff. de cloacis. l. j. §. j. Idẽ de riuo, ne hoſes fiti moriantur. Et nota q̃ publica vtilitas præfertur priuatæ: sic C. de cadu. tol. l. j. §. fi. & in authen. de nõ alie. §. qa verò verisimile. & ff. pro soc. l. actione. §. Labeo.
d *Prætereà*. habuisti dictum speciale vnde cessat nuntiatio: nunc annectit dictum generale.
e *Cætera*. à nuntiatione noui operis.
f *Excepit*. vt non inhibeatur per nũtiationem noui operis.
g *Periculum*. in cõmune, non priuatũ ædificantis, si imminet periculũ: vt, si vis facere aggeres ne flumẽ inũdet prædia tua & aliorum multorũ, & volo prohibere ne facias nõ possum, cùm sit allaturum periculum in cõmuni illorũ qui habebant ibi prædia. ADDITIO. Quæritur hîc de quo periculo intelligat ista gl. Circa quam dic q̃ triplex est periculum, quoddam est periculum vniuersale totius ciuitatis, quoddã est viciniæ: & pro istis potest sperni. Itẽ est periculum speciale eius cui fit nuntiatio. & pro isto nõ pót sperni. ita dicit ista gl. Posset tamen esse tantũ periculum eius cui fit nũtiatio, quòd posset sperni: vt in casibus, in quibus nõ potest appellari: vt ff. de appel. re. l. fi. secundum Iaco. de Are. & Bart.
h *Contemnendam*. saluæ tamen erunt confessoriæ & negatoriæ: vt ff. eo. sciendum. H.
i *Operis*. quia mora est periculum allaturæ.
k *Toties*. repetit idem.
l *Hæc pars*. id est vt nuntiatio omittatur.
m *Locum*. quia cautum est cessare nuntiationem.
n *Mora*. id est propter moram.
o *Riuis*. aliàs riuis. aliàs ripis.
p *Reficiendis*. vel de nouo faciendis.
q *Contemni*. publica vtilitate inspecta.
r *Apparuerit*. nuntiationem esse factam.
s *Noceret*. quia est spernenda: non admittenda.
t *Nuntiat*. id est nuntiauit per prætorem, vel aliis modis.
v *Nuntiare*. i. nũtiasse: vel in nũtiatione persistere. nã in re præsenti nõ iurat. An ergo debitur libellus siue quo iuretur? Resp. sic. arg. C. de lit. cõt. auth. offeratur. Sed q̃ erit actio? Resp. ſ. factũ ex hoc edicto: vt inſt. de inter. §. fi. Sed quid petet? Resp. vt nutiatio firma maneat. & ille nõ ꝓcedat in opere, & designabit etiã in quo, & qualiter: vt p ictũ lapilli, vel aliis modis. Vel dic qualiter, i. propter naturalẽ cãm, vel publicã, vel imposititiã: & inquãtũ: vt ff. px. §. & sic de facto vidi. vltimò remittet nũtiatio quaten' &c. vel cõfirmabit: vt ff. e. l. j ij. resp.
x *Iusurandum*. calumniæ. Accur.
y *Auctore*. altero instante. Accur.
z *Prætore*. certè imò à lege. sed dic à prætore mortuo, q̃ hoc edictũ induxit: vel à parte in præsentia prætoris viui. Sed quid authorabitur. Resp. alterũ facit iurare altero instante. & hoc subiicit, idcirco &c.
a *Exigitur*. aliàs exigat, scilicet is cui nuntiatur. Azo. aliàs exigitur ab eo cui nuntiatur nouum opus. Et not. hîc iuramentum calumniæ tacitè omitti [b]: sicut not. C. de iuramẽ. calũ. l. ij. §. sed quia veremur. expresse

b Calumniæ iuramẽtum tacitè omitti potest. con cor. text. in c. j. de iura. cal. lib 6. aliquid in c. j. & ibi Panor. vbi notaui in 2 post. ad ipsum inver. vitatur extrà de iur. cal. in anti. & eundẽ in ca. significasti. nume 8. vbi etiam addidi ad eum in verbo ibi iuraret. extrà de foro com pe.

expresse nõ, vt ibi. Item contrà ff. cod. l. j. §. ij. Sol. ad hoc vt nũtiare liceat non est opus adiri: vt ibi. sed post, vt in iuramẽto calumnię sic: vt hîc. Item facit infra, titu. l. j qui bona. §. penult. & ff. de edendo. l. fi quis argentariis. §. j. & ff. de iureiurãdo. l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum.

a *Iuret*. ſ. is. qui nuntiat nouum opus.
b *Qui nuntiat*. non totò loco, sed aliqua parte. Accur.
c *In quo*. publico, vel priuato.
d *Loco*. sic ff. de rei ven. l. ſi in rem. & facit pro nobis q̃ res, causſa & actio sint in libello ponenda [a].
e *Scituro eo*. sic ff. de eden. l. j. in princip.
f *Toties*. fiat. ſ. nuntiatio.
g *Dicere*. ne opus fiat. sic & ff. de inter. act. l. ſi defensor. §. j. & hoc ſi fit vnitum: secus in pluribus locis: vt ff. proxi. §.
h *Quia in re præsenti*. vt & ff. ea. l. §. nuntiationẽ. & habent hîc quidam princip. l.
i *Remissiones*. Arg. pro nobis cõtra B. qui dicimus in annuo legato plura esse legata, & plures præscriptiones: vt not. C. de præscrip. xxx. an. l. cùm notissimi. §. in his. & facit ff. de fideiuſ. l. hæres. §. q̃ ſi hic seruus. Sed ar. cõtrà ff. de duoreis, l. ij. & ff. ad turpil. l. j. §. accuſationem.

ADDITIO. Dic secundum Bar. post Dy. quòd hîc sunt plures nuntiationes prætextu diuersorum operũ, ideo plures requiruntur remissiones: sed ibi plures sunt obligationes prætextu eiusdem rei contractæ: & ideo vna solutione tolluntur, secundum Dy.

i *Remissiones*. vel gratis, vel præstita satisdatione.
k *Nuntiatione*. aliàs nuntiationem. & subaudi tunc propter.
l *Satisfecerit*. cùm priuato fit opus.
m *Repromiserit ve*. cùm in publico: vt ff. eo. l. nõ solùm. §. ij. & ff. de præto. ſtipu. l. j. §. penult.
n *Non fieret*. quia offert: nõn si non offerat: vt ff. cod. l. ſtipulatio. §. primo.
o *Operis*. scilicet faciendi.
p *Omissa*. id est, non facta: hîc tamen in publico non poterit ædificari etiam post satisdationẽ, nisi appareat quo iure ædificet: vt ff. eo. l. prætor. §. hoc autem. in fin. vel dic omissa, id est remissa.
q *Hoc remedium*. ſ. posse offerri satisdationem.
r *Veniendi*. venit enim ad prætorem vt remittatur nuntiatiõ: quod fit satisdatione præstita, vel repromissione de opere demoliẽdo, si iu ſtè fiat nuntiatio: vel etiã nullã interposita satisdatione cognoscente prætore iniuste nũtiari, sic ergo patet, q̃ sicut in nuntiatione, ita nec in remissione est opus aditione prætoris: vt ff. eo. l. j. §. nũtiatio. & dic idem vt nõ sit opus adiri prætorem pro act. habenda in omni edicto vel interdicto prętoris, quod sine restitutione indulget actionem, vel etiã cum restitutione quæ iure actionis detur: vt actio de dolo: & qd̃ metus cau. vt ff. quod met. cau. l. metum. §. licet. & §. ex hoc edicto. Si verò restitutionem contineat specialem, vt minorum & maiorũ propter absentiã, necesse est vt adeatur, & detur actio secundum quosdã. vt ff. de mino. quòd si minor. §. fi. vel vt efficacem constituat actionẽ: vt C. ex qui, cau. maio. l. fi. idem in bon. poſ. edictali. sed in decretali necesse est adiri: vt habes de his ff. de bõ. poſ. l. iij. §. inuito. & §. munícipibus. Item ad hunc §. & ad plures alios huius tit. est contrà, C. de ædific. pri. l. fin. vbi dicitur quòd etiam satisdationem offerendo ante tres menses non auditur. sed ſolue ff. eo. prætor. §. fi quis.
s *Satisdabit*. si hoc exigatur: vt arg. ff. eo. l. de pupillo. §. qui opus. & ff. quorum legat. l. ij. §. j.

21 *Flo. vt iuret is ante qui iusiurandum exigat. Qui nuntiat, &c.*

22 *Fl. habest.*

a Causa, res, & actio sunt in libello ponenda, fallit fortè in libello generali: vt no. glo. & ibi Bar. in l. j. ſupra de eden. per l. fi. C. de anna. except. cui cõcor. c. abbate. extra de rei iudic. 23 *Flo. deest, &c.*

24 *In manuscrip. est initiũ legis, inci. Quia in re.*

25 *Fl. & manuscrip. remuntiatum.*

26 *Manuscri. satisfdetur repromittatur-pe.*

[1] *Remittitur*. i. ſpernitur.
[v] *Verus*. si tamẽ dubitetur habere eũ mandatũ. nam potest esse quis procurator, & tamẽ dubitabitur de mãdato secũdum Bul. & P. vt C. de pcu. l. j. & ff. de admin. tut. l. vulgo. & vt in poſ. l. lega. ſi is à quo. §. ſi ꝓcurator. & quod cuiusq;. vniuer. l. itẽ. §. actor. & de edẽ. l. ſi quis. §. procuratori. Sed Io. Azo & Hu. dicũt hoc speciale: vt & aliàs ff. ad Treb. l. qui ita. §. j. de iure autẽ communi constat q̃ non satisdaret: vt C. de satisda. l. j. & ff. rem ra. ha. l. ne satisdatio. vel dic verũ. i. generalem: vt ff. de sol. l. vero procuratori. & sic speciale mãdatum exigitur. vt & ff. de mino. l. illud. in fi. & l. q̃ ſi speciali.
[x] *Qui*. ff. dictum est de procuratore eius, cuius nomine nuntiatur: nunc de procuratore eius, cui nuntiatũ est. Accur.
[y] *Remissionem*. ſ. nuntiationis sibi vel domino factæ. Acc.
[z] *Satisfdare*. de opere demoliẽdo, vt subiicit. & ideo vtroq; casu satisfdat: quia alieno nomine petit. Accur.
[a] *Defensoris*. non actoris. & ideo etiam fine mãdato recipitur & de rato nõ satisfdat: quod procuratores actorũ faciunt: vt subiicit. & C. de procura. exigendi.
[b] *Satisfdatio*. de demoliendo: quam dixi præstandam. Accur.
[c] *Ratihabitionem*. quia non satisfdat de rato. ſ. tantùm. nam & de rato, & de demoliẽdo satisfdat: vt arg. ff. de procu. Pomponius. §. j. [b] secundum quosdã: quod non placet, vt de rato satisfdet, quia non posset committi, cùm interſit ſtipulantis magis non haberi ratam remissionem, cùm sic deberet destrui, quod est etiam factum post nuntiationẽ. vnde non præſtatur: vt arg. ff. de procu. l. non cogendum. §. fin.
[d] *Nuntiationem*. id est ſtipulationem de demoliendo interpositã propter operis noui nuntiationem.
[e] *Si procurator*. sine satisfdatione: quia habet mandatum. vel cum satisfdatione: quia dubitatur de mandato. Accur.
[f] *Ante*. aliàs ante, & aliàs autem. Accur.
[g] *Acceperit*. à me de opere demoliendo: & ſupple, & nihilominus me inquietet, dicens satisfdationem [c] non ex voluntate domini recepram, & sic ipso iure non præiudicare domino. Accur.
[h] *Interdicto*. secundo: vt ff. eo. prætor. §. deinde. & §. ſeq. Accur.
[i] *Defensoris*. i. rei. ergo ego ſum actor qui hoc interdicto ago. quod verũ est. Sed cõtrà ff. de procu. nõ cogẽdum. §. fi. vbi dicit agentẽ hoc interdicto procuratorio nomine, esse reũ. Sol. illud quo ad euitãdam satisfdationẽ de rato, cũ nec cõmitti posset. Vel dic [d] q̃ actoris & rei partes tenet: actoris, q̃ a hoc interdicto agit: vt hîc. rei, q̃ a dãm defendit in eo opere ne re ſua vti ꝓhibeat, ſicut in ſterdicto, vti possidetis, & plurib' aliis cõtingit, q̃ idẽ fit actor, & reꝰ: in tertio obtinet partes defensoris, vt ibi dicit: cũ dñs ſuus erat in possessione. partes actoris, cũ aduersarius, vt hîc, ſed in quo hæc satisdatio iudicatũ ſolui cõmitetur? Resp. ad intereſſe ex duabus clauſulis: ex tertia, ſ. quod verbũ ſonat vt post cõdẽnationẽ non ꝓhibeat. & ſi ꝓhibeat, intereſſe præstet.
[k] *Et ideo Procuratoriæ*. quasi nõ habeat mãdatũ, cũ fit ꝓcurator rei: vt inſti. de satisda. §. pen. & C. de ꝓcu. exigendi. hæc enim est ꝓcuratoria exceptio. vt ff. tit. j. l. inter. §. alieno. aliàs dr procuratoria: quia miles vel mulier. & hîc nõ potest esse procurator: vt ff. man. ſi fideiuſſor. §. quædã. & ff. de ꝓba. l. in exceptionib. §. fed & ſi procuratori. Sed Ro. dicit neq; excep. procura. ſ. tantũ. q. d. nõ ſolũ possunt ei obiici. sed etiam satisfda. iudi. ſol. exigitur: vt ff. proxi. in fin. Accur.
[l] *Dominum habiturum*. quia procurator est rei, nõ actoris. Alij dicunt: quia videtur habere mandatum cùm habuit mandatum de

[1] *Flo. vt iuret is ante qui iusiurandum exigat. Qui nuntiat, &c.*

[2] *Fl. habest.*

[a] *Causa, res, & actio sunt in libello ponenda, fallit fortè in libello generali: vt no. glo. & ibi Bar. in l. j. ſupra de eden. per l. fi. C. de anna. except. cui cõcor. c. abbate. extra de rei iudic. 3 Flo. deest, &c.*

[4] *In manuscrip. est initiũ legis, inci. Quia in re.*

[5] *Fl. & manuscrip. remuntiatum.*

[6] *Manuscri. satisfdetur repromittatur-pe.*

[7] *Manuscri. omissa, aliàs remissa.*

[†] *Adde gl. in l. j. & ibi Bar. ſupra de li. agno. & in l. ita ſtipulat. §. Christogonus, de ver. oblig.*

[8] *Fl. & manuscrip. aut ꝓpus.*

[9] *Flo. nim mihi facias.*

[b] *Ille §. parũ facit secundum P. de Cast. hîc.*

[c] *Ista gl. cõmuniter reprehenditur secũdum P. quia aliàs al legaret suã turpitudinẽ. d Ista est vera secundũ Pau. de Cast.*

denuntiando:arg.ẽ.de procura.(l.ad rem.& l.ad legatum. Sed videtur quòd sic:vt ẽ.de procura.)l.vel in operis.in fin [a]. Sol.ibi satisdat ideo quia patiebatur aduersariũ venire in possessionẽ ad destructionẽ operis,vnde satisdat ne dominus veniat contrà,sicut in rei vendica.vt ẽ.de procura.l Pomponius.§.sed &is.secus vbi defendit respõdendo,vt hic.vel dic, vt ibi.

a Lex ista nihil facit secũdũ P.de Ca-

1 Elle Estuator & curator opus nouũ recte nuntiat.

a ¶ *Si non satisdationem.* ſ. de iudicato.Accur.

b ¶ *Ab executione.* inhibenda. vel ſecundum P. dic facienda. Accurſius.

c ¶ *Actiones.* ſi quas intentat: vt ẽ. de procur.mutus.§. pœna.& C. de procur. l. actionem.Accur.

d ¶ *Nuntiatur.* facit ℑ. l. operis. aliàs nuntiat. & tunc habeas tutor.& facit ℑ.de fur. l interdum. §. qui tutelam.Accur.

† Tu vide ẽ hoc qđ not. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. ſupra. eo tit.

1 *Flo-superiorib⁹ facientes.*

Non ſolùm.] CASVS. Non ſolùm poſſum nuntiare nouum opus proximo vicino ædificanti iuxta domum meam, ſed etiam vlteriori vicino: quia poteſt mea intereſſe ratione ſeruitutis luminis, vel proſpectus.

†Iſtum text. Bart in l de pupillo § ſi quis ipſi ſupra eo.indu cit ad propoſitum de denuntiat: opus iã perfectum, qui propter metum aliàs an tè nõ potuit denuntiare. quæ denuntiatio poteſt ſic fieri.cum tali tempore non potui nuntiare,ne ædificaretur: ideo nunc,put ex tunc nũtio nouũ opus.

¶ *Si cum.*] Si ædificas in loco priuato,& tunc nuntio nouum opus,ad hoc vt poſſis procedere,debes ſatiſdare:ſi autẽ in loco publico ædificas,tunc ſi nuntiẽ, ſufficit ſi repromittas ſine fideiuſſore ad hoc, vt in opere procedere poſſis. ¶ *Sciendum eſt.*] Si tibi ædificanti nouum opus nuntiaui, debes ammodo abſtinere ab ædificãdo donec ſatiſdes,vel remittam ſatiſdationem.Secundò dicit quòd ego nuntians debeo accipere modulos quantum ſit de opere factum:vt ſic ſciatur quãtum fiat poſteà. & quòd hoc fiat,debet prætor procurare. ¶ *Morte.*] Si nuntians deceſſerit,finitur nuntiatio.Idem ſi alienet ius quod habet in domo,vel fundo,pro quo nuntiauit.ſecus autẽ eſt ſi ille cui eſt nũciatũ deceſſerit, vel alienauit fundum vel ædes, pro quibus fuit facta nuntiatio. nam non finitur nuntiatio:& reddit rationem.Fran Accur.

c ¶ *Non ſolùm.*nam quod iſta lex dicit,iam totum habuimus.

f ¶ *Vicino.*immediato.

g ¶ *Superioribus.*id eſt remotioribus.

h ¶ *Et ſeruitutes.*exemplificat de ea quæ magis eſt dubia,hoc eſt de impoſititia,cùm tres ſint cauſſæ nuntiandi:vt ẽ.eo.de pupillo.§. ſextus.Accur.

i ¶ *Quædam.*quæ vrbanæ [b] non ruſticæ [c]: vt ẽ.de ſer.vrb.præ.l. qui ſella.§.fin.

b Niſi ſeruitutes tigni immittendi. ſupra.de ſeruit. l. ſi quæ vrbana eſt: vt in l. de ſeruis. j ſecundum Bart.

c Excepta ſeruitute haustus aquæ: vt l. ſeruitutes §. publicæ. ſupra. de ſerui.Bart.

k ¶ *Poſſunt.*vt & ẽ.ſi ſerui.ven.l.loci.§.fi.& l.ſeq.& de ſer.l. ſeruitutes.§.penult & ẽ.communia præ.l.in tradẽdis.§.interpoſitis.& ℑ.de aqua plu.arcen.l.ſi prius.§.via.& §.fi.Accur.

l ¶ *Factum.*cum nuntiat.G.

m ¶ *Erit.*non enim perfectum:vt ẽ.eo.l.j.§.j.Hu.

n ¶ *In teſtationem.*id eſt nuntiationem coram teſtibus factam.

o ¶ *Debet.*id eſt expedit.ſic.ẽ.de iuſtit.& iur. l. j. in princ. & de rei ven.l.is qui deſtinauit.nam aliàs grauabitur in probatione quantum poſteà fiet.ſic & ℑ.eo.§.ſed vt probari.

p ¶ *Poſtea factum.*ſpreta nuntiatione.Accur.

q ¶ *Iure.*ſcilicet priuato,quod eſt ſemper ſiue iure ſiue non iure ædificetur:vs ẽ.eo.l.j.in prin.niſi vt ẽ.eo.de pupillo.§.ſi quis riuos.& §. ſeq.& §.fina.Accur.

r ¶ *Satiſdederis.* cum fideiuſſore:vt ẽ.qui ſatiſd.cog.l.j.vel gratis remiſſionem impetraueris:vt ẽ.eod.l.j.§.inde quæritur.Accur.

s *In loco publico.*ex hoc apparet,quòd is qui nuntiat,debeat dicere cauſſam quare nuntiat.Ioan.

t ¶ *Promittere.*ſine fideiuſſore:vt ar.C. de ver.ſig.l.ſancimus.Acc.

v ¶ *Eo opere.*ſ.publico.Accur.

VII. Vlpianus lib.lij.ad Edictum.

ET ſi ſatiſdationem [a] non dabit,ſubmouendus erit ab executionẽ [b] operis noui:&actiones [c], quas domini nomine intendit, debent ei denegari.

¶ Et tutori [1] & curatori opus nouum recte nuntiatur [d].

Non ſolùm vicino proximo, ſed etiam ulterioribus poteſt quis nuntiare nouum opus.

VIII. Paulus lib.xlviij.ad Edictum.

NOn ſolùm [e] proximo vicino [f] †, ſed etiam ſuperioribus [g] facientibus nũtiare nouum opus potero. nam & ſeruitutes [h] quædam [i], interuenientibus mediis locis, vel publicis vel priuatis, eſſe poſſunt [k].

Nuntiator cautè facit ſi tempore quo nuntiat,teſtes adducat,quantum erat factum: ut ſic ſi poſtea fiat,ſciatur quantum ſit deſtruendum.Pau de Caſt.

1 ¶ Qui opus nouum nuntiat, ſi quid operis iam † factum [l] erit [m], in teſtationem [n] referre debet [o],vt appareat,quid poſteà factum [p] ſit.

Pro priuata nuntiatione requiritur ſatisdatio,pro publica,ſufficit ſola promiſſio.Bar.

2 ¶ Si cùm poſſem te iure [q] prohibere,nuntiauero tibi opus nouum, non aliàs ædificandi ius habebis, quàm ſi ſatiſdederis [r].

3 ¶ Quòd ſi nuntiauero tibi, ne quid cõtra leges in loco publico [s] facias, repromittere [t] debebis: quoniam de eo opere [u] iure alieno contendo, non meo [x]: & tãquam alieni iuris petitor, repromiſſione contentus eſſe debeo [y].

Poſt nuntiationem nõ debet ædificari, niſi prius obtineatur remiſſio:aliàs deſtruitur.P.

4 ¶ Sciendum eſt,facta operis noui nuntiatione, eum, cui nuntiatum eſt,abſtinere oportere [z],donec caueat [a], vel donec remiſſio [b] nuntiationis fiat.tunc enim, ſi ius ædificandi habet,rectè ædificabit [c].

5 ¶ Sed vt probari poſſit, quid poſteà [d] ædificatum ſit,modulos [e] ſumere debet is, qui nũtiat, qui vt ſumantur,conferanturque [f], Prætor decernere ſolet [2].

2 *Manuſcrip. decernere debet.*

Nuntiatio ex parte nuntianthi eſt in perſonam:ideo eius morte, & alienatione extinguitur:ex parte eius cui nũtiatur, eſt in rem: ideo eius morte & alienatione non extinguitur.Bartolus.

6 ¶ Morte eius, qui nuntiauit, extinguitur [g] nuntiatio,ſicut alienatione [h]: quia his modis finitur ius prohibendi [i]. Quòd ſi is, cui opus nouum nuntiatum erat, deceſſerit, vel ædes [k] alienauerit [l], non extinguitur nuntiatio

Aduerte quòd hæc glo.ponit vnum contrarium de l.prætor. in prin. & §.de eo opere.ℑ.tit.j.& ſoluit multis modis:ſed nulla ſol. eſt bona ſecundum Pau. de Caſt. ideo dic aliter ſecundum Iac. de Are. quòd ibi ille qui petit ſibi caueri de dam.infe.proſequitur ſuum intereſſe: & ideo ſi aduerſarius ædificat in publico tenetur ſatiſdare de dam. infec.ſi verò in ſuo priuato,ſufficit quòd repromittat. Rationem diuerſitatis vide plenè per Pau.de Caſt. hîc.

z ¶ *Oportere.*niſi velit deſtrui quod fieret:vt & ℑ.e.ptor. & ſic oportere,pro expedire poniturvt & ẽ.de iuſti.& iur.l.j.in prin.Accur.

a ¶ *Caueat.*de opere demoliẽdo.M.& facit ẽ.eo.de pupil.§. ſi is cui. item facit ẽ.vſufruct.quemadmodum cau.l.j.§.cauere.ſed non ſtatim poteſt cauere:vt videtur hîc dici:vt C.de ædi.pri.l.ſi. quæ eſt contrà. ſed plenè dices ℑ.eo.l.prætor.Accur.

b ¶ *Remiſsio.*expreſſim:quia calumniosè nuntiauit: vt ẽ. eo.l.j.ij.reſpon.Accur.

c ¶ *Rectè ædificabit.*niſi in publico:vt ℑ.eo.prætor.§.hoc autem.

d ¶ *Poſtea.*ſ.poſt nuntiationem.Accur.

e ¶ *Modulos.*per chordulam vel baculum, quæ apud vtrunq; erunt, hoc diſponente iudice. Accur.

f ¶ *Conferantúrque.*ſed inter ſe ſi non ſumpſerunt, tenet nuntiatio, non autem deſtruetur opus niſi probauerit quantum poſteà ſit factũ, ſecundum Ioan.

g ¶ *Extinguitur.*imò videtur quòd non:vt ℑ.e.l.prætor. §. hoc interdictum.ſed hîc nihil de opere erat factum:& ſic res erat integra: ibi non erat integra:vt arg.inſti.man.§.item ſi adhuc. & ſuprà de iuriſdictio.omnium iudi.l.& quia.vel hîc non fuerat ſatiſdatum, vel repromiſſum.ℑ.ſic.

h ¶ *Alienatione.*loci cuius contemplatione facta eſt nuntiatio, cui fortè ſeruitus debebatur.& ſic non ob.ℑ.e.l.ſi.& hoc niſi eſſet neceſſaria alienatio:vt per iudicium fami.erciſcun,vt ẽ.fami.erciſcun.l.in iudicio.Vel dicas [d], etiam rei in qua fit nuntiatio.nec obſt.l.ſi.ℑ.eo. quia hîc à nuntiante eſt alienata,cùm erat ſua:& ſic nuntiatio continebat naturalem cauſſam,ibi ab eo cui facta fuerat nuntiatio.Ir.

i ¶ *Ius prohibendi.*id eſt nuntiatio,quæ à iure eſt permiſſa:vt ẽ.eo.l. j.in prin.de nouo tamen nuntiare poteſt [e].

k ¶ *Aedes.*quibus nuntiatum eſt.

l ¶ *Alienauerit.*etiã niſi facto de opere, vel nulla ſatiſdatione præſtita.& ad primũ facit ℑ.e.l.pe.ad ſecundũ,quãdo alienatione,ℑ.e.l.ſi. Item ad ſecundum contrà.ẽ.de alie.iu.l.iij.§.opus.Sol.vt ℑ.eo.l. fin.

d Iſta eſt vera ſolut.ſecũdum Alexã. de imol.

e Et illa ſecũda nuntiatio primam tollet: vt nor. Bar.in l.cum procurator. §. ſi domin⁹. infra.eo.

Id quod

a ¶ *Id quod.*quòd hæres ſcilicet teneatur.

b ¶ *Interpositur.*quæ hîc interpoſita nõ erat.ſ.de opere demoliẽdo.

c ¶ *Etiam hæredis.*eius cui fit nuntiatio.& qualiter concipiatur, dices ℑ.eo.l.ſtipulatio.ſimilis ratio ſi per pactum fieri conſueuit,&per l.fiat,eſt C.de fideiuſſori.l.fin.Sed quare ſecus morte nũtiantis quàm morte eius cui nuntiatur>Reſpond.perſonalis eſt ex ea parte. ex hac enim nuntiatur in rem:vt ẽ.e.l. de pupillo.§.ſi plurium.& §.ſequen.& ℑ.e.operis.vbi ergo eſt cautum ex ſtipulatione cũ ſit ex cõtractu.ſ. ſtipulatio :agitur cõtra hæredem, & in ſolidũ:cùm& de functus ſenſerit cõmodum ex ea ſtipulatione:quia fuit ea præſtita ſatiſdatione remiſſa ei nuntiatio. at vbi nõ fuerit promiſſum, tenet:vt hîc ſ. inquãtũ ad eum peruenit, vel dolo fecit quo minus peruenire:vt ℑ. eod. l. prætor.§. hoc interdictum.& l.penul.

3 Flo.idque.

Creditori.]CASVS. Habebam domum iuxta tuum ſolum. conceſſiſti mihi ſeruitutẽ altius nõ leuandi illud ſolũ. tandem poſteà obligaui domum iſtam cuidam creditori.ſi tu vis ædificare in illo ſolo contra ſeruitutem debitã, creditor meus poterit tibi nuntiare. nam & ipſe confeſſoriã habet pro ſeruitute debita huic domui.Fran.Acc.

d ¶ *Prædium.* ſcilicet vrbanum.

e ¶ *De ſeruitute.*vrbanorum.aliàs contrà infrà eodem,l.qui viam. & plenè dixi ſuprà eo.l.ij.

f ¶ *Ei.*ſcilicet creditori.

g ¶ *Vendicatio.*i.vtilis confeſſoria,non directa.& ſic non ob.ẽ.ſi ſerven.l.ij.§.j.& caue quia hæc non eſt ſufficiens ratio:quia fallit in eo qui habet ruſti.ſer.vt dixi.ſed ea eſt bona.quia &ipſius fundi petitio ei datur:vt & ẽ.de ſer.leg.ei qui.& facit ℑ.tit.j.l.quid de creditore.& de remiſſ.l.j.§.ſi.

h ¶ *Datur.*per confeſſoriam.Accur.

Operis.]CASVS. Dicitur quòd nũtiatio fieri debet in ipſo opere.nec eſt curãdũ cui fiat.&ideo&furioſo& pupillo in opere exiſtenti fieri poteſt.& etiã ipſi fabro.&h.d.hæc l.cũ ſeq.Frã.Acc.

i ¶ *Operis.*in rem.

k ¶ *Fit.*id eſt effectus eius non porrigitur contra certã perſonam. Io. vt & ẽ.eo.de pupillo.§.nuntiationem.& §.ſi quis fortè.& ℑ.eo.l.ſi.

l ¶ *Furioſo.*quia fit in rem:vt& arg.ℑ.de acti.& obli.l.ſi à furioſo.

m ¶ *Infanti.*in præiudicium nuntiantis,vt poſſeſſionem perdat, non in præiudicium infantis.ſic &dixi contrà ẽ.eo.de pupillo.ſed ex quo tutor ſciet etiam in præiudicium infantis tenebit:ſic & in furioſo,& in eius curatore dicas.arg.ẽ.eo.l.& ſi ſatiſdationem.in fin.

m ¶ *Infanti.*non contra furioſum,& infantem.

n ¶ *Exigitur.*ſcilicet tantum.ſufficit enim & ſi ſint præſentes alij qui intelligant.Ioan.

o *Vilibet.Et furioſum.* Iſtis autem non erat nuntiandum:quia non intelligũt quid agitur.Vel dic etiam his nũtiari,ſi modo alij ſint ibi qui intelligentes renũtiẽt tutori vel curatori:quia rei [a] fit nuntiatio:vt ẽ.l.proxima.& non perſonæ.Accur.

a Adde no. in l j §. opus. & ibi omnino Alex.ſup. e.& Speci ti. de reſtitu. ſpol.§.j. ver. cæterum.

X operis.]CASVS. Si nuntiaui tibi nouum opus, &. ſatiſdediſti:quæritur,inquantum ſtipulatio committatur:& certè dicitur quòd per ſententiam poſteà ſuper hoc ferendam apparebit.Fran. Accurſius.

p ¶ *Ex operis.*id eſt,ex actione noui operis.Accur.

q ¶ *Caueatur.*nuntianti de opere demoliendo.

r ¶ *Iudicatum ſit.* Facto ergo opere poſt ſtipulationem, agitur vt pronuntietur opus non iure factum,vel demoliendum in certa cauſſa: quare & per nuntiationem committitur ſtipulatio quæ fuit de opere demoliendo:vt infrà eodem, ſtipulatio. §. habet. & committitur tanti quanti eſt iudicatum : vt hîc,id eſt,quanti poteſt æſtimari à viro bono.& eſt idem quod iudicatum.nam æſtimatur quanti intereſt,non eſſe ædificatum, & hoc ſi malit actor:nam poteſt præcisè ad deſtructionem operis agere:vt ℑ.eo.l.ſtipulatio.§.habet.& §.ſiue. & §.ſi.& ℑ.de aqua plu.arcen.l.ſi tertius.§.officium.Item & alio modo committitur,ſi res non defendatur:vt d.§.habet.Accur.

Vm procurator.]CASVS. Si procurator meus nomine meo nuntiauerit tibi nouum opus:certè debet ſatiſdare de rato:& ſi tu vis ſatiſdare de opere deſtruendo, ſi appareat te iniuſtè ædificaſſe, ſufficit ſi facias procuratori meo, nomine meo recipienti: & ſi procurator meus habita ſatiſdatione de deſtruendo remiſerit, & ipſe permiſerit ædificare vſque ad tempus, & te impediam ædificare:tenetur procurator meus tibi ex ſtipulatione de rato. ſi autem poſt tempus te impediam:tunc nõ tenetur procurator:quémadmodum ſi egomet remiſiſſem vſque ad tẽpus, & poſt illud prohibeam, tunc non teneor. ¶ *Si in remiſſione.*] Si nuntiaui tibi nouum opus, deinde procurator meus vult tibi remittere nuntiationem,non valet, niſi caueat de rato. Fran. Accur.

1 *Manuſcrip. & repromiſſio.*

2 *Flo. Si præterita ea die nuntiaret, no.*

s ¶ *Cum procurator.* ſ.actoris.Accur.

t ¶ *Rem ratam.*Quod facere debet quando dubitatur de mandato:vt ẽ.eodem, de pupillo. §. qui procuratorio.&dic ſecundum [4] M.quòdcauit de rato, ſcilicetquòd dominus hac nuntiatione contentus aliam nõ faciet intra x.dies:& ſecũdum hoc proſ quere litter ã. Sed alij ſic,quòd procurator,qui nuntiauerat, remiſit habita tali ſatiſdatione, quòd niſi ædificator probaret vſque ad x.dies ſe iure ædificaſſe,quòd deſtruet: qui procurator & de rato cauerat.Vel tertiò ſecundum R.quia procurator remiſit ſatiſdationẽ de opere demoliendo interpoſitam ſi intra x.dies ſe ædificaſſe oſtendat ſecundũ Azo. ſic promiſit ædificator ſe deſtructurum ſi apparuerit vſque ad annum nõ iure factum:ne in infinitum teneatur:vt ẽ.tit.j.l.qui bona.§.ſi ſatiſdederat etiam de rato procurator ſimiliter.& ſecundum totam iſtam glo.non eſt hîc §.

3 Flo.& maſcrip. tenedubitatur de mandato. 4 nũtiaueras.

v ¶ *Remiſſio.*aliàs remiſſio : & aliàs repromiſſio , id eſt ſatiſdatio de opere demoliendo:quia remiſſionem inducit ſecundum Ot. quaſi dicat nõ ſolùm nũtiatio eſt ad cõmodum & incõmodũ domini,&eius nomine:ſed etiam remiſſio.Azo.ad quod facit ẽ.ſi quis cau.l.pe. vel voluit hoc dicere ſecundum R.quia licet ſit cautum procuratori: nõ tamen ipſo iure intelligitur facta remiſſio niſi dño , vel procuratori domini voluntate ſit cautũ. pro quo eſt ẽ.eo.de pupillo.§.ſi.nã ibi in quietabatur poſt ſatiſdationẽ procuratori factam ſecundum H. Alij ſic,i.nõ ſolùm procurator poteſt remittere,ſed etiã domin⁹:vel ecõtrà non ſolùm dominus,ſed etiam procurator,licet hoc ſecũdum nõ ſit in text.hîc:vt tamen ad domini vtilitatẽ referatur:& videtur hoc pendere ex primo mandato de denuntiando.arg.ℑ.de procu.l.ad legatum.Vel dic ſecundum Ot.id eſt non ſolùm ſi domin⁹ nũtiauerit, confertur in perſonã domini:ſed etiã procurator.prima placet: & ſecundum iſtã gl.eſt hîc §.ſi dominus,& ſic poteſt legi cũ §.&ſine.Ac.

x ¶ *Nuntiauerit.*ex quo ipſe nõ videtur habere ratã procuratoris nũtiationem,cùm eam nõ exequatur aliã faciendo nũtiationem.R. Ac.

y ¶ *Interpoſita.*aliquo de prædictis modis.

z ¶ *Stipulatio.* de rato ad intereſſe contra procuratorem.

a ¶ *Poſt eam diem.*aliàs præterita ea die,aliàs poſt eam diem.Accur.

b ¶ *Diem.*comprehenſam in ſtipulatione.Accur.

c ¶ *Nuntiauerit.*ſcilicet dominus.Accur.

d ¶ *Quandiu ſtipulatio.* de opere reſtituendo. M. & de damno infecto ſi ea occaſione contigerit.Azo.&ℑ.ti.j.l.qui bona.§.ſi quis opus.

e ¶ *Si in remiſſione.*facieda.Accur.ADDITIO. Infero ex hac gl. cum ſuo text.nuntiationẽ noui operis poſſe remitti,& illi renuntiari poſſe.de qua vide plenè Bart.in l.pater.§.hoc interdictum.ſ.eodem.

f ¶ *Prætorem.*conuenietur ad deſtruendum:quia faciet deſtrui non obſtãte remiſſione falſi procuratoris exigentis ſtipulationẽ de rato.

g ¶ *Abſenti.*id eſt,domino qui nuntiauit.nam ſatiſdabit de rato:vt arg.ẽ.eo.de pupillo.§.qui procuratorio.

a ¶ *Noceat*. faciendo remissionem.
b ¶ *Qualiter*. id est in vero procuratore. Accur.
c ¶ *Beneficium*. nuntiationis. Accur.

Qui viam.] CASVS. Habeo seruitutem viæ per fundum tuũ, deinde, tu vis ædificare in via, & ego volo nũtiare: quæritur an possim? dicitur quòd non: sed agã confessoria, vt præstes eam mihi secundum quod debes. Fran. Accur.

d ¶ *Qui viam*, i. seruitutem viæ. Accur.
e ¶ *Nuntiauerit*. domino prædij seruientis. Accur.
f ¶ *Aedificat*. reficiendo. B. vel id est reformat. vel id est, in via ædificat.
g ¶ *Agit*. aliud in personali: vt 3. eo. l. j. in fi. & l. seq. sed in reali vi detur contrà 3. de ser. vrb. prædl. inter. §. fi. & fi ser. ven. l. & fi fortè. §. j. & §. fin. & j. de remiss. l. j. in fin. & 3. eo. de pupillo. §. impositiam. sed prædicta in vrbanis seruitutibus: hæc in rustica. Io. contra quam solutionem est 3. fami. ercisc. l. in iudicio. vbi indistinctè dici possit. Vel dic, quòd hic ædificãs viam deberi negabat: sed hoc probato poterit nuntiari, vt in contrariis: prius non, vt hic, & argu. suprà si seru. ven. si eo. vel domino non potest, extraneo sic: vt argu. 3. l. j. in fin. & l. ij. Alij vt M. quòd speciale sit in seruitute luminum: vt l. inter. quæ est vna de contrariis, & oneris ferendi: vt in l. & forte. prima placet. Sed quæ est ratio? Respon. fauore agrorum: arg. j. tit. ij. l. j. §. de eo opere.

+ ista lex in sui materia est sũmè notata. & sing. secundum Bo. hic, quem vide his omnino in suis nouis interprera.

Manuscrip. qui viam adi ficat.

1 *Flo. deest, Cassius.*

2 *Flo. inuito aduersario, de*

noceat [2]; cùm sit indignum quolibet [b] interueniente beneficium [c] Prætoris amitti.

Qui habet seruitutem viæ reficiendæ, non nuntiat nouum opus, sed poterit confessoriã intentare. Bart.

XLIII. Idem lib. xlix. Digestorum.

Qui viam [d] † habet, si opus nouum nuntiauerit [e] aduersus eum, qui in via [1] ædificat [f], nihil agit [g]: sed seruitutem [h] vendicare [i] non prohibetur [k].

In actione confessoria & negatoria contra reum se non defendentem officium iudicis est, vt cogat eum cauere se nullam nouitatem facturum, donec de iure suo doceat, & partes actoris sustineat. Paul. de Cast.

XV. Africanus lib. ix. Quæstionum.

SI prius, quàm ædificatum [l] esset, ageretur [m] ius vicino non esse altius ædes tollere, nec res ab eo defenderetur [n], partes iudicis [o] non alias [p] futuras fuisse Cassius [1] ait, quàm vt eum, quo cum ageretur, cauere iuberet [q], non prius se ædificaturum, quàm vltrò [r] egisset [s] ius sibi esse inuito [2] aduersario altius tollere. Idemque econtrario, si cùm agere [t] vellet quis sibi ius esse inuito aduersario altius tollere, eo non defendente [u], similiter (inquit) officio iudicis continebitur, vt cauere aduersarium [x] iuberet, nec opus nouum se nuntiaturum [y], nec ædificanti [z] vim facturum. Eáque ratione hactenus is, qui rem non defenderet, pũnietur, vt de [3] iure suo probare necesse haberet. id enim esset [4] petitoris partes sustinere [a].

Per secundam interlocutoriam contrariã primæ censetur à prima recessum. Paul.

XVI. Paulus lib. xiij. ad Edictum.

SI opus nouum prætor iusserit nuntiari [b], deinde prohibuerit [c], ex priori nuntiatione [1] agi nõ potest † quasi aduersus edictum [2] eius factum sit [d].

Nuntiatione procuratoris acquiritur domino ius agendi ad demoliendum. Paulus.

XVII. Paulus lib. lvij. ad Edictum.

SI procurator opus nouum faciẽtem prohibuerit [e], domino competit [f], Quod vi aut clàm, interdictum [g].

Qui scienter facit contra nuntiationẽ, uel etiam consentit ut fiat: tenetur ad dẽmoliendum expensis suis. Si verò nec fecit, nec consentit ut fieret, uel etiam ignoràter consentit, non tenetur ad expensas, licet teneatur ad patientiam. Paulus.

XVIII. Papinianus lib. iij. Quæstionum.

AEdibus cõmunibus [h], si ob opus nouũ nũtiatio vni fiat: si quidem ex voluntate omniũ opus fiat [1], omnes nũtiatio tenebit [k]. Si

Præsumptio in reum on probãdi irrã fert.

3 *Flo. vt iure.*
4 *Flo esse.*

1 *Flo. renuntiatione.*
† Cõcor. tex. in cap. quod ad consultationem. extrã de re iudi. & facit de significantibus. extrã de offic. d. leg.
2 *Flo. dictum.*

torẽ nuntiaui alicui nouum opus: deinde idem prætor permisit. certè nuntiatio prima est sublata: & ideo securè potest ædificare. Frã. Acc.

b ¶ *Nuntiari*. per executorẽ, & sic per prætorẽ facta est nũtiatio. Ac.
b ¶ *Nuntiari*. vel nuntiatum tenere. Accur.
c ¶ *Deinde prohibuerit*. quia potuit cõtemni: vt quia in riuo pub. vel cloaca, vel quia satisfactum fuit. Accur.
d ¶ *Sit*. quia non est factum aduersus edictum. M. sic & j. quod vi aut clam. l. iij. §. non tãtum. & 3. de iur. om. iudi. si quis id. §. doli. & de arbi. l. diem. §. fi. & de adi. leg. l. legata vtiliter. & de re. iur. qui vetante. & de re iudi. l. quod iussit. Accur.

SI procurator.] CASVS. Tu ædificabas in solo meo, procurator meus nuntiauit tibi nouum opus. certè si ammodò in opere cõtra prohibitionẽ procedas, cõpetit mihi domino interdictũ, quod vi aut clam, vt destruatur quicquid post nuntiationem est factum. Frã. Acc.

e ¶ *Prohibuerit*. secus si nuntiauerit nouum opus: quia tunc tantum hoc edictum: vt 3. eo. l. j. §. j. R. quod non placet: quia idem est prohibere & nuntiare. Accur.
f ¶ *Competit*. vt j. quod vi aut clam. l. iij. in prin. & 3. de procur. l. per procuratorem. item & actio ex hoc edicto: vt j. e. prætor. §. nonnulli.

ADDITIO. Tu dic secundum Bart. quòd hic prohibuit solùm ædificantem, & sic prohibitio fuit in personam, quæ parit solùm interdictum quod vi aut clam. & hoc voluit lex.

g ¶ *Interdictum*. si post denuatiationem ædificauit: hoc est, si spreta nuntiatione, & non præhabita remissione ædificatum est.

Aedibus communibus.] CASVS. Si cùm opus fieret in solo cõmuni duorum, nuntietur vni ex his, & alter nihilominus in opere procedit, an ambo teneantur ad destruendum, quæritur. distinguitur aut ambo ædificant, & tunc ambo tenentur, aut vnus altero ignorante, & tunc ille solus tenetur ad destruendum suis impensis. Quod autem dixi commune solum, intellige etiam si cõmuniter possideãt, licet non sit eorum proprietas soli. Fran. Accur.

h ¶ *Aedibus communibus*. quo ad possessionẽ, quod satis est quo ad hoc edictum: vt j. in fi. l. & dic existentibus.
i ¶ *Fiat*. quod sufficit: vt 3. eo. de pupillo. §. si plurium res.
k ¶ *Tenebit*.] ad patientiam & expensam qui fecit: sed alij ad patiẽtiam tantum: vt j. quod vi aut clam. l. competit. §. fi. & j. eo. l. fin. & 3. communi diuid. si quis putans. §. fi. Accurſius.

Fiat.

2 ¶ *Fiat*. hoc primis conuenire non videtur. nam in proposita quæstione dixit ædes fuisse communes: modò dicit nõ interesse cuius sit solum. sed videtur interesse: quia si solũ est vnius, eius ædes nõ sũt cõmunes. quid ergo dicemus? Respond. facilis est quæstio, & in littera soluitur. sufficit enim quòd omnes sunt possessores. Accurſius.
a ¶ *Fiat*. & ipse ratum habeat: vt j. e. l. prætor. §. hoc interdictum.
b ¶ *Fiat*. Nam ille tenebitur demoliri. Ac.

Ciendum.] CASVS. Aliquando contingit nõ impediri ædificantẽ per nuntiationem: vt quia satisfecit, vel quia nuntiatio non tenet, vt quia facit in fundo, in quo habebã ius eundi. tamen datur mihi auxilium de iure ciuili, scilicet negatoria. Fran. Accur.

c ¶ *Sciendum est, denegata*. quia cauet ædificator. Accur.
d ¶ *Actiones*. confessorias, & negatorias quando in meo ædificat. sed habet naturalem causſam. Accur.
e ¶ *Manere*. ei in cuius læsionẽ opus fit.
f ¶ *Sicut in iis*. ecce secundum dictum.
g ¶ *In quibus*. actionibus. Azo.
h ¶ *Denegct*. vt 3. eo. l. qui viam. & l. j. §. fi. & l. ij. & iij. §. j. & l. de pupillo. §. fi quis rius. Accur.

1 *Flo. denuntiationem.*

†Not. hic P. de Cast. tradi in hac l. formam nuntiationis operis, quam vide per Bart. in l. non solum. §. sciendum. ver. sed vt probari. a liàs est §. suprà. eo. & per Spe. in tit. de libel. concepti. §. x. ver. xxxij.

2 *Fl. missa.*

verò quidam ignorent, insolidum obligatur qui contra edictum prætoris fecerit. Nec ad rem pertinet, cuius solum sit, in quo opus fiat [a]: sed si quis eius soli possessor inueniatur, modo, si eius nomine opus fiat [b].

Licet nuntiator succumbat in prosecutione nũtiationis noui operis: non tamẽ denegatur sibi ordinariæ actiones, puta cõfessoria uel negatoria, uel interdictum, uti posſidetis, per quas poteſt agere ut demoliatur. P. de Cast.

XIX. Paulus lib. Quæstionum.

SCiendum est denegata [c] executione operis noui, nihilominus integras legitimas actiones [d] manere [e]: sicut in iis [f] quoque causſis manent, in quibus [g] ab initio operis noui nuntiationem [1] prætor denegat [h].

Per hanc l. no. hic formam denuntiationis noui operis fieri: quia debet cõcipi in rem, nõ in personam. scilicet ne aliquid fiat: quod intelligitur scilicet ab aliquo: non autem ne facias, quia tunc non afficeret nisi personam. Paul. de Cast.

XX. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

PRætor [i] ait †, *Quem in locum nuntiatum* [k] *est, ne quid* [l] *noui operis fieret* [m], *qua de re agitur, quod in eo loco* [n] *antè, quàm nuntiatio remissa* [1] *fuerit, aut in ea causſa esſet vt remitti* [o] *deberet, factum est, id restituas* [p].

Ex hoc edicto ſi fiat contra nuntiationem, oritur interdictum per quod agitur ad demoliendum etiam ſi aduerſarius habuerit ius faciendi vel ædificandi. Paul. de Cast.

¶ Interdictũ [q] hoc proponitur [r] ex huiusmodi causſa [2] [3]. Edicto enim expressum [s] est, ne post operis noui nuntiationem quicquam operis fiat antè, quàm vel nuntiatio remissa [3] sit, vel vice nuntiationis remissæ [4] satisdatio [u] de opere restituendo fuerit interposita. Qui igitur facit [x], etsi ius faciendi habuerit [y], tamen contra interdictũ prætoris [z] facere videtur, & ideo hoc destruere [a] cogitur †.

Interdictum demolitorium locũ habet ſiue totum sit ædificatũ post denuntiationẽ, quod contingit quando tempore nuntiationis locus erat uacuus: ſiue pro parte: quod contingit quando tunc erat aliquid ædificatum: sed postea compelletur ut illud destruatur, quod factum eſt postea. Paul. de Cast.

1 ¶ Siue autẽ locus [b] vacuus [c] sit, vbi nuntiatũ est, siue ædificatus [d], æquè huic interdicto locus erit.

Quando lex indiſtinctè loquitur, indiſtinctè debet intelligi: & id quod eſt factum spreta nuntiatione, non poteſt dici iure factum, ubi ius contradicat, licet faciens haberet ius faciendi ſi nuntiatio non eſſet facta. Paul. de Cast.

2 ¶ Ait prætor, *quod factum* [e] *est, restituas*. Quod factum est [f], iubet restitui: neque interest, iure factum sit, an non. Siue igitur [5] iure factum est, siue non iure factum est, interdictum [6] locum habebit [h]. Quicquid autem ante remissionẽ factũ [6] sit, vel illud, quod remissionis loco habetur [i], pro eo habendum est, atque si nullo [k] iure factum esſet.

1 *Flo. cauſſas.*

4 *Fl. miſſa. aliàs, omiſſa.*
4 *Flo miſſæ.*

†Concor. tex. in c. ij. extrà eo. & est tamen dabilis cautela, quòd licet aliquis speret denuntiationẽ ædificauerit demoliri tamẽ nõ cogetur, d. qua fixi supra e. l. j. §. inde quæritur. in glo. iuſſu. in apoſtil. i verſic aliàs destruatur.

5 *Flo. & manuſcrip. deeſt, igitur.*
6 *Flo. ante remiſſionem ſit, vel.*

r ¶ *Proponitur*. loquitur Vlpianus. Accurſius.
s ¶ *Cauſſa*. qualem vidisti. Accurſius.
t ¶ *Expreſſum*. tacitè scilicet eo quòd mandat destrui, videtur vetare ne fiat. sic suprà de eden. l. si quis. prohibet. & argu. j. de manu. testa. l. si locuples. Accurſius.
v ¶ *Satisdatio*. datis fideiuſſoribus, non pignoribus: vt j. de præto. stipula. l. prætoriæ. M.
x ¶ *Facit*. contra prædictam formam vel nuntiationem.
y ¶ *Habuerit*. veritate inſpecta, non reuerentia prætoris. Accur.
z ¶ *Prætoris*. sed cùm non fiat ex aliqua de tribus causſis quæ sunt 3. eo. de pupillo. §. sextus. non videtur tenere nuntiatio, & sic nec cõtra prætorem factum: vt infra, de remiſſ. l. j. §. j quæ est cõtrà. Respon. asſerebat saltem: vel aliud erat ibi in l. illa de remiſſionibus, impedimentum: vt. 3. eo. l. j. in prin. dixi. Accur.
a ¶ *Deſtruere*. si post primam denuntiationem facit.
b ¶ *Siue autem locus*. quo parabat se ad ædificandum. Azo.
c ¶ *Vacuus*. habet tamen formam: vt j. eod. stipulatio. §. opus.
d ¶ *Aedificatus*. quia vult deponere: vt 3. eo. l. j. §. opus. Vel dic ædificatus, non tamen perfecit: aliàs secus, vt 3. eo. l. j. §. j. Accur.
d ¶ *Aedificatus*. id est, inchoatus ædificari.
e ¶ *Ait prætor*. quod factũ est, materialiter ponũtur hæc verba. Acc.
f ¶ *Factum est*. modò incipit expositio Vlpia.
g ¶ *Interdictum*. de operis noui nuntiatione in cuius locum datur actio in factum.
h ¶ *Habebit*. Nota de pœna non parentis: sic j. de re milita. l. iij. §. in bello. sed in casibus fallit: vt suprà eo. de pupillo. §. si quis riuos. & l. j. §. si quis ædi. sic & infrà, quod vi aut clam. l. si alius. §. bellissimè. & §. est & alia. Accurſius.
i ¶ *Loco habetur*. vt satisdatio. M.
k ¶ *Nullo*. contradicente.

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ *Si quis* ædificans.
b ¶ *Satisfacere*.cùm esset ei nuntiatum. Idem putat Placen. si sit paratus satisfacere iudicium dicendo, hodie constat, hodie agatur. Accur.
c ¶ *Stipulari*. ut opere demoliendo.
d ¶ *Debeat*.id est pro remissa haberiniſi modò velit recipere: vt ℣.§. fi aliquando. Accur.
e ¶ *Per actum*.id est nuntiatorem.
f ¶ *Remitti*.id est, pro remissa habeatur. sic in auth, vt exacti. do. §. fi. sic ergo si statim post nuntiationem offerat: obtinet quod hic dicit. Sed cõtrà C. de ædi. priua. l. fi. vbi ante tres menses non auditur volens ædificare, etiã si miles vellet satisdare. Sol. hæc secundum illam. Azo. Alij quòd ibi per prætorem: hîc per se. Vel sol. vt ibi Accur.
g ¶ *Debeat*.nuntiatio.
h ¶ *Hoc interdictum*. scilicet restitutorium: quod est in prin. huius l. Accur.
i ¶ *Perpetuò*. id est vsque ad xxx. an. vt in stic. de perpet. act. in prin. secus in illo, ne vis fiat ei: vt ℣.e.fi. Alij exponunt, id est perpetuò potest nuntiari.
k ¶ *Et hæredi*. contrà ℣.e. non solùm. §. morte. Sol. vt ibi. Acc.
l ¶ *Successoribus*. etiã in rem forte: vt arg. ℣. de itin. actúque pri. l. apparet. §. j.
m ¶ *Habuit*. cùm nomine suo sit factum: vt ℣.e. ædibus. in fine. Azo.
n ¶ *Interdicto*. de operis noui nuntiatione.
o ¶ *Competat*. scilicet vt patiatur: vt ℣.e.l. penul. non in pœna, id est non ad expensas: vt ℣. quod vi aut clam. l. competit. in fine.
p ¶ *Vel si quid*. fortè si alius tertius qui possidet voluntate hæredis, non præstet patientiam, vel difficulter, ad interesse teneatur: vt ℣. de dolo. l. in hæredem. & l. seq. & ℣. vt in pos. leg. is cui. §. qui in possessionem.
q ¶ *Nonnulli*. habuimus ℣. quòd si aliquis post nuntiationem ædificat, tenetur destruere: sequitur quo iure.
r ¶ *Putant*. & bene.
s ¶ *Actionẽ in factum*. ex hoc edicto ad destruendum quod factum est.
t ¶ *Interdictum*. quod vi aut clam, quod & in factum potest dici: vt insti. de interdi. §. fi. & sic cõcurrunt. Sed contrà. ℣. e. l. j. §. j. Sol. vt ibi. & differentias ibi no. Itẽ no. sex modis agi pro his operibus, Duo sũt hîc. Tertius ℣.e. de pupillo. §. qui opus. sed ibi non ad demoliẽdum, sed ad ædificãdũ: quod in idem recidit. Quartus ℣. l. proxi. §. j. Quintus & sextus vt colligitur ℣.e. stipulatio. §. habet. Accur.
v ¶ *Deinde*. dictũ est de primo & secundo capite huius edicti, qualiter prohibeatur actori: dicitur nunc qualiter reo.
x ¶ *Quem*. Ponit prætor modò verba nuntiantis.
y ¶ *Fieret*. scilicet super ea re, &c. Accur.
z ¶ *Re*. modò incipit ponere sua verba.
a ¶ *Quòd*. id est quia.
b ¶ *Eius*. Aliàs eius, scilicet operis nomine; & aliàs eis, s. nuntiãtibus.
c ¶ *Cautum*. aliàs cautum, & aliàs actum, id est factum quod fieri debet: & idem sit sensus. Accur.
d ¶ *Per te stat*. scilicet nuntiantẽ. & supple quòd minus satisfdetur, si non habes in textu: vt ℣.§. hoc autem, scilicet de opere demoliẽdo. & est sic ℣.eo. quia in rem. §. j. Et potest esse contrà. C. de ædi. priua. l. fi. solue vt dixi ℣.§. fi quis paratus.
e ¶ *Hoc interdictum*. proxi.
f ¶ *Facere*. id est qui vult procedere in opere iam incepto.
g ¶ *Satisfecit*. vel fuit paratus.

Si oblata fuit satisdatio de demoliendo, & per nũtiantem steterit quò minus præstaretur, habetur nuntiatio pro remissa. Pau. de Cast.

3 ¶ Si quis a paratus fuerit satisdare b, deinde actor stipulari c nolit. in ea caussa est, vt remitti debeat d nũtiatio 7. nam cùm per actorem e stet 8, apparet in ea caussa esse, vt remitti f debeat g.

Interdictum demolitoriũ est perpetuum ex parte tẽporis, & ex parte transmissionis: quia transmittitur ad hæredes, & datur cõtra facientem uel ratum habentem factũ post nuntiationem: sed contra hæredem eius nõ datur, nisi quatenus ad eum peruenit. Pau. de Cast.

4 ¶ Hoc interdictum h perpetuò i datur: & hæredi k, cæteríque successoribus l competit. Aduersus ipsum quoq; qui opus fecit, vel factũ ratum habuit m, interdicto n locus erit. Planè si quæratur an in hæredem eius, qui opus fecit, interdictũ hoc cõpetat o: sciendũ est. Labeonem existimasse in id, quod ad eum peruenit, duntaxat dari oportere, vel si quid p dolo malo ipsius sit factum, quò minus peruenire.

Succurritur contra molientem nouum opus nedum hoc interdicto, sed etiam in factum actione. hoc dicit.

¶ Nonnulli ¶ putant r tam actionem s in factũ esse dandam, quàm interdictum t. quod verum est.

Præstita satisdatione de demoliendo, uel oblata, nec non recepta, competit ædificare nolenti interdictum ex secundo capite edicti, ne prohibeatur uolens ædificare. Pau. de Cast.

5 ¶ Deinde u ait prætor, *Quem x in locum nuntiatum est, ne quid noui operis fieret y: qua de re z agitur, si de eare satisdatum est, quod a eius b nomine 9 cautum c sit, vel per te d stat quò minus satisdetur, quò minus illi in eo loco opus facere liceat, vim fieri veto.*

In isto §. ponuntur casus in quibus non cõpetit uolenti ædificare hoc interdictũ, ne uis fiat ei. Primus est, quando ipse debebat satisdare cum fideiussoribus, sed repromisit sine fideiussoribus: usque ibi, Neque enim, &c. P. de Cast.

6 ¶ Hoc interdictum e prohibitoriũ est, ne quis prohibeat volentem eũ facere f, qui satisfecit g. Etenim pertinet ad decus h vrbium, ædificia i non derelinqui. Nec quicquã interest, iure k quis ædificet, an nõ iure: cùm sit securus l is, qui opus nouum nuntiauerit, posteà quàm ei cautum est. ¶ Hoc autem interdictum m competit ei, qui satisfecit n.

6 ¶ Adiicitur o & illud p, *Vel per te stat q, quò minus r satisfdetur.* Proinde si satisdatum non est, sed repromissum, interdicto s huic locus non erit t. Neque enim permittendum fuit in publico ædificare prius, quàm appareat, quo iure quis ædificet. Et si satisdatum sit, cautum u tamen nõ perseueret v, interdictum x cessat.

Vltima mora nocet. Pau. de Cast.

¶ Si aliquando stetit per nuntiatorem y, quò minus satisdetur, nunc non stat z, interdictum a cessat b.

Interdictum ne uis fiat ei, competens post satisdationem, durat anno. Paulus.

7 ¶ Hoc interdictũ c cessat 11 d post annum e: & hæredi, cæteríque successoribus competit.

Primò loquitur quãdo ista stipulatio interponitur usque ibi, Si quis autem. ibi secundò ponitur stipulationis effectus ex utraque parte usque ad §. habet autem. ibi ponitur tertiò, quando committitur usque ad §. opus. ibi quartò pro q. opere committatur usque ad §. stue. ibi quintò, ad quid committatur, usque ad §. quæsitum. Paulus.

XXI. Vlpianus lib. lxxx. ad Edictum.

STipulatio f de operis noui nũtiatione g interponi solet h, quoties vicinus dicit, ius sibi esse prohibere vicinum opus nouum inuito se facere.

In hoc §. ponitur quis sit effectus huius stipulationis seu satisdationis. quia per eam consulitur utrique parti: & ædificanti, ut possit persequi ædificium: & nuntianti, quia sibi est cautum de demoliendo: dat etiam consilium ædificare uolenti quòd eam offerat post nuntiationem. si uult ædificare securè. Paulus.

1 ¶ Si quis autem vult post opus nouum nuntiatum impunè ædificare, offerre i debet satisdationem nuntiatori. Quod si fecerit, vtrique consultum est, tam ei, qui nuntiauit, quoniam cautum habet de opere restituendo k, quàm ei, cui nuntiatum est, quia molitio l eius non impeditur. antequam enim caueat, quicquid ædificauerit, interdicto restitutorio m destruere compellitur n.

Stipulatio de demoliẽdo committitur post quam fuit iudicatum non iure fuisse ædificatum, uel per ædificantem steterit quò minus iudicetur. Pau de Cast.

2 ¶ Habet autem o stipulatio ista conditionem p, vt ita demum committatur q, si iudicatum r fuerit, siue ante rem iudicatam caussa quæ s acciderit, neque res defendatur. Et de dolo malo subiicitur t clausula.

Hic declarat Iurisconsultus ad quid committitur ista stipulatio. & dicit quòd committitur ut demoliatur opus si factum est post nuntiationem, taliter quòd habeat instar operis committitur etiam ad interesse si non demoliatur, seu per ædificantem steterit quò minus iudicetur: uel dolus in caussa committatur Pau de Cast.

3 ¶ Opus autem nouum factum u sic accipimus v, non si vnum, vel alterum cæmentum w fuerit positum 3: sed si proponatur instar x quoddam 4, & quasi facies quædam facti 5 operis y.

4 ¶ Siue z autem res iudicetur a, siue res non defendatur, stipulatio b in id committitur, vt res viri boni arbitratu restituatur c. Quòd si ita restitutum non erit, quanti ea res erit, tantam pecuniam dabit d is, si hoc petitori e

annum x: & hæredi, cæteríque successoribus competit.

Stipulatio de demoliẽdo committitur post quam fuit iudicatum non iure fuisse ædificatum, uel per ædificantem steterit quò minus iudicetur Pau de Cast.

2 ¶ Habet autem y stipulatio ista conditionem z, vt ita demum committatur a, si iudicatum b fuerit, siue ante rem iudicatam caussa quæ c acciderit, neque res defendatur. Et de dolo malo subiicitur d clausula.

Hic declarat Iurisconsultus ad quid committitur ista stipulatio. & dicit quòd committitur ut demoliatur opus si factum est post nuntiationem, taliter quòd habeat instar operis committitur etiam ad interesse si non demoliatur, seu per ædificantem steterit quò minus iudicetur: uel dolus in caussa committatur Pau de Cast.

3 ¶ Opus autem nouum factum e sic accipimus f, non si vnum, vel alterum cæmentum † fuerit positum 3: sed si proponatur instar g quoddam 4, & quasi facies quædam facti 5 operis h.

4 ¶ Siue i autem res iudicetur k, siue res non defendatur, stipulatio l in id committitur, vt res viri boni arbitratu restituatur m. Quòd si ita restitutum non erit, quanti ea res erit, tantam pecuniam dabit n is, si hoc petitori o

compellitur p.

Stipulatio de demoliẽdo committitur post quam fuit iudicatum non iure fuisse ædificatum, uel per ædificantem steterit quò minus iudicetur Pau de Cast.

2 ¶ Habet autem q stipulatio ista conditionem r, vt ita demum committatur s, si iudicatum t fuerit, siue ante rem iudicatam caussa quæ u acciderit, neque res defendatur. Et de dolo malo subiicitur v clausula.

Hic declarat Iurisconsultus ad quid committitur ista stipulatio. & dicit quòd committitur ut demoliatur opus si factum est post nuntiationem, taliter quòd habeat instar operis committitur etiam ad interesse si non demoliatur, seu per ædificantem steterit quò minus iudicetur: uel dolus in caussa committatur Pau de Cast.

3 ¶ Opus autem nouum factum x sic accipimus y, non si vnum, vel alterum cæmentum z fuerit positum 3: sed si proponatur instar a quoddam 4, & quasi facies quædam facti 5 operis b.

4 ¶ Siue c autem res iudicetur d, siue res non defendatur, stipulatio e in id committitur, vt res viri boni arbitratu restituatur f. Quòd si ita restitutum non erit, quanti ea res erit, tantam pecuniam dabit g is, si hoc petitori h

actione agetur vt hoc pronuntietur? Respond. confessoria, vel negatoria, vel rei vendicatione: per quas non consequitur vt suis impensis destruat ædificatum, sed tantùm consequitur destructionem. & ita necesse est agi ex stipulatione secundo iudicio vt suis impensis. & sic duo sunt iudicia: vt notat. suprà, l. proxima. §. nonnulli. sed & si ex eo quod fit in publico, interposita esset stipulatio, ad hoc vt committatur, agetur prius actione populari in factum petendo id in publicũ, & dicendo non iure factum: & sic committitur stipulatio lata sententia. Accur. fius.

o ¶ *Quæ*. id est, aliqua. Accur.
p ¶ *Neque*. id est, quòd res non defendatur, &c. & sic ℣.e. tit l. fi prius. & ℣. quod vi aut clam. l. j. §. sed & si quis contra testationem. & l. vlt. in prin. Accur fius.
q ¶ *Subiicitur*. in stipulatione: vt dixi ℣. in princi. huius l. hoc modo: promittis quod dolo malo non fiet aliquid quò minus sententiæ pareatur: secundum Guil. vel quò minus iudicetur: & si committitur fic, absentet se. sic & ℣. iudic. sol. l. iudicatum. Accur.
r ¶ *Factum*. inceptum, sed non perfectum.
s ¶ *Accipimus*. vt possit deuntiare, vel demoliri. Accur.
t ¶ *Instar*. vt sic possit nuntiari. & sic est contrà ℣.eo. l. j. §. potest. Sol. vt ibi. vel factum scilicet non dicitur ad hoc vt possit ex stipulatione agi, vel ad hoc vt contempta nuntiatione possit peti destrui: & sic sunt argu. contraria ℣. de polli. l. j. §. cœpisse. & ℣. de auro & argento legar. & si non sint. §. quid ergo. & §. fi cui. Accur.
v ¶ *Operis*. scilicet noui.
x ¶ *Siue*. a Ex hac litera collige argumentum q. scriptor potest cogi præcisè ad scribendum, & poni in compedibus: vel tenetur ad interesse si hoc placeat scholari: arg. ℣. quod met. cau. fi cum exceptione. §. perinde. & ita concordant omnes doct. Bonon. residentes. & est ratio, ne turbetur publica vtilitas, id est studium: sicut & hîc ne contemnatur edictum prætoris.
y ¶ *Iudicetur*. iniuriè ædificatum esse.
z ¶ *Stipulatio*. de opere demoliendo: vt in prin. huius l. Accur.
a ¶ *Restituatur*. id est destruatur. Accurfius.
b ¶ *Pecuniam dabit*. quia hæc est vna de clausulis in stipulatione cõprehensis: vt ℣.eo. §. idem dicit. sed & si tantùm contineretur ibi opus destrui, tamen ad interesse agi potest: vt & ℣. de verbo. obliga. l. quoties quis alium. & de re iud. fi quis ab alio. §. fi. & ℣.eo. ex operis. Acc.
c ¶ *Petitori*. id est nuntiatori. Accurfius.

tisfdat intra annum, non admittitur postea satisfdare volens, vt ei cõpetat interdictũ. sed si intra annũ satisfdat, tunc hæredi datur: vt subiicit. & perpetuò, secundũ Hug. sic ergo cessat. i. non nascitur de nouo. vel lege planè vt duret intra annũ, non plus, licet exceptio sibi sit perpetua: vt C. de exceptio. licet & nascetur. s. huc interdictũ non ex die nũtiationis, sed ex die satisfdationis. nec tamen tunc, scilicet cũ est satisfdatũ currit annus, cũ nec agi possit: sed ex die inquietationis: sicut in pign. act. & in quibusdã aliis dicimus: vt ℣. de pig. act. l. fi rẽ alienã. §. omnis. & secundùm hoc non obstat C. de ædi. pri. l. fi. circa princ. quia ibi dicit denuntiationem ab initio posse fieri post annum à die inchoati operis. hoc interdictũ ne vis fiat ei cui nuntiatum est, datur vsque ad annum.

a ¶ *Post annum*. si intra annum satisfdatum non fuit.

Stipulatio.] CASVS. Dicitur in hoc prin. quando habet locum satisfdatio quæ præstatur de operis nuntiatori. re destruendo, &c. & certè habet locũ cùm tibi ædificanti nouum opus nuntio, dicens, te non habere ius ædificãdi me inuito. nam si tu visin opere procedere, debes satisfdare.

¶ *Si quis autem.*] Si tibi ædificãti nuntiaui nouum opus: quæritur quale consilium tibi detur, vt possis in opere procedere. & dicitur quòd debes satisfdare de destruendo opere, si apparebit te iniustè ædificasse. nã ea præstita consultum est vtrique parti: & mihi nuntianti, & tibi cui est nuntiatum: quod dic vt in littera. si absque satisfdatione in opere processisti: quicquid est factum, debet destrui. ¶ *Habet autem.*] Si nuntiaui tibi ædificãti nouum opus, & satisfdedisti de opere destruẽdo, si apparebit te iniustè ædificasse: quæritur quando hæc stipulatio committatur? Et respond. quòd tunc quando egi confessoria, vel rei vendicatione, dicens opus non iure factum, & obtinui: nam tunc destrue re debebis. Idem si stat per te, quò minus iudicetur, quia nolebas te defendere in hac parte. ¶ *Opus autem.*] Si aliquos lapides portaueris ad ædificandum: nunquid possum nuntiare nouum opus? certè non, nisi incœperim opus iam facere. ¶ *Siue autem.*] Cùm ædificares, nuntiaui tibi nouum opus. tu satisfdedisti. certè si iudicatur te debere destruere opus, siue per te stet, quo minus iudicetur; debet de rui arbitrio boni viri. sed si non patiaris destrui: tunc agã ad interesse actione ex stipulatu. ¶ *Quæsitum.*] Plures ædificabant in quodam solo: puta domum facientes. nũtiaui eis nouum opus. volunt satisdare. quæritur an omnes debeant satisfdare: an sufficit, si vnus nomine omnium satisfdet? Et dicitur quòd omnes debẽt satisfdare, & quilibet in solidum. & red. dit rationẽ. Secundò dicit, cũ ædificares in solo quodam, nuntiauimus tibi nouum opus. tu vis satisfdare: quæritur an sufficiat si satisfdes vni nostrùm nomine omnium, an cuique separatim? Et dicitur, quòd si inter nos cõueniat cui nostrũ nomine omniũ satisfdes, seruabitur conuentio, si autẽ non conueniat, tunc cuique nostrum erit satisfdandum. Tertiò dicit, quòd in satisfdatione quam præstat ædificans, non solùm debet contineri de destruẽdo, si apparebit iniustè ædificasse, sed etiam de interesse præstãdo quãtum cuiusque interfit, si hoc maluerit. Quartò dicit, si vni nostrùm nomine omniũ est cautum per hæc verba, quanti ea res erit, sufficit perinde ac si dixisset, quantum cuiusque interfit. Fran. Accur.

b ¶ *Stipulatio.* quæ aliquando est satisfdatio, aliquando cautio.
c ¶ *Nuntiatione.* remittenda, & opere demoliendo, & sit sic, promittis te hæredẽmue tuum (vt suprà eo. non solum. §. fina.) restituturum tuis sumptibus, quod post denuntiationem feceris. sic & ℣. de ædific. priuatis. l. fina. in fin. & dolum malum abesse: vt infrà, §. habet. & da mnum quod ob id inflictum fuerit, refarciturum: vt ℣. titu. j. l. qui bona. §. fi quis opus. aut si hoc non feceris, quãti ea res erit: vt ℣.eo. §. fine autem. & §. idem dixit. illa autem clausula, si iudicatum fuerit nõ iure factum vel per te steterit quò minus iudicetur, tacitè intelligitur: vt ℣. §. habet. Accurfius.

d ¶ *Solet*. respondet hic iurisconsultus tacitæ oppositioni.
e ¶ *Offerre*. nota sic C. de contrahen. stipu. magnam. Sed arg. contrà ℣. quo. legat. l. fina. l. j. Accur. ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd hic erat opus offerri ad excludendum ius nuntianti ex nuntiatione quæsitum. in contrario legatarius non habebat ius remittendi, aliàs retinendi, cùm illicitè occupasset: ideo non est opus ei offerri: sed satis est petendi moram non fieri.

f ¶ *Restituendo*. in pristinum statum.
g ¶ *Molitio*. id est, constructio: sed demolitio contrarium significat, & est contrà C. de ædi. pri. l. fi. Sol. ℣. l. proxi. §. fi quis paratus. Accur.
h ¶ *Restitutorio*. quod est in princi. l. prætor.
i ¶ *Compellitur*. quod vi aut clam, vel act. in factum ex hoc edicto.
k ¶ *Habet autem stipulatio*. de opere demoliendo: de qua dixi ℣. proxi. Accur.
l ¶ *Conditionem*. scilicet tacitam. sic ℣. ti. j. l. iiij. §. hoc autem. & ℣. de solu. cum quis. in prin. Sed arg. contrà ℣. de acqu. posses. quod meo. §. fi furioso. & de duo. re. duos. in princi. Accurfius.
m ¶ *Committatur*. ad interesse, vel ad operis demolitionem.
n ¶ *Si iudicatum*. scilicet opus non iure factum. ex tunc ergo demum poterit agi ex stipulatione. Sed qua licet opus non iure factum. ex tunc ergo demum poterit agi ex stipulatione. Sed qua

† Inferebat By. in prin. l. j. §. fi quis ædificium. suprà. et ꝙ nuntiatio non poterat fieri reparanti & restituenti opus. quæ ibi Bar. & bene reprehendit, post eũ Alex. Nõ omitto tamẽ q. òd nõ reperiri fieri sufficienti opus antiquũ: vt no. Ale. & do. vbi supra. 3 *Flo. impositum.* 4 *Flor. quod dam operis.* 5 *Flo. facis.*

Opera noua sex modis nuntiari possunt.

10 *Flo. deest, nomine.*

11 *Fl. hoc interdictum etiam post.*

a Solue vt ibi secundũ Bar.

placuerit[a] ..

Si pluribus nuntiatur, omnes debent satisdare Si plures nuntiant, debet omnibus uel uni pro omnibus satisdari, & tunc stipulatio simpliciter concepta ad omnium interesse refertur. Pau. de Cast.

¶ Quæsitum est, si plures domini ædificent, an omnes cauere [b] debeant [c] ? Et ait Labeo vnumquemque 6* cauere debere: quia restitutio [d] operis fieri pro parte non possit. [e] Item ait, Et si plures nuntient [f] „ curandum esse, vt vni cauetur, si inter eos conueniat [g], planè si non conueniat, & singulis erit cauendum. Idem dicit adiiciendum esse in stipulatione [h], vt tantum præstetur, quanti vniuscuiusque interfit, si hoc maluerint [i] .. Cæterũ, si ita fuerit (inquit) cautum [k], *Quanti ea* [l] *res eris*, dubitatur, vtrum ad totius operis 7 æstimationem hæc verba referantur: an verò ad id 8 quod eius [m] interfit qui stipulatur [n] .. Ego puto, & si sic fuerit vni cautum, Quanti ea res erit, defendi posse, stipulationem [o] ſsufficere [p] .. ad operis [q] enim quantitatem ea [r] refertur.

Hoc edictum datur contra hæredem ad patientiam, non ad impensam. Pau.

XXII. Marcellus lib.xv. Digestorum.

CVi opus nouum nuntiatum est, si ante remissam nuntiationem opere facto decessit, debet hæres eius patientiam [s] destruendi operis aduersario præstare [t]. Nam & in restituendo [u] huiusmodi opere, eius qui contra edictum fecit, pœna versatur [x]. Porrò autem in pœnam [y] hæres non succedit [z].

CVi opus ¶ CASVS. Cum tu ædificares, nuntiaui tibi nouum opus: tu spreta nuntiatione in opere processisti, tandem postea decessisti: certè hęres tuus debet tantùm patientiam præstare ad opus destruendum: non autem suis expensis. secus si tu adhuc viueres. nam tuis expensis debet destrui. Fran. Accur.

s ¶ *Patientiam.* vt ſ. eod. non solum. §. morte. non impensam: vt ſ. quod vi aut clam. l. vim facit. §. tandiu. & l. competit. §. fi. & l. semper. in prin & hoc subiicit, nam &c.

t ¶ *Præstare.* non impensam.

v ¶ *Restituendo.* id est destruendo in pristinum statum.

x ¶ *Versatur.* vt sumptibus suis tollat. Accur.

y ¶ *Pœnam.* impensarum.

z ¶ *Non succedit.* vt & C. ex delic. defunc. l. j. nisi lit. contesta. vt ſ. tit. ij. si tertius. §. officium. & §. fin. Item argu. contrà. C. de fru. & lit. expen. l. ij. §. hæredis quoque.

ADDITIO. Dic secundùm Bar. hîc quòd ibi fuit lis cõtestata: vel si non erat contestata, conuenitur hæres ex suo dolo, secundùm Dy.

IS *cui.* ¶ CASVS. Titius volebat facere domum in quodam solo: nuntiauit sibi, & ipse destitit ab opere, & vendidit solum illud Sempronio. tandem Sempronius sciens nuntiationem factam venditori, non curat: ædificauit in solo illo. quæritur an istud opus destruatur? Et dicitur quòd sic. & redditur ratio in litera: quia nuntiatio, &c. & Sempronius tenetur tantum ad patientiam. Fran. Accur.

a ¶ *Prætium.* in quo opus faciendum erat. Accur.

b ¶ *Quòd.* id est, quia.

c ¶ *Factum.* subaudi quæro.

d ¶ *Ædificatum.* postea.

e ¶ *Dominus.* nouus. Sed contrà ſ. quod vi aut clam. l. vim facit §. tandiu. sed ibi denegat illud dictum: hîc hoc concedit. vel ibi fuit ignorans emptor nuntiationẽ factã: hîc non. Vel verius ibi ad impẽsas nõ tenet, sed ad patiẽtiã sic: vt hîc. & hoc eodẽ modo solue aliud cõtrà. ſ. de ali. iu. l. iij. §. opus Vel solue, vt ibi. Acc.

f ¶ *Tenetur.* ad patiẽtiam, nõ ad impensam,

g ¶ *Non personæ.* sed rei: vt ſ. eo. l. de pupillo. §. nuntiationem. sic creditur, id est mutatur: vt & ſ. de tribu. l. procuratoris. §. si pures. sic & sentẽtia prędio datur ſ. de neg. gest. qui aliena. §. fi. Et prædia conueniuntur. ſ. de pub. l. imperatores. Accur.

¶ DE DAMNO infecto, & de suggrundis & protectis.

Qualiter aduersus futura opera caueat, dixit: nunc aduersus præterita ruinam minantia. Et quia in suggrũdis, & protectis plerũque hæc fiũt, de his specialiter dicit: vt & suprà de his qui deiec. l. si verò. §. prætor. & quę sint hęc, habes infrà de verborũ sig. malum. §. j.

Vm res.] CASVS. Dicitur in hac l. quis est ille iudex qui potest iubere cauere de damno infecto. & certè nõ solùm prætores & alij magistratus maximi: sed etiam magistratus municipales ex delegatione sibi à prætore facta. & reddit rationẽ: primò cũ res dãni infecti desiderat celeritatem. Fran. Accur.

h ¶ *Cum res.* id est, cautio.

i ¶ *Celeritatem.* id est vt citò fiat: vt & ſ. de fer. l. ij. nisi in casu: vt ſ. eo. ſi finita. §. fi fortè. Accursius.

k ¶ *Ex hac causſa.* ſ. super interponenda caution, vel non: & in quantum tempus, & qualis: cum fideiussione vel non, & repete periculosum videtur: quia dum Romam iretur, vel dum mora fieret in satisdatione, interim damnum daretur: & sic lege hunc versum cum præcedentibus, & dices sibi: ſ. tantum. vel contra legem cum seq.

l ¶ *Iurisdictionem.* id est stipulationem: quia vult sibi reseruare, & aliis delegare.

m ¶ *Reseruare.* qui ergo alij delegat, nihilominus sibi seruat. sic ſ. commo. l. rei. & de proc. l. Paulus. & pro soc. l. cũ duobus. in prin. licet alibi dicitur transferat: vt ſ. de offi. eius cui mã. est iurisd. l. j. in fi.

n ¶ *Delegandum.* an hæc delegatio est facta à prætore mortuo, & sic competat iure magistratus: an fieri debeat à viuo, an nõ, dices ſ. l. iiij. §. duas. Sed quomodocunq; dicas: est cõtrà ſ. de iurisd. om. iud. l. iubere. in prin. Sol. speciale hoc casu, licet sit missi imperij: vt ibi. nec enim expresse ibi dicit non posse delegari: sed eo q̃ est missi imperij, hoc colligitur: vt ſ. de offi. eius cui man. est iurisd. l. j. j. respon. & §. fi. ficur in causſa in integ. rest. quę potest delegari, licet sit missi imperij, fauore pupillorũ: vt C. vbi & apud quẽ. l. fi. in fi. & ſ. de tu. l. muto. §. tutoris. Vel potest delegari habenti aliàs iurisdictionem: vt hîc, nõ autẽ non habenti, vt ibi, & insti. de Attil. tu. §. sed hoc iure. Vel solue vt ibi. alia verò quæ sunt missi imperii, nulli demandãtur. Accur.

D *Amnum.*] CASVS. Dicitur in hac l. quid sit dicere damnum infectum: & dicit quòd damnum infectum est damnum nõdum factum, timetur tamen ne fiat. Fran. Accur.

o ¶ *Damnum.* modò exponit quid sit dicere infectum.

Veremur.

a ¶ *Veremur.* ideóque cautionem desideramus interponi.

b ¶ *Veremur.* imò magis debet dici infectũ id, qđ nõ veremur, cùm hîc non sit spes: sed hoc dicit vt hæc cautio locum habeat: vt & ſ. e. l. in hãc stipulatione. pro lucro aũt quod timetur amitti, nõ cauetur: vt & ſ. eo. Proculus. sed aliquid quandoq; in interdi. hę quid in lo. pub. vt argum. contrà. ff. ne quid in loco publ. l. ij. §. meritò. & §. damnũ.

Amnum. CASVS. In hac l. dicitur vnde dicatur dãnum. & certè dãnum, siue damnatio (quod idem est) dicitur ab adẽptione, & quasi deminutione patrimonij: nã pro dãno quod quis timet in re patrimonij sui, & sic per cõsequẽs timet diminui patrimoniũ suum: petit sibi caueri. Franc. Accursius.

1 *Flo. vel reũ notare.*

b ¶ *Damnum.* aliàs incipit lex: aliàs nec est lex: nec §.

b ¶ *Damnum.* Quæsiuit aliquis à iurisc. vnde dicatur damnum. ad quoc dicit: vnde in uenies dici etymologiam de diminutione, inde dicitur damnum, dicitur ergo dãnum, id est, diminutio.

c ¶ *Ademptione.* id est ablatione.

d ¶ *Deminutione.* melius dixisset à perditione: vt argum. contrà ſ. de peti. hære. l. deperditum. non ergo pro lucro cauetur: vt dixi ſ. l. proxi.

ADDITIO. Dic secundum Barto. quòd licet illa sit propria significatio quæ ibi ponitur, tamen assumitur vnum pro alio: sicut in l. veteres. suprà de actio. empti.

Dies.] CASVS. Tu habes domum ruinosam iuxta meã domum. cauisti mihi de dãno intra certum tempus: puta vsque ad annũ. si cùm sumus prope finem anni, & domus nõdum cecidit. vel aliquod damnum dedit: ego reuertor ad prætorem, & peto vt prolongetur tẽpus illud: certè debet prolongare causſa cognita: sed si scire nõ possit nisi vadat ad ipsam domum ruinosam, & inspiciat intra quantum tempus possit cadere: tunc potest committere alicui magistratui municipali qui sit prope illã domum, & ei cõmittat vices suas. Hæc eadem dicas & si annus iam sit finitus, & petam cauerí de nouo. ¶ *Si intra diem.*] Cùm haberem domum ruinosam, & peterem cauerí mihi de dãno infecto, prætor præcepit tibi vt caueres intra decẽ dies. certè si nõ caues intra terminũ, ego ero mittendus in possessionem rei. & si est tota ruinosa: tunc in totã. si pars, tunc in partem. Sed pone quòd non pateris intrare possessionẽ, an potest cogere te re ipsa magistratus: puta pignoribus captis? Et dicitur q̃ non: sed ego agam contra te act. in factum corã magistratu ad interesse meum. hoc etiam locũ habet si prætor mitti præcepit me in possessionem domus tuæ: & tu nõ patiaris. nã actio. in factum agere potero contra te. apparet ergo quòd duo põt facere magistratus, scilicet iubere mitti in possessionem. Item si aduersarius non patiatur me intrare, reddit ius super act. in factum, qua consequitur interesse. cætera verò, scilicet mittere ex secũdo decreto, & similia, non potest magistratus: sed tantũ prætor. ¶ *Si fortè.*] Si postquàm missus sim in possessionem decreto, tu adhuc differas cauere, ego sum mittendus in possessionem. ex secundo decreto, qđ fiet per prætorẽ vel præsidẽ: non per magistratus. Secundò dicit q̃ ad hoc vt desinat verus dominus possidere, cum omni cognitione fieri debet per prætorem, vel præsidẽ. ¶ *Prætor ait.*] Si aliquis habet domum ruinosam, & absit: & petam mihi cauerí: debet denuntiari ad domum antequã mittar in possessionem. Secundò dicit quis dicatur abesse. Tertiò dicit quòd sine sit domus sua in qua habitat, siue aliena, non est vis. nã denuntiãdum est ad domum in qua habitat: & si sit intra domum: non extrahetur inuitus: quia sufficit ipsa denuntiatio. Quartò dicit, pone quòd nõ habeat habitationem certam in qua habitet: tunc ad ipsam domum ruinosam est nuntiandum, vel procuratori domini, vel inquilinis ibi morantibus. ¶ *Toties.*] Quod dictum, est quòd debet nuntiari domino domus ruinosæ antequàm mittatur in possessionem. est verum, si appareat quis sit dominus. si autem non appareat: vt quia domus est hæreditaria, nec adhuc est adita hæreditas, tunc non videtur cui nuntiandum sit: tamẽ tutius est ad ipsam domum ruinosam mitti libellum, in quo contineatur, qualiter petit sibi caueri. & si sic fiat, fortè apparebit aliquis qui vellet cauere. & si non appareat, tunc mittendus ero in possessionem. ¶ *In eum.*] Cùm haberes domum ruinosam, & iuissem ad magistratum, & postulassem ab eo vt faceret tẽ mihi cauere: vel aliquid aliud: circa hoc petij, quæ poterat facere, & nõ fecit fieri: tenetur ipse mihi quod futurum veremur[a].

III. Paulus lib. xlvij. ad Edictum.

D *Amnum* [b] & damnatio ab ademptione [c], & quasi deminutione [d] patrimonij dicta sunt.

Si dies appositus finiatur, & damnum adhuc timetur. tunc post diem debet prorogari: & si est iam finitus, debet stipulatio seu cautio renouari, causſa tamẽ cognita: & hoc fiet per iudicem, qui primam cautionem fecit interponi: qui etiam potest committere aliqđ articulum necessarium infertori ab eo. Paulus de Castro.

IIII. Vlpianus lib. j. ad Edictum.

DIes cautioni [e] præstitutus [f] si finiatur, prætoris vel præsidis officium erit, ex causſa [g] vel renouare [h] vel protelare [i] eum [k], & si hoc localem [l] exigit inquisitionem, ad magistratus municipales hoc remittere [m].

Contra non cauentẽ fit missio in possessionem ex primo decreto rei ruinosæ vel partis quæ minatur ruinam, etiam per magistratus municipales, & si ille non recipiat missum: datur contra eum actio in factum ad interesse:

quæ etiam poterit intentari coram magistratu municipali. non autem potest magistratus illum præcisè cõpellere captis pignoribus, uel multa indicta. Item si perseueret in contumacia post primum decretum, proceditur ad secundum: per quod missus efficitur uerus possessor: & aduersarius contumax de possessione expellitur. Ista tamẽ quia sunt magni præiudicij, per magistratus municipales non possent expediri, etiã si prima fuerint per ipsum expedita: sed debet adiri prætor uel præses. Pau. de Cast.

1 Si intra diem à prætore constituendum [n] nõ caueatur [o], in possessionem eius rei [p] mittendus [q] est. Eius rei, sic accipe [2], siue tota res sit, siue pars [r] rei sit. An tamen is, qui nõ admittit [s] etiã captis pignoribus à magistratibus coërceatur? Nõ puto [t]: sed in factũ [u] actione tenebitur. Nã & si [x] à prtore [y] missus [z] non admittatur, eadẽ actione vtendum est. ¶ Duas † ergo res magistratibus municipalibus prætor, vel præses iniũxit, actionem [a], & possessionem [b] ..

2 *Manuscrip. accipitur.*

a ¶ *Actionem.* aliàs cautionẽ. vt scilicet iubeat eum interponi: vt ſ. eo. l. j. & aliàs actionum, scilicet vt ex contemptu eum effectu nascatur, & de ea cognoscat. sed certè imò quatuor. primum ſ. e. l. j. secundum ſ. ead. l. in princ. Alia duo, scilicet de possessorio. actio. in hoc §. sed R. hunc tantum præsentem §. respiciebat. an ergo hæc quatuor competãt iure magistratus, quasi à prætore mortuo commissa sint? Quidam sic: ergo & ipsi possent alij delegare: vt & ſ. de offic. eius cui mãd. est iu. l. j. §. qui verò. potest dici contrà, quia iubere cauere, item mittere in possessionem (quæ sunt duo) habent à mero imperio, quòd non delegentur, saltem cuilibet: vt ſ. de iurisdict. omnium iudi. l. iubere. ergo non competit iure magistratus, vt ſ. ad municip. ea. l. §. j. Item quia sunt cum causſæ cognitione. sic & tertium, scilicet protelare diem, fit cũ causſæ cognitione: vt ſ. ea. l. in princ. vnde per delegatum quemlibet non possunt expediri, vt ſ. de offi. proconſ. l. nec quicquam. §. vbi. super act. verò in fact. potest dici quòd competat cognitio iure ma-

† P. de Cast. hic & alij doctores, maximè Alex. reputat gl. hic posita super verbo, decedatur, fugu. & vbique g alios ad hoc quòd licet ex primo decreto quis nõ efficiatur verus possessor, tamẽ potest fieri aliquando ex causſa, per istum tex cũ gloss. Bolog.

† Iste tex. est valde notabilis secũdũ Alex in l. ij. here. in fi. & de iurisd. omn. iudi. ad hoc quòd causſa damni infecti & aliæ cognitiones possint per municipales expediri & delegari.

x *Flo. reseruet.*

2 *Flo. delegatum.*

3 *Flo. putabit.*

1 *Flo. delegat sed.*

Universidad de Barcelona

gistratus, à prætore ergo viuo tantũ cõmittente potest habere cognitionem magistratus in primis tribus casibus. Vel dic, licet à prætore mortuo sine delegatione viuentis competat cognitio magistratui: nõ tamẽ delegabit, cùm ei specialiter sit cõmissum, tanquã iurisdictionẽ aliàs habentes: vt ff. de offi. eius cui man. est iu. l. j. in princip. & sic cõpetit magistratui: sed non iure magistratus omnino. Itẽ quod hic dicit possessionẽ dandam posse cõmitti, est cõtra ff. de iurisdi. omn. iud. l. iubere. Sed ibi.

3 *Manuscrip. duraret.*

4 *Flo. prætorẽ vel præsidem.*

5 *Manuscrip. ex hac.*

6 *Manuscrip. discedatur.*

3 ¶ *Possessionem.* quatuor dantur remedia ex hoc edicto, scilicet vt caueat mihi. Secundò quòd si non caueatur, mittar in possessionem ex primo decreto. Tertiò quòd si non admittor, datur mihi actio in factum ad interesse. Quartò q; si domus ruinosa salutat domum meam mala salutatione, & vicinus perseuerat in cõtumacia: quòd adeam prætorẽ, & faciã ipsum solemniter citari, & si nõ venerit, mittar in possess. ex secundo decreto. & ĩstud prætor sibi reseruauit, quia imperij est. & hoc est quod dicit, cętera &c. & hoc est quod glossatores Azo & Io. multa impropria varietate, & obscuritate insufficiẽtia hic dicunt.

a De hac dictione cętera: quando abbreuiatur & quando extensè est scripta quid denotet: vide Barto. in l. Gallus. §. idẽ credendũ. ver. vlti. ite §. col. j. & ibi omni modo Alex. cum cõcordan. ibi per eum sig. in j. col. cum §. seq. ff. de lib. & posthu. Rebuf. in l. inuitis. nu. 2. & ibi notaui in apostil in versi. de ver. &c dedeere. decu. lib. x. Gemi. in c. j. §. in cæteris. de cler. cõiu. lib. 6. Lanfr. in ca. qm̃ cõtra in princ. nu. 11. vbi etiam notaui in apostil. in l ver. dictio, &c. extrà de probat. & Phil. Franc. in præalle. §. in cæteris. & ibi addidi in ver. dedictio ne, &c. & Bald. consil. lx ii. volu v. b Quæro in proposito de extinctione capillorum: quæ pœna sit aliquem capillis expilare vel barbam alicui extrahere, non tamen sanguis exuerit: & dico addẽdo pro nouo: quòd pœna est xl. librarũ parti applicanda rum, & xx. fisco. iste est tex. aureus i c. j. § fi quis aliquem. de pace tenẽda. in vsi. feu. quẽ solicitariũ dicit, & per consequens vnicũ in iure, Roma. singu. 563.

b ¶ *Cętera*[a]. scilicet mittere ex secundo decreto. Item cogere captis pignoribus. Item quòd possit supradictis quatuor casibus delegare. non autem magistratus delegat: cùm ipse ex delegatione cognoscat: vt C. de iudi. l. à iudice. Item vt recedatur de possessione, vt ĩ. proxi. §.

c ¶ *Si fortè duretur.* id est differatur.

d ¶ *Non caueri.* post primum decretum.

e ¶ *Possidere.* ex secundo decreto: vt ĩ. eo. si finita. §. Iulianus scribit. Accur.

f ¶ *Duumuiros.* i. magistratus municipales: vt C. de iud. l. fin.

g ¶ *Causa.* vt si ille in cuius domum facta est missio, sit reuersus, qui fuit absens causa reipublicæ. nam hoc est imperij.

h ¶ *Decedatur.* id est exeat de possessione qui primò possidebat: quod post secundum decretum demum fit, vt infrà eo. si finita. §. si quis autẽ. vel etiam potest hoc intelligi ante secundum decretum, cùm dicat ex causa, vt sic per hoc magis ad cauendum induceretur, quàm si stet secum in alia possessione. Potest & tertiò intelligi si missus ex iusta causa debeat exire. vt ĩ. qui satisda. cogant. l. de die. §. diuersum. & ĩ. quib. ex cau. in possess. eat. l. hæc autem. §. ait prætor.

i ¶ *Possessione.* data ex secundo decreto.

k ¶ *Prætor.* quia circa tractatum de dãno infecto prætor fecit suum edictum, ponit eius verba.

l ¶ *Ait.* in possessionem mittendum, dum ci &c.

m ¶ *Abesse.* in iure multis modis dicitur q; absens, vt not. ĩ. de procura. l. abl. ns.

n ¶ *Verecundè* i. honestè, & bene. non autem dixit, vade, extrahe eum per capillos[b]. & sic C. de procura. l. qui stipendia. Accur.

o ¶ *Denuntiari.* quòd veniat ad cauendum de damno infecto.

p ¶ *Non extrahi de domo.* sic ĩ. de in ius vocan. l. plerique. & ĩ. de regul. iur. l. nemo de domo. Accur.

q ¶ *Sed domum.* hæc verba materialiter ponuntur. Accursius.

r ¶ *Denuntietur.* vt nomine eius domus caueat, vel nomine alterius suæ quam non habitat.

s ¶ *Habitationem habeat.* sed est vagabundus.

t ¶ *Prædium.* scilicet ruinosum: vt ĩ. proxi. §.

v ¶ *Inquilinis.* habitantibus domum ruinosam.

sessionem[a]: cætera[b] suæ iurisdictioni reseruauit.

2 ¶ Si fortè duretur[3] [c] non caueri[d], vt possidere[e] liceat, qđ causa cognita fieri solet, non duumuiros[f], sed prætores vel præsides[4] permissuros: idem vt ex[5] causa[g] decedatur[6] [h] de possessione[i].

Non fit missio contra absentem nisi prius denuntietur ad domum inquilini uel procuratoris: uel nullo habitãte libellus ipse domibus applicetur. Bart.

3 ¶ Prætor[k] ait[l], *Dum ei, qui aberit, prius domum denuntiari iubeam.* Abesse[m] autem videtur, & qui in iure non est. quod & Pomponius probat. Verecundè[n] autem prætorem denuntiari[o] iubere non extrahi[p] de domo sua. *Sed domum*[q] *in qua degit, denuntiari*, sic accipere debemus, vt etsi in aliena domo habitet, ibi ei denuntietur[r]. Quòd si nec habitationem[s] habeat, ad ipsum prædium[t] erit denuntiandũ, vel procuratori eius, vel certè inquilinis[u].

Vbi deficiunt uerba legis, deficit legis dispositio. Paulus.

4 ¶ Toties[x] autem prætorem exigere denuntiationem[y] intelligendum est, si sit, cui denũtietur[z]. Cæterùm si non sit, veluti quòd hæreditaria insula est, necdum hæreditas adita est: vel si hæres[a] non extet, nec inhabitetur, cessat hæc pars edicti[b]. Est tamẽ tutius, libellũ[c] ad ipsas ædes proponere. fieri enim potest, vt ita monitus &, defensor[d] existat.

In magistratum qui prædicta non fecerit, datur actio in factum, quæ uerum cõtinet interesse. Bart.

5 ¶ In eum[f], qui quid eorum[g], quæ suprà scripta sunt, non curauerit, quanti ea res est, cuius[h] dãni[i] infecti nomine cautũ nõ erit, iudicium[k] datur. Quod non ad quantitatem[l] refertur, sed ad id, quod interest[m], & ad vtilitatem[n] venit, non ad pœnam[o].

Cautio damni infecti debet postulari iudice sedente pro tribunali. Bart.

6 ¶ Hoc autem iudicium[p] certam conditionẽ[q] habet, si postulatũ[r] est. Cæterùm, qui non postulauit, experiri non potest[s]. Postulare autem[7] hîc propriè dicimus pro tribunali petere, non alibi[t].

Magistratus municipij existentis prope urbem uel prope locum ubi est præses, nõ potest se intromittere de hac caussa, sed debet recurri ad prætorem uel præsidẽ: & ideo si requisitus non facit, non tenetur actione in factum ad interesse. Paul.

7 ¶ Si tam vicinũ[u] vrbi[x] municipium sit, vt magistratus[8] se non interponere potuerit[y], prætor tamẽ vel præses adiri potuerit, potest dici cessare hãc actionem aduersus magistratum[9]: quasi nihil interfuerit[z], cùm in tua potestate fuerit, à prætore, vel à præside desiderare in possessionem mitti.

Hæc actio in factum ad interesse datur hæredi, & contra hæredẽ, & est perpetua. Pau.

8 ¶ Hæc autem actio[a] cùm rei habeat persecutionẽ[b], & hæredi, & in hæredẽ, & perpetuò dabitur[c].

Secundum decretum dat caussam præscribendi, si ille contra quem fuit interpostũ, non erat dominus. Pau. de Cast.

Toties. id est semper.

Denuntiationem. ad domum.

Cui denuntietur. sic ĩ. ex qui. cau in posses. eatur. l. hæc autẽ. & ĩ ex quibus cau. ma. l. item.

Hæres. quia non adiuit, vel mortuus est.

b ¶ *Edicti.* id est, denuntiatio ad domum. Hug.

c ¶ *Libellum.* scribet enim qualiter petiit sibi caueri, & leget hoc coram æde, vel etiam figet ibi, vt alij videntes se defensioni offerant, vt subiicit. Et nota hic domui posse denuntiari. sic ĩ. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. j. & ĩ. de libe. ag. l. j. §. j. & C. de ann. except. l. ij. in fi. & ĩ. tit. j. de pupillo. §. nuntiatio nem. & l. fi.

d ¶ *Monitus.* dominus domus ruinosæ.

e ¶ *Defensor.* alius qui dam.

f ¶ *In eum.* murat materiam vsque in fi. l. & dicit in eum, scilicet magistratum.

g ¶ *Eorum.* s. quatuor quæ ipse facere potest: vt ĩ. §. duas.

h ¶ *Cuius.* id est cuius nomine non erat cautum.

i ¶ *Damni.* id est propter damn. infect. i. dicere, quanti intererit illius cui præstanda erat cautio: aliàs est litera, cui damni infecti &c. & tunc plana est litera.

k ¶ *Iudicium.* in factum: cùm non exprimatur quod, vt ĩ. nau. cau. sta. l. idem. §. j. sed hoc in casu isto fallit: vt statim ĩ. §. si tam vicinum.

l ¶ *Ad quantitatem.* vt detur in tantũ quãtum in litem iuratur. Azo. vel dic, scilicet certam dupli vel quadrupli. sic ĩ. qui satisd. cogan. l. ij. §. fi.

m ¶ *Interest.* f. verè. & facit ĩ. de verb. sig. l. inter hæc verba.

n ¶ *Ad vtilitatem venit.* i. quod sua interest.

o ¶ *Non ad pœnam.* scilicet respectu agentis, sed est pœna respectu soluentis. sic ĩ. de eo per quẽ factum erit. l. j. §. fi plures. vel dic ad pœnam, id est quanti in litem iuretur: vt dixi.

p ¶ *Hoc autem iudicium.* id est, hæc actio quæ datur aduersus magistratum. Azo.

q ¶ *Conditionem.* tacitam sic ĩ. tit. proxi. ff. stipulatio. §. habet.

r ¶ *Postulatum.* scilicet caueri.

s ¶ *Non potest.* sic ĩ. de magi. conue. l. j. §. magistratibus. Sed argum. contrà. C. de contrahen. & commit. ff. stipu l. magnam.

t ¶ *Non alibi.* f. in domo vel balneo. sic ĩ. rem rat. ha. l. amplius. & ĩ. de postul. l. j. §. postulare.

u ¶ *Si tam vicinum.* vt per centum miliaria, vt ĩ. de offic. præf. vrbi. l. j. §. in initio. ADDITIO. Bart. hic quærit quis dicatur locus vicinus. adde vltra eum glo. no. in ca. Felicis. in verbo, vicinarũ. de pœnis. in vj. quæ tenet quòd hoc committitur iudicis arbitrio: vt etiam hic tenet Bartol & not. per Innoc. in ca. calumnia. extrà de pœn. per Bald. & Cy. in l. fi vicinis. C. de nupt. secundum Alex. de Imo. hic.

x ¶ *Vrbi.* Romanæ per excellentiam: vt inst. de iu. natu. §. sed ius.

y ¶ *Potuerit.* i. debuerit. q. d. cùm locus vicinus sit vrbi, non debet se interponere magistratus[c] eius loci.

z ¶ *Nihil interest.* sic ĩ. si quis in ius voca. non ie. l. ij. §. fina.

a ¶ *Hæc autem actio.* in factum quæ in magistratum datur, vt in superioribus. §§. patet. Accur.

b ¶ *Persecutionem.* Ex parte agentis: vt ĩ. ead. l. §. in eum.

c ¶ *Dabitur.* vt ĩ. eod. si quis missum. §. actio. & not. quòd hæc ratio ga reip. &c. optima est: vt datur hæredi. Itẽ vt perpetuò, vt ĩ. de alie. iu. l. non

3 *Flo. desideret.*

4 *Flo. cuique.*

7 *Flo. & manuscri. postulare autẽ prorsùs hoc.*

8 *Flo. vt magistratus se non interponente. Manuscri. vt cum magistratus.*

9 *Flo. magistratus.*

c Et ideo infertur quòd magistratus non tenetur de iustitia de negata si noluit se intromittere etiam requisitus: quia imputet qui re prætorem non adiecit cùm potuerit. Bolog.

iudi. l. non solùm. §. fin. & ĩ. de actio. & oblig. l. in honorariis. sed non est bona ratio quare in hæredem: imò videtur quòd nõ, cùm ex maleficio, vel quasi detur: vt d. l. ĩ. de alie. iud. l. non solùm. §. fin. & l. seq. & insti. de perpe. act. §. non omnes autem.

Prætoris officium.] CASVS. Tu possidebas domum ruinosam, non tamen erat tua. petij caueri de dãno infecto, & noluisti cauere, vnde missus sum in possess. ex primo decreto. tu adhuc differs cauere, missus sum ex secundo decreto in possessionẽ. certè ego incipio vsucapere. ¶ *Si plures.*] Plures erant domini domus ruinosæ. petij caueri de dãno infecto. quidam volunt cauere, quidam non. mittar in poss. partis non cauentis. Secundò dicit, tu habebas domum ruinosam: plures eramus qui habebamus domos ibi propè: in quibus timebamus dam num. vna domus erat melior altera. certè si non caues de damno infecto, omnes mittemur in possessionem domus ruinosæ æqualiter, non inspecta magnitudine vel valentia domus cuiusque nostrûm. idem est si habebamus domum communem in qua timebamus damnum: & vnus nostrûm habebat maiorem partem quàm alter. nam si non caues, omnes mittendi erimus æqualiter. ¶ *Et si dominus.*] Habebas domum ruinosam iuxta meam: in qua Titius habebat vsumfructũ, ego proprietatẽ. peto caueri mihi de damno infecto: & Titius etiam petit sibi caueri. quæritur an debeas nobis ambobus cauere? & dicitur quòd sic: & reddit rationem. Franc. Accur.

1 *Fl. aliquot.*

2 *Flo. Si & dom. Manuscrip sed & si.*

a ¶ *Prætoris officium.* i. ex officio prætoris. Accursius.

b ¶ *Vt missus.* ex secundo decreto, non primo: vt ĩ. eod. fi finita. §. Iulianus. & ĩ. de acqui. poss. l. iij. §. fi. Accursius.

c ¶ *Eam.* scilicet possessionem.

d ¶ *Capere.* si non erat dominus prior possessor. Sed quid si dominus erat? Respon. secundum B. & Io. & Py. & nos, quòd statim sit dominus missus: vt ĩ. ex noxa. caussa agatur. l. ij. in fi. & de reb' eorũ. l. iij. §. j. & de fun. do. l. j. & cõmu. diui. sed fi res. Sed Ia. cõtrà: quia nõ statim, sed vsucapit: arg. ĩ. eo. l. his. quod nõ placet, quia cõtra quẽ præscriberet nisi contra dominum? Sed dominus nõ potest cõtrauenire etiam volens satisdare, nisi ex aliqua iusta caussa, vt ĩ. eo. si finita. §. nõ autem statim. vbi videtur habere pro derelicto[a] si expectet secundũ decretum. & §. si fortè. Accursius Florentinus legum doctor.

e ¶ *In portionem.* non autem in partem cauentis, vt & ĩ. cõmuni diui. l. si quis putans. §. fi damni infecti. sed fi nullus caueat, in possessionem omnium fit missio, licet quorundam partes sint maiores: vt ĩ. eo. in stipulatione damni infecti.

f ¶ *Ædes.* quas timet casuras propter ruinam vicinarum. Azo.

g ¶ *Possessionem.* hoc, ex decreto primo. ex secũdo autem hoc foret iniquum. & sic intelligo in primo decreto. ĩ. eo. si finita. §. nõ autem. licet fit contra. §. fi ante. in eadem l. ibi, sed fi expones. nam fi ad damnũ agatur ex stipulatione, pro rata fiet damni restitutio[b]: vt ĩ. proxi. §. & arg. C. de bon. aut. iud. possi. l. fin. §. j. ibi, quia & secundum debita &c. & est arg. ĩ. tit. j. ff. stipulatio. §. fina. & ĩ. de solu. in his. §. fi verò. & ĩ. de ope. liber. l. vt iurisiurandi. §. fina. Sed fi æqualiter sint missi, & postea expulsi, an æqualiter agant actione in factum? Respond. H. fic. Sed Io. & Py. contrà: sed pro rata damni.

b ¶ *Damni.* ab extraneo. si autem inuicem, dic vt ĩ. eo. l. inter fructuarium. Accursius.

i ¶ *Promissor.* si vtrique promittat. & sic est ĩ. vt leg. no. cau. l. sed & ipsis. & l. fi duo. Accursius.

Venit.] CASVS. Aliquando euenit vt damnum mihi detur, & tamen non habeam actionem, vt in hoc exẽplo, cùm domus tua minaretur ręc domui ruinã, & ego tanquã negligens nõ petij mihi

V. Paulus lib. j. ad Edictum.

PRætoris[2] officium est, vt missus[b] in possessionem, etiam eam[c] per longi temporis spatium in suum dominiũ capere[d] possit.

Cõtra unũ ex pluribus nõ cauentẽ fit missio in possessionẽ: & si plures petũt mitti, omnes ex primo decreto æqualiter admittũtur. Bar.

1 ¶ Si plures sint domini, qui cauere debent, & aliquis non caueat, in portionẽ[e] eius mittetur. Et cõtrà, si aliqui[1] sint, qui caueri sibi desiderant, & alius pretiosiores, alius viliores habeat ædes[f], siue vnius domus plures habeant dispares partes: tamẽ nõ pro magnitudine dominij quisque, sed æqualiter mittẽtur omnes in possessionem[g].

Tam proprietario, quàm usufructuario debet caueri de damno infecto: nec in plus tenetur quàm si cauisset soli proprietario habẽti proprietatem & usumfructum. quia cuilibet pro suo interest. Paul. de Cast.

2 ¶ Et si[2] dominus proprietatis, & fructuarius desiderant[3] sibi caueri damni[h] infecti, vterq; audiendus est. Nec enim iniuriam sentiet promissor[i], non plus cuiquam[4] præstaturus, quàm quod eius interfuit.

Si damnum contingit ante petitam cautionem, dominus nõ tenetur, si omnia quæ iacent, pro derelicto habet. Bart.

EVI. Gaius li. j. ad Edictũ, quinciale. Venit vt nonnunquã[k] dãno dato nulla nobis competat actio, non interposita antea cautione[l]: veluti si vicini ædes ruinosæ in meas ædes ceciderint, adeò, vt plerisque placuerit, nec cogi quidem eum posse, vt rudera[m] tollat, si modò omnia[n] quæ iaceãt, pro derelicto habeat[†].

Istud edictum sit hic contra non admittẽtem, & contra contumacem. hoc dicit Barto. Hæc lex diuiditur in septem partes. Prima in principio. Secunda ibi, Si controuersia. Tertia ibi, De eo opere. Quarta ibi, Eum cui ita. Quinta ibi, Eum cuius. Sexta ibi: In eum. Septima ibi, Eius rei. & in principio suo sic summatur: A quo petitur cautio damni infecti suo nomine, sufficit quòd promittat: si uero alieno nomine à se petatur, debet satisdare: & qui caueri sibi petit, debet de calumnia iurare. Secunda sic summatur: Fideiussoribus paratur exceptio, si postea apparet dominũ esse qui satisfecit. Tertia sic: Etiam de opere quod est in loco publico, potest peti cautio dãni infecti. Quarta sic: Cui non cauetur, mittitur in possessionem eius rei. Quinta sic: Ex iusta caussa iubetur missus in possessionem, ex secundo decreto possidere. Sexta sic: Qui nõ cauet de damno infecto, nec permittit ire in possessionem, cõuenitur actione in factum, ut tantum post damnum datum præstet, quantũ præstaret si cauisset. Septima sic: Missus in possessionem ex primo decreto: debet alteri petenti cauere de damno infecto, aliàs mittetur dominus in possessionem cum primo. h. d. usque ad §. hoc edictum.

PVII. Vlpianus lib. liij. ad Edictum. Rætor ait[o]: *Damni infecti* [5] ¶ Si opus fiat in ripa fluminis, ex quo timeatur damnum aliis ibi propè morãtibus, vel in flumine nauigãtibus, debet ille q; facit opus satisdare de damno quod accidet ex vitio istius operis intra decem annos. ¶ *Eum cui.*] Ille qui habet domum ruinosam, & non cauet de damno infecto vicino: prætor ait vicinum mitti in possessionem ex primo decreto: & si adhuc ille differat, mittam ex secundo. Secundò dicitur: pone quòd nec vult cauere, nec patitur me intrare possessionẽ de iussu prætoris, vel alterius magistratus, dat prætor mihi act. in factum ad omne id, quod consequerer, si cauissẽt mihi de dãno infecto. ¶ *Eius rei.*] Habes domũ ruinosam & petij mihi caueri de dãno infecto, & quia nõ cauebas, missus sum in possess. ex primo decreto. deinde venit Titius extraneus, & petit à me sibi caueri nomine istius domus, in cuius poss. sum. si ego nolo cauere, ipse mittẽdus erit mecum in possess. istius domus ruinosæ. ¶ *Hoc edictum.*] Nunc loquitur Vlpia. & dicit, apparet ex verbis edicti quòd prætor voluit prospicere tantum damno futuro, nõ præterito: & sic differt hoc edictũ à cæteris act. quæ dantur pro damno dato, non futuro: vt in act. l. Aqui. & pluribus aliis. si autem esset damnum iam datum, vt quia domus tua corruisset supra meã antequã peterem caueri: nunquã debes cogi am modò mihi cauere de dãno, cũ si velis rudera habere pro derelicto, sufficiat, & libereris. & adducit simile. Nam sicut si animalia alicuius dant dãnum alicui, nõ tenetur dominus vltra dationem eorum, multo magis si res inanimata, vt domus, dat damnum: non tenetur dominus eius vltra dationẽ ruderũ pro noxa. Sed pone quòd ipse velit rudera sua tollere. non permittã nisi omnia rudera tã bona quã mala tollat, & caueat de damno futuro, quod timeo in remotione ruderũ: & etiam caueat de dãno præterito. Vltimò dicit, quòd in casu datur mihi actio. per quam cogam, vt vel tollat rudera, vel dimittat ea cũ domo destructa pro derelicto, vt si ego impeditus iusta de caussa nõ petieram mihi caueri. Vltimò Iulianus loquitur corrigens vltimum dictum, & dicit quòd quando non fui negligens, sed iusta caussa impeditus nõ petij mihi caueri, agam ad totum damnum emendandũ, id est vt caueat mihi de damno præterito, & etiam de futuro si quod timeo. & adducit rationem. & h. d. cũ l. seq. & in prin. seq. Fran. Acc.

o ¶ *Prætor ait.* tractatum est suprà de primo capite huius edicti, scilicet coram quo petenda sit cautio damni infecti, & à quo, quia à domino si est præsens alioquin denũtiandum est domui. modò sequitur

† Adde qñ dicatur res derelicta, Iacob. Rebuf. in l. fi ratio. nu. iiij. & ibi notatis in apostil. 2. d eũ, in ver. de fur to inuẽsta ri. C. de nauf. lib. xj & omnino per Alexan. in l. interdum. §. qđ ex nauf ragio. infra de acquir. poss.

Universidad de Sevilla Biblioteca

de secundo capite circa quod quia prætor fecit suum edictũ, ponũtur eius verba.

a ¶ *Suo nomine.* Siue sit sua res, siue non: dummodo pro suo iure caueat: vt infrà eod. qui bona. §. j. Accursius.

b ¶ *Promitti.* scilicet à possidente.

c ¶ *Alieno.* vt procuratorio: vel quia fructuari[a] vel similis est, qui quasi alieno nomine caueat: vt j. l. hoc amplius. §. quæsitum. & §. seq. & hæc expediuntur. j. vsque ad l. qui bona. §. qui damni. Sed contrà 3. tit. j. nõ solùm. §. si cum iure. Sol. vt ibi. Accur.

d ¶ *Id se.* cùm suo nomine postulat.

e ¶ *Eiusve.* procuratorem.

f ¶ *Cuius.* domini.

g ¶ *Fuisse.* cùm alieno. & hoc expeditur vlq; ad §. fin. in l. qui bona. Sed in hoc est contrà C. de iura. calum. l. ij. §. si autem. vbi dicit procuratorem non iurare. Sol. secundum Io. & Py. speciale est hîc. Vel verius hîc corrigitur. Item opponitur: hîc compellitur anceps periurium subire pro alio: & sic est contrà 3. de in litem iur. l. videamus. Itẽ de alieno facto iurare compellitur: & sic est contrà suprà rerum amo. Marcellus. Sol. hîc de credulitate: ibi affectionis & veritatis est iuramentum.

ADDITIO. Dic secundum Paul. de Ca. & Iac. de Rauen. quòd non obstant ilta iura: quia sicut ibi nõ compellitur iurare, ita nec hîc: sed fi non iurat, fibi non cauebitur.

h ¶ *Statuero.* Hoc expeditur in l. qui bona. §. fin. & l. seq. in princi. Sed an magistratus municipales possunt statuere? Py. non. alij quòd sic: vt 3. eod. l. j. & l. iiij. in princip. & dixi plenè in §. duas[a].

i ¶ *Dominus sit.* à quo exigo mihi caueri: vt j. eo. si proprietarius. §. fin. alij dicunt, ego qui exigo caueri. quod non placet.

k ¶ *Cauebit.* nomine ruinosæ domus.

l ¶ *Sub exceptione.* vt si dominus est qui satisdat: fideiussores habent except. vt infrà eod. qui vias. §. j.

m ¶ *De eo opere.* Hoc expeditur j. eodem, si finita. §. deinde ait prætor. vsque ad §. ex hoc edicto. & dic opere, id est dãno quod ex opere fiat: vt infrà eod. titu. si finita. §. nondum. in fine. vt quia minatur ruinam nauigantibus, vel his qui iuxta flumen suas habent ædes, & facit j. de præto. stipul. l. j. §. stipulatio. ver. item ex causſa. & de rebus dub. l. verum est.

n ¶ *In annos decem.* & sic hîc specificatur tẽpus à prætore mortuo. sed cur non tollitur omnino opus? Respond. quia principe vel senatu permittente factum est: vel non impediebatur tempore extructionis nauigium: vt j. de flu. l. j. j. respon. & §. penul. & l. ij.

o ¶ *Non cauebitur.* de damno infecto.

p ¶ *Postulabitur.* subaudi in litera, scilicet ex decreto primo: & expeditur hæc pars, infrà eodem. l. si finita. §. ex hoc edicto. vsq; ad §. fi.

q ¶ *Possidere.* ex secundo decreto.

r ¶ *Iudicium.* scilicet in factum: & exponitur hæc pars j. e. l. si finita. §. fi. & l. seq. & seq. vsque ad §. fina. sed abundè leges iurisconsultorũ mistim respiciunt prædicta.

s ¶ *Ea re.* id est damno.

t ¶ *Eiusve.* scilicet magistratus.

suo nomine[a] *promitti*[b], *alieno*[c] *satisdare*[1] *iubebo ei, qui iurauerit, non calumniæ causſa id se*[d] *postulare, eiúsve*[e], *cuius*[f] *nomine aget, postulaturum fuisse*[g], *in eam diem, quam causſa cognita statuero*[h]. *Si controuersia erit, dominus sit*[i], *nécne qui cauebit*[k], *sub exceptione*[l] *satisdari iubebo.*

Missus ex eo non possidet: sed simul cum possessore possessionem detinet. Paul. de Castr.

¶ *De eo opere*[m], *quod in flumine publico ripáve eius fiet, in annos decem*[n] *satisdare*[2] *iubebo. Eum, cui ita non cauebitur*[o], *in possessionem eius rei, cuius nomine vt caueatur postulabitur*[3] [p], *rectè ire: eum, cuius iusta causſa esse videbitur, etiam possidere*[q] *iubebo. In eum, qui neque cauerit, neque in possessione esse, neque possidere passus erit, iudicium*[r] *dabo, vt tantum præstet, quantum præstare eum oporteret, si de eare*[s] *ex decreto meo, eiúsve*[t], *cuius de eare*[u] *iurisdictio fuit, quæ*[x] *in ea re*[4][y] *est cautum fuisset. Eius*[z] *rei nomine, in cuius possessionem*[5] *misero*[a], *si ab eo*[b], *qui in possessione*[c] *erit, damni infecti nomine non satisdabitur: eum*[6][d], *cui non satisdabitur*[e], *simul*[f] *in possessione esse iubebo*[g].

Hoc edictum pertinet ad futura damna, nõ ad præsentia: & habet causſam quasi noualem. pro damno præterito actione in factũ uel interdicto de tollendis ruderibus succurritur. Bart.

1 ¶ Hoc edictum[h] prospicit damno nondum facto[i]: cùm cæteræ actiones[k] ad damna, quæ contigerunt, sarcienda pertineant[l]: vt in legis Aquiliæ[m] actione, & aliis[n]. De damno verò facto[o] nihil hoc[7] edicto cauetur[p]. Cùm enim animalia[q], quæ noxam cõmiserunt, non vltrà nos soleant onerare, quàm vt noxæ ea dedamus[r], multò magis[s] ea quæ anima carent, vltrà nos non debent[8] onerare[t]: præsertim cùm res quidem animales[u], quæ damnum dederint, ipsæ extent[x]: ædes autem, si sua ruina damnum dederunt, defierint extare.

Si ille, cuius domus ruit, & damnum uicino dedit, ante præstitam cautionem uel habitam pro præstita, uelit rudera tollere inuito eo, cui damnum datum est, potest hoc facere, dummodo tria faciat: scilicet quòd omnia tollat etiam inutilia: & quòd caueat de damno futuro, quod potest contingere ex ablatis: & etiam de præterito iam facto ex ruina. Sed si non curat ea tollere, & ille qui damnũ recepit, uellet ut tollantur, agere potest interdicto de ruderibus tollendis ut tollantur, uel pro derelictis habeantur: & hoc secundo casu si uult dimittere, cogitur etiam dimittere totas ædes etiam in parte, quæ non cecidit, si aduersarius non fuit negligens cautionem petere. sed fuit impeditus. in primo uerò casu si uult tollere, cogitur etiam damnum iam factum emendare. Paulus de Castro.

2 ¶ Vnde[y] quæritur[+] si antequã caueretur[9], ædes ceciderint neque dominus velit rudera[z] egerere[10][a], eáque derelinquat, an sit aliqua aduersus eum actio[b]? Et Iulianus consultus[c], si prius, quàm dãni infecti stipulatio interponeretur, ædes vitiosæ corruissent, quid facere deberet is, in cuius ædes rudera decidissent, vt dãnum sarciretur? respondit si ædium dominus[11] rudera quæ cecidêrũt, vellet tollere, nõ aliter permittendũ, quã vt omnia[d], id est, & quę inperie, & in factum: & de dolo, & omnibus quæ ex delictis dãtur. Accursius.

o ¶ *Facto.* scilicet resarciendo.

p ¶ *Cauetur.* vt ammodò caueatur: cùm liceat habere pro derelicto, & hoc probat, cùm enim &c. officio enim iudicis quandoque cauetur, vt j. ea. l. §. nec solá & l. hoc amplius, j. respõ. & §. ita demũ. in fi.

q ¶ *Animalia.* rationabilia, & irrationabilia.

r ¶ *Dedamus.* vt & 3. si quadrupes pau. fec. di. l. j. in princ. & institu. de noxa. in princi. non tamen noxa est in obligatione, sed in solutione: vt j. de re iudi. l. miles. §. decem.

s ¶ *Multo magis.* & in hoc conuenit cum noxalibus.

t ¶ *Onerare.* sic 3. de nego. gest. sed an vltro. §. is autem. & 3. de vsufruct. l. cùm vsufructuarius.

u ¶ *Animales.* vt serui.

x ¶ *Ipsæ extent.* per quod videbatur, quòd insolidum teneretur: & ideò dixit 3. multò magis.

y ¶ *Vnde.* cùm istud edictum respiciat damna futura, si damnum datum est, vnde quæritur &c.

z ¶ *Rudera.* vocat rudera materiam fractam, vel dissolutam.

a ¶ *Egerere.* aliàs legere, & aliàs eiicere.

b ¶ *Aduersus eũ actio.* vt ei caueat, cũ cautioni non sit locus, vt dixi.

c ¶ *Consultus.* id est interrogatus.

d ¶ *Quàm vt omnia.* sic j. l. hoc amplius. §. Alphenus. in fi. §. & 3. de procurat. l. in causſæ. Accursius.

Nec

a ¶ *Nec solùm de futuro.* quod posset contingere in ruderum ablatione.

b ¶ *Debere.* non per edictum, sed officio iudicis: vt suprà §. hoc edictum. Accursius.

c ¶ *Nihil facit.* i. neque rudera tollit, nec de damno cauet infecto.

d ¶ *Interdictum.* cuius nomen non habemus secundum B. & Ioan. & ideo appellatur interdictum de tollẽdis ruderibus, vel acti. in factum: vt institu. de interdi. §. fin. sed R. dicit interdictum de dãno infecto, licet de præterito caueatur: maximè quando dominus vult tollere rudera, fiue ratẽ, vt infrà, de incendi. l. ratis. & infrà l. hoc amplius. §. Neratius, & facit ad hoc infrà ne quid in loco public. l. ij. §. si ex fundo. & suprà ad exhibend. l. Celsus. §. sed si ratis. & infrà, ne vis fiat ei. l. fina.

e ¶ *Ædes.* id est ædiũ rudera: & imò ipsas ædes destructas.

f ¶ *Habere.* Sed hoc j. corrigitur vel determinatur.

g ¶ *Vod.* quod suprà dictũ est.

h ¶ *Dicetur.* vt cogatur omnia tollere, vel ædes pro derelicto habere.

i ¶ *Ipsius.* scilicet qui passus est damnum propter ruinam aduersæ domus, cùm fuit negligens in petendo cautionem.

k ¶ *Negligentia.* si autem fuit negligens, non agit. Sed ille tollens nõ permittitur nisi omnia tollat, & de damno etiam præterito caueat: vt suprà eodem, l. proxim. §. penult. & facit j. eod. si finita. §. elegãter. & l. cùm postulassem. ij. respon.

l ¶ *Impedimentum.* temporis præsens vel absens causſa reipubli. fuit.

Hoc amplius. Casus huius princ. fuit continuatus casui præcedẽ. ¶ *De his autem.* Si flumen apportauit rẽ meam in domũ, vel agrum tuum, habeo interdictum, ne vis fiat mihi exportare volẽti rem meam: dum tamen prius caueam de damno infecto. Secundò dicit, si flumen crustam fundi tui in meum fundum portauerit: tu potes petere vt liceat tibi tollere: dum tamen caueas de damno infecto. & hæc vera, quando omnia tollere vis. Itẽ hoc est verum. si crusta tui fundi non coaluit: nã si coaluit, & fic est facta vna cum mea: tunc nõ poss. s petere, vt liceat tibi tollere. Idem de arbore fundi tui, si flumẽ portauerit in meum. nã si non coaluit, petere potes: alioquin non. Vltimò reuertitur ad id quod dictum est de crusta. nam dixit, si coaluit, non potes petere. Sed nunquid ego potero agere contra te, vt non sit tibi licitum sic habere crustam tuam suprà meã eo casu quando coaluit? certè nõ, quia mea facta est. ¶ *Neratius.* Nauis tua quæ erat in flumine, delata est in meum agrum: tu vis agere interdicto, ne vis fiat tibi exportare volenti. certè potes, dum tamen prius caueas de dãno si quod habui, emendando. Et sic secundum hoc videtur contrà in eo quod dixit 3. Alphenus: contrà, sed solue, vt ibi in glossa.

¶ *Quæsitum.* Titius habet superficiem, Sempronius habet proprietatem soli, & minatur ruinam. quæritur an superficiarius debet satisdare, an promittere? & certè dicitur, quòd si à domino soli petatur promissio, ipse debet promittere absque fideiussore de vitio soli & ædificij. Si verò petatur à superficiario nomine iuris sui, tunc ipse debet satisfacere de vtroq. nam si superficiarius nolit promittere pro domino soli cùm ab eo petatur satisfacere: eóque nomine alieno promittere: tunc aduersarius qui petebat caueri, est mittendus in possessionem. Idem dicit in fructuario, & proprietario. nam proprietarius debet promittere absque fideiussore, si ab eo petatur cautio. si autem à fructuario petatur, ipse debet satisfacere. si autem nolit cauere: tunc postulans erit mittendus in possessionem iuris vtriusque. si verò non reficit domum, in qua habet vsumfructum, cùm ad eum pertineret refectio: vt quia parua erat, dominus proprietatis potest eũ repellere ab vtendo fruendo. sic & fructuarius, si non caueat de damno infecto, cùm ab eo peteretur: & ita proprietarius compulsus cauit: potest proprietarius eum repellere ab vsufructu. Franciscus Accursius.

¶ *Hoc amplius.* eo quod dictũ est in l. prætor. in fin. & l. quod & ita.

utilia sunt[12], auferret. Nec solùm de futuro[a] sed & de præterito dãno cauere eum debere[b]. Quòd si[10] dominus ędium, quæ decidêrunt, nihil facit[c], interdictum[d] reddendum ei, in cuius ędes[e] rudera decidissent, per quod vicinus compelletur[13], aut tollere, aut totas ædes pro derelicto habere[f].

12 Flo. essent.

13 Fl. compelleretur.

VIII. Gaius lib. ad Edictum prætoris vrbani titulo de damno infecto.

QVod[g] fortè tunc rectè dicetur[h], cùm non ipsius[i] negligentia[k], sed propter aliquod impedimentum[l] sibi non prospexit.

IX. Vlpianus lib. Iiij. ad Edictum.

HOc amplius Iulian[o] ait[1], posse dici compellẽdum[m] eum, vt etiam de præterito[n] damno caueret. Quod enim re integra[o] custoditur, hoc nõ iniquè etiam post ruinam ædium præstabitur[p]. Integra[q] autem re vnusquisque cogitur, aut de damno infecto[r] caueret, aut ædibus carere, quas[s] nõ defendit. Denique, inquit, si quis propter angustias[t] temporis, aut quia 2 reipublicæ causſa aberat, nõ potuit damni infecti stipulari, aut iniquè prætorem curaturum, vt dominus vitiosarum ædium, aut dãnum sarciat, aut ædibus careat. Sententiam Iuliani vtilitas comprobat.

Exportata in fundum alienum exui fluminis, non potest quis tollere, nisi de damno futuro caueat & etiam de præterito. Bart.

1 ¶ De his[u] autem[x], quæ vi fluminis importata sunt, an interdictũ[y] dari possit[z], quæritur. Et Trebatius refert, cùm Tyberis inundasset[3], & res multorum multas in aliena ædificia detulisset, interdictum[a] à prætore datum, ne vis fieret dominis, quò minus sua tollerẽt, & auferrent, si modò damni infecti[b] repromitterent[4].

2 ¶ Alphenus quoque scribit: Si ex

3 Fl. abundasset.

4 repromitteret.

vel corrigit, vt prima parte glo. vel addit, vt secunda parte huius glo. non solùm. ibi, potest tamen. & c.

m ¶ *Compellendum.* per officium iudicis: vel act. in factum subsidiaria. nam quoties. &c. vt 3. de præscript. verb. quoties.

n ¶ *De præterito.* non solùm vt tollat rudera: nam non loquitur ad differentiam futuri: quia hoc non est futurum, quod iam factum est: potest tamen dici quòd etiã ad differentiam futuri loquatur: quia adhuc dari potest in rebus quibusdam, quæ adhuc læsæ non sunt: vt suprà l. prætor. §. nec solùm de futuro. Azo. patet ergo quòd non liberatur tollendo rudera: & sic secundum primam expositionem corrigit Iulianus, qui est 3. eodem, prætor. in prine.

2 Flor. dist. qua.

o ¶ *Re integra.* id est si domus non ruisset.

p ¶ *Præstabitur.* in casu impedimenti: quia non fuit negligens, sed impeditus: argu. contrà C. de actio. & obligat.

q ¶ *Integra.* quia adhuc restat aliquid de ædificio, alia pars cecidit, vt saluetur glo. fl. R. fortassis &c. vel aliter salua R. quòd re integra &c. scilicet vt caueatur de futuro: hîc post ruinã præstabitur, scilicet vt caueatur de futuro. Sed quare non de præterito, vt in princip. j. respon R. fortassis. &c. sed secundum primam expositionem dic post ruinam, id est partem.

r ¶ *Damno infecto.* fortassis quando talis est iudex, qui non habet se intromittere de præterito dãno. sed si haberet, fieret cautio de vtroque. vel nõ spectat ad eum, nisi vt iuri seruiat. scilicet edicti, quod de futuro tantum dicit. sed sine hac glo. R. planus est textus.

s ¶ *Quas non defendit.* hîc igitur vbi damnum est factum, & de damno facto cauebit, & rudera tollet, aut carebit ædibus. Azo.

t ¶ *Angustias.* quæ debent fortè ei nocere si se angustiauerit, vt 3. fr quis cau. l. ij. §. si quis tamen. Et quia circa hoc sunt diuersa iura, distingue, aut fuit ante postulationẽ, aut poss. fi ante, aut fuit negligẽs, & tunc serua quod est 3. eodem, euenit. aut non, & tunc quod est 3. eodem, prætor. in fi. & l. sequent. & hîc. Si post, aut ante decretum, & tunc serua quod est infrà eodem, si finita. §. eleganter aut post decretum, & tunc serua quod est infrà eo. l. cùm postulassem. & l. si finita. §. illud. & §. si iam ruerint.

v ¶ *De his.* 3. dictum est de damnis quæ dantur ab ædibus vicini, hîc de aliis damnis, quæ alio modo dantur.

x ¶ *Autem.* hæc dictio innuit aliud iuris[a], quod est verum: quia 3. cauetur de præterito: sed fallit in isto.

a Nam ponitur aduersa tinẽ. no. Bar. fa. l. mariti. §. fi infra. ad ius. Iul. d. adulte. & l. transfigere. C. de transf.

y ¶ *Interdictum.* de damno infecto: vel actio. in factum.

z ¶ *Dari possit.* repositi cenți delata.

a ¶ *Interdictum.* quod est 3. l. prætor. in fi. quod non placet: quia illud datur damnum passo. sed est nẽ vis fiat ei exportare volenti: vt hic, & 3. ad exhib. thesaurus. nõ autem vti possideris, cùm possessionem amiserit. vt j. de acquirend. possess. l. qui vniuersas. §. j. versic. item quod à mari.

b ¶ *Damni infecti.* de infecto ideo dicit, quia de præterito non tenẽtur domini prolapsarum rerum, secundum Trebatium, & Labeonem, & Alphenum, vt hic. & infrà proxim. §. licet secus sit in ædibus, quæ ceciderunt: vt 3. eadem l. in princip. & ideo ponitur 3. coniunctio aduersatiua, de his autem &c. & est ratio, quia domino vitiosæ domus imputatur, quòd sua diligentia casum non præuidebat, quem imminere videbat. impetum verò fluminis quis præuidere non potest. Neratius autem idem in vtrisque statuit. vt infrà eo. Neratius. vel loquitur Neratius in speciali casu, quando dominus potuit præ-

uidere ligando nauē funibus, & aliis modis. & facit ℨ. si cer. peta. si quis nec. §. fura.

a ¶ *Iudicium.* per officium iudicis. Accursius.

b ¶ *Infecto.* alias Infecto, aliàs iam facto: & prima bona.

c ¶ *Petentur.* Interdicto ne vis fiat ei: vt ℨ. proximo §.

d ¶ *Ante sensi.* antè, scilicet iudicium acceptum. nam non pertinet ad iudicis officium: vt ℨ. de ædifi. edict. l. ædiles. §. item sciendum. Accursius.

e ¶ *Non contineri.* secundum Alphenum, sed male: vt j. eodem §. Neratius. Azo. vel illud intellige vt dixi ℨ. §. proxi. Vel dic non contineri vt damnum æstimetur: sed debet iubere de eo caueri: & sic non obstat Neratius secundum Ioan. Al. & V.

f ¶ *Actionem.* id est interdictū ne vis fiat.

g ¶ *Omnia.* vt & ℨ. l. prætor. §. vnde quæritur.

h ¶ *Vendicari à te.* aliàs ea, aliàs te. & facit infrà de acquirēdo rerum domin. sed si ex tabulis meis. §. arbor. & l. adeò. §. j. & institu. de rerum diui. §. prætereà quod per alluuionem. & dixi ℨ. de rei vend. si frumentū, aliàs Pomp. scribit, si frumentum. §. arbore.

i ¶ *Neratius autem.* habuimus ℨ. de duplici damno, scilicet ædium: & de damno facto per vim fluminis, & de tertio, scilicet dato per crustam: sequitur de quarto modo dandi dānum. Accursius.

k ¶ *Scribit.* contradicens Alpheno secundum Azo. Vel aliter vt dixi in §. Alphenus. Accursius.

l ¶ *Tibi.* agenti interdicto, ne vis fiat tibi.

m ¶ *Caueris.* per officium solùm, non ex edicto: vt suprà. eodem. prætor, §. hoc edictum. & facit infrà, de incen. l. ratis. & suprà ad exhiben. l. Celsus. §. sed si ratis. & argu. infrà tit. j. quanquam. §. j.

n ¶ *Quæsitum est.* Suprà dictum est quòd si ille à quo petitur cautio, sit dominus: tenetur promittere. si non sit dominus, satisfdare. Circa prædicta formatur talis quæstio: si solum &c.

o ¶ *Dominum.* scilicet soli.

p ¶ *De soli & ædificij vitio.* simul. sed & de singulis per se tenetur, nisi in casu: vt j. eod. fluminum. §. fi. & §. vicinum. & §. seq. Azo. & facit l. fluminum. in princip. & l. si finita. §. notandum.

q ¶ *De vtroque.* si nomine domini absentis, à quo petitur cautio, velit cauere. si vero à superficiario peteretur q̄ suo nomine conueniretur, repromitteret: vt j. eodem, qui bona. §. j. Azo. & l. damni infecti. §. vtrum. quæ sunt contrà. vel solue secundum R. vt dicam in dicta l. qui bona. §. j. Azo.

r ¶ *Vicinum.* qui postulat sibi caueri.

s ¶ *Mittendum esse.* ex primo decreto: ex secundo verò non iubetur possidere ex contumacia superficiarij, sicut nec ex fructuarij, vel creditoris contumacia, vel emphyteutæ: sed suo iure carebit: vt infrà eodem. si finita. §. item quæritur. & §. si de vectigalibus. & infrà proxi. §.

t ¶ *Celsus.* in isto §. cum l. seq. ponitur casus similis superiori. Idem enim in fructuario dicit quod in superficiario dixit: & ideo contraria ibi signata ℨ. eo. qui bona. §. j. & l. dāni. §. vtrum. signa hìc eod. modo: & solue, vt modò dixi.

v ¶ *Cauendum.* Titia non satisdante.

x ¶ *Vti frui prohibebit.* ℨ. l. proxim. & ℨ. eodem, si finita. §. item quæritur. & suprà de noxa. si ex duobus. §. si plures. & ℨ. eodem, si proprietarius. Accursius.

y ¶ *Non reficit.* Cùm ad eum pertinet refectio: quia modica erat. nam si ad eum non pertineret, & dominus refecisset: non poſſet fructuarium prohibere vti: vt ℨ. de vsufru. l. vsufructu legato. §. fi. & l. hactenus. & ℨ. eod. fi finita. §. si quis damni. & C. de vsufr. eum.

z ¶ *Ergo.* locus à pari. nam sicut onus refectionis, ita & onus cautionis ad eū pertinet. Accursius.

a ¶ *Debet.* id est, potest. sic ℨ. an per alium causſæ appell. l. fin.

Vamuis.] CASVS. Titius habet proprietatē, Seius vſumfructum domus: si domus ista minatur ruinam, & vicinus petit sibi caueri de dāno infecto, & nemine volente caere missus sum in poſſesionem. ammodò sum potior in poſſesione, quàm Titius: & reddit rationem, si, id est quia poſſidere. Franciſcus Accurſius.

h ¶ *His.* aliàs his, aliàs eis, casus ablatiuus.

i ¶ *Qui.* l. ista habet duplicem literam: aliàs eo qui pignori &c. & tunc est plana, aliàs his, & tunc est ablatiuus pluralis, & dic tunc acceperint, id est acceperunt.

k ¶ *Accepernnt.* ex conuentione.

l ¶ *Si possidere.* si, id est, quia. M.

m ¶ *Permissum fuerit.* hoc verum si aliquid potest creditori imputari, vt ℨ. de noxa. act. l. si noxale. in princip. & infrà eo. si finita. §. si qua. & §. item quæritur. aliàs secus. vt j. eo. eorum. in princi. & ℨ. si ex noxa. cau. aga. l. ij. §. fi. secundum Azo. vel secundū H. licet nil possit imputari: tamen ipse erit potior. vt C. si aduer. cre. l. j. & dices j. eo. cum postulasſem. §. j. Azo.

ADDITIO. Quærit hìc Bar. de veritate istarum duarum opinionum: & respondeo quòd, aut loqueris ante præscriptionem cōpletam: & tunc est vera opinio Azo. aut post præscriptionem completam: & tunc opinio Hug. est vera,

Vi bona fide.] CASVS. Titius emit domum à te non domino bona fide, hæc domus minatur ruinam: peto mihi satisfdari à Titio: quæritur, an debet satisfdare vel cauere? dicitur, quòd Titius debet cauere absque fideiussore: suo enim nomine tunc præstat. ¶ *Sine corporis.*] Dicitur, quòd si petatur cautio damni infecti à domino domus ruinosæ, debet caueri absque fideiussore. idē si petatur ab eo, qui habet seruit. in illa domo. nam debet caueri absque fideiussore, quia suo nomine facit. ¶ *Cùm inter.*] Inter domū ruinosam, & meā erat domus Titij in medio: quæritur, quis debeat mihi caueri de dāno infecto? & certè, tam dñs domus ruinosæ quàm etiam Titius: & reddit rationem. ¶ *Qui damni.*] Si aliquis petit sibi caueri de dāno infecto: debet prius iurare, quod nō animo calūniandi petat. item licet verba prætoris non dicant sit inspiciēdum, an interſit sua, an nō: & cui cauendum sit, cui non: tamē hoc totum debet inspicere iudex, coram quo petitur caueri. ¶ *De illo.*] Locaui tibi domum, illa minatur ruinā, quæritur, an debeā tibi cauere? Et dicitur, quòd nō: & reddit rationē. ¶ *Si quis.*] Duo dicit. Primò si quis ædificauit domum iuxta monumentū, & illicitè: quia nō dimisit spatiū inter domum & monumentū lege cōprehēsum, nō debet sibi caueri de dāno infecto. Secundò dicit, si aliquis passus est iuxta domum suam fieri monumētum non seruato spatio lege comprehenso: & tandē postea petat sibi caueri, non auditur. Tertiò dicit, quidam habet monumētum: ptope illud monumentum Titius habet domū, & licitè: domus minatur ruinam, nunquid cauendum est domino monumenti? Diciturquòd sic.

¶ *Et superficiarii.*] Dicitur quòd superficiarius & fructuarius possunt stipulari de damno infecto. Secundò dicit, Titius emit domū à nō domino, petit sibi caueri de damno infecto: an audiatur, quę ritur.

dium tuarum vsusfructus Titię est, damni infecti [10] dominum repromittere, aut Titiam satisdare debere. Quòd si in possessionem missus fuerit is, cui damni infecti caueendum [u] fuit, Titiam vti frui [x] prohibebit. Idem ait, eū quoque fructuarium qui non reficit [y], à domino vti frui prohibendū. Ergo [z] & si de damno infecto nō cauet, dominúsque cōpulsus est repromittere, prohiberi debet [a] frui.

Primò ponit quid debeat fieri proprietario uel fructuario non cauenti. Secundò qualiter succurritur proprietario cauenti contra usufructuarium. Tertiò, qualiter usufructuario contra proprietarium. Bart. Nam si proprietarius non repromittat uel fructuarius non caueat, mittitur petens in possessionem. Item si usufructuarius non caueat proprietario qui repromisit repellitur ab usufructu. Item si fructuarius aliquid præstitit pro uitio rei, proprietarius tenetur ei conferre: aliàs res remanebit apud fructuarium iure dominij.

[x] Paulus lib. xlviij. ad Edictum.

QVamuis alienus vsusfructus sit, dominum repromittere [1] opportere Cassius ait. Et [2] nisi proprietarius, in totū repromittat, vel fructuarius satisdet [3], mitti oportet [b] eum in possessionem, cui non caueatur. Sed nisi proprietario repromittenti fructuarius caueat, denegādam [c] ei fructus [4] petitionem, Iulianus scribit. Sed [5] si fructuarius de soli [6] vitio quid præstiterit [d], ius dominij ad eū [e] transferri oportet [f].

Pignoratitius creditor cogitur satisdare: & etiam ei debet caueri de damno infecto. Et iussus possidere propter cautionem non præstitam, potior est pignoratitio creditore. hoc dicit, cum l. seq. Imo.

[xi] Vlpianus lib. liij. ad Edictum.

QVid de creditore dicemus, qui pignus accepit? vtrum

b. ¶ *Mitti oportet.* in totum vtroque consumace existente: sed si altero, tunc in eius iure: vt not. ℨ. l. proxi. §. quæritur.

c ¶ *Denegandam.* qui non laborat, non manducet: vt ℨ. de noxa. l. si ex duobus. §. fin.

d ¶ *Præstiterit.* ex satisdatione præstitus conuentus.

e ¶ *Ad eum.* scilicet fructuarium. Accursius.

f ¶ *Oportet.* ex secundo decreto: primum tamen præcedere oportet. & hoc si dominus ei non conferat, vt j. eo. si proprietarius. Sed quomodo confert, cùm sit finitus vsusfruct. interitu rei: vt in fitu. de vsufru. §. penult. Respon. non tota periit vel ruit, sed pars.

Vid de creditore.] CASVS. Si titius habet domum sibi obligatā, & illa domus minatur ruinā: & petat vicinus à Titio sibi caueri de damno infecto: quæritur, an Titius debeat satisdare, & promittere absque fideiussoribus? & non respondet: tu tamen respondeas, & dicas, quòd debet satisdare. Secundò dicit ecōtrà: pone quòd Titius petat à vicino qui habet domum ruinosam, sibi caueri, cùm timeat damnum in domo quam habet pignori: nunquid audiatur? & certè Marcellus dixit, quòd nō auditur: & si caueretur, inutiliter caueretur. Idem dicebat & in eo, qui emit domum à nō domino, vt non sit ei cauendum: attamen Vlpianus corrigit dicens, quòd creditori

1 *Flo. promittere.*
2 *Fl. deest, &.*
3 *Fl. satisdat.*
4 *Manuscrip. vsusfructus.*
5 *Manuscrip. sed & si.*
6 *Manuscrip. de suo.*
10 *Flo. infecti aut.*

5 *Flo. iam facto.*
6 *Fl. sunt.*
7 *Manuscrip. ea quasi transfata.*
8 *Fl. cauisses.*
9 *Flo. certè.*

¶ Et ratio est, quia superficiati' dē naturaliter possidere. Ita not. gl. in l. ij. ver. nō ambigitur. C. de rei vēdi. Bar. in l. si duo. §. cæterū. supr. vti posside. & Spe. in tit. de loca §. vj. versicu. xl vj.

creditori est cauendum. Franciscus Accursius.

a ¶ *Debebit.* huic quæstioni nō respondet hic: sed dic, q̄ debet satisdare: vt ℨ. eo. si finita. §. si qua. & §. seq. illud tamen intellige, vt no. ℨ. eo. l. hoc amplius. §. quæritur. um.

b ¶ *Latere.* aliàs genere: & aliàs latere.

c ¶ *Ait Marcellus.* & malè.

d ¶ *Cauendum.* id est dicendum.

e ¶ *Committi stipulationem.* ait Marcellus, & malè.

f ¶ *Creditori.* etiā re sibi nō tradita: quia ex nudo pacto habet ac. hypot. vt ℨ. de pact. si tibi. §. de pignore. & arg. ℨ. de fur. l. si is qui rem. in princ. sed secus in emptore ante traditionem: arg. ℨ. de furt. l. eum qui. in prin. sed post cauetur ei secundum Azo. licet videatur contrà ℨ. eo. qui bona. §. sed ei qui. sed ibi expones.

g ¶ *Per stipulationem.* scilicet cùm satisdat. vel sine, ex parte promittentis: vt distinguitur ℨ. eodē, l. prætor. j. respon.

HIs [h], qui [i] pignori rem acceperūt [k], potior est is, cui dāni infecti nō cauetur, si possidere [l], & per longum tempus rem capere ei permissum fuerit [m].

Possessor bonæ fidei cauet: nō satisfdat. Bar.

XIII. Vlpianus lib. liij. ad Edictum.

QVi bona fide à non domino emit, videndum est, nunquid repromittat, non [1] etiam satisfdet. Quod quibusdam videtur [n]. habet autem rationem, vt magis repromittat, quàm satisdet: suo enim nomine id facit.

Etiam habens seruitutem vel aliud ius in re, pro illo iure sufficit, quòd repromittat. Paul. de Cast.

1 ¶ Siue corporis [o] dominus, siue is, qui ius habet, vt putà seruitutē, de dāno infecto caueat, puto eum repromittere debere, non satisdare [p]: quia suo nomine [q] id facit, nō alieno.

Si præsens status rei tendit ad aliud, inspicitur quod euenire potest. Bart. Vel clarius secundum Azo. Etiam dominus domus ruinosæ cauere tenetur, si mediantibus ruinosis potest domus sua damnum inferre.

2 ¶ Cū inter ædes meas [r] & tuas [s] sint aliæ [t] ædes non vitiosæ videndum est vtrùm tu solus [u] mihi caueres [x] debeas: an verò & is, cuius ædes vitiosæ non sunt: an ille solus, an ambo? Et magis est, vt ambo cauere debeant: quia fieri potest, vt ædes vitiosæ in ædes non vitiosas incidentes, damnum mihi dent [y]: quāuis possit quis dicere [z], non: vt quia erat patronus, vel parens: tunc nec ego qui eius nomine postulo. ¶ *Huic stipulationi.*] In promisione quam quis facit de dāno infecto, debet contineri dies certa, intra quam si damnum detur, debeat emendari: & ea dies debet stari arbitrio iudicis, coram quo petitur caueri: & iudex debebit videre, an istud opus quod minatur ruinam, sit antiquum, & sit magnum, vt fic sit credibile, quòd citò cadat: & fic paucos dies faciat apponi, & si intra istos dies positos in stipulatione non ceciderit, poterit iudex de nouo iterum facere caueri. si autem stipulatio fuit facta sine die: tunc si voluntate partium hoc factum est, valet: & quandocunque domus cader, tenebitur promissor. si verò per errorem, tunc valebit stipulatio vsque ad eam diē, intra quam solitum erat caueri. & hoc dicit hic §. cum l. seq. & prin. seq. Franciscus Accursius.

n ¶ *Videtur.* vt repromittat. est enim loco domini [a]: vt C. de furtis. l. apud antiquos. sed econtrà non sic: vt infrà eadem l. §. & superficiarium.

o ¶ *Sine corporis.* id est soli.

p ¶ *Non satisdare.* imò satisfdat: vt suprà eodem, hoc amplius. §. quæsitum. & §. Celsus. & l. quanuis. quæ sunt contra. Solut. secundum R. largiter refert seruitutem, vel ius rei an persone quis habeat: sicut & in oper. no. nun. nam fructuarius suo nomine non nuntiat: quod non negatur ei, qui prædij vrbani seruitutem habet: vt ℨ. de oper. no. nunt. l. j. §. fi. & l. in prouinciali. §. pe. & l. de pupillo. §. sextus. & fic creditor satisfdat: quia personalem seruitutem habet. & ideo satisfdat, secūdum R. vt ℨ. eo. l. quid de creditore. & est ratio: quia reales, perpetuę: personales, parum durāturæ: vt argum. ℨ. eod. damni. §. vtrum. sed solue vt dixi in l. hoc amplius. §. quæsitum.

q ¶ *Suo nomine.* id est ad suam commoditatem. sic infrà quando app. fit. l. prima. §. in propria. potest tamen etiam is, qui suo commodo aliquid facit, dici facere alieno, id est propter alterius contractum, vel delictum: vt suprà de his qui not. infam. l. furti. §. si quis alieno. econtrà qui suo nomine facit, fingitur facere alieno: vt ℨ. de procurat. non solùm §. sed interdum.

r ¶ *Cùm inter ædes meas.* non vitiosas.

s ¶ *Et tuas.* vitiosas.

t ¶ *Aliæ.* cuiusdam tertij.

v ¶ *Solus.* aliquid superfluit, nisi repetas, item videndum, vtrum ille solus, cuius ædes mihi proximæ non vitiosæ sunt, cauere debeat, an ipse cum alio, secundum Rog.

x ¶ *Cauere.* scilicet mihi.

y ¶ *Dent.* ſ. mediæ. & sic est ratio ad medias, & hoc respicit quamuis &c. vel dic, ſ. vitiosæ per obliquum.

z ¶ *Quamuis posset quis dicere.* quid ad rhombum? respon. iurisconsulti. & si dormientes non intelligant, vigilantes tamen intelligent: quia sibi prospicere &c.

a Cōcor. tex. in ca. grauis. extrà de rest. spo. & in l. q fcit. §. fi. ff de vſu no. Bal. in l. fi. co. j. vers. f. dBar. dicit quòd etiam C. de vſufruct pro dote.

Universidad de Sevilla Biblioteca

a *Aliæ* eiusdem tertij.
b ¶ *Aedes*. scilicet incolumes.
c ¶ *Conuenietur*. dominus mediarum. q. d. quia culpa præcessit casum: ideo tenetur, vt §. commo. si vt certo. §. sed interdum. aliàs nó tenetur: vt §. eo. l. fluminum. §. hæc stipulatio. & §. loca. sed de dãno. vel quia etiam suæ ædes videntur dare damnũ: quia propter sui debilitatem alias nón potuerunt sustinere: quæ ratio secunda non placet. Sed in quo conuenitur quando fuit in culpa? Respon. ex cautione si eam præstiterat, vel ad eam præstãdam, si non est præstita: vt hìc dicit. Vel secundum alios, id est quia medius conuenitur per except. oppositam ab eo cuius ædes fuere vitiosæ: quia non tenetur: vt §. e. euenit. & est simile conuenitur. §. de pact. l. tale. vel à vicino conuenitur, id est ab eo, qui dãnum passus est, cùm eius damni causam præstat. quæ duæ non placent. & facit §. ad l. Aquil. l. idem iuris. §. mulionem. Sed argu. contrà §. ne quid in loco publ. l. ij. §. idē Labeo. & §. planè. & §. ad legem Aquiliam. si ex plagiariis. §. in cliuo.

2 *Flor. sed cũ.* 3 *Flo. cautionem.*

ADDITIO. Dic secundum Barto. post Dy. q. ibi in illis non deprehenditur culpa, quia nõ potuit prouidere; ideo denegatur actio. hìc secus: ideo conceditur: vt not. in d. §. in cliuo.

d ¶ *Qui damni*. quicquid ab illo §. quæsitum, vsq; huc dictum est: dictum est ad expositionẽ illorum verborum, prætor ait dãni infecti suo nomine promitti, alienóve satisfdari: modò incipit exponere sequentem clausulam. Accur.

e ¶ *Prius*. quàm vicinus cogatur cauere de damno infecto.

f ¶ *Iurare debet*. sic §. tit. j. de pupillo. §. qui opus. & §. de eden. si q. §. exigitur. & C. de iura. calũ. l. j. & §. de acti. & obliga. l. actionis verbo. Accur.

g ¶ *Ergo*. infert à genere in speciem.

h ¶ *Et non inquiretur*. s. verbis prætoris inspectis: vt §. eo. l. prætoris. in princip. prætoris tamen officium supplet, quòd in eis minus plenè dictum est: vt subiicit, totum tamen hoc &c.

i ¶ *Cæterùm*. pro certè.

k ¶ *Eorum*. scilicet vicinorum.

l ¶ *Vxoribus*. quæ habent ibi res, in quibus possunt damnum pati.

m ¶ *Posit*. id est debeat. sic §. de mino. eum qui. §. fi. & cõtrà debet, pro potest, ponitur quandoque: vt §. tit. j. l. nõ solùm. §. j. & dixi §. de offic. proconsul, l. obseruare. §. fin. & dic, quòd hìc domus conducta minabatur ruinam. vnde conductor timebat damnum, quia non poterat habitare: & in rebus quæ intus erant: vt §. eo. titu. inquilino. Si autem in aliis ædibus suis vicinis timeat conductor, cauetur ei: vt §. eo. dãni. §. ei cuius. in fine §. item si timeat ab alia domo locatoris in domum conductam ruinam minaturam, nunquid cauetur? fortè sic: ar. §. proxi. §. sed contrà dicas: vt §. eo. inquilino. & l. seq. à vicinis autem constat inquilino caueri: vt §. proxi. & §. eo. si filius.

4 *Flo. deuerbũ.*

n ¶ *Inciderunt*. postquam conduxerunt.

o ¶ *Ex conducto*. vt liceat migrare remissa pensione pro rata: vt §. eo. inquilino. & l. sequ. & §. locati. l. habitatores. §. fi. & l. seq. vel ad hoc vt reficiat. §. loca. & conduc. l. ex conducto. & not. hìc in subsidiũ hanc cautionem interponi; vt hìc, & §. eo. dãni. §. ei qui in conducto. & l. si ædibus. in fin. sic & in ope, no, nunt. vt §. tit. j. l. in prouinciali. §. planè. Sed arg. contrà §. e. l. §. si quis opus. sed ibi solues: vel solues vt in dicta l. inquilino. §. e. & facit ad totũ §. vt in possess. lega. si is à quo.

Damni infecti cautio in subsidiũ interponitur.

non vitio incolumium ædium hoc factum, si aliæ [a] in eas ædes [b] incidentes, damni causam præbuerint. Sed [c] si cùm prospicere sibi potuerit dãni infecti cautione [3], non prospexerit, meritò conuenietur [e].

Vbi damnum timetur de re ad rem, petitur cautio damni infecti: secus si de re ad personam. Bart.

3 ¶ Qui damni [d] infecti sibi caueri postulat, priùs [e] de calumnia iurare debet [f]. Quisquis ergo [g] iurauerit de calumnia, admittetur ad stipulationem: & non inquiretur [h], vtrum interfit eius, an non: vicinas ædes habeat, an non: totum tamen hoc iurisdictioni prætorię subiicièdum est, cui cauendum sit, cui non. Cæterùm [i], neque ei, qui in meo deambulet, neque ei qui in meo latuet, vel qui in mea taberna diuertat [4], caueri debet. Vicinis planè, inquilinisque eorum [k], & inquilinorum vxoribus [l] cauendum esse ait Labeo: item iis, qui cum his morentur.

Hoc auxilium est extraordinarium, ideo cessat ubi habet locum ordinarium. Bart.

4 ¶ De illo quæritur, an inquilinis suis dominus ædium cauere possit [m]? Et Sabinus ait, inquilinis non esse cauendum. aut enim ab initio vitiosas ædes conduxerunt, & habent, quod sibi imputent: aut in vitium ædes inciderunt [n], & possunt ex conducto [o] experiri. quæ sententia verior est.

§. fina. & l. sequen. Accursius.

p ¶ *Aedificauerit*. domum puta: & dic illicitè, non seruãdo spatium lege comprehensum: vt §. fi. regũ. l. fi. & C. de ædi. pri. l. mœniana. Alij dicunt quòd iuxta alterius domum fiebat sepulchrum. & dicũt, si quis iuxta scilicet ædificium alterius &c. & sic nõ cauebitur domino monumenti. Sed secũ dum primum, dominus monumẽti non cauet. sed prima placet.

Iste §. habet unum casum, quomodo ei qui sui culpa damnum timet, hæc cautio non præstatur. Bart. Et hoc dicit: Cui imputari potest culpa ædificij iam constructi, non præstatur cautio damni infecti. Imo.

5 ¶ Si quis iuxta monumentum ædificauit [p], vel iuxta ædificium suum monumentum fieri passus sit, de damno infecto ei posteà cauendum non erit [q]: quia rem illicitam admisit [r]. aliàs autem, si monumento ædificium noceat, in quo nihil sit, quod imputari possit ei, ad quem ius monumenti pertinet, cauendum est ei, ad quem ius monumenti pertinet.

Superficiarius & usufructuarius possunt petere sibi caueri. sed bonæ fidei possessori etiã cum titulo non potest petere à domino, sed ab alio scte. Paulus Castrens.

6 ¶ Et [5] superficiarij [s], & fructuarium, damni infecti stipulari vtiliter hodie constat: sed ei, qui bona fide à non domino emit, damni infecti stipulationem non competere [t], Marcellus ait [u].

Hoc remedium non tollitur per aliud auxilium extraordinarium, uel etiã ordinarium quod competit ad diuersa. Bart.

7 ¶ Si quis opus nouum nuntiauerit, an nihilominus ei damni infecti caueri debeat [x], Iulianus tractat: & magis probat caueri oportere [y], nam & ei [z], qui egerit [a], ius aduersario non esse altiùs tollere ædificium, cauere debere. Itẽ eum [b], aduersus quẽ interdictũ, Quod vi aut clã, cõpetit [c], cauere [d] debere, Iulianus ait [e]: quia non est cautum, neque de vitio ædium [f], neque de damno operis.

5 *Fl. desi, &.*

Ei contra quem est facta missio in possessionem, tanquam contra non cauentem, hæc cautio ipsarum ædium nomine nõ præstatur. Bartolus.

8 ¶ Si quis, quia sibi nõ cauebatur, in possessionẽ ædium [g] missus fuerit, deinde is, cuius ædes [h] fuerunt, cùm præter [6] eas [i] alias ædes [k] haberet, desideret ab eo, qui in possessionem missus est, vt sibi damni infecti harum ædium [l] nomine, quarum in possessionem missus est, caueret, an sit audiendus, videamus. Et Iulianus scribit [m], is qui vitiosis ædibus cesserit, si integras retinuerit, nunquid improbè [n] ab eo, qui vitiosas ædes cœperit possidere, cautionem exigit, cùm ideo possessionem amiserit, quia ipse damni infecti satis non dederit? Et sanè parum probe postulat ab eo caueri sibi earum ædium nomine, quarum ipse [o] cauere supersederit. quæ sententia vera est.

6 *Flor. cũ præterea.*

Qui petit sibi caueri, debet iterum iurare de calumnia: licet primum iurauit in alia instantia, quæ apparet finita. Barto.

9 ¶ Si quis stipulaturus [p] iurauerit [q], nec fuerit stipulatus, an posteà ei stipulari volenti iurandum [r] sit, videamus. Et puto, iterum iurandum. quia possit fieri, vt vel tũc, vel modò [s] calumnietur.

Qui alieno nomine petit caueri, debet iurare de calumnia, nisi is cuius nomine petit, iurare non deberet. Bar.

10 ¶ Si alieno [t] nomine caueri mihi damni infecti postulem [u] iurare debeo [x] non calumniæ caussa id eum, cuius nomine cautum postulo, fuisse postulaturum. Sed si eius nomine postulem, qui si ipse postularet, iurare non compelleretur, veluti patronus, vel parens [y], dicendum est locum iuriiurando non esse. Etenim de quo ille non iuraret, nec qui vice [z] eius postulat, in hac stipulatione debet iurare [a].

In hac stipulatione debet dies inseri caussa cognita. b. d. cum l. seq. Bart.

11 ¶ Huic stipulationi debet [b] dies esse insertus, intra quem si quid dãni contigerit, cautio locum habet. neque enim in infinitum obligatus esse debet stipulatione. Ipse igitur prætor diẽ dabit stipulationi [c], æstimatione habita ex caussa [d], & ex qualitate eius damni, quod contingere speratur.

XIIII. Paulus lib. xlviij. ad Edictum.

IN caussæ cognitione etiam longinquitas [1] soli [e], & operis magnitudo spectanda est.

Die finita iterum stipulatio interponetur, & si dies omittatur ex certa scientia, perpetuò committetur: si per errorem, consuetudo inspicietur. Barto.

XV. Vlpianus lib. liij. ad Edictum.

SI finita sit dies

1 *Torel. loci.* Beneficia personalia ad defensores transeunt.

Bal. hic dicit ita tex. compellitur. præterea si in ad hoc q̃ de iuramento alio ibi dicit, scilicet de veritate. Tertiò obstat §. de in litem iuran. l. videamus. Sed ibi de alio iuramento. præterea si in quibus (vt dixi) nec hìc corrigitur, sed aliter non admittitur eius petitio. Accursius.

s ¶ *Vel parens*. His eũ remittitur, vt §. de iureiur. l. iusiurandum & §. qui iusiurandum. & qui satisda. cogan. l. de die. §. iubetur.

t ¶ *Qui vice*. no. hìc beneficia personalia transire ad defensores, vel procuratores. Accursius.

v ¶ *Debet iurare*. vt §. de obse. l. honori. & §. de proc. l. minor. §. j. & arg. §. de re iud. si cum procuratore. Sed contrà §. de in ius vo. sed si hac. §. fin. vbi sine venia conuenitur tutor patroni. Sed ibi ex suo facto non patroni agebatur. vel illud erat statutum odio liberti, scilicet vt nõ vocet in ius sine venia patronum: hoc fauore patroni. vnde primum restringitur, secundum ampliatur. vt §. de lib. & posthu. cùm quidam.

x ¶ *Debet*. qui cauet. & sic not. vitandam infinitatem, vt suprà, de legatis. iij. fideicom. §. fi quis decem. & solut. matrim. l. si mora. Sed arg. contrà suprà de in litem iur. l. videamus. §. iurare. & §. de fideiuss. l. si ita.

Infinites vitanda est.

ADDITIO. Dic secundùm Bart. quòd ibi verba disponentium sucrunt apta ad infinitatem, hìc non.

y ¶ *Stipulationi*. in superioribus dictum est, quòd suo nomine quis promittere, alieno satisdare debet, & quod nõ cal. &c. sic igitur quia in hac stipulatione dies apponitur, videamus quomodo laxior vel brevior, &c.

z ¶ *Ex caussa*. quia minor: & ideo sibi cauendum in laxiorem vel remotiorem diem, si maior, in leuiorem, vt arg. §. de transact. l. cùm hi. §. modus.

a IN caussæ. *Longinquitas*. id est antiquitas soli maxima, & operis magnitudo, vt quia vetustissimum est ædificium, quare citò ruina speratur.

SI finita. Casus in hoc principio continuatur casui præcedenti.

¶ *Deinde*.] Prætor dixit, si opus fiat in flumine publico, vel ripa eius, & timeat vicini ex opere damnũ, debet satisdari de dãno si cõtingat intra decẽ annos. Secùdò loquitur Vlpianus, & dicit: ideo hìc exigitur stipulatio, & certũ tẽpus adiicitur, qa opus fiebat in publico. ¶ *Cùm autem*.] Hìc est §. & non ibi, notandũ &c. & tũc sic pone casum. Si opus fiat in publico, & timeatur, nõ est satisdandũ de vitio loci, secus si in priuato opus fiat, nam tunc cauendũ est de loci vitio, & operis. Alij non habent §. hìc, sed ibi, notandum. & tunc sic pone casum: Si opus fiat in priuato, satisdandum est. secundus nõ mutatur. ¶ *Si quid igitur*.] Apparet ex verbis prætoris, si damnum contingat intra decem annos ex opere quod fit in publico, quòd vult quòd promittatur emendari. ¶ *Si quid in via publica*.] Si aliquis

ni' cõsulti, a secus si non ita plenè per vtrumque. ita no. Bar. in l. Æmilius. in j. colũ. ver. alia lectura est. supra. de mino. pleni' in l. in prouinciali. sup. de ope. nunti. per eũdem, & contra diuersos: vt not. Bart. in l. si minors. habet locum supra d admi. tuto.

6 *Flor. cũ præterea.*

lianus ait [2]: quia non est cautum, neque de vitio ædium [b], neque de damno operis.

Ei contra quem est facta missio in possessionem, tanquam contra non cauentem, hæc cautio ipsarum ædium nomine nõ præstatur. Bartolus.

8 ¶ Si quis, quia sibi nõ cauebatur, in possessionẽ ædium [c] missus fuerit, deinde is, cuius ædes [d] fuerunt, cùm præter [6] eas [e] alias ædes [f] haberet, desideret ab eo, qui in possessionem missus est, vt sibi damni infecti harum ædium [g] nomine, quarum in possessionem missus est, caueret, an sit audiendus, videamus. Et Iulianus scribit [h], is qui vitiosis ædibus cesserit, si integras retinuerit, nunquid improbè [i] ab eo, qui vitiosas ædes cœperit possidere, cautionem exigit, cùm ideo possessionem amiserit, quia ipse damni infecti satis non dederit? Et sanè parum probe postulat ab eo caueri sibi earum ædium nomine, quarum ipse [k] cauere supersederit. quæ sententia vera est.

Qui petit sibi caueri, debet iterum iurare de calumnia: licet primum iurauit in alia instantia, quæ apparet finita. Barto.

9 ¶ Si quis stipulaturus [l] iurauerit [m], nec fuerit stipulatus, an posteà ei stipulari volenti iurandum [n] sit, videamus. Et puto, iterum iurandum. quia possit fieri, vt vel tũc, vel modò [o] calumnietur.

§. qđ obseruari oportet & si tutores. sed hoc ad domini æstimationẽ refertur, cuius nomine iuratur. vt hìc subiicit. Alij dicũt q̃ de procuratore in rem suam dicit, quod non placet eadẽ ratione. Alij quòd hìc satisfdedit. Tu dic hìc esse speciale, vt simplex procurator iuret secundũ Ioan. & Py. quia non fit in forma iudicij, & in speciali casu est hoc. Vel dic, quòd hęc corrigitur per illas. Secundò obstat §. rerũ. Marcellus. §. j. vbi dicitur, vnũ pro alio iurare non compelli. Sed nec hìc

a ¶ *Iulianus ait*. quærendo & soluendo.

b ¶ *De vitio ædium*. q. d. licet habeat interdictũ de ope. no. nun. vel quod vi aut clam, vel confessoriam: non tamẽ est cautum de damno, quia illa auxilia ad demoliendum competunt, vel vt patiatur seruitute vti. hæc autem cautio ad damnum sarciendum, si opus factum à vicino vitio totarum ædium, vel etiam vitio operis cadat in domum meã. & per hoc apparet quòd superior §. de illo. non est contrà. quia ibi satis vicino est cautum de damno per actionem ex conducto, sed hìc per alia auxilia non est ei cautum, & ideo ad hanc cautionẽ decurritur, licet & aliter modò notaui. Sed R. hìc exponit i. neque ædium vicini, neque ædium domini nomine. sed potius seruitutis caussa, quam ædes debẽt: postulatur hìc cautio. & concordat ad duo prima dicta §. de reg. iur. l. non solet deterior.

c ¶ *In possessionem ædium*. ex primo, vel ex secundo decreto, licet secus esset aduersus extraneum, vt §. e. si finita. §. quòd si iam prior.

d ¶ *Aedes*. vitiosæ. M.

e ¶ *Præter eas*. aliàs præter eas, aliàs præterea.

f ¶ *Aliæ ædes*. non vitiosas. Accur.

g ¶ *Aedium*. vitiosarum.

h ¶ *Scribit*. s. quærendo & soluendo. Azo.

i ¶ *Improbè*. aliàs impunè. & improbè, id est male.

k ¶ *Quarum ipse*. I. aliarum potest, vt §. e. l. damni infecti. §. si vicinas. quæ est contrà. & est ratio: quia in eo in quo deliquit, puniri debet. vt §. de his qui. vt in dig. l. rescriptum. & §. pro soc. l. actione. §. diximus. & sic potest intelligi §. de compen. l. si ambo. §. in stip. & est sic §. ne quid in loco publi. fiat, l. ij. §. idem ait.

l ¶ *Si quis stipulaturus*. de damno infecto. Accur.

m ¶ *Iurauit*. de calumnia, vt §. e. l. §. qui damni. Accur.

n ¶ *Iurandum*. s. iterum, quia, &c. secus ergo in sacramento, quòd est de re, siue de veritate, quia sacramentum, quod semel est verum, semper erit verum, vnde non iuratur plus, vt suprà de iureiur. l. nam posteà. §. j. Itẽ not. hìc argu. quòd in caussa appella. sit de calum. iurandum, cõtra Py. vt plenè dixi C. de iuramẽ. calũ. l. ij. §. q. si actor. Item quod hìc dicit pluries iurari, &c. corrigitur per auth. C. de iura. calũ. in isto. vel hìc est speciale. ADDITIO. Ista gloss. non bene dicit secundum Bartol. quantum ad istum §. quia ibi loquitur in iuramento, quod præstatur vniuersaliter, & de futuro, hìc de iuramento præstito de præsenti. Vel aliter ideo hìc iterum iuratur, quia instãtia est finita. Sed si eadem esset instantia, tunc iterum non esset iurandũ, nisi aliquid appareret iudici quod mutationẽ animi faceret præsumere, quia hìc tãtùm de præsenti iuratur, & magis ad probationem, quàm ad ordinem iudicij: vt per eundem Bart. §. §. proxi.

o ¶ *Vel modò*. sic ergo no. propositũ hominis mutari, vt qui heri fuit bonus, hodie sit malus. Sed ar. cõtrà §. de transf. cùm hi. §. in persona. ADDITIO. Dic secundum Bartol. quòd bene præsumitur in futurum, vt ibi, tamen potest mutari, vt hìc. & ideo iuratur, maximè cum tale iuramentum modicum lædat partem iurantem.

p ¶ *Si alieno*. id est procuratorio.

q ¶ *Postulem*. vt superficiarius.

r ¶ *Debeo*. Primò obstat C. de iura. calũ. l. ij. §. fi autẽ abfuerit. & authẽ. principales. vbi dicitur, principales, non procuratores iurare debent. Sol. dicunt quidã hoc in tutoribus, & curatoribus, & similibus legitimis administratoribus loqui, quod non placet, quia illi ad suam æstimationẽ referunt iusiurandum, vt C. de iuramen. calũ. l. ij.

Bonæ fidei possessor cauet, & ei nõ cauetur.

Prætoris auxilium cum alio competit.

a Auxilio extraordinarium per ordinarium tollitur, est tex. in l. in caussa. in prin. supr. de min. q̃d est verum si per ordinariam est ple-

Iulianus

Universidad de Navarra Biblioteca

ædificet, vel aliquod opus faciat in via publica, & timeã ex eo opere dãnum, satisfandum est. ¶ *De cæteris locis.*] Apparet ex verbis prætoris quòd de his loquitur de opere, quod fit in flumine & ripa. quid autem si in alio loco publico? nil dicitur, tamẽ dicendum est ex genera li edicto, quòd sit satisfãdũ quasi in loco alieno ædificet. Secũdò dicit, si locus publicus reficiatur voluntate potestatis vel præsidis, non est cauendum de damno infecto.

1 Fl. adiectione.

¶ *Si quid.*] Si opus fiat in priuato, cauendum est de vitio soli, & operis. hoc dicit vsque ad §. ex hoc edicto. Franc.

2 Flor. quando cunque.

a ¶ *Statuta.* à iudice, vel stipulatibus.

3 Fl. alioquin.

b ¶ *Iterum.* id est quoties opus erit. sic ff. de eden. l. veluti. §. hec vox. & ff. de prætor. stipul. l. prætoriæ stipulationes sæpius.

c ¶ *Conditione.* id est adiectione diei ex certa scientia.

d ¶ *Conuentione.* scilicet partium fuerit in terpolita stipulatio sine die.

4 Flo. de eo.

e ¶ *Quandoque.* id est quandocunque. R. scilicet quandocunque damnum fuerit datum.

f ¶ *Per errorem.* scilicet facta fuit stipulatio sine diei adiectione.

5 Flo. aliuo fuit.

g ¶ *Solet.* id est debet. Azo. vel dic pro prie, scilicet secundũ cõsuetudinem regionis.

h ¶ *Vt liberetur.* promissor scilicet, cũ futurum timeri non expediat. cæterum si timeatur, quare peteret liberari eum cùm fi ef set liberatus, oporteret eum denuo promittere? Sed quod dicit ad

6 Flor. erat.

7 Mamscrip. quid de operis.

consuetudinem recurrendum, videtur secus: quia lex statuit x. an. vt ff. de ripa mu. sed dic vt ibi. Item videtur secundo quòd nõ ad cõsuetudinem, sed ad arbitrium stipulantis, vt §. qui satisda. cog. de die. in prin. sed ibi discordia, quæ erat tpe interpositæ stipulatiõis, vt ibi plenè dixi. Itẽ tertiò videtur q̃ nulla fit: vt ff. de verb. obli. ita stipulatus. in princ. Solu. vt ibi. Itẽ quartò videtur, quòd partium consensus nihil possit hic facere, cùm sit prætoria, vt ff. de prætor. stipul. l. j. §. fi. & ff. de verb. oblig. l. conuentionalibus. Sed dic q̃ lex, vel prætor nõ statuit hic diẽ, vnde partes vel iudex possunt statuere, vt ff. e. l. qui bona. §. fi. & facit §. si quis cau. sed & si quis. §. fi. & ff. e. prætor. in princ.

i ¶ *Deinde ait prætor.* vt & ff. eo. prætor. §. de eo opere.

k ¶ *De opere.* i. damno, quod ex opere fit: vt in ver. & quod ait.

l ¶ *Hic exigitur.* nunc incipit Vlpianus.

m ¶ *In publico.* nam si alieno priuatò fiat, non satisdatur. & hoc sub iicit, cuius autem &c. Accur.

n ¶ *Fit.* & sic ripa est locus publicus. Sed contrà instit. de rerum diui. §. riparum. in fine. §. sed hîc quo ad vsum.

o ¶ *In aliena.* id est in publico. & dic, cùm prætor hoc cõcedit. & secundum hoc dic hanc satisdatio nem, scilicet in x. ann. & secundum hoc est §. cum autem. & non ibi, notandũ secundum Io. Alij, vt Azo, non habent hîc §. cùm autem. sed ibi, notandũ &c. & tunc expone in aliena re, id est in priuato alicuius. & quod subiicit, satisdationẽ, supple vel repromissionẽ quando suo nomine, vt ff. eo. prætor. Itẽ quod subiicit, iniungit, scilicet prætor. non autem diffinit tempus, vt hîc, & ff. qui bona, §. fi. Tertij, nec hîc, nec ibi habent §. Accurſius.

p ¶ *Notandum.* hîc assignat secundam differentiã inter locum priuatum & publicum. Azo.

q ¶ *De loci.* vt ff. e. §. fi. Azo. No. q̃ dictio de, denotat remotã rationẽ

a Habes simlem gl. in l. j. § emancipatus. & ibi Bar. de coniuge. eum. eman.

cùm nõ de opere, sed de damno futuro ex opere satisfietur. Accur.

r ¶ *De operis.* scilicet vitio.

s ¶ *Vitio.* vt ff. eo. fluminum. §. fi. Azo.

t ¶ *Satisfiare.* quia alio modo in solo sibi cõsulitur, vt ff. eo. fluminũ. §. cæterum si ex. & §. quid ergo. Azo. & facit ff. de ripa mu. l. j.

statuta a in cautione, iterum b arbitratu prætoris ex integro erit cauendum. Si vero sine conditione c diei stipulatio interposita fuerit, si quidem ex conuentione d quando que e fuerit commissa, ex stipulatu agetur. si vero per errorem f magis est illud dicendum, finito die, in quem aliquando 3 caueri solet g, desiderandum esse à prætore vt liberetur h.

De eo quod fit in flumine publico, vel eius ripa, satisfiadatur intra decem annos. Si in ulo, vel in alio publico loco, tempore iudicis arbitrio statuendo: nisi opus fiat ad publicam utilitatẽ: tũc enim non satisfiatur: sed iudex pro indemnitate conseruanda aditur. Bart.

1 ¶ Deinde ait prætor i, *De 4 opere* k, *quod in flumine publico ripáve eius fiet, in annos decem satisfiari iubebo.* Hic exigitur l satisdatio, & tempus stipulationi præstituit, idcirco quia in publico m fit n. ¶ Cùm autem in aliena 5 o re fiat, hanc satisdationem prætor iniungit. ¶ Notandum p, quòd non etiam de loci q vitio, sed de operis r tantùm cauetur, quamuis si in priuato fiat, & de loci, & de operis vitio s caueatur. Sed cum locus publicus sit, non erit 6 necesse ibidem opus facienti de alio vitio t, quàm 7 operis satisfiare damni infecti. ¶ Si quid igitur damni intra decem annos acciderit, id in stipulatione continetur. Et v ¶ *Fiat.* Dicunt quidam principe vel senatu permittẽte, vt ff. ne quid in loco pu. l. ij. §. si quis 2 principe. & de flumin. l. quò minus. Si autẽ illicitè cum habeat locum interdictũ ne quid fiat in loco vel via publica: & quòd si fiat, tollatur, nõ habebit locum hęc cautio de damno infecto, cùm aliud supersit auxiliũ, vt ar. §. eo. tit. l. qui bona. §. de illo. sed hæc non placet. vnde dic q̃ illicitè fecerit. i. nõ fecit authoritate principis, vel senatus, aliàs non habet locũ hęc cautio, vt ff. e. l. §. si public'. nec obstat dictus §. de illo. quia ad aliud dãtur interdicta, scilicet vt opera destruãtur, ad aliud hæc cautio, vt diximus §. e. l. qui bona. §. si quis opus.

2 Manuscript. certam

3 Flor. & Manuscrip. veter.

4 Flo. de eo.

5 Flo. aliuo fuit.

6 Flor. erat.

7 Mamscrip. quid de operis.

8 Flor. sic accipe de eo dam no.

9 Fl. dãno prouenit contingẽtur.

10 Manuscript. certam

11 Manuscrip. operi.

x ¶ *In alieno.* id est in publico, vt dixi in §. deinde. ff. ea. l. Item no. quòd melioré rationem assignaret si diceret, quia ius in eo nõ habet, posset enim esse aliena, & tamen non teneretur ad satisdationem, si ius in ea habeat, vt ff. eo. qui bona. §. j.

y ¶ *Determinabit.* vt quia fit in via: secus in flumine vel ripa, quia tunc in x. ann. & melius stat in futuro, quàm si diceret in præterito, vt quidam habent. nam prætor non dixit, vnde prætor viuus statuet, vt arg. ff. de iure delibe. l. j. §. fi. Sed si in præterito, tunc diceres x. ann. ad similitudinem aliorum publicorum, vt ff. eod. §. deinde. & facit ff. eod. qui vias. Accurſius.

z ¶ *Determinabit.* Ha buimus suprà vnã differentiam inter opus quod fit in publico, & id quod fit in priuato, quòd in publico non satisfiatur in x. ann. modò ponitur alia, quia si fit in priuato, de soli & de operis vitio satisfiatur pro eo qđ fit in publico, de opere tantũ.

a ¶ *Cautio.* impropriè, vt C. de verb. sign. sancimus. ponitur enim hîc pro satisfiatione, vt ff. proxi. §. Azo.

b ¶ *De cæteris.* prætor flumen, & ripam fluminis.

c ¶ *Cauetur.* in edicto.

d ¶ *Ex generali.* qui non pertinet ad speciales clausulas, & expressas, s. flumen, & ripam fluminis, vt ff. de verb. oblig. l. doli. Azo. & facit ff. tit. j. l. apud Trebatium. §. pen.

e ¶ *Sermone.* s. verbis edicti, vt ff. eo. l. prætor. ibi, alienáve.

f ¶ *Publicè.* i. sine vicinorum damno, secundum R. vel, i. publica authoritate principis, vel senatus. vel, i. per præceptum præsidis.

g ¶ *Cauendum* potest tamen dici, & debet, quòd princeps sit adeundus pro vtroque opere, vel præses, si in prouincia fiat, vt ff. e. fluminũ. §. quid ergo.

h ¶ *Si quid.* ex eo quod dicit loci vel operis, dicunt quidam, quòd loquitur quãdo in priuato fit, aliàs nõ cauetur pro solo, vt §. ea. l. §. notandum. & secundum hoc dices legem dandam, id est cautionem interponendam. Vel dic secundò quòd quãdo concedebatur alicui in publico facere, debet cõcedens prædicere, vt sic faciat, ne vicinus noceat, & ita talem legem, id est præceptũ dare, vt hîc, & ff. e. l. qui vias. arg. ff. ne quid in loco publ. l. ij. §. meritò. alioquin solitæ actiones locum habebunt contra magistratus, vt ar. §. ad legem Aquil. quemadmodum. §. magistratus. & secundum hoc dic loci vel operis, id est opus qđ fit in loco publ. & hoc placet, & bene cõcordat cum proxi. resp. Alij dicunt poni exempla per l. C. de ædific. priua. fi cui.

i ¶ *Ex hoc edicto.* JCASVS. Si aliquis habens domum ruinosam nõ caueat vicino petenti, mittitur vicinus in possessionẽ domus ruinosę in totum, & non pro parte. etiam si sola pars sit ruinosa. & hoc etiã dixit Sabinus. Secundò dicit, pone, quòd quædam domus est lõga & ampla, & pars domus minatur ruinam, an mittitur vicinus in possessionem tantum partis? Et certè dicitur, si adeò est longa, quòd spatium

tium sit inter partẽ domus ruinosæ, & aliã, tunc mittitur vicinus tantum in partem ruinosam. si verò pars ruinosa est coniuncta parti non ruinosæ vna contignatione, quòd sæpissimè cõtingit in parua domo, tunc mittitur vicinus in totam. si autem non sunt connexæ, quòd sæpius contingit in longa & ampla domo: tunc non nisi in partem. Vlti mo dicit, pone quòd habeo insulam, id est paruam domum iuxta domum meam magnã. insula minatur ruinã, & nõ cauco, certè mittitur vicinus in possessionem insulæ, non autem magnæ domus. hoc dicit vsque ad §. si plures. Frãciscus Accursius.

a ¶ *Ruinosa.* & hoc in dubitatum est.

b ¶ *In totas.* secus in rustico prædio, vt suprà eodem, l. dies. §. eius rei. & ff. eodem, cùm emptor. §. si agri.

12 Flo. & Manuscrip. deest, Fl.

c ¶ *Alioquin.* id est si non mitteretur in totas.

d ¶ *Eius rei.* id est superficiei.

13 Flo. & Manuscrip. vnita.

e ¶ *Non possit.* sine solo. Azo. vt ff. de actio. & obliga. obligationum ferè. §. placet. in fi. §.

f ¶ *Domus diuisa.* nõ eo animo, vt ex vna fierent duæ, pariete in medio ædificato: quia tunc non vna, sed plures domus dicerentur, vt suprà, communia prædiorum tam vrbanorum quam rusticorum. l. fi quis duas. §. j. in fin. licet quidam hoc casu, scilicet quando non fiunt duæ per diuisionem, dicant contra, scilicet quòd in totam fit missio.

g ¶ *Et si tam.* hîc subaudi, & respon. si tam.

h ¶ *Spatia.* scilicet magna. Ioan.

i ¶ *Partem.* quæ vitiosa est.

k ¶ *Iuncta.* aliàs vnita, & aliàs iuncta & aliàs mista. tũc enim pars nõ vitiosa est mista vitiosæ. Vnde vitium ab ea contrahere videtur, & ideo cauetur pro ea. sic & aliàs modicũ fermenti, &c. & aliàs, cum sancto sanctus eris, &c. Item facit ad hoc quod dicitur de contagione pecoris. ff. de actio. emp. Iulianus. in prin.

l ¶ *Contextu.* i. parua domus, vt dixit Sabi.

m ¶ *Itaque.* quia connexitas cõtignationis facit, vt caueatur etiã pro non ruinosa propter ruinosam. itaque vbi cessat contignatio (quod frequenter accidit in ampla domo) ergo cessat cautio pro parte non ruinosa.

n ¶ *Domibus.* scilicet vnitis. q. d. non solùm superiore casu quando est partita.

o ¶ *Modica.* scilicet cum vna contignatione totæ ædes non continẽtur.

p ¶ *Amplissimæ.* q. d. esset absurdum, prouideat ergo iudex, vt ff. eo. l. cùm emptor. §. si agri.

a Insula quid dicatur, pul chrè Bu. sup. locam. l. sed illud ad. des. §. si in quilinus.

q ¶ *Insula.* i. parua domus a.

r ¶ *Totius domus.* vt dicit Sabi.

s ¶ *Insulæ.* id est domui adiacentis.

¶ *Si plures sint.* JCASVS. vicini postulabãt caueri à Titio q̃ habebat domum ruinosam, si eis non caueat, omnes vicini æqualiter mittuntur in possessionem. Secundò dicit, Pone quòd vnus de vicinis est primus missus in possessionem: certè aliis posteà petentibus mitti non præiudicat, nam non spectatur ordo iste. nam omnes dicentur æqualiter possidere. Tertiò dicit, pone quòd vnus de vicinis fuit missus est in possessionem ex secundo decreto, tunc si postulent alij missus est in possessionem ex secundo decreto debet cauere eis, & si vicini caueri, tunc missus ex secundo decreto debet cauere eis, & si nõ cauet, vicini alij incipient possidere. h. d. vsque ad §. Iulianus. Frã. Accursius.

t ¶ *Solent.* scilicet simul, si non habes in textu: vt ff. eodem, prætoris. §. j. in fin.

Decretũ primum quid fit. Decretũ secundum.

v ¶ *Prius.* Quæritur quid dicatur primum decretum, quid secundũ, qualiter peruenietur ad primum, qualiter ad secundum, quis sit effectus primi, quis secundi? Et dicitur primum decretum, primus iussus iudicis, siue prima missio in possessionem. Secundum, est secundus iussus, siue secunda missio iudice iubente. simile potest videri suprà, de vulg. & pu. sub. l. j. & licet aliàs primum dicatur respectu secũdi, vt ff. de reb. dub. l. qui duos. nõ tamẽ hîc ita, quia aliquando primum decretum interponitur, non secũdum, vt ff. dicã. Ad primũ peruenitur sic. Citatur aliquis peremptoriè, nõ venit, nec mittit, tũc mittetur aduersarius in poss. bon. licet aliter olim, aliter hodie: & fit hæc missio, vt ille affectus tædio veniat responsurus. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. cùm legati. & ff. vt in poss. leg. I. is cui. in prin. Ad secũdum peruenitur ita, missiti me in pos. ex primo decreto. vellem mitti ex secũdo, iudex debet illũ adhuc citare. C. de iud. auth. iubemus. Vel si nõ inuenitur domi suæ debet denũtiari vel vicino suo præconizari an aliqs velit eũ defendere. ff. ex qui. cau. in pos. ea. hoc autem. & si veniat, restituat expẽsas & damna aduersario, & recipiat pos. Si nullo modo venerit, interponitur secundum decretum, vt hîc. Sed intra quod tẽpus? Respon. secũdum Py. post decẽ dies, vt ff. de cõsti. pe. l. promissor Stichi. Alij dicunt q̃ post annũ. sic C. de in. do. impe. l. fin. Alij dicũt q̃ post quinquẽniũ interponitur. C. de præscrip. xxx. vel xl. ann. si quis emptionis. Alij dicunt q̃ post biẽnniũ, vt C. de in. do. impe. l. fi. Alij dicunt q̃ post tẽpus quod datur iudicatis, quod est aliud hodie, aliud olim: vt ff. de iud. si debitori. & ff. de re iud. debitoribus. Vel dic q̃ arbitrio iudicis cõmittitur, vt ff. de iur. del. l. j. Sed quo iure petitur interponi secũdum decretum? Dicunt quidam, actione in factum, potest dici, iudicis officio, quod datur loco actionis deficientis. arg. ff. de iurisd. om. iud. l. j. In quibus actionibus? Resp. in omnib' regulariter personalibus ad instar nox. ac. in qua interponitur secũdũ decretum, vt ff. si ex noxa. cau. aga. l. ij. in fi. & ad instar dãni infecti, in quo interponitur secundum decretum. Item & quia leges videtur velle, q̃ in omni personali actione interponatur secundum decretum, vt C. de iudic. l. properandum. §. finautem. & ff. de re iu. l. à diuo Pio. §. j. fallit ff. vt in pos. leg. is cui. Itẽ fallit ff. de vẽ. in possess. mit. l. j. §. mulier. & §. fi. & l. seq. Sed quid in actione ex empto? variauit Ia. & videtur q̃ nõ, quia secũdò missus est dominus, sed venditor nõ tenetur facere dominũ emptorẽ, vt ff. de act. emp. ex empto. sed posset dici q̃ potest interponi. & qđ opponitur, nõ tenetur facere dominũ, verũ est, f. iure actionis ex empto. sed hoc ex sua contumacia cõtingit vt interponatur secundum decretum. Est autẽ effectus secũdi decreti, vt si dominus erat ille, in cuius possessionẽ mittitur, dominus sit effectus, si nõ erat dominus, paretur causſa vsucapiẽdi, vt ff. si ex nox. cau. aga. l. ij. in fi. & de nox. electio. & l. generaliter in fi. & ff. e. prætoris. & hîc. Alij dicunt q̃ interponitur tãtũ in causſa noxa. & in causſa damni infecti, quod nõ approbat Ia. Sed nunquid in realibus actionibus: vt in rei ven. iudicio interponitur secundum decretũ? Respõ. quia lex videtur velle expressim, q̃ in realibus act. non interponatur, quia lapsus anni in realibus facit eum possessorem verum, sed domin' auditur perpetuò de proprietate, i. vsque ad xxx. an. si audiẽt perpetuò, ergo secundum decretum nõ interponitur, vt C. vbi in rẽ act. l. ij. in fi. & C. de pscri. xxx. an. si quis emptionis. in fi. Sed quæ est ratio diuersitatis quare interponetur secundum decretum in actionibus personalibus, non autem in realibus? Respon. ille qui agit personali actione, petit dari sibi quod suũ non est, vt instit. de actio. § appellamus. & dare est accipientis facere, vt ff. de verb. obli. vbi autem non apparet. §. fi. vnde si non dat, vtile est quòd interponatur secũdũ decretũ, per quod cõstituitur dominus. Sed qui agit rei vendi. nõ petit rem sibi dari, sed eam sibi restitui, vt ff. de rei vendicati. officium. & l. qui restituere. Vnde dicit se dominum: sed petit sibi possess. restitui, vt C. de alie. iu. mu. cau. fac. l. j. vnde cum per primi decreti interpositionem nãcisc atur possessionem, & nõ petat nisi sibi possessionem restitui, & modo possessionẽ habeat per primum decretum, adimpletum est desiderium suũ, & habet quod petebat, vnde secundum non interponitur, quasi superfluum esset, vt ff. vt in pos. le. l. hæc stipulatio. §. diuus. Item alia ratione probatur, quia qui petit interponi secũdũ decretũ, petit se fieri dominũ, vnde tanquã cõtrarius est repellendus, vt C. de fur. l. j. Itẽ per secũdum decretũ datur dominiũ, vt dicit hæc litera. sed fi antè erat dominus, p̃ secũdũ decretũ nõ datur dominiũ, quia quod meũ est, amplius meũ fieri nõ potest, vt ff. de ver. obl. nemo rẽ suam. & quia verba prætoris generalia sunt. Et fiebat missio aliter olim, aliter hodie. olim, si agebatur personali, missio fiebat in omnibus bonis, nisi in causſa dãni infecti: vbi fiebat tantũ missio in possessionẽ illius rei, de qua timebat dãnũ, vt ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. j. & C. de bo. auth. iu. pof. l. cùm ꝓponas. Si reali, in pos. rei petitæ, vt ff. ex qui. cau. i poss. ea l. Fulcini'. §. Celsus. Hodie aliter, vt i auth. de exhi-

14 Fl. pertium cula.

13 Manuscrip. quale erat.

15 Fl. deest, ho tuus.

17 Fl. deest, si mul.

Decreti secũ di interpositio quo iure petitur.

Decretum se cundum an in omni personali actione interponatur.

Decreti secũ di effectus.

Universidad de Sevilla Biblioteca

a Cõcor.tex. in c. fine poſſeſſione. extrà de reg. iuris lib. vi. & vtrà a poſſeſſionem inter romas, hæc gl. videtur facere pro dictis Bal. in l. cõſentaneũ. col. viij. verſ. eaue tamen ſi pro ſtipendio. Quæ hodie ſecundum ſi dex. quod ſic: cõtra Ludo. Ro in ſi. ſuis i ver. decretum ver. dicit lex.

18 Fl. deeſt. ſi bi

19 Fl. cauetur.

† Bar. hic & alij ſcribentes communiter potteũ dicũt iſtum textum fore ſubtilẽ & quotidianum, & habere materiam ſubtilẽ, & malè explicatam, & digeſtã. ſuper quo §. Bol hic refert repetitionẽ feciſſe, & ad dicta per eum ibi ſe remittit.

20 Flo. & Manuſcri. deſiderabit.

b ¶ *Habebunt.* vt & ℨ.e.prætor. §. eius rei. & ℨ.§.proxi.

c ¶ *Iuſſus ſit.* ex decreto ſecundo.

21 Fl. contingeret.

22 Fl. deeſt, in poſſeſſionem.

d ¶ *Niſi cauerit.* ſcilicet miſſus ex ſecundo decreto.

e ¶ *Poſterior.* vt ℨ. pro xi.§.

¶ *Iulianus ſcribit.*]CASVS. Cùm tu poſſideres domũ nõ tuã: & hæc domus minaretur ruinam, petij vt caueres mihi. te nõ cauente miſſus ſum in poſſeſſionem ex primo decreto: certè nondum incipio vſucapere, donec ero miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto. Secundò dicit. Si aliquis eſt miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, & alius miſſus poſteà fuit: dicunt ambo æqualiter poſſidere. Tertiò dicit. Pone, quòd miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto vſucepit. ſi alius ammodo petat cauere, iſte dominus factus debebit cauere, aliogn petens cauere mitteretur in poſſeſſionem. ¶ *Cùm autem plures.*] Si plures petũt mitti in poſſeſſionem, domino domus nõ cauẽte æqualiter ſunt mittendi, & hoc probat ratione aperta. Sed pone, quòd vnus de iſtis qui miſsi ſunt in poſſeſsionem, fecit expẽſas in domo ruinoſa, & tãdè iſti miſsi ſunt ex ſecũdo decreto, nunquid poterit repetere ſumptus pro parte aliorũ, qui miſsi erãt ſecum? Dicitur q̃ ſic actione cõmuni diuidundo vtili. h. d. vſque ad §. ſi quis autem. Franc. Accur.

f ¶ *Dominium.* vtile. ſecundum Guil. & Io. vel ſecundũ M. directum, vt not. C. de bo. ma. l. j. & in auth. niſi.

g ¶ *Dominus.* i. poſſeſſor, cum dicat ſupra eum dominiũ vſucapere ex tẽpore ſecũdi decreti. ſic & ℨ. de verb. ſign. interdũ. & C. de rei vẽd. l. quoties. & de præſc. lõgi tẽp. l. j. itẽ caue, quia nõ erat res eius cui' credebatur, aliàs ſtatim fieret domin' miſſus, vt no. ℨ.e. prætoris. in prin.

h ¶ *Si ante decretum.* ſ. ſecundum.

i ¶ *Miſſus fuerit.* deſiit ergo primus poſsidere pro parte quota, ſ. dimidia, vt ℨ.eo. ex damni. §. fi. & ℨ.eo. prætoris. §. ſi plures. & arg. ℨ. de pig. act. l. aliena. §. j. & ℨ.ea. l. §. ſi plures. & qđ ſubiicit æqualiter, dic, ſ. pro rata damni, vt dices ſtatim § cùm autem. Accur.

k ¶ *Poſſidere.* ex ſecũdo decreto, & dic dñi: vt modò no. ſuperiori §. Itẽ hoc quãdo eiuſdẽ tit. aliàs ſecus, vt C. qui po. l. ij. quæ eſt cõtrà.

l ¶ *Domino.* ſubaudi quaſi, ſ. per præſcriptionem. Io. vt modò dixi.

m ¶ *Primo cauere.* aliàs ceſſante primo cauere, & aliàs ceſſante primo, & non cauente.

n ¶ *In poſſeſſione.* ex ſecundo decreto, vt ℨ.e.l.§. ſi plures. verſi. quòd dimus ordinem a, ſed habebunt b ambo poſſeſſionem. Quòd ſi iam prior poſſidere iuſſus ſit c, & alius damni infecti caueri ſibi 18 deſideret, tunc niſi cauerit 19 d, mittetur in poſſeſſionem poſterior e,

Miſſus ex primo decreto, non præſcribit an tequam interponatur ſecundum. Bart.

6 ¶ Iulianus ſcribit † eum, qui in poſſeſſionem damni infecti nomine mittitur, non priùs incipere per longum tempus dominium f capere, quàm ſecundo decreto à prætore dominus g conſtituatur.

Si pro pluribus eodem tempore ſecundum decretum interponitur, quilibet pro rata dãni admittitur. Si pro uno, primò ille domini loco habetur: ſed ex primo decreto omnes mittuntur in totum: ſed partes faciunt ſibi per cõcurſum. b. d. Bart. cum §. ſeq.

7 ¶ Si ante hoc decretum h alius quoque in poſſeſſionem miſſus fuerit i æqualiter ambo ædium fient domini, ſcilicet cùm iuſſi fuerint poſſidere k. Si verò iam conſtituto domino l eo, qui prim' in poſſeſſionem miſſus eſt, Titius damni infecti ſibi caueri deſiderauerit 20, ceſſante primo cauere m, ſolus Titius erit in poſſeſſione n.

8 ¶ Cùm autẽ plures mittuntur in poſſeſſionem o, æqualiter mittuntur, nõ pro rata damni, quod vnumquenque contigerit 21 p: & meritò. nam & cùm vnus mittitur in poſſeſſionem 22, non pro portione damni mittitur, ſed in totum q. Cùm igitur plures in poſſeſſionem mittuntur, æqualiter omnes quaſi in totũ miſſi, cõcurſu partes habebunt r. Sed 23 ſi quis eorum miſſus in poſſeſſionem ſumptum fecerit, deinde iubeatur poſſidere, an ſumptũ conſequi poſſit is, qui fecit s, & quo iudicio? Et placet, communi diuidũdo t iudicio vtili 24 conſequi cũ poſſe.

Per miſſionem ex primo decreto, ille cõtra quem facta eſt miſſio, non compellitur de poſſeſſione decedere. Bart.

9 ¶ Si quis autem in poſſeſſionem miſſus u, nondũ poſſidere iuſſus x ſit, an dñs decedere de 25 poſſeſſione debeat, videamus. Et ait Labeo, non decedere: ſicut nec cùm creditores vel legatarij mittũtur y. idque eſt verius.

Miſſio ex ſecundo decreto non debet fieri ſtatim poſt miſſionem ex primo: ſed interueniente temporis interuallo, per quod aduerſarius videatur negligere. Paul.

10 ¶ Non autem ſtatim, vbi prætor miſit z in poſſeſſionem, etiam poſſidere a iubet: ſed tũ demum, cùm iuſta cauſſa videbitur. Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quo 26 aut pro derelicto ædes lõgo ſilentio dominus videatur habuiſſe, aut miſſo 27 b aduerſario 28 in poſſeſſionem & aliquandiu immorato, nemo cauebat.

a ¶ *Ordinem.* hoc, cùm ſint eiuſdem tit. in hoc pignore prætorio, vt hic, & ℨ. vt in poſſeſſ. leg. is qui. §. qui prior. ar. C. de bon. autho. iud. poſſ. l. fi. & ℨ. de bo. auth. iud. poſſ. cum vnus. §. j. ſecus ſi diuerſorum, vt C. qui po. in pig. ha. l. ij. quæ eſt cõtrà. Itẽ not. nõ attendi ordinẽ. ſic in auth. de mo. §. pe. & ℨ. de ſolu. l. nec enim. & ℨ. de pecu. le. l. quidã. Sed arg. contra. C. de offi. præ. vrb. l. fin. & C. de offi. rec. prouinc. l. potioris. in auth. de hær. & fal. §. inordinatum.

b ¶ *Habebunt.* vt & ℨ.e. prætor. §. eius rei. & ℨ. §. proxi.

c ¶ *Iuſſus ſit.* ex decreto ſecundo.

d ¶ *Niſi cauerit.* ſcilicet miſſus ex ſecundo decreto.

e ¶ *Poſterior.* vt ℨ. pro xi.§.

¶ *Iulianus ſcribit.*]CASVS. Cùm tu poſſideres domũ nõ tuã: & hæc domus minaretur ruinam, petij vt caueres mihi. te nõ cauente miſſus ſum in poſſeſſionem ex primo decreto: certè nondum incipio vſucapere, donec ero miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto. Secundò dicit. Si aliquis eſt miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, & alius miſſus poſteà fuit: dicunt ambo æqualiter poſſidere. Tertiò dicit. Pone, quòd miſſus in poſſeſſionem ex ſecundo decreto vſucepit. ſi alius ammodo petat cauere, iſte dominus factus debebit cauere, aliogn petens cauere mitteretur in poſſeſſionem. ¶ *Cùm autem plures.*] Si plures petũt mitti in poſſeſſionem, domino domus nõ cauẽte æqualiter ſunt mittendi, & hoc probat ratione aperta. Sed pone, quòd vnus de iſtis qui miſsi ſunt in poſſeſsionem, fecit expẽſas in domo ruinoſa, & tãdè iſti miſsi ſunt ex ſecũdo decreto, nunquid poterit repetere ſumptus pro parte aliorũ, qui miſsi erãt ſecum? Dicitur q̃ ſic actione cõmuni diuidundo vtili. h. d. vſque ad §. ſi quis autem. Franc. Accur.

f ¶ *Dominium.* vtile. ſecundum Guil. & Io. vel ſecundũ M. directum, vt not. C. de bo. ma. l. j. & in auth. niſi.

g ¶ *Dominus.* i. poſſeſſor, cum dicat ſupra eum dominiũ vſucapere ex tẽpore ſecũdi decreti. ſic & ℨ. de verb. ſign. interdũ. & C. de rei vẽd. l. quoties. & de præſc. lõgi tẽp. l. j. itẽ caue, quia nõ erat res eius cui' credebatur, aliàs ſtatim fieret domin' miſſus, vt no. ℨ.e. prætoris. in prin.

h ¶ *Si ante decretum.* ſ. ſecundum.

i ¶ *Miſſus fuerit.* deſiit ergo primus poſsidere pro parte quota, ſ. dimidia, vt ℨ.eo. ex damni. §. fi. & ℨ.eo. prætoris. §. ſi plures. & arg. ℨ. de pig. act. l. aliena. §. j. & ℨ.ea. l. §. ſi plures. & qđ ſubiicit æqualiter, dic, ſ. pro rata damni, vt dices ſtatim § cùm autem. Accur.

k ¶ *Poſſidere.* ex ſecũdo decreto, & dic dñi: vt modò no. ſuperiori §. Itẽ hoc quãdo eiuſdẽ tit. aliàs ſecus, vt C. qui po. l. ij. quæ eſt cõtrà.

l ¶ *Domino.* ſubaudi quaſi, ſ. per præſcriptionem. Io. vt modò dixi.

m ¶ *Primo cauere.* aliàs ceſſante primo cauere, & aliàs ceſſante primo, & non cauente.

n ¶ *In poſſeſſione.* ex ſecundo decreto, vt ℨ.e.l.§. ſi plures. verſi. quòd dimus ordinem a, ſed habebunt b ambo poſſeſſionem. Quòd ſi iam prior poſſidere iuſſus ſit c, & alius damni infecti caueri ſibi 18 deſideret, tunc niſi cauerit 19 d, mittetur in poſſeſſionem poſterior e,

Miſſus ex primo decreto, non præſcribit an tequam interponatur ſecundum. Bart.

6 ¶ Iulianus ſcribit † eum, qui in poſſeſſionem damni infecti nomine mittitur, non priùs incipere per longum tempus dominium f capere, quàm ſecundo decreto à prætore dominus g conſtituatur.

Si pro pluribus eodem tempore ſecundum decretum interponitur, quilibet pro rata dãni admittitur. Si pro uno, primò ille domini loco habetur: ſed ex primo decreto omnes mittuntur in totum: ſed partes faciunt ſibi per cõcurſum. b. d. Bart. cum §. ſeq.

7 ¶ Si ante hoc decretum h alius quoque in poſſeſſionem miſſus fuerit i æqualiter ambo ædium fient domini, ſcilicet cùm iuſſi fuerint poſſidere k. Si verò iam conſtituto domino l eo, qui prim' in poſſeſſionem miſſus eſt, Titius damni infecti ſibi caueri deſiderauerit 20, ceſſante primo cauere m, ſolus Titius erit in poſſeſſione n.

8 ¶ Cùm autẽ plures mittuntur in poſſeſſionem o, æqualiter mittuntur, nõ pro rata damni, quod vnumquenque contigerit 21 p: & meritò. nam & cùm vnus mittitur in poſſeſſionem 22, non pro portione damni mittitur, ſed in totum q. Cùm igitur plures in poſſeſſionem mittuntur, æqualiter omnes quaſi in totũ miſſi, cõcurſu partes habebunt r. Sed 23 ſi quis eorum miſſus in poſſeſſionem ſumptum fecerit, deinde iubeatur poſſidere, an ſumptũ conſequi poſſit is, qui fecit s, & quo iudicio? Et placet, communi diuidũdo t iudicio vtili 24 conſequi cũ poſſe.

Per miſſionem ex primo decreto, ille cõtra quem facta eſt miſſio, non compellitur de poſſeſſione decedere. Bart.

9 ¶ Si quis autem in poſſeſſionem miſſus u, nondũ poſſidere iuſſus x ſit, an dñs decedere de 25 poſſeſſione debeat, videamus. Et ait Labeo, non decedere: ſicut nec cùm creditores vel legatarij mittũtur y. idque eſt verius.

Miſſio ex ſecundo decreto non debet fieri ſtatim poſt miſſionem ex primo: ſed interueniente temporis interuallo, per quod aduerſarius videatur negligere. Paul.

10 ¶ Non autem ſtatim, vbi prætor miſit z in poſſeſſionem, etiam poſſidere a iubet: ſed tũ demum, cùm iuſta cauſſa videbitur. Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quo 26 aut pro derelicto ædes lõgo ſilentio dominus videatur habuiſſe, aut miſſo 27 b aduerſario 28 in poſſeſſionem & aliquandiu immorato, nemo cauebat.

26 Fl. quod.

27 Flo. emiſſo.

28 Fl. deeſt, ad verſario.

no dato, cùm nihil ſit datum, & ad intereſſe detur hæc actio, & adhuc non intereſit, vt ℨ. e. dies. §. in eum. Azo. ſed ſecus aliàs, vt C. de bon. auth. iudic. poſſ. l. ſi. §. vt aũt. non in perpetuũ, vbi fit miſſio pro iam debito, nõ futuro, vt hic ſit.

q ¶ *Sed in totum.* quia pluribus poteſt eſſe ea dẽ res obligata inſolidũ. vt ℨ. eo. prætoris. §. j. & ℨ. de pig. act. l. aliena. §. ſi pluribus. Sed contrà ℨ. de precario. l. duo. vbi dicit duos non poſſe poſſidere eandem rem in ſolidũ. Sol. vt ℨ. ea. l. §. ſi ante. & pro hoc eſt quod dicit concurſu, quod eſt quãdo æqualiter concurrunt, vt C. de cad. tol. l. j. §. ſin verò non omnes. & ℨ. de vſuf. accre. l. j. §. interdum. & l. iij. ſed hoc non placet, quia hæc miſſio eſt loco cautionis, & ex cautione quilibet agit pro rata damni, vt ℨ. eo. ex dãni. §. ij. expone ergo hic partes, ex primo decreto, & qđ dicit ℨ. §. ſi ante. dic æqualiter. ſcilicet pro rata damni. & de hoc dixi ℨ. eo. prætoris. §. j.

Res eadẽ non poſſit inſolidum à pluribus.

b? poſſideri.

24 Fl. deeſt tit.

r ¶ *Habebunt.* toties enim concurſu fit diuiſio, quoties plures ſimul in rem eandem miſſi ad æquales mittuntur portiones, hoc enim eſt cõcurſu, & per partes habere, vt ℨ. de vſuf. accre. l. j. §. interdum. & l. iiij. & C. de cad. tol. l. j. §. ſin verò non omnes.

23 Manuſcri. ſed &.

s ¶ *Is qui fecit.* ante ſecundum decretum.

t ¶ *Communi diuidundo.* contrà. ℨ. communi diuid. l. iiij. §. fin. & l. ſe. Solu. ibi ceſſat directum, ſed hic dicit habere locũ vtile. ſecundũ M. arg. ℨ. de noxa. ſi ſeruus cõmunis. in fi. ADDITIO. Dic aliter ſecundum Bart. quòd hic loquitur quãdo fuit interpoſitum ſecundum decretum, quo caſu propter ſumptum factum quandoq; ſecundum decretum ſic interpoſitum non datur directum, ſed vtile. ibi verò loquitur quando ſecundum decretum non erat interpoſitum.

¶ *Si quis autem.*]CASVS. Si aliquis miſſus eſt in poſſeſſionem ex primo decreto, an dominus domus deſiit poſſidere per hoc? dicitur q̃ nõ. adducit ſimile in legatariis & creditoribus. Sed ò dicit q̃ miſſus ex primo decreto nõ eſt ſtatim mittendus ex ſecõ, ſed cũ cauſſæ cognitione. nã ſi dñs domus ſteterit per lõga tẽpora, & non cauit, & ſic videatur eã habere pro derelicto, tũc mitteretur ex ſecundo. Idẽ eſt & ſi miſſus ex primo decreto ſtet aliquo tẽpore, nec dominus nec alius voluit cauere. nam & tunc mittetur iſte ex ſecũdo decreto. Sed quid ſi dominus domus ruinoſæ erat abſens reipu. cauſſa, vel erat minor xxv. ann. tunc iudex non debet feſtinare ad ſecundum decretum, & ſi fecerit, reſtitui in integrum poterit dominus. Vltimò dicit, quòd ſi aliquis eſt miſſus ex ſecũdo decreto, tũc dominus deiiciendus erit de poſſ. hoc dicit vſque ad §. ſi qua ſint. Franc. Accur.

25 Flo. deeſt, de.

u ¶ *Miſſus.* ex primo decreto. Accur.

x ¶ *Iuſſus.* ex ſecundo decreto.

y ¶ *Mittuntur.* de creditoribus nõ habes expreſsè niſi hîc, & ℨ. de acquir. poſſ. l. iij. §. ij. ſed certè imò ℨ. vti poſſ. ſi duo. §. creditores. & de legatariis habes hîc, & ℨ. vt in poſſ. leg. l. is cui. in prin.

z ¶ *Miſit.* ex primo decreto.

a ¶ *Poſſidere.* ex ſecundo decreto.

b ¶ *Miſſo.* dic aut, pro &, ſic inſrà de verb. ſign. ſæpe. ſed quod erit ſi lentium

lentium hoc, nunquid decennũ, vel vicennium, vt inſt. de vſuſe. §. & cùm hoc, placitum? Reſpon. nõ: ſed recurritur ad iudicis arbitrium. vt de in. delibe. l. j. §. fin. & arg. ℨ. de neg. geſt. diuortio. & ſic etiam in telligimus C. de bon. autho. iudi. poſſi. l. penul.

a ¶ *Poſſidere.* ex ſecundo decreto, ſed in primo ſic, vt ℨ. eo. l. j. quæ eſt contrà.

b ¶ *Indulturum.* ſed ea non data non auditurs. vt ℨ. eadem l. §. poſtea autem. & ℨ. ex qui. cau. ma. l. ab hoſtibus. §. ſi damni. itẽ facit C. qui. ex cau. in integr. reſti. non eſt ne ceſ. l. fin. Item hic notria ar. Primum, quia iudex non debet feſtinare, vt C. de ſentẽ. ex breui. reci. l. ij. Secundum, quod fieri non debuit, factum tamen tenet, vt ℨ. quando appellã. fit. l. j. §. biduum. Tertium, quòd iudex ignorantẽ priuat poſſeſſione.

Cõcor. tex. in c. ea Bertholdus. de re iudic. extrà.

29 Flo. deeſt. do.

c ¶ *Iuſſus eſt.* ex ſecundo decreto.

d ¶ *De poſſeſſione.* vt & ℨ. de acqu. poſ. l. qui vniuerſas. §. item cùm prætor. & ℨ. de interac. l. non alienum. & hoc ideo dicit, quia non poſſunt poſſidere plures inſolidum, vt ℨ. de preca. duo. ſicut nec dominium habere, vt ℨ. commo. l. ſi vt certo. §. ſi. nec obſtatẽ. eo. §. ſi quis autẽ. vbi prior non deiicitur, quia ibi de primo decreto dicit. Itẽ nec ob. ℨ. eo. §. cum autem plures. vbi innuit plures inſolidum poſſidere, quia de primo decreto dicit. ſecus in ſecundo, quia tunc viriliter id eſt, pro rata damni, vt ℨ. eo. §. ſi ante. ſecus autẽ in creditoribus. illi enim pro rata debiti mittuntur, vt C. de bo. autho. iudi. poſ. l. fin. §. vt autem. Vel dic idem vtrobique, vt ibi no.

25 Flo. deeſt, d.

¶ *Si qua ſint.*]CASVS Si aliquis habet ſeruitutem in domo ruinoſa, & non ſatisfecerit de dã. infec. & ſic vicinus miſſus eſt in poſſ. ex primo & ſecũdo decreto, nũquid vti poterit ſeruitute ammodo? Dicitur quòd nõ. Idẽ in creditore cui erat obligata iſta domus. idẽ in eo qui habebat vſumfructum, nam amittit tunc ius ſuum. Fran. Accur.

e ¶ *Siqua ſint iura.* ſeruitutum. M.

f ¶ *Debita.* quia dominus domus ruinoſæ debebat recipere ſeruitutem à domo non ruinoſa.

g ¶ *Satisfdare.* & non fecerunt.

h ¶ *Deneganda erit.* ſi tamen aliquid poſſit eis imputari, vt diximus ℨ. eo. is qui.

i ¶ *Miſſus eſt.* ex ſecundo decreto.

k ¶ *Satisfdedit.* hîc dic vt not. ℨ. eo. hoc amplius. §. pen. & §. fi.

l ¶ *Fructuario.* non tamen eodem modo, quia pignus ipſo iure: ſed vſusfru. per exceptio. vt ℨ. de noxa. l. ſi noxale. in princi.

¶ *Si de vectigalibus.*]CASVS. Aliquis cõduxit domum vectigalẽ ab aliquo municipio. hæc domus minabatur ruinam Titio, vnde Titius petebat ſibi caueri à conductore, conductor non cauit, & ſic Titius miſſus eſt in poſſ. ex primo decreto, tandẽ poſteà miſſus eſt ex ſecundo: quæritur quid conſequitur per iſtud ſecundum decretũ? Et dicitur, quòd nõ cõſequitur dominiũ, quia nec cõductor, qui nõ cauit, habebat, ſed cõſequitur iſtud ius quod habebat cõductor. Secũdò dicit, pone, quòd Titius qui timebat ruinam, iuit ad municipiũ cuius erat dominus, & petiit ſibi caueri, & municipiũ noluit cauere, & ſic Titius miſſus eſt in poſſeſ. & ex ſecundo decreto. Quid cõſequitur per ſecundum decretũ? & certè conſequitur dominium per vſucapio. nam incipiet iſte Titius præſcribere. Fran. Accur.

¶ *Si de vectigalibus.*]Ne primum reſponſum contradicat ſecundo, dic caſum, Si de vectigalibus ædibus cõductis ab aliquo municipio, nec cauet cõductor de damno infecto, ius ſolum qđ habet cõductor, habebit miſſus. Si verò municipes qui locauerint, non caueant, vſucapitur, vt ſubiicit. & q̃ hoc ſupra e. l. hoc amplius. §. Celſus. & l. is qui. Vel ſecundum M. principium loquitur cùm cõduxit à fiſco: finis cùm

Ex cauſſa damni infecti & contra non latitantem proceditur ad ſecundum decretum ſaluo iure reſtitutionis in integrum. Barto.

11 ¶ Si fortẽ † dominus reipublicæ cauſſa abeſt, aut ex alia iuſta cauſſa, aut in ea ſit ætate, cui ſubueniri ſolet, probandum eſt, non debere prætorem feſtinare ad decernendum vt iubeat poſſidere a. Sed & ſi decreuerit, nemo dubitat, in integrum reſtitutionem indulturum b.

10

Per ſecundum decretum prior poſſeſſor de poſſeſſione eijcitur. Paul.

¶ Vbi autem quis poſſidere iuſſus eſt c, dominus deiiciẽdus erit de 29 poſſeſſione d.

Habentibus ius infra dominium, & cauere negligentibus ſine iuſta cauſſa, denegatur eius iuris perſecutio. Pau. de Caſt.

12 ¶ Si qua ſiut iura e d ebita f ijs, qui potuerunt de damno infecto ſatisdare g, deneganda erit h eorum perſecutio aduerſus eũ, qui in poſſeſſionem miſſus i eſt. & ita Labeo probat. Item quæritur in pignoratitio creditore, an pignoris perſecutio denegetur aduerſus eum, qui iuſſus ſit poſſidere? Et magis eſt, vt ſi neque debitor repromiſit, neque creditor ſatisfdedit k, pignoris perſecutio denegetur: quod & in fructuario l rectè Celſus ſcribit.

20

Contumacia eius, qui fundum uectigalem habet, non præiudicat domino quo ad ſecundũ decretum: ſed ipſum domini contumacia requiritur. hoc dicit Bar. Vel dic plenius. Si fiat miſſio contra illum, qui habet utile dominium, uel quaſi, id tantum transfertur per ſecundũ decretum: non autem transfertur directum dominium uel quaſi: quod bene transfertur, ſi ſecundum decretum interponeretur contra ipſum habentem directum dominiũ uel quaſi hoc dicit. Imol.

13 ¶ Si † de m vectigalibus 30 n nõ caueatur o, mittendum in poſſeſſionem dicemus, nec iubendum p poſſidere. Nec enim dominium capere quis 31 poſſidendo poteſt: ſed decernendum q eſt à prætore 32, vt eodem iure ſit 33 quo foret is, qui non cauerat. poſt quod decretum vectigali r actione vti poterit. Sed in vectigali prædio, ſi municipes s non cauerint, dicendum eſt, dominium per longum t tempus acquiri.

30

Si poſt petitam cautionem ante decretum interpoſitum propter ſubterfugia non cauentis, interim damna cõtigerint, ceſſat miſſio ex hoc edicto: ſed contra non cauentẽ cõpetit officium iudicis, ut de damno præterito & futuro cauere cogatur, uel ad hoc teneri per iudicem pronuntietur. Bar.

14 ¶ Eleganter quæritur, ſi dũ prætor de danda ſtipulatione deliberat, damnum contigerit, an hoc 34 farciri poſſit u? Et miſſio quidẽ ceſſabit x, prætor tamẽ decernere debet, quicquid damni contigerit y, vt de eo quoque caueatur z; aut a de ſacroſan. eccle. l. ſi. Item in eo quod dicit prædium vectigale poſſe vſucapi, eſt contrà ℨ. de publicia. l. cùm ſpõſus. §. in vectigalibus. Sed dic hîc eſſe ſpeciale, vt vectigalia prædia poſſint vſucapi quando pro damno infecto non cauetur, ſicut & illud vt etiam ſciens rem alienã præſcribat, vt dixi ℨ. eodem, prætoris. & de noxali. l. generaliter. Vel dic vectigalia prædia non poſſe præſcribi à conductore: quia non omnino pro ſuo poſſidet, vt ibi, ſed ab alio ſic, vt hîc. vel illud verbum ibi poſitum, non poſſunt vſucapi, non refertur ad vectigalia, vel ſolue aliter vt ibi notaui. Vltimò quæro, an idem quod in vectigalibus ſit in feudatariis libellariis, & precariis? quod ſatis dici poteſt.

40

¶ *Eleganter.*]CASVS. Cùm tu haberes domum ruinoſam, iui ad iudicẽ & petij vt cogeret te mihi cauere, & cũ iudex deliberaret, eſſet cauẽdũ mihi an nõ, cecidit dom', & dedit mihi damnũ. dicitur q̃ iudex debet facere mihi cauere èt de dãno præterito. vel ſi ſibi videbitur, dabit mihi act. ex ſtipu. ac ſi interceſſiſſet. Fran. Accur.

v ¶ *Poſſit.* id eſt debeat.

x ¶ *Ceſſabit.* tribus modis expone. Primò ceſſabit, niſi iuſta cauſſa in eruenerit. vt quia impeditus, vt ℨ. e. l. hoc amplius. & l. prætor. §. fi. & l. ſeq. Sed nonne hęc eſt iuſta cauſſa, quia iã inſtãter erat corã prætore: & ſic nõ erat negligens? Reſpõ. pòt eſſe q̃ nimiũ fuerat negligẽs in veniendo corã prætore, vt ℨ. ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis tũ cùm poſſet. & hoc caſu hîc loquitur. Secundò miſſio ceſſabit. ſ. meo cõſilio ſecundũ H. quia melius eſt q̃ habeat reſarcionẽ damni, cùm non fuerit negligens, & iã erat corã prætore. aliud ſi tantũ primũ interueniſſet, quia non fuit negligens: non tamen venit coram prætore, tunc enim haberet locũ quod dicitur ℨ. eod. l. quod fortè tunc. Tertiò miſſio ceſſabit, quia res interiit, & ſic non poteſt habere locũ miſſio in ædes, ſtet tamen in rudera, & ſolum, vt ſequitur. & ℨ. eo. hoc amplius. Item quod dicit ceſſare miſſionem, eſt contrà ℨ. eo. §. ſi iam. ſed ibi ruit poſt decretum, hîc antè, vt plenè not. ℨ. eo. hoc amplius. in prin. c. vel hîc ideo ceſſat, quia poteſt agi ac ſi eſſet cautio interpoſita.

50

y ¶ *Contigerit.* interim.

z ¶ *Caueatur.* ſic etiam de præterito.

a ¶ *Aut.* pro &, vt ℨ. e. hoc amplius. in prin. ſic C. de verbo. ſig. l. pe. &

n ¶ *Vectigalibus.* ſunt vectigalia prædia quæ cõducit quis à fiſco in perpetuum. id eſt, quãdiu ſoluatur penſio, vt ℨ. ſi ager vectigalis. l. j.

Vectigalia prædia quæ dicantur.

o ¶ *Non caueatur.* à conductore municipij ſecundùm primum caſum. vel dic ædibus, à fiſco cõductis ſecundùm alium.

P ¶ *Nec iubendum.* ex ſecundo decreto, vt habeat miſſus dominiũ, cùm nec ille, qui non cauet, habeat, ſecundùm primum, vel fauore fiſci, non ſolùm ratione prædicta, ſecũdum alium, vt inſtit. de vſufca. §. res fiſci. Accurſius.

Vide in hũc §. Alcat. d. ſpun. lib. iij. cap. x.

30 Flo. vectigalibus additus.

31 Flor. deeſt. quis.

32 Flo. deeſt. à prætore.

33 Flor. iure eſſet.

q ¶ *Sed decernendum.* per ſecundum decretum.

r ¶ *Vectigali.* ſ. vtili in rem, vt ℨ. ſi ager vect. l. j. & ij.

s ¶ *Municipes.* poſtulata ab eis cautione. Azo. ſecundùm vtrumque caſum.

t ¶ *Per longum tempus.* ſcilicet decem annis, & ſtrictè accipe municipium, pro caſtro, vel villa. Secus ſi ciuitatis a eſſet prædium, ſcilicet quoſdam, quia opus eſſet præſcrip. centum an. vt C. de ſacroſan. eccle. l. fin. Sed fiſci. xx. ann. vt ℨ. de diuer. & temp. præſcrip. l. in omnibus. & plenè dixi in d. l. C.

34 Flo. deeſt, hoc.

a Innoc. & Alex. hîc reputãt iſtam gloſſ. ſing. ad hoc q̃ priuilegium conceſſum ciuitati circa ſcriptionẽ in quatuor caſibus poſitis in l. fin. C. de ſacroſan. eccleſ. non habet locũ in caſtro vel villa. Bolog. Adde Bal. in c. j. col. viij. in tit. de cap. qui cu vẽdi. in vſi. fru. & in addi. ad Spe. in tit. de reſti. in intr. verſ. caſtrũ, & villa. Ioã. And. in c. ſi ciuitas. de ſent. excom. lib. vj. in no. uel & Bar. in l. ſed & rehoc. §. fi. col. ij. verſi. neta ex iſta gl. de excu. tu.

Universidad de Deusto Biblioteca

s.e.l.§.non autem.vel dicas propriè:& erit in sua potestate, quod ve lit facere,vt patet ex ordine literæ.

a ¶ *Actionem.*in factum M.vel interdictum,vt tollat rudera,vt ff.eo. prætor.in fi.& l.seq.in princi.& §.j.vel dic,pro damno etiam sine stipul.agi quasi tacitè intellecto, vt ff.de adopt. his verbis. & C. de rei vxo. acti. §. j. & ff. de fid.tu.l.cùm ostédim^a. §. fi. & infrà ad municip. l. ij. Sed nunquid præcisè cogatur cauere^a vel damnum restituere etiã si velit ædibus cauere, quæ damnum tecerunt? Respon. sic. nec obst.ff.eo.hoc amplius. in princip. vt ibi distinxi.

a Alex in l.j. qui satisfd. cogau. mouet hanc q. & concludit sicut ista gl. quam tamẽ non allegat contra P.de Cast. ibi & in l. iubere. supra de iurisd. om.iudi.

¶ *Si pupillus.*] CASVS. Pupillus non habẽs tutorem , habebat domum ruinosam , & timebam ne caderet supra meam , peto mihi cauerì. dicitur quòd sum mittendus in possess. quasi non defendatur. Franciscus.

35 Flo.eamq;. & 3 Manuscr. pignora.

b ¶ *Missio.* fit ergo cùm non legitimè defenditur , vt hic : & j. qui ex cau. in possess. ea.hæc autem. & ff. ex quibus caus. ma. item ait prætor. §. hoc autem.Sed contrà, suprà de euict. si dictum. §. fi.vbi etiam sine tutore ei legitimè nuntiatur , sed illud est eius fauore.vt ibi no. Item argum.cõtrà. ff. de diuer. & temp. præ. l. fi seruus. Sed non multum ad rem.item accipe de missione ex primo, vel etiam secundo decreto,vtff.eadem l.§.fi fortè.

37 Flo. deest, in possessionẽ.

¶ *Si quis dãni.*] CASVS. Si aliquis est missus in possessionem domus ruinosæ,an debeat fulcire, & reficere, & si non fecerit teneatur,quæritur.& dicitur quòd non tenetur , & reddit rationem. Secundò dicit , pone,quòd postquàm missus est aliquis in poss. ex primo decreto , velit dominus offerre , & vult quod ille recedat de pos. quæritur an possit? Et dicitur quòd sic, dunta-

38 Flo. contigit.

men caueat non tantùm de damno futuro,sed etiam de præterito,& etiã caueat de expensis si quas fecit iste missus. *Illud quæritur.*Nũc dicit à quo tempore retro computatur damnũ,vt sic de eo caueatur. & certè quandoque à tempore,quo missus fuit:quãdoque à tempore, quo iussus fuit mitti.Vltimò dicit,si aliquis est missus in possess.ex secundo decreto,ammodò dominus volens cauere,& recuperare pos. non auditur,nisi esset dominus minor,vel alia iusta causa. hoc dicit vsque ad §.fi iam.Franc.Accur.

39 Flor. & Manuscript. promittendũ.

c ¶ *Culpam.*etiam in omittendo.

d ¶ *Accepit.*ex conuentione,vt suprà de pigno. actio. si seruus. non dico ex authoritate iudicis,tũc enim de solo dolo,& lata culpa tenetur,vt infrà de bon.author.iud.possid.l.prætor.§. his verbis. & §. est præterea. Accursius.

40 Aliàs,dãna insecta.

e ¶ *Si non fecerit.*aliàs cauerit,aliàs præcauerit,aliàs fulserit,& aliàs refecerit.Sed quid si ille,qui missus est in possessionẽ, deposuerit domũ sine iussu iudicis,quæ parua mora ruitura erat,an teneatur? Resp. non,vt j.quod vi aut clam,si alius.§.est & alia.& ff.ad l.Aqui.fi quis fumo.§.j.cum prin.huius §.cum cõcor.ff.eo.hoc amplius.fi. & ff. eo. vsufru.hactenus.§.fi.sed ad fi.est contrà.ff.e.§.fi quis metu.Sol.ibi in modica impensa.vel non imputatur si non reficit,f.culpa,vt hîc , sed si dolo,sic,vt ibi.Vel dic verius,ibi Cassius corrigit Labeonem.

si putat , quòd vtiliter actionem [a] daturus sit,decernat.

Contra pupillum non cauentem,etiam si tutorem nõ habet,ex caussa dãni infecti fit missio ex primo & secundo decreto.Paul.

15 ¶ Si pupillus tutorem non habeat , quo authore damni infecti promittat , quasi non defendatur, missio [b] in possessionem locum habebit.

Missus ex primo decreto,nõ tenetur rẽ reficere,licet habeat pignus prætorium: secus in habente pignus conuentionale.Paul. de Cast.

16 ¶ Si quis damni infecti in possessionem missus sit , fulcire eum & reficere insulã debere sunt qui putẽt,cúmque [35] culpã [c] præstare:ex emplo eius,q pignori[36] accepit [d]: sed alio iure vtimur.Cùm enim ob hoc tantùm missus sit , vt vice cautionis in possessione sit,nihil ei imputari, si non refecerit [e].

Si damnum contingat post missionem factã ex primo decreto,non cogitur missus dimittere tenutam,nisi etiã de tali damno caueatur, & etiã de expensis factis in refectione.& dicitur damnum euenisse post missionẽ ut debeat emendari etiam si euenit post iussum de mittendo,& ante realẽ missionem,dummodò in illa non fuerit negligens.Paul.de Cast.

17 ¶ Item videamus, si cautio ei offeratur [f] , posteà quàm missus [g] est in possessionem [37],an non priùs decedere debeat,quàm si ei caueatur etiam de eo damno,quod contigerit [38] posteà,quàm missus est in possessionem.quod quidẽ magis [h] probatur. Repetita [i] igitur die repromittendũ [39] erit. Hoc amplius, de impensis quoque,si quas [k] fecerit,erit ei cauendum.

18 ¶ Illud quæritur [l] , ex quo tempore damni [40] ratio habeatur [m], vtrum ex quo in possessionem ventum est,an verò ex quo prætor decreuit,vt eatur in possessionem? Labeo,ex quo decretum est:Sabinus , ex quo ventũ est in possessionẽ.Ego puto , caussa cognita , modò hanc, modò illam sententiã probandam. Plerunque enim subuenitur etiam ei,qui missus [n] in possessionẽ , aliqua ex caussa aut non venit [o] , aut tardiùs venit in possessionem [p] .

Post missionẽ ex secundo decreto nõ est locus cautioni , nisi mediante restitutione in integrum ex caussa absentiæ uel ætatis. Paul.

¶ Posteà autẽ,quàm quis possidere iure dominij [q] à prætore iussus est, nequaquam locus erit cautionis oblationi [r] .& ita Labeo. Cæterùm nullus,inquit,finis rei inuenietur [s] , & hoc est verisimum: sepositò [t] eo,quòd quibusdam vel ætate, vel qua alia iusta caussa subuenitur [†].

Si post iussum de mittendo in possessionem ex primo decreto , & ante realem missionem ruat:potest fieri missio in ipsam ruinam. nec tenetur missus dimittere , nisi sibi emendetur damnum præteritum , & etiam caueatur de futuro,& refundantur expensæ factæ in refectione.pro quibus etiam competit actio in factum,dummodo sint rationabiles, siue sint factæ per eum , siue per alium eius nomine. Paul. de Cast.

19 ¶ Si iã ruerint [41] ædes,an in possessionẽ ruinæ vel areæ mittendus sit nihilominus is , cui cautum non est,videamus. Et magis est: vt mitti debeat.& ita Labeo. Sed adiicit [u] , Si posteà quàm decreuerit [x] ptor eum in possessionem mittendum , tunc ædes deciderint [y] . Et puto Labeonis sententiam veram. Proin de & si refecerit [42] aliquid,erit probandum , non priùs eum discessurum,quã si ei farciatur [z],& de prætio [43] [a] caueatur. Potest autẽ & in factũ [b] actione recuperare [44] hoc, quod impendit :sed non amplius , quàm quod boni viri arbitratu

i ¶ *Repetita.*i.referenda erit cautio ad tempus præteritũ,quo cauerì debuit. i. ad eam diẽ, qua nondũ fuerat dãnum datũ , & sic ea cautio de omni futuro damno peti potuit. sic ff. de itine. actúque priua.l.j.§.fi quis propter.& §.prætereà.

k ¶ *Si quas necessarias.*non tñ ei incumbebat necessitas faciẽdi,vt ff.ead. l. §. fiquis damni.

l ¶ *Illud quæritur.*Hîc distingue,vt plenè dixi ff.eod.hoc amplius. in princ.

m ¶ *Habeatur.* cùm modo cauere velit. vt ff.proxi. §.

n ¶ *Missus.*i.mitti iussus. & plerunque in hoc tit.sic ponitur.

o ¶ *Venit.* quia iã dãnum datum erat.

p ¶ *Possessionem.* aut fortè veniens non fuit admissus.

q ¶ *Dominij.* quod fit cùm quis mittitur ex secundo decreto.

r ¶ *Oblationi.* secus si quis impetrauerit, vt possideat pignus iure dominij,vt C. de iure do.impe.l. fi. §. fi autẽ in tempore.

s ¶ *Finis rei inuenietur.* imò inueniret si semel præstaretur. sed hoc non ita intelligitur,vt prima facie sonat:sed ita,i.cautionis offerendæ.q.d. si nõ finitur modo ius offerẽdæ cautionis,ergo per omnia tempora poterit offerri , quod esset absurdum, nã quæ ratio est in hoc tempore,cadẽ & in sequentibus.Azo. & est sic C. de transac. fratris. Itẽ est hic arg.pro sententia B.ff.q ius offerendi tẽpore tollatur. sic C. de præscrip.xxx.ann.l. cũ notissimi.§.eodem.

† Potest agnate remem ad l. §. quia in ff. eodem. hãc loc. titul.glo. ff. in l. damnũ. non solum §. pen. vers. aut. & per Bal. authenticã qui. col. repen. C. bo. author. iud.possi.

41 Fl. ruerit

42 refecerit.

43 Fl. prætio.

44 Flor. recuperare.

t ¶ *Seposito.*q.d.seorsum posito,& separato,seu segregato ab eo, qđ antè dixerat,vt ff,eo.§.fi fortè.

¶ *Si iam ruerint.*] CASVS. Cùm non caueres mihi de dãno infecto, iudex decreuit me mitti in poss.& cùm irem ad intrandum in poss. antequam intrarẽ,domus tua cecidit supra meã.an in poss.istius ruinæ suæ areæ intrabo?& dicitur quòd sic.Sed pone q ego feci expensas in ista area reficiẽdo eã,& ille dominus vult cauere,& vult quòd recedã de possessione,auditur,dũ tamẽ mihi caueat de expensis,quas feci,& de damno quod habeo ex illa ruina possem etiã agere act. in factum ad recuperandas expensas, quas boni viri arbitratu feci̇ssem. Idem est,& si alius meo iussu,vel rogatu expensas istas feciſſet, & ei essem condemnatus ad reddendum, vel sponte soluerẽ,nam istas expensas consequar vel ope exceptionis,vel act.prædicta. Fran. Accur.

u ¶ *Adiicit.*f.ita mittendum.

x ¶ *Decreuerit.*antequam esset in possessione.

y ¶ *Deciderint.*aliàs non.nisi ille fuerit temporis angustia,vel alia iusta caussa impeditus stipulari,vt plenè dixi ff.ca.l.§.elegãter.& l.hoc amplius.in prin.

z ¶ *Sarciatur.*impensa.

a ¶ *De pretio.*i.damno rei suæ.

b ¶ *In factum.*actione ex edicto,quod est ff.de bo.autho.iud.possi.l prætor..

prætor nõ solùm iudicis officio.Sed quarenõ actione negotio.gesto. Respõ.quia potius suo nomine facit respiciẽdo qđ pôt cõtingere,vt ex secundo decreto iubeatur possidere : & ita fiat dominus.vnde nõ aget neg.gest.vt ff.de bo.author.iudi.possi.l.prætor.§.his verbis.

Iussus à rogatu differt.

a ¶ *Iussu.* differt iussus à rogatu,vt C.quod cum eo,etiam.& ff.quod iussu. l. j. §. sed ego quæro.& ibi notaui.

b ¶ *Condemnatus.* nec aliquid adhuc solui, & subaudi maximè cõdemnatus. nam idem si non fuit condemnatus,vt ff. de hære. ven. l.ij.§.fin.

c ¶ *Aut dederim.*non condemnatus ei , qui iussu meo refecit. Sed quid si dedi ei,qui non refecit,& etiã sine dolo?fortè non ago:quia indebitum solui , vt ff. de pet. hære. si possessor.§.bonæ fidei.

† Ioan de Imo. & Alex. hic in apostil. ad Bart. illum text. exclamãt sĩ. ad hoc quòd sicut possessio retinetur solo animo : ita & sola de tentatione. aduertendũ est tamen vt hic in nouis interpre.Bo. Tu adde Imo. in c.cũ olim.extrà de priui.Gemi. in c. possifices.vj.q.j. & Panor. in c. cùm ad sedẽ & quod ibi notaui in apostil. ad ipsum in versi. dicendũ est, q̃ sic,nu. 21. extrà de restispo.

¶ *Si quis metu.*] CASVS. cùm essem missus in possessionẽ domus ruinosæ , eo quia mihi non cauebatur, timore ruinę,ne caderet supra me recessi, nunquid amitto ius meum? Labeo distinxit, an possium eã reficere,& nõ feci, & tũc amitto ius meum , an nõ, & tũc non amitto. Cassius autẽ corrigit Labeonem dicẽs, q̃ si recessi de possessione timore ruinæ nõ animo deserendi pos.non amittã possessionem, siue ius meum , quod semper præsumitur.

45 Flo. decesserit possessione.

¶ *Eum tamen.*] Cùm haberes domũ ruinosam, & nõ caueres de damno infecto , iudex decreuit me intrare in possessionem , & ego negligens nõ intraui, & ruit domus.dicitur q̃ posteà intrare non possum.secus autem si non fui negligens.

46 Fl. maluit.

47 Flo. deest, eum.

48 Flo. ædificia ruerint.

49 Fl. neglexit.

50 Fl. ruerit

¶ *Si quis ex.*] Cũ nolles cauere de damno infecto,iudex iussit me intrare in poss. domus ruinosæ. & cùm vellẽ intrare,tu dũs me nõ admisisti.Dicitur q̃ habeo act.ſ factũ.in qua re niet omne id qđ veniret si cauisses.antè ergo nõ agã hac actio.Secũdò dicit,si antequã dãnũ det,tu cauisti mihi,vel dimisisti me intrare, nõ puniris ex ꝓhibitione,quã fecisti mihi.& h.d.hic §.cũ l.fe.Fr.Ac.

d ¶ *Si quis.* ſ. missus in possessionem ruinosarum ædium ex primo decreto,quia sibi non cauebatur.Azo.

e ¶ *Discesserit.* i. recesserit.

f ¶ *Prætoris beneficium.*quod habebat ex prima missione.

g ¶ *Beneficium.* cogitur ergo reficere. & sic est contrà. ff. ead. l.§.fi quis damni.Sol.vt ibi.

h ¶ *Cassius.* corrigens Labeonem.

i ¶ *Animo.* quod in dubio semper præsumitur , vt instit.de re.diui. §.fina.& ff.ad l.Rhod.de iact.l.qui leuandæ.Sed arg.contrà ff. de fur. l.falsus.§.fi iactum.

k ¶ *Missus.* i.mitti iussus ex primo decreto.

l ¶ *Beneficium.* quod habet ex missione prætoris , vt intret in poss. vnde à capite,vel hîc de superiori casu oportet eum petere caueri.

m ¶ *Si dum venit.*non præcedente negligentia : quia tunc non amittit,vt & ff.eo.cùm postulassem.in prin.& ff.ea.l. §. illud quæritur.

n ¶ *Missus.*i.mitti iussus ex primo decreto.

o ¶ *Fuisset.*i.interessẽt,vt & ff.eod. l.dies.§.in eum.& ff.ne vis fiat ei. l.fin.§.prætor.

p ¶ *Extenditur enim actio.* prædicta in factum.i. eius condemnatio, siue effectus eius,vel exercitiũ. ipsa enim nascitur ex ipsa prohibitione: sicut est in actione iniuriarum , vt instit.de iniur.§. pœna.sicut & aliàs.& ff.de euic.l.ij.& suprà,ad l.Aquil.in lege. sic extẽditur infamia,vt ff. de his qui not.infa.l.Athletas.§.Pompo. Sed argu.contrà ff.de actio.emp.si sterilis.§.cùm per venditorem. aliàs incipit l.cùm per venditorem.& ff.e.l.damni.§.fi is. ADDITIO. Dic secundũ Bart.post.Dy.quòd in illis nõ extenditur actio,nec obligatio:præterea ibi est extensio circa rem quæ prohibetur,hîc circa tempus.

q A *Nequàm.*expositio superioris §.Azo.

r ¶ *Impunitum.*ratione effectus,vel subaudi perpetuò.ſi tamẽ &c.si mora sola non inducit hanc obligationem,ſ. quantum ad effectum , sed dãnum posteà contingens.

s ¶ *Si tamen.* subaudi maximè , quia idẽ est, & si nullum istorum interueniat,vt ff.l.proxi.§.fi.

Siquis.] CASVS. Cùm haberes domum ruinosam,& non cauebas de damno infecto : iudex iussit me intrare possess.cùm intrare vellem , seruus tuus me prohibuit , & sic non intraui. certè habeo actio.in factum noxalẽ,per quam consequar , vel emendari mihi omne dãnũ, perinde,ac si cauissẽs, vel loco damni dare seruũ pro noxa.Secundò dicit,pone,quòd procurator tuus prohibuit, certè datur mihi actio in factum contra procuratorẽ. Idẽ si actor municipij,vel tutor pupilli me prohibuit.Vltimò dicit , hæc actio in factũ est perpetua , & datur hæredi & in hæredem.

48. Manuscrip.

1 Manuscrip. repromisit.

¶ *Iudex.*] Cùm haberes domum ruinosam, caudi mihi de dãno infec. tandẽ posteà alienasti domũ,& cecidit supra meam,quæritur an tenearis mihi ex stipulatione prædictã? Et dicitur q̃ sic. Fran.

1 Flor. eo nomine.

2 Flo Manuscrip. Quid deinde ſi.

3 Fl sed & in.

4 Flo. deest,

t ¶ *Si quis missum.* i. mitti iussum.

5 Fl. interuenisset.

v ¶ *Cùm esset.* hoc refertur ad suppositum per dictionẽ siquis. & intellige de seruo tũ, nõ de filio:qa in eo nõ habet locũ noxalis, vt insti.de noxa.act.§. fi.

5 Manuscrip. in perpetuũ.

7 Fl. cæteróſque.

x ¶ *In ipsum.*ſ.procuratorem. Sed certè dominus videtur teneri , vt j.l.proxi.§.fi mandato.& ff.de vi & vi arma.l.j.§.deiecisſe .& §.quoties.quæ sunt cõtrà.Sol.hîc erat generalis,vel ad alia : ibi specialiter cõstitutus ad deiiciendũ. vel dic etiã quòd hic erat ad hoc specialiter cõstitutus,& non negatur dari in dominum: & sic in vtrunq;. vel hic erat procurator: id est procurans nullum habens mandatum , & sic ipse solus tenetur. Vel hîc dicit procuratorem teneri directò , ibi dominum vtiliter.& ad hoc ff.quod quisque iur.l.iij. §. fi procurator. & ff.si quis ius dic.non obtem.l.j.§.fi procurator.

y ¶ *Dandam.*ſ.in procuratorem.

z ¶ *Dicendum.*vt arg.ff.de tribut.l.iij.§.j.& de pecu.l.summa.§.fi dolo.& de regulis iuris.l.neque.& C.vnde vi. l. meminerint. & suprà, de dolo,sed & ex dolo. sed & ipse pupillus doli capax tenetur consentiens prohibitioni,vt infrà , ne vis fiat ei.l.j.§.hoc edicto. quæ est contrà. Accur.

a ¶ *Perpetuò.*speciale in hoc casu: & in alio quando caussa legatorũ mitti iussus nõ admittitur,sed aliàs regulariter contra prohibentem est annalis:vt hic,& ff.ne vis fiat ei.l.j.§.fi.& est ratio,vt ibi. Accur.

b ¶ *In hæredem.*licet ex delicto, secundum R. nam succedit loco actionis quæ ex cautione daretur si interuenisset,quæ in hæredẽ daretur.arg.ff.si quis cautio.si eum.§.fi.aliàs nõ datur in hæredẽ actio ex delicto,nisi quatenus ad eum peruenit,vt ff.ne vis fiat ei.l.j.§.fin.& ff. de eo per quem factum est.l.j.§.fi.& de alie.iud.l.non solùm.§. fi. & l.seq.& seq.Vel dic hic teneri hæredem de eo , quod ad eum peruenit:peruenit autem ad eum hoc,quod non satisfederit , vel non admiserit in possessionem;quod faciẽdo.i.satisfãdo, euitat actionem, vt ff.ne vis fiat ei.l.j.§.fi.& §.j.& ff.l.proxi. Accursius.

c ¶ *Cæteróſque.*successores etiam in rem tantùm.vt infrà eod.fluminum.§.adiicitur. Accur.

d ¶ *Cæteris.*etiam successoribus in rem,vt d.§.adiicitur. Accur.

¶ *Damno infecto.* infectum erat, scilicet dānum tunc, cùm cautio fuit interposita, sed nūc cùm agitur factū est damnū, quia posteà domus cecidit, & nunc agitur ex stipul. & iudex cognoscit. Accur.

b ¶ *Alienato*, vel lite pendente, vel ante, quia actione in rem non tenetur huius, sed personali in factū, quæ rē non comitatur, vt C. de hære. instit. quoties. & C. de acti. & obli. cum. Azo. & ɜ. ad Treb. l. j. §. si hæres. Accursius.

c ¶ *Aestimare.* cōtra alienantem. Item contra eum, in quem est alienatum, si tamē pignus fuerit ei cōstitutum permissionem in possessionem, imò & si non sit constitutum, vt ɜ. eodem, fluminum. §. adijcitur. vel dic vt ibi. sic ecōtrà æstimatur, p eo qui fuit stipulatus, & p eo, qui eius loco successit etiam in rem, vt d. §. adiicitur. sic etiā est in superiori & seq. interdicto, vt suprà, tit. j. l. fi. & ʒ. tit. j. is cum quo. videtur tamen contrà. j. l. proxi. §. emptor. & §. sed si venditor. & §. si is qui. ibi, nō augeri &c. sed non est si bene intelligatur, vt ibi dicemus. Apparet ergo q̄ si fuerit missus in possessionem, aget hypothecaria, vt ɜ. de pig. act. l. non est mirum. si nō fuit missus, sed stipulatus, ex stipulatione agetur, vt d. §. adiicitur.

d ¶ *Ante iudicium.* verum post cautionē interpositā. item bene dicit ante. nam posteà validius spectat ad iudicis officium, quia etiam non petitum, sed prius bene petitum, vt ɜ. de ædil. edic. ædiles. §. item sciendum. Accur.

Si agitur ex cautione damni infecti post damnum datum, fit condemnatio de cauente, licet prædium quod damnum dedit, per ipsum alienatum fuerit. Pau.

2 ¶ Iudex, qui de damno infecto [a] cognoscit, etiam alienato [b] prædio ab eo, cum quo actum fuerit, damnum æstimare [c] solet omne quodcunque ante iudicium [d] contigerit. [8].

Etiam ei, qui ius habet in re, competit ius agendi ex stipulatione de damno infecto: quæ stipulatio non trahitur ad eum cæsum, de quo non est veristmiliter cogitatum. Bart.

XVIII. Paulus lib. xlviij. ad Edictum.

DAmni infecti stipulatio [e] cōpetit, non tantùm ei, cuius in bonis [f] res est, sed etiam [1] ei, cuius periculo [g] res est.

1 *Flo. etiam cuius.*

Quod quis perdit sua culpa, uel iure publico, in hac actione non uenit. Pau. Castrens.

¶ Sed quòd [h] opere [i] facto consecutus sit dominium [k] vsucapione [2] promissor, non teneri eum eo nomine [l] Pomponius ait, quia nec loci, nec operis vitio, sed publico [m] iure id [n] consecutus [o] sit.

2 *Flo. dominij capione.*

Ordinarium auxilium excludit extraordinarium: nisi esset plenius per extraordinarium consultum, quam per ordinarium. Bart.

1 ¶ Ei, cuius vsusfructus ædiū [p] est, de vitio earundem ædium [q] caueri non oportet, etsi alias [r] vicinas forte. Accursius.

l ¶ *Eo nomine.* id est quia vsucepit, & sic volebat hoc damnum, scilicet quod vsucapione est datum, venire in stipulationem damni infecti: quod non permittitur.

m ¶ *Publico.* puta vsucapione: quæ dicitur inducta de bono publico, ne dominia rerum sint in incerto, vt ʒ. de vsuca. l. j. & instī. de vsuca. circa prin. Item not. non cōmitti stipulationem in casum nō cogitatum, vt arg. ɜ. de condi. inde. si procurator. §. q̄ si indebitum. & ɜ. loca. quæro. §. inter locatorem. & ʒ. eo. l. damni infecti. in fin. Azo.

n ¶ *Id.* ſ. damnum.

o ¶ *Consecutus sit.* in hoc secundo dicto, quod valde obscurè dicit iurisconsultus talis casē habebat fallacia. Quidam tit. & bona fide possidebat domus meas: no mine illarum stip. fui de damno infecto prēscripti. completa didici domus esse meas. quæro à iurisconsulto, nunquid possim petere ex stipul. damni infecti? quidam præsumptuosus, qui ibi stabat, respōd. q̄ sic tali ratione, quia qui sic stipulabatur de dam. infe. stipulabatur de damno futuro. sed tempore interpositæ stipu. istud damnum erat futurū, ergo poterit ex ea stipulatione agere ad damnum q̄ habet p prætori. cui respon. iurisconsul. verbis breuibus ridendo, tamē dicendo: frater quando ipse stipulabatur, non stipulabatur nisi de dāno futuro, quod sibi contingeret vitio loci vel operis.

Proprietarius non petit sibi caueri à superficiario, nec econuersō cium habeāt actionem adinuicem ex contractu celebrato inter eos: nisi cautio damni infecti esset pinguior: quia in actione ex contractu non uenit nisi leuis culpa: & non reficere, caderet in leuissimam culpam, quæ uenit in stipulatione damni infecti, tunc enim bene posset peti. Paulus Castr.

¶ Ei, qui in conducto solo superficiem imposuit, dominus soli, quod vitio soli damnum futurum sit, cauere non debebit [3], nec soli domino superficiarius [c]: quia inuicē [d] ex conducto & locato actiones habent, in quas tamen actiones [e] cendo: frater quando ipse stipulabatur, non stipulabatur nisi de dāno futuro, quod sibi contingeret vitio loci vel operis.

p ¶ *Aedium.* vitiosarum.

q ¶ *Aedium.* totalium, sed de vitio soli sic: vt ʒ. e. l. inter fructuarium.

r ¶ *Et si alias.* quidā habēt, sed si alias vicinas habeat. & tūc subaudi caueri oportet & quod subiicit, q̄a &c. ratio est nō ꝑximi, sed superbent, & si alias, & tunc subaudi caueri non oportet. & quod subiicit, quia &c. est ratio vtriusq; dicti, & erit secūdū hoc secus in inglino.

ADDITIO. Dic secundum Paul. de Cast. quòd ista est melior lite ra, & melior sēnsus, qui contrariatur sēnsui præcedenti. nā etiam isto casu vendicat sibi locum ratio, quia potest reficere domum fructuariam, ne ruat supra aliam suam vicinam.

s ¶ *Quia reficiendi.* itaq; cùm ipse aduersus damnū sibi p̄cauere possit, ab alio sibi caueri frustrā desiderabit. R. & sic not. in subsidiū hanc cautionē interponi: vt & ʒ. ꝑxi. §. & §. emptor. ibi, q̄a actionē nō habet ex empto &c. & l. si ædibus. & dixi ʒ. e. qui bona. §. de illo. ar. ʒ. tit. j. in prouinciali §. planè. Itē qđ de refectione dicit, ad modicas expēfas quidam referūt, quas facere debet suo sumptu: secus in magnis: vt ar. ʒ. e. inter. & dixi ʒ. e. hoc amplius. §. fi. Alij dicāt ēt magnas ad fructuarium pertinere, vt ʒ. e. inter. in fi. sed repetit actione nego. gest. vt C. de vsufruc. l. eū. aliās si nō faciat, ſ, expensas quæ ad eū pertinēt [b], repellatur ab vsufructu. quasi non bene vtatur, vt ʒ. de vsufru. cum fructuarius. & l. seq. & sic semper cesset hæc cautio. Accursius.

t ¶ *Ergo.* à simili, cùm sibi similiter suo iure prospicere possit. R.

v ¶ *Aedium.* i. soli: licet pro opere sic, vt ʒ. eo. inter. Accursius.

x ¶ *Fructuarius habeat.* scilicet suas proprias. idem in illis quarum vsumfructum habet.

y ¶ *Cum fructuario.* quia eū suo iure cogere potest vt reficiat si vsum fru. amittere nolit. sed hæc ratio fallit in casu. ʒ. e. inter fructuarium.

z ¶ *Si vicinas.* sed pro conductis à me ædibus ruinam minātibus cauere non compellor. R. vt ʒ. eo. qui bona. §. de illo.

a ¶ *Aedes.* ſ. ipsius inquilini proprias, quibus conductæ ædes minantur ruinam.

b ¶ *Non debebit.* quod statim corrigitur secundum R. per literam seq. plus autem &c. ſ. sed tu dic aliter, vt ibi nota. Accur.

c ¶ *Superficiarius.* de vitio superficiei. Accursius.

d ¶ *Inuicem.* vt ʒ. proxi. §. Accursius.

e ¶ *Actiones.* ſ. locati, & similes.

b Sed ad quas expensas teneatur cōclude post Bar. in l. hactenus. ver. modica. iun. ſta gl. in ver bo accipere. supra de vsufru. & Specula. §. post in tit. de locā. §. postquām. verb. sed quæritur quòd ad magnas nō teneatur ad pueras autē arbitrio iudicis: vt plenius per eundem Bart. in l. Nelennius. co. 2. versi. q̄dam expensæ fiunt supra de ne. gest. & Bal. in auth. excipitur. in q. pen. C. de bo. quæ libe.

---

a ¶ *Vltra culpam.* latam & leuem: vt ʒ. de regu. iur. contractus. casum non nisi culpa præcesserit: vt ɜ. commo. si vt certo. §. sed interdū. Accur.

b ¶ *Pius autem.* imò non plus: quia cùm verum sit culpam venire in actio. loca. ergo & vitium veniet propter præcedentem culpam, scilicet quia non restituit vel nō reficit proprietarius solū, vel superficiarius opus, vt non possit ruere. hoc enim est generale, vt vbicūque de casu non tenetur quis, præcēdēte ibi dem culpa teneatur: vt ɜ. commo. si vt certo. §. sed interdū. quod ergo hic dicitur plus venire in stipu. intelligē non inspecta culpa præcedente. vel dic secundò causſa disputādi dictum: & ita dices non caueri: vt in princ. §. dicitur. quia culpa aliter coerceri potest: vt ʒ. eo. l. fluminum. §. prætereà. si furni. vel tertiò, si nulla culpa possit obiici eis, præstabitur cautio: & ita quod in fi. legitur, determinabit principiū. Azo. aliàs Accur.

c ¶ *Quod.* subaudi id. Accur.

¶ *Si is qui.*]

CASVS. Habebas domū iuxta meā: mea minabatur ruinam, cauī tibi de dāno infecto. posteà alias domos iuxta ruinosam emisti. nunquid si datur damnum in istis aliis tuis ædibus, teneor tibi ex stipula. prædicta, quæritur. & dicit Iulia. quòd videtur, quòd non tenear. & adducit simile: si duobus habentibus domum communem caui de damno infecto, teneor cuique pro parte, quam habet: & si vnus eorum emit partem alterius, vel vni adiudicetur tota, non propter hoc magis sum obligatus. Secundò loquitur Pompo. & approbat sententiam Iul. Tertiò dicit: cùm tu haberes domum iuxta meam, & mea esset ruinosa, cauī tibi de damno infecto, & tunc temporis paucas res habebas in domo, tandem posteà cœpisti habere plures res, vt quia emisti equum fortè vel libros: & postea cecidit domus mea supra tuam: & sic damnum est tibi datum in his rebus: an tenear ex stipu. pro damno dato in his rebus post cautionem acquisitis, quæritur. Dicitur quòd sic: licet tunc temporis quando stipulatus fuisti, hæ res non essent in domo. hoc dicit vsque ad §. emptor. Francisc. Accur.

d ¶ *Si is qui vnas.* aliàs vicinas: non eas, quarum nomine stipulatus fuerat. M.

e ¶ *Actum fuerit.* quod magis est M. Ioan. & R. vt patet ʒ. ibi, Pompo. relatam &c.

f ¶ *Ex his.* scilicet sociis.

g ¶ *Adiudicata.* scilicet domus. Accur.

h ¶ *Augeri.* Not hīc quòd præsens stipu. non trahitur ad futura. & sic est ar. quòd si promisi tibi fruct. istius arboris, & est incisa, vel vi ventorum deiecta, vel si rusticus promisit militi aquā frigidam in æstate, in mansione quam habebat dare per aliquot dies, & si arbor renascatur, quòd ego non teneor ad fructus nouellæ arboris: vel si domus comburatur, quòd ego non teneor si posteà ædificetur. vt ɜ. de nego. gest. nam & Seruius. §. si viuo. & de contrahen. emp. l. in lege. Item si procurator promittat de domino defendendo, quod teneatur ipsum defendere tantū in quæstionibus præsentibus, non quæ postea emerserint [a]: vt ɜ. de procu. l. non solum.

Stipulatio p̄ sens ad futura non trahitur.

a Cōtra hāc gl. est do. Dy. in l. iij. §. fin. & Bart. supr. de tute. & Barr. in l. omnīs. de ꝑcu. Car. in cle. j. q. v. de ꝑcu. Alex. in l. more. supra. de iurisd. omn. iu. & decī totæ. decisio. eccc.

i ¶ *Promissionis.* sibi factæ: trāsit tamen ad eum stipu. socij: vt ʒ. eod. in l. iij. §. fin. fluminum §. adiicitur. & ɜ. famil. erciſc. in iudicio. & dixi ɜ. eo. si q̄s missum. §. pe. & §. fi. vel fortè socius idēmque venditor tenebitur cedere actionem suā socio emptori. sed hoc videtur falsum: quia eam non habet, cū damnū post traditionē contingens in venditoris stipulatione nō cōtineatur: vt ʒ. proxi. §. in fi. Quid ergo si post venditionē ante traditionē damnū accidit? Respon. hoc casu cedet: vel qđ cōsequitur dabit, cùm omne commodū debeat ex tūc esse emptoris, vt ʒ. quod vi aut clā. l. is qui in publico. in princ. §. fi posteà. Itē no. hīc ar. ad quæstionem, qua quæritur de arbore diruta, quæ postea pullulauit. Item ad aliā qua quæritur: si aliquis concedat fundum alicui, vt ædificet domū, in quā recipiat eū cum quinque hominibus, & postea aliam fecit, si debeat cum recipere cū pluribus personis. & est hīc ar. quòd non. & pro hoc ɜ. de contrahen. emp. l. Rutilia. & l. in lege. & C. de serui. l. non modus. ɜ. de neg. gest. nam & Seruius. §. si viuo.

k ¶ *Pomponius.* solutio est primæ quæstionis.

1 ¶ *Si autem res.* mobiles, vel se mouentes. Azo.

m ¶ *Aliquas.* quidam Iudaicè intelligunt literam istam, dicentes quòd Pompo. probat sententiam Iulia. sed Paulus non: quare iste §. corrigit superiorem. Tu aliter dicas, quia si scena potest duci sine correctione, ducatur, arg. C. de ap. præcipimus. & in authen. de admi. §. fin. scilicet quòd hic §. loquatur in rebus mobilibus, illa in immobilibus. Vel dic, quòd si nō est mihi spes habendi rem, habet locum superior §. si autem est mihi spes, habet locum iste §. vt quia fuī stipulatus domum vicini, si Imperator venerit in Italiam, & post stipulationem interpositam exiterit condītio iam domo passa ruinā. arg. ɜ. fami. erciſcun. l. alienationes. cum l. pen. & C. communia de leg. l. fi.

n ¶ *Ex stipulatu.* vt argu. ɜ. de pig. l. cum tabernam. §. j. ar. contra. ɜ. de leg. ij. Tīcia. §. Caius. Sed quæ est ratio differentiæ inter mobiles & immobiles: sed certè hīc veniunt in ipso corpore rei pro qua est cautum. ibi exempla sunt.

1 *Flo. deest, etiā putamus.*

2 *Flo. dominij capione.*

3 *Flo. debent.*

4 *Fl fructuario.*

5 *Flo. deest actionem.*

6 *Flo. deest, etiā putamus.*

7 *Flo. relata Iuliani scriptura, dicit.*

8 *al. sententiā.*

9 *Florent. dominio.*

10 *Florent. peruerunt.*

11 *Flor. tunc.*

12 *Flor. deest, eius.*

13 *Flor. deest, &.*

xvij. incipi. fuit dubitatū in no. Sed potes saluare gl. vt iste ligantur dicta in cōtrarium procedere q̄n verba non reputant: vel quando sūt cōtraria fuit. præsentibus: vt p Dy. vbi supra.

o ¶ *Emptor.* Vendidisti mihi domum, & eius nomine promisisti mihi de dam. infe. post venditionem si domus ruinosa ceciderit, potero experiri de damno, quod mihi datum est post traditionem. si verò nō tradidisti & modo domo vendita mihi damnum datum sit: non proderit mihi mea stipulatio. sed si tu verè fuisti in negligentia, quia culpam mihi debes, teneberis ex empto. si verò in negligētia non fuisti, quia absuisti causſa reipub. & ideo stipu. non paruisti: id damnum reuoluitur ad me emptorem: cessat enim ex empto actio in hoc casu. Sed pone, quòd tu venditor stipulatus es, & damnum post traditionē datum: vis posteà agere aduersus vicinum de damno infe. dicit vicinus: frater, videamus de subtilitatibus iuris: stipulatio ista non communis: frater, videamus de subtilitatibus iuris: stipulatio ista non communis: frater, videamus de subtilitatibus iuris: stipulatio ista non communis

Universidad de Bibliotec

dum H.dici potest etiã cogi promittere emptori eo casu, cùm vẽditor non est in culpa pro vtroque tempore:quia fortè res est precario apud emptorẽ,per d.l.cùm emptor & pro hoc quia mercenariis caustis,& cuilibet cuius interest:vt ℨ.e.l.qui bona.§. qui dãni. & §.& non inquirẽtur.& §.qui totũ.& §.de illo.Itẽ pro hac facit superior litera,vbi solutur autẽ.

& dicas q ibi incipiat responsio dictæ quæstionis. illud autem constat,quòd simpliciter emptor stipulando de dãno post traditionem illam tantum videtur stipulari: vt in prin.huius §. & ℨ.eo.l. damni.§.cùm parietẽ. Acc.

a ¶ *Stipulatio.* emptoris.

b, ¶ *In id.*scilicet damnum.

c ¶ *Is stipulari.* aliàs is,scilicet venditor.M. aliàs idem stipu. scilicet damnum , id est damni æstimationem debet venditor stipulari.Accur.

d ¶ *Alia actione.* ex empto. M. si venditor negligens fuit in stipulando.

e ¶ *Damni.*ab emptore interposita.

f ¶ *Non deducitur.* si ergo non habet aliud auxilium , deducitur, & ita non respon.huic quæstioni propositæ secũdum Azo. sed dic vt modò notaui. Accursius.

g, ¶ *Venditor.* scilicet tantùm.

h, ¶ *Continebitur.* cessione facta.

i, ¶ *Quoniã si emptor.* si ergo non sit stipulatus emptor etiam secundum Aristo. non est iniquum, & transit stipulatio ad emptorem:vr dixi ℨ.e.si quis missum.§.fi.sed secundum Paulum qui fecit hanc legem,in nullo casu est iniquum: vt subiicit: nisi fortè &c.emptor tamen non veratur experiri ex stipulatione vẽditoris.Azo.Item no.quòd hæc iniquitas toleratur ℨ.de duo.reis, per totam titulum Accur.

k, ¶ *Nisi id fortè.* scilicet quod dictum est, damnum post traditionẽ eueniens in venditoris stipu.veniret:vt ℨ.proxi.§. sed si venditor &c. Accurs.

l ¶ *Venditoris.*scilicet post traditionem.R.cum ergo vẽditor & emptor stipulatus est tenebitur venditor emptori actione ex empto , in qua veniet,vt cedat actionẽ ex stipulatu:vt ℨ.de contrahen.empt.qđ sæpe.§.si res.sed non veniet in ea nisi damnum prioris temporis. sed si tantum venditor esset stipulatus,vtriusque temporis damnũ veniret.Item no.hîc secundum R.post domus venditionem ante traditionem aut alter,id est emptor vel vẽditor,aut vterq;, aut neuter à possessore domus ruinosæ stipulationẽ dãni infecti extorquet. vbi venditor tantum stipulatus est,rem emptori trader actionẽ quoq; natam ex stipulatione dãni infecti cedet:vt ℨ.de contra.emp.quod sæpe.§.j. & §.si res.per quam actionem emptor damnum ante traditionem rei posteaque contingens consequitur:vt ibi,sed si venditor &c.vbi verò emptor tantũ stipulatus est,de eo solo dãno,quod post traditionẽ contigerit cautum habebit:vt in prin.§.fine de eo tãtum, siue simpliciter sit stipulatus.secus si expressè pro vtroque , vt modò plenè dixi ibi,sed nihil &c.Si verò vterque stipulationem interposuit;stipulatio vẽditoris ad præcedens tempus,emptoris ad sequens tẽpus post traditionem porrigitur,vt ibi , quod esset iniquissimum &c. sed venditor cedet emptori pro primo tempore.vt modò dixi per l.ℨ. de contrah.emp.quod sæpe.§.si res.Si verò neuter stipulatur, emptor in dãno versatur nisi venditor stipulari potuit,& non fecit.nã huius culpæ nomine conuenitur:vt ibi,venditorem autẽ &c.& ℨ.de actio.emp.l. venditor.& facit ℨ.tit.j.post venditionem.Item no.ex hoc §.in subsidium hanc cautionem interponi.vt & ℨ.ea.l.§.j. plenè dixi. Accur.

Sabini.] CASVS. Cum ædificares domũ,cauisti mihi de dãno si quod contingeret intra annum.tandem intra annum cecidit domus supra parietẽ domus meæ:ita quòd totus est cõquassatus &.vitiosus factus.Dicitur q̃ si paries iste meus cadat ante annum , siue post annum,teneris ad omne meũ damnum.imò quod plus est, & antequam paries meus cadat,possum agere ex stipulatione ista ad damnũ meũ. Damnũ autẽ aliquando æstimabitur perinde,ac si paries iste cecidisset.qđ est si iste paries ita fit cõquassatus,vt nulla ratione prosit.certè tunc non minoris est lis æstimanda quàm si cecidisset. Fran. Accur.

Contumacia commissa in una re,non extẽditur ad aliam rem.Paul. de Cast.

6 ¶ Si vicinas ædes habeamus,& in uicem desideremus damni infecti caueri,nihil obstabit quò minus & ego in tuarum ædium possessionẽ mittar,& tu in mearum p.

Actio in factum quæ oritur ex prohibitione,datur etiam cõtra pupillum,si ipse prohibuit immissum: & erat doli capax. Itẽ *ex facto procuratoris habentis speciale mandatum datur contra dominum. item datur nõ solum si prohibuit missum ex primo decreto uenire in possessionem:sed etiam si missum ex secundo,licet illi succurratur etiã alio remedio scilicet per Publicianam:uel per interdictũ unde ui: ista tamen remedia cùm sint omnia rei persecutoria si actum fuit uno,& obtentum, non potest agi ex altero. Paul. de Cast.*

7 ¶ Si pupillus prohibuit iri in possessionẽ damni infecti nomine,placet in eum non iniustè competere hãc in factũ actionẽ. ¶ Si mãdatu meo alius prohibuerit, in me hæc actio competit. 8 ¶ Nõ solùm autem eum punit Prætor,qui in possessione esse t, sed etiã eum, qui possidere upassus nõ fuerit: cũ alioquin x si is, qui iussu Prætoris cœperat possidere y,& possidendo cit ℨ.ea.l.§.ei cuius.Accur.

¶ *Si pupillus.*] CASVS. Cum pupillus doli capax non caueret de dãno infecto:iudex iussit me intrare possess. cùm intrare vellem , pupillus prohibuit.certè tenetur mihi actio.in factũ ad interesse meum.

¶ *Si mandato.*]Cùm non caueri tibi de damno infecto , iudex iussit te intrare possess.& cùm intrare velles,mãdato meo quidã te prohibuit. dicitur q̃ ego teneor act. in factum ad interesse tuum. ¶ *Non solùm.*] Cùm haberem domum ruinosam,nolui cauere tibi de dãno infecto,& sic iudex iussit te intrare possessionẽ:cũ intrare velles,prohibui.teneor act.in factum.Secundò dicit,cùm velles intrare in possecũdo decreto prohibui,teneor. Tertiò dicit,cùm tu missus esses ex secũdo decreto.& vna die exires de possess.& cũ velles redire, nõ admisi te,vel te deieci de possess. teneor tibi non solũ act. in factum prædicta,sed etiã vtili interdicto vnde vi,quando te deieci:& publiciana:& si egeris contra me act.in factũ,aliis actio.agere nõ poteris: nam postquàm consecutus es interesse per act.in factũ,sufficit,& cõtentus esse debes.Prætor enim vult,vt damnum tibi emendetur : non vt lucrũ habeas inde. ¶ *Si procurator.*]Cùm tu haberes domũ ruinosam iuxta meam:procurator meus fuit à te stipulatus de dam. infect. dicitur quòd ex stipu.procuratoris acquiritur mihi actio.Franc.Acc.

q ¶ *In factum.* de qua habes.ℨ.eo.si finita.§.penu.& §.fi.& l.seq.vsq; ad §.fi & intellige de pupillo doli capace,non alio:vt ℨ.de regu. iur. pupillum.& ℨ.ne vis fiat ei.l.j.§. hoc edicto. vt ℨ. de rei ven.l.quod infans. Accur.

r ¶ *In me.*& in illum similiter:vt ℨ.quod quisque iur.l.iij.§.j.& ℨ. de vi & vi ar.l.j.§.deiecisse.& §. quoties.& C.de acc.l.nõ ideo. & ℨ.eo. si quis missum.ij respon.vbi de hoc plenè dixi.

s ¶ *Eum punit.*actione in factum.

t ¶ *In possessione esse.* ex primo scilicet decreto.aliàs est in textu : & tunc supponit pro domino rei,qui non admittit iussum mitti ex primo decreto.aliàs esse,& est melior:& tunc supponit pro iusso mitti, & accipe passus non fuerit:& semper dic ex primo decreto. Acc.

v ¶ *Possidere.* ex secundo decreto.

x ¶ *Cùm alioquin.*bene dico æquum esse dari in factum: quia & aliæ quandoque dantur:& hoc subiicit.Acc.

y, ¶ *Possidere.* ex secundo decreto : & sic non admissus cùm recessisset,

m ¶ *Domus.* ruinosa: de qua cautum fuerat tunc.

n ¶ *Acceperim.* vt argu.ℨ.ad leg. Aqui.huic scripturæ.§.j. l. ait lex & l.ita vulneratus. in princ.& ℨ.de ver. obl. cum stipulatus. & l. hoc iure.Sed arg.contra in eo. tit. l. in illa. Accur.

o ¶ *Possit.*vt ℨ.tit.proxi.

¶ *Si vicinas.*] CASVS. Ego habeo domũ ruinosam iuxta tuas ædes, & tu domũ ruinosam habes iuxta meas:dicit q̃ ego tibi, & tu mihi cauere debes.alioquin & ego in tuam , & tu in meam intrabis possessionem. Fran.Accur.

p ¶ *Tu in meam.*nã hæc est pœna non cauentis:vt ℨ. ne vis fiat ei.l.fi.in prin.Sed contra , huic §.ℨ.eod. qui bona. §. fi quis quia. Sol.vt ibi. Item oppo. si exactus à te vt caueam, incõtinenti exigo à te: si tu non mihi, nec ego tibi:vt arg. C. de pact. cum proponas. & C.de sen.& interlo.om.iudi.authen. & consequenter? Respon. satis dicitur mihi satisfacere vel satisdare patiendo me venire in possessionẽ : vt ℨ.de procur.sed & hæ.§.fi. & l. seq. & fa-

Si pupillus.] CASVS. Cum pupillus doli capax non caueret de dãno infecto:iudex iussit me intrare possess. cùm intrare vellem , pupillus prohibuit.certè tenetur mihi actio.in factũ ad interesse meum.

¶ *Si mandato.*]Cùm non caueri tibi de damno infecto , iudex iussit te intrare possess.& cùm intrare velles,mãdato meo quidã te prohibuit. dicitur q̃ ego teneor act. in factum ad interesse tuum. ¶ *Non solùm.*] Cùm haberem domum ruinosam,nolui cauere tibi de dãno infecto,& sic iudex iussit te intrare possessionẽ:cũ intrare velles,prohibui.teneor act.in factum.Secundò dicit,cùm velles intrare in possecũdo decreto prohibui,teneor. Tertiò dicit,cùm tu missus esses ex secũdo decreto.& vna die exires de possess.& cũ velles redire, nõ admisi te,vel te deieci de possess. teneor tibi non solũ act. in factum prædicta,sed etiã vtili interdicto vnde vi,quando te deieci:& publiciana:& si egeris contra me act.in factũ,aliis actio.agere nõ poteris: nam postquàm consecutus es interesse per act.in factũ,sufficit,& cõtentus esse debes.Prætor enim vult,vt damnum tibi emendetur : non vt lucrũ habeas inde. ¶ *Si procurator.*]Cùm tu haberes domũ ruinosam iuxta meam:procurator meus fuit à te stipulatus de dam. infect. dicitur quòd ex stipu.procuratoris acquiritur mihi actio.Franc.Acc.

q ¶ *In factum.* de qua habes.ℨ.eo.si finita.§.penu.& §.fi.& l.seq.vsq; ad §.fi & intellige de pupillo doli capace,non alio:vt ℨ.de regu. iur. pupillum.& ℨ.ne vis fiat ei.l.j.§. hoc edicto. vt ℨ. de rei ven.l.quod infans. Accur.

r ¶ *In me.*& in illum similiter:vt ℨ.quod quisque iur.l.iij.§.j.& ℨ. de vi & vi ar.l.j.§.deiecisse.& §. quoties.& C.de acc.l.nõ ideo. & ℨ.eo. si quis missum.ij respon.vbi de hoc plenè dixi.

s ¶ *Eum punit.*actione in factum.

t ¶ *In possessione esse.* ex primo scilicet decreto.aliàs est in textu : & tunc supponit pro domino rei,qui non admittit iussum mitti ex primo decreto.aliàs esse,& est melior:& tunc supponit pro iusso mitti, & accipe passus non fuerit:& semper dic ex primo decreto. Acc.

v ¶ *Possidere.* ex secundo decreto.

x ¶ *Cùm alioquin.*bene dico æquum esse dari in factum: quia & aliæ quandoque dantur:& hoc subiicit.Acc.

y, ¶ *Possidere.* ex secundo decreto : & sic non admissus cùm recessisset,

14 *Flo.accidit.*

15 *Flo. deest, vel.*

16 *Flo.stipulatione damni infecti interposita.*

17 *Flo.stipulationi.*

18 *Flo. decidet.*

19 *Flor.tertio.*

20 *Flo. ibi.*

21 *Manuscri. esset, aliàs est.*

fisset & rediret,vel expulsus haberet vnde vi:vt subiicit:vt ℨ.de vi & vi ar.l.j.§.deiicitur.& §.interdictũ.sed missus ex primo decreto nõ possidet,& sic non haberet vnde vi:vt ℨ.de acqui.possi.l.iij.§. fi. & facit ℨ. e.l.prætoris.in prin.Accur.

a ¶ *Capere.*alias acquirere.

b ¶ *Vtile.* id est efficax : cum enim ciuiliter & naturaliter missus ex secundo decreto possideat, debet habere directum;vt ℨ.de vi & vi ar.l.j.§.deiicitur.Accur.

c ¶ *Publicianam.*cum non erat dominus prior possessor:vt ℨ.de publi. item si seruum. & est hîc loco tit. iussus iudicis: siue secundum decretum:vt ℨ.de pub.l.sed & si res.j.respõ.& ℨ.de acqui. possi.iustè. Accur.

d ¶ *Actione.*ſ. primo dicta. & facit in hoc ℨ.de re iudic. l. si quis dolo.§.j. Accur.

e ¶ *Versetur.* quod esset si aliis actionibus ageret.Accur.

f ¶ *Actio competit.* contrà ℨ.de verb.obligat. stipulatio ista.§. alter. vbi dicitur nõ posse alium alij stipulari.Respon.hic nõ alteri, sed sibi stipulatus est , ex quo vtilis datur domino actio secundum M. Sed tunc obstat, quòd per liberam personam non potest obligatio quæri. vt C. per quas perso.no. acqui.l. j. & ℨ.de verbo.oblig.si ita stipulatus. §. Chrysogonus. Sed resp. illud regulare, hoc speciale in prætoriis stipu.vt hîc, & ℨ.de præto.stipul.l. in omnibus. & plenè dixi instit.de inuti.stipul.§.ei.& C. ad exhiben.si res.Vel dic secundũ R.datur mihi actio ex stipulatione procuratoris,si procurator in iudicio vel etiã extra me tamen præsente stipuletur:vt ℨ.si quis cau.l.penul.& de procu.in causſæ.§.fi.& ℨ.de ver.ob.si procuratori præsentis. vel in subsidium , quia ipsum procuratorem a ad cedendum conuenire non possum:vt pote absentem:vt ℨ.de instit.l.j. in fi. & l. ij. & in hoc vertitur causſæ cognitio:si habes hìc in litera,causſa cognita , vt quidam habent.Accur.

Eorum.] CASVS. Dicitur quòd si dominus domus ruinosæ sit absens ex necessaria causſa:& ideo quia non cauit,est missus ad ea quæ sequuntur in possess.certè ei reuerso redderetur possessio , si caueat de damno infecto.& hoc petita prius in integrum restitutione. Idẽ intellige in fructuario & in creditore & in simili , qui habeat in domo ista ruinosa ius. ¶ *Siue ædium.*]Siue timeatur de vitio domus,siue operis positi in loco vrbano vel rustico priuato,vel publico , maximè cauendum est de damno infecto.Franc.

g ¶ *Eorum.*dominorum domus ruinosæ.Accur.

h ¶ *Qui bona.*imò & aliud exigitur , scilicet quòd sit absens ex necessaria causſa,vel probabili:vt no.ℨ.de in integ.resti.l.fi.Azo.

i ¶ *Non corrumpitur.*cum effectu.

k ¶ *Datur.*petita restitutione:vt ℨ.eod.si finita.§.si fortè.& §. posteà. & ad idem,ℨ.si ex noxal.causſa aga.l.ij.§. fi.& de noxa.l.electio.§. fi. Accur.

l ¶ *Siue domini sint.*ſ.illius rei,in qua facta erat missio.Accur.

m ¶ *Creditor.*facit,ℨ.eo.quid de creditore.& l.hoc amplius.§.penu. & §.fi.

n ¶ *Siue ædium.*priuatarum:de quibus repromittitur de vitio operis & loci,vt ℨ.fluminũ.§.fi.& faciebat hìc ventrẽ,ſ.ista domus.H.

o ¶ *Operis.*in publico vel priuato facti:vt quia machina est imposita superficiei ad proiiciendum.

p ¶ *Quod.*scilicet opus.

q ¶ *Ædibus.*ædibus dico vel loco vrbano,vel rustico positis.vt ℨ.de ver.signi.l.vrbana.vel sub.in loco vrbano:scilicet alio.vt in turri , & simili ædificio. Accur.

r ¶ *Publicóve.* hoc est cõtra ℨ.l.fi finita.§. fi publicus. sed expone vt ibi.Item in eo quod hìc miscet in publico,& priuato facta opera:tamẽ cum distinctione intellige:vt altero pro solo,& ædificio,& altero pro opere siue ædificio tantùm:vt supra,eo.fi finita.§. j.& infrà , l. fluminum.§.penult.

s ¶ *Caueatur.*aliter & aliter:vt ℨ.eo.prætor.in prin.& §.de eo opere. Accur.

Inter fructuarium.] CASVS. Titius habet proprietatem : Seius vsumfructum in quadã domo.hæc domus, in qua habet vsumfructum Seius , minatur ruinam domibus aliis Seij , vnde Seius petit à Titio sibi caueri,quę ritur an audiatur? & dicitur quòd si solùm minatur ruinam , tunc Titius bene debet cauere. Quid erit econtrà:si Titius habeat alias domos ibi vicinas:& petat à Seio sibi caueri , dicitur q̃ si Seius faciebat aliquod opus in hac domo , in qua habebat vsumfruct. & ratione huius operis timebat Titius ruinam , tunc Seius cauere debebit. Quid autẽ erit si ipsa domus minatur ruinã, & fructuarius petat sibi caueri? Nõ auditur, cùm ad eum spectet refectio. Idẽ si Titius postulauit sibi caueri à Seio nomine huius domus.nam non auditur, cùm ipse habeat aliud auxiliũ , scilicet stipu.de vtendo fruendo, quã prætitit Sei': in qua veniet & istud damnum,cùm ad eum Seium pertineat refectio.& sic si non facit, & propter hoc domus ecidit,tenetur ex prædicta promissione.Frã. Accursius.

t ¶ *Locum habet.*si vicinas habent ædes:vt ℨ.l.damni.§.j. Accur.

v ¶ *Caueri sibi.*non ita in superficiario:vt ℨ.eo.dãni.§.ei qui. Acc.

x ¶ *Vitio.*scilicet potest petere sibi caueri à fructuario. Accur.

y ¶ *Aedificet.*no.quòd non pro ædificio cauet : sed pro opere, quod de nouo facit.& hic est casus quem excepi.ℨ. eo.l.damni.§.j.

z ¶ *Desiderare potest.*videtur contradicere principio:sed non est verum:quia ædium appellatio,& opus,& solum,& parietem cõtinet pro eo quod suum est,iàm sibi caueretur,vt hîc:sed vbi solum tantũ vel opus tantum,quod à fructuario fit,facit vtiũ, cauetur:vt ℨ. Item not.quòd in subsidium interponitur hæc cautio:vt not.ℨ.l.damni.§.j. Item dictus §.est contra ad princ.huius legis cùm ibi dicat neutrum alteri caueri:sed hæc l.dicit quòd sic : sed intellige illam secundum istam. Accur.

a ¶ *Ideo.*scilicet nõ potest postulare sibi caueri à proprietario pro domo vsufru.quæ minatur ruinam.

b ¶ *Pertinet.*videtur hîc quòd magna impendia ad fructuarium spectent:& sic est contra.ℨ.de vsufru.leg.§.fi.& l.hactenus.& l.cùm fructuarius.Sed dic quòd ad modica hìc restringatur.vel aliter , vt dixi ℨ.eo.damni.§.j. Accur.

c ¶ *Ideo.*ſ.non potest postulare sibi caueri à fructuario. Accur.

d ¶ *Visitata.*se vsurũ & fruiturum arbitrio boni viri, & finito vsufru. restituturum:vt ℨ.vsufru.quemadmo.ca. l.j. Accur.

e ¶ *Casum.*scilicet vt reficiat.

Si filius familiàs.] CASVS. Filiusfamiliàs conduxit domum & in ea moratur.cũ esset ibi quædam domus , quæ minabatur ruinam hùic domui quam filius iste conduxerat,petiit filius sibi caueri:& cũ sibi non caueretur,petebat se mitti in possess. quæritur an sit mittendus?& videtur q̃ non,sed pater eius:quasi filius non videatur damnũ posse pati in rebus peculiaribus,quas secum habebat in domo conducta,sed tantũ pater:sed tamẽ dicit quòd pater & filius ambo mittendi sunt in possess.cùm vtriusque videatur interesse.Hoc tamen fallit in casu.nam si filius conduxerat domum hoc pacto,vt suo periculo esset domus,tunc quia ipse tantum esset obligatus act. ex locato: ipse erit mittendus in possess.non pater.Fran.

f ¶ *Inquilinus.* quia alienam domum cõduxit : super qua & rebus in ea positis vicina domus ruinam minatur.Accur.

g ¶ *Quæritur enim.*à iudice:quia iudex hoc inquirit an filius &c.nõ ex verbis edicti:vt ℨ.eo.l.qui bona.§.qui damni. Accur.

1 *Flo. videtur.*

1 *Flo. ad eius ipsius onus nõ.*

a Ista glo. est ita no. sicut alia quæ fit in iure:& ea notabilissimã dicit Bal. ad hoc quod si procurator absens, iista vt nõ possit cedere actiones; statim in subsidium transeunt in meum. Bo.

b Potes per hanc gl. colligere differẽtiam inter ℨ. des.& domũ: quia nõ omnis ædificiũ dicitur domus: sed ædes dicuntur omne ædificiũ. Ita no. Bar. in l. j. §. deinde.fupr. de cloacis vbi vide quid ædiam veniat appell. & quid domus idem te net Flo. in l. quidam Iberus. supra de seru. vrba. præ.vbi dicit q̃ etiam porticus, & P.de Cast. consil.xlj. Aduerte tamen quòd iurisconsultus in l.ſi domus,in prin. de le. j. promissorũ iis verbis vti tur.

Universidad de Sevilla Biblioteca

2 ¶ *Peculiares.* hic distinguendum est ad quod peculium res istæ respiciant. nam si ad castrense, vel quasi, solus filius stipulatur: cùm in eis vt paterfamil. censeatur: vt ℨ. ad Macedo. l. secunda. & ℨ. de furt. si quis vxori, §. an autē. in aduentitio vterq; potest pater: quia eius, scilicet patris interest ratione vsusfru. filij ratione proprietatis. Item in profectitio vterque:

1 Flo. an, deest.

quia & filij interest, non solùm patris: vt ℨ. de minori. l. iij. §. sed vtrum. in fi. §. & sic hoc intellige in aduētitio, vel profectitio. Accur.

3 Flo condu cerat.

b ¶ *Vtrunque.* filium & patrem: quia vtriusque interest, vt dixi: & sic prosequere vsque ad finem. Vnde quod subiicit, vt eius periculo &c. expone, scilicet filij tantùm, vel patris tantùm. pacisci enim potest filius ne à patre suo petatur: & sic fortè pactus est, ne pater teneatur ex conducto, licet fuerit negligens in non petendo caueri. Item & pacisci potest filius ne à se petatur tantùm: vt ℨ. de pact. l. si tibi decē. §. finali. & l. acquirent. & l. & hæredi. in principio. Et quod subiicit, quia solus, &c. scilicet filius vel solus pater, ille solus in possessionem mittetur, si ei non caueatur, siue sit filius, siue pater, qui teneatur ex cōducto: vt hīc, & ℨ. ex qui. caus. in posses. ea si filio. Alij vt R. aliter exponunt hoc, & dicunt vtrunque, scilicet patrem siue filium, & locatorem. nam duos primos pro vno ponunt, & quod subiicit, eius periculo, scilicet filij vel patris, non locatoris: quia tunc quando non esset periculum locatoris, solus filius siue pater, non autem locator mittitur in possessionē si non caueatur: & secundum hoc solus non excludit patrem, sed locatorem. Cum primo intellectu quòd teneatur ex conducto si fuit negligens in stipulando. facit ℨ. eo. dāni. §. emptor. Item ad vtrūque facit ℨ. vt leg. no. ca. l. j. §. fi. & l. ij. & l. iij.

Si proprietarius.] CASVS. Titius habet proprietatem in domo quæ minatur ruinam, & Seius habet vsumfructum. hic Titius cauit de damno infecto, vicinis petentibus: & cùm domus dedisset posteà damnum vicinis, hic Titius conuentus ex promissione sua emēdauit. dicitur quòd Seius qui habet vsumfructum, debet conferre Titio, & nisi conferat, non vtetur vsufructu suo. Item ecōtra pone, quod hic Seius cauit vicinis de damno infecto, & aliquid præstitit ex hac cautione. dicitur q̄ iste Seius debet habere vsumfruc. & proprietatem donec Titius conferat ei partem damni, & hæc sunt vera siue magnum damnum datum fuit vicinis siue paruum. ¶ *Plautius.*] Cùm domus quædam minaretur ruinam, & peterem caueri: venit quidam qui dicebat se dominum huius domus, & volebat absque fideiussore cauere: ego negabam eum dominum, & dicebam Titium dominum. vnde volebam quòd iste satisdaret sub hoc pacto si appareat eum non esse dominum. Item volebam quòd Titius quem dicebam dominum, purè cauere et absque fideiussore. quæritur an audiar? & dicitur quòd non: sed debeo eligere vnum ex his vt caueat mihi. Franc.

c ¶ *Repromisisset.* propter domum, in qua habet proprietatem, quæ minatur ruinam ædibus vicinis.

d ¶ *Præstitisset.* damno dato conuentus ex stipulatione dāni infecti.

e ¶ *Aedibus.* scilicet fructuarij. Accur.

f ¶ *Habere.* scilicet proprietarium. Accur.

g ¶ *Obtulerit.* id est soluerit conuentus ex cautione. Accur.

h ¶ *Conferre.* conferunt ergo ambo pro æstimatione proprietatis, & vsusfru. vt arg. ℨ. de noxa. si ex duobus. §. fi. Accur.

i ¶ *Retinebit.* loco pignoris. sed certè imò videtur ius dominij ad eū transire: vt ℨ. eodem, l. quamuis. in fi. quæ est contra. Solu. ibi in secundo decreto: hīc in primo dicit. Itē nunquid habere potest proprietarius pro derelictō? Respon. sic: vt ℨ. eodem. prætor. §. fin. & l. hoc amplius. licet quidam contrà: vt arg. ℨ. pro soc. l. cùm duobus. §. idem respondit. ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd ibi loquitur in obligatione personali ex contractu: hīc in obligatione ex quasi noxa-

pati, si res peculiares [a] sint: & an [2] pater possit stipulari, si quid ei damni fiat? Et placet, vtrunque [b] eorum in possessionem mitti: nisi sic filius cōduxerit [3], vt ei [2] periculo ædes essent. tunc enim, quia solus tenetur ex locato, rectè dicetur, ipsum mittendum in possessionem, nisi ei caueatur.

Si proprietarius cauit uel soluit aliquid, niſi fructuarius conferat ſibi pro rata uſusfructus, poteſt illum prohibere frui: & è conuersò, ſi fructuarius cauit & ſoluit: niſi ſibi cōferatur à proprietario pro rata proprietatis poteſt mitti in poſſeſſionem proprietatis ex primo & ſecundo decreto. Paul.

XXII. Idem lib. x. ad Plautium.

SI proprietarius de damno infecto repromisisset [c], vel fortè aliquid præstitisset [d], aut contrà fructuarius aliquid præstiterit, [1] iniquum est alterum sine damno vti ædibus [e], aut ædes habere [f] & si obtulerit [g] aliquid proprietarius, non est fructuario permittendum vti nisi contulerit. Idemq; fructuario præstandum est, vt proprietarius cogatur ei conferre [h]. Ergo & solum retinebit [i] fructuarius, si ædes ceciderint, donec præ-

1 Præſtitit.

li: vt l. prætor. §. hoc edictum. ℨ. eo. Accur.

k ¶ *Missus in poſſeſſionem.* haberet autem poss. ex primo decreto & postmodum ex secundo decreto: & hoc nemine cauēte. hic verò habeat fruct. scilicet nudā siue plenā proprietatē ex primo. & postmodum ex secundo decreto, si ipse solus cauit, & proprietarius ei non

2 Flo. farcit.

confert: vt hīc, & ℨ. eod. quamuis. in fine. Accur.

l ¶ *Eadem erunt.* quasi diceret, prædicta sunt vera quando magnum fuit damnum: sed idē si paruum sit, pro quo sit conferendum. sic Institu. de rerum diuisi. §. Gallinarum. Sed argumen. contrà supra de dolo, si oleum. §. fina. & l. sequen. & de in integrum restitu. l. scio. Item facit versus. Nam de mille fabæ modiis cum surripis vnam: Est leuius damnum: tibi non facinus minus esto. Accur.

Versus.

m ¶ *Plautius.* scilicet respondet ea, quæ sequuntur. Accursius.

n ¶ *Repromitti.* repete vellem, & simul vtrunque fieri: sed ab vno purè repromitti: ab alio purè satisdari petere possum: vt ℨ. eodem, quamuis. item ad id quod dicit non posse peti sub exceptione satisdari, est cōtrà infrà eo. l. qui vias. §. j. & ℨ. eo. prætor. circa prin. sed ibi ab vno: hīc à diuersis. Acc.

o ¶ *Eligere.* facit. C. de

Jus fabro si ep. ll. Gloss. Gomellus

condi. l. fi. & ℨ. de tributoria. quod in hæredem. §. eligere. & ℨ. vt leg. no. ca. l. iij.

Plautius.] CASVS. Domus tua tota minabatur ruinam. petij vt cauerem. dicitur quòd tu debes cauere insolidum. nam si pro parte vis cauere tantum, non audieris, & mittar in poss. totius perinde ac si nullo modo caueres. Franc.

p ¶ *Niſi inſolidum.* quia diuisionem hæc res non recipit. R. vt arg. ℨ. iudi. sol. l. ex clausula. Accur.

q ¶ *In poſſeſſionem.* totarū ædium, cùm vnus est dominus, & tota minatur ruinam: vt hīc, & ℨ. e. fi finita. §. ex hoc edicto. si autē plures sint domini, si missio in partē nō cauentis [a] vt ℨ. cōmuni diui. si quis putans. §. fi dāni. & de neg. gest. si cōmunes. & ℨ. e. prætoris. §. j. & ℨ. e. l. plures. in fi. & ℨ. vt in posse. leg. l. is cui. §. fi ex duob. quę sunt cōtra. Ac.

a Infero ex hac gl. q̄ cautio damni infecti pōt prēstari pro parte domus. & quo in l. fi. §. communes. & ibi Bar. in j. not. supra. de negot. gest. quod limitabis si domus est plurium. secus si vnius secūdum Bart. ibi suprà per istum tex.

Luminum.] CASVS. Vsus fluminum publicorum est communis, sicut vsus viæ publicæ: & littorum fluminis communis est vsus. Secundò quæritur, an in his publicis possit quis ædificare? & certè authoritate principis potest. Item opus in publico factū priuatus authoritate principis destruere potest. & quod dixi q̄ potest ędificari in publico, est verum, si sine incommodo cuiusq; id fiat. Subsequēter dicit, quòd hic ædificans debet cauere de vitio operis, si opus minetur ruinā, nō autem de vitio soli. & reddit rationem. sic apparet, q̄ quādo priuatus ædificat, est satisdādū: & hoc faciet iudex fieri. Quid autem si ipse iudex iussit opus publicē fieri, & timent de vitio eius vicini, quid facient? & certè adeant principē, vel præsidem prouinciæ, si in prouincia fiat opus, qui prohibebunt id opus fieri. vel si iam erat factum, tolli iubebunt. Vltimò, reuertitur ad principium l. dicens: quod dictum est fore cauendum ab ædificante in publico de vitio operis, & dānum quod inde contingeret, esse præstandum: est verum siue contingat dānum cùm ædificatur, siue post. ¶ *Adiicitur.*] Cùm quis promittit de dāno infecto, debet promittere per se, & per hæredes suos, seu successores emendaturum damnū. qui autē contineatur sub hoc vocabulo successores. subsequēter dicit. ¶ *Sed vt ne operis.*] Si timeo dānum ex vitio operis tui vel loci: debes mihi promittere de damno infecto, non autem satisdare. Secundò dicit, q̄ hoc est intelligendum de vitio operis contingente ex vetustate. Idem de vitio loci. Quid enim si habeo solū arenosum, vel paluſtre, quod minatur ruinam: nunquid debeo cauere? certè non: quia naturale vitium est. ¶ *Hæc ſtipulatio.*] Nomine domus tuæ promisisti mihi de dāno infecto, nunquid teneris quocunque modo mihi damnum datum fuerit occasione domus tuæ? & certè, si dānū mihi datur ex vitio operis, teneris. sed si datur casu, vt si terræ motu, vel vi fluminis cecidit domus tua,

tua, vel pars eius supra meam, non teneris. Sed pone, quòd tegulæ sine cupi domus tuæ ceciderunt supra meam, & sic damnū habeo, nūquid teneris ac si casu, vt per violentiam. & certē si vitio ædificij id contingit, teneris: si vi ventorum ceciderunt, nō teneris. & hoc dixit Seruius. & Labeo etiam istud dictum cōfirmat: & ratione subdit, q̄ enim &c. Item pone quòd ex multitudine aquæ superueniētis domus tua cecidit supra meam, & sic mea oppressa incontinenti cecidit. nunquid teneris ex stipul. damni infecti, vt fuit de facto. nā quædam aqua quæ appellatur Auesea, ita vna die creuit, q̄ multæ domus ceciderunt. & certè non: quia nō vitio soli nec operis dati est mihi damnū. Sed pone, quod aqua vitiauit fundamentum domus tuæ, tandem aliquo tempore elapso, intra quod bene poteras iuuare domum tuā ne caderet, cecidit domus tua supra meam: nunquid teneris? & respondet quòd sic. nam ex vitio dom' tuę passus sum damnum multum. nec refert an incontinenti cecidit, an postquam vitiata sunt fundamenta. & adducit simile de Aquilia. ¶ *Quāquam autem.*] Promisisti de damno infecto, si vitio operis datur damnum, teneris. & hoc est verum quando tu vel alius nomine tuo feceris opus. sed si opus factum est nolēte, & te prohibente non valente, tunc si vitio operis talis datur mihi damnū, nō teneris. ¶ *Prætereà.*] Si habebas furnū, & nomine eius promisisti de dāno infecto, & culpa furnarij dedit mihi damnum, non teneris. Secundò dicit, Vbicunque est promissum de damno infecto, & damnum sit datum casu fortuito, cui nulla ope potest occurri, promissor nō tenetur. & de hoc habuimus plura exēpla ℨ. ea. l. §. hæc stipulatio. ¶ *Item apud Viuianum.*] Nomine agri & arborū in eo existentium promisisti mihi de damno insecutandem posteà vi tempestatis, vel venti arbores agri tui ceciderunt in meum agrum, & damnū mihi dederunt in vitibus meis, vel segetibus. nunquid teneris, quæritur. & dicitur q̄ non. & reddit rationē. Sed pone, quòd arbores fundi tui ex vetustate ceciderunt in meum agrum, & damnum mihi tulerunt. tunc teneris. ¶ *Idem ait.*] Nomine mearum ædium tibi promisi de damno insecutandem posteà ędes meæ vi tēpestatis ceciderūt in domos tuas, & sic domus tuæ oppressæ ceciderunt. quæritur an teneat tibi emēdare damnum? dicitur q̄ non: quia nullum damnum, &c. nisi in casu: vt si ædes meæ erant adeò debiles, quòd per minimam tempestatem ceciderunt. nā tūc teneor. postea loquitur Labeo, & reuertitur ad primū casum huius §. nam quod dictum est ibi, quòd ego dominus nō teneor si vi tēpestatis ceciderunt domus meæ in tuas: verū est, si incontinēti ceciderunt. Quid enim si vitiosæ factæ sunt propter tēpestatem, & posteà ex interuallo ceciderunt in tuas? certè tūc teneor, quasi ex vitio operis nunc sit datum damnum. ¶ *Item videamus.*] Nunc vult dicere quando committatur stipulatio damni infecti. & certè tunc committitur, quando datur damnum vitio ædium, loci, vel operis. Quid autē erit si puteum foderem in domo mea, & caui tibi de damno infecto, nunc autē cū fodi, venæ putei tunc præcisæ sunt. quæritur an tenear? & certè non teneor. Sed pone quòd intantum fodi, vt paries tuus stare non possit: quia totus destructus est, certè non teneor. Franc.

a ¶ *Vſus.* nō proprietas, nisi littorum maris. nā flumina sunt publica: vt insti. de re. dini. §. flumina. rerum enim quædam sunt communes, quædam publicę. vt instit. de rer. diuisi. §. j. & ℨ. de rer. diui. l. ij. iij. iiij. & v. vbi plenè dixi. Accur.

b ¶ *Littorum.* semper repete communis est vsus. & dic littorum fluminis. nam de littore maris nō est dubium: quia etiam proprietas est communis.

c ¶ *In his.* scilicet publicis prædictis: & quòd dicit publicè, expone, id est publica authoritate habita à principe, vel à senatu: vt ℨ. ne quid in loco public. l. ij. §. si quis à principe. & ℨ. de fluminibus. l. quominus. & tunc ædificatum eius est, cuius est solum, id est publicum. ipse tamen tantùm vterur, si hoc actum fuerit in concedendo. licet secus esset in cōmunibus: vt ℨ. de acquir. rer. domi. q̄ d in littore. & l. seq. vel

munis est vsus [a], sicuti viarum publicarum, & littorum [b]. In his [c] igitur publice licet cuilibet & ædificare, & destruere [d], dum tamen hoc sine incommodo cuiusque [1] fiat. propter quod [e] operis duntaxat nomine cum satisdatione cauetur: de vitio loci nihil cauetur, hoc est operis [f], quod quis facit. Cæterùm, si ex loci vitio damnum timeatur, minimè dicendum est, damni infecti stipulationem interponi oportere. Quis enim dubitat, neminem esse, à quo stipuletur [g], cùm nemine [h] nihil faciente *, locus ipse publicus damnum inferat suī natura? Ad ea igitur [i] opera stipulatio pertinet [k], quæcunq; priuatim fiant. Quid ergo si in publico [2] opus fiat [3] de vitio eius [l] quid faciemus? Et planè vel princeps adeundus est, vel si in prouincia fiat, præses prouinciæ [m]. Sed quod dictum est de operis vitio [n], sic accipiendum est: etiam si proponas [o], non tantùm tempore, quo opus fit, sed etiam si posteà contingat [p]. Quid enim si ideo, quia malè ędificatum erat, corruerit [3] [q] quando tu vel alius nomine tuo feceris opus. sed si opus factum est nolēte, & te prohibente non valente, tunc si vitio operis talis datur mihi damnū, nō teneris. ¶ *Prætereà.*] Si habebas furnū, & nomine eius promisisti de dāno infecto, & culpa furnarij dedit mihi damnum, non teneris. Secundò dicit, Vbicunque est promissum de damno infecto, & damnum sit datum casu fortuito, cui nulla ope potest occurri, promissor nō tenetur. & de hoc habuimus plura exēpla ℨ. ea. l. §. hæc stipulatio. ¶ *Item apud Viuianum.*] Nomine agri & arborū in eo existentium promisisti mihi de damno insecutandem posteà vi tempestatis, vel venti arbores agri tui ceciderunt in meum agrum, & damnū mihi dederunt in vitibus meis, vel segetibus. nunquid teneris, quæritur. & dicitur q̄ non. & reddit rationē. Sed pone, quòd arbores fundi tui ex vetustate ceciderunt in meum agrum, & damnum mihi tulerunt. tunc teneris. ¶ *Idem ait.*] Nomine mearum ædium tibi promisi de damno insecutandem posteà ędes meæ vi tēpestatis ceciderūt in domos tuas, & sic domus tuæ oppressæ ceciderunt. quæritur an teneat tibi emēdare damnum? dicitur q̄ non: quia nullum damnum, &c. nisi in casu: vt si ædes meæ erant adeò debiles, quòd per minimam tempestatem ceciderunt. nā tūc teneor. postea loquitur Labeo, & reuertitur ad primū casum huius §. nam quod dictum est ibi, quòd ego dominus nō teneor si vi tēpestatis ceciderunt domus meæ in tuas: verū est, si incontinēti ceciderunt. Quid enim si vitiosæ factæ sunt propter tēpestatem, & posteà ex interuallo ceciderunt in tuas? certè tūc teneor, quasi ex vitio operis nunc sit datum damnum. ¶ *Item videamus.*] Nunc vult dicere quando committatur stipulatio damni infecti. & certè tunc committitur, quando datur damnum vitio ædium, loci, vel operis. Quid autē erit si puteum foderem in domo mea, & caui tibi de damno infecto, nunc autē cū fodi, venæ putei tunc præcisæ sunt. quæritur an tenear? & certè non teneor. Sed pone quòd intantum fodi, vt paries tuus stare non possit: quia totus destructus est, certè non teneor. Franc.

a ¶ *Vſus.* nō proprietas, nisi littorum maris. nā flumina sunt publica: vt insti. de re. dini. §. flumina. rerum enim quædam sunt communes, quædam publicę. vt instit. de rer. diuisi. §. j. & ℨ. de rer. diui. l. ij. iij. iiij. & v. vbi plenè dixi. Accur.

b ¶ *Littorum.* semper repete communis est vsus. & dic littorum fluminis. nam de littore maris nō est dubium: quia etiam proprietas est communis.

c ¶ *In his.* scilicet publicis prædictis: & quòd dicit publicè, expone, id est publica authoritate habita à principe, vel à senatu: vt ℨ. ne quid in loco public. l. ij. §. si quis à principe. & ℨ. de fluminibus. l. quominus. & tunc ædificatum eius est, cuius est solum, id est publicum. ipse tamen tantùm vterur, si hoc actum fuerit in concedendo. licet secus esset in cōmunibus: vt ℨ. de acquir. rer. domi. q̄ d in littore. & l. seq. vel dic publicè, id est ad publicam vtilitatem. aliàs nō licet: imò cogeretur demoliri per specialia interdicta: vt ℨ. de fluminibus, & ne quid in flumi. publi. & his similibus. Accur.

d ¶ *Deſtruere.* quod no ecet. R.

e ¶ *Propter quod.* quia communis est vsus, non cauet de vitio soli: & quia sine incōmodo debet facere, cauet de operis vitio, & sic propter hæc duo, de vitio operis tantū cauet, & hoc dic propter quod, id est, propter vtrunque.

f ¶ *Operis.* hoc nō ad prox. sed ad superius refertur. Accur.

g ¶ *Stipuletur.* i. stipulari possit ille, qui dānum veretur.

h ¶ *Nemine.* abundat vna negatio. sic ℨ. de acqui. poss. qui pignoris. & in authen. de iis qui ingr. ad appel. §. fi verò neuter. & ℨ. de verb. obli. l. j. §. si quis ita. & in auth. de hære. & fal. §. inordinatum. & C. de seru. fugi. l. j. Sed argu. contrà. ℨ. de verb. significa. l. duobus. Accur.

4 Flo. negnid edium, operis ve vitio damnum factum.

i ¶ *Igitur.* suppletiuè lege: vel etiam illatiuè ita, satisdatio interponitur ex hoc edicto, ergo per iudicem: ergo cùm iudex iussit opus fieri, non est per quem interponatur: & hoc est, ad ea igitur opera quæ priuatim, nō quæ publicè. Azo.

k ¶ *Stipulatio pertinet.* soli & ædificij, prout leges, igitur, illatiuè: vel lege suppletiuè, vt dixi. Accursius.

l ¶ *De vitio eius.* scilicet soli.

m ¶ *Prouinciæ.* vt ibi fieri prohibeat, vel tolli iubeat: cùm etiam si id in his locis fiat, quod alicui noceat de loco publ. fit interdictum propositum: vt ℨ. ne quid in loco publ. l. prima & secunda. & suprà titu. j. l. j. §. j. & facit ℨ. eo. si finita. §. fi publicus. Sed contrà in ca. l. §. fine autem. sed illud de vitio operis accipe quòd debet satisdari. Accursius.

n ¶ *Vitio.* esse cauendum. R. Accursius.

o ¶ *Si proponas.* damnum timeri vel dari. R.

p ¶ *Contingat.* quia retro datum videtur: vt ℨ. eo. damni. §. Sabini. & arg. ℨ. de libe. cau. l. fin. ij. respon. Accur.

q ¶ *Corruerit.* posteà in ædes vicinas. Accur.

r ¶ *Adiicitur in hac ſtipu.* quę pro vitio operis interponitur. & facit ℨ. tit. j. l. non solùm. §. fi.

60 s ¶ *Dominum.* Not. Successoris appellatione etiam in rem successor intelligitur [a]: vt ℨ. de iureiur. l. etiam si in rem. & ℨ. quorum leg. l. j. §. illud. Sed ar. contrà. ℨ. de eden. quæ dam. §. is autem. & ℨ. vsufr. quēadmo. ca. l. omnes. §. fi. Sed nunquid si hi successores ædificauerūt, & vitio illius operis damnū fit illatum, tenebuntur? Respon. quidam quòd sic: vt ar. ℨ. tit. j. l. fi & sic secundum eos ambulat actio, & obligatio de vno in alium: vt & pro eis ℨ. de vsufru. l. adhuc. §. si operas. & ℨ. titu. j. fi tertius. §. fi quis. & ℨ. fam. ercisc. in iudicio. Sed tu dic secundum Ot. non teneri successorem in rem, sed propter opus ab eo factum tenebitur qui primò promisit: vt ℨ. de ser. expor. l. Titius. & ℨ. e. damni. §. emptor. & de hoc etiam dixi ℨ. eod. si quis missum. §. fin.

70 t ¶ *Sed vt ne.* aliàs nec, aliàs ne, pro non. & quod dicit operis, subaudi tantùm, & loci tantùm, & ædium, quod vtrunque prædictorū continet: vt ℨ. eo. inter fructuarios. & sic loquitur quando in priuato fit. q̄ tunc pro his omnibus satisdatur: vt ℨ. e. §. pen. & quod subiicit factū, sic expone, id est remaneat apud illum cui datum est. sic ℨ. de iud. l. Iulia. Itē quod dicit sine satisdatione, intellige cùm in proprio suo priuato loco fit. nam si in alieno, licet priuato, satisdatur: vt ℨ. e. prætor. & hoc secundum Ioan. & sic animodo de priuato dicit hic & sequē. §. sed Azo facit loqui de publico. & quod dicit in prin. loci, exponit, id est vitio illato ex opere in loco. & non habet ℨ. fine: quia bene debet satisdatio interponi: vt ℨ. ea. l. in princ. Accur.

80 v ¶ *Vitium.* pro quo hæc cautio interponitur. Accur.

x ¶ *Et loci.* non veniens ex opere. Accur.

y ¶ *Extrinſecus.* id est non ex natura loci, vt quia paluſtris vel arenosus: sed ex defectu, & plerunque vetustate: vt ℨ. cad. l. §. item apud Iulianum. in fin. Accursius.

a Concor. tex. in cap. si pater. in fi. sed in dubio i. tellligitur de vniuersis, nisi esset in dispositione adiectum verbū quibuscūq; vel no. Ale. plenè in l. quædam. §. nihil. col. j. ff. de ed. edendo.

a ¶ *Eas.* ædes.
b ¶ *Denique.* nunc de solo tantùm. Sed quid si quis fecit opus in loco arenoso, ex quo opere vel solo iam damnum timetur? Respon. fortè locum habebit hæc cautio: vt j. proxi. §. no. & §. Seruius. Accur.
c ¶ *Quia naturale.* non. parci vitio naturali. sic j. tit. j. l. j. §. hæc cautio. in fi. §. & §. iidem
Vitio naturali parcendum est.
aiũt si aqua. & §. item sciendum. Sed arg. cõtrà §. ad l. e. Aquil. si seruus seruum. § si fornacarius. & in auth. de rest. & ea quæ parit in xj. mens. §. vnum.
5 Flo. committit
d ¶ *Committetur.* sic §. de leg. j. si legati. Accursius.
e ¶ *Iniuria.* i. vitio. sic ponitur infra tit. si quadrup. pau. fe. di. § pauperies. vel dic secundum R. iniuria, id est non iure vel culpa. cui pa autem tua ruinam factam dico, si cùm præuideres vel præuidere posses domum ruituram, non curasti quo minus ruina ſtipulatori noceret. Accursius.
6 Manuscripta demum.
f ¶ *Dato.* ſ. casu fortuito, vt subiicit.
g ¶ *Fortuito.* qui non potuit præuideri. aliàs secus: vt §. eo. tit. l. qui bona. §. cùm inter. & facit §. prox. §. & quod ibi dixi, & j. c. sequẽti §. Accur.
7 Flo. habet. 8 Flo. quæſt.
9 Flo. Quo.
10 Flo. deeſt, aut.
h ¶ *Violentia.* sola. Rog.
i ¶ *Etiam rationem.* nõ solùm superiorem sententiam confirmat: sed etiam rationẽ subdit. Accur.
k ¶ *Non admittatur.* scilicet non teneri pro missorem de casuali damno. R.
11 Flo. ruiſſet.
l ¶ *Posſit.* ita quòd nõ lædatur, & lædat. vt §. eod. damni. in prin. & suprà loca. & condu. l. ex conducto. §. si vis. Accur.
m ¶ *Controuersia.* id est impetu.
n ¶ *Insulam.* cuius nomine dãni infecti erat promissum. R.
o ¶ *Deinde.* scilicet subitò.
p ¶ *Ceciderint.* ꝓpter ruinam aliarum, quarum nomine erat promissum. Accur.
12 Flo. deeſt, tunc.
q ¶ *Fundamenta.* paulatim. Azo.
r ¶ *Ruat.* scilicet post ex interuallo, vt præuideri ruina posset, & aduersus eam prospici. Accur.
s ¶ *Alioquin.* id est aliàs.
t ¶ *Protinus.* hic nihil potest promissori imputari: quia ruinam euitare non potuit. Ro.
v ¶ *Antè sit.* ita quòd poterat iuuari. & ad hoc §. de neg. gest. dinortio. circa princi. Accur.
x ¶ *Sanum.* qui tenetur quanti valuit in anno proximo retro.
y ¶ *Factum imbecilliorem.* qui præstabit quanti plurimi fuerit à die quo vita excessit in anno retro. & ita si duo mortiferè diuersis tẽporibus vulnerauerint aliquem, cuilibet fit computatio ex die vulneris sui: vnde plus in vnius æstimatione poterit esse, quàm alterius: vt §. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. §. æstimatio. & ad idem l. qua actione. §. sed & si quis. sed caue tibi, quia non est per omnia bonum simile, cũ scilicet nullo modo teneatur si protinus cadat: hîc, i. in l. Aquil. fic, licet diuersimodè: vt d. ll. §. ad le. Aquil. quæ vt cõtrariæ ponuntur. Item hîc habetur respectus retro intra certũ tempus. §. ad tẽpus dati dãni eas a facit. Denique b, nemo dixit paluſtris loci vel arenoſi nomine quaſi vitioſi committi ſtipulationẽ: quia naturale c vitium est: & ideo nec ea ſtipulatio interponitur, neq; interpoſita committitur 5 d.

2 ¶ Hæc ſtipulatio vtrum id ſolum damnum cõtineat, quod iniuria e fit, an verò omne damnum, quod extrinſecus contingat: Et Labeo quidem ſcribit, de damno dato f non posse agi, si quid fortè terræmotu, aut vi fluminis, alióve quo casu fortuito g acciderit.

3 ¶ Seruius quoque putat, si ex ædibus promiſſoris vento tegulæ deiectæ damnum vicino dederint, ita eum 6 teneri, ſi ędificij vitio id acciderit: non, si violentia h ventorum, vel qua alia ratione, quæ vim habeat 7 diuinam. Labeo etiam rationem i adiicit, quòd 8 ſi hoc non admittatur k, iniquum est. Quod 9 enim tam firmum ædificium est, vt fluminis, aut maris, aut tempeſtatis, aut ruinę, aut 10 incendij, aut terræmotus vim ſuſtinere poſſit l?

4 ¶ Idem Seruius putat, ſi controuerſia m aquæ inſulam n ſubuerterit, deinde o ſtipulatoris ædificia ceciderint p, nihil eum ex ſtipulatu conſecuturum: quia id nec operis, nec loci vitio factum est. Si autẽ aqua vitiet fundamenta q, & ſic ędificium ruat 11 r, cõmitti ſtipulationem ait. multum enim intereſſe, quod erat alioquin s firmũ, vi fluminis lapſum ſit protinus 12 t: an verò antè ſit u vitiatum, deinde ſic decideriſt. & ita Labeo probat. Etenim multum intereſſe, quod ad Aquiliã pertinet, ſanũ x quis hominẽ occidat, an verò factum y imbecilliorẽ.

Suprà exposuit quid est uitium soli: nunc quid est uitium operis, hoc est à quo dicitur esse factum opus, ut stipulatio committatur. Barto.

5 ¶ Quanquam autem ſtipulatio tũc 12 committitur, cùm vitio operis damnum factum ſit: tamen ſi opus factum est ab eo, quem promiſſor prohibere non potuit z, ſtipulatio non committitur 13. Planè ſi prohibere potuit, committitur. Sed ſi qs promiſſoris nomine fecerit a, vel eius, pro quo promiſſum est b, aut alius, quem 14 prohibere potuerit, ſtipulatio iſta committetur.

6 ¶ Prætereà ſi furni c nomine dãni infecti fuerit cautũ, deinde furnarij d culpa e damnum datũ fuerit, nõ venire f in hanc ſtipulationem pleriſque videtur.

7 ¶ Caſſius quoque ſcribit, quod contra ea g dãnum datũ est, cui u nulla ope occurri poteſt 15, ſtipulationem non tenere i.

Hic reuertitur ad declarationem istius uerbi, uitium loci. Bartol. Et hoc intendit. Hæc ſtipulatio damni infecti habet locum quando res ſuo uitio damnum dat: ſecus est, ſi aliqua ui exteriori illa res deiecta damnum dederit.

8 ¶ Item apud Iulianum 16 relatũ est, Si ex agro k vicini arbores vi tempeſtatis confractæ in meum agrum l deciderint, eóque facto vitibus meis vel ſegetibus nocent m, vel ædificia demoliuntur, ſtipulatio nem iſtam, in qua hęc omnia comprehenduntur, *ſi quid arborum locive vitio acciderit*, nõ esse vtilem n: quia non arborum vitio, ſed vi vẽtorum damnum mihi datum est. Planè ſi vetuſtate arborũ hoc fiebat o: poſſumus dicere vitio arborum damnum mihi dari.

9 ¶ Idem ait, Si damni infecti ædiũ mearũ nomine tibi promiſerim 17, deinde hæ ędes vi tẽpeſtatis in tua ædificia ceciderit, caęſ; diruerint p, nihil ex ea ſtipulatione pręſtari: qa nullum damnum vitio mearum ædium tibi † contigerit 18: niſi ſi fortè ita vitioſæ q meæ ædes fuerint, vt qualibet vel minima tẽpeſtate ruerint. Hæc omnia vera ſunt.

10 ¶ Sed & quod Labeo putat verum est, referre † r vtrum impulſu

13 Flor. committetur.
14 Flo. Quo prohiberi potuit.
15 Flo. poterit.
16 Flo. Vicinum.
17 Flor. pro miſero.
Cautionem damni infecti tria cessare faciunt.
† mihi, rectius tibi.
18 Flo. contigit, niſi forte.

b ¶ *Promiſſum est.* ab aliquibus ſuis amicis.
c ¶ *Prætereà ſi furni.* pro damno contingenti vitio furni: & ſubau. tantùm nomine furni. ſecundum Io.
d ¶ *Furnarij.* quando aliquis aliquid operatur in ſuo, & inde dãnũ datur vicino: diſtinguẽ aut facit non animo nocẽdi: & tũc non tenetur, nec committitur ſtipulatio: necnõ interpoſita interponetur. Aut animo nocendi: & tũc ſic. vel aliter an operaris in tuo aliquid immittendo in prædium vicini: vt furnũ, quod non licet: vt l. ſicuti. §. Ariſto. an nõ immittendo. & tunc nõ tenetur, bono animo faciat vel non: vt hîc. nec ob. j. de aqua plu. arcẽ. l. j. §. denique. quia illud est verum quantum ad illum tractatũ. & in multis differt ille ab iſto. fallit hoc vbi ſodis iuxta parietẽ meũ magis, quã poſſis: quod non licet. Vel breuius verũ est, quòd quicquid feceris in tuo, nõ teneberis mihi per hoc edictũ: nec cõmittitur ſtipulatio: nec nõ interpoſita interponetur: ſed teneris de dolo: vt §. de dolo. l. rem quandam vænalem.
e ¶ *Culpa.* tantum non operis vitio. R. nam ſi furni & furnarij, bene veniẽt in hac ſtip. vt §. ad leg. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi furnum. in fi. §. quæ est contrà. vel ibi cauit nomine ignis. & ſic generaliter, hic nomine furni.
f ¶ *Non venire.* ſed in Aquiliã: vt §. ad leg. Aqui. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi furnũ. in prin. Tria ergo ſunt quæ faciũt hãc cautionẽ ceſſare. vitiũ naturale: vt §. §. vitiũ. caſus fortuit⁹: vt §. hęc ſtip. & ſe. & j. prox. itẽ culpa: vt hîc Accur.
g ¶ *Contra ea.* quæ deuenerunt in ſtipulatione. Accurſius.
h ¶ *Cui.* ſcilicet damno. Accur.
i ¶ *Non tenere.* etiam interpoſitam: vt §. e. §. vitiũ. & §. hæc ſtip. & §. Seruius. & §. idẽ Seruius. & §. quanquã. & j. §. prox. & j. c. dãni. Acc.
k ¶ *Agro.* pro quo damni infecti fuerat cautum mihi. Accur.
l ¶ *Meum agrum.* cuius nomine fuerat cautum mihi. Accur.
m ¶ *Nocerent.* protinus: vt §. co. §. idem Seruius. & j. proxi. §. & facit §. proxi. cum ſuis concor. Accur.
n ¶ *Vtilem.* i. efficacem hoc caſu: quia ex ea non poterit agi. Accur.
o ¶ *Fiebat.* ſcilicet damnum.
p ¶ *Diruerint.* ſcilicet ædificia tua. Accur.
q ¶ *Vitioſæ.* No. q. hic caſus, ſ. fortuitus, est pro reo: quia exceptio fit de eo ſolo quod est dictũ, ſed debilitas ædificij contra eum, & tamẽ potius eligitur quod cõtra eum facit: vt §. ad Sylla. l. iij. §. fin. Sed arg. contrà j. de reg. iur. l. fauoribiliores. & infrà. de interdic. §. commodũ. & C. de condi. infer. l. ſi. quæ ſunt arg. contrà. Accur.
r ¶ *Referre.* vt §. e. §. idem Seruius.

Ruit.

a ¶ *Ruit.* subitò.
b ¶ *Ci ciderit.* ex interuallo: quia in hoc tenebitur. Accur.
c ¶ *Ædium.* id est ſoli & ędificij, vt §. eod. inter fru. & §. ea. l. §. ſed vtne. Accurſius.
d ¶ *Loci.* ſcilicet tantùm, id est ſoli tantùm. Accur.
e ¶ *Operisve.* id est ędificij tantùm, pro his enim cauetur, cũ ſunt in priuato: vt hîc, & §. eod. ſi finita. §. notandum. & j. eod. damni. §. fi.
f ¶ *Vt putæ.* ponit exẽplum quando damnũ dari videtur ex opere. Accur.
g ¶ *Nõ teneri mę.* niſi animo nocendi feci. tunc enim de dolo: vt j. tit. j. l. j. §. denique. qđ ſemper præſumitur, ſcilicet quòd non faciam animo nocendi: vt ar. §. pro ſoc. l. meritò. Sed opp. quia licet in ſuo facere, dum tamen non noceat in alieno: vt infrà de regul. iur. l. domum. Reſpon. non videtur officere ſi lucem auferat, quam ex priuato conſuenit habere: vt j. eod. l. Proculus. vel aquam auferat, vt hîc. Item ſecundò opp. j. l. proxi. ſed ibi ſeruius debebatur ab ædificante: vt & j. tit. j. l. ſi in meo. Item tertiò oppo. §. ſi ſer. vindi. ſicuti. §. Ariſto. & l. ſi quando. §. ſi. & l. ſiſtulas. ſed in illis in alienum immittebam: hîc in meo operabar, nihil in alienum immittens. & facit j. de iniu. ſi eum ſeruo. & infrà de reg. iur. l. nemo damnum.
h ¶ *Committetur.* ſi dicas quando facerem animo nocendi, planum esset: vt j. tit. j. l. j. §. denique. & ſic eſſet idem quod in ſuperiori reſpõ. quod non placet: quia aliquid aliud vult dicere hîc, quod pater, quia dicit, ſi tamen &c. vnde dic, etiam non animo nocendi ſed ſpõte fuit ſtipulatio interpoſita, ſi damnum fieret occaſione huius foſſionis. nõ enim cogendus erat, ex quo animo nocendi nõ fiebat. & ſic j. co. dãni. §. cùm parietem. & de hoc dices j. l. Proculus. Sed quid ſi in ſuperiori caſu totam aquam auferam? Reſpon. idẽ quòd ſi partem: vt arg. j. tit. j. l. ſi in meo.

Rebatius.] CASVS. In hac lege, & ſeq. pluribus modis poſſet poni caſus, tu autem ponas ſecundũ quòd dominus me⁹ ponit, & gl. tangant hoc modo, & in hac l. ſic pone eaſum. Debebas ſeruitutẽ domui meæ altius non tollendi, ne obſtet luminibus meæ domus. cùm velles altius domum tuam ſeruientem ædificare, promiſiſti damno infecto. nunc adeò ędificaſti altius, quòd luminibus meis nocet. certè teneris ex ſtipulatione damni infecti ad omne damnum qđ habeo ex obſeruatione luminum. Franc.
i ¶ *Accipere.* id est pati.
k ¶ *Officiatur.* non tamen vt actio naſcatur: vt j. l. proxi. vel die Trebatium malè dixiſſe, & per Proculum corrigi ſi intellexerit etiã ſeruitute nõ debita. Tu dic Trebatium intellexiſſe. quando ſeruitus debebatur: & ſic bene dixit. agitur ergo ſecundum eum ex ſtipulatione damni infecti cùm ſeruitus debetur. Sed nonne habet locum confeſſoria, ergo hæc ceſſat: vt §. e. l. inter. & l. dãni. §. j. & l. qui bona. §. de illo. quæ omnes ſunt contra Trebatium? Sed reſpon. nõ obſtãt: quia ad aliud datur confeſſoria. ſcilicet ad ſeruitutem præſtandã. & ad aliud hæc ſtipulatio: quia ad damnum propter lumen amiſſum: vt §. eo. l. q. borra. §. ſi quis opus. ſic & in oper. no. nunc. quia in ſubſidiũ datur auxilium illud: vt §. titu. j. in prouinciali. §. j. & tamen ibi concurrit confeſſoria, vt §. tit. j. l. j. §. fi. & l. de pupillo. §. imporiciriam.

Proculus.] CASVS. Habebas domũ iuxta meam, nec aliquã ſeruitutem mihi debebas, cùm velles opus aliquod facere in tua domo, puta eleuare eam, & timebam damnũ ex hoc opere, promiſiſti mihi de damno infecto, nunc eleuata domo tua habeo damnum, vt quia obſcurata ſunt lumina domus meæ. quæritur an cõmittatur ſtipulatio? & dicitur quòd non. Idem est & ſi in fundo tuo feciſti cuniculũ, id est riuum coopertum vel foſſam, & ſic aquã quæ veniebat ad fundum meum, abſtuliſti. nam licet promiſeris mihi de damno infecto, tamen non teneris ob hoc. & reddit rationem Franc.

fluminis ruit a ædificium, an deterius antè factũ, poſteà ceciderit b.

Ex opere quod facit promissor in suo, propter quod stipulator amittit lucrũ quod percipit a priuato, hæc stipulatio non committitur niſi excerta ſcientia de hoc caueatur, uel iure ſeruitutis debeatur.

21 ¶ Item videamus quando damnum dari videatur. Stipulatio enim hæc 19 cõtinet, quod vitio ædiũ c, loci d operisve e damnum datum fiet: vt putà f in domo mea puteum aperio: quo aperto, venæ putei tui 20 præciſæ ſunt, an tenear? Et 21 ait Trebatius non teneri me g damni infecti. neque enim exiſtimari operis mei vitio damnum tibi dari ineare, in qua iure meo vſus ſum. Si tamen tam altè fodiam in meo, vt paries tuus ſtare non poſſit, damni infecti ſtipulatio committetur h.

19 Flo. hoc.
20 Flo. deeſt, mei.
21 Flor. deeſt, &c.

XXV. Paulus lib. lxxviij. ad Edictum.

TRebatius ait, eum etiam accipere i damnum, cuius ædiũ luminibus officiatur k.

XXVI. Vlpianus lib. lxxxj. ad Edictum.

PRoculus ait l: Cùm quis iure quid in ſuo faceret, quamuis promiſiſſet damni infecti vicino, non tamen eum teneri ea ſtipulatione: veluti ſi iuxta mea ædificia m habeas ædificia, eáque iure tuo n altiùs tollas: aut ſi in vicino tuo agro cuniculo o vel foſſa aquam meam p auoces r. Quamuis enim & hîc aquam mihi abducas q, & illic luminibus officias, tamen ex ea ſtipulatione actionem mihi non competere, ſcilicet quia nõ debeat videri is damnum facere s, qui eo veluti iuero, quo adhuc vtebatur, prohibetur: multúmque intereſſe, vtrum dãnum quis faciat s, an luero, quod adhuc faciebat, vti prohibeatur. Mihi videtur vera esſe t Proculi ſententia.

Si plures stipulantur, debent simpliciter stipulari: sed si plures promittunt, debent pro parte promittere. Bart.

XXVII. Paulus lib. lxxviij. ad Edictũ.

PLures eandem ædium nomine domini ſinguli ſtipulari debent ſine adiectione u partis: quia de ſuo quiſque damno ſtipulatę x, quamuis pars adiecta y, partis partem faciet z. Contrà, ſi plures domini ſint vitioſarum ædium, demoliendi ſunt: vt j. tit. j. quod principis. §. fi.

l ¶ *Proculus ait.* & malè, ſecundum quoſdã, quando ſcilicet ſeruitus deberetur. vel dic bene, & non debetur ſeruitus: vt ſtatim paret. H.
m ¶ *Ædificia.* ſcilicet tua.
n ¶ *Iure tuo.* vt quia nullam ſeruitutem debes, aliàs ſecus: vt §. l. proxim. dixi.
o ¶ *Cuniculo.* riuus coopertus dicitur. Accurſius.
p ¶ *Aquam meam.* etiam totã, & totũ lumen. ſuperiori reſp. vt §. l. fluminũ. pen. reſp. & j. ti. j. §. denique. & l. ſi in meo. & §. de ſer. vr. prædi. l. cum eo. Alij vt Py. dicũt aquam non totã, nec totũ lumen: vt §. l. fluminũ. in fi. ſed ibi dãnũ ſentiebat in pariete ruẽte ſecundum H. & ſic in dãno vtitur iſta diſtinctione, an ſit modicũ vel maximum, vel aliter, vt ibi dixi. Itẽ pro Pyl. §. de ſeruit. vrb. prædi. l. binas. in fin. ij. reſp. ſed ibi ædes non auferunt totum lumẽ domui legatæ, ne inutile legatũ ſit. Itẽ numquid hoc dices, vt ſtipul. non committatur etiam ſi fiat animo nocendi: Reſp. Py. vtique quantum ad hanc ſtipulationem, in qua agitur dum cauit de dãno: verum ageret ibi de dolo, vel in factum actione: vt j. tit. j. l. j. §. denique. Accur.
r ¶ *Auoces.* ſcilicet priuatã. aggreges enim in publico facti, ſi trãſlumen. etiam noceãt.
r Manuscripti auoces. alias aduoces.
s ¶ *Faciat* i. ſentiat. & ſic no. non eſſe eandem rationem damnũ facere, & lucrũ non facere: vt C. de codic. l. ſi. & j. tit. j. l. ij. §. itẽ Varus. & in fi. & l. j. §. ſicut. & j. de fur. l. ſi is cui commodata. & arg. §. de condi. & demonſtra. Titius. §. j. ibi, aliud est enim, &c. Sed arg. contrà. §. de eo quod certo loco. l. iij. §. fi. & j. rẽ ra. hab. ſi commiſſa. & dixi C. de ſenten. quæ pro eo. l. j. in fi. Itẽ contra diſtinctionem huius legis est j. ne quid in loco publi. l. ij. §. meritò. Solue ibi in publico. hîc in ſuo priuato quis facit. Accur.
t ¶ *Verè esſe.* non Trebatij, ſecundum quoſdã: ſed tu expone Trebat. vt dixi §. l. prox. itẽ facit ad hanc l. quòd quis in ſuo faciat quod vult. §. de ſeruit. vrb. prædi. l. fiſtulam. & ſi ſeruit. vindi. ſicuti. §. penultim. Accur.

Luorum non facere, & dimnum pati differunt.

Turem.] CASVS. Plures habebamus domum cõmunem iuxta aliam tuam, tua minabatur ruinam, petimus vt promittas nobis de dãno infecto, vis promittere quæritur an debeat quilibet noſtrum ſtipulari ſine adiectione partis ſuæ, ſic dicendo, cuilibet promittis de dãno infecto? & dicitur quòd ſic. ſed fr dica, promittis parte mei dãni non totum meum damnũ, ſed eius partem ſtipulor. ſecus autem est ex contrario: vt ſi plures ſint domini vitioſarum ædium. nam pro ſua quiſque parte promittere debet, ne ſinguli inſolidum obligentur. nã quilibet debet promittere pro ſua parte, quia dominus est. Franc.

Cõtra. c. in cl. de dãno infecto, vbi gl. in ver. aut casũ par. de ſo. cõpe. & ibi Ca di. in 3. q. est o. tamẽ ſi adda tur dictio ali quæ, tũc vnus pars infra dimidiã: vt est gl. fin. in præa leg. cle. j. quã ad hoc. & ſingulegi. Panor. i. c. inter. extrà de eo qui cogn. cõſanguin. zoan. ſuæ. de quo vide Gulielm. de Cu. in l. ſi vt alleg. nam. & ibi addi. Iaſo. & ibi addi dimidiũ non tenetur C. de inoffi. dona.

Tuorum.

a ¶ *Cõtra ea.* quæ deuenerunt in ſtipulatione. Accurſius.
b ¶ *Ruit.* ſubitò.
c ¶ *Ædium.* id est ſoli & ędificij, vt §. eod. inter fru. & §. ea. l. §. ſed vtne. Accurſius.
d ¶ *Loci.* ſcilicet tantùm, id est ſoli tantùm. Accur.
e ¶ *Operisve.* id est ędificij tantùm, pro his enim cauetur, cũ ſunt in priuato: vt hîc, & §. eod. ſi finita. §. notandum. & j. eod. damni. §. fi.
f ¶ *Vt putæ.* ponit exẽplum quando damnũ dari videtur ex opere. Accur.
g ¶ *Nõ teneri mę.* niſi animo nocendi feci. tunc enim de dolo: vt j. tit. j. l. j. §. denique. qđ ſemper præſumitur, ſcilicet quòd non faciam animo nocendi: vt ar. §. pro ſoc. l. meritò. Sed opp. quia licet in ſuo facere, dum tamen non noceat in alieno: vt infrà de regul. iur. l. domum. Reſpon. non videtur officere ſi lucem auferat, quam ex priuato conſuenit habere: vt j. eod. l. Proculus. vel aquam auferat, vt hîc. Item ſecundò opp. j. l. proxi. ſed ibi ſeruius debebatur ab ædificante: vt & j. tit. j. l. ſi in meo. Item tertiò oppo. §. ſi ſer. vindi. ſicuti. §. Ariſto. & l. ſi quando. §. ſi. & l. ſiſtulas. ſed in illis in alienum immittebam: hîc in meo operabar, nihil in alienum immittens. & facit j. de iniu. ſi eum ſeruo. & infrà de reg. iur. l. nemo damnum.
h ¶ *Committetur.* ſi dicas quando facerem animo nocendi, planum esset: vt j. tit. j. l. j. §. denique. & ſic eſſet idem quod in ſuperiori reſpõ. quod non placet: quia aliquid aliud vult dicere hîc. quod pater, quia dicit, ſi tamen &c. vnde dic, etiam non animo nocendi ſed ſpõte fuit ſtipulatio interpoſita, ſi damnum fieret occaſione huius foſſionis. nõ enim cogendus erat, ex quo animo nocendi nõ fiebat. & ſic j. co. dãni. §. cùm parietem. & de hoc dices j. l. Proculus. Sed quid ſi in ſuperiori caſu totam aquam auferam? Reſpon. idẽ quòd ſi partem: vt arg. j. tit. j. l. ſi in meo.

Rebatius.] CASVS. In hac lege, & ſeq. pluribus modis poſſet poni caſus, tu autem ponas ſecundũ quòd dominus me⁹ ponit, & gl. tangant hoc modo, & in hac l. ſic pone eaſum. Debebas ſeruitutẽ domui meæ altius non tollendi, ne obſtet luminibus meæ domus. cùm velles altius domum tuam ſeruientem ædificare, promiſiſti damno infecto. nunc adeò ędificaſti altius, quòd luminibus meis nocet. certè teneris ex ſtipulatione damni infecti ad omne damnum qđ habeo ex obſeruatione luminum. Franc.
i ¶ *Accipere.* id est pati.
k ¶ *Officiatur.* non tamen vt actio naſcatur: vt j. l. proxi. vel die Trebatium malè dixiſſe, & per Proculum corrigi ſi intellexerit etiã ſeruitute nõ debita. Tu dic Trebatium intellexiſſe. quando ſeruitus debebatur: & ſic bene dixit. agitur ergo ſecundum eum ex ſtipulatione damni infecti cùm ſeruitus debetur. Sed nonne habet locum confeſſoria, ergo hæc ceſſat: vt §. e. l. inter. & l. dãni. §. j. & l. qui bona. §. de illo. quæ omnes ſunt contra Trebatium? Sed reſpon. nõ obſtãt: quia ad aliud datur confeſſoria. ſcilicet ad ſeruitutem præſtandã. & ad aliud hæc ſtipulatio: quia ad damnum propter lumen amiſſum: vt §. eo. l. q. borra. §. ſi quis opus. ſic & in oper. no. nunc. quia in ſubſidiũ datur auxilium illud: vt §. titu. j. in prouinciali. §. j. & tamen ibi concurrit confeſſoria, vt §. tit. j. l. j. §. fi. & l. de pupillo. §. imporiciriam.

Proculus.] CASVS. Habebas domũ iuxta meam, nec aliquã ſeruitutem mihi debebas, cùm velles opus aliquod facere in tua domo, puta eleuare eam, & timebam damnũ ex hoc opere, promiſiſti mihi de damno infecto, nunc eleuata domo tua habeo damnum, vt quia obſcurata ſunt lumina domus meæ. quæritur an cõmittatur ſtipulatio? & dicitur quòd non. Idem est & ſi in fundo tuo feciſti cuniculũ, id est riuum coopertum vel foſſam, & ſic aquã quæ veniebat ad fundum meum, abſtuliſti. nam licet promiſeris mihi de damno infecto, tamen non teneris ob hoc. & reddit rationem Franc.

Universidad de Biblioteca

a Tu dic hoc esse verum in re cõmuni. l. iu stipulatione. infra eod. in versi. in re cõmuni. & in apostil. in versi. in partem. supra eodem.

Promittere debet. si tamen vnus promittat pro parte sua, cũ alter non promittat similiter pro sua parte, in possessionẽ totarum ædium mittendum mittitur. promissio enim damni infecti diuisionem recipit [a], sed in possessionem missio non, cùm pignori assimiletur: & ideo non nisi in solidum fit. vt ff. ff. in stipulatione. secundum R. & est pro sua quisque parte promittere [a] debet ne singuli in solidum [b] obligentur.

Hæc stipulatio continet interesse, & etiam expensas factas in fulciendo, & lucrum cessans propter emigrationem inquilinorũ, nisi iusto metu interueniente. Bart.

XXVIII. Vlpianus lib. lxxx. ad Edictum.

1 *Flo. in hac stipulatione.*

IN hanc [1] stipulationem venit quanti ea res erit: & ideo Cassius scribit eum, qui damni infecti stipulatus est, si propter metum ruinę ea ædificia [c], quorum nomine sibi caueri [2] curauit, fulserit: impensas eius rei ex stipulatu consequi posse [d]. Idẽque iuris esse, cùm [e] propter vitium communis parietis, qui cauit [f] sibi dãni infecti nomine [3], onerum eorum releuandorum gratiã, quæ in parietem [g] incumbunt, ædificia sua [h] fulsit. In eadem causa est detrimentum quoq; propter emigrationem [i] inquilinorum, quod ex iusto metu factum est. Aristo autem non malè adiicit, sicuti [k] hîc exigit Cassius, vt si iustus metus migrandi [4] causam præbuerit [l], ita in eius personam qui fulsit, eadem Cassius dicere debuisset [5], si iusto metu [m] ruinæ fulcire coactus est.

2 *Flo. sibi caue. fulcit.*

3 *Fl deest, no mune.*

4 *Fl. migrãti.*

5 *Flo. debuisse.*

IN hanc.]CASVS. Ponit regulam, & eã probat per quatuor exempla. regula est talis, quòd in stip. damni infecti venit quãti interest stipulantis. Primum exemplum est tale, cùm haberes domũ ruinosam iuxta meã, promisisti mihi de dãno infecto. Item, propter metum ruinę domum meam fulsi, fortè ligna grossa ponendo supra meam: ita q; si caderet tua, non posset mihi, vel domui meæ facere multum damnũ, certè has expensas recuperabo. quia hoc saltẽ videtur interesse quod impendi. Secundum exemplum est tale, ego & tu habebamus communem domum: paries huius domus minabatur ruinam domui meæ propriæ. feci expensas in reficiendo huiusmodi parietẽ, certè has expensas recuperabo. vide hîc glo. Tertium exemplum est: domus tua minabatur ruinã domui meæ, promisisti mihi de damno infecto. nisi inquilini qui morabãtur in domo mea, recesserunt timore dom' tuæ ruinosæ, & iustum habebant timorem, & sic nõ soluunt mihi pensionem totius anni, prout aliàs fecissent. certè hoc dãnum totum debes mihi emendare. posteà loquitur Aristo iurisconsultus, & dicit, sicut iustum timorem debent habere inquilini, propter quem recedant vt dãnum quod inde habeo, mihi emendes: vt ff. proxi. dictum est, ita primo exemplo nostræ l. quando fulsi domum meam, oportet me habere iustum metum, quòd domus tua ruinam minetur meæ: vt sic expensas, quas feci fulciendo domum meam, mihi refarcias. Quartum exemplum est in l. sequen. quæ continuatur cum ista, & est tale, cùm domus tua minaretur ruinam, cauisti mihi de damno infecto. nullus autem scholaris vult conducere domum meam propter ruinam quã videtur minari domus tua supra meam, & sic amitto pensionẽ. certè hoc totum dãnum debes mihi emendare. & ad hæc omnia damna competit actio ex stipulatu. Franc.

c ¶ *Ea ædificia.* scilicet sua, non dico ruinosa, quia hoc dicit ff. proximo respon. secundum primam expositionem, vel dic aliter vt ibi. Accur.

d ¶ *Posse.* dãno post secuto. R. & hoc ideo, quia sint hæ promissæ, sed velut interesse: quia hoc saltem interest quod impendit: vt ff. eo. inter quos. §. fi. Accur.

e ¶ *Cùm.* id est posquàm.

f ¶ *Cauit.* id est caueri fecit à socio. Accur.

g ¶ *In parietem.* proprium.

h ¶ *Ædificia sua.* scilicet cõmunia, quorum paries vitium faciebat: vt differat à præcedenti respon. sed videtur socio à socio non caueri: vt ff. eod. §. ædibus. & l. ex damni. §. j. quæ sunt contrà. Solu. illa corrigit istã. vel dic cauetur, vt hîc in duobus, scilicet casibus quos dices ff. eod. inter quos. aliàs non. vt ibi. Alij dicunt quòd hîc non ædes, sed paries est communis. & secundum hoc dices posteà ædificia sua, scilicet propria, non communia. Alij dixerunt quòd hîc loquitur cùm culpa socij contingit damnum, ibi non: vt & ff. eo. ex dãni. §. j. vel hoc non venit in iudicio communi diuid. vt indiuiduum: quia diuidi nõ potest: quia erat istud dãnum vnius ex sociis, vel quia non reficit cõmunem parietẽ. & sic habet locum hæc cautio: vel hîc potuit reficere socius, ibi non. & facit ff. eo. cùm emptor. §. fi. & l. ex damni. in prin. & l. inter quos. §. fi. & ff. eo. in parietis. & l. seq. & seq.

i ¶ *Emigrationem.* id est, receßum de domibus, quæ timebãt aliarum ruinam.

1 *Manuscrip. Paulus.*

k ¶ *Sicuti hîc.* id est, prox. superiori respon. Accur.

l ¶ *Præbuerit.* vt tenea tur tunc dãni infecti, qui promisit. Accur.

m ¶ *Iusto metu.* imò quia vtiliter facta impensa repetitur: vt ff. de neg. gest. sed an vltro. §. j. sed hîc respectu stipulationis de damno infec. tractat, non respectu tractatus de neg. gest. & facit ff. loca. habitatores. §. fi. Accur.

1 *Flo. desfsti.*

n *Sed & si. Hospitium.* meum.

o ¶ *Aedium.* vicini, quæ meo hospitio minantur ruinam. Accur.

DAmni infecti.]CASVS. Concessisti mihi ius aquæ ducendæ per fundum tuum: nunc volo facere opus in fundo tuo, per quod possim ducere aquam. vis quòd caueam tibi de damno infecto, si hoc opus daret tibi damnum certè debeo cauere. Secũdò quæritur, nunquid debeam cauere, id est, promittere sine fideiussore, an satisdare: & certè videtur quòd satisdare debeam. nam in alieno facio opus: & sic tanquam de alieno debeo satisdare. & hoc etiam voluit dicere Labeo, & posuit exemplum in eo, qui facit riuum vel modulum in fundo alieno, qui debet satisdare de vitio huius operis. posteà loquitur author l. corrigès præ dictam responsionem, dicens q; ego debeo promittere absque fideiussore. & subdit rationẽ. In fine dicit: quod dictum est in opere, qđ faciebam gratia aquæ ducendæ. idẽ est in quolibet alio opere, quod facerem in tuo fundo iure seruitutis. Franc.

2 *Fl. putabat.*

† Modiorũ forsitã: vt de iis modulis intelligas, quorũ hierogatorij sunt, hi verò accepratorij: de quibus alibi Vitruius, & Frõtinus de aquæductibus.

3 *Flo. qua & aliàs, quis.*

p ¶ *Operis.* non soli. & hoc dixit R. si ad ipsius soli vitium non pertineret, scilicet hoc opus.

q ¶ *Seruitutis.* vt aquæductus. Accur.

r ¶ *Alieno.* verbi gratia, ius aquæ ducendæ per agrum tuum habeo: opus facio vt ducere possim, sed cauere debeo si hoc opus tibi damnum daret. Io. Accur.

s ¶ *De hoc opere.* de quo dixi proximè. Accursius.

t ¶ *Repromittere.* vt ff. e. prætor. & ff. de præto. stipula. l. j. §. ité ex causa. Accur.

v ¶ *Putat.* & malè: sed dic, nomine soli: & tunc bene. Accur.

x ¶ *Modulorum.* opera sunt per quæ ducitur aqua, sic dicta: quia ad modum aliquem fiunt. Quid autem sit riuus, dic vt ff. de riuis. l. j. §. riuus. Accur.

y ¶ *De re sua.* id est, de opere quod ad ipsum pertinet, licet solum sit alienum. & bene dicit, sua: quia pro parte est suum, scilicet opus, & quod pro parte meũ est, meum dicitur. Vel ergo dices corrigi Laboneẽ secundum H. vel distingues an propter vitium soli, an propter vitium operis petam satisdari secundum Azo. & sic non ob. ff. e. qui bona. §. j. quæ superiori respon. signatur contrà. Item est contra ff. e. hoc amplius. §. pen. & §. fin. sed dic vt ibi. ADDITIO. Die secundum Bart. quòd quando in alieno publico ædificatur: dictum fuit in l. si finita. §. si in alieno. si verò ædificatur in alieno priuato: tunc si quidẽ ædificatur ab eo, qui nullũ ius habet in re, indistinctè debet satisdare: vt l. prætor. in prin. ff. eo. Si verò habet ius in re, tunc siquidem interponitur inter dominum & ipsum, tunc est semper nuda promissio: vt hîc. si verò petitur ab extraneo, aut petitur respectu iuris ædificantis tantùm, & debet cauere: vt l. qui bona. §. j. ff. eo. Intellige autem ipsum respectu totius cauere, quando suo & procuratorio nomine domini conuenitur: vt ibi. sed si suo nomine tantùm, tunc pro suo iure conuenitur: vt d. l. hoc amplius. §. quæsitum. & ibi Bart.

z ¶ *Cæterùm.* pro certè.

Ad omnia

a ¶ *Ad omnia opera.* quæ sunt etiam in alieno iure seruitutis, & est fic. ff. manda. si procuratorem. §. dolo. Sed argu. contrà ff. de iudi. cùm prætor. in princip. Accur.

QVi vias.]CASVS. Aliqui viam publicam muniunt propria authoritate. vicini timent damnum occasione huius munitionis. debent eis cauere de damno infecto.

¶ *Si controuersia.*]Cũ ędificarem in quodam solo, vicini timebant damnum ex hoc opere. ego volebam cauere absque fideiussore. cùm dicerem me dominum huius soli, vicini negabant me dominum: vnde petebant satisdari. quæritur quid iuris sit. & dicitur quòd debeo satisdare sub hac exceptione, scilicet si appareat me non dominum. Franc.

b ¶ *Muniunt.* propria authoritate. Accur.

c ¶ *Debent.* & ideo de damno infecto cauere debent, si propter priuatum commodum faciant: secus si publicè reficiatur: vt supra, eodem si finita. §. fiue. & §. fi publicus. H. & l. fluminum. in princ. Accur.

1 *Manuscript. Paulus.*

d ¶ *Sub exceptione.* sed ipse purè repromittere debet: quia si sit dominus, repromittere debet: vt supra eod. prætor. in princip. sed contrà ff. eo. si proprietarius. §. fi. Sol. vt ibi. Accursius.

SI ædibus meis.]CASVS. Ego & tu habebamus domũ cõmunem: iuxta istam ego habebã quandam domum meã propriã, hæc domus communis minatur ruinam meæ propriæ. peto à te vt caueas mihi de damno infecto pro parte, quam habes in domo ruinosa. quæritur an debeas cauere? & dicitur quod nõ. nam aliam viam habeo. possum enim reficere domum istam, & partem expensarũm petere à te acti. pro socio, vel cõmuni diuidundo. Et adducit simile. ego & tu habebamus domum cõmunem: nec vllam aliam propriam ego habebam. hæc domus videtur cadere: tu autem non vis reficere: si peto à te vt caueas mihi de dãno infecto, quod sustinebo pro parte mea, si tota domus cadat: nõ debes cauere. nam aliud auxiliũ habeo: possum enim reficere hanc domum communem, & expẽsas pro parte tua à te petere actione pro socio, vel communi diuidundo. nam scire debemus quòd eautio damni infecti nunquam præstatur, si alia via damnum potest sarciri. Franciscus.

2 *Manuscrip. habeam.*

e ¶ *Si ædibus meis.* propriis.

f ¶ *Et tuæ.* scilicet ædes. M.

g ¶ *Existes.* scilicet coram.

h ¶ *Placet.* sed perperam secundum P.

i ¶ *Monet me.* scilicet ad dicendum, quòd nòn possit sibi facere caueri.

k ¶ *Ipse.* scilicet ego. Accur.

l ¶ *Meas.* scilicet communes. sic ff. de verb. signifi. pupillus. §. fin. & ff. de leg. j. l. v. §. fin. & de condi. instit. l. ij.

m ¶ *Impensas.* scilicet quas feci in communes ædes reficiendas. Accursius.

n ¶ *Habui.* & nullus nostrũm habet domum propriam.

o ¶ *Debeo.* scilicet pro vitio ipsarum ædium communium.

p ¶ *Ipse.* scilicet ego.

q ¶ *Possim.* & huic superiori dicto est contrà suprà, communi diuidun. Sabinus. sed hîc de reficiendo, ibi de nouo faciendo: vt arg. ff. eo. titu. l. si ædes. Accursius.

r ¶ *Pro parte.* scilicet sua.

s ¶ *Iudicio.* spreto auxilio orationis diui Marci: quæ dominiũ socio reficienti assignauit, nisi intra quatuor menses impensas offerat cum centesimis vluris. vt ff. pro socio. l. cum duobus. §. idem respon. & C. de ædifi. priua. l. fi vt proponis. Accur.

t ¶ *Cautionem.* à socio meo pro parte sua mihi. Accur.

v ¶ *Quia.* scilicet alio modo potest mihi prouideri.

x ¶ *Sarciri.* vt dictum est ff. proximè.

y ¶ *Sententia.* & aliorum: vt ff. eodem, l. damni. §. j. & ij. & l. qui bona. §. de illo. Accur.

z ¶ *Quo casu.* subaudi eo casu.

VIas publicas munientibus propria authoritate, vicini timentes damnum occasione huius munitionis, debent eis cauere de damno infecto.

Si controuersia.]Cũ ędificarem in quodam solo, vicini timebant damnum ex hoc opere. ego volebam cauere absque fideiussore. cùm dicerem me dominum huius soli, vicini negabant me dominum: vnde petebant satisdari. quæritur quid iuris sit. & dicitur quòd debeo satisdare sub hac exceptione, scilicet si appareat me non dominum. Franc.

Munientibus propria authoritate. Accur.

Debent. & ideo de damno infecto cauere debent, si propter priuatum commodum faciant: secus si publicè reficiatur: vt supra, eodem si finita. §. fiue. & §. fi publicus. H. & l. fluminum. in princ. Accur.

Sub exceptione. sed ipse purè repromittere debet: quia si sit dominus, repromittere debet: vt supra eod. prætor. in princip. sed contrà ff. eo. si proprietarius. §. fi. Sol. vt ibi. Accursius.

SI ædibus meis.]CASVS. Ego & tu habebamus domũ cõmunem: iuxta istam ego habebã quandam domum meã propriã, hæc domus communis minatur ruinam meæ propriæ. peto à te vt caueas mihi de damno infecto pro parte, quam habes in domo ruinosa. quæritur an debeas cauere? & dicitur quod nõ. nam aliam viam habeo. possum enim reficere domum istam, & partem expensarũm petere à te acti. pro socio, vel cõmuni diuidundo. Et adducit simile. ego & tu habebamus domum cõmunem: nec vllam aliam propriam ego habebam. hæc domus videtur cadere: tu autem non vis reficere: si peto à te vt caueas mihi de dãno infecto, quod sustinebo pro parte mea, si tota domus cadat: nõ debes cauere. nam aliud auxiliũ habeo: possum enim reficere hanc domum communem, & expẽsas pro parte tua à te petere actione pro socio, vel communi diuidundo. nam scire debemus quòd eautio damni infecti nunquam præstatur, si alia via damnum potest sarciri. Franciscus.

Si ædibus meis. propriis.

Et tuæ. scilicet ædes. M.

Existes. scilicet coram.

Placet. sed perperam secundum P.

Monet me. scilicet ad dicendum, quòd nòn possit sibi facere caueri.

Ipse. scilicet ego. Accur.

Meas. scilicet communes. sic ff. de verb. signifi. pupillus. §. fin. & ff. de leg. j. l. v. §. fin. & de condi. instit. l. ij.

Impensas. scilicet quas feci in communes ædes reficiendas. Accursius.

Habui. & nullus nostrũm habet domum propriam.

Debeo. scilicet pro vitio ipsarum ædium communium.

Ipse. scilicet ego.

Possim. & huic superiori dicto est contrà suprà, communi diuidun. Sabinus. sed hîc de reficiendo, ibi de nouo faciendo: vt arg. ff. eo. titu. l. si ædes. Accursius.

Pro parte. scilicet sua.

Iudicio. spreto auxilio orationis diui Marci: quæ dominiũ socio reficienti assignauit, nisi intra quatuor menses impensas offerat cum centesimis vluris. vt ff. pro socio. l. cum duobus. §. idem respon. & C. de ædifi. priua. l. fi vt proponis. Accur.

Cautionem. à socio meo pro parte sua mihi. Accur.

reficere possim ¶, recepturus pro parte [r], quod impenderim, societatis vel communi diuidundo iudicio [s]: & ideo [3] interpositam cautionem [t] minus vtilem futuram: quia [u] alia ratio mihi dãnum possit [4] farciri [x]. Et est planè nostrorum præceptorum hæc sentẽtia [y], vt credamus inutilem esse damni infecti stipulationem, quo [z] casu damnum alia actione farciri possit, quod [1] & in superiori [b] casu [c] intelligendum est.

Qui potest damnum euitare per aliũ modum, non potest hanc cautionem petere. Item inquilinus, si dubitat ruinam domus cõductæ, potest inde recedere, dummodo soluat pensionem tẽporis præteriti. & ut locator hoc fieri patiatur, habet actionem ex conducto. si autẽ non soluerat, potest locator retinere propria authoritate inuecta & illata in domum conductam, tanquam pignora: debet tamen circa ipsa diligentiam adhibere. & si pereant propter diligentiam non habitam, tenetur factii pigno. Pau. cum l. sequen.

XXXIII. Vlpianus lib. xlij. ad Sabinum.

INquilino nõ datur [d] damni infecti actio [e]: qa posset [1] ex conducto [f] agere, si dominus cum migrare prohiberet [g].

XXXIIII. Paulus lib. x. ad Sabinum.

VTique [h] si pro præterita [i] pẽsione etiam satisfacere paratus fuerit [r], alioquin [k] iusta retẽtio pignoris domino fieri videretur [2] [l].

cedere cũ rebus tuis, poteris agere ex conducto contra me, vt liberè dimittam te exire. si autem pensionem pro tempore præterito non vis soluere, tũc possum retinere res tuas, cùm sint mihi tacitè obligatæ. & si ista pignora quæ retinui, interierint ex ruina vicinarũ ædiũ: teneor etiam act. pig. non solùm ex conducto tibi emendare, si poteram istas res in tutiori loco posuisse. hoc dicit hęc lex cum l. seq. Prãd ¶ *Inquilino non datur.* contra eum à quo conduxit, cùm ipsa domus conducta vel alia domus locatoris vicina minetur ruinam super conductã: vt & ff. proxima. vnde inquilinus veretur damnum tam in eo quòd non poterit vti domo conducta: quàm in rebus quas intus habet: & dic non cauerit: vt hîc, & ff. eodẽ, qui bona. §. de illo. sed pro damno, quod timeat in alia domo: quam vicinam habeat conductor, petit sibi caueri, vt ff. eodem, damni. §. j. ibi, sed inquilino meo. &c. Item contra alium petit etiam pro damno inferendo in rem, & domum conductam. vt ff. eo. qui bona. §. qui damni. ver. vicinis. & l. si filius. quæ sunt contrà. vel in illa, qui bona. §. vicinis. & in illa, si filius. nolebat migrare: hîc fic. prima secundũ R. placet. Patet ex prædictis: quia inquilinus aut petit sibi caueri ab extraneo, quod potest; aut à domino pro domo conducta ruente, vel alia domini: & tunc aut pro damno quod timetur in domum conductam, & tunc non potest: aut in aliam, & tunc potest.

Inquilinus an cautione de dãno infecto petere possit.

1 *Flor. possit.*

1 *Flo. fuit. Manuscrip. sit.*

2 *Manuscrip. videtur.*

a ¶ *Quod.* q.d. non solum in isto vltimo.

b ¶ *Et in superiori.* nisi in casibus: vt ff. eo. inter quos. j. respon. item videtur huic l. contrà. ff. eod. in hanc. sed ibi loquitur cùm ille socius fortè volebat reficere, & aliquid poterat ei imputari q; non reficiebat: hîc bene volebat ipse reficere. & sic non tenetur satisdare de dãno infecti. vel verius dic vt ibi. Item contrà ff. tit. j. si tertius. §. versa vice. & l. seq. §. item. sed aliud in illa actione, quę cõcurrit cum alia. hæc autem non. Item contrà ff. eo. nam si non fit. & ff. e. damni. §. j. sed solues in d. l. nam si nõ fit. Accur.

3 *Flo ideo & Manuscript. atque inco &.*

4 *Flo. possit.*

c ¶ *Casu.* scilicet primo huius l. Accur.

INquilino.]CASVS. Locaui tibi domũsnæ domus minatur ruinam. vel alia domus mea ibi vicina minatur ruinam super ipsam conductam. vnde tu times damnum in rebus tuis, quas in domo cõducta habes: & sic petis, vt caueam tibi de damno infect. certè non audiris: sed tu poteris recedere cũ rebus tuis: dum tamen soluas pensionem pro tempore, quo stetisti. & si prohibeam te recedere cũ rebus tuis, poteris agere ex conducto contra me, vt liberè dimittam te exire. si autem pensionem pro tempore præterito non vis soluere, tũc possum retinere res tuas, cùm sint mihi tacitè obligatæ. & si ista pignora quæ retinui, interierint ex ruina vicinarũ ædiũ: teneor etiam act. pig. non solùm ex conducto tibi emendare, si poteram istas res in tutiori loco posuisse. hoc dicit hęc lex cum l. seq. Prãd ¶ *Inquilino non datur.* contra eum à quo conduxit, cùm ipsa domus conducta vel alia domus locatoris vicina minetur ruinam super conductã: vt & ff. proxima. vnde inquilinus veretur damnum tam in eo quòd non poterit vti domo conducta: quàm in rebus quas intus habet: & dic non cauerit: vt hîc, & ff. eodẽ, qui bona. §. de illo. sed pro damno, quod timeat in alia domo: quam vicinam habeat conductor, petit sibi caueri, vt ff. eodem, damni. §. j. ibi, sed inquilino meo. &c. Item contra alium petit etiam pro damno inferendo in rem, & domum conductam. vt ff. eo. qui bona. §. qui damni. ver. vicinis. & l. si filius. quæ sunt contrà. vel in illa, qui bona. §. vicinis. & in illa, si filius. nolebat migrare: hîc fic. prima secundũ R. placet. Patet ex prædictis: quia inquilinus aut petit sibi caueri ab extraneo, quod potest; aut à domino pro domo conducta ruente, vel alia domini: & tunc aut pro damno quod timetur in domum conductam, & tunc non potest: aut in aliam, & tunc potest.

Inquilinus an cautione de dãno infecto petere possit.

a Adde quod dicatur esse factum legitimè, text. in c. fi. & ibi Innoc. & doct. extrà de libel. lob. & in c. cõsanguinei. & ibi Panor. de reiu. & in cap ea quæ. eo. tit. & melius in c. dilecto. de reser.

1 *Flor. possit.*

Universidad de Navarra Biblioteca

vt ætatis impetra.l.j.& de adminis.tu.sancimus.H.Azo.

a ¶ *Quæ pignora.*nam tacitè sunt obligata inuecta,& illata:vt ff.in quib.cas.pignus tacitè contra.l.licet.Accur.

b ¶ *Æditui.*scilicet domini.

c ¶ *Pignoratitia.*i. non solùm ex conducto : vel dic non solùm prædicta. Accursius.

d ¶ *Tutiorē.*& sic fuit in culpa:vt & C.de peric.tu.si respubli. sed si non fuit in culpa,nō tenetur creditor:vt C. de pig.actio.l.pignus. & l. si nuda. item exone tutiorem, id est, tutum & sic non est participatio positiui: quia locus in quo erat, tutus non erat.Accur.

e IN *parietis communis.*]id est,in cautione præstita propter communis parietis demolitionem si quæstio fiat, an committatur. Azo. Et dic secundum Azo.casum in his tribus.ll.sic, Ædes meas proprias iuxta tuas habeo,& communi pariete meo & tuo sustentatur. tu vis demoliri communem parietem , & melioré substituere : & ideo mihi petenti caues de damno infecto. facta demolitione contingit mihi damnum, ago ex cautione. quæritur an possim ? Respond. cum distinctione : quia aut fuisti in culpa demoliendi:aut non fuisti: quod ex eo probatur, si paries demolitus mea & tua onera sustinere poterat: tu tamen sine caussa es demolitus : & præstabis mihi omne interesse meum ; quod dic vt infrà eod. nam si. §. quòd si fuerit. Si verò in culpa non fuisti , puta quia vitiosus erat,& minabatur ruinam,& ædium onera sustinere non poterat,& non teneris mihi quia restituisti alium demoliendo veterem:sed puta malè restituisti:quod in duobus casibus contigit : scilicet si paries restitutus sit sumptuosus , id est, plenus sumptibus propter grossitudinem , & spissitudinem,& longitudiné & quātitatē expēsārū factarū:vſi ipsū cadere oportuit fortè propter soli debilitatem , quod tantum parietem sustinere non potuit: vel aliquam similem causſam.Item & si paries adeò sit debilis & subtilis , vt necessarium sit cadere. nam his duobus casibus teneris. Item & in primo omne damnum mihi præstabitur ex cautione , non act.communi diuid.quia in re communi non contingit mihi damnum:sed in propriis ædibus meis. vnde ceſſat communi diuid.acti.vt ff.communi diuid.arbor.§.ſi per eundem,& ita soluitur contrarium ff.eo.ſi ædibus.Accur.

1 Flo. *ſi.deeſt. Manuſcri an.*

Ordo literæ 1 *Fl.ſi vt vtra rumque.*

f *Aptus.*scilicet paries.

g ¶ *Ferendis.*scilicet meis&tuis.

h *Sed ita. Quæmodo.*aliàs in eo,& aliàs mero.

i *Nam ſi non ſit.* scilicet ita idoneus vt vtraque onera sustinere possit.

k ¶ *Idoneus.*scilicet primus.R.

l ¶ *Nec debet.*ita construe:& ſi quid contigerit,non debet teneri ex causſa damni infecti is,qui demolitus,&c. Vel dic.&idem est sensus, non debet teneri dam.infe.id est,ex stipulatione de dam.infe.ſi quid contigerit ex causſa,id est,ſi aliquod damnum contingit ex demolitione:& secundum hoc dic ex causſa,id est,ex demolitione. Accur.

m ¶ *Samptuoſus.* q.d. nisi culpa demolientis damnum cōtingat.nam propter damnum operis,quod ita erat ædificatum vt sustinere non posset,non tenetur is,qui demolitus est.aliàs autem,scilicet cùm erat bonus:est contrà:quia committitur.bene dico,cùm non est idoneus, noncommitti ex demolitione,cùm non propter demolitionem quis cauet:quia demolitio fit propter fortuitum casum vitandum:vt ff.eo. fluminum.§.hæc stipulatio.Accursius.

1 Flo. *non fuit.*
2 Flo. *idoneus, de eſt.*
3 Flo. *demolire eum oportuit.*
4 Flo. *astigit.*
5 Flo. *samptuoſè.*

6 Flo. *actione.*

7 Fl. *&, deeſt.*

Sed & ſi quaſi pignora a retinuerit, & ea interierint ruina vicinarum ædium b , potest dici etiam pignoratitia c actione locatorem teneri,ſi poterat eas res in locum tutiorem d transferre.

Si paries idoneus deſtruatur, uel non idoneus, ſed utiosè reſtituatur, ſtipulatio commit tetur ad intereſſe totale. hoc dicit. Barto. cum duabus ll. ſequen.

XXXV. Vlpianus lib.xlij.ad Sabinum.

IN parietis communis e demolitione ea quæri oportet, ſi 1 ſatis aptus f fuerit oneribus ferendis g, an non fuerit aptus.

XXXVI. Paulus lib. x.ad Sabinum.

SEd ita idoneum esse plerique dixerunt , ſi 1 vtrarumque ædium onera,quæ modo h iure imponantur , communis paries sustinere possit.

XXXVII. Vlpianus lib.xlij.ad Sabinum.

NAm ſi non ſit 1 idoneus 2 k, vtique demoliri 3 eum te oportuit.nec debet l , ſiquid damni ex ea causſa contigerit 4 is,qui demolitus est , teneri : nisi ſumptuoſus 5 m , aut parum bonus n nouus paries sit restitutus. Quod ſi fuerit paries idoneus,qui demolitus o est,in actione 6 damni infecti id venit, quanti interfuit actoris p eum parietem stare , & 7 meritò. nam ſi non debuit demoliri q :restituere eum debet proprio ſumptu. Sed & ſi quis reditus ob demolitionem amiſſus est,consequenter restitui eum Sabinus voluit. Si fortè habitatores migrauerint, aut non tam commodè habitare possint,imputari id ædificatori potest.

1 Flo. *ſi.deeſt. Manuſcri an.*

1 Flo. *non fuit.*
2 Flo. *idoneus, de eſt.*
3 Flo. *demolire eum oportuit.*
4 Flo. *astigit.*
5 Flo. *samptuoſè.*

De damno contingente ante traditionem emptori non cauetur: niſi cùm ad eum cuſtodia pertinet. hoc dicit. Bar.

XXXVIII. Paulus lib.x.ad Sabinum.

CVm 1 emptor ædium ante traditam sibi possessionem ideo inutiliter 2 stipulatur , quia venditor omnem diligentiam 3 ei præstare debet,tunc certè vtiliter stipulatur 4 , cùm omnis culpa à venditore aberit:veluti ſi precario empto ri in his ædibus esse permiſit 5 , cuſtodiámque ei 6 abfuturus 7 tradidit.

1 Flo. *cuā deſſ.*

In prædio ruſtico ſit miſsio in partem tantum: in prædio urbano quandoque in totum, quandoque in partem cauſſa cognita. Bart.

1 ¶ Si agri 2 nomine nō caueatur , in eam partem agri mittēdus 3 est, ex qua periculū 4 timetur 5 : eiuſq; rei b ratio hæc est , quòd in ædificiis partes quoque reliquæ ad vitioſam 6 c partem traherentur. at in agris non idem est Sed dicendum est , vt in domibus quoque maioribus interdum cauſſa cognita Prætor ſtatuere debeat , in cuius partis poſſeſſionem is , cui non caueatur , mitti debeat.

1 Flo. *mittenſ. dum.*
3 Flo. *timeatur.*
4 Flo. *à vitioſa parte.*

Pone caſum quando unus ex ſocijs communis parietis ipſum refecit ex cauſſa neceſſaria. Paulus.

2 ¶ Deducto d veteris parietis portā domo timetur damnum.At pars agri ruinosa nō sic trahit aliā partem agri. Quod autē de domo dictum est , fallit in casu. nā ſi domus mea ampliſſima est,& vna particula eius minetur ruinā,ita q ſi cadet,nō fit verisimile q aliā domum traheret ſecum , & petatur à me cautio. & nolo cauere:tunc aduerſarius meus est tantùm mittēdus in poſſ. partis ruinoſæ. ¶ *Deducto.*] Pone caſum vt in gl.Fran. Accur.

r ¶ *Inutiliter.*pro damno contingente ante traditionem. Ot.ſed pro damno contingente poſt traditionem bene potest ſtipulari antequā ſibi tradatur res:vt ff.eo.titu.damni.§.emptor.

s ¶ *Diligentiam.*vt & ff. de peric.& commo.rei venditæ. l. cuſtodiā. & ff.de act.empti.venditor. Accur.

t ¶ *Vtiliter ſtipulatur.*ſiue expreſsè comprehendendo damnum ante traditionem contingens:ſiue ſimpliciter ſtipuletur:vt nor.ff.eo. damni.§. emptor.Accur.

v ¶ *Permiſit.*ſcilicet venditor.

7 x ¶ *Et.*ſcilicet emptori.

y ¶ *Abfuturus.* venditor:vel econtrà ei emptori,qui erat abfuturus. ſed prima placet.& facit vt precario data videatur quo ad quid:vt ff. de act.empt.l.Iulianus.§.ex vendito.ibi,poſſ.autem.

z ¶ *Si agri.* pro quo est cauendum propter timorem ruinæ aggerum, vel arborum cadentium cum ruina in vineas,vel ſegetes,vel domum meam:vt ff.eo.fluminum.§.item apud Iulianum.Accur.

a ¶ *Periculum.*ſcilicet ruinæ.

80 b ¶ *Rei.*ſ.quòd pro parte ædis ruinoſæ ſi nō caueatur,fit miſsio in totam:vt & ff.e.ſi finita.§.ſi verò.Si verò pars agri minetur ruinam : fit miſsio in partem tantùm minantem ſi nō caueatur:vt ff.proxi.

c ¶ *Vitioſam.*vt & plenè habes ff.eo.ſi finita.§.ex hoc.Accur.

d ¶ *Deducto.* ego & tu habebamus domum vitioſam , timebam mihi damnum dari , refeci ipſam : potero à te repetere ſi quid impendi , hac conſideratione habita , vt primò detrahatur quod poſui de veteri pariete , & quod apud me de veteri remanſit, & de reliqua

Caſum ponit.

reliqua impensa feram partem meam,vel per actionem pro ſocio,vel communi diuidundo.Vel pone caſum ſecundum R.Petebam à te cauēri de damno infecto pro pariete tuo vitioſo. te nō cauente ſui miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto,refeci eum parietem ex eadem materia,quæ antè erat,addens de meo : & aliquid retinui de veteri quod nō reposui. nūc repeto expensas,quod possum : vt ſuprà eodem, l. in hanc. & l. ſi finita.§.ſi iam ruerint. Tria conſideranda:tur. Primò,quòd remanſit apud me ex veteri.Secundò , quòd de meo ibi reposui. Tertiò , quòd de veteri materia ibi reposui. & ſic omnibus inſpectis habebo quod mea interest. Et secundum Irne. dic ſecundo , cauiſti mihi de damno infecto , & poſteà cecidit domus tua in parietem meum , quem refeci. emendabis mihi eo pretio , quo erat prius,& non computabitur quod modò valet plus : nec id quod de veteri in eundem est repoſitum. argum. infrà l.proxi.§.fina. & secundum iſtam exponē semper æſtimari ad hoc,vt non veniat. Ac.

1 Flo. *ſi.deeſt. Manuſcrip. ſi dominus.*

2 ¶ *Pretio.*id est materia primi parietis,quæ apud me remanſit: vel eius æſtimatione : vt ipſa, ſcilicet mihi non reſtituatur. vel ſecundùm alium deducto pretio,id est facta cōputatione pretij veteris parietis : vt ipſa reſtituatur.Accurſius.

b ¶ *Amplius ſit.* ſcilicet expensum pro nouo ædificando ſecundum vtranque expoſitionem.

c ¶ *Ex veteri.*ſcilicet materia.

INter *quos.*] CASVS. Ego habeo domum propriam iuxta tuam:in medio est quidam paries ſiue murus communis.hic paries minatur ruinam domui meæ,vnde peto à te mihi caueri. quæritur,an debeas cauere?&reſpondet quòd ſic in duobus casibus.Primus eſt,quādo tu ſolus ædificabas ſuper communi pariete,& ex illo opere timeo damnum in domum meam propriam.nam in hoc caſu debes mihi cauere.Secundus eſt,quando ego & tu ædificamus ſuper communi pariete,& timeo damnum in domum meam quæ eſt multo prætioſior, & meliot tuaniam & hoc caſu debes mihi cauere.

¶ *Si dominus*]Poſſidebas domum ruinoſam,de qua tibi mouebatur controuerſia à quodam qui ſe dicebat dominum. nunc ego peto vt mihi caueas de damno infecto.quæritur an debeas cauere.& dicitur quòd ſic.& ſi q.d prætares mihi occaſione huius cautionis:hoc imputabis aduerſario tuo,ſi apparebit cum dominum:& ſi nolis cauere,mittar in poſſeſſionē.¶ *Damni.*]Quærit an is qui habet ſuperficiē in ſolo alterius,puta Titij:ſi timeat ruinam ex domo vicina,an poſſit ſtipulari de damno infecto?& dicitur quòd ſic:& etiam ipſe Titius, qui eſt dominus ſoli poterit ſtipulari.¶ *Alieno.*]Quæritur an procurator nomine domini poſſit ſtipulari de damno infecto? & dicitur quòd ſic.& debebit promittere de rato,ſcilicet q dominus habebit ratam promiſsionē factā procuratori ſuo.& iſte qui promittit, debebit adiucere in promiſsione ſe nolle teneri, ſi ſtipulator appareat falſus procurator,vel dominū non habere ratū:ſicut contingit in ſtipulatione legatorum.nā procurator legatarij,qui ſtipulatur de legato dando ipſi legatario,debet cauere de rato:& hęres qui promittit,debet promittere ſub ea forma,vt dixi ſuprà,in eo qui promittit de dāno infecto.Vltimò dicit,q ſi dominus domus ruinoſæ nolit cauere, ille procurator poſtquàm cauit de rato,eſt mittēdus in poſſeſſionem domus ruinoſæ,etiam ſi opponatur quòd non ſit procurator.

¶ *Inæſtimando.*]In hoc §.poteſt pluribus modis poni caſus. vno tñ cōtentus ero.Habebas domum ruinoſam iuxta meā,promiſiſti mihi de damno infecto.randē poſtea cecidit domus tua ſupra parietē domus meæ:& ſic paries meus oppreſſus cecidit:vnde refeci nouū parietē.teneris mihi inquantū expēdi in nouo pariete.& hoc intellige, ſi nō excedat æſtimationem veteris parietis:nec etiam inſpicietur in totum.nam pictura ſi quæ erat in veteri pariete non æſtimātur: quia hæc aggrauarent nimis promiſſorem.Franci.

d ¶ *Inter quos.*id est hi inter quos, & cætera,ſolet ſtipulari de dāno infecto nomine ædificiorum:ſcilicet ruinam minantium , & timentium : ſcilicet occaſione parietis communis. hoc tamen ſtatim ad duos caſus restringit:aliàs regulariter contrà ff.eodem,ſi ædibus.Accurſius.

e ¶ *Ædificat.* ſuper communi pariete , vel iuxta eum : vel id eſt reædificat communē parietem,vel erigit eū altius , vel onerat ſolus.

2 *Manuſcrip. vnum imputari.*

3 Flo. *cauere.*
4 Flo. *transferat.*

f ¶ *Futurum eſt.* opinione hominū inſpecta.Accur.

g ¶ *Aut alter.* retento quòd alter ſocius ædificabat ſolus : & præterea dico damnum aliquod non timetur vitio operis iam facti, vel ſoli. Vel dic quòd hoc caſu vterque vel neuter ædificat. primū tamē magis quibuſdā placet , cùm neutro ædificante denegatur cautio : quia vtrique poteſtas eſt reficiendi: vt ſuprà eodem,ſi ædibus. nec vtroque ædificante:vt ff.eodem , l. ex damni.§.quoties.in fi. §.q eſt contrà. Alij dicunt hunc caſum corrigi per id quod ibi dicitur. Alij, vt Io. legunt aut,pro &:quaſi hæc duo ſint neceſſaria:& vnum non ſufficiat : vt d. §. quoties.

5 Flo. *ſi quid*
6 Flo. *ff.*

Vel aliter vt ibi dices. Accurſius.

h ¶ *Senſurus ſit.*quàm pateretur is,qui ædificat ſuper communi pariete,& tunc licet adhuc non timeatur ex opinione hominum damnum:tamen quia facilè poſſet contingere propter extructionē operis alterius,& quia hīc qui timet,nec ædificat , habet prætioſiora ædificia,quibus imminere poſſit damnum:præſtatur ei cautio.Si autē vter que ædificaret,non præſtaretur cautio,licet præſtita poſſet cōmitti : vt ff.eodē,l.damni.§.cùm parietem. hoc nō placet vel melius ſecundum Azo.diſtingue vt primus ſit caſus cùm alter ſolus ædificat:ſecūdus autē, quando vterq; , & tunc cauetur ſi vnus eſt maius damnum paſſurus , quàm alter : vt hīc.ſed an poſſit agere,dices ff.eo.l.ex damni.§.quoties.

i ¶ *Vicino.* id eſt ſocio.

k ¶ *Ab eo.*ſocio ſcilicet communi diuidun. iudicio inter ſe intētato ſecundum quoſdam:quod non placet: quia in re communi damnum non contingit.vt ff.cōmuni diuidun.arbor.§. ſi per eundem.& ff.vſufruct.quemadmo.caue.l.antepen.dic ergo,cōſequitur: id eſt cōſequi poſſet vtrunq; ex interpoſita cautione.quod tamen fieri nō debet : vt ff.eo.ſi ædibus.& ff.eo.l.ex damni.§.quoties.niſi in duobus casibus:vt modò dixi,in quibus etiam loquitur lex ff.eo.l.in hanc.& eſt ratio ſecundùm quoſdam:quia indiuiduus erat paries, & ſic ceſſat communi diuidun. Ité nec cōmunis eſt ex ſocietate , & ſic ceſſat pro ſocio. vnde hæc cautio in ſubſidium præſtatur: vel ratio eſt ad inſtar veſtibuli:vt ff.cōmuni diuidun.l.arbor.§.de veſtibulo. Alij exponunt hūc finem vt quantum alter ſociorum præſtat vicino vel ſocio occaſione ſocij,cuius culpa damnum datur ex communi pariete: tantum ab eo ſocio conſequatur per communi diuidundo iudicium : quod non placet.

l ¶ *Si dominus.* id eſt qui dicit ſe dominum eſſe,& agit rei vendi.ad domum contra poſſidentem.& à poſſidente petitur cautio ab extraneo.Azo.aliàs domus.

m ¶ *Poſsit.*vt & arg.C.de petiti.hære.l.ſin.& hoc eſt verum etiam ſi malæ fidei poſſeſſor ſit.Accur.

80 n ¶ *Sibi.*ſcilicet petenti.

o ¶ *Quærere.*ſic & C.vbi in rem act.l.ij.Accur.

p ¶ *Latius.*ponit comparatiuum pro poſitiuo.

q ¶ *Damnum datum.*id eſt dari vetitum:vt & ff.eo. l.qui bona. §. & ſuperficiarium.

r ¶ *Damnum datum fuerit.*quo ad ſuſpicionem eorum qui damnum verentur.R.qualiter autem damnum datur ſolo ſubiicit.Accur.

s ¶ *Percipienda.*remittitur ergo ſuperficiario penſio propter metum

Universidad de Navarra Biblioteca

ruinæ, vel propter ruinam: sicut & pensio emphyteutæ: vt C. de iure emphyt. l.j. & merces conductori: vt & ff. e.l. in hanc. & l.nā si non fit. & supra loca. l. habitatores. §. fin. & l. ex conducto. §. si quis. & §. cùm quidam. & §. Papi. & sic sunt hic arg. pro facerdotibus, vltramontanis, qui factā excōmunicatione nil percipiunt: vnde ad cēsum teneri nō debent. Accursius.

† Scribētes reputāt istū text. fin. ad hoc q̄ procurator falsus postquā est admissus in iudicio, bene dat tacitā cautionē de rato: non potest amplius repelli: quia p illam est effectus legitimus, quod intellige, vt hic in secundis interpre. Bo.

7 Manuscrip. comprehendere retur.

8 Flo. omnimodo.

9 Flo. excadet in vetere eius cultus nō qui non.

1 Flor. & ob picīu. Manuscript. vel ob. 2 Manuscrip. so hoc.

ADDITIO. Pro ista glo. facit ca. quia diuersitatem. extra de cōcess. præben.

2 ¶ *Licet*. ſtipulatur ergo procurator: vt hic: & ff. eodem, prætor. in princ. & l. qui bona. §. ſi alieno. & dominī inſpicitur vtilitas vel intereſſe: vt hic. & ff. ſi quis cau. l. penul.

b ¶ *Debebit*. vt ff. rem rata. ha. l. amplius. aliàs non ſolùm. & ff. de procur. l. Pompon. §. ſi ſtipuletur. & quære vt ibi.

c ¶ *Inſerenda*. ab eo qui promittit de damno infecto vt dicat ſe non teneri ſi apparuerit falſus procura. vel dominus non haberet ratum: vel econtrà dic inſerenda à procura. vt non teneatur ex ſtipu. de rato, ſi apparuerit eum eſſe verum procuratorem, vel dominum habere ratum, & ſic dicitur exceptio procuratoria, cum nō ſit procurator, vel ſit[a], vt dictum eſt: aliàs dicitur procuratoria exceptio, quando non poteſt eſſe procurator: vt ff. mand. ſi fideiuſſor. §. quidam. & de prob. in exceptionibus. §. ſed & ſi procuratoria. Item no. hic arg. pro opinione noſtra, qui dicimus eſſe in electione procuratoris vel probare mandatum, vel ſatiſdare: vt not. C. de probat. l. j.

d ¶ *Legatorum*. nam & in ea ſtipulatur procurator legatarij. & ſatiſdat de rato, vt hic, & ff. de procu. l. Pomp. §. ſi ſtipuletur. & vt leg. no. ca. l. j. §. ſed & procuratoribus. & inferitur hæc excep. vt hic, & arg. ff. vt leg. no. ca. l. j. §. ſi. & l. ij. Item cauet, qui nouum opus nuntiat: vt ff. titu. j. l. de pupillo. §. qui procuratorio. Accur.

e ¶ *Non cauebitur*. poſtquàm cauerit de rato. R.

f ¶ *Procuratoria*. id eſt quòd non ſit procura. vel aliter accipitur vt modò not.

g ¶ *In æſtimando*. ſi totus paries vetus ruat occaſione vicinarum ædium, de quibus promiſſum eſt damni infecti: æſtimabitur impenſa noui parietis facti. ſi verò vitioſus factus eſt, æſtimabitur impenſa reſectionis, vtrobique tamē moderata: quia illud eſt attēdēdum, quod meliorem habet modo parietem: & quia ſi in veteri erat voluptaria impenſa non debet æſtimari.

h ¶ *In veterem*. id eſt ſecundum veterem eius cultum. R.

i ¶ *Aggrauet*. q. d. omnino vetus cultus æſtimatur: quia non picturæ vel ſimilia: quia hæc aggrauarent nimis promiſſorem: vt ff. l. proxi. in fi. ſecundum R. vel dic qui cultus, id eſt quæ refectio, vel ſuſtentatio facta ab vno ex ſociis aggrauaret alium nimis voluptariis, ſcilicet factis impenſis, & ſic facit loqui in communi pariete de quo loquitur ff. eo. in parietis communis. & l. ſequen. & l. inter. & ff. j. eod. l. in reficiendo. Item facit ad §. ff. l. proxi. §. fi.

3 ¶ Alieno †nomine ſtipulari ita licet, [2] vt quod damnum domino datum ſit comprehendatur[7]. Cauere autem debebit [b] is, qui ſtipulabitur, dominum ratam rem habiturum: exceptioq; procuratoria ſtipulationi inſerenda [c] erit, ſicut in ſtipulatione legatorum [d]. Quòd ſi ei non cauebitur [e] mittēdus eſt in poſſeſſionem procurator omnino [8], vt ei exceptio procuratoria [f] non noceat.

4 ¶ In æſtimando [g] nouo pariete ratio haberi debet eius impenſæ, quæ modum probabilem non excedit [9], in veterem [h] eius cultum: nō qui aggrauet. [i].

XL. Vlpianus lib. xliij. ad Sabinum.

EX damni infecti ſtipulatione non oportet infinitam, vel immoderatam æſtimationem fieri [k], vt puta ob tectoria, & [1] picturas. Licet enim in hæc [2] magna erogatio facta eſt: attamen ex damni infecti ſtipulatione moderatam æſtimationem faciendam: quia honeſtus modus ſeruandus eſt, non immoderata cuiuſque luxuria [l] ſubſequenda.

Si communis paries ſine alicuius vitio dānum inferat, ſtipulatio non committitur. idē ſi culpa unius committeretur, ſecus ſi culpa communi utriuſque. Bart.

1 ¶ Quoties communis parietis vitio quid acciderit [3] [m], ſocius ſocio nihil præſtare debet [n], cùm communis rei vitio contigerit. Quòd ſi quia alter eum [o] preſſerat vel onerauerat, idcircò damnum contigerit [4], conſequens eſt dicere, detrimentū hoc, quod beneficio [p] eius contigerit [5], ipſum ſarcire debere. Quòd ſi æqualiter vtriuſque oneribus preſſus ¶ decidat [6], rectiſſimè Sabinus ſcribit [7], parem * vtriuſq; cauſſam eſſe [r]. Sed ſi alter plures, vel pretioſiores res amiſerit [s], melius eſt dicere, quia ambo onera [t] impoſuerunt, neutri aduerſus alterum competere actionem.

Si plures recipiunt damnum ex ruina, quilibet agit pro parte ſua: & ſi contra plures agitur, quilibet conuenitur pro parte ſua. Pau.

2 ¶ Quoties ex damni infecti ſtipulatione [8] plures agunt: quia in eadem re damnum paſſi ſunt, id eſt in ædibus, non debet vnuſquiſque eorum inſolidum agere, ſed in partem [u] experiri. Neque enim damnum, quod pluribus datum eſt, vnicuique inſolidum datum eſt, ſed in partem datum eſſe videtur: & ideo vnicuique in partem competere actionem, Iulianus ſcribit. Item ſi plures [9] ſint ædes, quæ damnoſæ [10] imminent, vtrum aduerſus vnumquenque dominorum inſolidum competat [11] actio, an in partem? Et ſcribit [12] Iulianus (quod communi diuidundo ſarciri poterit damnum. vel pro ſocio: vt ff. eo. l. ſi ædibus.

n ¶ *Debet*. etiam ſi cautio præſtita fuerit per errorem. Accur.

o ¶ *Eum* parietem.

p ¶ *Beneficio*. id eſt maleficio, ironicè enim loquitur. ſi C. de inoffi. teſta. l. fratres.

q ¶ *Preſſus*. paries.

r ¶ *Cauſſam eſſe*. hoc quando neuter habet pretioſiora: vt differat à ſeq. reſpon.

s ¶ *Amiſerit*. quàm alius, retento caſu ſuperiori, ſcilicet q̄ vterque ex ſociis onerauerat parietem communem. Accur.

t ¶ *Onera*. cùm enim in pari ſunt cauſſa ſiue culpa, quia ambo vltra modū imponūt: neuter alteri quicquā obiicere poteſt. ſic C. de libe. cau. l. ſi filiū. & ff. de dolo, ſi duo. & ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. bel liſſimè. & l. ſi. §. ſi ad ianuā. Itē non ob. huic reſpon. ff. e. l. inter quos. circa prin. ibi, vel aliter præ. &c. quia ibi ſemper vnus ſolus ædificabat: hìc ambo. ſecundū quoſdā. Alij aliter ſoluunt, vt ibi diximus. Tu dic ſecundū Azo. & H. q̄ in diuerſis caſibus loquuntur. lex eſt ſuperior loquitur qñ cautio ſit alicui ex iis, qui habēt communē parietē: quod in duobus caſibus dicit contingere, ſ. quando vnus ſolus ſuper communi, vel in cōmuni pariete aliquid facit, vnde damnū ab altero timetur: cui ob hoc debet caueri. Item quando vterque, vel neuter in cōmuni, vel ſuper cōmuni pariete quid faciat, cùm alter habet pretio ſiora ædificia, vbi cautio eſt alteri ab altero præſtanda: q̄a maius dānum pōt ſubire vel ſentire ex parietis caſu. ſi autē neuter maius dānū erat paſſurus per caſum, neutri ab altero debet caueri: ſed in prædictis caſibus tantum alteri ab altero caueri diximus. hic autē tradit quando ex cautione poſſit agi, diſtinguendo vtrum alterius culpa tñ deciderit paries: nihilominus & ſui vitio. alioquin non committeretur ſtipulatio: vt ff. e. fluminū. §. ptereà. & tūc ille ſocius cōueniatur: nō aūt agat, an vtriuſq; culpa: & tūc neuter cōtra alterū experitur. Cæterū ſi fortuito caſu cecidiſſet, nō cōmitteretur: vt ff. e. fluminū. §. hæc ſtipulatio. Itē cōtrà ff. e. in hanc. ſed ibi culpa ſocij cōtingit dāmnum.

v ¶ *In partem*. ſuam damni, id eſt totum ſuum damnū petet, niſi ſtipulando partem ſtipulatus eſt: vt ff. e. plures. in princ. Accur.

Pro dom

1 Manuscrip. Vipianus.

2 Flo. deſt. stipulationis.

3 Flo volunt.

4 Fl. contingit.

5 Fl. contigit.

6 Flo. decidit.

7 Flo. ſcripſit. 8 parat.

9 Fl. ſi plures.

10 Fl. damnum.

11 Fl. cōperit.

12 Fl. ſcripſit.

2 ¶ *Pro dominicis*. vt ff. j. titul. j. l. ſupra ſcer. §. officium. & argu. ff. tu. j. l. ſi tertius. §. ſi ex plurium. & §. inde quæritur. Accur.

b ¶ *Si plures domini*. in his domibus quæ timent ruinam aliarum vt ff. eo. ſi finita. §. cum autē. & l. prætoris. §. j. & ſic apparet, quod alio modo ſe habet miſſio, quam ſtipulatio. Accur.

IN reficiendo.]CASVS. Duo habebāt communem parietem ſiue murum: hic paries videbatur cadere, & ſic quilibet iſtorū ſolus volebat reficere. Dicitur q̄ ille præfertur: qui magis idoneè vult reficere. idem eſt ſi duo habebant communem riuum vel iter, & quilibet contendit quòd vult reficere. nā ille præfertur, qui melius vult reficere. Fran.

c ¶ *In reficiendo*. quod eſt neceſſe quandoque vt ff. e. in parietis communis. & l. ſeq. licet ſit contra. ff. commu. di. l. Sabinus. ſed ſoluitur. ff. eo. ſi ædibus. Accurſius.

d ¶ *Idoneè*. ſimilis inſpectio habetur cum plures agere volunt de ſepulchro violato: vt ff. de ſepul. vio. l. prætor. §. ſi plures. vel accuſare de aliquo crimine: vt ff. de accuſ. ſi plures. vel interdic. de li. ho. exhib. vt ff. de lib. ho. exh. l. iij. §. hoc interdictum. vel bona pe tere cauſſa libertatum conſeruandarum: vt C. de teſta. manumiſ. l. ſi. §. penul. Acc.

SI ſeruus communis.] CASVS. Plures habebant domum communem iux ta tuā ruinoſam. habebant etiam ſeruum cō munem, hic ſeruus nomine duorum ſtipulatus eſt de damno infecto. Dicitur quòd acquiritur dominis perinde, ac ſi ipſimet eſſent ſtipulati. Francis.

e ¶ *Ipſi domini*. vox ſerui, vox domini eſt: vt hic, & Inſtit. de inutil. ſtipu. §. ei. Sed hoc fallit in duobus caſibus: vt infrà, de ſtipula. ſeruo. l. ij. & antepe. Accurſius.

f ¶ *Pro partibus*. Sed tunc quilibet videtur ſtipulari pro dimidia ſui damni. ſuprà eo plures. nunquid ita erit & hìc? Reſpon. non. ſed ſic in telligo: pro partibus ſcilicet quilibet pro tota parte ſua. Item nunquid acquiritur dominis pro portionibus, quas habent in ſeruo, an verò quas habēt in re, cuius nomine ſtipulatur? videtur pro his, quas habent in ſeruo: vt infrà de ſtipula. ſeruo. l. ſeruus communis. ſic omnium eſt. ſed contradico, vt ſcilicet pro partibus, quas habent in re: nec obſtat dicta l. ſeruus communis. quia illa loquitur quando omni bus poteſt acquiri: at hìc non poteſt acquiri plus alicui domino quā pro partibus quas habet in re, licet in ſeruo fortè habeat duas partes: vbi & totum habeat in re, licet in ſeruo fortè habeat duas partes: vbi & totum alteri quæritur, ſi alter nullam habeat ibi partem: vt ff. de ſtipu. ſeruo. l. proinde. §. fi. Accur.

Damni.]CASVS. Titius promiſit mihi de damno infecto, tā dem tegulæ ſiue cupi pectoras ſiue vento percuſſi ceciderunt ſu per cupos domus meæ, & eos fregerunt: quæritur an Titius teneatur? & diſtinguit. nā aut vetuſtate & infirmitate ædificij ceciderūt cupi, & tunc tenetur: aut vēto arduo: & tunc non tenetur. nec eſt vis etiā ſi in ſtipulatione expreſſè ſit dictū, q̄ ſi quid ruat de domo ſua in meā, q̄ teneatur. ¶ *Cum parietem*.] Ego & Titius habebamus parietem cō munem: iuſta iſtum parietem ego habebam domos proprias: & Titius domos proprias ibi ſimiliter habebat. volebamus deſtruere iſtū antiquum parietē, & reficere nouū meliorem: ſed quia ego timebam ne hoc opus daret damnum domibus meis & aliis meis rebus: & Titius etiam timebat de ſuis: ipſe promiſit mihi de damno infe. ſi cadere hic paries ſupra meas domos, vel aliquod aliud dānū daret in re bus meis: & ego ſibi. deſtructo pariete dū nou' reficiebatur, inquilini Titij timore iuſto ex hoc opere moti receſſerūt & ſoluerūt penſionē pro tempore, quo ſteterāt, & nō pro toto anno. nunc Titius agit contra me ex ſtipulatio. & petit quòd emendem ſibi damnum penſionis amiſſæ. quæritur an poſſit petere? & dicitur quod nullus eorū debebat promittere, nec aliquis noſtrū cogebatur promittere. vnde malè feci. nam nec extraneo petenti ſibi caueri à me promiſiſſem, niſi pro parte mea. ergo etiam malè in hoc feci, q̄ Titio promiſi inſolidū. veruntamen ſi hoc feci ſcienter: teneor. & ſi ſoluam Titio, & velim repetere ab eo quaſi hoc damnum paſſus fuerim occaſione huius operis, & ſic ago ex ſtipulatione: nō audior. nam hoc damnū paſſus ſum quia promiſi, non ex occaſione operis. Franc.

1 Flor. oportet.

2 Flo. conelle ret, nou debe re.

3 Flo. ſibi.

4 Floren. ruet.

5 Flo. ſibi.

g ¶ *Eius*. ſcilicet promittentis.

h ¶ *Eāque*. tegulas vicini.

i ¶ *Vitio*. nunc reſpondet.

k ¶ *Vis venti*. vt ff. eo. l. fluminum. §. hæc ſtipulatio. & ſeq. §. vſque in finem. l. & argu. ff. commo. ad eos. Accur ſius.

6 Flo demoliret.

7 Adeòque re ſtipulatus.

8 Flo. & , deeſt.

l ¶ *Non debere*. id eſt non tenetur q̄nuis ſtipulatio fuit interpoſita. Acc.

m ¶ *Et quod*. reſpondet tacitæ obiectioni. Accur.

9 Flo petes.

n ¶ *Siue quid*. verba ſtipula. vt & ff. rem rata. ha. l. ſi procurator.

10 Florē. qui cum communem.

o ¶ *Ruerit*. quo ad hoc vt teneat promiſſor.

p ¶ *Admota*. i. adhibita. Azo. & eſt huic ſi. arg. contra ff. tit. j. l. j. §. j. & ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. §. fi.

11 Fl extrario.

q ¶ *Aedificaret*. i. ædificare vellet: quod patet ex eo, quia veterē nondum demolierat. Azo. & conſtrue. cùm parietem communem cum vicino. & ſic vnus tantùm ædificare volebat: vt ff. eo. inter quos. ſecundum Ioan. vel verius ambo, vt hic dicit, cum vicino: ſcilicet ſocio. & probatur ff. ibi, non oportuiſſe &c. Accur.

12 Flo reprohibuiſſet.

r ¶ *Reprohibuiſſit*. ſi fortè eius ædes propter vitium communis parietis ruerint: vel in rebus ſuis damnum ſenſerint. & eōuerſo ſimiliter ſtipulatus eſt, vt ſubiicit, & d. l. inter. & l. in parietis communis. & l. ſeq. & ſequen.

s ¶ *Ioēmque*. quia damnum timebatur.

t ¶ *Poſtea, quàm*. repete: & cùm poſteà, & c. Accur.

v ¶ *Cœnaculis*. aliàs ex illis cœnaculis.

x ¶ *Cogi potuiſſe*. vt de aliquo caueret: niſi in duobus caſibus: vt ff. eo. inter. & diligenter hic diſtingue de cōmuni pariete: quia aut de eius damno timetur nemine ibi operante: quo caſu nō caueatur: & interpoſita non cōmittitur: ſed agitur, p̄ ſocio, vel cōmuni diuidundo: vt ff. eo. ſi ædibus. in prin. & l. nam ſi. & l. ex damni. §. j. j. reſpon. aut propter operam alicuius: & tunc aut vnus ædificat, & cauetur vt ff. e. inter quos. j. reſpon. & l. in parietis cōmunis. & l. ſed ita. & l. nā & ſi. & l. ex damni. §. j. ij. reſpon. & l. in hanc. aut ambo. & tunc aut ambo vltra modum, aut vnus tantū. primo caſu non committitur cautio etiā interpoſita: vt ff. e. ex damni. §. quoties. penult. & vlti. reſpon. ſecundò cōmittitur: vt ff. eo. inter. ij. reſpon. aut nullus vltra modū: & tunc non cauetur. ſed ſi cautum fuerit, committitur: vt hic.

Damni infecti cautio in re communi interponit.

y ¶ *Quo*. id eſt quoniam.

z ¶ *Ædificaret*, ſolus. M.

a ¶ *Deberet*. vt ff. eo. ex damni. §. item ſi plurium. & caue tibi: quia non dicit ſocio cauendum pro dimidia. ſed hic dicit, q̄ ſi etiam extraneo aſſimiletur, quod tamen non eſt faciendū ne caueret in plus.

b ¶ *Vicinus*. id eſt ſocius.

c ¶ *Feciſſet*. id eſt ſenſiſſet.

Præſta

Universidad de Barcelona Biblioteca

a ¶ *Præstaturum.*sed non per errorem iuris,vel facti:sed ex conuentione facta fuit promissio,non errore iuris,sed ex certa scientia:vt ff. si quis cau.l.sed & si quis.§.fi.
b ¶ *Ob eam.*id est damni infecti stipul.
c ¶ *Dedisset.*socius socio. Accur.
d ¶ *Repetere.* quasi soluisset indebitum.
e ¶ *Quoniam.* alias quia.
f ¶ *A vicino.* scilicet socio cui similiter ꝓmiserat.R.
g ¶ *Daret.* emendando socio damnum. Accursius.
h ¶ *Propter illud opus.* ex stipulatu conuentus. Accur.
i ¶ *Non operis.* communis. Accur.
k ¶ *Amitteret.*vt & arg.ff.e.fluminum.§.fi.j.respō. & l. damni. in princip.ibi , sed quod opere &c. Azo.

13 *Flo. re stipulatus.*
14 *Flo. si quid.*
15 *Fla. facie-*
16 *Flo. respon-*

†Bar. Bal. & Angel. hic reputant istū tex. sing. & non aliter ad hoc , ꝙ quis non cōstituitur in mora per extrauidicialem interpellationem in eo quod iudicis venit officio. Bol. vltra ad do quōd istū tex. singul. dicit Ange. in §. actio auct. institu. de actiō. in 4. col. in princip. Vltra quē ad de Alex. in l. si ex legati causa. ff. ver. obligatio. & in l. interdū. §. si certi. Bar. in l. j. col. 4. supra. de iuris.om. iu. & Feli. in c. nouit co. pē in fi. extra de li bel. obla. & notaui in apostil. ad ipsum. Gul. de Cugno in l. edita. nume. 23. in ver. nō possum. C. de eden.

Vm postulassem.] CASVS. Cùm haberes domum ruinosam iuxta meam:petij à te extra ius , vt mihi caueres,tu noluisti caue re: & posteà antè q̃ de hoc adirem iudicem,domus tua cecidit supra meam, quæritur an debeas mihi damnum emēdare? & dicitur quod nō: quia mihi est imputandum, quare non citius adiui iudicem. Sed pone quòd adiui super hoc iudicem ante , quam caderet:& index præcepit tibi , vt caueres: & te cauere nolente iudex iussit me in possess.domus tuæ ire. & cum irem ad intrandū in poss. ante,quàm intrarem , domus tua cecidit supra meam ,quid iuris erit? & dicitur quòd perinde est,ac si antè intrassem possess.& damnum post datum esset. ¶ *Damni.*Cùm possideres domum ruinosam:nec velles mihi cauere de damno infecto:missus fum iussu iudicis in possessionem & primò ex primo decreto,& posteà ex secundo : dicitur quòd si te neo istam possessionē per decennium,quasi dominus factus sum,& si ille,cui primo obligaueras istam domum ruinosam, velit contra me agere hypothecaria:non auditur,nisi velit mihi resarcire expensas, quas in refectione huius domus fecerim:sed secus est in emptore.nā ille qui emit rem alij obligatam,si creditor velit auocare rem ab em ptore per hypothecariam,auditur : nec tenetur resarcire pretiū,quo iste emit.& sic non emendat damnum eius.sed hoc ideo contingit , quia emptor sibi imputet,cur talem rem emerit.nam ex arbitrio habebat à prin.emere vel non.sed hoc non contingit in misso ex causa damni infecti,quia ex necessitate si volebat damnum euitare , habuit ire in possessionem.Franc.

Interpellatio extra iudicium non tōstituit in mora eum,qui solùm per iudicis officiū potest conueniri.Bar.

XLIII. Africanus lib.ix.quæst.

CVm† postulassem l vt mihi damni infecti promitteres m, noluisti n;& priùs,quàm Prætor adiret,ædes tuæ corruerunt, & dānum mihi dederunt. Pædius 1 esse ait,vt mihi nouī Prætor constituere debeat,& mea culpa damnum sim passus o ,quia 2 tardius experiri cœperim.At si cum Prætor,vt promitteres decreuisset,& te non promittente,me ire in possessionem iussisset,& prius , quàm eò venissem p, corruerint,3 perinde omnia seruan da esse existimauit,atque si posteà , quàm in possessionem venissē,damnum datum esset.

Ab eo,qui est missus ex secundo decreto creditor non potest rem auocare,nisi expēsas reficiat,& de damno infecto caueat:secus ſt auo

1 ¶ *Cùm postulassem.*non pro tribunali.N.id est non à iudice sedente pro tribunali,sed simpliciter à vicino meo.& hoc est quod sequitur in littera, & priusquàm prætor adiretur &c. Azo.
m ¶ *Promitteres.*amicabiliter.
n ¶ *Noluisti.*scilicet promittere de dam.infecto.
o ¶ *Passus.*& vt ff.eo.euenit.
p ¶ *Venissem.*secus si negleximem venire vt ff.eo.si finita.§.si quis me tut.& facit ff.eo.prætor.in fi.& l.seq.& sequen.& quod ibi dixi.& l.si finita.§.illud.& §.eleganter.& §.si iam ruerint.Accur.
q ¶ *Missus.*ex secundo decreto.
r ¶ *Dominium.*id est,quasi dominium , puta decennio inter præsentes.
s ¶ *Creditor.*absens.
t ¶ *Velit.*sed videtur non admitti:vt supra eodem,is qui.& l.si finita.§.si qua iura.& §.item quæritur.sed ibi præsens,hic absens fuit:vt supra eod.eorum.in princi.&l.si finita.§.si fortè.item oppo.quia diuturnum silentium constituit creditori inefficacem actio. hypothecariam:vt C.si aduer.credito.l.j.Sol.quidam dicunt hoc speciale contra missum:vt sicut vnum speciale est pro eo,vt præscribat etiā sciēs rem alienam:vt supra de noxa.l.& generaliter.sic & aliud contra eū vt post decennium teneatur hypothecaria.Alij dicunt hoc esse intelligendū eo casu,quando beneficio restitutionis creditor iuuatur cōtra præscriptionem iusta causa interueniēte, vt d.§.si fortè.& §.posteà.& l.eorum.vel intellige prosequi velit ff.xx.an.auditur ergo , & cauet:vt d.l.eorum.in prin.
u ¶ *Paratus.* sic ff. eodem , si finita. §. si quis damni. §. item videamus. & §. si iam dederint.

cat ab emptore.Bart.

¶ Damni infecti nomine in possessionem missus q,si 4 possidēdo dominiū r habere cœpi 5,deinde creditor s eas ædes sibi pignori obligatas perfequi velit t, 6 nō sine ratione dicetur,nisi impensas,quas in refectionem fecerim,mihi prestare sit paratus u,inhibendam aduersus me persecutionem. Cur ergo non emptori quoque id tribuendum x est , si fortè quis insulā pignoratā 7 emerit ? Non rectè y hęc inter se cōparabuntur:quando is,qui emit, sua volūtate negotium gerat , ideóque diligentius à venditore sibi cauerī 8 & possit,& debeat.quod z nō ęque & de eo,cui damni infecti nō promittatur a , dici potest.

4 *Flo. si, deinde.*
5 *Flo. cepit.*
6 *Florē. vult.*
7 *Flo. pignerā tam.*

Quando agitur confessoria , si pro constituenda quasi possessione seruitutis debet aliquid fieri contra contumacem, ex primo decreto fit missio in loco seruiente: ex secundo decreto statuitur certum tempus intra quod agatur.hoc dicit.Bart.

XLV. Scæuola lib.xij.Quæstionum.

A 1 Quo † b fundus petitur,ab illo ædificatū habes, ago ius tibi non esse ædificatū 2 habere c, nec 3 defendis d. Ad me possessio trāsferēda e est:nō qdē vt protinus destruatur opus. iniquū em̄ est demolitionem protinus fieri:sed vt id fiat f , nisi intra certū tēpus g egessitate hoc faciat.

1 *Alibi binarium.*
2 *Flo. ædium, dest. Manuscrip. insulam vsum.*
3 *Flo. aliarū.*

a ¶ *Non promittatur.* cùm ex quadam negotiatione.

A *Quo.*] CASVS. Debebas mihi seruitutem altius non tollendi domum tuam.posteà eā eleuasti altius.ago contra te, & dico te non iustè ædificasse:quia contra seruitu.mihi debitam.tu dicebas quòd feceras voluntate,& ex concessione mea:non autem te volebas defendere in hac caussa.Dicitur ꝙ ego sum mittendus in possessio. domus tuæ.nec destruetur incontinenti hoc opus quod feceras:imò dabitur tibi à iudice dilatio , intra quam tu probes de iure tuo.& si intra illam dilationem non probaueris, tūc iudex præcipiet destrui illud opus.

b ¶ *A quo.* in quibusdam libris incipit ibi lex , si ædificatū habes.& prima linea est.cancellata, & ita dicitur esse Py. Alij habent , à quo fundus petitur,si ædificatum &c.& tunc est ordo literę.si habes ædificatum,id est dicis te habere:ab illo,id est eius authoritate,siue eius concessione:cum prius debebas illi seruitutem altius non tollendi: à quo fundus petitur actiuè , id est quam ipse dominans petit , id est fundi seruitus,scilicet ne altius tollat.licet quidam dicant fundus,id est fundi possessor.& ago,id est agit ille.mutat enim personas.& q̃d dicit ad me,id est ad eum.vel dic econtra retinendo eundem casum. sed econtra ad expositionem literæ petitur,id est à mē qui peto &c.

7 scilicet ego qui seruitutem peto.& sic de tertia trāsit ad primam. sic ff.man.l.præterea.

c ¶ *Habere.*sed si non haberet ædificatum,alia pœna non defendenti imponeretur:vt ff. de no.ope.nun.si prius.
d ¶ *Defendis.*scilicet tibi ius esse ædificatum habere. aliàs defenderis pastuum.
e ¶ *Transferenda.*vt & ff.si ser.ven.l. is cuius.
f ¶ *Id fiat.*scilicet demolitio.
g ¶ *Certum tempus.*à iudice statuendum. Or. Sed nunquid intra annum veniens recuperat possessionem?videtur quòd sic: vt C. de præscri.xxx.an.si quis emptionis.§.sed & si quis.Sed cōtra dico,quia iis erat hic contest. vel quasi c. argumen. C.quo.& quand.iud.consentaneū.& C.vbi in rem actio.l.ij. Vel speciale est in hoc casu , vt non audiatur vsque ad annū:vt & supra tit.j.l.si prius. sed iudex d ad suū arbitrium statuat tempus vt ff. de iure delibe. l. j. §. fin. & facit C. de iudi.properandum.Item ad hoc ꝙ cogitur agere,speciale est: vel causatiuè , non etiam præcisè dicitur : vt C. vt nemo inuitus agere vel

b Ista sol.reprobantur.
c Ista est vera in se : sed nō est necessaria ad l.istā secūdū Bart. hīc.
d Istud non est verū: nec reperitur in re cautum secūdum Bar. hīc.

vel acc.eog. Item facit ff.de aqua quoti.& æstiua.si de via.

a *Ad curatoris.*] Potes sic ponere casum. Domus alicuius erat destructa.curator reipu.debet curare qđ ipsa domus reficiatur.q̃ si dominus noluerit ipsam reficere,ipse reficiat, & nō reddat, nisi ipse restituat sibi impensas : & sic facit ad quæstionem notatam ff.eod. qui bona.§.qui damni infecti.
b ¶ *A dominis.*quando sunt communes,& alter vult reædificare, alij compelluntur : vt hic , & supra pro socio. l. cum duobus. §. idem respon. & C. de ædifi. pri. si vt proponis. Si vero non sunt socij,idē: si tamen sint curiales , vt reficiant, & plus vt de nouo faciant: alias non cōstructio sed restructio prę cipitur , & destructio inhibetur : vt C. de ædi. pri. singularum. & ff.de leg.j.d. cætera. & j.eo.l. h. & facit ff. de offi.præsi.l.præses.
c ¶ *Domum.* domus alicuius erat destructa: debet ipsam reficere. si non refecerit, sed refecta fuerit sumptu publico:tunc si nō reddat impensas , poterit distrahi. vel pone casum.duo erant socij habentes ædem communem destructam,vnus nolebat ipsam reædificare. alter volebat reædificare cum socio , sed non solus. si curator reficit, poterit ille recuperare domū intra quatuor menses soluendò impensas cum centesimis vsuris : si non recuperauerit,iure vendetur.
d ¶ *Extructam.*i.refectam.cū deformaret fortè plateam cōmunem.
e ¶ *Ad tempus.*quadrimestre secundum M.quod non placet.
f ¶ *Cum vsuris.* centesimis.M.quod non placet:imo semissibus : vt ff.de vsur.l.cum quidam.§.si debitores.
g ¶ *Iure.* ex oratione diui Marci:vt ff.pro soc.cum duobus. §. idem respon.secundū M.quod non placet,quia hīc nō proponitur ꝙ fuerit socius alicuius reipub. sed dic ꝙ ex sumptu publico domus refecta tacitè fuit obligata : vt C.in quibus cau.pig. ta.contra.l.ij.vnde post tempus vendet:quod scilicet statuitur.C.de iure do.impe.l.fi.

1 *Flo. dest. Manuscrip. insulam.*
2 *Flo. ædium, dest. Manuscrip. insulam vsum.*
3 *Flo. aliarū.*

Quod concluae.] CASVS. Casum huius princ.dic,vt in gl. domini mei,quæ incipit,quidam duas domos,&c.

Sed & Labeo.]itē §.planus est.Fran.

Casum ponit.

h ¶ *Quod.*subaudi illud.
i ¶ *Conclaue.*Quidā duas domos habebat separatas , ita ꝙ aliquod interstitium siue interuallum erat inter vtrāque domum,& in eo spatio cōclaue erat:&de vtraq; domo iter erat ad cōclaue.postea domus clausit vnū ottium conclauis,& totū conclaue conuertit ad vsū alterius domus.cōclaue totum erit illius domus ad cuius vsum conuersum est.R.&dicitur cōclaue,locus quidam secretior in domo,vel extra domum,vt hic erat constructus a ad quē non nisi per plures clauues perueniturr.& ideo conclaue dicitur ædium,quia de eo conclaui iter erat ad vtranque domum.

a Adde gl.in ele.j §.item& ibi Cardi. extra de hære.& Bar.Capo in tit. de fer. vrba. ca. 144.

k ¶ *Binarum.*Quidam habebat duas ædes,in medio quarum erat curia,cuius vsus erat communis vtriusq; domus. dominus vertit vsum conclauis ad vnam domum tātum,& reclusit ita,ꝙ non poterit ex alia habere aditū.postea fortè vendidit vnam domum.quæritur cuius debeat esse cōclaue:Respondetur ꝙ est illius domus, ad cuius vsum est cōuersum conclaue.i.camera.& hoc est verū, siue sustineatur ab ea domo,in cuius vsum est cōuersum,siue totū ab alia,siue pro parte ab vna,& pro parte ab alia.hoc autē probat tali simili,qđ inducit Labeo in libro posteriorū.Ecce,quidam duas domos habebat,quæ aliquantulum distabant:vt ipsę superim posuit porticum:ita ꝙ erat in confinio illarum.post inclusit additionem illius domus:ita quòd non poterat ire ad porticum ex ea.vendidit domū quæ nō habebat aditū ad porticum.& imposuit seruitutem vendę domui,vt deberet sustinere onus porticus prædictæ.quæritur,cuius sit porticus?Respō.ꝙ est illius domus,quam retinuit,i.quæ habet aditum ad porticū. hæc autē porticus extēsa erat per longitudinē vtriusque,& sustinebat ab vtraque,etiam in parietibus domus,quæ vęnisset:si tamē domus vendita habeat superiorem partem à porticu,i.quæ non est cōnexa cum porticu,est illius cuius & solum,id est emptoris:& hoc verum est, si non habeat ex aliqua parte aditum. Si autem quęratur ad quid posita fuerit hæc lex:respond.quia expedit scire quis esset dominus.

l ¶ *Id.*scilicet conclaue.
m ¶ *Eæ vum fiet.*in quarum vsum specialiter est conuersum. Accur.
n ¶ *Contignatio.*id est conclaue,quæ ideo dicitur transuersa:quia licet conclaue porrigatur in longum, tamen tigna ponuntur ex transuerso , non in directū, licet secus sit in quibusdam subtilibus lignis,sicut quotidie in domibus fieri videm̄, quas appellāt lambricas. Sed quid ad hunc tit. Respon. quia hic tit.tractat de suggrundis. vnde ad vltimum partem rubricæ spectat. Vel melius quia ille per cuius domum camera interior habet aditum,nomine cameræ,i.conclauis ruentis de damno infecto cauere debet vicino : eidémq; emptor alterius domus, cuius ostium est clausum.& facit ff. de ser.vr.§.dio. Olympico. & ff. de leg. iij. l.prædiis.§.pen.in fi.
o ¶ *Scribit.* narrando factum, & soluendo quæstionem.
p ¶ *Vtrisque.* ædibus.
q ¶ *Superposuisse.* id est ff. terram & extra domum construxisse ex vna parte:quæ porticus,dicitur Mœnianum.
r ¶ *Eam.* porticum.
s ¶ *Ædibus.* scilicet quas retinebat:& subaudi tantūm.

4 *Flo. dato.*
5 *Flo. trāsfuer se contignatione.*
6 *Manuscrip. conuexa sit.*
1 *Manuscrip. Marcellus.*

t ¶ *Alteras.*quas vendebat.
v ¶ *Seruandæ.*id est sustinendæ.
x ¶ *Imposita.*eis ædibus quas hic vendebat.
y ¶ *Totam.*nunc respondet.
z ¶ *Cùm.*id est quamuis.
a ¶ *Extensa.*scilicet porticus.
b ¶ *Parte.*scilicet suæ porticus. hoc est superiori & inferiori.hoc est de vno capite ad aliud.
c ¶ *Domus.*illius tantum.
d ¶ *Vænisset* scilicet portieus.
e ¶ *Nulli.*id est neque domui non venditæ , neque porticui.est tamē connexa domui venditæ,& superposita:vt in fine legis dicitur. nec enim in aēre stare posset hoc superpositum.
f ¶ *Habeat.*hīc constituitur seruitus.
g ¶ *Superposita.* ex hoc apparet quod alicui cōnexa erat. Sed quid si aditum habeat aliunde?Respon.adhuc idem , si modo sit connexum domui venditæ.& facit ff.vti possi.si duo.§. Labeo.& § sed & si.& ff. ad leg.Aquil.quemadmodum.Arg.contra ff.de acqui.rer.do.adeo.§. insula.& inter eos.

ADDITIO. Dic secundum Bar.post Dy.ꝙ id operatur hīc conuersio vsus in vnā domum facta per parietem.arg.l.quod in rerum.§. fi.ff.de lega.j.& l.prædiis.§.balneas.ff.de lega.iij.& l.Seræ.§. tyrannicidæ.de fun.instr.Et ista lex potest induci ad illam quæstionem : habebam domū Parisiis,in qua ex vna parte erat de parochia sancti Benedicti:& alia de parochia sancti Seuerini, & habito in illa domo : quæritur cuius parochianus sum?Dōct.dicūt ꝙ ego dicor esse de illa parochia,ex qua aditum habeo, per hanc l.& l.si cui ædes. ff. de leg. iij.& d.§.balneas.

Si quis ad demoliendum.] CASVS. Si quis vendat domum eméti caussa destruēdi eam,& reuendendi singulas eius partes: & vendens hoc sciebat , vterq; punitur.sed si destruat caussa vendēdi marmora,quæ ibi sunt,vel columnas ad opus publicū faciendum, & vēdat,bene potest.Fran.Accur.
h ¶ *Constitutum est.*vt C.de ædi.prī.l.ij.& ff.de leg.j.l.cætera.

Sed contra ff.de contrahē.emp.l. senatus.vbi dicit emptorē teneri in duplum:hīc in simplum tantūm.Sol,ibi præstat emptor duplum ārario, & à venditore exigit simplum,scilicet pretiū , quod dedit. & sic singuli pretiū,quo domus distracta est præstant secundum Rog. Vel hic vterque sciebat illicitū contractū:ibi emptor tantùm.vel hic emptor ideo emit,vt his lapidibus emptis negotiaretur : & vēditor ideo vēdidit,vt de pretio quod suscepit similiter negotiaretur:quod quidem facere non licet. & vterque pœnam patitur.ff.verò tantùm emptor in delicto deprehenditur. M. vel verius hic non erat res tradita emptori adhuc. Accur.

Transfe

Universidad de Deusto Biblioteca

2 ¶ *Transferat.* id est vendat.
3 ¶ *Licito.* vt & ℨ. de lega. j. cætera. §. si duobus.

¶ DE AQVA PLVVIA ARCENDA.

¶ *Id est aqua pluuia arcenda. Et nota, quòd quidã ita habent rubricã, de aqua, & aqua pluuia arcenda: sic enim Ro. scripsit, infrà si prius. in princip. & §. placuit. vbi tractatur de aliq aqua, quã de pluuiali. & tractatur ibi de aqua non pluuia arcenda. quando & quibus, & à quibus, & qualiter sit concedenda. quod dic, vt infrà eodem, l. si prius. vsque in finem legis. & l. in concedendo. & l. in diem. & l. si autem. vsque in finem legis. Item qui possunt experiri hac actione aquæ pluuiæ arcendæ: & contra quos. Item quod sit iudicis officium. quod dic vt infrà cod. l. j. §. Cassius. vsque in finẽ legis. Accurs.*

1 Ludoui. Ro. singu. suo 710. in cipien. quæ rit per illum text. quærit quia permissus ædificare, etiãto demoliri domũ tenetur. Et ideo concedendi ad opus publicũ: vtrum officialis Prætorã possit propria authoritate facere demoliri domum priuati ad hoc vt ciuitas fiat pulchrior. & concludit q sic per text. fin. in l. ædificia. C. de oper. publi. quẽ corruptẽ idẽ Ludo. alle. de ædifi. priua. refert & fequitur Feli. in c. nonnulli. in vers. ad euitandos. colum. xxv. vers. similiter Lud Ro. extrã. de reseri.

1 *Flo. de aqua & aquæ pluuiæ arcenda.*

SI cui aqua pluuia dãnum c dabit d, aquæ pluuiæ arcẽdæ actio ne e auertetur aqua. ¶ Aquam pluuiam dicimus, quæ de cœlo f cadit, atque rat a, vel marmora, vel columnas, licito b iure facit †.

De aqua pluuia arcenda I.
TITVLVS III.

Si uicinus aquam decurrentem ad fundum suum opere manufacto diuertat ad fundã uicini, ita ut sibi noceat, per actionem aquæ pluuiæ arcendæ cogitur opus destruere: & ad pristinum statum aquam reducere, nisi opus illud principaliter fiat caussa colendi agrum, & colligendorum fructuum. Pau.

I. Vlpianus lib. I. iij. ad Edictum.

SI cui aqua pluuia dãnum c dabit d, aquæ pluuiæ arcẽdæ actio ne e auertetur aqua. ¶ Aquam pluuiam dicimus, quæ de cœlo f cadit, atque imbre excrescit g: siue per se hæc aqua cœlestis noceat h, vt Tuberò i ait, siue cum alia mista sit.

Quando timetur damnum ex aliquo opere manufacto, ista actio locum habet, secus si naturaliter noceat.

2 ¶ Hæc autem actio locum habet in damno nondum facto j, opere tamen iam facto, hoc est, de eo opere ex quo damnum timetur. Totiesq; locum habet, quoties manufacto opere agro aqua nocitura est, id est, cùm quis k manufecerit, quò aliter flueret, quàm natura soleret: si fortè immittendo eam aut maiorem l fecerit, aut citatiorẽ m, aut vehemẽtiorẽ n: aut si cõprimẽdo o fluens ex agro meo noceat loco tuo posito intra cõtinentia ædificia: non teneor aquæ pluuiæ arcen. act. sed secus ecõtrà. ¶ *Sicut autem.*] Hæc actio aquæ pluuiæ arcen. habet locũ, quando per opus aliquod factum aqua pluuia mihi nocet, non autem si nõ profit cùm prodesse consueuit. & hoc etiã dicit Offilius. ¶ *Sed & si vicinus.*] Si dominus superioris fundi tollat opus quod fecerat, & sic aqua pluuia naturaliter veniẽs ex superiori fundo noceat: nõ habet locum hæc act. sed si magis repente veniat, quàm prius nõ facto opere, habet locum hæc actio. ¶ *Denique ait.* Dicitur q aliquando consueuit tale pactũ apponi inter dominum superioris fundi & inferioris, scilicet q liceat inferiori facere aggeres, vel fossam in fundo superiori, ita quod aqua non currat in inferiorẽ fundum. si autem hoc pactum nõ apponatur: tunc debet & cogitur suscipere aquã superioris fundi: & sic sicut pinguedo ex superiori fundo vadit & decurrit in inferiorẽ fundum, ita & hoc incommodũ sustineat. si autem non inuenitur pactio aliqua facta inter eos: tunc seruatur vetustas tanquam lex. & hoc idẽ contingit in seruitute: vt qui est vsus seruitute non vi, nec clàm, nec precario, perinde habetur ac si haberet ex pacto. Fran. Accur.

¶ *Si cui aqua pluuia.* id est aqua, quæ est pluuia, vel resolue substantiuum in adiectiuum, vt dicas pluuia, id est pluuialis. Azo.

c ¶ *Damnum.* quandoque etiam pro lucro: vt j. l. ij. §. item Varus. Sed regulariter contra: vt j. ead. l. §. sicut autem. secundum quosdam. Accursius.

d ¶ *Dabit.* id est dare poterit: vt j. eo. §. hæc autẽ actio. j. de statu lib. l. Labeo. si enim damnum datũ est ante litis cõtestationem: hæc actio non proponitur pro tali damno: sed secus post litis contestationem: vt j. eo. l. si tertius. §. officiũ. & l. Atteius. §. in hoc. vsque in fi. & l. seq. Item dic, dabit opere manufacto: vt j. e. §. hæc actio. ibi, totiesque locum &c.

e ¶ *Actione.* Hæc actio nõ nisi dominum loci tenet, prout dñs est: siue insolidum, siue in partem. & quidẽ si fecit, scilicet dominus opus, propter quod non possum fundum meum superiorẽ desiccare aqua: ipse restituere, id est destruere cogitur, si alius patientiam præstat: competit autem domino. sed & cum domino qui emerat ambulat. nõ tamen est in rem: sed in personam. Roge.

f ¶ *De cœlo.* quandocunque, in hyeme, vel in æstate.

g ¶ *Excrescit.* id est valde crescit adeò quòd colorem mutet: vt j. e. §. illud in summa. & quod dicit imbre, exponũt quidã, id est hyeme: quasi in æstate non possit locum habere hæc actio, cùm magis profit quàm noceat. Sed tu dic imbre, id est ea quæ solet cadere in hyeme. idem tamẽ & si in æstate. & dicitur imber imbris. inde ibernus, iberna, ibernum. & inde September, October, Nouember, December, testante Prisciano. & facit j. eo. apud Trebatium. §. j.

h ¶ *Noceat.* id est nocere possit. & est arg. contra ℨ. tit. j. damni infecti quid ℨm. in prin.

i ¶ *Nondum facto.* cùm iudicũ inchoatur. R. & plenè dixi ℨ. in prin. Sed arg. contra ℨ. de iudi. non quemadmodum.

k ¶ *Cùm quis.* soli dominus, non alius: vt j. e. apud. §. penult. & §. fi. Azo. & quod dicit manu, idem quandoque si non manu, sed alio modo fiat: vt j. l. ij. §. apud Namusam. quæ est contra.

l ¶ *Maiorem.* id est latiorem.

m ¶ *Citatiorem.* id est rapidiorem. Io.

n ¶ *Vehementiorem.* id est profundiorem.

o ¶ *Comprimendo.* cursum aquæ, id est reprimendo fecit redundare, id est vndas retro eiicere: ex qua refluxione damnum contingit vicinis: vt j. l. proxi. §. de eo. ibi, sed apud Seruij auditores &c. & §. item est sciendum. Accursius.

Natura

a ¶ *Naturæ.* hic concord. j. eo. §. sed & si vicinus. & §. denique. & §. iidem aiunt. & ℨ. tit. j. fluminum. §. vltium.
b ¶ *Actione.* scilicet ista aqua pluuiæ arcendæ.
c ¶ *Continetur.* licet opus sit factum. ex quo non magis noceat.
d ¶ *Solet.* ante exclusionem prædictam.
e ¶ *Opere.* 1. propter opus quod fecit.
f ¶ *Noceat.* semper expone. i. nocere possit. Accur.
g ¶ *Tollere.* hoc est cõtrà j. eo. l. ij. §. pen. sed hoc fecit animo nocẽdi, vt ibi dicitur, & j. §. denique. vel hîc tanto tẽpore sic cõcurrerat, q memoria nunc nõ extabat. & sic quasi iure seruitutis ad hoc teneatur: ibi nõ sic. Arg. j. eo. §. fin. & l. seq. & facit §. proxi. §.
g ¶ *Tollere.* i. destruere illud opus.
h ¶ *De eo opere.* Mucius nimis largè locutus est. Io. & diligẽter diuide sequentia responsa.
i ¶ *Non quod.* subaudi opus.
k ¶ *Agri.* vt dicebat Mucius, & subaudi tãtùm.
l ¶ *Frumenti.* cuius est larga significatio. frugem verò largiorem: vt j. de verb. signif. l. frugum. non tamen fœnũ continet, vel talia quibus homo non fruitur ad vescendum.
m ¶ *Quærendi.* vt in arando, & serendo & similibus: vt ℨ. de fun. instruct. l. instrumẽta. & ℨ. sol. ma. l. diuortio. §. impẽdia. Azo. & no. quòd nimis strictè locutus est Trebatius: vnde corrigit in duobus. primò, quia si opus fossorium esset, secundum eum agi posset actione aquæ plu. arc. quod statim vetat, nisi fiat animo nocẽdi. Itẽ in eo q appellationẽ frumenti strictè accipiebat Trebatius. nam in quolibet terræ fructu idem est: vt j. §. Labeo etiam &c. Item Mucius in aliis duobus: quia & si nõ aratro, sed alio instrumento, dũmodò fiat agri colendi caussa. non tenetur: vt patet in fossa. j. proxi. & in salictis, vt in cõtrario: vt j. §. sed & apud. & patet §. Labeo. & §. itẽ Sabinus. Item in eo, q omne opus aratro factum caussa colendi agri excepit: quia hoc restringitur ad eum casum quando sine his non potest serere: vt j. e. §. sed & si quis.
n ¶ *Factum sit.* manu, non aratro.
o ¶ *Deriuandæ.* de fossa in agrum vicini. f. animo nocendi.
p ¶ *Deteriorem.* ex proposito. & facit ℨ. fi ser. vin. sicuti. §. Aristo. & j. de reg. iur. non debet alteri. & j. de iure fis. l. fin. in princ. & ℨ. de ser. vrba. prædio. l. quidam Hyberus.
q ¶ *Teneri eum.* in Trebatij sententiam hîc declinat Vlpian. author huius legis.
r ¶ *Ex his.* scilicet sulcis, ex quibus secundum Trebatium timeatur damnum.
s ¶ *Fecerit.* & damnum dari speratur.
t ¶ *Offilius ait.* Trebatij sententiam probans.
v ¶ *Partem.* non vt in plures: quia & sine his potest frumentum quæri, Ioan. quia sententiam Trebatij probat: quia & id non fieret gratia quærendi frumenti. Azo.
x ¶ *Aqua restagnaret.* in superiorem agrum.
y ¶ *Noceret.* quidam habent sine non: & tũc est plana. & dic vicino, scilicet q habet superiorem fundũ: & dic noceret, id est nocere posset. Alij habent non noceret, & tunc dic duobus modis. Primo: si, pro quamuis. & vicino, qui habet superiorẽ fundum, & nõ noceret, scilicet nunc: nocere tamen posset. nã pro dãno non illato agitur vt ℨ. e. l. j. §. ij. Vel dic vicino, qui posuit salicta. aliàs, i. si nocereat aqua propter destructionẽ operis, licet ei restagnare. & sic nõ tenetur hac actio. sic ergo corrigitur hîc in solo isto casu Mucius: vt ℨ. in gl. vt in arãdo. & hoc est quod modò dixi in prox. glosſ. ergo si nõ noceret &c. vt j. l. ij. §. pe. & secundum hoc supple, vel si noceret, ex cõsuetudine tamen: vt & ℨ. e. §. Neratius. & j. ea. l. §. sed & si vicinus. sed quomodo agitur ad arcendã, cũ ad non arcendã deberet agi? Respõ. eadẽ actio competit, siue ad arcendam, siue ad non arcendam agatur: licet nomẽ non conueniat. nam & rei vend. & ad exhi. dantur quandoq; non ad rẽ vel eius exhibitionem, sed ad æstimationem, quãti in litem fuerit iuratum: vt contra eum, qui dolo desiit possidere, vel qui tignũ alienum suis iniunxit ædibus: vt ℨ. de rei vend. l. qui restituere. & j. de tig. iniũcto. l. j. §. fin. licet nomen actionis ad hoc non conueniat. sic & actio communi diui. datur pro fructibus, & sumptibus, nõ pro diuisione facienda: vt ℨ. cõi diui. l. iiij §. sicut. controuersiam ergo nominis pertinacibus relinquamus: vt C. de consti. pecu. l. j. §. pen.
y ¶ *Noceret.* ergo si non noceret, nõn tenetur: & in hoc corrigit Mucius primò. Azo.
z ¶ *Labeo.* mediã viã eligens, nec Trebatij nec Mucij: quam scilicet mediam viam tenuere beati a.
a ¶ *Fructuum*, pro eodem ponitur: vt j. de verb. sign. frugem.
b ¶ *Causſam.* i. nõ pertinet ad hanc actionẽ. hoc tamen verum puto si non animo nocẽdi fuit factum: vt j. eo. §. denique.

1 *Manuscript. Labeo.*
2 *Manuscript. citiorem.*
3 *Flor. vicini.*
4 *Flo. continentem.*
5 *Flor. deest, arcenda.*
6 *Flor. deest, &.*
7 *Fl. deest, sit.*
8 *Flo. fieri nõ tamen oportere corrimuda.*
9 *Fl. ideest, fecerit.*
10 *Flor. deest, &.*
11 *Flo. auctores.*
12 *Fl. posuerit.*
13 *Flo. restagnaret.*
14 *Flo. quorũ fructuum.*
15 *Fl. deest, &.*
16 *Flor. deest, Græcè.*
17 *aliàs, vt Agrarii nam: sed alia lect. Fl. est, & verior. Alciat. Parerg. lib. 2. cap. 24.*
18 *Flo. ait.*
19 *Flo. repellitur.*
20 *Flo. superficientem.*
21 *Flo. deest, fundo.*
22 *Flo. nocet.*
23 *Fl. scribit.*
24 *Flo. deest, fundo.*
25 *Fl. aneret.*
26 *Flo. actionem.*

a Gl. est in l. Neseennius. supra de negot. gest. gl. in l. solent. §. fi. de offi. procon. & lega. & in §. cum in alien iust. de re. diui. & in authen. de consu. §. j. col. iiij.

Redundare fecerit 3. Quòd si natura a aqua noceret, ea actione b nõ continetur 4 c.

Nemo debet nimis curiosus esse rerũ suarum tuẽdarum, ut per hoc alij iniustè noceat. h. d.

3 ¶ Neratius scribit, Opus, quod qs fecit, vt aquã excluderet, quæ exundante palude in agrũ eius refluere solet d, si ea palus aqua pluuia amplietur, eáque aqua repulsa eo opere c agris vicinis 5 noceat f, aquæ pluuiæ arcendæ 6 actione cogetur tollere g.

Opus quod fit agri colẽdi causſa, siue fiat aratro, siue alio modo, si ager aliter coli nõ poterat, in hac actione non venit. Bart.

4 ¶ De eo opere h, quod agri colẽdi causſa aratro factum sit, Quintus Mucius ait, non cõpetere hãc actionem: Trebatius autem, non quod i agri k, sed quod frumenti l dũtaxat q̃rendi m causſa aratro factũ n sit 7, solùm excepit.

5 ¶ Sed & fossas agrorum siccandorũ causſa factas, Mucius ait, fundi colẽdi causſa fieri oportere 8: nõ tamen deriuandæ o aquæ causſa fieri. Sic enim debere quem meliorem agrum suum facere, ne vicini deteriorem p faciat.

6 ¶ Sed & si quis arare & serere posſit, etiam sine sulcis aquariis, teneri eum q, si quid ex his r fecerit 9, licet agri colendi causſa videatur fecisse. Quòd si aliter serere nõ possit, nisi sulcos aquarios fecerit s, non teneri. Offilius autem ait t, sulcos agri colendi causſa directos ita, vt in vnam pergant partem u, ius esse facere.

7 ¶ Sed & 10 apud Seruij auditores 11 relatũ est, si quis salicta plantet 12, & ob hoc aqua restagnet x 13, aquæ pluuiæ arcẽdæ agi posse, si ea redundare fecerit 3. Quòd si natura a aqua noceret, ea actione b nõ continetur 4 c.

Nemo debet nimis curiosus esse rerũ suarum tuẽdarum, ut per hoc alij iniustè noceat. h. d.

3 ¶ Neratius scribit, Opus, quod qs fecit, vt aquã excluderet, quæ exundante palude in agrũ eius refluere solet d, si ea palus aqua pluuia amplietur, eáque aqua repulsa eo opere c agris vicinis 5 noceat f, aquæ pluuiæ arcendæ 6 actione cogetur tollere g.

Opus quod fit agri colẽdi causſa, siue fiat aratro, siue alio modo, si ager aliter coli nõ poterat, in hac actione non venit. Bart.

4 ¶ De eo opere h, quod agri colẽdi causſa aratro factum sit, Quintus Mucius ait, non cõpetere hãc actionem: Trebatius autem, non quod i agri k, sed quod frumenti l dũtaxat q̃rendi m causſa aratro factũ n sit 7, solùm excepit.

5 ¶ Sed & fossas agrorum siccandorũ causſa factas, Mucius ait, fundi colẽdi causſa fieri oportere 8: nõ tamen deriuandæ o aquæ causſa fieri. Sic enim debere quem meliorem agrum suum facere, ne vicini deteriorem p faciat.

6 ¶ Sed & si quis arare & serere posſit, etiam sine sulcis aquariis, teneri eum q, si quid ex his r fecerit 9, licet agri colendi causſa videatur fecisse. Quòd si aliter serere nõ possit, nisi sulcos aquarios fecerit s, non teneri. Offilius autem ait t, sulcos agri colendi causſa directos ita, vt in vnam pergant partem u, ius esse facere.

7 ¶ Sed & 10 apud Seruij auditores 11 relatũ est, si quis salicta plantet 12, & ob hoc aqua restagnet x 13, aquæ pluuiæ arcẽdæ agi posse, si ea aqua vicino noceret y.

8 ¶ Labeo z etiam scribit ea, quæcunque frugum fructuũmq; a recipiẽdorum causſa fiũt, extra hanc causſam b esse: neque referre, quarum frugum fructuũmq; 14 percipiendorũ causſa id opus fiat. ¶ Itẽ Sabinus, & 15 Cassius opus manufactum in hanc venire actionẽ aiunt: nisi si quid agri colẽdi c causſa fiat. Sulcos tamen aquarios, qui Græcè 16 ὄμβρους 17 appellantur, si quis faciat: aquæ pluuiæ arcendæ actione cum teneri d aiunt 18.

Hæc actio datur vicino inferiori cõtra superiorem, & econuerso, si opere manufacto noceat: secus si naturaliter. Item, secus si non nocet, sed sibi profit, licet opere manufacto in suo: quo casu etiam si auferat lucrum vicino, quod ex suo percipiebat, hac actione non tenetur. Pau.

9 ¶ Iidem aiunt, si aqua naturaliter decurrat, aquæ pluuiæ arcendæ actionẽ cessare e. Quòd si opere facto aqua aut in superiorem partem impellitur 19, aut in inferiorẽ derivatur, aquæ pluuiæ arcendæ actione competere f.

10 ¶ Iidem aiunt, aquam pluuiã in suo retinere, vel superfluẽtem 20 g ex vicini fundo 21 in suũ deriuare, dum opus in alieno non fiat h, omnibus ius esse. prodesse enim sibi vnusquisq; dum alij non noceat 22, non prohibetur: nec quenquã hoc nomine teneri. ¶ Denique Marcellus scripsit 23, cum eo, qui in suo fundo 24 fodiens, vicini fontẽ auerterit 25, nihil posse agi, nec de dolo i actione 26. Et sanè non debet habere k, si non animo nocẽdi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id fecit.

11 ¶ Item sciendum est, hanc actionem vel superiori aduersus inferio-

c ¶ *Agri colendi.* speciale ergo aliquid statuitur propter agriculturam: vt C. de ser ui. & aqua. l. fi. §. fi.
d ¶ *Actione eum teneri.* si serere & arare possit sine sulcis aquariis: vt §. dicit. ergo à contrario si non potest, non tenetur. & in hoc secundò corrigitur Mucius. & facit j. eo. l. vicinus.
e ¶ *Cessare.* Vt & j. §. huic. & §. sed & si vicinus. & §. denique.
f ¶ *Competere.* vt & ℨ. eo. §. Neratius. Accur.
g ¶ *Superfluentem.* i. superabundantem.
h ¶ *Non fiat.* vt & j. proxi. §. cũ multis cõcor. quæ & huic cõcordãt.
i ¶ *De dolo.* nec alia: vt & j. eodem, si in meo. & suprà titulo j. Proculus.
k ¶ *Habere.* f. vicinus actionẽ contra istum, qui in suo suffodit, si non animo nocendi &c. quia tunc tenetur ẽ dolo: vt hîc dicit. & no. ex hoc §. in suo licere facere quod vult. Item quod alij nocear, & sibi nõ profit nõ licet: & ad hoc concordant j. ne quid in loco publ. l. ij. §. adeuersus. & j. de itine. actũq; priua. l. veteres. & j. de aqua quot. & æsti. l. j. §. fiquis. & j. de iniuriis. l. fin. & l. fiquis de libertate. & j. e. l. in summa. §. pen. & ℨ. tit. j. l. fluminum. §. fi. & l. Proculus. & j. eo. si in meo. & j. de fur. qui iniuriæ. in prin. & l. verũ est. & j. ad l. Cor. de fica. diuus. & ℨ. de neg. gest. at q natura. §. cũ me. & si ser. vindi. fistulas. & l. sicuti. §. pen. & fin. & de pign. actio. l. fi. j. respon. & de lega. ij. cùm pater. §. Titio. & de bo. lib. l. si quis libertũ. & de leg. prælã. l. virilis. §. fi. adiecerit. & C. de relig. & sanct. & ℨ. de ser. vr. præd. quidã Hyberus. & ad l. Aqui. quemadmodũ. §. j. & ij. & C. de fica. l. j. & j. de reg. iu. l. nullus.

Universidad de Salamanca Biblioteca

a ¶ *Natura.* facit j. proxim. §. & j. l. proxi. in principio. & l. apud. §. fl vicinus.
b ¶ *Facto.* scilicet ab inferiore. Accur.
c ¶ *Inferiori.* scilicet inferior per opus quod fecit.
d ¶ *Minus.* superior.
e ¶ *Natura.* sic & §. de ser. rustis. præd. l. si mihi. §. seruitus. & §. tit. j. l. fluminū. §. vitium. Accursius.
f ¶ *Nocet.* i. nocere possit.
g ¶ *Pluuia.* i. per pluuiam.
h ¶ *Nisi agri colendi.* vt & §. de eo.
i ¶ *Id.* scilicet opus.
k ¶ *Colorem.* eius aquæ cui iungitur: nec eū si gutta pluuiæ cadat in aquā nō pluuiā habet locū actio aquæ pluuiæ arcendæ. Azo.
l ¶ *Vel increscit.* i. valde crescit. sic §. de lib. & posthum. l. Gallus. §. ille. & §. de fund. instru. leg. quæsitum. §. sed si fundus. Azo.
m ¶ *Cessat.* cōtrà. §. ti. j. l. eorū. §. fi. sed aliud est in cautione damni infecti, quæ interponitur pro dāno, quod timetur futurum in rustico, vel vrba. prædio, quàm in hac actione quæ rustico prædio tā tùm prouidet. nam & aliàs ex cautione dāni infecti culpa alicuius damno dato non agitur: vt §. titu. j. flumināum §. prætereà si furni. hæc actio tantùm opere manufacto competit: vt §. eod. §. hæc actio. Azo.
n ¶ *Ius non esse.* s. negatoria. M. quæ habet locū vbicunq; & qualitercunque in alieno facis quod iure seruitutis, quam habeas facere nō potes: vt §. si ser. vin. l. ij. j. resp. & §. j. licet P. dixerit eā nō competere nisi præcesserit seruitus quæ fuit amissa vel remissa: argu. §. fi ser. vind. ficuti. §. Aristo.
o ¶ *Specialem esse.* agri: quia tantùm de agro ista cōpetit actio specialiter. Azo.
i ¶ *Stillicidiis.* sed negatoriam generaliem esse siue agro, siue ædificio timeatur noceri.
q ¶ *Coercebitur.* nec minus & negatoria. cùm generalis sit: vt hīc dicit.
r ¶ *Oriatur.* scilicet aqua. Accur.
s ¶ *Rustico.* id est quod in rure est.
t ¶ *Agendum.* negatoria: vt §. dixi proxi. §. nihilominus tamen hac actione agatur, vbi ex agro vel ædificio nocetur agro: secus si ex agro vel ædificio nocetur ædificio: vt j. §. proxi.
v ¶ *Loco.* i. fundo toti vel eius parti: vt j. de verb. sig. locus. & l. fundi. §. locus. & dic, nisi is locus rustici prædij appellatione cōtineatur. qđ esse potest. vt §. de verb. sig. l. vrbana. & tunc idem in eo quod in cæteris agris obseruabitur, vt dictum est suprà §. item sciendum. Azo.
x ¶ *Ex continentibus.* ædificiis. quæ ergo prædia dicātur vrbana, vel rustica, habes §. de verbo. signif. l. vrbana prædia. & not. quòd sicut hīc

27 *Flor. fluat.*

28 *Flo. nocet. sic.*

29 *Flo. non aqua, sed loci natura nocet.*

30 *Flor. dicimus, decst.*

† Habes cū glo. in ver. in crescit quòd istud verbū, In, ponitur pro, valde. concor. text. & ibi glos. in fi. in cle. pastoralis. in prin. de re iu. text. & ibi glo. in c. j. in princi. de can. in pragm. sanc.

31 *Flor. cessat actio ista.*

32 *Flor. vel, decst.*

33 *Fl. Cascellius.*

34 *Flo. nocet.*

35 *Flo. actionem.*

36 *Fl. nam & si publico.*

37 *Flor. deest.*

38 *Flo. continentia, hoc est ædificio.*

rem competere, ne aquam, quæ natura a fluit [27], opere facto b inhibeat c per suum agrum decurrere: & inferiori aduersus superiorem, ne aliter aquam mittat d, quàm fluere solet naturā e. Huic etiam illud applicandum est [28], nunquàm competere hanc actionem, cùm ipsius loci natura nocet f. Nam ibi veriùs quis dixerit non aquam, sed loci naturam nocere [29].

12 ¶ In summa puto ita demum aquæ pluuiæ arcēdæ actionem locū habere, si aqua pluuia g, vel quæ pluuia crescit, noceat, nō naturaliter, sed opere facto: nisi agri colendi h caussa id i factū sit. ¶ Imbre au tē crescere eā aquā dicimus [30], quę colorem k mutat, vel † increscit l.

Hæc actio tunc competit, cùm per aquam nocetur prædio rustico: & nihilominus cōpetit negatoria. secus si prædio urbano: quia est necesse ad negatoriam recurrere. Ité non quæ rimus unde aqua oriatur, ex rustico, uel urbano, sed cui noceat. Paul. de Cast.

13 ¶ Item sciēdum est, hanc actionem nō aliàs locum habere, quàm si aqua pluuia agro noceat. Cæterùm, si ædificio, vel oppido noceat, cessat m hæc actio [31]. Agi autem ita poterit, ius nō essen stillicidia vel [32] flumina immittere: & ideo Labeo & Cassius [33] aiunt, aquæ, quidē pluuiæ arcendæ actionem specialem o esse, de fluminibus & stillicidiis p generalem: & vbique agi ea licere. Itaque quę aqua agro noceret [34], aquæ pluuiæ arcēde actione [35] coercebitur q. Nec illud quæram [36] vnde oriatur r, nam si ex [36] publico loco oriens, vel ex loco aliquo [37] sacro, per fundum vicini descendat, ísque opere facto in meum fundum eam auertat, aquæ pluuiæ arcendæ teneri eum Labeo ait. ¶ Cassius quoque scribit, si aqua ex ædificio vrbano noceat, vel agro, vel ædificio rustico s, agendum t de fluminibus & stillicidiis.

14 ¶ Apud Labeonem autem inuenio relatum, si ex agro meo aqua fluens noceat loco u, qui est intra continentia ædificia [38], non posse me aquæ pluuiæ arcendæ conuenire. Quòd si ex continentibus x profluens, in meum agrum defluat, éque noceat y: aquæ pluuiæ arcendæ esse actionem.

Hæc actio non habet locum cùm opere manufacto non infertur damnū, sed aufertur. Item cùm nec etiam quando res reducitur ad pristinos terminos naturales: secus, si ultra terminos. Paul. de Cast.

15 ¶ Sicut autem opus factum, vt aqua pluuia mihi noceat, in hanc actionem venit z: ita per contrarium quæritur, an posit [39] aquæ pluuiæ arcendæ agi, si vicinus opus fecit [40] ne aqua, quæ alioquin a decurrēs agro meo proderat, huic prosit. Offilius igitur & Labeo putant agi non posse, etiam si interfit mea ad me aquam peruenire. hanc enim actionem b locum habere, si aqua pluuia noceat c, non si non profit.

16 ¶ Sed & si vicinus d opus e tollat, & sublato eo aqua naturaliter ad inferiorem agrum perueniens noceat, Labeo existimat aquæ pluuiæ arcendæ agi non posse. semper enim hanc esse seruitutem f inferiorum prædiorum, vt natura profluentem aquam excipiant. Planè si propter id opus sublatum vehementior g aqua profluat, vel deriuetur [41], aquæ pluuiæ arcendæ actione agi posse etiam Labeo confitetur.

In cursu aquæ primò debet inspici conuentio, secundò loci natura, tertiò uetustas. Item qui debet seruitutē, potest cogi ut patiatur, non ut quid faciat. Bart.

17 ¶ Denique ait de conditionibus agrorum quasdam h leges esse dictas i, vt quibus [42] in agris k magna sint flumina l, licet a mihi in agro scilicet tuo aggeres m vel fossas habere. Si tamen lex o non sit agro dicta, agri naturam esse seruandam & semper inferiorem superiori seruire: atque [43] hoc incommodum naturaliter pati inferiorem agrum à superiore. compensaréque debere cum alio commodo p. Sicut enim omnis pinguedo [44] terræ ad eum decurrit, ita etiam aquæ in commodum ad eum defluere. Si tamen agri lex q non inueniatur r, vetustatem s, vicem legis tenere †. Sanè enim & in seruitutib^o t hoc idē sequimur, vt ibi [45] seruadat, vt ager meus ea euacuetur.

39 *Flo. posset.*

40 *Fl. faceret.*

41 *Flo. committetur.*

a Inferior maiori reuerentiam debet, concor. text. in cle. j. §. quod & ibi tenditis. de sen. excom. & in cle. pt Romani. de elec. & ibi tin, ca. Inferior. & c. finis. 42 *Fl. quibus agris.* 43 *Flor. atque ad hoc.*

44 *Fl. pinguitudo.*

† Nota q̄ cōsuetudo cuius memoria nō extat, habet vim constitutionis, & iuri derogat. concor. text. in can. hac quippe. 3. q. 6. & in c. super quibusdam. §. j. de verb. & rerū significa.

45 *Flor. vbi.*

o ¶ *Lex.* id est pactio, & sic §. depositi. l. j. §. si conuenerit.
p ¶ *Cōmodo.* vt j. de re. iu. sed m naturā. & C. de ea. to. l. j. §. pro sōo.
q ¶ *Si tamen agri lex.* id est pactio.
r ¶ *Nō inueniatur.* nec natura loci hoc declarat: quia plena sit loc. cundum nos, vt statim dices: & hoc in pluuia. nam & in non pluuia idem est vt hīc subiicit. sanè enim &c. Accur.
s ¶ Vetustatem. cuius non extat memoria secundum M. vel x. ann. lē
t ¶ *In seruitutibus.* aquæ & aliis.

Non in

a ¶ *Impositā.* i. non probatur per testes, qui interfuerint constitutioni seruitut is: sed solo legitimo tempore eam sibi defendant.
b ¶ *Diu.* i. tanto tēpore cuius nō extat memoria [a], sic ponitur diutius j. de itin. actūq; pri. l. apparet. §. pe. minori enim tēpore quēri no pos fet: vt l. prox. §. idē Labeo ait si in agro. & §. idē Labeo ait cū quēri.

a Istud non est verum se cūdùm Bar. quia dictio, diu, verificatur in 1. annis: vt in fra. qui & à qui. l. fi cū fideicommissa. §. At sio

46 *Fl. vel ex.*

b Adde tu quæ dicatur longa consuetudo: & dic quod tā de iure ciui li quam canonico dicitur decē annorum: qđ sic proba, ad inducendū consuetudinem longū tempus requiritur: vt C. quæ sit longa consuetudo. & nō. glo. in rubro. & ni gro. ex l. ij. C. de seruit. Sed longū tempus dicitur decē annorū. vt C. de præscr. lōg. tē. ergo, &c. Idem not. Bar. in l. de quibus supr. de legib. et Cy. in allegat. ij. & Card. nec. in ea. statut. mus. & ibi Fel. in prin. de maio. et ob. Quod ra men limita, nisi talis cōsuetudo habereret de iure alterius ecclesiæ: qa requiritur spatium xl. annorum, vt per Fel. & do. in præallegc. statutimus.

c ¶ *Cogemus.* aliter cùm quis impositam seruitutē habet. tunc enim eum cogemus: vt §. de ser. vrb. prædi. l. eum. Irn. imò generaliter idem in seruitutibus, vt nō cogatur. vt §. de ser. quoties. §. seruitutum. Azo.. & speciale est in seruitute oneris ferendi. per d. l. eum.
f ¶ *Munire.* refert se quando pacto vel vetustate.
g ¶ *Quasi seruitus.* Nota quasi, quia sicut præscriptione quæritur vtile dominium. ita vtilis seruitus non directa quæritur tempore. hinc est quòd vtilis actio pro ea datur: vt subiicit. Alij dicunt quasi, esse ex præsiuum veritatis. & quod subiicit vtilem, dicunt, id est efficacem.
h ¶ *Actionem.* confessoriam. M. vt suprà §. ser. vindi. l. §. quis diuturno. in p rincipio.
i ¶ *Interdictum.* vtile vti poss. vt §. §. ser. vin. l. §. ficuti. §. Aristo. in fine, & §. de ser. l. penulti. Item not. hīc longam consuetudinem [b] pro lege seruandam. sic & j. eod. §. prius. §. primo. & l. quod principis. §. fin. & §. de vsur. qui semisses. §. j. & j. de custo. reo. l. §. quis reum. & suprà de leg. & senatusconsul, de quibus. & l. sed & ea. & suprà de probatio. §. arbiter. & j. de aqua quot. & §. ti. hoc iure. §. ductus. & j. eod. l. fina, & C. de serui. l. ij. & §. de ser. vrb. prædi. qui luminibus. & cōtinua seq. l. cum ista.

eius nō extet, agere possum vt reponatur. nam hac act. neminem cogi posse, &c. Sed in naturali aggere destructo habeo saltē vtilem act. vel interdictum, vt me dimittat reficere. hoc enim æquitas suggerit, & si iure stricto deficiamur.

¶ *Apud Namusam.*] Aqua ex superiori agro ibat in inferiorem per quandā foueam naturaliter factam. vna die aqua crescens pernimiū totā illā foueā repleuit lapidibus & terra, ita q̄ aqua amplius intrare non poterit: & sic aqua remanebat in superiori agro: & sic superior ex hoc damnū habebat. nunc supe rior vult agere contra inferiorem, vt sinat purgari illam foueam. quæritur an posit? Et dixit Namusa q̄ sic. Labeo autē contrariū dixit, hac ratione. nam sicut ex natura seruiebat inferior fundus superiori: sic cùm per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquenque ferre debere. postea iurisconsul. sententiam Namusæ approbat æquitate plenam.

¶ *Idem Labeo ait.*] Ex agro meo aqua decurrebat in tuum inferiorē: & sic sæpe currendo excauauit in fundo tuo: id est fossam fecit, & sic aqua in illam fossam decurrit. nunc fossa repleta terra vel lapidibus, aqua restagnat in superiorem agrum. Dicitur quòd nō possum agere tecum vt purges, vel purgari sinas. & hoc dixit Labeo. Si autem iure seruitutis illa fossa facta fit, cuius memoria non extat, tunc bene possum agere vt reficias.

¶ *Idem Labeo.*] Nunc dicit: quando quæritur an extet memoria facti operis vel non: est necesse quòd dicatur dies & consul sub quo factū fuit opus: sed sufficit si sciatur factum esse, id est, factum esse non ambigatur. & vt breuiter dicam, nō est necesse quòd testes dicant se vidisse quando id opus factum fit: sed sufficit si dicant se audiuisse, eos qui memoria tenuerint, id est, dicant quòd audierint quosdam dicere quòd viderunt quando illud opus factum fuit.

¶ *Idem Labeo.*] Si vicinus fecit aliquod opus in fundo suo per quod aqua fluminis quæ inde ibat, non iuit, & sic aqua iuit ad fundos aliorum, & dabat eis damnum: quæritur an vicini possint agere contra istum act. aquæ plu. arcen. Dicitur quòd non, si iste fecit caussa vitandi damni nō vt vicinis noceret. Secūdò dicit, si fundus tuus debet meo fundo seruit. recipiendi aquam ex meo fundo: & sic aquam recipias, & nunc velis agere act. aquæ plu. arcen. ne immittam aquam: dicitur quòd non potes: & hoc etiam dixit Labeo. Fran.

k ¶ *Per quæ.* id est propter quæ.
l ¶ *Lex.* id est pactum. M. ideo dictum, quia vt lex seruatur: vt §. depositi. l. §. si conuenerit. Azo.
m ¶ *Vetustas.* cuius non extat memoria secundum quosdam. tu dic aliter vt §. l. proxi. §. fi. diximus.
n ¶ *Minuendarum.* sic §. fi cer. pet. quidā. & C. de transf. fratris. & de agri. & censi. l. litibus. in prin. Et no. qđ natura & loci vetustas cedūt legi superuenièti. vt §. l. prox. §. fi. ibi, si tamē lex &c. Ité lex & natura cedunt vetustati: vt C. de præscrip. lon. tem. l. fin. in fi. & j. ea. l. §. Cassius. in fine, & cōcor. positæ in superiori l. in fin. hīc dici possunt. Acc.
o ¶ *Vetus esse.* id est fossa vetus est &c.
p ¶ *Memoriam.* fossæ factæ.
q ¶ *Vicinus.* id est cuius erat prædium. Azo.
r ¶ *Nostro.* qui tertij cramus ab eo, de cuius prædio aqua currebat, & in cuius prædium decurrebat pro siccando nostro prædio & aliorum.
s ¶ *Agi posse.* Quomodo hoc, cùm nihil faciat: & hæc actio ex opere facto datur: vt §. eodem. l. j. §. hęc actio? Respond. ius interpretatur eum facere.
t ¶ *Vel te:* qui es vnus de his quibus nocetur. & hoc vltimū est verius cùm ea nō fit natura seruitutū, vt cogatur aliquis aliquid facere: vt §. de serui. l. quoties. §. seruitutū. & §. l. prox. §. fi. Vel dic q̄ solius erat purgare: nec memoria extabat quo tēpore non esset solitus purgare: vt & infrà eadē l. §. idem Labeo ait si in agro. & §. de probationibus. l. fi arbiter. Accursius

ADDITIO. Dic quòd prima sol. destruit text. & secunda continet diuinationem. quare dicas aliter secūdā Barto. hic, quòd quoddam est opus quod affert commodum faciēti, vt in purgando fossam vbi est recollectio pinguedinis: & tūc debet agi alternatiuè. & quoddam est opus quod debet fieri iure seruitutis, quod non præbet commodum facienti: & tunc ille qui debet seruitutem, non debet facere. vt suprà, l. proxima, in fine. quod tene menti secundum eundem Barto.

v ¶ *Eam.* scilicet fossam.

ff nouum.

† No. quòd lites sunt dirimendæ, & celeritiet ex ped. édx. cōcor. text. in §. item verborum. inst. de inuēti. sti. text. in l. æquissimum. suprà. de vsu fru.

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ *Si in confinio.* ad hoc quod de cõfinio dicit, facit suprà, pro socio, vbi illud. & commun diui. l. arbor. & infrà, de acquiren. rer. domin. l. adeo. §. fin. & l. seq. Accur.

a ¶ *Confinio.* s. duorum fundorum. & sic erit communis fouea.

b ¶ *Magis* magis ideo dicit, quia iure dominij quod habes in ea. at in superiori casu agitur actione aquæ pluuiæ arcendæ iure seruitutis competentis, & ita vtilis superiori casu: hic directa: vt j. e. l. pe. di cẽs. in hoc ergo differt hic casus à superiori. Accur.

c ¶ *Publica authoritate.* fic habes in causa damni infecti: vt 3. tit. j. fi finita. §. fi publicus. Accur.

d ¶ *Vetustas.* quãdo dicatur extare memoria, & quãdo non dicitur j. e. §. idẽ Labeo ait cũ quæritur. & de probbal. si arbiter. sed qui dã dicũt hoc de vetustate corrigi per seq. §. quod non placet.

e ¶ *Fossam.* quæ est in superiori fundo.

f ¶ *Ex qua.* s. fossa.

g ¶ *Vicinum.* in cuius prædio erat fossa, quæ debebat seruitutẽ. nec ob. 3. de ser. quoties. §. seruitutum, quoniam cũm fuit imposita seruitus, hoc fuit expressum in pacto, vt vicinus in cuius prædio fiue fossa imponebatur seruitus, deberet purgare fossam, & sic subaudiebat hic Ioã. alias regulariter est cõtra: vt 3. de seru. vrba. prædi. l. seruitutes. §. fi fublatum. & 3. de ser. l. quoties. §. fin. nisi in seruitute oneris ferendi: vt 3. fi ser. vin. & fi forte §. etiã. & l. sicuti. in prin. & §. j. nõ ergo ob 3. prox. §. & j. §. idẽ Labeo in eo quod hic subiicit non interesse extet memoria vel nõ: quia frustra quæritur memoria, vbi ex pacto debetur vel ex loci natura. Alii dicunt vicinũ purgare. i. pati purgare. Tertij dicunt hic speciale, vt etiam ipse purget: quia cùm habeat emolumẽtum vt aqua sua recipiatur, sentiat & onus. & in eo quod subiicit, extet memoria, &c. dicunt corrigere superiorem §. & ab illo infrà ea. l. §. idẽ Labeo. notant differentiam quasi illud in opere loquatur: hic autẽ in fossa. vel aliter cogitur vicinus, in cuius agro est fossa, nõ ab inferiori, sed à superiori vel collaterali cui nocet aqua ex restagnatione. Acc.

h ¶ *Vis aquæ.* id est violentia aquæ vel controuersia. sic 3. de damn. infect. l. fluminum. §. idem Seruius.

i ¶ *Reponat.* id est restituat.

k ¶ *Reponi* id est restitui.

l ¶ *Vt reponatur.* id est reponi finatur. R. & hoc probat. nam hae, &c. vel dic propriè vt ipse reponat, quod verò sequitur, nã hac actione, ad naturalem pertinet, vbi est secus. prima placet.

m ¶ *Ne noceat.* nocet autem mihi si nõ patitur me reponere naturalem vel quasi naturalem, à quo naturaliter debeo sentire cõmodum: sed vbi axraret memoria, diceretur mihi proficere si dicatur eum cõpelli pati: ideóque non compellitur. Accur.

n ¶ *Quanquam.* videtur ad vtrunq; referri, ad naturalẽ, & quasi naturalẽ aggeré. s. quãdo nõ extat memoria. Alij referunt ad naturalẽ tantũm, vt addat prædictis. nam ftatim dixerat de quasi naturali.

o ¶ *Vtilem.* aquæ pluuiæ arc. sed contra 3. tit. j. l. Proculus. Acc. directam. hic cõcedit vtilem. Item arg. contrà 3. tit. j. l. Proculus. Acc.

p ¶ *Interdictum.* vtile vti poss. R. vt dixi 3. l. j. §. fi. vel ne vis fiat mihi, sicut de arboribus cædendis: vt j. arbo. fur. cæsa. l. j. j. respon. & §. deinde. vel quod vi aut clam. vt infrà, quod vi aut clàm, l. competit. §. fina. secundum Azo.

q ¶ *Nociturum est.* vel parũ est, ar. 3. de eui. in re[1]. ¶ Præterea, si in confinio [a] fossa fit, neque purgari vicinus patiatur eam partem, quæ tibi accedat, posse te magis [b] agere [2] aquæ pluuiæ arcendæ actione [3], Labeo ait.

Nota duos casus in quibus cessat hæc actio, scilicet opere manufacto, ut quando fuit factum authoritate publica, & quando non extat memoria. Paulus.

1 ¶ Cassius autẽ scribit: Si qua opera aquæ mittendæ caussa publica authoritate [c] facta sint, in aquæ pluuiæ arcendæ actionem non venire: in eadem [4] caussa esse ea, quorũ memoriam vetustas [d] excedat [5].

Vicinus qui habet fossam iure seruitutis in fundo vicini, si illa fossa repleta dat damnum ei, in cuius fundo est, cogitur eã reficere. Paul. de Castro.

3 ¶ Apud Alphenum [6] verò relatũ est, eam fossam [e], ex qua [f] ad inferiorem fundum aqua descendit, cogendum esse vicinum [g] purgare, siue extet fossæ memoria, siue non extet. quod & ipse puto probandũ.

Qui non patitur opus naturale uel quasi in pristinum statum reduci, hac actione utili conuenitur. Bart.

4 ¶ Item Varus ait, Aggerẽ, qui in fundo vicini erat, vis aquę [h] deiecit, per quod effectum est, vt aqua pluuia mihi noceret. Varus ait: Si naturalis agger fuit, non posse me vicinum cogere aquæ pluuiæ arcendæ actione, vt eum reponat [i], vel reponi [k] sinat. Idémq; putat, & si manufactus fuerit [7], neq; memoria eius extet [8]. quòd si extet, putat aquę pluuiæ arcẽdæ actione eum teneri. Labeo autem putat, si manufactus sit agger, etiam si memoria eius non extat, agi posse vt reponatur [l], nam hac actione neminem cogi posse, vt vicino prosit: sed ne noceat [m], aut interpellet id [9] facientem, quod iure facere possit.

5 ¶ Quanquam [n] autem [10] deficiat aquæ pluuiæ arcendæ actio directa, attamen opinor vtilem [o] actionem, vel interdictum [p] mihi competere aduersus vicinum: si velim aggerem restituere in agro eius, quod [11] factũ quidem mihi prodesse potest, ipsi autẽ nihil nociturũ [12] est [q]. Hoc [13] æquitas suggerit, etiã si iure [r] deficiamur.

6 ¶ Apud Namusam relatum est, si aqua fluens [s] iter suum stercore obstruxerit, & ex restagnatione superiori agro noceat, posse cum inferiore [t] agi, vt sinat purgari. hanc enim actionem non tantùm de operibus esse vtilem [u] manufactis, verumetiam in omnibus, quæ non secundum voluntatẽ sint, Labeo contra Namusam probat [x], Ait enim, naturam agri ipsam à se mutari posse: & ideo cùm per se natura agri fuerit mutata, æquo animo vnumquenque ferre debere, siue melior siue deterior eius conditio facta sit. Idcirco & si terræmotu aut tempestatis magnitudine soli caussa mutata sit, neminem cogi posse [y], vt sinat in pristinam loci conditionem redigi. Sed nos etiam in hunc [z] casum æquitatẽ [a] admisimus.

7 ¶ Idem Labeo ait, Si in agro [b] tuo aquarum concursus locum excauauit [c], aquæ pluuiæ arcendæ actione agi non posse tecum à vicinis [d]. Planè si fossa iure [14] [e] facta sit, cuius memoria non extat, agi tecum posse aquæ pluuiæ arcendę, vt reficias [f].

Ad probandum operis facti memoriam extare, admittitur probatio de auditu auditus. Paul. de Cast.

8 ¶ Idem Labeo [g] ait, cùm quæritur, an memoria extet ex [15] facto opere, non diem & consulem [h] ad liquidum exquirendum [i]; sed sufficere, si quis [a] sciat [b] factũ esse [16] [c]: hoc est si factum esse non ambigitur [17]: nec vtique necesse est [18] superesse, qui meminerint [d]: verũ [19] esse qui audierint [e] eos, qui memoriã [f] tenuerint.

Si vicinus opere manufacto excludit aquã, ne sibi noceat, quã non tenebatur recipere natura loci, uel iure seruitutis: licet ex hoc alteri noceat, non tenetur hac actione. Paul.

9 ¶ Idem Labeo ait, Si vicinus flumen vel [20] torrentem [g] auerterit [h], ne aqua ad eum perueniat, & hoc modo sit effectum vt vicino noceatur, agi cum eo aquæ pluuiæ arcendæ non posse. aquam enim arcere [i] hoc est [21], curare ne influat [k], quæ sententia verior est, si modò nõ hoc animo fecerit [22], vt tibi noceat [l], sed ne sibi noceat.

Qui tenetur aquã recipere iure seruitutis, nõ habet hãc actionẽ nisi immoderate cẽlædat. Pau.

¶ Illud etiam verũ puto, quod Offilius scribit si fundus tuus vicino seruiat [m], & propterea aquam recipiat, cessare aquæ pluuiæ arcendæ actionem: si tamen [23] non vltra modum [n] noceat. Cui consequens est, quod Labeo putat [o]: si quis vicino cesserit [p], ius ei esse aquam immittere, aquæ pluuiæ arcẽdæ eum agere non posse [q].

Nota quòd vicinus inferior tenetur recipere aquam pluuiam naturaliter decurrentẽ de fundo superiori. Plus dicitur hic, quod etiã opere manufacto secundum quod requirit natura aquæ, puta per fullonicas, id est, per riuulos. nõ tamẽ debet vicinus superior illam aquã in riuulis corrumpere uel spurcare: quia tunc contra eum agi posset. Pau. de Cast.

III. Vlpianus lib. liij. ad Edictum.

APud Trebatium relatum est, eum in cuius fundo aqua oritur, fullonicas [r] circa fontem instituisse, & ex his aquam in vicini fundum immittere [s] cœpisse. ait ergo, non teneri eum aquæ pluuiæ arcendę actione. Si tamen aquam quis contineat [t], vel spurcum [u] quid immittat, posse eũ impediri [x] plerisque placuit.

1 ¶ Idem Trebatius putat eum, cui aquæ fluentes [y] calidæ noceant, aquæ pluuiæ arcendæ eum vicino agere posse. quod verum non est [z]: neque enim aquæ calidæ, aquæ pluuiæ sunt [a].

Ex opere quod facit vicinus in suo gratia culturæ, licet damnum inferatur inferiori, nõ potest agi hac actione, nisi aliquid sit factum ultra necessitatem culturæ. Pau.

2 ¶ Si vicinus, qui ortum [3] solebat certo tẽpore anni irrigare [4] [b], pratum illic fecerit, cœperitq; assidua irrigatione vicino nocere [c], ait Offilius, neque damni infecti [d], neque aquæ [e] pluuiæ arcẽdæ actione eum teneri, nisi locum complanauerit [5], eoque facto citatior [6] [f] aqua ad vicinum peruenire cœperit.

Hæc actio nõ datur pro opere quod fit in publico: sed solũ pro eo qđ fit in priuato. Pau.

Dicitur q̃ act. aquæ pluu. ar. datur contra eum, qui in suo opus fecit: si autem fecisset in publico, non tenetur: & mihi est imputandum quia re non feci mihi cauere de dãno infec. sed si fecit in priuato opus iuxta qđ erat pub. locus, & postea meus fundus ex illo opere dãnum habet, bene habeo hãc act. ¶ *Neque.*] Dicitur quòd fructuario nõ datur hæc act. directa, nec contra eum. Franeis. ¶ *Apud Trebatium.*] In fundo meo oriuntur fons: & per riuulos eũ deriuo in fundum vicini de natura seruitutem, quod licet vt hãc, & 3. co. l. j. §. fin. & l. ij. in prin. & secundũ hoc dicit fullonicas. i. riuos subterraneos: à follereo qđ per folles fiunt burfam vel quandã quasi manicã aquæ imittunt, non à fullendo, vt accipitur secundum vnam expositionẽ. 3. de vsufr. l. fi. cui. iuss. §. fi. vel etiã à fullone: quia & fullones in diuerticulis aquarum lauant telam. Alij dicunt, q̃ veniebat de fundo vicini ad meũ, & ex fonte ibi in meo facto remittebam in fundum vicini. quod licet: vt hic dicit. Tertij dicunt, q̃ per subteraneos meatus ex fundo vicini in meum veniebat, & fontem fa[7] ciebat. ego fodiebam vt faceremei aquę fullonicas fiue diuerticula, vt vitarẽ eius abundantiam, & tũ inueni locum, vnde intrabat ad fundum meũ, & ideo accepto consilio obstaculum posui ne flueret, & sic aqua in fundum vicini redit per immissionẽ. & secundũ hoc ex his legitur, vt notetur caussa remota nõ efficiens. & instituisse, s. inspecto primo proposito: vel etiã instituerat, licet cõsilium mutauerat. Et si quæras: cur ergo potuit immittere aquam in fundum vicinum: vt 3. fi ser. vin. l. ficuti. §. Arist. Respon. in primo casu natura: licet in aliis nõ tã mitto quàm remitto, siue me munio: quod licet: vt 3. l. proxi. §. penul. Accur.

a ¶ *Si quis.* scilicet testis.

b ¶ *Sciat.* i. vehementer opinetur, vt statim probat. scire enim proprie est veritatem visu perceptam in mente tenere. hoc autem de illo dici nec potest, qui ex aliorum recitatione quid credit. Azo.

c ¶ *Factum esse.* ab homine.

d ¶ *Meminerint.* quan[8] do factum sit. R.

e ¶ *Audierint.* sic ergo dixerunt quidam hoc esse speciale vt recipiatur testimonium de auditu quod nõ placet: imo vbilibet recipitur. quid enim si paries, vel cortina media est inter testes & contrahentes vel testatorẽ? sed in hoc est speciale, q̃ de auditu auditus, sine de auditu alieno recipit. H. aliàs regulariter contrà. vt C. de test. l. testiũ. & in auth. de hære. & fal. §. hinc nobis. Itẽ not. q̃ quandoq; credulitatis testimoniũ recipitur [9]: vt in auth. vt ij qui ob. se habere phi. res mi. & de hæred. & fal. §. fi vero absunt. & in aut. de fan. epis. §. j. sed im propriè testes dicũtur in dictis casibus. idem & in caussa matrimonij secũdũ antiquos canones: vt testimonium de auditu alieno recipiatur. vt xiiij. q. ij. c. super, sed hodie illud per concilium Laterã. corrigitur. Accur.

f ¶ *Memoria.* à quo tẽpore opus fit factũ. itẽ nota ex hoc §. q̃ testes non tenentur dicere consulẽ & diẽ: licet quandoq; interrogentur cùm habeantur suspect: vt 3. de testib. l. iij. §. j. secus in instrumentis. vt in authẽ. vt præpo. nom. impera. §. vnde sancimus. & sic est arg. contra. C. de fid. instru. l. in exercendis. ADDITIO. Tu solue secundũ Bar. hic quod in effectu probationis tantum valent testes, quantum instrumenta: vt in contrario. sed in modo probandi differunt: vt hic.

g ¶ *Torrentẽ.* aliàs torrẽs, aliàs torrẽtẽ. & dicitur torrẽs. j. qđ hyeme tũ fluit. nam ille, ꝑpriè dr̃ torrens: vt j. de flu. l. j. §. j. sed hic non curo fit torrẽs vel perẽnis: priuatum vel publicum. vt C. de allu. l. j. in prin.

h ¶ *Auerterit.* faciendo in suo opus non ita indistinctè, sed in fumine ripàve eius: vt j. ne quid in flu. pu. l. j. in prin. & §. sunt qui putãt.

i ¶ *Arcere.* scilicet ipsum dicimus.

k ¶ *Influat.* scilicet in suum agrum: quod ei licet.

l ¶ *Noceat.* tunc de dolo tenebitur, cùm non sit aqua plu. vt 3. eod. l. j. §. denique. & §. illud in summa. & hoc casu facit j. eo. quod princi pis. §. fin. sed contrà huic. §. ad primam partẽ. 3. eod. l. j. §. Neratius. Sol. vt ibi. & eodem modo solue aliud. j. proxi. §.

m ¶ *Seruiat.* hoc tollit contra. suprà proxi. §. & dic vicino, id est fundo vicini.

n ¶ *Modum.* in seruitute constituenda statutum. R. vt suprà de serui. vrban. prædio. l. cuius.

o ¶ *Putat.* dicens idem per alia verba.

p ¶ *Cesserit.* id est concesserit.

q ¶ *Non posse.* nihil enim proficit cessio, si statim collata sequatur prohibitio. R. & facit ad tuendam seruitutem pacto cõuentam. 3. eo. l. j. §. fin. & l. ij. in prin. e. legis.

APud Trebatium.] CASVS. Pone casum huius prin. vt in gl. & literã expone vt in gl. ¶ *Idemq; Trebatius.*] Ex balneo vicini aqua calida decurrebat in locũ alterius, & nocet ei. dicitur q̃ nõ habet hãc act. intelligas tamẽ qđ habet negatoriã: prout dicitur in gl. ¶ *Si vicinus.*] Ortũ habebã, quẽ certo tẽpore anni irrigabã, & aqua de qua irrigabã. recidebat in fundum inferiorẽ. nunc de orto feci pratum: & sic cœpi sæpius irrigare. & sic sæpius quàm consueuerat ibat aqua in fundũ inferiorẽ: & cœpit ei nocere. quæritur an inferior posit agere cõtra me actiõ. aquę plu. arc. vel de dãno infectо? dicit q̃ nõ, nisi ego cõplanauerim locum siue fundũ meum, vt sic citius aqua iret in inferiorem. nam tunc teneor hac act. aquæ plu. ¶ *Aquæ pluuiæ.*]

1 Flo. religere.
2 Flo. deest. agere.
3 Flo. deest. Mihi ergo.
4 Flor. eadem cue.
5 Fl. excedit.
6 Fl. Atteium.
7 Flo. fuit.
8 Flo. extaret.
9 Fl. deest. id.
10 Flo. tamẽ.
11 Flo. qui factus.
12 Flo. nocitu rus.
13 Fl. hæc.
a Lumi abiis hoc dictum nisi æquitas nõ esset scripta: & rigor scriptus: vt no. at Bal. in l. placuit. in fin. & ibi do. C. de iud. ité nisi esset æquitas in genere scripta: & rigor in speci: vt per Bal. vbi supra. Bar. in l. nam natura. supra. de condi. in de. & Spe. in tit. de loca §. versũ. xcep.
14 Flor. si fit iam iure facta, aut cuius
15 Flo. deest ex.
16 Flo. deest. esse.
17 Flo. ambigatur.
18 Flo. esse.
19 Fl. & Manuscri. verum etiam si qui.
20 Fl. rel. adesse.
21 Fl. hoc esse.
22 Flo. fecit.
a Adde Panor. ita. firmiter. num. j. & quod ibi notauit remissiue in a. posiil. ad ipsum post alios in vers. firmiter. extrà de fum. tri. & in c. inquisitionis. §. quæ fuisti. nu. 3. vbi etiã addidi ad eum in vers. per credulitatẽ. de accu. Lanfra. de Oria. in c. quoniam eõtra falsam. §. testiũ depositiones. versi. præterea. & ibi notauit in apost. post Bene. Vadũ, extrà de proba tio. Bar. Soci. i. seo trac. fal le. re. cccix. & dom. & præceptorẽ meũ do. Philip. Decium consil. clxvj. col. vj. vol. 2. & Felin. c. quoties. col 3. ver. gl. fi. post Pan. ibi, col. ij. ver fic. sed quæro. extrà de test. & in alle. §. quæsiti. col. j. in j. nota. de. accus.
23 Flor. sic tamen si.
1 Fl. continuæ. Manuscri. corrupte.
2 Fl. uel si stuo cum quis.
3 Fl. ortum.
4 Flor. rigare.
5 Fl. complanauit.
6 Manuscrip. citior.

Universidad de Bibliotec

a ¶ *Faciat.* quo aliter aqua fluat, quàm natura fluere debet. vel eam non recipit naturaliter fluentē: vt ff.eo.l.j.§.item sciendum.R. & intelligē hic de directa, qua solus dominus tenetur.vt hic, & infrà proxi. §. & l. proxi.in princi. & §.idem Iulianus. & l.fi in publico.in fin.j.re spon.vtili.sic.vt infrà eodem,si vsusfructus. Accursius.

b ¶ *Cessat.* vt & j. eo. fi in publico. in princip. Accur.

c ¶ *Non prospexerit.* quod potuit.vt & ff.si ser.vin.si quādo. §. fin. & ff.tit.j.l. fi finita. §.j. & §. de cæteris. itē & alio modo potest sibi cōsulere: vt dicam in l. si quādo.& hoc fi nō publicè reficiatur. tūc enim alia via cōsulitur:vt ff.tit.j.l. si finita. §. si public'.& l. flumi num. §.j.& facit ff. tit. ij.l. iij. §.fin.

d ¶ *Interueniat.* in me dio inter priuatum locum,in quo opus fit:& eum locum cui nocet.

e ¶ *Agi.*vt & j.eo.si in publico. fic ff.e.l.j. §.j. &est sic vbi pro altero non agitur: sed eo iun cto cum altero sic: vt patet in nominibus :vt ff. famil. erciſ. l. hæredes.§.j. & l.ij.§.fin.Itē ff. de ſer.corr.l. ſi quis. §. fin. & l. ſeq.

f ¶ *Agi potest.* ſ. directo: ſed vtili ſic in vtroque caſu:vt j. eo. ſi vſusfructus. §. j.& facit ff.de ſer.l. fi.in fi.& ſi vſus fru.per.l.j. Acc.

Vanquàm.] CASVS. Licet contrà dominum operis tantùm detur actio aquæ plu. arcen. tamē in caſu etiam contra non dominum datur:vt ſi aliquis monumentū fecit, tandē eſt ibi aliquis ſepultus, & ſic locus eſt factus religioſus,& ex hoc ſepulchro aqua plu. nocet alicui : agetur contra illum qui fecit monumentum,hac act. quia fuit dominus cū opus fiebat,licet nunc nō ſit dominus.& ille ſi iuſſu iudicis deſtruat,nō per hoc tenetur actione ſepulchri violati. ¶ *Iulianus quoq;.*]Feciſti opus in fundo tuo,per qđ aqua plu.mihi nocet.nunc. cœpi agere cōtra te act.aquæ.plu.arcē.pēdēte hac cauſſa alienaſti fundū,in quo feceras opus,dicitur q nihilo minus cōtra te procedā:& de præterito dāno,& de opere reſtituēdo, & etiā de futuro dāno.ſ.quod poſt alienationē cōtingit,habeſt ratio.

¶ *Idē Iulianus.*]Dicitur quòd actio aquæ plu.arcen. datur cōtra dominū facientē opus in fundo ſuo.Sed quid ſi colonus tuus fecit opus in fundo tuo te ignorante,per qđ opus aqua plu.mihi nocet, nūquid tu teneris hac actō?Et dicit q non teneris,niſi vt præſtes patientiā.colonus tñ tenetur interdicto quod vi aut clām. ad præſtandam impenſam quæ ſit in deſtruēdo opere,& ad emendandum damnum ſi quod ex hoc opere cōtingit.poſteà dicit quòd quando deſtruo illud opus in tuo fundo factū à colono tuo:ſi tu dominus petas caueri à me de damno infecto,debeo cauere. Vltimò dicit,ea quæ dixi in colono faciente opus in fundo domini domino ignorante,habēt locum in procuratore faciente opus in fundo domini domino ignorante.

g ¶ *Actio ſit.* ſcilicet directa:vtilis tamen etiam cum alio eſt: vt ff. l. proxi. §. penul.dixi.

h ¶ *Sepulchrum.*nunc factum illatione mortui; ędificauit quippe monumentum,vt C.de reli.ſi quis ſepulchrum.

i ¶ *Fuit enim dominus.* vt.& j. proxi.§. & ſic not. initium ſpectādū, ſic ff. man. ſi procuratorem. & ff.de conſtit. pecun. item illa, §. quod adiicitur.& de eden.l.vbi. §. fin.arguū.contrà ff.de pign. & quę nōdū. §. quod dicitur. ADDITIO. Dic ſecundum Bart, hic quòd illud contingit propter generaleſm obligationem præcedentem.

k ¶ *Actionem.*quoniam non dolo fecit.iuris,enim executio non habet iniuriā.vt j.de iniu.l.iniuriarū.§.j.Azo.& no etiā hīc iuſſū iudicis excuſare a,ſic ff. de iuriſdi. om.iu.ſi quis id.§.doli.& de iis qui no. in fa.l. furti. §. qui iuſſu.& j. quod vi aut clām.l. iij.§.non tantūm.& ff. quod ſal.tut. autho.l. interdū.& de reb.eo.l.ſed ſi pecunia.§.j.& j.de ſolut. l. ſi lancē.& de admi.tut.l. tutor qui.§.tutores. Argu. cōtrà C. de appel.quoniā. Item not. qđ legitimè factū eſt,nō meretur pœnā. ſic C. de admi.tut. ſan cimus. & de adulter.l. Gracchus. Accur.

3 ¶ Aquæ pluuiæ arcendæ non niſi eum teneri , qui in ſuo opus faciat a , receptum eſt,eó que iure vtimur. Quare ſi quis in publico opus fecerit 7,hæc actio ceſſat b : ſibique imputare debet is , qui damni infecti cautione ſibi non proſpexerit 8 c. Si tamen in priuato opus factū ſit,&publicum interueniat d, de toto agi e poſſe aquæ pluuiæ arcendæ , Labeo ait.

4 ¶ Neq; fructuarius , neq; cum eo aquæ pluuiæ arcendæ agi poteſt f.

Sufficit ad hanc actionem, quem eſſe dominum loci tempore quo ędificat. Barto.

IIII. Idem lib. liij.ad Edictum.

QVanquàm autem cum domino operis tantùm aquæ pluuiæ arcendæ actio ſit g : tamen Labeo ſcribit , ſi quis ſepulchrum h ędificauerit,ex quo aqua noceat,etiam ſi operis dominus eſſe deſierit loco facto religioſo, attamen magis probandum eſſe 1 : aquæ pluuiæ arcendæ eum teneri. fuit enim dominus i , cùm opus faceret. & ſi iuſſu iudicis compulſus opus reſtituerit, non eſſe ſepulchri violati actionem k.

Poſſeſſor directa actione cōuentus ſi alienauit iudicio pendente,ex prima inſtātia condemnatur. Paulus.

1 ¶ Iulianus quoque ſcribit, Si poſt iudicium l aquæ pluuiæ arcendæ ſuſceptum, fundum alienauerit 13, cum quo actum meſt 2, de præterito n damno,& de opere reſtituendo, id ſtatuere iudicem debere, qui 3iudicaret, ac 4 ſi nulla alienatio facta eſſet. nam & fundo alienato nihilominus iudicium o manebit iniuriā.vt j. de iniu.l.iniuriarū.§.j.Azo.& no etiā hīc iuſſū iudicis excuſare a,ſic ff. de iuriſdi. om.iu.ſi quis id.§.doli.& de iis qui no. in fa.l. furti. §. qui iuſſu.& j. quod vi aut clām.l. iij.§.non tantūm.& ff. quod ſal.tut. autho.l. interdū.& de reb.eo.l.ſed ſi pecunia.§.j.& j.de ſolut. l. ſi lancē.& de admi.tut.l. tutor qui.§.tutores. Argu. cōtrà C. de appel.quoniā. Item not. qđ legitimè factū eſt,nō meretur pœnā. ſic C. de admi.tut. ſan cimus. & de adulter.l. Gracchus. Accur.

1 ¶ *Poſt iudicium.* ſecus ſi ante: quia tunc plenè dic:vt j. eo. emptor.& l. ſeq.& l. poſt venditionem. in fine.

m ¶ *Actum.* ſed non peractum.

n ¶ *Præterito.* qđ tamē accidit poſt litem conteſtatam. de eo enim quod ante cōtigit,nō tenetur: vt j.eo. l. ſi tertius.§.officium.

o ¶ *Iudicium.* ſ. acceptum. Sed nūquid litigioſa res eſt:ſed nō videtur:ſed hęc actio eſt perſonalis:vt j.e. ſi tertius. §. aquæ.& litigio ſa res eſt cùm de domi nio quæritur: vt in authē. de litigio. in prin. econtrà videtur q; ſi: quia domino & cōtra dominum demādatur hæc actio ,vnde quæritur de domino: vt ff. e. l.j. in prin.& ff.l. prox. §. pe. prima placet:nō quia ſit perſonalis: vt C. de liti. l. ij.ſed quia de re alienata non quæritur reali vel perſonali actione,ſed opere facto. & facit ad §. ff. de alie.iudi.l. iij. §. opus. & §.ex quibus.& j. de act. & oblig.quæcunque. & ff. de ſeruo corru. l. doli. §. hæc actio.& l. præteritæ.

p ¶ *Cum domino.* de directa accipe : vt ff. l. proxi. §. pen. dixi.

q ¶ *Ignorante.* ſecus ſi eo iubente:vt j. l. proxi.§. fin.

r ¶ *Patientiam.* facit infrà l. proxi. & infrà eod.emptor. & quod vi aut clām.competit.§. fin.

s ¶ *Reſtituendi.*id eſt deſtruendi.

t ¶ *Ab eo.* ſic cōſtruе:ſi dominus ex cuius prædio nocet,id eſt,nocere poteſt,ſcilicet aqua,deſideret ſibi caueri ab eo,cui nocet aqua, & qui demolitur opus pro damno,quod poſſet cōtingere ex demolitione.ſic ff. de dam. infec.l. prætor.in fi.l. hoc amplius. §. de his. & ſic etiā intellige j.l.proxi.aliter autem nullus eſſet ſenſus legis: quia neque dominus,ex cuius prædio nocet opus:ſibiipſi cauere poteſt: nec dominus,cui nocet,poteſt petere ſibi caueri:quia non vitio loci ſed hominis culpa damnū timetur:vt ff. l.j.l.fluminum. §. prætereà.alias eſt in textu,cuius prædio noceſt : & tūc nō eſt neceſſaria gl.Accurſius.

v ¶ *Ego.* ſcilicet dominus.

x ¶ *Erit actio.* cū ſine mādato meo fecit ſecūdū quoſdā. ſed non placet:quia tūc domin' nō tenetur ſicut colonus:quia nō ad impēſas,ſed op ſolā patientiā:niſi dicas colonū.i. locantē. Arg. ff. de act. em.vere res.planius ergo dicas:quia cū mādato fecit,vel ratū me habēte: quā do debeo teneri,vt ſuperiori caſu colonus:vt ſ. patientiā & impēſam præſtem. vt j.l.proxi.in fi.& j.quod vi aut clam,l.denique.§.pe.&fin.

y ¶ *Reſtitutum.*ab authore,& ſuis ſumptibus:ſi autem ſumptibus domini non ageret amodo contra procuratorem , cùm ſua nō interſit, & hoc interdictū Quod vi aut clām, ad intereſſe datur b ;vt j.quod vi aut clām.l. ſemper. §.in hoc interdicto.

I colonus.] CASVS. Idem dicit quod dictum eſt ff. proxi.ante §. idem Iulianus.vnū tamen addit,q; ſi colonus fecit opus domino ſciente:quòd dominus tenetur etiam interdicto,Quod vi aut clām.

z ¶ *Noceat.* id eſt nocere poſſit.

a ¶ *Caueatur.* à demolitore:vt ff.l.proxi.pen.reſpon.

Fecerit.

a Cōcor.tex. in cap. quod quis manda to.&ibi Dynus & doc. extrà de regiu. libr. 6.

Quod tamē fa.ſit vbi apparet aperiē iudicē procedere contrà legem:vt per Dynum in præcille.regula. Feli. in c.ſi quando. de offi. dele. Guido Pape deci cexc.ij. & in deciſion. capel. tholo. deci.cclxvij.

5 *Fl.deeſt.poſt.* * *ante alienationem,*

6 *Fl. domūd.*

7 *Fl ab eo, ex curuo.*

8 *Fl.deeſt.in Manuſcript.ſibi.*

9 *Flo. habēte.*

b Tu vide Spec. quia hoc non eſt indiſtinctē verū in t..de reſ. ſpo. §. j. verſic. cæterū. vſque ad fi & in ri. de ope.no. nun tia. in prin. & vtrum patiatur exceptio. idem in tit.de nouun. ver.pone ergo.

a ¶ *Fecerit.*dominus.

a ¶ *Fecerit.*ſpontè.non enim cogi poteſt: quia colono hōc onus incumbebat. Azo.

b ¶ *Non putet.*& malè : licet enim non cogatur reſtituere, ſi tamen fecerit,poterit repetere impenſam non ſolùm actione locati,ſed etiā nego.geſt. vt ff.de neg. geſt. ſi communes. & ar.C. de act. em.l.ij. in fin.Azo.

1 *Flo. reſtitutione.*

c ¶ *Reſtituere.*ſed tantùm patientiam præſtare.

d ¶ *Feciſſet.* colonus opus.idem ſi ratum habuit : vt j. quod vi aut clām.l.denique. §. pe. & §. fin.

e ¶ *Interdicto.* Quod vi aut clām : vt ff. in princip.l.& facit ff.ad leg.Aquil.liber homo. & j.ſi fam.fur.fe. dica. l. ſi familia.

Si tertius.]CASVS. Tertius vicinus meus fecit opus per quod aqua veniebat in fundum vicini mei, & poſtea in meū fundū, & dabat meo fundo damnum. Dicitur quòd poſſum agere actio. aquæ plu. arcen. vel cum tertio vicino vel cum proxi. ¶ *Si ex pluriū.*] Si ex fundo plurium aqua mihi nocet, agā contra quemlibet dominorū & pro ſua parte quilibet cōdemnatur. ſi autem ex fundo cuiuſdā noceat aqua fundo plurium: quilibet aget pro parte ſua.

1 *alias,& tuo ex proprio.*

2 *Fl.parē.*

¶ *Inde quæritur.*] Si ego & tu habemus fundum cōmunem , & tu habeas alium fundum propriū:& ex tuo fundo proprio aqua noceat cōmuni fundo: agā cōtra te actio.aquæ plu.ar. ita tamen vt tūn Pars dāni p̄ſteatur. ecōtrà ſi cōmunis fundus noceat tuo proprio:agēs contra me:ſed tūn partem dāni conſequeris. ¶ *Si quis priuſquā.*] Feciſti opus in fundo tuo per quod aqua plu.meo fundo nocet.antequā agā cōtra te,iſtum meum fundum alienaui. Dicitur q̄ hæc actio trāſit ad emptorē. ¶ *Aquæ pluuiæ.*] Dicitur q̄ actio aquæ plu.ar. eſt in perſonā. nā q; ea tenetur, eſt perſonaliter obligatus. ¶ *Officium.*] Nūc dicit qđ ſit officiū iudicis cognoſcētis ſup hac act. & eſt tale q̄ fi ago cōtra eum,q; fecit opus in fundo ſuo, per quod aqua plu. mihi nocet,iudex iubeat illum deſtruere illud,& dānum faciat ſarcire,qđ poſt lit.conteſt.detur.dānum aūt quod ante litem conteſtatam contigerit,non veniet in hac actio.ſed alia act.petetur:vt in glo. dicitur.

¶ *Celſus ſcribit.*]Si feci opus,per qđ aqua plu.tibi noceat,teneor deſtruere mea impenſa.ſi aūt alius me ignorāte in fundo meo, vt colonus vel ſimilis:teneor tātūm præſtare patientiā.Sed ſi ſeruus meus fecit op' in fundo meo:liberor dādo p noxa. ſi autē is fecit cui poſteà ſucceſſi:teneor emendare damnum perinde,ac ſi ego feciſſem.

f ¶ *Si tertius.*Reſpectu mei,qui dicor primus.Azo.

g ¶ *Vicinus.*primus.Azo.

h ¶ *Noceat.*id eſt nocere poſſit.

i ¶ *Primo.*id eſt proximo.

k ¶ *Omiſſo.*quidam habent,cum tertio remiſſo primo. Alij, cum tertio miſſore.& eſt ad hanc legem ff.de dam.infe.l.qui bona.§.cùm inter.& ff.de eo per quem fa.erit.l.j.§.ſi plures.& de tut.& ra.diſtra.l.ſi ex duobus.Sed arg.contrà in auth.de fideiuſſ.j.& ad leg.Aqui.ſi ex plagis.§.in cliuo.Item cautè intellige hoc reſp. qū proximꝰ mihi vicinus aquam fluentem in ſuum fundum deriuet in meum. Si autem nihil faciat proximus meus vicinus:tunc diſtingue,aut habet neceſſe recipere iſte medius aquam vicini teſtij,aut non.primo caſu cum eo nullatenus ſit agendum.in ſecundo tamē cum eo medio:vt j.ne quid in loco publ.l.ij.§.idem Labeo ſcribit,ſi quis in ſuo.circa fin.

l ¶ *Noceat.*vnius fundo.

restitutionē 1 operis fecerit a , cōſecuturum à colono locati actione: niſi ſi quis ideo non putet b , quoniam non fuerit neceſſe ipſum reſtituere c : ſed ſi iuſſu domini feciſſet d , etiam interdicto e dominū teneri.

Si opere facto manu in prædiis plurium,detur mihi damnum,poſſum agere contra quem uolo.Paulus.

VI. VIpianus lib.liij.ad Edictum.

SI tertius f vicinus g opus fecerit, vnde decurrens aqua per fundum primi vicini mei mihi noceat h , Sabinus ait,poſſe me vel cū primo i vel cum tertio primo omiſſo k agere. quæ ſententia vera eſt.

Vnus ex pluribus dominis unius fundi agit & conuenitur, & etiam condemnatur ad intereſſe pro ſua tantùm parte.Paul.de Caſtro.

1 ¶ Si ex plurium fundo decurrens aqua noceat l , vel ſi plurium fundo noceatur, placuit, eóq; iure vtimur, vt ſiue plurium fundus ſit m , ſinguli in partem experiantur, & condemnatio n in partem fiat:ſiue cum pluribus agatur,ſinguli in partem conueniantur , & in partē fiat condemnatio.

2 ¶ Inde quæritur , ſi cōmuni agro meo,& 1 proprio agro tuo aqua noceat , an agi poſſit aquæ pluuiæ arcendæ? Et puto 2 agendum o : ſic tamen,vt pars dāni præſtetur. Verſa quoque vice , ſi communis ager ſit,qui nocet proprio , poterit aquæ pluuiæ arcendæ agi, vt quis damnū conſequatur:ſed in partem.

m ¶ *Fundus ſit.* cui nocetur.

n ¶ *Condēnatio.*vt & j.e.l.ſupra iter.§.officiū. Sed contrà j.e.l. ſupra iter.§.Caſſius.Sol.illā intellige ſecundū iſtā:vt etiā ibi fiat exactio p parte.vel refert agatur ad dānum datum:& tūc obtinet quod hic dicit. an vt opus tollatur:& tūc quod ibi.ſ.inſolidum:vt j.e.l.§.officiū. cum ſeq.§. & j.de ver. ob.l. ſtipulationes non diuiduntur. in princi. & l.in executione.§.ij. & ff. de ope. no. nun. ſtipulatio.§.fi.Ar. contrà j.de ver.obl. in ſtipulationib. aliàs, ſpecies.in fi.& eſt ſic ff. de dā.infe.plures. & l. ex damni.§.pen. & §.fin.

o ¶ *Agendum.* licet cōmuni diui. locus ſit. ſic ff.de ſer.vr.præ.ſed & ſi inter.in prin.concurrit ergo hæc actio cū illa.& ſic eſt ar cōtrà ff.ti.j.ſi ędib. & ſi ti. ij.l.in prouinciali.§.j.

p ¶ *Si quis priùs quā.* ſecus ſi poſt:vt j.e.poſt venditionem.in princ. Accur.

q ¶ *Dominium.* fundi cui nocetur : ſed cùm alienatur fundus ex quo noceat aqua , loquitur.ff.e. quanquàm. §.j.& j.e.poſt vēditionē.in fi. & ff. de ali. iu. l.iij.§.item ſi locum.

r ¶ *Deſinit.* quia alterius aqua ei nocitura non ſit etiam fundo alienato. Accur.

s ¶ *Tranſibit.* hoc mirabile videſ, vt ſit ambulatoria , cùm actiones perſonales alicui cōpetentes ēt re aliena ta,cuius nomine competunt,apud eundē remanēt. j. de ac. & obl. quæcunq;.& j. de fur. inter oēs. & l. eū q. at hæc actio eſt perſonalis:vt j.pxi.§. ergo ad ſingulare nō dēt trāſire ſucceſſorē:vt ff.vſufru.quemad. caueat. l. iij.§.fi.& de edē.l.quę dā. §.is autē. quæ ſunt contrà.ſed reſpondeo hoc ſpeciale : ſicut & aliàs ff.de vſufr. ſed & ſi quis.§.ſi operas.& ff.ti.j.l.fluminum.§.adiicitur.& j.quorum lega.l.j. §.in locum.& C.de rei vxo.act.l.j.§.videamus.& ff. ſi ſer. vind.l.ij.§. fin.& l.ſeq.& ff.fami.erciſ.l.in hoc iudicio.& ff.tit.iij. l. non ſolùm. §. fi.& l.ſeq.& eſt ratio,quia in rem ſcripta eſt ex vtraque parte:vt ff.ad exhibend.l.iij.§.eſt autem.

Hæc actio eſt perſonalis ſcripta in rē: & ideo pro damno futuro ad ſingularem ſucceſſorem tranſit.Bart.

3 ¶ Si quis prius,quàm p aquę pluuiæ arcēdæ agat,dominiū q ad aliquem 3 tranſtulerit fundi,deſinit r habere aquæ pluuiæ arcēdæ actionem : cáq; ad eū tranſibit s , cuius ager eſſe cœperit. Cùm enim damnum t futurū 4 cōtineat u : ad eū, qui domin' erit, incipiet actio pertinere,quamuis cùm alterius x dominium eſſet,opus y à vicino factū ſit. ¶ Aquæ pluuiæ arcendæ actionem ſciendum eſt , non in rem ſed in perſonam 5 z eſſe.

Hæc actio principaliter datur,ut opus manufactum tollatur,& per officiū iudicis mercenarium ei deſeruiens ſit etiam cōdemnatio de damno contingente poſt litem conteſtatā, non de eo quod priùs contigerat. Pau.

4 ¶ Officium autē iudicis hoc erit , vt ſi quidem 6 à vicino opus factū ſit,eum a iubeat b reſtituere c ,dānúmq; ſarcire, ſi quod 7 poſt litē d conteſtatā cōtigerit 8.Quòd ſi ante litem conteſtatam damnum contigerit 9,tātùm opus reſtituere e debebit, damnum non ſarcire 10 f.

Si agitur contra illum qui fecit opus , uel hæredem eius, ſit condemnatio ut deſtruatur ſuis impenſis: ſed ſi contra alium qui non fecit , ſed opus poſſidet , nec ſit hæres eius qui fecit : ſit ut patiatur deſtrui expenſis petētis : niſi ſit dominus eius qui fecerit: quia tunc tenetur uel deſtruere ſuis expēſis, uel dare ſeruum pro noxa:& contra non deſtruentem ſit condemnatio ad uerum intereſſe.Pau.de Caſtro.

5 ¶ Celſus ſcribit , ſi qđ ipſe g feci, quò tibi aqua pluuia noceat : mea

1 *Flo. reſtitutione.*

3 *Flo.quod.*
4 *Fl.ac,deeſt.*

2 *Flo.eſſet.*

7 *Flo. faciat.*

8 *Flo.proſpexerit.*

9 *Flo. faciat.*

1 *Fl.eſt,inquit.*

2 *Fl.eſt.*

3 *Fl.alium.*

4 *Manuſcrip. damnum datum,vel futurum.*

5 *Fl.perſonalem.*

6 *Manuſcrip. ſi quod.*

7 *Flor.ſi quid.*

8 *Fl. contigit.*

9 *Fl. contigit.*

10 *Manuſcri. reſarciet.*

a Iſta glo.eſt not.& tenēda mente ſecūdum Bar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Cogendum.* talis distinctio sit ff. quod vi aut clam. l. cõpetit. §. fi. & l. denique. §. penul. & fin. & l. nam & si seruus. & l. semper. & suprà de alien. iud. l. iij. §. item. & ff. eod. l. emptor.

b ¶ *Non pertinet.* pertinet autem seruus ex cuius facto personaliter obligor: vt subiicit.

c ¶ *Patiar.* & tu caueas: vt ff. e. l. fi. colon°.

d ¶ *Debeo.* quidam habent, debeo: & tũc subaudi, si nolim mea impensa tollere: & sic concor. ff. quod vi aut clam. l. fi. alius. circa princi. Alij habent, nõ debeo: & tunc est cõtraria d. l. fi alius. Sed erit sol. non debeo. i. nõ cogor dedere: quia noxæ deditio non est in obligatione, sed in solutione vsq; ad quadrimestre tempus: vt ff. de re iu. l. miles. §. decem. & ff. de pet. hære. item veniunt. §. idem rectè. Accur.

e ¶ *Perinde.* vt ff. de regu. iu. ex qua persona. & ff. de eden. quædã. §. nihil. & in auth. de iureiu. à mo. §. j. Sed contrà ff. de oper. no. nunt. l. pe. Sol. hîc successit post litis contest. contra defunctum: ibi ante: vt & ibi diximus.

f ¶ *Ex rei veritate.* nõ quanti iuretur in litẽ: si verum interesse inspicitur: vt ff. qui sat. co. l. ij. §. fi. & ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba. quæque iuratur in litẽ: & tunc excediturne verũ interesse: vt ff. ne quis eum qui in ius voc. l. si per alium. ij. respon.

g ¶ *Datum.* post litem contest. non ante: vt ff. eod. l. §. officium. Acc.

h ¶ *Quòd.* id est quia.

i ¶ *Opus.* propter quod timetur damnum.

k ¶ *Tollat.* suis sumptibus, quos præstat possideat vel non: vt ff. quod vi aut clam, competit. §. fi. & est sic ff. ne quid in loco publ. l. ij. §. hoc interdicto. & C. ad leg. Cor. de fal. si falsos. & ff. de pecu. summa. in fi. & de vsufruct. sed cùm fructuarius.

l ¶ *Banæ fidei.* secus in simulato: vt ff. eo. emptor.

m ¶ *Præstat.* vt d. l. emptor.

n ¶ *Audiendus.* sic ff. de alien. iud. l. item. §. potest. & de tribu. l. illud. §. j & de vsufru. cùm fructuarius. & ff. cõmuni di. sed postquàm. §. fi.

o ¶ *Præstat.* scilicet quàm debeat.

IN *concedendo.*] CASVS. Si in tuo fundo oritur aqua, & vis cõcedere ius aquæ ducendæ mihi: debet requiri etiam consensus eorum, ad quos eius aquæ vsus pertinet: vt quia habent vsumfruct. in eo fundo vel aliquod ius simile: vel seruitutem aquæ habebant.

p ¶ *Iure.* id est seruitute. nam seruitutes iura appellantur: vt instit. de rebus cor. & incor. §. fin. Accur.

q ¶ *Eius aquæ.* arg. quod omnes tangit, & c. vt C. de auth. præstan. l. fi. & de serui. & aqua. l. aquam. & ff. de nat. restituendis. l. fi. & ar. ff. quorum leg. l. j. §. quod ait prætor. Accurs.

r ¶ *Minuitur.* hoc est quod soluit. contrà ff. de aqua quotidia. & æstiua. Lucio [2]. vbi irrequisito primo concedit secundo, sed hîc nõ erat aqua sufficiens: ibi fic. & probatur hæc solutio ff. de seru. rustic. prædi. l. ij. §. j. & ij. l. per quem locum. & communia prædio. l. qui per certũ locum. quidam tamen dixerunt de sequentibus, pensio à concedente præstanda constituatur loco seruitutis aquæ, quam ei præstare non potest sine aliorum priorum consensu. argu. C. de mancip. & col. l. j. lib. xj.

s ¶ *In corpore.* vt dominium.

t ¶ *In ipsa aqua.* vt seruitute aquæ. & continua duas seq. leges.

impensa tollere me cogendum [a]. si quis [11] alius, qui ad me non pertinet [b], sufficere, vt patiar [c] te tollere. Sed si seruus meus, aut is, cui hæres sum, hoc fecerit [12], seruum quidem noxæ dedere debeo [d]. Quod autẽ is, cui hæres sum fecerit, perinde [e] est, quasi ego [13] ipse feciſſem. æstimationem autem iudex faciet ex rei veritate [f], hoc est eius damni quod apparuerit datum [g].

Qui conuenitur ex suo facto, non liberatur cedendo rei secus si ex qualitate rei conueniatur. Bartol.

VII. Paulus lib. xviij. ad Edictum.

IS, cum quo aquæ pluuiæ arcẽdæ agitur, quòd [h] opus [i] fecerit [1], licet cedere loco paratus sit, cogitur accipere iudicium: quoniam ex suo nomine cõuenitur, vt opus tollat [k]. Aliud est in bonæ fidei [l] emptore. Hic enim tantùm patientiam præstat [m]. Igitur & si fundo cedat, audiendus [n] est: plus enim præstat [o].

In seruitute irreuocabiliter constituenda requiritur consensus omnium qui habent ius in re uel in seruitute, uel habere sperant ex causſa de præterito. hoc dicit usque ad §. ſt flumen. Bartolus.

VIII. Vlpianus lib. liij. ad Edictum.

INconcedendo [†] iure [p] aquæ ducendæ non tantùm eorum, quorum in loco aqua oritur, verũ etiam eorum ad quos eius aquæ [q] vsus pertinet, voluntas exquiritur, id est eorum quibus seruitus aquæ

IS cum quo.] CASVS. Si feciſti opus in fundo tuo per quod aqua pluuialis mihi nocet: & agam contra te hac acti. non liberaris si cedere velis loco. nam personaliter teneris. secus autem esset in eo, qui emit ab isto faciente. nam si agam contra emptorem, & velit cedere loco: liberatur, cùm non teneretur nisi ad patientiam.

debebatur: nec immeritò. cũ enim minuatur [r] ius eorum, consequẽs fuit exquiri, an consentiant. Et generaliter siue in corpore [s], siue in iure loci, vbi aqua oritur, vel in ipsa aqua [t] habeat quis ius, volũtatem eius esse spectandam placet.

IX. Paulus lib. lxix. ad Edictum.

IN diẽ [u] addicto prædio, & emptoris voluntas, & venditoris exquirenda est [z]: vt siue remanserit [1] penes emptorem, siue recesserit, certum sit volũtate domini factam aquæ cessionem. Ideo autem voluntas exigitur, ne dominus ignorans iniuriam [y] accipiat. Nullam enim potest videri iniuriam accipere, qui semel voluit [2]. ¶ Non autem solius cius ad quem [a] ius aquæ [2] pertinebit, volũtas exigitur in aquæ cessione: sed etiam domini locorum [b]: & si [c] dominus [d] vti ea aqua non possit [e]: quia recidere ius insolidum [3] ad eum potest [f].

X. Vlpianus lib. liij. ad Edictum.

SI autem plures sint eiusdem loci domini, vnde aqua ducitur, omnium [g] voluntatẽ esse sequendam, non ambigitur [†]. Iniquũ enim visũ est, voluntatẽ vnius ex modica [h] fortè portiuncula domini, præiudiciũ sociis facere. An tamẽ subsequi voluntas possit, videamus. Et placet quo. leg. l. j. §. quod ait prætor. & C. de pa. l. fi. pe. respon. & ff. de mino. fi iudex. Item est simile ad hoc C. de actio. & obli. sicut. & ff. commo. l. in commodato. §. sicut. & C. de trãsac. quamuis. Fallit autem hoc in legatis: vt ff. de adi. le. l. iij. §. fin. & l. seq. & in dona. cau. mor. vt instit. de donat. §. j. & in dona. inter virum & vxo. vt ff. de donat. inter virum & vxor. l. cùm hic status. §. ait oratio. Item fallit in dato ob cau. & mandato, & societate, & deposito, & precario: vt nota. C. de action. & obligat. sicut. Accur.

a ¶ *Ius aquæ.* i. seruitus.

b ¶ *Domini locorum.* vt & ff. l. proxi.

c ¶ *Et si.* id est, quamuis.

d ¶ *Dominus.* ſ. loci vnde aqua oritur.

e ¶ *Possit.* puta quia alius habet vsumfruct. & subaudias hîc tamen eius voluntas exigitur.

f ¶ *Potest.* inspicitur ergo quod potest euenire, sic ff. vsufr. quẽadmo. l. fi vsusfructus nomine. in princi. & C. de pact. l. j. & C. communia de leg. l. fi. §. finautem. sed & si non recedat, similiter potest illum dominus prohibere: quia quantum ad illum nullam debet seruitutem. arg. ff. si serui. vindi. loci. §. competit. Accur.

SI autem.] CASVS. Plures erãt domini fundi, in quo aqua oriebatur. si tu vis habere ius aquam ducendi ex fundo isto. debes habere cõsensum omnium dominorum. Sed pone quòd quidam ex dominis cõcesserunt tibi ius aquæ ducendæ. & tu duxisti. Dicitur quòd non tenuit hæc concessio. si tamen alij domini postea tibi concedant: confirmatur.

¶ *Si flumen.*] Ex flumine nauigabili non potest prætor nec aliquis a- 80 lius concedere alicui ius aquæ ducendæ: quia flumẽ. & c. Idem est & si flumen istud decurrens in aliud flumen faciat illud nauigabile.

g ¶ *Omnium.* No. quia quod omnes, & c. vt not. ff. eod. l. in concedendo. Sed arg. contrà ff. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. & ff. ad municipa. l. quod maior. ADDITIO. Pro solutione huius contrarij vide per Dyn. in cap. quod omnes. de regu. iur. lib. vj. & extrà de cõsti. ca. cùm accessissent. & ibi gl. & Inno.

h ¶ *Modica.* Idem & si maximã partẽ habet. & ideo dicit, fortè, &c.

Interesse

1 Fl. minuitur.

1 aliàs, mittit.

1 aliàs, desistit ius aquæ.

2 Fl. solidum.

† Adde tu ad hoc dictum, quòd quãdo plurium consensus requiritur, q̃ sem- per debet fi- mile & vti- cè præstari, maximè potest præ- dicari te- no. text. & fing. in l. ſ suum. §. hu- die. supra. de pact. Secun- dùm Bar. & Lomnes pa- pali. in ff. §. 2. q. prin. col. 8. verſic. ut- tiõ dixi omnes. & ibi Ang. gel. de iuſtit. & iu. & ad hoc alle. ibi. tex. vide etiã Alex col. 4. & in l. q̃d ma- ior. inf. a. ad- munici. & Plenius in al le. §. fed ho- die. refert & ſequitur Ro ma. ſin. ſuis. in ver. cõſen ſus. ver. vbi- cunque con ſenſus. Ad quod facit q̃d no. Spec. in tit. de ſyn dico ver. ti- quid ſi vnus. & Bal in ſua marga. i ver. conſenſus verſi. j.

a ¶ *Interesse.* sic C. de pac. l. petés. & ff. de iurisd. om. iu. si quis id. §. qđ si dum proponitur, Sed ar. cõtrà ff. de acqui. hære. si quis mihi bona. §. iussum. & instit. de authorita tu. §. tutor. Itẽ no. quod ab initio nõ tenet, postmodũ cõfirmatur. & sic est ar. cõtrà ff. de re. iur. l. qđ ab initio. ADDITIO. Pro sol. huius cõtrarij vide per Dy. in can. firmatur. de reg. iur. lib. vj.

b ¶ *Posteriorem.* vt vala leat ex tẽpore vltimæ confirmationis: vt ff. cõmunia prædio. l. fi. & ff. de serui. vrb. prædio. per fundum. & argu. ff. de offi. procon. l. obseruare. §. fi.

c ¶ *Prætorem.* quare dicit de prætore, cũ solus princeps vel senatus concedat, vt ff. e. l. quod principis. & ff. de flumin. l. quominus? Resp. largè ponitur prætor pro principe, vel senatu, ex eo quòd præfertur aliis. vel ex eo quòd præter alios sibi vendicat priuilegiũ. sic ff. de offic. præſi d. l. j. vel dic propriè. nec enim ibi dicit ꝙ teneat concessio.

d ¶ *Nauigabile.* huius adi unctione.

1 Fl. deeſt. aquæ. 2 Fl. quæ. 3 Fl. efficiat.

SVpra iter.] CASVS. Habebã ius itineris per fundũ tuũ. tu vis in itinere ducere aquã: & supra iter vis facere arcum, per quẽ vadam. Dicitur ꝙ nõ potes me inuito, nec etiam ego possum. Sed pone, quòd ego volo facere pontem in illo itinere, quia erat ibi malus trãsitus fortè in hyeme. Dicitur quod possum. Sed pone, quòd habeo ius ducendi aquam per riuum tuum, nũc in illo riuo volo facere spetum. i. fossam. Dicitur ꝙ nõ possum. & reddit rationẽ in tex. & in gl.

1 Fl. cui iter, actus debetur pontem.

¶ *Causſus.*]Si ex communi fundo aqua mihi nocet: possum agere vel cum vno, vel cum singulis. Idẽ est si ex fundo tuo aqua noceat fundo pluriũmã vel vnus eorũ, vel omnes poterunt agere cõtra te, & vno agẽte aliorũ actio euanescit. Itẽ si agã cũ vno pluriũ dominorũ fundi ex quo aqua mihi nocet, & destruxerit opus, cæteri liberantur. iste tamẽ qui destruxit, expensas quas fecit in destruendo, recuperabit acti. cõmuni diui. à sociis. ¶ *Non prius.*]Ille qui fecit opus, tenetur aquæ plu. ar. act. Itẽ ille qui mãdauit opus fieri: de quo dic vt ff. l. quãuis. in fi. & l. fi colonus. in fi. ¶ *Apud Ferocem.*]Plures domini fundi erãt. vnus fecit opus in fundo aliis ignorãtibus, vel nõ authorãtibus: propter quod opus aquæ plu. mihi nocet. quæritur si agã cõtra eũ, qui opus nõ fecit, act. aquæ plu. arcẽ. ad quid teneatur? & certè dicit Proculus, ꝙ tenetur sua impẽsa destruere opus, & recuperabit has impẽsas ab eo, qui fecit opus, act. cõmuni diui. sed Ferox iurisc̃õsultus dixit ꝙ ille qui nõ fecit opus, nec fieri fecit, teneatur tãtum præstare patientiã: ille autem qui fecit, tenetur suis impensis destruere. & reddit rationẽ. ¶ *Officium.*]Nunc dicit quod sit officiũ iudicis cognoscentis super hac actione in hoc casu. pone quòd plures erãt domini fũdi fundo quorum aqua nocet ex fundo vicini: vel ex fundo quorũ propter opus quod est ibi factum, aqua nocet vicino. nunc agitur contra vnũ dominorum act. aquæ plu. arcen. nũquid tenebitur insolidum etiã eius damni, quod post litem cõtesta. accidit? Et videtur quòd sic, sicut vnus ex dominis tenetur insolidũ noxali ex edicto serui cõmunis. & quicquid præstabit recuperabit à sociis act. communi diui. Itẽ videtur ꝙ teneatur tantum pro parte sua, sicut video in act. damni in fecti. nam si plures erant domini fundi, vel domus ex quo vel ex qua timeo damnum, si agam contra vnum, nõ tenetur nisi pro parte sua. Vltimò soluit, & dicit, quòd idem est seruãdũ in quæstione prædicta quod dictum est in act. damni infecti. ſ. quod teneatur pro parte. Sed quid erit in alio casu, vt si fundo plurium aqua noceat ex fundo vicini, an vnus ex dominis aget insolidum? Et dicitur quòd sic: dum tamen damni quod post litẽ cõtesta. accidit, cõdẽnatio pro parte fiat.

¶ *Si ex priuato.*]Ego & tu habebamus fundum communem. Item tu habes fundum propriũ ibi iuxta, ex quo fundo tuo proprio aqua nocet fundo cõmuni. quæritur an possim agere pro parte mea. Trebatius autem dicit quòd si propter opus manufactum à te in fundo tuo proprio, aqua nocet communi: tũc agam vt destruas illud opus. si autem vi fluminis aqua aliter fluat ex fundo tuo proprio in communẽ: tunc ad patientiam tantùm præstandam tenetis. Franc.

c ¶ *Supra iter alienum.* id est, supra locum vbi quis habet itineris seruitutem.

d ¶ *Non iure fiet.* à domino proprietatis inuito illo, cui debetur seruitus itineris. sic ff. de vsufru. fed & si quid inædificauerit. §. fin. & ff. e. in concedendo. vel verius ab eo, cui debetur seruitus itineris. Accurſius.

e ¶ *Faciet.* quia nec iure fieri, nec factus retineri iustè potest. R.

nihil interesse [a], vtrum præcedat voluntas aquæ ductionem, an subsequatur: quia & posteriorem [b] voluntatem prætor tueri debet.

Propter priuatorum commodum, non debet communi utilitati præiudicari. Paul.

¶ Si flumen nauigabile sit, non oportere prætorem [c] concedere ductionem aquæ [1] ex eo fieri, Labeo ait, quà [2] flumen minus nauigabile [d] efficitur [3]. Idémque est, & si per hoc aliud flumen fiat nauigabile.

Ille qui habet ius ducendi aquam, non potest facere arcum causſa ducendi super iter alienum, nec is qui seruitutem habet itineris uel actus potest facere arcũ super alienũ aquæ ductum. Bar.

XI. Paulus lib. xlix. ad Edictum.

SVpra iter alienum [c] arcus aquæ ducendę causſa non iure fiet [d]: nec is cui iter [1], vel actus iure debetur, faciet [e]: sed pontem quà possit ire agere, iure extruet [h]. At si specum [2] [i], non cuniculum sub riuo [k] agat [3] [l], aqua corrumpetur [m]: quia suffosſo [n] eo, aqua [o] manabit [p], & riuus siccabitur [4] [q].

Hac actione potest unus ex pluribus agere cum uno uel cum singulis separatim, uel singuli cum singulis, & eõuerſo: & unius ſolutione aliorum actio perimitur: licet ſoluenti contra cæteros ſuccurratur. Bart.

1 ¶ Cassius ait, Siue ex cõmuni fundo, siue ex [5] cõmuni [r] aqua noceatur [6], vel vnũ [s] cũ vno [t] agere posse, vel vnum separatim cum singulis [u], vel separatim [x] singulos cum vno, vel singulos [y] cum singulis. Si vnus [z] egerit, & restitutio [a] operis [b] litíque æstimatio [c] facta sit, cæterorum [d] actionẽ euanescere. Item & [7] si cum vno actũ sit, & is [8] Labeo. sed specum nõ, quia in tali fouea facta in riuo aqua corrũpitur, & manet ibi, & siccat riuũ. aliàs manabit, & tunc subaudi, & per aliquod tẽpus manebit ibi, & postea manabit, & sic corrumpetur & putrefiet, & ideo specum facere non licet secundum Hug. tu dic, nec cuniculum licet facere, id est, ex aperto coopertum, vel contrà, nisi in constituenda seruitute hoc esset dictũ. & sic intellige dictas leges ff. de riuis. l. j. §. fi. & l. Labeo. Itẽ quod dicit manabit, expone, quia fossa repletur aqua, & manat aqua vndique id est, circa ipsam fossam: & labitur in terram, & non per riuum, vt olim. corrumpitur tamẽ aqua, ex ea quæ est in fossa, & riuus siccatur, sed per cuniculum non siccatur: nec tamen illũ licet facere vt dixi. In hoc ergo est differentia inter specum & cuniculum: quia alterum scilicet cuniculus, non siccat aquam alterum. ſ. specus, sic. neutrum tamen licet facere: vt dictũ est. & facit ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. tractatum. Accur.

2 Fl. ſpecus. 3 Fl. aget. 4 Flor. ſiccatur. Specus quid dicitur. 5 Fl. deeſt, ex. Cuniculus quid ſit. 6 Fl. noceat. Specus & cuniculus differunt.

k ¶ *Sub riuo.* id est, in riuo.

l ¶ *Agat.* i. faciat ille, cui seruitus debetur.

m ¶ *Corrũpetur.* in loco seruienti. vel dic, in loco cui seruitur. Accur.

n ¶ *Suffosſo.* id est, fossa huiusmodi facta quam suprà appellauit specum. Accur.

o ¶ *Aqua.* quæ ducitur per riuum.

p ¶ *Manabit.* aliàs manebit.

q ¶ *Siccabitur.* à fouea in terra.

r ¶ *Siue ex communi.* ſ. fundo aqua noceat, &c. Alij habent, siue ex communi aqua noceatur: & tunc subaudi, fundo plurium.

s ¶ *Vel vnum.* ſ. eorum quorum fundo nocetur.

t ¶ *Cum vno.* ſ. eorum quorum fundo aqua nocet.

v ¶ *Cum ſingulis.* nocentis fundi. ſ. dominis. R.

x ¶ *Separatim.* ſ. quorum fundo aqua nocet. R.

y ¶ *Vel ſingulos* cum plurium sit vterque fundus. R. nunquid ergo separatim potest fieri operis restitutio? Respon. non, vt subiicit. & semper accipe hîc agi insolidum. Item nota actionem hanc concurrere cum communi diuidun. vt ff. e. si tertius, §. versa. vice. secus in damno infecto, vt ff. tit. j. l. fi & dibus.

Aquæ pluuiæ arcendę actio cũ cõmuni diuidundo concurrit.

z ¶ *Si vnus.* ex sociis communis fundi cui nocetur.

a ¶ *Restitutio.* id est, destructio.

b ¶ *Operis.* scilicet totius.

c ¶ *Aeſtimatio.* i. damni pro sua parte. ad plus enim non pot. vt ff. e. si tertius. §. j. & ff. ead. l. §. quòd si is fundus. Sed cur ergo tollitur actio cæteris? Resp. pro opere ideo, quia iam destructum est pro dãdo præterito. i. pro eo quod cõtingit antè, quàm ille socius qui nunc agit, litem contestaretur, non agit, quia non venit in hanc actionem: vt ff. e. l. j. §. hæc autem actio, & l. si tertius. §. officium. ff. e. l. Atteius. §. in hoc. pro futuro non agit, quia lis cõtestari non potest principali actione sublata, quæ datur pro destructione operis. nã per iudicis præstatur officium. ſ. damnum: quod scilicet officium cessat sublata actione principali: vt C. depoſi. l. si depoſita. cùm verò opus non restituitur, agente vno æstimatur quod sua interest, vt ff. eod. si tertius. in fine. de interesse ſuo eorum non fit æstimatio. ideóq; non impedietur postea eorum actio, vt ff. §. officium. & ff. si seruitus vindi. l. loci. §. fi fundus. ad interdictum ergo Quod vi aut clã, recurritur pro illo dãno præterito, vt ff. eo. Atteius. §. de eo. Accur.

d ¶ *Cæterorum.* scilicet sociorum.

Universidad de Deusto Biblioteca

præstiterit [a], cæteros liberari [b]: idque quod sociorum nomine datum sit [c], per arbitrium [9] communi diuidundo recuperari [10] posse à sociis [11d], non vtique cũ eo [e] agendum qui opus fecerit: nec [f] minus eum quoque damnum restituere debere, qui auctor [g] operis fuerit.

Ille socius qui non fecit opus, cõuenitur ad patientiam tantùm, non ad impensam.

2 ¶ Apud Ferocem Proculus ait: Si cum vno dominorum actum sit, qui opus non fecerit [h], debere eum opus restituere [i] sua impensa: quia communi diuidundo actionem habet [k]. Sed sibi [l] magis placere [m], patientiam duntaxat eum præstare oportere: quia sua culpa actor [n] id patiatur, qui non agit cum do, à quo opus factũ sit. Et est iniquum, eum, qui non fecit [o], id restituere [p] oportere: quoniam communi diuidundo [q] agere potest. Quid enim fiet, si socius eius soluendo nõ fuerit?

Vnus ex pluribus dominis siue agat siue cõueniatur hac actione, pro parte sua tãtùm cõdemnatur, si ei condemnatio fiat. Bar.

3 ¶ Officiũ [r] autẽ iudicis inter duos accepti [s], quale futurum sit, dubitare se Iulianus ait, vt [12] si fortè vnius fundus [t] fuerit, cui aqua non ceat, in quo [13] opus factum sit plurium, & cum vno eorum agatur: vtrum & eius damni nomine quod post litem contestatam sit datum, & operis non restituti insolidum [u] condemnatio fieri debeat, quemadmodum cùm serui communis nomine noxali iudicio cum vno agitur, condemnatio insolidum fiet [14]: quoniam [x] quod præstiterit, potest à socio accipere [15]: an verò is, cum quo agitur pro parte sua & damni dati & operis non restituti nomine damnandus sit: vt in actione [y] damni infecti fit [16], cùm eius prædij ex quo damnum metuatur, plures domini sint, & cum vno eorum agatur? licet opus, ex quo damnum futurum sit, indiuiduum [z] sit: & ipsæ [a] ædes, solúmque earum non possit [17] pro parte [b] duntaxat damnum dare, nihilominus eum cum quo agitur, pro sua parte condemnari? Magísq; existimat id seruandum tam [18] in aquæ pluuiæ arcendæ actione, quã [19] in actione damni infecti [c]: quia vtrobique [20] non de præterito, sed de futuro [d] damno agitur. Quòd si is fundus cui aqua pluuia nocet, plurium sit, agere quidẽ, vel [e] singulos [f] posse: sed damni quod post litem contestatam datum sit, non amplius parte sua cõsecuturum [†]. Item si opus restitutum [g] non fuerit, non amplius, quàm quod pro parte [h] eorum interfuerit opus restitui, condemnationem fieri oportere.

Pro opere manufacto agitur ut destruatur sed pro facto à natura agitur ut patientiã reficiendi præstet. Paul. de Castro.

4 ¶ Si ex priuato agro [i] in agrum communem immittatur [k] aqua, Offilius ait, socium cum eo agere posse [l].

Cogitur quis præcisè ad demoliendũ quod patet ex dictione, omnimodo. Bart.

5 ¶ Trebatius existimat, si de opere agatur, quod manu factũ sit, omnimodo † restituendum [m] id esse ab eo, cũ quo agitur. Si verò vi fluminis agger [20a] disiectus sit, aut glarea iniecta, aut fossa limo [22] repleta [o], tunc patientiã duntaxat præstandam [p].

Vbi hæc actio est in rem scripta, datur contra singularem successorem non stimulatum. Bart.

XII. Idem lib. xvj. ad Sabinum.

EMptor †, nisi simulata ¶ vẽditio est, cæterique successores, vel restituere opus factũ, si velint, vel patientiam præstare debent. nã actori morã suam nocere [r] debere manifestum est. In eadem causa est etiam socius eius, qui opus fecit, si ipse auctor [s] non fuerit [2]. Idemq; in donato fundo legatóve [t] est.

9 Flo. arbitrũ.
10 Fl. recuperare vt.
11 Fl. posse, & cæteros.
12 Flo. deest, vt.
13 Fl. si vero in quo.
14 aliàs fit.
15 Fl. recipere.
16 Fl. fiat.
a Dic quòd ibi non dicitur quòd ideo teneat quia actionẽ habet: & sic nõ est cõtrà secundũ Bart.
b Dic vt ibi secundum Bar.
c Ibi plures obligantur æqualiter ex facto serui communis: & ad indiuidũ quo ad solutionem: vt infrà. pro xi. § secundum Bar.

a ¶ *Præstiterit*. i. opus restituerit.
b ¶ *Liberari*. huic, & superiori dicto est cõtrà. ff. eod. si tertius. §. j. & j. ex. l. §. officium. sed in vtraque est sol. Accur.
c ¶ *Datum sit*. i. opus destructũ, & in eo. destruẽdo impẽsum, hoc qui dẽ nõ potuit pro parte expediri, & ideo cõi diui. repetitur, vt subiicit. aliàs si de dãno diceret, ad id quilibet p parte teneretur, vt dictã. l. si tertius. §. j. & ideo ne. gẽ. actione reperetur qui totũ soluisset: vt ff. cõmuni diui. l. si quis putans. §. siue autẽ. & ecõtrà quod vnus accepit, puta ipsũ opus destruẽdũ in quo impẽdit, cũ fortè reus tenebatur ad patientiã tantùm, vel æstimationẽ dãni, ne. gest. vel cõmunicabitur cõi diui. iudicio, vt ff. de noxa. l. si in re communi. & dicta l. si quis putãs. §. siue. Alij dicunt etiã damnum totũ hic vni restitutum, sed ex voluntate. nec enim potuit cogi reus, vt in hac l. §. officium. & cõmunicabitur neg. gest. iudicio.
d ¶ *A sociis*. aliàs ex sociis.
e ¶ *Cum eo*. subaudi tantùm.
f ¶ *Nec*. subau. quia.
g ¶ *Auctor*. da exemplum. ff. eo. quanquàm. in fi. & l. si colonus. in fi.
h ¶ *Non fecerit*. nec auctor fuerit.
i ¶ *Restituere*. i. destruere.
k ¶ *Actionem habet*. subad repetendum quod eo nomine fuerit præstitum.
l ¶ *Sibi*. Feroci.
m ¶ *Placere*. ff. ait.
n ¶ *Actor id patiatur*. vt patientia ei tantum præstetur ab illo, qui conuenitur, & non fecit opus nec author fuit. Accur.
o ¶ *Fecit*. ff. opus.
p ¶ *Restituere*. i. destruere. scilicet, sua impensa.
q ¶ *Quoniam communi diuidundo*. q. d. hac ratione allegata. nec enim sufficiens est, vt subiicit. & j. de regu. iur. l. nemo ideo obligatur. Sed arg. contrà. ff. de pec. l. quod debetur. in fin. vbi dicitur etiã in omnibus quos idcirco teneri dicim⁹,
r ¶ *Officium*. Super hac actione.
s ¶ *Accepti*. litem corã eo cõtestando. vel die accepti. i. delegati.
t ¶ *Vnius fundus*. quidã habẽt vnius fundus: alij vnius fundi. & tunc subaudi ius, alij ius fundi &c. & est bona. & dic ius id est dominiũ.
u ¶ *Insolidum fieri*. vt ff. & ff. de noxa. si seruus communis. & ff. si ex noxa. cau. agatur. si cum vno. Accur.
x ¶ *Quoniam*. hæc ratio in hac actione locum non habet: vt suprà, proxim. §.
y ¶ *Vt in actione*. siue dicas de stipulatione dãni infecti, verũ est qđ hic dicitur, vt ff. titu. j. l. plures, siue de actione quæ ex ea oriatur, vt ff. ti. j. ex damni infecti. §. antepenul. & §. pe.
z ¶ *Indiuiduum sit*. vt ff. ti. ij. ff. stipulatio. §. fi.
a ¶ *Et ipsæ*. repete & licet. Azo.
b ¶ *Pro parte*. ff. sua, assume arg. quod est. j. magísque &c. & sic soluit. & dic æstimat, Iulianus.
c ¶ *Damni infecti*. sic ergo p parte. & sic est arg. contrà. ff. ca. l. §. Cassius. & j. de ver. obli. l. ff. stipulationes nõ di. in prin. sed solui ff. eo. si tertius. §. j.
d ¶ *De futuro*. vt & j. eo. l. Atteius. §. & hoc. & ff. de dam. infec. l. ij. & cautè hoc accipe in damno infec. quo ad ff. stipulationem, sed in hoc etiã quo ad actionem, quia agitur pro damno futuro, id est post litem contestatã contingente.
e ¶ *Vel*. pro etiam.
f ¶ *Singulos*. vt opus in solidum rollatur. R.
g ¶ *Restitutum*. i. destructum.
h ¶ *Pro parte*. licet ipsum opus nõ nisi insolidum restitui possit. R. & facit ff. si ser. vin. vel loci corpus. §. fi fundus.
i ¶ *Si ex priuato agro*. vnius sociorum.
k ¶ *Immittatur*. vnde timet socius ne det dãnum huic prædio cõmuni.
l ¶ *Posse*. pro parte: vt ff. eo. si tertius. §. inde quæritur.
m ¶ *Restituendum*. i. destruendum.
n ¶ *Agger*. vt sic aqua fluat aliter, quàm fluere consueuerit.
o ¶ *Repleta*. vt sic aqua non fluat vt consueuit. R.
p ¶ *Præstandã*. ex æquitate, vt & ff. e. l. ij. §. j. & §. item Varus. & §. apud Namusam. Item hoc quãdo nihil fecit, aliàs tenetur in totum, vt ff. eod. l. si tertius. in princi. quæ est contrà.

EMptor.] CASVS. Si fecisti opus in fundo tuo, propter qđ aqua plu. mihi nocet: postea vẽdidisti istum fundum: dicitur quòd emptor non tenetur, nisi ad patientiam. & hæc sunt vera nisi emptio fuerit simulata. idem est si duo habebant fundum communem, & vnus eorum fecit in eo opus. nam non tenetur al ter nisi ad patientiam. postea dicit q; qui fecit opus in fundo suo: si donet fundũ postea alij, donatarius debet tantum patientiã præstare. idem est si legaret. venditor autem vel donator tenetur interdicto, Quod vi aut clam, vt impensas in destruendo farciat. & h. d. hæc l. cum seq. Franc.

q ¶ *Simulata*. nã tunc pro nulla debet haberi [d]. & tenetur venditor ac si non alienasset, vt ff. de contrah. emp. l. nuda. Accur.
r ¶ *Nocere*. cur nõ egit cũ eo q fecit antè, q̃ vẽderet, & habuisset totũ. ff. patiẽtiã & ipẽsam, quã modò hẽt necesse petere à diuersis: & sic grauat, vt ar. ff. de exer. l. ij. & de pecu. l. nõ tũ. & de pecu. ancillarũ. §. fi. Itẽ magis ltereſt sua nõ ipẽdere. quã ipẽdere. in destruẽdo, & postea impẽsam repetere, vt ff. de cõpen. l. ideo. & facit ff. e. l. quãquã. §. idem. & l. si colonus.
s ¶ *Auctor*. vt ff. l. proxi. §. apud Ferocem.
t ¶ *Legato*. ff. vt restituat opus si velit, vel patientiam præstet. & facit j. quod vi aut clam. l. competit. §. fi.

Sed

toro. q. x. & a item in l. j. q. etiam x C. manda. Ale. in l. Lucius ij. suprà. de posit. Bar. cõ fil xxxij. incipi. Petrus Nicole. Pau. de cast. consil. cvij. incipiẽ. viso puncto suprà scripto. & Pe de anchar. cõsi. 228. inci. ad corroborationem prædictorum.
1 Fl. Antens ait,
2 Fl. intra annum vtilem, dicit.
3 Fl. de facto.

SEd venditor. Quod vi aut clam. concor. quod ff. l. proxi. dixi. Item actio. in factum tenetur. vt ff. de alié. iud. l. iij. §. j. Accursius.
b ¶ *Impensis. factis* in demoliendo opere, vt & j. l. proxi.

ATteius ait.] CASVS. Ille qui fecit opus in fundo suo, per quod aqua plu. meo fundo nocet, si vendat fundũ suum in potentiorẽ intra annum vtilem, act. Quod vi aut clam, post annum de dolo cũ eo agere potero.
¶ *Cũ igitur*.] Si in fundo tuo vitio loci, vt quia palustris pars aliquando fundi tui subfederit, & sic aqua in cœpit ibi crescere, & dat mihi damnum, nõ teneris. Idẽ est & si opus in fundo tuo feceras, qđ posteà profundauit. nã si aqua crescẽs in eo loco dat mihi dãnum non teneris. quæ dic vt in gl.
¶ *In hoc iudicium*.] In act. aquæ plu. ar. venit damnũ, quod speratur venire sicut in actio. damni infecti, licet in cæteris ac. veniat tantum præteritum. si autem aqua plu. ex opere à te facto det mihi dãnum, tunc agam act. Quod vi aut clam. si autẽ timeo dãnũ post sentẽtiã iudicis euenire, tunc petã mihi caueri de dãno infecto, vel vt destruas opus absque meo periculo. si autẽ post litẽ contest. opus aliquod factum est ex quo timeam, tunc agẽ dũ est de nouo: aliquã do autem non agetur de nouo, imò destruetur. ff. opus, quod est factum post litem contest. si cõiunctum siue connexum cum primo fit, ita qđ primum sine hoc tolli siue remoueri non potest, & hoc dicit hæc cum l. seq. Franc. Accursius.
c ¶ *Potentiori*. vel non potentiori secundum quosdam.
d ¶ *Vendiderit*. ante lit. contest. vt ff. eo. l. quanquàm. §. Iuli.
e ¶ *Quatenus*. id est quia.
f ¶ *Quòd si annus*. intra quem datur hoc interdictũ: vt j. quod vi aut clam. l. semper. §. hoc interdictum.
g De *dolo*. Duo obstant. Primò, quia alia actio cõpetit. ergo de dolo nõ datur, vt ff. de dolo. ij. §. & si alia. Secũdò ob. quia & hæc de dolo nõ datur, vt ff. de dolo. ij. §. idẽ Põponius. nisi fortè diceres, q; fuit negligens in agẽdo, vnde denegatur restitutio: vt ff. ex qui. cau. ma. l. nõ enim. Alij dicũt q; hic nihil potuit imputari quare intra annum nõ egit: ibi sic potuit imputari. Ad secundum respondet, quòd à cõpositoribus additũ est, quòd actio de dolo duret biennio, nõ à Paulo authore huius l. secundũ P. vel die quòd de dolo adhibito circa finẽ anni dicit in hoc, vt labatur annus interdicti. quod nõ placet, cùm restitutio tũc daretur nisi defendas: vt & modo in alio contrario dixi. Tu verò cõmuniter ad vtrunque respondeas, & dic, quòd datur de dolo, id est in integ. resti. propter dolũ cõmissum, vt annus labatur, vt ff. ex qui. cau. ma. ait prætor. §. fi. & l. seq. Vel melius dic in factũ nomine doli ex edicto de alie. iud. mu. cau. fac. vt ff. de alie. iu. mut. cau. fa. l. iij. §. j. & j. eo. post venditionẽ. in fi. nec obst. qđ & illa datur vsq; ad annũ, sicut de dolo actio, vt ff. de aliena. iudi. l. vel post annũ. quia in interdicto cõputatur annus à tẽpore facti operis, vt j. quod vi aut clã. l. semper. §. hoc interdictum. in hac autem actione a tẽpore alienationis. hodie verò vsque ad biennium datur de dolo. vt d. l. C. de dolo. l. fi. & post datur in factum perpetuò. vt ff. de dolo. l. itaque.
h ¶ *De eo facto*. id est. de causa damni.
i ¶ *Nocet*. id est, nocere potsit.
k ¶ *Quæritur*. id est, inquiritur per iudicem. nam non pro omni damno agitur: & hoc subiicit.
l ¶ *Loci*. quia palustris.
m ¶ *Subfederit*. id est, ruit in terra, valle quadam facta, & sic per id aqua nocet inferiori fundo. Accursius.
n ¶ *Actio*. de stricto iure: secus de æquitate, vt permittas vicinum replere, vt j. eo. l. ij. §. item Varus. & §. item dãna. & ff. eo. l. suprà. §. fina. Accursius.
o ¶ *Manufactum*. ff. ergo de nõ manufactis dixit. & expone hìc subfederit, vt ff. Accur.
p ¶ *In hoc*. i. in actione aquæ pluuiæ arcendæ. Accursius.
q ¶ *Futurum*. vt ff. eo. l. suprà. §. officium. & expone, vt tibi.
r ¶ *Ferè*. hoc propter ac. l. Aquil. cùm deletur instrumentum, ex quo sub conditione pecunia debebatur, vt ff. ad l. Aquil. l. in lege Aquil. si deletum. Itẽ si furripiatur huiusmodi instrumentum, vt j. de fur. l. quidã. in fin. Item si tabulæ, in quibus legatum sub condit. relictum est, dolo non exhibeantur, vt j. de tab. exhi. l. locũ. §. condemnatio. Idẽ in nuntiatione noui operis, vt ff. titu. ij. l. j. §. hoc autem. & concor. ff. de iudi. non què admodum.
s ¶ *De eo quod ante*. scilicet litem contestatam.
t ¶ *Quod vi*. non hac actione, vt ff. e. l. j. §. ij. Accursius.
v ¶ *De eo*. scilicet dãno.
x ¶ *Restituendum*. per hanc actionem. vt & ff. eod. si tertius. §. officium. & j. eo. si vsufructus. §. nõ aliter. Accursius.
y ¶ *Periculum*. id est suspicio periculi. Accursius.
z ¶ *Factum*. super alia re. secus si super eadem, vt j. l. proxi. Accur.
a ¶ *Agendum est*. vt infrà de excep. rei iudi. si mater. §. penul. & ff. de iudi. non potest. nec ob. ff. eo. l. si tertius. §. officium. quia ibi venit dãnum contingens post lit. contestatam. sed tamen ex præterito opere. Accur.
b SEd interdictum. *Non potest*. sic j. quod vi aut clãm. l. nam ori go. & ff. de iurisdict. omnium iudi. l. ij. & in authen. de non alie. §. fi minus. Accursius.

POst venditionem.] CASVS. Fecisti opus in fundo tuo, ex quo timeo damnũ meo fundo. egi cõtra te act. aquæ plu. arc. pendente iudicio alienaui fundum meum, posteà datum est damnũ. Dicitur quòd mihi condemnaris, & quicquid consequar, reddam emptori. Sed pone quòd tu alienasti tuum fundum antè, quàm agerem contra te, tunc agam contra emptorem, vel contra te intra annum, si causa euitandi iudicij alienasti. Franciscus.
c ¶ *Post venditionem*. eius fundi cui aqua nocere potest. Accursius.
d ¶ *De quo*. id est pro cuius vtilitate Accursius.
e ¶ *Ante*. ff. venditionẽ. nam secus si posteà, vt suprà eodem, si tertius. §. fi quis prius. Accursius.
f ¶ *Idque*. scilicet damnum.
g ¶ *Eum*. scilicet venditorem.
h ¶ *Restituere debere*. vt ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. fi fructibus. & ad idẽ de contrahen. emp. quod sæpe. §. si res. & hoc si damnum post venditionem contingit, de præcedenti nihil cedit, vt dictis legibus. & j. quod vi aut clam. l. is qui in pũteum. §. si posteà. & suprà de peric. & commo. rei vendi. id quod. & facit suprà tit. j. damni. §. emptor & fami. erciscun. l. in iudicio. & j. de fur. l. eum qui.
i ¶ *Noceat*. opus in vicino prædio factum.
k ¶ *Actum sit*. id est agendum. sic C. de leg. & constitutio. l. prima. Vel dic actum, post venditionem tamen. nam si antea, & post alienasset, tenetur perinde, ac si non vendidisset, vt ff. eod. quanquàm. §. primo.
l ¶ *Vendat*. fundum. in quo opus est nocens. sed in primo casu legis fuit venditus fundus cui nocetur.
m ¶ *Cum emptore*. hac actione aquæ pluuiæ arcendæ vt præstet patientiam, vt ff. eo. emptor.
n ¶ *Cum eo*. actione in factum ex illo edicto de ali. iud. vt ff. de ali.

1 Fl. venditionem. & vendi tionem.
2 Flo sit.
3 Fl. sed quod.
4 Flo. nocebatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

iudi.l.iii.§.item. & l. vel post annum. Itē & habet locū inrerdictum Quod vi aut clam, vsque ad annū, postea agitur de dolo, quod exponē vt dixi §.eo. Attejus. Accur.

Prius. CASVS. Cōcessisti mihi ius aquæ ducendæ ex fundo tuo de nocte, postea cōcessisti vt de die ducerē, postea steti per x. an. & xx. & tātum duxi aquam de nocte, & non de die. Dicitur q̄ amisi ius ducendi de die, cū duæ essent seruitutes. Cætera dic vt in gl. vs. ad §. licet.

¶ *Licet.* Habebā duos fundos vicinos, vnus fundus erat iuxta tuū. cōcessisti mihi ius aquę ducēdę per fundū tuum ad meū fundū vlteriorē. Dicitur q̄ tenet seruitus, quēadmodum si in medio inter tuum fundū & meū esset via publica, vel flumē publicum quod vado trāsiri potest, cōstitui seruitus aquæ hauriendæ potest. Si autē interueniat locus sacer, vel religiosus: tūc nec aquæductus nec haustus seruitus cōstitui poterit. Sed pone, quòd inter meum fundū, & tuum seruientē est in medio fundus Titij, dicitur q̄ seruitus potest tenere. & si hic fundus medius mihi debeat seruitutem, idem est. si inter fundum meum & flumen publicum sit fundus Titij, si volo haustu ducere aquam ex flumine publico, non possum, nisi Titius cōcedat mihi seruitutem itineris. Franc.

a ¶ *Si prius.* hoc respō sum ad primam partē titu. pertinet, quæ est de aqua simpliciter. R. Accur.

b ¶ *Per constitutum tempus.* decēnij inter præsentes: vicennii inter absentes. vt C. de serui. l. pen. Accur.

c ¶ *Plures sunt.* vt & §. quemad. ser. amit. si communē. §. fi. secus si vna concessio fuisset. vt §. de seruitu. l. iiij. §. fin. & de ser. vrban. prædio. l. vna est. & quēadm. ser. amit. l. ij. & l. nā satis. §. j. & l. si stillicidij. §. fin. & quibus modis vsusfr. amit. is qui. Nec ob. huic l. j. de aqua quoti. & æsti. l. cùm cōstet. §. fi. quia ibi licet non sit vsus aliquis sua seruitute, alius tamē est vsus pro eo, vel voluntate domini: sic sunt ibi vsi. Acc.

d ¶ *Per lapidem.* id est non debet ille cui debetur seruitus aquæ ductus, lapidibus sed fistulis ordinare suum aquæductum. vt hīc, & §. fi ser. vindi. l. loci. §. si quis, & hoc quia domini vsus plus incommodatur, vt j. de rinis. l. j. §. fi. & l. Labeo. & §. eo. l. supra iter. in prin. & quia sic se habet consuetudo, vt hīc dicit, quę est seruanda. vt §. de ædi. dic. l. quod si nolit. §. quia assidua. & §. quod cuiusque vniuer. l. item. ij. respon. & de serui. vrba. prædio. l. qui luminibus. & de lega. j. si seruus plurium. in fine. & de testibus, l. iij. §. fi. & ad legem Aquil. ităē Mela. in princ. Arg. contrā huic legi. C. de vsuris. l. eos. §. cæteros. in fine. & suprà de serui. vrbanorum prædio. l. Quintus. vbi dicitur qualitercunque posse duci. Sed illam accipe secundum iſtam, scilicet per cōsuetum modum. Accursius.

e ¶ *Aquam habet.* id est seruitutem aquæ. Accursius.

f ¶ *Stratum.* aliàs stratum. & aliàs structilē, & in primis duobus de lapide viuo. & in hoc vltimo, scilicet structilem, de lapidibus coctis. Accursius.

g ¶ *Fere.* huius ferè in fi. §. redditur ratio. Accur.

h ¶ *Ita tamen.* scilicet possunt fieri ea quæ sunt in consuetudine.

i ¶ *Damnum.* determinatio fere. sic j. de aqua quoti. & æsti. l. hoc iure. §. pen. Accursius.

k ¶ *Haustus.* id est seruitus aquæ hauriendæ & deportādæ super collum vel animum nō ductus, nisi à principe impetretur, vt j. eo. si in public. §. fi. & §. de seruit. l. seruitutes. §. penult. & l. fi. Item secus inter-

1 Flo. cessa.

2 Fl. deest, sētia.

3 Flo. recte plurim. Manu scrip recte.

4 l. habeat. x. l. lo statum.

9 Flor sed & ſt.

7 Flo sed & ſt.

a Concor. text. in c cū M & ibi Panor co. j. de constit. & c. 2 & ibi Inn. in gl sua in ver. sigillum. ver. nos tamen dicit². de fide instr. & c. licet ex suscepto. de foro cōpe.

XVII. Paulus lib. xv. ad Plautium.

SI priùs a nocturnę aquæ seruitus mihi concessa fuerit, deinde posteà alia cessione diurnæ quo que ductus aque cōcessus mihi fuerit, & per constitutum tempus b nocturna duntaxat aqua vsus fuerim, amitto seruitutem aquæ diurnæ: quia hoc casu plures sunt c seruitutes diuersarum causarum sanctæ [2].

Contractus factus in dubio potest intelligi secundum consuetudinem. Bart.

1 ¶ Placuit [3] non aliàs per lapidē d aquam duci posse, nisi hoc in seruitute constituenda comprehensum sit. Non enim consuetudinis est, vt qui aquam habet [4] e, per lapidē stra tum [5] f ducat. Illa autem quę ferè g in consuetudine esse solent, vt per fistulas aqua ducatur, etiam si nihil sit comprehensum in seruitute constituenda, fieri possunt: ita tamē h, vt nullum damnum i domino fundi ex his detur.

Locus publicus medius interueniens non impedit seruitutem haustus imponi. Bart.

2 ¶ Via publica intercedente haustus k seruitutem constitui posse placuit, & est verum. Sed non solùm si via publica interueniat l, sed etiam [6] si flumen m publicum: eodem casu quo interueniente flumine publico, vię, itineris, actus seruitus imponi potest: id est, si non sit impedimento transeunti magnitudo fluminis n.

3 ¶ Licet [7] o non proximo meo prædio seruitutem vicinus debeat, sed vlteriori, agere potero ius esse mihi ire agere ad illum fundum superiorem, quamuis seruitutem ipse per fundum meum non habeam p, sicut interueniente via publica, vel flumine, quod vado q, vel ponte [8] transiri potest.

Locus sacer medius impedit seruitutem constitui. Bart.

¶ Sed loco sacro, vel religioso, vel sancto interueniente, quo fas r non sit vti, nulla s earum t seruitus im poni potest.

4 ¶ Sed si fundus medius alterius in ter me & te intercedit, haustus seruitutem fundo tuo imponere potero, si mihi medius dominus iter ad transeundum cesserit u: quemadmodum si ex flumine publico perenni haustu velim vti: cui flumini ager tuus proximus sit, iter mihi ad flumen cedi potest x.

XVIII. Ia uolenus libro x. ex Cassio.

SI in publico y opus factum est, quo [1] aqua pluuia noceret z, agi non potest a: interueniente b loco publico, agi poterit: causſa eius rei hęc est, quòd ea actione non tenetur, nisi dominus c solus.

1 ¶ Sine permissu principis aqua per viam publicam duci non potest d.

Ista lex limitat totum istum titulū, & multas leges tit. de operis nouę nuntia. Paul.

XIX. Pompo. lib. xiiij. ad Q. Mucium.

LAbeo e ait, si patiente vicino opus faciam ex quo ei aqua pluuia noceat f, non teneri g me actione aquę pluuię arcendę.

8 Flo. vel per testes. dest.

Flor. vi.

1 Flo. actio hęredi & cum hęrede est cuius. 2 Flo. patitur. 3 Flo. quidem interdum vel.

nam leuis est cum duabus ll. seq. Franciscus.

y ¶ *Si in publico.* s. solo vsu & proprietate. secus si proprietate tātum, vt §. quod cuiusque vni. l. pen. quæ est contrà. vel ibi in loco municipij, hīc in pub. differunt enim publica à rebus vniuersitatum, vt inſti. de rerum diui. §. flumina. & §. vniuersitatis. Accursius.

z ¶ *Noceret.* ei qui vicinum habet prædium. Accursius.

a ¶ *Non potest.* hac actione, vt §. eo apud. §. aquæ. sed Quod vi aut clā, vt j. quod vi aut clam. l. vim facit. §. fi. & aliis remediis, vt dixi j in d. §. aquæ.

b ¶ *Interueniente.* scilicet in medio inter locum vbi est opus: & locum cui nocetur, vt & §. eo. apud. §. aquæ. & j. eo. quod principis. §. fi. & §. l. proxi. §. via. Accursius.

c ¶ *Nisi dominus.* vt & d. §. aquæ. locus autem publicus non est in bonis alicuius, siue de vero publico dicas: siue vniuersitatis. Item intellige de directa. vtilis quandoque sic, vt j. eo. si vsusfructus. est etiā & alia ratio, quia publici loci opus publica authoritate fuicitur, vt §. e. l. ij. §. Cassius. Accursius.

d ¶ *Non potest.* vt j. de aqua quotid. & æsti. l. j. §. permittitur. secus in haustu, vt §. eo. l. proxima. §. via. & §. de serui. l. seruitutes. §. publico. Accursius.

e L *Abeo.* aliàs incipit Labeo, & aliàs Sabinus. Accursius.

f ¶ *Noceat.* scilicet vicino.

g ¶ *Non teneri*, ad patientiam operis demoliendi, ad damnum tamē agere potest: vt arg. §. communi diui. Sabinus. ibi, si autem facienti cō senserit. & concor. §. tit. j. qui bona. §. siquis iusta. Item nota quòd quidam habent patiente, alij sapiente, id est sciente. scientia enim inducit patientiam, patientia consensum ad aliquid: vt C. de remiſ. pi. l. ij. & §. quibus mo. pig. vel hypot. soluit. ficut. §. non videtur. & de do. inter virum & vxo. si seruus communis. Accursius.

Sed hoc

2 *Sed hoc ita. Per errorem.* facti imperitia iuris dicitur, vt §. de iurisdi. om. iud. l. si per errorem. Accur.

b ¶ *Errantis est.* vt & §. de iur. & fac. ignor. l. error. & de iurisd. om. iudi. l. si per errorē. & C. de iur. & fac. ign. l. cū testamētū. & l. nō idcirco. & j. de acqui. re. do. si procurator. & §. de iud. l. ij. in prin. & de cōtrab. emp. & si consensum. §. fi. & de condi. causſa da. dedi. §. fubtilius. nec obstat §. si cer. pet. l. eius. vt ibi dixi. & §. ad l. Fal. l. j. §. si legatarius. quia ibi in vno errabat hæres, in alio bene cōsentiebat. Sed argu. contra. duo possunt notari. §. de sup. leg. l. iij. §. fi. in fin. & j. de confessis. l. nō fatetur. in eo quòd dicit differre vnam ignorantiam ab alia.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd in d. §. fi. loquitur de errore communi qui facit ius, hīc de errore singulari.

Si in meo. CASVS. In meo fundo fons oritur, venæ cuius venuut ex fundo tuo. tu incidisti venas ita q̄ meus fōs siccatus est: non teneris. Franc.

c ¶ *Aqua erumpat.* i. fons oriatur. Accur.

d ¶ *Vim feciſſe.* i. iniuſtitiam. Oth. & sic nec hac actione, nec quod vi aut clam teneris vt subiicit. vel ſimpliciter expone vim ſcilicet vt tenearis Quod vi aut clam. & facit §. ti. j. Proculus. & quod ibi no. & contrarium j. ne quid in loco pub. l. ij. §. meritò. Sol. vt dixi. d. l. Proculus. Item nec ob. C. de ſeruit. ſi manifeſtè. quia ibi præscripta erat ſeruitus. Accur.

e ¶ *Teneris.* ſ. de dolo, ſi animo nocendi fecēris non aliàs, vt ſuprà. e. l. j. §. denique. Accurſius.

Si vſusfructus. CASVS. Titius legauit Sempronio vſumfr. fundi. Dicitur q̄ qui facit opus in fundo ſuo, ex quo timeat dānū. & ipſe ea act. teneſi facit opus. Secūdò dicit, pone q̄ hic hæres facit opus ex quo timet dānū fructuarius, an aget hac actione fructuarius? Dicitur q̄ aget in terdicto, Quod vi aut clā, ſi fecit opus clam, alioquin aget vtili actione aquæ plu. ar. ¶ *Non aliter.*]Ille qui tenetur hac actione, debet de ſtruere opus, ita q̄ aqua pluuia mihi non noceat. Vltimò dicit, Si fructuarius facit opus, per quod aqua plu. mihi nocet tenetur proprietarius directa actione aquæ plu. arcen. fructuarius verò vtili. Franc.

f ¶ *Actio eſt.* directa. Accur.

g ¶ *Hæredi.* contra ædificantē in vicino prædio, & contra ipſum ſi ipſe facit in eo fundo opus. q. d. ipſe habet domin⁹, vt & §. ad Syl. l. j. §. domin. cū domino & in dominum tātū detur hæc actio, vt §. eo. apud. §. aquæ. Alij exponunt quaſi hic fructuarius ſit dominus, vt ei cō petat actio contra facientes opus in prædiis vicinis, & econtrà, vicinis cōtra eum. quod non placet, quia cum textu nō conſonat. Accur.

h ¶ *Ex eo opere.* facto à proprietario in fundo, in quo eſt legatus vſusfructus. Accur.

i ¶ *Incommodum.* circa vſumfructum. Accur.

k ¶ *Quod vi aut clam.* vt ſi prohibiturus hæres fecit, vel ſciens ſe prohibendum. Accur.

l ¶ *Non competit.* quia nō prohibuit: nec ille tenuit ſe prohiberi poſſe, nec timere debuit. nā aliquod iſtorū debuit interuenire vt habeat locum hoc interdictum, vt j. quod vi aut clam. l. iij. §. fi. & l. ſeq.

m ¶ *Quaſi domino.* nam pars dominij eſt vſufr. vt §. de vſufr. l. iiij.

n ¶ *Contendat.* i. contendere debeat per confeſſoriam actionem.

XX. dem lib. xxxiiij. ad Sabinum.

SEd hoc ita, ſi non per erro rē a, aut imperitiam deceptus fuerit. Nulla enim voluntas errantis b eſt.

De caſu huius l. dic ut §. tit. j. l fluminum. §. fin. Paulus.

XXI. dem lib. xxx. ad Quintum Mucium.

SI in meo fundo aqua erūpat c, quæ ex tuo fundo venas habeat, ſi eas venas incideris, & ob id deſierit ad me aqua peruenire, tu non videris vim [1] d feciſſe, ſi nulla ſeruitus mihi eo nomine debita fuerit: nec interdicto, Quod vi aut clam, teneris e.

Hæc actio non datur uſufructuario, nec in uſufructuarium directa. ſed utilis. Bart.

XXII. Idem lib. x. ex Variis lectionibus.

SIuſusfructus fundi legatus fuerit, aquæ pluuię arcendę actio eſt f hęredi g & contra hęredem eius [1] cuius prędium fuerit. Quòd ſi ex eo opere h incommodum i aliquod patiatur [2] fructuarius, poterit quidem [3] interdicto experiri, Quod vi aut clam k. Quòd ſi ei non competit l, quærendum eſt an vtilis ei quaſi domino m actio aquæ pluuię arcendæ dari debeat: an verò etiam contendat n ius ſibi eſſe vti frui: ſed magis eſt, vtilem o aquę pluuię arcendę actionem ei accommodare.

1 ¶ Non aliter p reſtituiſſe rem videtur q is qui opus fecit, quam ſi aquam coerceat. Sed & ſi fructuarius opus fecerit, per quod aqua pluuia alicui noceat, erit quidē actio legiti ma r cum domino proprietatis: an verò etiam vtilis in fructuariū actio aquæ pluuiæ arcendę danda ſit, quęſitum eſt. & magis eſt, vt detur s.

Pro opere facto authoritate publica non competit hæc actio. Paulus.

XXIII. Paulus lib. xvij. ad Sabinum.

QVod principis aut Senatus t iuſſu u, aut ab iis, qui primi agros conſtituerunt x, opus factū fuerit, in hoc iudicium non venit.

Nota hic, quòd appellatione domini comprehenditur etiam dominus utilis: quia hæc actio non datur niſi domino. Paulus.

1 ¶ Hęc actio etiam in vectigalibus agris locum habet y.

Opponitur iſti §. de lege ij. §. pen. §. eo ſol ue ut hic per Paul de Caſt.

¶ Aggeres iuxta [1] flumen in priuato z facti [2], in arbitrium a aquę pluuię arcendę veniunt b, etiam ſi trans flumen noceant c: ita, ſi memoria eorum extet, & ſi fieri nō debuerunt d.

Si arando aliquis opus faciat ex quo aqua poſit nocere uicino, ſi aliter fundus coli non poterit, hac actione non tenetur. Bart.

XXIIII. Alphenus libro iiij. Digeſtorum à Paulo epitomatorum.

VIcinus loci ſuperioris e pratum ita arabat, vt per ſulcos itémque f porcas g aqua ad inferiorem h veniret. quęſitum eſt an per arbitrum aquę pluuię arcendę cogi poſſit [1] in alteram partem arare [2], ne ſulci in eius agrum h ſpectarent. Reſpondit [3], non poſſe i cum facere, quò minus agrum vicinus, quemadmodum vellet, araret. Sed ſi quos k ſulcos tranſuerſos aquarios l faceret, per quos in eius agrum m aqua n deflueret, hoſce vt operiret o per arbitrum aquę pluuię arcendę cogere poſ-

o *Vtilem.* nam directa, non. cùm illa domino, & cōtra dominū detur. vt §. e. apud Trebatium. §. pe. & §. fi. & j. ar. fur. cæ. l. v. §. fi. vel ibi de alia actione dicit fructuario non danda. ſ. de illa arborum furtim cæſa. ſed & confeſſoriam hic poterat intentare pro vſufructu, vt §. ſi vſusfru. peta. vti frui. §. vtrum.

p *Non aliter reſtituiſſe.* id eſt deſtruxiſſe.

q *Videtur.* quod facere debet. vt §. eo. ſi tertius. §. officium.

r *Legitima.* i. aquæ pluuiæ arcendæ actio; quæ eſt ex lege xij. tabu. vt j. de ſtatulibe. l. Labeo. Accur.

s *Vt detur.* vtilis, nō directa, vt §. e. l. apud. §. fi. Accur.

t *Quod principis.* Senatus. pariſicat principem & ſenatum in hoc. ſic §. de legi. & ſenatuſcon. non ambigitur. & j. de flu. quo minus. & j. à quib. app. nō licet. l. j. §. j. & §. de quæ autem reſtitutione.

u *Iuſſu.* Nota iuſſum maioris excuſare [4] ſic §. eod. quāquam. ij. reſpon.

x *Conſtituerunt.* quorum non extat memoria. & pro hoc §. e. l. ij. in prin. vnde antiquis temporibus orbis Romanus agris diuiſus eſt: vt poſſeſſio ſua nulli habeatur incognita, quam per tributorū qualitatē ſuſcepe rat ſoluendam. Vel dic conſtituerunt, vt quia dominus vtriuſque prædij opus fecit, vt in rerum. §. ſi quis. & hoc niſi per ſucceſſores facta fuit immutatio, vt C. ſi. re. l. ſucceſſionem. Accur.

y *Locum habet.* ſiue in eo fiat opus, ſiue in alio, & ei noceat: & fortè directa, vt j. arbo. fur. cæ. l. v. §. fin. vel dic vtilis, vt ar. §. e. §. i vſusfru. Accur.

z *In priuato.* puta ripa, quæ eſt priuata iure proprietatis, vt §. de rerum diui. l. riparum. ſecus ſi in publico factum ſit opus, vt §. eo. apud. §. aquæ. & l. ſi in publico.

a *In arbitrium.* i. iudicium, & aliàs arbitrium tutelæ Accur.

b *Veniunt.* vt ille qui fecit, ſuis ſumptibus tollere compellatur.

c *Noceant.* i. nocere poſſint.

d *Non debuerunt.* iure pacti vel naturæ, vel etiam nimiæ vetuſtatis, vt modò prædixi, vt §. eo. l. j. in fi. & l. ij. in prin.

Vicinus. CASVS. Poteſt quis arare fundum ſuū, & facere ibi ſulcos cauſſa frumenti quærēdi licet per hoc aqua plu. mihi noceat. Si autem facit quis foſſas in fundo ſuo, ita quòd aqua plu. mihi nocet, tunc tenetur. Franc. Accur.

e *Vicinus loci ſuperioris.* id eſt vicinus ſuperior.

f *Porcas.* aliàs porcas, quia purgant agrum. aliàs portas, quia portant aquam in agrum inferiorem. & ſic ſemper ſunt quædam opera ad purgationem fundi.

g *Inferiorem.* ſcilicet fundum.

h *In eius agrum.* ſ. vicini inferioris. R.

i ¶ *Non poſſe.* ex ordine. id eſt de iure communi. R.

k *Sed ſi quos.* aliam format quæſtionem, quādo vicini fundus eſt ex latere, ſed in prin. cùm inferius eſt. Accur.

l *Aquarios.* & non quærendi frumenti cauſſa, vt §. eo. l. j. §. ſed & ſi foſſas. & §. ſed & ſi quis. Azo.

m *Agrum.* i. ex latere, in quem etiam aqua vadit æqualiter. Accur.

n *Aqua.* id eſt ex latere, in quod aqua vadit æqualiter. Accur.

o *Operiret.* id eſt repleret.

1 *aliàs, ſi iuxta.*

2 *aliàs, facti ſint.*

a Adde gl. in l. non eſt. ſuprà de nupt. Phil. Fran. in regula quod quis. Inn. & do. ſto. in ca. ſi quando ex trà de oſſi de le. & notaui aliquid in ſi l. l. quīquā. in gl. act one in apoſtil. in ver. iudicis iuſſus. ſupra. 50.

1 Vide in hunc locum Pium Antonium Bartolinum in anno. ad ll. cap. 16. & Io. Baptiſtam Pium annotat. cap. 10 in fine.

1 *Flo. poſſit vt in.*

2 *Fl. araret, 3. aliàs, reſpondi.*

a ¶ *Cogere posse*.aliàs agere hoc posse.& accipe hoc vt dixi, quando non indigebat ager his sulcis,& sic animo nocendi.Accur.
b ¶ *Nuceret*. id est nocere posset.
c *Explere*. id est replere.Accur.
d ¶ *Condemnare*. ad interesse,vel iubere cauere de damno infecto: vt ff.eod. Atteius.§.fi.
4 *diuis arbitrium.*
sed etiam manu militari poterit compelli ad demoliendum, & ad deplantandũ opus, vt ff.de noi vend.l.qui restituere. & de ope. noui nuntia.l. stipulatio.§.fiue.
e ¶ *Iudicaret*. aliàs adiudicaret.
f ¶ *Fluxisset*. nam in hac actione venit dãnum futurum,non preteritum,vt ff.eod.l.supra iter. §. officium. & l. Atteius.§.pe.nec inspicitur si nocuit aqua, sed si nocere potuit,vt dixi ff.eod.l.ij.ij.j.respon.
5 *Flo. crescerent, aut decrescerent.*
g ¶ *Lacus*.quidam habent §.& quidã nõ.& habeas,lacus enim&c. & poteſt legi lacus, id est fossæ supradictæ quãdoque crescunt & decrescunt, & hoc est damnũ vicinorũ q nõ licet facere tales fossas. vel cũ est §.dic lacum poni propriè, id est locũ qui perpetuã habet aquam.stagnum qui temporalẽ. fossam receptaculũ aquæ manufactum, vt ff. vt in flu.pu.na.lic.l.j.§. stagnum.& §.lacus. & §. fossa.& secundum hoc nõ crescit lac⁹ nec decrescit; licet aqua quã doque crescat & decrescat,vt & ff.de contrah.emp.l.Rutilia.& ff.de acq.re.do.l. lacus.
6 *Flo. accessionem. neque decessionem in eos vicinis facere licet.*
h ¶ *Decrescerent*.quo ad aquam,secundum secundam.
i ¶ *Decessionem*.quo ad solum,secundum secundam.
k ¶ *Vicinis*.i.dominis prædij in quo fit fossa secundum vtrunque.
l Scuius. CASVS. Debebatur fundo meo via per fundũ tuum. feci opus tu vel alter,per qđ aqua plu.nocet viæ mœ.teneberis hac actione. Et aquæ ductus qui perpetuò sic fuerunt,tueri debent iudices.h.d.cum l.sequen. Franc.
m ¶ *Arcendæ*.vtili,vt ar.ff.e.si vsus fructus.& ff.eo.l.apud.§.fi.vel aliud in personali seruitute vt tunc cõpetat vtilis.nam realis magis perpetua est,& magis terræ affixa.fic ff.e.qđ principis.§.hæc actio. Acc.
n ¶ *Fundi*.ſ.dominantis.
o Scæuola. *Præsunt*.vt sunt iudices.
p ¶ *Tueri*.dando actionem & exceptionem,vt ff. de acquiren. re. do l.statuas.Accur.
q ¶ *Vetustas*.decem annorum quando habẽt perpetuam causſam,vel quasi vt plenè dixi ff.eo.l.j.§.fi.
r ¶ *Probaretur*.id est titulus vel constitutio:sed temporis diuturnitate præsumitur,vt arg.ff.de vsur.l.cùm de in rem verso.& facit ff. de itin.actũq; priua.l.apparet.§.pe.& ff.de aqua quoti.& esti.l.hoc iure.

¶ DE PVBLICANIS ET VECTIGALIBVS ET COMMISSIS.

Qualiter aduersus futura dãna prouidetur dictũ est in duobus præcedentibus titulis:nunc qualiter aduersus dãna,& illicitas extorsiones factas à publicanis.Et no.q de tribus tractat hic titulus:de publi.& hoc vsque ad §.de rebus,ff.eo.si publicanus.& etiã postea in q busdam legibus.in ij.& iij.de vectig.& commiſſ.permiſtè tractatur.

Prætor ait.] ÇASVS. Si publicanus vel alius eius nomine, siue familia publicanorũ vi ademerint aliquas res, si intra annũ conuentus nõ restituat, tenetur post annũ in duplũ:si autẽ post annũ cõueniatur , tunc in simplũ tenetur actione in factũ ex hoc edicto.& hæc est prima pars edicti.Si serui qui ibant cũ publicanis,ademerint: si publicani non exhibeant seruos,domini tenentur in solidũ absque noxæ deditione.& hæc est secunda pars.Si damnum aliquod iniuria vel furtũ fecerit publicanus, vel eius familia,tenetur publicanus actione in factum.& hæc est tertia pars.
¶ *Hic titulus*.] Apparet q hic ti.spectabat ad publicanos. Sed dic,q

† De publicanis & vectigalibus vi de Betoaldũ in commentatiis ad Cæsarem,Trianquil. De cõmissis autẽ vide Bu. suprà de eucti.l.Herennius.Vide etiam Tacit. lib.13.

sint publicani? Certè illi qui fruuntur publico,& inde vocãtur publicani,vt quia cõduxerũt ab imperatore vel aliqua ciuitate portũ Lusitani, vel aliũ similẽ,& pro eo præstant aliquod tributũ fisco vel alicui ciui: & vt breuiter dicam,omnes qui conducunt aliquid à fisco,appellantur publicani. Secundò dicit, Videtur quod superfluè hic prætor tractat de furtis & damnis datis & factis à publicano vel eius familia. nam & alibi prouisum est circa dã tes damna, vel inferentes iniuriam siue raptores. sed certè quia prauitas eorum erat nimis magna , & ne videatur negligere ea quæ ipsi faciebant, posuit edictum speciale de his. Tertiò dicit, hoc edictum de publicanis mitius punit rapientem , vel furẽ , quàm faciat actió vi bo. ra. vel actio furti. permittit enim rapientẽ vel furem restituere vsque ad sententiam,& si restituat , liberatur. Quartò dicit, q possum agere cum publicano act. vi bonor. rap. vel le. Aquil. vel furti. & reddit rationem. ¶ *Familiæ nomen*.] Nunc lex ponit hoc verbum familiæ quod habuimus in principio edicti. nam comprehendit seruos publicani, vel alterius & liberas personas stãtes cum publicanis. seruus tamen publicani non constitutus ad officium vectigalis non continetur. Postea exponit vltimam partem , hanc scilicet,

Pro exactis illicitè à publicano uel eius familia, datur actio ex hoc edicto in factum ad duplum intra annum : nisi exactum restituatur. post annum uerò in simplum. & pro hoc facto familiæ ſt non exhibetur , competit hæc actio ſtne noxæ deditione.Paul.

I. Vlpianus lib.lx.ad Edictum.

Prætor ait, *Quod publicanus r seu alius † publicani nomine s vi t ademerit , quòd ve familia publicanorum u , ſi ea restituta non erit x , in duplum y , aut si post annum agetur , in simplum iudicium z dabo. Item si damnum iniuria a , furtúmve factum esse dicetur, iudicium b dabo. Si ii c ad quos ea res pertinebit d , non exhibebuntur e , in dominos ſtne noxæ f deditione iudicium g dabo.*

1 *Flor. publicanus. Concordat & bene facit quod vide gl.in c.j.§.fi. de verbo.sign. Item vetò constat ex maiorem, & electum in minorem. Item vetus consuetudo est ea vice.commendatum de alienis c.j.§. vetus. itaque collatio pignoris. Item verbo familiæ. Tu vide mel ibi gl. & nouis. & Panorm. post hæc dream cas. de iud. & dream cas. in fin. & causſa pro. & propter. in primis. de cens. ff. de cõmo. & in fi. de censi §.1.*
2 *Flo. sit.*
3 *Flo. exhibetur.*
† *Vid Bald. super. ex quo cau. ma. milites. Item de mentu. & operas.*

Publicanus dicitur , qui est postitus ad exigendum publicos reditus : ſiue exigat immediatè pro fisco : ſiue immediatè pro ſe: sed aliquid soluit fisco à quo conduxit uel emit. Paulus.

Hic titul⁹ ad publicanos ptinet. Publicani † autẽ sũt, qui publico h

si serui publicani qui fecerunt rapinam non exhibeantur : in dominũ fine noxę deditione iudicium dabo.& dicit hoc proprium. Hic debemus intelligere siue eos habent in potestate.i. possibilitate dãdi, siue non, vt quia serui fugerunt.nã semper publicani tenentur insolidum. & est speciale ideo,quia bonos seruos habere debent ad tale ministerium. Postea exponit illa verba , in dominos. quia hoc ita accipiendum est,vt socij ipsius vectigalis quãuis domini non sint, teneantur, & ille qui petit exhibere,debet dicere quod,& si ignorat nomina, petat omnes seruos exhiberi , vt fic cognoscere possit delinquentes. & auditur.& si plures sunt serui,qui hoc dãnum vel furtum fecerũt, tãtum præstando quantum si vnus liber feciſſet,liberatio contingit. & hoc dicit hic §. & sequens,cum duabus ll.seq. Franc. Accur.
r ¶ *Publicanus*. quidã habẽt seu publicani nomine &c.Alij hoc plus qđ publicanus eiũſue familia &c.Sed tũc videtur super fluere,eiũſve familia. ppter id qđ subiicit,quòdve familia &c. secundũ Hug.Sed dic cõtrà.& dicas hic quando iubente publicano,vel ratũ habẽte, & fic suo & familiæ nomine tenetur,vt ff. de vi & vi arma.l.j.§. deiecisse. & §. quoties.& ff.fa.fur.fe.di.l. j. §.cæterũ.Si verò nõ iubente vel ratum habente,tũc nomine familiæ tenetur.& hoc subiicit , quòdve &c. vt ff. de vi & vi ar.l.j.§.cùm autem.& §.sed & si cum. Accur.
s ¶ *Nomine*. quidam alter.
t ¶ *Vi*.adde ablatiua vel compulsiua,vt ff. eo. vnde quæritur.& ff. eo. locatio. §.quod illicitè.
v ¶ *Publicanorum*.ſ.ademerit.
x ¶ *Non erit*. quandocunque petente actore intra annum. Accur.
y ¶ *In duplum*. in casu agitur in quadruplum contra publicanũ. sed illud est ex edicto de calumnia.vt ff. de calum.l. antepe. §.fi.
z ¶ *Iudicium*. id est actio in factum.fic exponitur ff. nau. cau. ſtabu. item ait. §.j. Accur.
a ¶ *Iniuria*.id est culpa.fic intli.de iniur.
b ¶ *Iudicium*. scilicet in factum.
c ¶ *Si ij*. scilicet serui.
d ¶ *Pertinebit*. id est qui ea commisiſſe dicuntur.
e ¶ *Non exhibebuntur*. scilicet à publicanis.
f ¶ *Sine noxæ*.i. licet domino ignorante deliquerint,& est ratio,vt ff. eo.l.cùm si exhibuiſſent. Accur.
g ¶ *Iudicium*. id est ad prædictam actionem.
h ¶ *Publico*. eo quod publicum est,vt portus & salina, vt ff. de verb. sig. cum qui vectigal. & Linter publica.§.fin.

Nomen

Publicanus quis dicitur.
a ¶ *Nomen habent*.vnde Matthæus fuit hinc dictus publicanus.aliàs dicitur publicanus,id est publicè peccans,vt in euangelio.
a Ista placet Bart.
b ¶ *Pendant*. tanquã procuratores colligẽdo pro fisco. & quod subiicitur,vel etiã tributa consequantur.ſ.iure suo d , & ad suum commodum,reddendo fisco certã mercedem pro hoc. vel etiam dic,q & hic vt procuratores.
b Displicet Barto.
& tũc die hîc,vel, pro id est b, & sic ponitur pro eodẽ. Et not. differẽtiã inter vectigal & tributũ, Vectigal enim est,qđ præstatur ex rebus quæ vehuntur , & inde nomẽ assumpsit, & est octaua portio eius mercis, quæ vehitur cuius nomine est præstandum , vt C. de vecti. & cõ. l. vniuerſi. & l. à legatis. Sed tributũ siue annona vel publica functio seu pensitatio præstatur ratione soli à possidẽtibus, & dicitur etiã census, vt no. C. sine censu vel rẽli.l. ij.& fin.& C. de anno.& tri. l.j.& ij. & C.de exact.tribu. l. in fiscalibus. quoties enim lex tractat de tributis, ponit de possessionibus & possidentibus qui cogũtur præstare. Item tributum præstatur ratione soli proprij possidentis. Sed vectigal ratiõe publici soli in quo portantur , vel venduntur ea quæ vehuntur. Acc.
b Vectigal & tributũ differunt.
4 Vl. vel tributum
5 Flo. quod.
c ¶ *A fisco*. vel à ciuitate,vt ff. eo.sed & hi. §.prætereà.
6 Flo. non &.
d ¶ *Ad quid*.id est cur.
7 Flo. de re.
e ¶ *Bene putauit*. vt comprimeret eorum prauitatẽ,vt ff. e. quanta.& argu. ff.nau. cauſta.l.idẽ.§.j. & vt non videretur negligere. vt ff. de iniur. item apud. §. hoc edictum. & ad idem ff.de pac.iurifigen. §. dolo.
8 Fl. dueſt hoc.
f ¶ *In aliqua parte*. i. in aliquo. Accur.
g ¶ *Mitius*. ſ. quàm vi bo. ra. & furti manifeſti.vt subiicit.
9 Flo. quippe eam in dupl.
h ¶ *Id*. id est hoc edictum de publicanis.
i ¶ *In quadruplum*. id est non per omnia æquè , vt instit. vi bonorap.in prin.
10 Flo. hic §. facit, Et restituendi &c.
k ¶ *Vi abreptum*.vsque ad sententiam. vnde videtur arbitraria , secũdum quoſdam,vt dices.ff.e.hoc edicto. Idem in actione, Quod metus cau. vt ff. quod metus cau. ſi cũ exceptione.§.satis. quod nõ est in furti &vi bo.rap.vt ff. de fur.qui ea mente.& ff.vi bo.rap.l. penul.
l ¶ *Posse*. vt & C. de fur.l. etiã.sed op.quod extraordinariũ nõ deberet dari,vbi locũ habet ordinariũ,vt ff. de mino.l. in causſæ. sed illud quando extraordi.est cõtra ius cõmune.hoc,secundum ius cõmune. Sed si prius egit hoc iudicio,nũquid poterit agi,Vi bo.rap.vel. furti in id qđ excedit? Resp.sic c.vt instit.ſi qua.pau.fe.di.ſ. fi.& ff. de exercitol.ſi cũ.§.pe.& §.fi.& ff.de act.& obli.l. cùm ex vno delicto.& ff. vi bo.rap.l.j.ar.cõtrà ff.nau.cau.ſta.idẽ ait.§.fi.& ff.qđ me.cau.ſi cũ exceptione. §.ſeũ qui. ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd hic vtraque actio est de iure communi,ibi altera est contra ius commune.
m ¶ *Absurdum*. nam delinquendo nemo facit suam conditionẽ melioremꝛ& delictũ nemini immunitatẽ præstat,vt ff. de interdict.& relega.l. relegatorũ.in fi. & ff. ex qui.cau. ma. ſi cui.in prin.& ff. de neg. gest.ſiue hæreditaria.& C.de rebꝰ credi.l.fi. Arg.cõtrà ff. de ſuſpe. tu. l.decreto. Itẽ not. q specialis via generalẽ nõ excludit.& fic est ar. cõ trà. C. de procur.maritus.& C.de pactis conuen.l.ſi. ADDITIO. Dic secundum Bartol. quòd illud generale potest intelligi primò,

¶ Adde q sub nomine familiæ notatur aggnati, non autẽ cognati : & etiam veniunt naſcituri,nõ solum nati.Bol.Ad. de quid venit appell. fami. præter. meliorẽ de iur.l. ædiles. ff.de ædilit. edi.Adde tu in quantum hac Bolo.in hac spoſiti. vocabit dicere q appellatione familiæ naſciturꝰ cõtineatur, quòd hoc ellverũ ordine ſed ſucceſſiuo: vt not.in l.ſi. de fund. instru. & in l. gregẽ de legat. j. Cæpol. in tit.de lerui. vrba. caj. lo.de ana. c. quanto. de ceſſi. & Pau. de Caſtro conſil. 17. 11 Flo. verum & qui.
11 Flo. publicani.
12 Flo. rapit.
¶ Reprobatur ſecundũ Lud.Ro.

an ſpecialis prouiſio legis tollat generalem prouiſionem legis? & certè nõ.ſic loquitur hîc.ſecundò.an per ſpecialẽ prouiſionẽ hominis recedatur à generali prouiſione legis. & ſic loquuntur leges cõtrariæ.
n ¶ *Cæterorum*. id est furum vel raptorum.
o ¶ *Continebuntur*. vt & j.eo.l. quantæ.§.j. Et ar.ff.vi bo.ra.l.ij.§.familiæ.& facit j.de verbo.ſig.deteſtatio.§. familiæ. & l. pronuntiatio.§.j.& j. de vi & vi ar. l. j. §. meritò. & §. familiæ. Accur.
p ¶ *Cessabit*. hoc est, arg.contrà. j. qui & à qui.l.prosperit. Accu.
q ¶ *Quod nouiſſimè*. i. in vltima parte edicti.ſic ff.de inſt. nouiſſimè. Accur.
r ¶ *Si ij*. ſ. serui publicani, qui fecerunt rapinam.
s ¶ *Iudicium*. i. actionẽ in factũ ex hoc edicto. & dic proprium, id est ſpeciale. nam aliàs nõ tenetur defendere eum , quẽ nõ habet in poteſtate , vt ff. de noxa.l.quoties.j.respon.& §.j. Accur.
t ¶ *Habeant*. ſcilicet publicani.
v ¶ *Non possint*. per accidẽs: pura quia sint absentes. & est ratio, vt j.e.cùm ſi exhibuiſſent.ij.respõ.fecus ſi p naturam, vt quia mortui sunt d , vt & j. eo. sed & hi.§.pen. Accur.
x Nec licebit. *Absentem*. qui teneatur ſine noxæ deditione.& hoc est ſpeciale.aliàs licet,vt & ff. de noxa.l.quoties. §. eos quorum. Ac cũr.
y *Cùm ſi exhibuiſſent. Conueniuntur*.ſi fuiſſent ignorantes.
z ¶ *Eorum*.ſ.publicanorum.
a ¶ *Bonos seruos*.cõueniuntur igitur ex ſuo quaſi maleficio , vt instit.de ob. quæ ex qua ſi ma. §. item is ex cuius.& §.de eo.& §. itẽ exercitor. & est ſimile ff. nau. cau. ſta. l.ſin.§. hac autẽ actione. & j. furti aduer. nau. cau. ſta.l.j. nõ tamẽ diſtinguas hîc ſeruos publicani ab alienis , licet ibi inter eos faciat differentiam. Item facit j.eo.quantæ.§.j.& l.ſed & hi.§.ſiue. Accur.
1 *Flor.licetat.*
† Albe. allegatiſiũ te.ad hoc q qui habet ſociũ, habet dominum.
1 *Fl.vectigalis.*
2 *Fl. dicatur.*
3 *Fl.Exhibe.*
4 *aliàs, qui fit.*
d Ista opinio gloſſ. Placet Barto.
¶ Albe. allegatiſiũ te.ad hoc q qui habet ſocium, habet dominum.
† *Albe. absolutio.*
¶ Cõcor.tex. in c.j. & ibi Panor.extrà de restit. ſpo li.& in ca.in literis. verũ. ſicut. de teſta. li 6.& in cle.j. §. porrò. bi Card. deſta.mona.

Et ar.ff.vi bo.ra.l.ij.§.familiæ.& facit j.de verbo.ſig.deteſtatio.§. familiæ. & l. pronuntiatio.§.j.& j. de vi & vi ar. l. j. §. meritò. & §. familiæ. Accur.
p ¶ *Cessabit*. hoc est, arg.contrà. j. qui & à qui.l.prosperit. Accu.
q ¶ *Quod nouiſſimè*. i. in vltima parte edicti.ſic ff.de inſt. nouiſſimè. Accur.
r ¶ *Si ij*. ſ. serui publicani, qui fecerunt rapinam.
s ¶ *Iudicium*. i. actionẽ in factũ ex hoc edicto. & dic proprium, id est ſpeciale. nam aliàs nõ tenetur defendere eum , quẽ nõ habet in poteſtate , vt ff. de noxa.l.quoties.j.respon.& §.j. Accur.
t ¶ *Habeant*. ſcilicet publicani.
v ¶ *Non possint*. per accidẽs: pura quia sint absentes. & est ratio, vt j.e.cùm ſi exhibuiſſent.ij.respõ.fecus ſi p naturam, vt quia mortui sunt d , vt & j. eo. sed & hi.§.pen. Accur.
x Nec licebit. *Absentem*. qui teneatur ſine noxæ deditione.& hoc est ſpeciale.aliàs licet,vt & ff. de noxa.l.quoties. §. eos quorum. Ac cũr.
y *Cùm ſi exhibuiſſent. Conueniuntur*.ſi fuiſſent ignorantes.
z ¶ *Eorum*.ſ.publicanorum.
a ¶ *Bonos seruos*.cõueniuntur igitur ex ſuo quaſi maleficio , vt instit.de ob. quæ ex qua ſi ma. §. item is ex cuius.& §.de eo.& §. itẽ exercitor. & est ſimile ff. nau. cau. ſta. l.ſin.§. hac autẽ actione. & j. furti aduer. nau. cau. ſta.l.j. nõ tamẽ diſtinguas hîc ſeruos publicani ab alienis , licet ibi inter eos faciat differentiam. Item facit j.eo.quantæ.§.j.& l.ſed & hi.§.ſiue. Accur.

vectigali ministrat, hoc edictũ cessabit p.

Si famulus delinquens à publicano non exhibeatur,ſine noxæ deditione tenetur.Bart.

4 ¶ Quod nouiſſimè q prætor ait, *Si r non exhibebuntur , in dominos ſine noxæ deditione iudicium s dabo*; hoc propriũ est huius edicti, quòd ſi non exhibeantur serui, competit iudicium ſine noxæ deditione: ſiue eos habeant in t poteſtate,ſiue nõ: ſiue possint exhibere, ſiue non possint u :

1 ¶ Gaius lib.xxj. ad Edictum Prouin.

Nec licebit 1 domino absentem x defendere:

11 ¶ Vlpianus lib.lv.ad Edictum.

Cùm ſi exhibuiſſent noxali iudicio conuenirentur y, ¶ Idcirco autem tam dura conditio eorum z effecta est, quia debent bonos seruos a ad hoc ministerium eligere.

Ex facto familiæ datur actio contra omnes socios publicanos , licet illa familia ſt in dominio unius tantùm eorum.Paul.

1 Quod ait b , *In dominos*: sic accipiendum est,in socios † vectigales 1 c, licet domini non sint d.
¶ Antè autẽ actorem dicere oportet,quem vel quos desideret e exhiberi: vt ſi non exhibeantur, hinc agatur f. Sed & ſi dicat 2 g, *Exhibere 3 omnes,vt poſſim dignoscere quis 4 ſit* : puto audiendum.

Ex facto plurium agitur contra dominum, ac ſi unus feciſſet.Paul.

¶ Si plures serui id furtũ , vel damnum admiſerint , hoc debet seruari, vt ſi tantum præstetur , quantum ſi vnus liber feciſſet , abolitio 5 h ſia t†.

Hæc actio datur contra hæredem publicani eatenus quatenus ad eum peruenit.Bart.

SIIII. Paulus lib.lij. ad Edictum.
I publicanus,

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

mandat aliquem pro frumento emendo Ferrariæ, debet mittere litteras ad publicanũ, qui stat in portu Lusolini continentẽ quantitatẽ frumenti pro quo mittit, & quòd pro isto nõ accipiet pedagiũ publicanus, si autẽ plus frumenti ille duceret, quã contineatur in littera, pro illo præstabitur bene pedagium. ¶ *In omnibus.*] De quibus rebus debeat præstari pedagium inspicitur consuetudo. Franciscus.

a ¶ *Qui vi.* ablatiua vel compulsiua, vt dixi ff.e.in prin. & idẽ dicas si familia eius ademit, qũ tũc teneatur ex quasi maleficio: vt ff. nau. cau. fta. l. fi. & inst. de obli. quæ ex ma. vel quasi. §. fi. Accur.

b ¶ *Factus sit.* ſ. hæres, vel lis à defuncto contestata, vt ff. e. l. fin. §. pe. & C. ex deli. de. l. j. & ff. de cal. l. in hæredẽ. & quod me. cau. l. quod diximus. in fine. sic ff. de dolo, si plures. in fi. Azo. Accur.

c ¶ *De rebus.* hoc ad secundam partem rubri. pertinet. Accur.

d ¶ *Scripsit* hoc. qđ sequitur.

e ¶ *In usus.* suos.

f ¶ *Suorum.* repete in usus. Accur.

g ¶ *Sui.* id est procuratorũ prædictorum.

h ¶ *Empturum.* ſ. res aliquas, vt frumentũ. Accursius.

i ¶ *Significet.* ſ. quantitatem rerum pro quibus mittit.

k ¶ *Libello.* i. epistola. sic C. de man. prin. l. j.

l ¶ *Municipum.* aliàs municipium, scilicet si non præsteretur vectigal. aliàs munificium, id est ex eo fiet munetis siue vectigalis præstatio scilicet octaua portio, vt C. eod. ex præstatione. & duas partes habet fiscus, & tertiam ciuitas vel municipiũ, vt colligitur C. e. l. fi. Et no. regulariter esse præstandum vectigal pro qualibet re, quæ vehitur de vna ciuitate in aliam causſa commercij. nec per rescriptum nec per militiam quis excusatur. vt C. eod. l. omnium. & l. ex præstatione. excipiuntur tamen illæ, quæ ferũtur ad vsum præsidũ. ff. iure eorum, vel suorum procuratorũ, vt hic. Idem si ad vsum cuiusque priuati, vt C. eo. vniuersi. in prin. & ff. de verb. signi. l. in lege censoria. Idem si ad vsum suorum, vt argu. ff. de vſu & hab. l. ij. §. j. & l. plenum. §. præter. Idem de iis, quæ feruntur ad fiscum vel gratia exercendi iuris, vt C. eo. l. vniuersi. Idem in rebus fiscalibus. vt ff. eod. l. locatio. §. fiscus. Item nauicularij excusantur, vt C. eo. omnium. in fi. Item legati hostium, pro rebus quas de nobis ad suos licitè portant, vt C. eo. à legatis. Item excusatur qui præscripsit non soluere, vt ff. §. proxi. & l. locatio. §. earum. Item res paratę exercitui excusantur, vt ff. eod. l. locatio. §. res exercitui. Accur.

m ¶ *consuetudo.* No. de consuetudine, vt ff. eo. locatio. §. earum. & C. eo. l. fi. sed fallit quando princeps de nouo ex causſa permittit solui minus, quàm ex cõsuetudine fit. sic C. e. l. j. & l. iij. & est sic ff. de aqua plu. arcen. fi prius. §. placuit. Accursius.

Hoc edicto.] CASVS. Restituta re subrepta, actio ex hoc edicto cessat etiam si iam erat mota lis super hac actione. Secudò dicit, in duplo quod petitur per hanc actionem, continetur ipsa res. Franc. Accursius.

n ¶ *Hoc edicto.* quod habes ff. eod. l. j. in princ. in eo quod dicit, si id restitutum.

o ¶ *Duret.* de stricto iure.

p ¶ *Absoluendus est.* de æquitate. vnde nõ. quòd non committitur cũ effectu mora per li. conteſt. & est arg. contra ff. de verb. ob. si insulam. & ff. de noxa. si seruus communis. Item quòd dicit restituere paratus, scilicet non per sententiã iudicis. & sic non est arbitraria hæc actio. nã in arbitraria duæ feruntur sententiæ diffinitiuæ vt ff. qđ met. cau. si cum. §. satis. quidam tamen dicunt eam arbitrariam. Accur.

q ¶ *Præterea.* id est extra duplum.

r ¶ *In duplo.* vt ff. eo. l. locatio. §. quod illicitè. & C. de iure fisci. l. facultas. & in hoc est minus, quàm in actione furti. Accursius.

Si multi.] CASVS. Plures publicani acceperunt aliquid illicitè. nõ tenetur quilibet insolidum cum effectu, sed quilibet præstabit partem, & quod vnus non poterit, supplebitur per alios. Franciscus.

non est in totum pœna, nisi expressè hoc dicatur. Bartolus.

¶ Quærentibus autem nobis vtrũ duplum totum pœna sit, & præterea rei sit persecutio, an in duplo sit & rei persecutio, vt pœna simpli sit, magis placuit, vt res in duplo sit.

Plures officiales ex eodem edicto tenentur insolidum, sed exactio fit pro parte: nisi aliter essent non soluendo. Bart.

VI. Mo destinus lib. ij. de Pœnis.

Si multi† publicani sint qui illicite quid exegerint, nõ multiplicatur dupli actio, sed omnes partes præstabunt, & quod ab alio præstari non potest, ab altero exigetur. sicut diui Verus & Antoninus rescripserunt. Nam inter criminis reos, & fraudis participes, multùm interesse constituerunt.

Onus dandi uectigal, incumbit possessori. Bartolus.

VII. Papyrius Iustus lib. ij. de constitut.

Imperatores Antoninus & Verus rescripserunt, in vectigalibus ipsa prædia, non personas conueniri: & ideo possessores etiam præteriti temporis vectigal soluere debere: eóque exemplo actionem si ignorauerint, habituros.

Pupillus euadit pœnam commissi ipso iure si intra xxx dies soluat. Pau.

I ¶ Itẽ rescripserunt, pupillo remittere se pœnã cõmissi, si intra diẽ tur ablator, vt C. de iure fisc. l. facultas. & C. de acqui. poſſ. l. fi. vel in l. aufertur. priuatus fecit fisco fraudem, hìc publicanus. Accur.

x ¶ *Constituerunt.* quantum ex parte delinquentium, quia solus insolidum. si cum alio, quilibet pro parte sed ex parte damnum pasi sem per solidum consequitur. Accursius.

Imperatores.] CASVS. Quando debetur tributũ ratione prædiorũ, ipsa prædia sunt obligata, nó personę. hinc est, quòd si prędium tributariũ emisti, pro quo multi anni erant elapſi, quod nõ erat solutum tributũ à vẽdente, dicitur quòd tu emptor debebis soluere tributa etiam præteriti tẽporis. habebis tamen tuã actionem cõtra vendidorẽ tuum, si tu ignorans hoc emisti. Secundò dicit, quod si pupillus habet prædium ex quo tributum debet fisco, licet non soluerit tempore quo debet tribu tum, & sic debet puniri, tamen remittitur sibi uore minoris ætatis si intra diem xxx. post soluat. Franc.

y ¶ *In vectigalibus.* id est pro vectigalibus, & impropriè ponit. i. pro tributis. vt. no. ff. eo. l. j. §. j. Accur.

z ¶ *Non personas.* ſ. tantùm. aut dicas quòd persona non obligetur. & erit speciale, quòd suppetit hypotheca sine personali obligatione. Oc. & est sic ff. de iure fisc. l. denique. Accur.

a ¶ *Debere.* vt C. sine cen. vel reli. l. fi. & ff. de pactis. l. inter debitorem. & ff. de cẽsib. cùm possessor. in prin. & §. fi. & l. forma. & C. de præscr. xxx. an. competit. & ff. de vſufr. hactenus. Sed contra ff. de le. j. apud Iulianum. §. hæres. Sol. ibi cogitur hæres soluere prætẽrita tributa à legatario, & non à fisco. & eodem modo respondeo ad aliam. ff. de pac. l. epistola. §. pactum. quæ est similiter contraria. Item sunt hæc vera, nisi fortè publica authoritate vendantur prædia, propter tributa non soluta, vt C. de fun. reipu. l. secunda. in fi.

b ¶ *Habituros.* scilicet possessores contra authores eorum secundum qualitates contractus & fidei. vt C. communia vtriusque in. l. fi fratres. & C. de euict. fi. fundum. & ff. de actio. empti. l. Iulianus. in principio. Accursius.

c ¶ *Cõmissi.* i. delicti. ex eo quod nõ soluit vectigal. vel dic cõmissi, ſ. in fiscũ. nã nõ soluto vectigali vel tributo, cõmittitur res in fiscum: vt hic Item si omisit professionem: nisi sit miles, vt C. de vect. & commiſ. l. omnibus. vel. quia illicita transuehebat: vt ff. eo. l. cotẽ. §. dominus. Itẽ quod dicit remittere: dic ipso iure. sed videtur quòd p restitutionem. vt ff. de mino. si ex causſa. §. penul. quæ est contra. sed ibi in adul. o, hìc in pupillo. vel dic vt ibi.

a ¶ *Intulisset.* aliàs intulisset. ſ. pupill'. aliàs intulissent. ſ. tutores. & facit d. l. omnibus. & ff. l. proxi. Acc.

Raudati.]

CASVS. Duobus pone casum vt in gl. Primò sic. Publicanus fraudauit censum exigẽdo pl', quã debebat. si antè, quàm conueniatur decebat, transmittitur ī hæredes eius hæc actio inquantum ex hoc sunt locupletati. potes & alio modo ponere vt in gl. ¶ *Sed si vnus.*] Dic casum vt in glos. quæ incipit, i. rẽ subripuit. Franc.

b ¶ *Fraudauit.* à publicano. vel fcdo ab eo qui soluere debet c ¶ *Transmittitur.* cũ non: & aliàs transmittitur sine non. & secũdum primam dic, non transmittitur nisi inquantũ ad eũ pruenit vt ff. e. si publican'. in prin. secundum aliam trãsmittitur ſ. in quã tum peruenit, vt ibi dicit: & sic in publica no decedẽte. sed & potest intelligi sine nó, & cũ nõ, de eo qui debet soluere vectigal nomine alicuius rei, & eã ſuppimit, vt nõ exigatur vectigal, & secũdũ hoc semp dic ratione cõmissi. i. delicti. vel defert illicitas merces: & sic fit cõmissio in fiscum ipso iure. & tenetur hæres si rem illam possideat: vt ff. eo. cotem. §. illicitarum. & l. commissa. & C. eo. l. ij. & secundũ hoc ratione commissi expone, id est rei, quæ commissa est in fiscum. Acc.

d ¶ *Hæredibus.* ipsius publicani qui fraudem fecit superiori casu. sed hoc casu non fecit: vt supra dixi. vel ipsius priuati qui debuit præstare vectigal: vt dixi.

e ¶ *Causſa vectigalis.* i. rem ſurripuit hæres, quæ erat cõmunis causſa vectigalis. i. quia ex ea debebat præstari vectigal. ſurripuit dico, vt sibi soli haberet, & in hoc differt à sequenti vbi ſurripuit solum vectigal non soluendum, & non soluit. vel dic ſurripuit rem cõmunem cum hæredibus causſa vectigalis subuertendi, & non præstãdi, & hoc expressim apparet. aliàs prælumeretur causſa suæ partis fecisse: vt ff. pro socio. l. rei communis. & l. merito. Accur.

f ¶ *Portiones.* quas habent in re, sed socium etiam furti possunt conuenire: vt supra pro soc. l. rei cõmunis. & facit C. de pœ. l. sancimus. & ff. de reg. iur. l. non debet alteri. Accur.

Locatio.] CASVS. Cùm potestas vult locare. Transam Lusolini, vel aliquod aliud pedagium, debet dare plus offerenti, & recipiat bonam ſecuritatem: aliàs non det ei. ¶ *Ad conducendum.*] Nemo cõpellitur cõducere vectigal, & si qui sponte cõduxerint: finito tẽpore conductionis si volunt iterũ conducere, audiuntur, dum tamen soluerint mercedem primi temporis. Itẽ debitores fisci ex alia quali bet causſa non cõducunt vectigalia, nisi velint dare fideiussores idoneos pro primis debitis. ¶ *Quod illicite.*] Quod si publicanus exigit per vim cõpulsiuã, tenetur in duplũ: cõputata re quã abstulit. si autem per vim ablatiuã tũc potest conueniri act. vi bo. rap. in triplũ: præter rem quam abstulit: punietur etiam extra ordinem. ¶ *Earum.*] De rebus, de quibus non est cõsuetum præstari vectigal: non præstabitur. si autẽ est cõsuetũ & vna vice publicanus remisit: nõ præiudicat quin alia vice possit, & debeat præstari. ¶ *Res.*] De rebus quæ mittũtur ad exercitum, non soluitur pedagium, nec tributa pro his fundis. ¶ *Fiscus.*] Fiscus non præstat vectigal. ¶ *Mercatores.*] Mercatores qui emunt de fundis fiscalibus, fouerunt. Fran.

g ¶ *Locatio.* aliàs locatio. & aliàs licitatio.

h ¶ *Modum.* cùm modus esset quadraginta: hic quinquaginta instituit. Accursius.

i ¶ *paratus sit.* sic enim videtur perseuerare: vt ff. de regu. iur. quicquid. Accursius.

k ¶ *Compellitur.* ab initio. ex postfacto sic quandoque: vt ff. eo. l. cotem. §. fi. sed & illud videtur corrigi, vt ibi dices. Accur.

l ¶ *Impleto tempore.* quod est triẽnium ad minus: vt C. de vecti. & comm. l. iiij. Acc.

m ¶ *Reliquatores.* aliàs litigatores, & aliàs licitatores, & aliàs locatores. & expone, id est conducto res. vt & ff. de. act. empt. l. veteres. & l. idẽ est. & sic omnes literæ ad idem tendunt. Accursius.

n ¶ *Superiori.* id est superioris temporis. & est ratio, quia semel malus & c. a vt ff. de accusi. cui. §. fi tamen. & facit C. de suscep. & arca. l. neminem. & ff. l. proxi. in fin. Accursius.

o ¶ *Onerentur.* facit ff. proxi. §. & ff. de Pal. l. j. §. tutores. & de mune. & hono. rescripto. §. debitores. & C. ne tut. vel cura. vectigal conducãt. l. j. Accur.

p ¶ *Debitis.* primis.

q ¶ *Separatim.* duo contraria videtur ponere. si enim socij erant, nõ erat inter eos ſeparatio administra tionis: vel si erat, nihilominus quilibet alteri tenetur communicare: & ita portiones transferuntur: vt ff. pro so. actione. §. nõnunquam. Respon. socij quidem erãt: quia ob cõmune lucrũ vno cõsilio vectigalia cõduxerũt. postea tamen eis placuit, vt diuiderent inter se vectigalia, & sibi quisque lucraretur, & ſeparatim administrarent, ideoq; quasi finita ſocietate neuter portionem eius quod quærit, dare tenetur. & facit C. de di. tut. l. ij. §. j. & secundum hoc fi habes minus idoneè, non habeas ff. non iure. fi autẽ habeas idoneo: tunc habeas ff. non iure &c. Alii autem habent idoneo. & ff. sine non, & tunc dices diuiſiſſe administrationem, nõ vt societas esset finita. & tunc est sic C. de diui. iu. l. ij. in prin. Accur.

r ¶ *Portionem.* lucri.

s ¶ *Publicè.* id est, à publicano, qui publica authoritate vtitur. & hoc dico publicè vel priuatim. Vel dic publicè, pu ta rapiendo.

t ¶ *Priuatim.* ſurripiendo.

A ¶ *Exactum est.* per vim compulsiuam. Azo. vt differat à lege sequenti. Accursius.

x ¶ *Tanto.* & sic in duplum, computata re: vt ff. eo. l. j. in prin. & l. hoc edicto. §. fi. & ff. l. proxi. Accursius.

y ¶ *Per vim.* scilicet ablatiuam. nihilominus ex hoc edicto agi potest: vt ff. eo. l. j. §. vnde quæritur. Accursius.

z ¶ *Restituitur.* per actionem vi bo. rap. Vel dic restituitur, scilicet in primo casu. l. quando publicanus, vel qui debet soluere tributa. hic quando vnus ex hæredibus.

a ¶ *Plectuntur.* ſ. in fiscũ. vel corporaliter. ſ. p actionẽ vi bo. rap. Ac.

b ¶ *Priuatorum.* quibus est ablatũ. Vel dic priuatorũ. ſ. pœna tripli.

c ¶ *Alterum.* scilicet extraordinaria pœna. Et no. publicè dicit, ne maleficia sint impunita: vt & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. Accur.

d ¶ *Præstitum est.* vel quia non debuit præstari: vel quia præscripta est non præstatio: vt dixi ff. eo. fi publicanus. §. de rebus. est tamen arg. contrà. C. de præscrip. xxx. an. comperit. Accur.

ADDITIO. Dic secũdũ Bar. quòd ibi loquitur de præscriptione priuata: hìc de publica. Vel dic, quòd ibi loquitur de tributo, quod soluitur ī recognitione vniuersalis dominij: ideo nõ potest ſscribi.

e ¶ *Consuetum.* aliàs consuetum, & aliàs constitutum.

f ¶ *Indulgentia.* id est, gratia.

g ¶ *Alius.* scilicet publicanus, scilicet successor primi conducentis: vel etiam ipse si non sit tempus suæ conductionis finitum. Argumen. C. de agric. & censi. quèadmodũ. Sed arg. contra. C. de vſu. adff. nouum.

1 Flo. contrasit.

2 Flo. rẽ immunem.

3 Flo. subripuit.

1 Manuſcr. licitatio.

† V. dã in hãc l. Petrũ Crinit. li. de. honesta disciplin. c. xx. ca. iij. & Alc. li. disputa. c. xxj.

2 Flo. calore.

3 Flo. cautionem.

4 Flo. conductionis elocanda sunt.

1 Fl. emptor.

2 Flo. Diui Seuerus.

3 Fl. ſo.

1 Manuſcript Seuerus.

5 Flo. idoneo.

6 Flo. publicè priuatimque.

7 Fl. consuetum in diligẽtia.

uersus, pœna tamen cessat propter indulgentiam: vt j.eo.l.fi.§.si quis professus. Accursius. ADDITIO. Dic secūdum Bar.quòd prodest eius remissio quo ad hoc, vt non incidat in pœnam.

a ¶ *Exercere.* pro tempore futuro. Accursius.

b ¶ *Res exercitui.* plenè dixi j.eo.fi.publicanus.§.j.

c *Fiscus.* facit quod dixi j. eod. si publicanus.§.j.

d *Consueuerunt.* puta fructus prædiorū fisci, quos emunt.

e ¶ *Immunitatem.* nam bene soluunt vectigal. Accur.

VECTIGALIA. SI aliquis pons, vel portus principis erat, pro quo nō soluebatur pedagium, siue vectigal, & potestas ciuitatis alicuius vel curator reipublicæ vel fisci, vel aliqua curia decurionum velit de nouo constituere: dicitur quòd non potest. Vel si consuetum erat de ipsis mercibus solui vectigal, & vult reformare, vt soluatur in pecunia, vel vult augere pedagium. nam vbi consuetum erat pstari pro equo transeunte sex denarios, nunc vult quòd præstetur solidus, & sic addere: vel quòd præstetur quatuor denarij, & sic diminuere: non potest sine licentia, & consensu principis. ¶ *Non solutis.*] Publicanus, qui conduxerat à fisco portū Lusioni, locauit eum alij pro certo reditu, siue pensione soluenda pro certo tempore. ille conductor non soluit publicano pensionem tempore statuto. Dicitur quòd publicanus potest eum expellere de conductis: vel si hoc non vult facere, potest exigere vsuras temporis præteriti. Franc.

8 *Flo. consuetum.*

1 *Flo. deminuere.*

2 *Flo. pellere*

f ¶ *Curatori.* reipublicæ vel fisci, vel Cæsaris. Accur.

g ¶ *Curiæ.* decurionum vel curialium. & facit C. noua vectigalia. per totum. Accur.

h ¶ *Constituere.* scilicet de nouo: vt cùm esset aliquis pons vel portus principis, pro quo non soluebatur vectigal: si nunc aliquis de supradictis velit constituere certum vectigal, non poterit sine voluntate principis. Accur.

i ¶ *Præcedentia.* scilicet vectigalia. Accur.

k ¶ *Reformare.* vt cùm prius accipiebat octauam de ipsis mercibus, nunc vult in pecunia: vel econtra. & sic reformare, id est in aliam formam ponere. Accur.

l ¶ *Addere.* vt cùm soluebantur de equo sex denarij: nūc vult quòd solidus. & quod subiicit, vel diminuere, dic econtrà.

m ¶ *Non solutis.* scilicet publicano secundùm primum casum, vel secundùm secundum, dic scilicet fisco. Accur.

n ¶ *Pensionibus.* ab illis quibus locauit publicanus, vel ab illis, qui conduxerunt à fisco.

o ¶ *Repellere.* statim ex quo cessatum est in solutione. at in ecclesia expectatur biennium: vt in authentic. de alie. & emphiteu.§. si verò quis, vel forte hic idem quod in ecclesia: vt argumen. C. de sacrosan. eccle. l. fina. & hoc siue sit conductor simplex, siue ius habeat in re, puta emphiteuta. secus autem in eo, qui à priuato habet: quia tunc per triennium si habet ius in re: puta quia sit emphiteuta. aliàs biennium expectatur: vt C. de iure emphyteuti. l. ij. in fine. & suprà, locati. quæro. ADDITIO. Dic clarius secundùm Bartolum hīc quòd aut loquimur in simplici conductore: aut in eo qui habet ius in re. Primo casu simplex conductor, qui non habet ius in re, potest statim expelli. argument. l. idem. C. locati. Fallit si est conuentum, vt non expellatur: quia tunc expectatur biennium: vt dicto §. inter. Secundo casu quando loqueris de eo, qui habet ius in re: tunc in emphyteuta priuati trienniū: in emphiteuta ecclesiæ biennij expectatur.

1 ¶ Non solutis m vectigalium pensionibus n repellere 2 o cōductores, necdum etiam tempore conductionis completo, vel ab his vsuras ex mora exigere permittitur p.

XI. Paulus lib.v. Sententiarum.

RE a non prohibebitur.

7 ¶ Res exercitui b paratas præstationi vectigalium subiici non placuit.

Dy. notat, quòd si communitas uel aliquis dominus uendit gabellam salis uel uini, postea emit sal uel uinum, de qua emptione deberet solui gabella, si fieret per priuatum, quòd ipsa communitas uel dominus nō teneatur sol uere illis gabellarijs. Pau.

8 Fiscus c ab omnium vectigalium præstationibus immunis est.

¶ Mercatores autem qui de fundis fiscalibus mercari cōsueuerunt 8, nullam immunitatem e soluendi publici vectigalis vsurpare possunt.

Dicit Bar. quòd qui fraudat gabellam, non tenetur Deo nec mundo: quia exactio gabellarum quæ fit ab istis communitatibus, est à iure reprobata, si nō interuenit consensus principis. Paulus.

X. Hermogen. lib.v. Epitomarum.

VEctigalia sine Imperatorum præcepto, neque præsidi, neque curatori f, neque curiæ g, neque constituere h, neque præcedentia i reformare k, & his vel addere vel diminuere l licet.

Si emptores gabellarum deficiunt soluere in aliquo termino, statim potest sibi auferri gabella, si ita placet communitati. Paulus de Castro.

I ¶ Non solutis m vectigalium pensionibus n repellere 2 o cōductores, necdum etiam tempore conductionis completo, vel ab his vsuras ex mora exigere permittitur p.

XI. Paulus lib.v. Sententiarum.

CEtera ferro subigēdo q necessariā hostibus 1 vænundari, vt ferrum 2 quoq; & frumentum, & sale 3, nō sine periculo capitis licet.

Contractus facti per officiales publicos, sunt seruādi per sequētes officiales: nec possūt per eos retractari sine authoritate superioris. Pau.

1 ¶ *Agri publici, qui in ppetuum locantur, à curatore reipublicæ* 4 *sine auctoritate principali reuocari non possunt* r.

Pro illicitis mercibus bona transferentis, non alterius publicantur. Bar.

2 ¶ Domin9 nauis si illicitè aliquid in nauem 5 vel ipse, vel vectores s, vel conductores 6 imposuerint, nauis quoq; fisco vindicatur. 7 quòd si absēte domino id à magistro t, vel gubernatore u, vel conductore 8, aut proreta † nautáve aliquo 9 factum sit, ipsi quidem capite puniuntur, comissis x mercibus: nauis autem domino restituitur y.

3 ¶ Illicitarum mercium persecutio hæredem b quoque afficit 10.

Quando uenditur res mea, quæ fuit uel etiam durat mea, & uenditur me inuito, admittor ad emendum. Bartol.

4 ¶ Eam rem, quæ cōmisso c vindicanda 11 est, dominus d emere non prohibetur, vel per se, vel per alios quibus hoc mandauerit.

Tribus concurrentibus compellitur quis emere reditus fiscales, si per tempus præteritū emerat, & maximos fructus receperit, & pro futuro non reperitur emptor. Bar.

5 ¶ Qui maximos fructus 1 ex redēptione vectigalium consequuntur, tenentur iterum conducere, si non inueniantur alii, qui velint tantum dare, quantum est prius datum. Fran. Accur.

COTEM 1 ferro subigēdo 2 necessariā hostibus 3 vænundari, vt ferrum 4 quoq; & frumentum, & salē 5, nō sine periculo capitis licet.

Contractus facti per officiales publicos, sunt seruādi per sequētes officiales: nec possūt per eos retractari sine authoritate superioris. Pau.

1 ¶ *Agri publici, qui in ppetuum locantur, à curatore reipublicæ* 6 *sine auctoritate principali reuocari non possunt* r.

Pro illicitis mercibus bona transferentis, non alterius publicantur. Bar.

2 ¶ Domin9 nauis si illicitè aliquid in nauem 7 vel ipse, vel vectores s, vel conductores 8 imposuerint, nauis quoq; fisco vindicatur. 9 quòd si absēte domino id à magistro t, vel gubernatore u, vel conductore 10, aut proreta † nautáve aliquo 11 factum sit, ipsi quidem capite puniuntur, comissis x mercibus: nauis autem domino restituitur y.

3 ¶ Illicitarum mercium persecutio hæredem b quoque afficit 12.

Quando uenditur res mea, quæ fuit uel etiam durat mea, & uenditur me inuito, admittor ad emendum. Bartol.

4 ¶ Eam rem, quæ cōmisso c vindicanda 13 est, dominus d emere non prohibetur, vel per se, vel per alios quibus hoc mandauerit.

Tribus concurrentibus compellitur quis emere reditus fiscales, si per tempus præteritū emerat, & maximos fructus receperit, & pro futuro non reperitur emptor. Bar.

5 ¶ Qui maximos fructus 1 ex redēptione vectigalium consequuntur, tenentur iterum conducere, si non inueniantur alii, qui velint tantum dare, quantum est prius datum. Fran. Accur.

1 *Flo. hostibus quoque.*
2 *Flor vt ferrum & frumentum.*
3 *Flo solis.*

4 *Flo. desp. reipu.*
5 *Fl nauc.*
6 *Flo. desp. vel conductores.*
7 *Flo. vindicatur.*
8 *Flo. desp. vel conductor res.*

† Proreta quidam dicunt. Bud. super nauc. cauponas & c. l. j.
9 *Flo. aliquo id.*
10 *Flo. aliquo git.*
11 *Fl. vendita est.*
† Doc. hic commenter. & Alcia. l. si mercem. §. vis magis. supra hoc titulo. reputāt res ipsum fundum hoc quidem non ita. l. non inficior. Accur.

CAESVS. Dicitur quòd nullus debet ausus esse vendere cotē, cū qua acuūtur cultelli: nec ferrū: nec frumētū: nec salem hostibus. qui vēdit, capite punitur. ¶ *Agri.*] Agri publici in perpetuum locati nō reuocātur per procuratorē Cæsaris, nisi authoritate prīcipis: & intellige sine iusta caussa.

¶ *Dominus nauis.*] Si dominus nauis aliquam rem illicitā imposuit in nauī vt portetur: vel cōsensit cōductori nauis q̄ ipse nat, amittit nauem. si autem eo ignorante magister nauis imposuit vel cōductor: tūc ipse magister vel conductor capite puniūtur: nauis autem domino restituitur.

¶ *Illicitarum.*] Si antē aliquis portat illicitas merces, merces confiscātur: & fiscus petet eas ab ipso portāte, vel eius hæredē. portās autem eas res emere poterit per se, vel per alium à fisco cui sic affectæ fuerint. & hoc dicit §. ista cū sequen. ¶ *Qui maximos.*] Si conductores vectigalium fuerunt multum lucrati ex illa conductione, finito tempore conductores

1 *Flo. arenæ, deest.*
2 *Flo. cretifodinas.*
3 *Fl. deest, conductia.*

tenentur iterum conducere, si non inueniantur alii, qui velint tantum dare, quantum est prius datum. Fran. Accur.

q *Subigendo.* aliàs fubigendam, & aliàs fubiiciendā. & funt cotes, lapides ad acuendū ferrum neceſſarii: & quandoque fubiiciuntur ferro: quandoque ferrum coti fubiicitur. has non debet quis vēdere hostibus ſicut nec frumentū, vel ſimilia: vt C. quæ res expor. l. j. &ij. & C. quæ res ven. non poſſunt. l. pen. & l. ſi. Accur.

r *In perpetuum.* i. quandiu ſoluatur vectigal, &c. & hi dicūtur vectigales: vt j. ſi ager vectiga. l. j. Accur.

s *A curatore.* aliàs, ab authore. aliàs ab actore. aliàs à curatore. & ſemper ponitur pro procuratore Cæſaris. Accur.

t *Non poſſunt.* ſine cauſſa, ſed cum cauſſa: vt propter aliquod tumultuoſum poſſunt: vt ſuprà, de officio procur. Cæſa. l. final. & facit l. j. §. j. Azo. Accur.

v *Vel vectores.* id eſt qui vehuntur. & dic domino ſciente. Accur.

x *A magiſtro.* id eſt, ab eo, cui totius nauis anchora eſt mandata. vt j. de exerci. l. j. §. j. Accur.

y *Gubernatore.* qui partem nauis gubernat: prorets, qui ſedet in prora, id eſt in prima parte nauis. nauta qui nauē gubernat: vt j. naut. caupo. l. j. §. nauta.

z *Commiſſis.* in fiſcum, quæ ad eum pertinebant: vt C. de nauticō. l. iij. & j. loca. ex conducto. §. pe. Accur.

a *Reſtituitur.* quia non poteſt dici ignorans deliquiſſe: vt infrà, de act. & obli. l. ex maleficiis. §. ſi quis. & eſt ſimile huic §. in authē. de ec cleſia. titu. §. ſi quis in ſua. Sed argu. contrà C. de fal. mo. l. j. §. domus. Sed ibi ſpeciale, vt ſola negligentia puniatur.

b *Hæredem.* ſic j. eo. commiſſa. & pone hic caſum, vt ibi not. Sed contrà j. eo. l. ſi. §. pe. Sol. vt ibi. Accur.

c *Commiſſo.* id eſt, propter commiſſum.

d *Dominus.* quondam. nam quod cōmiſſum eſt, ſtatim definit eſſe eius qui crimen contraxit: vt infrà eod. l. commiſſa. & ſic bene poteſt poſtea emere per ſe, vel per alium: vt & j. manda. l. ſi tibi mandauero. §. is cuius. & ſic non obſt. j. de contrah. emptio. ſuæ rei. & j. manda. l. ſi

manda

cip. non. q. vbi lex. Lu. Ro. ſingu. j. & ij. & Fran de Cre. ſing. vij. Iacio. no quòd verbū. de quo per Feli in c. Rodulphus. col. xvj. & ſeq. de ſelectis. de quo per Panorm c. in q buſtam. nu. vij. & ibi notanti in apoſtil. in verſi. verbum fu turi temporis, extra de pœ. Phi. Fra. in c. j nu. 5 vbi etiam addidi ad eum in verſ. verbum ipſo iure. de vit & ho. cler. lib. vj. prope prīci.

12 *Florē. tando.*

1 *Floren. quæ te tener.*
3 *Flor. deeſt, ſi.*
3 *Flo. damnū uiuriam.*
4 *Flo. & id ad.*
5 *Flo. pertinet*
6 *Flo. exhibetur.*
7 *Flo. ſortaſſis & mala.*

mandauero. §. ſi hi quorum. argu. contrà. C. de ſer. fugit. l. mancipia. in fine.

a ¶ *Tanti.* ſicuti prius.

b ¶ *Non poſſunt.* ſcilicet vectigalia. Accur.

c ¶ *Ipſi.* ſcilicet vt emant rem commiſſam in fiſcum.

d ¶ *Compelluntur.* cōtra j. de iur. fiſ. l. iij. §. cūm quinquennio. So. illa hanc corrigit. vel hic de rigore: illa de æquitate: quod in idem recidit. vel licet ſit inhumanū, vt ibi, ſuſtinetur tamē, vt hic vel hoc ſpāle propter fructū maximos, quos perceperat: aliàs ſecus: vt in cōtra. j. eo. locatio. §. j. & C. loca. in vitos. & facit pro hoc j. loca. ſi vno. in prin. Item videtur ſemper inuitus detineri: vt C. loca. ſi cùm Hermes. ſed ibi ſpōte remāſit in conductione.

QVantæ.] CASVS. Propter malitias, & fraudes publicanorum eſt indultū hoc edictū, in quo eſt edictū, q̄ tenetur publicanus in duplū pro dāno dato à familia, ſi nō exhibeantur. & cōtinen tur appellatiōe familiæ ſeruii: & liberi, qui ſtant cum publicano. tādē exponit qui ſint publicani. & certè ſi ue cōducāt aliqui publica vectigalia, ſiue ſalinas, vel metalla à fiſco vel à ciuitate, pu blicani appellātur, & habet locum hoc edictum. poſteà dicit benè dixi publicanū teneri nomine ſeruorū. hoc eſt verum, etiā ſi eos vēdiderit, vel manumiſerit. ſecus ſi deceſſerint ſerui. Vltimò dicit, quòd hæc actio eſt perpetua, & hæredi datur. hoc dicit hæc lex cū ſequēti. Fran.

e ¶ *Factiones.* id eſt, conſpirationes in manum. Accur.

f ¶ *Propoſuit.* ſic ſuprà eodem. l. j. §. dixerit. & ſequentia verba ponuntur materialiter: cum quibus facit ſuprà eodem. l. j. §. penul. & ſi. Accurſius.

g ¶ *Non exhibebuntur.* f. ſerui, qui fecerunt damnum. Acc.

h ¶ *Deditione.* ſpeciale: vt j. eo. nec licebit. Acc.

i ¶ *Fortaſſis.* temperamentum philoſophicum eſt. ſic j. de arbitr. ſi duo. nam idem in vtroque eſt: vt arg. j. de noxa. non ſolùm. Acc.

k ¶ *Operis.* ſcilicet miniſterio.

l ¶ *Publicani.* facit j. eo. ti. l. j. §. hic titulus.

m ¶ *Sed & ij. Arenas.* loca in quibus foditur arena. & ſic expone ſequentia. Accurſ.

n ¶ *Locum habet.* vtile non directum: vt j. de ver. ſig. l. eum qui vectigal. & dixi j. eo. l. j. §. & eſt ſic j. ex qui. cau. ma. l. legatis. & l. ſed & ſi per prætorem. §. fi. & C. de ſacroſan. eccle. l. ſi.

o ¶ *Vendidit.* publicanus.

p ¶ *Factioſam.* id eſt malam. Accur.

q ¶ *Liberari.* j. de noxa. electio. §. ſi is. Sed contra. j. eo. l. j. §. fi. Sol. vt ibi. Accur.

r ¶ *Hanc actionem.* in factum ex hoc edicto, quæ datur contra publicanum.

s ¶ *Perpetuam.* ratione ſimpli: ſed pro pœna eſt annalis: vt j. eo. l. j. in princip.

t ¶ *Succeſſoribus.* vniuerſalibus, ſed in hæredem in quantū locupletior eſt: vt j. eo. ſi publicanus. in prin.

v *Commiſſa.*] Pone caſum per l. j. eo. cotem. in princ. & §. domi-

ſi poſteà tāti 12 a locari nō poſſunt b, ipſi c ea prioribus penſionibus ſuſcipere compelluntur d.

Mali officiarij & praui homines ſunt edicis principum uel magiſtratuum coercēdi. Et contra non exhibentem familiam quæ in hoc edictum cōmiſit, datur iudicium ſine noxæ de ditione. deinde ponit qui ſūt familiares, & quò publicani. Pau.

XII. VIpianus li. xxxviii. ad Edict.

QVantæ audaciæ, quantæque temeritatis 1 ſint publicanorum factiones c, nemo eſt qui neſciat. idcirco Prætor ad compeſcendam eorum audaciam hoc edictum propoſuit f. Quòd ſi 2 familia publicanorum furtum feciſſe dicetur, item ſi damnum per iniuriam 3 fecerit, ij & 4 ad quos ea res perineat 5, non exhibebuntur 6 g, in dominum ſine noxæ deditione h iudicium dabo. ¶ Familiæ autem appellatione, hic ſeruilem familiam contineri ſciendum eſt. Sed & ſi bona fide publicano alienus ſeruus ſeruit, æquè cōtinebitur. fortaſsis i ſi 7 mala fide. plerunque enim vagi ſerui, & fugitiui in huiuſmodi operis k etiā à ſcientibus habētur. Ergo & ſi homo liber ſeruiat, hoc edictum locum habet. ¶ Publicani l autem dicuntur, qui publica vectigalia habent conducta.

1 *Flo. hostibus quoque.*
2 *Flor vt ferrum & frumentum.*
3 *Flo ſolis.*

4 *Flo. desp. reipu.*
5 *Fl nauc.*
6 *Flo. desp. vel conductores.*
7 *Flo. vindicatur.*
8 *Flo. desp. vel conductor res.*

† Proreta quidam dicunt. Bud. ſuper nauc. cauponas & c. l. j.
9 *Flo. aliquo id.*
10 *Flo. aliquo git.*
11 *Fl. vendita eſt.*
† Doc. hic commenter. & Alcia. l. ſi mercem. §. vis magis. ſupra hoc titulo. reputāt res ipſum fundum hoc quidem non ita. l. non inficior. Accur.

XIII. Gaius. lib. xiii ad Edict. prouin.

SEd & ij, qui ſalinas, & arenas 1 m, & cretę ſodinas 2, & metalla conducta 3 habent, publicanorum loco ſunt. ¶ Prętereà & ſi quis vectigal conductum à repu. cuiuſdam municipii habet, hoc edictum locum habet n.

1 *Flo arenæ, deeſt.*
2 *Flo. cretifodinas.*
3 *Fl. deeſt, conductia.*

Dominus ſerui delinquentis nō liberatur ab hoc edicto: licet ſeruū alienauerit: ſecus ſi

mortuus ſit, ſi appareat dominum non fuiſſe in dolo. hoc dicit.

1 ¶ Siue autem vendidit o ſeruum proprium, vel manumiſit, vel etiā fugit ſeruus, tenebitur ſerui nomine, qui tam factioſam p familiā habuit. Quid tamen, ſi ſeruus deceſſerit? videndum eſt, 4 an publicanus teneatur, quaſi facti ſui nomine. Sed puto, quia facultatem non habet exhibendi, nec dolus eius interceſſit, debere eum liberari q.

2 ¶ Hanc actionem r perpetuam dabimus & hęredi, cęteriſque ſucceſſoribus t.

4 *Flo. eſt, ſi. eſt.*

Res quæ incidit in cōmiſſum, uendicatur ab hærede, prout à quolibet poſſeſſore. Bar.

XIIII. VIpianus li. 8. Diſputa.

COmmiſſa u vectigaliū nomine etiam ad hęredē x trāſmittuntur y. Nam quod cōmiſſum eſt, ſtatim z deſinit eius eſſe, qui crimen commiſit: 1 dominiúmque rei vectigali a acquritur b, ea propter commiſſi perſecutio c, ſicut aduerſus quemlibet poſſeſſorē, ſic & aduerſus hæredem competit d.

Inſpicitur tempus, quo quis poſſederit, nō tempus quo quis repulſus per uim receſſit. Bartol.

XV. Alphenus Varus lib. vij. Digeſt.

CÆſar cùm inſulę Cretę c cotorias f locaret, legem g ita dixerat, *Ne quis prætor redemptorem h poſt Idus Martias cotem ex inſula Crę ta fodito, nęve eximito, nęve auellito.* Cuiuſdam nauis onuſta cotibus ā te Idus Martias ex portu k Cretæ profecta, 1 vento relata in portum erat, deinde iterum poſt Idus Martias profecta erat. Conſulebatur l num contra legem poſt Idus Martias ex inſula Creta cotes exiſſe viderentur m? 2 Reſpondi 2 tametſi licitarum. & ſic competit, vt in hæredem tantquam in quemlibet poſſeſſorem ſi res extat. aliàs ſi non extat: qui vendidit, tenetur vt hæres: vt j. eo. l. ſi publicanus. ſic ſuprà ad exhib. de eo. §. fin. & ſic non obſtat j. eo. ſi publicanus. in prin. & l. fraudati.

1 *Manuſcrip. prouincia a vi to.*

2 *Flo. reſpondit.*

CÆſar.] CASVS. Imperator Cæſar locauit certo prętio Titio ius cauandi cotes de tali inſula: & tale pactum appoſuit, q̄ nul lus extrahat cotes de iſta inſula à medio menſis Martij vltra, niſi iſte conductor. accidit quòd Cornelius ante prædictum tempus extraxerat de illa inſula nauim plenam de cotibus. tandem nauis à vento percuſſa reuerſa eſt in illam inſulam, & poſt medium menſem Martij extraxit eam nauem ita onuſtam de illa inſula. nunc quæritur an videatur hoc fieri contra pactum? Dicitur quòd non: & reddit rationem. Franc.

a ¶ *Vectigalis* id eſt, mercis illicitæ vectæ, vel prædij, ex quo ſoluitur cenſus. Vel, id eſt ipſius octauæ quæ eſt vectigal, ſecundum quod diuerſis modis poſſu caſum. Accur.

b ¶ *Acquiritur.* fiſco, & ordini ciuitatis. vt dixi j. eo. ſi publicanus. §. j.

c ¶ *Perſecutio*, quā habet fiſcus.

d ¶ *Competit.* vt & ſuprà eo. l. cote m. §. il

e ¶ *Cretæ.* eſt nomen inſulæ. Accur.

f ¶ *Cotorias* id eſt, loca vnde cotes extrahuntur.

g ¶ *Legem.* id eſt, pactum.

h ¶ *Redemptorem.* id eſt, conductorem.

i ¶ *Poſt idus Martias.* id eſt, poſt xv. diem menſis Martij. Ioannes. & dicitur idus, id eſt diuiſio: quia ibi diuiditur menſis per medium: & ſequentes dies menſis denominantur à calendis ſequentibus.

k ¶ *Ex portu.* id eſt, ex illo loco, vnde cotes colligebantur.

l ¶ *Conſulebatur.* id eſt, interrogabatur.

m ¶ *Viderentur.* & ſic qui de portu exit poſt idus, de inſula exire videtur. & ſic contra legem id eſt pactum.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Eius* repetit breuiter quæstionem:
b ¶ *Relatus* id est reportatus.
c ¶ *Insulam* id est portum.
d ¶ *Si inde exisset*. Post Idus Martij. Accursius.
e ¶ *Initio* i. ante Idus Martij. M. sic ℣. de excu. tuto. l. tutor petitus. Et arg. ℣. de alie. iudi. l. ex hoc. §. fi. & l. j. Itē not. q casus nautam excusat. sic ℣. l. proxi. §. si propter.
f ¶ *Euecta*. id est de portata.
g ¶ *Profecta esset*. Ante Idus Martii. Accursius.

a Manuscrip. si inde post Idus Martias exisset.
3 Flo. præterea quod.
6 Fl. iam initio.
7 Flo. cum & ex.

INterdum.] CASVS. Si dominus habēs seruum, quem duxit secū, pro eo nō soluit pedagiū, confiscatur hic seruus. si tamē dominus vult dare æstimationē eius fisco, & recuperare seruum, auditur in casibus, vt si ille seruus fuerat castaldio domini vel iacuerat cū vxore domini, & dominus vult eū habere vt ipōnat ei pœnā. Sed ò dicit, quādo seruus cōfiscatur, vt quia nō erat solutū pedagium pro eo, non per hoc peculiū eius cōfiscabitur. ¶ *Quoties*.] Mercator Bono. iuerat Venetias pro seruis emēdis, & emit: & eos ducit Bonon. cū est i portu Lufolini, debet profiteri publicano quot seruos secū ducit, & soluere p his pedagiū. & hæc sunt vera, si isti serui sunt nouiti): secus si veterani. ¶ *Serui*.] Serui fugitiui trāseuntes fines, quos nō debebant transire, non per hoc confiscātur. & reddit rationem. Secūdò dicit, si quis ignorans se debere soluere debita, vel pedagia non soluit, nihilominꝰ confiscantur res. Tertiò dicit, cum videret publicanus transeuntem debere soluere pedagium, nihil ei dixit cùm nō soluebat. dicitur q nihilominus res cōfiscantur. ¶ *Species*.] Nunc numerat quasdā res, ex quibus præstatur pedagium. ¶ *Si propter*.] Si cum nauis esset onusta mercibus, timore tempestatis venientis deposuerunt res de naui in loco prohibito: non puniuntur. Idem est, si ipsa tempestas duxit nauim in loco prohibito. ¶ *Diuus*.] Si minor xxv. annis ducens seruos causſa vſus fui omisit profesionem tributi soluendi pro ipsis seruis: ei parcitur propter ætatem. ¶ *Diui*] Pone casum, vt in glo. quæ incipit, Duobus modis, &c. ¶ *Sed & magnus*.] Si conductor fundi, ex quo præstabatur vectigal, vel seruus domini fundi in ipso fundo per furtum vel vim rem aliquam alicui acceperit ignorante domino, dominus non tenetur. ¶ *Si quis*.] Debens soluere vectigal, professus est se debere: remisit tamen ei publicanus. bene potuit. ¶ *Pœnæ*.] Si publicanus deliquerit faciendo iniuriam vel rapinam, & sic tenebatur in duplum: non transit hæc pœna ad hæredes, nisi esset lis contestata cum defuncto. si autem aliquis iam soluerat publicano pedagium, & iterum eidem soluit per errorem: repetet per condictionem indebiti. Franc.

h ¶ *Vendendus*. à fisco. Accur.
i ¶ *Ceciderit*. id est quia sunt in loco publico prohibito mancipia moratatvt C. de ser. exportan. l. prima. vel quia dominus emens ea super octauam non exposuit professionem, vel non soluit octauam: vt infrà eadem l. §. quoties, & §. serui. & C. de vectig. & com. l. omnibus.
k ¶ *Danda est*. fisco.
l ¶ *Rescripserunt*. per sequentia verba, cum his, &c.
m ¶ *Dari*. scilicet fisco. ratione ergo actus aliquid specialiter dicitur quod aliàs non diceretur, vt & ℣. de offic. præsi. l. fina. Item ex hoc tenetur liber factus: quod non est aliàs: vt C. de petitio. hæred. l. fin. in fi. Item quod dicit arbitrio boni viri: dic. i. iudicis. vt j. de ver. ob. continuus. §. cùm ita stipulatus. Item no. hic, q̄ aliud pro alio soluitur. sic ℣. de lega. j. si domus. §. qui confitetur. & j. proxi. §. regulariter cōtra: vt ℣. si cer. pet. l. ij. §. j. Accur.

Aliud pro alio quandoque soluitur.

portus quoque, qui in insula 3 essent, omnes eius insulæ esse viderētur: tamē eum a, qui ante Idus Martias profectus ex portu esset, & relatus b tempestate in insulam c deductus esset: si inde ex sset[4] d, nō videri contra legem feciſſe, propterea[5] quòd ea[6] initio e euectæ f cotes viderētur. cùm ex[7] portu nauis profecta esset g.

Propter rationes reddendas debet seruus reuēdi domino. Barto.

XVI. Marcia. lib. Singu. de Delatoribus.

INterdum nec vendendus h est is seruus, qui in commissum cecideritꝰ i, sed pro eo æstimatio à domino danda[2] est k. Diui enim Verus[3] & Antonius rescripserunt l: cùm is seruus, qui actum domini gessisse † diceretur, in commissum cecidisset, [4] vænire nō debuisse: sed pro eo viri boni arbitratu æstimationem oportuisse dari m.

Propter pœnam inferendam seruus debet reddi domino, iusta æstimatione recepta. Bar.

¶ Iidem autem eadem epistola[5] rescripserunt, si quis improfessus n seruus fuerit, & probabitur in commissum cecidisse: & aut vxorem domini corrupisse dicatur, o, aut aliud grauius quid admisisse, vt cognoscat procurator p & si in his causſis q esse compertus r sit, æstimetur, s & ad pœnam domino tradatur t.

Ad publicationem seruꝰ non sequitur publicatio peculij. Bart.

1 ¶ Iidem diui Verus [6] & Antoninus rescripserunt, mancipiis commissis, res peculiares non † esse u in eadem causſa, nisi hoc, quod pro prio nomine in causſam commissi inciderit[7].

Pro nouitiis mancipiis debet solui uectigal: non pro ueteranis. h. d. Barto.

2 ¶ Quoties quis mancipia inuecta professus non fuerit x, siue vænalia, siue vsualia y, in [8] pœna commisi est: si tamen nouitia mancipia fuerint, non etiam veterana. Sunt autem veterana z, quæ anno continuo in vrbe seruierunt. [9] nouitia autem mancipia intelliguntur, quæ anno a nondum seruierunt.[10]

Serui fugitiui non incidunt in commissum. Bartolus.

3 ¶ Serui b, qui in fuga sunt, in cōmissum non cadunt, cùm sine voluntate domini fines c egressi sunt. & hoc ita principalibus constitutionibus cauetur, sicut Diuus quoque Pius sæpissimè rescripsit: ne quis, inquit, vel ignorantibus dominis in fugā[11] se tradēdo, potestati[12] dominorum se subtrahere.

Nota hic casum in quo non licet forensibus ignorare statutum cōsuetudinis loci de gabellis soluendis, secus regulariter. Paulus de Castro.

6 ¶ Licet quis se ignorasse dicat d, nihilominus eum in pœnam vectigalis incidere, diuus Hadrianus cōstituit.

Licet aliquis forensis uel alius intret portā cū salma uidentibus gabellariis, & nihil sibi dicentibus, possunt ire post eum, & capere sal mam, & auferre pœnā: nec ille potest dicere, Quare à me non petebas gabellam, quia libēter soluissem. Paul. de Castr.

5 ¶ Diui quoque Marcus & Commodus rescripserunt, non imputari publicano, quòd non instruxit

11 Flo. dominis fugæ se.
12 Fl. potestate.

lege. Et not. quòd secus est in aliis rebus ad vsum deputatis sui vel agrorum, pro quibus non præstatur vectigal. vt C. eo. l. vniuersi. & ℣. eo. l. si publicanus. §. j.

z ¶ *Veterana*. pro quibus ne nimis grauentur subiecti sæpius præstādo vectigal pro eisdem sæpius emptis, forte noluit præstari vectigalt
a ¶ *Anno*. imò aliter dicitur veteranus, qui in vili ministerio fit: vt ℣. de ædil. edict. præcipiunt. & l. §. §. fi. quæ est contrà. sed ibi dic veterator: quod est aliud, quàm veteranus. Item non videtur esse facienda differentia inter seruos, vt Insti. de iur. per. §. fi. sed hæc differentia fit super accidens: sicut si diceret, alius albus, alius niger. sed super substantia non fit: quia nullus est plus seruus, quàm alius, ex quo seruus est. Item contrà j. eo. §. diuus. Sol. vt ibi. Accur.
b ¶ *Serui*. pone exemplum vt C. si ser. expor. væn. l. j. & ij. & ℣. de ser. expor. si Titius. & cum hac ratione concor. ℣. ad l. Aquil. l. si seruus seruum. §. j. & ℣. man. cùm seruus. & j. de acqui. poſ. l. pompo. Accur.
c ¶ *Fines* intra quos tantùm stare debebant.
d ¶ *Dicat*. fraudulenter: & sic sunt plana omnia. vel dicit, ius ignorauit, quo dicitur vectigalia. fisco soluenda, sed videtur nō nocere in damno, vt suprà de iur. & fac. ignoran. l. error. in fi. Sol. hic fuit supina. sic suprà de institoria. l. sed & si pupillus. §. proscribere. & de iur. & fact. ignoran. regula. §. sed facti. Vel dic hoc speciale propter rigorem iuris obseruandum. Vel verius hic est ius naturale vel quasi, in quo non permittitur errare: vt C. de in ius vocando. l. venia. & pro hoc facit Institu. vi bono. rapt. §. ij. & C. de præscriptio. xxx. anno. sicut. in fin. Argu. contrà infrà, de decret. ab ordin. fac. l. fina. sed potest loqui de ignorantibus. sed & hic propter ignorantiam mitius punitur: vt j. eo. §. diui quoque fratres. & j. ad leg. Iul. de adulte. l. si adulterium. §. iidem Imperatores. Accur.

Transgre

a ¶ *Transgredientem*. i. contra legem facientē. vel dic, i. transeuntem.
b ¶ *Custodiendum*. aliàs constituendum. Accur.
c ¶ *Volentem*. i. eum qui vult facere professionem censualem quid & quantū, & nomine cuius rei debet præstari vectigal: de qua loquitur C. e. l. iij. & de dona. censualis. & in auth. de man. prin. §. coges. & §. nō permittas. & j. de cēsi. forma. & facit j. de nou. l. doli. circa fi.
d ¶ *Ad vectigal*. ſ. sunt hæc, & nō habēt quidā hic §, sed cum prædictis continuatur. Item & caue tibi, quia non tantum de his præstatur cùm deferūtur, sed ex omnibus: vt C. eo. vniuersi. sed gratia exempli de his dicit. sic j. de vi & vi arm. l. j. §. quod vulgo.
e ¶ *Folium*. flos gario phylli. Accur.
f ¶ *Chalbane*. vnguentum ad equos.
g ¶ *Indica*. quæ faciūt homines dormire. & nota quia de diuersis mobilibus dicit.
h ¶ *Expositum*. in loco prohibito. & facit ℣. eo. l. Cæsar.
i ¶ *Ætatem*. xxv. ann. vt C. de iis qui veniæta. impe. l. fi.
K ¶ *Erraſſet*. dicens se nolle præstare vectigal, cùm non deberet: cū vſus fui causſa duceret, vt j. de verb. sig. in lege. & dixi ℣. eod. §. quoties.
l ¶ *Ignoscendum*. per integrum restitutionem cùm gestum sit cū minore: vt & ℣. de minor. l. ait prætor. & l. si ex causſa. §. pen. vel. ipso iure in pupillo: vt ℣. e. l. imperatores. maiori autem non succurritur: vt ℣. e. §. licet. & §. diui quoque. nisi esset miles: vt C. e. l. omnibus. Argu. contrà. j. proxi. §. Accur.
m ¶ *Diui quoque*.
Duobus modis potest intelligi hic §. vel ꝙ publicanus reddat in duplum, vel ꝙ habeat duplum. Primò ergo dic, cùm quidā vellet profiteri seruū, publicanus innuit ei, quòd nō teneretur, & postea ademit propter omissam professionē: reddet enim seruum in duplū: vt ar. ℣. e. §. diui quoq; Marcus. in fi. §. & ℣. e. l. locatio. §. quī illicitè. & ℣. e. l. §. fi. & secundum hoc quod dicit per errorē, à publicano inductus. & quod subiicit, vt duplo &c. habeat mercator duplum vectigalis cōtempti, publicanus seruos vel seruum restituat, expone, i. cum duplo cōtempti vectigalis. à cōtemno cōtemnis nā publicanus cōtēpsit habere prima facie. sed quare nō cōputatur res in duplo? Respon. quia duas fraudes commisit publicanus. primam innuendo, secundā adimendo eā rem: aliàs secus: vt ℣. e. hoc edicto. §. fi. Secundò pones casum, ꝙ non fuit inductus ad omittendam professionem à publicano sed suo errore. certè non excusatur, nisi quia cùm aliàs tota res erat confiscanda, nunc non cōfiscabitur sed duplicabitur vectigal, quod erat octaua rei, nunc ergo erit quarta rei. & hoc secundū quod subiicit in duplo &c. habeas vt duplo, id est duplicato vectigali contenti publicani seruum restituat. & non dicitur contenti à contemno. suus ergo error nō in totum: vt ℣. e. §. licet. sed in aliquo excusat, vt hic. vel etiam si habeas seruo, dic seruo publicani. publicani dico contenti &c. Accur.
n ¶ *Restituant*. ſ. debitor vectigalis prædictum duplum, id est soluat, & dic secundum tertium casum tali seruo, qui ministrat ei in illo officio ad exigendum: vt ℣. eo. l. j. §. familiæ. Accur.
o ¶ *Vel seruus*. ſ. publicani non seruiens ei in eo vectigali: alioquin teneretur publicanus in duplum si eum nō exhiberet: vt ℣. e. l. j. §. pen
p ¶ *Prædii*. pro quo pendendum erat vectigal.
q ¶ *Dominum*. ignorantem: ut ℣. eo. l. cotem. §. dominus. in fi.
r ¶ *Teneri*. ex hoc edicto. Accur.
s ¶ *Concedente*. i. remittente. sic C. de iura. calum. l. ij. in fine.
t ¶ *Recitantur*. & postea remittuntur à publicano.
v ¶ *Commissum*. i. pœna amissionis. aliud tamen exercere nō prohibetur pro futuro tēpore. vt ℣. eo. licitatio. §. eorum. sed pro præterito tempore ipse publi, & eius fideiussores tenentur, vt subiicit. & ad hoc C. de fun. patr. l. ij. lib. ij. sed & fortè ille, cui est remiſ sum, tenetur in subsidium: vt ar. ℣. de eo per quem fac. erit. l. fin.
x ¶ *Ab hæredibus* delinquentis publicani, qui tenebatur in duplum: vt ℣. e. licitatio. §. quod illicitè. & sic etiam loquitur ℣. eo. fi publican'. in prin. & l fraudati. prout est ibi not. secus in re commissa in fiscum ob nō solutū vectigal, vt ℣. e. l. cōmissa. & l. cotem. §. illicitarum.
y ¶ *Pœnis*. nam sic regulariter est in omnibus, vt non teneantur hæredes nisi lite contestata, vel inquātum ad eos peruenit: vt C. ex delict. defil. j. & C. de fur. l. furti. & j. de actio. & obliga. l. omnes pœnales. & l. constitutionibus. Accur.
z ¶ *In vectigalibus*. id est in illicita exactione vectigalium ob quam tenetur publicanus in duplum: vt dixi.
a ¶ *Per errorem*. facti vel iuris, secus si sciēs: vt ℣. de condi. indebiti. l. j. & l. quod quis. & facit ℣. ea. l. §. diui quoque fratres. Sed argu. contrà. ℣. e. §. licet. Sed ibi fuit in non soluendo, hic in soluēdo. Accur.
b ¶ *Restituere*. per cōdictionem indebiti. Accur.

13 Flo. volentis. Manuscri. volentes.
† Vide Ruellium de natura stirpiū, & Berualdū in cōmentariis ad Tranquillū in vita Cæsaris: Alcia. li. præter. ij. indictione, species ad vectigal pertinentes: Plum Antonium Barbolium in annota. ad l. i. c. 18 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. & Nebiſ. in lexi coturis ciuilis in dictione Byſſinus.
14 Fl. pentasphorum, ſolū, barbaricum.
15 Flo. costamomū.
16 Flo. cassia turiana.
17 Fl. zingiberi.
18 Fl. addit. al ebeleces.
19 Flo. Onyx arabicus.
20 Flor. opus byſſicum.
21 Flo ferrum indicum, carpaſum.
22 Flo. ſaſſirinum.
23 Flo. cadasinus.
24 Flo. Veritas.
25 Flo. chelymæ.
26 Flo. hepia Iudica.
27 Fl. uel ad ferta.
28 Flo maroconum.
29 Flo. fucus.
Oesypum voluit exponere, à quo Dioscor. ca. 284. & Hermo. interpretatione Hermolaus in colliar c. 283. Addi. l. pe. §. fi. & ibi Bald. in l. & §. j. ſupra. loca. ſupra. naut. cau. ſta. & Alex. in l. ſi cùm dotē folu. matri.
30 Flo. dicebat.

transgredientem [a]: sed illud custodiendum [b], ne decipiat profiteri volentem [13] [c].

6 ¶ Species pertinentes ad vectigal [d], cinnamomum †, piper longum, piper album, folium [e] gariophyllum [14], costum, cassamum [15], nardi stachys, cassia, thimiama [16], xylocassia, smyrna, amomum, zyniber [17], malabatrum, aroma Indicum, chalbane [f], laser, agalochum [18], sargogalla, gummi Arabicum [19], cardamomum, xylocinnamomum, carpesium, opus byssinum [20], pelles Particæ, pelles Babilonicæ, ebur, hebenum [21] Indicum, lapis vniuersus, margarita, sardonix, ceraunij, hyacinthus, smaragdus, adamas, sapphirus [22], callimus [23], beryllus [24] cylindrus [25], opera Indica [26] [g], vel Sarmatica [27], metaxa, vestis serica vel subserica, vela tincta, carbasea, nema sericū, spadones, Indici leones, leænæ, pardi, leopardi, pantheræ, purpura, itē à pecorum [28] lana, succus [29] † capilli Indici.

Si aliquis uecturalis transiuit cum salmis per unum territorium, & audito, quod in illo itinere erant latrones, intrauit aliud territoriū ubi erat soluēda gabella, & nō soluit: nō tamē debet salma cōfiscari. h. d. Paul.

7 ¶ Si propter necessitatē deuersæ tēpestatis, expositum [h] onus fuerit, non debere hoc commisso vindicari † diui fratres rescripserunt.

Licet de rebus quæ portantur, non debeat solui gabella, debet tamen annuntiari gabellariis, & recipi apodissa: aliàs cōfiscantur, sicut si solui debuisset. Pau.

8 ¶ Diuus quoque Pius rescripsit, cùm quidam intra legitimam ætatem [i] esse dicebatur [30], & vsus causſa mācipia dux sset, & in solo pfessione erraſſet [k], ei ignoscēdū esse [l].

Declarat hic qualiter puniatur publicanus qui decipit transeuntem. Paul.

¶ Diui quoque [m] fratres rescripserunt, cùm quidam non per fraudē, sed par errorem in causſam cōmissi incidisset, vt duplo vectigali cōtenti publicani seruos restituant [n].

Ex delicto serui non positi ad exigendum uectigal publicanus non tenetur pœna huius edicti. Pau. de Castr.

9 ¶ Sed & [31] Marcus Antoninus rescripsit, si colonus, vel seruus [32] [o] domini prædij P furtum [33] illic fecerit [34], ignorante domino, nulla pœna dominum [q] teneri [r].

Remissio publicani excusat quē à pœna. Bar.

10 ¶ Si quis professus apud publicanum fuerit, nō ramen vectigal soluerit, hoc concedente [s] publicano, vt solent facere: diui Verus [35] & Antoninus rescripserūt, res in cōmissum non cadere. Cùm enim (inquiunt) professiones recitantur [t] commissum [u] cessat, cùm poterit satis fieri fisco ex bonis publicanorum, vel fideiussorum.

11 ¶ Pœnæ ab hæredibus [x] peti nō possunt, si non est quæstio mota viuo eo, qui deliquit. & hoc, sicut in cæteris pœnis [y], ita & in vectigalibus [z] est.

12 ¶ Si quid autem indebitum per errorem [a] soluentis publicanus accepit, retro eum restituere [b] oportebit [36] vt diui Verus [37] & Antoninus rescripserunt.

De donationibus.

TITVLVS V.

Donatio propria est quæ fit ex liberalitate, & irreuocabiliter: sed quæ fit sub conditione, uel puè soluenda sub conditione, donatio impropria appellatur. h. d. Bart.

l. Iulianus lib. xvij. Digestorum.

DOnationes [c] complures sunt. Dat aliquis ea mēte, vt sta-

31 Flor. Magnus Antoninus.
32 Flo. uel seruus.
33 Flo. furtū illicitè Manuscri. furtum illicite in præd.
34 Flo. fecerint.
35 Flo. Seuerus.
36 Flo. oportere
37 Flo. Seuerus.

¶ DE DONATIONIBVS.

De uectigalibus nō solutis concedente publicano (vt assolet donando) explicatum est: & ea occasione generaliter de donationibus subiicit. Vel dictū est de relictis: scilicet ℣. de leg. & sequētibus, inter quæ est donatio causſa mortis, quæ comparatur legatis: & ideo de ea, & alia quæ fit inter viuos, videamus. Azo.

Donationes.] CASVS. Pluribus modis fieri possunt donationes. & ponit exemplā per totam legem. nā cùm dono tibi rem hoc animo vt statim fiat tua, nec vnquam ad me reuertatur, hæc est vera donatio. si autem dono, vt tūc fiat tua, cum aliquid erit factum, non est propriè donatio, sed sub cōdit. donatio est. si autem dono causſa mortis non propriè est donatio: vel si dono vt si Titius non erit consul intra quinquennium, res reuertatur ad me. non est propriè donatio. vltimò dicit, si donat sponsus sponsæ, si quidem pure, vera est donatio. nec renocatur etiam si nō se quatur matrimoniū. si verò hæc mente donat, vt si matrimonium non sequatur, repetatur, renocatur donatio cōdi. non secuta. nec est cōtrarium priori: quia ibi pura, & eo animo: hic non eo animo. Franc. Acc
c ¶ *Donationes*. in genere dicit. sicut enim donantium voluntates diuersæ sunt, ita donationes inter se differunt.

ſ. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tim velit accipientis fieri, nec vllo casu ad se reuerti [a]: & propter nullam aliam causſam facit, quàm vt liberalitatem [b] & munificentiam exerceat [c], hæc propriè donatio appellatur. ¶ Dat aliquis, vt tunc demum accipientis fiat, cùm aliquid secutum [d] fuerit. Hæc [1] non propriè donatio appellatur, ſed totum hoc donatio ſub conditione eſt. Item cùm ipſe ea mente dat, vt ſtatim quidē fiat [2] accipientis: ſi tamen aliquid factum fuerit [e], aut non fuerit [f], velit id [3] ad ſe reuerti: hæc non propriè dicitur donatio, ſed totum hoc donatio dicitur [4], quæ ſub conditione reſoluatur [5]: qualis eſt mortis cauſſa donatio [g]. Igitur cùm dicimus inter ſponſum & ſpōſam donationem valere, propria [h] appellatione vtimur, & factum [i] demonſtramus, quod ab eo proficiſcitur, qui liberalitatis gratiā aliquid dat, vt confeſtim faciat accipientis, nec vnquam [k] vllo facto ad ſe reuerti velit. Cùm verò dicimus ſi hac mente donat ſponſus ſponſæ, vt nuptiis non ſecutis ſpecies [6] l auferatur, poſſe repeti: non contrarium priori [m] dicimus, ſed cōcedimus inter eas perſonas [n] fieri donationem eam quæ ſub conditione ſoluatur [o].

Fillius poteſt uoluntate patris donare: & pater delegando filium ſuum debitorem, uel extraneum, qui ſibi donare uelit, donare poteſt: & exceptio quæ obſtat deleganti, obſtat ei cui facta eſt delegatio ex cauſſa lucratiua, uel ex onerosa putatiua. Bart.

II. Idem lib.lx.Digeſtorum.

SI cùm filiusfamilias pecuniā [p] donare vellet, patris iuſſu eam promiſerit [1], valet donatio [q] perinde, ac ſi fideiuſſorem dediſſet [r]. Si verò pater donaturus Titio pecuniam, iuſſerit filium ſuum eam promittere, poterit dici intereſſe, an [2] debitor filius patri ſuo fuerit, nécne. Nam ſi tantundem filius patri debuit [s], quantum promiſit: valere donatio intelligitur perinde, ac ſi quemlibet alium debitorem [t] pater iuſſiſſet pecuniam promittere [u]. Cùm verò ego Titio pecuniam donaturus, re, qui mihi tantundem donare volebas, iuſſero Titio promittere, inter omnes perſonas donatio perfecta eſt [x].

Exceptio quæ obſtat deleganti: obſtat ei cui facta eſt delegatio ex cauſſa lucratiua: & etiam ei cui ex cauſſa onerosa, putatiua tamen, & non uera Paul. de Caſtr.

¶ Aliud ius erit, ſi pecuniam, quam me tibi dare debere exiſtimabam [y], iuſſu tuo [z] ſpopōderim ſti, nam reuocatur donatio. ¶ *Titio.*] Titio x. donaui vt inde emeret ſibi Stichū, antequàm eum emat deceſſit Stichus: an repetam pecuniā, quæritur. Certè ſi hæc cauſſa, ſiue conditio fuit finalis, quia aliter non eram daturus niſi emeret, tunc repetam. ſi autem & aliàs habebam voluntatem donandi, ſed citius dedi, quia videbam quòd volebat emere Stichum, in hoc caſu non repetam: quia fuit impulſiua. hoc dicit hæc lex, & ſeq. Fran. Accur.

p ¶ *Si cùm filiusfamiliàs.* pecuniam patris vel filij.

q ¶ *Donatio.* & tenetur pater quod iuſſu, & etiam filius tenetur in ſolidum, licet aliàs. i. ſine conſenſu patris donando non poſſet diminuere peculium: vt ff. eo. filius. Accurſius.

r ¶ *Dediſſet.* cùm donaſſet ſine voluntate patris tenetur, ſcilicet, fideiuſſor, vel repete patris iuſſu. vel dic verius ipſum patrem: primo tamen caſu quod iuſſu. ſecundo, ex ſtipulatione conuenitur pater: vt C. quod cum eo. l. ſi mandator. & ff. de verb. oblig. cùm filius. circa princ. nam aliud eſt iubere, & aliud fideiubere: vt ff. quod iuſſu. l. j. §. quid ergo. Accurſius.

s ¶ *Debuit* naturaliter.

t ¶ *Debitorem.* ſcilicet ſuum.

u ¶ *Promittere.* nam tunc valet, & videtur pater donare, ſecus ſi nihil debuit patri: vt hic innuit. & probatur ex aduerſatiua ſuprà poſita, ſi verò, &c. & ex inferiori, cùm verò. nec obſtat ff. eo. in ædibus. §. penul. quia ibi tradidit, hic promiſit tantùm filius. vel ibi filius donat: hic pater donare voluit, quod ſic non potuit, cùm filius patri donare non potuit. ſed ſi potuiſſet, tunc ſecus: vt ff. eo. proxi. §. Alij dicunt hoc etiā caſu valere. & quod dicit intereſſe, exponunt quo ad hoc, vt quis donet. & in expreſſo caſu pater, in ſubaudito filius donet. pro quibus eſt ff. e. in ædibus. §. penul.

x ¶ *Perfecta eſt.* nam breui manu tu videris mihi donaſſe, & ego Titio, vel longa manu: vt ff. de dona. inter vi. & vxo. l. iij. §. fin. & de iure do. licet. §. quoties. & ff. ci cer. peta. ſingularia.

y ¶ *Exiſtimabam.* cùm non debebam.

z ¶ *Iuſſu tuo.* & ſic fuit delegatus à te donante donatario. ſ. creditori putatiuo ſecus ſi eſſet tuus creditor. ff. de donatio. ſi quis delegauerit. & l. ſi nō debitorem. & l. doli. & l. ſi Titius. & de exceptio. doli. l. pure. §. ſi eum. & l. Iulia. & ff. de condict. cau. data. ſi donaturus. §. j. & l. qui ſe. & de iur. dot. cū in fundo. §. fi. & ff. de re iud. l. Neſennius in prin. ar.

C. de iur.

C. de iure delib. e. l. ſi. §. ſed ſi legatarij. in fi. §.

a ¶ *Incerti.* i. cōdictio ſine cauſſa, quæ dicitur incerti: quia ad incertū cōpetit. ſ. ad factū, quod ſi nō fiat, fit cōdemnatio ad intereſſe: vt ff. de cōdi. ſine cau. l. j. & l. pe. & ff. de verb. ob. l. vbi aūt. §. qui id. & de re iu. ſi quis ab alio. in fi. & facit ff. l. pxi. & C. de cōd. ſine. l. cū & ſoluta. Ac.

b ¶ *Putabas.* cùm non eſſet. Azo.

c ¶ *Exiſtimabam.* cùm verè non debebam.

d ¶ *Incerti.* i. ſine cauſſa: vt ff. proxi. §. & concordātiæ ibi poſitæ &

3 Flo. acceptū. hic poſſunt poni. Acc.

e ¶ *Vlla ſtipulatione.* reddendi.

f ¶ *Conditione.* expreſſa.

g ¶ *Mortuo.* ſ. donatore. Accur.

h ¶ *Mea fiet.* poteſt ergo dominiū ſub cōditione transferri, ſicut & poſſeſſio, vt hic, & ff. de acq. poſſ. l. qui abſentis. §. ſi quis. licet ſit ar. contrà. ff. de ſol. ſi ſub conditione. ſed dic, vt ibi. facit ad hoc reſponſum ff. rem rat. ha. l. pe. & ff. de manu.

5 Flo. furente. vin. l. ſi pater. j. reſpon. Sed ar. cōtrà. §. ſi cert. pet. l. eius qui. §. quas verò. Sed videtur non fieri mea niſi hæres de nouo velit: vt ff. de iure do. l. ſi ego. §. ſi res. cùm ſpeciale ſit in dote: vt ibi dicitur. ſed ſol. vt ibi.

i ¶ *Pecuniam dederit.* ſimplici procuratori. ſecus ſi in eum tranſtuliſſet dominium: vt in contrario: vt ff. eo. hoc iure. §. ſi quis dederit. Item & donatoris fuerit procurator: ſecus ſi donatarij, vel etiam ſi donatoris, ſed donatarius habuit ratum ante mortem donatoris: vt ff. de dona. inter virum & vxor. ſed interim. §. idem Marcellus. & §. ſi vxor. & l. ſi ſponſus. in prin. & ff. de negeſt. l. ſi ego. Accur.

6 Fl. perferat.

ADDITIO Pic ſecundum Bartol. quòd quandoque datio & donatio eſt ſimplex. & tunc ſufficit conditionem exiſtere poſt mortem donatoris: vt hic.

9 Flo. in hoc hic dare.

quandoque non eſt donatio ſimplex, ſed donatio ob cauſſam, & tunc loquitur l. ſi ego. §. ſi res. ff. de iur. dot. cùm enim tūc ſit contractus innominatus, ſicut pœnitentia reuocatur, ita morte. fallit fauore dotis: vt hic patet.

k ¶ *Perferret.* ſcilicet nuntius ille.

l ¶ *Erit.* ſcilicet donator.

m ¶ *Dominij.* quamuis mihi dictam pecuniam poſteà tradat. Accur.

n ¶ *Conſtat.* hoc etiam caſu loquitur ff. ſi cert. pet. l. eius. §. quas verò. & eſt ratio quia ius dādi non habuit procurator, cùm mādatum morte finitum eſt: vt hic, & ff. de leg. j. cum pater. §. Mæuio. Sed cōtrà C. de

8 Cōcor tex. in c. gratum, & in c. licet. extrà de offi. deleg. & in cle. fin. & ibi Cardi. in iij. oppoſi. depre cur. & ibi g. & in ca diſc. cti de offi. de leg. & c. fin. de ſo. cōpe.

dona. illam. ſolue plenè vt dixi C. de act. & oblig. ſi quidem. Si autem non eſſet reuocatum mandatum, vt quia viueret donator qui accepit, tenetur donatario actione neg. geſt. vt ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. j. vt hic, & ff. ſi cert. pet. l. eius. §. quas verò. & de dona. inter vir. & vxor. ſed interim. §. idem Marcellus. vel in l. fundi. fuit interpoſitus ab vtraque parte: hic à mandante tantùm. Accur.

o ¶ *Facti* id eſt voluntatis. M.

p ¶ *Conditione.* ob cauſſam. ff. de cōd. ob cau. l. ſi. & l. ſi donaturus. ij. reſp. & de iure do. ſi ergo. in prin. & C. de condic. ob cau. l. cū ancillā. & l. datā. & de iure do. ſi mulier. & ff. de manu. teſta. libertas. §. ij. Acc.

q ¶ *Cauſſa magis.* i. modus liberalitatis [b]. & ſic fuit impulſiua, nō finalis cauſſa. aliàs haberet locum repetitio, ſicut & pro cōd. ob cauſſam: vt C. de cond. ob cau. ſi repetendi. & ff. de cond. ob cau. l. dedi. §. ſi quis quaſi ſtatuliber. & ff. tit. j. l. vbi. & ff. de condi. inde. l. damus. & Lin ſumma. §. j. & §. ij. & iij. In dubio autem præſumatur non finalem, arg. ff. de dona. inter vi. & vxor. ſed ſi mors. §. fi. & ff. de condi. & demon. ſi Titio. j. reſp. & §. ſed cū ante nuptias. circa fin. l. vbi dicitur q; purum legatum eſt: vt C. de iur. do. l. ſi mulier. Sed arg. contrà C. de dona. l. pe. §. fi. ibi, nulla eis licentia danda. ſed illud eſt ſpeciale. vel ibi expreſſum fuit in dona. vt non in aliam cauſſam niſi in illam erogaret. Accur.

r ¶ *Et generaliter.* cōiunge cum ſuperiori. & potes hic dicere quæ ibi in §. fi. dixi. Accur.

s ¶ *Conditio.* ſcilicet finalis. & ita cauſſa fuit finalis. Accur.

t ¶ *Cauſſa.* ſcilicet impulſiua.

v ¶ *Etiam per interpoſitam perſonam.* ex vtraque parte: vt per nuntium. & ita inter abſentes: vt C. e. nec ambigi. & l. ſi aliquid. Accur.

x ¶ *Conſummari* i. perfici, ſiue fieri.

y ¶ *Affectionis. Amicos.* dic quis ſit amicus. ff. de verbo. ſig. l. latæ. §. amicos. & quòd dicit merentes, idem ſi non mereātur, vel etiam ſi ſint incogniti: vt C. eod. l. in extraneos.

z ¶ *Neceſſarios* i. conſanguineos. ſic ff. de iuſtit. & iur. l. fina. & ad hoc ſuprà de tute. & ra. diſ. ſed nonnullos. Accur.

a ¶ *Meretrices.* Hæc donatio valet ad exceptionem nō ad actionem c vt hic, & ſuprà de condict. ob tur. cau. l. idem. §. ſed quod me retrici. & de cond. ob tur. cau. l. cùm te. & l. mercalem. Item concubinæ poteſt donari: vt infrà eo. donationes. in princ. niſi à milite, qui talibus donare non poteſt: vt C. de dona. inter vir. & vxo. l. j. Item quod dicit hic donationes affectionis cauſſa non eſſe prohibitas, fallit in minore: vt ſuprà mandati. ſi verò non remunerandi. §. ſi adoleſcens. Item fallit hæc lex propter matrimonium: vt ſuprà de donat. inter virum & vxorem. l. hæc oratio.

Vis ſaxum.] CASVS. Titius permiſit mihi ex cauſſa donationis, quàm conditio dandæ pecuniæ exiſtimari debebit, & mortuo Stichō, pecunia apud Titium remanebit.

III. Vlpianus lib. lxxvj. ad Edictum.

ET generaliter [c] hoc in his [1] donationibus definiendum eſt, multùm intereſſe, cauſſa donandi fuerit [2], an cōditio [s]. ſi cauſſa [t] fuerit [3], ceſſare repetitionem. ſi conditio, repetitioni locum fore.

IIII. Paulus 1 lib. xvij. ad Sabinum.

ETiam per interpoſitam perſonam [u] donatio conſummari [x] poteſt.

Si reperitur in inſtrumento, quòd Titius motus affectione, quam habebat ad Seium, quia erat ſuus conſanguineus, uel amicus, uel propter eius benemerita donauit ſibi cētum, iſta eſt donatio ſimplex: & ideo requiritur inſinuatio, ſi eſt ultra quingentos aureos. Paul. de Caſt.

V. Vlpianus lib. xxxij. ad Sabinum.

AFfectionis gratia neque honeſtæ, neque inhoneſtæ donationes ſunt prohibitæ. honeſtæ, erga benemerentes amicos [y], vel neceſſarios [z]: inhoneſtæ, circa meretrices [a].

Qui uolente domino de fundo ipſius aliquid eximit, ex cauſſa habili ad transferendum dominium, ſtatim efficitur dominus: nec ex pœnitentia domini renouatur dominium, uel aſportare prohibetur. ſed ſi pœnitentia ſuperueniat antequam eximat, non efficitur dominus poſtea eximendo: nec aſportare poteſt. Paul. de Caſt.

VI. Idem lib. xlij. ad Sabinum.

QVis ſaxum mihi eximere de ſuo permiſit donationis cauſſa [b]. ſtatim cùm lapis exemptus [c] eſt, meus fit: neq; prohibendo [d] me euehere [e], effecit, vt meus eſſe deſinat: quia quodammodo traditione meus factus eſt. Planè ſi mercenarius meus exemit, mihi [f] exemit. Sed ſi antequàm [4] is, qui

1 Flor. deeſt, his.

2 Flo. fuit

3 Flo. fuit.

1 Pomponius, & ſic manuſcriptum.

eiſdem gl cō munitet reprehenduntur doct. in l. iij. C. de condic. ob turpem cauſ.

1 Flor. deeſt an tequam.

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

a ¶ *Me.* mutat personam. Accursius.

b ¶ *Conduxerat.* f. prædium, vt tamẽ suus esset lapis. si autẽ lapidem locauerit, intelligeres, non fieret dominium conductoris: vt ff. loca. l. non solet. vel dic locatum opus faciendum, hoc acto, vt lapis esset suus.

c ¶ *Durat.* & hoc casu teneor de dolo: vt ff. de dolo, si cum quæ signatur contrà, in eo quòd ibi de dolo. hìc in rem datur, sed certè hoc casu nõ datur in rẽ. & plenè dic vt ibi. Item contrà ff. de publiciana. si quis Sol. vt ibi.

d ¶ *Postea.* i. post exẽptionem Accur.

e ¶ *Voluntate.* & etiã iniuriarũ tenetur, qui non patitur exportari: vt ff. de acti. emp. l. qui pendentem. Accur.

f ¶ *Cæsa.* si sic fuit facta promissio. Accur.

Filiusfamiliãs.] CASVS. Filiusfamiliãs non potest donare, etiam si liberam peculij administra. habeat, nisi iusta ratione motus donet: vt matri, vel similibus coniunctis personis. Secundò dicit, pone, filiosa. concessit pater liberã peculij administrat. & promisit expressè vt posset donare, dicitur q̃ poterit donare, idẽ si tacitè permittat, q̃d est eo ipso si pater est senator, & concedit filio administr. peculij. Tertiò dicit, sicut regulariter filiusf. non põt donare simpliciter, ita nec caussa mortis, nisi consentiente patre. Quartò, si pater concedit filio, vt donet, intelligitur de simplici dona. non de ea quæ fit caussa mortis. Quintò dicit, quòd hoc habet locum in pagani bonis at illi filijsa. qui habent peculium castrense vel quasi, bene possunt donare simpliciter & caussa mortis: cùm & possint de his testari. Franc. Accur.

g ¶ *Vt perdat.* vt ff. de pact. l. cõtra iuris. §. fi filius. & ad Maced. l. fi filiusfamiliãs. & quæ res pigno. ob. poss. l. j. §. j. & qui. mod. pig. vel hyp. sol. ficut. §. an pacisci. & ff. de iis quæ in frau. credi. si pater. & arg. ff. de furt. fi quis vxori. §. fi seruus meus. & quod vi aut clàm. l. iij. §. planè. & ff. de pecu. l. qui peculij. & de procur. l. procurator cui generaliter. Accur.

h ¶ *Iusta ratione.* vt matri vel similibus cõiunctis personis donare posse: vt ff. de tut. & rati. distra. l. j. §. sed nonnullos. & ff. de admini. tuto. l. cùm plures. versic. in primis.

i ¶ *Quod magis.* scilicet quàm contrarium.

k ¶ *Donare quoque.* non solùm administrare: vt intelligas de donat. inter viuos: vt ff. e. l. §. penul. Accur.

l ¶ *Nonnumquam.* id est aliquando.

m ¶ *Ex persona.* non solùm ex permissione.

n ¶ *Hoc colligi.* vt posit donare.

o ¶ *Senatorie.* cui concessa est peculij administratio libera. M.

p ¶ *Hoc quoque.* vt possit donare, &c. & ad hoc ff. de iud. fi longius. circa finem. & de iudi. sed & si susceperit. §. penult. & de lega. j. fi seruus plurium. §. fi. arg. contrà ff. ad Macedo. l. j. §. fin.

ADDITIO. Dic secundùm Dy. quòd ibi est odio fœneratorum.

q ¶ *Administrationem.* q d. non video contrarium.

r ¶ *Prohibetur* inter viuos. Accursius.

s ¶ *Prohibetur* quia simpliciter prohibitus, de quolibet videtur prohibitus vt ff. de verb. sig. l. alienatum §. donationis. Accur.

t ¶ *Voluntate.* expressa. Accur.

v ¶ *Possit.* vt & ff. titu. j. l. tam is. §. filiusfamiliãs. sed legare non: quia is demũ legat, qui testatur vt suprà de legat. j. l. iij. sed non testatur etiã patre volente filiusfamiliãs, ergo non legat: vt instit. qui. non est

1 *Flo. eximere, si antequã exinat.*

3 *Fl. auocare.*

4 *Flo. etiam si in arbore. Manuscrip. & si cæsa.*

5 *Flo. dempta.*

à me [a] emerat [b], siue mercede conduxerat, vt paterer eum sibi iure eximere [2], eximat, me pœnituerit, meus lapis durat [c]. si postea [d] ipsius factum reuocare [3] non possum. quasi traditio enim facta videtur, cùm eximitur domini voluntate [e].

Quod in saxo est, idem erit etiam [4] si arbore cæsa [f] vel adempta [5] id accideret.

Filiusfamiliãs qui habet liberam peculij administrationem, non potest donare nisi ex iusta caussa, uel patris permissione, uel ex qualitate personæ aliud præsumatur. Item caussa mortis donare non potest sine expressa patris concessione, nisi in castrensi uel quasi castrensi. Bartol.

VII. Idem lib. xliij. ad Sabinum.

FIliusfamiliãs donare non potest, neque si liberã peculij administrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculij administratio, vt perdat [g]. Quid ergo si iusta ratione [h] motus donet, nunquid possit dici locum esse donationi? Quod magis [i] probatur. ¶ Item videamus si quis filiofamiliãs liberam peculij administrationem concesserit, vt etiam [1] nominatim adiiceret, sic se ei concedere, vt donare quoque possit, an locum habeat donatio? Et non dubito donare quoque [k] eum posse. Nonnunquam [l] etiam ex persona [m], poterit hoc colligi [n]. Pone eum [2] filium esse senatorię [o], vel cui iusuis alterius dignitatis: quare non dicas, videri patrem, nisi ei specialiter donandi facultatem ademerit [3], hoc quoq; [p] cõcessisse, dum liberã ei [4] dat peculij administrationẽ [q]?

1 ¶ Pari autem ratione, qua donare filiusfamiliãs prohibetur [r], etiam mortis caussa donare prohibetur [s]. Quamuis enim ex patris voluntate [t] mortis quoque caussa donare possit [u]: attamen cum [5] cessat voluntas [x], inhibetur [6] hæc quoque donatio [y]. Sed enim meminisse oportebit, si cui [z] donare quoq; permissum est, nisi specialiter † etiã mortis caussa donare fuerit permissum, non posse caussa mortis donare [a]. Hæc omnia locum habebunt in paganis [b]. Cæterùm qui habẽt castrẽse peculium, vel quasi castrense, in ea conditione sunt, vt donare & mortis caussa, & non mortis caussa possint, cùm testamenti factionẽ [c] habeant.

VIII. Paulus lib. xv. ad Sabinum.

QVæ statuliberi [1] [d] impositа libertatis caussa præstant, ea non donãtur [e], ies enim pro his interc[e]sit.

Qui donat habitationem, uidetur donare mercedem. Barto.

IX. Pomponius lib. xxxiij. ad Sabinum.

INædibus alienis habitare gratis donatio videtur [f]. id enim ipsum capere videtur [g], qui habitat, quòd mercedem pro habitatione non soluit. Potest enim & citra corporis [h] donationem valere donatio [i]: veluti si donationis caussa cum debitore meo paciscar, ne ante certum tẽpus ab eo petam.

Cum donatur fundus, quantum ad effectum insinuationis inspicitur æstimatio fundi, non fructuũ qui postea recipiuntur: sed si donatur fructus, fit æstimatio ipsorum fructuum. Pau.

1 ¶ Ex rebus [k] donatis fructus recepti [1], in rationem donationis non

2 *Flo. exime.*

3 *Flo. ademit.*

4 *Flo. deest, sei.*

1 *Flor. deest, etiam.*

2 *Flor. Pone enim filium.*

3 *Flo. ademit.*

4 *Flo. deest sei.*

5 *F. abesse.*

6 *Flo. inhibetur.*

4 *Iste textus est alibi dictus Bald. ad hoc q. vbi exprellè tenet, creditur ille cui donatur nõ venire nat. o caussa mortis nominatim & in specie exprimatur.*

1 *Fl. Deest liberti.*

1 *Fl. deest, apud.*

1 *Fl. percepti Manuscr. ceptus.*

plendæ conditionis.

e ¶ *Non donantur.* propriè, sed ob caussam, & hoc subiicit, res, i. libertas & c. & sic est ob caussam datio: vt ff. eo. l. j. §. j. & ij. est tamẽ mortis caussa capio. vt j. tit. j. l. mortis caussa capitur. §. fine.

Inædibus.] CASVS. Si concedo tibi gratis habita. domus meæ tibi videor donare mercedem: & sic donatio valet etiã sine traditione rei. sic & aliàs cùm paciscor animo donãdi repetã à debitore meo vsque ad annum. ¶ *Ex rebus.* Pone casum vt in glo. Accur. ¶ *Quod filiusfamiliãs.*] Filiusfamiliãs iussu patris donat. pater videtur donare: & tenet donatio perinde ac si mea voluntate rem meam tuo nomine dones. ¶ *Donavi.*] Res sacra non potest donari: quia non sit. i. non potest fieri eius cui donatur. Fran. Accur.

f ¶ *Donatio videtur.* vsus vel mercedis, res autem dicitur commodari: vt suprà, commodati. l. j. §. j. in fin. vel precario concedi. vt ff. de præscrip. verb. si gratuitam. in principio. quæ sunt contrà. vel in l. commodati. de seruitute habitandi dicit, aliàs nihil ibi adderet Iulia. præcedentibus.

g ¶ *Capere videtur.* caussa donationis. & facit ad hoc vt sciamus an sit facienda insinuatio vel non. & facit j. eod. Aquilius. Accur.

h ¶ *Corporis.* i. corporalis rei. Accur.

i ¶ *Donatio.* vt superiori resp. & statim probat per aliud exemplum.

k ¶ *Ex rebus.* dic casum duobus modis. Primo q̃ si tradidi ex caussa donationis fundum sine insinuatione, ex quo postea per plures annos percepisti fructus, ita q̃ excedant legitimam summam, non computãtur vt vitient donationem, sic C. eodem, sancimus. §. fin. & arg. C. de vsu l. fi ea lege possessionem. Secundo secundum Ir. & M. si promisi ex caussa donationis fundum, & fui in mora tradẽdi: nõ tenebor ad fructus, siue

Casum ponit.

ctus, siue agatur ex stipulatione, vt olim: siue hodie cõdi. ex l. qua agitur etiã nudo pacto: vt C. e. si quis argẽtũ. §. pe. & est ratio: quia strictiũ iuris sunt. vnde nisi petãs, quod est vel fuit meum, non veniunt fructus ante lit. conte. sed post sic. vt & ff. de vsur. videamus. §. fi actionẽ. & ff. si cer. pe. cùm fiidus. & his duob' modis intellige j. e. cũ de donatione.

2 *Flo. computatur.*

Sed H. dicit, hìc q̃ cũ hodie pactũ donationis sit contractus nominatus: vt not. ff. de pac. iurisg. circa prin. q̃ sit bonæ fidei condictio ex lege hoc casu: & veniũt fructus tam percepti ante lit. cont. quàm post: quod non placet. sed secundum positionem secundam est contrà j. de re iud. Nesennius. §. j. sed & ibi erat lit. contest. vel tradiderat donator: sed cum res ad eam rediisset, conueniebatur rei vend. vnde veniunt fructus: vt ibi dicitur. Accur.

3 *Flo. veniẽt.*

4 *Manuscrip. quod si filiusfa mil.*

a ¶ *Fundum.* vt superiori casu.

b ¶ *Percepti nem.* præsentem, puta messem, vel vindemiam. idem tamen & si dixit messem vel vuam x. ann. Accur.

c ¶ *In cõputationem.* ita vt si excedant legitimam summam, non valeat quo ad superfluum: nisi scriptura interueniat. Ir. & erat summa olim ducentorum, hodie quingentorum solidorum: vt C. e. l. si quis pro redẽptione. §. fi. Accur.

d ¶ *Voluntate.* i. mandante, vel ratum habẽte. nam differt iussus à mandato: vt ff. quod iussu. l. j.

1 *Flo. de modo donationis*

2 *Flo. mercedum.*

e ¶ *Donauerit.* qui enim per alium, &c. vt & ff. de admi. tu ita autem. §. gessisse. Sed videtur contrà ff. e. l. ii. ii. respon. vbi dicit innuendo non valere. Sol. vt ibi. Accur.

f ¶ *Nomine tuo.* hic tamen duæ donationes sunt: superiori casu vna: vt ff. eo. l. ii. §. cum verò. Accur.

Casum ponit.

g ¶ *Non potest.* directò, sed per obliquum sic: vt instit. quib. mo. tol. ob. in princ. & j. de sol. l. fi debitor tuus. Et dic casum huius §. tribus modis. Primò, vt ea res quæ nõ fit. i nõ potest fieri in bonis donatarii, nõ possit donari, vt sacra vel religiosa: sicut nec in stipulationẽ deduci. vt instit. de inut. stip. circa prin. Secundò fit, &c. quo ad opinionẽ falte, & affectionẽ tradẽtis: vt ff. de pub. l quæcũque. §. j in fi. §. & ff. de cõtrah. emp. l. pe. §. fi & erit locus titulo pro donato. Tertio, secũdũ literã, vt alienæ res nõ possint donari, sed secundũ hoc nõ habet locũ [2] titulus pro donato. Sed respon. dupliciter dicitur donatio strictè & largè. Strictè, vt datio doni: vt j. titu j. senatus. §. j. & secundum hoc aliena res nõ poterit donari: vt hìc, & inst. de act. §. fic itaque. Secũdo largè, vt etiã aliena res possit donari. & haber locum tit. pro donato. sed an de euictione. agatur euicta re donata, dices j. eo. Aristo. fi. Accur.

2 Alex. hic in apostil. ad Bar. in a gl. ci fingu. ad hoc q̃ donatio rei alienæ non requirit insinuationẽ: sed aduertatis quia glos. hoc non dicit: vt dicitur hic in nouis interpre. Bo.

1 *Fl. Deest liberti.*

ABsenti, siue mittas [h], qui ferat, siue quod ipse apud [1] se habeat, sibi habere eum iubeas, donari rectè potest [i]. Sed si nesciat rem quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperit, donatæ rei dominus non fit, etiam si per seruũ [k] eius, cui donabatur, missa fuerit: nisi ea mente seruo eius data fuerit, vt statim eius fiat [l].

In æstimatione donationis fructus non cõputantur. Bart.

XI. Gaius lib. iii. de legatis ad Edictum Prætoris vrbani.

CVm de donatione [1] [m] quæritur, neque partus nomine neque fructuum, neque pẽsionum, neque mercedis [2] vlla donatio facta esse videtur.

Donator tenetur inquãtum facere potest, deducto ære alieno. Bart.

10 XII. Vlpianus lib. iij. Disputationum.

QVi ex donatione se obligauit, ex rescripto Diui Pij in quantum facere potest, cõuenitur [n]. sed enim id, quod creditoribus debetur, erit detrahendum [o]: hæc verò, de quibus ex eadem caussa [p] quis obstrictus est, non debebit [q] detrahere.

20 *Rei donatæ nobis dominium quæritur per seruum & per procuratorem nostrum, si tradens hoc agat, licet recipiẽs machinetur. Bar.*

XIII. Idem lib. vij. Disputationum.

QVi mihi donatũ [r] volebat, sed quo cõmuni meo & Titij item tradidit [s], seruus verò vel sic accepit, quasi socio [t] id acquisiturus, vel sic, quasi mihi & socio, quærebatur q̃d agere tur [1] [u]. Et placet quãuis seruus hac mẽte acceperit, vt socio meo [x], vel mihi & socio meo [2] acquirat, mihi tantũ [3] acquiri [y]. Nam & si procuratori meo hoc animo rẽ tradiderit, vt mihi [z] acquirat, ille [a] quasi sibi acquisiturus acceperit, nihil agitur [4] in sua persona, sed mihi acquiritur [5] [b].

Expensæ culturæ factæ caussa donationis, non repetuntur. Bar.

XIIII. Iulianus lib. xvij. Digestorum.

QVi alienũ fundũ donationis [c] caussa excoluit, nullã retentionem propter impensas [d] faciet: quia domini [e] res [1] ab eo die

1 *Fl. percepti Manuscr. ceptus.*

m ¶ *Cùm de donatione.* hanc expone vt paulò antà not. in l. in ædibus. §. ex rebus. & facit j. eod. l. eum qui.

Quiex donatione.] CASVS. Donator qui ex don. conuenitur, debet cõdemnari inquantũ facere potest, deducto quod creditoribus debetur. nõ autẽ deducetur, quod debet aliis ex simili caussa. Fr.

n ¶ *Conuenitur.* vt & j. de reg. iur. diuus. & ff. de iur. do. si extraneus. de ducto, si ne egeat: vt in eo. titu. de reg. iur. in condemnatione. & j. de re iudi. l. cùm ex caussa.

o ¶ *Detrahendum.* vt & j. de re iud. inter eos. in prin. & solu. ma. l. maritus facere.

p ¶ *Caussa.* large accipe hìc, ex eadẽ caussa. verè enim est alia propter rem, & propter personã. sic ff. de inof. test. circa. aliter ponitur j. de exce. rei iud. cùm quæritur.

q ¶ *Debebit.* sed cuppãtis est melior conditio [b]: vt j. de re iud. inter eos.

b C. eor. ter. in cle. j. §. abbates. & ibi Card. post gl. de excep. præla & in ca. olim. j. extrà de re-st spo.

Vi mihi.] CASVS. Volebas mihi x. donare: dedisti ea seruo cõmuni meo & Titij hoc animo, vt statim fieret mea: seruus autem habuit animum acquirẽdi Titio tantùm, vel vtrique. i. mihi & Titio. Dicitur q̃ non nocet opinio seruj, quin mihi totũ acquiratur. Secũdò dixit: quod dixi in seruo, idẽ in procuratore meo. Franc. Accur.

1 *Flo. quid agere.*

2 *Flo. meo, deest.*

3 *Flo mihi tamen acquiris.*

4 *Fl. agit.*

5 *Fl. acquirit.*

r ¶ *Donatum volebat.* id est, donare.

s ¶ *Rem tradidit.* vt statim res mea fieret: vt ff. eod. absenti. in fi. aliàs secus: vt j. e. si tibi dederim rem.

t ¶ *Socio.* tantùm, & non mihi. M.

v ¶ *Ageretur.* i. quid iuris esset.

1 *aliàs, rem.*

x ¶ *Meo.* tantùm.

y ¶ *Acquirit.* prætualet enim donatoris voluntas.

z ¶ *Mihi.* scilicet domino.

a ¶ *Ille.* scilicet procurator.

b ¶ *Acquiritur.* imo nõ statim: vt j. de fur. falsus. §. j. Sed ibi erat falsus procurator, hìc verus. Itẽ contrà j. de fo. cũ quis. §. j. sed ibi reuocatũ erat mãdatum. Itẽ contrà ff. de neg. gest. si ego. Sol. secũdũ quosdam ibi loquitur in procuratore debitoris: arg. ff. de donatinter vi. & vxo. si sponsus. in prin. sed nõ placet: quia ibi dicitur creditorẽ inuito debitore posse habere ratũ. Alij dicũt ibi loq. in generali procuratore, hìc in speciali. Tu dic in gestore loqui. & sic dicitur procurator. i. procurãs negotia creditoris. sic ponitur ff. de proc. l. Plautius. vel erat pro curator ad alia: nõ ad illam pecuniã accipiẽdam. Item contrà j. de ac qui. re. do. res ex mãdato. & C. de iis qui à nõ do. manu. l. ij. quibus dicitur nõ statim fieri domini. Sol. secundũ Azo. ibi in generali procuratore: hìc in speciali, nã plerunq; plus operat speciale mandatũ: vt ff. de proc. l. Pomponius. Sed certe tantũ operatur regulariter generale mandatũ quo ad omnia, quantũ speciale quo ad speciẽ: vt ff. de admi. tut. si dũo. Tu dic ergo aut vterq; gessit tradẽs & accipiẽs, seruus. f. vel procurator meus, vt mihi quærat: aut alter tantũ, aut neuter. Primo & secundo casu mihi quæritur statim: vt hìc, & j. de acqui. re. do. l. per seru. §. fi. & l. fi procuratorẽ. & C. si quis alteri vel sibi. l. fin. Tertio. f. quando neuter, nõ statim, nisi quãdo mihi domino tradet: vt in cõtrariis. & j. de acqui. pos. l. j. §. hæc quæ de feruis. & C. eo. l. per procuratorẽ. quæ sunt eodem modo cõtrariæ. & hoc siue ex donatione, siue ex alio contractu fiat traditio seruo meo, vel procuratori.

80 *Vi alienum.*] CASVS. Qui animo donandi colit fundum meum, non habet retentionem propter impensas, cùm eas donauerit. Fran. Accur.

c ¶ *Donationis.* veræ vel interpretatiuæ, pura cùm malæ fidei possessor est, qui excolit: vt instit. de re. diui. §. ex diuerso. & ff. ad l. Aquil. fi seruus seruum. §. fi oliuã. & facit ad hoc C. de neg. gest. alimẽta. Acc.

d ¶ *Impensas* necessarias.

e ¶ *Domini.* scilicet fundi. Accursius.

POst contractum.] CASVS. Si fecisti delictum, & postea donati de bonis tuis alicui: valet donatio. sed postquam esses condémnatus, donare non posses. Fran. Accur.

a ¶ *Crimen.* nisi sit læsæ maiestatis: vt j. eo. l. donationes. §. perfectæ. & C. ad l. Iul. maie. l. pe. & fi. de bo. proscri. si quis posthac.

b ¶ *Valent.* nam & soluere, & solui ei potest: vt & j. de solu. reo. & l. seq.

c ¶ *Secuta sit.* s. crimé antequam fieret donatio: quia tunc non valet: vt hic dicitur. & distingue inter donationem inter viuos, & inter coniuges, & causſa mortis: vt plenè not. C. de don. inter vir. & vxo. l. res, & facit j. tit. j. si aliquis. in fi. Accur.

1 Flo. *non valent.*
2 Flo. *Seueri.*
3 *Torel. si condem.*

Adde q; imò post condemnationé intra x. dies, qui dati sunt ad appellandū, per tex. singul. secundum dostō. ibi in l. fi. & filio. § hi autem omnes. supra. de inuist. test. & melius p gl. fin. secundi Dy. ibi in i. ex iudicio. rū. in versū. secura. de acc. quia ad hoc dicit sing. Io. de Imo. a in c. ij. col. viij. extrā de test. refert & seq. tur Feli. in rubri. de app. co. ij. versū. ad secundam. Phil Fran. in c. nō solùm. nu. ij. vbi illi tex. alleg. ad hoc pro fin. & ibi notaui in apostil. ad ipsum, in ver si intra tempora ad appellandū. de appel lib. vj. quem ante eum ad hoc allegauit pro sing. Anto. Corse. fin. suis. in versi. appellatio. in cip. Idem operatur. & retigi plenè in apostì ad Guielmum de Cug. in l. ad dictos. nu. j. in versi. tempus quod datur ad appellādum C. de esi. audien.

1 *El deest, meā*
2 *El deest, dicimus.*
3 *El deest, sit.*

Xhac.] CASVS. Testator in testamento dixit, sciant hæredes mei me vestem vniuersam, ac res cæteras quascunque in die mortis meæ mecum habuero, libertis meis donasse. dicitur quòd per hæc verba videtur donare libertis. Fran. Accur.

d ¶ *Ex hac scriptura.* scilicet quæ sequitur.

e ¶ *Pertinere.* nam per talem scripturam vidētur donare cā mortis, vt plus videatur dictū, & minus scriptū: vt j. de hær. instit. l. j. §. pe. & §. fi. & C. de testa. l. error. & j. de leg. ij. vnū ex famil. §. fi. & sic valet, vt donatio causſa mortis, vel legatum. sic & C. e. l. si donatio. & C. de fal. cau. adie. leg. l. j. vel quia consti tur ex certa causſa se debere. iudicat enim talis cōfessio: vt j. de probatio. cū de indebito. §. fi. & C. de nō nu. pec. l. generaliter. & j. deposi. l. Publia §. fi. & sic. valet donatio inter viuos. Sed cōtrà videtur j. de hæred. instit. ex facto etiá agitatū. prout est ibi in litera. quē institueram. Sol. hic, de benignitate: ibi d rigore. Vel aliud est in institutiõe hæredis, vbi maior solēnitas exigitur, quā in donatione. Alij habent ibi, quem non institueră: secundū quos nō est contrà. Itē est huic l. cōtrà j. de leg. ij. Titia. circa prin. Sol. hic testator vsus est verbo præteriti tēporis: ibi futuri, sl eguero. pro qua solutione est j. de hæred. instī. qui volebat, & de test. mili. l. testamēto militis. in vtraq; enim verbum est præteriti tēporis. at vbi est verbū futuri tēporis, obtinet vim conditionis: vt j. de le. j. l. vi. & de condi. & demonstrande. qui, pmisit. Vel dic. secūdo hīc de benignitate, ibi d rigore iuris. vel ibi nō fuit expressa species, vel quātitas, hīc fic. & est ad l. j. tē ra. ha. l. ne satisfactio. & C. de arb. l. ne in arbitris. Itē cōtrà j. de cond. & dem. cū tale. §. fi. sed ibi demonstrando dixit, ex centū quæ tibi legauit: da illi decē. & magis animo diminuēdi. hic volēdo dare dixit. Itē cōtrà j. de le. ii. Titia. §. Caius. Sol. nō debētur illata in prætoriū vxoris ipsi vxori: quia adhuc erāt penes testatorē, & ciuiliter & naturaliter possidebat. præterea nō expressit certā speciē vel quātitatem. Itē mens testatoris erat ibi exonerare vxorē de illis rebus, de quibus hæredes eā suspectā habebāt. vnde ad ea tātū se retulisse videtur. Itē ar. cōtrà C. de test. l. verba. sed ibi est casus contrarius: quia dixit se nō donasse. Item arg. contra. huic l. j. e. l. nuda. Ac.

I in stipulatum. CASVS. Si quod debebas ex causſa iudicatī, promisisti mihi per stip. animo nouandi factam, & postea accepto fero tibi stipulationem animo nouandi factam, fuisse factam animo donandi: dicitur quòd liberatus es. Fran. Accur.

f ¶ *Iudicatum.* id, quod debetur ex causſa iudicati. Accur.

g ¶ *Liberationem.* & per liberationem donationem. Sed quid si non animo nouandi stipulor iudicatum: & accepto fero stipulatione? Respond. remanet actio ex sententia: vt arg. de re iudi. l. iiii. §. si ex conuentione. & j. de pact. l. postquam. & j. de iureiur. l. si actor deferat. Sed arg contrà j. si quis cau. l. ii. in prin. & de pac. l. Labeo. & de iureiur. duobus §. exceptio

Aristo. CASVS. Si dono tibi seruum non simpliciter, sed cum causſa, dicitur, quòd nō es mihi obligatus, prout refertur ad donationem. vnde si dono tibi seruū, vt post quinquenniū manumittas: ante quinquennium est donatio: & non possum agere contra te. secus autem esset si tibi donaui hoc pacto vt incōtinenti manumittas. nam inuectas continuò efficit.

Reus potest donare post crimen cōtractū & ante sententiam condemnatoriam: post non. Bart.

XV. Marcianus lib. iij. Institution.

POst contractum capitale crimen a donationes factæ valent [1] b ex constitutione diuorum Veri [2] & Antonini: nisi [3] condemnatio secuta sit c †.

Verba enunciatiua in ultimis uoluntatibus dispositionem inducunt. Bart.

XVI. Vlpianus li. ij. Responsorum.

EX hac scriptura d, *Sciant hæredes mei me vestem meam* [1] *vniuersam ac res cæteras, quascunque in diem mortis meæ mecum habui, illi & illi libertis meis viuum donasse.* dominium ad libertos benigna interpretatione pertinere e dicimus [2].

Donatio potest fieri liberando debitorem. hoc dicit. Bart.

XVII. Idem lib. lviij. ad Edictum.

SI in stipulatum iudicatum f nouationis causſa deductum sit, & stipulatio donationis causſa accepto lata sit [1]: dicendum est, locum liberationem g habere.

Contractus innominatus quatenus continet donationem, non potest ex pœnitentia reuocari. Bart.

XVIII. Idem lib. lxxj. ad Edictum.

ARisto ait, cùm mistum h sit negotium cum donatione, obligationem non contrahi i eo casu, quo donatio est. & ita [1] Pomponius eum existimasse refert. Denique k refert Aristonem putare, si seruum tibi tradidero, ad hoc, vt eum post quinquennium manumittas, non posse ante quinquennium agi: quia donatio l aliqua inesse videtur: aliter, atque (inquit) si ob hoc tibi tradidissem m, vt continuò n manumitteres. hīc etenim nec donationi locum esse: & ideo esse obligationem o. sed [2] superiore casu quid actum [3] sit, inspicindū, Pomponius ait. potest enim quinquennium nō ad hoc esse positum, vt aliquid p donetur.

Ex traditione etiam reuocabili trāsfertur usucapiendi conditio, si tradens non erat dominus: sed eo casu quo fuisset dominus, fuisset translatum dominium. Pau. de Cast.

1 ¶ Idem Aristo ait, si donationis causſa in hoc tradatur seruus, vt post quinquennium manumittatur, sit autem alienus q, posse dubitari, an vsucapiatur r? quia s aliquid donationis interuenit t. & hoc genus quæstionis in mortis causſa donationibus versati Pomponius ait u. & magis tūc statim possum agere, cùm nō dicatur donatio. hoc autē quod dixi in prima parte, est verū, nisi ego retinuissem vsumfruc. Secundò dicit, pone quòd donaui tibi seruum alienū hoc pacto, vt eum manumittas post quinquennium. nunquid interim poteris vsucapere? dicitur q; sic, si donare tibi causſa mortis. ¶ *Labeo.*] Donaui tibi fundum alienū, in eo fecisti expēsas, nūc euictus est à te: an habeas regressum contra me, quæritur. Dicitur quòd non, nisi sciens alienum donaui. nam tunc teneor act. de dolo ad expensas quas fecisti. Fran.

1 *Flor. & ita Pōponius.*

h ¶ *Cùm mistum.* quia non est simplex donatio, sed cum causſa: vt j. e. l. j. §. j. & ij.

i ¶ *Non contrahi.* i. nō obligo eum, cui dono, in eo in quo est donatio, nisi secundum M. naturaliter. quod non placet, nisi intelligatur de illa naturali, quæ ad antidora obligat: vt j. de peti. hæred. sed & si lege. §. consuluit.

2 *Flo. sed & superiore.*
3 *El. quid acti.*

k ¶ *Denique.* ecce exēplum.

l ¶ *Quia donatio.* scilicet ministerij quinquennalis. & ideo ante quinquennium nec pœnitere nec agere possum. & sic non est cōtrà j. mand. l. si quis alicui. §. j. & de condi. ob cau. l. iij. §. j. quia ibi nō fuit mistū negotium, sed simplex datio ob causſam non habens animum liberalitatis, & ideo pœnitere, & agere ante tēpus possum. hic verò aliquatenus est liberalitas, & ideo cessat pœnitentia: vt & C. eod. l. siue emancipatus. vel refert cuius gratia tempus sit appositum: ar. j. de leg. ij. si ita. §. Pegasus. & de annu. leg. eum qui. aliàs, Iabolenus. Accur.

m ¶ *Tradidissem.* scilicet seruum.

n ¶ *Continuò.* id est, statim.

o ¶ *Obligationem.* sed quomodo agitur si nō manumittatur, cùm iam liber sit ex constitutione post moram: vt C. si mancip. ita fue. ali. vt manu. l. ij. & j. de condi. ob causſi pecuniam. §. j. & infrà qui sine ma. ad liber. perue. l. Latinus. Econtrà, si non fuit in mora, agere non possum? Respon. non dicitur hic quòd agatur, sed contractam esse obligationem, quæ fuit per constitutionem sublata. & sic per momentum durauit hæc obligatio. vel dic quòd hic fuit actum, vt manumissio fieret per vindictam, & sic non succedit constitutio: vt infrà de verborum obligationib. qui Romæ. §. Flauius Hermes. & sic potest intelligi suprà si certum petatur, non omnis. circa princip. & de condict. ob cau. dedi. iij. respon. & de ser. exp. seruus. & de præscrip. ver. naturalis. §. at cùm do. & secundum hoc expone superiorem literam, non posse agi ante quinquennium scilicet vt fiat manumissio. & quod hic dicit esse obligationem: dic scilicet vt fiat manumissio. Vel dic tertiò, quòd hic erat talis seruus, qui non poterat ad libertatem peruenire: & ideo non potest succedere constitutio. & tunc expone superiorem literam, non posse agi ante quinquennium, &c. scilicet ad repetendum. & hic esse obligationem scilicet ad repetendum condic. ob causſam. Accur.

p ¶ *Vt aliquid.* puta si sibi retinuit vsum, siue ministerium quinquennale, vel voluit, vt illo quinquennio esset in pœna. & ita hoc casu poterit agi ante quinquennium: cùm gratia dantis, non accipientis sit positum.

q ¶ *Alienus.* id est, non tradentis.

r ¶ *Vsucapiatur.* ante quinquennium. quod olim anno, hodie triennio sit vt insti. de vsucap. in prin. Accur.

s ¶ *Quia.* quod videtur: quia, &c. quasi dicat, videtur vsucapi: quia titulus donationis adest, scilicet donatio.

t ¶ *Interuenit.* idem vbi nil donationis interuenit, vt in superiori respon. quia animum habuerit transferendi dominium vt dixi j. eod. in ædibus. §. finali.

v ¶ *Pomponius ait.* scilicet an vsucapi possit antè, quàm donator conualuerit. Azo. & quòd vsucapi potest, patet j. titu. j. l. qui alienam. & l. si alienam. in princip.

Vsucapionem.

a ¶ *Vsucapionem.* antè, quàm conualescat.

b ¶ *Sequi.* pro donato. sic j. pro donato. l. j. in fi. j. respon.

c ¶ *Competere.* sed per retentionē seruabo sumptus: vt j. de fur. l. qui iniuriæ. §. fi. & j. de rei vē. l. sumptus. etiā à donatore, si is fuit, qui donationē potuit reuocare: vt j. de exce. doli. l. apud Celsum. §. si minor.

d ¶ *Eum.* donantem.

1 *Flo. vt si ita*

e ¶ *Si dolo fecit.* scienter donādo rē alienā: vt & j. de verb. obli. si id quod. sed videtur de dolo non posse agi: quia aut sciuit donatarius rē alienā, & tūc est quod sibi imputetur, aut ignorauit: & tūc quia potuit expensas cōferaare, denegāda est de dolo. Rñ. pone nō potuit: quia non possidebat, sed alio possidēte res ei euicta est: vt & j. de eui. l. euicta. §. j. vel quia tales sunt sumptus, quos euincēs nō habet necesse reddere: vt quia lari bus auitis careret: vt j. de rei vēdi. l. in fundo. Vltimò, si quæras an donator de eui. teneatur: dic secūdū Azo. q; fic [2] hodie, cū assimilet. tur vēditioni vt inst. de don. §. aliæ. tu dic, aut fuit de ea promissum, & tenetur donator: vt C. de euic. l. ij. nam pro qualibet causſa de eui. promitti potest: vt & j. de ædil. edic. l. sciendum. aut non fuit promissum: & tunc aut cœpit à datione siue traditione: & non tenetur de euic. sed de dolo, si intercessit. aut à promissione vel pactione: & tunc agi potest: vt hic, & C. de in. do. l. j. & j. de ædil. edic. ad res. & infrà. de ver. oblig. l. vbi autem. §. fi.

2 *Flo. facero, & sic euincatur.*

a Tu vide gl. in l. ij. & ibi Bal. C. de eui. & in l. ij. pro re. §. j. vbi per Bar. ff. eo. tit. & in l. Iulianus. §. j. infr. de ve. ob. obl.

1 *Flo. scribi.*

2 ¶ *Non potest liberalitas p* nolenti acquiri. *q*.

Mandatum morte finitur: sed propter ignorantiam eius effectus durat quo ad liberationem, & quo ad actionem. Bart.

3 ¶ Si quis dederit pecuniam mutuam Titio reddendam Seio, cui donatum volebat, deinde Titius mortuo donatore, Seio dedisse proponatur, erit consequens dicere, pecuniam Seij fieri: siue mortuum r sciuerit, siue ignorauerit [2] is, qui dabat s: quia pecunia fuit dantis t: sed si quidem ignorauerit [3] mortuum, erit liberatus u, si sic mutuam pecuniam acceperit soluendā Seio. Sin autem mandauero tibi, vt tuam pecuniam x Titio des, cui donare volebam, & tu ignorans me mortuum, hoc feceris, habebis aduersus hæredes meos mādati actionem y: si sciens z, non habebis a.

2 *Fl. ignorauit.*
3 *Flo. ignorāscus vel respu.*

Solutio naturalis debiti, non est donatio. Bartolus.

4 ¶ Si quis seruo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eam exproniserit, non erit donatio b, sed debiti solutio. Idem & in pupillo c, qui sine tutoris authoritate debuerit, dicēdum est, si posteà tutore authore promittat.

Stipulatio ob causſam, non est donatio. Bar.

5 ¶ Sed & hæ d stipulationes, quæ ob causſam fiunt, non habent donationem e. Denique Pegasus putabat, si tibi centum spopondero hac conditione, si iurasses te nomen meum laturum f,

m. ¶ *Affuero.* puta aduocatus, vel procurator pro te.

n ¶ *Dedero.* fideiubendo pro te. Accur.

o ¶ *Fueris.* supple dabis mihi x. prædicta quidē nō faciunt donationē, sed cōtractū innominatū do vt des, vel facio vt des: vt hic, & j. de præscri. verb. l. naturalis. §. at cū do. & §. q; si faciā. & j. e. l. §. fi. & j. e. Arist. & facit j. e. l. j. §. j. & ij. & j. ti. j. l. mortis causſa capitur. §. fine donatione. alij sic ponūt, vt nec iure donationis, nec alio iure valeat: vt si erā miles qui talia ti bi facere debebam: q; nō poterā: vt C. loc. l. miles. & C. de cōd. ob cau. l. si militē. vel clericus: vt in aut. de san. epi. §. alium. vel procurator fisci: vt C. ne fiscus vel respu. per totū: vel potentior ratione officij: vt C. ne lice. po. l. j. & ij. & sic est secundū istos extra donationē, & extra alium obligationem, simili modi pactum, de quo dicitur in littera.

p ¶ *Non potest liberalitas.* i. donatio, sic dicta, quia liberè fit: vt j. e. o. l. j. in prin. necessitate remota: vt j. e. donari. alij etiam hoc de priuilegio intelligunt: quod non placet. sed tunc loquitur j. de regu. iur. inuito. vbi plenè dices.

q ¶ *Acquiri.* directò, sed per obliquum sic: vt j. de sol. si debitor tuus. & j. de acquir. rer. do. etiam & de verb. obl. seruus vetante domino. quæ sunt contrà. & facit C. de iur. deliber. l. nec emere. & j. de bo. posl. l. iij. §. inuito. & j. de regu. iur. inuitus. §. fin.

r ¶ *Mortuum* s. donantem. Accur.

s ¶ *Dabat.* Seio. nec tamen ex hoc pacto Seio acquiritur actio: quia alteri ītipulari vel pacisci, &c. vt C. de cōtrah. stip. l. iij. quæ est contrà.

t ¶ *Fuerit dantis.* hæc est solutio contrarij vt j. e. o. l. ij. §. penul. & j. si certum pet. l. eius qui. §. quas verò. in quibusdam tamen concordat lex illa.

v ¶ *Liberatus.* secus si sciuit, quia mandatum morte finitum fuit. Ir.

x ¶ *Vt pecuniam tuam.* non mihi debitam.

y ¶ *Actionem.* propter iustam ignorantiam licet mandatum sit morte finitum. & fa. j. pro empt. l. qui fundum. §. seruus meus. & j. de leg. ij. cùm pater. §. Mæuio. & instī. mand. §. rectè. & §. fe. & j. mand. l. inter causſas. §. j. & de sol. cùm quis. §. j. & l. si seruus. Accur.

z ¶ *Si sciens.* scilicet me mortuum, solusti Titio.

a ¶ *Non habebis.* i. aliquam actionem contra hæredes meos.

b ¶ *Non erit donatio.* Naturalis obligatio impedit donationem: vt hīc, & j. e. donari. nam dicit, nullo iure, & c. sic ergo seruus naturaliter obligatur etiam in seruitute: vt hic, & infrà. de fideiuſ. §. j. & j. de cundi. inde. fi id quod. & de pecu. l. nec seruus. & j. de neg. gest. cum actū. & l. Proculus. & l. at qui natura. Idem in pupillo, vt naturaliter obligetur etiam sine tutore: licet non sit locupletior: vt hic subiicit, & j. de noua. l. j. & j. de sol. in numerationibus. §. j. & j. de rescin. ven. si id quod. §. j. & j. ad l. Fal. fi pupillus. & quando di. le. ce. d. cùm illud. §. fi. Sed contrà j. de act. & oblig. l. pupillus. vbi nec naturaliter dicit tenerī: sed hic proximus pubertati, ibi proximus infantiæ: vel ibi cum tutore contraxit, hic cum alio: vnde renetur naturaliter, licet non sit locupletior, nec interuenerit tutor: vt dixi.

Obligatio naturalis donationē impedit.

c ¶ *Idem & in pupillo.* vt debitum videatur soluere. & sic, si quia videtur soluere debitum, non quæritur vtrum excedat legitimam summam, vel non: quod in donatione quæritur. nam semper tenebitur.

d ¶ *Sed & hæ.* non solùm superiores.

e ¶ *D. nationem.* simplicem, sed ob causſam: vt j. e. l. j. §. ij. & l. Aristo. & j. eod. l. j. §. j.

f ¶ *Laturum.* i. exaltaturum vel diuulgaturum. Vel aliter. i. si velles de cætero meo nomine appellari: de qua vocatione fit mentio j. ad Treb. sed sciendum. & l. facta. §. fi verò nominis. Accur. fius.

Universidad de Salamanca Biblioteca

¶ *Ob rem.* scilicet futuram, tamen in præteritum respicit: vt ff. de condi. indebi. l. damus. Accursius.

Patronus. JCASVS. Si patronus ex debita parte instituatur hæres à liberto, & grauatus sit vt aliquid ex hac parte daret Titio cuidã extraneo: & patronus etiã promisit illi fideicommissario dare, dicitur quòd nõ tenetur. ¶ *De illo.* Id quod hæres poterat per Falcidiam retinere, volẽs adimplere voluntatem defuncti promisit legatariis in solidum. dicitur & tenetur: quia & si soluisset, non repeteret. Fran.

b ¶ *Si patronus ex debita.* olim dimidia, hodie tertia: vt instit. de suc. lib. in prin. & §. sed nostra con.

c ¶ *Instituatur.* à liberto.

d ¶ *Eius.* ff. patroni.

e ¶ *Daret.* scilicet patronus ex portione sua cuidam extraneo.

f ¶ *Promiserit.* patronus errans in iure vel facto: vt argu. ff. vt in posse. leg. l. j. in prin. & ff. de fideiussi. si quis postquã. & ff. ad Treb. l. patronus. & l. si eius. §. fi. & l. ita. §. si patronus. & ff. de inof. test. mater. Sed ar. ff. si quid in frau. pa. si patronus. in prin. item ff. prox. §. Sed hic magis est debitũ patrono. habetur enim vt æs alienum: argu. ff. de inoff. testa. Papinianus. §. si quis impubes. & ff. ad l. Fal. in ratione. §. quod vulgò. Sed huic l. videtur contrà ff. fa. er. qui erat hæres. §. si autem. Sed hic præcedebat aliud debitum. f. bonorum pos. debita patrono. Accur.

g ¶ *Soluere.* quia vt dixi, habetur vt æs alienum, quia promisit liberto viuente hic patronus. f. fideicom. vt ff. ad leg. Fal. quod de bonis. §. j. & de acqu. hære. qui superstitis.

h ¶ *Verecundiæ* id est, reuerentiæ. Accursius.

i ¶ *Minuatur.* quod esset, si deberet præstare hoc fideicommissum.

k ¶ *Per Falcidiam.* iure institutionis, non etiam iure naturæ. R. Acc.

l ¶ *Sponderit.* sciens vel errans in iure: quia non certat de damno vitando: vt ff. prox. l. respon. secus si in facto: vt C. ad l. Fal. l. error. Item post mortem testatoris non ante: vt ff. ad l. Fal. l. quod de bonis. §. j.

m ¶ *Obuiare.* sic C. de pac. l. pe. & de non nu. pec. l. generaliter.

n ¶ *Concessa fuerat.* vt & C. ad l. fal. l. j. & l. fi. & de fideic. l. j. & l. ij. & C. de test. l. non dubium. §. illud. & ff. de condi. inde. fideicom. Accur.

o ¶ *Agnouit.* id est agnouisse videtur.

p ¶ *Occurretur.* id est, contradicetur. aliter accipitur vel etiam sic ff. de verb. oblig. vbi autem non apparet. §. qui vero.

Vt mihi. JCASVS. Si quod volebas mihi donare, creditori meo delegãte me promisisti: dicitur q̃ valet donatio. Secundò dicit, si habeo debitorẽ qui debet mihi vltra quingẽta, & eũ animo donãdi tibi delego, nec interuenit scriptura: si tu agas cõtra eũ: an poterit oppone exce. quasi donatio nõ tenet in eo qđ est vltra quingẽtos solidos? Et dicitur q̃ nõ. & reddit rationẽ. ego autẽ cõtra debitorẽ meũ quòd agã si nõ dũ soluit tibi id, quod est vltra quingẽtos solidos: vel si iã tibi soluit, agã cõtra te ad illud superfluũ condi. sine causſa. Fran. Acc.

q ¶ *Delegante.* scilicet te.

r ¶ *Valet.* scilicet donatio, aliàs est in litera donatio.

s ¶ *Suum.* id est, sibi debitum. & ideo exceptio non repellitur, etiam si excedat legitimum modum: vt ff. de excep. do. purè. §. si eum. & de noua. si Titius. & ff. de re iudi. l. Nesennius. in prin.

t ¶ *Immodicè.* id est, vltra quingẽtos solidos: & non interuenit scriptura. Accursius.

1 Fl. & hoc.

2 Flo. spondit.

† Coactor. c. si cautio. & quod ibi no. extra de fide instru. aliqd in c. nauiganti. de vsuris. de qua per Alex. post lo. de imo. in l. à Titio. de ver obl q

3 Flo. procede

1 Fl. summouere vis.

2 Flo immodice, deest.

non esse donationẽ, quia ob rem [a] facta est, & [4] res secuta est.

Promissio facta per errorẽ, non præiudicat patrono in portione sibi debita: sed hæredi bene præiudicat in Falcidia. Bart.

XX. Marcellus lib. xxij. Digestorum.

SI patronus ex debita [b] parte hæres instituatur [c], & libertus eius [d] fidei commisit, vt quid daret [e], & hic [1] stipulãti fideicommissario promiserit [f], non erit cogendus soluere [g]: ne pars ex legibus verecundiæ [h] patronali debita minuatur [i].

1 ¶ De illo dubitari potest, qui quod per Falcidiam [k] retinere poterat, voluntatem testatoris secutus spoponderit [2] [l] † se daturũ. Sed magis est, vt non possit suæ confessioni obuiare [m]. quẽadmodũ enim si soluisset, fidẽ testatori suo adimpleſſe videbatur, & nulla ei repetitio concessa fuerat [n]: ira & stipulatione præcedente 3 contra fidem testatoris, quam agnouit [o], venien ti ei meritò occurretur [p].

Potest quis donare patiendo se delegari. Item uerus debitor delegatus non habet exceptionem donationis immodicæ, nisi rescissoria sit conuentus. Bart.

XXI. Celsus lib. xxviij. Digestorum.

VT mihi donares, creditori meo delegante [q] me promisisti, factum valet [r]: ille enim suum [3] recepit. Sed si débitorem meum tibi donationis immodicæ [t] causſa promittere iusſi, an ſubmouearis 1 donationis immodicæ 2 exceptione, nécne, tractabitur. Et meus quidem debitor exceptione te agentẽ repellere non potest; quia perinde

a ¶ *Exactam.* scilicet à me.

x ¶ *Crediderit.* breui manu: quo casu nõ posset repetentem repellere: vt ff. l. ij. & iij. j. resp. & sic est in cõtrario casu: vt ff. prox. resp. notaui.

y ¶ *Sint.* illi cui promiserat ex voluntate mea.

z ¶ *Rescissoriam.* id est veterem actionem, quæ prius cõpetebat. & datur ei à lege. & sic erit perpetua: vt in Vell. vt ff. ad Vell. hæ actiones. & l. debitrix. §. fi. vel dat in integ. restit. offic. iud. ex clausula generali si qua iusta causſa, &c. vt ff. ex qui. cau. maio. l. j. §. fi. & l. sed & si per prætorem. §. fin. ad hoc, scilicet, vt ei restituatur actio vetus, quæ dicitur rescissoria, eo quòd rescissa liberatione, quæ cõtigerat per delegationem datur. Accur.

a ¶ *Tantummodo tibi.* cui promisit.

b ¶ *Condictionẽ.* sine causſa. Et not. q̃ tantum quod vltra legem est, vitiatur: vt & C. e. ſancimus. in princ. & §. fin autem. & facit ad hanc l. ff. e. l. ij. vſq; ad §. pecuniam. & ff. de excep. do. Iulia. & ff. de iure dot. l. fi mulier. §. ex aſſe. & l. licet. §. fin. & C. de iure dot. l. fi. in princip.

Vtm qui. JCASVS. Si donator est in mora dare pecuniam, quam conuenit dare animo donandi, non tenetur ad vſuras: cùm contractus dona. non sit bonæ fidei. Frã. Accur.

c ¶ *Summæ æquitatis est.* vt ff. de vſur. l. videamus. §. fi actionem. & ff. in ædibus. §. ex rebus. & l. cùm de donatione. etiam lit. cõtest. vt C. de condi. inde. l. j. licet. quidam vt Rog. in hoc casu contrà: vt ff. de vſur. l. lite. Sed videtur ex sola mora: vt ff. de vſur. l. cùm quidam. §. fi. & ff. de poll. l. j. in princ. Sol. speciale ibi fauore Reip. vt post moram debeantur, etiam ante lit. cõtest. non ante scilicet moram vt ff. de vſur. l. liberalitatis. in princ. Accur.

d ¶ *Maxim.* è abundat. fic C. de manu. test. l. fi. §. j. nam secus si bonæ fidei esset: vt & ff. de vſuris. l. mora. §. in bonæ fidei.

e ¶ *Non deputetur.* etiã hodie licet solo consensu cõtrahatur: vt hypotheca. Azo. licet quidam contrà: vt no. ff. e. l. in ædibus. §. ex rebus.

Modestinus. JCASVS. Debebam alicui pecuniam sub vſuris omni mense currentibus: dicitur quòd bene potest remittere mihi vſuras futurorum mensium, & minorare. nec dicas quòd sit vltra modum si coarcuentur summæ vſurarum omnium mensium futurarum. nam spectantur singulæ summæ. ¶ *Modestinus.*] Mente captus quia sensu caret, donare non potest. Fran. Accur.

f ¶ *Futuri temporis.* idem fortè præteriti. argu. C. de vſur. l. vſuræ. Accursius.

g ¶ *Vitij.* vt dicatur immodica donatio. spectãtur enim singulæ summæ singulorum temporum: vt & C. e. l. ſancimus. §. fi. & facit ff. eod. l. in ædibus. §. ex rebus.

h ¶ *Non posse.* consentire enim non potest, & ideo nil alienat: vt ff. de verb. oblig. is cui. Accur.

Ideiussori. JCASVS. Conueni tibi dare pecuniam vltra legitimum modum ex causſa don. & dedi fideiussorem in eo quod est vltra modum, habeo excep. & etiam fideiussor meus etiam me inuito me existente non soluendo. Fran. Accur.

i ¶ *Fideiussori.* secus in delegatore: vt ff. eo. vt mihi.

k ¶ *Debet.* in eo quod excedit legitimam summam. Accur.

l ¶ *Inuito reo.* vt & ff. de excep. l. exceptiones. §. rei. & l. oẽs exceptiones. & C. de excep. defensiones. & ff. de fideiuſ. ex persona. & ff. si quis

Exceptio donationis immodicæ competit fideiussori inuito reo. Bart.

XXIIII. Iauolenus lib. xiiij. ex Cassio.

FIdeiussori [i] eius, qui donationis causſa pecuniam supra legis modum promisit, exceptio dari debet [k] etiã inuito reo [l]: ne si fortè

3 Flo. legit.

4 Flo in hoc quod.

1 Flo. præstare non

postquam. & C. de non nume. pecu. l. fi. & ff. vt in posſ. leg. l. j. in prin.

a ¶ *Amittat.* argu. contra huic rationi ff. quòd quisque iur. l. iij. §. si is. est & alia ratio, quia interest nostra potius non soluere, &c. vt ff. de compen. l. ideo. Sed quid si animo donandi fideiussit? Respon. fortè secus: vt ff. de pact. quod dictum.

Si tibi. JCASVS.

Tradidi tibi rem, vt eam Titio meo nomine donares: & tu dedisti tuo nomine. dicitur quòd tu teneris mihi furti. & illa res nõ est facta Titij. & hoc de rigore. de æquitate autẽ si agam contra Titium rei vẽdi. me repellet excep. doli. Fran. Accur.

1 Flo. Respondit.

2 Flo eamq; tuo.

b ¶ *Si tibi dederim.* id est, tradiderim. si autem esset facta huius, in aliũ dominiũ transtulisset: vt ff. eo. hoc iure. §. fi quis. in fi. quod. j. negat.

† Adde tu ne erres, quòd istud dictum debet intelligi quo ad dominiũ nam quo ad rituum secus. p l. post mortẽ in fi. & qd i bi no. Bal. C. de fideiuſ. ꝑ quæ facit. c. quod autem. & quod i bi no. Pa. not. extrã de iure pa. tro.

c ¶ *Obligaris.* ꝑ hoc patet quòd non fecit rẽ tuã. nã suæ rei non facit quis furtũ, vt patet in definitione furti: vt ff. de fur. l. j. §. fin. Itẽ quod dicit teneri furti. de rigore intelligẽ secundũ Bar. de æquitate secus: vt ſubiicit. & sic nec furti, nec mandati. nec condi. furti. vel rei vend. agi pòt. Vel dic quali bet istarum agi cum effectu, etiam si habet ratum ille, cui est datum. vel dic veriùs, si habet ratum: vt ff. de fur. si quis vxori. §. Iulia. & l. falsus in prin. & §. j. & C. de fur. si is cui. & ff. mãda. si verò nõ remmnerãdi. §. dedi. nulla istarum agetur, nisi forte furti: quæ competit etiam si interesse desinat: vt ff. de fur tis. inter omnes. Sed arg. contra. ff. eo. tit. is cuius. Accur.

d ¶ *Agam.* rei vendicatione.

e ¶ *Exceptione.* eo ratum habente: & volente habere meo nomine: aliàs non habet excep. & sic incipit possidere ex alia causſa: quod fieri potest: vt ff. de acqui. posſ. l. iij. §. ex pluribus. & de vſuc. nõ solum. §. j. & ff. de euic. si vendideris mihi. & l. non tamen. facit ff. de neg. gest. si ego. & ff. de solu. Cassius. Sed contra. ff. de acqui. re. do. per seruum. §. fi. sed ibi accipiens erat interpositus ab eo, cui debebat fieri traditio. vnde statim quæsiit ei dominium. hic à me: vnde licet ego tradens hoc in animo gestiam: non tamen statim quæritur illi dominium. vt dixi. ff. eo. l. qui mihi Item not. æquitatem prævalere stricto iuri. sic C. de iudi. l. placuit. & C. ad exhib. si res. & ff. si cer. pe. si ego.

Acquiras iuri stricto præferetur.

Nuda ratio. JCASVS. Si in animo meo concipiam me velle tibi donare decem, non obligor per hoc, etiam si scriberem in libro meo rationum. Fran. Accur.

f ¶ *Nuda ratio.* quia non interuenit consensus duorum, vel pactio, vel cõtractus: sicut aliàs respectiuè dicitur nudũ aliquid: vt C. de pac. traditionibus. & ff. de cõtrah. emp. l. nuda. & ff. de acq. re. do. l. nunqua.

g ¶ *Libero* idem est in seruo: vt ff. de pec. le. l. vj. §. penul. & ff. de pec. l. non solum. §. fi. Accur.

h ¶ *In rationes.* id est, in librum rationum. Accur.

i ¶ *Intelligitur.* ergo non obligor. Sed argu. contra ff. de edend. l. si quis. §. rationem. & C. de edẽ. l. j. & ff. de neg. gest. Nesennius. sed illæ erant cum causſa: hic sine causſa. Item facit ff. de excep. doli. l. ij. §. j.

Atilius. JCASVS. Qnidam iuuenis nomine Attilius Regulus magistro suo donauit, & concessit habitationem cuiusdam cœnaculi: eo quòd magister ille eum bene instruxerat. Regulo defuncto mota fuit quæstio illi magistro de isto cœnaculo, quasi hæc donatio non valuerit, quia erat facta preceptori, vel quia erat vltra legitimũ modum. queritur quid iuris? Et dicitur q̃ hæc donatio non est mera, sed ob causſam precedentem facta, vnde tenet, & si magister deiiciatur de posſ. cœnaculi: habet interdictum vnde vi vtile ad similitudinẽ fructuarii. Fran. Accur.

k ¶ *Præceptorem.* aliàs prætorem Accur.

l ¶ *Patiebatur.* ab hæredibus Reguli. M. vel ab aliquo extraneo. Ac.

m ¶ *Non meram.* quia ob præcedentem causſam erat facta. si enim esset mera, nulla esset vt C. de contra. iud. l. j. §. pronincias. Itẽ exigeretur * insinuatio si excederet legitimũ modũ: quod hic nõ exigit. Ac.

n ¶ *Mercede.* quæ siue fuerat promissa, siue non: præstanda est hoc casu: vel vltimo, quando non promissa per offi. iudi. vt ff. de var. co. l. j. & adeò dicitur debiti solutio. Accur.

ita scripsit: *Quoniam & cum patre meo semper fuisti, & me eloquentia & diligentia tua meliorem reddidisti, dono, & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, cóque vti.* defuncto Regulo controuersiam habitationis patiebatur [l] Nicostratus: & cùm de ea re mecum [3] contul. esset, dixi posse defendi non meram [m] donationem esse: verùm officium magistri quadam mercede [n] remuneratum Regulum. ideoq; non videri donationem sequentis temporis [o] irritam esse. Quòd si expulsus Nicostratus veniat ad iudicem, ad exemplum interdicti, quod fructuario proponitur [p], defendendus erit, quasi loco possessoris cõstitutus [q], qui vsum cœnaculi accepit.

Pater ad obseruandam promissa tempore donationis tacitæ, uel expressæ, cogitur actio ne præscript. uerb. Bart.

XXVIII. Idem lib. iij. Respon.

HAereditatem pater sibi relictam, filiæ [r] sui iuris effectæ [s] donauit. Creditoribus hæreditariis filia satisfacere debet [t]: vel si hoc [u] minimè faciat [x], & creditores contra patrem veniant, cogenda [y] erit per actionem præscriptis verbis, patrem aduersus

o ¶ *Sequentis temporis.* quod est post mortem Reguli. non ergo reuocant hæredes. & sic est contra ff. eo. Lucius. vbi reuocat. Sol. hic fuit donatio simplex: ibi precariũ. hæc falsa: quia non fuit donatio simplex hic. Vel hic ab extraneo patiebatur controuersiã: ibi ab hæredibus cõcedentis. Tertij dicunt, hic esse donationẽ ob causſam: ibi simplicem donationem: sed secũdũ hoc quare ibi reuocatur: vt Inſtit. de do. §. aliàs? Respon. secundum veteres iura quãdo non nascebatur actio. ex nudo pacto donationis: & sic cùm donatarius ille non habebat possessionẽ aliquam: quia nec vsuarius nec fructuarius est: sed solus donator habet possessionem, poterit pœnitere donator, vel eius hæres: nec potest à donatario conueniri: sed hodie secus erit: vt C. de dona. si quis argentum. §. penul. Vel dic, potest mutare voluntatem, vt ibi dicit: non tamen potest reuocare donationem. Tu dic hic esse remunerationẽ: ibi precarium: quod potest reuocari quando libuerit: vt ff. de precar. l. j. & ij. & l. cùm precario. Item contra ff. de acquir. posſ. fundi. ij. respon. sed patet solutio, quia ibi fuit mandatum, & morte reuocari potest. Accur.

1 Flo. cogendã eam per.

p ¶ *Prætorem.* scilicet vnde vi vtile: vt infrà de vi & vi arma. l. iij. §. vnde vi. Accur.

q ¶ *Constitutus.* haber enim naturaleam possessi. fructuarius. M. vt in rà de acquiren. possess. l. naturaliter. Alij dicunt, quòd nec naturaleam habet possessionem. & secundum hoc per officium iudicis defendetur in suo vsu. nam rei est commodatum: donatio est vsus: vt ff. eod. in ædibus. Accur.

Hæreditatem. CASVS. Pater hæredi. sibi delatam donauit filiæ suæ emancipatæ, hoc pacto, vt ipsa satisfaciat creditoribus hæreditariis. dicitur ꝙ ipsa debet satisfacere. & nisi satisfaciat, & creditores veniant contra patrem: pater agere potest contra filia act. præscriptis verbis, vt defendat eum contra creditores. Et donare dicor quod nullo iure cogente tibi do. h. d. cum l. seq. Fran. Accur.

r ¶ *Filiæ.* scilicet suæ. Accur.

s ¶ *Effectæ* alioquin nulla fuisset donatio: vt C. de dona. siue. & facit ad l. ff. de procu. seruum. §. fi.

t ¶ *Debet.* Nec obst. j. quæ in frau. cre. omnes. §. j. vbi donator tenetur quasi in fraudem credi. donauerit: sed ibi omnia bona, hic hæreditatem quandam, quæ sibi obuenerat dedit. Item ob. ff. de iure do. mulier. vbi dicit non teneri virum, cui mulier omnia in dotẽ dedit. sed & ibi dedit mulier omnia bona sua, & ea intelliguntur deducto ære alieno: vt ff. de ver. sig. l. subsignatum. §. bona. sed hæreditas habet in se debita & credita: & etiam damnosa hæreditas dicitur: vt ff. de ver. si. l. hæreditatis appellatione.

v ¶ *Velsi hoc.* scilicet creditoribus huiusmodi satisfacere.

x ¶ *Faciat.* scilicet filia.

y ¶ *Cogendam eam.* hic est cõtra C. de pac. l. ij. & C. de hære. vend. l. ij. in fi. vbi dicitur accipiẽtem nõ cogi. Sol. hic conuenerunt inter se pater & filia, vt ipsa satisfaciat, ex quo agit pater præfer. verb. ad hoc vt eã defendat: vt C. e. l. cùm res. Itẽ cõdi. ob causſam pro ipsa hæredi tate causſa cessante: vt C. de cõdi. ob can. l. ij. sed à creditoribus nõ potest agi, vt in cõtrariis. & sic etiam potest solui dicta lex ff. de iure do. mulier. Vel dic speciale in donatione vt in fisco: vt C. de hær. vẽd. l. j. Vel nõ cogitur à creditoribus præcisè: vt in cõtrariis: sed alternatiue

sic,

a G'o ista est sing. ad hoc quod donatio ob causſã non requirit insinuationẽ, pro qua est textus ex præsſes & sin ga. in l. si pater. §. fin. infra. eo. Bolo. Tu limitabis hoc dictũ. & gl. & Bol. per ea quę no. P. de Cast cõsi. mihi 104. nisi in donatiõe ob causſam de futuro, quia tunc insinuatione est opus.

3 Manuscrip. metum causſa luisset.

b Ista gl. valet quòd quis te netur præcisè ad factum quando hoc est actum. de qua materia net. per dicto in l. ſi pu laciones non diuidatur. in fra de verb. obli. Bolo.

Universidad de Deusto Biblioteca

Cogi præcisè ad factū an quis possit.

fic, vt vel actionem suscipiat, vel interesse præstet: vt hic, an autem à patre præcise possit cogi: quidam dicunt q̄ sic: vt ff. de ope. no. nū. ſtipulatio. §. fiue. & ff. de procu. sed hæ. §. præter. vel fortè nō præcise nisi eatenus, vt præstet interesse per act. præscript. verb. vt ff. de præscript. verb. naturalis. §. at cùm do. nā tūc potest quis aliū præcisè cogere ad

a Flo. ff. §. j. l. donari.

a ¶ *Eos*. ſ. creditores hæreditarios.

b *Donari. Iure ciuili*: secūdū quosdam. quod non placet: vt ff. e. l. hoc iure. §. ſi quis seruo. & plenè dic: vt ff. de reg. iur. l. donari. item facit ff. loca. ſi vno. §. ſed ſi verbo. Accur.

Quidam. JCAS VS. Quidam maior factus egit contra hæredes tutoris ſui. lite cōtestatione cōfessus est animo donādi nihil ſibi debere tutoris hæredes. dicitur quòd præiudicat ſibi. ¶ *Donationem*.] Conueni tibi dare animo donandi partem bonorum talis meæ cognatæ viuæ, cui ſpero ſuccedere. dicitur q̄ ſi decedat cognata, & debeo ſuccedere de iure: tamen mihi aufertur hæc hæreditas, vt indigno: & pactū donationis non valuit. & hoc dicit cū l. ſequen. Franciſ. Accurſius.

b Flor. respōdit.

c ¶ *Quidam*.] aliàs eſt §. aliàs lex, quidā.

d ¶ *Hæredes*. ſcilicet animo donandi eis.

e ¶ *Non posse*. niſi prætendat facti errorem: vt ff. de confeſ. l. non fatetur. & hoc vſque ad ſententiam: non poſt regulariter: vt C. de iur. & fac. igno. l. error facti. & hoc ſi confiteatur poſt lit. conſt. ſi autem ante, non poteſt infirmari: ſiue pretendat facti vel iuris errorem: vt ff. de interro. acti. de ætate. §. qui iuſta. & §. ſeq. & facit C. de pac. poſtquam. & de non nume. pecu. generaliter. & de repu. hære. l. iiij. & ff. de pact. l. tale. in prin. Accur.

f ¶ *Constabat*. vt & C. de pac. l. ſi. & de inuti. ſtipul. l. ex eo. Sed contra C. de act. emp. l. ſi quis ſeruum. vbi valet pactum ſuper bonis viuentis. Sed ſol. vt ibi. Item contra ff. de hæred. ven. l. ij. §. illud. ſed ibi abundat maximè. vel aliter vt ibi notaui.

g ¶ *Donauit*. quantum ad propoſitum. Accur.

h ¶ *Successit* ſcilicet cognatæ. Accur.

i ¶ *Gentium*. quo prohibitum erat donari, quod ſuperſtitis erat.

k ¶ *Festinasset*. ſ. donare. ſic ff. de vulg. ſubſti. l. ij. §. interdum. Acc.

l ¶ *Denegadas* vt & ff. l. proxi. Sed contra. C. de capti. & poſt limi. re. l. nec nos. vbi videtur nō nocere quòd ſic geſſerit. Sed ſolue vt ibi, & iunge ſequen. l. cum iſta.

m *Amei, vt indigno*. vt ff. de iis quibus vt indi. l. ij. in fin. & ſic fiſco applicabitur: vt ff. de inofficio. teſtamen. Papinianus. §. meminiſſe. & C. de his quibus vt indig. l. j.

Donationes.] CAS VS. Dicitur q̄ ſcholaris, vel aliquis alius poteſt donare animaſiæ ſuæ. & licet matrimonium poſt ſequatur inter eoſdem: non vitiatur donatio. ſi autem dubitatur fuerit vxor eius ante donationem factam vel non: tunc inſpiciendum eſt. ¶ *Species*.] Mater filiā ſuā cum Titio matrimonio collocauit, & dedit dote. Item dedit viro filiæ ſuæ, & nomine eius filiæ quaſdā res extra dotē in præſentia filię ſuæ. & ipſa filia videtur commiſiſſe viro cuſtodiam earum

eos defendere.

XXIX. Idem lib. 12. Reſponſ.

Donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur.

Per responſionem factam in iudicio inducitur confeſſio. & qui confitetur debitorē ſuum ſibi non teneri: uidetur ipſum liberare ex cauſa donationis. hoc dicit. Bar.

XXX. Idem lib. 12 reſpon.

Quidam in iure interrogatus, nihil ſibi debere tutoris hæredes, reſpondit. Eum actionem iure amiſiſſe reſpondi. Licet enim nō tranſactiōis, ſed donatiōis hęc verba eſſe quis accipiat: attamen eum, qui in iure confeſſus eſt, ſuam confeſsionem infirmare non poſſe.

Qui donat bona uiuentis eius hæreditate eſt indignus. Bart.

1 ¶ Donationem quidem partis bonorum proximæ cognatæ viuentis nullam fuiſſe conſtabat: verūm ei, qui donauit, ac poſteà iure prętorio ſucceſsit, quoniam aduerſus bonos mores & ius gentium feſtinaſſet, actiones hæreditarias in totum denegandas reſpondi.

XXXI. Marcianus lib. ſigul. de Delatorib.

NAm ei, vt indigno aufertur hæreditas.

Donatio facta in concubinam non reuocatur ſecuto matrimonio: cū dubitatur, perſonæ conditio inſpicitur. Barto.

XXXII. Papinianus lib. 12. Reſponſ.

Donationes in concubinam collatas non poſſe reuocari conuenit: nec ſi matrimonium inter eoſdem poſteà fuit contractum, ad irritum recidere poteſt, quod antè iure valuit. An autem maritalis honor & affectio pridem præceſſerit, perſonis comparatis, vitæque coniunctione conſiderata, perpēdendum eſse reſpondi: neque enim tabulas facere matrimonium.

Si res donatur ad uſum, uidetur donari proprietas: nec reuocatur niſi ex magna offenſa. hoc dicit.

1 ¶ Species extra dotem à matre filiæ nomine viro traditas, filiæ, quæ præſens erat, donatas, & ab ea viro traditas videri reſpondi: nec matrē offenſam petitionē habere, vel eas res rectè vendicare quòd vir cauiſſet extra dotem vſibus puellæ ſibi traditas: cùm ea ſignificatione non modus donationis declaretur, nec ab vſu proprietas ſeparetur ſed peculium à dote puellæ diſtinguatur. 4 iudicem tamen æſtimaturum reſpondi ſi mater iure contra filiā offenſa, eas reuocare velit: & verecundiæ maternæ congruam, bonique viri arbitrio cōpetēterem ferre ſententiam.

Sicut donatio facta filio in poteſtate cōſtitutum poſt mortem donātis ſi moriatur ante filium, ita confirmatur ſi filiū emancipat, & donationem non reuocat. Paul.

¶ Pater, qui filiæ, quam habuit in poteſtate, mancipia donauit, & peculium emancipatę non ademit, ex poſt facto donationem videtur perfeciſſe.

concubinatu. ſecus autem eſt iure canonū: vt xxx. q. v. c. j. in fi.

r ¶ *Perpendendam*. id eſt, inſpiciendum.

s ¶ *Tabulas*. ſcilicet tantūm, vel ſolas: vt C. de nup. l. ſi vicinus. & l. neque. & ff. de reg. iur. l. nuptias. Accur.

t ¶ *Nomine*. &c] eo. ſi pater. & l. ſi. §. ſi. & C. ſa. ercl. l. filiæ cuius. & ad hoc operatur pſentia, de qua ſubiicit: vt & ff. de ſol. qui decē. §. j. in fi, §. & de fur. fallus. §. ſi is qui. & ff. de do. inter vir. & vxo. ſi ſeruus communis. & ff. de poſſi. l. in diem. in prin. & ff. de neg. geſt. l. fideiuſſor. §. ſi.

v ¶ *Offensam*. deui offenſa. ſecus in graui: vt in fin. huius §. Accur.

x ¶ *Quod uir*. ideò quòd vir, &c.

y ¶ *Puella*. per quæ verba videbatur vſus tantùm, vel vſus fructus filiæ datus: vt ſic poſſet reuocare per pœnitētiam: ſed aliud eſt. nam appellatione vſus quādoq; plena proprietas ſignificatur, & per præcedētia verba ſequentia intelliguntur: vt ff. de auro & argē. l. ſpecies. & de vſufru. earum rerum quæ vſu con. l. ſi. & ff. de vſufru. Proculus. & ff. de ſerui. ruſti predio. l. qui duo. & de leg. j. ſi ſeruus plurium. §. ſi.

z ¶ *Modus*. talis, ex quo facile poſſit fieri reuocatio.

a ¶ *Seperetur*. quæ videbatur penes matrem remanſiſſe, vſufructu marito competente.

b ¶ *Sed peculium*. i. res paraphernales: vt ff. de iu. do. ſi ego. §. doris. aliàs aliter hæc dictio poniturr: vt ff. de pecu. in ipſa rub. no. Acc.

c ¶ *Offensa*. aliàs offenſa. & aliàs offenſam. i. offendentem. reuocat ergo vt ſubiicit. & C. de reu. c. do. his ſolis. ſed hodię ex tribus tantùm cauſſis: vt in auth. de nup. §. matertera.

d ¶ *Non ademit*. cum emanciparet. Azo.

e ¶ *Perfeciſſe*. vt & C. eod. ſiue emancipatis. ij. reſpon. & facit C. de pecu. eius qui li. me. l. j. & Inſti. de leg. §. peculium. & C. de eman. li. l. ſi. Sed argu. contra. C. de bo. quæ lib. l. cùm oportet. §. pen. ſed ibi in præmium emancipationis, ſcilicet vſusfruct. Accur.

Eiuſmodi

a ¶ *Eiuſmodi lege* i. pacto: vt ff. depoſiti. l. j. §. ſi conueniat. Accur.

b *Domini*. id eſt, deponentis. M.

c *Donationem*. in Aelium, vel depoſitarium: & ſic Aelius nō agit vtili depoſiti, vel alia actione: vt Inſtitu. de inuti. ſtip. §. alteri. nec. ob. ff. depoſi. l. Publia. in prin. vt ibi dixi. nam ibi filio: hic extraneo. Itē nec obſt. C. de exhiben. ſi res: in fi. quia ibi ſpeciale: vt & ff. ſol. ma. l. Caius. vel hic de rigore, ibi de æquitate. ſed certè nihil impedit agere Aeliū vtili depoſiti: vt d. l. cum res. & tamē nō eſt ſibi donatum: quia id reddit hæredi deponentis. & facit ff. depo. l. j. §. pe. & ff. proxi. §. Accur.

d *Per duellionis*. i. maieſtatis: vt ff. de ver bo. ſignifi. l. quos nos. idē in ſimilibus caſibus quos notaui. ff. de ac. l. ex iudiciorū. nec ob. eo. l. poſt cōtractū. quia hic ſpeciale. Ac.

e *Teneat*. vt bona paterna eis auferantur: vt inſti. de hæred. ab inteſta. §. per contrarium. & C. ad l. Iu. ma. l. pe. & l. ſi. Accur.

f ¶ *Poſtulatus*. id eſt, accuſatus. Accur.

Eius. CAS VS. Conceſſi tibi precario vt quādiu voluerit vtaris. domo mea. hoc poſſunt reuocare hæredes mei. Franciſ.

g *Vtaris* precariò. Accur.

h ¶ *Ex voluntate*. hic declarat eſſe precarium, quod ex voluntate durat, & reuocatur: vt ff. de precario. l. j. §. j. & l. ij. Acc.

i *Mutare*. ſic & ff. de acquir. poſſ. fundi. §. j. nam & ipſe defunctus poſſet. Itē eſt cōtra ff. eo. Aquilius. Solu. vt ibi. Accur.

Vi id quod.] CAS VS. Qđ ex cauſſa donationis tibi dare promiſi, nunc conſtitui hoc idem me ſoluturum: dicit quod ſi cōuenior de cōſtituta, non teneor inſolidū: quia inſpicitur origo contractus. Secūdo dicit, ex cauſſa do. condēnatus inſolidū, ſi cōuenior iudicati: nō fiet exactio niſi inquantū facere poſſum.

Ea lege.] Numerauī tibi x. ex cauſſa donat. hoc actovt incontinenti mihi eadē mutues: dicitur q̄ donatio eſt, & tu mihi mutuādo mutuū facis. *Mutus*.] Mutus poteſt donare. Itē ſurdus. *Si tum primus*.] Cùm velles mihi dona decē, & ego Titio: dixi vt promitteres illa decē Titio, p̄miſiſti. dicitur q̄ teneris inſolidum. idem ſi promiſiſti creditori meo. Franc.

k ¶ *Conuenitur*. ſic & in dote: vt ff. de conſt. pec. l. q̄ ſi maritus. in prin.

l *Non iudicii*. i. actionis de cōſtituta, in iudiciū deductæ. & eſt ſic C. de Mace. l. ſi filius. ff. de fideiuſ. l. tutor. circa prin. & ff. de iure do. l. ſi ex lapicidinis. & C. ſi cer. pe. l. ſi ex ſtio. & ff. de pri. cre. l. ſi. §. paruiq;. Sed arg. cōtra ff. de pecu. l. iij. §. ſed & ſi filius. ſi fi. §. & ff. de noua. l. pe. & de re iud. l. Neſennius. ſi prī. & ff. de neg. ge. diuortio. ſed ſ hac vltia ex culpa vel dolo ſequēti naſcitur hæc actio neg. geſt. inſolidum. Accur.

m *Donationis*. inſolidum.

n *Iudicati*. quæ dicitur in factū: vt C. de rebus credi. l. actori. Acc.

o *Conuenire* vt ff. de re iud. l. Neſennius. §. ſi. & no. poſt ſententiam

Pactum quòd depoſitum reſtituatur alteriquam deponenti, non inducit donationem in perſonam illius. Pau.

3 ¶ Eiuſmodi lege, depoſita ī æde arca, vt ea ipſe ſolus, qui depoſuit, tolleret, aut poſt mortem domini Aelius Speratus, nō videri celebratam donationem reſpondi.

Reus criminis læſæ maieſtatis non poteſt donare etiam ſi non ſit de crimine accuſatus. Paulus.

4 ¶ Perfectæ donationes eſſe non poſſunt poſt crimē perduellionis contractum, cùm hæredem quoq; teneat, & ſi nōdum poſtulatus de vita deceſſerit.

Conceſſio ad uſum indeterminatum, dicitur precarium, non donatio, & tranſit ad hæredes concedentis & poteſt per eos reuocari. hoc dicit Paulus.

XXXIII. Scæuola lib. v. Reſponſorum.

LVcius Titius epiſtolam talē miſit. *Ille illi ſalutem. Hoſpitio illo, quandiu volueris, vtaris in ſuperioribus diætis. & his omnibus gratuitò: idque te ex voluntate mea facere, hac epiſtola notū tibi facio.* quæro, an hæredes eius habitationem prohibere poſſint? Reſpondi ſecundùm ea, quæ proponerentur, hæredes eius poſſe mutare voluntatem.

Ex cauſſa donationis obſtat priuilegium, ne quis condemnetur niſi inquantum facere poteſt, & poſt conſtitutam, & poſt rem iudicatam. Bar.

XXXIIII. Hermoge. lib. vj. iuris Epitomarum.

QVi id, q; ex cauſſa donationis ſtipulāti ſpopōderat, ſolui conſtituit, actione pecuniæ cōſtitutæ nō in ſolidum, ſed inquātum facere poteſt, cōuenitur. Cauſſam enim & originē conſtitutæ pecuniæ, non iudicij poteſtatē prævalere placuit. Sed & condēnatus ex cauſſa donationis, in actio ne iudicati non fruſtra deſiderat inquātum facere poteſt cōueniri.

Si tibi do ut ſtatim mihi reſtituas: nō impeditur dominij tranſlatio, ſi ex reſtitutione remaneo tibi obligatus. Pau.

1 ¶ Ea lege donationis cauſſa pecunia Titio numerata, vt ſtatim donatori mutuo detur, nō impeditur dominii tranſlatio: ac propterea iiſdem nummis donatori creditis, nouum dominium in his quæritur.

Diſtinctio legis, diſcretis. C. quæ te. ſa. poſ. habet locum in contractibus inter uiuos. Bal.

2 Mutus & ſurdus donare nō prohibentur.

Exceptio mere perſonalis quæ obſtat delegantī nō obſtat ei cui eſt delegatio. Bart.

3 Si cùm primus tibi donare vellet, & tu donādi ſecundo voluntatē haberes, primus ſecundo ex voluntate tua ſtipulāti promiſerit, perficitur donatio: & quia nihil prim⁹ ſecundo, à quo cōuenitur, donauit: & quidē in ſolidum: nō in id, qđ facere poteſt, cōſtēnatur. Idq; cuſtoditur, etſi delegante eo, qui donationem erat accepturus, creditori eius donator promiſerit. hoc enim caſu creditor ſuum negotium gerit.

Patre patiente ſtipulari ſiſcum, perficitur donatio. hoc dicit. Bar.

XXXV. Paulus lib. v. Senten. tit. ij.

SI pater emāncipati filij nomine donationis animo pecuniam fœnerauit, eamq; ſtipulatus eſt filius, ipſo iure perfectam eſſe donationem, ambigi non poteſt.

Quando ſit ex cauſſa remunerationis donatio, non eget inſinuatione. h. d. Bar.

1 ¶ Si quis aliquem à latrunculis vel hoſtibus captum eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat: hæc donatio irreuocabilis est. merces enim laboris eximij appellāda eſt, quod cōtēplatione ſalutis certo modo æſtimari non placuit.

Mandatum in rem ſuā ex cauſſa donatio nis morte finitur. ſecūdum hæc tēpora. Barto.

Scæuola lib. xxxi. Digeſtorum.

ADeum, quem manumiſerat, epiſtolam miſit in hæc verba. *Titius Sticho liberto ſuo ſalutem. Cùm te manumiſerim, pecuium quoque tuum omne, quicquid*

opponi peremptoriū. & ſic eſt contra. C. ſen. reſcin. nō poſ. peremptorias. ſed hic ſpeciale, vt & in aliis caſibus, quos notaui C. de iur. & ifa. igno. l. j. & eſt ratio huius ſpecialitatis, ne ex libera & cc. vt j. de re iud. ne ex liberalitate. & ff. de ædil. edict. l. ad res. ii. reſpon. Accur.

p *Translatio*. à donatore in donatariū, ſed certe imò impeditur: vt j. de ſo. qui ſic. quæ eſt cōtra. ſ. cl. ibi de rigore: hic de æquitate: vt ff. ſi cer. pe. ſi tibi. & facit ff. eod. l. j. §. item cum ipſe.

q ¶ *Donare non prohibentur*. nec paciſci: vt ff. de pact. l. ité quia conuentiones. & intellige hoc cùm infortunium eſt diſcretum, vel concurrit, caſu tamen: quia ſi à natura ſit ſimul & ſurdus & mutus, inter viuos donare nō poteſt: vt ar. C. qui teſt. fa. poſſ. di ſcretis. & facit j. de actio. & obli. l. in quibuſcúque. Accur.

r *Si cum primus*. primus & ſecundus, vel appellatiua. Acc.

s *Perficitur donatio*. inter omnes perſonas: vt & ff. e. l. ij. §. cùm verò. Accur.

t ¶ *Conuenitur*. ex ſtipulatu. Accur.

v ¶ *Cuſtoditur*. vt inſolidū teneatur delegatus. & facit j. de re iudic. Neſennius. in prin. & ff. de doli exce. pure. §. ſi cū. & j. de nouatio. ſi quis delegauerit. & l. pen. & ff. e. l. ij. circa prin. & l. in ædibus. §. pe. Accur.

Si pater.] CAS VS. Pater ſuā propriā pecuniā noie filij emancipati mutuauit, & aio donādi eūdē filiū paſſus eſt ſtipulari illā pecuniā ſibi reddi. dicitur q̄ donatio hæc tenet.

¶ *Si quis*.] Dediſti mihi x. vt te captū ab hoſtibus extraherem, & extraxi. dicitur q̄ hæc donatio irreuocabilis eſt, & quaſi merces laboris mei videtur. Fran.

x *Pecuniam*. etiam ſuam. Accur.

y ¶ *Stipulatus eſt*. idē ſi non fuit ſtipulatus: vt ff. ſi cer. pe. l. cer ti condictio. §. ſi num mos. Accur.

z *Non poteſt*. vt j. eo. l. ſi. §. ſi. & arg. ff. e.

a If ff glo. ex clamant in ſingu. Ro. & Aſe. in l. diſcretis. C. q teſt. face. poſſ. ad hoc q̄ diſt. d. l. diſcretis. habet locū in contractibus inter viuos.

1 *Flor. & hoc enim.*

1 *Flo. deeſt eſt.*

1 Iſtum tex. cum ſua gl. ſing. eximatur Ro. in ſuis ſing. fo. xix. ſingu. 504. Sed ad uerte, quia Ro. tamis largè intelligit ut ſit vtili tex. vt videre po tes hīc in no tis inter re. Po. adde q̄ volat allegare Ro ſingu. cccc. xiiij. incip donatio reuocat. quē ad hoc allegauit & ſingu. Gui d Cugno. in l. ſi tibi. ſi cer. pe. Quod tra menſimita, vt procedat in donatione remunerato. ta ſi me rita erant obligatoria: ita etiam limitat dal. in l ſi donatione. col ij. C. d col. & Cy. in l vt lit. eo. tit & omnino per Alex. in l iuris gentium § quin imò ſupra. d pac vbi etiā Bar. & in pręall. ſi dona tione & conſil x ij. volu. i ij.

2 *Flo non mercēs eximii laboris Vide Iu. Paul Senten. l. b. v. titu. xi. in ſi vbi totus hic locus placuit & aperitur eſt.*

1 *Flo. epiſtulā.*

peculio Stichi aliquid dixi in testamento:nec iussi act.peculares cedi Sticho.quæritur an actiones peculiares Stichus possit ir.solidũ intentare contra debitores peculiares,an pro parte hæreditaria ? & dicitur quòd pro parte hæreditaria tantùm.& de hoc dic plenè vt in gl.Acc.

¶ *Lucius.*] Ego Sempronius proponens in corde meo fundũ donare Mæuiæ:an tequàm donem & tradam eum, obligaui pro centum cuidã fœneratori,puta Lozolo / Florẽtino: tandẽ eũ fundum tradidi Mæuiæ ex caussa donat.& in vacuã possessionem indu-
2 *Flo.epistola.* xi.dicitur quòd donatio est perfecta, aut quòd Lozolus habet illum fundum obligatum.Fran.

a ¶ *In nominibus.* i. actionibus.

b ¶ *In numerato.* in pecunia.Accur.

3 *Flo. Respondit.* c ¶ *An vtrisque.* id est,vtrique.

d ¶ *Portionibus.* scilicet in nominibus. non enim per talẽ epistolã aliquid fuit quæsitum liberto in nominibus : & est ratio quia huius mandatum per epistolam morte finitur : vt C.de actio. & obli.l.si quidem. & ꝫ de pecu.si Sticho. secus si fuissent cessæ,& sic facta. procuratio in rem suam:vt C.de dona. illã. vnde cautè dicit concedere,non cedere.& sic.no.cõcedo.sed non cedo secũdum Bar. vel si dicere hic fuisse cessionem : dicet non finiri morte. & quod dicit ĩ fi.dic stricto iure. secus de æquitate secundum Ir. per d.l.illam. & quia non est traditio,sed cessio esset locõ traditionis:non dicitur nulla quasi nudo pacto facta. Item est secũda ratio : quia tempore huius legis non fiebat donatio nudo pacto,sed ita,si interueniret stipulatio vel traditio : quæ traditio in nominibus fieri non poterat:vt ꝫ de acquiren.pos.possideri. in princip.sed corporalium sic : quæ videtur fieri etiam si
5 *Fl.deesse, esse.*

habes , tam in nominibus a quàm in rebus mouentibus : siue in numerato b , me tibi concedere , hac epistola c manu mea scripta notum tibi facio. eundem libertum testamento ex besse scripsit hæredem,Sempronium ex triente:nec peculium Sticho legauit , nec actiones præstari iussit. Quæsitum est , vtrum in assem Sticho actio detur eorundem nominum,quæ in peculio habuit : an vtrisque, c hæredibus pro portionibus hæreditariis ? Respondi 3 secundùm ea , quæ proponerentur,vtrisque hæredibus pro hæreditariis portionibus d competere.

Per ignorantiam non reuocatur donatio, sed res transit cum sua caussa.Bar.

1 ¶ Lucius Titius fundum Mæuiæ donauit e,& ante traditionẽ eundem fundum post dies paucos Seio pignori obligauit, f & intra dies xxx.Mæuiam in vacuam possessionem eiusdem fundi induxit. quæro, an donatio perfecta sit:Respondi,secundùm ea,quæ proponerentur, perfectam g esse 4: verùm creditorem firmam pignoris obligationem habere h.

Conuẽtio per quam absenti queritur actio, perficit donationem sicut traditio.Bur.

2 ¶ Auia sub nomine Labeonis nepotis sui mutuam pecuniam dedit i,& vsuras semper accepit 5:& instrumenta debitorum ad 6 Labeonem k recepit, quæ in hæreditare eius l inuenta sunt.Quæro,an donatio perfecta esse videatur? Respõdi 7,cùm debitor Labeoni obligatus esset 8,perfectam m donationem esse.

3 *Flo. Respondit.*
4 *Flo.est.*
5 *Flo. cepit. Manusc.recepit,al. percepit.*
6 *Flor. à Labeone.*
7 *Flo.respondit*
8 *Flo.est.*

De mortis caussa donationibus,& capionibus.

let testamẽtũ:& licet eius natiuitate rũpatur:si viuo patre decederet, recõualescit:vt ſitit.de exhæ.libe.ſi pri.& ꝫ.de iniusto test.posth.Acc.

h ¶ *Habere.* quia transiuit cum sua caussa:vt & ꝫ.de pig.act.si conuenerit.§.si fundus.& C.de dist.pig.l.si debitor.& C.de dona. inter vi.& vxo.si quidem.Accur.

TITVLVS VI.

Nota quòd ille qui donat caussa mortis, uult quòd donatio non habeat effectum se uiuente,sed demus eo mortuo uiuente donatario.Pau.de Castro.

I. Marcianus lib.ix.Institu.

MOrtis caussa donatio est,cùm quis habere se mauult 1 quã eum,cui donat:magisque eum, cui donat,quàm hæredem suum n.Et sic apud Homerum Telemachus donat Peiræo. †

1 *Flor. vult*

† *Odyſſeæ. l. xvij. circa principium*

Licet ista lex ponat tres species donationis caussa mortis : possunt tamen reduci ad duas principales.Pau.de Cast.

II. Vlpianus lib.xxxij.ad Sabinum.

IVlianus libro xvij.Digestorũ tres esse species mortis caussa donationum ait. Vnam, cùm quis nullo præsentis periculi metu conterritus,sed sola cogitatione mortalitatis donat o. Aliam esse speciem mortis caussa donationum ait,cùm quis imminente periculo commotus ita donat vt ſtatim fiat accipiẽtis p.Tertium genus esse donationis ait,si quis periculo mortis 1 non fic det, vt ſtatim fiat accipientis: sed tunc demum q,cùm mors fuerit insecuta.

1 *Flo.periculo motus non fic det.*

Ista lex cum sequentibus declarat secundam speciem donationis,de qua in l.præcedenti.Pau.de Cast.

III. Paulus lib.vij.ad Sabinum.

ij MOrtis caussa donare licet non tantùm infirmæ valetudinis r caussa:sed periculi etiam propinquæ mortis s,vel ab hoste, vel à prædonibus,vel ab hominis potentis crudelitate , aut odio,aut nauigationis ineundæ.

Morientis actus an ſpendi poſſint.

IIII. Caius libr.j. Rerum cotidianarum siue aureorum.

AVt per insidiosa loca iturus.

i ¶ *Pecuniam dedit.* s.nomine eius. & sic quæsiuit certi condi. directam:vt ꝫ.si certũ pe.certi condictio.§. si numos.Accur.

k ¶ *Ad Labeonem.* id est ad Labeonis vtilitatem,& eius nomine,vt dixi,animo donandi.Accur.

l ¶ *Eius.* auiæ vel Labeonis.

m ¶ *Perfectam.* vt ꝫ eo.si pater.in princ.& l. donationes.§. species.& argu.j.titu.j.l. mortis caussa.§. Titia chirographa. & ꝫ.de neg. gest. Nesennius. circa fi.vbi dicit,maximè si etiã in ratione &c.Sed arg.contra ꝫ. eo.nuda. sed hic non est nuda.Acc.

¶ DE MORTIS caussa donat. & capion.

Dixit de donatione inter viuos,nũc de ea quæ fit caussa mortis.

MOrtis caussa.] CASVS. Donatio caussa mortis dicitur quãdo id qđ dono,volo magis habere pro me quã eũ,cui dono: & magis eũ,quã hæredem meũ.Fran. Acc.

n ¶ *Quam hæredem suum.* vt & ꝫ.eo.senatus.§.j.& institit.de do. §.j.sed nonne hoc idẽ est in legato ? Certè sic:vt ꝫ.de cõdi.& demon.l.si quis eũ.vnde vt hic differat à legato,dic tradẽdo in vita,vel obligãdo se legatario.nam tunc est donatio causs. mort.at quãdo nullũ istorũ est dicitur legatũ : ne attenta ratione hui⁹ legis nõ differat à legato:vt plenè no.ꝫ.eod. Marcellus .§. Paulus.

o *Vlianus. Mortalitatis donat.* &hæc secundum P.non remocatur. Accur.

p ¶ *Accipientis.* sed reuocatur eo conualescente:vt & ꝫ.titu.j.l.j.§. item cùm ipse.

p ¶ *Tunc demum.* Sic ergo actus morientis pendet.& sic est contra ꝫ.communia prædio.l.ſi.in fi.Sol.nec hic pendet.nam ſtatim tenet donatio,sed dominij translatio suspenditur : vt & ꝫ.titu.j.l.j.§.si pecuniam.at ibi non pendet teneat vel non.ex quo enim cedit dies legatæ seruitutis,ſtatim certum est cedat vtiliter,vel non:vtile sit legatũ vel non:quod non est si vnus socius imponat inter viuos seruitutem rei communi:vt in prin.l.receptum.& ideo ibi dicit actum viuentium suspendi,& non actum defunctorum.

Mortis caussa.] CASVS Ille dicitur donare caussa mortis,qui timore infirmitatis,& per consequens mortis donat.vel qui timet occidi ab hostibus,aut iturus per loca dubia timet mortẽ & propter hoc donat. vel ætate confectus donat : vt quia adeò senex est,vt quotidie expectet mortem.hæc enim omnia instans periculum demonstrant.& hoc dicit hæc lex cum tribus seq.Fran.Accur.

r ¶ *Valetudinis.* præsentis.

s ¶ *Propinquæ mortis.* sperate subaudi ab Hosti.&c.non autem pet valetudinẽ.& cõiũge tres sequẽtes leges cum ista.Ad hoc autẽ pertinet

net attendere, quia statim cùm est liberatus eo periculo, cuius metu donauit,reuocata est donatio:vt arg.ꝫ.si certum pet a.l.non omnis. & ꝫ.eo.si mortis caussa.

a *Vt ætate cõfectus.* cùm sit adeo senex ꝙ quotidie credat mori.Accur.

b *Hæc enim. Periculum demonstrant.* licet valetudo cesset.Rogerius.

1 *Flo.sessus.*

Si aliquis.] CASVS. Si aliquis cõmisit delictũ , propter quod timet mori, & caussa mortis donauit aliquid alicui, & postea fuit decapitatus: dicitur quòd reuocatur donatio prædicta,licet secus sit in dona. simplici sine suspicione pœnæ facta. Franciscus.

c ¶ *Donauerit.* timore pœnæ à iudice inferẽdæ,vel alia ratione: vt ꝫ.de iniust.test. si quis filio ex.§.irritum. Accursi.

d ¶ *Vt imperfecta.* qa extrema confirmatio deficit.secus in ea,quę fit à viro in vxorem:vt C. de do. inter virum & vxorem. l. res vxoris.

e ¶ *Donationes.* inter viuos.Accur.

f ¶ *Suspicione.* maximè subaudi:vt ꝫ.ti.j.l.post contractum. in fi. quæ est contrà.vel hoc determinat, vt si fiat in fraudem,non teneat.& plenè dic vt ibi.

g. ¶ *Pœnæ.* nisi sit crimẽ per duellionis. Accursius.

2 *Flo.recipiatur.*

Qui pretio.] CASVS. Hæres institutus habitis cẽtum repudiauit hære. & sic peruenerunt bona ad substitutum vel agnatum defuncti. dicitur quod hæres repudians illa c. quæ habuit ob hoc , videtur caussa mortis capere. Itẽ seruus in testamento domini iussus esse liber si dederit mihi x.& dedit,videor illa x.caussa mortis capere. Item si relictum est tibi legatũ , puta fundus à testatore,si dederis x.mihi,& dedisti videor illa x.capere caussa mortis.& intellige in omnibus suprà dictis exẽplis,quòd videor capere illud lucrum caussa mortis testatoris. Itẽ si pater caussa mortis filij sui donauit mihi x.vel caussa mortis cognati,videor caussa mortis capere. sed si donauit pater caussa mortis filij sui mihi x.hoc pacto , vt si conualescat filius , ei donanti reddam,tunc demum dicitur,quòd hæc donatio tenet.Franc.

Mortis caussa donatio, & mortis caussa capio, differũt.

h ¶ *Hæreditatem.* scilicet sibi delatam.

i ¶ *Prætermisit.* id est,repudiauit.

k ¶ *Videtur.* aliud est mortis caussa donatio,quæ à defuncto quãdoque traditur,vel permittitur.vt ꝫ.l.j. aliud mortis caussa capio , ꝙ ab alio datur:vt patet per hæc exempla.& ꝫ.e.l.mortis caussa capitur.& l.mortis caussa capimus.Item prima ſemper ex voluntate,hæc quandoque etiã sine voluntate:vt hic patet.& ꝫ.eo. si mulier. & tunc non habet locũ Fal.aliàs quando ab hærede,sic:vt C. ad l.Falc.l.pe.Accu.

l ¶ *Statulibero.* qui pro libertate præstat:vt ꝫ.tit.j.quæ statuliberi. & ꝫ.eodem , quod conditionis. & l. quod statuliber.& ad l.Falcid.l. id quod.

m ¶ *Filij.* ad hoc facit ꝫ.e.l. mortis caussa filij.& C.e.l.nec fratris.

n ¶ *Mortis caussa capi.* quo etiam casu ad confirmationem donationis vtriusque mortem exigam.arg. ꝫ. de dona.inter vir.& vxorem. l. cùm hic ſtatus.§.oratio nõ solũ.& §.in hac.& l.mortis suæ caussa.& l. si eũ.§.ex quibus.& C.de dona.inter vir.& vxo.l.si vt proponis.vel hic sufficit solius filij,vel cognati mors:cùm donator non possit solus reuocare:vt C.eo.l.nec fratris.

o. ¶ *Si conualuerit.* scilicet filius.

p ¶ *Recipiat.* scilicet is,qui donat. tunc demum subaudi. ad quod facit ꝫ.eo.si alienam.§.Marcellus.

Omnibus. CASVS. Ei cui potest legari ita quòd capiat legatum,potest & mortis caussa donari.Fran.Accu.

q ¶ *Omnibus.* & his demum:vt & ꝫ.eo.senatus.& institit.eo.§.j.vbi dicit quòd assimilantur legatis.Sed contrà.ꝫ.de cõdi.& demõst.l. Mæuius.vbi non capaci debet dari.sed ibi de mortis caussa capione, hic de mortis cã donatione. Vel hic etiam de mortis caussa capione. Sed ibi accipit nõ capax, hic verò non capax,hic tempore mortis inspicitur:vt ꝫ.eo. l. in mortis. Accur.

1 *Fl.scilicet & legata.*

Et cui.] CASVS Si dono alicui aliquid caussa mortis, an possim ei substituere, quæritur.dicitur quòd sic hoc modo,quòd illum quem volo substituere, faciam stipulari à donatario sibi illud donum donari, si contingat donatarium nõ posse capere : vel sub aliqua alia conditione , puta si nauis ex Asia venerit. Fran. Accur.

† *In Vict. exem legitur pater donare recte de potenti nurui. quãquam in ducta sit vxor nurui. quam lectionem & Franc. Ac. & ipse Acc. agno scunt.*

r ¶ *Ei cui.* aliàs incipit ei cui. & aliàs fi cui. Accur.

s ¶ *In hunc modum.* per stipulationem ergo fit substitutio. sed an aliter,dixi C.eo.l.j. Accur.

2 *Flo.scribit.*

t ¶ *Conditione.* præterquam illa , si donatarius substitutus voluerit , quæ legatario imponitur:vt ꝫ.de leg.j.si ita.§.j. & de condi. & demonstr. l. si ita expressum. Ex quo enim stipulatur , iam agnoscit. sed in legato secus , in quo non oportet quòd stipuletur.

Mortis caussa.] CASVS. Pater potest donare nurui.i. vxori filij sui , caussa mortis filij.Fran.Accu.

v ¶ *Donare.* nurui:vt bene conueniat sequentibus. & facit ꝫ.eod. qui pretio. in fi. & quod ibi not.Accur.

Si mulier.] CASVS. Quidam erat institutus,& datus erat substitutus,nunc substitutus dedit pecuniam vxori testatoris:vt illa diceret se prægnantẽ,& peteret se mitti in possẽs.bonorũ defuncti nomine ventris:vt sic interim institutus fortè decederet.& sic substitutus haberet bona.postea illa non apparet prægnans. pecuniam quam accepit à substituto,dicitur capere caussa mortis defuncti.Fran.Acc.

x ¶ *Acceperit.* à substituto.Io.& quãdo dicitur facere per calum.habes ꝫ.si mu.ven.no.l.j.§.per calũniã.& efficitur infamis si ꝓnuntietur per calũ.in possessionẽ missa.vt ꝫ.de his qui no. infa.l.notat. & l.seq.

y ¶ *Ratione.* vt moriatur antè quàm adeat,vel efficiatur non capax.

z ¶ *Mortis caussa.* i. occasione mortis:nõ aũt est donatio caussa mortis,&nõ poterit hoc casu fal.detrahi,vt no.ꝫ.e.q. ꝓtio.facit ꝫ.e.l.si q.

Si alienam rem.] CASVS. Donaui tibi rẽ alienã caussa mortis:& eam tu vsucepisti.dicitur quòd si conualesco, reuocabo illã rẽ à te condi.ob caussam,vel sine caussa. ¶ *Marcellus.*] Dicitur quòd in dona.caussa mortis possunt apponi pacta, quæ sunt extra naturã donationũ:vt si dicatur vt valeat donatio morte donantis,siue decedat ante eũ ille, cui donatur,siue post:seruabitur quod dictũ est.Itẽ si est dictum,vt reddatur qñcunque donantẽ pœniteat , tenet quod dictũ est.Item si est dictum, quòd nõ aliter reddatur nisi eum cui donatur, contingat prius mori,& hoc seruabitur. Vltimò dicit pone,quòd donatũ est caussa mortis:& hoc pacto, quòd nullo modo reuocetur qđ factum est:dicitur quòd valet hæc donatio.Fran. Accur.

a ¶ *Conualuero.* condic.ob caussam,vel sine caussa condicam:vt & ꝫ. eo.senatus.§.j.& l.quod mortis.& ꝫ.de cõdi.indebi.l.indebiti.§.j.& vtar accessione sui temporis contra dominum si à me petat.ar. ꝫ. de acqui.poss.l.Pomponius.§. in dotẽ.& facit ꝫ.e.qui alienam.Accur.

b ¶ *Marcellus notat.* esse verum quod sequitur.Accur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Quæstiones.* quia aliquid potest agi extra naturã donationis per pactum. & facit ff. tit. j. Aristo. Accur.
b ¶ *Omnimodo.* etiam donatario præmoriente.
c ¶ *Voluntate.* id est, hoc actum fuit, quòd si mutaret voluntatẽ, esset res restituenda, & non aliter. Accur.
d ¶ *Prior.* quàm ille qui donat. Accur.
e ¶ *Qui acceperit.* Sed an tunc potest pœnitere? innuit quòd non. ar. ff. de leg. j. si mihi & tibi. §. f. sed dic cõtrà, si modò totius primæ voluntatis pœniteat: vt argum. ff. de legat. iij. si quis in princi. & de codi. l. diui. §. licet. Accur.
f ¶ *Nullo casu.* sed tunc non erit mortis caussa donatio, sed inter viuos: vt j. eo. l. vbi ita. & facit j. eo. senatus. §. mortis.
g ¶ *Revocabitur.* aliàs deest istud revocabitur.

1 El. si iam.
2 Flor. id est, nec.
3 El. deest revocabitur.

Si mortis. JCASVS. Donatus est fundo Titio caussa mortis, & traditus, tandem Titius in hoc fundo fecit expensas necessarias, vel vtiles, postea revocata fuit donatio forte donatore pœnitente, vel alio iusto modo, & sic donans petit fundum à Titio sibi restitui rei vendicatio. dicitur quòd Titius non cogitur reddere fundum, nisi expensæ quas fecit in fundo, ei reddantur. Fran.

1 Manuscrip. permissa.
2 Flo. qua donationes.
3 El. prohibet.

h ¶ *Vendicantes.* donator & eius hæredes, cùm donatio sit revocata.
i ¶ *Earum.* impensarũ. Sed nunquid fiet compensatio cum fructibus? resp. sic: vt ff. de rei vendic. l. emptor. & l. sumptus. & argu. j. de re. iu. in eo quod. Azo.

4 Flor. & ad exemplum.

Marcellus notat. CASVS. Sicut filius famil. potest testari, ita & donare caussa mortis. Vltimò dicit, quòd donatio caussa mortis est redacta ad similitudinem legatorum. Franc. Accur.
k ¶ *Marcellus notat.* esse verum quod sequitur.
l ¶ *Liberam.* qualitercunque velit, etiam omissa solennitate iuris: vt C. de testa. milit. l. milites.
m ¶ *Facultatem.* de castrensi, vel quasi.
n ¶ *Etiam.* quæ de solẽnitate aliàs exiguntur in filiofamil. puta, de consensu patris. Item quòd possit capere donatarius, licet tempore mortis inueniatur nõ capax. Itẽ de quinq; testiũ præsentia, qui aliàs exiguntur: vt j. e. tam is. §. j. & l. in mortis. & C. e. l. fi. & facit ff. e. tit. l. filius. in fi. item j. de regu. iur. l. non debet cui quod plus est, &c.
o ¶ *Remissa.* id est, permissa sine solennitate fieri.

a Legatũ & mortis caussa dona. conueniũt & differũt. Tu vide melius quàm alibi in l. senium. § fi. C. qui testam. facere poss. & in l. Stichum qui meus erit. iuxtà de le. j. & in l. eum hi. in prin. & ibi. Bart.

p ¶ *Quæ.* aliàs quæ etiam in donatione. Accur.
q ¶ *Paulus notat.* esse verum quod sequitur.
r ¶ *Revocata sunt.* id est, redactæ: vt & j. e. fi debitor. & l. illud ff. eo. l. omnibus. & C. e. l. fi. Differunt tamen in quibusdam: vt, ecce filius-fam. caussa mortis donat, non legat, etiam consentiente patre, vt j. eo. tam is. Item hæ quandoque à defuncto, quandoq; ab hærede, legatũ semper ab hærede. vt institut. de leg. §. j. sunt & aliæ differẽtiæ, quas no. vt institu, eo. §. j. Item in donatione obligatur donatarius ad reddendum rationem possessionis. non in legato.

Mortis caussa.]CASVS. Si aliquis donauit caussa mortis suæ potest revocare. Franc. Accur.
s ¶ *Mortis caussa.* aliàs §. idem Paulus. & aliàs incipit lex mortis caussa.
t ¶ *Potest.* per pœnitentiam. Item & per hoc, quod præmoriatur donatarius: vt & ff. si cert. pet. l. non omnis. in prin. Sed arg. contrà. ff. de

1 Manuscrip. permissa.
2 Flo. qua donationes.
3 El. prohibet.
4 Flor. & ad exemplum.

stiones [2] sunt. Nam & sic potest donari, vt omnimodo [b] ex ea valetudine donatore mortuo res non reddatur, & vt reddatur, etiam si prior ex eadem valetudine donator decesserit: si tamen [1] mutata voluntate [c] restitui sibi voluerit. Sed & sic donari potest, vt non aliter reddatur, quàm si prior [d] ille, qui acceperit [e], decesserit. Potest sic quoque donari mortis caussa, vt nullo casu [f] sit eius repetitio: & [2] ideò, ne si conualuerit quidem donator, revocabitur [3] g.

XIIII. Iulianus lib. xviij. Digestorum.

Si mortis caussa fundus donatus est, & in eum impensæ necessariæ, atque vtiles factæ sunt [1], fundum vendicantes [h], doli mali exceptione submouẽtur, nisi pretium earum [i] restituant.

Cui permittitur testari, permittitur mortis caussa donare. b. d. Bart.

XV. Idem lib. xxvij. Digestorum.

Marcellus notat [k]: Cùm testamento relinquendi cui velint, adepti sint filiifamiliãs milites liberam [l] facultatem [m], credi potest, ea etiam [n] remissa [1] [o], quæ [p] in [2] donatione mortis caussa fieri debent [3].

Donata, & legata, æquiparantur. Bartol.

¶ Paulus notat ¶, hoc & constitutum est Ad [4] exemplum legatorũ, mortis caussa donationes revocatæ sunt [r].

XVI. Iulianus lib. xxix. Digestorum.

Mortis caussa [s] donatio etiam dum pendet, an

redhibitoria, l. bouem. §. fin.

Et si debitor.] CASVS. Debitor multorum donauit Titio caussa mortis fundum. dicitur quòd creditores revocabunt istum fundum sicut & si legassent: & hæc sunt vera, etiam si nõ in fraudem creditorum hoc fecit: dum tamen hoc eis noceat. Fran. Accur.

v ¶ *Et si debitor consilium.* quod est ex animo: vt j. de regul. iur. fraudis.
x ¶ *Non habuisset.* cũ donaret caussa mortis.
y ¶ *Auelli.* à donatario.
z ¶ *Inutilia.* vt & C. de leg. si vniuersę. & ff. de hære. inst. ex facto. §. vnde scio. & ff. ad l. Fal. in ratione. §. quod vulgo. & ad Trebel. l. j. §. fi is qui quadringẽta. & ff. si cui plus quã per l. Falc. l. j. §. in quibus. & C. de test. mili. l. in testamento. & idẽ ergo in donatione caussa mortis: vt hic, & suprà si quid in fraud. pat. l. j. §. j. nã & aliàs in tit. lucrativo etiã inter viuos sufficit solus euentus: vt j. quæ in frau. cre. l. j. omnes. §. Lucius. & C. q. ma. nõ pos. l. j. & l. fina. & quãdo exigatur fraus, vel euentus, planè dic vt not. instit. de act. §. item si quis.
a ¶ *Obtinent.* vt & ff. eod. Marcellus. §. Paulus.

1 Fl. deest in mem.
2 Fl. deest.
3 El. fuit.

Mortis caussa.] CASVS. Mortis caussa videor capere, siue mihi dones caussa mortis tuæ, siue caussa mortis alterius, puta si donasti mihi fundum caussa mortis filij, vel fratris tui vel similis, hoc acto vt si cõualescat ille ob cuius mortẽ erat donatũ revocetur donatio. aliàs nõ revocetur. ¶ *Si donaturus.*] Tu volẽs

3 Flo. condicione.

mihi donare x. caussa mortis, debitorem tuum in x. delegasti pro me creditori meo me volente. dicitur quod tantũ videtur mihi donatum inquantũ fum liberatus à creditore meo, etiã si delegatus nõ sit solhi dari, te patiẽte hoc fieri animo donãdi, mortis caussa mihi tãtũ vf donatũ inquantũ est soluẽdo ille debitor. vnde si tu donãs cõualuisti, & sic vis revocare donat. à me, intantũ teneor, vt cedã act. quã habeo cõtra istũ debitorẽ. ¶ *Tria.*] Titia habẽs debitores, & instrumẽta de eis, existens infirma dedit instrumẽta Aegeriæ, & hoc pacto, vt si cõualesceret Titia, reddat sibi instrumenta: si verò cõtingat eã mori, instrumẽta det caussa mortis debitoribꝰ. dꝛ ꝙ hæc talis donatio tenet, & Mæuia filia hæres Titiæ nõ põt revocare. ¶ *Qui hominem.*] Donasti mihi cã mortis seruũ tuũ, qui fecerat alicui delictũ: vel quẽ alicui, obligaueras. dꝛ ꝙ tãtum videris donasse, quantũ talis seruus possit vẽdi. idẽ in fundo obli. quẽ mihi donas caussa mortis. Fran. Accur.
b ¶ *Alteruter eorum.* cuius intuitu donatur. & facit §. ea qui pretio. in fi. & quod: ibi not. & quod etiam in prin. eiusdem l. d ixi. Accu.
c ¶ *Delegaueris.* iussu meo. Accur.
d ¶ *Liberatus.* etiã si non sit soluendo delegatus: quia bonũ fecit nomen, qui accepit: vt ff. mãd. l. inter. §. abesse. & j. de fideiusso. qui debitorem. & j. eo. l. mortis caussa. §. Iulianus. & §. fi. in fi. & ff. ad l. Fal. Nesennius. §. fi. & l. quærebatur. Accur.
e ¶ *Ab eodem.* debitore tuo: vt ff. Accur.
f ¶ *Stipulatus fuero.* cùm eũ mihi delegares volens mihi mortis tuæ caussa donare. vt & j. eo. l. mortis caussa. §. fi. in prin. Accur.
g ¶ *Condictione.* ob caussam, vel sine caussa: vt j. e. l. qui mortis. & l. senatus. §. j. & ff. si cer. peta. l. non omnis. in princ. Accur.

In factum

a ¶ *In factum.* generali, quæ datur alia dicitẽte. de qua dicitur C. de sac. san. eccle. l. sancimus. & hoc si dicatur nõ cõpetere sine caussa. Ac.
b ¶ *Donatura illis.* caussa mortis: quia mortis statim fecit mentionẽ: alioquin præsumetur donatio inter viuos: vt j. e. Scia. §. fi. & ff. de do. præleg. Scia. Accur.
c ¶ *Decessisset.* Titia. Accur.
d ¶ *Illis.* debitoribus. Accur.
e ¶ *Petat.* Cùm sit hæres. Accur.
f ¶ *Pacti.* vt & ff. de pactis. l. Labeo. & C. de remiss. pig. creditorem. & arg. ff. de le. j. seruũ. §. eũ. & C. de dona. l. j. & j. eod. aunnculo. & C. de Lati. liber. tol. §. ille. Accur.
g ¶ *Doli mali.* quæ generalis est: vt j. de do. excel. l. ij. §. generaliter. & ff. de libe. leg. l. iij. ij. resp. sed videtur finiri morte huiusmodi mãdatum: & sic eos non liberari: & sic est contrà infrà de solu. l. fi. ij. respon. Sol. hic donauit post tempus: ibi mandauit. vel hic iam erat in possess. cui dare debuit ibi nõ. vel verius dic, hic fuit collatum mandatum post mortem, quo casu non finitur morte: vt & ff. man. l. si verò non. §. fi. ibi mandauit vt solueret in vita, & mandatarius soluit post mortem meam. & sic verba post mortem, determinant ibi verbum soluitur, &c. vt & ibi no. & facit ff. tit. j. hoc iure. §. si quis dederit. Accur.
h ¶ *Potuisset.* Homini scienti eius conditionem. & est sic ff. ad legem Falc. in quantitate. §. magis. & l. quærebatur. circa prin. & ff. de cõd. fur. l. si seruus. Accur.
i ¶ *Vt pretium.* quanti posset vendi sic obligatus, & hoc quando luitio non pertinet ad hæredem. qđ quando sit, dic vt dicitur in legato. vt ff. de lega. j. si res obligata.

4 Flo. Aegeria.
5 Flor. vt ea si.
6 Flo. Aegeria.
7 El. cepisse.

Si filiofamil.] CASVS. Si filio Titij donaui rem caussa mortis meæ: & conualescam, repetam quod donaui ab ipso Titio act. de peculio. Sed pone, quòd ipsi Titio donaui caussa mortis meæ: & ipse dedit se postea in arrogationẽ, dꝛ ꝙ si conualescã, repetã ipsam rem: secus autẽ esset si Titius rem sibi donatam caussa mortis alij dedit. nã ego petam à Titio non rem, sed eius pretium. Fran. Accur. fius.
k ¶ *De peculio.* id est, cõdictione sine caussa in peculio. sed & si proponat vtilem in rem, quod potest: vt j. e. l. si mortis. & l. quæ mortis. conuenit patrem vt quemlibet possidentem. & facit ad ilta ff. de peti. hæred. si à domino vel à patre. in princ. & §. j.
l ¶ *Repetitur.* id est rem ipsam donator repetit. non tamen ideo dico quòd arrogator teneatur de peculio ex ante gesto: vt ff. de pecu. l. in arrogatorem. & insti. de acquis. per arrog. §. fi. nam res ipsa non videtur esse in peculio vt ff. de pecu. l. depositi. in princ. & §. j. item facit bene ff. de capi. dimi. tutelas. §. pen.
m ¶ *Sed pretium.* imò vt quòd rem: quia ea est in obligatione, non pretium: vt j. de verborum obligatio. si seruum stipulatus fuero. §. fin. & l. eum. §. fin. sed certè bene cõdicet pretium: quia illud necesse habet dare, cum iam dare non possit: licet ipsa res sit in obligatione: vt ff. de constit. pec. promissor. & ff. de condi. furt. in re furtiua & C. de compen. l. fi. in princ. idem erit in seruo manumisso: vt infrà eodem, si is cui, vel fortè fauore libertatis non erit seruus in obligatione: sed pretium tantùm: vt argu. C. de iis qui à non do. l. prima. Item ad hoc quod dicit rem non posse condici, sed pretium, est contrà infrà eodẽ. illud. §. Iulia. scribit si quis. fol. vt ibi [2]. Item quare hic secus quàm in superiori prox. respon. vbi repetitur res? Respon. quia suprà rẽ potest præstare: & ideo ad eam præcisè tenetur, hic non: vt ff. de rei vendic. qui restituere.

1 Flo. date.
1 Fl. conualuisset.

Et qui. JCASVS. Legaui tibi fundum si decem dedisses hæredi meo: nunc nõ potes capere nisi dimidiã fundi fortè propter Falvel quia erat filius naturalis defuncti. dicitur quòd ex quo non potes habere nisi dimidiã fundi, & dimiditi grauaminis sustinebis: & sic dabis tantùm v. Fran. Accur. sius.

3 Flo. condicavit.

Similis est is, qui rem, quam mortis caussa acceperat, alij portò dederit. Nam donator huic non rem, sed pretium [m] eius condicet [3].

Dandum caussa conditionis implendæ, minuitur legato. Bar.

XX. Idem lib. j. ad Vrseium Ferocem.

Ei, qui non amplius parte capere poterat [n], legat [o] est fundus, si x. dedisset hæredi Nõ totã summã dare is debet, vt partem fundi habeat [1], sed partem duntaxat pro rata, qua legatum consequitur.

1 Flo. haberet.

XXI. Idem lib. ij. ad Vrseium Ferocem.

Vm qui vt adiret hæreditatẽ, pecuniam accepisset [o], pleriquæ, in quibus Priscus quoque est, responderunt, mortis caussa capere [p].

Capæcitas vel incapacitas donatarij inspicitur tempore mortis, non tempore donationis. Paul. de Cast.

XXII. Africanus lib. j. Quæstionum.

In mortis caussa donationibus nõ tempus donationis, sed mortis ¶ intuendum est, an quis capere possit.

In donatione facta filiofamiliãs inspicitur cuius contemplatione sit facta donatio. Barto.

XXIII. Idem lib. ij. Quæstionum.

Si filiofamiliãs mortis caussa donatum sit, & viuo donatore moriatur filius, & [1] pater viuat: quæritũ est, quid iuris sit? Respondi, morte filij condictionẽ competere [r] si modò ipsi [2] filio potiùs, quàm patri donaturus dederit. alioquin si quasi ministerio [s] eius pater vsus sit, ipsius [t] patris mortem spectandã

1 Flo. deest &.
2 Flo. ipse.

capax: vt quia fortè tunc captus ab hostibus erat vel alia de caussa. Fran. Accur.
q ¶ *Sed mortis.* vt quia in potestate hostium erat, qui tempore mortis redierit secundum Azo. Idem in legato: arg. j. de iure fisc. l. non intelligitur. §. quando. & ff. de leg. præstan. l. interuenit. & de lega. iij. l. si deportati seruo. Alij dixerunt, & tempore facti testamenti: arg. ff. de reg. Cato. l. j. & de reb. dub. l. fi cognatis. sed nõ placet: quia reg. Cato. locum non habet, quando ex persona legatarij tũ deficit legatũ: sed cum propter rem ipsam, vel personam legantis, vel legantis & legatarij, mistim. in hæreditate autem quãdoque tria tempora, quandoq; etiam vnum spectatur: vt not. institu. de hæred. quali. & diff. §. in extraneis. Item not. hic R. idem esse econtrà, an quis possit donare: arg. ff. de leg. iii. l. j. §. fi filius. Accur.

Regula Catoniana quã dolocũ habeat.

Si filiofa. iliãs.] CASVS. Donaui filiofamiliãs fundum caussa mortis. tandem decessit hic filius me viuo. dicitur quòd donatio est extincta, nisi contemplatione tui patris esset facta. tunc enim mors patris non filij spectatur ad hoc vt extinguatur donatio. Vltimò dicit. ea quæ dixi in filio donatario, habent locum in seruo donatario. Fran. Accur.
r ¶ *Competere.* aliter in vsufru. vt C. de vsufru. l. fi. vel ibidem etiã hoc distingui potest. sed loquitur ibi cum incertum est cuius contemplatione relinquit. licet huic solutioni videtur repugnare finis illius l. vbi dicit: cùm plerunque verisimile sit, &c. Accursius [b].
s ¶ *Ministerio.* sic §. quod iussu. l. fi. in prin. & institu. quod cum eo. in fine. Accur.
t ¶ *Ipsius.* scilicet filij.

Bto Cod. ma nuscripto hoc additur. vnde in dubio aut est expressa persona patris & filij, & tũc præsumitur patris cõtẽplatione, vt supra. de cõdi. & demõ. l. filio. & C. de iur. deli. l. eũ aliquis. Aut non est expressa persona, & tunc contemplatione filij vt dicta l. fi. C. de rsu. Di.

a Intelligei istam secundum illam secundum Bar. hic.

ff. nouum. f ij

¶ *Quæratur.* nam eodem modo distinguitur, cuius cõtemplatione, & sic intellige ℣.c.i.fi. Accur.

Quod debitori.] CASVS. Tenebaris mihi act. temporali, puta redhibitoria, existẽs infirm⁹ liberaui te per accept. causſa mortis. dicitur, quòd si conualescam, condicam à te, quod mihi debes. nec inspicitur quãtum tẽpus interim cucurrerit. Fran. Accur.

b ¶ *Liberato.* id est liberando, si acceptilatio non interueniſſet: vt quia redhibitoria tenebatur, nunc autem cùm sit acceptilatione ſublata, non potest actio plus tempore tolli.

c ¶ *Abitum.* id est receſſum.

d ¶ *Eámque.* ſcilicet priſtinam obligationem. Accur.

e ¶ *Dicimus.* quæ erit perpetua. arg. ℣. de cõſtitut. pec. item illa. §. quod adiicitur. & facit ad iſtam tranſlationem. ℣. de cõd. ob cau. ſi quis accepto tulerit. & de condi. furt. parui. & ℣. manda. qui negotia. Accur.

Tam is.] CASVS. Dicitur q̃ donare poteſt quis cauſſa mortis, ſiue faciat teſtamentum, ſiue non. ¶ *Filiusfamil.*] Filiuſfam. non poteſt teſtari etiam patre volente, donare tamen cauſſa mortis poteſt patre volente. Franc. Accur,

f ¶ *Non facit.* de facto. de iure autem facere poteſt. ſic ℣. de iu. codic. conficiuntur. §. j. ſi autem de iure non poſſet teſtari, nec donare cauſſa mortis poteſt. ar. ℣. de iu. codi. l. Diu' Seuerus. §. pe. niſi eſſet filiuſfamil. vt ita tim ſubiicit.

g ¶ *Patris.* vt & inſtit. quib. non eſt permiſ. fac. teſtam. in princip. & ſuprà de teſta, l, qui in poteſtate. & C. qui teſta. fa. poſ. l. iij. in fi. & l. ſi tamen, & c. vt ſubiicit. & ℣. tit. j. filius. §. pari ratione. ſed non legare etiã patre permittẽte: vt ℣. de leg. j. l. ij, & eſt ratio, quia legata in teſtamento relinquũtur: quod non debet ex alieno pendere arbitrio: vt inſtit. de fidei. hære. §. præterea. & ℣. de hære. inſtit. l. illa. Sed an erit codicillus hæc volũtas qua filiuſfamil. donat patre conſentiente? Videtur q̃ ſic cùm quinque teſtes ibi ſint: vt C. eodem, l. fin. ſed dic quòd non: vt ℣. de codi. l. diui. §. pe. ſed dicetur victima voluntas: vt C. de codic. l. fi. §. fi. Item nũquid poterit hodie filiuſfamil. legare conſentiente patre, cùm etiam ſine teſtamento poſſit legari: vt inſti. de leg. §. noſtra autem? Reſpon. non: quia licet ſit diminuta ſolennitas quo ad numerum teſtium, & volũtatis ſolennitatem: non tamen in ſolennitate perſonæ condentis victimam voluntatem inuenimus aliquid diminutum: vnde ſtamus veteri iuri: vt C. de appel. præcipimus. in fi. Item qua actione petetur donatio cauſſa mortis? Reſpon. vt dixi. C. eo. l. j.

Si ij.] CASVS. Duo donauerunt inter ſe cauſſa mortis, & vterque ſimul deceſſit. donationes cõfirmantur. idem eſt in marito & vxore, ſi inter ſe donent cauſſa mortis. Franc. Accur.

h ¶ *Superuixerit.* & eſt ratio, vt magis valeat quàm pereat: vt ar. ℣. de rebus dubiis. quoties. Accur.

i ¶ *Donauerint.* cauſſa mortis, vel inter viuos: vt & ℣. de rebus dubiis, l. ſi inter virũ. & ℣. de do. inter vir. & vxo. l. cũ hic ſtatus. §. ſi maritus. & eſt hîc etiam illa ratio præter ſuperiorem, quia nõ amare, &c. vt ℣. de dona. inter virum & vxo. ſi id quod. §. ſi quis ſerui operas. & caue tibi quia ſpeciale eſt in his duab' donationib. ſcilicet cauſſa mortis, & inter coniuges, ſecus in aliis contractibus: vt ſi ſtipuleſ vxor dotẽ à viro ſi præcedeat vir: vt in contrario: vt ℣. de re. dub. l. qui duos. §. ſi maritus. Illud aũt cõſtat, q̃ ex qualitate perſonæ, vel ex aliquo alio lex præſumit alterum primò deceſſiſſe: vt in illo §. ſi maritus. & §. fi. & ℣. de pact. do. l. integrè. in princ. & ℣. de relig. l. ſi poſſeſſor. §. j.

Bi ita.] CASVS. Donaui tibi fundum cauſſa mortis, & tradidi, hoc acto, q̃ nulla de cauſſa poſſit reuocari donatio. dicitur q̃ ratio donandi magis videtur inter viuos, quàm cauſſa mortis. & ſic hæc donatio æquiparatur donationi inter viuos. Vnde inter virum & vxorem talis donatio facta non tenet. Item de tali donatione non detrahit hæres donantis Falcidiã, quod faceret ſi eſſet donatio cauſſa mortis. Franc. Accur.

k ¶ *Reuocetur.* quod poteſt fieri: vt & ℣. c. ſi alienam. in fi. & ℣. eod. ſenatus. §. mortis cauſſa. in fin.

l ¶ *Cauſſa.* id eſt ratio, ſiue occaſio.

m ¶ *Magis.* ſcilicet inter viuos. Accur.

n ¶ *Cauſſa.* ſcilicet quę dam impulſiua, non finalis. ſic ℣. tit. j. l. & generaliter.

o ¶ *Ideóque.* ſcilicet quia eſt donatio inter viuos. Accur.

p ¶ *Non valet.* vt nũc tranſeat dominium, ſed poterit morte cõfirmari: vt ℣. eo. ſi mortis.

q ¶ *Et ideò.* ſ. quia non eſt huiuſmodi donatio cauſſa mortis, ſed inter viuos.

r ¶ *Donatione.* in mortis cauſſa donatione locum habet Fal. & in illa quæ fit inter coniuges, quando morte confirmatur. vt C. ad l. Falcid. l. penu. & l. in donationibus. Accur.

Vnculo.] CASVS. Tabulæ & chirographa eorum q̃ debet mihi aunculus meus, volo quòd ſint inanes, & id quod ipſe mihi debet, nolo eum ſoluere. & hoc dixi animo volendi illa debita donare ei cauſſa mortis. dicitur quòd donatio tenet. vnde ſi hæredes mei petant hæc debita ab aunculo, ipſe habet excep. doli. Franc.

s ¶ *Donatarius.* nepos.

t ¶ *Debebat.* aunculus.

v ¶ *Hæres.* ſcilicet iſtius nepotis.

x ¶ *Poſſit.* ſ. aunculus.

y ¶ *Poſſe.* aliàs eſt poſſe, aliàs deficit poſſe. & debet deficere enim.

z ¶ *Ab eo.* aunculo. & facit ℣. e. mortis cauſſa. §. Titia. & q̃ ibi not.

I mortis.] CASVS. Si donaui tibi fundum cauſſa mortis. ſi poſtea conualeſcã, quæ actio mihi dabitur, quæritur. Et diſtinguitur: nam ſi donaui vt tunc demum fieret tuus cùm morerer, in hoc caſu ſi conualeſcam, habeo act. in rem. ſi non conualeſcã, tunc tu eris dominus. & ſi deſinas poſſidere, habebis rei vendic. ſi autem ſic donaui vt ſtatim fieret tuus, redeat autem, ad me ſi conualeſcam, tũc dominium ſtatim eſt tuum, & interim habes rei vendic. ſi deſinas poſſidere. & ſi conualeſcam, datur mihi vtilis in rem. idem eſt, & ſi tu præmoriaris antè, quàm ego. nam habeo vtilem. Franc. Accur.

a ¶ *Habeat in rem actionem.* ſcilicet directam.

b ¶ *Contigiſſet.* ſcilicet donanti. Accur.

c ¶ *Tunc haberet.* ſ. demum, ſi accipitur tunc, vt extremum tempus capiatur: vt & ℣. de condi. & demon. l. iiij. §. ſi.

d ¶ *Donator.* conualeſcens a.

e ¶ *Vendicare.* directa in rem, cùm dominiũ ab eo nõ diſceſſit. Accur.

f ¶ *Mortuo.* ſcilicet qui donauit. Accur.

g ¶ *Donatum eſt.* ſ. poterit vendicare ſi à poſſeſſione cadat. nam mortuo donatore tranſiuit in eum dominium. Accurſius.

h ¶ *Sic.* ſcilicet donauit. Accur.

i ¶ *Iam nunc.* i. ſtatim fieret donatarius dominus, ſed redderet in defectum

fectum cõditionis: vt ſu biicit. Quid autem in dubio? Reſpõ. dominiũ transfertur ſtatim: vt ar. ℣. de iur. do. dotis fructus. §. fi. & l. ſeq. Accur.

a ¶ *Conualuiſſet.* ſcilicet qui donauit.

b ¶ *Actionẽ.* ſcilicet vtilẽ: vt ℣. l. prox. no. & ex vi pacti. nec ob. C. de pac. l. traditionibus. quia aliud eſt in vltimis voluntatibus, vt poſſit redire dominiũ, & ideo non obſtat ſimiliter. C. de pact. iter empto. & vend. l. j. & ij. & iij. verumetiã in pactis inter viuos poteſt diſtingui: vt not ℣. tit. j. l. j. §. item cum ipſe. & fac. ℣. de do. inter vi. & vxo. ſi interim. in pri. & §. j. & ℣. eo. ſenatus. §. mortis.

c ¶ *Si quid horum.* ſ. ſupradictorum: quia ſi donauit cauſſa infirmitatis, quã habebat, ex qua ſi moreretur fieret res donata donatarij, & factus eſt ſanus, vel ſi donauit cauſſa prælij, ad quod ibat, in quo timebat mori: & ſi moreretur, fieret res donata donatarij: & non eſt mortuus, & recurſus eſt ſanus, vel ſi donauit cũ volebat ire vltra mare: & antè, quàm reuerteretur ere debat mori, & tũc fieret donatarij, & reuerſus eſt. nã omnibus ſupradictis caſibus poterit vendicare rem donatam. Accur.

d ¶ *Interim.* id eſt, antè, quàm veniret conditio, in qua debebat reddere.

e ¶ *Donatum.* ſcilicet competit in rem, ſi à poſſeſſione cadat.

f ¶ *Adhuc quis.* ſcilicet iuriſcõſultus. & lege interrogatiuè, & habeas ſic, ſi quis dubitet in rem donatori competere: q. d. nullus. aliàs deeſt cõpetere: & tunc habeas, quis dabit in rẽ. &c. & dic q. ſ. i. aliquis iuriſconſultus: vt ℣. Accur.

Vi mortis.] CASVS. Si donaui tibi rẽ cauſſa mortis, & poſteà pœnitẽã, repetam quod donaui per condictionem vel vtilem in rem acti. Franc.

g ¶ *Ex pœnitentia.* vt ℣. eo. ſenatus. §. donatio. in fi. §. & inſti. eo. §. j. & ℣. ſi certum peta. l. non omnis. Accur.

h ¶ *Condictionẽ.* ſine cauſſa vel ob cauſſam, vt probatur legibus præfatis. & hoc ratione poſſeſſionis. ſcilicet quidã dicunt tantum ſine cã nec ob cauſſam, & vtilẽ in rẽ, id eſt, efficacẽ ratione proprietatis, q̃ a transfertur ipſo iure dominiũ in donatorem, vt ℣. l. proxi. vel propriè dicit vtilẽ in rẽ: & ſic poterit intelligi condictionẽ dari ratione proprietatis. & hoc ideo dico, quia nemo rem ſuam cõdicere poteſt, præterquàm à fure: vt ℣. vſufr. quemadmo. ca. l. fi. vel dic tertio dari condictionẽ. cùm in quantitate: in rem, quando in ſpecie. conſiſtit donatio. & facit C. de dona. ante nup. l. cùm veterum. Accur.

Mortis cauſſa.] CASVS. Dicitur q̃ mortis cauſſa capere dicor quicquid occaſione mortis alicuius capio, nõ tamẽ iure legati vel hæredi. quia cùm habeãt propria nomina, nõ cõtinẽtur hoc vocabulo. ¶ *Iuliano.*] Debitori meo q̃ nõ erat ſoluẽdo remiſi debitũ animo donãdi cã mortis. df q̃ hæc donatio tenet: & quantũ eſt debitũ, intantũ videtur ſibi donatũ. ¶ *Sine donatione.*] Dicitur q̃ aliquando lucratur quis cauſſa mort. & nõ ex dona. vt ſi ſtatuliber debet hęredi, vel alij aliquã pecuniã cauſſã habẽdæ libertatis, vel legatarius cauſſa habẽdi legatũ. idẽ eſt ſi hæres inſtitutus accipiat pecuniã cauſſa adeũdæ hæredi. vel nõ adeũdæ. idẽ de legatario, q̃ accipit pecuniam, vt omittat legatũ. idẽ eſt de eo, qui ſtipulat à viro Bertæ dotẽ Bertæ ſibi dari, ſi Berta decedat in matrimonio. nam hæc capiuntur cauſſa mortis, non tũ titulo dona. Vltimò dicit, q̃ donatio cauſſa mor. fit ſiue cauſſa mortis pſentis, & imminentis, ſiue cogitatione futuræ mortis.

¶ *Si iuſſeris.*] Volẽs mihi cauſſa mortis donare x. debitorem tuum in ualuiſſet a, vel de prælio, vel de 4 peregrinatione rediſſet, poteſt defendi in rem competere donatori actionem 5 b, ſi quid horũ c conti giſſet: interim d autem ei, cui donatum e eſt. Sed & ſi morte præuẽtus ſit is, cui donatum eſt, adhuc quis f dubitet 6 in rem donatori competere? 7

XXX. Idem lib. xxj. ad Edictum.

Qui mortis cauſſa donauit: ip- 10 *ſe ex pœnitẽtia* g † *cõdictionem* h *vtilem* i *in rẽ actionẽ habet.*

Vbi ſpeciale nomen nõ cadit, cauſſa mortis capio nuncupatur. Bart.

XXXI. Gaius lib. viij. ad Edictum prouinciale.

Vi Mortis cauſſa capitur, cùm propter mortem alicuius capiẽdi occaſio j obuenit: exceptis iis capiẽdi figuris, quæ proprio nomine appellantur. Certè enim & qui hereditario, aut legati aut fideicommiſſi iure capit, ex morte alterius nanciſcitur capiendi occaſionem: ſed quia proprio nomine hæ ſpecies capiendi appellantur, ideo ab hac definitione k ſeparantur.

Si debebas mihi centum, & non eras ſoluẽdo, & ego liberaui te per acceptilationem: ex donatione cauſſa mortis uiderẽ totã quãtitatem à me recepiſſe. Paul. de Caſtro.

1 ¶ Iuliano placet, licet ſoluẽdo nõ ſit debitor, cui accepto l latum ſit: videri ei mortis cauſſa donatum m.

2 ¶ Sine donatione autẽ capitur n, veluti pecunia, quã ſtatuliber aut legatarius alicuius 2 cõditonis implendæ gratia numerat: ſiue extraneus ſit qui accipit 3, ſiue hæres o. In 4 eodem numero p eſt pecunia, quã quis in hoc accipit, vt vel adeat hæreditatẽ, vel non adeat, quiq; in hoc accipit pecuniã, vt legatũ q omittat r. ¶ Sed & dos, quã quis in mortẽ mulieris à marito ſtipulatur, capitur ſanè mortis cauſſa: cuius generis dotes receptitiæ † vocantur.

¶ Rurſus s id quod mortis cauſſa donatur, aut in periculo 5 mortis data tur, aut cogitatione 6 mortalitatis, quòd nos quandoq; morituros intelligimus t.

Ex donatione cauſſa mortis tantum quis capit, quantum exigit, uel inquantum liberatur. Bart.

3 ¶ Si iuſseris mortis cauſſa debito rem tuum mihi aut creditori meo expromittere decẽ, quid iuris eſſet quæritur, ſi iſte debitor ſoluẽdo nõ ſit. Et ait Iulianus, ſi ego ſtipulatus fuero, tantam pecuniam videri me accepiſſe, in quantã 7 debitor ſoluẽ do fuiſſet. Nã & ſi conualuiſſet (inquit) donator, obligationẽ debitoris duntaxat u recipere deberet. Si verò creditor meus ſtipulatus fuerit, tantam pecuniam videri me accepiſſe, in quãtã 8 à creditore meo liberatus eſſem v. per acceptilationẽ 9 x quoq; egenus 10 debitor liberatus, totã eam pecuniam, qua liberatus eſt, accepiſſe 11 videtur.

XXXII. Vlpianus lib. lxxvj. ad Edictum.

Non videtur perfecta y *donatio mortis cauſſa facta, antè, quàm mors* z *inſequatur.*

XXXIII. Paulus lib. iij. ad Plautium.

Vi alienã a *rem mortis cauſſa traditam vſucepit, non ab eo videtur* b *accepiſſe, cuius res fuiſſet. ſed ab eo, qui occaſio nẽ vſucapionis præſtituiſſet.*

Ex donatione cauſſa mortis tantum quis capit, quantum exigit, uel inquantum liberatur. Bart.

4 Flo. vel peregre rediſſet.

5 Deeſt Flo. actionem.

6 Flo. dubit.

7 Deeſt Fl. competere.

† Iſtam l. limitabis per l. ſi cui. ſupr. c. dum videtur hæc lex ſentire, quòd natio cauſſa mortis reuocatur ex donatoris pœnitentia, qd eſt verum ſe cundũ Alex. co. in l. non olis. ſi cur. pe. niſi donans ſine hærede decedat, ſecundum Angel. fin. ſi. citca. §. ſi cui. ad leg. Fal. & in l. qui Romæ §. Flauius. vbi dicit eſſe caſum inauditum. & ibi omnino Alex. ad ſi. de verbo. obliga.

† Iſte ter. eſt ſing. ſecundum Bal. in l. ſi ſocer. §. Luci'. in lit. col ſupra. ſolut. matri. ad vnum, quòd ibi vult & poſt eum. & ſecundum Ang. hîc in ad. ad Bart.

1 Fl. vtilem.

1 Fl. acceptũ.

2 Flo. alicui.

3 Fl. accepit.

4 Deeſt Fl. in.

† Dos receptitia quæ dicatur, vide Aul. Gellũ lib. xvij. c. vij.

5 Fl. in periculo.

6 Fl. cogitationem.

a Sentit Bigloſſ. quòd donatio cauſſa mortis reuocatur per donatoris conualeſcentiam. ita eſt verum. pro hoc allego bonũ text. in l. non omnis. ſi cui. tam pereg. quæ ad hoc allegat Bart. in l. j. in fin. q. frin. C. de ſacroſanc. eccl. & plenius Alex. poſt Bal. in l. fin. C. de poſtlimin. hæred. inſtit. & conſil. 81. vol.

7 Fl. quantũ.

8 Fl. quantũ.

9 Flo. accepti quoque latiſſimè.

10 Flo. egens.

11 Fl. cepiſſe.

Mortis cauſſa donatio mortis cauſſa capio dicitur: non ecõtrà.

1 Fl. videretur cepiſſe.

s ¶ *Intelligimus.* ſi eſt donatio cauſſa mortis.

t ¶ *Duntaxat.* cùm non ſit adhuc ſolutum, aliàs repetat à me, quod eſt mihi ſolutum.

v ¶ *Liberatus eſſem.* vt & ℣. eo. mortis cauſſa §. j. & de iure do. l. cùm vir. Accur.

x ¶ *Acceptilationem.* Dic caſum vt ℣. ea. l. §. Iuliano. vel iũge ad præcedentia. & dic liberatus à me, cui feciſti expromittere. nã totã videtur accipere, & ſic ego, & ita ad totam rẽddendam tenebor: vt arg. ℣. de do. inter virum & vxo. quod autem. §. eleganter. & §. ſi vxor. Accur.

Non videtur.] CASVS. Donatio cauſſa mortis facta nõ videtur perfecta niſi decedat donãs: quia prius poſſet reuocare, & poſteà non poteſt reuocare. Franciſcus.

y ¶ *Non videtur perfecta.* irreuocabiliter, perfecta tamen eſt quo ad obligationẽ: vt ℣. de his quibus vt indig. l. poſt legatũ. §. qui mortis. idem quo ad dominij tranſlationem, licet quandoq; ſecus agatur: vt ℣. eo. ſi mortis cauſſa res. Sed arg. contrà in hoc ℣. de ſol. qui ſic. Accu.

ADDITIO. D. c ſecundum Bart. quòd ibi debebat incontinenti, hîc erat dubium.

z ¶ *Mors.* ſcilicet donatoris.

Qui alienam.] CASVS. Equum alienũ tibi donaui cauſſa mortis, & tradidi: tu vſucepiſti. dicitur quòd hanc rem videris habuiſſe à me, vnde ſi conualeſco mihi reddes per condict. ſine cauſſa, non autem videris habere à quondam domino eius rei. Fran.

a ¶ *Qui alienam.* ſed ab eo, & ei datur condictio: vt plenè dixi ℣. e. ſi alienã. & facit ℣. de iure dot. l. iure ſuccurſum. §. ſi pater. & de condict. indebi. l. indebiti. §. ij. in fi. & ſuprà mãd. l. Iul. ſed certè imò ille cuius erat, videtur alienare: vt ℣. de verborum ſignifica. l. alienationis. ſed dic, id eſt, tranſit ab eo dominium, non tamen vt accipiens

Universidad de Deusto Biblioteca

dicatur habere ab eo causam vsucapionis.Accur.

MOrtis.] CASVS. Donatio causa mortis potest fieri & hoc modo, vt causa mortis patiar te stipulari à me omni anno dari tibi x. donec viues, & sic incipiat competere exactio post mortem meam.Fran. Accur.

a ¶ *Quoad viueret.* stipulator, & est vna stipulatio: vt ff.l. proxi.§. fi.Accur.

b ¶ *Exactio.* nisi etiam actum est, vt in vita accipiat, vt in dominio, arg.§.eod. l. si mortis causa. Accur.

SEnatus.] CASVS. Donatio causa mortis facta in personas non capaces, perinde habetur sicut in legatis relictis his personis, quæ capere non possunt. & hoc dicit senatusco. Postea dicit q; multæ quæstiones de facto descendũt ex illo senatusco. & aliquas de his vult dicere. Tertiò dicit, vnde dicatur donatio, & quæ sit differẽtia inter donationem simplicẽ, & eam quæ fit causa mortis: & si conualescat donans, habet condic.ob caussam ad repetenda donata: sicut quando do vt aliquid facias & nõ facis: aut vt Lucius Titius faciat & nõ facit. & in similibus habet locũ cõdi. ob caussam.

¶ *Mortis.*] Donatio caussa mortis fit multis modis. Quædam enim fit ab homine sano, & cogitãte, q; debet mori, & donat caussa mortis. Quædã fit ab homine infirmo, & in periculo mortis existente. Quædam fit ratione metus mortis, propter præsens periculum, vt quia est in naui, quę timetur submergi. Quædam propter futurum periculum mortis, vt quia debet ire per mare, vel ad sanctũ Iacobũ: vnde timens mori in via, donat cã mortis. Item vt omnimodo donante moriente ex ea infirmitate, donatio nõ reuocetur, etiam si pœniteat donantẽ. Item sic, vt reuocetur donatio si me pœniteat, etiam si prius decedam. Itẽ sic, vt donatio reuocetur nisi in vno casu, scilicet si donatarius prius decedat. Itẽ sic, vt nullo casu reuocetur donatio etiã si pœniteat donãtẽ, vel si cõualescat. ¶ *Si quis societatem.*] Per donationẽ caussa mortis tecũ societatem cõtraxi, vt puta, c.lib.tecum cõmunicaui, volens tibi donare dimidia, scilicet 50. caussa mortis te nihil ponẽte in societate: dicitur q; nulla est societas. ¶ *Si duobus.*] Duo debebant mihi x in solidum. volens eis donare mortis caussa, liberaui vnũ per acceptila. & sic vterque est liberatus. tandem conualui. dicitur q; potero agere contra quem voluero de debitoribus. ¶ *Si quis.*] Si stipuler à te promittente caussa mortis decem in annos singulos, vna est stipulatio, & semel inspicitur cõditio eius qui stipulatur, sed in legato annis singulis relicto secus est, quia quot anni, tot legata. Fran.

c ¶ *Senatus.* cuius nomen non habemus. M.

d ¶ *Non liceret.* quia æquiparantur legatis, vt & ℨ.eo.omnibus. & l. Marcellus.§. Paulus. Accur.

e ¶ *Nullo casu.* nisi ex ingratitudine[2], vt C.de reuoc.dona.per totum titulum. Accur.

f ¶ *Ibi.* scilicet in vera donatione. de qua habuit ℨ.proxi.§ mentionem.

g ¶ *Recepisse.* id est, recepturum esse. Accur.

h ¶ *Vnde dicitur.* vt & ℨ.eod.l.j. & instit.eo. §. j. & secundum hoc

XXXIIII. Marcellus li.xviij.Digestorum.

MOrtis caussa donatio [1] sic cõstituti potest, vt quis stipuletur in annos singulos, quoad viueret [2]: scilicet, vt post mortem promissoris incipiat exactio [b].

Ei potest mortis caussa donari, cui potest legari. Bart.

XXXV. Paulus lib.vj.ad legem Iuliam & Papiam.

SEnatus [c] censuit, placere mortis caussa donationes factas in eos, quos lex prohibuit [1] capere, in eadem caussa haberi, in qua essent eæ [2], quæ in testamento eis [3] legata essent, quibus per legem capere nõ liceret [d]. Ex hoc Senatusconsulto multæ & [4] variæ quæstiones agitãtur, de quibus pauca referamus.

1 ¶ Donatio dicta est à dono, quasi doni [5] datio, tracta [6] à Græco. nam hi dicũt δώρον, χορὸς δωρεῖσθαι. Sed mortis caussa donatio longè differt ab illa vera & absoluta donatione, quę ita proficiscitur, vt nullo casu [e] reuocetur. Etenim [7] ibi [f] qui donat, illum potiùs quàm se habere mault. at is, qui mortis caussa donat, se cogitat, quòd [8] amore vitæ recepisse [g] potiùs, quàm dedisse mault. & hoc est qđ vulgò dr [9] [h], se potiùs habere vult, quàm eum, cui donat: illum deinde potiùs quã hæredẽ suum. Ergo qui mortis caussa donat, qua parte se cogitat, & [10] negotium gerit [i]: scilicet vt cùm conualuerit, reddatur sibi. Nec dubitauere [11] Cassiani, quin & [12] condictione [k] repeti possit, quasi re nõ secuta, propter hanc rationem, q; ea quæ dantur, aut ita dantur vt aliquid facias [l], aut vt ego aliquid faciam [m], aut vt Lucius Titius aliquid faciat, aut vt aliquid contingat [13] [n], & in istis condictio [o] sequitur.

2 ¶ Mortis caussa donatio fit multis modis. aliàs extra suspicionem vlius periculi [p] à sano, & in bona valetudine posito †, cui ex humana sorte mortis cogitatio est. Aliàs ex metu mortis [q], aut ex præsenti periculo [r], aut ex futuro. si quidem [s] terra marique, tam pace, quàm bello, tam domi, quàm militiæ, multis generibus mortis periculum metui potest. Nam & sic potest donari, vt omnino [14] ex ea valetudine donatore mortuo, res non reddãtur [15]: [t] & vt reddantur [16], etiam si prior ex eadem valetudine decesserit [u], si tamen voluntate mutata restitui sibi voluerit. Sic [17] & donari potest, vt nõ aliter reddatur, quàm si prior ille qui accepit, decesserit [x]. Sic quoque potest donari mortis caussa, vt nullo casu sit repetitio, id est, ne si conualuerit qui dedit donator [y].

Socius non dicitur, nisi aliquid ponat in societate, scilicet rem vel operam. Paulus.

3 ¶ Si quis societatem per donationem caussa mortis inierit [z], dicendum est nullam societatem esse.

Condictio sine caussa subrogatur loco actionis primæ, & illius naturæ est cuius erat prima, ut detur contra quemlibet insolidũ Paul. de Cast.

4 ¶ Si duobus debitoribus [a] mortis caussa donaturus creditor, vni acceptum [b] tulerit [c], & conualuerit, eligere potest, vtri corum [d] cõdicat.

Stipulatio mortis caussa annua est una: legata annua sunt plura. b.d. Bart.

5 ¶ Si quis mortis caussa in annos singulos pecuniam stipulatus est, non est similis ei, cui in annos singulos legatum est. nã licet multa legata essent [e], stipulatio tamẽ vna est:

1 ¶ *Vt aliquid facias.* primum, vt ponitur caussatiuè, & posteà ponitur consecutiuè: vt & aliàs C. de obse. l.iiij. & C.de iud. proferendum. §. j. & ibi, vt iustificaris, &c. in psalmo, Miserere mei Deus. Accu.

m ¶ *Aliquid faciam.* puta vt adeam hæreditatem, vel adimpleam aliquam cõditionem, quoniam hoc nõ secuto datur repetitio: vt ℨ.de condi. caussa data. l.j.§.fi parenti. Accur.

n ¶ *Contingat.* veluti Sticho libertas. Azo.

o ¶ *Condictio.* ob caussam. & facit. ff.tit. j.l.j. §.item cum ipse. & ℨ. de cõdict. indebi. l. in summa. & institut. eo. in prin. Accur.

p ¶ *Periculi.* præsentis. Accur.

q ¶ *Metu mortis.* ſ. præsentis. Accur.

r ¶ *Periculo.* scilicet alicuius ℨ.e. l.iij. & iiij. & v. & vj. ſi quidẽ, &c. & vt Paulus, periculũ in mari, & periculum in fallis fratribus: vt C.de institu. & substituend. l.iij. Accur.

s ¶ *Si quidem.* refertur ad id quod dicit de futuro.

t ¶ *Non reddantur.* etiam si dantem pœnituerit, vel conualuerit. Accur.

u ¶ *Decesserit.* donatot. Accur.

x ¶ *Decesserit.* & tunc per pœnitentiam, vel conualescentiam non reuocatur. R.

y ¶ *Donator.* & tunc magis est inter viuos: vt ℨ.eo.l.vbi. Accur.

z ¶ *Inierit.* vt si te nihil ponentem, nec rẽ, nec operã, in societatem admittam volens caussa mortis donare. & idem si inter viuos, vt ℨ.pro socio.l.v.§. fi.& ℨ.de mino.in caussa. circa princ.& ℨ.de donãa.inter virum & vxo.l.cùm hic.§.fi inter. Acc.

a ¶ *Si duobus debitoribus.* iisdẽque reis debendi.

b ¶ *Acceptum.* quo casu & alter liberatus est.

c ¶ *Tulerit.* scilicet creditor.

d ¶ *Eorũ.* id est, à quo vult eorũ, sicut & antè poterat, vt & ℨ.de duobus reis.l.ij. & hoc accipe, cũ vterque est capax, quia vno liberato, & alter liberatur, alias secus, vt ℨ.de dona. inter virũ & vxo.l.ſi sponsus sponsæ.§.j. nisi sint socij: vt ℨ.de libe.leg.l.antepe. quo casu locum habet electio. sicut quando sunt ambo capaces, vt dicitur hic. Accur.

e ¶ *Multa legata essent.* primi anni purum: sequentium conditionale. vt & ℨ.de annu.lega.ſi in singulos. & l.cùm in annos. & quando dies leg.ced.l.nec semel. in prin. & l.cũ in annos. & qñ dies vsufruc. lega.ced.l.j. in prin. Sed videtur huic l.cõtrà. ℨ.de verb.obli.l.pluribus. in prin. sed illud qñ fuerunt plures res expressæ in stipu. vt in eodem tit.l.quod dicitur. & l.scire debemus. vel cùm intelliguntur expressæ vi repetitionis, vt ℨ.de verborum obli. Titia.§. fin. vt ibi innuit. dicit enim lex illa pluribus propositis. vel solue vt ibi. Item adhuc cõtrà in ea.l.pluribus.§.j. Sol. secundum M. vna est, quo ad vpã conceptionem, vt hic. sed veritate inspecta plures sunt, vt ibi, propter plures solutiones & actiones. hoc nõ placet: quia in legatis est vna conceptio verborum: vel secundum Ioan. vna est, vt semel inspiciatur an

acquiratur: vt hic, & ℨ.de ver.obl.ſi filius. & l.ſi Stichũ.§.j. sed veritate inspecta plures sunt vt ibi, & ℨ.de vſur. Seia. in fi. sed in legato spectãtur singuli anni an sit capax: vel f stipulationib. vna ne citur actio: in legato plures. vel solue vt ibi. Item contra. videtur prædictis solutionibus. ℨ.de fideiusso. ſi à colono. in prin. vbi dicitur vna stipulatio pluriũ annorũ, & plurium rerum etiã veritate inspecta. sed ibi ꝑmisit fideiussor, qđ colonus in quinquennii promiserat. & sic est vna. Item est argu. contrà huic l.C. de dona. l. sancimus. §. fina. sed illud dicitur vt donatio non pereat propter omissam insinuationem: vt ar. ℨ.de reb. dub. l. quoties.

a ¶ *Semel.* scilicet tẽpore mortis, vt in donatione caussa mort. ex qua caussa fit hæc stipulatio: vt ℨ.eo. l. in mortis. & ℨ.ſi quis cau. ſi eum.§.fin. sed in stipulatione habetur aliud tempus, scilicet conceptionis: vt dicta l.ſi filius. Accur.

b ¶ *Quod conditionis.*] Dic casum. Cùm quid detur alicui caussa implendæ conditionis à ſtatulibero, vel ab alio quocunque: nunquam capiat vltra modũ legẽ statutum, vt in filio naturali, cui licet habere vnciã extantibus legitimis: vt C. de natura. li. l.ij. & authent. nunc aũt. & authẽ. licet. Sed vtrum debeat imputari in Falc. vel non, ſi detur hæredi cã implendæ cõditionis, distinguitur. cùm dat ſtatuliber, an erat tẽpore mortis in pecunio, an non: vt hic, & ℨ. ad l. Falci. l.id autẽ. ſi ali' à ſtatulibero det, non distinguitur: quia nunquam imputatur in Fal. debitã iure institutionis: secus in Trebel. quarta, in qua talia computãtur: vt hæc l. & ℨ. ad l. Falc. l.in quartã. in prin. & §. fed & qđ implẽdæ. & §. ſi quid verò. & dicta l. id autẽ. & ad Treb. deducta. §. numis. Potest secundò intelligi hæc lex, vt quod datur caussa implendæ cõditionis à ſtatuli bero, possit capi vltra modum concessum à lege ſi nõ fuit ex peculio, quod habuit tempore mortis: alioquin nõ possit. Quod autẽ ab aliis non à ſtatulibero datur, vel eius nomine ab alio, possit capere vltra modum, sed an sit in Falc. imputandum, dic vt modò dixi. Accur.

c ¶ *Non poterit.* imò cõtrà: vt ℨ.de vulg. substitu. ſi is qui. Solu. hic à nemine poterat capere vltra modum, ibi ab aliis poterat, licet à quodam non. vel hoc quod daretur caussa implendæ conditionis, esset loco eius, quod ei relinquitur, & ita ab ipso testatore procederet, aliàs fraus fieret legi: quia testator omnia bona sua alicui relinqueret, vt filio naturali tantùdem præstaret, qđ nõ licet: vt ℨ.de proba. l. quidã. & de leg. & senatusconſ. l. contra legem. & l. fraus quod autem ex substitutione obuenit, vt in contrario, alio iure procedit, non ex donatione testatoris. Accur.

d ¶ *Caussa datur.* hæredi.

e ¶ *Concesso.* id est, in Falcidiam, quę moderatur legata. & hoc ſi vnꝰ hæres est, ſi sũt plures, pro parte cohæredis est extra quartã: vt in d.l. in quartam. Accur.

f ¶ *Id habuerit.* ſtatuliber: vt d.l.id autem. & argum. ℨ.de bo.lib.l.iij. §.fin. Accur ſius.

g ¶ *Dedit.* scilicet absente.

h ¶ *Dantur.* caussa implendæ conditionis, quæ non imputantur: sed in eo, quod dicit non imputari, quia alius pro eo dedit, est cõtrà ℨ. e. l.quod ſtatu. in fi. Sol. hic absens erat is, pro quo dabatur: ibi præsens: arg. ℨ.de verb.obli. ſi procuratori præsentis. Sol. ibi. H.

ILlud. CASVS. Donatio caussa mortis similis est legato: & iura quæ habẽt locum in legatis habebũt locũ & in dona. caussa mortis. & cõditio [18] eius cui expromissum est, semel [a] intruenda est.

Quod conditionis implendæ caussa datur, computatur in portionem quam quis de bonis defuncti capere potest: sed in Falcidiam non computatur ſi tempore mortis in bonis defuncti non erat.

XXXVI. Vlpianus lib.viij. ad leg. Iuliam & Papiam.

QVod cõditionis [b] implendæ gratia [1] datur, licet nõ ex bonis mortui proficiscatur [2], capere tamen supra modum non poterit [c] is, cui certum modum ad capiendũ lex concessit.

Datum hæredi gratia conditionis implendæ, ſi erat hæreditarium, imputatur in Falcidiam. Paul. de Cast.

1 ¶ Certè quòd à ſtatulibero conditionis implendæ caussa datur [d], indubitanter [3] modo legati concesso [e] imputatur. sic tamen, si mortis tẽpore in peculio id habuerit [4] [f]. Cæterùm si post mortem, vel etiam si alius pro eo dedit [g], quia nõ fuit ex iis bonis, quæ mortis tempore testator habuit, in eadem erunt caussa, in qua sunt quæ à legatariis dantur [h].

Mortis caussa donatio legatis ãssimilatur. Bart.

XXXVII. Idem lib.xv. ad leg. Iul. & Pap.

ILlud generaliter meminisse oportebit, donationes caussa mortis factas, legatis comparatas [i]. Quodcunque igitur in legatis iuris est, id in mortis caussa donationibus erit accipiendum.

Perempta re donata facto donatarij potest condici, uel utili in rem peti. Bart.

1 ¶ Iulian[9] ait, Si quis seruũ mortis caussa sibi donatum vendiderit, & hoc viuo donatore fecerit, pretij [k] condictionem donator habebit, ſi conualuerit [1] & hoc donator elegerit: alioquin [l] & ipsum [m] seruum restituere compelletur [2].

Mortis caussa donatio est, quando præsens præsenti dat caussa mortis: sed mortis caussa capio est, quæ in speciale nomen nõ cadit. hoc dicit. Bart.

XXXVIII. Marcellus lib.j. ad leg. Iul. & Papiam.

INter [n] mortis caussa donationem, & ea, quæ mortis caussa quis ceperit, est earum rerum differentia. Nam mortis caussa donatur, quod præsens præsenti [o] dat [†]. Mortis [1] caussa capi intelligitur, & quod non cadit in speciem donationis [p]. Etenim cùm testamento suo quis Pamphilum seruum suum liberum esse iusserit, si mihi decem dederit, nihil mihi donasse [q] videbitur: & tamen si accepero à seruo decem, mortis caussa accepisse me conuenit. Idémque [2] accidit [3] in eo qui sic hæres institutus est, Si mihi decem dederit. nam accipiendo ab eo, qui hæres institutus est, conditionis implendæ [4] eius gratiã, mortis caussa capio.

XXXIX. Paulus lib. xvij. ad Plautium.

SI is, cui mortis caussa seruus donatus est, eum manumiſit, tenetur cõdictione in pretium [r] ſeruj: quoniam scit [s] id posse fibi condici, ſi conualuerit donator.

Donatio caussa mortis facta uxori, ſi confirmatur morte donantis, trahitur retro ad diem donationis. Paul. de Cast.

Io. & econtrà, omnis mortis caussa donatio potest dici capio mortis caussa & hoc subiicit, quod præsens, & c. & sic sint cõmunia ad confirmationem: sed in Pis. litera est plus, sic scilicet, inter mortis caussa donatio & ea quæ mortis caussa quis ceperit, est earũ rerũ differentia. nam caussa mortis donatur, quod ꝑsens ꝑsenti dat. mortis caussa capi intelligitur, quod nõ, &c. & de hoc subiicit duo exempla. & sic facit ℨ. e.l. mortis caussa capitur. in prin. Et est alia differentia: quia q; ex testamento capere non potest, legati, vel fideicommissi nomine, vel donatione caussa mortis, capit tamen hoc modo: vt ℨ.de cõdi. & demõ. l. Mæuius cui. Est & alia: vt ℨ. ad l. Falci. acceptis. Itẽ alia, quia non reuocatur fortè per pœnitentiam: vt C.de iure do. l.ij.

o ¶ *Præsenti.* ipsa re, vel promissione, vel quia sic dimittit, vt actio cõpetat: vt C.eo. l.j. sed pro mortis caussa capione non competit actio: vt patet in eius exemplis: vt hic, & ℨ.eo. qui pretio. & l. mortis caussa capitur. in prin. & §. fine. & l. quod conditionis. Accur.

p ¶ *Donationis.* supple mortis caussa capi intelligitur. secundum primam literam: vt subiicit exemplum. ſ. cundũ aliam nihil subaudies, & die ſpecies donationum esse caussa mortis donationem, legatum, fideicommiſ. vt ℨ.eo.l. mortis caussa capi. Accur.

q ¶ *Nihil mihi donasse.* vt ff.tit.j.l. quæ ſtatuliberi. Accur.

SI is cui] CASVS. Donaui tibi seruum caussa mortis: tu eum manumiſiſti. tandem ego conualui, vel pœnitui, & sic volo reuocare quod donaui. dicitur quòd ego condicam à te pretiũ ſeruj. debebas enim scire à te posse reuocari ſernũ: puta ſi conualuerit donator: ideò eum manumittere non debebas. Fran Accur.

r ¶ *In pretium.* vt & ℨ.e. ſi filio. in fine. & l.illud in fin. & dic vt ibi, & facit C. de his qui à non do. l.ij. Accur.

s ¶ *Quoniam scit.* maximè. nam scire debet: vt ℨ.ſi certum pet. l. quod te. & ℨ. de fideiuſ. ſi Titius. in princ. & quod vi aut clam. l. Seruius. vnde aliud in indebito, quod non cogitabat vt à se repeteretur: vt ℨ. de

1 Flo. donatio etiam sic.

1 Flo. prohibet. 2 Flo. deest, ea. 3 Flo. his.

4 Flo. multa na viaque.

5 Flo. dono datum. 6 Flo. rapta.

7 Flo. Et ibi qui.

8 Flo. atque amore.

9 Flo. dicatur.

10 Flor. deest, &c.

11 Flo. dubitauerant.

12 Flo. deest, & 13 Fl. obtinuit.

a Cõcor. tex. in ca. ſi diligenti, extra de foro com. Et huic beneficio renuntiari nõ potest: vt ibi per Fel. n. ple nè co. vij. ver sic. Quinto Corolli. tiũ. Quod tamẽ fallit in donatione remuneratoria: vt not. i dem Fel. in ca. nouit. eo. j. xij. vers. limita tertio. extrà de iudi. & ibi contra de ratione diuersitatis quod tamen dictum Fel. puto intelligendum secundũ ea quæ notaui in ſi pater. §. ſi quis aliquẽ. in apoſtil. post Bolo. i vertex. ibi inuocabilis. ſupra c.

1 Fl caussa. 2 Flo. proficiscatur.

3 Flo. indubitatè.

4 Flo. habuit. Casum ponit.

Stipulatio annua an sit vna vel plures.

1ẽ Flo. condictio.

Datiũ caussa conditionis implendæ an sit in Fal. id. imputandum.

1 Flo. cõsuluiſſet.

2 Flo. compellitur.

a Tu vide quod not. ibi in apo in ver. differũt.

1 Flo. cõsuluiſſet.

2 Flo. compellitur.

advertere tu, quòd licet dõatio caussa mortis ab eum fieri nõ possit, vt hic & in l. quod mortis & in l. j. & ib gl. Cyn. & d. C. eodem ſi tamen in vim fideicommiſſi. ſi. cùm pater. §. eorum ſupra de leg. ij. & l. Milas ad sororem. Et cõfirmatur ratio donatio additione vt not. Bart. iu. alle. l i. C. eod. item

1 Flo. Ad mortis.

2 Flo. idẽ accidit.

3 Flo. accidit quod ſi quis ſit.

4 Flo. explendæ caussa.

1 Flo. fcit possſe.

condi.inde.l.in summa.§.si seruum.Accu.

I mortis.] CASVS. Donaui vxori meæ Stichum seruum meū causſa mortis hoc pacto,quòd nunquā reuocari possit hæc donatio:interim plura acquisiuit hic seruus, tādē ego donās decessi. dr qđ confirmata est donatio, & trahitur retro tempus donationis, vt sic quæsita interim per seruum sint nunc mulieris perinde,ac si seruus semper fuisset ei'. Accur.

a ¶ *Donatio facta sit.* sic vt nullo casu reuocetur, sic enim trahitur retro, vt hîc dicit, cùm æquiparetur donationi inter viuos:vt ℨ.eo.l.vbi.& C. de do. inter vi.& vxor. l. donationes.& dabo exēplum in seruo sic donato,qui interim stipulatur,cui acquirit.vt ℨ. de dona. inter virum & vxo.l.si is seruus.aliàs si esset mera donatio causſa mortis non traheretur retro, nisi ad tempus mortis : vt ℨ.de dona. inter vi. & vxo.l. sed interim.§. j. & ibi plenè dixi.

b ¶ *Secuta.*scilicet donantis.

c ¶ *Donatio.* vt iā res fiat eius.Accur.

Quod statuliber.] CASVS. Reliq libertatem seruo meo si dederit x.vni de hæredibus meis,puta Ciceroni hic seruus dedit de peculio suo ista x. Ciceroni. dicitur q Cicero ista x. computabit sibi in Falcidiam. Item si hæreditas petatur à Cicerone per legitimum, poterit & hæc pecunia peti per petit. hæreditat. Item si hic Cicero erat grauatus restituere partem suam alij,& coactus adiuit,cogetur restituere & hæc x. non solùm alia bona.idem est si non viuēte isti seruo donata sunt à quodam extraneo ista x.quę nunc dedit Ciceroni ob prædictam causſam.Idem est etiam si me mortuo alius amore istius serui dedit x.hæredi meo pro seruo præsente, nam ab ipso seruo mihi datum intelligitur. Fran.Accur.

d ¶ *Dedit.*scilicet causſa implendæ conditionis.

e ¶ *Venit.*pro parte sua,non pro parte cohæredis,ex quo de Fal. iure institutionis dic:vt ℨ.ad leg.Fal.l.id autem.& ℨ. e. l.quod conditionis.§.certè.sed contrà ℨ.ad l.Falc.l.j.§.item si ita.vbi dicit hæredem non posse inpurare in Falci.penum in quo erat mortis causſa capio : sed expone,non potest ibi ad suum commodum, potest & debet ad suum incommodum:vt hîc,& ibi plenius patet solu. Item facit ℨ. de inoffic.testa.Papinianus.§.si conditioni. Accur.

f ¶ *Petitionem.*vt & ℨ.de per.hæ.l.nec vllam.§.quod si quis.ibi , sed Sabinus,&c.

g ¶ *Restituitur.* si eam hæres vt suspectam adit:& hoc quod à statulibero habet cum aliis bonis restituit:vt hîc,& ℨ.ad Trebel. ita tamen. §.qui suspectam.

h ¶ *Accepit.*ab aliquo viuente domino. Accur.

i ¶ *Dedit.*scilicet postèa. Accur.

k ¶ *Ab alio.*puta amico serui.

l ¶ *Ipsius serui.*

m ¶ *Eo.*seruo.& sic operatur præsentia aliquid , vt quasi de peculio esse videatur.secus si nō esset præsens,vt in cōtrario,ℨ.e.qđ conditionis.in fi.& est pro hoc ℨ. de verb .obli.si procuratori præsentis. & de fur.l.falsus.§.sed si is qui.& ℨ.de do.inter vi.& vxor.l.iij.§.fi. vel hîc aliàs erat donaturus seruo,etiā si non manumitteret,ibi nō arg.ℨ. de castrē.pecul.castrense.vel hæc lex loquitur in quarta Trebe.& in ea imputatur,quod donatur cā implēdæ cōditionis à quocunq; vt ℨ. ad l.Falc.in quartam.fed in quarta debita iure institutionis,nō:in qua ibi loquitur vt ℨ.ad l.Falc,id autem,cui sol.est contrà quod ℨ.dixi venire in pe.hære,nam contradiceret,vt ℨ.de petit,hære.nec vllā. §. planè si acceptā.dices ergo vt in prin,l.loquatur in quarta iure institutionis, id autem quod sequitur,ex peculio,&c.loquitur in quarta Trebe. & facit ad l.ℨ.de acqui.hære.pro hærede.§.Papinianus.Accur.

XL. Papinianus lib.xxix.Quæstionum.

SI mortis causſa inter virum & vxorē donatio facta sit a, mor te secutā b reducitur ad id tempus donatio c , quo interposita fuisset.

Datum à statulibero de bonis defuncti causſa implendæ conditionis , imputatur in Falcidiam:& uenit in hæreditatis petitione, & Trebellianica restitutione. & in Trebellianica computatur undecunque esset datum. Bart.

XLI. Idem lib.ij. Responsorum.

QVod statuliber vni ex hæredibus de peculio dedit d ei, qui accepit , in Falcidiæ rationem venit e , & in hæreditatis petitionem f. Item ex Trebelliano restituitur g. Ex peculio autem videtur dari , quod statuliber donatum accepit h , & dedit i. Et quod ab alio k nomine ipsius l præsēte eo m datur propriè ? est , vt ab ipso datū intelligatur.

Mortis causſa donatio extinguitur,si donatarius prædecedat : & uiuo donatore non potest peti,nec pro ea cautio postulari , post mortem donatoris potest peti:sed ex ea Falcidia detrahitur. Bart.

XLII. Idem lib.xiij. Responsorum.

SEia,cùm bonis suis, traditionibus n factis Titio cognato donationis causſa cessisset, vsumfructum sibi recepit,& conuenit , vt si Titius ante ipsam vita decessisset, proprietas ad eam rediret: & si posteà superstitibus liberis Titij mortua fuisset, tunc ad eos bona pertinerent o. Igitur si res singulas hæredes Lucij Titij vendicent,doli nō inutiliter proponetur 1 exceptio p. Bonæfidei aūt iudicio cōstituto 2 q; quærebatur , an mulier promittere debeat se bona,cùm moreretur, filiis Titij restituturā. Incurrebat hęsitatio non extorquendæ r donationis,quæ nondum in persona filiorum initium s acceperat. Sed nunquid interposita t cautione prior donatio,quæ dominio translato u prid em perfecta est,propter legem x in exordio datam perimeretur 3 , dum 4 secunda permittitur y? Vtrum ergo certæ conditionis donatio fuit,an quæ mortis cōsilium ac titulū haberet? Sed negari 5 non potest mortis causſa factam videri z. Sequitur a ergo 6 vt soluta b priore donatione , quoniam Seia Titio superstes fuit sequens c extorqueri d videatur. Muliere denique posteà diem functa, liberi Titij,si cautionem ex consensu mulieris acceperint, ad cōtributionem 7 propter Falcidiā e , ex persona sua tenebuntur.

Infirmus non præsumitur causſa mortis donare,nisſ de reddendo conueniat,uel fiat mētio mortis. Bart.

SEia.] CASVS. Seia donauit causſa mortis omnia bona suæ Titio, & tradidit retento sibi vsufru.& hoc pactū apposuit, vt si Titius præmoreretur,quòd dominium bonorum rediret ad eā, & cùm ipsa decederet,quòd bona ista dabit filiis Titij,si quos habuerit. accidit, q; prædecessit Titius relictis filiis.& sic ista recuperauit dominiū rerū.nūc filij Titij petūt istas res à Seia rei ven. dicitur quòd non possunt:quia nondum venit dies,in qua debent habere.Sed pone,q; filij Titij petunt vt Seia caueat de his bonis restituendis cùm morietur. dicitur quòd non cogitur cauere:si tamē caueat sponte,tenetur: & prima donatio,quæ erat in persona Titij, finitur:& hæc secunda incipit , & sic mortua Seia filij Titij petent ista bona ex cautione, si cautio interuenit: & hæres Seiæ retinebit de his Falcidiam.

Cùm pater.] Quidā exiſtens infirmus donauit filio emācipato fundum animo nunquām reuocandi.dicitur quòd hæc donatio est inter viuos: non cā mortis, & ideò nō detrahitur Falcidia. Frā. Accur.

n ¶ *Traditionibus.* Quod non fuit necesse cū retinebat vsumfru.vt C.de don. quisquis. Acc.

o ¶ *Pertinerent.* huc vsque de conuentione fuit, secundum Azo.

P ¶ *Exceptio.* A Seia : quia nondum dies venit restituēdorum bonorum. Accur.

q ¶ *Cōstituto.*est enim hoc iudiciū, quo petitur aliquid ex donatio ne causſa mortis, simile bonæfidei iu.vt C.in qui cau.in integr. restit. l.in minorum.& arg.ℨ.d.l.illud.alij appellant hic peti.hær.quo petūtur illa bona:vt de hære.Titiana.Acc.

r ¶ *Non extorquendæ.*aliàs cautionis,& aliàs donationis,id est,cautionis propter donationem.

s ¶ *Initiū.*viuēte Seia.melior est ratio,quia cū fuerit donatio cā mortis,pōt eā reuocare per pœnitentiā:vt ℨ.si cer.pet.l.non oīs. Itē & alia ratio,quia nō debet quis esse solicitus de hæreditate viuentis : vt ℨ.de vulg.ſubſt.l.ij.§.interdū.per quas rationes tolluntur contraria. ℨ.de iudi.l.in omnibus.& de peti.hære.q; si in diē.in fi.j.resp.Acc.

t ¶ *Interposita cautione.*sponte. nam ad hoc non potest mulier cogi: vt dictum est.

v ¶ *Translato.*in Titium.

x ¶ *Legem.*Id est,pactum scilicet , vt si Titius ante ipsam vita decederet,proprietas ad eam rediret. Accur.

y ¶ *Permittitur.*certè sic permittitur prima , sed tamen adhuc reuocat in dubium dicēs,vtrum,&c.ac si dicat,an est donatio inter viuos habens certam conditionem vel pactionem.Accur.

z ¶ *Videri.*primā de qua dicit,& hoc propter illa verba , vt si Titius ante ipsam,&c.quæ in tali donatione poni consueuerunt.vt ar. C.de testa.l.nō codicillū.alioquin in dubio esset donatio inter viuos: vt ℨ. proxi.§.& ℨ.tit.j.filiusfa.sed enim.Et not.quòd duæ fuerūt hîc donationes causſa mortis.prima,collata in Titium,alia in eius filios: quia pactus est ipse Titius filiis suis, ex cuius pacto habēt vtilem actionē: vt ℨ.de verb.obli.quodcunqi.prima resoluitur præmoriente Titio.secunda,remanet:sed cùm posteà mulier exponit cautioné spōte:nunquid fit noua actio,an cōfirmat prima:Videtur prima tolli:& ex secūda agi.ar.insti.quibus mo.testa.insfir.§.sed & si quis priore. Accur.

a ¶ *Sequitur.*verè sequitur:q; si esset inter viuos, nō resolueretur ipso iure sed p traditionē:vt C.de cōd.ob cau.l.ea.& de pact.traditiōib⁹. Itē nō minuer etur p Fal.vt ℨ.e.l.vbi.qđ hîc fit:vt ſtatim subiicit.Acc.

b ¶ Soluta,id est,resoluta morte Titij.Accur.

c ¶ *Sequens.*cautio,vel donatio. Accur.

d ¶ *Extorqueri.*sponte,vel dic mortua Seia,vel dic,etiā viua, & dic, videtur extorqueri,non tamen potest fieri cum effectu.

e ¶ *Falcidiam.*quā hæres retinebat ex hac donatione;vt C.eod. l. ij. in fine.

in fin.& ad leg.Fal.in donationibus,& l.penul.Accur.

a ¶ *Bonis.*hæreditariis,siue testatoris.&c. Accur.

b ¶ *Vellent.*vt & fuit factum ℨ.proxi.respon.Ac.

c ¶ *Seruandum esse.*quod dicit debere contribui,quando est donatio causſa mortis,non autem cùm est inter viuos:vt ℨ.eod.vbi. Accur.

d ¶ *Alia.* aliàs aliam: scilicet donationem: aliàs alia : scilicet donata.Accur.

e ¶ *Constitutionem.* ſ. cuius authoritate locus est Fal.in do.causſa mortis.

f ¶ *Auferrentur.* etiā in vita.

g ¶ *Perempta.*vt ℨ.eo. l.iij.in prin.& ℨ.de do te præleg.l.Seia. & sic non est cōtrà:sed concor.Accur.

h ¶ *Absolutè.* vt in hoc casu fuit. Accur.

i ¶ *Morientem.* efficiuè ponitur: vnde dicēda est donatio inter viuos Falcidia locum non habēte. & facit ℨ. ti.j.l.filius.§. sed enim meminisse. & nō posset hoc per pœnitentiam renocari. vt ℨ. de pactis dota.l.cùm maritus.§.j.

1 Fl.deest,à. 2 Flo.putabat.

Vlcinius.] CASVS. Tunc potest vir vxori,vel econtrà donare causſa mortis,cùm donans habet iustū merū mortis: vt quia fortè grauiter infirmus est donans.& hoc casu donatio tenet, nō aliàs:& hoc dixit Fulcinius.Neratius autem dixit sufficere , q; donans exiſtimet se moriturum: & ob hoc scilicet causſa mortis donet: sit nunc infirmus vel non.& hoc vltimum , scilicet dictū Neratij est verius. Fr. Accursius.

2 Fl.deest,esse.

k ¶ *Fulcinius.* constat inter virum & vxorē valere dona. causſa mortis:vt ℨ. de do.inter vi. & vxo. si eum qui, §. fi. & l. quia.& l. sed interim. quod qualiter sit intelligendum,exponit hæc lex.Accursius.

1 Fl.esset.

l ¶ *Susceperit.*aliàs susceperit , scilicet prædictam æstimationem : aliàs succesſerit,& tunc die iustè,id est bene succedit,cùm non sequitur mors : non iustè,cùm sequitur.Accur.

m ¶ *Quærendum.*subaudi fit.Accur.

n ¶ *Quo d magis.*dictum Fulcinij secundum quosdam : pro quibus ℨ.loc.habitatores.§.fin.tu dic Neratij.pro quo est ℨ.eod.l. senatus. §. mortis.

I seruo.] CASVS. Donaui seruo tuo x.causſa mortis. quæritur, mors cuius sit inspiciēda:scilicet serui,an domini? Ad hoc respō. & dicitur.quòd serui.Secundò dicit. hîc seruus fuit à te manumissus ante apertas meas tabulas,& post mortē meam.dicitur quòd hæc donatio nō sequitur manumissum.& hoc fi habes in fi. non. si autem nō est tunc eodem casu retento,dicas quòd hæc donatio sequitur manumissum:& hoc secundum iura noua secundum quæ à morte donātis cedunt legata.& donationes.sed secundum superiorem casum loquitur secundum iura vetera , secundum quæ erat secus.& dicas q; hāc donationem feci in testamento meo.Fran Accur.

o ¶ *Cui donatum est.*scilicet serui:cum non contemplatione domini fuit facta vt dixi ℨ.eo.si filio.Accur.

P ¶ *Mortem eius.* Duobus modis expone.primò eius,scilicet domini serui : & dices quòd mortuo domino serui hæres hūc manumisit ante apertas tabulas : & sic non tenuit manumissio,cùm hæres non erat dominus,cùm adire non poterat ante apertas tabulas:& sic non erat insolidum institutus , sed hodie potest adire etiam clausis tabulis:& sic teneret libertas,& donatio cum libertū sequeretur:vt C.de cadu. tollen.§.cùm igitur.Secundò dic quòd post mortē donātis aut apertas tabulas, & sic antè,quàm cederet dies legati,vel donationis, fuit factus liber à domino.sed & hoc corrigitur hodie:quia à morte testatoris cedunt dies talium relictorum:vt d.§.cùm igitur.& §.in nouissimo.& hoc si habeas in fine, non sequitur manumissum. nam secundum primum nullo modo, secundum aliū interim ante apertas tabulas.Si verò habeas fine non , loquitur secundum iura noua. sic ergo tempore mortis donantis inspicitur sit liber , & eum donatio sequitur:vel seruus, & tunc dominum : vel mortuus , & tunc est extincta:vt in prin.huius l. & ad hoc suprà, quando dies legat. cedit.l.si post.mortem.§. fin. secus in contractibus.vbi contractus tēpus inspicitur:vt ℨ. de verbor.obligatio. fi filius.& ℨ.de regul. iur. l. quæ legata. Item facit ℨ.de donatio. inter vi.& vxor.sed interim. §.maritus. & §. consequenter.& ℨ.de euict. l.minor.§. denuntiare. Accur.

1 Flo.deest.hanc. 2 Cōtor.tex. in c.in præsentia. extrà de pr.ba. & in c.cum in cūctis. & ibi gl. in ver. vigesimum quintum de cle. & in cle. fin. de æta.& qua lita.

¶ DE MANVMISSIONIBVS.

Dixit de relictis pecuniariis à libro de testamentis, vsque ad librum superiorem: nūc de libertatibus , præmittens titulum generalem. Accur.

Lacuit. Lex Aelia Sētia ,phibuit minore viginti annis manumittere:vt instit. qui manumit.non possunt.§.eadem.quis dicitur minor , hæc lex dicit. Accur.

1 Fl.placet. 1 Flo.deest,sit.

r ¶ *Nōctis.*quasi dicat, inchoata vigesimi anni die vltima. R. quæ in media nocte incipit: vt suprà. de fer. more Romano. Accursius.

s ¶ *Permittitur.*scilicet tantum per l.Aeliam Sentiā. id est lex Aelia Sentia non dixit,quòd maior viginti annis manumittat:verum est tñ sine dubio,quod potest.sic ℨ.tit.j.si collactaneus. Accur.

t ¶ *Non est.*vt ℨ. de verb.oblig.si minor.Sed contrà ℨ.de minori.l.ij. §. minorem.Solu.plenè vt ibi.Item hodie videtur innouari,quod hic de tempore dicit.quod dic,vt institut.qui manumit.non pos.§.eadē. vbi plenè dixi.

v ¶ *Anni vicesimi.*concludit ergo,quòd manumittere potest.

I hæres.] CASVS. Seruum tibi legatum ego hæres legātis manumisi.tandem tu legatarius repudiasti hoc legatum. dicitur q; manumissio confirmatur. Fran.Accursius.

x ¶ *Placuit.*vt & ℨ.tit.j.l.iij.& ℨ.de opt.leg.fi cùm optio.& ℨ. si cert. petat.proinde. & ad l. Aquil.l.nam sicut.Accur.

Seruus.] CASVS. Seruum tibi pro decem obligauiteum volo manumittere. non possum,etiam si aliàs sim tibi soluendo. Fran. Accur.

y ¶ *Datus.* specialiter:vt C.de ser.pig.da.l.ab eo.Accur.

z ¶ *Non potest.*vt & ℨ.qui & à qui.l.seruum. Sed contrà ℨ. de fideicommiſ.liber.l.genera liter.§.ſi quis seruo.Solu. vt ibi. & facit C. de necessſer.hære.l.j.Accur.

Si qui.] CASVS. Seruum Titij ab ipso Titio emi numis ipsius seruiepistola diuorum fratrum dicit me compellendum fore vt manumittam istum seruum.Secundò respondet ei quod posset opponi : quòd seruus nihil habet , nec habere potest,sed clausis oculis debemus dicere seruum suis numis emptum eo ipso, quod nō est emptus

1 ¶ Cùm pater † in extremis vitæ constitutus emancipato filio quædam sine vlla conditione reddendi 8 donasset: ac fratres & & cohæredes eius bonis a contribui donationes Falcidiæ causſa vellent b, ius antiquum seruandum esse c respondi .non enim ad alia d constitutionem e pertinere,quàm quę lege certa donarentur , & morte insecuta quod ammodo à 9 bonis auferrentur f , spe retinendi perempta g. eum autem , qui absolutè h donaret, non tam mortis causſa , quàm morientem i donare.

† Dy. Bart. Bal.imol. A. lex.in l. quæ dotis.sol.matr. supr. in v. col. istū tex. singul.reputant ad hoc q; donatio facta dicitur inter viuos etiam si fiat ab infirmo, nisſ de morte habeatur mentio. Bo. Tu vide ad hoc, qđ nota ui in apost. i. in l. hæc eni. in §. instans periculū. & in l. senatusversicu. mortis causſa. in apost.in versſ. in bona valetudine posito.supr.e.tit. 8 Fl.redhibendi.

Ad donationem causſa mortis inter uirum & uxorem sufficit mortis cogitatio. Bar.

XLIII. Neratius lib.j.Responsorum.

FVlcinius k inter virum & vxorem mortis causſa donationem ita fieri putabat 1, si donator iustissimum mortis metum habeat. Neratius sufficere existimationem donantis hanc esse , vt moriturum se putet : quàm iustè nécne, susceperit l , non esse 2 quærendum m, quod magis n intuendum est.

In donatione causſa mortis quantum ad executionem inspicitur tempus, mortis. Bar.

XLIIII. Paulus lib. j.Manualium.

SI seruo mortis causſa donatum sit, videamus , cuius mors inspici debeat,vt sit locus condictioni , domini , an ipsius serui. Sed magis eius inspicienda est , cui donatum est 1 o : sed tamen post mortem eius p ante apertas tabulas testamenti manumissum hæc donatio non sequitur.

Qui sub numis emitur ,nanciscitur libertatem: & dicitur seruus impropriè sub numis emi, cùm numos habere non possit. b.d. Bart.

I. Vlpianus lib.vj.ad Sabinum.

PLacuit q eum,qui Calēdis Ianuariis natus est,post horam 1 sextam octis r pridie Calendas, quasi annum † vicesimum compleuerit, posse manumittere.Non enim maiori annis viginti permittitur s manumittere,sed minorem manumittere vetatur 2. Iam autem minor nō est t, qui diem suprēmum agit anni vicesimi u.

II. Idem lib.xvij. ad Sabinum.

SI hæres deliberante legatario seruum legatum manumiserit, mox legatarius repudiauerit, manumissum liberum fore placuit 1 x.

III. Paulus lib.xxxix.ad Edictum.

SEruus pignori datus y , etiam si debitor locuples sit 1,manumitti non potest z .

IIII. Vlpianus lib.vj.Disputationum.

IS , qui suis numis emitur:epistola diuorum fratrum dicit me compellendum fore vt manumittam istum seruum.Secundò respondet ei quod posset opponi : quòd seruus nihil habet , nec habere potest,sed clausis oculis debemus dicere seruum suis numis emptum eo ipso, quod nō est emptus

Universidad de Bibliotec

numis emptoris,sed aliunde quæsitis. ¶ *Si ab ignoto.*]Si emi seruum meis numis posteà seruus offert mihi rãtos numos quot eum emi,& vult vt eum manumittã:non cogor eum manumittere, nisi hoc actũ fuisset à principio quãdo eum emi. Secundò dicit, inter me & seruũ Titium conuenimus,quòd emerè eum de suis numis:& cùm emissem, festinanti soluere de mea pecunia vẽditori: posteà seruus dedit mi hi pecuniam,& vult q̃ eum manumittam. dicitur quòd quamuis debeo manumittere. Idem est, si cùm seruus vellet mihi dare pecuniã, ego remisi sibi eam, quia mihi multũ seruierat:nam & hoc casu debeo eum manumittere. ¶ *Nihil.*] Dictum est suprà, quòd si seruum emi numis serui: cogar eum manumittere. Si autem emi te hoc acto inter me & te,vt te debeam manumittere: dicitur quòd debeo te manumittere, siue hoc conuenerit inter vendito rem & me: siue non, siue contrarium inter venditorem & me conuenit, puta quòd non debeam te manumittere.nunc autem dicit, non est vis quis sit emptor: siue fiscus,id est procurator fiscí, siue ciuitas, siue priuatus homo sit : siue minor xx.ann. sit, siue pupillus sit, non etiam inspicitur ætas vendentis, siue seruus sit iste emptor. nam semper cogitur eũ manumittere, nisi iste seruus sit exportandus ratione delicti:vel sit in testamento domini prohibitum, ne manumittatur, vel si hac lege, id est pacto fuerit venditus huic emptori ne ad libertatem perueniat. in his enim casibus non manumittetur. Postea dicit, quis dicatur suis numis emptus. & certè non solùm iste, qui totũ pretium dedit emptori, de quo emeretur: sed & si partem pretij dedit emptori: & ex operis serui tantùm lucratus est emptor, vel aliàs merito serui est lucratus, ita quòd pretiũ est emptum. Sed pone quòd partem habebam in seruo,si aliã partem emi numis eius,nõ habet locum constitutio : & sic non cogor eum manumittere.idem si habebã proprietatem nudam in seruo & emi à fructuario vsumfructum eiusdem serui. nam non cogor eum manumittere. secus erit si habebam vsumfructum tantùm. & emi proprietatem numis eius:nam habet locum constitutio,vt eum manumittam.intelligas tamen,quòd ipse seruiet mihi fructuario donec durat vsusfructus. sed si ego & tu emamus seruũ:ego meis numis,tu numis eius serui.nõ habet locũ hoc casu constitutio nisi ego vellem eum manumittere. sed si partem serui emi suis numis,& pars altera ex caussa lucratiua effecta est mea,hoc casu constitutio locum habet.Fran. Accur.

a ¶ *Diuorum fratrum.*.Seueri [a] & Anto. secundùm quosdam. & dicplenè de his cõstitutionibus, C.si mancip.ita fuerit alie.ne prosti.l.j. vbi diximus. Accur.

b ¶ *Adipisc.atur.* à lege,secundum P.quod non placet, sed ab homine;vt §. de iudi.l.qui se. Accur.

c ¶ *Numis suis.*scilicet serui. Accur.

d ¶ *Non possit.*nec aliquid aliud. vt inst. per quas perso. no.acquiri. §. item vobis acquiritur. Accur.

e ¶ *Conniuentibus oculis.* id est clausis,vt non inspiciamus iuris ciuilis strictam rationem. Accursius.

la Diuorum fratrum [a] ad Vrbium Maximum in eam conditionem redigitur, vt libertatem adipiscatur [b]. Et primò quidẽ numis suis [c] non propriè videtur emptus dici, cùm suos numos seruus habere nõ possit [d]. Verùm conniuentibus oculis [e] credendum est suis numis eum esse [1] redemptum, cùm non numis eius, qui eum redemit, comparetur [2] [f]. Proinde siue ex peculio, quod ad venditorem pertinet, siue ex [3] aduẽtitio lucro, siue etiam amici beneficio, vel liberalitate, vel prorogãte eo vel promittente [4], vel se delegãte, vel in se recipiente debitum,redemptus sit,credẽdum est suis numis eum esse redẽptum. Satis [g] enim est, quòd is, qui emptioni suum nomen accommodauit [6h], nihil de suo impendit [i].

Non potest sequentibus actibus robur accipere, cuius principium ad alium finem cœptum fuit:secus si initium cum mediis & fine concordat.b.d.

1 ¶ Si ab ignoto [k] emptus [†] sit, posteà autem pretium suum obtulerit: dicendum erit,nõ esse audiendum. ab initio enim hoc agi debet [l], vt imaginaria [m] fiat [7] emptio, & per fidem contractus inter emptorem & seruum agatur. Siue igitur non hoc ab initio esset actum, vt suis numis redimeretur : siue hoc acto numos seruus non dederit,cessabit libertas.¶ Vnde quæri poterit, si cùm hoc ab initio esset actum, emptor festinauit,vt [8] pretium numeraret [9n], an posteà ei satisfacto, seruus constitutione vti possit? Et puto, vti posse [o]. Proinde & si ei numos prorogauerit [10] emptor, cùm ei parauerit [11p], poterit ad libertatem peruenire.

2 ¶ Siue autem exprimatur in contractu,veluti [12] in emptione, hoc vt manumittatur [q], siue non exprimatur [13r], verius est libertatem competere. Ergo & si fortè quis sic seruum [14] comparauerit suis numis, ne eum manumittat [s], benigna est opinio dicentium hunc ad libertatẽ peruenire [t] :cùm ei [15] nomen emptioni [16] imaginarius iste emptor accommodet:præcreà nihil ei abfit.

3 ¶ Nihil autem † interest, à quo quis suis numis ematur,à fisco, vel à ciuitate, vel à priuato, cuiuscunque [17] sit sexus is,qui emit [u]. ¶ Sed & si minor sit viginti annis,qui vendiderit [18],interueniet cõstitutio [x]. Nec comparantis quidem ætas spectatur.Nam & si pupillus emat, æquum est eum fidẽ adimplere [19]: cùm sine damno eius hoc sit futurum.Idem & si seruus est [y].

4 ¶ In illis sanè seruis non interuenit constitutio, qui in totum ad libertatem perduci non possunt : vtputa si exportandus est [20], vel hac lege venierit [z], vel testamento hãc conditionem acceperit [21], ne vn quam manumitteretur.

5 ¶ Suis autem numis redemptus, & si totum pretium non numerauerit [22],ex operis tamen ipsius accesserit aliquid,vt repleri pretium possit, vel si quid suo merito acquisierit, dicendum est, libertatem competere [a] ¶ Quòd si partem suis numis [b] redemerit [23], cùm partem serui haberet, ad constitutionem non pertinebit: non magis, quàm qui cùm proprietatem haberet, vsumfructum redemit. Sed qui [24] cùm fructarius esset, proprietatẽ [25] redemerit [26c], in ea cõditione est, vt ad cõstitutionem pertineat [27d].

f ¶ *Comparetur.*sed si numis eius comparatur: si tamen conuenit seruus de pecunia emptori restituenda,idem est,vt statim subiicit,& §. de iu.l.vix.in fine.Accur.

g ¶ *Satis.*ad hoc vt dicatur suis numis emptus.

h ¶ *Accommodauit.*scilicet emptor.

i ¶ *Impendit.* scilicet interim, præturus tamẽ eo casu cùm fuerint peculiares : cum eos dando non liberetur emptor: vt C. de actio.emp.si seruos. & C.si ser. extero se emi manda. l.j. quæ sunt contrà. & facit C. de ope.lib.si cui.& de bo. lib.l.j. Accur.

k ¶ *Si ab ignoto.*id est, non pacificente cum seruo vt liber fiat. Accurs.

l ¶ *Debet.* vt emptor eum liberum faciat : subaudi, cùm obtulerit ei pretium solutum pro se. Accur.

m ¶ *Imaginaria.* imò nõ est imaginaria pretio accedente: vt §. de reg.iur.imaginaria.sed hic ponitur,id est, per momentum duratura. sic & in authenti. quomodo oporteat epis. §.j.& in Psalmo, Et in imagine per transibit homo. ibi verò §. de reg.iu. imaginaria, id est,simulata: vt & §.de contrahen.empt.l. nuda. Accursius.

n ¶ *Pretium numeraret.*de suo emptori.

o ¶ *Posse.* idem si pararus sit soluere. vt §. de iud.l.vix.in fi. Acc.

p ¶ *Parauerit.*aliàs pariauerit,id est, seruierit per aliquod tẽpus: & sic cum pretio compẽser.aliàs apparuerit, & idem est sensus.Accursius.

q ¶ *Manumittatur.* cùm non esset actum inter seruum & emptorem, quòd eum manumitteret emptor.

r ¶ *Siue non exprimatur.* cùm tamen inter emptorem & seruum hoc actũ est & sic non est contrà §. proxi. §. Accur.

s ¶ *Manumittat.*hoc dixit venditor.

t ¶ *Peruenire.*hic est contrà §.proximè ibi,in illis sanè,&c.C. si mãcip.ita fu.aliena.ne ma.l.ea quidem.Sed hic de noua lege post imaginarium contractum serui.ibi de præcedente imaginario contractũ in alia emptione prima qua venditor eum emerat. Accur.

u ¶ *Emit.*aliàs emerit,& aliàs vendiderit.Accur.

x ¶ *Constitutio.* imò videtur cessare minore vendente : vt §. qui & à quib.l. si quis integras.§.fi.& §. de mino.l.verũ.§.j.& de ser.exportan.l. si minor.quæ sunt contrà.Sol.duæ sunt cõstitutiones:hic loquitur de ea,quæ est missa ad Vrbiũ Maximũ:vt §.in prin.huius l. quæ locũ habet,quãdo ipse seruus facit pactũ cum emptore:& habet locũ,siue sit minor,qui vẽdidit seruũ xx.annis,siue q̃ emit,vt hic. Alia est missa ad Aufidium Victorinum quæ locum habet quãdo fit pactũ inter venditorem & emptorem,& illa non tenet minorem:vt in contrariis.Acc.

y ¶ *Seruus est* [b]. qui emit:sed quomodo ipse manumittit cũ domino quæsiuit?R.si.lex imponit libertatẽ, vel secundũ Oth. dic dominũ vigore huius cõstitutionis arctãdũ ad manumissionẽ:ar.§.e. Gaius. Ac.

z ¶ *Venierit.*ne manumittatur,vt hic:aliàs ante hunc contractum: vt §.eo.seruus hanc.ne sit contrà §.proxi.§. Accursius.

a ¶ *Competere.*vt §.§.j.in fine.

b ¶ *Suis numis.*scilicet serui. Accur.

c ¶ *Redimere.*emptor. Accur.

d ¶ *Pertineat.*§.quòd efficiatur liber,seruiet tamẽ fructuario donec durat

12 Fl. velut.

13 Fl. experimetur.

14 Fl. dest, seruum.

15 Fl. cõ nomen.

16 Fl. empto nis.

17 Iste tex. nõ. ad hoc quod fiscus, ciuitas, &priuatus, parantur in his quæ non sunt seruata eorum dam. na Bolo. Ac. de iacob. bof. in rub. C. de iure ãnu.ij & ad quod ibi no. in apostil. in ver. Romanorũ lib. x. & melius in l. vnus nu.iij. & ibi etiam no. in apostil.ad factum Bu. in verbo, æquiparatur. C. de iure cõ adiectis fiscum lege retra. eod. l.

18 Fl. vende dit

19 Flo. simpli re.

20 Fl. depõ est.

21 Flo. accipe rit

22 Flo. mercaturaut.

23 Flo. redimeret.

24 Flor. fil quid.

25 Flo. cõpriuate

26 Flo. redimit.

27 Flo. pertineret.

b Habes hic text. libi æquum esse cũ not. ad hoc q̃ in tẽpore quo fit pactum est in vtilitate fidei ad ea quæ sequũtur. C. de iure delib. l.j. super de cõsti: per cu. quòd ea quæ proceder in pupillis & seruis. B. l.

durat vsusfructus:vt C.communia de manu.l.j.§.finautem. Accur.

a ¶ *Locum habere.*& soluto pretio alterius partis.Accur.

Si quis.]C A S V S. Seruum emi.hic seruus petit, vt eũ manumittã, dicens,q̃ suis nũmis emi:ego nego.dicitur q̃ de hac caussa,si est Romæ, debet cognoscere præfectus vrbis. in prouinciis præses prouinciæ.& debet iste qui cognoscit de hac caussa,denuntiare seruo,q̃ si nõ probauerit se suis nummis emptũ, q̃dabitur in opus metalli: nisi ego vellem mihi reddi, nolens imponere maiorem poenam.Vtrimò dicit,si testator reliquit libertatem suo seruo Catialdieni, si redderet rationes.& seruus velit reddere rationes : dicitur q̃ debet dari arbiter, qui videat an rationes bene reddantur. Fran. Accur.

b ¶ *Si quis.*seruus. Acc.

c ¶ *Consistere* in iudicio. & sic de specialibus casibus:vt & §.de iudi. vix. §. fed & si quis. & l. qui se. & de in ius vocã. sed si hac. ij. respon.

d ¶ *Queri.* id est conqueri.

e ¶ *Denuntiatione.* §. facienda à iudice ipsi seruo.

f ¶ *Qui hoc.* §. redemptum se suis nummis.

g ¶ *Non maiorẽ.* quãmetalli : nam in vinculis poterit eum ponere:vt §.de pœn.si quis aliquid.§. qui se. Acc.

h ¶ *Sed & si.* ad hoc facit §.de iu. vix. §. liber etiã.& §.de fideic. si purè. & C. de test. ma.l. iiij.& ibi not.

Seruus.]C A S V S. Seruus accepit decem mutuo ab amico suo,& ea dedit domino vt manumitteretur, tandem dominus antè, quam eũ manumitteret, decessit, & in testamento libertatem reliquit seruo : & peculiũ suum ei legauit. quæritur est,an seruus possit hanc pecuniam repetere ab hæredibus patroni sui. Et dicitur q̃ si dominus hanc pecuniã posuit in rationibus suis propriis,desiit esse peculij:nec debebitur ni si posteà dominus istã pecuniam reddiderit seruo,vt haberet in peculio suo:quia hoc casu debebit reddi hæc pecunia seruo. Fr. Acc.

i ¶ *Acceperat.* aliàs acceperat, scilicet ab amico vt domino daret pro libertate. aliàs pactus erat,§. de dãda domino pro libertate,cuius pacto dominus nõ astringitur . vt C.de transi.interpositas. in fi.

k ¶ *Retulisset* i.reddidisset,vt esset in peculio.& ad hoc §. de pecu. l. quam Tuberonis.§.fi.&i.seq.& de pe.l.deniq;.§.hoc cõsequẽter. Ac.

Duo filiisfa.]C A S V S. Duos filios Titius habebat:quilibet filio suo,vnus de filiis manumisit seruũ suum peculiarẽ consentiẽte patre. item hic pater in testamẽto dixit. peculium quod habet quilibet filio

6 ¶ Sed & si duo seruum redemerint,alter propriis numis, alter numis serui, dicendum erit constitutionem cessare:nisi fortè is,qui pro priis numis redemit, manumittere fuerit paratus. ¶ Sed & si partem quis redemerit [28], pars altera ex caussa lucratiua accesserit, dicendum erit constitutionem locum habere .

In casu libertatis adipiscendæ seruus potest contra dominum in iudicio consistere,hoc tamẽ seruus non facit sine periculo.hoc dicit.

V. Marcianus lib ij.Institutionum.

S I quis [b] dicat se suis numis emptum, potest cõsistere [c] cum domino suo,cuius in fidem confugit, & queri [d], quòd ab eo non manumittatur . Romæ quidem apud præfectum Vrbi, in prouinciis verò,apud præsides ex sacris constitutionibus Diuorum fratrum:sub ea tamen denuntiatione [e], vt is seruus, qui hoc [f] intenderit, nec impleuerit, in opus metalli detur, nisi fortè dominus reddi sibi eum maluerit, vtique non maiorem [g] ex ea caussa pœnam constituturus. ¶ Sed & si [h] rationibus redditis liber esse iussus fuerit, arbiter inter [1] seruum, & dominum, id est, hæredem, datur de rationibus excutiendis.

Si dominus seruum, qui pecuniam dederat pro libertate,manumittat in testamento,debet pecunia seruo reddi ab hærede.si dominus voluit eã esse in peculio : secus si suis rationibus applicuit.b.d

VI. Alphenus Varus lib. iiij. Digestorum.

S Eruus pecuniam acceperat ob libertatem, & eam domino dederat.dominus prius, quàm eum manumitteret, mortuus erat: testamentóque eum liberum esse iusserat, & ei peculium suum legauerat. Consulebatur [2], quam pecuniam domino dedisset ob libertatem,an eam [3] hæredes patroni reddere deberent, nécne? Respondi [4], si eam pecuniam dominus posteà quàm accepisset,in suę pecuniæ rationem habuisset , statim desisse eius peculij esse. sed si interea,dum eum manumitteret acceptam [5] seruo retulisset [k], videri peculij fuisse: & debere hæredes eam pecuniam manumisso reddere.

28 Fl. redemit.

1 Flo. ob libertatem pactus erat.

2 Flo. consule bat.

3 Flo. eam sibi.

4 Fl. Respondit.

5 Flo. accepturn.

rum,prælego cuilibet eorum.nunc quæritur de isto liberto cuius dicatur libertus? Et distinguitur.nam aut hic seruus est manumissus antequam fieret testamentum.& tũc cùm sit effectus libertus Titij, erit amborum filiorum:& sic cõmunis. si autem est manumissus post testamentum:& tunc erit tantum libertus filij manumittentis.Fran.

l ¶ *Habeb.ant.* pura vnus vnum alius alium. Accur.

m ¶ *Viuo patre manumisit.* sed & eius voluntate:aliàs manumissio esset irrita : vt §.de iur.patr. filiusfa. R. & §. eod.si consentiente. & §.qui & à quibus.l. quæsitum.potest etiam intelligi quando pater non cõsentit:vt statim dicet. Accur.

n ¶ *Seruus iste.* à filio manumissus.Accur.

o ¶ *Videretur.*nam cũ prælegat ei seruũ, videtur reliquisse quid. quid fieret de seruo.

p ¶ *Eũ nunc seruum.* quondam, nunc libertum Accursius.

q ¶ *Seruum.* i. libertũ. erat enim patris iste libertus : vt d. l. de iur. pat. filius.& hoc] si ex voluntate patris. potest secundò intelligi sine voluntate , & sic proprie ponitur hic in textu,seruum. Et quod §. dicit libertum: ideo est , quia licet non tenuit manumiss.quia tamen fuerat prælegatus ei,qui posteà manumissit,non potest eam revocare, arg.C. de lib. cau.si ab eo. & de ser. pig.da.si creditoribus. arg. contrà §. qui & à quib. si seruo alieno.

1 Flo. Caput vio.

2 l. vel cium.

Vi pœnæ.]C A S V S. Hic dicit quòd hã non posse manumittere seruos suos: & declarat litera. Fran. Accur.

r ¶ *Serui sunt.* pœnæ nõ fisci:vt §.de iis quæ pro non scri. l. in metallum. Accur.

s ¶ *Rei.* i. accusati & condemnati, vel accusati tantùm, vt nõ possint manumittere. l. in vltima voluntate : sed inter viuos possunt , nisi in exceptis criminibus:vt §. de accu. l. ex iudiciorũ.& C.ad l. Iul.ma. l. fin. & §. de don.post contractũ. & de do.cau. mor. si aliquis. & l. donationes. §.fi.vel secus in alienatione earũ rerũ, quàm in libertate. accusato tamẽ potest solui pro se,& pro alio : vt §. de solu.l. reo.& l.quãtis. §.j Accur.

1 Flo. ex ret.

2 Flo. ha bet

Si alienatio est reuocabilis, reus criminis capitalis non potest reuocare. Bart

VIII. Marcianus lib.xxxiij. Institutionũ.

Q Vi pœnæ serui efficiuntur,in dubitatè manumittere non possunt : quia & ipsi serui sunt [r]. Sed nec reis [s] capitalium criminũ manumittere seruos suos possunt, vt & Senatus censuit. ¶ Diuus quoque Pius Calphurnio [1] rescripsit,libertates ab eo qui iam lege Cornelia [t] damnatus esset,vel iam [2] futurum prospiceret, vt damnaretur, seruis datas, non competere. Sed nec quidem illos ad iustam libertatem peruenire Diuus Hadrianus rescripsit: qui ideo manumissi sunt vt crimini [u] subtraherentur.

Libertas impeditur casibus hac lege expressis:& hoc intẽdit dicere, quòd prohibitio iudicis testatoris & contrahentis, æquiparãtur.hoc dicit.

IX. Paulus lib. singu.Regularum.

S Eruus hac lege venditus,ne manumittatur,vel testamento prohibitus manumitti, vel à Præfecto, vel à præside prohibit [9] ob aliquod delictum manumitti,ad libertatem perduci non potest [x].

Illud quod non est in bonis debitoris simpliciter,non transit in obligationem creditorum simpliciter.Bart.

t ¶ *Lege Cornelia.*de sicariis,vel de fal.

v ¶ *Crimini.*i.quæstioni criminum:vt §. qui & à quibus. l. prosp exit. vel crimini,id est,confiscationi propter crimen domini:vt §.de accusatio.l.ex iudiciorum.vel crimini,id est,accusationi factæ de seruo:vt §.si ex noxa.cau.l.penul.

x ¶ *Seruus.Non potest.*vt §.eodẽ, is qui.§.in illis.& C.de testa,manumiss.l.cõtra volũtatẽ.& qui ad liber.nõ pos.per.l.j.&ij. & §. qui & à quibus ille.§.fi.& §.de ser.exportã.si vẽditor.§.sed ratio.ex-

cipe duos casus. primus.ℨ.eo.l.is qui.§.siue in fin.secundus ℨ.ad Syl. Leg.5.i quoque.

Aliter Iulianus.]CASVS. Titius emit Euemeriá ancillam hoc pacto appositio, vt manumitteret eam:posteà Titius factus est debitor fiscali,& manumisit Euemeriam.nunc fiscus videtur Titiũ non soluendo, vult reuocare Euemeriam in seruitu. dicitur quòd nõ potest: imò & si non esset adhuc manumissa, debet venire ad libertatem ex constitutione Marci.Franc.

1 *Aliàs Iulianus.& ita apud doctores.*

a ¶ *Ante annos.* quàm cõtraheret cum fisco. Accursius.

b ¶ *Procurator.* fisci.

c ¶ *Quæreretur.* aliàs quæreret, id est videret seu inspiceret. Accursius.

2 *Flo. quæreret.*

3 *Flo. debitorum.*

4 *Flo. & si.*

d ¶ *Omnia.* scilicet iuris fiscalis. Accur.

e ¶ *Ea lege.* idem & si nõ ea lege, nisi in fraudem fisci: vt C. de ser. pig. da. l. ij. sed tunc intra x. annos reuocatur, non vltra: vt ℨ. qui & à quibus. l. si cum. §. Aristo. Accur.

f ¶ *Marci.* & Commodi ad Aufi. Vic. vt C. si man. ita fue. aliena. vt ma. l. ij. & iij. Ac.

g ¶ *Seruum. Interim.* ante cõditionem. Accursius.

h ¶ *Non facit.* vt & ℨ. qui & à quibus. l. si optio. & intellige in seruo hæreditario, secus in seruo hæredis: vt ℨ. de leg. j. si quis inquilinos. §. j. quæ est contrà. & ℨ. qui & à quibus. l. hæres seruum. in prin. Item contrà. ℨ. ad Treb. quidam ita. §. si quis. sed ibi in vltima voluntate manumisit: hic inter viuos. vel hic specialiter ibi cum vniuersitate relictus erat. hodie tamen nullo modo: vt C. commu. de leg. l. fin. §. sed quia. Item contrà ℨ. de acti. & obli. is qui. sed ibi ex contractu debitum sub conditione manumisit: hic ex vltima voluntate: præterea nec ibi dicit teneat, vel non, manumissio: sed promissorem non teneri si decessit manumissus ante moram: vt & aliàs ℨ. de hær. vendi. l. venditor ex. & facit ℨ. de relig. si locus. & de leg. j. seruo. §. j. Accur.

1 *Flo. Fauia.* † *Lex Fauia inquit Pomponius Lætus lib. de Roma magistrat. & legib. ea est, quâ Flauius tul t de plagiariis, cùm quis dolo seruũ aut pecus dom: no, & filium patri subtrahit. Porrò Catelianus Cotta in e. plagiarij. nomine, Fannia legendũ putat, id quod & Syppontinus sentire videtur, quo loco qu d sit plagiarius edisserit. Ambrosius autem Caleyinus videtur legere Phana. Tu nũc tibi arbiter esto.*

2 *Manuscrip. sentiebatur.*

Ege.]CASVS. Seruus Titij commisit plagium. Titius pœnam soluit pro eo. dicitur quòd talis seruus non potest manumitti ante x. ann. Fran.

i ¶ *Pœnam.* pecuniariam olim statutam, quæ hodie cessat: vt ℨ. de plagia. l. fi. & C. ad l. Flaui. de plag. l. si furti. tamen & serui corrupti posset & hodie habere locum: vt ℨ. de plagia. l. penul. Accur.

k ¶ *In hoc.* scilicet x. annis.

l ¶ *Mortis.* vt satis sit si completum est decennium saltem moriente eo, qui libertatem huic seruo reliquit. Irn. & facit C. qui non possunt ad liber. perue. l. j. Accursius.

Seruus.]CASVS. Agnatus furiosi existens eius curator non potest manumittere seruum furiosi, nisi furiosus ex caussa fideicom. esset grauatus eum manumittere. nam tunc curator eius dabit istũ seruum alij agnato pupilli: hoc acto vt ille eum manumittat. Fran. Accur.

m ¶ *Quia in administratione.* bona ratio: vt ℨ. de cu. fu. l. ab agnato. & l. fi. & ℨ. qui & à quib. l. curator. Accur.

n ¶ *Ab agnato.* curatore. nam furiosi in curatione sunt agnatorũ ex lege xij. tabu. vt institu. de cura. furio. §. furiosi. Accur.

o ¶ *Tradendum.* alij fortè agnato, faciẽdo eum procuratorem in rem suam: vt arg. C. de dolo. cùm proponas. vel hæredi, secundum P. cùm hic furiosus erat legatarius huius serui. & secundũ hoc pôt intelligi C. qui manu. nõ possunt. l. penul. & sic nõ quæritur à quo manumittatur: vt ℨ. de verb. obli. cùm seruus, aliud in pupillo videtur: vt ℨ. e. causs. fam. & ℨ. de fideicõ. lib. ex caussa. Vel dic & ibi fieri eodẽ modo manumissionem.

X. Idem imperialium sententiarum in cognitionibus prolatarum ex libris sex libro secundo.

Elianus i debitor fiscalis Euemeriam ancillã ante annos 2 multos hac lege emerat, vt manumitteret: eámq; manumiserat. procurator b cùm bona debitoris non sufficiẽtia quæreretur 2 c, etiã Euemeriæ status questionem faciebat. Placuit, non esse iuri fiscali locum quo omnia d bona debitoris 3 iure pignoris tenerentur: quia ea lege e empta est, vt 4 si non manumitteretur, ex constitutione Diui Marci f ad libertatem peruenireto.

XI. Idem lib. lxiiij. ad Edictum.

Seruum, qui sub conditione legatus est, interim g hæres manumittendo liberum non facit h.

XII. Idem lib. lo. ad Edictum.

Lege Flauia 1† prohibetur seruus, qui plagium admisit, pro quo domiñus pœnam i intulit, intra decẽ annos manumitti: in hoc k tamen non testamenti facti tẽpus, sed mortis l intuebimur 2.

Curator furiosi nõ potest seruũ furiosi manumittere: debet tamen curare ut manumittatur si furiosus libertatem seruo debeat. h.d.

XIII. Pomponius lib. j. ex Plautio.

Seruus furiosi ab agnato curatore manumitti non potest: quia in administratione m patrimonij manumissio non est. Si autem ex fideicommissi caussa deberet libertatem furiosus, dubitationis tollendæ caussa ab agnato n tradendum o seruum, vt ab eo, cui traditus esset, manumittatur, Octauenus ait.

Minor magistratus potest apud maiorem manumittere, non autem apud parem: & Imperator potest manumittere absque ulla solennitate. sed sola uoluntate.

XIII. Paulus lib. xvj. ad Plautium.

Apud eum, cui par imperium p est, manumittere non possumus. Sed prætor apud proconsulẽ 1 manumittere potest q. ¶ Imperator, cùm seruum manumittit, non vindictam imponit: sed cùm voluerit fit liber is, qui manumittitur r ex lege Augusti.

Mortis caussa potest manumitti seruus non ut desinat esse liber, si conualescat manumittens: sed sicut si manumitteret vindicta caussa mortis scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur: ita & si alio modo manumittat caussa mortis, expectatur mors eius: sicut expectatur in alio casu: ut si quis tradat rem caussa mortis: nam expectatur mors eius: ut tunc fiat accipientis. Franc. Accursius.

XV. Marcellus lib. xxiij. Digestorum.

Mortis caussa seruum manumitti posse, non est dubitandum. quod non ita 3 intelligendum est, vt ita liber esse iubeatur, vt si cõualuerit dominus, non fiat liber s: sed quemadmodum si vindicta t eum liberaret absolutè, scilicet quia moriturum se putet, mors eius expectabitur. Similiter & in hac specie in extremum tempus manumissoris vitæ confertur libertas: durante scilicet propter mortis caussam 2 tacita conditione u ex 3 voluntate manumissoris: quẽadmodum cùm rem ita tradiderit, vt moriente eo fieret accipientis: quæ ita demum alienatur, si donator in eadem permanserit x voluntate.

XVI. Modestinus lib. j. Regularum.

Si consentiente patre filius minor ann. xx. seruum eius manumiserit, patris faciet libertũ, & vacabit 1 * y caussæ ꝓbatio: & 2 valet manumissio ob patris consensum.

XVII. Idem lib. vj. Regularum.

Serui quos filiusfami. in castris quæsiuit, non in patris familia 1 cõputabãtur. nec enim pater tales filij seruos manumittere potest 2 z.

1 *Fl. Constat lem.*

Apud eum.]CASVS. Non possum manumittere seruum meũ corã eo, qui habet idem imperium quod habeo ego: sed prætor apud proconsulem potest manumittere. Item imperator si vult manumittere seruum, non est opus q eum manumittat vindicta, sed prout vult potest manumittere. Fran. Accur.

p ¶ *Imperium.* cum nobis manumittentibus: sed contrà ℨ. tit. j. apud filium. §. j. prout non est ibi not. & ℨ. de offic. consu. l. j. in fi. in quibus dicitur apud collegam posse manumitti sed collega non est par: sed idem habet imperiũ: vt C. de consu. lib. xij. l. j. vel solue vt ibi in d. l. de offi. cõsu. Item contrà & ℨ. de iurisd. om. iud. l. est receptũ. sol. vt ibi. Acc.

1 *Flo. ita tibi.*

q ¶ *Potest.* vt & C. de ma. vin. l. fi. Sed nõnne ambo sunt spectabiles. vt in auth. de appe. §. simili quoque modo? Respon. sunt, sed quilibet in territorio suo maior altero erat. ergo hic procõsul extra Romam in sua fortè prouincia: vt & ℨ. tit. j. apud proconsulem. Accursius.

r ¶ *Manumittitur.* absq; vlla solennitate.

Mortis caussa.]CASVS. Dicitur quòd mortis caussa potest manumitti seruus: quod non intelligas vt desinat esse liber si conualescat manumittens: sed sicut si manumittat vindicta caussa mortis, scilicet quia moriturũ se putet, mors eius expectabitur: ita & si alio

1 *Flo. vocat.* * *vocat.*

2 *Flo. desinit valet manumissio. sed manserit. habito.*

1 *Flo. si manumittat.* † *cõputabitur.*

2 *Flo. patrem.*

Evm qui.]CASVS. Vẽditor serui & promissor serui antè quàm eum tradant, possunt manumittere. Fran.

a ¶ *Possunt.* ante traditionem: vt C. de actio. emp. si ancillam. & de his qui à non domi. manu. l. ij & iij. & de hære. vend. qui tibi.

Si quis ab alio.]CASVS. Dedisti mihi x. vt seruum meum manumittam. dicitur q; compellor manumittere, etiam si illa x. mihi data fuerint de peculio serui. maximè hæc sunt vera, si pater aut frater serui mei pecuniam istã dederint, & nunc petant vt eum manumittam: nam compellor manumittere perinde, ac si suis nummis emissem. Frã. Accur.

b ¶ *Si quis ab alio.* secus si à seruo. C. de eõdict. ob eau. si liber. in fin. Accur.

c ¶ *Nummos.* vt pretium: nam si vt speciẽ, vel repetet per cond. ob caussam, vel præscriptis verbis aget ad interesse: vt ℨ. de præscri. ver. naturalis. §. at cùm do. Acc.

d ¶ *Potest.* ipso iure per constitutionem: vt C. si man. ita fu. ali. vt ma. l. si is. Accur.

e ¶ *Eius.* domini scilicet de peculio: non tamen talis peculia liberat dantem: vt C. si seruus ex l. j. Accur.

f ¶ *Dedit.* qui ratione affectionis hoc petunt: vt ℨ. man. cùm seruus Accur.

g ¶ *Similis.* quo ad effectum: sed primo casu locum habet constitutio missa ad Aufidium Victorinum: vt d. l. si is. secundo, alia ad Vrbium Maximum ℨ. eo. is qui. Accur.

1 *Fl. deest, missas.*

2 *Flo. manumissa.*

3 *Flo. vti.*

Causam.]CASVS. Donauí seruum cuidam minori xx. ann. hoc pacto, vt eum manumittat. dicitur quòd manumittere poteſt, etiam sine caussæ probatione: & si non manumitteret, perueniet ad libertatem: sed secus si minor rogatus sit per fideicommissum, vt seruum proprium manumittat. nam caussam probare debet antè quàm eum manumittat. ¶ *Puellam.*] Vendidi tibi ancillam hoc pacto, vt post annũ manumitras. & si nõ manumittere es, sic cõuenit, vt x. aureos mihi dares. dicitur quòd anno elapso si nõ manumisisti, ex sententia cõstitutionis peruenieret ad libertatem: sicut aliàs manus iniectio apponitur, vt quando vendo ancillam hoc pacto ne prostituas, non autem petam x. aureos. ¶ *Tempore.*] Tempore quo emebam seruum à te, cõuenit inter nos vt post v. annos manumittam eum. Itè cõuenit vt certâ mercedẽ mentruã præstet hic seruus mihi intra quinquenniũ. Dicitur q; hoc quod dictũ est de mercede, est modus qualiter debeat seruire, & pstare ob sequium donec durat seruus: nõ autem in modũ cond. videtur dictũ, vt propter hoc suspendatur libertas siue differatur: quia nõ differtur licet hoc non præstaret. Fran. Accur.

h ¶ *Victorinum.* quæ literæ in donatis etiam seruis hac lege locũ habent: vt C. si manci. ita fue. alie. vt ma. l. j, & facit ℨ. tit. j. illud. §. j.

i ¶ *Libertate.* rogatus enim erat proprium seruum manumittere. si verò legatũ sibi seruum à testatore rogetur manumittere, idẽ respondeti oportet, qd in donatione dictũ est. R. vt ℨ. ti. j. si rogatus. Accur.

k ¶ *Nisi ita.* i. caussa probata prius, vt ℨ. de fideicommiss. lib. ex caussa. de hoc dixi ℨ. eo. l. seruus furiosi. Accur.

l ¶ *Puellam:* ancillam.

m ¶ *Vendidit.* scilicet dominus.

n ¶ *Plerunque.* quandoque enim vt verè abducatur: vt quando apponitur in caussam prostitutionis: vt ℨ. de ser. expor. si venditor. in prin. & C. si man. ita væ. ne pro. l. j. in prin. Acc.

o ¶ *Petetur.* vt & C. si manc. ita fue. ali. vt ma. l. ea quidem. & l. fi. Sed contrà ℨ. seruus ea lege. §. q; p si vt. Solu. ibi nõ fuit appositum tempus: sed ex mora petitur pœna: hic sic fuit appositum: vel etiam vindicta erat facienda manumissio: vt ibi dixi. & sic etiã soluitur aliud contra. ℨ. de ver. oblig. l. qui Romæ. §. Flauius. Accur.

5 *Fl. impletũ.*

6 *Flo. interce.*

7 *Flo. libertatis.*

† *Innuit ista text. q; condition. suspendit libertatem: quod est adeò verum vt pendente coditione habeatur pro seruo. ita not. Specu. in tit. de acti. ver. fi. tem q; est libertus. & in tit. de accusat. versic. qđ sed pone. & versic. sed pone.*

8 *Flo. deest, seruum.*

1 † *Li si autem.*

2 *Flo. impedit tur.*

p ¶ *Comparari.* comparatur in hoc, quia vtriusque libertas habet tẽpus iniectũ: sed statuliber in vim cõd. hic non, cùm conditio apponatur per si, & per cũ: vt ℨ. de cõdic. inde. qui promisit. & ℨ. de verb. obli. huiusmo. sed caussa siue modus per vt, vel quia, vt hîc fuit, vt inst. de leg. §. hinc. & §. longè. item facit ad §. C. de oper. liber. l. Titius. & C. si manci. ita fue. alie. l. cũ iusta. & ex illa cõst. dico cõpetere libertatem. Ac.

1 *Fl. vt filius.*

2 *Deest. eum.*

Seruum dotalem.] CASVS. Vir vult manumittere seruum dotalem, quæritur an possit? Et distinguitur, nam aut est vir soluendo in dote, & tunc citra dotem constante matrimonio manumittere potest. aut non est soluendo, licet non habeat alios creditores, & tunc non poterit manumittere. hoc enim casu dos dicitur deberi constante matrimonio. Fran. Accur.

1 *Fl. manumittere.*

2 *Flo. cũ qua conditione venisse.*

q ¶ *Potest.* vt & C. de ser. pig. da manu. l. j. & de iure doti. & fi dotis. & ℨ. de suis & leg. l. intestato. §. j. & ℨ. sol. matrimonio. dotalem. Accur.

r ¶ *Intelligatur.* vt posit peti. vt C. de iure do. l. vbi. Accur.

1 *Fl. Iunia & Patrona.*

† *Bal in o. j. § a hæc in j. col. tit. hic fia. lex Cõtra. & in ip. cõstitu n vsib. fcu & Ale. in l. de dic. in prin in j. co. & hic in apostil. ad Bar. allegantium tex. & singul. ad l. qui d. dic. & in summatio.*

2 *Flo. pares in dictum.*

2 ¶ Tempore alienationis conuenit, vt homo libertatis caussa traditus, post quintum annum completum 5 manumitteretur, & vt certam mercedem menstruam interim 6 præberet. Conditionem libertatis 7 † mercedem non facere, sed obsequio temporariæ seruitutis modum præstitutum esse respondi. neque enim in omnib9 seruum 8 liber tatis caussa traditum comparari p statulibero.

Vir potest seruũ dotalem manumittere, si est soluendo: secus si soluendo nõ est. h.d. Lex sequens breuis est: ideo non summatur.

XXI. Idem lib. xiij. Responsorum.

Seruum dotalem, vir qui soluendo est, constante matrimonio manumittere potest q. sinautem 1 soluendo non est, licet alios creditores non habeat, libertas serui impeditur 2, vt constante matrimonio deberi dos intelligatur r.

Ita lex breuis est, ideo non summatur.

XXII. Idem lib. ij. Definitionum.

Nepos s ex filio voluntate aui, aut 1 filius ex 2 voluntate patris potest manumittere, sed manumissus, patris vel aui libertus est.

Qui ancillam emit ut manumittatur: si ipse seruus pronuntietur Titij, Titius tenetur ancillam emptam manumittere. h.d.

XXIII. Idem lib. xv. Responsorum.

Gaius Seius Pamphilã hac lege emit, vt intra annũ manumitteret 1, deinde intra annũ Seius seruus pronuntiatus est. Quæro, an ex lege vẽditionis finito anno Pamphila libertatem consecuta sit? Paulus respondit, cum ea cõditione ancillam emptã domino t acquisitã, cũ qua 2 væniſſe proponeretur u.

Sententia quæ pro libertate fertur, præualet, quàm quæ contrà: scilicet iudicibus æquali numero discordantibus. h.d.

XXIIII. Hermogen. lib. j. Iuris Epitomarum.

Lege Iunia 1 Patronia †, si dissonantes partes 2 iudicũ existãt sententiæ, pro libertate pronun-

1 *Flo. vocat.* * *vocat.*

2 *Flo. deest valet manumissio. sed manserit. habito.*

3 *Flo. vti.*

4 *Flo respondit.* † *De manus iniectione, & quid sit iacere manũ, & pulchrè Bar. d. supra. de sena l. vit.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Idē in testibus: si quatuor sint testes in causſa producti, duo pro libertate dicūt: duo cōtra: standum dicto illorū, qui p libertate dicūt. Fr. Ac.

a *Iussum est.* vt & ℈. de re iudic. Pompo. & l. inter pares. & arg. ℈. de iniur. testa, si pars. Accursius.

b *Non dispari.* sed pari. & ad hoc ℈. de testi. ob carmen. §. si testes.

Vris. CASVS.

IManumitti potest etiam infans, & libertas relinqui ei in testamēto. Fran.

c ¶ *Libertas.* si eis præstita fuerit, vel relicta, vt instī. de liberti. §. fi. & C. communia de manu. l. pe. & arg. C. de emanc. lib. l. pe. & ℈. de adoptio. etiam infantes. & etiam non nato: vt C. de fideic. liber. l. cūm inter. Accur.

Eruum furiosum.] CASVS. Seruus furiosus potest manumitti quolibet modo: apto tamen ad manumittendum. Fran.

d ¶ *Omni genere.* id est quolibet ex omnibus: qui multi sunt: vt instit. de liber. §. multum. & facit ad hoc ℈. l. proxi. & quod ibi dixi. nam nec hic, nec ibi est discretio in manumisso. Accursius.

† Quibus solutus manumisso vindicta fieret, ētegārct explicat Alex. ℈. ab Alex. li. iiij. Genia. dier. ca. x.

¶DE MANVmissis vindicta.

Per species incipit dicere de manumissionibus.

APud prætorē. CASVS. Pupillus potest manumittere seruum suum coram tutore existente & præstante authoritatem. Fran.

e ¶ *Auctore* vicem ergo duorum sustinet, iudicis, & tutoris. sic ℈. de ado. l. magistratū. & ℈. eo. apud filium. & l. an apud. & ℈. de offi. præsi. l. j. & ij. arg. contrà. ℈. de pac. l. fi plures. triplici non. vt ℈. ad Treb. ille à quo. §. tempestiuum. Accur.

1 Flo. intestato.

SI minor. CASVS. Minor xx. annis habens vsumfr. in seruo potest consentire proprietario manumitti illum seruum. Fran.

† Concor. huic literæ dū innuit q voluntas nō finitur mortе fauore libertatis, ter. in c. si grato sè. & ibi Philip. Fran. post Archi. & do. in. ix. ad quē Phil. posui in apost. in ver. moritur tūc eum corpore, extrà de reser. li. vj. Conſētire alij potest, q per se facere non potest.

f ¶ *Libertati.* à proprietario præſtādæ. & sic no. quod potest alij consentire in eo quod ipse per se facere non potest. sic ℈. eo. fi pater. §. fi. Accursius.

Ihæres. CASVS. Hæres manumisit seruum legatum: posteà legatarius repudiat legatum. dicitur quòd manumissio confirmatur. Secundò dicit, duobus purè legatus est seruus: vnus legatariorū manumisit istum: postea alter legatarius repudiauit partem suam. certè accrescit alteri cum legatario: & sic libertas tenet. Franc.

g ¶ *Si hæres.* vt & ℈. tit. j. l. ij. & si certū petatur. proinde. & suprà ad l. Aquil. l. nam sicut. Accur.

h ¶ *Competit.* quia alteri accrescet: vt ℈. ad l. Aquil. fi dominus. §. j. & l. Titio. & l. sequen. & ℈. fi quid in frau. patro. l. j. §. vtrum. & de rebus dubiis. quædam. Accur.

Ipater. CASVS. Quidam habens seruum permisit filio suo, vt manumitteret istum seruum: & posteà decessit ab intestato hic pater. filius nesciens de morte patris libertatem impōsuit seruo. dicitur quod libertas tenet, cum nō appareat mutatam esse voluntatē patris: sed secus est si pater adhuc viuens reuocauit mandatum: & antequā filius sciret reuocatū fore mandatū, manumisit seruum. nam nō tenet manumissio. ¶ *Quoties.*] Manumitto seruum quem non credo meū: vel econtrà ipse non credit se meum seruum, vel ambo sumus in hac credulitate, cùm in veritate esset meus seruus. dicitur q tenet manumissio. ¶ *Minor.*] Minor xx. ann. non potest etiam seruum communem manumittere, siue consilio, siue vindicta: seruum tamē sibi obligatum consentire potest manumitti. Fran.

i ¶ *Permiserit.* quod potest: vt C. communia de ma. l. j. §. fi. & ℈. ti. j. si consentiente. & l. nepos.

2 Flor. desi voluntas.

k ¶ *Fauore*, nam regulariter mandatū aliàs morte finitur, etiam ignorante mandatario: vt ℈. man. l. præcedēte. & l. fi mandassem. & si cer. pe. eius qui. §. quas verò. & C. mandati. l. si mandatum. Sed contrà huic rū. ℈. qui & à qui. quæsitū. §. fi. Sol. vt ibi. l ¶ *Domini.* hæredis mutatio non nocet: vt ℈. de ser. expor. l. tertia. & de iure do. fi ego. §. j.

3 Flor. Manumissio tat.

4 Flo. volunte domini. 5 Flor. Art esse. 6 Flo. desit.

m ¶ *Non fit.*] ergo oportet certiorari. sic & ℈. de acquir. hære. fi quis mihi bo. §. pe. & ℈. de iu. l. cū furiosus. in fi. j. rū. & ℈. de diuor. si pœnituit. Sed ar. contrà. ℈. pro socio. l. sed & si socius. §. j. & de excerei. iu. l. j. §. j. & ℈. quod iussu. l. j. §. sed ego. & ℈. so. ma. l. ij. in fi. Item contrà ℈. de cōdict. ob caus. l. fi pecuniam. §. j. vbi etiā post pœnitentiā manumittit: & ad æstimationem datur condictio. Sol. ibi vt in rem suam fuit procurator. hîc filius vt minister, vnde paternus hic erit libertus: vt ℈. de iure patro. filii. Accur.

7 Flo. desi quod.

8 Flo. desi esse.

n ¶ *Durare.* sic ℈. de in rem ver. si pro patre. §. versum. Accur.

o ¶ *Manumittentis.* cū in veritate esset. Accu.

p ¶ *In re est.* Not. sic ℈. de iur. & fac. ign. l. regula. §. qui ignorauerit. & instit. de leg. §. fi rem. & ℈. de fur. l. inter omnes. §. rectè. Sed ar. contrà. ℈. de acquir. hæred. l. is qui patat. §. minor. Accur.

q ¶ *Communem.* nedū proprium. Accur.

1 Flo. desi gatis.

r ¶ *Consilio.* sed cum consilio sic: vt ℈. eo. seruus.

s ¶ *Intell: gitur.* sic ℈. e. l. ij. & ℈. sol. matri. l. ij. §. item si voluntate. & C. de pac. l. de quæstione. & C. de ser. pign. da. l. iij. Sed arg. contrà. ℈. de pign. l. fi fundus. §. j. in fine §. Accur.

Nmanumittere.] CASVS. An prætor possit coram se manumittere seruum suum, & ipse idem præbere authoritatem siue consilium? & dicitur quòd sic. & probat per exempla. Fran.

t ¶ *Suasi.* Officium ergo trium videtur subire aliquis, manumittentis, & causſam approbantis, & authoritatem præbentis. sic ℈. eo. l. j. Sed arg. contrà. ℈. ad Trebel. ille à quo. §. tempestiuum. & hoc nisi sit minor, qui causſam probet: vt ℈. de offic. consul. l. j. §. pe.

Officium trium subire test.

Seruus communis.] CASVS. Duo habebāt seruum cōmunē, ambo erant minores xx. an. & ambo volunt manumittere seruū, & vnus tantūm causſam allegauit & probauit. dicitur quòd satis est, & tenet libertas. Franc.

v ¶ *Vnus.* ſ. tñ: vt & ℈. qui & à quibus. fi cū. §. j. & est ratio: q a cū teneat libertas vnius, & alter iure communi habet manumittere: vt C. de ser. com. ma. l. j. a lii hic subaudiunt, cùm probauerit vnus alterius voluntatem. Accur.

1 Flor. Ad pud se mit. 2 Fl. præ 3 Fl. Ex memingit

De manumissis vindicta.

TITVLVS II.

I. Pomponius lib. j. ad Sabinum.

APud prætorem eū démque tutorem posse pupillum ipso auctore manumittere cōstat.

II. Vlpianus lib. xviij. ad Sabinum.

SI minor sit annis xx. fructuarius, an possit libertati f consentire? Et puto, consentiendo posse ad libertatem perducere.

III. Idem lib. iiij. Disputationum.

SI hæres g seruum legatū manumittat, mox legatū[1] repudiet legatarius, retro competit h libertas. Idémque est & si duobus purè seruus legetur: & post alterius manumissionem alter repudiauerit. nam & huic retrò libertas competit.

Voluntas nō finitur morte libertatis fauore. Item reuocatio nō debet peruenire in notitiā mādatarij, si ex reuocatione nō læditur. Bar.

IIII. Iulianus lib. xlij. Digestorum.

SI pater filio permiserit i seruū manumittere, & interim decesserit intestatus[1], deinde filius ignorans patrem suum mortuum, libertatem imposuerit, libertas seruo fauore k libertatis cōtingit, cùm non appareat mutata esse domini l voluntas †. Sinautem ignorante filio vetuisset pater per nuntium, & antè, quàm filius certior fieret, seruū manumisisset, liber non fit m, nam vt filio manumittente seruus ad libertatem perueniat, durare n oportet patris voluntatē. nam si mutata fuerit voluntas [2], non erit verum, volente patre filium manumisisse.

Error domini nō credētis seruū quē manumittit. suū esse. nō impedit libertatē: similiter nec error serui putātis se esse alterius. Bart.

1 ¶ Quoties manumittit [3] seruū do minus, quāuis existimet alienū esse eum nihilominus verū est, volēte [4] domino seruū missum esse [5]: & ideo liber erit. & [6] ecōtrario, si se Stichus non putaret manumittentis o esse, nihilominus libertatē contingere. Plus enim est quod in re est p, quā qđ [7] in existimatione est: & vtroq; casu verū est, Stichū voluntate domini manumissum esse. Idemq; iuris est, & si dominus & seruus in eo errore essēt, vt neq; ille se dominū, nec hîc seruū se eius esse [8] putaret.

2 Flo. volunte domini. 3 Flo. Manumissio tat. 4 Flo. volunte domini. 5 Flor. Art esse. 6 Fl. desit.

2 ¶ Minor xx. ann. dominus nec cōmunem ¶ quidē seruū sine consilio r rectè manumittit. Paulus notat. Sed si pignori obligatū sibi minor xx. an. manumitti patiatur, rectè manumittitur: quia non tam manumittere is, quàm non impedire manumittentem, intelligitur s.

Prætor potest seruum proprium apud se manumittere. h. d.

V. Iulianus eodem libro.

AN [1] manumittere apud se possit is, qui cōsilium præbet [2], sæpe quæritum est. Ego [3] quidem memini Iauolenum præceptorem meum in Africa & in Syria seruos suos manumisisse, cum consilium præberet. Exemplum eius secutus, & in prætura [4], & in cōsulatu meo quosdam ex seruis meis vindicta liberaui: & aliis quibusdam prætoribus cōsulentibus me idem suasi t.

Nō impeditur libertas duo minor xx an. manumittēti licet unus eorū eām nō probauerit.

VI. Idem lib. ij. ad Vrseium Ferocem.

SEruus communis, quin à minoribus xx. annis dominis possit apud consiliū manumitti, quamuis vn[o] u ex sociis causſam nō [1] approbet, & causſam manumittendi, dicitur quòd nō auditur Fran.

1 Flor. Ad pud se mit. 2 Fl. præ 3 Fl. Ex memingit

c ¶ *Infamiæve.* quod simile est periculo vitæ: vt suprà quod metus causſa. ifti. §. finali. & facit infrà eod. etiā. §. j.

Infamia vitæ periculo cōparatur.

d ¶ *Tribui.* i. tributam conseruari.

e ¶ ¶ *Prohibendumque.* Not. quòd extraneum interserit casum. & facit C. de his qui à non domi. per totum. & quod subiicit, nam causſæ, &c. redit ad superiora. & facit instit. qui ma. non pos. §. semel. & quod ibi dixi. & C. de prædiis minor. l. v. & de manumiss. vindi. l. j. Accur.

1 Flo. tribuere.

2 Flo. probatas reuocari non oportere dum ne.

S *Vrdi.*] CASVS. Filius surdi, vel muti potest manumittere seruum patris patre volente: quæ voluntas declaratur per nuntium, vel scripturam. secus autem est in filio furiosi, cum furiosus nullo modo possit cōsentire. Francisc.

1 Flo. Item si matrimonii.

f ¶ *Iussu eius.* nutu vel litteris.

g ¶ *Manumittere.* seruum patris, sed fiet: vt ℈. tit. j. seruus furiosi. sed suum sic & sic non obstat ℈. de acqui. hæred. cùm hæres.

S *Iminor.*] CASVS. Propter quamlibet istarum causſarum potest manumittere seruum suum: & hoc dicit hæc lex cum quatuor seq. vsque ad §. plures. ¶ *Plures.*] Plures domini xx. annis possunt simul manumittere seruum suum communem vindicta. Item plures serui possunt pariter vindicta manumitti ¶ *Qui in Italia.*] Prouincia is potest manumittere seruum in Italia, si vult. Franc. Accur.

h ¶ *Filius.* manumittentis. & sic de cæteris.

i ¶ *Elsi. Contingit.* quoquo modo.

De manumissis vindicta.

V Ti [1] filius manumittentis. & sic de cæteris.

i ¶ *Elsi. Contingit.* quoquo modo.

libertas vnius, & alter iure communi habet manumittere: vt C. de ser. com. ma. l. j. a lii hic subaudiunt, cùm probauerit vnus alterius voluntatem. Accur.

NOn est CASVS. Possum manumittere ego minor xx. an. seruū corā iudice sed ēte pro tribunali: & ℈. ā nō sedēte, sed cū ibat causſa lauandi, puta ad stuphas: vel causſa videndi aliquē ludum, & ego Vlpianus cùm essem cum quodā prætore in villa quadam permisi coram eo ibi manumitti: licet ibi non esset præsentia lictoris. lictor enim erat homo qui portabat signa magistratus. h. d. cum l. seq. Fran.

3 ¶ *Pro tribunali.* hoc in voluntaria iurisdictione: vt instī. de lib. §. serui. secus in cōtentiosa: vt C. de dilationi, à procedente. Acc.

b *Eo. Lictoris.*] i. eius qui magistratus insiguia defert. Azo.

Ipsa.] CASVS. Iusta causſa est propter quam potest minor xx. ann. manumittere seruum, si seruus libe rauit dominum à periculo mortis: cùm quidā occidisset eum nisi seruus fuisset, qui adiuuit dominum, vel ab infamia quā aliàs sustinuisset dominus nisi fuisset seruus. Secūdò dicit, minor manumisit seruum causſa approbata coram iudice, nunc vult reuocare, dicens q non fuit iusta causſa manumittendi. dicitur quòd nō auditur Fran.

1 Flor. Ad pud se mit. 2 Fl. præ 3 Fl. Ex memingit

Infamia vitæ periculo cōparatur.

c ¶ *Infamiæve.* quod simile est periculo vitæ: vt suprà quod metus causſa. ifti. §. finali. & facit infrà eod. etiā. §. j.

d ¶ *Tribui.* i. tributam conseruari.

e ¶ ¶ *Prohibendumque.* Not. quòd extraneum interserit casum. & facit C. de his qui à non domi. per totum. & quod subiicit, nam causſæ, &c. redit ad superiora. & facit instit. qui ma. non pos. §. semel. & quod ibi dixi. & C. de prædiis minor. l. v. & de manumiss. vindi. l. j. Accur.

1 Flo. tribuere.

2 Flo. probatas reuocari non oportere dum ne.

S *Vrdi.*] CASVS. Filius surdi, vel muti potest manumittere seruum patris patre volente: quæ voluntas declaratur per nuntium, vel scripturam. secus autem est in filio furiosi, cum furiosus nullo modo possit cōsentire. Francisc.

1 Flo. Item si matrimonii.

f ¶ *Iussu eius.* nutu vel litteris.

g ¶ *Manumittere.* seruum patris, sed fiet: vt ℈. tit. j. seruus furiosi. sed suum sic & sic non obstat ℈. de acqui. hæred. cùm hæres.

S *Iminor.*] CASVS. Propter quamlibet istarum causſarum potest manumittere seruum suum: & hoc dicit hæc lex cum quatuor seq. vsque ad §. plures. ¶ *Plures.*] Plures domini xx. annis possunt simul manumittere seruum suum communem vindicta. Item plures serui possunt pariter vindicta manumitti ¶ *Qui in Italia.*] Prouincia is potest manumittere seruum in Italia, si vult. Franc. Accur.

h ¶ *Filius.* manumittentis. & sic de cæteris.

i ¶ *Elsi. Contingit.* quoquo modo.

enim Senatus censuit.

XIIII. Marcianus lib. iiij. Regularum.

ALumnos magis [1] mulieribus est cōueniens manumittere, sed & in viris receptum est: satisq; est permitti eum manumitti, in quo nutriendo prouidentiorem animum fecerint. ¶ Sunt qui putāt, etiam fœminam [1] posse matrimonij causſa manumittere: sed ita, si fortè conseruus suus in hoc [2] ei legatus est. ¶ Et si spado velit matrimonij causſa manumittere, potest. Nō idē est in castrato u.

1 Fl. fœminas

XV. Paulus lib. j. ad legem Aeliam Sentiā.

ETiam conditionis implendæ causſa minori xx. annis manumittere permittendum est. veluti si quis ita hæres institutus est [1], Si seruum x ad libertatē perduxerit.

1 Flo. sit.

1 ¶ Ex præterito y tempore plures causſę esse possunt: veluti quòd dominum in prælio adiuuerit [2], quòd contra latrones tuitus z sit, quòd eum [3] sanauerit, quòd insidias detexerit: & longum est, si exequi volueris [4]: quia multa merita incidere possunt, quibus honestum sit libertatem cum decreto præstare: quas æstimare debebit is, apud quem de ea re agetur.

1 Fl. adiuuauerit. 3 Fl. quòd ægrum. 4 Flo. voluerimus.

Plures domini minores uiginti annis possunt seruo libertatem dare simul, & plures serui possunt pariter uindicta manumitti. Franc. Accur.

2 ¶ Plures vindicta pariter manumitti possunt, & sufficit præsentia seruorum, vt vel plures manumitti possint. ¶ Absens † quoque causſam probare per procuratorem a poterit.

3 ¶ Si duo matrimonij causſa manumittant, recipi causſa non debet b.

4 ¶ Qui [5] in Italia, vel in alia prouincia domicilū habent, apud alterius prouinciæ præsidem consilio adhibito manumittere possunt c.

Si minor uult manumittere ancillam, ut eam habeat concubinam, non est audiendus. Fran. Glos. ponit casum §. seq

XVI. Vlpianus lib. ij. ad legem Aeliam Sentiam.

ILlud in causſis probandis meminisse iudices oportet, vt nō ex luxuria d, sed ex affectu descendētes causſas approbēt [1]. neque enim deliciis, sed iustis affectionibus e cùm debeat iurari: vt & ℈. e. si collactane. necesse esset alterū periurare cùm duobus nupta esse non possit. vt instit. de nup. §. affinitatis.

c ¶ *Possunt.* hoc in voluntaria iurisdictione: vt ℈. de adop. l. emancipari. §. j. & ℈. de offi. procon. l. j. & ij. in princ. secus in contentiosa: vt in arg. contrario: vt ℈. de iurisdictio. omnium iudi. l. finali.

d ¶ *Lud. Luxuria.* vt pro concubina habeat. Accur.

e ¶ ¶ *Affectionibus.* arg. ℈. de dona. affectionis.

k *Icollactaneus.* i. ex eodem lacte simul lactatus, quem Bononienses fratrem appellant. Accursius.

l ¶ *Alumnus.* qui alit, & qui alitur [2].

a Vide gl. simile in l. j. C. quæ res pigno. obli. pos.

m ¶ *Capsarius.* à capsa in qua quandoque libri ponuntur. aliter quandoq; ponitur pro eo qui pro mercede custodit pannos: vt ℈. de offi. præ. vi. l. pen. in fine. de quo hîc non dicit. Accur.

1 Fl fœminas

n ¶ *Procurator.* i. procurans, ſ. negotia extra ius, aliàs contrà ℈. de procu. si minor. & plene de hoc dixi instit. qui ma. non poſſ. §. eadem. Accur.

o ¶ *Decem & octo.* ſ. qui manumittitur.

1 Flo. sit.

p ¶ *Seruum.* ſ. tantum, sed plures. aliàs est in tex. tantum.

q ¶ *Mulier.* ſ. corrupta: vt dixi ℈. de verbo. sign. l. mulieris. in prin. & facit ℈. qui & à quibus. l. matrimonij. & ℈. proxi. §. j.

1 Fl adiuuauerit.

r ¶ *Oporteat.* nisi iusta causſa impediat: vt instī. q ma. nō possunt. §. eadem. Accursius.

3 Fl. quòd ægrum.

4 Flo. voluerimus.

s *Alumnos magis.* quam maribus: licet maribus hoc cōueniat. R. vel magis quàm nō, secundū M.

t ¶ *In hoc.* vt cum manumittat. Accur.

v ¶ *In castrato.* hoc quia primus pōt contrahere matrimoniū, secundus non: vt ℈. de iu. do. si serua. §. fi. similis differentia fit in adoptione: vt instit. de adop. §. sed & illud. & in substitutiōe posthumi: vt ℈. de li. & posth. l. sed est quæsitum. Ac.

Iste tex. est valde notādus ad hoc propositū, q Pcu. potest constitui ad articulū probationum tā cùm, & text. hoc optimè probat, & non egetaliqua alia interpretatiōe p quo fa. l. j §. ij. infra iudi. sol. Bolog.

x *Tiam. Seruum.* testātis, vel etiā sui: & est iusta causſa, qa lucratur hæreditatē vt ℈. tit. j. causſam. Acc.

3 Flo. hi qui.

y ¶ *Expræterito.* & plures, quàm ex futuro. de quibus quæ pendent ex futuro, dixi ℈. proxi. respon. & l. proxi. §. j. & §. ij. Accur.

z ¶ *Tuitus.* sic ℈. ad Syllani. l. iij. §. fi cum omnes. Accur.

a ¶ *Per procuratorē.* licet manumittere non possit p procuratorē. & C. e. l. neque. Accur.

1 Flo probent.

b ¶ *Non debet.* quia

Universidad de Deusto Biblioteca

a *Si quis minori.* Minor emit à domino seruum, & soluit pretium: sed venditor reddidit ei pretiū posteà ex caussa donationis. Vel dic accepto à seruo, & hoc facit dominus animo donandi id pretium minori. Accursius.

b *Ad libertatem.* scilicet poterit. Irn. sed contrà. ff. de ser. expor. si minor. Sol. euidenter refert, à minore, an à maiore in seruitatione lex dicatur de eo manumittendo. R. vt hic, & ibi, & ff. tit. j. l. is qui. §. nihil. & §. seq. & facit ff. tit. primo, caussam. in prin. Accursius.

2 Flo. ibi in fi. Rite.

Apud proconsulem. CASVS. Apud procōsul ē postquàm exiuit vrbem Romanam, potest minor manumittere. Ité apud legatum eius. Frā ciscus.

c ¶ *Possumus.* vt & suprà de offic. proconsul. l. ij. in princip. Accursius.

d ¶ *Possumus.* hīc est contrà. ff. de offic. procōsul. l. ij. in fi. sed vindicta potest: vt hic, aliter non: vt ibi. vel proconsule præsente, vt hīc, sed non eo absente, vt ibi. vel solue vt ibi. Accur.

3 Fl. deest, ipsum

1 Flo. deest, ex quo prouinciam ingressus est.

Apud filium famil. CASVS. Tria dicit. In prima parte pone casum vt in glo. & diuersis modis secundum quod sunt diuersæ literæ. Secundò prætor non potest manumittere apud collegam suum, & hoc si habes in litera, non: aliàs deest, & dic de hoc vt in gloss. Tertiò, filius seruum patris apud ipsum patrem prætorem potest manumittere volente patre. Fran.

1 Flo. filiū fā. magistratum manumitis potest.

2 Flo. non potest.

e ¶ *Filius famil.* Quidam habent manumittere, & habent, vel subaudiunt pater eius, & secundum hoc dic: licet filius non possit scilicet manumittere seruum patris apud patrem, quod non placet vt in fine huius legis. vel non possit, filius, scilicet minor caussa non probata, sed pater sic apud filiū, cùm sit maior etiā non probata. Vel tertiò, potest pater apud filium. sed filius nō potest apud semetipsum, cùm sit minor: vt ff. de offi. con. l. j. §. fi. secus si esset maior: vt ibidem. & ff. eod. an apud se. & ff. eo. si rogatus. §. fi. quæ videntur contra. aliàs est talis litera. manumitti & non est ibi, pater eius: & secundum hoc dices manumitti à quolibet, licet sit minor. Sed quomodo minor in magistratu est: vt ff. de mu. & ho. l. ad rem? Resp. liberi supplent, vt ff. de mino. l. ij. vel ex certa scientia principis: vt ff. de re iudi. quidam cōsulebāt. Ac.

2 Fl. deest, xxv.

f ¶ *Potest.* quidam habent, non potest: & tunc cōcor. ff. tit. j. apud Sed contrà. ff. de offic. consu. l. j. in fin. sed solue vt ibi. alij fine non, & tunc illa concor. sed hoc est contrà. ff. tit. j. apud. & ibi sol.

g ¶ *Apud patrem.* quid mira: cum & apud se ipsum pater possit manumittere: vt ff. e. an manumittere apud se. & fac it. ff. de ritu nupt. l. matrimonij. Accursius.

h ¶ *In pendenti.* quia si contrahatur matrimonium, liber erit, aliàs non: sed inspecto statu præsenti constat eā ancillam, & sic filiū seruū. sed respectu futuri hoc est: nā si ducatur olim, creditur esse liber. Acc.

SI Rogatus. CASVS. Si minori xx. annis legē seruum hoc acto vt manumittat, dicitur quòd eū debet manumittere indubitāter. sed si ei legassem x. & rogaui eum, vt manumittat seruum suum proprium: tunc est inspiciendum, si tantum vel plus est in legato, quantum valet seruus: vt tūc permittatur manumitti: aliàs non. Vltimò dicit, quod dixi in seruo legato minori, idem in donato hoc modo, vt manumittat. nam manumittere debet, & si non manumittat, constitutio facit eū liberum, nec decurretur, vel ibitur ad consulem.

1 Fl. fuit. 2 Flerit.

¶ *Matrimonij.*] Si minor vult manumittere ancillam caussa habendi eam in vxorem, potest: dum tamen sit talis, quam possit iustè habere, vt non sit filia, vel soror domini, vel simili modo ei cognata. Item dominus minor xx. annis potest manumittere seruum suū, si erat suus filius, vel simili de caussa, qua posset minor masculus manumittere.

3 Flo. quā suprascripsi.

¶ *Consul.*] Minor xx. annis existens consul potest præbere authoritatem manumittere volentibus. Vel aliter minor existens consul habens seruum: caussa approbata coram collega, potest ipse manumittere. Franc.

i ¶ *Quantitas.* vt & ff. de mino. si minor. & ar. ff. de fidei. lib. generaliter. §. si alienum. & C. ad l. Falc. si ea. & ff. ti. j. l. caussam. ij. resp. Accur.

m ¶ *Iudicio.* id est, voluntate.

n ¶ *Eorum.* scilicet seruorum.

o ¶ *Cunctationem.* id est moram. Azo. cùm enim constitutio facit liberum: non est recurrendū. ad cōsulē. Acc.

p ¶ *Matrimonij.* indignè assumuntur, quæ duci prohibentur: vt not. instit. de nup. si aduersus. Accur.

q ¶ *Naturalem.* eundē seruum. Accur.

r ¶ *Supradictis.* ff. eo. l. si minor ann. xx. & l. seq. & l. fin. & l. alumnos. Accursius.

s ¶ *Minor.* xx. an sit. hīc est contrà. ff. de offi. consul. l. j. §. consules. Sol. expone hīc, id est, authoritatē manumittenti præstare: vel solue vt ibi. qualiter minor possit consul esse, dixi ff. eo. l. apud filium.

PAter.] CASVS. Habebam filium, qui Romæ degebat fortè in studio: & cum eo miserā quosdā seruos, qui ei seruirent: tandem epistolam mādaui ad filium, in qua continebatur, quòd possit manumittere quē vult de illis seruis meis, qui secum sunt. ipse filius manumisit corā prætore. Dicitur quòd hæc manumissio tenet, & pater videtur manumittere, & filius quasi ministerium præbet. Franc.

t ¶ *Ei.* scilicet filio.

u ¶ *Habebat.* filium.

x ¶ *Post quam.* scilicet epistolam.

Remittere.

ti, nisi proprium seruum rogatus sit manumittere. hīc enim quantitas emolumenti cōferenda est, quæ ad eum peruenit ex iudicio eius qui rogauit, cum pretio eorum, quos rogatus est manumittere. ¶ Sed & si hac lege seruus fuerit donatus, vt manumittatur, permittendum erit manumittere: ne constitutio Diui Marci superueniens, cunctationem consulis dirimat.

Minor manumittens ancillam caussa habendi eam in vxorem, debet talem ducere, qualem iustè habere potest. Fran.

1 ¶ Matrimonij caussa manumittere si quis velit, & is sit, qui non indignè huiusmodi conditionis vxorem fortiturus sit, erit ei concedē dum.

2 ¶ Mulieri quoque volenti filium naturalem suum, vel quemlibet ex suprādictis manumittere, permittendum esse Marcellus scribit.

Consul minor xx. annis potest præbere authoritatem manumittere volentibus. Vel sic. Consul minor potest seruum proprium caussa approbata corā collega manumittere. Franciscus.

¶ Consul apud se potest manumittere, etiam si euenerit, vt minor xx. annis sit.

XVII. Paulus lib. 50. ad Edictum.

APud procōsulem, postquàm vrbem egressus est, vindicta manumittere possumus. Sed & apud legatum eius manumittere possumus, ex quo prouinciam ingressus est.

XVIII. Idem lib. xvj. ad Plautium.

APud filiū famil. magistratū pater eius manumittere potest, etiam si ipse filius famil. manumittere non potest.

1 ¶ Apud collegam suum prætor manumittere potest. ¶ Filius quoque veluntate patris apud patrem manumittere poterit.

Libertas est in pendenti si minor ancillā prægnantem manumisit caussa habendi eam in vxorem, quia si eam ducat, nascitur partus liber, aliàs secus. Franc.

XIX. Celsus lib. xxix. Digestorum.

SI minor annis xx. apud consilium matrimonij caussa prægnantem manumiserit, eáque interim pepererit, in pendenti erit seruus, an liber sit, quem ea pepererit.

Si quis minori legat seruum ut manumittat, debet indubitanter eum manumittere: sed si quis legat x. minori xx. annis, ut seruum proprium manumittat, tunc debet inspici si tantum sit in legato, quantum uidet seruus, ut tunc manumittat: aliàs secus. Idem in seruo donato, ut eum indubitanter manumittat. h. d. Fran.

XX. Vlpianus lib. ij. de Officio Consulis.

SI rogatus sit minor annis xx. manumittere per fideicommissum, incunctanter debet ei permittere

XXI. Modestinus lib. j. Pandectarum.

APud præfectum Ægypti possum seruum manumittere ex constitutione Diui Augusti.

Si filius mandato uel permissione patris manumittit seruum, liber erit: & pater uidetur manumittere.

XXII. Paulus. lib. xij. Quæstio.

PAter ex prouincia ad filium suum, sciens Romæ agentem epistolam fecit, qua permisit ei, quem vellet ex seruis suis, quos in ministerio secum habebat, vindicta liberare: post quam filius manumisit Stichum apud prætorem. Quæro, an fecerit liberum? Respondi, Quare non hoc concessum credamus patri,

1 Fl. suum. 2 Manuscri. misit. 3 Flo. quæ. 4 Fl. deest. 5 Flo. seu habebat.

a ¶ *Remittere.* id est emendare.

b ¶ *Ipse.* scilicet pater: vt ff. & ff. tit. j. l. si consentiente. qui enim per aliū facit. & c. vt ff. de administr. tuto. ita autem. §. gessisse. Accur.

MAnumissio.] CASVS. Manumissio potest fieri coram lictoribus: & quædam solennitas, quæ erat necessaria, licet nō fiat, pro facta habetur. Fran.

c ¶ *Per lictores* a. id est, per eos, qui deferunt insignia magistratus, vel expone vt dixi ff. eo. l. ego. Accur.

6 Flo. permittere. a Lictores q dicantus pulchrè Beroaldes in Cæsare dictatore circa prin.

PVpilius.] CASVS. Pupillus maior tamen infante potest manumittere seruum coram iudice, & præsente tutore: nec manumissum sequitur peculium. Franc.

+ Arg. huius tex. colligebat Are. in l. j. de verb. obligat. inst. quē sequitur Bartā. Sozi. in d. l. j. in secūdo nota. q. ipse stipulationis solent itas potest remitti per consuetudinem. & dicūt ita voluisse in l. pe. sequi. Bene dictū de Flo. 1 Fl. peculium eam non sequatur. 1 Flo. probationis esse caussā. 2 Fl. Eufidius.

Anumissio.] CASVS. Manumissio potest fieri coram lictoribus: & quædam solennitas, quæ erat necessaria, licet nō fiat, pro facta habetur. Fran.

c ¶ *Per lictores* a. id est, per eos, qui deferunt insignia magistratus, vel expone vt dixi ff. eo. l. ego. Accur.

PVpilius.] CASVS. Pupillus maior tamen infante potest manumittere seruum coram iudice, & præsente tutore: nec manumissum sequitur peculium. Franc.

Quædā solennitas quæ olim erat necessaria in manumissionibus: hodie remittitur. h. d. XXIII. Hermogenianus lib. j. Iuris Epitomarum.

MAnumissio † per lictores c hodie domino tacente expediri solet: & verba solennia, licet nō dicantur, vt dicta accipiuntur.

XXIIII. Paulus lib. ij. aliàs lib. iij. ad Plautium.

PVpillus, qui infans d non est, apud cōsilium rectè manumittit. Paulus e: Scilicet tutore auctore: ita tamen, vt peculium f manumissum non sequatur.

Pupillus non potest seruum suum manumittere, ut eum habeat tutorem: quia hoc effet sibi tutorem eligere, quod tamē pupillo nō permittitur propter infirmitatem iudicij sui. XXV. Gaius lib. j. de Manumissionibus.

SI tutoris habendi gratia pupillus manumittat, probandam f esse caussam Aufidius a ait. Nerua filius cōtrà sensit. quod verius est: nanque perabsurdū est, in eligēdo tutore firmum videri esse iudicium pupilli, cuius in omnibus rebus, vt infirmum iudicium tutore auctore regitur.

d ¶ *Infans.* id est, minor septem annis: vt C. de iure deli. l. si infanti. si autē esset infans, etiam cum tutore non posset, sicut nec iudicium subire: vt ff. de administ. tuto. l. j. §. ita tamen.

e ¶ *Paulus.* addendo, non corrigendo. Accu.

f ¶ *Manumissum.* & hoc est speciale in pupillo: secus in maiore manumittente: vt C. de pec. eius qui lib. mer. l. j. & ff. de pecu. l. si Sticho. & j. titu. j. l. iij. quæ sunt contrà.

3 Flo. sentit.

De manumissionibus quæ seruis ad vniuersitatem pertinentibus imponuntur.

TITVLVS III.

Omne collegium licitū potest seruos manumittere, & succedent isti de collegio in bonis manumissi prout patroni libertis. Fran.

I Vlpianus lib. v. ad Sabinum.

DIuus Marcus omnibus collegiis, quib⁹ coeundi ius est h, manumittendi potestatem dedit.

II. Idem lib. xiiij. ad Sabinum.

QVare i hi quoque legitimā hæreditatem liberti vindicabunt k.

Ciuitas dās libertatē seruo suo uidetur ei concedere peculiū nisi expresse adimat. Bar.

III. Papinianus lib. xiiij. Responsorum.

SEruus iure. consentiente ordine decurionū, & præside prouinciæ, & dato vicario: vt C. de seruis reipu. ma. l. j.

m ¶ *Peculium.* nominatim, & sic priuato æquialet: vt C. de pecu. ei⁹ qui li. l. j. Accur.

n ¶ *Debitor.* peculiaris.

o ¶ *Liberabitur.* idem & si ademptum: si tamen hoc ignoret, scilicet eum manumissum. & ad hoc ff. de sol. si quis seruo. & l. si seruus. & l. quod seruus. & instit. manda. §. rectè. Accur.

p q r s

DE MANVMISSIS TESTAMENTO.

VM sæpius datur. id est relinquitur.

¶ *Eam.* dationem, vel libertatem. Accur.

¶ *Fauorem habere.* aliàs fauore valere.

¶ *Peruenit.* vel leuius, vel maturius: vt dices ff. eod. l. in libertatibus. Accur.

SEruus l ciuitatis iure manumissus non ademptum peculium m retinet: ideóque debitor n ei soluendo liberabitur o.

De manumissis testamento.

TITVLVS IIII.

Si testator sæpius in testamēto relinquit libertatē seruo, ea uoluntas ualebit. quæ leuius reliquit libertatem. hoc dicit. Franciscus.

I. Vlpianus lib. iiij. ad Sabinum.

VM sæpius datur p seruo libertas: placet eam q fauorē r habere, ex qua s peruenit t ad libertatem.

Fauore libertatis seruus substitutus cum libertate, fit liber: licet hæres nō efficiatur. Ba.

II. Idem lib. v. ad Sabinum.

SI quis ita hæredem instituerit, *Titius hæres esto, si Titius hæres non erit, Stichus liber u hæréque esto:* non esse t Stichum liberum Aristo ait, Titio hærede existente. Mihi videtur posse dici liberum fore: quasi non vtique alio u gradu acceperit libertatem, sed dupliciter x: quo iure vtimur.

III. Pomponius lib. j. ad Sabinum.

NEc militi y minori xx. annis permittitur posse testamento suo seruum manumittere.

IIII. Idem lib. ij. ad Sabinum.

SI quis ita scripserit, *Stichus liber esto, eíque hæres z meus decem dato:* nulla dubitatio est, quin debeantur a z, etiam si eum paterfamilias viu⁹ manumiserit a. Sed & si sic b, *Stichus liber esto: siue statim c, siue post tempus, eíque cùm liber erit, hæres meus decem dato:* idem d dicendum est. Illud constat 3, si libertate data e sic fuerit legatum, *Eíque, si eum vindicta liberauero, hæres meus decem dato:* licet ex nimia subtilitate, separatū f est legatum à testamento: attamen humanitatis intuitu valebit legatum, si viuus eum manumiserit g.

1 Fl. fauore vtilere. 2 Manuscri. ex quo.

IV. Idem lib. iij. ad Sabinum.

IN libertatibus h leuissima scriptura posteà ex interuallo, in tali tamen voluntate quæ valeat. Accur.

1 Flo. Stichus hæres esto. Stichus liber esto.

d ¶ *Idem.* scilicet quòd dentur decem.

e ¶ *Data.* id est relicta in testamento iam facto.

f ¶ *Separatum.* id est recessum, quantum ad libertatem pertinet. R. vel secundum M. separatum, id est legatum.

g ¶ *Manumiserit.* vindicta. & facit ff. de le. ij. Lucius Titius. in prin.

IN libertatibus.] CASVS. Si libertatē relinquo seruo meo in pluribus scripturis, & alio modo in vna scriptura quàm in alia, ei ita bitur, quæ facilius imponit libertatem. & hæc sunt vera, quādo directò relinquitur libertas. at quando per fideicom. tunc ei ita habitur, quæ posterior est. Fran. Accur.

1 Fl. deest, hæres. 2 Flor. debitur ei.

3 Fl. constabit.

h ¶ *In libertatibus.* scilicet directis: in fideicommiss. secus, vt in fin.

huius l. Accur.

a Flor.s. Scilicet scripturæ de libertate. Ité hoc, si separatim cõdiciones sunt datæ. quòd si coniunctim: tunc omnibus parendũ est, aliàs non erit liber: vt j.e.l.qđ vulgò. Quòd si nõ coniunctim, scilicet cõditiones sint appositæ, sed separatim, alteri obtemperare sufficit: vt ȝ. de cond. instit. tu. si hæredi. & ȝ. eo. l.j. Accur.

b ¶ *Intelligatur.* Et si non sit leuissima M. vt suprà, de condi. & demon. sub. sitiersis. & l. quod traditũ. & l. leuissima. & j.e.l. si quis seruo. & arg. instit. de actio. §. hinc.

c ¶ *Nouissima.* Sic in legatis semper: vt d. l. quod traditum est. sic suprà. de codicillis, di ui. §. licet. Accur.

1 *Flor. manumisso.*

2 *Flo. fit.*

Si fructuarium.] CASVS. Quidam habens proprietatem in seruo fecit testamẽtum: & eum, qui habebat vsumfr. in eodem seruo, instituit hæredem: & isti seruo reliquit libertatẽ sub condi. dicitur quòd adueniente condi. ille erit liber. Franc. Accur.

d ¶ *Dominus.* Proprietatis. Alij ecõtrà si fructuarius dominũ proprietatis. Accur.

1 *Flo. dicimus.*

e ¶ *Scripserit.* Aliàs si non fecisset hæredem, si tantum libertatem reliquisset, seruа quod dicitur C. communia de man. l. j. Accur.

2 *Flor. decst, esse.*

f ¶ *Seruo.* In quo habes vsumfructũ. Accur.

g ¶ *Confisione.* aditione hæreditatis. Accur.

h ¶ *Peruenit.* directò, secundum primam literam: per fideicom. secundum aliam: vt C. eo. l. seruo. Accur.

1 *Flo. diligentiam desiderãdam, quæ.*

NEratius.] CASVS. Reliqui libertatem Stichũ seruo meo si nullus mihi filius erit cùm moriar.

1 *Fl. decst, &.*

Dicitur quòd nato mihi posthumo impeditur libertas. Sed pone, quòd nondum est natus: speratur tamen nasci, eritne interim seruus, an liber? & certè si nullus postea nascatur, liber fingitur fuisse retrò. Frãcisc. Accursius.

2 *Flo. responsum est.*

i ¶ *Quod magis.* Id est, retro liberum dico. Accur.

Si ita fit scriptum.] CASVS. Seruo meo qui fuerat meus Castaldio, reliqui libertatẽ, si appareat rationes meas diligenter tractasse, dicitur q̃ erit liber, si appareat q̃ ad vtilitatem domini bene gessit, & bona fide: & reliqua si qua sunt reddidit. Franc. Accur.

k ¶ *Si ita fit scriptum.* Hoc dic vt dicitur C. e. l. iiij. & j. e. qui filium. §. fin. & de statulib. l. Labeo. Accu.

Si quis ita.] CASVS. Legaui tibi seruum sub conditione, vt eum manumittas: & si non manumiseris, iussi eum esse liberũ, & legatum hoc casu ei reliqui. Dicitur, q̃ si non manumittas eum, erit liber ex testamento, & habebit legatum.

¶ *Quod constitutum.*] Quod dictum est suprà, de manu. l. seruus hac lege seruum vetitum in testamento domini ad libertatem perduci, non posse manumittiest verum, quando hic seruus erat testatoris, vel hæredis eius: secus, si esset hic seruus alienus. Franciscus.

l ¶ *Legatus sit.* alicui. Accur.

m ¶ *Legetur.* aliquid.

n ¶ *Rescriptum est.* vt j. eod, quidam. & l. Stichum. & de fideicomm. lib. inuitus. §. fi. & C. si mancip. ita fue. alie. vt manu. l. ij. & iij. Accur.

o ¶ *Quod constitutum.* vt ȝ. de manu. seruus. Accur.

p ¶ *Alieno.* Arg. ȝ. de leg. ij. vnum. §. fi rem. Accur.

Si peculium. JCASVS. peculium cuiusdam serui mei legaui sortè ipsi seruo iusso esse libero, vel alij extraneo posteà vicario, q̃ erat de isto peculio, reliqui libertatem: dicitur q̃ vtrunque tenet & legatum peculij tanquam cuiusdam generis tenet. ¶ *Si seruus.*] Legaui tibi seruum: eidẽ posteà reliqui libertatem. dicitur q̃ liber est, & sic extinguitur legatum. Sed pone, q̃ primò reliqui libertatem seruo. tandem eũ tibi lego. quod istorũ valebit? & si quidem apparet q̃ habuì animum reuocandi libertatem, tunc tenet legatum. si autem dubitetur de hoc, tunc fauore libertatis dicimus libertatem deberi: nec videri reuocatum per hoc legatum. Fran.

q ¶ *Prælegatum est.* Vel seruo libero esse iusso, vel alicui extraneo. Accur.

1 *Flo. adem.*

2 *Manu serv. & legato.*

3 *Fl. dest. si*

r ¶ *Placet.* vt & j. de reg. iur. l. in toto. & ȝ. de lega. iij. seruis vrbanis. §. fin. & de pec. l. si Sticho. & de tri. & colco l. g. l. ij. in princ. & de auro & argento lega. l. j. in princ. nec est contrà ȝ. de pecu. leg. l. seruo manumisso. imò concordat. Accur.

1 *Flo. fideicommissa.*

2 *Flor. ejs.*

3 *Flo. cogit.*

s ¶ *In peculio.* quod est genus. Accur.

t ¶ *Et vicario.* quod est species peculij.

v ¶ *Fore.* vt j. tit. j. si seruus. & arg. C. de fideicom. lib. l. cùm inter. & j. de regu. iur. l. quoties. & facit ad §. ȝ. de leg. j. si post mortem. §. fi. & de leg. ij. si idem. & C. de necessa. ser. hære. instit. l. quidã. in prin. & §. fin. Accur.

4 *Flo. debet.*

Si legato.] CASVS. Tria dicit hæc lex. Primò, legaui tibi seruum, & rogaui per fideicomm. eum manumitti. Dicitur q̃ hæres vel legatarius cogitur eum manumittere: & dicas q̃ est in electione legatarij, vt si vellet eũ manumittere, bene est: alioquin

5 *Flo. debet quinque.*

hæres manumittit. Secundò, reliqui libertatem duobus seruis si darent decem hæredi meo. dicitur q̃ si vnus dat v. erit liber: licet alter sua v. nondũ det. Tertiò, reliqui in testamento libertatem seruo meo pluribus hæredibus instituti. Dicitur q̃ sufficit vnũ hæredum adire hæreditatẽ ad hoc vt libertas debeatur, & sit statim liber. Fran. Acc.

x ¶ *Vel legatarius.* Prout vltimò rogauit: nam post legatum potuit hæredem rogare, per quod videtur reuocare legatum. arg. ȝ. l. proxi. §. fi. vel diç simpliciter vt dicit: & est in arbitrio legatarij vt saltem habeat eum libertum.

y ¶ *Dando.* Quia cit diuidua, aliàs secus: vt suprà, de conditionib. & demonstra. qui hæredi. §. fin. & l. fi quis. & l. cùm fundus. & dixi C. de condit. insert. l. penul. Accur.

z ¶ *Iussus est.* directò.

a ¶ *Vel.* Pro saltem: nam multo magis si omnes adierint.

b ¶ *Liber est.* Sic j. eo. testamento manumissus. §. j. & l. testamento liber. & j. si quis test. lib. esse iusl. l. j. §. ante. & C. de cad. toll. §. in nouissimo. & ar. ȝ. de tu. si nemo. & de contratabu. illud. in prin. & de bonis lib. eriam

lib. etiam. §. fi. & C. eo. l. iij. Accur.

Si quis libertatem.] CASVS. Titius reliquit libertatẽ seruo suo si iurauerit se daturum x. operas. Dicitur q̃ hoc iuramentum nũquam debet sibi remitti. Idem etiã est si reliquit legatum, & libertatẽ simul sub condit. puta si iurauerit se daturum x. operas. nam nec legatum poterit consequi absque iuramento: sed secus si libertatem purè, legatum sub cond. iurandi reliquit. nam tunc remittitur sibi hæc cõditio iuramẽti. Idem si libertatem sub cond. iurisiurandi reliquit. & posteà idẽ testator viu⁹ manumisit. nam hæc conditio remittitur. Fran.

1 *Fl. cõ prosp.*

a ¶ *Conditione.* Puta liber esto si iurauerit decem operas daturum: vt infrà eo. seruũ. & ȝ. de oper. liber. l. vt iurisiurandi. §. j. vel capitolium ascensurum: vt j. de statulib. si quis ita. §. qui ita. Accur.

b ¶ *Edicto prætoris.* mortui, quo remittitur talis conditio iniecta legatis, vel institutionibus: & ideo non est opus adire pro hoc prætorem viuum. vt ȝ. de condi. instit. l. quæ sub conditione. in princ. & §. fi.

2 *Fl. sed tepha ber.*

3 *Vlpi. & hic*

c ¶ *Conditio.* i. conditio iurisiurandi apposita libertati. Accur.

d ¶ *Non potest.* nam sic est in legato sic relicto, quòd licet remittatur iuramentum, debet tamẽ facere quod iurare debebat: & aliàs non habet relictũ: vt ȝ. de condit. instit. l. quæ sub conditione. §. quoties. sed in libertate sufficit si iuret se facturum etsi non faciat: vt j. de condit. & demon. hæc scriptura. in princip. & sic fauore libertatis permittitur fieri, quod facilius est. & facit ad hoc qđ not. C. communia vtriusque iud. l. si eum patruo.

3 *Fl. illud.*

4 *Fl. expresse.*

Libertatis fauore permittitur quod facilius est.

5 *Flor. nec enim.*

e ¶ *Acceperit.* sub eõdit. præfati iurisiurandi. & fa. C. de cad. tollend. §. in nouissimo. Accur.

6 *Fl. Hebrũ. & Flo. dep. mittit fem. vel si &c.*

f ¶ *Idem puto.* s. quòd remittatur iuramentũ.

7 *Flor. vt quo ad alter.*

g ¶ *Legati.* scilicet si iurauerit se daturum decem operas.

Vt ita fuerit.] CASVS. Titius duobus suis seruis reliquit libertatem si insulam ædificarent. Dicitur quòd hæc conditio non potest diuidi: vnde si vnus seruorum vellet facere dimidiam insulæ, & libertatem habere: non auditur. Sed pone, quòd vnus eorum vult ædificare totam insulam, & alter nihil: an ille qui facit, videtur implere condit. quæritur. & dicitur quòd sic: & ipse erit liber: nisi testator aliud senserit: non alius qui nihil facit. Secundò quæritur. Quidam duobus fabris, vel pictoribus reliquit centum si templum depinxissent, vel si nauim fabricassent. & vnus illorum vult facere: & alter non. modò quæritur, an si vnus depingat templum, vel si nauim totam fabricet: habeat tota centum? Et dicitur quòd si appareat testatorem sensisse, & voluisse quòd vterque simul faceret: tunc vnus faciendo nihil dicitur facere: nec habebit legatum, si autem appareat contrarium, tunc vnus solus faciendo opus, habebit legatum, vel ipse totum, vel partem ipse, & partem socius secundum quod voluit testator. Tertiò quæritur: Si

XII. Vlpianus lib. 50. ad Edictum.

SI quis libertatem sub iurisiurandi conditione reliquerit, edicto prætoris locus non erit, vt iurisiurandi conditio remittatur: & meritò. nam si quis remiserit conditionem libertatis, ipsam libertatem impedit: dum cõpetere aliter nõ possit. quàm si paritum fuerit conditioni. Proinde & si quis cũ libertate legatum acceperit: non aliter legatum habebit, nisi conditioni iurisiurãdi paruerit. sed si purè libertatem acceperit, legatum sub iurisiurandi conditione: putat Iulianus libro xxxj. Digestorum, remitti ei conditionem iurisiurandi. Idem puto dicendum, & si libertati quoque iniecta sit conditio, si testator viuus eum manumiserit. nam & hæc conditio legati remittitur.

1 *Flo. adem.*

2 *Manu serv. & legato.*

3 *Fl. dest. si*

Licet conditio sit indiuidua: potest tamen ab uno seruorum impleri ut liber fiat altero cessante: cui cessanti extinguitur conditio semel ab alio impleta.

XIII. Idem lib. v. Disputationum.

SI ita fuerit seruis duobus libertas data, *Si insulam ædificauerint, vel statuam posuerint*, diuidi hæc cõditio non poterit. solummodo illam habebit dubitationem an altero faciente, satisfactum voluntati videatur, ideóque ad libertatem perueniat. Quod magis est, nisi aliud expresserit testator faciendo tamen, sibi conditionem impleuit, alteri non: quinimò extinguitur ei conditio. Nõ enim ampliùs conditioni parere potest, cùm semel expleta sit.

1 ¶ Idem quæri potest, & si fabris duobus, vel pictoribus, si templũ depinxissent, vel fabricassent nauem, quid adscriptum sit. nam voluntatis erit quæstio, num alteri alterius facti conditionem testator iniunxerit: quæres efficit, vt si alter cessat, alteri quoque qui facere paratus est, cõditio deficiat. Quòd si ex iis, quæ scripsit, vel dixit, ostendatur contentus esse testator, vel alterum facere, res expedita erit. nam alter faciendo, aut sibi & socio proderit, aut sibi tantũ: prout voluisse testatorem apparuerit.

Relicta libertate duobus seruis, si rationes reddiderint, potest unus rationes reddendo liber fieri, si separata fuerit eorũ gestio: sin autem simul gesserunt, debent ambo rationes reddere si uolunt ad libertatem peruenire.

2 ¶ Quæstio hæc & in eo tractatur si quis libertatem dederit seruis duobus, si rationes reddiderint. Iulianus enim tractat, si alter reddere sit paratus, alter nõ sit, an alter per alterum impediatur? Et rectissimè ait, si quidem separatim rationes gesserint, sufficere ad libertatem adipiscendam ei, qui rationes suas reddiderit. si verò simul, non aliàs videri alterum paruisse, nisi vtriusque reliqua exoluerit. In reliquis accipere debem⁹, vt & ipsa rationum volumina reddantur.

Coniunctũ uitiosum, fuerit nullum, non impedit libertatem.

3 ¶ Sed & si ancilla cum filiis libera esse iussa sit, etsi nullos habeat, libera tamen erit: vel si habeat quidem, filij autem eius ad libertatem peruenire non possint. Idem erit dicendum, & si ipsa libera esse non possit, filij autem eius ad libertatem peruenient. Nam hæc adiectio, *Cum filiis*, non facit conditionem: nisi mihi proponas aliam sententiam testatoris fuisse. tunc enim pro conditione erunt hæc verba accipienda. Conditionẽ autem non facere, argumẽto est edictũ Prætoris, quo ita cauetur, *Ventrem cum liberis in possessionem esse iubebo.* Placet enim, etsi nulli sint de liberis fint, ventrem tamen ex edicto in possessionem esse mittendum.

8 *Flo. ostendatur.*

9 *Fl. aut & si bi.*

10 *Fl hæc qua stio.*

11 *Fl. gesserit*

12 *Flo. reddi.*

13 *Flo. decst, tamen.*

14 *Flo. primus re.*

15 *Flo. perueniant.*

16 *Flor. est & edictum.*

17 *Fl nulli liberi sint.*

Universidad de Salamanca Biblioteca

Vm seruus. CASVS. Instituí duos hæredes, vnum purè, aliũ sub conditione. seruo meo reliqui libertatem purè: tandem defecit conditio vnius hæredum: & sic non est hæres. dicitur quòd si alter adeat, satis est vt libertas seruo relicta debeatur: & sic erit liber. Fran. Accur.

a ¶ *Libertatem.* adita à cohærede hæreditate: aliàs non: vt ff. de hæred. instit. l. Trebatius. §. fin. & l. seq. licet ibi aliter exponi possit. Accur.

b *Tibum.* facit ff. eo. si quis ita. & quod ibi dixi. Accur.

Sita scriptum. CASVS. Sępronius seruo suo Stichо reliquit libertatẽ cùm Titius annorum xxx. erit. & grauauit hæredem suum vt ei Stichо daret fundum, tunc temporis s. decessit Titius antè, quàm compleret xxx. annos. dicitur q̃ adhuc stabitur per tantum tempus, quo si Titius fuisset viuus, compleuisset xxx. annos: & tunc Stichus erit liber. & hoc est fauore libertatis. secus in legato, quod erat re ipsa ademptum eidem Stichо sub eodem tempore. nam extinguitur. Fran. Accur.

1 Flo. Respondeo.

c ¶ *Eique manumisso.* & sic prima dilatio intelligitur repetita: vt ff. de condit. & demonst. auia. in princip. Accur.

1 Flo. videretur.

d ¶ *Impleto.* quod est si de vltimo anno est tactum: vt ff. eod. si ita fuerit libertas. secus in pecuniariis relictis: vt ff. de condit. & demõ. non putabam. & de his dixi ff. de mino. l. iij. §. minorem. Accur.

e ¶ *Defecisse.* quia in eo est nullus fauor, sed in libertate sic vt hic, & C. de fideic. lib. l. fideicõmissaria. & ff. de statulibe. si seruus. Sed contrà C. quãdo dies leg. ce. ex his. vbi etiã in legato dicit idem. Sed sol. vt ibi. ex qua etiã soluitur ff. de ali. leg. l. liberis. §. ab hæredibus, quæ est cõtrà. Itẽ cõtrà ff. ad Treb. Seius Saturninus. ibi non perit relictũ pecuniariũ, imò q̃d plus est, statim mortuo onerato datur, sed ibi facta erat dilatio fauore eius, cui relinquebatur. ar. ff. de vsur. in fideicõmiti. §. cùm Pollidius. hîc, hæredis fauore. Itẽ in libertate vt contrà, vt ammodo. s. non debeatur: vt C. eo. l. cum testamento. sed ibi incertum tempus alicuius: hic certum fuit positum. Accur.

Libertas. CASVS. Quatuor habet partes hæc l. prima est, reliqui libertatem seruo hoc modo: cùm morietur seruus, sit liber. dr q̃ nullius momẽti est hæc libertas. Secundò, reliqui libertatẽ seruo si non ascenderit Capitolium, dicitur q̃ valet: & tunc erit liber cùm potuerit ascendere Capitolium, & non ascenderit. Tertiò, reliqui libertatẽ seruo meo ita, vt filiis meis rationem reddat, dicitur q̃ purè est relicta libertas: non sub conditione reddendarum rationum: cogitur tamen reddere rationes. Quartò, reliqui libertatem seruo post annos dandam ab hærede meo, non dixi post quot annos. dicitur q̃ post biennium debebitur libertas ab hærede, nisi appareat testatorẽ aliud sensisse, & hoc probetur per hæredem. Franciscus.

f ¶ *Vita serui.* vt & ff. eo. l. fi. & C de Lati. liber. tol. circa princip. & ff. de statulibe. l. cùm hæres. §. j. & ff. de condi. & demonst. hæres meus. §. quamuis. non dantis libertatem: vt ff. eo qui duos. §. j. item non hæredis, nec extranei: vt d. l. hæres meus. j. & ij. respon. Sed contrà supra, quando dies legat. fi cùm hæres. sed ibi in pecuniario relicto. Item

XIIII. Idem lib. viij. Disputationum.

CVm seruus purè liber scribitur, & hæres sub conditione, placet deficiente conditione habere eum libertatem a.

XV. Iulianus lib. xxxij. Digestorum.

Sticham b Sempronio do lego. si Sempronius Stichum intra annum non manumiserit, idẽ Stichus liber esto. quæritum est, quid iuris sit? Respõdi 1, hoc modo libertate data, *si Sempronius non manumiserit, Stichus liber esto.* Sempronium, nisi manumiserit, nihil iuris in Stichum habiturũ, sed liberum eum futurum.

Si fauore certæ rei ieu verba trahuntur ad impropriam significationẽ, talis fauor ad dispositionem sibi coniunctam non trahitur. Bart.

XVI. Idem lib. xxxvj. Digestorum.

SI ita scriptum fuerit, *Cùm Titius annorũ xxx. erit, Stichus liber esto. eique c hæres meus fundum dato.* & Titius antè quàm ad annum xxx. perueniret, decesserit, Sticho libertas competet, sed legatum non debebitur. Nam fauore libertatis id receptum est, vt mortuo Titio tempus superesse videatur 1, quo impleto d libertas contingeret, circa legatum defecisse e conditio visa est.

XVII. Idem lib. lxij. Digestorum.

LIbertas, quæ in vltimũ vitæ f serui tempus confertur, veluti, *Stichus cùm morietur, liber esto.* nullius momenti existimanda est.

¶ Hæc autem scriptura, *Stichus, si Capitolium non ascenderit g, liber esto.* ita accipienda h est, si cùm primùm i potuerit, Capitolium k nõ ascenderit. ifto enim modo peruenit Stichus ad libertatem l, si facultate data ascendendi Capitoliũ, abstinuerit.

contrà C. de hære. instit. l. extraneum. fol. vt ibi. Accur.

g ¶ *Non ascenderit.* si dixit non ascenderit: accipitur cùm primum, & c. vt ff. de condit. & demonst. l. hæc conditio. item secus si dixit, si non ascendam: vt ff. eo. Stichus si codicillis. Accur.

h ¶ *Accipienda.* fauore libertatis. Accur.

Hæc uerba, ita ut, faciunt modum, & potest quis compelli ad modum implendum. Bar.

1 ¶ Hæc scriptura testamenti, Pamphilus liber esto, ita vt m filiis meis rationes 1 reddat. an sub conditione data libertas videretur? quæsitũ est. Respondi, purè quidem datam libertatem: & illam adiectionem, *ita vt rationes reddat*, conditionem n libertati non iniicere: sed 2 quia manifesta voluntas testantis exprimeretur, cogendum esse eum ad rationes reddendas o.

Pluralis locutio, duorum numero est contenta. Bart.

2 ¶ Post annos p indistinctè q liber esse iussus, post biennium liber erit: ídq; & fauor libertatis exigit: & verba patiuntur r: nisi aliud sensisse patrẽfamiliãs manifestissimis rationibus is, à quo libertas relicta est, probauerit.

XVIII. Idem lib. ij. ad Vrseium Ferocem.

QVi duos hæredes instituebat, post alterius mortem seruum liberum s esse iusserat. is cuius ex morte libertas pendebat, viuo testatore decesserat. Sabinus respondit liberum futurum.

Si tempus apponitur substantiæ legati, in dubio tempus incipit à morte testatoris. Bar.

¶ Hæc conditio, *Cùm moriar, liber esto.* vitæ tempus t amplectitur 1: & idcirco inutilis esse videtur. Sed melius est hæc verba benignius interpretari, vt post mortem u suam videatur testator ei libertatem reliquisse. Sed multò magis hęc conditio 2, *Ad annum x liber esto.* ita 3 accipi potest, *Post annum quàm moriar, liber esto.* & licet hoc mo-

Fauoralis sensus in dubio accipiendus est

1 Fl. comprobatur.

2 Fl. desiderio

3 Flor. vel ita

& intelligas post aditam hæreditatem ab alio hærede meo.

¶ *Hæc conditio.* Libertatem tibi reliqui cùm moriar, videtur tempore vitæ meæ tibi dederi libertatẽ. f. tunc cùm sim in articulo mortis: & sic esset inutilis: cùm hoc ego nolui: sed tamen de æquitate dr post mortem meam tibi deberi libertatem. Secundò, reliqui libertatem seruo ad annum. sensus verborum est, q̃ vsq; ad annum sit liber, quod esse non potest de iure: tamen ex æquitate interpretantur hæc verba, vt post annum sit liber. Tertiò, post annum quo hoc testamentum erit factum, sis liber: dicitur q̃ hæc conditio nõ est inutilis fi cõtingat testatorem intra annum mori, quia ille erit liber completo anno incepto à tempore testamenti conditi. Franc. Accur.

s ¶ *Liberum.* nam in vim conditionis fuit relicta, quæ viuo testatore potuit impleri: vt hic, & C. de institu. & substitu. l. fi quis. & ibi dixi. Quid autem si ab hærede foret danda? Respon. idem: vt ff. de fideicõ. lib. cùm verò. & l. si pro non scripta. & C. de cad. tol. §. in primo. item accipe hæreditatem aditam ab alio, vt diximus ff. e. cum seruus. Acc.

t ¶ *Tempus.* nam viuus moritur, non mortuus. vnde ex vi verborũ viuẽte testatore esset liber: & hoc testator noluit, & sic inutilis videtur: vel etiã saltem tempore mortis statim ex vi verborũ debet esse liber. sed hoc nõ vult ius, sed demũ adita hęreditate: vt ff. e. l. testameto. Acc.

v ¶ *Mortem.* quia morte demum relicta confirmantur. Accur.

x ¶ *Ad annum.* vis verborum est, vt interim hinc ad annum sit liber: non post

i ¶ *Primum.* non idem in stipu. hoc modo cõcepta: vt ff. de verb. obl. ita stip. quę est contrà. & plenè dixi ff. si quis cau. & si post tres.

k ¶ *Capitolium.* f. ascẽdere. Accur.

2 Flo. rationes

l ¶ *Ad libertatem.* nisi voluntas defuncti aliàs fit: vt ff. eod. l. fin. iij. respon.

m ¶ *Ita vt.* hoc est quod facit modum.

n ¶ *Conditionem.* aliàs conditioni libertatis non nocere, & aliàs conditionẽ libertati non iniicere. Acc.

2 Flo. tamen quia.

o ¶ *Reddendas.* sic enim est in modo: vt nota. C. de his quæ sub modo. l. j.

p ¶ *Post annos.* aliàs post annos: & tunc plana. & sic facit ff. de verb. sig. l. inter illam. §. ita. aliàs post annum. & tunc plurale pro singulari pone, vel subaudi, vel biennium. & sic facit ff. de lega. ij. si ita relictum. §. fi.

q ¶ *Indistinctè.* i. non determinando numerum annorum. alij dicunt, non determinando incipiat currere ex die testamẽti vel ex morte, sed hoc soluitur in l. proxi. §. fin.

r ¶ *Verba patiuntur.* pluralis enim, &c. vt dicta l. vbi. & not. in dubio fauorabiliorem sensum accipi: vt ff. de iure doti. l. nuptura. Accurſius.

Vi duos. CASVS. Instituí Titium & Sempronium meos hęredes: & si Titius qui erat vnus ex hæredibus decederet, reliqui seruo meo libertatem. dicitur q̃ si Titius decedat etiam me testatore viuo, debebitur libertas seruo:

1 Flor. deest, eum.
2 Flo. legauerat hæres eũ manumisit.

3 Flor. rogo, si te promeruerunt, dig.

2 Fl. debent.

3 Flo sit.

† Iste tex. est not. ad hoc quòd dictio imò, est correctiua præcedentium, licet aliquando addat vel copulet: vt in l. imò de libe. cau. Bolo. Adde tu cex. in c. fi. ottuit. & ibi Panor. nu. v. & ibi apostil. ad ipsum in versi. dictio, imò, extrà de ele. & in c. accedens. j. & ibi iterum not. in apostil. ad ipsũ in versi. si imò, extrà de verbo non contest. de quo omnino per Bal. in l. j. col. viij C. de furt. & Rom. in rubric. de arbi. co. xvij.

1 Fl. Respõdit.
2 Flo. etiam.

non post. sed hoc non vult ius: quia ad diem dari non potest: vt ff. eod. libertas, & ideo fit hæc interpretatio, vt intelligantur verba ex die: quod esse potest vt ff. eo. testamento manumissus. §. j.

a ¶ *Accipiatur.* huic verbo supponit inferior conditio, quæ à testatore posita si accipiatur hoc modo, quo superior, & sic post mortem: nõ tamen erit inutilis quin anno transacto à die testamenti conditi consequatur libertatẽ, & sic tria sunt similia, ad annum liber esto. Itẽ, postquam moriar, liber esto. itẽ post annũ quã hoc testamentũ factũ erit, licèt hæc vltima parum plus habeat vtilitatis, si cõtingat testatorẽ decedere dudum post testamentũ intra annũ, vel etiã post, cũ cõputetur ex die testamenti. Alij econtrà dant suppositũ verbo, accipiatur, per superiorẽ primã cõditionẽ, ad annum liber esto. quæ superior si accipiat hoc modo quo inferior, non rũ erit inutilis, quin à diemortis anno computato competat libertas: & hoc ex interpretatione, non ex vi verborũ. facit ff. eo. si ita. Accur.

Vidam hæredẽ. CASVS. Rogaui hæredem meum vt seruum meum manumittat: & si non manumiserit, iussi eum esse liberum, eidémque legatum reliqui. dicitur q̃ licet hæres non manumittat, tamen hic seruus erit liber ex testamento, & legatum habebit. Franc.

b ¶ *Quidã hæredem,* aliàs quidam hæredẽ, & aliàs quædam hæredem: & aliàs qui fratrem hæredem. Accurſius.

c ¶ *Libertatem direcam.* & sic fuit seruus testatoris, vt C. eod. seruo.

d ¶ *Debetur.* vt & ff. eo. si quis ita fit legatus. in prin.

Seruos legauit. CASVS. Legaui tibi seruos, & dixi, si de te promeruerint rogo vt eos dignos libertate existimes, id est vt eos manumittas. dicitur quòd prætor coget te, vt eos manumittas, quasi semper præsumantur digni, nisi hi serui commiserint aliquod delictum contra te, propter quod videantur indigni. Secundò pone, quòd dixi, quocunque tẽpore vis manumitte quẽ vis de istis seruis. dicitur quòd si tu viuus nõ manumisisti, hæres tuus cogetur manumittere. Franciscus.

e ¶ *Existimes.* id est liberos eos facias. R. vel subaudi hîc, manumittere eos. Accur.

f ¶ *Officia.* id est seruitia, vt C. de nego. gest. officiõ. & not. quemlibet præsumi bonum, nisi probetur malus. sic ff. eo. testamento centurio. in princi. & §. fi. & ff. titu. j. talis. §. fororem. & ff. de leg. ij. cùm quidã. & C. de inoffic. testa. l. omnimodo. Itẽ argu. ff. de lega. ij. cùm pater. §. rogo. & de reb. dub. vtrum. §. j.

Sticho. CASVS. Ego testator in testamento reliqui libertatem seruo hoc modo, Stichus, imò Pamphilus erit liber. quasi ego testator emendare videar errorem circa Stichum. idem erit & si dixi, Stichus liber esto, imò Pamphilus liber esto. nam & hoc casu Pamphilus erit liber prædicta ratione. Franc.

g ¶ *Stichus.* facit hoc ad quæstionem, quam scripsi in auth. de testi. §. quia verò. ibi in glo. sed quid si ille. Accur.

h ¶ *Errorem suum.* ait Africanus: & not. imò correctiuè poni in libertatibus: sic & in institutionibus: vt ff. de hæredi. instituend. si ita scriptum, quandoque non: vt C. de no. co. compo. ibi, imò & mutatam &c.

Vi filium. CASVS. Titius habens filium impuberem, eũ hæredem instituit. & Sticho seruo libertatem reliquit, si redderet rationes argenti quod sub cura eius fuit. tandem ille Stichus seruus partem argenti, quod subripuerat, cũ tutore pupilli diuisit: & tutor scripsit qualiter erant bene redditæ rationes ab ipso seruo Sticho. quæritur, an iste seruus Stichus sit liber. & dicitur quòd non. nam sicut in alienatione rerum pupillarium: ita hic exigitur bona fides. Item si tutuliber grauatus dare pupillo, si det eius tutori, ita demum liberatur & efficitur liber, si seruus, & tutor fraude careant. ita & in nostro casu debebant cauere in reddendis rationibus, q̃ non fuerint vsi fraude: & ideo ratio pro nõ reddita habetur. Vltimò dicit qualiter debet iste seruus Stichus reddere rationem argenti, vt efficiatur liber: & certè illud argentum quod habet de bonis pupilli, debet ei reddere. & si quædam vasa argentea amisisset fine dolo & culpa, nõ tenetur ad ea, sufficit enim si ex bono & æquo rationẽ reddat. Fran. Accur.

1 Fl. parte argenti subtracta.
2 Flo. tutor ei parem.

i ¶ *Parem.* id est rectè eum reddidisse rationem significauit, vt sic eum liberum quasi cõditione impleta ostenderet. R. Accur.

3 Flo placeat.
4 Flo. vel per tut.

k ¶ *Consultus.* ego Africanus. Acc.

5 Flor. deest.

l ¶ *Placet.* vt infrà de sol. si seruus decem. & l. Stichum aut Pamphilum. §. vsumfru. in fine. Accur.

m ¶ *Fraudem.* sic ff. loca. sed addes. in princip. & infrà pro empt. qui fundum. §. si tutor. Accur.

n ¶ *Seruatur.* & tunc demum à tutore facta valida sit alienatio, cùm ipse fraude caret: vt ff. de mino. & si fine. §. j. & l. pen. & C. si aduer. ven. l. ij. & C. de præd. min. l. ij.

6 Flor. & de curatore dicenda.
7 Manuscript. non cõditioni.

o ¶ *Nolit.* scilicet tutor.

p ¶ *Culpa.* etiam leuissima, si cum mandato gerebat, vt C. mandat. l. à procuratore. aliàs leui regulariter, vt C. de negotiis gestis. tutori. nam ita in seruo debet esse, vt si liber gereret. vt suprà de pecul. non solũ. §. primo. secus in libero homine bona fide possesso, qui de lata tantũ tenetur: vt infrà de acquiren. rerum domin. homo liber. in princip. Accur.

q ¶ *Paterfamilias.* sic ff. e. si ita fit scriptum.

Testamento. CASVS. Manumissus in testamento tunc fit liber, quando adita est hæreditas ex testamento, & testamentum tenet: vel si institutus omisit ex testamento, & ab intestato adiuit: & hoc est verum, quãdo libertas erat relicta purè, & sufficit quòd ab vno adeatur hæreditas. Si autem in diem vel sub conditione relicta est libertas, tunc competet libertas cùm dies venerit vel conditio. Franciscus.

r ¶ *Hæreditas.* vt C. eo. l. ij. Accur.

s ¶ *Omissa.* in fraudem. aliàs secus: vt C. si omiss. sit caussa testa. l. j. in princip. & in fine.

a ¶ *Vel.* pro saltem. Accur.
b ¶ *Ab vno.* vt & ℨ.eo.l.testamento. & ℨ.eo.si legato seruo.§.fi. sic in tutelar. vt ℨ.de testamentaria tutela.l.si nemo.
c ¶ *In diem.* id est ex die, non ad diem: vt ℨ.e.l.libertas.
d ¶ *Exiterit.* sic ℨ.de verb.sign.cedere. & C.de cad.to.§.sinautē. Acc.

Nominatim.]CASVS. Serui nominatim videntur manumitti etiam, quando non nomen eorum ponitur, sed nomē officij, quod habebant: vt si dicam, seruum meum pictorem liberum esse volo: vel sic, seruum meum dispensatorem liberum esse volo: vel simile per quod cognoscitur. Fran.

e ¶ *Nominatim.* facit ℨ. eod. l. nominatim. Accur.

f ¶ *Officio.* hæc differunt inter se: vt ℨ.de lega.iij.l.legatis.§.j.

g ¶ *Denotati.* vt ea demonstratio fungatur vice nominis. R. vt ℨ.si cer. pet. l. certum est. Accur.

h ¶ *Filius.* cùm vnum solū filiū habet: vt ℨ.de lib. & posthu. l. ij. & semper subaudi, liber esto. si autē nō apparet de quo sentiri, obtinet quod dicitur ℨ.eo. cùm ex pluribus.

Testamento.]CASVS. Libertas testamento relicta tunc valet, cùm hæreditas aditur etiam ab vno: & in eo gradu erat relicta, & purè erat relicta. Fran.

i ¶ *Gradu.* institutionis vel substitutionis. sic ℨ.de lega. præstan. sed & si pro dote.§.nō omnia. Sed quid si ab instituto libertas, à substituto hæreditas relinquatur eidem? videtur non deberi libertas, cùm institutus nō adeat, per l.istam. Sed argum. contrà ℨ. de lega.ij. cùm pater. §. ab instituto. sed respon. vt no. C. si quis omiss. cau. testa. l.j.

k ¶ *Purè.* alioquin seeus: vt ℨ. eo. testamento. in fi. Accur.

l ¶ *Manumissus.* id est manumitti iussus. arg. contrà huic l.C.eod. l. iij. Accur.

1 Flo. tum.

quàm adita fuerit hæreditas, vel [a] ab vno [b] ex hæredibus. Si autem in diem [c], aut sub cōditione libertas data est, tunc cōpetit libertas, cùm dies venerit, vel cōditio extiterit [d].

Serus nominatim videntur manumitti etiā quando non nomen eorum ponitur, sed nomē officij quod habebant, veluti pictorem, aut pistorem. h.d. Fran.

XXIIII. Gaius lib.j. Quotidianarum, siue aureorum.

NOminatim [e] videntur liberi esse iussi, qui vel ex artificio, vel ex officio [f], vel quolibet alio modo euidenter denotati [g] essent, veluti dispensator meus, cellarius meus, cocus meus, Pamphili serui mei filius [h].

Libertas testamento relicta tunc valet, cùm hæreditas aditur etiam ab uno, & in eo gradu erat relicta, & purè erat relicta. Fran.

XXV. Vlpianus lib.iiij. Regularum.

TEstamento liber esse iussus, tunc [1] fit liber, cùm adita fuerit hæreditas qualibet ex parte: si modò ab eo gradu [i], quo liber esse iussus est, adita fuerit, & purè [k] quis manumissus [l] sit.

Si quis instituit aliquem, & substituit seruum cum libertate, & si primus hæres erit, legatum reliquit seruo non expressa libertate, seruus iste liber erit etiam isto casu.

XXVI. Marcianus lib.j. Resposorum.

DIuus Pius & Diui Fratres fauorabiliter rescripserūt, cùm seruo cum libertate substituto, legatum erat [m], si hæres non esset, nō adscripta libertate [n] perinde habere, atque si adscripta ei [1] esset libertas [o].

1 Fl. si adscripta & libertas.

XXVII. Paulus lib. j. ad legē Aeliā Sentiā.

QVi potuerunt [1] apud consilium manumittendo ad libertatē perducere [p], possunt etiam necessarium hæredem facere vt hæc ipsa necessitas probabilem faciat manumissionem [q].

1 Fl. potuerint.

Seruus cui libertas relicta est, his duabus conditionibus hac lege expreßis: utroque casu liber erit. h.d.

Iuus.]CASVS. Titius in testamento suo scripsit Sempronium hæredem: & si hæres non esset, substituit seruum suum Stichū cum libertate. Item si Sempronius erit hæres, reliquit legatū Stichō. dicitur quòd videtur & ei libertatem relinquere etiam in hoc casu. Franciscus.

m ¶ *Legatum erat.* hoc modo, si hæres, &c. Accur.

n ¶ *Libertate.* i. non habita mentione libertatis in legando. Accur.

o ¶ *Libertas.* habebit ergo legatum & libertatem si hæres non erit, quod erit adeunte instituto, sed videtur neutrum habere: vt C. de necessa. ser. insti. l. pen. §. illo. quæ est contrà. Sol hic videtur repetita cōditio libertatis, quæ erat appositа in substitutione, vt ℨ.de condit. & demon. auia. & de condit. instit. l. cùm seruus. Accur.

Qui potuerunt.]CASVS. Sicut minor xx. an. potest dare libertatem seruo sub certis de caussis, ita potest eum instituere sibi hæredem necessarium, & per hoc liberum efficere, quasi & hæc sit caussa iusta, habere eum in hæredem. Fran. Accur.

p ¶ *Perducere.* qui numerantur insti. qui manu. non poss. §. eadem. & ℨ. tit. ij. l. si minor an. xx. & l. seq. Accur.

q ¶ *Manumissionem.* id est caussam manumissionis. Azo. etiā si non subsit aliqua de prædictis. sic ℨ. titu. ij. l. illud. §. j. sic iure institutionis licet, quod aliàs non liceret: vt instit. qui manumitte. non poss. in princ. & §. licet. Accur.

Institutionis iure licet, quod aliàs non licet.

Tichus.]CASVS. Ego testator dixi in testamento, Stichus sit liber, si codicillis eum non vetuero esse liberū, dicitur quòd perinde est, ac si dixissem, si in Capitolium non ascendero, sit liber. nā vtroque casu me mortuo erit liber, si nō reuocaui in codicillis, vt in primo casu. vel si nō ascendi Capitoliū: vt in secundo. Vltimò dicit: q̄ hæres potest instituī sub aliqua de prædictis conditionibus. Fran. Acc.

r ¶ *Non ascendero.* quæ conditio locum habet me mortuo: vt arg. ℨ.de ver. obl. quicquid. §. fi. & de his dixi ℨ.e. libertas. §. j. Acc.

Vxorē.]CASVS. Quidam habens vxorem prægnantem, eiecit eam de domo, accepit aliam: expulsa in aliqua domo voluit stare, & peperit. postea partum eiecit fortè ad aliquod hospitale. aliquis recollegit eum, & tenuit eum, & nutriuit. pater istius pueri veniens ad mortem, nesciebat de isto filio quid esset, an sit viuus vel non instituit quendam alium hæredem, & de isto puero nihil dixit: reliquit seruis libertates. ille institutus adiuit hæreditatē. nūc hic puer venit: & probat se filium defuncti. & sic testamentum ruptum dicit per prætеritionem: obtinuit: & sic habet bona. modo quæritur, quid erit de libertatibus. & dicitur quòd postquam serui fuerunt vt liberi per spatium quinquennij, ammodo non debent reuocari in seruitutē. Franc.

1 Flor. rescissus vsque.

2 Flo. desse.

3 Fl. restituit.

4 Flo. genuit.

5 Flo & quantis.

6 Flo. fuerit.

s ¶ *Sublatus.* i. natus.

t ¶ *Vsque.* cum sequentibus iunge. Accur.

u ¶ *Ab eo.* s. patre.

x ¶ *Viuorum.* i. an esset viuus. Accur.

Ordinatum legē Papiā dicētis, & vetustissimi dicit. ita. si seruatur vxor, si seruus, quatuor. ex plurib. deinde hi. mō l. liber tas.

1 Flo. desse.

1 Flo. potestate.

1 Flo. si sic.

y ¶ *Non valere.* in quo præteritus est: vt instit. de exhære. lib. in prin. Sed contra ℨ.de inoffic. testam. fi instituta. §. fina. Sed ibi fuit matris præteritio, quæ habetur pro exhæredatione, vt institu. de exhære. lib. §. matris. hic patris. Accur.

z ¶ *Studium.* dabunt tamen xx. aureos: vt arg. ℨ.de inoffi. testam. Papinianus. & est hic speciale. aliàs contrà. vt C. de fideicommiss. l. eam quam. sed per auth. videtur esse ius commune: vt C. de lib. præ. auth. ex caussa. & facit C. de inoffi. testam. cùm ex caussa.

Si serui.]CASVS. Seruo meo licet ab hostibus capto possum relinquere libertatem, & reuersus ab hostibus habebit eā: licet neq; mortis meæ tempore, neque testamenti fuerit meus, sed hostiū. Fran. Accur.

a ¶ *Peruenerint.* ſiure postliminij, si reuersi fuerint. R. sic & legati. vt ℨ.de leg.j. id quod. & ad hoc ℨ.eo. tit. ab omnibus. §. etiam. & ℨ. tit. j. generaliter. §. hostium seruo. & ℨ. fam. ercis. l. propter.

b ¶ *Tempore.* ℨ.eo. seruus. contrà. solue vt ibi.

Libertas.]CASVS. Libertas nō pōt dari ad rēpus: vt sic, sis liber vsq; ad x. an. & si tale tempus apponitur, tollitur: & erit ppetua. & h.d. hæc l. cum l. ideoq;. quæ est ℨ. proxi. quā continua cū ista. Fran.

Non

a ¶ *Non potest.* vt sic relicta valeat: sed adiecto tempore valet libertas: vt ℨ.eo. ideoq;. quæ potest huic cōtinuari. sic ℨ.de seruis. l. iiij. & ℨ. de hære. instit. hæreditas. & de adop. quia situ. sed ex eo die potest dari: vt ℨ.eo. qui duos. §. fin. & l. testamento manumissus. §. fi. & ℨ. eod. si ita. arg. contrà ℨ.de reg. iur. l. actus. Accur.

b *Cvm ex pluribus. Nullus.* vt ℨ.de reb. dub. si fuerit. & hoc in directis secundum quosdā, secus in fideicommissariis: vt ℨ.de statuli. Labeo. in fi. & C. de fideicom. lib. l. cùm inter. & l. penu. quæ sunt contrà qđ non placet: imò idem in fideicō. vt ℨ. de reb. dub. si quis de pluribus. & dictæ leges in certis casibus loquuntur. secus si legetur Stichus: nec apparet de quo. vt ℨ.de lega. j. si quis à filio. §. si quis. & sic est deterior conditio libertatis: quod est speciale. Item non ob. C. de ver. sig. l. cū quidam. quia ibi alternatiuè: & sic ponitur vel, pro &. Item nec ob. C. cōmunia de leg. l. si. in princ. quia & ibi alio casu dicit. Itē not. hic in dubio esse neutrum. sic suprà, de testa. tut. duo. & d. l. de re. dub. si fuerit. & suprà de rei vend. si frumētum. §. fin. & de in diem ad di. cùm duo. in fi. & ℨ. de hære. inst. in tēpus. §. j. sed videtur hodie hæc lex corrigi: vt institut. de legā. §. libertas. & §. sed nec. sed ibi de tali incertitudine dicit, quæ ad certitudinem reduci potest. Item argu. contra. huic l. ℨ.de his, quæ in testa. delen. l. ij. in fin. sed alio modo erat ibi dubium. Accur.

1 Fl. lex 31.

2 Flo. 32.

Libertatis quandoque deterior est conditio.

1 Flor. fit.

1 Flo. operarū.

Sciendum est.]CASVS. Filius institutus licet abstineat ab hæreditate, libertates tamen tenent, nisi sint relictæ in fraudem creditorum. Franc. Accur.

c ¶ *Necessario.* s. filio, qui est suus, & necessarius. hic quidem potest abstinere, seruus autem qui est tantum necessarius, non potest: vt inst. de hæred. qua. & diff. in prin. & §. sui. & §. sed & his. Accur.

d ¶ *Competere.* quia remanet hæres nomine. vt ℨ. ti. j. cùm quasi. §. sed & si quis. & ℨ.de bo. lib. l. vj. §. si filius. nō re: vt ℨ.de interrog. act. si filius. nec ob. C. eo. si hæreditas. quia in extraneo hærede ibi dicit. & de hoc dixi C. si minor se ab hæred. abstin. l. j. Accur.

e ¶ *Nō in fraudē.* puta si fraudē creditorū: vt inst. q ma. nō pos. i prin.

f ¶ *Deoque.* hæc iungitur superiori l. libertas. & dic vt ibi.

g ¶ *Superuacua est.* libertate cum effectu procedente.

Seruius.] CASVS. Ad hoc vt directa libertas possit dari seruo, est necesse quòd seruus sit testatoris tempore, quo testatur: item tempore, quo moritur. Fran. Accur.

h ¶ *Fuerint.* re vel spe: vt ℨ.eo. serui. quæ est contrà. Item hoc in directa seeus in fideicom. vt C. eo. tit. seruo. & facit ℨ. e. libertates, & l. verum est. & insti. de hære. qua. & diffe. §. in extraneis. Accur.

Et num.]CASVS. Reliqui libertatem seruo meo si iuret se daturum decem operas Cornelio meo filio. dicitur q̄ si iurat erit liber non tamen tenetur nec obligatur ex iuramento, nisi iuret factus liber: scilicet post manumissionem. Franc.

i ¶ *Implere.* sic ℨ. de statuli. l. Stichus si hæredi. & ad Treb. hæredibus. in fin. & ℨ. de cond. & demon. Mæuius. & dixi ℨ.e. si quis libertatem.

k ¶ *Non obligatur.* vt ℨ.de op. liber. vt iurisiu. & ℨ. de libe. cau. l. fi. & quarum re. ac. non da. l. j. §. quæ onerandæ. sed fallit C. an ser. ex suo fac. l. promissæ. Accur.

potest [2].

Incertitudo rerum & personarum vitiat legatum. Bart.

XXXII. Idem lib. lxxiiij. ad Edictum.

CVm ex pluribus eodem nomine seruis, vnus liber esse iussus non appareat qui sit, nullus [b] liber est.

Existentia sui hæredis confirmat libertates. b. d. Bart.

XXXIII. Vlpianus lib. lxv. ad Edictum.

SCiendum est, necessario [c] hærede existente, quamuis se abstineat, tamen libertates competere [d], si modò non in fraudem [e] legis Aeliæ Sentiæ datæ fuerint.

XXXIIII. Paulus lib. lxxiiij. ad Edictum.

IDeóque [f] si ita scriptum fuerit [1], *Stichus vsque ad annos decem liber esto.* temporis adiectio superuacua est [g].

XXXV. Idem lib. 50. ad Edictum.

SEruius existimabat, iis posse seruis dari testamento directā libertatem, qui vtroque tempore, & quo testamentum fit, & quo moritur [1], in testatoris fuerint [h] potestate, quæ sententia vera est.

1 Flo. moritur, testatoris fuerunt que &c.

Cui relicta est libertas, si iuret x. operas se daturum filio meo, si iurat, erit liber, non tamen tenetur ex iuramento nisi iuret factus liber, id est post manumissionem. Bart.

XXXVI. Idem lib. vij. ad Plautium.

SEruum testamento ita manumisi, *Si iurauerit se Cornelio filio meo decem operas* [1] *daturum, liber esto.* Quæritur, quid iuris sit? Et sciendum est iurando seruum conditionē implere [i], sed non teneri operarum nomine: quia nisi post manumissionem iuret, non obligatur [k].

1 Flo. operas.

Iuran. test amēto. in prin. & ℨ. si cer. pe. certū est. & ℨ. e. l. nominatim. Ac.

Libertas.] CASVS. Relinquo tali libertatē cùm per ll. licebit, tenet hæc datio, & erit liber, nisi leges prohibeant eū posse manumitti, quod quandoque faciunt. Fran.

m ¶ *Licebit.* licebit autem si leges non prohibeant: vt ℨ.ex quib. caus. necnon. §. j. prohibent enim quandoque: vt ℨ. de ma. l. leg. Flauia statim ergo erit liber, si lex non prohibet. Acc.

Tichus.] CASVS. Stichus seruus meus cùm eum hæres aliena uerit, liber esto. hæc datio libertatis nō tenet: & reddit rationē, quia libertas in id tēpus cōfertur quo alienus esset, nec videtur aliud in statulibero. nā hæres vendendo interim statuliberum adueniente cond. bene fit liber, licet reperiatur alienus. & hoc est ideo quia factum hæredis non potest perimere factum defuncti. Posteà dicit: libertas & legatū similia sunt in hoc, q̄ vtrunque relictum sub condi. non deberet ante condi. Vltimò dicit: quidam in testamento reliquit libertatem seruis suis hoc modo: relinquo libertatem talibus seruis, cùm hæredis esse desierint. non valet talis donatio libertatis. Franc.

1 Flo. Quippe.

2 Flo. Aut.

n ¶ *Libertas.* directa: vt & C. e. seruo. secus si dicat, nolo q̄ alterius seruitutem patiatur: vt ℨ. titu. j. cū fidei. sed hæc ratio quæ sequitur, nō videtur bona: vt C. si man. ita fu. al. ne ma. l. ij. ſ. d hic aderat solius relinquētis voluntas: ibi vtriusque pacisc entis fuit, vnde succedit consti. etiam eo tēpore, quo iam desiit esse tradentis. Accur.

1 Flo. fuisse re.

o ¶ *Perimitur.* vt C. eodem. statuliberis.

Eo modo. Tribus modis expone. Primò, si hæres meus Stichum alienauerit, lego x. eidem seruo. nam non valet quantum ad seruū: sed quantum ad emptorem cui acquiritur, sic. vt C. de cad. tol. §. in nouissimo. Sc cundò, sic, si hæres meus Stichum alienauerit, eundē Stichum Titio lego, nā non valet vt directò transeat dominium in Titium. & secundùm hos duos fit similitudo inter hunc & primum casum l. Tertiò secundū R. q̄a siue libertas, siue legatū sub cōditione (puta si nauis ex Asia venerit) relinquatur: est idē, quia interim pēdet vtrunque: adueniente conditione, valet vtrumque: ea deficiente, vtrunque deficit. & secūdum hoc dico eo modo. i. sub conditione. & nō respicit primū casum l. sed illud, quod vtiliter est data libertas. & hoc dicit hic Io. his verbis, dato scilicet ipsi seruo, vel data, scilicet sub conditione, vel non: transit directò ad legatarium. Accur.

q ¶ *Vtilem habet.* facit ℨ.de vsufru. Titio. ad primum casum legis. & vltimum. & caue: quia non vetuit alienare, aliàs si vetuisset alienare non teneret: vt ℨ.de leg. j. filiusfamiliàs. §. diuus. Accur.

Iuran.]CASVS. Grauaui hæredē vt seruum Stichum daret Titio. Item grauaui istum eundē hæredē, vt manumitteret istū Stichum. dicitur q̄ libertas debetur, legatum non. Secundò, legaui purè seruum Stichum Titio. postea per fideicommissum grauaui hæredem meum, vt manumitteret istum Stichū si nauis ex Asia venerit. Dicitur, q̄ hæres meus non aliter debebit dare Stichum legatario, quàm si faciat sibi caueri, existente condi. libertati istum Stichum restitui. Vltimò dicit, quod dictū est in prima parte quòd hæres manumittat Stichum, nihil autem dabit legatario, verū est, nisi appareat testatorem voluisse legatarium habere æstimationem Stichi serui. Franc.

Iuberi.]CASVS. Si testator dixerit, *Iubeo* [1] *Titium hæredem meum dare Stichum seruum meum Titio*, non valet legatum, quia non dixit, *Do lego*, sed *Iubeo*, quod non valet. Fran. Accur.

1 Flo. iubeatur.

Ominatim. Cōtinetur. puta dixi in codicillis, ille, quē in testamēto nominabo, vel nominaui, liber esto. ad qđ ℨ.de cōd. insti.

r ¶ *Iubeatur.* per fideicomm. vt ℨ. patet, nam &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Seruo.*purè legato.& habes etiam hunc casum j.titu.j.ſi pater. §. cùm ſub conditione.

b ¶ *Detur.*ab hærede legatario.

c ¶ *In omnibus.*libertatem fideicommiſſ.legato præferri diximus,& merito,nam,&c.R.

d ¶ *Datis.* quare conſtat,præferri tali legato vt ſ. d.ſi peculium. §.ſi. Ferè autem dicit, quia directa proprio: fideicom.etiam alieno ſeruo relinquitur:vtC. eo.ſeruo,& de fideicō. liber.deberi.& ſ. eod. ſeruus. Itē directa puta relicta ſtatim competit adita hæreditate: vt ſ.eo.teſtamento. fideicommiſſaria nō niſi præſtetur: vt inſtitu. de ſing.re.per fideicō. reli.§.libertas. Tertia differētia eſt j.e.libertates. Quarta colligitur C. qui manu. non poſſ.l.j. & fin. Quinta, quia directa etiam nō petita ipſo iure cōpetit:vt ſ.eo.teſtamento. §. j. fideicōmiſſaria nō vt C.de fideicom. lib. I,ſi voluntate.in fin.

e ¶ *Eam veram.*libertatem præſtare hæredem debere : æſtimationem non ſufferre: vt in princi.l. dixit Iulia.& facit ſ.de leg. ij. ſi pluribus. & de lega. iij.l.iij.§.Iulianus.

1 Flo. deeſt,in.

2 Flo. & in hoc.

3 Flo. quātumlibet.

4 Flo.ero.

5 Flor. poteſt

6 Flo. componenda.

7 Flo. haredi

a Adde qd no.in l. placuit. in apoſtil.i ver.qua ſi annum vigeſimum cōpleuerit. ſupra. de manumiſſi.quibus adde gl. ordi.in c. ſub diaconus.in verſic. nō mi nor.annisviginti. lxxij. diſt.& in cleros de regula.

† Roma. & Alex.in l qui bona §. ſi in pe.eo ſupra. dedā.inſe. di cūt iſtū téx. fin.ad hoc q̄ licet aliàs ꝑ miſſio annua vel in ſingulis annis deberetur in fine anni: fallit fauore libertatis vel alterius piæ cauſſæ. quia tūc ſtatim debetur.Bolog.

Flo. ea vera eſſe.

Flo. ſed & eum.

Libertas directa & fideicom. differunt.

Flor. daretur

Flo. teſtatu mi.

libertatem reddiderit*. ¶ Sed & ſi [2] ſub conditione ſeruo [a] libertas per fideicommiſſum detur, & ipſe præſenti die detur [3] [b], non aliter tradere eum cogetur,quā vt caueatur, exiſtente conditione libertati eum reſtitutum [4] iri.nam in omnibus [c] ferè cauſſis fideicommiſſas libertates pro directo datis [d] habendas.Sed Offilius aiebat, ſi adimendi legati cauſſa fideicommiſſam libertatem teſtator dediſſet,eā [5] veram [e] eſſe. ſi verò onerari hæredē à teſtatore legatarius oſtenderit, æſtimationem nihilominus legatario præſtandam.

Differentia eſt inter has duas locutiones, Relinquo libertatem ſeruo meo xij anno poſt mortem meam: & relinquo poſt xij. annos. Nam primo caſu ſtatim illuceſcente prima die xij anni,competit libertas:ſecundo uerò non niſi tranſacto toto xij.anno.

XLI. Idem lib.vij.ex Plautio.

Si ita fuerit libertas relicta, *Stichus ſeruus meus anno xij.poſtquā ego mortuus ero, liber eſto.* verifimile eſt,in [1] principio [f] duodecimi anni eum eſſe liberum [g]. nam mortuum hoc ſenſiſſe,& inter [2] hos ſermones duodecimo anno, & poſt duodecim annos,multùm [h] intereſt. Et ita loqui ſolemus, Duodecimus annus eſt,cùm quātumlibet [3] ex duodecimo anno veniſſet, aut præteriiſſet. & qui duodecimo anno liber eſſe iubetur,omnibus diebus anni liber eſſe iuſſus eſt.

1 ¶ Sed ſi ita [i] ſit ſcriptum in teſtamento,*Stichus ſeruus meus hæredi meo mille numos anno biennio,triennio poſt quàm ego mortuus fuero* [4], *ſi ſoluerit, ſatisve fecerit,liber eſto.* non poterit [5] is ſeruus niſi triennio prætorito liber eſſe:niſi præſentem eam pecuniam ſoluat, aut ſatisfaciat.compēſanda [6] [k] enim eſt hæredibus [7] libertatis celeritas præmaturæ pecuniarum ſolutioni.

¶ Labeo ſcribit †: ſi ſic libertas relicta ſit, Stichus intra annum poſt quàm mortuus fuero, liber eſto.ſtatim [l] eum liberum eſſe. nam & ſi ita ſit ſcriptum [8], *Si intra annum decem* [9] *hæredi meo dederit, liber eſto.* ſtatim ſoluē̄do [10],eum liberum eſſe ſine mora futurum.

XLII. Marcellus lib.xvj.Digeſtorum.

Si quis ita ſcripſerit,Illum [m], illius [n] libertum eſſe volo,& ſeruus libertatem petere poteſt, & ille vt habeat [o] libertum.

XLIII. Modeſtinus lib.ſing. de Manumiſſ.

Libertates directe & teſtamento,& codicillis teſtamento cōfirmatis [p] rectè dantur: fideicommiſſariæ [1] & ab inteſtato, & codicillis non confirmatis relinqui poſſunt.

Si quis ſub modo relinquit libertatem,ſtatim adita hæreditate competit libertas :ſed iudicis officio compellitur factus liber implere modum appoſitum in teſtamento.Bart.

XLIIII. Idem lib. x. Reſponſorum.

Maecuia decedens ſeruis ſuis Sacco [1] & Eutychiæ, & Hirenæ ſub conditione libertatem reliquit, his verbis : *Saccus* [2] *ſeruus meus, & Eutychia, & Hirene ancillæ meæ, omnes ſub hac conditione liberi ſunto, vt monumento* [q] *meo alternis menſibus lucernam accendant, & ſolēniamortis peragant.* quæro, cùm aſſiduè [3] monumento Mæuiæ Saccus, & Eutychia, & Hirene non adſint, an liberi eſſe poſſint [4]. Modeſtinus reſpondit, neque contextum verborum totius ſcripturæ,neque mēte teſtatricis eam eſſe, vt libertas ſub conditione pœnę [5] ſuſpenſa ſit, cùm liberos eos monumento adeſſe voluerit [6]: officio [r] tamen iudicis eos eſſe compellendos teſtatricis iuſſioni parere,dixit.

Locutio coniunctiua compellit ad utrunque implendum:ſecus in diſiunctiua.

k ¶ *Compenſanda.*aliàs cōpenſanda,aliàs cōponenda. & dic id eſt & xequenda.ſicut enim ſoluendo totum ante triennium cōpletum liber tatē conſequi non poteſt:vt j.de ſtatulibe.cùm hæres.§.ſeruire. & l. ſi triennio.ita niſi ſtatim cōpleto triennio ſoluat:liber non erit,ſecundum quoſdam.Sed certè imò videtur q̄ etiā ante completum triennium ſoluendo totum, libertatem petere poſſit, vt hic innuit, niſi præſentem,&c.& j.de ſta.lib. ſtatuliberos. §. Stichus.& l.ſi peculiū. §. quædam. dic ergo, ſicut hæres non poterit eum cogere vt prēmaturè ſoluat.j.de ſtatulib.ſi ſeruus. §. imperator. ita ſeruus faciēdo ſeram ſolutionem non cogit hæredem ad præſtādam libertatem. vel retento hoc ſenſu quòd poteſt antè ſoluendo conſequi libertatem : dic q̄ hæres compenſet maturam ſolutionem pecuniæ,quæ ſibi fit,maturæ libertati, quam dat.& ſic eſt plana. & pro hoc eſt dictus §. Stichus.in fi. ſed ad l. de ſtat.lib. ſi triennio. reſpondebis vt ibi. & ad aliam. cum hæres. dic q̄ in faciendo erat: vt prædic.§. quædam. l ¶ *Statim.*adita tamē hæreditate:vt ſ.e.l. teſtamento.Accur.

8 *Flor. deſi ſcripsum.*

9 *Fl decem.*

10 *Flo.ſolue*

Iſquis.] CASVS. Ego teſtator ſic dixi, Stichum ſeruum meum Sempronij libertum eſſe volo. Dicitur q̄ per hæc verba Stichus poteſt petere libertatem.Item Sempronius poteſt petere, vt habeat eum in libertum. quod fiet, ſi tradatur ei ad manumittendum. Fran.

m ¶ *Illum.* ſeruū meū, vel alienum.

n ¶ *Illius.* extranei.

o ¶ *Habeat.* quod fit ſi ei ad manumittendū detur.

Libertates.] CASVS. Directa libertas poteſt dari in [1] teſtamento & in codicillis teſtamento confirmatit. fidei autem commiſſaria relinquitur ab inteſtato. Item in codicillis non confirmatis in teſtamento vt hoc modo. Rogo eos qui mihi ſuccedēt ab inteſtato vt Stichum ſeruum manumittant,vel per ſimilia verba.Franc.

1 *Fl. fideicommiſſa.*

1 *Flor. manumittant Saccho.*

2 *Fl. Saccho*

1 *Fl. deeſſunt.*

1 *Fl. deeſſunt.*

p ¶ *Teſtamento confirmatis.*quod fit expreſsè:vt C.de codici.ſiue.& tacitè quando ſiunt poſt teſtamentum:vt ſ.de codicillis.l.ſi quis cùm nullum.§.teſtamento.ſed antè facti non intelliguntur confirmari teſtamento,ſecundum has leges. Item nec tunc quādo nullum eſſet factum teſtamentū:vt ſ.de codici.l.ante.& hic ſubiicit.ſed hodie ſemper videtur confirmare;vt inſtitu.de codici.§.nō tantum. & eſt ſic ſ. de teſtam.tur.l.iij.& C.eo.l.ij.Accur.

Maeuia.] CASVS. Quædam mulier reliquit libertatem tribus ſuis ſeruis ſub modo,vt ipſi tres deberent apponere lucernā ad ſepulturam eius alternis menſibus,& ibi vigilent. Dicitur, quòd iſti ſerui liberi erunt ſtatim adita hæredi.& compellētur officio iudicis ſtare,& obedire dicto teſtatricis.Franc.

q ¶ *Vt monumento.*impropriè dicit conditionē cùm modus ſiat per vt:non conditio:vt j.ſubiicit.& dixi ſ.eo.libertas.§.ij.Accur.

r ¶ *Officio.*ſic ſ. de pet.hæ.hæreditas.§.fi.& C.de relig.l.militis. & ſ. de reli.

de reli.ſi q̄s ſepulchrū.§.ſumpt⁹ funeris. & ſ.de an.leg.Quintus. Acc.

Quod vulgò.] CASVS. Si libertas relinquitur ſeruo ſub pluribus cōditionibus, inſpicitur leuior, vt ſi ci pareatur,ſatis fit. & hoc verum,quando diſiunctæ ſunt.ſi autē ſunt cōiunctæ, tunc omnibus parendum eſt ad hoc, vt libertas debeatur.Franc.

a ¶ *Leuiſsimam.* quæ ſit hæc, dixi ſ. c. in libertatibus. Accur.

b ¶ *Omnibus.* ſecus in diſiunctis, vt habes hæc omnia ſ. de cōdi. inſti. l. v. & inſtit. de her.inſti.§.ſi plures. & ſ.de de condi. & de mon.cū pupillus.§.dif iuncto. Accur.

1 *Flor.ſunt.*

†Cōcor.tex. in c. pen. extrà de vi. & honeſt cleri. li.vj & in ele. in plerisque. & ibi gl. & doct. de elec tio.

Aſisto.] CASVS. Si ſeruo relicta eſt libertas cùm erit xxx. an. interim propter de lictū,quod fecerat, dānatus eſt in metallum, & tādē reſtitutus. Dicitur q̄ pœna impoſita nō nocet, quin ſtatim cùm erit xxx. an. cōſequatur libertatē, & legatum, ſi quod erat ei relictū. Idem ſi eſt inſtitut' hæres ſub cōdi. & interim hanc pœnā habuit, & tandē reſtitutus fuit. nam veniente condi. erit liber, & hæres neceſſarius.Franc.

2 *Flo.deeſt ſi.*

2 *Flor.ſi in.*

c ¶ *Reuocetur.* reſtitutione a principe impetrata. Accur.

d ¶ *Legatum.* libertatis, vel alia res ei erat legata.& facit inſt. de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis. & C. qui non poſ. ad lib. peruel.l. j. Accur.

Cum ex falſis.] CASVS. In codicillis relicta eſt libertas ſeruis danda ab hærede, vel legatario, & præſtita eſt. poſteà apparēt codicilli falſi.Dicitur q̄ non reuocatur libertas, ſed qui libet manumiſſorū dabit xx aureos huic hæredi,vel legatario Sed ſi fuerit extraneus hæres inſtitutus ſub condi. ſi manumiſerit ſeruum meū proprium: & manumiſit, & ſic fuit hæres, tandem autem euicta eſt hæreditas per filiū defuncti,& ruptum teſtamentum per querelam,vel aliàs apparet teſtamentum falſum: dicitur quòd non reuocabitur libertas data ſeruo,& ſic quo ad hoc eſt ſimilis hic caſus ſuperiori.tamē in alio diſcordāt:quia in ſuperiori dantur x x. ſolidi à quolibet manumiſſorum,ſed hic verum pretium manumiſſi præſtatur.Franc.

1 *Flor. tenuerit.*

2 *Flo.deeſt.di cere.*

e ¶ *Ab hærede.*vel etiam à legatario , vt C.de fideicom.lib.l. ij. & ſ. de iure pa.l.penul.§.j Accurſius.

f ¶ *Solidos* ſuprà,de mino.ſi mulier.contrà. Solu. alio caſu ibi loquitur. Accurſius.

g ¶ *Seruum.*ſuum proprium. Azo.

h ¶ *Inſtitutus.*hæres. Azo.

i ¶ *Obtinuerit.*aliàs tenuerit,id eſt,obtinuerit.Azo.

k ¶ *Idem.*quo ad hoc,vt non reuocetur libertas:ſed xx. aurei hoc caſu non præſtantur,ſed verum pretium ſerui cōdictione ex lege à manumiſſo ſoluitur,vt ſ. de inoffi.teſt.ſi ſub hac conditione.item ad primum caſum,& ad ſecundum quibus dicitur ex falſis codicilis,& falſo teſtamento libertatem datam non reuocari,eſt cōtrà C. de pe. hæreq.& C.de inoffi.teſt.l.cùm ex cauſſa.Accurſius.

Si ſocius.] CASVS. Duo ſocij habebant ſeruum cōmunē. vnus eorū in teſtamento ſuo reliquit libertatem huic ſeruo communi ſub tali condi.puta,ſi manumittatur à conſocio meo,ille ſit liber ex teſtamēto vnius partim.dicitur,q̄ ſi alter ſocius manumittat, erit liber,& ſic partim erit liber ex teſtamento,partim inter viuos ex manumiſſione facta ab illo.Franc.

l ¶ *Familiæ.*] ſcilicet teſtatoris:ſi non habeas in tex.Accur.

XLV. Idem lib.v.Pandectarum.

Quod vulgò dicitur,ſub pluribus conditionibus data libertate, leuiſsimam [a] conditionem ſpectandam eſſe : ita verum eſt, ſi ſeparatim conditiones ſint datæ. Quòd ſi coniunctim datæ ſint [1], niſi omnibus [b] parueriſ [f], liber non erit.

Pœna inflicta poſt mortem teſtatoris, qui ſeruo libertatem in certum tempus reliquerat, intra tempus illud non utitur dationem libertatis,ſi antequam tempus libertatis ueniret,reſtitutus ſit,& liberatus ab illa pœna. Idem eſt.ſi hæres neceſſarius ſit inſtitutus ſeruus. h.d.

XLVI. Pomponius lib.vij. ex var. lectionibus.

Aristo Neratio Appiano reſcripſit,ſi [1] teſtamēto liber eſſe iuſſus cùm annorum xxx. eſſet, antè quàm ad eam ætatem peruenireṭ, in [2] metallum damnatus ſit, ac poſteà reuocetur [c], ſine dubitatione cum libertate legatum [d] ad eum pertinere, neque metallorū pœna ius eius mutari : nec aliud, ſi hæres eſſet ſub cōditione inſtitutus. futurum enim eum etiam neceſſarium.

Conſecutus libertatem ex falſis codicilis tenetur hæredi dare xx ſolidos. Idem dic de te ſtamento falſo uel inofficioſo pronuntiato. hoc dicit.

XLVII. Papinianus lib.vj Quæſtionum.

Cvm ex falſis codicillis per errorem libertas,licet nō debita præſtita tamen ab hærede [e] fuiſſet, viginti ſolidos [f] à ſingulis hominibus inferēdos eſſe hæredi principi conſtituit. ¶ Sed & ſi conditionis implendæ gratia ſeruum [g] inſtitutus [h] manumiſerit, ac poſteà filius de inofficioſo agendo obtinuerit [i], vel teſtamentum falſum fuerit pronuntiatū : conſequēs erit dicere [2] idem [k] & in hac ſpecie fieri,quod in falſis codicillis conſtitutum eſt.

10 *Seruus efficitur communis libertus familiæ illius, qui eum in teſtamento uoluit a ſocio manumitti,& eius qui eum manumiſit.h.d.*

XLVIII. Idem lib. x. Quæſtionum.

Si ſocius teſtamento ita libertatem dederit,*Pamphilus ſi eum ſocius manumiſerit,liber eſto.* Seruius reſpondit,ſocio manumittente communem fieri libertum familiæ [l] teſtatoris atque manumiſſoris. Neq; enim nouum, aut incognitum eſt, vario iure [m] communi mancipio libertatem obtingere.

XLIX. Idem lib.vj.Reſponſorum.

Testamento militis ita manumiſſam,Samiam [n] in libertate eſſe iuſſi:directam libertatem iure militari [o] [1] accepiſſe placuit.

L. Idem lib.ix.Reſponſorum.

Quod Diuo Marco pro libertatibus conſeruādis placuit [p], locum habet irrito [q] teſtamento facto,ſi bona vendita [r] ſint : alioquin vacantibus bonis [2] fiſco vendicatis, non habere [s] conſtitutionem locum,apertè cauetur. Seruos autem teſtamento manumiſſos, vt bona ſuſcipiant [t], iure cautionem idoneam offerre,non minus,quàm cæteros defuncti libertos aut extraneos [3] declarauit [u]. Quod beneficium [x] minoribus annis hæredibus ſcriptis,auxilium bonis præſtitum more ſolito deſiderantibus,nō aufertur [4].

LI. Idem lib.xiiij. Reſponſorum.

Testamento Centurio ſeruos ſuos vænire prohibuit, ac petiit [y], prout quiſq; meruiſſet, eos manumitti. Libertates vtiliter datas reſpondi [2]: cùm ſi nemo ſeruorum offenderit [z], omnes ad liber-

1 *Flor militia cepiſſe.*

1 *Fl. ventura ſint.*

2 *Flo. deeſt, bonus.*

3 *Flo. extraneos.*

4 *Flo. auferetur.*

1 *Flo. petuit.*

2 *Flo.reſpōdit*

a ¶ *Leuiſsimam.* quæ ſit hæc, dixi ſ. c. in libertatibus. Accur.

b ¶ *Omnibus.* ſecus in diſiunctis, vt habes hæc omnia ſ. de cōdi. inſti. l. v. & inſtit. de her.inſti.§.ſi plures. & ſ.de de condi. & de mon.cū pupillus.§.dif iuncto. Accur.

1 *Flor.ſunt.*

†Cōcor.tex. in c. pen. extrà de vi. & honeſt cleri. li.vj & in ele. in plerisque. & ibi gl. & doct. de elec tio.

Aſisto.] CASVS. Si libertas relicta eſt ſeruo libertas cùm erit xxx. an. interim propter delictū,quod fecerat, dānatus eſt in metallum, & tādē reſtitutus. Dicitur q̄ pœna impoſita nō nocet, quin ſtatim cùm erit xxx. an. cōſequatur libertatē, & legatum, ſi quod erat ei relictū. Idem ſi eſt inſtitut' hæres ſub cōdi. & interim hanc pœnā habuit, & tandē reſtitutus fuit. nam veniente condi. erit liber, & hæres neceſſarius.Franc.

2 *Flo.deeſt ſi.*

2 *Flor.ſi in.*

c ¶ *Reuocetur.* reſtitutione a principe impetrata. Accur.

d ¶ *Legatum.* libertatis, vel alia res ei erat legata.& facit inſt. de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis. & C. qui non poſ. ad lib. peruel.l. j. Accur.

Cum ex falſis.] CASVS. In codicillis relicta eſt libertas ſeruis danda ab hærede, vel legatario, & præſtita eſt. poſteà apparēt codicilli falſi.Dicitur q̄ non reuocatur libertas, ſed qui libet manumiſſorū dabit xx aureos huic hæredi,vel legatario Sed ſi fuerit extraneus hæres inſtitutus ſub condi. ſi manumiſerit ſeruum meū proprium: & manumiſit, & ſic fuit hæres, tandem autem euicta eſt hæreditas per filiū defuncti,& ruptum teſtamentum per querelam,vel aliàs apparet teſtamentum falſum: dicitur quòd non reuocabitur libertas data ſeruo,& ſic quo ad hoc eſt ſimilis hic caſus ſuperiori.tamē in alio diſcordāt:quia in ſuperiori dantur x x. ſolidi à quolibet manumiſſorum,ſed hic verum pretium manumiſſi præſtatur.Franc.

1 *Flor. tenuerit.*

2 *Flo.deeſt.dicere.*

e ¶ *Ab hærede.*vel etiam à legatario , vt C.de fideicom.lib.l. ij. & ſ. de iure pa.l.penul.§.j Accurſius.

f ¶ *Solidos* ſuprà,de mino.ſi mulier.contrà. Solu. alio caſu ibi loquitur. Accurſius.

g ¶ *Seruum.*ſuum proprium. Azo.

h ¶ *Inſtitutus.*hæres. Azo.

i ¶ *Obtinuerit.*aliàs tenuerit,id eſt,obtinuerit.Azo.

k ¶ *Idem.*quo ad hoc,vt non reuocetur libertas:ſed xx. aurei hoc caſu non præſtantur,ſed verum pretium ſerui cōdictione ex lege à manumiſſo ſoluitur,vt ſ. de inoffi.teſt.ſi ſub hac conditione.item ad primum caſum,& ad ſecundum quibus dicitur ex falſis codicilis,& falſo teſtamento libertatem datam non reuocari,eſt cōtrà C. de pe. hæreq.& C.de inoffi.teſt.l.cùm ex cauſſa.Accurſius.

Si ſocius.] CASVS. Duo ſocij habebant ſeruum cōmunē. vnus eorū in teſtamento ſuo reliquit libertatem huic ſeruo communi

l ¶ *Familiæ.*] ſcilicet teſtatoris:ſi non habeas in tex.Accur.

m ¶ *Vario iure.* ex vltima voluntate inter viuos,vt hic fuit,& C. de ſeruo com. manu.l. j.§.his itaque.

Teſtamēto.] CASVS. Teſtamēto militis inuenitur manumiſſio facta hoc modo. Samiā liberam eſſe iuſſi. quæritur, an ſit directa libertas relicta huic Samiæ : an per fideicō ? & dicitur q̄ fauore militis eſt directa. Fran.

n ¶ *Samiam.* propriū nomen.Accur.

o ¶ *Iure militari.* vt & C.de teſt.mili. l. ex his.ſed in priuato eſſet fideicom.arg.ſ.de donā.ex hac.

Quod diuo.] CASVS. Cauſſa libertatū cōſeruādarū relictarū in teſtamēto cōſtitutio Diui Marci ad mittit eū,qui petit bona ſibi addici. & hoc eſt verum qñ teſtū eſt irritū pronūtiatum,& ſic hæres inſtitutus nō vult adire. & creditores volunt vēdere hæc bona. ſecus autem eſſet ſi hæreditas vacaret hærede aliquo non exiſtente, vt quia nullus inſtitutus fuerit, nec aliq; alius veniat ab inteſta. nam tunc defertur fiſco. Secundò dicit q̄ ſerui quib⁹ relicta eſt libertas in teſtamento, debebunt cauere illi q̄ hæc bona accipit. quod autem. in fin. dicit,expone vt in gl. Fran.

p ¶ *Placuit.* bona addici debere.vt inſtit. de eo cui libe.cau.bo.addic.§.j.

q ¶ *Irrito.* me nunc hærede exiſtēte ex eo, vt ſ.de iniuſto teſta. l. j. in fine.

r ¶ *Vendita.* id eſt, vēdenda à creditoribus. Accur.

s ¶ *Non habere.*vt & j.tit.j.l.ergo.§.ſi bona.

t ¶ *Suſcipiant.*& aliàs ſuſcipiantur. i.ſuſcipi poſſint.Accur.

v ¶ *Declarauit.*dicta conſtitutio.Accur.

k ¶ *Beneficium.*ſ.aditionis,& dic caſum,vt j.tit.j.l.ergo.§.j. in prin. & ſecundum hoc deſiderant hæredes reſtitui,vt abſtineant vel repudient.Vel pone ſecundò,vt j.tit.j.l.ergo.§.j.in fi.& ſecundū hoc dices hoc beneficium,ſcilices libertatis.ſed ſecundum hoc deſiderant hæredes reſtitui ad adeundum.& quod ſubiicit minoribus,&c.ſunt ablatiui abſoluti,ſecundum vtrunque caſum.& facit C.eo.l.ſin.

Teſtamento.] CASVS. Centurio in teſtamento ſuo prohibuit ſeruos ſuos vēdi,& dixit,prout quiſque meruit, manumittatur. Dicitur,q̄ omnes erunt liberi,ſi nemo eorum offendiſſet defunctum. ſi autem quidam eorum offenderint,illi non erunt liberi:alij ſic.

Cùm ita.] Quidam in teſtamēto reliquit libertatem ſeruis ſuis hoc modo,ſerui,qui ſine offenſa fuerint liberi ſint.dicitur quòd hæc conditio ſic debet intelligi,vt ſerui illi non veniant ad libertatem, quos dominus remouerat ab adminiſtratione, cùm eſſent tanquam ſuſpecti ſui caſtaldi.Franc.

y ¶ *Ac petiit.* ſed ſi hoc non adieciſſet , fideicom. libert.petere poſſunt ex primo dicto,vt j.tit.j.generaliter.§.ſi petitum.Accur.

z ¶ *Offenderit.*de hoc eſt ſ.eo.l.ſeruos.Accur.

Universidad de Biblio

a Et inde est quòd priuatus aut remot ab aliquo officio, non potest iterū ad illud assumi. vt est tex. in l. j. C. de diuer. offi. li. xij. & in sum. nota. Bal. in l. ij. per illā. C. ex quib. de man. vin. de quo in ca. officij. in fi. de elec. & in ca. post trāslationem. & ibi Panor. in vlti. no. errā de tenuria.

3 *Flo. possunt.*

4 *Flo. deest, autem.*

1 *Flo. Imperatores Missenio Frontoni.*

a ¶ *Cùm ita.* facit ſ. cod. ſeruos. Accurſius.

b ¶ *Negotio.* id eſt, per hoc quòd malè forte gerebat. & nota eſſe honoris, adminiſtrare, & dedecus remoueri[a], quaſi per hoc de eo dominus non confidat. & facit J. tit. j. l. fideicōmiſſaria.

IMperatores.] CASVS. Miles in teſtamento dixit, Stephanum ſeruum meū liberū eſſe volo. Dicitur q̄ per hæc verba, directa libertas videtur data, & erit liber ꝙdita hæreditate. ſed ſi poſteà ex interuallo dixit teſtator, volo tamē vt cum hærede meo ſit quouſque iuuenis ſit. et ſi cō tēpſerit, vel noluerit, iure ſerui. teneatur, q̄ hæc verba nō reuocatur libertas. Vltimò dicit, idē eſt in pagano, vt licet talia verba dixerit, non reuocetur libertas. Franc.

c ¶ *Adiecta ſunt.* ex interuallo, & ſic nō debet ad ſeruiēdū cōpelli. arg. C. de dona. quæ ſub modo. perfecta. aliàs ſi incontinenti, licet nō differatur libertas, ſeruire cōpelleretur. vt ſ. e. libertas. §. ij & l. Mœuia. & ar. ſ. de ſol. l. j. Accurſius.

d ¶ *Efficacia.* cum ad tempus dari nō poſſit, vt s. eo. libertas.

e ¶ *Idē.* vt nō reuocetur, ſed in milite fuit directa, licet per verbū volo, in pagano fideicō. vt infti. de ſing. re. per fideicom. §. h. vel verius vtrobique fuit fideicom. vnde quod ſ. dicit, cōpetit ſcilicet per fideicom.

Vcius.] CASVS. Relinquo libertatē ſeruo meo, ſi tōnē actus ſui reddiderit Caio Seio filio meo. cum annos pubertatis egreſſus fuiſſet Caius Seius, tunc curatores Caij cōuenerunt ſeruu, & corā iudice ſeruus omnia reliqua ſoluit curatorib. Caij, & ſeruus pronuntiatus eſt liber. Caius aūt negat pecuniā rectè ſolutam curatoribus ſuis. quæritur quid iuris. & dicitur q̄ ſi nō eſt ſoluta ſecundum quod teſtator dixit, non erit ille liber. ſecus autem ſi ieuuene præſente eſſet ſoluta, quia tūc rectè eſſet impleta. Franciſcus.

1 *Flo. inlatam.*

2 *Flor. adoleſcentis.*

3 *Flo. reliquā rationem.*

4 *Flo. ratiocinibus.*

f ¶ *Ex fide.* hoc expone, vt ſ. eod. ſi ita ſcriptum & l. qui filium. §. fi. Accur.

g ¶ *Egreſſus.* hoc eſt quod facit J. non ſufficere curatori ſolui. & ſic non eſt contrà ſ. e. qui filium in prin. & ſ. de condi. & demon. ſi fundus.

h ¶ *Eiuſdem.* Caij Seij. Accurſius.

i ¶ *Cautione.* confeſſionis vel quodāmodo nō peterur plus. Accur.

k ¶ *Reliquationem.* id eſt, rationem reliquorum, vel ideo, quia partem iam reddiderat. Accurſius.

l ¶ *Preſente.* operatur præſentia cōſenſum. ſic ſ. de euict. l. ſi dictum. §. antepe. & J. de conſeſſis. certum. §. penul. Accurſius.

Qvi habebat.] CASVS. Habebam ſeruum nomine Cratinum dixi in teſtamento, Cratiſtus ſeruus meus ſit liber. Dicitur tatem peruenire poſſint [3]: quibuſdam autem [4] per offenſam excluſis, reſidui in libertatē perueniant.

1 ¶ Cùm ita [a] in teſtamento adſcriptum eſſet, *Serui qui ſine offenſa fuerunt, liberi ſunto.* conditionem adſcriptam videri placuit, eiuſque interpretationem talem faciendā, vt de iis in libertate danda cogitaſſe non videatur, quos pœna coercuit, & ab honore adminiſtrandi, vel adminiſtrandæ rei negotio [b] remouit.

LII. Paulus lib. xij. Quæſtionum.

IMperatores Verus [1] & Antoninus, Miſſenio Frōtoni. Teſtamē to militis his verbis adſcripta libertate, *Stephanum ſeruum meum liberum eſſe volo, vel iubeo.* adita hæreditate competit: & ideo ea, quæ poſteà adiecta ſunt [c], *Sic tamen vt cū hærede meo ſit quouſque iuuenis ſit. quòd ſi noluerit, aut contempſerit, iure ſeruitutis teneatur.* ad reuocandam libertatem, quæ competit, non ſunt efficacia [d]. Idem [e] in paganorum teſtamentis obſeruatur.

Ius conſiſtens in dando, non poteſt impleri per perſonam curatoris adulti. Barto.

LIII. Idem lib. xv. Reſponſorum.

LVcius Titius ſeruo libertatem dedit, ſi rationē actus ſui ex fide [f] reddidiſſet Caio Seio filio ſuo. Cùm annos pubertatis egreſſus [g] fuiſſet Caius Seius, à curatoribus eiuſdem [h] conuentus ſeruus, etiā apud iudicem omnibus ſatisfecit: exacta cautione [i] à curatoribus, pronuntiatum eſt liberum eum eſſe. nunc Caius Seius filius teſtatoris negat curatoribus ſuis rectè pecuniam illatam [1] eſſe. Quæro, an iure ſoluta ſit quantitas? Paulus reſpondit, curatoribus quidem adoleſcētis [2] reliquationem [3] [k] vt conditio teſtamento adſcripta impleatur nō iure exolutam videri. ſed ſi præſente [l] adoleſcente pecunia illata eſt, vel in ratione [4] eius relata, impletā conditionem videri, ac ſi ipſi ſoluta fuiſſet.

Error in ſyllaba non nocet. Barto.

LIIII. Scæuola lib. iiij. Reſponſorum.

QVi habebat † ſeruum Cratiſtum, teſtamento, ita cauit, *Seruus meus Cratinus liber eſto.* Quæro, an ſeruus Cratiſtus ad libertatē peruenire poſſit, cùm teſtator ſeruum Cratinum non habebat: ſed hunc ſolum Cratiſtum. Reſpondi [1] nihil obeſſe quòd in ſyllaba [m] erraſſet. ¶ Scripti teſtamento hæredes, ante aditā hæreditatem pacti ſunt cum creditoribus, vt parte dimidia contenti eſſent [n]: & ita decreto à prætore interpoſito hæreditatem adierunt. Quæro an libertates in eo teſtamento datæ cōpetierint [2]? Reſpondi [3], ſi teſtator fraudandi conſilium [o] non habuiſſet, competere libertates.

Conditio non impedit competere libertatem. ſi non ſtat per ſeruum cui relicta eſt libertas, quin cōditionem adimpleat. hoc dicit.

LV. Mæcianus lib. ij. Fideicommiſſorum.

LIbertate ſub cōditione [p] data hūc iam decurſum eſt, vt ſi per ſtatu liberum non ſtet, quòd minus cōditioni pareat, quanuis nec [1] per hæredem quidem ſtet †, tamen ad libertatem perueniat [q]. Quod credo reſponderi oportere, & ſi per fideicommiſſum [r] vtique hæreditariis ſeruis libertas data fuerit. Non abſurdè libertas [2] & de hęredis ſeruis idem dicetur.

Si hæres grauatus eſt emere ſeruū, & manumittere, ſi ſeruus ille x. daret, ſeruo x. non dante non peruenit ad libertatem, & conſidera differentiam inter iſtum caſum & ſuperiorē: quia non ſunt contrarij.

1 ¶ De iis autē, quos redimendos [s] habebit, nō iniuſtè [3] [t] dubitamus, ſi quidem eo caſu iniquum erit hęredem perinde compelli debere re dimere eos, atque ſi cōditio impleta eſſet, quòd fortè dominus prohiberet conditioni parere [u], vt & pretium perciperet [x], & in conditionem non erogaret [4] [y].

Eſt in electione ſerui poſtquàm conditio extiterit, utrum uelit eſſe libertus Orcinus, uel libertus hæredis. hoc dicit.

LVI. Paulus lib. j. Fideicommiſſorum.

SI quis ſeruo teſtamento dederit libertatem, & directò, & per fideicommiſſum, in poteſtate ſerui eſt, vtrum velit ex directo, ctò fuit relicta.

s ¶ *Redimendos.* rogo te hæredem, vt Stichū & Pamphilum emas, & manumittas ſi dederint tibi x. cum quibus eos emas. Accur.

t ¶ *Non iniuſtè.* aliàs non iuſtè. Accur.

u ¶ *Parēre.* id eſt, dari decem ad redemptionem.

x ¶ *Perciperet.* de burſa hæredis. Accur.

y ¶ *Non erogaret.* id eſt, conditioni parēre non ſineret. M. & facit. ſ. de condi. ob cauſſam. liij. §. fi. Accur.

SI quis.] CASVS. Dixi in teſtamento meo, ſi nauis ex Aſia venerit, ſis liber. item poſteà ſic dixi, ſi nauis ex Aſia venerit, an ex fideicommiſſo ad libertatem peruenire [a]. & ita Marcus Imperator reſcripſit.

Licet diues ſuccedat pauperi, non propter hoc libertates teſtamēto valēt amplius, licet quidā dicerent cōtrà, & malè. Secundò dicit, quidam nō ſoluendo exiſtens reliquit libertatē ſeruo ſuo, cū æs alienum ſit exolutū. Dicunt qui dam non eſſici liberū. Alii dicunt, q̄ hoc valet cùm non in fraudē creditorum ſit manumiſſus. Franc.

1 *Flor ſi locuples.*

2 *Fl. exiſteret.*

3 *Manuſcrip. adiunctis.*

4 *Flo. egens. 5 Fl. exiſterat.*

6 *Fl. exiſtimat.*

7 *Fl. deeſt, &.*

b ¶ *Traditum eſt.* & bene, vt & C. e. l. in fraudem. & ſ. qui & à quib. & fin. ſed quis hoc peteret creditores nō, quia pepigerunt, hæredes nō, vt C. de ſer. pig. dama. l. ſi creditoribus. & ita erit mirum, q̄ non tenent libertates, vt infra. qui ma. non poſſ. in prin. & tāmen nemo poteſt hoc allegare. Accur.

Libertate.] CASVS. Titius reliquit libertatē directā ſeruo ſuo, ſi daret Stichum abſentem in vicarium. Dē q̄ ſi ſeruus nō pōt dare vicarium, tū erit liber. idē eſſet, ſi per fideicōmiſſum deciſſet ei libertatem. & hoc quod dixi in ſeruo teſtatoris, ide etiā dicas ſi eſſet ſeruus hæredis. ſecus autem eſſet ſi hæres eſſet grauatus emere ſeruum, & manumittere ſi daret x. ſeruus ille hæredi: de quibus x. cum emeret. nam ſi ille ſeruus non poteſt dare decem hæredi, nunquā hæres compellitur ad emendum, & poſtea manumittendū. Franc. p ¶ *Libertate ſub conditione.* miſta. puta ſi det vicarium abſentē, vt C. de cōdi. infer. l. fi. & facit l. iij. & de inſti. & ſubſtitu. l. ij. & de neceſſ. ſer. hære. inſti. l. fin.

q ¶ *Peruenit.* niſi appareat q̄ teſtator noluit eum eſſe liberum, niſi conditio impleta ſit: vt J. eo. l. fi. Accur.

r ¶ *Per fideicomiſſum.* primo ergo caſu directe relicta.

1 *Flor. ſit.*

2 *Flo. & vno.*

3 *Flo. ante in.*

4 *Flo. reſtituere.*

5 *Flo. Reſponſum.*

6 *Flo. quæreretur.*

7 *Fl. deeſt, ſuo.* Vide in hāc §. Alciati parado. v. c. iij.

rit, rogo hæredem meum vt te manumittat. Dicitur quòd iam venien te conditione eſt in electione ſerui, an directo, an per fideicommiſſum velit eſſe liber. Franc. Accurſius.

a ¶ *Peruenire.* facit J. tit j. generaliter. §. fi. & ſ. e. l. j. & altero caſu eſt Orcinus, altero hæredis libertus, vt inſt. de ſing. reb. per fideicom. re li. §. qui autem. Accur.

SI quis. CASVS. Licet diues ſuccedat pauperi, non propter hoc libertates datæ teſtaméto valēt amplius, licet quidā dicerent cōtrà, & malè. Secundò dicit, quidam nō ſoluendo exiſtens reliquit libertatē ſeruo ſuo, cū æs alienum ſit exolutū. Dicunt qui dam non eſſici liberū. Alii dicunt, q̄ hoc valet cùm non in fraudē creditorum ſit manumiſſus. Franc.

b ¶ *Traditum eſt.* & bene, vt & C. e. l. in fraudem. & ſ. qui & à quib. & fin. ſed quis hoc peteret creditores nō, quia pepigerunt, hæredes nō, vt C. de ſer. pig. dama. l. ſi creditoribus. & ita erit mirum, q̄ non tenent libertates, vt infra. qui ma. non poſſ. in prin. & tāmen nemo poteſt hoc allegare. Accur.

c ¶ *Curare.* ſic ergo qui apponit cōditionem, videtur velle eā adimpleri. ſic C. de cō di. inſer. cū patrē. Sed ar. cōtrà. ſ. de cond. in ſti. l. verba. & no. hac l. mirū q̄ hic nō erit liber, niſi cōditione impleta, nec tamen poterit à creditoribus in ſeruitutē reuocari, nec ab hærede domini, vt no. ſ. e. l. qui habebat. §. fin. vel verius vt in alio ſeruo fiet in iſto, quia non videtur ei fuiſſe data libertas, vt J. eo. l. Titia. §. fi.

VErum eſt. CASVS. In teſtamē to reliqui libertatem ſeruo, tandē eum vendidi. quæritur an liber tas extincta videatur. & dicitur q̄ ſi antè, quàm adeatur hæredi tas mea, reuertatur in bonis meis, libertas te nebit. Franc.

f ¶ *Liber eſſe.* ſcilicet directò.

g ¶ *Peruenire.* cōtrà ſ. e. Seruius. & inſt. de fin. re. per fideic. rel. §. qui autē. quibus dicit à tēpore mortis debere eſſe defuncti. Sol. ſatis eſſe videtur defuncti, ſi hæreditarius fiat, cū hæreditas ſuſtineat vicē perſonæ defuncti, vt inſti. de hære. inſti. §. ſeruus autē. & ſ. de hære. inſti. l. non minus. §. j. & facit ſ. eod. l. ſerui. ſic ſ. de hære. inſti. quoties. §. ſeruus cum libertate. vbi dicit idem in inſtituto. ſed argu. contrà ſ. de adimen. lega. cùm ſeruus.

Titia.] CASVS. Titia in teſtamento ſuo reliquit libertatē quibuſdam ſuis ſeruis, & ancillis: tandem ſic dicit, pediſſequas omnes, quarum nomina ſcripta ſunt in rationibus meis, liberas eſſe volo. inueni quandam ancillam nomine Eutychiam quæ erat pediſſequa tempore teſtamenti: tempore mortis Titiæ inuenitur cuidam ſeruo caſtaldioni in contuberniū tradita, & ſic deſiit eſſe pediſſequa. quæritur, an ſit libera ex illis verbis, pediſſequas omnes, &c. & dicitur quòd ſic, inſpecto q̄ tempore teſtamenti erat pediſſequa.

¶ *Puram.*] Reliqui libertatē directam ſeruo meo in teſtamento. tandem hic ſeruus multa ſurripuit de hæredi. Dicitur quòd propter hoc non vitiatur libertas, quin ſit liber hæredita te adita. hæres eūm me habet act. in factū cōtra illū furem pro rebus ſubtractis. ¶ *Lucius.*] In teſtamento ſic dixi: Oneſiphore liber ne eſto, niſi ratio nem diligenter excuſ ſeris. Dicitur quòd per hæc verba non videtur libertas data, poſito q̄ appareat eum diligenter rationes excuſiſſe, ſed potius per hæc verba videtur adimi libertas. Franc.

h ¶ *Actori.* ſcilicet, ſeruo.

i ¶ *In contubernium.* ergo non pediſſequa. Azo. & facit ſ. de leg. iij. l. legatis. §. j. Accurſius.

k ¶ *De furtis.* per actionem in factum, vt infrà ſi quis teſtalib. eſſe iuſ. l. j. in prin. Azo.

l ¶ *Quam dari.* vnde & ſi primò fuiſſet data, nunc reuocaretur, vt ſ. de adimen. lega. l. legata inutiliter. & de condi. & demon. cùm tale. §. fi. & ſ. cod. l. ſi quis locuples. ſic ergo, niſi, poſitum in hac lege non ponit. de quo plenè dixi ſ. ſi quis cautionibus, ſi eum. in fine. Accur.

TEſtamento.] CASVS. Teſtamēto meo ita dixi, Eudoni, quia primogenitus eſt matris ſuæ poſt quàm libertatem accepit, centum dari volo. quærit, an Eudoni neceſſe ſit q̄bare eū fuiſſe primogenitum matris iam factæ liberæ, vt legatum conſequatur? Reſpon. q̄ non. Franc.

m ¶ *Conſultationem.* i. id quod dixiſti in conſultatione, quia prævenit, &c. nam valet legatum etiam ſi non ſit primogenita, non obſtāte falſa cauſſa [2], vt ſ. de con. & demon. l. demonſtratio. dummodo poſt ma numiſſionem matris ſit nata, & ſic libera. Sed quid ſi erat ancilla, quia prius nata: an per hæc verba teſtantis erit liberæ? quidam ſic. & C. de teſtamento mili. l. ex his.

Falſa demonſtratio non uitiat legatū. b. d.

LX. Idem lib. xxiiij. Digeſtorum.

TEſtamento ita cauit, Εὔσπιον Εὐδόξου λοιμὸν λιβίναν νομίζω μετὰ χιλίας, ἐὰν ἐφθάσαν γεννήσασα μετὰ τὸ τῶν μητέρα αὐτοῦ γενέσθαι ἐλευθέραν †. quæro, an [1] Eudo, etſi nō probet ſe poſt manumiſſionem matris ſuę natum, poſſit his verbis teſtamenti libertatem conſequi? Reſpondit, non oportere huiuſmodi conſultationem [m] præiudicium parare.

1 *Flo. poſſet.*

2 *Flor. quòd mortis.*

† Id eſt, volo, vt Eudoni dētur mille ſolidi eo quòd primò ſit genitus poſtēà quam mater eius ad libertatē peruenit.

1 *Fl. an ſi Eudo non probet.*

LXI. Pomponius lib. xj. Epiſtolarum.

SCio quoſdā teſtatores [1] efficere volentes *, ne ſerui [2] vnquā ad libertatem perueniāt, hactenus ſcribere ſolitos, *Stichus cū morietur* [3], *liber eſto.* ſed [4] Iulianus ait, libertatem quæ in vltimum vitæ tempus confertur [5], nullius momenti eſſe: cùm teſtator impediendæ

1 *Flo. deeſt, teſtatores.*

* *nolentes.*

2 *Fl. ſerus ſuo.*

3 *Flor. moreretur.*

4 *Flor. ſed & Iul.*

5 *Flor. conferatur*

a Adde meſi lius gl. in l. quis in fundi. & in l. quā dā teſtamen to. ſupra de lega. j.

Biblioteca

Universidad de Bibliotec

superflua. neutro enim casu cogitur hæres manumittere ante euentum condi. Franciscus.

a *Intelligatur.* vt ff. eod. l. libertas. in princi.
b *Appareat.* quod si non apparet, seruo qđ dicitur ff. e. libertas. §. j.
c *Cautionis.* vt caueat sc Capitolium non ascendere, & sic fit liber.

c Flo. intelligitur.

M. hæc est enim cautio Mutiana, vt ff. de cõdi. & demon. l. Mutianæ.
d ¶ *Ierit.* nisi fortuito casu impediatur, vt ff. eo. libertate. in princip.
e ¶ *Nihil valere.* i. p superuacua est habenda, cũ neutro casu cõpellatur hæres ante manumittere, sed certè imò vtilis, cùm prohibitus nõ possit interim manumitti, vt ff. de ma. seruus. aliàs sic, vt C. de latina liber. tol. §. sed & si sub condi? Respon. hic loqui quando fuit ironicè prohibitus, non propter aliquã causſam. ſ. suum delictum, vel hæredis commodum. quo casu prohibitio non valet, vt ff. de leg. j. l. filiusfa. §. diui. & de leg. iij. Lucius. in princi.

Fl aliter liberum nõ offert.

d Flo. apparet.

magis, quàm dandæ libertatis gratia ita scripsisse intelligatur [6] a, & ideo etiam si ita sit scriptum, *Stichus si in Capitolium non ascenderit, liber esto.* nullius momenti hoc esse, si appareat [7] b in vltimum vitæ tẽpus conferri libertatem testatorem voluisse, nec Mutianæ cautioni c locum esse. & si ita in testamento scriptum fuerit, *Stichus, si Capuam ierit, liber esto.* non [8] aliter liberum esse, quàm si Capuam ierit d.

1 ¶ Hoc amplius Octauenus aiebat, si quis in testamento sub qualibet conditione libertate seruo data, ita scripsisset, *Ante cõditionẽ nolo eum ab hærede liberum fieri.* nihil valere e hanc adiectionem.

De fideicommissariis libertatibus.

TITVLVS V.

Absentia uel dolus latitantium fideicõmissariorum non obstat, qui præsentes fideicõmissarij possint seruo fideicomiss. dare libertatẽ. b. d.

1 Vlpianus lib. xiiij. ad Edictum.

1 Fl fideicommissam.

SI quidã ex iis, qui fideicommissariam [1] libertatem debeant, præsẽtes sint, alij ex iusta causſa absint [f], alij latitent [g], perinde [2] is, cui fideicommissaria libertas relicta est, liber erit [h], atque si soli qui adessent, & qui ex iusta causſa abessent, rogati essent. Pars ergo latitantiũ [3] his [i] proficit [k].

2 Flo. perinde.

3 Fl latitan tis.

Ad confirmationem eorum quæ in testamento relinquuntur, requiritur aditio ab inte ſtato. Bart.

II. Idem lib. lx. ad Edictum.

SI quis intestatus decedens, cõdicillis dedit libertatem [1] l, ne quæ adita sit ab intestato hæreditas, fauor [m] constitutionis Diui Marci debet locum habere & hoc casu, quæ [n] iubet libertatem competere seruo, & bona ei addici, si idoneè creditorib⁹ cauerit de solido, quod cuique debetur, soluendo.

1 Flo. libertatem.

III. Idem lib. lxv. ad Edictum.

IN quem [o] etiam viles actiones plerunque [p] creditoribus competunt.

IIII. Idem lib. lx. ad Edictum.

ERgo [q] quandiu incertum sit, vtrum exsistat successor, an nõ, cessabit constitutio, cùm certũ esse cœperit [r], tunc erit constitutioni locus.

1 ¶ Si is, qui † in integrum restitui potest [s], abstinuerit se hæreditate, an quandiu potuerit [t] in integrũ restitui, quid si in fraudem credi. reliquerat libertates, nunquid debebuntur ab eo, cui bona sunt addicta? & certè si vnus de seruis, cui sunt addicta bona cauerit creditoribus de omnibus debitis soluendis, bene debebuntur omnes libertates, nec nocet creditoribus. cum eis fit cautum ab isto, qui habet bona, de omnibus debitis soluendis. si autẽ fiscus accepit bona causſa libertatũ cõseruandarum, adhuc idem videtur, quòd non debeantur libertates: cùm & si adita essẽt hæreditas à vero hærede, directæ libertates non valerent, si in odium creditorum sint relictæ, & ex hoc habent damnum. Item fideicommissariæ nõ valerent si euentu fraudarentur creditores: licet nõ fuerit animus fraudandi. sic ergo, & in nostro casu debet esse, cùm fiscus habuerit bona. & hoc est verum. ¶ *Si bona*] Testator decedens reliquerat libertatẽ seruis: & dum nemo vult succedere, venit de seruis eius vnus, & ei sunt addicta bona causſa libertatum conseruandarũ procuratore fisci sciente, & volẽte. bona ammodo si habere vult, non auditur: si autem eo nesciente sunt data bona vni de seruis, & nũc procu fisci vult habere bona, auditur, si lucrosa sunt bona, alioquin non. Posteà dicit quòd ille cui addicta sunt bona, est loco bon. possessoris. vnde & iura sepulchrorum habet: & tenebitur ex stipulatione creditoribus hæredi. sis eis cauerit. alioquin nõ. & si pluribus puta duobus sunt addicta bona, ammodo habebunt hæc bona communia & communes libertos, & fami. ercis. inter se agere poterunt ad diuidenda hæc bona. hoc dicit cum duabus legibus sequentibus. Franc.

l ¶ *Libertatem.* per fideicom. vt ff. tit. j. libertates. Accur.
m ¶ *Fauor.* non verba, quæ testamento facto demum locum habent, vt instit. de eo cui lib. cau. bona addicun. §. j. & §. in primis. & fa. ff. tit. j. quod diuo. & C. de testa. manumiſ. l. fi. in princip. & continua sequen. leges ad iſtam.
n ¶ *Quæ.* constituio. Accur.
o ¶ *Quem.* scilicet eum, cui bona addicuntur.
p ¶ *Plerunque.* scilicet quando non interceſſit ſtipulatio, aliàs datur directa ex ſtipulatu, vt ff. j. l. proxi. §. penul.
q ERgo. id est, quia dictum est suprà proxi. in l. fi quis. quòd non adita hæreditate seruus potest accipere bona causſa libertatũ conseruandarum. Accur.
r ¶ *Cœperit.* successorem non extare, vt instit. de eo cui liber. cau. §. tunc constitutionis. & ff. proxi. §. Azo.
s ¶ *Potest.* vt quia minor xxv. ann.

Restitui

2 Flo existimamus.

tegrũ restitui [a], exſtimemus [2] eon ſtitutionem cessare, quia nõ est certum ab intestato neminẽ successorem extare? [b] Est tamen [c] verius, admittendã cõstitutionẽ [d]. Quid ergo, si post addictionẽ libertatum cõseruandarũ causſa factam, in integrũ sit restitutus? Vtiq; nõ erit dicendum, reuocari libertates, quæ ſemel [e] competierunt.

2 ¶ Illud videamus, vtrum præsentes [f] esse debeant, qui libertatem acceperunt [g], an verò non? Et cum inuitis [h] aliis [3] possint bona propter libertatem addici, vtique etiam absentibus quibusdam [4] possunt addici. Quid ergo, si quidam præsentes sunt, quidã absentes? videamus an etiã absentibus competat libertas? Et potest dici exemplo aditæ [i] hæreditatis, competere libertatem etiam absentibus.

3 ¶ Si ex die data sit libertas, an dies expectandus sit? Et puto expectandum [k]. antè ergo non addicẽtur [l]. ¶ Quid deinde, si sub conditione data sit libertas? Et si quidem alia [5] purè, alia sub conditione, vtique addici ſtatim possunt. Si omnes ſub conditione, quæ consequens erit dicere? vtrum expectandum, vt conditio exiſtat, an verò ſtatim addicimus? Et dicimus [6] tunc demum competituram libertatem cùm ex titerit libertatis conditio: quod magis erit probandum. ¶ Addictis ita que bonis, directæ libertates purè [7] datæ, ſtatim [m] cõpetũt: ex die, cùm dies venerit: cõditionales, cùm conditio extiterit. Nec erit ab re, exiſtimare, etiam pendente conditione libertatum [8], licet omnes ſub conditione datæ ſint, conſtitutionem locum habere. Vbi enim libertatis ſpes est, ibi dicendum est vel modica data occaſione [n], quod ſine dãno creditorum futurum est, addictionem admittendam.

Facultas implendi conditionem ad hæredem transfertur. Barto.

3 ¶ Si ſub conditione † dandorum decẽ, libertas data ſit, ſiue hæredi dare iuſſus ſit, qui libertatem acceperit [o], ſiue non ſit dictum cui [p], an dando ei, cui bona addicenda ſunt, perueniat ad libertatem, quæri poteſt. Et magis est, vt ei dari [9] debeat, cui bona addicta ſunt [10], quaſi conditio translata [q] videatur. Certè ſi alij quàm hæredi dare iuſſus ſit, ipſi cui dare iuſſus* eſt, dabit.

5 ¶ Hi [11] qui fideicommiſſariam libertatem acceperunt [r], non ſtatim, vbi bona addicta ſunt [s], liberi ſunt: ſed fideicommiſſariã [12] libertatẽ poſſunt conſequi: hoc eſt, manumittendi ſunt ab eo, cui bona addicta ſunt.

6 ¶ Addici ita demũ bona voluit [t], ſi idoneè creditoribus cautum fuerit de ſolido quod cuique debetur. Ergo cauendum eſt idoneè. Quid eſt idoneè? faciſdatione [13] vtique, an [14] pignoribus datis [15]? Reſpõdi, Et ſi ei fides [u] habita fuerit promittendi [16] ſine ſatiſdatione, idoneè cautũ videbitur. Creditoribus tamen [17] caueri quemadmodum debet? vtrũ ſingulis? an verò omniũ nomine [x] vni ab ipſis [y] creato [z]? Et oportet officio iudicis cõſtitui, cõuenire creditores, vnúmq; [z] creare, cui caueatur omnium nomine. ¶ Illud videndum eſt, an caueri debeat creditoribus, & ſic addici bona: an verò ſub conditione hac [18] ſint addicenda, ſi fuerit cautum. Et puto ſic comprehendendum decreto [b], ſi omnia [c] ex conſtitutione Diui Marci facta ſint. De ſolido vtique ſic accipiemus de ſorte & vſuris [d] debitis.

7 ¶ Hi, qui ad libertatem peruenerunt. quorũ liberti fiant, cõſtitutio oſtendit [e]. vt qui directam libertatẽ † acceperũt [19], Orcini [f] ſint liberti, niſi fortè is, q̃ ſibi addici bona deſiderat, ita velit addici, vt etiã ij, qui directam libertatem acceperũt, ipſius liberti fiant [g]. ¶ Qui aũt volunt ipſius liberti fieri, vtrum manumittendi ſunt ab eo, an verò ipſa addictione hoc cõprehendendum eſt [h], ea [21] conditione ſibi addici bona, vt ij etiam, qui directam libertatem acceperunt, ipſius fiant liberti? Et puto hoc eſſe probandum vt ipſa addictione hoc cõprehendatur: id quod [22] verba quoque conſtitutionis admittunt.

8 ¶ Cũ autem ſeruus libertatem nactus [23] eſt, vtique etiam tutelam eius habebit [i] is, cui bona addicta ſunt.

9 ¶ Si alienos ſeruos rogauerit [24] teſtator hæredem manumittere, vtrũ dicemus [25] conſtitutionem locum habere, an verò ceſſabit conſtitutio [k]? Magiſque eſt, vt locus ſit conſtitutioni. addictis enim bonis, redimere & præſtare libertatẽ cogitur à prætore.

10 ¶ Si non hæres, ſed legatarius rogatus fuerit manumittere, nunquid ceſſat [26] cõſtitutio, quòd [l] legatis nõ debitis, nec libertates poſſunt deberi? Magiſq; eſt vt idem fauor ſit. Omnibus enim generaliter voluit [m] libertatem præſtari [27], quibus competeret, ſi hereditas adita fuiſſet.

11 ¶ Eadem conſtitutio proſpexit, vt ſi fiſcus bona admiſerit [n], æquè libertates competant. Ergo ſiue vacent [28] bona fiſco ſpernente, ſiue agnouerit [o]: conſtitutio locum habet. Cæterùm, ſi alia ratione [p] agnoſcat, apparet ceſſare debere conſtitutionem. Quare, & ſi caducis [29] [q] legionis bona delata ſint, idem erit probandum [r].

a ¶ *Restitui.* ſ. ad hoc vt adeat.
b ¶ *Extare.* quod videtur hac ratione, vt ff. ſ. proxi. ref. R.
c ¶ *Tamen.* quamuis in ea cauſſa ſit vt reſtitui poſſit. Accurſius.
d ¶ *Constitutionem.* vt inſtit. de eo cui liber. cauſſa. §. ſi is. & ſ. cit. j. quod diuo.
e ¶ *Semel.* ſic inſt. qui ma. non poſſunt. §. ſemel. & ſ. de mino. l. & ſi ſine. §. ſed quod Papi. & inſti. d. §. ſi is. & C. de teſta. manu. l. iij. Accurſius.
f ¶ *Præsentes.* quando bona addicuntur alicui. Accur.
g ¶ *Acceperunt.* in teſtamento. Accur.
h ¶ *Inuitis.* vt & C. de teſt. manu. l. fi. §. ſi verò quidam. ſic ff. de re. iu. qui poteſt inuitis. Sed a. g cõtrà. ff. de arbi. ſi in tres.
i ¶ *Aditæ.* vt ſicut adita hæreditate cõpetunt libertates, etiã ignorantibus: ita bonis addictis. Accur.
k ¶ *Expectandum.* ſic vt non addicantur bona antè, quàm dies veniat ſecundũ quoſdã. quod nõ placet, vt ſtatim dicet, ſed dic libertatis dandæ. Acc.
l ¶ *Addicentur.* ei ſero, cui ex die data eſt libertas.
m ¶ *Statim.* ſcilicet adita hæreditate.
n ¶ *Occasione.* Not. bonum verbum.
o ¶ *Acceperit.* in teſtamento. Accur.
p ¶ *Dictum cui.* quo etiãcaſu hæredi dãdũ eſt, vt ff. de ſtatulib. qui pecuniam. Accur.
q ¶ *Translata.* ab hærede ad eum, cui bona ſunt addicta. M. & eſt ſic ff. de leg. j. is qui in poſ. §. fi. & ff. ſi quis o. m ſ. cau. teſt. qui autẽ. in fi. Accurſius.
r ¶ *Acceperunt.* ſ. in teſtamento.
s ¶ *Sunt.* vt inſt. de eo cui li. §. j. nã eſt in loco bo. poſ. vt ff. e. §. is autem cui. Accur.
t ¶ *Voluit.* conſtitutio, vt inſt. de eo cui li ber. cau. §. j. Accur.
v ¶ *Fides.* ſic ff. de pi. ac. ſi rẽ. §. omnis. & q. mo. pi. vel hip. ſol. itẽ liberat. §. j. & inſti. de re. diui. §. venditæ.
x ¶ *Nomine.* ad hoc vt ei caueatur. Accur.
y ¶ *Ab ipsis.* ſ. omnibus creditoribus.
z ¶ *Creato.* i. electo.
a ¶ *Vnumque.* i. vnum quẽ voluerint. Accur.
a ¶ *Vnumque.* quaſi procuratorem. ſic ff. de cur. bo. l. j. & ff. de admini. tut. l. iij. §. ſed nõ

1 Flo. libertatem.

2 Flo. perinde.

3 Fl latitantium.

4 Fl. deeſt, qui bis d. m.

5 Fl. Aliquæ purè, aliquæ ſub cõditione.

6 Flo addicimus hunc demum competituram libertatem cùm ex titerit libertatis conditio?

7 Fl. purè.

8 Fl. libertatium.

† Colligit Bart. hic ex iſto §. quòd facultas cõditionis impendæ tranſit ad hæredem. Sed tu ne fallaris hoc non eſt indiſtinctè verũ: vt nor. idem in l. ſi decem cùm periere, col. penul. ſolet eſſe queſtio. in fi. de verb. obli. & ibi omnino Ale. in lã teſtato rẽ. col. j. verſ. dices tu. & ſeq. de cõdi & demon.

9 Fl dare.

10 Fl. ſine.

* cui vtias.

11 Flo. Si quis.

12 Flo. fideicommiſſam.

† No. q quæ dicuntur ex ſola voluntate ſeruantur in fideicommiſſis, ſecus in legatis, vt ff. de legat. j. l. ſi ita ſcripſero. §. ſi ſeruo. & ff. de legat. iij. l. ſi ſeruo. §. ſi ita. & ff. de legat. ij. l. ſi ita. §. ſi ſeruo. & ff. de legat. j. l. ſi ita. §. ſi ſeruo. & ff. de legat. iij. l. ſi ita. §. ſi ſeruo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fideicommissariam. quã ab alio præstare fuerat rogatus, secũdũ quosdã. ar. ẽ. de manu. test. l. cauſſam. ij. respon. tu dic q etiam potest suis relinquere per fideicõmissum si subsit causſa, vt hîc, & C. eo. l. mi non. & de test. mili. fi Rufinus. Si ergo omnes libertates directò dedit, cessat constitutio. si per fideicom. fiet bonorum addictio.

b *An compet. ar.* bonis addictis. Accur.

c *Atquin.* oppositio.

d *Adita.* ex testamento.

e ¶ *Non competeret.* vt ſ. de manu. test. si quis locuples. Accu.

f *Eum.* ſ. fiscum.

g *Et euictus.* vt inſt. qui man. non poſſ. §. in fraudem. & j. quæ in frau. cre. si quis cùm haberet. & j. de statu. lib. l. j. in fi. & C. qui manu. non poſſ. l. j. Accurſius.

h *Euentu.* etiam ſolo. vt C. qui man. non poſſ. l. fi. quid ergo erit? quidã dicunt fiscũ nõ teneri, ſed priuati, ſic per verba ſuperiora, certè. ſi ẽ. alij dicunt indiſtinctè quẽ libet teneri. prima pla ceet. Accurſius.

i ¶ *Fisco.* id eſt, à fiſco. Accurſius.

k ¶ *Addicta sint.* alij: & hoc certiorato fiſco. & præſ. cto ærarij, ſecundũ loã. vt ex ſequentibus patet.

l ¶ *Præfecto ærarii.* aliàs præfectus, & aliàs præfecto. & dic, i. procuratori fiſci: vt j. nec quid in loco pub. l. ij. §. hoc interdictũ. Accurſius.

m ¶ *Deberent.* quia lucroſa. Accurſius.

n ¶ *Addictio.* facta.

o ¶ *Cæſar.* id eſt, non valet Accur.

p ¶ *Non fuerint.* ſ. lucroſa. Accur.

q ¶ *Locus est.* i. remanet firma q facta eſt. & ad hoc j. de iur. fiſ. l. j. §. an bona. & ẽ. de off. procu. Cæſa. l. j. §. fi. & l. ſeq. ſecundum hanc ergo videtur dici, quòd primò debeat fiſcus admitti, quàm extraneus ſi bona ſoluendo ſint, etiam ſi bona eſſent alicui iam addicta: quod immutatur hodie, vt inſti. de eo cui liber. cau. bona addicun. §. ne huius. ſecundum Ir. quæ eſt contrà. & facit adhunc §. ẽ. ea. l. §. eadem conſtitutione. & §. ſi in fraudem. & ẽ. titul. j. quod diuo. Accurſius

r ¶ *Aſsimila i.* vt ei & in eũ actiones vtiles dẽtur, vt j. proxi. dices.

s ¶ *Sepulchrorum.* quia hæc bonorũ poſſeſſoribus cõpetũt, vt ſ. de religio. l. vel quæ pater. §. ſed in vtroque. ſecus in eo cui ex Treb. eſt reſtituta hæreditas, vt ẽ. ad Trebel. l, quia perinde. §. j. Accur.

t ¶ *Quam inter poſuerit.* à. actione ex ſtipula. ſi interceſſerit: aliàs datur vtilis, ſcilicet ex ſtipulatu tacitè ficta interuenire, vt arg. ẽ. de adoptio. his verbis. vel verius vtilis, quæ hæredi & in hæredem daretur directa, vt ẽ. eod. l. in quem. Accurſius.

v ¶ *Liberos.* Non ſic tranſeunt in Trebellianicum ſucceſſorem, vt ẽ. ad Treb. l. ſi patroni filius. in princi.

x ¶ *Ercifcundæ.* vtile, cùm directũ ſoli hæredi de iure ciuili deſ. vt ẽ. fami. ercif. l. ij. §. j. & facit l. ſed & eius. §. j. & l. ſi ex aſſe. in e. ti. Acc.

y ¶ *Iudicio.* Vtili ſicut bonorum poſſeſſores. ſoli enim hæredes experiuntur directo, vt ẽ. fami. ercif. l. j. Accurſius.

30 *Fl. dedit*
31 *Fl. niſi ſi fideicõmiſſam. hæc &c.*

32 *Flo. creditoribus.*

33 *Flo. ipſum ſibi.*

34 *Flo. voluit*

35 *Flo. fideicõmiſſa.*

36 *Flor ſi bona fuerint à fiſco nõ agnita*

37 *Fl. certioratis præfectis ærario.*

38 *Fl. fuerãt.*

39 *Fl. fuerunt.*

40 *Fl. hoc &c.*

12¶ Item ſi minor xx. annis libertatem dederit 30, dicemus non cõpetere, niſi fideicommiſſariam 31 libertatem. hæc enim competeret, ſi modò potuerit cauſſam probare minor viginti annis, ſi viuus manumitteret. 10

13¶ Si in fraudem creditorum libertas data ſit ab eo, qui mortis tempore ſoluendo non eſt, an competat? Et ſi quidem fiſcus bona non agnouerit, fortè competet libertas, quia ſolidum creditori 32 offertur. Atquin c ſi adita d hæreditas fuiſſet, non cõpeteret e. ¶ Certè ſi fiſcus agnouerit hæreditatem, facilius probabitur ceſſare libertatem, niſi quis verba conſtitutionis ſecutus, dixerit eum 33 f ſibi impunè tare debere, qui addici ſibi hac cõditione bona voluerit 34, vt libertas competant.

14¶ Si quis autem exemplum aditæ hæreditatis fuerit ſecutus, directæ libertates non competent, ſi cõ filium & euentus g fuerit fraudandorum creditorum: nec fideicommiſſa 35 præſtabuntur, ſi euentu h fraudentur creditores.

15¶ Si bona 36 fiſco i nondum agnita fuerint, eáque addicta ſint k libertatis conſeruandæ gratia, an poſſit fiſcus poſteà adgnoſcere? Et magis eſt, ne poſſit. ¶ Plane ſi non certiorato 37 præfecto ærarii l, bona fuerint libertatis conſeruandæ cauſſa addicta, videndum eſt, an conſtitutioni locus ſit. Et ſi quidem talia fuerint 38, vt adgnoſci deberent m, addictio n ceſſat o. ſi verò non fuerint 39 p, addictioni locus eſt q.

16¶ Is autẽ, cui bona addicta ſunt, bonorum poſſeſſori aſſimilari r debet, & ſecundũ hoc etiam 40 iura ſepulchrorum s poterit habere.

17¶ Item videamus, an conueniri à creditoribus poſſit hæreditariis actionibus, an verò non, niſi ex cautione, quam interpoſuit. Magisque

Fl. ſuperuenit.

Flo. ſi ſuperuenit.

Flo. ſi ſuperuenit.

*Flo. ſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

missum de dolo:arg.ẽ.de dolo.l.& eleganter.§ seruus patroni.

EX *caussa.*] CASVS. Pupillo legatum relictum est,& est grauatus de seruo suo manumittendo.Dicitur quòd non potest manumittere absque tutore.

a ¶ *Non potest.* de proprio dicit non de relicto sibi ad hoc:quia etiã sine tutore manumittere eũ,arg. ẽ. de mavin. si rogat'. in prin. vbi dicit incunctãter. & ar.ff.c.cùm quasi. §. j.& dic vt ẽ. de manu. l.seruus furiosi. Accur.

Imperator.] CASVS. Firmius Titiano tres seruos legauit, & eum rogauit ne alicui alij seruiãt. si propter aliquod delictũ Titiani bona sunt publicata, hi serui manumittẽtur à republica. Secundò dicit,sicut hæres, ita legatarius potest rogari de seruo manumittendo. & si quis rogatus de manumittẽdo decedat priꝰ, quã manumittat ,hæres eius cogetur manumittere. Tertiò dicit, hæres institutus hæredi,amisit eo,quia accõmodauerat fidẽ testatori de aliquo dando nõ capaci,& sic fiscus bona habuit. Dicitur q̃ nihilominus libertates relictæ in testamẽto , siue directæ sint, siue fideicõmissariæ,tenebunt.Franc.

b ¶ *Tres.*s.seruos.

c ¶ *Publicè.*id est,à repu.& fa.ẽ.e.l. cũ fidei. & l.quidam.

d ¶ *Debent.* vt ẽ. de leg.ij.cũ ita. §. j. Acc.

e ¶ *Quam tacitè.* bona ratio, vt & C. ad l. Fal.l.iij.& ẽ.de probat. cũ tacitũ. & j. de iure fisci. non intelligitur. §.cùm ex caussa. & ẽ. de vsu. cùm quidã. §. in tacito. Accursius.

f ¶ *Datæ.* scilicet in testamento.

g ¶ *Deberi.*vt & de iure fisci. l. Statius Florus.§.fi.cum prædictis concor. Accursius.

Si prægnans.] CASVS. Hæres vel legatarius rogatus manumittere ancillã,fuit in mora manumittendi,non sui culpa , sed fortuito casu impeditus , interim ancilla prægnans peperit. Dicitur quòd cogitur eã manumittere,& ei tradere partum ad manumittendum.

h ¶ *Matri.* de hoc distingue vt dixi.C.eod.l.iij.& facit j.titu.iiij.l.iij.Accur.

Vcius.] CASVS. Instituit vxorẽ meã & filiã meã hæredes æqualiter:& Eroti seruo meo reliquit libertatẽ,si placebit vxori meæ: tandẽ vxor mea abstinuit se ab hæreditate.& sic omnia bona veniũt ad filiã meã. Dicitur q̃ libertas debebitur Eroti,nec requiritur consensus vxoris meæ:ex quo mihi non successit.Franc.Accur.

i ¶ *Hæredes.*& inuicem substituit. Accur.

k ¶ *Capite.*testamenti scilicet scripsit Erotem. Accur.

l ¶ *Momenti.*quia nõ videt libertas collata in ei' arbitriũ,nisi sit hæres.sed cõtrà.C.e.cũ,pponas.Sol.ibi subaudiẽ maximè,vt ibi dixi.Ac.

Si,qui.] CASVS. Qui ex caussa fideicommissi manumittere debet seruum,non potest facere deteriorem eius cõdi.hinc est,quòd

XI. Modestinus lib.j.Differentiarum.

EX caussa fideicommissi seruo libertatem dare sine tutoris authoritate pupillus non potest [a].

XII. Idem lib.singu.de Manumiss.

IMperator Antoninus, cùm Firmius [1] Titiano tragœdos tres [b] legasset,& adiecisset, *quos tibi commendo,ne cui alij seruiant.* publicatis bonis Titiani [2] rescripsit debere eos publicè [c] manumitti.

1 ¶ Et legatarius non minus, quàm hæres rogari potest seruum manumittere.Et si ante manumissionem decesserit,successores eius debẽt [d] manumittere.

2 ¶ Diuus Antoninꝰ & Pertinax rescripserunt hereditate fisco vendicata,quam [3] tacitè [e] quis rogatus erat ei,qui capere non poterat, restituere [4]: & directò, & per fideicommissum datas [f] libertates deberi [g].

XIII. Idem lib.ix.Regularum.

SI prægnãs [1] ancilla moram, nõ studio manumissoris, sed fortuitò patiatur,ne manumittatur [2],liberum quidem non pariet, sed cogetur qui manumittere debuit, natum matri [h] tradere, vt per eã perueniat ad libertatem.

Non intelligitur repetitum, quod repetitũ utiliaret.b.d.Barto.

XIIII. Idem lib.x. Responsorum.

LVcius Titius testamẽto facto Seiam vxorem suam, item Titiam filiam communem æquis portionibus scripsit hæredes [i]: item alio capite [k], *Erotem seruum meum, qui & Pſyllus* [1] *vocatur , liberum esse volo ,si vxori meæ placeat.* Cùm itaque Seia vxor Lucij Titij abstinuerit ab eadem hæreditate,& ex substitutione portio eius ad Titiam filiam peruenerit, quæro , an Eroti, qui & Pſyllus [2] vocatur , ex his verbis suprascriptis libertas cõpetat [3]? Modestinus,Eroti , quòd vxor testatoris hæreditate se abstinuit , non obesse respondit.

¶ Item quæro,an Seia vxor quæ se hæreditate abstinuit, potenti Eroti libertatem ,iustè contradicere possit?Modestinus respondit, Seiæ dissensum nullius ẽsse momenti [l].

XV. Idem lib.iij.Pandectarum.

IS [1], qui ex caussa fideicommissi manumissus est,nullo modo deteriorem eius serui conditionem facere potest.ideóque nec vendere eum interim [2] alij potest , vt ab eo cui traditus est manumittatur: & si tradiderit,redimere illum cogitur , & manumittere. Interest enim nõnunquam [m] à sene potiùs manumitti,quàm à iuuene.

XVI. Licinius Rufinus lib.v.Responsorum.

LIbertates etiam per fideicommissum dari possunt: & quidẽ largius quàm directò: nam non tantùm propriis, sed & alienis seruis per fideicommissum libertas dari potest [n]:ita tamen,vt vulgaribus [o] verbis,& quibus euidenter voluntas testatoris exprimi possit.

XVII. Ex libro xxj. Digestorum Scæuolæ Claudius.

ACciolam [1] [p] † Claudi *cùm tibi visum fuerit* ¶ *manumittere*,vt liter datur fideicommissaria libertas.

XVIII. Scæuola lib.xxiij.Digestorum.

TEstamento ita cauit,*Pamphilus si bene se gesserit in rationibus meis,liber esto.* Quæsitum est cùm mane eodem testamento , post aliquot annos decesserit , nec vlli [1] querelæ [r] locus de Pamphilo circa rationes patroni sit, an ex testamẽto libertatẽ sit consecutus:Respondi,nihil proponi cur non sit consecutus.

XIX. Idem lib. xxiij. Digestorum.

HAerede instituto marito [s] per fideicommissum libertatem seruis dedit [t] , in quibus [u] & Sticho actori [x] mariti [y] : quæsitũ est, cùm absente domino iste [1] [z] præsidem prouinciæ adierit [2],vt libertas sibi præstaretur,quasi ex iusta caussa hæres abesset , & præses prouinciæ pronuntiauerit libertatem deberi [a] , an agi cum Sticho possit,vt nec eum vendere põt,vt ab emptore manumittatur,& si vendat, cogitur eum redimere & manumittere.Franc.

m ¶ *Nonnunquam.* sed multoties à sene , quia senex citius moritur, quàm iuuenis præsumptione iuris, vt ẽ. ad leg.Falc.hæreditatẽ. licet secus quandoque contingat,vt ẽ.de inoff.test.l.nam & si. sic ergo nõ tot operas præstabit , quot iuuenis, secundũ Ir.& facit j.eo.l.generaliter.§.fi.Accur.

Libertates.] CASVS. Libertas potest relinqui directò.itẽ per fideicõmissum.& quandoq; melius est,si per fideicommissum detur,vt seruis alienis : dum tã idoneis verbis relinquatur.Franc.Accur.

n ¶ *Potest.* sed directò tantũ suis,vt C.de manumiss.test.seruo.

o ¶ *Vulgaribus.* i. aptis,qualia sunt instituas.de singul.re. per fideicommiss.re.§. fin. Accursius.

Acciolam.] CASVS. Dixit testator hæredi , cũ tibi debitur manumittere Stichũ seruũ meũ,manumittas,per hæc verba fideicõmissaria vĩ relicta libertas.Franp ¶ *Acciolam.* aliàs l. & aliàs §.& dic Claudiũ esse nomẽ institutis.& facit j.e. fideicõmissaria.Accur.

q ¶ *Visum fuerit.*scilicet opportunum.

Eſtamẽto.] CASVS. Reliqui libertatẽ seruo meo in testamẽto hoc modo, Pamphilus sit liber , si bene se gesserit in rationibꝰ meis. tãdẽ adhuc aliquo tpe vixi, postea deceſi,nec vlla querimonia est facta de Pamphilo q̃ male gesserit. dicitur quòd erit liber.

r ¶ *Querelæ.* sic ẽ. ad Syl.l.j.§. fi. & facit C. de manum.testa.l. iiij.

Hæredе.] CASVS. Vxor instituit virum suum hæredẽ,& per fideic. reliquit libertates quibusdã seruis. Castaldio viri cũ vir abesset , & ex iusta caussa,petit à prefide fibi dari libertatem:& data fuit. nunc vir reuersus petit ab isto liberto facto ratione eius , quod gessit in seruitute. dicitur q̃ non auditur.

¶ *Vxori.*] Maritus legauit vxori suæ dotẽ , & plures alias res,& rogauit eã per fidei.q̃ ipsa manumitteret apud consilium seruum suum nomine Aquilinum. mulier non vult manumittere.Dicitur quòd compellitur manumittere , & si aliqua legata erunt relicta Aquilino,poterit petere.Fran.

s ¶ *Marito.*ab vxore.Accur.

t ¶ *Dedit.*scilicet in testamento.

v ¶ *In quibus.*scilicet seruis manumissis in testamento per fideicommissum.Accur.

x ¶ *Actori.*id est,castaldioni.

y ¶ *Mariti.*scilicet dedit libertatem per fideicom. Accur.

z ¶ *Iste.*scilicet seruus castaldio. Accur.

a ¶ *Deberi.*quod facere debet:vt j.eo.si legatario.§.fin.

a ¶ *Non posse.*vt C.an seruus ex suo facto.l.penul. Accur.

b ¶ *Legauit.*scilicet maritus.Accur.

c ¶ *Negauit.*scilicet mulier.

d ¶ *Quod.*id est quia.

e ¶ *Sibi.*scilicet vxori.Accur.

f ¶ *Vellet.*s.vxor.

g ¶ *Compellendam.* sic C. ad leg. Fal. si ea. & C.e.deberi. & ẽ. de lega.ij.cùm pater. §. qui dotale.Accur.

h ¶ *Eúmque.* scilicet Aquilinum.Accur.

i ¶ *Legata sunt.* si qua sunt.Accur.

Apud Iulianum.] CASVS. Titius hæres institutus erat rogatus manumittere seruum hæreditarium. erat etiam grauatus restituere hæreditatem Scio, hic Titius restituit hæreditatem Scio retento isto seruo , quẽ debebat manumittere nunc non vult manumittere , & sic latitat. vel fortè est absens ex iusta caussa. dicitur quòd iudex , siue prætor debet eum pronũtiare fore liberum. Secundò, pone quòd Titius restituit istum seruum cum tota hæreditate Scio.nunquid Seius compellitur manumittere? & Iulianus dicit quòd sic : vt sit idem in isto cui est hæreditas restituta , sicut & in emptore talis seruui. Sed Pomponius quærit à quibusdam an hoc dictum Iuliani sit verum:& dicit Pomponius meritò quæro: quia volo addiscere: nam recordor de quodam dicto Iuliani, qui dixit : & si alterum pedem in sepulchro haberem , &c. & illi respondent , & dicunt. quòd iste seruus non debeat tradi Seio:si tamen traditus fit,est verum quod dixit Iuli.& confirmant dictũ eius. Fran.

k ¶ *Seruum.* s. per fideicommissum.Acc.

l ¶ *Debebit.* s. adhuc manumittere.

m ¶ *Debebit.* manumittere seruum nondum traditum.

n ¶ *Conuenit.* aliàs cõpetit.

o ¶ *Emptores.*quid in his seruetur,habes.j.e.generaliter.§.fi.

p ¶ *An hæc.* Iulianus hæc scripsit:sed an tu Aristo & Octa. vt j.dices, putas hæc vera:& bene facio, q̃ quæro ego Põpo. quia volo addiscere.nã propter amorẽ addiscẽdi notaui & memoriæ cõmendaui quoddam dictũ Iul.& si alterũ, &c.& facit.j.de va.& extraor.cog.l.j.§.j.& in decretis.xx.di.c.de quibus.& xxxviij.di.nullus Episcopus.Accur.

q ¶ *Ego* Pomponius.

r ¶ *Bellissimè* nunc refert quid ei fuit responsum.

s ¶ *Non esse.*C.ad senatusconsul.Trebel.l.fi.contrà.Sol.hic speciale fauore libertatis.Accur.

t ¶ *Scripsit.* ẽ.ij.respon.legis.

Rogo.] CASVS. Testator instituit Titium hæredem , & dixit. rogo hæredem ne Stichus in alterius seruitutẽ deueniat.videtur dare per fideicõ.libertatẽ itti Sticho, si perueniat in alterius seruitutẽ: nec solũ post mortẽ hæredis peruenit ad libertatẽ, sed etiã aliquãdo ante:vt si hæres istũ seruũ alienet. nec impedit libertas si iste hæres eũ redemerit.& hæc sunt vera,siue volũtaria sit alienatio siue non. Fran.

v ¶ *Placuit principi.*per prædicta verba.

x ¶ *Libertas.*q.d.nihil:vt insti.de iu.perso.§.j.

y ¶ *Semel.*non sufficit semel.fic ẽ.de aqua plu.arcen.l.in diem.

z ¶ *Si non voluntaria.*sed necessaria.& sic est contrà.ẽ.e.l. cum fideicom.Solu.plenè dic vt ibi.& facit ẽ.eo.l.quidam.& quod ibi dixi.

rationem actus à se administrati reddere compellatur?Respondit nõ posse [a].

1 ¶ Vxori dotem & alias res plures legauit [b]:& eius fidei commisit , vt Aquilinum seruum proprium mulieris apud consilium manumitteret.id negauit [c] se facere debere, quòd [d] ipsius proprius esset. Quæro, an libertas ei debeatur?Respondi, vxorem , si ex testamento non solùm dotem, sed etiam cæteralegata præstari sibi [e] vellet [f] , compellendam [g] ex caussa fideicommissi Aquilinum manumittere: eúmque [h] , cùm liber erit,petiturũ ea,quæ sibi legata sunt [i].

XX. Pomponius lib.vij.Epistolarum.

APud Iulianum ita scriptum est, Si hæres rogatus manumittere seruum [k] , ex Trebelliano senatusconsulto hæreditarem restituerit, cogi debebit [l] manumittere: & si latitauerit [1] , vel ex iusta caussa aberit, prætor caussa cognita secundùm senatusconsulta ad eas caussas pertinentia pronuntiare debebit [m]. Si verò seruum susceperit is, cui hæreditas restituta fuerit , ipsum conuenit [2] [n] manumittere : & eadem in persona [3] eius obseruari conueniet , quæ circa emptores [o] custodiri solent. An hæc [p] vera putas [4] ; Nam ego [q] discendi cupiditate [†] , quam solam viuendi rationem optimam , in octauum & septuagesimum annum ætatis duxi , memor sum eius sententiæ quam [5] dixisse ferunt: κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ σωρῷ ἔχω , προσμελέτᾳ τι βουλόμενος [†]. Et [6] bellissimè [r] Aristo, & Octauenus putabant hunc seruum,de quo quæreretur,fideicommissariæ [7] hæreditatis non esse [s]: quia testator rogando hæredem, vt eum manumitteret , non videretur [8] de eo restituendo sensisse. Si tamen per errorem ab hærede datus fuerit : ea dicenda sunt , quæ Iulianus scribit [t].

XXI. Papinianus lib.xix. Quæstionum.

Rogo, ne Stichus alterius seruitutem experiatur. Intelligi datam fideicommissariam [1] libertatem placuit principi [u]. Quid enim tam contrarium est seruituti , quàm libertas [x]? Nec tamen quasi post mortẽ hæredis data videtur. [2] quod eò pertinet , vt si viuus eum alienauerit, confestim libertas petatur,nec prosit ad impediendam libertatis petitionem, si redemerit eum , cuius semel [y] conditio extitit. ¶ Idem probandum est, & si non voluntaria [z] alienatio ab hærede facta est : nec refragabitur, quòd nõ per ipsum [a] alienatio facta est. fuit enim quasi statuliber, & quacunque ratione [b] conditio impleta est.

XXII. Idem lib.xxij.Quæstionum.

SI legatario fundi [c] decem [d] pretij nomine relicta sunt [1] in hoc, vt seruum suum manumittat: quamuis fundi legatum agnouerit, si tamen pecuniæ legatum propter interuentum Falcidiæ non agnouerit, cogendus est [2] & pecuniã accipere habita legis Falcidiæ [c] ratione, & seruo fideicommissariam libertatẽ præstare , cùm semel fundi [f] legatum agnouerit [3].

1 ¶ A duobus hæredibus, qui tres seruos habebat, petiit [4] [g], vt duos ex his,quos voluissent, manumitterent [5]. altero hæredum latitante,alter declarat, quos velit manumittere. Potest dici fieri liberos , vt perinde libertas competat , ac si præsens solus manumittere potuisset [h]. Quòd si ex seruis vnus decesserit [i] , siue ex iusta caussa absit hæres , siue fari non possit à quo peritum est, decernente prætore duos , qui supersunt,fieri liberos [6] conuenit.

2 ¶ Cùm is,qui fideicommissariã [7] libertatem præstare debet, ex iusta caussa [k] abest, aut latitat,aut quã [l] bit iudex pronuntiare , qui fuerint absentes iusta de caussa , vt illi sint patroni: & qui non iusta,& illi non erunt patroni.Franciscus.

c ¶ *Fundi.*cui fundus & x. ideo relicta erant , vt seruum suum manumittat.Accur.

d ¶ *Decem.*præter fundum.

e ¶ *Legis Falidiæ.*contrà suprà eod.l.decem.in fi.& l.sequent.Sol.vt in l.illa,decem.

f ¶ *Fundi.*vt & ẽ.de leg.secundo.l.v.& facit C.eod. tit.fi te.& l.deberi.Accursius.

g ¶ *Petiit.*testator.Accur.

h ¶ *Potuisset.*quasi totum arbitriũ in eum à testatore collatũ sit. Acc.

i ¶ *Quòd si ex seruis vnus decesserit.*vnde ammodo non est in eorum arbitrio,vt subiicit.& arg.ẽ.de contrahen.empt. l.si in emptione, §. si emptio.Accur.

k ¶ *Iusta ex caussa.*quod est eo ipso,quòd non est ex iniusta vt j. eo.fi eum.§.ex iusta.

l ¶ *Quidam* cùm sint plures.Accur.

a ¶ *Fraudandi.* alias frustrandi.Accur.
b ¶ *Aut ei.*scilicet hæredi rogato.Accur.
c *Pronuntiare.*in omnibus suprascriptis.
d ¶ *Competere.*in omnibus prædictis casibus ac si libertas directa testamento data esset:vt C.eo.l.ancillam.& l.si seruus.in fi.
e ¶ *Absit.* vt præsentibus & iusta causa absentibus ius patronatus seruetur, detrectatibus modis omnibus denegetur: vt §. eod.l.j.& j.eod.l.si eũ. §.eorũ.& not. de causa in sententia exprimenda a.fic §. de suspe.tu.l.hæ. & C.de iudi. properandum. §. pen.Accursius.

præsentes sunt, alij ex iusta causa absunt, nonnulli fraudandi a gratia fideicommissi, copiam sui non faciunt: aut ei b, qui libertatem debuit, hæres non extitit, aut suus hæres hæreditate se abstinuit, prætor pronuntiare c debet, ex testamento Lucij Titij fideicommissariam 8 libertatem competere d. idque senatusconsulto demonstratum est, quo comprehẽsum est, ne dubium & obscurum esset, cuius libertus fieret, prætorem pronuntiare debere, qui ex iusta causa, & qui detrectandæ libertatis gratia absit e.

Hæres rogatus de manumittendo seruum, non potest differre manumissionem ob hoc, quod dicat seruũ expilasse res hæreditarias, uel malè gessisse res domini.h.d. Fran.

XXIII. Idem lib.ix.Responsorum.

FIdeicommissaria libertas prætextu expilatæ 1 f hæreditatis, aut rationis gestæ g non differtur.

1 ¶ Fideicommissariam libertatem ab hærede non præstitam cogendus est heredis hęres, qui restituit ex Trebelliano senatusconsulto hęreditatem, præstare h, si eius personam i eligat, qui manumittendus est.

Onus manumittendi seruum transit ad hæredem fideicommissarij, qui rogatus fuit manumittere.h.d.

2 ¶ Seruum peculij castrẽsis, quem pater fideicommisi verbis à legitimis filiis hęredibus k liberari voluit, filium militem, vel qui militauit (si patri hęres extitit) manumittere cogendum l respõdi, quoniam proprium m manumisisse defunctus post donationem in filiũ n collatam existimauit. portionem enim à fratre o domino fratrem eundémq; p cohæredem circa damnum q voluntatis r redimere non cogendum, nec ob eundem errorem s cætera quæ pater in militiã 2 profecturo filio donauit, fratri, qui mansit in potestate, conferenda, cũ peculium castrense filius inter legitimos t etiam hæredes præcipuum retineat.

3 ¶ Etiam fidei commissaria libertas à filio post certam ætatem eius data, si ad eã puer non peruenit 3, ab hærede filij præstituta die redditur: quam sententiam iure singulari receptam, ad cætera fideicõmissa relicta porrigi non placuit u.

4 ¶ Seruum à filio post quinque annos si eo tempore x diurnam mercedem filio præstitisset, manumitti voluit y. biennio proximo z vagatus a non præstiterat. conditione defectus videbatur, si tamen hæres filius, aut tutores eius ministerium serui per biennium elegissent 4 b: eam rem c, exceptio 5, quòd per hæredem stetisset, impedimento residuæ conditioni non esse constitit.

XXIIII. Vlpianus libro v. Fideicommissorum.

GEneraliter dicimus 1 eos posse fideicommissariam libertatem adscribere, qui fideicommissi tempore mortis testatoris inueniatur seruus, vel tempore existẽtis condi.sub qua relicta erat libertas. Itẽ seruo alicuius, qui sit in ventre, potest relinqui libertas per fideicom. Item seruo dãnato in metallum potest fideicõmissaria libertas relinqui, & tunc debebitur, cum à pœna erit liberatus indulgentia principis tunc enim seruus fisci efficietur, & nunquã reuertetur sub priore domino. Itẽ nato, & cõcepto ex dãnata in metallũ põt fideicõmissaria relinqui libertas, cum etiã talis seruus possit vẽdi à fisco. ¶ *Si peticũ.*] Testator dixit in testamẽto, nolo q; Stichus seruus meus seruiat. Dicitur q; per hæc verba, videtur hæres rogatus de manumittẽdo. sed si testator dicat, nolo q; hæres meus Stichũ seruũ meũ vẽdat, videt relinquere libertatẽ per fideicõ. si cõtingat eũ vẽdi, nisi appareat, q; alia de causa hæc verba dixerat, vt animo cruciãdi seruũ, & sic in eius odiũ posit habere, vel quia dixit hæc verba animo cõsulendi hæredi, ne cum vẽdat, cum bonus sit seruus. & hoc debebit probare hæres. nã præsumitur q; animo relinquendi liber. hæc verba dixerat testator. ¶ *Si quis tutorẽ.*] In testamẽto meo Stichũ reliqui tutorẽ filiis meis credens eum liberũ, cum esset seruus. nõ propter hoc putet sibi libertatẽ deberi. ¶ *Si quis.*] Ego Frãciscus obligaui seruũ Stichũ Bozolo. tandẽ Bozolus illi seruo reliquit libertatẽ directò in testamẽto. de rigore iuris nõ valet, sed tamẽ de æquitate valet vt videatur hæres Bozoli rogatis per fideic. manumittere, & sic eũ emet à me, & manumittet & hoc præualet, cùm nõ est ignotũ multa induci cõtra rigorẽ iuris fauore libertatis. ¶ *Ex testamento.*] Testamẽto rupto per natiuitatẽ posthumæ, oẽs libertates dirẽctæ quàm fideicõmissariæ in eo relictæ cassãtur, nisi testator diserit eas dãdas etiã à legitimis: & iste est casus. hodie aũt secus seruatur vt C.de.liberis præteritis.auth.ex caussa. *Si quis alienum.*] Ego Frãciscus legaui Titio decẽ. eundẽ rogaui, vt manumittat seruũ suũ Stichũ, vel fortè nõ suũ, sed alienũ. tãdẽ Titi' accepit hęc x. nũc videt Titius q; valet seru' Stich' vltra x. nõ vult manumittere Stichũ. quęritur an cogatur? & distinguitur. nam aut hic Stichus erit seruus Titij: & tunc cogitur eum manumittere, licet minus sit legatũ quàm valeat Stichus. si autem sit seruus alienus, non cogitur Titius eum emere pro maiori quantitate, quàm habuerit nomine legati. & sic nec manumittere. Sed pone, q; Titium hæredẽ mihi instituì, & eum rogaui de seruo Sticho manumittendo. Dicitur quòd si aliquid, licet modicũ supereſt penes eum de hæreditate deducto ære alieno: cogitur eũ manumittere. si autem nihil supereſt, nõ cogitur. Posteà dicit, legaui Titio decem: eundem rogaui de Sticho seruo alieno manumittendo, qui vltra decem valet. tandem hoc legatum creuit, puta mora hæredis, & sic Titius habuit fortè vsuras legati, & sic vltra decem. dicitur quòd hoc totum est de legato: & si hoc totum simul legatum collectum sufficiat ad emendum Stichum, cogitur eum emere & manumittere. Idem est & si serui Stichi pretium decreſcat, ita quòd bene potest emi pro tanto, quantum est legatum. nam Titius cogitur eum emere, & manumittere. Sed pone, quod fundum legaui Titio, eum dem rogaui de seruo Sticho manumittendo, & bene nunc valebat legatum tantum quantum seruus Stichus, tandem decreuit legatum, fundus pura chaſmate, ita quòd valet minus, quàm Stichus. an nũc cogetur manumittere Stichum? & dicitur quòd non, si legatum quod habet vult reddere. sed si hoc quod reman sit, valet tantum quantum Stichus: tunc bene cogitur manumittere. Sed pone, quòd erat rogatus plures seruos manumittere, & fundus legatus minutus, vt dixi prius, adhuc valet tantum quantum aliqui ex seruis, non quantum omnes: & accepit legatum, & hoc casu cogitur manumittere quosdam ex his, qui sufficiant ad pretium legati, & primò illos qui primò sunt nominati. Si hoc non apparet: tunc forte vel meritis decernetur, qui primò manumittantur. Vltimò dicit, ea quæ dixi quando Titius erat rogatus de seruis suis manumittendis, habent locum, & si de alienis seruis manumittendis erat rogatus: cùm legatum sibi relictum non sufficiat ad omnes emẽdos. nam emet quos poterit ex tanto, quantum est legatum. & manumittet. ¶ *Si cui.*] Titius legauit mihi centum, & rogauit me vt manumitterem seruum meum Stichum, & ei facto libero ista centum darem. dicitur quòd tali seruo non compellor dare libertatẽ. & adducit simile, quod leue est. ¶ *Si rogatus.*] Legatus est mihi fundus, & rogatus sum, vt istum fũdum post mortem meam restituam Titio, & centum dem Sempronio. dicitur, quòd ita demũ teneor ad ista centum si interim tantum lucri habeam ex hoc fundo: sic ergo pẽdet hic fideicommissum, prout suprà dicitur de libertate. ¶ *Quoties.*] Seruo relicta est libertas per fideicõmissum: ammodo si hæres eum vendat, vel vsucapiatur hic seruus ab aliquo, non extinguitur hoc fideicõmissum, quin hic seruus possit petere manumitti. poterit autẽ petere manumitti ab eo, à quo maluerit, scilicet ab hærede, vel ab emptore. & similiter si erat relicta libertas sub cõditione, & interim hæres eum vẽdat nam existente conditione poterit petere manumitti: vel vult ab emptore, vel ab hærede. & si ante cõditionem emptor eũ manumiserit, & tunc existente conditione petat se esse libertum hæredis, nõ manumittentis, cùm durior sit patronus, auditur. idem si ex alia caussa hoc idem petat. & hoc si fuerit talis voluntas testatoris. si autem testator non curauit à quo manumittatur, sed hoc tantum, ꝙ manumittatur, tunc hoc non poterit allegare si ue petere hic seruus libertus factus. Franciscus. Accur.

a ¶ *Fideicommissum.* scilicet sibi deberi ab hærede rogato manumittere.
b ¶ *Possit.* & illi sunt qui testandi habent ius, vt §. de lega.j.l.ij. Accursius.
c ¶ *Valet.* vt & suprà eodem, l. libertates. Accursius.
d ¶ *Indignum.* accipe, seruum hostiũ fieri, &c. quasi dicat quod seruus hostium consequatur libertatem. Accursius.
e ¶ *Relinquatur.* fideicommissaria libertas.
f ¶ *Quid prohibet.* nihil. sic & suprà de leg.j. ab omnibus. §. etiam. sed in stipul. non venit vt j.de verbo.oblig. liber homo in stipul.
g ¶ *Mortis tempore.* eius qui libertatem reliquit.
h ¶ *Existentis.* sub qua hæreditas est relicta. Azo. vel verius libertas. Et est ar. contrà j. de verborũ obli. inter stipulantem. §. sacram. ibi, & casum, &c. Item contrà, initio. de leg.§. an seruo. sed in multis fallit Catonis regula. vt & suprà de regu. Cato. l.j. Accursius.
i ¶ *Seruo eius.* facit C.eo.l. cùm inter. Accursius.
k ¶ *Non potest.* interim, vt & C. qui non pos. ad liber. perue. l. prima.
l ¶ *Non restitui.* vt & infrà, de pœ. aut facta §. fina. amisit ergo dominium, vt ibi dicitur.
m ¶ *Non adiicitur.* in rescriptione.
n ¶ *Fisci.* vt & C.de senten. pas. l. fruſtrà. in fi. Accur.
o ¶ *Poterit.* s. sibi deberi ab hærede rogato manumittere. Accur.
p ¶ *Ex damnata.* s. seruum fisci. secus si antè fuisset conceptus, vt C. de pœ. l. si ante. Accur.
q ¶ *Seruum.* s. sibi deberi ab hærede rogato manumittere.
r ¶ *Ei præstetur.* quid enim, &c. vt §. eo. rogo.
s ¶ *Alienes.* quæ prohibitio valet: vt C.de rei vx. alien. non alien. l. finali.
t ¶ *Dicendum* s. quòd alienando eum posteà efficiatur liber.
v ¶ *Consuluit.* ad hoc C. qui non pos. ad liber. l. ij.
x ¶ *Videtur.* cùm dubitabatur quid testator senserit. & facit ad §. §. eo. cùm fideicõ. & l. quidam. & l. rogo. Item ad fin. hic facit §. de proba. l. iij. & l. quinquaginta. & l. quidam. & C. de do. inter vi. & vxo. l. etiam. & §. de iur. do. nuptura. Accur.
y ¶ *Patrocinari.* vt §. de testa. tute. si quis tutorem. Sed contrà in eodem tit. l. si hæreditas. §. fin. & C. eod. & si non adscripta Sol. hic credebat suum non daturus si alienum nosset, ibi alienum sciebat. & facit institu. qui testamen dare tutor. post. §. j. Accur.
z ¶ *Si quis.* puta creditor, vt infrà eod. l. si debitor. & tunc dic vt nota. C. de manu. test. l. seruo. Alij, id est debitor. quod est falsum, vt §. de manu. test. l. seruus. & §. qui & à qui. l. iij. §. j. & l. pignoris. & l. seq. §. pignori. & C. de ser. pig. da. ma. ab eo. & l. fi. sed defedũt quasi in vltimo. nouum.

1 Fl. & cuius alterius.
2 Fl. fideicõmissa libert.
3 Flor. fideicõmissa libert.
4 Flor. seruo si fideicom.
5 alias, casu. 6 alias, incipiat.
7 Flor potuerit. 8 alias, deesse. 9 Tor. ei.
10 Fl. rescripsit.
1 Fl. Lius militem
3 Fl. peruenit.
4 Fl. elegisse 5 Flo. ex priorite.
1 Fl. dicendo

1 ¶ Et principis seruo, vel municipij, vel cuiusuis 2 alterius fideicommissaria 3 libertas adscripta valet c.

2 ¶ Hostium seruo 4 fideicommissaria libertas si fuerit adscripta, potest tractari, an non sit inefficax. Et fortasis quis dixerit, indignũ d esse ciuem Romanũ fieri hostium seruum. Sed si in casum 5 relinquatur e, in quem nostер esse incipit 6, quid prohibet f dicere libertatem valere?

3 ¶ Si homini libero fuerit libertas per fideicommissum adscripta, & is in seruitutem redactus propona tur, petere potest libertatem, si modò mortis tempore g vel conditionis existentis h inueniatur seruus.

4 ¶ Seruo eius i, qui nondum in rebus humanis est, libertas rectè per fideicommissum relinquitur.

5 ¶ Si seruus in metallum fuerit damnatus, libertatem sperare non potest 7 k. ¶ Quid ergo si fideicommissaria libertas ei 8 relicta sit, & 9 pœna metalli indulgentia principis sit liberatus? Et est rescriptum ab Imperatore nostro hunc in dominium prioris domini non restitui l: cuius tamen sit, non adiitur m. Certè cùm fisci n efficiatur sperare poterit o fideicommissariam libertatem.

6 ¶ Ex damnata p in metallum concepto & nato fideicommissaria libertas dari poterit. Quid mirum, cùm etiam vænundari eum posse quasi seruum q Diuus Pius rescripserit 10?

7 ¶ Si peritum à testatore fuerit, ne posteà Stichus seruiret: placuit eum emptor eũ manumiserit, & tunc existente conditione petat se esse libertum hæredis, nõ manumittentis, cùm durior sit patronus, auditur. idem si ex alia caussa hoc idem petat. & hoc si fuerit talis voluntas testatoris. si autem testator non curauit à quo manumittatur, sed hoc tantum, ꝙ manumittatur, tunc hoc non poterit allegare si ue petere hic seruus libertus factus. Franciscus. Accur.

a ¶ *Fideicommissum.* scilicet sibi deberi ab hærede rogato manumittere.
b ¶ *Possit.* & illi sunt qui testandi habent ius, vt §. de lega.j.l.ij. Accursius.
c ¶ *Valet.* vt & suprà eodem, l. libertates. Accursius.
d ¶ *Indignum.* accipe, seruum hostiũ fieri, &c. quasi dicat quod seruus hostium consequatur libertatem. Accursius.
e ¶ *Relinquatur.* fideicommissaria libertas.
f ¶ *Quid prohibet.* nihil. sic & suprà de leg.j. ab omnibus. §. etiam. sed in stipul. non venit vt j.de verbo.oblig. liber homo in stipul.
g ¶ *Mortis tempore.* eius qui libertatem reliquit.
h ¶ *Existentis.* sub qua hæreditas est relicta. Azo. vel verius libertas. Et est ar. contrà j. de verborũ obli. inter stipulantem. §. sacram. ibi, & casum, &c. Item contrà, initio. de leg.§. an seruo. sed in multis fallit Catonis regula. vt & suprà de regu. Cato. l.j. Accursius.
i ¶ *Seruo eius.* facit C.eo.l. cùm inter. Accursius.
k ¶ *Non potest.* interim, vt & C. qui non pos. ad liber. perue. l. prima.
l ¶ *Non restitui.* vt & infrà, de pœ. aut facta §. fina. amisit ergo dominium, vt ibi dicitur.
m ¶ *Non adiicitur.* in rescriptione.
n ¶ *Fisci.* vt & C.de senten. pas. l. fruſtrà. in fi. Accur.
o ¶ *Poterit.* s. sibi deberi ab hærede rogato manumittere. Accur.
p ¶ *Ex damnata.* s. seruum fisci. secus si antè fuisset conceptus, vt C. de pœ. l. si ante. Accur.
q ¶ *Seruum.* s. sibi deberi ab hærede rogato manumittere.
r ¶ *Ei præstetur.* quid enim, &c. vt §. eo. rogo.
s ¶ *Alienes.* quæ prohibitio valet: vt C.de rei vx. alien. non alien. l. finali.
t ¶ *Dicendum* s. quòd alienando eum posteà efficiatur liber.
v ¶ *Consuluit.* ad hoc C. qui non pos. ad liber. l. ij.
x ¶ *Videtur.* cùm dubitabatur quid testator senserit. & facit ad §. §. eo. cùm fideicõ. & l. quidam. & l. rogo. Item ad fin. hic facit §. de proba. l. iij. & l. quinquaginta. & l. quidam. & C. de do. inter vi. & vxo. l. etiam. & §. de iur. do. nuptura. Accur.
y ¶ *Patrocinari.* vt §. de testa. tute. si quis tutorem. Sed contrà in eodem tit. l. si hæreditas. §. fin. & C. eod. & si non adscripta Sol. hic credebat suum non daturus si alienum nosset, ibi alienum sciebat. & facit institu. qui testamen dare tutor. post. §. j. Accur.
z ¶ *Si quis.* puta creditor, vt infrà eod. l. si debitor. & tunc dic vt nota. C. de manu. test. l. seruo. Alij, id est debitor. quod est falsum, vt §. de manu. test. l. seruus. & §. qui & à qui. l. iij. §. j. & l. pignoris. & l. seq. §. pignori. & C. de ser. pig. da. ma. ab eo. & l. fi. sed defedũt quasi in vltimo. nouum.

1 Fl. & cuius alterius.
2 Fl. fideicõmissa libert.
3 Flor. fideicõmissa libert.
4 Flor. seruo si fideicom.
5 alias, casu. 6 alias, incipiat.
7 Flor potuerit. 8 alias, deesse. 9 Tor. ei.
10 Fl. rescripsit.
11 Flo scripsit. 12 Flo. ne eum.
13 Fl. scripsit.
14 Flor. libertatis animo.
15 Flo. & ita & Marcel.
16 Flor. videtur.
17 Flor quasi & 18 Manuscri. fideicommissariam libertatem relictam
19 Flor. & ad.
20 Flo. petitio nem.
21 Flor procedere.

Universidad de Deusto Biblioteca

mavoluntate,sed nō inter vivos:vt d.legibus.sed non possunt:vt ff. de leg.j.seruum filij.§.fundi.& C.de necef.ser.hære.instit.l.j.nisi diceres soluta pecunia:vt j.qui & à qui.pignori.in fi.Accur.

a ¶ *Rigorem*.vt & instit.de do.§.fina.& argu.supra ad leg. Aquil.ita vulneratus.in fine.

b ¶ *Constat*. vt C. de posthu. hæredi. instit. tu.l.j.

c ¶ *Satis constat*.vt & C. eod.l.ij.& de fideicommiss.l.eam. & l. ex testamento. si tamen præstentur , ratæ sunt: vt j.eo. in testamento. quandoque etiā interpretamur legitimos rogatos licet non sint : vt j.eo.si pater.§.fi.sed hodie hic §. corrigitur [2]:vt C. de lib.præte. & exhære. authen. ex causſa.Azo.

d ¶ *Manumittere*. ſ. seruum ſuum.

e ¶ *Vtimur*. vt in prædic.ll. cōtinetur. Item fallit hoc in minore : vt ff. de manu.vin.ſi rogatus.in princip. & de mino. l. ſi minor xxv. ann.ſeruum.

f ¶ *Modicum*. vt & C.ad legem Faleid. ſi ea. & infrà eo.l.ſi debitor. in prin. & §. j. & ff.eo. decem. Sed contrà.inſti. de ſin. re. per fideicommiſſ.relict. §. hoc ſolum. vbi non in plus tenetur quàm ad eum peruenerit. Sol. hic ſpeciale fauore libertatis. Item no.acceperit. aliàs ſecus : vt ff. eo.l.eum cui.

g ¶ *Aliquid*. etiam modicum.Accur.

h ¶ *Suum*.ſ.ſeruum.

i ¶ *Relictum eſt*. quoniam ſcit pretium ſerui.

k ¶ *Ex aliqua cauſſa*. fructibus fortè , vel iure accreſcendi. & ſic eſt contrà. C. de inofficioſ.teſtamen. l. ſcimus. §.j.& ff.de donatio. inter virum & vxorem. de fructibus. nam fructus non augent rem donatam,vt cum ea re uocentur.Acc.

l ¶ *Nam & ſi ex mora*.ab hærede facta.

m ¶ *Legatum*. quamuis ab initio plus fuerit in ſerui pretio , quā in fideicommiſſo.

n ¶ *Imminutum*.ſ. in tantum vt non poſſit emi ſeruus.Accur.

o ¶ *Cogatur*. qui legatum agnouit. & cane tibi : quia de proprio ſeruo legatario. dicit commodum vſque illuc,ſimili modo,&c.

p ¶ *Verius*. aliàs verius,ſed Piſ.vberius.

q ¶ *Seruos*. ſuos proprios.

r ¶ *Relictum*.quod ex poſtfacto apparet imminutum. vt ſuprà.

s ¶ *Vel*.pro ſaltem.

t ¶ *Qui*.ſcilicet de ſeruis.

[22] *Fl. fuerat.*

[23] *Fl. ſi quas.*

[24] *Fl. deeſt, an.*

[25] *Flo. deeſt, quidem.*

[26] *Flo. omni modo.*

[27] *Flo. quaſque.*

[28] *Fl. accepit.*

fuerit [22] ſeruus liber eſſe iuſſus. Nec enim ignotum eſt, quòd multa contra iuris rigorem [z] pro libertate ſint conſtituta.

10 ¶ Ex teſtamento, quod agnatione poſthumi ruptum eſſe cōſtat [b], neque directas libertates competere , neque fideicommiſſarias deberi, ſi quas [23] non à legitimis quoque hæredibus pater familiās reliquerit, ſatis conſtat [c].

Legatarius agnoſcēs legatum ſibi relictum ut ſeruum proprium manumittat , licet minus ſit in legato quàm ſeruus ualeat , cogitur tamen eum manumittere. ſecus eſt, ſi fuit rogatus ſeruum alienum manumittere : quia nō cogitur ſi pluris eſt ſeruus emendus,quàm legatum ualeat.h.d.

11 ¶ Si quis alienum vel ſuum ſeruum rogatus ſit manumittere [d], & minus ſit in eo quod accepit [30] ex [24] iudicio teſtatoris plus ſit in pretio ſerui an cogatur vel alienum redimere , vel ſuum manumittere , videndum eſt. Et Marcellus quidem [25] ſcripſit , cùm ceperit legatum , cogendum omnino [26] ſuum manumittere. Et ſanè hoc iure vtimur [e] vt multum interſit, ſuum quis [27] rogatus ſit manumittere , an alienum. Si ſuum, cogetur manumittere , etiam ſi modicum [f] acceperit [28]. Quòd ſi alienum , non aliàs erit cogendus, quàm ſi tanti poſſit redimere,quantum ex iudicio teſtatoris conſecutus ſit.

Hæres inſtitutus & rogatus ſeruum ſuum manumittere , tenetur manumittere : licet apud eum de illa libertate remaneat deducto ære alieno. ſecus ſi nihil apud eum remanſit. hoc dicit. & continua text. per te:quia planus & prolixus.

12 ¶ Proinde conſequenter Marcellus ait, eum quoque , qui hæres inſtitutus eſt, ſi quidem aliquid [g] ad eum deducto ære alieno peruenit, cogendum eſſe ſuum [h] manumittere. ſi verò nihil peruenit, non eſſe cogendum. Planè ſi minus fortè relictum eſt [i] alicui, verum creuit legatum ex aliqua cauſſa [k] : æquiſſimum erit, tanti eum cogi redimere , quantum ad eum peruenit : nec cauſſari debere , quòd minus illi relictum ſit , cùm creuerit eius legatum per teſtamenti occaſionem. Nam & ſi ex mora [l] fructus vſuræve fideicommiſſo acceſſiſſent : dicendum eſt , libertatem præſtandam. Proinde & ſi pretium ſerui decreuerit , eſt dicendum redimere cogendum. Quòd ſi legatum [m] ſit imminutum [n], videndum eſt, an cogatur [o] ſeruum manumittere , qui ſperauit legatum ſe vberius [P] conſecuturum. Et putem,ſi legatum re fundere ſit paratus,non eſſe cogendum, idcirco,quia alia contemplatione agnouit legatum , quod ex inopinato diminutum eſt. Parato igitur ei [29] à legato recedere , concedendum [30] erit, niſi fortè reſiduū [31] quod apud eum remanet legatum, ad pretium ſufficiat.

13 ¶ Quid ergo ſi plures ſit ſeruos [q] rogatus manumittere , & ad quorūdam pretium ſufficiat id , quod relictum [r] eſt , ad omnium verò non ſufficiat, an cogendus ſit quoſdam manumittere? Et putem debere eū cogi vel [s] eos quorum pretium patiatur [32] manumittere. ¶ Quis ergo ſtatuet , qui [t] potiùs manumittantur [33]? vt rūmne ipſe legatarius eligat [34],quos manumittat,an hæres [35]? Et fortaſſis quis rectè dixerit ordinem ſcripturæ [u] ſequendum. Quòd ſi ordo non appareat [36] [x] aut ſortiri [y] eos oportebit, ne aliquam amb itionis vel gratiæ ſuſpicionem prætor ſubeat. [z] : aut meritis cuiuſque allegatis [a], arbitrari [b] eos [c] oportet.

14 ¶ Simili modo dicendum eſt, & ſi redimere iuſſus ſit , libertatē mq; præſtare , nec pecunia , quæ legata eſt, ſufficiat ad redemptionem omnium,quibus libertas eſt data,nā [50] & hîc idem [d] erit , quod ſuprà probauimus.

Nemo cogitur ſeruum proprium manumittere rogatus repudiato legato , quod propter id ei fuit relictum.hoc dicit. cætera uide per te.

15 ¶ Si cui legatum ſit relictum , iſque rogatus ſit ſeruum proprium manumittere , eique [37] [e] quod legatum eſt præſtare:an fideicommiſſaria libertas præſtanda ſit? Quoſdam mouet [f]:quia ſi fuerit coactus ad libertatem præſtandam , ex neceſſitate ad fideicommiſſi quoque præſtationem erit cogendus [g]. Et ſunt, qui putent [38] non eſſe cogēdum [h]. Nam & ſi [i] mihi legatum fuiſſet relictum,& id rogatus eſſem Titio reſtituere cōfeſtim [k], & præterea fideicommiſſariam [39] libertatem ſeruo meo præſtare,ſine dubio dicemus, non eſſe me cogendum ad libertatis præſtationem : quia nihil pretij nomine [40] videor acceſſiſſe [l]. Planè ſi fortè poſt tempus fuerit rogatus reſtituere legatū ſibi relictum,dici poteſt,propter medij temporis fructū [m] cogendum eum manumittere. 16 ¶ Si rogatus quis

v ¶ *Scripturæ*.Nota,ſic eſt in auth.de hæredi.& Falc.§.inordinatum. & ſuprà de vulg.ſubſtit: l.ſin.§.prius.& de lega.ij.l. cùm pater. §. pe. & de hære.inſtit.l.qui ſoluendo.& de vſufr.l.quoties. Sed argu. contrà.ff. de ſol.l.nec enim.& inſtit.de lega.§.ante hæredis.Accur.

x ¶ *Non appareat*. quia fortè compendioſè dixit , omnes illos ſeruos manumitti volo. Azo.

y ¶ *Sortiri*.id eſt, per ſortis iudicium eligere , ſcilicet proprios ſeruos.ſic & ff.de iudi. l.ſi eū.& inſti.de lega. §.optionis.& C. communia de lega. l. ſi. in princ.Accurſius.

z ¶ *Subeat*. in eligendo.Accur.

a ¶ *Allegatis*. ideò quia melius meruerant , vt manumittantur.Accur.

b ¶ *Arbitrari*. id eſt, eligere.Accur.

c ¶ *Eos*.ſ.ſeruos.

d ¶ *Idem*. vt ordo ſcripturæ ſeruetur,vel forſ vel merita allegentur. & ſic patet quòd ſuprà in ſuis dixit , hic & in §. ſimili, in alienis.Accur.

e ¶ *Eique*. ſcilicet facto libero.Accur.

f ¶ *Mouet*. ad dubitandum , hoc ſcilicet quod ſequitur , quia,&c.

g ¶ *Cogendus*. ſic ſuprà ad Trebellia.l. cogi. §. ſed ſi ſeruo. Accurſius.

h ¶ *Non eſſe cogendum*. ad legatum , ſed ad libertatem ſic , vt ſuprà ad Trebell. ita tamen,§.fina. & ad legem Falci. ſed ſi non. & C. ad leg. Falc.ſi ea. ſecundū Ot.Sed certè de libertate fuit quæſitum : & ſimile ſubſequens eſt de libertate. & ſic de ea hic reſpondere videtur. & pro hoc infrà proxi.§. in fin.

i ¶ *Nam & ſi*. à ſimili.Accur.

k ¶ *Confeſtim*. & ſic nulla erit vtilitas medij temporis.

l ¶ *Accepiſſe*. idem ergo ius in ſuperiori caſu videtur : quia pretium non videbitur accepiſſe , & ſic non poſſet grauari , vt ſuprà de lega.j.planè. ij. §.fina.& l. ſequenti. & ad Trebellia. ſi patroni. §. ſecundum quæ. Accurſius.

m ¶ *Fructum*. qui ſufficiat ad pretium , vt infrà §. proxi. & argu. ſuprà de inoffi. teſta. Papinianus.§. ſi condi tioni. Sed arg. contrà ff.ad Trebel. ſi patroni. §. ſed & ſi ſine fructibus. & de legat. ij. cum pater. §. Titio. & facit ad §.ſuprà eodē, decem. & l. ſi legatario. in princ. & etiam ſuprà de dona. l. Ariſto.Accur.

Fundum.

[29] *alias, ea.*

[30] *alias, eos des non cogendus.*

[31] *id. reſidui legatum.*

[32] *Fl. patiatur.*

[33] *Flo mauis mittitur.*

[34] *Flo. ſigſ.*

[35] *Flor. hæres eſſe*

[36] *Fl. partes.*

[37] *Flo. & quod.*

[38] *Flo. & qui putant.*

[39] *Flo. fideicommiſſum.*

[40] *Fl mendo.*

a ¶ *Fundum*.ſibi relictum.

b ¶ *In pendenti*. vt ſi per tanta tempora vixerit quòd tantum ex fructibus capiat,vt ualeat fideicommiſſum pecuniarium.

c ¶ *Libertatis* ſcilicet in ſuperiori §.Accur.

d ¶ *Rogatus*.ſ.ſeruus qui libertatē conſequi debet.poteſt enim eligere alienantem.Azo.

[41] *Flor. deeſt, ſed.*

e ¶ ¶ *Alienatus ſit*.ſic §. eo.is qui. & C. de manumiſ. teſta. ſtatuliberis.& ar.ff. quēad. ſerui. amit. is cui. §. hæres.& ff.de hære. inſtitu. ſed & ff. §. ſeruus. ſed videtur quòd non tenuerit alienatio etiā medio tempore. vt C. communia de leg.l. ſi. §.ſin autem ſub cōditione. quæ eſt contrà. Sol.vt ibi.Acc.

[42] *Fl. fideicōmiſſa.*

f ¶ *Oportere*. vt & ff. de act.em.Titius.

g ¶ *Manumiſſus ſit*. ante conditionem.ſed hoc caſu aget ex empto emptor , quòd liberum eum habere nō licet : vt ff. de euict. l. ſed hoc nomine. & ff. de act.empt.Titius. & l.idémque.§. ſupereſt.

[43] *Fl. malis.* Vide in hunc locum Alciat lib.di-ſpunc. j. ca. ultij.

h ¶ *Conſtitutionibus*. quas appellauit ff.proxi.reſcripta.

i ¶ *Conditio*. quod fieri videtur ſi duriorem habet patronum. Accur.

[44] *Flor fuit.*

[45] *Flo. alienauerat.*

k ¶ *Ceſſare*. quia non videtur eius conditio fieri durior contra voluntatem defuncti. Accurſius.

Si hæres.] CASVS. Hæres rogatus ſeruum manumittere vēdidit eum. poſteà deceſſit hic hæres, nec habet ſucceſſorem.ſeruus autē venditus vult eſſe libertus hæredis qui vendidit eum. Dicitur quòd non auditur : imò erit libertus emptoris:& reddit rationem.Fran.

l ¶ *Pretium*. nō enim eſt perſona quæ de pretio teneatur. & facit ff. de act. empt. l. cùm & fortè.& no. ex hac & ſuperiori l. infi.duos caſus , vbi non eligit cuius ſit libertus.Accur.

[46] *Flor. ſuum ledi manumiſſione , vel læſum.*

[47] *Flo. à quacunque.*

C*Vm verò.*] CASVS. Hæres rogatus manumittere ſeruum , deceſſit relicto hærede,vel delictū fecit, propter quod eius bona ſunt publicata. Dicitur q̄ eſt in electione ſerui cuius velit eſſe libertus. & ſic habet locū cōſtitutio Diui Pij , quæ hoc dicit. & ad iſtum caſum adducit aliū ſimilem.

¶ *Apparet*.] Dic vt in ſummario huius §.

¶ *Cùm quidam*.] Ego Franciſcus obligaui Bozolo ancillā : tandē in teſtamēto meo grauau hæredē meum vt ancillā luat , & manumittat eam.hæres nō luebat & ſic ancilla ſtās penes creditorē peperit plures filios,& creditor eos vēdidit.Dicitur q̄ hæres meus cogit̄ tātum pretiū dare emptori puerorū , quantū ei cōſtiterūt:& recuperare eos,& manumittere.idē ſi in teſtamēto purè reliqui libertatē ancillæ meæ : tandē bene per v.annos teſtamentū fuit clauſum & interim ancilla peperit plures partus.nam iſti partus tradentur matri eorū vt manumittantur. ſic ergo mora libertati facta,ſiue ſpontè , ſiue fortuito caſu non debet obeſſe partui.ſecus aūt ſi hoc teſtator voluiſſe videt : vt ſi reliquit libertatē dandam ancillæ [1] ſubſtituto in puberi , & interim viuēte impubere ancilla peperit. nā partus erit ſeruus. idē ſi ſub cōdi. vel poſt tēpus reliquit libertatē ancillæ , & ipſa interim peperit: nā partus erit ſeruus. & hoc voluiſſe teſtatorē apparet. ¶ *Si pro nō ſcripto*.]Si legē tibi Stichū , rogēmq; te vt eū manumittas, ſi legatū efficiatur pro non ſcripto,& ſic non valeat,huic tamen ſeruo debebit hæres meus præſtare libertatem.

[1] *Flo. alium.*

[2] *Flo. vtique directū, ſic ſin. vt quoties quis, &c.*

¶ *Subuentum*. Dic vt in ſummario.Franc.

m ¶ *Cùm verò*. continua ad precedentia.

n ¶ *Neceſſitate*. transmiſſa hæreditate.

o ¶ *Conſtitutionibus*. Diui Pij:de quibus dixit ff.e.l.generaliter. in fi.

[3] *Flo eſſe bis vide.tur.*

[4] *Flo traderetur manumittendi cauſa.*

p ¶ *Ab eo perductus*. qui rogatus erat M.

q ¶ *Poteſt*.i.debet.

r ¶ *Dictum ſit*.ff.e.l.generaliter §.fi.

[5] *Flm.ſcitur.*

[Argumen to Hinc regitur colligitur, quòd ſi ius regis parte viuente poteſt dici ter. concor. text. cum glo expreſſa in cano.ſin.xxiiij. q.j.g.o eſt ia proœ. pragmati. ſanc.§. quibus attēte. ſuper ver. primo geniti. & de ter ex. in l.in ſuis,& ibi Bal.de ibe.& poſt hu. de quo per Panor. in c. tanta nu.x. & ibi notati in apoſt. ad ipſum,inver. in vita paten tū extrā qui filij ſint legi. & in ca.quo riā. vbi etiā notaū in apoſtil. in ver. iuuari neme to 50. extrā de magiſtris. & Oldra cōſi. 94. aliàs eſt cōſil 104.

[6] *Fl. deeſt ſta.*

[7] *Fl.Cæcilius.*

s ¶ *Vetatur*. propter ſpem. ſic ff. ſi ex noxa. cauſſa aga.l.ſi.

t ¶ *Apparet*. hoc ſuperius videtur dicere , ad quod refertur hoc, igitur.

v ¶ *In re*. i. ſine interpellatione,vt ff. de vſuris.l.mora.

x ¶ *Petita eſt*. quod dic vt not.ff.de leg. ij. ſi quis ſeruo. ité nota, q̄ hodie videtur liberi etſi non ſit petita libertas:cum quilibet fideicommiſſarius habeat vt.lem in rē actionem: vt C. cōia de lega. l.j. vel dic vt ibi not.item & dic hic diſtinctionē quam not.C. e. l. cùm libertatē. in qua ſunt concord.huius §.H.

y ¶ *Minoribus*. Idem in maioribus. ſed de his exemplificat : quia minus de his poterat dubitari.Sed arg. contrà ff. de mino. l. ſi tamen. ſed dic vt ibi no.

z ¶ *Conſtitutum eſt*. vt C. ex qui.cau. in integ.reſt. nōn eſt neceſſ. l. in minorum. Accur.

a ¶ *Multo magis*.

Hæres rogatus de manumittendo ancillā , dicitur eſſe in mora ſine aliqua interpellatione: & ex tunc pueri qui naſcuntur ex ancilla, dabuntur ipſi ancillæ factæ liberæ ut ipſa eos manumittat. Si autem interpellatus fuit hæres,ut manumitteret iſtam ancillam , & non fecit,eſt in uera mora : & ex tunc ex ancilla naſcuntur ingenui , ſiue ancillæ ſint maiores xxv. annis,ſiue non. Fran.

1 ¶ Apparet [t] igitur ſubuentum fideicommiſſariis libertatibus , vt in rem [u] mora facta eſſe [3] videatur. Et ex die quidem quo libertas petiit potuit,matri tradentur [4] manumittendi: ex die verò quo petita eſt [x], ingenui naſcentur [5]. Plerunque [†] enim per ignorantiam , vel timiditatē eorum,quibus relinquitur libertas fideicommiſſaria , vel per ignorantiam iuris ſui,vel per authoritatem vel dignitatem eorum,à quibus relicta eſt,vel ſerius petitur,vel in totum non petitur fideicommiſſaria libertas, quæ res obeſſe libertati non debet. Quod igitur defendimus,ita determinandum eſt , vt ingenui quidem ex eo die naſcantur, ex quo mora libertati facta eſt.manumitti autem partū dici debeat, ex quo libertas peti potuit , quamuis petita nō ſit.Certè minoribus [y] xxv.annis, & in hoc tribuēdum eſt auxilium,vt videatur in re mora facta [6] eſſe.nam qua ratione decretū, & à Diuo Seuero conſtitutum [z] eſt,in re moram eſſe circa pecunia fideicommiſſa , quæ minoribus relicta ſunt : multò magis [a] debet etiā in libertatib⁹ hoc idē admitti.

a ¶ ¶ Cùm quidam Cælius ancil-

Seruus cui relicta eſt libertas,quem hæres defuncti uendidit:cum peruenerit ad libertatē,erit libertus emptoris,non hæredis:ne emptor damno afficiatur duplici. Si autem hæres deceſſit relicto hærede,uel delictum fecit propter quod bona eius fuerunt publicata : tunc eſt in electione ſerui cuius uelit eſſe libertus ſecūdum cōſtitutionem Diui Pij.hoc dicit uſque ad §.apparet.

XXV. Paulus lib.iij.Fideicommiſſorum.

S*I hæres*,qui vendidit ſeruū,ſine ſucceſſore deceſſerit , emptor autē extet,& velit ſeruus defuncti libertus eſſe nō emptoris , non eſſe audiendū eū Valens ſcripſit,ne emptor & prætiū [1] & libertū perdat.

XXVI. Vlpianus lib.v.Fideicōmiſſorū.

C*Vm verò* [m] *is* , qui rogatus eſt alienū ſeruum manumittere , mortalitatis neceſſitate [n], vel bo-

Universidad de Deusto Biblioteca

quia plus fauetur libertati, quàm ætati. Azo. Item ad §. ilsum facit C. e. ancillâ. Acc.

a ¶ *Dimisso creditore.* i. præcepit hæredi luere à creditore, & manumittere. Acc.

b ¶ *Non liberantibus.* scilicet se à creditore. sic ff. de neg. gest. si pupilli. §. j. Accur.

c ¶ *Pretio.* quod ipse creditori dederat. Ac.

d ¶ *Emptori.* quod pretium emptor dederat. sic ff. de rei vendic. l. emptor prædium. & C. si ven. pig. aga. l. j. & iij. Accur.

e ¶ *Restituto.* ab hæredibus. Accur.

f ¶ *Medio tempore.* post testamentum factum ante aperturam tabularum. Azo.

8 Flor. irrogauerit. g ¶ *Diximus.* in alio superiori proxi. Accursius.

9 Flo. deest, ex. h ¶ *Eos.* scilicet imperatores.

10 Fl. libertatis. i ¶ *Acceperit.* scilicet aliqua ancilla in testamento. Accur.

11 Flo. editio. k ¶ *Conditio est.* quàm superior.

12 Fl. data est. l ¶ *Fortuitam.* vt superiores. Azo.

13 Fl. quæ vice. m ¶ *Passi sunt.* scilicet isti serui: vt & C. eod. l. ij. & iij.

n ¶ *Si pro non scripto.* quid hoc sit habes. C. de cad. tol. §. & cum triplici. Acc.

o ¶ *Penes quem.* hæredem forte. Azo.

p ¶ *Relictum ei.* in qualibet alia re: vt ita interserat alium casum. Accur.

q ¶ *Saluâ esse.* & propter hoc dicitur quod habes C. de cad. toll. §. in primo. & §. pro non scripto.

r ¶ *Peruenerit.* siue hæres sit, siue alius. Azo.

s ¶ *Pati debet.* legato habito pro non scripto.

t ¶ *Rubrio.* propter hoc appellatur Rubria num. & not. quòd continuatur hæc materia vsque ad §. si quis seruum in l. fi eum. Acc.

15 Flo. habito legato.

v ¶ *Oportet.* seruis hæreditariis.

x ¶ *Directò.* vt fiant ocini, vt & ff. de leg. j. l.

16 Fl. qui eũ. j. §. penul. & no. quatuor esse senatuſ. vel v. vt no. C. e. si seruus. & fa. l. ancillam. & de iudi. qui se.

y ¶ *Obreptum.* & per obreptionẽ ab eo impetratum vt malè iudicaret. Accur.

z ¶ *Pronuntiatumque.* scilicet esse liberũ. Ac.

a ¶ *Non comperit.* sic C. de præd. mi. & si præses. & de reb. co. l. magis. §. pe. & C. si cõ-

lam, quam pignori obligauerat dimisso a creditore, per fideicommissum manumitti voluisset, & hæredibus creditorem non liberantibus b infantes, qui posteà erant editi, venissent à creditore. Imperator noster cum patre rescripsit secundum ea, quæ diuo Pio placuerunt, ne pueri ingenuitate destinata fraudarentur, pretio c emptori d restituto e, perinde eos ingenuos fore, ac si mater eorum suo tempore manumissa fuisset.

3 ¶ Idem Imperator cum patre rescripsit: si post quinquennium mortis testatoris tabulæ testamenti aut certæ essent, vel codicilli, & partus medio tempore f editus sit, ne fortuita mora seruitutem partui inrogaret[8], matri partum tradendum esse, vt ab ea ad libertatem perducatur. Apparet igitur ex hoc rescripto, item ex [9] eo, quod à diuo Pio rescriptum diximus g, noluisse eos h moram libertatis [10] fortuitam nocere editis [11] ex ea, cui fideicommissa libertas relicta data [12] sit. Non tamen si à substituto impuberi fideidommissaria libertas data sit ancillæ, eáque [13] viuo impubere partum ediderit, vel si post tempus vel sub conditione libertatem acceperit i, & ante diem, vel conditionem partum ediderit, ad libertatem partus perducetur: quia horum alia conditio est k, non enim moram fortuitam l, sed ex voluntate testantis passi sunt m.

Seruus alicui legatus, ut manumittatur, sit habitus pro non scripto, debet ei hæres dare libertatem. b. d.

4 ¶ Si pro non scripto n habitus sit seruus alicui legatus, cui [14] per fideicommissum libertas adscripta est, quæstionis est, num fideicommissaria libertas debeat intercidere, & an si seruus petat fideicommissariam libertatem ab eo, penes quem o remansisset, pro non scripto habitum [15] legatum, quod erat relictũ ei p qui eum fuerat rogatus manumittere: vel si ipse seruus, vt suprà dictum est, fuerit legatus, an libertas nõ debeat intercidere? Et putem, debere dici fideicommissariam libertatem saluam esse q, licet ad eũ nihil peruenerit r, qui [16] rogatus erat manumittere. Cogetur igitur libertatem præstare is, ad quem Peruenit legatum: quia hiber tas fideicommissaria nullum impedimentum pati debet s.

Factum est quoddam senatusconsultũ quod appellatur Rubrianum: in quo prouidetur libertatibus, & tenor eius talis est, Si bi qui erat rogati manumittere seruos: citati à iudice ut uenìat & manumittat, nolint uenire, & iudex pronũtiet libertatẽ his deberi, amodo erunt liberi, & uocãtur Orcini. posteà ratio-

cinatur super hoc senatus cõsul. per totam l. & seq. & prin. tertiæ usque ad §. si quis.

5 ¶ Subuentum libertatibus est senatusconsulto, quod factũ est temporibus diui Traiani [17] Rubrio t Gallo & Cælio Pisone [18] cõsulibus, in hæc verba: *Si hi à quibus libertatem præstari oportet u, euocati à prætore ad esse noluissent: & caussa cognita prætor pronuntiasset libertatem his deberi, eodem iure statum seruari ac si directò x manumissi essent.*

¶ Hoc senatusconsultum ad eos pertinet quibus ex caussa fideicommissi libertas debetur [19]. Proinde si libertas non debetur [20], obreptum y tamen prætori est de libertate, pronuntiatúmque [21] ex hoc senatusconsulto libertas nõ cõpetit z: & ita Imperator noster cũ patre suo rescripsit.

6 ¶ Euocari aũt à prætore oportet eos, qui fideicõmissariam libertatẽ debent. cæterùm nisi fuerint euocati a, cessat Rubrianum senatusconsultum. proinde denuntiationibus, & edictis l. teneri, euocandi sunt.

7 Hoc senatusconsultũ b ad omnes pertinet latitantes c, quos fideicõmissam libertatẽ præstare oportet. Proinde siue hæres rogat [22] sit, siue quis alius, senatusconsulto locus est: omnes enim omnino qui debent fideicommissariam libertatẽ præstare, in ea caussa sunt, vt ad senatusconsultum pertineat. Quare si hæres quidem latet, legatarius autem, vel fideicõmissarius, qui rogatus sit libertatem præstare præsens sit, senatusconsultũ efficiet [23], vt nihilominus impediatur d liber tas. proponamus enim legatarium vel [24] fideicõmissarium nõdum do minium serui nactum esse e.

ITaque hoc casu princeps adeun dus est, vt & in hoc casu f liber tati prospiciatur.

SI eum seruũ, cui erat fideicõmissa libertas relicta, distraxit [1] is qui erat rogatus g, & emptor quidem latet, is aũt, qui rogatus erat, præsens sit, an Rubriano senatusconsulto locus sit? Et ait Marcellus Rubrianum locum habere: quia abest is [2], quem manumittere oportet h. ¶ Hæc aũt verba i, *Adesse noluissent*: nõ vtique ex hoc tale tet is, qui libertatẽ præstare debebit: nam & si nõ latitet, contemnat k autem venire, senatusconsultum locum habebit. ¶ Idem obseruatur etiam si plures hæredes inst tuti [3] fideicommissam libertatem præstare rogati, non iusta ex caussa abesse pronuntiati [4] fuerint.

2 ¶ Eorum qui iusta ex caussa abessent, & eorum, qui præsentes fideicommissæ libertati moram non faciant, perinde libertus erit, atque si soli [5] m, qui rogati n essent ad iustam libertatem perduxissent.

Nunc ponit aliud senatuscon. per quod subuenitur libertatibus: ut si

a ¶ *Si quis.* superius senatusconsul. s. Rubrianũ loquitur de hæreditariis seruis: hîc de propriis seruis rogati: & appellatur Aemilianum & etiam Mutianũ: vt hic & ff. l. non tantum. §. sed & si non hæreditarium.

b ¶ *Placere.* senatoribus visum est, vt si quis, &c. Accur.

c ¶ *Ex iusta.* expone quòd tacite inerat verbis senatusconsul. s. vt si iusta caussa abfit, seruetur ei ius patronatus: aliàs non. Accur.

d ¶ *Qui non habent.* sic ergo qui dicit eos iniustè abfuisse: probet. & pro hoc ff. de prob. l. in exceptionibus. & l. quoties. §. qui dolo. item sic ff. de pecti. hære. itè veniunt. §. eos autem. Azo. Ro.

e ¶ *Cum sufficiat.* ad ius patronatus conferuandum. aliàs contrà. ff. de legi. tut. l. j. §. pe. & ff. eo. l. j.

f ¶ *Vocari.* imò contrà: vt ff. cùm verò. hoc senatuſ. ibi euocari, &c. Sol. ibi est contra dolosum: quia libertũ perdit: hic contra non dolosũm qui non perdit. Item cõtrà C. quomodo & quando iud. l. ea. sed illud in pecuniariis habet locum. Accur.

g ¶ *Abesse.* à loco vbi petitur libertas. & facit ff. de in ius vocan. l. plerique. & l. seq.

h ¶ *Si quis cogetur.* vt & ff. l. proxi. in prin. Accur.

i ¶ *Non distinguitur.* quãtum ad hoc quærit liber, sed quãtũ ad ius patronatus sic: vt ff. l. proxi. §. fi. nisi eligat venditorem: vt ff. eo. l. generaliter §. fi. Acc.

k ¶ *Absit.* scilicet iste emptor. Accur.

l ¶ *Ei.* qui erit manumittendus. Acc.

m ¶ *Vm quæsi. Iusta ex caussa.* per decretum pronuntiatũ est cùm ex iusta caussa abesset.

n ¶ *Eum habesse.* vt sic sit saluum ei ius patronatus: vt ff. eo. l. j. & l. fi legatario. §. fi. Acc.

o ¶ *Ius.* l. patronatus: & sic sententia vel decretũ vna parte mortua tenet. & sic est contrà. ff. qui satisd. cogã. l. fi decesserit. §. q; fi ignorãs. & ff. quæ sen. sine ap. l. penul. & ff. de reg. iur. l. Neratius. & ibi plenè dices. Acc.

p ¶ *Hunc.* scilicet hæredem.

q ¶ *Eadem.* s. iusta.

r ¶ *Impedierit.* de iure communi. Accur.

s ¶ *Ex caussa.* subau. vt dicamus, ex caussa, &c. Accur.

t ¶ *Tutore authore.* à senatusco. factus liber, non à pupillo sine tutore: vt ff. eod. l. ex caussa. quæ est contrà. & iunge literam, author esse ex caussa fideicom. lib. præstare debet seruo perinde, &c. adeò non debet, &c. Item cùm loquitur de seruo infantis hoc senatusco. vt ff. si eum. §. fi quis. intellige secudum quod habes ff. de ma. vin. fi rogatus. in prin.

v ¶ *Subiectus est.* præstandæ ab eo.

x ¶ *Quæ.* mens. Accursius.

cùm vnius ætas impedierit r, vt liberi liberæque sint ij, quibus libertates ex caussa s fideicommissi præstari oportet. Hoc idem erit dicendum, & si solus sit hæres institutus, qui fari non possit [1]. ¶ Si verò pupillus tutorem habeat [2], isq; nolit ad libertatem præstãdam auctor esse, adeò non debet impedimento esse neque pupillo, vt libertos non habeat, neq; libertati, vt diui Fratres rescripserint, ex caussa fideicõmissi libertatem præstari seruo oportere [3], perinde atque si ab ipso pupillo tutore authore t manumissus esset. ¶ Quicunque igitur casus inciderit, quo is, qui fari non potest, fideicõmisse libertati subiectus est u, accommodabimus mentem senatusconsulti: quæ x etiã ad hæredem infantem rogatum [4] y trahenda est.

2 ¶ Adeundus est autem etiam ex hac caussa prætor, præsertim cùm rescripto diui Pij effectum sit [5], vt si quidam ex rogatis præsentes sint, alij latitent, alij ex iusta [6] caussa absint, intercedente infantis persona nõ omnium libertus efficiatur, sed tãtũ infantis a, & eorũ qui iusta ex caussa absunt, vel etiam præsentiũ.

3 ¶ Si plures hæredes sint instituti, & inter eos is, qui fari nõ potest, sed non ipse rogatus sit seruum manumittere, non oportet [7] intercidere libertatem ob hoc, quòd cohæredibus suis vendere eum infans nõ possit. Et extat quidem senatusconsultum Trasianum [8] z: sed & diuus Pius Cassio Dextro rescripsit, ita rẽ explicari, vt partes seruorum, quibus per fideicõmissum libertas data est, iusto prætio æstimentur b: atque ita seruus ab iis qui rogati sunt manumittatur c. Hi autẽ, qui eos manumiserũt, pretij nomine perinde fratribus d & cohæredibus suis obligati e erunt, atque si ob eã rẽ ex iudicati f caussa cum his agi possit.

4 ¶ In furiosi g persona diuus Pius rescripsit, fideicommissam libertatem non impediri sub cõditione h scripti hæredis, qui compos mẽtis non esse affirmatur. Igitur si constiterit ei rectè datam per fideicõmissum libertatem, decretum interponetur, qđ [9] idipsum complectatur. Ad exemplum ergo infantis, & muto, & surdo subuenietur.

5 ¶ Sed & si quis sine hærede i vel alio successore k decesserit, qui fideicõmissam l libertatem præstare deberet [10], ad to prætore, liber-

y ¶ *Rogatum.* non tantum si iure legati, vel alio modo capiat aliquid. s. infans ex bonis defuncti. Azo.

z ¶ *Infantis.* facit ff. eo. si legatario. §. fi. & l. si eum. §. eorum. & l. j. Accur.

1 Fl. nõ potest.

a ¶ *Senatusconsultum Thrasianum.* vt ff. proxi. §.

2 Fl. habet.

b ¶ *Æstimentur.* sic C. de communi ser. ma. l. j. §. ne autem.

c ¶ *Manumittatur.* s. in totum. Accur.

d ¶ *Fratribus.* infantibus non rogatis.

3 Fl. debere.

e ¶ *Obligati.* actione in factum: vt subiicit. vel dic côdict. ex hac l. Accur.

f ¶ *Iudicati.* vt quod facit sententia, hoc faciat legis potestas. Accursius.

g ¶ *In furiosi.* scilicet rogati.

4 Fl. rogati.

h ¶ *Sub conditione.* rogati, id est sub condi. scripti, qui est furiosus. & quod subiicit ei rectè, i. ab eo. & hoc ad exemplum infantis: vt ff. e. l. §. si infans.

5 Fl. effectum est.

Alij dicunt furiosi cohæredem rogari: ar. ff. proxi. §. & tunc dic ei, l. seruo, vel ei, i. ab eo, ff. à cohærede furiosi. Item quod dicunt sub conditione, dicunt eũ sub conditione institutum de facto. Idem si purè, vel saltem tacitam dicunt inesse conditionẽ, si resipuerit, vt C. de cura. fu. l. fin. §. pen.

6 Flo. nõ operatur.

7 Flo. nõ operatur.

8 Fl. Vitrasianũ.

i ¶ *Siue hærede.* extraneo. Accur.

k ¶ *Successore.* bonorum possessore. Accur.

l ¶ *Qui si ei com.* qui scilicet defunctus per hoc debebat ex alterius testamento. vnde subuenitur libertati licet extraneus filius abstineat, vt C. qui manu. nõ possl. j. & de bo. autho. iudic. possl. j. & optimè hoc probatur ff. §. idẽ dicendum, &c. & §. fi alter. secus aũt si defunctus reliquisset, qui non haberet hæredem, vt C. e. l. j. Sed Azo & Hug. dicũt qui ff. hæredes afferentes deberi fideicom. libertatem relictam ab eo, qui sine hærede decesserit. nã nisi fic des libertati priuilegium, superiori casu, id est, primæ positioni non dabis, cum commune ius cum aliis creditoribus serui pro suis habeant libertatibus,

9 Flo. quæ.

10 Fl. debebat

Universidad de Deusto Biblioteca

vt teneatur, f. se immiscéres hæredes, & aliàs non: vt ℨ. de acqui. hære. l. quæsitũ. itẽ per hoc. ℨ. de le. j. si post mortẽ j. rũ. & ad legẽ C. e. l. j. & similes, dic q̃ fuit ibi adita ab intestato. hic nõ: vt . ℨ. si aliter. in fi.

a ¶ *Tametsi non est.* vnde non videtur esse necessariũ priuilegiũ. Azo. Ecce quod hîc dicit, & intellige de nomine: vt ℨ. de bo. lib. l. & si ex modica. ℨ. fin. & ℨ. de ma. testũ. l. sciendũ. Sed ar. cõtra ℨ. de iure pa. l. sue patronus. ℨ. fi. & ℨ. ad Tertul. l. ij. ℨ. sed si nõ sit. & de hoc dixi ℨ. de inoffi. test. Papi. ℨ. quarta. & C. ſi vt ſe ab hære. abſti. l. j. Acc.

b ¶ *Idem dicendum est.* libertati debere subueniri. M. vt & ℨ. de minor. & ſi ſine. ℨ. ſed quod Papi. & l. ſi mulier. Accur.

c ¶ *Qui.* ſ. minor, ſecũdum Azo.

d ¶ *Libertus orcinus.* a id est, non directò manumiſſus: vt inſtit. de fin. re. per fideicõ. reli. ℨ. libertas. Accur.

e ¶ *Si alter.* cùm duo essent rogati. M.

f ¶ *Non posse.* vt & C. de le. ſeruus. Acc.

g ¶ *Aetate.* infantis: vt ℨ. e. l. j. ℨ. j. & ij.

h ¶ *Conditione.* furioſi, muti, ſurdi: vt ℨ. ℨ. in furioſi. Accur.

i ¶ *Non præstãtium.* vt quia latitat vel contemnunt, vt ℨ. co. ſi eũ. ℨ. j.

k ¶ *Non debeantur.* vt ar. C. de cudicil. l. j. Accurſius.

l ¶ *Factos.* quaſi iure ſciens irritos. Accur.

m ¶ *Præstiterit.* relicta in eis, approbãdo eos. ſic C. de fidei. icom. lib. l. ij. & l. ſi veritas. & C. de teſta. non dubium. ℨ. j. Acc.

n ¶ *Voluit.* ſic C, eo. ſi voluntate. Accur.

o ¶ *Declaratur.* xx. annis præſtandis hæredi ab vno quoque. Io. vt C. eod. l. ij. & ℨ. de manu. teſta. l. cùm ex falſis. Accur.

Lieno.] Caſus eſt planus vſque ad ¶ ſi patronus.

¶ *Si patronus.*] Libertus inſtituit extraneũ hæredem, & nihil patrono reliquit. Titio autẽ reliquit c. & eundem Titium rogauit: vt emat Stichum ſeruum patroni, & manumittat. tandem patronus per contra tabulas ſucceſſit libertoinunc Titius habens legatũ vult emere ſeruum à patrono, & manumittere, & patronus nõ vult vẽdere. dicitur q̃ patronus non cogitur, cùm nil lucri videatur habere à liberto. idẽ ſi hic eſſet ſeruus alicuius alterius extranei hominis & ille non vult vendere. vel ſi vult, vult nimis magno pretio, ſi autẽ vult iuſto pretio vẽdere, & Titius nimis modicum vult dare, tũc iudex coget Titium iuſto pretio emere ſeruum, & manumittere. ſi autẽ Titius non vult emere dominus autẽ ſerui vult vendere: tunc poterit cogi Titius vt emat & manumittat. ſed ſi ſeruus vult q̃ ipſe dominus manumittat, & dominus in hoc conſentiat: tũc dominus manumittat eum, & pretiũ eius petat à Titio. idẽ ſi hæres rogatus eſt emere ſeruũ alicuius, & hæres latitat nolẽs hoc facere, ſed ſi dominus non vult eum manumittere niſi prius ſibi ſoluatur pretium, auditur. Poſſeà dicit: hæc ſunt vera, q̃ vel dominus poteſt manumittere ſeruũ: & petere pretiũ ab hærede. vel poteſt cogi

21 *Flor. ſeruo libertas.*

a De orcino liberto, vide Alci. li. præter. j. hæc ipſa dictione.

12 *Flo. Veri.*

13 *Flo debet.*

14 *Fl. extatu-rum.*

15 *Flo. extatu-rum.*

16 *Fl. deeſt, nõ.*

17 *Flo. ratos.*

18 *Flo. præſti-tit.*

tatem præſtãdam eſſe ſenatus cenſuit. ¶ Sed & ſi ſuus hæres abſtinuerit, libertati fideicõmiſſæ per ſenatuſconſultũ ſubuentũ eſt. tametſi non eſt [a] ſine hærede, qui ſuum hæredem habet, licet abſtinentem ſe. d ¶ Idem dicendũ eſt [b], & ſi minor xxv. annis adierit hæreditatẽ eius, qui [c] libertatẽ fideicõmiſſam debebat, & in integrum ſit reſtitutus abſtinendi cauſſa. ¶ Quærendũ eſt autẽ, cuius iſte libertus ſit: Ex cõſtitutione enim fauor [14] libertatis perinde cõpetit, atq; ſi ex teſtamẽto libertatẽ cõſecutus eſſet. Erit igitur libertus orcinus [d], non eius, qui fideicommiſſam libertatẽ debebat. 7 ¶ Si alter [e] ſine ſucceſſore deceſſerit, alter ex iuſta cauſſa abſit, extat reſcriptum diuorum Marci & Seueri [12], dicentium perinde eum ad libertatẽ peruenturum, ac ſi ab eo, qui ſine ſucceſſore deceſſerit, & ab eo, qui ex iuſta cauſſa abeſſet, ad libertatem vt oportuit perductus eſſet.

8 ¶ Eleganter queri poteſt, cùm hæres ſine ſucceſſore decedit, vtrum expectari debeat [13] donec certũ ſit, hæredem vel bonorum poſſeſſorẽ non extiturum [14]. an verò etiã dum incertũ eſt, forte deliberãte hærede ſcripto, poſſit ad libertatẽ peruenire. Et melius eſt expectari oportere, quo ad certum eſſe cœperit, ſucceſſorem non extiturum [15].

9 ¶ Imperator noſter Antoninus reſcripſit, eum, cui fideicommiſſa libertas debetur, ſine libertate aliquid ex teſtamento hæredis accipere non [16] poſſe [f].

10 ¶ Diuus etiam Marcus reſcripſit, fideicommiſſas libertates, neque ætate [g], neque conditione [h], neque mora ſon præſtantium [17] tardiũſve reddentium corrumpi, aut in deteriorem ſtatum perduci.

11 ¶ Quanquã ex irritis codicillis libertates nõ debeantur [k]: attamẽ ſi hæres hos codicillos factos [17] habuit, & ex his quædã pſtiterit [18] [m], & ſeruos præſtandæ fideicommiſſæ hæres, vt ſeruũ emat, & manumittat quando ſeruus hoc patiatur: quia vult manumitti. ſi autẽ nõ vult, nõ cogitur, nec poteſt dominus in hoc compellere ſeruum, niſi debebat habere vltra verum pretium ſeruũ, vt quia hoc dixerat teſtator. nam & tunc poteſt dominus etia ſeruum inuitum vendere hæredi ad manumittẽdum, vel vt ipſemet eum manumitteret, & petere pretiũ ab hærede ſicut & ſi hæres eſſet grauatus emere fidum meũ pro maiori pretio ſtatuto à teſtatore. & hoc dicit hic ℨ. cum l. ſeq. Fran.

p ¶ *Per fideicommiſſum.* non directò, vt ℨ. eo. libertates. & ℨ. de manumiſ. teſt. ſeruus. Accurſius.

q ¶ *Eius.* ſcilicet ſeruus. Accur.

r ¶ *Factio est.* paſſiuè. & facit ℨ. de le. ij. debitor. ℨ. ſeruo. & de legꝫ. ſi mihi. ℨ. regula. & de hære. inſti. l. nõ minus. & C. de hære. inſt. l. neque. & facit C. e. l. deberi. & l. ſi te.

s ¶ *Filij.* nati.

t ¶ *Et.* defuncto. Accurſius.

v ¶ *Non potest.* libertas, vt & j. de lib. cau. duobus. Accur.

x ¶ *Præstandam.* fidei commiſſ. libertatem, ſed contra ℨ. de codicil. l. qui grauí. & l. ſeq. & l. penul. quibus dicitur à rogato tantum manumitti. Solu. ibi à nato tantum, hic ſimpliciter reliquit, vel ſciebat hic vxorẽ præguantem: ibi non, ſecundum Or.

y ¶ *Prohibitus erit.* vt in minori ætate. M. vt j. eo. non tantum. circa prin. & C. de admi. tu. l. lex. & facit ℨ. eod. cùm quaſi. ℨ. j. & l. ex cauſſa. & ℨ. de manu. l. cauſſam. & de ma. vin. l. ſi rogatus. in princi. Accur.

z ¶ *Acceperit.* idem ſi ex debita tãtum ſit inſtitutus portione, vt ℨ. ad Treb. patronus. & de lega. ij. cùm patronus.

a ¶ *Vendere.* id eſt, manumit ere. vel dic pro priè. & dic, alius enim erat rogatus redimere & manumittere. Accurſius.

b ¶ *Erat.* aliquis, & eſt ratio quia nihil ex iudicio eius accepiſſe videtur, vt & ℨ. de dona. ſi patronus. Accur.

c ¶ *Suo.* id eſt, à liberto huius patroni. Accur.

d ¶ *Prætoris partes sunt.* vt rogatum cogat manumittere, cùm nihil accepit ex iudicio defuncti. aliàs contrà, ſed differt, vt inſtit. de ſing. re. per fideicom. relict. ℨ. libertas. & C. eo. deberi. & l. ſi te.

e ¶ *Idem est, & ſi pluris iuſto.* quia perinde eſt, ac ſi nollet vendere. vt & ℨ. de leg. iij. l. non dubium. ℨ. fi. Accur.

f ¶ *Quod ſi dominus* ℨ. volebat emere qui manumittere debebat. hîc non volebat emere hæres, & ſic non manumittere.

g ¶ *Manumitti.* ſ. ab hærede rogato eum emere & manumittere. Ac.

h ¶ *Manumittere.* & hoc ſeruus conſentiat. nam in electione ſua eſt à quo velit manumitti. vt ℨ. eo. tit. l. generaliter. ℨ. quoties. & j. eod. l. in uitus in prin. Accur.

i ¶ *Manumittere.* cùm hæres rogatus nolebat emere, & ſic non manumittere, & hoc caſu non erit libertus hæredis, ſed manumittentis. & idem

& idem eſt inferiori proxi. reſpon. cùm verò. ℨ. ſubuentum. & l. ſi eũ. ℨ. eorum. Accurſius.

a ¶ *Sibi.* domino ſerui.

b ¶ *Hæredem.* qui erat rogatus eum manumittere. Accur.

c ¶ *Faciendum est.* vt ſeruus ad libertatẽ perducatur, & actio de pretio detur. M. vtilis ex vendito fortè. Accur.

d *Sed ſi alienare. Et interdum.* nõ eſt æquum vtroque carere. ſic ℨ. de cõdi. cau. da. ſi pecuniã. ℨ. quòd ſi diſtractus. & de actio. empt. ex empto. ℨ. fin. ibi, neque enim bonæ fidei, &c. & j. quarum rerum act. nõ da. l. fin. ℨ. ſi ſeruus. & C. ad Velleia. l. pe. ſic econtrà habere vtrumque non eſt æquum vt C. de La. lib. tol. l. j. ℨ. illud etiam.

e ¶ *Alij.* ſ. emptori.

f ¶ *Concedendum.* ſic ergo non ſit liber inuitus. & ſic eſt regula cõtraria quæ dicit, nemini ſeruorum licet recuſare ciuitatem. Ro. vt C. de manu. teſta. l. ſi. ℨ. ſi verò quidã. Sol. vt ibi. Accur.

g ¶ *Fideicommiſſum.* l. ad libertatem producere. M.

h ¶ *Acquiratur.* non enim aliquid quæſitũ videtur, cùm ſeruus abſit: licet pretium adſit. Azo.

i ¶ *Aliquin.* i. ſiquid acquiratur domino.

k ¶ *Ipſi.* ſ. domino.

l ¶ *Contingere.* vt ipſi domino datum videatur.

m ¶ *Iuſſus.* ſ. idem eſt & ſi æquo pretio: ſi tamen intereſt domini: vt ℨ. de leg. j. l. & ſi æquo. Ioan.

n ¶ *Et ei.* domino cuius intereſt præter verum pretium. M. Acc.

o ¶ *Pluris.* vel etiam æqui pretij ſi domini intereſt: vt modò dixi. Accurſius.

Si filius.] CASVS. Pater inſtituit filiũ ſuum hæredem, & eũ grauauit quod manumittat Stichum ſeruum ſui patris. filius manumiſit. Dicitur q̃ erit iuſtus patronus hic filius: & habere poterit contra tabulas in bonis manumiſſi. Item poterit ei imponere operas, & hoc etiam poſſet facere ſi pater ipſe manumiſiſſet hunc ſeruum.] ¶ *Erit.*] Titius inſtituit filium ſuum hæredem, & rogauit eum ſub conditione, vt manumitteret ſeruum Stichum hæreditariũ, puta ſic, ille Stichus ſi fecerit domum, vel ſi det x. rogo te vt manumittas eum. Dicitur q̃ ſi non ſtat quò minus pareatur conditioni per ſeruum, licet nõ impleatur cõditio, habebit locum ſenatuſconſultũ Rubrianũ. Secundò dicit, ſi hæres afferat impedimentũ, quòd non impleatur cõditio, non habebit eũ in libertũ tanquã filius vel hæres manumiſſoris. & ſic per hoc minus iuris habebit. quod dic vt in gl. ¶ *Si is cui.*] Legaui tibi ſeruũ, & te rogaui vt eum manumittas, non vis accipere legatũ ſeruum, & ſic non manumittere. Dicitur q̃ cogeris iura tua ſiue actionem cedere huic ſeruo, vt ſic libertas non deficiat. Secundò dicit, rogatus eſt hæres vel legatarius manumittere ſeruum, debet eum manumittere, nõ tradere eum inuitum alij ad manumittendũ. Tertiò dicit, minor viginti annis inſtituit aliquem ſibi hæredem, & eum rogauit, vt Stichum ſeruũ ſui hæredis manumittat. Dicitur quòd cogi debet hæres ad manumittendum, nec hoc caſu habet locum lex Aelia Sentia. Quartò dicit, Seruum tibi legaui, & te grauaui vt eum manumittas: & ſi non manumittas, legaui eum alij, & eundem grauaui vt eum manumittat: & ſi non

1 *Flo cõſequatur, ſi forte is, qui rogatus eſt manumittere, ſoluendo non ſit.*

Liber nemo ſit inuitus.

2 *Fl. poſſ.*

3 *Flo. cõſequi. & ſeruꝰ vt ad libert.*

4 *Flo. legatarius intelligere tur.*

5 *Fl. & cui*

6 *Flo. iuſſit.*

1 *Fl. ſuppo.*

2 *Fl. præſtãdã*

manumittat, ſit ille ſeruus liber. Dicitur q̃ hic ſeruus ſtatim debet eſſe liber, ne per tot circulos vadat. & hoc dicit hic ℨ. cũ l. ſeq. Fran.

p ¶ *Tabulas.* liberti bo. poſſ. vt & C. de bo. poſſ. contra tab. l. j. Sed q̃ ſubiicit de operis, eſt cõtra. C. de ope. li. l. Quintus. Sol. hic nõ cogebatur manumittere licet rogatus ſit. ibi aũt cogebat. Vel hic voluit pater habere ſ. filiũ plenum iuſpatronatus: vt j. de bon. lib. l. qui ex cauſſa. ℨ. fi. vel ſpeciale hic in filio.

q ¶ *Hoc enim.* duo ſ. prædicta, quaſi patroni filius etſi, &c.

r ¶ *Accepiſſet.* à patre filij.

s ¶ *Rubriano.* quod habes ℨ. e. l. cùm verò. ℨ. ſubuentum. Accurſius.

t ¶ *Non fiat.* vt & ℨ. de manu. teſt. l. libertate.

v ¶ *Libertum.* vt non habeat eum libertum iure manumiſſionis, quod haberet ſi impedimentum non præſtitiſſet: vt ℨ. eod. cum verò ℨ. ſubuentum. & l. ſi eum. ℨ. eorum.

x ¶ *Alio iure.* ſ. hæreditario vel quia filius eſt manumittentis. ſecundum hoc ergo nõ videtur q̃ hic filius puniatur de ſuo impedimento quia & ſi non fuo, alieno tamen iure habet eũ libertũ. ſed reſpon, non eſt ita: & oſtendit pœnã ibi cũ dicit, nonnullam, &c. quæ eſt talis: nam in libertum quem quis habet iure ſuæ manumiſſionis, non amittit cõtra ta. licet eum capitis accuſet, vel in ſeruitutẽ petat ſed cum quẽ iure alieno ſiue hæreditario quem paternũ dicimus, ſic amittit, & ſic intelliguntur hęc ℨ. de iure pa. eum. & de bo. li. l. qui cum maior. & l. in ſeruitute. Cùm ergo hic filius amiſerit contra tabulas propter impedimentum, quod præſtitit, quam iure ſuæ manumiſſionis haberet, niſi impedimentum præſtitiſſet: patet quòd ſi ammodo accuſet, vel in ſeruitutem petat, q̃ amittit, quia non habet ammodo niſi iure alieno. Accur.

y ¶ *Nonnullam.* ſed aliquam.

z ¶ *Pœnam.* ſ. filius qui præſtitit impedimentum quò minus manumitteret ſeruum patris ſui, qui rogatus à patre erat vt manumitteret.

a ¶ *Petierit.* deinceps.

b ¶ *Perdit bono. poſſ.* quam non perderet ſi vt patronus libertum haberet, non vt patroni filius. vt hic optimè colligitur. Sed quidam dicunt etiam patronum manumittentem ſi accuſat perdere vt arg. ℨ. de iure patro. l. eum ſed illam in liberto patrono intellige. & facit ad hoc quod not. ℨ. de in ius vocan. l. ſed ſi huius. ℨ. ſed ſi liberti. & facit optimè ℨ. de bo. liber. l. ſi filius. ℨ. j.

c ¶ *Ei.* ſeruo. Accurſius.

d ¶ *Velit.* non aliàs: vt ℨ. l. proxi. ℨ. inuito. & contrarium ſigna vt ibi, & facit ℨ. de leg. ij. l. Imperator. in prin. & de leg. iij. ſi legatarius.

Nuitus. Non eſt. vt ℨ. e. generaliter. ℨ. fi. & de actio empt. Titius. & ſic eſt ar. quòd dominus non poteſt in alium alienare ius vaſalli vel feudi inuito vaſallo. ADDITIO. Limitabis hanc gloſſ. cum ſuo text. per l. j. & quod ibi not. Bald. C. de ſer. fugi. & text. in c. prætea ducatus. ℨ. inſuper etiam, & ibi per eundẽ Bald. in ver. nota quòd dominus in tit. de prohit. feu. alie. per Frideric.

f ¶ *Vt proprium.* ipſius hæredis. ſecus ſi ipſius minoris, vt C. eod. l.

1 *Flo cũ etiã*

2 *Flor. fuerat vt eum manumitteret.*

3 *Flor. aut actiones ſuas ei præſtare, cui ſeruus.*

1 *Flo. fideicõmiſſa.*

2 *Fl. quẽqui.*

3 *Manuſcri. xxv.*

Universidad de Deusto Biblioteca

minor. Accursius.

a ¶ *Seruus.* facit §. de manu. testa. l. si quis ita. & l. Stichum.

b ¶ *Is.* scilicet Titius.

c ¶ *Atque.* sicut primus.

d ¶ *Continuò.* absurdum enim erat moram fieri occasione legati nullum emolumentum afferentis. Accur.

4 Fl Calpurnio. Flacco.

Alij.] CASVS. Hæres siue legatarius rogatus de manumittendo seruum suum, an semper compellatur? & Cassius dixit quòd non in casibus istis, vt si vsus huius serui sit valdè necessarius hæredi, vel legatario, veluti si seruus sit dispensator domini, vel pædagogus, vel grauiter deliquit contra dominum, sed tamè dictũ Cassij corrigitur. Et dicitur q̃ ex quo habuit lucrum à testatore, debet & hoc onus sentire, vt sic semper cõpellatur manumittere, ex quo accepit hæreditatem vel legatum. Franc.

e ¶ *Delictum.* id est cùm seruus magnũ de lictũ fecit: puta, quia iacuit seruus iste cum vxore eius. Accur.

f ¶ *Habuisse.* manumittere vel nõ, his casibus. & sic est dictum Cassij. Vel dic contrà habuisse, scilicet accipere relictum vel non, cùm si receperit omni no cogetur manumittere. Accur.

2 Fl nam potuissent discedere.

g ¶ *Potius.* vt tio Cassij, sed cassa. Ioan. quia hoc inconueniens sequeretur, quia melius esset non parere voluntati defuncti, quàm parere. vel dic esse verba Modestini, sic scilicet meritò sententia Cassij non est recepta. nam potius esset, &c.

3 Flo neque his quæs.

f. secundum Cassium, quod esset absurdum & semper in idem recidit. Accur.

Neque infantes.] CASVS Rubriano senatusconsulto est cautum, quòd si hæres vel legatarius

a Fl. deest seruus.

est grauatus manumittere seruum testatoris, & non manumittat, & vocatus coram iudice non veniat, iudex debet pronuntiare istum seruum liberum, & erit libertus testatoris non hæredis vel legatarij. hoc senatusconsultum non spectat ad infantem, vel furiosum, vel ab hostibus captũ, vel ad militem, vel ad magistratum, vel ad pupillum qui non habet tutorem, vel si habet, habet aliquem de prædictis, vel habet filios, qui studiosè in odium pupilli non curant manumittere. nam si aliquis istorum est grauatus seruũ testatoris manumittere, cuius est hæres vel legatarius, & nõ manumittat, & iudex pronuntiet illum seruum esse liberum, erit bene libertus eius, licet ab eo non sit manumissus, perinde ac si esset absens ex iusta causa. & hoc est inductũ ex Damasino senatusc. Idé est si aliquis rogat' manumittere est absens, per procuratorẽ tamen respondet corã iudice ob hoc citatus: quia nõ eripitur ei libertus. Vltimò dicit, hæres vel legatarius rogat' de manumittendo seruum hæreditariũ, corã iudice competenti citatus, ex priuilegio alicuius dignitatis nõ vult corã eo respondere. Dicitur q̃ nõ auditur priuilegiũ ad hoc allegãs quicũq; sit, siue priuatus, siue ciuitas.

h ¶ *Quos.* f. milites.

i ¶ *Religio.* sacramenti, vt milites.

k ¶ *Honestior.* veluti si magistratum gerant.

l ¶ *Continentur.* vt ex eo ius patronatus amittatur.

m ¶ *Detinet.* f. aliqua præ dictarum. M.

n ¶ *Si hi.* tutores. Accursius.

o ¶ *Iniquum.* non solùm absurdum.

p ¶ *Qui.* f. tutor. Accursius.

q ¶ *Non sit.* f. pupillus ad emendandũ dãnum, quod ei ex culpa eorũ contingit. Azo.

r ¶ *Debent.* f. tutores non debent præstare, sed pupilli. & facit §. e. l. cùm quãs. §. j. & §. imperator.

s ¶ *Subuenitur his.* vt j. eo. non tantùm, §. senatus.

t ¶ *Dicitur.* facit instit. per quas personas age, pos. §. j. Accur.

v ¶ *Interpellandam.* i. impediendam.

Si purè.] CASVS. Rogaui hæredem meum vt seruum meũ qui fuerat meus Castaldio manumittat, hæres non vult manumittere nisi reddat rationẽ. certè hæres non auditur: imò cogitur manumittere: & factus liber reddet rationem eius quod gessit, hoc modo. nam computabit cum hærede. & si quid habet de bonis domini, hæredi reddet. nõ aũt si quid malè gessit, tenebitur hæredi emendare, cùm liber factus non teneat de eo quod gessit in seruitute. Fran.

1 Flo. Trypho.

x ¶ *Si purè.* i. non conditionaliter, puta q̃ sit liber si rationes reddiderit.

y ¶ *Faciendam.* vt & j. si quis testa. liber esse iussus fuerit. l. j. §. si seruus. Sed videtur differri post redditã rationem, vt j. de lib. can. l. imperator. Sol. ibi erat liber, vel non erat purè relicta. Item contrà j. eod. titu. de his. fed ibi nõ erat purè. hic sic. ad quod est suprà de condit. & demõstra. sicut libertas. Accursius.

2 Fl apparet.

3 Fl dicitur.

z ¶ *Sine conditione.* tunc enim differretur: vt C. de test. manu. l. cùm testamento. quæ est contra.

a ¶ *Quæ.* scilicet libertate.

b ¶ *Arbiter.* id est iudex.

c ¶ *Reddat.* qualiter reddere debeat, exponit statim. Accur.

d ¶ *Rationem.* i. computare, & quæ habet apud se, reddere. Accur.

e ¶ *Reliqua.* quæ non habet.

f ¶ *Adiicitur.* f. in verbis rescripti. Accur.

g ¶ *Non potest.* C. de petit. hære. l. fi. §. pe. contrà. Sol. ibi speciale vt ibi pater. Item contra. §. de nego. gest. l. eum actum. & l. seq. §. Scæuola. & C. de neg. gest. si cognati. sed in illis legibus aliena, non domini gessit negotia, vbi serua quod in illis legibus dicitur.

Instruere

a ¶ *Instituere.* i. docere qualiter gesta sunt, vt §. de condit. & demon. l. cum seruo.

In testamento.] Pater in testamento alumnæ suæ reliquit libertatem, & eidem per fideicommissum aliqua reliquit. tandem filij ab intestato succedentes patri manumiserunt istam. Dicitur q̃ bene fecerunt, & ei debebunt fideicõmissa. Franciscus.

b ¶ *Non erat.* de iure. hoc dicit.

c ¶ *Cùm omnia.* quæ continebantur in testamento. Azo.

d ¶ *Veluti.* id est sicut. Accursius.

e ¶ *Gessissent.* eámque manumisissent. Accursius.

f ¶ *Debuisse.* plus respon. quàm quærat. nam ad quæstionem erat responsum §. e. l. cũ quasi. §. fi. & posteà sic respondet. sed huic respon. & quod dicit in fi. l. est contrà. C. de manu. testa. l. ex testamento. & l. si iure. & de fideicommiss. l. eam quam. & l. si veritas. & l. ex testamento. & C. e. l. j. & ij. Sol. speciale in persona sic dilecta, argu. eius quod dicit, pios, &c. & ar. §. de lega. ij. cũ pater. §. filius matrem. & C. de leg. Cum rem alienam. ité ex quo libertatem dederunt, per cõsequens & pecuniarium fideicommiss. præstare debent. ar. C. de testa. non dubium. & C. de fideicom. & fi inuiciliter. & C. ad l. Fal. auth. sed cũ testator. non autem placeret quòd fuerunt hîc repetita ab intestato, quia hoc est diuinare, nec quòd est de relictis in testamẽto filij, quia hoc est contra literam imò patris. Accursius.

1 Flo. Magnetiar.

† id est, credemihi Zoile gratiã tibi referet filius meus Martialis. Sol. ibi testa. liber esse iussus fuerit. l. j. §. si seruus. Sed videtur differri post redditã rationem, vt §. de lib. can. l. imperator. Sol. ibi erat liber, vel non erat purè relicta. Item contrà §. eod. titu. de his. fed ibi nõ erat purè. hic sic. ad quod est suprà de condit. & demõstra. sicut libertas. Accursius.

2 Fl. plenam voluntatẽ defuncti cõtinet.

† Iste textus reputatur singularis ad hoc q̃ hæres solus vnum legatum plus in testamento relictum cogitur soluere aliud legatum veniens in cõsequentiã illius. Bal. 1 Flor. deest quidam. 2 Fl omnia vt ab intestato essent.

Hæredes recte, & piè dant libertatem alumnæ, cui pater in testamento suo reliquit fideicom. libertatem, licet ipsi hæredes ab intestato succedãt. quinimò debent dictæ alumnæ soluere fideicommissa. h. d.

XXXVIII. Paulus lib. iiij. Decretorum.

In testamento † quidam [1], quod perfectum non erat [b], alumnæ suæ libertatem, & fideicommissa dedit: cùm omnia [2] [c] filij veluti [d] ab intestato gessissent [e]: quæsitum est Imperator, an vt ex causa fideicommissi manumissa fuisset. Et interlocutus est etiam si nihil ab intestato pater petiisset, pios tamen filios debuisse [f] manumittere eam, quam pater dilexisset. pronuntiauit igitur eam rectè manumissam, & i. deò fideicommissa etiam ei præstanda.

Error testatoris putantis seruum esse suũ, cui reliquit fideicommiss. libertatem, non officit libertati eiusdem serui: secus est in alia re legata. hoc dicit.

XXXIX. Idem lib. xiij. Responsorum.

Paulus respondit, Et si alienus inueniatur seruus, quem vt suum testator ab vno ex hęredibus voluerit manumitti, tamen cogendum eum qui est rogatus, redimere eum, & manumittere: quoniam non putauit [g] similem esse causam libertatis, & fideicommissi pecuniarij [h]. ¶ Paulus respondit his verbis [i]: πίσδυσόν μοι Ζόιλε, ὅτι τὰς χάριτας σοι ἀποδώσει ὁ ὑὸς μὲ Μαρτιάλος, ἐὰν σὺ ἐν τοῖς ἴδιοις πάσιν, † in plena [2] voluntate defuncti contineri [k], citra [3] beneficium [l], coniunctis [m] personis, & [4] Zoilum [n]: qui si serui sint nihil [5] gratius [o] his præstari posse, quàm libertatem: ideóque præsidem debere sequi voluntatem defuncti.

Testator, qui inter uinos seruum, uel ancillam donauit, nõ potest in suo testamento illũ seruum, uel ancillam iubere manumitti per donatariũ: nisi talis donatarius legatũ aliud sibi relictum agnouerit. h. d.

XL. Idem lib. xv. Responsorum.

Lucius Titius Septitię filiæ suæ naturali [p] Concordiam ancillam suam donauit [q]: idem posteà testamento filiæ suæ cum aliis quibusdam ancillam suprà scriptam legauit vt manumitteretur. Quæro an Septitia filia naturalis ancillam suprà scriptam manumittere cogi possit? Paulus respondit, si vivuo patre naturali donatio ancillæ suæ fuit, neque patris naturalis iudicium in cæteris legatis filia agnouit [r], non posse eam compelli ancillam propriam [s] ex causa fideicommissi manumittere.

1 ¶ Lucius Titius Stichum seruum Mæuio legauit: & petit [t], vt neque ab eo, neque ab hærede eius vnquam manumitteretur: Paulus respondit testatorem [u] potuisse posteà seruum hunc ad libertatẽ perducere: quia nõ sibi legẽ dixisset [x], sed legatario.

p ¶ *Naturali.* quæ erat nata ex concubina, & sic non erat in potestate patris. Accursius.

q ¶ *Donauit.* & tenuit donatio, cùm non esset in potestate, vt §. de donatio. l. hæreditatem. Accur.

r ¶ *Agnouit.* Agnouit quòd si esset, cogeretur. vt C. eodem. deberi. & l. si te.

s ¶ *Propriam.* scilicet factam olim per donationem.

3 Flor. circa beneficiũ.

4 Fl. deest &.

t ¶ *Testatorem.* qui legem dixit.

5 Flor. nihil est gratis.

v ¶ *Dixisset.* non enim potuit. vt §. de legat. iij. si quis in princi. & argumen. suprà, de donationi. inter virum & vxorem. quod autem §. penult. & de legat. j. cum filio. §. ipsi. & de arbit. l. penultima.

Thais ancilla.] CASVS. Reliqui libertatem Thaidi ancillæ meæ hoc modo. Cùm Thais ancilla mea seruierit per decem annos hæredi meo, extunc volo quòd sit mea liberta. videtur quòd esse non possit, cùm directam libertatem testator nõ reliquerit. vnde & si hæres manumittat, nõ efficietur liberta testatoris. & sic videtur, quòd debeat remanere serua etiam post decem annos, & hoc de rigore, sed tamen de æquitate dicitur, quòd hæres debeat eam post decem annos manumittere.

¶ *Lucius.*] Quosdam seruos obligaueram, rogaui hæredem meũ vt si serui prædicti eũ promeruerint, eos liberet æreque alieno, nolens quòd alterius quã suam seruitut. experiantur, hæres noluit: & sic creditor forte eos vendidit. quæritur, an eis debeatur libertas ex causa fideicommissi. & distinguitur. nam si hæres necessitate rei familiaris impedit tur quò minus nunc luat, non debebitur per hoc libertas. si autem studiosè differat, tunc debebitur libertas fideicommissaria. ¶ *Tutoris.*] In testamento quodam reliqui tutorem filiis meis, & eum grauaui de seruis suis manumittendis. tandem hic tutor excusauit se à tutela, & alij sunt dati loco eius. quæritur an isti alij teneantur præstare libertates seruis istis. Et dicitur quòd sic. ement ergo eos & manumittent. ¶ *Seio.* Reliqui in tutorem Seium filiis meis. & eidem legaui tres libras, & Stichum scriptorem: & eum rogaui, quòd Stichum manumittat. tandem Seius excusauit se à tutela. Dicitur, quòd nihilominus debebitur libertas per fideicommissum Sticho, sed non apperit per quem. Sed tu dic, quòd aut Seius amisit legatum, quod est verũ, si contemplatione tutelæ erat ei relictum, & tunc debebitur libertas per hæredes testatoris. si autem non amisit, vt quia non hac contemplatione erat ei relictũ, tũc ipse Seius debebit libertatẽ. *Seruo.*] Sororem meam hæredem instituì, & rogaui eam de seruis meis manumittẽdis hoc modo. volo dulcissima mea soror vt tales meos seruos castaldiones meos habeas commendatos, quos nolui manumittere donec rationes meas reddiderint. si autem tibi placebit eos manumittere, scias mentem meam, in qua mihi bene placet: quæritur an per hæc verba videatur rogata de manumittẽdo etiam si ei displicere videbitur? Respon. quòd sic. non enim spectandum est &c. ¶ *Lucia Titia.* Grauaui hæredem meum vt Pamphilã ancillam Titij emat cum filiis suis, vt eos omnes manumittat. nunc emit, & nondum sunt sibi traditi, eo quòd non soluebat pretium. & sic nunc Pamphila cõcepit & peperit filiũ. Dicitur q̃ hic partus est eius, cuius erat & mater tũc temporis cũ peperit. f. venditoris. si hæres tamẽ fuit in mora, cogitur hunc etiã partũ emere. *Lucius.*] Tales meos seruos medicos cõmodo tibi hæredi meo. Dicitur q̃ per hæc verba nõ videtur relicta fidei commissaria libertas, sed erit in arbitrio hæredis velit eos manumittere, vel non. ¶ *Titius.*] Seruo meo castaldioni reliqui libertatem & ra-

1 Flo. Magnetiar.

† id est, credemihi Zoile gratiã tibi referet filius meus Martialis. Sol. ibi testa. liber esse iussus fuerit. l. j. §. si seruus. Sed videtur differri post redditã rationem, vt §. de lib. can. l. imperator. Sol. ibi erat liber, vel non erat purè relicta. Item contrà §. eod. titu. de his. fed ibi nõ erat purè. hic sic. ad quod est suprà de condit. & demõstra. sicut libertas. Accursius.

2 Fl. plenam voluntatẽ defuncti cõtinet.

2 Fl nam potuissent discedere.

3 Flo neque his quæs.

a Fl. deest seruus.

4 Fl Calpurnio. Flacco.

4 Fl. cõtinentur alij quàm qui ex. 5 Flo. debet. 6 Fl ergo vt. Dufresnius.

2 Flo. habebit.

3 Flo. pupilli.

Universidad de Deusto Biblioteca

tiones reddiderit hæredi meo, non debet reddere ea, q̃ casu perierũt. Item si iussus est reddere peculiũ, nõ deducet quod dño debet. Item si id quod debet ex reliquis versum est in peculiũ, & peculium debebat reddere, & reddat, satis est, ¶ *Libertatem.*] Reliqui libertatẽ Cupito seruo meo castaldioni, cùm filius meus cõpleuerit xvj. an. & ipse seruus reddiderit rationes post mortem meam, tutores filij mei commiserunt Cupito seruo administ. de debitis huius pueri exigendis, & cùm exegerat seruus, tutoribus assignabat. tandem hic iuuenis antè, quam cõpleret xvj. annos decessit, & ei successit mater, cui matri tutores fuerunt condemnati propter malam administrationem. nunc lapsum est tantum tempus, quo si iuuenis viueret complesset xvj. an. petit Cupitus libertatem, & vult reddere rationes eius, quod gessit in vita mei testatoris, non eius, quod post gessit. Dicatur quòd de omni gestione debet reddere rationem tam eius, quam gessit antè mortem testatoris, quàm post.

¶ *Stichus & Dama.*] Testator suo testamento sic dixit: Stichus & Dama sint liberi si rationes reddiderint. Dicitur q̃ per hæc verba non solùm debent cõputare, sed etiam reliqua reddere debent. sed pone q̃ erat eis relicta libertas si reddederẽt rationes intra certum tempus, puta, intra annum, & nõ reddiderunt intra illud tempus. post annum volunt reddere, & volunt esse liberi. nõ audiuntur, si per eos stetit quo minus intra præscriptum tempus rationes reddderent.

¶ *Ab hæredibus.*] Grauo hæredes meos vt manumittant seruum meum Stichum cum filius meus compleueris xvj. annos. & cùm reddiderit rationes. dicit quòd debet reddere rationes eius, quod gessit in vita mei testatoris in bonis meis, & etiam eius quod gessit post mortem meam.

¶ *Stichus seruus.*] Seruo meo reliqui libertatem per fideicommissum, si det decem vxori meæ & hæredibus meis. nunc vxor mea abstinuit se ab hæreditate mea: & filia sola mihi successit. dicitur quòd huic filiæ tota decẽ sunt danda, & ipsa manumittat hunc seruũ.

¶ *Hærede.*] Titius instituit filium hæredem, & libertatem dedit quibusdã seruis hoc modo December, Seuerus, & Victorina post annos octo liberi sint. & commendauit eos filio. post hoc testamentum Titius vixit per plures annos quæritur, quãdo incipient currere isti octo anni? Et dicitur quòd à tempore testamenti facti. ¶ *Spendoforus.*] Reliqui libertatẽ Spẽdoforo seruo meo sub condi. hoc modo, cùm filia mea in familia mea nupserit, si rationes idoneè filiæ meæ administratas reddiderit Spõdofor', liber esto. hęc filia existẽs impubes decessit viuo me patre eius, & sic Spẽdoforus nõ administrauit rationes eius. nunc quæritur, an Spendoforus sit liber elapso tãto tẽpore post mortem filiæ, quo si viueret illa cõplesset xij. annos, & sic facta fuisset nubilis. Et dicitur q̃ sic, ¶ *Stichum.* Stichum rationibus redditis manumitti volo. nunc Stichus adducit ea, quæ gessit, & qualiter ego dominus approbaui omnia quæ fecerat Stichus. Dicitur quòd debebit manumitti hic Stichus. Franciscus.

XLI. Scæuola lib. iiij. Responsorum.

THais [a] *ancilla mea cùm hæredi meo seruierit annos* [b] *decem, volo* [1] *vt sit liberta mea*: quæritur, cùm libertam suam esse voluerit, nec id hæres facere potuerit, nec directa purè data sit libertas, an etiam post decem annos in seruitute remaneret? Respondit, nihil proponi cur non Thaidi libertas debeatur [c].

1 ¶ Lucius Titius ita cauit, *Mauii fili charissime, te rogo, vt si Stichus, & Dama, & Pamphilus promeruerint* [2] [d], *ære alieno* [e] *liberes* [3] *ne alterius, quàm tuam seruitutem experiantur.* Quæro, an si per hæredem steterit, quò minus æs alienum exolueretur ex caussa fideicommissi libertatem consequi possint [f]? Respondit, nõ quidem imputandum hæredi, si pro commoditate [4] rei suæ administrandæ æs alienum tardiùs exoluerit: verum si manifestè studiũ non soluentis, ei rei pararum, vt libertatibus mora fieret, probaretur, repræsentandas libertates [g].

2 ¶ Tutoris, quem & ipsum testamento liberis dederat, fidei commissit de manumittendis seruis ipsius tutoris: sed is à tutela excusatus fuerat. Quæro, an eisdem seruis libertatem præstare debeant [5] tutores, qui in locum excusati dati tutelam administrarent? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, libertates, & ab hæredibus scriptis videri datas [h]. ¶ Seio auri libras mille [6] & Stichum notarium [i], quem peto [k] manumittas: Seius eodem testamento tutor datus à tutela se excusauit [l]: quæritur, an nihilominus fideicõmissa libertas debeatur? Respondit, nihil proponi cur non debeatur.

3 ¶ Sorore sua hærede instituta, de seruis ita cauit [m]: † Βούλομαι Θ πρὸ καλῶ γλυκυτάτη μὲ ἀδελφὴ, γὸ πρακτα πάντα σε ἔχειν Στίχον, Θ Δάμαν τὸς πραγματεύτας, μου ὸς ἐγὼ ἐκ' ἐλευθέρωσα, ἂχρις ἂν τὰς ψήφος ἀποπατεύσωσιν. ἐὰν ὴ Θ οἱ ἀρέσωσιν ἐμοὶ νοστὸ τὸ τῶν γνώμων μὸ. (id est) Volo [7], & à te peto, soror suauissima, Stichum, & Damam actores meos, quos ego, ¶ *Ad hæredem.* ab eo redimendum: vt & C. eo. cùm libertatem.

x ¶ *Tibi.* hæredi. Accursius.

y ¶ *Iudicio.* i. voluntate, facit. C. eo. l. ex verbo.

z ¶ *Salario.* salarium vocat operas eis impositas.

a ¶ *Reddiderit.* sequitur Græcum, cuius interpretatio est, vt detrahatur prius quicquid ex quacunque caussa debet: scilicet creditoribus peculiaribus. non dico domino: vt patet per inferiora. & quod super est, peculium sit, & debeat restitui domino.

b ¶ *Computari.* id est, deputari.

quo ad rationes retulerint, non manumisi, tibi esse cõmendatissimos. Quòd si ipsi tibi quoq; probẽtur [n], exposui tibi meam sententiam [o]. Quæro, si paratis actoribus rationes reddere, hæres libertatem non præstet, dicendo eos nõ placere sibi, an audienda esset [p]? Respõdi [8] non spectandum, quod hæredibus displiceret: sed id, quod viro bono [q] posset placere, vt libertatem consequantur.

4 ¶ Lucia Titia hæredũ fidei commisit, vt Pamphilam ancillam Seiæ cum filiis [r] eius redimerent. & manumitterent: & iuridicus [s], quanti singuli essent redimendi, æstimauit [t]: medio tẽpore Pamphila antè, quàm pecunia solueretur, peperit. Quæro, id, quod natum est ex Pamphila, vtrum ad hæredem [u] Seiæ, an ad hæredem Titiæ pertineat? Respondit, id quod natum est ex Pamphila, eius quidem esse, cuius ea fuerat tunc, cùm pareret: verùm hæredem, si moram fideicommissæ libertati fecit, compellendũ partum quoque ac libertatem perducere.

5 ¶ Lucius Titius ita testamento cauit, *Medicos tibi* [x] *commendo illum, & illum. In tuo iudicio* [y] *erit, vt habeas bonos libertos, et medicos, quòd si ego libertatem eis dedissem, veritus sum quod sorori meæ charissimæ fecerunt medici serui eius manumissi ab ea, qui salario* [z] *expleto reliquerunt eam.* Quæro an fideicommissa libertas suprascriptis competere potest? Respondit, secundùm ea quæ proponerentur non necessitatem hæredibus impositam, sed arbitrium remissum [9].

6 ¶ Titius Sticho seruo suo libertatem sic dedit, Si rationes reddiderit [10] [a], quæro an ratio per eum gesta ita computari [b] debeat, vt damna, que casu contigerunt, ad onus reliquorum non pertineant? Respõdit, in negotio, quod voluntate domini administrasse proponatur, ea damna, quæ casu ita acciderunt [11], vt seruo nihil imputari possit, non pertinere [a] ad reliquorum onus.

7 ¶ Item quæro, cùm omne peculium reddere iussus sit, an ita peculium computari debeat, vt solum id peculiũ esse videatur, quod quacunq; [12] ex caussa domino debeat superesse? Respondit, in ea specie, de qua quæritur [13], nõ debere deduci ex peculio, quod dño debeatur.

8 ¶ Item quæro, an si ex reliquis in peculium aliquid cõuerterit [14], deduci [b] hoc ex peculio reddẽdo debeat? Respondit, si id, quod ex caussa, quæ proponeretur, in peculium versum est, reliquorum nomine solutum [15] [c] est, satisfieri conditioni, si id, q̃d reliquũ est peculij, soluatur.

9 ¶ Libertatem ita testamento dedit, *Cupitum seruum meum cùm Marcianus filius meus sedecim annos impleuerit, rationibus redditis liberum esse volo.* post mortem testatoris tutores Cupito exactionem [d] † commiserunt: isque numos redactos expensauit [e] eisdem tutoribus: deinde filius impubes decessit, cui mater hęres extitit: & tutorem [16] filij tutelæ iudicio condemnatũ habuit [f]. Cupitus ad libertatem proclamabat [17] eo tempore, quo si viueret Marcianus, annos sedecim ætatis habiturus esset: offerens rationes [g] vnius anni in die mortis testatoris, quo [18] [h] cæteræ subscriptæ fuerunt [i]. Quæsitum est an eas quoque rationes, quas tutores periculo suo egerunt [k], Cupitus reddere compelli debeat? Respõdit, eum de quo quæritur, cõditioni rationis reddendæ ita videri paruisse, si omne quod ex eo quod gessit, & rectè desiderari potest, reddiderit: nam alterã [l] cõditionẽ humaniore interpretatione ita accipi posse, vt defuncto pupillo tẽpus quo si viueret, sedecim annos impleret, expectare satis fuerit [m].

10 ¶ *Stichus, & Dama serui mei, si rationes* [n] *reddideritis, liberi estote.* quæsitum est an non solùm rationes, verùm si qua alia consilio & fraude eorum ameta sunt, præstari ab his debeat, vt ad libertatẽ perueniant? Respondit, rationũ reddendarum conditione [19] contineri omne, quod quoquo genere [o] serui actum, fidémque respiceret.

11 ¶ Intra certa tempora [p] conditioni reddendarum rationum non paruerunt [q]: posteà parati erãt [r]. quęsitũ est, an peruenient ad libertatem? Respondit si per ipsos stetisset, quò minus intra tempora præscripta conditioni parerent, nõ idcirco [s] liberos fore, quòd posteà rationes velint reddere.

12 ¶ *Ab hæredibus meis peto, fideique eorum committo, cùm filius meus sedecim annos impleuerit, Stichum rationibus redditis manumittant.* Quæro, an eundem seruum testator vsque in diem [t] pubertatis filij sui actum agere [u] voluerit? Respondit, manifestum [x] esse testatorem huius quoque actus rationem à Sticho reddi voluisse.

13 ¶ Stichus seruus meus iubeo vt det præstétque filiæ, & vxori meæ, & [20] hæredibus meis sine vlla controuersia tot aureos [y]: & vt ipsum manumittãt, fidei eorum cõmitto. Quæsitum est, cùm vxor ab hærede abstinuerit, virũ duabus [21] [z], an filiæ præstare debeat? Respõdit, filiæ, quæ hæres ex asse extitisse proponeretur, pro solido dandum [a].

14 ¶ Hærede filio suo ex asse instituto, [b] libertatem dedit in hæc verba, *December dispensator meus, Seuerus villicus, & Victorina villica Seueri conturbernalis, in annos octo liberi sũto* [22]: *quos* [c] *in ministerio* [d] *fidi mei esse volo. te autem* [23] *Seuere fili charissime peto, vti Decembrem, & Seuerum commendatos habeas quibus præsentem libertatem nõ dedi, vt idoneà ministeria habeas* [24]: *quos & spero te libertos idoneos habiturum.* Quæro, cùm eo tempore, quo Titius testamẽtũ faciebat, filius natu annorũ fuerit [25] nouẽ, & Titius post biennium, & sex menses decesserit, anni octo in quos libertas erat dilata, ex testamenti facti [e] tempore, an verò ex mortis numerari debeant? Respondit, posse videri testatorem eos annos octo dilatæ libertatis comprehendisse, qui cõputãdi sunt à die testamenti facti: nisi aliud voluisse testatorẽ probaretur.

15 ¶ *Spẽdophorus, cũ filia mea in familia* [f] *mea nupserit si rationes filiæ meæ idoneè* [g] *administratas reddiderit, liber esto.* filia, cum adhuc impubes esset, viuo patre decessit, & ex substitutione Seius hæres extitit. Quæro cùm Spendophorus rationes pupillæ non administrauerit, & viuo patrefamiliàs defecerit ipsius rationes administrare, & si viueret Titia, annos haberet amplius [h] xij. an ex testamento liber sit? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, liberum esse, si nullas rationes administrasset: quas reddere hæredi deberet.

16 ¶ *Stichum rationibus redditis manumitti volo.* Stichus arcarius [i] probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas [k] exhibet [l], nec posteà nomen [m] vllum fecit. Quæro an si qui minus soluendo fuerint debitores, quibus alij exactores erant applicati [n], nondum videatur conditioni satisfactum? Respondit, secundũ ea, quæ proponerentur, non pertinere ad onus reddendarũ rationũ, quòd soluendo nõ essent debitores [o].

a ¶ *Non pertinere.* vt & ff. de ma. testa. l. qui filium. §. fi.
b ¶ *Deduci.* creditoribus.
c ¶ *Solutum.* s. credito ribus. Accur.
d ¶ *Exactionem.* debitorum: vt ab eis, s. debitoribus debita exigat.
e ¶ *Expensauit.* i. designauit, quod non sufficit. vt hic, & ff. de ma. testa. l. qui filium.
f ¶ *Habuit.* mater.
g ¶ *Rationes.* quas tẽpore testatoris gessit Azo.
h ¶ *Quo.* anno. Accursius.
i ¶ *Fuerunt.* fic, isti sunt introitus & expẽsæ talis anni.
k ¶ *Egerunt.* per capitulum.
l ¶ *Nam alteram.* s. cũ Marcianus xvj. an. impleuerit. Accur.
m ¶ *Satis fuerit.* vt ff. de manu. testam. si ita scriptum fuerit. & C. eodem. l. fideicommissaria.
n ¶ *Rationes.* computando.
o ¶ *Quoquo genere.* i. quoquo modo. & facit ff. de testa. ma. l. si ita fit scriptum. & l. qui filium. & C. de testamen. ma. l. ij.
p ¶ *Tempora.* à testatore definita.
q ¶ *Non paruerunt.* serui quibus erat relicta libertas sub conditione reddendarũ rationum.
r ¶ *Parati erant.* reddere rationes.
s ¶ *Non idcirco.* fic ff. de arbit. Celsus. in prin. & C. de contrahen. stipu. l. magnam. Sed contrà. ff. de verb. obli. qui Romæ. §. Flauius. ij. resp. sed illud permittitur vt euitetur pœna conuentionalis. hic autẽ non sufficit posteà velle, id est post diẽ adimplere cõditionẽ: vt ideo dominus cogatur manumittere. posset tamẽ si vellet. & eodem modo respond. ad illam. ff. de ver. obli. interdum. §. fi. & l. si seruum. §. sequitur. Prætereà in illis non fuit dies appositus, hic sic, quòd multũ facit vt dixi. C. e. d. l. magnã. Itẽ in omnibus illis erat obligatus qui moram purgat: hic seruiui non. Item non ob. ff. si quis 'cau. & si post tres. quia illud est speciale circa iudicia. Itẽ contrà. ff. de libe. cau. Paul. §. Caius. sed ibi de cessante ille, in cuius fauorem adimplenda erat conditio. & ideo post moram potest adhuc adimpleri & mora purgari. Item cõtrà. ff. tit. ij. Stichum. §. Dama. sed ibi fortuito casu fuit impeditus. vel ibi in faciendo, hic in dando erat conditio.
t ¶ *Vsque in diem.* post mortẽ testatoris.
v ¶ *Agere.* i. actus totius si spontè gessit, reddere.
x ¶ *Manifestum.* vt & ff. eo. §. libertatem.
y ¶ *Tot aureos.* puta decem.
z ¶ *Duabus.* filiæ & vxori.
a ¶ *Dandã.* x. aureos.
b ¶ *Instituto.* à domino puta.
c ¶ *Quos.* aliàs si quos. sed si, videtur abundare.
d ¶ *Ministerio.* i. dominio, vt patet ff. statim. Accur.
e ¶ *Testamenti facti.* dic vt dixi ff. de testam. qui duos. §. fi. & facit ff. de iure do. l. f
f ¶ *In familia.* quod licet iure fori, vt C. de nu. l. celebrandis.
g ¶ *Idoneè.* adueritium qualitatis.
h ¶ *Amplius.* xij. sic ergo inspicitur tempus contrahendarum nuptiarum. & facit ff. ad §. C. de test. manu. cùm in testamento.
i ¶ *Arcarius.* Tenebat enim arcã domini.
k ¶ *Scriptas.* i. approbatas,
l ¶ *Exhibet.* ad hoc vt manumittatur.
m ¶ *Nomen.* i. debitorem.
n ¶ *Applicati.* vt ab eis exigeret. Accur.
o ¶ *Debitores.* à quibus non ille, sed alij exigere, debent. Idem dicit H. si ipse erat exactor: quia sufficit dominũ instruere, & reliqua si qua habet reddere. non autẽ ea, quæ nõ habet: cùm ex ante gesto non teneatur. vt ff. eod. si purè. & ff. de ma. te. qui filium. §. fi. & de nego. gest. l. eum actum. & l. at qui natura. §. Scæuola.

1 Flo. *volo sit.*
2 Flo. *promeruerint.*
3 Flo. *liberato.*
4 Flo. *commoditatibus.*
5 Flo. *debeãt.*
6 Flo. *libras tres.*
7 *Manuscrip. Volo & rogo dulcissima mea soror in comẽdatiõe te habere Stichũ & Damã negociatores meos, quos ego v. manumisi, donec rationes reddi tuerẽt. Si autem & tibi lacuer int, significa ui tibi ntem meã.*
8 Flo. *reddidit.*
9 Flo. *permittitur.*
10 Flo. *fi de derit.*
11 Flo. *accidit.*
12 Flo. *quaque ex.*
13 Flo. *quæreretur.*
14 *Manuscrip. conuertatur. aliàs, conuertitur.*
15 Fl. *defalcauerit.*
16 Flo. *tutorem tutelæ iudicio fibius eodomis natis habuit.*
17 Fl. *proclamauit.*
18 Flo. *qp.*
19 Flo. *cõtinetur.*
20 Flo. *deest, &.*
21 Fl. *duobus.*
22 *aliàs, sunt.*
23 Flo. *te autẽ Seuere fil. charissime.*
24 Flo. *habores, quos spero te &.*
25 Flo *fuerat.*

Non

Universidad de Deusto Biblioteca

Antoninus. CASVS. Miles instituit aliquem, & si nō esset hæres substitutum dedit, & rogauit eos per fideicōmissum vt manumitterent quosdam de seruis, puta Stichum & Pāphilum, & darēt eis hæc bona nūc instituto & substitutus decesserūt simul vno impetu, puta per naufragium. quæritur, aut serui habeant libertatem & bona? & dicitur quòd sic, sed secus esset si sic fecissent paganus. nam libertas tantùm teneret. Franc.

a ¶ *Quo.* pro vt. Accursius.

b ¶ *Incontinenti.* [a] id est simul.

c ¶ *Decessissem.* fortè naufragio. Azo.

d ¶ *Eos* ſ. seruos.

e ¶ *Ab his.* instituto & substituto. Accur.

f ¶ *Vtrunque.* id est libertatem & hæreditatem, & est contrà. C. de fideic. l. eam quam. solu. hic ſpeciale, vt & ibi dixi, & facit ſ. eod. Lin testamento.

Fideicommissaria. CASVS. Rogaui hęredem meum, vt Stichum seruum meum manumittat. posteà seruus ille me dominū offendit. vnde feci illū ligari, & sic stare, & decessi. videtur hæc fideicommiſ. libertas reuocata. Franciſcus.

g ¶ *Vinxit.* quia hoc ipſo quòd posteà ligauit, videtur mutasse voluntatem, vt ſ. de matest. l. testamento centurio. ſ. j. & facit C. qui non poſſ. ad li. perue. l. j. & C. de pœ. l. seruus. Item facit ĵ. de admē. leg. l. Diuus. ii. ſi. & l. seq. Acc.

De libertate.] CASVS. Seruo Titij libertas est relicta per fideicōmiſſum danda ab hærede testatoris. potest facere cogi hæredem vt eū manumittat.

g ¶ *Contendit.* vt & ſ. de iudic. l. vix. Accurſius.

Si debitor.] CASVS. Debebas mihi decē. & pro his obligaueras ancillam mihi. tandē in testamēto meo legaui tibi liberationem huius debiti, & te rogaui de hac ancilla manumittēda: tu agnouiſti hoc legatū liberationis opponendo excep. liberationis hæredi meo cùm hæc x. à te peteret. vel alio modo. dicitur q̄ cogeris manumittere ancillam, etiam ſi plus valeat ancilla. quàm sunt x. Posteà dicit, lego Titio x. & rogo vt seruum suum manumittat, ex quo accepit legatum cogitur manumittere, licet seruus plus valeat, nec hoc legatum potest minui. Tertiò dicit, q̄ cùm aliquis est rogatus de manumittendo seruo, vel ancilla, antequā eum manumittat, seruus remanet, niſi esset in mora manumittendi, & interim poterit eam vendere cum ſua causſa.

i ¶ *Si debitor.* cui legata est liberatio.

k ¶ *Debitore.* quod fieri potest, vt inſtit. de ſing. re. per fideic. reli. ſ. j.

l ¶ *In pretio.* ancillæ.

m ¶ *Conueniretur.* nomine debiti, pro quo ancilla obligata erat. Azo.

n ¶ *Ostendit.* Agens ex voluntate creditoris vt liberetur. Accur.

[a] Adde de hac dictione glos. l. j. de mūc. pet. in ea veniēs. co. ij. de testa. & l. ē. prętereà. de testi. cog. & pleni' per gloſ. in ca. apud miſericordē. xxxiij. q. j. de quo notaui i apoſtil. ad Gemi in cap. cord. ſ. hi quib. nu. j. & quod ibi no. in apoſtil. ad eum versū intelligitur illi eo. extrà de appel lib. vj.

1 Flo. *decesſiſſet.*

Si miles post institutum & substitutum, alium scilicet, seruum substituit cum libertate, licet institutus & substitutus decedant ante aditam hæreditatem: tamen seruus habebit hæreditatem cum libertate. secus esset in pagano: quia tunc seruus talis solam consequeretur libertatem. h. d.

XLII. Mæcianus lib. vij. Fideicommiſſorum.

ANtoninus Pius Augustus noſter, quò [a] militum suorum per omnia rata esset voluntas suprema, cùm & inſtitutus, & substitutus incontinenti [b] prius quàm adirent hæreditatem, decesſiſſent [c], eos [d], quibus ab his [e] & libertas, & hæreditas à milite per fideicommiſſum data esset, perinde liberos, & hęredes esse iuſſit, ac ſi vtrunq; directò accipiſſent. Eorum autem, qui à pagano & libertatem, & hæreditatem per fideicommiſſum acceperant, cùm æquè incontinenti, & inſtitutus & substitutus deceſſiſſent [1], satis habuit libertatem confirmare.

XLIII. Paulus lib. iiij. ad Sabinum.

FIdeicommiſſaria libertas non debetur ei, quē posteà vinxit [g] dominus.

XLIIII. Pomponius lib. vij. ad Sabinum.

DE libertate fideicommiſſaria præſtanda seruus cum domino reciè contendit [h].

Si creditor legat aliquid debitori, & rogat eum ut manumittat ancillam, quam ipſe creditor pignori habebat, debitor agnoſcens legatum, cogitur ancillam manumittere. h. d.

XLV. Vlpianus lib. v. Diſputationum.

SI debitor [i] rogatus sit à creditore ancillam ſuam pignoratā manumittere, dicendum [1] est, fideicommiſſariam libertatem vtiliter esse [2] à debitore [k] relictam. Quid [3] enim interest, vtrum certa quantitas ab eo relinquatur, an fideicommiſſaria libertas? Et [4] siue plus sit in pretio [l], siue minus, cogitur libertatem præſtare, ſi modò ſemel agnouit voluntatem creditoris. Agnouiſſe autem sic accipimus, ſi fortè, cùm conueniretur [m] ab hærede, vſus est exceptione, vel aliàs voluntatem ſuam oſtendit [n]. Nam ſi cōueniatur debitor ab hærede creditoris, doli exceptione vti potest in id, quod interest debitoris ancillam [o] ſuam habere.

Quamuis modicum sit legatum: tamen ſi quis agnouit illud, cogitur ancillam manumittere, de qua rogatus fuit ut eam manumitteret. hoc dicit.

1 ¶ In fideicommiſſaria libertate quamuis quis modicum [p] legatum fuerit consecutus, necesse [q] habet seruum ſuum manumittere. Pecuniarium enim fideicommiſſum ſi diuiſum [r] fuerit, ſatis iniuriam facit tam [s] libertati [3], quàm fideicōmiſſario. Satius est igitur eum, qui agnouit legatum onerari, quàm libertatem intercidere.

Cui fideicom. libertas debetur, interim est seruus donec manumittatur. h. d.

2 ¶ Quoties seruo, vel ancillæ fideicommiſſaria libertas relinqui tur, in ea conditione est, vt quoad manumittatur, ſeruilis conditionis ſit. Et quidem ſi nullam moram præſtandæ libertati, qui præſtare debet, fecit, nihil de ſtatu eorum mutatur [t]: ideoq; eos interim legari posſe, ſed cum ſua causſa [u], cōſtat.

XLVI. Idem lib. vj. Diſputat.

FIdeicommiſſa libertas ita dari potest [x], *Hæres ſi volueris, fidei tuæ committo, vt Stichum manumittas*: quāuis nihil aliud in teſtamento sit, potest valere ex nutu hæredis [y]. Planè & [1] ita, *Si Stichus voluerit, poterit [2] ei libertas [z] adſcribi*. Sed & ſi ita [3] ſcriptum sit, *Si Seius voluerit, Stichum liberū esſe volo*: mihi videtur posſe dici valere libertatem [a]: quia conditio potius est, quemadmodum ſi mihi legatum esſet, ſi Titius Capitolium aſcenderit.

1 ¶ Quòd ſi ita [b] ſcriptū sit, *Si hæres voluerit*, non valebit, ſed ita demum [c], ſi totum in voluntate fecit hæredis, *Si ei libuerit*. Cæterùm ſi arbitrium illi quaſi bono viro dederit [4], non dubitamus [5], quin libertas debeatur. Nam & eam liber tatem deberi placuit, *Si tibi videbitur, peto [d] vt manumittas*. Ita enim hoc accipiendum est, ſi tibi quaſi bono [a] viro videbitur. Nam & ita relictum, *Si voluntatem meam probaueris [b]*, puto deberi: quemadmodum, *Si te demeruerit [6], quaſi virum bonum*: vel, *Si te non offenderit, quaſi virum bonum*. vel, *Si cum probaueris [7]*: vel, *Si non reprobaueris*: vel, *Si dignum putaueris*. Nam & cùm quidam Græcis verbis ita fideicommiſſum reliquiſſet [8]. ἐὰν δοκῇ τῇ συμμάχῳ, ἐλεύθερος ἔστω ὁ παῖς μου. id est, Illi, ſi probaueris libertatem dari volo. à diuo Seuero reſcriptum est, fideicommiſſum peti posſe.

2 ¶ Quanquam [c] autem in hæredis arbitrium cōferri, an debeatur, non posſit: quando tamen debeatur, conferri potest.

3 ¶ Quidā [d] cùm tres seruos legaſſet, fidei hęredis ſui commiſit, vt ex his duos, quos vellet manumitteret. Fideicommiſſa libertas valebit: & quos ex his volet hęres manumittet. Quare ſi eos vindicaret legatarius, quos hæres vult manumittere, exceptione doli mali [9] repelletur.

XLVII. Iulia. lib. xlij. Digeſtorum.

SI pater duos filios hæredes inſtituerit, & agnatione posthumi ruptum teſtamentū fuerit, quāuis hæreditas pro duabus partibus ead eos [f] pertineat, tamen fideicōmiſſarias [1] libertates præſtare non debent [g]: ſicuti nec legata quidē, aut fideicōmiſſa [h] præſtare coguntur.

1 ¶ Si cùm alienum seruum hæres rogatus sit manumittere, item cōmunē, vel eum in quo vſusfructus alienus est, is [2] latitet, nō iniquè [k] Senatuſconſulto [i] libertatibus succurretur.

2 ¶ Si Sticho [m] libertas per fideicōmiſſum data fuerit sub conditione, *ſi rationes reddidiſſet*: & is absente [n] hærede paratus sit reliqua ſoluere, prætoris officio continetur, vt virum bonum eligat, cuius arbitrio rationes computentur: & vt decuniam, quæ ex computatione colligitur, deponat: atque ita pronuntiet libertatem eorum ex causſa fideicommiſſi deberi. Hoc autem fieri conueniet, ſi hęres ex iuſta causſa aberit, nam ſi latitauerit, satis erit liquere prætori, per ſeruū non ſtare, quò minus conditioni pareat: atque ita pronuntiare de libertate oportebit.

3 ¶ Cùm ſub conditione legato [o] ſeruo libertas datur, nō aliter fideicommiſſario tradi debet, quàm vt caueatur, exiſtente conditione traditum [3] [p] iri eum.

4 ¶ Quædam, cùm in extrema esſet valetudine, præſentibus honeſtis [4] viris compluribus [q], & matre ſua ad quam legitima [r] eius hæreditas pertinebat, ita locuta est, *Ancillas meas Mæuiam, & Sciam liberas esſe volo*: & inteſtata deceſsit. Quæro, ſi mater ex Senatuſconſulto [5] legitimam eius hæreditatem non vendicaſſet, & hæreditas ad proximum cognatum pertinuiſſet, an fideicōmiſſa libertas deberetur? Reſpōdi, deberi: nam eam, quæ in extremis dixiſſet, *Ancillas meas illam & illam liberas esſe volo*, videri [s] ab omnibus, qui legitimi hæredes aut bonorum poſſeſſores futuri essent, petiſſe vt hoc fieri posſit.

Legatarius ſi petat seruum, qui ei legatus est, ut eum manumittat, debet cauere de eo manumittendo antequam ei tradatur. h. d.

XLVIII. Idem lib. lxij. Digeſtorum.

CVm in teſtamento ſcriptū esſet, *Stichum Titio lego [1]: vel hæres meus dato. ita vt eum Titius manumittat [u]*: dixi petenti legatario Stichum, exceptionem doli mali obſtaturam, niſi caueritſe libertatem ſecundùm voluntatem defuncti præſtaturum.

Hæres & legatarius, ſi rogati sunt seruum manumittere, & latitant, seruus efficitur libertus Orcinus.

XLIX. Africanus lib. ix. Quæſtionum.

SI is cui seruus legatus est, rogatus manumittere, latitet: Orcinum [x] fieri libertum reſpondit Idē fore, & ſi non legatarij, ſed hæredis fideicommiſſum esſet. Sed & ſi non omniū, ſed quorundam hæredum, fideicōmiſſum esſet [1], æquè [y] dicē dum erit Orcinum fieri. in eos aut qui latitauerint [z], cohæredibus [a] vna, vel pluribus cauſſingratitudinis: de quibus per c. quitaual lis. extrà deiureiur. & in ſ. cauſſas. & in authen. vt cū de ap. cog. quam poſt iſumis contumittere non potest: vt in l. ſi quis in ſuo. C. de in of. testa. Et ideo hodie nō potest ex hæredati: vt per gio. in l. ſi poſt humus à primo. & ſupra. delib. & poſthum. Quod tamen limitabis nō procedere ſi poſthuma. monstruoſa, vt plenè nor. Bal. in l. penult C. de poſthu. hære. inſtit.

3 Fl. *tradita*

4 *alias honeſtiores.*

1 *Manuſcripta. do lego.*

1 Flor. *ſit.*

a ¶ *Bono.* qui arbitratur libertatem præſtari. Accur.

b ¶ *Probaueris.* ſ. tu hæres Gual. Accur.

c ¶ *Quanquam.* ſic ĵ. de eo qđ certo lo. l. ij. ſ. qui Stichū. & ĵ. de contrahen. emp. hæc vēditio. & l. ſi in emptione. ſ. pen. & facit ĵ. de actio. & oblig. ſub hac cōditione. & C. de do. promiſ. l. iij. & ĵ. de leg. ij. l. j. & de leg. iij. fideicommiſſa. ſ. ſic fidei. & de leg. j. ſi ſic. in princip. Accurſius.

d ¶ *Quidam.* concor. ĵ. de manumiſ. teſta. ſi peculium. ſ. fi. & C. c. ſi quis in teſtamēto. & j. eo. ſi seruus. Accur.

6 Fl. *meruerit.*

7 Fl. *comprobaueris.*

8 Fl. *deliſſet.*

I Pater.] CASVS. Quidā duos filios habens, eos hæredes inſtituit, & eos rogauit, quòd manumittat quoſdā ſeruos. poſtea natus est poſthumus il li teſtatori, & ſic ruptū est teſtamentum. dicitur quòd hæc fideicōmiſſaria libertas extinguitur, licet penes iſtos duos filios debeāt remanere duæ partes bonorum. & ſic legata in eo teſtamento relicta extincta sunt.

9 Fl. *deest mala.*

Si cùm alienum.] Hæres rogatus vt seruum alienum manumittat, latitat, propter hoc dicitur quòd habet locum senatuſconſultum, de quo habes ĵ. eo. alieno. ſ. fi. & l. ſi. in quo cauet, q̄ hæres cōpelli t emere, & manumittere, vel dominus ſerui poterit eum manumittere & petere pretium ab hærede.

e ¶ *Si Sticho.*] Grauaui hærēdē meum vt manumittat seruum Stichum, ſi reddiderit rationes. nunc hærede abſente Stichus vult reddere rationes, & venire ad libertatē: quæritur, quid iuris? & diſtinguitur. nam aut hic hæres est abſens iuſta de cauſſa, & tūc iudex eliget quendā bonum virum, qui excutiat rationes à ſeruo, & reliqua accipiat, & deponat, & poſteà iudex dabit libertatem illi ſeruo. ſi autem hæres abeſt mala fide, ſatis est quòd seruus dicat coram iudice ſeparatum reddere rationem, & ſic pronuntiet iudex libertatem huic ſeruo.

1 Flo. *fideicōmiſſæ libertates præſtari.*

2 Fl. *deest ſi.*

Cum ſub condit.] Seruum tibi purè legaui vt eum manumittas, ſi nauis venerit ex Aſia. dicitur quòd tibi non aliter dabitur hic ſeruus, niſi caueas hæredi meo, quòd eum manumittes veniēte cōditione.

3 Fl. *dedi.*

4 Fl. *dubitauimus.*

Quædam.] Quædam exiſtens infirma nolens decedere ab inteſtato, præſentibus v. viris & matre ſua ita dixit, Mæuiā & Sæiā liberas esſe volo. Dicitur quòd ſiue mater ei ſuccedat, ſiue matre repudiante alius legitimus ei ſucceſſit, videtur grauatus per fideicom. vt has ſeruas manumittat.

Et ratio est, quia filius nō potest exhæredari, niſi cōmiſſa

e ¶ *Pro duabus partibus.* pro tertia ad poſthumum & sic no. teſtamētum rumpi in totum [a] etiam propter vnum poſthumum. ſic ĵ. de injus. teſta. l. pe. aliud de inoffi. teſta. vt ĵ. de inoffi. teſta. l. circa. Azo.

f ¶ *Ad eos.* ſ. filios inſtitutos in teſtamento, in quo erant relictæ libertates quod teſtamentum est ruptum per natiuitatem poſthumi.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Vtilem actionem.* Ad pretium suæ partis: vt suprà eod. cùm quasi. §. si plures.
b ¶ *Actionem.* fortè in factum. Accur.
S *I seruus legatus.*] CASVS. Seruum tibi legaui. posteà grauaui hæredem meum vt eum manumittat: dicitur quòd legatum extinguitur. sic vltimum dictum seruatur. Sed pone, quòd primò hæredem meum rogaui de manumittendo Stichum, postea eum Stichum legaui. Dicitur quòd primum grauamen libertatis dandæ extinguitur per hoc legatum, quasi videar pœnituisse de libertate. Si autem est in obscuro siue in dubio qua mente legauerim, non extinguitur libertas.
c ¶ *Manumissus.* id est manumitti iussus. Accursius.
d ¶ *Consultus.* id est interrogatus.
e ¶ *Adimi.* scilicet posse. Accur.
f ¶ *Videtur verior.* vt ff. tit. j. §. peculium. §. fin. & infrà de regul. iur. quoties. & ad hoc suprà titul. j. Stichus Sempronio. & suprà de vulg. substit. l. fin. §. j. ibi, nos dominis &c. & de lib. & posth. si ita. §. regula. & de lege. ij. si idem. in princ. infrà titul. j. Stichum. in prin. & C. de necess. ser. l. quidam. §. fi.

1 Flor. Cerusius.

2 Flo. & per.

3 Flo. legauit.

1 Flo. siue quo alio.

N *On tantum.*] CASVS. Rogaui hæredem meum, quòd seruum manumittat. siue ipse hæres siue hæres eius eum manumittat: bene est. idem si emptor, qui emit ab hærede, eum voluerit manumittere & fiscus ei successit antè, quàm manumittat. Dicitur quòd fiscus cogitur eum manumittere. Vltimò dicit, quòd rogatus manumittere poterit manumittere, etiã si eius sit ætatis, qua rem suã alienare non posset, vt quia minor est.
¶ *Si alienum.*] Decem tibi lego, & rogo te vt seruũ Stichũ emas, & manumittas: domino Stichi nolẽte vẽdere, tamẽ retinebis legatũ. ¶ *Cui per fideicõmissu.*] Seruus cui est relicta libertas per fideicõmissum, est loco liberi, & obtinet vicẽ statuliberi. imò melioris est condit. cùm non possit in aliũ transferri: nec cogitur aliũ patronum habere quã rogatum. ¶ *Senatusconsulto.*] Hæres grauatus de manumittẽdo seruum abest, & ex iusta caussa, & hoc est pronuntiatũ. Dicitur q̃ ammodo erit liber perinde, ac si esset manumissus ab hærede. Secundò dicit: quando dicitur abesse: & certè tunc cùm à tribunali abest. & quod dixi in hærede, idem in alio grauato per fideicõmissum de manumittẽdo, qui si abest ex iusta caussa, & hoc pronuntiatum fuerit: seruus erit liber perinde, ac si esset à rogato manumissus: & sic eius libertus erit. & de hoc an s. absint ex iusta caussa vel nõ: debẽt præsides prouinciæ in prouinciis cognoscere licet rogatus nõ sit eius prouinciæ. & hoc vltimum Articulianum senatusconsultum induxit. Si autem quis est rogatus seruũ proprium manumittere, & hic absit, & iudex cognouit eum abesse, & libertatẽ huic seruo deberi pronuntiet eum esse liberum: & erit amodò liber, & hoc est inductũ à senatusconsulto Vinciano. Vltimò dicit. Si hæres rogatus de manumittẽdo seruũ hæreditariũ absens sit: iudex iudicabit seruũ esse liberũ, & erit liber. absens autẽ dicitur siue abest ex iusta caussa, siue latitet, siue præsens est, & nõ vult manumitere. Sed pone, quòd hic hæres vẽdat hunc seruum, qué erat rogatus manumittere. hoc casu emptor cogitur manumittere. Sed pone quòd duo erant hæredes, & vnus eorũ rogatus est ẽ manumittẽdo seruum hæreditarium. Dicitur quod rogatus manumittet etiam altero cohærede absente. intelligetamen, q̃ pretium serui dabit. & hæc etiã vera sunt, si cohæres sit impubes. Sed pone, q̃ hæres rogatus est manumittere ancillã, & vt cum ea contrahatur matrimonium. Dicitur quòd cogitur eã manumittere, non autem eam ducere in vxorem cogitur. Fran.

2 Flo. quis.

3 Fl. deest ista.

4 Flo. Dasumiano.

à quibus redimendæ partes essent, vtilem [a] actionem [b] eo nomine dari debere, vel etiã familiæ erciscundæ iudicio rectè eos acturos.

L. Marcianus lib. vij. Institutionum.

SI seruus legatus, & per fideicommissum manumissus [c] sit, Serbidius [1] Scævola consultus [d] putabat, nouissimam scripturam valere, siue libertas sit, siue legatum: quia cùm libertatem datam posteà placeat adimi [e], & [2] legatum constat posse adimi. Sed si in obscuro sit, qua mente post libertatem legauerit [3] eundem seruum, in obscuro libertatem prævalere. Quæ sententia mihi quoque verior esse videtur [f].

1 Flo. & per.

2 Flo. sint ex.

3 Fl. manumittentur, &c.

LI. Idem lib. ix. Institutionum.

NOn tantùm ipse qui rogatus est manumittere, ad libertatem perducere potest: sed & successores eius, siue emptione [g], siue [1] alio modo successerint. Sed & si nemo successor extiterit, ad fiscum ita transit [h], vt libertas ab eo præstetur. ¶ Is autem, qui rogatus est manumittere, etiam eo [i] tempore, quo alienare prohibetur [k], potest manumittere.

1 ¶ Si alienum seruum quispiam [2] rogatus fuerit manumittere, cùm ei certa pecunia legata esset, vt emat eum, & manumittat, & dominus nolit eum vendere, legatum retinet [l] ex voluutate defuncti.

2. ¶ Cui per fideicommissum libertas debetur, liberi quodammodò loco est, & statuliberi locum obtinet [m], vel eò magis [n], quòd nec in alium transferendus est, ita [3] vt aut libertas eius impediatur, aut iura patronorum grauiora experiatur [o].

3 ¶ Senatusconsulto Damasiano [4] cautum est [p], vt si ex iusta caussa absit, qui fideicommissam libertatem debet, & hoc pronuntiatum fuerit: perinde libertas competat, atque si, vt oportet, ex caussa fideicommissi manumissus esset. Abesse autem is intelligitur, qui à tribunali abest.

1 Flo. vtique.

2 Flo. & fi.

4 ¶ Et quia de hæredibus tantùm cautum erat, adiectum est eodem Senatusconsulto, vt quicunque fideicommissam libertatem debet, ex quacunque caussa iusta [5] pronũtiatum fuerit eum, eósve abesse, perinde habeatur, atque si, vt oportet ex fideicommissi caussa manumissus esset.

5 ¶ Sed & Artificuliano [6] Senatusconsulto cauetur, vt in prouincia præsides prouinciarum [7] cognoscãt [q], licet hæres nõ sit eius prouinciæ [r].

6 ¶ Sed & [8] si non hæreditariũ seruum quis rogatus sit manumittere, sed proprium, ex Senatusconsulto Vinciano [9] [s] post pronũtiationẽ [t] peruenit ad libertatem.

7 ¶ Siue ex iusta caussa abest, siue latitet, siue præsens non vult manumittere, pro absente eum haberi Diuus Pius rescripsit [u].

8 ¶ Emptor quoque [x] vt manumittat, eodem Senatusconsulto expressum est: & præsens cohæres [y] perinde manumittat, atque si traditum à cohærede accepisset [z]. Quod & in impuberis persona cohæredis qui non erat rogatus manumittere [a], eũdem principem rescripsisse relatum est. ¶ Sed si matrimonij caussa quis manumittere [b] rogatus est, non est cogendus eam vxorem ducere, sed sufficit fideicommissaria libertas.

3 Fl. desit ista.

4 Flo. Dasumiano.

5 Fl. desit ista.

6 Flo. Articuliano.

7 Flo. provincia.

8 Fl. sed si non.

9 Flo. Iuniano.

LII. Vlpianus lib. j. Responsorum.

POsteà, quàm à creditore [c] alienati sunt serui, quibus fideicõmissa libertas adscripta est, non nisi ex iusta caussa aduersus hæredem subueniri eis posse.

1 Fl. desit ista.

2 Flo. & fi.

3 Fl. manumittentur, &c.

4 Fl. desit ista.

5 Fl. desit ista.

6 Flo. Articuliano.

7 Flo. provincia.

8 Fl. sed si non.

9 Flo. Iuniano.

prà eo. l. Thais. §. j. Accur.
S *I quis rogatus.*] CASVS. Hæres rogatus est manumittere ancillam hæreditariam, hic hæres adita hæreditate fecit moram in manumittendo, & sic ancilla peperit. Dicitur q̃ hic partus est liber ingenuus. cùm enim libertas sit res publica, is hæres qui eam debet, debuit eam offerre. aliàs lex dat libertatẽ. Sed pone, q̃ hic hæres nõ adiuit hæredi. in odium huius ancillæ, ad hoc, vt eius partũ haberet seruũ: tunc hic partus natus est seruus, tradetur tamen matri ad manumittendum. sed si mater, vel eius hæres non vult manumittere, coguntur ad hoc. Sed pone, quòd hæc mater nolit sibi hunc filium tradi: tunc hæres testatoris ad hoc compellitur. Sed pone, quòd hæres nõ studiosè distulit adire. adhuc idem. Sed pone, quòd ancilla peperit antè, quàm hæres cognoscat se hæredem. adhuc idem tamẽ hoc casu ipse hæres manumittet hunc partum. Sed pone, q̃ directò relicta erat libertas huic ancillæ, & antè, quàm adiret hæredi. ancilla peperit. hoc casu mater manumissa petet hunc partum. Sed pone q̃ directò libertas fuit relicta seruis. sed antè, quàm hæreditas adeatur, hi serui ab aliquo sunt vsucapti. Dicitur q̃ hæreditate posteà adita, per prætorem subuenitur his seruis vt efficiantur liberi: licet eis possit imputari quare passi sunt se vsucapi. & hoc si erant hi serui magni. si autem paruuli hoc non esset eis imputandum. hoc dicit cum duabus legibus seq. Fran. Accur.

a ¶ *Fecerit.* post aditam hæreditatem, aliàs secus: vt ff. §. j. & q̃ hic dicit moram, intellige per interpellationem. Itẽ nota moram: aliàs seruus nascitur, sed matri traditur ad manumittendum, vt ff. eo. si prægnans. & l. cùm verò. §. apparet in prin.
b ¶ *Constitutiones.* imperatorum, non solùm alia iura.
c ¶ *Quatenus.* id est quia.
d ¶ *Non priuata.* id est non indiget, quòd à priuato detur talis libertas. cùm per legem detur. Accur.
e ¶ *Offerre.* Ex hoc videtur in aliquo corrigi, quod dixi ff. eo. cùm verò. §. apparet. & sic est C. de contrahen. & commit. stipulatio. magnã. & de iure emphyteutico, l. ij. §. penul. Sed argumentum contrà, suprà quorum lega. l. ij. §. j. quod non placet: quia & ff. e. l. sed si nõ data. habes idem. scilicet quòd debeat peti. Dic ergo, q̃ vltrò debet offerre, si velit eum habere libertum.
f ¶ *Debeat.* timens ne eo differente lex præsteat. Azo. Ioann. H. Accursius.
g ¶ *Tardiùs adierit.* fic ff. de vsufr. l. si vsufructus leg. in prin.

1 Fl. vtique.

2 Flo. sint ex.

3 Fl. manumittentur, &c.

1 Fl. desit ista.

2 Flo. & fi.

LIII. Marcianus lib. iiij. Regularum.

SI quis rogatus ancillam manumittere, moram fecerit [a], si eius interea fuerit, constitutum est, huiusmodi partum liberum nasci, & quidem ingenuum: sed sunt cõstitutiones [b], quibus cauetur. Statim ex quo libertas deberi cœperit, ingenuũ nasci: & hoc magis est sine dubio sequendum, quatenus [c] libertas non priuata [d], sed publica res est: vt vltrò is qui eam debet, offerre [e] debeat [f]. Sed & si nondum debita libertate fideicommissa ancilla peperit, studio tamen hæredis fuerit effectum, vt nondum libertas deberetur, veluti [1], q̃ tardiùs adierit [g] hæreditatem, vt qui nati sunt [2] ex ancilla, serui eius fiãt, placet manumittendos: sed tradi matri oportere, vt ab ea manumittantur [3], vt liberti potiùs matris [h] fiant. Nam quos indignus est hæres seruos habere, ne libertos quidem habebit.

1 Fl. desit ista.

2 Flo. & fi.

3 Fl. manumittentur, &c.

4 Fl. desit ista.

5 Fl. desit ista.

6 Flo. Articuliano.

7 Flo. provincia.

8 Fl. sed si non.

9 Flo. Iuniano.

LIIII. Mecianus lib. ij. fideicommiss.

SI mater, postquã filium suum [1] accepisset [i], vel qui in eius [k] locum successit, præstare noluit libertatem, compellendi sunt. Amplius, si mater aut nollet sibi filium tradi, aut in rerum natura esse desisset, non ab re est dicere, nihilominus ita natis ab hærede libertatem præstari.

1 Fl. desit ista.

2 Flo. & fi.

3 Fl. manumittentur, &c.

4 Fl. desit ista.

5 Fl. desit ista.

6 Flo. Articuliano.

7 Flo. provincia.

8 Fl. sed si non.

9 Flo. Iuniano.

LV. Marcianus lib. xvj. Regularum.

SEd & si non data opera tardiùs adierit, sed cùm [1] de adeunda hæreditate deliberat, idem [l] dicẽdum est. Sed si [2] posteà cognouit se hæredem institutum, quàm ancilla peperit, placet hoc quoque casu subueniendum esse [m], hoc tamen casu ipse manumittere debebit [n] non matri tradere. Sed si directò libertas data fuerit ancillæ, & horum aliquid euenerit, quemadmodum natis subuenietur. nam ibi [o] quidem petitur fideicommissa libertas, & Prætor paruulis subueniet: cũ verò directò libertas datur, nõ petitur. Sed etiam hoc casu puto nato subueniendum esse: ita [3], vt aditus prætor in rem matri [p] decernat actionem exemplo fideicõmissariæ libertatis. Sic denique & Marcellus lib. xvj Dige. scribit, [4] & ante aditam hæreditatem vsucaptis, qui testamento manumissi sunt, subueniendum esse [q], vt eis libertas conseruetur, vtique per Prætorem. quãuis etiam his imputari possit quare vsucapti sunt. In paruulis autẽ nulla deprehenditur culpa.

1 Fl. idem.

2 Flo. & fi.

3 Deest Flor. ista.

4 Fl. scripsit.

Non intelligitur repetitum, quod repetitũ utiliaret. Bart.

LVI. Marcellus lib. singu. Responsorum.

LVcius †Titius testamento ita cauit. *Si quos codicillos reliquero, valere volo. Si quis mihi ex Paula, quæ vxor mea fuit, intra decem menses natus natáve erit, ex semisse hæres esto* [1]. *Caius Seius ex semisse hæres esto. Stichũ, & Pamphilum seruos meos & Erotem, & Diphilum puto, & si dei hæredum cõmitto, vt cum ad pubertatem [r] liberi mei peruenerint, manumittant.* Deinde nouissima parte ita cauit, *Quòd si mihi liberi nati non erunt, aut intra pubertatem decesserint, tunc hæredes ex paribus partibus sunto Mutius, & Mæuius: legata, quæ priore testamento [s], quo filios, & Seium hæredes [2] institui, reliqui: præstari volo hæc [3] & à sequentibus hæredibus.* Deinde codicillis ita cauit, *Lucius Titius hæredibus primis, & substitutis, salutem. Peto, vt ea, quæ testamento caui, legaui, & ea, quæ codicillis caueo, legauero, præstetis.* Quæro cùm liberi Lucio Titio nati non sint, an Sticho, & Pamphilo, & Eroti, & Diphilo, seruis confestim fideicommissa libertas præstari debeat [t]? Marcellus respondit, cõditionẽ, quæ libertati eorum, de quibus quæreretur [u], si filij hæredes extitissent, apposita esset [x], repetitã non videri [y]. ideoq; confestim libertatem præstandam esse, & à primis [z], & à substitutis hæredibus, & Prætor paruulis subueniet: cũ verò directò libertas datur, nõ petitur. Sed etiam hoc casu puto nato subueniendum esse: ita [3], vt aditus prætor in rem matri [p] decernat actionem exemplo fideicõmissariæ libertatis. Sic denique & Marcellus lib. xvj Dige. scribit, [4] & ante aditam hæreditatem vsucaptis, qui testamento manumissi sunt, subueniendum esse [q], vt eis libertas conseruetur, vtique per Prætorem. quãuis etiam his imputari possit quare vsucapti sunt. In paruulis autẽ nulla deprehenditur culpa.

1 Fl. deficit.

2 Flo. hæc, hæredes.

3 Flo hoc est.

4 Fl. scripsit.

Non intelligitur repetitum, quod repetitũ utiliaret. Bart.

LVI. Marcellus lib. singu. Responsorum.

LVcius †Titius testamento ita cauit. *Si quos codicillos reliquero, valere volo. Si quis mihi ex Paula, quæ vxor mea fuit, intra decem menses natus natáve erit, ex semisse hæres esto* [1]. *Caius Seius ex semisse hæres esto. Stichũ, & Pamphilum seruos meos & Erotem, & Diphilum puto, & si dei hæredum cõmitto, vt cum ad pubertatem [r] liberi mei peruenerint, manumittant.* Deinde nouissima parte ita cauit, *Quòd si mihi liberi nati non erunt, aut intra pubertatem decesserint, tunc hæredes ex paribus partibus sunto Mutius, & Mæuius: legata, quæ priore testamento [s], quo filios, & Seium hæredes [2] institui, reliqui: præstari volo hæc [3] & à sequentibus hæredibus.* Deinde codicillis ita cauit, *Lucius Titius hæredibus primis, & substitutis, salutem. Peto, vt ea, quæ testamento caui, legaui, & ea, quæ codicillis caueo, legauero, præstetis.* Quæro cùm liberi Lucio Titio nati non sint, an Sticho, & Pamphilo, & Eroti, & Diphilo, seruis confestim fideicommissa libertas præstari debeat [t]? Marcellus respondit, cõditionẽ, quæ libertati eorum, de quibus quæreretur [u], si filij hæredes extitissent, appositæ essent [x], repetitã non videri [y]. ideoq; confestim libertatem præstandam esse, & à primis [z], & à substitutis hæredibus

1 Ed & si non. Idẽ dicendum. quod in. §. si quis rogatus. in fine continetur, vel qd̃ etiam in vtraque superiori. Accur.
m ¶ *Esse.* libertati.
n ¶ *Debebit.* quia nihil est quod possit ei imputari, iusta ignorãtia eum excusante. Ita & adde distin. vt C. eo. Liij.
o ¶ *Nam ibi.* scilicet in superioribus casibus.
p ¶ *In rem matri.* No. speciale vt mater vendicet filium: argu. cõtrà. ff. de fur. mater. In patre constat quòd potest: vt ff. de rei vend. l. prima.
q ¶ *Subueniẽdum esse.* vt ff. tit. ij. l. ij. respon. & l. titulus. §. fi. Azo.

Veius.] CASVS. Tettator in prima parte testamenti instituit posthumos & Seium, & libertatem seruis reliquit, quando posthumi essent pubes. In secunda verò parte substituit posthumis, hoc modo, scilicet si posthumi non gl. accessi. nascentur, vel nati ante pubertatem decedant, substituto illos. Tertiò fecit codicillos, in quibus dixit vel le seruari tam à primis, quàm à secundis hæredibus siue substitutis ea, quæ in testamento cauerat. postea euenit, q̃ posthumi nõ sunt nati: & sic Seius & substituti habent bona. quæritur, an debeant dare libertatem his seruis statim, an expectata condi. sub qua danda erat si posthumi essent nati? Et dicitur, quòd statim danda est libertas, nec conditio expectãda est, cùm nõ possit euenire in persona horum substituto rũ. secus si esset alia cõditio. Franc.
r ¶ *Vt cùm ad pubertatẽ.* hæc est conditio, de qua est quæstio an à substitutis sit repetita. Accur.
s ¶ *Priore testamento.* id est, prima parte testamenti.

† Colligit Bar. ex ista l. quòd statim debeatur manumissio. licet aliqd esse repetitum si non videat, cui conceditur. C. de testam. l. Flo. hæredes sunto.

1 Fl. desit ista.

2 Flo. hæc, hæredes.

3 Flo hoc est.

t ¶ *Debeat.* scilicet à substitutis.
v ¶ *Quæreretur.* Accipe apposita esset, quæ est ff. ad pubertatem peruenerint.
x ¶ *Esset.* in prima parte testamenti.
y ¶ *Non videri.* nec in codicillis, nec in secunda parte testamenti: vt ff. & ff. de leg. j. seruo alieno. §. ab impubere. & l. si quis à filio. ij. resp. arg. contrà. ff. de verb. oblig. Titia. §. idem respondit. & ff. de condi. insti. l. cùm seruus.
z ¶ *A primis.* ex vi codicillorum.

a ¶ *Scriptum.* in codicillis.
b ¶ *Verisimile.* Not. non subintelligi intellectum qui vitiet: sic C. de cond. inser. l. cũ patrẽ. & dicta l. seruo alieno. §. si ab impubere. Accu.

¶ DE ADEMPTIONE LIBERTATIS.

Vm libertas.] CASVS. Quoties libertas in testamento data est lege inhibẽte, perinde est, ac si non esset relicta, vel, ac si à testatore esset adempta. & da exẽpla in seruo accusato de adulterio cũ domina commisso, qui non potest manumitti. Idẽ in seruo de plagio dãnato, ꝓ quo dominus pœnam soluit pecuniariam. sunt & alia exempla vt habes in glo. Fran. Accu. c ¶ *Lege adimitur.* qđ fit in seruo de adulterio cum domina commisso accusato: vt instit. de hæredi. instit. §. seruũ. & §. đ hære. instit. l. his verbis. §. interdũ. & de leg. ij. cùm filius. §. seruus. Item pone in seruo qui seruatur intra lx. dies ob quæstionem adulterij: vt j. qui & à qui. l. prospexit. & C. ad l. Iul. de adul. l. verba. Item pone vt 3. de ma. l. lege Flauia. & l. seruus. & hoc ex persona serui. Ex persona etiam domini quandoque prohibet lex: & tunc idẽ, vt j. qui & à qui. ſ. fit. & de manu. qui pœnę.

¶ DE STATVLIBERIS.

Dictum est generaliter de libertatibus: nũc specialiter de his, scilicet libertatibus, quæ in tempus sub cõditione differuntur. Accur.

Tatuliber. CASVS. Statuliber dicitur seruus, cui relicta est libertas ex die, vel sub conditione. Secundò dicit, quòd conditio quandoque est expressa, vt hîc: si nauis ex Asia venerit, talis seruus sit liber. quandoque sit conditio vi ipsa, quæ facit seruum statuliberum, vt si in fraudem creditorum relicta sit libertas, & nescitur an ex hoc fraudentur ipsi creditores an non. nam interim seruus talis dicitur liber. Franc.

1 Flor. affectio.

Statuliber quocunque transeat, eum sua causa transit: & statuliberi causſam nõ prius nanciscitur seruus, quàm adita sit hæreditas. si uerò ante additionem tradatur, siue usucapiatur, spes libertatis perit. Itẽ seruus substitutus substitutione pupillari, licet pupillus adeat hæreditatem: nihilominus seruus efficitur statuliber. b. d.

II. Vlpianus lib. iiij. ad Sabinum.

Vi statuliberi causſam apprehenderit [1] in ea conditione est, vt siue tradatur [2], salua

1 Flor. apprehendit.
2 Flor. tradatur.

d ¶ *Manifestum est.* puta si sit relicta libertas, si nauis ex Asia venerit. vel sub qualibet alia simili. Accur.
e ¶ *Cum effectu.* non solum consilium: vt & j. de fideicom. liberta. l. iij. §. si in fraudem. & facit suprà. ne quis eum qui in ius voca. l. penul. §. ij. Accur.

Vi statuliberi.] CASVS. Quatuor partes habet huius legis principium. Prima est, ꝙ statuliber interim siue vendatur ab hærede, siue vsucapiatur ab aliquo, siue interim manumittatur, non perdit spem libertatis Orcinæ, quin veniente conditione sub qua erat relicta libertas, sit Orcinus libertus, scilicet testatoris. Secunda est: Statuliberi causſam non prius seruus nanciscitur nisi adita hæreditate, saltem ab vno hæredum. antè enim quã adeatur, si vsucapiatur

bus. Nam, vt suprà scriptum [a] est, petiit, vt quæ testamento cauisset, præstarentur. cauit autem de libertate eorum seruorum: atquin sub cõditione cauit. & si alterius generis conditio esset, expectanda esset. Sed non est verisimile [b], vt hoc in ista conditione cogitauerit, cũ fidei subſtitutorum committeret: qui ad mitti ad hæreditatem non possent, si adimpleretur conditio.

De ademptione libertatis.

TITVLVS VI.

I. Terentius Clemens lib. xviij. ad legem Iuliam & Papiam.

Vm libertas lege adimitur [1] [c], aut pro non data haberi debet [2], aut certè perinde obseruari, ac si posteà à testatore adempta esset.

De statuliberis.

TITVLVS VII.

Hæc lex seipsam summat.

I. Paulus lib. j. ad Sabinum.

Statuliber est, qui statutam, & destinatã in tempus, vel in cõditionẽ habet libertatem. Fiunt autem statuliberi, vel conditione expressa, vel vi ipsa. Conditione expressa quid sit manifestum est [d]. Vi ipsa, cùm creditoris fraudandi causſa manumittuntur. Nam dum incertũ est, an creditor iure suo vtatur, interim statuliberi sunt: quoniam fraus, cum effectu [e] in lege Aelia Sentia accipitur.

1 Flor. adimitur.
2 Debetur.

Sub conditione seruus institutus nõ est statuliber conditione pendente, & reddit rationem. Si conditio deficiat: erit statuliber tantùm, non etiam hæres. Item seruus substitutus pupillo cũ libertate siue primo gradu, siue secundo, aut ulteriori, efficitur statuliber. b. d. usque ad l. seq. quam uide per te.

2 ¶ Si in primis [f] tabulis sub conditione [m] seruus cum libertate ex parte dimidia hæres sit institutus, an statuliberi causſam obtineat, vt adeunte cohærede, cum sua causſa vsucapiatur? Et [g] cùm à semetipso [n] libertatem acceperit, non potest statuliberi causſam obtinere. Planè si conditio hæreditatis deficiat, quo casu secundum Iulianum [o] libertatem adipiscitur [7], dicendum est statuliberi causſam obtinere: eò quòd non à semetipso, sed à cohærede accepisse libertatem creditur.

3 ¶ Quocũq; gradu pupillo seruus cum libertate substitutus sit, necessarij causſam obtinet. Quæ sententia vtilitatis causſa recepta est, & à nobis probatur. Celsus quoque putat libro xx. [8] cum libertate substitutum, statuliberi causſam obtinere.

III. Idem lib. xxvij. ad Sabinum.

Statuliberos conditioni parere oportet, si nemo eos impe-

f ¶ *Qui.* ſ. seruus. Accur.
g ¶ *Apprehenderit.* id est, qui est statuliber.
h ¶ *Intercidit.* sed adita hæreditate redintegratur: vt j. eo. statuliberum. §. fi. & 3. titu. ij. l. pen. in fi.
i ¶ *Adscripta est.* ita vt dictum est. Accurſius.
k ¶ *Habetur.* quòd sit statuliber. & ad hoc j. ea. l. §. fina. & l. in tabulis. & 3. de hære. instit. l. sed & si in conditione. §. fi.

l ¶ *Si in primis.* respondet, scilicet Iulianus.

m ¶ *Sub conditione.* si nauis ex Asia venerit.
n ¶ *A semetipso.* facit 3. de acquir. hæred. ex parte. & dicta l. sed & si in cõditione. §. fi. & 3. de neg. gest. at qui natura. in prin. & §. cùm me. Accur.
o ¶ *Secundum Iulianum.* vt 3. proxi. §. in fi.

Tatuliberos.] CASVS. Statuliberi debent parere condit. sub qua relicta est eis libertas, si nemo eos impediat parere, & cõdisit possibilis. Secundò dicit: Seruus iussus esse liber si det x. hæredi: si dat, statim est liber. si autẽ dare vult, & hæres nõ vult accipere, statim est liber, ex quo per eum non remanet: nec est vis de qua pecunia offerat an peculiari, an aliunde habita. Sed pone, quòd ipse hæres debeat pecuniam seruo: vt quia seruus de peculio erogauerat in bona

defuncti

defuncti vel seruus debeat accipere pecuniã ab extraneo, nec hæres vult soluere huic seruo, vel nõ vult exigere qđ seruo debetur ab extraneo, & sic nõ habet seruꝰ vnde pareat cõditioni sub qua relicta est ei libertas s. certè liber erit, siue iussus erat dare pecuniã hæredi, siue extraneo. Sed pone ꝙ relicta erat libertas seruo si ascẽdat Capitolium, vel si Capuã iret seruꝰ.

& per hæredem stat quòd minus seruus vadat. nam liber erit seruus. Sed pone quòd seruo est relicta libertas si det decẽ vni hæredum, puta Titio. & per alterum hæredem stat, quo minùs det. certè liber est hic seruus, & cohæres cui hæc decem erant danda, aget familiæ erciscundæ contra hæredẽ impediẽtem ad ista x. ¶ *Si x. iussus.*] Seruus esse liber iussus si det x. hæredi, accepit quinque ab extraneo, & eadedit hæredi. dicitur quòd non est liber nisi omnia decem det, & extraneus qui ad hoc dederat nummos, eos vendicabit. sed si seruꝰ alter alia v. erit liber: & ex tunc dominiũ nũ morũ erit accipientis.

1 Flo. debeat? si quidem.
2 Flo. pareri.
3 Flo. offerri da tur.
3 Flo. tradatur, aut ipse offerat, aut per se non stetit quo minus tradatur.
4 Flo. ipse.

¶ *Si plus quàm.*] Iussus dare x. & esse liber dedit xx. dicitur ꝙ erit liber, & alia. x. repetentur. ¶ *Si quis.*] Seruus erat iussus esse liber si det x. hæredi. hæres eum vẽdidit sine peculio, an statim sit liber, quæritur. & videtur quòd sic, quasi prohibitus videatur de peculio dare. sed tñ dicit ꝙ non est liber, nisi cum vellet accipere de peculio & soluere, prohibitus est. ¶ *Si quis seruum.*] Seruo relicta est libertas si det x. hæredi. hæres ꝓhibet eum operari, vel auferet ei quod ex operis suis quæsierat: vel spõtè dedit ei seruus. an efficiatur liber hic seruus quæritur. & dicitur, quòd si id quod quæsierat seruus, hæredi dedit spontè, vel abstulit ei hæres, erit liber. si autem prohibeatur operari, nõ erit ꝓ hoc liber, nisi testator voluerit quòd hęc x. possit seruus colligere ex operis suis. si autem surripuit hæredi argentũ vel aliã rẽ, & eã vendidit, & de hac pecunia soluit hæredi, erit liber. secus si ipsam pecuniã surripuit hæredi vel alij, & soluit hęredi. nam donec extat pecunia, non erit liber. si autẽ est cõsumpta in primo casu. quando hęredi surripuit, idem si autem alij, tunc liber efficietur.

4 Flo. ipsa.
5 Flo. si ꝙ quæsierat.
6 Flo. desit, deus.
7 Flo. statuliberi.
8 Flo. vt hîc.
9 Flo. peruenit.
10 Flo. non stetit.

5 ¶ Inde quæritur, si fortè debeatur pecunia huic seruo, vel ab hærede, quòd in dominirationẽ plus erogauerit [5] [e], vel ab extraneo: nec velit hæres debitorẽ cõuenire, vel statulibero soluere pecuniam, an debeat ad libertatẽ peruenire, quasi morã per hæredẽ patiatur. Et aut [f] legatum huic statulibero fuit peculiũ, aut nõ. Si legatũ fuit peculiũ, Seruius scribit, moram eum libertatis passum ob hoc ipsum, quòd ei aliquid ex ratione dominica deberetur, nec ei ab hærede præstaretur. quam sententiam & Labeo probat.

2 ¶ Idem Seruius probat, & si in eo morã faciat hęres, quòd nolit exigere à debitoribus [g]: nam peruenturũ ad libertatem aiũt. Mihi quoq; videtur verum, quod Seruius ait.

¶ Cùm igitur verã putemus sententiam Seruij, videamus, an, & si non fuerit peculiũ prælegatũ seruo, idẽ debeat dici. constat enim [h] statuliberum de peculio posse dare, vel ipsi hęredi iussum [i] dare [6], vel alij, & si eum dare impediat, peruenire statuliber ad libertatem. Denique etiam remedij loco hoc demonstratur [7] domino statuliberi, vt eũ extraneo iussum dare prohibeat, ne & numos perdat [k] cum statulibero. Proinde defendi poterit, & si non vult exigere, vel ipse soluere, vt hinc [8] habeat, vnde conditioni pareat, libertatem competere: & ita Cassius quoque scribit.

3 ¶ Non solùm autem, si dare iussum dare prohibeat, statuliber ad libertatem peruenicit [9]: verum etiã si ascendere Capitolium iussum, ascendere vetet. & si [10] Capuæ dare iussum, Capuam ire prohibeat. Nã qui prohibet ferunm proficisci, intelligendus est impedire magis libertatem, quàm operis serui vti [l]. Sed & si iussum cohæredi dare, nõ patiatur vnus ex hęredibus dare, æquè liber erit: sed is, cui iussus erat dare, & liber esse, familiæ erciscundæ iudicio ab eo, qui impedierit, cõsequetur, quòd sua intererat statuliberum non esse prohibitum.

4 ¶ Si decem iussus dare, & liber esse, quinque dederit, non peruenit an libertatem, nisi tantum det [m]: interim igitur vendicare quinque numos dominus [n] eorum potest. Sed si re fiduum [o] fuerit solutum, tunc etiã id alienatum [11] est, cuius antè dominium non erat translatum [p]: & [12] ita pendebit præcedentis summæ alienatio: sic tamen, vt non retrò ¶ numi fiant accipientis: sed tunc, cùm residua summa fuerit exoluta.

5 ¶ Si plus, quàm iussus erat, dederit statuliber [r], puta x. iussus dare, xx. dederit, siue numerauerit [13], siue in sacculo dederit [14], peruenit ad libertatem, & superfluum potest repetere [s].

6 ¶ Si quis seruum iussum xx [15]. Dicitur quòd statim fit liber ex testamento quasi per hæredem steterit, quòd minus cõditio impleatur. secus autem si hęres eius seruitio nõ vult vti. nam hoc casu seruus nõ fit liber, nisi lapsu quinquennij. & est ratio diuersitatis inter hos duos casus: quia in primo casu, ex quo est manumissus nõ potest ammodo seruire iure seruitutis. secundo casu potest, cùm adhuc sit seruus, & hæres potest manumittere, & vti eius seruitio, licet non per totum quinquennium, cùm aliquid de eo sit lapsum.

11 Flo. desit. esse.
12 Flo. desit. Or.
13 Flo. nummi vanit.
14 Flo. dedit.
15 Flo. decem.

¶ *Idem Iulianus.*] Arethusæ relicta fuit libertas si tres seruos pepererit. per hæredẽ steterit, quòd minus pareret, dando ei medicamenta ne concipiat, vel vt abortum faciat. dicitur quòd statim est libera. idem est si seruo relicta est libertas si seruierit hæredi: & hæres eum vendat, & tradat. nam statim seruus fit liber. Franc. Accur.

a ¶ *Possibilis.* alias dic vt infrà eodem, cùm hæres. §. ij. Accurſius.
b ¶ *Decem.* scilicet nõ patitur.
c ¶ *Erat.* scilicet ad hoc vt fieret liber.
d ¶ *Receptum est.* vt & suprà de condictione cau. da. l. iij. §. fi. deducto quod domino debetur: vt infrà eodem, si decem. Accurſius.
e ¶ *Plus erogauerit.* quàm inde accepisset.
f ¶ *Et aut.* nunc respondet.
g ¶ *Debitoribus.* scilicet istius serui.
h ¶ *Constat enim.* vt 3. in prin. l. Accur.
i ¶ *Iussum.* scilicet dare.
k ¶ *Perdat.* interim sub. perdet tamen, quia conuenitur actione in factum ab eo, qui habere debuit, vt 3. de cõdi. cau. da. l. iij. §. fi. Item cõtrà 3. c. fi peculium. §. de illo. sed solue, vt 3. de condi. ob cau. l. iij. §. fi. vbi plenè dixi. & facit 3. de fideicom. lib. l. filius. §. erit. & j. de fur. l. si seruus communis. §. fi.
l ¶ *Serui vti.* aliàs serui vti, & hæc bona. & die operis in eundo Capuam. & sic facit j. fi quis seruum. aliàs seruituti. & hæc mala.
m ¶ *Totum det.* sic C. de distra. pig. l. quandiu. Arg. contrà 3. de sol. si quis stipulatus. §. qui decem.
n ¶ *Dominus.* extraneus, qui ad hoc dederat seruo vel domino serui.
o ¶ *Residuum.* id est alia quinque. Accur.
p ¶ *Translatum.* sic 3. de condi. inde. si non sortem, §. si decem. & j. de verb. obli. l. ij. in prin.
q ¶ *Non retro.* sic 3. de offi. procon. l. obseruare. §. fi. Arg. contrà. C. ad Macedo. l. fin. Item facit ad §. 3. de vsufru. l. sed & si quis stipuletur. §. interdum.
r ¶ *Statuliber.* extraneo non hæredi, vt habeant locum sequentia.
s ¶ *Repetere.* dominus quondam. sic 3. de condi. inde. si pœnæ. §. fi. & l. cùm duo.

a ¶ Sine peculio. quod semper intelligitur, nisi contradicatur: vt §. de cotrahend. emptio. Quotties.

b *Flor. est.* *Statim.* facit ff. eo. non videbitur. & §. cal. in prin. Accur.

c *Venit.* i. venditur sine peculio.

d ¶ *Ad libertatē.* nisi ipsemet operas ab hærede conduxerat, quarum mercedem soluēdo non fit liberi: vt ff. eo. seruus. in princi.

e ¶ *Operari domino.* & vxor viro [2]: vt §. de ope. lib. l. sicut.

f ¶ *De peculio.* ex peculio enim intelligitur, quod ex operis suis quæsiuit.

g ¶ *Subtracto.* hæredi. Accur.

h ¶ *Corrasis.* i. collectos ex venditionibus prædictarum rerum. sic ponitur §. de admi. tu. ita autem. in prin. & p hoc ff. de furt. qui vas. §. vti. Alij dicunt, i. non argenteos. quod nihil est.

i ¶ *Dedisse.* sic ff. eo. Stichum. §. si hæres.

k ¶ *Numos.* vnde habere non videtur: vt ff. de reg. iur. l. non videtur data. Et ar. §. de pi. actio. eleganter. §. qui reprobos. & facit ff. eo. si hæreditas. & l. non omne. & l. non videbitur. Accur.

l ¶ *Non stare.* vt ff. e. si hæreditas. in princ. & facit. §. de manumi. testa. qui filium. & in potestatiua hunc. §. intelligē non casuali.

m ¶ *Adierit.* hæreditatem, & sic nō potuit dare. aliàs contrà: vt ff. eo. si intra.

n ¶ *Traxerit.* id est protraxerit. sic §. titul. ij. si quis rogatus. §. ij.

o ¶ *Habuit.* quod dando potuit ad libertatē peruenire. & ad hoc ff. e. si hæreditas. in prin. Accur.

p ¶ *Conditio.* & sic adita hæreditate erit liber. Accur.

q ¶ *Vera est.* oportet ergo quòd factum sequatur potentiam.

r ¶ *Secundam.* aliàs primā, & tunc dic primam post primam. sic in auth. de hæred. & Falci. §. inordinatum. aliàs trinam.

s ¶ *Adiectum est.* sic ff. de verb. obli. in illa stipulatione. Accur.

t ¶ *Quæ obtulit.* ex hoc quia eadē x. offert. patet secundum Azo. q̄ non est necessaria consignatio vel depositio, sed sufficit sola oblatio, nisi quādo esset absens qui recipere deberet: vt hic & ff. de

a Sen. ait sta glos. quòd vxor tenetur viro ad operas: sed tu dic, q̄ tenetur ad operas obsequias, non autē ad industrias. ita not. Bal. in auth. ex testamento col. vij. C. de cal. p. l. fi. sicut per gl. hic alle.

19 Flor. deest, arbitror.

20 *Manuscri. allata.*

21 *vel prohibe tur*

22 *Flo. insist.*

23 *Flor. facit*

† Era. Accr. in l. fi. m hi & tibi, §. si quis seruos ipsum. eo. de. lega. j. istū text. dicit fin. adhoc, q̄ iussus dare alī quid hæredi ista cer cumtempus à die mortis non tenetur dare: nec currit tēpus nisi à die aditæ hæreditatis. Dic tamē q̄ vis nostri text. non consistit in hoc: quia nō habetur dubiū sed in alio, vt hic i nouis inter pre. Bolog.

24 *Fl. mortis.*

25 *Fl decessum.*

26 *Flo. traxit.*

† Ista est textus secundū Bald. prout dicit hic Bologninsuis secundis interpret. Et hic & alibi i multis locis allegat ipse Bal. Bald. ibi cuius tamen cōmentum nō habetur cōmuniter.

dare, & liberum esse, vēdiderit sine peculio [a], vtrū statim [b] liber sit, quasi prohibitus videatur de peculio dare, hoc ipso, q̄ sine peculio distractus sit [16]: an verò cùm fuerit prohibitus peculium tangere? Et puto tunc demum liberum fore cū volens dare prohibeatur, non statim vbi vænit [17] [c]. ¶ Si quis seruū iussum x. dare, & liberum esse, operari prohibeat: vel si quod ex operis suis meretur [18], abstulerit ei hæres: vel si, quod ex mercedibus suis coegit, hæredi dederit, an ad libertatem [d] perueniat? Et puto, si quidem ex operis dederit, vel vndecunque dederit, ad libertatem peruenturum: quòd prohibeatur operari, non fore liberum arbitror [19], quia operari domino [e] debet. Planè si ei ablata [20] fuerit pecunia ex operis collecta, liberum fore arbitror: quia de peculio [f] dare prohibeatur [21]. Sanè si testator, vel ex operis vt det, iusserit [22] prohibitum operari, ad libertatem peruenturum non dubito. Sed & si argento subtracto [g], vel rebus aliis distractis, numos corrasos [h] dederit, peruenïet ad libertatem: quamuis si numos subtractos dedisset, ad libertatem non peruenïret. Nec enim videtur dedisse [i], sed magis reddidisse. Sed nec si aliis surripuerit numos [k], & hæredi dederit, ad libertatem peruenïet: quia auelli numi ei, qui acceperit, possunt. Planè si sic consumpti fuerint, vt nullo casu auelli possint, competet libertas.

7 ¶ Non solùm autem si hæres moram fecerit [23] libertati: sed & si tutor, vel curator, vel procurator, vel alius quiuis, in cuius persona cōditioni parendum est, libertatem cōpetere dicemus. Et sanè hoc iure vtimur in statulibero, vt sufficiat per eum non stare [l], quò minùs conditioni pareat.

8 ¶ Si quis hæredi † in diebus triginta proximis morti [24] testatoris dare iussus fuerit, deinde hæres tardiùs adierit [m], Trebatius, & Labeo, si fine dolo malo tardius adierit, dātem eum intra dies xxx. aditæ hæreditatis, ad libertatem peruenire aiunt [25]: quæ sententia vera est. Sed quid si data opera traxerit [26] [n], an ob id, statim vt adita est hæreditas, ad libertatē peruenïat? Quid enim, si tunc habuit [o], post aditam hæreditatē habere desiit? Sed & hic ex pleta videtur conditio [P], quoniam per eum non steterit, quò minùs impleatur.

9 ¶ Si quis sic acceperit libertatem, *Cùm decem dare poterit, liber esto*: Trebatius ait, licet habuerit decem, vel idoneus fuerit ad acquirendum, & conseruandum peculium: non tamen aliàs ad libertatem peruenturum, nisi dederit, aut per eum non steterit, quòd minùs det, quæ sententia vera est [q].

10 ¶ Stichus annua, bima, trima die denos aureos hæredi si dederit, liber esse iussus est. Si prima pēsione steterit [27] per hæredē, quò minùs acciperet decem, expectandam esse secundam [28] [r] pensionem placet: quia & tempus adiectum est [s], & adhuc supersunt duæ pēsiones. Sed si eadem decem sola habeat, quæ obtulit [t] ad primam pēsionem, an eriam ad sequentē quoque prosit, si offerat decem [29]? an & ad tertiam, si sequens pensio non sit accepta? Et puto sufficere hæc eadem & pœnitentiæ hæredi locum non esse [u]: quod & Pomponius probat.

11 ¶ Quòd [30] si seruus, qui annua, bima, trima die iussus est dena dare, tota simul offerat hæredi [x], nō expectata die? vel decem primo anno datis, secundo anno viginti obtulerit [31]? benignius est eum [32] ad libertatem peruenire [y], cùm vtriusque prouidentia subinfertur [33]: & serui quatenus maturiùs ad [34] libertatem perueniant: & hæredis quatenus dilatione interempta ilico accipiat, quod post tempus cōsequi poterat [35].

12 ¶ Si ita sit libertas seruo data, si quinquennium [36] hæredi meo seruierit: deinde eum hæres manumiserit, statim liber [z] sit: quasi per eū [a] sit effectū, quò minùs [b] ei seruiat: quamuis si non pateretur eum sibi seruire, nō statim perueniret ad libertatem [37] [c], quasi [38] quinquennium præteriisset. Ratio huius rei euidens est. manumissus enim amplius seruire non potest [d], aut [39] is, quē quis nō patitur sibi seruire, postea pati poterit [40] intra quinquennij tempus. Atquin [e] iā quinquennio ei seruire non potest. Sed vel [f] minus poterit [41].

13 ¶ † Item Iul. lib xvj. Digest. scribit [42], Arethusæ [g] si libertas ita sit data, Si tres [43] pepererit: & per hæredem steterit, quò minùs peperet: puta, quòd ei medicamentum [h] dedisset, ne conciperet, statim liberam futurā [44] esse. Quid enim expectamus [i]? Idémque [k] si hæres egisset, vt abortū faceret [l]: quia vno vtero potuit tres edere.

14 ¶ Item si hæredi seruire iussum statuliberum hæres vendidit, & tradidit, credo statim ad libertatem [m] peruenire.

Deposita pecunia, quam statuliber debet pro sua liberatione, efficitur liber. h. d.

CIIII. Paulus lib. v. ad Sabinum.

VM hæres Reipublicæ causs-

ber, non est iste talis statuliber, cùm nec animus dandæ libertatis sit.

¶ *Seruire.*] Seruo relicta est libertas si anno seruierit Titio. Titio intra annum mortuo seruus nōdū est liber nisi annus finiatur. & reddit ratio. ¶ *Si duobus.*] Seru⁹ liber esse iussus si det x. Titio, & Sēpronio v. obtulit Titio, & Titius noluit. eadē quinq; obtulit Sēpronio, & noluit. dicitur q̄ fit liber.

¶ *Stichus.*] Seruo relicta est libertas si seruierit Titio extraneo per triennium: vel sic: si tot operas puta x. ei dederit, dicitur q̄ inter rim est statuliber, & seruire debebit p triēniū Titio, licet nō domino. & si hæres prohibet Titio seruire, statim seruus fit liber. & hæc sunt vera, quādo per hæc verba non habuit testator animū relinquendi Titio dominium seruī. tunc cūm secus esset in hoc vltimo casu, qđ dic vt in gl. ¶ *Stichus.*] Titio relīqui libertatē si hæredi meo seruierit p annūi. dicitur q̄ hic annō cōstat ex cccl xv. diebꝰ, non ex pluribus, pter bisextum. & dī q̄ impleta conditio est, si per aliquā partē anni fuit infirmus, ita q̄ nō potuit seruire. Secūdò dicit, seruus liber esse iussus est si det x. hæredi. hæres cogitur recipere ēt particulārē solutionē. & hoc specialī fauore libertatis. Tertiò dicit, relicta est libertas seruo si Titius Capitoliū ascēdat vel fic, si Titius det x. fratribus prædicatoribus. Titius nō cōpellitur hoc adimplere, & eo nō adimplēte seruꝰ nō fit liber. Vltimo dicit, seruꝰ liber eē iussus si seruiat hæredi p annūilli dies nō cōputāt in anno q̄b. seruus exitit in fugā, vel ī q̄b. cōtēdit pro libertate cōtra hæredē. Frā. Accur.

1 *Fl. expectavi.*

2 *Manu. non enim statuliber.*

¶ Quotuplex ut conditio in. possibilis, & quos actus vitiet: vide Bart. in l. obtinuit. de cōdit. & de monstr. in l. ij. in prā. de cōd. institu. & Ba. in l. fi. pater. ij. col. C de institu. & substitu.

3 *Fl. alibi de ea lib obtinq.*

4 *Fl. si hæredi meo ille seruierit le gendum, milies, Augustī. Rmē. li. 2. c. 6.*

5 *Manuscrip. ex dic.*

a *Vl. quàm fo rtunis foret, si eam explaret.*

a ¶ *Abesset.* secus si ipsens accipere recusat: vt §. l. proxi. §. Stichus annua.

b ¶ *Peruenire.* sic C. de vsu. l. acceptam. & qui po. in pign. ha. l. j. & §. depositi. l. j. §. si pecunia in facculo. Accur.

c ¶ *Collata.* id est relicta.

d ¶ *Possit.* nisi conditione impleta.

e ¶ *Dandæ.* quod præsumitur ex eo quòd tā longum tempus vel conditionem impossibilem adiecit. Azo. vt §. de manumiss. est. l. antepen. §. fi. & l. fi. in prin. & ar. §. de vsufr. Titio. Sed cōtrà in §. de hære. instit. §. impossibilis. sed finis huius §. videtur soluere. vel hæc per illā corrigitur, vel ibi de natura est impossibilis hīc de facto.

f ¶ *Annus transierit.* vt & §. de testamen. ma. si ita scriptum fuerit. & & l. si hæredi in fi. Sol. ibi in persona seruī contingit impedimentum, hīc in persona domini.

g ¶ *Quòd.* id est, quia. & hoc soluit etiam dictum contrarium.

h ¶ *Eadem quinque.* & facit §. eo. l. proxi. §. Stichus annua. & §. si decem iussus. Accur.

i ¶ *Offerentem.* id est, quia alteri offerebat. Accur.

k ¶ *Titio.* §. extraneo, qui non erat hæres.

l ¶ *Vel si illi.* disiunctio est legis, non testantis.

m ¶ *Sicuti liber.* accepto verbo seruire non pro dominio. aliàs secus: vt §. l. proxi. §. penul. Accur. fius.

n ¶ *Appellatione.* vt per hoc quod dixit seruire, voluerit vt per triēnium dominium foret Titij. Accur fius.

o ¶ *Peruenit ad libertatem.* quia non stat per seruū quò minùs adimpleat conditionem, sed per hæredē. & hoc intellige cùm testator seruitutis appellatione non dominium, sed operā intellexit. quod in dubio est præsumendū: vt ff. e. l. pen. in prin. & §. de vsuf. leg. l. vxori. §. fi.

7 *Manuscrip. continuatis 8 Fl. an quibus libet.*

9 *Fl. sed & fi.*

5 ¶ *Stichus, si hæredi meo anno seruierit, liber esto.* quærendum est, annus quomodo accipi debeat: an qui ex continuis [7] diebus cccl xv. constat, an [8] qui bisexto [P]? Sed superius [q] magis intelligendum Pompo. scribit. Sed [9] si quibusdam diebus aut valetudo, aut alia iusta causa impedimento fuerit, quòd minùs seruiat, & hi anno imputandi sunt [r]. Seruire enim nobis intelliguntur etiā ij, quos curamus ęgros: qui cupientes nobis seruire, propter aduersā [s] valetudinem impediuntur.

6 ¶ Item si decem hæredi dare iussus fuerit, hæres etiam per partes [t] accipere fauore libertatis cogēdus est.

7 ¶ Ita liber esse iussus, *Si Titius Capitolium ascenderit*: si Titius nolit ascēdere, impedit tur libertas. Idémque iuris est in similibus caussis [u], & conditionibus [x]. Item [10] Cassius ait, ei, qui seruire iussus est anno, illud tempus, quo in fuga [y] sit, vel in controuersia [z], pro libertate non procedere.

Obscuritas rationum non impedit libertatem cōpetere, si statuliber paratus est pro his satisdare. h. d.

V. Pomponius lib. viij. ad Sabinum.

STatuliber rationem reddere iussus, reliquum quod apparet, soluit. de eo, quod obscurius est, satisdare paratus est. Neratius, & Aristo rectè putāt, liberum fore [a]: ne multi ad libertatem peruenire non possint, incerta caussa [b] ratione [c], & genere [c] negotij huiusmodi.

1 ¶ Statuliber, q̄ nō rationes [d] reddere, sed pecuniā iussus est dare, numerare debet, non fideiussorē dare.

10 *Manuscrip. & ita Cuiacius.*

1 *Flo rationib*

s ¶ *Sæuitiam.* secus si propter publicum iudicium impediatur: vt infrà eod. l. Stichum. §. Damā. vel per casum in persona ejus cui est seruiendum: vt §. ead. l. §. seruire. & facit infrà ead. l. in fin. Accur.

t ¶ *Per partes.* fauore libertatis. aliàs contrà. §. de vsu. l. tutor. §. Lucius. & hoc plenè notauī §. fi cert. pet. l. quidam.

v ¶ *Similibus caussis.* vt in pecuniariis relictis: vt §. de condit. & demonstration. l. nonnunquam.

x ¶ *Conditionibus.* scilicet similibus, si Titius Romam ierit, vel vltra mare.

y ¶ *In fuga.* sic ff. eo. seruus qui testamēto. §. seruus. & §. de ser. expor. l. Titius. in prin. Arg. contrà. §. de vsufr. arboribus. §. Iulianus. & ff. de acquir. pos. l. j. §. per seruum qui. Accur.

z ¶ *In controuersia.* cùm in libertatē proclamat, non si ei ab alio fiat controuersia sine dolo serui.

Statuliber.] CASVS. Seruus iussus est esse liber si reddiderit rationes hæredi, hic seruus reliqua quæ nunc apparent, vult reddere & vult satisdare pro aliis reliquis si apparebūt, satis est: & sic fit liber. Vltimò dicit, seruus liber esse iussus si det x. debet x. dare ad hoc vt sit liber: non autem prodest si vult satisdare. Franc.

a ¶ *Liberum fore.* & bene. arg. §. de col. bo. l. j. §. sed cùm possint. & ar. §. fi cert. pet. l. quidam.

b ¶ *Incerta caussa.* si habes incerta caussa: subaudi, impediente rationem huius. Accur.

c ¶ *Et genere.* scilicet impediente rationem huius. Accur.

d ¶ *Statuliber qui non rationes.* tūc enim in obscuris fideiussores admitterentur. Ir. vt §. dixi. sic §. quibus mod. pignus vel hypoth. solui.

Universidad de Deusto Biblioteca

item liberatur.§.j.& de constituta pecunia.l.prǒmissor.§.constituto. Accur.

SStatuliberа.]CASVS. Statuliberа propter aliquod delictũ est seruа pœnæ effectа:nunc extitit cõditio,sub quа relictа erat ei libertas,dicitur q̃ hoc prodesse partui eius,licet nõ ei vt partus tũc cõceptus & natus sit liber.Sed quid si hæc statulibera exilẽs in seruitute cœpit: posteà capta ab hostibus, pariat post euentum conditionis:& rẽtè interim donec partus est apud hostes,est seruus: liberatus ab hostibus, sit liber iure postliminij. idem si apud hostes concepit, & pariat ibi dem post euentum cõditionis.

¶ *Statuliber.*] Seruus iussus est liber si det x. hæredi hunc seruum hæres interim vendit, vel legat,vel donat alicui, vel vsucapitur ab aliquo. dicitur quòd hic seruus si paret conditioni in persona emptoris,vel alterius noui domini dando ei ista x. efficitur liber. idem in emptoris hærede.idẽ si det patri hæredis, posito q̃ filius sit institutus ab extraneo. & hæc sunt vera, siue filius nunc viuit, siue non,cũ seruus dat x patri hæredis. Sed pone q̃ iussus est seruus dare x.extraneo,& liber esse, nunc hæres testato is succẽsit illi extraneo. huic hæredi dabuntur x. non qtasi extraneo.Fran.

¶ *Statuliber.*] Iussus seruus dare x. hæredi, & esse liber: v. dedit hæredi. nunc hærès eũ vendidit.si alia v. det hic seruus, dabit emptori. ¶ *Si seruus.*]Seruus iussus est esse liber si det hæredi. hæres hunc seruum vendidit seruo meo. dicitur q̃ si hic statuliber det,mihi hæc x. erit liber.sed & si seruo meo det, erit idem, si emerat de peculio eũ, nec ei peculium ademi.

¶ *Si quis.*] Seruus liber esse iussus est si reddiderit rationem eius, quod gessit de factis domini. hæres interim eum vendidit, an hæc conditio est implenda in persona emptoris,quæritur.& est sciẽdum, q̃ illæ demũ conditiones transeunt ad emptorem,quæ sunt in dãdo, non illæ,quæ sunt in faciendo:vt ita talis seruus sit liber, si filiũ illius instruat literis.idem in similibus.nostra autem conditio & in dando est,prout continet dationem reliquorũ:& in faciendo est,prout continet extrahere & excutere rationes.dicendũ est ergo q̃ datio vadat ad emptorem,facto autem stet & impleatur in persona hæredis.Frã.

a ¶ *Facta sit.* qualis & hodie fieri potest:vt in authẽ.de nupt.§. quod autem prius.

b ¶ *Proficiat.* propter geminam seruitutem. Accur.

c ¶ *Partui.* forsitan ante damnationem concepto, vel etiam posteà. Azo.ad hoc §.tit.ij.l.generaliter.§.ex damnata.

d ¶ *Interim.* quandiu apud hostes sit.Azo.

e ¶ *Benignius.* omisso rigore iuris. & ad hoc suprà,de iniust. testa. si quis si-tio exhæredato.§.sine autem.& ad hoc quod not.C.de capti.l. j. Accur.

f ¶ *Adiudicatus.* in iudicio fam.herciscun.

VI. Vlpianus lib.xxvij.ad Edictum.

SI statulibera pœnæ seruа facta sita, & post damnationem statutæ libertatis conditio extiterit, quamuis ipsi statuliberæ nihil proficiatb: partui c tamen proficere oportet. vt perinde liber nascatur, atque si mater damnata non esset. Quid tamen, si quà conceperit in seruitute,deinde ab hostibus capta, peperit ibi post existentem conditionem:an liberum pariat? Et interim d quidem quia seruus hostium sit, nequaquam dubium est: sed verius est, postliminio eum liberũ fieri:quia si mater in ciuitate esset, liber nasceretur. Planè si hęc [1] apud hostes eum concepisset,& post existentem conditionem edidisset,benignius e dicetur cõpetere ei postliminium,& liberum eum esse.

1 ¶ Statuliber parendo conditioni in persona emptoris, peruenit ad libertatem. Et sciendum est, hoc ad statuliberos omnis sexus pertinere.

¶ Non solùm autem si euenerit [2] hæc conditio, ad eum transit, qui emit: verũetiam ad omnes, quicunque quoquo iure dominium in statulibero nacti sunt. Siue igitur legatus sit tibi ab hærede statuliber, siue adiudicatus f siue vsucaptus à te siue traditus,vel aliquo iure tuus factus est, sine dubio dicemus iure [3] parere conditioni in persona tua posse. Sed & in hærede emptoris idem dicitur g.

2 ¶ Si filius familiàs hæres sit institutus h, & statuliber filio dare iussus est,& liber esse,siue filiofami. [4] siue patri dãdo peruenit ad libertatem, quia & ad patrem i hæreditatis emolumentum peruenit. Sed & si post mortem filij patri dederit,quasi hæredis hæredi,liber erit.Nam & si quis extraneo dare iussus sit,& liber esse, deinde huic [5] hæredi hæres extiterit, non quasi in extranei persona,sed quasi in hæredis, conditioni parebit k.

3 ¶ Statuliber [1] decem dare iussus, & liber esse si quinque datis distractus sit residua quinque emptori dabit.

4 ¶ Si seruus tuus statuliberum emerit,tibi [m] dabitur [6], quod hæredibus dare iussus est. Sed & si tuo seruo dederit,si modò is [n] eum peculiari nomine emerit [7],neque ei tu peculium ademisti, puto liberũ fore,scilicet,vt eo modo tibi dedisse intelligatur,perinde, ac [8] si tua voluntate cuiuis alij seruorum tuorum dedisset.

5 ¶ Si quis non dare decem, sed rationibus redditis liber esse iussus est [9], an ad emptorem hæc conditio transeat,videamus. Et aliàs scien dum est,eas demum cõditiones ad emptorem transire,quæ sunt in dãdo:cæterum si [10] quæ sunt in faciẽdo,non transeunt:vt putà, si filium eius literas edocuerit.Hæ enim personis eorum cohærent o, quibus adscribuntur [11]. Rationum autem reddendarum conditio,quod ad reliqua quidem attinet, in danda pecunia consistit:quod [12] autẽ ad ipsa volumina rationum tradenda, percontandas, atque examinandas rationes, & dispungendas p, atque excutiendas, factum habet. Nunquid ergo reliqua quidem emptori [13] dãdo perueniat ad libertatem: cætera in persona hęredis consistãt. Puto igitur & ad emptorẽ reliquorum solutionem transmitti: sic fiet, vt diuidatur q conditio. Et ita Pompon. lib viij.& [14] Sabinus scribunt.

VII. Paulus lib.v.ad Sabinum.

VUsfructus alienatio conditionem r statuliberi secum non trahit s.

VIII. Pomponius lib.viij.ad Sabinum.

ITa liber t esse iussus, *Si decem dederit, liber esto:* hæredi dare dicit,vt factum fiat personæ designatæ,datio verò etiam emptori: vt hîc,& ʒ.de euic.l.qui libertatis.§.seruus.quod in emptore dixi,in accipiente quoque tit.accipe:vt ʒ.§.statuliber.& j. eod.l. statuliber. §. Quintus.circa fi.Item est huic fini argu.contrà.ʒ.de iurisd.omn.iud.l. si idem.§.si vna. Accur.

r ¶ *Usufructus. Conditionem.* licet sit in dando. Accur.

s ¶ *Non trahit.* vt detur fructuario,sed proprietate alienata datur proprietario:vt ʒ.l.proxi.§.fi. Accur.

t ¶ *Ita liber.*] CASVS. Testator reliquit libertatem seruo si det decẽ, & non dixit cui. Dicitur quòd debet dare hæredi. Secundò dicit, testator reliquit libertatem seruo si det decem hæredibus, & hæredes vendiderunt hunc seruum.Dicitur q̃ eas portiones quas dedisset hæredibus,si penes eos remansisset:easdem dabit emptoribus.& quas dedisset hæredibus,declarat.nam aut expressit nomina propria hæredum,& tunc viriles darentur hæredibus, & sic emptoribus. aut dixisset simpliciter hæredibus,& tunc hæreditariæ.Franc.

pœnæ.

pœnæ.§.fin.Accur.

a ¶ *Nomina* propria.& est similis distinctio.ʒ.de leg.j.l.Turpia.§.fi. & l. si hæredes nominatim.& ʒ.ad Treb.l.quoties.& l. seq. Sed contrà j.e.l.si quis testamento.Sol.vt ibi.Item quid si dixerit propria & appellatiua? Respon.distingue quod præpoluit.Arg.j.de stip.ser.seruus communis ita.

b ¶ *Viriles.* i. pro numero personarum: vt ʒ.de leg.præst.l.virilis. in prin.

¶ *Statuliberũ.*] CASVS. Statuliber antè quàm impleatur cõditio dicitur seruus hæredis. & si interim delinquat, poterit hæres dare eum pro noxa. adueniente autem conditione erit liber: sed si hæres eum vendat, adhuc durat spes libertatis, & si vendiderit eum tãquam merum seruum non tanquam statuliberum,tenebitur emptori act. ex emp. item crimine stellionatus si sciens dissimulauit eius condit.Vltimò dicit, hæres dans pro noxa statuliberum, liberatur. itẽ & si antè quam det existat condit. liberatur. ¶ *Statuliberi.*]Ille cui relicta est in testamento libertas sub cõditione,ita demum tenet hoc relictum si adeatur hæreditas,& ex tunc habet spem libertatis antè quàm adeatur, vsucapi potest talis seruus. & si posteà adeatur : ex tunc incipiet habere spem. Frã.

c ¶ *Debeat.* vt j.e. statuliberi à cæteris. in princip.

d ¶ *Poterit.* vt ʒ.de noxal.si quis à nullo.& l. seq.& l.si noxali. §. ex his.& pignori dari : vt ʒ. de pigno. l. grege. §.j.

e ¶ *Adimit.* vt C. de test.ma. l. statuliberis. Accur.

f ¶ *Conditione.* i. non dicat se statuliberum vendere.M.

g ¶ *Immutabilis est.* vt & ʒ.proxi.respon.& ʒ.e.l.ij.in princ.Accur.

h ¶ *Et ex empto.* vt ʒ.de euict.qui alienam.& l. qui libertati. in prin, & j.eo.l.proxi.Accur.

i ¶ *Grauiores.* Iurisconsulti.

k ¶ *Imponunt.* aliàs important,id est inferunt.

l ¶ *Sciens.* ignorans autem non committit hoc crimen [a], vt & ʒ. de pig.act.l.j.& l.tutor.§.j.& j.de cri.stellio.l.penul.

m ¶ *Liberari* vt & ʒ.de noxa.l.prætor. Accur.

n ¶ *Deberet.* hoc est contrà.ʒ.de solu.cùm quis.§.qui hominem.& ʒ. de condi. inde. Neratius.sed ibi plenè dixi in l.Neratius.

o ¶ *Statuliberum.* sine suo facto:vt & j.de verb.obl.si seruum.§.item si homo.Accur.

p ¶ *Tota enim.* id est omnia enim.

q ¶ *Nec reparari.* sic j.de reg.iur.l.libertas inæstimabilis.& ʒ. de his qui deiecce.vel effu.l.j.§.sed cùm liber homo.Accur.

r ¶ *Fuerit.* scilicet etiam posteà.

s ¶ *Vsucapitur.* imò transit incontinenti dominium,cùm dominus sit tradens.vt ʒ.in princ.huius legis,ergo non vsucapit accipiens: vt j. de vsucap.sequitur.§.lana:Respon.hic alienus erat.vel verius quo ad ius parendi conditioni:vt j.de capt.& postlim.re.in bello.§.si quis.& sic etiam expone ʒ.eo.l.ij.in princip.& §.j.& ʒ.titu.ij.l. penul. in fin. Accur.

¶ *Si decem.*] CASVS. Liber esse iussus si det x. hæredi, hæres eum vendidit,& dixit emptori q̃ hic seruus debebat esse liber, si det x.nunc apparet quòd dando x.est liber.tenebitur hæres emptori act. ex empto.si autem promisit hæres de dupla nomine euictionis, & euincatur emptori hic seruus per extraneum:tunc hæres tenebitur de dupla.Franc.

t ¶ *Dedisset.* hæredi,secus si alij:vt ʒ. de euict.qui alienam.§.j.

v ¶ *Ob mendacium.* hic est sensus: vt ob mendacium agatur ex empto, & non ad duplum, sed re euicta ab aliquo extraneo ad duplum agitur,si promissa est:& sic non est cõtrà.C. de euict. qui libertatis. §. j. vbi dicitur nõ agi ad duplum propter mendacium. Accur.

Agi ad duplũ ob mẽdacium non potest.

SI hæres]CASVS. Liber esse iussus si det x.hæredi,hæres dolo nauit seruo x. vt ea ei redderet & liber esset. licet reddat,non est liber. & hoc de rigore, de æquitate secus.si autem simpliciter donauit,& seruꝰ hæc x.reddat hæredi, liber est. Franc.

1 Flo.deest.&c.

x ¶ *Si hæres.* aliàs lex si hæres,aliàs,§.Pomponius.

y ¶ *Liberum.* de rigore iuris. sic & j.de fol. l.qui sic.sed de æquitate secus: vt ʒ. si cert. pet.si tibi.& de dona. qui id.§.j quę sunt cõtra. Accur.

z ¶ *In plenum.* id est non adiecta hac conditione. quãdoque ergo plenè dat, quandoque non.sic j.de acquir.domin.l.per seruũ. §.j.

SI quis testamẽto.]CASVS. Liber esse iussus si reddiderit rationes hæredibus, reddere debet & reliqua.& pro hæreditaria parte omnibus : licet quorundam hæredum nomina sint expressa.Fran.

a ¶ *Posita.* sed certè imò virilis tunc: vt ʒ. eo.ita liber.§.j.quæ est contra solutionem datam pro hæreditariis, quorum nomina non sunt expressa,nominatis verò pro virili,vt sit proportio totius & partis.vel aliud cùm omnia nomina,aliud cùm pars tantùm exprimi tur:vt infrà eodem,qui pecuniam.& hoc placet,vel suprà sunt exposita propria,hîc appellatiua. & facit suprà de mancumiss. testa. l. si ita fuerit. Accur.

Totius, & partis deberi portio.

SI quis ita.] CASVS. Reliqui libertatem seruo meo si hæres eum non manumittat in suo testamento.dicitur q̃ expectabitur mors hæredis,si hæres eum manumittat in testamento suo vel non. ¶ *Seruus communis.*] Vnus ex dominis reliquit libertatem seruo cõmuni si det x.dicitur q̃ dare poterit ex peculio hæc x.siue hoc peculiũ spectet ad hæredem relinquentis libertatem,siue aliũ dominum, nec est vis cui debeat dare. ¶ *Si duo.*] Duobus seruis relicta est libertas, si reddiderint rationes.quæritur an vnus reddendo sine alio perueniat ad libertatẽ? & distinguitur.nã aut gesserũt separatim rationes,& tũc vnus reddendo sine alio erit liber aut communiter gesserunt,& tunc vnus sine alio non poterit peruenire ad libertatem. ¶ *Qui ita.* Libertas relicta est seruo si iurabit se ascendere Capitolium. dicitur q̃ statim cũ iurat,est liber. ¶ *Seruus.*] Reliqui libertatẽ seruo hæredis mei si quandã rem,quæ est hæredis mei,ei det.dicitur q̃ eam dãdo est liber,cùm sine vlla cond. possem illi seruo relinquere libertatẽ. ¶ *Hæc scriptura.*] Reliqui libertatẽ seruo Sticho cũ erit xxx.annorũ. posteà dixi,si Stichus x.non dederit:liber non esto.dicitur quòd & dare debet x.& xxx. annorum effici:& tunc erit liber Franc.Accur.

b ¶ *Significari videtur.* scilicet vt sit liber fi,&c.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Defectus.* Sed cur manumittente hærede nõ fit liber ex testamẽto priore: vt ff. e. statuliberos. §. si ita? Resp. ff. conditio, si seruierit, habetur pro impleta, cũ hæres manumiserit: quia per eũ fit, quo minus impleri possit. at hæc cõditio, si hæres non manumiserit, deficit, cũ hæres manumittit. ff. e. cũdũ. Io. Itẽ quid si dixerit testator, Stichus liber esto, si testamẽto suo hæres eũ manumiserit, & hæres eĩ postmodum reliquit libertatem, ex cuius testamento erit liber? arg. q. ex primo ff. de le. iij. vnũ ex familia. in prĩ. & ff. de hære. instit. l. iij. §. ij. & l. asse. & ff. e. si peculium. 6. fi.

1 Fl. quod quo coniunc.

b ¶ *Iussus.* ab vno ex dominis.

c ¶ *Hæredem.* eius testatoris qui reliquit libertatem.

d ¶ *Socium.* nã põt ab alio domino habere, ab alio non: vt ff. de pecu. l. quis ergo. Acc.

2 Fl. applicatur. 3 Fl. qui.

e ¶ *Caussæ.* i. vtilitati. Io. vt ff. e. cuicunque, & de quocunque suo peculio possit dare. Io.

f ¶ *Applicatur.* hoc ff. quòd potest, &c. Sed contrà ff. eo. non videtur. Sol. vt ibi.

4 Fl. poterint. 5 Flor. immissus.

g ¶ *Totum.* concordat ff. de ma. testa. l. si ita fuerit. & C. de condit. inser. l. penul.

h ¶ *Non ascenderit.* non enim ascensio, sed iusiurandum in condicione fuit. Azo. Sed quid si ascendit, & nõ iurauit? Resp. non videtur impleſſe conditionem, cùm iuramẽtum non remittatur, vt & ff. de ma. testa. l. ff. quis libertatem. & l. seruum testamento.

i ¶ *Peruenerit.* tradendo: vel si per eũ nõ stet. Et sic no, q̃ nõ semper est idẽ dare quod facere accipiẽtis. sic & põt nouare. vt ff. de vsur. ſi ſtipulatus. §. verũ ſi em ptor. & instit. quib. mo. re contra. obli. §. itẽ is cui. & instit. de leg. §. incertis. Sed aliàs contrà, vt instit. de actio. §. ſic itaq;. & ff. de ver. obl. vbi autem non. §. fin. Accur.

Dare nõ ſ. per est accipientis facere.

k ¶ *Quia potest.* bona ratio, quia ſua res ei dari, & nihil dari, paria ſunt: vt instit. de le. §. ſed ſi rem legatam.

Rem ſuã dari, & nihil dari, paria ſunt.

l ¶ *Iniecisse.* vt ff. de admiñ. leg. l. ſi legatum. in princ. & ff. ſi cer. pe. ta. pecuniam.

x Manuscrip. Vlpianus.

Eruus.] CASVS. Liber esse iuſſus est ſeruus ſi det x. hæredi. hic ſeruus conducebat operas ſuas ab hærede, & dedit nomine mercedis vltra x. dicitur quòd non est per hoc liber. ¶ *Seruus.*] Relicta est libertas ſeruo, cùm dediſſet hæredi operas per ſeptem annos. dicitur quòd dies, quibus fuit in fuga, nõ computantur in septẽ annis. vnde niſi per totidem dies ſeruierit poſt septẽ annos quot fuit in fuga: non erit liber. ſecus autem est ſi fuit dictum, cùm septẽ annis ſeruierit, tũc ſit liber. nam erit liber, ſi poſt tempus fugæ reuerſus ſeruierit. Fran. Accur.

6 Fl. recepiſſ. fu. 7 Fl. deeſt. ſi.

m ¶ *Non enim pro libertate.* non omnis ergo numeratio implet cõditionem, licet ſit arg. contrà. ff. e. ſtatuliberos. §. ſi quis ſeruum. & ſacit ff. ſi cert. pet. non omnis. & ff. eo. ſi decem.

Numerus non tenet in libertate dationem.

n ¶ *Totidem dies.* qđ facere poteſt, & ſic mo rã purgare: vt ff. e. cùm hæres. §. fi. Sed contrà, ff. e. l. ſi intra quinquẽnium. Sol. vt ibi. Item facit quod no. ff. de fideicommiſſ. li. Thais. §. intra.

Mortuo.] CASVS. Relicta est libertas ſeruo ſi det x. hæredi. hic ſeruus fecit locupletiorem hæredi. in x. liber ſit, vt ſi de ſuo ſoluit creditoribus hæredi. vel pauit familiam hæredis, ita q̃ x. expendit, ſi *Hæres cum.*] Seruus iuſſus eſt eſſe liber ſi det x. hæredi, cùm hæres venderet hunc ſtatuliberum, dixit in pretio inter ſe & emptorẽ fãcto, x. quę iuſſus eſt ſeruus dare, & eſſe liber: volo q̃ mihi debeant dari. dicitur q̃ ſeruus hæc x. dabit hæredi, & erit liber. idẽ ſi hæres dixit in pacto, volo q̃ hæc x. det ſeruus cuidã extraneo, puta Titio. nam ei Titio dando x. ſeruus erit liber. Franc.

4 Fl. deeſt. eum. 5 Fl. deeſt. ſet. 6 Alias ſit.

o ¶ *Hæreditatẽ.* hæredis cui iuſſus erat dare.

p ¶ *Existimaui.* ego Africanus. Accur.

1 Fl. dicit.

q ¶ *Valere.* quantum ad hoc vt emptori non cogatur dare, & vt dãdo extraneo liber fiat. R. & facit ff. de ſolu. vel procuratori, & l. ſolutam. Accur.

2 Fl. eum. 3 Fl. ſed ſuper lem.

r *Statulibera. Hæredis est.* cum ipſa ſeruа ſit: vt ff. e. ſtatuliberum. in princ. & C. de fideic. lib. l. cum libertatem. quandoquidem tamen fallit, quòd plenè dixi ff. tit. ij. l. pen. in fin.

1 Fl. computit. 2 Fl. Paulus.

Idecem.] CASVS. Dominus reliquit ſeruo ſuo libertatem ſi x. daret hæredi, hic ſeruus debebat ex aliqua eã dare x. domino, & ſic debet hæredi, ſi ſeruus x. dat hæredi, non erit per hoc liber, & quod aliàs dicitur q̃ ſeruus iuſſus dare & liber eſſe, poteſt dare ex peculio, hoc intelligẽ vt nõ etiam ex eo dare poſſit, quod extra peculium est. Fran.

s ¶ *Tantundem.* ff. decem. Accur.

t ¶ *Debet.* ſcilicet ex alia cauſſa,

v ¶ *Posse dici.* vt & ff. de pecu. l. peculium. §. ſi hæres. Accur.

x ¶ *Nullum.* vt & ff. de pecu. l. ſed ſi damnum. §. prætereà.

y ¶ *Constituentium.* vt ex peculio dare poſſit.

Progre

a ¶ *Progrediatur.* dicendo contra prædicta.

b ¶ *Surripuerit.* pro eo enim ſerè haberi poteſt, ſiue nummos, quos in peculio habet, & mihi debet, mihi ſoluat; ſiue nummos mihi ſurripiat, & eos mihi poſtea reddat, quo caſu eum non peruenire ad libertatem ff. dictum eſt. Ro. in l. ſtatuliberos. §. ſi quis ſeruum. & facit ff. de pec. l. peculiũ. §. alioquin & quod ſurripuit ſeruus, &c. ſed vide tur contra primum dictum ff. eod. Sticho. §. j. ſed ibi ſolues. Accurſius.

Triennio.] CASVS. Relicta eſt libertas ſeruo ſi det x. omni anno vſque ad triennium hęredi nũc ſeruus primo anno obtulit xx. hæredi: & hæres noluit. non eſt liber per hoc cùm & ſi hæres accepiſſet hæc xx. non eſſet ſeruus liber, ſubaudi, niſi alia x. offeret. Fran.

4 Fl. deeſt. ſi.

e ¶ *Liber esset.* niſi iterum x. hæredi obtulerit. & ſic nõ ob. ff. e. ſtatuliberos. §. Stichus. in fin. & ff. de manu. teſta. l. ſi ita fuerit. in fin. Accur.

Si seruus.] CASVS. Relicta eſt libertas ſeruo: prætereà & legatum ſi filius teſtatoris compleuerit xiiij. an. ille filius antè deceſſit. dicitur quòd cùm tranſierit tantum temporis quo filius ſi viviſſet compleuiſſet xiiij. an. erit hic ſeruus liber: nõ autem legatum habebit. Fran.

d ¶ *Si seruus.* facit ff. de manumiſ. teſta. ſi ita ſcriptum. & quod ibi no. Acc.

Peculium.] CASVS. Seruo relicta eſt libertas & peculium ſi det x. alicui extraneo: puta Titio. cùm ſeruus vellet dare hæc x. de peculio illi Titio, & liber eſſe: hæres non permiſit. certè hic ſeruus liber eſt. & ſi peculium petat tanquam ſibi legatum ab hærede hic liber factus, & hæres vult retinere x. quæ iuſſus erat ſeruus dare, & liber eſſe, auditur. intelligas tamen quòd hic hæres tenetur illi Titio act. in factum ad illa decem. ¶ *De illo.*] Seruus liber eſſe iuſſus ſi det x. alicui extraneo, puta Titio, poterit hic ſeruus inuito vel ignorãte hærede x. de peculio detrahere & ſoluere Titio, & faciet pecuniã accipiẽtis. ſi autem hic ſeruus iuſſus eſt eſſe liber ſi det x. hæredi, & hæres x. debebat huic ſeruo: poterit ſeruus cõpenſare cũ hærede, & erit liber. ¶ *Is cui.*] Seruus liber eſſe iuſſus eſt ſi det x. cuidam extraneo: puta Titio, antè quàm det deceſſit Titius. quæri tur, an hic ſeruus ſit liber? Et reſpon. quòd ſi hic ſeruus habuit decẽ parata in vita Titij, & per eum non ſtetit, quò minùs ſolueret: ſeruus eſt liber. & hoc dixit Sabi. Iul. autem plus dicit, quòd ſi nunc ſeruus habet parata x. & tunc non habuit: ſatis ſit vt ſit liber. & hoc eſt non teſtatoris voluntate, ſed iure ſupplente eam fauore libertatis: adeò quòd nec legatum hoc caſu relictum habebit. ſi autem per hæredem ſteriſſet quò minus daret ſeruus x. Titio: tunc ſit liber iure teſtamenti. Vltimò dicit, ſeruus liber eſſe iuſſus ſi det x. hæredi: hæredi hæredis extranei dando liber eſt. ſi autem eſt iuſſus dare x. Titio extraneo: hæredi eius dando liber eſt. ſi hæc fuit voluntas defuncti.

¶ *Quædam conditiones.*] Quandoque libertas relinquitur ſeruo ſub conditione, quæ conditio ſui natura vno eodẽmque tempore non poteſt impleri: vt ſi decem operas dederit hærẽdi. nam per decem dies hæredi, & eſſe liber: omni die poteſt dare vnũ aureum: & cũ omnes cõpleuerit ad ſoluendum, erit liber. in vno tamen diſcordant hæ conditiones: quia condi. operarũ nõ poteſt ſimul impleri. vnde ſi hæredi maximè ſine iniuria dominorum concedi videbatur. Quòd ſi vlrà quis progrediatur a: non multùm aberit, quin etiam eos numos, quos domino ſurripuerit b, dando ſtatu liberum conditioni ſatisfacturum exiſtimet.

XVIII. Paulus lib. ſingu. de libertatibus dandis.

SI triennio dena dare iuſſus, primo anno viginti obtulerit, nõ accipiente hærede, non ſtatim liber eſt: quia & ſi accepiſſet hæres, nondum liber eſſet c.

XIX. Vlpianus lib xiiij. ad Edictum.

SI ſeruus d liber eſſe iuſſus ſit, & legatum ei datum ſi filius xiij. annum compleuerit, & filius antè deceſſerit, libertatis fauore competet die veniente: legati autem conditio deficit.

Cùm non ſtat per ſeruum quin conditio libertatis impleatur, perinde eſt, ac ſi impleta eſſet, ut competat ſeruo libertas.

XX. Paulus lib. xiij. ad Plautium.

SI peculium ſeruo legatum ſit, qui iuſſus eſt alij x. dare, & ſic liber eſſe, & hæres eum prohibuerit dare e: deinde manumiſsus ſ peculium petat ex cauſſa legati: an per doli exceptionem eam ſummam, quam daturus eſſet, deducere hæres poſſit, vt ipſi profit, non manumiſſo, quòd ea pecunia data non eſt? an verò indignus ſit hæres, qui contra voluntatem defuncti fecit, eam pecuniã lucrari? Et cum ſeruo g nihil abſit, & libertas ei cõpetat t, inuidioſum h eſt hæredem fraudari t.

1 ¶ De illo quæritur ſi inuito k hærede det aut nesciẽte: an faciat numos accipientis. Et Iulianus verè exiſtimat, ex hac cauſſa conceſſam videri ſtatuliberis alienationem numorum etiam inuito hærede: & ideo facere eos accipiẽtis pecuniã. Quòd ſi hæredi dare iuſſus eſt decem, & eam l ſummam hæres debeat m ſeruo, ſi velit ſeruus eam pecuniam compenſare n, erit liber.

1 ¶ Is, cui ſeruus pecuniam dare iuſſus eſt, & 2 liber eſſe, deceſſit: Sabinus ait 3, ſi x. habuiſſet parata, liberum fore: quia non ſtaret o per eũ, quò minus daret. Iulianus autem ait, fauore libertatis conſtituto p iure hunc ad libertatem peruenturum, etiam ſi poſteà habere cœperit decem. Adeò autem ex 4 conſtituto potius iure q, quàm ex teſtamẽto ad libertatem peruenit, vt ſi eidem 5 legatum ſit r, mortuo eo, cui dare iuſſus eſt, ad libertatem quidem perueniat 6: non autem legatum habiturus ſit s. Idemque 7 & Iulianus putat: vt in hoc cæteris legatariis ſimilis ſit. Diuerſa cauſſa eſt eius, quem hæres prohibet conditioni parere: hic enim ex teſtamento e ad libertatem peruenit.

1 Flor. vt li- & ſeruo non manumiſ ſo, ſeruus erit liber ex ber eſſet. 3 Flor. deeſt. teſtamento meo. Fran. ait. Accur.

e ¶ *Prohibuerit dare.* & ſic eſt liber conditione habita pro impleta: vt ff. eod. l. iij. in princ. & C. de condi. inſer. l. fin. 4 Fl. deeſt. eum.

f ¶ *Manumiſſus.* id eſt factus liber ipſo iure, 5 Flo. eidem & conditione habita pro legatum. impleta, cùm per eum 6 Flor. peruenon remanſit ſed per net. hæredem. Accur.

g ¶ *Et cum seruo.* nunc ſol. 7 Fl. eſt. idque &.

h ¶ *Inuidioſum.* ſic ff. de diſtra. pig. reſcriptum. §. fi. aliena. j. reſpon.

i ¶ *Fraudari.* tenetur tamen actione in factũ ei, in cuius perſona erat adimplenda conditio: vt ff. de condict. ob cau. l. iij. §. fi. 8 Fl deeſt ſed.

k ¶ *Inuito.* imò videtur q̃ dominium non tranſeat inuitis hæredibus: vt ff. de condi. & demon. l. ſi inuitus. & ff. eod. l. ſtatuliberos. circa princip. ibi, cùm igitur veram, &c. & ff. de condi. ob cau. l. iij. §. fi. ſed ibi ſcilicet in tit. de condi. eau. da. l. iij. §. fi. plenè dixi. Accur. 9 Fl. ſua nec poſſunt.

l *Eam.* ſcilicet tantùm.

m ¶ *Debeat.* ſcilicet naturaliter: vt ff. de pecu. l. nec ſeruus.

n ¶ *Compensare.* vt ff. de pecu. l. ſi peculium. §. ſicut autem. & ff. de cõpen. l. etiam quod natura.

o ¶ *Non staret.* quia offerebat: vt C. de condi. inſer. l. fi. & facit ff. de condi. & demon. cùm ita datur libertas. ij. & iij. reſpon. & j. e. Stichũ Titio. §. penul. Accur.

p ¶ *Constituto.* quaſi dicat, non teſtatoris voluntate, ſed iure ſupplente eam. Azo.

q ¶ *Potius iure.* non ex voluntate teſtatoris, ſed ex iure ſupplente eã. Azo.

r ¶ *Eidem legatum sit.* præter libertatem. Accur.

s ¶ *Habiturus sit.* conditionis defectu: vt ff. de condi. & demon. l. in teſtamento. nam ſic eſt & in aliis pecuniariis relictis, vt deficiant deficiente conditione, ſub qua relicta ſunt, vt ſubiicit, & C. de condi. inſer. l. legatum.

t ¶ *Ex testamento.* id eſt, ex voluntate defuncti ſola, non iure conſtituto. M.

v ¶ *Hæredis hæredi.* quia hæres hæredis. & C. vt C. de hæredi. inſti. l. fi. & de vſufru. l. antiquitas. & j. de verbo. ſigni. hæredes, & ff. eo. ſi ſtatulibera. §. filiusfami. & l. mortuo. & j. eo. l. ſeruus ſi hæredi. in princ. & C. de lega. l. in annalibus.

x ¶ *Dicendum est.* vt & eius hæredi poſſit dari, aliàs ſecus: vt ſuprà de conditio. & demonſtra. l. ſub diuerſis. §. fin. vel etiam aliter, vt ibi notauimus.

Numerus non tenet in libertate dationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Yo Fl.operarũ. vt infr. lor. iussu ſſus.

a ¶ *Dantur.* vt ℨ. de ope. liber. l. j.

b *Igitur.* à ſimili, & dic iuſſum vſque ad x. annos x. aureos dare, & ſibertum eſſe: & ipſe quolibet anno dedit vnum.

c ¶ *Necessario.* ſed aurei ex volũtate ſic diuiſim ſoluuntur. nam etiã primo anno poſſunt omnes ſolui, & erit liber: vt hic innuit per hoc quod dicit, alia. & ℨ. de manu. teſta. l. ſi ita fuerit. in fin. & ℨ. eodem, ſtatuliberos. §. Stichus.

d ¶ *Noluerit.* ſ. vnam operam vel omnes ei ante tempus oblatas. Accur.

e ¶ *Idem.* vt tacitum tempus intelligatur.

f ¶ Ire. eodem tempore.

g ¶ *Potuerit.* vt infrà eodem, ſeruus ſi hæredi. §. imperator. ſic & in ſtip. tempus ſcilicet tacitè intelligitur, propter locum: vt inſtit. de verb. oblig. §. locati. & ℨ. de verb. obl. l. eum qui calendis. §. quoties. & l. continuus. §. cùm ita. & niſi in caſu: vt infrà eodem tit. l. fi. §. ſi inter eos.

h ¶ *Non enim contra.* id eſt, contra voluntatem defuncti eſſet, ſi non permitteremus eum manumittere, & habere libertum. & facit ℨ. eod. l. ſi quis ita. in prin. Accur.

i ¶ *Manumittere.* No, optimum ex duobus contrariis temperamentum. & ſic facit ℨ. de interrog. actio. l. & quia. & ℨ. de verb. oblig. eum qui calen. & l. continuus. in princip. & §. cùm ita. & §. illud. & de ſol. ratum. & l. quod dicimus. & rem ra. ha. l. quo enim. §. Iulianus. & ℨ. de neg. geſt. l. diuortio. & ℨ. de condict. ob cau. ſi pecuniam. §. fin. & ſi quis cau. l. ij. §. penul.

Temperamẽtũ optimũ ex duobus cõtrariis fit

1 Flor. deeſſt, tempus.

13 Flor. deeſſt, ſcilicet

k ¶ *Tempus adiectũ.* puta, annum: ad quod facit ℨ. de condict. ob cauſſam. l. ij. §. j. Azo.

x Fl.lib poſteriorum.

Labeo.] CASVS. Reliqui libertatem ſeruo meo caſtaldioni ſi rationes diligenter tractaſſe videbitur: & reliqui ei peculium. Dicitur quòd debet inſpici, an bona fide inceſſerit, non ſolùm in rationibus ordinandis, ſed etiã in reliquo reddendo. Secundo exponitur hoc verbum videbitur, id eſt, videri poterit. ſic & aliàs aqua pluuia nocet, id eſt, nocere poteſt. Tertiò dicit, quòd debet reddere rationes ipſi hæredi. ſic aliàs cùm ſeruus liber eſſe iuſſus eſt, ſi dederit x. licet non dixerit cui debeat dare: intelligitur quòd hæredi. *Pacuuius.*] Legaui tibi centum: & gratiam habeo te per fideicommiſſum vt dares iſta cẽtum cui velles de libertis meis. ſi antè quàm eligeres deceſſiſti, ex tunc dabitur omnibus libertis. Franciſcus.

l ¶ *Calenus.* verbà teſtatoris. Accur.

m ¶ *Suáque omnia.* Py. eſt habeto, &c.

n ¶ *Virilis.* ad hoc ſuprà de manumiſ. teſta. ſi ita ſcriptum ſit. & l. qui operas [10] ſeruus iuſſus erat [11] dare: quia operæ per ſingulos dies dantur. a Igitur b & ſi ſingulos aureos det ſtatuliber, poteſt dici eum impleuiſſe conditionem. Alia cauſſa eſt operarum: quia hæ neceſſariò c ſingulæ edendæ ſunt. Sed & ſi hæres accipere noluerit d, non ſtatim liber erit, ſed cùm tempus tranſierit, per quod operarum quantitas conſumatur. ¶ Idem e dicendum eſt, ſi iuſſum Capuam ire f, & liberum eſſe, hæres prohibeat ire: tunc enim erit liber, cùm peruenire Capuam potuerit g. Ineſſe enim videtur tempus tam operarum præſtationi, quàm itineri.

5 ¶ Si ita quis acceperit libertatẽ, *Stichus, ſi hæres eum non manumiſerit, liber eſto:* poterit ab hærede manumitti. Non enim contra h voluntatem teſtatoris adimitur ei libertas. Sed non tam continuum tempus exigendum eſt, vt præcipitare cogatur hæres, vel ex peregrinatione celerius reuerti ad manumittendum, vel adminiſtrationem rerũ neceſſariarum intermittere. Nec rurſus tam longum tempus [12] exigendum eſt, vt quandiu viuat protrahatur manumiſſio: ſed modicum, ſcilicet [13], quo primum poſſit ſine magno incommodo ſuo hæres manumittere i. Quòd ſi tempus k adiectum fuerit, illud ſpectabitur.

In redditione rationum continentur reliqua. Idem cùm teſtator fecerit mentionem de aliquo dando, ſi non expreſſit, cui uelit dari, debet dari hæredi. h. d.

XXI. Pomponius lib. vij. ex Plautio.

LAbeo lib. [1] ij. Poſteriorum ita refert, *Calenus* l *diſpenſator meus, ſi rationes diligenter tractaſſe videbitur, liber eſto: ſuaq; omnia* m, *& centum habeto*: diligentiam eam deſiderare debemus, quæ domino, non quæ ſeruo fuerit vtilis n. Erit autem ei diligẽtiæ coniuncta bona fides non ſolùm in rationibus ordinandis, ſed etiam in reliquo reddendo o. Et quod ita ſcriptum eſt, *videbitur* p: pro hoc accipi debet, videri poterit. ¶: ſic & verba legis xij. tabu. veteres interpretati ſunt, *Si aqua pluuia nocet*, id eſt, ſi nocere poterit. Et ſi quæratur [2], cui r eam diligentiam probari oporteat, hæredi [3], an arbitrio viri boni? morem agentium s ſequi debemus: veluti, ſi is, qui certam pecuniam dediſſet liber eſſe iuſſus ſit, non adſcripto eo, cui ſi dediſſet, liber [4] eſſe iuſſus eſt: eo modo poterit liber eſſe, quo poſſet, ſi ita fuiſſet ſcriptum, *Si hæredi dediſſet* t.

Si teſtator poſuit in electione mea, ut dem centum certis nominatim, cui uelim: ſi decedo antè quàm eligam debetur hæc ſumma omnibus pro portione. h. d.

1 ¶ Pacuuius [5] Clemens aiebat, Si ita ſit fideicommiſſum relictum, *Cui voles eorum u reſtituas rogo*: ſi nullum elegiſſet cui reſtitueret, omnibus deberi Imperatorem Antoninum conſtituiſſe.

Qui præcipit in teſtamento aliquid dari, ſi non exprimat, cui uel quibus debet dari hæredi, uel hæredibus pro hæreditarijs portionibus: ſi quoſdam nominauit hæredum, his tantum dabitur. Si hæredibus uel extraneo dari iuſſit, extraneus habebit portionem uiritem tantum: hæres uerò pro hæreditarijs portionibus hoc dicit.

XXII. Paulus lib. iij. ad Vitellium.

QVi pecuniam dare iuſſus eſt, niſi adiectum ſit, cui det: hæredibus dare debet x pro partibus hæreditariis: pro ea enim parte quiſque accipere debet, pro qua dominus eſt. Si quidam ex hæredibus quibus y dare debeat, nominati ſunt: dabit his z pro hæreditariis portionibus. Si hæredibus nominatis etiã extraneus cõiunctus [1] ſit, extraneo viriles [2], cæteris portiones [3] hæreditariæ dari debent. Et ſi non ſolum Titium, ſed etiam alios adieciſſet: hos a viriles [4] portiones habituros, cohæredes autem hæreditarias b, Iulianus ſcribit.

Tranſacto tẽpore, intra quod conditioni quis parere debet, poſt tempus non admittitur. h. d. In § ſeq. pone caſum, ut ſuprà eodem l. ſi peculium.

XXIII. Celſus lib. xxij. Digeſtorum.

SI intra quinquennium Stichus centum dederit, liber eſto, quatuor.

o ¶ *Reddendo.* vt & ℨ. eo. ſi ſtatulibera. §. penul. & §. fi.

p ¶ *Videbitur.* materialiter ponitur.

q ¶ *Poterit.* nam competit nondum damno dato: vt ℨ. de aqua plu. arc. l. j. §. hæc actio. ſimilis expoſitio. ℨ. ad Velle. l. hæc actiones. & ℨ. de cap. dimi. l. ij. §. hoc iudicium.

r ¶ *Cui.* id eſt, cuius arbitrio. Accur.

s ¶ *Agentium.* id eſt, ſecundum morem in ſimilibus obtentum ab agentibus, ſcilicet hominibus in cauſſis, ſeu luti, &c. ex quo exemplo apparet, quod ſi non ſit dictum, cui ea diligentiam probari oporteat, hæredi probanda ſit ſecũdum M. Arg. contrà ℨ. tit. ij. l. Thais. §. ſorore. & ℨ. de contrahen. empt. hæc venditio, ſed aliis loquuntur cauſibus. Vel verius, & hic in ſubſidium ad arbitrium boni viri recurratur hærede malè reprobante, per dictam legem. & ſuprà pro ſocio. l. ſi ſocietatem. & de oper. libe. l. ſi liberetus. Accurſius.

t ¶ *Dediſſet.* ſic ℨ. l. proxi. & ℨ. eod. l. ita liber. Accur.

v ¶ *Cui voles eorum.* quibuſdam nominatis puta libertis, vt ſ. de leg. ij. cùm quidam. & l. vnum ex familia. in prin.

Vi pecuniam.] CASVS. Seruo reliqui in teſtamẽto meo libertatem ſi det decẽ: nec dixi cui dicitur quòd dare debebat hæredibus meis, & pro hæreditariis partibus. ſed ſi quoſdã ex hæredibus nominatui, illis tantùm dabitur: & pro hæreditariis portionibus. ſi autem adieci extraneum: vel extraneos: quibus volui dari, & hæredibus meis etiam: tunc extraneo vel extraneis dabitur virilis, hæredibus autem pro hæreditaria portione. Franciſcus Accur.

x ¶ *Dare debet.* vt ℨ. l. proxi. §. veluti. & c. & l. ita liber. & ſ. de acquir. hæred. pro hærede §. Papinianus. & §. ſeq. Arg. contrà ℨ. ſi vſusfru. per. l. fundum. Accur.

y ¶ *Quibus.* ſcilicet tantùm, puta, duobus iuſſit dari, & non aliis duobus, cùm eſſent

z ¶ *His.* ſcilicet tantùm: aliis nihil.

a ¶ *Hos.* ſcilicet extraneos.

b ¶ *Hæreditarias.* ſic ℨ. de vulg. ſubſti. l. qui plures. Et not. quia aut omnia nomina propria hæredum dicta ſunt: aut nullius, & tunc ſeruus quod dicitur ℨ. eo. ita liber. §. fi. aut quorundam, & tunc quod hic: vel etiam dic vt dixi ℨ. eo. ſi quis teſtamento. Accur.

Intra.] CASVS. Reliqui libertatẽ ſeruo meo ſi det centũ hæredibus meis intra quinquennii. poſt quinquẽniũ dãdo nõ erit liber. Secũdò dicit, reliq. libertatẽ ſeruo ſi reddat rõnes & reliqua. cũ ſeruus

1 Fl. liber eſt.

2 Fl. quæres

3 Fl. hæredi arbitratu viri boni ſequi debemus.

4 Fl. dediſſet hæc liber eſt. iuſſus eſt.

1 Fl. adiectis

2 Fl. peruenerit.

1 Fl. ea portion.

2 Fl. ſuas portiones

3 Fl. ceteris

4 Fl. hæredibus

uus vellet reddere, & ſoluere reliqua hæredi, hæres non patitur. dicitur, quòd ſeruus ſit liber ac ſi conditioni paruiſſet. Fran.

a ¶ *Nec Titio.* extraneo, cui dare iuſſus erat. M.

b ¶ *Dabit.* vt ad libertatem veniat: vt & ℨ. tit. ij. l. Thais. §. inter. Sed contrà ℨ. e. ſeruus qui. §. ſeruus. Sol. hîc in dando, ibi in faciendo. Item ibi ante tẽpus ſaltem incipit, hîc nõ ſed ante quinquẽnium ſoluere poteſt & eſſe liber: vt ℨ. de manu. teſta. l. ſi ita fuerit. §. j.

c ¶ *Paruerit.* facit ℨ. e. ſtatuliberos. in prin. & §. ſi quis ſeruum.

Titius.] CASVS. Seruus liber eſſe iuſſus ſi hæredi x. promiſerit, vel operas daturum ſe iurauerit: ſi promittat x. hæredi, efficitur liber, licet non ſit obligatus, vt quia inter ſeruum & dominum, &c. Fran.

d ¶ *Obligatio.* inter hæredẽ qui dominus eſt, & ſeruum: vt ℨ. eo. l. pe. §. Paulus. & ℨ. de lib. cau. l. ſi. §. fin. ſed fortè in ſubſidiũ tenebitur actionẽ in factũ poſt manumiſſionem, argu. C. an ſer. ex ſuo fac. l. promiſſæ. Argu. tamen contrà ℨ. ſi quis omiſ. cau. teſta. ſi quis ſub cõditione dari. in fi. Item no. q. de facto ſufficit conditionem impleri. ſic ℨ. eod. l. ſi quis. in princ. & §. qui ita. & de man. teſta. l. ſeruum teſtamento. & de condi. inſtit. mulier. §. ſi quis. Item facit ℨ. de oper. libe. l. cerdonem. Accur.

Tatuliberos.] CASVS. Statuliber interim antequam impleatur conditio, ſub qua relicta erat libertas, poteſt vendi: & ſi in venditione appona tur pactum, pura, quòd intra certa loca teneat emptor, vel q non poſſit eum manumittere: hæc pacta non tenent. Fran.

e ¶ *Conditionibus.* conditio, id eſt, pactio: aliàs dura, aliàs bona: vt hic, & ℨ. de his qui ſui vel alie. iur. ſunt. l. dominorum. & ℨ. de ædil. edic. l. actionem. & facit C. de teſta. ma. ſtatuliberis. Accur.

Libertate.] CASVS. Reliqui libertatem ſeruo, ſi reddiderit rationes hæredi. Dicitur, quòd debet reddere rationem, quam redegit, & eam, quam non redegit in ſcriptis. Secundò dicit, Seruo relicta eſt libertas ſi reddiderit rationem: hic ſeruus nullam rationẽ adminiſtrauit. dicitur quòd erit liber. Fran. Accur.

f ¶ *Nihilominus.* non ergo nocet falſa demonſtratio: vt ℨ. de condi. & demon. l. demonſtratio. Item facit ℨ. eo. l. ſeruus ſi hæredi. in prin. & C. de manumiſ. teſtamen. l. cum teſtamento.

Lis.] CASVS Seruus, ſi daret x. hæredi, debebat eſſe liber: hæres alienauit hunc ſeruum. puta, Sempronjum: poſteà redemit: interim eum vendidit Titio. Dicitur quòd dando decem Titio, erit liber. Franciſcus.

g ¶ *Placuit.* dum vinit venditor: vt ℨ. eod. ſeruus ſi hæredi. in princ. Quæritur contrà, ſecundum quoſdã. Vel ibi ideo eſt: quia hæres, cui erat dandus manumiſit eum ſtatuliberum. hic redemit, & alienauit. Magis autem eſt contrà de cõditio. & demonſtratio. ſub diuerſis. §. ſi. ſed qualiter intelligitur, expone, vt ibi: & ad hoc facit, quod no. ℨ. eo. ſi ſtatulibera pœnæ. §. finali.

h ¶ *Hæreditas.*] CASVS. Teſtator reliquit libertatem ſeruo caſtaldioni, ſi redderet rationes intra xxx. dies poſt mortem teſtatoris. hæres diſtulit hæreditatem adire bene per xxx. dies, & ſic ſeruus non potuit intra tempus prædictum reddere rationes. Dicitur, quòd ſi adhuc vult reddere rationes, erit liber.] *Statuliber.*] Teſtator reliquit libertatem ſeruo ſuo ſub condi. & legauit ei peculium. hîc ſeruus antè quàm veniret conditio, emit aliquã rem. Dicitur quòd hæc res, ſicut & peculium, attinet ad ſeruum factum liberum, licet quidam dicerent contrà. Franc. Accur.

h ¶ *Ita.* ſcilicet, vt ℨ. dictum eſt.

i ¶ *Expleretur.* Idem habes ℨ. eod. ſtatuliberos. §. ſi quis hæredi. Accurſius.

k ¶ *Statuliber.* aliàs lex, aliàs §. Accur.

l ¶ *Legato.* illi ſtatulibero. Accur.

m ¶ *Seruitum eſt.* & malè, vt ſubiicit. Accurſius.

n ¶ *Collatum eſſet.* veluti, cum libertate peculium tibi do, lego.

o ¶ *Habeat.* vt & ſuprà, de pecu. l. peculium.

p ¶ *Non ſit.* ante euentum conditionis.

q ¶ *Veimur.* hoc cùm ipſi ſeruo manumiſſo legatur: aliàs, ſi extraneo, tempus mortis teſtantis inſpiciatur: vt inſtit. de leg. §. peculium. & ſuprà, de pecu. leg. l. denique. §. fina. & de pecu. l. penultima.

Tatuliberi.] CASVS. Statuliberi nihil penè, id eſt, ferè differunt à ſeruis, & quo ad contractus, & quo ad act. & quo ad delicta.

1 Fl. eò rem.

2 Fl. tr. ſpectatur.

3 Fl. deeſſt, ſcilicet

1 Fl. deeſſt, vel ex

2 Fl. deeſſt, ſeruis.

¶ *Quintus Mutius.*] Teſtator exhæredauit filium, & inſtituit Titium hæredem, & reliquit libertatem ſeruo, ſi daret x. hæredi. Nunc mota eſt quæſtio inter filium, & hæredẽ ſcriptum: qui filius dicebat ſe non iuſtè exhæredatum, & ſic debebat habere bona: ſcriptus obtinuit, ſeruus dedit x. iſti ſcripto. Quæritur, an ſit liber? & antè quã reſpondeat, dicit alium caſum. Si hic ſeruus dat decem ſcripto, & poſteà ſcriptus amiſit bona, vt quia filius obtinuit contra eum: dicitur, quòd hic ſeruus non erit liber. Labeo autem confirmat proximum caſum ita demum, ſi iuſtè iudicauerit iudex. Poſteà loquitur Ariſto, corrigens dicta: & dicit, quòd hic ſeruus debet dare ei, qui vicit: ſiue ſcriptus vicerit, ſiue filius. Nam ſicut verbo emptionis continetur omnis alienatio: ſic hæc dictio hæres comprehendit ſcriptum: & ſic eſt reſponſum quæſtioni primæ. Poſteà dicit, quòd ſi ſeruus dedit x. ſcripto poſſidenti hæredi, quòd iſta x. ſcriptus debebit dare vincenti. Franciſcus.

r ¶ *Nihil penè.* vt ℨ. eo. ſtatuliberum. Penè dicit propter id, quod ſtatim dicam.

s ¶ *Geſto.* veluti negotiorum, tutelæ.

t ¶ *Pœnas.* hoc eſt contra. infrà de pœ. l. moris. §. fi. & de quæſtio. l. ſtatuliberi. & ſuprà ſi ex noxa. cau. l. fin. quibus dicitur, vt liberum puniendum. Solu. hîc deliquit antè, quàm eſſet ſtatuliber in illis legibus poſteà. argum. infrà de pœn. l. j. j. reſpon. & propter hoc dixit ſuprà penè.

v ¶ *Controuerſia.* inter legitimum hæredem, & ſcriptum M.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Valere*..ad hanc non respondet.
b ¶ *Qua propter*. scribit Quintus Mutius soluendo quandam aliam quæstionem, propter quam videbatur idem in superiori esse, si sententia nihil facit pro scripto : sed in veroque contrà erit per Aristonem.
c ¶ *Illum*. scilicet seruum. Accurſius.
d ¶ *Verum esse*. illum dantem scripto : & postea victo in seruitute remanere. Sed & hic Labeo corrigitur per Aristonem.
e ¶ *Posse dari*. Sed cur cùm scriptus non desiit heres esse per hanc sententiam ? Respon. inò quantum ad effectū & vtilibus actionibus conuenitur, & agit legitimus : vt & §. de transactio. l. controuersia. & instit. de sideicōm. hære. §. restituta. & de condi. inde. l.iij.
f ¶ *Emptionis*. dixit enim licet hoc non habeamus, Statuliber decem dare iussus si venditus fuerit, decē det emptori : & sic translatio à scripto in legitimum, est venditio, secundū H. Alij dicunt, vt Ir. ꝙ loquitur per simile. Sicut enim lex duodecim tab. prædicto verbo emptionis omnem alienationem singularem est cōplexa : ita cùm dixit, des hæredi : videtur omnē hæredem complexa. Vnde si dedit legitimo paruit conditioni. Itē no. hìc largè accipi hoc vocabulū emptionis : aliàs strictè; vt C. de iur. emphy. l. j. item in eo. tit. l. fi. & C. de fun. patrimonia. l. j. item C. de præ. curi. l. fi. item §. de pig. in quorū. Sic alienationis verbū est generale : vt in auth. de non ali. aut permu. §. alienationi. Quādoque tamen strictè ponitur : vt §. de ali. iu. l. ex hoc edicto. §. Alienare. Item no. nihil interesse q̄d ex æquipollētibus fiat, sic C. de instit. & substi. l. si mater. & §. ad Treb. l. mulier. §. j.
g ¶ *Pecuniam*. habitam à statulibero : vt & §. de donat. caussa mor. l. quod statuliberi. & §. de pet. hære. l. nec vllam. §. sed Sabinus. Remanet ergo ille liber etiā eo casu, quo est data sententia cōtra scriptū, cui fuerunt data decē, multò magis si pro scripto. Et sic corrigitur hìc, quod §. dixit Quintus Mutius, & Labeo. Sed opponit. Nonne recisso testamēto rescinditur & libertas ? vt C. de manu. test. si mater. & de pig. si superatus ? Rſi. nō : vt §. de excep. rei iudi. l. j. Vel dic, ꝙ loquitur in casibus, quos habes §. de inoffi. test. l. Papi. §. fi. & l. seq, vel in eo, quem habes C. de inoffi. testa. l. cum duobus. vel in illo, qui est in ea. l. cùm ex causſa. vel vt C. de pet. hæred. l. fi. vel vt C. de fideicō. liber. l. quamuis. Vel aliter tunc vitiatur libertas, quando de viribus testamenti fuit quæsitum, & disputatum, at hic nō fuit quæstum : quia nec fuit ostensum, & sic non obstant prædicta iura. Accur.

Si ita.] CASVS. Reliqui libertatem seruo, si hæres eum non alienauerit. Dicitur quòd hæres potest alienare, & eū alienando deficit conditio libertatis. Fran. Accur.
h ¶ *Poterit*. & sic deficit conditio libertatis, quod aliàs non contingit : vt C. de manumi. testa. l. statuliberis.

Si seruo.] CASVS. Relicta est libertas Sticho, & quoddā legatū, si reddiderit rationes. Ita demū dicitur reddere, si reliqua reddat. Secundò dicit : Testator sic dixit, Si Stichus reddiderit rationes, liber esto cū cōtubernali suā tantè quā redderet rationes decessit, nunquid cōtubernalis erit libera, quæritur ? Et antè quā soluat, adducit casum similem. Si testator dicat, Illi cum illo lego fundum, si vnus ex eis decedat valebit legatum in alium superstitem : postea reuertitur ad quæstionē, quā fecit, & dicit, Si cōditio illa fuit in contuberna li : si nulla reliqua apareat Stichum debere, ipsa erit libera : si verò appareat debere : ipsa soluet, & non de peculio : & erit libera. Fran.

i ¶ *Reddendarum*. aliàs non est in textu.
k ¶ *Legatum sit*. ſ. aliquid præter etiā libertatem : & facit ad hunc casum §. de pec. leg. l. denique. §. interdū. & C. de manu. testa. l. iiij.
l ¶ *Quæsitum est*. §. in genere : nunc in specie.
m ¶ *Stichus*. verba testatoris. Azo.
n ¶ *Cum contubernali*. testatoris.
o ¶ *Conditionem*. antequàm reddat rationes.
p ¶ *Sibi placere*. ait Iulianus.
q ¶ *Illi, & illi*. vt §. de vſufr. accrescendo, Titio. in fi. Sed ar. contrà §. de fun. instru. fi. cui in fi.
r ¶ *Magis esse*. ſ. ait. sed hoc de rigore : sed de æquitate nō est onus cōditionis ei in omni casu : vt §. de condit. & demō. l. Iulius Paulus. quæ est contra.
s ¶ *Largituram*. contubernalem. Accur.
t ¶ *Suo*. ſ. contubernali.
v ¶ *Dare*. ſ. contubernalem.
x ¶ *Id*. ſ. dare peculio.
y ¶ *Principaliter*. hæc autem non fuit principaliter iussa.

Si duobus.] CASVS. Testator duos hæredes instituit, & reliquit libertatē seruo, si det x. hæredibus. Vnus hæredum vēdidit partem, quam habebat in hoc seruo. Dicitur ꝙ iste seruus dabit v. alteri hæredi, & v. emptori, & erit liber. Fran. Accur.
z ¶ *Pecuniam*. & aliam partem emptori : vt §. e. ſi statulibera. §. iij.
a ¶ *Tatuliberorum*. ſic C. de testa. manu. ſtatuliberis. & §. eo. ſtatuliberos venundari. Accur.

Seruus.] CASVS. Seru' iussus est esse liber, si det x. hæredi : hæres eum vendidit, & postea decessit. Quæritur, cui seruus debeat, an emptori ? Et certe emptori. Et quod aliàs dicitur hæredi hæredis dādum, est verū, si hæres hunc seruū nō alienasset. ¶ *Imperator*.] Seruus iussus est esse liber, si reddiderit rationes hæredi parato seruo reddere, hæres noluit audire. Dicitur, ꝙ seruus est liber. & hoc rescripsit Imperator, quod est intelligendum, si nulla reliqua debebat hic seruus, vel si qua debebat, ea offerat. Sic etiā debet esse liber, cùm ea facit, propter quæ, si hæres audiret rationē, esset liber. Et adducit simile, Relicta est libertas seruo, si in Hispaniam vadat, & colligat fructus anni proximi fundorum domini. Hæres tūc tenet seruum Romæ, nec dimittit eum in Hispaniam ire. Certè hìc seruus non statim fit liber, nisi

nisi cùm trāsierit tempus, quo possint illi fructus colligi. Sic & in stricta. tacitum tempus intelligitur, vt Romæ existens promittat mihi dare centum in Hispania. nam nō antè tenebitur, quàm transierit tantum tēporis, quo in Hispaniam promissor ire potuisset. Posteà reuertitur ad primū casum. Pone, quòd hæres audit rationē, & cùm seruus posteà defunctus est a. Hæredis hæredi danda pecunia non est. Quod enim placuit, hæredis hæredi dari oportere b, tunc * memineris locū habere, cùm prior hæres dominus accepturus pecuniam fuerit c. Quæ causſa fecit ambulatoriam (vt ita dixerim) conditionem. Duæ sunt enim causſæ, per quas in hæredis primi persona conditio impletur. dominij ratio, itémque demonstratio personæ. Prior causſa transit in omnem succſſorem, ad quem peruenerit statuliber per dominij translati continuationem : sequēs personæ duntaxat eius, qui demonstratus d est, adhæret.

Si seruus iussus sit esse liber, st rationes reddiderit : non sufficit per hæredem stare, quòminus seruum uolentem rationes reddere audiat : sed oportet, quòd seruus : si reliqua debeat, ea offerat. quia non sufficit sola hæredis mora ad libertatem. & probat per exempla : quæuide. ff. d.

¶ Imperator Antoninus rescripsit, Iussum rationes reddere, & liberum esse, si hæres causſabitur accipere rationes, nihilominus liberū fore. Quod rescriptum ita accipi debet, vt si reliqua nō trahat e, libet sit : quòd si trahat, ita demum, si obtulerit eam quantitatem, quæ refundi debuit ex fide veritatis. Non enim libertati sufficit, hæredem in mora fuisse, si non id fiat per statuliberum, quod remota hæredis mora libertati aditū daret. Quid enim, si ita manumissum, *Dama si in Hiſpaniam f profectus, anno proximo fructus coegerit : liber esto*, Romæ retineat hæres, neque proficiſci patiatur ? nunquid dicturi sumus statim ante fructus coactos g liberum fore ? Nam & cum Romæ stipulatio concipitur ita, *Centum in Hiſpania dare spondes ?* inesse stipulationi tempus, quo possit in Hispaniā peruenire, nec antè iure agi placuit. ¶ Sed & si hæres, acceptis rationibus, & reliquis cōputatis, donare sea statulibero nō habenti quod inferat, proferibat, aut etiā literis ad eum missis palam faciat, conditio libertatis impleta videbitur. Quid ergo, si neget se reliqua contraxiſſe h, atque ideo, quia per hæredem steterit, ne acciperet i rationes liberū factum : hæres autem neque fecisse se morā, & reliqua debere statuliberū contendat : Apud eum, qui de libertate cognoscit k, an conditio sit impleta, constabit l : cuius officio continebitur, de mora considerare, nec minus cōputare rationes : &, si reliqua trahi compererit, non esse liberum pronuntiare. Sed si nunquam negauit reliqua debere : cùm autem conuenirem m hæredem, & rationes offerre professus sit, refusurum quicquid in reliquis esse constiterit, & eius pecuniæ reum numerare paratum idoneum obtulerit n i, & hæres in mora fuerit o, † sententia pro libertate dicetur.

XXXV. Idem lib. ix. Responſorum.

NOn videbitur per statuliberum stare k, quò minùs cōditio libertatis exiſtat, si de peculio, quod apud venditorem seruus habuit, pecuniam conditionis offerre non possit. Ad alienum l enim peculium voluntas defuncti m porrigi non potuit. Idem erit dicendū n, & si cum peculio seruus venierit, & venditor fide ruptæ peculium retinuerit. quanquam enim ex empto sit actio : tamen apud emptorem peculium seruus non habuit.

XXXVI. Idem lib. ij. Definitionum.

IN tabulis secūdis filio seruū data libertate substitutū iure statuliberi prudentes munierunt. Quod vtilitas recipit, scilicet, vt cum sua causſa alienaretur, ne patris testamentū puer filius rescindat p. Quæ iuris authoritas citra delectum o ordinis ad secundum quoque, vel tertium substitutum porrecta est.

XXXVII. Gaius lib. sing. de Cafibus.

SI ita scriptum sit, Stichum Titio do, vt eum manumittat : si non manumiserit, liber esto : statim P Stichum liberum esse.

XXXVIII. Paulus lib. j. ad Neratium.

NOn omne ab hæredis persona interueniēs impedimētū statulibero pro expleta conditione cedit, sed id dūtaxat quod impediēdæ libertatis causſa 1 factum est q.

XXXIX. Iauolenus lib. iiij. ex posterioribus Labeonis.

Tichum Titio 1 do, lego : & ſi is numos ei centum dederit, liber esto. liber, quia operari domino debet. Et hæc exempla habes §. eo. tit. l. iij. in prin. & §. ſi quis ſeruum. Fran. Accur.
q ¶ *Factum est*. sic §. de fideicommiſ. lib. ſi eum. §. ex iusta. & §. l. iij. in prin. & §. ſi quis.

Tichum.] CASVS. Stichum seruum meū legaui Titio, eidem Stichō reliqui libertatē, si centū dederit Titio. Stich' c. dedit Titio.

1 Fl. debuit legatum ſi.
* nec, forte recte.
1 Fla. fuit
2 Fl. debuit
2 Fla item demonſt.
3 Fl. quę ſ.
4 Fla. debuit lego.
5 Flor. mihi
6 Fla. item
7 Fl. debuit
3 Fl. deceſſ. hæredis.
4 Fl. manuſſe.
5 Flo. vt accipias.
6 Flo. cognoſcat.
7 Flor. conueſeruum cum libertate: niret.
8 Flo. obtulit
9 Flo. fuit.
† Colligе ex fine huius l. ar. quòd hoc caſu vltima mora nō nocet. Ad idem ex tex. in l. j. & ibi Bal. no. C. de inſti. & ſub.
8 Fl. deſt, dicendum.
1 Flor. deceſſ, causſa.
1 Flo. Attio.

Universidad de Deusto Biblioteca

Dicitur, q liber est: & interim antè quã det, est statuliber. Licet quidã contrà, & malè. Et est seruus hæredis, non Titij, cùm legatũ extinctũ sit per libertatẽ relictam. ¶ *Stichus.*] In testamẽto reliqui libertatem Sticho, cùm creditoribus meis satisfactũ erit. Quãuis heres meus locu ples sit, nõ tamẽ Stichus fit liber: nisi eis satisfactũ erit, vel soluẽdo vel aliter ad eorũ volũtatem cauendo. ¶ *Si heres.*] Relicta est libertas Sticho, si det x. hæredi: hic hæres dedit x. huic seruo, vt de his negotietur: seruus hic x. dat hæredi. Quæritur, an sit liber? Et dicitur quòd nõ: quia videtur illa x. redderе, non dare. Secus si dedisset seruo, vt haberet in peculio illa x. ¶ *Dare seruus.*] Seruum Stichũ iussi esse liberũ, si hæredi meo seruiret per vij. annos. Hic seruus seruiẽs hæredi meo cõmisit alicui extraneo aliquod delictũ propter quod accusatus est, & sic interim non potuit seruire hæredi, & lapsum est septennium. Dicitur quòd hic Stichus non erit liber: nisi prius complcat dies, quibus non seruiuit hæredi per septennium. ¶ *Si Stichus.*] Sticho reliqui libertatem, si mille dederit Titiæ: Titia nunc inuenitur mortua. Quæritur, an sit liber Stichus. Labeo, & Offilius dixerunt quòd non, Trebatius cõtrarium. Sed dictũ Labeonis & Offilij verius est de rigore, sed de æquitate dicemus ifiũ Stichũ fieri liberũ ex æstamẽto. ¶ *Si seruus.*] Stichus iussus est esse liber, si det x. operas extraneo. Dicitur q seruus per alium has operas non potest præstare, sed ipsemet debet has operas præstare: secus si iussus erat dare x. nam per alium poterit soluere, & erit liber. Franc. Accur.

1 Flo. Attio.

3 Fl. Attius.

4 Flor. deest, &.

5 Flo. statuliber tate.

6 Fl. qnomodo.

7 Fl. deest, &.

8 Fl. deest, &.

9 Flo. videre tur.

10 Flo. est, seruus.

11 Fl. deest, &.

a ¶ *Labeo existimat.* & in hoc bene.

b ¶ *Quia Titius.* in hac ratione malè. & sic corrigitur. ℨ. fi ex noxa causſa aga. l. j. in fi. & l. seq.

c ¶ *Ita tamen.* id est, eatenus est corrigenda.

d ¶ *Tollatur.* & sic seruus non fuit Titij: vt ℨ. de manu. testa. l. fi peculium. §. fi. & de fideicom. liber. l. fi seruus legatus. Accur.

e ¶ *Ve.* pro vel.

f ¶ *Respõderunt.* fi C. de nup. fancimus.

g ¶ *Si peculiares.* id est si ideo eos dedit, vt in peculio essent: & facit ℨ. e. l. iij. fi quis seruum. Accur.

h ¶ *Publico.* vel quia accusatur, vel quia pro alio torquetur. Accusare autem nõ potest, nisi in casibus exceptis, vt j. de accusa. l. hos accusare. §. omnibus. Accur.

i ¶ *Non liberari.* imò videtur haberi pro impleta: cùm per eum non remaneat. vt ℨ. e. l. iij. in prin. Respon. illud de potestatiua intelligitur, quæ facilè potest impleri: vt ℨ. de hære. instit. l. seruus. hîc de mista. Vel hic nõ fuit impeditus studio differendæ libertatis: vt ℨ. l. proxi. Item quæritur aliud, si valetudine sit impeditus: vt ℨ. eo. l. cùm hæres. §. Stichus? Respon. ibi apud dominum, licet æger, stabat: & eũ quasi ægrũ curabat: & ideò quadã benigna interpretatione seruire intelligitur: hîc seorsum, vel culpa sua incidit in hunc casum.

k ¶ *Futurum.* vt & ℨ. eo. seruus qui. §. fi. Sed contrà. ℨ. de fideic. liber. l. Thais. §. intra. Sol. vt ibi.

Ista reg. fallit quando que, vt no in Liuter artifices. infra. de solue firmiter vbi per Feli. col. xx.

l ¶ *Rationem quidem habet.* cùm sit defectus conditionis: vt C. de condi. inser. l. legatum. & facit ℨ. eo. si peculium. §. is cui. item facit ℨ. de condi. indebit. l. iij.

m ¶ *Dare iussus.* ad hoc, vt sit liber.

n ¶ *Seruum potest.* quia ea, quæ in faciendo sunt, generaliter p aliũ nõ possunt fieri [2]: sic & ℨ. de leg. iij. fideicõmissa. §. fi. & j. de solu. inter

Si seruus ex testamento numos Titio [2] dedisset, eos repetere heredem non posse Labeo existimat [a]: quia Titius [3] [b] eos à seruo suo acceperit, non ab hæredis seruo. Eum autem statuliberum esse Quintus Mutius, Gallus, & ipse Labeo putant: Seruius, & [4] Offilius, non esse. Superiorem sententiam probo: ita tamen [c], vt is seruus hæredis, non legatarij sit, vt pote cùm legatum statuta [5] libertate tollatur [d].

1 ¶ *Stichus liber esto, quando æs alienum meum solutum, creditoribusve meis satisfactum erit.* Quamuis hæres locuples extitisset: tamen non prius Stichum liberum futurum, quàm creditores pecuniam, aut satis accepissent, alióve quo [6] modo sibi cauissent, Labeo, & [7] Offilius respõderunt [f].

2 ¶ Si hæres seruo pecuniam ad negotiandum dedisset, statuliberum eam ipsam numerando liberari ex testamento non posse, Labeo, & [8] Trebatius responderunt: quia reddere eam magis quàm dare videtur [9]. Ego puto, si peculiares [g] nummi fuerunt, ex testamento eum liberum futurum.

3 ¶ *Dama seruus meus 10, cùm hæredi meo annorum septem operas soluerit, liber esto.* Cùm is seruus intra vij. annos in iudicio publico [h] esset, & [11] septimus annus præteriisset, Seruius ait, eum non liberari [i] debere. Labeo, & si postea soluisset annorum septem operas, liberum futurum [k]: quod verum est.

5 ¶ *Si Stichus Titiæ [12] mille numos dederit liber esto.* Titia [13] viuo testatore decessit. Non posse Stichum liberum esse, Labeo, & [14] Offilius responderunt. Trebatius, si ante testamẽtum factum Titia [15] decessisset, eundem [16] post eà liberum futurũ. Labeonis, & Offilij sententia rationem quidem habet [l]: sed hoc iure vtimur, vt is seruus ex testamento liber sit.

5 ¶ Si seruus extraneo operas dare iussus [m] esset, nullus nomine serui suas operas dando liberare seruum potest [n]. quod in pecunia aliter obseruatur: vtpote, cùm extraneus pro eo seruo dando pecuniam, seruum liberaret.

XL. Scæuola lib. xxiiij. Digestorum.

STicho libertas data est hoc [1] modo: *Ab hæredibus meis peto, fideique eorum committo, vt rationibus redditis Stichum manumittant.* Quæsitum est, cùm ampla pecunia exacta post mortem testatoris, sibi commissa relinqueretur [2], & quasdam summas à colonis exactas [3], rationibus non intulerit, hæreditatémque spoliauerit apertis clam horreis, sublatísque suppellectili & veste, & vasis, & apothecis exhaustis: an non prius ei fideicommissaria [o] libertas debeatur, quàm & ea, quæ mala ratione reliquatus † est, & [4] quæ furatus est, debuit in testamento. Dicitur q fit liber. Reliqua plana sunt vsque ad §. Titius. ¶ *Titius.*] Stichũ legauit Titio, & Cornelium Seio sub hac cond. si reddiderint rationes hæredibus meis: postea dixi in testamẽto, Seruos, quos legaui & quos manumittã, volo intra quartum mensem post mortem meam reddere rationes, & postea dari legatariis. Postea in testamento eodem reliqui libertatem duobus meis seruis castaldionibus, si reddiderint rationẽ hæredibus meis. Cùm vellent hi serui tam legati, quàm liberti esse, iussi reddere rationem: hæredes mei nolucrunt audire: & ic lapsi sunt quatuor menses. Quæritur, an sint liberi, & an debeãtur legatariis. Et respondet, quòd legata, & libertates non aliter valent, nisi reddiderint rationes: vel per hæredes steterit, quò minus redderẽtur. Tandem dicit, nunquid hæc conditio, Si reddiderint rationes intra quatuor menses, videtur apposita tam legatis seruis, quàm liberis esse iussis: vt si per eos stet, intra quatuor menses quò minus reddant rationẽ, nõ teneat legatũ, nec libertas: an tantùm legatis, vt sic liberi esse iussi si reddant rationem etiam post quatuor menses sint liberi? Et dicitur, quòd tantùm legatis seruis videtur apposita conditio.

¶ *Argentarius.*] Reliqui in testamento libertatẽ seruis meis castaldionibus hoc modo, Si Dama seruus meus reddiderit hæredi meo rationẽ actus sui: quem gessit cum Pamphilo, & paria fecerit intra sex menses post mortem meam: tunc ipse cum Pamphilo fit liber. Dicitur quòd per hæc verba debet omnia nomina, quæ fecerat exigere, & reddere pecuniã hæredi meo. Et si hoc facere cessset intra sex mẽses, non fit liber, nec etiam Pamphilus. Fran. Accur.

o ¶ *Fideicommissaria.* secus in directa: quia tunc tenetur actione in factum: arg. ℨ. de manumiss. testamen. Titia. §. j. Et not. etiam ad futurum tempus post mortem referri dictum testatoris: vt ℨ. de fideicommiss. liber. l. Thais. §. libertatem. & §. ab hæredibus. Et est arg. contrà ℨ. de serui. vrba. prædio. l. fi seruitus. Sed arg. contrà, ℨ. de contrahen. emptio. l. in lege.

Non compe

a ¶ *Non competeret.* Imò contra: vt ℨ. e. l. fi decẽm. Sed ibi certam quantitatem. dari iussit = quæ cùm sit de peculio danda, debet antè deduci q sit domino debetur: hîc totum peculium, qualequale est, dari debet: & sic non est eadem ratio totius ad partem: vel generis ad speciem: vel certi ad incertum.

5 Flo. dederit, an liberetur.

b ¶ *Controuersia.* quã mihi præstabat.

c ¶ *Non deberi.* facit suprà eodem. fi peculium. §. hæredi.

6 Flor. deest, suo.

d ¶ *Subscripserit.* & sic apparet eius approbatio. Accur.

e ¶ *Ex fide.* quod est in ea parte, qua dominus approbando subscripsit in rationibus, vel testamento.

7 Flor. deest numos

f ¶ *Exegerit.* cùm exigere debuerit.

g ¶ *Responsum est.* Ex superioribus duobus responsis habes huiusmodi solutionẽ, quòd scilicet teneatur cùm diligẽtiam nõ habuit: vt ℨ. eo. l. Labeo.

8 Fl. deest, menus.

9 Flor. deest, liber.

h ¶ *Adiectione.* scilicet, hac.

i ¶ *Proprio capite.* id est proprio capitulo testamenti post prædicta.

k ¶ *Reddi.* scilicet volo posteà. Accur.

l ¶ *Deinde.* id est pro sequenti capitulo.

m ¶ *Quò minùs red dantur.* intra quatuor menses.

n ¶ *Desinant.* & sic serui remaneant: & dicit in tertio casu: sed statim respõdebit de vtroque. Accur.

o ¶ *Videatur.* ſ. in modum conditionis. vt si intra quatuor menses post mortẽ meã ratio nes reddiderint: quo casu si ſter per hæredẽ etiã posteà audiẽtur: vt ℨ. e. l. iij. §. si quis hæredi. & l. si hæreditas. aliàs nõ. Sed desinunt esse statuliberi: vt ℨ. e. l. fi triẽnio. & ℨ. de fideicõ. libert. l. Thais. §. intra. Accur.

10 Flo. dederit, an liberetur.

p ¶ *Libero tempore.* ſ. quandocunque reddatur ratio, perueniant ad libertatem.

11 Fl. ſi ef fect.

q ¶ *Cunctationem.* i. procrastinationẽ. Acc.

r ¶ *Eorum.* statuliberorum: vel dic, hæredum, qui plerunque sunt in mora recipiẽdi: vt ℨ. e. ſeruꝰ fi hæredi. §. Imperator. Acc.

12 Flo. itẽ quæro, an eris quoque.

s ¶ *Melius autem est.* in dubio: vt scilicet etiam posteà audiantur. Accur.

13 Flor. quod.

14 Fl. promuum.

t ¶ *Argentarius coactor.* id est collector

15 Flo. deest, ne.

reposuerit? Respondi, non priùs ei fideicommissariam libertatem præstandã, quàm & reliqua, & omnia, quæ per eum abessent, restituisset,

1 ¶ *Pamphilus liber esto, peculio suo hæredibus verè dato.* Quæsitum est, cùm domino plus debeat, quàm in peculio habeat, & omnes res, quas in peculio habebat, bona fide hæredibus dederit [5], an ei liber tas ex testamẽto cõpetat? Respondi, nihil proponi cur non competeret [a].

2 ¶ Pamphilo liberto suo, [6] quẽ hæredem ex parte instituerat, Stichum seruum prælegauerat, & ei libertatem his verbis dederat: *Ita, vt si tibi ex die mortis meæ per annos continuos quinque, menstruos numos 7 sexagenos dederit. tunc eũ manumittas.* Pamphilus ante quinquennium moriens hæredibus instítutis filio, & vxore, de eodem Sticho ita cauit: *Stichus seruus meus, [8] qui mihi testamento patroni mei certa cõditione liber 9 relictus est, iubeo det, præstet filio, & vxori meæ sine vlla cõtrouersia [b]; & eum peracto tempore manumittat.* Quæsitum est, si Stichus sexagenos numos menstruos non præstiterit, an impleto quinquẽnio fideicõmissaria libertas ei debeatur? Respondit, nisi præstitisset, fideicommissariam libertatem non deberi [c].

3 ¶ Seruus testamento ita manumissus est, *Stichus seruus meus actor si rationem omnem actus sui hæredi meo reddiderit, eóque nomine satisfecerit, liber esto: eique cùm liber erit, dari volo viginti, & peculium suum.* Quæsitũ est, an si rationes, quas egit per multos ãnos sine subscriptione testatoris, hæredi reddere paratus sit, liber ex testamẽto fiat: cùm propter grauẽ valetudinẽ testator nõ potuerit rationibus subscribere, testamẽto tamẽ subscripserit [d]? Respõdi, si ex fide [e] ratio redderetur, reliquáque inferrentur [10]: liberum fore. Item quæro, an ea, quæ exacta sunt per adiutores eius, neque calendario illata sunt, aut fraudulẽter acta, huic adscribi possint, cùm esset his præpositus? Respondi, si quid [11] esset quod culpæ eius deberet imputari, spectare ad rationis reddendæ necessitatem. Item [12] quæro, an eo quoque nomine ratio haberi debeat, quam [13] neque à conductoribus prædiorum, neque à villicis pẽsiones ex egerit [f]? & insuper, etiam q [14] mutuum eis dederit? Respondi, vt [15] suprà respõsum est [g]. Item quæro, an & eo nomine teneatur, quòd omnem rem suam, id est, peculium suum [16] exportauerit ante quàm rationes redderet? Respõdit, nihil eam rem impedire conditionem, si modò ratio redderetur.

4 ¶ Titius testamento seruos actores singulos diuersis personis legauit cum adiectione [h], *Si rationes reddiderint hæredi.* Deinde proprio capite [i] ita scripsit, *Omnes actores, quos legaui, vel marum isi, intra quartum mortis meæ mensem rationes reddere volo: & dominis quibus à me legati sunt, reddi [k].* infrà deinde [l] alios actores liberos esse iussit, æquè cum hac adiectione, *Si rationes hæredi reddiderint.* Quæro, cùm per hæredem fiat, quò minus [m] reddantur, vtrùm statuliberi esse desinant [n]: an nihilominùs quandoque possint reddita ratione, & reliquis illatis, libertatem ex testamento consequi? Respondit, legata quidem, & libertates non aliàs competere, quàm [17] si rationes redditæ essent, aut per hæredem staret, quò minùs redderẽtur. Verum iudicatur [18] æstimãdum, vtrum tempus conditioni legatorum, libertatúmque additum videatur [o], an libero tẽpore [p] reddere volentibus reliqua hæredibus quatuor menses appositi sint, solicito testatore cũctationem [19] [q], & moram eorum [r] proscribente. Melius [s] autem est, præsumptionem pro statuliberis esse.

5 ¶ Argentarius coactor [t] cùm penè totam fortunam in nominibus haberet, seruis actoribꝰ libertatẽ ita dedit, *Quisquis mihi hæres erit, si Dama seruus meus actus sui, qui agitur eius nomine, & Pamphilo conferui sui, hæredi meo rationes reddiderit, pariáque [u] fecerit, à die mortis meæ intra mensem sextum liber esto [x].* Quæsitũ est, an hæc verba, *Pariáque fecerit*, ad omnia nomina pertineant, [20] perinde [y], vt hoc significent, Si omnem pecuniã ab omnibus exegerit, [21] & hæredi soluerit, vel eo nomine satisfecerit, & si in exactione nominum cessauerit, intra sex menses libertas illi [22] non competat? Respondit, manifestum esse, condi tionem verbis testamenti suprà scriptis propositam: igi tur ita demum liberum [23] fore, si aut ei pareat [24], aut per hæredem stet, quò minùs pareat. [25]

XLI. Labeo lib. j. Pithanon à Paulo Epitomatorum.

SIquem seruum tuum ad certum tempus statuliberum relinquere vis, nihil interest vtro modo caueas: *Si seruierit* [z] an, *Si triennio operas dederit, liber esto.* Paulus respondit [1], Si quis liber esse iussus fuerit, si decem hæredi meo promisisset, quamuis ea promissio nullam rem habitura est: tamen promittendo liberabitur [b].

XLII. Idem libro iij. Pithanon.

SIquis eundem hominem vxori suæ legauerit, & cũ ea nupsisset, liberum esse iusserit, & ea [1] lege nupserit, liber fiet is homo.

¶ Qui

16 Deest Flo. v ¶ *Pariáque.* id est *suum*, computauerit, & soluerit sic, quòd hinc inde nihil debeatur: sic ponitur suprà, de condictio. indebi. l. fina. §. penul.

x ¶ *Liber esto.* aliàs cũ Pamphilo socio: vt conueniant sequentia: vt & ℨ. de condit. & demonstratio. Iulius Paulus.

y ¶ *Perinde.* hic est plus, aliàs exceptis perditis: & aliàs non est. Accur.

Si quem seruum.] CASVS. volo relinquere libertatẽ seruo meo post tempus dandam, possum: vt si dicam, Stichus sit liber, si triennio seruierit hæredi meo. vel sic, si triennio dederit operas hæredi meo. Secũdò dicit, Reliqui libertatem Sticho, si promiserit se decem [17] daturum hæredi meo. ſa. Dicitur, quòd promittendo liber fit, licet [18] promissio non habeat effectum. Accur.

z ¶ *Seruierit.* scilicet triennio: & sic est ℨ. e. seruus qui testamento. §. fin.

a ¶ *Liberabitur.* vt & ℨ. eo. Stichus si hæredi. vbi plenè dixi.

16 Flo. deest.

17 Flo. deest, tronus.

18 Flo. iudicq turo.

19 Fl. cunctationes.

Si quis.] CASVS. Legaui Stichũ vxori meæ. & eidẽ Sticho legaui libertatẽ, cùm vxor mea nupserit. Dicitur, quòd ipsa nubẽte legitimè hîc seruus fit liber. Fran. Accur.

b ¶ *Ea lege.* id est secundum legẽ. ad quod est ℨ. de conditio. & demonst. l. hæc conditio filiæ. &c. & C. de infami. l. decreto. Accursius.

1 Flo. & ea lege.

20 Flor. perti neãt, exceptis perditis, & hoc &c.

21 Flo. exegerint, & sic deinceps, soluerint satisfecerint, cessauerint, pro numer.

22 Flo illis.

23 Fl. liberos.

24 Fl. pareat.

25 Fl. parcant.

1 Deest Flo. respondit.

Universidad de Deusto Biblioteca

QVI SINE MANVMISSIONE AD libertatem,&c.

SI seruus.] CASVS. Vendidi tibi seruum hoc Pacto,vt intra certum tempus,puta,intra annum manumittas:decessi ste sine hærede ante,quàm manumittas:& ego decessi citur, ꝙ ser uus sit liber lapsu anni. Idē & si ego vēdi tor adhuc viuo,& pœ nitco: nam adhuc sit liber.Fran. Accur.

a ¶ *Competit.* statuto tēpore veniēte.Accur.

b ¶ *Libertas competit.* Non ergo pōt mutare: & sic est cōtrà ff. de ser. expor. l. iij. & C. si man. ita fue. alie. vt ma.l.j.& l. fi. in fin. & j.eo.l.eym. Sol. hīc mutauit: & posteà sine hærede decessit vterque: quod non fuit in cōtrariis: vel mutauit hīc post iam præstitā libertatē. Alij dicūt, ꝙ licet nō debeat manumittere post pœnitētiā, si tamē manumisit,tenet: vt hīc. Vel solue vt ibi: & facit ff. de fer.exportā. l. quæsitum.

A Flo habuit.

SERVO.] CASVS. Dominus seruum suum ægrogantē deiecit extra domum: seruus sit liber. Fran.

c ¶ *Competit libertas.* vt C.de lati.lib. tol. §. sed scimus. Sed cōtra j.pro derelict.l. fin.& de stip. ser. l. quod seruus. quibus dicitur cō cedi occupanti. Solu. hic langues ibi non. & facit in authen. de nupt. §. & multò potius. & C. de episc. au di.l.nemini.

1 Flo.venit.
2 Fl. deest,cer ta.

EVM, qui.] CASVS. Vendidi tibi Stichū hoc pacto, vt eum intra annum manumittas: venit annus & non manumisisti:& ego venditor in eadē volūtate pseuero.Dicetur, ꝙ seruꝰ fit liber. , ac si eum manumisisses.Sed si ego vēditor decessi, non requiritur volūtas hēredis mei.Franc. Accur.

d ¶ *In eadem voluntate.* sic ff. de seruis ex por.l.iij.Sed contrà ff.eo.l.j.Sol.vt ibi.

3 Flo. venerit.

e ¶ *Manumitti.*scilicet,ab emptore.

SI quis hac lege.] CASVS. Emisti seruū hoc pacto,vt antè quàm moriaris,eum manumittas.Te mortuo, & non manumisso seruo, efficitur liber ex lege.Fran. Accur.

f *Mortuo eo.*facit ff.tit.j. si quis ita. in princi.

QVI ob nocem.] CASVS. Seruus,qui factus est liber eo,quòd ac cusauit occisores domini sui,est libertus Orcinus:id est defuncti.Franciscus.Accursius.

g ¶ *Orcinus.* id est,directò manumissus: vt institu.de fin.re.per fideicommiss.reli.§.libertas.& sic defuncti .Sed contra ff.de bon.liber.l. si necem.sed ibi sit nullius hominis,scilicet viuentis: sed defuncti: vt hīc, & ff. de suis & legiti.l.inteſtato.§. quòd si necem,& facit C. pro quibus cau.ser.pro præmi.acci.li.l.j.

1 Flo.habuit.

SI quis obligatum.] CASVS. Seruum,quem alicui obligaueram generaliter,cum aliis meis bonis tibi vendidi hoc pacto, vt eum manumittas.Si tu non manumittas , tamen efficitur liber ex constitu. Diui Marci , licet hic seruus sit obligatus.Idem & si emisti ancillam hoc pacto , ne eam prostituas. Nam si prostitueris , efficitur libera. Franciscus.Accursius.

h ¶ *Si quis obligatum.* generaliter inter cætera,aliàs secus : vt C. de ser.pig.da.manu.l.ab eo.

i ¶ *Diui Marci.*ad Aufidium dic:vt & C.si manc.ita fue.al.vt ma.l. j. & ij.& erit emptoris libertus:vt suprà,de in ius vocā. l.sed si hac.in principio.

k ¶ *Tantundem.*vt ex constitutione Diui Hadri.perueniat ad libertatem : vt C. si manci. ita fuer. alien. ne prosti.l.j.nōn autem vt sit libertus emptoris : vt d.l.sed si hac.§.j. & C. de lati.li.toll.§. similque modo.

Qui sine manumissione ad libertatem perueniunt.

TITVLVS VIII.

Si seruus uēditus est hoc pacto, ut intra annum fiat liber, & uēditor, & emptor decesserint, seruus iste intra annum liber erit.h.d.

I.Paulus lid.v. ad Plautium.

SI seruus venditus est,vt intra certum tēpus manumitteretur, etiā si sine hærede decessissent & venditor & emptor, seruo libertas competit [a]: & hoc Diuus Marcus rescripsit. Sed & si mutauerit voluntatem venditor, nihilominùs libertas competit [b].

II. Modestinus lib.vj.Regularum.

SERVO, quem pro derelicto dominus ob grauē infirmitatem habuerit [1], ex edicto Diui Claudij, competit [c] libertas.

Transacto tempore, post quod seruus uēditus est,hac lege, ut manumittatur,seruus efficitur liber.h.d.leges sequen.non summātur, quia breues.

III. Callistratus lib.iij. de Cognitionib.

EVM,qui ita væniit [1], vt intra certum [2]tempus manumitteretur,cùm dies præstandæ libertatis aduenerit 3 viuente venditore, & perseuerante in eadem voluntate [d], perinde haberi, ac si ab eo, à quo debuit manumitti, [e] manumissus esset: mortuo autem venditore, non esse hæredum eius voluntatem explorandam, Diuus Marcus cum filio suo rescripsit.

1 Flo.venit.
2 Fl. deest,certa.
3 Flo.venerit.

IIII. Vlpianus lib.iij. ad Sabinum.

SI quis hac lege emptus sit, vt à viuo emptore manumittatur, statim mortuo eo [f] competit libertas.

V. Marcianus lib.v. Regularum.

QVI ob necem domini detectam præmium libertatis cō

1 Fl. deest.

sequitur, Orcinus [g] fit libertus.

VI. Idem lib.sing.ad for.hyp.

SI quis obligatum [h] seruū hac lege emerit,vt manumittat:cōpetit libertas ex constitutione Diui Marci [i]: licet bona omnia quis obligauerit, quæ habet , habiturúsve esset. Tantundem [k] dicendū est,& si lege hac emerit , ne prostituatur,& prostituerit.

VII. Paulus lib.sing.de libertatib. dandis.

IMperator noster cum patre suo constituit [l] in eo, qui cùm posset abducere [m] prostitutam ancillā, pecunia accepta manus iniectionē vendiderat [1], vt libera esset. Nihil enim interest [2],ipse abducas,& pro stituas [3] , an patiaris prostitutam esse pretio accepto, cùm possis eximere.

Quæ dicta sunt in uenditione serui ut liber fiat , habent etiam locum in donatione. hoc dicit.

VIII. Papinianus lib.ix.Responſ.

MAncipia [†]mater filiæ donauit , vt filia curaret ea post mortem suam [o] esse libera. Cùm donationis legi non esset obtemperatum , ex sententia [p] constitutionis Diui Marci , libertatē [1] eis obtingere matre consentiente [q], respondi. Quòd si ante filiam mater vita decesserit, [2] omnimodo [r].

IX. Paulus lib.v.Quæstio.

LAtinus Largus vendidit ancillam ita,vt manumitteretur,nō addito tempore. Quæro , quando ex constitutione [s] incipiat ei libertas competere cessante emptore in manumittendo? Respondi, Inspiciendum est , quid actum sit : vtrùm cùm primùm potuisset , vt manumitteret : an vt in potestate esset emptoris , quando vellet manumittere. Priore casu facilè tempus comprehendi [1] poterit: poste-

1 Fl. deest.

mæ.§.Flauius.ibi, Item quæro,&c.vbi non contingit libertas. Solu. vt ibi. & eodē modo solue : vt j. de seruis export.l.seruus ea.quæ est contrà §.quòd si.

q ¶ *Consentiente.*id est,in eadem voluntate durante. An autem possit mutare,dixi plenè ff.eo.l.j.

r ¶ *Omnimodo.*id est,non exquisita voluntate hæredum,vt ff.e.l.iij.in fin.Vel dic,non habita differentia , an mater voluntatem mutauerit : arg. ff.eo.l.j.in fi.

LAtinus.] CASVS. Vendidi tibi ancillam hoc pacto,vt eam manumittas:nec dixi intra quod tempus. Quæritur per quantū tēpos expecterur emptor,vt si manumittat,bene fit: si non manumittat, efficiatur libera.Et certè distinguitur:nam aut est dictum , cūm primùm potuerit eam manumittes : & tunc modicum tempus expectatur. Si autem est dictum,quando voles : hoc casu inspicitur mors emptoris : vt si emptor viuens non manumiserit, tunc post mortem emptoris ancilla sit libera.Si autem non apparet quid sit actum: hoc casu,si ancilla,& emptor sunt præsentes,expectabitur mensium tempus duorum:si autem seruus est absens , tunc tempus quatuor mensium : intra quos si emptor non manumiserit, ancilla efficietur libera.Franc.Accur.

s ¶ *Ex constitutione.*Diui Marci. Accur.

Moriente

a ¶ *Moriente emptore.*sic suprà loca.l.locatio.Sed argu.contrà infrà de ver.oblig.centesimis.§.fin.

b ¶ *Triorem.*id est,primam:vt & suprà de præscript. verb. naturalis. §.at cùm do.quæ ſtatim recipit interpretationem.Ioann.dicit primā, id est,meliorem:quæ illa sit,dicit.

QVI, ET A quibus manumissi liberi non fiāt:& ad legem Aeliam Sentiam.

2 Fl.deest , sed ſi.
3 Flo.inducet.

Hic titulus quandam contrarietatem respicit ad superiorē : & ideo hīc ponitur.

c *Elsus.*]a liàs incipit , vtilitatis:& aliàs Celsus.

d ¶ *Surdum.* Quidam habent,mutus , l. Celsus & sic de surdo tantùm dicit. Alij habent mutum surdum , &c. Et sic est contrà.C.qui testa. facere poſſ. l. discretis. j.respon.Solut. hic separatum erat vitium,ibi non:vel hic à Principe impetrauit : vt suprà de testam.l. si mutus. & facit suprà de testa.mili.l.iij.

† Vide de hac l. Aelia Sentia Angelum Politiā miſcella. c. 84.& Alcia. lib. diſpūcti. ij.cap.xxj.

1 Flo.mutus.

SERVO.] CASVS. Iudex relegauit seruum propter delictum ipsius serui : dominus istum seruum manumittit. Non tenet libertas.Franc.Accur.

e ¶ *Libertas.*post sententiam relegatum per sententiam iudicis dominus manumisit : non tenet libertas.imò est ei pœna augenda : vt infrà de pœn.l. capitaliū. §. in exulibus. & facit j. de pœn. fratres. Sed hæc pœna nō videtur seruo cōuenire : vt infrà de accuſa.hos accuſare. §. omnibus. quæ est cōtrà. Sol. de facto hīc iudex fecit. Vel dic,tenet quo ad corporis cruciatum : non quo ad ciuitatem,cùm non sit ciuis. Vel solue vt ibi.Item videtur liber eo ipſo , quòd Romæ stat:vt ff. de ſta.homi.l.in vrbe.quæ est cōtrà.Sol.vt ibi.

SI optio.] CASVS. Legaueras mihi Frāciſco vnū de seruis tuis,quē vellē. Vel sic,Simpliciter vnū de seruis tuis mihi legaueras,non exprimendo quē.Interim antè quàm eligam,hæres tuus non potest aliquē de illis seruis manumittere,cùm singuli videantur mihi legati sub conditione.Fran.Accursius.

f ¶ *Indiſtinctè.*in est,in genere.Quo etiam casu habet electionem legatarius,vt inſtit.de leg.§.ſi generaliter.

g ¶ *Euertere.*manumittendo omnes.

h ¶ *Minuere.*manumittendo omnes,vel quosdam.

i ¶ *Sub conditione.*vnuſquiſque enim ita videtur mihi legatus , ſi velim,& sic non possunt manumitti,vt j.eod.cùm is.& ff.de ma.l. seruū Item not.differentiam [a] inter eum,qui habet optionem à testante,& eum qui habet à lege,licet hæc l.pariſicet,vt notatur ff.de optio. leg. l.ij.in princ.Accursius.

a Tu vide de hac differen tia gl.& doc. in cle.quocir ca.&ibi Gar. de ele. & in cap. ſi compromiſſari. eo.ti.libr. vj.

k *Seruum.*Adempta est nobis licentia manumittendi aliàs lege, vt in minore, aliàs noſtra volūtate efficiente,vt hic Azo.& ff.de manu.l.iij. & C.de ſer.pig.da.l.iij. & j.de pœn.l.fratres.in fi.

CVm hæreditas.] CASVS. Debitor plurium existens nō soluendo,in fraudē creditorum nō potest relinquere libertatem seruis suis,licet quendam diuitem hæredem sibi faciat.Sed si sic relinquat , Serui mei sint liberi,cùm creditoribꝰ meis erit satisfactū,bene tenet.

¶ *Si Titius.*]Promisisti mihi Stichum,aut Pamphilum : aliquem eorum non potes interim manumittere:licet si solueris vnum, alium be ne poteris manumittere. Secus si vnum tātùm promiseris,puta Pamphilum.Nam Stichum bene poterit manumittere.Sic & si obligasses mihi Stichum, & Pamphilum pro quinque, quæ mihi debebas : nā interim nullum eorū poteris manumittere. Et hæc sunt vera de debitore , qui nihil aliud in bonis habebat. si autē alia bona præter istos seruos habebat, tunc vnum de his poterit manumittere , cùm & vno de seruis mortuo , vel manumiſſo,soluendo sit.Nec ad uentitij casus spectandi sunt , nam si spectares , iam qui de seruis suis vnum incertum promisisset , non posſet manumittere aliquem de seruis.Quod est falsum.Et hoc dicit hic §. cum l. sequen. Franc.Accur.

1 Fl creditorū liberos esse iuſſiſſe.
2 Fl.poſſit.
3 Flo.dari.

I ¶ *Locuples.* ex aliis propriis suis bonis.

m ¶ *Libertas.*in fraudem creditorum reli- [4] *Fl.deeſt,an.* cta.& facit C.de testa. manu. l. in fraudem. & j. eo. si mortis. in princ.& §.j.

n ¶ *Creditorum.* vt ff. de manumiſſis testā.l. si quis locuples.in fi. vbi plenè dixi.

o ¶ *Promiserit.* stipulanti Stichum , &c. [5] *Fl.poteſt.*

p ¶ *Alium.* scilicet quàm istum stipulatorem.

q ¶ *Rescinditur.* speciale,quia ambo sunt in obligatione,& quia alter facilè potest mori , aliàs contrà: cùm nec prius,nec post manumissionem interuenerit re ipsa fraus,vt j. eo.in fraudem.

r ¶ *Potuit.*Nota debere inspici , quod est ex præsenti, non quod ex futuro [b] sic ff.quod metus causſa l.metum autem præsentem. & j. quod vi, aut clām. l. si alius.§.est autem & de re iudicata. si quis ab alio. & j. l. proxima. Accursius.

b cōcor.tex, in cap. qđ ad conſultationem cum ibi not. extrà de re iudi. & in c.j.de reſt. ſpolia.lib. vj.

s ¶ *Stipulatoris.* Not. [1] *Flo.vnum & certum.*

vtrunque alternatiuorum esse in obligatione,sic j. de fideiusso. Græcè §.si quis Stichum.& ff.de mino.& si sine.in princ.& dixi ff. de constit.pecu.l.illud.

t ¶ *Neuter manumitti.*sic j.de fur.eum qui.§. Papinianus. Et continua,l.seq.cùm ista.

v ¶ *Vlianus de eo.*Iscilicet promissore in superiori l.§.fin. Accur.

x ¶ *Nihil aliud.*præter Stichum & Pamphilum.

y ¶ *Soluendo est.*sunt hæc duo similia quo ad hoc,vt de bonis exeat, vt j.de ſol.ſi mihi alienum.

z ¶ *Aduentitii.*Not.sic j. de re iudi. ſi quis ab alio. & suprà de in lit. iur.l.j.Sed arg.contrà.ff.de neg.geſt.diuortio.§.ſed & ſi facere,&c.

a ¶ *Neminem manumittet.*quod est falsum. Sed cur secus in legato in genere,vt ff.eo.ſi optio?Respon.quia ibi habet vendicationem legatarius,quam hīc habet promissor.

SI quis.] CASVS. Titius existens debitor multorū,& soluendo , fecit testamētum,& in eo testamento cōfirmauit codicillos quos faceret.antè,quàm faceret codicillos,effectus est non soluendo,& in his codicillis reliquit libertatē seruis suis sciens se non soluendo , & sic in frau.credi.an hæ libertates valeant,quæritur.Et dicit, quòd nō.

Universidad de Deusto Biblioteca

Rationem dubitationis habes in litera. ¶ *Minor.*] Minor viginti ann. cùm non haberet iustã causſam manumittendi seruum, vendidit eum mihi hoc pacto, vt eum manumittam. Dicitur, quòd non valet hoc pacto, cùm in fraudem legis Aeliæ Sentiæ sit factum. Franc.

a ¶ *Facultatibus.* existentibus.

b ¶ *Confirmauit.* testamento: quod non erat necesse, cùm postea fiat: secus si antè, secundum hæc iura: vt §. de iur. codicill. l. si qs cùm. §. testamento. & l. ante tabulas.

c ¶ *Datur.* sic §. de testa manu. l. j.

d ¶ *Minor.* facit suprà de ser. expor. si minor. Sed contrà suprà de manu. l. iiij. §. sed si minor. Sol. vt ibi. Item facit §. de man. vin. illud. §. j. sed ibi sol.

1 *Vel lege liberates interpellantur.*
2 *Et quod codicillis*
3 *Et sed quod.*

Cvm is, qui.] CASVS. Hæres seruum sub conditione legatũ interim manumisit. Dicitur, quòd libertas non tenet. Secũdò dicit, Miles iure militari fecit testamentũ. in eo in fraudem creditorum reliquit liberatem seruis suis: & nõ erat soluendo. Non tenet libertas. Franc. Accur.

4 *Flor. ad constitum.*

e ¶ *Debet.* seruum, & ex testamẽto: si autem ex contractu inter viuos, posset interim manumitti: & ad æstimationem tenetur: vt j. de ver. b. obliga. si seruum. §. sed si sit.

1 *Fl. manumittat.*
2 *Flo. locum habet.*

f ¶ *Mã: umittat.* pendente conditione.

h ¶ *Fideicommissi causſa.* hoc determinat vel verbum debet vel verbum, manumittat: vt quia ab alio fuit rogatus.

h ¶ *Locum non habet.* conditione existente, secundum quosdam. Tu dic simpliciter, nõ tenere libertatem: vt §. eodem, l. iij. & j. eo. l. generaliter. §. fina. & §. de ma. seruum. & arg. suprà quemad. ser. am. l. is cui. §. fin.

Ille seruus.] CASVS. Dominus metu à Seio sibi illato seruum manumisit. Non tenet libertas. Secundò dicit, Dominus non defendit seruum accusatum de aliquo crimine: seruus tamen se bene defendit: & absolutus est. Non fit propter hoc seruus liber. Tertiò dicit, Emptor, qui emit seruũ hoc pacto, ne eum manumittat, manumittere non potest. Idem de hærede prohibito à testatore, ne seruũ manumittat. Idem de quolibet domino serui prohibito à iudice, ne seruum manumittat: nam manumittere non potest: & manumissus de facto non efficitur liber. Fran. Accurſius.

i ¶ *Ille seruus liber non erit.* sic j. eod. si priuatus. Sed contrà §. quod met. cau. l. metum. §. idem. solue vt ibi.

k ¶ *Fieri potest.* hac ratione, quòd non defenditur: vt suprà de statu homi. seruus. vbi plenè no. Item not. quòd potest eum defendere dominus: vt hic, & j. de accusa. si cui. §. idem Imperator. quod intellige, vt ibi pro eo faciat: vt C. de accuſ. si cuiusdam. Item videtur, quòd de capitali non possit accusari: vt j. de accuſ. hos accusare. §. fin. quæ est contrà. Sed hæc secundum illam.

l ¶ *Qui hac lege.* facit §. de ma. l. seruus hac lege. & C. qui non poſſ. ad liber. perue. l. j. & C. si man. ita fue. ali. ea quidem. Sed contrà C. de condi. ob. cau. l. ea quidem. Sol. plenè vt ibi no.

In fraudem creditorum.] CASVS. Qui manumittit in fraud. cred. nõ tenet manumiſsio. Et ille dicitur manumittere in fraudẽ, qui vel tempore, quo manumittit, non sit soluendo, licet non habuerit animũ fraudandi creditores: vel quia sperabat plus habere in bonis quã habeat. Itẽ debitor ciuitatis in fraudẽ eius manumittere nõ potest. Idem de debitore fiſci. Et hoc est verum, si non sit soluendo: aliàs autem debitor fiſci bene potest manumittere. Et h. d. hæc l. cum seq. Franc. Ac.

m ¶ *Soluendo esse.* vt insti. quib. ma. non licet. §. in fraudem. Exigitur etiam quandoq; fraus: vt no. C. qui ma. non poſſ. l. j. & facit j. l. proxi.

Sed arg. contrà C. de reſcin. vend. quiſquis.

ADDITIO. Solue secundum Barto. hic, quòd ibi patrimoniũ erat de propinquo in rebus immobilibus: hic secus. Quando autem quis præsumatur ſsum patrimoniũ scire, vide per Bar. in authen. sed cùm testator. C. ad l. Falc.

n ¶ *Libertos.* aliàs liberos: & aliàs, libertos.

In fraudem. Cauetur.] vt j. de iur. fiſc. l. in fraudem. §. à debito re. Accur.

p ¶ *Manumiſerit.* vt & C. de ser. pigno. da. man. l. ij. & non sit ipſum decennium: vt j. eo. si cum fideic. lib. §. Ariſto. & §. ſicut.

Roſpexit.] CASVS. Cùm maritꝰ inueniret vxorẽ ſuã cum scholari, diuertit ab ea, & accuſat eam de adulterio. Dicitur q. in quadam lege cauetur, ne vxor posſit manumittere, vel alienare seruos intra certum diẽ, ſ. sexagesimum. Et hoc ſtatutum ideò fuit, ne serui quæſtioni subducãtur, & hoc intelligas etiã de illis seruis mulieris, qui ſtabant in villis, & etiam de iis, quos poſt repudium acquiſiuit bono, vel malo modo.

¶ *Pater verò.*] Item pater item mater huius vxoris prohibetur seruos vendere, vel manumittere, quos cõceſſerat ei filiæ in vſum ciuſdẽ. De seruis aui, vel auiæ tãdem dicit, quod tempus ſit iſtud, intra quod prohibetur alienatio, vel manumiſsio. Et certè est tẽpus duorum mensium.

Duobus ergo mensibus elapſis possunt manumitti, licet nõdum finita sit cauſſa adulterij: exceptis seruis, qui iam erant deſtinati tanquam cõcij, vel quaſi nocentes huius criminis: qui non debent manumitti, niſi finita cauſſa adulterij. Poſteà dicit, hæc quæ dixi de patre, vel de matre, habent locum, etiam ſi hæc filia deceſsit intra duos mẽſes: vel dic, etiã ſi ipſe pater, vel mater decedat intra duos menſes: vt seruũ eius nõ possint interim alienari, vel legari. Si autẽ intra hoc tẽpus ma numittat. tenet poſt lapſũ tẽpus. Sed pone, q. maritus deceſsit intra duos menſes. adhuc serui non poſſunt manumitti. Nec est vis, ſiue ipſa repudiauit virũ, ſiue ecõtrà. Si autẽ morte mariti, vel bona gratia ſoluũ ſit matrimoniũ, manumiſsio, vel alienatio nõ impedietur. Sed pone, quòd cõſtante matrimonio mulier dum diuortiũ cogitat, vẽdidit, vel manumiſit seruos, & poſteà repudiat virũ: & nũc vir eam accuſat de adulterio. Reuocabitur iam præſtita. Vltimò dicit, q. verbo alienationis omnis alienatio cõtinetur. & h. d. hic §. cũ l. ſeq. & ſeq. Frã. Ac.

q ¶ *Proſpexit.* ſtatuendo. Accurſius.

r ¶ *Legiſlator.* scilicet legis Iuliæ de adult. vt C. ad legẽ Iul. de adult. verba. Quis autẽ fuit hic legis lator, habes j. de adul. in princ. tit. Et sic no. prohibitionem alienationis aliquius rei posse fieri ex cauſſa à iudice: sic j. de polli. l. de pollicitationibus. & §. de cura. furi. l. Iulianus. & j. pro empt. l. qui fundum. §. qui sciens.

s ¶ *Diem.* lx. vt j. ea. l. §. ſextus.

t ¶ *Alienare.* largè accipe: vt j. eo. l. ſed ſi maritus in fi. Accur.

In agro

VII. Iulianus lib. ij. ad Vrſeium Ferocem.

SI quis integris facultatibus [a] codicillos confirmauit [b], deinde cùm conſilium creditorum fraudandorum cepiſſet, libertates codicillis dederit, obtineri non poteſt, quo minus lege [1] Ælia Sentia libertates interpellentur. Nam conſilium teſtatoris fraudulentum nõ eo tempore obſeruatur, quo [2] codicilli confirmantur, ſed quo [3] codicillis libertas datur [c].

Quod una via prohibetur, prohibetur & alia. hoc dicit.

¶ Minor [d] annis viginti cùm seruum manumittere vellet, nec iuſtam cauſſam apud cõcilium [4] manumittendi haberet, tibi eum, vt manumitteres, dedit. Negauit eum Proculus liberum eſſe: quoniam fraus legi facta eſſet.

VIII. Africanus lib. iij. Quæſtionum.

CVm is, qui ſub conditione debet [e], manumittit [1] [f] fideicõ miſſi cauſſa [g], lex Ælia Sentia locum non [2] habet [h].

Nec milites possunt in fraudem creditorũ libertatem relinquere.

¶ Si miles iure militari teſtamento facto libertatem dederit in fraudem creditorum, & non ſoluendo moriatur, impediuntur libertates.

IX. Marcianus lib. j. Inſtitutionum.

ILle seruus liber non erit [i], qui coegerit, vt eum dominus manumittat, & ille perterritus ſcripſit liberum eum eſſe. Item nec illeliber fieri [k] poteſt, qui à domino nõ eſt defenſus in capitali crimine, poſteaquè abſolutus eſt.

1 ¶ Qui hac lege [l] venierint, ne manumittantur, vel qui teſtamẽto prohibiti ſunt manumitti, vel iuſ-

X. Gaius lib. j. rerum quotidianarum ſiue aureorum.

IN fraudem creditorum manumittere videtur, qui vel iam eo tempore, quo manumittit ſoluendo non eſt, vel datis libertatibus deſiturus eſt ſoluendo eſſe [m], Sæpe enim de facultatibus ſuis amplius, quàm in his eſt, ſperant homines: quod frequenter accidit iis, qui trãſmarinas negotiationes, & aliis regionibus, quàm in quibus ipſi morantur, per ſeruos, atque libertos [n] exercent: quòd ſæpe attriti iſtis negotiationibus lõgo tempore id ignorant, & manumittendo ſine fraudis conſilio indulgent ſeruis ſuis libertatem.

XI. Marcellus lib. iij. Inſtitutionum.

IN fraudem ciuitatum manumiſſi ad libertatem non perueniunt [1], vt ſenatus cenſuit. Sed nec in fraudem fiſci datas libertates procedere principalibus conſtitutionibus cauetur [o]. ¶ Sed diui Fratres reſcripſerunt, Non vtique, ſi debitor fiſci manumiſerit [p] libertates impediuntur: ſed ita, ſi cùm non erat ſoluendo, in fraudem manumiſit.

Lex, quæ generaliter loquitur, ex defectu rationis non reſtringitur, ut lucri amiſsio euitetur. Bartol.

XII. Vlpianus lib. v. de Adulteriis.

PRoſpexit [q] † Legiſlator [r], ne mancipia per manumiſſionẽ quæſtioni ſubducantur: idcircõque prohibuit ea manumitti: certũmq; diem [s] præſtituit, intra quẽ manumittere nõ liceat. Ipſa ergo, quæ diuertit, omnes omnino [t] ſeruos ſuos manumittere, vel alienare [t] prohibetur: quia ita verba faciunt, vt ne ſu præſidis prouinciæ, licet manumittantur, tamen ad libertatem nõ perueniunt.

---

a ¶ *In agro.* i. in villa: ſic §. qui fatiſda. cog. ſciendum. circa prin. l. Et eſt cõtra. C. de adul. l. in adulterij. Solu. vt ibi. Item contrà in patre, vel matre, & auo mulieris: vt j. §. pater.

b ¶ *Lex ſcripta eſt* prædicta de adult. Sic ergo no. ſtari verbis legis: ſic §. de le. iij. non aliter. & de exer. l. j. §. ſi is, qui. & de hoc plenè dixi §. de leg. & ſena. l. non poſſunt. Item vbi lex non diſtinguit, nec nos: vt hic, & no. §. de public. l. de pretio. & hoc niſi alia lex diſtinguat: vt ex duabus legibus patet: vt inſtit. de vul. ſub. §. ſed inſtituto. & §. de hære. inſti. ſi pater. Itẽ ex aliis duabus: vt §. de poſtu. Imperator. & j. ad mu nicil. ordine. Itẽ not. q. non licet alicui verba legis offendere. Et ſic facit pro Placent. quod not. C. de leg. & ſenatuſc. l. nõ dubium.

c ¶ *Rapuit.* aliàs, rapuit: aliàs, parauit, id eſt per ſolutionem recepit: vt §. de ſtatuli. l. Stycho. §. argentarius. Et aliàs, vſucepit. Et omnia tẽdunt ad hoc, q. habere cœperit: & facit ad l. §. de leg. ij. l. cùm filius. §. ſeruus.

d ¶ *Filiæ.* & ſic poſſũt ſcire: & ſic C. de repud. conſenſu. §. ſuper plagis.

e ¶ *Prohibuit manumittere.* ſeruum in vſum filiæ darũ: vt patet ex ſuperioribus duobus dictis.

f ¶ *Anguſtiſſimum.* ſ. lx. dierũ: vt hic ſubiicit. & C. de adulter. verba. Accur.

g ¶ *Finiatur.* interrogatiuè. Et reſpon. q. d. nulla.

h ¶ *Suſpectum.* quòd ipſe ſeruꝰ fecerit adulterium.

i ¶ *Quæſtioni.* hoc expone, vt infrà, de iniur. item apud. §. quæſtionis. & §. quæſtionis. & ſuprà ad Sylla. l. j. §. quæſtionẽ. & facit j. de adulter. ſi poſtulauerit.

k ¶ *Nocentes.* ipſimet.

l ¶ *Litem finitam.* aliàs, litem: aliàs quæſtionem: & aliàs, cognitionem.

m ¶ *Decedat.* ſcilicet filia: & facit C. de adul. l. ſin. Vel dic, ipſi pater, & mater: & tũc poterunt alienare, puta libertatem relinquendo, vel legando. Accurſius.

n ¶ *Alienare.* largè accipe: vt j. eo. ſed ſi maritus. in fi.

o ¶ *Vòd ſi vltra.* ſi habes vltra, planum eſt: ſed ſi intra, tunc corrigit proximum ſuperioris l. reſponſ. vel in totum, vel ſaltem in manumiſſione: de qua ſola hìc repetit, non de alienatione. Vel dic ſtatim, ſcilicet lapſo tempore: vt infrà §. fin. Vel tertiò non debet fieri: vt ſuprà, factum tamen tenet, vt hic: ſic infrà quando appſit. l. j. §. biduum.

p ¶ *Ed ſi maritus intra. Pater accuſare.* adulterum, vel etiam filiã & ſic pater filiam accuſat: vt & C. qui accuſa. non poſ. l. proper.

q ¶ *Dimiſſa.* id eſt, ſiue virum iniſa, ſiue vir eam reijciat.

r ¶ *Pœna.* vt deportatione nec illa ſeruat in eum affectionem: vt C.

---

1 *Fl. manumittat.*

2 *Flo. manumiſsi ſeruus.*

3 *Flo. quæſtione.*

4 *Fl. præſtituiſſe.*

5 *Flo. finitam cognitionem.*
7 *Dicit Flo. quin.*
8 *Flo decedat.*

1 *Flo intra.*
2 *Flo. manumiſi ſeruus.*

Cõcor. text. in c. conſanguinei. extrà de te iud. de quo per Bar. in l. ij. ff prin. & §. fi in publico. infrà de adulter. & Spe. in tit. de accuſa. verſi. itẽ cõtra agẽtem.

de rep. l. j.

s ¶ *Gratia.* vtroque volente: vt in authentic. de nuptiis. §. diſtrahuntur.

t ¶ *Manumittat.* ſic §. de ma. qui penæ. in fi.

v ¶ *Alienationem.* ſic C. de re. ali. non alie. l. fi.

Qvæſitum eſt.] CASVS. Quæritur, an accuſatus de crimine læſæ maieſtatis poſsit manumittere ſeruum ſuum? Et dicitur quòd non: imò quod plus eſt ſtatim ex quo commiſit hoc delictum, non poterit manumittere.

1 *Fl. accuſatore mulier deſinat marito, cùm pater accuſare &c.*

¶ *Iulianus.*] Pater meus mihi filio permiſit, vt Stichum seruum eius manumittã: poſt mortẽ eius ignorans eum mortuũ manumiſi. Non tenet manumiſſio. Idem ſi patrem meum adhuc viuẽs pœniteat, & poſteà manumiſi: nam non valet manumiſſio. Frã. Accur.

2 *Flo. ſed &c.*

x ¶ *Reus.* id eſt accuſatus. Accur.

y ¶ *Plus.* aliàs plus. aliàs, prius. Et facit C. ad l. Iul. maie. l. fi. & j. de acc. l. ex iudiciorũ. & §. de ma. qui pœnæ.

3 *Fl. quaſi.*

z ¶ *Liberum.* Imò cõtrà: vt §. de ma. vin. ſi pater. Sol. hic ſubdubitabat quæſtioni adulterij. Vel hic mutauit voluntatẽ: ibi non. Vel hic minor erat filius: ibi non.

Si cùm fideicommiſſa libertas.] CASVS. Minor xx. ann. dẽbebat libertatem ſeruo dare ex cauſſa fideicommiſſi, vel quia hoc pacto emerat: vendit minor hũc ſeruũ hoc pacto, vt manumittatur. Valet hoc pactũ. Si autẽ minor habẽs partem in aliquo ſeruo, partẽ ſuã vendat hoc pacto, vt manumittatur: non valet hoc pactum, niſi talẽ cauſſam haberet hic minor, q. ipſemet potuiſſet eũ manumiſiſſe. ¶ *Ne quis.*] Legẽ Aeliã cũa cauetur, ne quis in fraudẽ creditorũ ſeruum manumittat. Sed qui dicuntur creditore? Reſp. illi, qui habent actionẽ ex quacunq; cauſſa cõtra hũc manumittẽtem. ¶ *Ariſto.* Manumiſſus à debitore fiſci, & in fraudẽ fiſci, reuocatur in ſeruì. niſi diu, i. x. an. ſteterit in libertate. Itẽ ea, quæ erogãtur in funus debitoris fiſci in eius fiſci fraudẽ reuocãtur. ¶ *Si ſub conditione.* Qui debebat alicui pecuniã, puta c. ſub conditione, interim manumiſit ſeruum. Dicitur, q. hic ſeruus ſtatuliber interim eſt. Nam aut extat cõditio debiti: & ſic fit debitor nõ ſoluẽdo: & hoc ea ſu reuocatur libertas. Aut nõ extat: & tunc tenet. ¶ *Si voluntate.* Filius voluntate patris ſeruum paternũ manumiſit. Site filius, ſiue pater ſciat non ſoluendo patrem: non tenet manumiſſio. Fran. Accur.

1 *Flo. Calpurnio.*

2 *Fl. date.*

3 *Flo. deceſſ. ea ius*

a ¶ *Debeatur.* ſeruo minoris à ſe minore.

b ¶ *Alienatio.* ſi cta ea. l. & facit §. de manu cauſſam in princ. & de manu. vin. ſi rogatus. in prin. Secus ſi non deberetur: vt §. eod. l. ſi quis integris. §. minor. Item facit D. de fideicom. l. & l. minor.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Intelligitur.*& facit ℨ.eo.si quis.§.minor.Accur.
b ¶ *Lege.* Aelia Sentia,vt infti.qui manumit.non posin prin.Accur.
c ¶ *Ex caussa.*& sic largissimè:vt & §.si cer.pe.l.j.& in authē.de fide iuſ.§.etiam absolutè.& ℨ.de ver.signi.creditor.
d ¶ *Debere.*quod licet:vt ℨ.eo.l.in fraudem.
e ¶ *Decennio.* [a] diu pro decennio:sic ℨ. de acquiren. poſſ.l. iij. §. si seruus.sic etiam dici mus diuturni mores, & diuturna consuetudo. Quandoque pro quinquennio ponitur: vt ℨ. de separa. l. j. §. quod dictum.Quando que pro anno : vt ℨ.de ſuc.edict.l.j.§. largiùs. Quandoque pro biennio : vt ℨ. loca. l. cum domini. & facit ſuprà de conſtituta pec.promiſſor. vbi de decem diebus dicit. & ſuprà quod cum eo. ſed & ſi.§.penul.
f ¶ *Eius.* ſcilicet debitoris.
g ¶ *Alicui.* creditori.
h ¶ *Conditione.* ſcilicet,indebiti.
i ¶ *Manumiſerit.* quod poteſt : vt ſuprà de manu.vin.ſi pater.

I priuatus.] CASVS. Dominus ſeruũ coactus à populo ſeruum manumiſit, nõ tenet manumiſſio. Itẽ ſi dominus vna die coram iudice dixit, Hic eſt liber : nolens quòd iudex eum caſtigaret : quod feciſſet ſi ſciuiſſet eum ſeruum : non propter hoc efficitur liber. Item ſi teſtator reliquit libertatem tali ſeruo cui non poterat dari vſque ad quin quennium:vt quia tali pacto eum emerat:debitur tamen veniente quinquennio libertas.Fran.
k ¶ *A populo.* aliàs appellans : & tunc facit C. qui manu. non poſſunt. l. Diuorum.& de pe. l. decurionũ.& ℨ. de appella. ſi cõſtat. Aliàs eſt à villico, ſcilicet populi:& tũc idẽ.Vel dic,quòd ab ipſo ſeruo , qui villicus erat : & tunc facit ſuprà eo.l.ille.Sed ſemper eſt contrà ſuprà quod metus cau.l. metum. §. idem Pomponius. Solu. ibi ab extraneo priuato fuit coactus,vt ibi nota.
l ¶ *Caſtigaretur.*ſcilicet,ſeruus.
m ¶ *Voluntas.*diſpoſitiua:ſed enuntiatiua ſuit , per quam non datur libertas vt hic,& C.de teſta.mili.ex his, & de teſta. verba. Sed argu. contra.ſupra.de conſtitu.pecu. l.Titius.Item argumen contra inſtitu. de adop.in fin.Sed expone vt ibi. Item dicunt hic quidam quòd hic ſeruus ſit detegentis huiuſmodi colluſionem,per l.j. de colluſ. detegen.l.j.Sed ibi fuit lata etiam ſententia.
n ¶ *Teſtamenti.*vt ſi non poteſt tunc manumitti , de libertate deſperet per hoc.Accur.
o ¶ *Competentis.* quod eſt à die adi æ hæreditatis : vt C.de ca.tol. l. j.§.in nouiſſimo.Si ergo tunc ceſſet tempus prohibitionis, erit liber: aliàs non erit.Vel dic,ſeruo competentis,id eſt , in quo tranſierit tẽpus prohibitionis,vt quandocũque illud fit,fiat liber:vt ℨ.eo. l. quòd ſi intra.ſecundum vnam expoſitionem.Et facit ℨ.de hære inſtitut.ſeruum alienum, §. qui fideicommiſſariam.

Si mort.s.] CASVS. Teſtator reliquit libertatem,& deceſsit:& hoc tempore erat ſoluendo creditoribus:tempore autẽ aditæ hæreditatis eſt facta hæreditas non ſoluendo.Dicitur,quòd impeditur liber tas.Secundo dicit, Seruo relicta eſt libertas,ſi det hæredi tantũ, quãtum ſeruus valet:an creditores domini per hoc videãtur fraudati? Et dicitur,quòd ſic:cũ hoc quod accipiet hæres hac de cauſſa,dicat causſam mittendi cauſſa tradat, nihil agitur [4].Sed ſi cùm ipſe cauſſam probare poſſet, tradiderit, nulla fraus intelligitur [a].
2 ¶ Ne quis creditorum fraudãdorum cauſſa ſeruos manumittat, hac lege [b] cauetur.Creditores autẽ appellantur, quibus quacunque ex cauſſa [c] actio cum fraudatore competit.
3 ¶ Ariſto reſpõdit,à debitore fiſci, qui ſoluẽdo nõ erat,manumiſſum, ita reuocari in ſeruitutẽ debere [d], ſi nõ diu in libertate fuiſſet,id eſt, [5] minùs [6] decẽnio [e].Planè ea, quæ in fraudem fiſci in funus [7] eius [f] colla ta ſunt.
4 ¶ Si ſub conditione alicui [g] pecu nia debeatur, quaſi ſtatuliber erit à debitore manumiſſus , vt pendeat libertas ex conditione [h].
5 ¶ Si voluntate patris fili[9] manumi ſerit [i] , ſiue pater, ſiue filius ſciat ſoluendo patrem non eſſe, liber tas impedietur.

XVII. Idem lib.ſingu.de libert.

SI priuatus coactus à populo [k] manumiſerit,quãuis volũtatem accõmodauerit : tamẽ non erit liber. Nam & Diuus Marcus prohibuit ex acclamatione populi manu mittere.Item non fit liber,ſi mentitus dominus , ne à Magiſtratib[9] caſtigaretur [l] , dixit eſſe liberum: non [1] enim fuit voluntas [m] manumittendi.
1 ¶ In iis,quos intra certa tempora non licet manumittere , ſi teſtameto acceperint libertatem , nõ teſtamẽti [n] factí,competentis [o] liberta tis tempus inſpiciendum eſt.

XVIII. Idem lib.xv.ad Plautium.

SI mortis tẽpore † ſoluendo ſit hæreditas , ſi tamẽ cùm aditur, defierit eſſe ſoluendo,libertas à teſtatore in fraudem creditorum relicta non competet. Nam ſicut aucta hæreditas prodeſt libertatibus : ita nocet diminuta [p].
1 ¶ Si his, cui libertas relicta eſt,iuſſus ſit hæredi dare tantũ , quãti eſt, & liber eſſe,videamus,an adhuc ſit fraus creditorum,quia hæres mortis cauſſa [q] accepturus eſt [r] : an ve rò ſi alius pro eo,vel ipſe non de peculio det , nulla ſit fraus.Sed ſi hæres locuples non proficit [s] ad liber tatem , nec qui dat pecuniam, prodeſſe poteſt.

XIX. Modeſt.l.j.Regul.

COmpetit [t] libertas data ab eo, qui poſteà ſeruus [u] ipſe pronuntiatus eſt.

Non confirmatur libertas additæ hæredi tatis,ſi prius non fuerit à domino relicta.hoc dicit.

XX. Idem lib.ſingu.de Enucl. caſibus.

SI ſeruo † alieno libertas non cõ ſentiente domino data eſt, valere ex authoritate iuris non poteſt [a] , quãuis poſteà manumiſſor domino hæres extiterit. Nam liber ei [x] iure cognationis ille[2],qui ma numiſit hæres extiterit, non ideo aditione hæreditatis , libertatis datio confirmatur [y] .

XXI. Idem lib.j.Pandect.

MAtrimonii cauſſa manumirti à nullo alio [z] ancilla poteſt,quàm qui eam vxorem ductu rus eſt. Quòd ſi alter [a] eam [1] manu miſerit matrimonij cauſſa , alter eam [b] vxorem ducat,non erit libera [c]:adeò vt nec ſi intra ſex quidem mẽſes eam repudiatam poſteà manumiſſor [d] vxorem duxerit , libe-

† Ille ſeruus eſt ſing. & pro aliis intelligo ſeruum alienum. Ber. i. quem ille alius habet.

ram non fieri Iulianus reſpondit [2]: quaſi de iis nuptiis Senatus ſenſerit, quæ poſt manumiſſionem nullis aliis interpoſitis ſecutæ fuerint [a] .

XXII. Pomp. lib.xxv.ad Quintũ Mutium.

CVrator [b] furioſi ſeruum eius manumittere non poteſt.

XXIII. Idem lib. iiij. ex Variis lectionib.

SEmper [c] in fraudem creditorum libertas datur ab eo , qui ſcit ſe ſoluendo non eſſe : quamuis bene [1] merenti hoc dederit.

XXIIII. Terentius Clemens lib.ix. ad legem Iuliam & Papiam.

SI quis habens creditores [d],plures [e] manumiſerit , non omnium libertas impedietur : ſed qui primi ſunt [f] , liberi erunt , donec creditoribus ſuũ ſoluatur [g]. Qua [1] ratione Iulianus ſolet dicere, vt [2] vel duobus manumiſſis ſi vnius libertas [3] defraudetur [h],non vtriuſque , ſed alterutrius [i] impediri libertatem,& plerunque poſteà ſcripti [k] : niſi [4] quando maioris pretij ſit is, qui antè nominatus ſit ; nec ſufficiat poſteriorem retrahi in ſeruitutem,priorem [5] autem ſufficiat. Nam hoc caſu ſequenti loco ſcriptum [l] ſolum ad libertatem peruẽturum.

XXV. Papinianus lib.v.Reſponſorum.

IN fraudem creditorum teſta mento datæ libertates , prioribus creditoribus dimiſſis , propter reſiduos [1] [m] alios creditores irritæ ſunt.

XXVI. Scæuola lib.iiij.Reſponſorum.

PIgnori obligatum [n] ſeruum debitoris hæres manumiſit : quæſitum eſt , an liber eſſet ? Reſpondit , ſecundùm ea , quæ proponerentur , ſi etiam [o] pecunia tunc [1] deberetur,non eſſe manumiſſione liberum factum. Paulus So-

a ¶ *Fuerint.*ſic ſuprà de pact. dota.l.inter.§.fi.& de conditio. & demonſtra.l.cùm vir.& infrà de verb.ſignificat. plenè habes in l. boues.
b ¶ *Vrator.*ſcilicet ℨ.de manum.l.ſeruus furioſi.
c ¶ *Semper.*] CASVS. Qui ſcit ſe non ſoluendo creditoribus ſuis ſi manumittat ſeruũ, licet bene meritum : non tenet manumiſſio quia in fraudẽ creditorum videtur manumittere.Franc.
d ¶ *Semper.*facit ℨ. de iure patron. ſi libertus minorem.& ℨ. eo. l. in fraudem.Accur.

Si quis.] CASVS. Debitor multorum ſeruos duos manumiſit:& ſic eſt effectus nõ ſoluẽdo : per vnum tamẽ eorum manumiſſum tantum non deſiſſet eſſe ſoluendo. Dicitur , quòd non reuocabitur libertas omnium,ſed vnius tantùm,ſcilicet vltimi , id eſt , cui vltimò erat libertas relicta:niſi pretium primi ſit maius pretio ſecundi , ita vt ſi ſecundi reuocaretur libertas , adhuc eſſet non ſoluẽdo : ſi primi, tunc ſecus. hoc enim caſu reuocatur libertas primi.Franc.Acc.
e ¶ *Si quis habens creditores.*puncta.
f ¶ *Plures* ſcilicet ſeruos.
g ¶ *Primi ſunt.*ſcilicet manumiſſi.
h ¶ *Soluatur.*id eſt,ad hoc ſolui poſſit.
i ¶ *Defraudetur.* id eſt,depereat.Azo.
k ¶ *Sed alterutrius.* Pi. eſt litera : & videtur abundare.
l ¶ *Scripti.* ſcilicet ſerui non impediri libertatem dicimus : vt ℨ.de hæred. inſtituẽ. l. qui ſoluẽdo. Et ſic no. de ordine , vt diximus ℨ.de fideicommiſſ. lib. generaliter. §. ſi quis alienum.
l ¶ *Scriptum liberum.* Et ſic no.quòd pauper tas prodeſt [a] , vt noto. C.de epiſcop. & cle.l. ſi quis ad declinandã. §.pen.

In fraudem.] CASVS. Volens fraudare creditores meos primos reliqui libertatem ſeruis meis:poſteà illis primis creditoribus ſolui.Dicitur,quòd libertas non tenet ratione ſequentium creditorum.Fran.Accurſius.
m ¶ *Propter reſiduos.*aliàs propter nouos:& aliàs , propter aſsiduos. Sed contrà huic l.infrà quæ in fraud.credit.ſi quis cùm haberet Solu. diſtingue,an primi ex pecunia ſequen. ſint dimiſsi , vt hic,an non. vt ibi in eodem titulo.ait prætor. §.ita demum. & l.Papinianus. Vel hic omnes propoſuit fraudare , licet primo illos , quibus poſteà ſoluit : ibi non. Vel hic in fideicommiſſ. libertate , ibi in directa : vt C. qui manu.nun poſſ.l.prima.& fin.

Ignort.] CASVS. eruum meum tibi ſpecialiter obligaui , me poſteà mortuo hæres meus manumiſit. non tenet manumiſsio. Frãciſcus Accurſius.
n ¶ *Pignori obligatum.*ſpecialiter : vt C.de ſer.pigno. dato. l. ab eo. Accurſius.
o ¶ *Si etiam.*Hic verſus,eſt Piſ.litera.
p ¶ *Ex voluntate.*vt & C.de ſer.pign.dato.l. ſi creditoribus. & ℨ. de hæred inſtitu.pignori.Sic etiam poteſt intelligi §.de fideicom.liber.l. generaliter.§.ſi quis ſeruo.& j.l. proxi.§.fi. Et not.quod ab initio non tenet,firmatur.argu.contrà.ℨ.eod.ſi ſeruo.& facit ſ.eo.l ſeruum.

1 *Flo. bene dedisset merenti hoc*

1 *Fl. quam rationem.* 2 *Flo. vult.*

3 *Flor. libertatem ſe. udentur.*

4 *Flo nisi ſi.*

5 *Fl. prior ſuę ſecutæ*

1 *Fl. nouos creditores.*

1 *Fl. nunc.* ¶ *Tu* conclude breuiter eſſus quibus ſ. Et primò exeuſat à pœna ordinaria. Item à deſeruiõe appellatiõis,ne contrariẽtia: & ab illis proſecutiõe. Item à tutela:à munerib. & colle ctis:ab onere conditionis implẽdæ. Item à peruſ. Item exeuſat fideiuſſorẽ,ne teneatur proſequi appellationẽ. Item matẽ ſecundò nubẽtẽ,ne reddat rationẽ tutelæ priuſquam ſecun dò nubat. Item excuſat à litem mouẽdo pẽ ſatione expenſarum. Item à tenetur pauper ii beratus in fo to cõſcientiæ: & vt excommunicat' ab ſoluatur non facta ſatisfactione, non à contumacia. Item à comm ſſa. Item non tenetur ſolue re mercedẽ no.vrio, nec ꝓcuratorẽ vſſitatori. Et hoc pro magnã parte po nit Spẽ.in ti. de ac §. vlti. rer.Sed qd, ſi eſt pauper? Arch.in e.ſta tu.mus.de te ſeri.lib. vj. & in c. pauper. vj.qõ.iij. aliꝰ os alibẽ de col legi.Et quan do dicatur aliquis eſſe pauper , & qualiter pro beret : not. Arch.poſt gl. iu c. quo iure. viij. diſt. vbi dicit ꝙ pauper eſt ꝙ parũ habet : ideo pus qui ni hil. Et no ta.in apoſtil. ad Philip. Francũ in c. ſ.ſuper. poſt eam.in ſi in ver.probetur pauperias.de ſeſeri. lib. vj.

1 *Fl. deest,qui.* 2 *Fl. liberque.* 3 *Fl. proſequi.* 4 *Fl. sed ipſe.* † Vide in hãc l.Anto. Aug. li.iij emẽdationum.c. 7. ad fin.

a Iſta g'o eſt bene nota à dictione de cẽtio quot modis acci piatur.

1 *Flo ſi nõ fuit voluntas manumittendi.*

2 *Flo reſpondit.*

3 *Flor id eſt, non miaus.* 4 *Fl. finus.* 7 *Flo. deeſt, ſant.*

Vi in fraudem.] CASVS Debitor multorũ manumiſit in fraudẽ creditorum.Nõ tenet manumiſsio,ſiue in diem,ſiue ſub con dit.debeat. Non autẽ connumeratur inter creditores legatarius conditionalis:ſed purus legatarius , vel fideicommiſſarius purus , id eſt, cui purè relictum eſt legatum,vel fideicommiſſum,computatur inter creditores. ¶ *Pignori.*] Seruum obligaui alicui ſpecialiter: eundem manumittere non poſſum , niſi ſoluam debitum : vel niſi conſentiat creditor. Vel ſi minor ſit creditor , tunc cum authoritate tutoris conſenti re debet pupillus.Idẽ, ſi pupillus habeat vſum fruct. in ſeruo , & ego proprietatem:non prodeſt conſenſus pupilli in manumiſsione ſerui : niſi tutore authore conſentiat.Fran. Accur.
q ¶ *Non habetur.* vt & infrà de actioni. & obliga.is cui. ſecus ſi eſt purum : quia tunc eſt creditor, cui debetur : vt infrà proxi. no. & C. qui manum. non poſſ.l.j.Item hoc accipe , ſi non ſit legatus qui manumittitur : tũc enim impeditur : vt ℨ. eo.generaliter.§.j.
r ¶ *Fideicommiſſarium.* purum : vt not. ℨ.proxi.§.
s ¶ *Pignori.* ſpecialiter : vt & ℨ.l.proxi.
t ¶ *Sine conſenſu.* ſed cum conſenſu , ſic : vt C.de ſer.pig.da. l. ſi vt proponis.
v ¶ *Libertati.* ſecus hic & in ſequenti caſu ſi eſſet adultus : vt ℨ.de manum. vin. l. ij. & l. iiij. §. fi. quæ ſunt contrà.

Hæres.] CASVS. Teſtator leganit ſeruum propriumːhæres eum manumiſit. Non valet libertas. Vel aliter: : teſtator legauit ſeruum hæredis: hæres tũc ſeruum manumittit. Nihil agitur , quò minùs valeat legatum : & tenebitur hæres ad æſtimationẽ legati : libertas tamen data tenet. Fran. Acc.
x ¶ *Hæres ſeruum proprium.* ſcilicet ipſius teſtatoris , aut etiam hæredis : ſed tunc dices: nihil egit,ſcilicet quò minus legatum teneat,Ioann.vt detur æſtimatio,& libertas valeat,vt in contrariis:vt infti.de leg.§.ſi res.in fi.& ℨ. de leg.j.ſi quis inquilinos.§.cum ſeruum.Et in arg. contra. l. ſi hæres generaliter.& ℨ.de leg.ij.ſi hæres rem.Item videtur contrà.ℨ.ad Trebel.quidam.§.ſi quis filium.Sed ibi ſub conditione erat legatus : hic pure,quod non placet,vt ℨ.l.proxim.§.fina.& ibi ſolues.
y ¶ *Rationem.*vt arg.ℨ.de verb.obl.l.ſi ſeruum.§.de illo.Sed arg. contrà ℨ.de condi.inde.l.in ſumma.§.ſi ſeruum.Sed dic,vt ibi. Accur.

Generaliter.] CASVS. Debitor ſeruum generaliter obligatum manumittere poteſt,duntamen ſit ſoluendo creditoribus ſuis, aliàs non. ¶ *Sub conditione.*] Seruum legatum ſub conditione hæres manumittere non poteſt : licet interim pendente conditione ſit ſuus: & redditur ratio in litera,Franc.Accurſius.
z ¶ *Eſt debitoris.*idem de ſpeciali:vt C.de pigno.act.pignus.
a ¶ *Conſequi poteſt.*in hoc differunt,vt hic,& ℨ.eod.l. pignori. & C. de ſer,pig.da.l.ab eo.Accurſius.
b ¶ *Pœno iure.*vt & ℨ.de rei vendi.l.non ideò.Sed argum.contrà. C. communia de leg.l.fi.§.ſed quia.
c ¶ *Conſequi poteſt.*vt & ℨ.eo.cum is.& l.ſi optio.
d ¶ *Iniuria.*quia exiſtente conditione non poſſet vendicare liberum

Universidad de Deusto
Biblioteca

factum: & est hæc ratio, quòd potest alienari pendente cõditione tũc ipse vt ℨ. de leg. j. seruo legato. §. j. & d. l. cõmunia de leg. sed nõ manumittit vt hic dicitur. Idem & si hæres pendente cõditione faciat locũ fideiussum nam non potest: vt ℨ. de relig. l. si locus. Sed videtur, quod possit interim manumittere vt ℨ. de act. & obliga. l. is qui, & ℨ. ad Treb. l. quidã §. si quis filiũ. Sed plenè solui suprà de manu. l. seruum.

1 Flor. & non manumittere.

Inuis.] CASVS. Titius emit seruũ hoc pacto, vt eum manumittat. Eo non manumittente seruus debet esse liber ex cõsti. Diui Marci, nec Titius dicitur patronus huius libertꝰ: & ideò Titius hunc libertum vt ingratum accusare non potest. ¶ *Si filius*] Filius ex voluntate patris manumisit seruum paternum: ipse pater dicitur patronus, & ipse eum potest accusare vt ingratum. Si autem hic filius manumisit seruum suum castrensis peculij: hoc casu ipse filius dicitur patronus, & non pater: & ipse filius potest accusare hunc libertum vt ingratum. Vltimò dicit, Quandiu durat ius patronatus, accusare libertum vt ingratum potest. ¶ *Quoties.*] Plures sunt patroni vnius liberti, libertus existit ingratus contra vnum de patronis. Ille potest eum accusare vt ingratum: & si plures offendit, offensorum cõsensus requiritur ad eum reuocandum in seruitutem, ¶ *Si pater.*] Pater libertum suum vni ex filiis assignauit. Ille solus filius dicitur patronus. Franc. Accursius.

2 Fl deesp. cũ.

3 Flo. volunt.

4 Flo. hæc incisa desunt.

a ¶ *Ex constitutione.* vt C. si mancip. ita fue. alien. l. ij.

b ¶ *Eum.* libertum.

c ¶ *Hoc ius.* reuocandi in seruitutem: sed quo ad alia est patronus vt quo ad successionem: vt ℨ. de suis, & legi. hæres. l. iij. §. is planè. Item vt nõ vocet in ius sine venia, vt ℨ. de in ius voc. sed si hac lege in princ. Item in legitima tutela, vt ℨ. de le. tut. l. ij. §. j. quæ sunt ar. contrà. Et his modis intellige, quod est suprà de iure patro. seruum. §. fin.

d ¶ *Ac si manumisissem.* & sic accusõ: vt ℨ. de manumiss. l. si consentiente. Accursius.

e ¶ *Potest accusare.* nam ipse est patronus: vt & ℨ. de iure patro. seruum à filio. in prin. & de suis & legi. l. iij. §. miles.

f ¶ *Vel seuerat.* perditur autem ius patronatus multis modis: vt not. C. de bo. lib. in fine. Accur.

g ¶ *Commiserit.* scilicet ingratitudinem.

h ¶ *Eum.* libertum.

i ¶ *Consensum.* Imò videtur, quòd non exigatur aliorum consensus: cùm quilibet insolidum sit patronus, vt ℨ. de ritu nup. l. filio. & l. illud. & de assigna. li. si ex duobus. quæ sunt contrà. Sed dic, omnium scilicet offensorũ: & secundum P. Sed quid si aliquis de inossensis nõ vult consentire? Item an reuocatur in seruitutẽ etiã alierũ, quos nõ offendit propter vnum offensum? Item assume hic ar. in causis feudorum.

8 o

k ¶ *Eum* libertum.

l ¶ *Posse.* possunt enim esse non eiusdem gradus patronus, & alterius patroni filius: vt ℨ. de legi. tut. l. iij. Verum hoc ius reuocandi in seruitutem vltra filium non procedit: vt & ℨ. de verbo. signi. l. sciendum. licet tutela sic, vt d. l. iij. de legitimis tutoribus. Accur.

m ¶ *Solum etenim.* vt not. suprà de rit. nup. filio. §. fina. & institu. de assigna. li. §. fin.

XXX. Vlpianus lib. iiij. ad l. Aelia Sentiã.

SI quis hac lege seruum emerit, vt manumitt. t. deinde 1 nõ manumittente eo, seruus ad libertatem peruenerit ex diui Marci constitutione a, an possit, vt ingratum eum 2 b accusare, videamus. Et dici potest, cùm non sit manumissor, hoc ius c eum non habere.

1 ¶ Si filius meus ex voluntate mea manumiserit, an vt ingratum eum accusandi ius habeam, dubitari potest: idcirco, quia non manumisi. Sed pro eo habendus sum, ac si manumississem d. ¶ Sed si castrensem seruum filius meus manumittat, dubio procul hoc ius nõ habebo: quia non ipse manumisi. Ipse planè filius poterit accusare e. Tandiu autem accusare quis poterit, quandiu perseuerat f patronus.

2 ¶ Quoties autem patroni libertum velint 3 accusare, vtrum omnium consensus necessarius sit, an verò & vnus possit videamus. Et est verius, si saltem in vnum hoc commiserit g, eum h vt ingratum accusari: sed omnium cõsensum i necessarium (esse, vt 4 in seruitutem redigatur,) si sint eiusdem gradus.

3 ¶ Si pater libertum vni ex filiis assignauerit, solùm eum k accusare posse l Iulianus scripsit: solum enim m patronum eum 5 esse.

2 Fl deesp. cũ.

XXXI. Terentius Clemens lib. v. ad legẽ Iuliam & Papiam.

QVæritum est, si libertam patronus iureiurando adegisset, ne ea liberos impuberes habens, nuberet: quid iuris esset. Iulianus dicit, non videri contra legem Æliam Sentiam fecisse eum, qui non perpetuam n viduitatem libertæ iniunxisset.

XXXII Idem lib. viij. ad legem Iuliam & Papiam.

SI non voluntate patroni is, qui in eius o potestate sit, iureiurando adegerit, vel stipulatus fuerit, ne nubat, nisi id patronus remittat, aut liberauerit 1 libertam, incidet in legem. videbitur enim idipsum p dolo malo facere.

1 ¶ Non prohibentur hac lege Ælia Sentia patroni a libertis mercedem 2 capere. sed obligare eos q. Itaque si sponte sua libertus mercedem patrono præstiterit, nullum huius legis premium consequetur r.

2 ¶ Si qui operas, aut in singulas eas certam summam promisit s, ad hanc legem non pertinet t: quoniam operas præstando potest liberari. Idem Octauenus probat & adiicit: Obligare sibi libertum vt mercedem u operarum capiat & ℨ is intellig tur, qui hoc solùm agit, vt vtique mercedem capiat, etiam si sub titulo operarum eam x stipulatus fuerit.

† De iure aureorum anulorum.

TITVLVS X.

Non tollitur ius alimentorum liberto relictorum propter meliorem eius conditionem factam.

1 Papinianus lib. j. Responsorum.

INter cæteros alimenta liberto relicta non idcirco non debentur, quia ius annulorũ aureorum ab Impe-

piam, vt C. de ope. liber. l. j. Accur.

r ¶ *Consequetur* libertus, vt perdat patronus contra tabu. quam perderet, si ab initio exigeret mercedem, vt ℨ. de operis liber. quæ onerãdæ. Et hoc si habes præmium aliàs pretium. Et tunc dic, huius operæ nõ cõsequetur patronus vllum pretium, scilicet deinceps. sed quid est ei sponte solutum, non reuocatur: & facit ℨ. manda. l. si remunerandi. in princi. §. fin.

s ¶ *Promisit* alternatiuè.

t ¶ *Non pertinet* quoniam non precisè ad summam tenetur, & subiicit, vt ℨ. de iure patro. adigere. §. qui stipulatus est. Sed arg. contrà ℨ. de condi. insti. quæ sub conditione. §. sed si sub iurisurandi. Acc.

v ¶ *Vt & mercedem.* quod est prohibitum.

x ¶ *Eam* scilicet mercedem: quasi dicat, etiam si esset stipulatus ab alio nomine liberti eam mercedem operarum, perinde habetur, ac si à liberto, vt perdat contra tab. vt dicta l. ℨ. de ope. lib. quæ onerandæ. & C. de oper. lib. fi quam. vbi plenè de hoc dixi. & facit ℨ. proxi.

¶ IDE IVRE AVREORVM ANVLORVM.

Dictũ est ℨ. qualiter ex seruitute ad libertatẽ seruꝰ perueniat: nunc qualiter ad quasi ingenuitatẽ: & dicitur sic, quia olim liberti non poterãt esse anulos, nisi impetrauerint: vel dic verius, vt no. C. eo. l. ij. &c.

INter cæteros.] CASVS. Relicta erant alimenta liberto: qui existens libertus impetrauerat ius anulorum aureorum: an propter hoc alimenta sibi relicta ideo minus debeantur, quæritus. Et resp. q̃ non. Secus in eo, qui cùm erat

erat libertus, & habebat ius anulorum aureorum, fecit se per collusionem iudicari ingenuum & postea ab vno de patronis reuocatus est in libertatem. Nam talis non habebit alimenta, quæ fuerant relicta libertis: nec etiam habebit ius anulorum aureorum. Et hoc dicit hæc lex. cum seq. Franciscus Accursius.

a ¶ *Libertus acceperit.* quia honor ei augeatur, non cõditio mutatur: vt ℨ. de condi. & demon. l. falsa. §. sed si cui. Et no. variationem quo ad quid est libertus: quo ad quid non: sic ℨ. de excusat. tut. l. cùm ex oratione. & suprà de coll. bono. l. nonnunquàm. in princ.

b ¶ *Diuersum.* vt ei alimenta non debeantur.

c ¶ *Iudicatus.* collusione illo patrono, cum quo litigabat.

d ¶ *Tertius.* erant enim tres patroni, vnus qui collusit, alius qui collusionem detexit, alius qui alimenta reliquit.

e ¶ *Beneficium.* quod antè quæritur: & habes idem infrà l. prox.

f *Si intra quinque annos.* nam postea non auditur: vt infrà de collusion. detec. l. ij. & de libe. cau. l. qui de libertate. §. fin. Accursius.

g ¶ *Dicta.* per collusionem.

h ¶ *Deposuit.* per hoc, quòd fecit se iudicari ingenuum.

i ¶ *Non retinuisse.* Sic ergo sententia pro se data sibi nocet: & sic est contrà infrà de excep. rei iudi. l. euidenter Solut. magis sua voluntas, quàm sententia ei nocuit. Cùm enim petiit ingenuitatem & habuit, videtur renuntiasse iuri anulorum aureorum: vt & ℨ. l proxi. & argum. ℨ. de cõdi. indebi. l. seruo. & C. de ingen. manul. j. in fin. & eodem modo potest solui C. de leg. & constit. l. quod fauore. vt & ibi no. Item argum. contrà ℨ. de inoffi. testa. l. nihil. §. fi cùm filius.

† Nonnihil in hunc locum Cælius Rhod. li. lectionum antiquarũ iij. c. xxvj.

1 Flor. Is qui ius.

2 Flo. deesp. aureorum.

3 Flo. impetrauit.

Tu dic q̃ permittitur quasi circa posteros diuersi: non circa idẽ vel conexos: vt l. si cui. in fi. de ser. & in l. de rebus. & ibi not. in a posti. ad Dy. in ver. reprobatur. ff. de re, ameta. & in rega. mutaliũ, per eundem Dy. lib. vj. 1 Fl. acceperit.

1 Fl. deesp. suorum.

Iuus.] CASVS Inuitis aut ignorantibus patronis liberti ius anulorum impetrarunt. Dicitur, quòd non valet hæc impetratio. Franciscus.

k ¶ *Acceperant.* sic infrà tit. j. l. pen. §. fina. & C. de authoritate præstan. l. fin. & C. ad leg. Viscel. l. j. Accursius.

ADDITIO Ista lex est valde nota. secundum Barto. hic ad hoc, quòd Comites, qui possunt ex rescripto Principis legitimare, an possint spurium legitimare non vocatis his quorum interest? de quo vide eundem Bart. in l. ij. C. de temp. appel.

Etiam fœminæ.] CASVS Non solùm liberti masculi, sed etiam libertæ fœminæ ius anulorum impetrare possunt. & iura ingenuitatis: & natalibus restitui possunt. Franc.

l ¶ *Possunt.* quod valet ad matrimonia, licet non ad honores.

Vi ius.] CASVS Libertus qui impetrauit ius anulorũ aureorum, habetur ingenuus quo ad multa, vt quo ad honores habendos. Item quo ad matrimonia, & quo ad similia, quæ dicuntur in gl. magna hic posita: non tamen præiudicat patrono, quin patronus ei succedat: nam ei bene succedet. Et hoc dicit hæc lex & sequens: quæ incipit, Libertinus. Franciscus.

m ¶ *Habetur.* quo ad multa. primò vt habeat tutorem ingenuũ: quod aliàs non haberet, vt ℨ. de excu. tu. l. cùm ex oratione. Itẽ quo ad honores: vt C. ad leg. Viscel. l. j. in prin. Item cõtrahit matrimonia cum nobilibus: quod patet, quia viuit vt ingenuus: vt ℨ. de ope. li. j. iij. in prin.

Econtrà, in multis vt libertus. Primò in cõtra tab. vt subiicit, & d. l. de ope. lib. l. iij. Itẽ vt participet legato libertatis relicto: vt ℨ. eo. l. j. Item vt nõ vocet in ius sine venia: vt ℨ. de in ius voc. sed & §. patronũ. itẽ torqueatur pro cæde dñi, vt alij liberti: vt ℨ. ad Syll. l. idémque erit, & de talibus dicit l. sequẽs. Sed hodie omnes sunt ferè ingenui: vt in aut. vt lib. de cæte. §. j.

n *Libertinus.* dic vt ℨ. l. proxi.

De natalibus restituendis †.

TITVLVS XI.

1 Vlpianus lib. ij. Responsorum.

Principe natalibus suis restitutum eum, qui se ingenuum natũ Principi affirmauerit 1 o, si ancilla natus est p, nihil videri impetrasse.

2 Flo affirmauit.

II. Marcianus lib. j. Institutionum.

INterdum & 1 si serui nati sint q, ex postfacto iuris interuentu ingenui fiunt: vt ecce, si libertinus à Principe natalibus suis restitutus fuerit. Illis enim vtique natalibus restituitur, in quibus initio r omnes homines fuerunt: non in quibus ipse nascitur: cùm seruus natus est 2 s. Et hic enim, quantum ad totũ ius pertinet, perinde habetur, atq; si ingenuus natus esset: nec patronus eius potest ad successionẽ eius venire t. Ideòque Imperatores nõ facilè solent quenquã natalibus restituere, nisi cõsentiẽte u patrono.

1 Flor. & seruus nati ex postfacto.

2 Flo natus esset hic enim.

III. Scæuola lib. vj. Responsorum.

QVæris an ingenuitatis iure vtatur x is, quẽ sanctissimus, & nobilissimus Imperator natalibus suis restituit. Sed ea res nec dubitationem habet, nec vnquam habuit, quin exploratum sit ad omnem ingenuitatis statum restitui eum, qui isto beneficio Principis vtatur.

IIII. Paulus lib. iiij. Sententiarum.

NEc filio y patroni inuito libertus natalibus suis restitui potest. Quid enim interest, ipsi patri

† De natalibus restitutis, vide Bu. supra. de senato. l. vlt.

Hoc plenam ingenuitatem inducit: vt ℨ. l. interdum in fi.

Principe.] CASVS. Quidã seruus iuit ad Principem, & dixit ei se fuisse natum ex ingenua matre: tamen postea effectus erat seruus aliqua ex caussa iusta: & impetrauit à principe se restitui natalibus. Dicitur, quòd cùm adpareat eum natum ex ancilla, nõ tenet hoc rescriptum. Franc. Accur.

o ¶ *Affirmauerit.* & postea aliquo iure seruum factum manumissum. Aliàs si esset ingenuus, quid peteret.

p ¶ *Natus est.* & ita seruus est: & facit C. si contra ius vel vti. pu. bli. l. ij. & l. & si legibus & de iis, qui à nõ dominis. l. fi. & de diuer. re. l. fin. Quid autẽ si dixit se natum ingenuũ, & seruũ postea factum manumissum? Videtur tenere cõcessio cùm sit princeps idem cõcessurus, si verũ dixisset: vt arcontrà, C. si cõtra ius, vel vti. publi. l. j.

Nterdum.] CASVS. Aliquando euenit, quòd qui nascitur seruus, efficitur ingenuus: vt si libertinus meus natus ex ancilla mea, & postea manumissus à me, impetret à Principe natalium restitutionem. nam efficitur ingenuus: & videtur restitui natalibus, in quibus omnes nascebantur liberi inspecto iure naturali, non illis, in quibus est natus. Et hoc priuilegium princeps non solet concedere, nisi consentiat huic petitioni patronus. & erit iste per priuilegium hoc plenè ingenuus quo ad omnia. & hoc dicit hæc lex, & sequens, quæ incipit, Quæris, & c. Franciscus.

q ¶ *Nati sint.* Not. cõtra Pyl. qui dixit in eo, qui nascitur ingenuus, & postea factus seruus manumittitur, habere locum hunc titu. per l. j. huius titu. Et quia dicitur, natalibus restitui. Sed Io. & nos contrà: vt etiam natus seruus, & postea manumissus impetret, vt hic. Sed existẽs etiam seruus non, vt C. de preci. Impera. offer. l. j.

r ¶ *Initio.* de iure naturali: vt institut. de iure naturali. §. ius autem gentium.

s ¶ *Venire.* vt ℨ. de bo. li. etiam. §. j. & C. de bo. lib. l. fi.

t ¶ *Consentiente.* vt ℨ. eo. l. penult.

v *Quæris. Vtatur.* vt & C. de nup. imperialis. §. itaque cùm. & argum. C. de crimi. sacrile. l. sacrilegij.

Nec filio.] CASVS. Libertus non debet impetrare restitutionem natalium inuito patrono, si patronus viuat, vel filio patroni inuito, si iam decesserit patronus. Patrono autem consentiente potest impetrare restitutionem natalium: & hoc impetrato ius patronatus tollitur, & libertus plenè erit ingenuus perinde, ac si nũquam fuerit seruus. Et hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus.

x ¶ *Nec filio.* patre mortuo, & facit ℨ. l. proxi. & ℨ. eo. l. interdum in fi. & ℨ. tit. j. l. Diuus. Accursius.

ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAtrono. Debet, non ergo potest princeps rem priuati vendere eo inuito:vt & ff.l.proxi.& ff.titu.j.d.Diuus.& C.de contra.iud. l.j.in medio.nisi ob publicam vtilitatem:vt ff.de offi.præt.l.Barbarius. in fin.& j.de iure fi.l.diuus. Sed argu. contrà. C. de quadrienn. præscript.l.fi.in princ.Sed eam expone vt ibi.

b ¶ *Non sustinuisset.* vt & ff.eod. interdum. in fin.Accursius.

¶ DE LIBERALI CAVSSA.

Suprà dictum est de libertate præstanda: nunc de ea tuenda: quod fit per causſam liberalem, siue quis in libertatem proclamet, siue in seruitutem petatur.

1 Flo. factus.

SIquidē.] CASVS. Aliquis cū esset ingenuus, ifabat vt seruus Titij: nec volebat se petere in libertatem, cùm posset: & hoc faciebat in iniuriā parētū suorum,& totius generis.Dicit, q parētes sui possunt eū etiā inuitū petere in libertatē. Item & eōtrà hoc etiā permissum est cognatis eius:& redditur ratio: quoniā seruitus eorum,& c.Et hoc etiā permittitur parēti naturali tātùm: vt patri, qui existens in seruit. hunc filium quæsiuit: & vterque postea manumissus est: hoc etiā permittitur militi pro persona sibi cōiuncta. Et si aliquis suprà dictorū non existat: tunc etiam matri,& sorori, & similibus fœminis, quę isti cognatione iūguntur, hoc permittitur:& etiā patrono huius,qui ſtar ſponte tanquā seruus apud aliū. Postea dicit: ſi plures de prædictis existant, & quilibet vult petere iſtum in libertatem, iudex,qué credet ad hoc meliorē, eligat. Vltimò dicit ſi furioſus trahitur in ſer. admittuntur & coniuncti, & etiam extranei ad eum defendendum.& h. d. hæc lex cum ſeq.vſque ad l.liberis.Franc.

2 Fl.si quādo.

c ¶ *In' possessione seruitutis.* Idem eōtrà, ſi de libertate trahitur ad ſeruitutem:vt j. eo,benignius.

d ¶ *Parenti.* i. patri.

e ¶ *Inuitorum.* no. ſic j.quādo ap.ſit. l.ij.§.ſi is qui.& de app.l. non tātum.& j.de ſepara.l.j.§.ſed & ſi quis ſuſpectum.in fi.& ff.de mino. l.patri pro filio,in prin.Regulariter cōtra ff.de proc.l.Pōponius. in fi.

2 Fl.vellet. 3 Flor. inferre.

f ¶ *Modica* ſed quanta.

g ¶ *Quoniam seruitus eorum.* ad omnes refertur ſuperiores, & iūge ſuperioribus,& inferioribus.

h ¶ *Amplius puto naturalibus.* parentibus.

i ¶ *Militi.* ſpāle.regulariter cōtrà vt C.de proc.l.qui ſtipēdia.

k ¶ *Necessarium.* ad eſt,vtile.Et facit ff.de procu.l.fœminis.

l ¶ *Sed & ſi libertum.* vt & C.eo.l.principaliter.

m ¶ *Sed tunc.* Eo.ſcilicet patrono.

n ¶ *Ignorante.* ſecus ſi conſenſit,

4 Fl. neque enim.

5 Fl. deeſt, ius.

trono,an filio eius fiat iniuria?

V. Modeſtinus lib.vij.Regularum.

PAtrono cōſentiente debet [a] libertus ab Imperatore natalibus reſtitui. Ius enim patroni hoc impetrato amittitur. ¶ Libertinus qui natalibus reſtitutus eſt, perinde habetur,atq; ſi ingenuus natus: medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet [b].

De liberali cauſſa.
TITVLVS XII.

I. Vlpianus lib.liiij.ad Edictum,

SIquidem [1] is, qui in poſſeſſione ſeruitutis [c] conſtitutus eſt, litigare de conditione ſua non patitur, quòd fortè ſibi, ſuóq; generi velit [2] aliquā iniuriam inferri [3], in hoc caſu æquū eſt quibuſdam perſonis da ri licentiam pro eo litigare, vt puta, parēti [d], qui dicat filiū in ſua poteſtate eſſe. nam etiam ſi nolit filius, pro eo litigabit. Sed & ſi in poteſtate nō ſit, parenti dabitur hoc ius: quia ſemper parentis intereſt filiū ſeruitutem non ſubire. Verſa enim vice dicemus,liberis parentū etiam inuitorum [e] eandem facultatē dari.Nec [4] enim modica [f] filij ignominia eſt ſi parentem ſeruum habeat. Idcirco viſum eſt, cognatis etiam hoc ius [5] dari debere.

II. Gaius ad Edictum Prætoris Vrbani,tit. de liberali cauſſa.

QVoniam ſeruitus eorum [g] ad dolorem noſtrū iniuriámque noſtram porrigitur.

III. Vlpianus lib.liiij.ad Edictum.

AMpliùs puto, naturalibus [h] quoque hoc idem præſtandū, vt parens filium in ſeruitute quæſitum,& manumiſſum poſſit in liber tatem vendicare.

1 ¶ Militi [i] etiam pro neceſſariis ſibi perſonis de libertate litigare permittitur. Cùm verò talis alius nemo eſt, qui pro eo litiget, tunc neceſſarium [k] eſt dari facultatem etiam matri, vel filiabus, vel ſororibus eius, cæteriſque mulieribus quæ de cognatione ſunt, vel etiam vxori,adire prætorem, & hoc indicare:vt cauſſa cognita etiam [l] inuito ei ſuccurratur. ¶ Sed & ſi libertum [l] meum, vel libertam dicam, idem erit dicendum.

IIII. Gaius ad Edictum prætoris vrbani, titul. de liberali cauſſa.

SEd tunc patrono conceditur pro libertate liberti litigare, ſi eo [m] ignorante [n] libertus vænire ſe paſſus eſt [o].

V. Vlpianus lib.liiij.ad Edictum.

INtereſt enim noſtra, libertos libertáſq; habere. Quòd ſi plures ex memoratis perſonis exiſtāt, qui velint pro his litigare, prætoris partes [p] interponendæ ſunt, vt eligat,quem potiſſimum [q] in hoc eſſe exiſtimet. Quod & in pluribus patronis obſeruari debet.

VI. Gaius ad Edictum prætoris Vrbani.

BEnignius autē hoc ſequendū [r] eſt, vt ſi furioſus, vel [2] infans eſt,qui in ſeruiturem trahitur: non ſolùm neceſſariis perſonis,ſed etiā extraneis [r] hoc permittatur.

VII. Vlpianus lib.liiij.ad Edictum.

LIberis etiam hominibus maximè [s] ſi maiores vinginti annis vænum ſe dari paſſi ſunt, vel in ſeruitutem quaqua ratione deduci,ni hil obeſt, quò minus poſſint in libertatem proclamare: niſi forte ſe vænum dari paſſi ſunt, vt participa rent [1] pretium.

1 ¶ Si quis minor viginti annis ad participandū [2] pretiū vænū ſe dari paſſus eſt, nihil ei hoc poſt annos viginti nocebit [t]. Sed ſi antè quidē ſe vænū dedit, poſt vicefimum autē annum prerium participatus [3] eſt, poterit ei libertas denegari [u].

2 ¶ Si quis ſciens liberum emerit, nō denegabitur [4] vendito in libertatem proclamatio aduerſus eum, qui eum comparauit, cuiuſcunq; [5] ſit ætatis qui emptus eſt: idcirco, quia non eſt venia [x] dignus, qui emit,etiam ſi ſcientem, prudētémq; ſe liberū emerit. Sed enim ſi poſtea alius eū [y] emerit ab hoc,qui ſciuit, ignorans,denegāda eſt ei libertas.

3 ¶ Si duo ſimul emerint partes,alter ſciēs,alter ignorans [z], videndū erit, nunquid is,qui ſcit,nō debeat nocere ignoranti. Quod quidē magis eſt. Sed enim illa erit quæſtio, partem ſolùm [6] ſuā habebit is,qui ignorauit,an totum: & quid dicemus de altera parte:an ad eum,qui ſcit, pertineat: Sed ille quidem indignus eſt quid habere,qui [7] ſciens emerit. rurſus qui ignorauit, nō poteſt maiorem partem dominij habere,quàm emit. Euenit igitur, vt ei proſit,qui eum cōparauit ſciens quòd alius ignorauit.

4 ¶ Sunt & aliæ [a] cauſſę, ex quibus in libertatem proclamatio denegatur, veluti ſi quis ex eo teſtamento liber eſſe dicatur, quod prætor teſtamentū aperiri vetat, quia teſtator à familia necatus eſſe dicatur. Cū enim in eo ſit iſte, vt ſupplicio fortè ſit afficiēdus,nō debet libera le iudicium ei concedi. Sed & ſi datum [8] fuerit, quia dubitatur [b], vtrum nocens ſit,an innocens,differtur liberale iudicium, donec cō ſtet de morte eius, qui necatus eſt. Apparebit enim vtrùm ſupplicio ſit afficiendus,an non.

5 ¶ Si quis ex ſeruitute in libertatē proclamat, petitoris partes ſuſtinet. Si verò ex libertate in ſeruitutem petatur,is partes actoris ſuſtinet, qui ſeruum ſuum dicit. Igitur cùm de hoc incertum eſt, vt poſſit iudicium [c] ordinem accipere, hoc antè apud eum,qui de libertate eo gniturus eſt, diſceptatur, vtrum ex libertate in ſeruitutem, an contrà agatur. Et ſi fortè apparuerit eum qui de libertate ſua litigat,in libertate ſine dolo malo fuiſſe,is,qui do minum ſe dicit,actoris partes ſuſti nebit,& neceſſe habebit ſeruū ſuū probare. Quòd ſi pronuntiatū fuerit [d] eo tempore,quo lis præparaba tur in libertate [e] eum nō fuiſſe,aut dolo malo [f] fuiſſe,ipſe qui de liber tate ſua litigat, debet ſe liberum [g] probare.

VIII. Idem lib.j.ad Edictum.

COgnitio de liberali cauſſa vſu fructuario [h] datur,etiam ſi do minus quoq;,hoc eſt, qui ſe dominum dicit,velit mouere ſtatus con troverſiam.

1 ¶ Si plures ſibi dominium ſerui vendicent [1], dicentes eſſe commu nem,ad eundem [i] iudicem mittēdi erunt, & ita Senatus cenſuit. Cæterùm,ſi vnuſquiſque ſuum eſſe inſolidum,non in partē dicat [k], ceſſat Senatuſconſultum. Neq; enim timor eſt, ne variē [2] in iudicio iu dicetur: cùm vnuſquiſque ſolidum dominium ſibi vendicet.

2 ¶ Sed & ſi alter vſumfructū tantùm [3],alter proprietatem ſibi vendicet [4], item ſi alter dominium, alter pignoratum ſibi dicat, idem iu dex erit, & parui refert ab eodē [m], an ab alio ei pignori datus ſit [n].

IX. Gaius lib.ad edict.præto.vrbani tit.de liberali cauſſa.

SIpariter aduerſus eum,qui de libertate litigat, conſiſtāt [o] fructuarius,& proprietarius, fieri poteſt,vt alteruter abſit. Quo caſu an præſenti ſoli permiſſurus ſit prętor aduerſus eum agere, dubitari poteſt,quia non debet alterius [p] colluſione, aut inertia alterius ius corrumpi. Sed rectiùs dicitur, etiam al terutri eorum permittendum age re, vt alterius [q] ius incorruptum maneat. Quod ſi adhuc nondum finito iudicio ſuperuenerit [r], ad eundem iudicem [s] mittetur, niſi iuſtam cauſſam [t] afferat, quare ad eu n mitti non debeat: fortè ſi cum iudicem inimicum ſibi eſſe affirmet. idem dicemus, & ſi duo, pluréſve domini eſſe dicantur [u], & quidā præſto ſint, quidam abſint [v]. Vnde in vtroque [x] caſu diſpiciamus,an ſi is,qui prior egerit,victus ſit,proſit ei [y],qui [z] poſterior vicerit,vel contrà [z]: id eſt,vt cùm omni no alteruter vicerit, proſit etiam alteri: ſicut prodeſt hęredibus [a] liberti [a], quòd in fraudem patroni ſerui manumiſſi ſunt. Si cui placeat prodeſſe,cóſequēs eſt,vt cū idē victus [4] petat [b] „exceptioni rei iudicatæ.

1 Fl. possessionē. 2 Flor. Cum fuit.

6 Flo. solam habebit.

Innocēs nocentem excuſat.

7 Flo. ſed ille indignus eſt quia habere ſciens &c.

8 Fl. datus fuit.

1 Fl. vindicāt.

2 Flor. ne variē iudicetur. Manuſcrip ne vario iudicio vnuſquiſque, &c.

3 Fl. totum.

4 Fl. deeſt, vt victus.

Præſes an & quando poſit recuſari ſ & cauſſa recuſationis an debeat inſeri.

hoc pronuntiabit.Franciſcus. Accurſius.

s ¶ *Maximè.* abundat,vt C.de manumi.teſta.l.ſi.§.j. Nam minores etiam iuuantur,& etiam ſine diſtinctione,cùm plura ſint neceſſaria: vt not.inſtit.de iure perſo.§.penult.& facit j.titu.j.l.j.& titu.ij.l.ij & C. eo.l.non ideo.& l.ſi miniſterium.& j.proxi.§.

t ¶ *Nocebit.* vt & ff.proxi.reſpon.

u ¶ *Denegari.* arg.contrà ff.de mino.l.iij.§.ſcio.Sol.vt ibi.

x ¶ *Venia.* propter ſcientiam:ſic & j.titu.j.l.Licinius.& j.eodem,qui ſciens.& arg.ff.ad Macedo.l.penult.

y ¶ *Alius eum.* hoc etiā caſu videtur exigi participatio pretij. Acc.

z ¶ *Ignoras.* legè interrogatiuè,ſecundum Azo.q.d.nō. Et dic,quòd vnius

Ignorātia vnius an ſciēti profit.

vnius ignorātia ſciēti nō prodeſt,& ſic totū habebit ignorās,vt j.ti.j. l.j.& arg.ff.de contrah.empt.l.ſi fundus. Sed Ir.& M.& alij legebant planè,& ſic ſciens habet partē propter ignorantiā,ſed tūc eſt cōtrà j. titj.l.ſi.Sed ſoluūt: q hic partes,vt quilibet dimidiā,ibi quilibet inſolidū.Itē ſecūdū hoc ſimiliter cōtrà j.e.l.non ſolū.§.j.Sol.vt ibi.Itē & obſt.ff.de itꝰ & fact.ignio.iniquiſſimum.Sed ſoluunt, quòd ignorantia vnius alteri proſit propter delictum eius qui ſe vendit.arg.ff.de min.ſi ex cauſſa.§. Papinian'.Et ſecūdū hoc nota,q innocēs nocentē excuſat.Sic j.de pœ. l.prægnātis. & de leg. ij.l.cū ei q.& de vē.in poſſ.mit.l.j.§.toties. & j.de fur.l.ſi is,qui rem. §.pe. Argu.cōtrà.j.ad Maced.ſed Iulianus.§. ſed ſi alteruter.

a ¶ *Sunt & aliæ.* nō ſolū quādo venditus eſt ad pretiū participandū interuenientibus qui debent interuenire.

b ¶ *Dubitatur.* ratio ſequētis,non præmitti. Ideo enim differūt, quia dubitatur, nam ideo fuit datū,quia dubitatur, ſecundum M.

c ¶ *Iudicium.* quod p actionē in rem, & præ iudiciales agitur : & domino agenti directa, & prouocanti ad libertatem vtilis datur, cū nemo ſit ſui dominus,vt ff. ad leg. Aqui. liber homo.

d ¶ *Pronuntiatū fuerit.* In incidenti ergo pronuntiatur,quia aliter in iudicio procedi non poteſt:vt no.C.de ordi.iudi.l.j.

e ¶ *In libertate.* id eſt, in poſſeſsione libertatis,vt j.eo. quod autē. & l.igitur.§. poteſt.

f ¶ *Dolo malo.* qđ pro eo eſt,ac ſi nō eſſet: vt C.de prob.l.viſcius.& C.e.l.nō ideo.in fin.& hęa quæ. & facit ff.de proba.l.circa. Accurſ.

ADDITIO. Iſta gl.iūcto textu ſolet allegari ſecundum Bart. hic, ad hoc, q poſſeſſio vitioſa non releuat quem à probatione,vt C. de proba.l. ſiue poſſidetis.

g ¶ *Liberum.* alio poſſeſſore conſtituto.

CAſſus. Vſufructuarius poteſt petere in ſeruit.ſeruum, in quo dicit ſe habere vſumfru-ſiue cū proprietario ſimul agat, ſiue ipſe tantùm. ¶ *Si plures.*] Plures petunt eundē ſeruum dicētes,eū eſſe cōmunem eorū.Dicitur,q corā eodē iudice litigare debebunt.& hoc cenſuit Senatus.Si autem quilibet dicat ſeruum,& inſolidum, hoc caſu etiam coram diuerſis poterunt litigare.Sed ſi vnus petat vſumfru.ferui,alter proprietatem,vel ſi vnus petat dominiū in ſeruo, alter dicat eum obligatum:idem debet eſſe iudex.Franc.Accur.

h ¶ *Vſufructuario datur.* vt aduerſus ipſum ſeruum de libertate litiget ſiue ſolus,ſiue cum proprietario,vt hic.& j.l.proxima.

i ¶ *Ad eundem.* vt & j.l.proxi.

k ¶ *Dicat.* ſeruo contendente ſe liberum contra vtrunque.

l ¶ *Ne var ē.* hoc planè eſt verū,ſi primò pro libertate pronuntiatur, quia præiudicat petitiōi alterius,vt ff.de dolo.l.ſi dolo.& j.e.Diui. Si autem cōtra ſeruū pro vno pronūtietur,quid prohibet etiā alterū do minū agere cū nō faciat ius ſententia proprietatis,ſicut ſententia liber-

1 Fl. putāte uerunt. 2 Flo. putāte diuino.

3 Flo. putāte ſua eſſe.

4 Flo. dicunt ſua.

5 Fl. contēpſit

1 Fl. aberint.

2 Fl. quod poſterior.

3 Flo. hæredi.

4 Fl. deeſt, vt victus.

a ¶ *Replicatio.* doli.Sed hæc oppositio non placet **maximè** eo casu, cùm primò agens succubuit,quo casu nocet fecũdò agenti, cùm fiat ius ex sententia vt dixi ʒ.l.proxi.§.j.

b ¶ *Is in quo.* pro parte ergo quilibet agebat,non insolidum,vt dixi, cùm ponis in duobus petentibus in seruitutem iure dominij.

c ¶ *Eius qui vicerit.* etiam in eo, quo alteri pereẽte est absolutus seruus,& nõ soluit ad plenũ:quare dic, quòd ex toto liber erit, etiã si vnum tantum vicit seruum, sed æstimatio partis dabitur alteri victori:vt ar.ĵ.e.l.duobus.& ĵ.de exceptrei iudi.l.iudicatæ.

Quod autem dixi mus.] Hæc lex continuatur ad finem l.liberum.ʒ.eod. Nam quod ibi dicit, si seruus est in poss.libertatis,q ei non incumbit onus probandi:est verum,si sine dolo malo est in possessione liber tatis,non cogitur autẽ probare se liberũ. Nã sufficit, q credat se liberũ, & q pro libero se gerat , licet seruus sit.& hoc dicit Iul. Varus autẽ corrigit Iulianum in parte. Nam nõ eo ipso,q credat se liberum , est semper in poss. libertatis , vt sic non incumbat ei onus probandi. Quid enim si in fuga est, tanquam fugitiuum? licet enim sciat se liberum,nõ est æmen per hoc in poss. libertatis . sed statim cùm desiit tanquã fugitiuus se celare , erit in poss.libertatis. Postea dicit. Sciendum est posse liberũ hominem stare dolo malo in poss. libertatis, & econtrà, seruum stare in poss.libertatis sine dolo malo,& de primo dat exẽplũ in infante hoc modo:Infans liber subreptus est, & statim tanquã seruus.Deinde credẽs se seruũ recessit,& clã stabat tãquã liber. Hic enim dolo malo stat in possess. libertatis. Postea dat exemplum de secũdo. Ecce enim seruus testamento accepit libertatem, quod testamentũ nullius est momenti, hic stat tanquam liber sine dolo malo cùm seruus sit.ponuntur & alia exempla in litera , quæ per te videas,& inspicitur tempus quo in ius vocatur, vt tunc bona fide sit in poss.libertatis:vt sic onus probandi incumbat aduersario.Et hoc dicit hæc l.& seq.cum princ.seq.Franc.Accursius.

d ¶ *Quod autem diximus.* suprà eo.liberis.§.fin. & facit ĵ.eo.l. igitur.§.potest.Accursius.

e ¶ *Varus autem.* corrigens Iulianum in parte,qui nimis largè dixerat.Accursius.

f ¶ *Tunc incipere.* imò diuturnitas etiã temporis debet transire, vt ĵ. de acquir.poss.l.iij.§.si seruus. Sol,ibi mala fide gerebat se pro libero,hic bona.Vel hic est in poss.libertatis,quãtũ ad cõmodũ liberalis causæ,quãtũ verò adcętera,nõ.vt ibi.Vel subaudi hic,maximè si diu.

g ¶ *Infuga.* Not.vt & C.de præscrip.long.temp.quæ pro l.j.&C.vbi causſa ista.l.j.& ĵ.de vsuc.l.si is.§.si seruus.& C.de prob.l.vis eius.& ĵ.l.igitur cõtrà.Ité ex hac l. videt q aliquis mutat sibi causã possessionis.Sed respõ.nõ mutat aliquo de modis prohibitis vel permissis, sed tantum fidem bonã in malam,vel econtrà.& de hoc dic vt C.de acqu.possess.l.cùm nemo.Vel hic in possessione sui ipsius,secus in aliarum rerum.

5 *Flor. id in quo.*

catæ obiiciatur replicatio [a] .Si cui verò placeat non prodesse, is habebit sequentẽ dubitationẽ,vtrũ is[5], in quo[b] quis victus est, nullius erit,an eius esse debeat,cum quo actũ sit,an potius eius qui vicerit[c] , scilicet , vt vtilis actio detur ei qui vicerit.Minimè autem prætor patidebet,vt pro parte quis seruus sit.

X. Vlpianus lib.lv.ad Edictum.

QVod autem[d] *diximus , in libertate fuisse,* sic est accipiendum,non vt se liberum, doceat is,qui liberale iudicium patitur, sed in possessione libertatis sine dolo malo fuisse. Quid sit autẽ *sine dolo malo in libertate* [6] *fuisse*, videamus. Nã Iulianus ait, omnes, qui se liberos putant,sine dolo malo in libertate fuisse,si modò se pro liberis gerant,quãuis serui sint. Varus autẽ[e] scribit eum, qui se liberum sciat,dum in fuga sit,non videri sine dolo malo in libertate esse: sed simul atque desierit, quasi fugitiuus se celare,& pro libero agere, tunc incipere[f] sine dolo malo in libertate esse. Etenim ait eũ,qui scit se liberũ,deinde pro fugitiuo agit, hoc ipso,quod in fuga[g] sit,pro seruo agere.

6 *Flor. desunt hæc in lib. rate fuisse.*

XI. Gaius ad edict.prætо.vrba.tit.de liberali causſa.

LIcet fugæ tem pore pro libero se gesserit,dicemus enim eum in eadem causſa esse.

XII. Vlpianus lib.lv.ad Edictum.

IGitur sciendum est, & liberum posse dolo malo in libertate esse, & seruum posse sine dolo[h] malo in libertate esse.

1 ¶ Infans[i] subreptus bona fide in seruitute fuit, cùm liber esset:deinde cùm de statu ignarus esset, recessit,& clam in libertate morari cœpit.Hic non sine dolo malo in libertate moratur.

2 ¶ Potest[k] & seruus sine dolo malo in libertate morari,vt putà,testamento accepit libertatẽ,quod nullius momẽti esse ignorat,vel vindicta ei imposita est ab eo, quẽ domi nũ esse putauit,cùm nõ esset:vel educatus est quasi liber,cùm seruus esset.Et generaliter[1], quoties quis iustis rationibus ductus, vel nõ iustis,sine calliditate tamẽ,putauit se liberũ,& in libertate morat[o] est,dicẽdũ est hũc in ea causſa esse,vt sine dolo malo in libertate fuerit,atque ideò possessoris cõmodo fruatur. Probatio autem ad id tempus refertur [2] ,cum sine dolo malo in libertate fuerit , quo primùm in ius aditum est.

1 Flo. generaliter videtur ejs. quæsto.

I ¶ Si operæ [l] alicui debeantur, is quoq; liberali iudicio experiri potest. ¶ Si quod dãnũ mihi deberit, qui ad libertatẽ proclamat, illo tẽpore,quo bona fide mihi seruiebat veluti,si ego bona fide dominus[m], noxali iudicio conuẽtus,& cõdẽnatus litis æstimationẽ pro eo obtuli, in id mihi condemnabitur[n] .

2 Flo. ejus tur.

XIII. Caius ad Edict.prætor.vrban.tit. de liberali causſa.

ILlud certum est, damnũ hoc [o] non [1] solùm in hac actione in factum deduci, quod dolo,sed [2] etiã quod culpa factum sit, ideóque licet absolutus hoc iudicio [p] fuerit, adhuc tamẽ posteà cum eo poterit lege Aquilia agi: cùm ea lege [3] aliter [q] ex ea culpa teneatur. Item certum est tam res nostras, quàm res alienas, quæ tamẽ periculo nostro sunt,in hanc actionem deduci, veluti commodatas [r] ,& locatas. Cæterùm,depositę apud nos res,quę [4] periculo nostro nõ sunt [s] , ad hanc actionem non pertinent.

1 Flo.desunt Obligatio nascitur ex id quod fit. 2 Fl. delictũ. 3 Fla lege etiam culpa tenetur. 4 Fl.quia nostro periculo.

XIIII. Vlpianus lib.lv.ad Edictum.

REctissimè prætor callidi tati eorum,qui cùm se liberos scirent dolo malo passi sunt se pro seruis vænundari,occurrit. Dedit enim in eos actionem :quæ actio in libertate morari, vt putà,testamento accepit libertatẽ,quod nullius momẽti esse ignorat,vel vindicta ei imposita est ab eo, quẽ domi nũ esse putauit,cùm nõ esset:vel educatus est quasi liber,cùm seruus esset.Et generaliter [1], quoties quis iustis rationibus ductus, vel nõ iustis,sine calliditate tamẽ,putauit se liberũ,& in libertate morat[o] est,dicẽdũ est hũc in ea causſa esse,vt sine dolo malo in libertate fuerit,atque ideò possessoris cõmodo fruatur. Probatio autem ad id tempus refertur [2] ,cum sine dolo malo in libertate fuerit , quo primùm in ius aditum est.

I ¶ Si operæ [l] alicui debeantur, is quoq; liberali iudicio experiri potest. ¶ Si quod dãnũ mihi deberit, qui ad libertatẽ proclamat, illo tẽpore,quo bona fide mihi seruiebat veluti,si ego bona fide dominus[m], noxali iudicio conuẽtus,& cõdẽnatus litis æstimationẽ pro eo obtuli, in id mihi condemnabitur[n] .

XIIII. Caius ad Edict.prætor.vrban.tit. de liberali causſa.

ILlud certum est, damnũ hoc [o] non [1] solùm in hac actione in factum deduci , quod dolo,sed [2] etiã quod culpa factum sit, ideóque licet absolutus hoc iudicio [p] fuerit, adhuc tamẽ posteà cum eo poterit lege Aquilia agi: cùm ea lege [3] aliter [q] ex ea culpa teneatur. Item certum est tam res nostras, quàm res alienas, quæ tamẽ periculo nostro sunt,in hanc actionem deduci, veluti commodatas [r] ,& locatas. Cæterùm,depositę apud nos res,quę [4] periculo nostro nõ sunt [s] , ad hanc actionem non pertinent.

XIIII. Vlpianus lib.lv.ad Edictum.

REctissimè prætor callidi tati eorum,qui cùm se liberos scirent dolo malo passi sunt se pro seruis vænundari,occurrit. Dedit enim in eos actionem :quæ actio acq.rer.do.homo liber.§.j.pro qua hoc secũdò agitur in iudicio. Et sic in actione in factũ veniret dolus,& culpa,si actor vellet:sed hic solum dolũ venire voluit. Alij dicunt q per in factum tantũ dolus: per Aquiliam etiam culpa.Et quod dicit ʒ.Sed etiam quod culpa,dicunt quæ in aliam actionem venit.& facit ĵ.eod.l.de bonis.& l.liberalis.& l.Imperator.& C.qui.ad liber.procla.non licet.l.fi. Accur.

r ¶ *Commodatas.* vt has res ab eo detentas per hanc actionem consequamur,vel vt damnum nobis in eis datum refarciatur.Accur.

s ¶ *Non sunt.* nisi in casibus,vt ʒ.depositi.l.j.§.fæpè.Accur.

REctissimè.] CASVS. Si aliquis sciens se liberũ passus est dolo malo se vẽdi, vt seruũ, & aliquid de his defecit,quę erãt necessaria ad hoc,vt seruus fieret,& prouocet se in libertatẽ:dicitur, q habeo ego emptor act.in factum contra eum,quãti intereſt mea. Posteà dicit qualiter dolo malo videatur facere.h.d.cum l.seq. & princi.sequen.Cætera sunt plana,& ideo amplius non ponam casum vsque ad l.si vsumfructum.Franc.Accur.

t ¶ *Actionem.* in factum,vt ĵ.eo.non solùm.in prin.& ʒ. de fideicõ. liber.l.

liber.l.quidam.§.fin.

a ¶ *In ea causſa.* quia illa, quæ sunt necessaria, interuenerunt , aliàs quomodò contra suum seruum ageret? Et facit C.qui.ad liber. procl. non licet.l.j.& ĵ.eod.l.cum pacto.

Decipere dicitur, qui nõ instruit.

b ¶ *Decepit.* asseuerãdo se seruũ. Et sic no.q decipit,qui nõ instruit, sic ʒ.de act.emp.l.j.§.j. & de peri. & commo. rei vend.l.si vnus. & de offic.præfect.vigil.l.j.§. sciendum.& ĵ. de fur. l.si seruus commu.§.q si sciens. & ĵ.l. imò. & de admi.tut.ita autem. §.fin.

c ¶ *Idem est.* aliàs, Idem est,& aliàs, Quod est.Accur.

d ¶ *Mò. Et sic venit.* id est,videduselt.

e ¶ *Circumuenit.* &est ar.ʒ.de act.emp. l. j. § j.& de contrahen.emptio.l.& liberi.& l.sed Cellsus.in prin.

1 Flo. fuit hic.

f ¶ *Non acquisiuit.* quia sciẽtia cõtrahẽtis inspicitur:vt ĵ.de liti. si seruus.in princi.

g ¶ *Mãdate.* suo nomine emi,& incertum: secus si certum. vt l. in seruo.§.contra autem.

2 Fl. scit.

h ¶ *Procuratoris.* cui de incerto fuit mandatum,ipse tamen dominо tenetur actione mãdati , vt ʒ. de ædil.edi. l. cùm mancipium. ʒ. circa.secundũ Azo. licet hic quidã pro contraria ponant, vt dices ĵ.e.nõ solũ.§.pen.in fi. Et sic nõ obstat cõtra. ʒ. de iur. & fa. igno. l. iniquissimũ.Vel dic,q non est prorsus alius procurator à domino, vel filius,vel seruus, à patre,vel domino.

3 Fl. scit.

i ¶ *Si peculiari.* non solùm si nomine dominico emit incertũ , secus si certũ cũ mandato,vt ĵ.e.l.proxi.sed cũ peculiari, tunc non refert certum, vel incertũ,vt ʒ.de ædil. edict.l. cum mando. in princi. Accursius.

1 Flo. deest, emente

2 Fl. deest, eũ.

k ¶ *Totui que.* secus si non potuit , quia tunc præsentia sua ei non nocet, vt ʒ. de contrahen. empt. l. in huiusmodi. quæ est contrà. ar. ʒ. de nox. l. in delictis. & facit ĵ. de vsucap. l. hæres eius. §. patrem.

l ¶ *In seruo.* q emit.

m ¶ *Tale est.* & non personarum , sed facto rum diuersitatem facit.Accursius.

n ¶ *Idem sit.* quod ʒ.proxi.in fi.dixi,sed non omnino idem , quia hic semper scientia & ignorantia spectatur,ibi nõ,nisi in casu ibi posito.

o ¶ *Competet.* procuratori. vel id est, mihi domino.

p ¶ *Denegãda.* in procuratorem,sed in venditorẽ non datur secundum quosdã,vt ʒ.de ędil.edi.l.cùm mancipiũ.§.circa.quæ est contrà. Sed certè ibi loquitur,cùm mãdaui de incerto,nã impuratur procuratori cũ talẽ emit,hic aũt mandaui de certo emẽdo,vt hic dicit.nõ ergo tenetur procurator,licet sciat liberũ vel vitiosũ.Dicit ergo nõ denegari dño,vel directã ex empto contra vẽditorem , vbi emerit seruus, vel vtilẽ,cùm emit procurator.Azo.Et facit ĵ.de litig.si seruus. in fi. & quæ in frau.credit.l.fin.§.si procurator.& ʒ.de iurejur. iniquissimum.

q ¶ *Non tantum. Tenetur.* in libertatem proclamans.

r ¶ *Dedit.* emptor. Accursius.

s ¶ *Vel permutauit.* Intelligendus est. vt & ʒ.de calũ.l.ij.& iij. & ʒ.de ædil.edi.l.debet autẽ.& ar.de le.j.nõ quocunque.§. fundus.& ʒ.de hære.vendi.q si vlla.& ĵ.de verb.signi.l.dedisse.

t ¶ *Vel obligatus.* Iunge illi l. in tantum.in fine.

XIX. Paulus lib. lj.ad Edictum.

VEl permutauit , vel compensauit eo nomine.nam & is dedisse intelligendus est [t] .

XX. Alpia.lib.lv.ad Edictum.

VEl obligatus [t] est, duplari [u] debere.Proinde si quid cuidã ob hanc actionem [x] licito [y] iure dedit, dicendum est in hoc edictum cadere, duplarive.

1 ¶ Obligatũ,vel ipsi vẽditori accipere debemus, vel alij obligatum. Nam quod dedit siue ipsi vẽditori, siue alij ex iussu eius, siue ipse, siue alius pro eo[1] dederit,æquè continebitur. ¶ Obligatum accipere debemus,si excepit one tueri se non potest [z] : cæterum si potest, dicendum est non esse obligatum.

2 ¶ Interdum euenit,vt is,qui compauit habeat in quadruplum actionem [a] .Nam in ipsum quidem, qui sciẽs [b] pro seruo vænit [c] ,hãc habebit in duplum actionem , & præcereà in vẽditorẽ,vel eũ qui duplum promisit, in duplũ actio est.

XXI. Modesti.lib.j.de Pœnis.

VTique eius duplum [d] ,quod quis [1] propter emptionẽ vel dedit,vel obligatus est [2] :secundum quæ,id quod alter eorum [e] exolue rit [2] ,nihil ad exonerandũ alterum pertinebit:quia placuit hanc actionem pœnalẽ esse:& ideo [f] post annum non datur: nec cum successoribus [g] ,cùm sit pœnalis [3] . Igitur actio [h] ẽ quę ex hoc edicto oritur manumissione [i] non extingui [k] re ctissimè dicetur:quia verum est auctorem [l] cõueniri non posse [m] post quàm [n] ad eum,qui ad libertatem proclamauit,peruenerit.

XXII. Vlpia.lib.lv.ad Edictum.

NOn solùm[1] autẽ emptor, sed & successores eius hac[2] actiõe agere poterunt. ¶ Emere sic accipimus [3] ,etiã si per aliũ qs emerit,vt putà p procuratorẽ [o] . ¶ Sed & si plures emerint, omnes habebunt actionem hanc: sic tamen,vt si quidem pro partibus emerint, pro parte pretij habeãt actionem. Enimuerò si vnusquisque [p] insolidum: quod fieri potest , vt infrà

r ¶ *Duplari.* aliàs duplicari:& aliàs , in duplum.

x ¶ *Ob hanc actionẽ.* i.ob hunc actum.

y ¶ *Licito.* fortè mediatori.

z ¶ *Non potest.* veluti, si creditor venditoris fit delegatus , vt ĵ. de nouatio. l. si quis delegauit. Nam aduersus venditorem potest se tueri except. Cùm enim contra eum habeat actionẽ, vt ĵ. proxi. §. multò magis excep.vt ĵ.de superficil. j.§.quod ait prætor.Et sic nõ habet actionem cõtra proclamantẽ in libertatem, vt subiicit, & ĵ.de verb. sig.l. creditores. & l. creditorum.& l.debitor.

1 Flo. deest.pro eo.

a ¶ *Actionem.* de qua vsque modò dixi.

b ¶ *Sciens .* scilicet liberum.

c ¶ *Pro seruo vænit.* id est,venditus est.

2 Fl.hinc.

d ¶ *Vtique eius duplum .* hæc actio nulla est alia, quàm illa , quæ pro euictione in duplum datur:& ideo non duplatur in ea omne interesse : sed tantùm pretium,vt hic, & suprà de euictioni . ex mille : Secus in superiori , vbi omnia duplicantur , & etiam damnorum , vt suprà, l.illud.& l.legitur. Accursius.

1 Flor. deest, quis.

e ¶ *Alter eorum .* fiue venditor, siue ille , qui passus est se vendi . & facit suprà , ad legem Aquiliam . l. item Mela. §. si plures. & infrà, l. proxima.§. finali.

2 Flo. soluerit.

f ¶ *Et ideo .* bona ratio,vt infrà , de actiõ.& obligatio . l. in honorariis.& infrà, l.proxima.§.fina.

1 Flo. solus autem.

g ¶ *Successoribus .* id est , contra successores.

2 Flo. accipiemus.

h ¶ *Oritur .* contra proclamantem in libertatem.

3 Flo. cùm sit pœnalis , agetur. actionem &c.

i ¶ *Manumissione.* quæ de facto tantùm fit, cùm sit liber. Accursius.

k ¶ *Non extingui.* quin detur in ipsum de facto manumissum.

l ¶ *Auctorem.* id est,venditorem.

m ¶ *Non posse.* per manumissionem emptoris liberatũ, etiam si dupla sit promissa,& etiam si de facto tantũ tenuit manumissio. Sed ex empto potest agi ad id quod interest habere eum libertũ,vt ʒ. de euictio.l.si seruum eius.& l.sequ.& de ædilit.edict. l. si hominem. Licet quidam dixerint hic non fuisse duplam promissam.ante manumissionem ergo tenetur vterque:postea alter tantùm. Accursius.

n ¶ *Posteaquam.* id est,post manumissionem.

o ¶ *Non solùm. Per procuratores..* sic suprà de vi & vi arma.l.j.§. deiecisse.

p ¶ *Si vnusquisque.* semerit insolidum: quod fieri potest , vt infrà

Universidad de Deusto Biblioteca

de duobus re.l.eandem. Accurſius.

Scientia vel ignorantia alterius an alteri profit.

a ¶ *Proderit*. hic eſt contrà.j.tit.j.l.fin.ſed non eſt ſi bene attẽdas.Nã nec alterius ignorãtia prodeſt alij, nec alterius ſcientia nocet: magis tamẽ ibi proderit.Sed verius eſt contrà.ẽ.e.liberis.§.ſi duo.in fin.Sol. hic refertur ad eos,qui inſolidũ emerunt,ibi ad partes. Vel aliter ibi ignorantia facit ceſſare actionem illam cùm venditus fuit ſeruus ignorantis, ad quam parandam negat hic alterius prodeſſe ignorantiam alteri.Vel dic, quòd hic non interuenerũt omnia, quæ ſunt neceſſaria, vt fiat ſeruus in aliquo emptore,quicũque ad libertatẽ prouocat:& opus eſt de actione in factũ tractare:vt ẽ.eod.l. rectiſſimè. § . quæ actio. Ibi interuenerunt laltẽ in eo,qui fuit ignorans, & hoc prout legis ibi planè literam, ſed prout interrogatiuè,non eſt contra.

3 Flo ſtinit,

4 Fl ſed ſi per.

5 Flor. deeſt, ſcientiam.

b ¶ *Non nocebit*. facit j. pro emptore.l.ij. §.ſi ſeruus.

c ¶ *Quia tunc*. ſcilicet, cùm emit.

d ¶ *Sciuerit*. cùm emit.

e ¶ *Proderit*. ſ. dubitatio quo ad hoc, vt poſſit agere cõtra proclamanté in libertatẽ, nam non poterit.

f ¶ *Scientia ſua*. ſcilicet,hæredis.

g ¶ *Ei nocet*. ſcilicet domino,& ſic ẽ.e.imò. §. cæterum. Et contra vtranque ſignant quidam contrà. ſuprà de ædil.edict.cùm manci piũ.§.circa. Et ſoluũt, quia hic, & d. l. imò. mandauerat incertum emi, quare per procuratoré ſua cõditio deterior fieri poteſt. ipſe tamẽ mãdati domino tenetur.ſed ibi certum,vbi mandãtis cõditio per procuratoris ſcientiam deterior fieri non debet.non enim hîc mãdati dominus ageret aduerſus procuratorem,cùm emerit quem mãdauerat. Sed certè lex contraria,ſecundum Azo.eo modo dicit, cùm de incerto fuit mandatum,vnde concordat:non autem eſt contrà.Et expone literã illam vt ibi.Item hæc ab illa ſuprà eod.in ſeruo.differt, quia ibi de certo fuit mandatum.

h ¶ *Pœnalis*. vt & ẽ.eo.l.proxi.

SI *vſumfructum*.]C A S V S.Vſumfru.liberi hominis tibi vẽdidi, & ceſſi. Dicitur, quòd hic liber homo efficitur ſeruus.Sed cuius quæritur.Et certè ſi bona fide vẽdidi vſumfru.eius,meus ſeruus erit, alioquin nullius erit,ſeruus tamẽ erit. ¶ *In ſumma*.] Quæ habent locum,vt liber venditus efficiatur ſeruus,eadem in libero homine donato,vel in dotem dato, vel pignori dato ſi interueniãt, habebũt eũdem effectum. ¶ *Si mater*.] Petebam quandam fœminam in ſeruí.& eius filium corã diuerſis iudicibus.primò agitanda eſt cauſſa matris, poſtea filij,& de hoc etiam dixit diuus Auguſtus:coram iudice vno ambæ ſunt agitandæ:& ſic coniungendæ.Franc.

i ¶ *Sed dominum*. id eſt,proprietatem.

k ¶ *Vendidiſſem*. ſcilicet vſumfructum.Azo. Et intellige, quòd aliquod commodum habuit ſeruus:ſecundum Azo.

Seruus ſine domino eſſe poteſt.

l ¶ *Fore*. no.ſeruũ eſſe etiã ſine domino:ſic & j.de ſtipul.ſer.l. quod ſeruus.Regulariter contrà,vt C.commnunia de manu.l.j in princ.

m ¶ *Dicta ſunt*. vt ẽ.eod.l.rectiſſimè.§.quę actio.& j.eo.cùm pacto. & inſtit.de iure per.§.pe. Accurſius.

n ¶ *Poſſi ſunt*.ſi tamen ſemper aliquid percipiant,& hoc in ſe ſcienter fieri patiãtur,& alia interueneritin,quæ in vẽditione ſunt neceſſaria:vt & C.eo.l.ſi miniſteriũ.Sed dicitur cõtrà in eo.tit.l.liberos. Sed ibi de pacto inter liberũ,& ſeruum,quod non facit ſeruum,ſed inter dantem,& accipiebtem factum,facit ſeruum:vt hîc dicitur.

¶ *Si mater & filius*.ante litem conteſta.in cauſſa liberali natus : aliàs ſufficit ſuper matre iudicari,vt C.eo.l.ſi.

p ¶ *Iudicia*. ſic ẽ.eo.cognitio.§.j.& l.ſi pariter.

dum emit,inſolidum habea: actionem,nec alterius ſcientia alteri nocebit,vel ignorantia proderit. a

r ¶ Si eum liberum eſſe emptor neſciit,poſteà autem ſcire cœpit, hoc ei non nocebit b, quia tunc c ignorauit.Sed ſi tunc ſciuerit 3 d, poſteà autem dubitare cœperit,nihil proderit e.

2 ¶ Hæredi, & cæteris ſucceſſoribus ſcientia ſua f nihil nocet, ignorantia nihil prodeſt. Sed 4 & ſi per procuratorem ſcientem quis eme rit, ei nocet g:ſicuti tutoris quoq; ſcientiam 5 nocere Labeo putat.

¶ Hæc actio poſt annum non datur, cùm ſit honoraria .Eſt autem & pœnalis h.

XXIII. Paulus lib.50.ad Edictum.

SI vſumfructum tibi vẽdidero liberi hominis,& ceſſero, ſeruum efficieũ dicebat QuintusMutius:ſed dominiũ i ita demũ fieri meum, ſi bona fide vendidiſſem k: alioquin ſine domino fore l.

1 ¶ In ſumma ſciendum eſt, quæ de venditis ſeruis, quibus denegatur ad libertatem proclamatio, dicta ſunt m, etiam ad donatos, & in dotem datos referri poſſe. item ad eos qui pignori ſe dari paſſi ſunt n.

2 ¶ Si mater,& filius o de libertate litigant, aut coniungenda ſunt vtrorunque iudicia P, aut differenda eſt cauſſa filij, donec de matre conſtet: ſicut Diuus quoque Hadrianus decreuit. Nam cùm apud alium iudicem mater litigabat, apud alium autem filius, Diuus Auguſtus dixit, antè de matre conſtare oportere:ſic deinde 1 de filio cognoſci. q.

1 Flo. deeſt.

XXIIII. Idem lib.51.ad Edictum.

ORdinata r liberali cauſſa liberi loco 5 habetur is,qui de ſtatu ſuo litigat, ita vt aduerſus eũ quoque,qui ſe dominum eſſe dicit, actiones ei non denegentur t quaſcunque u intendere velit. Quid enim ſi tales 1 ſint, quæ tempore,aut morte x intereant?quare non concedatur ei litem conteſtando in tutum eas redigere y ? Quinetiã Seruius ait in actionibus annuis ex eo tempore annuum cedere z,ex quo lis ordinata ſit. Sed ſi cum aliis experiri velit a, non eſt quærendum, an lis ordinata ſit b: ne inueniatur ratio,quemadmodum ſubiecto aliquo c, qui libertatis2 controuerſiam moueat, interim actiones excludãtur. Æquè enim ex euentu d iudicij liberalis, aut vtilis, aut inanis e actio eius efficietur.

1 Flo. deeſt.

2 Fl. libertas

1 ¶ Sed ſi quas actiões inferat dominus f,quæritur,an cõpellendus ſit ſuſcipere iudiciũ g? Et plerique existimãt, ſi in perſonã agat, ſuscipere ipſum ad litis cõteſtationẽ, ſed ſuſtinendum iudiciũ,donec de libertate iudicetur: nec videri præiudiciũ libertati h fieri, aut voluntate domini i in libertate eũ morari. Nam ſeruum,hic fecit mihi damnum,cœpi agere cõtra te act.legis Aquil. noxalis:nunc ille poſſeſſus petit ſe in libertatem. Dicitur q; interim debet differri iudicium noxale.Franc.Accur.

3 Flo dicit.

r ¶ *Ordinata*. per lit.conteſt.vel eriam per libelli porrectionem, & ſatiſdationẽ:vt probatur.C.qui pe.tut.l.j.& intellige vſque illuc, Sed ſi cum aliis,&c.etiã quando ex ſeruitute in libertatem prouocat, per l.ẽ.de procu.ſeruum.§ ei qui.

s ¶ *Liberi loco*.quo ad multa,vt no.C.e. l. lite. & eſt ſic j. de colluſi. deteg.ſi libertinus.§.j.& ẽ.ex quib.cauſ.ma.l.is autem. Sed arg. contrà.ẽ.ad Maced.l.j.§.ſi pendeat.Accurſius.

t ¶ *Non denegentur*. niſi per calum. vel iniuriam liberalis cauſſæ,vt C.eo.ſi tibi ſeruitutis.quæ eſt contrà.& plenè dic,vt ibi.

v ¶ *Quaſcunque*. hoc ſtatim reſtringitur ad periturasmorte,vel tempore,& ſic non eſt contrà,vt C.de ordi.cog.ſi ſtatus.in princ. vbi dicit contra dominum interim agere eum non poſſe. Alij non reſtringunt,& illam ſecundum iſtam intelligunt. Accur.

x ¶ *Morte*. vt quia in hæredes,vt hæredibus non dantur.

y ¶ *Redigere*.ſcilicet in hoc,vel perpetuentur.

z ¶ *Cedere* quaſi ante non videãtur habuiſſe poteſtatẽ agendi. Azo. vt C.de anna.except.l.j.§.fin.

a ¶ *Velit*.in libertatis poſſeſsione cõſtitutis:vt patet ex inferioribus.

b ¶ *Sit*. id eſt,vt ſi ſit ordinata,non poſsit agere.aliàs ſic.

c ¶ *Aliquo*.à debitore,& eſt ſic ẽ.tranſac.l.cùm hi.§.ſi cum lis.

d ¶ *Ex euentu*. id eſt,mora fiet. Accurſius.

e ¶ *Inanis*. ſcilicet tempore finita:vel debitore facto non ſoluendo, ſecundum quoſdam.vel dic,ex euentu:quia ſi obtineat in liberali,ap parebit tenere hoc iudicium:aliàs non,vt j.proxi.§.

f ¶ *Dominus*.contrà eum,de cuius ſtatu agitur.

g ¶ *Iudicium*. id eſt,inſtantiam,vt & arg.ſuprà de fer.l.j.in fin. & de offic.præſi.ſenatuſcon.Alij dicunt,ſententiam,quaſi cauſſam,& tunc poſſe agi,arg.j.proxi.

h ¶ *Libertati*. per hoc,quia hîc alia cauſſa differtur.

i ¶ *Voluntate domini*. inferentis aliam actionem.

a ¶ *Ipſe ager*. Aliis actionibus.

b ¶ *Iudicium*. fuit ergo intentatũ,ſed ſola ſententia retardata,ſecundum quoſdam.nam ex prædictis patet, & ex proxi.§.j. & ex liberali cauſſa ordinata per directam quam dominus mouet:ſiue per vtilẽ in rem præiudicialem,quam ille qui prouocat ad libertatẽ mouet:cum nemo ſit dominus ſuit vt ẽ.ad legem Aquil.liberhomo,quòd ſeruus eſt in iudicio cum eo, qui etiam de libertate litigat,& cũ aliis agendo & defendẽdo.Quare ergo dicuntur præiudiciales actiones prę dictæ, vt inſtit. de act. §.præiudiciales actiones? Reſpond.quo ad ſententiam quæ differtur:ſed cauſſæ examinantur cum extraneis, & cum domino niſi in caſu:vt dixi.per l. C.e. ſi tibi. Vel verius dic, in domino. generaliter differendũ,niſi ſint periturę.Accur.

c ¶ *Cauere*. ſic ẽ.de iudic.l.ij. §. ſed ſi dubitetur.

2 Flo. deeſt, noxalis

4 Flor. it cuius.

d ¶ *Qui certæ*. hoc eſt eſſe non debet:vt j.tit. j.l.pen.& C.ſi ſer. extero.l.j.Accur.

e ¶ *Iudicium*. ſ.furti, vel ſimiliũ:vt ẽ.dictũ eſt. Et expone hanc diction em,iudicium, vt ẽ.proxi.§.dictum eſt.

f ¶ *Præiudicium*. ſic C.de petit.hæred.l.ſi. & facit.C. de iure delib. l.cum aliquis.

1 Deeſt Flo. de.

g ¶ *Iudicium*. noxale.

h ¶ *Potius*. ſcilicet, quàm in poſſeſſorem quendam.

2 Flor. veluti eius.

i ¶ *In eum*. qui liber iudicatus eſt.

I cui.] C A S V S.

Relicta eſt electio alicuius rei cuidã, cui nunc mouetur quæſtio ſtatus, tandem in hoc legato locum habent quæ in hæred. ei relicta locũ habent, vt expectetur euentus iudicij.nam ſi liber iudicabitur, ſibi habebit: alioquin non. hoc enim in hæredi.dicitur:vt C.de iur.deliber.l.cùm aliquis.

Oraw.lib.4.cap.12 fac.4.

3 Flo. quæretur.

¶ *Licet vulgò*.] licet dictum ſit ẽ.l.prox.hominẽ,de cuius ſtatu quæritur,interim eſſe loco liberi,ſi tamen ſeruus ſit,quod interim acquiſuit,vel per ſtipu.vel per tradit.domino videtur acquiſiſſe perinde, ac ſi de eius ſtatu nulla eſſet mota quæſtio:& ſic ſemper ſtetiſſet, tan quam ſeruus.Idem ſi poſſ.alicuius rei acquiſuit : licet ipſe idem interim à nullo dicatur poſſideri:hoc idem euenit, vt per eum quæratur domino.Fran.

k ¶ *Optio*. alicuius rei.

l ¶ *Tractari*. ſcilicet,vt expectetur euentus iudicij.nam ſi liber iudicetur,ſibi habebit:alioquin non.Sic enim de hæreditate relicta ei dicitur:vt C.de iure deliberan.l.cum aliquis.

m ¶ *Ex integro*. cùm ſemel prouocauit & amiſit:& facit C.eo.l.ij.& j.de exceptio.rei iudi.ſi mater.§.eadem.

n ¶ *Licet vulgò dicatur*.vt ẽ.eod.l.proxi.

o ¶ *Acquirere*. non ergo quo ad omnia habetur loco liberi:vt ecce quo ad acquirendum:vt hîc.Item quo ad onus probandi,ſi ex ſeruitute in libertatem prouocet:vt ẽ.eo.liberis.in fi.& no. hoc.C.eo.lite.

p ¶ *Eius*. ſ.rei per eum quæſitæ,de qua plus dubitatur , Cùm ipſum &c.& ſic tria ſoluit hîc:De proprietate. Item de poſſeſſione aliarum rerum.Item de poſſeſſione ſui ipſius. Accur.

q ¶ *Poſſidere*. corpore.non animo:vt ſtatim dicit. Accur.

r ¶ *Vt acquirat*. ſ.poſſeſſionem,quam quærit.Poſſeſſus ergo quærit proprietatem & poſſeſſionem:& ſic eſt cõtrà ad primum.j. de acquir.domi.ſi ſeruus. Ad ſecũdã infrà,de acqui.poſ.l.j.§.ſed & per eũ. Solu.ibi nullo modo poſſidetur:hîc animo,licet non corpore:vt j. de acqui.poſſ.l.iij.§.ſi ſeruus. ſed H.dixit,q; illa l. ſi ſeruus , de dominio dicebat,hîc de poſſeſſione,quẽ nihil eſt:quia & de dominio dicit hîc. M.dixit,quod ibi in l.ſi ſeruus,dicit non fieri domini:quia non poſſidet:verum eſt ſecundũ peculiũ,& non ſecundũ aliam rationẽ.Vel dicemus:ipſi cui ſeruit,naturaliter & dominium quærere, & poſſidere poſſit: verum ſeruum poſteà vendicando, ipſa res ad me tranſibit . M. primam probat.

Seruus an quãd ẽ,quaſliter , & q ẽ iure poſſideat, & quo iure dominiũ tranſferat.

s ¶ *Non poſſideatur*. corpore : ſed animo ſic : vt d.l.j. de acquirend.poſſeſſio.l.iij.§.ſi ſeruus:quæ eſt contra.quod patet per ſequẽs exemplum de fugitiuo, in quo poſſeſsionem retinemus animo : vel non poſsidetur,vt hîc dixit, inſpecta cauſſa liberali, in qua litigat vt liber : & quærimus per eum , vt ſubiicit.

4 Flo.placuit.

t ¶ *Poſſeſsionem*. quia & eum poſsidemus:vt & j.de acquiren. poſſeſs.l.j. §. per ſeruum. & ẽ. de vſufru.l. arboribus . §. de illo.& §. Iulianus.

1 Flo.conuenit. tur.

Qui ex libertate.] C A S V S.

Peto quendam liberum in ſeruitu.ſciens eum liberum : & hoc facio cauſſa habendi regreſſum de euict. contra venditorẽ eius. Dicitur, q; non teneor propter hoc iniuriarum actione. Franc. Accur.

1 Deeſt Flo. cauſſa.

v ¶ *Non conuenietur*. etiam ſi ſciebat liberum:vt & j.de iniu. l. ſi quis de libertate. & non agit:vt ẽ. de euict.l.euicta.§.j.

2 Flo. patiatur.

Diui fratres.] C A S V S.

Cùm moueretur queſtio ſtatus cuidã pupillo: mater eius,& tutor petebant hãc cauſſam differri in tempus pubertatis. Diui fratres de hoc interrogati à quibuſdam iudicibus, reſcripſerũt debere differri,vel expediri ſtatim,ſecundum quod expediat pupillo.

3 Flo conſecutus.

¶ *Si ea perſona*.] Petebam quendã in ſeruit.lit.conteſt.deſiſto à cauſſa.dicitur q; conuẽtus in eo ſtatu eſt, quo erat antè quã ei moueretur qõ ſtatus:& erit in elect.eius, an velit deſtrui, & cancellari acta cauſſa:an ꝓcedi velit in cauſſa. Et ſi videbitur me nihil ꝓbaſſe, abſolui eum,& pronuntiari eum non eſſe meũ ſeruum.Si autẽ econtra aliquis exiſtens in poſ.ſeruitu.prouocer ſo lu ingenuitatẽ:& contradictor eius cœpit ſe abſentare.hoc caſu acta debẽt cancellari:niſi plenè fuerit probatum,eum eſſe ingenuum : tunc ſuper hoc pronuntiabitur.Sed pone,q; hic,ſuper cuius ſtatu quæritur, cœpit ſe abſentare:cõtradictor verò eius eſt præſens:hoc caſu pronũtiabitur ſuper hac cauſſa:& ſi apparebit contra eum probatũ , pronuntiabitur eum eſſe ſeruũ.ſi autẽ apparebit eum eſſe liberũ:pro eo pronũtiabitur.Fr.

x ¶ *Conſtituere*.ſ.ttinare,vel differre:vt & ẽ.de Car.edict.l.iij.§.duę. & ſic differt quandoque ex edicto:quandoque ex conſtitutionibus: vt in ea.l.iij.§.quamuis.& l.de bonis.§.ita.

y ¶ *Cognitioni*. erat ergo lis conteſtata.aliàs fruſtra daretur definitio,quam j.dicit dandam:vt C.de tempo.appel.l.ſi.§.illud. Accur.

z ¶ *Alicui*. exiſtenti in poſſeſsione libertatis.

a ¶ *Qua*. ſcilicet cauſſa.

b ¶ *Sua cauſſam*. ſic & j.de re iudi.l.cõtumacia.quod non faceret ſi lité ante abſentiã cõteſtatus nõ eſſet.Sed quidã dicunt hoc j.cofrigi.

c ¶ *Tenuia*. vt & C.de inge.manu.l.ſi te. Accurſius.

d ¶ *Recte*.ecce quatenus amittat:& ſic determinat prædicta:nõ corrigit omnino.

e ¶ *Aduerſario*. ſcilicet,vocato ad ſeruitutem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Circunduci.* id est cancellari quæ de causſa acta sunt: sic ponitur ff. de iudi. l. & post. §. j. Accur.
b ¶ *Cognouerint.* id est quia sit electa illa via.
c ¶ *Non videri.* & non poterit amodò ille ad seruitutem vocare eũ: vt hic, & C. de inge. manu. l. diffamari. & C. eo. l. si is. & de asser. tol. l. j. in fin, & ff. de dol. l. si dolo. Et sic contrahitur eremodiciũ absente actore in causſa liberali pro præsente: vt & C. eo. l. iusta. & d. l. si is. Sed quid econtrà, si probatũ sit eum seruum nunquid & pronuntiabitur pro absente? Quidã, quòd non: & sic non cõtrahitur eremodiciũ eo casu. Sed contra videtur. d. l. iusta. in aliis autẽ absente actore olim non, hodie sic: sed absente reo olim & hodie sic: vt C. de iudi. properandũ. §. & si quidem. & §. seq.
d ¶ *Neque hæc res.* aliàs hæres: aliàs neq; absens: & tunc supple, quin ea dignus sit. aliàs neq; hæres. prima bona, cũ non &c. probatur ergo apertè sententiã ingenuitatis omnibus præiudicare: vt hic, & ff. de statu ho. l. ingenuum. nisi collusio detegatur: vt ff. de collu. detegen. per totum. Si enim soli acto ri præiudicaret: ergo idẽ effet quod in illa, quando pronuntiatur seruum illius nõ esse: quod apertè hic falsum ostẽditur. Sed contrà. ff. si inge. esse dica. l. j. Sol. vt ibi. Item contrà. ff. eo. l. si seruus. sed expone, vt ibi.
e ¶ *Se allegat.* & sic prouocat ad libertatẽ, & contradictor est absens: & superiori casu.
f ¶ *Fecerint.* scilicet iudices. si ergo contrà fecerint, iterum ad seruitutem vocarentur.
g ¶ *Litigat.* vel quia prouocat ad libertatem, vel quia vocatur ad seruitutem. vtroque enim casu contrahitur eremodicium, sed tantum ad primum referunt: scilicet, quando prouocat ad libertatem: quod non placet: vt C. eod. l. iusta.
h ¶ *Dabit.* scilicet sententiam. Accurſius.
i ¶ *Vincat.* imò contrà. C. de asser. tol. l. j. vbi dicit, quòd seruus est, ex quo nõ venit. Sol. lex illa hanc corrigit: vel hic per annũ nõ stetit. Ac.
Non videtur. CASVS. Aliquis seruus meus stat tanquam liber me vidente, quem ignoro meum seruum esse. Dicitur, ꝙ non videtur iste mea voluntate in possſ. libertatis esse. Franc. Accurſ.
k ¶ *Non videtur.* facit. C. de fideicom. lib. l. si voluntate. & ff. de vsucap. sequitur. §. tunc conuenit. & ff. de acqui. possſ. l. qui absenti.
Qui de libertate. CASVS. Qui litigat de statu suo, scilicet an sit liber an seruus: non potest effici miles interim. Et sic quo ad hoc nõ differt à seruis: & sic si efficiatur miles de facto etiã si postea pronuntietur liber: tamẽ remouebitur à militia: nisi per calumniam peteretur in seruitutem. ¶ *Qui ingenuus.*] Quidam seruus fecit se pronũtiari ingenuũ per collusionẽ, & sic effectus est miles. tandẽ intra quinquennium hæc sententia retractata est: & sic seruus est pronuntiatus. Dicitur, quòd nouo domino erit hic seruus tradendus. Franc.
l ¶ *Cum cæteris.* vt nec isti nec illi possint aspirare ad militiam: vt & ff. de re mili. l. qui status. & hab omni. Accur.
m ¶ *in quibusdam.* vt ff. eo. ordinata. quia non in omnibus, vt hic: & no. ff. eo. si cui. §. licet.
n ¶ *Calumniam.* secus si non per calumniam: vt d. l. qui status. vel licet non debeant eligi, vt ibi: tamen electi retinentur, vt hic. & arg. f. quando app. sit. l. j. §. biduum. & facit C. eod. l. non mutantur. & l. non idcirco. & ff. de iur. aureo. anulo. l. ij.
o ¶ *Quinquennium.* vt & j. de collu. detegen. l. ij.
p ¶ *Nouo domino.* detegenti collusionẽ, siue sit dominus, quãdo hic fuerat seruus: siue patronus, quãdo hic fuerat libertus: & tunc impro prie dicitur dominus: vt ff. de coll. detegen. l. j. & l. si libertinus.

cognitionem circunduci [a], an audita causſa sententiam proferri. Et si cognouerint [b], pronuntiare debebunt seruũ illius non videri [c] †. Neq; hæc res [d] captionẽ vllam habet cùm ingenuus non [4] pronũtietur, sed seruus nõ videri. ¶ Quòd si ex seruitute in ingenuitatẽ quis [5] se allegat [e], melius fecerint [f], si cognitionem circũduxerint, ne sine aduersario pronuntiẽt ingenuum videri: nisi magna causſa suadeat, & euidẽtes probationes suggerãt secundum libertatem pronuntiandum: vt etiã referipto diui Hadriani cõtinetur. Quòd si is, qui pro sua libertate litigat [g], desit: contradictor verò præsens sit, melius erit, agi [6] causſam eius, sententiámq; pro ferri. Si enim liquebit, cõtra libertatem dabit [h]. Euenire autem potest, vt etiam absens vincat [i]: nam potest sententia etiam se cundum libertatem ferri.

XXVIII. Pomponius libr. xij. ad Quintum Mutium.

NOn videtur [k] d omini voluntate seruus in libertate esse, quem dominus ignorat [1] suum esse, & hoc est verum. Is enim demum voluntate domini in libertate est, qui possſessionem libertatis ex voluntate domini consequitur.

XXIX. Arria. Memander lib. j. de re mil.

QVi de libertate sua litigans, necdum sententia data militiæ se dedit, in pari causſa cum cæteris [l] seruis habendus est. nec hoc [2] exonerat eum, quòd pro libero habeatur in quibusdam [m]. Et licet liber apparuerit, exauthoratus, id est, militia remotus, castris reiicietur, vtique qui ex seruitute in libertatem petitus sit, vel qui non sine dolo malo in libertate moratus est. Qui verò per calumniam [n] petitus in seruitutem est, in militia retinebitur.

1 ¶ Qui ingenuus pronuntiatus est, si se militiæ dedit, intra quinquennium [o] retractata sententia, nouo domino [p] reddendus est.

XXX. Iulianus lib. v. ex Minicio.

DVobus petentibus hominẽ in seruitutem pro parte dimidia separatim, si vno iudicio liberꝙ, altero seruus iudicatus est: commodissimum est, eò vsque cogi iudices, donec consentiant. Si id non contigerit [3] r, Sabinum refertur existimasſe, duci seruum debere ab eo, qui vicisſet, cuius sententiæ Cassius quoque est, & ego sum. Et sanè ridiculum est, arbitrari eum pro parte dimidia duci, pro parte dimidia liberratẽ [4] eius tueri. Commodius [s] autem est, fauore libertatis liberum quidem eum esse: compelli autem pretij sui partem viri boni arbitratu victori suo præstare [u].

XXXI. Vlpian. lib. j. Respon.

FIlium ob hoc [x], quòd patri hæres exiterit [5], prohiberi à patre suum [y] seruum manumisſum in seruitutem petere.

XXXII. Paulus lib. v. i. Regul.

DE bonis eorum, qui ex seruitute, aut libertinitate [1] in ingenuitatẽ vendicati sunt, Senatusconsultum factum est, quo cauetur de iis quidẽ, qui ex seruitute defẽsi vnus. §. item cõmuni diui. & l. cõi diuidũdo. §. fi. & de ser. ruſt. præd. l. vna est. & ad Treb. l. si pupillus. & de testꝫ. mili. l. si certarũ. §. Iul. & de bo. lib. l. nã absurdũ. & de ope. lib. l. libertus qui. & ff. ad leg. Falc. l. qui quadringẽta. in prin. & C. qui accu. nõ possſ. l. qui crimen & C. de iure delib. l. quidam. Et de hoc not. etiam ff. de procur. l. in causſæ. in prin. ¶ *Commodius.* de æquitate: nam suprà dicta de rigore sunt: vt & ff. de re iudi. l. inter pares.
v ¶ *Præstare.* vt & ff. de excep. rei iudi. l. iudicatæ. in prin. & ff. de vulga. sub. l. si seruus. in prin. & C. de ser. com. manu. l. j. Item not. ꝙ res inter alios acta nocet aliis quandoqꝫ: ad quod facit ff. de re iud. l. fæpe. Item facit ff. de re iudi. l. duo ex tribus. & l. duo iudices. Accur.

Filium ob hoc.] CASVS. Pater manumisſit seruũ filij: tandẽ pater decesſit, & filius ei succesſit. Dicitur, ꝙ filius non potest reuocare in seruitutem illum seruum à patre manumisſum. Franc.
x ¶ *Filium ob hoc.* ratio quare prohibetur, est bona: vt C. eo. si ab eo. & de re. ali. non ali. venditrici. & de reg. iur. l. ex qua persona. Sed cõtrà ff. eo. qui, & à quibus. l. si seruo. Solue vt ibi. Accur.
y ¶ *Suum.* scilicet, filij. Accurſius.

De bonis.] CASVS. Circa bona eorũ, qui in seruitutis possſessione existentes, vel in libertinitatis possſ. existentes vendicãt se in ingenuitatem: est factum quoddam Senatusconsultum: in quo est dictum, quòd illi, qui ex possſ. seruitutis vendicant se in ingenuitatẽ: bona, quę intulerunt in domum possidẽtis, ea demum secum reportent. Illi autem, qui ex libertinitate vendicant se in ingenuitatem, ea demum bona secum ferant, quæ post manumisſionem de facto acquisſierunt, non ex re manumisſoris. Franc. Accur.

Intulisſent

a ¶ *Intulisſent.* non ex re, vel opera sua quæsita: quia hæc paria sunt, vt ff. de acquiren. rer. do. quæsitum. & statim hic potest colligi. Alij dicunt quòd quæsita ex opera sua porerunt, quod non placet.
b ¶ *Voluisſent.* vt ex libertinitate in ingenuitatem. Accurſius.
c ¶ *Non ex re manumisſoris.* i. de facto. In eodem statu sunt ea quæ sunt ei legata vt liberto, vt C. de inge. manu. l. j. & ad hoc ff. si li. inge. esse di. l. iij. in. fin. & ff. de iur. annul. aure. l. j. & ff. de condict. indebi. l. seruo manumisſo. & ff. eod. l. Imperator. & l. de his. & C. qui ad liberta. procla. non licet. l. fina.

Qui sciens.] CASVS. Quendam liberum, eum sciens liberum, emi. Quamuis pateretur se vendi, bene poterit pronocare in libertatem etiam me inuito. Secus si eum vendidi bona fide ementi. nam non potest amodò pronocare in libertatem. Franc. Accurſius.
d ¶ *Non potest.* vt & ff. tit. j. l. pen. & ff. eo. l. liberis. §. si quis sciens.

Imperator.] CASVS. Liber homo existens in possſessione. serui. Titij, administrauit bona eius: nunc vult pronocare in libertatem. Non auditur nisi priùs reddiderit rationes administrationis. Franc. Accur.
e ¶ *Reddiderit.* vt & C. qui. ad li. procla. non si. l. fi. & ff. eod. l. illud. & ad hoc. C. de petit. hæred. l. fin. in fi. & ff. e. l. de bonis. Sed in libertate purè relicta aliter est, vt in cõtra. C. de manu. testa. l. iiij. & ff. de fideicommiss. li. l. si purè. Accur.
f ¶ *In seruitute.* id est, seruitutis possſessione.

Seruos. CASVS. Titia in testamẽto suo iussſit hæredibus suis, vt facerent quoddam templum, siue hospitale, & per quosdam de suis seruis, quos nominauit, voluit custodiri templum, non autem eos manumisſit. Dicitur, ꝙ isti non sunt hæredis, sed templi, & hoc si habeas in fine l. in litera, neq; hæredis. Et sic secundum hoc, dicas speciale in vltima voluntate, vt ex sola voluntate vltima fiant templi: at secus in alia voluntate, pura inter viuos vt ff. de pollicita. l. ij. in princi. & C. de furtis. l. si non dum. Si autem in fine non habeas, neque, tunc dic casum, vt dixi, nisi quòd in fine dicas, quòd hi serui sunt hæredis. & ad hoc concordant leges prædictæ. Francisc us.
g ¶ *Destinates.* ab ea viuente. Accurſius.
h ¶ *Neque hæredis.* si habeas fine neque: planum est. & concord. in fra, de pollicit. l. ij. in princi. & C. de furt. l. si nondum. Si habeas neq; tunc dic, sed templi: sed dices processum fuisſe hic ad actum dedicandi, vel speciale in vltima voluntate, vt ex sola voluntate sint templi, vt hic dicitur ne sint contrariæ dictæ leges.

Dominus. CASVS. Petij quendam in seruitutem, & obtinui, nunc eum inuitum volo abducere. Possum, licet velit offerre lis æstimationem. Franc. Accurſius.
i ¶ *Qui obtinuit.* in liberali causſa. & facit ff. de rei vendica. l. qui restituere. Accurſius.

Conuentio priuata.] CASVS. Quidam liber homo confessſus est se esse meum seruum: hoc sibi nõ nocet. Idem, si libertum & de hoc dic, vt C. eo. l. liberos priuatis. Fran. Accurſius.
k ¶ *Conuentio priuata.* i. hoc dic, vt C. eo. l. liberos priuatis.

Paulus.] CASVS. Vendidi ego Franciscus tibi seruum meum purè, postea perfecta emptione missſiti mihi literas, in quibus cõtinebatur quòd manumitteres istum seruum post certũ tempus. Si nõ manumittas non efficitur per hoc liber: non enim locum habet prædicta constitutio, quando vendidi tibi seruum sub hac conditione, vt manumittas eum post certum tempus. Nam te non manumittente, seruus fit liber ex prædicta constitutione: sed in nostro casu venditio fuit pura. Item prædicta constitutio extendit fauorem suum etiam ad alium casum, vt quando accepit pretium ob manumittendum ancillam in certum tempus: nam me non manumittente, ipsa fit libera.
¶ *Quæsitum.*] Emptor seruum. quem emit, & sibi traditum, manumisſit antè, quàm soluat pretium venditori, quæritur an teneat manumissſio. Et dicitur, quòd sic: si satisfecit emptor venditori pro pretio, vt dando fideiussſores, vel aliter satis fecit ad voluntatem venditoris.
¶ *Caius Scius.*] Vendidi tibi Stichum seruum meum hoc pacto, vt eum post triennium manumittas, si triennio continuo tibi seruierit. nondum completo triennio seruus à te fugit, & tu interim decesſisti, nunc seruus reuertitur, & finito triennio vult libertatem, quæritur an audiatur? Et dicit, quòd sic, si nunc reuersus seruiat tanto tempore, quanto fuit in fuga. Franc. Accur.
l ¶ *Paulus.* aliàs incipit, Si vt proponitur.
m ¶ *Pertinere.* vt sit liber post tempus, si non manumittatur, quæ cõstitutio quando habeat locum, subiicit statim.
n ¶ *Post tempus.* vt C. si manci. ita fue. ali. l. ij. & iij. Accur.
o ¶ *Eundem fauorem.* Aliàs, seruorem, & tunc plana, aliàs, fauore, & tunc dic, eundem. s. diuum Marcum constituisſe, certum est, &c.
p ¶ *Meueri.* libertatem, vt & C. si manci. ita fue. aliena. l. si is.
q ¶ *Satisfactum.* fideiussſore, vel alio modo, vt inſtit. de re. dini. §. vendita. & ff. de contrahen. empt. l. quod vendidi. & l. vt res. & ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. item liber. §. qui paratus.
r ¶ *Cæpisſe.* & sic est liber. Accurſius.
s ¶ *Decesſerit.* Titius, scilicet.
t ¶ *Tempore.* i. seruitio tanti temporis præstito, quantũ fuit tempus fugæ. vt ff. de statuli. l. seruus qui. §. seruus. & l. cum hæres. §. fin. Item contrà. ff. de fideicommiss. liber. Thaïs §. intra. Sol. vt ibi. Accur.

Vincere sitas.] CASVS. aliquem existentem in possſessione ingenuitatis peto in seruitutem. Mihi non ei, incumbit onus probandi: nisi sponte offerat se ad probandum de ingenuitate sua. Et si iudex viderit: quòd calumnioſè petam te in seruitutem, puniet me de calumnia pœna exilij.
¶ *Tutores.*] Tutor nõ potest petere in seruitutẽ pupillum suum, maritus autem vxorem suam potest petere in seruitutem. Franc. Accur.
v ¶ *Audiendus.* vt & ff. de proba. l. circa. & C. de inoffic. testa. liberi-

1 *Flo. deest, neque.* 1 *Flo. ignorasſet suum.* 1 *Flo. deest. cũ 2 Flor. deest, hoc.* 1 *Flo. deest. nõ. 2 Flor. deest, quis.* 1 *Flo. inaugeri. Manuscript. audiri.* 2 *Flo ferant.* 1 *Flo. contrà.* 1 *Flo. accepit.* 1 *Flor. & non dum.* 1 *Flo. libertatis.* 1 *Flo. conuin.* 2 *Flo. discesſerit.* 3 *Fl. reuertit.* 4 *Fl. assequendam.* 5 *Flo. discesſerit.* 6 *Fl. propositur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Sententiam.* vt & C.eo.l.fi tibi.

Non possunt. non sic ecõtrà,vt C.eo.nõ idcirco. & no. hîc officiũ iudicis esse alicui dãnosum.arg.contrà.ff.de fur.l. si seruus. §. quod vero.

b ¶ *Status quæstionem.* reuocando in seruitutẽ ex ingratitudine. Vel dic,libertæ de facto,Sed quomodò hoc? cùm famosa, & pœnalis videatur? nã ex toto fama cõsumitur mulieris.R.ibi. per hoc soluetur matrimonium: sed in casu, quo durarot, non potest pœnalis, vel famosa institui.vt C.re. amo.l.ij.& facit C.de ope. lib.l.libertæ.

1 Flo pupillorum.

Vm pacto.] CASVS. Maior xx. annis vendidit se ad pretium participandũ: & omnia interuenerunt, quæ requiruntur ad hoc vt liber efficiatur seruus. empt or eũ posteà manumisit. Dicitur, quòd libertus nunc efficitur, nec potest se petere in ingenuitatem.Franc.

1 El. partitionẽt.

d ¶ *Cum pacto.* interuenientibus, quæ debent interuenire. vt not. supra de statu homi.l. & seruorum. §. j. Accursius.

e ¶ *Ad libertatẽ.* id est ingenuitatem, vt ff. de statu homi.l. homo liber. vbi de hoc dixi: & facit C. qui. ad liber. procl. non licet.l. prima.

1 Flor desunt hæc, liberalis causſa, & incip. ſi in obſcuro.

Iberalis.] CASVS. Si dubitatur, an quis sit in possessione. seruj. an libertatis, & ipse velit probare se esse in possess. libertatis , volens hoc probare prior audiendus est quàm causſa liberalis procedat. Secundò dicit, quando cognoscitur de causſa liberali,puta, an fis seruus meus , an liber fis, debebit iudex cognoscere de rapina , de furto, si quod mihi feciſti,vel de aliquo alio damno magno, Franciscus.

In obſcuro ſit. Ideò scilicet,quia dubitatur in quorum,&c.

g ¶ *Litigat* id est,vtrùm sit in possesione seruitutis.vel libertatis. & sic incipit respondere,prior,&c.

h ¶ *Audiendus eſt.* scilicet,prædictus,de cuius statu queritur.& hoc etiam si sibi non imminebat vnus,vt arg.ff.eo.l. cui. & secundum hoc dic,prior,quàm causſa liberalis procedat,vt ff.eo.liberis.§.fin.

i ¶ *Iudex.* mutat casum. ff. de posſeſſ. hîc de proprietate agit,facit ff.e. l.illud.& l.de bonis.& l.imperator.& ff.l.de his.

k ¶ *Damnóve magno.* Ad hoc ff. de acquirendo rerum dominio.l.homo liber.§.j.

Si ſeruus.] CASVS. Seruum emeras à non domino,& traditus tibi fuit,tandem apparuit non tuus, & sic fuit iudicatum non esse tuum seruum : posteà eius dominus serui te hæredem fecerat, nunc vis petere adhuc illum seruum.Certè audieris, nec obstat tibi exceptio rei iudicatæ,quia alio iure agit.Franciscus.

l ¶ *Quem emeras.* à non domino.Accursius.

m ¶ *Perperam.* quia iudicauit eum non esse seruum tuum.quia non probaſti tuum,& ita perperam:quia cùm tu posſideres, si ipse liberũ se nõ probaret,vincere debebas. Item nec fuit iudicatũ eũ liberum, quia tunc sententiã inter omnes faceret ius,vt ff. de ſta.ho.l.ingenuũ. & ff.eod.Diui.§.j.quæ sunt contrà.secundum Azo.Vel dic,perperam secundum Hug.quia cùm debuit iudicare eum liberum, non iudicauit eum liberum,ſed non esse seruum tuum.Accursius.

n ¶ *Is tuus.* aliàs,is tuus,& aliàs,istius,& tunc dic,id est tuus.& aliàs is,huius.& tunc eodem modo.

o ¶ *Præſcriptio.* cùm noua causſa,siue dominium acceſſit, vt & ff. de except. rei iudic.l.finautem.§.eandem.& facit ff.e.fi cui.§.j. & C. res inter alios actas.l.j.& ij.& C.eo.ſi is.Accursius.

De his.] CASVS. Hæres grauatus erat manumittere seruum, hic seruus surripuit aliqua hæredi,& petit se ab eo manumitti. Dicitur, q̃ prius debet reddere ea, quæ surripuit, posteà manumitti.Francisc.

p ¶ *Dare debet.* scilicet præses prouinciæ. Accursius.

1 Fl. priciau uit.

q ¶ *Antè quàm.* contrà. C. de man. teſt. l. iiij.§.j.Solu. ibi sub cõditione, hîc purè fuit relicta libertas. hoc nõ placet:quia tũc esse cõtrà.ff.de fideicom miſſ.liberta. l. ſi purè. quare dic, q̃ hîc sub cõditione fuit relicta. Et sic cõcor.cũ dicta l. C.& non discordat ab illa, ſi purè. cũ ibi non fuerit cõditio reddendæ rationis. Et facit ff. de manu. l. ſi quis dicat,in fi.& ff.e.illud.& l.Imperator. & l. liberalis.& l.de bonis.Accursius.

2 Fl. alio quo.

Icet.] CASVS. Libertus iurãdo se daturũ x. operas patrono, tenetur. & hoc est verum,quando manumiſſus iam iurat , se cus ſi exiſtẽs seruus iuret. Nã non renet. Sed seruus adhuc exiſtens potest iurare , quòd liber factus iurabit se x. operas daturum. Et hoc casu , ſtatim cum erit manumiſſus, debebit iurare vel promittere. impubes autem iurare poterit , se daturum operas patrono , & tenebitur operas dare cùm erit factus pubes. poterit autem & impubes exiſtens operas aliquas præstare,vt puta ſi histrio ſit.Franc.

1 Fl. libertus.

r ¶ *Imponuntur.* licitè.Accursius.

s ¶ *Liberum.* vt & supra de oper.lib.l.vt iurisiurandi, & C. de oper.lib.l.j.& ff.de manu.testa.l.ſeruum testamento.

t ¶ *Religione.* scilicet ſacramenti.

v ¶ *Neceſſitatem.* Iurant enim se iuraturos,cùm erunt liberi.q̃ ſi non faciunt, datur in eos actio de dolo.vt ff.de dolo.l.eleganter.§. ſeruus pactionis,aut ſi promiſſa est pecunia , datur actio in factum , vt C. an ſeruus ex suo facto.l.promiſſæ.ſecundum. Azo.

x ¶ *Incontinenti.* imò etiã videtur ex interuallo , vt infrà de ope. lib. l.vt iurisiurandi.§.& ſiue.Sol.hîc loquitur quando primò in seruitute iurauerat,ibi non.Vel ibi post tẽpus modicũ,quod videbatur ineſſe,quod incontinenti dicitur,vt argu.supra ſi certã peta.l.lecta. & ad hoc supra de dam.infect.l.fluminum.§.ſed quod dictũ eſt.Vel ibi fuit actum in manumiſſione,vt etiã posteà ex interuallo fieret , vt ff. a de ſolu.l.Modeſtinus.Vel ibi sponte.& sciens se nõ teneri. arg. supra de ope.lib.l.Campanus.Item ex hoc,quòd incõtinenti iurat,vel promittit,patet,q̃ causſa libertatis , id est,quia nõ aliter esſet manumiſſurus, operas promittit,& dominus exigit,& ideò tenetur,vt hîc,& d. l. vt iurisiurandi.ſi autem ex interuallo,ſi quidẽ sponte sciens se non teneri,tenebitur,vt dixi,ſi metu , vel nimia reuerentia patroni , contrà. vt infrà quarũ re. actio non datur.l.j.§.quæ onerandæ.& l.ſi.§.ſi seruus. Item not. ex iuramento hîc aliquẽ obligari , & actione in factum ex eo agetur,vt arg.C.de reb.cre.actori.

y ¶ *Donum.* Differunt hæc inter se.vt ff. de verb.ſig.l.inter donum. & l.munus.& ff.de offi.procon.l.ſolẽt.§.ſi.Accur.

z ¶ *Vxorum.* facit C. de in ius vocan. venia, itẽ facit supra de dam. infect.l.fluminum.§.adiicitur.& facit quod no.C.de oper. lib. ſi quã.

Potuerit

a Iſta glo. eſt ſing. tecũdũ Bal. ad hoc, q̃ anthen. ſa ciamenta pu berum. non habet locum in pupillo e- tiam do li ca pacesſed ſolũ in adulto. Bo log. Tu dic contrà p no. eiuſdẽ ſual in Lſi. §. finius. C.de bo.quæ li.& in Lij.C. de reſti.in in tegrũ.& Spe. tiũe pact. §. ij. veſſi. & eos. & ptace dan.

2 Fl. filiſcet. 4 Fl. nomencla tator.

a ¶ *Peruerit.* Cùm sit doli capax:secus in eo inramento,quod super cõtractibus præstatur:quòd tantum a à pubere factũ valet:vt in auth. ſacramẽta.Itẽ no.pupillũ obligari.& est sic ff.de acq.hære.l.pupillus. & ff.de iureiurã.l.qui iuraſſe.Sed ar.contrà.ff.de iuris,& fac.ignol.ſi.

b ¶ *Vtilis actio.* ſecus in filio emancipato,vt ff.de obſeq.à li.l.pen.

1 Fl durauit

2 Fl. partitur.

Iurauerit, id est 3, qui & iurare potuerit 2 , danda est vtilis actio b operarum nomine , cùm pubes tamen factus erit. Potest tamẽ & impubes operas dare: veluti , si miniculator 4 c sit, vel histrio.

¶ QVIBVS AD libertatem, &c.

Quibus ad libertatem proclamare non licet.

TITVLVS XIII.

Maior xx. annis ſi ſeuendidit, & pretiũ recepit,non poteſt proclamare in libertatẽ: ſecus eſt in minore xx. an. h.d.

I. Vlpianus lib. ij. de Offic. Proconſul.

Maiores.] CASVS. Maior viginti annis passus est se vendi,ſi pretium participatus est,nõ potuerit prouocare in libertatem:ſi aũt non est participatus pretiũ licet omnia alia interueniant quæ interuenire debent,vt liber efficiatur seruus, poterit prouocare ad libertatem. Sed pone,q̃ est minor xx.an. licet participatus fit pretium,poterit prouocare in libertatem : niſi factus maior durauit in seruitute. Franc.

1 Fl durauit

d ¶ *Qui venit.* i. venditus est.

e ¶ *Peruenerit.* verè:vt & C.eod.l.j. & not. ff. §. j.

2 Fl. partitur.

f ¶ *Ex cæteris.* id est, ſi non participatus est lucrum.

g ¶ *Suprà ſcripta.* id est , participationis pretij.

h ¶ *Dicendum.* vt ff.de li.cau.liberis.§.j.& extrauag. & facit ff. de mino. ſi ex cauſſa. §. Papinianus.

Seruum.] CASVS. Compulſus dediſti mihi seruum , & eum in testamento liberum esse iuſſiſti.Dicitur, q̃ non tenet libertas , ſicet aliàs ſoluendo ſim. & tu poteris ab hærede meo vendicare seruum.Si autem diceres effici liberũ , quod eſe non debet : iam tu non haberes aliquam act. contra hæredem meum:quia nihil videbitur,&c.Fran.

1 Flo. dicit

i ¶ *Per vim.* ſ. compulſuam:& sic dominium directum transit: vt ff. quod metus cauſſa.l.ſi mulier.§. penul.

k ¶ *Erit ille.* ſecus ſi nõ tradere,ſed manumittere cogatur:quia tenet libertas,vt ff.quod met.cauſſa.l.metũ. §.idẽ Pomp. Quidã dicunt hîc in vltima voluntate,ibi inter viuos factam ma.quod non placet.

l ¶ *Agere.* vtili in rem:vt ff.quod metus cau.l.metum.§.volenti. & §. licet.An autẽ ipſe seruus posſit conueniri actione, Quod metus cauſſa,quaſi ad eum cõmodum peruenerit?Quod videtur,vt ff.quod metus cauſſa.ſi cũ exceptione.§.in hac actione.Econtrà, quòd non: quia non erat pecuniarium cõmodum:vt arg.ff.de leg.j.planè.§.fi.& l.ſeq.

m ¶ *Peruenerit.* i. peruenirent,quod esſe non debet.

n ¶ *Conſecutus.* nihil habet,qui libertum habet:vt hîc,& ff.de præſcr. ver.l.naturalis.§.fi.in fine.

His qui.] CASVS. Liber homo,ſi passus est se vendi ad pretium participandũ,& ea interueniũt,quæ interuenire debẽt, efficitur ſeruus. Sed quid,ſi fœmina libera passa est se vendi interuenientib. iis , quæ debent interuenire:an qui nunc nascunt ex ea,erunt serui? Dicitur,q̃ sic,cùm & mater sit serua,nec posſit prouocare in libertatem.Fran.

o ¶ *Venire.* interuenientibus,quæ debent interuenire.

His, qui se passi sunt vænire o , ad libertatem proclamandi licentiam denegari p . Quæro, an & ad eos , qui ex mulieribus , quæ se passæ sunt vænire , nascũtur , ista 2 Senatusconsulta pertineant 3 ? Dubitari ¶ non potest, quin ei quoq; quæ maior annis viginti se vænire passa est, ad libertatem proclamandi licentia fuerit deneganda. His quoque danda r non est, qui ex ea nati tempore seruitutis eius erunt.

Paria sunt,aliquid in esſe conſiſtere, uel in eo ſtatu,qui de proximo rem producit in esſe. Bartol.

IIII. Paulus lib.xij.Quæſtionum.

Icinnius Rufin 9 Iulio Paulo s . Is,cui fideicommiſſaria libertas debebatur t post viceſimum annum u se vænire v passus est. Quæro , an denegandum sit ei ad libertatẽ proclamare? Mouet me exẽplum cuiuſuis liberi hominis : nam & ſi conſecutus libertatem, se vendidiſſet x , denegaretur z ei ad libertatẽ proclamare: neq; debet me lio ri a loco intelligi, q̃ 2 in seruitute conſtitutus passus est se vænũdari,quàm ſi esſet libertatem cõſecutus. Sed econtrariò mouet me , q̃ in ignorans liberũ hominẽ emit. Si enim sciens liberũ emeret,tunc bene posſet prouocare in libertatem. in noſtro autẽ casu etiã inuitus potuit vẽdi : licet posſit ei imputari,cum ad libertatẽ nõ prouocat petẽdo iudicis officiũ vt manumittatur,quod non posſet imputari ſtatulibero, cui relicta est libertas ſub condi. nã interim potuit petere libertatẽ , ſed veniente condit. poterit ſe prouocare in libertatem.In noſtro autem casu dicendum est, nõ posſe prouocare in libertatem, cum maluit vendi : cum posſet petere libertatẽ. Fran.

s ¶ *Paulo.* Salutem, & quæſtionem talem.

t ¶ *Debebatur.* purè. Accur.

v ¶ *Viceſimum annũ.* ſuæ ætatis.Accur.

x ¶ *Libertatem.* & sic est homo liber.

y ¶ *Vendidiſſet.* interuenientibus iis,quæ in lib. homine empto interuenire debent.

z ¶ *Denegaretur.* vt ff.ti. j.l.liberis. in prin.& C.eo.l.j.in prin.

a ¶ *Meliori loco.* vt & ff.tit.j.ordinata.§.ſi is. Accur.

b ¶ *Contrahi poteſt.* vt & ſupra de contrahen.emptio. l.& liberi. & l. liberi.

c ¶ *Denegatur.* vt ff.tit.j.qui ſciens.& l.liberis. §. ſi quis ſciens. C. de inge.ma.l.ſciens.

d ¶ *Sed & is qui.* vt in casu propoſito.

e ¶ *Vænire.* id est, vendi.

f ¶ *Peruenias.* Poteſt enim implorare,vt manumittatur.

g ¶ *Quod quidem.* id est certè.

h ¶ *Debetur.* ſcilicet,in ſequenti casu. Accur.

i ¶ *Statuliberum.* ſub conditione manumiſſum.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Denegandam.* nec enim tacitè, vel expresse potuit renuntiare iuri futuro: vt & ℨ. quorum leg. l. quod ait Prætor. & de leg. ij. ſi ita. §. j. & dixi C. de pact. l. j.

b ¶ *In proposito.* ad primum tantū videtur ſe referre, licet eadē æquitas in potestatiua conditione ſit: cùm potestatiua cōditio, & puritas paria ſunt: vt & ℨ. de hæred. inſt. ſuus. Per quā difficūt quidā ad vtrūq; caſum referri, quod hīc dicitur. & facit C. d. j. in fi. & ℨ. de fideicom. lib. l. quidā. §. fi.

Si duo.] CASVS. Duo emerunt liberum hominem tanquā ſeruum, & vnus eorū ſciebat eum liberum: alter ignorabat: quæritur, quid iuris? Dicitur ſcientia vnius ignorantis non nocebit, & fiet hic ſeruus totus ignorantis. Fran. Acc.

c ¶ *Sed tantum alteri vires.* contrà. ℨ. tit. j. nō ſolum. §. j. fol. vt ibi. Itē cōtrà ℨ. tit. j. l. liberis. §. ſi duo. Sol. vt ibi. Item not. in perſona huius venditi magis inſpici, quā nocet quā quod prodeſt: ſic ℨ. ad Sylla. ſi quis in graui. §. fi. Sed arg. contra. ℨ. de Senat. l. emancipatum. §. fin. & ℨ. de iure fiſc. non intelligitur. §. ſi quis palām. & ℨ. ad macedo. ſed Iulianus. §. non ſolùm. Item nota, Inutile eedit vtili: ſic ℨ. de leg. j. l. planè. §. ſi duobus. & ℨ. commu. prædio. l. proprii ſolum. & C. de hæreti. l. cognouimus. & ℨ. de bonis liber. l. cùm libertum. & ℨ. de ſtip. ſer. l. j. §. communis. & l. proinde. §. fi. & l. ſeq. Item arg. contra. ſunt ad hanc l. ℨ. de leg. j. l. ſi res. & l. ſi duobus. in princ. & l. planè. §. ſi coniunctim. & l. huiuſmodi. §. ſi Titio. & de leg. ij. ſi Titio. & l. Proculo. & ℨ. de verb. obligatio. l. ſi mihi & Titio. & ℨ. de iureiu. ſi duo patroni. in princ.

Fl annon.

¶ SI LIBERTVS ingenuus, &c.

1 Flo. ingenuitati aſſerant.

Si libertus.] CASVS. Petiiſti quendam in libertum tuū, & quia non probaſti, eū absolutus. Dicitur quòd nō præiudicat illa ſententia, nec curſus temporis mihi vero patrono, qui hunc peto in libertinitatem. Fran.

d ¶ *Also agente.* Qui eum ad libertatem vocat. Accur.

e ¶ *Exercere.* vocando eum in ſuum libertum: vt ℨ. eo. patronum. Sed videtur nullo tempore audiri vt ℨ. de ſtatu homi. l. ingenuū. & ℨ. ti. ij. l. Diui ſtatres. §. j. Sol. in illis fuit acta cauſſa ſeruitutis, & ingenuitatis, & ſic præiudicat inter omnes: hīc autem libertinitatis. & ingenuitatis: quæ non eſt adeò fauorabilis, & ideò non præiudicat aliis alij dicunt q̄ hīc, & ℨ. eo. patronum. non fuit pronuntiatus ingenuus, ſed libertum illius nō eſſe in contrariis verò ingenuus. Et q̄ſ hīc dicit ingenuus. i. pro eo qui ingenium ſe dicebat. Et ſic exponeillā l. patronum. Vel dic q̄ hīc non fuit iuſſus contradictor in ll. contrariis ſic, vt ℨ. de collu. dete. l. cùm non iuſto. & arg. ℨ. de inofi. teſta. l. qui repudiantis. in fi. Item contrariatur huic l. ℨ. de collu. detegen. l. ij. in prin. vbi intra quinquennium tantùm auditur. Sol. vt ibi. Accur.

Vi ſe vænire.] CASVS. Liber maior xx. ann. paſſus eſt ſe vendi ad pretium participandum, & pretium peruenit ad eum. Non potest renocare in libertatem, niſi in caſu, vt cùm pretium reddit em ptori ſpontè recipiēti. ¶ *Qui ſe ex libertinitate.*] Quidam ingenuus tanquā ſeruus alicuius exiſtens, ab eodē manumiſſus eſt: ſic nunc ſtatur

nundari. Nemo dicturus eſt ſuperueniente conditione, quæ non fuerit in eius poteſtate, libertatis petitionem ei denegandam a. Idē puto, & ſi in ipſius poteſtate fuerit cōditio. Sed in proposito b magis probandum eſt, vt denegetur ei libertatis petitio: qui potuit petere libertatem, & maluit ſe vænundari: quia indignus eſt auxilio Prætoris fideicommiſſarij. c

V. Idem lib. ſingulari ad Senatuſconſul. Claudianum.

SI duo liberum hominem maiorem annis xx. emerimus, vnus ſciens eius cōditionem, alter ignorans, non 1 propter eum, qui ſcit, ad libertatem ei proclamare permittitur: ſed propter eum qui ignorat, ſeruus efficietur 2: ſed non etiam eius, qui ſcit, ſed tantùm alterius c.

2 Flo ſeruus efficietur?

1 Fl. deeſt, libertus.

2 Flo. dicetur.

Si libertus ingenuus eſſe dicatur 2.

TITVLVS XIIII.

Res iudicata contra eum, qui ſe patronū dicebat, non præiudicat uero patrono. h. d.

Marcellus lib. vij. Digeſtorum.

SI libertus alterius alio agēte d ingenuus pronuntiatus eſſe dicetur, ſine vlla exceptione tēporis patronus eius cognitionem ſolet exercere e.

II. Saturninus. lib. j. de Offic. Proconſulis.

QVi ſe vænire paſſus eſſet maiorem, ſcilicet, vt ad ipſum pretium peruenīret, prohibendum de libertate contendere Diuus Hadrianus conſtituit f. ſed interdum ita contendendum permiſit g, ſi pretium ſuum reddidiſſet.

1 ¶ Qui ſe ex libertinitate h in ingenuitatē 1 aſſeuerant, non vltra i quinquēnium quàm manumiſſi k fuiſſent, audientur.

2 ¶ Qui poſt quinquennium reperiſſe ſe inſtrumenta ingenuitatis ſuæ aſſeuerant, de ea re ipſos principes adire oportet 2 cognituros l.

III. Pompo. lib. v. Senatuſconſultorum.

HOc ſermone m, *Agnitis natalibus* n, de nullis aliis intelligēdum eſt Senatum ſenſiſſe, quàm ingenuis o. ¶ Verbo autem, *Reliquerunt* 1, etiam hoc intelligendum eſt, vt quæcunque ex re eius, à quo manumiſſi erunt 2, acquiſita habent, reſtituant. Sed id quemadmodum accipiendū ſit, videndū eſt: vtrūm ne quæ ignorantibus dominis abſtuliſſent, item quæ 3 ex rebus eorū acquiſiſſent, reddere debeant: an verò etiam quæ 4 conceſſa, & donata à manumiſſoribus amplexi ſunt q. Quod magis eſt.

IIII. Papinianus lib. xxij. Quæſtionum.

HAec 1 oratio r, quæ prohibet apud Cōſules, & Præſides prouinciarum poſt quinquennium à die manumiſſionis in ingenuitatē 2 proclamare, nullam cauſſam s, aut perſonam excipit.

Pone caſum, ut ſuprà eo. l. j.

V. Idem lib. x. Reſponſorum.

PAtronum poſt quinquēnium ſententiæ pro ingenuitate dictæ, quo ignorante res iudicata eſt, non eſſe t præſcriptione temporis ſummouendum, reſpondi.

VI. Vlpianus lib. xxxviij. ad Edictum.

QVoties de hoc contenditur, an quis libertus ſit, ſiue operę petantur, ſiue obſequium deſideretur, ſiue etiam famoſa actio intentetur 1, ſiue in ius vocetur qui ſe patronum dicit, ſiue vila 2 huic manumiſſo. Fran.

k ¶ *Qui ſe ex libertinitate.* ſcilicet de facto.

i ¶ *Non vltra.* etiam 1 Flo. ſupra lite conteſta. vt ℨ. de incaſtru collu. detegen. l. ij. §. fin. & aliter. Accur.

k ¶ *Manumiſſi.* ſcilicet de facto: vt inſtit. de ingen. §. fina. & facit ℨ. proxi. §. & l. hæc oratio. Sed hodie ſecus: vt C. vbi cauſ. ſtatu. l. fin.

l ¶ *Cognituros.* facit ſuprà de in lit. iur. l. videamus. §. fin. & de iureiur. l. admonendi. & quod not. ſuprà proxi. §.

Hoc ſermone.] CASVS. Erant quædam verba cuiuſdam Senatuſconſulti, quę nunc vult exponere. & erant fortè talia, Agnitis natalibus pro uocent in ingenuitatē, ſed relinquant manumiſſori omnia quę habent ex eius re. Et dicitur, quòd hæc verba habent locū in eo qui apparet ingenuus: & debet reddere manumiſſori ea, quæ acquiſierit ex eius re ſiue eo ſciente, ſiue ignorante: & etiam ea quæ donauerat manumittens

m ¶ *Hoc ſermone.* Fortè talia erant verba Senatuſconſul. cuius mentionem facit ℨ. tit. ij. l. de bonis. & C. eod. l. j.

n ¶ *Agnitis natalibus.* prouocent in ingenuitatē, ſed reliquant manumiſſori omnia quæ habent ex eius re.

o ¶ *Quæ ingenuis.* q̄ ingenui habēt natales: nō ſerui vel liberti per quos probatur ingenuitas: vt & C. de libe. cau. parentes. & de probatio. non epiſtolis.

p ¶ *Debeant.* ſ. tantum, an vero, &c.

q ¶ *Amplexi ſunt.* ſ. Senatores. Vel dic, hi, de quorum ſtatuta eſt quæſtio.

Hæc oratio.] CASVS. Hæc prohibitio, qua dicitur manumiſſum nō poſſe poſt quinquennīū in ingenuitatē proclamare nō excipit aliquā perſonā, nec cauſſam aliquam, niſi vnā: vt ℨ. l. ij. in fi. Fr. ℨ. tit. j. l. j. §. ſed interdum. Accur.

r ¶ *Hæc oratio.* ſ. Diui Marci, quam non habemus: & de ea fit mentio

s ¶ *Nullam cauſſam.* niſi vt ℨ. e. l. ij. §. fi. Et hoc corrigitur per l. C. vbi cauſſa ſtatus. l. fi.

t *Patronum. Non eſſe.* vt & ℨ. eod. l. j. plenè dixi. Sed arg. contrà C. de præſcrip. long. tempo. l. fi. in fine.

Quoties.] CASVS. Quoties quæritur an quis ſit libertus meus, quod contingit multis de cauſſis: ſiue petam operas, ſiue

ſiue obſequium, ſiue petam, ne me vocet in ius ſine venia vel ſimili de cauſſa: eſt inihi danda actio in rem præiudicialis. Et hæc ſunt vera ſi ue ille dicat ſe ingenuum, ſiue dicat ſe libertum: ſed non meum. tunc ſi ille eſt in poſſeſſ. ingenuitatis, mihi incumbit onus probandi eum eſſe libertum meum. & ſi hoc non probo, ille vincet. Fran.

a ¶ *Præiudicium.* id eſt, actionem in rem præiudicialem: vt inſtitut. de act. §. præiudiciales.

b ¶ *Idem præiudiciū.* id eſt, prædicta actio.

c ¶ *Fungitur.* quia hic libertus non erat in poſſeſſione libertinitatis apud eum, qui ſe dicit patronum: aliàs contrà. ℨ. de prob. l. circa. Sed in quæſtione operarum ſemper patronus probat, niſi ſit naturaliter opera debita: vt ℨ. de probat. l. quoties. facit ℨ. de libe. cauſſa. l. igitur ſciendum. §. ſi opera. & ℨ. de except. l. generaliter. & ℨ. de li. agn. ſi quis à liberis. §. ſolent. Accur.

¶ NE DE STATV defunctorum, &c.

Dictum eſt de ſtatu viuorum: nunc de ſtatu defunctorum.

DE ſtatu defunctorum.] CASVS. Quidam itāns bona fide in poſſ. libertatis, deceſſit inſtitutis hæredibus. Dicitur quòd poſt quinquennium à tēpore mortis non eſt quærēdum de eius ſtatu: nec eſt quærendum de ſtatu eius, qui deceſſit intra quinquenniū vel etiā eius, qui vi uit, ſi per hoc fieret præiudicium mortuo ante quinquenniū. Itē aliquando nec intra quinquennium de ſtatu defuncti quæritur, vt cùm iudicatus eſt quis ingenuus: deceſſit poſteā: non amodo debet quæri de ſtatu eius, nec retractari ſententia lata pro ingenuitate etiam intra quinquennium.

¶ *Si quidem.*] Apparet ex prin. l. quòd præſcribitur ſpatio quinquennij volenti retractare ſtatum defuncti in deteriorē. Sed quid, ſi in meliorem vult producere? Etiam vltra quinquennium poteſt. Nam ſi aliquis dicitur ſeruus quaſi ex aucilla natus, quæ erat mortua iam elapſo quinquennio: ille autem vult probare matrem fuiſſe liberam, auditur. Fran.

d ¶ *De ſtatu defunctorū.* qui tēpore mortis erāt bona fide in poſſeſſione libertatis. Quòd ſi varietas interueniat, poſteriora ſpectātur tēpo ra. vt C. e. l. ſi mater. & l. ſi. & ad emācipationē non ptinet: vt in e. tit. vt C. de lib. cau. l. priacipaliter? Reſpon. non propter carnē & oſſa, ſed propter poſteros: & peculium quæritur intra quinquenniū, nō vltra: vt & ℨ. e. l. ij. & C. e. l. j. & l. ſi is. Et hoc, ſi nō fuerat ingenuus pronūtiatus: aliàs nec intra quinquenniū: vt ℨ. §. ſed interdum. Accur.

e ¶ *Fiſci.* vt & C. eo. ſi mater.

f ¶ *Viui.* quaſi dicat non ſolùm de mortui ſtatu, ſed nec etiam de ſtatu viuentis quæri poteſt, ſi præiudicetur ei, qui ante quinquenniū deceſſerit, Azo. vt & C. eo. l. j. & ij. Accur.

g ¶ *Fuerit.* per colluſionem.

h ¶ *Liceat.* cuilibet de populo. Accur.

i ¶ *Retractare.* ℨ. quantum dixi ℨ. tit. j. l. j.

k ¶ *Poſt mortem.* ſic ℨ. de re iudi. l. ſi cum pro curatore. & ℨ. ad legem Corne. de fal. l. j. §. tutores. & ℨ. de verb. ob. l. hoc iure.

l ¶ *Cæpta.* ſpeciale, vt conteſtatione non per petuetur actio 2, nec fiat tranſitoria contra hæredes: vt & ℨ. l. proxi. in fi. ſic C. de dol. l. fi. Regulariter contrà. vt C. de præſcrip. xxx. ann. l. fi.

m ¶ *Si quidem.* dixi ℨ. eo. in prin. Accur.

n ¶ *Non admittatur.* Certè imò admittitur: vt ſubiicit, & ℨ. eo. l. penul.

o ¶ *Ante quinquennium.* & in ſeruitutis poſſeſſione ea exiſtente: vnde præſcriptio quinque annorum nō poteſt allegari: & ideò poteſt, & neceſſarium eſt probari de libertate huius, qui dicitur ſeruus. Azo.

p ¶ *Pro mortua.* i. pro eius ſtatu tuendo.

q ¶ *Et Marcellus.* nūc reſponder. Accur.

r ¶ *Conſecutus ſum.* i. ad eam ſententiā peruenī. Accur.

On eſſe.] CASVS. Mouebam quæſtionē ſtatus filiis alicuius, de cuius ſtatu nō egi: & iam lapſum erat quinquennium à morte eius. dicitur q̄ nō audior: & hæc præſcriptio quinquennij currit etiā pupillo tutorem nō habenti, nec poterit reſtitui.

¶ *Præſcriptio.*] Litis conteſtatione in quæſtione ſtatus ante mortem defuncti illata, nō facit præſcriptionē v. ann. quæ ſtatū defunctorū tuetur, irritam, ſi is qui mouet quæſtionem ſtatus defuncto, à ſua lite triennio deſtat: nam tunc liti renuntiaſſe videtur. Frā.

s ¶ *Retractatam.* aliàs recitatam: & aliàs retractatā, ſcilicet intra quinquenium: & ſemper dic, & finitam.

t ¶ *Tutelam.* i. tutelā, quod eſt publicū munus: vt inſt. de excu. cu. §. j.

v ¶ *Tribuendū eſt.* Imò videtur ipſo iure nō carere: vt C. in quib. cauſſ. reſtit. in integ. non eſt ne. l. fi. So. vt ibi no. in a. ncor. C. e. l. ſi mater.

x ¶ *Præſcriptio.* quæ ſine poſſeſſione procedit. Accur.

y ¶ *Tuetur.* vt & C. eo. l. j. in princ. Vel ſecundum quoſdam, eius quī nitebarur ſtatum defuncti retractare. Accur.

z ¶ *Longo.* ſ. triennio. Et no. q̄ conteſtatione non perpetuatur actio: vt & ℨ. l. proxi. §. ſed interdū. Vel ſecundum Placen. & Azo. ideò cōtingit, quia actor deſtitit à lite triennio: & ſic renunciaſſe videtur: vt ℨ. de iud. l. deſtitiſſe. & C. de pact. l. poſtquàm. & C. qui accuſar. non poſ. l. accuſationem. Aliàs contrà: vt C. eo. l. iij. & l. penul. Accur.

a ANte *quinquennium. In ſeruitute.* i. in poſſeſſione ſeruitutis: & facit ℨ. l. j. §. ſi quidem. Accur.

1 Flo. deeſt, eo.

2 Flo. ſi in meliorem.

1 Flor. deſuncto ſtatus.

2 Manuſcri. iudicari.

3 Flor. pēs.

1 Flo. ſeruus.

2 Flo. indeterio rē conditio nem qui ſtatū retract.

a Cōteſtatio ne non ſemp perpetuatur actio. Tu vide de hoc an, & quādo perpe tuetur: in c. j. de iſ is con teſt. e. dadū. ij de iur. cal. c. cū cauſſā.

1 Flo. enim & pro mor tuo.

2 Flo. ſecutus.

3 Flo. inſecuendum.

1 Flor. meruit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a PRimus. *Numariam.* Principaliter enim de statu defuncti agi non potest: vt C. de libe. cau. l. principaliter. Accur.

¶ DE COLLVSIONE DETEGENDA. *Quoniā in iudicio libertatis causſæ fit collusio, ideò de ea ponit. Ac.*

NE quorundam.] CASVS. Quidā colludebant cum seruis, & efficiebant eos pronūciari ingenuos: & sic admittebantur ad Senatoriā dignitatem, & quia hoc erat turpissimum dignitati Senatorum, est factum quoddā Senatusconsultū, quo cautum est, vt quicūq; probauerit hanc collusionem, habeat istū iudicatū ingenuū in seruum suū, si seruus fuerat colludentis: vel in libertū, si eius libertus fuerat: & hanc collusionem detegere vsque ad quinquennium post sniam latā permissum est: & hoc quinquennium continuū est, nisi hic iudicatus ingenu' fit impubes: nam tunc expectabitur tēpus pubertatis: nec interim currit quinquennium. Idē ex simili causſa iusta, vbi etiā post quinquenniū agitatur hæc causſa: vt exēplum habuisti ff. si libert. ingenuus esse di. l. ij. in fin. Posteà dicit, Hoc quinquēnio sufficit cōtestari litē. Sed secus in eo, qui ex libertinitate pnocat se in ingenuitatem. Nam intra quinquennium à tempore manumissionis numerandū debet tota causſa expediri. Vltimò dicit, ille admittitur ad hanc collusionē detegendam, qui pro alio est habilis ad postulādum. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran.

b ¶ *Amplissimum ordinem.* f. senatorū, qui centum erant numero: vt C. de peti. hære. l. ff. in prin. Accur.

c ¶ *Iudicari.* vt quasi ingenui creentur quandoque Senatores.

d ¶ *Iste.* de cuius conditione est collusum.

e ¶ *Dotexisset.* vt & ff. de lib. cau. l. qui de libertate. §. fi. Si verò libertus, ficret libertus eius, qui detexit collusionem: vt C. eo. l. ij. & ff. de in ius vocan. l. adoptiuum. §. patronum.

f *Collusionem. Vr genuitatis.* id est, sententiarum latarum pro ingenuitate. Accurſius.

g ¶ *Quinquennium.* viuente tamen eo qui ingenuus pronuntiatus est: vt ff. titu. ij. l. j. §. sed interdum. Sed videtur perpetuavt ff. si liber. inge. esse dicatur. l. j. & penul. Sol ibi non iustus fuit contradictor: vt j. l. proxima. Vel ibi de liberto ingenuus: hic de seruo ingenuus. Vel ibi detegit versus patronus, hic extraneus: arg. j. in fi. huius l. Item contrà ff. de liberali causſa. l. Diui fratres. in princip. vbi nullo modo auditur. Sed illa secundum hanc, scilicet nisi fit collusum. Et eodem modo respondeadi. ff. de statu homi. l. ingenuum.

h ¶ *Aetas eius.* q. a impubes est: vt ff. de lib. cau. l. Diui fratres. in prin.

i ¶ *Alterius vei* l. ratio: vt exemplum habes. ff. si liber. inge. esse dica. l. ij. §. fi. & l. penul. & j. de adul. l. quinquennium. Accur.

k *Inchoandam.* arg. contrà. C. de dolo. l. fi. & ff. titu. j. l. j. §. sed inter. & C. de tempor. in integ. resti. l. fi.

l ¶ *Aliter atque.* quia tunc contestatione non perpetuatur: vt & ff. si liber. inge. esse di. l. ij. §. j. & l. hæc oratio. Et est ratio: quia agens in superiori respon. conuenitur. ar. j. de excep. doli. l. purè. §. fi. & ff. de Carbo. edict. l. iij. §. q; si ille. Et secundum hoc hodie contrà: vt C. vbi cau. status. l. fi. Alij dicunt, q; perpetuò auditur, non intra quinquennium tantùm. & est ratio inter hunc casum, & superiorem: quia hic in me-

IIII. Callistratus lib. ij. de Iure fisci.

PRimus omnium Diuus Nerua hoc[1] edicto vetuit, post quinquennium mortis cuiusque de statu quæri. Sed & Diuus Claudius ad Claudianum[2] rescripsit, Si per quæstionem numariam[a] prejudicium statui fieri videbitur, cessare quæstionem.

De collusione detegenda.

TITVLVS XVI.

Qui collusionem detegit, nanciscitur dominium serui qui per collusionem effectus est ingenuus.

I. Caius lib. ij. ad Edictum prætoris vrbani, tit. de liberali causſa.

NE quorudam dominorum erga seruos nimia indulgētia inquinaret ampliſſimū ordinem[b], eò quòd paterentur seruos suos in ingenuitatem proclamare, liberósque iudicari[c], Senatusconsultum factum est Domitiani temporibus: quo cautum est, vt si quis probasset per collusionem quicquam factū, si iste[d] homo seruus sit, fieret eius seruus, qui detexisset[e] collusionem.

II. Vlpianus lib. ij. de Officio Consulis.

COllusionem detegere ingenuitatis[f] post sententiam intra quinquennium[g] posse Diuus Marcus constituit. Quinquennium autem continuum vtique accipiemus. ¶ Sicubi planè ætas eius[h], cuius retractatur collusio, differendam retractationem in tempus pubertatis, vel alterius rei[i] suadeat, quinquennium non currere dicēdum est. ¶ Quinquennium autem non ad perficiendam retractationem, sed ad inchoandam[k] puto præfinitum: aliter atque[l] circa eū, qui ex libertinitate se in ingenuitatem petit. ¶ Oratione diui Marci cauetur, vt etiam extraneis[m], qui pro alio postulandi ius haberent, liceret * detegere collusionem.

Non præiudicat uero patrono, si quis iudicatus fuit ingenuus non uero patrono agēte, uel nolente defendere. h. d.

III. Callistratus lib. iiij. de Cognitionibus.

CVm non iusto[n] contradictore quis ingenuus pronūtiatus est, perinde inefficax est decretum, atque si nulla res iudicata interuenisset[o]: Idque principalibus constitutionibus cauetur.

IIII. Vlpia. lib. j. ad leg. Iul. & Papiam.

SI libertinus per collusionem fuerit pronuntiatus ingenuus collusione detecta, in quibusdam causſis[p] quasi libertinus incipiet[1] esse. Medio tamen tempore, id est, antequàm collusio detegatur, & post sententiam de ingenuitate latam, vtique quasi ingenuus accipitur.

V. Hermogenianus lib. v. Iur. Epitomarū.

SEntentiam pro ingenuitate latam[1], collusionis prætextu semel[q] retractare permittitur. ¶ Si plures ad collusionem detegendā pariter accedant, causſa cognita, quis debeat admitti comparatis omnium moribus, & ætatibus, & cuius magis interest[r], statui oportet.

1 Fl. dicitur collusi.

a Dic q; iustus & dicitur, & dicitur, legat. de minor. pol. fin. & pel. & C. de testa. l. fi. est in pr. C. de collu. diui Hadr. tollen.

1 Fl. deest, hoc.

1 Et Claudius Claudianus.

Digestorum liber xlj.

¶ DE ACQVIRENDO RERVM DOMINIO. *De bonorū possessionibus, & de relictis tractatu exposito, in quo & de acqui. re. do. est habita mentionem & ille modus est quærendi dominij, ideo generalē de acquirend. rerum domi. ti. posuit. Bul. Vel dixit de personis, scilicet in superiori libro: nunc de rebus: vt inst. de iure naturali. §. fi.*

Digestorum seu Pandectarvm liber xli.

De acquirendo rerum dominio.

TITVLVS I.

Cum quinque sint genera rerum, ut institut. de rerum diui. in prin. hoc quintum hic prosequitur, & dicit, quòd singulorum res fiūt uel iure gentium, uel ciuili: & quia ius gentium antiquius est, de eo prius uidendum est. hoc dicit. Et iste titulus est planior totius iuris: ideo non multa indiget casus declaratione.

I. Caius lib. ij. Rerum Cottidianarum siue aureorum.

QVarundam rerum[a] dominium nanciscimur iure gentium: quod ratione naturali inter omnes homines peræquè[b] seruatur[c]. Quarūdam iure ciuili, id est iure proprio ciuitatis nostræ[d]. Et quia antiquūius gentium cum ipso genere humano proditum est[e], opus est[f], vt de hoc prius referendum[g] sit.

1 ¶ Omnia igitur[h] animalia, quæ terra, mari, cæloque[i] capiuntur, id est, feræ bestiæ, volucres, pisces, capientium fiunt[k].

II. Florentinus lib. vj. Institutionum.

VEl ea[1], quæ ex his apud nos edita[l] sunt.

III. Gaius lib. ij. Rerum Cottidianarum siue aureorum.

QVod enim nullius est[m], id ratione naturali occupanti conceditur[n]: nec interest quo ad feras bestias, & volucres, vtrum in suo fundo quis capiat, an in alieno[o].

¶ Planè qui in alienum fundum ingreditur, venandi, aucupandive gratia, potest à domino, si is prædixerit[1], iure prohiberi[p] ne ingrediatur[2]. Quicquid autem eorum ceperimus[3] q, eousque nostrum esse intelligitur, donec nostra custodia coercetur. Cùm verò euaserit custodiam nostram, & in naturalem libertatem[r] se receperit, nostrum esse desinit[s], & rursus occupantis fit.

IIII. Florent. lib. vj. Institutionum.

NIsi sint[1] manſuetæ factæ, & mitti, ac reuerti solitæ[t] sint.

V. Gaius lib. iiij. Rerum cottidian. siue aureorum.

NAturalem autem libertatem recipere intelligitur[u], cùm vel oculos nostros effugerit[x], vel ita sit in conspectu nostro, vt difficilis[y] sit eius persecutio.

Quod nullius est non fit meum, niſi possessionem eius nactus sim: intellige, quantum ad casum præsentis legis. h. d.

1 ¶ Illud quæsitū est, an fera bestia, quæ ita vulnerata sit, vt capi possit, statim nostra esse intelligatur. Trebatio placuit, statim nostram esse, & eousque nostram videri, donec eam persequamur. Quòd si desieri mus eam persequi, desinere nostrā esse, & rursus fieri occupantis. Itaq; si per hoc tempus, quo eam persequimur, alius eam ceperit eo animo, vt ipse eam lucrifaceret, furtum videri nobis eum commisisse. Plerique non aliter putauerunt eam nostram esse, quàm si eam ceperimus: quia multa accidere possint, vt eam non capiamus. Quod verius est[z].

Accidens non mutat materiam. Ad hoc allegatur. secundum. Bart.

2 ¶ Apium quoque fera[a] natura est. Itaque quæ in arbore nostra cōsederint, antè quàm alueo à nobis concludantur, non magis nostræ esse intelligūtur, quàm volucres quæ in arbore nostra nidum fecerint. Ideóque[1] si alius eas incluserit, dominus earum erit.

3 ¶ Fauos quoque si quos hæ fecerint, sine furto[b] quilibet possidere pōt. Sed, vt suprà quoq; diximus[c], qui in alienū fundum ingreditur, potest à domino, si is prohiberi[d] 2, iure prohiberi ne ingrediatur.

4 ¶ Examen[e], quod ex alueo nostro euolauerit, eousque nostrū esse intelligitur, donec in cōspectu nostro sit, nec difficilis[a] ejus persecutio sit. Tunc desinit nostrum esse, & fit occupantis. Idem de pauone dicemus, qui à pecore nostro euolauerit. Quod de apibus dictum est, non ad eas pertinet, quæ examen[b] faciunt, quia sine dubio animum non habent reuertendi, cùm à nobis recesserint, quod ipsum natura eis tribuit, quæ reuertendi habent scientiam. Quod si ita non esset, nostræ fierent, quæ ab alienis recesserunt.

p ¶ *Prohiberi.* licet enim principaliter prohiberi non possit occupare quod nullius sit: tamen per cōsequētiam cùm prohibetur ingredi, prohibetur & capere. Itē no. q possum prohibere intrantem in meum, vel etiā manu resistere vt ff. ad leg. Aquil. quemadmodum. circa prin. & etiā iniuriarum agere possum vt j. de iniur. l. in iuriarum. §. si quis me. Sed fallit in casibus: vt j. de gian. le. l. j. & ff. ad exhi. l. thesaurus. & C. de ser. fugi. l. ij. & ff. de act. empt. qui pendentem. Item quid si post prohibitionem capiat? Respon. vt diximus ff. de ser. rusti. prædio. l. Diuus.

q ¶ *Ceperimus.* not. secus si tantùm vulnerauerimus: vt j. eo. l. naturalem. §. j. Accur.

r ¶ *Libertatem.* id est, laxitatem. Accur.

s ¶ *Desinit.* idē in possessione rei inanimatæ: sed nō sic in dominio: vt j. tit. j. l. iij. §. Nerua & l. Pomponius. & facit instit. eo. §. feræ. Accur.

t NIsi sint. *Solitæ.* Tu dic, vt j. l. proxi. §. in his.

v NAturalem autem. *Intelligitur.* quo ad hoc, vt occupanti. posteà concedatur. Accur.

x ¶ *Effugerit.* in aere libero, non sub cappa. Accur.

y ¶ *Difficilis.* secus si facilis: vt arg. j. tit. j. l. quod meo. §. fi. in fi.

z ¶ *Quod verius est.* etiam si alienus erat la queus: vt j. eo. l. in laqueum. Sed secundum legem Longobardam expectatur vulnerans vsque ad xxiiij. horas, & posteà occupantis fit: vt in Longobarda de venatoribus. l. penul. b Item facit instit. eodem. §. illud. fed de consuetudine Trebatij sententia seruatur. Item no c. quòd secūdum Trebatium illud inspicitur, quod euenire potest vt ff. de iurisdi. om. iud. l. fi idem. in fin.

a *Fera.* id est, sylua tica siue non manuetа.

b ¶ *Furto.* vt & j. de fur. fi apes. sed per l. Longobardam distinguitur signauerit dominus arborem, vel non: vt de fur. & ser. fugi. l. fi quis de arbore. Accur.

c ¶ *Diximus.* vt ff. eo. l. iij. Accur.

d ¶ *Prænuerit.* integra re.

e ¶ *Examen.* id est, vniuersitas apium: non sic in singulis apibus vo.

1 Fl. ideo statuit.

2 Fl. prouiderit.

b Dic secūdū Bart. q aliud est de iure illo, & aliud de cōsuetudine appro bata per opinio Treba.

c Collige q̄ inspicitur euentus, cōcor. text. in canon. si quis absente tit. 1. distinc. concor. in c. si de homi. in vj. in c. ille fet non ordi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lantibus:vt ℑ.tit.j.l.iij.§.aues.

a ¶ *Difficilia.*sic ℑ.ea.l.in prin.& insti.e.§.examen. Et nec iste,nec superior.§.de consuetudine seruatur. Accur.

b *Fera.*id est,syluatica.

c ¶ *Quarum.*scilicet apium:vt ℑ.ea.l.§.apium. Azo.

d ¶ *Nauram.*vt & ℑ. proxi.§.& facit instit. eo.§.pauonum. Acc.

e ¶ *Ceruos.* facit insti. eo.§.ceruos.

f ¶ *Nostra.* & interim possessemus:vt ℑ.tit.j.l. iij.§.aues. Et fieret nobis fortuitu:vt ℑ. de fur. l. si pauonum. Accursius.

g ¶ *Feras gallinas.* vt Fabianus : sic & gallus ferus potest dici.

h ¶ *Dominio.* de possessione habes ℑ.tit.j. l. iij.§.Nerua.& l. Pomponius.in prin.

i ¶ *Furti nobis.* sed quare pro tam modica re datur actio furti [2], & non de dolo.Rñ. q magis odiosa,& subsidiaria est de dolo. Itē quia furta frequentius in parvis fiunt.ar.ℑ. de pœ. l. aut facta. in fin. Tertiò, quia est restitutoria.ar.ℑ.de in integ. restit.scio.Item no. hic tria genera animaliū: vt not.instit.eo. §.certos. Accur.

k ¶ *Item quæ ex hostibus.* quæ sunt, dic vt ℑ. de cap.l.hostes.

l ¶ *Fiunt.*vt & ℑ. eo. l. transfuga.& ℑ.tit.j.l. j. in prin. & instit. eo. §. item ea. Et no. q quidā dicūt aliter hīc accipi ius gētium, quàm ℑ.l.j. accepimus, cùm inducat hic seruitutē, quæ est contra ius naturale:vt instit. de iu. nat.§.ius autem. Sed nil prohibet bellū licitum à iure gentium indici, quod dicitur naturale, ex quo fit seruitus: vt ℑ. de iusti. & iure.l.ex hoc. & sic in l.j.ℑ.e.naturale,& gen. ius idem est: & adiūge hīc l.adeò vt colligitur instit.e.§.item ea quæ ab.Accur.

m ¶ *Tem.quæ.* hucusque per aucupationem: nūc per accessionem. Et est hæc discreta accessio : vt instit.eo.§.item ea, quæ. & facit ℑ.eo.l.ij. & C. de rei ven.l.partum.& ℑ.de rei ven.l.si fumētum.§.si equam.

n *Deò quidem. Deducantur.*vt ℑ.de ſta.ho.l. & seruorum. Accur.

o ¶ *Evaserint.* animo & corpore: vt & ℑ. de capti.l.nihil. Et est sic ℑ.de religio.l. cū loca. & de rer. diuisio. l. in tantum.Sed ar.contrà, instit.e.§.locus autē.& ℑ.de verb.obl.l.inter stipulantem.§.sacram.

p ¶ *Præterea* nunc de discreto,siue latenti incremento. Accur.

q ¶ *Nobis.*vt & C.de allu. l.j.in fin.& ℑ.de vsufru. l.item si fundi. §. huic.sed fallit ℑ.eo.l.in agris. Accur.

[1] Flor. deest, quoque.

[2] Flor. deest.ex Cōsor.tex. in c.fi. & ibi pienè per gl. xvij. q. vj.

stro est,nec difficilis [3] est eius persecutio:alioquin occupantis fit.

5 ¶ Pauonum quoque [3], & columbarum fera [b] natura est, nec ad rē pertinet, quòd ex consuetudine auolare & reuolare solent.nam & apes idem faciunt, quarum [c] cōstat feram esse naturam [d].

¶ Ceruos [e] quòque ita mansuetos quidam habent,vt in syluas eant,& redeant:quorum & ipsorum feram esse naturam nemo negat.

6 ¶ In iis autem animalibus, quæ ex [4] consuetudine abire, & redire solent,talis regula comprobata est, vt eousque nostra [f] esse intelligantur,donec reuertendi animum habeant: quòd si desierint reuertendi animum habere, desinant nostra esse & fiant occupantium. Intelliguntur autem reuertendi animum desiisse habere tunc,cùm reuerteri di consuetudinem deseruerint.

7 ¶ Gallinarum & anserum nō est fera natura.Palàm est enim aliàs esse feras gallinas [g],& alios feros anseres. Itaque si quolibet modo anseres mei, & gallinæ meæ turbati, turbatæve,adeò longè euolauerint, vt ignoremus vbi sint,tamen nihilominus in nostro dominio [h] tenētur.Qua de causſa furti nobis [i] tenebitur,qui quid eorum lucrandi animo apprehenderit.

8 ¶ Item quæ ex hostibus [k] capiūtur, iure gentium statim capientiū fiunt [l].

VI. Florentinus lib.vij.Institutionum.

ITem, quæ [m] ex animalibus dominio nostro subiectis nata sunt, [eodem [1] iure nostra sunt.]

VII. Gaius lib.ij. Rerum Cottidianarum siue aureorum.

ADeò quidem, vt & liberi hominis in seruitutem deducantur [n]: qui tamen si euaserint [o] potestatem hostium, recipiunt pristinam libertatem.

Per alluuionem quæritur nobis rei dominium.b.d.

1 ¶ Prætereà [p] quod per alluuionem agro nostro flumen adiecit [1], iure gentium nobis [q] acquiritur. Per alluuionem autem id videtur adiici, quod ita paulatim adiicitur, vt intelligere non possimus quantum quoque [2] momento [r] temporis adiiciatur.

[1] Flor. hæc inclusa desunt.

[2] Flo. quoquo momento.

2 ¶ Quòd si vis fluminis partem aliquam ex tuo prædio detraxerit, & meo prædio attulerit,palàm est, eā tuam permanere. Planè si longiore tempore [s] fundo meo hæserit,arboréque,quas secum traxerit, in meum fundum radices egerint, ex eo tempore videtur fundo meo acquisita [t] esse.

3 ¶ Insula [u], quæ in mari nascitur, quod rarò accidit, occupantis fit. nullius enim [x] esse creditur. At ℑ in flumine nata, quod frequenter accidit,si quidem mediam partem [y] fluminis tenet, communis fit [4] eorum,qui ab vtraque parte fluminis prope ripam prædia possident, pro modo latitudinis [z] cuiusque prædij, quæ latitudo prope ripam sit. Quòd si alteri parti proximior sit [a], eorum est tantùm, qui ab ea parte prope ripam prædia possident.

[3] Flo. deest.

[4] Fl. deest.

4 ¶ Quòd si ex [5] vno latere prorumperit [6] flumen [b], & alia riuo nouo fluere cœperit [c], deindę infrà nouus iste riuus in veterem [d] se conuerterit:ager qui à duobus riuis cōprehensus, in formam insulæ [e] redactus est.eius est scilicet, cuius & fuit. Quòd si toto [f] alueo naturali relicto,**flumen** aliàs fluere cœperit, prior quidem **alueus** eorum est,qui prope ripam prædia possident: pro modo scilicet latitudinis cuiusque prædij, quæ latitudo prope ripam sit. Nouus autem alueus eius incipit iuris [g] esse, cuius & ipsum flumen est [7], id est, publici iuris gentium. Quòd si post aliquod [8] tempus ad priorem alueum reuersum fuerit flumen,rursus nouus alueus eorum esse incipit,qui prope ripam eius prędia possident.Si cuius tamē totum agrum nouus alueus occupauerit, licet ad priorem alueum reuersum fuerit flumen:non tamen is,cuius ager fuerat [h] stricta ratione quicquam in eo alueo habere potest: quia & ager ille qui fuerat, desiit esse,amissa propria forma [i]: & qui [9] vicinum prædium nullum habet [k],non potest ratione vicinitatis vllam partē in eo alueo habere: sed vix est [l], vt id obtineat. Aliud sanè est,si cuius ager totus inundatus fuerit. Namque inundatio ipe-

[5] Flo. deest.

[6] Flor. proprie.

[7] Fl. deest.

[8] Flo. longo tempore.

[9] Flo. deest.

cet totus occupatus. Accur.

i ¶ *Forma.*i.esse rei,M.vt ℑ.ad exhiben.l.Iulianus.§.si quis rem.

k ¶ *Nullum habet.* prior dominus.

l ¶ *Sed vix est.* id est, nullo modo de æquitate, sed de stricto iure

r ¶ *Momento temporis.*nā & si tota die figas intuitum, imbecillitas visus tam subtilia incrementa perpendere non potest,vt in cucurbita ostendi potest:vnde dicitur latens incrementum:vt instit.e.§.præterea.

s ¶ *Longiore tempore.*ſ.tanto,vt coaluerit in terra mea:vt ℑ.de damno infect.l.hoc amplius.§.Alphenus. Azo. Alij dicunt de x.vel xx.annis.arg.ℑ.pro emp.l. ij.§.sed & si fundus.

t ¶ *Acquisita.* dictæ arbores,& terra:potest tamen vtili in rem vēdicare secundum M. arg.ℑ.de rei vendi. l. si frumentum.§. de arbore. Sed tu dic, in factū tibi dari.vt ibidem diximus.

v ¶ *Insula.*dicitur tribus modis:vt instit.e.§. insula.

x ¶ *Nullius enim.* Bona ratio:vt ℑ. eod. l. ꝙ enim. Idem in nata in flumine, si agri vndique sint limitati:vt infrà,de flumi.l.j.§.fi insula.

y ¶ *Mediam partem.* id est,in medio fluminis.

z ¶ *Pro modo latitudinis.*existentis ab vna parte cum ripere ad ex vna parte : & vnius fundus latior est, quā fundus alterius : & in hoc considero tantūm frontem agrorum : vt ℑ. eod. insula. in prin. Quod hic tamē dicit, falsit quandoque:vt in d.l.insula.j.respon.

a ¶ *Proximior sit.*qđ poterit sciri accepta chorda, & puncto in medio posito inter vtrunque agrum: & tūc si punctus est tantum ex vna parte, aliis cedatur,secundum quòd punctus extenditur: vt j.eo.l.inter eos. & l.fi. Sed argu. contrà ℑ. de dam. infect. l. quod conclaue. Sed alio casu loquitur. Et ex his patet,quòd pro diuiso possidēt insulam.arg. j.ca.l.§.fi.& l.seq.

b ¶ *Prorumperit flumen.*id est,pars fluminis.

c. ¶ *Cœperit.*scilicet illa pars.

d. ¶ *In veterem.* scilicet,alueum.

e ¶ *Insulæ.* non tamen est insula:vt hīc, & ℑ. e.l.ergo.§.tribus. & C. de aliu.l.ij.

f ¶ *Quòd si toto.* alia accesio à superiori: quia alueus vetus, qui accedit, nec est alluuio,nec insula. Accur.

g ¶ *Iuris.* nam flumina vicem tenent cēsitorum:vt ℑ.eod.l.ergo. §.alluuio.& facit ℑ. de flu.l.j.§. fi insulam. & §.ripa.

h ¶ *Ager fuerat.*scili-

sic:vt instit.e.§.alia.secūdum Azo. Alij dicūt,vt si quoquo modo qualitas primi agri appareat,restituatur primo domino,aliàs non.arg. ℑ. eo.l.quod in litore.§.fin. Tertij dicunt, an recessit aqua cum impetu, an non:arg. ℑ.eo.l.ergo.§.alluuio.

a ¶ *Speciem.*quantum ad proprietatē: vt ℑ.de flu.l.j.§.si fossa.& ℑ. eo. l. ergo. §. alluuio. sed possessio amittitur : vt ℑ.tit.j.l. iij. §. Labeo. Sed in dominio signatur contrà.ℑ. qui. modus fr. amit. l. si ager. Sol. ibi fecit alueum : hīc nō. Vel ibi quo ad cōmodum,nō pro vero. Itē in vsuf. videtur contrà.ſ. ꝙ amittatur: vt ℑ.e.si ager.& l. cūm vsus fructus. in prin. Sed per hoc nō est cōtrà.sed dic, amittitur scilicet quantū ad cōmodū fruendi:& post restituitur,quatenꝰ de facto interim periit.

b ¶ *Suo nomine.* Tria sunt necessaria vt fiat specificantis. Bona fides,vt ℑ. ad exhi. l. de eo.§.si quis. Itē ꝙ suo nomine:vt hīc,& ℑ. e. quicquid.§. vbi. Item ꝙ nō possit redire ad priorem materiam : vt hīc subiicit.Sed quid,si duo specificauerint: vnus bona alter mala fide? videtur vnius scientiam alteri nocere, vt nulli quæratur:vt ℑ. ad Mace. sed Iul. §. non falsit. [a] Econtrà ꝙ vtrique:vt alterius ignorantia alteri profit,arg. ℑ. de li. cau. l. liberis.§. si duo [b]. Tertiò videtur ꝙ totū ignoranti : vt ℑ. qui. ad li. procla.non li. l. fi. Sed Azo dicit mediam specificanti bona fide, & mediā domino. Item adde quæstiones quas no,instī. eo. §. cū quis ex aliena.in prin.

c ¶ *Fecerit.* vel per se, vel per alium mandato præcedente,vel ratihabitione sequente : arg.ℑ.de vi, & vi ar. l. j.§. deiecisse. Item fatam,accipe etiam infectam,dum tamen in rudis materiæ nomen [1] exierit:ar.ℑ. de aur. & arg. le. & si non sint. §. argento.

d ¶ *Ex tabulis tuis nauem.* de hoc die, vt ℑ. eodem,sed si ex meis. in prin.

e ¶ *Mulsum.*id est nectar.

f ¶ *Collyrium.* vnguētum ad oculos.

g ¶ *Ex spicis.*hoc ℑ. corrigitur secundum quosdam.

h ¶ *Media.*no.sic ℑ. de peti.hered.l.sed & si lege,§.adeò.Sed arg.contrà ℑ.de neg.gest.l. Nesennius. in fi.

i ¶ *Senserunt.*vt sit species dñi materiæ:vt ℑ.e.in omnibus.& l.seq.

k ¶ *Proculo placuit.*vt ad specificātem dominium perueniat: vt & ℑ. de rei ven.si frumentum.§.idem scribit. Et sic no.ꝙ hīc deficit regula,quæ est ℑ.de rei ven.l.non solùm.Sed est ratio, quia videtur extinctā cùm nouam formā receperit:vt ℑ.ad exhi.l.ul. §.si quis. Sed actionem in factum habet dominus materiæ:vt in ferruminatis:vt ℑ. de rei arg.ℑ.de rei ven.l.si frumentum.§.de arbore.

l ¶ *Videtur tamen mihi.* Gaio. Accur.

m ¶ *Dixisse.* ſ. quosdam, secundum quos corrigit, quod ℑ.de spicis

[1] Fl. quod & Flor. deest, quod.

[2] Die fecēdi Bart. quòd ibi ratione societatis, vel mādati videtur esse vna persona: sciēcia sua vi detur sibi nō nocere,nō liena.

[3] Ibi est specialis in odiū liberi hominis se vendē tis,vt ibi no. & l. in quisi mum. de iu. & fa.ign. & sic dicendum Bart. hic.

[4] Fl. & oliuas & spicas. [5] Fl. deest.ex

[6] Fl fuerunt.

[7] Fl. excussit.

[8] Fl. & Flor. posuit.

ciem [2] fundi non mutat, & ob id, cùm recesserit aqua, palàm est eiusdem esse, cuius & fuerat.

5 ¶ Cùm quis ex aliena materia speciem aliquam suo nomine [b] fecerit, Nerua & Proculus putant hunc dominum esse, qui fecerit [c] : quia quod factum est, anteà nullius fuerat. Sabinus, & Cassius magis naturalem putant rationem efficere, vt qui materiæ dominus fuerit,idem eius quoque, quod ex eadem materia factum fit,dominus esset: quia sine materia nulla species effici possit, veluti si ex auro, vel argento, vel ære tuo aliqua [10] vasa fecero : vel ex tabulis [d] tuis nauem, aut armarium, aut subsellia fecero : vel ex lana tua vestimentum, vel ex vino, & melle tuo, mulsum [e] : vel ex medicamentis tuis emplastrum, aut collyrium [f] : vel ex vuis tuis, aut oliuis,aut spicis tuis [g], vinum, vel oleum, vel frumentum. Est tamen etiam media [h] sententia rectè existimantium, si species ad eandem materiam reuerti possit, verius esse quod [11] Sabinus, & Cassius senserunt [i] : quòd [12] si non possit reuerti, verius esse quod Neruæ, & Proculo placuit : [k] vt ecce, vas conflatum, ad rudem massam auri, vel argenti, vel æris reuerti potest : vinum verò, vel oleum, vel frumentum ad vuas, vel oliuas [13], vel spicas reuerti non potest : ac ne mulsum quidem ad mel, & vinum : vel emplastrum aut collyria ad medicamēta reuerti possunt. Videntur tamen mihi [l] rectè quidam dixisse [m], non debere dubitari, quin ex [14] alienis spicis excussum frumentum eius sit,cuius & spicæ fuerint [15]. Cùm enim grana quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem, qui excutit [16] spicas, non nouam speciem facit [n], sed eam, quæ est,detegit.

6 ¶ Voluntas duorum dominorum miscentium [o] materias, commune totum [p] corpus efficit: siue eiusdē generis sint materiæ, veluti [17] si vina miscuerint, vel argentum conflauerint [18] siue diuersi [19], veluti si alius vinum contulerit, alius mel: vel alius aurum, alius argentum, quamuis [20] mulsi, vel electri, noui corporis sit species [q]. Sed & si sine voluntate dominorum casu confusæ sunt duorum materiæ, vel eiusdem generis vel diuersi [21], † idem iuris est [r].

7 ¶ Cùm in suo solo [22] aliquis ex [23] aliena materia ædificauerit [s], ipse dominus intelligitur esse [24] ædificij:quia omne quod inędificatur [t], solo cedit:nec tamen ideo is qui materiæ dominus fuerit [25],desiit dominus [u] eius esse:sed tantisper neque vendicare eam potest,neque ad exhibendum [x] de ea agere propter legem xij. tabularum, qua cauetur ne quis tignum alienū ædibus suis iunctum eximere cogatur, sed duplū [y] pro eo præstet. ¶ Appellatione autem tigni, omnes materiæ significantur,ex quibus ędificia fiūt [z]. Ergo si aliqua ex causſa dirutum sit ædificium, poterit materiæ dominus tunc [26] eā vendicare, & ad exhibendum [a] agere.

8 ¶ Illud rectè [b] quæritur, an si id ædificium vendiderit [27], qui ædificauerit, & ab emptore longo tēpore [28] vsucaptum posteà dirutū sit, adhuc dominus materiæ vendicationem eius habeat? Causſa dubitationis est,an eo ipso,quòd [29] vniuersitas ædificij longo tempore capta est singulæ quoque res, ex quibus constabat, captę essent. Quod non placuit [c].

9 ¶ Ex diuerso,si quis in alieno solo ex [29] sua materia ædificauerit, illius sit [d] ædificium, cuius & solum est. Et si scit alienū solum esse sua, voluntate [e] amisisse proprietatē materiæ intelligitur. Itaq; ne [30] diruto quidem ædificio vendicatio eius materiæ competit [f]. Certè si dñs

[9] Flo. veluti vina miscuerunt.

[10] Flo. confla verunt.

[11] Flo. diuersa.

[12] Flor. quam ius & miscuerunt. electri.

[13] Fl. diuersæ

[14] Non id aut qui dicant se ibidem nō idē ioris eū, ex Tuscana fide : aliàs Italim philo. libr. 2. instit. tit. de rerum diuisi. §. & diuersū.

[15] Fl. suo loco.

[16] Flo. aceſt, ex.

[17] Flo. deeſt, esse.

[18] Fl. suæ.

[19] Æ. ſi ficiū an & quādo ce dat ſ. lo : itē quando assixū & quandiu plātatum:

[20] Flo. neque

verb.sig.tigni.& ℑ.de tig.iniun.l j.& ℑ.ad exhi.l.tigni.

a ¶ *Ad exhibendum.*nisi duplum sit persecutus iam:vt instī.eo.§. appellatione.& facit ℑ.de vsuca.l. si qui. §. si autem.& ℑ. de except. rei iudi.si quis eum.§.sed in cæmentis. C. de rei vend.l.ij.

b ¶ *Illud rectè.* vendicare igitur dominus poterit.

c ¶ *Non placuit.*quòd singula sint vsucapta:& sic prior dominus vēdicat:vt j.tit.ij.eum qui.Singulæ enim res per se non cēsentur:sicq; nec possidentur:vt ℑ.tit.j.qui vniuersitas.

d ¶ *Illius fit.*vt & C.de rei ven.l.ij.in prin. & instī.e.§.ex diuerso.

e ¶ *Sua voluntate.*videtur enim donari,quod nullo iure cogente cōceditur.Ro.vt ℑ.de regulis iuris.l.donari.& facit C.de ædi.pri.l. si is, contra quem.

f ¶ *Competit.* quia alienata est : ideo non potest vendicari. Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

contrà.C.de rei vend.l.ij.in fin.Sed ibi ex aliena materia,& in alieno ædificauit:hîc de sua in alieno.Quare dic aut de mea materia in meo ædifico, & tunc planum est.aut de alieno in meo: vt ff. proxi. aut de mea in alieno,vt hîc:aut de aliena in alieno , & sic loquitur lex contraria.Sed M.subaudiuit hîc, & donandi animum habuit: vt non sit contraria secundum eum.

a ¶ *Petat.* ab illo , qui ædificauit, possidente.

b ¶ *Exceptionem doli.* vt ff. de rei vendi. finautem.§.in re petita.

c ¶ *Bona fide.* ab initio,& ex post facto: aliàs eligeretur media via : vt ff.de rei ven. l. Iulianus. & dic vt ibi. Item & deas hic distinctionem de impensis:vt not.instit.eod. §. ex diuerso.

d ¶ *Posuero.* bona vel mala fide.

e ¶ *In alieno solo posuero.* bona vel mala fide,si possideo : aliàs statim videor donare antè,quã immitterentur radices. Vel verius licet perderé dominiũ tamen non statim acquirit domino fundi.

f ¶ *Arborẽ.* hîc tamẽ, & superiori casu datur in factũ priori domino arboris: vt diximus ff.ea.l.§.prætereà.

g ¶ *Radices.*pro parte.

h ¶ *Egerit.*vt & ff. qđ vi,aut clàm.fi inter. & instit.eo.§.fi Titius.

i ¶ *Communis est.* hoc tamen,& superius respon.intellige,quando non poterat sustentari ex prima terra , aliàs est illius tantùm : vt ff. arbo. fur. cæsa. si plures.in fi.quæ est cõtrà. Sed agetur non esse ei ius ita habere:vt in ea. l.§.j.& ff.arbo. fur. cæ. l.j.vel sol.vt ibi.

k *Pro regione. In confinio.* duorũ prædiorum.

l ¶ *Nascatur.* No. lapidem nasci,& crescere:vt ff. de fun.do.l. vir in fundo in fin. Accur.

m ¶ *Pro indiuiso cõmunis.* R.dixit hûc versum falsum,& vitio scriptorum positum. Alij, quòd duo habent prædium Titianum pro indiuiso:& alij duo habẽt Seianum pro indiuiso,& quilibet est communis duorum pro indiuiso.Tertij,quòd ſi ego & tu emimus Titianum à Titio, & Seianum à Seio pro indiuiso,lapis ibi natus , & ante diuisionem fundorum , & positi,erit pro indiuiso communis,facta sic diuisione vt vnus vni, alter alteri cedat,& inter vtrunque est lapis.Alij,q̃ confinium erat quo ad culturam,sed proprietas pro indiuiso erat communis vtriusque prædij:& facit ff.communi diuid.l.arbor & pro socio , illud. & de seruit. rusti.prædio.l.binas. Acc.

Lapis nasci tur & crescit. 1 Fla. adficasit.

Q *Variatione.*]CASVS. Sicut planta aliena quæ in meo fundo duxit radices,mea fit:ita fruméta aliena in meo fundo fata fiũt meã;& sicut qui ædificauit in meo solo:si petam,fcilicet ab eo solum cum ædificio,habet exceptio,nisi reddam expensas ædificij:ita si petam fundum ab eo,qui in meo solo seuit:habet except.doli mali, nisi reddam ei æstimationem seminis.¶ *Literæ quoque.*]Si in charta,vel mẽbrana tua scripsi licet litera sit aurea, tñ litera cedit chartæ , sicut ædificiũ dño soli.Si tamẽ petas à me chartã, habeo excepti.doli mali,nisi reddas mihi expensas literæ. Et hæc sunt vera,si bona fide scripsi.Sed quid erit si in tabula tua pinxi?Certè tabula picturæ cedit: & si dominus tabulæ eã petat à pictore,habet vtile act.in rẽ:dum tamẽ offerat ei pretiũ picturæ.& econtra si dominus tabulæ eã tabulã possideat,& pictor velit petere tabulã,auditur:& habet actio.in rẽ directam,dum tamẽ offerat pretium tabulæ.¶ *Hæ quoque res.*]Per traditionẽ quoque nobis acquiruntur res iure gentiũ:vt si ex causſa vend. vel simili tradãtur nobis res.Et reddit notabilis ratio,nec est vis, siue ipse dominus tra dat,siue alius volũtate domini.Hinc est q̃ si procurator domini hab ẽs liberã administra.rerũ domini, vnã de rebus domini sui vendat, & tradat mihi:acquiritur mihi.Item aliq̃s euenit,q̃ sine traditione res nobis acquiruntur:vt si rẽ apud me depositi,vel cõmodati & eãdẽ nũc mihi vendis: nã statim mihi acquiritur dñiũ. Idẽ si merces , quas in horreo habes,mihi vẽdis, & claues horrei tradis : nam mihi acquiritur ſtatim dominium merciũ. Vltimò dicit, aliquando in incertam personã collata voluntas dñi transfert dominium rerum: vt quando missilia iactantur in vulgus , vt quicunq; occupet de illa pecunia iactata,sua fit.Secus est,si causſa le uãdæ nauis aliquæ res eiiciũtur extra nauim: nam non fiunt occupantium : imò qui eas accipit animo lucrandi, fur est,& furti tenetur. De hoc dic , vt in glos.f.Franc.

n ¶ *Cedunt.* vt ff. eo. l. adeò.§.fi.Accur.

o ¶ *Intelliguntur.* vt instit.eo. §. qua ratione. & ff. de vsur. l. qui scit in prin.& §.j.

p ¶ *Per exceptionem doli.*vt & ff. e. adeò.§. ex diuerso.Accur.

q ¶ *Consecuit.* bona fide,vt instit. eod.§. cæterum.& est hæc accessio diuina, & humana natura cooperante.Idẽ si diuina tantùm planta, vel frumentum coaluit:vt ff.eod.adeò. §. j. ibi, Planè si ideo. & ff.de contrahend. empt. l.qui fundum.§. fundi.

r ¶ *Aureæ.* hoc rarò contingit: & ideò hîc non consideratur. Accursius.

s ¶ *Chartis.* de bombyce.

t ¶ *Membranisve.* quæ de membris animaliũ eripiuntur.

v ¶ *Cedere solet.*vt suprà eod. adeò. §. cùm in suo.

x ¶ *Vtique si bona fide.*si autem mala,laborem donasse videtur:vt ff.l.adeò.§.certè. Sed à possessione cecidit scriptor , an habeat actionem contra dominum? Respondẽ,sic in factum:vt ff. de rei vendic.l.in rem.§. item si quæcũque.Si malam non,quia nec exceptionem habet,vt hîc.& facit instit. eo.§.literæ.Accur.

y ¶ *Placuit.*vt & instit.eo.§.si quis in aliena.Idem si in charta pictum sit,secundum Azo.Sed contrà huic respon.ff.de rei vendica.l.in rem. §.si id quod.Sol.vt ibi.

z ¶ *Vtilem.*in rem,sed actionẽ furti habet contra eum, qui furripuit, quicunque fuerit,vt instit.e.§. si quis in aliena.Sed quid si ambo cõtra eundem agant:Resp.præfertur pictor,qui habet directam. Accur.

a ¶ *Directam vendicationem.*si bona fide pinxit : licet P. dixit, siue bona siue mala.Sed cũ non detur exceptio possidentivt ff.proxi.ergo nec actio.Item quis erit dominus,si tabula sit abrasa?Rñ.idem , vt ff. de rei vendicat.l.in rem.§.quod semel.Item nota hîc casum,secundũ M.quòd deterior est cõditio possidentis.Itè quòd alicui datur actio, cui non datur exceptio. Item & quod nõ potest obiici. Dolo facis , &c.& pro eo suprà,si ex noxali causſa agatur.l.j.in prin.& de noxali. si quis à multis.& ff.de petitio. hæredit.l.cùm idẽ. Et fic sunt argumẽ. contrà C.de rei vend.l.res alienas.& ff de superfi.l.j.§.quod ait Prætor.& infrà,de exceptio.doli.l.dolo.Sed Bulg. & Ioan.& R. contrà : vnde si dominus tabulæ vendicet à pictore possidente, poterit pictor possidens eum repellere offerendo ei pretium tabulæ : etiam si vellet ille ei offerre pretium picturæ:& sic in aliis dicas. Item quæ est ratio diuersitatis in pictis , & in scriptis?Rñ. fortè quia scriptores antiqui temporis non erant adeò cari,ficut sunt hodie. Vnde cum parui pretij esset scriptura, cedebat chartæ,quæ scilicet charta carior erat.Ecõtrario pictores & fuerunt,& sunt cari,& tabula vilis pretij est,& fuit: vnde cedit picturæ secundum Io.Sed cùm hodie sit scriptura pretiosior, quã chartaidem potest quod in pictura dici,secundũ Azo. Item quid,si pictura fiat in marmore.Fortè secus,sed arg.quod iust.idẽ. de testa.§.penult.

a ¶ *Traditione.* nõ nudarvt ff.eod.nunquam. Accursius.

b ¶ *Iuregẽtium.* quod & naturale dicitur: quia instinctu naturæ est inductum:vt instit.eod.§. per traditionem.

c ¶ *Nihil enim tam est.* hyperbolicè loquitur : sic ff.de pac.l.j. in prin. & de iurisd. om. iud. si per errorem.

d ¶ *Ratam haberi.* si est legitima : aliàs contrà:vt C.de agri. & cẽsi. quemadmodũ. lib. xj.& C. de admi. tu. l. lex quæ. Accur.

e ¶ *Volũtate.* quia qui per alium,&c. vt & ff. de vi,& vi arm. l. j. §. deiecisse. Quandoque tamen interest:vt ff. de sol. fugitiuus. Itè quãdoque etiam sine volũtate domini,vt ere ditor : vt instit. qui. ali. licet.§.j.& arg.ff.eo. l. ergo.§.alluuio.

f ¶ *Libera.* & generalis : secus si generalis tantùm : vt ff.de procura.l.procurator. cui.& l. procurator tororum. Sed M. distinxit inter procuratorem totorũ , & vniuersorum bonorum:vt primo casu possit,secundo non. argu. instit.eo.§.nihil.

g ¶ *Et tradiderit.* nisi tradere sit prohibitus : vt ff. de Pub. si quis pro.

h ¶ *Nuda.* sic C. de pact. traditionib⁹. Itẽ in aliis casibus dominium sine possessione transfertur , vt not.instit.e.§.interdum.

i ¶ *Tuam efficio.* si res præsens est : aliàs cùm apprehensa fuerie : vt ff.de rei vend.l.eius,& l.seq.secus in pecunia : vt no.ff.ci cer.pet.l.certi condictio.§.fi.& l.seq.Vel fortè hîc non est necessaria presentia:quia ab initio habuit domini voluntatem:sed in l.illa,eius,non.Vnde hîc est vera venditio,ibi ficta : & facit ff. eod. fi seruus.in fi. & ff.tit.j.l.iij.§.illud.& ff.de euict.fi rem.in princi.& ff.de pub.fiue.§.j.& ff.de rei ven.l.quædam.

k ¶ *Proprietatem.*& possessionem,si dominus est tradens aliàs causſam vsucapiendi,si hæc fiant coram horreo. & hoc propter visionem rei:vt ff.de contrahen.emp.l.claubius.& ff.tit.j.l.j.§. fi iuſſerim.& facit ff.proxi.§. & quod ibi no.

l ¶ *In incertam.* sic ff. de reb. dub. si fuerint.Sed arg.contrà instit. de leg.§.tutor.ADDITIO. Dic secundum Bar. hîc quòd hîc certificata est persona ab euentu:ibi non.

m ¶ *Missilia.*aurũ,quod proiicitur:sic dicta , quia mittunt in vulgus: vt facit Papa,vel Imperator,quãdo coronãt. Sed hodie deleta est ista cõstitutio per desuetudinẽ,quæ permittebat Prætores,vel Consules vel Magistratus aurũ proiicere:vt C.de Cõsul.l.ij. Soli enim Principi licet aurum spargere , & sic iactare:sed Consulibus licet de argẽto hoc facere:nõ tamen coguntur,vt in authen. de Consul. §. fin autẽ & vt.vrorem.& facit instit.eo.§.hoc amplius.& ff.pro dereli. l. fi id. in fi.

n ¶ *Fluctibus.*id est,vndis.

o ¶ *Committit.*imò nõ:vt ff.de fur.l. falsus. §. iactũ. quæ est cõtrà. Sol. distingue animũ proiicientis,quod patet:vt si librũ apertũ proiiciat , secundũ Io.vt hîc.Et ideò colligit arg.ff.de dam. infect. fi finita. §. fi quis metu.In dubio aũt præsumitur non velle perdere : vt argu. ff. de proba.cùm de indebito.& facit instit.e.§. fi. qđ ibi no. & ff. ad l.Rhodia de iac.l.j.§.fi.& l.qui leuãda.& ff.eo.l.quicũq; & ff.tit.j.l. interdum.

A *Quiritur.*]CASVS. Dictum est ff.qualiter acquirantur dominia rerũ de iure gentiũ:nũc vult dicere per quos acquirãtur.& dicit,q̃ per nosmetipsos acquiritur nobis.Itẽ per eos quos habemus in nostra potestate,vt p filios nostros,& seruos. Itẽ per seruos in qb. habemus vsumfr.Itẽ per liberos homines, & per seruos alienos quos bonafi. possidemus. Et de his singulis videamus. Et certè serui mei quicquid acquirunt per traditionem vel per ſtipula. vel simili de causſa, nobis acquiritur: nihil enim seruus habere potest. Hinc est, q̃ fi hæres in ſtituatur, hæreditatem adire non potest sine mea volũtate : & ſi mea volũtate adeat, mihi quærit. Itẽ legatum seruo meo relictũ mihi quæritur, & non solum dominium mihi quæritur per seruũ: sed etiã possessio , per quã possef. etiam vsucapio ignorans. posſeà dicit de seruo,in quo habeo vsumfr.q̃ quicquid ille quærit ex re vel ex opera sua,mihi quærit. Si aũt ex alia causſa alitur quã rem acquisiuit: puta legatũ,vel hereditatem ei relictã,proprietatem quærit. Idem dicẽdũ est de seruo alieno,vel libero homine, quẽ bona fid. possidemus.Si aũt bonæ fi.possessor serui alieni eum vsucapiat,amodò plenè erit dominus : & quicquid quæret , domino quærer. Vsufructuarius aũt nõ potest vsucapere seruum , in quo habet vsumfr.tum quia non dicitur eum possidere:tum quia scit eum seruum alienum. Franc.

1 Flor. efficit. Manuſc. efficit

2 Fl fipulentur.

3 Fl deestſeruus.

p ¶ *Acquiritur.* ff. dixit qualiter acquirat: nunc per quos.

q ¶ *In potestate.* vt filij vel serui.

r ¶ *Vsumfructũ.* Quid, si nudũ vsumfr.Rñ, ex re nostra acquiritur, non autem ex opera:vt no.instit.per quas perſo. nob.acqui.in prin.& ff. de vsu,& habi.l.per seruum.in princip.

s ¶ *Nobis.*etiam inuitis:vt ff.eo.l.etiam Ar.cõtrà ff.de do.hoc iure. §. non potest.Et dic hîc:vt no. de iis,qui sunt sui,vel alie.iur.l.j.

t ¶ *Idóque.* quia non sibi,sed nobis. Ne ergo nobis inuitis onerosa quæratur hæreditas:ideo nisi,&c.

v ¶ *Et si iubentibus nobis.*In hæreditate quærenda tria sunt necessaria.f.iuſſus:item quòd præcedat:vt ff.de acqui. hæredi. l. ſi quis mihi bona.§. iuſſum.& quòd serui cõsensus adſit:vt C.de hære.instit. cũ proponas.In bo.pol.puta,secundum tab.non exigitur.vt domini iuſſus præcedat:sed ſufficit eius ratihabitio antè,vel posteà:sed exigitur serui consensus.In Treb.ſufficit si primò,vel posteà ratum habeat dominus:nec exigitur serui consensus:vt ff.ad Treb.l.seruo inuito. & ff. rem ra.hab.l.penul.In legato non est opus iuſſione, cùm emolumentum tantum contineat,vt ff.man.ſi hæreditatem.§.j.

x ¶ *Perinde.*quandoq; tamen refert per ſe,an per alium ſit hæres: vt ff.de interr.actio.l.ſi defenſor.§.illud.& ff.de lega. præſtan.l.iij.§. hoc autem.& de vulg.ſubſti.qui liberis.§.hæc verba & ff. de verbo. ſig.l. ſciendum.& §.de ope.lib.l.cùm patronus.§.j.

y ¶ *Et ex his.*præceptis.ſecundum R.vel iis,quæ dicta ſunt.

z ¶ *Conuenienter.*quia ſicut hæreditas est relictum,ſic legatum. Item legatum,ſicut hæreditas nobis per ſeruum acquiritur, ſi die cedentis legati non inueniatur liber:vt ff.de donatio.cau.mort.l.fin.& ff.quando dies lega.ce.l.ſi poſt.§.penult.& §.fina.& facit ad l.ſuprà , de legat.ij.l.Titia.§.Lucia. & inſtitut. per quas perſo. no. acquir. §. item nobis.

a ¶ *Per eundem.*ſcilicet ſeruum.

10 Fl. transferrej

11 Fl. aliquis.

12 Flor. deeſt, bis.

13 Flor deeſt, ipſo.

14 Fl. deeſt, aute.

15 Fl. iactat

16 Fl. ignorat enim quid.

17 Fl. vult

18 Fl. eo.ſteo-vé.

1 Flo. nescit, qui ædificauit.

2 Et ædificauit.

3 Flor. Nãſcit culpari omnes poteſt , quod temerè ædificauit, &c.

4 Flo. deeſt, &.

5 Fl. ageret.

6 Flo arborẽ ita tamen præ ſerunt.

7 Flor cuius Iendo.

8 Fl. ſuperficiem.

9 Flo. ædificauit.

Flo. mittuntur. 4 Et corpori.

5 Fl. manifeſta.

6 Manifeſtum.

Poſſeſſor quando deterior. conditio.

1 Fla. adficasit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Nobis*.vt ℨ. proxi.
b ¶ *Possessio* scilicet iusta:vt ℨ.titu.j.l.quod seruus.Accur.
c ¶ *Adepti fuerint*. siue nostro nomine possideant, siue sibi:secus si alij:vt ℨ.tit.j.l.si me in vacuam.§. fin.
d ¶ *Videmur*.etiam ignorantes:vt ℨ.citu.j.l.iij.§.saltus.
e ¶ *Dominum*. i. effectus dominij. sic & ℨ. ti.j.l. eum qui. Et dic in peculiarib⁹ etiã domino ignorãte vsucapi:in dominicis demũ cùm dominus scit: vt ℨ.pro soc.l.ij.& de vsu ca.l. Labeo. & facit ℨ. tit.j.l.j. §. item acquirimus.& §. fed per eũ. & C. per quas perso. no.acqui.l.j.& inst.eo. non solùm. Accur.
f ¶ *Dominum proprietatis*. nisi contemplatione fructuarij sit institutus, vel aliud ei datum fuerit: quo casu ex re eius esse videtur: vt ℨ.de vsufruct.l. fed & si quid. non tamen fructuarij iussus sufficit ad adeundam hereditvt ℨ.de acquir. hæ.aditio.§. præterea.
g ¶ *Idem. probatur*. quo ad acquisitionem, nã in alio differunt,vt ℨ.e.l§.bonæ fidei. Ac.
h ¶ *Ad ipsum pertinet*. præter possessionem : vt ℨ. eod. homo liber.in fi.& præter vsucapionem, quæ sine possessione non procedit:vt ℨ.de vsucap.l. sine pos. Sed in hære. per liberum hominẽ q̃rerenda multa sunt necessaria : vt ℨ. eo. libero homo. & facit insti. per quas perso. no. acquir.§. de his. & C. de rei vendi.l.j.& ℨ.tit. j.l.j.§.fed & per eũ. & ℨ.de vsufru. l. si seruo. & l.fed & si quid. & l. donaturus. & l. sed & si quis.§. interdum.
i ¶ *Bonæ fidei. possessor*.serui alieni.
k ¶ *Seruum*.in quo habet vsumfructu. Acc.
l ¶ *Non possidet*.f. ciuiliter : vt ℨ.tit.j.l.j. §. per eũ. sed natura iter sic vt ℨ.tit.j. l. naturaliter. & ℨ. qui satisda. cog.l.sciendũ.& ℨ.deprecatores. certè. §. is, qui rogauit.& facit inst.e.§.sed bonæ fid.& ℨ.e.l.liber ho.§.quicquid. Ac.
m ¶ *Alienum esse*.id est,in quo vsumfructum habet.

Pvpillus.] CASVS. Pupillus potest acquirere dominium rei etiam sine tutoris authoritate.Fallit in hære.eidẽ relicta, vt habes in glos. Alienare autem rem suam non potest, nec etiam pos. in alium transferre potest. F anc.
n ¶ *Ad acquirendum*. secus in hæreditate,quia ibi est dubium:vt insti. de autho.tuto.§.neque.
o ¶ *Nec quidem pos*.contrà ℨ.tit.j. l. possessionem. Sol de pos. facti, siue detentione ibi dicit. Item quomodo præbet causſam vsucapiendi:vt ℨ.pro emp.l.ij.§.si à pupillo. Respon. vt dixi ibi. & facit institu. qui.alie.lic.§. nunc admonendi.

Lacus.] CASVS. In lacu,& stagno priuato cessat ius alluuionis, licet interdũ crescat, & interdũ decrescat. Secundò dicit,quidã fecit campanã ex ære meo,& ex argẽto tuo sine nostra volũtate. Dicitur q̃ hæc campana nõ est cõmunis nobis,sed ab artificibus separabitur argentum ab ære:& cuique nostrũm dabitur quod suum est. Fran.
p ¶ *Lacus*.qui habet perpetuã aquã:vt ℨ.vt in flu.pu.na.li.l.j. §. lacus.
q ¶ *Stagna* quæ habent temporalẽ aquam vt eo.tit. §. stagnũ. Et dic hic lo.qui de lacu,& stagno priuato:secus si in publico:vt ℨ.de ver.sig. litus publicum est.& facit ℨ.de aqua plu.arcen.vicinus.in fin.& ℨ.de

2 ¶ Non solùm autem proprietas per eos quos in potestate habemus, acquiritur nobis [a], sed etiam possessio [b]. Cuiuscunque [4] enim rei possessionem adepti fuerint [c], id nos possidere videmur [d]. Vnde etiam per eorum longam possessionem dominiũ [e] nobis acquiritur.
3 ¶ De iis autem seruis, in quibus tãtùm vsumfructum habemus, ita placuit, vt quicquid ex re nostra, vel ex operis suis acquirunt [5], id no bis acquiratur : si quid verò extra eas causſas persecuti sunt [6],id ad dominum proprietatis [f] pertineat [7]. Itaque si is seruus hæres institutus sit, legatúmve quid aut donatum ei fuerit, nõ mihi, sed domino proprietatis acquiritur.
4 ¶ Idem placet de eo, qui [8] à nobis bona fide possidetur, siue liber sit, siue seruus alienus. Quod enim placuit de vsufructuario, idẽ [g] probatur etiam de bonæ fidei possessore. Itaque quod extra duas istas [9] causſas acquiritur, id vel ad ipsũ [h] pertinet, si liber est: vel ad dominum [10] proprietatis, si seruus est. ¶ Bonæ [11] fidei [i] possessor cùm vsu ceperit seruum [k], quia dominus eo modo sit, ex omnibus causſis per eum sibi acquirere potest: vsufructuarius verò vsucapere seruum nõ potest: primùm quidem, quia non possidet [l], sed habet ius vtẽdi fruẽdi: deinde quoniam scit seruum alienum esse [m].

XI. Marcianus lib.iij. Institutionum.

Pvpillus,quãtũ ad acquirẽdũ [n], nõ indiget tutoris authoritate:alienare verò nullã rem põt, nisi præsente tutore authore:& ne q̃dẽ possessionẽ [o] q̃ est naturalis vt Sabino [1] visũ est. Quę sẽtentia vera est.

XII. Callistratus lib.ij. Institutionum.

Lacus [P] & stagna [q] licet interdũ crescant, interdum exarescãt,suos tamen terminos retinent: ideóque in his alluuionis ius non agnoscitur.
1 ¶ Si ex [r] ære meo, & argento tuo conflato aliqua species [r] facta sit, non erit ea nostra cõmunis [s] : quia cũ diuersa [2] materia æs, atq; argentum sit,ab aurificibus [3] separari, & in pristinam materiã reduci solet.

XIII. Neratius lib. vj. Regularum.

Si procurator † rẽ mihi emerit ex mandato meo,eiq; sit tradita meo nomine,dominium [t] mihi, & [1] proprietas [u] acquiritur etiam ignoranti [x]. Et tutor pupilli pupillæve [2], simil ter vt procurator,rem emendo nomine pupilli, pupillæve [3], proprietatem eis acquirit etiã ignorantibus [y].

XIIII. Idem lib.v Membranarum.

Quod in litore [z] quis ædificauerit, eius [a] erit. Nam litora publica † non ita [b] sunt, vt ea,q̃ in patrimonio populi sũt [c] : sed vt ea, quę primum natura [1] prodita sunt: & in nullius adhuc dominium peruenerunt. Nec dissimilis eorum cõditio est, atq; piscium, & ferarum, quæ simul atq; apprehensæ sunt,sine dubio eius,cuius in potestatẽ peruenerint [2], dominij fiũt [d]. ¶ Illud videndũ est, sublato eo ædificio, quod in litore positũ erat, cuius conditionis is locus sit, hoc est, vtrũ maneat eius, cuius ædificium fuit: an rursus in pristinã causſam recidat [3]: perinde q̃; publicus sit [e], acsi nunquam in eo æd ficatũ fuisset quod propius [4] est vt existimari debeat [f] : si modò recipit pristinam litoris speciem [g].

XV. Idem lib.v.Regularum.

Qvi autem in ripa fluminis ædificat,non suum facit [h].

XVI. Florentinus lib.vj.Institutionum.

Nagris limitatis i † ius alluuionis locum [a] non habere constat. Idque & diuus Pius constituit. Et Trebatius ait agrum, qui hostibus deuictis ea conditione concessus sit [b], vt in ciuitatem veniret [c], habere alluuionem, neque esse limitatum [d]. agrum autem manucaptum [e] limitatum fuisse [f] : vt sciretur [g] quid cuique datum esset, quidque [1] vænisset [h], & quid in publico relictum [i] esset.

XVII. Vlpianus lib.j. ad Sabinum.

Si duo domini seruo communi rem tradiderint [k], acquiritur [1] alteri ab altero [l].

XVIII. Idem lib. iiij. ad Sabinum.

Per hereditarium seruum, qui [1] eiusdem est hæreditatis, hæredi acquiri non potest [m], maximè [2] ipsa hæreditas.

XIX. Pomponius lib.iij.ad Sabinum.

Liber homo, qui mihi bona fide seruit , id quod ex operis suis, aut ex re mea pararet, ad me pertinere sine dubio Aristo ait. Quod verò quis ei donauerit, aut ex negotio gesto acquisierit, id [1] ad ipsum pertinere [n]. Sed & [2] hæreditatem,legatúmve non acquiri mihi per eum , quia neque ex re mea,neque ex operis suis id sit, nec vlla eius opera esset in legato [o] : in hæreditate aliquatenus [p]: quia per ipsum adiretur : quod & Varum [3] Lucilium aliquando dubitasse ait [4] ¶ : Sed verius est [5], non acquiri [r], etiam si testator ad me voluisset pertinere. Sed licet ei [s] minimè acquiratur [6] : attamen si voluntas eiusdem [7] testatoris euidens appareat, restituendam ei est [8] hæreditatem. Sed Trebatius ait [8], si liber homo bona fide seruiẽs,iussu eius cui seruit [9], hæreditatem adiisset, hæredem ipsum [u] fieri,nec interesse,quid senserit [x], sed quid fecerit.Labeo contra, si ex necessitate [y] id fecisset. Quòd si ita, vt & ipse vellet,ipsum fieri [z] hæredem.

XX. Vlpianus lib.xxix.ad Sabinum.

Traditio † nihil amplius transferre debet,vel potest ad eum, qui accipit, quàm est apud eũ, qui tradit [a]. Si igitur quis dominium in fundo habuit,id tradendo transfert [b]. Si non habuit , ad eum qui accipit, nihil transfert [c].
1 ¶ Quoties autẽ dominium transfertur ad eum, qui accepit [1], tale transfertur, quale fuit apud eum, qui tradit [d]: si seruus fuit fundus, cum seruitutibus transit,si liber,vti fuit & si fortè seruitutes debeantur fundo,qui traditus est,cum iure seruitutum debitarum transfertur. Si quis igitur fundum liberum dixerit, [e],cùm traderet eum,qui seruus sit [f], nihil iuris seruituti fundi detrahit [g] veruntamen obligat [2] se:debebitque præstare quod dixit.

Si duo rem aliquam emerint, & uni eorũ tanquam procuratori alterius tradita sit:ambobus acquiritur.b.d.

¶ Si ego , & Titius rem emerimus [g] cáque. [h] Titio quasi [3] meo procuratori tradita [i] sit, puto mihi quoque quę quęsitum dominium. Quia

1 Flo. Sabinianus Manusc. vt Sabino & Cassio.

2 Flo. qui nobis.

3 Flor. deest. ista.

4 Fl. cuiusque.

5 Fl. acquirit. 6 Fl. sint.

7 Fl. pertinet.

8 Flo. qui nobis.

9 Flor. deest. istas.

10 Flo. ad dominũ eius, si fructus est.

11 Fl. Sed bonæ.

1 Flo. quid venisset, quod in pub.

1 Flo. quod est.

2 Flo. & maxime.

1 Flo. deest. id. 2 Fl. deest. cr.

1 Flo. Varium Lucullum. 2 Fl. deest. aut. 3 Flo. Verius esse. 4 Fl. adquirit.

1 Fl. obligãtque.

2 Fl. & quasi.

veteranos diuisis , secundum R. Sic enim fiebat post emerita stipendia veteranis.
3 ¶ *Locum*.nec insula ratione vicinitatis eis cedit:vt ℨ. ne quid in flu. publi.l.j. §.si insula.
b ¶ *Concessus sit*.id est,quem ipsi hostes deuicti Romanæ ciuitati dederunt.
c ¶ *Veniret*. id est , ager esset ciuitatis Romanæ.
d ¶ *Limitatium*.id est, non esse militibus assignatum.
e ¶ *Manucaptum*. à militibus, & eis assignatum.
f ¶ *Limitatum fuisse*. & ideo cessat ius alluuionis.
g ¶ *Vt sciretur*. ratio, quare non habet locũ ius alluuionis.
h ¶ *Vænisset*. si necesse esset,vt aliqua pars vẽderetur.
i ¶ *Relictum*. ſ. ne que assignatum neq; vẽditum.

Siduo.] CASVS. Duo habebant seruum cõmunem:eidem seruo donauerunt alius quam rem : dicitur q̃ tenet donatio:& acquirit quilibet nostrum partem alterius : nam pars quam habebat socius in re donata , mihi quæritur : & mea sibi Franc.
k ¶ *Tradiderint*. quilibet donare volens vt distinguitur ℨ. eo. l. per seruum §. j.
l ¶ *Ab altero*. i. quantum ad partem socij mihi quæritur : quantũ ad meam sibi.Quod aũt est alterius:mihi tãtum queritur:vt institu.de ſtipu.ſer.§.fin.

Per hæreditarii.] CASVS. Seruus hæreditatis iacentis nihil potest interim acquirere hæredi futuro : maximè nec ipſam hæreditatem. Franciſcus.
m ¶ *Non potest*. ſcilicet aliquid , & maximè,&c.vt & ℨ.de acqui.hæred.l.hęres per seruũ. Et est ratio:quia hæreditarius dicitur ante aditam hæreditatem:& sic non est suus:posteà autẽ suus,& sic non est hæreditarius : vt plenè dicam ℨ.titu.j.l.j.§.veteres. Est etiam ratio hæc,quia per alium non potest hæreditas quæri hæredi : vt ℨ.de acq. hæredi.Paulus.licet secus sit in ea,in qua est institutus seruus. Accurſius.

Liber.] CASVS. Liber homo bona ſi. possessus quicquid acquirit ex re ſua,vel ex opera,acquirit possidenti. Quod aliũde quęritur : vt puta , ſi donatũ vel legatum,vel ſi hæres institutus sit ab aliquo:sibi quærit,licet in hæreditate aliqua opera eius sit;& licet testator instituerit cum contemplatione possidentis:sed hoc casu possessus tenebitur condi.sine causſa possidenti ad reſti. hæreditatem. Vltimò dicit,liber homo à me bo.ſi.possessus iussu meo adiuit hæreditatem,in qua ipse erat institutus. Dicitur quòd sibi quærit. & hoc dixit Trebatius. Sed Labeo diſtinguit,nã ſi necessitate ductus à me adiuit: aut tũc mihi quærit,nõ sibi, aut spõte adiuit, & tũc sibi quærit. Franc.
n ¶ *Ad ipsum pertinere*.quantũ ad dominiũ,& obligationẽ,& actionem,non quo ad possessionem:vt ℨ.eo.l.homo liber. §. quicquid.
o ¶ *In legato*.hoc,cùm eius contemplatione est relictum:secus si bonæ fidei possessoris:vt ℨ.de vsufruct.sed & ſi quid. Accurſius.
P ¶ *Aliquatenus*.ſcilicet esse operæ,dixit Aristo:sed non est,vt subiicit:ℨ.eod.fructuario.in ſtip.est opera:vt & ℨ. de vſu. & habi. per seruum.j.respon.
q ¶ *Ait*. Aristo.
r ¶ *Non acquiri*. hoc in hæreditate intellige : & in eo casu , vbi non vult hic possessus mihi quærere:secus est in legato , vbi meo respectu est relictum. Azo. Sed in hæreditate est contrà ℨ.de pec.l.hinc quæritur.§. potest.vbi marito quæritur per seruum dotalem hæreditas. Sed nihil ad rhombum:quia dominus est secundum nos,de iure naturali, & ciuili,vel etiam secundum alios,saltem de iure ciuili est dominus. Accur.
s ¶ *Sed licet ei*.possessori,& sic mutat personas. Accur.
t ¶ *Esse*. ei possessori per condictionem sine causſa:ar.ℨ.de ſtip.ſer. l. pen. Cogetur ergo adire possessus, & sic restituere:& sic est cõtrà ℨ.eo. l. homo liber. in princi.quæ est contrà.Sol.vt ibi plenè dicam.Item in eo, quòd hîc inſpicitur cuius cõtemplatione , sit institutus, est contrà ℨ. de act.emp. Iul.§. ſi quid ſeruo. Sol. ibi non diſtinguitur cuius contemplatione , ſ. serui , vel emptoris : secus ſi contemplatione vendi toris : vt ℨ. de vulga. exſubſti.l.ſed ſi plures.§. in arrogato.& ℨ.de ac qui.hære.aditio.
v ¶ *Hæredem ipsum*. possessum.
x ¶ *Quid senserit*.possessus.
y ¶ *Necessitate*. quia tunc non esset hæres possessus.
z ¶ *Ipsum fieri*. liberum nominem possessum : & faciunt ad l. istam instit. per quas perso.nob. acquiri. §. de his.& ℨ.de rei ven. l.prætereà.& C. de rei ven.l.j. & ℨ. de verbo. obli.liber homo , qui. in princi. & de nego. gest. l. at qui.§.ſi libero.& ℨ.e.l. in fructuario.& C. de iure deli. cũ aliquis.& ℨ. de hæred. instit. l. liber homo.in princip.

Traditio.] CASVS. Si ex causſa vend. vel ſimili tradatur tibi res : id iuris in re habes , quod habebat tradens: & cum sua causſa transiuit res: vt ſi prius erat seruа , & nunc erit:& ſi serui tutes ei rei debebantur,& nunc debebuntur. Sed ſi tradidit tibi fundum tanquam liberum,cum esset seruus : non liberatur per hoc fundus:tenebitur tamen tradens. Vltimò dicit,Ego Titius,& Seius emimus rem:& Titio fuit tradita tanquam meo procurato.pro mea parte.Dicitur,quòd in parte acquiritur mihi dominium,& etiam possessio per hunc Titium.Fran.Accur.
a ¶ *Qui tradit*.Fallit ℨ.de vſufr.l.q; nostrũ.Item in creditore,& aliis, quos no.inſt.qui alie.li.§.j.Itè in debitore alienãte pignus.nã minori ſpatio se tuetur emptor,quã posset venditor se tueri:vt C.de præſcri. xxx.an.l.cũ notiſſimi.in prin.& C.ſi aduer.cre.l.diuturnũ. Item fallit secundũ hęc iura in eo,qui à malæ fidei possessore emit,qui vſucapit: q̃ nõ faceret ipse tradẽs,ſed hodie sec':vt in aut.vt ſpõ.lar.§.rurius.
b ¶ *Transfert*.nisi iuris ratio resiſtat,vt in minore,& fundo dotali: vt institu.qui alie.licet.in prin.& §.nunc admonendi.
c ¶ *Nihil transfert*.dominij,sed causſam vſucapiendi , vel vtile dominium:vt ℨ. de contrahen.emp.l.claubius.& facit ℨ.de regu.iur. nemo plus:& C.de dona.l.ſi filius. Accur.
d ¶ *Qui tradit*.fallit ℨ.pro emptore.l.ij.§. ſi à pupillo. & §. ſi à furioſo.& §.ſeq.Sed concor.ℨ.in prin.huius l.& ℨ.de ſer.ruſti. prædi.l. via. §.pen.& §.ſi.& ℨ.de cõtrahen.emp.l.alienatio. & C.de diſt.pig.ſi debitor.& C. de ſer.& in prouinciali. Arg.contrà C.de oca.l. emptorem.
e ¶ *Dixerit liberum*.ſecus ſi non dixit,ſecundum quoſdam: quod nõ placet:vt no.ℨ.de contrahen.emp.l.cùm venderes.
f ¶ *Seruus sit*,id est,ſeruitutem debeat. Accur.
g ¶ *Si ego & Titius rem emerimus*.à domino. Accur.
h ¶ *Eique*.ſcilicet res.
i ¶ *Tradita sit*.ratione meæ partis.

1 Fl. obligãtque.

2 Fl. & quasi.

7 Fl. deest, e iusdẽ.

8 Fl. deest. ait.

9 Flo. cui seruiet.

† Cõcor tex. in c. nuper. extrà de donatio. inter virũ & vxor. tex. in cano. Daiberta. j. q. vij.

a ¶ *Et per hanc* .s.possessionē,secundū quosdā.tu dic, per hāc liberā psonā.vt no.C. de acqui pos.l.p ꝓcuratorē. & inst. p quas perso. no. acqu.§.ex his.& j.de vsuc.l.fi rē sub cōditiōe.& C.ꝑ socio.l.ij. Acc.

SI *seruus.*] CASVS. Quatuor partes habet hæc lex. Prima, possidebas seruū meū bona fide:hic seruus emit rem ex re tua. Dicitur, quòd tibi acquiritur nō mihi, cùm eum nō possidem. Secunda, pone, q̄ emit rem non ex re tua, nec ex opera tua. Hoc casu mihi quæritur. Tertia, liber homo bona fide à te possessus emit rē extra rem tuā,& operam suam. Dicitur, q̄ sibi quæritur. Quarta, rem meam possidebas: vtro quòd fiat tua: Possū sola voluntate facere q̄ fiat tua, quāuis possessio rei apud me nō fuerit. Fran. Accur.

b ¶ *Nec meam fieri.* cùm emit ex re bonæ fidei possessoris, vel ex opera sua.

c ¶ *Si non ex re tua.* vel ex opera suar:& sic duobus casibus loquitur hæc lex. Et sic non est cōtrà ȝ. si cer. pera. cùm fundus.§. j. & j. eo.homo.liber.§. fi. & j.de sol.l.fugitiuus. & ȝ. de pec. l. eo tēpore: §.fi.& de lib.leg.fi cui. §. fi. & ȝ. de vsufruct. sed & si quis.

d ¶ *Emerit.*non ex re, vel ex opera.

e ¶ *Ipsius fieri.* ratione proprietatis , non possessionis: vt j.eod. homo liber.§. fin. & j. titu.j.l. j. §. sed & per eum.

f ¶ *Fiet tua.* Si erat præsens:si absens,cùm possessionē apprehenderis:vt ȝ.de rei ven. l. eius rei.& l.seq.

g ¶ *Possessio.* Ciuilis, & naturalis : vel naturalis tantùm.

Nemo. per hoc. tanquā possessum : acquiret tamē per eū tanquā per procuratorē:vt & j.ti. j. §. me in vacuam. §. fi.

Vi bona fide.] CASVS. Bona fide possessus siue sit liber, siue seruus alien⁹:quærit possidenti ex re eius, & opera sua. Tādiu quærit ei, quandiu possidens habeat bonam fidem.& superueniens mala fides,nocet. Quod autem ei non potest acquirere:vt si ſtipuletur partum ancillæ bonæ fidei possessoris,tunc sibiipsi quærit.Quod autem sibiipsi acquirere nō potest,vt quod lucratur ex opera sua,tunc acquirit possidenti. Et secundum hoc habeas in fine,nō potest aliàs sine nō. & tunc aliter dic, vt hæc omnia habes in gl. ¶ *Si quis.*] Aliquis bona fide seruiebat duobus:acquirer cuique ex re eius. Sed pone quòd ſtipulatur aliquid ex re vnius eorum:an acquiret ei in totum?& dicitur quòd totum acquirit ei,ex cuius re ſtipulatur.Sed quid,ſi ex re vnius ex dominis ſtipulet alteri domino ? Dicitur quòd acquirit nominato secundum quosdam.Vel dic,quòd acquiret ei , ex cuius re ſtipuletur.Primum casum repetit,& adducit simile de seruo communi. Fran.

i ¶ *Sui.*scilicet possessi. Accursius.

k ¶ *Simili modo.*facit j.pro emptore.qui fundum.§.fi.& ȝ. de condi. inde.l.fi.& j.e.quæsitū.& j.tit.j.l.j.§.sed & per eū.& l.cùm hæres. §. fi.& ȝ.de dona.inter vir.& vxo.ſi vxor.& j.de ſtipu.ser.l.liber homo.

l ¶ *Spectemus.*hoc in libero,in seruo secus:vt ȝ.de vſur.qui scit. §. fi.

m ¶ *Ei.*possessori.

placet per liberam personam omnium rerum possessionem quæri posse,& per hanc a dominium.

XXI. Pomponius lib.xj.ad Sabinum.

SI seruus meus,cùm tibi bona fide seruiret,rem emisset, traditaque ei esset, Proculus ait 1, nec meam fieri b , quia seruū non possidebam 2: nec tuam, ſi non ex re tua c sit comparata 3: sed ſi homo 4 liber bona fide tibi seruiens emerit d , ipsius fieri e .

1 ¶ Si rem meam possideas , & eam velim tuam esse, fiet tua f , quāuis possessio g apud me non fuerit.

*Per seruum alienum ui possessum , uel clā, uel precario,non potest quæri possidenti,tāquam per possessum.*Fran.Accur.

XXII. Vlpianus li.xl.ad Sabinum.

NEmo seruum vi possidēs, aut clàm,aut precario, per hūc h ſtipulantem,vel rem aliquam i accipientem potest acquirere.

XXIII. Idem lib.xliij.ad Sabinum.

QVi bona fide alicui seruit k: ſi ue seruus alienus est,siue homo liber est , quicquid ex re eius , cui seruit acquirit, ei acquirit, cui bona fide seruit. Sed & ſi quid ex operis suis l acquirit 2,simili modo m ei acquirit. Nam & operæ quodā modo ex re eius , cui seruit, habētur:quia iure ei operas exhibere debet, cui bona fide seruit. Tandiu autem ei acquirit , quandiu bona fide seruit. Cæterùm,ſi cœperit possessor 3 scire eum alienum esse, vel liberum , videamus, an ei acquirat 4. Quęstio in eo est, vtrum initium in eo 5 spectemus l , an singula momenta. Et magis est , vt singula momenta spectemus.

1 ¶ Et 6 generaliter dicendum est, quod ex re sua,hoc est eius , cui bona fide quis seruit , ei n acquirere non potest o , sibi o eum acquisiturum : quod autem ex 7 re eius sibi acquirere non potest p , ei acquisiturum,cui bona fide seruit.

2 ¶ Si quis bona fide duobus seruiat,vtriq; acquiret: sed singulis q ex re sua r . Quod autem ex re alterius est,vtrum pro parte ei , cui bona fide seruit s , pro parte domino, ſi seruus sit:aut ſi liber sit,sibi vel ei, cui bona fide seruit t : an verò ei debeat acquirere totum , ex cuius re est,videamus. Quam speciē Scævola quoque tractat lib.ij. Quæstionum. Ait enim, Si alienus seruus duobus bona fide seruiat , & ex vnius eorum re acquirat,rationē facere,vt ei duntaxat in solidum u acquirat. Sed & 8 ſi adiiciat eius nomen,ex cuius re ſtipulatur, nec dubitandum esse ait,quin ei ſoli acquiratur:quia & ſi ex re ipsius x ſtipuletur 9 , alteri ex dominis ſtipulando nominatim , ſolidum ei acquirit 10 y . Et in inferioribus z ꝓbat a , vt quamuis nec 11 nominatim, nec iussu meo,ex re tamen mea b ſtipulatus ſit,etiam 12 cùm pluribus bona fide seruiret, mihi ſoli c acquirat. Nam & illud receptum est, vt quoties cōmunis seruus omnibus acquirere non potest d , ei ſoli eum acquirere,cui potest.Et hoc Iulianū quoque scribere sæpe retuli: & hoc iure vtimur.

XXIIII. Paulus lib.xiiij.ad Sabinum.

INomnibus,quæ ad eandem speciem reuerti possunt , dicendum est,ſi materia manente species dūtaxat fortè mutata ſit , veluti ſi ex ære meo e ſtatuam, aut ex argento ſcyphum feciſſes,meum 1 dominiū manere eorum.

XXV. Calliſtratus lib.ij. Inſtitutionum.

NIſi voluntate domini , alterius f nomine id factum ſit. Propter cōsensum enim domini tota res eius fit,cui⁹ nomine facta est. minato,& ita apta quaſi ſola nominatio faciat acquiri: vt hic. Ergo quod ex re mea quæritur,mihi nominato quæritur,vt ȝ.proxi.

z ¶ *Et in inferioribus.*duobus casibus.

a ¶ *Probat.* Scævola.

b ¶ *Mea.*qui sum vnus de bonæ fidei pos.

c ¶ *Mihi soli.* hic & ȝ.habuiſti.Et ideo hic est contrà ȝ. de vſufru. ſi seruo.§.ſi duos.Et ſolue vt ȝ. proxi.

d ¶ *Non potest.*quod frequenter euenit vt j.de ſtip.ſer.proinde.§. fi. & l.ſeq.& facit ad hoc C.per quas perſo.nobis acqui.l.ſi duo.& ȝ.de auth.præ.ſi seruus communis.& ȝ.proxi.§.& j.de ſtip.ſer.l.ſi alienus.

In omnibus.] CASVS. Ex meo ære feciſti ſtatuam:vel ex meo argento feciſti ſcyphum:dicitur quòd sum dominus huius ſtatuæ,vel ſcyphi,niſi de mea voluntate feciſſes,& tuo nomine:nam tunc esses dominus, & non ego. Et hoc dicit hæc lex cum ſeq.Fran.

e ¶ *Ex ære meo.*in ſpecie consiſtenti,vt campana,vel lance:& facit ȝ. eo.adeò.§.cùm quis.& §.volūtas.& l.lacus.§.fi.& ȝ.de leg.iij.l.quæſitum.§.illud. Accur.

f *Niſi voluntate. Alterius.*ſpecificantis.Accur.

Sed ſi ex

1 Fl.deest, ex lib.2.repet. eras C.

Sed ſi ex meis.] CASVS. Continuatur cum ſuperiori: & dic, de mea cupreſſu feciſti tabulas,& de eis feciſti nauim.Dicitur quòd tua nauis ſit.Idē ſi ex mea lana feciſti veſtimenta.Posteà dicit:pedem meæ ſtatuæ apposui iſti,aut fundum ſcypho meo appoſuiſti.Dicitur q̄ mea dicitur ſtatua,item ſcyphus.Idē in ſimilibus. ¶ *Arbor.*] Arbor

XXVI. Paulus lib.xiiij.ad Sabinum.

SEd ſi ex 1 meis 2 tabulis nauem feciſſes , tuam nauem b esse : quia cupreſſus non maneret, ſicuti nec lana veſtimento facto : ſed cupreſſeum aut laneum corpus c fieret. ¶ Proculus indicat eo iure nos vti quod Seruio , & Labeoni placuiſſet:in quibus propria qualitas 2 rei ſpectaretur, ſi quid additum erit, toto cedit: vt ſtatuæ pes, aut manus:ſcypho fundus, aut ansa: lecto fulcrum , naui tabula , ædificio cæmentum. tota d enim eius ſunt, cuius antea fuerunt 3.

1 ¶ Arbor radicitus e eruta, & in alio loco 4 posita , priuſquàm coaluerit 5 , prioris domini est: vbi f coaluerit,agro cedit g : & ſi rurſus eruta ſit, non ad priorem dominū reuertitur. Nam credibile est , alio terræ alimento aliam factam h arborem 6 esse.

2 ¶ Si meam lanam infeceris 7 , aut purpura i intinxeris , nihilominùs meam esse k , Labeo ait. quia nihil intereſt inter purpuream 8 lanam, & eam,quæ in lutum, aut cœnum cecidiſſet, atque ita ꝓtiſtinum colorem perdidiſſet.

XXVII. Pomponius lib. xxx. ad Sabinum.

QVicquid 1 infecto argento m alieni argenti addideris , non l esse totum n tuum argentum fatēdum est.at cōtrà, ſi tuū ſcyphū alieno plumbo plumbaueris, alienóve argento ferruminaueris, nō dubitatur ſcyphum tuū esse o , & à te rectè vendicari.

1 ¶ Vbi ſimul plura cōtribuuntur, ex quibus vnum medicamentum fit,vt 9 coactis p odoribus vnguenta facimus,nihil hīc 10 horum ſuū esse dicere potest prior dominus. quare potiſſimum est 11 exiſtimari, cuius nomine factū ſit, eius esse q .

2 ¶ Cùm partes r duorum dominorū ferruminatione 12 s cohærent , & quęreretur , vtri cederent: Caſſius ait , Pro portione t rei exiſtimandum 13 ,vel pro pretio u cuiuſque partis. Sed ſi neutra alteri accessio 14 x est , videamus, ne aut vtriuſque esse dicenda ſit, ſicuti maſſa confuſa y:aut eius cuius nomine ferruminata est. Sed Proculus , & Pegaſus exiſtimant,ſuam cuiuſque rem manere z .

XXVIII. Idem lib.xxxiij.ad Sabinum.

SI ſupra tuum parietem vicinus tuus 1 ędificauerit,propriū eius id,quod ædificauerit,fieri Labeo,& Sabinus aiunt a : ſed Proculus tuū proprium b : quemadmodum tuū fierer,quod in ſolo tuo c alius ædificasſet. Quod verius est.

XXIX. Paulus lib.xvj.ad Sabinum.

INter eos,qui ſecundū d vnam ripā prædia habent, inſula in fluhermaphroditus.

v ¶ *Vel pro pretio.*cùm partes ſint æquales. Et exemplificat Rogerius vt in tabula,& pictura,quod non placet, cùm non ſit ibi ferruminatio.

x ¶ *Accesſio.*qa & in parte,& in pretioſitate est æqualitas 2, ſed nec ſpecificandi iure alicui cederet.

y ¶ *Confuſa.*vt ȝ.eo.adeò.§.voluntas.Accur.

z ¶ *Rem manere.*propter incertitudinem:argumentum ȝ. de vſufructu.l.adhuc & ſuprà de fundo inſtructo.l.quæſitum.§.ſi quis eodem. Et hoc ſecundum Rog.cùm neque ſpecificandi iure alicuius sunt facta , & ſeparatio non ſit impoſſibilis , nec dominorum voluntate facta.

Sī ſupra.] CASVS. Supra tuum parietem ego Sempronius ædificaui,dicunt quidam,quòd ædificium meum est:ſed malè dicunt, imò est ſicut ſi in tuo ſolo ædificaſſem.Franc.

a ¶ *Aiunt.* & malè.

b ¶ *Proprium.*vt & C.de rei vendi.l.ij.& ȝ.de rei vendica. l. redemptores.& ȝ.de vſufruct.ſed & ſi quid inædific.Item ſi hoc ſuperædificatum ſuſtentatur parieteralias secus,vt j. eodem.Titius.& ȝ.ad leg. Aquil.quemadmodum.§.j.& ij. In poſſeſſione dic,aut habet ſuperædificatum cœnaculum ex publico aditu,aut nō:vt j.vti poſſi.l.ſi duo. §.Labeo.& §.ſeq.Accur.

c ¶ *Tuo.*vt ȝ.eo.adeò.§.ex diuerſo.

Inter eos.] CASVS. Plures habent prædia iuxta vnam ripam fluminis,in quo flumine nata est inſula , non fit communis illorum , qui habent ibi prædia,ſed fit cuiuſque pro diuiſo , qui habet prædia ante frontem inſulæ:vt inquantum inſula reſpicit de agro meo , tantundem inſulæ ſit meum. Si ergo fundus meus ſit tam longus verſus ripam inferius,quòd inſula non eſt tam longa,& ſic inſula non reſpicit,niſi primam partem agri mei,& ego vendam inferiorem,nihil ſequitur emptorem de inſula. Et hoc dicit hæc lex cum princip. ſequē. Franc.

d ¶ *Secundum.*id est,iuxta,vt ſuprà de ſerui.vrban.præd. quidam Hiberus.

Regionibus

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Regionibus.* sic ℨ. eod. l. pro regione. & facit hic l. adeò §. insula. & ℨ. de flumi. l. j. §. fi insula.

Ergo.] Casus huius prin. cõtinuatur l. superiori. ¶ *Celsus filius.*] Arbor nata in ripa fluminis fit illius, qui habet prędiũ ãte illũ lo cum, cũ ripa fit eius, inquãtũ respicit agrũ suũ: licet vsus sit publicus Flumen aũt est publi-
cum etiã ratione pro-
prietatis: & eo exicca-
to fit proximior.

Tribus modis.] Insula fit in flumine tri-
bus modis. Vno mo-
do, cũ flumẽ vadit cir-
cũquaq; agrum meũ. Alio modo, cum ali-
quid de alueo siccũ re-
linquit, & circũquaq; illũ locũ vadit flumen. Tertio modo, cũ paulatim colluẽdo de ter-
ra facit quẽdã locum
eminẽtẽ supra alueũ, vt aliquẽ montẽ. Istis vltimis duobus fit in-
sula illorũ, qui habẽt prædia ante frontem insulæ. Primo modo remanet illius cuius & prius fuerat.

Alluuio.] Flumen occupauit agrũ meum qui erat inter viam publicam, & flumen, faciendo ibi alueũ: & statim recessit flumẽ. dicitur quòd ager iste ad me amplius dominum reuertit. & habes hoc notabile verbũ in tex. in fi. dicẽs, si pilas in mare iactaui, & super eas feci magnã domum: mea efficit. Idẽ si partum. Fran.

b ¶ *Ergo.* quia tãtum in ea insula mihi quæritur quæ frontẽ agri mei respicit, ergo. &c.

c ¶ *Ad emptorem.* fe-
cus i seruitute, quæ sin
gulas partes respicit fundi: vt ℨ. de ser. rusti. præ. via. §. fin. & quem admo. ser. amit. non satis. §. j.

d ¶ *Quæ.* scilicet ri-
pa. Accur.

e ¶ *Secundũ.* i. iuxta. vt & ℨ. l. inter eos.

f ¶ *Priuatum est.* con-
trà. j. de flumi. l. flumina. vbi dicit publi-
cam ripam. Sed dic quo ad vsum: & facit insti. de re. diui. §. ri-
parum.

g ¶ *Et ideo.* supple, li-
cet ripa priuata, flumẽ est publicum: etiam ratione proprietatis, & ideò, &c.

h ¶ *Tribus.* & facit ad §. ℨ. eod. l. adeò. §. insula.

i ¶ *Amnis.* id est, flumen.

k ¶ *Circumfluit.* id est, circumuadit.

l ¶ *Circumfluere.* id est circumire.

m ¶ *Alluuio.* improprie ponitur: vt ℨ. eod l. Martius.

n ¶ *Priſtinum dominum pertinet.* hic est contrà ℨ. eod. adeò. §. quòd si post. Sed hoc facit hic videtur non erat via. quod non placet: vt ℨ. eod. Martius. vel hic de æquitate, & sic secundum illam. Vel aliter: vt ibi. & eodem modo sol. ℨ. quibus mo. vsusfruct. amit. l. cùm vsumfru. sed concor. l. si ager. in eod titu. & quemadmo. ser. amit. si locus.

Cẽsitores qui. sint.

o ¶ *Censitorum.* Censitores sunt, qui signant prædia militantibus assignanda: vt ℨ. eod. in agris. vel illi qui prædia auferunt non soluentibus tributa & aliis dant: vt C. si propter pub. pen. l. j. & ij. & ℨ. de rescind. ven. l. pe. vel censitores vocat iudices, qui vni auferunt, & alij dant dominium. vt insti. de offi. iudi. §. fin.

p ¶ *In publicum.* alluuione superueniente.

q ¶ *Et ex publico.* alluuione recedente.

r ¶ *Iactauero.* quod non erat concedendum, si vsus maris deterior efficiatur: vt arg. ℨ. ne quid in flumi. publi. l. ij.

s ¶ *Villam.* id est, paruam domum. Accur.

t ¶ *Occupantis.* vt & ℨ. eo. l. iij. in prin. & fa. ℨ. de act. emp. creditor. in fi. & ℨ. ne quid in lo. pu. littora. & ℨ. eo. quod in littore. & ℨ. de re. diui. l. in tantum. Accur.

1 *Manuscript. quia nec.*

2 *Flo. exsiccatus esset.*

3 *Flor fuerit.*

4 *Flo. solo & terræ fit.*

1 ¶ Celsus Filius, si in ripa fluminis, quæ d secundùm e agrum meũ sit, arbor nata sit, meã esse ait: quia solum ipsum meum priuatum est f: vsus autem eius publicus intelligitur: & ideò g cùm exsiccatus est 2 alueus, proximorum fit: quia iam populus eo non vtitur.

2 ¶ Tribus h modis insula in flumine fit. Vno, cùm agrum, qui aluei non fuit, amnis i circumfluit k. Altero, cum locum, qui aluei esset, siccum reliquit, & circumfluere l cœpit. Tertiò, cùm paulatim colluendo locum eminentem supra alueũ fecit, & eum alluendo auxit. Duobus posterioribus modis priuata insula fit eius, cuius ager proprior fuerat 3, cùm primùm extitit. Nam & natura fluminis hæc est, vt cursu suo mutato, aluei causſam mutet: nec quicquam interfit, vtrum de alueo duntaxat solo mutato, an de eo, quod superfusum solo 4 veteri fit, quæratur: vtrunque enim eiusdem generis est. Primo autem illo modo causſa proprietatis non mutatur.

3 ¶ Alluuio m agrum restituit eũ, quem impetus fluminis totum abstulit. Itaque si ager, qui inter viam publicam, & flumen fuit, inundatione fluminis occupatus 5 est, siue paulatim occupatus est, siue non paulatim, sed eodem impetu, recessu fluminis restitutus, ad pristinũ n dominum pertinet. Flumina enim censitorum o †vice funguntur: vt ex priuato in publicum p addicant, & ex publico q in priuatum. Itaq; sicuti hic fundus, cùm alueus fluminis factus esset, fuisset publicus: ita nunc priuatus eius esse debet, cuius anteà fuit.

4 ¶ Si pilas in mare iactauero 6 r, & super eas ædificauero, continuò ædificium meum fit. Item si insulã, vel villam 7 s in mari ędificauerim, continuò mea fit: quoniam id quod nullius est, occupantis t fit.

XXXI. Paulus lib. xxxj. ad Edictum.

NVnquam nuda traditio transfert dominium: sed ita u, si venditio, aut aliqua iusta causſa x præcesserit, propter quam traditio sequeretur.

1 ¶ Thesaurus † est vetus quædam depositio y pecuniæ, cuius z non extat memoria, vt iam dominũ non habeat. sic enim fit eius, qui inuenerit a, quòd b non alterius c fit: alioquin si quis aliquid vel lucri causſa, vel metus, vel custodiæ condiderit sub terra, nõ est thesaur d: cuius etiam furtum fit, e.

Per seruum acquiritur domino etiam inuito, sallit in hæreditate. Accursius.

XXXII. Gaius lib. xj. ad Edict. Prouinc.

ETiam inuitis f nobis per seruos nostros acquiritur, penè g ex omnibus causſis.

XXXIII. Vlpianus lib. iiij. Disputationum.

IN eo, quod castrensi seruo ante aditam hæreditatem filiifamilias a legatur, vel in eo 1, qđ stipulatur seruus b, tractatur apud Marcel. lib. xxij. 2 ex cuius c persona vel stipulatio vires habeat, vel legatum. Et puto verius esse quod & Scæuolæ videtur, & ipse marcel. tractat: si quidem adeatur d hereditas, omnia vt in hæreditario seruo: si verò adita 3 non sit, vt in proprio patris esse spectanda e: & si vsusfructus fuerit huic seruo relictus f, modò patri videri delatum g, modò hæredi h: nec à persona in personam i creditur transisse. Eadem distinctione k quis vtetur etiam si res fuerit subtracta: aut cessare, aut nõ, furti actionem dicet. Si ex testamẽto 4 adierit, quoniam hæreditati furtum non fit m, aut si non adierit, patri dabitur furti actio: nam & cõdictio n.

1 ¶ Quoties seruus hæreditarius stipulatur, vel per traditionem accipit: ex persona defuncti vires assumit 4, vt Iuliano placet: cuius prævaluit 5 sententia o, testantis P per sonam spectandam esse opinantis q.

XXXIIII. Idem lib. iiij. de Censibus.

HÆreditas enim non hæredis personam, sed defuncti sustinet: vt multis argumentis r iuris ciuilis comprobatum est.

XXXV Iulianus lib. xiij. Disputationum.

SI procurator meus, vel tutor pupilli, rem suam, quasi meam vel pupilli, alij tradiderit 1, non recessit ab eis dominium: & nulla est alienatio: quia nemo errans rem suam amittit 2 s.

XXXV Iulianus lib. xiij. Digestorum.

CVm in corpus quidem, quod traditur, cõsentiamus, in causſis verò dissentiamus t, non animaduerto, cur inefficax sit traditio: veluti si ego credam me ex testamẽto tibi obligatum esse, vt fundum tradam: tu existimas 1 ex stipulatu eum tibi deberi. Nam & si pecuniã numeratam tibi tradam, donandi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatẽ ad te trãsire, nec impedimento esse, quòd circa causſam dandi, atque accipiẽdi dissenserimus.

XXXVII. Idem lib. xliiij. Digestorum.

PEr seruum, qui pignori datus est, creditori nec possessio acquiritur: quia nec stipulatione, nec traditione 1, nec vllo alio modo per eum seruum quicquam ei u acquiritur, quamuis possessio x penes eũ sit.

1 ¶ Si vnus ex dominis seruo communi pecuniam donet 2, interest, qua mente donet. Nam si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit, manebit eiusdem domini proprietas y. Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quo modo alienis seruis donare solemus, fiet cõmunis sociorum pro portione z est si aliunde emerit. nam seruus communis vndecunque habens pecuniam, si de ea emat rem acquiritur res illa dominis. Sed seruus fructuarius vndecunque habens pecuniã, si emit de ea rẽ aliquã acquirit eam proprietario, nisi emeret de pecunia fructuarij, nam tunc ei tãtũ quæreret: vel per traditionem accipiendo vni ex dominis.

¶ *Sicut seruus.*] Sicut seruus communis stipulando vni ex dominis ei tantùm quærit: sic per traditionẽ accipiẽdo soli ei acquirit, sed si seruus à Sempronio accepit rem aliquã nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partẽ acquirit domino, pro alia parte nihil valet, qđ fecit: posteà dicit, Seruus fructuarius ex re fructuarij acquisiuit rẽ, & dixit eam acquirere proprietario. Dicitur, quòd proprietario quæritur: nam stipulando ei ex re fructuarij proprietario quæritur.

¶ *Si cùm mihi.*] Cùm mihi velles donare rem, & tradere, dixi quòd seruo cõmuni meo, & Titij traderes: & tradidisti, seruus accepit animo acquirendi Titio tantùm: vel mihi, & ei. Dicitur q; mihi tantùm acquiritur nec nocet mihi voluntas vel opinio huius serui. Quod dixi in seruo, idem in procuratore meo: vt si ei rem tradidi, vt meam faceret, mea fiet licet alia mente acceperit, puta, vt sua fieret. Franc.

v ¶ *Quicquam ei.* scilicet creditori. Accur.

x ¶ *Possessio.* scilicet ciuilis, & naturalis secundum nos, secundũ alios naturalis tantùm: vt dices ℨ. tit. j. l. j. §. per seruũ corporaliter. secus in pignore prætorio, quod nõ possidetur. vt ℨ. tit. j. l. iij. §. fin. & ℨ. vti pos. l. si duo. §. fi creditores. & facit ℨ. qui satisfd. cog. l. sciendum. §. creditor. & de pig. act. cùm sortis. §. fi. & ℨ. de vsuca. seruũ nomine. & C. de præscrip. xxx. an. cùm notissimi. §. j.

y ¶ *Proprietas.* vt & ℨ. de pecu. l. quis ergo casus. Accur.

z ¶ *Pro portione.* quam in seruo haberet, ad quam consequendã ageret pro socio. & sic videtur, quod etiam donator habeat partẽ. Et sic est contrà ℨ. pro soc. l. verum. §. fi seruo communi. Solue vt ibi, & eodem modo solue aliud contrariũ ℨ. ad leg. Falc. l. Plautius. §. Paulus. Item facit ℨ. de stipu. ser. proinde. §. si seruus.

1 *Flo. vel eo. quod.*

2 *Flor. lib. mss. Manuscrip. xxxij. aliat, xxx.*

3 *Flo. fi adita.*

a *Alia edit. sic vitiose, & vide hanc in Index. Not. ad. lit. ſtipulatur ne cũsa.*

4 *Flo. adeſſe.*

5 *Flor. & vulnt.*

6 *Flo. adeo rem & inedificio rem.*

7 *Flor. hæredi.*

1 *Flo. tradidet. mus.*

a ¶ *Militis.* qui testatus decessit.

b ¶ *Stipulatur seruus.* scilicet, talis.

c ¶ *ex cuius.* id est, vtrum patris ad quem bona pertinent iure peculij sublata institutione? an etiam ex persona hæredis, ad quem iure institutionis pertinent?

d ¶ *Adeatur.* ex testamento Accur.

e ¶ *Spectanda.* ergo interim, i. antè quam adeatur hæreditas, est in pendenti: vt & ℨ. de castren. pec. filiusfa. & hoc cùm seruus proprius erat, s. filij. secus si cum alio communis erat, quo casu totum socio interim quæritur. vt ℨ. de stipul. ser. si seruus cõmunis. in prin. quæ est contra.

f ¶ *Relictus.* secus si stipuletur vsumfructũ. quia non valet, vt ℨ. de stipula. ser. l. vsusfructus.

g ¶ *Delatum.* scilicet eo casu quo hæres repudiauit hæreditatem scilicet, filij.

h ¶ *Hæredi.* scilicet, cùm ipse adiuit.

i ¶ *In personam.* puta, patris in hæredem. quia ab initio fingitur ei acquisitum qui postea adiit. vt infrà de stipula. ser. si ex re. §. finali.

k ¶ *Distinctione.* vt in suspenso maneat.

l ¶ *Si ex testamento.* supple, cessabit si est ex testamento, &c.

m ¶ *Non fit.* nisi in casibus. vt ℨ. de fur. l. hæreditariæ Accur.

n ¶ *Nam & cõditio.* scilicet furtiua, sed hodie non habet locum distinctio huius l. quia pater tanquam hæres filio succedit. vt in authen. de hære. ab intest. §. j. sed olim tẽpore huius l. iure peculij omnia occupat pater: vt ℨ. de castren. pecu. l. ij. & facit ℨ. de verb. oblig. interdum. §. si seruus. Accursius.

o ¶ *Sententia.* s. opinãtis, &c. quod est in fi. huius l. & iunge cũ l. seq.

p ¶ *T. stantis.* id est, mortui. Accursius.

q ¶ *Opinantis.* id est, dicentis.

r ¶ *Hæreditas. Argumentis.* vt insti. de hæred. insti. §. seruus alienus. & de stipu. ser. in prin. & C. depositi. l. cùm hereditas. & ℨ. e. l. hæreditas in multis & ℨ. de noua. l. nouatio. in fi. & ℨ. de leg. ij. si mihi & tibi ea §. fi. & l. debitor. §. fi. & de inter. act. l. si antè.

Ip vocurator.] Casvs. Procurator, vel tutor meus rem suam quasi meã hoc credens vendidit Dicitur, quòd non transfert dominiũ: quia nemo errans, &c. Franciscus.

s ¶ *Amittit.* s. fic. nam per vsuca. & per alios modos amittit quis errans. sed contrariatur huic l. ℨ. fi cer. pẽ. l. eius qui. §. quas vero. Solue hic alij, quem tradenti poterat geri negotium ibi non alij pro parte, scilicet tradentis: vt ibi. vel sol. vt ibi. Item contrà ℨ. man. seruũ Titij. j. respon. Sol. vt ibi. Item contrà ℨ. de eura. fur. Jul. §. j. Sol. hic errauit: ibi non. & distingue circa hoc, vt no. ℨ. de offi. procur. Cæsa. l. j. §. j. & facit ℨ. de iurisd. om. iudi. l. fi conuenerit. Item contrà. insti. de leg. §. fi quis rem suam. Sol. ibi fauor vltimæ voluntatis. Accur.

Vm in corpus.] Casvs. Error causſæ: ex qua traditur res cùm consensum sit in corpore, nõ impedit translationem dominij, vt si credo me teneri tibi tradere ex testamento, tu credis tibi deberi ex stipulatu. Idem, si trado tibi pecuniã causſa donãdi, cùm donare tibi promiseram. nam vtroque casu dominium ad te transfertur Fran.

t ¶ *Dissentiamus.* in tradendo: quia nos consensimus in dominio trãsferendo. Sed videtur non transferri: vt ℨ. fi cert. pet. a. l. si ego. in principio. Sol. hic debebam tibi x. ex causſa mutui, sed non recolens decem tibi tradidi ex causſa donationis: tu tamen vt debitum recepisti, & sic putabas tibi numeratum. sed in l. contraria non eram debitor: hic ergo in causſam debiti assumemus, quia promptiores, &c. vt ℨ. de act. & oblig. l. Arrianus. Vel dic, q; etiam ex alia causſa, quàm mutui hic debebam. Alij dicunt, q; hic primò ex causſa donationis tibi decem promiseram, & posteà ex ea causſa soluo, sed tu quasi mutuam accepis. vnde in grauiorẽ cedit, vt liberer à promissione. Sed in l. cõtra. nõ promiserã, sed a datione volebã incipere donationem. Et secundum hoc, quod ℨ. dixit donandi gratia, expone, i. ex causſa donationis implendæ. Donauerã enim, sed non tradideram. Vel solue vt ibi: & facit ℨ. de actio. & obli. l. in omnibus. & ℨ. titu. j. l. si me in vacuã. Accur.

1 *Flo. existimet.*

2 *Flo. emittit.*

Per seruum.] Casvs. Per seruum obligatum nihil quæritur creditori: vt si hic seruus aliquid acquisuit per stipulationem, vel similem modum, licet creditor habeat possessi.

¶ *Si vnus ex dominis.*] Seruo communi, scilicet meo, & tuo pecuniã dedi, si hoc animo, vt teneat eam separatam à suis rationib. & habeat in peculio, non animo donandi: hoc casu manet hęc pecunia adhuc mea. Si autem ei dedi animo donandi, tunc acquiritur omnibus pro parte, quam habent in seruo. Posteà reuertitur ad primum casum, pone, quòd de illa pecunia quam ei dedi, vt eam teneat separatim à rationibus suis, emit hic seruus aliquam rẽ: cuius erit res? Et dicitur quòd erit communis omnium dominorum perinde, ac si ex pecunia, quæ surrepta esset, emisset secus in seruo fructuario, qui emit ex re fructuarij rem aliquam. nam non quærit proprietario. Eadem diuersitas est si aliunde emerit. nam seruus communis vndecunque habens pecuniam, si de ea emat rem acquiritur res illa dominis. Sed seruus fructuarius vndecunque habens pecuniã, si emit de ea rẽ aliquã acquirit eam proprietario, nisi emeret de pecunia fructuarij, nam tunc ei tãtũ quæreret: vel per traditionem accipiendo vni ex dominis.

1 *Flor. donauit, in potestate domini est quemadmodũ seruo communi pecuniã donet*

¶ *Sicut seruus.*] Sicut seruus communis stipulando vni ex dominis ei tantùm quærit: sic per traditionẽ accipiẽdo soli ei acquirit, sed si seruus à Sempronio accepit rem aliquã nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partẽ acquirit domino, pro alia parte nihil valet, qđ fecit: posteà dicit, Seruus fructuarius ex re fructuarij acquisiuit rẽ, & dixit eam acquirere proprietario. Dicitur, quòd proprietario quæritur: nam stipulando ei ex re fructuarij proprietario quæritur.

¶ *Si cùm mihi.*] Cùm mihi velles donare rem, & tradere, dixi quòd seruo cõmuni meo, & Titij traderes: & tradidisti, seruus accepit animo acquirendi Titio tantùm: vel mihi, & ei. Dicitur q; mihi tantùm acquiritur nec nocet mihi voluntas vel opinio huius serui. Quod dixi in seruo, idem in procuratore meo: vt si ei rem tradidi, vt meam faceret, mea fiet licet alia mente acceperit, puta, vt sua fieret. Franc.

1 *Fl. mandatio ne.*

v ¶ *Quicquam ei.* scilicet creditori. Accur.

x ¶ *Possessio.* scilicet ciuilis, & naturalis secundum nos, secundũ alios naturalis tantùm: vt dices ℨ. tit. j. l. j. §. per seruũ corporaliter. secus in pignore prætorio, quod nõ possidetur. vt ℨ. tit. j. l. iij. §. fin. & ℨ. vti pos. l. si duo. §. fi creditores. & facit ℨ. qui satisfd. cog. l. sciendum. §. creditor. & de pig. act. cùm sortis. §. fi. & ℨ. de vsuca. seruũ nomine. & C. de præscrip. xxx. an. cùm notissimi. §. j.

y ¶ *Proprietas.* vt & ℨ. de pecu. l. quis ergo casus. Accur.

z ¶ *Pro portione.* quam in seruo haberet, ad quam consequendã ageret pro socio. & sic videtur, quod etiam donator habeat partẽ. Et sic est contrà ℨ. pro soc. l. verum. §. fi seruo communi. Solue vt ibi, & eodem modo solue aliud contrariũ ℨ. ad leg. Falc. l. Plautius. §. Paulus. Item facit ℨ. de stipu. ser. proinde. §. si seruus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Manere vellet.* vt fuit in primo casu. nam si vt extraneo seruo, tunc nō esset quæstio dubitabilis.
b ¶ *Fortuitis.* vel domino, vel extraneo surrpuerat: vt J. eo. communis. Accursius.
c ¶ *Proprietario.* vt J. de stip. ser. seruum fru. & 3. de vsufru. adhuc. §. quæstionis. in fine.
d ¶ *Non acquirit.* quidam est prohibitum hoc sicut illud, sed per missum: vt hic, & J. de stipu. ser. si ex re. §. j. & 3. communi diui. cō munis seruus. Accur.
e ¶ *Aliunde.* non ex re fructuarij, vel opera serui. Itē extra res dominorum.
f ¶ *Non acquirat.* vt J. eo. communis. in fi. Accursius.
g ¶ *Pertinebit.* sed ille, ex cuius re est acquisitum, iudicio cōmuni diui. percipiet: vt J. eo. l. communis. j. respon. & facit J. de stipu. ser. l. seruus communis.
h ¶ *Ei acquirit.* cui vult. sic & J. de stipu. ser. l. seruus cōmunis omnium. & l. seq. & C. per quas perso. nobis acqui. si duo. Accur.
i ¶ *Quòd.* aliàs, quid.
k ¶ *Titio* extraneo.
l ¶ *Nihil agit.* sic institu. de inutili. stip. §. quòd si quis. secus in venditione: vt 3. de cō trahē. empt. l. fundus. Et est ratio, quia hic ni hil interest tradentis, vel promittentis. magis autem est gaudendum, sed interest vendentis, qui non nisi totam vendidisset. ar. 3. de in diem addic. l. q̄ si vno. & facit J. de stipu. ser. seruus alienus. Accursius.
m ¶ *Stipulando.* s. prorietario. Accur.
n ¶ *Acquiret.* sed per cōditionem sine causa tenebitur fructuario, vt J. de stipu. ser. l. penul. & l. si ex re §. j. secus in conuerso casu: vt J. eo. titu. l. seruum fructuarium. & J. de vsufru. adhuc. §. quæstionis.
o ¶ *Nihil agetur.* in persona Titij, sed totum mihi acquiritur.
p ¶ *Nihil agetur.* in eius persona, sed mea.
q ¶ *Nihil agetur.* sed in illius, in quem voluit donator. & adde vt no. 3. de dona. qui mibi.

5 Fl. acquirere vel. Manuscri. acquirit.
6 Fl. acciperet

Dig. lib. 9. cap. 20. fol. 6.

MArtius.] CASVS. Martius habebat fundum, ibi iuxta publica via erat. tertiò ager Lucij Titij. quartò flumen erat: quinto fundus cuiusdam innominati. Creuit flumen, & inundauit, & occupauit agrū Lucij Titij, & etiā viam publicā, & sic accreuit innominato. tā dem postea recessit aqua, & rediit in antiquum alueō. Dicitur quòd ager quondam Lucij Titij accrefsit Martio, nō obstante, quòd via sit in medio. via autem cùm sit publica, nemini accedit. Franc.
r ¶ *Martius.* ordo: quia primò ager Martij, secundò via publica. tertiò ager Lucij. quartò flumen. quintò innominatus.
s ¶ *Seua. in n.* id est, iuxta. sic 3. eo. inter eos. & l. seq. in prin.
t ¶ *Erat & ager Lucii.* ita quòd ager priùs, vt itatim patet.
v ¶ *Omnem agrum.* Lucij Titij.
x ¶ *Aboleuit.* remouendo superficiem, & alueum constituendo.
y ¶ *Alluuione.* impropriè hic ponitur alluuio: vt 3. eo. ergo. §. alluuio. quia paulatim, & minutatim recessit.
z ¶ *Agrum.* scilicet, Lucij Titij.
a ¶ *Eius factum.* scilicet, innominati tertij, non Titij. Titius enim citra flumen habebat, & vltra viam.

quam in seruo cōmuni habebunt.
2 ¶ Sed vt sequens quæstio locum habeat, cōstituamus socium ita seruo communi pecuniam donasse, vt proprietatē suam manere vellet [a]. Si ex hac pecunia seruus fundū cōparauerit, erit is fundus communis sociorū pro portiōe dominij. Nam & si furtiuis [b] numis cōmunis seruus comparauit fundū, sociorū erit pro parte [3] dominij. Neque enim vt fructuarius seruus ex re fructuarij non acquirit proprietario [c]: ita & cōmunis seruus ex re alterius domini nō acquirit [d] alteri domino. Sed quemadmodū in iis, quæ aliunde [e] acquiruntur, diuersa cōditio est fructuarij, & serui cōmunis, veluti cū alter fructuario nō acquirat [f], alter dominis acquirat: ita quod ex re quidem fructuarij acquisitum fuerit, ad eum solum pertinebit, & [4] quod ex re alterius domini cōmunis seruus acquiserit, ad vtrumque dominum pertinebit [g].

3 Fl. portione.
4 Flo. pertinebit quod ex re.

3 ¶ Sicut seruus communis stipulando nominatim alteri ex dominis, ita per traditionem accipiēdo, soli ei acquirit [h].
4 ¶ Quod [i] seruus vnius per traditionem accipiendo, se accipere dixerit domino, & Titio [k], partē domino acquirit, in parte nihil agit [l].
5 ¶ Fructuarius seruus si dixerit se domino, proprietatis per traditionem accipere ex re fructuarij, totū domino acquirit. Nam & stipulando [m] ex re fructuarij, domino proprietatis acquiret [n].
6 ¶ Si cùm mihi donare velles insserim te seruo communi meo, & Titij rem tradere, isq; hac mēte acceperit [6], vt rem Titij faceret, nihil agetur [o]. Nam & si procuratori meo rem tradideris, vt meam faceres, & is hac mente acceperit, vt suam faceret: nihil agetur [p]. Quòd si seruus communis hac mente acceperit rem [7], vt duorum dominorum faceret, in parte alterius domini nihil agetur [q].

XXXVIII. Alphenus Varus lib. iiij. Digest. à Paulo epitomatorum.

MArtius [1] [r] fundū habebat secundū [s] viam publicā: vltra viam publicam [2] flumen erat, & ager Lucij [t] Titij. Flumen fluit paulatim: primùm omnē [3] agrū [u], qui iter viā, & flumē esset, aboleuit [4] [x]: deinde & viam sustulit. Posteà rursus minutatim recessit: & alluuiōe [y] in antiquum locū rediit. Respondit cùm flumen agrum [z], & viā publicam sustulisset, eum agrum eius [a] factum esse, qui trās flumen fundū habuisset. Posteà cū paulatim retrò redisset [5], & ademisset ei [b], cui [9] factus esset, addidisse [6] ei [c] cuius trās viā ager [7] esset: quoniā eius fundus proximus flumini esset. id aūt, quod publicum fuisset [d], nemini accessisse [8]: nec tamen impedimento viam esse, quominus [e] ager qui trās viā alluuioni [f] fluminis [9] relictus est, Martij [10] fieret [g]. Nam ipsa quoq; via fundi [h] esset.

1 Fl. Actius.
2 Fl. dest. publicam.
3 Flo. mutat. & vium pro viam fuit.
4 Flo. mutat. & viam pro via fuit.
5 Flo. rediit adempsit & desse ei.
6 Flo. addidisse ei.
7 Flo. dest. fluminis.
8 Flo. accessit.
9 Flo. fluminis.
10 Flo. dest.

XXXIX. Iulianus lib. iij. ex Minicio.

ETiam furtiuus seruus bonæ fidei emptori [i] acquirit: quod ex re eius [k] stipulatur, aut per traditionem accipit.

XL. Africanus lib. vij. Quæstionum.

QVæsitum est, si is, cui liber homo bona fide seruiret, decesserit: eique, is hæres extiterit, qui liberum eum esse sciat, an aliquid per eum acquirat? Non esse ait, vt hic bonæ [1] fidei possessor videatur, qui [2] sciens liberum, possidere cœperit [l]: quia & si fundum suū quis legauerit, hæres, qui eum legatum esse sciat, proculdubiò fructus ex eo suos non faciet [m]: & fidei emptoris.

1 Fl. Actius.
2 Fl. desit qui.

Quæsitum.] CASVS. Bonæ fidei possessor liberi hominis desinit. hæres eius scit istum possessum esse liberum, & sic habet malam fidem, dicitur quòd hic hæres nihil per eum quærit. Item nec hæres potest facere fructus suos fundi, quem testator legauit, cùm hoc sciret hæres, siue fundus fuerat testatoris, siue non, sed bona fide eum possideat. Hoc idem est in seruis: vnde si testator suo testamento legauit seruos, siue suos proprios, siue alienos: aut eos manumisit, & eius hæres hoc sciens possidebat eos: nil ei per eos acquiritur. nam quo casu bonæ fidei possessor fundi suos facit fructus, eodē casu per seruum alienum, quem possidet, acquirit ex re sua, vel opera eius. Franc.
l ¶ *Possidere cœperit.* id est, detinere, & sic per eum non quærit: vt J. l. cùm hæredes. §. item quæro. si putat suum seruum, tunc possidet, sed si alienum seruum, tunc possidet, sed mala fide, & facit J. de stipu. seruo. si seruus testamento.
m ¶ *Suos non faciet.* quia incipit scire alienum esse, id est, illius, qui habet causſam ab eo, à quo ipse, id est, à testatore: secus si nō ab eo sed ab alio, quā à quo iste vt instit. de vsuca. §. diutina. & 3. de vsur. qui scit. §. fi. quæ sunt cōtrà. Item in illa de vsur. ab initio fuit bonæ fidei, sed hic hæres nullo tempore fuit bonæ fidei possessor. Accur.

Et multo

a ¶ *Et multò magis.* scilicet non acquirit.
b ¶ *Eum.* scilicet fundum.
c ¶ *Vel manumisi.* hoc refertur & ad ,pprios, & ad alienos, id est dicere, siue proprij, siue alieni sint legati, siue proprij, siue alieni sint manumissi.
d ¶ *Eorum.* neutraliter.
e ¶ *Ignorarent.* id est, legatos, vel manumissos.
f ¶ *Recidere.* id est, in vera hypothetica, vel consequentia cōditionali quodlibet eorum ad illud sequitur: quia si alterum est, & reliquum, & ideo dicit simul, secundū Io. Acc.
g ¶ *Consemptos.* vel ceptos, sed ideo dicit cōsumptos, quia illos nō tenetur restituere[2], sed perceptos, sic: licet perceptione suos fecerit vt C. de rei vē. l. certum. & sic de industrialibus dicit. Sed R. dixit de naturalibus loqui, & ideo de consumptis dixit: quia tūc demum fiunt possessoris, non prius. vt 3. de vsur. l. fructus. Itē habent hic quidā ferè re cidere, nā fallit hæc regula 3. de vsu & ha. l. per seruum. in prin. & de pecu. le. l. denique. §. fi. Itē, & alios duos assignant quidam. vt 3. de peti. hære. l. nisi. in prin. & 3. de ædil. edi. cum autē. §. fi. & l. seq. Sed ibi etiam ex opera ei acquirit, vt ex re: sed tenetur restituere acquisita ex opera: vnde non sunt assignandi. Itē videtur adhuc fallere hæc regula 3. de peri. & com. rei vē. l. serui emptor. & de act. emp. Iul. §. possessionem. Verūm hic loquitur in possessore, qui habet possessionem ciuilem, & naturalem, ibi de eo, qui solam naturalem habebat. Et adde hic quæ no. 3. eo. l. qui bona. in princ.
h ¶ *Acquiratur.* propositionum alia est categorica: vt Socrates est homo. Alia hypothetica: vt si Socrates est homo, Socrates est animal. Itē si bonæ fidei possessor fundi facit fructus suos: ergo bonæ fidei possessor serui quærit ex re, & ex opera, & contrà.

2 Fl. possedit.
3 Flo. Bona fi de a Tu die & melius q̄ fructus indistrialibus consumptos restituere non tenet. vt in l. Cede fiue, & hic caper. & ibi p. Bal. quod de industrialibus dicitur. & in lex dirco fo ff. de rei ven. gl. in l. sed si §. sciente in ver. nō puto. supra de petit. hæ re. aliàs tenetur restituere quatenus factus est locupletior: vt ibi supra & in l. fructus. dere i vē & ca. grauis. de restit. spolia.

STatuas.] CASVS. Statuæ in ciuitate positæ in honorem ciuitatis, non sunt singulorum ciuium, sed totius ciuitatis, nec aliquis ciuis poterit eas tollere, etiam ille, qui eas posuerat, & si aliquis eas inciat posuisse, ciuitas eas vendicabit. Fran.
n ¶ *Ciuium.* scilicet singulorum, sed publicas, si in honorem ciuitatis positæ sunt: alioquin non: vt J. de pri. cre. l. Aufidius. & J. de exce. Paulus. & quod vi, aut clàm. l. is qui in puteum §. j. H.
o ¶ *Ea mente.* scilicet supra dicta, puta in honorem ciuitatis.
p ¶ *Actione.* vtili in rem, quod dicit vt J. quod vi, aut clàm. l. is qui in puteum. §. j.

Actione & exceptione qs uteri potest.

m ¶ *Iumenti.* Not. act. & excep. quis tuetur, id est, defenditur: vt 3. & 3. fam. erc. l. inter. §. j. & facit J. eo. l. rem in bonis. & 3. de leg. j. l. ciuitatibus. in princ. & supra, de aur. & argen. lega. Lucius. & de ita, & imagi. l. j. & fin. & de polli. l. iij. & supra, de Publicia. Publiciana. Et aliàs incipit l. si ego. §. fi de vsu.

SVbstitutio.] CASVS. Testator instituit Titiū: & si hæres nō erit, substituit Sēpronium. Dicitur, q̄d substitutus nō dicitur esse domi nus huius hæreditatis, in qua substitutus est, antè, quàm adeat. Franc.
n ¶ *Substitutio.* idem institutione, sed de hac ideo dixit, quia ea semper fit sub condit. puta, si ille non erit hæres, vel si ille morietur, &c. vnde rectè dicit, quæ nondum competit, cùm non est pura: sed institutio quandoque statim competit, vt cùm est pura. Sed de substitutione quando dices eam competere? Respond. quidam cùm substitutus potest adire hæreditatem, licet nondum ādierit: puta, si institutus repudiauerit: quod non placet, quia non potest dici eam esse in bonis substituti, vnde est, quòd si repudiet, non videtur aliquid alienasse: vt J. quæ in frau. cre. l. qui autem. circa princ. veruntamen quo ad quædā non potest negari, quin sit in eius bonis puta quantum ad actionem l. Aquil. quę ei cōpetit pro seruo, qui erat institutus, si fit occisus: vt 3. ad lege Aquil. inde Neratius. in princip. Et quantum ad ius deliberandi, quod transmittit suis hæredibus: vt C. de iu. deli. cum antiquioribus. & de iis, qui ante aper. ta. Dico ergo, quòd tūc cōpetit, cùm iam adiuit. Et nota, aliud esse in stipu. quàm in legato, vel hæreditate, quia ea stipu. transmittitur ad hæredes pendente cōditione, quod secus est in istis: vt J. de actio. & oblig. l. is, cui. & insti. de verbo. obliga. §. ex conditionali.
o ¶ *Nostra est.* & ideo vendicare non possumus.

SEruus.] CAVS. Seruum alienū posſideo bona fide. hic acquisiuit aliquid ex re alterius. Nō mihi quærit, sed domino suo. Secundò dicit, incorporales res non possunt tradi, nec vsucapi. Tertiò seruus fructuarius emit Strichū, & ei est tradit us. Dicitur, quòd est in pendēti, cui acquirat, donec soluat pretiū. Nā si soluat de pecunia, quæ spectat ad fructuarium, fructuarij fiet: aliàs proprietarij.
p ¶ *Non acquirit.* sed domino: vt J. e. homo liber. §. fin. Sed quid si sint duo bonæ fidei pos. & ex vnius re acquiratur vtrique quæ rat? Respond. vt dixi 3. eo. qui bona. §. fi quis duobus. Accur.
q ¶ *Incorporales.* vt actiones, & iura, scilicet seruitutes: vt instit. de reb. cor. & incorp. §. incorporales. Accursius.

1 Manuscrip. ad vsufructuarium.
2 Flo. ex eo.

r ¶ *Traditionem.* sed

1 Flo. cogitabat tamen.

quasi, vt per patientiam: vt 3. de pub. si ego. §. j. & 3. de vsufr. l. iij. §. dare. & 3. de ser. rusti. prædi. l. j. in fine. & supra, de seruitu. vrba. prædi. si ædes. §. fina. Hug.
s ¶ *Vsucapionem.* & est ratio, quia possideri non possunt: vt dixi, & dicitur infrà tit. j possideri. in prin. Et vsucapio non procedit sine possessione: vt J. tit. ij. fine possessione. Item hoc verum, quòd non possunt vsucapi, per se scilicet. sed cum aliis, sic vt infrà de vsucapi. si aliena. §. j. Item excipe illa, quæ habent perpetuam vel quasi perpetuam causſam. Item & nisi tanto tempore, cuius non extet memoria: vt dixi suprà, de ser. l. seruitutes. iiij.
t ¶ *In pendenti est* inspecto futuro, non præsenti tempore: vt not. in similibus insti. quibus mod. ius patr. po. sol. §. si ab hostibus.
v ¶ *Cui Proprietatem.* proprietario, an fructuario.
x ¶ *Soluerit.* hoc intellige siue adhuc duret vsusf. siue extinctus sit: dū modò non delicto vsufructuarij: vt 3. de vsufruct. sed & si quis. §. inter dum. & l. adhuc. alias non est ibi lex, & fa. 3. de act. empt. si seruus. & de ædil. edic. l. bouem. & de castren. pec. l. pater. §. hæreditatem. Item dic fuisse habitam fidem de pretio.

POmponius.] CASVS. Ego Franciscus dedi porcos meos pastori, vt eos ducat ad pascēdum: & cùm duceret, lupi ceperunt porcos, & eos portabant. quidam rusticus ibi propè exiſtens persecutus est lupos cum suis canibus, & recuperauit porcos de ore lupor. quæ ritur an fiant sui: an verò remaneant mei, & sic mihi debeant reddi? Et videtur, quod fiant sui, sicut & si feram cepisſem, & illa postea euaserit, occupantis fiet. Sed certè dicit, quòd mihi debent reddi: secus si in feris. Idem est dicendum, & si rem, meam amisi naufragio, & aliqs eam occupat, nam occupās debet eam mihi reddere, alioquin tenebitur in quadruplum. Sed in nostro casu quid si recuperās porcos nolit reddere? Certè tenebitur furti, & ad exhibendum rei vendicatione. Franciscus Accursius.
y ¶ *Quos.* scilicet canes. Accur.
z ¶ *Eripuit.* dictus colonus. Accur.
a ¶ *Nostri.* cuius erant primò.
b ¶ *Cogitabat.* s. colonus vicinæ villæ Acc. Imò Vlpianus. Plan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Qui cepissent.* vt ℨ. eo. l. naturalem. Accursius.
b *Si igitur desinit.* scilicet nostrum esse. Azo.
c *Recuperari possit.* id est, quandiu non fuerit consumptum: vt ℨ. fa. et cic. l. Pomponius. in fi. & facit. ℨ. tit. j. l. iij. ℨ. item feras.
d *Idem ait.* probat Pomponius per simile.
e *Non statim.* vt ℨ. eo. qua ratione. ℨ. fin. & ℨ. tit. j. interdum. ℨ. j.
f *Quadrupli.* ex edicto posito ℨ. de incen. l. j. quod est in quadruplum intra annum: sed post annum in simplum.
g *Recipi possit.* quia non fuit consumptum. Accursius.
h ¶ *Manet nostrum.* scilicet quod à lupo eripitur.
i *Videtur.* facit ℨ. de doli exce. l. ij. ℨ. & generaliter in fin. & quarum rerum actio non dat. l. j. ℨ. & in ſuma. & ℨ. de po. l. j. ℨ. est autē. Sed contrà. ℨ. de furt. inficiando in prin. & ℨ. man. l. procurator. quibus dicitur sola inficiatione non fieri furtum, nisi sit ibi contrectatio. Sed dic, quòd hic contrectat. Alij dicūt, qđ hic inficiatur, & negat restituiibi tātum inficiatur. Accur.
k ¶ *Communis seruus.* CASVS. Quod ex re vnius dominorum seruus acquisiuit, commune fit omnium, tenebitur tamen alter. act. cōmuni diui. vt reddat isti, cuius ex re quæsitum est. Sed pone, q̄ hic seruus aliunde acquirat. Certè acquiritur omnibus dominis, p̄ parte dominica. Francisc.
l ¶ *Percipere potest.* si summam, quæ soluta est, nō patiatur socius percipere de communi. Azo. & facit ad hoc ℨ. communi diui. l. cōmunis seruus. & ℨ. e. p seruū. ℨ. j. & ℨ. de stip. ser. l. seruus cōmunis. & l. si ex re. ℨ. j. Accur.
m ¶ *Sed si aliunde.* admittitur in eo, q̄ hic non redditur per communi diui. vt ℨ.

1 Flo. *qui ceperunt.*
1 Flo. *dicit.*
2 Flo. *transiu lit.*
3 Flor. *deest, Milnus.*
4 Flo. *euasit.*
5 Flo. *recipe-ari.*
Flo. *quadrupio.*
6 Fl. *d uest, manet.*
10 Flo *potuerit esse sed & si.*
11 Flo. *reddit.*
12 Fl. *exhibito.*

Non est nouū. sic & in pos. ℨ. tit. j. interdum.
n *Caussam dominij præstat.* vt insti. qui. alie. ℨ. j. & ℨ. de pig. act. l. iiij. Sed contrà. ℨ. eo. traditio. & ℨ. de contrahen. empt. alienatio. Sed speciale, vt dixi in l. traditio. Item hoc accipe, si vacuam possessionem tradidit creditori: vt C. de distra. pig. qui prædium.
o *Fructuario. Non potest.* vt ℨ. e. liber homo. & ℨ. de acq. hære. actio. in prine. Sed quid si cōtemplatione fructuarij sit institutus? Dic idē cūm dominus habeat iubere: vt ℨ. de acquir. hær. si quis mihi bona. in prin. Sed tenetur dominus per cōdi. sine causſa restituere fructuario: vt ℨ. de stip. ser. l. pe. quasi ex re fructuarij sit quæstum: vt ℨ. de vulga. sub. l. sed si plures. ℨ. in arrogato. Et secundum hoc intellige ℨ. de vsufru. l. si seruꝰ vsusfruct. quòd effectum, siue finem ibi consideret.
B *Onæ fidei.* CASVS. Bonæ fidei emptor etiā ex aliena re, suos fructus facit, siue alterius diligentia proueneruntetiam eo ipso quòd à solo sunt separati. Nec est vis, posſit eam vsucapere, vel nō, vt quia vi possessa. Sed pone, quòd quādo emit habet bonam fidē, postea incipit habere malā, nunquid faciet fructus suos? Et videtur quòd sic: nam & in vsucapione procedit: & nō impeditur vsucapio propter veniente scientiā. Sed hoc nō vipetur obstare, cū vsucapio respiciat ius: at percipere fructus respicit factū. Vnde de rigore videtur nō facere fructus suos amodo, ex quo cœpit habere malam fidē. & sic secus erit

desinerent eorum esse, qui cepissent [2] ▪ ita ex bonis quoque nostris capta à bestiis marinis, & terrestribus, desinant nostra esse, cùm effugerint bestiæ nostram persecutionem. Quis denique manere nostrum dicet [3], quod auis transuolans ex area, aut ex agro nostro sustulit [4]? aut quod nobis Miluus [5] eripuit? Si igitur desinit [b], si fuerit ore bestiæ liberatum, occupantis erit: quemadmodum pisces, vel aper, vel auis, cùm postatem nostram euaserit [6], si ab alio capiatur, ipsius fit. Sed putat potius nostrum manere tandiu, quandiu recuperari [7] [c] possit licet in auibus, & piscibus, & feris verum sit, quod scribit. ¶ Idem ait [d] & si naufragio quid nostrum amissum sit, non statim [e] nostrum esse desinere: denique quadrupli [8] [f] teneri eum qui rapuerit. Et sanè melius est dicere, & quod à lupo eripitur, nostrum manere, quandiu recipi possit [8] id quod ereptum est. Si igitur manet [9] nostrum [h], ego arbitror etiam furti competere actionem. Licet enim non furandi animo fuerit colonus persecutus, quamuis & hoc animo fieri [10] potuerit, sed si non hoc animo persecutus sit: tamen cùm reposcenti non reddiderit [11], supprimere, & intercipere videtur [k]. quare & furti, & ad exhibendum teneri eum arbitror, & vendicari ab eo exhibitos [12] porcos posse.

XLV. Gaius lib. vij. ad Edictum prouinc.

COmmunis seruus si ex re alterius dominorum acquisierit, nihilominus commune id erit: sed is, ex cuius re acquisitum fuerit, communi diuidundo iudicio eam summam percipere potest [k]. Nam

fidei bonæ conuenit, vt vnusquisque præcipuum habeat, quod ex re eius seruus acquisierit. Sed si aliunde [l] seruus communis acquisierit, omnibus sociis pro parte dominij hoc acquiritur.

XLVI. Vlpianus lib. lxv. ad Sabinum.

NOn est nouum [†], vt qui dominium [m] non habet, alij dominium præbeat. Nam & creditor pignus vendendo, caussam dominij [n] præstat, quam ipse non habuit.

XLVII. Paulus lib. 50. ad Edictum.

FRuctuario hæreditas acquiri non potest [o], eò [p] quòd in operis serui hæreditas esse non potest.

XLVIII. Paulus lib. vij. ad Plautium.

BOnæ fidei [q] emptor non dubiè, percipiēdo fructus etiam ex aliena re, suos interim [q] facit: non tantùm eos qui diligentia, & opera eius prouenerunt, sed omnes [r]: quia qđ ad fructus attinet, loco domini penè est [s]. denique etiam prius quàm percipiat, statim vbi à solo separati sunt, bonæ fidei emptoris [t] fiunt: nec interest [u], ea res, quam bona fide emi, longo tēpore capi [x] possit, necne, veluti si pupilli [y] sit, aut vi possessa [z], aut præsidi contra legem repetundarum [a] donata, ab eóque postea [1] alienata sit bonæ fidei emptori.

1 ¶ In contrarium [b] quæritur, si eo tēpore, quo mihi res traditur, putē vendentis esse, deinde cognouero alienā esse, quia perseuerat [c] per lōgum tēpus vsucapio [2], an antè [d] fructus meos faciam. Puto [3] [e] verendum, ne non [f] sit bonæ fidei possessor, quamuis capiat: hoc enim [g] ad ius, id est, ad vsucapionē [4]: illud [h] ad factum pertinere, vt quis bona, aut mala fide possideat [i]. nec contrarium est, quòd longum

† Huic dicto videtur obstare. Baldus in l. ancillæ. co. v. vers. item dubitatur quare fi expello. C. de fur.
† Dic quia ancillæ non in alienū, nec regulā deroga. ita C. de furt. l. ancillæ.
1 Flo. *acquiret.*
2 Flo. *Et fructum.*
3 Flo. *Et fructus.*
4 Flo. *Et fructum.*
5 Flo. *Et fructum.*
6 Flo. *Et fructum.*
7 Flo. *capiat.*

tia ablatiua, vel expulsiua: vt instit. de vsuca. ℨ. furtiuæ. & C. de vsuca. pro empt. ſi partem. non compulsiua: vt C. quod me. cau. ſi cui.
a ¶ *Repetundarum.* vt ℨ. j. ad l. Iul. repetundarum. l. quid contra. & distingue hic, vt not. C. de acqui. pos. l. vitia. Accur.
b ¶ *In contrarium.* ſ. non vſucapiebam, hic ſic.
c ¶ *Perseuerat per longum.* vt ℨ. j. p emptore, aliená. & C. de vsuca. transfor. ſ. hoc tantummodò. Accur.
d ¶ *An antè.* ſcilicet vſucapionem completam. & lege interrogatiue. Accurſius.
e ¶ *Puto.* ſcilicet ego. Accurſius.
f ¶ *Ne non.* id est, quòd non.
g ¶ *Hoc enim.* quod de vſucapione dicitur.
h ¶ *Illud.* quod de fructibus dicitur.
i ¶ *Possideat.* habere ergo bonam, vel malam fidem facti est: & sic aliud factum, ſcilicet perceptionē fructuū potest impedire: ſed nō impedit mala fides superueniēs vſucapionē, quæ iuris est. Sed in quo est vſucapio iuris, & fides facti? Respōd. quia vſucapio à iure inducitur: vt instit. de vsuca. in princ. ſed fides non à iure, ſed ab hominis conſcientia descendit. Alij etiam dicunt, quòd possessio, ex qua prouenit vſucapio, habet plurimum iuris in acquirendo: vt infrà, titu. j. l. iij. in prin. ſed in retinendo plurimū facti: & sic quę facti sunt vt mala fides, plurimum

plurimum ibi operantur: quod nō verum videtur. Imò plurimum habet iuris in retinēdo, & multum in acquirēdo: cum animo retineatur: vt C. de acq. poſſ. l. illicet. Ex prædictis ergo collige, q̄ nō faciat fructus suos, quod & adhuc innuit respōdēdo obiectioni, quæ posset opponi: & pro hoc ar. ℨ. e. qui bona fide. ℨ. j. & l. quęſitū. & ℨ. de pe. hær. ſed & tēpus currit. nam ęcontrariò, is, qui non potest capere propter rei vitium, fructus suos facit [1].
2 ¶ *Et ouium* fœtus [2] in fructu sunt: & ideò ad bonæ fidei emptorem pertinent, etiam ſi prægnantes vænierint [b], quæ subreptæ sunt [3]. Et sanè quin hæ suum faciat, quamuis plenis vberibus vænierint, dubitari non potest. Idémque in lana iuris est.

XLIX. Idem libro ix. ad Plautium.

QVod fructuarius ex re fructuaria nat [c], ex re eius est. Sed si eo animo id fecerit, vt all proprietatis dominum pertineaq: dicendum est illi acquiri. Si [4] autem extraneus donet, nihil fit [5] [6] ſoli proprietario acquiritur. Eadem dicemus [d] & in homine libero, qui mihi bona fide seruit: vt ſi aliquid ex operis suis acquisierit, mihi acquiri.
L. Pomponius libro vj. ex Plautio.

QVamuis quod in litore publico [g], vel in mari extructum sit, nostrum [7] fiat, tamen decretum prætoris adhibendum est, vt id facere liceat. Imò etiam manu [h] prohibendus est, ſi cum incommodo cæterorum id faciat. Nam ciuilem eum actionem de faciendo [i] nullam habere non dubito.

LI. Celsus lib. ij. Digestorum.

TRansfugam [k] iure belli recipimus. Ea quæ res hostiles [l] apud nos sunt, non publicantur, sed occupantium fiunt.

LII. Modestinus libro primo Regularum.

REs [8] in bonis nostris intelligimur habere, quoties Possidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam, actionem habemus.

Idem libro xxiij. ad Quintum Mucium.

EA, quæ similiter acquiruntur, per eos, qui in potestate nostra sunt, acquiruntur: veluti per traditionem.
¶ Quod naturaliter acquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet [m] volentibus [9] nobis possidere, acquirimus [n].

Idem libro xxxj. ad Quintum Mucium.

HOmo liber [o] hæreditatem nō [10] [p] his acquirere non potest, sed qui bona fide nobis seruit, acquirit tantùm, si [11] per eas fuerit [12] conditionem [13] [q] adierit: nam ſi tuſſ-

tempus currit. nam ęcontrariò, is, qui non potest capere propter rei vitium, fructus suos facit [1].
2 ¶ *Et ouium* fœtus [2] *in fructu sunt.* & ideò ad bonæ fidei emptorem pertinent, etiam ſi prægnantes vænierint [b], quæ subreptæ sunt [3]. Et sanè quin hæ suum faciat, quamuis plenis vberibus vænierint, dubitari non potest. Idémque in lana iuris est.

XLIX. Idem libro ix. ad Plautium.

QVod fructuarius ex re fructuaria nat [c], ex re eius est. Sed si eo animo id fecerit, vt all proprietatis dominum pertineaq: dicendum est illi acquiri. Si [4] autem extraneus donet, nihil fit [5] [6] ſoli proprietario acquiritur. Eadem dicemus [d] & in homine libero, qui mihi bona fide seruit: vt ſi aliquid ex operis suis acquisierit, mihi acquiri.
L. Pomponius libro vj. ex Plautio.

QVamuis quod in litore publico [g], vel in mari extructum sit, nostrum [7] fiat, tamen decretum prætoris adhibendum est, vt id facere liceat. Imò etiam manu [h] prohibendus est, ſi cum incommodo cæterorum id faciat. Nam ciuilem eum actionem de faciendo [i] nullam habere non dubito.

LI. Celsus lib. ij. Digestorum.

TRansfugam [k] iure belli recipimus. Ea quæ res hostiles [l] apud nos sunt, non publicantur, sed occupantium fiunt.

LII. Modestinus libro primo Regularum.

REs [8] in bonis nostris intelligimur habere, quoties Possidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam, actionem habemus.

Idem libro xxiij. ad Quintum Mucium.

EA, quæ similiter acquiruntur, per eos, qui in potestate nostra sunt, acquiruntur: veluti per traditionem.
¶ Quod naturaliter acquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet [m] volentibus [9] nobis possidere, acquirimus [n].

Idem libro xxxj. ad Quintum Mucium.

HOmo liber [o] hæreditatem nō [10] [p] his acquirere non potest, sed qui bona fide nobis seruit, acquirit tantùm, si [11] per eas fuerit [12] conditionem [13] [q] adierit: nam ſi tuſſ-

Res ſi multipliciter sunt diffrentia.

Ea quæ. CASVS. Ea quæ acquiruntur de iure ciuili, possunt acquiri nobis per filios, vel seruos, non per alias personas. hic est, quod filius, vel seruus stipulando acquirunt patri, vel domino. Non sic, si alia persona stipuletur nobis. Secundo dicit, quod ea, quę acquiruntur naturaliter per apprehensionem, possunt nobis acquiri per quencunqi, sicuti est possessio. Franciscus.
p ¶ *Per stipulationē.* Item hæreditatem, vt suprà de acq. hær. placet. & l. ſi quis mihi bona. ſ. iussum.
q *Naturaliter.* puta, per apprehensionem naturalem de facto.
r *Per quemlibet.* etiā nō supposito potestati. Et qđ dicit, Possessio, dic in ea verti factū [b]: vt j. tit. j. l. iij. in prin. Idē in interruptione vſucapionis, vel præscriptionis: vt j. tit. ij. naturaliter. Item & aliud: vt suprà de vſu. ſi quis ſolutioni. in fi. & ℨ. quod vi aut clam. l. iij. in prin. Item pecuniæ numeratione: vt ℨ. ſi cer. pe. l. certi condictio. ſ. ſi nummos. Nam his casibus alienum factum, nostrum videtur.
s ¶ *Volentibus* ablatini absoluti, & puncta ibi, possidere.

1 Flo *reciperā dam.*
1 Flor. *deest per.*
b Factum alienum aliquando obstat. vide plura. Concor. tex. ſ. cis cui. & ibi gl. extra. de reg. ſi. lib. vi. & ℨ. quod vi aut clam. auth. eo. C. de dona. ante nup. l.
1 Flo *non potest qui bona fide nobis seruit acquirere: sed tamen, &c.*

TRe [14] mēum hæreditas non potest mihi quæri. Per liberum tamē hominem quem bona fi possideo, acquiri pōt dum tamē sciat condi. suam, & ſponte adeat: secus ſi iussu meo adiuit, nā hoc casu nec mihi quærit, nec sibi, nisi habeat animum sibi quærendi nā tunc sibi quærit. Secundò dicit, Liber homo, qui bona fide possidet, potest mihi obligari: vt ſi mihi promittat per stipulationem aliquid: vel à me emat, vel aliter mecū contrahat. Idem ſi damnum mihi det, dum tamē lata culpa interuenerit. Ité ſi iussu meo aliquid gesserit in re mea, vel me absente, & male gesſit, tenebitur mihi act. mandati, vel negot. gest. Nec est vis, qua de causſa eum cœpit possidere, siue ex ēmptionis, siue donatio. siue dotis, siue ſimili. Item nō est vis, siue meum seruum credā, siue me habere vsumfructum: vt tamen mihi mihi quæret, quod nō acquireret etiam ſi seruus non esset, vt credebam. Vnimò dicit, Si hic liber homo, vel seruus alienus, quem possideo bo. fid. acquisiuit aliquid ex tra rem, vel operam suam, sibi quærit, ſi est liber: vel vero domino, ſi erat seruus alienus, excepta possessione, quam non potest facere rei possessor ab isto seruo stante pēnes alium, sicut nec per fugitiuum. Franc.
r ¶ *Homo liber.* qui non possidetur ab alio, puta, procurator noſter: vt suprà de acq. hær. l. procurator. Aliàs est, l. Paulus respondit per procuratorem. Franc.
v ¶ *Scienſ.* vt mihi per liberum hominē quæratur hæreditas quinque interuenire oportet. Vt bona fide possideam: vt hic. Ité q̄ mea cōtemplatione instituatur: vt ℨ. e. liber homo. ſ. sed licet. Ité vt sciat cōditionem suā. Item vt volens adeat: vt hic. Ité vt iussu meo: vt ℨ. e. liber homo. ſ. fi. Ité sextum, q̄ mihi velit quærere. Si tria prima interueniunt quæritur ei hæreditas: ſed restituit mihi per cōdictionem sine causſa. Si quartū interuenit cum duob, primis tantūſi voluerit dño quærere, nō quærit. Nā nō potuit mihi nec sibi, quia noluit sibi quæri, ſed ſi volui sibi quærere. sibi quærit quidē: ſed reddit per cond. sine causſa. ſi secundum deeſt, neutri quærit: ſi primum deeſt, tātùm sibi quærit, nec alij reddit. Die ergo breuius, Ignarus nulli quærit: ſciēs volēs sibi quærere, quærit sibi fine distinctione: ſed cū distinctione restituit ſi ſit instituus contēplatione mea vel nō, & iussu meo vel nō. Volēs quærere. possessori, quærit ei, ſi eius iussu spōte adeat, secūdū Azo. at Iu. ſic ſcripſit, Ignar' nulli. nā sibi, nō: vt ℨ. de acqu. hæred. qui putat. ſ. qui bonę

Hæreditas vt per liberum hominem quæratur, plura requirunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& l.qui aliena.qui se noluit obligare.Possessori,nō,si iussus nō interuenit,vt in primo lex dixit vt ℨ.de acq.hær. si quis mihi bona. §. iussum.Si interuenit quoq;iussus,idē est:vt ℨ.de acq.hære.l.vj.§. j. & §. Celsus.nā & seruili necessitate feciſse videtur:vt ℨ.de neg.gest.at qui natura.§.si libero.quia non pōt acquirere:vt ℨ.de hæred.instit. l. liber homo in princ. Volēs

2 Fl.acquiret. sibi acquirere, acquirit sibi:sed restituit per ꝯdi,sine causse:si cōtēplatione possessoris institutus fuit : aliàs non. Volens quærere sibi,quærit possessori, cuius cōtēplatione institutus est , iussu eius adeundo,si nō eius cō

1 Flo. habuit. tēplatione, nihil agitur:vt hīc in prin. l. & ℨ.e.liber homo. Itē potest dici quòd ignarus quærit sibi cùm non cōtemplatione possessoris fuit institutus : vt ℨ.de acq.hæredi. l. qui in aliena.§.fi.

a ¶ *Nam si iussu.* impōnente necessitatem.

b ¶ *Si non.* i.nisi.

c ¶ *Habuerit.* vt sibi acquirat.

d ¶ *Poterit.* vt ℨ.de verbo.obl.liber homo.

7 Flo. legati pertinere ad nos caperunt. e ¶ *Damni iniuria.* i. l.Aquil. vt & ℨ.de lib. cau.igitur.§.fin. & suprà ad l. Aquil. liber homo.§.si homo.

f ¶ *Grauiorem.* i. latè, quanuis aliàs leuissima veniat in Aquil. vt ℨ.ad l.Aquil.l. in lege. & ℨ.de libe. cau.illud. §.j.& hoc subūcit.Sed seruus ꝓprius extraneo parificatur : vt ℨ. de pec.nō solū.§.j.Sed videtur hūc etiā de lata culpa nō teneri:vt ℨ. de fur.fi libertus. Sed illud ī modicis:vt ℨ.de pœnis, l. respiciēdum.

g ¶ *In eos actio.* negoge. vel mandati : vt ℨ. manda. si is cui. §. fin. & de negoc.gest.at qui natura.§.si libero.

h ¶ *Præstabunt.* actione mandati.

i ¶ *Nec solum.* tenentur mādatiue:vel dic,acquirent nobis. Acc.

k ¶ *Non essent.* nobis. Accur.

l ¶ *Non acquirit nobis.* puta,extra rem, & operam.

m ¶ *Quod vix est.* aliàs,ius est:& tunc habeas ℨ.nō posit. Aliàs vix,id est nullo modo & habeas sine non,& in idem recidit Acc.

n ¶ *Quia nec possidere.* sic & ℨ.de adul.sic euenit.Acquirit ergo sibi dominium extra rem,& operam,sed non pos.Et sic facit pro Io. qui dixit dominium sine poss.quæri.sic & ℨ.de fun.do.si fundum.& ℨ. de pec.eo tempore.Arg.contrà.C.de distra.pig.qui prædium.Accur.

o ¶ *Quem non possidet.* vi quia nō ab alio possidetur.vel dic,sit in libertate moratus,aliàs dominus possidet fugitiuū,& per eum etiā acquirit possessionem ciuilem,non naturalem:vt ℨ.tit.j.l.j. §. sed & per eum.& §.per seruum qui.& l.iij.§.fi seruus.& l.per eum.§.per seruū. & ℨ.de pub.l.si seruus.& ℨ.de liber.cau.si tibi.§.fin.& ℨ.de vsufr.l.aroboribus §.Iul,& §.idem tractat.Item facit ℨ.titu.j.cùm hæredes.in fi. & ℨ.de fur,seruī,& filij.Accur.

Flo. hodiēq; non acquirat.

Flo. alienus, quare bona.

Flo. Id vel sibi liber, vel alienus seruus domino suo acquiret, excepto eo, quod vix est vt liber homo possidendo vsucapere possit, &c. Hallander autem sic legit Quicquid tamen liber homo, vel alienꝰ seruus, qui bona fide nobis seruit, nobis non acquirit : id si liber homo est vel sibi: vel si alienus seruus est, domino suo acquiret excepto eo, quod vix est vt liber homo possidendo vsucapere nō possit, &c. Manuscripti, ius est.

Flo. possidetur.

Flo. deest, vsuri.

Flo. tamen.

Flo vt emēdo.

Flo. deest, &.

1 ¶ At si iussu nostro quid in re nostra gerant, vel absentibus nobis quasi procuratores aliquid agant, danda erit in eos actio g. Nō solùm si eos emerimus,sed etiam si donati fuerint nobis, aut dotis nomine, aut ex legati 7 caussa pertinere ad nos cœperint,aut ex hæreditate, idem præstabunt h : nec solùm i si nostros putauerimus,sed & si cōmunes, aut fructuarios:vt tamen quod acquisituri non essent k, si re vera communes, aut vsuarij essent,id hodie 8 quoque nō acquirant.

2 ¶ Quicquid tamen liber homo, vel alienus 9 seruus qui bona fide nobis seruit, non acquirit nobis l: id vel sibi 10, si liber homo est: vel si alienus seruus est, domino suo acquiret: excepto, quod vix 11 est m, vt liber homo possidendo vsucapere possit: quia nec possidere n intelligitur, qui ipse possidetur 12. Sed nec per seruum alienum,quem nos bona fide possidemus,dominus peculiari nomine ignorans vsucapere poterit: sicuti nec per fugitiuum quidem,quem non possidet o.

Quod in laqueum meum incidit, non est meum, nisi manualiter capiatur. b. d. Bartolus.

LV. Proculus libro ij.Epistularum.

IN laqueum,quem venādi caussa posueras,aper incidit,cùm eo

Flo. deest, &.

Flo. esset.

Flo. inter me.

Flo cœpit.

Flo fuerat.

hæreret,exceptū eū abstuli p: num tibi videor tuum aprū abstulisse q. & si tuum putas fuisse,si solutum eū in syluam dimisissem, eo casu tuus esse desiisset, an 1 tuus maneret? & quam actionem mecum habueres,si desiisset tuus esse, num in factū dari oporteret,quæro. Respōdi,videamus r ne intersit, laqueum in publico,an in priuato posuerim. Et si in priuato posuerim 2 s, vtrum in meo,an in alieno t: & si in alieno, vtrum permissu eius, cuius fundus erat,an nō permissu eius posuerim. Prætereà,vtrum in eo ita hæserit aper,vt expedire se nō possit ipse:an diu 3 luctando expediturus se fuerit. Summam u tamen hanc puto esse, vt si in meam x potestatem peruenerit 4, meus factus sit. Sin autem aprum meum y factum 5, in suam naturalem laxitatem dimisisses,eóque 6 facto meus esse desiisset,actionem 7 mihi in factum z dari oporteret:veluti a respōsum est b, cùm quidam poculum alterius ex naue eiecisset.

LVI. Idem libro viij.Epistularum.

INsula est nata 1 in flumine contra frontem agri mei , ita vt nihil excederet longitudo regionem prædij mei 2 : & posteà aucta est paulatim,& processit contra frontem 3 agri superioris vicini, & inferioris. Quæro , quod accreuit, vtrum meum sit , quoniam meo adiunctum c est: an eius iuris sit, cuius 4 esset , si in initio nata eius longitudinis fuisset. Proculus respondit,Flumen istud in quo insulam contra frontem agri tui 5 natam esse scripsisti, ita vt non excederet longitudinem agri tui,si alluuionis ius habeat 6, & insulā in initio propior fundo tuo fuit , quàm eius,qui trans flumen habeat , tota tua facta est , & quod postea ei insulæ alluuione accesſit, id tuū est d: hendentis in laqueo:puta,quòd eum iam apprehendi.H.

Dominium quādo quis non possit dicere ne quidem.

Flo. esset.

Flo. & inferioris.

Flo. tota.

Flo. mutatum.

Flo. huius.

z ¶ *In factum.* subsidiariam Aquiliam:vt insti.ad l.Aquil.in fin.

a ¶ *Veluti.* id est sicut. Accur.

b ¶ *Responsum est.* vt ℨ.de præscri. ver. qui seruandarum. in princ. & facit.ℨ.tit.j.l.iij.§.item feras. Accur.

Insula. CASVS. Insula nata est in flumine ante facié agri mei : & durat tantum in longitudine,quantum ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita,quòd vadit ante faciem agrorū vicini. Dicitur, quòd tota mea est , etiam illa pars quæ respicit agros vicini,cùm istud augmentum cedat insulæ iam meæ effectæ.secus si à principio sic tota creuisset:nam tūc pars,quæ respiceret agrum meū, mea est:illa autē pars,quæ respiceret agros vicini,ei cedit. Sed pone, quòd flumen cœpit fluere inter agrum meum,& insulā,derelictō antiquo alueo. Dicitur,quòd insula remanet mea:alueus derelictus cedit tam mihi,quàm vicino. Fran.

c ¶ *Quoniam meo adiunctum est.* id est insulæ factæ meę ratione vicinitatis. Accur.

d ¶ *Id tuum est.* sic & ℨ.eo.l.pen.§.Paulus. Sed quid,si sine alluuione aliquid

Flo. esset.

Flo. & inferioris.

Flo. mutatum.

Flo. huius.

Flo. deest, &.

Flo. tota.

Flo. mutatum.

Flo. huius.

aliquid accesſit,sed insula quæ primùm patuit supra aquam , mihi vicinior erat deinde aqua accedente,vel in hanc,vel in illā partē quæ dā pars insulæ tibi vicinior est: & insula multo maior apparet? Resp. posteà aliud dici.quia quod mihi vicinius est,mihi cedere debet:vt §. eo.adeò.§.ij.hīc tamen innuit contrà.Sed in seq.§. bene videtur probare quod dixi , secūdum Azo.

*prior.

a ¶ *Inter eam.* scilicet ripam. Azo.

b ¶ *Quo.* scilicet alueo. Accur.

c ¶ *Tua sit.* sic & ℨ.eo. l.pe.§.Paulus.

7 Flo. enata est insula, & postea. PER seruū.] CASVS. Donauit vir seruū vxori scienti donationē nō tenere : & tradidit eidem. Nūquid talis seruꝰ acquiret vxori possidenti ex re eius vxoris? Et dicitur, quòd non. Fran.

d ¶ *A marito.* scilicet vxori.

e ¶ *Quicquā posse.* sed tamē si id acquisitum possideat mulier , habet excep. vt ℨ. de dona.inter vir. & vxor. si vxor filio. & l. de fructibus.& ad idem ℨ.de pe.hære. l. nec vllā. §. omnibus. & hoc si mala fide vxor possidet.si autem bona,tūc ex re sua,& operis serui acquirit , ar.ℨ. de donat. intervi. & vx. si id qđ. §. si quas. & de vsu. l. fructus. & l. vsuræ. & hæc lex innuit in fi.

12 Flo. vt &c.

f ¶ *Bona fide.* vt & C. de rei vendi.l.j.& ℨ.titj.l.j.§. sed & per eum.

Vacunque.] CASVS. Rem eiectam in mare accepi. Dicitur, quòd non efficior dominus : nisi dominus eius habuerit eam pro derelicto. Fran.

13 Fl. deest, agrum.

14 Fl. appellāt.

g ¶ *Quacunque.* & facit ℨ.e. qua ratione. in fin. & quod ibi not. & ℨ.eo.l.Pomponius.

1 Flo. deest, vxori.

h RES. Mea.] facit ℨ.ti j.l.possessio.§. & si possessio. & ℨ.de fur. l. falsus. §. j.Sed cōtrà.ℨ.e.fi ,procurator.& ℨ.de do. l. qui mihi.Sed dic,vt ibi. Item contrà.ℨ.tit. j. cōmunis.§.j.Solue vt ibi. Accur.

Titius.] CASVS.

Titius fecit horreum de asseribus, & erat mobile. Istud posuit in fundo Seij.Dicitus quòd adhuc est horreum Titij.Franc.

i ¶ *Mobile.* secus si terræ esset affixum:vt ℨ.eod.l fi supra.& ℨ. de acti. empl.fundi.& l.granaria.& ℨ.de vi,& vi ar.l.j.§.si quis de naue.in fi. & ℨ.arbo fur.cæs.l.si gemma. Item facit ad l.istam.ℨ.de serui.vrb.prædio.l.fi istam.§.pen.& §.fin. Accur.

Hæreditas.] CASVS. Hæreditas in multis repræsentat personā defuncti. Vnde seruus hæreditarius stipulando acquirit hæreditati:non autem si institutus hic seruus ab aliquo hæres,acquiret interim hæredi,cùm iussus domini debeat interuenire.Itē si stipulatur interim vsumfru.non acquiret hæreditati.Franc.Accur.

k ¶ *Pro domin.* defuncto,non hærede:vt ℨ.eo.l.in eo.& l.seq.& inst. de hære.instī.§.seruus alienus.

l ¶ *Hæreditarium.* Idem si non sit hæreditarius, sed bona fide à testatore possessus:vt ℨ.si cer.pet.a.l.eius,qui in prouincia.

m ¶ *Sanè.* pro sed. Accur.fius.

n ¶ *Personæ.* in hoc facit ℨ.de acqui.hæred.aditio.& l.qui seruum. Et dic personæ,scilicet domini vt iubeat. Accur.

o ¶ *Operæve.* substantia, i.iussu præcedente seruus adeat. Alij referūt ista etiam adeasum de vsufruct.vt in fin.huius l. Dicunt enim personæ factū desiderari,& substātiā operæ:quia debet præstare cautionē. Dicunt enim cautionē esse de substātia vsusfr.quod nō placet, vt no. ℨ.de vsufr.l.j.Sed exigitur in vsufr.personam designari , cui cōstituatur:facit ℨ.de verb.obl.interdū.§.j.& insti.de stipula.ser.in prin. Acc. p ¶ *Instituī possit.* vt & ℨ.de hæred.instituen.non minus.§.j.

q ¶ *Expectandus est.* sic ergo valet relictū. Sed cōtrà.ℨ.de leg.j. l. si mihi.§.regula.Sed illa regula habet locū, cū deficit legatū ratione personæ,puta , quia nō est capax dominus ſerui : secus si alia ratione,puta,quia nō est persona,cuius iussu acquiratur , & adeatur hæreditas.

1 Flo extraxit. 2 Flo. cœpit.

r ¶ *Nō acquiritur.* vt & ℨ.de stipu.seru.l. vsusfr. & ℨ. quib. mod. hærsfr. amit. l. si seruo vsueditario. Accur.

1 Manuscript. Si Titius.

Vadam.] CASVS. Quædam res non possunt alienari solæ: generaliter autē sic : vt fundus dotalis,vel res , cuius cō mercium nō habetur : vt res sacra , & similis qui fundus dotalis nō potest specialiter alienari:ad hæredē tamen viri transit.Franc.

1 Flo adeāque.

s ¶ *Non possunt.* vt quia lex prohibet , vt subiicit. Si aūt testator , tunc seruꝰ , quod dicitur ℨ.de leg.ij. peto.§. fratre.Item si pacto cōtrahētiū,tūc qđ est ℨ.de verb.ob. si ita. §.ea lege.in fi.Sic &aliàs distinguit , an per legē dicatur , quē non teneri de euictione: vt creditoré vēdentē pignus:an per pactū contrahentiū:vt ℨ.de euic. l.eū ea.& de act.empt. ex empto.§.fi. & facit C.de reb.alie. non alie.l.fin.Accur.

t ¶ *Fundus dotalis.* Idem in iure patronatus,in re sacra, & religiosa:vt ℨ.de cōtrahē. emp.ī modicis. Quandoque tamē in fundo dotali mulier repellitur à vendicando:vt ℨ. de leg.ij.cùm pater. §. qui dotale.& ℨ.de fun. do.f.dotale.§. fi. Item & quando ex necessitate:vt ℨ.de fun.dot. l. j.Item si alius prouocat ad diuisionem:vt C.de fun.do.l.fi.Item vsuca pitur quandoque:vt ℨ.de fun.do.l.fi fundum.Item & fallit hæc regula in iure sepulchrorum,& operarum obligatione : vt ℨ. ad Trebel. l. quia perinde.§.j.& l.fi patroni.in prin.

†Iste tex.est sin.secūdū B. hic ad hoc.ea quæ aliàs inalienabilia erant,transeunt cum vniuersitate. Bolog. vltra eum hic addo , videndū ad materiam istius Roma. in suis sing. fol.ij.fin.vj. cui concor. tex.in c.cùm seculum.extrà , de iure pa. & in c. quanto. & ibi notaui in apostil.ad Pano.in ver.est falsum.nu. v. extrà de iud. & plenius in c.querelam. vbi etiam potui in addi. ad Panor. in ver.vt in iure patr. nu. ij & de fimo. rFlo.deest,stat. 2 Flo.deest, tamen 3 Flo. & rat.

v ¶ *Cuius.* scilicet rei. Accur.

x ¶ *Non possit.* scilicet fundus dotalis.non autem dicas rem sacram fieri in dominio hæredis.& distingue hic,vt no.instit.de le.§.non solùm. Item not.hic non videri alienatum,quod cum vniuersitate transit. Sed arg.contrà.C.fecund.nupt.l.fi quis prior. §. certum esse. Sed illud propter filios primi matrimonij,qui sic possent defraudari. Itē videtur,quòd nentrum,scilicet nec legatum , nec hæredis institutio : vt ℨ.de ali. iudi. mut. caus.l.ex hoc. §. ad hæredem. Sed illud quò ad illud edictum. Item facit ℨ.de vsucap.l.fi aliena. §. hoc iure. Accursius.

SI is quis.] CASVS. Filius vel seruus alicuius inuenit thesaurum in aliquo fundo,nunquid acquiret patri,vel domino , quæritur. Et dicitur,quòd si in agro cuiusdam extranei inuenerit , dimidia eius erit domini fundi,in quo inuenit thesaurum.Si verò in agro domini,vel parentis inuenerit,tunc totum acquiret patri vel domino.& quando in alieno inuenitur,pars,quæ remanet penes eum , vadit ad

Universidad de Deusto Biblioteca

pattem,vel dominũ.Secundò dicit,Si seruus communis inuenit thesaurũ in fundo alieno:pars,quæ remanet penes eum, vadit ad quemlibet dominorum pro parte dominica.Tertiò dicit,Si seruus communis inuenit thesaurũ in fundo vnius domini, dimidia pars trãsibit ad dominũ fundi,ratione fundi,in quo est inuẽtus.Sed quid de alia dimidia? Et videtur, qđ ad eundẽ vadat: & adducit simile. Nã si seruus cõis stipuletur vni ex dominis nominatim, vel iussu vnius dñorũ: totũ ei acquirit : sic in nostro casu totũ acquirit dño fundi, in quo est inuentus.Vel aliter potes intelligere, vt in gl.¶ *Quod si seruus.*] Habeo vsumfructũ in seruo, tu proprietatẽ, hic seruus inuenit thesaurũ in fundo ꝓprietarij,vel in fundo extranei. Dimidia vadit ad dñm fundi, in quo est inuẽt'. Sed quid de alia dimidia? Et certè dicit, ꝙ vadit ad proprietarium, nõ ad fructuariũ,cũ non videat quærere ex opera. Idẽ est, & si in fundo fructuarij hic seruus inuenit thesaurũ:nam dimidia ibit ad ꝓprietariũ, tãquã ad dominum serui. ¶ *Quòd si creditor.*] Creditor in fundo sibi obligato inuenit thesaurum, pars ibit ad debitorem tanquam ad dominũ fundi:alia pars sibi remanebit.Sed quid,Si creditor impetrauit,vt habeat pignus tanquam ꝓpriũ nisi luatur intra certũ tempus? Dicitur quòd si inuenit thesaurum intra rẽpus prædictum:est idẽ, quod dictũ est ℨ. sed si post tẽpus inueniat : tũc totũ quod inuenit, inuento ris est.Tertiò dicit, qđ dixi, si inueniat creditor thesaurum intra tẽpus : quòd pars vadit ad debitorem : verum est, si debitor posteà luat:non aliàs.Franc.

¶ *Si is qui in aliena.*patris,vel domini.Accur.

a ¶ *Inuenerit.*non data opera:vt C.de thes.l.j.lib.x. vbi dicitur , quis sit thesaurus.& ℨ.eod.l.nunquam.§.thesaurus.

b ¶ *Personæ eius.*in cuius potestate est.

c ¶ *Hoc erit.*nunc respon.

d ¶ *Partem ei.*in cuius agro inuenit.

e ¶ *Illius.*patris,vel domini.

f ¶ *Alieno.* priuati. Quid autem sit in sacro, religioso , vel publico, vel fisci, habes ℨ.de iure fisci.l.iij.§.fi.& instit.eo.§.thesauros.

g ¶ *Pars domino.*vel patri quæratur.

h ¶ *Traditur.*quid tũc sit,habes instit.de stipu.ser.§.seruus communis. & ℨ.de stipu.ser.l.si seruus communis.

i ¶ *Donum fortunæ.*aliàs,domini fortunæ:& aliàs,donũ fortunæ : sed certè legatũ,& hæreditas non sunt omnino donum fortunæ,sed sunt ob præcedens meritum:vt ℨ.pro socio.l.nec adiecit.& l.seq.

k ¶ *De parte.*dimidia.

l ¶ *Ex parte.*quæ aliàs inuentori tribui solet.

m ¶ *Vel nominatim.*quibus casibus soli ei quærit : vt ℨ.e.per seruum. §.sicut.

n ¶ *Quod magis dici poterit.*vt ei soli acquiratur quemadmodum stipulando,vel nomine eius per traditionem accipiendo, secũdũ quosdam.Vel legas interrogatiue,vt posteà dicas medietatem medietatis acquiri alteri:quod videtur habere rationem,secundum Al.vel dic referri non ad proximum,sed ſuperius,An aliquid,&c.Et est idem sensus:pro quo est ℨ.de stipu.ser.l.iiij.

o ¶ *Proprium habeat.*id est,cuius est in eo proprietas.

p ¶ *Illius.*scilicet proprietarij.

1 Flor.in persona eius.

2 Flo. desunt hæc , domino acquiratur.

3 Flor. deest, pro.

4 Flo.inuenit.

5 Flo.inquo.

6 Flo. locum

7 Flo.habet.

8 Flor fit.

thesaurum inuenerit [a] , an [1] personæ eius [b] , in cuius est potestate, acquirit? Hoc erit [c] dicendum , vt si in alieno agro inuenerit,partem ei [d] acquirat: si verò in parentis dominive loco inuenerit, illius [e] totus sit:sin autẽ in alieno [f] , pars domino [g] acquiratur.

1 ¶ Si communis seruus in alieno inuenerit, vtrùm pro dominij partibus, an semper pro 3 æquis acquiret ? Et simile est , atque in hæreditate , vel legato, vel quod ab alijs donatum seruo traditur [h] : quia & thesaurus donum fortunæ [i] creditur:scilicet vt pars , quæ inuentori cedit, ad socios pro qua parte serui quisque dominus est, pertineat.

2 ¶ Si communis seruus in domini vnius fundo proprio inuenerit [4]: de parte [k], quæ soli domino semper cedit, non est dubium, quin solius domini prædij sit. Verùm an aliquid ex parte [l] ferat alter socius,videndum est: & nunquid simile sit, atque cùm stipulatur seruus iussu vnius domini,aut per traditionem aliquid accipit, vel nominatim [m] alteri? quod magis [n] dici poterit.

3 ¶ Quòd si seruus,cuius [5] vsusfructus alienus est,inuenerit in eius loco [6] , qui seruum proprium habeat [7] [o] , an totum illius [p] sit [8]? & si in alieno, an partem eidem [q] acquirat,an verò fructuario? Inspectio est in illo , num [r] ex operis seruientium inuenisse [s] , vt hoc dicatur fructuarij esse : quod verò subitò in abdito loco [u] positum nihil agens, sed aliter ambulans inuenerit ? [x] ,proprietatis domini sit [10]. Ego nec illius [y] ad fructuarium pertinere partem arbitror. Nemo enim [z] seruorum opera thesauros [11] quærit : nec ea propter terram [12] fodiebat : sed alij rei operam sumebat [13], & fortuna aliud dedit [a] . Itaque si in ipsius fructuarij agro inuenerit [b] , puto partem solam , vt agri dominum habiturum : alteram ad eum,cuius in seruo proprietas est,pertinere.

4 ¶ Quòd si creditor inuenerit [c] , in alieno videbitur inuenisse: partem itaque sibi , partem debitori præstabit: nec recepta [d] pecunia [e] restituet,quod iure inuentoris,non creditoris nomine ex thesauro apud eum permansit [14] [f]. Quæ cùm ita sint , & cùm ex principis authoritate creditor vt proprium agrum tenere cœperit [15] iure dominij , intra [g] constitutum luendi tempus pignoris causſa vertitur [h]. Post trãsactum autem tempus thesaurum in eo inuentum ante solutam pecuniam, totum tenebit [i]. Oblato [k] verò intra constitutum tempus debito [l] , quoniam vniuersa præstantur , atque vt simplici [m] pignore reuocantur , restitui dubebit [n] , sed pro parte sola. quia dimidium inuentori semper placet relinqui.

1 Flo.deesſima.

2 Flo. Insulæ ripæſſumi, & littora maris, ꝓxima, publica sunt.

3 Fl. agro idẽ iuris est. si qua.

4 Flo misrædã.

LXIIII. Quintus Mucius Scæuola lib. singulari [16].

QVæ quisq; aliena in cẽsum deducit,nihilo magis [o] eius fiũt.

LXV. Labeo lib.vj. Pithanon à Paulo epitomatorum.

SI epistolam tibi misero , non trato iure dominij:& ita simplex petitor est ante impetrationem iuris dominij.

n ¶ *Debebit.*scilicet thesaurũ.

QVæ quisque.CASVS Aliquis cùm æstimaret bona sua, vt de his posteà solueret censum,siue tributum : æstimauit quoddam prædiũ,tanquã suũ,cùm non esset,& solut pro eo cẽsum,siue tributũ. Dicitur,quòd hæc æstimatio,& solutio cẽsus,non facit suum prædiũ. Et hoc si habes in litera,nihilo magis.Si habes nihilominus:dic , inó ideo minus prædium remanet eius,cuius in veritate erat.Fran.Acc.

o ¶ *Nihilo magis.*aliàs,nihilo magis:id est , non fiunt soluentis census,& tunc facit C.de do.censualis.& C.de rei ven.l. solennibus. & C.de act.empt.l.si pater. Aliàs,nihilominus,& tunc dic , fiunt , id est remanent eius,cuius fuerant:sic ℨ.de iudi l.Iulianus. Accursius.

SI epistolam.]CASVS. Misi tibi epistolam:non prius fit tua, quã si tibi traditur. Fallit in duobus cãsibus:Primus,si per tabellarium tuum.quem ad me miseras,eam tibi misi causſa respondendi. nam statim cum dedi tabulario,tua fuit effecta.Idem si causſa tui tantùm mittebam literas.Nam etiam ante,quàm tibi dentur,tuæ fiunt. ¶ *Si qua insula.*]Insula nata est in flumine prope fundum meum,mea est. Dicunt quidam , quòd nec aliquid publici est ibi , sed falsùm est. vnde dicas quòd insula similis est ripæ,nisi quo ad vsum sit publica insula , sicut ripa,sed quo ad proprietatem sit propria mea. ¶ *Et littora.*] Littora maris sunt publica , & publicè communia,sicut & littora fluminis sunt publica. ¶ *Idem iuris.*] Si insula est nata in flumine publico , eius est , qui habet proximiorem fundum. Hoc verum est , de ea insula , quæ sustentatur ipso alueo fluminis. Sed quid de ea,quæ non sustentatur,sed in virgultis stat,seu alia qualibet materia. Certè est

q ¶ *Eidem.*proprietario.

r ¶ *Num.*id est,an.

s ¶ *Acquiratur.*iste thesaurus.

t ¶ *Inuenisse.*operando tamen.

v ¶ *In abdito loco.*id est,latenti. Accur.

x ¶ *Inuenerit.*ſ. fortuito. Accur.

y ¶ *Illius* quod inuentum est fodiendo.

z ¶ *Nemo enim.* verè nullo casu ad fructuarium pertinet. Acc.

a ¶ *Aliud dedit.* Quid ergo si propterea fodiebat iussu fructuarij:Dicit P. & R. idem quasi hoc non liceat. quod est falsum : imò licet in suo : non tamẽ arte magica , vt C. de thesau. Et sic quærit : vt hic innuit. Acc.

b ¶ *Inuenerit.* fortuito,non fodiendo.iussu fructuarij pro eo inueniendo.

c ¶ *Quòd si creditor inuenerit.* in fundo pignorato.

d ¶ *Recepta.*id est, soluta.

e ¶ *Pecunia.* pro qua erat iste fundus obligatus.

f ¶ *Permansit.*secus in eo, quod actione furti consecutus est creditor:vt ℨ.de pig.actio. si pignore.

g ¶ *Intra constitutum tempus.* ſ.biennii : vt C. de iure do. impe. l. fi.§.fin autem Imperator.

h ¶ *Vertitur.*vt sit idẽ, quod erat ante prædictam impetrationem : vt ℨ.& j.proxi.

i ¶ *Tenebit.* scilicet creditor.

k ¶ *Oblato.*scilicet creditori.

l ¶ *Debito.* cum vsuris,& damnis eius , vitio creditoris illatis , vt & d.§.fin autem.

m ¶ *Simplici petitore.* i. ita omnia restituuntur,ac si pignus simpliciter esset non impetrato iure dominij.

n ¶ *Debebit.*scilicet creditor.

1 Flo.restituet.

2 Flo. fodiebat.

3 Flo. sua.

4 Flo. inuenit.

5 Flo. vsusfructus.

6 Flo. locum

7 Flo.habet.

8 Flor fit.

9 Flo inuenit.

10 Flo.fit.

11 Flo. thesaurum.

12 Flo. terram

13 Flo. ipsius bat.

14 Manssit remansit.

15 Flo. cepit.

tè est publica talis insula quo ad vsũ,sed quo ad proprietatẽ est eius, qui habet proximiorẽ fundũ.Et sic secundũ hoc,nõ refert iustètetur , vel nõ insula ab alueo:vel aliter,vt in glo.¶ *Paulus.*] Insula est nata in flumine iusta ripã mei fundi,& sic est mea effecta : tandẽ inter hãc insula,& cõtrariã ripã est nata alia insula:& est quæstio,cuius sit,ſ. an mea , an vicini ex alia parte fluminis,& dicitur , quòd mensurari debet,cui magis est vicina,& illius , qui magis est ꝓinquus , erit: & mẽsura incipiet ab insula quæ mea est,nõ ab agro meo. ¶ *Si id.*] Quãuis id,quod ædificatur in flumine publico,est publicũ. f.ratione vsus : tamen insula nata in flumine publico,publica nõ est.l. ratione proprietatis. vel aliter:vt in gloss. Frãc. Accursius.

a ¶ *Reddita.* id est,data.sic ℨ.de verb.sing. l. verbum reddendi.

b ¶ *Tabellarium.*i.seruũ , siue scriptorẽ , vel etiam notarium aliquem.

c ¶ *Tabellario tuo.* mei,& tui causſa: nam statim sequitur , cùm tui causſa tãtum : & facit ℨ. de dona. qui mihi.& ℨ.de fur. eũ qui. §.fi.& §.de dona. inter vi.& vxo.si sponsus. in prin. & l. sed interim. §.idem.Mar.

d ¶ *Tua est.*ratione ꝓpinquitatis.

e ¶ *Fluminum.* quæ quo ad vsum sunt publicæ. Io. Sed quo ad ꝓprietatẽ sunt eorũ , qui possidẽt ꝓpè : vt instit.eo.§.riparum.

f ¶ *Continenti agro* in flu.publi.l.pe.Sic ergo littora,quæ alicui agro propinqua sunt, publica sunt,fic & mari proxima,sunt publica id est , publicè communia.vt instit.eo.§.& quidem.& §.littorum.& ℨ.eo.quod in littore.

g ¶ *Ea tua est.*ratione vicinitatis.Accursius.

h ¶ *Propemodum.*nam eius proprietas non est publica, sed eius vsus: & sic non est differentia inter hanc,& illam quæ solum tãgit.Vel dic, quod & huius proprietas est publica:& sic differt ab illa , quæ tangit solum:& prope est philosophicum temperamentum.

i ¶ *Paulus.*facit ℨ.eo.insula.Accur.

k ¶ *Quæm.*scilicet agrum.

l ¶ *Quæ.*aut.quasi dicat,nihil interest.

m ¶ *Si id quod.*aliàs,si id quod,&c.& tunc dic,si,id est,quãuis:& qđ subiicit,publicum est,scilicet ratione vsus. & in fine si habes sine nõ: dic,debet ratione vsus.si cum non:dic,ratione proprietatis:vt & ℨ.e. publicum est:ita insula publica debet esse : & est tunc similitudo per contrarium,vt & ibi, Lazarus similiter mala. Accur.

Vm prægnans.]CASVS.Prægnans ancilla legata est Titio,vel ei vendita,vel Titius vſucepit eam.posteà peperit.Dicitur,quòd partus est eius,cuius erat ancilla tempore,quo peperit:& sic Titij,erit. Franciscus.

n ¶ *Fiet partus.*vt & C.de libe.cau.placuit. Sed contrà , ℨ.qui po. in pigno.ha.potior.§.fi de futura.Sed ibi in pignore,vt ibi diximus: hic in dominio.

1 Flo.deesſimã.

2 Flo. Insulæ ripæſſumi, & littora maris, ꝓxima, publica sunt.

3 Fl. agro idẽ iuris est. si qua.

4 Flo misrædã.

¶ De acquirenda, vel amittenda possessione.

Dixit *qualiter ratione gentiũ acquiritur dominiũ.nunc qualiter iure ciuili.i. per vſucapionẽ:quæ cũ nõ sit sine possessione,vt infrà.ti.j sine possess.de ea prætermittit.Et nota,quod hic dicit,amittẽda.Sed C.e.dixit retinẽda:quod in idem re cidit:quia cõtrariorũ eadẽ est disciplina.*

Ossessio.]CASVS Dicit vnde dicatur possessio.Secũdò dicit de effectu possessionis:nã ex possessione descẽdit dominiũ.Nam animalia ferã statim dum capimus,& incipimus possidere:eorum efficimur domini.dat & alia exẽpla *Adipiſcimur.*] Acquirere possumus pos.per nosmetipsos. Pupillus.

a Istam continuationẽ sequuntur Bar. & Cuma.

b Vbi est eadem ratio,secundum omnes scrib.

I. Paulus lib.liiij.ad Edictum.

Possessio appellata [1] est à † pedibus [o] , & vt Labeo ait , pedum quasi positio:quia naturaliter [p] tenetur ab eo , qui

a ¶ *Appellata.*est,vt & Labeo ait , à sedibus,quo si positio.

† Vide Alcia. l. Disputæ. j. c.j.

nem fundi: hæreditarij. ¶ *Per procuratorem.*] Per procuratorem , ité per tutorem,siue curatorem acquiritur nobis possessio , si nostro nomine accipiant.Sed si suo , nunquam acquiritur nobis. Et verum est , quod dixi,nobis quæri,si nostro nomine accipiant.Si enim nobis non quæritur,cui quæretur?eis non:quia non habuerunt animum sibi quærendi,nec is,qui tradit,habet possi.cum eam amisit.Ergo dicẽdum est, quòd nobis quærant. ¶ *Si insserim.*]Enumerat quosdam casus,in quibus nobis acquiratur possessetiam sine apprehensione nostra. ¶ *Municipes.*]Municipes per se nihil dicuntur possidere,cùm non possint consentire.Et dic commode cùm nec forum,nec basilicam dicantur possidere,sed promiscuè vti.Per seruum autem communem peculiariter acquisicum possidere,& vſucapere possunt:licet quidam contrà: cùm nec ipsos seruos dicantur possidere.Sed cõtrarium est verũ.nã & possidere,& vſucapere possunt. Item possessio acquiri potest eis per seruum eorum,& per liberam personam ab eis possessam. Et hoc dicit hic §.cum l.seq.Franc.

o ¶ *A pedibus.*aliàs à sedibus:& tunc habeas sedium . & sic respicit finem dictionis , possessio:quia ibi sedebãt.Aliàs à pedibus:& habeas tunc pedum,& sic respicit principium,& hæc bona,vt subiicit.& hic est alluſio vocabuli quasi compositio,seu deriuatio vocabuli, vel descriptio vocabuli.Sic & suprà,si certum pet.l.ij.§.appellata. Definiri autem potest sic,secundum Ioan. Possessio c est ius quoddam rẽ detinendi sibi.Vel secundum Azo.duobus modis.Primo sic, Possessio, est ius quoddam,quo quis rem corporalem verè , vel interpretatiue sibi habet. Tu dic , vt & idem Azo posteà dixit , Possessio est corporalis rei retentio corporis,& animi , iuris adminiculo concurrente d . De corporali ideo dicit:quia incorporalia propriè non possidentur : vt infrà eod.l.iij.in prin.& infrà,titu.j.sequitur.§.si viam. Item , Retentio dicitur propter id,quod statim hic sequitur. Corporis , & animi , propter id quod est infrà,l.iij.in princip.Iuris adminiculo ideo, quia ius operatur & in acquirẽda, & in retinenda: quia quandoque habet plurimum,quandoque multum,quandoque parum iuris possessio: vt dices ℨ.e.l.possessio.Item iuris,vt ius non reprobet:vt in re sacra , & simili:vt ℨ.e.qui vniuersas.§.j.vel quia alius possidebat , cùm duo insolidũ,&c.vt ℨ.e.tit.l.iij.§.ex contrario.Item nota ex eo,quod hic dicit:quia minus propriè e dicitur res mobilis possideri:cùm à pedibus dicatur possessio.Accursius.

b Ista definitio Ioan. nõ discrepat à definitione B.Ale & Ia.licet tamẽ Bar. eam reprehẽdat.

c Imo propriè Bart.Ale. Arct. Cu. & Ia.

d Idem Arc. Ale.& Ia.

p ¶ *Quia naturaliter.* i. corporaliter f . Sed quare corporalis possff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sessio dicitur naturali? Respond. ad differentiam ciuilis: & ideo quia de iure naturali primæuo [a] antè, quàm essent iura ciuilia, id est, leges, fuit statutum, vt quancunque terram calcauerit pes tuus, tua sit. Item ideo, quia naturæ sustentamento, id est, corporis auxilio opus est: vt ff. l.iij. in princ. & in ij. resp. Item not. quòd ex eo, quod hic subiicit, tenetur & insistit, dicunt quidã, qđ statim cùm desinit insistere, vel tenere, definit possidere, siue fundũ, siue domũ. Et per hoc etiã ea, quæ in domo sunt: propter quibus est ff. de vi, & vi arm. l.j. §. illud vtique. in fi. §. in partib. ergo quibus insistit, naturaliter possidet, in aliis ciuiliter: quod non placet. [b] R. sed P. & Azo dicũt [c], q̃ retinet naturalẽ quocunq; vadat: cùm possit redire quando vult. Sed opponitur cõtra eos: quia secundũ eos non esset ciuilis sine naturali. Item plures haberent naturalem: quia ingressus habet naturalẽ etiam secundum eos: quod ipsi aliàs negãt. ſ. duos insolidum possidere naturaliter: sed dicunt, verum est eodem iure, sed diuerso possunt duo possidere naturaliter, nam ingrediens habet naturalem naturaliter, sed absens habet naturalem ciuiliter. Aldrin. dixit [d], quòd statim cùm exit de fundo, amittit naturalem, & acquirit ciuilem in ipso exitu: cùm autem redit in fundum, amittit ciuilem, & recuperat naturalẽ, nec simul esse possunt secundũ eũ. Tu distingue, secundũ Io. [e] an habeat quis naturalẽ & ciuilẽ per se, aut per aliũ ? atum, vt per filiũ, & seruũ ex causa peculij: vt ff. e.l. iij. §. quod si seruus, & §. saltus. Et an p se ciuilẽ, per aliũ naturalem, an habeat tantũ naturalẽ. Primis duobus casibus si exeat detentans de fundo nõ amittitur possessio. ſ. naturalis, si fit in conspectu [f] etiã per x. miliaria, cùm etiam sic quæratur: vt ff. e.l. quod meo. §. si vẽditorem. Ergo magis retinetur, ar. ff. de supellectibus. l.j. §. quod ait ibi, Nam cui damus actionem, &c. aliàs si non est in cõspectu, naturaliter amittitur, sed ciuilis retinetur: vt C. eo. licet. Sed quid, si non est in cõspectu, sed de proximo, sic quòd citò potest ingredi? Respon. non amittit: cùm etiam sic quæratur: vt ff. de cõtrahen. emp. l. claubius. & ff. ea. l. §. si fuisserim. Item quid si nõ est in cõspectu, nec de proximo, & sic amisit: si redeat, & sic sit de proximo, vel in cõspectu, an recuperet? Respond. sic, si ita stat, vt de facili possit reperari. Si autem per alium habeat dictam naturalem possessionem, vt per curatorem. tu. & cu. filium vel seruũ, & per ciuilẽ, licet detentans exeat, & nec sit in cõspectu, nec de proximo, tenetur naturalis per dominum, si exiés habeat animũ retinẽdi dominij: vt ff. e.l. clãm. §. qui ad nũdinas. in prin. & l. si colonus. Et idẽ dico in quarto casu, quãdo solam naturalem habet per se: vt fructuarius: vt ff. e. naturaliter. nam retinet quocunquevadat: vt probatur ff. de vi & vi ar. l.j. §. interdictum hoc. & l. iij. §. vnde vi. Sed quare retinetur hîc vel in vltimo casu plus naturalis quàm primo, & secundo casu? Resp. quia ibi satis operatur animus in retentione ciuilis, quod hic non facit. operatur ergo retentionem naturalis possessionis. Sed quidam dicunt, quòd hic naturalis habet quiddam ciuilitatis in se [h], quod animo tenet, licet exeat: quod non placet: quia ciuilem habet proprietarius. Ergo iste habere non potest, vt dices infrà l. iij. §. ex contrario. Item in superiori proximo casu animus detinentis operatur retentionem naturalis: vt d. l. j. eo. l. si colonus. cùm aliud non operetur. nam ciuilẽ meo animo retineo. Et hæc oía de naturali. At ciuilis, siue sola, siue cũ naturali retinetur quocunque vadat ille, qui habet: vt ff. e.l. clam. §. qui ad nundinas. Ex prædictis patet, quòd duæ sunt possessiones, ciuilis & naturalis: vt statim dices, secundum Azo.

a ¶ *Dominiúmque rerum.* ecce effectus possessionis.

b ¶ *Naturali possessione.* hoc expone, vt §.

c ¶ *Ait.* & bene, vt patet ex prædicta authoritate, quicquid calcauerit pes tuus, &c. Hęc aũt possessio corpore sic quęsita, vt hic, vel oculis, & animi affectu: vt ff. e.l. pe. dicitur naturalis, i. ex iure gen. vt & ponitur inst. de re. diui. §. per traditionẽ. nõ eo, quod omnibus cõuenit animæ ibus: nã irrationabilia nõ possidẽt, sicut nec furiosi, vel dormiẽtes. vt ff. §. sed furiosus. Hęc eadẽ põt dici ciuilis approbationẽ. ar. ff. de ver. sig. l. lege. & sic nõ duæ sunt apud eũdẽ, sed vna sũm P. & Azo. At Io. & alij dicũt, duas esse, naturalẽ, quæ corpore, ciuilẽ, quę animo, ſ sistit: vt ff. l.iij. in prin. & C. e.l. nemo quòd est tutius. Quod ergo dicitur C. e.l. licet. quòd exiés de fundo retinet possessionẽ, et si nõ est in cõspectu, dices ciuilẽ, secundũ Io. sed secũdũ Azo. naturalẽ, quæ etiã ciuilis potest dici secundũ eũ, ex eo, quod ius ciuile operat ad retẽtionem. Sic & ciuilis actio dicitur Prætoria ratione extensionis: vt ff. de noxa. electio. §. fi is. Si autẽ me absente quis ingreditur meũ prædium quod possideo ciuilis iuris authoritate (vt dictum est secundum Azo.) ingrediens habet naturalem de iure naturali, cum & econtrà extraneus habeat interdictum Vti possidetis. vt ff. eo. l. j. in fi. & l. seq. & illã naturalẽ [i] etiã de iure naturali interpretatur lex retinens animo. sicut in fructuario dicitur: vt ff. de vi & vi ar. l. iij. §. vnde vi. Nec mirũ: quia hic in hoc casu plurimũ à iure mutuatur, i. habet possessionem: vt ff. e. possessio. Sed si iste retinet naturalem, & ingressus acquirit naturalem, ergo duo habẽt naturalem: quod est falsum. Nec potest dici, q̃ statim, quòd ingressus quærit, ille amittat: quia non rũc, sed postea cũ redíes non admittitur: vt ff. e. clãm. §. fi. dices ergo secundũ Io. quòd retinet ciuilem.

d ¶ *Vestigium.* i. exemplum vt dominium ex naturali possessione quæratur. i. cùm cœpit possidere, statim sit dominus.

e ¶ *In his.* feris animalibus: nã ista cũ possessione statim quærũtur: vt ff. tit. j. l. j. & l. seq. fucus in aliis rebus: nam non statim in aliqua re quæsita possessione quæritur dominium.

f ¶ *Qui primi.* secùs si alius occupasset: quia illius esset etiam si possessionẽ amittat per alterius occupationem: vt ff. e. l. rem quæ. Sed an & talia quærantur statim, quæ sunt in conspectu si habemus animũ ac quirendi? Resp. aut sunt animalia, & tunc ferua, quod habes ff. tit. j. lna turalem. §. illud. & l. in laqueum. in non animatis videtur distinguendum inter res ab aliquo pos. vt tunc etiam non apprehensa possessione quærantur: vt ff. e. l. quod meo. §. si venditorẽ. & vacãtes, siue pro derelicto habitas, & tunc demum post corporalem apprehensionem, vt hic, & ff. e. l. iij. §. Neratius. in fin. Et est ratio, quia primo casu concurrit tradẽtis, & acquirentis cõsensus: secundo. nõ: vt ff. de ſtip. ſer. si fetuus testamento. Aliꝭm dicunt hic sufficere cõspectum cum affectione quærendi. Nec ob. d. §. Neratius. quia ibi nõ videbatur, hîc sic. Arg. cõtrà. ff. de contrahen. emp. l. claubius. Vel dic [n] quia ibi etsi sciebat thesaurum esse in fundo, non tamen vt hic, sic & in illa, clausitio. Tertiò dicit, idi de possessione, hic de dominio. vel ibi de alio genere quærendi, scilicet per inuentionem, hic per occupationem, quæ diuersa sunt, vt insti. de re. diui. §. feræ, & §. thesauros. Accur.

g ¶ *Bello.* licito, vt indicto à Popu. Rom. [o] vel ab alia ciuitate: vt ff. de cap. l. hostes. Accur.

h ¶ *In mari.* secus in flumine, nisi sint ibi agri limitati: vt ff. de flu. l. j. §. fi insula. & ff. tit. j. l. in agris. & l. adeò. §. insula.

i ¶ *Lapilli.* quid inter se differant, legitur ff. de auro, & argẽ. lega. & fi non sint. §. gemmæ. & facit ff. de rerum diui. l. item lapilli.

k ¶ *Per nosmetipsos.* non remouet P quin & per alium: vt ff. eod §. itẽ acquirimus. cum seq.

l ¶ *Sine tutoris.* vel curatoris propter furiosum. Nunquid ergo cum tutoris authoritate, vel cu. infans, & furiosus acquirunt possessionẽ? Videtur qđ nõ: vt ff. proxi. sed pupillus, &c. & ibi, Quæ sententia, &c. & de re. iu. l. in negotiis. Sed cotra hoc ff. innuit ff. e. quãuis. §. infans. sed licet non quæratur furioso sine curatore, retinet tamen: vt ff. e. l. is qui. & ff. tit. j. l. iusto. §. eum & l. nunquam. §. antep. licet enim desinat habere animum possidendi, non tamen habet animũ non possidendi: quia tunc desineret: vt ff. e. fi quis vi. §. differentia.

m ¶ *Non possiant incipere possidere* i. acquirere possessionem.

n ¶ *Licet maximè* i. quod est maximum in possessione quærenda: vt ff. l. iij. in prin. fic C. quod me. cau. l. iij. Non ergo omnis detentatio est possessio, sed triplex est. Nam alia ciuilis, alia naturalis. in quarum vtraque quærenda duo exiguntur: vt ff. e. l. iij. in princ. alia detentatio: vt hic, qualem etiam habet [r] colonus.

o ¶ *Dormienti.* facit ff. de auth. cu. l. j. in fine.

p ¶ *Pupillus.* idẽ [s] de furioso, vt dixi, licet ſ pupillo tantũ ſ pręquatur.

q ¶ *Eam enim rem.* i. acquisitionẽ possessionis, & subaudi, maximè [t]. Nã & si iuris, esset idẽ: vt ecce põt ſ pupillari sine tutoris authoritate: vt ff. insti. de auth. tut. in prin. & vſucapere. vt ff. tit. j. sequitur. §. pupillus. quæ iuris sunt. Sed secũdũ hoc quomodo est factũ, nõ ius? Respõ. quia ea acquisita de facto. quærítur, de iure vel nõ iure fit quæsita: vt ff. l. iij. §. ex cõtrario. Tu dic [v], q̃ est ratio, quare furiosus nõ possit acquirere possessionẽ. sed pupillus sic fine tutore: quia ea res nõ est iuris. i. in ea nõ defideratur. fictio iuris, quæ factum alterius fingat pupilli: quia ipsemet quærit. Ea autem quæ per alium quæritur, habet plurimum iuris: sed ea, quæ per se, plurimum facti, quod factum bene cadit in personã pupilli, qui habet intellectum, sed non in furioso: quia etsi plurimum facti habet talis possessio, non tamen quæritur sine animo.

r ¶ *Recipi potest.* vt pupillus sine tutore incipiat possidere.

s ¶ *Capiant.* nõ ergo infans quærit sine tutore. Sed contrà C. e. l. donatarum.

natarum. Solue [a] vt infrà eodem, quamuis. §. infans. & facit insti. de inuti. stip. §. pupillus.

a ¶ *Possessionem.* nudam [b]: cùm fortè alterius esset proprietas.

b ¶ *Possidere eam.* imò non possidet: vt ff. de donat. inter virum & vxo. si eum qui. quæ est contrà [c]. Solue vt ibi.

c ¶ *Non potest.* sic ff. de cap. & postli. re. in bello. §. factæ. Hoc fallit [d] in postliminio, & fictione legis Cornel. & aliter, vt C. de rei vxo. act. in prin.

d ¶ *Amiserit.* vt ff. e. si quis vi. §. differentia. & est bona ratio. omnino enim cõsulere voluit donãti, secundũ q̃ primò allegaui, licet falsum sit. per hoc autem non cõsuleretur: cùm etsi non quæratur, hic tamen amittit: vt ff. eo. quod meo. §. si à furioso. Sed contrà ff. e. si me in vacuam. Sol. vt ibi.

e ¶ *Possessionem.* vt hîc fuit.

f ¶ *Filium.* etiam qui ab alio possidetur in reb' peculiaribus: vt ff. eo. quicquid. Item dic filium verum, non putatiuum: vt ff. eod. per eum. secus in putatiuo seruo. vt ff. proxi. Et est ratio, vt ff. tit. j. l. iusto. in princ.

g ¶ *Peculiariter.* quid ergo, si non peculiariter an ignorãtibus nobis quæratur? Quidam q̃ nõ: vt hîc. & ff. l. j. iij. §. saltus. & l. peregrè. §. quæritum. Nos tamen contrà. pro nobis. ff. eo. quod seruus. & institu. per quas perso. no. acquiri. §. itẽ nobis. vbi dicitur, & si nulli sit peculium, quærere etiam domino inuito: ergo multò magis ignoranti. Et qđ dictis legibus dicitur, scientiã exigi, restringitur quantũ ad vſucapionem, quæ est effectus pos. vt ff. pro soluto. l. ij. & ff. ti. j. acquiritur. §. nõ solùm. in fin. & ff. ti. j. l. Labeo. Et hic subiicit, vſucapiunt, Vel expone hic peculiariter, id est, quicquid quærit iustè: vt d. l. quod seruus.

h ¶ *Intelligitur possidere.* i. detinere sic & ff. e. quod seruus. ne sit contrà ff. de verb. obl. ſtipu. ista. §. hi qui. in fi. & §. hæc quoque stipulatio.

i ¶ *Permiserimus.* tacitè hoc ipso, q̃ nõ ademimus. Alia causſa est liberæ administrationis: vt ff. de pecu. quã Tuberonis. §. funt. & §. alia.

k ¶ *Igitur ex causſa.* quia ignorãtibus acquiritur pos. igitur, &c. arg. insti. de hærę. quæ ab intest. §. finautem. non ergo ad proximũ dictum refertur: quia nostra voluntate, &c. quia nõ possunt peculium cõcedere: vt ff. de pecu. quã Tuberonis. §. j. & facit ff. tit. j. l. si seruo furioſi. Ac. vſucapere: ergo nec per seruum: vt ff. tit. j. l. Labeo. in fi. Solue vt ibi. ff. l. fin. §. finali.

l ¶ *Et vſucapiunt.* ignorantes. Sed oppo. Furiosus per se non incipit vſucapere: ergo nec per seruum: vt ff. tit. j. l. Labeo. in fi. Solue vt ibi.

m ¶ *Et hæres.* scilicet vſucapit, sed post aditam hæreditatem: vt ff. tit. j. l. fin. §. finali.

n ¶ *Acquirimus.* ex duabus causſis e: vt insti. per quas personas nobis acqui. §. non solùm. Quid ergo de aliis? Respon. P. [f] proprietatem tamen vel sibi libero: possessionem nulli: vt ff. ti. j. homo liber. in fin. nisi hic gestiat alicui possessionẽ quærere, vel saltem tradẽs: vt ff. de don. qui mihi. Sed nunquid tunc quæritur sine ratihabitione. Idẽ de proprietate quæro, quando vel tradens gestit alicui quærere: arg. §. quod demum post ratihabitionem. ff. de neg. gest. fi ego.

o ¶ *Possessionem.* per eum: vt & C. de rei vendi. l. j. in fi.

p ¶ *Nec vero domino.* scilicet acquirit poſſ. Quid de domino? Quidam, idem: quasi non possit dominium sine poſſ. quæri. Pro eis C. de proba. cum res. Tu dic [h] vero domino quærì: vt ff. tit. j. homo liber. in fi. & de peculio [i], eo tempore. in fi. & ff. de sol. fugitiuus. & ff. eodem. quicquid. & suprà, de fun. do. fi fundum. Sed contrà. ff. tit. j. fi seruus. in fin. Sed eam expone, vt ibi.

ADDITIO. Dic quòd loquitur, quando venit ex re, vel ex opera bonæ fidei possessor. Alexander.

q ¶ *Qui ab alio possidetur.* huic rationi est contrà ff. de lib. cau. fi cui. §. dicet. Sol. [k] hic. animo & corpore ab alio possidetur: vt ibi dixi. Azo. Sed quomodo liber homo possidetur? Respond. q̃ credo esse seruum alienum: aliàs non possideremus: vt ff. eod. l. cùm hæredes. §. item quæro.

r ¶ *Singuli.* i. vel ego, vel socius totũ, vt subiicit, non autem ambo insolidũ possumus: vt ff. l. iij. §. ex contrario. Quid ergo fi non agat vt vni insolidum quærat? Respõ. vt ff. de ſtip. ſer. fi seruus cõmunis. per ſtip. autem potest dominis insolidũ quærere: vt ff. de ſtipu. ſer. l. fi seruus communis.

s ¶ *In dominio.* vt ff. ti. j. l. per seruum. §. sicut.

t ¶ *Per eum.* ex operis ſuis, vel ex re nostra: vt ff. eo. possessio quoque.

v ¶ *Non possidemus.* ciuiliter sed naturaliter, sic [l]: vt ff. eo. l. naturaliter. Sed P. dixit [m], nullo modo: & idẽ de aliis, qui habent ius in re dixit, vt in emphyteuta, & similibus.

x ¶ *Nec filium.* ſ. possidemus. alia tamen ratione per eum acquirimus, ſ. iure patriæ potestatis.

y ¶ *Cæterùm.* vt poſ. quis per se quærat, poſſidendi animum habere debet: vt ff. eod. l. §. sed furiosus. Cæterum & ille, &c.

z ¶ *Impuberem.* scilicet seruum.

a ¶ *Sicut pupillus.* qui habeat intellectum vt innuit litera ipſa, ſ. parum. Vel dic [n], etiamſi non habeat intellectũ: vt tantum faciat mea iussio, quantũ faceret ob. litera prædicta: fic enim intelligi potest, ſ. vt non sit furiosus. Sed illud quærítur, an per seruum furiosum quæratur, si hoc gestiat tradens. Resp. sic [o], secùdum Azo. cum & inuito procuratore hoc fiat: vt ff. de dona. l. qui mihi.

b ¶ *Pupillus.* vel dic habens intellectum: & ff. dic tutore authore, scilicet maximè propter id, quod est ff. e. §. sed furiosus. in fi. Vel dic, pupillus etiam infans: vt ff. eo. l. quamuis. §. fin.

c ¶ *Iusserit eum.* sed quid, si tutoris authoritate seruus pupilli violenter occupauit? an quærítur pupillo? Videtur quòd non p, quasi perpetuam sit data authoritas: vt ff. de auth. præſtan. l. ij. Ecõtrà, quod sic [p] vt ff. quod vi aut clãm. l. is qui vi. §. si tutoris. & C. vnde vi. l. meminerint. & ff. de vi, & vi arma. l. ſi vi me.

d ¶ *Nerua filius.* & malè: vt ff. dicit.

e ¶ *Possideatur.* vt & ff. de vſufruct. l. arboribus. §. de illo. & hoc nisi diu, &c. vt ff. l. iij. §. si seruus. secus [q] autẽ dicitur in aliis rebus mobilibus: vt ff. l. iij. §. Neruz. & l. Pomponius. in prin. Et est ratio, vt in l. rem quæ. & l. si rem mobilem. Sed op. ista facit fortum fuit: vt C. de ſer. fug. l. j. ergo definimus possideret: vt ff. e. l. rem quæ. Sed respon. hoc verum extraneo furanti: non filio, vel seruo, vt ibi. Itẽ quid si iam cœpit possideri ab alio, vel se liberũ cõtẽdat an poteſt nobis acquiri possessio? Videtur q̃ nõ, vt hic à cõtrario sensu: & ff. j. proxi. & ff. e. §. sed & [r] per eum. Ecõtrà q̃ sic vt ff. de lib. cau. ſi cui. §. licet. Sed quod dicit, magis est vt acquirat, ſ. alia, non poſ. Vel ibi adhuc possidebat animo: vt & ff. l. iij. §. si seruus. aliud vrgo si ab alio possidetur. Accurſius.

f ¶ *Vſucapi.* ipſum seruum, si ante fugam inceperam vſucapere: vt

a Imò secus, dariò. Bart. Pau. Ale. & Ia.

x Flor. de ea qua.

b Et bene, Alex. & est de mente aliorum.

c Ista opi. reprehenditur per Bar. & est de mente aliorum.

d Ista etiã est falsa, secundùm Alexã.

e Approbat per Bart. Aret. Pau. Ale. & Ia.

f Idem predicti scribẽ.

gſtam gl. vſque ad finẽ sequuntur Bart. Pau. Aret. Ale. & Ia

Actio ciuilis prætoria dici potest.

h Respectu iuris sibi cõpetentis. Bar. & Alexã hic & omnes do. in l. naturali. rer infrà. eo.

Possessio ciuilis & naturalis an duæ sint vel vna.

i Flor. acquire mus.

k Placet Ale. & est de mẽte aliorum.

l Idem Ale. & est de mẽte aliorum. & Glo. sequitur B. Ate. & Ia.

m Dissen. Bart. & alii scribẽ.

n Et malè Bart. Pau. Aretin. & Alexan.

o Contrariſi est verum, secundum prædicta.

p Idem P. Ale. & Ia.

q Nihil est, secundum præ di. quamis Bar. contrarium dicat. Istam gl. tẽ quuntur vſque ad fi. B. P. Arct. & Alexan.

r Flo. de ea qua.

s Idem Ale. & est de mẽte aliorum.

t Ista glo. est de mente B. & singu. lariter. hic. & hoc gestiat tradens. Et tantùm ista possessio naturaliter retinet solet nimo.

u Flo. Aquinas. & Flo. de ea qua.

x Flor. de ea qua.

y Flor. de ea qua.

z Flo. de ea qua.

a Flo. possessione.

b Flo. noluit.

c Fl. deest, nostra.

d Flor. qui.

e Idem Ale. & est de mẽte aliorum. f Glo. sequitur B. Ate. & Ia.

g Idem P. & Alex

h Idem Ale. xan. & Aret.

i Ista est differentia inter

k Idem Ale. & est de mẽte aliorum.

l Ista glo. ra fecũdum Bart. Pau. & Ia.

m Dissen. Bart. & alii scribẽ.

n Ista glo. est de mente Bar. & Alexã. hic & in omnibus locis in glo. ſ. naturaliter. & est de mente aliorum.

o Vel ab hoc patet, quòd non. Papa, vel a lio non. nec ab hoc. & hoc gestiat tradens. Et tantùm ista possessio naturaliter retinet solet nimo.

p Flo. Aquinas. & Flo. de ea qua.

q Ista glo. est de mente Bar. & Alexã. hic & in omnibus locis in glo. ſ. naturaliter. & est de mente aliorum.

r Flo. de ea qua.

s Flo. de ea qua.

t Flo. de ea qua.

u Flo. de ea qua.

x Flo. de ea qua.

y Flo. de ea qua.

z Flo. de ea qua.

a Flo. de ea qua.

b Flo. de ea qua.

c Flo. de ea qua.

d Flo. de ea qua.

e Flo. de ea qua.

f Flo. de ea qua.

g Flo. de ea qua.

h Flo. de ea qua.

i Flo. de ea qua.

k Flo. de ea qua.

l Flo. de ea qua.

m Flo. de ea qua.

n Flo. de ea qua.

o Flo. de ea qua.

p Flo. de ea qua.

q Flo. de ea qua

Universidad de Deusto
Biblioteca

infrà de furtis, seruis, & filij §. fi. & j. tit. j. fi is. §. fi seruus, &c.

a ¶ *Vsucapio.* rerum possessarum per seruum.

b ¶ *Sententia est.* & nostra: vt j. eo. per eum. in fi. & 3. de li. cau. fi cui reprobata est Neruæ sententia. Sed contrà. 3. de pub. fi seruus. So. vt ibi.

ADDITIO. Dic, quòd ibi loquitur de seruo ab alio possesso: hic non. Bartolus.

c ¶ *Per seruum corporaliter.* secus si solo consensu: vt 3. de pig. act. l. j.

d ¶ *Ad vsucapionem.* vt & j. eo. qui pignoris. & j. titu. j. pignori. Ité & quantum[a] ad eui tandũ satisfationé: vt 3. qui sat. co. l. sciendũt §. creditor. Et de hoc dic quis possideat, vt no, C. de præscri. xxx. an. l. cum notissimi. §. j. gl. in l. serui nomine infrà. de vsuc. gl. in l. quæ propter necessitatẽ. infrà. de regu. iu. melior est de iure, in l. j. sũ. si mens. fal. me. dixerit. per Dyn. in c. in argu. de reg. iur in vj. per Bar. to. in l. j. fi qs est, ius dicen. nõ obstẽ. Tu adde melioré tex. de iure in cle. exi. ui de paradi. acqui. hære. l. hæres so. §. cũ au. rem de ver. sig. de quo per Paul. de Cast. cons. ccxxvj. & Alex. consil. cvij. volu. j. Fl *non acquirere nos possess.* *Flor. Vsucapionem nec creditori* *Fl idẽ translatus.*

[a] Ista glo. allegatur ad hoc, q̃ dictio taxatiua nõ excludit similes casus: eõcor. gl. in l. serui

e ¶ *Possideat.* vt & 3. titi, j. l. per seruum. in prin. Sed quid in domi nio rerum ab eo quærẽ sitarum? Dicunt quidã interim nullius esse, dicit domino quærẽtes. est de iure, & libero homine bonã fide possesso. vt 3. eo, §. fed & per eum.

f ¶ *Nos.* fi hæredes.

g ¶ *Quod sit eiusdem.* tria hic includit, id est, nec hæreditatem, nec dominium rei hæreditariæ, nec possessionem: vt 3. tit. j. l. per hæreditarium. & 3. de acqui. hære. l. hæres fo. §. cũ autem de ver. sig. de quo per Paul. de Cast. cons. ccxxvj. & Alex. consil. cvij. volu. j. Fl *non acquirere nos possess.* *Flor. Vsucapionem nec creditori* *Fl idẽ translatus.*

h ¶ *Donati sunt.* vtrũ per vnũ eorũ cæterorum possit acquiri possessio.

i ¶ *Per vnum reliquorum.* non vt possesso vno [b] per eum videar & cæteros possidere: sed post acquisitã possin vno incipiat alios meo nomine possidere: vt hic, & j. eod. prædia, nisi in legatis, vbi etiam sine possess. quæritur dominium[c]: vt j. de fur. l. à. Titio. Sed quæ est ratio, quòd per hæreditarium nihil quæritur, per istos alios sic. Respon. Io. vrgens disputatio. Alij, ratio cœqualium: quia dedignatur res hæreditaria per comparem quæri: nam afinus intumescit, si per comparẽ se videt apprehendi, hoc non valet [d]: quia in legatis idem deberet esse, vt in cæteris. Tu dic [e], quòd hæreditarius seruus dicitur ante aditam hæreditatem: quo rempore nihil quærere poterit, cùm non sit seruus: vt infrà eodem, si me in vacuam. §. fin. at post aditam iam non est hæreditarius, sed proprius hæredis: vt infrà eodem, cùm hæres. licet impropriè quandoque, vt hic scilicet seruus hæredis factus hæreditarius appelletur: vt 3. eodem. §. item acquirimus. in fin. Hoc ergo nomen, hæreditarius, dominam, scilicet hæreditatem significat: quam non habet dominam ea adita ab hærede. Sed cùm dico emptos. donatos, & legatos: titulos designo per hæc nomina, vel participia. Vnde licet factus sit dominus legatarius, adhuc seruus legatus dicitur, & ita de cæteris: & sic forte intelexit Ioannes, cùm dixit, Vrgens disputatio in hæreditate ipsa. Est & alia ratio, quare non quæritur per hæreditarium seruum: vt suprà de acquirend. hæredi. Paulus. Sed quid si habeam vsumfructum in seruo testatoris mei nunquid per eum acqui ram hæreditatem? respon. quòd non [f] cùm nec per seruum hæredis possit quæri: secus si seruus instituatur, quia per eum tunc acquiritur. Accursius.

[b] Glo. sequitur B. Soci. Are. Alc. & Ia.

[c] Sed nõ possessio. Bart.

[d] Et bene Bart. Are. Alex. & Ia.

[e] Ista placet B. Ale. & Ias. displicet tamen Paul. & aliis, tenet ia men cum gl.

[f] Et bene Ba. Alex. & Ia.

[g] Glo. sequitur Alexan.

k ¶ *Si ex parte.* secus si in totum: tunc enim inutile esset legatum: vt 3. de le. j. legatum. §. j. Sed si abstinet, totum consequitur: vt eo. tit. l. qui filiabus. §. fi. & l. seq.

l ¶ *Legatus.* id est prælegatus.

m ¶ *Partem.* dimidiam, si ponas duos hæredes, aliam autem habet iure hæreditario.

a ¶ *Fundi.* non ipsam hereditatem, cùm per me sim hæres: vt 3. de acquir. hæredit. Paulus.

o ¶ *Seruum communem.* mei, & testatoris, cui successi per ipsum

ceptum est, vt impleatur vsucapio[a] quandiu nemo nactus sit eius possessionem. Possessionem autem per eum acquiri, sicut & per eos, quos in prouincia habemus, Cassij & Iuliani sententia est[b].

Per seruum à nobis pignori traditum non acquiritur nobis possessio. Bar.

1 0 ¶ Per seruum corporaliter [c] pignori datum non acquiri [15] nobis possessionem Iulianus ait. ad vnam enim causſam tantùm videri eum à debitore possideri, ad vsucapionem [16] [d] scilicet, Sed nec creditori: quia nec stipulatione, nec vllo alio modo per eũ acquirat, quamuis eum possideat [e].

Per seruum hæreditarium nihil nobis hæreditatis acquiritur, sed per emptum, & donatũ aliæ res emptæ & donatæ acquiruntur. Bartolus.

11 ¶ Veteres putauerunt, non posse nos [f] per seruum hæreditarium acquirere, quod sit eiusdam [g] hæreditatis. Itaque agitatur, num hæc regula longius producenda sit, vt si plures serui legati sint, per vnum an possint cæteri possideri. Idem tractatum [17] est, si pariter empti, vel donati sunt [h]. Sed verius est, ex his causſis posse me per vnum reliquorum [i] acquirere possessionem.

12 ¶ Si ex parte [k] hæredi instituto seruus legatus [l] sit, propter partem [m], quam ex causſa legati haberet, acquiret fundi [n] hæreditarij possessionem. Idem dicendum est, si seruum cõmunem [o] iussero adire hæreditatem: quia propter meam partem acquiro [p].

Seruus acquirit domino ita demum, si vult: quia secus, si de contraria ipsius serui uolantate apparet. Pau.

¶ Hæc, quæ de seruis diximus [q], ita se habent, si & ipsi velint [r] nobis acquirere possessionem. Nam si seruum tuum possidere iubeas, & is eo animo intret in possessionem, vt nolit tibi, sed potius Titio [s] acquirere, non est tibi acquisita possessio.

Per procuratorem nobis acquiritur possessio, si hoc agatur: aliàs secus. Bartolus.

13 ¶ Per procuratorem, tutorem, curatorémve possessio nobis acquiritur [t]. Cùm autem suo nomine nacti fuerint possessionem, non cum ea mente, vt operam duntaxat suam accommodarẽt nobis [u], non possunt acquirere [x]. Alioquin [y] si dicamus per eos non acquiri nobis possessionem, qui nostro nomine accipiunt, futurum est, vt neque is possideat, cui res tradita sit, quia non habeat animum possidendi [18] [z]: neque is, qui tradiderit [a], quoniam cesserit possessionem.

Oculis & aspectu acquiritur possessio rei ab alio tradita. Bartolus.

14 ¶ Si iusserim venditorẽ procuratori meo [19] rẽ tradere, cùm ea res [20] bi, lege fin. & 3. de dona. l. qui mihi. & 3. titu. j. fi procurator. Quando que possessor: & ea mediante sue per eam dominium, si ab ea separari non potest: vt si habeat [m] speciale mãdatum, & meo nomine accipiat, eo qui dat, hoc non agente vt mihi quæratur: v hi, & C. eo. per procuratorem. & l. per liberam. quandoque tunc demum rei traditæ procuratori nomine meo mihi quæritur possessio. cùm nostro, & ratum habuero [n]: vt fi generalis erat procurator, vel ad alia constitutus, vt j. eod. l. communis §. fin. & 3. de nego gest. fi ego. Quandoque tunc demum mihi quæritur, cùm tradita mihi fuit: vt fi in tradendo neuter id egit, vt mihi quæratur: vt 3. tit. j. l. res. & C. de iis qui à non do. l. iij. sed Ioan. non distinguit [o] in generali & speciali procuratore: & quod facit specialis quo ad quædam, hoc generalis quo ad omnia, & econtrà: vt 3. de admin. tut. l. fi duo. Item nõ distinguit in generali, vterque vel tradens tantùm gerat: vt 3. de do. qui mihi. & 3. tit. j. l. per seruum. in fin. vel etiam accipiens tantum: quia etiam eius voluntas inquiritur: vt 3. eod. §. cæterum. & §. hæc quæ de seruis. Item non dicit dominium mediante possessori, sed per ipsum procuratorem: vt nor. institut. per quas personos nob. acquirit. §. ex his. & illa l. communis. §. j. & l. fi ego. intelligitur, quando non habebat mandatum. Sed videtur dominium non quæri per procuratorem: vt C. per quas personas nob. acquiritur. l. j. Sed ibi p non dicit excepta possessione. sed causſa possessionis. id est, dominio.

v ¶ *Accommodarent nobis.* id est. non nostro nomine.

x ¶ *Non possunt acquirere.* nisi tradens gerat: vt suprà de do. qui mihi. nisi fuerit res tradita vt suprà titu. j. res. Item contrà, infra eodem, communis. in fine. sed illa in gestore sine mandato dicit, & nostro nomine accipit.

y ¶ *Alioquin.* non ad proximum, sed ad superius dictum refertur.

z ¶ *Possidendi.* sibi, sed nobis.

a ¶ *Tradiderit.* quod est absurdum: vt & infrà eod. si me in vacuam. tamen talis absurditas quandoque toleratur 9: vt infrà eodem, quod meo. §. si furioso.

In præsen

a ¶ *In præsentia.* sed quid operatur præsentia, cùm & ignorantibus nobis per procuratorem acquiratur: vt 3. proxi? Resp. ibi [a] per procuratorem: hic per meipsum acquiro, sicuti, cùm mitto epistolam vel nũtium: vt 3. de constit. pecu. l. & licet. & j. e. quod meo. §. procurator. fi is. & 3. de donatio. inter virum, & vxo. l. iij. §. fi.

[a] Idem Arc. ti. & Alexar.

c ¶ *Et affectu.* sufficit, s. Sed cõtrà. j. l. quemadmodum. Sol. vt j. l. iij. in princ. quæ est similiter contra.

ADDITIO. Dic quòd hic interuenit actus verè, tamen fictè sic. Alexan.

d ¶ *Ponderis.* idem de aliis mobilibus, vt pecunia: vt 3. proxi. fed in his maxime. Si ergo fine ingressu per affectum quæritur, multò magis retinetur: vt not. fi. eo. in prin.

e ¶ *Traditæ.* coram cel la: vt 3. de contrah. emp. l. claudius.

[21] Flor. *quia vtri consentire.*

f ¶ *Possidere possunt.* vt j. l. proxi. contrà. Sol. vt ibi.

[22] Flor. *deest, municipes.*

g ¶ *Non possunt.* vt 3. de libert. vniuersi. l. j. & ar. 3. de arbi. item si vnus. §. principaliter. & 3. de do. sed & ex dolo. & subaudi hic facilè [b], vel commode: arg. 3. de iis, qui deiec. vel. effu. l cùm sanè. & j. de verb. manum. & 3. quod metus cau. l. metum. §. animaduertendum.

ibidem Arct. Cu. & Alex.

h ¶ *Non possident.* scilicet municipes.

i ¶ *Vtuntur.* sic j. quorum leg. l. j. §. quod autem ait.

k ¶ *Ait.* & bene: vt j. l. proxi. & suprà, de ser. l. non dubito. & de Pub. & fiue autem. §. fi. Sed contrà infrà tit. j. l. l. Labeo. in fi. Sol[c]. ibi ex delicto dominus non potest vsucapere. Præterea ipsi municipes vsucapiunt, vt j. l. proxi.

c Idem B. & Alexan.

l ¶ *Put.* ant. & malè. Accursius.

m ¶ *Non possideant.* imò, vt subiicit, Sed hoc iure, &c.

n ¶ *Ed hoc iure vtimur.* reprobata superiori sententia. Et sic possidere propriè accipe [d]: vt 3. ad exib. l. tigni. §. item municipes. Alij [e] dicunt impropriè possidere, ne obsit prædictis. Sed R. dixit: municipes non possidere, sed illos, quibus administratio municipum est commissa: vt arg. 3. de condi. & demon. municipibus. & j. ad municip l. municipes. Accur.

d 10ã opi. tenet Bar. P. & Alex.

e Istæ duæ opiniones nõ placent Bar. Paul. & Alex.

o ¶ *Idque.* scilicet possessio.

p ¶ *Per seruum.* vt 3. l. proxi. in fi.

q ¶ *Liberam.* vt j. de vi & vi arm. l. fi vi me. & 3. vt in possess. legat. l. munipio. in fi. Accur.

r ¶ *Acquiratur.* & etiam per seipsos, si maior pars in hoc consentiat: vt 3. quod metus cau. metum. §. animaduertendum. & C. de legib. & consth. humanum. Item per eos, quibus res municipum est commissa: vt 3. de condit. & demon. l. municipibus.

Possideri. JASVS. Res corporales dicuntur possideri. Secundò dicit, quòd in acquirenda possessione sunt duo necessaria, scilicet, animus, & corpus. Nec est necesse, q̃ singulas glebas possideã, sed sufficit partem fundi me introire ad hoc, vt dicar totũ fundum possidere. incertam autẽ partem nõ possum possidere: vt si volo possidere de fundo quantum Titius possidebat: cùm incertum sit. ¶ *Neratius*] Animo solo non potest acquiri possessio, nisi etiam interueniat apprehensio corporalis. Dicunt quidam, vel aliud, quod pro apprehensione habeatur: vnde thesaurũ, quem in fundo meo scio, eo ipso, quod possideo fundum, & habeo scientiã thesauri, videor apprehendere possessionem thesauri. Plus etiam dicunt, quòd eo ipso, quòd vsucapio fundum, videor vsucapere thesaurum, qui in eo est. sed hoc secũdum falsum. Ité quod dixit de pos. the. similiter falsum est. nam nõ videor acquisiuisse possess. thesauri, nisi prius remoueam eum de loco, in quo erat.

q Idẽ B. & Ias. Cuma.

¶ *Ex pluribus*] Possessionem alicuius rei possum habere ex pluribus causſis, Et ponit exemplum. Sed dominium alicuius rei nõ possum habere ex plurimis causſis. sed ex vna.

¶ *Ex contrario.*] Continua vt in glos. Et dicit hic §. duos, vel plures non posse vnam, & eandem rem insolidum possidere naturaliter. Vel dic ciuiliter: & dic de hoc vt in glo. Secundò dicit, Si cõcessi tibi rem precario, ego possideo, scilicet ciuiliter, tu naturaliter. Hoc secũdum dictum confirmat Trebatius. Dicit etiam duos posse eandem rem possidere, vnum puta iustè, alium iniustè. Quod vltimum dictum est falsum: & redditur ratio. ¶ *In amittenda.*] Ad hoc, vt amittam possess. debeo habere animum definẽdi possidere. Hinc est, quòd si in fundo fim, & velim te possidere: statim amitto possess. Secundò dicit, Me absente quidam intrauit agrum meum, & ego adhuc habeo animũ possidendi: ille possidet naturaliter, ego ciuiliter. Si autem cùm audiui aliquem intrasse agrum meum, vel domum, timore ductus nolui ire: dicitur, quòd amitto poss. Si possideo per seruum, vel colonum: licet illi recedant, nõ amitto poss. Sed si alij tradam poss. fundi amitto poss. Sed pone, quòd seruus meus pro libero se gerit, & iudicium liberale sustinet, vt fecit Spartacus. Dicitur, quòd amitto possess. & hoc est verum, si diu in libertatis possessione stetit, si autem non stetit diu, sed ex possess. seruitutis in libertatem se proclamat, non amitto poss. eius, cùm animo eũ possideam. Item saltus hybernos dicor possidere, licet in æstate eis non vtar: & econtrà, saltus æstiuos possidemus, licet in hyeme eis non vtamur. Item euenit, quòd animo nostro possideamus, & ita scientes: & corpore alieno, vt per seruum, & colonum: & etiam quasdam res ignorantes possidemus, vt eas, quas comparauerunt peculiariter. ¶ *Neruа.*] Rerum mobilium excepto homine, retinemus possessionem. donec sunt in nostro conspectu, vel forte reconditas habemus in camera, vel in scrinio, vel in alio loco: ita quòd quando velimus, possumus eas habere: si enim pecus meum aberrauerit, vel vas ita exciderit, quòd non inueniatur, definimus possidere.

[23] Fl. *acquisierint.*

¶ *Item feras.*] Feras quas in vinariis, quæ parui spatij sunt, possumus, item pisces, quos in piscina colegimus, possidemus. Secus si pisces in stagno, id est, in loco spatioso posui. Ité feras in syluis circũseptis positas non possidemus. Aues autem, quas claustas tenemus in caueolis, possidemus. Item columbas quæ euolãt de domo nostra, & redeunt, possidemus. Locum autem nostrum, quem mare, aut flumen occupat: definimus possidere. ¶ *Si rem apud te deposuerim.*] Deposui rem apud te: & eam inficias, & cõtrectas. Dicitur q̃ desino possidere. Sinautem tantum inficias, nõ autem contrectes, non desino possidere. Secundò dicit, Quis non potest causſam possessionis sibiipsi mutare: vt si ex vna causſa possidens fundum: puta, tanquam colonus, constituat in animo suo se velle possidere tanquam emptor: nam nõ auditur. Sed pone, q̃ rem apud te deposui, vel commodaui, eãdem rem tibi vẽdo: incipies possidere eam rem tãquam emptor, nec videris mutasse causſam pos. cùm prius non diceris possidere. ¶ *Genera poss.*] Genera possessionis quærendę tot sunt, quot causſæ quærẽdi dominij, vt pro, emptore, pro donato, & similibus. Item cùm capimus ferã, vel pisces: & vt breuiter dicam, vnum genus est possidendi, species autẽ plures. Vel potest dici, q̃ genus possessionis diuiditur: nã aut quis possidet bona fide, aut non bona fide. Vltimò reprehenditur Quintus Mucius dicens, missum in possirei seruãdæ causſa, vel ex causſa damni infecti, vel legatorum, vel simili, possidere: nam non possidet, sed custodiam rei, vel rerum dicitur habere: & si missus ex causſa damni infecti diu stetit in tenuta, poterit impetrare vt possideat, & sic vsucapiat. ¶ *Possideri.*] Cui, & per quem possessio quæritur, dixit, nunc cuius rei, audi.

s ¶ *Corporalia.* incorporalia non: vt 3. tit. j. sequitur. §. fi viam. & 3. tit. j. l. seruus. §. incorporales. sed quasi [f] possidentur: vnde dãtur interdicta: vt 3. de serui. l. quoties. & de serui. vrba. prædi. fi ædes. §. libertas. & fi ser. vendi. sicuti. §. Aristo. Ité nec corporalia omnia, vt liber homo [g]: vt j. eod. cùm hæredes. §. item quæro. Et alia, vt j. eodem, qui vniuersas. §. j. Item res vsibus publicis destinatæ: vt 3. l. j. §. finali. Accursius.

f Idẽ B, Cu. Alex. & Ia.

g Istam vltimam partẽ gl. sequitur Cu. & est de mente aliorum.

t ¶ *Corpore, & animo.* vt & j. e. l. quemadmodum. & C. eo. l. nemo. Et fic quæsita est naturalis tantùm, secundum Azo. Vel naturalis, & ciuilis, secundum Io. Quod tutius [h] est, vt 3. eo. l. j. in prin.

h Istam opinionem tenent omnes scribentes in l. j in prin. supra eod.

v ¶ *Animo.* licet retineri possit: vt j. eod. fi id quod. §. fi. & C. e. l. licet. Sed in casibus etiam solo animo acquiritur. Primus, propter rei præsentiam: vt 3. l. j. §. fi. iusserim. Secundus, propter custodis, appositionem, vt j. e. l. quarundam. Tertius 3. de contrahenda empt. l. claubus. Quartus j. e. quod meo. in prin. Quintus, per traditionem instrumenti: vt C. de dona. l. j. Sextus, per retentionem vsufr. [i] vt C. de dona. quisquis. cùm enim cõceditur à iure me posse retinere vsumfru. necessariò sequitur, quòd in alium transeat poss. ciuilis, & dominium, cùm solam retineam naturalem: vt j. eo. naturaliter. Nec enim pro derelicto possessionem, vel dominium habere volui, Vel dic quòd his casibus interuenit actus corporalis, vel quasi. Sed quid, si intraui quasi mihi traditam, scilicet in præteritum, cùm non esset, Respon. non quæro, vt hic inuit: quia deest animus acquirendi, licet retinendi sit.

i Istam gl. tenent Alc. & Ia.

x ¶ *Quod autem diximus.* scilicet 3. proxi.

Universidad de Deusto Biblioteca

ascribentes a reputãr iure glo. sing. ad hoc q̃ baptizatus ꝑ parte dicitur esse baptizatus in toto; hoc addito, q̃ baptizat' in capite, vel baptizatus in toto corpore. Bol. Ad de. q̃ illud dubium est multũ intricatum inter Theologos & Canonistas. de veritate huius rei remitto ad Feli. in ca. quæ in ecc'e harum. col. vj. versi. Secunda conclusio. extrà, de constit. & ad ea, quæ notauit remissiue in apostil. ad Cardin. in ele. j. §. ad hæc. in apost in ver. Saltem habeat caput, de summa trinita.

1 *Flo deest, eius.*

2 *Flo. & solo.*

3 *Flo. cepit.*

¶ *Quamlibet.* a Imò non: vt j. e. quod meo. §. fi. contrà. Sol. hic iustè voluit adipisci possibi iniustè. hęc nõ valet: vt j. §. ex cõtrario. Vel q̃d hic dicit, est verũ, nisi impediatur, vel ratione rei, vt quia sit pars rei sacræ vel religiosæ. Vel ratione causſæ: quia alius sit in possessione partis, vt ibi erat. Item est hic beatus. Sed contrà videtur, quòd caput, vt j. de relig. cũ in diuersis. Item quid si ingrediatur in vno prædio pro eo, & pro aliis? Respon. non suffícit, vt hic innuit, vsque ad terminũ, &c. Item facit j. de leg. ij. l. si cui.

b *Titius*. qui similiter sit incertus, quantum possideat. & facit j. e. loc'. & j. tit. j. si fur. §. final. Sed op. pars incerta vendicatur: vt j. de rei vend. quæ de tota. §. incertæ. quæ est contrà. Sed quicquid vendicatur, possidetur: vt C. de alien. iur. l. j. ergo incerta pars possidetur. Respond. imò in l. quæ de tota. totum possidebat. & est in dicto argu. sophisma, vel fallacia secundum accidens. Nam licet vendidissem incertam partem: non tamen sequitur, quòd ille, à quo vendico, possideat incertam. Instantia, id est, simile. Habeo contra te directam ex maleficio acti. si tu efficeris seruus: ergo & hodie habeo. Non sequitur: imò est noxalis, vt instit. de noxa. §. ex diuerso. Illud quæritur, quomodò mihi vendicanti incertam partẽ fiet restitutio incertæ partis? Respon. vt d. l. quæ de tota. Accursius?

c ¶ *Naturalis possessio*. id est corporalis apprehensio: vt j. e. l. j. secundo respon. dixi: & supple, vel aliud quod pro eo habeatur. Et fic bene sequitur, & ideo &c. nam fundi apprehensio, & scientia thesauri æqui pollent apprehensioni thesauri, vt subiicit secundum eos.

d ¶ *Habuero*. scilicet dicunt: sed malè.

e ¶ *Naturali. possessioni*. id est apprehensioni.

f ¶ *Cæterum*. pro certè.

g ¶ *Cepisse*. scilicet per præscriptionem. Et pro eis j. ea. l. §. j. Sed thesaurus non est pars fundi, vt gleba.

h ¶ *Non possidet*. id est non incipit possidere, sed retinet ignorans: aliàs nullus dormiens, vel furiosus retineret, quod est falsum: vt infrà eodem, si is qui.

i ¶ *Thesaurum*. non ad proximum, sed ad superius dictum refertur.

k ¶ *Alienum*. loquitur ergo impropriè de thesauro b: vt & j. ad exhi. l. thesaurus. secundum H. Vel dic c, de vero thesauro. Et quod dicit alienum, id est non suum: vt & C. vnde vi. l. fi. Item & quia non possidetur, nisi apprehendatur: vt subiicit.

l ¶ *Quidam*. corrigit nunc superiorem casum, Ideóque, &c.

m ¶ *Esse*. hanc, quæ sequitur, Nec, &c.

n ¶ *Motus sit*. sed videtur per solum cõspectum: vt j. e. l. j. §. j. ibi, qui primi pos. Sed ibi de ꝓprietate hic de pos. Vel. ibi videbatur: hic nõ. Hoc non valet: vt j. de contrahen. emp. clauibus. sed ibi factũ interuenit, clauium scilicet traditio, quod pro apprehensione habemus. Sed certè & hic factum, scilicet pos. fundi, quæ tantundem debet operari. Vel clauiũ traditio fit, vt per hoc mihi merciũ quæratur pos. sed pos. fundi non per hoc traditur. vt thesauri pos. detur. Vel dic verius, vt d. l. j. no. & facit isti. de re. diui. §. thesauros. & j. eo. l. peregrè. in prin.

o ¶ *Putant*. & bene.

p ¶ *Eum*. primum exemplum.

q ¶ *Vsuceperit*. futurũ, vel etiã præteritũ subiunctiui, vt j. pro suo. l. j.

r ¶ *Sic enim*. secundum exemplum.

s ¶ *Possideo*. vt & de peti. hære. & non tantùm. §. antepe. Sed si vna vsucapio citius finiatur, an alia desinit? Respond. sic d: sicut & si rem tuam vsucapiens tibi succedã: desino vsucapere Vel subtilius, vna & eadem est vtraque vsucapio: sed adiũgitur primæ. scilicet pro emptore, noua forma, scilicet pro hærede, quam antè non habebat. scilicet vsucapio retẽta prima, vt j. pro suo. l. j. in fine. Vel ab ipso initio e iungũtur duæ formæ: scilicet pro emptore, & pro suo, ad vnum effectum, scilicet do

d Approbatur per Bart. Pau. Arc. Alex. & Ia. e Ista placet Ia.

corpore, & animo acquirere nos debere possessionẽ, non vtique ita accipiẽdum est, vt qui fundum possidere velit, omnes glebas eius f circumambulet: sed sufficit quamlibet g partem eius fundi introire: dum mente, & cogitatione hac sit, vt totum fundum vsque ad terminum velit possidere.

Incerta pars ratione loci, & quotæ, non potest possideri. Bartolus.

1 ¶ Incertam partem rei nemo potest possidere: veluti, si hac mente sis, vt quicquid Titius h possidet, tu quoque velis possidere.

Thesauri possessio non quæritur nisi per apprehensionem. Bartolus.

2 ¶ Neratius, & Proculus solo i animo non posse nos acquirere possessionem aiunt, si non antecedat naturalis possessio k. Ideóque si thesaurum in fundo meo positum sciam, continuò me possidere simul atque possidendi affectum habuero l: quia quod desit naturali possessioni m, id animus implet. Cæterùm n, quod Brutus & Manilius putant, eum, qui fundum longa possessione ceperit 3, etiam thesaurum cepisse o quamuis nesciat in fundo esse, non est verum. Is enim, qui nescit, non possidet p thesaurum 4 †, quamuis fundum possideat. Sed & si sciat, non capiet longa possessione: quia scit alienum q esse. Quidam r putant Sabini sententiam veriorem esse s: nec aliàs eum qui scit possidere, nisi loco 4 motus sit t: quia non sit sub custodia nostra: quibus consentio.

Ex pluribus caussis non contrariis, sed diuersis se inuicem compatientibus possessio potest haberi, dominium verò non potest haberi ex pluribus caussis in diuersum tempus acquisitionis concurrentibus utraque caussa remanente. b. d. Bartolus.

3 ¶ Ex pluribus 5 caussis possidere eandem rem possumus, vt quidam putant u: & eum v, qui vsuceperit q, & pro emptore, & pro suo possidere. Sic enim x & si ei, qui pro emptore possidebat, hæres sim, eandem rem & pro emptore, & pro hærede possideo y. Nec enim sicut z dominium non potest, nisi ex vna caussa, contingere, ita & possidere ex vna duntaxat caussa possumus.

Eadem possessio numero non potest esse in solidum apud plures, sed plures possessiones eiusdem rei specie, uel numero differentes, possunt esse in solidum apud plures. Bart.

4 ¶ Ex contrario a plures eandem cùm quis §. de peculio. & l. in numerationibus. & de leg. j. fi creditori. §. Marcellus. Respond. vt in prima quia proximam causſam inspicio: id est, traditionẽ, quæ ex multis caussis fieri potest k, sicut in vsucapione inspicitur traditio: licet illa fiat ex diuersis. Sed hæc non valet l, ergo nec hoc in prima quæstione: quia secundũ hoc pos. nõ potest esse, nisi ex vna causſa. scilicet ex traditione: quod est cõtra hũc §. Sed respon. hæc verba, ita possidere, &c. referri ad id, quod dixi in prin. §. & eum qui vsu, &c. hoc est, ad remotã causſam. Quod non placet, vt in dominio proxima, in pos. remota inspiciatur: quod est contra mentẽ huius §. Tu ergo die m, secundũ Azo. in vtraque regula inspici remotã, vt do minium ex pluribus caussis separatis nõ quæratur, sed cõcurrẽtibus, sic. Possessio autẽ etiam ex separatis hoc modo, Quod meum est, nõ plus fieri potest meũ ex aliqua causa superueniente primo remanente dominio. At quod semel cœpi possidere eadem manente possessione ex noua causſa possidere possum: vt hic, & j. eo. fi quis ante. Quintò opp. ex l. & ad l. Fal. l. fundo. vbi habẽs dominiũ vt hæres, incipit habere vt ex legato. Sed nec ibi ex pluribus caussis acquiritur: sed tantùm ex causſa legati, & desinit n ex causſa hæreditaria. Sextò, si hæres rem mihi legatã sub cõditione, leget sub eadem cõditione. Sed dic & ibi ex prima causſa tantùm quæri. arg. d. l. fundo. Septimò, si rem, quã mihi sub conditione debebas, tradas mihi vt fiat mea existente cõditione: & postea mihi leges sub eadem cõditione: & extat cõditio. Sed certè hic ex causſa debiti fit mea: qa & si diuersa esset cõditio, & existeret, scilicet cõditio legati, & pòst conditio debiti scilicet existeret: ex ea, scilicet cõditione debiti peteretur: ar. dic. l. fundo. Licet fit arg. cõtrà instit de le. §. quod si in diem. vbi nõ vitiatur legatũ. licet pòst existat conditio debiti ex eo. Sed dic verũ, non vt vitietur legatum, id est res legata: quia semper petetur res legata, licet nõ ex ea causſa: sed causſa debiti, cuius cõditio prior o extitit, vt possit exigi: sed nõ ex ea causſa petitur, nec dominium habet: vt suprà, de lega. ij. debitor. Ad secundam regulam op. C. de contrahen. empt. l. cùm res. Sed ibi poss. pro dominio ponitur. Itẽ opp. infrà. pro emptore. l. ij. in prin. Sol. vt ibi.

ADDITIO. Dic, quòd ibi tituli erant contrarij: hic autem non, secundum Bartolum.

v ¶ *Ex contrario*. Dixit vnum ex pluribus caussis possidere: nunc econtrà plures, &c. & no. quòd R. ꝓ P. & alij, intellexerunt hunc §. in naturali pos. tantùm, ex eo, quod dicit, tenere, ſtare, ſedere: & Trebatium à Labeone reprehendi: quia dicebat Trebatius, duos naturaliter insolidum possidere 9: vnum scilicet iustè, & alium iniustè quod est impossibile

1 *Fl. nobis.*

7 *Fl. probabat.*

a Et bene secundum prę di. e *Fl. probabat.*

a ld est, in in telle ctu Bar. b Displicet doctoribus.

d Et bene, se cũdum Bar. & est de mẽte aliorum.

b Istam glo. sequitur Ia. c Ista placet Bart. displicet tamẽ Ia.

impossibile. vt probat Labeo. Nam quo ad summam poss. id est. ius ipsum possidendi, vel in genere possidendi, nõ multũ interest &c. & hoc satis ſtare posset. Sed ciuiliter dicebãt R. & P. & alij, duos insolidũ possidere diuersis respectibus, & caussis: & hoc iustè, vel iniustè: vel vnus iustè, alter iniustè: vt debitor, qui habet ciuilem, & creditor, qui cum naturali habet quandam ciuilem. Item de re data in emphyteusim, vel in feudum, vel in dotem: talibus casibus admittebat R. in aliis fortè non. Sed Ioan. dixit a, creditorẽ omnino possidere, & non debitorem: vt & j. l. j. §. per eum corporaliter. Itẽ mulierem nullo modo, nisi quo ad vitandam satisdationem, vt debitor: vt & j. qui fazisda. cog. l. sciendum. §. creditor. & quo ad commodum, quo etiã respectu dicitur domina: vt C. de iure dot. in rebus. Item feudataria, & emphyteutã, quos dixit R. habere ciuilem ratione iuris, quod habẽt in re: dixit Ioan. nullam ciuilem habere, sed naturalem tantum, & dominus tam ciuilem, quàm naturalem retinet, etiã si ad nundinas eat. Quod patet: quia datur eis interdictum, Vnde vi, si reuersi non admittantur: vt j. devi, & vi arm. l. j. §. hoc interdictum. & l. iij. §. vnde vi. Ciuilem autem solus dominus habet: cùm duo etiam ciuiliter insolidum nõ possideant secũdum eum. Quod autem dicitur hic, tenere, ſtare, ſedere, & similia: quod facit pro R. & P. aliis non ob. Quia & ciuilis non dicitur teneri animo. Vel verius, exemplificat de naturali, cùm dicit, Contra naturam, &c. vt euidentius probaret de ciuili: quod nõ posset dici, nisi in ænigmate b. Alij dicunt indistinctè c duos, vel plures insolidum ciuiliter possidere, nõ solùm in prædictis casib' positis à P. vel R. iustè, vel iniustè, vel mistim: quã sic probãt, Qui ad nundinas iuit, possidet ciuiliter, sed fi quis intret animo, & corpore possidet: ergo & ipse ciuiliter ex quo est talis res quæ potest possideri, secundum R. Sed secundum Io. d non sequitur: quia si liberũ hominẽ sciens liberũ inuadã animo, & corpore, nõ tamẽ possideo: vt j. e. l. cùm hæredes. §. j. Sed dicẽt, Hęc res est, quæ à sciente nõ potest possideri: & ego dicã, ꝙ hic est aliud quod impedit: scilicet quia alius ciuiliter possidet. Contra omnes est j. de precario. l. duo. Sed ipsi dicunt, insolidũ vtroq; iure vel naturali nõ possunt, vt ibi. Præterea obiicitur eis: si duo insolidũ ciuiliter possident: cur nõ naturaliter? verbi gratia, si ingredior fundum, quem tu possides: vt possideamus insolidum naturaliter præter id tantillum, quod ſtamus: vel etiã insolidum si ambo exeamus, & ſtemus in cõspectu. Quod M e. dicitur admissiſſe, scilicet duos naturaliter insolidũ possidere. Item secundum eos, qui dicunt duos ciuiliter insolidum possidere, Si plures intrent fundum eius, qui ad nundinas iuit diuersis temporibus, vel vno: & exeuntes retineant ciuilem: ergo infiniti possidẽt ciuiliter: ergo si omnes habeãt bonã fidem, & titulum: quia ab aliquo acceperunt, non clam, cùm non credãt se prohibendos, omnes vsucapiunt, quod est absurdum. nam & sic haberent dominium vsucapione tali insolidum, quod est contra legem 3. cõmo. si vt certo. §. fi. Itẽ quilibet efficeretur f dominus fructuum insolidũ, fi decidant, vel per aliquem colligantur, quod sufficit, vt fiant bonę fidei poss. vt & de vsuris. Dic ergo secundum Io. g duos insolidum non possidere neque ciuiliter. & naturaliter, neque naturaliter tantùm, neque ciuiliter tantùm: neque ambo iustè, neque ambo iniustè: neq; vnus iustè, alter iniustè: vt hic, & j. de precar. l. duo in prin. Sed vnus ciuiter: alter naturaliter: sicut fructuarius, & proprietarius. Item, dominus & vasallus. Item dominus, & emphyteutæ. Item vadens ad nũdinas, & ingrediens. Sed contrà j. vti poss. l. fi duo. in prin. Respon h. ibi accipe iustam ciuilem, iniustam naturalem: vt & aliàs j. eo. quod seruus. Sed quid, si ille, qui habet naturalem tantùm, vt vasallus, & similes alij, det in feudum, vel in emphyteusim? an habeat posteà ciuilem? Respon. secundum Ioan i.

a ¶ *Possidere non possunt*. naturaliter, secundùm R. Tu dic ciuiliter, & hoc probat per hoc: quia sic est in naturali, & sic subiicit, contrà, &c. & eodem modo dic in fi. §.

b ¶ *Tu quoque id tenere videaris*. eodem iure: nam alio potest esse.

c ¶ *Acceperit*. quod videtur contra prædicta, sed non est: quia vnus possidet ciuiliter, alter naturaliter: quod dic vt j. de precar. l. & habet. §. eum.

d ¶ *Approbat*. & bene.

e ¶ *Existimans*. in hoc malè.

f ¶ *Possidere*. naturaliter & insolidum, & sic reprehenditur, secundum R. Sed si de ciuili intellexisset: idẽ esset secundum Ioan. scilicet quòd reprehenderetur.

g ¶ *Non posse*. in hoc bene, & est iusta, in qua est bonæ fidei: & iniusta vi, vel clàm, vel similis.

h ¶ *In summa*, id est, in iure, vel genere possidendi. Accur.

i ¶ *Non multum*. quia nihil, quatum ad hanc causſam: quantum ad alia, forte multum interest: quia vnus facit fructus suos, alter non.

k ¶ *Verius est*. f. dictum Labeonis.

l ¶ *Eadem possessio*. f. naturalis secundum R. & P. Vel etiam ciuilis, secundum nos: quod probat per naturalem.

m ¶ *Affectio*. desinendi possidere k. Et sic nõ potest opponi de furio so: v j. eod. si is qui. Accursius.

n ¶ *Animo solo*. hic est contrà j. e. quemadmodum. & j. de regulis iuris. l. ferè. solu. hic §. totus de ciuili loquitur: ille de naturali. Quod nõ placet: quia hic dicit, In fundo fis. Secundò, dic duo necessaria ex parte eius, qui expulit vt sibi quærat, & alij auferat, sed ex parte perdenti: vnum sufficere. Vel tu dic, hanc secũdum illam, vt semper duo sint necessaria. Et quod hic dicit, affectio: dic, sed non sola. Item proinus subaudi, postquàm exiuerit. Sic infrà, de verborum obligationib. §. tipilatus sum Damam. in fine. ibi. continuò, id est, post rei interitum. Et quod dicit animo, dic quãdo solo animo possidet: & sic bene iũgitur sequens respons. Sed & si quis. &c. Sed vsque nunc de naturali, & ciuili dicit. vel hic de ea, quã per me retineo: ibi de ea quã per alium teneo, quam non amitto, licet desinam animo possidere. nisi colonus expellatur: vt j. de vi, & vi arma l. iij. §. fi quis autem. circa finem. Vel dic, secundum Ioan l. vtrunque necesse in perdendo, si incipias à corpore, secus si ab animo. sic C. de iure delibe. potuit. & arg. j. e. peregre. §. pen. Sed nunquid solo corpore retinetur? Quidam quòd sic. vt in furioso & infante: sed in furioso est animus, scilicet præteritus. item facit j. eo. l. si quis vi. §. differentia.

o ¶ *Tamen possides*. ciuiliter, & ille naturaliter, donec rediens non admittaris, vel repelli suſpiceris: vt j. eo. fi id quod. & j. proxi. §. & l. clàm. in fi. Item nota, ꝙ dicit, animo solo: nam si corpore alieno, aliud esset vt & j. proxi. §. quòd si seruus.

p ¶ *Amisisse*. siue erit verum, siue falsum m. quia suſpicatus fuit se repelli: vt j. eo. fi id quod. §. fin. Sed an sit vitiosa, vel detur interdictum, dic vt & j. de vi, & vi arma. l. iij. §. fi quis autem.

q ¶ *Retineo possessionem*. ciuilem. De naturali posset dubitari: sed idem est: vt j. e. fi de eo. §. fi forte. & facit. 3. de dolo. l. cùm quis.

r ¶ *Amitto possessionem*. vt j. eo. peregrè. §. fin. Sed contrà C. e. l. fi. Solu. vt tibi: & facit j. de vsuca. non solùm §. qui pignori.

s ¶ *Nam constat*. non ad proximum, sed ad aliud refertur, f. ad illud, Sed & fi animo. Vel ad proximum dixi possessionem. quam per seruum teneo etiam ignorantem perdere: secus in ea, quam per nos: & hoc dicit, Nam, &c.

t ¶ *Possideri*. vt j. tit. j. l. fi is qui. §. fi seruus.

v ¶ *Si diu*. i. decẽnio inter præsentes: & xx. an. inter absentes vt. 3. qui, & à quib. si cum fideicom. §. Aristo. fic in præscriptione distinguitur: vt C. de præscrip. long. temp. l. fi. Alij dicũt de biennio, arg. C. de omni agro deser. l. qui agros. lib. xj. Sed videtur etiam si non diu: vt 3. de libe. cau. quod autem. & l. liberis. in fi. sed illud quo ad onus probãdi.

† Vide in hunc locum Ioan. Bapt. Pium annotationũ posteriorũ. e. lij.

9 *Flo. & incidenter.*

k Istam gl. sequuntur Imol. & Al. & est de mente aliorum.

l Ista placet omnibus scrib.

m Ista gl. est not. secundũ B. Alc. & Iaſ.

Possessio iusta, rei iniusta quę fit.

8 *Flo decesserint, discesserint ve, animo retinebo possessionem & sic liberam.*

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Et animo eum.* vt §. eo. l. j. §. per seruum. & j. eo. per eum. §. si non corpore: vt §. de libe. cau. l. §. licet. quæ est contrà.

ADDITIO Pro solut huius contrarij dic, q̃ quandoq; seruus frugi suum occupatur ab alio, & omnē possessionē perdo: vt l. j. §. per seruū. §. quandoq; nō occupatur ab alio: & cūc aut est moratus diu in libertate, & tunc amitto omnem possessionem vt hic. aut nō est diu moratus: & vult se in libertatem proclamare, & perdo naturalem, & nō ciuilem. vel. si cui. §. licet. §. de lib. cau. secundum Bar. hic.

b ¶ *Saltus hybernos.* quibus hyeme vtimur.

c ¶ *Æstiuósque.* quibus æstate. Et dic animo. si ciuiliter. Idē est in aliis prædiis, quæ aliquādo dimittimus vt & j. de vi, & vi arm. l. j. §. quod vulgo.

d ¶ *Animo nostro.* & ita scientes.

e ¶ *Alieno.* ita vt factum alienū quodāmodo meū videatur. Azo.

f ¶ *Diximus.* §. eo. §. quōd si seruus alienus. Accursius.

g ¶ *Debet.* §. quod possidemus scientes per seruum. vt dixi.

h ¶ *Quōd.* i. quia, &c. Vel aliter. In quæstēda possessione per seruū dixi esse factā ferui, & animum nostrū necessarium. Sed cōtra hoc videtur, quia quandoque sufficit factū serui: vt subiicit. Sed certe & ibi est animus ciuilem serui.

i ¶ *Quæ sic.* i. nō omnes nō ciuliares: vt diximus §. eod. l. j. §. ite acquirimus. Et sic est plus in seruo, quām in colono.

k ¶ *Nerua filius ait.* quod sequitur.

l ¶ *Homine.* nam homo possidet[a], & si nō sit sub nostra custodia, vel quia propositū habet redeundi vt j. eo. si bestias, esse vt substantiam, & adiectium: sūt enim vnum & idē: quia appellatione bestiæ comprehendūtur animalia fera, & immansuetæ: vt l. j. & bestias. j. d. postea, & nota Mar. Matthe. si gul. suo xcvi. incipien. Nota vnum mirabile.

m ¶ *Possideri.* s. ciuiliter[b]. Nam de possessione ciuili loquitur hic §. naturalem enim amitto statim, cum nō insito pedibus, vel eā nō video nisi fm̃ ciuilis, qui tantūm naturaliter possidet a: vel qui retinet per alium: vt j. eo. Pomponius in prin. & no. §. cde l. in prin. Et ideo subiicit hic nanciscī, quia amissa est naturalis. Sed quidam nō tant hic, qd naturalis amittitur statim, cūm non insistō, etiam si sit in conspectu oculorum. Quod nō placet: vt ho. d. l. j. §. eo. Accur.

n ¶ *Natura sit.* non ergo erat res in conspectu oculorum, vt dixi.

o ¶ *Oberrauerit* secus si non erraueritc.

p ¶ *Dixi* e ciuiliter, & naturaliter, vt j. eo. l. Pomponius in prin. & l. fīd quod. in princ.

q ¶ *Dissimilitè.* quia adhuc ciuiliter possidebat, secūdum H. & nos. Sed & naturaliter, secundum P. & Azo. licet non sit in conspectu.

r ¶ *Quia in præsentia eius sit.* id est non sit: vt reperias, non. vel dic quōd sit ratio ad id, quod dixit custodia: non proximē dicti. Nec inue-

10 *Flo. recla mauerit.*

si ex possessione seruitutis in libertatem proclamauerit[10], & liberale iudicium imploranerit, nisi dominus in possessione mea est, & animo eum a possideo, dōnec liber fuerit pronūciatus.

Animo meo tantum, vel animo meo & corpore alieno, vel etiam animo & corpore alieno possum possidere. Bartolus.

8 ¶ Saltus hybernos b, æstiuósque c animo possidemus, quamuis certis temporibus eos reliquamus. Cæterum animo nostro d, & per corpore etiam alieno e possidemus: ficut dicimus f per colonum, & seruum. Nec mouere nos debet g, quōd h quasdam i res etiam ignorantes possideamus [12], id est quas serui peculiariter cōparauerint [13]. nam videmur eas eorundem & animo, & corpore possidere.

Ciuilis possessio rei mobilis animate tactu animo possidetur, quātu per facultatem apprehendi naturalem eius custodiam coercetur, vel ex consuetudine redeundi. Bart.

9 ¶ Nerua filius k ait [14], Res mobiles, excepto homine l, quatenus sub custodia nostra sunt, eatenus [15] possideri, m id est, quatenus, si velimus, earum naturalem possessionem nācisci n possumus [16]. Nam pecus simul atque oberrauerit [17] o, aut vas ita exciderit [18], vt non inueniatur, protinus desinere p à nobis possideri, licet à nullo possideatur. dissimiliter q atque si sub custodia mea sit, nec inueniatur: quia in præsentia eius sit r, sed [19] tātūm cessat s interim diligens inquisitio.

In feris animalibus retinetur ciuilis possessio, quoūsque facile est nobis adipisci naturalem possessionem, vel quousque retinet consuetudinem ad nos redeundi. Paulus.

10 Item feras bestias t, quas in [20] uiariis cōclusérimus, & pisces, quos in piscina conicerimus [21], à nobis possideri: sed eos pisces, qui in stagno sunt, aut feras, quæ in syluis circunseptis euagātur [22], à nobis non possideri, quoniam feliciæ sunt in hoc tātæ u naturali. Ahoquin etiam si quis syluam emerit, videri eum omnes feras possidere: quod falsum est x. Aues autem possidemus, quas inclusas habemus, aut si quæ mansuefactæ custodiæ nostræ subiectæ sunt.

11 ¶ Quidam autem [23] rectè putāt columbas quoque, quæ ab ædificiis nostris euolāt [24], itē apes, quæ ex alueis nostris euolāt, & secūdū cōsuetudinē y redeūt, à nobis possideri.

Licet per inundationem fluminis z, quod communiter aduenit, non perdam dominium rei meæ, bene tamen perdo possessionem. Paul.

12 ¶ Labeo, & Nerua filius responderunt, desinere me possidere a eum locum, quem flumen, aut mare occupauerit b.

Furtum non cōtrectabitur animo, sed contrectatione, qua dominus priuatur possessione: & furi queritur. Bart.

13 ¶ Si rem c apud te depositam furti faciendi causa contrectaueris, desino possidere. Sed si eam [25] loco non moueris d, etiam si in faciendi animum habeas, plerique veterum, & Sabinus, & Cassius responderunt, rectè possessorem me manere, e quia furtum sine contrectatione fieri non potest: nec animo solo furtum committitur [27].

Non potest quis causam possessionis sibi mutare, causa extrinsecus non accedente. Bartolus.

14 ¶ Illud quoque à veteribus receptum [28] est, neminem sibi ipsi [29] causam possessionis mutare f posse. Sed si is, qui apud me deposuit, vel commodauit, eam rem vendiderit mihi, vel donauerit, nō videor causam possessionis mihi mutare g, qui ne possidebam quidem.

Quot sunt modi acquirendi, tot sunt differentiæ possessionis. Et omnis possessio aut est bona fide, aut non bona fide. Et missus ex primo decreto, nō possidet, ex secundo, sic. Bart.

15 ¶ Genera possessionum tot sunt, quot & causæ acquirendi eius, quod nostrum non sit: veluti pro emptore, pro donato, pro legato, pro dote, pro hærede, pro nōxæ dedito, pro suo, h, ficut in iis i, quæ terra, mari, cæloque, vel ex hostibus capimus, vel quæ ipsi, vt in rerum natura essent, fecimus. Et in summa, magis vnum genus k est possidendi, l species.

16 *Flo. & tan sion. a Approbatur per B. & Alex.*

17 *Flor. habetur.*

18 *Flo. possidemus.*

19 *Flo. oberrauerit.*

20 *alias, accidit.*

21 *Flo. deest, ut.*

22 *Fl. possidemus.*

23 *Flo. paruæ vtunt.*

24 *Flor. habetur.*

25 *Flo. deest, ut.*

26 *Flor. habetur.*

27 *Flo. contrectatur.*

28 *Fl. præcipua ex.*

29 *Flo. sibi ipsi.*

a *Non bona fide.* plus importat, quām si diceret mala: nam etiam dubitantem, sit sua, vel aliena res, continet: qui nec bonam nec malam fidem habet.

b ¶ *Non possessionem.* in creditore: dic, si realiter egit & missus est in pos. rei petitæ, tūm possidet, secūdum Azo. & Ioan. Sed de proprietate dominus auditur vsque ad annum, secundum Bul. demum elapso anno possidet quasi ex secūdo decreto: vt C. de præscript. xxx. anno. si quis emptionis. §. fin. Si personaliter tunc non possidet [a], nisi secundum decretum interuenit: vt hic, & j. quibus ex cau. in pos. ea. l. cūm legati. An autem naturaliter isti possideant? Quidam sic: argu. §. de rei ven. l. officiū. & ad exhi. l. Celsius. Ioā. contra, argum. huius legis. Ité, secus in missō ex Carbo. quām in his: quia statim possidet: vt §. de Carbon. edi. l. iij. §. missum. Azo.

c ¶ *In possessionem.* ex primo decreto. Accur.

d ¶ *Ne bis.* per secundum decretum.

e ¶ *Causa cognita.* vicino perseuerante in eadem contumacia: vt §. de dam. infe. l. fi finita. §. non autem. Item quod dicit, vsucapere, facit §. de vsufr. l. vsufru. le. & de noxa. act. l. & generaliter. Sed contrà §. communi di. l. sed si res. vbi dicit statim fieri domini. Sed plenè dic, vt §. de damno infecto. Prætoris.

Q*Vicquid.*] CASVS. Filius si ac quirat ex causa peculiari poss. alicuius rei, acquiritur statim hæc possessio patri, etiam si ignoret pa ter filiū esse in sua potestate. Secundò dicit, Si derineas filium meū tanquam seruum, & acquirat interim pos. alicuius rei, mihi quærit. Fran.

1 *Flo. tradens non.* 2 *Vla nauclus fo.*

f ¶ *Peculiari.* profectitij, vel aduentitij peculij, secundum hæc iura: vt j. eo. possessio. §. qui in aliena. dices.

g ¶ *Ignorat.* secus in eo, qui putatur filius: vt j. de vsuc. l. iusto. in prin.

h ¶ *P. fideatur.* à sciēte liberum: vnde dic, i. detineatur: vt j. e. l. cūm hæredes. §. item quæro. vel etiam si credat eum seruum, tamen patri acquirit: quia non ratione pos. sed patriæ potestatis patris acquiritur: quæ non cessat, licet ab alio possideatur, & ideo secus in seruo, qui ac quirit ratione pos. vt §. eo. l. j. §. fed & per eum. & j. eo. per. eum. §. per seruum, & facit in authen. de mona. §. fi monacus [b].

Probandum. vt pos. nobis quæratur, non possessori per eum.

S*Si ex stipulatione.*] CASVS. Seruum tibi debitum per stipulationem, vel ex causa venditionis, tua authoritate accepisti. Dicitur quōd prædo es. Fran.

i ¶ *Prædo es.* vt j. e. fundi. & C. e. l. nec ex vera. & j. quo. le. l. j. in prin. & j. de fur. eum qui. §. j. Sed contrà. j. de regu. iur. l. nemo prædo est, qui pretium. & §. de peti. hære. l. etiam. §. fed si quis sciens. Sol. vt ibi. Item contrà. j. pro leg. l. penul. Solu. vt ibi. Item contrà. j. de except. re iudi. l. j. §. fi. Solu. hic non erat solurum pretium: vel contra venditoris voluntatem fecit: & facit C. eod. l. minus. & C. solu. matri. l. dotis. & C. de suffra. l. j. & §. quod metus caussa. l. extat.

C*Làm.*] CASVS. Ille dicitur clàm possidere, qui clàm, & occultè ingreditur pos. alicuius eo ignorāte: quia sibi moturum controuersia suspicatur, si ille sciret: & ne hoc eueniret, timebat: si autē à principio palàm bona, vel mala fide incipit possidere, posteà se celare incipit, non videtur possidere clàm. Nā origo inceptæ pos. spectatur.

¶ *Qui ad nundinas.*] Dominus recedens de fundo, nullo ibi dimisso, iuit ad nundinas: interim aliquis incipit possidere illū fundum. Dicitur, quòd dominus retinet pos. ciuilem. occupans naturalem. & clàm dicitur possidere. Si autem dominum reuertentem non admittat, dominus amittit ciuilem, & possidens dicitur possidere vi non clàm. Sed si dominus noluit venire ad fundum, audito quòd alius intrauerit: amisit ciuilem pos. Et hoc dicit hic §. cum l. seq. Fran. Accur.

l ¶ *Furtiuè.* id est, clàm, & occultè: vt j. arb. fur. cæ. furtum. & de furt. l. j. Accur.

m ¶ *Facturum.* de iure, vel etiam de facto: vt j. quòd vi, aut clàm. l. prohibere. §. fi.

n ¶ *Suspicabatur.* vel suspicari debebat: vt j. quod vi aut clàm. l. Seruius. & j. de re. iu. quo tutela. §. in factū. Sed qua actione hæc pos. recuperat: Rñ. vti pos. interdicto: vt dices in §. q ad nūdinas.

o ¶ *Vt non videatur.* quia mutaretur caussa pos. vt no. §. eo. l. iij. §. illud. Sed arg. cōtrà. §. de lib. causs. qd autē. & §. de pet. hære. sed & si lege. §. q̃ si ab initio.

ADDITIO Dic secundum Bart. q̃ illa l. non contradicit: quia nulla fit mutatio.

p ¶ *Obtinendæ.* i. retinēdę. & dic ratio. &c. i. non inspicio, an de iure retinere possit. Vel ratio, i. opinio, siue animus, siue qualitas, siue voluntas. Sed cōtra j. pro suo. l. si ancillā. Solu. speciale ibi propter vitium furti in homine: q̃d pōt perpē dicqa si simpliciter cognouissem alienū, nō impediret vsuc. vt ibi. & j. tit. j. l. iusto. §. constat. Item na. de initio spectādo c, vt & §. mā. l. fi procuratorem.

q ¶ *Quemquam.* bene dixi ignorātenec, &c.

r ¶ *Scienter.* & non contradicente: vt & C. e. l. minus. & l. nec ex vera. & facit j. arbo. fur. cæsa. faciendæ. §. fi. & §. de act. empt. l. j. in fi.

s ¶ *Fide.* videtur ergo hæc duo cōuertibilia, clā possidere, & mala fide: vt & j. e. fi de eo. l. fi. & j. p suo. l. si ancillā. ibi. nequidē & p suo. &c.

t ¶ *Furti è.* id est, clàm.

v ¶ *Neminem reliquit.* nam si aliquem. cùm per eum retineat naturalem, & per se ciuilem: ille qui clàm intrauit, nullam haberet, cū duo etiam ciuiliter insolidum non possideāt, secundum l. o. fed R. contrà.

x ¶ *Clàm.* scilicet tantùm, id est, habet tantùm naturalem pos. & sic bene sequitur illatio. Sed R. & alij dicunt, q̃ hic ingrediēs habeat etiā ciuilem, licet & absens habeat: vt no §. e. l. iij. §. ex contrario.

y ¶ *Possessionem.* s. ciuilem, etiam post ingressum. q. d. si ille habet naturalem tantùm: ergo absens ciuilem. Et sic audi Ro. q̃ etiam ciuiliter duo non possideant insolidum. Item contra te, quia dicit, neminem reliquerit: quia fi aliquem, ingrediens nullam haberet etiā ciuilem, quā habet absens. Sed ipse respōdet, Ideo dicit neminem: quia si aliquem, ingrediens nō haberet ciuilē: quia nec naturalem cùm nulla quæri fine corpore, & animo possit: & hoc casu habeat vtrāque. Quæ ratio nō valet: quia licet alius possideat naturaliter, nihilominus alius posset ingredi. melius autē potes dicere: Ideo dicit neminem: quia si aliquem dimisisset in pos. ille possideret: & sic dominus vtrāq; perderet: vt j. e. peregrè. §. quibus. Sed vbi nullū, licet ille ingrediatur. retinet dominus ciuilem: & sic duo insolidum ciuiliter possideāt. Sed secundùm H. & Azo. qui dixerunt retineri naturalem à profectō quam habet ingressus: fortè alter animo, alter corpore habet naturalem: non autem ille à mitteret ignorans: vt j. e. fi id quod. §. fi.

z ¶ *Magis.* comparatiuè accipe, quia & clàm.

a ¶ *Non clàm.* s. tantū possidet: ergo vi, & clàm. Vt enim duæ iustæ, sic etiā duæ iniustæ possunt esse apud eūdē. vt §. e. l. iij. §. ex plurib. Et hoc tamē cōtrà videtur j. ti. j. sequitur. §. ité si occupaueris. vbi dicit, nū vi-

1 *Flo. deest, in.*

2 *Flo. celanit.*

3 *Flo. bona fides.*

4 *Flo. occupauerit.*

c Cōtra. tex. in cle. fi. de refer. & in elem dudū. & vtrobique no Card. de cle.

5 *Flo. intelligit.*

Universidad de Deusto Biblioteca

deris vi possedisse.Sol.vt ibi:sed quam habet vi ? Respond.ciuilem: nam naturalem possi.habet sine vi,in qua inspicitur origo : vt & ff.in qua si dicereturviolētia,mutaretur causſa possef.quod esse nō debet. Sed quam ciuilem habet?Respondet,quam dominus habebat,& tūc admittit non admissus.Non ergo prius ciuiliter possidebat, quia sic haberet duas ciuiles in eadem re:quod est absurdum. Illud etiam est absurdum, quòd ea dem sit clandestina,& violenta : sed dicunt non esse absurdum ex pluribus causſis possidere:vt ff.e.l.iij.§.ex pluribus. Sed ibi patiū tur se. At vi, & clàm opposita sunt : nisi dicas pro parte vi,& pro parte clàm.Vel nisi dicas, naturaliter clàm, ciuiliter vi.vt hic, vel econtrà. Item pro eis, quòd idē opus dicitur fieri vi,aut clàm, vt j. quod vi, aut clàm.l. in quiin puteum. §.inter dictum. Sed illud pro parte, vt hæc domus est ex lapidibus, & lignis. Sed quid,si hic ingressus non admittens dominū non vult ciuilem? Respō.non tenetur interdicto : vt j. ti.j.non solùm.§. si dominus. Item iam non est quæstio, an pro ciuili tantū detur interdictum : vt j.de vi , & vi ar.l.j.§. fiue autem. Sed an nomine naturalis habet aliquod iudicium possessorium,qui ad nundinas iuit ? Respon. sic. Vti pos. cùm ab eo clàm habeat : vt j. vti pos.l.j.in fin. & l. ij.l.si duo.in princ.Sed quomodo ab eo,cum eandem vacantē inueniet?Respon.quia clàm intrauit timens sibi controuersiam futuram. Sed secūdum hoc,si clàm intrem tuum fundum credes ab alio fieri mihi cōtrouersiam:dabitur ei vti pos.interdictum? Respō. non. & hæc ciuilis turbatur per hoc, quod tenetur naturalis.Erit ergo ius huius interdicti,scilicet vti pos. quia restituitur naturalis:vt sic non inquietetur in ciuili sicq; patet, quòd primò debet agi pro ciuili interdicto.Vnde vi,vt si agatur, Vti possidetis.Potest etiam agi Rei ven.pro illa naturali. & fortè cōcurret hoc casu cum vti pos.cùm non sit contraria Rei ven.pro naturali: & Vti pos.pro ciuili turbata. Item op.cùm interdictum. Vti pos.tuea tur possidentem:vt j.vti pos.l.j.§.interdictum.quomodo hūc tuetur? Respon.& hic ciuiliter possidentē tuetur antequàm non admittatur. Item & post eam recuperatam:vt dixi.Item & post amissam, si in amissione aliquid cœperit interesse amittentis,arg.j.vti pos. si duo. in fin.& facit j.ne vis fiat ei.l.j.§.hæc actio.

1 Flo. Et si non sit.

1 Flo. desunt nobis volentibus.

1 Flo discessit.

Duo simul & semel, & vno instanti an possint naturaliter, & ciuiliter possidere.

a ¶ *Ed si nolit. Quòd.* id est,quia.

b ¶ *Amisisse.* l.non ex priore facto,sed ex sua voluntate:vt ff.eo.l. iij.§.fi quis nuntiet.Et quære vt ibi:& hæc amissa quæritur clandestino etiam ignoranti,secundum Io. Sed quomodo sine animo?vt ff.eo. l.iij.in prin.& l.j.§.furiosus?Respond.quia ex quo habet naturalem, ex tunc videtur voluisse habere ciuilem:non autem iure accrescēdi: quia non sine animo,scilicet acquiritur pos.vt dixi.

Quemadmodum. CASVS. Sicut in pos. quærenda duo sunt necessaria,scilicet animus & corpus:ita in ea amittenda hæc duo necessaria sunt animus desinendi possidere, & corpus, id est, quòd exeat de possef.fundi.Sed ad hoc videtur contrà,ff.eo.l.iij.§.in amittenda , vbi vnum tantùm dicit necessarium in amittenda possi. scilicet animū.Sed dic duo esse necessaria,si à corpore incipias.nam non sufficit exire de fundo,nisi exiēs habeat animum desinendi possidere:& ita hic.Si autem incipias ab animo,tunc vnum solùm sufficit,scilicet animus:& ita ibi.Fran.

c ¶ *Nulla.*nec ciuilis,nec naturalis,vel simul vtraque:vt & ff.eo.l.iij. in princ.Sed fallit,vt ibi no. Accur.

d ¶ *Vtrunque.*i.animus, & corpus:vt & j.de re.iu.l.ferè.& j.e.l.quānuis.Sed cōtrà.ff.e.l.iij.§.in amittēda.vbi sufficit animus in perdendo. Sol vt ibi.Itē opp.ff.eo.clàm.in fi. vbi amittitur naturalis sine animo. Sed cū detur ibi,Vti pos.occasione ciuilis,nō videt amissa:vt ibi dixi. Itē no.ar.secūdū M.& fi exeas,& fis in cōspectu.& ego intrē:q; ambo possidemus naturaliter,& ciuiliter ex eo,qđ hic dicit,nulla,& nulla.

VII. Paulus lib.liij.ad Edictum.

SEd[1] si nolit in fundum reuerti, quòd [a] vim maiorem vereatur: amisisse [b] possessionem videbitur.Et ita Neratius quoque scribit.

Quæ sunt necessaria ad acquirendum, sunt necessaria ad perdendum.Bartol.

VIII. Idem lib.lx.ad Edictum.

QVemadmodū nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest:ita nulla [c] amittitur,nisi in qua vtrunque [d] in contrarium actum est.

Dimisso custode in fundo absens,non solum retinet ciuilem animo suo, sed etiam naturalem corpore illius.

IX. Gaius lib.xxv.ad Edictū prouinciale.

GEneraliter autem quisquis omnino nostro nomine nobis[1] volentibus sit in possessione,veluti procurator, hospes,amicus [e],eos possidere videmur.

Duæ causſæ ex quarum altera possidetur altera detinetur,non cōcurrunt in idem,sed ultima prævalet, nisi esset inualida : secus si ex utraque possidetur,uel neutra.Bart.

X. Vlpianus lib.lxix.ad Edictum.

SI quis ante conduxit, postea precario rogauit [f], videbitur recessisse 'à conductione. Quòd si antè rogauit,posteà conduxit, con

e G*Eueraliter. Amicus.* cui ex gratia concessi:vt ff.de itin. actūq; priuat.l.j.§.is cuius.& de vi,& vi arma.l.j.§.quod seruus. & ff. quemadmod.seruit.amit.l.vſu.Sed contrà.ff.communi diui.l.communi diuidundo.§.neque.Sed & ibi domino possidet colonus.& sic dominus possidet.Accursius.

SI quis antè. CASVS. Conduxi prius prædium : posteà rogaui dominum , vt dimitteret me possidere precario : & ipse concessit. Videor recessisse à condu. Idem econtrà. Posteà dicit: qui cōduxit prædium, rogauit dominū , precario, vt esset in poss. Dicitur,quòd iste talis videtur possidere vtro que modo. ¶ *Si quis conduxerit.*] Conduxi fundū, eundē fundum vt possideam precario impetraui. Dicitur, q̄ si conductio est facta nummo vno : non tenet, sed solum præcarium tenet.Si autem conductio iusto pretio facta est : tunc spectatur , quod vltimò factū est vt illud teneat: & à primo videatur recessum.Franc.

f ¶ *Precario rogauit.* vt possideret accepiēs.

f ¶ *Conduxisse.* recessi so precario:& facit j. pro empt. l. qui cum. & j.eod quod meo.in prin.& l.fi aliquā. Ach ¶ *Nenissimè.* vt & C.de pact. l. pacta . & C. ne de sta.defunct. fi mater.in fi. Sed quare non concurrunt, vt ff. eo.l.iij.§. ex pluribus. nam non sunt oppositæ.Respond.accipe quādo altero casu agebatur, scilicet vt possideret accipiens altero,non hoc.enim in precario esse potest,vt j.de precl. certe.§.ij.& l.& habet.§.penul.item & conductor quandoque possidet,vt si non ad modicum tempus conduxit. Cæterum si neutro iure possidet, vtrunque tenet:vt j. proxi.idem Pompo.&c. & j.titul.j. non solùm.in fine.

1 Flo videtur

2 Flo. conuerit.

2 Fl. possidentem esse.

¶ Quia locatio conductio dicitur, quia vterque ad id quod in lege venit, tenetur.

i ¶ *Idem.* si vtroque:vt dicto ff.ex plurimis.

k ¶ *Tentat dicere.*quærendo.

l ¶ *In possessione esset.*subaudi,an tenet vtrunque?Respō.sic,vt in fin. ibi.Quod si factum est,&c. Quod verò sequitur.est interpositio vsq; ibi. Quod si factum,&c.

m ¶ *Seruandæ causſa.* scilicet in possessionem missi.

n ¶ *Non possident* vt & ff.eo.l.iij.§.fi.& j.qui.ex cau.in pos.ea.l.cùm legati.& j.pro hærede.l.ij.in prin.& j.quorum leg.l.j.§.quæsitum.

o ¶ *Vtrunque.*& precaria rogotio & conductio.

p ¶ *Vti.*pro vt.

q ¶ *Solùm teneat.*quia locatio nulla est,vt subiicit.& ff.lo.si quis conduxerit.Sed contrà.ff.de iure do.si vſusfru. Sol.ibi speciale est ex necessitate:vel res erat ibi digna tanta mercede,secundum Ioan.quod R.non placet:quia merces in pecunia numerata consistere debet. at vnitas non est numerus,sed principium numeri:& ita secūdum eum est contractus innominatus. Item quod hic dicitur, locationem nullam,dicit R.verum est,si præcessit, & precarium fuit secutū:si autem locatio est secuta : quanquam non teneat vt locatio:tamen tenet vt contractus innominatus,siue erat digna maiori mercede,siue non:& sic non erit solum precarium:quod non placet:quia contractus innominatus non est,nisi fit actum,saltem tacitè.

r ¶ *Vero pretio.* scilicet iusto. Et dictio, verò, est coniunctio.vel nil ſubaudias,& fit nomen:& dic vero.id est, iusto.vt institut.qui manu non poſſ.§.semel.

s *Vsitè. Authore.*interposito decreto rite secundum iudiciarii ordinem licet non rectè quo ad ius litigatoris,aliàs non:vt C.vnde vi.l.meminerint.& C.si per vim vel alio modo.lege fi.& C. de fend.l. prolatam.& ff.de contra tab.l.non putauit.§.non quæris. Sed quærītur. Si iudex concessit alicui licentiam vt occuparet pos.an possit iste facere? Lot.sic:Azo contrà,quia non potest demandari,secundum Ioan.Et facit j.de reg.iu.l.qui authore.& ff.de noxa.l.& generaliter. in fin.& ff. ex noxa.causſa aga.l.ij.in fin.& ff.de relig.l.si quis sepulchrum.in prin.per quas ponitur hic casus.

Naturali

NAturaliter.] CASVS. Fructuarius dicitur naturaliter possidere rem,in qua habet vſumfr. ¶ *Nihil cōmune.*] Dicit, quòd proprietas nihil habet cōmune cū posse ſsione. Et dat exēplum.Si ego, interdicto adipiscendæ,puta, Quorū bonorum,vel recuperandæ pos. puta,Vnde vi,& succubuit:adhuc possum agere rei ven.& ad hoc.exēplum non habes in litera.hinc est,q̄ si cœpi rem vendicare:possum etiam intentare interdi. vti possideris: quod declara vt in gl. quę incipit, Apertè videtur &c. ibi , vel tertiò die &c.Franc.

a ¶ *Videtur possidere.* Imò non:vt ff.eo.l.j. §. per eum, & instit. per quas perſo. no. acqui. §.sed bonæ fi.& ff.tit.j. acquiritur. §.fina. quæ sunt contrà. Solu. hoc verbum, videtur , improprietatem notat. Vel possidere pro detinere dr. Vel possidere dño , non sibi: vt & ff.communi diui.l. cōi diuidūdo.§.neque. Io. dicit naturaliter possidere:vt hic,& ff.eo.possessio.cùm & habeat interdictum vnde vi.Idem in vſuario:vt ff.de vi & vi ar.l.iij.§. vnde vi. & §.pertinet.& §.item si non.Quidam etiam quandam ciuilem eum habere dicunt:quod non placet:vt no.ff.eo.l.iij.§.ex contrario.

b ¶ *Nihil.*Pone exemplum ad fundum contra bonæ fidei possessorem,& mihi est traditus.Dicitur,quòd possum vti accessione temporis,quo ille possedit.Secundò dicit, Legatarius,cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore,potest vti in præscribenda re accessione temporis,quo testator,& eius hæres possedit.Item donatarius potest vti accessione temporis,quo donans possedit.Tandem dicit, accessio temporis auctoris non prodest nisi possidenti. Item vitiosa possessio auctoris,vt quia furtiua,vel clandestina , nō prodest possidenti mala fide,sed bona fide possidenti,sic.Fran.Accur.

d ¶ *Cùm lapides.* Idem dr re immobili:vt j.de bo.author. iudi. poss. l.cùm vnus.§.fina. Sed quidam secus in mobili,quàm in immobili:vt quia vilis , & abiecta &c. vt infrà eodem,l.si rem mobilem. Et illa l.cùm vnus.in acquirendo dicit,quod non placet , vt suprà eodem , possideri.§.Labeo.& infrà eodem,qui vniuersas.§.item quod à mari. Azo.

e ¶ *Retinere.*vt & ff.tit.j.adeò.§.insula.in fine.

f ¶ *Nos priuet.*bona rapi:sic ff.ad legem Aquiliam.l.si seruus seruū. §.j.& de public.interdum.§.ferui. & facit suprà eo.l.j.§.per seruum. Accur.

g ¶ *Sui.* Cùm nostram conditionem deteriorem facere non possit. Accur.

h ¶ *Cùm quis adminiculo.* id est, dicit se velle sua tempora iungi tēporibus sui auctoris in vſucapione:vt suprà,de contrahenda emptio. doli.§. finali. vel dicit se habere causſam,siue titulum ab eo. Quid autem si non vult vti ? Videtur , quòd possit:vt infrà , de diuer. præscript.an vitium. & C.de præscript.long.temp.l.j.& ij. Et secundum hoc dic, vtitur,id est, vti vult. Sed illæ corriguntur per authenti. vt spon.lacg.§.rursus. Et sic secundum iura authenti.siue reale,siue personale sit vitium,nocet successori vniuersali, vel singulari : sic infrà, de verborum obligat.l.stipulatus sum Damam. Vel pone casum , vt infrà , de except. do. l. apud. §. si quis autem ex causſa. Item posset poni secundum M. cum successit quis in vitium defuncti personale, & vniuersalis est successor. Si enim velit continuari cum defuncto , non potest nisi cum suis vitiis , sed si à se velit incipere, vſucapi potest. Nos contrà,vt modò dixi,& notaui C. de vſucapio.pro hærede. l.ij. Accur.

1 Fl deest,meum.

2 Fl. deest,sed

† Fact,& cō cor. quia successor debet uti eodem ia re , quo præmissus rē pupillarē accepit, & tenuit aliquo tempore:nunc manumittens petit hanc rē, & habuit:& ad eam præscribendam vult vti tempore,quo iste manumissus possedit:an possit, quæritur.Et dicitur, quòd non. ¶ *Si iussu iudicis.*] Ægi publiciana, vel Triticaria , vel alia personali ad fundum contra bonæ fidei possessorem,& mihi est traditus.Dicitur,quòd possum vti accessione temporis,quo ille possedit.Secundò dicit, Legatarius,cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore,potest vti in præscribenda re accessione temporis,quo testator,& eius hæres possedit.Item donatarius potest vti accessione temporis,quo donans possedit.Tandem dicit, accessio temporis auctoris non prodest nisi possidenti. Item vitiosa possessio auctoris,vt quia furtiua,vel clandestina , nō prodest possidenti mala fide,sed bona fide possidenti,sic.Fran.Accur.

i ¶ *Vitiis.* licet ergo habeat titulum,& bonam fidem , non vſucapit triennio,vel decennio,vel vicennio,sicut nec auctor poterat : vt hic, & infrà eodem,l.j.in fine.& de regulis iur.l.in his officiis.§. non debeo. Sed triginta annis hodie , quo spatio tollitur omne ius:vt C. de præscri.triginta anno.l.sicut.Et quod dicit,sua,scilicet auctoris causſa,scilicet,vitio personali:quod etiam secundum hæc iura nocet vniuersali successori:vt infrà,de diuer.& tempo. præscrip.l. cum hæres. & vitiis, scilicet realibus. Sed secundum hoc quid addit in inferiori respon?Respond.specificando. argumentum infrà , de iniur. l. ità apud.§.hoc edicto. Et quod dicit,de vi, die expulsiua , vel ablatiua, non compulsiua,vt C.quod metus causſa.l.iij. & quod dicit de clam, & precario,quæro, an sint vitia realia? Quod R. admisit ex eo quòd hic contingit cum vi,quod est reale vitium.Quod non placet , quia precaria est iusta, vt suprà , communi diuidundo. l. communi diuidundo.§. inter. Sed propter scientiam rei alienæ est personale. Item nec clandestina dicitur res,licet possessio sit:vt suprà eod.l. clàm. Et ita non reale,sed personale est vitium.Et adde distinctionem,quæ est C.eodem.l.vitia.& facit j.de diuer.præscrip.l.in vſucapione.§.j.vsq; ad finem.

k ¶ *Addimus.*scilicet exemplificando.

Accursius. Naturaliter videt possidere [a] is, qui vſum fructum habet.

Post intentatum petitorium nō prohibetur quis intentare possessorium retinendæ. Bart.

¶ Nihil [b] commune habet proprietas cum possessione : & ideo nō denegatur ei interdictum , Vti possidetis , qui cœpit [c] rem vendicare. Non enim videtur possessioni renuntiasse, qui rem vendicauit.

Rei immobilis perditur possessio ciuilis,cū non potest adipisci naturaliter,homine excepto. Bart.

XIII. Idem lib.lxxij.ad Edictum.

POmponius refert , Cùm lapides [d] in Tyberim demersi essēt de extracti sunt.quæritur,an retinui dominiū interim dum erant in aqua?Et dicitur,q̄ sic, sed nō possessio.licet in fugitiuo seruo sec⁹, cuius retineo possessionem. Et est ratio,ne sit in potestate seruidūm ¶ *Cùm quis.*] Emi rē à non dño,si volo in vſucapione à me facienda cōputare tēpus,quo possedit vēditor,dr, q̄ debeo vti cū eius causſa, sussque vitiis.Vnde si vi,vel clā,vel precario possidebat: & ego eodē modo videor possidere.Secundò dicit,emi seruum,& mihi est traditus,& possedi aliquo tēpore:tandē quia apparet vitiosus,reddidi vēditori,an venditor in vſucap.facienda huius seruī,poterit vti tempore,quo ego emptor possedi,quæritur.& quidā dicebant,q̄ non.Alij, & verius dicunt,q̄ sic. Si *liber homo.*] Possidebā liberum hominem bona fide,vel seruum alienum.hic emit prædium neq; ex re mea,neq; ex opera sua,& est ei traditum,& sic acquisiuit pos.mihi. posteà cum apparet an liber,reddo illi pos.huius prædij:an in vſucapione facieda vtetur tēpore quo possedi,quæritur? Et dicitur q̄ nō. ¶ *Quæsitum est.*] Testator possidebat quoddā prædiū bona fide,decessit : nunc cœpit quidam extraneus possidere:posteà hic fundus ad hæredem peruenit. Quæritur,an tēpus quo possedit testator,prosit hæredi ad vſuc.faciēdā & cōpiendā? Et videbatur,q̄ sic: & sic aliud in emptore esset cui non prodest tempus,quo vēditor possedit, si in medio alius possidet. ¶ *Non autem.* Possef. defuncti prodest hæredi non solùm ea possessio quæ fuit vsque ad mortem testatoris,sed etiam ea, quæ non durauit vsque ad mortem testatoris,vt si testator aliquandiu possedit,tandem desiit possidere,& nemo pos.eius rei nactus fuit.

¶ *In dotem quoque.*] Mulier rem alienā possidebat bona fide:& eam dedit in dotē viro suo.Dicitur,q̄ accessio tēporis fit viro ex persona mulieris , vt tempus , quo possedit mulier , proficiat viro ad complendam præscri.& si posteà soluatur matrimoniū , & dos reddatur vxori,accessio temporis,quo possedit vir, prodeat vxori.

¶ *Si is qui.*] Rem alienā, quā bona fide possidebam concessi tibi precario transferendo in te naturalem, & ciuilem pos. & tūdem restituisti precarium. Dicitur,q̄ possessio tui temporis accedit mihi. ¶ *Ex facto.*] Manumisi seruum retento eius peculio:hic manumissus rē pupillarē accepit, & tenuit aliquo tempore:nunc manumittens petit hanc rē, & habuit:& ad eam præscribendam vult vti tempore,quo iste manumissus possedit:an possit, quæritur.Et dicitur, quòd non. ¶ *Si iussu iudicis.*] Ægi publiciana, vel Triticaria , vel alia personali ad fundum contra bonæ fidei possessorem,& mihi est traditus.Dicitur,quòd possum vti accessione temporis,quo ille possedit.Secundò dicit, Legatarius,cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore,potest vti in præscribenda re accessione temporis,quo testator,& eius hæres possedit.Item donatarius potest vti accessione temporis,quo donans possedit.Tandem dicit, accessio temporis auctoris non prodest nisi possidenti. Item vitiosa possessio auctoris,vt quia furtiua,vel clandestina , nō prodest possidenti mala fide,sed bona fide possidenti,sic.Fran.Accur.

Qui utitur accessione sui auctoris : utitur cum sua causſa.Suisque utilis. Bart.

1 ¶ Cùm quis † adminiculo [h] ex persona auctoris vtitur,vti debet cū sua causſa,suisque vitiis [i]. Deniq; addimus [k] in accessione de vi, &

Omponius. CASVS. Lapides mei in Tyberim ceciderunt: tandē extracti sunt.quæritur,an retinui dominiū interim dum erant in aqua?Et dicitur,q̄ sic, sed nō possessio.licet in fugitiuo seruo sec⁹, cuius retineo possessionem. Et est ratio,ne sit in potestate seruidūm ¶ *Cùm quis.*] Emi rē à non dño,si volo in vſucapione à me facienda cōputare tēpus,quo possedit vēditor,dr, q̄ debeo vti cū eius causſa, sussque vitiis.Vnde si vi,vel clā,vel precario possidebat: & ego eodē modo videor possidere.Secundò dicit,emi seruum,& mihi est traditus,& possedi aliquo tēpore:tandē quia apparet vitiosus,reddidi vēditori,an venditor in vſucap.facienda huius seruī,poterit vti tempore,quo ego emptor possedi,quæritur.& quidā dicebant,q̄ non.Alij, & verius dicunt,q̄ sic. Si *liber homo.*] Possidebā liberum hominem bona fide,vel seruum alienum.hic emit prædium neq; ex re mea,neq; ex opera sua,& est ei traditum,& sic acquisiuit pos.mihi. posteà cum apparet an liber,reddo illi pos.huius prædij:an in vſucapione facieda vtetur tēpore quo possedi,quæritur? Et dicitur q̄ nō. ¶ *Quæsitum est.*] Testator possidebat quoddā prædiū bona fide,decessit : nunc cœpit quidam extraneus possidere:posteà hic fundus ad hæredem peruenit. Quæritur,an tēpus quo possedit testator,prosit hæredi ad vſuc.faciēdā & cōpiendā? Et videbatur,q̄ sic: & sic aliud in emptore esset cui non prodest tempus,quo vēditor possedit, si in medio alius possidet. ¶ *Non autem.* Possef. defuncti prodest hæredi non solùm ea possessio quæ fuit vsque ad mortem testatoris,sed etiam ea, quæ non durauit vsque ad mortem testatoris,vt si testator aliquandiu possedit,tandem desiit possidere,& nemo pos.eius rei nactus fuit.

¶ *In dotem quoque.*] Mulier rem alienā possidebat bona fide:& eam dedit in dotē viro suo.Dicitur,q̄ accessio tēporis fit viro ex persona mulieris , vt tempus , quo possedit mulier , proficiat viro ad complendam præscri.& si posteà soluatur matrimoniū , & dos reddatur vxori,accessio temporis,quo possedit vir, prodeat vxori.

¶ *Si is qui.*] Rem alienā, quā bona fide possidebam concessi tibi precario transferendo in te naturalem, & ciuilem pos. & tūdem restituisti precarium. Dicitur,q̄ possessio tui temporis accedit mihi. ¶ *Ex facto.*] Manumisi seruum retento eius peculio:hic manumissus rē pupillarē accepit, & tenuit aliquo tempore:nunc manumittens petit hanc rē, & habuit:& ad eam præscribendam vult vti tempore,quo iste manumissus possedit:an possit, quæritur.Et dicitur, quòd non. ¶ *Si iussu iudicis.*] Ægi publiciana, vel Triticaria , vel alia personali ad fundum contra bonæ fidei possessorem,& mihi est traditus.Dicitur,quòd possum vti accessione temporis,quo ille possedit.Secundò dicit, Legatarius,cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore,potest vti in præscribenda re accessione temporis,quo testator,& eius hæres possedit.Item donatarius potest vti accessione temporis,quo donans possedit.Tandem dicit, accessio temporis auctoris non prodest nisi possidenti. Item vitiosa possessio auctoris,vt quia furtiua,vel clandestina , nō prodest possidenti mala fide,sed bona fide possidenti,sic.Fran.Accur.

i ¶ *Vitiis.* licet ergo habeat titulum,& bonam fidem , non vſucapit triennio,vel decennio,vel vicennio,sicut nec auctor poterat : vt hic, & infrà eodem,l.j.in fine.& de regulis iur.l.in his officiis.§. non debeo. Sed triginta annis hodie , quo spatio tollitur omne ius:vt C. de præscri.triginta anno.l.sicut.Et quod dicit,sua,scilicet auctoris causſa,scilicet,vitio personali:quod etiam secundum hæc iura nocet vniuersali successori:vt infrà,de diuer.& tempo. præscrip.l. cum hæres. & vitiis, scilicet realibus. Sed secundum hoc quid addit in inferiori respon?Respond.specificando. argumentum infrà , de iniur. l. ità apud.§.hoc edicto. Et quod dicit,de vi, die expulsiua , vel ablatiua, non compulsiua,vt C.quod metus causſa.l.iij. & quod dicit de clam, & precario,quæro, an sint vitia realia? Quod R. admisit ex eo quòd hic contingit cum vi,quod est reale vitium.Quod non placet , quia precaria est iusta, vt suprà , communi diuidundo. l. communi diuidundo.§. inter. Sed propter scientiam rei alienæ est personale. Item nec clandestina dicitur res,licet possessio sit:vt suprà eod.l. clàm. Et ita non reale,sed personale est vitium.Et adde distinctionem,quæ est C.eodem.l.vitia.& facit j.de diuer.præscrip.l.in vſucapione.§.j.vsq; ad finem.

k ¶ *Addimus.*scilicet exemplificando.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Positi.*scilicet venditor.Accur.
b ¶ *Eius.* emptoris.
c ¶ *Resolutio.*quod perinde habetur, ac si non ad actum ventum sit: & sic non videtur accessio,quasi non habuerit emptor, sed venditor semper. Accur.
d ¶ *Puto.*vt & ȷ. de diuer.præscrip. l. si duobus.§.fi.& ȷ.tit.j.si homine.m.arg. ȷ. de fur. serui,& filij.§.j.
e ¶ *Comparauerit.* neque ex re possessoris, neque ex opera sua.
f ¶ *Et alij.* fortè possessori bonæ fidei, vel cuilibet alij:quod potest:vt ȷ.eo.si me in vacuam. in fi. Accur.
g ¶ *Debere vti accessione.*etiam si res ei restituta sit ab eo,cui possessio fuit acquisita: aliàs nulla esset quæstio: cùm non possidenti non fiat accessio: vt
3 Fl. seruiret. ȷ.ea.l.in fin. Et secundum hoc est cõtrà.ȷ.e. l.§.si iussu. Sed ibi per actionẽ personalem vt debita fuit restituta res,hic realis,& sic non vsucapit, cùm sit sua. Vel ibi per iudicem: hic nõ. Vel secundum Py.ibi qui reddit, habuit causſam ab eo,cui reddit,vt ȝ. §. præterea.hic non.
h ¶ *Si prius.*Aliàs primus, id est primò non ipse, sed alius.
4 Flo. in ẽpto. rẽ, & in hac eadem. i ¶ *Interrumpitur.* si alius possideat inter venditorem, & emptorem venditam rem.
k ¶ *Id quoque probari.* ſ. vt interrumpatur vsucapio, ſi alius medio tempore possedit: vt ȷ.tit. j. possessio. & pro emp. qui cum hærede.§.fin. non tamen
5 Flor. haredi. & Flo. fuit. est idem quo ad alia quædam. Nam mala fides hæredis non nocet, sed emptoris sic: vt ȷ.pro emp.l.ij.§.fi eam rem.& §.ſi defunctus.Item emptor nõ succedit in vitium personæ per hæc iura, sed hæres suus sic secundum omnes,& etiam extraneus,secundum Io.
l ¶ *Nunquam testatoris.*separa hæc duo: primò vt dicatur testatoris,quæ fuit sui auctoris,quæ iungitur suæ morti.non cum illa, quam ipse tenuit tantum. Vel dic testatoris, quàm primò tenuit bona fide iuncta morti,ſi cœpit scientiam rei alienæ habere: quæ non nocet,vt C.de vſuca.transfor.l.j.Vel dic quòd defunctus aliquando possedit, sed posteà pos.amisit.non tamen alius habuit,pro quo est ȷ.pro empt. l.qui fundum.in prin.& l.ij.§.etiam hæredi.Sed an idem, ſi venditor amisit,nec tamen alius habuit, & posteà habuit emptor? Potest dici idem arg.ȝ.proxi.§.& facit ȷ.eo.l.cùm hæredes.
m ¶ *Si data.* id est tradita. Azo. Aliàs factus dominus non vsucapit. vel dic,propriè etiam vsucapere contra creditores, vt C. ſi aduersus creditо.l.ij. Accur.
n ¶ *Accepta.*id est siue vir accipiat ab vxore,siue eã restituat: & facit suprà de iure dot.l.dotis.§.ſi res.Item ex eo,quòd sit accessio viro. est argum.quòd ipse est dominus rei dotalis.sed possum respondere, quòd ad opus mulieris vsucapit,vt creditor ad opus debitoris. Item
Vir possidere dicitur,nõ mulier. argum.quòd vir possideat,non mulier. Item quid,ſi mulier malam fidem habebat cùm dedit,ita quòd non vsucapiebat:vir autem cœpit vsucapere:reddita posteà dote vxori accedet ea pos.viro?argu. quod sic,ȝ.quæ res pigno.oblig.possi.Aristo.& de acquirend.hæred. l. cum hæreditate.
o ¶ *Si is qui precario concessit.*vt ciuilem, & naturalem possessionem transferret,vt ȷ.de precario.l.in rebus.§.j. Aliàs ſi qua ſi remanuſſet penes concedentem,quod fieri potest,vt ȷ.de preca.l.habet.§.eum.& l.certè.§.ij.non esset accessio,sed continuatio.
p ¶ *Non posse.* quia non possidet,& possidenti datur tantùm accessio,vt ȷ.§.fin. Accur.
Precaria possessio vitiosa nõ est. q ¶ *Accedere possessionem.* Audi quòd precaria pos.non est vitiosa aliàs qualiter ex ea fieret accessio:vt ȷ.§.fin. Sed videtur cessare hæc accessio,nam ſi dominus desit possidere,& præscribere sibi, quia nec accepit:præscribit,cùm habeat scientiã rei alienæ, ergo interrupta est vsucapio,& sic tempora non continuabuntur. Resp.nõ est interrupta:nec procedit,sed cessat.sic C.de præscript.xxx. ann. sicut.5. penult.Rupto verò posteà precario fingitur iste posteà possedisse semper. Vel dic, non vsucapit sibi, sed dominо, vt in creditore, vt ȷ. de diuer. & tempo.præscrip. de accessionibus §. planè. Vel 6 Fl. facta. dic, vt omnem cuites oppositionẽ, q̃ vendidi tibi rem, & tradidi precario possessio. donec soluereres pretium. posteà antè pretij solutionẽ recessimus à vẽditione. & est argu. ȝ. de condic. inde. l. indebiti. §. sed & ſi possessionẽ. & ȝ. de don. cau.mor.ſi alienam. in princi. Itẽ an durante precario vtetur accessione sui auctoris qui concessit?vt q̃ non,cũ non possideat.Sed dic sic : quia & vsucapit per pos.alterius, licet ipse non possideat. sic & hæreditas complet vsucapionẽ licet non possideat. Vnde quod ibi hæreditas, vt dicta facit,hoc hîc pos.alterius. Item an hic concedens teneat rei ven. Quod videtur : quia facultatẽ habet rei restituẽdæ cũ possit reuocare,vt ȝ.de rei vẽd. l.officiũ.& ȝ. de noxali. ſi seruus depositus. §.j.& ȷ. de preca. l. cũ precario.sed Io. cõtrà. vt C.de alien. iud. l. j. Nec obstat, q̃ habet facultatem rei restituendæ,quia & qui tignum domui,& rotam vehiculo adiunxerit,habet facultatem restituẽdi: non tamen tenetur rei vend. nisi prius ad exhib.agatur. Sed dices illud ideo,quia extincta est:Sed dicã, q̃ ibi extinctio facit hoc.hîc nullo modo possideatur. De ciuiliter autem possidente, an teneatur rei ven. Quidam nõ, Azo.ſic:nec per huius restitutionem fit præiudiciũ naturaliter possidenti.
r ¶ *Non concesso* : id est specialiter retento ; cùm de manumissione inter viuos dicat,vt C. de pec.eius,qui liberamer. l.j.Accursius.
s ¶ *Clàm.* Quid ſi bona fide?Io.respon. cùm non habeat causſam alter ab altero.
t ¶ *Restituta sit.*non per rei vend. Tunc enim non vsucaperem cùm dominus essem:vt in cõtrario.ȝ.co.§.ſi liber.vbi & aliis modis solui. Sed per Publicianam,& Triticariam egi hîc. Vel alia personali,quia promiſerat rem bona fide poſſ.vt ȷ.tit.j.non solùm.§.ſi mihi. & ȷ. de re iudi.l.ȝ diuo.§.sed sciendũ.in fi.Vel dic q̃ rei vend. obtinui quaſi dominus,cùm non essem.Sed tunc obiicitur,Si possessor esset dominus,non transfertur dominium , quia non tradidit vt suam , vt ȝ. de condi.ob causſam,l.iij.§.subtilius. Ergo ſi nõ est dominus, vel etiam ſi erat non dat causſam vsucapiendi secundum quosdam.Respon.hæc regula,vt quo casu,qui est dominus transfert dominium,eodem casu non dominus transferat causſam vsucapionis,& econtrà,vt quo casu quis non dominus transferat causſam vsucapionis , eodem casu qui dominus est transferat dominium , hęc vltima regula fallit in pupillo,& furioſo,& viro & vxore:vt ȷ.pro emp.l.ij.§.ſi à pupillo,& §. ſi à furioſo.& ȷ.pro donato.l.ſi vir.Vel dic licet non traderet vt suum, transferret dominium propter auctoritatem rei iudic. vt argu. ȝ. de rebus eorum.l.ij.§.item quæri poteſt.& facit ad hoc ȝ.de Pub.l.ij. in fi.& quod ibi not. Posset etiam intelligi illa l.quando egi personali ad quæritatem,cuius executionis gratia possessio tradita est in solutum emptore non inuento,vt C.de execu.rei iudi.l.ordo.& ſi amittatur, per Publicianam reuocatur.Item facit ȝ.eodem, iuncta. & ȝ. de dam.infect.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.

Scien

quoque, quæ nũquam testatoris fuerat 7.

7 Flo. facta. *In re data,uel restituta pro dote, maritus utitur accessione ex persona uxoris: & econuerso.Bart.*

4 ¶ In dotem 8 quoq; ſi data m res fuerit,vel ex dote accepta n , accessio dabitur vel marito, vel vxori.

Eius qui nobis precario possidet,datur nobis accessio rescisso precario.Bart.

5 ¶ Si is,qui precario cõcessit o ,accessione vti velit ex persona eius, cui concesſit, an possit , quæritur. Ego puto eum,qui precario concesſit quãdiu manet precarium, accessione vti non posse p . Si tamen receperit possessionem rupto precario,dicendum esse accedere possessionem q eius temporis,quo precario possidebatur.

Ex uitiosa possessione non datur accessio. Bart.

6 ¶ Ex facto quæritur,ſi quis manumissus ex causſa peculiari habeat rẽ non concesſo r sibi peculio:deinde dominus velit retractata 9 possessione,accessione vti,an possit.Et placuit, non esse dandam hanc accessionẽ, quæ clàm s habita est, prædone possidente.

Authoritas iudicantis facit,ut eius rei, quæ mihi restituitur ut mea , transferatur usucapiendi conditio.Bart.

7 ¶ Si iussu iudicis res mihi restituta sit t , accessionem mihi esse dãdam placuit.

Legatario datur accessio ex persona defuncti,& ex persona hæredis.Bart.

¶ Non autem ea tantùm possessio testatoris hæredibus 5 ,quæ cit, quæ morti fuerat 6 iniuncta: verùm ea

clàm & precario venditoris.

Emptor utitur accessione uenditoris , & uenditor emptoris facta redhibitione. Bart.

¶ Prætereà quæritur, ſi quis hominem venditori redhibuerit, an accessioni vti possit u ex ꝑsona ei? b ? Et sunt qui putant, non posse : quia redhibitio , venditionis resolutio c est. Alij emptorem accessione venditoris vsurum,& venditorem emptoris: quod magis probãdum puto d .

Non utitur quis accessione eius,à quo causſam non habet.b.d.Bart.

2 ¶ Si liber homo, vel alienus seruus,quum bona fide seruiret 3 , cõparauerit e ,& alij f acquisierit possessionem,neq; liberũ, neque serui dominum debere vti g accessione.

Ex possessione non continuata non datur accessio.Bart.

3 ¶ Quæsitum est, ſi priùs h hæres non possideat , an testatoris possessio ei accedat?Et quidem in emptoribus possessio interrũpitur i . Sed non idem in hæreditbus plerique probant: quoniam plenius est ius successionis,quàm emptionis. Sed subtilius est , quod in emptore 4 est,& in hærede id quoque k probari.

Hæres cum possessione sua potest iungere non solùm possessionem,quæ fuit apud eum tempore mortis : sed & illam, quæ apud nullum fuit post eius mortem,ſi fuit uacans. Paul. de Castro.

¶ Non autem ea tantùm possessio testatoris hæredibus 5 ,quæ cit, quæ morti fuerat 6 iniuncta: verùm ea

a ¶ *Sciendum est.*vt ȷ.titu.ȷ.ad tempus.§.j.
b ¶ *Ante existentem cõditionem.*idem est & ſi post:& ideo sic dixit, quia semper anterioris temporis possessor,prodest legatario, sed posterioris non semper:quia potest esse,quòd hæres mala fide possidet,vel est in mora:vt ȝ.tit.j.quæstum. & pro hoc facit,quod subicit:Testatoris autem semper. Accur.
c ¶ *Semper.* i. siue sint apud hæredem medio tempore,siue non.
d ¶ *Vel fideicommissum.*nisi extraneus interim possederit : vt infrà titu. j. possessio. Accur.
e ¶ *Accessiones.* nisi ei,qui possidet:vt ȷ. de diuer.præscrip. l. in vsucapio.§.j.in fi.§.
f ¶ *Præterea.* id est ſi non habet titulum.
g ¶ *Vitiosæ.* quæ non potest præscribi, Azo. & facit ȷ.pro emp.l.ij. §.ſi eam rem.
h ¶ *Nec vitiosæ.*vt in stitu.de vsucap.§. diutina.Sed arg. contrà.ȝ. ea.l. §. cùm quis. Sed hoc nõ fit ad inducendam lõgi tẽporis præscri.sed longissimi, sic: vt & ibi dixi. Vel non accedit vt promisit, vt hîc: sed vt noceat, vt ibi.Alij distinguunt vt
11 Flo. ne vitio se. ſi possit redire ad authorẽ,cuius accessione vult vti, vt tunc possit: aliàs non.& facit ȷ.de diuer. præscr. l. cùm hæres.in fine.
13 Flo. ut. S *I seruus.*]CASVS. Seruus , vel filius tuus vendidit mihi rẽ bona fide possessam te
12 Flo. eius quod. sciente,& volente, vel rem peculiarem, cuius administrationem liberam habebat. Dicitur, q̃ vti possum accessione temporis,quo pe
a Flo. vendidit. nes te fuit. Idem ſi tutor vendit rem , quam bona fide pupillus possidebat.Nã darur mihi
a Flo. possedit. accessio temporis, quo pupillus possedit.Fran.
i ¶ *Vendiderit.*vt & ȷ. de diuer.præscript.l.in vsucapione. §. sed ſi à seruo.& ȝ.de rei vend.ſi quis hoc.§.j.& C.quod cum eo.ſi liberam. & ȷ.tit.j.ſi seruus.Accur.
k ¶ *Volente.*scilicet specialiter.Azo.
l ¶ *Me.*scilicet patre vel domino.
m ¶ *Tutore vendente.*aliàs non:vt ȷ.pro empt.l. qui fundum. §. ſi tutor.Accur.
R *Em quæ.*]CASVS. Rei surreptæ amittimus possessionem. Idem est ſi vi rapta fit.Secundò dicit,is qui in potestate nostra est surripiendo nobis rem,eius rei non amittimus possessionem,donec apud ipsum ſter.Et hæc est ratio,quia nec ipsum dominus possidere,licet fugiat : nam ſi aliarum rerum furtum committendo non amittimus possessionem. multo ergo magis nec ipsius serui.Franc.
n ¶ *Surrepta est.*ab extraneo.Fallit tamen in depositario extraneo,& commodatario inficiante.Nam nihilominus retinetur possessio & ab extraneo fit furtum.
o ¶ *Erepta est.*non tamẽ habet locum aliquod possessorium iudiciũ, nisi occasione immobilium rerum.vt infrà de vi , & vi arma. l. j. §. ſi fundus. Et est ratio,quia rerum mobilium vilis, & abiecta &c. vt ȷ. eod.ſi rem.
p ¶ *Acquiritur nobis.*ergo multò magis retinemus: vt suprà de procura.l. per procuratorem.
q ¶ *Aliarum rerum.*etiam dominicarũ,dum apud eum sunt : vt hîc, & ȷ.eo.ſi de eo.in princ.& ȷ.tit.j.non solùm.§.fi.furtum tamen ſui & rerum dominicarum facit:vt C.de ser.fug.l. j. secus in peculiari : nisi in alium transferat:vt ȷ.de fur.interdum.§.cùm autem seruus. Et est ratio vt no.C.de ser.fug.l.j.
8 ¶ Sed & legatario dandam accessionem eius tẽporis , quo fuit apud testatorem,sciendum est a . An hęredis possessio ei accedat,videamus. Et puto , siue purè , siue sub conditione fuerit relictum,dicendum esse, id temporis , quo hæres possedit ante existentem cõditionem b vel restitutionem rei,legatario proficere. Testatoris autem tẽpus 10 semper c proderit legatario, ſi legatũ 11 ei fuerit, vel fideicõmissum d . Sed & is , cui donata res est accessione vtetur ex persona eius , qui donauit.

Non possidenti non datur accessio: nec etiã possidenti uitiosè.seu uitiosæ possessioni : nec econtrà de uitiosa possessione ad nõ uitiosam. Paulus.

9 ¶ Accessiones e in eorum personis locum habent, qui habent propriam possessionem. Cæterùm, accessio nemini proficit,nisi ei,qui ipse possidet.
10 ¶ Præterea f nec 12 vitiosæ g quidem possessioni vlla potest accedere:sed nec 13 vitiosa ei h , quæ vitiosa non est.

Possumus uti accessione ficti auctoris. Bar.

XIIII. Paulus lib. lxviij.ad Edictum.

S Iseruus meus, vel filius familiàs vendiderit i , dabitur accessio eius 1 temporis, quo penes me fuit, sciliceet , ſi volente k me l , aut de peculio,cuius liberam administrationem habuerunt, vendiderint 1 .
¶ Tutore quoque,vel curatore vẽdente m dabitur accessio eius temporis:quo pupillus,vel furioſus possedebat.vt ȝ.

Rei subtractæ perdimus possessionem : nisi is qui est in nostra potestate,furripuit. Bart.

r ¶ *Nec suam potest.*scilicet seruus:vt & ȝ.de ser.expor. ſi Titius. & facit ȝ.eo.l.j.§.per seruum.

Quod uxor uiro.] CASVS. Rem suam donauit vir vxori. Dicitur, q̃ pro prædone dicitur possidere hæc vxor. Idem econtrà, vt sic non possit hanc rem vsucapere.Franc.

XV. Gaius libro vigesimosexto ad Edictũ prouinciale.

R Em,quæ nobis surrepta n est, perinde intelligimur desinere possidere, atque eam, quæ vi nobis erepta est o . Sed ſi is,qui in potestate nostra est,surripuerit,quandiu apud ipsum sit res , tandiu non amittimus possessionem : quia per huiusmodi personã 1 acquiritur p nobis possessio.Et hæc ratio est,quare videamur fugitiuum seruum 2 possidere, quòd is quemadmodum aliarum rerum q possessionem interuertere non potest, ita ne suam quidem potest r .

Ex donatione facta inter coniuges,cùm sit nulla,ſi donans erat dominus,sicut nõ transfertur dominium,ita non transfertur usucapiendi cõditio:licet trãsferatur possessio:quia dicitur possessio iniusta,cùm donatarius dicitur possidere pro possessore.id est sine causſa uel titulo.Paulus.

XVI. Vlpianus lib.lxxiij.ad Edictum.

Q Vod vxor viro, aut vir vxori donauerit, pro possessore s possidetur.

Non dicitur quis perdidisse illud , ad quod recuperandum habet actionem.

XVII. Idem lib.lxxvj.ad Edictum.

S I quis vi de possessione deiecit? ſi fuerit,perinde haberi debet, ac ſi possideret t :cùm ex 1 interdicto vnde vi , recuperandę possessionis facultatem habeat.

Non potest quis animo perdere dominium possessione retenta,secus in possessione. Bart.

1 ¶ Differentia u inter dominium, & possessionem hæc est, quòd dominium † nihilominus eius manet , qui dominus esse non vult x : possessio autem recedit, vt quisque constituit nolle possidere y .Si quis

1 Fl. personas
2 Fl. desit seruum.

5 *Pro possessore.* hoc quantum ad vsucapionem, ſi res erat donantis:ſi aliena, poterit vsucapi:cum non ſiat pauperior.vt ȝ.pro do.l. j. §. ſi inter. & l. ſi vir vxo.& ȝ.de don. inter virũ & vxo.sed ſi constante. Itẽ quo ad fructus non habetur loco prædonis, ſi putans donationem valere,cepit rem ſibi donatam.vt ȝ. de vſuris. l. fructus. & de dona. inter virum & vxo. l. de fructibus. Si verò ſciens non valere:etiam quo ad fructus est prædo : vt dictis legibus , & ȝ. de don. inter virũ & vxo. ſi vxor filio. sed non quoad rei interitum, cùm non niſi inquantum locupletior est,teneatur reddere:vt ȝ.de donat. inter virum & vxorem.l.ſi sponsus. §. cõcessa.facit ȝ.c.l.j. §. ſi vir.& de pet. hæred.nec vllam.§.j.
S *I quis vi.*]CASVS. Deiectus per vim de posſeſſ. fundi. perinde habetur , ac ſi possideret,cùm habeat interdic. Vnde vi, ad recuperandam possef. Et de hoc dic , vt in gloſſ.Secundò assignat differentiam inter dominium,& pos.dicẽs: Dominiũ solo animo non amittitur,sed possessio,ſic. Hinc eſt, q̃ ſi tradam tibi pos. fundi hoc actо,vt posteà mihi reddas:amitto possef.Fran.
t ¶ *Possideret.* Quo ad rem, & damna , & fructus : vt & ȷ.de vi , & vi arm.l.j.§. rectiſſimè.& l.in interdicto. non quo ad vſuc. cùm
† Bart. hîc dicit , q̃ dominium aliquod dicitur, aliud vero. Adde gl. in c. abbate. de reg.iu.b.vi. Dyn.& Doc. in §. æquè in ſi. de actio.
1 Fl. deest , ex. sit interrupta:vt ȷ.tit.j.l.naturaliter.Item nec licet recuperare ſua authoritate,nisi incontinenti:vt ȷ.de vi & vi arma.l.iij.§.cùm igitur Itẽ nec quantum ad interdicta,quæ possessoribus tantùm competunt:vt, vti possidetis:& vtrobi:& facit §.titu.j.l. rem in bonis. & ȷ.eodem.l. non videtur.& ȷ.de regu.iur.l.qui actionem.& ȝ. de in integrum rest itu.l.nemo.
v ¶ *Differentia* scilicet vna.Sunt & aliæ multæ: cùm nihil habeat cõmune:vt ȝ.eodem,naturaliter.§.j.
x ¶ *Non vult.* Contrà,infrà pro derelicto.l.j.& ij. & instit. de rerum diui.§.fin.quibus dicitur desinere esse nostram rem habitam pro derelicto.Solu.ibi decessit de re:hîc non.Vel ibi erat apud aliũm:hîc apud ſe.Vel hîc non voluit desinere possidere:ibi ſic. Et ſic etiam dominium potuit desinere habere.Prima placet. Qualiter ergo de immobili ſiet,quæ non potest ſic abiici?Respon.primò definit possidere, deinde ſolo animo amittit dominium.Idem est in mobili.Sed oppoſi constituo in animo,quòd nolo esse dominus:an posſi perdere? Videor enim hoc voluisse.Sed respon.non,quia non principaliter hoc agitur: vnde nec accessorium tenet:arg.ȝ.de seruit.ruſtic.prædi.l.iij §.fi. Itẽ quia ſi hoc esset ergo & dominium, ex quo non possidet : quod esset contra legem istam.Item ſub ea conditione videor perdere possessionem , ſi & dominium perdam:vt argumen. infrà eod.l.ſi me.§. primo. Alij dicunt.quòd possessionem & dominium amitto. Et quod hîc dicit,obtinet quando hoc egi,vt dominium tantùm,& non possef. perderem.Accur.
y ¶ *Possidere.*Contrà,ȝ.eo.l.quemadmodum.Solu.vt §.eo.l. iij. § in amittenda.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Si quis igitur.*quia solo animo amittitur,ergo & hîc, cùm interim possidere nolit.

Quod meo.]CASVS. Rem,quã possideo meo nomine, possum alieno nomine possidere:vt si in animo meo cõstituam me possidere hanc rem pro Titio.Nec dicor hoc casu mutare causſam possel.cùm desinam possidere , & ille dicatur possidere, cuius nomine possideo. Secundò dicit. per procuratorẽ meum potest acquiri pos.mihi,quod est, qñ habet animum mihi quærendi, vel saltem tradens habuit. Tertiò dicit , Volens tradere rem furiosorei tradidi credens q̃ esset tune sanæ mentis, cùm non esset.Dicitur, q̃ amitto pos.huius rei,licet ille eã non acquirat. ¶ *Si venditorem.*] Venditor tigni,vel equi , vel similis rei possuit tignum , vel equum in domo mea mẽ hoc iubente.Dicitur, q̃ acquiro possicet non tangã manibus. Idem si venditor fundi demõstret eum mihi , cũ simus in aliqua domo alta , vel turri:& tradere se dicat ita à longè pos. nã & hoc casu pos. quæro per visum , perinde ac si pedibus intrassem. ¶ *Si dum in alia.*] Cũ essem in fundo,aliquis intrauit clãm in possessionem huius fundi & stabat in angulo fortè fundi. Dicitur quòd adhuc retineo possessionẽ fundi.licet de facili existem fundum,si hoc sciuissem. Secũdò dicit,Quidã exercitus ingressus est agrum meum cum magna vi: eam partem fundi desino possiderere, quam exercitus intrauit.Frã. Accur.

1 *Fl. nemo dũ.*

b ¶ *Possidere.* ex iusta causſa : puta donando, vel vendendo alicui ipsam nudam pos. Tot enim sunt causſæ acquirendæ pos. quot & dominij:vt & ff.eo.possideri.§.genera poss.Item scientia,& voluntas eius exigitur, cui quæritur:vt ff.de precar.l.certè.& ff.eo.possideri.in princ.& ff.ea.l.§.si furioso. & facit ff. de rei vend. l. quædam. & ff.l. proxi.in prin.& l.interdum.§.fi.In dominio non sic : id est non amittitur animo tantùm,sed poss.sic:vt dictum est:vt ff.l.proxi.§.j.& C.de iur.& fac.ign.cùm falsa. Accur.

2 *Flor.tm mea. Tot, & tantæ sunt causſæ acquirendæ possessionis, quot sunt dominij acquirendi.*

ADDITIO. Dic secundum Bart. hîc quòd in d.l.cùm falsa. fuerunt verba enuntiatiua,quæ nec dominium,nec possessionẽ inducũt, licet probarent.vt l.Publia.in fi.ff.depositi.hîc fuerunt verba dispositiua : licet glos.ibi aliter intelligat,& malè,secundum eundem Bart.

c ¶ *Nec enim mutat* respondet tacitæ obiectioni:est enim prohibitũ, vt ff.l.proxi.§.j.& C.loca.ad probationem.& C.eo.cùm nemo.nisi in casibus:vt no.ff.eo.l.iij.§.illud.

d ¶ *Desino possidere* & sic vsucapere:vt ff.pro emptore.l.qui cũ pro. in princ.Accur.

e ¶ *Ministerio.*id est actu,& voluntate.

f ¶ *Procurator,*hîc pũcta:& dic,præstat ministerium alienæ pos. id est quæ nullo tempore fit sua sicut in filio,& seruo:vt ff.de acqui.hæreplacet.Factum ergo censetur domini in acquirendo,& retinendo: vt & ff. de consti.pecu.l.& licet.& etiã in amittendo si alij tradat, vel deiiciatur:vt C.eo.l.fi.& facit C.de agri.& censi.l.per colonum.& ff. pro solut.l.ij & quod no ff.eo.l.j.§.per procuratorem.

g ¶ *Præstat.*i.præstare potest,t.gerẽdo in animo,q̃ mihi acqrat. Idẽ & quando nõ gerit,dum tamen gerat tradens:secus autem si vterq; aliud gerer:quia tunc non præstat ministerium: imò sibi acquirit: vt no.ff.de do.qui mihi.& ff.ti.j.per seruum.in fi.& l.res ex mandato ,

igitur [2] ea mente possessionem tradiderit [2] , vt posteà ei restituatur , desinat possidere.

Eius quod possidemus,possumus alium facere possessorem constituendo nos eius nomine possidere.Bart.

XVIII. Celsus lib.xxiij. Digestorum.

QVod meo nomine possideo, possum & alieno nomine possidere [b] . Nec enim muto [c] mihi causſam possessionis,sed desino possidere [d] , & alium possessorem ministerio [e] meo facio. Nec idem est possidere, & alieno nomine possidere. Nam is possidet, cuius nomine possidetur. ¶ Procurator [f] alienæ possessionis præstat [g] ministerium.

Tradens amittit possessionem,licet illi,cui traditur,non quæratur.Bart.

1 ¶ Si furioso, quem sanæ mentis esse existimabas eò fortè, quòd in conspectu inumbratæ [h] quietus fuerit constitutus , rem tradideris, licet ille non erit adeptus possessionem , tu possidere desinis. Sufficit quippe te dimittere possessionem, etiam si non transferas [i] . Illud enim ridiculum est dicere, quòd nõ aliter vult quis dimittere , quam si transferat [k] . Imò dimittere vult, quia se transferre existimat.

Per solum aspectũ acquiritur possessio interueniente traditione possessoris.Bart.

2 ¶ Si venditorẽ,quod emerim,deponere [l] in domo mea [m] iusserim, possidere me certũ est [n] , quanquã id nemo [1] attigerit. Aut si vicinum mihi fundum mercatum venditor ex [2] mea turre demonstret,vacuáq; possessionem se tradere dicat , non minus [o] possidere cœpi, quã si pedem finibus intulissem.

Per ingressum non quæritur possessio rei non ucantis.Bart.

3 ¶ Si dum in alia parte fundi sum, alius quis clàm animo possessoris intrauerit, non desisse [p] ilico possidere existimandus sum , facilè [q] expulsurus fimb' [r] , simul [s] atq; [t] sciero. Rursùs si cum magna vi ingressus est exercitus, eam tantummodo partem [u] , quam intrauerit, obtinet.

Si possessor conduxit rem à nõ possessore, transfert in illum possessionem , quam habet. Paulus.

XIX. Marcellus lib.xvj.Digestorum.

QVi bona fide fundum alienũ emerit [1] eundémque à domino [x] conduxerit [2] , quæritur, vtrũ desinat possidere, an non? Resp. In promptu est,vt desierit possidere.

Possidens ex ana causſa non potest solo animo possessione retẽta desinere possidere ex illa causſa, & incipere possidere ex altera:secus si possessionem dimittat.Bart.

1 ¶ Quod scriptũ est apud veteres , Neminẽ sibi causſam possessionis posse mutare.credibile est de eo cogitatũ, qui & animo, & corpore [y] possessioni incumbens, hoc solùm statuit , vt alia ex causſa id possideret: non autem [3] si quis [z] dimissa [2] possessione prima, eiusdem rei denuo ex alia causſa [b] possessionem nanciſci velit.

Denegans restituere rem quam possidet alieno nomine,ſt causſam iustam habet , non priuat illum possessione, nec eam interuertit: secus ſi non habet iustam causſam.Paul.

XX. Idem lib.xix.Digestorum.

SI quis rẽ [c] ,quã,vtendã dederat

s ¶ *Simul.*id est statim.

t ¶ *Atque.*id est,cùm.

v ¶ *Ea-tantummodo partem.* aliam verò minimè.Sed contrà ff.eo.l.possideri.§.j.Sol.vt ibi.

Vt bona fide.]CASVS. Fundum bona fide emi à non dño:eundem fundum conduxi à vero dño.Dicitur, q̃ desino possidere.

¶ *Quod scriptũ.*]Si possideo rem tanquam emptam,tandem dico me velle possidere tanquã donatam:nõ audior, & sic non possum mutare causſam possessionis,secus autẽ est,si desij eã rem possidere: & tãdem mihi donata est.Nam tunc bene possum possidere titulo pro donato.

x ¶ *A domino.*Idem si à non dño:quia is possidet &c.vt ff.eo.l.proxi. in prin.& facit ff.de rei vẽ.l.quædã.& ff.pro emp.l. qui cũ pro hęrede.

y ¶ *Animo & corpore.*naturaliter,& ciuiliter:nec tamẽ hoc solo casu habet locum:imò etiam naturali tantùm : vt no.ff.eo.d.l.iij.§. illud.

z ¶ *Non autem si quis.*mala fide possidens.

a ¶ *Dimissa.*id est,reiecta.

b ¶ *Ex alia causſa.*bona fide,vt emendo à domino:vt ff.tit.j.l. non sõlùm.§.j.& de preca.l.fi is.Vel alia iusta causſa:vt ff.si pars hæredi.peta.l.fi.in fi.& facit C.de præscrip.xxx.ann.l.ij.

SI quis.] CASVS. Commodaui tibi librum : posteà illum librum vendidi cuidam:interdixi vt redderes librum ei cui vendiderã:tu non vis tradere.Si sine iusta causſa dicas te nolle tradere,amitto possessionem libri:si ex causſa iusta nolis tradere, vt puta,si non compleueras id opus,ad quod tibi commodaueram,vt quia nondum auscultaueras librũ,tunc propter hoc non amitto possessionem libri. Franc.

c ¶ *Si quis rem.*mobilem vel immobilem.vt ff.commo.l.j.§.j.

Domini

h ¶ *Inumbratæ quietis.*quia videtur sanus,& non est.

i ¶ *Etiam si non transferas.*secus in dominio:vt ff.de do. inter virum & vxo.l.vir vxori.§.sed si promissor.& ff.de solu.l.cùm quis. fi debitorem.& ff.ex quibus cau.maio.in integr.resti.l.nec vtilem. Item ar. contrà ff.de vi & vi arg.cùm fundum. Sed ibi in persona accipientis habilis erat ad acquirendum.

k ¶ *Quàm si transferat.*vt & ff.eo.d.l.j.§.si vir.& argum.ff.de iure do.l.si ego.in prin.& l. si vsusf.iun. & de collat. bo.l.iij. in prin. & ff.de verb.obl.si ita ităpulatus.§. Chrysogonus.in fin.§. Sed contrà ff.eod.§ si me in vacuam.ij.respon. Solue vt ibi.Item argum.cõtrà ff.eod.l.j.§.per procuratorem. ibi. Alioquin &c. Sed ibi erat habilis cui quæritur: vnde absurdum esset non quæri.

l ¶ *Deponere.*id est ponere.

m ¶ *Domo mea.*vel etiam alibi:vt argum. ff. nau. caup. l. & ita.ij. respon.

n ¶ *Certum est.*vt & ff. eo.l.j.§.pen.& ff. eo. l. pen.in fi.sic in dñio:vt ff.de sol.si pecuniam.

o ¶ *Non minus.*interpretatiuè hic interuenit actus corporis : vt in prædictis concor. Vel dic ª v. esse sensus corporis.s.tactum, gustum,odoratũ, visum, auditũ , & hic visus fuit.secus in re habita à nemine possessa, quas non incipio possidere nisi à tactu: vt ff. eo.l.iij.§. Neratius. & ibi dixi.

p ¶ *Non desisse.*etiam naturaliter , vt statim patet: quia erã in possess.

q ¶ *Facilè.* Idem si nõ facilè:si modò non suspicarer posse repelli : vt ff.eo.si id quod.§. fi. & facit ff.de in ius vo. l.satis.§.j. Accur.

r ¶ *Fimbus.* agri mei.

ª Scribitur cũ fimbria: & fimbus. Fl. desficit.

a ¶ *Domini interuertisse.*vt cùm fine causſa non admittit emptorem: vt ff.de vi,& vi arm.l.cum fundum.

b ¶ *Alias contrà.*vt quando iusta causſa erat retinendi:vt ff.de vi , & vi arm.l. colonus.in fine.Nam & domino potest resistere ex causſa:vt subiicit.

c ¶ *Non reddendi.* vt propter impẽsas: vt d. l.colonus. & ff. de fur. l.creditoris.§.fi. & l.si is,qui rem commodatam.& ff.cõmoda.l. in rebus.§.fi.& arg. ff. de posi.l.j.§.est autem. & §.apud.& facit ff.e.l. si rem.& ff.tit.j.l. rem in bonis. Sed contrà ff. eod. §. si me in vacuam.ij.respon. Solue vt ibi.Item argum. cõtrà ff.eod.l.j.§.per procuratorem. ibi. Alioquin &c. Sed ibi erat habilis cui quæritur: vnde absurdum esset non quæri.

1 Fl.deest, rei

2 Fl.alij.

vendiderit,emptorique tradi iusserit,nec ille tradiderit, aliàs videbitur possessionem [1] domini [2] interuertisse : aliàs contrà [b] . Nam nec tunc quidẽ semper dominus amittit possessionem, cùm reposcenti ei commodatum non redditur. Quid enim,si alia quæpiam fuit iusta, & rationabilis causſa nõ reddendi [c] , non vtique vt possessionem eius interuerteret?

Potest quis transferre possessionem,quam ante actum traditionis non habuit:sed in ipso actu tradendi quæsiuit. Bart.

XXI. Iauolenus lib.vij.ex Cassio.

INterdum eius rei [1] possessionẽ, cuius ipsi nõ habemus,aliis [2] tradere possumus [d]: veluti, cùm is qui pro hærede rem possidebat antè, quàm dominus fieret [e] , precario ab hærede eam rogauerit [f] .

Quod capitur ex naufragio , non potest usucapi:quia cadit in uitium furti.Bart.

1 ¶ Quod ex naufragio [†] expulsum est [g] , vsucapi non potest [h]:quoniã non est in derelicto,sed in deperdito.Idẽ in rebus iactis de naui tempore tẽpestatis. ¶ *Qui alienum.*] Rem quandam habebam à non domino precario:istã rem à domino conduxi.Dicitur, q̃ dominus dicit amodò possidere: & hunc casum habes in gloss. vel aliter vt in gloss. Franc.

[†] Item textum inducit hic, Alexan. hic, & dicit esse multum no. ad hoc q̃ ii. ber profitẽtes in mari iacti retinentur à repertore , quia habetur pro derelicto, & alij veritate vide quod notaui in l. qua ratione. §.fin. in glo. cõmittit. in apost. in ver. Vt si librum apertum fuerit. prox. 2 Fl. deest rẽ.

d ¶ *Possumus.* hoc verum:vt & ff.ti.j.l. non est nouũ. Sed q̃ detur alicui plus quàm habet,vt subiicit:videtur absurdum : vt insti.de lega.§.sed si rem. Sed dicit hîc dari ei qualitatem tenendi precario,quam prius nõ habebat.

e ¶ *Dominus fieret.* ſ. per vsucapionem. Sed quomodo vsucapit pro hærede,qui hæres non est:vt ff.pro hærede. l. iij.Respon.Iusta ignorantia:vt ff.pro legato.l.iij.Vel dic, quòd verus hæres erat:& dum vsucaperet,rogauit precario ab hærede veri domini.Vel dic,fieret dominus quoquo modo etiã si non sit hæres qui rogauit,& possidebat:sed pro hærede possidebat. Ideo autem dicit, Antè quàm fieret dominus, quia posteà non teneret precarium suæ rei:vt ff.de regu.iur.l.neque.Vel dic duos hæredes,& vni fuit prælegata.Vel aliàs erat sua propria res,quã cohæres possidebat : & à cohærede cuius erat precario rogauit. Sed an rogans definit ex prima causſa possidere:Quidã nõ. Tu dic sic:& sic cohæres, cuius est,incipit possidere:& secundũ hoc,quod in principio dicit.non habemus, scilicet ante concessionem.Item not. g non possidens dat possidenti:qđ preca.l.vnusquisque.

Possidens quandoque dat non possidens.

f ¶ *Rogauerit.*vnde interrupta est vsucapio:vt ff. pro empt.l.qui cùm pro.in princ.

g ¶ *Expulsum est.*ab aqua,vel ab hominibus.

h ¶ *Non potest.*ab occupante:vel à nullo si ponas primum occupantem talem rem scisse:& sic facta est furtiua,vt ff.ad leg.Rhod. de iac. qui leuandæ.& ff. de fur.l. falsus.§. qui iactum.imò punitur : vt C. de fur.auth.nauigia.

i ¶ *Pro derelicto.*verè ergo oportet haberi pro derelicto, scilicet ad hoc,vt possit vsucapi:vt infrà pro derelict.l.nemo.& l.fi quis merces. Sed tunc quomodo vsucap?Respond.nõ erat abiicientis, aliàs statim fieret occupantis:& facit institu.de rerum diui.§.finali.& suprà,titu. j.qua ratione.§.fi.

k ¶ *Rogauit.*à dño,sic vt possideret.vt probat verbũ,reuertitur.Et qđ subiicit à domino,ſ.eodẽ.& reuertitur, ſ. per cõductionẽ:& sic facit ff.eo.qui bona.in prin.Vel dic,i.rogauit à non dño. Quid autẽ si rogauit à dño, & cõduxit à non domino?Resp.dñm possef.priuat:vt ff. eo. peregrè. §. quibus. & facit ff.de preca.l.fina.

XXII. Idem lib.xiij.ex Cassio.

NOn videtur [1] possessionem adeptus is,qui ita nactus est, vt eam retinere non possit.

Per additionem hæreditatis omnia iura,quæ erant apud defunctum,& per mortẽ nõ fuerunt extincta,ipso iure transeũt in hæredem: sed possessio non:quia licet illa sit ius , tamen per mortem possessio defuncti fuit extincta. Ideo necesse habet hæres iterum possessionẽ apprehendere:& erit noua possessio,non uetus quæ erat apud defunctum.Pau.

XXIII. Idem lib.j. epistularum.

CVm hæredes instituti sumus, adita [m] hęreditate omnia qui dem iura [n] ad nos transeunt:possessio tamen [1] nisi naturaliter comprehensa sit [2] ad nos non pertinet [o] .

Fictio postliminij circa recuperandã possessionem non fingit.Bart.

1 ¶ In iis, qui in hostium potestatẽ peruenerunt in retinendo iura rerum suarum singulare [p] ius est:corporaliter [3] ¶ tñ possessionẽ amittũt. Neque enim possunt videri aliquid possidere,cũ ipsi ab alio possideantur [r] .Sequitur ergo vt reuertis his noua possessione opus sit, etiam si nemo medio tempore res eorũ possederit.

Liber homo non potest possideri à sciente. Bartolus.

2 ¶ Item quæro,si vinxero liberum hominem,ita vt eum possideam [s] : an omnia , quæ is possidebat, ego possideam per illum? Respondit, Si vinxeris liberum hominem , eum [4] à te possideri non puto [t] . Quòd cùm ita se habeat,multominus à te per illum res eius [5] possidebuntur.Neque enim rerum natura recipit, vt per eum aliquid possidere quod per colonum.& ff.eo.l.Pomponius.§.quæsitũ.& arg. C. de edi. di.Hadri.tollen.l.j.Sed cõtrà ff.ex qui.cau.ma.l.cùm miles.Solu. hîc in extraneo,quia dicit adita.ibi in suo.vel sol.vt ibi.Itẽ nec inchoatur hoc casu vsucapio ante apprehensam possessionem:vt ff.ti.j.l. fin. sed perficitur:vt ff.tit.j.l.cœptam.

1 *aliàs autem.*
2 *Fl.deest. sit.*

3 *aliàs corporaliter.*

4 *Flor. eũ te*

possidere.

5 *Fl.eius à te.*

p ¶ *Singulare.*quia fictione postliminij.nam communi iure cùm seruus sit,nihil habet.vt institut.per quas perso. no. acqui. §. item quod serui.

q ¶ *Corporaliter.*id est,perinde,ac si corpore deiecti essent. Vel corpore,id est,eam possef.quam corpore suo tenebant:in qua non habet locum postlimi.vt & suprà quibus ex cau.maio.l.ait Prætor. §. j. secus in ea,quæ per alium,vt seruum vel filium ex causſa peculiari : vt ff.titulo primo.l.iusto.§. finali.& l.si is.plenè dices : & facit ff.de capti.l.fin.

r ¶ *Possideantur.* vt & ff. titulo primo.l.homo liber.in fine.& ff.de regulis iuris.l.qui in seruitute.& facit infrà, titulo primo. neque seruus.

s ¶ *Possideam.*de facto vt hîc,& ff.de liber.homi.exhibend.per totũ. Accur.

t ¶ *Non puto.*de iure:vt ff. eodem,qui vniuersas.§.possessionem.in fi. §.& suprà,de prob.si quis liberum.& hoc si sciens liberum.Sed quid, si seruum meum credebam? Videtur secus:vt ff.tit. j. homo liber. & l. acquiritur.§.penult.Quod potest dici vt cum possideam : sed non vt mihi quærat extra rem,& operã ratione possl.vel proprietatis:vt not. suprà cod.l.j.§.fed & per eum.nisi hoc gerat:& tunc vt procurator,

non vt possessus quærit: vt ff. eo. si me in vacuam. §. fi. sicut ecclesia per conuersum. Sed an ecclesia possideat conuersum? Dic, quòd nó, quia scit eum liberum [a] esse. Item an ratihabitio exigatur, vt etiá per eum quæratur? Dic. quòd non.

a Videtur ergo tutarii huic. gl. rex. in c. 1. caussam. de præscr. & in capi vt priui legia. de pri. & in cle. j. de decci. fed. potes. concor. vt per glo. xvij. q. ii j. capitu. quisq. & Et possimus.

a ¶ *Possim.* eo vel tradente non hoc gestiēte: & facit ff. de vi, & vi ar. l. j. §. pe. & ff. de reg. iu. l. cum principalis. & ff. de stipu. ser. si seruus testamento manumissus. an fine.

CASVS. *Si seruus.*] Si seruus deiiciat aliquem de fundo per vim, & incipiat possidere, & hoc factat dño ignorāte vel inuito: dicitur q̄ hæc possessio nō acquirit dño: & hoc siue acq̄irebat ex caussa peculiari, vt quia eme rat rē de pecunia peculiari: tandem intrauit pos. eius rei sua authoritate, siue nō ex caussa pecu. vt quia intrauit pos. alicuius rei. ff. b ¶ *Ignorante.* seeus si mādante, vel ratum habente, vel aliàs volente: quia tunc per se, nō per seruum dominus possidet: vt ff. de vi, & vi arm. l. j. §. deiecisse. c ¶ *Possidet.* detinet: vt j. hac lege.

1 Flo. apprehendit.

d ¶ *Non possides.* cōtrà ff. de his qui sunt sui, vel alie. iud. j. & ff. ti. j. l. acquirit. §. nō solùm. quibus dr, quicquid per seruum &c. Sed ibi subaudi iuitè. Cui ergo quæriſ? Seruo nō: quia nec momẽto vno staret, s. ista posſ, vt ff. de acqu. hær. l. placet. quare dicas nulli. Sed nonne datur interdictū, vnde vi cōtra dūm: vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. si aduersus. ergo deiectus pos. amittit: vt in ea. l. §. siue autem. ergo & domino est quæsita? Respon. nō sequitur: si competit interdictum, ergo alij est quæsita: vt ff. tit. j. l. nō solùm. §. si dominus. Item opp. hanc pos. quæreret sibi, si esset liber: ergo dño, cùm sit seruus. Respon. hoc argumentū valet, quando iuitè quærit, non qñ iniuste: vt in fi. huius legis. Vel dic, non omne quod sibi quæreret, si esset liber, quærit domino cū est seruus: vel referas te ad proprietatem hoc modo: Quod quæreret sibi libero quo ad proprietatem, hoc quærit domino quo ad proprietatem & possessionem cū est seruus: sed ex caussa maleficij non quæreret sibi quo ad proprietatē: ergo cum est seruus nec domino. Accur.

e ¶ *Non corporalem.* id est iniustā. aliàs dr iniusta naturalis, & iusta ciuilis: vt j. vti possidetis. fi duo.

f ¶ *Ex peculio.* id est. ex iusta caussa: vt posteà sequitur secundum H. Vel verius. peculio stricte nic accipitur. Et quod ff. dixit iustam, scilicet extra peculium. Et hic dicit idem in peculio: vt patet. quia dicit, sicut &c.

g ¶ *Possidet.* id est detinet.

h ¶ *Cum ratione.* ratio quæ sequitur, est ad vtrunque dictum, scilicet quando extra peculium, & qñ in peculio quærit. Et quod subiicit in peculio: largè accipe pro omni eo, quod seruus iustè q̄rit. Aliàs strictè: vt ff. prox & ff. de pecu. peculium. j. respon. & ex his. quæ est cōtrà. Et sic est hic ar. ad id, quod not. ff. eo. l. j. §. item acquirimus.

i ¶ *Ciuiliter quidē possidere.* Innuit, q̄ naturaliter possit seruus possidere: quod est fatuum: sed tamen tenere potest, vt asinus sellam: vt ff. tit. j. l. nunquā. §. seruus. & ff. eo. possessio. §. j. & ff. de verb. obl. stipulatio ista. §. hæc quoque. Dic ergo ciuiliter, id est de iure ciuili nō possidet neque ciui. iter, neq; naturaliter, Vel dic ciuiliter, id est nullo modo. nam etiam naturalis est de iure ciuili.

k ¶ *Creditur.* quadā interpretatione iuris: quia iustum serui factū domini præsumimus etiam ignorantis: sed scīētis & volentis etiam iniustum. Sic aliàs iusta quæritur hæreditas: vt instit. quib. mod. test. infir. §. fi. Item plenius iusta pos. quàm iniusta: vt patet ff. eo. l. possideri. §. j. & l. quod meo. in fi.

l ¶ *Non pertinet.* id est, domino non quæritur.

possim [6] [a] quem ciuiliter in mea potestate non habeo.

Possessio quæsita per seruum, quæritur domino. si est iusta: aliàs secus Bart.

XXIIII. Idem lib. xiiij. epistularum.

Quod seruus tuus ignorāte [b] te vi possidet [c], id tu nō possides [d]: quoniam is, qui in tua potestate est, ignoranti tibi non corporalem [e] possessionem, sed iustam potest acquirere: sicut & id, quod ex peculio [f] ad eū peruenerit, possidet [g]: nam tum per seruum dominus quoque possidere dicitur, summa scilicet cum ratione [h]. Quia quod ex iusta caussa corporaliter à seruo tenetur, id in peculio serui est: & peculium, quod seruus ciuiliter quidem possidere [i] nō potest, sed naturaliter tenet, dominus creditur [k] possidere. Quod verò ex maleficiis apprehēderit [1], id ad domini possessionem ideo non pertinet [l], quia nec peculij [m] caussa apprehendit [2].

1 Flo. apprehendit.

2 aliàs, appre henderit.

Si aliquid tibi eadit, putà anulus, statim perdit possessionē, non solùm naturalem, de qua non est dubium: sed etiam ciuilem. Et hoc regulare in qualibet re mobili, cuius possessio est nulla, & abiecta. Pau.

XXV. Pomponius lib. xxiij. ad Quintum Mucium.

Sid quod possidemus, ita perdiderimus, vt ignorem [o] vbi sit [n], desinimus possidere.

Per colonos, & inquilinos sicut per seruos, possidemus: nec perdimus, licet moriātur, uel furiosi efficiantur. Bart.

1 ¶ Et per colonos [o], & inquilinos [p], aut seruos nostros possidemus [q]. Sed [1] & si moriantur, aut furere incipiant, aut alij locent, intelligimur [r] nos per eos retinere possessionem. Nec inter colonum & seruum nostrum, per quem possessionem retinem[9], quicquam interest [s].

Qui possidet ciuiliter, per ingressum alterius eam non perdit, nisi reuersus non admittatur, uel suspicetur se posse repelli. Bart.

2 ¶ Quod autē solo animo possidemus [t], quæritur, vtrúmne vsq; eò possideamus [u], donec alius corpore ingressus sit, vt potior sit illius corporalis [x] possessio: an verò (qđ quasi magis probatur [y]) vsque eò possideamus, donec reuertēres nos aliquis repellat, aut nos ita animo desinamus possidere, q̄ suspicemur repelli nos posse ab eo, qui ingressus sit in possessionē? Et id videtur vtilius [z] esse.

Locus certus ratione loci, uel quotæ, potest possideri, secus si esset utraque ratione incertus. Bart.

XXVI. Idem lib. xxvj. ad Quintum Mucium.

LOcus certus ex fundo & possideri, & per lōgam possessionem vsucapi potest: & certa pars pro indiuiso, quæ introducitur vel ex emptione, vel ex donatione, vel qualibet alia ex caussa [a]. Incerta saltus. hic tamen dicit de eo, quod seruus possidet non peculiariter, cùm dicatur in fine, Nihil interest. Accur.

r ¶ *Intelligimur.* aliter in primo, scilicet, quando fuerunt mortui: & aliter in aliis, quando cœperunt furere, vel locare. Nam vbi moriuntur, retineo ciuilem per me, non naturalem, nisi hæres coloni acceperit volens mihi possidere: quia tunc etiam naturaliter in aliis retineo ciuilem per me, naturalem per eos: vt ff. eo. l. qui vniuersas. §. fin. secūdum Io. [b] Vel dic, secundum H. retineo, cùm moritur, per me ciuilē: per eos naturalem, si non neglexi apprehendere poss. post eorū mortem: vt ff. eo. §. j. Nec ob. si dicas, Ille est mortuus & nullo modo detinet. quòd idem posset opponi de dormiente: vt ff. ti. j. l. nunquam. §. si seruus meus.

b Ista opinio est vera secundū Bart. Ang.

s ¶ *Quicquam interest.* in retinenda pos. item nec aliquis eorum potest sibi mutare caussam poss. constituendo sibi possidere: vt ff. eo. l. rēquæ. & l. qui bona. & C. de præscript. xxx. ann. l. ij. licet Py. contradixit in colono. Item nec in amittenda interest, cùm nostro animo, & eorum corpore possidemus: in alio autem interest, id est, quando peculiariter: cùm etiam eorum animo possideamus, vt dixi. item & qñ moriuntur: vt modò dixi. Item etiam in vsucapione differunt: quia per solum seruum vsucapit ignorans: vt ff. pro soluto, l. ij. Item nec fic per alios quæritur dominium, vel pos. vt per seruum. & facit ff. pro empt. qui fundum. in princ.

t *Possidemus.* & sic ciuiliter.

v ¶ *Possideamus.* & sic ciuiliter.

x ¶ *Corporalis.* id est, naturalis: vt ff. eod. l. clām. §. qui ad nundinas.

y ¶ *Magis probatur.* scilicet quàm suprà dictum.

z ¶ *Vtilius.* vt & d. §. qui ad nundinas. & ff. eo. l. iij. §. in amittenda. in fi. & §. si quis nuntiet, & ff. de vi, & vi ar. l. j. §. siue autem. Arg. contra ff. quod met. cau. metum. in prin. Item secus in posse. rei mobilis, quā amitto ignorans: vt ff. eo. l. rem quæ nobis.

Locus certus.] CASVS. Certam partem fundi pro diuiso possidere possumus: sed incertā partem non possum possidere: nec tradi, nec vsucapi potest. Fran. Accur.

a ¶ *Ex caussa.* sic ergo pars certa pro diuiso, vel pro indiuiso possidetur, & vsucapitur. vt ff. e. si quis fundum. Sed secundum illius legis responsum est contra. Sol. vt ibi.

a ¶ *Mei iuris.* cùm & meum ius sit incertum. vt & ff. eo. l. iij. §. incertā. & quære vt ibi. Sed opponitur: hæres ignorans ex qua parte sit hæres potest adire: vt ff. de acqui. hær. si quis extraneus. §. sciendum. ergo

1 Flo. nec capi.

autem pars nec tradi, nec vsucapi [1] potest: veluti, si ita tibi tradam: *quicquid mei iuris* [a] *in eo fundo est.* Nam qui ignorat, nec tradere, nec accipere id, quod incertum est, potest.

Furiosus nō potest desinere possidere. Bar.

XXVII. Proculus lib. v. Epistularum.

SIis, qui animo possessionē saltus retineret, furere cœpisset, non potest, dum furet, eius saltus [b] possessionē amittere [c] quia furiosus non potest desinere [d] animo possidere.

1 Quot modis fumatur ista dictio, quia vide gl. in c. j. in prin. de re feuta. Ptag. San. Tu vide melius in l. ij. supra. & in l. fi certū per. per gl. & in l. §. autem. fina. de ædi. & de mica.

Possidens rem propriam, si illam conducit, & quæratur, an conducens perdat possessionem, debet attendi, an ignorans se possidere conducat, an sciens: & hoc secundo casu refert an conducat eam ut alienam, an ut suam: & interdum dominus non possessor à possessore conducit, stipulatur, uel emit: & tunc aut proprietatis respectu contrahit, & contractus omnes sunt nulli: aut respectu tantum possessionis contrahit, & tunc tenet stipulatio, emptio, conductio, & precarium. Alexā. de Imol.

XXVIII. Tertullianus. lib. j. Quæstionum.

SIaliquā rem possideam, & eandem posteà cōducam, an amittam possessionē? Multum [e] refert in his quid agatur. Primùm enim refert, vtrùm sciā me possidere, an ignorem [f]: & vtrum [g] quasi non meā [h] rē conducā, an quasi meā [i]: & [1] si sciēs meā [k] esse, vtrū quasi p. prietatis respectu [l], an possessionis [m] tantū [n]. Nā [2] si rem meam tu possideas, & ego emam à te possessionem eius rei, vel stipuler, vtilis erit & emptio, & stipulatio [o]: & nam cōduxerim, an quasi meam. Si quasi alienam, si quidē erat alienata, valet conductio. si propria, non valet. vt ff. depositi, qui rē. fed possess. amittitur, secundum Azo. Si verò quasi meam: aut erat mea, aut non. Si non erat, valet quod agitur in specta veritate, nō opinione. arg. ff. de neg. gest. ité si cu. Si verò mea, refert vtrū proprietatis respectu: & nō

1 Flo. & sociē.

2 Flo. nam fi.

valet, siue sciebam, siue igorabā meā: vt §. depositi. l. qui rem. Sed vbi scio, videor transferre dñium in alium: vt ff. de contrahen. empt. suæ rei. Si verò possi. gratia, valet quod agitur. fed quomodo etiā respectu possessionis valet in re propria, cū conductor possideat? Resp. quia locator for tè aliquo iudicio potest eam auocare. Vel prius fuit confessus eius nomine possidere, & facit ff. de preca. l. in rebus. §. fi. & l. si is.

2 Flor deest. solutur.

Possessionē.] CASVS. Possessionem naturalem potest p pillus amittere, puta, si fundum desinat possidere. possidere etiā sine tutoris authoritate: ciuilem autem non.

1 Manuscrip.

2 Flo. possedit

p ¶ *Vt corpore.* si de naturali dicas, est contrà ff. ti. j. l. pupillus. Vnde dic de detentione asinina hic loqui, non de naturali quæ iuris est. Vel hic proximus puberatati, ibi nō. Vel potest amittere naturalē quā cum ciuili habet exiens de fundo, ita q̄ nō fit in cōspectu: quia & maior sanæ mentis sic amitteret. Sed animo nō potest, quā maior posset etiā in fundo existens: vt ff. eod. si quis vi. §. differentia. Sed alienādo, etiā naturalē nō posset amittere. vt in l. contraria. Et sic est differētia inter amittere, & alienare. Sed pone quòd tradit, & recedit, ita quòd non sit in cōspectu, ergo animo perdit? Respō. nō imò quia derelinquit, & non est in cōspectu. Item econtrà videtur, quòd etiam ciuilem, & naturalem potest alienare: vt ff. pro empt. l. ij. §. fi à pupillo. quæ est cōtrà. Solu. hoc verū est, nisi alius apprehendat pos. vt ibi. nam & hoc diximus in colono, per quem pos. non amittimus, nisi alius apprehēdat. Vel solu. vt ibi: & facit ff. de dam. infect. si finita. §. fi fortè. & §. fi pupillus.

3 Flo. rei insc. sit.

Qui possidet unum totum integrale, non possidet singulas partes eius. Bart.

XXX. Paulus lib. xv. ad Sabinum.

QVi vniuersas ædes possidet [1], singulas res, quæ in ædificio, sunt, nō videtur possidere [2] q. Idem debet dici & de naue, & de armario.

1 Manuscrip. ta, si fundum desinat possedit. possidere etiā sine tutoris authoritate: ciuilem autem non.

2 Flo. possedit

Possessio perditur ab ignorante, & inuito superueniente defectu ex parte rei, uel personæ. Bartolus.

1 ¶ Possessionem amittimus multis modis: veluti, si mortuum in eum locum intulerimus, quē [1] possidebamus. Nāq; locū religiosum, aut sacrum non possumus possidere [2]: etsi [r] contemnamus [s] religionem, & pro priuato eum teneamus, sicut hominem liberum [t].

2 ¶ Item cùm Prætor idcirco in possessionem rei [3] ire iusserit [y] quòd damni infecti non promittebatur, possessionem inuitum dominum amittere labeo ait [z].

3 Flo. rei insc.

ff. nouum. n iiij

Universidad de Deusto
Biblioteca

a¶ *Occupatum sit.* vel aluеum faciendo flu. vel inundando mare, secundū Io. & hoc siue mobilis, siue immobilis: vt hīc, & j. de bon. aut. iudi. pos. cùm vnus. §. fi. & ʒ. eo. Pomponius. & facit ʒ. fi vsusfru. pet. si ager. & ʒ. tit. j. ergo. §. alluuio.

b¶ *In alterius potestatem.* i. dominium: vt j. de verb. sig. potestatis. vt quia redact' est in seruitutē propter ingratitudinem; vel quia passus est se vendi ad pretium participandū. Vel dic etiam quia de dit se in arrogationē. Sed jn isto hodie aliud esset: nam habet pos. ci uilem omnium, quæ antè habebat. Item rerum peculij aduentitij arrogator naturalē: quia habet vsumfru. vt instī. de acqui. per ar. & ʒ. eo. naturaliter. De aliis filiis dic, vt j. e. l. possessio. §. qui in aliena.

c¶ *Nolumus.* Aliàs volumus: & idem est seniūs.

d¶ *Manumittamus.* vt j. pro donato. l. qui pro donato.

e¶ *Ex lana factum.* non enim possidet lanam in eo vestimēto: sed si lanam leget, neta & inneta concinetur: vt ʒ. de leg. iij. l. lana. Azo. & facit ʒ. titu. j. l. adeò. §. cùm quis.

f¶ *Possideo.* meo nomine.

g¶ *Nactus sit.* aut alius nomine eius: vt in fi. §. dicitur.

h¶ *Non poterit possidere.* vt & ʒ. eo. l. cùm hæredes. in princ. & j. tit. j. l. si homo. Aliter in hærede colonj: vt ʒ. loca. cùm in plures. §. hæredem. & j. eo. si de eo. §. j. quæ sunt cōtrà. Sed an hæreditas retinet naturaleм per colonum? Io. fortè non: vt j. si quis test. lib. l. j. §. Scæuola.

i¶ *Colonum.* apprehendentem nomine hæredis. Et dic etiam. q. d. non tantùm si ipse, l. hæres apprehendat. Idem fortè si colonus merc- cedē hæredi solueritvt j. eo. quamuis. §. j. & facit instit. de interdic. §. possidere. & ʒ. l. iij. in prin. & C. eo. l. licet.

k¶ *Id possideo.* ciuiliter per me. naturaliter per alium: sed per quem? Die per animum, licet per mille manus ambulet: hoc enim operatur mihi animus eius, quia etsi de fundo exisset, non tamen animo desc- rendæ pos. adhuc naturaliter per eum possideo: vt j. l. proxi. Sed certè imò videtur quòd non possideam per aliquem hīc, vel in sequentibus casibus. vt j. tit. j. l. non solùm. §. qui pignori. quæ est contrà. Solu. ibi in pignore. Quod nihil est. Vel ibi deposuit apud se. Nec hoc valet Dic ergo quòd ibi commodatarius, vel depositarius alij tradit alienando: hīc non, item facit instit. de interd. §. per eos quoque. & ʒ. quibus mod. vsusfruct. amit. l. Pomponius. Sed argu. contrà j. de precar. l. quæsitum. in prin. Accur.

ADDITIO. Dic secundū Bart. hīc, quòd ibi loquitur de actione personali, quæ tantùm contra primum conceditur: hīc de retinenda possessione, quæ etiam per secundam & vlteriorem retinetur.

S *I colonus.*]CASVS. Colonus meus exiuit de fundo animo reuertendi incontinenti. Dicitur, quòd etiā interim possēt. scilicet naturaleм, & ciuilem retineo per colonum. Et sic no. quòd per animum coloni retineo pos. vtranque. Fran. Accur.

l¶ *Placet.* ciuiliter, & naturaliter etiam medio tempore absente domino & sic solus animus [a] coloni retinet mihi naturalem: quāuis nec in fundo, nec in conspectu, nec in proxi. sit: vt hīc, & infrà, pro empt. qui fundum. in prin. Sed quid, si exiuerit animo deserendi possēs. Respond. naturaleм perdit dominus: arg. huius legis sumpto à contrario, quòd est validum: vt suprà, de offi. eius, cui man. est iurisd. l. j. §. j. ciuilem retinet: in qua coloni malignitas nihil nocet: vt C. eod. l. fin.

Flor. quod uari.

Flo. possidebam.

Flo. apisci.

3¶ Item quod [d] à mari, vel flumine occupatum [a] sit, possidere nos definimus: aut si is, qui possidet, in alterius potestatem [b] peruenit.

4¶ Item quod mobile est, multis modis definim' possidere: si aut nolimus [c], aut seruum puta manumittamus [d].

5¶ Item si id, quod possidebamus [5], in aliam speciem translatum sit, veluti vestimentum ex lana factū [e].

Hæres non acquirit possessionem, nisi eam apprehendat uerò uel fictè. Bart.

¶ Quod per colonum possideo [f], hæres me', nisi ipse nactus sit [g] possessionem, non poterit possidere [h]. Retinere enim animo possessionē possumus: adipisci [6] non possumus. Sed quod pro emptore possideo per colonum [i], etiam vsucapiet hæres meus.

Per colonum. commodatarium, uel depositarium, & si alij locet, commodet, uel deponat possessionem retinemus. Bart.

6¶ Si ego tibi commodauero: tu Titio, qui putet tuum esse: nihilominus ego id possideo [k]. Et idem erit, si colonus meus fundum locauerit, aut is, apud quem deposuerā apud aliū rursus deposuerit. Et id [7] per quamlibet plurium personas factum obseruandum ita erit.

Per colonum absentem nō retinemus possessionem naturalem. Bart.

XXXI. Pomponius lib. xxxij. ad Sabinum.

SI colonus non deserendæ possessionis caussa exisset de fundo, & eò rediisset, eundem locatorem possidere placet [l].

Per colonum, uel inquilinum retinet quis possessionem, etiā si locatio sit inutilis: & per mandatarium, licet mandatum sit inutile ad obligandum. Pau.

XXXII. Paulus lib. xv. ad Sabinum.

QVamuis pupillus sine tutoris authoritate non obligetur [m], possessionem tamen per eum retinemus [n].

Ficta traditio coloni non priuat dominum possessione. Bart.

1¶ Si conductor rem vendiderit [1], & eam ab emptore cōduxerit [2], & vtriq; mercedes præstiterit [3], prior locator possessionem per conducto rem rectissimè retinet [o].

Infans per seipsum nō potest incipere possidere sine tutoris authoritate: sed per seruū eius &c. Sed maior infante bene potest etiam sine tutoris authoritate. Pau.

2¶ Infans possidere rectè potest, si tutore authore cœpit. Nā iudiciū [p] infātis suppletur authoritate tutoris: vtilitatis enim caussa hoc receptum est: nā alioquin [q] nullus sensus infantis [4] est accipiēdi possessionem [r]. ¶ Pupillus [s] tamen etiam sine tutoris authoritate possessionē nanciscī potest. Item infans peculiari [t] nomine per seruum possidere potest.

Cui datus est executor, non potest ingredi sua authoritate. Item mandatum eius, quod quis habet necesse facere, non finitur morte. Bart.

XXXIII. Pomponius lib. xxxij. ad Sabinū.

FVndi venditor etiā si mandauerit alicui, vt emptorem in vacuā [u] possessionē induceret prius, quàm id fieri, non rectè emptor per

Sed illud eos non iuuat: quia ibi nec dicitur [v] q depositor quondā receperet pos. nec q redeat in caussam depositi: nec enim sequitur, tenetur, ergo in primā caussam rediit. Alij dicunt hīc non fuisse traditam pos. contra quos est, quia cōducendo tradere videtur vt ʒ. de rei ven. l. quædam, & ʒ. e. interdum. §. fi. Tu dic, quòd nec fuit tradita, nec pro tradita habita, nec habuit animum auferendi pos. priori locatori, cùm semper ei mercedem solueritarg. C. eo. l. fin. Alioquin si fuisset tradita, vel habita pro tradita, sine dubio esset amissa. Nec ob quòd conduxit: quia tunc per condu. facit alium possidere, cùm conductor possidebat: quod hic nō erat sed prior locator possidebat: & facit ʒ. quibus mod. vsusfruct. amit. l. Pomponius.

Iudicium. seu plenum.

q¶ *Nam alioquin.* id est, sine tutore.

r¶ *Accipiendi pos.* & sic non quæritvt & ʒ. l. j. §. adipiscimur. in fin. Sed contrà C. eo. l. donatarum. Sol. vt ibi.

s¶ *Pupillus.* maior infante habens intellectum: vt ʒ. eo. l. j. §. Offilius. & ʒ. de autho. tut. l. obligari.

t¶ *Item infans peculiari.* vt & C. de donationib. si quis in emancipatione.

Vndi venditor.]CASVS. Vendidi fundum tibi: postea mandaui Titio, vt te mitteret in pos. fundi. non expectasti quòd te mitteret in pos. sed tua authoritate intrasti. Dicitur quòd non iustè intrasti, & es prædo. Secundò dicit, Titius me mortuo, cùm id ignoret, te misit in pos. dicitur quòd iustè incipis possidere. Si autē Titius misit te in pos. cùm sciret me mortuum, aut cùm sciret hæredes id facere nolle, tunc non iustè incipis possidere. Franc.

v¶ *In vacuam.* ad quam tradendā tenetur, secundū quosdam. Quod non placet: vt C. de proba. l. cùm res.

Veniet.

a¶ *Veniet.* & si fecerit, prædo est, vt & ʒ. eod. l. si ex stipulatione. & C. eo. l. nec ex vera. Accurſius.

b¶ *Item si amicus.* id est, procurator siue nuntius.

c¶ *Aut.* aliàs aut pro &, & aliàs, haud, pro id est, non. Et secundum istam non est in litera non. Accurſius.

d¶ *Id fecerit.* id est, duxerit emptorem in possessionem. Accur.

e¶ *Rectè possessio ei tradita est.* vt & ʒ. de procura. si procuratorem. & ʒ. de offi. præfi. si fortè. & j. de solutio. si cùm Cornelius. in fi. & ʒ. man. si præcedente. & ʒ. de pact. l. fi cum. Sed arg. contrà ʒ. de iure dot. l. fi ego. §. si res. & ʒ. de ma. vin. si pater. Sed aliis casibus loquuntur. Item contrà ʒ. de do. l. ij. §. sed & si quis. Solu. ibi in dominio. vel vt ibi. Item contra ʒ. fi cert. pet. l. eius. §. quas verò. Sol. vt ibi.

ADDITIO. Dic secundùm Bar. hīc, & hoc mandatum consistit etiam in id, quod habebat de necessitate facere. ideo non reuocatur morte. Sed de hoc plenè vide eundē Bart. in d. l. ij. §. sed & si quid.

f¶ *Erit.* vt ʒ. de do. in ter vir. & vxo. l. sed in terim. §. fi vxor.

I me in vacuam.]CASVS. Si misisti me in possess. vacuam fundi Corneliani, ego autem credebā me missum in possessionē fundi Sempronianj, & fic errauj in corpore: quòd non acquiró pos. fundi Cornelianj, nisi errauj tanquàm in nomine, quia certæ rei mihi possessio acquiritur. Sed quid, si in nomine & in corpore, vt fuit in primo casu, nunquid tu, qui misisti me in pos. saltem amittes possessionem? Quod videtur, quia animo solo potest quis deponere, & mutare possessionē. quæ dic, vt in gl. sic ergo videtur, & in nostro casu. Item nunquid pos. fundi acquisiui in primo casu, vbi iteruenit error & videtur q fic, quia animo solo acquiri potest pos. in casibus: sic ergo videtur & hīc. Sed tamen respondet, quòd errans nō acquirit po. nec tu amittis pos. Tertiò dicit, si tradens pos. fū di Corneliani procuratori meo recipienti nomine meo: & ego errē, vt quia credebā tradi possēs. fundi Sempronianj, at procurator nō erret, nunquid est mihi acquisita pos. Et dicitur, q sic, nam cū ignoranti quæratur per procuratorem, ergo & erranti. Sed quid contrà, si procurator meus errauit, ergo nō? Dicitur, q bene acquiritur mihi pos. posteà dicit q per seruum acquiritur pos. ignoranti domino. Vltimò dicit. Seruus alienus siue possideat à me, siue à nullo, potest mihi acquirere pos. fi nomine meo eam adipiscatur. Franc.

g¶ *Sempronianum.* quem emerim.

h¶ *Non acquiram pos.* facit j. pro emp. l. ij. §. cùm Stichum. & ʒ. de cō trahen. emp. l. in venditionibus.

i¶ *Consenserimus.* hic error non nocet, vt & ʒ. de rei ven. l. idē Pomponius. §. cùm in rem. & ʒ. tit. j. l. cùm in corpus.

k¶ *Non consenserimus.* vt in primo casu.

l¶ *Deponere.* depono cùm nemini quæritur, & sic solo animo meo, vt ʒ. eo. l. iij. §. in amittenda.

m¶ *Mutare.* cùm alij quæritur. & hoc animo meo solo similiter secundùm Marcel. & Celsum. Quod est falsum, nisi in casibus, vt ʒ. l. iij. in princ. ibi, solo animo non posse.

n¶ *Posse.* scilicet aliàs vbi non est error.

o¶ *Scribunt.* & sic videbatur, quòd iste desineret possidere.

p¶ *Potest.* quod est secundum Celsum: vel quod est in casibus, vbi nō est error.

q¶ *Nunquid.* hæc est alia quæstio, & vtraque soluetur.

r¶ *Acquisita est.* vbi est error. Accur.

s¶ *Nec amittet.* vt ʒ. de vi, & vi ar. l. cùm fundū. & ar. ʒ. quib. mo. pi. vel hyp. sol. voluntate. Sed cōtrà ʒ. e. l. quod meo §. fi furioso. & l. j. §. fi vir. Sol. hīc cū cōditione si alius acquireret: ibi nō. Quod non placet. quia pro nihilo diceret, Quodāmodò, qđ improprietatem notat. Alij dicunt, q hīc etiā in animo habuit conditionem: ibi nec verbis, nec animo. Tertij quòd hīc in re immobili, contraria in mobili, quarum pos. est vilis, & abiecta, vt j. eo. §. fi rem. Tu dic, q hīc fuit error in re, sed in §. fi furioso. in persona accipientis tantùm.

t¶ *Si ego errem.* quia credo q de possessione fundi Titiani dicas, & tu dicis Semproniani.

Flo dicessi, mihi.

Flo impedisset capiendi.

Vitellius scribit.

v¶ *Ignoranti mihi acquiri.* ſ. per procuratorem, vt C. eo. l. per liberam.

x¶ *Erranti.* in nomine, vel in corpore, secundùm Io. & Azo.

y¶ *Vt acquiram.* non acquiram, vt ʒ. acquirat ur, ſ. tamen, quia præsens sum, & nudū præstat ministerium: aliàs si sibi acquirere velit, & si non præstat nudū ministerium, nō acquireret mihi, vt ʒ. de con trah. empt. l. in huiusmodi. nisi tradens hoc gerat: quo casu error procuratoris mihi nō nocet, vt ʒ. de do. l. qui mihi. Accur.

Fl dominus.

Procuratoris error nō nocet.

z¶ *Nomine meo.* quādo à nemine, vt j. tit. j. l. nunquam. §. seruus. & facit j. de stip. ser. l. fi seruus. & facit j. pro emp. l. ij. §. fi seruus. & quod no. ʒ. de ædi. edi. l. cum mancipium.

Flo. traditio.

Flo impedisset capiendi.

EXitus.]CASVS. Si vterque nostrū contendat se insolidū possidere fundum, & agat quilibet contra aliū interdicto: Vti possidetis: dicitur quòd iudex habet videre quis eorum possideat, & pronuntiare illum debere esse in possēſ. & victus in pos. poterit intentare rei vendicationem. Franc. Accur.

Fl deest, nō.

a¶ *Exitus controuersiæ.* altero, vel vtroque agente interdicto, Vti possi.

b¶ *Victus est.* quid, si vterque vincit? Respon. & tunc aget vterque si velit, vt dixi j. vti possi. fi duo.

c¶ *Victus est.* quid, si vterque vincit? Respon. & tunc aget vterque si velit, vt dixi j. vti possi. fi duo.

d¶ *Quæratur.* si ei quæri placuerit: ad hoc ʒ. de rei ven. l. is qui. & j. vti pos. l. j. §. j. & ʒ. de iudi. inter. & C. de rei vē. l. ordine. & de interd. l. incerti. & ʒ. fini. regun. l. fi quis. & insti. de interdict. §. retinendæ.

d¶ *Quæratur.* ab eodem iudice, vt C. de iudi. l. nulli. & de rei vendi. l. ordinarij. Accur.

Vi pignoris.]CASVS. Si emi fundum à non domino, & fuit mihi traditus: & sic cœpi possidere: & eum fundum obligaui Titio, & tradidi. Dicitur, quòd adhuc dicor possidere, & in vsucapione procedo. Idē est, si eundē fundum, quem obligaui Titio, concessit mihi precario Titius. nam adhuc procedo in vsuca. & reddit rationem. Nam cùm plus iuris in pos. &c. Franc. Accur.

e¶ *Qui.* scilicet debitor.

f¶ *Intelligitur possidere.* quo ad vsucapionem, vt j. subiicit. & j. tit. j. si serui mei nomine. Item quo ad satisdationem vitādam, vt ʒ. qui satisda. cogan. l. sciendum. §. creditor. quo ad alia non, vt not. ʒ. eo. l. j. §. per seruum corporaliter. Accur.

g¶ *Rogauerit.* id est, acceperit precario debitor à creditore.

h¶ *Longè minus.* i. magis. fic. C. de iud. l. properandū. §. fi. Vel die abūdat. vt & ʒ. de dā. infe. l. fluminū. in prin. ibi. Nihilne, &c. & facit j. de preca. l. certè. in fin. & ʒ. de pig. act. cum & sortis. §. fin. & j. de act.

Universidad de Deusto Biblioteca

& oblig.l.qui à seruo.& ℨ.de peri.& commo.l.serui emptor.& ℨ.titu. j.l.non solùm.§.qui pignori. Accur.

a Creditor possidet pignus, vt lequen. cũ ôcat.in glo fi. Et ideo est, q creditori non potest propria authoritate debitoris ei⁹ uasa retinere nisi ex pacto in fi.quis in tã tam C. vade vi.
1 Flo. deest.in. 2 Flor.sit, per eos.

a ¶ *Creditor possidet pignus.* vt habeat, qui precario rogauerit ¹; quàm qui omnino non possidet b.

b ¶ *Non possidet.* vt est debitor. Accur.

Epignoris.] CASVS. Obligaui tibi fundum, vel domum & tradidi tandè istum fundum, vel domum à te conduxi, & conuenit vt pro colono sim in isto agro, vel sim pro inquilino in domo. Dicitur q̃ retines possessionem per me. Fla. Accursius.

c ¶ *Conducta.* id est, debitor cõduxit à creditore. vt ℨ. de pigno. act. si pignus.

d ¶ *Et per eos.* nunc respondet.

e ¶ *Possidere.* no. q̃ colonus in villa, inquilinus in ciuitate, vt hic, & ℨ. loca. l. item quæritur. cum lege sequen.

f ¶ *Videtur.* facit ℨ. de peri.& cõmo. rei vẽdi tę. serui emptor.& ℨ.titu. j. ei,à quo. Accur.

1 Fl. cedere ea.

Qui absenti.] CASVS. in quadã epistola scripsi seruo meo, vt sit liber. Dicitur, quòd nõ erit liber ex tempore datæ epistolæ: sed ex tunc, quando hæc epistola peruenit ad notitiam serui.

¶ *Si quis.*] Tradidi tibi pos. fundi, vt ita demũ habeas eius pos. si hic fundus sit meus. Dicitur q̃ non videor pos. tradere si appareat alienum esse fundũ, & nõ meum. Secũdò dicit, q̃ pos. potest tradi sub conditione: vt si nauis ex Asia venerit, habeas possessi. talis fundi. ¶ *Si is qui.*] Dic casum, vt in fin. vlti. gl. quæ incipit, Quia &c. ibi, Idcoque dicas, &c. Franc.

g ¶ *Vt in libertate.* id est, in possessione libertatis, secundum quosdã. Imò vt sit liber. Et in hac epistola debent adesse quinque testes, vt C. de Lat. liber. tollen. §. fcimus. Accur.

h ¶ *Vt statim.* id est, antè quàm epistola ad seruum perueniat. & facit C. de fideicommiss. lib. I. si voluntate. & suprà, de libe. cau. non videtur. Argumentum cõtrà C. de repud. licet. Sed ibi fuit traditus libellus repudij.

i ¶ *Conf.re.* sic ℨ. de vi, & vi arma. cùm fundum.

k ¶ *Ipsius.* scilicet tradentis

l ¶ *Fundus alienus sit.* in præsenti tempore, vt differat à sequẽti casu.

m ¶ *Sub conditione.* scilicet vera, quæ erit de futuro: vt & ℨ. si cer. pe. ta. itaque. Sed ℨ. proxi. non fuit verà: quia fuit de præsenti tempore. Vel dic, de alia cõditione hic loqui, quàm ℨ. & per hoc dicat, hoc am plius. Et nota quòd expressa fuit conditio, aliàs contrà ℨ. eod. quod meo. §. si furioso.

n ¶ *Sicut res.* id est, rerum dominiũ, vel proprietas, vt ℨ. de iure dot. l. dotis fructus. §. fin.

o ¶ *Neque aliter.* Sed cõtrà ℨ. de sol. l. sub cõditione. in fi. sol. vt ibi.

p ¶ *Extiterit.* concor. ℨ. eo. si me in vacuam. in prin. arg. Si dono tibi domum, vt non alienes, & tu alienas, vẽdicabo ab eo, cui vendidisti: si autem tibi tradidi hoc modo, ne alienes, transtuli in te dominium. Si vendis alteri, non in me transfertur dominium: si alienas, isto casu non vendicabo ab eo, in quem est alienatio facta: sed contra te agam condictione ob causſam, vt ℨ. de condi. ob cau. l. ea lege. Ad primum facit C. de rebus alienis non alie. l. fi.

q ¶ *Per eum.* scilicet seruum. Accursius.

r ¶ *Vel ex testamento.* ita tamen, si non transiuit dominium in testatorem: vt si erat alienus, non legantis.

s ¶ *Et hæres.* stipulatoris, vel legatarij.

t ¶ *Acquirere.* q̃ nõ ex cã hæreditaria directo: sed ex alia ad eũ peruenit. aliàs secus, vt hic innuit, & ℨ. e. l. j. §. veteres. & ℨ. ti. j. p seruũ hereditariũ. Sed opp. q̃ cũ actio ex empto cõpetit ex causſa hæreditaria, & seruus ex ea actione: ergo & seruus ex cã hæreditaria. Rũ nõ ex cã hæreditaria: sed ꝓpter hæreditatẽ. sic ℨ. de pec. l. eo tpe. in fi. sed si per actionẽ ex empto petitur: & hæc actio demũ adita hæreditate cõpetit: nonne & per hæreditariã tunc potest quærere, ſ. posſ aditã? Ideoque dicas, q̃ ante additionem hæreditatis seruum acquisuit per actionẽ ex empto, & indebitè ei solutus fuit: cũ nondũ esset hæres, vñ per eum acq̃ret possessionẽ rerum hæreditariarũ ante additionẽ hæreditatis: cæterùm adita hæreditate iam rerũ propriarum pos. per eũ acquiret. Accur.

1 Flo. apisci.
2 Flo. deeſſ, de.
3 Flo. pcedit.

Hæres rerum hæreditariarum possessionem per eum apprehendere: quia non seruus iure hæreditario, sed actione ex empto ad eum peruenit. Nam & si ex stipulatu, vel ex testamento seruus debitus testatori fuisset, & hæres eius eum accepisset, nõ prohiberetur rerum hæreditariarum possessionem per eundem acquirere.

Rei sequestratæ de partium uoluntate peridit. possessio, nisi causſa custodiæ sequestretur. Bart.

XXXIX. Idem lib. ij. ex Minicio.

INteresse] puto, qua mẽte apud sequestrum u res deponatur. Nã si dimittendæ ¹ possessionis causſa, & hoc apertè fuerit approbatũ x: ad vsucapionem possessio eius partibus, non procederet y. At si custodiæ causſa deponatur z, ad vsucapionem eam possessionem procedere a victori, constat.

4 Contra. q̃ docetis l. j. de peculio. & q̃ sequestris. & q̃ ca. exercitor. ff. exercitor. iud.
5 Fl. nemo.

Violentia serui proprij, quem possessione non priuat. Bart.

XL. Africanus lib. vij. Quæstionum.

SI de eo fundo, quem cùm possiderem b pignori tibi dedi, seruus tuus te deiiciat, adhuc te possidere ait: quoniam nihilominus per ipsum seruus possessionem retineas c.

Si colonus recedit non animo deserẽdæ possessionis, nulla possessio perditur. Sed si animo deserendi, uel moriatur, naturalis perditur. & etiam ciuilis, si naturalem negligit adipisci. Bart.

1 ¶ Si fortè colonus, per quem dñs dic quid sit sequester, vt ℨ. de ver. sig. l. sequester. & ℨ. depositi. propriè.

2 ¶ *Deponatur.* quia hoc agitur expresſè. Accur.

a ¶ *Procedere.* vnde si reus vsucapiebat, cõtinuabitur modo tempus suum actori, qui vicit, vt & ℨ. eo. Pomponius. §. si iussu. Et qua actione agatur contra sequestrum, no. in d. §. rei. & l. sequester.

I de eo.] CASVS. Fundũ, quẽ possidebã, tibi obligaui, & tradidi, seruus tuus te de eo deiecit. Dicitur, q̃ adhuc pos. fundi habere diceris. ¶ *Si fortè.*] Possidebã fundũ ꝓ colonũ meũ, q̃ stabat in fundo. Dſ q̃ licet ipse moriatur, vel decedat de eo fundo nõ animo deserendi pos. adhuc tñ retineo pos. per illũ colonũ. Secũdò dſ, Si moriatur colonus meus, q̃ nõ amitto pos. nisi fim negligẽs in adipiscẽdo eã. Tertiò dicit, q̃ si colonus meus discedat de fundo animo deserẽdi pos. amitto pos. Quartò reuertit ad secũdũ casum dicẽs, hoc q̃ dixi, q̃d mortuo colono retineo pos. fundi interim, hoc est verũ, nisi alius extraneus possidere incipiat, nã tunc amitto pos. ¶ *Seruũ tuũ.*] Emi seruũ tuũ à non dño, credens eũ dominũ, & traditus est mihi, & sic incepi possidere. tãdẽ incepi scire tuũ, & sic eũ eclaui, ne peteres. Dſ, q̃ propter hoc nõ videor eũ possidere clàm, vnde bene procedo in vsuc. Secundò dicit ecõtrà, vt si à principio cœpi possidere clàm, posteà desij clàm possidere, nã inspicitur principium. ¶ *Si seruum.*] Seruum meum possessum à quodam, qui emerat bona fide, ab eo abstuli clàm. Quæritur, an videar possidere clàm? Dicitur quòd non, & reddit rationem. Nam sicut conductio, aut precarij rogatio non potest esse suæ rei, sic nec clandestina pos. Fran. Accur.

b ¶ *Possiderem.* ego debitor. Accur.

c ¶ *Retineas.* per seruum inuitum retines iniustã, quãuis per eũ volẽtẽ nõ quæras, vt ℨ. e. q̃d seruus. Et q̃ retines, vsucapio debitoris procedit, vt ℨ. tit. j. l. non solũ. si rẽ. Vnde collige debitorẽ nõ possidere, aliàs interpellaretur, ſ. vsucapio: quia interuertisset pos. debitoris seruus alienus, id est creditoris, licet non suus, vt hic, & ℨ. eod. l. rem quæ.

Deeſ

a ¶ *Deceſſiſſet.* id est, moriatur, & q̃ subiicit, propter vtilitatẽ, & c. est interpositio, quæ ponit primũ casum. & q̃ subiicit, Quo mortuo, &c. reassumit prim. & est secũdus casus. Vel dic secũdo, deceſſiſſet, id est, de agro exisset, & nõ animo deserẽdæ pos. vt & ℨ. eo. si colonus. Et no. q̃ tres casus iste §. ponit. Primò, cum discedit colonus non animo deserendi. Secundò, cum moritur. Tertiò, cum discedit animo deserẽdi. Accur.

b ¶ *Per colonũ.* detinentẽ, secundũ primã expositionẽ. Vel secũdum aliam, per colonum: id est, per eius animũ retineo naturalem: ciuilem autẽ per me.

c ¶ *Neglexerit.* sed quam perdit dominus per negligentiam? naturalem non: quia per mortem coloni est amissa, nec per hæreditatẽ tenetur: vt ℨ. si q̃s testi. lib. I. j. §. Scæuola. Nec ob. finis huius §. vt ibi dices. Nec ciuilem: quia eam retinet per se. Resp. secundũ quosdã, de ciuili tãtũ dicit: quia? obstat verbũ, adipisci: sed dicũt impropriè, i. retinere & vti, vt per incuriã: vt insti. de vsuc. §. q̃d autẽ. Tu dic, q̃ perdit ciuilem, nisi petat naturalem, mortuo colono, & sic propriè ponitur adipisci. nam non veniendo ad fundum obliuiscitur, & sic perdit etiam ciuilem. Accursius.

d ¶ *Aliud existimandum.* aliàs aliquid æstimandum: & tunc referas ad primum casum de tribus, secundum secundam positionem. Nam hic casus loquitur, cùm discessit animo deserendi pos. aliàs idẽ. & tũc ad proximũ: nã & hic amitto naturalẽ statim, & retineo ciuilẽ donec negligã: vt ℨ. e. l. iij. §. q̃ si seruus. & cũ cro negligens, perdã ciuilẽ vt & in proximo casu. Sed videtur quòd nõ perdã naturalem statim, vt C. eo. l. fi. quæ est contrà. Sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q̃ illa lex per iſtam intelligitur: quia per exitum perditur naturalis: vt hic: non ciuilis, vt ibi.

e ¶ *Hæc ita vera.* scilicet, q̃ non interpelletur ciuilis, & sic ad secundum casum se refert: & per consequẽs ad tertium, si habeas idẽ. Aliàs si alius possedit etiam ciuilem perdit. Sed videtur, quòd non perdam statim per alterius ingressum, vt ℨ. e. si id q̃d. §. fi. & l. clàm. §. fi. Resp. hic non dicit, quòd fuerit ingressus tãtùm, sed q̃ possedit: vt quia susſ picatus sum me posse repelli. vt ℨ. pro emp. qui cum pro. §. fin. Alij dicunt, quod contrahit ciuilis originem ex naturali, quę perditur mortuo colono, vel recedẽte animo deserẽdi. Sed hoc nõ placet: quia secundum hoc, si quod possidebã locaui, & colonus deiicitur, nõ perdam si inspicitur origo. Prima ergo placet. Item videtur quòd etiam naturalis mortuo colono non amittitur, cùm hic dicat, q̃ in hæreditate manserit: sed dic, res, non possessio. Vel si possessio, impropriissimè, vt ℨ. de acqui. hæred. pro hærede. Nam vere hæreditas non possidet, vt ℨ. si quis testa. lib. I. j. §. Scæuola.

f ¶ *Ait.* sic infrà, titu. j. iusto. §. & si possessionis. Sed cõtrà ℨ. pro suo, si ancilla. Sol. illud singulariter ſuris odio dictum est, secundum. R. vt dixi ℨ. eod. l. clam.

g ¶ *Nam vetro.* i. ecõtrario, & ad hoc facit ℨ. de fur. l. qui ea mente.

h ¶ *Emptori.* qui emit à non domino.

i ¶ *Abduxerim.* id est, abſtulerim.

k ¶ *Non videri clàm me.* sed furti teneor, vt ℨ. de furt. itaque. §. j. & 80 l. cum ex. §. j. Azo. Sed hic dicas, quòd feci credens mihi licere, cùm crederem meam. vnde non teneor furti, sed consti. fi quis in tãtam. vt ſ. vi bono. tapto. §. j.

l ¶ *Teneri.* vt ℨ. depositi. l. qui rem. & ℨ. de preca. in rebus. §. fin. & ℨ. titu. j. ei, à quo. Et nota, quòd facit arg. à pari. q. d. cui rei illa possunt cõuenire, & hoc, & à qua illa remouẽtur, & hoc: vt subiicit. Et nõ posſe, &c. Sed videtur falſum hoc arg. quia pro opere q̃d quis in suo facit, tenetur. Quod vi aut clàm, vt ℨ. quod vi aut clã. l. j. §. ij. & l. is q̃ in puteũ. §. fi. Sed resp. aliud est agi. Quod vi aut clàm q̃ agitur ad interesſe ꝓpere facto vi, vel clã: & aliud possideri aliquid clã: nã nõ ideo q̃ facit clàm opus, possidet clàm cùm origo inspiciatur pos. vt ℨ. e. l. clàm. Secũdò opp. quia precariũ tenet in sua re ratione pos. vt ℨ. e. l. si aliquam. Sed hic credebã esse eius qui possidebat, secundum Io. ibi sciebã meã proprietatem. argum. ℨ. de prec. l. certè. §. fin. Vel etiã si purabã hic meã, proprietatis gratia clã abduxi metuens mihi fieri cõtrouersiam pro prietatis, in qua nec clandestinitas, nec precariũ tenet: sed in pos. posset esse vt: unque si ego non possidebam. Item opp. si à me possides clàm, vinco interdicto, Vti possidetis: vt ℨ. vti possidetis. l. j. in fi. & l. se. Si tu dicas te dominum, ergo non possides clàm: ſicque remoues me ab interdicto, quod est falſum. Sed responſio est ex prædictis: quia in pos. suæ rei potest esse clãdestinitas, si primò alius possidebat.

m ¶ *Duabus* scilicet à precario & à conductione.

Qui ingreditur fundum ratione amicitiæ, uel familiaritatis, non dicitur possidere. Bar.

XLI. Paulus lib. j. Institution.

QVi iure familiaritatis n amici fundum ingreditur, nõ videtur possidere o: quia nõ eo animo ingressus est, vt possideat, licet corpore in fundo sit.

Nota per illũ tex. ſi rgman ſerunt plures filij parui, & unus magnus alicuius, & iſte maior omnia adminiſtrauit ſolus, & ipſe ſolus accedebat ad fundos hæreditarios, & fructus percipiebat, quòd hoc uidetur feciſſe nomine ſuo, & fratrũ ſuorum: & omnes uidentur fuiſſe in poſſeſſione, poſito, quòd alij non poſſint probare ſe unquã feciſſe aliquos actus ex quibus reſultet præſũptio poſſeſſionis. Pa.

XLII. Vlpianus lib. iiij. Regularum.

COmmunis p seruus, etiã si ab vno ex dominis omnium nomine possideatur, ab omnibus possideri intelligitur.

Per procuratorem habentem mandatum ſpeciale uel generale, acquiritur poſſeſſio domino etiam ignoranti: ſi hoc eadebat in generali mandato: ſed ſi non eadebat, uel nullum mandatum habebat, ratihabitione acquiritur ſecuta. Bart.

¶ Procurator q, si quidẽ mandante domino rem emerit, protinus illi acquirit possessionem r: q̃ si sua sponte emerit s, non, nisi ratã dominus habuerit emptionem t.

Qui ſcit certam partem diuiſam, uel indiuiſam eſſe alienã, uel ius aliquod, eatenus nõ præſcribit. Bart.

XLIII. Marcianus lib. iij. Regularũ.

SI quis fundũ emerit u, cuiꝰ partem quemadmodum ſer. amit. l. vſu.

Communis.] CASVS. Plures habemus seruũ cõmunẽ: si vnus nostrũ seruũ possideat nomine aliorum: ab omnibus dicitur hic seruus possideri. Secundò dicit, q̃ curator meus emit rẽ meo nomine: & ei est tradita. Dſ q̃ statim est mihi quæsita pos. illius rei. Si autem gestor negotiorũ meorũ emit meo nomine, & ei est tradita: nõ acquiritur mihi pos. nisi habeam ratam illam emptionem. Franc. Accur.

p ¶ *Communis.* facit ℨ. e. l. quod meo, cùm is possideat cuius nomine possidetur. Accur.

q ¶ *Procurator.* facit differentiam inter ſpecialẽ procuratorẽ, & generalem. Nam si generalis, vel ad alia constitutus: post ratihabitionẽ demum, vt in fi. huius §. si specialis ad hoc, tunc statim, vt in prin. sine vterque gerat, sine alter tradẽs, vel accipiens. Sed lo. nõ distinguit inter generalem, & specialem: vt no. ℨ. eo. l. j. §. per procuratorẽ. Et ideò primò expone procurator, id est, procurans. sic ℨ. de neg. gest. si ego. & de procurato. l. Plautius. nam de habente, & non habẽre mandatũ, dicit. Vel dic, procurator, id est, gestor, & statim specificat de procuratore. posteà de gestore.

r ¶ *Acquirit poſ.* s. tit. j. l. res ex mandato. quæ est cõtrà. Solu. ibi neuter egit vt mihi quæreretur: hic si c. Ioan.

s ¶ *Sponte emerit.* habens generale mandatum, Ro. Sed Ieã. non habens mandatum.

t ¶ *Emptionem.* nota, q̃ per procuratorem habentem mandatũ quæritur mihi dominium, & pos. etiã ignorãti, vt hic, & ℨ. e. l. j. §. per procuratorem. Si autẽ mandatum non habeat: non quæritur mihi ignoranti, nisi ratum habeam: vt ℨ. de neg. gest. l. fi ego.

I quis.] CASVS. Emi fundum à non dño: quandã particulam eius scio alienã, & certã, puta, à fossato. Supra illam partem non præscribãa liã, sic. Sed quid, si incertam scio alienã: puta duo iugera scio esse aliena in quodã angulo fundi, sed nescio vſque quo durent. Dicitur, q̃ reliquã partẽ præscribã. Vltimò dicit, Emi fundum, cuius vſumfructum scio alienum. Non impedit, quin præscribam fundum. Idem si sciam eum obligatum. Franc. Accur.

v ¶ *Si quis fundum emerit.* à non domino. Accur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a *Sciat.* vt eam sciat ostendere, vt vsque ad foueam illam, aliàs nō, vt ℣. pro emp. emptor. in prin. quæ est contrà. secundùm Ioan.

ADDITIO. Dic secundum Barto. quòd hîc sciebat alienā pro parte certa & diuisa, & determinata.

b *Locus.* sibi cōtradicere videtur litera, nā siue dimidiā, siue tertiā, vel aliā quotam habet

1 *Fl. sed si pro indiuiso locus &c.*

alius, nō potest ignorari locus, cū in qualibet gleba quotam habeat portionem vt in toto. Vnde dic, q̄ scio eum habere duo iugera in quodam angulo, nescio tamen vsquequo teneant. & hoc dicat pro in diuiso. Vel etiā dic, scio eum habere tertiam totius, nec tamen scio locum, ſ. tertiū, qui totus sit suus: quia nec est. Quod enim nō est, sciri nō potest. & secundum hoc nō est cōtrà. ℣. eo. l. locus. quę signat contrà. Potest & tertiò solui: quia ibi tradebat pars incerta, hîc autē tota res, sed pars sciebatur aliena. Posset etiam dici, q̄ fundus habeat certas partes, & in vna sciam quendam habere tertiam pro indiuiso, nescio tamen in qua. Accursius.

c ¶ *Capere posse.* reliquas partes, quas credit esse vendentis, licet non sint.

d ¶ *Sine vllius.* i. illi[2], cuius hanc portionē scit. cæterùm nec reliquas sine dāno domini vsucapit. Et sic apparet, q̄ totus fundus erat alienus, particula, puta Titij, reliquæ partes Seij. Et sic nō nocēt Titio, si reliquæ ptes vsucapiantur. Vel dicas totū fuisse Titij. & tunc nihil nocet Titio, quo ad particulam, quæ scitur aliena, si reliquæ partes vsucapiantur.

1 *Fl. possessionis.*

2 *alias, videmus.*

e ¶ *Bona fide.* i. dominium per diutinā, &c.

f ¶ *Capere posse.* In hoc ergo non habet similitudinem cum dominio, vt not. ℣. de vsufru. l. iiij.

g ¶ *Pignori obligatam*, sed aduersus hypothecariam non præscribet, cùm non sit iusta possessio, vbi bona fides abest, vt C. si aduer. cre. l. ij. in princi.

PEregrè. CASVS. Cùm vellem ire ad sanctum Iacobū, vel alibi, pecuniam sub terra condidi, vt sic stet salua, nunc reuersus sum, & bene recordor in quo fūdo eam posui, sed nō recordor in qua parte fundi posui. Dicitur, quòd bene retineo pos. pecuniæ, quamuis eā non video. nam aliàs diceres me amittere posse. seruorum meorum quando eos non video: quod esset absurdum. Nec est vis, si pecuniam posui in meo fundo, siue in alieno.

¶ *Quæsitum.*] Si ex causſa peculiari seruus quærat pos. acquirit mihi eā etiā ignorāti, & redditur ratio. Secūdò dicit, si ex causſa nō peculiari, tūc oportet interuenire sciētiā domini, & corporalē pos. serui His præmissis vult dicere, quod refert, teneā pos. fiūdi per me, an per aliū, Nam aliter amittitur vno casu, quā altero. Nam quādo possideo meo corpore, nō amitto, nisi animum habeam definendi possidere: & desinam. illam autem, quam tenebam per seruum non amitto, nisi alius ingrediatur: nam tunc etiā ignorans amitto. hinc est, quòd saltum hybernū, vel æstiuum dicor possidere, licet ibi nullus sit, nec eius amitto pos. licet alius ingrediatur, nisi habeā animū definendi possidere. Et hoc dicit hic §. cum l. seq. & sequenti. Franc. Accur.

Pecunia sepeliri prohibetur.

h ¶ *Considerat.* hîc videtur prohibitū pecuniam sepeliri, vt ℣. ad leg. Iuliam pe. l. iiij. §. non sit. Sed illud, vt cadauer, sed causſa custodiæ potest, vt hîc. Accursius.

i ¶ *Locum.* fundum tamē bene scit, ne sit cōtrà ℣. e. si id quod. in prin.

k ¶ *Thesauri.* impropriè, i. pecuniæ: sic ℣. ad exhi. l. thesauros. & ℣. de rei ven. l. ab authore. Aliàs aliter, vt ℣. ti. j. l. nunquam. §. thesaurus.

l ¶ *Non retineret.* id est, non recordaretur in quo loco pecuniā condiderat. Accur.

m ¶ *Infirmitatem memoriæ.* adhibita tamē diligenti inquisitione recordaretur, vt ℣. l. iij. §. Nerua. Vbi ergo adest infirmitas, absit diligens inquisitio, quæ si adesset, recordaretur. & facit C. de ver. iur. enu. l. ij. §. si quid autē. ar. ℣. depos. l. j. §. si cista. in fi.

3 *Fl. dissimulo.*

n ¶ *Non inuasit.* secus si inuasit: quia mobilis rei pos. est vilis & abiecta, vt ℣. e. l. rem quę. & ℣. eo. si rem.

o ¶ *Responsuros.* i. nos, diceret quis.

p ¶ *Interire pos.* quod est falsum, vt d. l. rem, quæ.

q ¶ *Si alius.* aliàs, cùm si alius in meo: & aliàs cùm si in alieno.

r ¶ *Ipsius rei.* id est, thesauri.

4 *Fl. inuitus.*

s ¶ *Supra terram.* & sic effossi, & ex loco moti, vt ℣. e. l. iij. §. Neratius in fi. Et dicas ibidem, & si sub terra sit tectus, & motus, vt subiicit.

5 *Fl. dolo.*

t ¶ *Ignorantibus.* datiui casus.

v ¶ *Quæreretur.* vt & ℣. eo. l. j. §. item acquirimus.

x ¶ *Singulari.* id est, speciali.

y ¶ *Species.* i. res & causſas, ſ. acgrendi. ad quod facit C. de præscri. xxx. an. l. ij. Et nota, q̄ hîc innuit, q̄ extra causſam peculiarē non acquirit domino ignoranti quod est falsum. Vnde expone hîc pos. quæri, i. effectus pos. ſ. vsucapio, quæ est effectus eius, vt j. dit. j. l. fine pos. ergo ignoranti. Sed vsucapio de mum scienti in nō peculiari. Vel dicas pecuniū hîc largiſſimè dici, vt ℣. e. quod seruus. & hoc no. ℣. eo. l. j. §. item acquirimus. & facit j. tit. j. l. Labeo. & l. nūquam. §. seruus. & pro emp. l. ij. §. Celsus. Accur.

6 *Fl. dissimulo.*

z ¶ *Nec tamen.* respondet tacitæ obiectioni.

à ¶ *Vt animo solo videatur.* quasi dicat, aliàs ergo necessaria est sciētia domini. Vnde vſ, q̄ tunc solo animo quærat, quod remouetur, q̄a & corpore serui quæritur. Vel aliter diceret aliquis, quia ignorās acquirit pos. ex causſa peculiari, ergo ignorans habet animum acquirendi. quod est impossibile, vt habeat acquirendi animū, qui non habet aliquem animum quod hic remouetur, quia animo, & corpore serui quæritur, non suo.

b ¶ *Necessariam.* ad effectum posſef. id est, vsucap. Vel ad peculiarē vt largiſſimè intelligas, vt dixi. & facit j. de act. & obli. qui à seruo. in fine.

c ¶ *Quibus explicitis.* hîc non est §. secundum Ioan. sed continuatur cùm superiori.

d ¶ *Si modò.* non ergo corpore sufficit, si ab eo incipias: vt suprà. l. quemadmodum. & l. tertia. §. in amittenda. & l. si quis vi. §. differentia.

e ¶ *Ingressus fuisset.* colono discedente nō animo deserendi, & tunc alio ingrediēte ego videor deiici, & habeo interdictū: vt j. de vi & vi ar. l. j. §. qđ seruus. Ante eiectionē serui nec ciuilē, nec naturalē amitto, etiā si cōstituam in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differentia, q̄a aliā, scilicet quā possidebā p me, animo solo amitto: hāc nō. Et pro hoc facit j. de vi, & vi ar. l. j. §. nō aūt. Et est mirabile, q̄a ciuilis retinetur per naturalem ante deiectionē: à qua nō potest separari. Et quod sequitur, Eamq;, &c. est secūda differētia. Nā quam possessionem per eos habeo, amitto ignorans, si deiiciuntur, quā per me non. siue habeam ciuilem & naturalē, siue etiam ciuilem tantūm, de quo subiicit exemplū de saltu, Illa quoque, &c. Et duæ sequentes leges iunguntur ad istam. Sed contrà C. eo. l. fi. vbi dicitur, quòd domino non præiudicat factum serui, vel coloni. Sol. vt ibi. Accur.

a ¶ *Retinetur animo.* vt ℣. eod. l. iij. §. saltus.

b Q *Vamuis saltus.* æstiuus, vel hybernos, de quibus sum locutus. & dicitur j. de vi, & vi ar. l. j. §. quod vulgò.

7 *Fl. desis, solo.*

c ¶ *Proposito.* id est, animo.

d ¶ *Assolet.* vt & j. de reg. iur. l. nihil. & l. fere. & j. de solut. prout quisque.

e ¶ *Ignoranti tolli.* in mobilibus hoc fallit, quia ignorans amittit, vt ℣. eo. l. rem quæ. & j. eo. si rem. Item in immobilibus quandoque, vt ℣. e. qui vniuersas. §. j. l. iij. §. Labeo. & ℣. de dam. inſe. fi finita. §. fi fortè. Item in illa fallit quam per animum teneo, vt ℣. e. peregrè. §. fina.

1 *Fl. tenetur.*

S *Irem.*] CASVS. Deposui apud te librum, vel cōmodaui, tu cōstituisti in animo tuo retinere librum & nō reddere. Dicitur q̄ amitto pos. & reddit rōnē ponendo nouum casum. Meritò in superiori casu amitto pos. rei mobilis. nam rerum mobilium neglecta, atque omissa custodia facit nos amittere pos. earum, licet nemo inuaserit pos. earū, secus est in homine, id est, seruo. nam licet nesciā vbi sit seruus meus, nemo tamen alius eum possidere cœpit, retineo pos. Quare sit speciale

1 *Fl. ex commodato.*

2 *Fl. libris.*

exemplū de seruo. & ℣. de rei ven. l. ij. §. ad exhi. l. thesauros. & ℣. de rei ven. l. ab authore. Aliàs aliter, vt ℣. ti. j. l. nunquam. §. thesaurus.

l ¶ *Non retineret.* id est, non recordaretur in quo loco pecuniā condiderat. Accur.

m ¶ *Infirmitatem memoriæ.* adhibita tamē diligenti inquisitione recordaretur, vt ℣. l. iij. §. Nerua. Vbi ergo adest infirmitas, absit diligens inquisitio, quæ si adesset, recordaretur. & facit C. de ver. iur. enu. l. ij. §. si quid autē. ar. ℣. depos. l. j. §. si cista. in fi.

3 *Fl. dissimulo.*

n ¶ *Non inuasit.* secus si inuasit: quia mobilis rei pos. est vilis & abiecta, vt ℣. e. l. rem quę. & ℣. eo. si rem.

o ¶ *Responsuros.* i. nos, diceret quis.

p ¶ *Interire pos.* quod est falsum, vt d. l. rem, quæ.

q ¶ *Si alius.* aliàs, cùm si alius in meo: & aliàs cùm si in alieno.

r ¶ *Ipsius rei.* id est, thesauri.

4 *Fl. inuitus.*

s ¶ *Supra terram.* & sic effossi, & ex loco moti, vt ℣. e. l. iij. §. Neratius in fi. Et dicas ibidem, & si sub terra sit tectus, & motus, vt subiicit.

5 *Fl. dolo.*

t ¶ *Ignorantibus.* datiui casus.

v ¶ *Quæreretur.* vt & ℣. eo. l. j. §. item acquirimus.

x ¶ *Singulari.* id est, speciali.

y ¶ *Species.* i. res & causſas, ſ. acgrendi. ad quod facit C. de præscri. xxx. an. l. ij. Et nota, q̄ hîc innuit, q̄ extra causſam peculiarē non acquirit domino ignoranti quod est falsum. Vnde expone hîc pos. quæri, i. effectus pos. ſ. vsucapio, quæ est effectus eius, vt j. dit. j. l. fine pos. ergo ignoranti. Sed vsucapio de mum scienti in nō peculiari. Vel dicas pecuniū hîc largiſſimè dici, vt ℣. e. quod seruus. & hoc no. ℣. eo. l. j. §. item acquirimus. & facit j. tit. j. l. Labeo. & l. nūquam. §. seruus. & pro emp. l. ij. §. Celsus. Accur.

6 *Fl. possit.*

z ¶ *Nec tamen.* respondet tacitæ obiectioni.

à ¶ *Vt animo solo videatur.* quasi dicat, aliàs ergo necessaria est sciētia domini. Vnde vſ, q̄ tunc solo animo quærat, quod remouetur, q̄a & corpore serui quæritur. Vel aliter diceret aliquis, quia ignorās acquirit pos. ex causſa peculiari, ergo ignorans habet animum acquirendi. quod est impossibile, vt habeat acquirendi animū, qui non habet aliquem animum quod hic remouetur, quia animo, & corpore serui quæritur, non suo.

b ¶ *Necessariam.* ad effectum posſef. id est, vsucap. Vel ad peculiarē vt largiſſimè intelligas, vt dixi. & facit j. de act. & obli. qui à seruo. in fine.

c ¶ *Quibus explicitis.* hîc non est §. secundum Ioan. sed continuatur cùm superiori.

d ¶ *Si modò.* non ergo corpore sufficit, si ab eo incipias: vt suprà. l. quemadmodum. & l. tertia. §. in amittenda. & l. si quis vi. §. differentia.

e ¶ *Ingressus fuisset.* colono discedente nō animo deserendi, & tunc alio ingrediēte ego videor deiici, & habeo interdictū: vt j. de vi & vi ar. l. j. §. qđ seruus. Ante eiectionē serui nec ciuilē, nec naturalē amitto, etiā si cōstituam in animo meo me nolle possidere. Et hæc est prima differentia, q̄a aliā, scilicet quā possidebā p me, animo solo amitto: hāc nō. Et pro hoc facit j. de vi, & vi ar. l. j. §. nō aūt. Et est mirabile, q̄a ciuilis retinetur per naturalem ante deiectionē: à qua nō potest separari. Et quod sequitur, Eamq;, &c. est secūda differētia. Nā quam possessio

camq; amitti nobis quoque ignorātibus. Illa quoque amittendæ possessionis separatio est. Nam saltus hybernos, & æstiuos, quarū possessio retinetur animo a solo 7,

XLV. Idem lib. ij. Diffinitio.

LIcet neque seruum, neque colonum ibi habeamus:

XLVI. Idem lib. xxiiij. Quæst.

QVamuis saltus b proposito c possidendi fuerit alius ingressus, tamen tandiu priorem possidere dictum est, quandiu possessionē ab alio occupatā ignoraret. Vt enim eodem modo vinculum obligationis soluitur, quo quæ ri assolet d: ita non debet ignoranti e possessio, quæ solo animo retinetur f.

Possessio rei mobilis contrectatæ furādi gratia perditur ab ignorante. Idē ſi rei custodiā amittatur: secus in animali rōnali statutur. Barto.

XLVII. Idem lib. xxvj. Quæst.

SI rem mobilem apud te depositam, aut commodatā g tibi possidere, neque reddere constitueris, confestim amisiſſe h me possessionem vel i ignorantem i, respō sum est. Cuius rei forsitan illa ratio est, quòd rerum mobilium k neglecta l atq; omissa custodia, quamuis eas nemo alius inuaserit, veteris idque Nerua filius libro a De vsucapionibus, retulit. Idem scribit, aliā causſam esse hominis cōmodati o-

q ¶ *Confestim.* amissa custodia.

r ¶ *Reuertendi animum.* maximè, subaudi, vt ℣. eodem, l. j. §. per seruū. & l. possidere. §. Nerua. & l. rem quæ. in fi. nisi diu, vt ℣. eodem, l. iij. §. si seruus. vel nisi ab alio possideatur, vt j. eodem, l. per eum. §. finali. Accursius.

missa custodia m: nam possessionē tandiu veterē fieri n, quandiu nemo alius eum possidere cœperit. videlicet ideo, quia potest homo proposito redeundi domino possessionem sui conseruare, cuius corpore cæteras quoq; res possumus o possidere. Igitur earum rerum quidē, quæ ratione, vel anima p carent, cōfestim q amittitur possessio: hominis 3 autē retinetur, si reuertendi r animum habeat 4.

Per instrumentum non probatur possessio nisi traditio. Item instrumentum verificatur ex actu vero, non ficto. Barto.

XLVIII. Idem lib. x. Responsorum.

PRædia † cū seruis donauit s eorúmque se tradidisse possessionem literis declarauit t. Si vel vnus u ex seruis, qui simul cum prædiis donatus est, ad eum, qui donū acceperit 1, peruenit x, mox in prędia remissus est y: per seruū prædio rū, possessionem quæsitam cæterorúmque seruorum z, constabit a.

Aliquando possessio habet plurimū iuris, aliquando plurimum facti. Paul. de Cast.

XLIX. Idem lib. ij. Definitio.

POssessio quoque per seruum, cuius vsusfructus meus est, ex re mea, vel ex operis serui acquiritur mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur b: & plurimū ex iure c possessio mutuetur ¶ Qui in aliena potestate d sunt, rē peculiarem tenere possunt e: habere f autem 1, & possidere non possunt. q̄a

P*Rædia.*] CASVS. Quidam donauerat prædia cum seruis mihi, vnus seruorum donatorum peruenit ad me, & eum misi, vt intret possef. fundorū mihi donatorum, & seruorum ibidem existētium. Dicitur, quòd per iſtū acquiro possf. prædictarum rerum. Fran. Accur.

s ¶ *Donauit.* scilicet aliquis.

t ¶ *Declarauit.* istę literæ fuerūt scriptæ post quam seruus remissus pos. intreuit, aliquin non esset verum se tradidisse in præterium. Accur.

v ¶ *Vel vnus.* scilicet tantūm, quasi dicat, & si in hunc modum fuerit quæsita possf. quod literis declaratur.

x ¶ *Peruenit.* consensu domini præcedente, & sic ritè. Io.

y ¶ *Remissus est.* per eū qui accepit donum vt intret pos. nomine suo.

z ¶ *Seruorum.* repete, quæsitam possessionem.

a ¶ *Constabit.* vt & ℣. eo. l. j. §. veteres.

P*Ossessio.*] CASVS. Per seruum, in quo habeo vsumfruct. acquiritur mihi pos. si ex re mea, vel ex operis serui acquirit mihi: cùm & naturaliter à fructuario teneatur b: & plurimū ex iure c possessio mutuetur ¶ Qui in aliena potestate d sunt, rē peculiarem tenere possunt e: habere f autem 1, & possidere non possunt. q̄a tiò dicit, si procurator emat rem meo nomine, & ei fit tradita, acquiritur mihi possessio etiam ignoranti: non autem vsucapiam, nisi sciam eam rem emptam meo nomine. Item nō habeo regressum de euictione contra venditorem rei, nisi procurator meus eam mihi cedit, ad quam cedendam compelletur actione mandati. Franciscus Accursius.

1 *Fl. deest, autē.*

b ¶ *Teneatur.* id est, possideatur, vt & ℣. eo. l. naturaliter. non ciuiliter, vt & ℣. eo. l. j. §. per eum.

c ¶ *Ex iure.* id est, ex vsufructu, quod est ius. Vel dic, q̄ plurimum trahit à iure possessionis, ſ. talis, quæ ex causſa peculiari quæritur, vt iſta. Nā ignoranti domino quæritur pos. & vsucapio. & fictio postliminij habet locum in omnibus, quibus fingit iusſed illa, quam quæ o per meipsum, habet plurimū facti in acquirendo, vt & ℣. quibus ex causſis maio. l. denique. quæ est contrà. Et hoc plenè no. C. eo. l. j.

d ¶ *Qui in aliena potestate.* vt serui & filij.

e ¶ *Possunt.* vt & ℣. l. quod seruus.

f ¶ *Habere.* scilicet dominium. Aliās etiā qui tenet, habere dicitur: vt & j. de verborū obligationi. stipulatio iſta. §. habere nō possunt. vt & j. de regulis iuris. l. quod attinet. & l. filiusfamiliās. & ℣. eodem, quicquid. & l. qui vniuersas. & item quod à mari. & j. de verborum obligationi. l. stipulatio. §. hoc quoque. & j. titulo j. l. nunquam. §. seruus. & hoc in omni peculio, excepto castrensi, vel quasi, in quibus etiam iure veteri censetur vt paterfamil. vt suprà, ad Macedonia. l. ij. & notatur vt C. de bonis quæ liber. l. cùm oportet. Restat ergo, q̄ adventitium non possidet filius vllo modo iure istorum vt seruus domino, sic filius patri tale peculium quod non erat castrense vel quasi, quærat. vt instituit. per quas personas nob. acquiri. §. j. Sed cùm hodie non quærit patri quo ad proprietarē b, dici potest, vt naturalis patri per filiū possef. quæratur ratione vsusfruct. patri quæsiti, vt ℣. l. naturaliter, sed filius ciuiliter possideat, vt proprietarius, vt C. de bonis quæ liber. l. cùm oportet. §. j.

b Glo. est non in l. ci & fil. familias. C. qui bo. cedere pos.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Corporis.* & ita facti.
b ¶ *Ignorant.* scilicet domino.
c ¶ *Scienti.* scilicet domino.
d ¶ *Competit.* vt C. eod. per liberam & ff. pro soluto. l. ij.
e ¶ *Contra venditorem.* à quo emit procurator.
f ¶ *Cedere.* sic §. mã. si procuratore §. fi. & ari ff. de fur. l. fi vendiderio. §. fi. & ff. quorũ leg. l. j. §. ratisdarũ. Audi ergo Azo †. hic cõtra te, q actio ex alterius pacto non quæritur, nisi cessa, & nisi in casibus specialibus, quos no. inst. de inut. stip. §. ei qui. Sed tu dicas directam non dari, sed vtilem.
g ¶ *Cogitur.* procurator domino.

PER eum.] CASVS. Credo quẽdã esse meũ filiũ. Dicitur, q̃ p eũ neq; possessio, neque dominiũ mi hi quæritur etiam ex re mea. Secundò dicit, Per seruum meum existentem in fuga potest possessio nobis quæri nisi ab alio possideatur, & nisi stet in possessione libertatis. Fr. Accur.
h ¶ *Mihi quæritur.* secus in alieno seruo bona fide pos. vt §. e. l. j. §. sed & per eũ. Et est ratio, vt ff. tit. j. iusto, in princi. & facit §. eo. cũ hæredes. in fi. & l. quic quid.
i ¶ *Per seruum agentẽ.* id est, cõstitutum.
k ¶ *Possideatur.* vt & ff. l. j. §. per seruum.
l ¶ *Credat.* & stat in pos. libertatis, vt ff. tit. j. nunquam. §. seruus. & l. fi is qui. §. fi seruus. & diu stetit: vt ff. eo. l. iij. §. si seruus. & facit ff. de li. cau. l. qui de libertate.

1 Flo. apisci.

1 Flo. deest, in.

QVarundam.] CASVS. Quandoque acquiro possessionem nos adipisci [1] ait Labeo [m]: veluti si aceruum lignorum emero, & eum venditor tolliere me iusserit, simulatque [n] custodiam posuissem, traditus mihi videtur [o]. Idem iuris esse in [2] vino vendito; cùm vniuersæ amphoræ vini simul [P] essent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipsa corporalis [3] traditio sit: quia nihil interest, vtrum mihi, an & custodiæ cui iusserim, custodia tradatur. In eo puto hãc quæstionẽ cõsistere, an etiam si corpore aceruus, aut amphoræ apprehensæ possessio non tantùm corporis [2], sed etiam iuris est.

2 Flo. apisci.

3 Fl. corporis-

Possessio & dominium quæritur per procuratorem: actio personalis nõ quæritur, nisi cedatur.

¶ Et si possessio per procuratorem ignoranti [b] quæritur, vsucapio verò scienti [c] cõpetit [d]: tamen euictionis actio domino contra [e] vendito rem inuito procuratore non datur, sed per actionem mandati eam cedere [f] cogitur [g].

Per filium putatiuum nobis non quæritur. Paulus Cast.

L. Hermogenianus lib. v. Iuris epitomarũ.

PEr eum, quem iusto ductus errore filiũ meũ, & in mea potestate esse existimo, neque possessio, neque dominiũ, neq; quicquã aliud ex re mea mihi quæritur [h].

1 ¶ Per seruum in fuga agentem [i], si neque ab alio possideatur [k], neque se liberum esse credat [l], possessio nobis acquiritur.

In rebus, in quibus propter earum magnitudinem, vel naturam non cadit corporalis apprehensio. nõ potest acquiri possessio per aliũ actum æquipolentem: puta, per appositionem custodiæ, vel aspectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quàm corpore Paul. Cast.

LI. Iauolenus lib. v. ex posterioribus Labeonis.

QVarumdã rerũ animo possessionem nos adipisci [1] ait Labeo [m]: veluti si aceruum lignorum emero, & eum venditor tolliere me iusserit, simulatque [n] custodiam posuissem, traditus mihi videtur [o]. Idem iuris esse in [2] vino vendito; cùm vniuersæ amphoræ vini simul [P] essent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipsa corporalis [3] traditio sit: quia nihil interest, vtrum mihi, an & custodiæ cui iusserim, custodia tradatur. In eo puto hãc quæstionẽ cõsistere, an etiam si corpore aceruus, aut amphoræ apprehensæ possessio non tantùm corporis [2], sed etiam iuris est.

a ¶ *Nisi in testatem.* vt insti. eo. §. furtiuæ. & ĵ. vi bo. rap. l. fi. & ita quòd non possit auelli, vt ĵ. §. tunc. Accur.

b ¶ *Creditori surrepta.* ab extraneo non debitore, nisi sit cõtra ĵ. pro fol. l. fi. vel ibi rem alienam, hic suam debitor obligauit. vnde nõ sufficit ibi in potestate creditoris redire. & facit ĵ. pro emp. si rẽ quam.

c ¶ *Surrepta sit.* scilicet ab extraneo.

d ¶ *Me ignorante.* s. q surrepta sit. secus si sciem. secundum Io. vers. §. eo. §. Azo.

e ¶ *Nactus sit.* etiam me ignorãte. s. seruus.

f ¶ *Etiam si sciero.* furtũ factum, & tunc dic rediisse si sciam eum rediisse. Io. vel dic sciero, s. quòd seruus sit nactus, & tunc dic rediisse, etiam me ignorante. & sic concordat cum primo, nisi hic addat q̃ post reuersionem sciuit. qđ autem subiicit, nec enim, &c. redit ad primum casum quando me ignorante est surrepta, quẽ determinat. & ita loquitur de peculiari vsque illuc, & ideo, &c. hoc modo, prædicta in peculiari, non ita in dominica. & hoc dicit, nec enim &c. & sic habeas ibi perdidi: aliàs est perdidit, secundum aliã lecturam.

g ¶ *Nolui.* scilicet esse in peculio.

h ¶ *Nactus sim.* per me vel per alium.

i ¶ *Rem.* scilicet dominicam, nec tamen tenet in peculio, vt differat à sequenti casu. de peculiari enim non potest loqui, vt ĵ. de fur. interdum. §. cùm autem. Accur.

k ¶ *Si nesciui.* scilicet rem esse surreptam.

l ¶ *Sciam* facit ĵ. eod. si rem.

m ¶ *Item si eam rem.* dominicam.

n ¶ *Reuersam.* vt vitium purgetur, verè tamẽ possidemus dum seruus tenet, vt ĵ. tit. ij. l. rẽ quæ. quæ est cõtrà. aut ergo res peculiaris, aut dominica surripitur. & aut a seruo, aut ab extraneo. si à seruo, & peculiaris, tunc seruia quod dicitur ĵ. de furtis. interdum. §. cùm autem. si ab extraneo, aut domino ignorante & tunc etiam eo ignorante reuersa ad seruum, purgatur vitium, nisi in peculio esse noluit. si sciente, & eo sciente redire debet, vt hoc §. si dominica à seruo surripitur, retinet nihilominus possessionem, sed fit vitiosa, vt §. & ideo, &c. & §. item si eam rem si ab extraneo: oportet quòd me sciente ad me redeat, nisi in peculio esse voluit, tunc si me ignorante ad seruum perueniat, purgatur vitium, vt hic. nec enim, &c. secundum secundam lectu ram. Accursius.

¶ *Item Labeo.*]CASVS. Depositarius rem depositã vendidit animo lucrãdi, & sic effecta est furtiua, tandẽ redemit, & in statu antiquo posuit, dicitur q̃ definit esse vitiosa siue me sciente siue ignorante hoc fecit. ¶ *Si pupilli.*]Res pupilli surrepta est, sufficit si reuertatur tutore sciente in domum pupilli. Item si res furiosi surrepta sit, sufficit eã redisse sciente curatore. ¶ *Tunc in testamento.*]Quod dictũ est desinere esse furtiuã si reuertatur in potestatem domini, intelligimus ita eam reuersam vt nõ possit ab eo auelli, & quòd tanquã sua res reuertatur. quid enim si dominus ignorãs esse suã eã emit, & est sibi tradita, nõ dicitur esse reuersa. Sed quid si dominus rem suã sibi surreptam vendicauit, & litis æstimationem accepit: certè desinit esse furtiua idem si voluntate domini alij sit tradita res furtiua.

¶ *Hæres.*]Ancilla furtiua concepit & peperit penes hæredem furis. quæritur an hæres hunc partum possit vsucapere? & dicitur q̃ non.

¶ *De illo quæritur.*]Seruus meus ancillã surripuit alicui, & ea mihi dat ad hoc vt eum manumittam, & manumisi. quæritur si hæc ancilla cõcipiat & pariat, an partum possim vsucapere? & dicitur q̃ nõ: quia hæc possessa² vitiosè cepit, mihi domino nocet. idẽ est, si aliqs ex traneus ancillã quã surripuit alicui, dat mihi vt seruũ meũ manumittã. nã partum huius ancillæ apud me cõceptum & editum nõ vsucapiã. idẽ est si aliquis talẽ ancillã mihi dedit ex caussa permutationis, & in sol. vel ex caussa donã. nã partum eius vsucapiam. & hæc omnia sunt vera, si antè quàm pariat, subaudi & cõcipiat, sciui eã alienã. & idẽ in emptore. si autẽ ignorẽ alienã. possum vsucapere partũ eius, & initio vsucapionis inspicitur scientia mea vel ignorantia.

¶ *Quod autem dicit lex Attinia, vt furtiua res non vsucapiatur, nisi in potestatem a eius, cui surrepta est, reuertatur, sic acceptum est, vt in domini potestatem debeat reuerti, non in eius vtique, cui surrepta est. Igitur creditori surrepta b, & ei cui commodata est, in potestatem domini redire debet.*

Sufficit quòd res furtiua reuertatur ad eũ per quem dominus possidebat, uel quòd reponatur in loco ubi stabat domino ignoranti: aliàs domini noua scientia & voluntas requiritur. h. d. Bar.

5 ¶ Labeo quoque ait, Si res peculiaris serui mei surrepta sit c me ignorante d, deinde eam nactus sit e, videri eam f in potestatem meam rediisse. Commodius dicitur, etiam si sciero f, rediisse eam in meam potestatẽ. Nec enim sufficit, si eam rẽ quam perdidi g, ignorante me seruus meus apprehendat: si modò in peculio eam esse nolui h. Nam si voluit, tunc exigendũ est, vt & i ego facultatẽ eius nactus sim h. Ideóque si seruus meus rẽ i mihi surripuerit, deinde eandem suo loco reponat, poterit vsucapi, quasi in potestatem meam redierit, vtique si nesciui k. Nam si sciui, exigimus vt rediisse sciam l in meam potestatem. ¶ Item, si eam rem m quam seruus surripuerit mihi [9], peculiari nomine teneat, non videri in potestatem meam reuersam n Pomponius ait: nisi ita habere cœperimus, quemadmodum habuimus antequam surriperetur, aut cũ resciissemus [10], in peculio eum habere concesserimus [11].

Sufficit rem redisse ad eum, per quem quis possidebat. h. d.

6 ¶ Idem [12] Labeo ait, Si rem quam apud te deposueram, lucri faciendi caussa vendideris o, deinde ex pœnitentia redemeris, & eodem statu habeas, siue ignorante me, siue sciẽte p ea gesta sint q, videri in potestatẽ r meam rediisse, secundùm Proculi sententiam, quæ & vera est.

Sufficit rem redire in potestatem legitimi administratoris. Bart.

7 ¶ Si pupilli res surrepta sit, sufficere s dicendũ est, si tutor t eius sciat rediisse eam in domum pupilli: sed & si furioso, sufficere u curatorem scire.

possessor deiectus inde sit. nam dictus apprehendens possessionẽ non poterit eam præscribere. idẽ si aliquis expulit malæ fidei possessorem possidentem titulo pro hærede. nam hic expellens non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit bonæ fidei possessorem fundi alie ni sciens alienum, & cœpit possidere. nam non præscribit. Vltimò dicit, dominus fundi sui deiecit possessorem fundi sui. dicitur quòd hęc possessio dicitur vitiosa: cùm teneatur dominus deiiciens eam reddere per interdictum vnde vi.

¶ *Si viam.*]Habebã viam per fundum tnũ, expulisti me, ita quòd non sui per illam viam longo tempore: dicitur quòd non vtendo illa via per longum tempus amisso eam: nec videris possidere vi, cùm ius incorporale non possit possideri. Secundò dicit, Vacuam possessionem à nemine possessam nec animo nec corpore apprehendi, tandem veniente dominum ad hunc fundum prohibui eum intrare. dicitur q̃ non videor possidere. Tertiò dicit, libertas seruitutis potest præscribi: seruitus autem non: & hoc prohibuit lex Scribonia, nisi habeat perpetuam caussam vel quasi. postea dat exemplum de primo. vt si debet domus mea seruitutem tuæ domũi altius non tollendi, & eam altius eleuaui: & sic altam teneo longo tempore: nam præscribo libertatem. Franc. Accur.

o ¶ *Vendideris.* non tamen tradideris secundum quosdam, vt fortè melius tollatur contra ĵ. depo. l. j. §. fi rem. quod non placet. sed sol. vt ibi. Accur.

p ¶ *Sine sciente.* scilicet eam redemptam, & in eodem statu repositam, secundum Al. venditionem tamen ignorauí, vt non sit contrà suprà eodem. §. Labeo. Et eodem modo solue contra. infrà de fur. l. fi ad dominum. V el ibi apud dominum, hic apud depositarium erat. Azo.

q ¶ *Gesta sint.* Sed qualiter hoc fieri potest, cùm ipse amisit possessionem non ignorans?

r ¶ *In potestatem.* igitur in possessione, vt infrà §. tunc. sed non sequitur, vt in fine eiusdem §. hic ergo non incipit dominus possidere, vt infrà eodem, si rem surreptam. Item contrà, infrà de furt. l. qui ea mẽte. sed nec excusat hic eum à furto. licet res desinat vitiosa esse. Accursius.

s ¶ *Sufficere.* id est, sufficeret tutorem, vel curatorem scire.

t ¶ *Si tutor eius sciat.* qui domini loco est, vt infrà de furtis, interdũ. §. qui tutelam. & idem est, si sciat pupillus: vt ĵ. pro empt. l. qui fundũ. §. tutor.

v ¶ *Et si furioso.* scilicet, res surrepta fuerit. Accur.

Non

a ¶ *Non possit.* Posset autem, si ex interuallo per vim ei abstulisset: vt infrà eod. l. §. fi dominus. & facit infrà de verbor. significl. mulieris. §. definere. & suprà titu. j. l. nõ videtur. Et not. quandoque redit in possessionem tamen in potestatem, vt suprà eod. §. Labeo. quandoque non redit in possessionem. & tamen redit in potestatem: vt ĵ. statim subiicit. quandoque concurrunt. vt hic.

b ¶ *Ignorans.* scilicet ego.

c ¶ *Reuersam.* & hic est reuersa: & fingitur non reuersa. sed infrà proximo casu est contrà.

d ¶ *Vsucapietur.* Ab alio bona fide possidente, ille autem qui præstitit litis æstimationem, statim est dominus, si res erat præsens: vt suprà de rei vend. l. eius rei. & l. hoc si res. & facit ĵ. de verbor. signifi. l. potestatis. §. fin. & 3. de noxa. quoties. §. prætor. & ĵ. eo. l. si fur.

e ¶ *Hæres defuncti.* scilicet furis.

f ¶ *Non tamen vsucapiet.* non quia sit res furtiua: sed quia in malam fidem succedit: vt 3. de pub. si ego. §. partus. vbi plenè de hoc distinxi.

g ¶ *Surripuerit.* extraneo.

h ¶ *Dederit.* vt eum manumitteret.

i ¶ *Non putant.* si ante conceptionem sciam alienam: vt statim dicet.

k ¶ *Domino noceret.* idem in filio, & patre: vt infrà eodem, hæres. §. fina.

l ¶ *Conceperit.* & hic dicas, quòd ante conceptum sciui alienam.

m ¶ *Donasset.* hæc vera sunt, scilicet ante, &c. Azo. Et q̃ dicit, pariat, subaudi, & concipiat: sic suprà de Senat. l. emãcipatum. secus si post cõceptionẽ scivi: vt ĵ. l. iusto. §. & si possessionis. quæ est contrà. Vel vt ibi, & quod subiicit in emptore, idem in superioribus. Et quod dicit, diximus, scilicet aliàs. Vel dic, omnes prædictos emptores vocat: vt suprà de ştatuliberos. §. fina.

n ¶ *Initium.* sic C. de vsu. transfor. l. vnica. §. hoc tantummodo. & ar. 3. de hære. instit. si alienum. §. j.

o ¶ *Placuit.* vbi duobus temporibus, vel vno sufficit bona fides: vt ĵ. pro empt. l. ij. & adde hic distinctionem de partu: vt 3. de public. si ego. §. partus.

p ¶ *Emptorem, contrà.* id est, vsucapi potest non ab emptore: quia sua est, sed ab alio, vt subiicit: & ĵ. de fur. qui vas. §. fi ancillam. quæ est contrà.

q ¶ *Statim emptoris.* no. quod meum est, non possum vsucapere: vt hic. & ĵ. de capti. in bello. §. fi quis. Nam quod meum est, &c. vt instit. de leg. §. fi rem legatam. Sed opp. ex eo, quod est ĵ. de fur. qui vas. §. fi ancillam. in eo quod dicit, Idem in fœtu, & fructu, quod in partu. Sed

Ad hoc, ut purgetur vitium furtiuitatis, req iritur, quòd res redeat irreuocabiliter in domini potestatem uere, uel interpretatiue. Bartolus.

8 ¶ Tunc in potestatem domini rediisse dicendum est, cùm possessionem eius nactus sit, vt [13] iustè auelli non possit [a], sed [14] tanquam suæ rei. Nam si ignorans [b] rem mihi surreptam emam, non videri in potestatem meam reuersam [c]. Sed & si vendicauero rem mihi surreptam, & eius [15] æstimationem acceperim [16], licet corporal ter eius nomine [17] non sim nactus possessionem, vsucapietur [d]. Idem dicẽdum est, etiam si voluntate mea alij tradita sit.

Tribus modis partus ancillæ dicitur furtiuus. Primò, quando erat in utero tempore, quo mater fuit subtracta. Secundò, si tunc non erat in utero. sed postea cõcipiatur apud furem. Tertio, quando non concepit apud furem. sed apud alium malæ fid. i possessorem. Pau. de Cast.

9 ¶ Hæres, qui in ius defuncti [e] succedit, licet apud eum ignorantem ancillam furtiuam esse, concepérit ea, & peperit, non tamen vsucapiet [f].

Partus ancillæ furtiuæ editus penes bonæ fidei possessorem non potest usucapi, si fur in eius potestate fuerit: a liter potest usucapi, si ante natiuitatem scientiam rei alienæ non habuit. Bart.

10 ¶ De illo quæritur, si seruus meus ancillam, quã surripuerit [g], pro libertate sua mihi [h] dederit, an partum apud me conceptum vsucapere possim? Sabinus, & Cassius non putant [i]: quia possessio, quam seruus vitiosè nactus [18] sit, domino noceret [k]: & hoc verum est. ¶ Sed & si vt seruum meum manumitterem, alius mihi furtiuam ancillam dederit, eáq; apud me conceperit [l] & peperit, vsu me non capturum. Idémque fore etiam, si quis eam ancillam mecũ permutasset, aut in solutum dedisset: item si donasset [m]. ¶ Si antè, quàm pariat, alienam esse rescierit emptor, diximus nõ posse eum vsucapere: quòd si nescierit, posse. Quòd si cùm iam vsucaperet, cognouerit alienam esse, initium [n] vsucapionis intueri debemus, sicut in emptis rebus placuit [o].

Lana ouium furtiuarum si fuit detonsa penes furẽ, est furtiua, & per nullum potest usucapi. Si verò penes bonæ fidei possessorẽ, nõ est furtiua: & sic potest usucapi per aliũ quã per bonæ fidei possessorẽ. nõ q a ipse efficitur dominus eo ipso quòd percipit. Et idem in agnis ouium furtiuarum. Pau. de Cast.

11 ¶ Lana ouium furtiuarum, si quidem apud furem detonsa est, vsucapi non potest, si verò apud bonæ fidei emptorem, contrà [P]: quoniam in fructu est, nec vsucapi potest [19], sed statim emptoris [q] fit. Idem in agnis dicendum est, si consumpti [r] sunt [20]: quod verum est.

Quando malæ fidei possessor de lana furtiua fecit uestimentũ, sui tium est: iecus est, si erat bonæ fidei: quia tunc cum materia transiit in materiatum, materia non debet considerari per se. sed materiatum, quod est diuersum, & illud nunquam fuit subtractum. Pau. de Cast.

12 ¶ Si ex lana furtiua [s] vestimentum feceris [t], verius est, vt subsţãtiam spectemus: & ideò vestis furtiua [u] erit.

Quando dominus surripuit rem suam etiã ei qui habebat iustam caussam detinendi, & ius in re, nõ efficitur res furtiua. & sic est usucapibilis: licet furtum committatur. Paulus de Castro.

13 ¶ Si rem [x] pignori datam debitor surripuerit [y], & vendiderit, vsucapi eam posse [z] Cassius scribit: quia in potestatem domini [a] videtur peruenisse, qui pignori dederit: quamuis [b] eũ eo [b] furti [c] agi potest. Quod puto rectius dici.

Res uiolenter possessa etiam à malæ fidei possessore nõ potest usucapi, uel præscribi, ni si uitium violentiæ sit purgatum: secus, si non est violẽter possessa: licet possessor fuerit uio lenter expulsus: & non dicitur uitium purgari, si res fuerit reuersa ad dominum violenter, licet ab ipso violẽter fuerit possessa, quia non est reuersa irreuocabiliter. Pau. de Cast.

14 ¶ Si tu vi me expuleris de fundi possessione, nec apprehẽderis possessionem, sed Titius [d] in vacuam [e] possessionẽ intrauerit, poterit longo tempore capi ea [21] res [f]. Quamuis enim interdictum, Vnde vi, locum habeat [g], quia verum est vi me deiectum [h]: non tamen verum est. & vi possessum [i] esse [22]. Cæterùm, etiam si mala fide fundum me possidentem deieceris, & vendideris, non potest vsucapi [23]: quoniam verum est vi possessum esse

t ¶ *Feceris.* vt 3. ad exhibend. l. de eo. §. si quis. Aliàs serua, quod est 3. tit. ij. adeò. §. cùm quis. & facit 3. de contrahen. empt. l. in vẽditionibus. §. inde quæritur.

v ¶ *Furtiua.* & ideo non potest vsucapi.

x ¶ *Si rem.* quam quis vsucapiebat.

y ¶ *Surripuerit.* creditori.

z ¶ *Posse.* Imò videtur quòd prius in potestatem creditoris debeat redire: vt ĵ. pro so. l. fi. quæ est contrà. aliàs fit furtiua: vt C. de vsuc. pro emp. cùm sit probatum. quæ similiter est contrà. Solu. hic suam: ibi. id est, in contrariis, aliená obligauit debitor: vt ĵ. pro emp. si rem. Et dic hic alio tradẽte quã domino. Alij, q̃ & dominus hic tradidit: sed erat ei interdicta administratio, vt quia prodigus. Et sic licet non do minium, tamen causſam vsucapiendi præstat ignoranti, nõ sciẽti: vt ĵ. e. l. si ab eo. Sed ar. contrà ĵ. de ver. sig. l. alienationis. Vel dic contra hypoth. vt C. si aduer. cred. l. j. Et cõtra vtilem in rem, quæ metum passo posset dari: vt C. quod met. caus. si vi. & facit infrà de furt. fi is. in prin. & 3. de pig. act. l. si pignore.

a ¶ *Domini.* id est, bonæ fidei possessoris, qui opinione domini possidet.

b ¶ *Eo.* debitore.

c ¶ *Furti agi potest.* hic not. quòd quandoque fit furtum, & competit actio furti, & res fit furtiua: vt eũ mihi extraneus reni meam surripuit. Quandoque fit furtum, & res est furtiua, non tamen competit actio furti: vt dum filij, & serui furripiunt: vt in ştit. de obli. quæ ex de. §. ij. Quandoque non est furtiua, sed fit furtum, & competit actio furti: vt hic, & facit infrà de fur. l. itaque. Accursius.

d ¶ *Sed Titius.* tertius.

e ¶ *In vacuam.* id est, in vacantem, quam nemo animo, vel corpore possidet: vt instit. de vsucap. §. quod autem.

f ¶ *Res.* subaudi, si ille qui intrauit, habebat bonam fidẽ: & non aliter.

g ¶ *Locum habeat.* contra deiicientem, non occupantem: vt & ĵ. de vi, & vi arma. l. cùm à te. & C. vnde vi. l. fi.

h ¶ *Deiectum.* vt & ĵ. eodem, non solùm. §. fi dominus. Sed contrà. 3. quod me. caus. l. metum. in prin. Sol. vt ibi.

i ¶ *Possessum.* & ideò in hoc casu lex Attinia nõ impedit vsucapionẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Idem dicendum.* contra deiicientem non occupantem, vt non possit vsucapi quasi vitiosum.
b ¶ *Possidebat.* & sciebat se non esse hæredem: vt conueniat præcedenti respon. vel etiam credebat se hæredem, vt seq. §. fi fundum.
c ¶ *Sciens.* aliàs, si crederet suam inuasor, non sit vitiosa, licet constitutio, Si quis in tantam locum habeat.
d ¶ *Possessorem.* alium quàm inuasorem: vt infrà de vi, & vi arm. l. j. §. eum. & l. qui possessionem. & facit ff. de ver. signi. mulieris. §. desinere. & ff. tit. j. non videtur. & ff. de reg. iur. non videtur.
e ¶ *Si viam.* id est seruitutem.
f ¶ *Amittam.* sed tamen ex æquitate in integrum restituat: arg. ff. de vi, & vi arma. l. fi plures. §. deiectum. & l. fi de fundo.
g ¶ *Quia nec possidevi.* respondet obiectioni, quasi esset vi possessa. Accursius.
h ¶ *Incorporale.* vt & ff. tit. ij. seruus. §. incorporales.
i ¶ *Detruditur.* Ex quo non possidetur, & sic est ratio proximi dicti.
k ¶ *Item si occupaueris vacuam.* corpore, & animo. Accur.
l ¶ *Possessionem.* quã nullus retinet etiam animo. aliàs contrà. ff. de vi, & vi arm. l. j. §. siue autem. & suprà titu. j. l. clàm. in fi. Sed nihilominus possessio est vitiosa vitio quasi violentiæ: vt C. vnde vi. l. fi. nec enim signo eam pro contraria.
m ¶ *Verius est.* Aliter tamen in rustica, aliter in vrbana: vt ff. de ser. vrb. præd. l. hoc autẽ. & l. si ædes. & facit C. de præsc. long. tempo. l. fi. in fi.
n ¶ *Sustulit.* nisi quando habet perpetuã causſam, vel quasi. quod plenè dic, vt ff. de serui. l. seruitutes.
o ¶ *Seruitutem.* scilicet acquirendam.
p ¶ *Statutum.* decem ann. inter præsentes, xx. inter absentes: vt C. de ser. l. fin. in princ.

Naturaliter.] CASVS. Si possidebas rem alienam bona fide, in qua re habebat Titius hypothecariam, vel aliquod aliud ius, & vsucapiebas illam rem aduersus omnes, qui habebant ius in dicta re, & antè quàm cõpleres vsucapionẽ, deiectus fuisti per vim de possessione fundi. Dicitur, quòd interrumpitur possessio, & vsucapio aduersus omnes, nec refert, quis te deiecerit. Fran. Accur.
q ¶ *Naturaliter interrumpitur.* de possessione rei immobilis.
r ¶ *Vi deiicitur.* quandoque etiam sine vi. vt C. de præscri. xxx. ann. l. cum notissimi. §. imò. Sed quocunque modo desinat possidere interrumpitur naturaliter. Fallit in capto, qui deiicitur eo, quòd captus est, tamen fingitur in peculiari retinere: vt ff. co. fi is, §. j.
s ¶ *Aduersus eum.* Imò pro eo vnde dic, interrumpitur possessio aduersus eum, id est, pro eo: sic & ff. proxi.
t ¶ *Aduersus omnes.* id est, p omnibus: sicut & ei à quo, ponit p, cõtra quem: vt ff. e. l. eius. qui. Vel possessio interrumpitur aduersus eum, id est, effectus possessionis qui erat aduersus eum: hoc est vsucapio interrumpitur, sic & ff. prox. aduersus omnes, scilicet possessio, id est effectus eius, qui erat aduersus plures, interrũpitur: vt quia curtebat vsucapio contra debitorem, & creditorem, vel dominiũ, vel emphyteutã, vel habentes vtile in rem, vel publicianã. A capite ergo oportet possideri: vt ff. co. l. fi is. §. fi quis, & ff. de ser. vrba. prædio. l. fi ædes. §. j.
v ¶ *Vsurpauerit.* i. possessiue vsucapionem interrumpit: vt ff. e. l. ij.
x ¶ *Dominus sit.* Imò quo ad constitutionẽ, Si quis in tantã. Sed illud nouum. Vel licet perdat, tamen interrumpi potest possessio.
y ¶ *Pro suo.* i. pro sua pecunia: non ex causſa lucrativa. Nõ enim hîc ponitur pro titulo: & sic sunt duæ partes pro suo. Vel dic, pro suo: quia in litore maris inuenitur: vel ab hostibus cepit, vel fecit vt esset in rerum natura: vel dic generaliter accipi pro quolibet titu. Et quod subiicit lucrativa, id est, si non titulo. Prima placet: & dic hîc, quæ no, C. de præscript. xxx. an. l. cùm notissimi. §. fed & si quis.

In vsucapionibus.] CASVS. Cùm in vsucapione triennium sit statutum: nunc dicit, quòd sufficit tangi vltimam diem triennij. Et hoc dicit hæc lex cum sequen. Fran. Accursius.
z ¶ *Computamus.* Aliàs, sed ad totam diẽ computamus posterioris & tunc, id est, ad qualibet partẽ posterioris diei. Aliàs, diẽ totum cõputamus posteriorẽ: accipiendo partẽ pro toto: vt & ff. de diuer. præsc. l. in vsucapione. in prin. & ff. l. pxi. Sed contrà ff. de act. & oblig. l. in omnibus. Sol. plenè vt not. ff. de mino. l. iij. §. minorẽ. quia hæc in vsucapione triennij: illa in præscriptione.

a *Deoque. Dicit.* artificialis.
b *Cœperit.* & vsucapere.
c ¶ *Hora sexta.* i. cõpleta: nam tunc finitur, & incipit dies: vt ff. de fer. l. more.

Abeo.] CASVS. Si seruus peculiariter acquisiuit rem à non domino: vsucapiam interim per eũ illam rem, etiam si ignorauì hoc: dum tamẽ sit res, quam per me possum vsucapere, non furtiua: vel sim persona, quòd per me possem vsucapere. Et hoc dic, vt in glo. Franciscus.
d ¶ *Responderunt.* & bene. Accur.
e ¶ *Peculiariter.* id est, si ex causſa peculiari: strictè, vel largè accipiatur peculium: vt ff. pro soluto. l. ij.
f ¶ *Quia hæc etiam.* Videtur esse ratio, quod dictũ est. Sed dic vsucapimus scientes: quia & ignorantes: tar. cõtrà ff. de offi. præsi. l. fi fortè. & ff. de leg. ij. l. fi. Vel ita cõpletur nobis scientibus: quia inchoatur ignorantibus. secundũ Azo. & facit ff. pro empt. l. ij. §. Celsus. & l. qui fundũ. §. fi. & ff. de ac. pos. l. peregrè. §. quæsitũ. & l. j. §. ité acquirimus.
g ¶ *Vsucapere potest.* ratione rei: quia furtiua: vt ff. e. l. sequitur. §. hæres. vel ratione personæ: vt si legetur non capaci, non vsucapitur pro legato, vt instit. de hære. quali. & diff. §. in extraneis. Idẽ in libero homine possesso, vt per eum vsucapiã, quod non per me, sed nec vsucapit ipse, quia ipse non possidet: vt ff. tit. ij. homo liber. in fine. Vel mista ratione rei & personæ, vt in Iudæo, & mãcipio Christiano, vt C. ne Christianum mancipium. l. j. & facit C. de hære. instit. l. neque per se. & quod ibi not. Sed arg. contrà ff. de acquiren. hære. l. cũ hæreditate. Item contrà. ff. e. fi seruo. & ff. tit. j. l. j. §. item acquirimus. in fi. Sed ibi ratione defectus intelligentiæ in furioso, & in infante. Accur.
h ¶ *Posse.* scilicet, vsucapere.

24 Fl. expuli-sti.
25 Fl. potesta-tem eius redi-sse.
26 Fl. deest. quis.
1 Fl. deest-bilis.
2 Fl. ergo ne titulo.
1 Fl. ſpectan-tium.
2 Fl. nusquã.
3 Fl. capi.
1 Fl. cæp-it.

Vsucapionem. CASVS. Res corporales dicuntur posse vsucapi, exceptis rebus sacris, sanctis, publicis, & similibus, & liberis hominibus, qui non possunt vsucapi. Fran. Accursius.
a ¶ *Maximè res.* Imò corporales tãtùm: vt ff. ti. ij. l. seruus. §. incorporales. Abundat ergo, maximè: vt & ff. si quis omiſ. cau. test. l. ij. Vel dic, q̃ incorporales quandoque vsucapiantur: vt cùm habent perpetuã causſam, vel quasi: vt C. de serui. & aqua. l. ij. & ff. de seruit. vr. præd. l. foramen. Itẽ & quãdo nõ habẽt quandoque, vt cum ædificiis: vt ff. l. proxi. §. j.
b ¶ *Sacris.* id est, ecclesiis sacris: sed vsucapio triennij admittitur hodie in his: vt C. de sacros. eccl. authen. quas actiones. Sed illa loquitur in rebus ecclesiæ non sacris.
c ¶ *Sanctis.* vt muri ciuitatum.
d ¶ *Romani.* id est, quæ sunt in vsu ipsius populi Romani, aliorum autem, quæ non sunt in vsu, bene recipitur vsucapio: vt C. de sacros. eccl. l. fi. & ff. de diuer. præscri. l. intra. & l. in omnibus. vbi plenè notaui.
e ¶ *Ciuitatum.* si sunt in vsu vniuersitatis: vt ff. de via publ. l. viam publicã. Aliæ possunt, vt infrà, de contrah. emp. sed Celsus. & C. de præscrip. xxx. ann. l. omnes. quæ sunt contrà. Vel hîc loquitur de præscri. longa. & de hoc no. in d. l. in omnibus.
f ¶ *Hominibus.* quia in nullius dominio esse possunt. vt instituo. eo. §. j.

Si aliena.] CASVS. Si rem alienã emi à non domino, ad vsucapiendum debeo habere bonã fidem duobus temporibus, scilicet tempore contractus: item tempore traditionis. Secundò dicit. Seruitus per se non potest præscribi, subaudi, nisi haberet perpetuã causſam, vel quasi, vt seruitus aquæ ductus, vel stillicidij. Si autem præscribam fundum, vel domum, cui debetur seruitus videor præscripsisse & seruitutes eis debitas. ¶ *Scæuola.*] Vacca furtiua concepit apud furem, vel furis hæredem, & peperit apud furis hæredem, & hic vitulus venditus est, an emptor bona fide vsucapiat, quæritur. Et dicit Marcellus, quòd non, sicut nec partus ancillæ furtiuæ. Sed Scæuola dicit, quòd potest emptor vsucapere vitulum, sicut & partum ancillæ furtiuæ. si enim esset pars: non posset vsucapi etiam si apud bonæ fidei possessorem pepererit. Quod est falsum. Fran. Accur.
g ¶ *Emptionis.* scilicet tantùm.
h ¶ *Traditionis initium.* subaudi, etiam. Nam & in emptione initium spectatur: vt ff. pro solu. l. iij. & pro empt. l. ij. in prin. & facit ff. e. iusto. §. & si possessionis. & ff. solu. mat. l. de diuisione.
i ¶ *Spectandum.* hoc est dicere, requiritur, quod quis habeat bonam fidem tempore emptionis, & traditionis.
k ¶ *Seruitutes.* quæ habent causſam interpolatam.
l ¶ *Longo tempore.* vt licet per fundum meum vadas non queras seruitutem, & sic intelligitur hic §. de his, quæ non habent perpetuam, vel quasi perpetuam causſam.
m ¶ *Aedificiis.* & ita cum vrbanis prædiis: idem in rusticis.
n ¶ *Possint.* Non quòd tunc vsucapiantur: sed vsucapto ædificio, cui debetur seruitus, seruiturem habeat. & facit ff. tit. ij. quædam & ff. eod. sequitur. §. fi.
o ¶ *Si bos.* id est, vacca: fic ff. de vsur. l. equis.
p ¶ *Vsucapi.* ab emptore. Accur.
q ¶ *Distractum.* in alienum. Accur.
r ¶ *Nec ancillæ partus.* subaudi, debet posse vsucapi, si est conceptus, & editus apud furem: vel cõceptus apud furem. & editus apud furis hæredem.
s ¶ *Partus.* cum Marcel. concor. ff. de fur. qui vas. §. fi ancillam.
t ¶ *Etiam partum.* Non solùm iuuencum: & sic in partu, & in fœtu contradicit ff. de fur. l. qui vas. §. fi ancillam, & §. idem in pecudibus. Solue vt ibi.
v ¶ *Nec enim esse.* vt & ff. de verb. sig. l. partum. Sed contrà. ff. de ven. inspi. l. j. §. ex hoc rescripto. Sol. illud est antè, quàm edatur: hoc post. Vel illud quo ad hoc, vt non possit agi interdicto de libe. exhiben.
x ¶ *Pars.* subaudi, partus ancillæ furtiuæ.
y ¶ *Poterat.* quod est falsum: quia vsucapit: vt ff. eo. l. non solum. in princi. & in distinctione de partu, quam habes suprà de Publiciana, fi ego §. partus.
z *Neque seruus.*] scaptiui: hoc, nisi ex causſa peculij: vt ff. e. l. iusto. §. fi.
a ¶ *Dominus.* scilicet captus.
b ¶ *Qui.* scilicet dominus. vel ergo ipse dominus emerat, vel seruus extra causſam peculiarem.

Si ab eo.] CASVS. Emi à prodigo, cui interdictum erat bonis: & hoc sciebam. Dicitur, quòd nõ possum vsucapere rem emptã. Fran. Accur.
c ¶ *Vetuit.* vt prodigo, sic & ff. pro empt. l. qui fundũ. §. qui sciẽs. Sed quid, si vt prodigo, cùm non sit ei interdictũ? Respondeo, idem propter authoritatem sententiæ. Accursius.

Ignori.] CASVS. Creditor non potest vsucapere pignus, cũ sciens alienam rem possidebat. Secundò dicit. Emi à furioso credens eum esse sanæ mentis. Dicitur, quòd possum vsucapere. Tertiò dicit, Mandaui tibi vt emeres mihi fundum, tu emisti hoc animo vt pro tuo teneas. Dicitur, quòd vsucapies, siue præscribes, cùm videaris possidere p̃ tuo: nec hoc mihi nocet, cùm tenearis mihi mãdati actione. Francis. Accur.
d ¶ *Non capimus.* Nos creditores.
e ¶ *Alieno.* id est, scientes alienum: vt ff. de noxa. l. fi seruus. §. is qui. & ff. de lega. iij. qui habebat. sibi tamen possidet creditor. vt no. C. de præscri. xxx. ann. l. cùm notissimi. §. j. Sed an. xxx. annorum? Rñ. non, quantum ad rei vendi. ar. C. de præscri. xxx. ann. l. malè. sed quantum ad pignoratitiam, sic, & ius auferendi.
f ¶ *Bona fide.* Cùm crederet sanæ mentis, quia erat in cõspectu inũbratę quiẽtis: & facit ff. p̃ emp. l. ij. §. fi à furioso. & ff. de publi. l. eũ qui.
g ¶ *Traditum.* à non domino: aliàs mihi etiam ignoranti. dominium. & possſ. statim quæritur altero gestiente, vel vtroque: si verò neutro, tibi: vt ff. tit. ij. l. fi procurator. & l. res ex mandato. & hîc.
h ¶ *Tibi.* ementi, & recipienti tuo nomine, non mandantis.
i ¶ *Diutina.* nunc respondet.
k ¶ *Capis.* quando neuter egit, vt poss. mihi quæratur: & facit ff. pro empt. l. ij. §. procuratorem. Aliàs cùm ego, non tu possideas, non vsucapis: vt ff. e. l. fine.
l ¶ *Non pro tuo.* quo ad exitum, & effectum: verè tamen pro tuo possides. Accursius.
m ¶ *Cùm nihil interſit.* tua. Vel dic, nihil interſit quo ad effectum dicaris pro tuo possidere, an non.
n ¶ *Quòd.* id est, quia mea, &c.

Id tempus. CASVS. Illud tempus, quo possedit venditor, prodest emptori ad præscriptionem complendam, quo tenuit venditor ãtè, quàm venderet: non illud, quo tenuit postquam vendidit, & tradiſſ. nouum.

1 Fl. deeſt, prorſus. Manuſcri habet, pro alieno nõ pro ſuo poſſidemus.
† Cocur. cũ mẽte huius § tex. inc. ad Apoſtolicæ. de dona. & in c. cùm dilectus. extrà de conſue.

1 Fl. auctẽ ſeri-bit ſe.
2 Fl. & par-tum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit, si ex aliqua caussa possidere cœpit. Secundò dicit, Testator legauit rem alienam, quam bona fide possidebat. Dicitur, quòd tempus, quo possedit testator hanc rem prodest legatario ad complendam vsuca. sicut prodesset hæredi, si non esset hæc res legata. Fran. Accur.

a ¶ *Emptori.* quo ad vsucapionem, vel præscriptionem pertiendam.

b ¶ *Venderet.* id est, traderet, vt ff. de diuer. & temp. præscrip. in vsucap. §. pen.

c ¶ *Possessionem.* quam traditione amiserat, cùm emptor ab ea ceciderat: & facit suprà, ti. j. Ponponius, §. cùm quis.

d ¶ *In accessione temporis.* vel assuuionis: vt ff. de le. j. quod in rerum. §. ij.

e ¶ *Hæres est.* vt iacente hæreditate vsucapiat sicut hæres: vt & infrà e. l. nunquam. §. vacuum. Vel dic, quòd hæres iacente hæreditate vsucapit: sed id tempus legatario iungitur: vt dicto §. vacuum. & facit infrà de verb. significa. l. in conuentionibus. & ff. tit. j. Ponponius. §. sed & legatario.

S I *is, qui.*] CASVS. Si possidebam fundum, quem emeram à non domino bona fide & antè quàm compleam vsucapionem, captus sim ab hostibus Dicitur, quòd siue ibi decedam, siue reuertar, interrumpitur interim vsucapio: nec tempus, quo iteri in captiuitate, procedit ad vsucap. complendam. Secundò dicit, Seruus meus emit rem à non domino ex caussa peculiari, interim captus sum ab hostibus, an interim currat tempus ad vsucap. complendam, quæritur? Et distinguitur, nam aut reuertor ab hostibus, & tunc tempus medium proderit ad vsucap. complendam. aut non reuertor, & tunc non proderit. Marcellus autem dicebat hoc secundo casu prodesse fictionem legis Corneliæ, sed malè dicit: nam sicut id, quod possidebam, si captus sum ab hostibus ante completam vsucapionem, & ibi decedam, non completur interim vsucapio, nec currit tempus, ita si seruus meus non ex caussa peculiari emit rem à non domino, & possidet interim, donec sum captus, & ibi decedam non currit vsucapio. nam licet in aliis hæreditas locum personæ sustineat, in hoc tamen casu secus est. ¶ *Si seruus.*] Seruum meum possidebas, is à te fugit. Dicitur, quòd videor eum possidere, nisi pro libero, id est, tanquam liber ftet, & paratus sit de libertate litigare, non eũ possidere. ¶ *Si quis bona fide.*] Bona fide rem alienam possidebam, & ante completam vsuca. eam desij possidere: & nunc cognosco eam alienam, & recupero possessionem eiusdem rei, quæritur, an vsucapiam istam rẽ? Et dicitur, quòd non: cùm hoc initium secundæ possessionis sit vitiosum. ¶ *Si ex testamento.*] Si ex stipulatu, vel testamento res mihi debita à non domino traditur, eam vsucapere possum. Franc. Accur.

§ ¶ *Si is qui.* Primo emit Titius fundum à non domino, & dum vsucaperet captus est. Interrupta est vsucapio. & siue reuertatur, nõ habet locũ postliminium siue ibi decedat non habet locũ Cornelia, vt continuetur vsucapio hæredibus. Secundò pone, quòd seruus capti emit à non domino peculiariter: hoc casu postliminium locum habet, si dominus redeat: & Cornelia locũ habet, si nõ redeat. licet de hoc secundo hic dubitauerit Iul. sed eius dubitatio est sublata per l. j. de captiuis. Lin bello. §. factæ. Tertiò dicit Mar. plenius accipi fictiones prædictas Cornel. & postliminij: vt siue ex caussa peculiari, siue ex non peculiari emerit seruus capti à non domino, siue etiã dominus ante captiuitatẽ emerit per se: habet locũ fictio postliminij, & Corneliæ ac quia hæreditas iacẽs cõplet vsuca. & sic in hæredibus locum habet Cornelia, secundũ Marcellum. Sed secundum Iulia. tertius casus aliter ponitur, vt in gl. no. quod est verius. Et secundum hoc est in fi. non. Accur.

f ¶ *Emptori* a, quo antequàm venderet b, possedit. Nam si postea nactus est possessionem c venditor, hæc possessio emptori non proficiet.

Legatarius utitur accessione ex persona defuncti, sicut hæres. Pau. de Cast.

1 ¶ In re legata in accessione temporis d, quo 1 testator possedit, legatarius quodammodo quasi hæres est e.

Vsucapionem rerũ, quas quis per se, uel per alium extra caussam peculiarem suo nomine possidet. Superueniẽs captiuitas interrumpit: nec per fictionẽ postliminij, uel legis Corneliæ restauratur: secus in his, quæ peculiari nomine per alium possidẽtur, uel post captiuitatem cœpta sunt possideri. Bar.

XV. Idem lib. xv. ad Plautium.

SI is f qui f pro emptore possidebat g, ante vsucapionem h ab hostibus captus sit, videndum est, an hæredi eius i procedat vsucapio k. nam interrumpitur vsucapio. & si ipsi l reuerso non prodest m, quemadmodum n hæredi eius proderit? Sed verum est, eum o in vita sua desisse possidere p: ideóque nec

n ¶ *Quemadmodum hæredi.* certè nullo modo: vt & ff. de diuer. præscrip. cum hæres.

o ¶ *Eum.* Titium ab hostibus captum.

p ¶ *Possidere.* cùm iam ab alio sit possessus: vt ff. de regu. iur. l. qui in seruitute.

posliminium ei prodest q vt videatur vsucepisse r. ¶ Quòd si seruus eius, qui in hostium potestate est, emerit s, in pendenti esse vsucapionem Iulianus ait. Nam si dominus reuersus fuerit, intelligi vsucaptũ t: si ibi decesserit u, dubitari x, an per legem Corneliam ad successores eius pertineat, Marcellus, posse plenius y fictionem legis Corneliæ accipi. Quemadmodum enim postliminio reuersus plus iuris habere potest in iis, quæ serui egerunt, quàm in 1 iis, quæ per se, vel per seruum possidebat, cùm ad hostes peruenerit 2? Nam hæreditates in quibusdam z vice personæ fungi, receptum a est: ideóque in successoribus locum non habere b vsucapionem.

Seruũ fugitiui per alium non occupati retinemus possessionem ciuilem: nisi pro libero se gerat, uel de libertate sit paratus litigare. Pau. de Cast.

1 ¶ Si seruus, quem possidebam c, fugerit, nisi 3 pro libero se gerat d, videbitur à domino possideri e. Sed hoc tunc intelligendum est,

q ¶ *Prodest,* hoc in his, qui per se, vel per subiectas personas extra caussam peculiarem: aliàs contrà. vt ff. proxi. §. & ff. e. iuito. §. fi. & ff. de cap. & postlimi. reuer. l. in bello. & facit ff. ex quibus cau. ma. l. denique. & quod ibi no. Sed quidam dicunt Cornel. locum habere per hanc litteram: & sic approbant quod infra Mar.

r ¶ *Vsucepisse.* in illo anno, quo fuit in captiuitate.

1 Fl. deest

s ¶ *Emerit.* ex caussa peculiari, & traditionem acceperit, sed male si dicas ex non peculiari, vt infrà eo. iuito. §. fin.

2 Fl. prædo

t ¶ *Vsucaptum.* per lapsum triennij.

u ¶ *Decesserit.* dominus.

x ¶ *Dubitari.* sed infrà de capti. in bello. §. factæ. non dubitat Iulianus: nam dicit per Cor. ad hæredes pertinere si ex caussa peculiari.

3 Fl. sic

y ¶ *Plenius.* vt etiam ad non peculiarẽ, caussam, & etiam quando per seipsum pertineat Cornelia, & postlimi. Et dicas, quòd vsque in fi. sunt verba Marcelli. Et quod subiicit, serui egerũt scilicet peculiariter. Item quod dicit, per seruũ, s. ex caussa nõ peculiari: & in fi. leges sine, non. Sed malè dicit Marcellus, nisi in peculiaribus: vt ff. de capti. in bello. §. factæ. & ff. e. l. j. in princi. Vel si habes, nõ, in litera, sunt verba Iul. ab inde, Quemadmodum, & c. vsque in fin. hoc modo, Re vera post liminio reuersus id solum vsucepisse intelligitur, quod seruus peculiariter emerat quemadmodum enim. &c. Et quod dicit, serui egerunt non peculiariter. Tertij dicunt esse verba Caij ad Iulianum, reprehendentis eam: vt dixi de Marcello.

z ¶ *In quibusdam.* ergo & in isto, si deficit, non. & secundum Marcel. Vel secundum Iulia. & cum non. nam dicit in quibusdam, sed non in isto, cùm non ex peculiari caussa erat.

a ¶ *Receptum est.* sed in isto casu, nõ: & hoc si habeas literã sequentẽ nõ habere: & hoc cũ nõ est cõmunior litera. Et ita in li. dñi mei. Azo. Et aliàs est fine, nõ. Et tũc dicitur vsucapio locũ habet: vt in litera dicit.

b ¶ *Non habere.* aliàs, habere: & aliàs, nõ habere. Et distingue, cum quis possidẽs, & vsucapiens deinde ab hostibus capitur: aut possidebat suo animo, & corpore aut suo animo, & corpore alieno vt per seruum in dominicis, & per colonũ, aut animo & corpore alieno, vt in peculiaribus: vt ff. ti. j. l. iij. §. fallus. Primis duobus interrũpitur vsucap. nec habet locum postliminiũ vt consideretur: vt ff. tit. j. cum hæredes. §. j. & in prin. huius. Libi, Quẽadmodũ, prout dixi esse verba Iuliani. & ff. de capti. l. in bello. §. factæ. Si verò ibi decesserit: dicunt quidam locum habere Cornel. secundum Mar. c. vt in fi. primi respon. legis. & ff. de capt. in d. §. factæ. Tu die contrà, vt per eundem §. factæ. probatur. Tertio verò casu, & postliminium, & Cornel. locum habent: vt d. §. factæ. & l. bona. ff. eo. tit. §. pe. & l. pe. vt tunc & postli. & Cornel. locum habeant. Si autem post captiuitatẽ emit seruus, si quidem ex caussa peculiari, habet locum postlimi. non Cornel. si succedat extraneus, sed ex tempore aditæ hæreditatis incipit, vt ff. eo. l. fi. §. fi. secus si seruus, vt l. iusto. §. fi. secundum quosdam. Vel dic secundum quosdam, q̃ etiam fictio Cornel. locũ habet, vt ff. de capti. l. penul. & l. in bello. §. factæ. Si verò ex caussa non peculiari, nec postliminium, nec Corn. locum habet, sed ab adita hæreditate incipit, & hoc in seruo. Porrò si filius emit tempore captiuitatis, siue peculiari nomine, siue patrono nomine possedisse subintelligitur patre ibi mortuo, quo reuertente distinguitur inter peculiaria, & paterna, vt d. l. iusto. ff. & l. fi. Accur.

c ¶ *Possidebam.* ff. bona fide, & vsucapiebam.

d ¶ *Gerat.* & diu, & paratus sit subire iudicium, & bona fide. Hæc enim quatuor videntur necessaria, vt hic, & ff. tit. j. l. iij. §. fi. seruus. & C. de præscrip. long. tempo. quæ pro lib. j. Accur.

e ¶ *Possideri.* interim, & ideo vsucapitur interim. Accur.

Non sit

a ¶ *Non sit paratus.* & alia concurrant, quæ modò dixi: & facit C. de libe. cau. l. lite. Accur.

b ¶ *Si quis bona fide possidens.* & titulo.

c ¶ *Ante vsucapionem.* scilicet completam.

d ¶ *Nanciscatur.* ex titulo, vel sine titulo.

e ¶ *Vitiosum est.* vt & ff. pro empt. qui fundum § qui bona fide. Ergo à contrario, si bona fide inciperet secundò possidere, inciperet vsucapere ex præcedenti, & longissimo tempore: vt ff. e. l. naturaliter. secundum Azo. & H. sed videtur contrà per eandem l. & ff. eodem, vsucapio. In casu tamen hoc fallit: vt ff. eod. iusto. §. & si possessionis. accessio autem non fit etiam bonæ fidei: vt ff. titu. j. l. Ponponius. §. quæsitum. Accur.

4 Flo. deest, ti.

1 Flo. non videbitur. e. l. præparatis.

† Ray. hic & alij scribentes post eũ istũ textreputant fin. ad hoc q̃ ego habeo tit. in v. na re, cuius rei possessionem potest amisi, si possideam eam recipero, præscribi mihi primus tit. qui text. noster hoc non probat nisi addito sensu. Bo. 7 Fl. cæstimationẽ infrà

f ¶ *Tradatur.* & si vsucapiam titulo pro soluto: sed quomodo hoc, cùm fortè ambo eramus scientes rem alienam? Respon. quia, &c. Accur.

g ¶ *Existimationem.* id est, bonam, vel malam fidem.

h ¶ *Quia concessum.* Sed hæc ratio non est sufficiens: quia etiam rem alienam emere possum: vtrunque tamen tempus inspicitur, Azo. vt infrà, pro empt. l. ij. in prin. Sed differunt: quia in venditione si vterque scit alienam. non valet: vt suprà de contrahend. emp. si in emptione. §. item si emptor. sed stipulatio, vel legatum sic, etiam si vterque sciat, secundum Ioan. Vel dic, q̃ est ratio, quia tit. pro soluto vsucapio, si soluatur ex testamento, vel ex stipulatione res debita.

2 Flo. deest, ei.

SErui nomine.] CASVS Obligui tibi seruum, & tradidi. Dicor adhuc possidere quo ad compleadam vsucap. non quo ad alia. Hinc est, quòd ipse creditor dicitur possidere, & ipse conuenitur actio. ad exhibendum, non debitor. Fran. Accur.

8 No glo. ad hoc q̃ ditio tatamen nõ excludit simiter casus; nec extenso nem per alia ista De qua ditione tãtum addo glo. in c. itẽ iuper. in verbo, tanrũm de col. la in fra. ad Prædictis quod not. in l. 15 per seruum. in glo. in verbo, ad vsucapionẽ. in apostil. in verbo, item & quantum suprà. de acqui. poss. ff.

i ¶ *Debitore.* per hoc patet, quòd nec ciuiliter possidet: aliàs rei vendi. & ad exhib. tenetur: vt est ille, qui dat in feudum, & in emphiteusim, & in vsumfruct. vt not. C. vbi in rem act. l. ij.

k ¶ *Agendum est.* ab eo, cuius interest exhibitionem fieri. Accur.

l ¶ *Possidet.* id est, possidere videtur quo ad hoc, vt noxaliter teneatur vt ff. de noxa. si seruus depositus. §. j. & quo 2 ad satisdationem vt ff. eod. vsucapio. & arg. ff. de testamen. l. hæredes. §. fi. & ff. titu. j. l. ideo. §. j. & infra eo. cùm solus. in fine.

3 Flo ff

y ¶ *Pienius.* vt etiam ad non peculiarẽ, caussam, & etiam quando per seipsum pertineat Cornelia, & postlimi. Et dicas, quòd vsque in fi. sunt verba Marcelli. Et quod subiicit, serui egerũt scilicet peculiariter. Item quod dicit, per seruũ, s. ex caussa nõ peculiari: & in fi. leges sine, non. Sed malè dicit Marcellus, nisi in peculiaribus: vt ff. de capti. in bello. §. factæ. & ff. e. l. j. in princi. Vel si habes, nõ, in litera, sunt verba Iul. ab inde, Quemadmodum, & c. vsque in fin. hoc modo, Re vera post liminio reuersus id solum vsucepisse intelligitur, quod seruus peculiariter emerat quemadmodum enim. &c. Et quod dicit, serui egerunt non peculiariter. Tertij dicunt esse verba Caij ad Iulianum, reprehendentis eam: vt dixi de Marcello.

z ¶ *In quibusdam.* ergo & in isto, si deficit, non. & secundum Marcel. Vel secundum Iulia. & cum non. nam dicit in quibusdam, sed non in isto, cùm non ex peculiari caussa erat.

a ¶ *Receptum est.* sed in isto casu, nõ: & hoc si habeas literã sequentẽ nõ habere: & hoc cũ nõ est cõmunior litera. Et ita in li. dñi mei. Azo. Et aliàs est fine, nõ. Et tũc dicitur vsucapio locũ habet: vt in litera dicit.

b ¶ *Non habere.* aliàs, habere: & aliàs, nõ habere. Et distingue, cum quis possidẽs, & vsucapiens deinde ab hostibus capitur: aut possidebat suo animo, & corpore aut suo animo, & corpore alieno, vt per seruum in dominicis, & per colonũ, aut animo & corpore alieno, vt in peculiaribus: vt ff. ti. j. l. iij. §. fallus. Primis duobus interrũpitur vsucap. nec habet locum postliminiũ vt consideretur: vt ff. tit. j. cum hæredes. §. j. & in prin. huius. Libi, Quẽadmodũ, prout dixi esse verba Iuliani. & ff. de capti. l. in bello. §. factæ. Si verò ibi decesserit: dicunt quidam locum habere Cornel. secundum Mar. c. vt in fi. primi respon. legis. & ff. de capt. in d. §. factæ. Tu die contrà, vt per eundem §. factæ. probatur. Tertio verò casu, & postliminium, & Cornel. locum habent: vt d. §. factæ. & l. bona. ff. eo. tit. §. pe. & l. pe. vt tunc & postli. & Cornel. locum habeant. Si autem post captiuitatẽ emit seruus, si quidem ex caussa peculiari, habet locum postlimi. non Cornel. si succedat extraneus, sed ex tempore aditæ hæreditatis incipit, vt ff. eo. l. fi. §. fi. secus si seruus, vt l. iusto. §. fi. secundum quosdam. Vel dic secundum quosdam, q̃ etiam fictio Cornel. locũ habet, vt ff. de capti. l. penul. & l. in bello. §. factæ. Si verò ex caussa non peculiari, nec postliminium, nec Corn. locum habet, sed ab adita hæreditate incipit, & hoc in seruo. Porrò si filius emit tempore captiuitatis, siue peculiari nomine, siue patrono nomine possedisse subintelligitur patre ibi mortuo, quo reuertente distinguitur inter peculiaria, & paterna, vt d. l. iusto. ff. & l. fi. Accur.

c ¶ *Possidebam.* ff. bona fide, & vsucapiebam.

d ¶ *Gerat.* & diu, & paratus sit subire iudicium, & bona fide. Hæc enim quatuor videntur necessaria, vt hic, & ff. tit. j. l. iij. §. fi. seruus. & C. de præscrip. long. tempo. quæ pro lib. j. Accur.

e ¶ *Possideri.* interim, & ideo vsucapitur interim. Accur.

cùm si is 4 apprehensus fuerit, non sit paratus a pro sua libertate litigare. Nam si paratus sit litigare, nõ videtur 5 à domino possideri, cui se aduersarium præparauerit 6.

Quando usucapio naturaliter interrupta redincipitur per adeptionem nouæ possessionis, debet adesse bona fides tempore, quo redincipitur: aliàs non prodest bona fides præterita. Pau. de Castro.

¶ Si quis † bona fide possidens b, ante vsucapionem c amissa possessione cognouerit rem esse alienam, & iterum nanciscatur d possessionem, non capiet vsu: quia initium secundæ possessionis vitiosum est e.

In alio titulo, quàm emptionis, sufficit adesse bonã fidem tẽpore traditionis, licet nõ fuerit tempore acquisiti tituli. Pau. de Cast.

¶ Si ex testamento, vel ex stipulatu res debita nobis tradatur f, eius temporis existimationem 7 g intuendam, quo traditur: quia concessum h est stipulari rem etiam, quæ promissoris non sit.

Qui non possidet nec detinet, licet habeat facultatem rei restituendæ, non conuenitur rei uendicatione, uel eius præparatoria. Item debitori accedit possessio creditoris: & econuerso. Bar.

XVI. Iauolenus lib. iiij. ex Plautio.

SErui nomine, qui pignori datus est, ad exhibendum cum creditore, non cum debitore i, agendum est k: quia qui pignori dedit, ad vsucapionem tantum possidet l: quantum 1 ad reliquas omnes caussas pertinet, qui accepit m, possidet: adeò vt addici possit ei n possessio eius o, qui pignori ei 2 dedit.

Authoritas iudicis facit, ut etiam in eo, quod nobis traditur tanquãnostrũ, trãsferatur usucapiendi conditio. Bar.

XVII. Marcellus lib. xvij. Digestorum.

SI per errorẽ de alienis fundis, quasi de communibus, iudicio communi diuidundo accepto, ex adiudicatione possidere cæperim, longo tempore p vsucapere 1 possum.

In bonis uacantibus non denuntiatis procedit usucapio, & præscriptio contra fiscũ titulo, & bona fide sicut contra priuatum: licet in bonis iam incorporatis in fiscum non procedat. Pau. de Cast.

XVIII. Modestinus lib. v. Regularum.

QVamuis aduersus fiscum vsucapio non procedat q: si 1 tamen ex bonis vacantibus, nondum tamen fisco 2 nuntiatis, emptor prædij ex iisdem bonis exiterit, rectè diutina r possessione capiet. idque constitutum est.

Si res redit ad uenditorem ex pacto, datur sibi accessio eius temporis, quo fuit apud emptorem. Bartol.

XIX. Iauolenus lib. j. Epistularum.

SI hominem emisti, vt si aliqua cõditio extitisset s, inemptus fieret: & is tibi traditus est, & postea cõditio emptionem resoluerit 1: tempus, quo apud emptorem fuit, accedere venditori debere existimo, quoniam eo genere retro acta venditio esset redhibitioni similis: in qua non dubito tempus eius qui redhibuerit, suo 2 venditori accessurum t: quoniam ea venditio pro priè dicì non potest.

Hæres non potest uti accessione ex persona defuncti, nisi fuerit possessio cõtinuata. Pau. de Cast.

XX. Idem lib. iiij. Epistularum.

POssessio testatoris ita hæredi procedit, si medio tempore à nullo possessa est u.

Conductio rei suæ non ualet: & per talem conductionem locator nõ retinet possessionẽ, sed perdit. Idem in emptore. Bart.

XXI. Idem lib. vj. Epistularum.

EI, à quo x fundum y pro hærede diutius z possidendo captus eram, locaui cum a: an vllius

suprà titul. j. Ponponius. §. præterea. Nec obstat supple, Quoniam ea &c. nam hæc ratio erat in contrarium. Sed contrà infrà pro emp. qui fundum §. qui bona fide. Solu. vt ibi. Itèm facit C. quando. li. ab emp. i disc. l. j. Accursius.

POssessio.] CASVS Tempus, quo tenuit defunctus, ita demum prodest hæredi ad complendam vsucapionem, si medio tempore nullus possedit rem. Franc. Accur.

v ¶ *Possessa est.* vt & suprà titu. j. l. Ponponius. §. quæsitum. & ff. eod. vsucapio. & arg. ff. de testamen. l. hæredes. §. fi. & ff. titu. j. l. ideo. §. j. & infra eo. cùm solus. in fine.

EI à quo.] CASVS Si possidebam rem tuam titulo pro hærede, & eam vsucapiebam, & antè, quàm compleam vsucapionem, locaui tibi eam rem, vel eam vendidi. Dicitur, quòd non tenet locatio: cùm rem suam quis non possit conducere. Itẽ nec venditio: cùm rem suam emere quis non possit. Sic ergo ego desino possidere, & vsucapio interrumpitur. Franc. Accur.

x ¶ *Ei, à quo.* i. contrà ff. e. naturaliter.

y ¶ *Fundum.* quem inueni in hæreditate eius, cui succedo: & non erat eius, sed istius, cui locaui.

z ¶ *Diutius.* id est longo tempore. Accursius.

a ¶ *Eum.* fundum.

ff. nouum.

1 Fl. tempore capere.

1 Flo. deest. si.

2 Flo. deest, si. sco.

1 Fl. resolum.

2 Fl. deest. suo.

o iij

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *De his causis.* an teneat contractus, & an desinam vsucapere?
b ¶ *Locationem.* hoc si conductor fuit ignorans, id est non credebat suam, cùm esset. Si verò sciés: locatio tenet, & possi. retinet locator, secundù quosdā, ar. C. loca. qui rem & l. ad probationem. Tu dic, etiam in sciente nō tenet locatio: licet possessionem cōductor propter scientiam non habeat: arg. ff. de posi. qui rem. & no. C. loca. qui rem.
c ¶ *Nec possessionem.* ciuilem, vel naturalē. Alij dicunt, q̄ retinet ciuilem: cùm non credat se amittere. Item dico, q̄ tenetur eā restituere per constitutionem. C. loc. l. fi quis conductionis. Acc.
d ¶ *Retinuerit.* per talem conductionem. Accurſius.

1 *Flo. locatio est.*

ADDITIO. Aduerte ad intellectum istius legis, secundum Bar. hic, q̄ tu conducēs non potes opponere exceptionem dominij contra me locantem. Hoc intelligē verum, si agitur per conductionē ex lī quis cōductionis. C. loca. sed si agatur actione ex locato, bene potest opponi exceptio, q̄ locatio nō valuit: quia conductor est dominus. sed de hoc vide latè eundem Bart. in l. fi alienam. ff. solu. matrimo.

† Adde glo. in l. qui rem in versic. ex locato. & ibi bo. tex. supr. de po. & in l. qui rem. in versic. existimans. C. loca. contra quas & istā est gl. in l. fu que. C. loca. & in l. fi rē aliquam. ff. supra. d: acqui. possi. quæ contraria sol. vt per Barto in præall. l. si rem. col. j. versū. item quæro, an isto casu. & ver. quæritur gio co. fi.

1 *Flo. recipiat.*

momenti eam locationem existimes, quæro. Quòd si nullius momenti existimas, an durare nihilominus vsucapionem eius fundi putes? Item quæro, si eidem vendidero eum fundū, quid de iis caussis [a], de quibus suprà quæsiui, existimes? Respondit, si is, qui pro hærede fundum possidebat, domino eum locauit, nullius momenti esse [1] locationem [b]: quia dominus suam rem conduxit †. Sequitur ergo vt nec possessionē m [c] locator quidem retinuerit [d] ideóque longi temporis præscriptio non durabit. In venditione idem iuris est, quod in locatione, vt emptio suæ rei consistere non possit [e].

Hæreditas non adita repræsentat personam defuncti: adita verò hæreditas repræsentat personam hæredis; quia amplius non est hæreditas. Pau. de Cast.

XXII. Idem lib. vij. Epistularum.

HÆres, & hæreditas, tametsi duas appellationes recipiāt [1] vnius [f] tamen personæ vice funguntur [g].

Corpus integrale possidetur, non res singulares, ex quibus constituitur. Item quod cœpit per se possideri, poterit ex anteriori titulo præscribi. Bar.

XXIII. Idem lib. ix. Epistularum.

EVm, qui ædes mercatus [h] est, non puto aliud quàm ipsas ædes [i] possidere [k]. Nam si singulas res possidere intelligeretur, ipsas ædes nō possidere [1]. Separatis enim corporibus, ex quibus ædes constant, vniuersitas ædium intelligi non poterit. Accedit [2] eò [m], q̄ si quis singulas [n] possidere se [3] dixerit, necesse erit, vt dicat in possessione superficiei [o], tempori de mobilibus statuto locum esse [p], solum se capturum esse ampliori [q]. Quod absurdum & minimè iuri ciuili cō ueniens [r] est, vt vna res diuersis temporibus vsucapiatur: vt putà, cùm ædes ex duabus rebus constent [s] ex solo & superficie, & vniuersitas [t] earū possessione [4] tēporis immobilium rerum dominiū [5] mutet [u]. ¶ Sinautem columna [x] euicta [y] fuerit, puto te ex empto [z] cum venditore rectè acturum, & eo genere rem saluam habiturum. Sinautem demolita est domus, ex integro res mobiles possidendæ sunt, vt tempore, quod in vsucapio ne rerum mobilium constitutum [a] est, vsucapiantur [b]. Et non potes rectè vti [c] eo tempore, quo in ædificio fuerunt. nam quemadmodum eas solas, & separatas ab ædificio non possedisti [d], sic nec penes te singulæ, aut separatæ fuerunt [6], cohærentibus his in ædificio, depositis ædibus, quæ [e] hoc quoque ipsum continent [f]. Neque enim recipi potest, vt eadem res [g], & vt res soli, & tanquam mobilis sit possessa.

Ratio dubitandi poterat esse, quia videbatur quòd prohibitio legis deberet intelligi eo casu, quo possessor esset malæ fidei: uel saltē non bonæ, licet nec malæ. Pau. de Cast.

XXIIII. Pomponius lib. xiiij. ad Quintum Mutium.

VBi lex inhibet vsucapionē [h], bona fides possidenti nihil prodest [i].

Potest hæres usucapere id, quod non poterat defunctus, si in eius persona cessat caussa prohibitionis, quæ erat in persona defuncti. Pau. de Cast.

possessori, sed malæ fidei præcisè ad duplum tenetur.
z ¶ *Ex empto.* non ex stipulatu cùm nec tota, nec quota pars rei sit euicta: vt ff. de euict. l. naues, quæ est contrà. Sed magis emptori maioris partis accessit: vt ff. de cōtrah. emp. l. in modicis. & facit ff. de act. emp. l. emptorē. §. fi quis rem. Alij, q̄ hic nominatim de columna fuit in vēditione dictū. Alij, q̄ hic fuit exempta ante euictionē, ibi non. Alij, q̄ hic quanto minoris: non illa ex empto pro euictione datur.
a ¶ *Constitutum* ſ. triennij.
b ¶ *Vsucapiantur.* tigna, & cementa.
c ¶ *Vti.* i. dici vti, vt procedat vsucapio, quæ non procedebat.
d ¶ *Possedisti.* dum extat ædificium. Et literam sequētem rectè legens ibi continent, &c. subaudi, intelliguntur possideri, & vsucapiuntur. Vel sic cohærentibus, &c. vsque illuc, Continent penes te, &c. & sic dictio, nec, non negat verbum fuerunt, sed participium cohærentibus, & est idem sensus semper.
e ¶ *Quæ ædes.*
f ¶ *Ipsum continent.* tigna ſ. & lapides.
g ¶ *Res.* quod esset, si diceres durante ædificio vsucapi res singulas, cum tunc vt immobiles censeantur.

VBi lex.] CASVS. Duo dicit. Et primò pone exēplum, possideo rem furtiuam nō possum eam vsucapere, etiam si bonā fidē habeam. ¶ *Interdum.* Euenit aliquando, quòd rem, quam non potuit defunctus vsucapere, vt quia sit furtiua, vel si erat res fisci, & nunc desiit esse eius, vel desiit esse furtiua, vsucapiatur ab hærede. Fran. Acc.
h ¶ *Vsucapionem.* ratione vitij: vt instit. eod. ſ. furtiuæ. Vel defectus tit. vt C. pro donato. l. fi.
i ¶ *Nihil prodest.* sed ad fructus prodest: vt & ff. titu. ij. bonæ fidei in prin.

q ¶ *Ampliori,* tempore, scilicet decennio inter præsentes. viginti inter absentes.
r ¶ *Conueniens.* toleratur tamen quandoque vbi decem dies superarant: vt ff. e. l. rerum. §. Labeo. & facit ff. de rei vend. in rem. in fi. Acc.
s ¶ *Constent.* secundum leges: vt ff. & ff. de rei vend. solū. Sed secundum dialecticos, ex tribus, fundamento, pariete, & tecto. Accur.
t ¶ *Et vniuersitas earum.* id est, ipsa vniuersa domus.
u ¶ *Mutet.* i. mutare congruū sit. Et no. pro M. vt præscriptio longi tempo. mutet dominiū. Sed tu dic, id est, effect' dominij: vt no. instit. eod. §. j. Sed licet non possideat res singulas, dominiū tamen habet rerum singularum. Sed oppo. potest aliquis possidere quotam domus, vt dimidiam: ergo & tertiam: ergo millesimā: & sic, si hic lapis est millesima, hunc possidet. Respondeo nō sequitur, sed eius lapidis millesimā, & sic multiplicia tiuā partē possidet, nō rem certā. Idem oppo. si domū quis possidet, ergo quamlibet eius partē. ergo ab hoc pūcto vsque ad illud: & sic lapidem, si hic est? Respondeo, illā vt partem possidet: nō tamē vt lapidem, licet solus lapis ibi sit. Vel potest dici, si lapis faciat partem domus possideri. Accurſius.
x ¶ *Sin autem columna.* quātū ad vsucapionē. nam empta domo res singulæ neque venditæ, neque traditæ intelliguntur, sed quantum ad euictionem nō ita est.
y ¶ *Euicta fuerit.* per act. de tigno iniuncto: quia vendicari nō potest: tamen dicitur euinci, vt ff. de euict. l. euicta. §. j. Vel ipsam rem debit bonæ fidei

1 *Flo. fuerit ea re, vt puta.*

a *Bart. hic di ex istam glo. sed e sing. ad hoc proposi tum q̄ vbi q que a lege cōmuni, vel municipali p hibetur a. lienatio eliquis rei: e. tiam intelligitur pro hibita vsucapio. concor. glia l. j. C. fi quis ex vsucapio. glo. in l. alienandos. vt. infrā. de vsufruct.*

1 *Fl. posse nobis, &c.*
2 *Flo. desit, an ei.*

2 *Flo. non possidebat.*

1 *Flo. accidit.*
3 *Flo. desit. se.*

4 *Fl. possessionem.*
5 *Flo. terræ nium.*

6 *Fl. summa &c.*

1 *Flo. ualeat.*

¶ Interdum etiam, si non fuerit inchoata vsucapio à defuncto, procedit hæredi eius: veluti, si vitium, quod obstabat non ex persona [a], sed ex re, purgatum fuerit [1]: vt puta, si fisci res esse desierit [b], aut furtiua, aut vi possessa [c].

XXV. Licinius Ruffinus lib. j. Regularum.

SIne possessione [d] vsucapio contingere non potest.

Si solum non potest præscribi, nec etiam præscribitur superficies. Pau. de Cast.

XXVI. Vlpianus lib. xx. ad Sabinum.

NVnquam superficies [e] sine solo capi cōgo tempore potest.

Qui putat se habere titulum errore iniusto, non usucapit: secus, si iusto. Bar.

XXVII. Idem lib. xj. ad Sabinum.

CElsus libro xxxiiij. errare eos ait, qui existimarent [f], cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro suo vsucapere eum posse [1]. & nihil referre, emerit, necne: an ei [2] donatum sit, necne: si modo emptum, vel donatum sibi existimauerit: quia neque pro legato, neque pro donato, neque pro dote vsucapio valet [3]: si nulla donatio, nulla dos, nullúmque legatum sit. Idem & in litis æstimatione [g] placet, vt nisi verè quis litis æstimationem subierit, vsucapere nō possit [h].

Si seruo furioso, & infantis tradita est res à nō domino ex caussa peculiari, dicitur quòd per eum usucapit infans, uel furiosus. Franc. Accurſius.

XXVIII. Pomponius lib. xvij. ad Sabinum.

SI seruo furioso, vel infantis res tradita [i] sit, vsucapere eum [k] eas personas [l] posse constat [m].

Eium, quod ex caussa diuisionis mihi traditur, tanquam meum, uti capiendi conditionem non habeo. Bartolus.

XXIX. Idem lib. xxij. ad Sabinum.

CVm † solus [n] hæres essem, existimaram autē te quoque pro parte hæredem [o] esse, res hæreditarias pro parte [p] tibi tradidi. Propius est, vt vsu eas capere non possis [q]: quia nec pro hærede vsucapi pōt, quod ab hærede possessum est, neq; aliā vllā [r] hæres habet caussā [s] possidēdi. Ita tamē hoc verum est, si non extransactione id factū fuerit.

eos errare.
g ¶ *Aestimatione placet.* vt & ff. pro don. l. fi. & ff. pro emp. l. j. & instit. de vsuca. §. error. & ar ff. de re. e. l. qui neque.
h ¶ *Nisi posit.* nisi & hic iustus adsit error, vt dixi in aliis titulis mod̄.
i ¶ *Seruo. Tradita.* ex caussa peculiaria: aliàs non procederet vsucapio: vt suprà e. l. Labeo. quæ est contrà. Vel dic, vt ibi: & facit supra titu. j. quamuis in fi.
k ¶ *Eum.* seruum.
l ¶ *Eas personas.* ſ. furiosum, & infantem.
m ¶ *Constat.* vt ff. tit j. l. j. §. item acquirimus. & §. per eum.

CVm † solus hæres. Leuis est: & dic vt in glosſis. Sed quia scholaris rudis fortè dubitaret etiā in planis glosſis, ideo fic pone casum in terminis. CASVS. Ego solus eram Titio hæres, & totam hæreditatem possidebam: cùm te crederem cohæredem, tradidi tibi dimidiam rerum. Quæritur, an eam vsucapias? Respondeo quòd non: nam titulo pro hærede, non: quia non fuit tibi continuata possessio à testatore, quod est opus: imò ego in medio possedi, nec alio titulo, nisi ex causſa transact. dediſſem tibi. Et sunt hæc vera, siue sciebas te cohæredem, siue non. Franc. Accur.
n ¶ *Cùm solus.* insolidum. Accur.
o ¶ *Hæredem esse* suū, cùm tu scires te non esse hæredem pro parte.
p ¶ *Propartе.* diuisa, vel indiuisa.
q ¶ *Non possit.* quia nec es hæres, nec iustam causſam credendi habes. Ratio autē quæ subiicitur, nulla est: quia idem esset & si ab alio, vel nullo. Item nec qui transigit, est hæres: & tamen vsucapit, vt subiicit: & hoc secundum quoſdam. Alij, quòd ideo non vsucapis, quia ab alio titulum: vt à defuncto: ab alio possessionem habes, vt à me: quod tamen in aliis contractibus non nocet. vt ff. eo. ſi is qui. §. ſi quis bona. & ff. pro emp. l. ij. §. ſi à pupillo. & §. à furioſo. vbi poſ. aliàs habebam, sed à pupillo, & furioſo habeo tit. Sed quare secus in hoc titu. quàm in aliis, nō video: cùm vbique possit mutari causſa poſſ. extrinseca accedente causſa: vt not C. de acquir. poſſ. cùm nemo. vnde dic, q̄ ratio quæ sequitur, optima est, ſ. quia ab alio medio tempore est possessa, ſ. à vero hærede. vt ff. eo. poſſ. & ff. tit. j. l. Pomponius. §. quæritum.
r ¶ *Habet causſam.* Imò saltem vnius partis, cuius volui in eum trāsferre dominium, & transtuli. vnde est, q̄ & condictio datur. vt ff. famil. ercisc. l. cùm putarē. Et fi non erā dominus, dedi causſam vsuc. ex causſa diuiſionis: vt aliàs ex causſa dati insolutū vt ff. pro so. l. fi existimas. & pro suo l. hominem. quæ sunt contrà. Item diuiſio obtinet vicē emptionis, vt C. communia vtriusque iudi. l. j. Respondeo hic mala fide habuiſti. Vel die, nō vsucepiſti pro hærede, sed pro diuiſione, vel trāsact. Vel dic, q̄ dedi tibi partē, ſ. q̄ indiuiſo verbis: vnde de nulla parte

pro hærede vsucapio valet [4]: si nulla donatio, nulla dos, nullúmque legatum sit. Idem & in litis æstimatione [t] placet, vt nisi verè quis litis æstimationem subierit, vsucapere nō posit [u].

Si seruo furioſi, & infantis tradita est res à nō domino ex causſa peculiari, dicitur quòd per eum usucapit infans, uel furioſus. Franc. Accurſius.

XXVIII. Pomponius lib. xvij. ad Sabinum.

SI seruo furioſi, vel infantis res tradita [x] sit, vsucapere eum [y] eas personas [z] posse constat [a].

Eium, quod ex causſa diuiſionis mihi traditur, tanquam meum, uti capiendi conditionem non habeo. Bartolus.

XXIX. Idem lib. xxij. ad Sabinum.

CVm † solus [b] hæres essem, existimaram autē te quoque pro parte hæredem [c] esse, res hæreditarias pro parte [d] tibi tradidi. Propius est, vt vsu eas capere non possis [e]: quia nec pro hærede vsucapi pōt, quod ab hærede possessum est, neq; aliā vllā [5] hæres habet causſā [f] possidēdi. Ita tamē hoc verum est, si non extransactione id factū fuerit.

1 *Flo. ualeat.*

2 *Flo. habes causſ.*

volui in te trãsferre dominium. Nec igitur causſam vſucapiendi tibi dedi: quia tunc ſecus ſi tradidiſſem: vtC. de vſuca. pro emp. l. ex cauſſa.

a ¶ *Idem dicimus.* modò, quando putabam te cohæredem, & tu hoc credebas.

b ¶ *Veri hæredis.* vel etiam extranei cuiuſlibet: vt ℨ. tit. j. Pomponius. §. quæritum.

c ¶ *Tibi.* vt pro hærede vſucapere poſſis. Accurſius.

RECASVS. Sæpe contingit quod inchoata vſuca. alicuius rei res illa alij iungitur vt ſiat pars alterius: vnde quæritur, an deinde poſſeſſori, & vſucapi? Ad quod reſpõdet à remotis, dicendo, q̃ tria ſunt genera rerum. vnũ quod eſt indiuiduum: vt homo, ſtignũ, & ſimilia. Aliud quod conſtat ex pluribus inter ſe eohærentibus: vt domus, nauis, & ſimilia. Aliud quod ex diſtantibus conſtat: vt populus, grex. De primo nõ eſt quæſtio, ſi durat: nam bene vſucapitur. De ſecundo ponit exẽplũ. Si cœpi vſucapere columnam: tãdem poſui eã in aliquo ædificio. Dicitur, quòd aut reſtabant x. dies, vel minus ad vſuca. complẽdam, & tunc complebitur: aut plures, & tunc deſino vſucapere: ſecus autem eſt in gemma, quam poſſidebã & vſucapiebam: nam licet eam ponam in annulo, adhuc poſſeſsio eius, & vſucap. procedit. Idẽ de annulo. Tertiò ponit exemplum. Nam ſi gregem alienum emam à non domino, vſuca. eum, nec ſic vſucapitur grex, vel ſingulæ res. Nam re ſingulari vſucapta, amplius ea ab eodem vſucapi nõ poteſt: ſecus in grege: nam licet vſuceperim gregẽ, & poſteà adiiciam aliam ouem: remanet idem grex. ea tamen ouis vſucapitur, niſi fit furtiua: nam eam vſucapio totam. Expone vt in gloſ. Fran. Accur.

d ¶ *Vſucapionem* inchoatam.

e ¶ *Præcedentem.* id eſt, cœptam antè, quàm res miſtæ ſunt.

f ¶ *Tria.* altiùs exorditur, quàm quærat.

g ¶ *Spiritu vno.* id eſt, vna elementatione, ſiue compagine elementorum non ſoluta, ſed in partibus ſuis: non tamen inter ſe adinuicem cohærentia. Ioan. vt & ait Seneca: Omne quod vndique ſuis partibus circunſcribitur, viuere vno ſpiritu dicitur.

h ¶ *Similia.* & dicuntur ſpecies. vel indiuidua: & ad hoc ſuprà, de rei vendi. l. in rem. §. quod non idem. & in iſta non cadit rerum miſtura.

i ¶ *Alterum.* ſcilicet corpus.

k ¶ *Vocatur.* & hoc dicitur totum integrale.

l ¶ *Aedificium.* ſolo infixum, aliàs etiam per ſe poſſet vſucapi ſuper ſicies: vt ℨ. de act. emp. l. granaria.

m ¶ *Tertium.* ſcilicet corpus.

n ¶ *Non ſoluta.* Imò ſoluta verè ſunt, ſed non ſunt ſoluta quo ad diſpoſitionem patris famil. & hoc dicitur vniuerſitas.

o ¶ *Non habet.* cùm ſemper in ea cauſſa maneat, niſi ad ſecundum, vel tertium perueniat, ſecundum Io.

p ¶ *Decem dierum.* ſecus ſi amplius tẽpus: vt ℨ. e. eum qui. & de ſecundo genere hîc dicit. Item facit ℨ. de fundo do. l. ſi fundum. in fi.

q ¶ *Vſucapturum.* Imò ſtatim eius fieri videtur: vt ℨ. de acquiren. re. domi. l. adeò. §. cùm in ſuo. Sed dic, cedit ſolo quo ad totale ædificiũ: vt & ibi dicitur.

r ¶ *Anulo, & gemma.* Hoc eſt, de tertio genere, cùm vtrunque poſſideatur, in quo nunc reſpon.

s ¶ *Poſſideri.* Imò videtur, q̃ gemma non poſſideatur, cùm pro ea rei vendi. nõ detur contra ſic tenẽtem. vt ℨ. ad exhib. gẽma. Sed diſtingue, quid cuius ordinãdi cauſſa ponã: vt ℨ. de aur. & arg. leg. l. & ſi nõ ſint. §. perueniam'. quę eſt ſimiliter cõtrà. Si autẽ hoc nõ appareat, tũc obtinet quod hîc dicit: & poteſt legi cùm tẽporaliter. nec ob. ℨ. de auro & arg. leg. l. ſi vt habiliter. Eſt enim illud quantũ ad hoc, vt ſi legauerit quis gemmas, & aurũ in quo ſunt incluſæ, cedat legato: vtrunque tamen per ſe poſſidetur, & ſeparata intelliguntur: vt hîc, & neutrum alteri cedit. & hoc etiam modo poteſt reſponderi ad §. peruenimus.

t ¶ *De tertio verò genere.* ſ. de grege, non de populo.

n ¶ *Singulæres.* quia nullo modo vſucapitur grex ſecundũ quoſdam. Tu dic ſecundum Io. quòd vſucapitur, cùm poſſideatur, & venditur. vt ℨ. de rei ven. l. j. ij. & iij. Quare enim ſi emi decẽ animalia, quæ erant aliena, & ſic gregem: vt ℨ. de abig. l. fi. non vſucapiam? quaſi diceret, bene vſucapiam. Et quòd hîc dicitur, non ſic capitur vt ſingulæ res: ſic intelligẽ, quia aliqua re ſingulari vſucapta, poſteà in ea nihil vſucapitur: ſecus in grege: nam eo vſucaptoſi adiiciam aliam ouem, remanet idem grex: vt ℨ. de iudi. proponebatur. & tamen ea ouis vſucapitur. Et ſic in eo quod vſucepiſti, procedit vſucapio. Et quod infrà dicit: non tamen vniuerſi &c. ſubaudi, tantum: & ſic patet, quòd pluribus cauſsis poſſidetur caput gregis vt ouis pro emptore & totus grex, quo comprehenditur illa ouis, pro donato, vt & ℨ. tit. j. l. iij. §. ex pluribus. Accurſius.

x ¶ *Cohærentes.* ædificio, vel armario: quia gregis quodlibet caput poſſidetur, & vſucapitur: ſecus in domo. vt ſuprà eo. l. eum qui.

y ¶ *Et ſi ea.* nunc reſpondet.

z ¶ *Eius.* gregis. Io.

a ¶ *Emptum.* à non domino. Accur.

b ¶ *Poſſeſſionis.* Rei immiſtæ. Accur.

c ¶ *Ouis.* ſit mea per hoc.

d ¶ *Cauſſam.* i. naturam, quam habebant ante immiſtionem, tenebuns etiam poſt immiſtionem. Accur.

e ¶ *Vſucapiantur.* cùm ſint furtiuæ.

NVnquam.] CASVS. Ponit regulam. Secundò dicit exẽplum. Et eſt regula, q̃ in vſucapionibus iuris error nõ prodeſt poſſeſſori. Exemplũ eſt, q̃ ſi emo à pupillo in initio abſq; authore tutore p errorem, & tradidit mihi rẽ, licet poſteà ex interuallo interueniat authoritas tutoris, nõ tamen vſucapio. ¶ *In vſucapionibus.* In vſucarerũ mobiliũ continuũ tẽpus exigitur. ¶ *Seruus.* Seruus ſtans tãquã liber nihil poteſt poſſidere ſibi: nec dominus per eum poſſidet. Si aũt nomine alicuius acquirat rem, quærit poſſeſ. cui, cuius nomine quæſiuit. ¶ *Si seruus.* Si ſeruus meus, vel filius quæſiuit peculiari nomine aliquam rem: ſicut acquiritur mihi poſſeſsio, & etiam vſucapio ignorãtiita eandem poſſ. teneo, & in vſuca. procedo, etiã ſi furere incipiat. idem eſt in colono, & in inquilino. ¶ *Si vi aut clam.* Poſsideo ſundum vi, aut clàm, aut precario: nunc efficior furioſus. Adhuc eodẽ modo dicor poſsidere ſicut & curatur furioſi poteſt experiri interdicto, Vti poſsidetis pro poſ. quã ante furorẽ acquiſiuit furioſus per ſe, vel quã acquiſiuit poſt furorẽ per aliũ. ¶ *Vacuum.*] Defunctus cœpit vſucapere rem, deceſsit. Dicitur, q̃ tẽpus quod tranſiuit poſt mortẽ defuncti, & ante aditam hæreditatẽ, vel quod tranſiuit poſt aditã hæreditatem: & ante cõprehenſam poſ. huius rei prodeſt hæredi ad cõplẽdam vſuca. *Si defunctus.*] Defunctus vſucapiebat rem titulo p̃ emptore: hæres eius credidit defunctũ poſſediſſe ex cauſſa donationis illam rem. Dicitur, q̃ non impeditur propter hoc vſucapio. Franc. Acc.

f ¶ *Prodeſt.* hoc exẽplum ſubiicit & ℨ. e. l. ſi fur. §. j. & ℨ. pro emp. l. ij. §. ſi à pupillo. Sed cõtrà. ℨ. eo. l. pe. §. j. & ℨ. pro donato. l. ſi vir. Sol. vt no. ℨ. de iur. & fac. igno. l. iuris ignorantia. & facit l. iuris ignorantia.

g ¶ *Factus.* aliàs non. & tunc ſupple, nec aliquo tempore: vt bene iungatur, vel poſt, &c. vel fit expoſitio ſuperioris hic verſus, Vel poſt. &c. q. d. non eſt factus author vt debuit, ſed ex interuallo poſteà. Aliàs ſine, non. Et tunc dic in initio ſcilicet tantùm, non in ipſo contractu, & eo perfecto, quod fieri debet, vt inſtit. de autho. tutorum. §. tutor. &c. & ſuprà

& ſuprà, de acquiren. hæredita. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. Vel dic factus, ſed perp. ràm: vt ſuprà, de authorita. tuto. l. j. in fin. & l. ij. & l. ſi conditionalis. & l. non multum.

a ¶ *Longum tempus.* ſic ℨ. de ſolu. l. cæterum. Accur.

b ¶ *In vſucapionibus mobilium.* idem in immobilium, vt ℨ. eod. l. vſucap & l. naturaliter. De his tamen magis erat dubium, quia citius acquiruntur. Item quia vilis, & abiecta eſt poſſeſsio rei mobilis: vt ℨ. tit. j. ſi rem.

c ¶ *Numeratur.* olim annus: hodie triennium.

d ¶ *Nihil poſsidet.* Ni ſi vt ℨ. titu. j. l. iij. §. ſi ſeruus. Nam nullam communionem habet ad ius ciuile: vt ℨ. de teſta. l. qui teſtamento. §. ſeruus.

e ¶ *Per eum.* Oppo. nec ante decenniũ habet locum hîc §. quia tunc dominus per eũ nec poſt, quia tũc ipſe poſsideret. niſi dicas, nihil poſsidet ante decẽniũ, nec per eum alius, ſ. poſt decennium.

f ¶ *Alius.* vt etiã dominus: quod accipe. vt d. §. ſi ſeruus. ſ. q̃ diu ſit moratus in poſſeſsione libertatis, & quòd paratus ſit ſubire iudicium liberale. Aliàs ſecus: quia acquirit poſſeſsionem domino: vt ℨ. eo. titu. l. j. §. per ſeruum. & facit l. per eũ. in fin. & ℨ. eod. l. ſi is. §. ſi ſeruus.

g ¶ *Acquirer.* tanquã prõcurator: vt ℨ. titu. j. ſi me. §. ſi.

h ¶ *Poſsideam.* nam ex cauſſa peculiari, ignorantibus nobis acquiritur poſſeſsio, & vſucapio: vt ℨ. titu. j. poſſeſsio. in princi. & l. j. §. per eum.

i ¶ *Vſucapiam.* hoc ad peculiares reſpicit: vt j. pro ſo. l. ij.

k ¶ *Res fuerit.* id eſt, non apprehenſa per alium.

l ¶ *Contingeret.* nam licet tales non quærãt: vt ℨ. titu. j. l. j. §. furioſus, retinent, tamẽ: vt hîc, & ℨ. proxi. §. & ℨ. tit. j. ſi id quod. §. j. & l. ſi is, qui. & facit j. pro emp. qui fundum. in princi. & ℨ. eo. iuſto. §. eum. & ℨ. de acquiren. hære. l. ſi quis alicui.

m ¶ *Et poſſeſsio.* nunc reſpondet: & ita tenetur interdicto de precario: & quod vi, aut clam: quemadmodum, & c. q. d. ſicut iuſta non mutatur, ſic nec iniuſta: & facit ℨ. §. proxi.

n ¶ *Experimur.* ſ. nos curatores eius.

o ¶ *Per alium.* vt per ſeruum, vel filium: per quos vſucapio quæritur ignoranti, vt ℨ. tit. j. l. iij. §. ſaltus. & l. quamuis. §. ſi.

p ¶ *Vacuum.* quod fuit poſt mortẽ teſtatoris ante aditam hæreditatẽ.

q ¶ *Aditam.* animo.

r ¶ *Hereditatem.* quæ non poſsidet: vt ℨ. ſi quis teſta. li. l. j. §. Sceuola. dicitur vacuum propter poſ. quæ apud neminem eſt.

s ¶ *Procedit.* vt finiatur: vt & ℨ. e. cœptã. & ℨ. eo. rerum miſtura. §. Labeo. & ar. ℨ. titu. j. l. j. §. per ſeruum. & l. Pomponius. §. ſi is. non aũt vt inchoetur: vt ℨ. e. ſine. Et eſt hîc ratio, vt ℨ. de regul. iur. l. omnis.

t ¶ *Si defunctus emit.* & per traditionem ceperit à non domino.

Capturum. tit. pro empto. arg. ℨ. pro donato. l. fi. & etiam pro donato, ſi iuſtus ſit error, ſecundum Io. Sed quid, ſi hæredi fuit facta traditio: Reſpond. cùm ex cauſſa ſolutionis datur & accipitur, nõ nocet: arg. ℨ. tit. ij. cùm in corpus. ſi verò vt contractus cõſtitueretur. ſ. fiebat traditio, ſi alter intendens vendere, alter donatũ accipere, tũc diſſenſus nocet. & facit ℨ. eo. hæres eius. Accurſius.

post longum tempus [a] venditionis peractum, vſucapi non poſſe: quia iuris error eſt [†].

Tempus vſucapiõis, vel præſcriptionis eſt continuum: ideò non deducantur dies feriati.

1 ¶ In vſucapionibus mobilium [b], continuum tempus numeratur [c].

Poſtquàm deſiit ſeruum fugitiuũ poſſidere: nec ſtat, nec mihi poſſeſsionem acquirit: niſi eam acquireret nomine meo, & ego ratum haberem. Paul. de Caſt.

2 ¶ Seruus, licet in libertate moretur, nihil poſsidet [d]: nec per eum [e] alius [f]. Atqui ſi nomine alterius, dum in libertate moratur, nactus fuerit poſſeſsionem, acquiret [g] ei, cuius nomine nactus fuerit.

Furor ſuperueniens ei, per quem poſsideo, me poſſeſsione non priuat. Paul. de Caſt.

3 ¶ Si ſeruus meus, vel filius peculiari, vel etiam meo nomine quid tenet, vt ego per eum ignorans poſſideam [h], vel etiam vſucapiam [i], ſi is furere cœperit, donec in eadem cauſſa res fuerit [k], intelligendum eſt & poſſeſsionem apud me manere, & vſucapionem procedere: ſicuti per dormientes quoque eos idem nobis contingeret [l]. Idémq; & [m] in colono, & in inquilino, per quos poſsidemus dicendum eſt.

Per furorem ſuperuenientem iniuſta poſſeſsio non fit iuſta: nec è conuerſo, iuſta efficitur iniuſta. Paul. de Caſt.

4 ¶ Si vi, aut clam, aut precario poſſeſsionem nactus quis, poſtea furere cœperit, & poſſeſsio [n], & eadem cauſſa durat de hoc, quod precario furioſus habet, quemadmodum interdicto quoque, Vti poſsidetis, furioſi nomine rectè experimur [o] eius poſſeſsionis nomine, quam ante furorem per ſe, vel poſt furorem per alium [p], nactus eſt.

SI fur.] CASVS. Fur rem furtiuã à domino emit, & habuit eam pro derelicta. Dicit q̃ deſinit eſſe furtiua: & poſtidetur ea amodò pro ſuo. Secundò dicit, Poſſeſſor nõ credit ſibi licere per leges vſucapere rem, quã poſsidet, vt quia Iudæus nõ credit ſibi licere per leges vſucapere rẽ, quam poſsidet, puta, ſeruũ Iudaicũ quẽ poſsidebat. Dicitur q̃ hîc error iurisnocet ei in vſuc. faciẽda. Tertiò dicit, Incertam partẽ fundi nemo poteſt poſsidere: & ponit exemplum. Fran.

y ¶ *Poſsidere.* non dicit vſucapere. quia ſua eſt: vt ℨ. de rei vend. l. hoc ſi res. niſi dicas cõtra eum, qui haberet eã obligatã. & facit ℨ. l. prox. §. quod vulgò. & ℨ. de fur. l. quamuis. & ℨ. de hæredi. inſti. l. ſeruus alienus. §. qui fideicõmiſſariã. Accur.

z ¶ *Poſsidere.* in veritate.

a ¶ *Vſucapere.* puta, Iudæus poſsidet mancipium Iudaicum, qui non putat ſe poſſe vſucapere, ſicut nec Chriſtianum.

b ¶ *Erranti.* cum puta rẽ ſibi nõ licere ſ. vſucapere mancipiũ Iudaicum: & ad hoc ℨ. de lega. iij. l. j. in prin. & ℨ. eod. l. nunquam. in prin. ſecus ſi in facto: vt ℨ. eo. iuſto. §. filiusfamiliãs. quæ eſt contrà. & ℨ. de iur. & facti ignno. l. regula. §. qui ignorauit. & ℨ. de acquir. hæredit. l. ſi quis extraneus. §. ſciendum. quæ ſunt cõtrà. Et probatur hæc diſtinctio ℨ. pro empto. l. ij. §. ſi à pupillo. Item ar. contrà. ℨ. de peti. hære. ſed & ſi lege. §. ſcire. vbi etiam qui in iure errat, eſt bonæ fidei. Sed illud quo ad fructus, hoc quantum ad vſucapionem.

c ¶ *Mora.* vnde ſecus de æquitate ſecundum quoſdã. Hoc autẽ arg. non placet. & fallit ℨ. de iure do. ſi ego. §. j. in fi. Item nec quod dicit placere: vt ℨ. titu. j. l. iij. §. ij. & l. locus. vbi ſunt exempla huius §. ſed pars, quæ durat ab hoc puncto vſque ad illud, licet neſciatur quota pars ſit fundi, bene poſsidetur. Nã diſtincta ab aliquo, quaſi per ſe fundus eſt: aliàs diceremus neminem in mũdo poſsidere fundum vel agrum cùm neſciatur quota pars mundi ſit fundus, vel ager, ſiue quota pars huius regni. Accurſius. Incerta pars rei alicuius poſsideri nõ poteſt, & quæ liter ſint illa verba intelligenda.

NOn ſolùm.] CASVS. Si quis emit ancillam furtiuam bona fide, ſiue alio iuſto titulo cœpit eam habere, & hæc ancilla cõcepit, & peperit apud bonæ fidei poſſeſſorem: poſſeſſor vſucapiet partũ eius. ¶ *Quod vulgò.*] Emi fundum à non domino ſciens: & ſic nõ poſſum vſucapere propter malam fidem: nunc volo mutare qualitatem poſsidendi, volens poſsidere iſtum eundem fundum titulo pro hærede, vel ſimili, & ſic vſucapere: quæritur, an poſſum? Et dicitur, quòd ſi nulla cauſſa interueniat, non poſſum mutare, & ſi aliqua cauſſa extrinſeca interueniat, poſſum mutare: vt ſi iſtum eundem fundum emi à vero domino, vel ab eo, quem credebam dominum. Vel ſi à domino ſim hæres inſtitutus, vel bonorum poſſeſ. eius acceperi, incipiam pro hærede poſsidere. Item ſi credam me hæredem inſtitutum à domino, & habeã iuſtam cauſſam hoc credẽdi. In his enim caſibus vel efficior dominus vel vſucapiã. Vltimò dicit de colono fundi, qui nõ poteſt ſibi cauſſam poſſ. mutare nulla extrinſecus accedente cauſſa. cùm nec poſſ. aliquã dicatur colonus habere. Si aũt cauſſa extrinſecus interueniat, tunc incipiet poſsidere: veluti, ſi mortuo domino fundi emat iſtum fundum ab eo, qui exiſtimat ſe hæredẽ domini, vel bonorũ poſſeſſorum. Hoc enim caſu incipiet colonus poſsidere pro emptore.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ *Si dominus.*] Existens in fundo meo vidi homines armatos timens ne venirent ad me, fugi: non tamen venerunt ad fundum. Dicitur, q̃ posse. fundi amitto: & qui bona fide incipiet possidere, præscribet fundum. ¶ *Si mihi.*] Dic primò in genere. Secundò in specie. Si promiseras mihi fundum, & cessisti mihi eius possess. & in solutũ accepi: eũ fundus iste nõ fuerit tuus, præscribã. Vel aliter, vt in glo. quæ incipit, Videtur &c.

¶ *Qui pignori.*] Rem quandam vsucapiebã, eam tibi obligo. Dicitur quòd adhuc procedo in vsucap. donec hæc res stat penes creditorem. si autem creditor alij tradat hanc rem, & suo nomine, amodò interrumpitur vsucapio perinde, ac si deposuissem hanc rem, vel commodassem, & depositarius hanc rem alij traderet suo nomine. Nam & hoc casu interpellabitur vsucapio mea. Si autem hanc rẽ obligaui, & non traditi, in vsucapione procedam: etiam si creditor hanc rem alij tradiderit, cum possessionem non potuerit tradere, cùm eam non habebat. ¶ *Si rem tuã.*] Possidebam rem tuam, & bona fide: tandem obligaui eam tibi ignoranti tuam esse: an procedam in vsucap. quæritur. Et distinguitur: nam aut tradidi tibi, & tunc non procedam, aut non tradidi, sed simpliciter obligaui, & tunc procedo. Et quæ sit ratio diuersitatis inter hos duos casus, dic vt in glo. ¶ *Si rem pignori.*] Rem, quam possidebam bona fide, obligaui tibi & tradidi: postea seruus tuus surripuit eam tibi. Dicitur, quòd non interrũpitur vsucapio mea. Idem & si seruus meus tibi eam surripuit. Et reddit rationem. Idem si tu creditor concessisti mihi eam rem precario, & seruus meus eam à me surripuit. Idem, & si conduxeram eam rem à te. Idem si eam conduxi à te, & eam tecum habui precario simul. Franc.

a ¶ *Emptores.* Ancillæ furtiuæ.
b ¶ *Possident.* matres.
c ¶ *Causſa.* id est titulo, & bona fide.
d ¶ *Solet.* vt ex donatione, vel quolibet alio titu. & dic, pnsident ancillam.
e ¶ *Partum.* nunc respondet.
f ¶ *Ancillæ.* quam & ipsi possident, sed non eo. titu. quo matrem: vt de his plenè not. ff. de Publicia. si ego. §. partus. vbi titu. pro suo vsucapitur partus.
g ¶ *Ex qua causſa.* vt tit. & bona fide. Accursius.
h ¶ *Atinia.* vt institu. de vsuca. §. furtiuæ, & facit inf. à pro empt. l. seruus domino.
i ¶ *Eum.* emptorem, vel id est habentem alio titulo matrem.
k ¶ *Quod vulgò respondetur.* vt C. de acquir. possess. cum nemo. vbi plenè dixi.
l ¶ *Verum est.* i. sic per exemplum intelligenda est.
m ¶ *Non possidere.* vel detinere tantũ: vt habeat locum quod de colono ff. dicit, & ff. pro hærede. l. ij. & sic nõ vsuca. & dic cum ti. vel sine.
n ¶ *Causſa.* per vsucapionem.
o ¶ *Posse probari.* s. nõ directò, sed per exempla ducta in contrarium.
p ¶ *Pro possessore.* Vt impediatur vsucapio: non vt talis possessor ptores [a], sed & omnes qui possident [b] ex ea causſa [c], quam vsucapio sequi solet [d], partum [e] ancillæ [f] furtiuæ vsu suum faciunt: idque ratione iuris introductum arbitror. Nam ex qua causſa [g] quis ancillam vsucaperet, nisi lex duodecim tabularum, vel Attinia [h] obstaret: ex ea causſa necesse est partum vsucapi, etiam [i] si apud eum [k] conceptus, & editus eo tempore fuerit, quo furtiuam esse matrem eius ignorabat.

Nemo potest causſam suæ possessionis mutare, nisi superueniat causſa extrinsecus iusta, & uera, uel putatiua. Bart.

1 ¶ Quod vulgò respondetur [k] ipsum tibi causſam possessionis mutare non posse, toties verum est [l], quoties quis sciret se bona fide ab initio [a] non possidere [m], & lucri faciendi causſa [n] inciperet possidere: idque per hoc [o] quoque probari posse [o]: si quis emerit fundum sciens ab eo, cuius non erat, possidebit pro possessore [p]. Sed si eundem à domino emerit, incipiet pro emptore possidere, nec videbitur sibi ipsi causſam possessionis mutasse [q]. Idémque iuris erit, etiam si à non domino emerit, cùm existimaret eum dominum [r] esse. Idem hic si à domino hæres institutus fuerit, vel bonorum eius [s] possessionem acceperit, incipiet [t] fundum [u] pro hærede possidere. Hoc amplius, si iustam causſam habuerit [x] existimandi se hæredem, vel bonorum possessorem domino extitisse: fundum pro hærede possidebit, nec causſam possessionis sibi mutare videbitur. Cùm ergo [y] hæc recipianturin eius persona, qui possessionem habet, quanto magis in colono recipienda sunt [z], qui nec viuo, nec mortuo domino vllam possessionem [a] habet? Et certè si colonus mortuo domino emerit fundum ab eo, qui se existimabat hæredem eius, vel bonorum possessorem esse, incipiet pro emptore possidere.

Non sufficit quem deiectum esse, nisi prædium sit ui possessum. Bart.

2 ¶ Si dominus fundi homines armatos venientes existimauerit, atque ideo [b] [z] profugerit, quamuis nemo eorum fundum ingressus fuerit, vi deiectus [a] de possessione videtur: sed nihilominùs id prædium etiam antè, quàm in potestatem domini redeat, à bonæ fidei possessore vsucapitur [b]: quia lex Iulia, & Plaet. ea [c] demum vetuit longa possessione capi, quæ vi [d] possessa fuissent, non etiam ex quibus vi quis deiectus fuisset.

Traditio facta ab eo, qui conuenitur actione personali, præstat iustam causſam usucapiendi. Bart.

3 ¶ Si mihi Titius, à quo fundũ petere volebam, possessionem [7] cesserit, vsucapionis causſam iustam habebo [c]. Sed & is [f], à quo [g] ex stipulatu fundum petere volebam, cedendo mihi possessionem [8], si soluendi causſa id fecerit, eo ipso efficiet, vt fundum longo tempore capiam.

Per creditorem, cui res traditur, debitor usucapit. quæ usucapio interrumpitur, si per creditorem possessio in alium transferatur. Bartolus.

4 ¶ Qui pignori rem dat, vsucapit quandiu res apud creditorem est [h]. Sed [8] si creditor eius possessio nẽ alij tradiderit [i], interpellabitur

c ¶ *Iustam habebo.* titu. pro soluto.
f ¶ *Sed & is.* videtur idem repetere: quare dic, quòd primò in genere, secundò exẽplificatiuè. Vel primò de aliis, secundò specialiter de actione ex stipulatu, de qua erat dubiũ cùm esset stricti iuris. Vel primò erat debitũ verè, secundò nõ, sed credebatur ex stipulatu deberi: vt ff. titu. l. j. Non autem dicas in aliquo, quòd peterem actio. reali: quia tunc aut essem dominus, & non vsucaperem: vt suprà eodem, sequitur. §. Iana. Aut tradens, & non ego: nec tunc vsucaperem: cùm is vt meam, non vt suam tradat, vt suprà de condict. ob cau. l. iij. §. subtilius. Aut neutrius. & tunc idem: quia qui non transfert dominiũ cùm est dominus, nec causſam vsucapiendi parat, cùm non est dominus: licet illa regula fallat infrà, pro emptore. l. secunda. §. si à furioso. Et de hoc dic, vt suprà titu. j. l. Pomponius. §. si liber. & §. si iussu. Item secundum hoc non est contrà suprà eodem, l. cùm solus. nam & ibi agebatur rei vendicatione, seu petitione hæreditatis, quæ est in rem: nec causſam habebat à tradente: hìc personaliter. quanquam posset dici: quòd ibi non impeditur alia vsucapio, nisi pro hærede. Alij dicunt, quòd ibi loquitur in causſa lucratiua. hic in non lucratiua: quod non placet, quia & hic fortè causſa lucratiua erat: puta, ex causſa legati. Alij, quòd ibi speciale. quod non placet.

g ¶ *A quo.* personaliter obligato.
h ¶ *Apud creditorem.* vt ff. eo. serui nomine. Accur.
i ¶ *Tradiderit.* s. suo nomine, vt transferat poss. in accipientem, puta ven-

tavendendo: secus si suo creditori obliget, & etiam tradat.
a ¶ *Vsucapio.* s. debitoris.
b ¶ *Et quantum.* nõ ergo quo ad alia: & sic nõ quo ad posse. ergo iste scilicet debitor nullo modo possidet, licet fingatur quo ad vsucapionem. sed cõmodator, vel deponens bene possidet. ff. depositi. licet. §. rei. Accur.
c ¶ *Similis.* scilicet, debitor.
d ¶ *Acceperit.* vt & ff. eod. l. iij. §. q̃ si seruus. Sed contrà ff. titu. j. qui vniuersas. §. fin. Sol. vt ibi. Item contrà. C. de acquir. poss. l. fin. in fin. Sed aliud est tradere, vt hìc aliud est perdere, vel derelinquere: vt ibi. Item arg. cõtrà ff. de bo. pos. l. tutor & de rebus eorũ, qui sub tutela, vel cura sunt. si fundus. §. quanquam. & de succes. edict. l. j. §. vnusquisque.
e ¶ *Contraxerit.* & sic apud debitorem res stetit.
f ¶ *Perseuerabit.* etiã si creditor alij tradat: quia nec potest, scilicet creditor transferre possess. cùm non habeat.
g ¶ *Desino vsucapere.* quia & possidere.
h ¶ *Contrahere.* vt suprà eodem, l. ei à quo. & sic à, de regu. iur. l. neque pignus. & aperit hanc rationẽ: quia per te volui possidere, sicut per creditorem, cui pignus tradidissem sed pignus nullum: possessio ergo nulla retinetur: planè amittere possessionem potui quod nolui. Accursius.
i ¶ *Videbitur.* nota eandem rationem ad oppositos casus: & sic est argument. contrà C. de constit. pec. l. fina. Sed dic, quòd hìc non desino possidere, sed superiori casu sic. Item ibi licet non de iure: de facto tamen cõtractum est pignus. & facit ff. de pignoratitia actione. si rem alienam.
k ¶ *Non subuertit.* vt & ff. titu. j. si de eo. in princ. & l. rem quæ. & l. si rem. Sed nonne incidit in vitium furti? Respond. vtique: quia hoc fieret etiam si esset dominus rei subtractæ. vt institu. de obli. quæ ex deli. §. hi qui. Cur ergo non interpellatur vsucapio? Respon. quia iam erat cœpta: & ideo non interpellatur ex posteriori facto.
l ¶ *Desinat.* Ergo possidet.
m ¶ *Obtinebitur.* s. vt vsucapio non interrumpatur: cùm hìc qualitercunque teneatur debitor. Accursius.
n ¶ *Eius.* s. debitoris.
o ¶ *Possidet enim hoc casu.* vt suprà, de pignoratitia actione. si pignus. Accursius.
p ¶ *Liceat.* id est, vt sit in possessione: nam si precario rogaret vt possideret, & posteà conduceret, vel econtrà, per vltimum tollitur primum vt ff. de acquiren. possess. l. si quis ante.

Si seruus.] CASVS. Seruus tuus non habẽs liberam peculij administrationem vendidit mihi rem peculiarem, & tradidit credens de tua voluntate hoc facere: & etiam ego emptor credebam. Dicitur, quòd istam rem possum vsucapere: vel potes aliter ponere causſum, vt in glo. Franciscus.
q ¶ *Si seruus.* habens liberam administrationẽ peculij, vel expressam dominiq̃ voluntatem: aliàs re vitiosa facta non procederet vsucap. vt C. quod cũ eo, si liberã. & ff. de diuer. præscri. l. in vsuc. §. sed si ante. Et dicas, quòd res nõ erat peculij, sed fortè seruus emerat à nõ domino: alioquin si esset de peculio, statim fieret emptoris: vt d. l. si liberã. Vel dic, quòd non habet liberã, sed credit cum volũtate domini facere, & emptor credit idem: & sic non incidit res in vitium furti: aliàs cõtrà: vt ff. de fur. interdum. §. cùm autem.

Si homo.] CASVS Titius fecit testamentũ, & in eo instituit me hæredẽ, & Seio legauit vsumfru. seruii: hic seruus postea furripuitur. quæritur an possit vsucapi, si aliquis emat eũ à non dño? Et dist ngue tria tẽpora. Primum ante apprehensam pos. seruii per hæredem, vel fructuarium, & ante satisda tionem à fructuario prestitam: & si hoc tempore furripiatur, non fit furtiuus: & vsucapi non poterit. Secũdum tẽpus est, postquã fructuarius satisdedit de custodia rei: & tunc si furripitur, seruus efficitur furtiuus, nec poterit vsucapi: & dic de hoc vt in glo. Tertiũ tempus est postquàm fructuarius apprehendit poss. seruii naturalem, & sic videtur habere ciuilem: & tunc si furripitur, efficitur furtiuus: & tam hæres, quam fructuarius possunt agere furti. & sic seruus vsucapibilis non est. Francis.
r ¶ *Si homo.* seruus.
s ¶ *Legatus erat.* subaudi Titio.
t ¶ *Non haberet.* quia nũquam possessus, habuit. vel quia non adiuit hæreditatem. vel adiuit, tñ non possedit, sed crimine exp. hære. agere potest vt ff. de fur. hæreditariæ. & de cri. expi. hære. l. ij. §. apparet. & ff. de præscr. verb. si gratuitam. §. fi.
v ¶ *Agi possit.* contra extraneum: secus si cõtra dñm. s. potest agi furti: vt ff. eo. sequitur. §. fi rẽ. Sed vtrũque iltorũ est falsum nã dño furripiente, & extraneo opem præstante agitur furti contra extraneũ & tñ res non est furtiua. Item extraneo furripiente, & re mihi restituta definit esse furtiua, & tamen furti actio durat: nec de hoc dubium est. Dicas ergo verum, quod Sab. ait cum extraneus furripit, nec rem restituit. Azo.

x ¶ *Quod sic accipiendum.* vt possit agere furti fructuarius.
y ¶ *Vt.* i. postquàm. Accursius.
z ¶ *Possit vti frui.* sed quãdo põt? Rñ. adita hæreditate: & tũc cur magis agit, quã hæres nã & hæredis interest ratione dominij? Rñ. q̃d dicitur vti possit, dictũ fuit propter satisdationẽ de custodia rei, & salute. Nã antè, quã eam, s. satisdationẽ præstet, frui nõ põt, vt ff. de vsufr. leg. l. vxori, postea verò frui potest & ifi interest eius, & nõ solùm ratione iuris, sed etiam custodiæ: quia dño pro custodia tenetur, vnde furti agit: dominus verò nulli ad custodiã tenetur. Sed quomodo tenetur. s. fructuarius cùm nondũ possedit? Resp. quia per eum stetit, quominus possidere inciperet. vt ff. de hære. ven. l. ij. §. peruenisse. & §. illud. secundũ Azo. Vel dic secũdũ Io. & dominũ agere ratione dominij nudi aliter ratione seruitutis: vt ff. de furt. l. his casibus. Nec ob. q̃ non possedit: quia & hoc aliàs cõtingit ratione iuris: vt ff. de furt. fi is, qui rẽ. in prin. & q̃d in prin. dixit, non habet: dic rõne pleni dominij.
a ¶ *Aliter enim.* i. nisi dies cesserit, & satisfecerit.
b ¶ *Causſam.* scilicet, furti.
c ¶ *Ipse.* gratia naturalis possessionis.
d ¶ *Poterit.* vt & ff. de fur. inter oẽs. §. si seruus. Et est rõ: quia per fructuariũ possidetẽ naturaliter hæres possidet, & ciuiliter. Sed hoc quo cũ sibi tñ naturaliter fructuarius possidet? Dic ergo satis esse q̃ non possidet ab aliquo, & si nõ à sese cus si à nemine: vt ff. si quis testa. li. esse. iuf. fue. l. j. §. Sequola. & ff. de furt. hæreditarię. fructuari' tñ quia sua interest rõne iuris & custodię, agit etiã si à nemine possidebat, cũ sibi fuerit subrepta: & facit ff. de vi, & vi ar. l. iij. §. pe. & ff. de vsuf. si furt.
d ¶ *Poterit.* Subaudi, apprehensa sua possess. ciuili. Si autem vsufru-

1 Fl. desunt hic incisa.
14 Fl. q̃ ff.
15 Fl. sed cæt.
16 Fl. tunere.
† Bart, & etiam Bal. in l. vlti. C. de acquir. pos. & Alex. hic in apostil. ad Bart reputant istũ text. fin. ad hoc, q̃ vitia realia, vel quasi realia trãseant ad quescunque hæredes: sed personalia vt mala fides, & similia, nõ nisi in hæredes vniuersales. q. tex. tamen mihi ad hoc propositum facit. Bolog.
1 Flo. possessi.
2 Fl. deberet possessi.
11 Fl. dominũ suum possessione.
12 Fl. debitori.
1 Flo. possessi.
2 Flo. desinat.
3 Flo. cum hac tenetur.
4 aliàs, desinat.
5 Flo. desinat.
6 Fl. aut.
7 Flo. possessi.
8 Flo. possessi.
9 Fl. desinat.
10 Fl. videtur.
† Et ratio huius s. est, qa pignus & dominium nõ concurrunt: not. Spe. in tit. de cessiõ. act. §. j. vers. Sed quæd, si cessi. & vers. Sed pone ha beo. & in tit. de locato. §. vj. ver. xiv.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctuarius non apprehenderet suam naturalem, nec hæres suã ciuilem, agere non possent: vt in prin.legis.

Potest.]CASVS. Aliquando euenit, quòd quis credit rem suã iusto errore ductus, & eam tanquã suam vendit, vel donat, cùm in veritate sit aliena: & sic bonæ fidei possessor. eam vsucapiet: vt puta, si hæres rem defuncto commodatam, vel depositam, credens hæreditariam eam vendit, vel donat: vel si quis credens se hæredem, cùm non sit: hæreditariam rem vendit, vel si quis habens vsumfructum ancillæ credit partum eius esse in fructu, & sic suum esse credit: nam possessor vsucapere poterit has res: nec dicitur fieri furtum, cùm non sit affectus furandi. Et hoc dicit hæc l. cum princi. seq. Franc.

a¶ *Alienauerit.* vt infra. eo. §. sed tamen. & suprà mand. l. mandatum. Idē in similibus, vbi iustus est error: vt suprà manda. l. mandatum. Sed nunquid ipse hæres per se vsucapit? Respondeo non: quia personali actione tenetur, sed nulla est ratio vt suprà eod. pigneri. §. final. Sed ea ratio est: quia videtur non bonam fidem habere, cùm in eius locum succesit, qui bonã fidem non habebat: non dico malam, vt infrà de diuer. præscript. l. cùm hæres. & facit suprà de acquirend. hæred. cùm quidã. §. quòd si ipse. Item nonne poss. deponens, & si alij tradita sit, retinet? Rñ. non: vt ff. eo. non solum. §. qui pignori. & ff. tit. j. l. tertia. § . quòd si seruus. maximè rei mobilis. Accursius.

1 Fl. *commititur.*

2 Fl. *asfuerit.*

b¶ *Crediderit.* Vt si quis sit institutus hæres, & postea fit mutatum testamentum. Accursius.

3 Fl. *Quã rẽ.*

c¶ *Existimans.* scilicet errore iuris: & sic est contrà suprà l. nunquam. in princi. Solu. ff. lo quitur de eo, qui per errorem iuris credit titulum emptionis iustum esse, cùm ipso iure nullus sit: hic loquitur de illo, qui erat in facto, qui a credebat fructuarium proprietarium esse: vel hic non fuit error ex parte accipientis. Vel dic vt ibi.

d¶ *Quia.* hac similitudine, quia.

Fvrtum.]CASVS. In §. fundi quoque. possum aliquando possfundi alieni acquirere sine vi: vt cum dñs eam respuit, vel decesfit dominus absq; successore: vel si tradidit eã dominus obliuioni ex longa absentia: & hanc poss. ego intraui. Nam acquiro eã, non tamen possum vsucapere, cùm scio alienum fundũ me possidere: tamẽ si alij tradam bona fide accipienti ex causa venditionis: vel simili poterit ille, cui trado, vsucapere: nec dicitur hic fundus furtiuus, cùm loci, sue fundi non possit fieri furtum. Et hoc dicit hic §. cum l. seq. Franc.

e¶ *Non committitur.* nisi vt ff. de condictione ob causam. cum seruus. & ff. de furt. l. qui saccum. & l. fullo. §. qui ancillam.

f¶ *Ex negligentia.* vera, vt quia possessionem respuit, &c.

g¶ *Decesserit.* vel etiam cum successore, sed hæreditatem non adiuit vel si adiuit, possessionem non apprehendit: vt suprà tit. j. cum hæredes. Accursius.

h¶ *Vel longo.* id est ex obliuione, quæ ex longa absentia prouenire præsumitur vt suprà titul. j. si id quod, primo respon. & l. peregrè. in prin. & ad hoc suprà de damno infecto. l. si finita. §. nõ autem statim. Tempus autem solum non sufficit, vt suprà quibus modis vsusfruct. amit. l. si mulieri. Alij dicunt solo tempore amitti, vt argument. suprà de vsufruct. l. arboribus, §. de illo. Item, longo, accipe quãtum iudici videbitur, per quod obliuio inducitur, argum. institut. de obliga. quæ ex quasi delic. nascun. §. j. non autem longum, vel x. vel xx. ann. & facit institut. eo. §. quod autem. Accursius.

i Q ¶ *Absuerit.* à fundo.

k ¶ *Vare. Tradiderit.* ille, qui sine vi nactus fuerit possessionem.

l¶ *Vsucapere.* vel pro donato, vel pro empto re, vel pro soluto: si ex his caussis fuerit tradita.

m¶ *Locive.* & ita rei immobilis.

n¶ *Fieri.* & ideò præscribitur, sed hodie cõtrà, vt in authentic. vt sponsa. lar. §. rursus. Accursius.

o S *I solum non potevit.* per vim primò occupatum, & postea inædificatũ, Azo. Vel quia dotale, vel quia possessor habebat malam fidem: vt suprà. l. proxi. Vel non habebat, nec possidebat.

p¶ *Nec superficies.* cum solo, puta domus inest enim sibi, sed ipsa per se quandoque potest, vt suprà eodem, l. rerum mistura. §. Labeo. & econtrà: si solum potest, non tamen superficies potest per se. vt suprà eodem, eum qui. sed enim solo potest cedere ei. & suprà eodem, si aliena. §. j.

q C *Oeptam.* secus si non cœptam: vt infrà l. finali. §. finali. & facit suprà eodem. l. nunquam. §. vacuum. & infrà pro emptore. qui cum. in fine. & l. qui fundum. in princi. & suprà ex quibuscausis mancipia. l. cum miles. & suprà de legat. primo. legatum est. §. seruo. & suprà titulo primo. l. hęreditas. & infrà eod. iusto. §. nondum. Accursius.

r¶ *Constitutum est.* quia hæreditas fungitur vice personæ: vt suprà eodem. l. hæres. & hæreditas. & l. nunquam. §. vacuum.

1 Fl. *vendidit.*

2 Fl. *emit.*

1¶ *Vsucapere.* vel pro donato, vel pro empto re, vel pro soluto: si ex his caussis fuerit tradita.

m¶ *Locive.* & ita rei immobilis.

n¶ *Fieri.* & ideò præscribitur, sed hodie cõtrà, vt in authentic. vt sponsa. lar. §. rursus. Accursius.

o S *I solum non potevit.* per vim primò occupatum, & postea inædificatũ, Azo. Vel quia dotale, vel quia possessor habebat malam fidem: vt suprà. l. proxi. Vel non habebat, nec possidebat.

p¶ *Nec superficies.* cum solo, puta domus inest enim sibi, sed ipsa per se quandoque potest, vt suprà eodem, l. rerum mistura. §. Labeo. & econtrà: si solum potest, non tamen superficies potest per se. vt suprà eodem, eum qui. sed enim solo potest cedere ei. & suprà eodem, si aliena. §. j.

q C *Oeptam.* secus si non cœptam: vt infrà l. finali. §. finali. & facit suprà eodem. l. nunquam. §. vacuum. & infrà pro emptore. qui cum. in fine. & l. qui fundum. in princi. & suprà ex quibuscausis mancipia. l. cum miles. & suprà de legat. primo. legatum est. §. seruo. & suprà titulo primo. l. hęreditas. & infrà eod. iusto. §. nondum. Accursius.

r¶ *Constitutum est.* quia hæreditas fungitur vice personæ: vt suprà eodem. l. hæres. & hæreditas. & l. nunquam. §. vacuum.

Vitium furti vel violentiæ non purgatur, licet res veniat in potestatem procuratoris. Paulus de Castro.

XLI. Idem lib. vij. Membranarum.

SIrem mihi surreptam procurator s meus apprehenderit, quamuis per procuratorem t possessionem adipisci nos iam ferè u conueniat: nihilo magis x eam in potestatem meam rediisse, vsuq; y capi posse z existimandum est: quia contrà statui a, captiosum erit b.

Si venditor succedat domino rei furtiuæ, vel dotalis, vitium reale purgatur. Bart.

s¶ *Procurator.* generalis, non ad hoc specialis. Alioquin nulla esset captio secundum Io. & ita lex ista est pro nobis, qui dicimus, per generalem acquiri possessionem in eo, quod dicitur, quamuis per procuratorem, &c. licet R. distinguat inter generalem, & specialem: vt no. ff. tit. j. l. j. §. per procuratorem.

t¶ *Procuratorem.* etiam generalem. arg. contrà ff. de acquiren. hæred. l. si quis mihi bona. §. sed vtrum.

v¶ *Fere* quia si suo nomine nactus est possessionem, non acquirit nobis nisi tradens hoc velit: vt ff. de dona. l. qui mihi.

x¶ *Nihilo magis.* id est, non ideo magis. Accur.

y¶ *Vsuque.* repete, nihilo magis.

z¶ *Capi posse.* quia dominum scire oportet se possessionem habere: vt ff. eod. l. sequitur. §. tunc.

a¶ *Statui.* id est, si diceremus quòd in meam potestatem rediisset. Accursius.

b¶ *Captiosum erit.* colludentibus procuratoribus, & paciscentibus cum furibus. Et not. quòd captio euitatur: sic suprè quòd metus caus. si cum. §. aliquando.

Captio tollit de eo.

Cùm

Cvm vir.]CASVS. i vir fundum dotalem vendidit. non valet venditio, sed si mulier decedat in matrimonio, & vir lucretur dotem ex forma pacti initi inter eos: confirmatur venditio. Idem est, si rem furtiuam vendidit, tandem succesſi domino rei: nam confirmatur venditio. Franci. Accursius.

a¶ *Dotale.* prædium dotale dicitur datum inæstimatum: vt C. de rei vxo. act. l. vnic. §. pen.

Let ista cõ cot ad id q̃ volut glo. in c. §. volens itaque verb. Excepta illis de colla. in prag. fanc. in verbo, tolerãdas. ad medium.

b¶ *Non valet.* vt insti. qui alii. in prin.

c¶ *Quam.* scilicet, venditionem.

d¶ *Conuenit.* inter sapiẽtes & tunc verbum conuenit, est præteritum. Vel dic quòd sit præsentis temporis. i. conueniens est. Sed contrà. j. de reg. iur. quod in initio. & l. qui ab initio. Sed dic, non conualescit solo tempore, vt ibi, sed alio cooperante sic, vt hic: vel non conualescit de rigore, vt ibi: sed de æquitate ope exceptionis sic, vt hic. Item contrà. C. de capti. l. nec nos. Sol. quòd ibi dicit non obesse, quod fecit, cùm non erat dominus. s. quominus sit hæres: obest tamen vt à vendicanda except. repellatur. Item contrà §. qui, & à qui. si fuerit uo. Sol. secundũ quosdam, aliud in libertate, pro quã si eam dat, non obligatur: aliud in his contractibus. Vel dic, vt ibi. Item ar. contrà ff. de hære. instit. si alienum. j. respon.

e¶ *Si tota.* maximè, quia idem, si solũ illũ fundũ esset lucratus. Aliàs si lucretur vir dote ex pacto, ex persona mulieris posset vendicare, non sua cum cõtra suum factum venire non posſit, vt C. de reuo. dona. l. cùm profitearis. Sed & tunc scilicet, si ageretur ex persona mulieris, posset exceptione repelliri ff. de euict. l. vendicantem Accursius.

f¶ *Extiterit.* vt confirmetur, non quòd statim sit emptor dominus: sed fortè definit esse vitiosa: & facit ff. de contrahen. empti. §. in emptione. §. item si emptor.

1 Fl. *continua fiere.*

Hæres.]CASVS. Si Titius emit rẽ alienã bona fide, & decesſit, & tandẽ tradita est eius hæredi scienti alienã, dicitur q̃ hic hæres non vsucapiet: secus aũt est si Titio tradita est, & tãdẽ peruenit ad eius hæredem: nam mala fides hæredis non impedit vsuca cœptã à defuncto. ¶ *Patrem.* Si mandante patre filius emit rem alienam, siue pater sciat rem alienam, siue filius: impeditur vsucapio. Fran. Accur.

g¶ *Hæres eius.* emptoris.

h¶ *Ipse.* hæredi.

i¶ *Tradita sit.* secus si defuncto, quamuis ipse malæ fidei sit: vt ff. pro empto. l. j. §. fi defunctus. & ff. de Publi. l. eum qui. §. in hac. & hic subiicit: cui est contrà. ff. tit. j. l. Põponius. in fi. §. quia requiritur bona fides tempore emptionis, & traditionis.

k¶ *Scientia.* re tradita defuncto. Vel dic, scientia, id est, propter hæredis scientiam.

l¶ *Propter suam.* ſ. patris.

m¶ *Scientiam.* si mandante patre. ſ. filius emit nomine suo vtriusque scientia nocet: vt hic. Item si patris nomine. i. si tempore contractus scisset vter q; vel alter: vt hic, & ff. pro emp. l. j. §. Celsus. in fi. §. Super veniens enim scientia patris non nocet. Sed quidam hunc casum non arg. ff. pro emp. l. j. §. Celsus. circa princi. In seruo dic vt ff. de ædili. edicti. & ff. pro empto. l. j. §. si seruus. & ff. §. fi. & ff. de li. cau. l. àmò. §. fi. Sed argu contrà ff. de iur. & fact. ignor. l. iniquissimum.

Vsto.]CASVS. Arrogaui Titium in filium meum non præsente principe: & fic arrogatio non tenet: nunquid per istũ Titium acquiri mihi ex re meã? Dicitur q̃ nõ: licet secus, si liberũ hominem emã

XLII. Papinianus lib. iij. Quæstionum.

CVm vir † prædium dotale a vendidit scienti, vel ignoranti rem dotis esse, venditio non valet b, quam c defuncta postea mutiere in matrimonio confirmari cõ uenit d, si tota e dos lucro mariti cessit. Idem iuris est cùm is, qui rẽ furtiuam vendiderit 1, postea domino hæres extiterit 2 f.

In vsucapione inchoanda per hæredem, mala fides eius nocet: secus in inchoata per defunctum. Pau. de Cast.

XLIII. Idem lib. xxij. Quæstionum.

HÆres eius g, qui bona fide rem emit, vsu nõ capiet sciẽs alienã, si modò ipsi h possessio tradita fit i, continuatio 1 verò non impedietur hæredis scientia k.

In quæstis per filiumfa. tam mala fides eius quam etiam patris, impedit vsucapionẽ inchoatã. Pau. de Cast.

1¶ Patrem non vsucapturũ quod filius emit, propter suam l, vel filij scientiam m, certum est.

Per filium putatiuum nobis non quæritur: secus per seruum putatiuum. Bar.

XLIIII. Idem lib. xxij. Quæstionum.

IVsto † errore n ductus Titium filium meum, & in mea potestate esse existimaui, cùm arrogatio non iure o interueniſſet. Eum ex re mea mihi quærere non existimo: non enim constitutum est in hoc p, quod in homine libero qui mihi 1 bona fide seruit placuit. Ibi enim 2 propter assiduã, & cotidianam comparationem seruorum ita constitui, publicè interfuit q. Nam frequenter ignorantiã liberos emimus: non autem tam facilis, & tam frequens adoptio vel arrogatio filiorum est.

1 Fl. *vendidit.*

2 Fl. *emit.*

Vendens rem alienam præter voluntatem domini, transfert dominium, si tempore traditionis domini volantas adest. Pau.

1¶ Constat, si rem alienam scienti mihi vendas, tradas autem eo tempore, quo dominus ratum habuit r, traditionis s tempus inspiciendum, remque meam fieri t.

Quantum ad bonam fidem, initium possessionis inspicimus quo ad rem ipsam: & etiam quo ad ea, quæ procedunt ex ea. Bartolus.

1¶ Et si possessionis, non contractus u initium, quantum s ad vsucapionem pertinet, inspici placet x: nonnunquam tamen euenit, vt non initium præsentis possessionis y, sed causſam antiquiorem traditionis, quæ & bonam fidem habuit, inspiciamus: veluti, circa partum eius mulieris z, quam bona fide cœperit 6 quis possidere. Non enim ideo minus capietur a vsu puer, quòd alienam b matrẽ prius quàm enixa retinetur c, esse cognouerit 7. Idem in seruo postliminio d reuerso dictum est.

3 Flor. *deest, &c.*

4 Fl. *habet.*

5 Flo *quo ad.*

¶ *Filiusfa.* Filiusfa. emit rem à nõ domino: tandem factus sui iuris est, & ignorabat hoc: nunc tradita est ei hæc res. Dicitur q̃ vsu capiet. ¶ *Idem dicendum.*] Dic casum huius respõsi, vt in glo. quę scipit, Emptã, &c.

6 Flo. *cœpit.*

¶ *Nũ mutat.* Tu obligaueras Titio rẽ: licet istã rem vsucapiã, non tamen tollitur hypothecaria: nã sicut aliàs vsuc. proprietatis non tollitur vsusfru. persecutio, sic & in nostro casu. ¶ *Eum qui.*] Vsu capiens factus est furiosus, vsucap. nihilominus procedit.

7 Flo. *cœpit.*

¶ *Si apud hostes.*] Pater, aut dominus captus ab hostibus est interim filius, vel seruus emit rem à non domino: nunquid interim procedit vsucapio? Et distinguitur: nam si seruus, aut filius emit rem ex causſa peculiari, tunc procedit interim vsucapio. si autem non ex causſa peculiari, tunc non procedit vsuca. nisi pater, aut dominus decedat in captiuitate. Franc.

n¶ *Iusto errore.* in prin. huius l. no. differentiam inter filium putatiuum, & seruum putatiuum.

o¶ *Non iure.* quia non coram Principe, vel magistratu: vi instit. de adoptio. in prin.

p¶ *In hoc.* ſ. filio arrogato.

q¶ *Interfuit* quòd ex re mea, & eorum opera acquiratur. vt suprà, de acquiren. re. do. l. acquiritur. §. de his.

r¶ *Ignorantia.* ad hoc suprà, de contrahen. emptio. l. & liberi. & l. quia difficile. item & suprà, de leg. & senatusconsul. l. ex his, & l. nam ad ea. & suprà, tit. j. l. per eum. & l. quicquid. in fi. & argumẽ. ff. de leg. j. fi seruus plurium. §. fin.

s¶ *Traditionis.* & non emptionis.

t¶ *Rem meam fieri.* qualiter ergo vsucapiam: vt ff. e. l. sequitur. §. lanæ? Respon. contra creditorem aliquem, qui habebat ius in re: vt C. fi aduer. credi. l. j. & ij. & facit ff. de pig. fi fundum. §. j.

v¶ *Et si possessionis, non contractus.* subaudi, tantùm.

t¶ *Placet.* Imõ vtrunq; : vt ff. pro sol. l. iij. & pro emp. l. ij. in princ. quæ sunt contra. Sol. hic subaudi, tantùm. q. d. nõ tantùm cõtractus tempore. sed etiam possessionis. Vel dic hic in aliis contractibus: secus in vẽditione.

y¶ *Præsentis possessionis* quæ à me incipit cum nascitur puer.

z¶ *Mulieris.* fit mulier furtiua vel non.

a¶ *Capietur.* quæ à me incipit cùm nascitur puer, & est vsucapio pro suo, cùm non habeatur in eo titulus.

b¶ *Quòd aliter.* sed nõ furtiuã sciui, alioquin impedit vsucapio: vt ff. e. sequitur. §. de illo. & ff. pro suo, si ancillam. quæ sunt contra.

c¶ *Enteretur.* post conceptionem,

d¶ *Post liminio.* quem dominus putatiuus possidebat, & vsucapie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat, sed licet interrupta sit possessio, & vsuca. & nō aptetur postliminij fictio ad possessionem interruptam, quasi non sit interrupta: tamen propter bonam fidem quā habui aliquando in seruo antè, quàm caperetur: & hunc videor habere bonā fidem, licet malam habeā. Nam sæpe ius fingit cum habere malā, qui habet bonam, secūdum Io. Et idem dicas, secūdū Azo. de peculiaribus, quæ possidebat, & vsucapiebat dominus ignorans, & tēpore reuersionis serui habebat dominus malam fidem: nam inspicitur principium. Et est speciale in seruo, & eius peculio: aliàs contrà ff. e.l.fi is. §. si quis bona. & facit ff. titu.j.l. si de eo.§.pe.& ff.e.fi is,

a ¶ *Hæreditatis.* scilicet iacentis.

b ¶ *Datum est.* vt ff. e. cœptam. Accur.

c ¶ *Hæreditarius.* nunc ſ. non tunc cùm emit, sed viuebat dominus. aliàs, si nunc emit, tempus aditæ hæreditatis inspicitur: vt j. eo. l. fi.§. fi.

d ¶ *Comparauit.* & per traditionem accepit.

e ¶ *Defunctus.* qui emerat. Accur.

f ¶ *Cœperat.* per seipsum.

g ¶ *Singulari.* aliud de iure communi: vt ff. e.l.fi.& fic ff.e.l.rerum. §. Labeo.

h ¶ *Ignoraret.* quia ignorabat patrem mortuum.

i ¶ *Cur non capiat vsit.* q. d. concedendum est, q̄ vsucapiat, quamuis &c. & allegat rationem, quare videbatur contrà. sed non est. Sed certè imò videtur contrà, vt ff.e.l.fi fur.§. j. Solu. ibi in iure erravit: hic in facto, quia non putabat se patrem fam. Vel illud est, cum putabat quis sibi non licere, i. esse licitū, hic verò non putabat esse illicitum: ar. ff. de pac.l. iuris gentium. §. sed fi fraudādi. Vel ibi in re, quę vsucapiebatur: hic in persona vsucapiēte. Vel ibi nec sibi, nec alij credidit posse vsucapere: hic sic alij.

k ¶ *Per errorem.* facti, non iuris, qui vsucapioni non prodesset: vt suprà e.l. nunquam.

l ¶ *Arbitretur.* quia credit se filium famil.

m ¶ *Nec possidere.* ipse per se, sed pater per eum: vt suprà titu. j.l. possessio. §. primo.

n ¶ *Idem dicendum.* vt vsucapiat.

o ¶ *Emptam.* per patrem à non domino, non tamen traditam eis, sed filius fortè iusta opinione ductus dum inuenit eam in hæreditate, putauit defuncto traditam: & sic per hæreditatem ad se peruenisse, vsucapiet quidem titu. pro emptore: quia scit defunctum emisse. & putat ei traditam non leui præsumptione fuisse.

p ¶ *Non leui.* Idem si leui, secundum Hu.

q ¶ *Non mutat vsucapio.* stricte pro triennio accipe: secus in præscriptione: vt C. si aduer. cre. l. j. & ij.

r ¶ *Non potest.* per vsucapionem proprietatis: vt ff. de vsufr. l. locum. §. proprietarius. ipse autem vsufr. per se etiam non potest vsucapi, cùm incorporalis sit: vt ff. de serui. l. seruitutes.

s ¶ *Potest.* longo tempore: vsucapitur autem tanto tempore, cuius non extet memoria.

t ¶ *Coniungitur.* vt & ff. de pig. l. j. §. cùm prædium. & dic. vt ibi, & C. de pig. l. vsucapio. & facit j. pro hærede, l. ij. in princ. Et arg. contra ff. de vsufruct. le. l. ij.

v ¶ *Adferat.* hoc enim non debet esse: vt j. de parricidiis. l. pe. in fin.

3 ¶ Nondum aditæ hæreditatis [a] tempus vsucapioni datum est [b], siue seruus hæreditarius [c] aliquid cō parauit [d], siue defunctus [e] vsucapere cœperat [f], sed hæc iure singulari [g] recepta sunt.

Error in facto non impedit usucapionem. Item circa traditionem sufficit error iustissimus. Barto.

4 ¶ Filiusfa. emptor † alienæ rei cùm patremfa. se factum ignoraret [h], cœpit rem sibi traditam possidere. Cur non capiat vsu [i], cùm bona fides initio possessionis adfit, quamuis se per errorem [k] eum esse arbitretur [l], qui rem ex causſa peculiari quæsitam nec possidere [m] posſit? Idem dicendum [n] erit, & si ex partis hęreditate ad se peruenisse rem emptam [o] non leui [p] præsumptione credat.

Vsucapio triennij non permittit ius fructuarij, uel creditoris. Bar.

5 ¶ Non mutat vsucapio [q] superueniens pro emptore, vel pro hærede, quò minus pignoris persecutio salua sit. Vt enim vsusfructus vsucapi non [r] potest [s]: ita persecutio pignoris, quæ nulla societate dominio coniungitur [t], sed sola conuētione constituitur, vsucapione rei non perimitur.

Furor non extinguit usucapionem inceptam. Bartol.

6 ¶ Eū, qui posteà quàm vsucapere cœperit [10], in furorem inciderit, vtilitate suadente receptum [11] est, ne languor animi damnum etiam in bonis differat [12], ex omni causſa implere vsucapionem [x].

Quod à tempore captiuitatis ex causſa peculiari emitur, præscribitur: secus, si ex causſa dominica: sed tunc patre defuncto ibi, filius per fictionem per seipsum præscribit. Bartolus.

x ¶ *Vsucapionem.* vt & suprà eo. l. nunquam. §. si seruus. & ff. titu. j. l. si is, qui animo.

y ¶ *An ei.* patri, vel domino.

z ¶ *Inchoari.* i. inchoatā videri, seu fingi. nā nō audeo dicere q̄ in veritate inchoetur: quis enim vsucaperet, secundū Hu. Ego audeo, vt dominum etiā captū per seruū vsucapere dicā: qđ per se non posset, vt statim innuit ibi, cū prius esset, &c.

a ¶ *Nec impedimento.* dummodo redierit: nā antè, quàm redeat dominus, dicam vsucapionem illam esse in pendenti. vt ff. eo. fi is qui. §. q̄ si seruus. & facit ff. ex qui. cau. ma. l. ait Prætor. §. hi plane.

b ¶ *Cuius.* scilicet domini.

c ¶ *In ciuitate.* i. si esset in ciuitate, vsucaperet ignorans. Acc.

d ¶ *Intelligitur.* vt d. l. ait prætor. §. is qui. & ff. ex qui. cau. maio. l. denique.

e ¶ *Cùm prius esset.* i. prius esset hic inquirendum. Sequitur ergo, vt dominus caprus res peculiares per seruum etiā ignorās possideat, nec sit opus noua possessione: vt modò notaui.

f ¶ *Foret.* cùm ergo iste seruus non possideat, nec vsucapit. Acg ¶ *Possedisse.* secus in seruo: vt infrà l. proxi. §. fi. & hoc siue peculiari, siue dominico emit: vt ple. no. ff. e.l. fi is qui in fi. dist. & facit C. de fuis, & legi. apud hostes. Accur.

1 Fl. *deinde ait obijcias.* 2 Fl. *excipio.*

¶ Si cùm apud hostes domin [o], aut pater agat, seruus, aut filius emat, an ei [13] tenere incipiat? Siquidem ex causſa peculij possedit vsucapionem inchoari [z], nec impedimento domini [a] captiuitatem esse, cuius [b] scientia non esset in ciuitate [c] necessaria. Si verò non ex causſa peculij comparetur, non vsucapi, nec iure postliminij quæsitum intelligitur [14] [d], cùm prius esset [e], vt quod vsucaptū diceretur, possessum foret [f]. Sinautem pater ibi decesserit, quia tēpora captiuitatis ex die, quo capitur, morti iungerētur, potest dici filium & possediſſe [g] sibi, & vsucepiſſe intelligi.

13 Fl. *an q̄*

14 Fl. *intelligitur.*

Loca publica, quæ iure gentium occupanti conceduntur, longo tempore post occupationem nō præscribuntur, quo minus cessante occupatione redeant in pristinam causſam, & iterum concedantur occupanti. Bar.

XLV. Idem lib. x. Responsorum.

PRæscriptio longæ possessionis ad obtinenda loca iure gentium publica [h], concedi [i] non solet. Quod [k] ita procedit, si quis ædificio funditus diruto [l], quod in litore deposuerat [m], aut [n] dereliquerat, ædificio [1] alterius posteà eodem loco extructo occupanti [2] [o] datam exceptionem [p] opponat [q]: † vel si quis, quòd [r] in fluminis publici diuerticulo [3] solus pluribus annis piscatus sit, alterum eodem iure vti [4] prohibeat.

In acquisitiua per seruum hæreditarium hæreditate iacente non ex causſa peculij à defuncto concessi, sed uolendo peculium sibi constituere, de nouo non incipit usucapio: nisi post aditam hæreditatem. Paul. de Cast.

¶ Post mortem domini seruus hæreditarius [s] peculij nomine rē cœpit tenerē. Vsucapionis primordium erit tēpus hæreditatis [t] aditæ præscribere, nec prohibere alium quo minus possit piscari. ¶ *Post mortē.* Mortuo dño seruus eius emit rē à nō dño ex causſa non peculiari. Dicitur, q̄ vsucapio incipiet tēpore, quo adibit hæreditas. Fran.

h ¶ *Publica.* i. communis, vt in exemplo patet: fic & insti. de re. diui. §. ij. Idem tamen in publicis: vt ff. e. vsucapio.

i ¶ *Concedi* quia non possunt præscribi.

k ¶ *Quod.* id est, quæ quæstio, vel huius rei exemplum: non autem dicas, quæ præscriptio.

l ¶ *Diruto.* vt in pristinam speciem redierit. vt & ff. de re. di. l. in tantum & ff. titu. j. l. quod in litore.

m ¶ *Deposuerat.* ædificando.

n ¶ *Aut.* pro &.

o ¶ *Occupanti.* de nouo.

p ¶ *Datam exceptionem.* à iure, scilicet x. vel xx. an. Et dic. exceptionem; id est, præscriptionem agendo in rem, si non possidet: vel exceptionem, si possidet: aliàs opponat prior possessor, qui nunc dereliquerat: nam non potest, vt hic, & statim subiicit. Sed contrà ad sequētem casum de diuerticulo. ff. de diuer. præscr. l. fi quisquam. Solu. hic non erat in poſſ. ibi fic. Vel hic sola præscriptio. ibi præscrip. & relcriptum principis: ar. C. de fundis patrimo. l. fi. Vel fol. vt ibi.

q ¶ *Opponat.* q. d. non potest.

r ¶ *Quòd.* id est, quia.

s ¶ *Hæreditarius.* i. hæreditate iacente. Accursius.

t ¶ *Hæreditatis.* aditæ, & apprehensæ pos. rei, quæ vsucapitur: vt ff. titu. j.

tit. j. Pomponius. §. quæsitum. & j. de act. & ob. qui à seruo. Sed contrà ff. e. l. iusto. §. nondum. Sed ibi antè cœperat possidere: vt ibi no. Item contrà. j. de capti. l. pe. sed in peculiaribus ibi dicit: hic de nouo fit peculium constituebat, cùm aliàs non haberet aliquid in peculio: vnde idem, quod in dominicis censetur. nam & dominicæ sunt: & facit C. de tempo. in integ. restituti. l. ea quæ. in fi.

1 Fl. *Pand. desinit tit. vbi sequentes quatuor leges sint præceptis tit. de vsurpat. sine vsucap. Vide Anton. A. in quæst. li. 4. emē dat. 1.*

PRO SOluto.

Hic tit. est generalis, sed superior generalior est. M.

PRo soluto.] CASVS. Si pmisisti mihi rem non tuam, vel vendidisti, vel ex aliquo alio tit. mihi debes & soluas eam: vsucapio eam tit. pro soluto. Idem est si debes mihi pecuniam, & tradidisti mihi rem non tuam loco pecuniæ, & eam sponte accepi: dicitur, q̄ iſtam rem vsucapiam titulo pro soluto. Fran.

1 Fl. *vsucapere primus.*

a ¶ *Pro soluto.* Si quid ex stipulatu debetur, vel aliquo contractu innominato: illud solutum vsucapiatur tantum titul. pro soluto. Quòd si debetur ex alio tit. qui inter titulos vsucapionis numeretur, vt ex causſa legati, vel simili: vsucapitur eod. titu. & tit. pro soluto, & sic etiam ex diuersis causſis: quod esse potest: vt ff. tit. ij. l. iij. §. ex pluribus. & hoc siue verè sit titul. siue credatur: nisi in emptione, vbi vera de bet esse: vt j. l. iij. vel iustissima causſa erroris: vt j. tit. qđ vulgò.

b ¶ *Debetur.* prædictis modis superiori gl. notatis.

c ¶ *Solutum.* volenti creditorii: non aliàs, vt ff. ci cer. per. l. ij. §. ij. Vbicunque ergo si id quod soluitur, fieret ſtatim accipientis si esset dantis: ibidem si non est dantis vsucapitur hoc titulo. & facit ff. de leg. j. cùm incertus. Accur.

Iemptā. CASVS. Licet per procuratorem poſ. mihi quæratur etiam ignoranti: non tamen vsucapiam ignorans rem quam emit procurator à nō domino. Ignorans autem dominus vsucapit in casu, f. in rebus peculiaribus per seruum emptis. Fran.

d ¶ *Mihi.* acquisitiue.

e ¶ *Non vsucapiam.* nisi sciam: vt C. de acquiren. posſeſ. l. j. & ff. titu. ij. l. posſeſſor. §. fin. Accur.

f ¶ *Receptum est.* vt ff. titu. j. Labeo. & ff. tit. j l. qui fundum. §. vlti. & l. ij. §. Celſus. nisi ab alio posſideatur seruus qui quærit nobis peculiariter: vt ff. tit. iij. l. homo liber. in fine. Et est ratio diuersitatis: quia in vsucapi rei quæſitæ per procuratorem bona fides debet esſe: at ignoras bonam fidem, vel malam non habet: sed in peculiaribus causſis publice vtilitatis. est secus: vt ff. tit. ij. l. peregrè. §. quæſitum. Item dic idē siue filij, siue serui peculium sit, vt ff. titu. ij. l. j. §. item acquirimus. Et lar ge accipe peculium, vt ibi notaui. Accursius.

Iexistimans. CASVS. Si credam me ex stipulatu, vel ex alio simili contractu debere tibi rem, quæ nō est mea, & tradam: ita demum vsucapis, si & tu putes tibi deberi: secus autē, si ex causſa venditionis putem me tibi teneri tradere rem, & tradā: nam nō vsucapies, nisi verè vendiderim: non autem sufficit si credam me vendidiſſe, & non vendiderim. Et quare sit secus in venditione quàm in aliis cōtractibus est, quia in aliis contractibus sufficit eum, cui traditur res, habere bonam fidē tēpore, quo traditur: sed in venditione debet habere duobus temporibus bonā fidem. ſ. tempore contractus, & tēpore quo traditur. Quod autem in fine legis dicitur expone vt in glo. Fran.

In venditionibus debet bona fides interuenire tē

g ¶ *Si existimans.* Assignat differentiam inter venditionem, & cæteros contractus, vt in cæteris contractibus sufficiat putare deberi ex contractu, qui non intercesſerit, quē tamē credit intercesſisse. Sed in venditione non sufficit putare deberi ex venditione, nisi & venditio præcesſerit: & hoc probatur quia cū debeat interuenire bona fides duobus temporibus. ſ. tempore contractus vēditionis, & traditionis: hæc non possunt interuenire, nisi contractus esſet in aliis non fic. Accur.

h ¶ *Debere.* ex aliquo contractu præter venditionem, puta, fundum ex causſa ſtip. vel do.

i ¶ *Vsucapio.* pro soluto.

1 Fl. *actio.*

k ¶ *Putes.* aliàs non: vt & j. tit. j. l. qui fundum. §. seruus meus. & j. pro suo. l. hominem. Sed hoc quod hic dicitur, videtur falsum: quia error falsæ causſæ vsucapionem non parit: vt insti. de vsuca. §. error. Rū. hoc ac cidere iusto errore interueniente. At illud idē est in emptione: vt j. pro empto. l. quod vulgò. quod j. ſtatim negat. Sed dic, q̄ ibi iustiſsimus, vt in aliena facto. Sed aliàs qualis qualis sufficit error: vt hic, & ff. tit j. l. nō solùm. §. j. ibi. Hoc amplius, &c. & dixi in l. Celſus. Et hoc patet: quia leges in aliis cōtractibus dicunt, putans, vel existimans, & causſam non inferunt: sed quæ de venditione dicunt, frequenter causſam erroris notant. vt j. titul. i. l. ij. in princi. & l. quod vulgò. & pro suo. l. hominem. Accur.

1 Fl. *mecum.*

l ¶ *Putem.* tempore traditionis.

m ¶ *Nisi emptio.* aliàs emptio: & aliàs, auctio i. emptio, quia vtrumque auget, vnum re, alterum pretio.

n ¶ *Præcedat.* & tunc habeat bonam fidem. Accursius.

o ¶ *Causſa.* inter emtionem, & alios contractus.

p ¶ *In cæteris causſis.*

Hic enim, nisi emptio [m] præcedat [n], pro emptore vsucapio locum non habet. Diuersitatis causſa [o] in illo est, quòd in cæteris causſis [p] solutionis [q] tempus inspicitur. nec interest cùm stipulor, scīa alienum esſe, nécne: sufficit enim me putare tuum [k] esſe cùm soluis. in emptione autem contractus tempus inspicitur [r], & quo soluitur [s]: nec potest pro emptore vsucapere qui non emit, nec pro soluto [t], sicut in cæteris contractibus.

Res pignorata, creditori surrepta per debitorem efficitur furtiua, & insucapibilis respectu creditoris seu iuris sui, uitium tamen purgatur, si res in potestate creditoris reuertatur. Paulus.

IIII. Labeo lib. v. Pitanon à Paulo epitomatorum.

SI quid est surreptum, id vsucapi non potest [u] antè, quàm in domini potestatem peruenerit. Paulus, Imò forsitan & contrà [x]. Nam si id, quod mihi pignori dederis, surripueris, erit ea res furtiua facta: sed simulatque in meam [y] potestatem peruenerit, vsucapi poterit.

Pro emptore.

TITVLVS V.

Soluens æstimationem litis usucapit titulo pro emptore. Paul.

1 Fl. *actio.*

I Gaius lib. vj. ad Edictum prouinciale.

OSſessor, qui litis æstimationem obtulit [z], pro emptore incipit possidere. Hic enim, nisi emptio [m] præcedat [n], pro emptore vsucapio locum non habet. Diuersitatis causſa [o] in illo est, quòd in cæteris causſis [p] solutionis [q] tempus inspicitur. nec interest cùm stipulor, scīa alienum esſe, nécne: sufficit enim me putare tuum [k] esſe cùm soluis. in emptione autem contractus tempus inspicitur [r], & quo soluitur [s]: nec potest pro emptore vsucapere qui non emit, nec pro soluto [t], sicut in cæteris contractibus.

Res pignorata, creditori surrepta per debitorem efficitur furtiua, & insucapibilis respectu creditoris seu iuris sui, uitium tamen purgatur, si res in potestate creditoris reuertatur. Paulus.

IIII. Labeo lib. v. Pitanon à Paulo epitomatorum.

SI quid est surreptum, id vsucapi non potest [u] antè, quàm in domini potestatem peruenerit. Paulus, Imò forsitan & contrà [x]. Nam si id, quod mihi pignori dederis, surripueris, erit ea res furtiua facta: sed simulatque in meam [y] potestatem peruenerit, vsucapi poterit.

Pro emptore.

TITVLVS V.

*Soluens æstimationem litis usucapit titulo pro emptore. Paul

Universidad de Biblioteca

a Adde per modum ie-dendis qd importet hęc clausula manu militari rimota in l. j.§.si nec ista supra. si ven. uo, me lier. vbi exponitur, i.p ministros iu dicis.

transac.l. si pro fundo. Sed quare nō fuit res ablata manu militari [a] vt s. de rei ven l. qui restituere: Respond. quia actor fuit cōtentus rei æstimatione: vt in eo.ti. quòd fi possessor. Vel dic, quòd reus nō possidebat, sed possessor dicitur, quia cùm culpa, non dolo desiisset possidere, potest a possessore auocare: vt ē de rei vendi. l. si culpa.

¶ *Possidere.* rē, quæ nō erat petitoris aliàs statim fieret eius, si res esset præsens: vt s. de rei vendi. l. eius rei & si res. facit supra de Publi. sed & si.§. si lis. & j.liij.& ē. de euict. i. si seruus. §.j. Accursius.

Pro emptore.] CASVS. Ad hoc vt quis vsucapiat rem titulo pro emptore, debet in veritate emisse: nec sufficit si credat se emisse cùm non emerit. Secundò dicit, Si credo me tibi teneri ad rem tradendem tibi bona fide accipienti. vsucapies hanc rem titulo pro soluto: secus si tradam tibi ex caussa vendi. quā credis interuenisse, cùm non interuenerit. nam vsucapies titulo pro emptore. Et est ratio diuersitatis: quia in cæteris contractibus, excepta venditione, sufficit tépore traditionis haberi bonam fidem. Vnde licet tempore stipulationis stipulator habeat malā fidem: si tempore traditionis habeat bonā fidem satis sit, vt sic possit eam vsucapere. At in emptione duobus tēporibus debet emptor habere bonam fidem, scilicet tēpore contractus: item tempore traditionis. Sic ergo emptio debet interuenire, vt sic possit vsucapere: sed in nostro casu nō interuenit cōtract. emptionis, ¶ *Separata.*] Aliquando possideo, & nō vsucapio: vt si emi à nō domino sciens rem esse alienā, & est mihi tradita: nam possideo, nō tamen vsucapio, ¶ *Si sub conditione.*] Emi rem alienam à non domino sub cōditione. Dicitur, quòd interim, id est, antè, quàm conditio extet, nō vsucapio. Secundò dicit, Pone q̄ credo condit. extitisse, quæ nondum extitit: nunquid vsucapiam interim? Et dicitur quòd non. Sic & si putem me emisse rē, quam nondū emerā, non vsucapio. Tertiò pone, quod conditio extitit me ignorante, nunquid vsucapio? Dicitur secundum Sabinū, q̄ sic inspecta potius veritate, quàm opinione, ¶ *Sabinus.*] Emi rem à non domino pro x. hoc pacto appositō, vt si non soluam prædictā x. in carnisi priuio, sit res inępta: & est mihi tradita res: quæritur quando incipiam vsucapere? Et dicit Sabinus, q̄ tunc demum incipio vsucapere, quando pretiū solui. Posteà loquitur author. l. dicēs quòd dictū Sabini debemus intelligere, quando in modū conditionis prædictū pactū sit appositum. secus autem si in modū cōuentionis, siue pactionis fuerit appositum. ¶ *Si in diem.*] Emi rem à non domino hoc pacto appositō, q̄ si alius offerret plus intra carnisprium, sit res inempta. Dicitur q̄ emptio dicitur pura, fed resoluitur sub condi. & ideo interim vsucapio licet quidam dicerent contrà. sed malè. Vltimò ponit similem casum. Si emi rem à non domino hoc pacto appositō, vt si mihi displicuerit intra carnisprium, sit inępta: nam & hoc casu vsucapio interim. ¶ *Cùm Stichum.*] Emi Stichum à nō domino & traditus est mihi Dama, quem non emeram. Dicitur, quod non vsucapio Damam cùm eum non emerim, ¶ *Sed & si fundus.*] Vendidisti fundum intra certos terminos, tandem tradidisti mihi etiam vltra terminos. Dicitur, quòd totū vsucapio, ¶ *Eius.*] Emi bona Titij, apud quē Titium erāt depositā mācipia Sempronij, tradita sunt mihi bona Titij, & etiā illa mancipia, quæ erant apud Titium deposita. Dicitur, q̄ illa mancipia non vsucapiam titulo pro emptore, ¶ *Tutor*] Duo erāt tutores pupilli. vnus tutorum emit rem à pupillo, quæ nō erat pupilli, altero cōtutore præstante authorit. nunquid hic emptor vsucapiet? Dicitur, q̄ sic: nam aut emit plus, quàm alius emisset: & tūc taceat pupillus, cùm nō sit læsus. Aut minus dedit, quàm alius dedisset: & tūc aget pupillus cōtra tutorem auctorantē, & etiam contra tutorem ementem act. tutelæ perinde ac si tutor vendidisset rem cuidam extraneo. ¶ *Procuratorem.*] Si procurator emit rem autho. e procuratore vendente nomine domini: dicitur quòd vsucapiet. Idem est, si gestor negotiorum emit rem à procuratore domini, ¶ *Si seruus.*] Si seruus emit rē bona fide à non domino ex peculio. Dicitur, q̄ inspicitur scientia serui non domini. Secundò dicit q̄ quando seruus emit rem bona fide à nō domino ex peculio: vsucapio procedit etiam domino serui ignorante: secus si nō ex peculio emit. Vltimò dicit, q̄ si seruus accepit possessi. alicuius rei per vim: nō vsucapiet. ¶ *Per vim.*] Si seruus possidet rē nomine domini inspicitur scientia domini, nō serui: secus si ex caussa peculij possidet: nam tunc inspicitur scientia serui, vel ignorantia nō domini, etiā si dominus postea auferat istā rē, & totū peculiū seruo. ¶ *Si seruus.*] Seruus emit rē à nō dño ex caussa peculij, & bona fide: tandē dominus serui cœpit habere malam fidem. Dicitur, quòd vsucap. procedit: secus si à principio cùm seruus cœpit possidere, do minus serui habuerit malam fidem: nam vsucap. nō procedit. Vltimò dicit, Seruus emit rē à non domino, & mala fide: tandē istam rē dedit seruus domino suo ad hoc, vt manumitteret: & manumissus est. Dicitur, quòd dominus serui istā rem nō vsucapit. ¶ *Si à pupillo.*] Habebam rem alienam precario à patre pupilli: tandem eam rem mortuo patre emi à pupillo, quē credebam esse puberem, cum non esset. Dicitur q̄ vsucapio, inspecta veritate, s. q̄ hæc res erat aliena, non inspecta opinione, s. credēdo eum esse pupillum. Credebam autē licere de iure pupillum posse vendere sine tutoris authoritate. Dicitur q̄ hoc casu nō vsucapio: quia iuris error nulli prodeit. ¶ *Si à furioso.*] Rem, quam possidebam, quæ tamē non erat mea, emi à furioso bona fide, credens eū sanæ mētis. Dicitur, q̄ vsucapio, ¶ *Si eam.*] Rem alienā vsucapiebas bona fide pro emptore. eam rem interim vendidisti mihi sciēti non tuam. Dicitur q̄ non vsucapiam. ¶ *Etiam hæredi.*] Testator vsucapiebat rem aliquā: hæres eius adita hæreditate, & ante apprehensam pos. huius rei decessit relicto hærede. Dicitur, quòd hæredi pos. primi defuncti ad complēdum vsucap. proderit, ¶ *Si defunctus.*] Defunctus cœpit vsucapere rē alienam bona fide titulo pro emptore. Licet hæres eius sciat hanc rem alienam: non impeditur processus vsucapionis. Et quod dixi in hærede, idem in bon. poss. ordinario, vel extraordinario. Idem in eo, cui restituta est hæreditas defuncti ex caussa fidei commissi, & in similibus: vt eorum mala fides non impediat vsucap. rectè à defuncto inchoatā. ¶ *Emptori.*] Vsucapiebas rem alienam, & eam mihi vēdis, & tradis. Tempus quo tenuisti eam, mihi proderit in cōplenda vsuca. ¶ *Si rem alienam.*] Rem à non domino bona fide emi, & eam vsucapio. Si verus dominus eam à me vendicet, non interrūpitur per hoc vsucapio. Et de hoc dic, vt in glo. Sed pone, q̄ rei æstimationem soluo vero domino. Caussa possel. mutatur, id est, vsucapio cessat, cùm efficiar dominus. Idem, si verus dominus eam mihi donet. Franc.

b ¶ *Caussa emptionis.* vel iustissimus error: vt j.eo. quod vulgò. aliàs sufficit qualis qualis.

c ¶ *Debere.* ex alia caussa, quàm venditionis, & sic mutat casum.

d ¶ *Ignoranti.* & iustè tempore traditionis.

e ¶ *Vsucapies.* pro soluto: vt s.tit.j.l.iij.

f ¶ *Vsu.* supple: & hoc, scilicet quia, &c. & habes idem suprà titu.j. l. iij. Et plene dic, vt ibi.

g ¶ *Tempus.* scilicet accipientem habere bonā fidem, de quo statim dat exemplum. Sic. &c.

h ¶ *Alienam.* & sic tempore contractus habeo malam fidem.

i ¶ *Inspicitur.* vt habeam bonam fidem.

k ¶ *Contrahitur.* sed cur in emptione vtrūque tempus inspicitur, in aliis traditio tantum? Rā. vt s.tit.ij.l. fiis.§. fi. quæ ratio non valet: vt ibi dixi. Quare dic vt ibidē: quia frequentius fit hic cōtractus ar. ff. de pœnis. aut facta. §. fi. nam & exceptioni non num. pecu. tempus datur, quod non datur cōficienti ex alia caussa, quia frequentius fit in ea caussa mutui confessio. vel dic subtilius, vt no. s. de vsuca. l. Celsius.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q̄ in l. Celsus. nil dicitur de ratione, sed facit ad dictum. Item hic accipe emptionē strictè: secus in datione in solutū, quæ similis est emptioni, vt litis æstimatio. ar. s.tit.j. liij. l. ¶ *Adeatur* aliàs nisi emisset, nec bonā nec malā fidē posset habuisse.

m ¶ *Separata* non sequitur, Possides, ergo vsucapis.

n ¶ *Et vsucapionis* quandoque enim aliquis possidet, & nō vsucapit: quia mala fides, vt subiicit: vnde saltem in prin. bona fides exigitur: vt C. de vsuca. transfor. l.j.§. hoc procul dubio. Quandoque ecōtrà: vt ff. tit.ij.l. rerū mistura. §. Labeo. & l. iusto. §. eum. licet regulariter contrà: vt s.tit ij.l.fine. Item est sic: quia sicut proprietas & pos. sunt separata vt s. de acqui. pos. l. naturaliter. §.j. ita & vsusfr. & pos. vt e.tit. pmiscerit.

o ¶ *Quemadmodum.* exemplificatiuè ponitur [b].

p ¶ *Pro emptore possidet.* sine effectu, vt subiicit, sicut testamentū fabricatum, est testamentum, licet sine effectu: vt s. quemadmodum testamenta. ff. j.j.§. testamentum. & j. de verbo. signi. l. Paulus respon.

q ¶ *Licet vsu non capiat.* Pro emptore: licet pro suo interdum vsucapiat, si dum traderet rē venditor, eam emptoris facere voluerit: quod nisi contrarium liqueat, omnino creditur: vt s. de iure do. l. dotis fructus. in fi. & l. sed nisi. & j. pro dote. l.j. & ti. pro suo. l.j.R.

r ¶ *Non vsucapit.* licet tradita sit ei res: vt & s. de peric. & commo. rei vend.

a Adde ff. ia l. iij. & duobus vers. sequē. leg.

b Adde ff. ia l. iij. & duobus vers. sequē. leg.

rei vē. q̄ si pēdēte. §.j. & de in di. addi. in prin. R. dicit, p̄ suo interim vsucap. qđ nō placet. vt j. pro dot. si æstimata. & deficiente cōditione fit accessio prioris emptoris ad vēditorē. vt s. de acq. pos. l. Pōponius. §. fi is. nisi malā fidē habuit emptor cū accepit: vt j.e.l.§. fi. quo casu nec prima venditoris cū vltima fortè cōiungitur, cū debeat esse cōtinuata, vt s. de vsuc. l. iij.

a ¶ *Se emisse.* quo casu non est iustus, nō vsucapit. ¶ *Si à pupillo.*] Habebam rem alienam precario à patre pupilli: tandem eam rem mortuo patre emi à pupillo, quē credebam esse puberem, cum non esset. Dicitur q̄ vsucapio, inspecta veritate, s. q̄ hæc res erat aliena, non inspecta opinione, s. credēdo eum esse pupillum. Credebam autē licere de iure pupillum posse vendere sine tutoris authoritate. Dicitur q̄ hoc casu nō vsucapio: quia iuris error nulli prodeit. ¶ *Si à furioso.*] Rem, quam possidebam, quæ tamē non erat mea, emi à furioso bona fide, credens eū sanæ mētis. Dicitur, q̄ vsucapio, ¶ *Si eam.*] Rem alienā vsucapiebas bona fide pro emptore. eam rem interim vendidisti mihi sciēti non tuam. Dicitur q̄ non vsucapiam. ¶ *Etiam hæredi.*] Testator vsucapiebat rem aliquā: hæres eius adita hæreditate, & ante apprehensam pos. huius rei decessit relicto hærede. Dicitur, quòd hæredi pos. primi defuncti ad complēdum vsucap. proderit, ¶ *Si defunctus.*] Defunctus cœpit vsucapere rē alienam bona fide titulo pro emptore. Licet hæres eius sciat hanc rem alienam non impeditur processus vsucapionis. Et quod dixi in hærede, idem in bon. poss. ordinario, vel extraordinario. Idem in eo, cui restituta est hæreditas defuncti ex caussa fidei commissi, & in similibus: vt eorum mala fides non impediat vsucap. rectè à defuncto inchoatā. ¶ *Emptori.*] Vsucapiebas rem alienam, & eam mihi vēdis, & tradis. Tempus quo tenuisti eam, mihi proderit in cōplenda vsuca. ¶ *Si rem alienam.*] Rem à non domino bona fide emi, & eam vsucapio. Si verus dominus eam à me vendicet, non interrūpitur per hoc vsucapio. Et de hoc dic, vt in glo. Sed pone, q̄ rei æstimationem soluo vero domino. Caussa possel. mutatur, id est, vsucapio cessat, cùm efficiar dominus. Idem, si verus dominus eam mihi donet. Franc.

b ¶ *Caussa emptionis.* vel iustissimus error: vt j.eo. quod vulgò. aliàs sufficit qualis qualis.

c ¶ *Debere.* ex alia caussa, quàm venditionis, & sic mutat casum.

d ¶ *Ignoranti.* & iustè tempore traditionis.

e ¶ *Vsucapies.* pro soluto: vt s.tit.j.l.iij.

f ¶ *Vsu.* supple: & hoc, scilicet quia, &c. & habes idem suprà titu.j. l. iij. Et plene dic, vt ibi.

g ¶ *Tempus.* scilicet accipientem habere bonā fidem, de quo statim dat exemplum. Sic. &c.

h ¶ *Alienam.* & sic tempore contractus habeo malam fidem.

i ¶ *Inspicitur.* vt habeam bonam fidem.

k ¶ *Contrahitur.* sed cur in emptione vtrūque tempus inspicitur, in aliis traditio tantum? Rā. vt s.tit.ij.l. fiis.§. fi. quæ ratio non valet: vt ibi dixi. Quare dic vt ibidē: quia frequentius fit hic cōtractus ar. ff. de pœnis. aut facta. §. fi. nam & exceptioni non num. pecu. tempus datur, quod non datur cōficienti ex alia caussa, quia frequentius fit in ea caussa mutui confessio. vel dic subtilius, vt no. s. de vsuca. l. Celsius.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q̄ in l. Celsus. nil dicitur de ratione, sed facit ad dictum. Item hic accipe emptionē strictè: secus in datione in solutū, quæ similis est emptioni, vt litis æstimatio. ar. s.tit.j. liij. l. ¶ *Adeatur* aliàs nisi emisset, nec bonā nec malā fidē posset habuisse.

m ¶ *Separata* non sequitur, Possides, ergo vsucapis.

n ¶ *Et vsucapionis* quandoque enim aliquis possidet, & nō vsucapit: quia mala fides, vt subiicit: vnde saltem in prin. bona fides exigitur: vt C. de vsuca. transfor. l.j.§. hoc procul dubio. Quandoque ecōtrà: vt ff. tit.ij.l. rerū mistura. §. Labeo. & l. iusto. §. eum. licet regulariter contrà: vt s.tit ij.l.fine. Item est sic: quia sicut proprietas & pos. sunt separata vt s. de acqui. pos. l. naturaliter. §.j. ita & vsusfr. & pos. vt e.tit. pmiscerit.

o ¶ *Quemadmodum.* exemplificatiuè ponitur [b].

p ¶ *Pro emptore possidet.* sine effectu, vt subiicit, sicut testamentū fabricatum, est testamentum, licet sine effectu: vt s. quemadmodum testamenta. ff. j.j.§. testamentum. & j. de verbo. signi. l. Paulus respon.

q ¶ *Licet vsu non capiat.* Pro emptore: licet pro suo interdum vsucapiat, si dum traderet rē venditor, eam emptoris facere voluerit: quod nisi contrarium liqueat, omnino creditur: vt s. de iure do. l. dotis fructus. in fi. & l. sed nisi. & j. pro dote. l.j. & ti. pro suo. l.j.R.

r ¶ *Non vsucapit.* licet tradita sit ei res: vt & s. de peric. & commo. rei vend.

2 Flor. si existit & ignoret.

4 Flor. deest, posse.

5 Flo. desunt inclusa.

6 Flor. deest, prius.

7 Fl. hoc.

s ¶ *Se emisse.* quo casu non est iustus, nō vsucapit. ¶ *Si à pupillo.*] Habebam rem alienam precario à patre pupilli: tandem eam rem mortuo patre emi à pupillo, quē credebam esse puberem, cum non esset. Dicitur q̄ vsucapio, inspecta veritate, s. q̄ hæc res erat aliena, non inspecta opinione, s. credēdo eum esse pupillum. Credebam autē licere de iure pupillum posse vendere sine tutoris authoritate. Dicitur q̄ hoc casu nō vsucapio: quia iuris error nulli prodeit. ¶ *Si à furioso.*] Rem, quam possidebam, quæ tamē non erat mea, emi à furioso bona fide, credens eū sanæ mētis. Dicitur, q̄ vsucapio, ¶ *Si eam.*] Rem alienā vsucapiebas bona fide pro emptore. eam rem interim vendidisti mihi sciēti non tuam. Dicitur q̄ non vsucapiam. ¶ *Etiam hæredi.*] Testator vsucapiebat rem aliquā: hæres eius adita hæreditate, & ante apprehensam pos. huius rei decessit relicto hærede. Dicitur, quòd hæredi pos. primi defuncti ad complēdum vsucap. proderit, ¶ *Si defunctus.*] Defunctus cœpit vsucapere rē alienam bona fide titulo pro emptore. Licet hæres eius sciat hanc rem alienam non impeditur processus vsucapionis. Et quod dixi in hærede, idem in bon. poss. ordinario, vel extraordinario. Idem in eo, cui restituta est hæreditas defuncti ex caussa fidei commissi, & in similibus: vt eorum mala fides non impediat vsucap. rectè à defuncto inchoatā. ¶ *Emptori.*] Vsucapiebas rem alienam, & eam mihi vēdis, & tradis. Tempus quo tenuisti eam, mihi proderit in cōplenda vsuca. ¶ *Si rem alienam.*] Rem à non domino bona fide emi, & eam vsucapio. Si verus dominus eam à me vendicet, non interrūpitur per hoc vsucapio. Et de hoc dic, vt in glo. Sed pone, q̄ rei æstimationem soluo vero domino. Caussa possel. mutatur, id est, vsucapio cessat, cùm efficiar dominus. Idem, si verus dominus eam mihi donet. Franc.

b ¶ *Caussa emptionis.* vel iustissimus error: vt j.eo. quod vulgò. aliàs sufficit qualis qualis.

c ¶ *Debere.* ex alia caussa, quàm venditionis, & sic mutat casum.

d ¶ *Ignoranti.* & iustè tempore traditionis.

e ¶ *Vsucapies.* pro soluto: vt s.tit.j.l.iij.

f ¶ *Vsu.* supple: & hoc, scilicet quia, &c. & habes idem suprà titu.j. l. iij. Et plene dic, vt ibi.

g ¶ *Tempus.* scilicet accipientem habere bonā fidem, de quo statim dat exemplum. Sic. &c.

h ¶ *Alienam.* & sic tempore contractus habeo malam fidem.

i ¶ *Inspicitur.* vt habeam bonam fidem.

k ¶ *Contrahitur.* sed cur in emptione vtrūque tempus inspicitur, in aliis traditio tantum? Rā. vt s.tit.ij.l. fiis.§. fi. quæ ratio non valet: vt ibi dixi. Quare dic vt ibidē: quia frequentius fit hic cōtractus ar. ff. de pœnis. aut facta. §. fi. nam & exceptioni non num. pecu. tempus datur, quod non datur cōficienti ex alia caussa, quia frequentius fit in ea caussa mutui confessio. vel dic subtilius, vt no. s. de vsuca. l. Celsius.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q̄ in l. Celsus. nil dicitur de ratione, sed facit ad dictum. Item hic accipe emptionē strictè: secus in datione in solutū, quæ similis est emptioni, vt litis æstimatio. ar. s.tit.j. liij. l. ¶ *Adeatur* aliàs nisi emisset, nec bonā nec malā fidē posset habuisse.

m ¶ *Separata* non sequitur, Possides, ergo vsucapis.

n ¶ *Et vsucapionis* quandoque enim aliquis possidet, & nō vsucapit: quia mala fides, vt subiicit: vnde saltem in prin. bona fides exigitur: vt C. de vsuca. transfor. l.j.§. hoc procul dubio. Quandoque ecōtrà: vt ff. tit.ij.l. rerū mistura. §. Labeo. & l. iusto. §. eum. licet regulariter contrà: vt s.tit ij.l.fine. Item est sic: quia sicut proprietas & pos. sunt separata vt s. de acqui. pos. l. naturaliter. §.j. ita & vsusfr. & pos. vt e.tit. pmiscerit.

o ¶ *Quemadmodum.* exemplificatiuè ponitur [b].

p ¶ *Pro emptore possidet.* sine effectu, vt subiicit, sicut testamentū fabricatum, est testamentum, licet sine effectu: vt s. quemadmodum testamenta. ff. j.j.§. testamentum. & j. de verbo. signi. l. Paulus respon.

q ¶ *Licet vsu non capiat.* Pro emptore: licet pro suo interdum vsucapiat, si dum traderet rē venditor, eam emptoris facere voluerit: quod nisi contrarium liqueat, omnino creditur: vt s. de iure do. l. dotis fructus. in fi. & l. sed nisi. & j. pro dote. l.j. & ti. pro suo. l.j.R.

r ¶ *Non vsucapit.* licet tradita sit ei res: vt & s. de peric. & commo. rei vend.

3 ¶ Si in diem q addictio facta fit, id est, nisi quis meliorem conditio-

g. ¶ *Extitisse.* quæ extitit. Accur.

h ¶ *Quasi nondum putat.* ex quo videtur Sab. malè dixisse, quod qui dā dicūt, & pro eis est, quod hic dicitur, & quod j. proxi. & s. de condi. & demon. multū. & s. ti.ij. si fur. §.j. Tu dicas, secundum M. eū bene dixisse, quamuis sit diuersitas in affectione ementis.

i ¶ *Quod apertius.* Sed quare apertius? Resp. quia hic habet affectionē, & re acquiri putat, licet nō ex venditione, quæ verè intercesserat, ar. s. quādo credidit non extitisse conditionē, quæ extitit. nec emptoris affectionē, nec aliā habet. Sed huic quæstioni qñ fuit tradita hæredi nō resp. hic: sed tu dic, secundū Ioā. q̄ cessat vsucapio cū traditionis tēpore debeat bonā fidē habere: vt in prin. huius l. sed non potest habere bonā fidē. quia ex ea caussa non putat sibi tradi. Itē ad hoc, vt quis vsucapiat, debet eo. tit. credere possidere, quo vsucapit: vt j. pro dereli. l. iiij. nec ob. s. de vsucap. l. nunquam. §. fin. quia ibi defuncto fuit tradita, hic hæredi. Alij dicunt non cessare. arg. s. prox. §. & s. de acquirend. re. domi. l. cùm in corpus.

k ¶ *Eum.* qui credit conditionem non extitisse, quæ extitit.

l ¶ *Fieret.* & ita sub pacto legis commissoriæ.

m ¶ *Vsucapturum.* statim hoc determinatur. Et sic non est cōtrà. s. de lege commis. l. j.

n ¶ *Conditio sit.* vt vendo si solueris tali die.

o ¶ *Conuentio.* vt vendo, sed fiat inempta, si non soluas tali die.

p ¶ *Implebitur.* & sic procedit interim vsucapio: vt in sequenti casu.

q ¶ *Si in diem addictio.* i. venditio sub pacto addic. in diem.

r ¶ *Attulerit.* supple, ftetur venditioni, secundum Azo.

s ¶ *Perfectam.* nunc respondet.

t. ¶ *Effici.* si alius non afferat meliorem conditionem, aliàs redditur

v ¶ *Et hanc.* non solùm in superiori casu de commissoria.

x ¶ *Ille.* scilicet Iulianus.

y ¶ *Non contrahi.* s. sub conditione.

z ¶ *Resolui.* sub conditione.

a ¶ *Vera est.* vt ē. de in di. addic. l. quoties. & l. vbi.

3 Flor. si existit & ignoret.

4 Flor. deest, posse.

tet conditionem extitisse, quæ non extitit. Similis est enim ei, qui putat se emisse [a]. Contrà, si extitisse [3] ignoret, potest dici, secundum Sabinum, qui potiùs substantiam [b] intuetur quàm opinionem, vsucapere [c] eum posse [4] [d]. Est tamen non nulla diuersitas, quòd ibi cùm rem putat alienam, quæ sit venditoris [e], affectionem emptoris [f] habeat: at cùm nondum putat conditionem extitisse [g], quasi nondum putat [h] sibi emisse. Quod aperti [i] quæri potest, si cùm defunctus emisset, hæredi ei tradatur, qui nescit defunctū emisse: sed ex alia caussa sibi tradi, an vsucapio cesset? [Sed [5] mihi eum [k] vsucapere posse videtur.]

Pactum legis commissoriæ, uel additionis in diem, non reddit uenditionem conditionalem. sed facit eam sub conditione resolui: ideo interim potest res usucapi titulo pro emptore, cùm adsit uerus titulus. Pau. de Cast.

¶ Sabinus ait, Si fic res empta sit, vt nisi pecunia intra diem certum soluta esset, inempta res fieret [l], non vsucapturum [m], nisi prius [6] persoluta pecunia. Sed videamus, vtrum conditio [n] sit hæc [7], an conuentio. Si conuentio [o] est, magis resoluetur, quàm implebitur [p].

Ex uenditione pura resoluenda sub conditione interim procedit præscriptio titulo pro emptore. Bart.

5 Flo. deest, inclusa.

6 Flor. deest, prius.

7 Fl. hoc.

nem attulerit [r], perfectam [s] esse emptionē, & fructus emptoris effici [t], & vsucapionem procedere Iulianus putabat [8]. Alij & hanc [u] sub conditione contractam esse. Ille [x] non contrahi [y], sed resolui [z] dicebat: quæ sententia vera est [a]. Sed & illa emptio pura est [b], vbi cōuenit, vt si displicuerit intra diem certū, inempta res [9] sit.

Si traditur altera res, quàm empta, non usucapitur hoc titu. nisi accedat rei emptæ. Paul.

4 ¶ Cùm Stichū emissem, Dama [c] mihi per ignorantiam pro eo traditus est, Priscus ait, vsu me eum non capturum [d]: quia id, quod emptū non sit, pro emptore vsucapi non potest [e]. Sed & si fundus emptus sit, & ampliores fines possessi sint, totum longo tempore capi. quoniā vniuersitas eius possideatur, nō singulæ partes [f].

Mala fides uenditoris nocet emptori, sicut nocet hæredi. Pau.

5 ¶ Eius bona emisti, apud quem mancipia deposita erant. Trebatius ait, vsu te non capturum [g], quia empta non sunt [h].

Emptione facta solenniter per tutorem, à pupillo transfertur in tutorē dominium. si est dominus, aliàs usucapiendi conditio. Bart.

8 Flo. probat.

6 ¶ Tutor ex pupilli actione [10] [i] rē [k] quam eius putabat esse, emit. Seruius ait, posse eum vsucapere. In cuius opinionem decursum est, cò q̄ [l] deterior caussa pupilli nō sit [11].

10 Flo. auctio ne.

11 Fl. non fit.

Sed ibi saltem de facto aliquo fuit.

f ¶ *Non singulæ eius partes.* Imò videtur possideri, cùm singulæ vsucapiantur. vt j.e.l. emptor quæ est contrà. Itē & quia nomine partiū datur interdictū. Vnde vi: vt s. de acquiren. posf. l. quod meo. §. fin. Ad hoc dicas hic subaudiri tātùm. vel dic nō possideri principaliter per se, sed cū vniuersitate prædij: sed in Dama secus, qui Sticho accedere non potest: vt s. prox. respon. Item hic totus fundus erat alienus, in l. contra pro parte tantùm. & hoc etiam modo respon. ad l. j. eod. qui fundum. §. si fundū. vel vt ibi. Itē cōtrà. C. fi. regun. l. fi. vbi xxx. ann. dicit præscribi actione fi. reg. fed hic rei ven. x. ann. præscribitur: ibi per sonali fin. re. xxx. an. & ita hic, & post decenniū agetur fin. regun. pars præscripta præscribenti assignabitur.

g ¶ *Non capturum.* prædicta mancipia ti. s. pro emptore, sed pro suo sic, secundum quosdam: & est sic j. de verb. signi. l. bonorum. & C. de euic. l. j. Arg. contrà. s. de peti. hæredi. non tantùm. Accur.

h ¶ *Non sunt.* nec emptis rebus accedunt, quod erat superiori casu. Item contrà videtur j.e. quod vulgò. Sed ibi erat magis iustus error, quàm hic. præterea hic [a] emptor loco hæredis est, & hæres nō vsucaperet, ergo nec iste.

i ¶ *Actione.* id est actu, aliàs administratione.

k ¶ *Rem.* s. mobilē. & sic potest vsucapi, vt res ecclesiæ mobilis: vt C. de sacrof. eccl. auth. quas actiones. Sec' in īmobili. vt cōtra. s. de acq. re. do. l. bonæfidei. §. nec interest. Vel hic nō erat, sed putabatur pupilli. ibi erat. Sed hoc nō placet q̄ bus dā: vt s. de re. e. l. magis. §. j. itē dic, q̄ authoritate cōtutoris emit: q̄ a ipse se authore non posset: vt s. de au. tut. l. v. §. itē ipse. & s. de cōtrah. em. l. si in emptione. §. fin. & l. non licet. & C. de cōtrah. emp. l. cùm ipse. Si enim se authore fecisset, aut sciuisset ius, & non vsucaperet: vt s. tit. ij. l. si fur. §. j. aut ignoraret, & tunc idē, vt j. §. si à pupillo. Nec posset dicere se credere puberē: vt C. de interdi. & rele. l. de tutela. sed extraneus posset: vt j. §. si à pupillo.

l ¶ *Eo quòd.* i. ideo quia.

a Ista gl. est valde not. ex suo tex. ad hoc proposi. tū, q̄ emptor omniū bono rum. est loco hæredis: & si eut hæres nō vsucapit, ita nec iste. pōt q̄ vsucapere. Adde hoc addito q̄ iste dicit procurare in rē suā, ideo nimirum si est loco hæredis Bolog.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Si pluris.* fit. i, quamuis alius velit plus dare: quia conuenit tutorẽ ementem, & authoritatem præstantem. Vel dic pluris, & c. i. si iste tutor plus dedit, quàm alius daret, si autem minus, hoc subiicit, Et si minoris, &c. & nota tutelæ conueniri, quia sicut ab aliis, sic à seipso pupillum debuit custodire: vt hic, & 3. fi ser. vendi. l. altius.

b ¶ *Emerit.* authoritate contutoris: vt 3.

c ¶ *Addixisset.* i. vendidisset, cùm plus habere potuisset dominus.

d ¶ *Procuratorẽ quoque.* non solùm tutorem. Accur.

e ¶ *Ex actione.* i. ex administratione.

f ¶ *Emerit.* à procuratore: vt cõeniat prædictis. vel dic à quodã alio nomine domini: vt 3. de vsuc. pignori. §. fi.

g ¶ *Vsucapturum.* procuratorẽ, secundũ principum, vel dominum, secundum alium.

h ¶ *Gerens.* sine mandato.

i ¶ *Emerit.* à procuratore dñi, vel etiam ab extraneo, etiam rẽ domini: vt 3. de neg. gest. atqui. §. cùm me.

k ¶ *Peculiari.* secus si dominico: vt j. 5. Pomponius.

l ¶ *Vsucapere.* vt 3. pro soluto. l. ij. & j. de cap. l. penul. Accur.

m ¶ *Sciente.* quo ad vsucapio. sed quo ad possel. etiã ignorante: vt d. l. pro soluto. l. ij.

n ¶ *Vtiotè.* pura per vim.

o ¶ *Põpo.* quoque non tãtum Celsus dicit, q̃ si nõ peculiari nomine emit, inspicitur scientia domini. sed etiam Pompo. dicit idem.

p ¶ *Vbi primum.* s. ex post facto.

q ¶ *Cognoui.* s. emptionem factam.

r ¶ *Scia.* quia fui præsens quãdo seru' emit, nec prohibui cũ possem: vt 3. de libe. cau. l. imò. in fi. & 3. de vsuca. l. hæres. §. fi. secus si non potuissem prohibere vt 3. de contrah. emp. l. in huius.

s ¶ *Primã causã pos.* Sed cur non vsucapio sicut extrancus emptor, cùm mala fi. serui nõ nocet: nã dominus vice emptoris est: vt j. e. seruus. Hic ergo vice hæredis, non vice emptoris habetur. Azo. & facit 3. de acquiren. hæred. l. cùm quidam. §. fcientia. & quod no. 3. de ædil. edic. l. cùm mancipium.

t ¶ *Si à pupillo emero.* rem alienam, & sic est error dominij rei. Res enim sua non pòt vsuca. vt in cõtra. 3. de acqui. re. do. l. bonæ fidei. Vel hic erat mobilis, ibi immobilis. Et eisdem modis solue. C. e. l. fin. Vel ibi sciebat emptor pupillum. Item op. aut pupillus iste possidebat, aut nõ. Sed si nõ: nec iustam causſam poss. potest prætare: vt C. de acquir. poss. l. cùm nemo. Si possidebat, trãsferre possel. nõ poterat: vt 3. de acquiren. posse. l. possessionem. & de acquir. re. dom. pupillus. quæ sunt cõtrà. si ergo ipse non amittit, ergo nec alius quærit, ergo nec vsucapit: vt 3. titu. iij. l. fine. Respond. non pupillum, sed emptorem possidere, vt precario à patre pupilli: & tamen iustam præstat causſam vsucapiendi: vt 3. tit. ij. l. non solùm. §. quòd vulgò. secundum Azo. Vel dic, quòd tradidit cum tutore. Vel dic, quòd nõ amittat ex sua traditione, vt ibi, sed ex eo, quòd emptor possidet, & contrectat: vt suprà, de acquiren. possessio. si rem. Vel hic proximus pubertati, ibi non. vel aliud est tradere, vt hic aliud nolle possidere, & desererе: vt ibi. argumen. suprà, de acquirẽ. possl. ij. §. quòd si seruus.

u ¶ *Quem puberem.* Et sic est error ætatis.

x ¶ *Hic plus.* aliàs est non. aliàs sine non.

y ¶ *Sit in re.* plus enim est, q̃ res est aliena, quam opinari eam esse pupilli: vt 3. eo. l. 5. si sub cõditione. & 3. de ma. vindic. fi. pater. §. quoties. Aliàs est non: hoc modo, nõ plus est in re. s. q̃ ille est pupillus, quàm in existimatione q̃ creditur pubes: & tunc est sic 3. de acquirẽ. hære. qui putat. Et sic duo erant hic errores. Primus de rei dominio, secundus de ætate.

z ¶ *Non capies vsu.* vt C. si quis ignorãs rem mi. l. j. & C. eo. l. fi. Accursius.

a ¶ *Nulli prodest.* vt & 3. de vsucap. l. nunquã. Sed certè & si puberẽ putem, possum in iure errare, vt si credã possessionem sine decreto alienare: quod nõ potest: ad qđ dic vt notaui j. pro donato. l. si vir vxori.

b ¶ *Emero.* rem quam possideo: nam possessionem transferre non potest, sicut nec pupillus sine tutore.

c ¶ *Capere.* pro emptore: nã de eod. titu. hic tractat. Azo.

d ¶ *Vtilitatis causſa.* secut de rigore, quia non est contractus deficiente consensu, & facit 3. de insti. sed & si pupillus. §. fi. Sed cõtrà 3. eo. cùm Stichum. Sol. vt ibi.

e ¶ *Publiciana.* Imò competit: vt 3. de public. eum, qui à fure. quæ est contrà. Solu. vt ibi.

f ¶ *Si eam rem, quam pro emptore.* idem in quolibet alio tit. vt 3. de acquiren. possel. l. Pomponius. in fin. licet alij dicãt secus, & idem q̃ in hærede: vt j. l. si defunctus.

g ¶ *Non scit.* nisi alius in medio possederit: vt j. eo. titu. qui cum hærede. §. fin.

h ¶ *Sciat alienã.* Et est ratio: qa & si hæres nõ adiisset, hæreditas cõpleret vsuca. vt 3. tit. ij. l. nunquam. §. vacuam. Et quia est eadem persona. vt in auth. de iureiu. à mo. & econtrà si defunctus sciuit hæred. quamuis bo. fi. nocerer, licet à se velit incipere: vt j. de diuer. præscri. cùm hæredes. Quis ergo pro hærede vsucapit? Respõ. hæres: in re quã defunctus bona fide possedit. Et not. ex prædictis separari causſam successoris vniuersalis, & singularis: vt hic, & insti. eo. de vsuca. §. diuitina. & 3. eo. §. fi eam rem.

i ¶ *Possessore.* ordinario: vt habeat locum sequens litera.

k ¶ *Cæterisque.* qui habent septimam bonorum possessionem extra ordi. vt instit. de bono. possel. §. septima.

l ¶ *Emptori.* facit instit. eo. §. inter.

Ibi vsucapietur res, scilicet, si defunctus incœperat eã vsucapere, quia fuit ei tradita. secus si non incœperat, quia fuit tradita hæredi malæ fidei, licet defunctus bona fide emisset: quia non inchoauit vsucapere. Paul. de Cast.

Procurator emens à comprocuratore, præscribit. Bart.

¶ Procuratorem quoque [d], qui ex actione [15] [e], quam mandato domini fecit, emerit [f]: plerique putant vtilitatis causſa pro emptore vsucapturum [g]. Idémque potest dici, & si negotia domini gerens [h] ignorantis emerit [i], propter eandem vtilitatem.

7 ¶ Si seruus tuus peculiari [k] nomine emat rem, quam scit alienam esse, licet tu ignores alienam esse, tamen vsu non capies. ¶ Celsus scribit. Si seruus meus peculiari nomine adipiscatur [16] possessionem, id etiam ignorãte [17] me vsucapere [l]. Quòd si non peculiari nomine, non nisi sciente [m] me. Et si vitiosè [n] cœperit possidere rem [18] eã, vitiosam esse possessionem. ¶ Põpon. [o] quoque in iis, quæ nomine domini possideantur, domini potiùs, quàm serui voluntatem spectandam esse ait. Quòd si peculiari nomine [19], tunc mentem serui quærendam, & si seruus mala fide possideat, eamq; dominus nactus sit, vt suo nomine possideat, adempto putà peculio, dicẽdum est, vt eadem causſa sit possessionis, & ideo vsucapio ei non magis procedat.

In rebus peculiaribus scientiam serui inspicimus, in dominicis scientiam domini. & illa scientia inspicitur, quæ fuit in initio possessionis, non quæ postea superuenit. Bart.

8 ¶ Si seruus meus [20] bona fide emerit peculiari nomine, & [21] ego, vbi primum [p] cognoui [q], sciam alienam esse, processuram vsucapionem Celsus ait. initiũ enim possessionis sine vitio fuisse. Sed si eo ipso tempore, quo emit, quanquam id bona fide faciat, ego alienam rem esse sciam [r]: vsu me nõ capturum.

9 ¶ Et si quod non bona fide seruus meus emerit, in pactionem libertatis mihi dederit, nõ ideo me magis vsucapturum durare enim primam causſam possessionis [s] idem Celsus ait.

Error iustissimus præstat causſam vsucapiendi in titulo pro emptore: secus si ste error iniustus: ut error iuris. Bart.

10 ¶ Si à pupillo [t] emero sine tutoris authoritate, quẽ puberem [u] esse putem, dicemus vsucapionem sequi, vt hic plus [x] sit in re [y], quã in existimatione. Quòd si scias pupillum esse, putes tamen pupillis licere res suas sine tutoris authoritate administrare: non capies vsu [z]: quia iuris error nulli prodest [a].

11 ¶ Si à furioso, quem putem sanæ mẽtis, emero [b], constitutum est capere [c] vtilitatis causſa [d] me posse, quamuis nulla esset emptio, & ideo nec de euictione actio nascitur mihi, nec Publiciana [e] competit, nec accessio possessionis.

Bona fides authoris non prodest singulari successori habenti scientiam rei alienæ: secus in successore uniuersali. Bart.

12 ¶ Si eam rem, quam pro emptore [f] vsucapiebas, scienti mihi alienam esse vendideris, non capiam vsu. ¶ Etiam hæredi vlteriori defuncti possessio proderit: quamuis medius hæres possessionem eius nactus non sit [g].

Ibi vsucapietur res, scilicet, si defunctus incœperat eã vsucapere, quia fuit ei tradita. secus si non incœperat, quia fuit tradita hæredi malæ fidei, licet defunctus bona fide emisset: quia non inchoauit vsucapere. Paul. de Cast.

13 ¶ Si defunctꝰ bona fide emerit, vsucapietur res, quãuis hæres sciat alienam [h] esse. Et hoc in bonorum possessore [22] [i], & in fideicommissariis, quibꝰ ex Trebelliano restituitur hæreditas: cæterisque [k] prætoriis successoribus obseruãdũ [23] est.

14 ¶ Emptori [l] tempus venditoris ad vsucapionem procedit.

Per litis contestationem nõ interrumpitur vsucapio triennij: & ex duabus causſis se non compatientibus res nõ potest possideri. Bart.

¶ Si rem alienam emero, & cùm vsucaperem, eandem rem dominus à me petierit, nõ interpellari vsucapionem [a] meam litis cõtestatione: sed si litis æstimationem sufferre maluerim [b], ait Iul. causſam [c] possessionis mutari ei, qui litis æstimationem sustulerit: idémque [d] esse, si dominus ei, qui rem emisset à non domino, donasset. eáque sententia vera est.

III. Vlpianus lib. lxxv. ad Edictum.

Litis æstimatio similis [e] est emptioni.

Mala fides in parte impedit vsucapionem alterius partis, si est incerta ratione loci, & quotæ: aliàs secus. Pau. de Cast.

IIII. Iauolenus lib. ij. ex Plautio.

EMptor fundi, partem eius alienam esse non ignorauerat [f]. Respõsum est, nihil eum ex eo fundo lõga possessione capturũ. Quod ita verum esse existimo, si quæ pars aliena esset in eo fundo, emptor ignorauerat [g]. quòd si certum locum esse sciret reliquas partes longa possessione capi posse nõ dubito.

1 ¶ Idẽ iuris est, si is, qui totum fundum emebat, pro indiuiso partem aliquam alienam esse scit [h]: eam enim duntaxat non capiet. cæterarum verò [i] partium nõ impedietur longa possessione vsucapio [2].

Furtum factum à domino, vsucapibilem rem non facit. Bart.

V. Modestinus lib. x. Pandectarum.

SI rem, quã tibi pignoraui, surripuero [j], eámque distraxero, de vsucapione dubitatũ est. Et verius est vtiliter cedere tempora vsucapionis.

Qui ab alio rogat precario quod possidet, incipit possidere ex noua causſa, & desinit ex antiqua. Bart.

VI. Pomponius lib. xxxij. ad Sabinum.

QVi cum pro hærede, vel pro emptore vsucaperet, precario rogauerit [k], vsucapere non potest. Quid [l] porrò inter eas [m] res interest, cùm vtrobiq; desinat ex prima causſa possidere, quam [1] precario vult habere?

Mala fides in una re certa, non nocet in altera, in qua certum est adesse bonam fidẽ: secus si ambæ sunt incertæ. Pau. de Cast.

1 ¶ Si ex x. seruis quos emerim, aliquos putẽ esse alienos, & qui sint aleni [2], sciam, reliquos vsucapiam. quòd si ignorem qui sint alieni, neminem vsucapere [n] possum.

Vsucapio cœpta per defunctum, cõpletur per hæredem etiam possessione non apprehensa. Pau. de Cast.

2 ¶ Post mortẽ eius, qui hominem emerit, expleto tempore quod defuisset ad vsucapionem, quanuis eũ hominem hæres possidere non cœpisset, fiet [o] tamen eius [p]: sed ita hoc, si nemo eum possedisset [q].

Ad usucapionem sufficit sola ciuilis possessio. Bart.

VII. Iulianus lib. xliij. Digestorum.

QVi fundum possidebat pro emptore antè, quàm diutinam possessionem impleret, decessit: serui, qui in eadem [1] possessione relicti fuerant, discesserunt relinquẽdæ eius gratia. Quæsitum tius credebat concessum liberum peculium seruo facto libero, siue ignorabat. Et redditur ratio: quia aut seruus nunc factus liber scit sibi peculium concessum non esse, aut scire debet, cum in testamento manumisso intelligitur peculium ademptum, & sic si scit, est malæ fidei possessor, si autem ignorat, errat in iure, & sic non vsucapit. Et adducit simile de eo, qui simulat se meum creditorem, & ei soluã. Nã non vsucapit, cùm sit malæ fidei possessor. Si autẽ sciebat Titius peculiũ manumisso cõcessum nõ esse, & tũ soluit, præsumitur donare potius, quàm indebitũ soluere. ¶ *Si tutor.*] Tutor rẽ pupilli surripiẽs vendidit eam. Dicitur, quòd emptor eam non vsucapiet, cùm sit furtiua. ¶ *Qui bona.*] Emi fundum à non domino bona fide, & eum possidere cœpi: tandem alius inuasit pos. fundi, & posteà ab inuadẽte recuperaui, & eo tempore, quo recuperaui, cœpi habere malam fidẽ. Dicitur q̃ non vsucapiã. & reddit rationẽ, posteà adducit simile, cùm emi, rẽ à nõ domino bona fide, & tẽpore, quo traditur mihi, incœpi habere malam fidem, nam istã rem non vsucapiã. Posteà adducit aliud simile, vendidisti mihi seruũ vitiosum, qui tũ non erat tuus, tamen possidebas eum bo. fi. & tradidisti, tandem quia apparet vitiosus, reddidi eum tibi recepto pretio: & nunc incipis habere malam fidẽ. Dicitur, q̃ non vsucapies. Idẽ est & in eo, qui bona fide possidebat fundum, & posteà deiectus de eo fuit, & eum recuperauit per interdictum, Vnde vi: & tempore, quo recuperauit, cœpit habere malam fidem. ¶ *Qui sciens.*] Interdictum est hæredi, quòd nõ diminuat de rebus hæreditariis, tandem vendidit euidam hoc scienti. Dicitur, q̃ ille, qui emit, non vsucapiet. ¶ *Procurator.*] Mandaui procurat. meo vt venderet fundum, quem possidebam, & hic fundus valebat centum: tandem procurator vendidit eum pro xxx. odio mei, vt afficeret me damno.

a ¶ *Vsucapionem.* rei mobilis: secus de præscriptione in immobili: vt C. de rei vend. l. more litis. Item hoc quo ad cursum: secus quo ad effectum: vt 3. de rei vẽdi. l. fi posit acceptũ. Sed hodie videtur interpellari etiã quo ad cursum. C. de an. exce. vt perfectius. secundũ M. sed secũdum Io. illa in quatuor casibus loquitur: vt not. d. l. fi post acceptum.

b ¶ *Maluerim.* pro re quã emerã à non domino, & vsucapiebam.

c ¶ *Causſam possi.* i. eius quod est effectus pos. id est, vsucapio: nã prius vsucapiebã: munc non, cùm factus sim dñs, si res præsens est: vt 3. de rei vẽ. l. eius. & l. hoc. si causſa aũt pos. constat, quia mihi non mutatur, imò & prioris causſam retineo: vt 3. de acquir. possel. l. iij. §. ex pluribus. quæ est contrà.

d ¶ *Idémque.* vt scilicet cã possel. mutetur prædicto modo.

e *Litis æstimatio similis.* vel vt stat dñs si res est præsens, vt 3. de rei vend. l. eius. & l. seq. Vel vt detur cã vsucapiendi: vt 3. eo. l. j. Itẽ vt cõpetat publ. vt 3. de publ. l. sed si res. §. si lis. Item vt de euic. teneatur: vt hic, & 3. rerũ amo. l. si propter res. & ar. j. q. ex cau. in posl. ea. l. fin. sed nõ cauetur de euicti. licet teneat vt dixi, vt 3. de rei ven. l. & ex diuerso. §. petitor. & 3. de cond. fur. si seruus. §. cauere. Sed quidã di cunt eum nõ teneri de euic. ar. C. de transac. fi pro fundo. Sed certè hic non est transactio. Itẽ facit 3. cõmo. l. si vt certo. §. j. & 3. de euic. si seruus vendi. §. j. Sed ar. cõtrà. C. de ser. fug. l. mancipia. in fin.

ADDITIO. Dic secũdum Bart. q̃ ibi soluit pœnã. hîc litis æstimationem.

Emptor.] CASVS. Emi fundum meũ à te: & partem fundi scio alienam, quæritur, an reliquas partes vsucapiam. Et distinguitur. nã aut nescio quæ sit pars aliena, nec ratione loci, nec quotæ. & hoc casu non vsucapiam. aut scio, quæ pars sit aliena pro diuiso, & tunc vsucapiam cæteras partes. Fran.

f ¶ *Ignorauerat.* quantũ est alienũ ratione loci, & quotæ, vt in primo, aut scio ratione loci, vt in secundo, aut ratione quotæ, vt in tertio.

g ¶ *Ignorauerat.* ratione ergo incertitudinis nihil valet. Ar. contrà. 3. de leg. j. fi ita fit scriptũ. & secundum hanc intellige. 3. de acq. pos. l. fi quis fundum. Sed quid, si emptor ignoraret quòd aliqua pars sit aliena, vẽditor scit, & dixerit, Vẽdo tibi quicquid iuris habeo in isto fundo? Respõ. non procedere vsuca. ar. 3. de acqu. poi. l. locus. venditio autem tenet: vt 3. de hære. vend. l. q̃ si nulla. Vel dic procedere vsuca. vt j. eo. qui cùm. §. j. Nec ob. l. locus. quia potest dici, quòd ibi vterque sciebat quòd aliqua pars erat aliena, secundum H.

h ¶ *Scit.* puta tertiam.

Irem.] Pone casum vt posui 3. de vsuca. l. sequitur. §. si rem pignori. Fran.

i ¶ *Surripuero.* Ego dominus. secus si non sum dominus vt suprà pro sol. l. fi. & C. eo. l. cùm scit. vel solue, vt 3. de vsuca. l. sequitur. §. fi rem. cùm dominus alienet: & facit j. de fur. cùm hæres. §. j.

Vi cùm pro hærede.] CASVS. Vsucapiebã rẽ ti. pro emptore, vel pro hærede: & interim eandem rem petij precario à vero domino: dicitur, quòd desino vsucap. ¶ *Si ex x.*] Emi x. seruos à non domino, quosdam scio alienos, & eos cognosco, alios vsucapiam. sed si non cognosco illos, quos scio alienos, neminem eorum vsucapiam. ¶ *Post mortẽ.*] Testa. vsucapiebat seruum titu. pro emptore. decessit testator, hæres interim distulit adire hæreditatẽ. Dicitur q̃ hæreditas complet vsuca. & ea cõpleta si hæres postea adeat hæred. efficitur dominus huius seruí, sicut aliarũ rerum hæreditariarũ. Et hæc sunt vera, nisi alius interim eum seruum possedit. Franc.

k ¶ *Rogauerit.* à vero domino: vt & 3. de acq. pos. interdum. nõ à creditore debitor. nam nõ desineret vsucapere: vt 3. titu. ij. l. non solùm. §. qui pignori. & §. fin.

l ¶ *Quòd.* pro quia: aliàs, quid.

m ¶ *Inter eas.* i. ti. pro empt. & pro hærede, ex vna parte, precariũ ex alia.

n ¶ *Neminem vsucapere.* ratione incertitudinis: vt suprà eod. emptor.

o ¶ *Fiet.* adita hereditate saltem animo.

p ¶ *Eius.* vt suprà tit. ij. cœptam.

q ¶ *Possedisset.* vt 3. tit. iij. fi de eo. §. j. & l. Põponius. §. quæsitum.

Vi fundum.] CASVS. Vsucapiebat Titius fundũ ti. pro emptore: decessit interim Titius, seruí defuncti, qui stabãt in illo fundo, recesserunt de fundo animo relinquendi posl. illius fundi. Dicitur, q̃ adhuc pro cedit vsucapio. ¶ *Si fundum.*] Possidebam tit. pro emptore, fundum, si iam tenueram eum aliquo tẽpore, nunc cœpi possidere partem fundi vicini aliquo ti. Dicitur, q̃ de nouo incipio possidere, & vsucapere istam partem.

¶ *Seruus.*] Seru' meus mandauit Titio, vt ei emeret fundum, tandẽ isti seruo in testamento reliqui libertatem: & Titius emit fundũ, & seruo facto libero tradidit: quæritur, an iste factus liber vsucapiat fundum? Et dicitur, quòd non, siue Ti-

1 Flo. qui precario.

2 Fl. deest, a'ie vñ.

1 Flor. deest vero.

2 Flo. deest, vero &.

1 Flo. deest. ea-dẽ.

Universidad de Deusto Biblioteca

dicitur q̃ si emptor hoc ignorauit,bene poterit præscribere,& adducit simile de eo,qui sciens rem alienã vendidit ignoranti. Dicitur q̃ emptor præscribit fundum.si autẽ emptor cum procuratore meo collusit,dicitur q̃ emptor nõ præscribit. ¶ *Furtiua.*] Surripuisti mihi seruum,tandem eũ mihi ignoranti esse meum seruũ obligasti, & eum

2 *Flor. potest.*

liuisti postea, & eum vãdidisti cuidã bo fi, ementi.dicitur,q̃ emptor non vsucapiet: cũ hæc res sit furtiua,nec videtur venisse in potestatem domini, cùm dominus hoc ignorauit. ¶ *Liber homo.*] Liber homo quẽ possidemus bona fide,ex iisdẽ modis nobis acquirit, ex quibus acquirit seruus domino, & ita liber homo fi ex peculio, quod ad me spectat,aliquam rem à nõ domino emerit, etiam ignorãs vsucapio. Frãciscus.

3 *Fl deest, dicere.*

¶ *Iste tex. nõ est alibi, secundũ Ro. so. 20. fin. 377. ad hoc q̃ præscri. i pticiali trahitur ad accessoria: quando ignorãs vsucapio. Frãcus.*

a ¶ *Hæredi.* qui adiuit ante,quam serui discederent, & sic fuit ei quæsita ciuilis per seruum.

b ¶ *Tempus.* ante discessum seruorum, vel post.

c ¶ *Procedere.*quia retinuit ciuilem possessionem, quã nisi certis modis non potuit perdere:vt ff.tit.iij. l. fi id quod.§.j.& fa. l. fi colonus. & quod ibi no, & ff.de dolo. cũ quis, Item hoc nisi sit alius ingressus,ar.ff.l. proxi. in fi.

d ¶ *Adiiciam.* acquirendo aliquo titu.aliàs quomodo vsucaperẽ?

5 *Fl. deest,si.*

e ¶ *Reliquo tempore.* quod adhuc superest ad vsucap. complendam.

f ¶ *Adiicturtur.*ſ.post emptionem primã secus si totum simul vt in contrar.ff.e.l.ij.§.fed si fundus. Vel ibi totum credidi vnius vendentis,hic non.

6 *Flo. minus*

g ¶ *Conditionem.* nisi adiiceretur per allusionem.vt ff.de publi.fi ego,§.idem ait.

h ¶ *Nanciſci.*non ergo trahitur vltima acquisitio ad primã.quod videbatur ratione cuiusdam vniuersitatis:sed non est:vt ff. tit.ij.l. rerum.§.fi.& facit ff.de auro,& argento.l.cùm aurum.§.fi.& C. finium regundo.l. fi.

i ¶ *Manumiſſo.*in vltima voluntate domini,vel etiam inter viuos.

k ¶ *Cùm ignoraret.*errans etiam in iure,nã soluenti ad impediendam conductionẽ indebiti non nocet etiam error iuris:vt not.C.de iur. & fact.ignoran.l.cùm quis.& sic repetet hic Titius condi.indebi.

l ¶ *Sed.num.*scilicet manumissum in vltima voluntate, vel etiam inter viuos,&c.

m ¶ *Scit seruus.*& sic est malæ fi,quare nõ vsucapit:vt ff.tit.ij.l. fi fur. §. j.

n ¶ *Scire debet.*quia in vltima voluntate non intelligitur datũ in dubio,vt instit.de leg.§.peculium.si ergo hoc nescit,in iure errat, & sic nõ vsucapit:vt ff.de vsuca.l.nunquã.in prin. Vel dic scire debet : quia cùm esset legatũ fuit adẽptũ,& hoc sciuit, sed dicit se obliuioni dedisse;& sic etiã inter viuos esse potuit:qa expresſè dicit dominus, se nõ cõcedere peculium,& hoc sciuit,sed tradidit obliuioni manumiſſo

a Concor. rer. in c. cũ illorũ. extra. de fen. excõ. & in c. 2. ex communica. & ibi ot. in apparat. ad Panor. in versi. in fatto proprio. x. vij. extrà de restit.

sus.quare erassa ignorãtia nocet:vt ff.de iur.& fact. igno. nec supina. Et secundũ hoc not. quẽ debere tradere obliuioni quod scit. fic C.de contrahen.& cõmit.ſtip.l.magnã. Item non debere quẽ factum suũ, vel quasi ignorare a:vt C.de rescin.ven.quisquis.& ff.quod vi,aut clam.l.ij.in fi.& ff.ci cer.pe.l.quod te.& ff.de fideiuſ.ſi Titius.§.Seia.

o ¶ *Et per hoc* refert se ad articulum quando sciuit sibi cõcessum nõ esse:& sic fuit malæ fidei possessor,cui hic casus similis est.

p ¶ *Simulat.* cùm non sit. Si ergo ex hac causſa solutum sit,non vsucapit,cùm sit malæ fidei possessor.

q ¶ *Donare potius.*vt & ff.de regu.iur.l.cuius per.& ff.de liber.agnoſcẽ.l.ſi quis à liberis.§.ſi mater.Non ergo repetit, & domino tenetur adhuc actione mãdati:vt ff.de ſol.ſi quis seruo.& l.ſi seruꝰ.Sed ſi quæras ſecundum Azo,an translatum sit dominiũ hoc casu in manumiſſum:Resp.ita,ſi procurator factus fuit dominus:quod est,ſi ipse & tradens, vel alter eorum hoc egerit, vt domino quæreretur. Sed ſi ponas procuratori à non domino traditum esse, cúmq; postea manumiſſo ſoluisse : & sciẽs peculiũ non concessum: an vsucapiet seruus? Resp.ita, secundũ Io. Quid ergo.ff.prox.dicitur. Rſi illuc tunc verum est, cũ quaſi creditor acceperit : hic verò quaſi extraneus ex dono habet vsucapionẽ. Ergo ſiue sciat eum scienter indebitum ſoluere, & tunc ti.pro donato, habet locum,ſiue ex prima cauſſa credat ſibi ſolui,cùm tamẽ proba biliter credat ſibi peculiũ concessum,& tũc ex ea cauſſa ex qua putat ſibi tradi.Si autem ſcit non concessum, est malæfidei, & non præscribit:vt ff. proxi. respon.

7 *Flo ſpolia.*

r ¶ *Priuſquam res in poteſtatem.* Sed certè nec tunc,cùm ſit pupillaris:vt ff. de acquiren. do.bo.ſi quæ est cõtrà.Resp.nõ ob.poſtea q̃ fuerit furtiua, ſed quòd est pupillaris.ſic. Vel ibi in immobili, hîc in mobili. Vel hîc rediit poſtquàm fuit factus pubes : & ſecũdum hoc dic in poteſtate pupilli.ſ. ejus qui fuit pupillus.Vel ſecũdum Azo. de ipſo pupillo dicit, q̃ interim non vsucapit, cùm ſit poſſeſſione priuatus:vt ff.ti.iij.l.rem quæ.

9 *Flor. mitis.*

10 *Flo. rete.*

11 *Fl. negat.*

s ¶ *Nam tutor.* videbatur ſufficere redire in poteſtatem tutoris,quaſi domini, ſed non est ita.nam &c.

t ¶ *Adminiſtrat.*ad opus pupilli.

v ¶ *Expoliat.*ſic etiã in omnibus est dicẽdũ,qui gerunt officium: ſiue in diuinis ſiue in humanis rebus.& facit ff.de fur.l.interdũ.§.tutelam. & C.de pact.l.pactum.& ff.de ma.teſta.l.qui filium.§.itaque.

x ¶ *Amiſerit.*quia alius inuasit.

y ¶ *Nactus.*cum titulo,vel ſine.

z ¶ *Non capiet.*vſu,vt & ff.tit.ij.ſi is cui.§.ſi quis bona.

a ¶ *Vitio.*perſonali.

b ¶ *Alienum eſſe.*qui non vsucapit vt ff.co.l.ij.in prin.

c ¶ *Cùm enim.*redit ad primum.

d ¶ *Recuperatæ.*cum titulo vel ſine titulo.

e ¶ *Oportet.*vt vsucapiat, ſi habeat malam fidem aliàs ſic etiã ex primo tit.vt not.in l.naturaliter.

f ¶ *Redhibeatur.*Nõ est hic casus ſimilis aliis,niſi ad id, de quo tractat.l.quia interrũpitur prima poſſeſſio,& initiũ ſecũdæ inſpiciturꝫ vt pote cùm is,cui redhibetur,redhibẽtis tẽpora ſibi cõtinuet : ſed non ſic in aliis ſuprà dictis:quia ibi non continuantur tẽpora:vt ff.tit.ij. ſi hominem.& tit.iij.l.Pomponius.§.præterea.& §.quæſitum.

8 *Flor. mitis.*

g ¶ *Emptor.*i.vẽditor:vt & ff.de act.em.l. vetere:nã & hic quaſi emptor est: cũ pretiũ reddit,& datꝫ vt ff.de di.præſc.l.ſi duob'.§. vẽdidi.

h ¶ *Non contingit.*quando ſecundum initium est vitioſum,vt hîc:aliàs ſecus:vt d. l.ſi hominẽ.& l.Pomponius.§.præterea. quæ ſunt cõtrà. Alij dicunt q̃ poteſt,ſi incipiat à ſe:alij econtrà.ſ.ſi velit cõtinuare cum primo.Prima placet.

i ¶ *Recuperauit.*ſecus ſi incontinenti:quia tunc poſſeſſor in priſtinã cauſſam

cauſſam redit:vt ff.de vi & vi ar.l.qui poſſeſſionem. ſed an hoc,quod non vsucepit,pro intereſſe ab inuasore recuperat?Resp.non:vt arg. ff. de fur.ſi is cui.in fi.

a ¶ *Sciens.* ſi verò ignoraret, datur accessio: vt ff.tit.iij.Pompon.§.ſi iuſſu.Franc.

b ¶ *Rem emit.* hæreditariam.

c ¶ *Prætor.* viuus potſtulantibus creditoribus : quod eã cognita fieri debet:vt ff.de cur. fur. l. obſeruare. Vel

12 *Fl. deeſt, reus.*

die etiam mortuus : quod facit mota quæſtione de hæreditate iudicio petitorio:vt ff. de pet.hær. Diuus.vel diuiſorio : vt ff. famil. ercisc. alienationes. & facit ff. de vſuca. ſi ab eo.

d ¶ *Fundum.*quẽ bona fide alienum poſſidebas,idem ſi tuum:ſi tamen pro certa quantitate tantũ dari mandaueras,puta pro c.& ipſe minoris vendidit : quo caſu dominiũ nõ trãſtulit:vt ff.man.l. diligẽter. Quid autem ſi certa forma non erat præſixa in mandato: ſed ſimpliciter manda uerat vt venderet? nũquid dominiũ tranſtulit cũ dolosè eum pro minori vendidit? Arg. q̃ non ff. man. l. antepenul.§.ſi.

13 *Fl collusit, le. Flo corrupit.*

14 *Fl. exceptionẽ.*

e ¶ *Addixerit.* id est, vendiderit.

f ¶ *Nam & cùm.*verè malitia procuratoris non ob. præſcriptioni: quia nec alterius cuiuſlibet venditoris.

g ¶ *Nõ interpellatur.* id eſt, non impeditur, & hoc iure iſto, hodie ſecus:vt C.de præſcri. long. temp. aut. malæ ſi.Accur.

h ¶ *Emeret.* & ſic illi procuratori vilius vẽderet.

i ¶ *Bonæ fidei.*ſic ff. de le. j. ſi seruus plurium. §.j.Et quod dicit prætorius,an idẽ ſi gratia? Videtur idem,ar. ff. de fur.l.ſi pignori.

k ¶ *Replicationem.* quia collusit cum procu. & hoc niſi reliquã quod deeſt vellet emptor ſupplere, tunc enim non obſtaret replicatio:vt ff. man.l. diligẽter.§.j.

l ¶ *Ignorauerit.*vt & ff.de fur.ſi ad dominũ.in fi.ti.& de ver.ſig.l. Labeo.§.item ſi.& ff.de vſuca.ſequitur.§.tunc. niſi in caſu : vt in d.l.ſequitur.§. Labeo.Arg.contrà initi.de leg.§.ſi quis rem ſuam.

m ¶ *Si igitur.* quãtum ad propoſitum:quia in veritate ſuæ rei pignus non contrahitur.

n ¶ *Pignori dedero.*quantum ad propoſitum.

o ¶ *Non poteſt.*quia in poteſtatem tuam rediiſſe ignoraſti.

p ¶ *Ex re noſt.* a.vel opera ſua,vt ſuprà de acqui.rer.dom.acquiritur. §.de his.

q ¶ *Solemus.*Not paria quo ad quid liber homo poſſeſſus,& seruus: ſic ff.de vſur. qui ſcit.§.in aliena.

r ¶ *Quæ ſicut traditio* e.facta à domino.

s ¶ *Vſucapione.*quando à non domino.

t ¶ *Ignorantes.*facit ff.pro ſoluto.l.ij.

Iuſto ex iſto tex. q̃ factum commititur, quã fur habuerit animam reddẽdi. De quo eſt exceptio l. qui tunicã. in fin. de fur. ſecundum Bald. j. col. fur.l.ſi pignori. Vide de ſer. fugi.

Iuſtiſſima cauſſa errork in titulo pro emptore,tribuit cauſſam vſucapiendi.Bar.

XI. Africanus lib.vij.Quæſtionum.

QVod vulgò traditum eſt,eum qui exiſtimat ſe quid emiſſe ſciens iam alienum eſſe.

Qui ſciens emit ab eo cui eſt interdicta ad miniſtratio à iudice, uel a lege,non præſcribit.Paul. de Caſt.

15 ¶ Qui ſciens a rem 12 emit b ab eo quem prætor c vt ſuſpectũ hæredem diminuere vetuit, vſu nõ capiet.

Malitia procuratoris non nocet emptori bonæ fidei : ſecus ſi emptor cum procuratore colludat.Bart.

16 ¶ Procurator tuus ſi fundum d, quem centum aureis vẽdere poterat,addixerit e xxx. aureis, in hoc ſolùm vt damno te afficeret, ignorante emptore, dubitari non oportet quin emptor longo tempore capiat.Nam f & cùm ſciens quis alienum eſſe fundum,vendiderit ignoranti,non interpellatur g lõga poſſeſſio. Quòd ſi emptor cum procuratore colluſerit 13 & cum præmio corruperit 14, quòd vilius emeret h, non intelligitur bonæ fidei i emptor,nec longo tempore capiet : & ſi aduerſus petentem dominum vti cœperit exceptione 15 rei volũtate eius vendit æ,replicationem k doli vtilem futuram eſſe.

Res non dicitur reuerſa in poteſtatem domini,qui furtum factum ignorauit. Paul. de Caſtr.

17 ¶ Furtiua res non intelligitur in domini poteſtatem rediiſſe, quamuis poſſideret eam,ſi modò ignorauerit l ſurreptam ſibi eſſe †. Si igitur m ſeruũ, qui tibi ſurreptus erat ignoranti tibi tuum eſſe, pignori dedero n, & ſoluta pecunia eum Titio vendidero, Titius vſucapere non poteſt o.

Per liberum hominem bona fide poſſeſſum ex re poſſeſſoris,& ex opera ſua acquiritur dominium & uſucapiendi conditio, ſicut per ſeruum proprium.Pau.de Caſt.

18 ¶ Liber homo, qui bona fide nobis ſeruit,iiſdẽ modis ex re noſtra p acquirit nobis,quibus per ſeruum noſtrũ acquirere ſolemus q. Quare ſicut traditione r,ita vſucapione s rem noſtram faciemus interueniẽte libera perſona. Et ſi peculij nomine, quod nos ſequi debet, emptio contracta fuerit,etiam ignorãtes t vſucapiemus.

Qui emit ab eo, quem ſcit conſumpturum pretium,bonæ fidei eſt:niſi ſciat eum conſumpturum in aliquem malum uſum.Bart.

VIII. Idem lib.ij.ex Minicio.

SI quis cùm sciret venditorem pecuniam ſtatim conſumpturum u, ſeruos ab eo emiſſet, plerique reſponderunt, eum nihilominus bonæ fidei emptorem eſſe:idq; verius est.Quomocò enim mala fide emiſſe videtur, qui à domino emit x ? niſi fortè qui y à luxurioſo & protinus ſcorto z daturo pecuniam, ſeruos emerit 2, non vſucapiet a.

Dominus poteſt uſucapere partum ancillæ furtiuæ ab alio,quam a ſeruo ſubtractæ, & per ſeruum domino traditæ. Bar.

IX. Idem lib.ij.ad Vrſeium Ferocem.

QVi ob pactionem libertatis ancillam furtiuam à ſeruo accepit,poteſt partum eius quaſi emptor b vſucapere.

Dominus poteſt ſucapere partum ancillæ à ſeruo manumiſſo ſubtractæ, & ſibi traditæ. Bart.

X. Idem lib.ij. ad Minicium.

SEruus domino ancillam, quam furripuerat,pro capite ſuo dedit:eáque cõcepit,quæſitum est, an dominus eius partũ vſucapere poſſet? Reſpondi, Hic dominus quaſi emptor partum vſucapere poteſt c: namque d res ei abest pro hac muliere:& genere e quodãmodò venditio inter ſeruum, & dominum contracta eſt.

*Conſumpturum.*non tamen in turpem vſum,ſed idem ſi in turpem vſum,ſi tamen poterat vendere quia non erat ei interdictum,vel ſi erat,fecit cum tutore, vel curatore, aliàs bona fides non prodeſt: vt ff. de vſuca.l.vbi lex.Accur.

x ¶ *A domino emit.*ſecundum credulitatem ſuam.

y ¶ *Luxurioſo.* cui per hoc erat interdictum bonis à iudice:ſed furioſo per legẽ interdicitur:vt ff.de cur.fu.l.j. Aliàs cuicunque det, quid ad me? & pro hoc ff.de aleato.l.ſin §.j. ij. ref. Alij dicunt etiam ſi non ſit interdictũ.& pro eis ff. de minor. q̃ ſi minor.§.fi.& ff.mãda. ſi verò non remunerãdi.§. ſi adoleſcẽs. ſed illæ in minori loquuntur. Item pro eis infrà, qua. rerum act. non datur.l.ij. Sed ibi contraxerunt colluſores inter ſeſſecus ſi extraneus. Vel illud in ac. de enic. aliud in principali.

z ¶ *Scorto.* id eſt, meretrici.

1 *Flor. Et is, qui à luxurioſo*

a ¶ *Non vſucapiet.* ſubaudi, Nam, &c.

2 *Flo. omit.*

QVi ob pactionẽ.] CASVS. Seruũ meum manumiſi : & ob hoc dedit mihi ancillam furtiuam. Dicitur, quòd partum ancillæ potero vſucapere tanquam emptor. Franc.Accur.

b ¶ *Quaſi emptor.* qui nullo tempore: ſciuit alienam. Idem ſi nato partu,& inchoata partus vſucapione cognoſceret ſuæ alienam, ſi ſue furtiuam. Idem, ſi poſt cõceptionem ante natiuitatem cognouit ſimpliciter alienã: in aliis caſibus ſecus. & ſic non eſt contrà ff.de vſuc.l.ſequitur. §. de illo.Itẽ quo ti. Dic pro ſoluto , & ſic dictio quaſi a , non eſt expreſſiua veritatis, nã eſt, Facio vt des:vt dixi ff. pro ſoluto. l. j. & facit ff.l.ſi pignori.

SEruus.] CASVS. Seruum meum manumiſi , & ob hoc dedit mihi ancillam,quã ipſemet furripuerat: & hæc ancilla peperit penes me. Dicitur, quòd vſucapiam. Fran. Accur.

c ¶ *Vſucapere poteſt.* Quid ergo quod dicit ff.de vſuca.l.ſequitur. §. de illo? Reſp.ſuperior pars §.per inferiorem determinatur.l.o. Vel aliter,ibi ſciuit ſeruum vitioſè detinere antè,quàm ſibi ſeruꝫ traderet: hic dominus ignorauit. Vel ibi dedit,cùm erat ſeruus , hîc iam liber factus quondam domino tradiderat. Vel melius quando ſeruus non ſubtraxit ancillã,ſed eam ſine vitio ſuo habet,vſucapit dominus partum:vt ff.l.prox.At quando ſubtraxit eam, & tradit quoad ſeruus eſt, non vſucapit dominus:quia poſſeſſio ſerui vitioſa domino nocet : vt ff.d.§.de illo.& ff.e.l.ij.§.ſi ſeruus bona fide,ſi autẽ tradit iã liber,vſucapit.vt hîc.Ioan.

d ¶ *Namque.* ſi hæc eſt ratio,quare vſucapit partũ,cur in matre prohibetur:vt ff.eo.l.ij.§.ſed ſi ſeruus? Reſpon.noa eſt ratio , quare dicatur vſucapere:ſed quare videatur quaſi emptor.

e ¶ *Et genere quodammodo.*id eſt,de iure gen.vt apparet ff.de cõtrahen.emp.l.j.in prin.ibi. Olim non erat,&c.

QVod vulgò.] CASVS. Id quod vulgò dicitur, Eum non poſſe vſucapere pro emptore,qui credidit ſe emiſſe,& non emit,falſe in caſu:vt ſi credam emptionem factam:vt ecce, Si mandaui ſeruo

meo,vel procuratori meo,vt emat mihi rem,& ille posteà dicat se emisse,cùm nō emerit,& tradat eam mihi nam vsucapio pro emptore illam rem. Fran.Accur.

a ¶ *Emptor habeat.* A contrario ergo,si iusta causſa interuenit habet locum vsucapio pro emptore.Nā & fic facit ad tit.& pro hoc j. ꝓ legato. l.fi.& 3.de vſuca. l.non ſolū.§.qđ vulgò. ibi, hoc amplius, &c. Alij dicunt idem tit. pro ſuo,arg. 3. de iure do. l. Proculus. Itē ꝙ dicit,iuſtā,dic, id eſt, iuſtiſſimam:quia in alieno facto:vt ſubiicit: vt & j.pro ſuo.l.fin.& dixi 3.eo.l.ij. in princ.

MIſſo.CASVS. Hæres,qui poſſidebat rem aliquam titulo pro emptore, licet legatarius mittatur in poſ. huius rei cā legatorum ſeruandorum,tamen hæres procedit in vſucapione. Fran.

b ¶ *Poſſeſſionē.* cauſſa rei ſeruandæ.

c ¶ *Vſucapiātur.* nihil ominus. ſ. ab hærede : vt & j.tit.j.l.ij.in prin. & facit C.de pig.l.vſucapio.& facit 3.tit. ij. l.ij.§.fin.Accur.

ALienā.CASVS. Fundum tuū bona fide poſſidebam : & ante quam præſcripſiſſem,ædificabam domū in eo fundo:& cū ædificarem,denūtiaſti mihi ne ædificarem:dicitur, quòd propter hoc non interpellatur præſcriptio.Franc.

d ¶ *Emit.* aliquis.

e ¶ *Denuntiante.* nouū opus , ne ædificaret. Vel dic,ꝙ denuntiauit ſuam eſſe , non tamen per executorem : quia tūc fec': vt C.de præſc. xxx.an.l.ſicut. Nec ob. C.de rei vēdi.ſi fundū. quia ibi fuit ab initio denuntiatum : vt 3.de petiti. hære. itē veniūt §. petitam quia ibi ſpeciale.& facit 3.de libe. cau.l.non ſolùm.§.ſi eum.

f ¶ *Domino.* in non dño certū eſt:vt C.de reſcin.ven.l.ſi maior.

INteſtatæ.CASVS. Duo fratres ſucceſſerunt ſorori ſuæ defunctæ ab inteſtato:vnus iſtorū fratrū erat abſens,& alter præſens.Ille qui erat præſens,vēdidit fundū cōmunem nomine ſuo,& fratris : quæritur, an emptor vſucapiet,ſeu præſcribet:Et dī,ꝙ ſi emptor credit, ꝙ venditor vendat de voluntate fratris,quòd præſcribet.Franc.

g ¶ *Fundum.* non hæreditarium,ſed pro hæreditario habitum.

h ¶ *Si credidiſſet.* & iuſtā cauſſam habuit credulitatis:vt j.de verborū ſignificatio.l.bonæ fidei.non autem ideò quia frater:quia ſic eſſet error iuris,qui nocet:vt 3.de vſucapioni.l.nunquam.Sed oppo. quòd cohæres abſens poſſeſſionem ignorans non amiſit : ergo nec emptor quæſiuit, ergo nec præſcripſit.Reſpond.abſens non poſſidebat,vel qa non adierat,vel quia poſ.non apprehenderat:vt 3.de acquir.poſſeſ.cū hæredes.

i ¶ *Veniſſe.* id eſt venditum eſſe.

PRO HÆREDE.

Aliter incipitur hic, aliter 3.de peti.hære.l.prò hærede,cū hic verè: ibi falsò hæredes dicantur.Et quando hoc locum habet,nor.j.l.j.

PRo hærede.]CASVS. Credebam Titium mortuum,cùm eſſet viuus,cœpi poſſidere bona eius tanquam hæres, & inter cætera bona erat quædam res aliena, quam defunctus tenuerat bona fide.dicitur, quòd non vſucapio iſtā rem tit.pro hærede,cùm Titius adhuc viuat.Fran.Accu.

k ¶ *Poteſt.* id eſt,oportet eſſe mortuū eū in cuius bonis ſum hæres.vt dum longa poſſeſſione ceperit?Reſpondit, ſi credidiſſet [b] mandato fratris væniſſe [i] , per longum tempus cepiſſe.

Pro hærede 1.
TITVLVS VI.

Titulus putatiuus pro hærede,non ſufficit ad vſucapiendum , ſi non poterat eſſe hæres: quia viuebat ille,cuius ſe hæredem putabat. Paul.de Caſt.

I. Pomponius lib.xxxij.ad Sabinum.

PRo hærede ex viui bonis nihil vſucapi poteſt [k] , etiāſi poſſeſſor mortui rē fuiſſe exiſtimauerit [l] .

Miſſio ex primo decreto præſcriptionem non interrumpit. Paul.de Caſt.

II. Iulianus lib.xlv.Digeſtorum.

QVi legatorum ſeruandorum cauſſa in poſſeſſionē mittitur, non interpellat poſſeſſionem eius, qui pro hærede vſucapit: cuſtodiæ enim cauſſa eam rem [1] tenet. Quid ergo eſt?Impleta etiā vſucapione ei⁹ pignoris pertinebit [2] [m] :vt nō priùs diſcedat [n] ,quàm ſi ſolutum ei legatum fuerit,aut eo nomine ſatisdatū.

Qui detinet rem , quam ſcit alienam , ex ſuperuenienti titulo pro hærede non incipit poſſidere,nec vſucapere: quia non poteſt ſibi cauſſam poſſeſſionis mutare.Paul.de Caſt.

¶ Quod vulgò [o] reſpōdetur, Cauſſam poſſeſſionis neminem ſibi mutare poſſe , ſic accipiendum eſt, vt † poſſeſſio non ſolùm ciuilis , ſed etiam naturalis intelligatur: & propterea reſponſum eſt , nec nio:immobilis,decennio. licet quidam dicunt omnes decennio , ne inueniatur in quibuſdam hæres,in aliis non.arg.3.de hæred. inſtit. l. ex facto.quod nō placet:perſonalibus autem actionibus ſuis temporibus præſcribitur,ſcilicet xxx.ann.vel alio tempore , non dico titu. pro hærede,ſed petitoris negligentia:ſecus in vniuerſitate facti, quæ vniuerſaliter vſucapitur:vt not.3.de vſucapio.l.rerum. §. fi.& ad idē 3.de rei vendicatio.l.vendicatio.Accur.

QV legatorum. ¶CASVS. Hæres Titij poſſidebat rem alienam titulo,Pro hærede.tandē vnus legatarius,cui hæres debebat legatum,miſſus eſt in poſſeſſionē huius rei cauſſa legatorum ſeruandorum:dicitur,quòd nō interrumpitur poſſeſſio hæredis vnde procedit in vſucapio. & ſi interim compleatur vſucapio , nihilominus legatarius erit,& durabit in poſſeſſione nec diſcedet de poſſeſſione,niſi ei ſatisfiat. ¶ *Quòd vulgò.*]Quod aliàs dicitur.Neminem ſibi cauſſam poſ.mutare poſſe:habet locum in poſſ. ciuili & naturali.hinc eſt, quòd colonus,vel depoſitarius vel commodatarius non poſſunt mutare cauſſam poſſeſ.& poſſidere pro hærede. ¶ *Filiū.*] Pater donauit filio ſuo,quem habebat in poteſtate quādam rē, & ſic filius viuo patre ſucceſſit patri in ſolidum : vt rem donatam à patre vult poſſidere tit.pro hærede.dicitur quòd non auditur.Idem eſt, & ſi filius ſucceſſit patri in parte hæredi.nam non poteſt poſſidere rem ſibi donatam pro parte cohæredum,nec pro ſuo tit.pro hærede.Fran.

n ¶ *Pertinebit.* vt 3.de vſucapio.l.iuſto.§.non mutat.Accur.

n ¶ *Diſcedat.* vt ſic tædio affectus hic hæres ſatiſdet:vt 3.vt in poſ.legis.cui.in prin.& facit.3.tit.j.miſſo.Accur.

o ¶ *Quod vulgò reſpondetur.* vt & 3. de acquirend. poſſeſſ.l. iij. §. illud vbi C.eo.l.opinione.non autem dicas quòd res viuentis non poſſit vſucapi:quia hoc eſſet falſum:vt arg.j.pro legato.l.ea res.Itē eſt ratio:quia nec hæreditas eſt viuentis:vt 3.de hæredita.vendi.l.j.Accur.

l ¶ *Exiſtimauerit.* quantū ad opinionē. Nō ergo ſufficit opinari , ſed certus eſſe debet eū mortuū eſſe,vt poſſit adire,vel bonorū poſſ.petere.vt 3.de acqui.hær.l. qui hæreditatē.Itē cōtrà, ſi putet eum viuū, qui deceſſit:vt in e. tit. l.hæres inſti. Quis ergo vſucapit pro hærede?Reſpon.M. ille qui tenet rem , quā defunctus mala fide poſſidebat,& nolit vti acceſſione ex ꝑſona defuncti. vt C. de præſcriptiō.tēpo.l.j.& 3.de acquiren.poſ.Pompo. §. cū quis.Sed Io.contrà vt j. de diuer. præſcri. l.cū hæres.& nor.3. de pub.l.ſi ego. §. partus. Dic igitur, ꝙ ille vſucapiebat pro hærede, qui poſſidet rem quā & defunctus vſucapiebat pro emptore:vt ſic duobus modis poſſideat: vt 3. de acq.poſſ.l. iij. §. ex pluribus.Item ille qui apud defunctum rem vitioſam nūc purgatā vitio poſſidet pro hærede : vt 3. de vſuca. l. vbi.§.ij.Itē ille qui iuſtiſſimè errat : vt 3. de vſucap.l.non ſolū. §. j. Itē ille , qui tenet rem in qua defunctus carebat tit. tenebat tamen ꝙ ſua,& bona fide : vt j.eo.tit. l. plerique.& hoc ſi eſt extraneus,ſecus in ſuo:vt j.l.proxi. §. filium. & facit j. de fur.ſi quis ex bonis:An autem totalis hæreditas vſucapiatur ? Reſp. non.quia cū ſit vniuerſitas iur. vt j. de verb. ſign. nihil aliud. ergo non poſſidetur:vt 3.de acqu.re. do. ſeruus. §. incorporales.nec ergo vſucapiatur : vt 3. de vſucap. l. ſine. Sed res ſingulares corporales ſi alienæ ſint in hæredi tate,ſic: vt in hoc titu. ſcilicet mobilis triēnio.

a Vſucapio pro hærede ad hoc,vt ita beat loca, quid oporteat fieri.

† De poſſeſſione naturali, ciuili, & quaſi. Duā. lib.j.de poſſeſſio. & putatiuo.

lud.vbi plenè dixi.

a ¶ *Colonum.* Arg.prò eis,qui dicūt iſtos naturaliter poſſidere.ſic & 3. cō.diui.l.cōmuni diui.§.nec. Sed tu dic nullā:vt 3.de vſuca.l. non ſolum.§.j.in fi.Et quod hīc dixit poſſeſsio ciuilis,& naturalis:dixit pro prīè pro ciuili,impropriè pro naturali. i. detentione:ſic 3.de offi.procon.& leg.l.ij.Vel dic, ꝙ hic verſus , Et propterea,&c.addat prædictis,quaſi dicat,ſi ita eſt in ciuili,& naturali,ergo magis in nulla. Accur.

b ¶ *Filium quoque.* Iſtud quoque ſimilitudinē [a] cū ſuperioribus no. Nā ſuperiores qui habent naturalem poſſeſsionē , non poſſunt mutare cauſſam poſſeſsionis,& ſic nec vſu capere: ſic & hīc quia quaſi talem , & hīc , qualem.& prædicti hābent detentationē patre viuo.Accur.

a Flor.Filium poſſeſſet.

c ¶ *Pro hærede.* nec etiā ſi eſt hæres:vt C. eo. l.nihil. Et eſt ratio, vt ſubiicit, & diximus in d.l. nihil. Sed an pro ſuo ? quod videtur : vt j.pro ſuo.l.pe.§. ſi pater. Sed dic vt d. l. nihil .Itē an pro donato? Reſp. videtur ꝙ non. quia aut donauit vt ex traneo,& ſic non tenet ab initio , ſed demum morte cōfirmatur : ſed tunc iam incipit rem eam habere filius, qua ſi ex cauſſa legati:vt C. de inof.do.l.ij. non tamen dico,ꝙ ſit legatū, vel donatio cā mortis. Aut dat vt habeat in peculio:& tunc idem, ſcilicet ꝙ non vſucapiat:vt j.titu.j.l.j.§. j. Vel poteſt dici ꝙ hic vt extraneo donauerit, & vſucapit pro dono,non ex tempore fāctæ donationis:vt j. ti. j.l.j.§.j.ſed ex tempore confirmationis , ſi non erat res patris.Aliàs ex tempore confirmationis eſſet filij,vel vt dixi,ibi,quando vt haberet in peculio.

Vſucapio pro hærede quis dicatur.

d ¶ *Conſequens.* dixit quando ſolus eſt hæres,audi quando cum alio, quia idem,& dic,filius in poteſtate hīc,& ſuperiori caſu. Sed quidā dicunt in emācipato, & ideo non vſuca.ſcilicet tit.pro hærede: quia non peruenit ad eum poſſeſſio,quæ fuiſſet apud defunctum tempore mortis,quia nulla tunc erat apud filium , quod eſt neceſſe vt vſucapiat pro hærede:vt 3.de vſuca.cùm hæres.Item ſecūdum eos hoc caſu pro ſua parte non vſucapit:quia ſua ſtatim ſit.

e ¶ *Hæreditarias.* ſiue in veritate,ſiue quo ad opinionem.

f ¶ *Cohæredum.* ſed pro ſuo ſic,ſecundum quoſdam,quaſi habeat, per alium quod non per ſe ſolus haberet:ar.3.de acqui.hære.cum hæreditate.Sed tu dic nec pro ſuo:vt 3.proxi.reſpon.& C. e. nihil.

g PLerique poſſe me.nisi ſim de ſuis:vt 3.l.proxi.in fi.vel niſi ſciētia defuncti mihi noceret,cui ſuccedo in vitium:vt C.com.de vſuca.l.ſi.

h ¶ *Vſucapere.* tit.pro hærede.

i COnſtat.*factionem.* in paſſiua ſignificatione,ac ſi diceret,qui poteſt inſtitui hæres,poteſt vſucapere pro hærede,qđ inſpicitur tribus temporibus:vt inſti.de hære.qual.& diffe.§.in extraneis.aliàs nō vſucapit,hæres tamē eſt.ſed adimitur ei vt indigno:vt 3.de vulg. ſubſti.ex facto.§.Iulianus.& facit j.pro legato.l.nemo.

k ¶ *Habet.* demum ſed non omnem quia non ſuus hæres.

PRO DONATO.

PRo *donato.*]CASVS. Ille vſucapit.tit.pro donato,qui rē ſibi donatam à non domino poſſidet,nec ſufficit, ſi putet ſibi donatam,niſi hoc eſſet verum. ¶ *Si pater.*]Pater donauit Stichum filio in poteſtate ſua exiſtenti,vt eū habeat in peculium,tandē deceſſit hic pater:quæritur , an filius poſſit vſucapere hūc Stichum tit.ꝙ donato?& dī,ꝙ non: quia nulla eſt donatio.

Pro donato.
TITVLVS VII.

I. Paulus lib.liiij. ad Edictum.

PRo donato is vſucapit,cui donationis cauſſa res tradita eſt [l] : nec ſufficit [m] opinari:ſed & donatum eſſe oportet.

colonum [a] , nec eum, apud quem res eſt depoſita, aut cui commodata eſt,lucri faciendi cauſſa pro hærede vſucapere poſſe.

Filius hæres ſiue ſolus,ſiue cum alio ſuccedat non vſucapit tit.pro hærede.Pau.de Caſt.

¶ Filium [b] quoque donatam rem à patre pro hærede [c] negauit vſucapere Seruius,ſcilicet, quia [3] exiſtimabat naturaleꝫ poſſeſſionē penes eum fuiſſe viuo patre.Cui conſequens [d] eſt,vt filius à patre hæres inſtitutus , res hæreditarias [e] à patre ſibi donatas , pro parte cohæredum [f] vſu capere non poſſit.

Verus hæres rem alienam,quam credit hæreditariam,poteſt vſucapere tit.pro hærede. de hoc dic,ut in gloſſ.Fran.Accur.

III. Pomponius lib.xxiij.ad Q. Mucium.

PLerique putauerunt , ſi hæres ſim,& putem rem aliquam ex hæreditate eſſe , quæ nō ſit, poſſe [g] me vſucapere [h] .

Ille poteſt vſucapere pro hærede,qui poteſt inſtitui hæres.Fran.Acc.

IIII. Paulus lib.v.ad leg.Iul.& Papiam.

COnſtat eum, qui teſtamēti factionem [i] habet [k] ,pro hærede vſucapere poſſe.

Pro donato.
TITVLVS VII.

I. Paulus lib.liiij. ad Edictum.

PRo donato is vſucapit,cui donationis cauſſa res tradita eſt [l] : nec ſufficit [m] opinari:ſed & donatum eſſe oportet.

colonum [a] , nec eum, apud quem res eſt depoſita, aut cui commodata eſt,lucri faciendi cauſſa pro hærede vſucapere poſſe.

Filius hæres ſiue ſolus,ſiue cum alio ſuccedat non vſucapit tit.pro hærede.Pau.de Caſt.

¶ Filium [b] quoque donatam rem à patre pro hærede [c] negauit vſucapere Seruius,ſcilicet, quia [3] exiſtimabat naturaleꝫ poſſeſſionē penes eum fuiſſe viuo patre.Cui conſequens [d] eſt,vt filius à patre hæres inſtitutus , res hæreditarias [e] à patre ſibi donatas , pro parte cohæredum [f] vſu capere non poſſit.

Verus hæres rem alienam,quam credit hæreditariam,poteſt vſucapere tit.pro hærede. de hoc dic,ut in gloſſ.Fran.Accur.

III. Pomponius lib.xxiij.ad Q. Mucium.

PLerique putauerunt , ſi hæres ſim,& putem rem aliquam ex hæreditate eſſe , quæ nō ſit, poſſe [g] me vſucapere [h] .

Ille poteſt vſucapere pro hærede,qui poteſt inſtitui hæres.Fran.Acc.

IIII. Paulus lib.v.ad leg.Iul.& Papiam.

COnſtat eum, qui teſtamēti factionem [i] habet [k] ,pro hærede vſucapere poſſe.

Pro donato.
TITVLVS VII.

I. Paulus lib.liiij. ad Edictum.

PRo donato is vſucapit,cui donationis cauſſa res tradita eſt [l] : nec ſufficit [m] opinari:ſed & donatum eſſe oportet.

¶ *Si inter.*]Vir vxori donauit rem ſibi viro commodatam à Titio,vel propriam.Dicitur,quòd vxor non poteſt vſucapere iſtam rē,nec conſtante matrimonio,nec etiam eo ſoluto:vxor tamen dicitur poſſidere iſtam rem.Franc.Accur.

l ¶ *Tradita eſt.* à non domino,aliàs fieret ſtatim dominus:vt 3.de acq. re.do.l. traditio. Et fic eſt contrà 3.de do.l. in ædibus.in fi. vbi dicitur, ꝙ nō eſt donatio , niſi fiat ſtatim res acci pientis:& ſi non eſt donatio , ergo deficit tit. & fic vſuca.ceſſat : ſed illud quo ad propoſitum donationis ſecundum poſſeſſionem caſus.

m ¶ *Nec ſufficit.* ſpeciale in hoc titu.vt iuſtus error non inducat an vſucap. in vſuc.ſecundū.Ir. quod ducat. nō placet:vt dixi 3. de vſuca.l.Celſus.Hīc ergo nō ſufficit opinari ſcilicet ſupinè.& facit C.de rei ven.l.nullo.& C.pro hære.l.ſi.

1 *Fl vſum*

Error iuſtus

n ¶ *Decedat.* ſcilicet , pater.

o ¶ *Nulla.* eo caſu quo eſt inualida : ſecus vbi eſt permiſſa:vt j.eo.l.ſi vir.

p ¶ *Donatio.* vel dedit, vt in peculio haberet, quod eſt verius , vel ſi vt bene merito, nō vſu capit, ſcilicet ex tunc, quia nulla,ſed ex nunc

2 *Flo ſibiipſa*

quia aliqua. ſ. morte cōfirmata : vt C.de inof.do.ſi pater. Nec ob. C. de don. inter vi. & vxo.l.donationes.quaſi retrotrahatur. quia reſpon.vt dicemus j.l. ſi pater.ſ.vt quo ad fructus trahatur retro,nō quo ad dominium, vel vſuc. Vel dic,quòd pater hic mutauit voluntatem: vel olim nō cōfirmabatur ſilentio.Itē contrà,j.pro ſuo,l. pe. §. j. Sed ibi hæredes confirmauerunt : vt & j.eod.ſi pater.vel dic, vt no.3.tit.j.l.ij.§.fi.Itē not.quòd M.dixit,ꝙ non poteſt donari filio,vt extraneo,cùm non ſit extraneus,quod eſt falſum:vt 3.de in rem ver.ſi pro patre. §. ſi domini.in fi.§.& quod iuſ.l.j.§.j.& de adop.ſi pater.§. qui duos. & de iudo.profectitia.§.fi.& de leg.j.l.cùm filio.

Filius in poteſtate rem donatam à patre nō vſucapit titulo pro donato , nec uiuente patre,nec poſt eius mortē:quia donatio non ualuit,& ſic caruit titulo,niſi patri non ſuccedat,& hæres patris habeat illam donationē ratam:quia tunc vſucapit ex noua donatione facta ab hærede.Paul. de Caſt.

I ¶ Si pater filio , quem in poteſtate habet, donet:deinde decedat [n] , filius pro donato nō capiet vſu [1] , quoniam nulla [o] donatio [p] fuit.

Donatio facta inter cōiuges de re propria donantis,uel de aliena , ſi tamen donans efficitur pauperior,non ualet:nec ex ea transfertur dominium,uel vſucapiendi conditio conſtāte matrimonio,uel eo ſoluto per diuortiū: niſi poſt diuortium fuerit per donantem confirmata:bene tamen transfertur poſſeſſio.Sed ſi erat aliena,& donans non efficiebatur pauperior,ualet,& præſtat vſucapiendi conditionem.Pau de Caſt.

¶ Si inter virum, & vxorē donatio facta ſit, ¶ceſſat vſucapio [r] . Item, ſi vir rem vxori donauerit,& diuortium interceſſerit,vſucapionē quoque ceſſare [s] Caſſius reſpōdit:quoniam non poſſit cauſſam poſſeſſionis ſibiipſi [2] mutare [t] . Aliàs ait [u] poſt diuortium ita vſucapturam, ſi eam maritus conceſſerit, quaſi nūc donaſſe intelligatur [x] . poſſidere autem vxorem rem à viro donatam Iulianus putat [y] .

Conteſtatio facta quo ad unum, non interrumpit præſcriptionem quo ad alium. Bart.

II. Marcellus lib.xxij.Digeſtorum.

SI is, qui alienam rem donauit, reuocare conſtituerit donationem [z] , etiamſi iudicium ediderit [a] , remq́ue cœperit vindicare ,

1 *Fl vſum*

Error iuſtus

2 *Flo ſibiipſa*

60 not.quòd M.dixit,ꝙ non poteſt donari filio,vt extraneo,cùm non ſit extraneus,quod eſt falſum:vt 3.de in rem ver.ſi pro patre. §. ſi domini.in fi.§.& quod iuſ.l.j.§.j.& de adop.ſi pater.§. qui duos. & de iudo.profectitia.§.fi.& de leg.j.l.cùm filio.

q ¶ *Facta ſit.* eo caſu,quo eſt inualida,ſecus vbi eſt permiſſa:vt j. eo. l. ſi vir.

r ¶ *Vſucapio.* ſi tamen putat tenere,facit fructus ſuos:vt 3.de vſu.l.fructus.aliàs ſecus:vt 3.de acquir.poſſeſſ.l.quod vxor.

s ¶ *Ceſſare.* vſucap.re propria donata. Idem eſſe , ſi de aliena in caſu, cùm donator pauperior eſt,& donatarius ditior , nam hoc quoque caſu irrita eſt donatio. R.

t ¶ *Mutare.* mutata quidem eſt cauſſa poſſeſſionis,vtpotè cùm reuocata ſit donatio:vt 3.de don. inter vir.& vxo.l.ſed interim.§.ſi.ipſa verò cui donatū eſt,non poteſt ſibi mutare cauſſam poſſeſſionis,vt ipſa quæ nunc iniuſtum tit.habet, efficiatur validus & iuſtus titu.ſcilicet, pro donato.

v ¶ *Ait.* ſcilicet Caſſius.

x ¶ *Intelligatur.* vt 3.de don.inter vi.& vxo.cùm hic ſtatus.§.ſi diuortiū.nec mutat cām poſſ.ſed ei mutatur:vt 3.de vſu.l. non ſolum.§.j.

y ¶ *Putat.* vt 3.de acquir.poſſ.l.j.§.ſi vir.Sed contrà,3.de do.inter vir. & vxo.l.inter.Solu.vt ibi. Accur.

80 *SI is qui.*] CASVS. Donaui tibi rem alienam,tandem eùm vſucaperes iſtam rē,exiſtis mihi ingratus, & ſic reuoco à te iſtā rē donatam,& de hoc eſt iudicium.Dicitur,quòd vſucapio non interrumpitur.Fran.Accur.

z ¶ *Donationē.* vel qa donatarius extitit ingratus,vel quia cā,propter quā donatū fuit,impleta non erat,Azo. vel pone in donatione cauſſa mortis,quæ reuocatur cōualeſcentia:vt 3.de do.cau.mor.qui alienā.

a ¶ *Ediderit.* id eſt,litem conteſtatus fuerit.

a ¶ *Curret vsucapio.* nihilominus: quia non interrumpitur lit. contest. vt ℨ. pro emp. l. ij. §. fi. Hodie contrà, vt C. de anna. exceptio. l. vt perfectius. Vel illa in quatuor casibus loquitur, secundū. Io. Vel verius, hìc non fuit à vero domino lis mota, & fic ciuilis interruptio nō prodest aliis, licet in naturali interruptione secus: vt §. de vsuc. naturaliter.

SIvir.] CASVS.
SVir donauit vxori suæ rem alienam. Diçitur, ꝙ vxor poterit vsucapere istam rem, nisi vir ex ista dona. sit pauperior effectus: vt quia habebat vir eam commodatam, vel depositam. Franc.

b ¶ *Pauperior.* pauperior aūt tunc intelligitur fieri, cū eius rei nomine obligatus & cōmodanti, vel deponēti: & hoc casu cessat, sicut & in sua: vt ℨ. el. j. §. fi inter. Aliàs si non tenetur, vel quia dominus cōsensit, obtinet quod hìc dicitur: & ℨ. de donatione inter vir. & vxo. fi constante. Accur.

c ¶ *Procedere.* op. aut putauit donat, valere, & sic errat ī iure, & nō vsucapit: vt ℨ. de vsuca. l. nunquā. Aut scit, & ita est malæ fidei, & non vsuca. vt ℨ. de vsuca. si fur. §. j. Resp. hìc ſpeciale, vt error iuris non noceat: vel verius, hìc duplex fuit error: errauit enī in iure credens donationē generaliter valere inter virum & vxorem. Itē errauit in facto putās rē donatā fore donantis: non errauit, cū putauit do. in illa re tenere, puta: quia maritus ex eā lucratiua habebat. Dicitur ergo hic error iuris ab errore facti adiuncto per veram opinionem, quā vxor habuit in re donata, & sic procedit vsucapio. Item ex dicto errore facti, quia credidit rē donantis, prouenit error iuris, dum putat rei propriæ coniugis valere dona. Et ita, ex quo principale nō nocet, nec accessorium.

1 Fl. habuerit.

Item error facti, & iuris est mistus, vt patet ex prædictis, & sic non nocet argum. ℨ. de donat. inter virum & vxor. fi sponsus. §. generaliter.

SI pater.] CASVS. Pater filiæ, quam habebat in potestate, donauit rem alienam, tandem eam exhæredauit, decessit relicto hærede, & hæres habuit ratam donationem, dicitur, quòd ex tūc poterit filia vsucapere. Francis.

d ¶ *Ratum habeat.* cùm pater mutasset voluntatem, vel fortè olim nō confirmabitur silentio. Azo.

a Ista gl. est notanda ad hoc propositū, ꝙ pater exhæredando filiū mala mente, videtur reuocare donationem. aliàs factam filio suo: & sic ex uno malo sequitur aliud. Bolog.

e ¶ *Hæres.* non enim prohibetur hæres donare: Sed an a exhæredando videtur mutare volūtatem fortè distinguitur mala mente, vel nō: vt arg. ℨ. de bo. liber. si patronus.

QVi pro donato.] CASVS. Seruum mihi donatum à non domino manumisi antè quàm vsucepissem eum. dicitur, quòd non valet manumissio, & desino vsucapere istum seruum. Fran.

f ¶ *Nihil agit.* vt C. de his qui à non domino manumittū. l. fi nō pro prietatem.

3 ¶ *Interruptam.* Nunquid procedet ea possidente libertatem? vt & aliàs inter emptorem. & venditorem fit continuatio: vt ℨ. pro empto. l. ij. §. emptori. Respondeo, hìc videtur dicere, quòd non, cùm dicat interruptam.

Donationis.] CASVS. Vendidi tibi rem alienā causſa donationis in totum. Dicitur, quòd tu vsucapies rem titu. pro donato, non pro emptore. Franc.

h ¶ *Donationis.* in totum: vt ℨ. de contrahen. emptio. l. si quis fundum. secus si pro parte: vt eo. tit. si quis donationis. & facit C. de contrahē. emptione. l. empti. & plus valere quod agitur.

¶ PRO DERELICTO.

Instar habet donationis: vt ℨ. *de stipul. ser. l. quod seruus. Et ideò post procedentem titu. competenter ponitur.*

SIres.] CASVS. Rem habuit dominus pro derelicto. Statim definit esse dominus eius rei: & ꝙ eam occupat, statim fit dñs eius rei. & vltima verba l. expone, vt in glo. Fran.

i ¶ *Desinit.* mobilis cū abiecta est: immobilis cum exieris de ea animo derelinquendi. Et sic nō est contrà, ℨ. de acquir. pos. fi quis vi §. differentia. Accur.

k ¶ *Istlem modò.* Acquiruntur enim per occupationem, quæ occupabiles sunt, vt feræ, & similia. Econtrà, amittuntur, cùm fuerint occupabiles, quæ antè nō erāt. & facit ℨ. de reg. iu. l, nihil rā. & l. feræ quibuscunq;. Et nō. ꝙ hac, & duab⁹ sequentibus legibus, nō habet locum vsuca. ꝙ derelicto: quia statim fit occupantis, cū erat derelinquentis. Accur.

1 Fl. rectè.

l PRo derelicto. *Si sciamus.* Aliud si ex alia causſa putarē me acquirere, & pro derelicto rem habitam occuparem, arg. ℨ. pro emptore. l. ij. §. si sub conditione. & ℨ. e. l. si id quod.

m ¶ *Proculus.* & malè. ar. tñ pro eo ℨ. ex qui. cau. ma. l. nec vtilem.

n ¶ *Desinere.* si modo desinat possidere: vt dixi ℨ. l. prox. ne sit cōtrà. ℨ. de acquir. poss. fi quis vi §. differentia. Accur.

Res habita à domino pro derelicto, si scies hoc accipio eā, statim efficitur pro derelicto, & desinit esse eius, licet Proculus contradixerit. Franc.

II. Paulus lib. liiij. ad Edictum.

PRo derelicto rem à domino habitam si sciamus i, possumus acquirere. Sed Proculus, m nō desinere n eam rē domini esse, nisi ab alio possessa fuerit. Iulianus, desinere quidem omittentis esse: non fieri autem alterius, nisi possessa fuerit: & rectè.

Quod iuris est de toto quo ad totum, idē iuris est de parte quo ad partem: sed non est idem iuris de parte quo ad totum. Bart.

III. Modestinus lib. vj. Differentiarum.

AN pars pro derelicto haberi possit, quæri solet. Et quidem si in re cōmuni socius partem suam dereliquerit 1, eius esse desinit: vt hoc sit in parte, quod in toto o. At quin totius rei dominus efficere nō potest P vt partem retineat, partem pro derelicto habeat.

IIII. Paulus lib. xv. ad Edictum.

ID quod pro derelicto habitum est q, & haberi putamus r, vsucapere possumus, etiam si ignoremus à quo derelictum sit.

V. Pomponius lib. xxxij. ad Sabinum.

SI id, quod pro derelicto habitum est s possidebas, ego sciēs in ea

a ¶ *In ea causſa esse.* id est, pro derelicto habitam.

b ¶ *Constat.* tam pro emptore quàm pro derelicto.

o ¶ *In bonis.* id est, in dominio.

d ¶ *Nam & si tibi* Bonū simile: nam quod pro derelicto possidetur, quasi ex donatione possidetur: vt ℨ. de stipu. ser. quod seruus. Accur.

e ¶ *Sciens.* tibi donatam, non sciens alienam.

f ¶ *Domina.* puerpua: quia vt dixit, res erat aliena, & sic cùm nō sit facta pauperior, procedit vsuca. vt ℨ. titu. j. l. si vir. Et dic, ꝙ dicitur concedere, etiā si est absens cùm donauerit. Sed quidā dicunt, quòd etiam si sua res fuisset, habet locum qđ hìc dicitur: vt tamen exigant eam præsentē cùm vir vendit: & sic emptor quasi à muliere videatur emere: & secundum hoc præsens consentit.

1 Fl. domino. 2 Fl. quis pro.

g ¶ *Continuò.* id est, statim cùm apprehendero.

h ¶ *Simul.* post apprehenſionem: differunt tamen missilia ab habitis pro derelicto: quia qui habet pro derelicto, principaliter vult carere; vnde etiā antè quàm ab alio apprehendātur, definunt esse sua: vt suprà eodem. l. ij. in fi. sed iacta in vulgus principaliter vt alius habeat: licet secundariò carere velit: tamen demum ¶ Cōcor. cū post apprehenſionem hac l. in quā alterius definit esse do eam concer- minus: vt & institut. de nit materiā rerum diui. §. hoc amalimētorū plius. & §. penul. Item ter. 83. dist. i est argum. contrà huic prin. & que §. suprà, de testa. tu. l. tu fit pœna de- tor incertus. & l, tutor negātis ali- ita. mēta, ponit hac in l, nesare, suprà de libe. a-

3 Fl. amiserit.

gnoscen. & Spec. in ti. qui filij. sint legiti.

4 Fl. cui casus euenerit, cōcedat.

¶ *Vt. eum/dem.* pio. Fran.

a Fl. ea illa.

i ¶ *Esse.* nisi iustus error interueniat: vt in aliis diximus suprà, de vsucap. Celsus. Accurſius.

SI quis merces.] CASVS. Mercator merces, quas habebat in nauī, eiecit eas adeò compositas, quòd aqua nō poterat eas destruere. dicitur quòd non præsumitur velle eas habere pro derelicto: & ideo apprehendens eas non vsucapit titulo pro derelicto. Franciſcus Accurſius.

k ¶ *Si quis merces.* scilicet, bene compositas: vt etiam si non capiantur, periuntque non sint, alioquin credendum esset delinquendi animo merces iactasse: vt ℨ. de fur. falsus. §. si iactum. Ioan. & facit ℨ. ad leg. Rho. de iac, l, ij. §. fina. & l. qui leuandæ. & institut. de rerum diui. §. fi. Accurſius.

Sempronius.] CASVS. Thetis nata ex serua Sempronij, & ex Lucio Titio, habebat Prōculam in alumnam: quæ alumna nomine Thetidis petiit alimenta à Sempronio, & Sempronius denegauit ei Thetidi dare alimēta, & dixit, Vadat ad patrē suum Lucium Titiū: & hæc responſio fuit in scriptis redacta, tandem Lucius Titius eam apprehendit, & manumisit. Dicitur, quòd libera est quasi dominus habuerit eā pro derelicto, & sic effecta fuit Lucij, & sic Lucius tāquàm effectus dominus potuit eam manumittere. Franciſcus.

l ¶ *Thetidi.* pupillæ.

m ¶ *Nata sit.* de Lucio Titio: vt ℨ. in fi. legis.

n ¶ *Q.* ii. scilicet Sempronius.

o ¶ *Alimentis.* quæ, si dominus erat, dare debebat.

p ¶ *Lucio Titio.* qui pater erat Thetidis.

q ¶ *In testationem.* i. scripturam coram testibus.

r ¶ *Solutis alimentis.* & apprehensa puella à Lucio Titio.

s ¶ *Lucio Titio.* qui eam occupauit. & est sic suprà de noxa. quemadmodum. §. j. Sed videtur ſtatim libera: vt in auth. de nup. §. & multò potius. & C. de Lati. lib. tol. l. j. §. sed scimus. quæ sunt contrà. Sol. hìc dicit dandam Lucio Titio: quod nō dixit in cōtrariis. Alij, ꝙ *Fl. videtur.* quòd illæ hanc corrigant. Tu dic, ꝙ illæ in languente, hìc in non languente. An autem sola denegatio alimētorum faciat haberi ꝙ Alimentorū derelicto? Respon. non: denegatio vt C. de infan. exp. l. ij. non facit ha & facit ℨ. de ſta. ho. l. heri pro deſeruus. & de dam. infe, relicto. l. fi finita. §. non autem. & §. fi quis.

¶ PRO LEGATO.

t *Legatorū. Legatū est.* à non dño, & quādoq; à domino: vt ℨ. l. iij. Aliàs ſtatim fit dominus etiam ſine traditione: vt ℨ. de fur. l. ā Titio. Et an sic curat vsuca sine traditione poſſ. dic vt ℨ. de vsuca. l. Celſus.

v ¶ *Legatum.* vel iuſtus error interuenerit: quod dic, vt ℨ. eod. l. iiij. & infrà, pro suo. l. penul. §. fina.

SI posideam.] CASVS. Credo rem mihi legatam, cū non sit, non vsucapiam eā tit. pro legato. Idem in tit. pro emptore. h. d. cum l. seq. Franc.

1 Fl. ignoratur.

x ¶ *Non esset.* nec iuſtus error adeſt: vt dixi ℨ. l. proxi.

NOn magis. Nō y ¶ *Emerit.* nec iuſtissimus error interue- duo. nerit: vt ℨ. pro emp. l. ij. in prin. & l. quod vulgò.

2 Fl. cùm sint

PRo legato.] CASVS. Siue testator leget rem alienam mihi, siue suam, & in codicillis adimat, & hoc ignorem: Dicitur, quòd vsuc. istam rem tit. pro legato. Idem est, & si leget Titio, & duo sint Titij, & vnus eorum apprehēdat legatum: nā vsucapit. Fran.

z ¶ *Ademptа.* Quod ergo est ademptum, non omninò perinde habetur, ac si legatum non fuisset, cùm hoc inducat iustam causſam errandi: & est sic in reuocatione mandati: vt infrà, de sol. cùm quis. Sed ar. contrà. ℨ. de leg. j. fi ita fit scriptum. Sed si res adempta erat testatoris, & fit postea hæredis: ergo transtulit dominium in legatariū. nō ergo indiget vsuca. Ad hoc quidā dicunt, ꝙ res erat apud legatariū sine vitio. vt ℨ. e. si non traditam. Alij ꝙ hæres non tradidit, sed dixit, cuicūque est legata, eā accipiat: vnde non vī huic tradidisse, cùm ei legata non erat. Alij, quòd verè tradidit hæres sed sub conditione, si ei debetur: vnde si ei debetur, ſtatim est dominus: nunc ergo vsucapiet. Tu dic, quòd hæres simpliciter tradidit: & prudēs in iure credebat dominum recta via in legatarium tranſisse: vnde tradendo non intendebat transferre dominium: sed iam trāslati dominij poſſ. tradere: vnde non tranſtulit: vt ℨ. de condi. ob cau. l. iij. §. subtilius.

a ¶ *Iusta causſa.* sic ℨ. eo. l. fi. & arg. suprà, de acquir. hær. cum quidam. §. quòd si ipſe puret.

b ¶ *Idem potest dici* si fit iustus error.

c ¶ *Existimauerit.* & existimare debuit propter maiorem affectum, nec dubium sibi erat: aliàs, si in dubium reuocasset, ius impedit hoc

Pro legato.
TITVLVS IX.

Ille possidet, & usucapit titulo pro legato, cui legatum est à non domino: ut in glo. Frā.

1. Vlpianus lib. vj. Disputationum.

LEgatorum nomine is videtur possidere, cui legatum est t. Pro legato enim poſſessio, & vsucapio nulli alij, quàm ei, cui legatū u est, competit.

II. Paulus lib. liiij. ad Edictum.

SI possideam aliquam rē, quam putabam mihi legatam, cū non esset x, pro legato non vsucapiam.

III. Papinianus. lib. xxiij. Quæstionum.

NOn magis, quàm si quis emptum existimet quod non emerit y.

No. hìc casum, in quo ille qui habet causſam à domino, non efficitur dominus, sed acquirit usucapiendi conditionem. Pau. de Caſtr.

IIII. Paulus lib. liiij. ad Edictum.

PRo legato vsucapi potest, si res aliena legata sit: aut testatoris quidem sit, sed adēpta z codicillis ignoretur 1: in horū enim persona subest iusta a causſa, quæ sufficit ad vsucapionem. Idē potest dici b & si in nomine erit dubitatio: veluti, si Titio legatum sit, cùm 2 duo Titij: vt alter eorum de se cogitatum existimauerit c.

Quantum ad usucapiendum titulo pro legato sufficit mors illius, qui legauit, & quòd putetur fuisse ipſius, licet ſit aliena, & dominus eius uiuat. Pau. de Caſt.

p ¶ *Lucio Titio.* qui pater erat Thetidis.

q ¶ *In testationem.* i. scripturam coram testibus.

r ¶ *Solutis alimentis.* & apprehensa puella à Lucio Titio.

s ¶ *Lucio Titio.* qui eam occupauit. & est sic suprà de noxa. quemadmodum. §. j. Sed videtur ſtatim libera: vt in auth. de nup. §. & multò potius. & C. de Lati. lib. tol. l. j. §. sed scimus. quæ sunt contrà. Sol. hìc dicit dandam Lucio Titio: quod nō dixit in cōtrariis. Alij, ꝙ *Fl. videtur.* quòd illæ hanc corrigant. Tu dic, ꝙ illæ in languente, hìc in non languente. An autem sola denegatio alimētorum faciat haberi ꝙ Alimentorū derelicto? Respon. non: denegatio vt C. de infan. exp. l. ij. non facit ha & facit ℨ. de ſta. ho. l. heri pro deſeruus. & de dam. infe, relicto. l. fi finita. §. non autem. & §. fi quis.

¶ PRO LEGATO.

t *Legatorū. Legatū est.* à non dño, & quādoq; à domino: vt ℨ. l. iij. Aliàs ſtatim fit dominus etiam ſine traditione: vt ℨ. de fur. l. ā Titio. Et an sic curat vsuca sine traditione poſſ. dic vt ℨ. de vsuca. l. Celſus.

v ¶ *Legatum.* vel iuſtus error interuenerit: quod dic, vt ℨ. eod. l. iiij. & infrà, pro suo. l. penul. §. fina.

SI posideam.] CASVS. Credo rem mihi legatam, cū non sit, non vsucapiam eā tit. pro legato. Idem in tit. pro emptore. h. d. cum l. seq. Franc.

1 Fl. ignoratur.

x ¶ *Non esset.* nec iuſtus error adeſt: vt dixi ℨ. l. proxi.

NOn magis. Nō y ¶ *Emerit.* nec iuſtissimus error interue- duo. nerit: vt ℨ. pro emp. l. ij. in prin. & l. quod vulgò.

2 Fl. cùm sint

PRo legato.] CASVS. Siue testator leget rem alienam mihi, siue suam, & in codicillis adimat, & hoc ignorem: Dicitur, quòd vsuc. istam rem tit. pro legato. Idem est, & si leget Titio, & duo sint Titij, & vnus eorum apprehēdat legatum: nā vsucapit. Fran.

z ¶ *Ademptа.* Quod ergo est ademptum, non omninò perinde habetur, ac si legatum non fuisset, cùm hoc inducat iustam causſam errandi: & est sic in reuocatione mandati: vt infrà, de sol. cùm quis. Sed ar. contrà. ℨ. de leg. j. fi ita fit scriptum. Sed si res adempta erat testatoris, & fit postea hæredis: ergo transtulit dominium in legatariū. nō ergo indiget vsuca. Ad hoc quidā dicunt, ꝙ res erat apud legatariū sine vitio. vt ℨ. e. si non traditam. Alij ꝙ hæres non tradidit, sed dixit, cuicūque est legata, eā accipiat: vnde non vī huic tradidisse, cùm ei legata non erat. Alij, quòd verè tradidit hæres sed sub conditione, si ei debetur: vnde si ei debetur, ſtatim est dominus: nunc ergo vsucapiet. Tu dic, quòd hæres simpliciter tradidit: & prudēs in iure credebat dominum recta via in legatarium tranſisse: vnde tradendo non intendebat transferre dominium: sed iam trāslati dominij poſſ. tradere: vnde non tranſtulit: vt ℨ. de condi. ob cau. l. iij. §. subtilius.

a ¶ *Iusta causſa.* sic ℨ. eo. l. fi. & arg. suprà, de acquir. hær. cum quidam. §. quòd si ipſe puret.

b ¶ *Idem potest dici* si fit iustus error.

c ¶ *Existimauerit.* & existimare debuit propter maiorem affectum, nec dubium sibi erat: aliàs, si in dubium reuocasset, ius impedit hoc

Universidad de Deusto Biblioteca

legatum: vt ℨ. de rebus dub. ſi fuerit. & ita hic erraret in iure, & ſic nō vſucaperet.

Aves.] CASVS Legati mihi rem Titij: dicitur quòd vſucapio iſtam rem licet dominus eius viuat, dum tamen credam teſtatoris fuiſſe. Et h. d. hæc l. cum ſeq. Fran.

a ¶ *Viuat.* non eſt contrà ℨ. pro hærede. l. j. quia ibi non erat mortuus, cuius credebatur fuiſſe hæreditas: & hic erat mortuus, cuius credebatur fuiſſe res legata: & facit ℨ. pro ſuo. l. pen. §. fi. & l. fi. & coniunge l. ſeq. Acc.

b *Si is exiſtimauerit.* & eſt verum eum mortuum eſſe, & ſcitur.

a Bal. in l. ij. in ij col. ſupra. e. iſtam gl fing ad hoc reputauit, q̄ licet hæres vel legatarius reputetur communiter capax: tamen ſi verè eſt incapax, non capit, nec vſucapere poſt: quæ gl. hoc nō dicit, ſi bene ponderetur: ideō male eam guſtauit Bal. Bolo

c *Nemo. Factio eſt.* passiuè: vt ℨ. eo. l. fin. Sed ſi eius rei nō habeat commercium, idem: ſecus ſi ab eo legetur, qui non eſt capax: vt ℨ. de lega. ij. mortuo. §. Labeo. Item quid, ſi errās in facto putet ſe poſſe vſucapere: quia inceſtuoſus eſt, ſed putat ſe legitimū? Item quid, ſi aliàs eſt capax, ſed non ab iſto, à quo credit ſibi relictum? Reſpondeo caſu non vſuca. Azo. Item facit ℨ. pro hærede. l. fi.

d *Si non traditam. Sine vitio.* vt quia hæres non ſatisfdat: vt in exemplo ℨ. quorum le. l. ſi. §. ſi per legatarium. Vel quia hæres accommodauit voluntatē, licet nō tradidit. Vel quia vacantem, & nondum per hæredem apprehenſam occupauit. Et ſecundum hoc non ob. ℨ. de acquir. poſſ. l. ſi ex ſtipulatione. Item facit hæc l. ad id, quod no. ℨ. de vſuca. l. Celſus. Sed nonne tenetur peti. hæredi? Dic q̄ non propter iuſtum errorem: quod dic, vt ℨ. l. proxi. no.

Rō legato. CASVS Is poteſt vſucapere tit. pro legato, cui poteſt legari, quia ſit perſona, quæ poſſit capere ex teſtamēto. Secūdo impubes condidit teſtamētū & legauit Titio aliquā rem: hic Titius credidit teſtatorē eſſe puberem, & ſic poſſe teſtari: dicit, quòd vſucapiet. Tertiò teſtator legauit mihi rem, tādem ademit eam mihi in codicillis, ego hoc ignorans cœpi poſſidere illam rem. dicitur, quòd vſucapiam. Fran. Accur.

e ¶ *Rectè.* id eſt, cui teſtator rectè legare pōtuit.

f ¶ *Non iure.* ſed op. aut ſciebat, & tunc mala fide: vt ℨ. de vſuca. ſi fur. Aut non, & ſic errabat in iure: & tūc idem vt non vſuc. vt ℨ. de vſuc. l. nunquam. Reſpon. licet de iure non teneat, tamen legatarium dic in facto erraſſe: vt quia credidit puberem & ſic poſſe teſtari, qui erat impubes. ar. ℨ. pro em. l. ij. §. ſi à pupillo. Vel credidit adeſſe vij. teſtes, vel ſigilla, vel ex cauſſa prætentionis apparuit poſtea non valere iure iſto licet hodie ſecus: vt C. de li. præte. auth. ex cauſſa.

g ¶ *Ademptū eſt.* de hoc dixi ℨ. eo. pro legato.

h ¶ *Poſſ.* ſi iuſtus ſit error: ſed videtur, quòd ceſſe. vſuca. pro leg. cùm teneatur peti. hæredi. quæ eſt perpetua: vt C. de peti. hære. l. hæreditatis. Reſpon. propter iuſtum errorem habetur, ac ſi titulum haberet: vnde dicta actione non tenetur.

¶ PRO DOTE.

Titulus.] CASVS Titulus pro dote iuſtiſſimus eſt: nam æquum eſt, vt qui accepit rem in dotē, poſſit eam vſucapere titu. pro dote: ſicut qui emit, vſucapit tit. pro empto re. Nec eſt vis, vtrū res, quas dedit vxor in dotem, omnes

v. Iauolenus lib. vij. ex Caſſio.

EA res, quæ legati nomine tradita eſt, quāuis dominus eius viuat a, legatorum tamen nomine vſucapietur.

vi. Pomponius lib. xxxij. ad Sabinum.

SI is, cui tradita eſt, mortuū 1 eſſe exiſtimauerit b.

Is poteſt vſucapere titulo pro legato qui poteſt capere ex teſtamento. Fran. Accur.

vii. Iauolenus lib. vij. ex Caſſio.

NEmo poteſt legatorum nomine vſucapere, niſi is, cum quo teſtamenti factio eſt c: quia ea poſſeſſio ex iure teſtamenti proficiſcitur.

Semper non eſt neceſſaria traditio ad uſucapiendum.

viii. Papinianus lib. xxiij. Quæſtionum.

SI non traditam poſſeſſionem ingrediatur ſine vitio d legatarius, legatæ rei vſucapio cōpetit.

ix. Hermogenia. lib. v. Iur. Epitomarum.

PRo legato vſucapit, cui rectè e legatum relictum eſt. Sed & ſi non iure f legatū relinquatur, vel legatum ademptum eſt g, pro lega to vſucapi poſt h magnas varietates obtinuit.

Pro dote.

TITVLVS X.

Si res detur in dotem uniuerſaliter, uel ſpecialiter, matrimonio contracto uſucapitur pro dote, ante contractū uerò uſucapitur pro ſuo: niſi expreſsè ſit actum, quòd non tranſeat dominium niſi matrimonio cōtracto: er hoc, ſiue res detur æſtimata, ſiue inæſtimata. Bar.

i. Vlpianus lib. xxxj. ad Sabinum.

TItulus eſt vſucapionis, & quidem iuſtiſſimus, qui appellatur Pro dote i: vt qui in dotem rem k accipit 1, vſucapere poſſit l ſpatio ſolenni, quo ſolent qui pro emptore vſucapiunt. Et nihil refert, ſingulæ m res, an pariter vniuerſę n in dotem dentur 2. Et primùm de tempore videamus, quando Pro dote quis vſucapere poſſit, vtrum poſt tempora nuptiarum o, an verò & ante nuptias p.

1 ¶ Et ℨ eſt quæſtio vulgata q, an ſponſus, hoc eſt, qui nondum maritus eſt, poſſit rem pro dote, vſucapere. Et Iulianus in quit. Si ſponſa ſpōſo ea mente tradiderit res, vt non antè eius fieri vellet, quàm nuptiæ ſecutæ ſint, vſus quoque capio ceſſabit r. Si tamen non videtur 4 s quid actum fuerit, credendum eſſe id agi Iulian° ait, vt ſtatim res eius t fiant u, & ſi alienę ſint, vſucapi poſſint x: quæ ſententia mihi probabilis videtur. Ante nuptias autem nō pro dote vſucapit, ſed pro ſuo y.

¶ Conſtante z autem matrimonio pro dote vſucapio inter eos locum habet: inter quos eſt matrimoniū contractum 5. Cæterùm ſi ceſſet a matrimonium, Caſſius ait, ceſſare vſucapionem: quia 6 dos nulla fit b.

¶ Idem ſcribit, & ſi putauit c maritus eſſe ſibi matrimonium. cùm nō eſſet, vſucapere eum nō poſſe: quia nulla dos ſit d: quæ ſentētia habet rationem.

Ante contractum matrimonium æſtimata res ſponſæ ſponſo data non uſucapitur à uiro, nec titulo pro ſuo, nec titulo pro emptore. Franc. Accur.

alio caſu ibi dicit.

o ¶ *Nuptiarum.* & ita poſt matrimonium contractum.

p ¶ *Nuptias.* & ſic ante contractum de iure, vel de facto. Accur.

q ¶ *Vulgata.* id eſt, conſueta. vel dic apertius, & magis vulgariter, quàm ℨ. licet ſtatim facta ſit illa eadem quæſtio ℨ. proxi.

r ¶ *Ceſſabit.* Pro dote, & pro ſuo: quia nec dominium tranſiret, ſi fic daretur. licet eſſet mulieris: vt ℨ. de iure do. l. dotis fru. §. fi.

s ¶ *Videtur.* id eſt, non apparet.

t ¶ *Eius.* ſponſi.

u ¶ *Fiant.* vt ℨ. de iure do. ſed niſi. & eſt ſic ℨ. de hære. inſti. l. quoties. §. ſi duo. & de dona. l. Ariſto. & de admi. tuto. l. ſi duo.

x ¶ *Poſſint.* tit. pro ſuo. Et ſic ſoluitur contrarium. ℨ. l. proxi.

y ¶ *Sed pro ſuo.* hoc cùm dos fuit inæſtimata, ſecus ſi æſtimata: vt ℨ. l. proxi. ſecundum Azo. & H. Vel aliter vt ibi.

z ¶ *Conſtante.* id eſt, contracto de iure, & de facto.

a ¶ *Si ceſſet.* de facto, & de iure: vt differat à ſequenti reſpon. & eſt ſic ℨ. de iure do. l. iij. & ℨ. titu. j. l. nemo.

b ¶ *Nulla ſit.* ſine matrimonio.

c ¶ *Putauit.* errās in iure: vt quia credebat valere in caſu prohibito, qui multi ſunt, vt infti. de nupt. §. ſunt & aliæ. Vnde cùm ſit error iuris, nocet: vt hic, & ℨ. de vſuca. l. nunquam. ſecus, ſi in facto erret: vt q̄a credebat liberam, quæ eſt ancilla: quia tunc vel Pro dote propter iuſtum errorem habet locum, vel pro ſuo, ſecundum Azo. vel vtraque, ſecundum alios: vt ℨ. de iure do. l. Proculus.

d ¶ *Sit.* vbi non ſit matrimonium.

Si æſtimata

a *Si æſtimata.* ſecus ſi nōn æſtimata: vt ſuprà eodem, l. j. §. ante. quæ eſt contrà, ſecundum Azo. & H. Et dic inæſti. etiam ſi æſtimēt, ideo vt ſciatur, an fiant deteriores: vt C. de iure. do. l. ſi inter. Alij, vt R. diſtinguunt, an fic dentur vt demum ſecutis nuptiis fiant accipiētis: & tūc obtinet quòd hic, an quod ſtatim, vel nihil de hoc agitur, & tunc quod ibi. & pro eo in ſtā titu. j. l. j. Cui oppono ſuprà pro empt. l. ij. §. ſi ſub condi. ſed reſpon. Verum eſt pro empt. vt ibi: ſed pro ſuo ſic, vt hic, etiam ante conditionem. Vel illud in cond. expreſſa: hic in tacita. Tu dic, quòd cùm dātur æſtimatæ, etiam ſi agitur vt ſtatim fiant viri, tamen contractus ſuſpenditur in euentū conditionis: vt ſuprà de iure dot. l. plerunque. §. ſi ante. Vnde cū habeatur pro eo, ac ſi nō fuerit, non poteſt dici, quòd habuit bonam fidem vir in eo, quod non fuit: quod eſt neceſſe non ſolùm tempore traditionis, ſed etiam contractus in venditione: vt ℨ. pro empt. l. ij. qualis iſte eſt: vt C. de iure do. l. quoties. Vnde prima ſolutio vera eſt.

1 Fl. deeſt, id.

b ¶ *Nec pro ſuo.* nedū pro dote.

c ¶ *Ante nuptias.* nec mirum: quia conditionalis eſt venditio: vt ℨ. de iure do. l. plerunque. §. ſi ante. vnde interim vſuca. ceſſat: vt ℨ. pro empt. l. ij. §. ſi ſub cōdi. licet R contrà: vt modò dixi. poſt conditionem autē vſuca. pro emptore locum habet: vt dicta l. plerunque. §. ſi ante. & C. de iure do. quoties.

1 Fl. Et præterea.

II. Paulus. lib. iiij. ad Edictum.

SI æſtimata s res ante nuptias tradita ſit, nec pro emptore, nec pro ſuo b ante nuptias c vſucapietur.

Res præſcripta, uel uſucapta in iudicium diuiſorium non uenit. Bart.

III. Scæuola lib. xxv. Digeſtorum.

DVæ filiæ inteſtato patri hæredes extiterunt, & mancipia communia ſingulæ d in dotem dederunt: & poſt aliquot annos à 1 morte patris, familiæ erciſcundæ iudicium inter eas dictatum eſt. Quæſitum eſt, cùm mariti bona fide mancipia in dotem accepta, vt dotalia, multis annis e poſſederint 2, an ea vſucepiſſe videantur, ſi ij, qui accipiebant, dantis credidiſſent eſſe? Reſpondi, nihil proponi, cur nō vſucepiſſent f.

1 Fl. poſſederunt.

Pro ſuo.

TITVLVS XI.

Pro ſuo poſſidet. qui poſſidet ex cauſſis, ex quibus de iure gentium dominium quæritur. Item quocunque titulo poſſidet. Item quilibet dominus. Bar.

I. Vlpianus lib. xv. ad Edictum.

PRo ſuo poſſeſſio talis eſt, vt cùm dominium nobis acquiri putamus, & ex ea cauſſa poſſidemus, ex qua acquiritur g. Eſt 1 preterea h pro ſuo, vt putà, ex cauſſa emptionis, & pro emptore, & pro ſuo poſſideo. Item in re 2 donata, vel legata, vel pro donato, vel pro legato, vel etiam pro ſuo poſſideo. Sed ſi res i mihi ex iuſta cauſſa, putà emptionis, tradita ſit, & vſucapiam, incipio quidem & ante vſucapionē k pro meo poſſidere. Sed an deſinam ex cauſſa emptionis poſt vſucapionem poſſidere 3, dubitabatur 4. Et Martianus 5 dicitur exiſtimaſſe, non deſinere l poſſidere 6.

1 Fl. Et præterea.

2 Flor. deeſt in re.

Pro ſuo dicor poſſidere omnia, quæ capimus mari, cælo, uel terra, & etiam ea, quæ per alluuionem fluminum acquirimus. Partum ancillæ hæreditariæ, & etiam fructus rei emptæ ſeu donatæ dicor poſſidere titulo pro ſuo.

II. Paulus lib. iiij. ad Edictum.

ESt ſpecies m poſſeſſionis, quæ vocatur pro ſuo: hoc enim modo poſſidemus omnia, quæ mari, terra, cæloque capimus n, aut quæ alluuione fluminū noſtra ſiunt o: itē quæ ex rebus alieno nomine p poſſeſſis nata poſſidemus, veluti, partum hæreditariæ, aut emptæ q ancillæ pro noſtro poſſidemus: ſimi litet fructus r rei emptæ, aut donatæ, aut quæ in hæreditate inuenta eſt.

III. Pomponius lib. xxij. ad Sabinum.

HOminem, quem ex ſtipulatione tē mihi debere falsò exiſtimabas, tradidiſti mihi. Si ſciſſem nihil mihi deberi 1, vſu eum non s

3 Flor. deeſt, poſſidere.

4 Flo. dubitatur

5 Flo. Mauri cianus.

6 Flor. deeſt, poſſidere.

pletam. & tempus poſt vſucapionem completam. Idem tamen dicit vtrobique.

1 Fl. debere

k ¶ *Vſucapionem.* ſcilicet completam.

l ¶ *Deſinere.* ſcilicet poſſidere. Aliàs eſt in litera, & tūc nō ſubaudies. Nam ex pluribus cauſſis tenere poteſt: vt ℨ. de acqui. poſ. l. iij. §. fi. Et adde, quod ibi de hoc notaui.

m ESt *ſpecies.* Mirabiliter dicit ſpecies: cū concurrat cū quolibet tit. Sed reſpexit ad id, quod quandoque procedit etiā nullo alio ti. interueniēte: vt ℨ. l. ꝑx. no. Itē cautè dicit, Poſſeſsionis & nō vſu capionis: non enim in omnibus exemplis procedit vſucapio. Accur.

n ¶ *Capimus.* ſi quidem ſint alicuius, cùm credam nullius, poſsidens vſucapio pro ſuo: ſi nullius, poſsideo pro ſuo, ſed non vſucapio, eùm meum ſit: vt not. ℨ. l. proxi.

o ¶ *Noſtra fiunt.* vel verè & ſic non vſucapimus. Vel putatiuè quia puto meum fundum cui accedit, cùm non ſit: vt ℨ. de publi. ſi ego. §. quod tamen.

p ¶ *Alieno nomine.* imò ſuo nomine: ſed dicit alieno, quia ab alio habet cauſſam. Si ponitur verbum alieno nomine ℨ. de his, qui no. infa. l. furti. §. ſi quis alieno. Vel dic re vera alieno: vt quia procurator meꝰ, qui emit ancillam, vſucapit antè quàm ſciam, & mihi tradat: ſed iure mandati reſtituit: Potuit enim procurator errare in facto, quia putat partum illius eſſe ex ſua ancilla propria.

q ¶ *Emptæ.* à procuratore.

r ¶ *Fructus.* naturales, aliàs fiunt ſtatim mei: vt ℨ. de vſur. l. fructus.

Hominē.] CASVS. Credens te mihi debere Stichū ex ſtip. cū mihi tradidiſti: dicitur, q̄ ſi ego etiā hoc credebā, vſucapiā titulo pro meo: ſi autē ſciā eum mihi nō deberi, tunc nō vſucapiam. Frā.

s ¶ *Non capiam.* vt ℨ. pro ſoluto. l. ſi exiſtimans. & ℨ. pro emp. qui fundum. §. ſeruus. Sed condictione indebiti teneor ratione poſſeſſionis: vt ℨ. de condi. indeb. l. indebiti. §. j. & facit ℨ. de fur. l. falsus. §. Sed ſi is. & ℨ. ſi mulie. ven. no. l. j. §. competit.

Vſucapio an habeat locū in emptione cōditionali. I qua pendēte cōditione traditio fit.

1 Fl. debere

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Capiam.* quia habeo malam fidem.
b ¶ *Traditum est.* vt fiat meum, secus si mihi tradatur quasi meum: vt ff. de vsuca. l. cùm solum. quę est contrà.

Ancillam.] Ancillam furtiuam bona fide emisti: tandem hæc ancilla concepit, & peperit penes te, & sic cœpisti possidere partum: & antè quàm compleres vsuca. partus, cœpisti scire ancillam furtiuam esse. Quæritur, an procedat vsuca. Et dicitur, quòd sic: quia non interrumpitur per talem scientiam, & hoc dixit Trebatius: author tamen legis dicit esse distinguendum: nam aut nescisti ancillam furtiuam intra prædictum tempus, & tunc bene vsucapis, aut sciisti, & volebas certiorare dominum, & non potuisti: vel si certiorasti, & tunc similiter procedis in vsuca. si autè poteras certiorare dominum, & non fecisti, tunc diceris possidere clam, non pro suo.

¶ Flor. vsucapiendi.

¶ *Si pater.*] Pater diuisit bona inter filios, & tradidit, tădem filij post mortem patris habuerunt ratam diuisionem. dicitur, q̃ filij dicuntur possidere, & vsucapere titulo prosito, si qua ex his, quæ fuit diuisa, non fuerũt de bonis patris.

a Flor deest, putat.

¶ *Quod legatum.*] Testator reliquit legatũ Titio, cùm duo essẽt Titij, hæres dedit vni ex his de quo fortè testator nó seferat. dicit, q̃ ille vsucapiet titulo pro suo. Fran.

3 Fl. eum.
4 Flor deest, enim.

c ¶ *Emisti.* à fure putãs eum dominum.
d ¶ *Vsucapionis.* scilicet, triennium.
e ¶ *Putat.* & malè.
f ¶ *Ego.* iurisc̃ultus.
g ¶ *Mancipium.* scilicet furtiuũ.
h ¶ *Vsucaperes.* id est, perficeres vsucapionẽ cùm scires. f. cuius esset, & per hoc furtiuum: secus autem, si simpliciter alienum sciuisti: quia nó ideo minus vsucapis: vt ff. de vsuca. iusto. §. & si poss. quæ est cõtrà. Et adde d. ſtinctionem, quæ est ff. de publi. ſi ego. §. partus. Accur.
i ¶ *Esse.* quia non vsucapit. Accur.
k ¶ *Videberis.* contrà ff. de acqui. posse. l. clàm. Solue, vt ibi. Vel posset illa secundum hanc loquiſ: vt is non posſideat clàm in casibus hic suprà positis, quo minus vsucapiat: sed hoc casu sic. Et eodem modo solue in eo. tit. l. ſi de eo. §. seruum. Item est contrà ff. de ſta. ho. l. qui in vtero. §. præterea. Sed ibi erat iam præguans, cùm erat surrepta, vnde non vsucapitur partus. Item facit C. de vsucap. pro empto. l. ſi matrem. Item ad denuntiationem facit. ff. de lib. agno. l. j. §. sed ſi matritus. & ff. loca. l. item quærit. §. exercitu.
l ¶ *Pro suo.* id est, bona, & mala fide cùm sint opposita. Vel pro suo, id est, tit. qui aliis ad hæret; & per eum vsucapitur, & clàm. Item nor. non inſpici initium. Item scientiam superuenientem nocere. In quo est arg. contrà C. de vsuca. transfor. l. j. §. hoc procul dubio. Sed & furtiuam hic sciuit. Item facit suprà, de vsuca. sequitur. §. de illo. & l. non solum.

Scientia superuenies quãdoque nocet.

m ¶ *Si pater cum filiis.* in potestate constitutis.
b ¶ *Partitus.* & sic non valuit inter patrem & filium, cùm non possit vnſci inter eos ciuilis obligatio. Accur.
o ¶ *Ex ea causſa.* diuisionis.
p ¶ *Quòd.* id est, quia. Sed inuiti tenentur stare, ſi solenniter fuit facta: vt C. fami. ercisc. l. ſi. & auth. ſi modo. & C. de test. l. hæc cõsultiſſima ex imperfecto. & auth. quod sine.
q ¶ *Pro suo.* Dicunt quidam, quòd vbicunque cessat vsucapio pro hærede: quia sunt fui, habeat locum pro suo: quod non placet: quia capiam a, quòd ſi nescio, verius est vt vsucapiam: quia ipſa traditio ex causſa, quam veram esse existimo, sufficit ad efficiendum vt id, quod mihi traditum est b, pro meo possideam. Et ita Neratius scripſit, idq; verum puto.

Si post cœptam vsucapionem partus ancillæ furtiuæ per bonæ fidei possessorẽ superueniat scientia, quòd ancilla erat furtiua, ita demum procedit, & completur vsucapio, ſi ignorauit cuius esset: vel ſciuit, & ſibi denuntiare non potuit: vel ſi potuit, denuntiauit, alioſ; secus. Paul. de Cast.

IIII. Idem lib. xxxij. ad Sabinum.

SIancillam furtiuam emiſti c bona fide, & quod ex ea natum & apud te conceptum est, ita possediſti, vt intra constitutum vſucapionis 1 d tempus cognoſceres matrem eius furtiuam esse: Trebatius omnino putat 2 e, quod ita possessum esset, vſucaptum esse. Ego f sic puto distinguendum, vt ſi nescieris intra ſtatutum tempus cuius id mancipium g esset, aut ſi scieris, neque potueris certiorem dominum facere, aut ſi potueris quoque, & feceris certiorem, vſucaperes h. Sin verò cùm scires, & posses, non feceris certiorem, contrà esse i. tunc 3 enim clàm possedisse videberis k. Neque enim 4 idem & pro suo l, & clàm possideri potest.

Licet filij in potestate res alienas inuẽtas in hæreditate paterna non usucapiant titulo pro hærede, vel pro suo: ſi tamen fuerunt per patrem inter eos diuiſe & traditæ, & ipſi post mortem tenuerunt ex illa diuiſione, ratam ipſam habentes, vſucapiunt titulo pro suo, & ex dicta diuiſione. Paul. de Cast.

1 ¶ Si pater cum filiis m bona, quæ habebat, partitus n sit, & ex ea causſa o post mortem patris ea teneant, quòd p inter eos conuenerit 5 vt ea diuiſio rata esset, vſucapio his procedet 6 pro suo q in iis rebus, quæ alienæ in bonis patris inueniuntur. ¶ Quod legatum r non ſit s, ab hærede tamen perperàm t traditum ſit, placet à legatario vſucapi: quia pro suo possidet u.

1 Fl. deest, in dicum.

Exceptio vſucapionis. vel præſcriptionis, est exceptio litis ſinitæ: ideo potest opponi ad impediendam litis cõtestationem, ſicut exceptio rei iudicatæ & tranſactionis. Paul. de Cast.

V. Neratius lib. v. Membranarum.

VSucapio rerum etiam ex aliis x causſis conceſſa, interim y propter ea, quæ noſtra esse existimantes possidemus z, constituta est, vt aliquis litium finis z esset. Sed id, quod quis, cùm suum esse existimaret, possederit a, vſucapiet, etiam ſi falſa fuerit eius existimatio. Quod ita tamen interpretandum est, vt probabilis error possidentis vſucapioni non obſtet b: veluti, ſi ob id aliquid possideam, quòd seruum c meum, aut cum 2, cuius in locum hæreditario iure succeſſiſſem 3 d, emiſſe e id falsò exiſtimem, quia in alieni facti ignorantia tolerabilis f error est.

Hic desideratur titul. *Communia de acceſſionibus poſſeſſionum*, vt ex indice Pandect. Florent. patet.

Sucapio.] CASVS. Vſucapio non solùm ex prædictis causſis, siue titulis, siue etiam ex aliis causſis conceſſa, ideo est inducta, vt sit finis litium. Secundò dicit, Euenit aliquando, quòd rem, quam credo meam, & non est, vſucapio: vt quia credo, quod seruus meus emerit, cui mandaueram vt emeret, aut ille, cui succeſſi. Nam in iſtis causſis iuſtè potui ignorare: cùm in alieni facti ignorantia tolerabilis ſit error. Fran. Accur.

x ¶ *Ex aliis.* non solum in prædictis titu. suprà specialiter expoſitis à titu. de vſucap. vſque huc. sed etiam ex aliis, pro quibus specialiter habet locum hic titul. vt dixi exempla suprà eodem. l. j. in princ. Vel dic, non solùm omnibus prædictis, vt etiam hunc comprehendat: sed etiam in aliis, ſi qui reperiantur. Vel dic econtrà, non solum hoc titu. pro suo, sed etiam ex aliis ſuperioribus specialibus est hæc ratio. Accurſius.

y ¶ *Interim.* id est, ſtatuto tempore: vel id est, aliquando. Accurſius.

z ¶ *Finis.* Not. rationem, quare vſucapiò est inducta: sic C. de iud. l. apertiſsimi. Ité est illa, ne dominia rerum, &c. vt inſtit. de vſucap. in princ. Accurſius.

a ¶ *Possederit.* Credens ex iuſta causſa ſe habuiſſe, vt ſubiicit. secus ſi ſolum credebat ſuum.

b ¶ *Non obſtat.* imò prosit, Azo. secus ſi non probabilis ſit: vt C. pro donato. l. irritam.

c ¶ *Seruum meum.* cui mandaui rem emendam: vt suprà, pro emp. l. quòd vulgò.

d ¶ *Succeſſiſſem.* sic infrà, de reg. iur. qui in alterius. & ff. ad Velleia. ſi mulier.

e ¶ *Emiſſe.* cùm verè tamen tradita fuerit, aliàs non.

f ¶ *Tolerabilis.* non in ſuo: vt suprà, de iuris & facti ignorantia. l. plurimum. & suprà, de acquirenda hæreditate, l. cùm falſum. Accurſius.

DE RE

¶ DE RE IVDICATA.

Dixit qualiter res per præſcriptionem quærantur, nunc qualiter per ſententiam iudicis. Accurſius.

Rei iudicatæ.] CASVS. Ego Franciſcus pono casum vt litera iacet, & intellige eã, vt in gl. notatur. Fran. Accur.

a ¶ *Accepit.* sententia accipit finem controuerſiæ: quia in ea finis est. Et dicunt quidam hoc verum, ſcilicet rẽ iudicatam dici, quando iam appellari non potest. arg. ff. de condi. inde. eleganter. §. ſi quis post. Nos contrà, nam etiã interim dum potest appellari, est ſententia: vt per eandem l. & C. de appellat. litigatoribus. ſed postea facta appellatiõe fingitur nec iudicatum: vt infrà, ad Turp. l. j. §. fi. & fingitur nec prouocatũ appellatione omiſſa: vt C. de temp. appa. l. ſi. §. ſi. Sin autem pronuntiet iudex appellationis, & confirmet primam ſentẽtiam ex qua demonstratur ex qua sententia detur actio: dic vt suprà, de infamibus. l. furti. Accur.

† Concor. text. in §. diſſinitiua. ff. ¶ Vi. adde gl. videndam in c. j. in pri. super re-bo. non habente. de fitto. appel. in Pragma. ſac.

2 Flo. accipit.

b ¶ *Abſolutione.* & his verbis tantum, ſecundum quoſdam: vt & C. de ſenten. & inter. om. iudi. l. præſes. non etiam per æquipollentiam: vt infrà, eo. in ſumma. & suprà, de arb. l. quid tamen. §. ſi arbiter. & de compẽſa. l. quod in diem. §. j. Sed iudex appellationis ſufficit, ſi dicat iuſtam, vel iniuſtam: vt C. de appel. l. eos. circa princ.

Index potest in ſententia cauſſa cognita tempus executionis prorogare, vel minuere. Idem, ſi in ſententia nihil est dictum: iudex enim, qui de executione cognoſcet, facere poteſt. Bart.

10 II. Vlpianus lib. vij. ad Edictum.

QVi pro tribunali cognoſcit c, non semper tẽpus iudicati d ſeruat: sed nonnunquàm prorogat, nonnunquã coarctat 1 e pro cauſſæ qualitate f, & quantitate g, vel perſonarum obſequio h, vel contumacia. Sed perrarò intra ſtatutũ tempus ſententiæ exequuntur i: veluti ſi alimenta aliquibus 2 conſtituantur k, vel minori xxv. annis ſubueniatur 3 l.

Qui habet poteſtatem condemnandi, habet etiam poteſtatem abſoluendi: & econuerſo: & qui non habet unum, non habet aliud. Bart.

30 III. Paulus lib. xvij. ad Edictuum.

QVi condemnare 1 m poteſt, is abſoluendi quoque poteſtatẽ habet.

Actio iudicati non datur procuratori, qui ſe liti non obtulit, niſi ſit in rem ſuam. idem in tutore, & in actore municipij.

40 IIII. Vlpianus lib. lviij. ad Edictum.

SIſe nõ obtulit n procurator o, iudicati actio in eum denegabitur, & in dominum dabitur: enim, qui de executione cognoſcet, facere poteſt. Bart.

10 II. Vlpianus lib. vij. ad Edictum.

QVi pro tribunali cognoſcit c, non semper tẽpus iudicati d ſeruat: ſed nonnunquàm prorogat, nonnunquã coarctat 1 e pro cauſſæ qualitate f, & quantitate g, vel perſonarum obſequio h, vel contumacia. Sed perrarò intra ſtatutũ tempus ſententiæ exequuntur i: veluti ſi alimenta aliquibus 2 conſtituantur k, vel minori xxv. annis ſubueniatur 3 l.

Qui habet poteſtatem condemnandi, habet etiam poteſtatem abſoluendi: & econuerſo: & qui non habet unum, non habet aliud. Bart.

30 III. Paulus lib. xvij. ad Edictuum.

QVi condemnare 1 m poteſt, is abſoluendi quoque poteſtatẽ habet.

Actio iudicati non datur procuratori, qui ſe liti non obtulit, niſi ſit in rem ſuam. idem in tutore, & in actore municipij.

40 IIII. Vlpianus lib. lviij. ad Edictum.

SIſe nõ obtulit o procurator ¶, iudicati actio in eum denegabitur, & in dominum dabitur: de tutore, vel curatore condemnato nomine pupilli, vel adulti? dicitur quòd non ſit executio in bonis tutoris, vel curatoris: ſed in bonis pupilli vel adulti. Idẽ de actore municipum, quod dictũ est de tutore. ¶ *Ait prætor.*] Nunc ponit edictum, quod est tale, Prætor ait, condemnatus vt pecuniã ſoluat, ſubaudi ſoluere iubebo: apparet ergo quòd à iudicato exigitur vt pecuniã ſoluat. Sed quid erit, ſi condemnatus nó vult ſoluere pecuniã, in qua condẽnatus: fortè quia non habet eam præ manibus, ſed vult dare fideiuſſorem de ſoluenda pecunia: nunquid audituꝝ? & Labeo dicit, quòd auditur, niſi inde expreſſerit in ſententia, q̃ tantũ pecuniam ſoluat: nec volens ſatiſdare audiatur. Sed author legis dicit, q̃ pecuniam tantum debet ſoluere: nec auditur volens ſatiſdare, niſi ex manga cauſſa hoc iudex concedat: quod dic, vt in glo.

¶ *Si ex conuentione.*] Si condẽnatus es mihi in centum, & postea illa c. mihi promiſiſti: ſi animo nouandi eſt factum, receſſum est à re iudicata: aliàs non. Sed ſi dedi tibi pignora, vel fideiuſſores pro eo in quo eras condemnatus: non extinguitur executio rei iudicatæ. Sed pone quòd procurator meus est condemnatus, & ſic teneor vtili: tandem ego promiſi id, in quod erat condemnatus. Non propter hoc extingui tur executio ſententiæ. ¶ *Si quis.*] Condemnatus est Titius, vt ſoluat mihi centum intra xx. dies: quæritur, quando tẽpus, quod datur condemnatis, incipiat currere Titio, id est, an ex tempore, quo ſententia lata eſt: an ex tunc cùm xx. dies cucurrerint? Et dicitur, q̃ aut iudex posuit minorem terminum, quã 50. dies, vt fuit in caſu poſito, & tunc ſuppletur ei illud, quod deeſt de tempore legitimo: ſi autem maiorẽ terminum dedit, puta, ſex menſes, tunc quatuor menſes tãquã legitimum tempus currunt ſtatim à tempore latæ ſententiæ: & eis finitis incipiunt currere alij duo menſes, quos vltra legitimum dedit iudex.

1 Fl. deeſt, iudicum.

Ordinarius delegari ſententiam exequi poteſt, non ecõtra.

Condemnatum.] Nunc exponit illud verbum condemnatus: quod poſitum eſt in edicto: & ſcuis est hic §.

¶ *Soluiſſe.*] Nunc exponit illud verbum edicti: dixit enim ſoluat. Et dicitur, quòd ſoluere quis dicitur multis modis. *Celſus.*] Proprietarius nomine ſerui, in quo habebat proprietatem, fuit condemnatus: tandem eum pro noxa dedit. Dicitur, quòd non liberatur à ſententia: niſi ille, qui habebat vſumfructum in ſeruo, amiſit vſumfructum. Fran.

n ¶ *Si ſe non obtulit.* obtuliſſe ſe liti dicitur, qui ſine mandato ſponte aliena negotia ſuſcepit.

o ¶ *Procurator.* id est, procurans: nam prout ſe obtulit, non habuit mandatum: prout non obtulit, habuit mandatum, vt hic primò caſu fuit, & suprà, de procura. Plautius primo reſponſo.

Digeſtorum ſeu Pandectarum

LIBER XLII.

De re iudicata, & de effectu ſententiarum, & de interlocutionibus iudicum

TITVLVS I.

Res iudicata dicitur cauſſa, per ſententiã iudicis terminata, continentem condemnationem, vel abſolutionem, vel aliud æquipollens. Paul. de Cast.

I. Modeſtinus lib. vij. Pandectarum.

REs iudicata † dicitur, quę finem cõtrouerſiarũ pronuntiatione iudicis accepit 1 a: quod vel condemnatione, vel abſolutione b contingit.

Iudex poteſt in ſententia cauſſa cognita tempus executionis prorogare, vel minuere. Idem, ſi in ſententia nihil eſt dictum: iudex

1 Flo. accipit.
2 Flor. ſuprà.
3 Flor. ſuprà. ſa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Obtulit.* sine mandato. Quod duobus modis fit: vt d. l. Plautius. pen.& vlt.respon.& facit ff.de mino.eum qui. & ff. de exce. doli. l. si procurator.& ff.ad l. Aquil.proinde.§. si procurator.& ff.iudi.sol.si ad defendendum. Accursius.

b ¶ *Procurator datus sit.* vt ff.de ali.iu.nō solùm.§. j. & de euic. si cū venditor.& est tertius casus, vbi in dominum actio denegatur: vt ff.de libe.causf. ordinata.§.fina.

c ¶ *Iudicati actio.* finito officio: vt C. de admi.tu.l. cùm quædā. & C. quando ex facto tut.l.j. & ff. si quis cau. l. ff. & citā eo durante non dicitur conueniri tutor, vel curator, cùm alieno nomine conueniatur: vt ff.de admi. tut. l. ij.

d ¶ *Recusare.* vt non soluat de sua bursa.

e ¶ *Dabitur.* si fiat executio in communi bursa municipum.

f ¶ *Soluat.* subaudi, iubebo soluere: aliàs compellam pignoribus captis: vt j. eo. debitoribus.

g ¶ *Iudicato.* id est, condemnato.

h ¶ *Satisfacere*, id est, satisdare.

i ¶ *Adiici.* in edicto, scilicet hoc quod sequitur, Neque.&c.

k ¶ *Satisfaciat.* id est, satisfdet.

l ¶ *Pecuniæ.* dictum quidem Labeonis vtile est, Sed, &c.

m ¶ *Fieri.* vt & C. de fru.& lit. expen. l. terminato. nisi hoc fieret rectore volente: vt ff. qui.mo. pig. vel hypo. fol.l.j.in prin.& §.j. & ff.de pig. act. si rem. §. omnis.& ff.si cer.pet.l. ij.§.mutui.in fi.

n ¶ *Ex magna.* fortè, sicut dicitur j. eod. l. debitoribus. & ff. de iud.si debitori. vel verius.pro rei qualitate, & personarum: vt ff. eo.l. ij.

o ¶ *Sententiam.* vt si velit satisdare, audiatur.

p ¶ *Recedatur.* à re iudicata.

q ¶ *Nouatio.* aliàs nouatio, aliàs nouandi animo, quod erat olim præsumptiuè, hodie ita demum, si hoc agatur: vt insti. quib. mo. tol. ob.§.præterea.& facit C.de exec.rei iudi.l.si cauſſam.& C. de transa. si cauſſa.& ff.de mino.xxv.an.si cui. Sed arg.cōtrà j.de præ.ſtip.l.pen.

ADDITIO. Dic quòd ibi interuenit plus in secunda, quàm in prima: hìc autem non, ſecundum Bart. Imo.& Alexan.

r ¶ *Manebit ordo.* qui est j.eo.à diuo.& l. debitoribus. & facit j. de act.& oblig.l.Lucio.

s ¶ *Pignora.* quo casu etiam, ſcilicet quando accipiebat pignora, ſi principale debitum ſtipulabatur, fiebat olim nouatio.

t ¶ *Non est.* ſic & ff. quēdmo.ſer.amit.is cui. Sed arg.cōtrà C. de pac. cōuen.l.ſi.& j.de precario.l.& habet.ſ. cum quis.

ADDITIO. Dic ſecūdum Bar.hìc, q ibi prouiſio legis eſt de iure ſpeciali, hìc de iure communi. Vide eundem Bar.in l.& habet.ſ. cùm quis. j. de preca.

v ¶ *Condemnatus.* nam ſi notauit dominus vtilem, qua teneretur ex ſententia in procuratorem lata: vt ff. eo.l. j. reſpon. j. ceſſat ordo executionis, licet directa non ſit nouata.

x ¶ *Certos dies.* puta xx. dies.

y ¶ *Tempus.* quadrimeſtre.

z ¶ *Minorem.* quia xx. tantum, cū legitimū ſit quatuor menſium: repletur, &c.& ſic eſt cōtrà ff.e.l. ij. ſed ibi cū cauſſæ cognitione, hìc non ſed quidā dicunt, q̄ arctare tempus prodeſt victori quo ad interitum vt ex tunc de eo teneatur victus: vt ibi, non aūt quo ad executionē, vt hìc. Quod non placet. Sed quid, ſi ſub conditione iuſſit ſoluit: Rñ. demū exiſtēte cōditione currit legitimū, licet ſecus ſit in appellatione: vt j. quādo app.ſit.l. j. §. biduū. Nam in poteſtate eſt litigatoris ſtatim appellare. Accur.

a ¶ *Dierum.* Puta, ſex menſium.

b ¶ *Tempus.* ſtatim à tempore ſententiæ.

c ¶ *Suprà.* non vtrunq; ſed quadrimeſtre habet, vt à lege duos mēſes, quos vltra dederit iudex, habet à iudice, & hoc fecerit cū cauſſa, vel non: vt diximus ff. eod. l. ij. Item no. ex hoc §. q̄ ſupplet lex quod omittit homo, ſic in libertate: vt ff. qui ſine ma. per totū. Item in legatis, & fideicōmiſſis, in quibus transfertur dominium ſine traditione: vt j. de fur. l. à Titio.

d ¶ *Condemnatū.* exponit verba prætoris.

e ¶ *Condemnatus eſt.* vt & j. de pœ. l. rei. §. fi. & ff. ad Tertul. l. j. §. fi. & C. ne de ſtatu defun. ſi pater. & ar. ff. de teſta. tu. l. iij. & de teſt. ad tertiū §. fi q̄s. & C. in qui. cau. in inte. reſt. nō eſt neceſ. l. ſi tutor. & ff. de cod. l. cōficiuntur. §. j. & ff. de ſta. ho. vulgò. Verba enim cū effectu, &c. vt j. quod quiſque iur. l. j. in fi. & ne quis eum, qui. l. pe. §. ij. & facit j. eo. ſi cū nulla. Accur.

f ¶ *Soluiſſe.* & hìc exponit verbum prætoris, Soluat.

g ¶ *Liberatus eſt.* etiā per alios modos quibus tollitur obligatio, qui ſunt inſtit. quibus mo. tol. obli. & facit j. eo. intra.

h ¶ *Agi iudicati.* vt & j. de iol. ſi hominem. Sed cōtra ff. de vſufru. locū. §. proprietarius. vbi innuit iam non teneri, ſed fructuarium. Sol. hìc cōſtitutus fuit vſusfru. poſt delictum commiſſum, vel poſt iudicium ſuſceptum, vel poſt condemnationem factam: ibi ampliùs non tenetur. Vel, licet teneatur iudicati, vt hìc, nihilominus is cui datus eſt, repellit fructuarium niſi præſtaret vſusfruct. æſtimationem. Vel forte agit adhuc iudicati: is, cui datus eſt pro noxa, ad impenſas litis. Item contra ff. de dolo, ſi oleum. §. & ſi ſeruum. Sed ibi in eo ſeruo, in quo alius habet ius pignoris, hìc vſumfruct. Vel datur ibi de dolo, id eſt, iudicati nomine doli. Vel ſol. vt ibi.

Ait prætor.] CASVS. Nunc exponit quædam verba, quæ ſubaudiuntur ff. l. proxi. §. ait prætor. hoc modo ait prætor. cōdemnatum ab eo, cuius de ea re iuriſdictio eſt, ſoluere cogā. Modò exponit hæc verba, & dicit, quòd melius dixiſſet, cui' de ea re notio eſt. Hoc enim nomen notionis ſpectat ad eos, qui iuriſdictionem non habent de quauis cauſſa, vt ſunt arbitri, ex quorū ſententia datur actio quandoque, & etiam exceptio. ¶ *Si iudex.*] Decem erant tibi legata in teſtamēto, vel in codicillis, & in eiſdem grauatus eras vt ea mihi reſtituas, ea accepiſti, non mihi das egi contra te vt ea x. quæ habuiſti, mihi reſtituas. iudex condemnauit te hoc modo, vt quod habes ex teſtamento talis, vel codicillis, mihi reſtituas. Dicitur, quòd hæc ſententia valet. Idem eſt, ſi teſtator hæc x. tibi reliquerit ſine ſcriptis, & prædicto modo te grauauit. Fran.

i ¶ *Ait prætor.* continua cum eo, quod eſt ff. proxi. l. §. ait prætor. & ſubaudi iudicata receſſum. Idem obſeruandum eſt in eo, cuius procurator cōdemnatus u est.

Si in ſententia apponatur minus tempus, quam detur iudicatis à lege, ſtat cauſſæ cognitione, ſuppletur uſq; ad tempus legitimū: ſi autem detur maius, cōputatur in eo tempus legitimum, & utrunque habet, tam legitimū, quam quod eſt ſupra legitimum. Pau. de Caſt.

3 ¶ Si quis condemnatus ſit, † vt intra certos dies x ſoluat, vnde ei tempus 6 y ad iudicati actionem computamus: vtrum ex quo ſententia prolata eſt: an verò ex eo, ex quo dies ſtatutus præteriit? Sed ſi quidem minorem z diem ſtatuerit iudex tēpore legitimo, repletur 7 ex lege, quod ſententiæ iudicis deeſt. Si autem ampliorē numerum dierum a ſua diffinitione iudex amplexus eſt, cōputabitur pro reo 8 & legit.mū tēpus b, & quod ſupra c id 9 iudex præſtitit.

Non dicitur quis condemnatus ut executio poſſit fieri, niſi condemnatio ualeat. Pau. de Caſt.

4 ¶ Condemnatum d accipere debemus eum qui rite condemnatus eſt e, vt ſententia valeat. cæterùm ſi aliqua ratione ſententia nullius momenti ſit. dicendum eſt, condēnationis verbum non tenere.

5 ¶ Soluiſſe f accipere debem⁹ nō tantū eum, q ſoluit: verū omnē omnino, qui ea obligatione liberatus eſt g, q̄ ex cauſſa iudicati deſcendit.

Qui ſeruum noxæ traditum non facit perfectè accipiētis, poteſt ex prima ſententia cōuenirī. Bart.

6 ¶ Celſus ſcribit, ſi noxali iudicio cōdēnatus, eū ſeruū, in quo vſusfructus alienus eſt, noxæ dediſti: poſſe tecum adhuc agi iudicati h. Sed ſi vſusfructus interierit, liberari ait.

Sententia etiam illius, qui non habet iuriſdictionem, ſed notionem, mittenda eſt executioni. Paulus.

AV. Idem lib. lix. ad Edictum.

A It prætor i, *Cuius de ea re* te. Vel, licet teneatur iudicati, vt hìc, nihilominus is cui datus eſt, repellit fructuarium niſi præſtaret vſusfruct. æſtimationem. Vel forte agit adhuc iudicati: is, cui datus eſt pro noxa, ad impenſas litis. Item contra ff. de dolo, ſi oleum. §. & ſi ſeruum. Sed ibi in eo ſeruo, in quo alius habet ius pignoris, hìc vſumfruct. Vel datur ibi de dolo, id eſt, iudicati nomine doli. Vel ſol. vt ibi.

Iurisdictio eſt: Melius ſcripſiſſet, *Cuius de ea re notio eſt* a. Etenim notionis b nomen ad eos c pertinet, qui iuriſdictionem nō habēt d, ſed habent de quauis alia cauſſa notionem.

Paria ſunt in ſententia certam quantitatem exprimere, uel eius uerba ad acta certā quantitatem continentia referre. Bart.

¶ Si iudex aliquem ſic condemnet, vt quod habet ex teſtamento e, vel codicillis Mæuij, reſtituat 1 Titio, ſic accipiendum eſt 2, quaſi quantitatem nominauerit, quæ teſtamento, vel codicillis reſcīta eſt. Sed & ſi fideicommiſſum ſine ſcriptura pronuntiatum eſt f, idem erit E probandum h.

Miles habet beneficium, ut non exigatur ab eo niſi inquantum facere poteſt. Bart.

VI. Idem lib. lxv. ad Edictum.

MIles qui ſub arma ta i militia ſtipendia meruerit 1, cōdem natus, eatenus, quatenus facere poteſt k, cogitur ſoluere.

Si unum eſt in obligatione, aliud in ſolutione, illud petetur quod eſt in obligatione. Sed ſi utrunque eſt in obligatione, utrunque peti poteſt. Bartolus.

1 ¶ Decem, aut noxæ dedere l condemnatus, iudicati mihi 2 in decem tenetur m: facultatem enim noxæ dedendæ ex lege n accipit. Is autē, qui ſtipulatus eſt decem, aut noxæ dedere, non poteſt decem petere o: quia in ſtipulationem ſingula 3 per ſe veniunt P, eáque ſingula ſeparatim ſtipulari poſſumus q: at iudicium ſolius noxæ deditionis nullum eſt: ſed pecuniariam r condēnationem ſequitur s: & ideo iudicati in decem agitur. his enim ſolis condemnatur t. Noxæ autem deditio in ſolutione eſt, quæ 4 à lege tribuitur.

Non licet uictori ſua auctoritate ſententiam exequi. Bar.

2 ¶ Qui iudicati u bona auctoritate x ſua diſtraxit, furti actione, & vi bonorum y raptorum ei tenetur.

¶ Iudicati z actio perpetua eſt, & rei perſecutionem continet. Item hæredi, & in hæredem competit a.

Intra tempus quod datur iudicatis, poteſt quis ſoluere, uel aliter ſe liberare. Bar.

VII. Gaius lib. ad Edictum Prætoris vrbani titulo de re iudicata.

INtra dies conſtitutos b quamuis iudicati agi non poſſit c, tamen multis modis iudicatum d liberari poſſe e hodie non dubitatur: quia conſtitutorum dierū ſpatium, pro iudicato f, non contra iudicatum, per legem conſtitutum eſt.

Poſt litem conteſtatam etiam in actionibus ſtricti iuris tenetur reus de interitu, & etiam de fructibus. Pau. de Caſt.

VIII. Paulus lib. v. ad Plautium.

SI homo ex ſtipulatu petitus, ſubaudi eo. Accur.

a ¶ *Notio eſt.* nā verbū notionis, vt potè generalius, ad plures extenderetur. Et q̄ ſit generalius, probat ſtatim: vt j. de verb. ſig. l. notionē.

b ¶ *Notionis.* quod aliquis intelligeret tam de ordinario, quàm de delegato.

c ¶ *Ad eos.* ſubaudi etiam, &c.

d ¶ *Non habent.* quales ſunt delegati, ſecūdum quoſdā: quod nō placet: quia habēt delegatā: vt ff. de offi. eius cui. l. j. §. fi. & l. fi. & de iur. om. iu. l. more. niſi dicas nō habēt ordinariā. Dic ei go, q̄ hoc dicit propter arbitrū cōpromiſſariū cū pœna, & ſine pœna aſſūptū, i. electū. ex quorū ſententiis datur actio, quā doque exceptio: vt C. de arb. l. cū anteà. & l. ne in arbitris. §. fi. ad quæ noua iura hic reſpexit, non ad vetera, ſecundum quæ non erat actio, vel exceptio, nec ſententia: vt C. de arb. l. j. & ff. de infa. l. quid ergo. §. ex compromiſſo.

e ¶ *Ex teſtamēto.* hoc ſi certa quātitas parte actorū cōtinetur, aliàs cōtra: vt C. de ſen. quæ ſine certa quanti. l. iij. vel ſpeciale eſt hìc in actione ex teſtamēto, & qualibet vniuerſali actione argu. §. ſi pars hære. pe. l. j. §. fi. & ff. de rei ven. quæ de tota. §. incerte. Sed certè hæc nō eſt vniuerſalis, ſed ſpecialis petitio. Item contrà j. de ver. obl. l. vbi autē. §. illud dubitationem. Sed ibi verbū futuri tēporis eſt, qd erit natū: vnde eſt incerta: vt & arg. inſti. de le. §. incertis, ſecus in præſenti: vt quod habet ex te: &c. vel præterito, vt hìc, & d. l. vbi. §. ſed qui vinum. & §. qui verò. Et eſt ratio: quia præſentia vel præterita ſunt certa, non futura, vt inſti. de verb. oblig. §. conditiones. & facit ff. de contrahen. emp. hæc venditio. §. huius. & j. de libe. & poſthu. l. nominatim. Sed quæritur ſecundum Azo. quid ſi ita dicat iudex? Iubeo te reſtituere poſ. aduerſario qualem ipſe habebat ante litē conteſta. Videtur quòd teneat maximè in poſſeſſoriis ciudiciis, in quibus etiam ſic fertur ſententia, Vti poſſidetis, ita poſſideatis: vt C. vti poſ. l. j. & quare non poſſet ſimiliter proferre per verba præteriti imperfectī: vt ita poſſideatis, vti poſſidebatis. Et ſic non idem in reſtituendæ poſſeſſionis iudicio.

f ¶ *Pronuntiatum eſt.* id eſt, relictum: ſcilicet à teſtatore. Et not. cōdicilos ſine ſcriptura, ſic C. de bo. quæ lib. l. fin.

g ¶ *Erit.* cùm certum ſit quod relictum eſt.

h ¶ *Probandum.* vt veniat in prædicta ſententia.

MIles. CASVS. Miles exiſtens in caſtris contraxit debitū, nunc ad illud debitum conuentus, & condemnatus eſt. dicitur, q̄ tenetur ſoluere in quātum facere poteſt: & intellige, deducto ne egeat.

¶ *Decem.*] Seruus tuus dederat mihi damnum in decem, egi cōtra te Aquil. noxali iudex cōdemnauit te in decē, & in ſententia expreſſit, q̄ poſſis dare ſeruū pro noxa, & libereris à cōdēnatione de x. Et dicitur q̄ x. veniunt in condemna. & illa x. petenda: ſeruum autē poſſis dare pro noxa, & hoc ex permiſſu legis: ſed ſecus ſi promiſiſſes mihi dare decem, aut ſeruū noxæ dedere. nā hoc caſu nō potero petere precisè decē: cùm tā decē, quàm Stichus ſint principaliter in obli. Sed in primo caſu decē tārū principaliter debētur ex ſententia, & ea tantū petā, licet ex pmiſſu legis libereris dādo ſeruū pro noxa. ¶ *Qui iudicati.*] Bona debitoris mei mihi cōdemnati mea authoritate per violentiam accepi, & vēdidi. Dicitur, q̄ teneor & furti, & vi bonorū raptorum.

¶ *Iudicati.*] Actio in factum, quæ oritur ex ſententia, eſt perpetua, & rei perſecu. continet, & datur hæredi, & in hæredem. Fran.

i ¶ *Armata.* ſi tamen in caſtris contraxit, ſecus ſi vagando per mundum, vel etiā domi. vt inſti. de teſta. mili. §. j. Item hoc priuilegium perdit ignominia miſſus, arg. ff. de teſta. mili. l. teſtamēta eorum. & eſt eadem hæc l. cum l. item miles. j. eod.

a ¶ *Facere poteſt.* deducto ſcilicet ne egeat: vt j. de reg. iur. l. in condemnatione. Idem in patrono cauſſæ 2, vt cogatur ſoluere inquantum facere poteſt, cùm & ipſe miles ſit: tar. C. de aduo. diuer. iud. l. ad-uocati. & eſt ar. bonū ff. de bo. poſ. ex teſta. mil. l. j. in prin. nā & in qua-ſi caſtrenſi pecu. idem habet priuilegiū aduocatus, quod miles in caſtrenſi: vt C. de aduo. diuer. iudi. l. fori. Item quid in milite cælestis militiæ b? Reſp. idem multo magis, argu. C. de epiſ. & cle. l. ſacroſanctæ. cùm per eos ſummi numinis veniā ſperemus: vt C. de ſum. trini. & fi. catho. epiſtola, inter claras. in fine. & facit C. de exeu. rei iudi. ſtipendia. & l. ſi. §. item miles.

l ¶ *Noxæ dedere.* permiſſiuè.

m ¶ *In decem tenetur.* in his & ante ſententiam tenetur. argum. ff. de conſti. pecu. l. j. §. fin.

n ¶ *Ex lege.* quandiu iudicati non conueniantur: vt ff. de pet. hæredi. item veniunt. §. idē rectè.

o ¶ *Decem petere.* ſcilicet præciſè: vt & j. de actio. & obliga. l. obligationum ferè. §. modus. ſed ff. ſic. & in hoc differt. Accur.

p ¶ *Veniunt.* neutra alteri plus accedens, quā accedatur ei ab altera, & ſic ambo ſunt in obligatione: vt j. de ver. oblig. ſi duo. in fine.

q ¶ *Possumus.* & ita coniungendo alternatim idem facere videamur, ſcilicet vtrunque ſtipulari.

r ¶ *Pecuniariam.* niſi ex delicto vicarij.

s ¶ *Sequitur.* noxæ deditio.

t ¶ *Solis condemnatur.* non ergo in noxa, niſi dicat permitto, vel ſi non dicat permitto, tamen intelligitur, vt inſti. de offic. iudi. in prin. & C. de noxali. l. ij. Et ſic ſemper in decem tantùm videtur damnatus, & tantùm decem peruntur act. in factum.

v ¶ *Qui iudicati.* id eſt, damnati.

x ¶ *Authoritate ſua.* ſecus ſi iudicis: vt j. de reg. iur. l. non videtur. §. j. vel condemnati, ſcilicet voluntate.

y ¶ *Bonorum raptorum.* ſi violenter hoc fecit: & etiam edicto diui Marci: vt ff. quod me. cau. l. extat. per iudicem igitur, vel executorem eſt facienda venditio: vt ff. de euic. ſi plus. §. j. & de neg. geſt. l. iij. §. ſi executor. & C. ſi in cauſſam in. pi. l. ij. & facit j. quæ in frau. cre. l. qui autem. §. ſciendum.

z ¶ *Iudicati actio.* ſcilicet in factum: vt C. de re. credi. l. actori.

a ¶ *Competit.* licet vetus actio fuerit temporalis, vel tranſitoria: quia ex delicto fortè: vt ff. de pec. l. licet. §. idem ſcribit. Vetus quoque durat, ſed ſi vetus fuerit, rei vendicat. non datur noua: vt nota. C. de iudi. l. j.

Intra dies conſtitutos.] CASVS. Condemnato datur dilatio quatuor menſium ad ſoluendum condemnationem, nec interim poterit conueniri, liberari autem interim poterit, vt ſi ſoluat vel ei acceptō feratur. Et redditur ratio. Franc.

b ¶ *Intra dies conſtitutos.* quatuor menſium.

c ¶ *Non poſſit.* ſcilicet cum effectu: quia datur exceptio in factum: vt inſti. de exceptio. circa prin.

d ¶ *Iudicatum.* id eſt condemnatum.

e ¶ *Liberari poſſe.* vt per compenſationem: vt ff. de compen. ſi cū militi. §. cùm intra. Item & aliis modis, quibus tollitur obligatio.

f ¶ *Pro iudicato.* id eſt, condemnato: vt ff. co. l. ſi ſe. §. ſi quis. in fi. §. & j. de verb. oblig. l. eum qui calendis. §. pen. & de ſolu. l. quod in diem. & de leg. ij. l. ſi ita. §. Pegaſus.

SI homo.] CASVS. Stichum mihi debebas ex ſtipu. dare: quia non dabas, ſum litem contra te cōteſtatus, nec habebas iuſtā cauſſam litigandi, & interim deceſſit. Dicitur quòd condemnaberis ſaltem in fructibus. Franc.

a Scribentes hic dicunt iſtam gl. vnicam in iure ad hoc poſitum, q̄ aduocati habent priuilegium vt non teneātur niſi inquātū facere poſſunt deducto ne egeāt, ſicut habēt aliæ perſonæ pij ui egiāt. Bal.

2 *Manuſc. ſine gulæ partes.*

3 *Fl. quæ ē.* b Iſta gl. tenuerat Bruga. Barba. in c. Odoardus. extrā, de ſolutioni. ad hoc quòd miles cælestis militiæ æquiparatur militi terreſtri.

c Habes hic gl. ſin. ad hoc quod actor vendens bona ſui debitoris de licētia iudicis, non incidit in ali quā pœnā. quæ glo ſ. ela ra'eſt. Bolog.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Contestatam.*hoc quando non habuit causſam differendi: & sic videtur culpa, q̃ litigauerit,aliàs secus:vt ℨ.de vſur.l.ſi quis ſolutioni. & l.partum.& de peti.hæred.l.illud.

b ¶ *Decesserit.*culpa rei:& sic de homine etiam tenetur: aliàs de fructibus tantùm.

c ¶ *Sed fructuum.* sic in rei vend. vt ℨ. iudi. ſol. ſi seruus. Sed ſi in homine non tenetur, quia ſine dolo & culpa deceſſit, quomodo de fructibus datur ſẽtẽtia? Reſpõd.ſic,cõdemno te in homine,& fructibus,ſed tamen quia ſine dolo,& culpa deceſſit, ſatis eſt ſi fructus præſtes. Vel dic, de homine abſolui, & de fructibus cõdẽnari. cætera dic, vt ℨ. de rei ven. l. vtique. & facit ℨ.depoſi.l.ſi in Aſia. §.ſi.

d ¶ *Placet.* ante litem conteſtatam.

e *Frioſo nõ poteſt.* contrà eum,ſed pro eo, ſic ſecundum quoſdam:vt arg.C. de procu. l. nõ eo minus. nam ex quib' cauſſis. &c. vt inſti. de hæred. quæ ab inteſt. §. ſui. Alij,q̃ etiã pro eo non valet in arbitro : vt ℨ. de arbi. l. diẽ. §. corã. ſed in iudice, ſic. Tu dic etiam in iudice:& etiã pro eo non valet, cũ habeatur loco abſentis:vt ℨ. de iure eo. l.ij.§. furioſus. ſed minor loco præſentis. Nec obſtat q̃ pro abſente contumace, vel contra eum, ſententia datur : vt C. de iudi. l. properãdum. §. ſinautem. quia condemnari,& ſolui ei poteſt : at hic nõ ita. in contractibus autem acquiritur furioſo eo caſu quo ignoranti:vt ℨ.ſi cer.peta.l.ſi à furioſo.

Vi cùm ſe.]CASVS. Quidam fiiiusfami. dicens ſe ſui iuris accepit pecuniã mutuò,dicitur q̃ licet ſit poſteà exhæredatus à patre,vel emancipatus,tamen tenetur in ſolidum.Fran.

f ¶ *Non poſſit.*id eſt,ſoluere ſolidum.

g ¶ *Condemnari.*vt & ℨ.quod cum eo.l.iiij.§.j.& facit C.ad Mac.l. j.

Si calendis fieri.]CASVS. Promiſiſti mihi domum facere in calendis:non feciſti,& tunc multum interfuit mea eam eſſe factam in calendis, licet poſtea minus : tamen nihiilominus teneris ad illud magnum interreſſe.Fran.

h ¶ *Si calendis fieri.*ſi plus interfuit,quàm nunc : vt ℨ.ſi quis cau. qui autem.§.j.ſi verò poſteà creuit,& id inſpicitur:vt ℨ.de act.emp.ratio. §.ſi per venditorem.& de triticaria.l.in hac.

i ¶ *Potuit.*id eſt, debuit, & ſic à tẽpore moræ:vt ℨ. ſi cer. peta. l. vinũ. & ℨ. de verb.oblig.l.quod in diem.Sed cõtrà ℨ.de actio.& oblig.cùm quis.Sol.vt ibi:& adde quæ not.in d.l.in hac.

In depoſiti.]CASVS. i depoſui apud te rem,vel cõmodaui : & tu dolo deſiiſti poſſidere:condemnaris ad æſtimationem, & tamẽ teneor tibi cedere act.meas pro re illa mihi competentes. Fran.

k ¶ *In depoſiti.*contrà,in ſtricti iuris iudiciis,ſicut in actione in rem.

l ¶ *Res.*quia dolo deſiit poſſidere.

m ¶ *Cedat.*Contrà ℨ.de rei vẽd. is qui dolo. Sol. vt ibi. Item facit ℨ. commo.l.ſi is,qui commodatum. in prin.

Si quis.]CASVS. empronius promiſit mihi x.Titius promiſit, q̃ faciet me ſecurum de his x.per fideiuſſorem.Contra hunc ago,vt faciat quod promiſit:& quia non vult facere,quæritur qualiter in intereſſe mihi debeat condemnari?Et dicitur,q̃ in tantum in quantum apparet nunc principalem, ſcilicet Sempronium non eſſe ſoluendo, non inſpecto futuro tempore,ſcilicet,q̃ poſſit efficinon ſoluendo. Si ergo tota x.ſunt ſoluta,in nihilum tenebitur. Vel ſi pars, tunc in reſiduum tenebitur,¶ *Si quis.*]Promiſiſti mihi te prohibere, ne aliquod damnũ in nemore meo habeam:ſi hoc facis bene eſt:ſi autem non facis hoc,tunc teneris mihi ad intereſſe,ſicut euenit in omnibus obligationibus vbi promittitur factum.Fran.Acc.

n ¶ *Satiſdari.*id eſt, fideiuſſorem dari:vt ℨ.qui ſatiſd.cog.l.j.

o ¶ *Aeſtimandum.*in actione ex ſtipulatu,qua agitur,vt ſatiſdetur.

p ¶ *Idque.*ſcilicet intereſſe.

q ¶ *Etiam nihil.*ſ. ioculpes ſit promiſſor:vt ℨ. de verb.oblig.ſi ita ſtipulatus fuero.§.poſſum.& arg.l.decem.

r ¶ *Neque enim.*Reſpon.tacitæ obiectioni, quaſi poſſit labi facultatibus debitor:& eſt ſic ℨ.qui,& à qui.Iul.Sed ar.cõtrà.ℨ.de neg. geſt. l. poſt litem conteſtatam [a] deceſſerit [b], abſolutionem non faciendam, & fructuum [c] rationem habendam placet [d].

*Sententia non poteſt ferri pro furioſo nõ habente curatorem:quia nõ eſt qui pro eo petat, & ſi aduerſarius petat,non poteſt furioſus in contumacia conſtitui.*Pau.de Caſt.

IX. Pomponius lib.v. ex Plautio.

FVrioſo ſententia à iudice, vel ab arbitro dici non poteſt [e].

*Propter dolum quis perdit beneficium,ne conueniatur niſi in quantũ facere poteſt.*Bar.

X. Marcellus lib.ij.Digeſtorum.

QVi cùm ſe patremfami. fingeret, mutuã pecuniã accepit, & exhæredatus à patre, vel emãcipatus ſit, quamuis facere non poſſit [f], debet condemnari [g].

Contra moroſum conſideratur intereſſe quanti plurimi fuerit à tempore moræ. Paul. de Caſtro.

XI. Celſus lib.v.Digeſtorum.

SI calendis fieri [h] aliquid ſtipulatus ſum, nẽpe quãdocunque poſt calẽdas accepto iudicio, tãti [1] æſtimanda lis eſt, quanti interfuit mea calendis id fieri. Ex eo enim tempore quidq̃e [2] æſtimatur, quo nouiſſimè ſolui potuit [3] [i].

*Ei,qui conuenitur ex contractu, licet dolo deſierit poſſidere,ceduntur actiones.*Bart.

XII. Marcellus lib. iiij. Digeſtorum.

IN depoſiti [k], vel commodati iudicio quanquam dolo aduerſarij res [l] abſit, condemnato ſuccurri ſolet,vt ei actiones [1] ſuas dominus cedat [m].

*Qui promittit ſatiſdare,tenetur ad intereſſe:quod eſt,quatenus rem principalẽ facere poſſit.*Bart.

XIII. Celſus lib.vj.Digeſtorum.

SI quis ab alio decem, ab alio ſatiſdari [n] ſtipulatus eſt,æſtimãdum [o] erit quanti [1] ſtipulatoris interſit ſatiſdari: idq̃ue [p] aut tantundem erit,aut minus, aut interdum etiam nihil [q]. neque enim [r] vani timoris † vlla æſtimatio eſt. verùm forte ſoluta, aut [2] nullum iam pretium æſtimationis eſt, aut quãtum ex forte fuerit ſolutum, tantum de æſtimatione decedet [s].

*In obligationibus faciendi poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe.*Bart.

¶ Si quis promiſerit prohibere ſe, ne [3] aliquod dãnũ ſtipulator patiatur,& faciat ne [4] quod ex ea re dãnum ſtipulator habeat, facit quod promiſit. ſi minus quia non facit quod promiſit,in pecunia numerata [t] condẽnabitur [5]:ſicut euenit in omnibus faciẽdi obligationibus [u].

*Iudex poteſt ſuam ſententiam interlocutoriam reuocare non diffinitiuam.*Bart.

XIIII. Idem lib.xxv.Digeſtorum.

QVod iuſſit x †, vetuit ve prætor [y], contrario imperio tollere,& remittere [1] poteſt : licet de

---

1 Flo. *tanti tamen æſtimanda.*

2 Fl. *quicquid.*

3 Flo. *poterit.*

---

diẽtione ibi petatur intereſſe. & ℨ. de act. emp.l.j.in prĩ. Alij cõtrà.& pro eis.ℨ.de verb.obl.ſi ſeruũ.§.penu. & §.ſi.& l.eũ qui ita.§.ſi. & de conſti.pec.l.promiſſor.hominis.& ℨ.de no. ope.nun. l. ſtipulatio.§.ſiue.& hoc placet.Sed an precisè ad factũ poteſt compelli? Videtur q̃ ſic.vt d.l.ſtipulatio.§.ſiue ſecundum H.& ℨ.quod met.cauſa.ſi cũ ex.§.ſed & ſi quis.& C.de fideicõ.lib.l.ſi.& ℨ.de procu. ſed & ſic.§.pen. Econtrà q̃ non poteſt:vt hic,& C.de actio.emp.l.ſi traditio.& in contrariis ſit ſpeciale. Tertij diſtinguunt,an poſſit per aliũ fieri: & tunc præcisè teneatur,aliàs non:vt C.de cad.tol.§.ne autem. Itẽ hoc in factis,in dandis autem præcisè tenetur ad dandum : vt ℨ. de verb. oblig.vbi autem.§.ſin.

x ¶ *Vod iuſſit.*Puta,ne venirent per talem locum.

y ¶ *Prætor.* vel quilibet iudex etiam delegatus [2], & da exemplum,vt quia primò iuſſit adeſſe calendis,poſteà idibus:vt ℨ.de arbi. l.dicere.§.ſi Et idem in qualibet ſententia interlocutoria, quæ nihil dari,vel reſtitui,vt expenſas litis imperet, aut quietè poſſideri imperet:alioquin contrà,puta,in iudicio momentaneæ poſ.ſuper quo lata ſententia,etiam ſi appellatio interponatur, tamen debet fortiri effectum. C.ſi de momen.poſ.fue.ap.l.j.ſecundum Azo. Et ſecundum hoc omnis interlocutoria, per quam deciditur incidens, vel emergens, poteſt mutari.& hoc ſecundum Azo.& ſecundum eum vſque ad quatuor menſes poterit reuocari:non poſtea fortè,quaſi tunc habeat executionem. Sed quid erit de ſententia lata in poſſeſſorio? Videtur ſi eſt definitiua, non erit interlocutoria,vt quidam dicunt,quòd poſſit mutari,ſecundum Azo. Sed contrà eſt,ſcilicet,quia non poſſit mutari etiam ſecundum eum: quia nec appellari:vt C.ſi de momen.poſ.fue.appel.l.j. Item hoc poſito,quòd ſit interlocutoria, continet aliquid reſtitui, vel dari, vel cõtra æquipollens,vt quietè poſſidere : ſed certè diffinitiua eſt : vt dicta l. ſecundum vnica no.vnde ceſſat hæc quæſtio. Alij dicunt, quòd ſi eſt talis interlocutoria,per quam quæſtio incidens,vel emergens decidatur, hanc diuidex corrigere non poſſit, ſicut nec diffinitiuam : cùm huiuſmodi diuinterlocutoriæ ſic inducant exceptionẽ rei iudicatæ in illo cap.ſicut diffinitiua:vt ℨ.de compen.quod in diem.§.ſi rationem.& C.ſi ex fal. inſtrumen.l.j.Incidens autem eſt [b], vt ſi actor ſeruus dicitur, & ſimiles:emergens,vt teſtem admittendum,vel non admittendum:& ſimiles.Si autem talia non contineat, tunc poſſit mutari ? puta, vt ad ſint partes in idibus,vel calendis : vt ℨ. de arbi.l. dicere.§.fina. & ita hic loquitur. Sed videtur quòd etiam in dictis exemplis non poſſit mutari:

---

a Illa intelligiter ſecundũ ſibi. Bart. & Alex.

b Appellatio de ſententiæ venit diffiui. tiue: gl. eſt concor. in l. §.ſi placet. iuſtã.in fi. de cauſſa.ĩ pra. ſanct.

1 Flo. *hoc inſiſtentes.*

---

mutari:vt C.de dila.l.ſiue pars.quæ eſt contrà.Sol.[a] vt ibi. Vel diſtingue in dilationibus,vtrum à lege,& tunc coarctari tantum, non mutari à iudice poſſuntiam à iudice, & tunc mutari:vt d.l.dicere.in fin.& arg.ℨ. de noui operis nuntia.l.ſi opus.

a ¶ *De ſententiis.*diffinitiuis [b]:vt ℨ.eo.Paulus.& de pœ. Diui fratres.

Diuo.] CASVS. Magiſtratus populi Romani mandabunt executioni ſententiam delegatorum: item arbitrorum. Et intellige quando partes cõfirmauerunt expreſsè, vel tacitè, puta,taciturnitate x. dierum compromiſſum. Item ſententia in vna terra dicta poterit mãdari executioni in alia : puta,ſi condemnatus in vna terra non habeat bona ibi,ſed in alia. Tertiò dicit, Executio debet fieri in bonis condẽnati hoc modo. Primò mobilia, ſi qua habet condemnatus,accipientur,& vendentur:& ſi hæc non ſufficiãt, accipientur immobilia,& vendentur:& ſi hæc nõ ſufficiant,tunc peruenietur ad nomina,ſi qua habeat debitor.Sed pone quòd pignora, quæ capta ſunt de bonis condemnati,non poſſunt vendi:quia non inuentur emptor. Hoc caſu dabunt in ſolutũ ipſi creditori pro toto debito, licet minus valeãt:quia lex præſumit,quòd creditor ex quo ea accepit,quod vult ea tenere loco debiti:& nõ amplius debitum,nec eius partem petere poterit. ¶ *Si ſuper rebus.*]Titius eſt condemnatus mihi in decem : & quia nõ ſoluebat, executor poſuit me in poſ.cuiusdã prædij:venit quidam,& dicit hoc prædium eſſe ſuũ,& nõ condemnati. Dicitur quòd executor prædij cognoſcet ſuper hoc:& ſi viderit eſſe condẽnati,ſed petẽtis, dimittet illud prædium penes petentem:& de his debet ſummatim cognoſcere:nec hæc ſententia alicui partium faciet præiudicium,ſi de proprietate prædij velint poſteà plenius inter ſe litigare:& ſi executor viderit eſſe prædij condẽnati,quod tamen ipſe præſcribebat,& miſit creditorem in tenutã:vſucapio ſiue præſcriptio interrumpitur. Poſteà dicit,cùm executor volebat creditorem in tenutam alicuius prædij ponere:obiicitur ab aliquo,quòd illud prædium non eſt cõdemnati:debet executor illud dimittere,& ad alia bona debitoris cõdẽnati ire. Sed quid ſi aliquis contradicit executori,ne illam rem cõdemnati capiat executori,qui habet eam in pignus:& poſteà victori?Et certè dicitur q̃ ſic.hinc eſt,quòd ſi aliquis velit emere hãc rem,& primò ſatiſfacere creditori,qui habet eam obligatam,& reſiduũ ſoluere victori: auditur etiam ſi nolit hoc creditor. ¶ *Si poſt additum.*]Titius eſt cõdemnatus mihi in centum:& quia non ſoluebat,executor miſit me in poſ.cuiusdam prædij,& vẽdidit poſteà illud prædium, ita quòd mihi eſt ſatisfactum:vel mihi ipſi dedit in ſolutum:poſteà venit quidam,& dicit illud ſuum prædium. Dicitur quòd executor non debet ſe intromittere de hac cauſſa,etiam ſi poſſ.prædij iam eſſet tradita emptori. Quid autem ſi emptor nolit ſoluere pretium,nũquid executor debet in hac cauſſa ſe intromittere,vt condemnet emptorem, & mandet ſe tentiam executioni in alijs rebus emptoris? Et certè nõ.nam iam hæc cauſſa iret in infinitum. Pone enim & nunc aliquem venire,& mouere quæſtionem in his rebus emptoris pignori captis.Vel ſi dicas emptorem haberi pro condemnato ad illud pretium:pone quòd ipſe ne get ſe emiſſe:vel ſi cõſiteatur ſe emiſſe,dicat tamen ſe pretium ſoluiſſe,& ſic non videtur habere locum,quod de condemnato dixi. Quid ergo erit?Iã victor videtur deriſus.ſed ne hoc eueniat,dicamus,quòd executor prædium captum pignori non debeat vendere, niſi ſtatim pretium ſoluatur:& poſito quòd vendat,nec ſoluatur pretium,vt fuit in quæſtione propoſita:tunc executor recuperet prædium, & vendat alij, quaſi vinculo pignoris nõ ſit liberatum donec ſoluatur pretium.

¶ *Sic quoque.*]Non ſolùm prædictis modis fit executio:ſed etiã hoc modo,vt ſi debitor condemnatus non habeat corporalia,ſed habet nomina debitorum:tunc nomina capiantur pignori.Et hæc ſunt vera, ſi confiteantur ſe debere:ſi autem negent,dicũt quidam de hoc debere cognoſci,debeant, vel non: ſicut ſit in corporalibus ſi de eis vertatur quæſtio.ſed tamen dicit,q̃ ſecus ſit in nominibus, vt illa demum nomina dentur pignori,quę confitentur debitores:& tunc vel executor exiget illud nomen,& ſoluet victori : vel vendet vt corporalia vendi ſolent,& pretium ſoluet victori ſecũdum quod meliùs,& facilius de his duobus ei executori videbitur.Sed pone quòd cõdemnatus habet pecuniam penes argẽtarios,vel penes alium:vel depoſuit eam. Certè hanc pecuniam accipiet executor,& ſatisfaciet victori.Idem eſt,ſi pupillus ſit cõdemnatus alicui,& pecuniã habebat in area hic pupillus: nam hanc pecuniam accipiet executor,& mihi victori ſoluet. Fran.

b ¶ *A Diuo Pio reſcriptum.*concord.extrà de foro compe. ſi quis. ad finem.

c ¶ *A ſe.*id eſt,à Magiſtratibus populi Romani : & idem de quolibet alio ordinario.Vel dic,à ſe generaliter loqui:licet reſcriptum miſſum fuerit Magiſtratibus populi Romani.Sic ergo patre ſuo [2] reſcripſit.

*In executione primò debent capi mobilia: Secundò immobilia:Tertiò nomina.*Bart.

2 ¶ In venditione [1] itaque pignorum captorum faciẽda, primò quidem res mobiles [3],& animalia [4] capi pignori iubẽtur [4] [1],mox [m] diſtrahi : quarum pretium ſi ſuffecerit, bene eſt [n]:ſi nõ ſuffecerit, etiam ſolipignora capi iubentur [5], & diſtrahi.Quòd ſi nulla mouentia [o] ſint,à pignoribus [p] ſoli initiũ faciunt [q]. Sic denique iudices [6] interloqui [r] ſolent, ſi mouentia non ſint, vt ſoliquoque capiantur [s]. Nam à pignoribus ſoli initium faciendum

---

c Inferior à principe ſecundũm Acc. xan.

1 Fl. *deeſt,ſuo.*

3 Fl *mobiles animales.*

4 Flo. *iubent.*

5 Flor *iubent.*

6 ¶ *deeſt.iudices.*

---

gnitio mãdatur,videtur mandari executio,licet ſecus ſit econtra,quia executio vt fiat miſsio,de miſſo imperio eſt:vt ℨ.de iuriſ.om.iud. Liubere.Sed iure canonũ delegatus à Papa poteſt exequi:vt extrà de off. & poteſta.iu deleg.c.paſtoralis.ſ.præterea poſtulaſti. Item ſecundum Azo.illud poteſt quæri,an executio ſententiæ poſsit demandari,& poteſt apertius proponi quæſtio:ſi mãdari poſsit, vt in poſſeſsionẽ mittat.Quod dic,vt diximus ℨ.de of.eius,cui manda. eſt iuriſ. l. cognitio. §.vt poſ.& de iuriſ.om.iu.l.j.Illud inſtantius quæritur, an hoc ſaltẽ vt poſsit in poſſeſsionem mittere,nõ vt poſsideat, delegetur.& quidem cuilibet magiſtratui municipali hoc permittit.Quod dic,vt ℨ.de dam. inf.ſt.l iiij.§.an tamen.& §.ſi fortè.& ℨ.ad mun.l.ea quæ. §.magiſtratus.ergo delegatur:quia magiſtratus vire cõpetit vt ℨ.de of. eius, cui man.eſt iur.d.ĩ.an prin.ſecũdum quoſdam. Azo. Item quæro de eo,cui vniuerſitas cauſſarum alicuius loci mandatur. Et dicam non tranſire, quod ſpecialiter nõ poſſet delegari,ſcilicet ſententiæ ſuæ,vel alterius executio:vt ℨ.de off.eius cui man.eſt iuriſ.l.j.reſpõ.licet de illis cauſſis aliquã poſsit alij delegare.vt ℨ.quis,& à quo ap.l.j. §.j. Itẽ videtur delegatum in poſſeſsionem mittere:vt in auth de exhi. §. ſi verò. Sed ibi non aperit de delegato vel ordinario dicat.quare dic loqui de ordinario.Vel ibi delegato Principis ſecundum quoſdam.

d ¶ *Arbitrorum* quando ſine pœna factum fuit arbitriũ, & expreſsè vel tacitè ſcilicet,taciturnitate x.dierum ſit homologatũ id eſt à partibus comprobatũ:vt C.de arbi.l.pen.quod ius nouũ. hic reſpexit. vel loquitur,quãdo à partibus fuerunt petiti certi iudices.ℨ.non. Vel quãdo in locum recuſati alij dãtur:vt C.de iudi.apertiſsimi. §. ſin.Accur.

e ¶ *Sententiam Romæ dictam.*accedit ad hoc extrà,de foro compe. ca. poſtulaſti.

f ¶ *In prouin iis.* idem econtrà , vt ℨ. de iudi.argentarium. §.nomine pupillæ.Item de vna prouincia,vel ciuitate in aliam : vt ℨ. de bo.auth. iud.poſſ.l cùm vnus.§.fin.& C.de iudi.properandum.§. ſi autem reus. Secus in delictis [d],vbi remittitur ad locum delicti:vt in auth. vt nulli iu.§.ſi verò quis comprehenſorum.

g ¶ *Ad ſi eam* quia ſententia ſit efficax.

h ¶ *Perſequi.*aliàs perduci.Accurſius.

i ¶ *In venditione.*dixit faciendam executionem,& per quos:audi nũc qualiter.

k ¶ *Animalia.* Aliàs animales,quæ & ipſa mobilia ſunt:vt ℨ.de verb. ſign.l mouentium.Et licet non faciat hic ordinem inter mobiles, & pecunia.Sed eſt arg.contrà ℨ.de ven.in poſ.mit.l.j.§. diminutio. & C. de bo.quæ libe.l.ſi.§.vbi autem.& ℨ.de ſerui.l. ſi cui.

l ¶ *Iubentur.*aliàs iubent,ſcilicet dicti exequentes:aliàs,iubentur.

m ¶ *Mox.*hoc dicit,vt no.C.de bo.auth.iud.poſ.l cùm proponas.

n ¶ *Bene eſt.*Imò videtur cõtrà.vt C.de his,qui ad Eccle. confug.l.ſin. §.cùm autem monitus.Sed illa [f] ſecundum iſtam:vel ibi ex interlocutoria,& ſic non liquido,hic ex diffini iua,& ſic in liquido debito.

o ¶ *Mouentia.*vel alia mobilia.

p ¶ *A pignoribus.*impropriè:vt ℨ.de ver.ſig.l.plebis.§.pignus.

q ¶ *Faciunt.* exequentes.

r ¶ *Interloqui.*aliàs interim exequi,aliàs interloqui.

s ¶ *Capiantur.* & ſic fertur ſub conditione. Sed contrà ℨ. quando appel.ſit.l.j.§.biduum.Sed dic §,quòd hic verſus,quòd ſi nulla, &c.non ſit de ſentẽtia.ſed hic,vt ſoli,&c.& ſic dictio quòd,vel nõ eſt,vel abũdat. Alij [h],quòd hic de interlocutoria:ibi de diffinitiua. Tertij , quòd hic de præſenti permittit:ibi prohibet de futuro [1]:arg.ℨ.ſi cer.pe.l.itaque.Vel licet ferri non debeat,lata tamen tenet , & ſi ſtatuetur tẽpus, intra quod ſi non appareant mobilia,capiantur res ſoli;ar. ℨ. de hære. inſti.ſi quis inſtituatur.& ℨ.de bo.auth.iud.poſ. ſeruus,

---

d Idem B.Dicit tamẽ A. l. q̃ hoc eſt verũ,ſi iudex delicti petit remiſſionẽ : & tunc poſſet fieri & poſt ſententiam ſecundùm Ale.

e Idem B. & Alex. & hoc procedit etiam in reb' immobilib' ſecũdùm ſcribon.

f Iſta ſol. cõmuniter ,tenetur ſecundùm Ang. & Alex.

g Iſta ſol. diſpliceat Alex.

h Ita eſt verũ,& nota.ſe cundũ Bart. P.& Alexan.

i Iſta etiã eſt bona,& mẽtẽ tenenda ſecũdùm B.

Ista vltima fol. etiam placet Pau. & Ale. Vel dic aliter secundum Bart. Pau. & Alex. quòd sententia diffinitiua non potest ferri sub conditione extrinseca, sed bene intrinseca.

a Glo. ista in hoc bene dicit secùdùm Alexan.

b Hoc procedit in actione pſonali, & reali secùdùm Ale.

c Francis. Arex. in l. ſi ſtipuler in ix. col. 1. fra. de ver. obl. reputat istũ text. fing. ad hoc, q̃ ſi creditor volũtate sua ſpõtanea accepit pignus in ſolutum, licet plus ei deberetur, quàm valeat pignus, non tamẽ poteſt petere reſtitutionẽ: nec habet locum diſpoſitio legis ij. de reſcin. vendit. C. q̃d habet verum, quando ipſe creditor dicit ſeipſum eſſe contẽtum de pignore pro toto debito. vt ibi noſter text. ibi: qui cõtẽtus, &c. Aliàs non habet locũ doctrina Franc. Bolog. & Alexã. hæc tamẽ via nõ eſt ſecuta, ſecundùm Pa. & Alex.

d Et ideo habet locum dictio, ſecundùm Alexã. Ista eſt melior via ſecũdùm Paulũ de Caſt. hîc.

7 Flor de credito

8 Flor. ſi verũ.

9 Fl. exequenſur.

e Quo caſu valet hoc fiat: à Principe, à iudice, vel parte. P. & Alex. quanuis B. in contrarium teneat in hoc vltimo: & malè ſecundùm quoſdã ſcribentes.

f Vtraque eſt bona, ſecundùm Alexã. h ibi loquitur quando dominũ impetrat à Principe: hîc quãdo pignus fuit in ſolutum datum ſecundùm Bart & Alex. i Idẽ B. Pau. Ang Alexan. & Imol.

a Ad iura. i. nomina: vt C. quãdo fi. vel pri. l. ij. & j. eo. §. ſic quoque.

b ¶ *Iſto modo.* nullo excepto priuilegio: vt & j. qđ cuiuſque vniuer. l. ciuitatis [2]. & de fund. dota. l. j. & C. de prædiis minor. l. j. [b] Quid autem de Eccleſiaſticis? Reſpon. idem ſecundum Azo.

c ¶ *Non inueniant.* vel non iuſtum pretiũ offerentem inueniant. ar. ſ. de legat. iij. l. non dubium. §. finali.

d ¶ *Addicantur.* id eſt, dentur in ſolutum, & noc. quòd quadruplex eſt via victori. Primò, vt quaſi pignora teneat [c]. Secundò, ſi magis velit, addicantur ſibi pro quantitate debita, non pro minori: vt hîc. Et hæc addictio eſt, quaſi emptio [d]: vt C. de euict. ſi prædiũ. Tertiò, quia poteſt licitari [e], & emere ab executore, vt quilibet alius: vt C. ſi in cauſſam iud. pignus. l. ij. Quartò, quia ſi victus callidè fecerit: quòd non inueniat emptor, dominium à Principe impetrat: vt C. ſi in cauſſam iudi. l. ſi. Et ſecũdum hoc intellige C. de execu. rei iudi. l. ordo. & facit C. de iure do. impe. l. fina. §. ſi autem in tempere.

f ¶ *Quæ debetur.* non pro minori, inuito cõ demnato, & executore: vt j. in ſi. huius §.

g ¶ *Creditum.* i. propter creditũ: & eſt appellatio generalis: vt ſ. ſi certum peta. l. j.

h ¶ *Contentus.* quod præſumit hæc lex, ſiue ſit hoc actum, ſiue ſimpliciter [f] accipiat, ſiue etiam victor dicat, cùm victus, & iudex non conſentiant: & ſic cum lex præſumat ſuper certo, non admittitur ꝓbatio in contrariũ vt dicat, qđ pro parte debiti acceperit: vt no. C. de proba. l. ſiue poſſidetis. ſecus ſi iudex pro certa quantitate det, vt videmus quotidie fieri. Eſt ergo tutius victori, emere vt quilibet, quàm ſic in ſolutum accipere.

i ¶ *Amplius.* aliàs deeſt, quam: & tunc eſt plana: aliàs non deeſt: & tunc dic, nõ amplius, quã quod ſibi, &c. id eſt, nihil vltra. Iam enim nihil vltra debitũ eſt, cùm præſumatur pro toto accepiſſe: & verbũ amplius expone, id eſt, de cætero: non autẽ poterit pignora reſtituere, & debitum petere. Sed quidam dicunt, quòd reſiduum, ad quod pignus non ſufficit, poteſt petere: & non plus, ſi fortè vellet pœnitere de eo, quod pignora accepit: quod præcedẽs, & ſequens litera nõ patitur: licet eſſet æquum: & licet ſic ſit in pignore cõuentionali: vt C. de iu. do. impe. l. ſi. §. ſed ſi quidem [h]. Sunt & aliæ differentiæ inter conuentionale & prætorium ſiue iudiciale pignus: vt no. ſ. de pig. actio. l. j.

k ¶ *De cætero.* ſcilicet debito: adeò vt probatio in contrariũ non admittatur: vt dixi. Et ſic nor quòd lex præſumit remiſſionem reſidui, & tranſactionem factam, vt aliàs pactionẽ. vt C. de pac. l. ij. ſecus ſi partem debiti acceꝑiſſet: vt C. de excep. l. ſi ex maiore. Sed alij dicunt, de cætero, id eſt, deinceps, quia velit pœnitere: vt dixi.

l ¶ *Petere.* arg. ſ. de procura. l. in cauſſa. in princ.

m ¶ *Fiat.* ab aliquo iure dominij: idẽ ſi iure poſſeſſionis [i], quia dicat non eſt. Quòd [2] ſi nec ea, quæ ſoli ſint, ſufficiant, vel nulla ſint pignora ſoli, tunc peruenietur etiam ad iura [b]. Exequuntur itaque rem iudicatam Præſides iſto modo [c].

Si pignus datur creditori in ſolutum ſimpliciter: præſumitur datum pro toto debito. Bartolus.

3 ¶ Si pignora [†], quæ capta ſunt, emptorem non inueniant [d], reſcriptum eſt ab Imperatore noſtro, & Diuo patre eius, vt addicãtur [e] ipſi, cui quis condemnatus eſt: addicantur vtique ea quantitate, quæ debetur [f]. Nam ſi creditor maluerit pignora in creditum [g] poſſidere, hîſque eſſe cõtentus [h], reſcriptum eſt, non poſſe eum, quod amplius [i] ſibi debetur, petere, quia velut pacto tranſegiſſe de cætero [k] videtur qui contentus fuit pignora poſſidere: nec poſſe eum in quantitatem certam pignora tenere, & ſuperfluum petere [l].

Coram iudice exequente examinatur quæſtio emergens ſuper rebus pignori captis ſummatim: quæ cognitio non facit præiudicium uolenti ordinariè agere: & poſt pignus addictum creditori ad uſucapionem proficiet: Bartolus.

4 ¶ Si ſuper [8] rebus, quæ pignoris iure captæ ſunt, controuerſia fiat [m], conſtitutum eſt ab Imperatore noſtro ipſos, qui rem iudicatam exequũtur, cognoſcere debere de proprietate & ſi cognouerint eius fuiſſe, qui condemnatus eſt, rem iudicatam exequantur [9]. Sed ſciẽdum eſt, ſummatim [n] eos cognoſcere debere: nec ſententiam eorum poſſe debitori præiudicare [o], ſi fortè hi dimittẽdam eam rem eſſe putauerint, quaſi eius ſit, qui controuerſiam mouit, nõ eius, cuius nomine capta eſt: nec [p] eum, cui reſtituta eſt, ſtatim habere per ſententiam debere, ſi fortè iure ordinario cœperit ab eo res peti. Sic euenier [10], vt omnibus integris [q] tantùm vſucapioni [11] res iudicata proficiat [r].

¶ Sed & [12] illud debet dici, vbi controuerſia eſt de pignore, id dimitti debere, & capi aliud, ſi quod eſt ſine controuerſia [s].

Quando eſt aliquid, quod poſſet capi ſine controuerſia, illud, quod captum fuitin quo eſt cõtrouerſia, dimittitur, & præcedens ſummaria cognitio ceſſat, & illud, quod eſt ſine controuerſia, capietur. Item ſi mouetur exceptio, ſed pignus uenditur: & priori creditori ſatisfacit, & reſiduum in cauſſam iudicati conuertitur.

5 ¶ Quòd ſi res ſit pignorata [t], quę pignori capta eſt, videndum eſt, an ſic diſtrahi poſſit, vt dimiſſo creditore ſuperfluum in cauſſam iudicati conuertatur. Et quamuis non cogatur [u] creditor rem, quam pignori accepit, diſtrahere: tamen in iudicati executione ſeruatur, vt ſi emptorem inuenerit res, quæ capta eſt, qui dimiſſo priore creditore ſuperfluum ſoluere paratus ſit, admittenda ſit huiuſmodi [13] quoque rei diſtractio [x]: nec videtur deterior conditio creditoris fieri, ſuum conſecuturi, nec prius ius pignoris dimiſſuri, quàm ſi ei fuerit ſatisfactum [14].

Poſt rem uenditam, & in ſolutum datam ceſſat ſummaria cognitio iudicum exequentium. Bartolus.

6 ¶ Si poſt addictũ [y] pignus aliqua controuerſia emptori moueatur, an ſit cognitio eiuſdem iudicis, qui ſententiam executus fuerit, videndum eſt. Et cùm ſemel emptio perfecta ſit, eiúſque, qui ſic [15] comparauit, periculum [z] verſetur, non puto locum eſſe cognitioni. Certè poſteà quàm inductus eſt emptor in poſſeſſionem, nónne ceſſat ſentiet, aliàs etiam eo inuito fiet.

y ¶ *Si poſt addictum.* id eſt, captum, & poſteà véditum authoritate iudicis: & continua, quia ſ. dixit quando controuerſia mouetur ante addictum pignus, vbi ſummatim cognoſcitur, nunc quando poſt [n], vbi ſiue de proprietate ſiue de poſſeſsione fiat quæſtio: non ſe intromittunt exequentes, cuicunque ſit addicta. Si autem de pretio: conſulitur iudici vt omni alia quæſtione omiſſa, aut præſenti pecunia vẽdat, aut ſi hoc non fecerit, res ipſas vbicunque inueniat, quaſi nondum vinculo pignoris liberatas accipiat. Sed quare magis de pretio? Reſpond. quia [o] ibi non eſt lõga cognitio auferre rem, imò ideo quia nihil vi detur feciſſe executor, niſi pretium ſoluatur, quo ſoluto totũ videtur feciſſe, cùm ei amodo auocari non poſſit pretium. vbi autem ſibi res eſt addicta, ſemiplenè facit executor, nam demum extinguitur iudicati actio omnino, ſi res addicta facta eſt auctoritate ſua [p]: vt ſ. de ſol. ſi quis aliam. Vnde ea euicta non ceſſat eorum audientia, ſecundum quoddã prout habes, nõ ceſſabunt, & poſteà idem, &c. & ſic ad proximum dictum referturi: vel ſecundũ alium ceſſat [p] eorũ officium, quia licet non plenè, tamen prout voluit peritor finierunt. arg. ſ. eo. §. ſi pignora. ſed pretio non ſoluto nec plenè, nec ſemiplenè fecerunt. Azo. [q]

z ¶ *Periculum.* quo ad hoc, vt teneat pretiũ ſoluere. Itẽ quo ad executorem

a Ista nõ placet Alexan.

b Hæc ſolu. cõmuniter tenentur nam tenetur ſecũdùm Alexan. eſſe etiam ſ. non tenẽ, ſecundùm Alex.

16 Fl. deeſt, debere.

17 Fl. deeſt, er.

18 Fl. affirmatur.

c Idem B. & Alex.

19 Fl. confir. ſum.

d Ista gl. eſt de mẽte Bar tol. P. & Ale.

e Idem & ſi dicetur dum tamen: contẽtaret iudici emptorẽ nõ ſoluiſſe. B. Angel. & Alexan.

20 Flo. deeſt, pignoris.

cutorem, vel victorẽ, qui de euic. non tenetur: ſed non quo ad illũ, cui proficit ſol. vt ſ. de eui. l. a ſi. §. j. & l. ſi pignora. & C. de eui. ſi ob cauſſã.

a ¶ *Ceſſabunt.* Si habes, nonne ceſſabũt? Reſp. vtiq; ceſſabunt: & hoc ſi quæſtio proprietatis, vel poſſeſſionis moueatur: ſecus ſi pretij non ſoluti, vt ſubiicit. Item hoc ſiue tradita ſit iam poſſeſsio vt hîc, ſiue nõ, vt ſ. proxi. reſp. dũmodò contracta ſit venditio. nã & antè fieri poteſt controuerſia: vt C. de rei vendi. ſi fundum. & C. de euict. ſi poſt. Venditione autẽ non facta ſummatim cognoſcetur: vt ſ. §. ſi ſuper rebus. Itẽ alia litera eſt. Nõ ceſſabũt [a]: Et tunc dic cum mouetur quæſtio de pretio. Alij dicunt, priori [b] caſu non ſuſcepiſſe periculum: hîc ſic, & ſic nõ ceſſat. Alij [c], quòd ſuperiori caſu agitur aduerſus alium, ad quẽ poſſeſsio caſu deuenerat: hîc cõ ueniebatur: & ſic hîc non ceſſat.

b ¶ *Idemque.* quod in proximo caſu, ſi habes nõn: vel ad primũ, nõ ad proximũ, ſi habes, non ceſſabunt. ſed alij referunt ad proximum etiã ſi ſit, nõ ceſſabunt.

c ¶ *Addicta.* alio emptore non inuento: vt ſ. eod. §. ſi pignora.

d ¶ *Non ſoluat.* executoribus qui vendunt: vt ſ. de eui. ſi pignora.

e ¶ *Videndum eſt.* hîc poteſt continuari, quid enim, &c. vſque illuc, melius, &c. & tunc aſſume, & non puto, &c. & iunge cum eo: melius, &c. & ſecundum hoc, quid enim, &c.

f ¶ *Eſt.* Examinatio quæſtionis. vel lege rectè: & quod dicit non puto vltra procedere debere. i. vt mãder ſententiam executioni pro ptio nõ ſoluto in alias res ipſius emptoris.

g ¶ *Cæterum.* id eſt, alioquin.

h ¶ *Longè.* in infinitũ. Pone enim iterum ab aliquo ſuper rebus illius emptoris captis moueri quæſtionẽ. Itẽ quod ſubiicit, Quid enim &c. dic: ꝓ probat cauſſam ſuæ reſpõſionis: quod longè, ſcilicet, res abiret. Nam aut dices quod condemnabunt emptorem, & eius res capient, & diſtrahent: aut dices quòd habebunt pro condemnato. Hoc ſecundum dici ſemper non poteſt. Quid enim ſi negat ſe emiſſe, vel dicit ſe pretium ſoluiſſe, quod negatur ſoluiſſe? Neceſſe ergo habes dicere condemnationem faciendam. Sed quodcunque diceres, vel pro iudicato habendum, vel cõdemnationem fieri dicendo: procederes in infinitum: quia quod in vendítione primi condemnati contingit, poſſet contingere in venditione bonorum ſecundi, & tertij, & ſic per ſingulos, quod eſſet abſurdum.

i ¶ *Pro iudicato.* vt ſic non condemnetur: & ſic eſt argum. quòd confeſſus non condemnatur. quod dic, vt j. tit. j. l. j.

k ¶ *Non ſ. interponant.* ad exequendam ſententiam pro pretio.

l ¶ *Cùm nec habeat.* ſi eſt, habeat, in ſingulari: dic, habeat is. ſemptor contra eum, cui, &c. ſed aduerſus eum, qui pretio pignoris liberatur: vt ſ. de euic. Lantep. & ſic ſupple, ergo & iſte victor non debet habere contra eum empto. Vel dic, is ſcilicet, victor aduerſus eum empto.

m ¶ *Cui.* id eſt, à quo. nam frequenter datiuus pro ablatiuo ponitur. Si habes in plurali, habeant, ſcilicet exequentes contra victorem, q. d. ſicut non poſſunt iudices ſtare pro emptore contra victorem. ſic nec cõgi poteſt cum ſeq. verſi. q. d is, cui, &c. non affici damno, &c.

n ¶ *Affiçiatur.* ſcilicet victor.

o ¶ *Interponant.* executores prædicti, quia emptor non ſoluit pre-

o ¶ *Præiudicare.* ſi ſummatim feratur ſententia, non præiudicatur: vt & ſuprà, de libe. agno. l. ſi quis à liberis. §. meminiſſe. ſecus ſi plenè: vt not. C. de ordi. cog. l. ij.

p ¶ *Nec cum.* mouentem litem. Vel verius id eſt, victorem, & dic reſtituta, id eſt, tradita: vt ſ. de verbo. ſig. l. verbum reddendi.

q ¶ *Integris.* id eſt, omnibus integrè venientibus, quæ ſunt neceſſaria ad vſucapionem: & ſecundum hoc ꝓficiet vſucapioni, ſcilicet, faciendæ per creditorem: vt ſ. de acqui. poſſeſ. Pompo. ſ. ſi iuſſu. ſecundum quoſdam. Quod poteſt dici [l] poſt additionem: ſi autem tantùm pignori capiatur vt hîc erat, dices integris omnibus, id eſt, tam iure debitoris, quàm creditoris: item & eius qui mouet controuerſiam ſuper re capta in cauſſam iudicati. Et qđ ſubiicit, vſucapioni, ſ. interrumpendæ: fuit enim naturalis interruptio: vt ſ. de vſuc. l. naturaliter. nam miſſus in poſſ. non poteſt vſucapere, cùm nõ habeat poſſeſsionẽ: vt ſ. de acqui. poſſ. l. iij. §. fina. & j. vti poſſ. l. ſi duo. §. creditores.

r ¶ *Proficiat.* quia pro ſuo poſsidẽs vſucapit.

s ¶ *Sine controuerſia.* vt C. quando fiſ. vel pri. l. ij. & infrà eod. §. ſed vtrum.

t ¶ *Pignorata.* cuidam alij ex conuentione.

v ¶ *Non cogatur.* aliàs ſcilicet, vt & ſ. de pig. actio. l. quamuis.

x ¶ *Diſtractio.* & ſic vel creditor conuentionalis pignoris venditi, vel vẽditioni conſentiret, aliàs etiam eo inuito fiet.

y ¶ *Si poſt addictum.* id eſt, captum, & poſteà véditum authoritate iudicis: & continua, quia ſ. dixit quando controuerſia mouetur ante addictum pignus, vbi ſummatim cognoſcitur, nunc quando poſt [n], vbi ſiue de proprietate ſiue de poſſeſsione fiat quæſtio: non ſe intromittunt exequentes, cuicunque ſit addicta. Si autem de pretio: conſulitur iudici vt omni alia quæſtione omiſſa, aut præſenti pecunia vẽdat, aut ſi hoc non fecerit, res ipſas vbicunque inueniat, quaſi nondum vinculo pignoris liberatas accipiat. Sed quare magis de pretio? Reſpond. quia [o] ibi non eſt lõga cognitio auferre rem, imò ideo quia nihil vi detur feciſſe executor, niſi pretium ſoluatur, quo ſoluto totũ videtur feciſſe, cùm ei amodo auocari non poſſit pretium. vbi autem ſibi res eſt addicta, ſemiplenè facit executor, nam demum extinguitur iudicati actio omnino, ſi res addicta facta eſt auctoritate ſua [p]: vt ſ. de ſol. ſi quis aliam. Vnde ea euicta non ceſſat eorum audientia, ſecundum quoddã prout habes, nõ ceſſabunt, & poſteà idem, &c. & ſic ad proximum dictum referturi: vel ſecundũ alium ceſſat [p] eorũ officium, quia licet non plenè, tamen prout voluit peritor finierunt. arg. ſ. eo. §. ſi pignora. ſed pretio non ſoluto nec plenè, nec ſemiplenè fecerunt. Azo. [q]

z ¶ *Periculum.* quo ad hoc, vt teneat pretiũ ſoluere. Itẽ quo ad executorem

bunt [a] partes eorundem iudicum. Idémque [b] & ſi ipſi, cui quis iudicatus eſt, res fuerit addicta [c],

Si per iudicem exequentem res ſit uendita, pretio non ſoluto ceſſat officium iudicis in pretio exigendo: imò res debet uendi præſente pecunia, nel res uendita reuocari. Bartolus.

7 ¶ Sed ſi emptor, cui pignora ſunt addicta exequente iudice, pretium non ſoluat [d], vtrùm aduerſus emptorem porrigere manus debeant iidem iudices, qui ſententiam exequuntur, videndum [e] eſt [f]. Et non puto, eos vltrà procedere debere [16]. Ceterùm [g] longè [h] res abibit. Quid enim dicemus? Condemnabunt emptorem, & ſic exequentur aduerſus eum ſententiam? an ſtatim pro iudicato [i] habebunt? & quid, ſi neget ſe emiſſe, aut exoluiſſe contendat? Melius igitur erit, ſi non ſe interponant [k]; & 17 maximè cùm nec habeat [l] actionem aduerſus eum is, cui [m] iudicatum fieri deſideratur, nec iniuria aſſiciatur [18 n]. Oportet enim res capras pignori, & diſtractas, præſenti pecunia diſtrahi: non ſic, vt poſt tempus pecunia ſoluatur. Certè ſi ſe interponant [o], hactenus debebunt intervenire, vt ipſam rem addictam [p] capiant, & diſtrahant, quaſi nondum vinculo pignoris liberatam [q].

Vbi aliæ res non ſunt, nomina capiuntur eorum qui confitentur: quæ exigentur: nel uẽdentur, ut iudici uidebitur. Bartolus.

8 ¶ Sic quoque [r] iudices exequentur iudicatum, vt nomina iure pignoris capiant, ſi nihil aliud [s] ſit, quod capi poſſit. Poſſe enim nomẽ iure pignoris capi, Imperator noſter reſcripſit. Sed vtrùm confeſſi [19] nomen tãtùm capi poſſit, an etiam moueri quæſtionẽ. Itẽ quod ſi res ſit pignorata [t], quę pignori capta eſt, videndum eſt, an ſic diſtrahi poſſit, vt dimiſſo creditore ſuperfluum in cauſſam iudicati conuertatur. Et quamuis non cogatur [u] creditor rem, quam pignori accepit, diſtrahere: tamen in iudicati executione ſeruatur, vt ſi emptorem inuenerit res, quæ capta eſt, qui dimiſſo priore creditore ſuperfluum ſoluere paratus ſit, admittenda ſit huiuſmodi [13] quoque rei diſtractio [x]: nec videtur deterior conditio creditoris fieri, ſuum conſecuturi, nec prius ius pignoris dimiſſuri, quàm ſi ei fuerit ſatisfactum [14].

Poſt rem uenditam, & in ſolutum datam ceſſat ſummaria cognitio iudicum exequentium. Bartolus.

6 ¶ Si poſt addictũ [y] pignus aliqua controuerſia emptori moueatur, an ſit cognitio eiuſdem iudicis, qui ſententiam executus fuerit, videndum eſt. Et cùm ſemel emptio perfecta ſit, eiúſque, qui ſic [15] comparauit, periculum [z] verſetur, non puto locum eſſe cognitioni. Certè poſteà quàm inductus eſt emptor in poſſeſſionem, nónne ceſſat ſentiet, aliàs etiam eo inuito fiet.

y ¶ *Si poſt addictum.* id eſt, captum, & poſteà véditum authoritate iudicis: & continua, quia ſ. dixit quando controuerſia mouetur ante addictum pignus, vbi ſummatim cognoſcitur, nunc quando poſt [n], vbi ſiue de proprietate ſiue de poſſeſsione fiat quæſtio: non ſe intromittunt exequentes, cuicunque ſit addicta. Si autem de pretio: conſulitur iudici vt omni alia quæſtione omiſſa, aut præſenti pecunia vẽdat, aut ſi hoc non fecerit, res ipſas vbicunque inueniat, quaſi nondum vinculo pignoris liberatas accipiat. Sed quare magis de pretio? Reſpond. quia [o] ibi non eſt lõga cognitio auferre rem, imò ideo quia nihil vi detur feciſſe executor, niſi pretium ſoluatur, quo ſoluto totũ videtur feciſſe, cùm ei amodo auocari non poſſit pretium. vbi autem ſibi res eſt addicta, ſemiplenè facit executor, nam demum extinguitur iudicati actio omnino, ſi res addicta facta eſt auctoritate ſua [p]: vt ſ. de ſol. ſi quis aliam. Vnde ea euicta non ceſſat eorum audientia, ſecundum quoddã prout habes, nõ ceſſabunt, & poſteà idem, &c. & ſic ad proximum dictum referturi: vel ſecundũ alium ceſſat [p] eorũ officium, quia licet non plenè, tamen prout voluit peritor finierunt. arg. ſ. eo. §. ſi pignora. ſed pretio non ſoluto nec plenè, nec ſemiplenè fecerunt. Azo. [q]

z ¶ *Periculum.* quo ad hoc, vt teneat pretiũ ſoluere. Itẽ quo ad executorem

p ¶ *Addictam.* id eſt, captam, & venditam.

q ¶ *Liberatam.* nõ videtur ergo poſſe haberi fidem de pretio ab exequentibus: & ſi habeatur, non tranſeat dominiũ tãr. ſ. de iure fiſ. ſi procurator. in fi. Sed qualiter auferatur ei, ſi dicat ſe ſoluiſſe pretiũ? Reſ. hoc fortè non dicebat: aliàs contra.

r ¶ *Sic quoque.* q. d. nõ ſolum prædicto modo exequũtur iudicatum, ſed etiam iſto.

s ¶ *Aliud.* corporale. Vel ſic ſcilicet in quæſtione: vt ſuprà eod. §. ſed illud.

t ¶ *Id dumtaxat.* ſcilicet, nomen.

v ¶ *Confitetur.* paſsiuè ponitur. R.

x ¶ *Secutus.* in nomine, vt cognoſcatur de eo ſicut de corporali pignore.

y ¶ *Cognoſcere.* ſumma tim: vt ſ. eodem §. ſed ſciendum.

z ¶ *De proprietate.* ante addictionem.

a ¶ *Reſcripsrum.* ergo non confeſsi tantùm capient.

b ¶ *Reſcriptum eſt.* quæritur, quare ſecus? Reſp. quia facilius in rebus corporalibus habetur ſummaria cognitio: cætera die, vt not. [f] C. quando fiſcus, vel pri. l. ij.

c ¶ *Conueniens nomen.* Tunc ſcilicet quando nomen non diſſitetur.

d ¶ *Capi.* ſic dicendo, habeas illud nomen loco pignoris: & iſte poſteà habebit vtilem actionem [g], ſicut video in nomine pignori obligato ex conuentione: vt ſ. de pigno. l. cùm conuenit. & facit C. de præto. pig. l. j. & ij. & C. de iis, qui ad eccle. confug. l. fina. §. ij. Accurſius.

e ¶ *Iolet capi.* pupillo condemnato. Accur.

f Et hoc B. & Paul.

g Scilicet hy poſſeſsoria cauſſatã ex pignore cæpto per iudicem: vel vtilem actionẽ perſonalem. Angel. & Alexan.

Perſonæ hîc enumeratæ conueniuntur, & exigũtur in quantum facere poſſunt, & ære alieno non deducto, ſi ſtlit in donatario. Bar.

SVnt qui in id, quod facere poſſunt perſonis, quæ conueniuntur inquantum facere poſſunt deducto, ne egeant: & non deducto ære alieno: vt ſocius. Item patrona, & liberi eorum, & parentes. Item maritus, quando conuenitur de dote. Item miles, qui in militia exiſtens contraxit debitum. nam iſti inquantum facere poſſunt, conueniuntur. Tandem dicit, Quidam eſt debitor multorum ex ſimili cauſſa, nec eſt omnibus ſoluendo. Dicitur, quòd occupantis conditio erit melior, & ſi vnus egerit, non deducitur, quod debetur aliis, qui ſunt ſimilis conditionis. Sic eſt & in act. de peculio. Et idem ſi filius. vel libertus agat contra patrem, vel patronum, nam non deducitur quod aliis filiis, vel libertis debetur. Eſt & alius, qui conuenitur inquantum facere poteſt, vt qui conuenitur ex cauſſa donationis: & iſte deducit quod omnibus debet. Item quod ſuprà dixi, quòd ſi vnus filiorum agat contra patrem, vel patrem, eſſe occupantis meliorem conditionem: intelligas tamen, quòd ille conueniatur deducto ne egeat. Item ſi vir conueniatur ab vxore ex cauſſa dotis, ſiue ex alio contractu, habet vir hoc priuilegium vt conueniatur inquantum facere poteſt. Idem econtrà ſi vxor conueniatur à viro ex aliquo contractu. Item priuilegium quod datur viro, ſi conueniatur ab vxore, idem priuilegium datur ſocero, & patri viri. Sed quid erit, ſi pater mulieris promiſit dotem genero pro filia, & fecit pactũ, quòd gener lucraretur, ſi filia decedat in matrimonio: nunc gener agit contra ſocerum ad hanc dotem, nunquid hic ſocer habet priuilegium, ne conueniatur, niſi inquantum facere poteſt? Certè non. & hoc eſt verum ſi ſoluto matrimonio per mortem filiæ gener petat dotem ſi nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si autem adhuc constante matrimonio gener petat dotē à socero, tūc socer condemnandus est inquātum facere potest. Item quod dictum est, Socerum genero condemnari inquantū facere potest, fallit si conuentus neget se socerū, vel si cōueniatur ex caussa doli. Item priuilegium, quod datur viro, datur etiā procuratori viri, vel defensori qui cōuenitur nomine viri, & eo viuo: post mortem autē viri conuenitur insolidū. Itē priuilegium, quod dixi prædictis personis dari, nō transit ad eorum fideiussores. Item priuilegiū, quod datur viro, & aliis personis suprà numeratis, non vadit ad hæredes eorum, sed insolidum tenentur. Et hoc dicit hæc lex cum seq. vsque ad l. si conuenerit. Franc. Accur.

a ¶ *Possunt.* deducto ne egeant: aliàs nullum esset priuilegium: vt ff. de regul. iur. l. in condemnatione.

b ¶ *Id est.* pro, scilicet ponitur secundum Io. sic ff. quando act. de pecul. est anna. l. j. §. quandiu. Azo.

c ¶ *Aere alieno.* excipe donatorē: vt ff. eo. l. inter eos, §. fin.

d ¶ *Ferè.* ferè dicit: quia si negauit se socium esse, insolidū condemnatur: vt ff. eod. sed hoc. quia & alij sunt, vt donator: vt ff. eodē, inter eos. in fin. Item qui cessit bonis: vt ff. qui bo. ce. pos. l. is qui bonis. Item filius exhæredatus, vel abstentus. Quod dic, vt not. ff. qđ cum eo. l. ij. & iij. Vel ferè dicit, quia hic etiam enumerati non semper habent beneficium puta, maritus, vel socius, si quid dolo facerent: vt ff. pro socio. l. verùm. §. hoc quo

1 Fl. socii autem
2 Exceptionem.

que, & ff. so. ma. l. etiā. §. licet. & C. de rei vxo. act. §. cū aūt. Vel tertiò secundū H. ferè, propter donatorem dicit, qui æs alienū deducit: vt dixi.

e ¶ *Accipiendus est.* contrà ff. pro so. verum. in prin. e. vbi etiam specialis res socium dicit habere beneficium hoc. Sol. hic sub. maximè. Vel illa ad istam trahitur. Vel hic interrogatiuè lege: & solue per illam: vel vt ibi. Prima placet.

f *Patronus.* nisi patronatus ius amiserit, quod multis modis fit: vt not. C. de bo. quæ libe. l. fin. Accur.

g ¶ *Parentes.* in infinitum. cūm sit fauor in omnibus his, accipe: vt ff. de in ius voc. l. quique. §. parentes. & l. sed & si. §. liberos autem. & de lib. & posthu. l. cum quidam. Propriè tamen aliter. vt ff. de gradi. l. Iurisconsultus. §. parentes.

h ¶ *De dote.* vt ff. sol. mat. l. maritum. cauet tamen de soluendo si pernenerint ad fortunam pinguiorem: vt C. de rei vxo. act. §. cùm autem. Sed contrà insti. de act. §. item si de dote. Sed non est: quia inquantum facultas patitur, vt ibi, idem est, quòd inquantum facere potest. Item contrà ff. de neg. gest. diuortio. Sol. vt ff. eo. l. non tantùm.

i *Item miles.* facit ff. eo. l. miles. in prin. & quod ibi not. Et no. quòd istæ tres leges respiciunt secundam partem rubricæ.

k *Inter eos* Ex eadem caussa in genere dicit, id est, ex credito: sed eandem caussam dicit, quia omnibus inquantū facere potest, debet condemnari: & sic omnium est eadē caussa, vel conditio in condemnatione. Aliàs aliter dicitur eadem caussa: vt ff. de excep. rei iudi. & an eandem. & aliàs aliter: vt ff. de inoffi. testa. l. circa.

l ¶ *Occupantis* occupare dicitur, qui primò ad sententiam peruenit. vt ff. de pecul. l. si verò. Aliàs qui primò litem contestatur: vt suprà, de leg. j. l. si pluribus. Item hoc accipe inter non priuilegiatos, & priuilegiatos æquali priuilegio personali: vt suprà quod cum eo. l. sed an. & de pecu. l. ex facto. quæ sunt contrà, nisi in duabus dotibus: vt C. qui po. in pign. ha. l. fi. §. fin. Item non videtur melior conditio occupātis, cùm in executione vltimus veniat cum primo: vt infrà eodem, in iudicati. quæ est contrà. Solu. in hoc est melior: quia totius debiti fit certa condemnatio non habito respectu, q alij hic idem conuentus damnari potest postea: at in vltima sententia debet haberi respectus ad primam: vt quod debetur ex prima, ex bonis deducatur: & si quid in bonis superfuerit, secundum eius æstimationem fiat condemnatio. Cùm autem vtraque sententia executioni mandatur, non potest petere primus, vt primò sibi satisfiat, & posteà alij, imò vterque admittitur; pro rata tamē portione debiti cuiusque: scilicet vt plus accipiat, cui plus debetur: vt ibi. Quod multum prodest vltimo, si fortè bona post vtranque sententiam sint minorata. Habetur ergo ratio non in executione, sed in sententiæ prolatione. Si autem solus secundus primò petat executio né, non habetur ratio primi qui non petit. imò fecūdi occupantis melior erit caussa, vt ibi. Accur.

1 Fl. ipse

m ¶ *In actione de peculio.* vbi non deducitur. Quoddic, vt ff. de pecu. l. si verò.

n ¶ *Et hic.* in actione de peculio: vt d. l. si verò. & in aliis etiam casibus ibi not.

o ¶ *Eiusdem* conditionis nec aliis, excepto donatore: vt ff. pro xi. & ff. eod. l. exhæredatum. Accur.

p ¶ *Conuenitur.* ex stipulatione olim hodie etiam ex nudo pacto datur ex l. condictio: vt C. de dona. l. si quis argentum. §. penult.

2 Fl. dotis dat.

q ¶ *Condemnatur.* si ab eo, cui donauit, conueniatur: secus si ab eo, cui sic delegatus est: vt ff. eodem. l. Nesennius. Azo.

r ¶ *Is solus.* & hoc est contrà ff. eo. l. in iudicati. Sed solue vt modò dixi.

s ¶ *Alieno.* in quo non computatur quod ex

1 Fl. ipse promisit.

simili caussa debetur: vt subiicit.

t ¶ *Inter eos.* scilicet donatarios: & facit ff. eod. l. cùm ex caussa. & l. exhæredatum. & de regu. iur. l. Diuus. & l. quoties. & l. in condemnatione. & suprà de don. l. qui ex donatione. & suprà, solu. matr. l. maritus. Hic quæro secundum Azo. an hæc exceptio, vt quis damnetur in quantum facere possit, sit dilatoria, vel peremptoria? Videtur dilatoria quia non semper obstat agenti: vt institu. de excep. §. perpetuæ. & §. temporales. Item quia si soluatur, non est repetitio. vt suprà: de condictio. in debi. l. in diem. & l. quod nomine. & l. nam & si maritus. Ecōtrà perpetua. quia post litem contestatam opponitur: imò etiam quandoque post sententiam: vt ff. eod. l. Nesennius. §. finali. quod non est in dilatoriis: nec etiam peremptoriis vt C. sen. rescind. non pos. l. peremptorias. Sed Ioan. dicit eam dilatoriam.

Exceptio vt quia cessat dilatoria quando quis non potest conueniri nisi post mortem debitoris vel perpetua.

v ¶ *Non tantùm dotis nomine. Condemnatur.* etiam soluto matrimonio: & etiam eo constante in casibus permissis: vt suprà de iure dot. mutuo. §. manente.

x ¶ *Condemnandus est.* constante matrimonio, non soluto: vt ff. de negot. gest. diuortio. in prin. etiam si durante matrimonio contraxit. Nec obstat ff. de consti. pecu. l. iij. vbi ex alio contractu etiam solu. matrimonio habet priuilegium. sed ibi ideo quia imitatur naturam primi contractus actio de constituta: vt ff. de don. l. qui id quod. & facit C. de donat. inter virum & vxor. l. & si de tua. Item hoc in contractu, secus in delicto, vt ff. eo. l. si rerum. & arg. ff. eod. sed hoc ita. §. j. Accursius.

y ¶ *Icut. Cum socero.* patre viri, vt ff. sol. ma. l. rei iudi. §. fi. & l. seq.

z ¶ *Cum socero.* patre vxoris. Accur.

a ¶ *Vtimur.* nos ergo sequimur æquitatem, in qua lex deficit, vt & ff. sol. mat. l. si verò. §. de viro. & C. de pact. conuen. super do. l. hac lege. de vsucap. dicitur. sed hoc soluto matrimonio, vt inferior lex distinguit, vt ff. solu. matri. l. ex diuerso. in prin.

b ¶ *Sed hoc ita. Soluto matrimonio.* per mortem filiæ, aliàs non valeret pactum, vt ff. de pact. dot. l. ij. & debeat lucrari dotem ex pacto, vt ff. de iure dot. l. si de dote.

c ¶ *Succurrendum.* Ratio distinctionis hæc est, quia constante matrimo-

matrimonio durat affinitas, & in parentibus viri, quia affines sunt vxori: & in parentibus vxoris, quia affines sunt viro: cæterùm vxore mortua, & ita ab vna parte affinitatis vinculo soluto, sicut amoris vinculum, ita & priuilegij decrescit beneficium.

a ¶ *Socium.* facit ff. eo. sunt qui. & ff. pro socio. l. verùm. §. hoc quoque. & l. si vnus. §. fina. & ff. de fideiusso. si dubitetur. §. j.

b *Stium. Fuerit.* i. fieri posse putetur.

c ¶ *Facere potest.* f. ma ritus: vt suprà, fol. matri. l. aliam. Et est ratio, quia si non obtulit se, in dominum fiet executio: vt suprà eo. fi se. Siue obtulit, actione mandati, vel nego. gest. recuperaret à domino. Est ergo æquum vbiq; procuratorem sic dam nari. Accur.

1 Flo. possint.

d ¶ *Defensor.* sine mādato, nec enim deterior, & c. vt ff. de procu. sed & hę. §. defendere. & l. minor. §. quoniam. & facit ff. de excep. l. omnes exceptiones.

1 Flo. fier.

e ¶ *Insolidum.* nisi filius eiusdem matrimonij succesisit viro: vt ff. sol. matr. l. etiam.

2 Fl. damnatus fuit.

f *Et si fideiussor.* hæc lex non loquitur in marito, sed generaliter.

g ¶ *Rei.* i. speciei, & actionis, s. pro quātitate competentis. Vel rei, scilicet dandæ, vel tradendæ actionis. i. acti, siue facti. Vel pro eodem ponę rei, & actio nis: scilicet, pro re eom petenti.

h ¶ *Ei.* scilicet, creditori: imò fideiussori, Azo. qui insolidum cōdemnatur, & insolidum agat mandati: & hoc, quia personale beneficium est. Aliàs contrà, si rei cohæreat: vt ff. de reg. iur. l. in omnibus. & ff. de excep. l. omnes exceptiones. & inst. de replica. §. fina. & C. de vsur. rei iu. l. fi. §. fi. Item hoc, nisi conueniatur vt defensor: vt ff. pro socio. l. verum. §. j.

i ¶ *Præstatur.* sic ff. de reg. iur. l. in omnibus.

k ¶ *Hæredi.* non suo, vt ff. solu. matrim. l. etiam.

S *Iendum. Personarum.* omnium prædictarum, excepto viro relinquēte communem filium: vt ff. proxim. dixit. & facit suprà quod cum eo. sed fi. §. foli. & pro socio. l. verùm.

S *I conuenerit.*] CASVS. Mutuatū tibi centum hoc pacto, vt non tenearis nisi inquantum facere possis: nunc conuenio te ad ista. c. Iudex huius caussæ seruabit hoc pactum non condemnando te, nisi inquantum facere possis. Franciscus Accursius.

m ¶ *Proferre.* contrà suprà de arbit. l. qualem. Sol. ibi in arbitrio, hic in iudicio. Vel dic, hic quid, id est, de quo. Pone quòd plura petere possem, tu dic, poni hic casum, quando conuenit vt inquantum facere posset damnetur, qui debebat insolidum damnari: vt ff. de pact. l. si quis crediderit. Quid autem si econtrà? Tūc aut beneficium habet propter reuerentiam personæ, & tunc non potest contra pacisci: vt ff. soluto matrim. alia. §. eleganter. Aut iure contractus [a], & tunc sic, vt hic, & C. de pact. si quis in conscribendo. Item pone vt ff. communi diuid. iudicem. Item C. de resti. l. fin.

a Istam gl. sequitur Bar. & Alexan.

P *Ræses prouinciæ.*] CASVS. Mutuaueras mihi centum sub vsurarijs: quo tempore elapso petis à me ducenta tam pro sorte, quàm pro vsuris, & vsuris vsurarum, iudex me ad hoc condemnauit, appellationem interposui forte post x. dies, & sic mea appellatio pronuntiatur iniusta. Dicitur, quòd sententia remanet firma. Franc.

n ¶ *Leges.* vt & suprà, de condi. indebi. l. si non sortem. in princ. Accurs.

o ¶ *Constitutiones.* vt & C. de vsuris. lege finali. Et dic condemnauit, scilicet tacitè: non expressè: aliàs non valeret ipso iure sententia: vt C. quando prouoca. non est necesse. l. ij. quæ est contrà. Alij, quòd hic erat quæstio facti: ibi iuris. Quod in idem recidit. Alij aliter dicunt, vt ibi notaui. Accursius.

XXVI. Vlpianus lib. lxxvij. ad Edictum.

S I conuenerit inter litigatores quid pronuntietur, non abs re erit iudicem huiusmodi sententiā proferre [m].

Appellatio non ritè interposita non retardat executionem. Bart.

XXVII. Modestinus lib. j. Responsorum.

P Ræses prouinciæ in vsuras vsurarum condemnauit contra leges [n], & sacras constitutiones [o], ideóque Lucius Titius contra prolatam sententiam iniustam Præsidis appellauit [p]. Quæro, cùm secundum legem Lucius Titius prouocasset, an exigi possit pecunia secundum condemnationem? Modestinus respondit, si in sententia [1] certa [q] quantitas continetur, nihil proponi cur iudicati agi non possit.

1 Fl. si sententia certa.

Si ex duobus delegatis alter ferat sententiā uno modo, alter modo contrario, uel diuersa, utraque sententia pendet quousque per delegantem altera fuerit approbata. Paulus.

XXVIII. Idem lib. xij. Responsorum.

D Vo iudices dati [r] diuersas [s] sententias dederunt. Modestinus respondit, vtranque sententiam in pendenti [t] esse, donec com petens iudex [u] vnam earum [1] confirmauerit.

1 Fl. eorum.

XXIX. Idem lib. vij. Pandectarum.

T Empus, quod datur iudicato [1], etiam hæredibus eius cę terisque, qui in locum eius succedunt, tribuitur [x], videlicet quod ex tempore deest: quia caussæ magis, quàm personæ beneficium præstatur [2] [y].

1 Fl. iudicati.

XXX. Pōponius lib. vij. Variarū lectionū.

C Vm ex caussa donationis promissa [z] pecunia est, si dubiū [a] sit, an ea res eousque donatoris fa-

eum competentem, qui ad hoc delegabitur: vt C. de appellationib. l. iubemus si qua. & facit suprà de libe. causs. l. duobus. & in authenti. vt iudi. non expec. sa. iussi. §. fi autem. & ff. de arbit. item fi. §. finali. & l. siculi. & l. diem. §. fi plures. Ex prædictis distinguendum est: aut sunt delegati plures, & tunc obtinet quod hic dicitur, si sunt pares: aliàs plurium sententia obtinet: vt suprà, de arbitr. l. sicuti. Si ordinarij impares: tunc quod est infrà eodem. l. Pomponius. aliàs incipit, si vni. Si pares, tunc quod in l. inter pares. & facit infrà, de verborum obligatio. qui ex pluribus.

T *Empus.*] CASVS. Condemnatus habet spatium quatuor mēsium ad soluendum condemnationem: interim decessit. Dicitur quòd id, quod remanet ex hoc tempore vadit ad eius hæredem Fran. Accursius.

x ¶ *Tribuitur.* Et etiam plus quādoque: vt C. si pendente appel. mors interuen. l. fin. Accursius.

y ¶ *Præstatur.* sic suprà eo. l. & si fideiussor. §. fi. & ff. de reg. iur. l. in omnibus. & l. priuilegia. Accursius.

C *Vm ex caussa.*] CASVS. Ex caussa donationis mille mihi promiseras: & est dubium, an hæc omnia soluēdo, remaneat tibi vnde posis sustentari. Dicitur quòd conueniam te inquantum facere possis: & hoc maximè habet locum, si eras meus pater, qui hoc mihi promiseras. Franciscus.

z ¶ *Promissa.* per stipulationem: hodie sufficit nudo pacto: vt C. de donation. l. si quis argentum. §. penul.

a ¶ *Dubium.* aut certum est cum esse diuitem, & non inquirunt

p ¶ *Appellauit.* post decem dies: vel quia ad minorem iudicem appellauit: vt ff. de appel. l. j. §. fi quis.

q ¶ *Certa.* vt C. de senten. quæ sine cert. quan. ti. l. hæc sententia. & facit infrà, quæ sen. fine appell. l. j. §. j. & ff. de appel. si expressim. & in frà, eod. cum prolatis. Accursius.

D *Vo iudices.*] CASVS. Duo sunt iudices delegati in vna caussa: quilibet dedit suam sententiā contrariam alteri. Dicitur, quòd vtraque est in pendēti, donec delegans confirmet quā vult. Franciscus Accursius.

1 Fl si sententia.

r ¶ *Duo iudices dati.* i. delegati [b]: vt non ob stet ff. eod. l. inter pares. quæ est cōtra: quia illa in ordinario dicit. Vel hoc intellige [c] in interdicto, Vti possidetis, cùm vterque æquè probauit. Item in famil. ercis. cum. iudicio, cùm non possit apparere quis actor & quis reus sit. Nec obstat suprà de iudi. l. in tribus. & l. sequent, illud enim intelligitur, vt appareat quis primò de calumnia debeat iurare, secundum Alexandrum.

b idem B.

c Ista intellectus est singularis, & approbatus p doct.

s ¶ *Diuersas.* ita quod contrarias: sic C. de fide instrum. l. scripturæ.

t ¶ *In pendenti.* quia interim neutra adstringit: neutra absoluit, & tempus appellationis à tempore confirmationis cedit.

1 Fl. iudicati. Sententiæ cōtrariæ à diuersis latæ an sit standum,
2 Flo. præstituitur.

v ¶ *Iudex.* id est qui eos delegauit, secundum quosdam. Vel dic quòd ff. de appellationib. l. iubemus si qua. & facit suprà de libe. causs. l. duobus. & in authenti. vt iudi. non expec. sa. iussi. §. fi autem. & ff. de arbit. item fi. §. finali. & l. siculi. & l. diem. §. fi plures. Ex prædictis distinguendum est: aut sunt delegati plures, & tunc obtinet quod hic dicitur, si sunt pares: aliàs plurium sententia obtinet: vt suprà, de arbitr. l. sicuti. Si ordinarij impares: tunc quod est infrà eodem. l. Pomponius. aliàs incipit, si vni. Si pares, tunc quod in l. inter pares. & facit infrà, de verborum obligatio. qui ex pluribus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

facultates: aut certum, quòd est pauper, aut dubium, & tunc inquirunt rursus C.de eondic.indeb.l.fin.& suprà de condic.indeb.l.sufficit. & 3.de dolo.l.eleganter.§.non solum.

a ¶ *Relinquatur*.vt & 3.de reg.iur.l.in condẽnatione.& l.Diuus Pius. Et dicunt quidam, insolidum teneri donatorem, sed condemnari inquantum facere potest. Alij dicunt, nec tenerí nisi inquantum facere potest: & facit suprà eodem, l. inter. & infrà eodem, Nesenius.§.fin.

b ¶ *Parentes*. donantes liberis: vt 3.eo. l.patronus.Accur.

Debitoribus.] CASVS. Cum debitor meus confitetur se mihi centum debere, iudex debet ei præcipere, vt soluat dando aliquam dilationem: & si modica sit, nec possit soluere intra illam dilationem, tunc lex dat dila. nam habebit quatuor menses integros. Et hæc sunt vera, quando debitor cõfitens non poterit incontinenti soluere: si autem poterat, cum habere pecuniam præ manibus, & nolebat soluere, & sic est contumax: tunc pignoribus captis cogitur incontinenti ad sol. aut si non est contumax, sed nõ potest soluere: tunc dilatio dabitur à iudice: & si est minor quàm legalis, supplebitur à lege, vt habeat dilationem quatuor mensium, si iuita de causa impeditus non soluat intra primã dilationẽ: & si intra istam dilationem non soluat, tunc res eius pignori capientur. & si à tempore quo pignora sunt capta, cessat per duos menses ad soluendum, vendentur pignora, & satisfiet creditori. Franciscus Accursius.

c ¶ *Debitoribus*. potest dici vt loquatur tota lex, quando non fuit lis contestata, nec processit in figura iudicij: sed tantùm fuit reus confessus. Vel potest dici, quòd vsque ad verba rescripti de diffinitiua dicat.

d ¶ *Perentibus*. confitentibus a, vel condemnatis.

e ¶ *Dandi sunt*. in sententia diffinitiua, Quod est vel quatuor mensũ, vel plus, vel minus ex causa: vel dic in præcepto, quod facit iudex in confessum citra formam iudicij.

f ¶ *Prorogandi*. scilicet si iudex minus quatuor mensibus dedit sine causa, iam lex prorogat & supplet: vt 3.eo.l.quarta. §. si quis. Accur.

g ¶ *Contumaciam*. quia habent pecuniam: sed nolunt soluere. sic 3. man.l.Lucius.in fin.

h ¶ *Captis*. sic insti. de satisd.tuto.& cura.§.penult.

i ¶ *Rescripsit*. rescriptum loquitur post præceptum factum in confessum citra formam iudicij.

k ¶ *Tibi*. Proconsuli. Accursius.

l ¶ *Aut ex re*. aut pro sicut, nam quasi condemnatus est confessus: vt 3.tit.j.l.j. Vel dic, verè est condemnatus confitens ipsa confessione: & statim tempora iudicati currunt: vt 3.tit.j.l.certum.§.fin.

m ¶ *Reddere*. scilicet statim, si appareant contumaces, cum aliquo tẽpore tamen: vt 3.de solu. quod dicimus. Sed cur non diffinitiuè damnatur confitens, sed tantum ei præcipitur? Respond. b quia non in forma iudicij fuit facta confessio, nec fuit iuratum de calumnia, nec lis contest. aliàs contrà secundum nos: vt 3.eo.titu.l.Iulianus. Alij cõtrà, vt 3.ad legem Aquil. proinde. in fi secundum Azo.

n ¶ *Detur*. cùm non fuit contumax: vt 3.de iudi.l. si debitori.

o ¶ *Pro facultate*. si semper datur pro facultate, ad quid quadrimestre inducitur? Respon. prodest, quia vbi minus, & sine causa, supplebitur à lege: sed vbi tantum, vel plus dat iudex, licet sit æquum plus dari: non supplet lex: vt 3.eod.l.iiij. §.si quis condemnatus. Item si iudex nil dixit, de quadrimestri intelligitur.

p ¶ *Datum*. à lege, scilicet, quadrimestre tẽpus, vel dic à iudice. Acc.

q ¶ *Prorogatum*. quia iudex minus dederat: vt suprà eodem, si se.§. si quis.

r ¶ *Duos menses*. à die captionis. Vel dic à die sententiæ. Azo. & hoc dic, vt not. C.de bon. autho. iud. pos. l. cùm proponas. & facit 3.de compen. l. si cùm militi. §. cùm intra.

Cùm prolatis.] CASVS. Cùm haberem causſam coram iudice, & allegaui legem scriptam in corpore iuris, vel aliquam sententiã principis in simili quæstione, quę decidit quęstionem pro me. Iudex credens quòd hæc lex nihil faceret ad quæstionem, iudicauit contra me. Dicitur, quòd hæc sententia tenet, nisi retractetur remedio appellationis. Fran.

s ¶ *Cùm*. ab aliis iudicibus non diffinitiuas, sed interlocutorias à Principe. Acc.

t ¶ *Prolatis*. id est ostensis, & allegatis ab eo, pro quo faciebant. Et dic, cognitionibus, id est sententiis aliorũ iudicum in similibus negotiis: & secundum hoc bene existimauit: vt & C.de sen. l. nemo. Idem tamen si contrà existimasset. Vel dic, cognitionibus, id est sententiis domini Imperatoris, quæ sunt lex: vt C. de leg. & constit. l.fi. Et idem, si quælibet alia lex fuit allegata, & à iudice non audita: quia non credidit face re ad rem: & idem etiam si credidisset, cùm non expresse, sed tacitè iudicet contra eam: vt C. quando prouo. non est necesse. l. ij. & suprà eodem, l. Præses. & 3.quæ sent. sine appel. l. j. §. j. Quidam dicunt, & tertiò vbi expresse contra legem pronuntiat: vt minoré xiiij. annis posse testari: nam valet sententia secundum eos, si putauit aliam esse, quæ diceret contrà, & illam non valere, quæ dicit eum non posse testari. Vel quia correcta: vel quia nõ sic intelligatur c. quod non placet.

v ¶ *Constitutionibus*. aliàs cognitionibus.

x ¶ *Iudex*. supple, & hoc facit eo, &c.

y ¶ *Alioquin*. id est si non appelletur.

Diuus.] CASVS. Aliquis succubuit in causſa. eo quòd aduersarius probauit quod voluit per testes pecunia corruptos. Dicitur quòd licet non appellet, tamen si hoc probat, retractabitur sententia: & etiam testes illi punientur: & de hoc extat rescriptum, de quo habetur mentio in litera. Franciscus Accursius.

z ¶ *Per libellum*. scilicet supplicatorium.

a ¶ *A Iul.o*. scilicet condemnato.

b ¶ *Ex falsis testimoniis*. id est dictis testium.

c ¶ *Rescripsit*. cuidam Præfidi.

d ¶ *Misit*. tibi Præsidi prouinciæ.

e ¶ *Corruptis*. Idem si precibus, vel etiam sine aliqua corruptela dixerunt falsum. Nam idem in testibus, quod in instrumentis debet effectum vt C. de fide instrumen. l.in exercendis. & testes instrumenta dicuntur, vt suprà de fide instrumen. l.j. Item quia tit. C. si ex fal. instru. est generaliter in testibus & in instrumentis. Item pro hoc C. si ex fal. alleg. excusatus sit. l.j. Sed Placent. d contrà. nam propter instrumenta dicitur omnino retractari: sed propter testes demum, si fiunt pecunia corrupti, vel etiam precibus. Nam duo exigebant, scilicet eos falsos. & procurentis dolum, quod esse non potest, nisi pretium, vel preces adsint, vt argum. 3. de iudi. l. si Prætor.

f ¶ *Seue.è* id est crudeliter.

g ¶ *Restituas*. actione in factum proposita e, quæ & contra testes, vel dolosè producentem datur, vt infrà ad legem Cornel. de Fal. l. qui nomine. & hoc perpetuò, vel implorato officio iudicis. Et sic intra quadriennium ex clausula generali. suprà, ex quibus cau. maio. l. j. in fine. Sed in casu fauore minoris, ipso iure f, vt C. si ex fal. alleg. l. j. & ij. & iij. Item contrà videtur infrà, de exceptio. l. qui agnitis. Sed illa in instrumentis dicit, hæc in testibus, licet quidam dicant hic quãdo pecunia corrupti, ibi non. Vel dic, vt ibi, 8 & facit C. si ex fal. instrumen. per totum. Item quid, si ex falso iuramento est lata? Dic vt C. de transac. l. si ex falsis.

Si victum.] CASVS. Alicui capto in turri conuicto propter aliquod delictum, & condemnato, antè quàm pœna ei inferretur, portabatur comestio, vel aliquid super quo iacere et: aliquis prohibuit hoc portari. Dicitur, quòd prohibens vtili act. in factum, vel iniuriarum, arbitrio iudicis est puniendus. Fran.

a ¶ *Si victum*. vnde viuat.

b ¶ *Vel stratum*. hoc expone, vt 3. de verbo. sign. l. verbo victus. & l.in stratum.

c ¶ *Iudicato*. id est cõdemnato. Sed ad quid differebatur pœna: vt C.de pœnis. lege, cum reis. Respon. vt in eo. tiu. si vindicari. & 3. de pœnis. l. prægnantis. Vel dic iudicato, sci licet spe. argu. 3. de iureiur. admonendi.

d ¶ *Vtilis*. scilicet in factũ: vt 3. de præscri. verbis. l. quoties. & argum. suprà, ad legem Aquil. liber homo. in princ. & l. quemadmodum. §. Magistratus. Sed in quam pœnam? Respon. a vt iudici vi debitur: vt 3. de custo. reo. l. si quis reum. & in stit. de oblig. ex quasi malefic. §. j. & 3. si quadru. paupe. fecit. dic. l. ex hac. Item cui dabitur? Respon. condemnato, si non est factus seruus pœnæ per sententiam, vt quia deportatus vel relegatus: vt insti. quib. mo. ius pa. po. tol. §. cùm autem. & de capi. dim. §. minor. Secus si seruus pœnæ: vt quia in metallũ est dãnatus: vt insti. quib. mo. ius pa. po. tol. §. pœnæ. quia tunc non: vt insti. de iniu. §. seruus. nec fisco vt dominio: vt 3. de iis, quæ pro nõ scrip. ha. l. si in metallum. licet b quidã sibi, & seruo facto dicant dari: vt arg. 3. de iniu. l. item apud. §. si quis sic fecit. potest etiam criminaliter à quolibet accusari, vt capitalis pœna imponatur: vt C. de custo. re. l. j. §. fin.

Imperatores.] CASVS. Sententia solenniter lata, à qua non est appellatum, non potest retractari ob hoc, quòd vna partium dicit se inuenisse instrumenta, quæ si à princi. habuisset, obtinuisset. Hoc autem fallit in Republica in casu: quod dic vt in glo, Franc.

e ¶ *Nouorum*. id est nouiter repertorum: vt argum. C. de transact. l. sub prætextu. Sed contrà 3. de iureiur. l. admonendi.

f ¶ *Restitui*. rescindi. Accursius.

g ¶ *Negotia*. id est sententias. Accursius.

h ¶ *Negotia publica*. idem in pupillari, & Ecclesiæ: vt no. C. eodem. sub specie. Accursius.

i ¶ *Ex causſa*. si non sit defensor Reipub. soluendo, contra quem habet act. Resp. arg. C. de iudi. l. properandum. in fi. Sed contrà videtur C. si tu. vel cura. l. etiam. & C. de sacrosc. eccle. l. iubemus. §. prædia. & §. œconomus. Vel dic e, an fit lapsum triennium: & tunc, an præuaricatio affuerit: vt C. de sen. aduer. fiscum. l. j. libro x. & hoc petita restitutione offic. iudi. ex clausula generali: vt suprà ex quibus cau. maio. l. j. in fin. & ita intra quadriennium tantùm, secũdum Ioan. vt C. de tem. in integ. resti. l. superuacuum. Alij d actione in factum, & sic perpetuò ob dolum delinquentis. & facit 3. man. l. si hominem. & infrà, de excep. rei iudi. l. cum de hoc. in fin.

Pomponius.] CASVS. Plures iudices cognoscebãt de quadam causſa liberali: omnes excepto vno volebant iudicare. Possunt, dum tamen ille vnus iuret ideo nolle iudicare, quia de causſa sibi non liqueat: nam tunc cæteri iudicant: cùm & si omnes vellent iudicare, & dicerent, sententia plurium teneret. Vltimò dicit. Tunc omnes dicuntur iudicare, cum omnes adsunt: & statur sententiæ omnium, vel maioris partis. Et hoc dicit hæc lex, & seq. Franc. Accur.

k ¶ *Proferre*. non ergo omnes iudicant: & sic est contrà, in auth. vt iudi. non expe. 5. in. §. ij. & infrà eod. l. duo. & suprà, de arbi. l. sicuti. & C. quando prouo. non est necesse. l. cùm Magistratus. Solu. ibi liquebat: hic non. & hoc hic iurauit: vt & suprà, de arbi. l. si de meis. §. proinde. & argu. 3. de fur. l. in actione. & 3. depos. l. j. §. si quis argentũ. Sed quæritur: potest non liquere, cùm autem probat actor, & obtinet: aut nõ, & sic succubuit? Respo. dic. l. si de meis. Item hoc quãdo cœpit audire causſam, & iam ad sententiam est ventum. ab initio autem cognitionẽ accipere cogitur, & procedere per superiorem: vt in authent. vt iudi. nõ expec. §. j. & infrà de mune. & ho. l. munerũ. §. iudicandi. quæ iunctra. Itẽ cùm hic de ordinariis dicat (quod patet, quia de causſa liberali dicit) quare non potest vnus totum expedire etiã alio non vocato: sicut in voluntaria iurisdictione fit: vt suprà, de offic. Consul. l. j. quòd hic, & 3. l. prox. negat? Respõde, hic habet locum, quãdo simul cœperunt audire, aliàs quilibet solus posset audire incipere, & finire, cùm insolidum iurisdictio videtur concessa: vt suprà, de lib. cau. si pariter. & dict. l. de offic. Cons. & argu. C. de authori. præ. lege fin. Idem in delegatis ad vniuersitatem causſarũ: secus in pluribus delegatis ad vnam vel ad certas causſas, qui nec etiã ab initio separatim incipiunt: vt j. eod. l. duo. Vel dic, quòd in delegatis hic loquitur, qui de liberali causſa cognoscunt, cùm contingit abesse præsidem: vt 3. de officio eius, cui man. est iurisd. j. §. j. Item nunquid interlocutoriam sententia sine alio dabitur ab vno, vt præcipiat partes adesse? Quod puto: arg. C. de auth. præ. l. vlti.

l ¶ *Dissentirent*. illi ab isto: plurium, &c. vt 3. de arbit. l. item si vnus. §. fina. Sed an respectu numeri tantum dicitur maior pars? Quod videtur 8. Alij, vt Azo h, quod etiam ratione dignitatis: vt arg. 3. de pactis. l. maiorem. & discretionis: vt j. de re mili. l. qui commeatus. in fin. & in authen. de defen. ciui. §. nos igitur. Nam si propter meam discretionem alius apparet maior, vt ibi dicitur: multò magis ego.

m *Vnc autem. Adsint*. & etiam sententiam ferunt, vel vni iudicanti consentiunt: vel etiam iudicato. id est sententiæ. Si verò dissentiunt: tunc omnes. Si autem est aliquis cui non liquet, ille se excusat iurando. vt 3. l. proxi. Accur.

Inter pares.] CASVS. Duo iudices de causſa cognoscentes diuersas sententias dederunt: quæritur cuius sententiæ ſtetur? Et distinguitur: nam si est liberalis, ſtatur ei sententiæ, quæ pro libertate est data. Si autem est alia causſa, ſtatur sententiæ latæ pro reo. Et hoc etiam in criminalibus causſis locum habet. Si autem est causſa pecuniaria, & diuersas sententias dederint, vnam in maiori, aliam in minori: ſtatur illi, quæ in minori summa est lata. Franc.

n ¶ *Inter pares* aliud si inter impares: vt 3. eod. l. Pomp. contrà. Item hoc ius habet locum in ordinariis, secus in delegatis: vt suprà eodem, l. duo. Accursius.

o ¶ *Obtinet*. vt suprà, de manum. l. lege. & argum. 3. de fideicommiss. lib. l. in libertatibus. & 3. de reb. dub. l. si fuerit. in fin. Et idem in querela inoffic testam. vt 3. de inoffic. testam. l. si pars.

p ¶ *Oportet*. scilicet pro reo: & est sic j. de act. & oblig. l. Arrianus.

q ¶ *Iudices*. etiam delegati. Nec ob. suprà eodem, l. duo. quia hic consenserunt in minorem summam, vt suprà de arbit. l. diem. §. si plures. Et dic vt ibi.

r ¶ *Minimam*. sic in stipul. vt infrà de verb. obligat. l. inter stipul. §. ij. & l. si ita stipulatus fuero decem. & fa. infrà de reg. iur. l. in obscuris. & de leg. iij. l. fideicomm. §. si quis.

Duo.] CASVS. Tres erant iudices delegati: duo absente tertio iudicare non possunt, cùm omnes iussi sint iudicare: sed si omnes sunt præsentes, ſtatur sententiæ duorum. Franciscus Accursius.

s ¶ *Duo ex tribus iudicibus*. delegatis. Idem in ordinariis, si cœperint cognoscere: vt dixi 3. eo. l. Pomponius.

t ¶ *Abiente*. vel mortuo: vt C. de pedaneis iudi. l. placuit. & facit suprà de arbit. l. sicuti. & l. item si. §. fi. & infrà de reg. iur. l. factum.

v ¶ *Iussi sint*. nisi aliquis iuret sibi non liquere: vt suprà eodem, Pomponius.

x ¶ *Quid enim minus*. id est quid deficit, quin hoc vicamus.

Commodis.] CASVS. Quidam athleta pugnaturat ad populi delectationem, & obtinuerat: vnde debebat, siue sperabat habere præmium à Republica. Iste athleta condemnatus est mihi in centum:

1 *Fl. deest, in carcerem.*

2 *Fl. dissentiret.*

Idem B. P. & Alex.

*Concor. cùm inter. c. ſtatu. extra. & ista l. secundum Ioann. de Imol. & Alex. hic. & sing. ad hoc q. sententia lata contra tenorem ali. cuius legis debet plures & varios intellectus, & sic, quæ ei super eo iure legentia, illa tali sententia ſtet, & nõ omnino tota. Bo. Og. ¶ Nota. ipsum contra ipsos testes, & ſtatur ei, & in causſa & falso. & tales acriter & severe punientur. & de quo ſi in causſa pitali fallax testimonium dixerit, ſuſpendium subeat. & ea pœna qua innocentem damnare voluerit. & Alex. & Imol. & Ioan. de Imol. & Alex. & Franc. & Alex. & Imol. & Alex. & Franc. & Alex. & Imol. & Alex. & Franc. & Alex. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec bona sua ad hoc sufficiunt. Dicitur, quòd Reipublicæ interdicendum est, nẽ hoc præmium soluat athletæ: & hæc pecunia debita tanquam pignus tenebitur. Franc.

a ¶ *Coronas.* id est victorias: qui enim pugnabant ad delectationẽ populi præmium à rep. ub. consequebantur: vt C. de athletis. l. j.

b ¶ *Interdici.* vt sibi s. non soluatur, sed victori: vt argu. ff. eod. à diuo. §. fin. Et hoc est verum [a], cùm omnia alia deficiant: aliàs nec priuata pactione possunt obligari: vt C. quæ res pi. ob. poss. l. ipsẽ. nec publica: vt C. de execut. rei iudica. l. stipendia. quæ sunt cõtrà.

Nesennius. CASVS. Promisi tibi cẽtum dare ex caussa donationis. delegasti me creditori tuo, vel ei, cui donare volebas, vel viro tuo caussa dotis pro te promisi: nunc conuenior ab eo, cui sum delegatus: an tenear insolidum, non deducto ne egeã, quæritur? Et dicitur, quòd sic. & addubit similia. Et caue, quia ante non resp̃ondet, nisi ad duas quæstiões. Idẽ tamen dicas in tertia.

¶ *Fundum.*] Donasti mihi fundum, & tradidisti: tandem desij possidere hunc fundũ, & ad te peruenit: nunc ago contra te ad fundum. Dicitur, quòd si non restituas, cõdemnaris insolidum, & etiam ad fructus extantes insolidum damnatis, si eos po fides: si autem dolo desiisti possidere, iurabo contra te in litem. ¶ *Insolidum.*] Ex caussa donationis conuentus insolidum condemnatus poterit obtinere priuilegium, ne executio in eius bonis fiat nisi in quantum facere potest. Franciscus.

c ¶ *Nesennius Apollinaris.* Iulio Paulo salutem, & hanc quæstionem.

d ¶ *Donaturum.* id est traditurum ex caussa donationis, sed tamẽ iam donauerat verbis. Vel etiam dic, quòd non donauerat etiam verbis.

e ¶ *Et si es.* secunda quæstio.

f ¶ *Et quid de eo.* tertia quæstio.

g ¶ *Cui.* mulieri.

h ¶ *Respondit, nulla.* tres possuit quæstiones: & hic respon. ad primam, sed non ad secũdam. Sed idem est in secunda, quod hic dicitur in prima [b]: vt §. de dona. qui id. §. fin. & facit in eo. titu. l. ij. §. cum vero. & ff. de doli excep. purè. §. si eum. & ff. de noua. l. si quis ita. & l. si Titius.

i ¶ *Is.* donator. Accursius.

k ¶ *Eum.* donatarium.

l ¶ *Similis.* cùm nec ipse habeat caussam lucratiuam: vt ff. de act. & obli. l. ax promissione. Sed contra §. de iure dot. l. si extraneus. vbi delegatus à muliere habet priuilegium, vt inquantum facere potest damnetur. Sol. [c] ibi iam soluto matrimonio mulier contra virum agit qui non exegerat: hic vir agebat. Vel vt ibi. Item contra §. solu. matri. l. si prior. vbi prior vir delegatus secundo viro ab vxore insolidum non tenetur. Sol. [d] ibi promisit sic. Quod mulieri debeo: vbi verba cum effectu accipio: secus si dixisset, Decem, quæ mihi dedit, tibi promitto, argum. §. de iureiur. l. eum qui. §. fi mulier. Accursius.

m ¶ *Si consumpserit.* Idem si soluto, vt §. eod. l. sed hoc ita.

n ¶ *Condemnatur.* vt §. eo. l. sciendum.

o ¶ *Fideiussor.* repete vt §. eo. l. & si fideiussor.

p ¶ *Insolidum.* & hoc in hac exceptione, vt quis damnetur in quantum facere potest, secus in exceptione doli, vbi distinguitur: vt ff. de excep. doli. lege, apud Celsum. §. item quæritur. & §. sed & si mulier. & l. purè. §. penult. & l. Iulianus. Azo. Item facit supra, de condict. ob causam. Et idem B. Angel. & Alex. qui dicit, q̃ habet locũ in fructibus percipiendis, vel beneficij clerici cõdemnati: & idem in feudo. Et hoc etiã videntur sentire B. & Pau.

a Idem B. Angel. & Alex. qui dicit, q̃ habet locũ in fructibus percipiendis, vel beneficij clerici cõdemnati: & idem in feudo. Et hoc etiã videntur sentire B. & Pau.

b Approbatur ẽoiter p dicto.

c Reprobatur per Paul. Imol. & Alex.

d Idem B. P. Alex.

rum est omnes iudicasse?

Commoda præmiorum possunt capi in caussam iudicati in subsidium tantùm. Bart.

XL. Papinianus lib. x. Resp̃onsorum.

COmmodis præmiorum, quæ propter coronas [a] sacras præstantur, condemnato placuit interdici [b], & eam pecuniã iure pignoris in caussam iudicati capi.

Exceptio merè personalis non obstat ei, cui facta est delegatio ex caussa lucratiua, uel onerosa: licet obstaret deleganti. Bartolus.

XLI. Paulus lib. xiiij. Quæstionum.

NEsennius Apollinaris [c], Si te donaturum [d] mihi, delegauero creditori meo, an insolidum conueniendus sis? Et si es [e] in solidum conueniendus, an diuersum putes, si non creditori meo, sed ei, cui donare volebam, te delegauero: Et quid de eo [f], cui pro muliere, cui [g] donare volebat, marito eius dotem promiserit? Resp̃ondit, Nulla [h] creditor exceptione summouetur [2]: licet is [i] qui [3] delegatus est, poterit exceptione [4] vti aduersus eum [k] cuius nomine promisit. Cui similis [l] est maritus: maximè si constante [m] matrimonio peiat. Et sicut hæres donatoris in solidum condemnatur [n], & ipse fideiussor [o] quem in donando adhibuit: ita & ei cui non donauit, in solidum [p] cõdemnatur.

2 Fl. summo. Deretur
3 Flo. qui ei.
4 Flo. deest, ex septione.

Donator conuentus rei uẽdicatione nõ habet beneficium, ne conueniatur: nisi inquantũ facere potest pro re, uel fructibus. Bart.

¶ Fundum quis donauit [q]: Si non restituat [r], vt quiuis possessor [s] dãnandus est. Si autem fundum restituit, fructuum [t] nomine, si non eos consumpserit [u], insolidũ condemnandus est: potuit enim non pericli tari, si statim restituisset. Si dolo malo desiit possidere [x], in litem iurabitur, & tanti sequetur condemnatio [y].

Exceptio, quæ non impugnat sententiã potest opponi in executione eius. Paul. de Cast.

¶ Insolidum condemnatus donator, actione iudicati, nisi inquantum facere potest, non tenetur [z] beneficio constitutionis.

Pronuntiata per diffinitiuã nõ possunt per iudicẽ retractari, sed omissa circa pronuntiata, si concernunt accessoria, bene possunt supleri eadem die. Paulus.

XLII. Idem lib. xij. Resp̃onsorum.

PAulus † respondit rescindere quidem sententiã [a] suam præcedentem Prætorem non posse: reliqua autem, quæ ad consequẽtiam quidem iam statutorum pertinent, priori tamen sententiæ desunt, circa condemnãdum [b] reum, vel absoluendum, debere supplere, scilicet eodem die.

Si plures condemnentur in una sententia, nõ censetur quilibet condemnatus in solidum: sed pro parte, posito quòd in solidum quilibet teneretur, & quòd petitum fuerit quemlibet insolidum cõdemnari. Item ex persona correi existentis non soluendo, alter correus non tenetur quãdo obligatio est diuisa. Paul. de Cast.

XLIII. Idem lib. xvj. Resp̃onsorum.

PAulus respondit eos, qui vna sententia in vnam quãtitatem condemnati sunt, pro portione virili [c] ex caussa iudicati [d] cõueniri: & si ex sentẽtia aduersus tres dictum est omnes iudicasse?

x ¶ *Desiit possidere.* non consumendo.

y ¶ *Condemnatio.* quanti in litem iuratum fuerit.

z ¶ *Non tenetur.* vt & §. de do. l. qui id. ij. resp̃on. sic & supra, solut. matrim. l. ex diuerso. §. fina. & quod cum eo. si filius. Et hoc, si non fuerit primo iudicio super hoc proposita exceptio: aliàs secus [e] vt §. de except. rei iudi. l. duobus. & C. de fide instrum. l. fi. §. fi. & supra de negot. l. fin autem. §. fi rationem. Et pro hoc est, quod notaui §. eod. si conuenerit. & facit supra, de iure do. l. si extraneus.

e Idem B.

Paulus.] CASVS. Iudex postquam dedit sententiam diffinitiuam, non potest eam mutare, supplere autem potest, quod declaratur si in sententia condemnauerat de fundo, nunc vult supplere in fructibus. Franciscus Accursius.

a ¶ *Sententiam.* vt & supra eodem, lege, quod iussit. in fin. & C. quando prouo. non est necess. l. j. & infra eodem, l. iudex. & l. acta. §. j. & l. cum quærebatur. & infra, de pœnis l. Diui fratres. Fallit in casibus: vt not. C. sent. rescin. non posse. l. j.

b *Circa condemnandum.* vt in fructibus, de quibus omiserat: vt supra, de rei vend. l. ex diuerso. & ecõtra absoluit, si à fundo petito absoluerat: & facit C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. & C. quãdo prouoc. non est necess. l. omnem.

Paulus.] CASVS. Duo sunt condemnati in viginti in vna sententia: quilibet videtur condemnatus in decem: & si vnus eorum soluat sua decem, liberatur in residuo. Franciscus Accursius.

c ¶ *Virili.* etiam si insolidum prius tenebatur: & sententia condemnatis proficit: sic infra, de doli except. l. fideiussor. Sed contra infra, de except. rei iudic. l. euidenter. Sed plenè dic, vt nota. C. si plures vna sententia l. j.

d *Ex caussa iudicati.* nisi iudex expresserit vnumquemque teneri in solidum.

Ex contractu.

Ex contractu.] CASVS Pupilla conuenta tutore authore in x. ex contractu paterno, condemnata est. tandem abstinuerunt eam tutores ab hæreditate paterna, & sic hæc bona iuerunt ad substitutũ vel ad cohæredes: quæritur in quos detur actio ex sẽtẽtia. Et dicitur quòd in substitutum. vel in cohæredes, & exacti regressum habebunt contra tutores pupilli in casu, si culpa eorum condemnata fuit pupilla. Franc. Accur.

1 Flo. portionem sibi competentem ex sequut.

a ¶ *Ad substitutum.* sed bonne euanuit substitutio adita hæreditate: vt C. de impu. & aliis substit. post aditam. Et idem de iure accrescendi inter hæredes, vt §. de vsufru. accrescen. l. fin. §. finali? Resp̃on [a]. hoc facit restitutio, ac si adita non esset hæreditas: vt supra, de mino. l. & si fine. §. sed quod Papinianus. Sed si non habet substitutum, vel cohæredem an ad coguationẽ p i legarary) hoc tulit vbi hæ res, qui aditurus est, esset restitutus ad versus ipsã h additionem. Bolog.

a ffia glo est fieg. ad hoc, phcet substitutio vulgatis adita hæreditate euanescat (quod idem est etiam in legatis p a- legatis p i legarary)

1 Flo. reseripsit.

2 Fl. desistendicati.

b Reprobat per limitam verò fit contra & Alex. ga ad fici, sed ad proximiores.

c Cuius opinio approbatur per omnes docto.

Titius pro 1 portione sibi competente exoluit: ex persona cæterorum ex eadem sententia conueniri eum non posse.

Ius exequendi sententiam transit contra eum qui in locum condemnati succedit. Bart.

XLIIII. Scæuola lib. v. Resp̃onsorum.

EX contractu paterno actum est cum pupilla tutore auctore, & condemnata est: posteà tutores abstinuerunt eam bonis paternis: & ita bona defuncti ad substitutum [a], vel ad cohæredes peruenerunt. Quæritur, an hi ex caussa iudicati teneantur? Resp̃ondi [1], dãdam in eos actionem [b] iudicati [2], nisi culpa tutoris pupilla condemnata est.

Acta non possunt destrui sine cõsensu partis, & iudicis. Bar.

XLV. Paulus lib. j. Sententiarum. [3]

ACta [c] apud se habita si partes consentiant, & iudex hoc permiserit, potest iubere ea die [d] circunduci [e], nisi vel negotium, vel lis terminata sit [f].

1 ¶ De amplianda, vel minuenda pœna damnatorum post sententiam dictam sine principali [g] auctoritate nihil est statuendum.

2 ¶ Contra [h] indefensos minores tutorem, vel curatorem non habentes [i] nulla sententia proferenda est.

Verbum, condemno, uel absoluo, positum in scriptura sententiæ, potest per iudicem mutari ante, quàm sit pronuntiatum, posteà non. Paulus. de Castro.

XLVI. Hermogenianus lib. ij. Iuris epitomarum.

ACtorum [k] verba emendare tenore sententiæ perseuerante non est prohibitum.

Ad hoc, ut ualeat sententia, debent esse præsentes, uel legitimè citati omnes illi, quos negotium tangit, id est, contra quos principaliter fuit actum: & si aliqui sunt præsentes, aliqui non, nec citati, nõ ualet, nisi quo ad præsentes uel citatos. Paul. de Cast.

XLVII. Paulus lib. v. Sententiarum.

DE vnoquoque negotio præsentibus [l] omnibus, quos [m] caussa contingit [n], iudicari oportet: aliter enim iudicatum, tantum inter præsentes tenet.

1 ¶ Qui apud fiscum [o] caussam defendere sæpius conuenti [p] neglexerint, rebus [q] iudicatis subiiciendi sunt [r]. Quod [s] ex eo apparet si se conuenti præsentiam sui facere noluerint.

Dicitur, quòd decretum siue citatorium si fiat super alienationibus, siue trãsactionibus, debet scribi uerbis Latinis: & intellige inter Latinos. Franc. Accur.

XLVIII. Triphoninus libro ij. Disputationum.

DEcreta [t] à Prætoribus Latinè [u] interponi debent.

Filius familiæs effectus sui iuris si conuenitur ex cõtractu celebrato tempore, quo erat in patria potestate, si non est hæres patris, cõdemnatur dumtaxat quatenus facere potest, nec deducitur æs alienum: licet secus in donatione. Paul. de Cast.

XLIX. Paulus lib. ij. Mannualium.

EX hæredatum [1], vel eum, qui se paterna hæreditate abstinuit, nec ex ipsius [x] contractu, nisi in [2] id quod facere potest [y], condẽnandũ esse. ¶ Quemadmodum autem facere posse credatur, videndum est;

k *Actorum* dic secundum quod dam, quòd cùm legit sententiam antè, quàm legat verbũ, condemno, vel absoluo, potest id mutare, & sic aliter sententiare, quam proposuerat, cum tunc ei aliter videat, sed post lectam, nõ potest, cùm nec corrigere possit: vt infra eo. iudex. Vel dic g secundò, quòd etiam tota perlecta potest verba diffinitiuæ sententiæ mutare retenta sententia. Nec ob. d. l. iudex. quia non indicat iterum, sed declarat iudicatum, vt argu

f Scribẽ. hic dicunt istam glo. ff. g. ad hoc quòd. i tatio facta ẽ tutoribꝰ, vel curatoribus non est sufficiẽs ad hoc, vt possit ferri sententia contra pupillos vel contra maiores si tutor vel curator noluit adesse. De qua materia p. Bartol. in l. qui habet. §. fi pupillus supra de tute. Bologg. ist. placet. Paul. & Alex. & est vera in se.

1 Flor. Et exhæredatum. hlita approbatur p Ant. Imo. Paul. & Alex.

2 Fl. deest, in.

l ¶ *Præsentibus.* verè, vel interpretatiuè, quia contumaces: vt ff. eod. contumacia. & in auth. vt om. ob. iud. §. si verò neque.

m ¶ *Quos caussa.* quia principaliter contra eos lis mota fuit: aliàs contra, vt ff. eod. sæpe. & facit §. fami. ercif. l. in hoc iudicio. & C. res inter alios acta. l. fi. Accur.

n ¶ *Contingit.* vt tutores, & alij, cum quibus fuit lis contestata.

o ¶ *Qui apud fiscum.* id est, fisci procuratorem iudicem. Idem, si apud alium. Accur.

p ¶ *Conuenti.* id est, citati, & erat litis contesta. alias non posset dari diffinitiua: vt C. de iudi. l. properandum. §. j.

q ¶ *Rebus* priùs condemnandi quasi contumaces. Accur.

r ¶ *Subiiciendi sunt.* quasi contumaces, si tamen iniustã foueant caussam: vt C. de iudi. properandum. §. fin autem.

s ¶ *Quod.* scilicet, ipsum negligere: facit C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum. & ff. e. l. contumacia. §. contumax.

t DEcreta. id est, edicta citatoria [1] contra absentem. vel dic, quæ fiunt super alienationibus, & transactionibus per ipsos Prætores, vt C. de assess. l. ij. Accursius.

1 Dic quòd etiam appellatæ decreta sententias, secundùm Imol.

v ¶ *Latinè* scilicet, inter Latinos, sed inter alios eorum lingua, nisi vnus intelligat linguam alterius, vt supra, de insulæ l. sed & si pupillus. §. proscribere. & C. de senten. l. iudices. & infra, de verb. oblig. l. j. §. finali. Accursius.

EX hæredatum.] CASVS. Filius exhæredatus, vel qui abstinuit se ab hæreditate paterna ex contractu ipsius conuenitur in quantum facere potest non deducto ære alieno, sicut vir, & patronus: secus in donatore conuento, nam ibi deducitur æs alienum. Et est ratio ne ex liberalitate sua inops factus periclitetur. Hoc dicit hæc l. cum l. sequent. Franciscus.

x ¶ *Nec ex ipsius.* nam ex patris contractu nullo modo tenetur, cùm non sit hæres. Accur.

y ¶ *Facere potest.* nisi in casibus, vt supra, quod cum eo. sed si ex parte. §. interdum. & §. quanquam. & facit §. l. j. & ij. & fin. & C. quod cũ eo. l. eius rei. & l. si ex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Aere alieno.* vt ff.eo.l.inter eos.nam soli donatori hoc concedit.
b ¶ *Conuenitur.* de quo cōstat,vt hic,& ff.eo.l.inter eos.§.is quoque.
c ¶ *Condemnandum.*& sic non deducto ære alieno : & ita est contrà ff.quod cum eo.l.iiij.in fine.vbi deducit etiam filius, quod creditoribus debet.Solu a donator deducit de omnibus,quibus debet ex causa non simili : sed filius non deducit quod debet primis, vt hic, sed posterioribus, qui secū contraxerunt postquam fuit factus sui iuris, vt ibi. Si quæras quare posterioribus, & nō primis deducit? Ibi est ratio : vel hic b filius iustè fuit exhæredatus: ibi iniustè. Itē hic fortè ex maxima parte institutus. vnde iustè abstinuit, ibi ex minima.& sic facit bene,quod abstinet.Acc.
d ¶ *Debitum.*id est nō lucratiuum, nam & ex donatione fit verum debitum.
e NE liberalitate *Falcidiæ* id est factus, & sic tēpus pro tempore ponitur. sic suprà de leg. iij. l. etiā. & ff.actio ff.de ædil. edic.l. ad res dona. & ff.de donatio. l. Aristo. in fin. Accursius.

a Ista est vera lmo.& Alex.

b Reprobatqa diuinat ecūdùm Alexan.

SI quis dolo.] CASVS. Miles,vel matitus, vel similis, qui conuenitur in quantū facere potest, in odiū creditorū bona sua dissipauit. Dicitur, quòd amodo conuenitur in solidum. ¶ *Si quis credidit orē.*] Pone casum, vt in gl.quæ incipit,Et si venditor,id est, debitor,&c.ibi,Vel dic tertiò, &c.Franciscus Accursius.

1 *Fl. si vendidit. Manusc. & si vendat.*

f ¶ *Si quis.* alioquin si quid posteà acquisierit e, in quantum facere potest condemnandus est,vt ff.de cess.bono.l.iiij.

e Ista lectura est bona secūdū Imo. & Alex. d Ista potest procedere secūdùm Imo. & Alex. e Et bene Imola.

g ¶ *Vænirent.* quia ipsemet vendidit.Vel dic, quòd fic dissipauit, vt necesse sit vendi per creditores. Licæ ergo prius habeat beneficiū,vt inquantum facere possit condemnetur:quia miles d,vel marītus, vel similis nunc amisit,contra eos tamē,cōtra quos dolo fecit: vt ff.solu. matrimo.l.etiā.§.licet. Alij ponunt exemplum in eo , qui cessit bonis dolosè:secus si non dolosè,quia non perdit priuilegiū , vt ff. titul.ij.l. iiij.Quod non placet:quia nemo videtur do.&c.vt ff.de reg.iur.l.nullus videtur.licet sit arg.contrà ff. de dam.infect.l.Proculus.

ADDITIO. Dic,quòd ibi non erat dolus aliquo modo. Imola, & Alexander.

h ¶ *Tenetur,*sed & priùs tenebatur insolidum , sed tamen non debebat insolidum condemnari. Azo.

i ¶ *Missum.* id est,mitti iussum.

k ¶ *Et si venditor.* id est debitor, qui ideo non admisit,vt liberè venderet.Et quod infrà dicit,debitor,pro eodem ponit. Vel dic,vēditor. id est executor siue officialis,qui vendidit ipsam rem,in cuius possessionem iussus erat mitti creditor , & soluit ei. Vel dic tertiò,quòd in fraudem creditorum vendidit debitor,vnde emptor conuentus fuit actio.in factum ex edicto ff.quæ in fraudem credito.l.j.& non venien te eo,iussus fuit creditor mitti in possessio.bono. emptoris, & nō fuit admissus:vnde conuentus fuit actio.in factum ex edicto ff. ne vis fiat ei.l.j.liberatur ergo debitor.Idē fi alius creditor,vel etiam prorsus extraneus impediat missionem:nam potest cōueniri dicta acti.in factū. vt ff. titul. iiij.l.si quis in princ. Alij f, quòd quidā emit acti.creditoris & ei soluit:& sic venditor,id est emptor.

f Quæliber lectura potest procede te secūdùm Alexan.

l ¶ *Quod accepit.*vt & ff.de regul.iur. bona fides. Sed contrà suprà, de petitio.hæredita.l.etiam. §. penulti. Sed ibi non petit quod accepit,cùm accepit à dolosō æstimationem, ab alio petit rem. Itē cōtrà ff.de tabu.exhiben.l.iij.§.condemnatio.Sed ibi ex causa superueniēte agit,quia extitit condition:hic ex veteri. An autē hic extraneus exactus debitorem cōueniat?arg.quòd fic suprà de euictio.l. si plus.§. j. Sed dic contra:quia propter suum dolum soluit , vt dicta l.3.de petitio.hæredi.l.etiam.§.penul.

vtrùm deducto omni ære alieno a, vt is,qui ex donatiōe cōueniatur b, an vt maritus,& patronus,nullo deducto ære alieno. Et indubitati iuris est,ad similitudinem viri, & patroni eum condemnādum c ¶ Pinguius enim donatori succurrere debemus,quàm ei, qui verum debitum d persoluere compellitur.

L. Triphoninus lib.xij. Disputationum.

NE liberalitate sua inops fieri e periclitetur.

Qui dolo suo effectus est non solue uolo, perdit beneficium,ne cōueniatur ultrà,quàm facere possit. Paulus de Cast.

LI. Paulus lib.ij. Manualium.

SI quis f dolo fecerit vt bona eius vænirent g, insolidum tenetur h.

Si creditor consecutus est quantum sibi debetur à debitore,uel ab al.o,licet nō ex causa debiti,sed propter dolum sui:quia non permisit creditorem uenire in possessionem bonorum,nō potest de æquitate amplius agere ad debitum.Paul. de Cast.

1 ¶ Si quis creditorem missum i in possessionem rei seruandæ caussa, non admiserit,& k venditor k prestiterit creditori, quanti eius interfuerit, quæritum est, an debitor liberetur. Et puto improbum eum esse,qui velit iterum cōsequi quod accepit l.

In actionibus descendentibus à delicto cessat beneficiū,ne quis conueniatur nisi in quantum facere potest. Bar.

LII. Tryphoninus libr.xij. Disputationū.

SI rerum amotarum cum viro m agatur,quanquam videatur ea quoque actio præcedentis societatis n iure 1 caussam habuisse, insolidum tamē 2 cōdemnari debet. quoniam o ex malo 3 contractu p, & delicto oritur.

Contumacia est delictum:quod patet:quia punitur. Paul. de Cast.

LIII. Hermogenian.lib.j. Iuris epitomarum.

COntumacia q eorum, qui iussu dicenti non obtemperant, litis damno coercetur r.

1 ¶ Contumax est, qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod vulgò peremptorium appellatur s, literis euocatus t præsentiam sui facere cōtemnit. ¶ Pœnam contumacis u non patitur, quē aduersa valetudo , vel maioris caussæ x occupatio defendit. ¶ Contumaces non videntur, nisi qui cùm obedire deberent y , non obsequuntur, id est, qui ad iurisdictionem eius,cui negant obsequi, pertinent.

De tribus dicit,quòd peremptorium est nullum. Bartolus.

LIIII. Paulus lib.j. Sententiarum.

COntra pupillum indefensum, eúmq;, qui Reipublicæ caussa abest, vel minorem viginti quinque annis propositum peremptorium

1 *Fl. consulebat.*

lo.c.prout.& xj.q.iij.certum.& extra de procu.constitutis.& de iudi. cap.j.quādoque respectu nō exhibētis,vt ff.de appel.l.creditor. §. iusfus. Prima cōtumacia,scilicet de nō veniēdo, potest contingere tribus modis. Vno,quia peremptoria citatione recepta venire cōtēpsit. Alio, quia malitiosè seipsum occultat. Alio,quia impediuit, ne ad eū citatio perueniret,vt extra,vt lite non contestata.ca.quoniā.§.porrò. & v.q.j. quidam.& d.c.certum.& ff.de euictio.fi dictum h.§.si prætente.

r ¶ *Litis damno coercetur.*vt non appellet i , vt supra , de iudi. l. & post.§.fi.Item in expensis k,vt C. de iudi. properandum. §. finautem. Item vt ex caussa possit iurisdictionem denegare,vt supra,qui.ex caussa.sed & si per Prætorem.§.sed & si dū.& C.de inge.ma.l. diffamari. Item quandoque principalem caussam amittit,vt C.de accusa. l. si ea. & ff.de liberali cau.diui.§. j. sed illud nō propter absentiā solummodò,sed quia nec erat probatū propter cōtumaciā,ergo nō perdit principalem l caussam,vt C.de iudi properandum.§. cùm autem. & ff. de iudi.l.& post quæ sunt contra.Item facit C.de remiſ.pigno. l. si eo.& C.quomodò,& quando iudex.l. consentaneum m.

s ¶ *Appellatur.*ad hoc facit ff.de iudi.ad peremptoriam.cum sequentibus.Item facit ff.eo.de vnoquoque.§.j.

t ¶ *Euocatus.*sicut debet fieri per legem , vel statutum , aliàs non potuit citatio arctare citatum,vt extra de electio.c.bonæ memoriæ.

v ¶ *Pœnam contumacis.*quæ est multiplex vt modo dixi.& alia , vt ff. si quis ius di.non obtempe.l.j.

x ¶ *Caussæ.*vel iustæ,vt ff.si quis in ius voca.non ierit. l. ij.§. item si nihil.& ff.de iudi.l.si Prætor.in fine.

y ¶ *Deberent.*quod est siue certum sit esse de iurisdictione vocantis, siue est dubium n.vt ff.de iudi.si quis ex aliena.

Contra pupillum.] CASVS. Citatus est pupillus peremptorie, vel ablens reipublicæ caussa,vel minor.xxv.anno.& lata est sententia contra eum.Dicitur quòd non tenet citatio,vel sententia.

¶ *Is qui ad maius.*] Titius habens caussam coram vno iudice citatur propter aliam caussam corā maiori iudice,& iuit , & deseruit interim primam caussam.Non dicitur contumax,vt primus iudex possit ferre sententiam in eum.Franciscus.

Nihil

n ¶ *Societatis.* id est matrimonij.

o ¶ *Quoniam.*Hæc ratio bona est:& alia,qa solutum est matrimonium:arg.ff.de neg. gestis.l.diuortio. Sed hic posita ratio sufficeret etiam constante matrimonio.vt ff.eo.sed hoc in fi.& facit ff.quod cū eo. l. sed si ex parte.§. quanquam.

p ¶ *Ex malo contractu.*id est facto.

Contumacia.] CASVS Contumax punitur damno litis , nā non appellat. Item in expensis, & in similibus.Secundò dicit, quòd contumax dicitur qui ter citatus , vel semel pro omnibus,nō venit:cùm venire posset non impeditus morbo,vel alia maiori caussa : & cùm venire debet , vt quia erat iudex suus , coram quo erat citatus , vel saltem dubium erat.Franc.

q ¶ *Contumacia.*Contumacia attēditur quādoque respectu non venientis , vt extrà de dolo.c.ij. & c.cùm dilecti.ad fi. Quandoque respectu non restituendi.Quandoque respectu testis vt supra, de rei vendica. l. qui restituere. Quandoque respectu non respondentis , vt ff. de interroga. act. l. cuit. & §. nihil. Quandoque respectu recedentis E:vt extrade do

2 *Flor. desit, sed.*

g *Sine scientia lmo. Hostiē. Alexan. Ostien. Angel. & Imol.*

1 *Flor. consulebat.*

2 *Flor. deest.*

3 *Fl. vera est iam 2. Flo. desit mem. & Imolā.*

1 *Flo. deserit.*

1 *Flor. semel emendatus est bene.*

¶ Concor.in e in literis, & in c. venerabili.de offic. & po. iudic. extrà tex. in cap. si diligens.misſus.§. fi vero. de elect. in vj.

501 De rēiudicata. 502

a ¶ *Nihil momenti habet.* dissimiliter tamen, quàm in diffinitiua sententia. Nam in absentem lata tenet , sed ad appellandum restituitur: vt ff.de in int.resti.l.fi.Sed contra pupillum,vel minorem indefensum nullo modo,vt ff.eod.acta.§.fi.Sed quidam, vt P.dicunt,in absentem idem,s.fi iudex sciebat absentiam , vt ipso iure non teneat. Itē in pos. nō differunt:nā pupillus patitur missionem, non venditionem , nisi ex facto patris descendat negotium , vt ff. ex quibus caus. in pos. l. apud Iulia.§.j.& §.fin. Item tertius missionē & venditionē vt ff. de bo. auth. iudi. pos. l.fi minor. licet restituatur.Itē secundus missionem , & venditionem,licet & ipse restituatur:vt ff.de dam. infect. l. fi finita.§. si fortè.nec ob.quasi debeat in notitiam citati peruenire edictum, vt nota. ff. quæ senten. l.j.§. item cùm ex edicto.

b ¶ *Contumax.*imò videtur,quòd de vno iudicio ad aliud quis vocari nō possit:vtſ.de in ius vo. l.ij.in fi. & l.iiij. in prin. Sed illa secundum hanc intellige, vt non possit vocari , nisi fit, f.vocatus ad maius auditorium.

c *Vdex. Sententiā.* diffinitiuam : secus de interlocutoria, vt suprà eodem , quod iussit. Accur.

d ¶ *Non possit.* vt ff. de pœ. l. Diui fratres. & l. relegati.in fi.& ff. eod. l. cùm quæreba-

1 *Fl. consulebat.*

tur.& ff.de arbi.l.dicere. in fi. & l. seq. & C. de sent.ex breui.re.l.ij. §.j.& ff.eo.l.Paulus. in princ. Item fallit ff. de offic. Præſi. l. illicitas. in fi. Item ff.de in inte. restit. l. Diuus. Item C. de sen.ex breui.re. l. ij. §.fi.vbi excipit Principem & Præfec. Præto. & Senatum , quasi ipsi corrigant suas sententias. Sed dic nō in hoc excipit:sed vt per alios possint recitare. Item fallit ff.eo.l.Paulus.in fi. Item fallit in aliis casibus,quos notaui C.sen. rescin.non possl. j. Item dic q hac lege tenuit sententia : quia contra ius litigatoris est lata,non constitutionis.& sic in ordinario , & delegato intelligitur,& sic non est contrà.C.de sen.l j.in fi.& de accu.l.si accusatoribus.& C.quomodo,& quando iud.l. si Præſes. quia in illis nō tenuit ipso iure:& ita ille idem cognoscit,si est ordinarius,secus si delegatus.vt C.quomodò,& quando iud.l.si vt proponis.

e ¶ *Decisam.*hoc nisi prætextu nouorum instrumentorū , vt no. ff.de fur ciur.l.admonendi.quæ est contrà.

f ¶ *Post rem iudicatam.* sic ff.eo.Imperator.

g ¶ *In iure factam.* sic ff.tit.j.l.Iulianus.& l.j.& ff. ad legem Aquil.l. proinde.§.notandum. Accursius.

h ¶ *Quæritur.* quia cœpit esse res certa.

Vidam consulebant.] CASVS. Sententia lata à iudice minore xxv. annis , maiore tamen xviij. tenet: cùm & si Magistratus sim intra ætatem xxv.annorum. Secundò dicit,Etiam minor xviij.nā. poterit de caussa cognoscere : vt si ex consensu partium datus sit. Et sic de facto euenit in me Franciſco:nam cùm essem intra ætatē xviij. an.datus fui iudex in quadam caussa,& de ea cognoui. Hoc etiā est, si Princeps fecit minorem xviij.an. Prætorem,vel Consulem:nam sententiæ,quas dabit,tenebunt.Franc.

i ¶ *Quidam consulebant.* minor xviij. annis. Imò videtur debere esse maior xx.annor.ad minus vt ff.de arbi.l.cùm lege. quæ est contrà. Sol. ibi de delegato,hic de ordinario.vel aliud in arbitris,vt ibi. Qđ nihil est:quia & de iudice ibi dicit.Dic ergo,nō cogitur iudicare, vt ibi:si tamen iudicat,tenet sententia,vt hic . & not. quatuor a tates. vt dixi ff.de iudi.cùm Prætor.§.non autem.Franc.

k ¶ *Magistratum.*scilicet ordinarium,vt differat à sequenti. item mediocrem,vt differat ab vltimo §.Accursius.

l ¶ *Minor.* xxv. maior tamen xv.ij.

nihil momenti habet a.

1 ¶ Is,qui ad maius auditorium vocatus est, si litem inchoatam deserit 1 , contumax b non videtur.

Iudex non potest suam sententiam diffinitiuam corrigere. Paul. de Cast.

LV. Vlpianus lib.lj.ad Sabinum.

IVdex posteàquam semel dixit sententiam c , iudex esse desinit. Et hoc iure vtimur,vt iudex, qui semel vel pluris,vel minoris condemnauit , ampliùs corrigere sententiā suam non possit d. Semel enim, siue malè siue bene officio fūctus † est.

Sententia,iusturandum,& confessio in iudicio habent executionem paratam. Bar.

LVI. Idem lib.xxvij.ad Edictum.

POst rem iudicatam e , vel iure iurando decisam f, vel confessionem in iure factam g nihil quæritur h post orationem Diui Marci, quia in iure confessi pro iudicatis habentur.

Maior decē & octo annis potest esse iudex delegatus , & ordinarius. Item minor decem & octo,& maior quatuordecim, potest esse delegatus si ex consensu partiū delegetur:uel ordinarius,si ex certa scientia Imperator eū iudicem dederit. Bar.

LVII. Idem lib.ij. Disputationum.

QVidam cōsulebant i i , an valeret sententia à minore viginti quinque annis iudice data. Et æquissimum est tueri sententiam ab eo dictam , nisi minor decem & octo annis sit. Cerè si Magistratū k minor l gerit, dicēdum est iurisdictionē eius non improbari m. ¶ Sed 2 & si fortè ex cōsensu n iudex minor o datus sit scientibus iis,qui in eum consentiebant,rectiſ

2 *Flor. deest, sed.*

simè dicitur valere sententiam. Proinde si minor Prætor , vel 3 Consul ius dixerit , sententiámve protulerit,valebit. Princeps enim ei 4 , cui Magistratum dedit, omnia agere 5 decreuit P.

Ab executione non est incipiendum. Paul.

LVIII. Idem lib.vij. Disputatio.

SI cùm nulla sententia q præcessisset, capra sunt,& distracta pignora, possunt recuperari r.

Sufficit,si in sententia exprimatur uerbum, Condemno,uel æquo bonō: & quòd exprimatur certa quantitas expressè , uel per relationem ad acta. Bartolus.

LIX. Idem lib.iiij.de omnib.tribunalib.

INsumma t s , sufficiet si expresserit iudex summam in sententia, soluíque iusserit , vel præstari , vel quo alio verbo x hoc significauerit.Ampliùs est prescriptum , & si in sententia non sit summa adiecta , si tamen is,qui petit , summā expresserit u , & iudex ait , *Solue quod petitum* x *est:vel , Quantum* y *petitum est:* valere sententiam.

Sententia incerta non valet.

1 ¶ Qui sortis quidem condemnationem faciunt,de vsuris autem ita pronunciant,*Vsuræ , si quæ competunt.* vel,*quæ competunt,vt præstentur* : non rectè z pronunciant. Debent enim de vsuris quoque cognoscere,& certam facere condemnationem †.

Sententia lata contra mortuum,est ipso iure nulla. Bartolus.

2 ¶ Si quis ex edicto peremptorio post mortem sit condemnatus, non valet sententia a : quia morte rei edictum 2 peremptorium soluitur b; ideóq; vt re 3 integra, de caussa nocertam super sorte.de vsuris autem fic dicat, Vsuræ,si quę competunt, soluantur:non tenet. ¶ *Si quis ex edicto.*] Citatus est Titius peremptoriè:decessimus est lata sententia contra eum.dicitur,q sententia nō valet,cùm extinctum sit peremptorium morte Titij : & de nouo citatio erit facienda in hæredes Titij.Franc.Accursius.

s ¶ *In summa.*proferenda in sententiis. Vel , id est,vt generalem tradam doctrinam.Accursius.

t ¶ *Verbo.*nam sententia magis quàm verba est inspicienda,vt ff.de adileg.l.iij.§.conditio.& C.quæ res pigno.l.fi.& ff.de iure dotium.l.promittendo.Et secundum hoc accipe,C.de sen.l.iij.

v ¶ *Expresserit.*quandoque & si non exprimat,vt ff.eo. ait Prætor.§.fi. & facit ff.de arbi.l.quid tamen.§.fi arbiter.Sed cōtra in ea.l.§.Pomponius,Sed ibi nō erat certum aliqua parte actorum. Itē facit C. de sen. quæ sine cer.quanti.l.ij.& iij.& ff.de contrahen.emp.l.hæc venditio.§.huiusmodi.Accursius.

x ¶ *Quod petitum.*quando species,vel factum.

y ¶ *Quantum.*quando quantitas.Idem,si vnum pro alio ponatur.arg. ff.de leg.iij.l.fi quis.Item in caussa appellationis recipio,secundum H. iudicem sic posse pronuntiare,vt dicat,Condemno,vel absoluo : sicut primus fecit,licet quidam dixerint,quòd tantum iusſtam,vel iniustā a debeat pronuntiare:vt C.de appel.l.eos.Accursius.

z ¶ *Non recte.*vt C de sentent.quæ sine cer.quantita. l. quanquam, & arg.ff.de vſu.l.quod in stipu.

a ¶ *Non valet sententia.*vt ff.quæ sen.sine appel.l.pen.

b ¶ *Soluitur.*id est,possibilitas ferendi in eam sententiam : sed in hæredem transfertur iudicium:vt suprà,de iudi.tā ex. §.fin. Sed secus in

m ¶ *Non improbari.* sed Decuriones esse non possunt , vt ff. de Decur.l.spurij.§. j.quæ argu. cōtrà. Sed ibi non fuit à Principe creatus,secundū quosdam.

3 *Fl si Cōsul.*

4 *Fl princeps enim qui ei magist.*

5 *Flo. gerere.*

n ¶ *Ex consensu.* partium.

o ¶ *Minor.* etiā xviij. annis,dummodò adultus sit:facit ff.eod.si cōuenerit. & C. de iure-iur. l. j. & ff. de iurisd. omnium iud.l.j.

p ¶ *Decreuit.* potuit etiam Barbario dare libertatem:vt ff.de offic. Præſi. l. Barbarius. Et no.q Princeps dat , siue eligit huiusmodi Magistratus in ciuitate Romana,vt ff.ad legem Iuliam ambi.l.j.

1 *Fl. in sententiis.*

Licùm nulla.] CASVS. Bona debitoris mei ante sententiā cōtra eum latam capta sunt pignoris,& vendita. Dicitur, q reuocari debet quod factum est. Franc.Accur.

q ¶ *Sententia.* diffinitiua , vel interlocutoria,ne obsit quod est ff. ex quibus caus. in pos. eat.l. Fulcinius. §. j. & facit C. de execu.rei iudica.l.j.& ij.Et idem,si est minus solennis , vt C.de sent. l. prolatam. Accursius.

r ¶ *Recuperari.* aliàs, recuperari, aliàs reuocari.

IN *summa.*] CASVS. Si iudex cōdemnat reum in certa quātitate pecuniæ iubens eā solui , vel præstari, sed tenet sententia.Idem si dicat, Solue quod petitū est:cùm certa quātitas esset petita. Si autē iudex fecit sententiam

† Ampliabis hoc dictum, vt procedat non tantum in diffinitiua, vt in l. j. ij.& iij C.de sent. quæ sine cer quantit. Quod est rerum etiā in interlocutoria. l. quid tamen. §.Pompō. & ibi Bar.supr. de arbit.

2 *Flo deest, dictum.*

3 *Fl vtrum re integra.*

2 Vtraque placet Bart. dicit tamen Ale.quòd ista est magis communis.

Universidad de Deusto Biblioteca

decreto fauore mortui interposito, vt ℨ. de fideiiom. li. l. cùm quasi. in princ. In beneficio autem dic, vt ℨ. de reg. iur. l. Neratius.

2 ¶ *Prastabitur.* ab eodem, si est ordinarius, aliàs secus: vt no. C. quomodo & quàdo iudex. l. fi vt proponis. & facit suprà, de iudi. l. & post. §. circunducto.

Vide Gell. li. 10 noct. attic. cap. .

1 *Flo. cuiusq; rei.*

2 *Flor. sic interpungit, impedimẽto est litigantis potius, &c*

3 *Flo. habui &*

4 *Flor. & febrium.*

QVestu est.] CASVS. Vnus ex litigatoribus febricitans discessit à caussa, & iudicatum est. Nunc dicitur quòd sententia non tenet, cùm morbus sonticus faciat differre causssam. Morbus autẽ sonticus dicitur, qui cuique rei agendæ nocet, vt est febris. Et hoc intellige, si est magna febris, non si leuis veniens in hominem robustum. Item secus in quartana veteri, propter quam non dimittat sua negotia, nam hæc non excusat. Franciscus. Accur.

b ¶ *Pronuntiasse.* pro eo vel cõtra eum, vt ℨ. eod. l. de vnoquoque. licet secus in minore sit, vt C. de procur. l. non eo.

c ¶ *Differt.* siue litigatorem teneat, vt hic, & ℨ. si quis cau. l. ij. §. fi quis iudicio. siue iudicem. vt & ℨ. de iudi. l. iudex.

d ¶ *Sonticus*, id est nocens quo minus possit adesse iudicio.

e ¶ *Cuique rei.* de qua quæritur, vt ℨ. de verbo. sign. l. morbus. & ℨ. de ædil. edi. l. iiij. §. fi. & l. fi. §. j. Nã nullus est morbus, quin cuiquam rei noceat.

f ¶ *Appellant.* vt & ℨ. de ædili. edic. l. j. §. sed sciendum.

g ¶ *Iudicata.* hoc cum iudex sciuit, citauit, vel non. Idem si ignorauit. & non citauit, vt C. quomodò, & quãdo iudex. l. ea quæ. Si autẽ citauit[a], dicã idem, quod in eo, qui absens est probabili & necessaria causssa, vt not. ℨ. de in integ. restit. l. fi. Sed an teneatur mittere procuratorem? Respon. non, vt ℨ. fi quis cau. l. ij. §. j. Item an idem iudex iudicat? Respond. vt ℨ. eo. iudex.

a Scribẽ. hic istã gl. reputarunt fin. ad hoc q; fẽtia lata cõtra absentẽ ex insta causssa, qui tamẽ legit mẽ fuit citatus, quẽ iudex scit abesse ex iusta causssa: nõ valet: Quæstio gl. clara est: ita Bar. tenuit in l. ea quæ. C. quomodo, & quando iudex Bolog.

h ¶ *Corruptus.* quia corrigitur homo in vitiis, aliàs corruptus.

i ¶ *Non habere.* vt & ℨ. fi quis cau. l. ij. §. fi propter. & ℨ. de ædil. edi. l. j. §. proinde. Sed argu. contrà, in eo. ritual. l. qui tertiana. Sed verbum recẽtè, ibi positum tollit contrarium.

Nisi iudicati.] CASVS. Si teneor pluribus in quantum facere possum, & vni sum condemnatus: posteà alius me conuenit: Dicitur, q; ei debeo condemnari insolidum, non inspecto eo, quòd alij sum condemnatus. Et hoc intelligas in sententiarat in ex executione spectabitur. Franciscus.

k ¶ *In iudicati actione.* quæ in factũ dicitur, vt C. de reb. credi. l. actori.

l ¶ *Non prius.* licet priùs meruerit sententiam: vt hic & ar. ℨ. de ali. leg. Mela. §. fed si alimenta. fed contrà suprà eodem, l. inter eos. Sol. hoc generaliter illud speciale in illis, qui agunt inquantum facere potest reus. Alij, quod illa secundum istam, vt in execut. l. oquatur: nam & hic potior est occupantis cõditio: q; nõ placet. Tertij: q; obtinet in sententia danda super actione in factum, sed in executione, facti illius prius habetur ratio, qui primam priùs meruit sententiam. Vel dic, vt ibi. Accurs.

m CVm quærebatur. *Perperam*, id est, malè. Accurs.

n ¶ *Non posse.* vt ℨ. eo. iudex. Et dic, scilicet vt ex eiusdem actis: sed de nouo bene potest iudicare cognoscendo iterum, si est ordinarius: secus si delegatus, vt C. quomodò, & quando iud. l. fi vt proponis. Et dic perperàm, vt quia contra mortuum, vt ℨ. eo. l. in summa. §. fi. Vel contra minorem indefensum: vt ℨ. eo. l. acta. §. vlti.

Sæpe constitutum.] CASVS. Licet regulariter dicatur res inter alios iudicatas non præiudicare aliis: hoc tamen recipit distinctionem. Nam quandoque præiudicat alijs scientibus: quandoque nõ tio præstabitur[a] & quod optimum patuerit, statuetur.

Febricitans febre naturali non tenetur ex pectare, uel in peremptorio comparere. Bart. LX. Iulianus lib. v. Digestorum.

QVæsitum est, cùm alter ex litigatoribus febricitans discessisset, & iudex absente eo pronuntiasset, an iure videretur pronuntiasse[b]? Respondit. Morbus sonticus etiam inuitis litigatoribus, ac iudice diem differt[c].

¶ Sonticus * [d] autem existimandus est, qui cuique[1] rei[e] agendæ impedimento[2] est litiganti. Porrò quid magis impedimẽto est, quàm motus corporis contra naturam, quem febrem appellant[f]? Igitur si rei iudicandæ tempore alter ex litigatoribus febrem habuerit[3], res non videtur iudicata[g]. Potest tamen dici esse aliquam etiam[4] febrium differentiam. Nam si quis sanus aliàs, ac robustus tempore iudicãdi leuissima febre correptus[h] fuerit, aut si quis iam veterẽ quartanam habeat, vt in ea omnibus negotiis supersedere soleat, poterit dici, morbum sonticum non habere[i].

Legem istam declara, ut per glos. suprà eo dem, lege, in ter eos. Paul. de Cast.

LXI. Idem lib. xlv. Digestorum.

IN iudicati actione[k] non prius[l] ratio haberi debet eius, cui prior reus condemnatus fuerit.

Intellige istam legẽ secũdum Dy. quòd hic iudex iudicauit perperàm, id est, iniuste quantùm ad ius litigatorũ: erat tamẽ sententia mero iure ualida. Paul. de Castro.

LXII. Alfenus lib. vj. Digestorum à Paulo epitomatorum.

CVm quærebatur, iudex si perperã[m] iudicasset, an posset eo die iterum iudicare, respondi non posse[n].

Sententia lata contra unum, non præiudicat alteri, qui eum prohibere non poterat, uel ab eo causssam nõ habebat: secusi poterat prohibere, & ab eo causssam habebat, & scienserat. Barto.

LXIII. Macer lib. ij. de Appellation.

SÆpe constitutum[o] † est, Res inter alios iudicatas, aliis non præiudicare. Quod tamen quandã distinctionem[p] habet. Nam sentẽtia inter alios dicta, aliis quibusdam etiam scientibus[q] obest: quibusdã verò etiam si contra ipsos iudicatum sit[r], nihil nocet. Nam scientibus nihil præiudicat, veluti[s], si ex duobus hæredibus debitoris alter condemnetur. Nam alteri integra defensio est, etiã si cũ cohærede suo agi scierit[t]. Itẽ[u], si ex duobus petitoribus[x] alter victus[y] acquieuerit[z], alterius petitioni non præiudicatur: idque ita rescriptum est.

¶ Sed sciẽtibus sentẽtia, quæ inter alios data est, obest: cùm scilicet 1 quis de ea re, cuius actio, vel defensio primũ sibi competit[a], sequẽtẽ[2] agere patiatur. veluti si debitor 3 [b] experiri[c] passus sit creditorem[4] de proprietate[d] pignoris: aut maritus socerũ, vel vxorẽ de proprietate rei licet non solùm litigantibus. Aliàs consentientibus, scilicet tacitè, nõ solùm expressè, quod in idem recidit.

† Nota q̃ res inter alios acta, &c. cõcor. tex. in cap. literis. dilectos. ver. tã de literis. infra, ea. c. cùm sepe. cõcor. tex. in cap. de regiis. ea. tra. in cap. ex literis.

r ¶ *Iudicatum sit.* non directò, sed per consequentiam. Et de his primò statim duo exempla ponit. Quandoque etiam ei, contra quem fertur, non nocet, vt ℨ. eo. l. contra pupillum.

s ¶ *Veluti.* primum exemplum in scientibus, contra quos videtur iudicatum per consequentiam. Accurs.

t ¶ *Agi scierit.* vt & ℨ. de iudi. l. fi petitor. Sed arg. contrà ℨ. de euic. l. quidam. Sed ibi & pretium receperunt cohæredes.

u ¶ *Item.* secundum exemplum.

x ¶ *Petitoribus.* quia sunt duo hæredes creditoris. Non dicas, quòd sunt duo rei credendi insolidum: quia tunc nocet aliis, vt infrà, de duob. reis. l. ij.

y ¶ *Victus.* per sententiam.

z ¶ *Acquieuerit.* sententiæ, non appellando.

a ¶ *Competit.* si vult.

b ¶ *Si debitor.* aliàs secundum Pi. debitorem: & tunc est infrà, creditor. Sed cõmunis est, debitor, & creditore. & secundũ eũ est. gl. Accurs.

c ¶ *Experiri.* vel etiam defendi. Idem potest dici, & si creditor patitur debitorem experiri, vel agere, cùm sit sciens, aliàs secus, vt infrà de exceptio. rei iudi. l. fi mater. §. fin. & l. iudicatæ. in fin. & ℨ. de pi. l. si superatus & C. de pigno. Præses. Et ideo habent hìc quidam literam Pisanam, debitorem, & creditorem.

d ¶ *De proprietate.* hypothecariam intentando. Nam debet probare rem esse debitoris: vt suprà, de pigno. fi superatus. & lege, & quæ non dum. §. quod dicitur. Et ponitur experiri propriè in persona creditoris, at in socero, & vxore, & venditore, impropriè pro defendere, secundum Ioan. Sed H. & Ot. idem, & fi agere vellet etiam vxor de facto: quod non placet, cùm de iure nõ possit agere. vt C. de rei vendicatione, doce ancillam. Ponitur ergo experiri, secundum Ioannem prout aptatur ad venditorem & vxorem, pro defendere: sicut & defendere, quandoque ponitur pro agere: vt C. de testi. lege prima, & suprà de alie. iudi. l. pe. quod etiam ex sequenti litera apparet. cur autẽ, &c. Et ex eo quod dicitur in prin. huius §. sed sciẽtibus, &c. ibi, actio, vel defensio. Quod ergo hic dicit agere, supple, vel conueniri. Et nota, q; aliquando experiri semel positũ, poste à subauditum, propriè, & impropriè ponitur. sic & ℨ. de peti. hære. l. nec vllam. §. omnibus.

3 *Flor. in dote.*

4 *Flo. interpretatur.*

a ¶ *Possessor.* id est, emptor.

b ¶ *Intelligenda.* facit suprà, de liber. causs. l. duobus. & suprà de do. inter virum & vxo. l. seruus communis. in fin.

c ¶ *Cur autem his.* id est, vltimis.

d ¶ *Superioribus.* id est, primis.

e ¶ *Prohibere.* ar. pro vtroque ℨ. de noxa. l. in delictis. ℨ. de damno infect. l. fluminum. §. quanquam. Item facit hoc ad id quod no. suprà, de pig. ac. l. Caius. Item caue tibi: quia hæc ratio non est generalis: nam nec debitor potest prohibere creditorem. Cum enim creditor superet debitorem: ergo multo magis eum quem debitor potest superare. vt infrà, de diuer. præscri. l. de accessionibus.

† Hæc, vel defensione habuerat. Hanc exẽpl. non legunt. neque ego conueni re tẽxui puto.

f ¶ *Vti.* id est sicut.

g ¶ *Is verò.* nota, quod non reassumit de debitore, & creditore.

h ¶ *Propter scietiam.* aliàs sententiam: secundum Pisa. scientiam.

i ¶ *Agentis.* vxoris fortè, vel soceri, vel venditoris.

k ¶ *Nam & si.* audi quartum exemplum.

l ¶ *Interueniente.* id est, ipsum defendente: quod possem facere eo inuito, vt C. de lib. causs. l. principaliter. Idem si me sciente tantum, cùm ad me defensio pertineat, vt ℨ. secus si ignorãte. Sed si fiat aliquo modo seruus alterius, & ab eo manumittatur, mihi etiam nescienti præiudicat, vt ℨ. de bo. lib. l. fi libertus meus.

m ¶ *Præiudicatur.* cùm enim iudicatur alterius esse insolidum, ergo mea non esset, vt & ℨ. de excep. rei iudi. l. fi inter.

n ¶ *Petierit.* & victus fuerit. Azo. Et dic diuersa causssa, quàm in prædictis quatuor casibus.

o ¶ *Diximus.* in principio l. huius. Accur.

Negotiorum.] CASVS. Quis condemnatus ad centũ act. negotij gesti, appellauit, & diu ventilata fuit causssa, tandem iniusta appellatio est pronuntiata, an vsuræ medij temporis debeantur. Et dicitur, quòd sic, & iudex appellationis super his etiam pronuntiabit. Franciscus Accursius.

p ¶ *Negotiorum.* directa, puta, in centum.

q ¶ *Diu.* infra annum tamen, vel biennium, vt in authen. de iis, qui ingre. ad. §. quandoque & vltrà quando per iudicem stat, vt in auth. vt spon. larg. §. hoc quoque. Accursius.

r ¶ *Negotium.* appellationis.

s ¶ *Tractatum.* id est prolongatum.

t ¶ *Iudicatum sit.* à iudice appellationis.

v ¶ *Pecuniæ.* id est, sortis.

x ¶ *Deductæ.* in consequentiam, scilicet primæ sententiæ.

y ¶ *Debentur.* ita quòd iudex appellationis de his pronuntiet, vt suprà, de vsuris. l. tutor. in princ. Et sic nõ ob. C. de posti. l. iiij. & secundũ hoc, deductæ, est genitiuus. vel dic etiã nominatiuus, & dices eas deductas in consequentia à iudice appellationis, & sic debentur posteà: ne fit contra d. l. iiij. de posti. & C. de vsur. l. in bonæ fidei. §. j. Sed vide tur, quòd à die confirmationis, & post quatuor menses demum currant, vt C. de vsur. rei iudicatæ. l. ij. Sed ibi de centesimis dicit, nõ de iis, quæ proprio contractu currebant. Sed in e. tit. l. iij. §. fed enim. expressè dicit cessare etiam vsuras contractus, sed ibi transferat in rem iudicatã. hìc non. Vnde hìc distinguitur, secundùm quosdam, frustratorie appellet, vel non, vt primo casu currant, aliàs non: vt hìc, & ℨ. de

appella. l. negotium. & l. Imperator. §. fi vterque. & ℨ. de vsur. tutor. quæ distinctio potest admitti, si semper dicas frustratorie appellatum, quando succubuit appellator. Aliàs quare aliquid innouaretur pendente appellatione, cùm quisque eorum in prima causssa obtinuerit? Quod dic, vt not. C. de senten. quæ sine certa quantitate. l. j.

z ¶ *Dandam.* sicut enim post li. contesta. currunt vsuræ, nihilominus ex contractu, vt C. de iu. l. j. ita post sententiã appellationis suspensam, vt hic, quia non videtur pronuntiatum, vt infrà, ad Turpil. l. j. in fi.

a ¶ *Vtilem actionem.* scilicet negot. gest. & officium ei adhærens, secundum quod, deductæ, est genitiui casus, vel actionem in factũ ex sententia, prout est nominatiuus, & secundum hoc dic vtilem, id est, efficacem. Alij dant in factum subsidiariam, vt ℨ. de præscriptis verbis. l. quoties.

1 *Flor. in condemnatione.*

¶ DE CONFESSIS.

1 *Flo qui quo dammodo.*

Dixit de re è condẽnatis, hic de quæst. Et habet locum hic tit. post li. conte. sed ille de interrog. act. ante.

CONfessus. quodammodo. qa imppriè, sic C. de iudicom. l. fin. Propriè, non, vt C. ne quis in sua causssa. l. j. & facit ℨ. tit. j. l. post rem. & ℨ. tit. j. l. pe. & ℨ. de interrog. act. de ætate. §. j. & C. de exec. rei iudi. l. fin. Cæterà dic, vt not. C. eod. l. j.

1 *Flo. ignorauit.*

Non fatetur.] CASVS. Confessio per errorem facti facta non præiudicat confitenti, vt si confiteor te meum cohæredem, cùm non esses: nam mihi nocet. Et intelligas, si probem contrarium vsque ad sententiam, vt habes hoc exemplum suprà, familiæ erciscundæ. l. cùm putarem. Sed confessio per errorem iuris facta nocet confitenti, vt si confessus sum, me tibi debere centum ex stipulatione, quam credebam valere, cùm non valeret, vt quia inter absentes facta, vel aliàs vitiosa Franciscus.

1 *Flo. recessit.*

c ¶ *Qui errat.* in facto, si probetur cõtrà, vsq; ad sententiã, vt C. de iuris, & fac. ign. l. error. Et da exẽplum, vt ibi per l. ℨ. fa. erc. l. cum putarẽ. & ℨ. e. l. cũ fideicommissum. Probato ergo cõtrario ipso iure est tutus, vel saltem sibi restitutio datur, vt dices ℨ. e. l. pe. in fi. nisi in casu, vt ℨ. e. l. fi is. Si ergo in alieno facto, planum est, quia probabiliter errat, vt ℨ. pro suo. l. fi. Si in suo: dicã idem, cũ de dãno certet, vt ar. ℨ. de cõdi. inde. l. sed & si me. Item hoc post li. cõte. sed fi ante, aut sciẽs fallsum, tũc ferua quod dicitur ℨ. de rei ven. l. is qui. & l. finautẽ. & de dolo. l. pe. Si ignorat, distingue, an iustè, an iniustè, vt primo casu succurratur, si pro betur contrarium, secundo nõ, vt ℨ. de interro. ac. de ætate. §. qui iusto.

d ¶ *Ignoranetit.* sume exemplũ ℨ. de iuris, & fac. igno. l. fi. puta, confessus est tutor pupillum teneri ex contractu inito sine tutore, credens eum teneri. vel confitetur promissor se teneri ex stipulatione inutili, vt inter absentes, vel alio modo. Et nota in iudicio nocere errorem iuris, in damnis secus extra, vt ℨ. de iuris & fac. igno. l. error. in fi. In facto secus, vt modò dixi. Et est huius legis ratio ℨ. de iur. & fac. igno. l. ij. Sed quid, si confitetur legem aliquam aliter dicere, quàm dicat? Respon. non debet etiam de hoc fieri interrogatio, cùm ius certum sit, vt suprà de iuris, & fac. igno. l. in omni.

Vlianus ait.] CASVS. Hæres confessus est se debere ex causssa legati Stichũ, qui iam erat mortuus & hoc sciebat. certè tenebitur in æstimationem. Franciscus Accursius.

e ¶ *Non fuisset.* imò videtur quòd non, vt infrà eodem, l. fi. quæ est contrà. Sol. hìc sciebat confitens nõ esse in rerum natura, ibi non. Vel hæc est sententia Iuliani: ibi aliorũ. Vel hìc res erat in rerum natura tempore confessionis licet non tempore sententiæ, ibi nõ. Prima placet. & facit ℨ. eo. l. qui Stichum.

De confessis.

TITVLVS II.

In textu ibi, confessus. scilicet in iure, seu coram iudice, & non dato libello. & tunc habetur pro condemnato, q. ita non expedit aliã condemnationem facere: & in confess. in nullæ sunt partes iudicis in procedendo, sed in exequendo. Paul. de Cast.

PAulus li. ij. ad Edic. Confessus pro iudicato est, quia[1] quodãmodo[b] sua sententia damnatur.

Ista lex loquitur, quando confessio allegatur falsa per confitentẽ, & ualet eam reuocare, dicens, quòd per errorem cõfessus est. Paul.

II. Vlpianus lib. viij. ad Edictum.

NOn fatetur qui errat[c], nisi ius ignorauerit[1][d].

III. Paulus lib. ix. ad Plautium.

VLianus ait, confessum certum se debere legatum, omni modo damnandum, etiam si in rerum natura non fuisset[e], & si iam à natura recesserit[1]: ita tamen, vt in æstimationem eius damnetur. quia cõ-

negotium ¶ tractatum[s] est. Quæsitum est, appellatione eius iniusta pronuntiata, an quo tardius iudicatum sit[t] „vsuræ pecuniæ[u] in condemnationẽ[x] deductæ[x] medij temporis debeantur[y]. Respondit, secũdum ea quæ proponerentur, dandam[z] esse vtilem actionem[a].

1 *Flor. in condemnatione.*

z ¶ *Dandam.* sicut enim post li. contesta. currunt vsuræ, nihilominus ex contractu, vt C. de iu. l. j. ita post sententiã appellationis suspensam, vt hic, quia non videtur pronuntiatum, vt infrà, ad Turpil. l. j. in fi.

a ¶ *Vtilem actionem.* scilicet negot. gest. & officium ei adhærens, secundum quod, deductæ, est genitiui casus, vel actionem in factũ ex sententia, prout est nominatiuus, & secundum hoc dic vtilem, id est, efficacem. Alij dant in factum subsidiariam, vt ℨ. de præscriptis verbis. l. quoties.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI is cum quo.] CASVS. Confessus es te occidisse seruũ, cùm alius eũ occideret. Dicitur quòd teneris ex tua confessione. Fran.

a ¶ *Tenetur.* an liberetur, qui occidit? Dic, vt §. de interroga. actio. l. cõfessionibus. Itẽ an idem in contractu, & testamento? Dic vt not. §. ad legem. Aquil. l. inde Neratius. in fine.

b Casum tonit.

QVi Stichũ. Pone q dixi, Cõfiteor me debere Stichũ ex promissione: nã præsumit pro mississe sicut cõfessus est: & sic idẽ statuet ac si verè promisisset, sed tũc propter morã etiã re mortua tenetur: ergo & hîc. Nam hic cõfessus est post moram, vel ex interpellatione, vel per litis cõtestatio né post cõfessionẽ, vel ante. Vel pone qđ simpliciter dixit, Debeo, ná verba cum effectu sunt intelligẽda, vt §. ne quis eũ, qui in ius voc. est vi exi. l. pe. præsumitur eũ ipsũ fuisse in mora ante mortẽ. Vel tertiò dic, Stichũ, ab alio mortiferè vulneratũ: & confiteris te eum debere, quasi tu occideris. Nam teneris, vt §. l. proxi. licet etiam [a] post confessio nẽ vita excedat, cùm à die vulneris videatur occisus: vt §. ad legem Aquil. ita vulneratus. Idem multò magis, si ipsemet vulnerat. Vel dic secundũ Io. qđ be ne cõstabat ipsum pro mississe & mortuũ esse, sed dubitabatur, an in mora fuisset: & ipse cõfessus est se fuisse, & ita debere, vnde tenet quãdocũque decesit.

1 Flo. de cess. bo.
2 Flor. ex cõfessu tenetur.

1 Flo. vel corpus.
2 Flo. deest, sed & si

3 Flo. & si alia.

Azo. Vel dic planè, quòd cõstat eũ fuisse in mora ex interpellatione, vel per litis contestationem, vt subiicit: & ex promissione eũ teneri, vel per litis contestationem, vt subiicit: & ex promissione eũ teneri, vel per litis contestationem, vt subiicit: & ex promissione eũ teneri, Sed quasi iam homo non sit in obligatione, videbatur non tenere cõfessio, cùm ad nullum sit vsum homo mortuus: sed tamen tenetur, vt arg. §. de cõstitu. pecu. l. promissor. Et homo est in obligatione, vt §. de verbo. oblig. l. si seruum. §. nouari. Et dices, cõdemnandus est in æstimationem, vt plenè not. §. tit. j. l. si quis ab. §. fi. Accursius.

CErtum,] CASVS. Qui confitetur se debere certum, tenetur, vt puta, seruũ. Stichum: si autem incertum, vt puta, corpus: nõ tenetur. Si autem peterem à te Stichum & fundum: & confessus es te vnum ex his debere, nec dicas quem, cogeris dicere. Et secundum hoc debes habere in litera, Sed si Stichum vel fundum &c. Item fi cõfitea ris te debere quantitatem, nec dicas, quãtam, cogeris dicere quãtam. Vltimò dici, vendicabam à te fundum tanquam meum: & tu hoc cõ fiteris. Dicitur, quòd perinde habetur, ac si iudicatum esset meũ esse fundũ. ¶ *Si alia.*] Quacunque actione vel interdicto quis cõuenitur, & confiteatur, habetur pro condemnato, & dabitur tẽpus ad restituẽ dum in his casibus, in quibus daretur verè condemnatis: & si non restituat, iur. bitur in lite Quod intellige vt in glos. ¶ *Si quis absente.*] Cõfessio facta ab vno litigatore altero absente, nõ valet: ficut & si libertus iurat absente patrono, se ei debere operas: nã nõ obligatur. Item si reus condemnatur actori absenti: non valet Si autem interueniat procurator, vel tutor, vel curator eius absentis: bene sufficit. Confessio autem prædictorum tutorum, vel curatorum pupillo, vel adulto non obeit. ¶ *In pupillo.*] Pupillus ex sua confessione non tenetur, nisi tutore authore esset facta: adulti autem cõfessio tenet, sed potest restitui contra confessionem. ¶ *Confessi.*] Potest intelligi hic §. de confessione, quæ fit ante litem contestatam hoc modo, vt cõfessus an te litem contestatam se debere, habeat dilationem quatuor mensium ad soluendum quæ datur condemnatis. Potest etiam intelligi de confessione facta post litem contestatam. Et dic vt in glossa. Franciscus Accursius.

c ¶ *Certum.* sicut sententia, sic confessio, quæ generat sententiã, debet esse certa, vt §. tit. j. in summa. & facit C. de repu. hære. l. ficut. in fi. & arg. §. vsufru quemadmo. caueat. l. j. §. rectè.

d ¶ *Incertum.* re & genere. vel re tãtum vt subiicit, Si quis &c.

e ¶ *Corpus.* hoc est incertum re, & genere, sed sequitur vbi re, non genere, prout habet, Sed & si. Et quod dicit Stichum, cùm sint plures: & fundũ, in genere. Et quod dicit: vrgeri debet, &c. scilicet, vtroque prædicto casu. Vel verius habeas. Sed si fine culpa. Et dic, quòd petebam Stichum, & fundũ, scilicet Sempronianum, & reus cõfiteretur de altero tantùm: non tamen dicit de quo. Compellitur ergo, vt dicat de quo, & hoc nisi alternatiuè diceret reus se teneri ad alterum: quo casu nõ est vltra cogendus. & pro hoc facit quod dicit Stichum: quod est certum re, & genere. Et quod dicit fundũ, dic certum: & secundum hoc dic. Est alter natio respondentis nõ legis: sed secundum primam est legis. & facit infrà de ver. obli. l. vbi autem. §. qui illud. Accursius.

f ¶ *Si Stichum.* aliàs, sed fi Stichum. & aliàs sed & si Stichum.

g ¶ *Qui rem.* i. quantitatem, vt subiicit.

h ¶ *Confiteatur.* s. vrgeri debet. Sed qualiter? Respõ. captis pignoribus, vt arg. §. de re iudi. l. debitoribus. Vel mulcta indicta, vt §. de ven. inspic. l. j. §. quid ergo si non. Vel si velit, habeat eum pro confesso contra se quod aduersarius asserit. Idem si obscurè respondeat: vt §. de interrog. acti. lege, de ætate. §. fi cùm esset. & §. qui tacuit. & §. qui nihil. Item quo iure? Dic officio iudicis: vt no. C. eo. l. j in fi. glo. & in auth. de iis, qui in gre. ad ap. §. fi.

i ¶ *Confessus.* per verba præsentis temporis b, puta, meum esse, ar. §. de procura. Pomponius. §. ij. secus si per verba præteriti temporis: puta, fuisse, quia non statim habereris pro iudicato, imò adhuc qualiter recessit à me dominium quærereturut C. de proba. l. siue pot sideris. Accursius.

k ¶ *Si alia* quàm reali, de qua proxi. dixi.

l ¶ *Restitutorio.* facit insti. de interdi. §. j.

m ¶ *Cùm quis conueniatur.* Ex hoc vides, quòd hic tit. habet locũ post litem contestatam, vt dixi in rubrica.

n ¶ *Dies adsit.* nam quandoque non datur, si res præsens est, aliàs sic cus, vt instituit. de officio iudi. §. j. & supra, de rei vendi. lege, qui rem. Accursius.

o ¶ *Lis æstimabitur.* quanti in litem iurauerit actor, si talis, scilicet est actio in qua iuretur, vt supra de in litem iurando. in actionibus. Accursius.

p ¶ *Si quis absente.* absentem accipe à iudicio. vt no. §. de verb. signifi. l. absentem. Accursius.

q ¶ *Haberi.* & verè non debet, vt probat statim suprà de interroga. act. lege fin.

r ¶ *De operis.* vt si libertus iuret alicui absenti patrono debere operas: secus si præsenti, vt suprà, de liber. cau. l. fina. & de iureiur. lege, si duo patroni. Et sic etiam non obstat. §. de iureiur. l. eum qui §. si libertus. Vel dic, hîc iurauit patronus deferente iudice sibi deberi operas absente liberto.

s ¶ *Absenti.* actori, sed reo absenti. & sic, vt §. de iudi. l. post edictum. Vel solue vt ibi. hodie verò quocunque absente, vt C. de iudi. l. properandum. §. finauterem ex gestis. & §. finaut eum reus.

t ¶ *Præsentem.* confessioni aduersarij, vt & suprà de euic. si ideo. §. responso.

v ¶ *Non puto sufficere.* vt domino præiudicent, sed sibi sic, vt vtili teneantur, vt suprà, ad l. Aquil. proinde. §. j. & de interroga. act. l. si defensor. §. fi sine. Sed quid est, quod dicit domino non præiudicare. Ad hoc dicunt quidam hoc verum, si contrà probetur, & sic videtur generalis consuetudo. Sed quibusdam non placet, quia non videretur in eo speciale cum idem esset in maiore, vt suprà de interrogat. act. l. de ætate. §. fin. Sed dices in minore plus esse, quia potuit sine caussa errare, vbi non posset maior pœnitere. Vel in iure: vt suprà eodem, lege ij. Alij vt H. & Azo, dicunt absente pupillo non nocere, si petat restitui, secundum Azo. Vel etiam sine restitu. sed eo præsente, & dolicapace, & non contradicente pupillo. sic & idem dicunt in Prælatis & syndicis

& syndicis Ecclesiarum, vt si præsente collegio confiteantur, præiudicet alijs nõ: arg. C. de iure delibe. l. potuit. Et idẽ erit in patre agente caussam filij, vt C. de bonis ma. l. j. Tertij, quòd hîc minor litẽ suscepe rat tutore, vel curatore authore: & ideo illius cõfessio nõ nocet, vt suprà, de admin. tut. l. j. §. sufficit. Sed secundum hoc ad quid iurat de calumnia tutor, vel curator, vt C. de iuramento calumniæ. l. ij. §. quod obseruari? Respond. quia si minor ipse dominus litis efficiatur, non præstet authoritatem minori confitenti vel negan ti, vel asseueranti calumniosè: ipse enim minor est interrogandus, vt d. §. sufficit. & C. de auth. præ. l. clarum. Vel si ipse tutor, vel curator interrogetur præsente minore non respondeat calumniosè: quæ confessio minori non nocet. argumen. C. de erro. aduo. l. j. Quarti dicunt, quia pendente lite hic desierat esse tutor, vel curator. Quinti dicunt quòd non sufficit, vt ex eorum confessione impuberi, vel minori detur actio, sufficit tamen fortè vt in factum detur eo posteà condemnato ex ea confessione. Patet ergo ex ea confessione dari in factem, vt infrà proxi. §. In procuratore adde quod not. suprà, de pro curato. l. non solùm. in princip. & suprà, de interroga. act. l. si defensor.

a ¶ *Exigimus.* nihilominus restituetur, vt C. si tutor vel curator. l. j.

b ¶ *Minorem.* adultum.

c ¶ *Restituemus.* secus in sententia, quæ nulla est ipso iure contrà eũ, si fine tutore sit in iudicio, vt C. si aduer. rẽ iudi. l. cùm & minores. de procu. l. non eo. Accursius.

d ¶ *Tempora.* id est quadrimestre tempus, vt C. de vsur. rei iudi. l. j. & l. vlti. §. vlti.

e ¶ *Quasi ex caussa.* nam quasi condemnatus est: vt §. l. j. & sic no. pro eis, qui dicunt non dari plus sententiã in confessum, quod fallum dicimus, vt §. eo. l. Iulianus. & not. C. eo. l. j. Et quòd hîc dicitur, intelligẽ non conteſt. vt & §. de iudi. l. si debitor. Et eodẽ modo, si vis, vt §. de re iudi. l. debitoribus. & ad legem Aquil. l. proinde. §. notandũ. & huic li cet pœnitere. vt §. eo. non fatetur. Vel dicas etiam post lit. cõtest. Et loquitur hîc de quadam actione in factũ, quæ ex confessione oritur, nihilominùs alia ex sententia posteà nascitur. Quidã tamen dicunt primam nouari per illam, quæ oritur ex sententia: argu. C. de vsur. rei iudi. l. fi. Vel finge quasi nec nata sit, vt §. de noua l. non enim. Illud quærit ur, si cum forma quis confiteatur se debere ex venditione: an vtili ex vendito teneatur, vt in iuramento. vt §. de iureiuran. si duo patroni. §. Marcellus. & §. si quis iurauerit.

CVm fideicommissum.] CASVS. Petebam à te decem ex caussa fideicommissi: & confessus es: tandem iudex coram quo cõfessio facta fuit, decessit, & eius successor hanc caussam delegauit nũc corã delegato dicis te debere absolui non obstante tua confessione: cùm ostẽdas testamentum defuncti in quo apparet nihil mihi relictũ: quæritur, quid iuris. Et distinguitur, qua de caussa te debere absolui dicis, nã si ideo, quòd nõ apparet relictum aliquid mihi: non debes propter hoc absolui: si autem ideo dicas bona defuncti non esse soluendo ere ditoribus hæreditariis, & sic legata, & fideicommissa debere cessare, & subaudi, dolo malo, tamen apparet nunc contrarium: hoc casu debes absolui. In primo autẽ casu, cùm petis absolui, eo quia nihil apparet relictum: dicimus delegatũ iudicem debere mittere te confessum ad prætorem, & ab eo absolueris. Franc. Accursius.

f ¶ *Peteretur.* quia dicitur in testamento relictum. Accursius.

g ¶ *Debere.* quia relictum sit in testamento.

h ¶ *Arbiter.* i. iudex delegatus. Sed quare idẽ, apud quem fuit confessus, nõ expediuit? Resp. decessit, & eius successor caussam delegauit.

i ¶ *Ad restituendum.* id est ad cognoscendum de restituendo, id est, dando fideicommissio: sic §. de verborum signific. l. verbum reddendi.

4. ¶ In pupillo tutoris authoritatem exigimus [a]. ¶ Minorem [b] à confessione sua restituemus [c].

5 ¶ Confessi vtique post confessionem tempora [d] quasi ex caussa [e] iudicati habebunt.

Confessus, & condemnatus, si posteà in exe cutione iudi aliquid dicere per quod non ue nit contra confessionem, vel sententiam de di recto, nec illam impugnat, sed modificat, debet audiri: & de hoc poterit cognosci ab illo cui commissa est executio sententiæ: & etiã super hoc pronuntiari. Si uerò illud expressè contra diceret confessioni, & sententiæ, & eam im pugnaret de falsitate, non auditur mero iure, sed per iustum errorem bene auditur mediante beneficio restitutionis in integrum. Quam tamen restitutionem facere non potest ille, cui commissa est executio sententiæ: sed debet ip sum remittere ad iudicem ordinarium commit tentem. Pau. de Cast.

VII. Africanus lib. v. Quæstionum.

CVm fideicommissum peteretur [f], hæres confessus est debere [g] arbiter [h] ad restituendum [i] datus comperit nihil [k] deberi. Quæsitum est, an possit absoluere? Respondi, posse [l]. Interest enim qua ex caussa nihil debeatur [m]. Nam si ob id quòd nullum fideicõmissum relictum fuerit non debere eum ab soluere [n]. Si verò quia testator fortè soluendo non erat [o], aut quòd

Non autem dicas ad executionem sententiæ, quia delegari non potest vt §. de re iudi. l. à diuo. in prin. Vel fuit datus ad cognoscẽdũ caussam restitutionis, quam postulabat hæres. quod non placet.

k ¶ *Comperit nihil.* probante hærede errorem, quia fecit aperiri testamentum, vbi nihil fuit inuentum. Confessio enim licet coram alio iudice, tenebat tamen, vt suprà, de iudi. l. mortuo.

l ¶ *Posse.* id est, possibile esse, vt debeat absolui, vt statim distinguitur.

m ¶ *Nihil debeatur.* id est, nihil debere dicatur.

n ¶ *Absoluere.* hoc in fin. corrigitur. Accursius.

o ¶ *Non erat.* & sic appareret legatum non deberi, vt §. ad legem Falcidiam. l. in ratione. §. quod vulgò. & ad Trebel. j. §. pe.

1 Flo. deest, ei us.

p ¶ *Hæres æs omne.* aliàs, hæres omne æs: & tunc dic, quòd apud primum iudicem fuit confessus deberi, confitens etiam omne æs alienum solutũ, & tũc dic dolo aduersarij, vt §. de iudic. l. fi prætor. §. Marcellus. & posteà fuit arbiter datus. Aliàs hæres omne, scilicet fideicom. & tunc dic, quòd apud prætorem delegantẽ dicit hic hæres post confessionem.

q ¶ *Arbiter.* id est, iudex prædictus delegatus.

r ¶ *Absoluturum.* sed quare superiori casu non sic? Respon. quia contra confessionem faceret absoluendo, hîc non: quia non absoluit, quia non relictum, sed quia aliàs non debitum. Accursius.

s ¶ *Sed ex superiore casu* cum dixit ideo se debere absolui, quia nullum erat in testamento legatum relictum: sed ipse errans in facto sic confessus est. Accursius.

t ¶ *Remittere.* hoc ideò, quia iudex delegatus non potest dare in integ. restit. vt §. ad municip. l. ea quæ. §. j. hodie tamen secus, vt C. vbi, & apud quem in integ. restit. l. fi. Et no. hîc q fi maior erret in facto: demũ habita restitutione iuuatur, & probato errore. & sic intelligitur. §. e. nõ fatetur. Vel dic quia hic loquitur in adulto, vt & §. l. proxi. §. pe. minor autem ipso iure probato errore ante sententiam. Vel dic tertiò, q hic erat damnatus post confessionem. vnde non, nisi post restitutione, iuuatur, vt C. de iuris & facti igno. l. error. sed per restitutionem, sic, vt hîc, & §. de iudi. l. si prætor. §. j. & facit §. de interrog. actio. l. de ætate. §. fi. & §. quibus ex caussis maio. l. j in fi. Accur.

Delegatus an possit in integ. restitutionem dare.

NOn omnimodo.] CASVS. Cùm peteres à me Stichũ ex caussa stip. cõfessus sum me debere eum, nesciens tũ sit viuus nunc Stichus, vel non. Dicitur q̃ iudex nõ debet me interim cõdemnare, cũ nesciat super quo. Nam si erat certũ eum viuũ, tũc in eo me condemnet: si erit certũ eum mortuũ, tunc si tẽpore confessionis hoc sciebam, condemnabit me in æstimationem, aliàs non, vt hîc, & §. eo. Franc.

v ¶ *Debet.* quia certus debet esse, vtrum in æstimationem, an in ipsam rem condemnet. Quod in hoc casu non posset facere. arg. C. de fideic. liber. l. fi. Hoc autem certo, q̃ non sit in rerum natura, distinguitur, aut scienter fuerit confessus, & sic damnetur, vt §. e. l. Iulianus. quæ est cõtrà. Vel non: & tunc non: vt hîc. Vel solue vt ibi. Accursius.

De cessione bonorum.

TITVLVS III.

Dictum est suprà de confessis, & condemnatis: uerum quia confessi & condemnati detruduntur in carcerem, si non soluunt: ut C. eo dem titulo. l. j. ideo est adiuncta bonorũ cessio, ex qua succurritur condemnato, ne in car cerem detrudatur. Bartolus.

I. Vlpianus libro xvij. ad Edictum.

CReditori, qui ob restitutionem ædificiorum credidit, priuilegium [x] exigendi datur [y]:

x ¶ *Priuilegium.* tam in hypotheca vt suprà, in quibus caussis pig. tacontrà. l. j. quàm in personali. Quod dic, vt suprà, qui po. in pig. ha. l. interdum. & facit infrà, de priuileg. credi. l. si ventri. §. j. & suprà, si certũ petatur. l. creditor.

y ¶ *Datur.* si extant ædificia. Accursius.

Universidad de Deusto Biblioteca

IN personalibus.] CASVS. Titius habebat multos creditores,& quidam ex his erant priuilegiati in actione personali, tandem hic Titius accepit x.mutuo.hoc acto cũ hoc creditore, vt de hac pecunia soluatur creditori priuilegiato. & sic fuit. Dicitur, quòd iste vltimus creditor succedit in locum primi.Franc.Accursius.

a ¶ *Vt* i.sub hoc pacto, vt pecunia &c.vt C.de iis,qui in priorum credi.loco suc. l.j.

b ¶ *Cred.tores* priuilegiatos in personali. sic fuit ff. l. proxi. & facit C.de iis, qui in priorũ credi. loc. suc. l.j. & l. penul. & ff. de priui. credi.l.ff ventri.§.ff. & ff.qui potio.in pig.l.creditores.& ff.ad Maced. l.sed Iulianus. §. ff filius. Accur.

IS qui bonis.] CASVS. Qui cessit bonis,si aliquid posteà acquisierit,poterit conueniri à creditoribus in quantũ facere potest. Secundò dicit,Cedens bonis non debet cõueniri etiam ab illis creditoribus, quorum timore nõ cessit. Tertiò dicit, Qui cessit bonis, & antè quam vendantur, pœnitet de cessione,& paratus est se defendere: non amittet bona.Et hoc dicit hæc lex, & sequens.Franc. Accursius.

c ¶ *Non væneunt.* vt & ff.eo.is qui. & C.eo. si quantitatẽ. & de appel.l.ff quis libellos. & C.eodem.l.legis. Arg. contrà. C. de act.& oblig.l ficut.Accur.

d ¶ *Is qui, A quisierit.* quod iudicem moueat,vt ff.eodem.l. qui bonis.

e ¶ *Ab aliis.*post agentibus, quorum timore non cessérit: ad quod facit ff.de arbi.litem fi vnus.j.respon. de capi. dimi.l.tutelas. §. fin.Et hoc nisi acquirat, vt ff.eodem, l. qui bonis. Item nisi vt bona doceat, ad quod tenetur, vt dices infrà eodem,l. penul.

f ¶ *Quibus.* quibusdam creditoribus absentibus,quorum timore bonis cessit.Accursius.

g ¶ *Vem pœnitet.Bona.*vt ff.eo.l.iij. hoc tamen fallit:vt dices ff.eo. l.penulti.

Vi bonis.] CASVS. Qui cessit bonis, si post cessionẽ aliquid acquisiuit,& modicum nõ tenebitur propter hoc.Et auté multũ acquisiuit,tũc cõuenti poterit propter hoc.Et inspicitur ex quantitate, sit pretiosum,vel non hoc,quod posteà acquisiuit, non ex qualitate,vt si menstruum,vel annuum relictum est nomine alimẽtorum huic,qui cesserat bonis:vel vsusfructus alicuius fundi:non propter hoc poterit conueniri à creditoribus suis. Franciscus.

h ¶ *Qui bonis suis.*scilicet,omnibus,vt ff.eo.l.penul.nota.

i ¶ *Qualitate.*vtrum sit pretiosum,quod acquirit,vel non.

k ¶ *Satis est.*in quantum ergo facere potest deducto ne egeat,cõdemnatur.vt hic & ff.eo.l.is qui.& C.eo.cum & filij.& de bonis auth. iudi.pos.l.iij.& ff.l.proxi.& inst.de act.in fi.Item per hoc habes, quòd nõ est liberatus per cessionem,vt & C.eod.l.j. & in hoc facit C.solut. matri.nec maritus.Accursius.

SI debitoris.] CASVS. Debitor multorum cessit bonis, & fic bona eius vendita sunt à creditoribus, nec sufficerunt:hic debitor multa bona acquisiuit.Nec dicitur,quòd si non vult residuum soluere, hæc bona nunc quæsita vendentur,ita quòd integrè creditoribus satisfiat.Franciscus.

l ¶ *Si debitoris.* qui fortè cùm non defenderetur latitauit, vel bonis cessit.

m ¶ *Rursus.*id est,post cessionem.Accursius.

n ¶ *Bona distrahi.*posteà quæsita,quod tamen accipe,vt subiicit:& ff. l.proxima.Accursius.

o ¶ *Vi cedit. Agnoscat.* contendo extra ius, vt ff. l.proxi. cum cautione, vel etiam dando fideiussorem, vt arg. C.ad leg.Fal.l.fin.vel pignus aliquod dando,vt arg. ff.ad Maced.l. fed & ff. vel secundam interponendo cautionem, vt C.de præscri. xxx. an.l. cum notissimi. §. fed & ff. Si autem in iure hîc subiicit.

p ¶ *Non debet.* si habes secundũ Pi. nõ:erit ratio,quia creditor dicit, Aut agnoscat debitum, vt sit liquidum, aut defendat se, quia volo prouare per testes,quos nunc habeo, qui possunt non esse, quando iste posteà aliquid quæsiuisset, vt arg. ff.ad l.aqui.l.in lege Aquilia,si deletum.Item & illa potest esse ratio, quia si non fit debitor, non patietur iudex fieri cessionem:nã nemo re sua, &c.vt institu.de iis,qui sunt sui.§. fin.Si autẽ creditor dicat,Cedat & ego probabo cũ volũ,admittitur cessio, licet debitum non sit liquidum. & fic potest legi sine non. Item an hic cedens debeat bona indicare.Dicam sic, arg. C. de iure delib.l. fin.§ licentiam. & ibi not. quòd quidam dicunt,quòd post cessionem sic solenniter factam non habet locum pœnitentia: sed tunc, quãdo simpliciter cessisset,vt ff.eo.is qui.qua si duæ confessiones impedant,arg.C. de plus pet.l. j. Quod non placet,vt argu. C. eo. legis.Item no.quod omnibus debet cedere,vt etiam vnum denarium non retineat, licet in pòst quæritis sit secus, vt ff.eo.l.qui bonis.& est pro hoc C.e.cum & filij. & quod dicitur de Petro, qui omnia dimisit,licet solam nauiculam dimiserit.

q ¶ *Bonis.Potest.*vt & C.eo.l.in omnibus. Et hoc si priùs debitum agnoscat,vt ff.l.proxi. Accursius.

Quibus ex caussis in possessionem eatur.

TITVLVS IIII.

Dictum est suprà quando fit executio sententiæ,vel confessionis:uerum quia quandoque quis non est confessus, neque condemnatus, sed est contumax, ex quo peruenitur ad primum,& secundum decretum:ideo ponitur hæc rubrica. Bartol.

I. Vlpianus lib.xij.ad Edictum.

RES ferè r caussæ sunt ex quibus in possessionem s mitti solet: rei seruandæ t caussa,itẽ legatorum seruandorũ u gratia, & ventris nomine. Damni enim infecti nomine si non caueatur,non i vnivt ff.eo.l.qui bonis.& est pro hoc C.e.cum & filij. & quod dicitur de Petro, qui omnia dimisit,licet solam nauiculam dimiserit.

¶ QVIBVS EX CAVSSIS,&c.

Dixit quando vocatus venit,& condemnatur,nunc si non venit.

RES ferè.] CASVS. Tres ferè sunt caussæ,ex quarũ qua libet fit missio in omnibus bonis. Vna est qñ mittitur cã debiti seruãdi: & fit in bonis debitoris. Alia,quæ fit caussa legatorũ seruãdorũ cũ ageretur ad legatũ act. personæ li,puta ex testamẽto. Tertia est,q̃ vétris nomine. Est & quarta, & propter hoc dixi,ferè.de qua dic vt in gl. Ac.Missio,quæ fit ex cã dãni infecti, nõ fit in omnib' bonis:sed in re illa tñ, ꝓpter quã petebat cauere. Fr. pus hæres postulat.Accursius.

s ¶ *In possessionem.* omnium bonorum. Ferè autem dicit,quia est & quarta, vt ex Carboniano.

t ¶ *Rei seruandæ.*id est,debiti,vel quantitatis.Sed cõtrà.C.de iis, qui ad eccle.confu.l.ff.ş.sed fi hoc.Sol.vt ibi.Item contrà,in auth. de exhi.§.ff verò.sed illa corrigitur in Carboniano edicto, tamen non corrigitur in ventre,nec in dam.infect.

v ¶ *Seruandorum.* cùm agitur personali actione ex testamento pro quantitate:vt C.vt in possessionem lega.l.certa.& ff.vt in possess.leg.l. quamuis.Accur.

a ¶ *Sed rei.* communis:vt & ff.de dam.infect.l.iiij.§. j. & l. quamuis. Accur.

PRætor ait.] CASVS. Ponitur edictum,quo dicitur, Si aliquis

1 *Flor.tuetur.*

uersorũ nomine fit missio, sed rei x tantùm de qua damnum timetur z.

II. Idem lib. v.ad Edictum.

PRætor b ait, *In bona eius,qui iudicio sisti,vel c causa fideiussores dederit d, si neque potestatem sui faciat, neque defenderetur,iri iubebo.* ¶ Potestatem autem sui non facit, qui id agit,ne aduersarius eius copiam sui habeat. Ergo latitantis bona iubet possideri. Quid,si nõ latitet, sed absens non defendatur, nónne videtur potestatem sui non facere d? ¶ Defendi autem videtur, qui per absentiam suam in nullo deteriorẽ e causſam aduersarij sui facit.

1 *Flor.dedit.*

1 ¶ Hæc verba, neq; defenderetur, παραπαιτικῶς † scripta sunt, vt neq; sufficiat vnquam defendisse, si non duret defensio: neque obsit f, si nunc offeratur g.

Si cõtractus, uel quasi descendit ex persona maioris, etiam contra pupillum potest fieri missio,& uenditio. Bart.

III Idem lib.50.ad Edictum.

APud Iulianum quæritur, Si communem rem cum Titio pater pupilli habuerit,& communi diuidundo iudicio pupillus nõ defendatur, nihilq; erit, cuius nomine h propter personam patris consuetam fieri debeat i, vtrùm venire bona patris k oporteat: an verò rei seruãdæ causſa possideatur? l Et ait Iulianus, si quidem pater aliquos fructus percepit m, aut rem deteriorem fecit, bona eius vænire posse. 1 Si verò nihil sit,propter qđ patris bona væneant n, bona 2 pupilli possideri o. Marcellus autem notat p, perquam iniquum esse, 3 cum qui nihil q cum pupillo cõtraxit r, expectare eius pubertatem. Quæ sententia habet rationẽ:ideóque cùm contractus ex persona patris descendat, dicendum erit non esse expectandam s pupilli pubertatem.

1 ¶ Cõtractum cum pupillo potest dici,& si cum seruo eius contractũ sit. Competit enim aduersus eum de peculio actio t. Vnde probandum est,ex omnibus causſis u, ex quibus aduersus pupillum actio datur x, hoc idem y seruandũ z esse. Et faciliùs hoc erit probandum in seruo,qui in rem domini vertit, aut iussu 4 eius contraxit, 4 aut si institoria b cum eo agi possit. Ego puto, & si cum tutore eius contractum est,ex qua causſa actio in pupillum datur, magis esse, vt edicto locus fit,quasi c cũ eo contractum fit.

1 *Flor.iubet.*

2 *Flor.decet.*

3 *Flor.censet.*

4 *Fl dicit,contraxit.*

quasi pupillus videatur contraxisse cum legatariis adeundo hæreditatem:& non vendi. Et hæc sunt vera,etiam si succesit alicui suo cõiuncto. Posteà dicit,hoc quod dictũ est de missione,quæ fit in bonis pupilli,habet locum,quãdo pupillus nõ defenditur vel à tutore, vel ab alio,siue habeat tutorem,siue non:& de hoc debet requiri à iudice tutor, si quẽ habet, & necessarij pupilli, & liberti pupilli.& alij sui amici, qui volunt pupillũ defendere. Et si respondeat nõ: vel taceãt, tũc fiat missio in bonis pupilli,& duret, donec defendatur. Nã ſtatim cũ veniet aliqs, qui velit defendere, definent bona eius possideri: & ea quæ dicta sunt in pupillo, seruãtur & in furioso. Item si pupillus factus adultus se defendat sine satisdatiõe hoc facies: si alius vult eum defendere,cum satisdatione iudicatũ solui. Et hoc dicit hic ş.cũ l.seq. & seq.Fran.Accur.

1 *Flo possunt.*

2 *Flor.decet, bona.*

3 *Flo.censet.*

h ¶ *Nomine.* i. nihil fecit pater, qđ in hoc iudicio veniat: quia nec percepit fructus ex re communi:nec dãnum in ea dedit.

i ¶ *Debeat.* nisi vt ipsa diuisio fiat.Accur.

k ¶ *Patris.* i.pupilli,vt ex facto patris, & fic missio,& venditio fieri posset.Accur.

l ¶ *Possideantur.*ſ.tantùm:quod est, si ex per sona sua conueniatur pupillus.

m ¶ *Percepit.*ex re cõmuni.Accur.

n ¶ *Væneant.* quia pater non percepit fructus, sed filius: & ita cõueniatur ex sua persona,non patris.

a Hoc est verum,si sit hæres. al às secus vt no. Bal. in l. fi cũ dotem. ş. transgrediamur.solumat & ibi ad hoc bo.tex.

o ¶ *Possideri.*non vendi.Accur.

p ¶ *Notat.*addendo rationem,vel corrigendo. Vel dicas q̃ vendantur bona patris siue filius percepit fructus,siue pater,quia ex cõtractu patris conuenitur a.

q ¶ *Nihil.*No.nihil,quia secus si non esset consummatum in persona patris:vt in præscriptione patet:quia tunc pro futuro tempore priuilegium habet:vt ff. de iure fisci.l.fiscus.secundum quosdam. Itẽ quid si pater percepit,sed vult eligere creditor pupilli possideri tantùm? Respon.vt ff.eo.ş.fi.Accur.

r ¶ *Contraxit.*vel quasi contraxerit:sicut hic est.

s ¶ *Expectandam.* & sunt similia, vel concordantia, suprà, de rebus eorum.l.magis.ş.pupillus. & C. de hæredi.act. l.fub prætextu. & suprà,de minoribus.l.Aemilius.& C.ſi aduerſ.vendi.pignor. l.ij. & de non numerata pecunia.l.ſi intra.& C.mandati,ſi tibi.& de iis,quibus vt indign.l. Polla. & suprà.de hæredibus instituendis. l. ſi quis instituatur.& infrà,de actio. & obligatio. l.furiosus. & C. ſi mancip. ita fuerit alienat l.prima.in fine.& C.de restitutio.min. l. qui à patre. & suprà,de iudic.l.hæredes. Sed contrà, infrà de verborum obligationibus.l.cùm filius.ş. in hac. Sed ibi ex sua persona teneri videtur, ſi tenetur: licet verba patris fuerint in contractu, vt in testamento pupillari dicimus:vt Institu. de pupillari substitutio.ş. igitur.Sed quid, ſi nulla personalis præstatio,sed sola diuisio petatur fieri etiam cõtra maiorẽ,& non veniat: qualiter dabitur interlocuria & fiet missio. Accur.

t ¶ *Actio.*vt ff.de pecu.l.iij.ş.Prædius.

u ¶ *Causſis.*cum seruo factis. Accur.

x ¶ *Actio datur.*ex facto cum eo,vel ab eo,vel quod intelligatur ab eo,vel cum eo gestum,vel quasi gestum.Accur.

y ¶ *Hoc idem.*id est,cum ipso contractum videatur.

z ¶ *Seruandum.*scilicet bona possideri:non autem distrahi,sed in tẽpus pubertatis differenda est distractio.

a ¶ *Iussu.*facto autoritate tutoris.

b ¶ *Institoria.*cùm proposuit eum negotiationi cum authoritate tutorum.

c ¶ *Quasi.*etiam in his casibus,in quibus intelligatur contraxisse,priuilegium pupillare habebat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Alicui.*à quo relicta erant legata.M.
b ¶ *Huic edicto.*quo missio fit,vt ℨ.co.l.ij.in prin.& ℨ.l.Fulcinius. §. fina.
c ¶ *Eligant.*scilicet an bona pupilli possideri tantùm, an hæreditaria possideri & distrahi.Vel eligant, an hæreditaria tantum : non tamen distrahentur ante pubertatem ex caussa legati:cum ex quasi contractu conueniantur: & hoc ex edicto ℨ. de separa.& sic nõ concurrẽt cum creditoribus pupilli,an vtraque , & tunc concurrent creditores.Sed quomodo in bonis pupilli fit missio , cùm etiam si esset maior , non fieret missio ante sex menses: vt ar.ℨ.vt in poss.leg. I.is cui.§.imperator ? Respon.quòd hîc à defuncto debebantur secundum Azo. Vel hæc secundum illam , s. post sex menses quantum ad bona pupilli hæredis. Sed nonne eadem electio locum habet & si ex alia caussa hæreditaria debeat ? Quod videtur , scilicet bona pupilli possideri , vel hæreditaria possideri, & distrahi.Interim tamen de bonis alitur pupillus:vt ℨ. de priui. credi.l.fi.Accur.
d ¶ *Etenim.*vtrum defuncti bona, vel pupilli.
e ¶ *Contrahere.* id est quasi contrahere cum legatariis: vt ℨ. de reg. iur.l.quæ legata. & ℨ. de act.& obli.l.ex maleficiis.§. hæredes. & insti. de oblig. quæ ex quasi contractu. §. hæres. Accur.
f ¶ *Sed & is, qui immiscuit.*quod est suorũ. sed adire extraneorũ:vt insti.de hæred. qual.& dif.§. extrane.
g ¶ *Hæc autem.* ¶ *Sine à tutore.*
Imò semper videtur defendi, cùm iudex eo non defenso debeat dare curatorem:vt ℨ.eo.l.Fulcinius.§.adeò.Sed forte in prodigis [a], & furiosis speciale est:cæteris enim non dabit curatorem , nisi peratur ab aliquo nomine minoris. Item ibi non omnino dãdum curatorem dicit,sed si videat iudex idoneum,dare poterit:alioquin contrà.Azo.& facit ℨ.de priui.credi.l.fi pupillus.in prin.
h ¶ *Euocandi.*vt constare possit.
i ¶ *Defendant.*ad quod coguntur captis pig. vt Insti. de satisda.tu.§. pe.& etiam remouentur ab officio:vt ℨ.e.l.Fulcinius.§.sed & si curator.& C.de admini.tuto.l.fi.
k ¶ *Cognati,*quos habet ibi.Quid enim,si habeat eos in alia prouincia,vel ciuitate?Non dicam eos vocandos:alioquin res abiret in infinitũ : quod est prohibitum:ar.ℨ.de re iud.l.à diuo.§.sed & si emptor. & arg.ℨ.de procu.sed & hæ.§.non solùm.& ℨ.de rebus eo.l.magis.§. illud. Item quia non esset finis litium:arg. C. de transac. fratris. Vel dic,quòd etiam in qualibet ciuitate , vel loco vbi est verisimile eum habere amicos, & qui sint eum defensuri:sed non dicam singulos esse vocandos:sed generaliter. & publicè proponi debere in quolibet tali loco:vt hîc,& ℨ.quibus ex cau.maior.l.ergo.& ℨ.de priuil.credi. l.fi pupillus.
l ¶ *Necessitudinem.*id est,parentelam.
m ¶ *Charitatem.*id est,propter Deum.
n ¶ *Desinet.*vt d.l.fi pupillus.& ℨ.de solu.l.fi pro me. & facit ℨ. quod vi aut clam.l.aut qui.§.& si fortè.Accur.
o ¶ *In furioso.*de hoc dic,vt ℨ.eo.Fulcinius.§.adeò.
p ¶ *Tutelam.*aliàs sententiam:& aliàs,tutelam,id est, pubertatem:vt & ℨ.de leg.iij.cum filio.
q ¶ *Defendantur.*Idem & si antè defendantur: vt ℨ.proxi.Sed hîc magis est verisimile defendi : cùm & ipsi possint se defendere. Si autem non defendantur,etiam venditio fiat:vt ℨ.tit.j.l.fi minor.

2 ¶ Si pupillus hæres extiterit alicui [a] , éxq; ea caussa legata debeat, videndum est , an huic edicto [b] locus sit Magisque est, vt Marcellus scribit,etiã pupilli posse bona possideri:esseq; in arbitrio hæreditario rum creditorum quid potiùs eligant [c]. Etenim [d] videtur impubes contrahere [e] ,cùm adit hereditatẽ.
IIII. Paulus lib.lviij.ad Edictum.
Sed & is , qui immiscuit [1] [f] se, contrahere videtur.
V. Vlpianus lib.lix.ad Edict.
Haec autem locum habẽt, quoties pupillus non defendatur à quocunque,siue à tutore [g], siue [1] à curatore,siue habeat tutorem pupillus,siue non habeat. Cæterùm,si existat aliquis,qui defendere sit paratus , cessabit rei seruandæ caussa possessio.

2 ¶ Non defendi pupillum, constare debet,liqueréque prætori , vt sic permittat bonorum possessionem. Hoc autem constare debet sic Euocandi [h] sunt ad prætorẽ tutores pupilli vt defendant [i] . Si autem non habeat tutores, requirendi cognati [k] sunt, vel affines , & si qui fortè alij sunt , quos verisimile est defensionem pupilli pupillæve non omissuros,vel propter necessitudinẽ [l] , vel propter charitatem [m], vel quã [2] aliam rationem Liberti etiam,si qui sunt idonei,euocandi sunt : ex quirendáque eorum [3] defensio est. Si autem [4] negent se defendere , aut non negent,sed taceant, tunc prætor possessionem dabit tandiu scilicet , quo ad non defendantur. [5] Si defendi cœperit pupillus,vel pupilla,desinet [n] possideri.Idem est [6] in furioso [o] .

2 ¶ Ait prætor , *Si is pupillus in suam tutelam* [p] *venerit , eáve pupilla viripotens fuerit , & rectè defendatur* [7] [q] , *eos qui bona possident, de possessione discedere* [r] *inbebo.*

¶ Rectè defendi quid sit videamus, vtrùm tantum copiam sui facere,& ad suscipiẽdum iudicium paratum esse , an verò & satisdare oportuerit? Et quidem non solùm ipsis se defendere volentibus, hoc edictum scriptum est , sed in rem [s] : & sic [8] rectè defendetur, hoc est, vel à se, vel ab alio quocunque. Sed si alius defendat , erit necessaria satisdatio [t] . Si ipse , nõ puto necessariam satisdationem [u] esse. Ergo oblata defensione deiici poterit interdicto [x] reddito.

VI. Paulus lib.lvij.ad Edictum.
In possessionẽ mirti solent [1] [y] creditores , & si sub conditione eis pecunia promissa sit.

1 ¶ Cum dicitur [z] , *Et eius cuius bona possessa sunt à creditoribus , vaeneant : præterquam & pupilli , & eius, qui Reipublicæ caussa sine dolo malo abfuerit* , [2] intelligimus bona [3] eius, qui dolo malo abfuerit , posse venire [a]: & [4] si ab hostibus captꝰ [b]

r ¶ *Discedere.*id est,recedere:sic ℨ.de acqui.poss.fi de eo.§.j.
s ¶ *Sed in rem.*vt quilibet volens defendere audiatur:vt & C.de pro eu.l.exigendi.& facit ℨ.de iudi.l.rectè.Accur.
t ¶ *Satisdatio.*scilicet iudi.sol.quod tria continet:vt ℨ. iudic. solu. l. iudicatum solui.quod etiam non sufficit , nisi prosequatur defensionẽ:vt ℨ.de procur.l. fi. & penul.
u ¶ *Satisdationem.* prædictam iudi. solu. quod non sufficit , sed iudicio sisti, sic, vt in contra. vt ℨ. de priuil. cre.fi pupillus.§.j. Vel secundum alios non debet eam præstare , si se defendat antè , quã fiat missio ex secundo decreto hîc, si posteà sic:vt ibi.
x ¶ *Interdicto.*Vti possidetis : nam videtur actor eum inquietare, nisi discedat de possessione, satisdatione obtlata.Retinuit enim rẽ naturalem, & ciuilem possessionem : licet actor fuerit missus in poss. per quod patet quòd ex primo decreto tantùm erat missio. Illud quæritur,si satisdatum est à defensore, & non iurat de calumnia,quod potest: an cõ mittatur ftipulatio? Respon. non, quia bonus vir non arbitratur:vt ℨ. de procu.l.penul. Sed nunquid in possessionẽ fiet missio , vel discedet missus? Respon. non videtur defendi , licet quidam contradicant.

IN possessionem.] CASVS. Si legatarij, quibus est legata pecunia sub condi. volùit mitti in poss. bonorum hæredis, ob hoc, quia hæres non cauebat eis de danda pecunia ueniente condi. audiuntur.

¶ *Cùm dicitur.*]Hoc quod dicitur,bona alicuius possessa à creditoribus debere vẽdi,nisi sint bona pupilli vel absentis Reipublicæ caussa sine dolo malo:decet intelligere,ꝙ si dolo malo abfuerit , possint eius bona vendi.Ité creditores mitti possunt in bona debitoris capti ab hostibus.non tamen statim fiet venditio : sed interim curator datur bonis.Ité scias,ꝙ creditores missi in poss.bonorum debitoris nõ debent ali ex illis bonis.Et hoc dicit: hic §.& in prin.l.seq.Franc.
y ¶ *Solent.*facit ℨ.de separa.l.creditorbus.Sed contra.ℨ.eo.l.pe.§.fin. Sol hic certum erat conditionem extituram:ibi non.Vel intellige,cùm iam extat conditio,non prius:vt ibi.Vel hîc de legatario:argu. suprà vt le.no.ca.per totum,ibi de creditoribus aliis. Vel hîc dicit solent, & non debent. Tu dic,si velint mitti,vt soluatur,non possunt , vt ibi: sed ideo quia nõ cauentur,sic vt hîc,& ar.suprà,de iud.l.in omnibus. & ℨ.vt leg.no.ca.hæc stipulatio.Et est sic, vt fiat missio vice satisdationis.ℨ.de Carb.edic.sed si is.§.quoties.Et hoc maximè,quando bona sua dilapidat. Vel etiam dicas , non potest vt fiat venditio , sed vt caussa pignoris sit in pos.Sic & eisdem modis sol.suprà,de pecu.l.eo tempore.circa prin.& facit ℨ.de verborum significa. l. creditores. & ℨ.de act.& obliga.l.is cui.
z ¶ *Cùm dicitur.*in edicto tamen hæc verba non sunt,nec ℨ. eod.l. ijsed ℨ.l.proxi.§.j.
a ¶ *Venire.*sic & ℨ.ex quib.cau.ma.l.item.§.ij.& ℨ. de priui.cre. eum qui.& C.de restitu.mino.l.ignorare.Sed quare vt specialia ponit de pupillo,& absente Reipublicæ caussa & capto , cùm nullus qui non latitet,patiatur venditionem:vt ℨ.l.proxi.§.cum hoc? Respon. in pupillo,quia posset capax doli latitare:in aliis nõ est ratio.Vel dic ideo de his,quia specialiter fuit de his prouidendum:arg. ℨ. de iniu.item apud.§.hoc edictum.
a ¶ *Venire.*id est,vendi.Accurſius.
b ¶ *Et si ab hostibus captus.*facit ℨ.de priu.cred.l.fi.& C.de pac.l.iij. Fulcin

FVlcinius.]Casus in hoc prin.cõtinuatur l.præcedenti. ¶ *Prætor ait.*]Ponitur aliud edictũ, quo dꝫ, Si debitor fraudationis caussa latitat,& boni viri arbitratu non defendatur,bona eius possideri , & vẽdi iubet Prætor.Apparet ergo,ꝙ nõ sufficit latitare nisi fraudis caussa. Idem econtrà:& hoc est valde in vsu,vt bona latitantis prædicto modo possideãtur à creditoribus,& vendantur. Si autem bona alicuius tanquam latitantis vendantur , & posteà appareat quòd non latitauit,venditio non tenuit.Et intellige de latita.quę fit in fraudem creditorum, nõ si alia ex caussa , puta, si latitet timore hostiũ , vel alicuius tyranni.Si ergo propter plures caussas latitet, & inter cæteras hæc sic, s. in fraudem creditorum, satis est, vt sit bona eius vẽdi possint à creditoribus,& fiet vẽditio ab omnibus creditoribus , & omnibus satisfiet , si in fraudem omniũ latitabat.Si autem in fraudem quorundam creditorũ tãtùm , illi mittentur in pos.& vendent , & eis tantùm prædicto modo satisfiet. Et bene dixi, animo fraudandi creditores latitare, ad hoc, vt habeat locum hoc edictum,& sic animus desideratur. nam per hoc patet quòd furiosus non dicitur latitare , cùm sensum nõ habeat. & si nõ defendatur furiosus, fit missio in bona eius , vel dabitur curator. Et si curator datus nolit eũ defendere , remouebitur,& dabitur in curatorem vnus de creditoribus eius , qui non amplius vendat de bonis furiosi,quàm fit necessarium. Vendetur enim quandoq; de bonis furiosi , vt si vrgeat æs alienum,& dilatio damnum possit creditoribus afferre. & ea,quæ dixi in furioso,serua & in prodigo,& in similibus , qui curatorũ auxilio reguntur. ¶ *Illud sciendum.*]Debitor meus iuit in aliam ciuitatem ad habitandum,vel alia de caussa.Si palàm ibi stat , non dicitur latitare:sed si debitor meus non remoueat se de terra,in qua consuetus est stare,absçondat autẽ se in domo,vel cùm eſt in palatio cõmuni vbi redditur ius,absçondat se retro columnas in fraudẽ creditorũ: dicitur latitare. Vltimò dicit, Si cùm Titius deberet mihi centum in diem,vel sub conditione,in fraudẽ meam latitet:antè,quàm dies,vel conditio venerit,nõ vendẽtur eius bona propter hoc debitum.Idem si habebam act.contra eum,quæ per exceptionem poterat tolli.
¶ *Si quis actione.*]Ex contractu filij,vel serui tui volebam te conuenire actione de peculio:tu latitas.Certè mittar in bona tua, & vẽdentur ita,quòd mihi satisfiat,licet appareat posteà nihil esse in peculio:sicut & tenet act.de peculio, licet nihil sit in peculio.
¶ *Ité videamus.*]Si velim à te vẽdicare fundũ,& latitas : fit missio in omnia tua bona,& etiam venditio:& hoc dicit Neratius.Si autem non latitas , sed absens es,nec defenderis : tunc fit missio in fundum petitum.Sed si velim à te hæreditatem quandam petere, & latitas,fit missio in res hæreditarias:si cas res dolo desiisti possidere,tunc fit missio in omnia bona tua,& etiam venditio.Vltimò dicit, quãdo mittitur possessionem rerum hæreditariarum, quod fit possessore hæreditatis latitante,fructus harum rerum facio meos,si possessor latitans nimium fuit contumax : vt quia cùm esset citatus coram iudice , dixit, Non veniam,vel si nihil dixit,tamen nimis stetit ad veniendum:puta biennio.Franc. Accur.
2 ¶ *Non debere.*non ergo lucratur fructus:vt & infrà,tis.j.l. Prætor. & de priuileg.credito.l.fi.in princip.nisi in casu,propter nimiam cõtumaciam:vt ℨ.cad.l.§.finali.Item nisi vt suprà,vt in poss.leg.l.quę legatorum.

b ¶ *Arbitratu.*expone vt ℨ.de procu.l.pen. & fi.
c ¶ *Bona possideri.*olim omnia:hodie pro mensura debiti:vt ℨ. l.j.
d ¶ *Vendique.*nõ omnia etiã iure veteri:vt ℨ.ca.l.§.adeò. & C.de iis, qui ad eccle.confu.præsenti.Item sunt multa necessaria:vt ℨ.proxi.§. Item potest indici multa latitanti,arg.ℨ.de arbi.non distinguemus.§. si arbiter. & ℨ. si quis ius dicen.non obtemp. l.j.Item facit ℨ. qui ex cau.ma.l.ait prætor. §. pen.& quod cuiusꝫ.vni. l.j.§.quod si.& ℨ. tit. j. l.si minor.& si scr. veris cuius.
e ¶ *Locum habeat.* aliàs , cum hoc: & aliàs,vt hoc. Item aliàs, habere: & aliàs, habeat.
f ¶ *Latitare.* vt bona possideantur.
g ¶ *Oportet fraudatio nis.* Not. duo necessaria vt fiat venditio , vt hic,s.vt latiter,& fraudationis caussa. Item vt labatur tempus. Ité quòd constet de debito , saltem summatim: vt hîc.& not.C. de bo. authori.iudic.poss. cũ proponas. quorum si quid defuerit , non tenet venditio : vt ℨ. de transac. l. cùm hi. §. fi prætor.& ℨ.de iti.actũ que pri. l. iij. §. itaque hoc interdicto. Et arg. contrà. C.de iure deliber.potuit.& ℨ.de acqui.poss.l. quemadmodum. Quid ergo,si me absente actor fuerit in possessionem missus,& vẽdidit , quia intercesserũt quatuor prædictatin veritate tamen habebam exceptionem pacti,vel aliam : an admittar ad rem?Respon. non , sed ad pecuniam exinde redactam.arg. ℨ.si ceperit.l.fi & me. in fine. Sed videtur plenè cõstare debere de debito etiam,vt fiat missio : vt ℨ.de pecu.l. eo tempore.sed respon. vt ℨ. cadem.l.§.fi quis.
h ¶ *In vsu.*id est,vsualiter.
i ¶ *Possidentur.*& venduntur.
k ¶ *Nullius.*ipso iure , vel impetrata in integrum restitutione ex generali clausula:vt ℨ.ex quib.cau.ma.l.j.in fi.& ar.ℨ.de priui.cre.l. Imperatores.& ℨ.de dam.infect.fi finita.§. fi fortè. & facit ℨ. de tut. & curat.da.ab his,l.Seiæ.& C.de prædi.min.l.& si præses.
l ¶ *Occultatio.* aliàs latitatio.
m ¶ *Seditiones.*facit ℨ.ex quib.cau.ma.l.succurritur. & C. de acquir. vel.l.licet.Accur.
n ¶ *Ne hinc.*id est,hac parte edicti,qua permittitur venditio.
o ¶ *Animus enim.*nam & volũtas & propositum,&c.vt infrà,de fur. l.qui iniuriæ.in princip. & ℨ.de fica. l. Diuus. Quomodo ergo animus probatur?Respond. quia hoc dixit aliquibus , vel quia dixeram ei,quòd cras daturus eram ei libellum.arg.suprà,de eden.quædam.§. nihil interest.&C.de rei vend.fi fundum.Item si iam dederat fideiussorem:vt suprà ead.l.in princip.Item si iam lis erat contestata : vt C. de iudi.l.properandum.§. & si quidem.Sed si rediens probet se iusta caussa abfuisse,contra prædictam præsumptionem:apparebit venditionem nullius esse momenti,cùm aliquid de necessariis defuerit : vt ℨ.eadem l.§.fi quis possederit.sic not.ex interlocutoriis non fieri vẽditionem,nisi prædicta quatuor interueniant,quæ superiori §.notantur.
p ¶ *Vendi.*facit ℨ.de iure fisci.l.non intelligitur.§. si quis palàm.
q ¶ *Vt ium ergo omnes.*scilicet creditores.
r ¶ *Et si.*pro quamuis.
s ¶ *Solum.*quod verum est:sic & ℨ.eo.§.illud sciendum.& arg. ℨ.sol. mat.l.etiam §.licet.& insti.pro socio.§.manet.& ℨ.de furt.l.verũ est. arg.contrà.ℨ.quod vi,aut clàm.l.aut qui.§. fi quis dum. Sed quidam dicunt huic quæstioni non responderi.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Desiderat.* vt ℨ.§.cum hoc.& §.sed & is.
b ¶ *Suus non est.* id est, suæ mentis, vel apud se.
c ¶ *Scribit.* scilicet fieri missionem.
d ¶ *Remouendum.* sic & C.de procu.l.eum.
e ¶ *Ex creditoribus.* vt & ℨ.de cur.bo.dan.l.j.& ℨ.eo.l.vnus.
f ¶ *Non amplius.* vel dic, vt no.ℨ.eo.§.j.
g ¶ *Mittitur.* q.d. ea vendantur, quæ solent vendi, quando venter in possessionem mittitur. quæ habes ℨ.de vẽ. in pos.mit.l.j.§.mulier, & facit ℨ. de hære. instil.l.si quis instituatur. §.item si conditioni.
h ¶ *Non multùm.* Imò nihil hoc casu, sin venditioñe, & redditione residui: vt ℨ.tit.j.si non expedierit. Itẽ in missione: vt ℨ.eo.l.hoc autem. §.non defendi. in fi.§.In aliis autem differunt: vt ℨ.de reg. iur. l.in negotiis.
i ¶ *In prodigo.* quod in furiolo.
k ¶ *Cæterisque.* veluti, qui morbo perpetuo laborant.
l ¶ *Columnas.* sic ℨ. de priui.cre.l.eum.
m ¶ *Alterum non.* quod dic, vt not. ℨ. ea. l.§.j.
n ¶ *Venire.* & sic intelligitur ℨ.eod.l.pe.§. fin. Sed immissio fieri potest, vt not. ℨ.eod. in possessionem.
o ¶ *Dicemus.* vt nõ fiat venditio, nec immissio: nisi summatim probetur: vt ℨ. e. §.cum hoc.
p ¶ *Per exceptionem.* vt ℨ. de regu. iur. l. nihil interest.
q ¶ *Possideri.* Imò cõtrà: vt ℨ. de pecu. l. eo tempore. in prin. Solu. hîc erat dubium, an esset, vel non esset in peculio aliquid: ibi certum, quòd non erat, vel solue, vt ibi.
r ¶ *Spectamus.* vt ℨ. de lib.leg. l. si quis reum. §. idem Iulianus. Et hæc est ratio similiter quare debeat mitti in possessionem. Et hæc verba, & quòd, &c. expone, vt ℨ. de pecu. l. quæritum in prin.
s ¶ *Bona.* scilicet omnia.
t ¶ *Vendenda.* id est, possidenda: vt & vendi possunt pro rata debiti tantùm: vt ℨ.eod.l.j.§.j. not. & probatur ex coniunctione prox. rõspon.
v ¶ *Bona.* scilicet omnia, & sic Celsus Neratio contradicit in prin. & Vlpiani solutio sequitur, Hoc annotandũ est, &c. Acc.
x ¶ *Absente.* nam latitantis omnia bona possidenda sunt. Ioan. nisi iure nouo aliud dicas, ad instar personalis in qua fit missio pro mẽsura debiti vt in authen. de exhib. & introdu. reis. §. si verò quidam collat. v. aliud autem in peti. hæred. vbi in possess. rei petitæ tantùm fit missio etiam hoc iure: & contra latitantem, vt infrà proxi. §. Sed quæ est ratio diuersitatis? Fortè quia ibi mitteretur in possess. multorum, quæ non sunt hæreditaria, dummodò possideantur pro hærede: & secundum hoc l.illa C. de præscript. xxx. an. l. si quis emptionis. §. penultimo & C. vbi in rem act. l.ij. in absente intelligunrur. Vel potest dici, quòd Neratius intellexit de desinente dolo possidere: secus si possideret etiam si latiret. Et sic est idem, quod in petitione hæreditatis: vt ℨ.proxi. §. & facit ℨ. de interroga. act. l. qui seruum. §. fin.

18 *Flo pareat,* 19 *Fl loci.*

† Limitabis hæc l. iusta l. satis. & ibi gloss. de in ius vo. vt nõ procedat in priuil. legato, qui citatus cõparere nõ tenetur: nec patitur secũdum decretũ, vt not. in l. non videt. supra. de in di. & notaui in apostil. ad gl. fi. in l. cõtumacia. in apostil. in vers. sic. sive est debiũ. supra. de re iu. Nec omitto, q. leti tatio, de qua hic, debet fieri repore primi, & secũdi decreti: aliàs missus nõ potest vendere: vt notat Bar. in l. ait prætor §. fi. supra, ex quibus caussis maio.

20 *Flagat.*
21 *Flo, cõditionem.*

y ¶ *Rerum quas.* non ergo omnium: secus in rei vendic. vt ℨ.§. prox. Vel dic, vt ibi. Accur.

z ¶ *Bona.* omnia.
a ¶ *Et vendenda.* vsq; ad quãtitatem debiti: vt ℨ.eod.l.j.§.j.

b ¶ *Hæreditatis.* construe in pos.&c.
c ¶ *Cedat.* scilicet fructus. Sed contrà. ℨ.ea.l. in princ. & ℨ. de solu. Titia. Sol. hîc ponitur nimia contumacia possessoris, scilicet aperta: vt quia dicit non venniam: vel quia per magnum tempus stetit, q̃ non venit, per biennii, puta. Et secũdum hoc erit idẽ in quolibet nimium contumaci. Vel secundum Azo. speciale est in peti. hæredi. Aliàs etiam contra aperè contumacem nõ est hæc pœna. Alij nõ faciunt vim sit multum contumax, vel nõ, sed speciale in petit. hæredi, dicunt. Tertij, quòd hîc fuerit specia le beneficium à diuo Pio concessum. Quarti, quòd non aliter lucratur: vt in contra. sed fructus suos facit: q̃d nihil est. Item eisdem modis solue suprà, vt in possess. leg. l. is cui. §. qui legatorum. Vel ibi est actio personalis, hîc mista. Prima placet. Item quod est lucrum, si hæres est petitor? Respon. etiam si non fit hæres missus. Arg. cõtrà, C. de Carb. edic. l.ij. in fine. Quid in rei vendi. si fuit missus in poss. rei petitæ? Videtur idem.

22 *Fla. Cele autem respondit.*

23 *Flo. possessionem.*

10 ¶ Celsus autem lib.vj.[22] Respõ. ait, Si fundum, quem petere volo, Titius possideat, neque absens defendatur, commodius se existimare, in fundi [23] possessionem mitrẽdum, quàm bona [u] eius possideri. Hoc annotandum est Celsum consultum non de latitante, sed de absente [x].

11 ¶ Idem Celsus existimat, Si is, à quo hæreditatem petere velim, latitet: commodissimè fieri posse, vt in possessionem mittat rerũ, quas [y] pro hærede, vel pro possessore possideat. Sed fi dolo fecerit, quò minus possideret, bona [z] eius possidenda, & vendenda [a] sunt.

Propter nimiam contumaciam potest Prætor decernere, ut ex primo decreto missus fructus lucretur. Bart.

12 ¶ Diuus† quoq; Pius in persona eius, qui hæreditatem possidens copiã sui non faciebat, rescripsit, in possessionem rerũ hæreditariarum aduersarium inducendum. In quo rescripto, & fructum percipere iussit eum, qui per nimiam contumaciã possessoris hæreditatis [b], vt lucro eius cedat [c], in possessionẽ inductus est rerum hæreditariarum.

SVIII. Idem lib.lx.ad Edictum.

I diu [d] incertum [e] sit, ex teconditio veniat, non possunt bona eius vænire [n]. Quid enim interest, debitor quis non sit, an nondũ conuenire possit? Nam & si non sit debitor, idem dicemus [o]. ¶ Idẽ erit dicendum, & si quis habeat quidem actionem, sed talem, quæ per exceptionem [p] repellatur.

13 ¶ Si quis actione de peculio, filij vel serui nomine conueniri possit si latitet, eo iure vtimur, vt possint bona eius possideri [q], & vænire, tametsi nihil in peculio fuerit, quia esse potest: & rei iudicatæ tempus spectamus [r], vtrum sit, an non sit: & quòd teneat actio, etiam si nihil in peculio fuerit.

9 ¶ Item videamus, si quis aduersus in rem actionem latitet, an bona [s] eius possideri vænundarique possint. Et extat Neratij sententia existimantis, bona esse vendẽda [t]: & hoc rescripto Diui Hadriani cõtinetur. quo iure vtimur.

10 ¶ Celsus autem lib.vj.[22] Respõ. ait, Si fundum, quem petere volo, Titius possideat, neque absens defendatur, commodius se existimare, in fundi [23] possessionem mittrẽdum, quàm bona [u] eius possideri. Hoc annotandum est Celsum consultum non de latitante, sed de absente [x].

11 ¶ Idem Celsus existimat, Si is, à quo hæreditatem petere velim, latitet: commodissimè fieri posse, vt in possessionem mittat rerũ, quas [y] pro hærede, vel pro possessore possideat. Sed fi dolo fecerit, quò minus possideret, bona [z] eius possidenda, & vendenda [a] sunt.

Propter nimiam contumaciam potest Prætor decernere, ut ex primo decreto missus fructus lucretur. Bart.

12 ¶ Diuus† quoq; Pius in persona eius, qui hæreditatem possidens copiã sui non faciebat, rescripsit, in possessionem rerũ hæreditariarum aduersarium inducendum. In quo rescripto, & fructum percipere iussit eum, qui per nimiam contumaciã possessoris hæreditatis [b], vt lucro eius cedat [c], in possessionẽ inductus est rerum hæreditariarum.

SVIII. Idem lib.lx.ad Edictum.

I diu [d] incertum [e] sit, ex teduo erant hæredes: vnus repudiat, alter deliberat. Adhuc est idem, vt creditores hæreditarij mittantur in pos. Et hoc dicit hæc lex, & seq. Franc.

d ¶ *Si diu.* id est, futurum est, quod diuerterit.
e ¶ *Incertum.* scilicet biennio arg. ℨ. loca. l. cùm domini. Causa

a ¶ *Caussa cognita.* Vtrum ex iniusta caussa differant, vt tunc fiat missio aliàs non: vt ℨ. de hære. instit. l. si quis ita stipulatus. in fi.
b ¶ *Vrgeat.* puta, quia dilatio est damnum allatura creditoribus, secundum quosdam.
c ¶ *Conditio.* rei, veluti, si testator pœnam promisit, nisi certa die solutum fit: vt ℨ. de cu. bo. dan. l.j. & de hære. instit. l. si quis ita stipulatus. §.j. Vel dic, conditio: quia institutus est hæres si adeat hæreditatẽ intra magnum tempus: vel fortuita, sive dubia. Prima placet, & cõunge sequẽtem legem, & quod ibi not.
d ¶ *Vnus ex creditoribus.* vel etiam nõ creditoribus: vt ℨ. de cura. bo. dan. l. si. §. quæritur. qui vendederet quantum est necesse: vt ℨ. l. Fulcinius. §. sed si curator. & facit ℨ. tit. j. l. iiij. & not. q̃ non fit venditio, nisi demum constituto curatore: & facit ℨ. tit. j. l. creditore.
e ¶ *Mittendos.* non vt bona vendantur, nisi res, vel cõditio vrgeat: vt ℨ. l. proxi. Accur.
f ¶ *Agnoscat.* & fi agnoscat partem suam, vtique & pars socij etiam inuito accrescit: vt ℨ. de acquir. hæred. l. qui ex duabus. §. qui semel. & de suis & legiti. l. si ex pluribus. Accur.
§ *Si pupillus. Pro absente.* q. d. ita mitteretur actor in pos. custodiæ caussa, ac si esset absens, & non defenderetur: & facit ℨ. de arbitr. l. diem. §. coram. & de iure cod. l. ij. §. pe. & ℨ. eo. l. Fulcinius. §. adeò. & quod dicit, tutorem, supple vel similem: vt ℨ. eo. l. hæc autem §. j.

1 *Fl. deest, en testamento.*
2 *Flo. extaturus.*

3 *Fl. conditio, bonæ etiã hoc, &c.*

Ifilio. CASVS. Filiofamilias est re lictum legatum sub conditione: hæres non vult cauere de dando legato in euentum condi. Dicitur, q̃ filius, & eius pater mittuntur in pos. quia ambo habent spem de habendo legato. Et dic de hoc vt in gloss. Franc.
h ¶ *Quia.* si enim durante potestate conditio extitit, patri quæritur, aliquin ipsi filio. Aliud in stipulatione: vt ℨ. de re. iu. quæ legata.
i ¶ *Spem.* pater sperat, si filio existente in potestate conditio existat: aliàs filius: vt ℨ. de pig. si legati. secus in stipulatione conditionali: q̃a solus pater est mittendus, cum solus habeat spem: vt ℨ. dc verb. oblig. l. si filius. & facit ℨ. de præto. stip. l. Paulus.
k ¶ *Cum legati. Bona.* omnia in aliis: sed in caussa dãni infecti, non: vt ℨ. eo. l.j.
l ¶ *Custodiam.* vt & ℨ. de acquir. pos. l. iij. §. fin. & l. si quis autem. §. idem Pompo. & ℨ. vt in pos. lega. l. is cui. in prin. & ℨ. vti pos. fi duo §. Carbo. edict. vt ℨ. de Carbo. edic. l. iij. §. missum.

Accognitionem. CASVS. De prouincia appellaui ad Principem Romæ. Dicitur, quòd non cogor respondere Romæ in aliqua alia caussa, sed in prouincia debeo defendi: aliquin bona mea possidebuntur, & vendentur: & adducit simile. Nam damnatus in exilium vsque ad tempus, si tempore finito non defendatur, & latitet, fit missio in eius bona, & venditio. Franc.
m ¶ *Remissus.* fortè quia maiori pœna est dignus pro delicto aliquo, vel quia appellauit ad principem, & fuit remissus cum literis dimissoriis: vt ℨ. de libel. dimiss. l. j.
n ¶ *Cæteris.* ad differentiam eius, propter quam remissus est.
o ¶ *Cogitur.* quia habet ius reuocandi domum.

stamento [1] hæres extiturus [2], nécne sit, caussa cognita [a] permitti oportebit bona rei seruandæ caussa possideri. Et si ita res vrgeat [b], vel conditio [c] bonorum [3], hoc etiam erit concedendum, vt curator constituatur.

IX. Paulus lib. lvij. ad Edictum.

VNus ex creditoribus [d].

1 ¶ Si alter ex hæredibus intra tempora sibi præstituta deliberet adire hæreditatem, alter verò neget se aditurum, videndum est, quid creditoribus agendum sit. Et placet, interim eos in possessionem mittẽdos [e] custodiæ caussa, donec appareat is, qui deliberat, vtrum agnoscat [f] partem suam, an non agnoscat.

X. Vlpianus lib. lxxxj. ad Edictum.

SI pupillus præsens sit, tutorem autẽ non habeat, pro absente [g] habendus est.

XI. Paulus lib. viij. ad Plautium.

SI filiofamiliàs legatum, vel fidei commissum sub conditione relictum sit, dicendum est, tam ipsum quàm patrem in possessionem mittendos esse: quia [h] ambo spem [i] commodi habent.

Missus in possessionem ex caussa legati, uel fideicommissi, uel ex caussa damni infecti nõ dicitur possidere: sed custodiam rerum, uel rei habere. Fran.

XII. Pomp. lib. xxiij. ad Quintum Mucium.

CVm legati [1], vel fideicommissi seruandi caussa, vel quia damni infecti nobis non caueatur, bona [k] possidere Prætor permittit, vel ventris nomine in possessionem nos mittit, non possidemus, sed magis custodiam [l] rerum & obseruationem nobis concedit.

1 *Flegatorũ.*

XIII. Papinianus lib. iiij. Responsorum.

AD cognitionem Imperatorũ à præside, puinciæ remissus [m], etsi in cæteris [n] litibus Romæ defendere se non cogitur [o]: tamen in prouincia defendendus est [p]. Nam & exilio tẽporario puniti, si defensor non existat, bona vænеunt [q].

Tria dicit. Primò, quòd prohibens creditorẽ, ne possideat bona debitoris, tenetur ei actione in factum. Secũdò, quòd legatarius, licet sub conditione ei legatũ fuerit, tamen mittitur in possessionem bonorum. Tertiò dicit, quòd aliud est in creditore conditionali: quia talis non mittitur in possessionem bonorum debitoris. Bart.

XIIII. Paulus lib. ij. Quæstionum.

SI quis creditorem prohibuerit, ne [1] bona debitoris ingrediatur [2], datur in eũ [r] actio in factũ [3] quanti ea res sit. Sed & si quis legatorum seruandorũ caussa missus [s] in possessionem, admissus non est, si legati conditio pendeat, licet possit deficere [t] æstimatur [4] tamen id, quod legatum [u] est: quia interest eius cautum habere. ¶ Creditor autem conditionalis in possessionem non mittitur [x]: quia is mittitur, qui potest bona ex edicto vendere.

1 *Fl. deest ne.*
2 *Fl. ingredi.*
3 *Fl. deest, in factum.*
4 *Fl. æstimetur.*

XV. Vlpianus lib. vj. de Fideicom.

IS, qui rem permutatam accepit, emptori [y] similis est. item is, qui rem in solutũ [z] accepit, vel qui lite æstimata rem [1] [a] tenuit [b], vel ex caussa stipulationis, non ob liberalitatem [c] est consecutus.

1 *Fl. retinuit.*

p ¶ *Defendendus est.* per procuratorem: vt & ℨ. eum, qui ap. in pro. defendi. l. j. & ij. Secus est ergo, si est caussa criminalis: vt ℨ. de pub. iu. l. pe. §. ad crimen.
q ¶ *Vænеunt* [2]. Hoc alia gl. est accipe, si finito tempore relegationis latitet p̃ fraudulenter; aliàs facta etiam venditio nõ teneret, sed tãum missio: vt ar. ℨ. eo. l. Fulcinius. §. si quis possederit. Hæc autem pœna non valet, exilij temporalis, quã do possit imponi, habes ℨ. de pœnis. l. absentem §. fi. sæpius. Et no. hoc pro bannitis.

2 *Flo. cõtra eũ facta sunt: nã illa, qui in nõ potest cõparere: ideo est citandus. B. lo.*

I quis creditorẽ. CASVS. Cũ creditor iussu iudicis vellet intrare in pos. bonorum debitoris, prohibitus fuit ab aliquo, ne intraret. Dicitur, q̃ habet act. in factum contra prohibentem quanti eius interest. Item si legatarius conditionalis volens intrare in poss. iussu iudicis prohibitus fuit: habet act. quanti eius interest, id est, quanti erat legatũ licet nondum venerit conditio. Sed secus in creditore conditionali, qui interim nõ mittitur in pos. Fran.
r ¶ *In eũ.* scilicet prohibentem quãti ea res fit: vt & ℨ. ne vis fiat ei. l. j. in prin.
s ¶ *Missus.* id est, mitti iussus.
t ¶ *Deficere.* caussa ipsius rei. Vel specialiter dicitur in legato conditionali.
v ¶ *Quod legatum est.* non vt præstetur tota rei æstimatio, vel dic æstimatio, scilicet tale, quale est, i. quanti nunc posset vẽdi: vt ℨ. de fur. l. si quis vxori. §. fi. Vel secundò dic quòd fiet vera æstimatio rei legatæ, ac si nõ esset conditio propter contumaciam rei: vt ar. ℨ. de tab. exhi. l. locum. §. condemnatio. Et pro hoc, q̃d dixit hic in principio quãti ea res est: vt ℨ. de verb. signi. l. hæc verba. Et sic aliud est si debetur sub conditione, quamuis non videatur interesse, quasi aliàs non interfit: vt ℨ. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba. quæ est contrà: quia conditio potest existere. Item secundum hoc est similiter contrà. ℨ. de reg. iur. l. quatenus. Sed hîc speciale.
x ¶ *Non mittitur.* vt ℨ. eo. l. Fulcinius. §. fi in diem. Sed contrà. ℨ. eo. in possessionem. in prin. Sol. vt ibi.

I qui. CASVS. Si habeo rem ex caussa permutationis, vel est data mihi in solutum: vel cùm peteretur à me res, quam possidebam, solui eius æstimationem, vel ex caussa stip. mihi res est data, dicor similis emptori. Sed quid facit hæc lex ad titulum hunc? Dic vt in glo. magna. Fran. Accur.
y ¶ *Emptori.* vt & C. de rerum permu. l. permutationem.
z ¶ *In solutum.* vt & ℨ. de vsuca. sequitur. §. de illo. in fi.
a ¶ *Rem.* de qua erat quæstio.
b ¶ *Tenuit.* vt possit vsucapere: vt ℨ. pro empto. l. j. item vt suprà, de euic. si seruus. Sed non quo ad euictionem: vt ℨ. de rei ven. l. ex diuerso. §. petitor.
c ¶ *Non ob liberalitatem.* aliàs secus: vt ℨ. de ædil. edi. l. ad res. Quid hæc lex ad rem? Respon. quia misso creditore in posses. dato curatore bonis reuocantur alienata in fraudem: sed ab eo, qui caussam habet lucrativam, etiã si non participauerit fraudẽ, secus donante: ab aliis, ita demũ si fraudem participauerint: vt ℨ. quę in frau. cre. qui aũt. §. fimili. Alij dicunt, quia sicut agẽte emptore de euic. & nõ defenso vẽditore fit missio: sic agẽtib. his de euic. nõ defẽso actore fit missio, sed

hoc ad eum, qui obtulit litis æstimationem, non potest referri, vt dixi.

¶ DE BONIS AVCTORITATE IVDI. POS.

Id est, de modo administrandorum bonorũ auctoritate iudicis possidendorum: & cuius iudicis iussu possideantur. & vendãtur: sed superior est de caussa possidendi & vendendi.

De bonis [1] auctoritate iudicis possidendis, seu vænundandis [2].

TITVLVS V.

Bona debitoris latitantis uenire debent iussu iudicis illius ciuitatis, in qua reus debet defendi: id est, ubi domicilium habet: uel in loco contractus: & dicitur locus contractus etiam ille, in quo solutio facienda est.

I. Gaius lib.xxiiij. ad Edictũ prouinciale.

VÆnire [a] ibi bona oportet, vbi quisque defendi debet [1].

II. Paulus lib.lxiij. ad Edictum.

ID est [1], vbi domicilium [b] habet:

III. Gaius lib.xxiij. ad Edictum prouinciale.

AVt vbi quisq; cõtraxerit [1] [c], Contractum autem non vtiq; eo loco [d] intelligitur, quo negotiũ gestum sit, sed quo soluenda est pecunia.

Instituto sub cõditione potestatiua statuitur tempus, intra quod conditionem impleat, & adeat: aliàs hæreditate priuabitur: sed libertati præiudicium non fiet. Bart.

IIII. Paulus lib.lvij. ad Edictum.

SIseruus sub conditione [e] hæres institutus sit, aut dubiũ sit, an is hæres libérque futurus sit, nõ est iniquum postulantibus creditoribus ita decerni [f], vt si ante certũ tempus is hæres non extiterit, perinde [1] omnia obseruentur, ac si is hæres ita institutus non esset [g]. Quod plerunque [h] accidit [2], si sub conditione dandæ alicui pecuniæ hæres institutus sit, nec dies [i] appositus sit: sed hoc, quantum ad bona [k] ita obseruandum [l] est. Cæterùm, libertas ei quandocunque cõpetet [m], & à prætore conseruanda est, etiam si certum sit neque hæredem [n], neque [o] bonorum possessorem futurum. ¶ Si quis [p] tamen hæredem se respondendo [3], vel actiones patiẽdo, defunctum [q] defendat, bona defuncti venire [r] non poterunt.

Minor habens curatorem ſi à nullo defendatur, patitur missionem in bona ſua ſiue latitet, ſiue non.

V. Vlpianus lib.lx. ad Edictum.

SIminor [1] xxv. annis, qui habet [t] curatorem [1], à curatore non defendatur, nec alium defensorem inueniat [u], bonorum venditionem patitur, & si non latitet, licet [x] non fraudationis caussa latitare videatur, qui sui nõ est idoneus defensor.

VI. Paulus lib. lviij. ad Edictum.

SI non expedierit pupillo hæreditatem parentis retinere [y], prætor bona defuncti vænire permittit: vt quod superauerit, pupillo [z] restituatur.

Gesta per pupillum obseruãtur: licet postea se abstineat. Item solutio facta uni creditori altero negligente, non reuocatur: sed utroque instãte in subsidium communicatur. quod solutum est, uel pupillo restituetur, si de suo soluit. Bart.

VII. Vlpianus lib.lxj. ad Edictum.

IN venditione [1] bonorum etiam vsusfructus [q] venit [2]: quia appellatione domini fructuarius [†] quo, quæ continetur [r].

Creditor missus in possessionem prædij debet fructus uendere, uel locare, si debitor ante missionem hoc non fecit: nisi ipse debitor uẽdidisset, uel locasset fructus in fraudem creditorum: nam tunc creditor missus ii rum uendit, uel locat fructus prædij. Item mercedes uecturæ suorum iumentorum continentur nomine fructuum. Item creditor locat, quanto tempore sibi placuerit. Et si plures sunt creditores, possunt unum ex eis eligere, qui uendat, uel locet: sin autem Prætor caussa cognita eligat unum eorum. Hoc dicit usque in finẽ legis.

1 ¶ Si quis fructus in prædio debitoris capi poterit, hunc [s] creditor, qui in possessionem prædij missus est, vendere, vel locare debet: sed hoc ita demum, si antè neque vænierat [3] [t], neque locatus erat [4] [u]. Nam si iam à debitore vel locatus erat, vel vænierat, seruabit [x] Prætor venditionem, & locationem à debitore factam, etiam si minoris [y] distractum est, vel locatum, nisi [5] in fraudem creditorum hoc fiat: tunc enim Prætor arbitrium dat creditoribus, vt ex integro locationem vel venditionem faciant [z]. ¶ De cæterarum [a] quoque rerum fructibus idem erit dicendum: vt si qui locari possint, locẽtur: putà, mercedes seruorum, vel vecturæ [2] iumentorum, cæterorúmque, quæ possunt locari.

2 ¶ De tempore locationis nihil Prætor [b] locutus est: & ideo liberũ arbitrium creditoribus datum videtur, quanto tempore locẽt: quẽadmodum illud est in arbitrio eorum, vendãt, vel locent, scilicet sine dolo malo: ex culpa [c] autem rei nõ fiunt [d].

3 ¶ Si vnus sit qui possideat bona, expeditum erit de locatione. Quòd si non vnus, sed plures sint: quis eorum debeat locare, vel

[1] Fl. de rebus.
[2] Fl. vẽditis.
[a] Fl. debet, id est.
[1] Fl. deest, hic, id est posita in fine præcedentis legis. Male uter item vbi, & re
[b] Fl. cõtraxit.
[1] Fl. proinde.
[2] Fl. accidere. Manusc. accidere.
[c] Fl. de contrahenda.
[1] Fl. venierit.
[2] Fl. vẽditio.
[3] Fl. venier. Male dic, q̃ creditoribus de suo soluit: vt C. de pe. hær. l. hærede. & ff. de pet. hær. l. si quis pos. & facit ff. de sepa. l. ij.
[4] Fl. locarit.
[5] Fl. nisi si in Franc.
[†] Fl. fructuarius.
[d] Fl. deest, vel ẽtura.

a ¶ *Abstineret*, per in integ. resti.
b ¶ *Seruandum est*. vt ff. de acqui. hære. l. quoties. & ff. de separa. l. ab hæreditate. & ff. de sol. l. ante. & ff. de mino. l. si mulier postquam, & l. integrum. Accur.
c ¶ *Repetitio*. eorum, quæ sunt soluta. Sed qua actione reperuntur? Resp. j. statim dices.
d ¶ *Ex caussa*. quasi dicat cum distinctione est danda repetitio.
e ¶ *Noceat*. quod esse non debet: vt & j. quæ in frau. cre. pupillus, & l. qui autem. §. apud. & §. ſciendũ. & ff. de minor. l. si mulier. Est ergo locus gratificationi, nisi vtroque instante: vt subiicit: & facit ff. de reli. l. fi. Sed contrà, ff. pro socio. l. verũ. §. si cũ tres. vbi reuocatur vni solutum: sed ibi ius fraternitatis est: vt ff. eod. l. in prin.
f ¶ *Mihi quæri*. ex hæreditate, de qua adhuc supereſt.
g ¶ *Communicandum*. quando nil supererat, cùm omnia essent vendita per priores. Sed qua actione reuocantur, vel quorum ad communicandum? vel à quo? Rñd. Creditores alij agent conditione indebiti, vel sine caussa, cùm ex post facto appareat, non caussa vel non debitum cum effectu: vt ff. de condi. inde. l. tutores. & j. in fine huius legis. Quandoque condi. ex lege: vt C. de iure deli. l. fi. §. licentia. & facit C. de non nu. pecu. si cui.
h ¶ *Quod ergo si aliũde*. nõ de bonis patris sed de suo proprio vel mutuo accepto.
i ¶ *Solidum*. & sic fecerunt cruciferi de hæreditate Bombolognì: sed hypothecariæ dominæ Hymeldæ non præiudicauerũt, quam in bonis illis habebat.
k ¶ *Gesſit negotia*. ſ. hæreditaria, & tanquã hæres, cùm non esset: qui conuentus de hæreditate deducit quod soluit vt C. de pe. hær. l. hærede. & ff. de pet. hær. l. fi quis pos. & facit j. de sepa. l. ij.
l ¶ *Repetitionem indebiti*. nam fuit debitum: sed ex postfacto indebitum apparet personæ fauore: vt ff. de condi. inde. l. interdum. & facit ff. de eo, per quem factum est. l. fi. in prin.
[1] *Hæreditarium*.] CASVS. Ad euidentiam legis nota, q̃ quãdo dubitatur, sit soluendo hæreditas, vel non creditoribus, & legatariis, præferuntur creditores, vt eis primò soluatur: in nostra autem lege quia de duobus dubitatur sint creditores vel non. deciditur. Et principio posse petere, & creditor dicor hæreditarius. Idem si fideiussem pro Titio: & eo mortuo pro eo solui: & sic habeo act. mandati contra hæredes eius: nam dicor creditor hæreditarius.
m ¶ *Hæreditarium*. ex cuius nomine creditores in posſ. mittuntur, & tunc demum impetratur venditio cùm verè cõstat de debito: vt ff. tit. j. Fulcinius. §. j. Accur.
n ¶ *Intelligitur*. vt sic legatarius præferatur: vt ff. ad Treb. l. j. §. fi. Item
o ¶ *Promiſiſſet*. ad hoc insti. de inuti. stipu. §. ita autem concepta. & C. vt acti. ab hærede, & contra hæredes. l. j. Accur.
p ¶ *Soluit*. sicque hodie incipiat agere posse mandati cum effectu: quod dic, vt C. manda. si pro ea.
[1] *Venditione*.] CASVS. Cùm venduntur bona debitoris, vendentur & vsusfru. si quem habebat in fundo alieno. Secundò dicit, quòd creditor missus in poſſ. prædij debitoris latitantis, poterit vendere hunc fundũ, vel locare, nisi esset primò venditus, & locatus à debitore: nam istud nõ retractaretur, nisi esset factũ in fraudẽ creditorũ. Nã tunc creditores darẽt electionẽ emptori, vel cõductori: vt vel habeat emptum pretio iusto, vel conductum iusta mercede: vel reddat agrũ habito, quod dederat. Et quod dixi de fundo, idem in cæteris rebus, vt in seruis debitoris, vel iumentis. Item quod dixi, q̃ creditores possunt locare: intelligo intra quantũcunque tempus: est cñ in arbitrio eorũ quãto tempore locent: & ac dolo tantum tenentur, non de culpa, & intelligas leui. Et si vnus est creditor, qui possideat, & velit vendere, vel locare, planũ est: quia poterit. Si autem sunt plures creditores missi, & omnes velint vendere, vel locare: vel cõcordent, per quem eorum hæc fiant: planum est. Si verò non conueniat per quem fiat vẽditio, vel locatio, tunc prætor eligee vnum de his per quem hæc fiãt.
q ¶ *Vſusfructus*. pertinens ad eum, cuius bona vænerunt.
r ¶ *Cõtinetur*. quo ad hoc, vt si debitor latitans habeat vsumfr. in aliqua re, illic vendatur. Item quo ad alia quandoq; vt j. de ver. obligi. liber homo. & ff. de vsufruct. l. vsusfructus. Sed in aliis casibus non: vt insti. de hæred. instituẽ. §. alienus. & j. de furt. l. falsus. in fin. & j. de verb. signifi. l. rectè.
s ¶ *Hunc*. l. fructum. i. prædium, ex quo fructus percipitur. Et ita expone j. statim. §. de cæterarum, &c.
t ¶ *Vænierat*. id est, antè, quàm venditus sit. Accur.
v ¶ *Erat*. à debitore.
x ¶ *Seruabit*. aliud in emptore fundi: vt C. loca emptorem.
y ¶ *Etiam si minoris*. vt ff. loca. Item vbi vltra dimidiam fuerat deceptus: vt C. de rescin. ven. l. ij.
z ¶ *Faciant*. data electione emptori, vel cõductori: vtrũ malit rẽ emptam, vel cõductã iusto pretio, seu mercede: an verò discedere pretio recepto, seu mercede: vt ff. si quid in frau. pa. l. j. §. fi quid in fraudem.
a ¶ *De cæterarum*. non tantũ de fructibus prædiorum. Azo. Et sic dic de fructibus, scilicet rerum, de quibus proueniunt fructus.
b ¶ *Prætor*. quia plura verba dixit, quàm sint j. l. proxi. in prine. & facit ff. de iure delib. l. j. in fine.
c ¶ *Ex culpa*. ſ. leui: vt j. l. proxi. §. est prætereà quæ est, si non potuerit locare sua culpa præstante impedimentum: si autem potest, & non facit, nec ipse fructus percepit dolus est: vt ff. man. l. dolus. & j. l. proxi. §. in eum. Sibi ergo in debitum computat, vel debitori redditur: vt j. l. proxi. in prin. Item not. hic secundum quosdam, quòd appellatione culpæ non continetur lata. non ergo bene exponitur quod est C. man. l. à procuratore. q̃ ibi dicit, præstare omnem culpam: nam dicunt latam & leuem. Interdum tamen appellatione culpæ continetur & lata: vt C. de neg. gest. l. curatoris. & l. tutori. Sed cõtrà videtur ff. de legã. j. si seruus. §. cum quid ergo. secundum Azo.
d ¶ *Non fiunt*. sic j. de cur. bo. dan. l. fi.

[1] Fl. de deest, vel ẽtura.
Culpæ appellatione an lata cõtinea tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Prætorem.*sic insti.de satisd.tu.§.j.& in decre.lxiij.di.ca.fi.
b ¶ *Vendat.*vt fortè senior iuniori,ditior pauperiori,nobilis inferiori gradu constituto præferatur.

PRætor ait.] CASVS. Ponit edictũ,quod habet tria mẽbra.Primũ, Si creditor missus in possẽ.bonorũ debitoris percipiat fructus ex illis bonis, nec eos restituat ei, ad quẽ res pertinet, tenebitur ad hoc act.in factũ.Secũdũ membrũ est,Si creditor missus in pos.bonorũ debitoris impendit de suo sine dolo malo:in illis bonis habet act. in factum ad hoc. Tertiũ membrũ est, Si creditor missus in pos. destruxerit bona dolo malo, tenebitur act. in factũ ad hoc emendãdum.Posteà reuertitur ad primũ mẽbrũ & dicit, qđ dixi de fructibus,vt eos reddat creditoritidẽ,si quid peruenit etiam si pœnã sit cõsecutus creditor ex cõpromisso,qđ fecerat debitor cum aduersario,qui aduersarius incideratin pœnã,item quod dictũ est in secũdo mẽbro,q si quas ex pẽfas facit de suo creditor sine dolo malo, q eas repetit,est verũ, siue proficiant expẽfæ ipsi debitori, siue non: sufficit enim q sine dolo malo expẽdit. Item quod dixi in primo membro q debẽt restituere illis bonis, nec eos restituat ei, ad quẽ res pertinet, intellige non solũ debitori, sed etiã curatori bonis data.Item huic creditori dabitur act.cõtra prædictos p expensis quas fecit de suo,vt in familia debitoris aleãda,vel in prædiis fulciendis, vel in similibus dummodò sine dolo malo expẽdit: nõ autẽ habet act. neg. gest.ficut nec socius, qui cõmunem insulã fulsit, cũ & hic creditor cũ expẽdit in bonis debitoris, cõmune negotiũ dicatur facere. Idẽ hic creditor tenetur, si dolo malo deteriora facit prædia debitoris, vel alias eis res. Tenetur enim tantum propter dolũ,non vendere,quæritur.Et si quidem cõuenit inter eos,expeditissimum est: nam & omnes possunt locare, & vni hoc negotium dare. Si verò nõ conuenit,tunc dicendum est Prætorem [3] causſa cognita eligere debere,qui locet,vel vendat [b].

Ponit uerba edicti continentis tria capita. Secundũ ibi,siue quod impensæ. Tertium ibi, sine dolo malo. Vide per te.

IX. Idem lib. lxij. ad Edictum.

PRætor ait,*Si quis,cùm in possessionẽ bonorum esset, quos eo nomine fructus ceperit, ei ad quem ea res pertinet* c *,non restituat* d *, siue quod impẽsæ* e *nomine*[1] *sine dolo* f *malo fecerit, ei non præstabitur:siue dolo malo eius,deterior causſa possessionis facta esse dicetur, de ea re iudicium in factum dabo.*

Exponit quid continetur nomine fructuum usque ibi,Est prætereà quæstum.

1 ¶ Quod de fructibus ait, etiã de cæteris, quacunque [2] ex re [g] debitoris ad creditorẽ [3] peruenerint [4] intelligendum est. Et sanè debuit hoc ita esse. Quid enim, si ex compromisso,vel alio casu pœnam quã consecutus est [h], præstare debet.

2 ¶ Quod ait prætor,*siue quod impẽsæ nomine sine dolo malo fecerit*[5] *, ei non præstabitur.* hoc eò spectat, vt si quid ipse erogauerit [6] creditor, si modò sine dolo malo erogauerit [7], ei hoc præstetur.Sufficit igitur [k] sine dolo malo erogasse, etiam si nihil profuit erogatio eius rei debitori.

3 ¶ His verbis [l], *Ei ad quem ea res pertinet*,etiam curator bonis distrahendis datus cõtinebitur [m]; & ipse debitor, si contigerit [n]: bona eius væneant. Et ipsi itaque [o] creditori aduersus hos [o] dabitur actio, quos enumerauimus,siue quid in fructibus recipiendis erogauerit [8], siue in familia alenda,curãdáve,vel prædiis [p] fulciendis,vel reficiendis,vel de [9] damno infecto promittendo, vel pro [10] seruo noxali iudicio defensio,si modò nõ magis eum expedit [q] dedere,quàm retinere. Quòd si dedere expedit consequens erit repetere eum non [*] debere [r].

4 ¶ Generaliter etiam dicendum est, quicquid impẽdit in rem,si modò sine dolo malo impendit, repetere [11] [s] eum posse. Nam negotiorum gestorum agere nõ magis potest,quàm si socius communę ædificium fulsit [t]: quia hic quoque creditor commune, non alienum negotium,gessisse videtur.

Creditor de damno, uel deteriorationę prædiorum tenetur de solo dolo, non etiam de culpa.

5 ¶ Est prætereà quæstum, si deteriora prædia facta fuerint sine dolo malo creditoris,vel iura [u] eorũ amissa,vel ædificia diruta, vel exusta,item familiæ, pecorúmque acta cura [y] non fit,aut possessio alij tradita sine dolo tamen malo, creditor [12] an teneatur? Et apparet eum non teneri, quia dolo malo caret: erit quę melior eius cõditio, quàm in pignore [z] creditoris,qui non tãtùm dolũ malum, verùm culpam [a] quoque debet. ¶ Eadem causſa est in [13] curatoribus bonorum:nam & isti tenentur vt creditores [b].

6 ¶ In eum quoque, qui neque vẽdiderit [14] fructum [c] prædij,neque locauerit [15] [d], in factum actionem dat Prætor:& in hoc condẽnabitur, quanto minus propter hoc perceptum est, quia neque vendidit neque locauit. Cæterùm si tãtum perceptũ est,quantum perciperetur si locatus, vel distractus fructus esset, de tribi.l.illud.§.fed & si mercem.

a ¶ *Imputabitur.*sic ff. de alie.iud.l.iij.in fi.& l.non solùm.§.pe.
b ¶ *Neque hoc imputabitur.*arg.contrà suprà,de damno infec.l.si finita.§.si quis metu.Accursius.
c ¶ *Hæ actiones.* scilicet in factum ex primo,vel secundo capite edicti:non sic ex tertio:vt j.proxi.§.
d ¶ *Successores* sunt enim ex neg. gest.
e ¶ *Dolo.* id est, propter dolum.
f ¶ *Actio.* in factũ : vt ff. ed.l.j. in prin.
g ¶ *Hæredi. persẽcutionem.* ab eis parte qui deliquit, Pœnalis est:sed nõ ad interesse detur. Et nota,quòd hæc ratio sufficiens est,sed non necessaria:quia non persecutoriæ vt pœnales dantur hæredibus: vt insti. de perpe. & tẽp. act.§.non autem. & facit ff. de alie. iu. l. non solùm. §.fi.& l. seq. & quod me.cau. quod dximus §.fi.
Vnus.] CASVS. Ex quo vnus creditorum missus est in pos. omnibus aliis videtur hoc idem permissum. Nec videt per liberam personam aliis quæri per pactũ : cùm nec misso aliquid quæratur ex pacto,sed ex eo,quòd factum est in eo, scilicet in possẽ. intrare, acquiritur aliis. Et hoc est verum, quando missus erat vel rus creditor:quod prodest aliis. Sed licet misso soluatur postea , non nocet aliis quin possint vendere bona.
¶ *Is qui.*] Dic casum vt in gl. domini mei. Accur. ¶ *Si propter.*] Creditor missus possidere nõ inuenit quid possideat:vt quia prædium debitoris est inundatum,vel ab hostibus occupatum,vel simili de causſa non dicitur esse quid possideatur:sed tamen perinde est fictione iuris,ac si esset in possẽ. vt si bona debitoris postea appareãt, creditor intret possẽ.earum sine noua iudicis auctoritate. Et hoc dicit hic §.cum l. seq.
h ¶ *Ex creditoribus.* scilicet omnibus. Et sic no. duo. Primò, q̃ non prodest prœuenire in tempore in pignore prætorio.sic & ff. vt in possẽ. leg.is cui.§.qui prior.& de dãno infec.fi finita.§.fi plures.& l.præ oris.§.cius rei.Secundò, q̃ primò missus aliis prodest.ad quod facit C. de diuer.re.fi libellũ.& j.quæ in frau.credi.ait prætor.§.j.& C.el. fi. Sed vtrique dicto ob. C. q̃ po. in pig. ha.fi decreto.& C.vt in possẽ.leg. fi posteà.quæ sunt cõtrà:quibus dicitur,q̃ primò missus præfert : & sic aliis nõ prodest,sed nocet Solu.ibi primò missi ex testamento , secundò ex cõtractu erãt creditores. Et sic ex diuersis causſis, & titulis, & capitulis.hic aũt intellige ex vna. Item opp.vtriq; ff. tit. j. l. Fulcinius.& l.illud.in fi.Sed ibi in secũdo decreto,hic in primo:prætereà ibi contra latitantem secundũ quosdã. Item secundo ob.ff.vt in possẽ. leg. is cui.§.fi plures. Sed ibi ex causſa lucrativa fiebat missio : hic nõ. Itẽ secundò oppo.ff.de dãno infec.fi finita.§.fi plures.Sed ibi speciale,Itẽ obtinet quod hic dicit,si nõ prætendebatur hypotheca:aliàs secus:vt C.qui por.in pig hab.l.eos.Item si alij præsentes vsq; ad biennium , dantur C.e.l.fi. hodie tamen videt hoc immutatum,cùm is,qui mittitur,mittatur pro mensura debiti:vt in authen.de exhib. & intro. §. verò.secundum quosdam.Sed certè non placet;nam quid si vni centum,alij centum debentur,& in bonis sunt centum tantum:Iam ergo solus primus haberet quod non est verum.Accursius.

nihil ei imputabitur [a]. Præstat autem per id tantum temporis, quo in possessione fuerit [16], vel ipse, vel iussu eius alius,quoad inde de possessione discessum est. Nam neque hoc imputabitur [17] [b] creditori,cur in possessionem non venerit,neque illud,cur de possessione discesserit: cùm voluntarium , & suum potius negotium creditor gerat. Æstimata tio autem fit, quanti interest eius , qui experitur.

7 ¶ Hæ actiones [c] neque temporariæ sunt,& tã hæredibus , quàm in hæredes dabuntur,cæterósque successores [d].

8 ¶ Si possessionis causſa deterior facta esse dicetur dolo [e] eius, qui in possessionem missus sit,actio [f] in eum ex dolo datur,quę neque post annum,neque in hæredes cæterosque successores dabitur,cùm ex delicto oriatur, pœnęq; nomine concipiatur.

X. Paulus lib.lix.ad Edictum.

NIsi quatenus ad eum peruenit.

XI. Ipianus lib.lxij.ad Edictum.

HÆredi autem dabitur? quia & rei cõtinet persecutionẽ [g].

Primum decretum interpositum ad petitionem ueri creditoris prodest omnibus aliis creditoribus:secus,si primus creditor fuit putatiuus. Item primo dimisso,ius cæterorũ non lædit. Bartollus.

XII. Paulus lib.lix.ad Edictum.

CVm vnus ex creditoribus [h] postulat in bona debitoris se mitti,quæritur,vtrum solus is , qui petit,possidere possit:an cũ vnus petit,& prætor permiserit [i], omnibus creditoribus aditus sit?Et cõmodius dicitur, cùm prætor permiserit:non tam personæ solius petentis, quàm aliis [2] creditoribus & in rem [k] permissum videri: quod & Labeo putat. Nec videbitur libera persona acquirere alij: quia nec sibi quicquam acquirit [l] , cui prætor permittit hoc [3]: sed aliquid ex ordine facit:& ideo cæteris quoq; prodest. ¶ Planè si is postulauerit, qui creditor non est , minimè dicendũ est, vel eum, qui creditor est, possidere posse [m]; quia nihil egit talis postulatio. Aliter atque si creditor,cui permissum est possidere, posteà receperit [4] debitũ suum: cæteri enim poterunt peragere bonorum venditionem.

Simplex iudicis præceptum ultra eius territorium non extenditur. Bart.

1 ¶ Is , qui [n] possidere iubetur , eo loco iussus esse videtur , cuius cura ad iubentem pertinet [†].

Paria sunt rem non posse reperiri , uel non posse possideri. Item ad secundum decretum posset peruenire, licet quis non sit ingressus ex primo. Bart.

2 ¶ Si propter naturam rei,veluti,si prædium inundatum [o] sit,aut propter latronum potentiã [p] non potest possideri, rectè [q] dicitur,non esse quod possideatur.

XIII. Gaius lib.xxiij. ad Edictum prouinciale.

QVamuis [†] bona possessa non sint,quia nihil fortè fuerit qđ possideatur , aut sine controuersia non possideatur,creditor tamẽ,qui in possessionem missus est [r], perin de habetur [s], ac si etiam possessa bona fuissent [t].

XIIII. Paulus lib.lix.ad Edictum.

CReditore in possessionem rerum debitoris misso , curator

de tribu.l.illud.§.fed & si mercem.
a ¶ *Imputabitur.*sic ff. de alie.iud.l.iij.in fi.& l.non solùm.§.pe.
b ¶ *Neque hoc imputabitur.*arg.contrà suprà,de damno infec.l.si finita.§.fi quis metu.Accursius.
c ¶ *Hæ actiones.* scilicet in factum ex primo,vel secundo capite edicti:non sic ex tertio:vt j.proxi.§.
d ¶ *Successores* sunt enim ex neg. gest.
e ¶ *Dolo.* id est, propter dolum.
f ¶ *Actio.* in factũ : vt ff. ed.l.j. in prin.
g ¶ *Hæredi. persẽcutionem.* ab eis parte qui deliquit, Pœnalis est:sed nõ ad interesse detur. Et nota,quòd hæc ratio sufficiens est,sed non necessaria:quia non persecutoriæ vt pœnales dantur hæredibus: vt insti. de perpe. & tẽp. act.§.non autem. & facit ff. de alie. iu. l. non solùm. §.fi.& l. seq. & quod me.cau. quod dximus §.fi.
Vnus.] CASVS. Ex quo vnus creditorum missus est in pos. omnibus aliis videtur hoc idem permissum. Nec videt per liberam personam aliis quæri per pactũ : cùm nec misso aliquid quæratur ex pacto,sed ex eo,quòd factum est in eo , scilicet in possẽ. intrare, acquiritur aliis. Et hoc est verum, quando missus erat vel rus creditor:quod prodest aliis. Sed licet misso soluatur postea , non nocet aliis quin possint vendere bona.
¶ *Is qui.*] Dic casum vt in gl. domini mei. Accur. ¶ *Si propter.*] Creditor missus possidere nõ inuenit quid possideat:vt quia prædium debitoris est inundatum,vel ab hostibus occupatum,vel simili de causſa non dicitur esse quid possideatur:sed tamen perinde est fictione iuris,ac si esset in possẽ. vt si bona debitoris postea appareãt, creditor intret possẽ.earum sine noua iudicis auctoritate. Et hoc dicit hic §.cum l. seq.
h ¶ *Ex creditoribus.* scilicet omnibus. Et sic no. duo. Primò, q̃ non prodest prœuenire in tempore in pignore prætorio.sic & ff. vt in possẽ. leg.is cui.§.qui prior.& de dãno infec.fi finita.§.fi plures.& l.præoris.§.cius rei.Secundò, q̃ primò missus aliis prodest.ad quod facit C. de diuer.re.fi libellũ.& j.quæ in frau.credi.ait prætor.§.j.& C.el. fi. Sed vtrique dicto ob. C. q̃ po. in pig. ha.fi decreto.& C.vt in possẽ.leg. fi posteà.quæ sunt cõtrà:quibus dicitur,q̃ primò missus præfert : & sic aliis nõ prodest,sed nocet Solu.ibi primò missi ex testamento , secundò ex cõtractu erãt creditores. Et sic ex diuersis causſis, & titulis, & capitulis.hic aũt intellige ex vna. Item opp.vtriq; ff. tit. j. l. Fulcinius.& l.illud.in fi.Sed ibi in secũdo decreto,hic in primo:prætereà ibi contra latitantem secundũ quosdã. Item secundo ob.ff.vt in possẽ. leg. is cui.§.fi plures.Sed ibi ex causſa lucrativa fiebat missio : hic nõ. Itẽ secundò oppo.ff.de dãno infec.fi finita.§.fi plures.Sed ibi speciale,Itẽ obtinet quod hic dicit,si nõ prætendebatur hypotheca:aliàs secus:vt C.qui por.in pig hab.l.eos.Item si alij præsentes vsq; ad biennium , dantur C.e.l.fi. hodie tamen videt hoc immutatum,cùm is,qui mittitur,mittatur pro mensura debiti:vt in authen.de exhib. & intro. §. verò.secundum quosdam.Sed certè non placet;nam quid si vni centum,alij centum debentur,& in bonis sunt centum tantum:Iam ergo solus primus haberet quod non est verum.Accursius.
i ¶ *Creditoribus.*degent...us in eadem prouincia intra biennũ, aliquin quadriennium:vt C.eo.cùm apud veteres.
k ¶ *Et in rem.*id est,sine præfinitione personæ.
l ¶ *Acquirit.*missus,scilicet ex pacto : cui misso per prætorẽ hæc lex dat possessed aliquid ex ordine,&c.i.ex eo quod ordinariè factũ est eum in possẽ.acquir.acquiritur alij possessio : non ex pacto.Et est sic ff.de vsuris, si quis solu[2] ationi.§.fina.& ff. quod vi, aut clam. l. iij. in princip.
m ¶ *Possidere posse.* si ergo principale non valet , nec tacitum: sic[3] ff. de libe.leg. si is, qui duos.& j.ne vis fiat ei. l.j.§.hæc verba. Argu. contrà. ff. de inof. test. posthumus, §. fi quis ex his.& de hoc dixi suprà, de serui. rustì. prædio.l. idem. §. qui habet.
n ¶ *Is qui.* feci vocari Titium ad causſam : & eo non veniente præcepit iudex me intrare in possẽ. rerum suarum omnium : & dedit nuntium.Dicitur hìc , quòd non videtur hoc generali iussu cõprehendere , nisi in rebus suæ iurisdictionis. ad quod facit j. de verb. sig.l. pupillus. §. territorii. & C. qui pe. tu. l. ij. sed quid si nil ibi dat etiam , possidet reus? Respõ. pronuntiat de mittendo : & iudex loci vbi sunt res , mittet ad instar diffinitiuæ:vt & ff. de ieiudic. à Diuo. in princ. Sed quidam dicunt secus in interlocutoria : & hìc dicunt iussus videtur,ſ. legitimè:cuius cura , &c. Et pro eis C.vbi pe. tu. l. j. contra quos ff. de iudi.sed & si fuit[e]perit. §. fi. Accursius.
o ¶ *Inundatum.* ad qđ facit ff.de acquir. possl.iij.§. Labeo. & l. qui vniuersas. §. item.Sed contrà ff. de acquirendo rerum domi. adeo. §.insulam. in fine. & instìtu. de rerum diuisione.§.alię.Sed illud in proprietate:vt ff. de acqui. possl.Pomponius. Item ibi ad retinendum hìc ad adipiscendum.
p ¶ *Potentiam.*contrà C.de acqui.possl.licet.in fi.Sed ibi tantùm ne à persona læderetur;timuit hìc suspicabatur se repelli: imo hìc adipiscendæ:ibi de retinenda. Accur.
q ¶ *Rectè.*facit ff.quod cuiusſ.vni.l.j.§.pe.
r *Quamuis.Missus est.*id est,mitti iussus:sic C. de edict.diui Hadriani.l.fi.§.j.
s ¶ *Perinde habetur.* nõ verè,sed fictè: vt si postea aliquid inuenerit, vel accesserit in bonis debitoris possit possidere sine noua iudicis auctoritate.arg.ff.de bo.possed cum patrono.in fi.j.resp.Item & quantum ad hoc,vt si quæ tunc erant:quæ non poterant possideri : vt ff. l. proxi.in fi.perinde tamen fit in eis contracta hypotheca prætoria, ac si in possessionem esset ventum:ilicet aliàs sit eius missione in possessione:vt ff. de pig.act.nõ est.Item etiam quo ad hoc, vt licet posteà aliquid inueniat , & possideat per biennium , vel quadriennium , ex tempore primo incipiat aliis creditoribus dandum:vt C.eo.l. fi.
t ¶ *Fuissent.*vt si incorporale aliquid inueniatur:& satisfiat ex eo.
Creditore.] CASVS. Creditore misso in possessio. bonorum debitoris,si in illis bonis est actio tempore peritura , constituitur vel ipse idem creditor,curator,vel alius qui illam act. intentet. Item hic creditor,quicquid ex bonis debitoris ad eum peruenit,debet reddere debitori,vel curatori bonis dato.Sed si nondum peruenit,habet tamen actionem,eam cedat:& tenetur ad hoc actio. in factum:& omnia veniunt in ea,quæ veniunt in actio.neg.gest.Fran.

1 Flo. deest,nomine.
2 Fl quacunque
3 Fl.deest, ad creditorem,
4 Fl.perueneruntur.
5 Fl. fecit.
6 Flo. erogauit.
7 Fl.erogauit.
8 Fl.erogauit.
9 Fl.desit.
10 Fla deest pro.
11 Fl.debet.
12 Fl.dubitat.
13 Fl.in curatoribus.
14 Flo. vendiderit
15 Fl.locauerit
16 Fl.fuit.
17 Fl.imputatur.
1 Fl. permisit
2 Fla deest.ationi.§.fina.& ff. quod ins.
3 Flor. deest,
4 Fl.recepit.
† Cõcor. gl. l.j.C.de postul.Quo de eo amplio,vt nen procetatur de eius iurisdictiõe: quia tũc nõ ligat, vt no. in ea cũ in iure.& ib.In extrà.de offi. delega.
† Ista lex est summè notãda pro decisa ratione multi. & eiusdem C.quæ materia vtilis, & condiana sonitur in l. fi finita.§. Iulianus.de dãno infect. Vn de ſſi quæritis: anin istis immissionibus requirit corporalis missio, an ſufficiat verbalis. & die ſufficere verbalẽ p istũ tex. qui ad hoc mirabilem, & vni cum dicit Bald.ff.l.ij.C. ne vxor p mari.eum dicit ſing.Alex. hic ad Part. tol.Bolog.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a¶ *Debet.*vel idem creditor,vel alius:vt ℣.de cura.bo.l.ij.§.queritur. Et not.q̃ perituras exercet.sic & ℣.de mune.& ho.l.j.§.illud.& ar.℣. de neg.gest.l.j.& ℣.de Car.edi.l.sed & si is.§.quoties. & ℣. de admi. tut. inter.in fi.& de ventre in pos.mit.l.j. §.item si periculū.& ℣.tit.j. id priuilegium.in princ.& §.j.Idem videtur de non perituris:vt ℣.de curato.bo.dan.l.ij.circa prin.& de Car. edi. sed si is.§.j. & colligitur ℣.e.Pr̃ctor.j. respō. & §.his verbis. & maximè quandiu est incertum, sit aliquis hæres futurus,vel nō:vt ℣. tit.j.fi diu. & ℣. eo. l. si seruꝰ.Sed Azo restringit ad perituras tantū.

1 Flo.desiderat.

b¶ *Datur actio.* in factum,vt subiicit: & ℣. eo. Prætor.in princ. Et dic creditorem,qui & curator est , vel etiam non curator.

2 Flo.desperatum.

c¶ *Consecutus.* consequi tamen potest , vt pœnā ex compromisso suo.

d¶ *Omne.*id est, omnis vtilitas:culpa autē non tanta venit in hac actione,vt in neg.gest. vt ℣.eod. Prætor.§. est autem.

1 Fl.mittatur.

Vm plures.]CASVS. Cùm plures creditores missi sunt in poss. bonorum debitoris,debēt instrumenta,& rationes debitoris deponi apud vnum de creditoribus quem maior pars creditorum elegerit : & iste apud quem sunt depositæ,debet facere copiam aliis creditoribus , vt describant ipsa corpora instrumētorum, sed quot sint , & de qua re sint,sub notent sibi , & quasi inuentarium faciant. quod etiam vniuersorum facere eis erit permittendū. ¶ Prætereà nonnunquam Prætor causſa cognita etiam describere aliquid ex instrumentis creditoribus debebit permittere.

2 Flo.creditoribus instrumētorum etiā quem maior pars creditorum elegerit, nou vt describāt, &c.

Vide is huc locū Alci. lib. 2. Pater. eius tamen testimoniū à Vinc. millio Rhodio ipso batur.

1 ¶ Si qua idonea causſa interueniat,vtrum semel, an etiam ſæpius recognitio,& dispunctio h concedenda sit creditoribus , videamus. Et ait Labeo amplius, quā semel i , non esse concedendam. Si quis tamen, inquit, iurauerit k non calūniæ causſa se postulare, neque habere,quæ dispunxerit,iterum ei faciendam potestatem ait , nec amplius,quàm bis l .

Dispunctio quid est.

De priuilegiis creditorum [1].

TITVLVS VI.

Pluribus volentibus emere præfertur ille qui est creditor, & cognatus debitoris. Itē creditor tantùm præfertur cognato tantùm: & inter plures creditores ille præfertur, qui est creditor maioris summæ. Bart.

I. Gaius lib. xxiiij. ad Edictum prouinciale.

Vm bona væneũt m debitoris, in comparatiõe In extranei o , & eius, qui creditor cognatúsve sit, potior habet creditor, cognatúsve P : magis tamen creditor q , quam cognatus r : & inter creditores potior is est,cui maior pecunia debetur s .

Funeraria actio est priuilegiata siue fuerit funeratus defunctus, siue alius,cuius onus funerandi ad eum spectabat. Bart.

II. Vlpianus lib. lxiij.ad Edictum

Q Væsitum est,vtrùm ita demũ priuilegium habeat funeraria, si is,cuius bona væneunt, funeratus sit:an etiam si proponas t aliũ esse funeratum?Et hoc iure vtimur, vt quicunque sit funeratus , id est, siue is , cuius de bonis agitur, siue quid is u debuit,qđ reddere eũ x , si viueret,funeraria actione cogi oporteret,priuilegio y locus sit: paruúque referre dicamus,qua actione hic sumptꝰ repetatur, funeraria, an familiæ erciscundæ,an qua alia dūmodo sumptis funeris causſa factus sit.Quacunque ergo actione ob funeris sumptum vtatur, etiam funedotem,cuius non est secutum matrimonium.Item ad eam , quæ non potuit esse vxor,ducta tamen de facto fuit:vt quia erat minor duodecim annis:Nam si interim dissoluatur,repetet dotem:& præfertur ceteris creditoribus,vt sic ea possit nubere alij.Item priuilegium,quod habet pupillus contra tutorem , vt præferatur cæteris creditoribus : habet etiam contra eum , qui gessit pro curatore bona eius, cùm tutor non esset. Et hoc priuilegium datur pupillo , non eius hæredi. Item datur prodigo , furdo , & muto contra curatorem : non autem datur contra curatorem datum bonis absentis , vel capti ab hostibus ipsi absenti,vel capto reuerso. Item non habet hoc priuilegium pupillus contra gestorem negotiorum eius , qui gerat ex amicitia. Item non datur contra curatorem datum ventri : & venter non fit natus. Et hoc dicit hic §. cum legibus sequenti.vsque ad §. Diuus Fráciscus.

s¶ *Proponas.*veluti si filiumfamiliàs vel seruum eius,cuius bona væneunt.

t¶ *Quid is.*scilicet hæres.Azo.

v¶ *Eum.* scilicet defunctum : & est exemplum in filio , & seruo , & vxore , & aliis : vt suprà , de religio. l. at si quis. §. finali. & sequenti.

x¶ *Priuilegio.* vt primò satisfiat ei qui hunc sumptum fecit. Sed an etiam in hypothecis tacitis,vel expressis præferatur?Respon.vt no.℣.de relig.l.impensa.Accur.

Funerat

Væsitum est.] CASVS. Expēdens in funus præfertur cæteris creditoribus , siue expendit in funus eius,in cuius bonis agit:siue in alterius funus , cui ille successit , in cuius bonis sit. Et hæc sunt vera , siue agatur funeraria , siue famil. erciscund. siue alia.

¶ *Si sponsa.*] Priuilegium quod habet mulier in dote repetenda, quod est , vt præferatur cæteris creditoribus , extenditur etiam ad sponsam per verba de futuro , quæ dedit

a¶ *Funerariam eã competere.*id est,funerariæ priuilegium : non autem dicas,quòd cum alia competat:vt suprà,de religiat.fi quis.§. Labeo.quæ est contrà.

b¶ *Priuilegio.*facit ℣.de do.qui id.in prin.& C.ad Mace.l.ij.& ℣. ad Velleia.quamuis.§.fi mulier hæres.& ℣.fi quis cau.fi cū.§.fi.& quod ibi no.arg. cōtrà. ℣. de re iudi.& si fideiussor.

c¶ *Abiti.iendi.* vt no uandi animo : vt & ℣. de noua. l. aliam. & ℣. de re iudi.l.iiij. §. si ex conuentione.

1 Flo deducta est.

d¶ *Si sponsa.* per verba de futuro:& sic im propriè dicitur dos.

e¶ *Nuptiis.* id est , spei nuptiarum.

f¶ *Concidit.* scilicet condi.ob causſam , vel sine causſa.vt ℣.de iure do. si sponsa. & ar. C. de condi. ob causſam. l.ij. & de condict. ob causſam. quod seruus. nō aūt ex stipulatu pro dote tali.Accursius.

1 F. deficit hic sed antecedentes vsque ad finem de reb. iudicatis.

1 Flo.suspitiosa.

g¶ *Ad priuilegium.* inter perlonales , sed an habeat tacitam hypothecam vt mulier pro dote vera : vt C.de rei vxo.ac. §. j. & priuilegiatam,vt anterioribus habentibus taci tam,secūdum omnes , & etiam expressam,secundum M. præferatur? vt C. qui po. in pig. ha. assiduis. §. ad hoc. Respon. Ioan. q̃ sic:cùm eadem sit æquitas. Alij , q̃ nec habet tacitam,& sic nec priuilegiatam : & pro eis d.l. assiduis. ibi , Quis enim,&c. Itē illa sunt contra ius commune , ergo non sunt ad consequentiam trahenda : vt ℣. de legi. & Senatusc.l. quod verò contra rationē. Item quia nec pro vera dote tēpore huius legis erant priuilegia in hypothecis : vt d. l. assiduis. in prin. in hac ergo quasi dote non inuenitur in nouatum,stet ergo vt olim:vt C.de appellatio. præcipimus. in fi. Sed pro Io.est quod hic dicit,& ℣.l.proxi.& illa,dabim',in prin.& ℣. fol. de adul.l.fi vxor.§.diuus.Item facit ad l.℣.de ritu nup.l. minorem. & ℣.de dona.inter virum & vxo.cùm hic status.§.fi.

1 Extratio est,quia dos putatiua habet priuilegia vetæ dotis,& hypothecam in bonis mariti.No.in l. fi eum dotē. §. fi. supra. fol. mus.& in l. j. C. de cōdict. ob causſ fam. Et ideo dicebat Bal. in prīal.l.j.q. instrumenti donis putatiuæ habet executionē pataram , sicut non putatiæ.

h¶ *Abiu.q̃que.Gessit.*& malè:ita quòd factus est debitor.

i¶ *Priuilegio.*in personali contat:vt ℣.de tute.& ratio.distl.fi. & arg. ℣.eo.fi negotium.Sed an tacitam habeat hypothecam?Quidam non,nisi quando ex pecunia pupilli rem emisset : vt ℣. qui po. in pig. ha.idémque.Tu dic etiam in reali ad instar tutoris:vt C.de admi.tu.

k¶ *Non habent.*quia hoc priuilegium non causſæ , sed personæ datū est.arg.℣.de admi:tuto.ex pluribus.& argumen.℣.de re iudi.& si fideiussor.in fi.& C.de priui.do.l.j.nisi fit suus hæres:vt C. qui pot. in pig.ha.assiduis.§.exceptis.

l¶ *Quasi debilibus.* facit ℣. de cu.fu.l.mulier.& ℣.tit.ij.Fulcinius.§. fi curato.& §.planè.& de postu.l.j.§.fi.& ℣.de mu.& ho.l.j.§.fi.

m¶ *Dem priuilegium.* scilicet personale.

n¶ *Absentis.* no.absentis bonis dari curatorem a in actione , quæ datur in eos,quæ qualis sit,dic vt ℣.de cur.bo.dan.l.ij.in prin.& facit tit.ij.fi diu.& ℣.de mune.& hono.l.j.§.fi.& de cur.fur.l.ij.

o¶ *In negotium.Priuilegium.*in personali actione neg. gest. non in reali licet secus in tutore,& procura.vt dixi.℣.l.dabimus.

p¶ *Accepi.*à præceptoribus.

Si ventri.] Casus in §. Diuus.vsq; in finem l.Creditor mutuans in refectionem domorum debitoris præfertur aliis creditoribus.Et hoc est verum,siue numerat domino ædificij,siue eo volēte redēptori numeret.Item cùm tractatur de bonis mensularij vendendis,& satisfaciēdo creditoribus,præferentur.qui ex causſa depositi petūt pecuniā:nisi de ea acceperint vsuras:nam tunc nō præferuntur aliis , nisi pecunia deposita extet. Vltimò dicit , Et hi creditores priuilegiati sunt,ex quorū pecunia solutū est priuilegiatis,siue directò ad eos puenit pecunia,siue primò ad debitorē,postea per eum ad eos. Fianc.

r¶ *Cessabit.* in actione personali nego. gest. quæ datur substituto , id est, venienti ab intestato contra curatorē: vt suprà,si mulier vent. no.l.j. §. competit. & de nego. gest. l. iij. §. hac actione. Nec obstat , quia alterius nomine gessit,cùm in vetustate horum erat necessitas.ad Edictum: vt in eod. tit. l.si pupilli.§. quid ergo inquit. Nec hypotheca locum habet.Itē nec possessio nomine ventris data tenet : vt suprà,de vent. in possess.mit.l.j. §. j. Et de fuo videbitur mulier alita : nam reddet per acti.in factum subsituto,vel hæredi ab intestatoſi modò sciens fuit:vt ℣. de ventre in pos.mit.l.j. §. fi. & suprà, si mulier vent. no. l.j.§.j. & §.ij. Secus si nascatur , licet abortiuus , vt suprà de vent. in possess.mit.l.j.§. idē erit. Nam priuilegio locus est in act. vtili neg.gest. Idem in tacita hypotheca, quæ sibi nato,vel substituto,vel venienti ab intestato cum est abortiuus, datur ad instar tutoris:vt ℣. de vent. in possess. mit.l.j.§.item si periculum.& suprà , l. proxi. licet sit argu.contrà ℣. eo. idem priuilegium. §.j & facit suprà , de neg gest.cùm pater.

1 Fl ceteros.

1 Flo hic legē facit , Vel fame. xxiij.ad Edictum: vt in eod. tit. l.si pupilli.§. quid ergo inquit. Nec hypotheca locum habet.Itē nec possessio nomine ventris data tenet : vt suprà,de vent. in possess.mit.l.j. §. j. Et de fuo videbitur mulier alita : nam reddet per acti.in factum subsituto,vel hæredi ab intestatoſi modò sciens fuit:vt ℣. de ventre in pos.mit.l.j. §. fi. & suprà, si mulier vent. no. l.j.§.j. & §.ij. Secus si nascatur , licet abortiuus , vt suprà de vent. in possess.mit.l.j.§. idē erit. Nam priuilegio locus est in act. vtili neg.gest. Idem in tacita hypotheca, quæ sibi nato,vel substituto,vel venienti ab intestato cum est abortiuus, datur ad instar tutoris:vt ℣. de vent. in possess. mit.l.j.§.item si periculum.& suprà , l. proxi. licet sit argu.contrà ℣. eo. idem priuilegium. §.j & facit suprà , de neg gest.cùm pater.

teris 1 quoque q̃bus curatores quasi debilibus m vel prodigis dantur.

1 Flo deducta est.

V. Paulus lib.lx.ad Edictum.

VEl surdo, vel muto, vel 1 fatuo.

VI. Vlpianus lib.lxiij.ad Edictum.

IDem priuilegium n competere. ¶ Sed si bonis datus sit curator vel absentis o , vel ab hostib p capti , vel dum deliberant scripti hæredes de adeunda hæreditate, non oportebit priuilegium dari:non enim in eadem causſa est.

VII. Paulus lib.lx.ad Edictum.

SI negotium impuberis aliquis ex officio amicitiæ gesserit, debet bonis eius vēditis priuile giū q pupillo conseruari: & ita acce pi q .

VIII. Vlpianus lib. lxiij. ad Edictum.

SI ventri curator datus sit , nec partus sit editus , priuilegium cessabit r .

1 ¶ Diuus Marcus ita edixit.Creditor , qui ob restitutionē ædificiorū crediderit,in pecunia , quæ credita erit,priuilegiū s exigendi habebit. Quod ad eum quoq; pertinet, qui redemptori t , domino mandante, pecuniam subministrauit.

2 ¶ In bonis mēsularij u vendendis post x priuilegia y potiorē eorum causſam esse placuit, qui pecunias apud mēsam,fidē publicā z secuti, depositerunt a . Sed enim qui depositis numis vsuras à mensulariis acceperunt,à cæteris creditoribus nō separantur b : & meritò. Aliud est enim credere c , aliud deponere. Si tamē numi extent d , vindicari eos posse puto à depositariis e : & futurbe interdum. facit ℣. si certum petatur. credito. & in quibus causſis pig.tac.contrà l.j.& ℣.de cess.bo.l.j.

s¶ *Priuilegium.*in personali, & etiam in hypotkecaria dupliciter. Quod dic , vt not. suprà qui pot.in pig. ha-

t¶ *Redemptori.*id est,ei,qui conduxit opus faciendum sua impensa: vt ℣.de rei vendic.redemptores.Erat ergo mandati actio quasi priuilegiata,quæ datur in hunc mandantem.vt insti.man.§.j.

v¶ *In bonis mensularij.*id est,nummularij à fisco præpositi ad mensam publicam:vt ℣.ltatim dicet.

x¶ *Post priuilegia.* imò ante priuilegia debent deponentes admitti : vt ℣.depos.l.fi hominem.§. quoties.quæ est contrà.Solut. dic hic post priuilegia.i.postquàm facta est lex:quæ dat priuilegiū deponentibus. Vel post priuilegia,scilicet quædam,cùm post funerariam;vt ℣.de relig.l.pe. Vel fol.vt ibi.

y¶ *Post priuilegia.*id est,postpositis priuilegiis.

z¶ *Publicam.*a fisco enim proponebantur argentarij, & nummularij,& sic recurrebatur ad eius scripturam , vt ad tabellionis : vt ℣. de eden.quædam.§.pe.

a¶ *Deposuerunt.*extet vel non extet,id est,dummodò agatur personali actione depositi.

b¶ *Non separantur.*sed à depositariis separantur.

c¶ *Credere.*id est,mutuare quod videtur iam facere accipiendo vsuras,& aliud,&c. Et sic stricte ponitur,s.hoc verbū,credere:sed largè, etiam qui deponit credit:vt ℣.fi cer.pet.l.j.Sic ergo nota, q̃ accipiēdo vsuras renuntiat priuilegio:& sic est contrà.℣.de admi.tu.qui nominibus.vbi pupillus accipiendo vsuras reliquorū nō perdit priuilegiū a.Solu.hic ex causſa tantùm cōpetebat priuilegiū , qua cessante, & ipsum cessat:ibi ex causſa,scilicet tutelæ,& ex persona pupilli, vel puberis competebat:vnde cùm durat persona,durat priuilegium.

d¶ *Extent.*accepit vsuras, vel non,cùm extent.

e¶ *A depositariis.* id est , deponentibus : vel propriè, & passiuè.

a Pupillus accipiendo vsuras sortis principalis ℣, reliquorū rō perdit priuilegium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et nota q vendico hic, quo d ciuiliter & naturaliter possideo: vt & ff. de rei vendica. officium. & ff. vsufr. quemad. ca. si vsusfructus no. j. respon. Arg. contrà instit. de act. §. contrà quoque de vsufruct. & j. vti possi. l. j. §. per petuò. Item facit ff. de trib. l. procuratoris. §. fed si dedi. & C. de iure do. in rebus. & ff. de pecu. depositi. j. respon.

a¶ *Peruenit.* in personalibus priuilegiis dicit: vt & ff. de cess. bon. l. ij. An autem in hypotheca, & quando: not. §. quæ res pig. ob. poss. l. Aristo.

b¶ *Benignè dici.* q in feriori etiam casu sint potiores, quorum pecunia peruenit ad primos: & hoc fortè cum dedit debitori non adiecto eo, vt daretur priuilegiato: hoc autem adiecto. quid refert in continenti, vel ex interuallo? vt & j. quæ in frau. credi. ait Prætor. §. j. & ff. de donat. inter virum & vxorem. l. iij. §. fin. & j. de solu. Modestinus. Vel hoc cum dubitabatur, vtrum dictum eſſ, vel nō: vt ex breuitate spacij præſumatur dictū eſſe. Azo.

c *Qui in nauem extruendam.* de nouo, sed instruitur, puta, cibariis nautarum, armatur arbore: & aliis vt hic, & infrà eo. quod quis. & supra, qui po. in pig. ha. l. huius. Et not. quòd cùm emitur mea pecunia: personale, vt hic, & dicta l. quod quis. acquiritur priuilegium, non autem reale: vt C. de pig. l. quamuis. quæ est contrà: nisi expresse agere tur: vt C. qui po. in pig. licet. Item facit ff. qui po. in pig. ha. l. interdum.

d¶ *Emendam.* aliàs in struendam.

Si magistratus.]CASVS. Legatarius conditionalis quia fibi non cauebatur ab hærede, missus est in possessionem. omnium bonorū. Dicitur, quòd si in his bonis sunt aliqua, quæ seruando deteriora fierent. debet dari curator bonis, per quem vendantur: & pecunia inde redacta dabitur in depositum legatario, & veniente conditione sibi de ea satisfiet. Franciscus.

e¶ *Si magistratus.* non municipales, sed maiores: vt j. ad municip. l. ea quæ. §. finali.

f¶ *Fideicommissi.* relicti sub conditione.

g¶ *In possessionem.* omnium bonorum olim: vt supra, qui. ex cau. in pos. ea. l. j.

h¶ *Arbitrum.* id est curatorem bonis: vt ff. de ho. autho. iud. possi. in venditione. §. finali.

i¶ *Constet.* existente, vel deficiente conditione.

Pater famil.]CASVS. Paterfamil. filium suum impuberem sibi hæredem instituit: & si decederet intra pupillarem ætatem, ei substituit reliquit, tandem filius institutus abstinuit se ab hæreditate paterna, & sic creditores paterni intrauerunt possessionem horū bonorum. tāquam vacantiū, & nō sufficiunt eis. tandē iste impubes institutus hæres à quodā extraneo adiuit illam hæreditatē, & postea decessit intra pupillarem ætatē, & substitutus datus ei à patre successit: pupillo: nunc creditores patris volunt agere cōtra substitutū: quæritur an possint. Et videtur q non, cùm substitutus nihil habeat de bonis patris. Ité quia creditores patris nullū ius habent in bonis pupilli aliūde quæsitis, qui nō successit patri. Ecōtrà vī, q fic. cùm testamentum vnum dicatur, in quo fuit institutio, & substitutio, tū postea soluit, & dicit nō posse cōueniri substi. sicut nec pupillum: tū quia filij pudori parcitur, vt potius patris bona dicantur vendi per creditores, quam filij: tum quia hæc bona, quæ habuit filius, & per consequens substitutus, nō habuit à patre. Et hoc dicit vsque ad §. at cū, & c. Si autem impubes adiuit hæreditatē patris, & successit alij vel non, & decessit intra pup. ætatem, & substitutus successit, tūc substitutus tenebit creditoribus paternis cū bona patris, & filij eadē dicantur. Et sicuti post quam adiuit substitutus, si nō se defendat à creditoribꝰ, bona eius venduntur eo inuito: ita eo inuito cogetur respondere omnibus creditoribus tam patris, quàm filij: nec possunt eos separare. Cætera sunt plana. Fran.

m¶ *Abstinuit.* Si abstinuit, ergo non valet testamētū patris: ergo nec filij: vt ff. de vul. & pupill. substi. l. ij. §. quisquis. ij. respon. quæ est cōtrà. frustrà ergo dicit de substituto. Solu. non timebis iaculum, si ponas impuberem nō insolidum, sed cum alio institutum, secundum Ioan. Vel dic, quòd adiuit, sed per restitutionem abstinuit: vnde nihilominus est hæres, vt ff. de minoribus. ait prætor. §. sed quod Papinianus. Vel dic, q in lege contra. fuit exhæredatus: hic institutus: vnde licet non adeat, est tamē hæres: vt ff. de fideicommiss. lib. cùm quasi. §. sed & si quis. & ff. ad Tertullianum. l. ij. §. sed si non.

n¶ *Bona patris.* quasi vacantia.

o¶ *Venierunt.* à creditoribus.

p¶ *Obuenit.* à quodam extraneo.

q¶ *Qua adita.* decessit in pupilli ætate. Et aliàs est, qua adita, & aliàs, qui ita de, &c. id est. de hæreditate ad eum perueniente.

r¶ *Non daret.* vt & C. arbit. tut. l. eam. nisi in casibus: vt ibi no.

s¶ *Cum.* & videtur, quòd non cùm, &c.

t¶ *Nihil acquirat.* scilicet substitutus, nec etiam filius. Accur.

v¶ *Pupilli* non à patre, sed aliunde obuenientibus. Accur.

x¶ *Pupilli hæreditas.* aliunde delata.

y¶ *Bona.* obuenientia ex alienis bonis.

z¶ *Omissa.* id est, si non adiisset substitutus.

a¶ *Hærede.* pupilli.

b¶ *Ad creditores.* scilicet patris.

c¶ *Præceptoribus iuris.* vt ff. de vulg. substit. l. pater. & instit. de vulg. substit. §. igitur.

d¶ *Idem & in substituto.* ablatiuus.

e¶ *Filio.* datiuus, sed alij ablatiuus.

f¶ *Seruandum est.* aliàs, sine non: & tunc plana quia non debet plus onerari substitutus, quàm impubes: vt supra de acquir. hære. si pupillus. ij. respon. & ad leg. Fal. qui fundum. §. qui filios. in fine §. & cōtinuabis literam vsque illuc, at cùm substi. &c. Item cōiunge posita in fine, Quòd si substitutus, &c. & dices abstinuisse. siue q nō adiit, siue

Si impubes ab hæreditate paterna se abstinet ipso iure, uel per restitutionē, paternis creditoribus non tenetur ipse, nec ipsi pupilliariter substitutus, propter bona postea acquisita: hæreditate uerò adita, & retenta, utergue creditoribus cum effectu tenetur. Bart.

XII. Iauolenus lib. j. Epistularum.

PAterfamiliās impuberi filio, si ante pubertatem decessisset, substituit hæredem. Is filius paterna hæreditate se abstinuit m, ideóque bona patris n vænierunt o: postea filio hæreditas obuenit p, qua adita q decessit. Quæro, cùm prætor in ipsum pupillum, quamuis posteà hæreditas obuenisset, creditoribus tamen patris actionem nō daret r, an in substitutum creditoribus patris danda sit actio, cùm s ex bonis paternis, quæ scilicet ad creditores missos ad bona pertinēt, nihil acquirat t, & cùm creditores nihil iuris in bonis pupilli u habuerint, eorúmque nihil interfuerit, adiretur necne pupilli hæreditas x: cùm ea bona y omissa 1 z à substituto hærede 2 a, ad creditores b non pertinebant. Me illud maximè mouet, quòd præceptoribus c iuris 3 placet verum esse testamentū. Respondi, Quod prætor filio, qui à paterna hæreditate se abstinet, præstat, ne bonis patris eius venditis in eum actio detur, tametsi posteà ei hæreditas obuenit, vt 4 creditoribus nō reddat: idem in substituto d filio e hærede seruandum nō est f;

1 Fl. ad quæ.
2 Fl. hæredis.

quoniam filij pudori parcitur, vt potius patris, quàm bona eius væneant. Itaque in id, quod posteà ei obuenit, actio creditoribus denegatur: quia id quod 5 ex aduentitio acquisitum est, non per patrem ad eum peruenit. At cùm substitutus filio hæreditatem adit, post quàm pupillus se paternæ miscuerit hæreditati, tunc hæreditas & patris, & filij vna est, & in omni ære alieno, quod aut patris, aut filij fuerit, etiā inuitus hæres a obligatur. Quemadmodum 6 enim liberum b non est post obligationem, vt non omnino 7, si non defendatur 8, ipsius bona væneant c: ita nec separari 9 quidem æs alienum patris, & filij potest: quo casu efficietur, vt creditoribus in eum actio dari debeat. Quòd si substitutus hæres hæreditatem non adierit d, creditoribus patris in id quod pupillus reliquit e, actio dari non debet: quoniam neque pupilli f bona venire debent propter æs alienum patris, neque in bonis patris est, quod pupillus g acquisiuit h.

5 Vlp. decept. quæd.

6 Fl. & quē admodum liberum non est.
7 Fl. omnimodo.
8 Fl. si nō defendatur.
9 Fl. ne separare.

Omnibus bonis debitoris uenditis per creditores: non uidetur uendi statua in honorem eius in ciuitate posita.

XIII. Paulus libro v. ad legem Iuliam & Papiam.

AVfidius 1 i refert statuas in publico positas, bonis distractis eius cuius in honorem positæ sunt, non esse emptoris bonorum eius:

1 Fl. adiecto.
2 Fl. hæredis.

adiit, sed restitutus est vt abstineat. sed in §. at cùm &c. loquitur quando adiit, & non dimisit. Alibi est, cum non. & tunc muta casū: quia §. cùm abstinuit institutus: hìc cùm adiuit, & non est restitutus: quo casu & ipse substitutus tenetur creditoribus patris: & tūc cōtinua litera vsque illuc. Quod si substitutus, &c. & exinde vsque ad fi. nō adiuit vel adiuit, sed restitutus est: & quod subiicit, Quoniam filij, &c. scilicet vt possit restitui: & sit potius patris, &c. Item quod subiicit, Denegatur, scilicet petita restitutione. Sed secūdum hanc literam opponitur, cùm poterat instituto restituī: ergo hæredes eius: vt supra, de in integ. restī. non solum. quæ est contrà. Solu. secundum P. poterit, sed hoc hic non nō negat, sed alio modo quàm pupillus: quia ille etiam sine restitutione, sed hìc substitu. per restitu. in integ. vt supra, de acqui. hæredi. in pluribus. & de minoribus, ait Prætor. §. non solùm. Vel melius a, non potest hìc restituī: cùm adeundo hæreditatē impuberis, paternam voluntatem, & per hoc hæreditatem agnouisse videtur: vt subiicit infrà, ibi, Quemadmodum enim, &c. Secus si ab intestato pupillo succederet: vt supra, de acquirend. hære. si pupillus. j. respon. at in l. contra. non dicit in talibus hæredem restituendum, in quibus adeundo videtur com probare, sed in aliquibus cōtractibus, quos fecerat ille, cui succeditur. Vel dic, q erat necessarius substitutus hæres, puta, seruus testatoris: vt ff. de vul. & pupill. substi. sed & si plures. §. quos. & ideo nō restituitur: vt supra, de acquirenda hæredi. l. necessariis. in fin. Vel dic secundùm Azo. non seruatur idem, quia pupillus licet semel sit hæres, abstinet tamen ipso iure, nisi se immiscuerit: quod non est in extraneo substituto. Item secundum eandem literam est contrà, supra, de acquirēda hæredit. l. vij. §. j. Sed ibi non se immiscuerat institutus: nec dicitur ibi, quòd nepos fuerit substitutus. Ex prædictis patet quòd tres sunt casus: quia aut nō adiit, aut adiit, sed restituitur: & vtrobique non tenetur nec ipse, nec substitutus creditoribus patris: aut adiit, & retinuit: & tunc vterque tenetur. Sed quidam, vt R. & Ioan. dicunt quòd quando adiit, & restituitur, quòd substitutus tenetur, sed non ipse. Et hìc erit casus à capite vsque ferè ad finē illuc, Quòd si substitutus, &c. prout habes in litera non. Et secundum hoc quod dicit in principio huius legis abstinuit, scilicet per restitutionē. Item quod subiicit ff. at cùm substitutus, &c. ibi se immiscuerit, & supple, & abstinuit. Accur.

a¶ *Etiam inuitus hæres.* scilicet substitutus.

b¶ *Liberum non est.* habeas non: & dic, quemadmodum non est liberum substituto post obligationem, quam contrahit adeundo, quin bona substituti veneant per creditores, si non defendatur scilicet ipse substitutus: ita, &c. Et est plana. Vel si non habeas, non &c. dic, quemadmodum liberum est, scilicet hæredi pupilli ab intestato, post obligationem, scilicet translatam de patre in filium: vel post obligationem, quam contrahit adeundo, scilicet cū creditoribus pupilli, non patris: ita contra. &c. scilicet quando est substitutus, qui adeundo videtur agnoscere. Vel dic etiā quemadmodū liberum est, scilicet pupillo post obligationem, quam contraxit adeundo: nam potest restituī: ita contrario, si non petiit restitui substitutus adiens: tenebitur omnibus.

c¶ *Veneant.* supple: vel non veneant. Et fic non est vis, fit ibi, omnino, &c. vel non sit ibi.

d¶ *Nō adierit.* scilicet patris pupilli: quia pupillus se abstinuit, Azo. Alij habent, & hæres. & tunc plana.

e¶ *Reliquit.* aliunde acquisitum. Accur sius.

f¶ *Neque pupilli.* viuentis, & deliberantis.

g¶ *Pupillus* quia se adhuc abstinere potest.

h¶ *Acquisiuit.* cùm iam abstinuit. igitur nec substitutus tenetur creditoribus patris: & facit ff. ad Trebel. debito. §. fi. Item suprà, quibus ex caussis in possi. ea. apud Iulianum.

i *Vfidius.* aliàs, Furius: aliàs Aufidius: & aliàs Fulcinius.

k¶ *Publicas.* id est, vniuersitatis: & sic improprie, vt infrà, de verborum significatio. l. eum. Sic ponitur C. de sacrosan. eccle. l. fi. in princip.

2 Fl. distrahi.

l¶ *Aut eius.* quo ad memoriam: & facit ff. de acquir. rerum do. statuas. & j. de excep. Paulus. & j. quod vi, 1 Fl. frustra aut clàm. his qui in pu principem. teum. §. j.

m¶ *Distrahi.* aliàs, detrahi: & aliàs, distrahi.

Imperatores.]CASVS. Creditores vēdiderunt bona debitoris, qui tamen se defendebat, & sic iniustè vendiderunt. Dicitur, quòd debitor vendicare bona sua ab empto non potest. Et si nolit satisdare hæres, tunc bona hæreditaria possidebuntur, & vendentur. Et prædicta sunt vera, quādo iam aliqua alienauerat: sīt autem nihil vendiderat, tunc satis est, si ei iubeatur, vt non diminuat. Vltimò dicit, Cùm creditores dicunt hæredem non idoneum, & ideo petunt satisdari, & hoc probare non possunt: tunc tenentur actione iniuriarum ipsi hæredi. Fran.

† Ista l. est not. secundū Bart. hìc: & est gl. in Lom bus. supra de iudic.

n¶ *Iure vænisse.* fortè quia defendebantur. vel dic, quia non latitabant: vt ff. quibus ex caussis in pos. ea. Fulcinius. §. j. Sed in hoc secundo casu fortè valet venditio, sed per restī. in iuteg. rescinditur: vt supra, de dāno infect. l. si finita. §. si fortè. Alij dicunt, vt M. q vbi vendita sunt bona alicuius ob tributa nō seruatis solēnitatibus: q possessio redit ad eū.

1 Flo. æstimatum.

Nam contra agentem emptorem excipiet exceptione præiudiciali. Accur.

o¶ *Præiudicio.* id est, rei vendi. quæ præiudicat venditioni, quæ tantùm de facto tenuit. Vel dic secundum M. quia præiudicatur solutioni, quæ à creditoribus postulatur: non autē dicit de tali præiudiciali, de qua est instit. de act. §. præiudiciales. Accur.

p¶ *Et frustrà.* quia communi iure conceditur, cùm non tenuerit venditio. fic C. de thesau. l. j. Sed nunquid actor probat non iustè factam venditionem? Respon. sic secundum Azo. quasi præsumatur legitimè facta. Sed Ioan. contrà, cùm per rerum naturā, &c. vt C. de probatio. l. actor. Accur.

Si creditores.]CASVS. Debitor multorum decessit relicto hærede. creditores hæreditarij volunt mitti in possessionem bonorum, & vēdere, nisi hæres satisfaciat. Dicitur q audiētur, si hæres eīt suspectus, qđ cognoscitur ex facultatibus: licet in tutore sit secus, qui præsumitur suspectus ex malis moribus: non ex facultatibus. Et hoc est verum, si creditores statim adita hæreditate petūt hoc: non si diu post. Et si nolit satisdare hæres, tunc bona hæreditaria possidebuntur, & vendentur. Et prædicta sunt vera, quādo iam aliqua alienauerat: sīt autem nihil vendiderat, tunc satis est, si ei iubeatur, vt non diminuat. Vltimò dicit, Cùm creditores dicunt hæredem non idoneum, & ideo petunt satisdari, & hoc probare non possunt: tunc tenentur actione iniuriarum ipsi hæredi. Fran.

q¶ *Suspectum.* id est, non idoneum: & facit suprà, qui satisd. cog. si fideiussor & quod ibi not. Accur.

r¶ *Satisdationem.* facit ff. de iudi. in omnibus. & quod ibi no. Accur.

s¶ *Subiicere debet.* prætor.

t¶ *Non facultates.* principaliter: vt insti. de suspect. tuto. §. fin. & C. de suspect. tuto. l. in postulandis. & ff. de suspect. tuto. l. suspectum. Sed secundariò, fic: vt ff. de magistratibus conue. l. j. §. ij.

v¶ *Commender.* per contrarium, id est, accuset.

x¶ *Pasi.* creditores.

a ¶ *Post multum.* quinquennium: vt ff. tit. j. l. j. §. quod autem dictũ est. Vel arbitrio iudicis: vt ff. de iure delibe. l. j. in fi. Accursius.

b ¶ *Iniuriarum actione.* sic §. qui satisfa. cog. si verò pro condemnato. §. finali.

PRiuilegia. CASVS. [Nota quòd duplex est priuilegium competens aliquando creditoribus. Vnũ reale, scilicet hypothecariũ: aliud personale, & de hoc hic dicit. Et sic pone casum, Quidã habet multos creditores priuilegium personale habentes, quærit, quis eorum præferatur: Et certè non inspicitur tẽpus, vt qui primò contraxit, præferatur, sed causa inspicitur: vt quis eorum habeat magis fauorabilem causam: vt est in funeraria, quæ præfertur aliis, puta actioni tutelæ, & similibus. Si autem sunt duo creditores eiusdem causæ, tunc cõcurrũt, licet diuersis tẽporibus cõtraxerũt. Et de hac materia dic plenè vt in gl. magistrali hic posita, quæ incipit, Vt priuilegiatus &c. Frãciscus.

c ¶ *Priuilegia.* personalia: secus in realibus. vt C. de priui. fisci. l. ij. Azo.

d ¶ *Ex causa.* vt priuilegiatus præferatur nõ priuilegiato in soluẽdo, & eriã repetẽdo. & quid, si terque sit priuilegiatus.

morari, nec quicquam in eum [2] possint obiicere criminis, quasi dolosè versato eo, non debebit post multum [a] temporis ad hanc necessitatem compelli. Quòd si, quasi suspectus satisdare iussus, decreto Prætoris non obtemperauit: tunc bona hæreditatis possideri [3] vænũdarique ex edicto suo permittere iubebit. ¶ Planè si doceatur, nihil ex bonis eum [4] alienasse, nec fit quod ei iustè præter paupertatem obiiciatur, contentus esse Prætor debet, vt iubeat eum nihil minuere. Quòd si nec inopia laborantem eum creditores ostẽdere potuerint [5], iniuriarum actione [b] tenebuntur.

2 Fl. deest, ita libri.

3 Fl. possidere.

4 Fl. deest, ut.

5 Fl. poterint.

XVI. Paulus lib. singulari Regularum.

PRiuilegia [c] non ex tempore æstimantur, sed ex caussa [d]: & si eiusdem tituli fuerint, concurrunt [e], licet diuersitates temporis in his fuerint.

Potest capi de bonis pupilli ad eius nutrimentum, licet bona ipsius sint à creditoribus possessa, eo quòd non defendebatur.

XVII. Vlpianus lib. iij. Regularum.

SI pupillus ex contractu uo nõ defendatur, ideoq; bona eius creditores possidere cœperint: diminutio ex his bonis fieri debet ve scendi [f] pupilli caussa.

Bonis debitoris à creditoribus possessis, si satisfecerit debitor de iudicio suscipiẽdo, debent creditores à possessione discedere.

1 ¶ Defendere debitorem, sicut antè quàm bona eius possiderentur, licet: ita post bonorum quoq; possessionẽ eius, siue ipse, siue alius defensionem eius suscipiat, debet satisdare [g]: vt satisdatione interposita iudicium accipiatur, & à possessione discedatur.

Qui credit pecuniam in refectionem uel instructionem rei, habet priuilegium primum post fiscum.

XVIII. Marcianus lib. v. Regularum.

QVod quis nauis fabricandæ, vel emendæ, vel armãdæ, vel instruendæ caussa, vel quoquo [1] modo [h] crediderit, vel ob nauem vendĩtam [i] petat, habet priuilegiũ post fiscum [k].

Qui abest caussa Reipublicæ dolo malo patitur missionem in bona sua. Qui autem abest caussa Reipublicæ bona fide, non patitur missionem in bona sua.

XIX. Idem lib. sing. ad formulam hypothecariam.

EVm, qui in possessionem missus sit rerum eius [1], qui Reipublicæ caussa abfuerit [2], si apparuerit eum dolo malo Reipublicę caussa abesse, iure in possessione esse placet [l], donec solidum soluatur. Eum autem, qui rerum eius, qui sine dolo malo Reipublicæ caussa abfuit, in possessionem missus sit pignus non contrahere [m], & ideo discedere oportere [n] de possessione.

1 Fl. quæ.

1 Fl. deest.

2 Fl. abfuit.

XX. Vlpianus lib. xlv. ad Sabinum.

EVm, qui circa columnas se occultat, vt creditorem euitet, latitare placet. Nam & eum, qui recedit, hoc est, qui [1] subterfugit, ne secum aliqua actio moueatur, latitare placet: tanquam & qui * ab vrbe profugerit [2], vtique fraudandi caussa. Nec enim [3] interest, quod attinet ad latitandum, vtrùm

e ¶ *Concurrunt.* præterquàm in duabus dotibus ab eadem substantia debitis: tunc enim prærogatiua temporis seruatur: vt C. qui po. in pig. ha. l. vlti. §. in duabus.

Si pupillus. **CASVS.** Creditores, qui contraxerant cũ pupillo, missi sunt in possessionem bono. eius, quia pupillus non defendebatur. Dicitur, quòd de his bonis potest fieri diminutio caussa nutriẽdi pupillũ. Secũdò dicit, Sicut debitor à principio potest se defendere, si satisfaciat iudicio sisti: vel per aliũ potest defendi, nec bona eius possidebuntur: ita si nõ se defendat à principio, vel per alium, & missio sit facta in bonis eius: nunc volẽs se defendere, & satisdare iudicio sisti, admittitur, & recuperat possessionẽ bonorũ. Franc.

1 Fl. quæ.

f ¶ *Vescendi.* aliud si ex paterno contractu. Vel dic idem, si modo nõ esset facta vẽditio, quæ fieri tunc potest, non nunc, vt ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. apud Iulianum. & l. in possessione. & facit §. vt in poss. le. l. iis cui. §. qui legatorum. & l. qui legatorum. & ff. eo. l. fi.

1 Fl. deest ibi. 2 Fl. abfuit.

g ¶ *Debet satisfdare.* Iudicio sisti, non iudicatum solui, quando ipse se defendit: vt ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. hæc autem §. fi. quæ est contrà sed fi alius, tũc sic: vt ff. qui bus ex causa. l. item ait Prætor. §. fin.

ADDITIO. Dic quòd non debet satisdare de iudicato soluendo: vt per Bart. in l. contraria.

h **QVod quis. Quoquo modo.** vel domino dando, vel ipsi redemptori, vel venditoribus materiarum domino mandante: vt ff. eod. fi ventri. §. j.

1 Fl. hoc vt.

* Alibi vrbem.

2 Fl. profugerit.

i *Ob nauem venditam.* vt venditor nauis pretium: vel naui vendita authoritate iudicis. Nam creditores, propter quos est vendita, habent priuilegium personale in bonis emptoris. Tu dic, quòd alius vendidit nauẽ, & ego credidi debitori pretium. nam habeo personale priuilegium: vt hic, & ff. eo. qui in nauem. & in auth. de æquali. dot. §. his consequens. col. vij. Sed arg. contrà supra, de tributo. l. procuratoris. §. planè, Sed refert, an simpliciter mutuem, vt ibi: an dicam in nauem emendam: vt hic: an etiam vt sit mihi obligata: vt C. qui po. in pig. ha. licet. reale autem nõ habeo: vt C. de pigno. l. quamuis.

a Alexan. hic in apostil. Bartol. ibi. Ange. ibi. Iaso. ibi. Alber. ibi. Dec. & alii. ¶ Vide in hac l. Acier. libro Dif. tain hypothecã, quam part. j. cap. alias non haberet: vt ff. de Cœla C. de iure Reipubl. l. Syria, Plt. l. ij. lib. xj. Vel dic de lege sua, quòd ipsamet constituit tale ius municipale, quod licet: vt C. quæ sit long. con sue. l. j. & facit ff. ad municip. l. Lucius. §. fi.

k ¶ *Post fiscum.* siue ante, siue post contrahat fiscus, præfertur in personali priuilegio ei, qui credidit in refectionem, vt hic sed mulier præfertur eidem: vt in auth. de æquali. do. §. his consequens: col. vij. In reali præfertur iure, qui potior est tempore: vt ff. qui po. in pig. ha. l. fi pignus. & C. qui po. in pig. ha. l. fi fundum. & facit ff. qui po. in pig. l. interdum. & l. seq. Accur.

Vm qui. **CASVS.** Contra debitorem absentem dolo malo fit missio, & venditio, sed fi sine dolo abfuit, fit missio, sed non venditio. Et finem huius l. expone, vt in glo. Franc.

l ¶ *Esse placet.* etiam vt vendere possit. Accur.

m ¶ *Non contrahere.* scilicet taliter, vt possit fieri venditio, tenet tamen pignus caussa rei seruandæ: vt ff. quibus ex cau. in pos. ea. l. j. §. j. & C. de re mili. l. ignorare. Sed & venditio [a] quandoque fiet ad iuitar furiosi: vt ff. tit. ij. Fulcinius. §. adeò.

a Alias ff. vt.

n ¶ *Oportere.* scilicet placet eum, qui in solutum talem rem accepit: vel econtrà ex prædicta caussa & hoc petita in integ. restit. priusq; vt no. ff. tit. ij. Fulcinius. §. fi quis posse derit. Accur.

Vm, qui circa. **CASVS.** Quocũq; modo quis latiter ne videat & conueniatur à creditore, dicitur latitare. & sic fit missio, & venditio

ditio in eius bonis, siue post columnam se occultet, siue subterfugiat, siue propter hoc exeat de ciuitate, siue non. Fran.

a ¶ *Non faciat.* vt supra, ti. ij. Fulcinius. §. illud sciendum est. Acc.

Antiochensium. **CASVS.** Ciuitas Antiochẽsium impetrauit priuilegium à principe, vt habeat tacitam hypothecam in bonis debitoris. Hoc priuilegium non nocet creditoribus aliis illius debitoris, quin illi præferantur in pignoribus expressis. Frãciscus.

3 Fl. facit.

b ¶ *De lege.* id est, priuilegio suæ patriæ dato. Accur.

c ¶ *Sua.* quia fortè impetrauerat vt præferretur omnibus creditoribus in personali actione. Vel impetrauit, vt haberet tacitam hypothecã, quam habet. Cœla C. de iure Reipubl. l. ij. lib. xj. Vel dic de lege sua, quòd ipsamet constituit tale ius municipale, quod licet: vt C. quæ sit long. con sue. l. j. & facit ff. ad municip. l. Lucius. §. fi.

d ¶ *Priuilegium.* sub audi post.

e ¶ *Constitit.* id est, si aliquis alius habeat ius pignoris in bonis illis, non amittat propter legem illam municipalem, vel impetrationem & præfertur huic ciuitati non obstante eo priuilegio, quod de leg. &c. & facit ff. ad munici. l. fi mile. Accur.

Onis venditis. **CASVS.** Bonis debitoris venditis per credito res non videtur vendita ancilla, quæ fuit concubina debitoris, nec filij ex ea nati. Secũdò dicit, Respublica, puta Ciuitas Bononiensium præfertur cæteris creditoribus in personali. Franc.

f ¶ *Concubina.* quæ erat sua ancilla, & filij ex ea sui scribi: & facit §. de pig. l. obligatione. Accur.

g ¶ *Respublica creditrix.* aliàs creditrix: & aliàs, creditoria, id est, chyrographaria. Sed fiscus cunquã est chirographarius: vt C. in quibus caussis pign. tac. contra. l. prima, & secunda. Dic ergo Bononiensium, & sic impropriè: vt infrà, de verb orum significa. cum qui vectigal. Accursius.

PVpillus. **CASVS.** Si non defendatur pupillus, & sic est facta missio in eius bonis: adhuc tamen ex istis bonis dabuntur pupillo alimenta vsque ad pubertatem. Secundò dicit, debitor multorum captus est ab hostibus: & quia nõ defenditur, bona eius sunt possessa à creditoribus. Dicitur, quòd non fiet venditio horũ bonorũ, nisi reuertatur ur ab hostibus, & nolit se defendere. Franc.

h ¶ *Pupillus.* de hoc notaui ff. eo. si pupillus. gl. j. Accur.

i ¶ *Eius. qui.* de hoc not. suprà, ex quibus caussis in possess. ea tur. l. in possessionem. §. j.

quis profugerit, an verò Romæ agens copiam sui non faciat [3].

Ius pignori competens priuato præfertur. Vel aliter, Priuilegium competens personali beneficio Principis nõ præfertur priuato habenti hypothecam. Bar.

XXI. Papinianus lib. x. Respon.

ANtiochensium Cœlæ Syriæ † ciuitati quod de [1] lege [b] sua [c] priuilegium [d] in bonis defuncti debitoris accepit, ius persequendi pignoris durare constitit [e].

1 Fl. quæ.

XXII. Paulus lib. j. Sententia.

BOnis venditis excipiuntur cõcubina [f], & liberi naturales.

1 ¶ Respublica creditrix [g] omnibus chirographariis præfertur.

Pone casum, ut suprà eodem, l. si pupillus.

XXIII. Idem lib. v. Sententiarum.

PVpillus [h] si non defendatur in possessione creditoribus constituti bona eius petunt vendi: quæritur, an creditores patris possint impetrare separationem, vt bona patris separentur à bonis substituti? Et dicitur, quòd sic. Hoc idem permissum est creditoribus impuberis, qui cum impubere contraxerant. Posteà dicit, Primus instituit secundum, secundus tertium: creditores tertij volunt vendere omnia bona tertij. Dicitur, q creditores primi possunt impetrare separa. bonorum primi à bonis secundi, & tertij. Item creditores secũdi, & tertij. Item creditores secundi possunt impetrare separationem bonorum tertij: non primi.

¶ *Si filius familias.*] Filius familiãs antè, quàm militaret, cœpit habere creditores, & peculium pagani cum quod habebat, nõ erat soluendo postquã cœpit militare, & sic habuit peculium castrense, cœpit habere & alios creditores, & hoc peculium castrẽse bene est soluendo. De istis vltimis creditoribus quæritur, an fiat separatio inter creditores secundos, & primos? Et dicitur, quòd sic ad postulationẽ cõtrahentium cum eo iã militante. Idem in alio casu, quando creditor contraxerat cum non militante: tamen pecunia peruenit in rem patris. Nam alij creditores reiicient istum à bonis castrensibus.

1 Fl. deest, & dicunt.

De separationibus.

TITVLVS VII.

Glossa prima summat totam hanc legem, ut dicit Bart. ideo vide eam.

I. Vlpianus lib. lxiiij. ad Edictum.

SCiendum est separationem solere impetrari decreto Prætoris [k]. Solet autem separatio permitti creditoribus ex his caussis [l]: vt puta, debitorẽ quis Seium habuit, is decessit: hæres ei extitit Titius, non est hic soluendo: petitur [m] bonorum venditionem. Creditores Seij dicũt bona Seij sufficere sibi, & dicunt [1] illud.] Ponuntur quidam casus, in quibus creditor hæreditarius nõ potest impetrare separationem. Primus si hõuuit obligationem ab hærede. Secundus, si accepit vsuras huius debiti ab hærede. Tertius, si recepit satisfactionem de hoc debito ab hærede, licet minus idoneam. Quartus, si bona hæreditaria, & hæredis sint commista, vt vinum hereditarium cum vino hęredis. Idem in frumento, & similibus, sicut in prædiis, quæ non dicuntur misceri: idem in similibus. Quintus, si est lapsum quinquennium ab adita hæreditate, intra quod non fuit impetrata separatio. Et de prædictis cognoscet Prætor, vel præses: & nullus alius. Est & sextus, vt si creditor hæreditarius accepit pignus ab hærede pro hoc debito.

1 Fl. hoc vt.

¶ *Quæsitum est.*] Si aliqui ex creditoribus hæreditariis elegerunt sibi dem hæredis, vt nouando cum hærede, vel pignus ab eo accipiendo, vel simili modo: aliqui non: factum illorum non nocet istis, quin isti possint impetrare separationem bonorum testatoris à bonis hæredis. Et hæc impetratio non proderit illis, qui secuti sunt fidem hæredis. Secundò dicit, postquàm creditores hæreditarij impetrauerunt separationem, & eis erit satisfactum, si quid de bonis testatoris supererit, proderit creditoribus hæredis, non sic econtrà: scilicet quòd bona hæredis profint amodo creditoribus hæreditariis, ex quo impetrauerunt separationem, & redditur ratio in litera: nisi veniam impetrarent. & hoc tunc demum cum creditoribus hæredis erit satisfactum.

¶ *Item sciendum.*] Dominus instituit seruum suum hæredem & liberum, tandem mortuo domino, aliqua acquisiuit seruus, antè, quàm attingeret bona domini: nunc conuenitur à creditoribus domini cuius est hæres: vult hæc bona post quæsita separare à bonis domini. itẽ quod dominus sibi debebat: vt sic à creditoribus domini non possideantur. dicitur quòd auditur. Franc.

k ¶ *Decreto prætoris.* not. viij. casibus impetrari separationem. Primò, quando creditores defuncti: vt statim hic subiicit, & C. eodem. l. secunda. & de hæredi. actio. si adulta. Idem secundò, creditores hæredis, in casibus, scilicet specialibus duobus. Primò, quando dolosè hæres fecit: vt infrà, §. quæsitum. Alius est etiam infrà. §. sed & si quis suspectam. in fine §. Tertiò, ipse hæres impetrat de suis bonis ab hereditariis: vt & ff. eadem l. §. sed fi quis suspectam. Quartò, hæres necessarius bona posteà quæsita, si adhuc bona patroni non attigit: vt infrà eadem l. §. finali. Quintò, etiam si attigit, & est minor, vt per restitutionem: vt suprà, de mino. ait Prætor. §. non solùm. Sextò, in patrono qui libertam ab alio institutam reuocat in seruitutem: vt infrà eodem l. quoties. §. si liberta. & suprà, de in integrum restitutio. non solum. §. finali. Septimò, creditores castrenses: vt ff. eadem. §. fi filij. Octauò, substitutus pupillariter bona pupilli à bonis patris pupilli, si pupillus non adiit, vel per restitutionem abstinuit: vt suprà, titu. j. l. pater.

l ¶ *Ex his caussis.* supple & similibus, vt modò notaui.

m ¶ *Patitur.* scilicet Titius cùm latitet, & non defendatur: vt suprà, tit. iij. l. Fulcinius. §. ij.

Creditores

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Creditores Titij.* repete dicunt, si non est in litera.
b ¶ *Duorum hominem.* scilicet, Seij & Titij. Vel dic duorum bonórum. Azo.
c ¶ *Vel ita semel.* id est insolidum. & perficitur oratio, & incipit alia: & si non in assem. Accur.
d ¶ *Consecuturi.* creditores Seij.
e ¶ *Non est soluendo.* in aliquo.
f ¶ *Creditores.* licet Titius est in aliquo soluendo, & ita supponit: duas rationes quare minus consequebantur, secundum Azo. Sed quidam dixerunt, hoc idem inutiliter repeti: & sic falsam literā. & die creditores, ſ. Titij. vel die omnes permitti Seij & Titij. Accurſius.
g ¶ *Nam licet.* id est licitum est.
h ¶ *Creditores.* non fraudulenter: aliàs secus: vt ff. §. quæritū. & ff. quæ in frau. credi. l. ij. Et est arg. Contrà ff. de ali. iu. l. j.
i ¶ *Non faciet.* licet defunctus facere potuerit, & sic non licet hæredi, quod defuncto licuit. Arg. cōtrà ff. de regu. iur. l. in hæredem. & in authē. de iureiurā. à mo. vbi dicit esse vnam personam vtriusque.
k ¶ *Nec poterunt.* nisi in casu: vt ff. §. quæsitum. qui est contrà. Accurſius.
l ¶ *Proponatur.* eius hæreditatis cuius nomine postulatur separatio, vt subiicit.
m ¶ *Impetrauerit.* etiam si chirographarius est. & sic contrà. C. qui po. in pign. ha. l. eos. Solu. hoc admittitur hic beneficio separationis: quā scilicet separationem impetrabat. Item cōtrà ff. l. proxi. Sed ibi in alienatione: hic in hypotheca. Accur.
n ¶ *Aduersus fiscū.* cui essent dictæ res obligatæ. vel dic fiscus & municipes sunt creditores hæredit. & facit suprà, de pe. hære. item veniunt. §. ait pretor.
o ¶ *Quæsitum est.* extra ordinē. Sed nonne etiā ex hoc edicto per officiū iudicis, & sic extra ordinē subuenitur alicui? Resp. sic sed qđ hic dicit, die i. non ex ordine huius edicti: neque per hoc edictū. Itē hoc eodem casu subuenitur
p inferius edictū, quæ in fraudē creditorum: vt infrà, quæ in fraud. cred. l. tertia. & l. hac in factum. Sed ibi secundum Azo. exigitur fraus non solùm hæredis, sed etiam creditorum hæreditariorum: vt ff. titu. ij. qui autem. §. hoc edictum. & §. similique modo. & §. in hoc. Accur.
p ¶ *Sibi enim imputent.* Not. nam qui cum alio &c. vt infrà, de regulis iuris. l. qui cum alio. Et facit infrà, de arbitr. diem. §. ſtari. & de

2 Flor. minus sunt.
3 Fl deest, hi creditores.
4 Flo Hic est igitur.
5 Flor. separatim quantū cuiusque credito ribus.
6 Flo creditorem.
7 Manusc. Ad qui adit hæreditatē.
8 Fl. quæ licet.

creditores Titij ² contentos esse debere bonis Titij. & sic, quasi duorum ᵇ fieri bonorum venditionem. Fieri enim potest vt Seius quidem soluendo fuerit, potueritque satisfacere creditoribus suis vel ita semel ᶜ, & si non in assem, in aliquid tamen satisfacere: admissis autem, commistíſque creditoribus Titij, minus sunt ³ consecuturi ᵈ, quia ille non est soluendo ᵉ: aut minus consequentur, quia plures sunt hi creditores ³ ᶠ, Est igitur ⁴ æquissimum creditores Seij desiderantes separationem audiri, impetraréque à prætore vt separatim ⁵ cuiuſq; bona creditoribus præſtētur. 1 ¶ Ex contrario autem creditores Titij separationem nō impetrabunt. Nam licet ᵍ alicui adiiciendo sibi creditores ⁶ ʰ, creditoris sui facere deteriorem conditionem. Atqui igitur ⁷ adiit hæreditatem debitoris mei non faciet ⁱ meam deteriorē cōditionē adeundo: quia ⁸ licet mihi separationem impetrare: suos verò creditores onerauit, dum adiit hæreditatem, quæ soluendo non est: nec poterunt ᵏ creditores eius separationē impetrare. 2 ¶ Sciendum est autem etiam si res obligata esse proponatur, ˡ ab hærede pignoris iure, vel hypothecæ: attamen si hæreditaria fuerit ⁹, iure separationis hypothecario creditore potiorem esse eum, qui separationem impetrauerit ¹⁰. ᵐ Et ita Seuerus, & Ant. rescripſerunt. Sed etiā aduersus ſiſcum ⁿ & municipes impetratur ¹¹ separatio.

3 ¶ Quæsitum est ᵒ, an interdum etiam hęredis creditores possint separationem impetrare, si fortè ille in fraudē ipſorū adierit hæreditatem. Sed nullum remedium est proditum. ſibi enim imputēt ᵖ, qui cum tali contraxerunt: nisi extra ordinē putemus ¹³ Prætorē aduersus calliditatem eius subuenire, qui talem fraudem cōmentus est: quod nō facilè ᵠ admiſſum est. 4 ¶ Sed si quis ſuſpectā hæreditatem dicēs, compulſus fuerit adire, & restituere hæreditatem, deinde non ſit cui restituat: ex quibus casibus solet ʳ hoc euenire, & ipſi quidem desiderāti succurri ſibi aduersus creditores hæreditarios, ſubueniem⁹. Hoc & diuus Pius reſcripſit, vt perinde testatoris bona vænirent, atque ſi adita hæreditas non fuiſſet. Creditoribus quoque huiuſmodi hæredis desiderantibus hoc idem præſtandum puto: licet idē ¹⁴ ipſe non desideraverit, ¹⁵ vt quædam quaſi separatio ˢ præſtetur.

5 ¶ Item videamus, ſi quis hæres parenti extiterit, cùm eſſet impubes, deinde intra pubertatem deceſſerit, & ſubſtituti bona væneant ᵗ, qui impuberis hæreditatem adiit, an paris creditores poſſint separationē impetrare? Et puto poſſe. Hoc amplius puto, etiam impuberis creditores poſſe ſeparationē aduerſus creditores hæredis eius ᵘ impetrare.

6 ¶ Sed ¹⁶ hoc videamus ſi primus Secundum hæredem ſcripſerit, Secundus Tertium, & Tertij bona væneant, qui creditores poſſint separationem impetrare? Et putem, ſi quidem Primi creditores petant, vtique audiēdos, ſed ¹⁷ aduerſus Secūdi, & aduerſus Tertij creditores. Si verò Secundi creditores petant, aduerſus Tertij vtiq; eos impetrare poſſe aduerſus Primi autem non poſſe. Et in ſumma, Primi quidem creditores aduerſus omnes impetrare poſſunt ſeparationem: Secundi creditores aduerſus Primi non poſſunt: aduerſus Tertij poſſunt.

7 ¶ Si filiifamiliàs bona væneant, qui caſtrenſe peculium habet, an ſeparatio fiat inter caſtrenſes creditores & cæteros, videamus ˣ. Simul ergo admittentur: dummodò ſi qui cum eo contraxerunt antè, quā militaret, fortè debeant ſeparari ʸ: qđ puto probandū. Ergo qui antè contraxerunt, ſi bona caſtrenſia diſtrahantur, non poſſunt vænire cū caſtrēſibus creditoribus ᶻ. ¶ Item ſi quid ᵃ in rē patris verſum eſt, fortè poterit & creditori contradici, ne caſtrenſe peculium inquietet, cùm poſſit potiùs cum patre experiri.

8 ¶ Illud ſciendum eſt, eos demum creditores poſſe impetrare ſeparationem, qui non nouandi ᵇ animo ab hærede ſtipulati ſunt. Cæterùm, ſi eum hoc animo ſecuti ſunt, amiſerunt ſeparationis commodum, quippe conſecuti ſunt nomen hæredis: nec poſſunt iam ſe ab eo ſeparare, qui quodammodo eum elegerunt ᵃ. Sed & ſi vſuras ᵇ ab eo ea mente quaſi cū eligendo exegerint ¹⁸, idem erit probandum.

9 ¶ Item quæritur, ſi ſatis acceperunt ab eo, an impetrent ſeparationē. Et nō puto. hi enim ſecuti ſunt eum forte, quem nouerunt ¹⁹. Quid ergo, ſi ſatis idoneum non acceperunt? Sibi ²⁰ imputent, cur minus idoneum ᶜ fideiuſſorem acceperint ²¹.

10 ¶ Prætereà ſciendum eſt, poſteà quàm bona hæreditaria bonis hæredis miſta ſunt ᵈ, non poſſe impetrari ſeparationem. Confuſis enim bonis & miſtis ²², ſeparatio impetrari non poterit. Quid ergo, ſi prædia extent, vel mancipia, vel pecora, vel aliud quod ſeparari poteſt ²³? Hic vtique poterit impetrari ſeparatio. Nec ferendus eſt, qui cauſſatur bona cōtributa ᵉ, cùm prædia contribui non poſſint, niſi ita coniunctæ poſſeſsiones ſint, & permiſtæ propriis, vt impoſsibilem ſeparationem effecerint ᶠ, quod quidē perrarò contingere poteſt.

11 ¶ Quod dictum ²⁴ ᵍ eſt, Poſt multum ʰ temporis ſeparationem impetrari non poſſe, ita erit accipiēdum, vt vltra quinquennium poſt additionem numerandum, ſeparatio non poſtuletur.

12 ¶ De his ¹ autem omnibus an admittenda ſit ſeparatio, nécne, Prætoris erit, vel Præſidis notio, & nullius alterius ᵏ: hoc eſt. l eius, qui ſeparationem indulturus eſt.

13 ¶ Si quis pignus ab hærede acceperit, non eſt ei concedenda ſeparatio, quaſi eum ſecutus ſit. Neque enim ferendus eſt, qui qualitercunque ²⁵ ᵐ eligentis mentē, tamen hęredis perſonam ſecutus eſt.

14 ¶ Quæſitum eſt, ſi fortè plures ſint creditores, quidam ſecuti hæredem, quidam non ſecuti, & ij, qui hæredem ſecuti non ſunt, impetrauerint ſeparationem, an eos ſecum admittant, qui ſecuti ſunt? Et putem nihil eis prodeſſe ⁿ: hos ᵒ enim cum creditoribus hæredis numerandos.

15 ¶ Item ſciendum eſt, vulgò placere, creditores quidem hæredis ſi quid ſuperfuerit ex bonis teſtatoris poſſe habere in ſuum debitum, creditores verò teſtatoris ex bonis hæredis nihil ᵖ. Cuius rei ratio illa eſt, quòd qui impetrauerint ²⁶ ſeparationem, ſibi debent ²⁷ imputare ſuam facilitatem ᵠ, ſi cùm eſſent bona idonea hæredis, illi maluerint bona potiùs defuncti ſibi ſeparari. hæredis autem creditoribus hoc imputari non poſſit. At ſi creditores defuncti deſiderent, vt etiam in bonis hæredis ſubſtituantur, non ſunt audiendi ʳ. Separatio enim quam ipſi petierunt, eos ab iſtis bonis ſeparauit. Si tamen temerè ſeparationem petierunt creditores defuncti impetrare veniam ˢ poſſunt, iuſtiſſima ᵗ ſcilicet ignorantiæ cauſſa al legata.

16 ¶ Item ²⁸ ſciendum eſt, neceſſarium hæredem ſeruum cum libertate ᵘ inſtitutum impetrare poſſe ſeparationē. ſcilicet, vt ſi nō attigerit ˣ bona patroni, in ea cauſſa ſit, vt ²⁹ quicquid poſteà acquiſierit, ſe paretur ʸ: ſed & ſi quid ei à teſtatore debetur ᶻ.

Papinianus lib. xxv. Quæſtionum.

A B hærede vendita hæreditate, ſeparatio fruſtrà deſiderabitur: vtique ſi nulla fraudis incurrat ſuſpicio. Nam quæ bona fide medio tempore per hęredem geſta ſunt ª, rata conſeruari ſolent.

Cum fideiuſſor principali ſuccedit, extinguitur obligatio fideiuſſoria, ſi ad incommodū creditoris nō cedit: aliàs ſecus. Itē poſt admiſſos creditores hæredis, creditores defuncti ad eius hæredis bona poſſunt habere regreſſum. B.

Idem lib. xxvij. Quæſtionum.

DEbitor † fideiuſſori ᵇ hæres extitit, eiúſque ᶜ bona vēnierūt. Quāuis obligatio fideiuſſoris ¹ extincta ᵈ ſit, nihilominus ſeparatio impetrabitur, petente eo, cui fideiuſſor fuerat obligatus: ſiue ſolus ſit hæreditarius creditor, ſiue plures. Neque enim ratio iuris, quæ cauſſam fideiuſſionis propter principalem obligationem, quæ maior fuit, excluſit, damno debet afficere creditorem, qui ſibi diligenter

Electione ſua quis contentus eſſe debet.

1 Flo. ff. ſor vt quem nouit.
2 Fl. Et ſibi. 2 Flor. accuſat.
3 Fl. qualiter qualiter.

1 Flo. & vnius
2 3 aliàs, potest
4 Flor. quod dictum.
5 Fl. ſuis.
6 Fl. impetrauit.
7 Flo. impetratur.
8 Flo. niſi ſi extra.
9 Fl. putamus.
10 Flo. ff. de ſeparat.
11 Fl. & ff. de ſeparat.
12 Fl. ita ſcio dum.
13 Flor. vt eis quicquid.

1 Elegerunt. & facit ff. de lege commiſſ. l. de lege. §. poſt diem. & C. de pact. conuen. l. ſi. & ff. nau. cau. ſta. l. idem. §. ſi. & ff. de re iudi. ſi ſe. §. ſi ex conuentione. C. eo. tit. l. eſt iuriſdictionis. Accur.
b ¶ *Vſuras.* facit ff. depoſiti. l. ſi hominē. §. quoties. & C. de iu. do. impe. l. ij. & ff. quæ in frau. cred. l. ait prætor. ij. §. ſi fraudator. verſi. ſi quid. Et Mela. in prin. & de exer. l. j. §. cuius autem. de iureiur. l. ſi ſeruus iurauerit. & de peri. & cō. l. ſi via. & ff. quibus mo. pig. vel hypo. ſol. item. §. ſi quis paratus. & de inſtito. ſed & ſi pupillus. §. cæterum. & Inſtit. quib. modis re cōtra. ob. §. penul. & C. de epiſ. audi. l. & ſi legibus. & ad Velleia. l. ſi mulier. Accurſius.
c ¶ *Quod non faciē.* id eſt, aliter quàm dolo interueniente.
d ¶ *Ex quibus caſibus ſolet.* ſunt enim caſus quibus non eſt, cui reſtituatur: veluti ſi decedat fideicommiſſarius ſine hærede: vt ſuprà, ad Trebel. l. poſtulante. circa princ. & l. apud Iulianum. §. vtrū, vel ſi non eſt præſens, vel infans: vt ff. ad Tre. l. antepe. in prin.
e ¶ *Contributa.* id eſt, miſta.
f ¶ *Effecerint.* veluti cùm alluuio depellit partem vel cruſtam vnius prædij in aliud prædium, & facit eam vnitam: vt ſuprà de acquiren. rerum dom. adeò. §. præterea.
g ¶ *Quod dictum eſt.* in edicto de ſeparationibus quod non habemus.
h ¶ *Poſt multum.* facit inſtit. de litera. ob. §. multum.
i ¶ *De his.* de quibus ff. diximus ceſſare ſeparationem. Azo.
k ¶ *Nullius alterius.* ergo demandari non poteſt: vt ff. de offic. eius. l. j. & facit ſuprà de tranſaction. l. cùm hi. §. ſed nec prætor. & ff. de regu. iur. l. vbicunque.
l ¶ *Hoc eſt.* refertur ad prætorem. Accur.
m ¶ *Qualitercunque.* aliàs qualitercunque, & aliàs qualiter. & facit ff. quæ in fraud. credi. l. ait prætor. §. ſi quid. & ſupra depoſi. l. ſi hominem. §. quoties.
n ¶ *Nihil eis prodeſſe.* quod ergo non habet per ſe, nec per alium. Sed arg. contrà ff. quæ res pig. ob. poſſ. Ariſto. & ff. de acquiren. hære. l. cùm hæreditatem. & de bon. author. iudi. poſſi.
o ¶ *Hos.* ſcilicet, qui ſecuti ſunt fidem hæredis.
p ¶ *Nihil.* Niſi creditores hæredis dimiſſi ſunt: vt in contrario. ff. debitor. in fine. Azo.
q ¶ *Facilitatem.* ſic inſti. quib. mo. re contra. ob. §. prætereà.
r ¶ *Non ſunt audiendi.* meritò audiri non debent: ſeparatio enim, &c. Et facit quòd quis debeat eſſe contentus eo quod elegit. ſupra de tribu. l. quod in hæredem. §. eligere. & ff. de iureiurando. l. qui iuraſſe. in principio.
s ¶ *Veniam.* ſcilicet, vt in eo, quod ſupereſt creditoribus dimiſſis, admittantur: vt infrà eod. tenetur. R. ſed infrà eodem. ſi creditores. eſt contrà. Solutio vt ibi.
t ¶ *Iuſtiſſima.* vt quia bona hæreditaria ſubita clade perierunt.
v ¶ *Cum libertate.* hodie etiam ſine libertate. vt inſtitut. qui manu. non poſſunt. §. primo.
x ¶ *Non attigerit.* id eſt, adiit animo: ſed nō adminiſtrauit.
y ¶ *Separetur.* communi iure: vt inſtitut. de hæred. qual. & differ. §. primo. ſed iure reſtitutionis minor etiam poſtquam tetigit: vt ſupra de minor. l. ait Prætor. §. non ſolùm.
z ¶ *Debetur.* ſupple ſimiliter ſeparetur.
a *A B hærede geſta ſunt.* vendendo, vt hic, vel alicui creditori ſoluendo, vt ſupra de bon. autho. iud. poſſid. l. ſi non expedierit. §. j. Obligando autem non præiudicat ſeparationi: vt ſuprà eodem. l. j. §. ſciendum. quæ eſt contra. Vel ibi mala fide, hic bona. & facit ſupra de min. l. in integrum.

DEbitor.] CAIVS. Titius debebat mihi c. & pro eis fideiuſſerat Seius: debebat autem Titius & aliis multis, nunc Titius ſucceſsit Seio: & cùm creditores vellent vēdere omnia bona Titij, & ſic per conſequens hæredit. Seianæ à bonis Titij, cùm bona Seij ſint ſoluendo, & non bona Titij. Dicitur tamen, quòd poſſum, & ſi bona Seij mihi non ſufficiant, admittar ad bona Titij cum creditoribus eius, ſicut & ſi Titius non ſucceſsiſſet Seio: cùm & creditores hæredit. ſi non ſufficiat hæreditas, poſſunt venire ad bona hæredis dum tamen prius ſit ſolutum creditoribus hæredis. & & econtrà multò magis. Franc.
b ¶ *Debitor fideiuſſo-*

† No. ꝙ dictum eſt in ſūmario & concor. l. generaliter. infrà. de fideiuſ. quā l. cū l. noſtra limitabis pulcrè non poſſe cedere quando cedere ad incōmodum creditoris ſecūdum Bar. hic, & Ale. poſt eſſ, qui dicit hāc limitationē pulchram † Fl. ſi deiuſſo-nis.

ri. ſcilicet ſuo. Accurſius.
c ¶ *Eius.* ſ. debitoris & per conſequens fideiuſſoris. Et dic, vænierunt, id eſt de vendendo tractauerunt, aliàs contra: vt ff. l. proxi.
d ¶ *Extincta ſit.* quoties enim cōcurrit principalis, & accęſſoria obligatio in eandē perſonā, extinguitur acceſſoria. vt ff. de duobus reis. l. ſi duo. & de fideiuſſo. l. generaliter. & l. hæres. & C. de fideiuſſ. l. fideiuſſores. Et hoc ea ratione: quia pro ſeipſo fideiubere non poteſt. Et ad ſt. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de,quod not.C.de pact.l.debitor.in glo.confusa.Item facit C. si antiqui.credi.l.j.& 3.de exict.l.non tamen ei.Accursius.

a ¶ *Prospexerat*.accipiendo fideiussoré:& facit 3. qui po.in pign.ha.l.creditor.j.respon.

b ¶ *Ei quærenda*.aliàs acquirenda,& aliàs,exquirenda. Accursius,

c ¶ *Non adita*. quod creditor consequitur postulando separationé,s.vt aditio pro nulla habeatur in sui præiudicium.

d ¶ *Venditis*.vel etiam nõ vẽditis. Imò hodie prius debitor:vt in authen.de fideiuss.§.j.

e ¶ *In proposito summoueri*. & si iusta fuit caussa ignorantiæ: ne fit contrà.3.l.j.§.pen.in prin.secundum Bart.& H.tu dic,secundum Io. speciale hic:quia & hę redis creditor erat, vt subiicit.

f ¶ *Commodius*. de æquitate.

f ¶ *Commodius*. contra.j. eo. si creditores. Sol.vt ibi.

g ¶ *Hæreditariis*.vt supersuum accipiant : vt 3.l.j.§.pen.in princ.

Creditoribus.] CASVS. Creditores hæreditarij etiam quibus debetur in diem, vel sub conditione,possunt impetrare separationem:legatarij autem possunt postulare separationem, cùm habeant bona hæreditaria obligata,quæ super sunt,postquam satisfactum erit creditoribus hæreditariis. Fran. Accursius.

h ¶ *Cautione*.per separationem, vel missionẽ in possessionem. M. vt 3. quib. ex causs. in possessorium. Vel dic, quòd cauetur eis de soluendo:vt 3.de iu.l.in omni bus.

i ¶ *Potuit*. deducto ære alieno : vt 3.ad Trebel.l.j.§.pen.& j. eod. quoties.in princ.& facit j.de act. & oblig.l. hæreditariarum.

k ¶ *Pignoris*.vt C.communia de leg.l.j.

Si creditores.] CASVS. Impetrata separatione à creditoribus hæreditariis, si nõ inuenitur soluendo hæreditas, nõ possunt habere regressum contra hæredem, sed si separatione facta, hæres aliqua acquirat, aut de hæreditate,& ad hæc veniunt creditores hæreditarij,aut aliunde, & tunc nõ veniunt etiam postquàm esset satisfactum creditoribus propriis.Idem si in separatione sint læsi creditores hæreditarij : vt minus percipiendo de bonis quàm deberent. Ad hæc autem bona post questa admittuntur creditores hæredis , & redditur ratio in litera.Franciscus.

l ¶ *Si creditores*.proprij creditores hæredis.Accur.

m ¶ *Non videtur*.huic respon,& 3.l.proxi. est contrà. 3.l.debitor.§. quid ergo?Sol.hîc corrigit,vt hic innui quidam putant,&c. Alij vt Ir. quòd ibi erat vẽdita hæreditas,hic nõ.Tertij quòd ibi interuenit ignorãtiæ caussa,hîc non:vt 3.l.j.§.penult.in fi.Tu dic,quòd hic dicit de acquisitis per hæredẽ:& infra proxi.respon. non erat plenè satisfactum propriis,vel non est idem quod in hoc respon.per omnia:licet dicat, prospexerat [2]. Quid ergo, si bonis fideiussoris separatis,solidum ex hę reditate stipulator consequi non possit:vtrum portio cum cæteris hę redis creditoribus ei quærenda [2] b erit?an contentus esse debebit bonis,quæ separari maluerit?Sed cùm stipulator iste non adita [c] à reo fideiussoris hæreditate,bonis fideiussoris venditis [d], in residuum permiseri [3] debitores creditoribus potuerit, ratio non patitur eum in proposito summoueri [e]. ¶ Sed in quolibet alio creditore, qui separationem impetrauerit [4], probari cõmodius [f] est,vt si solidum ex hæreditate seruari nõ possit, ita demum aliquid ex bonis hæredis ferat, si proprij creditores hæredis fuerint dimissi.Quod sine dubio admittendum est circa creditores hæredis, dimissis hæreditariis [g].

Creditores conditionales, & in diem, & etiam legatarij possunt impetrare separationem.Bartolus.

IIII. Idem lib.xij.Responsorum.

CReditoribus, quibus [1] ex die, vel sub conditione debetur [2], & propter hoc nondum pecuniam petere possunt, æquè separatio dabitur: quoniam & ipsis cautione [h] cõmuni consuletur:legatarios autẽ in ea tantùm parte, quæ de bonis seruari potuit [i],habere pignoris [k] caussam,conuenit.

Qui separationem impetrauerunt, non possunt cum creditoribus hæredis concurrere,sed ad bona postea ex hæreditate quæsita: alium de nullo modo. Bart.

V. Paulus lib.xiij.Quæstionum.

SI creditores [1] hæreditarij separationem bonorum impetrauerint [1],& inueniatur non idonea hæreditas, hæres autem idoneus, non poterunt reuerti ad hæredem:sed ei [2], quod semel postulauerint 3,stare debent.Sed si post impetratam separationem aliquid hæres acquisierit,si quidem ex hæreditate,admitti debebunt ad id, quod acquisitum est illis, qui separationẽ impetrauerunt. Sed si illis satisfactum fuerit,quod supersit, tribuetur propriis hæredis creditoribus. At si ex alia caussa hæres acquisierit , non admittentur hæreditarij creditores. Quòd si proprij ad solidum peruenerunt, id , quod superfuerit [4], tribuendum hæreditariis quidam putant,mihi autem id non videtur [m]. Cùm enim separationem petierunt,recesserunt à persona hæredis, & bona secuti sunt, & quasi defuncti bona vendiderunt,quæ [n] augmenta non possunt recipere [o]. ¶ Idemque existimo dicendum, etiam si circa separationem bonorũ decepti minus consecuti sunt, quàm proprij hæredis creditores. Proprij autem hæredis creditores propria eius habent bona, & personam:quæ potest,donec viuit, acquirere [p].

Non solùm creditores, sed etiam legatarij possunt petere bonorum separationem.

VI. Iulianus lib.xlvj. Digestorum.

QVoties hæredis bona soluendo non sunt, non solùm creditores testatoris,sed etiam eos,quibus legatum fuerit, impetrare bonorum separationem,æquum est: ita vt cùm creditoribus [1] solidũ acquisitum fuerit, legatariis vel solidum [q],vel portio quæratur. ¶ Si liberta hæres instituta [r], bonorum possessionem secundum tabulas petiisset eius, qui soluendo non erat, quæsitum est,an bona eius separari ab hæreditariis debeant? Respondi non esse iniquum succurri patrono [3],ne oneretur [2] ære alieno, quod liberta,petendo 3 bonorum possessionem secundum tabulas, contrarit [4] [t].

VII. Marcianus lib.ij.Regularum.

QVi iudicium dictauerint [1] [u] hæredi , separationem quasi hæreditarij possunt impetrare:quia ex necessitate [x] hoc fecerunt.

De curatore bonis dando.

TITVLVS VIII.[1]

Primò loquitur in instituto sub conditione

ditor hæreditarius licet cœpit agere contra hæredem : tamen potest impetrare separationem. Fran.

v ¶ *Qui iudicium dictauerint*.proponendo actionem. Vel die secundum R.etiam contestando,per quod videbantur nouare,& præiudicare vt 3.eo.l.j.§.illud.Sed est contra:quia hæc nouatio proficit,non nocet.vt j.de noua. aliam.

x ¶ *Ex necessitate*.sperueniendi ad suum, quæ est caussatiua necessitas,non præcisa.vel dic quia actio tempore expirabat.argum. 3. de feri.l.j.in fine.& sic expone 3.de bon.autho.iudi.poss.l.ij. & iij. Accur.

¶ DE CVRATORE BONIS DANDO.

Datur curator bonis defunctorũ:vt in l.j.huius tit. vel die absentium:vt C.de capti.& postli.re.l.iij.& supra ex quibus cau. ma.l.ab hostibus.§.j.vel debitorum soluere nolentium:vt inf.à e.l.fi.& j.tit. j.l.j.item quandoque præsentia:vt C.de bo.quæ lib.l.fi.§.j. in fi. Item in alio.vt C.de cur.fur.l.j.Cætera genera curatorum dic vt j.de mu. & bono.l.j.§.fi.& facit 3.de priui.cre.idem priuilegium.§.j. Accur.

Si sub conditione.] CASVS. Hæres institutus sub conditione potestatiua,puta,si der X.fratribus sancti Francisci, adire differt, ad postulationẽ creditorũ cogetur adire. nam dabitur ei dies intra quã si nõ adeat, ex tũc repellatur. si autem hæres institutus sub quacunque conditione, dicat se nolle adire, etiã si conditio existat,tunc bona hæreditaria possidebuntur,& vendentur,vt creditoribus satisfiat.Si autem conditio est casualis, puta si nauis veniat de Ferraria, & sic interim non potest hæres adire:tũc datur curator bonis, qui custodiat ea,& vẽdat res quæ seruando perirent. vendat etiam alia bona propter æs alienum , si quod vrget , sicut fit cùm venter est in possessorium. cùm pupillus hæres est, & non habet tutorem. Franc.

a ¶ *Si sub conditione*.aliàs,is qui sub.aliàs,si sub.

b ¶ *Si potest*.i.si potestatiua est conditio,cogitur quidem nõ præcisè, sed statuitur ei dies intra quã adeat,vt ex tunc repellatur etiam si vel let implere posteà. vt 3.de hære.instit.si quis instituatur. §. j. & 3.de bo.autho.iud.poss.si seruus,& ad hoc C.de inoffi.testa.l.scimus.§.fi.& 3.ad Trebel.l.facta.§.si sub conditione.Accur.

c ¶ *Si conditio*.quæcunque sit,casualis,vel potestatiua,vel mista,patet ergo quòd amittit hæres hæreditatem.Et sic est contrà.3.de acquir.hæred.is qui hæres.vbi cõditionalis nõ potest repudiari.Solu.hic authoritas prætoris præcessit.ibi non tenet per se.arg 3.de offic. præto. l. legatus,& 3.de orig.iur.l.ij.§.& cum placuisset.Vel dic non repudiauit hæres hæreditatem,sed ius adeundi etiam si extiterit conditio. Vel magis pacti quàm repudiationis sunt hæc verba:vt supra de pact.tale in princ.Vel hic non dicit,teneat,vel non,repudiatio,sed bona vendẽda,& sic non tenet.& poterit esse hęres si quid remiserit. Sed an hoc casu est curator bonis?Videtur quòd non:vt statim innuit. & est ad hoc C.de bo.auth.iud.poss.l.fin.& 3.qui.ex eau. in poss. ea. Fulcinius. §.j.vel dic hic dandum & secus ibi . vel quia non fuit petitus , vel ibi bona certum dominum habebant,qui se celabat , quo casu non datur nisi in casibus:vt modo notaui in rubrica.at hic loquitur, quando pendet cuius bona sint, vel nescitur pro certo.

d ¶ *Vendenda*.ex edicto quodam quod non habemus,cuius meminit lex illa,si quis.instit.de hære instit.& etiam hic.& j.l.prox.& est sententia eius,vel ex senatusconsulto:vt j.l.Imperatores.

e ¶ *Quòd si nihil facere potest*.scilicet hæres, id est nec implere conditionem,nec respondere:quia casualis est.Idem puto secundũ Azo. & si possit & nolit:vt 3.de hæred.instit.si quis instituatur.§.sed si bonorum & §.item si conditioni.

f ¶ *Constituendus erit*. ad conseruanda bona duntaxat , vel quæ sunt peritura vendet:vt subiicit.& 3.de admini.tut. inter bonorum. potest ergo constitui,etiam si nullus sit creditor.vt & j.de mune.& hon. l. j. §.fi.& 3.de neg.gest.l.fi.Nec ob.3.qui.ex cau.ma.l.si diu. quia satis vrget conditio vt res non pereat.Sed Azo.dixit,vrgebat æs alienũ , per l.illam si diu.& per id quod hic subiicit,& j.l.proxi. Et secundũ hoc ponitur,aut,pro & [*]. Et quod hic subiicit,sed si graue,&c. quid adiicit secundum eum,nisi dicas quòd 3.erat æs alienum , sed non graue. sed 3.graue.Vel prius dixit fieri venditionem : nunc solutionem dicat fieri:quare prima litera planior est.

g ¶ *Per curatorem*.alienantem ad hęc peritura : & etiam non peritura,si oporteat:vt addat prædictis.

h ¶ *Venter in possessione*.vt 3.de ventre in poss.mit.l.j. §. item si peritum.& l.curator.§.j.& adde idẽ 3.de hære.instit.l. si quis instituatur. Item facit ad prin.l.C.de iure dot.l.ij.& 3.de arbi.l.locatores. §.idem dicit.Sed an teneatur facere inuentarium?Resp.sic:vt arg.3. de ventre in poss.mit.l.j.§.curatore. cuius exemplum possunt creditores alij habere:vt 3.de bon.autho.iudi.poss.l.fin.

i ¶ *Deceni solet*.s.curator.Accur.

De curatore.] CASVS. Primò dicitur,qualiter constituitur curator.Secũdò dicit:gesta per curatorem rata sunt. Tertiò, quòd potest agere & excipere.Quarto,quòd si curator post litem à se contestatam cõstituat procuratorem,satisfadabit procurator nomine curatoris,i.q curator habebit ratum. & de similibus tanquã procurator curatoris, non domini bonorum. Quintò , si plures sunt curatores in bonis vnius:quilibet potest agere & conueniri insolidum , sed si per partes sunt constituti,vt vnus administraret Italica bona , alter prouincialia,tunc quilibet bona sibi deputata tantum administrabit. Sextò,curator non datur inuitus, nisi in casu: vt cùm nemo voluntarius inuenitur.Septimò si tres sunt curatores & vnus eorum non administret aliquid : alij sic,dicitur,quòd potest conueniri insolidum, itę prout alij , nisi inuitus esset factus curator.& h.d.hęc l.& seq. Franc.

k ¶ *Adeatur*. à creditoribus , vel ab aliis quorum interest , propter spem successionis, scilicet eius,qui absens est:vt & 3.de hær. instit. l. si quis instituatur. §. item si conditioni. & 3.

l ¶ *Præses*.scilicet adeatur.

m ¶ *Acta* in iudicio quolibet modo.

n ¶ *Facta*.extra iudicium contrahendo verbis , sed gesta sine verbis: vt j.de verb.sig.l.Labeo.in fi.

o ¶ *Rata habebuntur*.etiã si minor sit hæres:vt 3.de hære.inst.l.si quis instituatur.& de mino.l.in integrum.& 3.tit.j.ab hęrede. & hoc si fecis,quæ debet facere ex officio.Sed quod est eius officiũ?Resp.intenta re.ac ones perituras.Sed an idẽ in nõ perituris?Resp.vt 3.de bo.auth. iud.poss.l.creditore.in princ.Itẽ officiũ eius est custodire,& distrahere peritura.& si grauet æs alienũ,etiã nõ peritura.Sed curatoris adulti & furiosi plenior est potestas:vt 3.de admi.tut.l.inter bonorũ.differt & in aliis:quia actio quæ datur in istũ,nõ est priuilegiata , illa quæ in alium curatorẽ, sic:vt 3.de priuile.credi.l.idem priuilegium.Itẽ iste cõuenitur actione mandati:vt 3.man.l.si mandauero.§.si curator.sed ille tenetur neg.gest.vtili:vt C.de neg.gest.curatoris.Item iste præstat tantum dolum & latã culpã:vt 3.de bo.aut.iudic.poss.l.prætor.§ est prætered.& l.in venditione.§.de eo tempore.Ille leuẽ:vt C. de neg. gest. l.tutori.Itẽ iurat ille rẽpore decreti interpositi:quod de isto non inuenitur:vt in auth.vt ij,qui ob ha.se perhi.res mi.§.fin. Item hic inuitus non datur:vt j.§.quærtur.Ille sic:vt instit.de satisd.tu. §. quibus. Item ibi prius gerens quam non gerens conuenitur.3.eo.l.fin.Item per hoc quod hic habes,no.eum habere legitimam administrationẽ , & sic de calumnia iurat:vt C.de iur.calum.l.ij.§.quod obseruari. Accursius.

p ¶ *Competunt*.quia legitimam habent administrationem.

q ¶ *Curatorem*.aliàs curatores,& tunc est plana, aliàs , curatorem,& tunc,id est actorem , vel procuratorem : quod facere possunt lite à se prius contestata:vt C.de procura.l.neque.& institu.de curato.§.fin.& hoc subiicit,vt ius esset,est etiam in hoc ius,vt sit legitimę ætatis , qui procurator constituitur,quod in hoc curatore exigo:vt C. de leg. tut. l.fin.Accursius.

r ¶ *Neque de rato* abundat vna negatio vt & aliàs C.de seruis fugi.l.j.& redde singula singulis,scilicet de rato cùm ad agendum, de iudicato cum ad defendendum.Sed an iste curator satisfidet? Resp.non: vt 3.rem ra.habe.l.actor,Accursius.

s ¶ *Si plures* facit ad distinctionem huius §.C.de periculo tut. l. ij. & si vnus ex pluribus.l.j.& ij.& 3.de admin.tu.l. iij. §. apparet. vsque in finem.& l.sequenti.& 3.de exerci.l.j.in fine.& l. sequenti. & 3. de iis qui deie.vel effu.l.j.in fi.& l.sequen.& j.l.proxima.& 3. de admin.tu. l.inter tutores.& dic vt ibi not. Accursius.

t ¶ *Inuitum*.idem in procuratore:vt 3.de procur.l . filiusfamiliãs inuitus.& facit C.de bo.autho.iud. poss.inciuile. & 3. quemadmo.test. ape.sed si quis.secus in tutore & curatore:vt instrut.de satisdat. tut.

1 Manusscr. Si sub condit.

I. Paulus lib.lvij.ad Edictum.

SI [1] quis sub conditione [a] hæres institutus est, cogẽdus est conditioni parere, si potest [b]: aut si respondent se non aditurum,etiam si conditio [c] extiterit,vendenda [d] erunt bona defuncti,Quòd si nihil facere potest [e],curator bonis constituendus erit [f],aut bona vendenda. Sed si graue æs alienũ sit,quod ex pœna crescat , per curatorem [g] soluendum est æs alienum:sicuti, cùm vẽter in possessione [h] sit, aut pupillus hæres tutorem non habeat, decerni solet [i].

Suprà loquitur quando curator datur bonis defuncti:hic quando bonis uiuentis datur. Bartolus.

II. Vlpianus lib.lxv.ad Edictum.

DE curatore [†] cõstituendo hoc iure vtimur , vt prætor adeatur [k] , isque curatorem , curatorésve [1] constituat ex consensu maioris partis creditorum : vel præses [l] prouinciæ , si bona distrahenda sunt in prouincia:quæque per eum eósve qui ita creatus, creative essent,acta [m] facta [n] , gestáque sunt, rata habebũtur [o] : eisque actiones, & in eos vtiles competunt [p]. Et si quem curatorem [q] mittent [2] ad agendum,vel defendendum , vti ius esset.Nec ab eo satis, neque de rato [r], neque iudicatum solui nomine eius,cuius bona væneant, exigitur [3], sed nomine ipsius curatoris, qui eum misit.

1 ¶ Si plures [s] autem constituantur curatores,Celsus ait , insolidum eos agere [4] posse,& conueniri,non pro portionibus. Quòd si per regiones fuerint constituti curatores , vnus fortè rei Italicæ,alius in prouincia, puto regiones eos suas conseruare debere.

2 ¶ Quæritur, an inuitus curator fieri potest? Cassius scribit , neminem inuitum [t] cogendum fieri de ventre in poss.mit.l.j.§.quoties.vel fortè etiam nullo petente, si fibi iudici quoquo modo sit notum,bona dissipari.arg.3.qui petant tuto.l.ij.§.fi quidem.& facit 3.de fideicom.lib.l.ergo. §. creditori. & 3. manda.si mandauero.§.si curator.Accursius.

l ¶ *Præses*.scilicet adeatur.

m ¶ *Acta* in iudicio quolibet modo.

n ¶ *Facta*.extra iudicium contrahendo verbis , sed gesta sine verbis: vt j.de verb.sig.l.Labeo.in fi.

o ¶ *Rata habebuntur*.etiã si minor sit hæres:vt 3.de hære.inst.l.si quis instituatur.& de mino.l.in integrum.& 3.tit.j.ab hęrede. & hoc si fecis,quæ debet facere ex officio.Sed quod est eius officiũ?Resp.intenta re.ac ones perituras.Sed an idẽ in nõ perituris?Resp.vt 3.de bo.auth. iud.poss.l.creditore.in princ.Itẽ officiũ eius est custodire,& distrahere peritura.& si grauet æs alienũ,etiã nõ peritura.Sed curatoris adulti & furiosi plenior est potestas:vt 3.de admi.tut.l.inter bonorũ.differt & in aliis:quia actio quæ datur in istũ,nõ est priuilegiata , illa quæ in alium curatorẽ, sic:vt 3.de priuile.credi.l.idem priuilegium.Itẽ iste cõuenitur actione mandati:vt 3.man.l.si mandauero.§.si curator.sed ille tenetur neg.gest.vtili:vt C.de neg.gest.curatoris.Item iste præstat tantum dolum & latã culpã:vt 3.de bo.aut.iudic.poss.l.prætor.§ est prætered.& l.in venditione.§.de eo tempore.Ille leuẽ:vt C. de neg. gest. l.tutori.Itẽ iurat ille rẽpore decreti interpositi:quod de isto non inuenitur:vt in auth.vt ij,qui ob ha.se perhi.res mi.§.fin. Item hic inuitus non datur:vt j.§.quærtur.Ille sic:vt instit.de satisd.tu. §. quibus. Item ibi prius gerens quam non gerens conuenitur.3.eo.l.fin.Item per hoc quod hic habes,no.eum habere legitimam administrationẽ , & sic de calumnia iurat:vt C.de iur.calum.l.ij.§.quod obseruari. Accursius.

p ¶ *Competunt*.quia legitimam habent administrationem.

q ¶ *Curatorem*.aliàs curatores,& tunc est plana, aliàs , curatorem,& tunc,id est actorem , vel procuratorem : quod facere possunt lite à se prius contestata:vt C.de procura.l.neque.& institu.de curato.§.fin.& hoc subiicit,vt ius esset,est etiam in hoc ius,vt sit legitimę ætatis , qui procurator constituitur,quod in hoc curatore exigo:vt C. de leg. tut. l.fin.Accursius.

r ¶ *Neque de rato* abundat vna negatio vt & aliàs C.de seruis fugi.l.j.& redde singula singulis,scilicet de rato cùm ad agendum, de iudicato cum ad defendendum.Sed an iste curator satisfidet? Resp.non: vt 3.rem ra.habe.l.actor,Accursius.

s ¶ *Si plures* facit ad distinctionem huius §.C.de periculo tut. l. ij. & si vnus ex pluribus.l.j.& ij.& 3.de admin.tu.l. iij. §. apparet. vsque in finem.& l.sequenti.& 3.de exerci.l.j.in fine.& l. sequenti. & 3. de iis qui deie.vel effu.l.j.in fi.& l.sequen.& j.l.proxima.& 3. de admin.tu. l.inter tutores.& dic vt ibi not. Accursius.

t ¶ *Inuitum*.idem in procuratore:vt 3.de procur.l . filiusfamiliãs inuitus.& facit C.de bo.autho.iud. poss.inciuile. & 3. quemadmo.test. ape.sed si quis.secus in tutore & curatore:vt instrut.de satisdat. tut.

Curator datus bonis viuentis à dato bonis defuncti differt.

§.quibus.Accur. ADDITIO Dic secundum Bart.quòd aliud in tutore & curatore alio,aliud in curatore qui datur bonis.

a ¶ *Necessitate.* vt quia nemo voluntarius inuenitur, vt bona dissipantur.

b ¶ *Creditores.*facit ff.de bo.autho.iud.poss.cùm vnus.& l.fi.& ff. qui. ex.cau.in poss.ea.). Fulcinius.§.sed & si curator. & ff.de ventre in possess. mit. l. j.§.eligitur. Accur.

c ¶ *Constitui.* quo minus conueniat quem vult:vt subiicit. Accur.

d ¶ *Verio em.*secus in tutoribus:vt C.de diui. tute. l. fi. & C. si tutor non ges. l.j. nisi spontè gesserint:vt quia inutiliter erant dati:& tunc quilibet pro parte tenetur,vt mod' actori præscribatur:vt ff. de admi nist, tu. l. tutores qui post.§.curatores.Secùdò,& idem in procura toribus dicerem, nisi sic mandatum est, vt quilibet teneatur insolidum:vt ff.man.l.ante-pen.§.duobus. Alij dicunt idem hic,quod in tutoribus. Et quod dicit hic modum non debere constitui: verum est,cùm non gesserint. Sed an habeat beneficium epistolæ:Respon. non: cùm enim ex dolo, & lata culpa tantùm teneatur: vt ff. de bo. autho. iud. posl.l. prætor.§. est prætereà. non habet locum epistola:vt argu.ff.de tu.& ra.distr.l.j.§. nunc tractemus. Et hoc si quæras,qualiter conueniatur ex administratione à debitore, vel ab aliis creditoribus. Si autem dicas de creditore hæreditario,qui petit creditum suum tanquam à debitore,erit idem quod in tutoribus:vt ff.ead.l. §. fi plures.&.C. si vnus ex pluribus tut.l.j & facit supra de eden.l.si quis ex. §.j. Sed contra in princ.§.j ff.de admin.re.ad ci.perti.l.iij.Sed ibi in alio curatore: vel ibi inuitus.Item arg.contrà ff.de suspe.tu.l.hæc enim.in fi. Sed ibi in tutoribus. Accur.

d ¶ *Quod r. dactum est.* ex bonis.

f ¶ *Factus est* à principe:quia nihil gessit,& ad eum nihil peruenit.

g ¶ *Conueniendum.*nisi in subsidium altero non existente soluendo:vt C.si tutor non ges.l.j.& l.ij.H.& supra de admi tu.l.iij.§.j.

h ¶ *Si plures.actor.*Si dicas,id est creditor hæreditarius, planū est:vt & supra l.j. circa prin.& §.j.de Car.edi.l.sed & si is. §. si impubes.Et fic est idem quod in tutoribus,vt C.si vnus ex pluribus l.j. Si dicas actor,id est qui agit contra curatorem quasi malè administrauerit. & sic est actor creditor,qui agit mandati, tunc facit supra de ventre in possess.mit.l.j.§.fi verò non tantum.& supra mandati.si mandauero.§.fi curator.Et etiam dominus bonorum veniens qui ageret actione in factum:vt arg.supra de bo.autho.iud. poss. prætor. in princ. & §.his verbis.& §.est prætereà.nisi cessisset bonis:vt ff l.proxi.

i ¶ *Ageret.*i.administrarer.& facit supra l.proxi.in fine.Accursius.

k ¶ *Imperatores.*Pone casum:vt in gl.quæ incipit,vocat,&c. Franc.

l ¶ *Ex senatusconsulto.*cùm fortè esset Senator debitor: vt supra de cura.l.ij.& de cura.fur.l.curator.ubi per Prætorē:vt no.ff. l. j. Vel dic q̄ nihil prohibet & Prætorem,& Senatum circa vendenda bona tractasse,& dicta l.curator.quæ ſpecialiter in Senatore loquitur, intelligitur quando bona ,quæ constabat esse alicuius,venduntur , quo casu non constituitur alter curator:vt nō.supra l.j.Accursius.

l ¶ *Fraudatori.*Vocat fraudatorē debitorē,cuius bona vendita sunt, qui noluit soluere creditoribus, & qui ad hoc cedit bonis. vt creditores fraudētur:vt quoniā dicit nō habere act.cōtra curatorē bonis datu,cuius authoritate bona vēdita sunt:sed datur aliis,quorū interest,si male administrauerit.vt no.supra l.prox.Vel dic secūdò, q̄ vocet fraudatorē creditorē ex quocunq; cōtractu,qui ad hoc cōstitutus est,vt cę teri creditores fraudarent:qui dicit nō habere actionem contra debitorem de contractu,quem fecit,secundum H. Et est ad hoc supra de priuil.cred.l.ait prætor.Vel b tertiò secundum Rogerium , vocat debitorem,cuius bona vendita sunt,cui si qua cōpetebat actio cōtra alium quem suum debitorem cessione bonorū facta,ei adépta videtur,& cō petet emptori bonorum:& sic fuit ff.de ope.lib.fi bona. Et hoc primo modo accipit fraudatorī vt ff.tit.j.l.fi.in princ.& C.de lis, quæ in frau. credi.l.fin.Vel quartò vocat fraudatorē creditorē huius debitoris, cuius bona vendita sunt:& sic fraudatorem,id est fraudatum.Vnde quidam habent in litera, creditori,& nō habent fraudatori. Huic quidē non datur actio in debitorem qui cessit bonis. Quod accipe , nisi aliquid de nouo acquirat.quod dignum emolumentum haberet : vt insti.de ac.§.fi. Accur.

Fraudatori competere.

Creditor postea ueniens non potest reuocare curatorem,quem alij creditores elegerunt communi consensu ad uendenda bona debitoris,qui bonis cessit.

V. Iulianus lib.xlvij.Digestorum.

SI debitor m foro n cesserit, & creditores priuato consilio coierint,& elegerint vnū o,per quem bona distrahantur,vt 1 portio ipsis, quæ ex redacto fieret , solueretur, mox exciterit alius qui se creditorem dicat, nullam quidem actionē aduersus curatorem p habebit, sed bona debitoris vnà cum curatore vendere q poterit:ita, vt quæ à curatore,& creditore ex bonis extrahuntur r,omnibus pro portione r præstentur 3.

Quæ in fraudem creditorum facta sunt,vt restituantur.

TITVLVS IX.

Primò ponit edictum Prætoris:& eius uerba materialiter.Secundò illud edictum exponit.Secundà ibi, Ait ergo Prætor. Et hic incipit exponere illa uerba,gesta erunt.Bart.

I. Vlpianus lib.lxvj. ad Edictum.

IT Prætor s, *Quæ fraudationis caussa gesta t erūt cum eo u qui fraudem non ignorauerit x, de his* ceſsi.bo.l.pe.&.fi.Accursius.

o ¶ *Vnū.*ſ.curatorē:vt ſubiicit.& ff.de bo.autho. iu. poſſ.l.in venditione.§ fin fuit tamen à Prætore approbatus,alioquin contrà ff.e.l.ij.Ac.

p ¶ *Aduersus curatorem.*ad eum remouendum.arg.ff.de pact.l.rescriptum.circa prin.Sed an pro mala administratione?Resp. ſi & eius negotia gerere proposuit,ſic:aliàs non.Sed alij creditores tenentur huic negotiorum gest. vel in factum:vt ff.mandati.l.ſi mandauero.§.ſi curator.quæ videtur contrà.alij dicunt,quòd ibi publicè fuit ordinatus,hìc priuatim.

q ¶ *Vendere.* Quid ſi iam vendiderit curator?Resp.aut nondū dederat pretiū,& tūc habet locū prædictus §.ſi curator.aut ſoluerat , & habet locū quod dicitur infra tit.j.l.qui autem.§.ſciendum.& l. pupillus.

r ¶ *Pro portione.*ſic C.ad legem Falc.in imponenda.& C.de bonis auctho.iu.poſſ.l.pro debito. Accurſius.

QVAE IN FRAVDEM CREDITORVM FACTA SVNT,VT RESTITVANTVR.

Bene conuenit cum præcedentibus titulis.

IT prætor.] CASVS.Debitor multorum geſsit aliqua in fraudem creditorū cū eo,qui fraudem participabat,tandē debitore conuento à creditoribus,& non comparente,creditores sunt missi in possess.bo.debitoris, & ordinato curatore volut vendere,quæritur quid iuris ſit de alienatis in fraudē:Et dicitur,quòd reuocātur act.reuocatoria,quæ dabitur curatori bon. vel ipſis creditoribus cōtra cōtrahentē cum debitore.Dabitur etiā contra alienantē in fraudē:& hoc dicit Prætor.Secūdò cōmenda.Vlpi.hoc edictū. Tertiò exponit hæc verba,Geſsit in frau.cred.ſiue geſta ſunt. Et dicitur,q̄ omnem contractum comprehendit factum in frau. credi. ſiue vendit,ſiue acceptat,ſiue pignora liberet,vel præbet exceptionem debitori ſuo:puta,faciendo pactum de non petendo, ſiue quid aliud faciat in fraudem cred.vel ſerui.amittit,id eſt.remittit per pactū, vel non vtendo.Item ſi rem ſuam pro derelicto habuit,nam hæc omnia reuocantur.Hoc dicit vſque ad l.qui autem.Fran.

s ¶ *Ait prætor.*eſt ergo edictum ſed interdictum quandoque dicitur: vt ff.de ſol.l.pupilli.in princ.

t ¶ *Gesta.*à creditore.

v ¶ *Cùm eo.*debitore.

x ¶ *Non ignorauerit.* ſed ſi ignorauit , tenetur ſi habet titulum lucrati

lucratiuum:vt ff.e.qui autē.§.ſimili modo.& C.e. l. pe. Et ſic intelligitur ff.ſi quid in frau.pa.l.j.§.dolum.quæ est contrà.Idem ſi est gestum pupillo,vt teneatur ignorans:vt ff.e.l.qui autem.§. ſi quid cum.

a ¶ *Curatori.* quia poteſt eſſe,& non eſſe creditor.

b ¶ *Intra annum.*vt & C.eo.l.ſi.Sed contrà.ff.ſi quid in frau.pat.l.ſi patronus. §. hæc actio.

Sed ibi de eo,quod ad eum peruenit contra quē agitur,ſic enim eſſet.& hic:vt ff. eod. ait Prætor.§.hæc actio.

1 *Flo.fecit.*

c ¶ *Potestas.* ad quod tria ſunt neceſſaria : vt ff.de diuerſis præſcri.l. j.Accur.

d ¶ *Actionem.*ſ. in factū quæ vocatur Pauliana:quia à Paulo prætore fuit inducta : & competit ad omnia reuocanda , quæ in fraudem creditorū alienata ſunt:vt ff. e. l. hac in factū. Alij Paulianā ad corporalia , ſed in factum ad incorporalia dicunt competere. Et adde de his, & aliis reuocatoriis , quod not. C. ſi quid in frau. pa. l.ij.

Pauliana actio in factum , quæ competit ad omnia reuocanda in fraudem creditorum sunt alienati, quare ita ſit appellata: 2 *Flor.ea quæ cunque.* 3 *aliàs factum alienationem.* 4 *Fl. alienauit.*

e ¶ *Seruabo.* de hoc dic,vt ff.eo.l. fin. in fin. Accur.

f ¶ *Generalia sunt.* & ſic generaliter intelligenda:vt & ff. de aleato.l.j.§.quod autem.& ff. de minor. l. ait prætor.in prin.& ff. ſi quid in fraudē patro.l. j. §.j. ibi, Omne igitur,&c. Sed contra infra de verbor. ſignific. l. Labeo. in fin.Solu. hic ex interpretatione. Accurſius.

g ¶ *Acceptilatione.* vt & C.eod.l. fin. Accurſius.

h ¶ *Dem erit.*hoc iunge præcedentibus. & quod ſubiicit , & ſi pignora,&c. incipit nouā conſtructio, quæ pēdet vſque ad §. geſta. Accur.

1 *Flo.adfuit.*

i ¶ *In fraudem creditorum.* vt infra eod. ſi pignus , licet non ſit alienatio:vt eadem l.dicitur.

k ¶ *Præponat.*prius ei ſoluendo,cùm omnes inſtarent:arg. ff. e. pupillus.aut rem hypotecando,dum ſimul omnes inſtarent.Accur.

1 *Flor.tit.vlt.*

l ¶ *Vel ei.*ſ.debitori paciſcendo , vel iuramentū deferendo vt ff. de iureiur.l.nam posteà.§.ſed & ſi quis.

m ¶ *Creditorum caussa.*deferendo creditori,vt iuret ſibi deberi:vt d. §.ſed & ſi quis.Vel adeundo malam hæreditatem:vt ff.de ſepara.l.j.§. quæſitum.

n ¶ *Aliud.*hoc dic,vt ff.de ſolutio.l.pupilli debitor. in principio. Accurſius.

o ¶ *Opera.*à debitore,& ab alio,cui debitor prodeſſe volebat,Azo.vt fortè effet contumax,vel cùm promiſiſſet alij ſub pœna,iudicio ſiſti.

p ¶ *Affuerit.*vt contumax damnaretur.Accur.

q ¶ *Patiatur.*cùm potuit litem conteſtari,& non fecit , ſecundum H. quod non placet:quia ſtatim ſubiicit hic reſpon. Dic ergo , quòd diſſit perire inſtantiam triennio,inqua produxerat teſtes,qui poſt teſti ficationem mortui ſunt. Accur.

r ¶ *Amittit.*i.remittit per pactum,vel non vtendo.

s ¶ *Desinat habere.*puta patiendo ſe iudicio vinci,vel aliàs in fraudē obligando ſe.Accur.

t ¶ *In fraudem.intelligendum est.*Not.qui non facit,facit:vt & ff. de reg.iu.l.qui non facit.& ff.de ædil.edict.l.quis ſit fugitiuus. §. idē ait,ſi ſeruus,& ff.de re milita. l. omne. in fine. & ff.de liber. agnoſcen. ſius.

u ¶ *Ed & si rem.Vt quis eam suam.*quod est eo ipſo , quòd pro derelicto habuit:vt ff.pro derelicto.l.ſi id. Accurſius.

Qui autem.] CASVS. Aliquis noluit acquirere quod poſſet & hoc fecit in fraudem creditorū.Bene valet quod fecit,nec reuocatur p creditores,puta,ſi noluit implere cōdit. ſub qua ſtipulatus erat aliquid,vel repudiat hæred.vel legatū ſibi relictū.Idem ſi emancipauit filiū ſuū qui erat hæres inſtitutus,vel lega. ei relictum , & hoc fecit in fraudem credi

2 *Flo deest, o. mino.*

Idem ſi ſeruū ſuū ab aliquo hæredem inſtitutum alienauit,& ſic hæreditas iuſſu emptoris eſt adita, & ei quæſita. nam hæc non reuocantur , niſi alienatio in fraud.cred. eſſet facta. Et hoc dicit vſque ad §.apud Labeonem.

¶ *Apud Labeonem.*] Si debitor multorum ſoluat vni ex creditoribus. iuſſu iudicis , non ſpectat ad hoc edictum, nam non reuocatur à cæteris creditoribus: licuit enim ſibi vigilare. Et hæc ſunt vera , quando ſatisfactum eſt iſti, ante quàm creditores ſint in poſſeſſ. bono. debitoris: ſi verò poſtea ſatisfactum eſt iſti,tunc quod accepit , communicabit cum aliis creditoribus.Item ſcias, quòd hoc edictum punit cōtrahentem in fraudem cred. cum debitore. ſi enim contrahat non in fraud.credi.vel contra hat ſcientibus creditoribus ; & conſentientibus,non tenetur , licet debitor fraudem haberet.

1 *Fl quod actem.*

¶ *Si quid cum pupillo.*] Si debitor multorum donauit rem ali quam pupillo fraudem ignoranti,ſi ex hoc lædantur creditores , reuocabitur hoc , quod donatumeſt.Idem multo magis , ſi extraneo donauit in frau. credi. licet donatarius fraudem ignorauit,& tenebitur in quantum locupletior eſt ex iſto dono. Sed pone quòd ſeruus meus emit aliquam rem à debitore vendente in fraudem creditum.& ipſe ſeruus participauit fraudem,in quantum teneor ego dominus.quæritur.Et diſtinguitur,nam aut ego dominus hoc ignorau , & tunc teneor de peculio vel de in rem verſo:& hoc idem dicas in filio. Si autem hoc ſciuit, tunc meo nomine conuenior inſolidum. Item ſi debitor in frau.cred.plura legauit,& hæres hæc legata ſoluit creditoribus,reuocantur hæc legata. Vltimò dicit,hæc actio durat anno vtili, & incipit ex die contractus facti. Franciſcus.

2 *Flo. creatur. huntur.* 3 *Fl. præstatur*

x ¶ *Locupletentur.*Ad hoc,& inferiora,facit ff.ſi quid in fraud.patr.l. j.§.vtrum.& ff.de reg.iur.l.nō fraudantur.in prī.&ff.pro ſocio.l.nemo. §.j.& ff.de iniur.l.iniuriarū.§.ſi quis de honorib. & ff. ad Treb. poſtulante.in fi.& ff.de verb.ſig.l.alienationis.§.j.& ff.de iure fiſci.l.cū quidā.Sed cōtrà ff.eo.ti.l.in fraudē.in prin.Sol.vt ibi.Item arg.cōtra.ff.de hære.ven.l.ij §.nō tantū.& ff.ad leg.Aquil.ſi ſeruus ſeruum. & ff. vſuf. ſi quis omiſ.cauſ.teſta.l.j.§.penul.Sed illæ in ſuis tractatibus. Item cōtrà.ff.eo.ait prætor.§.pen.Sol.vt ibi. Accur.

y ¶ *Stipulatio.*erat enim ei promiſſum aliquid , ſi aſcenderet Capitolium:vt ff.ſi quid in frau.pa.l.j.§.vtrum.

z ¶ *Legatum repudiauit.*Sed nōne cùm legatum repudiat, de ſuo diminuit cùm ſtatim adita hæreditate fiat dominus?Reſp.ſi dicas:hìc repudiauit ante aditam hæreditatem,nihil eſt:vt ff. de reg.iur. l. qui poteſt.§.j.& ff.quorū lega.l.j.§.quod ait.& ff.de ſucceſſo.edict.l.j. §. decretalis.Sed reſp.quòd licet poſtea repudiet,non diminuit, cùm ſinga tur non eſſe quæſitum:vt ff.ad leg.Aquil.nam ſicut.

2 *Fl.deest, vel honorariam.*

3 *Flor. deest, quis a Roma. & Fren Are.in i.ſis qui hæres.ſuprà de acquir hære. reputant iſtā gl. ſingu. ad hoc & legatum non pōt repudiari an te aditā hæreditat. quia non poſſit tolli ius de futuro. Pro quo optimè facit text. in l.qui poteſt. §.j.de re.iur. infr.quē tex. allegat hæc gl.Bol.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *In venditione.* f. non acquirenda. Accur.
b ¶ *Sed in hæreditate.* non tamen alienatione intercueniente. Accursius.
c ¶ *Cessat.* i. non revocabitur. Accursius.
d ¶ *Revocabitur.* Sed nunquid revocabitur hæreditas cum seruo quã in serui alienatione fraus intercenit? vel an seruus tantum? Et dic vtrunque: vt j. de reg.iur.l. cùm principalis.
e ¶ *Facere.* vt & infra de reg.iur.l.nihil dolo. & 3. de condict. ob cau.l.si donatarius. §.j. & facit ad hunc, & ad seq.§.C.depositi.l. fi. & C.de iur.delib.l.fina.§. & si præfatam. & 3. de bon. autho. iud. possi. si non expedierit. §. j. in princ. & C. de manumiss.testa.l.fin. §. finautem. & 3. de mino. l. si mulier. in fi. ar. contra. 3. de trib.illud.§. proin de. Accur.
f ¶ *Quem* Præses. vel alius iudex. Accursius.
g ¶ *Cogat.* actore agente.
h ¶ *Non interponit.* iubendo, vel approbando: vt hic facit. Et sic not. quod iussus, vel auctoritas iudicis excusat [a]: vt j. de regu.iur. l.nõ videtur. §. qui iussu. & 3. de iurisdict. omni.iud. si quis id. §. doli. & de infamibus. l. furti. §. qui iussu.
i ¶ *Ignora.* in fraudem cõtracta: vt j. eo. ait prætor. §. si cui, & idem est in venditione. Accursius.
k ¶ *Venditionésque.* quæ fiunt nulla cogente necessitate.
l ¶ *Accepit.* aliàs recepit. Accursius.
m ¶ *Hoc edictum.* secus est in fisco, vt C. de priuil. fisci. l. pecuniam. & facit 3. proxim. §. & quod ibi no. Accur.
n ¶ *Vigilauit.* facit supra de peculio. l. fumma. §. sed & si alij. & de separationibus. l. debitor. in fi. j. respon. & infra eod. pupillus. & l. ait prætor. §. si cum in diem.
o ¶ *Suum.* f. debitoris. Accursius.
p ¶ *Fecerit.* i. receperit. Accursius.
q ¶ *Præcipere.* sic supra de re iud. l. pen. & de bo. autho. iud. posi. si non expedierit. §. j. ij. respon. Accursius.
r ¶ *Cessare.* in tit. non lucratiuo accipere: vt 3. e. l. j. in prin. & j. eo. l. si debitor. & sic nõ est contrà. j. eo. §. simili. Vel dic in lucratiuo: & tũc determinatur. j. eod. §. in hos. Sed quid si tempore contractus bona fi de contrahentis sed cùm traditur, scit in fraudem creditorum alienari? Resp. tenetur: quia gestum est aliquid tunc: vt 3. l. j. in prin. Accursius.
s ¶ *Consentientibus.* scilicet expresè, vel quibusdam coniecturis hoc apparead. Sed quid si videntes tacuerunt? videntur consentire: argu. C. de remis. pig. l. j. & ij. §. fin. sed fortè distingues: vt 3. quibus modis pignus vel hypot. sol. l. sicut. §. non videtur. Accur.
t ¶ *Nemo enim.* vt & j. de reg. iur. l. nemo. & 3. de actio. empt. l. j. in fin. & 3. quod falso tut. autho. l. j. in fin.
v ¶ *Si quid cum pupillo.* in quem alienatum est. Accur.
x ¶ *Omnimodo.* i. siue habeat titulum lucratiuum, siue non lucratiũ, siue sciat, siue non, dum tamẽ tutor sciat: vt j. e. ait prætor. & sic potest notari hic esse deteriorem cõditionem pupilli, quàm aliorumin quibus aliis distinguitur: vt 3. prox. dixi. Vel dic secundum Azo. quòd loquitur de pupillo, cui donatũ erat, nã primo casum dubitabilẽ ponit, postea minus dubitabilẽ & generaliter in §. simili. sic & 3. ad legem Aquil. si seruus seruum. §. rupisse. Accur.
y ¶ *Extorqueatur.* sic j. e. si fraudator. in prin. & C. eod. l. ignoti. & j. de regu. iur. in re obscura. & C. de iure delibe. l. fin. §. & si legatarij. & de codic. l. fin. §. pe. & j. l. pen.
z ¶ *Liberalitatem.* in casu etiam ille, qui non liberaliter accepit, non tenetur in plus: vt j. eo. ait prætor. §. ait prætor. Accur.
a ¶ *Soluendo non sit.* qui fraudat creditores.
b ¶ *Si seruus.* alienus. Accursius.
c ¶ *Rem acceperit.* ex causa peculiari, nõ dominica, nec domini mandato.
d ¶ *Dominus.* vt quia præsens est, & posset contradicere: vt 3. de libe. cau. l. imo. in fin. aliàs non præiudicat. f. si non potest contradicere: vt 3. de contrahen. empt. l. in huiusmodi. & adde distinctionem, quam habes 3. de ædil. edict. l. cum mancipium.
e ¶ *Hæres.* puta seruus debitoris, hæres institutus à debitore.
f ¶ *Legata.* relicta à debitore in fraudem. Accur.
g ¶ *Legatarij.* f. fraudẽ commissam.
h ¶ *Actionem.* vel indebiti: vt C. de iure de liberan. l. fin. §. sed & si legatarij, vel fauianam, vel in factum. & facit 3. si in fraud. patron. l. j. §. j.
i ¶ *Venditionis.* vt & j. e. l. ait prætor. §. annus, & C. eo. si actum.

Si debitor. CASVS. Debitor multorum vendidit rem cuidam in fraud. credit. etiam minori pretio, quàm valeret. & emptor participauit fraudẽ: quæritur an si creditores agant reuocatoria, debeant restituere pretium emptoribus quod pro re dederant? Et dicitur quòd non, nec totum pretium nec partem nisi hoc extaret penes debitorem vendentem. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc. Accur.

k ¶ *Minore pretio.* hoc non curandum cùm sciens fuerit emptor, sed vt apertius fraus appareat, hoc dicit.
l ¶ *Petant.* per Paulianam, vel in factum: vt not. 3. eo. l. j. in princ.
m ¶ *Non restituatur.* à creditoribus. Sed nunquid soluendum est ab eo, qui in fraudem vendidit? videtur quòd non: vt C. de rescindenda ven. l. ij. qui. sed illud dico speciale in fisco, licet sit argumentum cõtrà C. de præscri. xxx. ann. l. prima. Azo. hîc enim videntur restitui, si salui sunt: vt suprà prox. & facit C. de rei ven. si mancipium. Sed contra, suprà si quid in fraudem pat. l. prima. §. si quid in fraudem. vbi pretium restituitur emptori. Solu. quare ibi secus sit obseruandũ, euidens est ratio, secundum R. quia ibi fuit ignorans emptor, qui emit à liberto vẽdente in fraudẽ patroni, hîc sciens. Accur.

Vt à debitore. CASVS. Emi à debitore in fraudem credit. vendente, & sciens hoc emi. & antequàm bona debitoris possiderentur à creditoribus, ego emptor hanc rem alij vendidi bona fide ementi. quæritur, an creditores possint hanc rem reuocare ab isto emptore bonæ fidei. Et dicitur quòd non: sed ego eis teneor ad pretiũ quod habui ex hac re. Franc. Accursius.

a ¶ *Qui à debitore.* in fraudem creditorũ vẽdente. Accursius.
b ¶ *Non sunt.* à creditoribus etiam: aliquin secundus emptor teneretur hypothecaria: vt C. de prætorio pignore. l. fina.
c ¶ *Conueniri possit.* reuocatoria. Accursius.
d ¶ *Qui eum admisit.* vt & C. de rescind. ven. l. dolus. & de pericu. & commod. dolum. & supra de Publiciana. sed & si. §. prætor. & infrà de except. doli. l. apud Celsum. §. de auctoris. & infrà de regulis iuris. l. fraudis.
e ¶ *Diximus.* 3. eo. qui autem. §. hoc edictum.
f ¶ *Eum.* primum emptorem. Accursius.
g ¶ *Tenebitur.* creditoribus reuocatoria. & sic pretium loco rei succedit. & facit 3. de rei vend. Iulianus. in princ. & j. de regu. iur. l. factum. Accursius.

Alt prætor. CASVS. Ponit edictum cuius sensus est: qui contraxit cum debitore multorum in fraudem credi. contrahente, vel emit à debitore, vel similem contractum fecit, & hic contrahens participauit fraudem cum debitore, tenebitur intra annũ vtilem restituere quòd de bonis illius debitoris habuit, creditoribus eius. & ad hoc inducta est actio in factum. Item quandoque tenetur, & si fraudẽ non participauit: vt quia ex titulo dona. habuit rem. Tandem loquitur Vlpi. & exponit verba edicti, & dicit, hoc quod dictum est in fraudem credi. factum reuocari: est verum, si creditores ex hoc habent damnũ: vt quia nõ possunt consequi solidum quod eis debetur, cùm debitor tantum non habeat. Sed pone q̃ debitor in fraudem credi. aliqua vendit. postea iſtis creditorib. soluit q̃ eis debet, & incipit alios credere de nouo habere: nũquid isti alij possunt reuocare prædicta alienata? & distinguitur an iſti primi creditores sint liberati de pecunia secundorũ: & tũc eis secũdis competit hæc actio ad reuocanda alienata, aut de alia pecunia, & tunc nõ possent reuocare. Item quod dictũ est in edicto q̃ contrahens cum debitore participauit fraudem, bene dictũ est. si enim cõtrahens sciret debitorẽ habere multos creditores, non tamen aliam fraudẽ habuit, nõ tenebitur hac actione, nisi eredito resdenũtiassent ei ne cõtraheret cum debitore. Sed quid si tutor pupilli, vel curator adulti sciens cõtrahat cum debitore multorũ in fraudẽ cred. an pupillus vel adultus ex hoc tenebitur? & dicit q̃ sic in quantũ ad eos peruenit. *Prætered.* In fraudẽ cred. à debitore alienata reuocantur siue vnus creditor erat tẽpore alienationis, & adhuc est, siue plures erant, & adhuc omnes sunt, vel vnus eorum tantùm nũc remanet, cùm aliis sit satisfactum. Sed pone quòd contrahens cum debitore scit vnum creditorem fraudari, non alios, nunquid habet locum hoc edictum? certè sic: vt ille solus reuocet. Sed pone quòd satisfactum est fraudato, cessat hoc edictum, & sic reuocatoria. sed si offeratur quod debetur fraudato, & nolit recipere, non eliditur actio ex hoc edicto.
¶ *Si fraudatur.* Debitor in frau. cred. aliqua alienauit, & decessit relicto hærede. creditores hæreditarij secuti sunt fidem hæredis: & quia hæres nõ soluebat, imò latitabat: bona eius vẽduntur. dicitur quòd bona hæredis dicũtur vendi, nõ defuncti. & ideo non est quærendũ quæ defunctus in fraudẽ alienauit: nec reuocantur. ¶ *Si quid in fraudem.* Quidã hæres suus vel extraneus minor xxv. ann. adiuit hæreditatem, & aliqua de hæred. in fraudem credi. hæreditariorum alienauit: tandem hic hæres abstinuit se ab hæredi. petita in integ. restit. quæritur an creditores possint reuocare alienata per hæredem. Et dicitur quòd sic vtili act. quare nõ directa? dic vt in gloss. hoc idem dicas in seruo hæredis instituto qui postea abstinuit habita in integ. resti. Sed an alienata per defunctũ reuocari possunt, distinguit: aut creditores nõ sunt secuti fidem hæredis, & tunc reuocantur: aut sunt secuti, & tunc non reuocantur, & exempla vtriusque sunt in litera. ¶ *Si impubes.*] Debitor alienauit aliqua in fraudem credito. hic debitor decessit relicto hærede filio impubere, impubes adita hæredi. aliqua alienauit in fraudem credito. tam hæreditariorum quàm propriorum: vel eius tutor alienauit, & separat à creditoribus hæreditariis impetrata, dicitur q̃ creditores reuocabunt alienata in fraud. eorum.
¶ *Si cùm in die.*] Debitor in fraudem credito. debitum quod in diem debebat, ante diem soluit, dicitur q̃ quicquid in medio tẽpore habuit creditor, cui solutũ est, reuocabitur per alios creditores. Item si debitor in fraudem credit. dedit rem suam pignori vni suo creditori antiquo, reuocabitur hoc pignus per alios creditores. Item si mulier in fraudem credito. accepto tulit Titio quod Titius ei debebat, vt hic Titius hoc habeat in dotem, non tenet hæc acceptilatio. sic ergo obligatio debiti in antiquo statu reponitur. Item si debitor in fraudem credito. constituat vsumfruct. in fundo suo, vel vsumfruct. sibi debitũ remittat, vel alicui promittat aliquid in annos singulos, reuocabitur quod faciet.
¶ *Si debitorem.*] Debitorem meum & plurium aliorum fugientẽ sui persecutus, & pecuniã secum ferẽtẽ ei abstuli, an teneat reddere aliis creditoribus? & distingue, aut hoc feci antequam creditores missi sint in poss. eius: & tũc non reddo. aut post: & tunc reddo. ¶ *Si ex constitutione.*] Quidã debitor in fraudẽ credi. aliqua alienauit, & testamento reliquerat libertatẽ seruis suis, tandẽ nemo volebat ei succedere ex testamento vel ab intestato. venit quidam, & petiit hæc bona hæreditaria sibi dari causa libertatũ conseruandarũ, promittens de solido solvendo creditoribus: dicitur quòd amodo creditores non possunt revocare alienata per defunctũ, cùm solidum consequantur ab acipiẽte hæc bona. Secũdò dicit, annus huius actionis incipit currere à tempore quo vendita sunt bona in fraudem credito. Tertiò dicit, per hãc acti. in factum reuocãtur res alienatæ in fraud. credit. cum sua causa, id est cũ fructibus perceptis à poss. & percipiẽdis, dum tamẽ expẽsæ, si quæ sunt factæ necessariæ, deducãtur, & etiam voluntariæ deducantur si factæ sunt voluntate creditorum vel fideiussorum debitoris: & si ancilla fuit vendita in fraudem cred. reuocabitur, & etiam partus si quẽ habuit. & vt generaliter dicã, scias quòd per hanc act. reuocabitur res alienata in pristinum statum. Item obligatio si remissa erat in fraudem cred. reuocabitur in pristinum statum, perinde ac si non esset facta remissio, adeò quòd & commodum medij temporis veniat, vt puta fructus. vsuræ autem medij temporis non veniunt, nisi prius erat debitæ iure stipul. vel iure contractus bonæ fidei: & si obligatio erat sub die vel sub condi. reuocabitur in pristinum statum, si autem erat temporalis, vt quanto minoris, quam remisit debitori in fraud. credito. illa reuocari poterit intra tantum tempus quantum supererat ei, & non intra annum. Vltimò dicit, hæc actio durat perpetuò in eo quod peruenit ad conuentum, siue sit fraudator siue alius. Item hæc actio datur creditoribus & hæredibus eorum. Item datur in accipientem & eius hæredem in id, quod ad eum peruenit. & hoc dicit hic §. cum sequentibus, & cum l. sequen. Franc.

X. Vlpianus lib. lxxij. ad Edictum.

*A*It Prætor, *Quæ Lucius Titius* h *fraudandi* i *caussa, sciente* k *te in quibus* l *bonis* m *de eare* n *agitur, fecit: ea* o *illi* p *, si eo nomine* q *quo de agitur, actionem* r *ex edicto meo competere* s *esseve* t *oportet, & u si non amplius quàm annus est* x *, cum qua de re agitur, experiundi potestas est, restituas. Interdum caussa cognita, & si scientia non sit* v *, in factum actionem permittam.*

Creditores præteriti habent reuocatoriã, non creditores post secuti, nisi in locum priorum successerint. Bartolus.

¶ Ita demum reuocatur quod fraudandorum creditorum caussa factũ

h ¶ *Lucius Titius.* debitor. Accursius.
i ¶ *Fraudandi.* creditores.
k ¶ *Sciente.* acceptore. Accur.
l ¶ *Quibus.* id est de quibus. Azo.
m ¶ *Bonis.* quæ accepisti. Accursius.
n ¶ *De eare.* id est fraude vel alienatione fraudulenta.
o ¶ *Ea.* scilicet bona. Azo.
p ¶ *Illi.* scilicet creditori. aliàs illis, scilicet qui conqueruntur. & accipe restituas. Accursius.
q ¶ *Si eo nomine.* id est nomine fraudis propter quam agitur.
r ¶ *Competere.* scilicet directo, vt creditori. Azo.
s ¶ *Esseve.* vtiliter vt procuratori bonorum: vt & 3. eo. l. j. in princ.
t ¶ *Annus est.* supple qui fluxit, cum, &c. nam vtilis annus est. & quod subiicit, de ea re, i. alienatione. Sed quid differt hoc edictum ab illo 3. eod. l. j. Respon. nihil, nisi quo ad verba. quia hîc loquitur in secunda persona: suprà in prima. sed vt exponat, ideo repetit. vel alius prætor fecit illud, & alius istud.
v ¶ *Scientia non sit.* contrahentis cum fraudatore, puta cum insolvendo.

a ¶ *Fl. receperat. Manuscript. recuperat.*
3 *Fl. recepit: & Fl. sciens prudénsque.*
a Adde quod notaui in a post. ad l. quã quam. in ver fi. iudicis iussum. supr. de aqua plu. arcen.
7 *Fl. debitum suum recepit: & Flo debuit præripere.*
9 *Flo fiebat.*
10 *Fl. cepit.*
11 *Flo contraxit.*
11 *Fl. desit. ad hoc.*
13 *aliàs contigerit.*
1 *Fl. eam rem.*
2 *Flo fraudetur.*
1 *Flo. Is qui à deb.*
2 *Flo desinat.*
3 *Flo potest.*
14 *Fl. desist.*
15 *Flo. restit.*
1 *Flo. liberan.*
2 *Flo. si non.*
1 *Flo in bonis, quibus de agitur.*
2 *Flor. actio ei ex.*
3 *Flo. ei si non.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ter cessit tit. lucratiuus vt ff. eo. l. qui autem. §. similique modo.

a ¶ *Habuerit.* fraudantes creditores suos.

b ¶ *Vendiderunt.* & non sunt dimissi in solidū. & facit C. de ser. pign. dato ma. l. si creditoribus. & ff. de regu. iur. l. fraudis. Accur.

c ¶ *Simpliciter.* id est si, suam pecuniam, non posteriorum. Hu. Vel, i. sine intentione dandi

a Flo. habuit. pecuniam secundario prioribus, scilicet cum id non agebatur inter istum fraudatorem & hos secundos creditores. Vel dic, id est non directò peruenit: vt ff. de priuil. credi. fi ventri. §. fina. & facit ff. de bo. aucto. iud. possid. l. cùm vnus. & ff. eo. Papinianus.

d ¶ *Horum.* posteriorum.

e ¶ *Noluit.* in alienando. & facit ff. solu. matrim. l. etiam. §. quanquam. & ff. qui. ex cau. in posse. ea. Fulcinius. §. quòd si aduersus.

a Flo imperatore. f ¶ *Contendendum.* id est dicendum: vt & ff. proxi. §.

g ¶ *Vendente.* secus post vēditionem: vt ff. pro empt. l. alienam. Accursius.

b Flo. accipimus. h ¶ *Testato.* id est coram testibus. Accur.

i ¶ *Perseuerat.* sic & C. de rei vend. si fundū. & ff. de edend. quædā. §. sed & si ei. & ff. de leg. præstan. virilis. §. si adiecerit. & ff. manda. si hominem. Sed arg. contra, C. de rescind. vend. si maior. sed ibi nō erat ius nuntiandi. Item ar. contrà, ff. quod fal. tu. autho. l. ij. Acc.

Fl. deest, sita ADDITIO. Die secundum Bar. hîc quòd ille, qui denuntiabat, certabat de lucro: sed ille, cui denuntiabatur certabat de damno: ideo est potior cōditio eius cui denūtiabatur: quia potest dicere, non credidi tibi. secus si essent in pari causſa: vt hîc: vt per Bar. hîc.

Fl. fuit. k ¶ *Conscientia.* facit ff. de reg. iur. l. fraudis. & ff. proxi. §. & ff. qui & à quibus. l. in fraudem. Accur.

l ¶ *Actione.* in factum ex hoc edicto. & est fortè ratio secundum Azo. quia hæc actio vt Fauiana est personalis, non in rem scripta: vt ff. si quid in fraud. patron. l. j. §. antepenulti.

m ¶ *In curatore.* secus in procuratore: vt infrà, de doli. except. apud Cellium. §. illa etiā. & §. si quis non tutor. & facit ff. de regulis iu.

Lneque interdicto. & ff. de dolo. l. sed ex dolo. & de tribu. l. iij. §. j. & de pecu. l. summa. §. si dolo. Sed contrà. ff. ne vis fiat ei, l. j. §. hoc edicto. Sol. vt ibi.

n ¶ *Ad eos.* scilicet pupillos. Accursius.

o ¶ *Posse quæri.* scilicet in eo quod dicitur, &c. subaudi, & vtrum ita habeat locum reuocatio non aliter hoc, scilicet quæritur. Accur.

p ¶ *Iidem sint creditores.* qui tunc erant cùm alienatio fiebat. & quod subiicit, *etiam si vnus*, &c. incipit respondere. Vel potest dici quòd est, si euentum fraus habuerit 4 a: scilicet ſi ij creditores, quorū fraudandorum causſa fecit, bona ipsius vendiderunt b. Cæterùm ſi illos dimisit quorum fraudandorum causſa fecit, & alios posteà 5 fortitus est, ſi quidem simpliciter c dimissis prioribus quos fraudare voluit, alios posteà fortitus est, cessat reuocatio. Si autem horum d pecunia, quos fraudare noluit e, priores dimisit, quos fraudare voluit: Marcellus dicit reuocationi locum fore, secundùm hanc distinctionem & ab Imperatoribus 6 Seuero, & Antoni no rescriptum est, eoque iure vtimur,

Non sufficit scire creditorem alienantem habere creditores: sed oportet fraudē partici pare, vt hoc edictum locum habeat. Bart.

1 ¶ Quod ait prætor, *sciente*, sic accipiamus 7, te conscio, & fraudem participante, non enim ſi simpliciter scio illū creditores habere, hoc ſufficit ad contendendum f teneri eum in factum actione: sed ita 8, ſi particeps fraudis est.

Non potest uideri fraude carere, qui emit contempta denuntiatione facta à creditoribus, ne emeret à debitore in fraudem alienante. Bart.

2 ¶ Si quis particeps quidem fraudis non fuerit 9, veruntamen vendente g debitore testato. h conuentus est à creditoribus, ne emeret, an in factum actione teneatur ſi comparauerit? Et magis est, vt teneri debeat. Non enim caret fraude, qui conuentus testato perſeuerat i, aliàs autem qui ſcit aliquem creditores habere, ſi cùm eo contrahit ſimpliciter ſine fraudis conſcientia k, non videtur actione l teneri.

3 ¶ Ait Prætor, *sciente te*, id est eo qui conuenitur hac actione. Quid ergo ſi fortè tutor pupilli ſcit, ipſe pupillus ignorauit, videamus an actioni locus ſit, vt ſcientia tutoris noceat: idem etiam in curatore m furioſi & adoleſcentis. Et putem hactenus iſtis nocere ſcientiam 10 tutorum ſiue curatorum, quatenus quid ad eos n peruenit.

4 ¶ Prætereà, ſciendum est poſſe quæri o, quod dicitur in fraudem creditorum alienatū reuocari poſſe, ſi iidē ſint creditores p: & ſi vnus creditor ſit ex illis, qui fraudati ſunt q, ſiue ſolus tunc fuit, ſiue cū r cæteris ſatisfactum est, hic ſolus remanſit, probandum est, adhuc actioni s locum t fore. Illud certè ſuffi cit, etſi vnum ſcit creditorem fraudari, cæteros ignorauit, fore locum actioni. Quid ergo ſi ei, quem quis ſcit fraudari 11, satisfactum est: nun quid deficiat actio, quia qui ſuperſunt, non ſunt fraudati? Et hoc puto probandum u. Non tamen ſi dicat aliquis, *Offero quod debetur ei quem ſcio creditorem*: audiendus erit vt actionem x eludat 12.

5 ¶ Si fraudator hæredem habuerit 13 y, & hęredis bona venierint z, non eſt in bonis, quibus de agitur, factum a: & ideo ceſſat hæc actio.

Si filius qui potest abstinere ab hæreditate paterna faciat aliquid in fraudem creditorū, & petat in integrum restitui, eò quòd immiſcuit ſe hæreditati paternæ, ſi restitutus fuerit, cōpetit hæc actio reuocatoria creditoribus ad reuocandum quæ alienata sunt per defunctū, ſi creditores non ſunt ſecuti fidem hæredis. Si autem eius fidem ſecuti ſunt, tunc tantū reuocantur ea, quæ hæres alienauit. b. d.

6 ¶ Si quid in fraudem creditorum fecerit filius qui ſe poterat abſtinere, & in integrum ſit reſtitutus, quia 14 ſe immiſcuerat: vel ſi quid fecerit 15 hæres voluntarius b, & vel per ætatem, vel quam aliam cauſ ſam c iuſtam in integrum meruit reſtitutionem, dicendum erit vtilem d actionem competere. Idem e & in ſeruo neceſſario. Sanè cum illa diſtinctione hoc admittendum f eſſe Labeo ſcribit, vt ſi quidem protinus g bona vendiderint creditores, vel paciſcentibus creditoribus ſe neceſſarius immiſcuerit 16, vtriuſque h fraus i reuocetur, id est teſtatoris & ipſius k. Si verò paſſi ſunt hæredem 17 neceſſarium creditores l eſſe in poſſeſſione 18, & quaſi in creditum habuerunt nomē eius, vel dulcedine 19 m vſurarum, vel qua alia ratione ſecuti ſunt n, dicēdum eſt, nihil reuocari ex iis, quæ teſtator alienauit.

7 ¶ Si impubes patri hæres extiterit, eiúſque o mortui bona vęneant, ſeparatione impetrata p, reſpondet infra probandum, &c. Accurſius.

q ¶ *Fraudati sunt.* quæritur an habeat locum reuocatio, ſic & dices infrà reſponderi, probandum.

r ¶ *Quum.* id est quando. Ioan.

s ¶ *Actioni.* ab omnibus exercendæ. Sed quid ſi nullus remāſit de his? Reſp. vt ff. ead. l. §. item demum. Accur.

t ¶ *Locum.* licet vnus tantùm creditor ſit in cuius fraudem est alienatum.

v ¶ *Probandum.* vt de ficiat.

x ¶ *Actionem eludat.* fraudati & volentis re uocare quicquid alienatum eſt, licet vltra ſit debitum: & quia proficiet aliis creditoribus. Azo. & hoc poſt miſſionē in poſſeſsionem: arg. ff. eo. qui autem. §. sciēdum. vel dic nō audiri quādo cōuētus eſt reuocatoria. ſi autē antè vellet ſoluere, audietur fortè. arg. ff. de aliena iud. mutan. l. iij. §. fi. Accur.

y ¶ *Habuerit.* & creditores fidem eius ſecuti ſunt. aliàs enim impetrarent ſeparationem.

z ¶ *Vænierint.* nō fraudatoris.

a ¶ *Factum.* id est alienatum in fraudem. non enim fraudatoris bona væneunt, ſed hæredis. & facit inſtitut. de hære. quali. & diff. §. j. Accur.

b ¶ *Voluntarius.* fortè extraneus.

c ¶ *Causſam.* vt quia per metum aciērat: vt ff. quod met. cauſſ. l. ſi mulier. §. penul.

d ¶ *Vtilem.* quia non ſe proprię in bonis de quibus agitur, factum intelligitur, cùm ſint hæreditaria, nec defunctus in eis fecerat, ſed hæres. ſed quia quādo hæc bona hæreditaria hæredis fuerunt, vtilis actio competit. M. & facit ff. de min. l. ſi mulier. Accur.

e ¶ *Idem & in seruo.* vt detur vtilis. nam & iſte per reſtitutionem impetrare poteſt ſeparationem etiam poſtquàm ſe immiſcuit: vt ff. de mi. ait prætor. §. non ſolùm. antè verò etiā citra reſtī. vt ff. de ſepara. l. j. §. fin. Acc.

f ¶ *Hoc admittendum.* id est hanc actionem ceſſare, ſi bona eius væneant.

g ¶ *Protinus.* id est ante quàm hæredis perſona nam fidē mque ſequantur. R. Accur.

patris à bonis impuberis ſeparentur, vt ff. de ſeparationibus. l. j. §. item videamus.

a ¶ *Item curatoris.* ſupple & teſtatoris. & hoc ſi creditores non ſunt ſecuti fidē filij: alioquin non reuocant alienata à defuncto. vt ff. proxi. §. hîc ergo patris fraudem reuocabant eius creditores, filij fraudem reuocabunt eius filij creditores.

b ¶ *Etiam in tempore.* vt & ff. eo. omnes. §. fi. & facit inſti. de act. §. tępore. & ff. ad legē Fal. l. j. §. ſi quis. Sed quid ſi pro tali debito datum fuerat pignus? videtur non eſſe locum reuocationi: quia in *20 Fl. erit.* hoc prætor ſe interponere: vt ff. de iud. l. in omnibus. Azo. & ff. eo. qui autem. §. apud Labeonem. ſed in puro debito. die, vt ff. proxi. Accurſius.

c ¶ *Acceperit.* in fraudem creditorum.

d ¶ *Actione.* reuocatoria. Sed contrà ff. eo. l. illud. Sol. ibi ab initio obligauit, ſed non tradidit: hîc non obligauit ab initio: vel hîc accepit poſt quàm eſſet poſtulatum mitti in poſſeſsionem, ibi antèquàm. ff. e. l. ſi debitorem. vel hîc in fraudē creditorum, ibi non: arg. ff. eo. l. cùm in vetus. Accur.

e ¶ *Constitutum.* vt & ff. eo. l. ſi. §. j. & C. e. l. ij. & ff. e. l. hac in factum. §. fi. libertus tamen in fraudē patroni dotem conſtituere poteſt: vt ff. ſi quid in frau. pa. l. j. §. ſed & ſi libertus.

f ¶ *Actionis.* ſ. in factum reuocantis quod *21 Fl. fuerat.* mulier facit. ff. proxi. reſpon. vt ff. eod. l. hac in factum.

g ¶ *Vsurisfructus.* ſiue remiſſus, ſiue alij in fraudem creditorum conſtitutus. & idem in alio exemplo quod ſequitur.

h ¶ *Locum fore.* & ita neutro caſu punior. & ſic eſt contrà ff. quod me. cau. l. extat. & C. vi bo. rap. l. res. & de iud. l. nullus. & ff. eo. pupillus. §. quid ergo ſi cùm in eo, &c. Sol. hîc authoritate iudicis factum eſt. In contrariis nō, ſecundū Al. & ſecundum hoc verbum abſtuliſſem, dic per iudicem: vt & ff. de iur. qui vas. in prin. & l. interdum. §. j. Vel dic quòd *a* etiā ſine auctoritate iudicis. ſed ideo quia fugiebat, & iudicis tam cito copia haberi non poterat: arg. C. quando lice. vnicuique ſine iudi. l. j. ſi autem ſit copia iudicis, tunc ſecus: vt in contrariis. Alij dicunt, quòd hoc corrigitur per legem illam, res. quod non placet. Alij, quòd ibi de rigore, hîc de æquitate: quod in idem recidit cū ſecunda. Item facit ff. eo. l. qui autem. §. ſciendum. Accur.

i ¶ *Si ex constitutione.* cuius verba ſunt inſtit. de eo cui libert. cauſſa bona addi. §. j. Accur.

k ¶ *Cessare.* contra eos quibus alienauit defunctus.

l ¶ *Gesserat.* exponendo cautionem de ſolido ſoluendo enique: vt d. §. j. inſtitut. & C. de manu. teſt. l. fi. per quod videntur creditores ſequi vtriuſque fraus erit reuocanda, pupilli, vel etiam tutoris, item curatoris a.

Si quis in fraudem creditorum citius ſoluit quam debuerit, cōpetit hæc actio propter commodum repræſentationis pecuniæ. b. d.

8 ¶ Si cùm in diem mihi deberetur, fraudator præſens ſoluerit, dicendum eſt 20 in eo quod ſenſi cōmodum in repræſentatione, in factum actioni locum fore. Nam prætor fraudem intelligit etiam in tempore b fieri.

9 ¶ Si cui ſolutum quidem non fuerit, ſed in vetus creditum pignus acceperit c, hac actione d tenebitur, vt ſæpiſſimè conſtitutum eſt.

Liberatio à debito facta ab uxore ipſi marito cauſſa dotis constituendæ, facit huic edicto locum. b. d.

10 ¶ Si cùm mulier fraudandorum creditorum conſilium iniiſſet, marito ſuo, eidémque debitori in fraudem creditorum acceptum debitum fecerit dotis conſtituendæ cauſſa, locum habet hæc actio: & per hanc omnis pecunia quam maritus debuerat, exigitur. nec mulier de dote habet actionem. Neque enim dos in fraudem creditorū conſtituenda eſt: & hoc certo certius eſt, & ſæpiſſimè conſtitutum e.

¶ Exitus autem actionis f erit vt ſtipulatio, quę accepta facta fuerit 21, ex integro interponatur.

11 ¶ Per hanc actionem etiā vſufructus g, & eiuſmodi ſtipulatio, *in annos ſingulos dena dare ſpondes?* exigi poteſt.

Qui pecuniam ſibi debitam à debitore fugiente abſtulit, communicare nō cogitur aliis creditoribus, ante bona poſſeſſa: ſecus ſi poſt bona poſſeſſa. Bart.

12 ¶ Si debitorem meum & complurium creditorum conſecutus eſſem fugientem, & pecuniam ſecum ferentem, & abſtuliſſem ei, id quod mihi debebatur 22, placet Iuliani ſententia, dicentis multum intereſſe, antequā in poſſeſſionem bonorum eius mittantur creditores, hoc factū ſit, an poſteà ſi antè, ceſſare in factū actionem ſi poſteà, huic locum fore k.

22 Fl. debeatur.

a Nota q. v. bidiceri nō ed. eſt. facul. tas. ſ. deūdi iudicem, vel ipſius copia in promptu habeti non poteſt pro re mea recipe randa: tunc propria au ctoritate & manu poſſū eſſe auferre. cenſeo. ita no. j. & ij. ff. iij. quæſtio. j. glo. eſt in cano. iuris gē. l. diſtin.

fidem eius: arg. ff. ea. l. §. ſi quid. in fin.

m ¶ *Venditionis bonorum.* quæ reuocantur, vtpote in fraudem aliena ta: vt & ff. eod. l. qui autem. §. fi. & facit ff. eod. l. j. in princip. & C. eod. l. ſi actu. & ff. ead. l. in princip. & hoc in id quod peruenit ad accipientem: vt ff. §. actio.

13 ¶ Si ex cōſtitutione i diui Marci bona ſint addicta alicui liberratum conſeruandarum cauſſa, dicendum erit actionem ceſſare k. ita enim ſuccedunt, vt rata ſint quæ paterfami. geſſerat l. ¶ Annus huius in factum actionis computabitur ex die venditionis bonorum m.

Per iſtam actionem in factum reuocantur res alienatæ in fraudem creditorum, cum ſua cauſſa, id est, cum fructibus perceptis à poſſeſſore & percipiendis, expenſis neceſſariis deductis, & etiam uoluntariis, ſi uoluntate creditorum factæ ſunt. b. d.

14 ¶ Per hanc actionem res reſtitui debet cum ſua ſcilicet cauſſa: & fructus non tantùm qui percepti ſunt, verum hi qui percipi potuerunt n à fraudatore, veniunt: ſed cū aliquo modo, ſcilicet vt ſumptus facti deducantur. nam arbitrio iudicis non prius cogendus eſt rem reſtituere, quàm ſi impenſas neceſſitatis o cōſequatur. ¶ Idémque erit probandum, & ſi quos 23 alios ſumptus ex voluntate fideiuſſorum creditorúmque fecerit p.

Si ancilla fuerit alienata in fraudem creditorum & peperit, reuocatur ancilla cum ipſo partu. b. d.

¶ Partum q quoque in hanc actionem venire puto verius eſſe.

15 ¶ Prætereà generaliter ſciendū eſt ex hac actione reſtitutionem fieri oportere in priſtinum ſtatum, ſine res fuerint, ſiue obligationes: vt perinde omnia reuocentur ac ſi liberatio facta nō eſſet. propter quod etiam tęmpus medij temporis commodum quod quis conſequeretur liberatione non facta præſtandum erit, dum vſuræ r non præſtentur, ſi in ſtipulatum deductæ non fuerint: ſi non talis s contractus fuerit, in quo vſuræ deberi potuerunt etiam non deductæ t.

16 ¶ Si conditionalis fuit obligatio, cum ſua conditione: ſi in diem, cum ſua die reſtituenda eſt u. Si tamen ea erat x, cuius dies finitur y, poteſt z dici reſtitutionem intra id tēpus poſſe poſtulari, quod tempus ſupererat obligationi: non vtique intra annum.

17 ¶ Hæc actio a poſt annum de eo

23 Flo ſi quis etiam citra voluntatem aliis ſumptus,

n ¶ *Percipi potuerunt.* nec tit. excuſat quod eſt ſpecialē aliàs ſecus vt not. C. de rei ven. ſi fundum. Item id quod dicit fructus medij tēporis venire, eſt contrà infrà eod. l. ſi. §. non ſolum. Sol. hîc cohærebant ſolo tempore alienationis: vt & ibi dicitur ſecundum B. Vel hoc lit. conteſt. vt & ibi dicitur. Vel ſol. vt ibi.

o ¶ *Neceſſarias.* vtiles autē aufert ſine læſione rei, cū ſit malæ fidei poſſ. vt C. de rei vē. domū. & hoc in ſumptibus factis circa rem: vt ff. de impen. in reb. do. fa. l. iij. §. nos generaliter. expenſas autem fructuum indiſtinctè ferat: vt ff. fa. erc. fundus. & de pe. hær. l. ſi à patre. §. fi. & ad hoc ff. de vſur. videamus. §. in Fauiana. & ſi ſer. ven. & ſi fortè. §. fi.

p ¶ *Fecerit.* puta volūtarios. nam prædictos,

q ¶ *Partum.* conceptū ante alienationem, ſecus ſi poſt: vt ff. eo. l. fin. §. non ſolùm. in fi. §. & §. Proculus. Accur.

r ¶ *Dum vſuræ.* ſ. medij temporis, reſtituta prima obligatione. niſi in duobus caſibus quos ſubiicit. ad quod eſt cōtrà ff. eod. l. fi. §. non ſolùm. Sed ibi de fructibus: hîc de vſuris. vel hic in perſonalibus præſtationibus: ibi in fructibus naturalibus. Vel ſolu. vt ibi. Acc.

s ¶ *Aut ſi non talis.* aliàs eſt ſi nō talis: aliàs deeſt non: ſed ſubauditur, & repetitur ſupra poſitum. vel tertiò ſupple in fine debebuntur. ſ. vſuræ.

t ¶ *Non deductæ.* in ſtipulatu, vt in bonæ fidei iudiciis: vt ſupra de vſur. l. mora. §. bonæ fidei. & facit C. de vſu. l. iij. Accurſius.

u ¶ *Reſtituenda eſt.* ſed ſi pura tunc ipſa pecuniа vt & ff. de iu. do. l. licet. §. fi. & ff. eo. l. hac in factum.

x ¶ *Erat.* ſ. obligatio.

y ¶ *Cuius dies finitur.* puta anno, vt quanto minoris: vel ſex menſibus, vt redhibitoria, & tempore quo debitor eam remiſit in frau. cre. fortè méſis ſupererat. & ſic facit pro eo quod no. ff. ex qui. cau. maio. l. ſed & ſi per prætorem. §. quoties. & ſecundum hoc dic finitur. i. finitus eſt.

z ¶ *Poteſt.* velliti cùm apud fraudatorē quis ad tempus fideiuſſit: quæ obligatio eo tempore veniente finitur: vt C. de fideiuſſ. l. vlt. Accurſius.

a ¶ *Hæc actio.* Die caſum ſecundum R. & Azo. in acceptore qui tenetur vſq; ad annum. vt ff. eo. l. j. in prin. quod accipe etiam ſi nō peruenit quod ſperabat accipere ex contractu quem fecit cum debitore. hîc in tit. nō lucratiuo diſtinguit, interuenerit fraus, vel non. Sed ſi peruenit,

Acceptere te netur vſque ad annum: quod eſt verisimile ſi non peruenerit quod ſperabat accipere ex contractu quem fecit cum debitore.

vel dolo fecit quò minus peruenireꝛ:tũc perpetuò, & nõ diſtinguitur
cit.vel fraus.& ſecundum hoc concorda literam:& nõ eſt contrà §.e.
Qui autem in prin. vbi dicit non teneri debitorem ſi non acquiſiuit:
quia ſecus in acceptore. Alij,vt Ir.faciũt hũc §.loqui in debitore. quẽ
dicũt teneri in id quod peruenit ad eum ex fraudatoris cõtractu, vel
dolo fecit, quò minùs
peruenire : & ſic eſt
contra d. l. qui autem.
ſed ibi de extrinſecis
lucris non curatur, ſed
hic de eo quod occa-
ſione ipſius contractus
fraudatorij accipere
potuit,& non accepit.
& ad hunc caſum fa-
cit ff. eo.l. fin.in fi.& ff.
eo.l.j.in prin.

a ¶ *De eo quod.* quidam habẽt hic iterum poſt annum, vt R. alij habent cancellatum.

b ¶ *Fraudator ſit.* id eſt,qui in fraudem ſuſcepit: ſecundum nos. vel id eſt, qui in fraudem alienauit ſecundum Ir.

c ¶ *Alius quis.* vt ſi fraudatore ſuppoſitus vel hæres, vel bo. poſ. ſecundum vtrunque. & facit ff. l. proxi. ſecundum primum caſum. Sed quid ſi acceptor alij donauit? dicunt quidam nõ teneri,cùm dolus auctoris obeſſe non debeat. & multò minus ſecundus emptor : vt ff.l. qui à debitore. Sed contrà videtur : vt ff. de exce. doli. l. apud Celſum. §.ſi quis autem.

d ¶ *Hæc actio.* reuocatoria vel reſtitutoria.

e ¶ *Succeſſoribus.* ſcilicet creditorum.

f ¶ *Hæredes.* ſ. accipientis à fraudatore. & quod dicit datur: dic inquãtum ad eum peruenit. & ſic continua legem proxi.

I pater.] CASVS. Licet concedat pater filio liberam adminiſtrationem peculij,nõ videtur per hoc concedere, vt ipſe alienet peculium in fraud. peculiarium : & hoc caſu ſi filius alienat,non tenetur pater : ſed reuocãt creditores alienata. Sed pone q̃ pater cõceſſit filio vt alienaret in frau.cre.& alienauit ita q̃ non eſt ſoluendo , tunc videtur ipſe pater alienaſſe, & tenetur creditoribus inſolidum quaſi dolo deſiit habere peculium, & creditores filij videntur eſſe creditores patris. Fran.Accur.

g ¶ *Alienaret.* vt & ff.ad Mace.l.iiij.in prin.& de pec.l.qui peculij.& arg.ff.quod vi aut clàm.l.iij.§.planè.& ad muni.l. Lucius §.pen.

h ¶ *Ipſe feciſſe.* ſ. pater de fictione iuris, cum per alium fecerit.

i ¶ *Competentes.* ſ.de peculio,etiã ſi nihil ſit in peculio. cũ dolo fecit quò minus eſſet : vt ff.de pe.l.ſumma.in prin.Itẽ & in factũ ex edicto de alie.iu.mu.ca.fa.quia dolo deſiit poſſidere peculiũ. Itẽ & in factũ Pauliana,ſecundũ qd ſecundo modo expoſuimus ff.e.ait prætor.§.pe.

k ¶ *Creditores.* etiam patris ſunt creditores.

l ¶ *Cum eo eiuſdem.* aliàs cum eo eiuſdem,&c. aliàs cum eiuſdem generis,&c.vt ſcilicet quam directam habent contra filium,eandem de peculio aduerſus patrem.

m ¶ *Neceſſe ſit.* etiam ſi nihil ſit in peculio,vt modò notaui.

Llud.] CASVS. Titius debebat x.mihi Franciſco,& obligauerat pro hoc debito mihi quandam rem,& non tradiderat. tãdem iſte Titius eſt debitor aliorum , & nunc rem obligatam mihi tradit, non videtur tradere rem in frau.cre.& ſic hæc actio ceſſat.Franc.

n ¶ *Tenet.* cùm ab initio eſſet ſibi hypothecatum : licet nõ traditum ſecundum l.aliàs ſecus:vt ff.eo.ait prætor.§.ſi cui. vel dic vt ibi. Item hoc niſi in frau.credi.factum ſit.vt ff.eod.l.cùm in vetus.

quod a ad eum peruenit aduerſus quem actio mouetur, competit. iniquum enim prætor putauit in lucro morari eum, qui ſenſit lucrũ ex fraude. Idcirco extorquendum ei lucrum putauit. Siue igitur fraudator b ſit ipſe ad quem peruenit, ſiue alius quiuis c, competit actio in id,quod ad eũ peruenit, doloue malo eius factum eſt quò minùs perueniret.

18 ¶ Hæc actio d hæredi cæteriſque ſucceſſoribus e competit. Sed & in hæredes f ſimiliſque perſonas datur.

XI. Venuleius Saturni.lib. vj. Interdict.

CAſſius actionem introduxit in id quod ad hæredem peruenit.

In generali conceſſione non uidetur conceſſa fraus.Bart.

XII. Marcellus lib.xviij. Digeſtorum.

SI pater filiofamil. liberam peculij adminiſtrationem dederit.non videtur hoc g ei conceſſiſſe, vt in fraudem creditorum alienaret h. talem enim alienationem non habet. At ſi hoc quoque conceſſit filio pater, vt in fraudem creditorum facere poſſit, videbitur ipſe feciſſe h: & ſufficient competentes i aduerſus eum actiones. Etenim filij creditores k, etiam patris ſunt creditores : & 2 cum eo eiuſdem l generis videlicet habebunt actionem, vt his de peculio præſtari neceſſe ſit m.

XIII. Paulus lib.lxviij. ad Edictum.

ILlud conſtat eum, qui pignus tenet n, hac actione non teneri o. Suo enim iure,& vt pignus,non rei ſeruandæ cauſſa poſſidet.

Hoc edictum cõpetit ad hoc ut res alienatæ reſtituantur, uel actiones,uel ut actiones cedantur ab eis quibus competunt.h.d.

XIIII. Vlpianus lib.vj.Diſputationum.

HAc in factum p actione non ſolum dominia reuocantur q, verum etiam actiones r reſtaurantur. Ea propter competit hæc actio & aduerſus eos,qui res s poſſident, vt reſtituant t :& aduerſus eos quibus actio competit, vt actionem cedant. Proinde ſi interpoſuerit quis perſonam T.tij vt ei fraudator res tradat,actionem mandati cedere u debet. Ergo & ſi fraudator pro filia ſua dotem dediſſet ſcienti fraudari creditores,filia x tenetur vt cedat actionem de dote aduerſus maritum.

Qui ſcit ſe habere creditores, & facultates ſuas nõ ſufficere,uidetur alienare in fraudem creditorum.h.d.

XV. Iulianus lib.xlix. Digeſtorum.

SI quis,cùm haberet Titiũ creditorem, & ſciret ſe ſoluendo non eſſe,libertates y dederit teſtamento,deinde dimiſſo Titio,poſteà Sempronium creditorem habere cœperit, & eodem teſtamento manente deceſſerit,libertates datæ ratæ eſſe debent, & ſi hæreditas ſoluẽdo non ſit z,quia libertates a vt reſcindantur,vtrunque in eorundem perſona exigimus, & conſilium, & euentum:& ſi quidem creditor cuius fraudandi conſilium initum erat b,non fraudatur, aduerſus eum qui fraudatur, conſilium initum non eſt: libertates itaque ratæ ſunt.

XVI. Paulus lib.v.Reſpon. Papiniani.

NIſi c priores d pecunia poſte riorum dimiſſi probentur e.

XVII. Iulianus lib.xlix. Digeſtorum.

OMnes debitores, qui in fraudem creditorum liberantur,

x ¶ *Filia tenetur.* ad hoc ff.eod.l.fin.§.j.& ff.eod.l.ait prætor.§. ſi cùm mulier.

SI quis.] CASVS. Debitor Titij in fraudem eius reliquit libertatem in teſtamento ſeruis,ſciens ſe nõ eſſe ſoluẽdo:tandem hic debitor ſatisfecit Titio,& effectus eſt debitor Sempronij cui nunc non eſt ſoluendo, modò quæritur an Sempronius poſſit has libertates reuocare?Et dicitur quòd non,cùm nõ in eius fraudem manumiſerit,niſi de pecunia Sempronij ſatisfactum fuerit Titio:nam tunc ſuccedit in locum eius.& h.d.hæc l.& ſeq.Fran.Accurſius.

y ¶ *Libertates.* directas.Azo.

z ¶ *Noli ſi.* ſic ff.eo.l.ait prætor.§.ita demum.& §.illud. & ff. de regu. iur.l.fraudis.Sed contra ff.qui & à quibus.l.in fraudem.Sol.vt ibi.

a ¶ *Libertates.* ſcilicet directæ. quod dic vt nota. C. qui manu.non poſſ.l.j. Accurſius.

b ¶ *Initum erat.* aliàs inerat,ſcilicet debitor.aliàs initum erat.

c ¶ *Niſi.* aliàs incipit Papinianus.

d ¶ *Priores.* ſcilicet creditores.

e ¶ *Probentur.* quia tunc poſteriores in locum priorum ſuccedere videntur:vt ff.eo.ait prætor.§.ita demum.Accurſius.

Mnes. CASVS. Obligationes remiſſæ in frau. credi. reuocantur in priſtinum ſtatum per hanc act.Secundo dicit. Lucius habens multos creditores:in fraudẽ eorũ dedit animo donãdi omnia bona ſua libertis ſuis eiſdẽmq; filiis naturalibus:dicit quòd reuocantur hæc bona per creditores, licet hãc fraudẽ ignorauerint illi liberti eiuſdẽmque

eiuſdemque filij. Tertiò dicit.In odium creditorum vir ſoluto matrimonio reddit dotem vxori incontinenti : cùm non teneretur niſi annuo bima trima die : dicitur q̃ mulier tenetur hac actio. inquantum intereſſt creditorum non tam cito eam ſolutam fore. Fran. Accur.

a ¶ *Per hanc actionem.* in factum vel Paulianam : vt ff.eod. l. hac in factum.

b ¶ *Obligationem.* aliàs actionem , & aliàs obligationem.

c ¶ *Traditæ.* animo donandi.

d ¶ *Non proponatur.* in libello tuo.Azo. vel verè fictitiè tamen ſic: vt ſubiicit. ſic & ff. de dona. cauſ.mor. l. & ſi debitor conſilium.Ac.

e ¶ *Vniuerſa.* ſi ergo partem bonorum, vel rem alienauit, ceſſat hæc præſumptio : & oportet probari dolũ & euentum. Accur.

f ¶ *Tenentur.* in id quo locupletiores facti ſunt : vt ff.eod.l.qui autem §. in hos. etiam citra ſcientiam : vt C. eo.l. pen. Sed videtur, quòd nõ hac actione, ſed alia teneatur donatarius donanti & creditoribus : vt ff. de dona. l. hæreditatem. Solu. ibi hæreditas: hic res vniuerſæ: & ſic ibi eſt nomẽ iuris : hic non.arg. ff. de iureiu.l. mulier.vel ibi ſub con ditione dedit vt ſatisfaceret creditoribus, & ſic apertè non ſe fraudare dicit:hic non hoc edicto. arg. ff. de ma. teſt. l. ſi quis locuples. in fine.

g ¶ *Statuto tempore.* annua bima trima die: hodie poſt annum : vt C.de rei vxo. act.l.j.§. cùm autem.

h ¶ *Intelligit.* vt ff. eo. l. ait prætor. §. ſi cum in diem.

SI Pignus.] CASVS. Vir remiſit vxori pignus, quod ab ea habebat pro derelicto, quod ei debebat. quæritur an hæc remiſſio teneat:Et dicitur q̃ ſic nec videtur donatio. ſed ſi in fraudẽ creditorum eſt facta, reuocatur vtili act. ex hoc edicto, ſicut & in quoliber alio debitore, qui remitteret pignus. Fran.Accur.

i ¶ *Exiſtimantiũ.* & ſic valet remiſſa : vt & C.ad vellein. l.etiã. & l.iubemus.& ff.ad Velleia. l.quãuis.& ff.quibus mo.pig.vel hyp.ſol.l.j.

k ¶ *Si quis debitor.* etiam non maritus vel vxor. idem econtrà : vt ff. eo.ait Prætor.§.ſi cui ſolutum.

PAtrem.] CASVS. Berta inſtituit virum ſuũ hæredem: & eum rogauit quod reſtituat hæc bona filio cõmuni. modò hic vir poterat differre reſtituere bona filijo vſque ad mortem ſui , ſi abſtineret ab emancipando:non abſtinuit,imò eum emancipauit, & ſtatim reſtituit bona in fraudem creditorum ſuorum.dicitur quòd hæc reſtitutio non reuocatur.Franciſcus.

l ¶ *Morte ſua.* ſ.patris,intra quod fortè tempus rogatus erat vt reſtitueret hæreditatem.& tunc eſt cõtrà ff.e.ait Prætor.§.ſi cum in diem. ſed dices gratia fideicommiſſarij dilatatur:vt ff.de leg.ij.l. ſi ita.§. Pegaſus. Vel pone q̃ præſenti die rogatus erat reſtituere:& nõ expectauit mortẽ ſuam in quam poterat differre:cum nõ poterat cogi emancipare,& ſic nec reſtituere:vt ff.de leg. iij.ſi legatarius.§.ſi. & l. fideicõ.§.ſi filio.& §.ſi cui.niſi probetur, q̃ dilapidaret:vt ff.ad Trebel.l.Imperator.& ſic nõ eſt cõtra dictã legem,ait Prætor.§.ſi cum in diem.& facit ff.l.proxi.& C.de fideicommiſſ.l.poſt mortem.& quod ibi not.

m ¶ *Soluto poteſtate.* id eſt,emancipato. Accurſius.

XX. Calliſtratus lib.ij.Quæſtionum.

DEbitorem,qui ex ſenatuſconſulto Trebel. hæreditatem 1 reſtituit, placet non videri in fraudem creditorum alienaſſe portionem, quam retinere potuiſſet: ſed magis fideliter facere p.

XXI. Scæuola lib.j.Reſponſorum.

DEbitor in fraudem creditoris cum vicino de finibus pignori dati fundi pactus eſt q, quæ tum eſt an is, qui à creditore emerit 1, de finibus agere r poſſet. Reſpondi,ſecundùm ea quæ proponerentur,non idcirco minus agere poſſe, quòd debitor ignoranto s creditore pactus eſſet.

Si debitor habens multos creditores dat uni eorum pignus,non reuocatur:niſi in fraudẽ aliorum creditorum pignus datum ſit.Bar.

XXII. Idem lib.v. Reſponſorum.

CVm in vetus creditum vnus creditorum 1 pignora accepiſſet, quæro an in fraudem cæterorum creditorum factum, nullius momenti eſſet. Reſpondit creditorem non idcirco prohibendum à perſecutione pignorum , quòd in vetus creditum , vt obligarentur, pactus eſſet, niſi id & 2 in fraudem cæterorum creditorum factum ſit: & cauſſa 3 iuris t occurrat qua creditorum fraudes reſcindi ſolent.

Pactum factum inter creditores & hæredes non nocet libertatibus & legatariis. Bar toiue.

XXIII. Idem lib.xxxij. Digeſtorum.

PRimo gradu ſcripti hæredes cùm an maduerterent bona defuncti, vix ad quartam partem aeris alieni ſufficere,ſi mæ defuncti conſeruandæ u gratia ex conſenſu creditorum authoritate prædis prouinciæ ſecundũ cõſtitutionẽ x ea conditione adierunt hæreditatem,vt creditoribus duntaxat partem y præſtarent. quæritum eſt, an manumiſſi teſtamento, & liberdamni euentu,vel aliàs,& ea via iuris,&c. & expone eodem modo. & facit ff.ea.l.ait Prætor.§.ſi cui.& l.illud.

Primo gradu.] CASVS. Cum hæredes dubitarent adire,quia videbant hæredi.non eſſe ſoluendo , pacti ſunt cum creditoribus hæreditariis de certa parte debiti non petenda,& ſic adiuerunt hæreditatem.quæritur an libertates relictæ in teſtamẽto debitoris teneant: & an legata teneant.& dicitur quòd libertates tenenr,niſi ſint relictæ in fraudem creditorum.legata autem non debentur , ſi hæreditas non eſt ſoluendo.Fran.Accur.

v ¶ *Conſeruandæ.* ſic inſtit.qui manumit.non poſ.§.j.

x ¶ *Secundum conſtitutionem.* diui Marci fortè:quæ loquitur de bonis adeundis cauſſa libertatum conſeruandarum,& de ſolido ſoluendo creditoribus:vt C.de teſta.manumiſ.l.ſi.

y ¶ *Partem.* dimidiam puta:vt ff.de verb.ſignific.l. nomen filiarum. §. portionis.

n ¶ *Omiſſa.* id eſt, non retenta Falcidia.

o ¶ *Falcidia.* Trebel. & dic q̃ pendet cõtroũ ctio vſq; illuc, reſpondi , &c. nam ſolum ibi quæſtionem.

1 Fl.totam hæreditatem.

Debitorem.] CASVS. Debitor multorum hæres inſtitutus eſt ab aliquo , & rogatus de reſtituendo hære.Titio. cum poſſet retinere Falcidiã:Trebellianicã nõ retinuit, ſed totã hæreditatẽ reſtituit.dicitur,q̃ nonvi detur in frau. credi. feciſſe, ſed magis fideliter adimplere officium ſuum. Fran.Accur.

1 Fl.emit,

p ¶ *Facere.* vt & C.ad l.Falci. l. j. & facit ff.l. proxi.

Debitor.] CASVS. Obligaueras mihi fundum pro x.tandẽ tu in fraudem mei paſſus es te decipi à vicino tuo circa aſſignatio. finium : & ego iſtum fundum vendidi iure creditoris , quæritur an emptor poſſit mouere quæſtionem vicino de finibus,& ſic prædicta aſſignatio nõ noceat ei. & dicitur q̃ poteſt.Fran.Accur.

1 Flo.creditor,

q ¶ *Pactus eſt.* vt voluit vicinus , ita q̃ de ſuo fundo vicino acceſſit.Accur.

r ¶ *Agere poſſit.* hypothecaria ſed pauliana nõ agit, niſi vterque fraudẽ admiſerit. Acc.

1 Vl.deeſſe, &.

s ¶ *Ignorante.* ſecus fortè ſi ſciente:vt ff. de re iud.l.ſæpe.§.j.

3 ff.de ea via iuris occurra-tur.

VIm in vetus.] CASVS. Cũ hæberẽ multos creditores,vni eorum dedi pignus, quæritur an alij creditores poſſint reuocare? Et dicitur q̃ nõ;niſi in fraudem eorũ feci, & verè ex hoc patiãtur dãnum.Franc.

Quæ. Lib. 7. qꝑ 8 Liberæ &c. in mar.

t ¶ *Et cauſſa iuris.* aliàs & cauſſa iuris occurrat qua,&c.i. euentus,aliàs & ei vna iuris cauſſa occurratur qua, &c.i. actione in factũ, qua,&c. & dic ; id eſt, & facit ff.eo.l.ait Prætor.§.ſi cui.& l.illud.

1 Vl.creditor.

PRimo gradu.] CASVS. Cum hæredes dubitarent adire,quia videbant hæredi.non eſſe ſoluendo , pacti ſunt cum creditoribus hæreditariis de certa parte debiti non petenda,& ſic adiuerunt hæreditatem.quæritur an libertates relictæ in teſtamẽto debitoris teneant: & an legata teneant.& dicitur quòd libertates tenenr,niſi ſint relictæ in fraudem creditorum.legata autem non debentur , ſi hæreditas non eſt ſoluendo.Fran.Accur.

v ¶ *Conſeruandæ.* ſic inſtit.qui manumit.non poſ.§.j.

x ¶ *Secundum conſtitutionem.* diui Marci fortè:quæ loquitur de bonis adeundis cauſſa libertatum conſeruandarum,& de ſolido ſoluendo creditoribus:vt C.de teſta.manumiſ.l.ſi.

y ¶ *Partem.* dimidiam puta:vt ff.de verb.ſignific.l. nomen filiarum. §. portionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Libertates.*scilicet directænam fideicommissariæ ex solo euentu reuocantur:vt C.qui manumit.non pos.l.j.& finali.
b ¶ *Legata autem.* non enim debentur nisi ex hæreditate : quæ non est nisi ære alieno deducto [a] : vt & ℨ.de dona.cau.mor.l.& si debitor consilium.& C.ad legem Falc.l.successores.sed in libertatibus directis duo necessaria sunt:vt dixi.

a Adde gl. l.si.C.de pac. & in l.j.& ibi bonus text. C.de hæredi. vel act. ven. & in l.si mixto.supra fo. mat.

Vpillus.] CASVS. Pupillus successit patri, & vni creditorum hæreditariorum soluit, tandem abstinuit ab hæreditate patris. nunc paterna bona venduntur à creditoribus paternis : & quia non sufficiunt, petũt creditores communicari quod ille creditor accepit. quæritur an rectè petant. & distinguitur : nam aut omnes creditores instabant, & tunc tutores pupilli, vel ipse pupillus vni soluit : & hoc casu audiuntur:an verò iste tantum instabat,cæteri non,& hoc casu non reuocantur : quia licuit vigilare. Quod autẽ dixi, quando omnibus creditoribus instantibus vni solutum est, quod reuocatur,est verũ quando ab inuito extorsit creditor. si autẽ sponte vni soluit pupillus vel eius tutor , nunquam hoc reuocabitur. & nota bona verba hîc in fine legis, Franc.Accur.

c ¶ *Id quod accepit,* ante bona possessa. & sic totam l. intellige,aliàs indistinctè reuocatur: vt ℨ. eod. qui autem. §. sciendum.

d ¶ *Vt si per gratificationem.* vtroque scilicet instante ; vt ℨ. de bo. aucto.iudi.posti.si non.§.j.

e ¶ *Iuste.*id est , non malignè.

f ¶ *Nullo pacto*, id est,nulla ratione.sic & ℨ.de condi.indebiti.tutores.in fin.& j. de regu.iuris,nihil dolo.& ℨ.eod.qui autem.§.apud.& §.sciendum. Sed contrà.ℨ. pro soc. l. verum. §. si cùm tres.vbi socius renocat , quod alter socius habuit à tertio socio. Sol. hîc fuerunt negligentes:ibi non fuerunt. Vel ibi de æquitate , hîc de rigore. Vel ib; speciale : quia ius fraternitatis habet societas : vt ℨ.pro soc.l.verum. in prin.& no.hîc ad negligẽtiam : vt C. de anna.excep.l.ij. in princip. & ℨ.eod.qui autem.§.sciendum.

Societas ius fraternitatis habet.

g ¶ *Vt venirent.* quia non erant soluendo , non tamen erant possessa adhuc.Accur.

h ¶ *Distinguendum est.* innuit apertè supradicta non esse distinguenda.R.Sed certè imò: & prædicta prima distinctio admittitur : vt & ℨ. de bo.aucto.iudi.poss.si non expedierit.§.j.Azo.ergo hîc vnum membrum subdiuidit.scilicet quando non fuit gratificatus.

i ¶ *Extorserim.* similis distinctio habetur suprà de legatis tertio.l.xj. §.si rem.

k ¶ *Non reuocetur.* nisi posterior eram tempore:vt C. de iure deli.l. fi.§.fiverò hæredes.secundum quosdam.sed illa in pignore dicit,non in personali.

l ¶ *Vigilantibus.* adde concor. ℨ.e.l.qui autem.§.sciendum. Accur.

Si fraudator.]CASVS. Debitor multorũ in fraudem eorũ accepto tulit fideiussori quem acceperat à debitore suo.& sic per hoc peruenit liberatio ad debitorem suum , quæritur an non solùm detur reuocatoria in fideiussorem , vt reponat se in obli.sed etiam in ipsum debitorem.& distinguitur.nam aut sciuerunt ambo hanc fraudem,& tunc ambo tenentur.aut fideiussor tantùm sciuit fraudem,&tunc ipse tenebitur nõ reus, nisi in subsidium.vt quãdo fideiussor non esset soluendo.Sed pone quòd accepto tulit ipsi debitori & sic etiã fideiussor liberatur:& certè in ipsum debitorẽ fit restitutio & in fideiussorem si scierit hãc fraudem.& nõ tenetur fideiussor etiam in subsidium:quia de damno certat,nõ de lucro.& hîc est casus principij huius legis vsque ad ver.in duobus autem,&c.in eo autẽ ver. potes ponere casum vt ibi in glo.habes.Sed ne ego Francisc⁹ videar transire. vt muscipula super pullinas.audi huius versi.casum. Quidam debitor multorum habens duos reos debendi eiusdem quãtitatis,in frau. cre.vni eorum accepto tulit : & sic per consequens & alter est liberatus.quæritur an tutores ex testamento , & legatum & alimenta consequi possent. Respondi libertates [a] quidem si in fraudem creditorum datæ non essent, competere : legata autem [b] , si soluendo hæreditas non esset, non deberi.

Quod uni ex creditoribus est solutum per gratificationem uel extorsionem , uenit communicandum cæteris.Bart.

XXIIII. Idem li. singu. Quæst. publicè tractatarum.

PVpillus patri hæres extitit , & vni creditorum soluit : mox abstinuit hæreditate paterna. bona patris væneunt: an id, quod accepit [c] creditor, reuocandum sit, ne melioris conditionis sit, quàm cæteri creditores ? Distinguimus [1] an per gratificationem acceperit, an non. vt si per gratificationem [d] tutorum acceperit [2] , reuocetur ad eandem portionem , quam cæteri creditores fuerint laturi. Si verò iustè [e] exegerit , cæteri creditores neglexerint exactionem,& interea res deterior facta sit, vel mortalitate , vel subductis rebus mobilibus , vel rebus soli ad irritum perductis, id , quod acceperit creditor , reuocari nullo pacto [f] potest: quoniam alij creditores suæ negligentiæ expensum ferre debeant. Quid ergo si cùm in eo essent bona debitoris mei vt vænirent [g] , soluerit mihi pecuniam ? an actione reuocari ea possit à me? Distinguendum [3] [h] est,an is obtulerit mihi,an ego illi extorserim inuito : vt si [4] extorserim inuito , reuocetur. si non extorserim [i] , non reuocetur [k]. Sed si vigilaui , meliorem meam conditionem feci : quia ius ciuile † vigilantibus [l] scriptum est: ideóque [5] non reuocatur id quod percepi.

3 Flor. An distinguendum sit,vt dixi.
4 Flor. si.

1 Flor. An distinguendum sit,vt dixi.
2 Flor. acceperit.

Si debitor multorum creditorum liberauit fideiussorem quem acceperat à suo debitore,si uterque scit,uterque tenebitur,si autem alter eorum scierit,ille,qui scit,tenebitur.Bart.

XXV. Venuleius lib.vj.Interdictorum.

SI fraudator fideiussori suo [m] scienti acceptum [n] fulerit,si & reus nõ ignorauerit , vterque tenebitur [o],si minus,is qui scierit [p]. Si tamen ille cui acceptum factũ est, soluendo non sit, videndum est an in reum etiam si ignorauerit , actio dãda sit:quia ex donatione capit [q]. tuta,cauere debebit de restituendis cùm ad eam peruenient. ego autem nõ teneor ex quo fraudẽ ignorraui:cùm nõ ex caussa lucrativa videor habere,sicut nec creditor cui est solutum, quod sibi debetur.indotatã enim vxorem nõ accepissem.Vltimò dicit.Pone quòd quidam extraneus in odium creditorum suorũ dedit mihi dotem pro ea. dicitur quòd si fraudẽ hanc sciui,teneor restituere prædia.Item vxor mea semper tenebitur:id est,siue ipsa sciuerit,siue nõ. & etiã eius pater tenebitur saltẽ,vt caueat se restituturum hæc prædia, si ad eum peruenerint. ¶ *Si procurator.*] Procurator meus videns quendam debitorem multorum velle vendere prædia in fraudem creditorum , iussit seruo meo vt emeret illa prædia & emit.dicitur quòd ipse procurator tenetur hac act.nõ ego. ¶ *Non solùm.*] Fundus alienatus in fraudẽ cred. reuocatur,& etiam fructus,qui cohærẽt solo tempore quo venditur. Item fructus,qui post litem motam percepti sunt.medio autẽ tempore fructus percepti nõ veniunt.Item partus ancillæ in frau. cred. venditæ,conceptus & natus post alienationẽ nõ venit in hanc actiõ. secus si saltem esset cõceptus tempore alienationis. ¶ *Fructus autem.*] Qui emit fundum in frau.cred.tenetur hac act.& ad fundũ & ad fructus, qui tempore emptionis cohærent fundo,siue fuerint tunc maturi, siue non. & hoc probat triplici ratione. Prima,quia vnum emere videtur emendo solum cum fructibus.Item qui habet fundum valentem c. in hyeme,& tẽpore messium sunt ibi fructus valentes x.non dicitur habere dues res,scilicet fundũ c.valentẽ,& fructus valentes x.sed vnam rem dicitur habere,scilicet fundum valentem cẽtum. Item qui habet domum,nõ dicitur duas res habere,scilicet solum & superficiem:licet separatim possit vẽdere solum deducta superficie. ¶ *Hæc actio.*] Cicero alienauit multa in fraudẽ cred.nõ est dubium quin acceptatores bonorũ teneantur reuocatoria:sed an Cicero teneatur hac act. Et videtur quòd non:quia cum omnia bona,quæ supererãt penes eum sint possessa à creditoribus:abfurdũ est eum cõueniri qui nihil habet.sed tamen dicit,si nihil potest recuperari ab acceptatoribus dandã act. in eum in omne id,quod posteà quærit vsq; ad sacculum & peram:& vt etiam in carcerem detrudatur,& si nõ potest solidum soluere.Fr.Acc.

3 Fl. ignorauerit restitues ei.

m ¶ *Suo.*id est,sibi obligato. Accur.
n ¶ *Acceptum tulerit.*& per hoc etiam reus liberatur:vt ℨ.de acceptilatio.& per iusiurandum.§.& si fideiussoribus. Accur.
o ¶ *Tenebitur.*id est,reus & fideiussor:etiam si ex caussa non lucrativa fiat acceptilatio.
p ¶ *Scierit.*scilicet tenebitur insolidum,alter verò inquantum locupletior est,si ex caussa lucrativa est.
q ¶ *Capit.*& puto dandam etiam nõ in subsidium. quia ille cui donatur in

tur in fraudem creditorum:siue sciat ,siue ignoret,tenetur quatenus locupletior est:vt ℨ.eo qui autem.§.in hoc.& adde de dona cau.mor. l.& si debitor cõsiliũ.& hoc casu insolidũ videtur locupletior:vt ℨ.de dolo.itaque. in subsidium autem maximè tenebitur:vt hîc,& ℨ.de eo per quem fact.l. fi.in prin.& de dolo.l.ideóque.in fi.M.

1 Flo. acceptũ istum. Manuscripti acceptum tacitum.

a ¶ *Non æquè.* vt in ipsum reum detur qui capit ex donatione.
b ¶ *Facit.* & puto non dandam quia lucrum non capit , sed damnum euitat secundum omnes.
c ¶ *In duobus.* puta Titius meus debitor & aliorũ habet duos reos debẽdi : & in fraudem creditorũ accepto fert vni : certè sicut ille tenetur cui acceptolatũ est,vel non tenetur secũdum distinctionem scientiæ & lucrativæ caussæ,ita & alter:quia par vtriusque caussa est: & facit C. de duo. rel.fi. Accur.
d ¶ *Restituerit eam.* creditoribus agẽtibus reuocatoria.
e ¶ *Emancipata.* quo casu soli sibi esset restituenda : vt C. de rei vxo.actio.§.videamus. Accur.
f ¶ *Hæc actio.* in factũ , quæ datur contra accipiẽtem à fraudato re:secus in ea est , quæ contra alienantem da tur:vt j.ea.l. in fi.
g ¶ *Non pœnæ.* nam si pœnæ nomine daretur , non liberaretur ab vxore : vt arg. ℨ. ne quis eum qui in ius vo.l.fi. Accur.
h ¶ *Absolui solet.* ab vxore conuentus.
i ¶ *Reus.* qui & maritus fuit.
k ¶ *Si restituerit.* scilicet creditoribus.
l ¶ *Eum act.one.* f. hac reuocatoriæ , non obstante exceptione rei iudicatæ , & hoc propter suam scientiã. Accur.

3 Flo. acceperit

m ¶ *Ad mulierem.* nã etiam indebita impedit repeti scientia : vt C.de condi.indeb. l. j.
n ¶ *Videndum.* aliàs videndum : & aliàs deest.
o ¶ *Competat ei.* relinquitur tacitè respõdendũ q⁹ nõ fit repetitio nec hîc quidem: vt Ir.& H. sed M.contrà, quasi indebito soluto. Accursius.
p ¶ Is.f. vir Accur.
q ¶ *Ignorauerit.* patre dante dotem pro ea in fraudem credito rum.
r ¶ *Filia.* creditoribus. hac actione in factum. Accur.
s ¶ *Peruenisse* & hoc est verum, quando dos iam ei reddita est:aliàs locum habet quod sequitur de cautione. Accursius.
t ¶ *Non dat dum.* non enim ex donatione capit:licet dos dicatur ℨo natio:vt ℨ.de donatio.l.j Accursius.
v ¶ *Indotatam.* & sic quodammodo sibi debitum videtur accepisse pro onere matrimonij:& sic similis est creditori : vt j. de actionibus, & obligationi.l. ex promissione.& C. de impo.lucrat.descriptio. l. j.

Contrà , si reo scienti acceptolatum [1] sit , fideiussor quoque si & ipse scierit, tenebitur. Si verò ignorauerit, nunquid non æquè [a] actio in eum dari debeat, quoniam magis detrimẽtum non patitur, quàm lucrum faciat ? [b] In duobus [c] cautem reis par vtriusque caussa est.

Iste § ponit casum longum,quem lege prout punctuaui,& satis planus erit tibi.

1 ¶ Si à socero † fraudatore sciens gener acceperit [2] dotem, tenebitur hac actione. & si restituerit eam [d], desinit dotem habere: nec quicquam emancipatæ. [e] diuortio facto restituturum Labeo ait : quia hæc actio [f] rei restituendæ gratia non pœnæ [g] nomine daretur:ideó que absolui [h] solet reus [i] si restituerit [k]. Sed si prius quàm creditores cum eo experirentur , reddiderit filiæ dotem, iudicio dotis nomine conuentus : nihilominus eum hac actione [l] teneri Labeo ait: nec vllum regressum habiturum ad mulierem [m]. Si verò sine iudice , videndum [n] est,an vlla ei repetitio competat [o]. & certè [3] competit. Quòd si is [p] ignorauerit [q], filia autem scierit : tenebitur filia [r] , si verò vterque scierit , vterque tenebitur. At si neuter scierit, quidam existimant nihilominus in filiam dandam actionem : quia intelligitur quasi ex donatione aliquid ad eam peruenisse [s] ; aut certè cauerè eam debere , quod confecuta fuerit , se restituturam. In maritum autem, qui ignorauerit, non dandam [t] actionem , non magis , quàm in creditorem , qui à fraudatore quod ei debebatur,acc epit [4]: cùm is indotatam [u] vxorem ducturus non fuerit.

2 ¶ Item si extraneus filiæ familiâs nomine fraudandi caussa dotem dederit , tenebitur maritus si scierit : æquè mulier [x] ; nec minus & pater, si non ignoraueri [y] , ita vt caueat, si ad se dos peruenerit [z], vt restituat [5] eam.

Pone casum in terminis : quia obscurus est tex. propter breuitatem suam. Procurator meus uidens quẽdam debitorem multorum creditorum uelle uendere prædia in fraudem creditorum , iussit seruo meo ut emeret illa prædia:qui emit. dicitur hîc,quòd ipse procurator tenetur hac actione non ego.b.d.§. seq. uide per partes , loquitur de fructibus usque ibi,hæc actio

3 ¶Si procurator ignorante domino [a] cũ sciret debitorẽ [b] eius fraudandi cepisse consilium , iussit seruo [c] ab eo accipere [d],hac ipse [e] actione tenebitur, non dominus [f].

4 ¶Non solùm ipsam rẽ alienatam restitui oportet , sed & fructus , qui alienationis tempore terræ cohærent,quia in bonis fraudatoris fuerunt. item eos qui post inchoatum iudicium recepti sunt : medio autẽ tempore perceptos , in restitutionẽ non venire §. Item partum ancillæ per fraudem alienatę,medio tempore editum,in restitutionem non venire:quia in bonis non fuerit.

5 ¶ Proculus ait [h]:si mulier post alienationem conceperit , & antequàm ageretur, pepererit , nullam esse dubitationem , quin partus restitui non debeat [i]. Si verò cùm alienaretur , prægnans fuerit , posse dici editum [6] quoque partum restituí oportere. ¶ Fructus [k] autem [7], qui fundo cohærẽssent , non satis se intelligere Labeo ait,vtrùm duntaxat qui maturi an etiam qui immaturi fuerint prætor significet [l]. Cęterùm,etiam si de his senserit, qui maturi fuerint , nihilominus [8] [m] possessionem restitui oportere [n]. Nam cùm fundus alienaretur, quod ad eum , fructúsque eius attineret , vnam quandam rem fuisse, id est,fundum,cuius [o] omnis generis [p] alienationem fructus sequi. nec enim eum [9], qui tempore [10] hyberno habuerit fundum [q] centum, si sub tempus messis vindemiæve fructus eius vendere possit decem, idcirco duas res,id est, fundum centum,& fructus decem eum habere intelligendum:sed vnam,id est,fundum centum & decem [11], sicut is quoque vnã rem haberet,qui separatim solum ædium [r] vendere posset.

Hæc actio non tantùm in eos datur , qui rem alienatam per fraudem tenent:sed etiam in debitorem,qui fraudulenter alienauit : li-

x ¶ *Mulier.*siue sciuerit siue non:cum quantum ad eam sit caussa lucrativa:vt ℨ.proxi. Accursius.
y ¶ *Si non ignoranerit.*maximè tenetur inquantum dicitur,vt caueat, vt subiicit.
z ¶ *Peruenerit.*quod esse potest,si hoc stipulatus est:vt & ℨ. de cui.l. pater.

a ¶ *Ignorante domino.* qui sibi mandauit.
b ¶ *Debitorem.* eius qui nunc experiri desiderat.
c ¶ *Seruo.*eiusdẽ cuius est procurator. Accur.
d ¶ *Accipere.*i.emere, vel alio titulo rem aliquam accipere. Accur.
e ¶ *Ipse.* f. procurator. Accur.
f ¶ *Non dominus.* quia ignorauit secundum quosdam. idem si sciuit : nisi habeat ratum.nam in generali mandato talia illicita non continentur : vt arg.supra eod. si pater. & ℨ. de condi. indebi. l.si procurator. §. Celsus.Accur.
g ¶ *Nouerit.* cõtrà §. eo. ait prætor. §. per hanc. & §. prætereà. Sol. ibi de donatario: vt de fructibus medij temporis teneatur, hîc de emptore. Vel ibi de fructibus proueuientibus natura , hîc de proueuientibus cultura. Vel hîc tradidit rem fraudatoribi erat apud eum in quem alienabat in fraudem. Vel ibi de actio. in factũ,hîc de vtili in rem. Tu dic illã secundum istam.& facit ℨ.de vsu. l. videamus. §. in Fauiana.

5 Flo.deest,sed ium

h ¶ *Proculus ait.* facit ℨ.proxi.§. Accur.
i ¶ *Non debeat.* id est, non debet.
k ¶ *Fructus.* Quidam habẽt in tex. vt fructus autem fundo cohæsissent : & dic esse verba edicti:& supple ait prętor rẽ cũ fructibus restituat,vt fructꝰ autẽ,&c. alij habent vt fructus autẽ fundo cohæsisse: & tũc supple , vt dicas fructus autem,&c.
l ¶ *Significet.* restituendos. Accur.
m ¶ *Nihilo magis.*pro nihilominus:aliàs, nihilominus , & tunc bene stat. Accur.
n ¶ *Oportere.* cum fructibus etiam non maturis. nam hoc verbo, restitui,videtur claudere fructus omnes : vt ℨ. de vsu.videamus genealiter.§.in Fauiana. & merito.nam,&c.

8 Fl.nihilo minus.
9 Flor. deest, eum.
10 Fl. deest, tempore
11 Flo. deest, decem.

o ¶ *Cuius.*scilicet fundi. Accursius.
p ¶ *Omnis generis.*id est,quolibet modo facta:siue per donationem, siue per venditionem.Vel dic omnis generis fructus,id est,maturi , & immaturi. Accursius.
q ¶ *Fundum.* Quo ad hybernale tempus.sed quo ad legem Falcidiam detrahendam pluris videtur fundus quando adsunt fructus:vt ℨ.ad legem Falc.in lege Falcidia placuit. Accur.
r ¶ *Aedium.*deducta superficie.nam vna res est,id est , domus. & facit j. de regu.iur.l.propemodum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Fraudatorem.* qui alienauit in fraudem.
b ¶ *Esset.* nisi de nouo acquirat quod habeat idoneum emolumentum: vt & ff. de cur. bo. dan. l. Imperator. & de cess. bo. l. qui bonis.
c ¶ *Possent.* ab acceptoribus: quia distraxit vel sic alienauit quòd nescitur quibus cum essent mobilia. Accur.
d ¶ *Dubitur.* in factũ ad hoc, vt in carcerem ponatur. vt subiicit. & arg. j. ad leg. Iul. pec. l. sacrilegij. quod non fieret post cess. bo. nisi quando nõ comparet res, vt hic, & ff. de cess. bo. l. j Vel hic non cesserat bonis. Vel dic secundò, datur in eum actio. s. insolidũ, si quid de nouo acquirat vsque ad faciendum & peram, cesserit vel non cesserit bonis: vt ff. de re iudi. si quis dolo. nam non est indulgendum malitiis: vt ff. de rei ven. l. in fundo. §. constituimus. Vel dic tertiò secundum quosdam teneri in id quod ad eum peruenit occasione dictæ alienationis in fraudem factæ: vt ff. eod. ait prætor. §. hæc actio. Vel dic quartò quòd cessit bonis: & tamen tenetur in quantum facere potest si quid quærat: vt C. eod. l. fina. & nihilominus fortè capietur in persona, vt subiicit, sed prætor, &c. & sic addat, sed Pla. expositiuè legebat. Accursius.

Digestorum
Liber xliij.

¶ DE INTERdictis, seu, &c.

Qualiter de iure ciuili agatur, supra dixit: nunc qualiter de iure prætorio: quo pleruncque de possessione per interdicta agitur: vt insti. eo. in prin. ideo de interdictis dicit. Pleruncque dix: quia quãdoque de proprietate per interdicta agitur: vt j. d. l. j. §. quæda. & econtrà per alias actiones agitur de possessione, vt p cond. ex lege de ideb. vt ff. de condi. indebi. l. indebitum. & triticariam: vt ff. de tritica. l. j. in fi & l. i. vel per cõdi. ex lege: vt C. de acquirẽ. possess. l. fi. & Cloac. l. si quis. vel per officium iudicis: vt ff. de rei vẽdi. l. fin.

e ¶ *Extraordinarijs actionibus.* scilicet in factum, sic dictis: quia extra antiquam solennitatem interdictorum proponuntur: vt insti. eod. §. fin. sed quæ erat olim differentia inter ea & actiones, cum & actiones soleniter proponebãtur: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. omnium. Respon. solennitates actionum à iure ciuili, interdictorum à iure prætorio inducebantur. Vel secundum Azo. quia solennitas verborũ circa actiones generaliter in personis omnium formabatur: sed in interdictis in personis petentium tantum, & ipsi tantum vti poterant. & hoc potest notari j. de vi & vi ar. l. j. in prin. & ne quid in lo. pu. l. ij. in prin. vnde dicuntur inter duos redditi vt insti. eo. §. sunt tamen. sed hodie non est differentia, cùm nulla hodie formetur à prætore, vel iudice viuente. est ergo interdictum nihil aliud quàm actio prætoria, & quodcunque proponantur non est vis, scilicet actio in factum, vel interdictum licet quidam dicant hodie non proponi interdicta, ar. C. eo. l. pe. & fi. Acc.

Interdictum ij tantũ cum act. one prætoriana conuenit, vt alterius sæpe alterius loco vtimur.

Ideamus.] CASVS. Est primò videndã de quibus rebus competant interdicta. & certè cõpetunt tam de rebus diuinis, quàm de humanis. de diuinis, vt de locis sacris vel religiosis. de rebus hominũ competunt interdicta duplici ter. nã vel de rebus quæ sunt alicuius, vel de rebus quæ non sunt alicuius. & de his primò dat exempla, vt de libero homine exhibendo & deducendo. Interdicta autem quæ cõpetunt pro rebus alicuius, quædam sunt publica, quædam singulorum. publica sunt interdicta, quæ tractãt de locis, publicis & viis & de sanctibus publicis.

cet ea, quæ alienauit, non possint recuperari. hoc dicit.

¶ Hæc actio etiam in ipsum fraudatorem a datur: licet Mela non putabat in fraudatorem eam dandam: quia nulla actio in eum ex antè gesto post bonorum venditionem daretur, & iniquum esset actionem dari in eum cui bona ablata essent b. Si verò 12 † quædam de his disperdisset sic 13, vt nulla ratione 14 recuperari possent c, nihilominus actio in eum dabitur d: & prætor non tam 15 emolumentum actionis intueri videtur in eo qui exutus est bonis, quàm pœnam.

12 *Flo. si verò* † No. istum tex. ad hoc alienat bona sua in fraudẽ creditorum suorũ, si non reperiũtur ill la bona, non potest cedere bonis: sed debet carcerari Bolo.
13 *Flo. si nulla.*
14 *Flo. restitutione*
15 *Fl. tãtum*

Digestorum seu Pandectarvm
LIBER XLIII.
De interdictis, seu extraordinariis actionibus e, quæ pro his competunt.
TITVLVS I.

Iurisconsultus in hac lege & seq. prosequitur diuisionem interdictorum. Et primò ponit diuisionem respectu rerum pro quibus competunt interdicta. Secundò respectu effectus interdicti. Tertiò ponit aliam diuisionem respectu temporis quo dantur. Quartò ponit unam regulam. Quintò ponit unam diuisionem respectu iuris pro quo dantur. Secunda ibi, Interdictorum. Tertia ibi, Interdictorum quædam. Quarta ibi, Interdicta. Quinta ibi, Interdictorum. Bartolus.

18 I. Vlpianus lib. lxvij. ad Edictum.

Videamus de quibus rebus interdicta competunt. Et sciendum est interdicta aut de diuinis rebus, aut de humanis competere. De diuinis, vt de locis sacris f, vel de locis religiosis. De rebus hominum interdicta redduntur: aut de iis, quę sunt alicuius, aut de iis, quæ nullius sunt.

¶ Quæ nullius sunt, hæ 1 sunt liberæ personæ: de quibus exhibendis g, & deducendis interdicta competunt.

¶ Quæ sunt alicuius, hæc sunt aut publica, aut singulorum h. Publica sunt de locis 2 publicis, de viis, déque fluminibus publicis. Quæ autem singulorum sunt, aut ad vniuersitatem pertinent, vt interdictum, *Quorum bonorum* k: aut ad res singulas, vt est interdictum *Vti possidetis*, & *De itinere* l *actaque.*

1 ¶ Interdictorum m autem tres sunt species exhibitoria n, prohibitoria o, restitutoria p. Sunt tamen quædam interdicta & mista q, quę & prohibitoria sunt, & exhibitoria. 2 ¶ Interdictorum quędam in præsens, quędam in præteritum referuntur 3, In præsens, vt *Vti possidetis* a. In præteritum, vt *de itinere* b *actaque, & de Aqua æstiua.* 10

¶ Interdicta omnia licet in rem videantur cõcepta c, vi tamen ipsa d personalia sunt. ¶ Interdictorum quædam annalia e sunt, quædam perpetua.

Hic ponit aliam diuisionem interdictorum. Et prima est diuisio respectu personarum, quibus cõpetunt. Secunda respectu rerum pro quibus competunt. Tertia respectu effectus. Quarta similiter respectu effectus. Secunda ibi, Interdicta autem. Tertia ibi, Quædam interdicta. Quarta ibi. Hæc autem.

II. Paulus lib. lxiij. ad Edictum.

INterdictorum quædam duplicia f sunt: quædam simplicia g. Duplicia dicuntur, vt *Vti possidetis* h. Simplicia sunt ea, veluti exhibitoria i, & restitutoria: item prohibitoria k, *de Arboribus cædendis, & de Itinere actuque,*

1 ¶ Interdicta autẽ competunt, vel hominum caussa, vel diuini iuris, vt 1 de religione l: sicut est, *Nequid in loco sacro* m *fiat: vel quod factum est, restituatur, & de mortuo* n *inferendo, vel sepulchro ædificando.*

3 *Flo. regatur.*

Interdicto quædã rem quædã sunt ad tempus, & illa sunt annalia: alia perpetua. & quid inter vtrasque sit discriminis.

a ¶ *Vti vti possidetis.*
b ¶ *De itinere.* nam in eo vincit, qui hoc anno iuit: vt ff. de itinere. actuque priua. l. j. in princip. & quod de aqua subiicit, habes ff. de aqua cotidiana & æstiua. l. j. in princip.
c ¶ *Concepta.* s. quandoquevt quod vi, aut clàm: vt j. quod vi, aut clàm. l. competit. §. in summa. & interd. de ope. noui nuntiat. vt ff. de noui ope. nuntiat. l. pe. & fi. & sic in actione, quod metus caussa. l. metum. §. cum autem. & ad exhiben. vt ff. ad exhiben. l. de eo. §. fi.
d *Vi tamẽ ipsa.* quia obligatus est, qui tenetur interdicto aliquo, ad id quod venit in eo interdicto: sed in actione in rem non est quis ad aliquid obligatus, nec aliqua obligatione tenetur: vt insti. tit. de act. §. j.
e ¶ *Annalia.* vt vnde vi, & de eo, quod non peruenit ad violentum: vt j. de vi & vi ar. l. j. in prin. Et idem ferè in omnibus, cùm prætoris imperium anno tantum durabat. vt insti. de perpe. & temp. actio. §. eas verò. quædam tamen sunt perpetua, vt subiicit: vt interdictum de tab. exhi. vt ff. de ta. exhi. l. ij. §. fi. Potest igitur sic distingui: si contineant rei persecutionem: nec dẽtur ex maleficio: dentur perpetuò. si nautem sunt ex maleficio, aut non cõtinent rei persecutionem, terminãtur anno nisi de eo quod peruenit ad maleficium, vel hæredẽ eius de quo perpetuò agitur: vt j. de act. & obli. l. in honorariis. & j. de vi & vi arma. l. j. in princip.

I ¶ *Interdictorum.*] Casus vsque ad §. quædam. vidisti is ff. in proxi.

¶ *Quædam interdicta.*] In quibusdam interdictis vertitur quæstio proprietatis, vt in interdicto, De itinere actũq; priuato, quando intentatur ab eo qui vult reficere iter. nã agẽs eo debet probare dominiũ seruitutis: & de hoc habes ff. de itine actũq; priua. l. ij. §. ait Prætor. & §. hoc autẽ. Itẽ in interdictis, quæ dãtur pro reb' sacris, vel religiosis, vertitur quæstio quasi proprietatis, nõ verè, cùm sint in bonis nullius: vt est interdictũ, ne quid in loco sacro fiat, & similia de quibus habui fiis ff. circa prin. l. qui enim ea intentat, debet probare rem esse sacrã vel religiosam. Item interdictũ de liberis exhibendis est simile superiori. nam pater qui illud intentat, debet probare illum suum filium quem petit. In fine dicit & amodo nõ mireris, si in interdict. quæ dãtur pro re familiari, probatur caussa proprietatis quãdoque, vt dictũ est: cùm & hoc eueniat in his quæ dantur caussa diuini iuris tuendi, vt dictũ est. ¶ *Hæc autem interdicta.*] Interdicta quæ pro rebus familiaribus dãtur: quædam sunt inuenta ad apiscendæ possess. caussa, quæ recuperandæ, quædam retinendæ, quædam duplicia, id est tã pro re familiari, probatur caussa proprietatis quãdoque, vt dictũ est. & hoc euenit in his quæ dantur caussa diuini iuris tuendi, vt ff. de iniur. sanè. Sol. vt ibi.

1 *Flo. aut de regionẽ.*
2 *Flo. diuersis.*

i ¶ *De locis publicis.* de his per ordinem dicet j. ne quid in loco publico vsque ad titu. de vi & vi arm.
k ¶ *Quorum bonorum.* quod solum est vniuersale: vt j. tit. j. l. j. in fi.
l ¶ *De itinere actũque.* s. priuato. de quo est j. de iti act. pri. l. j.
m ¶ *Interdictorum.* superiores diuisiones, licet aliis verbis, hic repetuntur. R.
n ¶ *Exhibitoria.* vt de tabulis exhiben. vt j. de tabu. exhiben. l. iij. §. hoc interdictum.
o ¶ *Prohibitoria* sunt, scilicet ne quid in loco publico fiat: vt j. ne quid in loco publi. fiat. l. ij. §. j.
p ¶ *Restitutoria.* vt quod factum est tollatur: vt d. l. ij. §. prætor ait. cætera exempla quære insti. eo. §. j.
q ¶ *Mista.* sicut de libe. ho. exhib. & de lib. exhib. nam exhibitio fit per ea. sed & prohibet prætor detineri hominem liberum: & prohibet vim fieri patri quo minus ducat filium, vt j. de libe. homi. exhiben. l. j. & iij. in princ. & j. de libe. exhi. l. j. sed ex alia caussa missũ est interdictum, ne vis fiat ei, scilicet prohibitorium & restitutorium. prohibet enim vim fieri possidenti, & amissam possessio. iubet restitui. ad quod est j. ne vis fiat ei. l. pen. §. cùm prætor. & l. j. §. hæc actio.

a ¶ *Vti vti possidetis.*

3 *Flo. regatur.*

b ¶ *Vt de itinere.* nam in eo vincit, qui hoc anno iuit: vt j. de itine. actũque priua. l. j. in princip. & quod de aqua subiicit, habes j. de aqua cotidiana & æstiua. l. j. in princip.
c ¶ *Concepta.* s. quandoquevt quod vi, aut clàm: vt j. quod vi, aut clàm. l. competit. §. in summa. & interd. de ope. noui nuntiat. vt ff. de noui ope. nuntiat. l. pe. & fi. & sic in actione, quod metus caussa. l. metum. §. cum autem. & ad exhiben. vt ff. ad exhiben. l. de eo. §. fi.
d *Vi tamẽ ipsa.* quia obligatus est, qui tenetur interdicto aliquo, ad id quod venit in eo interdicto: sed in actione in rem non est quis ad aliquid obligatus, nec aliqua obligatione tenetur: vt insti. tit. de act. §. j.
e ¶ *Annalia.* vt vnde vi, & de eo, quod non peruenit ad violentum: vt j. de vi & vi ar. l. j. in prin. Et idem ferè in omnibus, cùm prætoris imperium anno tantum durabat. vt insti. de perpe. & temp. actio. §. eas verò. quædam tamen sunt perpetua, vt subiicit: vt interdictum de tab. exhi. vt ff. de ta. exhi. l. ij. §. fi. Potest igitur sic distingui: si contineant rei persecutionem: nec dẽtur ex maleficio: dentur perpetuò. si nautem sunt ex maleficio, aut non cõtinent rei persecutionem, terminãtur anno nisi de eo quod peruenit ad maleficium, vel hæredẽ eius de quo perpetuò agitur: vt j. de act. & obli. l. in honorariis. & j. de vi & vi arma. l. j. in princip.

I *Interdictorum.*] Casus vsque ad §. quædam. vidisti is ff. in proxi.

¶ *Quædam interdicta.*] In quibusdam interdictis vertitur quæstio proprietatis, vt in interdicto, De itinere actũq; priuato, quando intentatur ab eo qui vult reficere iter. nã agẽs eo debet probare dominiũ seruitutis: & de hoc habes ff. de itine actũq; priua. l. ij. §. ait Prætor. & §. hoc autẽ. Itẽ in interdictis, quæ dãtur pro reb' sacris, vel religiosis, vertitur quæstio quasi proprietatis, nõ verè, cùm sint in bonis nullius: vt est interdictũ, ne quid in loco sacro fiat, & similia de quibus habui fiis ff. circa prin. l. qui enim ea intentat, debet probare rem esse sacrã vel religiosam. Item interdictũ de liberis exhibendis est simile superiori. nam pater qui illud intentat, debet probare illum suum filium quem petit. In fine dicit & amodo nõ mireris, si in interdict. quæ dãtur pro re familiari, probatur caussa proprietatis quãdoque, vt dictũ est: cùm & hoc eueniat in his quæ dantur caussa diuini iuris tuendi, vt dictũ est. ¶ *Hæc autem interdicta.*] Interdicta quæ pro rebus familiaribus dãtur: quædam sunt inuenta ad apiscendæ possess. caussa, quæ recuperandæ, quædam retinendæ, quædam duplicia, id est tã

magis id de quo magis. & facit ad §. 3. de Public. l. eũ. §. Publiciana.

a ¶ *Spectant.* quæ sunt vnum membrum subdiuisionis suprà posita in §. j. & facit instit. eo. §. sequens. Accursius.

b ¶ *Quorum bonorum.* de quo est. j. tit. j.

c ¶ *De pignoribus.* id est, de possessione rerum coloni tacitè obligatarum : vt C. de Sal. interdi. l. j. & de hoc est infrà, de Sal. interdict. l. j.

d ¶ *Quo minus.* quo casu emptor de quasi possessione seruitutis adipiscendæ contendit, cuius verba nõ habemus : sed eius mens est j. de itine. actũque priua. l. penult. Accur.

e ¶ *Sub rubrica.* directum, scilicet & vtile: vt vsufructuario & vsuario : vt j. de vi, & vi arma. l. iij. §. vnde vi. & §. item si non vsusfructus. simile videtur in interdicto de preca. l. prima. in princip. §. j.

f ¶ *Aliqua tamen.* scilicet alia interdicta recuperandæ possessionis.

g ¶ *Sub hoc titulo.* id est, post hunc titu. sic suprà si certum petam. l. j.

h ¶ *Vti possidetis.* & vtrobi. vt instit. eod. §. recuperandæ. & etiam illud ne vis fiat ei : arg. j. ne vis fiat ei, l. j. in princ. & §. j. in princ.

i ¶ *Diximus.* 3. eod. l. j. in prin. sed alio modo hic, & alio modo ibi, ergo hic sunt duplicia recuperandæ & adipiscendæ possessionis, vt est interdictum ne vis fiat ei : vt j. ne vis fiat ei. l. si quis missum. §. cùm prætor.

In interdictis. CASVS. In interdictis veniunt fructus ex die litis contestatæ, non priores : & de hoc dic vt in gloss. domini mei Accursij. Franc. Accur.

k ¶ *Edita.* id est, lis in eis interdictis contesta.

l ¶ *Non retro.* vt & j. de preca. l. quæritum. §. ex hoc. fed hoc fallit in interdicto vnde vi, in quo habetur ratio ex die expulsionis : vt j. de vi & vi arma. l. j. §. ex die. quæ est cõtrà, & idem quãdoque in interdicto quod vi aut clam. vt infrà quod vi aut clam. is qui in puteum. §. quod ait prætor. Et nota sex regulas affirmatiuas in interdictis. Prima, quòd omnia sunt personalia : vt 3. eo. l. proxi. §. penult. Secunda, quòd in omnibus habetur ratio fructuum ex die contestatæ litis : vt hic. Tertia, quòd in loco cuiuslibet in factum actio datur : vt insti. eo. §. fi. Quarta, vt quæstio per interdicta præcedat, cùm sint de possessione. vt C. eo. l. incerti. & quòd bonorum. l. fi. Quinta, quòd ea quæ sunt annalia fiunt perpetua de eo quod peruenit ad eũ cũ quo agitur : vt j. l. prox. Sexta, quòd ea quę sunt annua ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum : vt C. de excep. licet. Addunt & septimam, quòd omnia reddantur noxaliter, quòd est falsum. cùm enim ea tantum quæ ex maleficio sunt, noxaliter dentur : vt j. l. proxi. ergo nõ alia. E contrà quatuor no. regulas negatiuas. Prima quòd nullum interdictũ infamat : vt j. de vi & vi ar. l. neque. Secunda quia nullũ solenniter redditur : vt instit. eo. §. fin. Tertia, quia in nullo habetur ratio fructuum ante lit. contest. nisi in interdicto vnde vi. Quarta, quòd nullum redditur inter nõ subiectos : vt C. eo. l. ij. Adde & quintam, quia nullum pœnaliter redditur.

Interdicta sex regulas affirmatiuas & quatuor negatiuas continent.

Ex quibus. CASVS. Interdictũ vnde vi durat anno de eo quod non peruenit ad vim inferentem. at de eo quod peruenit, perpetuò durat : vt j. de vi & vi arm. l. j. in princ. Franc. Accur.

m ¶ *Sabinus respon.* vt & j. de act. & obli. l. in honorariis. & j. de vi & vi arma. l. j. in princip. & §. fin. & l. iij. §. j. & C. vnde vi. l. vi pulsos.

Interdicta. CASVS. Quædam interdicta sunt noxalia : vt sunt ea quæ ex delictis seruorum dantur : vt si seruus meus vi deiecit aliquem. nam teneor vel emendare damnũ, vel dare seruum pro noxa. Item si seruus meus fecit aliquod opus vi vel clãm in meo fundo, ex quo habes damnum seruituris, quam habes in prædicto fundo : quia ea vi nõ potes, nam si volo restituere, id est, destruere opus mea impensa, in

5 *Fl apiscenda.*
6 *Fl apiscẽda.*
7 *Fl apiscenda.*
8 *Fl deest, interdicta.*
9 *Fl apiscẽda.*

spectant z, aut adipiscendæ 5 sunt possessionis, aut recuperandæ, aut retinendæ, ¶ Adipiscendæ 6 possessionis sunt interdicta, quæ competunt iis : qui antè nõ sunt nacti possessionem. Sunt autem interdicta adipiscẽdæ 7 possessionis, *Quorum bonorum,* b Saluianum quoque interdictũ quod est de pignoribus c, ex hoc eodem genere est. & *Quo itinere venditor vsus est, quò minus* d *emptor vtatur, vim fieri veto.*

¶ Recuperandæ possessionis caussa sunt interdicta 8 proponuntur sub rubrica e, *Vnde vi.* Aliqua f enim sub hoc g titulo interdicta sunt.

¶ Retinendæ possessionis caussa sunt interdicta, *Vti possidetis* h,

¶ Sunt autem interdicta (vt diximus i) duplicia tam recuperandę, quàm adipiscendæ 9 possessionis.

III. Vlpianus lib. lxix. ad Edictum.

IN interdictis exinde ratio habetur fructuũ, ex quo edita k sunt, non retro l.

IIII. Paulus lib. lxvij. ad Edictum.

EX quibus caussis annua interdicta sũt, ex his de eo quod ad eum, cũ quo agitur, peruenit, post annum iudicium dandum Sabinus respondit m.

V. Idem lib. xij. ad Sabinum

INterdicta noxalia ea sunt, quæ ob delictum eorum, quos in potestate n habemus, dantur : veluti cùm vi deiecerũt o, aut vi, aut clam opus fecerũt. Sed officio iudicis cõtinetur, vt dominium sua impensa opus restituentem absoluat p. patientiam tollendo operi præstantem, noxæ dedere iubeat, & absoluat q. si nõ dedat quantum impensæ in tollendo opere erogatum sit, tanti condemnet : sed 1 si neque patientiam præstet, neque ipse tollat opus, cùm possit : in tantum condẽnet in quantum iudex r æstimauerit, atque si ipse fecisset.

Quorum bonorum.

TITVLVS II.

Dictum est 3. de interdictis in genere : nunc sequitur de interdictis in specie : & præmittitur de interdicto. Quorum bonorum. quod est generale, & denominatur à prima parte bonorum. B.

I. Vlpianus lib. lxvij. ad Edictum.

It prætor, Quorum bonorum ex edicto meo s illi possessio t data est, quod de his bonis pro hærede u, aut pro possessore possidet, possideréve, si nihil vsucaptũ x esset, quod quidem 1 dolo malo fecisti, vt desineres possidere : id illi restituas a. ¶ Hoc interdictum restitutorium est. vt & insti. eo. §. restitutoria. vt verbum restituas dandi significationem habeat : vt j. de ver. signi. l. verbum. ac si dicat non prohibitorium vel exhibitorium.

It prætor. CASVS. Agnatus meus decessit, ei volo succedere. vnde in eius bonis petij bono. poss. vnde agnati, & habui : & fic ei succedo de iure prætorio. nunc volo consequi bona corporaliter. dicitur quòd agam interdicto quorum bonorum : contra eum qui tenet hæc bona pro hærede vel pro possessore : vel dolo desiit possidere. Secũdò dicit, per hoc interdictũ peto restitui, id est, dari bona, & ad vniuersitatẽ bonorũ spectat. quod expone vt in glo. & vocatur quorũ bonorum : & est adipiscendæ poss. & eo interdicto cõueniuntur corporũ possessores, non autem debitores hæreditarij. & h. d. hæc & l. seq. Frã.

s ¶ *Edicto meo.* locus fi à iure ciuili. quia tunc vtile, vt not. in rubrica.

t ¶ *Possessio.* Subaudi bonorum, vt fit vna dictio, & denotet ius : vt 3. de bon. poss. l. ij. §. j. nam verbum possessionis simpliciter positum factum denotat : vt 3. de acquiren. poss. l. j. §. fi vir. decretalis ergo verbo tenus data erat, non facto.

v ¶ *Pro hærede aut pro possessore.* hæc verba expone : vt insti. eo. de interdict. §. pro hærede. & §. pro possessore.

x ¶ *Vsucaptum.* sed cùm possidere pro hærede vel possessore non fit habere titulum : vt C. in qui. cau. cessat long. temp. præscrip. l. hæreditatem. quomodo habet locum vsucapio : Respon. probabilis fuit error, vt 3. de vsuca. non solùm. §. quod vulgò. & secundum hoc ad possidendum pro hærede refertur : nam si pro possessore, non nisi xxx. ann. præscriberet. qua præscriptione & hoc interdictũ de petit. hære. tollitur : vt C. de petit. hæred. l. hæreditatis. sed hoc nõ videtur posse stare : quia secundum hoc post vsuca. tenetur hoc interdicto : nam sicut dicit, possides pro hærede vel pro possessore, siue possideres, scilicet pro hærede vel pro possessore : nisi quia est vsucaptũ : teneris ad rẽ vel ad æstimationẽ, quod nõ videtur : vt d. l. C. de pe. hære. & in quibus cau. cess. long. temp. præscr. quare dic vsucaptũ non ab eo qui commeniur, sed à quodam tertio isto dolosè dimittente vsucapere. sed cõtra hãc opinionem quomodo potuit interpellare vsuca : Rñ. iste ei vẽdidit, vnde emptor vsucapit, licet qui alienat, malam fidẽ habeat : vt C. de præscr. long. tẽp. l. j. vel dic vt no. 3. de pe. hę. fed, & fi lege. §. qđ ait. ver. fed & culpa. sed & prima potest saluari : vt iungas : & si nihil vsucapis cũ eo qđ dixerat pro hære possides. & quod dicit possideréve, &c. iunge cũ eo quod dicit, quodque dolo, &c. & ad hoc facit C. eo. l. ij. & de petit. hæ. re. etiam. §. item si quis dolo. & pro socio. l. nemo ex sociis. in fine.

Restituas.

neres possidere : id illi restituas a. ¶ Hoc interdictum restitutorium est b, & ad vniuersitatem bonorum, non ad singulas c res pertinet : & appellatur, *Quorum bonorum* : & est adipiscendæ possessionis vniuersorum bonorum.

II. Paulus lib. xx. ad Edictum.

INterdicto †, *Quorum bonorum.* debitores hæreditarij non tenentur d, sed tantùm corporum possessores.

† Habemus licet, quod bat ꝙ verbũ bonorum, de nostr. possess. sione. ifium ter. ad hoc dicit sing. Bart. i addi. ad Bald. in l. j. C. de vsufru. Adde Car. in cle. j. quit. ex ta de rebus ee nõ alie. Bart. in l. Cẽsario. supra. de vsufr. & pu l. fi. & in cle. rebus ecclesiæ non alie. lib. vj. cõ ibi not. per Archidiac.

a Fle quod. b Fl. quod le.

Quorum legatorum.

TITVLVS III.

I. Vlpianus lib. lxvij. ad Edict.

HOc interdictũ e vulgò, Quorum 1 legatorum appellatur. Est autè & ipsum f adipiscendæ 2 possessionis : & continet hãc causſam, vt qđ quisque 3 legatorũ nomine, non ex voluntate hæredis occupauerit, 4 id restituat hæredi. Etenim æquissimũ prætori visum est, vnunquenque nõ sibi ipsum g ius dicere, occupatis legatis, sed hoc 5 ab hærede petere. Rediguntur 6 igitur ad hæredẽ 7 h per hoc interdictum ea, quę legatorum nomine possidentur : vt proinde 8 i legatarij possint eum cõuenire. ¶ Hoc interdictũ, & hæredẽ hæredis, bonorúmque possessoris k habere, rectè 9 propter vtilitatem huius edicti 10 dicendum est : nec non cæteros quosque successores.

Vbicunque incertitudo causſatur ex facto rei, admittitur libellus incertus. Bart.

¶ Quia autẽ nonnunquã incertum est, vtrum quis pro legato, an pro hærede, vel pro possessore possideat, bellissimè Arrianus scribit hæreditatis petitionem instituendam, & hoc interdictum reddendum, vt siue quis pro hærede, vel pro possessore (possideat 11, petitione hæreditatis teneatur,) siue pro legato possideat, hoc interdicto teneatur : quẽad modum solemus facere, quoties incertum est l, quæ potiùs actio teneat, Nã duas actiones 12 diuersas concedimus, cum de re dubitamus, vt ecce in hoc interdicto, & in Publiciana. Item in hereditatis petitione, & in rei vendicatione. Item in familiæ herciscundæ, & communi diuidundo. Item in actione ad exhibendum, & in rei vendicatione. Item in actione de peculio, & de in rem verso. Item in actione de dote, & de rebus vxoriis. Item in actione depositi, & commodati. Item in actione tutelæ, & negotiorum gestorum. Item in actione furti manifesti, & nec manifesti. Item in actione vi bonorum raptorum, & de damno. Item in actione legis Aquiliæ, & de iniuriarum actione. Item in actione ex stipulatu, & ex testamento. Item in actione ex empto, & ex vendito. Item in actione locati, & conducti. Item in actione pro socio, & quod iussu. Item in actione quod metus causſa, & de dolo. Item in actione ex testamento, & ab intestato. Item in actione aquæ pluuiæ arcendæ, & aquæ quotidianæ & æstiuæ. Item in actione de arboribus cædendis, & de glande legenda. Item in actione finium regundorum, & de termino moto. Item in actione de pastu pecoris, & de pauperie. Item in actione de pecunia constituta, & de pecunia credita. Item in actione de pecunia numerata, & de pecunia soluta. Item in actione de pecunia mutua, & de pecunia commodata. Item in actione de pecunia deposita, & de pecunia recepta. Item in actione de pecunia ex causſa iudicati, & de pecunia ex causſa transactionis. Item in actione de pecunia ex causſa compromissi, & de pecunia ex causſa arbitrii. Item in actione de pecunia ex causſa stipulationis, & de pecunia ex causſa promissionis. Item in actione de pecunia ex causſa dotis, & de pecunia ex causſa donationis. Item in actione de pecunia ex causſa legati, & de pecunia ex causſa fideicommissi. Item in actione de pecunia ex causſa libertatis, & de pecunia ex causſa manumissionis. Item in actione de pecunia ex causſa tutelæ, & de pecunia ex causſa curationis. Item in actione de pecunia ex causſa negotiorum gestorum, & de pecunia ex causſa mandati. Item in actione de pecunia ex causſa depositi, & de pecunia ex causſa commodati. Item in actione de pecunia ex causſa pignoris, & de pecunia ex causſa hypothecæ. Item in actione de pecunia ex causſa emptionis, & de pecunia ex causſa venditionis. Item in actione de pecunia ex causſa locationis, & de pecunia ex causſa conductionis. Item in actione de pecunia ex causſa societatis, & de pecunia ex causſa communionis. Item in actione de pecunia ex causſa hereditatis, & de pecunia ex causſa successionis. Item in actione de pecunia ex causſa bonorum possessionis, & de pecunia ex causſa bonorum venditionis. Item in actione de pecunia ex causſa bonorum emptionis, & de pecunia ex causſa bonorum locationis. Item in actione de pecunia ex causſa bonorum conductionis. Item in actione de pecunia ex causſa bonorum societatis, & de pecunia ex causſa bonorum communionis. Item in actione de pecunia ex causſa bonorum hereditatis, & de pecunia ex causſa bonorum

Universidad de Deusto Biblioteca

a¶ *Dicamus*.si verò certum esset plures competere, & ex eodem facto, & idem persequentes: actione vna nō omnibus esset vtendū: vt ff. de act. & obli. l. plura. sinauerè diuersæ ex diuersis factis omnibus vtēdum est: vt ff. eo. tit. l. qui seruum. & ff. de priua. deli. nunquam. Ir.

b¶ *Velle consequi*. scilicet ponere duas actiones posse: & sic sunt cōtra. C. de codic. l. fi. in prin. Sol. vt ibi. & ff. de reg. iu. l. nemo. §. quoties. & ff. de tribu. cp in hæredē. §. eligere. & de leg. ij. cùm filius. §. variis. Sol. secundū Azo. hic conuentus nō certificabat actorē de qualitate possidēdi: sic nec actor reum certificet de qualitate agendi, & licet hic dicat, quoties, &c. quasi generalis. s. cum dubitamus, restringe, si dubitamus, propter factum conuēnit: vt erat hic, & idem pōt contingere, si possessor rei nō certificet hæredē, possideat tit. vel nō: & sic nescit, agat rei vendicatio. vel peti. hære. & idē in similibus. aliàs si ex alia causſa dubito, secus est secundū eū. Alij aliter soluunt: vt not. in d. l. qđ in hæredē. §. eligere. & facit ff. de acqui. pos. naturaliter. §. nihil. & ff. nau. cau. tab. l. licet. §. possimus.

c¶ *Cessabit*. Py. est: vtique necesse habebit interdictum. s. vtile. & tūc plana. sed communis est, vtique cessabit interdictum: & tunc dirēctum dic: sed vtile locū habet, quia, &c. vel dic verius cessat. s. in totū qa nō tota res reuocat, sed quatenus est vltra modum Fal. vt C. ad leg. Falci. si quis quadringentorum. sed in legato reuocat tantum: vt ff. e. l. §. redigun tur. No. ergo hic casum in quo differt legatum à donatione: sed regulariter conueniunt a. vt inst. de don. §. j. & hæc est rō: qa in traditione differt: cùm donatio à testatore, & legatum ab hærede detur: vt inſti. de lega. §. j.

d¶ *Præceptionis*. scilicet possideat.

e¶ *Alio genere*. Quatuor enim sunt genera legatorum: vt inſtit. de lega. §. j.

f¶ *Quod ait prætor*. verba fortè erant talia: quorum legatorum possessionē legatarius occupauit, id reddat: siue habeat, siue dolo habere desiit: nisi habeat voluntate eius, ad quem ea res pertinet: vt ff. §. quod ait. j. & si satisdatū sit: vt ff. §. quod ait. ij. nam hic duo impediunt hoc interdictū. f. voluntas, & cessatio satisdationis, &c.

g¶ *Possidetur*. scilicet ciuiliter: vt ff. de acquiren. rerum domi. l. acquiritur. §. fina. sed naturaliter sic: vt ff. de acquiren. poſſ. naturaliter.

ADDITIO. Die istud esse verū in re, in qua est vsusfructus, secundū Barto. hic.

h¶ *Relictā*. vt debeatur ex prædio hæreditario: & legatarius occupauerit. secus cōtrà: si alius debeat prædio hæreditario: quia tunc nō venit in hoc interdictō: sicut nec in petitione hæreditatis: vt suprà de petitione hæreditatis. l. non tantum. in fi. quæ est contra. Solue vt ibi nota. hoc tit. etiam incorporalia venire: vt hîc quod non est in superiori: vt ff. tit. j. l. fin.

i¶ *Custodit*. vt ff. & ff. pro hærede. l. ij. in prin. & de acquir. poſſ. l. iij. in fi. & l. si quis ante. & vt in poſſ. le. is cui. in prin. & qui. ex cau. in poſſ. eatur. l. cum legati. ar. contrà. ff. commu. diui. l. communi diuidendo. §. fi duo. fit autem hæc missio cùm hæres non satisdat præstari legata existente die vel conditione. Accur.

k¶ *Habet*. per quod videbatur hoc interdicto non teneri: ar. ff. de acqui. poſſ. l. iustè.

l¶ *Maximè*. abundat. sic C. de testa. ma. l. fi. §. j. nam si non satisdat hæres, ille non exit: vt ff. vt in poſſ. le. si pecuniæ. §. fi. vel supple, idē & si paratus sit satisdare, vel etiam soluerit: vt ff. de solut. l. si pro me quis, & sic non abundat.

m¶ *Videtur*. propter interuerſionem quam facit: vt ff. de acquiren. poſſ. si quis rem. & ff. de vi, & vi arma. l. colonus.

n¶ *Eius*. s. legatarij, ad quē legatum transmittitur, si purum est vel purificatum: vt C. de cad. tol. §. cùm igitur. & §. finautem.

o¶ *Quod ait prætor*. supple hæc verba, vt dixi ff. eadem l. §. quia autem.

p¶ *Agnitam*. s. secundum tabulas.

q¶ *Cesset*. si cū errore facti credens bona fuisse fieri consensit: reuocat per condictionem indebiti, quod vltra dodrātem est occupatum: vt ff. ad l. fal. l. j. §. si legatarius. & C. ad l. Falci. l. error. Alij *expendant* in factum.

r¶ *Possessionem*. secundum tabulas.

s¶ *Debere*. contrà C. de pac. l. j. Solu. vt ibi. & cōcor. ff. de leg. ij. si ita *scriptum*. §. si sub conditione. & ff. de pign. l. j. §. in specie. & ff. quod iussu. si tutor. §. fi. & ff. qui. ad liber. procla. nō licet. l. pen. & ff. de rescin. ven. si Titius. arg. contrà. C. de rēpo. appel. l. fi. in fi. & ff. bus appel. non licet. l. j. §. j. & ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. & ff. de euict. l. vendicanté. & ff. de pigno. si fundū. §. aliena. quibus legibus pōt renuntiari iuri futuro. Quid autem in ipsa apprehensione, vel parum ante? Respon. idem, vt valeat: arg. C. de pac. petens. idē si prius sed posteà ratum habet: vt ff. §. prodest. Accur.

t¶ *Revocari possit*. quæ non ex voluntate occupata est. Accur.

v¶ *Auferetur*. facit ff. de acqui. poſſ. si ex stipulatione. Accur.

x¶ *Sine in rem*. hoc speciale secundum Ioan. vt personalis actio maneat quæ sequatur successorem rei: regulariter cōtrà: vt ff. ad Treb. l. j. §. quòd si omnes. & de iudi. fi. fideicommissum. §. tractatum. sed de iure excipiē. contra. ff. de excep. rei ven. l. fi. & ff. de diuer. & tempor. præscri. l. quæ dam. de acceſſionibus. & ff. de pact. si tibi. §. pactum.

y¶ *Accesit*. facit ff. de aqua pluuia arcen. l. si autem. in fin.

z¶ *Ex voluntate*. post aditam hæreditatem, vel bonorum possessio agnitam: vt ff. ea. l. §. quòd ait prætor.

a¶ *Quia semel*. sufficit semel voluisse: vt ff. ad Macedo. l. finautem. & de aqua pluuia arcen. l. si in diem. & C. de actio. & obli. sicut. & inſti. de re diui. §. in alienum locum. & ar. ff. de fideic. lib. l. quidā. in fi. j. respon. Sed ar. contra. ff. de diuor. & re. si pœnituit. vbi admittitur pœnitentia eius, qui miserat libellum repudij: sed ibi voluntas non pœnitentis affuerat tantum: hic vtriusque.

a¶ *Quos*. quos habes. ff. ca. l. §. hoc interdictum. Accur.

b¶ *Nisi satisdatum sit*. l. non dabo interdictū, nisi satisdatū sit. s. ab hærede ipsi legatario de reddendo legato salua falcidia.

c¶ *Mittetur*. s. legatarius qui iam accepta satisdatione restituerat quæ nūc fortè inopia fideiussorum facta est inutilis: vt ff. & ff. vt in poſſ. leg. l. planè.

d¶ *Ipso iure*. s. cum cautum est sibi. Azo.

e¶ *Per mādati actionem*. vt quia procuratori eius est cautū: ad quod est ff. de ac. poſſ. l. posſeſſio quoque. §. fi.

f *Iuersum. Accreuerit*. Iure conuentionis, vel vſufructu, vel alluuione.

g¶ *Tenentur*. ipsi legatario ab hærede dati.

h¶ *In totum*. quasi in omnem causam, quæ ea occaſione prouenit, fideiuſſisse videatur: vt de loc. & conduc. l. quæro. & ff. de fideiuſ. si quis pro eo. §. si num mos. & ar. ff. ad Velle. nō putat. §. j. & facit ff. de dā. infe. l. dāni. §. si is. & ff. de pact. dota. l. inter. §. cū inter. & secūdū hoc de parte quę accreuit, poterit agi interdicto.

i¶ *Sed petenti*. s. legatario. oportet ergo eū interpellare. ad quod est ff. de ope. libe. l. cū patronus. sed ar. cōtra. C. de iure emphy. l. ij. & C. de contrahen. ſtipul. magnam. & ff. de ver. obli. si fundū. & ff. tit. j. l. fi. in prin. & ff. vt in poſſ. le. si pecuniæ. §. fi. vel supple, idē & si paratus sit satisdare, vel etiam soluerit: vt ff. de solut. l. si pro me quis, & sic non abundat.

m¶ *Videtur*. propter interuerſionem quam facit: vt ff. de acquiren. poſſ. si quis rem. & ff. de vi, & vi arma. l. colonus.

n¶ *Eius*. s. legatarij, ad quē legatum transmittitur, si purum est vel purificatum: vt C. de cad. tol. §. cùm igitur. & §. finautem.

o¶ *Quod ait prætor*. supple hæc verba, vt dixi ff. eadem l. §. quia autem.

p¶ *Agnitam*. s. secundum tabulas.

q¶ *Cesset*. si cū errore facti credens bona fuisse fieri consensit: reuocat per condictionem indebiti, quod vltra dodrātem est occupatum: vt ff. ad l. fal. l. j. §. si legatarius. & C. ad l. Falci. l. error. Alij *expendant* in factum.

r¶ *Possessionem*. secundum tabulas.

s¶ *Debere*. contrà C. de pac. l. j. Solu. vt ibi. & cōcor. ff. de leg. ij. si ita *scriptum*. §. si sub conditione. & ff. de pign. l. j. §. in specie. & ff. quod iussu. si tutor. §. fi. & ff. qui. ad liber. procla. nō licet. l. pen. & ff. de rescin. ven. si Titius. arg. contrà. C. de rēpo. appel. l. fi. in fi. & ff. bus appel. non licet. l. j. §. j. & ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. & ff. de euict. l. vendicanté. & ff. de pigno. si fundū. §. aliena. quibus legibus pōt renuntiari iuri futuro. Quid autem in ipsa apprehensione, vel parum ante? Respon. idem, vt valeat: arg. C. de pac. petens. idē si prius sed posteà ratum habet: vt ff. §. prodest. Accur.

t¶ *Revocari possit*. quæ non ex voluntate occupata est. Accur.

v¶ *Auferetur*. facit ff. de acqui. poſſ. si ex stipulatione. Accur.

x¶ *Sine in rem*. hoc speciale secundum Ioan. vt personalis actio maneat quæ sequatur successorem rei: regulariter cōtrà: vt ff. ad Treb. l. j. §. quòd si omnes. & de iudi. fi. fideicommissum. §. tractatum. sed de iure excipiē. contra. ff. de excep. rei ven. l. fi. & ff. de diuer. & tempor. præscri. l. quæ dam. de acceſſionibus. & ff. de pact. si tibi. §. pactum.

y¶ *Accesit*. facit ff. de aqua pluuia arcen. l. si autem. in fin.

z¶ *Ex voluntate*. post aditam hæreditatem, vel bonorum possessio agnitam: vt ff. ea. l. §. quòd ait prætor.

a¶ *Quia semel*. sufficit semel voluisse: vt ff. ad Macedo. l. finautem. & de aqua pluuia arcen. l. si in diem. & C. de actio. & obli. sicut. & inſti. de

Nota ex isto text. quæ licet Falci. ipso iure reſcat. cōcor. tex. in l. linea margaritatū. &. in l. Plautius. supra ad l. Falc. quod facit ad id quod voluit Barto. hic.

13 Fl. protesta st.

14 Fl. deest, euiqua. a lia gl. debet intelligi, vt loquatur ī donatione causſa mortis quę in ali quibus habet cōtenię tiam cū lega to: vt notaui in apoſtil. ad l. Marcellus. §. j. in apoſtil. in ver. differunt super gl. in ver. reocatæ sunt. supra. de don. cauſ. mor.

15 Fl. deest, seruādorum.

10 Fl. f.

Vnus hæredum consentiendo, ut res legata poßideatur, non præiudicat cohærdi uolenti hoc interdictum intentare.

16 Fl. hoc no

17 Fl. de f

18 Fl. quo

19 Fl. eorū

Vtl. retentur.

20 Fl. f.

voluit

Exponit uerba edicti, & dicit quòd istud interdictum habet locum, etiam si quis propria authoritate occupat seruitutem: uel usumfructum sibi legatum: licet talia non propriè uideātur poßideri, sed teneri. hoc dicit.

It prætor.]CASVS. Primò ponitur edictū, posteà Vlpia. verba edicti exponit. Edictū est tale. Si aliqs dolo malo vetuit, quò min' qs mitti iussus, siue à me, siue ab aliqbus q. iurisd. habēt ī poſt. alicuius rei, ī poſ. esset, vel ꝓhibendo intrare, vel iā ingressū deiiciēdo. in eū acti. in factū erat ꝓtor quanti interest ꝓhiberi. Posteà Vlp. cōmēdat hoc edictū. di. bene dixit ꝓtor: nā frustrà iuberet de mittēdo hoīes in tenutā: & frustrà mitteret nisi ꝓhiberet vim inferri iniſſis vel intrare volentibus. Tādem dicit: hoc edictū generale est, & locum habet in omnibus qui mittūtur vel iubentur mitti in poſ. bo. siue causa rei seruandæ, siue legatorum causa, siue ventris: & habent isti prohibiti act. in factum: nec est vis, quis sit prohibens, siue dñs rei, siue nō. Ité siue ꝓhibeat intrare, siue ingressum prohibeat, ide est, & siue in hac prohibitio. interueniat vis, siue nō: idem est. Vltimò dicit: pone ꝙ prohibens intrare hac de cā prohibuit, quia rē illā credebat suam: vel sibi obligatam: vel non esse illius, in cuius bonis debebat fieri missio: cessabit hoc casu hoc interdictum. ¶ *Hæc verba*.]Nunc exponit verba edicti, illa. s. quanti ea res erit: & dſ, ꝙ in hac act. venit quicquid interest prohibiti, ꝙ non habuit poſ. quod expone vt in gl. domini mei Acc. si ergo nihil debebatur illi, qui erat iussus mitti: licet nō fuerit admissus, nō tñ habet hanc actio. Posteà dicit. Pupillus & furiosus licet ꝓhibeāt intrare iussum, nō tñ tenentur hoc interdicto. fallit in eo pupillo, qui est capax doli. Quid si tutor nomine pupilli prohibuit: tenetur pupillus in quantū tutor est soluendo. & etiam ipse tutor tenet. Quid si filius, vel seruus volōtate patris vel dñi prohibuit, ipse pater & dñs tenetur, Posteà dicit. Hæc act. quæ datur ex hoc edicto, durat anno. hoc fallit in legatario prohibito: & bene dixi dari intra annū, cū sit pœnalis. Ité in hæredes nō datur, nisi in id, qđ ad eos pueniſ: hæredibus aūt datur. & bene dixi. secus esse in legatario. nā legatario vel fideicōmissario ꝓhibito datur hęc act. ppetuò: & in hæredē datur: & redditur ratio: nā si prohibēs offerat satisdationē de legato soluēdo adueniēte die: vel cōdit. liberatur ab hac act. etiā si erat ali', quā hæres: & si in hoc releuatur, meritò in hoc grauetur, vt teneatur hac act. perpetuò, & in hæredem hoc casu vadat. Fran. Accur.

emptorem. in princi. supra. de actio empt. gl in l. hominem. supra. mādā. in l mora. & ibi dixi in a poſt. ad Dy. in cod. verū. supra. solu. ma.

2 Flo. voluit

1 Fl missus est. Manuscr. iuerit.

1 Flo cuius ea iurisdictio fuit.

2 Fl. fuit.

3 Fl. erit, dabo.

4 Flo. edictū.

3 Fl. stetis.

5 Fl. quos ipse in.

Ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est[1].

TITVLVS IIII.

Diuiditur in tres partes. Primò ponuntur verba edicti. Secundò cōmendatio eius edicti. Tertiò expositio edicti. secunda ibi, Hoc interdictū summa. Tertia ibi, Hæc verba uel ibi, Est autē generale, litera per se satis plana est, sī bene punctiues eam. h. d.

I. Vlpianus lib. xxvij. ad Edictum.

AIt Prætor, *Si quis dolo malo fecerit, quò minus quis permiſſu meo, eiusve cuius[1] iurisdictio de ea re fuerit* q, *in possessione bonorum sit* r, *in eum in factum iudicium quanti ea res fuerit* [2] s, *ob quam in possessionem missus* t *fuit* [3], *dabo* u. ¶ Hoc interdictum [4] summa prouidentia prætor proposuit. Fruſtra enim in possessionem mitteret rei seruandæ causſa, nisi missos tueretur x, & prohibētes venire y in possessionem coerceret.

1 ¶ Est autē generale hoc edictum, pertinet enim ad omnes qui in possessionem à Prætore missi sunt. Conuenit enim Prætori omnes quos [5] in possessionem missit gnoribus voluit [2] sibi caueri. Si per legatarium factū sit, quò minus satisdetur m, licet cautum nō sit, tenetur interdicto. Sed si fortè factum sit per legatarium, quò minus satisdetur: eo autem tempore, quo edictur interdictum, satis accipere paratus sit, non cōpetit interdictum, nisi satisdatum sit.

2 ¶ Item si per bonorum possessorem n steterit, [3] quò minus satisdaret, sed modò o paratus est cauere, tenet interdictum. Illud enim tempus inſpicitur, quo interdictum editur p.

1 Fl missus est. Manuscr. iuerit.

1 Flo cuius ea iurisdictio fuit.

2 Fl. fuit.

3 Fl. erit, dabo.

4 Flo. edictū.

5 Fl. quos ipse in.

voluit

20 Fl. f.

de re diui. §. in alienum locum. & ar. ff. de fideic. lib. l. quidā. in fi. j. respon. Sed ar. contra. ff. de diuor. & re. si pœnituit. vbi admittitur pœnitentia eius, qui miserat libellum repudij: sed ibi voluntas non pœnitentis affuerat tantum: hic vtriusque.

a¶ Quos. quos habes. ff. ca. l. §. hoc interdictum. Accur.

b¶ Nisi satisdatum sit. l. non dabo interdictū, nisi satisdatū sit. s. ab hærede ipsi legatario de reddendo legato salua falcidia.

c¶ Mittetur. s. legatarius qui iam accepta satisdatione restituerat quæ nūc fortè inopia fideiussorum facta est inutilis: vt ff. & ff. vt in poſ. leg. l. planè.

d¶ Ipso iure. s. cum cautum est sibi. Azo.

e¶ Per mādati actionem. vt quia procuratori eius est cautū: ad quod est ff. de ac. poſ. l. posſeſſio quoque. §. fi.

f Iuersum. Accreuerit. Iure conuentionis, vel vſufructu, vel alluuione.

g¶ Tenentur. ipsi legatario ab hærede dati.

h¶ In totum. quasi in omnem causam, quæ ea occaſione prouenit, fideiuſſisse videatur: vt de loc. & conduc. l. quæro. & ff. de fideiuſ. si quis pro eo. §. si num mos. & ar. ff. ad Velle. nō putat. §. j. & facit ff. de dā. infe. l. dāni. §. si is. & ff. de pact. dota. l. inter. §. cū inter. & secūdū hoc de parte quę accreuit, poterit agi interdicto.

i¶ Sed petenti. s. legatario. oportet ergo eū interpellare. ad quod est ff. de ope. libe. l. cū patronus. sed ar. cōtra. C. de iure emphy. l. ij. & C. de contrahen. ſtipul. magnam. & ff. de ver. obli. si fundū. & ff. tit. j. l. fi. in prin. & ff. vt in poſ. le. si pecuniæ. §. fi. vel supple, idē & si paratus sit satisdare, vel etiam soluerit: vt ff. de solut. l. si pro me quis, & sic non abundat.

m¶ Videtur. propter interuerſionem quam facit: vt ff. de acquiren. poſſ. si quis rem. & ff. de vi, & vi arma. l. colonus.

n¶ Eius. s. legatarij, ad quē legatum transmittitur, si purum est vel purificatum: vt C. de cad. tol. §. cùm igitur. & §. finautem.

o¶ Quod ait prætor. supple hæc verba, vt dixi ff. eadem l. §. quia autem.

p¶ Agnitam. s. secundum tabulas.

q¶ Cesset. si cū errore facti credens bona fuisse fieri consensit: reuocat per condictionem indebiti, quod vltra dodrātem est occupatum: vt ff. ad l. fal. l. j. §. si legatarius. & C. ad l. Falci. l. error. Alij *expendant* in factum.

r¶ Possessionem. secundum tabulas.

s¶ Debere. contrà C. de pac. l. j. Solu. vt ibi. & cōcor. ff. de leg. ij. si ita *scriptum*. §. si sub conditione. & ff. de pign. l. j. §. in specie. & ff. quod iussu. si tutor. §. fi. & ff. qui. ad liber. procla. nō licet. l. pen. & ff. de rescin. ven. si Titius. arg. contrà. C. de rēpo. appel. l. fi. in fi. & ff. bus appel. non licet. l. j. §. j. & ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. & ff. de euict. l. vendicanté. & ff. de pigno. si fundū. §. aliena. quibus legibus pōt renuntiari iuri futuro. Quid autem in ipsa apprehensione, vel parum ante? Respon. idem, vt valeat: arg. C. de pac. petens. idē si prius sed posteà ratum habet: vt ff. §. prodest. Accur.

t¶ Revocari possit. quæ non ex voluntate occupata est. Accur.

v¶ Auferetur. facit ff. de acqui. poſſ. si ex stipulatione. Accur.

x¶ Sine in rem. hoc speciale secundum Ioan. vt personalis actio maneat quæ sequatur successorem rei: regulariter cōtrà: vt ff. ad Treb. l. j. §. quòd si omnes. & de iudi. fi. fideicommissum. §. tractatum. sed de iure excipiē. contra. ff. de excep. rei ven. l. fi. & ff. de diuer. & tempor. præscri. l. quæ dam. de acceſſionibus. & ff. de pact. si tibi. §. pactum.

y¶ Accesit. facit ff. de aqua pluuia arcen. l. si autem. in fin.

z¶ Ex voluntate. post aditam hæreditatem, vel bonorum possessio agnitam: vt ff. ea. l. §. quòd ait prætor.

a¶ Quia semel. sufficit semel voluisse: vt ff. ad Macedo. l. finautem. & de aqua pluuia arcen. l. si in diem. & C. de actio. & obli. sicut. & inſti. de

4 Flo. deest, euiqua. a lia gl. debet intelligi, vt loquatur ī donatione causſa mortis quę in ali quibus habet cōtenię tiam cū lega to: vt notaui in apoſtil. ad l. Marcellus. §. j. in apoſtil. in ver. differunt super gl. in ver. reocatæ sunt. supra. de don. cauſ. mor.

15 Fl. deest, seruādorum.

Vnus hæredum consentiendo, ut res legata poßideatur, non præiudicat cohærdi uolenti hoc interdictum intentare.

16 Fl. hoc no

17 Fl. de f

18 Fl. quo

19 Fl. eorū

Vtl. retentur.

20 Fl. f.

Exponit uerba edicti, & dicit quòd istud interdictum habet locum, etiam si quis propria authoritate occupat seruitutem: uel usumfructum sibi legatum: licet talia non propriè uideātur poßideri, sed teneri. hoc dicit.

10 Fl. f.

13 Fl. protesta st.

Nota ex isto text. quæ licet Falci. ipso iure reſcat. cōcor. tex. in l. linea margaritatū. &. in l. Plautius. supra ad l. Falc. quod facit ad id quod voluit Barto. hic.

voluit

Exponit uerba edicti, & dicit quòd istud interdictum habet locum, etiam si quis propria authoritate occupat seruitutem: uel usumfructum sibi legatum: licet talia non propriè uideātur poßideri, sed teneri. hoc dicit.

10 Fl. f.

13 Fl. protesta st.

Nota ex isto text. quæ licet Falci. ipso iure reſcat. cōcor. tex. in l. linea margaritatū. &. in l. Plautius. supra ad l. Falc. quod facit ad id quod voluit Barto. hic.

4 Flo. deest, euiqua. a lia gl. debet intelligi, vt loquatur ī donatione causſa mortis quę in ali quibus habet cōtenię tiam cū lega to: vt notaui in apoſtil. ad l. Marcellus. §. j. in apoſtil. in ver. differunt super gl. in ver. reocatæ sunt. supra. de don. cauſ. mor.

15 Fl. deest, seruādorum.

Vnus hæredum consentiendo, ut res legata poßideatur, non præiudicat cohærdi uolenti hoc interdictum intentare.

16 Fl. hoc no

17 Fl. de f

18 Fl. quo

19 Fl. eorū

Vtl. retentur.

20 Fl. f.

voluit

emptorem. in princi. supra. de actio empt. gl in l. hominem. supra. mādā. in l mora. & ibi dixi in a poſt. ad Dy. in cod. verū. supra. solu. ma.

2 Flo. voluit

1 Fl missus est. Manuscr. iuerit.

1 Flo cuius ea iurisdictio fuit.

2 Fl. fuit.

3 Fl. erit, dabo.

4 Flo. edictū.

3 Fl. stetis.

5 Fl. quos ipse in.

Universidad de Deusto
Biblioteca

species, item facit ℔. de iniur. l. iniuriarum. §. conductori. & ℔. l. proxi. in eo. scilicet quod hic dicit conuenit prætorem tueri.

a ¶ *Siue dominus.* cùm fuerit conuentus vt soluat, alio enim conuento, vel nullo nil ei nocet: vt ℨ. ea. l. §. si quis ideo.

b ¶ *Venire.* ab initio.

c ¶ *Cùm venisset in possessionem.* sic ℔. de vi, & vi ar. l. j. §. vi possidere. & ℨ. de dam. infect. damni. §. penult. & de acquiren. poss. clã. in fi.

d ¶ *Vt vim fecerit.* sufficit enim dolo prohibitũ, sed si vi factũ est, nunquid habet locum constitutio, si quis in tantam. quod videtur: vt arg. ℔. eo. si quis missus? Sed respond. non. cùm enim non possidet missus, vel mitti iussus, vt ℨ. de ac. poss. l. iij. §. fi. non habet locũ interdictũ vnde vi, nec si quis in tantam: vt ℔. de vi, & vi ar. l. j. §. interdictum autem hoc.

e ¶ *Prohibuit.* sufficit dolo malo prohibitum esse. vt ℨ. ea. l. in prin. §. fi.

f ¶ *Putabat.* etiã supinè, cùm dolus tantum ueniat, non lata culpa: vt ℨ. e. in prin. sic ℔. ad l. Cor. de fic. l. in lege. & ℔. de fur. l. inter omnes. §. rectè. hoc ergo ipm summatim cognoscitur: vt ℨ. de re iudi. l. à diuo. §. si super. & facit ℨ. ne quis eũ, qui in ius voc. l. antepe. §. fi.

g ¶ *Vtilitate creditoris.* quia exceptione peremptoria submoueri nõ potest: non ergo iurat in litẽ: secus in eo qui exemit: vt ℨ. ne quis eum, qui in ius voc. l. pen. §. j.

h ¶ *Possessionẽ habere.* si ergo pos. non valet nisi duos denarios, & debitũ sit cẽtũ: duos denarios habet tantum creditor. Itẽ si pos. valet plus debito, nan consequitur plus debito secundum Azo. quo interesse ab isto soluto, an debitor verus liberetur, si fortè iste sit alius? Respon: sic: vt ℨ. de re iudi. si quis dolo. §. j. arg. contra. ℨ. ne quis eum, qui in ius vocat. l. pen. in fi. & l. fi. sed ibi in eo quod est in pœna. nam iuratur ibi in litem: & sic exceditur verum interesse creditoris.

i ¶ *Exceptione.* nisi fortè erat talis, ex qua solutum repeti non posset. quia quod fecit iudex, debitor fecisse videtur: vt C. de euictio. l. si ob causſam.

k ¶ *Propter nullam.* hoc est contrà ℨ. quib. ex cau. in pos. eatur. l. penu. §. j. in fi. Solu. vt ibi.

l ¶ *Constat.* licet faciant còntra hoc edictũ, quia, &c. & est ratio bona: vt ℨ. e. in prin. & hoc nisi locupletiores sunt: vt ℨ. de dolo, sed si ex dolo. & ℨ. de act. emp. l. Iulianus. in fi. & ℨ. quando ex facto tuto. l. iij.

m ¶ *Contrà erit dicendum.* nam tenetur vt ex quolibet delicto: vt insti. de ob. ex deli. §. pe. præter cárnis: vt ℔. de adul. si minor.

n ¶ *Soluendo.* concor. ℨ. de admi. tut. l. fi. in prin. & de pecu. l. summa. §. si dolo. Sed contra ℔. de reg. iur. neque. Sol. ibi deliquit non nomine pupilli. & plenè dic, vt ibi. Item eodem modo respon. ad l. ℨ. tit. j. l. penul. contra. & ℨ. de actio. emp. l. Iulianus. §. idem Iulianus. in fi. & ℔. qui vi, aut clam. is qui in puteum. §. si tutoris. in quibus dicitur inditinctè non teneri de dolo tutoris: at híc distinguitur sit soluendo, vel non. econtrà, alij dicunt eam indistinctè teneri: vt ℨ. de euict. l. iiij. & ℨ. de ædil. edi. quod si nolit. §. quod in procuratore. contra. Solu. híc subaudi maximè, secundum H. & sic ad cedendum tenebitur: vt ℨ. de tributo. l. procuratoris. §. j. vel dic vt not. ſuper quolibet contrario.

o ¶ *Tutorem.* facit ℔. l. proxima.

p ¶ *Hoc fecerint.* vt ℔. de vi, & vi arma. l. j. §. quoties. & §. quod igitur adiicitur. in prin. & ℨ. de noxa. l. si ex duobus. §. illud.

q ¶ *Missione.* & damni infecti: vt ℨ. de dãno infect. si quis missum.

tueri. ¶ Sed siue rei seruãdæ causa, siue legatorum aut ventris nomine in possessionẽ missi fuerint, habent ex hoc edicto in factum actionẽ: siue dominus [6] [a], siue alter prohibuerit.

2 ¶ Hæc actio nõ tãtùm eum tenet qui prohibuerit [7] quem venire [b] in possessionẽ: sed etiã eũ à quo [8] quis de possessione pulsus est: cùm veniſſet in possessionẽ [c]: nec exigitur, vt vim [9] fecerit [d], qui prohibuit [e].

3 ¶ Si quis ideo possessione prohibuerit, [10] quia [11] suã putabat [f], vel sibi obnoxiã [12] vel certè nõ esse debitoris: consequens est, vt hoc inter dicto non teneatur.

4 ¶ Hæc verba, *quanti ea res erit, ob quam in possessionem missus erit:* continent vtilitatem creditoris [g], vt quãti eius interest possessionem habere [h], tanti ei is, qui prohibuit, condemnetur. Proinde si ob falsum creditum, vel ob falsam petitionẽ missus est in possessionem: vel si exceptione [i] submoueri potuit: nihil ei debet prodesse hoc edictum: quia propter nullam [k] causam in possessionem missus fit. [13]

5 ¶ Hoc edicto, neque pupillũ, neq; furiosum teneri constat [l]: quia affectu carent. Sed pupillum eum debemus accipere, qui doli capax non est. Cæterùm si iam doli capax sit, contrà erit dicẽdum [m]. Ergo & si tutor dolo fecerit, in pupillum dabim⁹ actionẽ: si modò soluẽdo [n] sit tutor. Sed & ipsum tutorẽ [o] posse conueniri Iul. scribit,

6 ¶ Si domini vel patris voluntate prohibitus quis sit à possessione, in ipsos dabitur actio, quasi per alium hoc fecerint [p].

7 ¶ Hãc actionem, excepta legatorum missione [q], intra annũ [r] cõpetere, & nõ postea, sciẽdum est: cùm sit pœnalis [s]. Nec in hæredes similésque personas dabitur, nisi in id, qđ ad eos [14] peruenerit. sed hæredi bus [15] similibúsq; personis dabitur. Nã cùm [t] prohibitus quis est legatorum, vel fideicõmissorum causſa possessionem adipisci: tunc actio & perpetua est, & in hæredem dabitur: quia est in potestate successorũ euitare interdictum satisdatione oblata [u].

Prohibitus, siue suo nomine intrabit siue alieno, habet locum hoc interdictum. Itẽ prohibens suo nomine vel alieno tenetur. b. d.

II. Paulus lib. lix. ad Edictum.

SVo quis [x], an alieno nomine prohibitus sit, nihil interest. Hæc enim verba, *quanti ea res est,* referẽda sunt ad personam domini [y]. Item tam is tenetur qui suo nomine, quàm qui alieno nomine [z] prohibuit [a].

De duobus remedijs breuius, & melius est eligendum. ita iudices debẽt præcepta, & edicta sua tueri: deinde usque ad finem legis dicit in quæ bona missus pọt uti hoc interdicto. a. d.

III. Vlpianus lib. lxviij. ad Edictum.

SI quis missus [b] fuerit [c] in possessionem fideicommissi seruãdi causſa, & non admittatur: potestate [d] eius inducendus est in possessionem, qui eum misit [e]. Aut si quis velit [1] vti interdicto [f], consequens erit dicere interdictum locum habere, sed melius erit dicere

a. ¶ *Iure suæ potestatis.* i. officio: vt modò dixi: & hoc si iudex est ordinarius nõ delegatus: vt no. ℨ. de of. eius cui man. est iurisd. l. penul. §. vt possessio. nisi fortè à Papa vel à principe esset delegatus secũdũ quosdã: quia sunt similes ordinariis: vt C. de iudic. à iudice index datus.

b ¶ *Militarem.* vt quia congregat milites: vt & C. de iis qui la. vel ali. l. ij. Sed videtur, qꝺ non his viis sit eundũ, sed tantùm per interdictum: vt ℨ. si ven. no. mu. in poss. mit. l. j. §. necessario. quæ est cõtra. Sol. ibi subaudit tantùm. vel aliter vt ibi. & facit ℔. proxi. §. & ℨ. de rei ven. qui restituere. Accur.

c ¶ *Certis modis.* post sex menses: vt ℨ. vt in pos. leg. is cui. §. Imperator. & C. vt in pos. leg. l. circa.

d ¶ *Vtilem.* ℨ. efficacem in factum. Accur.

e ¶ *Extraordinaria.* hoc expone vt ℨ. §. proxi. & contrarium ibi positum & hic posset poni.

f ¶ *Prohibitorium est.* prohibet enim prætor, ne vis fiat ei, qui in pos. mittitur. Item si quis iam ingressus sue rit, & deiiciatur, hac actione agere poterit: vt ℨ. eo. l. j. §. hæc actio. Accursius.

g ¶ *Sed si mulier.* prohibita cùm veniſſet in possessionem.

h ¶ *Ad exemplum creditorum.* pro quibus maximè est hoc edictum: vt ℨ. eo. l. j. §. sed siue rei.

i ¶ *Interdicto.* interdicitur ne prohibeatur. in factum agitur, si prohibita fuerit intrare: vel posteà deiecta. & facit ℨ. de euict. l. vendicantem. in fi.

k ¶ *Non sit prægnans.* ad hoc suprà, de iis qui no. infami. l. cùm non prægnans.

l ¶ *Ad exemplum.* vt si afferatur argumentum, vel modicè pro eo faciens, mittatur in possess. Ir. sicut si offeratur pro puero: vt ℨ. de Carb. edic. l. iij. §. causæ cognitio.

m ¶ *Possessionem.* ergo multò magis ex quo est in ea, dimittet.

PEr interdictum.] CASVS. Si nomine domus ruinosæ quã possidebas, petij cauerí mihi de dãno infecto: & cùm iudex præcepisset, noluisti cauere: debet me mittere in pos. domus ruinosæ: & si prohibeas me intrare, vel me ingressum deiicias: habeo hoc interdictũ. Secundò dicit, qꝺ habeo act. in factũ ex hoc edicto ad interesse, id est, in tantũ in quantũ daretur actio ex stipula. si promissum esset. Tertiò dicit, qꝺ si eo tempore quo petebam mitti cum effectu, cùm iudex iã iusserat me mittendum, domus tua cecidit supra meam, & sic habeo damnum: habeo actio. in factum ex hoc edicto. Vltimò dicit, siue iussus mitti ex causſa damni infecti, siue ex alia causſa repellatur, habet locum hæc actio in factum. Franc.

n ¶ *Per interdictum.* scilicet quod est ℨ. l. j. in prin. & idem per aliud speciale quod est ℨ. de dam. infect. prætor.

o ¶ *Ab eo.* scilicet prætore.

p ¶ *Non promittit.* nuda cautione cum suo nomine.

q ¶ *Satis non dat.* per fideiussores cum alieno.

r *Non fiat.* sic ℔. de reg. iur. l. in iure ciuili.

s ¶ *Iudicium.* scilicet in factum.

t ¶ *Cautum fuerat.* vt & ℨ. de dam. infect. prætor. §. in eum. & l. dies. §. an tamen. & §. in eum. & l. fi. finita. §. pen. & sic ad interesse. vt ℔. eum ratam hab. si procurator. & sic ad aliud datur hæc actio, cùm ex alia causſa in pos. fuerit missus. vt ℨ. eo. l. j. §. hæc verba. secundum quosdã. sed certè imò ad idem, cùm interesset vbique.

v ¶ *Sed ex alia.* scilicet non solum quando iudicis decreto paritum non est.

x ¶ *Si eo.* supple, scilicet si eo, &c.

y ¶ *Desideraret.* cum effectu, cùm iam missus erat destinatione.

z. ¶ *Iudicium.* id est, actionem in factum contra dominum ruinosæ domus: licet à nemine sit prohibitus. sic est in edicto illo de damno infecto: vt suprà, de damno infect. si finita. §. eleganter. & sic competit actio hoc casu ex alia causſa quàm ex eo, quòd non admittitur iussu Prætoris, vel missus reiiciatur. Alij dicunt, quòd hic ab aliquo fuit prohibitus.

1 ¶ Pœna autem eius, qui non promittit [p], vel satis non dat [q], ea [2] est, vt in possessionem mittatur ad uersarius. Siue ergo promittat, siue per eum non fiat [r] quò minus promittat, nõ tenebit interdictum, repulso eo per exceptionem, qui experitur.

2 ¶ Prætor in eum qui neque cauit, neque possidere passus est eum, qui missus est, iudicium [s] pollicetur in tantum, quantum præstare eum oporteret, si de ea re cautum [t] fuisset. [2] Sed ex alia [u] causſa hoc iudicium proposuit, si eo [x] tẽpore quo in possessionẽ mitti desiderabat [y], prætoris adeundi potestas non fuerit, scilicet vt si cùm potestas prætoris adeundi non esset, damnum interim datum est, haberet iudiciũ [z], qui damnum passus est.

3 ¶ Item subiectum [a] est, si ex alia causſa [b] qui in possessionẽ missus [c] est, prohibitus esse dicitur, [3] habere in factum actionem.

De tabulis exhibendis.
TITVLVS V.

Diuide in duas partes. Primò ponit verba edicti. Secundò Iurisconsul. exponit per quæstiones. Secunda ibi, Si quis forte textus planus est.

PRætor ait.] CASVS. Titius fecit testamentum in scriptis: in quo instituit hæredem, & reliquit legata: mortuo Titio Seius tenet illud testamentum, vel dolo defiit habere. dicitur, qꝺ poterit hæres & legatarij agere contra Seiũ interdicto de tabulis exhibendis, & quod dixi in testamento, idem in codicillis, vel alia vltima voluntate. Secundò dicit, Si aliquis confitetur penes se esse testamentum: cogitur exhibere per interdictum, quemadmodum testamenta aperiantur. & si dicat se non posse exhibere, vel non debere exhibere ita citò: dabitur ei tempus intra quod exhibeat: & cogitur per hoc interdictum, & habet locum hoc interdictum in testamento, & in omni alia vltima voluntate: siue valeat, siue non: siue sit vltima, siue prior. Idem si dubitetur de statu testatoris: vt quia dicatur fuisse filium vel seruum. Item habet locum hoc interdictum ad testamenta filiorumfa. qui fecerunt testamentum in castrensibus & quasi peculiis. Item habet locum ad testamentum eius, qui dicitur decessisse apud hostes: non autem habet locum ad testamenta viuentis adhuc. Item habet locum ad testamentum deletum, siue in totum sit deletum, siue in partem. Item & si plures sunt tabulæ testamenti: habet locum hoc interdictum, & hoc intellige vt dicitur ℔. l. j. in versi. proinde, & c. in gl. quæ incipit, vel particulatim scriptæ. Item qui tabulas testamenti deposuit, potest hoc interdicto conueniri. Item si apud quem depositæ sunt: quicunq; sit, etiam si sit, qui ædes tuetur, vel aliquis tabellio. Item si apud seruum depositæ sunt, tenetur dominus eius hoc interdicto. Tandem dicit: quid si testator tabulas quas fecit, possessas à Titio velit petere: dicitur quòd non habet hoc interdictum: sed agat act. ad exhibendum: & exhibitas vendicet. quæ actio ad exhibendum datur omnibus qui rem suam dicunt quam petunt exhiberi. Tandem dicit, Titius possidens tabulas testamenti desiit dolo possidere. tenetur hoc interdicto. Poterit etiam lege Cornelia testamentaria accusari, quasi dolo testamentum sumpserit. nec enim per maius delictum releuatur à minori. Sed pone, quòd non amouit, neque celauit tabulas: sed eas tradidit alij, ne teneretur exhibere: non autem animo supprimendi tabulas: tenebitur hoc interdicto. non autem lege Cornelia. Posteà dicit, hoc interdictũ exhibitorium est, & est exhibere, copiam facere tabulæ apprehendendæ & legendæ, & apud Prætorem exhibentur, vt ipse Prætor iubeat testes venire ad recognoscenda sigilla: & si non veniant sponte, coerecebit eos: & illi agunt hoc interdicto, quibus est aliquid legatum in testamento prædicto & si conuentus hoc interdicto non exſ. nouum.

Universidad de Deusto Biblioteca

hibeat, teneatur inquantum interest petentis. vnde si hæredi nõ exhibeantur, cõdẽnabitur possessor tabularũ in æstima. hæredi. itẽ si legatario nõ exhibeantur tabulæ testamenti: fit condẽnatio in valentiã legati: & hoc est verũ, etiã si conditionale erat legatũ: nec cauebit se restituturũ hãc æstima. si deficiat cõditio legati. Sed an possit petere legatarius ex quo habuit æstimat. per hoc interdictũ? & certè si habuit ab hærede, a modò nõ poterit petere legatũ ab codẽ hærede. Si autem habuit æstimatio legati ab alio: bene poterit petere legatum ab hærede. idẽ in hærede si habuit æstima. hæredi. à Titio, qui noluit tabulas testamenti exhibere, nã hæredi. ipsam poterit petere ab alio, qui possidet eam, secus si ipse Titius possidet hære. Vltimò dicit, hoc interdictũ competit. & post annum durat, & hæredi cæteríque successoribus competit. & hoc dicit cum duabus legibus sequen. Fran. Accur.

a ¶ *Tabulas.* Sic ergo videtur, q̃ non pertineant ad scripturã quę fit hodie in testamento nuncupatiuo: sicut video in bonorũ pos. secundum tab. vt C. de bo. pos. secundũ tab. l. bonorum. & edicto diui Hadri. tollẽ. vel constitutione quã habes C. de edict. diui Had. tol. l. fi. secũdum H. Vel dic vtile dari: vt d. l. bonorũ. & no. in d. l. de edic. diui Hadri. tol. l. fi.

b ¶ *Penes.* pro apud ponitur, quod largius significat: vt j. de verb. fig. l. penes. competit enim hoc interdictum cõtra depositarium: vt j. l. iij. §. si tabulæ. Acc.

c ¶ *Vt desinerent.* quid si dolo fecisti, quo minus à principio peruenirent? Dicam cessare interdictum. sic s. quæ in fran. credi qui autem. in prin. arg. contrà s. de petitio. hæredi. sed & si lege. §. perinde.

ADDITIO. Pro fol. huius contrarij distingue secundum Bart. post Dy. sic, quòd aut quis est mihi obligatus ex cõtractu vel quasi, ex quo tenetur acquirere: & tunc habent locum omnes leges quæ dicunt, q̃ ille, qui apprehendit, tenetur tanquam possessor. aut non est obligatus ad hoc ex contractu vel quasi, & habent locum leges quæ dicunt eum non condemnari.

d ¶ *Ita eas:* vt apud te sunt, non à te corruptas.

e ¶ *Si libellus.* veluti epistola fideicommissaria.

f ¶ *Aliàve.* puta codicillus. Accur.

g ¶ *Decreto.* id est, edicto isto.

h ¶ *Comprehendam.* id est, comprehendo. sed quando cessat hoc interdictum: vt j. eo. l. fina. Et in tabul. viui: vt j. eodem. §. fina. quæ sunt contrà.

i ¶ *Exhibere.* per interdictum quemadmodum testa. aperian. vt s. quẽadmo. testamen. ape. l. ij. in fi.

k ¶ *Et tempus.* fortè tale vt est C. de dilationi. l. j. & facit Institut. de offi. iudi. §. fi ad exhibendum.

l ¶ *Impræsentiarum.* id est, in præsenti.

m ¶ *Vel oportere.* id est, si dicat se non debere exhibere. altero ergo horum est opus, vt habeat locum hoc edictum, scilicet q̃ neget se exhibere posse, vel neget se debere. In tertio verò cùm potest, sed non vult, habet locum dictus tit. quemad. testamen. aperian. d. l. ij. §. fi. secundum Azo. sed H. dixit hoc cõcurrere cum illo in eo casu, cùm habet, & dicit se non debere exhibere, arg. d. §. Accur.

Edictum de tabulis exhibendis habet quæ requirunt.

n ¶ *Codicill.* §. qui non pertinent ad testamẽtum: quia & in eis est testatio mentis, vel quia non valebant quandoque, nisi testamento confirmarentur: licet hodie secus: vt insti. de codicil. §. j. Accur.

o ¶ *Inutiliter* præterito filio puta.

p ¶ *Ruptum.* agnatione posthumi.

q ¶ *Vitio.* puta tritum capitis diminutione testatoris: vt Insti. quib. mo. testa. infir. in prin. & §. alio.

r ¶ *Sed & si falsum.* in hoc est contrà j. eo. l. fi. sed hic antequàm de falso agereturibi iam cœperat agi. Alij q̃ ibi criminaliter agebatur de eo: hîc ciuiliter. vel ibi adscripsit sibi: hîc non. prima placet. Accu.

s ¶ *Sed priores.* post quàm aliæ factæ sunt.

t ¶ *Imperfectam.* hoc est contrà, infrà, ad legem Corneliam de fal. si quis legatum. vbi pro imperfecto dicit hoc interdictum non competere. Sol. cũ habet aliquod vitium testamẽtum, quod est in aperto, puta literã, vel falsitatem apertam, tunc non est exhibendum. sed si vitium sit abscõsum, vt in omnibus istis casibus: tũc est exhibendum: nisi statim qui conuenitur, sit paratus probare ipsum esse falsum, vel ruptum, vel nullum: argumen. s. ad exhibendum. l. iij. §. ibidem. & de Carb. edic. l. iij. §. caussæ. & s. vt in pos. lega. 3. §. is à quo. secundum Hu. hic ergo potest esse imperfectio & aperta & obscura. Alij dixerunt, quòd pro imperfecto & falso nec hoc interdictum, nec edictum, quemadmodum testa. aperian. nec lex Corne. de fal. locũ habet: licet aliquis sibi in eo adscribat, vt in contra. pro falso vero & perfecto. vel pro vero & imperfecto locum habent prædicta: vt hîc, & s. quẽadmo. testamen. ape. l. ij. §. j. Tu die secũdum Azo. quòd pro imperfecto qualibet ex caussa datur hoc interdictum, excepto pro imperfecto consignationis siue sigillationis, vt ibi. pro falso autem non negatur ibi competere hoc interdictum. apparet ergo tabulas accipi etiam abusiuè: cùm propriè sit testamentum perfectum, & signatum: vt d. l. quemadmodum testamen. aperian. l. ij.

Testamenti tabulæ an & quando sint exhibendæ.

† Ille ter. fa. cit, q̃ si apud munachũ aliquod eſt aliquod instrumentũ vel liber alienus, notarij, vel suis qui forte facit notarius ante recognitionis ingressũ debet agi cõtra mo in fi. patterij, vt d hîc per Bart. 1 Fl. seruum.

2 Fl. pertinent.

3 Fl. eſt. deſ. 4 Fl. testamẽ. ti. quos. 5 Fl. Eſt enim. 6 Fl. pertinet. 7 Fl. eſt. deſ. 8 Fl. debeat.

v ¶ *Plures tabulæ.* vel particulariter scriptæ in diuersis locis: vel integraliter scriptæ vbilibet: vel aliæ primæ, vel aliæ posteriores: vt j. l. iij. §. j. & insti. de testamen. §. penul.

x ¶ *Discepetetur.* supple, veluti fi, &c. Accur.

y ¶ *Dicatur.* qui testari non possunt, nisi de castrẽsi vel quasi, in quo testatur filius. vt subiicit, & Institu. qui. non est permis. facere testa. in prin. Accur.

z ¶ *Decesserit.* cuius testamentum valet ex lege Corne. vt Instit. qui. non est permis. facere testamentum. §. fi.

a ¶ *Non pertinet.* nec illud quemad. testa. aperian. vt s. quemad. testamen. ape. l. ij. §. fi dubitetur. facit ad hoc j. l. iij. §. fi ipse.

b ¶ *Reliquisse.* hoc facit ad id quod no. Institu. qui manumitte. non pos. §. fi. Accur.

c ¶ *Testamentum sit deletum.* puta secundum R. cancellatum, vel incisum per errorem: magis autem si aliqua culpa interuenisset lata vel leuis. & facit s. de secun. tabu. l. j. §. fi linum. & §. fi furioso.

d *Locum habet hoc interdictum* si tamen adhuc legi possit testamentum: sin autem dolo hoc fuisset factum, tũc ex ea parte tenetur quasi dolo desiisset posse exhibere in totum, vel in partem: vt s. eo. l. j. in prin. & facit j. de fur. hoc amplius. & l. sequen. & s. ad l. Aqui. qui tabulas.

e ¶ *Si tabulæ.* facit s. eo. l. j. §. interdictũ. ibi, proinde & si plures, &c. & s. de secun. tabu. l. j. §. si quis in duobus.

f ¶ *Desinet.* quia potest exhibere: vt s. ad exhib. Celsus. in princip. est ergo scriptum interdictum in rem: vt s. de interdi. l. j. §. pe. & argum. s. quod me, cau. l. metum. §. cùm autem. sed hoc casu fortè dabitur depositario tempus, vt domino denuntiet: vt in authenti. vt omnes obediant iudi. §. fi igitur. & C. vbi in rẽ act. l. ij. nec ob. in authen. de depo. in prin. quia hic nec interdicit depositi restitutione mi: sed litem contestatur, & agit hoc interdicto vt fiat exhibitio.

g ¶ *Depositi.* potest enim depositum suscipere: & sic exhibere. Accu.

h ¶ *Aedituus.* id est, qui ædes tuetur: vt Institut. de tuto. §. tutores. Accur.

Omnibus

a ¶ *Omnibus.* scilicet vt habeant actio. ad exhi. sed nõ q̃ habeant interdictũ de tabu. exhi. nam hæres est dominus testamenti, & ita habet interdictũ de ta. exhi. vt s. ad exhi. l. iij. §. si quis extrà. & s. quemadm. sua persona: sed hæres non ex sua, sed hæreditario iure dicit sua. sic ergo hîc nota nõ concurrere hoc interdictũ cum actio. ad exhi. nisi in hærede: vt dixi. & facit s. ad exhib. l. iij. §. fin. & C. ad exhi. l. instrumenta. Accur.

b ¶ *Testamẽtariæ.* per hoc interdictum, sicut nec eõtrà: vt C. quando ci. ac. l. j.

c ¶ *Quòd maius.* facit j. de pœnis. l. relegati.

d ¶ *Animo vel consilio.* propositum enim & voluntas, &c. vt j. de fur. qui iniuriæ.

e ¶ *Apprehendendo.* & legendo: vt s. quẽad. testa. ape. l. ij. §. infpecto. & describendæ: vt s. ad l. Fal. l. penult. §. fi. Azo. & s. quemad. testa. ape. l. j. in prin. & facit s. ad exhiben. l. ij. & j. de verb. signi. l. plus est. & j. de libe. ho. exhiben. l. iij. §. ait Prætor.

f ¶ *Signa.* id est, sigilla. & facit s. quemad. testa. ape. l. j. in fi.

g ¶ *Coerceri.* captis pignoribus vel mulcis: vt instituit. de satisf. tut. §. quibus. & s. de ven. inspi. l. j. §. quid ergo. & s. fi quis ius dicen. non obtem. l. j. in prin. & facit C. de testi. l. penu. in prin. & s. de test. l. inuiti. argu. sumpto à contrario. Sed contrà suprà, quẽad. testa. ape. l. fed & si quis. vbi dicit nõ cogi eos venire coram iudice. Sol. ibi extra territorium iudicis erant. Accur.

2 Hyeniret.

h ¶ *Adscriptum habent.* pro quo competit eis actio. aliàs secus: vt si lego tibi fundum, si decem dederis Titio, nam Titius nec legatarius dici potest: vt s. si quis omiſ. cau. testa. si quis sub condi. & sic non habet hoc interdictum: arg. s. ad exhi. l. iij. §. fciendum.

i ¶ *Interfuit.* eius qui agit.

k ¶ *Aestimandum.* sed certè non tantum interest: cùm adhuc hæreditatem petere non posset vel legatum. vel etiam non est conditio: & sic est contrà j. de reg. iur. l. quatenus. Solu. hîc speciale propter contumaciam, vt hîc subiicit, vt per eam augeatur. sic econtrà speciale vt quandoque minuatur. vt C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. j. in eo qui. ex cau. in pos. ea. l. penul.

l ¶ *Restituturum.* exigitur ergo statim: & est speciale. aliàs contrà s. ad le. Aquil. in lege Aquilia si deletum. Accur. ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd hîc conuenitur quis propter dolum, ideo cõdemnatio repræsentatur, ibi propter culpam, ideo differtur.

m ¶ *Si hinc.* id est, per hoc interdictum.

n ¶ *Distinctio.* vt si à possessore hæreditatis æstimationem sit cõsecutus, amplius eam non petat, si ab alio æstimationẽ consecutus est, hæreditatem à possessore petere nõ prohibetur. ad quod est s. de petitio. hæredi. nec vllam. §. pen. & j. de sol. Stichũ. §. dolo. nec est cõtra j. de reg. iu. l. bona fides. quia hîc speciale. vel à diuersis exigitur hîc: secus si ab vno: vt s. prox. & in cõtrario. & j. de fur. l. ei q. furti. in fi. & s. ne quis eum qui in ius. l. fi. Item contrà s. de re iudi. si quis dolo. §. fi. Sol. hîc speciale: quia occultat probationem iur. C. de hæreti. l. quoniam. in fi. Item contrà j. de noua. i. fundum. vbi etiam ab vno petitur res & æstimatio. Sol. ibi sunt duæ stipulationes: & eo animo interpositæ, vt vtraque habeat effectum scilicet rei, & æstimationis rei.

o ¶ *Post annum.* nec enim est pœnale, habito saltem respectu ad actorem: vt j. de actio. & obligat. in honorariis.

SI *sint.*] CASVS. Cum quidã pupillus possideret tabulas testamenti: & eas petere mihi exhiberi: dolo turoris eius desierũt esse apud eum pupillũ. dicitur, quòd tutor ex hoc dolo conuenitur hoc interdicto ad interesse: & de suo soluet. Fran. Accur.

p ¶ *Non pupillum.* facit j. quod vi, aut clã. l. is qui. §. fi tutoris. & 3 Fl causam vt se restituturum cauet.

reg. tur. l. neque. & C. vnde vi. l. meminerint. & s. tit. j. l. §. hoc edicto. & quod ibi no.

DE *tabulis.*] CASVS. Ponit duos casus in quibus nõ agitur hoc interdicto pro tabulis exhibẽdis. Primũ est, vt si in testamẽto est Titius institutus heres: & nunc duo sunt Titij, quorũ quilibet contendit se hæredem insolidũ & petit hære. per pe. hære. amodo aliquis eorum non potest hoc interdictum proponere, cũ præparatorium sit: & ideo ante litem cõtest. super peti. hære. debuit proponi. Accur.

4 Flo. deſt. eſt. 5 Fl. deeſt. eſt. 6 Fl. deeſt. eſt. testamenti. mationis.

r ¶ *Ad publicam quæstionem.* quod est si falsum dicatur: si tamen cõtrouersia iam cœpta fit, secundũ quosdã. Vel dic, q̃ est, si non sunt tabulæ signatæ. nec fuerunt ibi signationes: vt j. ad leg. Cor. de fal. l. fi q̃s legatum. Vel tertiò quod est si in eis sit relicta hæreditas fisco. nam tunc verè pertinent ad publicam quæstionẽ, secũdũ H. Vel quartò secundum Azo. quia is, qui agit interdicto, sibi adscripsit in testamento, cuius causſa petit sibi exhiberi tabulas quod lege Cor. vetitum est: & relictum fisco applicatur, cũ auferatur indigno: & secundũ hos quatuor modos non est contrà. s. e. l. j. §. hoc interdictum. Vel dic vt ibi.

s ¶ *Itaque.* q̃a nõ agit interdicto his duobus casibus: & ille apud quẽ sunt, posset eas vitiare: itaq̃, & c. sed secundũ vltimas duas exposituones secũdi casus, quare nõ apud fiscũ vt digniorẽ: vt s. de fi. instr. l. fiũRũ. & ff. nouum.

1 Fl. si habeat. No. secundũ Bar. Hîc q̃ pones hîc largius, sumit, quàm in l. penes. tutia. & de ver. sig. & hoc voluit hîc gl.

2 Fl. deest, valet.

3 Fl. deest. sit.

Edictum de tabulis exhibendis habet quæ requirunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse dicitur vir idoneus, vel ibi non erat hæreditatis quæstio: hîc fie.

¶ NE QVID IN LOCO SACRO FIAT.

Interp. sito tit. superiori occasione illorum tit. s. quorum bonorū, & quorū leg. atorū, edit. ad propositā materiā. s. ne vis fiat ei. s. ad prohibitoria interdicta. & primo de digniori. est enim hæc caussa diuini iuris, vt 3. de inter. l. j.

[A]t prætor.] CASVS. Prætor prohibet ne quid fiat vel immittatur in loco sacro, vt in sacrario vbi vasa sacra reponūtur, & intelligas prohiberi. Ne quid in loco sacro fiat, quod sit ad deformitatem, vel incōmodum: at ornamenti caussa bene possunt aliqua fieri, tandē elicit ꝙ curā siue custodiam ædium & locorū sacrorū debent habere, qui ædes curant. i. ædiles curules, qui ædes tuentur. Fran.

Locus sacer quis sit.
1 Fl. sanctis.

a ¶ *Sacro.* Sacer est, qui ritè & per pontifices deo cōsecratus est. vt instit. de rerum diui. §. nullius.

b ¶ *Non de sacrario.* s. vbi sacra reponitur: vt 3. de re. diui. l. sacra. §. illud verò. Azo.

c ¶ *Aedes sacras.* i. deo consecratas: vt 3. dixi. & supple, nō solū hoc interdicto ꝓspicitur, sed & domus fiscalis dicitur sacra. instit. de vsuca. §. j. & de his dicunt quidam hic loqui: & hi qui curant,
3 Flaminium. dicūtur æditui. vt inst. de iure. §. ij.

IN muris.] CASVS. In muris & portis ciuitatis Romanæ & in aliis locis sacris, vt in muris municipiorū prohibet aliquid fieri, quod sit ad damnum, vel incommodum. Item & in muris & portis vetat habitari. & hoc est timore incendij ne habitantium culpa incenderetur turris, nisi inhabitēt de permissu principis. Vel aliter potes exponere finem legis: quod dic vt in gl. domini mei Accur. & h. d. hæc lex. & sequen. Franc.

d ¶ *Portis.* ciuitatis Romanæ: vt instit. de rerum diuisione. §. sanctæ. & 3. de rerum diuisio. l. fina.

e ¶ *Locis.* vt in muris municipiorum: vt 3. de rerum diuisio. l. sed diui. §. fina. & l. sacra. §. muros. Accur.

f ¶ *Irrogetur* damnum priuato: vt j. tit. ij. l. ij. in princi. vel etiam ipsi reipublicæ.

g NEque muri neq; portæ habitari sine permissu principis g, propter fortuita incendia, possunt.

De locis & itinerib⁹ publicis.

TITVLVS VII.

1. Pomponius lib. xxx. ad Edictum.

CVilibet in publicum petere permittendū est id, quod ad vsum hominū i pertineat h: veluti vias publicas, itinera i publica: & ideo quodlibet postulante de his interdicitur k.

Ne quid in loco sacro fiat.

TITVLVS VI.

1. Vlpianus lib. lxviij. ad Edictum.

AIt Prætor, *In loco sacro a facere, inve eum immittere quid veto.* ¶ Hoc interdictū de loco sacro nō de sacrario b competit. ¶ Quod ait Prætor, *Ne quid in loco sacro fiat.* non ad hoc pertinet quod ornamenti caussa fit, sed quod deformitatis, vel incommodi. ¶ Sed & cura ædium locorúmque sacrorum mandata est iis, qui ædes sacras c curant.

11. Hermogenia lib. iij. Iur. Epitomarum.

IN muris, itémq; portis d, & aliis sacris e locis e aliquid facere ex quo damnum, aut incommodum irrogetur f, non permittitur.

III. Paulus lib. v. Sententiarum.

NEque muri neq; portæ habitari sine permissu principis g, propter fortuita incendia, possunt.

De locis & itinerib⁹ publicis.

TITVLVS VII.

1. Pomponius lib. xxx. ad Edictum.

CVilibet in publicum petere permittendū est id, quod ad vsum hominū i pertineat h: veluti vias publicas, itinera i publica: & ideo quodlibet postulante de his interdicitur k.

II. Vlpianus lib. xlviij. ad Digestorum.

NEmini l licet in via publica monumentum extruere.

III. Idem lib. xxxiij. ad Sabinum.

VIæ vicinales, quæ ex agris priuatorum collatis factæ sunt, quarum memoria nō extat publica rum viarum numero m sunt. Sed inter eas & cæteras vias militares n hoc interest, ꝙ viæ militares exitū ad mare, aut in vrbē, aut in flumina publica, aut ad aliā viam militarem habent. harū autē vicinaliū viarum dissimilis est conditio: nā pars earū in militares vias exitū habet 1, pars sine vllo exitu intermoritur 2 o.

Ne quid in loco publico, vel itinere fiat.

TITVLVS VIII.

Diuide in quatuor partes totum hunc titulum. Primò ponit narratiunculam quandā, quæ loco cuiusdam summarij est. Secundò ponit uerba edicti prætoris. Tertiò exponit uerba edicti. Quartò quasdā quæstiones uel differentias dissoluit circa hoc edictum. Secunda ibi, Prætor ait. Tertia ibi, Hoc interdictum. Quarta proprium locum non obtinet: sed sicut sanguis in corpore, sic per totum hunc tit. diffunditur. Collige prudenter, & sapienter discerne, & non errabis.

I. Paulus lib. lxiiij. ad Edictum.

IN loco publico Prætor prohibet ædificare: & interdictum interdictum non dabo. s. restitutorium: & sic habeas in litera, non dabo. aliàs deest non: & tunc dic dabo interdictū restitutorium quādoque: vt quando opus esset factum in via publica vel in itinere publico: vt de hoc habes j. e. l. §. ait Prætor. Posteà loquitur Vlpi. & dicit ꝙ hoc edictū prohibitoriū est, & spectat ad publicā vtilitatē. spectat etiam ad priuatā: vt si homines qui ibi propè morātur, possint per loca publica ire liberè: & inde habere lumē ad domos suas. & rātū iuris habet aliquis ad obtinendū vsum publicum, quod fit proponendo hoc interdictum: quātum aliquis ad prohibendū vsum publicū, quod fiebat ædificādo. Posteà exponit verbum publico: nam publicum cōprehendit areas ciuitatum, & agros, & insulas, & vias publicas. hoc autem interdictum non extenditur ad ea loca, quæ sunt in fisci patrimonio: & si de istis locis fisci erit quæstio, præfecti. i. ꝓcuratores Cęsaris erunt iudices. habet itaque locum hoc interdictum in locis, quæ sunt in vsu publico. i. cuiusq; ciuitatis. Tandem dicit, in solario domus meæ posui velū, puta linteū vel similē pannū: & hoc nocet luminibus domus tuæ: agere potes hoc interdicto vtiliter. ne hoc velū immittatur. Vltimò dicit ædificāsti in loco publico, nec prohibit' es: modò cū reficere vis illud ædificiū, volo prohibere ne reficias ex hoc interdicto. dr ꝙ possum. ¶ *Aduersus.*] Molē in mare deiecisti. habeo hoc interdictū vtile cōtra te, si illud mihi nocet: aliàs nō. & tū domū in litore maris facere possis, si mihi vel alij nō nocet. si aūt in mari vis piscari, vel nauigare, vel lauare te in flumine publico, vel in curia cōmunis ꝓspicere, nō possum te prohibere: imò si prohibeo te de facto, teneor tibi iniuriarū actio. ¶ *Meritò.*] Nūc exponit Vlpi. verba illa edicti, quæ dicūt, qua ex re damnū alicui detur. & meritò ꝓspicit prætor, Ne dānum ex loco publico alicui det. nā & quoties princeps permittit alicui ædificare in loco publico, intelligitur permissum de eo ædificio qđ nō nocet priuato. vnde si ex hoc opere aliquis amittere sperat liberū aspectū, habet hoc interdictū. si aūt sperat amittere aquā, quæ de meo fundo ad suū ibat nō iure seruitutis: nō ꝓpter hoc habet hoc interdictū. si aūt ædificat in publico, & nocet ædificio qđ fecerat in eodem loco publico, non habes hoc interdictum: cūm & eu illicitè ædificas: secus si licitè: vt quia permissu principis ædificaueras.

¶ *Si quis à principe.*] Impetrauī à principe vt in loco publ. pura in curia com-

Ne quid in loco publico, vel itinere fiat.

TITVLVS VIII.

Diuide in quatuor partes totum hunc titulum. Primò ponit narratiunculam quandā, quæ loco cuiusdam summarij est. Secundò ponit uerba edicti prætoris. Tertiò exponit uerba edicti. Quartò quasdā quæstiones uel differentias dissoluit circa hoc edictum. Secunda ibi, Prætor ait. Tertia ibi, Hoc interdictum. Quarta proprium locum non obtinet: sed sicut sanguis in corpore, sic per totum hunc tit. diffunditur. Collige prudenter, & sapienter discerne, & non errabis.

I. Paulus lib. lxiiij. ad Edictum.

IN loco publico Prætor prohibet ædificare: & interdictum

¶ NE QVID IN loco publico, &c.

Superiori titulo specialiter, hic generaliter in omni publico dicit: vt j. eo. l. ij. §. publici. sic & 3. ad l. Aquil. si ser. ser. §. inquit. vel superior præparatorius est: nec est ibi aliquod interdictum. hic autem quatuor proponit. Primum in l. ij. in princ. Secundum in §. ait Prætor. & sunt prohibitoria tantum. Tertium in §. Prætor. & est restitutorium. Quartum in §. fi. & est prohibitorium.

IN loco publico.] CASVS. Primò dixit: prætor prohibet ædificare in loco publico: & ob hoc proponitur hoc interdictū. Secundò ponit edictū prætor ait, Ne quid fiat, vel immittatur in loco publico, propter quod dānum alicui daretur: nisi lege permittente vel senatusc̄ōsulto vel edicto: vel decreto principis permittente fieret. & da exempla de his vt in glo. & si factū sit in cōtrarium,

1 Flo. habeas
1 Fl. interuritur.

interdictum non dabo. s. restitutorium: & sic habeas in litera, non dabo. aliàs deest non: & tunc dic dabo interdictū restitutorium quādoque: vt quando opus esset factum in via publica vel in itinere publico: vt de hoc habes j. e. l. §. ait Prætor. Posteà loquitur Vlpi. & dicit ꝙ hoc edictū prohibitoriū est, & spectat ad publicā vtilitatē. spectat etiam ad priuatā: vt si homines qui ibi propè morātur, possint per loca publica ire liberè: & inde habere lumē ad domos suas. & rātū iuris habet aliquis ad obtinendū vsum publicum, quod fit proponendo hoc interdictum: quātum aliquis ad prohibendū vsum publicū, quod fiebat ædificādo. Posteà exponit verbum publico: nam publicum cōprehendit areas ciuitatum, & agros, & insulas, & vias publicas. hoc autem interdictum non extenditur ad ea loca, quæ sunt in fisci patrimonio: & si de istis locis fisci erit quæstio, præfecti. i. ꝓcuratores Cęsaris erunt iudices. habet itaque locum hoc interdictum in locis, quæ sunt in vsu publico. i. cuiusq; ciuitatis. Tandem dicit, in solario domus meæ posui velū, puta linteū vel similē pannū: & hoc nocet luminibus domus tuæ: agere potes hoc interdicto vtiliter. ne hoc velū immittatur. Vltimò dicit ædificāsti in loco publico, nec prohibit' es: modò cū reficere vis illud ædificiū, volo prohibere ne reficias ex hoc interdicto. dr ꝙ possum. ¶ *Aduersus.*] Molē in mare deiecisti. habeo hoc interdictū vtile cōtra te, si illud mihi nocet: aliàs nō. & tū domū in litore maris facere possis, si mihi vel alij nō nocet. si aūt in mari vis piscari, vel nauigare, vel lauare te in flumine publico, vel in curia cōmunis ꝓspicere, nō possum te prohibere: imò si prohibeo te de facto, teneor tibi iniuriarū actio. ¶ *Meritò.*] Nūc exponit Vlpi. verba illa edicti, quæ dicūt, qua ex re damnū alicui detur. & meritò ꝓspicit prætor, Ne dānum ex loco publico alicui det. nā & quoties princeps permittit alicui ædificare in loco publico, intelligitur permissum de eo ædificio qđ nō nocet priuato. vnde si ex hoc opere aliquis amittere sperat liberū aspectū, habet hoc interdictū. si aūt sperat amittere aquā, quæ de meo fundo ad suū ibat nō iure seruitutis: nō ꝓpter hoc habet hoc interdictū. si aūt ædificat in publico, & nocet ædificio qđ fecerat in eodem loco publico, non habes hoc interdictum: cūm & eu illicitè ædificas: secus si licitè: vt quia permissu principis ædificaueras.

¶ *Si quis à principe.*] Impetrauī à principe vt in loco publ. pura in curia com-

ria cōis ædificare. ita demū videt cōcessū, si sine iniuria siue dāno alicuius ædificē, nisi expresse in cōtrariū dictū sit in rescripto. Secūdo dicit: ædificaui in publico nemine prohibente. nō cogor destruere istud opus per hoc interdictū. si tamē obstet publico vsui: is, qui ꝓcurat operibus publicis, destruet id opꝰ ex officio suo. si aūt nō obstat, dimittat. solariū tamē dabitur dē hoc ędificio ipsi ciuitati. Sed si cūm vel le ædificare in publico, parabā iam me ad hoc: dicit quòd iudicis officio cogor ad cauendū, vt de cætero nō ædificem, nec ego nec mei hæredes. Vltimò dicit, secus est in locis factis quā in locis publicis. nā vetat aliquid fieri in loco sacro. & si fiat, cogitur restituere in pristinum statū. hoc dicit vsque ad §. Prætor ait. Franciscus.

2 Flo interdicā non dabo.

a ¶ *Proponit.* vt j. l. pro xi. in princ. & facit j. quod vi aut clā. l. vim facit. §. fin. & j. de ope. pu. fi legatum. §. fin.

3 Fl. fiat.

b ¶ *Prætor. In loco publico.* hæc & sequentia exponuntur j. eodem. l. ij. §. publici. & sequent.

c ¶ *Lege.* s. municipali, vel die scripta: & secundum hoc ponitur vt genus: sequentia vt species.

d ¶ *Senatusconsulto.* permittente: vt j. de flu. l. quo minus.

e ¶ *Edicto.* Prætoris: vt j. de via pub. l. j. in prin. & §. j. & l. fi. §. fi.

f ¶ *Decreto.* vt j. eo. §. si quis à principe. & 3. de seruī. l. seruitutes. §. publico. & j. de flu. l. quo minus.

g ¶ *Interdictum.* Pi. est, nō dabo aliàs deest nō. dices ergo, cum factū est in via publi. vel in itinere publico, dabitur interdictū restitutorium: vt j. eo. §. Prætor ait, quod. & sic etiā intellige 3. fi si ser. ven. fi quando. §. fi. si autē in aliis locis pub. nō haber locū interdictū restitutorium, sed prohibitorium tantū: vt j. e. §. fi quis nemīnē. & sic vtraque litera est bona. & facit 3. de interdic. l. ij. §. publicè. & de ope. no. nū. l. j. §. nūtiatio. & j. de ope. pub. fi legatū. §. fi.

h ¶ *Hoc interdictum prohibitorium.* duntaxat: vel dic etiam restituto rium quandoque: vt 3. proxi. respon. no.

i ¶ *Ciuitatis.* fortè cuiusque alterius, non Romanæ: cùm ius ciuile dicitur cuiuslibet ciuitatis: vt instit. de iure nat. §. j. sic ergo quælibet ci
tas publicum habet, secundū Azo. Vel dic Romanæ ciuitatis tātùm cùm non adiiciatur nomen: vt instit. de iure na. §. sed ius. est ergo sē fus: iure ciuitatis id est, iure ciuili Romanorum, quod omnes sequimur. & sic tam de publicis Romæ, quàm aliarum ciuitatum dicit, quę modò sunt in vsu pub. vt j. e. l. §. hoc interdictum.

k ¶ *Ciuisque.* s. priuati hominis. s. iure seruitutis.

1 ¶ *Ad obtinendum.* scilicet vsum publicum: quod facimus proponē do edictum quantū quilibet ex populo ad prohibendū habet: quod fit ædificando secūdum Ioann. & sic cùm sumus in pari causſa, potior est mea conditio qui prohibeo: vt 3. communi diui. Sabinus. & si ser. ven. l. an vnus. Item quia sum in quasi possessione vsus: vnde potior est conditio possidentis: cùm adhuc alter nō ædificauerit. Item & tertia, quia publicum ius vniuersitatis tueor principaliter vel secundariò: & sic nō tātùm, sed plus iuris habeo ego qui interdico. Vel dic secundū. B. tantū habemus ad obtinendum, scilicet ædificando, quātum quilibet ex populo, &c. id est, durat mihi facultas ædificandi quousq; quilibet ex populo prohibēdi. vel die tertiò ꝙ neuter vult ædificare, sed vter facultas prohibēdi. vel die tertiò ꝙ neuter vult ædificare, sed vter-
que vti. hoc ergo casu neuter vincit: quia tantū ius habet vnus quan-
proponit. a.

II. Vlpianus lib. lxviij. ad Edictum.

PRætor ait: *Ne quid in loco publico b facias, inve eum locum immittas, qua ex re quid illi damni detur præterquàm quod c lege, senatusc̄ōsulto d, edicto e, decretove f principum tibi cōcessum est, de eo quod factū erit, interdictū g dabo.* ¶ Hoc interdictū pro hibitoriū h est: & tam publicis vtilitatibus, quàm priuatorū per hoc prospicitur. Loca enim publica vtiq; priuatorū vsibus deseruiūt, iure scilicet ciuitatis i, non quasi propria cuiusque k. & tantum iuris habemus ad obtinendum l, quātum quilibet ex populo ad prohibēdum habet. Propter quod, si quod fortè opus in publico fiat 3 quod ad priuati damnum redundet, prohibitorio interdicto potest conueniri: propter quam rem hoc interdictū propositum est.

1 ¶ Publici loci appellatio quemadmodum accipiatur, Labeo definit, vt & ad areas, & ad insulas, & ad agros, & ad vias publicas, itineráque publica pertineat m.

2 ¶ Hoc interdictum ad ea loca, quæ sunt in fisci patrimonio, non puto pertinere. In his enim, neque facere quicquam, neque prohibere priuatus potest. Res enim fiscales n quasi propriæ & priuatæ principis sunt. Igitur si quis in his aliquid faciat o, nequaquam hoc interdictum locū habebit. Sed si fortè de his sit controuersia, præfecti p eorum iudices sunt. Ad ea igitur loca hoc interdictum pertinet, quæ publico vsui q destinata sunt: vt si quid illic fiat qđ priuato noceret, prętor intercederet interdicto suo.

3 ¶ Cùm quidam velum r in mœniano s immissum haberet, quod 4 vicini luminibus officiebat, vtile t interdictum cōpetit: *ne quid in publico immittas, qua ex re luminibus Gaij Seij officias.*

Sicut prohibetur prætorꝭ interdicto, ne quid nouī in loco publico fiat: ita etiam prohibetur ne iam factum restauretur. h. d.

4 ¶ Si quis id, quod in publico u loco positum habuerit 5, reficere velit 6 †, huic interdicto locum esse Aristo ait, ad prohibendum eum reficere.

5 ¶ Aduersus eum, qui molem in mare proiecit, interdictum vtile x cōpetit ei, cui fortè hæc res nocitura sit. Si aūt nemo damnum sentit, tuēdus est is, qui in litore ædificat, vel molem in mare iacit.

6 ¶ Si quis in mari piscari, vel nauigare prohibeatur, nō habebit y interdictum: quemadmodum nec is, qui in campo publico ludere, vel in publico balneo 7 lauare, aut in theatro spectare z arceatur, sed in omnibus his casibus iniuriarū a actione vtendum est.

7 ¶ Meritò ait prętor: *Qua ex re quid illi damni detur.* Nam quotiescunque aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria b cuiusquā fiat: & ita solet princeps, quoties aliquid 8 noui operis instituēdū petitur, permittere. Dānum aūt pati videtur, qui commodū c amittit, quod ex publico consequebatur, qualequale d sit. Proin de si cui prospectus, vel 9 aditus sit deterior vel angustior, interdicto opus est. 8 ¶ Si quid in loco publi-

10 quid illic fiat qđ priuato noceret, prętor intercederet interdicto suo.

3 ¶ Cùm quidam velum r in mœniano s immissum haberet, quod 4 vicini luminibus officiebat, vtile t interdictum cōpetit: *ne quid in publico immittas, qua ex re luminibus Gaij Seij officias.*

4 Fl. quia.

Sicut prohibetur prætorꝭ interdicto, ne quid nouī in loco publico fiat: ita etiam prohibetur ne iam factum restauretur. h. d.

4 ¶ Si quis id, quod in publico u loco positum habuerit 5, reficere velit 6 †, huic interdicto locum esse Aristo ait, ad prohibendum eum reficere.

5 ¶ Aduersus eum, qui molem in mare proiecit, interdictum vtile x cōpetit ei, cui fortè hæc res nocitura sit. Si aūt nemo damnum sentit, tuēdus est is, qui in litore ædificat, vel molem in mare iacit.

6 ¶ Si quis in mari piscari, vel nauigare prohibeatur, nō habebit y interdictum: quemadmodum nec is, qui in campo publico ludere, vel in publico balneo 7 lauare, aut in theatro spectare z arceatur, sed in omnibus his casibus iniuriarū a actione vtendum est.

7 ¶ Meritò ait prętor: *Qua ex re quid illi damni detur.* Nam quotiescunque aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria b cuiusquā fiat: & ita solet princeps, quoties aliquid 8 noui operis instituēdū petitur, permittere. Dānum aūt pati videtur, qui commodū c amittit, quod ex publico consequebatur, qualequale d sit. Proin de si cui prospectus, vel 9 aditus sit deterior vel angustior, interdicto opus est. 8 ¶ Si quid in loco publi-

non publico fecit: licet extendatur in publico: quia in suo vsque ad cœlum liberum esse debet: vt 3. de ser. l. fi. & j. quod vi, aut clām. l. fi. §. penul.

v ¶ *In publico.* quod cùm posuit, prohiberi potuit.

x ¶ *Vtile.* quia solum est commune, non publicum: vt instit. de re. diui. §. quia. nulla enim communia sunt publica, vel econtrà. & facit C. de ope. pu. l. v. & de ser. rusti. prædio. l. imperatores.

y ¶ *Non habebit.* quia nihil ille in publicum facit, vel immittit: vel etiam in commune.

z ¶ *Spectare.* non opere facto, sed aliàs manu adhibita, sed in his omnibus prætèrquam in mari potest dici quòd detur vtile: vt j. de loco publ. fru. l. j. Similiter posset dici in mari: nam cum hoc ponatur in paritate cum istis aliis, & in aliis competat vtile: in mari debet competere: sic in via publi. vt j. e. §. fin. & ad hoc est j. de flu. l. j. §. fi in mari. & j. vt in flu. publi. na. li. l. j.

a ¶ *Iniuriarum.* vt j. de iniu. l. iniuriarū. §. fi. sed & hoc vtile: vt dixi.

b ¶ *Sine iniuria.* id est, damno. ad quod est suprà, si ser. ven. l. sicuti. §. pe. & §. fi. & j. eadē l. §. si quis à principe. & j. de reli. & sum. fu. si quis se. in fi. j. respons. & C. de preci. impera. offe. l. ij. & 3. eo. §. cùm quidā. Accur.

c ¶ *Commodum.* contrà. 3. de dam. infec. Proculus. & 3. de aqua plu. arcen. l. j. §. ficut. sed in publico hîc fit opus: ibi in priuato facientis. vnde non fic arcetur ibi.

d ¶ *Qualequale.* id est, qualecunque.

Vide Lib. 1 Cap. 7.

7 Flo. balneos.

8 Fl. aliud nari.

9 Fl. prospectus, si cui adimatur sit.

a Quidsitmœnianū pulchrè Bu. supra de iis qui deic. l. fi vetro.

Solū est cōmune, nō publicū: & prę hoc non differētiam inter commune & publicū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a¶ *Aedificauero.*i.ædificare voluero:vt ℣.§.si quis nemine. Azo.
b¶ *Nullo iure.*tibi debito. Accursius.
c¶ *Effecerit.*ad eſt,facturum ſit. Accur.
d¶ *Competit.* &poteſt eſſe ratio : quia primum à me : ſecundum à Deo habes.
e¶ *Ei.* ædificio quo ad lumẽ puta:vt ℣. pro xi.§. Accurſius.
f¶ *Aedificaueras.* nil doloſius doloſo , &c. ad hoc ℣. de dolo , ſi duo. & ℣. de fideiuſ. ſi Titius.in fi.& ℣.de dã. infect. qui bona. §. ſi quis iuxta. Azo. & ℣. quod vi , aut clàm. ſi alius. §. belliſſimè. & C. de libe. eau. ſi filiũ. & de inoffi.teſt. in are nam.& ℣.ne quis eum qui in ius vo.l.ij.
g¶ *Conceſſo.* à principe , vel ſenatu : vt ℣. proxi.§.
h¶ *Sic conceditur.* ſ. generali conceſſione vel ſimplici. quod eſt ℣.eo.§.meritò.& C. de inoffi.teſta. ſi quando. in princ. & ℣. de aqua co.l.j.§. illud tamen il lic.& ℣. ad Trebel. l. ſed cùm ab hærede. & C.de eman.l.nec auus. & ℣.quod vi,aut clàm. l. iij. §. planè. & ℣.ne quid.in flu. pub. l. j.§. ſunt qui putant.
i ¶ *Impetrauerit.* imò videtur non poſſe impetrari cum incõmodo aliorum:vt ℣.de ſeruit.l. ſeruitutes. §. publico. in fi. Sol.hic expreſsè petitum & conceſſum fuit : ibi ſimpliciter : vt hic prædixit. Vel hic cum incõmodo. ſ. paruo , non magno. vt ibi argu. ℣. de reli.ſi quis.in prin.& C.de preci.impera.off. l. ij. vel ibi ſubaudi. maximè Accurſius.
k ¶ *Si quis nemine.* nec prætori:vt ℣. l. fin. nec priuato : quia & tunc tolleretur:vt ſuprà de operis no.nun.l.j.§.nuntiatio. & §. prætor ait. Accurſius.
l ¶ *Non reſtituetur.*hoc in cæteris publicis,non in via , vel itinere publi.vt ℣.e.§.prætor ait.quia nec in flumine publico : vt ℣. ne quid in flu.pub.l.j.§.penul.
m ¶ *Deponere.*ex officio,nõ ex interdicto.& ad hoc ℣.de dam. infec. fluminum.§.quid ergo.
n ¶ *Solarium.*aliàs ſolariũ,à ſolo.aliàs ſalariũ:ad quod ℣.de ope.pub. ſi legatum.in fi.& hoc ſi ei dimittitur.ſi autem auferatur:dic de expẽſis circa finem diſtinguendum:vt inſt.de re.diui.§.ex diuerſo.
o ¶ *Adhuc.*aliàs,ſi tamen] ad nullam hoc opus,&c.i.nõ habet adhuc faciem operis:vt ℣.de ope.no.nun.l.ſtipulatio.§.opus.
p ¶ *Vetamur.*vt & ℣.tit.ij.l.j. Accurſius.
q ¶ *In via publica vel itinere.*quod minus eſt,quàm via:vt & in via priuata vel itinere:vt inſti.de ſerui.circa princ.
¶ *Ait prætor.*]CASVS.Ponitur aliud edictum : nam prætor vetat quid fieri in via publica,vel itinere publico per quod impediatur vſus viæ.tandem exponit Vlpianus,& dicit:viam publicam eã dico , cuius etiam ſolum publicum eſt:priuatæ enim viæ ſolũ priuatum eſt, vſus tamen communis eſt.at viæ publicæ etiam ſolum publicũ eſt,& certæ latitudinis,& fiunt ab eo,qui ius publicandi de prædiis hominũ habuerit,& facere vias,vt eſt princeps & Senatus. Poſteà dicit:via rum quædã ſunt publicæ,quędã priuatæ,quædam vicinales. Publicę ſunt vt ſtrata Panicalis:& ſtrata Galerię : & ſimiles. & iſtę dicuntur etiam conſulares. Priuatę ſunt:quę ab agro tuo,agro meo debentur. vicinales ſunt,quę in vicis ſunt:vt in Cardina delectabili noſtra villa eſt:quę & publicę dicuntur.quod eſt verum,ſi ex collatione priuatorum ſint factę:ſecus autem ſi ex collatione ſingulorum hominum ſit via publica refecta:vt eſt ſtrata , quę vadit verſus Galeriam , quę multùm mala eſt hyeme. nam licet homines eam reficiant ponendo fabulum ibi,& lapides:non propter hoc eorum eſt via. publica autẽ via dicitur,& quę ab agro ad agrum ducit hominem:vel quę plures homines ad agros ducit.& exit homo de via publica , ſiue conſulari, & intrat priuatam,vt eſt via poſita iuxta ſanctũ Paulum de Rauone , quæ via vocatur Mebuncellum.Nam de via publica eximus,& intramus viam illam ſtrictã,& imus ad vineas noſtras,quas ibi habemus, quæ via eſt noſtra,& aliorum ibidem vineas habẽtium.& habet locũ hoc interdictum pro via ruſtica,non vrbana.non ergo habet locũ in ſtrata ſancti Proculi,vel alia via,quæ ſit intra ciuitatẽ:ſed ſi in eis aliquis faciat opus, Vbertus de Vgene poteſtas Bono.faciet reſtitui in priſtinum ſtatum , ſiue via in totum ſit occupata per illud opus:ſiue in partem. Item tenetur, qui cloacam faciat decurrere in viam publicam, ita quòd vſus viæ impeditur. Itẽ tenetur hoc edicto qui foſſam in ſuo faciat,vt ibi aqua coadunetur , & decurrat in viã publicã. ſed ſi faciam in meo opus,ex hoc tamẽ aqua in via publica collecta redundat, ita ꝙ homines non poſſunt commodè trãſire: teneor perinde , ac ſi aliquid immittam in viam publicam , ita ꝙ aditus liberior impeditur.Sed ſi habeo ſun dum iuxta viam,& venit aqua ex fundo vicini,& intrat meũ ſundum:& tandem vadit in viam publicã, ita ꝙ vſus viæ impeditur: quæritur quis noſtrum tenetur.& dicitur, ꝙ ſi aquam iſtam recipio ſpõtè , teneor ego hoc interdicto. ſed ſi non ſpontè,tenetur vicinus meus:& in caſu prædicto quando teneor, fuit ficit quod agam contra vicinum meum , vt non immittat aquã in meo fundo. Item teneor hoc interdicto, ſi quis faciat opus, Vbertus de Vgene poteſtas Bono.faciet reſtitui in priſtinum ſtatum , ſiue via in totum ſit occupata per illud opus:ſiue in partem. Item tenetur, qui cloacam faciat decurrere in viam publicam, ita quòd vſus viæ impeditur. Itẽ tenetur hoc edicto qui foſſam in ſuo faciat,vt ibi aqua coadunetur , & decurrat in viã publicã. ſed ſi faciam in meo opus,ex hoc tamẽ aqua in via publica collecta redundat, ita ꝙ homines non poſſunt commodè trãſire: teneor perinde , ac ſi aliquid immittam in viam publicam , ita ꝙ aditus liberior impeditur.Sed ſi habeo ſun dum iuxta viam,& venit aqua ex fundo vicini,& intrat meũ ſundum:& tandem vadit in viam publicã, ita ꝙ vſus viæ impeditur: quæritur quis noſtrum tenetur.& dicitur, ꝙ ſi aquam iſtam recipio ſpõtè , teneor ego hoc interdicto. ſed ſi non ſpontè,tenetur vicinus meus:& in caſu prædicto quando teneor, fuit ficit quod agam contra vicinum meum , vt non immittat aquã in meo fundo. Item teneor hoc interdicto, ſi

10 *Flo deeſt. hoc.*

11 *Manuſcri. credendum as, cõcedendum.*

11 ¶ Si quis nemine k prohibente in publico ædificauerit,non eſſe eũ cogendum tollere , ne ruinis vrbs deformetur:& quia prohibitorium eſt interdictum,non reſtitutoriũ l. Si tamen obſtet 12 ædificium id publico vſui, vtique is , qui operibus publicis procurat,debebit id deponere m : aut ſi non obſtet,ſolariũ n ei imponere. Vectigal enim hoc ſic appellatur ſolarium , ex eo quòd pro ſolo pendatur. Si tamen adhuc o nullum opus factum fuerit, officio iudicis continetur , vti caueatur non fieri.& ea omnia etiam in perſona hæredum cæterorũque ſucceſſorum erunt cauenda.

¶ Locorum ſacrorum diuerſa eſt cauſſa. In loco enim ſacro non ſolũ facere vetamur p , ſed & factum reſtituere iubemur.hoc propter religionem.

12 ¶ Ait prætor : *In via publica , vel itinere q publico facere immitterẽve quid quo ea via itẽrve deterius ſit , fiat, veto* r .

¶ Viã publicam eam dicimus , cuius etiam ſolum publicum eſt. Non enim ſicut in priuata via , ita & in publica accipimus. Viæ enim priuatæ ſolum alienum eſt : ius tamen

Aedificia,que fiunt in locis publicis nullo prohibente,non debent facta deſtrui , ſi non obſtant uſui publico : ſed debet ipſis imponi annua penſio.ſecus eſt in locis ſacris : quia ædificia ibi poſita debent deſtrui propter religionem.hoc dicit.

in meo loco iuxta viã facio ſulphurariã,& ſic via publica efficitur peſtilens.Itẽ teneor hoc interdicto,ſi teneo porcos,& mãdo eos ad paſcendum in via publica & ipſi cauant viam,ita ꝙ impeditur vſus viæ.

¶ *Deinde ait prætor.*]Nũc exponit alia verba edicti.ſ.hæc,quo ea via, idq; iter deterius fit,vel fiat.hoc eſt dicere,ſiue ſtatim per illud opus fit deterior via ſiue poſteà. Deterior aũt dr fieri via,vt cùm vſus eius impeditur:vt cùm eſſet plana via facta eſt cliuoſa & ſimilibus modis quos habes in litera. ¶ *Tractatum eſt.*]Dicitur,ꝙ non poſſum facere pontem,ſiue ſpecum ſupra viam publicam. ¶ *Hoc interdictum.*]Hoc interdictum eſt perpetuum & populare,& ſit condẽnatio in eo,quãti actoris intereſt. ¶ *Prætor ait.*]Nunc ponit aliud edictum,quo iubet deſtrui,ſiue reſtitui quicquid eſt factũ in via publica , vel itinere publico.Secundò dicit,hoc edictum ex ea cauſſa proficiſcitur , ex qua & ſuperius.ſ.propter publicam vtilitatẽ.in hoc tamen differt à ſuperiori quia hoc reſtitutorium eſt,illud prohibitoriũ. Item ſcias, quod hoc interdicto tenetur,qui fecit opus in via publica.Item qui ab alio factũ emit,vel ex cauſſa legati tenet.Sed q fecit opus in via publica, & illud poſteà habuit pro derelicto:an teneatur?quidã dixit ꝙ non , ſed malè dicas ergo eũ teneri.Poſteà dicit:Arbor fundi mei cecidit vi venti,vel alio modo in viam publicã,ita ꝙ homines cõmodè non poſſunt inde ire.quæritur,an tenear hoc interdicto?Reſpõ.ſi eã nõ habeo pro derelicto,teneor.ſi aũt habeam pro derelicto:non teneor,niſi prohiberem eum qui vult inde remouere arborẽ. ¶ *Idem Labeo.*]Vicinus meus viam corrupit ex opere quod fecit,licet illud opus mihi profit:nõ teneor hoc interdicto,ſed ipſe,ſi autẽ mea & ſua voluntate fecimus fieri:tunc vterque noſtrum hoc interdicto tenebitur.Secundò dicit:hoc interdicto tenetur,qui fecit opus in publica via:ſiue adhuc illud opus poſſideat , ſiue dolo deſiit poſſidere. Tertiò exponit verbũ reſtituas:& reſtituere debet viam in priſtinum ſtatũ:ſiue remoueõ quod poſuerat,ſiue adiiciẽdo quod detraxerat. & ſi ille q fecit opus,illud poſſideat:tenetur ſuis impenſis reſtituere. ſi aũt alius poſſideat:tunc tenetur poſſidens tantùm patientiam præſtare.Quartò dicit:hoc interdictum eſt perpetuum , & datur quanti actoris intereſt. ¶ *Prætor ait.*]Nunc ponit aliud edictum,quo cauetur ne vis fiat,quòminùs quis via publica,vel itinere publico vtatur.Franc.
r ¶ *Veto.*hoc prohibitorium, ſed ſequens ℣.§.prætor ait. reſtitutoriũ eſt:& protenditur hic tractatus vſque illuc.

Competit.

a¶ *Competit.*ſ.ſeruil.iure:& ℣.ſi ſer.ven.loci.in prin.
b ¶ *Finibus.*i.octo pedum in porrectum,xvj.in anfractum ad inſtar priuatæ:vt ℣.de ſeruit.ruſti.prædio.l.viæ latitudo.licet & illa de publica,& priuata poſſit intelligi.
c¶ *Habuit.*vt Princeps, vel Senatus:vt ℣.de flumi.quò minùs. & ℣.de na.re.l.quæris. & ℣. de euic.Lucius. & arg. ℣. de aqua plu.arc. quod Principis .& etiã quælibet ciuitas:vt ℣. eo. l. §.j.Accur.
d¶ *Quas Græci baſilicas* Græcè. & not. ꝙ prætoria cõſularis militaris ꝓ publica via ponuntur:vt hîc,& ℣. titn.j.l. fin. §.ſed inter.
e¶ *Agrarias.* quia ab agro debentur.
f¶ *Quæ in vicis.* prædiorum in rure , nõ in vrbe:vt ℣.proxi. §. Accurſius.
g¶ *Conſtitutum. eſt.* ab initio de nouo.
h¶ *Nam.* verba ſuperioris edicti.Azo.
i¶ *Priuata eſt.* ſcilicet per hoc ita demũ, ſi collatione priuatorum ſit facta ab initio de nouo. & facit ℣. de itine. actũque priuat. l.iij.§.penul.
k¶ *Ducant.* has ℣. vocauit agrarias.
l¶ *Commeare.* etiam non habentibus ibi prędia. fortè curia publica etiam dicitur.
m¶ *Peſt illam.* conſularem.
n¶ *Excipit.* eundem. Accurſius.
o¶ *Colonias.* id eſt agricuſturas.
P¶ *Publicas.* Si memoriam hominũ excedant : etiam ſi priuatorum collatione reficiantur:vt ℣.titu.j.l. fi. in prin. ergo patet vicinalẽ quandoque habere naturã publicæ : vt quando non collatione priuatorũ. item & quando collatione priuatorũ : ſed non ex tat memoria : non tamen ex publica : vt ℣. l. fin. aliàs ſi extat, tunc habet naturã priuatæ : vt patet ex prædictis : non tamen eſt prorſus priuata. Accurſius.
q¶ *Ad vias ruſticas.* nõ dicas priuatas , ſed ruſticas , id eſt in rure conſtitutas, de viis autem vrbanis ſuperiori interdicto interdicipoſſe mihi videtur: cùm ad omnia loca publica pertinere videatur. Accur.
r ¶ *Harum.*ſcilicet viarum vrbanarum.
s¶ *Exemptus.* in totum : arctata in parte propter alicuius ædificiũ: ita iri ꝙ non poſſit.& loquitur de via publica tantùm , non de vrbana.ſed in rure.& non eſt §.ſi viæ, &c.vel dic de qualibet.& facit ℣.titu.j.& l.j.& ℣.quemadmo.ſeruj.amit.l.ſi locus.
t¶ *Commeatus.*expone vt ℣.§.deteriorem.
v ¶ *Immitteret.*ſiue ſuperponendo,ſiue faciendo decurrere: cùm infra domũ ſit:vt infrà proximo §.& argumen. ſuprà , ſi ſeruj. vendice. l.ſicuti.§.Ariſto.ſed congregatam debet purgare:vt & infrà,de cloacis,in principio.
x ¶ *Eum videri.*ſcilicet conſtat.

eundi,& agendi nobis competit a . Viæ autẽ publicæ ſolum publicum eſt,relictum ac directum certis finibus b latitudinis ab eo,qui ius publicandi habuit c ,vt ea publicè iretur,comearetur,

13 ¶ Viarum quædã publicæ ſunt, quædam † priuatæ , quædam vicinales. Publicas vias dicimus quas Græci d βασιλικὰς † noſtri prætorias , alij cõſulares vias appellant. Priuatæ ſunt quas agrarias e quidam dicunt. Vicinales viæ ſunt quæ in vicis f ſunt,vel quę in vicos ducunt. Has quoque publicas eſſe quidam dicunt,quod ita verum eſt, ſi nõ ex collatione priuatorum hoc iter cõſtitutum eſt g . Aliter atque ſi ex collatione priuatorum reficiatur. Nam h ſi ex collatione priuatorum reficiatur,non vtique priuata eſt i . Refectio enim idcirco de communi fit, quia vſum vtilitatémque cõmunem habet. ¶ Priuatæ viæ dupliciter accipi poſſunt, vel eæ quæ ſunt in agris:quibus impoſita eſt ſeruitus, ita, vt ad agrum alterius ducant k : vel eæ , quæ ad agros ducunt: per quas omnibus commeare 13 l liceat,in quas exitur de via conſulari : & ſic poſt illam m exicipit * via,vel iter,vel actus ad villam ducens,Has ergo quæ poſt conſulã rem excipiunt,in villas , vel in alias colonias o ducẽtes, putem & ipſas publicas P eſſe.

14 ¶ Hoc interdictum tantùm ad vias ruſticas q pertinet , ad vrbicas verò non.Harum r enim cura pertinet ad magiſtratꝰ:quia ſcilicet t4 , ſi viæ publicæ exemptus s cõtea tus t ſit,vel via coarctata , interueniunt magiſtratus.

15 ¶ Si quis cloacam in publicam viam immitteret u , exque ea re minus habilis via per cloacam fiat, teneri eum Labeo ſcribit : immiſiſſe enim eum videri x . Proinde & ſi foſſam quis in ſuo fundo fecerit, vt ibi aqua collecta in viam decurrat , hoc interdicto tenebitur : immiſſum enim habere & hunc videri.

y ¶ *Si quis in ſuo.* aliàs ℣.idem.& aliàs,ſi quis in ſuo.
z ¶ *Collecta.*ex prædiis pura aliorum,vel ex eo quod ibi pluit.
a ¶ *Reſtagnet.* id eſt,redundet.
b ¶ *Aquem.*viuam.
c ¶ *Vtrumque.*i.immittenten.:& qui ita ædificat vt aqua ibi collecta reſtagnet : & hoc caſu cum diſtinctione:nam ſi ideo ædificat, quia prius ibi aqua incommodum afferebat: non tenetur: ſi autem liberè priùs per viam currebat aqua,nec damno iſti erat:tenetur. ſic ℣. ne quid in flu.pub.l.j. §.ſunt qui. & ℣. de aqua plu. arcen. l. j. §. ſed & apud Seruium. & l.in ſumma.§. j. ſed M.faciẽbat vim vtrum cõtra antiquam formã ædificat, an non.

Qui patitur quod neceſſe habet pati, quãtum ad hoc interdictum excuſatur:ſecus eſt ſi voluntate ſua aliquid cõtra hoc interdictum molitur.exemplum habes in tex.

16 ¶ Idẽ Labeo ſcribit , ſi quis y in ſuo ita ædificauerit , vt aqua in via collecta z reſtagnet a , non teneri eum interdicto: quia non immittit aquam b , ſed non recipit. Nerua autem meliùs ſcribit vtrunq; c teneri.Planè ſi fundus d viam publicam contingat , & ex eo aqua deriuata deteriorem viam faciat, quæ tamen aqua ex vicini fundo in tuũ veniat , ſi quidem neceſſe habeas eam aquam recipere , interdictum locum habebit aduerſus vicinum tuum e . Si autem neceſſe nõ ſit f , non teneri vicinum tuũ : re tamẽ teneri. eum enim g videri factum habere,qui vſum eius aquę habeat.

17 ¶ Idem 16 Nerua † ſcribit , ſi tecum h interdicto agatur,nihil vltrà facere te cogendum,quàm vt arbitratu eius,qui tecum experitur , cũ vicino experiaris i . Cæterùm , alter obſeruantibus futurum erit, vt tenearis , etiam ſi iam bona fide cũ vicino egeris, neque per te ſtet quò minùs arbitratu actoris cum vicino experiaris k , ¶ Idem ait,ſi odore l ſoli 17 locus m peſtilentioſus fiat,nõ eſſe abs re de ea re interdicto vti.

18 ¶ Hoc interdictum etiã ad ea n quæ paſcuntur in via publica,itinerẽve publico , ne deteriorẽ faciant viam,locum habet.

19 ¶ Deinde o ait prætor : *Quò ea via , idque iter deterius ſit fiat :* hoc eſt 18,ſiue ſtatim deterior ſit via, ſiue poſteà P .ad hoc enim pertinent hæc verba,*Sit, Fiat.* Etenim quædã ſunt talia , vt ſtatim facto ſuo noceant:quædã talia vt impræſentiarum q quidẽ nihil noceant,in futurum autẽ nocere debeant. ¶ Deteriorem autem viã fieri ſic accipiendum eſt, ſi vſus eius ad commeandum corrumpatur,hoc eſt ad eundum vel agendum:vt cùm plana 19 fuerit, cliuoſa fiat: vel ex molli aut ſuperiori caſu:& ideo liberaris cedendo:vt ℣.de pecu.l. quod debetur.

k ¶ *Experiaris.*Quod eſſe non debet.
l ¶ *Idem ait,ſi odore.*aliàs ſi vicino ſole. & aliàs odore ſoli. Et dic odore.i.fœtore terræ etiam priuatæ,vt quia fecit ibi ſulphurariam.
m ¶ *Locus.*publicus.
n ¶ *Ad ea.*ſ.animalia. contra eum ergo agitur , qui ea ducit ibi paſcendo:vt porcos qui terram fodiunt.
o ¶ *Deinde.* non nouum edictum ponit : ſed verba ſuperioris exponit.
P ¶ *Siue poſteà.*ſic ℣.de pact.iuriſgentium.§. ſiue autem.
q ¶ *Impræſentiarum.*id eſt,in præſenti.

Specus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Specus*.hoc exponẽ:vt ℨ.de riuis.l.j.§.specus.
b ¶ *Tenere*i.no.non licere facere pontem supra viam publicam. & facit ℨ.de ser.l.fi.& ℸ.de flu.l.fi.Sed arg.contra.ℨ.communia prædio.resectionis.sed ibi in via priuata dicit.Itẽ facit ℸ.de itine. actúque priua.l.iij.§.penul.& de riuis.l.fi.§.fi.

20 Flo. Scio tractatum an.

c ¶ *Hoc interdictum perpetuum*. i. sempiternum secũdum veterа iura: vt instit. de pe.ac. in princ. tit. vel dic vsq; ad centũ annos:vt C. de sac. sanc. eccle.l.fi.sed hodie vsque ad xxx. ann. vt C. de præscri. xxx. an. ficut.Sed cõtra.ℸ.de popu.ac.l.fi. vbi dicitur, q̃ omnis popularis est annalis. Solu. hoc speciale fauore publicæ vtilitatis.arg.ℸ. e.l. §. interdictum.
d ¶ *Et populare*. sic ℨ. de oper.no. nunt. l. in prouinciali.§. fi. secus in superiori interdicto:vt ℨ. eadẽ l. §. aduersus.
e ¶ *Quanti actoris*. facit ℸ.quod vi, aut clã. semper. §. in hoc interdicto. ad destructionem autem eius quod factũ est, agitur ex inferiori interdicto .pxi.§.prætor ait,&c. & adde quod not.ℸ. ea. l. §. hoc interdictum. aliàs est in l. proxi.fi vicinus.
f ¶ *Prætor*. ecce aliud interdictum.
g ¶ *Hoc interdicto*. i. illa parte edicti, restitutorij. Accur.
h ¶ *Non is tenetur*. supple tantũ, qui ergo facit,& factũ habet,tenetur ad destruẽdum suis sumptibus. qui fecit,& factũ non habet : tenetur ad impensam. qui habet, & nõ fecit, ad patiẽtiã : vt hic,& ℸ.§. restituas. & §. de flu.l.j.§.fi.& arg.ℸ.quod vi, aut clã. l. competit. §. in summa. & ℨ. de aqua plu. arcen.l.is cum quo. & secundum hoc expone hunc §.

22 Fl. derelicto reliquit id opus.

23 Fl. videbimus.

i ¶ *Potest restituere*. ad hoc tamẽ non tenetur,sed ad patiẽtiam, vt dixi.

24 Fl. paratus fuerit.

k ¶ *Non teneri*. etiã ad impensam.
l ¶ *Competere*. Etiam ad destruendum : non tantum ad impẽsam : cùm nõ sit alius,qui destruat:aliàs secus:vt ℸ.§. restituas.& facit ℨ.de his qui deie.vel effu.fi verò,§.positum. Accur.
m ¶ *Restituat*.ℨ.de aqua plu.arcen.l,is cum quo.
n ¶ *Actum*.fi prohiberes eum arborem tollere,& fic viam reficere:vt ℸ.de via pub.l.j.in prin.sed & hoc vtili.vt ℨ.proxi.§. Accur.
o ¶ *Idem Labeo*.aliàs incipit lex,si vicinus. Accur.
p ¶ *Vsile*,facit ℨ.de inoffi.testa.posthumus.§ si quis ex his,& de vsufruct.si absente. & ℸ.quod vi aut clam.l.j.§.fi.
q ¶ *Interdicto*.directo. Accursius.
r ¶ *Conueniri*.aliàs contineri.
s ¶ *Parem*.sic infrà,de regu.iuris.l.qui dolo.& l. parem.& suprà, de rei vendicatio. finautem.§.sed & his.& suprà de damno infect. prætor.§.planè.
t ¶ *Si ipse*.aliàs si ipse, cum quo quis inter, &c. aliàs si ipse, quòd quis inter,&c.
v ¶ *Debere*.sic seruatur in actione aquæ plu. arc. vt ℨ. de aqua pluuia arc.emptor.& l.post venditionem.& l.is cum quõ.& in ope.no. nun. vt ℨ.de ope.no.nun.l.pen.& fi.& quod vi,aut clàm:vt ℸ.quod vi,aut clam.l.competit.§.in summa.& facit ℨ.e.l.prout non est ibi.l. si vicinus.§.hoc interdicto.& de ali.iudi.l.iij.§.j.
x ¶ *Temporarium*.contra.ℨ.de popu.ac.l. fi.

spera:aut augustior ex latiore: aut palustris ex sicca.
20 ¶ Tractatum [20] est,an permittẽ dum sit specus [a], & pontem per viam publicam facere. Et plerique probant eum hoc [21] interdicto teneri [b],non enim oportere eum deteriorem viam facere.
21 ¶ Hoc interdictũ ppetuũ [c] est,& populare [d]:cõdemnatio q; ex eo facienda est,quanti actoris [e] interfit.
22 ¶ Prætor [f] ait, *Quod in via publica itinereve publico factũ immissumve habes, quo ea via idve iter deterius sit,fiat,restituas*. ¶ Hoc interdictum ex eadem caussa proficiscitur, ex qua & superius:& tantum interest, quod hoc restitutorium, illud prohibitorium est.
23 ¶ Hoc interdicto [g] non is tenetur [h], qui in via publica aliq̃d fecit, sed is qui factum habet. Proinde si alius fecit,alius factum habet, is tenetur,qui factum habet. & est hoc vtilius:quia is potest restituere [i] qui factum, immissumve habet. ¶ Habere eum dicimus,qui vtitur, & iure possessionis fruitur:siue ipse opus fecit, siue ex caussa emptionis, vel conductionis,vel legato, vel hæreditate, vel quo alio modo acquisiuit. ¶ Vnde Offilius putat eum, qui pro derelicto haberet [22] id opus quod fecit:si viam publicam corrupit,& reliquit,non teneri [k] hoc interdicto : non enim hẽbet quod fecit.Sed an in eum actio debeat dari,videamus. [23] Et puto vtile interdictum competere [l] : vt quod in via publica ædificauit, restituat [m].
24 ¶ Si ex fundo tuo arbor in viam publicam sic ceciderit, vt itineri impedimento sit, eámque pro derelicto habeas : non teneri te Labeo scribit.Si tamen actor (inquit) sua impensa arborem tollere paratus sit: [24] rectè tecum acturum [n] interdicto de via publica reficienda.Sed si pro derelicto non habeas, rectè tecum agi hoc interdicto.
25 ¶ Idem Labeo [o] scribit, si vicinus meus opere viam corruperit: quãuis opus quod fecit,tam mihi, quã ipsi vtile [p] sit:tñ si is vicin⁹ fundi sui caussa id fecerit,me tñ nõ posse hoc interdicto [q] conueniri [r]. si autẽ cõmuniter hoc opus fieri curauerimus,vtrumq; nostrum teneri.
26 ¶ Hoc interdictum locũ habet etiã aduersus eum, qui dolo malo fecit,quò minus possideret vel haberet. Etenim parem [s] esse conditionem oportere [25] eius, qui quid possideat, vel habeat, atque eius, cuius dolo malo factum sit,quò minus possideret,vel haberet. Et mihi videtur vera Labeonis sententia.
27 ¶ *Restituas*,Prætor inquit.Restituere videtur,qui in pristinum statum reducit,quod fit, siue quis tollat id quod factum est:siue reponat id,quod sublatum est: & interdum suo sumptu. Nã si ipse [t] cũ quo [26] quis interdixerit, fecerit, vel iussu eius alius, aut ratum habitum sit, quod fecit: ipse suis sumptibus debet restituere. Si verò nihil horum interuenit,sed habet factum : tunc dicemus patientiam solam eum præstare debere [u].
28 ¶ Interdictum hoc non esse temporarium [x] sciendum est : pertinet enim ad publicam vtilitatem: condemnatióque ex eo facienda est, quanti actoris [y] interfit tolli, quod factum est.
29 ¶ Prætor ait [z], *Quò minus illi via publica, itinerẽve publico ire agere liceat,vim fieri veto*.

III. Celsus lib.xxxix.Digesto.

Littora [a],in quę populus [b] Romanus imperium habet,populi Romani esse arbitror [c] ; maris [1] aũt cõem vsum omnibus hominib⁹ vt aeris iactasq; in id pilas, eius esse qui iecerit: sed in cõcedendum nõ esse, si deterior littoris, marisve vsus quoquo [2] modo futurus sit [d]. & is nocere mihi potest, agam vt mihi cauceatur de damno, si quod contiget.Posteà dicit:qui hoc interdictum ne quid in loco publico fiat,intentare vult:potest hoc facere,etiam per procuratorem. Vltimò dicit:qui in loco publico ædificat nullo prohibente, non tenetur destruere per hoc interdictum:tamen quia facit contra edictum, illud debet destrui iudicis officio:me aliàs illusoria sint edicta:quod efse non debet.& hoc dicit hæc lex cum sequentibus vsque ad finem tituli.Fran.Accur.

a ¶ *Littora*.maris scilicet.Accur.
b ¶ *Populus*. sunt enim quædam, quæ à Sarracenis possidentur.
c ¶ *Arbitror*.Quò ad iurisdictionem. sic & C. de quadrienna. prælcrip.l.j.§.j.
d ¶ *Facturus sit*. facit ℨ.de acqui.re.do.l.quod in littore.& l.quãuis. & de rerum diui.l.intantum.sed videtur etiam,si fiat deterius, q̃ licet ve

ceat:vt ℨ. de no.ope.nun.l.j.§.nuntiatio.in fi.

a ¶ *In littore. Impediretur*.tunc enim vel à magistratu est prohibendum,vel vtili interdicto agendum.& hic est contra.ℨ.de ope. nouũ.fun.l.j.§.nuntiatio.Sol.vt ibi.
b ¶ *Per publicũ. Nocebit*.i.nocere potest:vt ℨ. de statul. l.Labeo.

IIII. Scæuola lib.j.Respon.

IN littore iure gentium ædificare licere:nisi vsus publicus impediretur [1].

V. Paulus li.xvj.ad Sab[2].

SI per publicum locum riuus aquæ ductus priuato nocebit [b], erit actio priuato ex lege xij. tabularum, vt de [1] noxa [c] domino caueatur.

VI. Iulianus lib.xliij.Digestor.

EI, qui interdicto hoc experitur, ne quid in loco publico fiat, quò damnum priuato detur: quamuis de loco publico interdicat,nihilominus procuratoris dandi facultas est [d].

VII. Idem lib.lxviiij.Digest.

SIcut is [e] qui nullo prohibente in loco priuato ædificauerit, [1] cogendus nõ est demoliri, [2] ne vrbs deformetur [f] ruinis:ita qui aduersus edictum [g] prætoris ædificauerit,tollere [h] ædificium debet:aliquin inane,& eluforium [3] [i] prætoris imperium erit.

De loco publico fruendo.

TITVLVS IX.

I. Vlpianus lib.lxviij.ad Edict.

PRætor ait, *Quò minus loco publico, quem is,cui locandi [k] ius fuerit,fruendũ alicui* locauerit [1], [l],socióue [m] eius ex lege locationis frui liceat:vim fieri veto. ¶ Interdictũ hoc publicæ vtilitatis caussa proponi palã est.Tuetur enim vectigalia publica, dum prohibetur quis vim facere ei,qui ad fruendũ conduxerit. [2] ¶ Sed si simul veniãt ad interdictum mouendum, ipse qui conduxerit,& socius eius, magis est, vt ipse conductor præferatur [n].
1 ¶ Ait prætor, *Quò minus ex lege locationis frui liceat*. Meritò ait, *ex lege locationis*. Vltra legem enim [o], vel contra legem [p] non debet audiri, qui frui desiderat.

II. Paulus lib.v.Sententia.

COncedi [q] solet, vt imagines & statuæ,quæ ornamẽto [1] reipublicæ sint futuræ, in publicum ponantur.

De via publica & itinere publico reficiendo.

TITVLVS X.

I. Vlpianus lib.lxviij.ad Edictum.

PRætor ait. *Quò minus illi viam publicam itẽve publicum aperire,reficere liceat: dum ne ea via idve iter deterius fiat, vim fieri veto*. ¶ Viam aperire est ad veterem altitudinem latitudinemque restituere. Sed & purgare, refectionis portio est [r]. Purgare autem propriè dicitur ad libramentum [s] proprium redigere, sublato eo, quod supereſt. [1] Reficit enim,& qui aperit, & qui purgat : & omnes omnino qui in pristinum statum reducunt [t].
1 ¶ Si quis in specie [u] refectionis [2] deteriorem viam facit, impunè vim patietur [x]. propter quod cens à priuato ad non modicũ tempus,haberet except.& ac.& interdictum ne vis fiat ei,secundum Azo. Vel dic huic ad modicũ tempus cõducẽti dari in rem vtilẽ,vt priuato ad magnum.& facit ℸ.vti possi. fi duo.§.cùm inquilinus.Itẽ aliter hìc publicum quã ℨ.tit.j.l.ij.§. publici.accipitur:cùm ibi pro eo quod est in vsu publico accipiatur:hìc non : sed pro quolibet loco fisci,Cæsaris, ciuitatis,municipij:vt ℸ. vt in flu.pu.na.l.j.§.est ergo. sed quandoque concurrunt : vt d. §. si quis nemine.
m ¶ *Sociove*. hic est casus vbi ex alterius contractu agit socius, aliàs non, nisi cessa actione: vt ℨ. pro socio. l.iij. in prin. fic & ℨ. si seruitutes.vẽdi.l.loci.§.si fundus.sed Io.non ex contractu socij, sed propter contractum dixit dari vtile: sed conductori directum : & est etiam aliud speciale, vt ad hæredem transeat : vt ℨ. pro socio. l. adeò.& facit ℸ.de iniu. l.iniuriarum.§. conductori.Azo.
n ¶ *Præferatur*. quia directa præfertur vtili:vt ℨ.de publi. l. pen. sed quandoque econtrà:vt dixi ℨ.de procu. in caussæ §.fi.
o ¶ *Vltra legem enim*. id est, vltra statutum tempus.
p ¶ *Legem*. i. pacta, vel si non soluit pensionem.nec enim fides est seruanda ei, qui nõ seruat [2]:vt & ℸ.de reg. iuris.l.cùm par.§. illi.
q ¶ *Concedi*.ℸ.ASVS. Cõcessit princeps, q̃ quis possit ponere statuam in honorẽ ciuitatis Bono.si amodò volens ponere prohibeatur, habet hoc interdictum.Franc.
q ¶ *Concedi*. Quid ad tit. Resp. vt si posteà prohibeatur, habeat hoc interdictum.& facit ℸ. de except. Paulus.& ℨ.de acqui.re.do. statuas. & de priuileg. credi.l.Aufidius.

¶ DE VIA PVBLICA REFICIENDA †.

Titulus iste non ad aliud pertinet,nisi quia qui viã publicè reficiebat,videbatur aliquid facere:sed hoc facere non est prohibitum. Dic ergo de via publica qualiter reficiatur, & amittatur. Prætereà hìc de vrbana & rustica:sed suprà tit.ij.tantùm de rustica:ut infrà l.i.§. hoc interdictum. & sic non superfluit hic titulus.

PRætor ait.]CASVS. Prætor prohibet vim fieri volẽti reficere viã publicam,vel eam aperire:& si quis eum impediat,tenetur impediẽs hoc interdicto. Posteà exponit Vlpianus verbum aperire.Item qui purgat,dẽ reficere.quid aute sit purgare,exponit.Tandem dicit:aliquis dicẽs se velle reficere viam,reficiendo eam,destruebat eandem.dicitur,quòd potest prohiberi absque pœna. Posteà dicit, hoc interdictum est perpetuum , & omnibus & in omnes datur.Item in eo venit interesse agentis. Posteà dicit: si populus Romanus nõ vtatur via publica longo tempore,non propter hoc amittit eam.Franc.

r ¶ *Portio est*.id est,species,sic ponitur ℨ.de condicto. ob caussam. l. fin.Azo.
s ¶ *Ad libramentum*.id est,ad modum.Or.vel id est,ad pulchritudinem.
t ¶ *Reducunt*.id est,reficiunt.
v ¶ *Si quis in specie*.id est,velamine.
x ¶ *Patietur*.ab aliquo etiam sua authoritate.

Neque

1 Flo. impediri.

1 Fl. desit,de.

1 Flor. conducti.

2 Flo. ædificare.

2 Fl. demoliri.

2 Fl. inserit. Manuscript. diuersis.

1 Fl. quod fuerit.

2 Fl. conuenit.

1 Flo. ornamẽ. ta reipublicæ sunt.

1 Flo. hic titus. est de via publica. & si quid in ea factum esse dicatur.

sub quo tit. est vnica lex graca,qua est Papiniani : cuius latina versio perperam posita est in hoc tit. qui est Fl. xj. Deinde l. sunt titulo duo diuinctis, hic autem & alias vulgaribus codicibus, confusis Caterũ legem illã Græcã insere pastitude Regulis iuris inuenies.

† Vide in hunc titulũ de via publ. Ant. Augu. li.j.emẽd.c.j.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Neque longiorem.* per circuitus, vel anfractus. & facit C. de sacro san. eccle. qui sub prætextu.
b ¶ *Interdicit.* id est, interdictum proponit. Azo.
c ¶ *Glaream.* id est, sabulum cum paruis lapillis. Accur.
d ¶ *Destrata.* i. de via facta lapide manu strato: ad quod est ff. de aqua plu. arce. si prius. §. j. sed videtur hoc facere licere: vt ff. de dam. infe. l. flumnum. in pri. quæ est contra. Solu. ibi ad publicā vtilitatem: vt ibi notatur.
e ¶ *Actoris intererit.* hoc expone vt ff. tit. ij. §. penulti.
f *Viam. Non potest.* nec ergo ad sanc. lac. aliàs. multis ire nō liceret: & est speciale [a] cōtra regulā. C. de præscri. xxx. an. omnes. vel est ideo quia videtur excipe, si ali' impediat: quod ius excipiēdi non tollitur tempore: vt ff. de excep. do. l. purè. §. fi. & hoc est etiā si centū an. nō iuit, fauore publicæ vtilitatis.

Ædiles.] CASVS. Hæc lex notabilis est, & tradit circa quæ debent curā habere ædiles curules: debēt enim, pcu rare, vt viæ in Burgis positæ, itē si intra ciuitatem sint positæ, adæquentur: & effluxiones nō noceant domibus: & pontē fieri faciant supra vias, vt erit necesse. Itē studeāt vt domus iuxta viam positæ non ruāt: & q domini eas dom' ruētes reficiāt: & si domini nolunt emendare, multēt eos. Itē curent ædiles vt null' fodiat vias, vel subruat, vel faciat aliquod op' in viis. & si aliquis homo contra faciat, si sit seruus, qui inueniet eū in hoc opere, verberet eū. si autē sit liber, ducatur ad ædiles, & punietur ab eis. Item cogētur destruere, qui fecerunt. Item quilibet homo debet construere viam ante faciem domus suæ: item aquæductus. & intelligas de dominis domorum, nō de conductoribus. Si autem dominus domus non reficiat viam, & cōductor reficiat: detrahit tantum de mercede. Item curent ædiles. vt ante stationes nihil ponatur: nisi fullo ante stationē, quam conduxit; pone ret vestimēta vt siccētur. Item qui facit rotas in statione, poterit eas ante stationē ponere. Item intelligas de magistro garsone magistro soranorum, nostro hospite. Debent autem prædicti ita ponere, vt non impediatur vehiculum ire. Item debēt ædiles curare, vt rixæ non fiāt in viis, neque turpia deiiciantur in viis, neque morticina, vt canes mortui: neque coria. secus fit in quadragesima in nostra ciuitate. nam qui habēt falcones, vel similes aues occidūt canes vt carnem dent comedere auibus, & proiiciunt coriū in viis: & hoc sæpe ego Franc. vidi in Biriota laudabili venatore nostro charissimo vicino. Franc.
f ¶ *Ædiles.* no. bonam legem græcam. Accur.
g ¶ *Secundum ciuitates.* vt per burgos. idem si in ipsa ciuitate.
h ¶ *Non labilia.* id est, non ruant.
i ¶ *Illabilia.* id est, non ruinosa.
k ¶ *Si autem* id est contra factum fuerit.
l ¶ *Rotas.* id est, rotas, quibus vehūtur ligna. & idem in similibus.

Si in agrum.] CASVS. Si in agrum vicini viam publicam deieci, teneor act. in factum ad interesse vicino. & da exemplum, cū via iret iuxta fundum tuum: & fortè habebat hæc via aliquos angulos. idem si non haberet cauam fundi tui ripam, vt inde homines irent. Item qui viam publicam exarauerit: tenetur ad munitionē viæ. Franciscus.
m ¶ *Viæ reiectæ.* i. propter viam reiectam actio in factū. Io. vel vtilis aquil. vel vt dicunt quidam nomē est actionis actio viæ reiectæ. Acc.

neque longiorem [a], neque latiorē, neque altiorem, neque humiliorē viam sub nomine refectionis [3] is, qui interdicit [b], potest facere vel in viam terrenam glaream [c] inijcere: aut sternere viā lapide, quæ terrena sit, vel e contrario [4] de strata [d] terrenam facere.

2 ¶ Interdictum hoc perpetuò dabitur, & omnibus & in omnes: & habet condemnationē in id, quod actoris intererit [e].

II. Iauolenus li. x. ex Cassio.

VIam publicam populus non vtendo amittere non potest [f].

III. Ex ædilium curulium singulari libro Papiniani.

AEdiles † curules studeant & quæ secundum ciuitates [g] fūt viæ, vt vtique adæquentur: & effluxiones non noceant domibus: & pontem faciāt vbique oportet. Studeant autem vt proprij patres familiorum aliquid, quæ circa domos, quæ ad viam publicam ducunt, non labilia [h] sint: quatenus oportet emundent domini domorum & construant. Si autem non emundauerint, neque cōstruxerint: multent eos, quoad illabilia [i] faciant. Curent autem, vt nullus effodiat vias, neque subruat: neque construat in vijs aliquid. Si autem [k] seruus quidem fuerit, ab obuiante fustigetur: si liber, demonstretur Aedilibus: Aediles autē dānificent secundum legem: & quod factum est, dissoluant. Constituat autē vias publicas vnusquisque secundum propriam domum: & aquæ ductus purget, qui sub diuo sunt, id est, cœlo libero: & constituat ita, vt non prohibeatur vehiculum transire. ¶ Quicunque autem mercede habitant, si non constituat dominus, ipsi constituentes computent dispēdium in mercedem. Studeant autem, vt ante ergasteria † nihil proiectum sit, vel propositum: præterquàm si fullo vestimenta siccet: aut tectō † trochos [l] exterius ponat. Ponant autem & hi, vt non prohibeant vehiculum ire. Nō permittant autem rixari in viis: neque stercora proiicere: neq; morticina, neque coria iacere. Translatum Pisis.

IIII. i. Paulus lib. j. Sententia.

SI in agrum vicini viam publicam quis reiecerit in [1] tantum in eum viæ reiectæ [2] [m] actio dabitur, quanti eius interest cuius fundo iniuria [n] irrogata est. ¶ Qui viā publicam exarauerit: ad munitionem eius solus compellitur [o].

De fluminibus: & ne quid in flumine publico ripáve eius fiat, quò peiùs nauigetur.

TITVLVS XI.

I. Vlpianus lib. lxviij. ad Edictum.

It prætor, *Ne quid in flumine publco ripáve eius facias: ne quid in flumine*

n ¶ *Iniuria.* id est, damnum. hoc tamen fallit in casu: quod dic vt ff. quemadmo. serui. amit. l. si locus. §. fi.
o ¶ *Compellitur.* Qui si non est soluendo, vicini coguntur: vt ff. eod. ædiles. §. construat. & ne quid in loco publico fiat. l. ij. §. viarum. Accursius Florentinus.

¶ DE FLVMINIBVS: & nequid in flumine, &c.

Et pro, id est, ne quid, &c. vel de flumine nō nauigabili: & ne quid in flumine, &c. scilicet nauigabili, &c.

It prætor.] CASVS. Prohibet ne quid fiat, vel immittatur in flumine publico, vel in eius ripa, quo statio, id est, locus, vbi naues appodiatæ secure stant: vel iter nauigij deterius fiat. Secundò dicit, flumen discernitur à riuo, vel magnitudine, vt quia flumē est magnū: vel opinione rusticorū ibi iuxta morantium. Tertiò dicit: flumen aliud perenne: aliud torrēs. perenne est quod semper currit: & torrens quod in hyeme currit: & licet perēne aliqua æstate siccetur, non desinit per hoc esse perenne. Quartò dicit: flumē aliud publicum, aliud priuatum: publicū est, quod perenne est, vt Rhenus: & flumē dicis: & ad hæc publica habet locum hoc interdictum: non ad priuata. Postea exponit quid sit ripa: & certè ripa est, quæ tenet flumen secundum naturalem cursum fluminis. si enim aliquo tēpore superexcrescat aqua, & vadat vltra ripas consuetas, nō efficitur, quod occupatur pus illud. Franciscus Accursius.

a ¶ *Statio.* vbi naues tutæ stant: vt infrà ea. l. §. stationem. Accursius.
b ¶ *Nauigij.* aliàs nauigio, id est, propter nauigium.
c ¶ *Sit, fiat.* sit in præsenti, fiat in futuro. a
d ¶ *Flumen à riuo.* hic riui nomine aqua fluens accipitur. Accursius Florentinus legum doctor.
e ¶ *Existimatione.* id est, opinione. sic & supra de fun. instru. l. cum de lanionis. §. asinam.
f ¶ *Semper.* id est, sine fine. sic & C. de diuer. rel. iij.
g ¶ *Aliqua.* id est, alicuibus temporibus: ita q plerunque. sic ff. eo. §. ripa. & infra. ad l. Aquil. §. is autem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ NE QVID IN flumine publico ripáve, &c.

D'ffert à superiori tit. quia illud propter nauigij vtilitatem, hoc propter ærorum vel aliàm quàm nauigij prohibet in flumine fieri. Item ille de nauigabili vel quasi dicit, hic de omni flumine: vt ſ. l.j. circa prin. Itẽ differt ab inferiori: quia hic prohibetur fieri in publico, ibi contrà vetat fieri vim facienti & vtenti. Accur.

I. Vlpianus lib. lxvij. ad Edictum.

CASVS. Primò ponitur edictum, cuius ſenſus eſt: ne quid fiat in flumine publico, vel eius ripa per quod aqua aliter fluat quàm priore æſtate conſueuit fluere. Secundò dicit, hoc edicto proſpicitur ne deriuationibus flumina exareſcant: & ne mutatis alueis vicinis dãnum inferatur. & habet locum in flumine nauigabili & non nauigabili: & is demum hoc interdicto tenetur q fecit opus, vel aliquid immiſit, p quod aqua aliter fluat quã priore æſtate conſueuit fluere: nec inſpicitur eurat minus aquæ vel plus per hoc opus: ſed ſi mutetur aquæ curſus, cũ vel depreſſior fiat aqua vel altior, & ſic rapidior: & ſic lę dãtur ex hoc colentes circunquaque flumen. ¶ *Si quis ex riuo.*]Siue ducebã aquã per riuũ coopertũ, & nunc prædictũ riuũ aperio: vel econtra: & hoc ſit dãnũ colentiũ agros ibi iuxta iter: ſi immutẽ alueum fluminis: hoc interdicto teneor. Secundò quæritur: an ſubueniatur ei qui fecit opus cauſſa ripæ muniendæ, licet per hoc opus aqua aliter currat? & vt ꝑ non: cum ex hoc opere lædantur vicini: de æquitate tñ dicas contrarium: vt ipſe non teneatur. idem & ſi muniat agrum ſuũ ripis magnis ſiue aggeribus, vt per hoc defendat agrũ ſuũ à flumine. nã nõ tenetur: licet per hoc curſus aquæ mutetur. Tertiò dicit, bene dixi teneri eum qui facit opus per quod aqua aliter fluit. & bene dixit prætor priore æſtate. cùm in æſtate magis ſit certus curſus aquæ quàm in hyeme. æſtas autẽ finitur in autũno: & ſi in fine æſtatis agit de opere quod hac æſtate eſt factũ, inſpicitur principiũ præcedentis æſtatis non proximę & datur hoc interdictum cuique ex populo, & contra eum qui facit vt aqua aliter fluat, quàm ſit cõſueta. datur & in hæredẽ: & dic de hoc vt in gloſſ.

¶ *Deinde ait prætor.*] Nunc pone aliud edictum, & eſt ſenſus. Si habes factũ aliquid vel immiſſum in flumine publico. vel in ripa eius per quod aqua aliter fluat quàm priore æſtate: debes id reſtituere: id eſt, deſtruere. Secundò dicit, hoc edictũ reſtitutoriũ eſt, & ad operã iã factã locũ habet: primũ autẽ prohibitoriũ eſt, & nondũ facto opere locum habet. Itẽ tenetur qui dolo malo fecit, quo minus haberet factum. i. poſſideret & tenebitur hoc interdicto, & veniet intereſſe. Franc.

a ¶ *Minus.* id eſt non. à principe enim vel à ſenatu eſſet faciẽda. Acc.

b ¶ *Iniuriam.* id eſt dãnum: vt ſ. de iniuriis. l. j. circa princ.

c ¶ *Aqua fluat.* facit ſ. de ſer. corr. l. j. §. per ſuadere. & ſ. de verbo. ſig. l. ſæpe. Accur.

d ¶ *Ad quantitatem.* ſcilicet qđ currat minus vel plus, niſi qualitas curſus mutetur, qđ vel citior, vel tardior, vel ſtrictior, vel latior, vel altior, vel depreſſior ſit, ita quòd ſit incommodũ vicinorum.

e ¶ *Ad modum.* id eſt, qualitatẽ, vel id eſt, vt eo modo fluat vt prius æſtate.

f ¶ *Accolæ.* aliàs accolæ, & aliàs accolentes. Accurſius.

g ¶ *Si quis ex riuo tecto.* id eſt cooperto: quod licebat.

h ¶ *Ducere velit.* i. qui antè ducebat per riuũ coopertum, nunc vult ducere per apertum.

i ¶ *Antè.* id eſt priore æſtate. Accur.

k ¶ *Velit.* ſ. ducere.

l ¶ *Incile* locus vbi lapis vel terra inciditur, vt aqua de flumine trahatur: vt ſ. de riuis. l. j. §. incile.

m ¶ *Facit.* quàm fuerat, ſcilicet incile.

n ¶ *Excipiendum hoc.* id eſt exceptione repellendũ, hoc ſ. modo, &c. quaſi dicat, bene me conuenires niſi ripæ muniendæ cauſſa facerem.

o ¶ *Muniendæ cauſſa.* ſecundum quorundam opinionem. Acc.

p ¶ *Primum.* ſpretis prædictis ſententiis.

q ¶ *Exceptionem dare.* ſupra, ti. j. l. j. §. Labeo. contra. ſol. ibi erat damnum nauigij: hîc autem non erat vicinorum.

r ¶ *Sed & ſi.* & ita demum, &c. Azo. vel melius non ſolum muniendæ eius ripæ, ſed &c. & facit C. de palu. l. j. & ſ. tit. ij. l. j. §. is autem. Acc.

s ¶ *Ad aliquid.* id eſt aliquantulum.

b ¶ *Conſulatur.* q. d. bene conſulitur.

æſtate fluxit, veto. ¶ Hoc interdicto proſpexit prætor ne deriuationibus minùs [a] conceſſis flumina exareſcant [1], vel mutatus alueus vicinis aliquam iniuriam [b] afferat.

¶ Pertinet autẽ ad flumina publica, ſiue nauigabilia ſint [2], ſiue non.

1 ¶ Ait prætor, *Quo aliter aqua fluat [c], quàm priore æſtate fluxit.* Non omnis ergo qui immiſit vel qui fecit, tenetur, ſed qui faciendo vel immittẽdo efficit aliter quàm prio re æſtate fluxit, aquam fluere.

¶ Quod autem ait, *aliter fluat*, non ad quãtitatem [d] aquæ fluẽtis pertinet, ſed ad modum [e], & ad rigorem curſus aquæ referendum eſt. Et generaliter dicendum eſt, ita demum interdicto quem teneri, ſi mutetur aquæ curſus p hoc quod factum eſt: dum vel depreſſior, vel altior [3] fiat aqua, ac per hoc rapidior ſit [4] cum incommodo accolentium. & ſi quid aliud vitij accolæ [f] ex facto eius, qui conuenitur, ſentiant [5], interdicto locus erit.

2 ¶ Si quis ex riuo tecto [g] per apertũ ducere [h] velit, vel cõtra, qui antè [i] aperto duxit, nunc operto velit [k], interdicto teneri placuit, ſi modò hoc factũ eius incommodũ circa accolentes [6] afferat. ¶ Simili modo & ſi incile [l] ducat, vel alio loco faciat [7 m], vel ſi alueũ fluminis mutet, hoc interdicto tenebitur.

3 ¶ Sunt autem [8] qui putant excipiendũ hoc [n] interdicto, *Quod eius ripæ muniendæ [o] cauſſa non fiat [9]*, ſcilicet vt ſi quid fiat, quo aliter aqua fluat: ſi tamen ripæ muniẽdę cauſſa fiat, interdicto locus non ſit. Sed nec hoc quibuſdam placet. Neque enim ripæ cum incommodo accolentium muniendæ ſunt. Hoc tamen iure vtimur [p], vt prætor ex cauſſa æſtimet an hanc exceptionem [q] dare debeat. Plerunque enim vtilitas ſuadet iſtam exceptionem dari. Sed & ſi [r] aliqua [10] vtilitas vertatur eius, qui quid in flumine publico fecit (pone enim grande damnum flumẽ ei dare ſolitum, prædia eius depopulari) ſi fortè aggeres aut quam aliam munitionem adhibuit, vt agrum ſuũ tueretur, eáque res curſum fluminis ad aliquid [s] immutauerit [t], cur ei non cõſulatur [u]? Pleroſque ſcio prorſus flumina auertiſſe, alueoſque mutaſſe dum prædiis ſuis cõſulunt. Oportet enim in huiuſmodi rebus vtilitatem [y], & tutelam facientis ſpectari, ſine iniuria [x] vtique accolarum [y].

5 ¶ Is autem hoc interdicto tenebitur [12], qui aliter fecit fluere aquam [13], quàm priore æſtate fluxit: & idcirco aiunt prætorem priorẽ æſtatem comprehẽdiſſe: quia ſem per certior eſt naturalis fluminum curſus æſtate potiùs quàm hyeme. Nec ad inſtantem [z] æſtatem, ſed ad priorem hoc interdictum refertur: quia illius æſtatis fluxus indubitator [a] eſt.

6 ¶ Æſtas ad æquinoctium Autumnale refertur [b]: & ſi quid [14] fortè æſtate interdicetur [c], proxima ſuperior æſtas intuenda erit. Si vero hyeme, tũc non proxima [d] hyemi [15] æſtas, ſed ſuperior erit inſpicienda.

7 ¶ Hoc interdictũ [e] cuius ex populo competit: ſed non aduerſus omnes, verum aduerſus eum qui id egit [16 f], vt aliter aqua flueret, cùm ius non haberet. ¶ Hoc interdictum & in hæredes [g] competit.

8 ¶ Deinde [h] ait prætor, *quod in flumine publico ripáve eius factum ſit: ſiue quid in flumen publicum ripámve eius immiſſum habes: ſi ob id aliter aqua fluat [17], atque priore æſtate fluxit reſtituas.*

¶ Hoc interdictũ reſtitutoriũ proponitur: ſuperius [i] enim prohibitoriũ eſt: & pertinet ad ea quæ nõdum facta ſunt. Si quid igitur iam factũ eſt, per hoc interdictũ [k] reſtituetur. Sed ſi quid ne fiat proſpicitur, ſuperiore interdicto erit vtẽdũ & ſi quid poſt interdictũ redditum

v ¶ *Vtilitatem.* maximam. Accurſius.

x ¶ *Sine iniuria.* maxima, ad quod eſt C. de preci. imp. of. l. ij. & ſ. ne quid in loco publ. l. ij. §. aduerſus. & §. ſi quis à principe. & ſ. de aqua plu. l. j. §. de eo. in fin. & ſ. de ædil. edict. l. quis ſit fugitiuus. §. apud. & ſuprà, de ſeruit. ruſtic. præd. l. imperatores.

y ¶ *Accolarum.* aliàs, accolentium.

z ¶ *Nec ad inſtantem.* id eſt præſentem.

a ¶ *Indubitator eſt.* aliàs indubitabilis & aliàs, indubitator.

b ¶ *Refertur.* [a] vt ſtũc finiatur. at incipiz in æquinoctio vernali. & hoc largè accepto vocabulo: & ſic continet ſex menſes: vt ſ. de aqua coti. & æſti. l. j. §. æſtatẽ. Sed ſtrictè continet tres: cùm in quatuor partes diuidatur annus ſecundũ computũ. ſ. hyemẽ, ver, æſtatẽ, & autumnum: & quælibet pars habet tres menſes: & eſt æquinoctiũ autũnale in nocte ſancti Matthæi: & ſic decimo die exeunte Septẽbri, ſed vernale decimo die exeunte Martio: & per conſequens potes ſcire qualiter etiam quatuor tempora diuiduntur accepto medio inter prædicta. & dicitur æquinoctiũ, quia dies & noctes coæquantur. quòd bis in anno cõtingit. ſ. in autumno & vere: vt ſ. de aqua coti. & æſti. l. j. §. æſtatem. Accur.

c ¶ *Interdicetur.* i. de eo q de hac æſtate fuit factum, interdicetur: adeò q ſi ſ fine æſtatis ago, inſpicitur qualiter cucurrit etiã in principio præcedẽtis æſtatis: & ſic ferè per xviij. retro. Si autẽ in fine hyemis ago, inſpicit etiam principiũ prioris æſtatis, non dico proxi. ſi fortè in principio fluxit, non poſtea: & ſic ferè ad duos annos retro inſpicitur: vt hic ſubiicit, & ſ. de aqua coti. & æſti. l. j. §. priorem. Accur.

d ¶ *Non proxima.* cũ enim prior ſit inſpicienda, vt verbis edicti dicitur, prius autem eſt propriè quod aliquid habet poſt ſe. ſed proxima æſtas nullam habet poſt ſe: ergo præcedens inſpicitur: vt d. §. priorem. arg. tamen cõtra inſtit. de hæred. ab inteſt. §. ſi plures. & ſ. de verbo. ſignifi. l. in vulgari. & l. proximus. & l. proxima.

e ¶ *Hoc interdictum.* ſcilicet prohibitorium: quod eſt ſ. eo. in prin.

f ¶ *Id egit.* aliàs qui id agat, faciendo ſcilicet vel immittendo.

g ¶ *Et in hæredes.* lit. cõte. cũ defuncto, vel vt ſtet patientiã reſtituendi, vel vt reſtituat. Sed quomodo reſtituit, qđ nec eſt factũ? eſt enim hoc prohibitoriũ: vt ſ. §. hoc interdictũ. dic ergo ſ hæredes, nõ quaſi ſ hęredes, ſed quaſi poſſeſſores. hoc aũt dico neobſit ſ. đ pop. ac. l. ſi. vbi dicit populare actionẽ nõ dari ſ hæredes: hoc autẽ eſt populare: vt ſ. pxi. §.

h ¶ *Deinde.* hoc eſt ſecundum edictum, & eſt reſtitutorium: ſuperius prohibitorium: vt ſ. proxi. §.

i ¶ *Superius.* de quo dictum eſt ſ. eo. l. j. vſque ad §. deinde.

k ¶ *Interdictum.* ſcilicet prohibitorium.

a Iſta gl. eſt not. ſecundum B. ad hoc q æſtas largo modo ſumendo cõprehendit ſex menſes, ſed ſtricto modo comprehendit tres tãtum: quod facit ad multa q̃ videre poteris in l. j. §. æſtatẽ. infrà de aqua cotidiana & æſtiua.

11 *Fiorum mutauit.*

12 *Fl. tenetur.*

13 *Flor. deeſt, aquam.*

14 *Flo. deeſt, quid.*

15 *Fl. hyeme.*

16 *Flor. eum, qui deneget.*

17 *Flor. fluat, atque vti.*

1 *Flor. excreſcent.*

2 *Flor. ſunt, ſint non ſunt.*

3 *Flo. altior. vel a. ſit.*

4 *Fl. ſentient.*

5 *Fl. circa conſulitur.*

6 *Fl. fiat.*

7 *Fl. ſunt qui putent.*

8 *Flor. fiet.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Coercebitur.*id est destruetur hoc interdicto secundo. Sed quid si primum non fuit motum,an secundum habeat locũ? Innuit hic quòd non.sed dic contra:vt ff.de ope.no.nunti.l.j.§.j. Arrianus.

b *Haberes.*Sed qualiter fiet condemnatio hoc casu?respond.pro interesse agentis:& iurabitur in litem:vt argum. ff. quod vi, aut clàm.l. semper.§. in hoc interdicto.vel dic, vt not.supra ne quid in loco publi.l.ij. §. penult. Item an sit populare? Resp. sic,ficut & superius : vt supra.§.hoc interdictũ cuiuis.Accur.

¶ VT IN FLVmine publico nauigare liceat.

Differt à superioribus vt notaui supra in proxi.sub.

PRætor ait.] CASVS. Ponitur edictũ quo vetatur heri vim volenti ducere nauem , siue ratem per flumen. Itẽ vim fieri prohibet volenti onerare & exonerare nauem in ripa fluminis. Item prohibet vim fieri volenti nauigare per lacũ , per fossam , & per stagnũ publicum:& qui prohibetur à prædictis habet hoc interdictum ne prohibeatur.Postea loquitur Vlpian. & dicit: per hoc interdictũ prouidetur. Ne vis fiat volenti nauigare per flumen publicum. sic & aliàs positum est interdictum,Ne vis fiat volenti vti via publica:vt de hoc habetur ne quid in loco pub. l. ij.§. fin. quę autem dixi de lacu,stagno, & similibus: vera sunt si erant publica.Postea dicit quid sit lacus,& quid sit stagnum,& quid sit fossa: & prædicta possunt esse publica & priuata. Postea dicit: qui conduxit stagnum , vel lacum publicum , si prohibeatur piscari in eo, habet hoc interdictum vtile.Item si à ciuitate quis conduxit lacum Perusinum. Sed si quis vult agere vt ripa fluminis deprimatur , vt sic pecora possint ire inde ad bibendum nõ auditur.si autem prohibeas me ducere oues ad bibendum in flumine publico:habeo hoc interdictum. Franciscus Accursius.

1 Flo. *per ripam.*

2 Fl. *prohibeatur.*

3 Flo. *propositum est.*

4 Flor. *quod.*

5 Flo. *cogitur.* 6 Flor. *fiscla.* 7 Flo. *publica esse. Publica nõ planè qui lacum vel stagnum conduxit, &c.*

8 Flo. *habeat.*

I. Vlpianus libro sexagesimooctauo ad Edictum.

PRætor ait, *Quo minùs illi in flumine publico nauem ratem agere , quóue minus in ripa*[a] *onerare , exonerare liceat,vim fieri veto. item vt per lacum, fossam , stagnum publicum nauigare liceat , interdicam*[c] . ¶ Hoc interdicto prospicitur , Ne quis in flumine publico nauigare prohibeatur. sicut enim ei , qui via publica vti prohibetur[2] , interdictum suprà positũ[3] est [d]:ita hoc quoque proponendum prætor putauit. ¶ Si priuata sunt suprascripta[e] , interdictum cessat.

1 ¶ Lacus est[f] , qui[4] perpetuam habet aquam, ¶ Stagnũ est, quod temporalem continet aquam ibidem stagnantem : quæ quidem aqua plerunq; hyeme colligitur[5] [g], ¶ Fossa est receptaculu aquę manufactum[6] [h], Possunt autem etiã hæc publica[7] [i] esse, & non publica, ¶ Planè qui stagnum , vel lacũ publicum conduxit, si piscari prohibeatur, vtile interdictum[k] competere Sabi. consentit : & ita Labeo.Ergo & si à municipibus conductum habet[8], æquissimum erit ob vectigalis fauorem interdicto eum tueri[l] , ¶ Si quis velit interdictum tale mouere , Vt locus[m] deprimatur.pecoris appellẽdi gratia , non debet audiri. & ita Mela scribit. Idem ait tale interdictum competere , Ne cui vis fiat , quò fuerit factum, coërcebitur[n] , 9 ¶ In hoc interdicto restitutorio non est iniquum, vt Labeo ait, venire , etiam quod dolo malo[18] factum est, quòd minùs haberes[b] ,

Vt in flumine publico nauigare liceat.

TITVLVS XIII.

I. Vlpianus libro sexagesimooctauo ad Edictum.

PRætor ait, *Quo minùs illi in flumine publico nauem ratem agere , quóue minus in ripa*[a] *onerare , exonerare liceat,vim fieri veto. item vt per lacum, fossam , stagnum publicum nauigare liceat , interdicam*[c] . ¶ Hoc interdicto prospicitur , Ne quis in flumine publico nauigare prohibeatur. sicut enim ei , qui via publica vti prohibetur[2] , interdictum suprà positũ[3] est [d]:ita hoc quoque proponendum prætor putauit. ¶ Si priuata sunt suprascripta[e] , interdictum cessat.

1 ¶ Lacus est[f] , qui[4] perpetuam habet aquam, ¶ Stagnũ est, quod temporalem continet aquam ibidem stagnantem : quæ quidem aqua plerunq; hyeme colligitur[5] [g], ¶ Fossa est receptaculu aquę manufactum[6] [h], Possunt autem etiã hæc publica[7] [i] esse, & non publica, ¶ Planè qui stagnum , vel lacũ publicum conduxit, si piscari prohibeatur, vtile interdictum[k] competere Sabi. consentit : & ita Labeo.Ergo & si à municipibus conductum habet[8], æquissimum erit ob vectigalis fauorem interdicto eum tueri[l] , ¶ Si quis velit interdictum tale mouere , Vt locus[m] deprimatur.pecoris appellẽdi gratia , non debet audiri. & ita Mela scribit. Idem ait tale interdictum competere , Ne cui vis fiat , quò minùs pecus ad flumen publicum ripámve fluminis publici appellat[9].

De ripa munienda.

TITVLVS XIIII.

I. Vlpianus libro.lxviij. ad Edictum.

PRætor ait, *Quò minùs illi in flumine publico ripáve eius opus facere[n]re, agíve , qui circa ripam est , tuendi causſ. liceat , dum ne ob id nauigatio deterior fiat . si tibi damni infecti in annos decem*[n] *boni viri arbitratu, vel cautũ*[o] *, vel satisdatum est, aut per illum non stat, quò minùs boni viri arbitratu caueatur, vel satisdetur.vim fieri veto.* ¶ Ripas fluminũ publicorum reficere munire vtilissimum est. Sicuti igitur de via publica reficienda interdictum propositum est[p] : ita etiam de ripa fluminis munienda proponendum fuit.

1 ¶ Meritò adiicit, *Dum ne ob id nauigatio deterior fiat.* Illa enim sola refectio[1] toleranda est, quæ nauigationi[2] impedimento non est [q], Is autem , qui ripam vult munire, de damno futuro debet vel cauere , vel satisdare secundum qualitatem[r] personæ. & hoc interdicto expressum est , vt damni infecti in annos decem viri boni arbitratu , vel caueatur , vel satisdetur. Dabitur autem satis vicinis, sed & iis , qui trans flumen possidebunt. Etenim curandum fuit, vt eis ante opus factum caueretur. Nam post opus factum persequendi hoc interdicto, nulla facultas[s] supereſt,etiam si quid damni post ea datum[t] fuerit , sed lege Aquilia[v] experiendum est. ¶ Illud notandum est , quòd ripæ , lacus, fossæ,stagni muniendi causſa[5] hic prætor nihil cauit : sed idem erit

1 ¶ *Tueri.* aliàs tueri,& tunc eum,scilicet conductorem.aliàs teneri,& tunc eum qui prohibuit conductorem vti. Accursius

m ¶ *Locus.*ripæ fluminis.

¶ DE RIPA MVNIENDA.

Scilicet publici fluminis.

PRætor ait.] CASVS. Primò ponitur edictũ, quo est cautum ne vis fiat volenti facere opus causſa ripæ,agríve, qui circa ripam est , tuẽdi dum ne ob id nauigatio deterior fiat : dũ tamen caueat,vel satisfdet de dãno infecto , si quod intrax.ann.contingetvel paratus sit cauere , vel satisfdare.Posteà loquitur Vlpia. & dicit : & ripas.sic & aliàs est in terdictum propositum circa vias publicas reficiendas : vt habes ff. de via publi.l. j. & bene dicit prætor , dum ne ob id nauigatio deterior fiat. nam secus esſet si fieret deterior. is ergo,qui vult reficere ripam fluminis debet cauere, vel satisdare secundum qualitatẽ personæ. quod expone vt in glos. domini mei Ac. & præstabitur vicinis,qui habent agros ibi iuxta : etiam si sint agri ex alia parte fluminis , & debet prætari ante opus factum, nam post opus perfectum, non præstabitur hæc[2] cautio. sed si damnum der, habet locum subsidiaria Aquil.scilicet in factum. Vltimò dicit, ea quæ dicta sunt in ripa fluminis muniendа, habent etiam locum in ripa stagnij,& lacus, & fossæ.Fran.

9 Flo. *ipse utetur.*

1 Flor. *refectio.*

2 Flo. *hæc.*

n ¶ *In annos decem.* id est vsque ad decimũ annum : quo finito,nouа interponitur cautio. Accur.

o ¶ *Vel cautum.* idem prætor videtur sibi cõtrarius. nam suprà , de dam.infec.l. prætor. §. de eo. quæ est contra, dicit simpliciter satisdandum : hic adiicit vel cautum. Solu. aliàs præcisè satisdat : sed hic quia publicè expedit fieri,quandoque ea uet.vel verius illud cũ eadem distin. recipitur,qua istud,quam dices ff.eo.§.is autem.Accursius.

5 Flor. *dessi, tantum.*

p ¶ *Propositum est.*vt suprà,de via publi. l.j.

q ¶ *Non est.* aliàs agitur ex illo edicto:vt ff.de flu.l.j.in princ.ad quod Petrus est instit.de interdi.§.prohibitoria.

r ¶ *Qualitatem.*vt ſi suo nomine petat quis , ei satisfandum est:si nomine publico.debet repromitti:vt suprà,de operis no.nunt. l. non sit.

s ¶ *Facultas.*quia prohibitorium est:& non restitutorium.

t ¶ *Datum.*aliàs datum,& aliàs factum.

v ¶ *Aquilia.*id est ex mente huius,vt in factum subsidiaria Aquil. vt ff.eo.§.si cum.vel dic econtra,si ille qui promittit, caueat suo nomine, aliàs debet repromittere,si alieno,satisdare:vt ff.de prætor.stip.l.j.§. stipula. sed sufficit cautio secundum Ir.vel dic,si fit honestæ vitæ probatæque defensor.&.de eo.vt in princ. huius legis dixi.

argu.suprà,de serui.vrba.prædi.l.si fistulæ.

¶ DE VI ET VI ARMATA.

Primũ in genere,secũdũ in specie,& est idẽ quod vnde vi,& cõtinua.Dicta est ff.de interd.ad pis.p ſ vi quo.bo.& quo.leg. nunc vecuperand.& vel dixit de prohibitorio : nunc de restitutorio:vt inst. de interd.§.j.

PRætor ait. CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est. Si deiecisti aliquem de loco quem possidebat, vel familia tua deiecit,datur ei interdictum contra te ad recuperandum pos. Item ad omne id,quod ibi per hoc amisit : licet ad te non peruenit , datur ei interdictum hoc contra te intra annum. de eo autem , quod venit ad te , datur ei hoc interdictum perpetuò. Posteà loquitur Vlpia. & dicit, hoc interdictum datur deiecto:& valde est æquum subuenire deiecto. & per hoc interdictum restituitur possessio deiecto. & vis non solùm prohibetur hoc edicto , sed etiam legibus Iuliis publicorum & priuatorum : item & constitutionibus principum. Posteà dicit , hoc interdictũ habet locũ,cùm quis deiicitur de possessione: & pro vi atroci cõpetit id est , in qua dolus inest. & eis competit, qui deiiciuntur de solo,siue area, siue domo, siue de superficiaria in sula quis deiectus est. pro re autem mobili abrepta , vel subrepta non habet locum hoc interdictum:sed sufficit furti & vi bo. rapt. act. ad exhibendum.in casu tamen hoc fallit.si enim in domo vel in fundo de quo sum deiectus, erant res mobiles,& has amisi, habeo interdictum etiam nomine prædictarum rerum. Si autem de naui sum deiectus,vel de vehiculo:non competit hoc interdictum.locus si de domo lignea,vt de parietibus facta,deiectus sum:nam habet locum hoc interdictũ:nec refert an deiectus possidet ciuiliter,id est animo & corpore,vel animo solo:an naturaliter, vt fructuarius , qui possidebat pro suo,id est pro iure quod habebat. hinc est , quòd si vir donet fundum vxori:& ipsa deiiciat,habet hoc interdictum colonus autem licet deiiciatur de agro quem colit,non habet hoc interdictũ. ¶ *Ait Prætor.*] Nunc exponit Vlpianus quædam verba edicti , hæc scilicet deiecisti: aut familia tua deiecit.& bene est habita mentio familiæ. Nã per primum verbum scilicet deiecisti,continetur tantum deiiciens : nec per qui suis manibus deiecit , vel iussit aliquibus vt deiiciant. hinc est, quòd & si familia mea te deiecit meo iussu ego videor deiecisse. Post eà dicit,si procurator meus ad hoc constitutus te deiecit:& ipse tenetur,& ego.& vno nostrum litis æstimationem præstante alter liberatur.Idem est,& si aliquem deiecisti sine meo mandato præcedente, ta men habeo ratam deiectionem,nam teneor,& sic ratihabitio comparatur mandato.Quod autem de familia dictum est in edicto,sic intelligas:vt si sine meo iussu deliquit familia mea te deiiciendo , factum eius emendem hoc modo.nam id,quod ad me peruenit ex illa deiectione , reddam. pro residuo autem liberabor dãdo familiã pro noxa: nec videor dãnum pati : cùm in hoc sit permissum seruis damnificare dominos.Appellatione autem familiæ continentur, & plures serui:& etiam vnus seruus, si deiiciat aliquem,videtur familia deiecisse.& appellatione familiæ continentur & ij,quos tenemus vt seruos : puta liberros,& liberos hominẽs quos tenemus vt seruos nostros. si tamẽ volo defendere familiam seruorum meorum quæ deiecit aliquem , teneor saltem quod ex hac deiectione habui reddere : si autem filius meus,vel famulus vi deiecit aliquem, teneor vtili hoc interdicto , vt reddam quod ad me peruenit ex hac deiectione. Vltimò dicit,familia tua deiecit me de fundo quem possidebam:tandem mouet quidam tibi quæstionem seruitutis,dicens te non esse liberum:tãdem inchoata liberali causſa egi cõtra te hoc interdicto:& posteà fuisti liber pronuntiatus.tandem probaui qualiter familia tua me deiecit:debes mihi restituere possessionem.fundi h.d. vsque ad §. seruus. Franc. Accursius.

a ¶ *Tu qui conueneris.*& construe,dabo iudicium , supple de ea possessione restituenda vnde vi,&c.

1 Flor. *de eo, quæque ille tunc, &c.*

2 Flor. *dessi, verò.*

3 Flor. *subuenire.*

4 Flor. *necessitatem, &c.*

5 Flor. *dessi, tantum.*

b ¶ *Familia.* non tua voluntate.alias tu videris deiecisse:vt ff.§. meritò .& §.seq.& sic frustra poneres hic de familia.

c ¶ *De eo quę.* repete dabo iudicium de eo restì.&c.

d ¶ *Ibi.* id est in ipsa possessione , mobilia puta , vel se mouentia. & hoc secundariò , nõ principaliter : vt infra, §. illud.

6 Flor. *qualis qualis.*

7 Flor. *dessi, de.*

e ¶ *Annum.* vtilem : vt ff.eod.§.annus. & ad idem C.eodem l. ij. & de exce.l.licet.& adde non distinctò peruenit ad te vel non : propter id quod subiicit post annũ, &c. aliàs condictio per l.fi quis in tantam,perpetua est : vt ff. de perpet. action. in prin. & fa.ff. de interd. l.ex quibus. & ff. communi diu.l. cõmuni dividundo.§ iul. Acc.

8 Flo. *dessi, eo.*

f ¶ *Ad eum.* id est ad te qui deiecisti , & est apostrophe : id est mutatio personarum. sic C. de transact. si pro fundo.

9 Flo. *dessi, vi. & de rerum.*

10 Flo. *de ff. instit.*

g ¶ *Ad recuperandã.* Est enim spoliatus statim restituendus, & posteà causſa proprietatis agenda , vt C. si per vim vel alio modo. l.j. Accur.

11 Flo. *hoc interdicto.*

12 Flo. *detra ctus ejt.*

13 Flor. *dixit.*

h ¶ *Priuatorum.* scilicet iudiciorum.vel dic delictorum : vt per legem Iul.de vi publ.& priua.& ff.ad leg. Iul.de vi publ.& priua.quarũ pœna est,vt instì.de publ.iud.§.item lex.& facit instì.de interdi.§. recuperandæ.& §. qui autem.

i ¶ *Constitutionibus principum* quæ sunt C. eo. si quis in tantam . & in aliis titulis.& C.finium re.si constituerit.& suprà,quod metus causſa,extat.sed lex extat,locum habet quando non est facta vis : sed sua authoritate alienam rem temerè apprehenderit etiam clam. Sed hoc interdictum quando vis est facta cum armis , vel sine armis dolo malo.Sed si quis in tantam,etiam sine dolo,cum detur cõtra eũ qui credidit sibi licere:vt instìtu. vi bonorum rapt.§.ij.Item hoc in immobili tantum:vt infrà.§.ad eos.& §.illud.illa etiam ad mobilia : vt instìt. vi bonorum rapt.§.penult.& sic quandoque concurrit hæc cum illa , & potes addere modos quibus violentiæ puniuntur, vt not. super l. illa, extat Accursius.

14 Flo. *vnde q i vi dejecit ejus.*

15 Flor. *desiciuntur.*

k ¶ *Deiicum.*vi expul.non compul.vt ff.eo. si rerum.

l ¶ *Atrocem.* id est quæ dolo sit cum armis vel sine armis.H.Vel atrox dicitur[a] quæ sit contra bonos mores:nullo intercedente consensu patientis:vt d.l.fi rerum.

a Tu dic ꝙ fiuria atrox dicitur ex magnitudine vitiositatis: vt not. Spe. in tit. de adu.§. vij. ver sicu.n. Item ex aspectu no.idẽ §. ec. in tit. de iniu. vel vulneris. de iniuriis. Itẽ respectu loci:vt oculus vel caput.vt l.prætor.§. fi. dicitur. eo. tit & no. plane per gl. & doct. in §. atrox,instì. tu.de iniur.

m ¶ *Superficiaria.*idem in fructuario & vsuario.vt ff.eod l.iij.§. vnde vi.& §.seq.

n ¶ *Non pertinere.* scilicet principaliter.

o ¶ *Agi* quod non est in immobili : quia se exhibet:vt C. quando & quibus.ij.§. hoc vbi.

p ¶ *Ambigendum* aliàs ambigendum.alias ambiguum.& hoc secundum Io.vt hic patet,& ff.eod.proxi.respon.& ff.eo.§. fi fundus. & arg. suprà,de ser.corru.l.si quis.§.fin.& l. seq.

q ¶ *Deiectus.*aliàs detractus, aliàs deiectus.

r ¶ *Qualequale.*alias vt Ity.qualequale aliàs quale.quidve.

s ¶ *Cohæret.*vt ei cedat:vt ff.de acquire do.adeo.§.cum in suo. aliàs secus vt eo.tit. Titius.sed quid de arbore? Accursius.

t ¶ *Ciuiliter.* dicit Ir.i.iustè.naturaliter.i.iniustè.pro quo est quod subiicit de vxore:vt ff.eo.§.qui vi.& sic etiam exponebat quod subiicit naturali.id est iniusta pro suo.i.ciuili siue iusta. Alij dicunt , & H. ciuiliter,id est animo:naturaliter.i.corpore & animo,vt quia insisteret pro quibus ff.eo.§. interdictũ autẽ.& §. sive autẽ. Vel dic ciuiliter,id est animo &corpore,vel animo solo. Naturaliter:vt in fructuario:vt supra de ff.nouum.

argu.suprà,de serui.vrba.prædi.l.si fistulæ.

¶ DE VI ET VI ARMATA.

Primũ in genere,secũdũ in specie,& est idẽ quod vnde vi,& cõtinua.Dicta est ff.de interd.ad pis.p ſ vi quo.bo.& quo.leg. nunc vecuperand.& vel dixit de prohibitorio : nunc de restitutorio:vt inst. de interd.§.j.

PRætor ait. CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est. Si deiecisti aliquem de loco quem possidebat, vel familia tua deiecit,datur ei interdictum contra te ad recuperandum pos. Item ad omne id,quod ibi per hoc amisit : licet ad te non peruenit , datur ei interdictum hoc contra te intra annum. de eo autem , quod venit ad te , datur ei hoc interdictum perpetuò. Posteà loquitur Vlpia. & dicit, hoc interdictum datur deiecto:& valde est æquum subuenire deiecto. & per hoc interdictum restituitur possessio deiecto. & vis non solùm prohibetur hoc edicto , sed etiam legibus Iuliis publicorum & priuatorum : item & constitutionibus principum. Posteà dicit , hoc interdictũ habet locũ,cùm quis deiicitur de possessione: & pro vi atroci cõpetit id est , in qua dolus inest. & eis competit, qui deiiciuntur de solo,siue area, siue domo, siue de superficiaria in sula quis deiectus est. pro re autem mobili abrepta , vel subrepta non habet locum hoc interdictum:sed sufficit furti & vi bo. rapt. act. ad exhibendum.in casu tamen hoc fallit.si enim in domo vel in fundo de quo sum deiectus, erant res mobiles,& has amisi, habeo interdictum etiam nomine prædictarum rerum. Si autem de naui sum deiectus,vel de vehiculo:non competit hoc interdictum.locus si de domo lignea,vt de parietibus facta,deiectus sum:nam habet locum hoc interdictũ:nec refert an deiectus possidet ciuiliter,id est animo & corpore,vel animo solo:an naturaliter, vt fructuarius , qui possidebat pro suo,id est pro iure quod habebat. hinc est , quòd si vir donet fundum vxori:& ipsa deiiciat,habet hoc interdictum colonus autem licet deiiciatur de agro quem colit,non habet hoc interdictũ. ¶ *Ait Prætor.*] Nunc exponit Vlpianus quædam verba edicti , hæc scilicet deiecisti: aut familia tua deiecit.& bene est habita mentio familiæ. Nã per primum verbum scilicet deiecisti,continetur tantum deiiciens : nec per qui suis manibus deiecit , vel iussit aliquibus vt deiiciant. hinc est, quòd & si familia mea te deiecit meo iussu ego videor deiecisse. Post eà dicit,si procurator meus ad hoc constitutus te deiecit:& ipse tenetur,& ego.& vno nostrum litis æstimationem præstante alter liberatur.Idem est,& si aliquem deiecisti sine meo mandato præcedente, tamen habeo ratam deiectionem,nam teneor,& sic ratihabitio comparatur mandato.Quod autem de familia dictum est in edicto,sic intelligas:vt si sine meo iussu deliquit familia mea te deiiciendo , factum eius emendem hoc modo.nam id,quod ad me peruenit ex illa deiectione , reddam. pro residuo autem liberabor dãdo familiã pro noxa: nec videor dãnum pati : cùm in hoc sit permissum seruis damnificare dominos.Appellatione autem familiæ continentur, & plures serui:& etiam vnus seruus, si deiiciat aliquem,videtur familia deiecisse.& appellatione familiæ continentur & ij,quos tenemus vt seruos : puta liberros,& liberos hominẽs quos tenemus vt seruos nostros. si tamẽ volo defendere familiam seruorum meorum quæ deiecit aliquem , teneor saltem quod ex hac deiectione habui reddere : si autem filius meus,vel famulus vi deiecit aliquem, teneor vtili hoc interdicto , vt reddam quod ad me peruenit ex hac deiectione. Vltimò dicit,familia tua deiecit me de fundo quem possidebam:tandem mouet quidam tibi quæstionem seruitutis,dicens te non esse liberum:tãdem inchoata liberali causſa egi cõtra te hoc interdicto:& posteà fuisti liber pronuntiatus.tandem probaui qualiter familia tua me deiecit:debes mihi restituere possessionem.fundi h.d. vsque ad §. seruus. Franc. Accursius.

a ¶ *Tu qui conueneris.*& construe,dabo iudicium , supple de ea possessione restituenda vnde vi,&c.

1 Flor. *de eo, quæque ille tunc, &c.*

2 Flor. *dessi, verò.*

3 Flor. *subuenire.*

4 Flor. *necessitatem, &c.*

5 Flor. *dessi, tantum.*

b ¶ *Familia.* non tua voluntate.alias tu videris deiecisse:vt ff.§. meritò .& §.seq.& sic frustra poneres hic de familia.

c ¶ *De eo quę.* repete dabo iudicium de eo restì.&c.

d ¶ *Ibi.* id est in ipsa possessione , mobilia puta , vel se mouentia. & hoc secundariò , nõ principaliter : vt infra, §. illud.

6 Flor. *qualis qualis.*

7 Flor. *dessi, de.*

e ¶ *Annum.* vtilem : vt ff.eod.§.annus. & ad idem C.eodem l. ij. & de exce.l.licet.& adde non distinctò peruenit ad te vel non : propter id quod subiicit post annũ, &c. aliàs condictio per l.fi quis in tantam,perpetua est : vt ff. de perpet. action. in prin. & fa.ff. de interd. l.ex quibus. & ff. communi diu.l. cõmuni dividundo.§ iul. Acc.

8 Flo. *dessi, eo.*

f ¶ *Ad eum.* id est ad te qui deiecisti , & est apostrophe : id est mutatio personarum. sic C. de transact. si pro fundo.

9 Flo. *dessi, vi. & de rerum.*

10 Flo. *de ff. instit.*

g ¶ *Ad recuperandã.* Est enim spoliatus statim restituendus, & posteà causſa proprietatis agenda , vt C. si per vim vel alio modo. l.j. Accur.

11 Flo. *hoc interdicto.*

12 Flo. *detractus ejt.*

13 Flor. *dixit.*

h ¶ *Priuatorum.* scilicet iudiciorum.vel dic delictorum : vt per legem Iul.de vi publ.& priua.& ff.ad leg. Iul.de vi publ.& priua.quarũ pœna est,vt instì.de publ.iud.§.item lex.& facit instì.de interdi.§. recuperandæ.& §. qui autem.

i ¶ *Constitutionibus principum* quæ sunt C. eo. si quis in tantam . & in aliis titulis.& C.finium re.si constituerit.& suprà,quod metus causſa,extat.sed lex extat,locum habet quando non est facta vis : sed sua authoritate alienam rem temerè apprehenderit etiam clam. Sed hoc interdictum quando vis est facta cum armis , vel sine armis dolo malo.Sed si quis in tantam,etiam sine dolo,cum detur cõtra eũ qui credidit sibi licere:vt instìtu. vi bonorum rapt.§.ij.Item hoc in immobili tantum:vt infrà.§.ad eos.& §.illud.illa etiam ad mobilia : vt instìt. vi bonorum rapt.§.penult.& sic quandoque concurrit hæc cum illa , & potes addere modos quibus violentiæ puniuntur, vt not. super l. illa, extat Accursius.

14 Flo. *vnde q i vi dejecit ejus.*

15 Flor. *desiciuntur.*

k ¶ *Deiicum.*vi expul.non compul.vt ff.eo. si rerum.

l ¶ *Atrocem.* id est quæ dolo sit cum armis vel sine armis.H.Vel atrox dicitur[a] quæ sit contra bonos mores:nullo intercedente consensu patientis:vt d.l.fi rerum.

a Tu dic ꝙ fiuria atrox dicitur ex magnitudine vitiositatis: vt not. Spe. in tit. de adu.§. vij. ver sicu.n. Item ex aspectu no.idẽ §. ec. in tit. de iniu. vel vulneris. de iniuriis. Itẽ respectu loci:vt oculus vel caput.vt l.prætor.§. fi. dicitur. eo. tit & no. plane per gl. & doct. in §. atrox,instì. tu.de iniur.

m ¶ *Superficiaria.*idem in fructuario & vsuario.vt ff.eod l.iij.§. vnde vi.& §.seq.

n ¶ *Non pertinere.* scilicet principaliter.

o ¶ *Agi* quod non est in immobili : quia se exhibet:vt C. quando & quibus.ij.§. hoc vbi.

p ¶ *Ambigendum* aliàs ambigendum.alias ambiguum.& hoc secundum Io.vt hic patet,& ff.eod.proxi.respon.& ff.eo.§. fi fundus. & arg. suprà,de ser.corru.l.si quis.§.fin.& l. seq.

q ¶ *Deiectus.*aliàs detractus, aliàs deiectus.

r ¶ *Qualequale.*alias vt Ity.qualequale aliàs quale.quidve.

s ¶ *Cohæret.*vt ei cedat:vt ff.de acquire do.adeo.§.cum in suo. aliàs secus vt eo.tit. Titius.sed quid de arbore? Accursius.

t ¶ *Ciuiliter.* dicit Ir.i.iustè.naturaliter.i.iniustè.pro quo est quod subiicit de vxore:vt ff.eo.§.qui vi.& sic etiam exponebat quod subiicit naturali.id est iniusta pro suo.i.ciuili siue iusta. Alij dicunt , & H. ciuiliter,id est animo:naturaliter.i.corpore & animo,vt quia insisteret pro quibus ff.eo.§. interdictũ autẽ.& §.sive autẽ. Vel dic ciuiliter,id est animo &corpore,vel animo solo. Naturaliter:vt in fructuario:vt supra de ff.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

acquiren. pos. naturaliter. & ff. eo. l. iij. §. vnde vi. & his etiam duobus modis expone quod sequitur, nam & naturalis &c.

a ¶ *Et naturalis.* Placen. exponit, naturalis, & pro suo adiecta copula. & secundum hoc oppo. de fructuario, qui non possidet pro suo, & tamen hoc interdictum habet: vt ff. eo. l. iij. §. vnde vi. sed respō. imò pro suo scilicet, iure quod habet. tu expone vt prę dixi. alij non habent pro suo.

b ¶ *Interdicto vti.* quānis contra ius ciuile possideat.

c ¶ *Si colonus.* s. deiiciātur, poterit interdicto vti: quia non possidet: nisi prius interuertat possessionem. vt in contrariis ff. eod. l. colonus. & l. cum fundum. sed vxor rem sibi à marito donatam possidet: vt ff. de acquiren. pos. l. j. §. si vir. licet sit argu. contra. ff. de dona. inter vi. & vxo. si eum qui. in princip. sed ibi fol. sed an locatori competit qui tantum ciuiliter possidet secundū quos dam?

d ¶ *Si familia mea.* me ignorante vel inuito. & sic no. non fuisse ponendum verbum nisi necessarium in edicto: vt & ff. quod me. cau. l. j. in fine.

e ¶ *Vel iussit.* vel ratū habuit: vt ff. eod. in fin. proxi. §.

f ¶ *Enim.* quo ad hoc edictū: vt hic & ff. eo. l. idē. §. cū procur. aliàs autē quandoq; refert: vt arg. cōtra ff. de solu. l. fugitiuus, & C. de the sau. l. j. §. quod in alienis. & ff. de iure do. si mulier. §. ex asse. & supra de acqui. hæ. Paulus respond. per procu. quæ sunt arg. contra. & facit ad §. hunc & sequentē. ff. de don. inter vi. & vxo. l. iij. §. sed fi debitorē. & de repu. l. ij. §. fiue. & de vsur. l. siquis solutioni. §. j. & de iniur. l. item apud. §. fecisse. & ff. de eo per quem fac. erit. l. j. §. j. & infrà, de re. iur. l. is dam num. & l. hoc iure. §. ij. & ff. qđ cuiusque vniuersi. l. item. §. j.

g ¶ *Videor.* quadam interpretatione.

h ¶ *Quoties verus.* ad hoc specialiter constitutus nam generali mandato non videtur mandari illicitum: vt ff. de condi. indebi. si procurator. §. quòd si indebitum. alias aliter accipitur verus: vt ff. de solu. l. vero. in princ.

i ¶ *Cum vtrolibet.* ad hoc est ff. de iniur. l. non solum. §. si mandato. & §. seq. & ff. quod vi, aut clam. l. denique. §. fi. & ff. ad legem Aquil. liber homo. & C. de act. l. non ideò.

k ¶ *Eximi.* id est liberari.

l ¶ *Si tamen.* i. liberatur si & c. vno ergo soluente alter non tenebitur. ad quod est ff. de his qui de. l. j. in fin. & l. ij. Sed op. ff. de pet. hæred. l. etiam. §. pen. Resp. hæc secundum illam vt conuento eo ad quē res pertinet, alter nō teneatur. secus contra: vt ibi. Vel hic ad neutrū peruenit possibi alter habebat. vel secundū Io. dic quod ad interesse datur interdictum. vnde cùm ab vno fit consecutus. non interest amplius. vel quo ad interdictum liberatur, non quo ad alia: quod in idem recidit. Item opp, ff. familia fur. fecit. dic. l. quoties. vbi fi emendet manumissus vnus de familia: non liberatur dominus familiæ nomine. sed dic, vt dixi quo ad interdictum, quo interesse venit, hīc loquitur. & eodem modo respon. ad aliam opi. ff. de noxa. l. ij. §. is qui. Vel dic, quod licet ibi tam dominus, quā seruus manumissus teneatur, vnus tamen

nam & naturalis [a] possessio, & pro suo, ad hoc interdictum pertinet. Denique & si marītus vxori donauit, eáque vi [16] deiecta sit, poterit interdicto [b] vti: non tamen si colonus [c].

Commodum est non modicum singulas res singulis uerbis, aut propositionibus exprimere. hoc dicit.

6 ¶ Ait Prætor, *Deiecisti, aut familia tua deiecit.* Meritò familiæ mentio habita est. Nam cùm, *deiecisti*, verbum referatur ad personam eius qui deiecit: nec pertineat ad eum, cui[9] familia deiecit (nec enim ego videor deiecisse, si familia mea [d] deiecerit:) ideo [17] consequens fuit addere, *Aut familia tua deiecit.*

Hoc interdicto tenetur mādans, sicut mandatarius: uno tamen satisfaciente, alter liberatur, & potest cum utroque agi. h.d.

¶ Deiecisse autem etiam is videtur, qui mādauit vel iussit [e], vt ali quis deiiceretur. Parui enim [f] referre visum est, suis manibus quis deiiciat, an verò per alium. Quare si familia mea ex voluntate mea deiecerit, ego videor [g] deiecisse.

7 ¶ Quoties verus [h] procurator deiecerit, cum vtrolibet [i] eorum, id est, siue cum domino, siue cū procuratore agi posse Sabinus ait: & alterius nomine alterū [18] eximi [k]: sic tamē [l], si ab altero eorum litis æstimatio fuerit præstita. Nō enim excusatus [m] est, qui iussu alicuius deiecit: non magis quàm si iussu alicuius occidit. ¶ Cùm autem falsus [n] est procurator, cum ipso tantum procuratore interdici debere. Sabini sententia vera est. ¶ Sed & si cùm [19] quis alium deiecit, ratum habuero [o], sunt qui putant secundùm Sabinum & Cassium, (qui ratihabitionem mandato [p] comparant,) videri me deiecisse, interdictóque isto teneri. & hoc verī est. Rectiùs enim dicit ratihabitionē in maleficio mandato comparari.

8 ¶ Quod ergo adiicitur [20], *Aut familia tua vi [21] deiecit.* meritò scriptū est in eum casum, in quē familia mea vi deiecit [q]. Cæterùm si iussit: vi [22] deiecit ipse [r]. Nec grauari [s] debet dominus, qui nō iussit: sed [23] seruorum suorum factū præstare [24], & si non iussu eius deiecerūt. nam non grauabitur [t] dominus hoc nomine: quippe cū aut peruenit ad eum [v] aliquid, & restituet [25], aut nō peruenit, & ipsos seruos maleficij causſa noxę dedēdo, indemnis erit [x]. Quod enim noxę dedere compellitur, in damno nō debet reputare: cùm seruus hoc [z] modo [26] possit domini conditionem deteriorem facere.

9 ¶ Familiæ autem appellatio seruos continet. Sed quæritur quem numerum seruorum contineat, vtrùm plurium an verò & duorum, vel trium? Sed verius † est in hoc interdicto [a], etiam si vnus seruus vi deiecerit, familiam deiecisse videri. ¶ Familiæ appellatione, & eos quos seruorum [b] loco habemus, contineri oportere dicendum est.

Nolens defendere seruum, aut familiam deiicientem subit pœnas huius interdicti de eo quod ad eum peruenit. hoc dicit.

10 ¶ Si quis tamen neget se seruū, vel familiam defendere, cogēdus est pati hoc interdictū: ad hoc scilicet vt quod ad eum peruenerit, restituat [c].

11 ¶ Si filius familiâs vel mercenarius vi deiecerit: vtile interdictum competit [d]. ¶ Si aduersus eum [e] qui in libertatem ex seruitute, vel contrà petitur, post inchoatū libcrale iudiciū vtar interdicto [f], & liber iudicatus fuerit, & apparuerit ignorante eo à seruis cius vi me per alium exactum, imò etiam electum liberatur, vt ff. eo. tit. l. electio. m ¶ *Non enim excusatus.* imò videtur excusari: vt ff. de regu. iur. lis damnum. in fi. primi respon. sed ibi erat non atrox, & persona subiecta quæ parere necesse habuit, ideo excusatur.

n ¶ *Cùm autem falsus.* quod est etiam si mandatum habeat generale: vt modo dixi.

o ¶ *Ratum habuero.* Duo videntur necessaria. Primum quòd meo nomine gestū sit: aliàs ratū habere nō possit & si habeā, nō teneor, vt ff. de preca. si seruus. Secundū, qđ habeā ratū tāquā nomine meo factum aliàs secus: vt si audiēs nomine meo factum, dixi, doleo, g nomine meo est factū: nec sic ratum habeo, sed aliàs bene gaudeo. hoc enim gaudiū non comparatur mandato: multò minus ergo teneor quando non meo nomine actū prædicī, modo gaudeo.

p ¶ *Mandato.* facit C. ad Macedo. l. fin. & ff. de solut. l. vero. in fi. Ité hoc a in his maleficiis, quæ per alium possunt explicari. secus ergo in adulterio: vt argum. C. de cadu. tol. l. j. §. ne autem.

q ¶ *Vi deiecit.* domino ignorante vel inuito.

r ¶ *Deiecit ipse.* interpretatione legis: vt ff. ea. l. proxi. §. Accurs.

s ¶ *Nec grauari.* vt suo nomine teneatur.

t ¶ *Non grauabitur.* nisi in seruis. aliàs, sine non.

v ¶ *Ad eum.* non dicas domino quæri: vt ff. de acquir. pos. q. seruus. & hoc esse pōt, vt dices ff. §. fi. aduersus.

x ¶ *Exit.* aliàs est non erit: tunc plana. alias finē non, & tunc dicimus demnis erit, vt non tenetur præstare damni æstimationē, vel restarcire de suo, sed seruos oportebit eum præstare pro noxa. Azo.

y ¶ *In damno debet.* alias non debet & c. & alias fine non: & tunc dic pro damno. s. alteri dato debet computare quod dat, vt quasi ipse dans habeat damnum.

z ¶ *Hoc modo.* s. delinquendo: vt pro noxa detur. Item se occidendo: vt ff. de peculio. sed fi damnum. §. fi ipse seruus [b]. & facit infti. de noxa. §. j. an autem pro hac vi seruus possit accusari. Respon. vt ff. de accu. l. hos. §. omnibus.

a ¶ *Interdicto.* non autem alias: vt in contrario. ff. de verb. sig. l. detestatio. §. vnicus. nam hoc speciale.

b ¶ *Seruorū.* vt libertos, vel liberos homines, vel seruos alienos quos pro nostris tenemus: & etiam liberos quos tenemus vt liberos, sed vt lus seruis vtimur. ad quod facit ff. de Publicia. l. j. §. familiæ. & de ædil. edi. ædiles. §. familiæ. & ff. vi bon. rap. l. ij. §. familiæ. & de verb. sig. pronuntiatio. §. familiæ.

c ¶ *Restituat.* ad hoc ff. quod me. causſa, quod autem diximus. §. j. & ff. re. amo. l. vna. & ff. de condi. fur. l. Iul. & de pecu. leg. l. iij. §. ex furiana. & ff. eo. si vi me. ff. de do. l. sed si ex dolo. §. j.

d ¶ *Cōpetit.* aduersus patrē, vel dominū in quātū ad eos peruenit: quia de familia sunt: vt ff. proxi. dictū est secūdū H. & Azo. Vel dic in eos si libros & mercenarios. & dic vtile, i. efficax. & facit ff. e. l. interdicto. j.

e ¶ *Si aduersus eū.* cuius familia deiecit me: vt apparet ex sequētibus.

f ¶ *Interdicto.* litē contestando, quod solum possum: vt suprà, & de libe. cau. l. ordinata. Accursius.

¶ *Quod seruus.* CASVS. Seruus meus vel procu. vel colonus possidebat agrū meū: ego videor possidere. vnde si ipse deiiciatur, ego videor deiectus & habeo hoc interdictū: quia hoc interdictū cōpetit ei, qui tēpore deiectionis possidebat, siue possidebat animo & corpore, siue animo tantūm. vn de cùm de agris Ricardinæ vestillem, non animo desinendi possidere, sed retinendi pos. & aliquem ibi pro me nō dimisi: nunc reuertens ad prædictos agros, prohibes me intrare, vel in via prohibuisti me ire: & incœpisti illos agros possidere, vi videor deiectus, licet animo possidebam, nō corpore. nec obstat, quod vulgò dicitur, saltuum æstiuorum, & hybernorum possessio nem animo teneri, qua si in aliis agris secus sit, nam in illis dicitur causſa exempli: idem tamen poterit esse in omnibus aliis agris, ex quibus agris nos domini recedentes habemus animum retinendi pos. possidemus eos animo. si autem cùm vellem apprehendere pos. vt quia hæres sum alicuius, vel ex alia causſa, me prohibes intrare: non habet locum hoc interdictum.

¶ *Vim vi.*] Si vis me deiicere de fundo per vim, possum me defendere similiter per vim: & si cum armis volebas me deiicere, cum armis me defendam. Secūdò dicit, quis dicatur vi possidere: & certè qui per vim expulit possessorem fundi de fundo, & ipse incœpit possidere. Item qui venit armatus ad fundum meum: vt si aliquis veliet eum inde deiicere, posset se defendere, & intrauit possessi. fundi mei, cùm ego eum non expectassem, sed præfugiebam: & iste videtur vi possidere. & hoc etiam dicitur ff. §. idem Labeo &c. si autem fundi mei pos. defendo per vim: non dicor vi possidere. Posteà dicit: qui deiecit me de fundo per vim, si ab alio deiiciatur: habet hoc interdictum. Tandem dicit, qui deiicitur de loco quem possidebat: quicquid damni ob hoc habet, recuperat per hoc interdictum. prititia enim causſa restituenda est, ac si non esses deiectus. Vltimò dicit, deiectus sum de fundo, & amisi plures res, quas ibi habebam. licet mi hi restituatur fundus, habeo adhuc hoc interdictum, ratione rerum quas amisi: si autem volo pro illis rebus agere ad exhibendum, possum. Item vi bonorum raptorum. hoc dicit vsque ad §. quod autem. Franciscus.

a ¶ *Restituar.* ex illa parte edicti, aut familiæ &c. & not. si restituitur possessio ergo fuit amissa: vt ff. eod. §. fiue autem. sed domino non quæsita: vt ff. de acqui. pos. quod seruus, quod potest esse: vt ff. de vsuca. non solùm. §. fi dominus.

b ¶ *Possidere.* vt & C. communia. de vsuca. l. j.

c ¶ *Ignoret.* vt & ff. de acquir. possess. peregrè. §. quibus. & facit l. iij. §. quod seruus. & l. si de eo. §. j. & ff. eo. l. fi. & ff. ea. l. §. deiicitur. in fin. sed qui dicunt istos insolidum naturaliter possidere per l. ff. communi dividundi. §. neque. quomodo hoc intelligunt? respond. ff. communi dividun. §. neque. quomodo hoc intelligunt: respondenetnon tamen pro suo. & ideo in fructu diuersum.

d ¶ *Possidebat.* sic ff. de regu. iur. l. nemo videtur rem amittere. not. quòd per hoc apparet, quòd vsufructuarius retinet possessionem, licet non sit in conspectu, so. animo: cùm lex dicat dari ei vnde vi interdictum: vt ff. eo. l. iij. §. vnde vi. quidam tamen dicunt eum habere quandam ciuilem per quā retinet illam naturalem: quod non videtur, cùm dominus ciuilem habeat & ea insolidum penes duos esse non possit: vt ff. de acquiren. pos. l. iij. §. ex contrario. Idem dicimus in colono: vt not. hic duo necessaria, vt competat interdictum. Primum, quòd verè corpore vel animo possideat deiectus tempore deiectionis: vt hic, & ff. proxi. Secundum, quòd verè possessionem amittat, vt ff. proxi. in fin. & infra ead. l. §. non autem. Tertium autem non est necesse: scilicet q possessio quæratur violento: cùm etiam de eo quod non peruenit, cōpetat intra annum. vt ff. ea. l. in prin. & sic intelligitur ff. de vsuca. l. non solùm. §. fi dominus.

e ¶ *Siue autem corpore.* id est iniustè: vt in re donata vxori à viro.

f ¶ *Animo.* id est ciuiliter & iustè: vt ff. eod. l. §. deiicitur. & ff. qui à me. vel dic corpore: vt quia insistat tei animo quando non insistit ad quod sequitur &c. & §. quod vulgò. & not. quòd aliquis possideat ciuiliter & naturaliter: vt qui est in re vel in conspectu: alius ciuiliter: vt qui aliunde redit, & alius naturaliter tantum, vt fructuarius.

Possidere potest quis tripliciter.

g ¶ *Nomine.* quia aliquo ibi relicto per eū possidet: nec amitteret possessionem nisi ille expelleretur: vt ff. eo. §. non autem.

h ¶ *Prohibitus sit.* an hic non admittens possideat vi? hic innuit quòd sic: vt ff. de acqui. pos. l. clam. §. fin. Sed contra ff. de vsuc. l. sequitur. §. idem si occupaueris. vbi dicitur, q clam tantum non vi. Sol. vt ibi.

i ¶ *Detinuerit.* sic & C. vbi de possessione agi opor. l. j.

k ¶ *Possederit.* qui eum detinuit vel deiecit. & dic maximè. nam idem & si non acquisiuit pos sessio. vt modò not. proxi. §. vel ideo dicit vt appareat q res vitio sa est facta. nam etiam sine hoc habet locū interdictum vnde vi, vt dixi. Vel refert se ad causſam, vbi sic detinuit: vbi est necesse, vt possideatur. vel dic quartò, ipse possederit & scilicet qui deiectus est. & secundum hoc possedit in præteritum. & secundum alios intellectus tres primos possedit, scilicet posteà.

Nota quòd licitum vim propulsare. Adde tex. optimū quem etiam glo. hic alle. iul. scientia. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. adde ad istud videndum Aug. in l. j. ad l. Corn. de sicariis.

1 ¶ *Possessionem.* ei ob timorem accedere nolenti: vt & ff. de acquiren. poss. sed si nolit. & l. fi id quod. §. fin. sed si te absente occupauit, & timore non reditti, non tamen in itinere te detinui: an habeat locum interdictum vnde vi? constat quòd amittis: vt d. l. sed si nolit. & l. possideri. §. si quis nuntiet. & l. si id quod. §. fina. H. negauit & habet locum. l. cùm quærebatur. secundum eum qui dixit vacuam, & quæ animo & ciuiliter tenetur. Placent. dicebat idem scilicet & addebat debere eum venire ad locum, vt sic tunc ab ingressu repellatur, & ex tunc cōpetit ei interdictum: vt argum. ff. quod metus cau. metum ibi, quod deiici non expe. & c. sed hæc additio non potest stare, nam cum non admittitur, non possidebat, ergo non datur ei interdictum: vt ff. proxi. §. amiserat enim prius propter timorem: vt dixi. sed ipse respondebat, quasi hodie, cùm non admittitur, videatur deiectus: vt & aliàs quis retro fingitur vsus, vt ff. de itin. actuque priv. l. j. §. si quis propter. Azo. & Io. dixit dari vtile interdictum ad exemplum eius, quod dicitur de familia, & mercenario qui alium expulerunt de prædio, & prædij pos. peruenit ad dominum ex delicto eorum, tenetur enim dominus vtili interdicto ratione peruentionis, multò ergo magis debet teneri iste, qui deliquit, cùm ad eum propter suspicionem meam peruenerit possessio: vt supra ead. l. §. fi filius. & §. fi quis tamen neget. Item pro eis quod dicitur dari ei, qui deiici non expectauit, sed vidit homines venire, & si illi veniebant, licet non fuerint ingressi: vt ff. de vsucap. non solum. §. fi dominus. & ff. eo. §. idem Labeo. Item pro hoc ff. eo. l. iij. §. qui armati.

m ¶ *Quod vulgò dicitur.* vt ff. de acquir. pos. l. iij. §. saltus. & l. peregrè §. fin. & l. quamuis.

n ¶ *Exempli causſa.* q. d non est speciale in istis. Sed quam retinet animo? Azo, naturalem. vel dic ciuilem, vt not. ff. de acquir. pos. l. j. in prin.

o ¶ *Possidere.* vt uli hæres sorte.

p ¶ *Possessionem.* quam antè habebat. ad quod est. §. interdictum autem. & quod ibi no. & ff. de reg. iu. non videtur rem. Accursius.

q ¶ *Naturā.* i. iure naturali, vt & ff. de iust. & in. l. vi vim. & ad idem ff. ad l. Aquil. scientiā. §. qui cum aliter. & ff. quod me. cau. sed & partus.

r ¶ *Apparet.* quia armata vis aliter non potest repelli, nisi cum armis. ad quod est ff. eo. l. iij. §. cùm igitur. & C. eo. l. rectè.

s ¶ *Vi possidere.* subaudi etiam.

t ¶ *Acquisitum.* ab expulso, non expulsore: vt ff. eo. l. cùm à te.

v ¶ *Aut.* aliàs vt, & aliàs aut.

x ¶ *Venit.* vt per vim possessionem teneat.

y ¶ *Facit.* ne prohiberi possit. Tria ergo sunt, quia inuadit & tenet per vim, vt in primo casu: aut tantum tenet per vim, & in hoc paratus venit auxilio, ſ. tali, vt etiam si quis vellet eum deiicere, possit resistere. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuerit:nõ autẽ inuasit per vim:quia dominus præfugerat.& hoc eodem casu Vlpia.dicit idẽ,quod Labeo:vt ℈.§.proxi. Tertius est in eo,qui tenet suam:& tunc licet:vt subiicit,sed qu ,&c.C.e.l.j.& ℈.l.iij.§.eũ igitur.& ℈.eo.§.vim vi.Vel dic primo casu,occupauit per vim,sed pacificè tenet.nec enim aliquẽ timet.Secũdo inuasit,& tenet per vim:& ad hæc duo paratus venit.

Tertium non muto. In quarto,scilicet in §.itẽ Labeo.idẽ dices quando tãũ tenet per vim, nam præfugerat dominus. Alij dicunt primũ loqui de eo qui inuasit possessionẽ,quam alius inuaserat:vt & ℈. eadẽ l.§.qui à me.

a ¶ *Vi videri deiectũ.* licet alio tenderet,nec occupauit , vt bene reprehendatur per Pomponium.

b ¶ *Corpore.* id est sine facto corporali , id est occupatione.

c ¶ *Ergo*,aliàs ergo , aliàs ego.

d ¶ *Occupauerit.* cum dominus præfugerit, exigitur occupatio. aliàs non habet locum hoc interdictum,vt hic dicit, & ℈.quod metus cau.l.metum.ij.resp. & ℈.l.iij.§. proinde. Sed cõtra ℈. de vsuc,non solũ.§.fi dñs.vbi non exigitur occupatio.Sol.secundũ B.exigitur occupatio,vt habeat locum interdictum , vt hic,nõ quo ad amittendam possessionem:vt ibi. & pro eo.℈.l.iij. §. proinde. Vel dic secundum Mar. etiã quo ad interdictã non exigi occupationem, modo illo tendebant:vt in contrario.secus si alio:vt d.§. proinde. hic autẽ subaudies,maximè si illi vi &c.vel etiam dicit ideò quia secus si non occupassent , sed metu sibi dari fecissent:vt ℈.l.fi rerum. Vel tertiò,vt denotet rem vitiosam. & dicit si illi &c.& in l.contraria in fi.& de his no.℈.l.iij.§.proinde.Accur.

§ ¶ *Vi deiectum.* & vi possessum.sed sine occupatione non erit vi possessum,licet possit esse vi deiectus.vt modo dixi. quid ergo si dudum possessionem occupauerit.

f ¶ *Qui à me vi.* expulsua.

g ¶ *Habet hoc interdictum.* directum,secundum Io.vt & ℈.eo.l.colonus.& l.cùm fundum.arg.C.de præscrip.xxx.an.l.si quis emptionis,§. sed & si quis.& ℈.quod me.caussa.si cum exceptione.§. Pædius. Item quid si à meipso deiiciatur ex interuallo ? Resp.videtur habere contra me,cùm tantum incontinenti mihi liceat,vt ℈.eo.qui in pos.non ob.exceptio per l.j.de excep[…]do.l.dolo.quia illud in peritoriis. sic ergo videtur me teneri,& posteà agere.econtrà videtur casus legis , vt non teneat.vt ℈.quod me.caussa.sed & partus.§.quæri.sed illud quo ad ac. quod me caussa,in qua damnum exigitur:vt eo.tit.sed & partus. §.fin. in consti.si quis in tantam. minus dubij est. Sed cur furi non datur actio furti,vt ℈.de fur.itaque? Respon.fortè ne inuitentur homines ad furandum,ad quòd facilius inuitarentur,quàm ad inuadendum. arg. ℈. de pac.do.conuenire.quod non placet : vt ℈. de pac. l. si vnus.§.pacta quæ.sed ideo,quia & si reciperet,alij redderet idipsum:quod in fure non contingeret.vel ideo aliud,quia hìc non potuit à vi custodire:sed fur à furto fit vt ℈.de act.emp.si ea res.

h ¶ *Pristina enim caussa.* id est vtilitas.

i ¶ *Habiturus.* Quid ergo si vsucapiebat,& pauci dies supererant ad complendum?arg.quòd veniat.vt & ℈.§.non solùm.& argu ℈. de fun. dota.si fundum.Sed arg.contrà ℈.de fur.si is cui.§. fin.

k ¶ *Experiri.* Sed nunquid hoc verum est,etiam si ad violentum non peruenit?et arg.quòd sic.℈.ea.l.in prin.

¶ *Quod autẽ ait prætor.*] CASVS. Nũc exponit Vlpia.quædã verba edicti:hæc.℈.quæq; ibi habuit.& dicit,qđ omnes res cõprehendit,siue erãt deiectæ,siue ei cõmodatæ vel depositæ,vel obligatæ.Posteà exponit verbũ tũc.positũ in edicto.id est dicere,vt res quas habuit in fundo,tũc cùm fuit deiectus,veniãt in hoc interdicto:siue tunc amisit eas siue posteà:vt quia oues ibi remãserũt,& perierũt,vel serui remãserũt, & perierũt.nã deiiciẽs nomine omniũ tenebit.hinc est, qđ & si dom' sessionem suam retinuit,Labeo ait non videri[36] vi possidere.

18 ¶ Idem Labeo ait eũ , qui metu turbæ perterritus fugerit , vi[37] videri deiectum a . Sed Pomponius ait vim sine corpore[38] b aliquo locũ non habere c . Ergo[39] etiã cum, qui fugatus est superuenientibus quibusdã,si illi vi occupauerit[40] d possessionem , videri vi deiectũ e .

19 ¶ Qui à me vi f possidebat , si ab alio vi[41] deiiciat , habet hoc[42] interdictum g . ¶ Qui autem vi[43] deiectus est , quicquid damni senserit ob hoc , quòd vi deiectus est, recuperare debet. Pristina enim caussa h restitui ei[44] debet,quam habiturus i erat,si non fuisset vi[45] deiectus.

Non liberatur uiolentus deiector restituto fundo,nisi & restituantur alia ablata de ipso fundo. Et potest agi ad exhibẽdum pro rebus mobilibus,si ullo ipse deiectus, uel is ad quem res pertinent. Bartolus.

20 ¶ Si fundus , à quo vi expulsus sum mihi restitutus esset : cæteræ verò res quæ vi ablatæ sunt,non restituantur,hìc dicendum est interdictũ nihilominus tenere:quia verum est me[46] vi esse deiectum. Plane si quis velit de possessione quidẽ rei soli per hoc interdictũ experiri k ,de rebus verò mobilibus ad exhibẽdũ actione:potest hoc in[47] de qua deiectus quis est,cõbusta sit:posteà tenetur deiiciẽs emẽdare, etiã cùm semper fuerit in morã. Posteà exponit verbũ ibi,positũ in edicto:& est dicere , qđ res quas habebat scilicet in tota illa possessione de qua est deiectus,veniãt in hoc interdicto. Postea exponit verbũ intra annũ,positũ in edicto.nã ille ann' vtilis est & ex die deiectionis vtilitas quã habuisset de iectus,si deiectio nõ esset facta , venit in hoc interdicto , quia tenetur deiiciens quo ad æstima. etiam si desiit possidere. Posteà quæritur an hoc interdictum detur liberto contra patronũ : item filio cõtra patrem si ab eis sint deiecti? Et dicas qđ nõ, sed in factũ detur:& hoc fi vis tuis fine armis. si autem cum armis : tũc dabitur bene hoc interdictum & liberto & filio contra patronũ & patrẽ. Item hoc interdictum datur hæredi , & cæteris succeßoribus. Itẽ datur ei , qui desiit possidere per deiectionem. Pone enim,q deiecìti me : non autem aneam familiam. cum adhuc possideam , non habeo hoc interdictum. Quid autẽ si me expulit & partem familiæ meæ partem in fundo ligat,vel si totam familiã meam ligatti, bene habeo hoc interdictum, cùm desierint possidere.Sed quid si me in ueniti in fundo meo, & me ibi ligatti, & tenebas me ita ligatum? habeo hoc interdictũ cum deiectus videar. Potlea dicit non solùm deiiciens tenetur hoc interdicto : sed & hæres eius tenetur ex.

in factum ad id,quod ad eum peruenit ex vi defuncti , siue illa vis facta fuit cum armis,siue sine armis:& perpetuò datur contra hęredem, cùm detur in id,quod ad eum peruenit. Quid autem contineatur nomine armorum,specificat,scilicet fustes,lapides,& similia. Et dicit vis armata,siue hæc arma habuerunt à principio,siue postea cœperũt habere.Item si cum armis venerunt ad deiiciendum,licet armis non tuerunt vsi in deiectione , armata tamen vis dicitur. sufficit enim detenor armorum , aliàs terror. Sed pone,quòd aliquis existens in fundo suo videns armatos credens eos ad eum venire,fugit de fundo:armati alio iuerunt?non videtur vi deiectus.idem si audiunt armatos venire: siue erat verum,siue non,& fugit propter hoc de fundo, illi tamen nõ intrauerunt:non videtur vi deiectus. Tandem dicit : cùm irem ad Ricardinam,& vellem in agros meos intrare,prohibitus fui à quibusdã armatis.videor deiectus armis.Tandem dicit , qui cum armis vult me deiicere,possum & armis resistere. & si iam me deiecit , possum eum expellere absque pœna:& hoc in continenti,non ex interuallo.& hoc dicit hic §.cum l. seq. & prin.sequencis vsque ad §.cum procurator. Franciscus Accursius.

l ¶ *Commodatæ.* Sed quomodo in deposito,cùm non teneatur nisi dolum commiserit:& in commodato,cum & ibi custodia aduersus vim parum proficiat.vt supra,commodato,ad eos? Respond.secundũ quosdam culpã comm sit,quia potuit defendere,nec fecit. Alij quòd præsumitur ex culpa posit quam quis de casu teneatur. vt ℈.commod. l. in rebus. Alij quòd per pactum se adstrinxerat ad casum.arg.℈.depositi.l.j. §.sæpe.quibus casibus cùm teneatur , interest eius:& ideò agit : aliàs cum non teneretur,nec ageret:vt infra, de fur.l.eum qui. §.is apud quem.& § præterea.& §.non solùm.Tu dic etiã agi fi non interest ex prædictis caussis,& aliud in furto , & hoc odio inuadentis , aduersus quem nõ potest præuideri:vt d.l.ad eos.& supra,loc.sed & de dãno, & de act.emp.l.si ea res.In quo ergo damnabitur violentus si non restituat res tales? Respond.in rerum æstimationem quasi tantùm interest,cùm ad eas personaliter sit adstrictus.Sed arg.contrà ℈.eo.l.interdicto.sed certè vltra rei æstimationem interesse potest magis, nõ autem minus, vt ibi exponitur litera.

m ¶ *Verbo.* in latissima significatione.Azo.

n ¶ *Tenetur.* vt & ℈.de condi.furt. l. fina. & de fur. l. subtracto. & C. de condi.

de condi.fur.ante.& quod me.caussa l.j.

a ¶ *Vbi enim quis.* vbi,id est postquam,vel statim,& subaudi eum.

b ¶ *Stetisse videtur.* id est semper est in mora:vt ℈.e.l.pe.& de ver.ob. l.nemo. §. fin.nõ ergo distinguitur,erant perituræ penes actorem vel non ó Martine.sed pro te est ℈.qđ me.caussi.si cum exceptione.§.quod si homo.ibi, sicuti in in terdicto &c.sed exponevt ibi. Item pro te ℈. de peti.hær.si à dño. §. si prędo.sed resp.vt ibi. pro nobis autem sunt prædictæ concor.

c ¶ *Vel locum.* in quo morantur. ad quod est ℈.de verb.signi.l.locus. Accursius.

d ¶ *Qua quis.* ℈.pos.

e ¶ *Interdicto.* aliàs edicto, alias interdicto. & facit ℈. de diuer. & temp.præscrip.l.j. Accursius.

f ¶ *Fructuum.* etiam percipiendorum:vt C. eo.si de possessione.

g ¶ *Interdictis.* vt & ℈. de interd. l. in interdictis. & ℈.de precario.l. quæsitum.§.ex hoc. est ergo hoc speciale in interdicto quod vi , aut clàm:vt ℈.quod vi , aut clam.semper.§. in hoc interdicto.& ℈.de vsur. l.videamus.§.in Fauiana.

h ¶ *Non solùm autem fructuum.* vt, & supra §.proxi.

i ¶ *Si vi.* aliàs se vi deiectum non esse. alias si vi deiectus non esset.& facit C. eod. l. fi quando actum.

k ¶ *Non possidet.* deiecit tamen.Azo.

l ¶ *Cogitur.* scilicet æstimationem, vt & ℈. eo.l.si vi me.

m ¶ *Iisdem competere.* filiis vel libertis. Accursius.

n ¶ *Hic.* id est isto casu. Accursius.

o ¶ *Competit.* Non aliàs.& secundum hanc distinctionem accipe: vt ℈.de obseq.l. ij. & l. licet. quibus indistinctè denegari dicitur in terdictum.& facit ℈.de dolo. l. non debet. & de in ius vocand l. sed si hac lege. §.pen. Accursius.

p ¶ *Et cæteris.* de iure prætorio. Acc.

q ¶ *Competit.* vt inst. de perpe. & temp. act. §.sed hæredibus.econtra in hæredem nõ datur,nisi peruenit:vt ℈.§. fina.

r ¶ *Possidet.* vt ℈.tit.j.l. j. §. consequenter. Accursius.

s ¶ *Præbet.* aliàs præbet,& aliàs probat.

t ¶ *Retineo.* hoc est planũ in ea possessione quam eorum scilicet corpore & animo possidẽo:vt peculiariter.si autem meo animo & eorum corpore:& sic ciuilem per me,naturalẽ retineã per eos,& tunc idem non videor amisisse,quia est missa naturali , vt pote dignior : domino per ergo expulso neutra perditur:vt hic,sed colono expulso tunc vtraque perditur quasi ciuilis concomitetur naturalem amissam : vel quia in quibus.& ℈.eodem.l.quod seruus.Sed licet domino solo deiecto non perdat dominus : secus tamen si sua voluntate spontanea alij tradat: licet colonus nõ eius sed velit meo nomine retinere.Item & ideo retineo ego deiectus per colonum.quia si perdo per eum deiectum,multo magis retineo per eum non deiectum:vt arg.C. de vsufru. l. antep. Item facit ℈.de verb.oblig.si ita stipulatus fuero per te.

v ¶ *Imperauerit.* pro suo commodo,vel etiam vt exirent.

Huic consequens esse ait vt villæ quoque & ędium incendio cõsumptarum pretium restituere cõpellatur[51]. Vbi enim quis[a] (inquit) vi[52] deiecit,per eum stetisse videtur[b] ,quò minùs restitueret:& idcirco constare ait eum, qui vi deiecerit[53],quíve[54] dolo malo desierit possidere,hoc[55] interdicto teneri.

23 ¶ *Ibi* , autẽ ait prætor,vt ne quis & ea,quæ illic nõ habuit,complectatur. Sanè quod ait prætor , *ibi*, quomodo accipimus? vtrum in eo loco vnde vi[56] deiectus est:an verò in omni possessione? Et melius dicetur non ad angulũ vnũ[57] referẽdũ vel locũ[c] in quo fuerit:verũ[58] ad oẽs partes possessionis qua qs[d] caruit cùm deiiceretur[59]. ¶ Annus in hoc interdicto[e] vtilis est.

24 ¶ Ex die quo quis deiectus est, fructuũ[f] ratio habetur:quãuis in cæteris interdictis[g] ex quo edita sunt,nõ retro cõputentur[60]. Idem est & in rebus mobilibus quæ ibi erant.nam & earũ fructus cõputãdi sunt,ex quo quis vi deiectus est.

25 ¶ Non solùm autem fructuũ[h] in hoc interdicto ratio habetur:verùm cæterarũ etiam vtilitatum habenda est.nã & Iul.[61] refert in hoc interdicto omnia quæcũque habiturus vel assecuturus is erat , qui vi[63] deiectus est,si vi[i] deiectus nõ esset,restitui. Eorum[63] autem litẽ à iudice æstimari debere, eúmque tantum consecuturum,quanti sua interesset,si vi[64] deiectus nõ esset.

26 ¶ Ex interdicto *Vnde vi* etiam is , qui non possidet[k] , restituere cogitur[65][l].

Hoc interdictũ denegatur liberis & libertis aduersus parẽtes & patronos:nisi ui armata expulsi sint liberi uel liberti:& datur eis loco interdicti denegati actio in factum.h.d.

¶ Interdictum hoc quia atrocitatẽ facinoris in se continet[66],quæritũ est an liberto in patronum,vel liberis aduersus parentes competat. Et verius est , nec liberto in patronũ, nec in parentes liberis dandũ esse meliúsque erit in factum actionẽ iisdem[67] cõpetere[m];aliter atque si vi armata vsus sit aduersus libertũ patronus,vel aduersus liberos parens. Nam & [68] hic[n] hoc interdictum competit[o].

27 ¶ Hoc interdictum hæredi & cæteris[p] successoribus cõpetit[q].

Retinenti possessionẽ per suos,licet ipse de iectus sit:non datur hoc interdictum,nisi fortè hi,qui remanserunt in fundo,cœperint à deiiciente possideri.h.d.cùm §.seq.

¶ Non aliis[69] autem quàm ei qui nõ[70] possidet[r] ,interdictum Vnde vi competere, argumentũ præbet[s] ,quod apud Iulianum[71] relatũ est:si quis me vi deiecerit:meos autem non deiecerit:nõ posse me hoc interdicto experiri , quia per eos retineo[t] possessionẽ,qui vi[72] deiecti non sunt.

28 ¶ Idẽ Iuli.[73] refert,si seruos quosdam vi repulerit[74] , alios retinuerit[75],& vinxerit,aut etiam eis imperauerit[76] v ,vi te deiectum intelligi.desiisse enim possidere[x] ,cùm serui ab alio possideantur.Et quod in parte[y] seruorum dictũ est,idem in omnibus dici ait , si fortè nemo depulsus esset:sed possidere[77] ab eo cœpisset[78] qui ingressus in possessionem esset.

29 ¶ Quid dicturi essemus tractat, si aliquo possidente[z] ego quoque ingressus sim in possessionem,& non deiiciam possessorem,sed vinctum opus facere cogam : quatenus (inquit) res erit[79] a[a] ? ego veri? puto eum quoque deiectũ videri, qui illic vinctus est[b] .

Hoc interdictum inquantum est rei persecutorium, datur etiam in hæredes in id quod ad eos peruenit,& datur perpetuò.h.d.

30 ¶ Ex caussa huius interdicti in hæredem,& bonorum possessorẽ, cæteròsque successores in factũ[c] actio competit in id quod ad eos peruenit[d] .

II. Paulus lib.lxv.ad Edictum.

DOlóve malo eorum factum est quò minùs peruenirent.

III. Vlpianus lib.lxix.ad Edictum.

IDem[1] est,& si quis armis deiectus est:quia ex facinoribus defunctorum de eo quod ad hæredẽ

¶ *Cum procurator.*]Si procurator meus deiecit aliquem de fundi possessione cũ armis me iubente,vel ratum habente , teneor:quia ego videor deiecisse. idẽ in familia. Item tenet cuius instigatu familia meą deiecit aliquẽ. Itẽ hoc interdictũ datur post annũ in id qđ peruenit ad deiicientem. ¶ *Vnde vi.*] Si prohibetur fructuarius vti frui fundo in quo habebat vsumfru.habet hoc interdictũ. ꝓhiberi autẽ dicitur fructuarius siue existens in fundo,in quo habebat vsumfr, deiiciatur,siue cùm exiisset sponte de fundo,nunc volẽs redire nõ fuit admissus.sed si ab initio velit incipere vti frui,& fuerit prohibitus , non habet locum hoc interdictũ.sed rei vendi.agat.quod expone vt in gloss. & prædicta habent locũ in vsufructuario domus siue fundi. in fructuario verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

rei mobilis secus est: nisi res prædictæ mobiles solo cedant, vt sunt tigna, quæ sunt in domo. & quæ dixi in fructuario: & ex quacunq; causa fit cõstitutus vsus vel vsusfru. id est siue inter vsuos, siue in testamento, idem est. Et vt breuiter dicã, q. aliter cunque fructuarius possidens deiectus sit, habet hoc interdictum, & durat ei etiam si postea capite sit minutus, & sic amisit vsumfr. & hoc casu dabitur pro præterito dãno, nõ vt pro futuro tempore constituatur vsusfr. & dabitur etiã hæredibus & in hæredes deiicientes datur in factum in id quod ad eos peruenit. Franc.

a ¶ *Actio datur.* Videbatur quòd quando cũ armis facta est, non deberet dari in hæredes, etiam de eo quod ad hæredes peruenit: quia acrius punitur crimina liter deiiciens quàm cũ vis facta est sine armis: sed tamen contrà est, quia datur. vel dic cõtrà videbatur dari etiam si non peruenit propter immanitatem criminis, sed tamẽ non datur nisi in id quod peruenit, vt subiicit: sufficit enim &c.

b ¶ *Perpet.* ò. ad quod faciunt concor. positæ 3.l.j.§.fin.

c ¶ *Rymphea.* i. lanceæ quæ habent rostrum vel ramponã ad homines capiendos. Alij habent rãbolas. & facit j. de verb.sign.l. armorũ. & inst.de interd.§. qui autem, idem in telo: vt interd. de furtis. l.si pignore.§.ij.

d ¶ *Retinuit.* ne cum eo percuteret. l. vel dic, vnus vel alter, quasi nõ omnes.

e ¶ *Concertatione.* aliàs concertatione, & aliàs deiectione, & aliàs certamine.

f ¶ *Vt fustes.* ex eo quod non inspecto prin. sed fine dicitur hic vis, sume arg. quòd si alio tendentes cum viderent me fugisse, mutato proposito ingrediantur, quòd videar vi deiectus inspecto fine.

g ¶ *Sed si decernunt.* s. fine armis: quia fortè armatis visis fugerunt: aut cùm venissent armati, eis depositis deiecerunt possidentes. Acc.

h ¶ *Armorum.* Arg. ad quæstionem, quærit ur an oporteat aliquem exspectare primò se percuti. scilicet quod non: vt no. C. vnde vi.l.j. & fa. ad §.3. de cal. l. & generaliter. ij. respons. & quod quisque iur. l.iij.ij. respon. & C. de fur. l. fi quis, & 3. depos. l. j.§. item senatus. & facit 3. ad legem Aquil. sed & si quacunque. & C. de sica. l.ij. & iij.

i ¶ *Vi deiectus.* imò videtur vi deiectus: vt 3. de vsuca. l. non solùm.§. si dominus. Sol. non videtur vi deiectus vt habeat interdictum, vt hic: sed quo ad hoc vt amittat possessionem, sic: vt ibi secundum Azo. Alij quòd hic alio ibant, ibi illuc. quod non placet, quia quo ad amittendam possessionem non refert ibant illuc, vel non: vel etiam in nullo loco. nam semper amittitur: vt ibi.

k ¶ *Cùm armatos.* aliò tendentes secundum Io. & Azo. & sic loquitur eo casu, quo superius proxi. respon. & hoc etiam casu loquitur suprà quod metus cau. l. metum. ij. respon. & quod subiicit, siue verum, &c. scilicet eos esse paratos ad eundum aliò, siue non. & quod subiicit nõ esse vi deiectum: supple, nec alio modo quo ad interdictum, vt &c. sed quo ad perdendam possessionem sic: vt suprà de vsusca. non solùm. §. si dominus. quæ est huic respon. contraria in eo quod subiicit non videri deiectum vi. Alij dicunt illuc tendentes: non alio. & quod subiicit siue verum &c. scilicet eos esse armatos vel non, verè tamen venie bant, & illuc secundum eos. Item quod subiicit non esse armis deiectum: sed sine armis videtur deiectus: & ita habebit interdictum pro vi simplici, non pro vi facta cum armis, secundum eos. Ad idem tamẽ vtraque datur cùm ciuiliter agitur. vt arg. 3. prox. §. qui armati. & ideò hæc opinio non placet.

l ¶ *Discessisset.* si alio tendebant: vt dixi. & tamen metu discessi ego amisi poss. meo animo. vnde licet mutato proposito apprehendant eam, non tenentur: quia tunc non possidebam: vt supra eodem, l.j. §. interdictum. Respond. datur vtile: argumen. supra eodem. l.j.§. familiæ. Vel dic quod recessit non animo deserendi posses. sed fortè sub illa conditione, si illi intrarent. argum. supra de acqui. posse. l. si me in vacuam. secundum Azo. Item opp. alia ratione quòd non videtur competere interdictum etiam si fuerit occupata. nam nomine naturalis peruenit, actio a datur. Sufficit enim non in lucro versari eum hęredem: non etiam damnum subire.

1 ¶ Hæc actio, quæ aduersus hæredem, cæteróque successores pertinet, perpetuò b competit: quia in ea rei persecutio continetur.

2 ¶ Armis † deiectũ quomodo accipimus? Arma sunt omnia tela: hoc est & fustes & lapides: non solùm gladij, hastæ, & frameæ, id est, romphęæ c. Planè & si vnus, vel alter fustem vel gladium tenuit d, arma possessor deiectus videtur. Pl° dicitur, & si inermes venerunt e: si in ipsa concertatione f qui inermes venerant. eò processerunt, vt fustes g aut lapides sumerent, vis erit armata. ¶ Qui armati venerunt, & si non armis vsi sunt ad deiiciendum, sed deiecerunt h, arma ta vis facta esse videtur. Sufficit enim terror armorum i, vt videantur armis deiecisse.

Fugienti & relinquenti possessionem suã uano metu, non succurritur hoc interdicto. Bartolus.

3 ¶ Si quis autẽ visis armatis qui aliò k tendebãt, metu hoc deterrit l profugerit, non videtur vi 4 deiectus m: quia non hoc animo fuerunt qui armati erant, sed aliò tendebant. Proinde & si cùm armatos n audisset venire, metu discesserit o de possessione, siue verum, siue falsum audisset, dicendum est non armis eum esse deiectum p, ni si possessio ab his fuerit occupata.

4 ¶ Si autem cùm dominus veniret in possessionem, armati eũ pro hibuerunt, qui inuaserant possessionem, videri eum armis deiectum q.

Vim ui repellere licet incontinenti, non autem ex interuallo. h. d. Bartolus.

5 ¶ Eum † igitur r, qui cum armis venit, possumus armis repellere: sed hoc confestim, non ex interuallo: dummodo sciamus non solùm resistere s permissum ne deiiciatur: sed & si deiectus quis fuerit, eundem deiiecre, non ex interuallo, sed ex continenti t posse.

Imputatur domino ſi procurator deiecit aliquem, scilicet si dominus mandauit, uel ratum habuit quod procurator fecit. Idem dicẽdum est in familia domini. Bartolus.

ui. & si possessionem amisi, quia fugi: vt d.§. si dominus. tamen nec eũ ctum quod metus cau. nec vnde vi locum habet: vt supra, quod me. caussa. l. metum. ij. respon. & 3. §. proinde. si verò veniebant, sed alio tendebant, nec sunt ingressi. tunc idem: vt 3. proxi. §. si quis autem. Si vero alio tendebant, sed tamen dum fugi, sunt ingressi: locum habet vnde vi, quasi vi deiectus, & quasi ex post facto ad id venisse videantur: vt 3.§. armis deiectum. & §. proinde. vbi & de hoc not. si verò ad hoc veniebant: tunc etiam si non sunt ingressi, locum habet interdictum vnde vi: vt supra, de vsuca. non solum. §. si dominus, & de vsuc. l. sequitur. §. & si tu me. & innuit 3. proxi. §. si quis autem. licet dominus Bul. in hoc casu proximo superiori dicebat quòd non, sed vi deiectum videri quo ad perdendam pos. vnde intelligebatur in d. §. si dominus. nisi sequeretur ingressus. & pro eo 3. eod. l.j. §. idem Labeo. & 3. supra prox. §. proinde. sed eas expone, vt in qualibet nota. si verò sunt ingressi possel. tunc fine dubio secundum omnes vnde vi interdictum habet: vt supra, l.j.§. idem Labeo. & supra, §. proinde. in fine. Si verò non fugi, sed alias me absente sunt ingressi, nec reuertentem adiuuerunt, vnde vi locum habet: vt hic, & supra eo. l.j. §. interdictum. & supra, de acquir. posse. l. clàm. §. fina. Si verò me reuertentem non fugauerint in prædicto proximo casu, sed metu discessi, & accedere noluerint quasi metu videor eis possel. cessisse. & edictum quod metus causa, non vnde vi locum habet: 3. quod me. caussa. l. metum. iij. respon. & §. sed & si per vim. secus si non redij, credens me non admittendum, vel deiiciendum, quia habeo interdictum. vt not. supra eodem, l.j. §. interdictum.

o ¶ *Eum igitur.* quia is qui armis deiecit, iniustè facit, & ideò tenetur, igitur. & c. & no. arma armis repelli: vt & 3. eod. l.j. §. vim vi. & sic cum moderamine. quod no. C. eo. l.j.

p ¶ *Resistere.* vt & 3. eo. l.j. §. vim vi. & §. vi possidere. in fi.

q ¶ *Cont. nenti i.* antequam ad alia extranea deuertat negotia: vt 3. de verb. obli continuus. j. respon. & de duobus reis. l. duos. §. fin. & 3. de adul. l. quod ait. §. quod ait. & 3. de testa. hæredes. §. fi. Sed quid si in vi lis deiectus venit ad ciuitatem pro amicis, & in hoc biduo vel triduo laborat, an interim possideat? Quidam non, etiã ciuiliter, sed veniens recuperat, argum. j. eo. l. qui possessionem. Sed potest dici quòd possideat ciuiliter, & spem habebit recuperandi naturalem. Nec obst. illa, qui possi. quia reuertitur in pristinam causſam quo ad naturalem: sed perseuerat eadem. Item non ob. quòd biduo vel plus ibi moratur in talibus: quia sic est opus in talibus. nã & propter aduocatum datur dilatio: vt supra, ex quibus causſis ma. l. ait Prætor. §. fin. item testatori ad necessarias: vt C. de test. cùm antiquitas. & fideiussor accipitur inter duos reos: vt dicta l. de duo. rol. duos. §. fina.

Venit

moraturus: a ¶ *Venit.* supple & aliquem de possessione deiecit.
quia tũc nõ daretur dilatio imò quærat pars alium aduersarium. ita no. Bart. in l. ait prætor. §. fi. perillũ nex. 3. ex quib. caus. ma. & in l. fi. in §. 3. de vacu. mu ner. & melius in l. fed §. fi. vnius. §. quod autẽ de iniur. & Fel. cap. j. in prin. extrà de rescript. Rebuf. in l. vnica. num. ij. in verb. causſam. C. de sentẽ. adu er. siſcum latis tertian. li. x. & in l. omnes iudices. in prin. vbi etiã moruii in apo. in ver. Andreas de Barule. C. de dilaeo. tiru. & in apostil. ad Lanfran. in c. quoniã contra falsã. §. dilatiões. extrà de probat.

b ¶ *Sine me.* domino.

c ¶ *Venit.* supple & aliquem de possessione deiecit.

d ¶ *Habui.* facit 3. eo. d. j. §. quoties. & §. deiecisse. & 9. merito. Accur.

e ¶ *Dolo malo.* puta fuasisti familiæ meæ vt quem deiiciat quasi ille meam possessionem occupasset. argu. 3. de dolo. l. cum quis. Accursius.

f ¶ *Post annum.* vt 3. eo. l. j. in princip. & de interdi. l. ex quibus. & communi diuidundo. l. communi diui. §. Iulianus. Accur.

g ¶ *Interdictum necessarium.* id est, vtile, vt & aliàs 3. de damno infect. l. damni. §. pen. vel dic hoc etiam directum dari, vt argu. 3. eo. l. j. §. deiicitur. Accursius.

h ¶ *Fructuario.* & vsuario, vt 3. §. ité si non. & de his. tractat vsque in finem l. Item & ei qui habitationem habet, vt 3. de dona. l. Aquilius. Sed an ei qui de reali seruitute deiicitur competat? Respon. non, vt 3. de vsuca. l. sequitur. § si viam. sic & nouum opus per mittitur nuntiare habenti seruitutem personalem, non realem, vt 3. de noui ope. nun. l. j. §. fin. & l. qui viam. in illis ergo recurritur ad interdictum directũ & vtile de itinere priuato: & de aqua, vt j. de itine. actúque priua. l. j. in princi. & de aqua cotidiana & æstiua. l. j. in prin.

i ¶ *Non admisit.* retinuit ergo in absentia possessionẽ suã, scilicet naturalẽ, vt hic, & 3. de vsufru. l. arboribus. §. Iulia. & argu. 3. eo. l. §. sinautem. sed an deiecto fructuario à naturali videatur deiici proprietarius de ciui. vel contrà? Respon. non, cùm non nisi per deiectionem, vel per hoc quòd non admittitur quis in possessione, perdat aliquis possessionem, vt 3. de acqui. pos. fi id quod acquisiuit in re mobili, qua secus in re mobili, quia priuatur vnus per hoc quod alteri eorum surripitur: quia etiam ignorans perdit, vt 3. de acqui renda posse. l. rem quæ.

k ¶ *Locum non habet.* sed cùm fructuarius veniens solo aspectu possessionem acquirat. vt 3. de acquiren. posse. l. j. §. fi iusserim. & l. quod meo. §. fi venditorem. videtur si posteà appropinquans probibetur, & deiiciatur. & sic habeat interdictum. sed resp. hic fuit prohibitus etiã antè quàm posset locum videre. Accursius.

l ¶ *Vendicare.* sed quomodo vendicat, si nunquã possedit? Resp. fuit relictus in vltima voluntate. vt 3. quemadmod. ser. amit. si partem. §. fi. vel etiam inter viuos: sed cœpit aliquando possidere, & posteà depu. vel ex contractu ex quo constitutus est.

m ¶ *Ad res mobiles.* vt tigna & similia quæ ibi habebat. Accur.

n ¶ *Fuerint.* scilicet in ædificio. id émque si in domo essent, vt 3. eod. l. j. §. fi fundus. Azo.

o ¶ *Quacunque enim causſa.* testamento, vel inter viuos.

p ¶ *Qualitercunque.* aliàs qualiter, aliàs qualitercunque.

q ¶ *Minutus sit.* maxima vel media cap. dim. olim etiam minima, vt C. de vsufr. l. corruptionem. & insti. de acqui. per arroga. Accur.

6 ¶ Cùm procurator armatus venit a, & ipse dominus armis deiecisse videtur: siue mandauit, siue (vt Iulianusait) ratum habuit? Hoc & in familia dicendum est. Nam cùm familia sine me b armata venisset c, ego non videor venisse, sed familia: nisi iussi, vel ratũ habui d.

7 ¶ Hoc interdictum etiam aduersus eum proponitur, qui dolo malo e fecit, quo quis armis deiicere retur. Et post annum f reddetur in id, quod peruenit ad eum qui prohibuit.

Hic interdictum exponere quando interdictum ipsum detur fructuario: suprà uerò dixit, quando pro rei proprietate.

8 ¶ Vnde vi interdictum g necessarium fuisse fructuario h apparet, si prohibeat vti frui fructu i fundi.

Hoc interdictum competit contra eũ, qui prohibet frui fructuarium, qui iam uti frui incœperat: non contra eum, qui ab initio prohibuit ne frueretur. Et pertinet hoc interdictũ ad res immobiles non ad res mobiles, & competit etiam usuario, sicut usufructuario. hoc dicit usque ibi, Qui usufructus.

¶ Vti frui autem prohibuisse is videtur, qui vi deiecit vtentem & fruentem, aut non admisit k eum, cùm ex fundo exisset non vsusfructus deserendi causſa. Cæterùm, si quis ab initio volentem incipere vti frui prohibuit, hoc interdictũ locum non habet l. Quid ergo est? Debet vsufructuarius 6 vsumfructum vendicare e l.

9 ¶ Pertinet aũt hoc interdictũ ad eũ, qui fundo frui 7 prohibitus est. Sed pertinebit etiã ad eum, qui ædificiis vti frui prohibetur. Cõsequẽter autem dicemus, ad res mobiles m hoc interdictũ non pertinere, si quis vti frui prohibitus est re mobili: nisi ei soli accedebant res mobiles. Si igit ibi fuerint 8 n, dicendum est etiam ad eas res 9 referri hoc interdictũ debere. ¶ Itẽ si non vsusfructus sed vsus sit relictus, competit hoc interdictũ. Ex quacunque enim causſa o constitutus est vsusfructus, vel vsus, hoc in terdictum locum habebit.

Capite minuto uel mortuo fructuario qui prohibitus est uti frui, cõpetit hoc interdictũ hæredibus fructuarij, & contra hæredes prohibẽtis actio in factum ad damnum præteritũ resarciendum, non ad cõstituendum usumfructum: quia extinctus est morte uel capitis diminutione fructuarij. h. d. leges seq. propter suã breuitatem non summantur.

10 ¶ Qui vsusfructus nomine qualitercunque p fuerit quasi in possessione, vtetur hoc interdicto. Sed si quis posteaquàm prohibitus est, capite minutus q sit, vel mortuus: rectè dicitur hæredibus & successoribus cõpetere hoc interdictum nõ vt in futurum constituatur r vsusfructus, sed vt præterita causſa, & damnũ præteritum s sarciatur.

¶ Hæres quoque simili modo debebit in factum actionem suscipere in id, quod ad se peruenit t.

IIII. Idem lib. x. ad Edictum.

SI vi me deiecerit quis nomine municipũ u, in municipes mihi interdictum reddendum Pomponius scribit, si quid ad eos peruenerit x.

V. Idem lib. xj. ad Edictum.

SI rerum y tibi possessionẽ tradidero, dicit Pomponius Vnde vi interdictum cessare, quoniã non est vi deiectus, qui compulsus est in possessionem inducere z.

VI. Paulus lib. xvij. ad Edictum.

IN interdicto Vnde vi tanti condemnatio facienda est, quanti interfit possidere. & hoc iure nos vti, Pomponius scribit: id est, tanti rem videri a, quanti actoris interfit possidere 1: quæ aliàs min° b est 2: aliàs pluris. Nam sæpe actoris plus interest 3 hominẽ c retinere, quam metum. §. sed & si per vim. & l. si mulier. §. qui possessionem.

IN interdicto.] CASVS In interdicto vnde vi, fit condẽnatio in interesse agẽtis, quæ est quãdo vltra rei æstima. quid enim si deiecisti me de fundo, in quo erãt serui mei, & eos seruos p hoc amisi, quos volebam propter aliquam causſam torqueri, vel erant hæredes instituti, & sic hæredi. amisi certè hoc totum damnum æstimatur. Fran.

a ¶ *Videri.* id est, æstimari.

b ¶ *Minus.* non dicit minus rei vera æstimatione. hoc enim non est. vt j. de fur. l. si vendidero. §. cum autem. loquitur ergo sic, quia vltra rei pretium extenditur interesse, quandoque in maiorem summam: quandoque in minorem, secundum Azo. & facit 3. eod. l.j. §. qui autem. & quod ibi nota. Et hoc interesse probabitur iuramento in litem contra dolosum, vel contumacem inuaforem nolentem restituere, vt & 3. de rei vendi. l. qui restituere. in fi. & infrà, quod vi aut clàm. l. semper. §. in hoc interdicto.

c ¶ *Hominem.* qui erat in possessione inquasa ascriptitius, vel seruus, vel colonus, vt 3. eo. l.j. §. fi fundus. & §. rectiùsimè. Vel dic quòd inducit simile in homine seruo, puta rapto, quia actione vi bonorum rapto rum repetitur, vt quasi idem sit & hic. Accursius.

r ¶ *Constituatur.* quia extinctus est cap. di. vel morte. secus si non vtendo propter ipsam deiectionem, vt j. eod. si plures. in princ. & l. si de fundo. & 3. de vsufru. l. cuiuscunque. Accursius.

s ¶ *Præteritum.* id est, fructus percepti & etiam percipiendi veniant in diem finiti vsusfr. non post, vt & 3. de vsufru. qui vsumfru. §. fin. & l. quæsitũ. & l. cuiuscunque. An autẽ ipsa quasi possessio restituatur? Respon. fortè sic, licet cito per dominum possit ei auferri. nam & momentanea, vt C. eo. l. momentaneæ. Accursius.

t ¶ *Peruenit.* sic 3. eod. l.j. in fi. & l. iij. in princip.

Ivi me.] CASVS. Aliquis nomine municipij me deiecit de fundo. tenentur municipes hoc interdicto. Franc. Accur.

v ¶ *Municipum.* qui sint municipes, habes 3. ad mu. l. j. & facit 3. de dolo. sed fi ex dolo. §. j. & quod met. causſ. l. metũ. §. j. & 3. de acqui. pos. l. ij. Accur.

x ¶ *Ad eos peruenerit.* sed obiicitur, aut municipes habuerunt ratam illam deiectionẽ, & tunc tenentur insolidum, vt 3. eod. l.j. §. quoties. aut non: & tũc non: ideo tenentur interdicto, vt infra eod. l. cùm à te. sed dic vtili, nõ directo, vt & aliàs 3. eo. l.j. §. fi filius. & §. fi quis tamen. & arg. 3. quod metus causſ. l. fi cum ex. §. in hac. Vel fubaudi hic maximè, & dic quòd mandauerunt, vel ratum habuerunt municipes, & facit C. vnde vi. l. meminerint.

Iverum.] CASVS. Metu coactus dedi tibi rem meam: non habet locum hoc interdictum, sed act. quod met. cau. Franc.

y ¶ *Si verũ.* aliàs incipit. si metu. & aliàs si rem tibi possessionem vi tradidero. & tunc dic vi, scilicet compulsiua. Accur.

z ¶ *Inducere.* con ergo pro vi cõpulsiua locum habet hoc interdictum sed act. quod met. cau. vt 3. quod met. caus. l.

1 *Flor. dicit, possidere.*
2 *Flor. minus esse.*
3 *Interesse.*

Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Quanti ie est.* id est, valet homo.
b ¶ *Habenda.* in seipso de aliquo facinore. & quod subiicit probanda, scilicet in alium. ad quod est ff. ad exhiben. l. fi.
c ¶ *Adeunda.* ad quod est infrà de fur. l. fi quis vxori. §. penultimo. Accursius.

Vm à te.] CASVS. Deiecisti me de fundo; & alius posteà te deiecit: habeo hoc interdictū cōtra te, & contra illum. Secundò dicit: hoc interdictum datur etiam nō dño deiecto de fundo quē possidebat. & hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus Accur.

d ¶ *Si quis vi.* vel sine vi, non euro.
e ¶ *Nō possum.* ad quæ ff. ff. e. l. j. §. g. vi. me. & ff. de acqui. pos. l. fi. & ff. ti. j. l. j. §. fi. & ff. de vsuc. l. sequitur. §. si tu me. & ff. si serui. ven. loci corp'. §. cōpetit. nisi forte cū fueras nō soluendo, vt in ar. contrà ff. de fur. l. itaque. circa prin. Item facit C. fi cer. peta. l. non vnde. Accursius,

f *Vlcinius. Vel.* p &: vel pro saltē.
g ¶ *Possideret.* largè accipe, id est, detineret, vt & ff. e. l. j. §. quod autem ait. & fa. ff. de vsuca. sequitur. §. si tu me. Accursius.

Iplures.] CASVS. Deiecisti me de fundo meo, & cœpisti possidere. decedis posteà relictis pluribus hæredibus: quilibet hæredum tuorū in id quod ad eum peruenit, tenetur. & si totum ad vnum peruenit, in totum ille tenebitur. Secundò dicit, habebam vsumfru. in fundo tuo: deiecisti me de possessione prædicti fundi. & sic eum non vtendo & fruendo amisi. dicitur quòd agam hoc interdicto, per quod compelleris restituere, id est, constituere vsumfru. in prius tantum statum quo fui deiectus. Franciscus.

h ¶ *Haredes.* scilicet violenti. Accursius.
i ¶ *Ex parte.* fa. ff. commoda. l. iij. §. hæres. & l. in commodato. §. ij. & ff. de præto. stipulatio. l. ij. §. sed & vnus. & ff. de rei vendi. si possessor. & ff. quod met. cau. quod diximus. §. fi. & ff. de edendo. l. si quis ex arg. §. cogētur. & ff. de aqua coditiana & æstiua. l. j. §. competit. & ff. quod vi aut clàm. semper. §. hoc interdictum. Accursius.
k ¶ *Deiectum.* per proprietarium deiicientem, vt subiicit. Accur.
l ¶ *Ab vsufructu.* qui est quasi possessor iuris.

ADDITIO. Istam gl. iuncto suo text. reputo [illegible] fin. ex qua no. quòd licet fructuarius rem naturaliter possideat, vt naturaliter. ff. de acqui. pos. tamen ius vsusfructus quasi possidet ciuiliter & naturaliter. & meliorem glo. habes in l. ait prætor. §. item ei. ff. ex qui. cau. ma. secundum eundem Bartolum.

m ¶ *Restituere.* aliàs sustinere, aliàs restituere. Accursius.
n ¶ *Si tempore.* secus si alio modo, vt ff. eo. l. iij. §. penul. Accur.
o ¶ *A domino.* id est, proprietario.
p ¶ *Restituere.* etiam post annū: cùm ad eum peruenit, quia reuersus est ad proprietatē. vnde secus esset si alius deiecisset, quia intra annū teneretur insolidum: sed post in nihilum cùm nihil ad eum peruenisset, sed ad proprietatem rediisset, vt ff. l. j. in prin.
q ¶ *Interdum constituere.* facti, non iuris varietatem notat verbum interdum. Sed quæ gl. est hęc, &c. Resp. bona, quia quod remissum est, restitui non potest: quod videbatur ex verbo restituere: sed de nouo aliquis constituitur priori omnino consimilis. & facit ff. ad l. Aquil. item Mela. §. fi. & l. seq. & ff. de vsufru. l. cuiuscunque. in prin. Accur.

Si de fundo.] CASVS. Habebam proprietatem in fundo, tu in eodem vsumfru. habebas: deiecti fumus ambo de poss. fundi: & tu non vtendo siue fruendo amisisti vsumfr. si agam interdicto, siue ego solus, siue tu mecum: recuperabo fundum in plena proprietate, id est, eum vsumfr. nec teneor cōstituere vsumfru. tibi, sed tu tuo interdicto ages contra deiicientem ad interesse. Franc. Accur.

r ¶ *Proprietarius.* nec non fructuarius. nā si solus proprietarius esset expulsus, & nō fructuarius: non dabitur interdictū proprietario quasi per fructuarium retinuerit possessionē, vt ff. eo. l. j. §. si quis vi me. secundum quosdam. vel ibi in eis dicit, qui pro me possident, fructuarius autem non pro domino, sed pro se, id est, suo iure possidet. Accur.

Si post deiectionem facta sit cōsolidatio vsusfructus & proprietatis, nō tenetur proprietarius iterum vsumfructum constituere: aget tamen vsufructuarius contra eum, per quem perdidit vsumfructum. hoc dicit. l. sequens exponit quādiu sit uim facere.

s ¶ *Constituto tēpore.* ff. x. vel xx. annis, vt C. de vsufr. l. corruptionē. & de serui. & aqua. l. ficut. Sed quomodo posteà poterit agere fructuarius interdicto, cum deiiciens non teneatur post annum, nisi de eo quod ad eū peruenit: & vsusfru. reuersus est ad proprietatē, vt hic: & dixi ff. l. proxi. Respon. pone eū fuisse litē cōtestatum intra annū. Vel dic, quod loquitur hic secundū iura vetera quando periebat vsusfructus anno vel biennio: vt d. l. corruptionem. in princ. & annus huius interdicti potest extēdi longē vltra, cū sit vtilis, vt ff. eo. l. j. §. annus. Vel melius cùm possit extendi hic annus valde vltra decem vel viginti annos: non exigo quòd hic loquatur secundum vetera iura: vel quòd fuerit lis contestata. secūdum H. quòd vltra possit extendi, patet supra de diuer. præscrip. l. j. Accursius.

t ¶ *Non experiatur.* scilicet fructuario: sed ipse solus. Accur.
v ¶ *Retinere.* id est, nō cogendus est de nouo concedere, & hoc cùm extraneus inuasit: secus si dominus, vt ff. l. proxi. in fi. Accursius.
x ¶ *Ad damnum.* Sed quid si prædo non est solubilis? Resp. agitur cōtra proprietarium vt cōstituatur de nouo. ar. ff. de eo per quem fa. erit. l. fi. & ff. l. proxi. in fi. & ff. de fun. do. l. si maritus. secundū quosdam. Sed B. & H. contrà. Sed eis opp. amissum per flumē restituitur, vt ff. quib. mo. vsufr. amit. l. si ager. sed respon. hic fuit vtiles ibi non. Item hic agere potuit: ibi non à flumine recuperare: nisi eo recedente. & facit ff. si cer. peta. l. periculum. Accur.

Vm facit.] CASVS. Loquitur hæc l. de vi inquietatiua. & sic parū facit ad titulū. & casum sic pono. Franc. qui nō finit possidētem vti & frui suo arbitrio: dicitur vim facere siue aret in fundo, siue ædificet in fundo: siue quid aliud faciat per quod non dimittat quietè possessorē possidere. Vel aliter pone casum, vt in gl. dñi mei. Frā. Acc.

y ¶ *Vim facit.* extra materiā est hæc lex, & nihil faciens ad titulum, nō enim pro hac violētia, cùm sit inquietatiua, & nō expulsiua, potest dari hoc interdictū, sed illud, vti possidetis, vt ff. vti pos. si duo. §. hoc interdictū sufficit. & ff. si ser. vē. sicuti. §. Aristo. in fi. §. sic. & alia est lex extra materiam, quam habes ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. hæc autem. in fi. l. Vel aliter loquitur hæc lex in naturali possessione tantum, cùm aliquis scilicet prohiberet vsufructuarium arare, &c. volens eum priuare & deiicere de naturali possessione vsusfructus, non volens domino auferre ciuilem: & sic pro naturali, dabitur fructuario vnde vi: pro ciuili, datur domino vti pos. & facit ff. de acqui. pos. l. pe. §. j. & ff. de iniur. l. iniuriarum. §. fi quis me prohibeat. & ff. de ope. no. muntiad. l. de pupillo. §. fi. gl. fi. & de procu. l. non cogendum. §. fin.

Colonus.] CASVS. Locaui fundum cuidā rustico, puta, Gaulēgo vituperabili colono nostro. posteà istum fundum vendidi Titio, & ei permisi, vt intraret possessio. fundi, quando vellet. & cùm intrare vellet emptor, rusticus siue colonus, quod idem est, non dimisit eum intrare: posteà colonus deiectus est de posses. fundi à quodam extraneo. dicitur quòd habeo interdictum vnde vi contra colonum, ob hoc, quòd non admisit emptorem, quasi per hoc me deiecisse videatur, nisi iustam causam retinendi habeat: puta impensarum. Item ipse colonus habet interdictum vnde vi contra deiicientem. Franciscus Accursius.

z *Non admisit.* emptorem, vel etiam alium nomine domini eūtem vt & ff. eod. l. cum fundum. & ff. de relig. offa. §. fin.

Compositi

a ¶ *Competitorum.* contra eum qui vi deiecit colonum.
b ¶ *Ipsumque.* colonum.
c ¶ *Simil.* §. aliàs simili. & aliàs similiter: & facit suprà loca. l. si mercēs. §. qui fundum. & ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc actio. & ff. vsitu. j. l. fi duo. §. cum inquilinus. Accursius.
d ¶ *Propter iustā.* expensārum forte, vt ff. de acqui. pos. l. fi quis rem. & C. eo. l. si arbiter. & ff. loca. si colonus. & arg. ff. de fur. l. qui iniur. §. fin. & ff. de pig. act. l. si necessarias. in prin. vel ignorantiæ, quia ignorabat dominum hoc velle, vel illi vendidisse. Idē dicunt quidam, si propter iniuriam id faciat animo interuertendi: quod non placet, quia iam sic non haberet locum hæc lex, cùm semper facit prauo animo, cū non reddat ei, à quo habet. vt C. eodem. nō ab re. & C. loc. l. si quis conductionis. licet ergo male faciat quia non reddit, & sic puniatur, tamen priuatur dominus, bono vel malo animo faciat. Accursius.

Flo. admisit.

Interdicta quædam infamant. Cōcor. gl. in c. significauerunt. & ibi not. Panorm. extrà de testa. & famant quędam, vt vndi. facit c. clàm & ideo in parenthesi in anti. querelā. de vi, & quod vi aut clàm. vel patronum nō deiectus est. quærebatur, quis eorum haberet interdictum. Vnde vi. Dixi nihil interesse, colonus dominum ingredi volentem prohibuisset, an emptorem, cui iussisset dominus tradi possessionem, non admiserit ³. Igitur interdictū Vnde vi, colono competiturum [a], ipsumque [b] simili [c] interdicto locatori obstrictum fore: quē deiecisse tunc videtur, cùm emptori possessionem nō tradidit: nisi fortè propter iustam [d] & probabilem causam id fecisset.

Damnatus interdicto Vnde ui, vel quolibet alio interdicto, infamis non fit: scilicet infamia iuris. Franciscus Accursius.

XIII. Vlpianus lib. viij. ad Sabinum.

NEque Vnde vi, neque aliud interdictum, famosum [e] est.

Etiam ui uel clàm possidens si deiectus fuerit, est restituendus. Bart.

XIIII. Pomponius lib. xxix. ad Sabinum.

SEd si vi armata † deiect[a] [f] es, sicut ipsum fundū recepisses [1], etiam si vi, aut precariò, aut clàm eū possideres [g], ita res quoque [h] mobiles omnino [2] recipies.

Non liberatur deiiciens, licet possessionem perdat sine dolo, quia utiosè possessionem adeptus erat. Bartolus.

XV. Paulus lib. xiiij. ad Sabinum.

SI vi me deieceris, vel vi aut clàm feceris, quamuis sine dolo & culpa amiseris possessionem, tamen damnandus es, quanti mea interfit: quia in eo ipso culpa tua processerit [1], quòd omnino [2] vi deiecisti, aut vi aut clàm fecisti [i].

XVI. Vlpianus lib. xxix. ad Edictum.

INterdicto [1] Vnde vi, vti potes, si à filiofamiliàs deiect[o] es: vt eius caussa quod ad patrem peruenit, ipse tenearur [k].

XVII. Iulianus lib. xlviij. Digestorum.

QVi possessionē sibi [1] ereptam in ipso congressu [l] recuperat, in pristinam caussam [m] reuerti potius, quàm vi possidere [n] intelligendus est. Idcoq; si te vi deiecero, illico tu me, deinde ego te, Vnde vi interdictum tibi vtile [o] erit.

Interdictum recuperandæ possessionis cum currit cum petitorio. Bart.

XVIII. Papinia. lib. xxvj. Quæstionum.

CVm fundum, qui locauerat, vendidisset, iussit [p] emptorem in vacuam possessionem ire: quem [q] colonus [r] intrare prohibuit. posteà emptor vi colonum expulit, de [1] interdicto. Vnde vi quæsitum est. placebat colonum hoc interdicto venditori teneri: quia nihil interesset [s] ipsum [t], an aliū [v] ex voluntate eius missum [x] intrare prohibuerit. Neq; enim [y] antè amissam [2] possessionē videri [z], quā si tradita [a] fuisset emptori: quia [b] nemo [c] eo animo esset, vt possessionē amitteret [3] propter emptorē, [4] d emptor adeptus non fuisset [e]. Emptorē quoq;, qui posteà [f] vim adhibuit, & ipsum interdicto colono teneri. Nō enim [g] ab ipso, sed à venditore per vim fundū esse possessum [h], cui possessio per vim [4] esset ablata. ¶ Quæsitū est, an emptori succurri debeat [i] si voluntate [k] venditoris colonum posteà vi expulisset. Dixi non esse iuuandum: quia mandatum illicitum [l] susceperit. ¶ Eū, qui sundum [m] emerit, non admisisse emptorem. licet adhuc possidebat tempore quo colonus non colonus prius cogitasset sibi possidere, vt & C. de acqui. pos. cum nemo. Item patet per hoc q̄ domino datur interdictū, quod ei non dare nisi tempore [n] emptor non admittitur, possideret, vt & ff. eod. l. j. §. interdictum [o] hoc. nō ergo solius coloni animus dominum priuat: vt dictum est. & hoc patet. sed si colonus deferat eo animo, vt do minus perdat, bene perdit dominus naturalem: vt ff. de acquir. pos. l. si colonus. & diximus C. Communia. de vsuca. l. j.

Flo. deiecto. *Flo. possidet.* *Flo. expulit interdicto.* *Flor. omisit iam.* *Flo. omittet.* *Flor. deest. per vim.*

z *Videri.* dominum.
a ¶ *Tradita.* à domino vel à colono.
b ¶ *Quia.* & quasi non videatur amissa, quia nemo, &c.
c ¶ *Nemo.* dominus.
d ¶ *Quam.* possessionem.
e ¶ *Non fuisset* cùm ergo venditor possessionem non amiserit: tis à colono videtur deiectus. & facit ff. de acqui. posses. fi me vi. sed contra in eod. tit. quod meo. fi à furioso. Accursius.
f ¶ *Posteà.* ex interuallo. secus si incontinenti, quia sicut domino, licet per se incontinenti recuperare possessionem, vt ff. eod. l. iij. §. cum igitur. & l. qui possessionem. fic & per alium [2]. vel secundum. Ioan. non licet ei per alium hoc facere. sic ff. de sol. fingitius. & C. de thesau. l. j. & facit ff. eod. l. j. §. qui vi à me.
g ¶ *Non enim.* ideo dico venditori contra colonum competere interdictum, quia non ab ipso, scilicet emptore, sed, &c. Accur.
h ¶ *Possessum.* à colono.
i ¶ *Debeat.* vt non teneatur interdicto.
k ¶ *Voluntate.* scilicet etiam expressa. Accursius.
l ¶ *Illicitum.* vt & insti. manda. §. illud. Azo.

Flor. vendidit. *Manuscript. vendidit.* *Flo. ipsum magis.* *Flor. effect.*

1 *Flor. deiecto tunc.*

Flo. si Titius eandem rem possidere cœp.

Flo. restituis iubet.

Manuscript. mendosum.

Flo. admisit.

Flor. omnino modo.

1 *Flor. præcessit.*

2 *Flor. omnino modo.*

1 *Flor. In interdicto dicē dum est, vt eius caussa qd ad patrē pertinet. ipse tenearur.*

2 *Flor. omisit iam.*

3 *Flo. omittet.*

4 *Flor. deest. per vim.*

a Ista glos. est singu. ad propositum, quod facultas rapiendi propria authoritate vel sa ciendi vindictā de offensa potest exerceri per alium, nō solum per met ipsos quibus cōpetit ista facultas: quod verū intellige in concessione legali. secus in vindicta permissa ali cui à statuto: quia non potest alteri committi, & per aliū explicari. Bol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Vendicauit*.rei vendi.proposita.
b ¶ *Iudicio*.rei.vendica.
c ¶ *Interdicto*.vnde vi. & sic no. hîc quòd petitorii & possessorium recuperãdæ pos.simul possunt intẽtari,quod iure canonũ planũ est,vt extrà de cau.pos.& proprie.c.pastoralis[2]. Itẽ pro hoc:quia ad diuersa cõpetũt, vt §. de aqui.pos. naturaliter. §. j. Itẽ non aduersantur sibi istæ petitiones,sed sibi cõpatiuntur, item quia non debet diuidi cõtinẽtia causæ, vt C. de iud. l. nulli. sed Io. & Azo cõtrà.ſ. q etiã interdictũ recuperandæ possessionis vel adipiscendæ nõ possit simul. ſ. cũ petitorio in tentari.& pro eis C.de interdictis. l. incerti. & de rei vẽ. l. ordinarij. & de iud.l.nulli.& de leg.ij.cùm filius. §. variis. Sed quomodo huic respondetur quæ dicit pendẽte iudicio, &c.Sed dicũt q hic renũtiauit petitorio, sed qualiter? imò est causa finita omnino renũtiatione, vt C.de pac. l.postquã. Sed dicunt, imò nec sic est finita. ſ. ſi reus vult dari sententiã,vt in auth.de litis.§.omnẽ. Alij tenentes eãdẽ opinionẽ, respõ.huic i. quia differt agere petitorio,& prosequitur tantũ possessoriũ q̃ de nouo proponitur,& sic nõ simul agit vtraque via.& fa.ſ.de exce. rei iudi. l. & an eandẽ.§.fi.& ſ.de rei ven.is qui.& q̃ no.ſ.de iudi. l. ſi de vi. Accur.

Merito.] CASVS. Deiecisti me de fundo,in quo erãt pecora & serui.licet tardaui agere,& mortua sunt interim pecora,& mãcipia,tamen teneris ad æstima. omnium rerum, cùm tu semper à tempore deiectionis fueris in mora. Secundò dixit, ſi colonus meus vel inquilinus deiicitur,ego videor deiectus,& habeo hoc interdictum. & hoc dicit hæc l.& seq. Franciscus. Accur

d ¶ *Moram fecero*.quæ mihi nõ nocet,vt hîc, & ſ. de vſuris, videamus generaliter.§.item ſi tu. Sed arg.cõtrà ſ.de aqua plu.arcẽ.l.emptor.sed in alio casu loquitur. Accur.

e ¶ *Onus*.vt & ſ.eo.l.j.§.rectissimè.& C.de fur.l. subtracto. & C. q̃ me.cau.l.j.& ar.C.de cõdi.fur.l.antep.nec distinguitur erant perituræ apud deiectum,vel non,vt hîc & præmissis legibus patet.

f ¶ *Fruſtrator*.[b] plus est qui inuadit,quã sit ille, qui est fruſtrator. & est fruſtrator ille,qui est in mora ex interpellatione ſ.de vſur. l. iij. §. ſi nõ ex delicto.vt erat hîc. In quo ergo est in plus debitor? Resp. quia ſine illa interpellatione tenetur de interitu, sed alius licet differat & fruſtretur solutionem,nõ tenetur de interitu, nisi post interpellationẽ:vt ſ.de verb.obli.ſi ex legati. Itẽ in alio,quia ipse tenetur de interitu siue erat interitura penes actorẽ,siue non; sed alter non etiam post moram si erat interitura penes actorẽ secundum quosdã, pro quibus est ſ.quod met.cau.l.ſi cum ex.§.quid ſi homo.& de rei vẽdi.item ſi verberatũ.§.ſi.sed dic tu in hoc contra per l.ſ.de leg.j.cùm res.§.ſi.& l.apud Iulianum.§.hi.& ad illas respon.vt in qualibet earum no. Itẽ fa.ſ.de noxa.quoties.§.emptor.& C.de ſ. instru.l.ſi.

g *Si colonus.Colono*.nam rem sibi locatam.& c.vt ſ.loca.l.nemo.& per eos primus locator possidet,vt ſ.de acqui.pos.l.qui vniuersas.§.fi.& his deiectis primus locator deiicitur,vt hîc,& facit ſ.de religio.ossa.§.ſi.& C.de acqui.pos.l.ſi.

¶ VTI POSSIDETIS.

Post interdictum vnde vi,quod pos.restituit: sequitur hoc quod defendit,vt infrà eod.§. & consequenter.

Ait prætor.] CASVS. Pone casum in hoc prin.vt in gl.domini mei Accur.quæ incipit,pone casum,&c.Secundo dicit hoc interdictũ nõ habere locũ in cloacis,cum interaliquos sit quæstio quis possidet cloacam,cõtendens quilibet le possidere insolidum,& non alium.& quare nõ habeat locũ,dic vt in gl.magistra domini mei Accur.hîc posita quæ incipit,fortè Tertiõ in verſic.neque pluris,&c.dic casum,vt in gl. domini mei Accur. quæ incipit, ſi à me possides, &c. Quartò dicit, hoc interdictũ de soli possessore locũ habet:& in eo obtinebit, qui potior erit in possessione:& est prohibitorium circa retinendam pos.id est, ne vis fiat ei,qui inuenitur potior in possessione. Quintò dicit causam, quare hoc interdictũ positũ est.nã cũ in rei vẽdi.alius debeat esse possessor, alius actor,& quandoque possessor non est dominus,quãdoque sic,occurrit pluries quòd quilibet contendit se possidere.vnde aut sponte

b Not. ad hoc quando dicatur quis fruſtratorie agere, & gl. concludit q̃ ille dicitur fruſtrator q̃ est in mora ex interpellatione hoc addito q̃ huic dicimus, fruſtra petis quod intus habes. Bolog.

dũ vendicauit[a] ab eo,cũ quo ĩter dicto Vnde vi potuit experiri, pẽdente iudicio[b], nihilominus inter dicto c[c] rectè agere placuit.

Ad violentũ expulsorem pertinet periculum interitus indistinctè. Bar.to.

XIX. Triphoninus lib.xv. Disputationum.

MEritò Iulianus respondit, si me de fundo vi deiecceris, in quo res mouẽtes fuerunt, cùm mihi ĩterdicto Vnde vi,restituere debeas,nõ solùm possessionem soli, sed ea etiam quæ ibi fuerunt:quan quam ego moram fecero d, quòminùs interdicto te conuenirem, subtractis tũ mortalitate seruis, aut pecoribus,aliisve rebus casu in tercidentibus,tuum[1] onus e in eis nihilominus restituẽdis esse: quia ex ipso temporẽ delicti plus quàm fruſtrator f debitor cõstitutus es.

XX. Labeo lib.iij. Pithanon à Paulo epito matotum.

SI colonus tuus vi deiectus est,à ges Vnde vi interdicto. Idẽ est, si inquilinus tuus vi deiectus fuerit. Paulus. Idem dici potest de coloni colono g,itẽ inquilini inquilino.

Vti possidetis.

TITVLVS XVI.

I. Vlpianus iib.lxix. ad Edictum.

AIt prætor h, *Vti ĩ eas ædes, de quibus agitur, nec vi, nec clàm, nec precariò alter ab altero possidetis: quò minùs ita possideatis, vim fieri veto. De cloacis hoc interdictum non dabo* k, *neque pluris* l, *quàm quanti ea*[2] *res erit intra annum, quo primum experiundi* m *potestas fuerit agere permittam.*

¶ Hoc interdictũ de soli n possessore concordant quis sit possessor,& quis agat rei vendi. & tunc planũ est: & seruabitur cõuentio,aut nõ concordant, sed quilibet contendit se possidere,& sit res soli.tunc hoc interdictũ intentatur inter eos,& appellatur vti possidetis. & est inductum causſa retinendæ possessionis, vt ne vis fiat ei,qui inuenitur potior in pos.& merito hoc interdictum est positum iuxta superius vnde vi cùm per illud restituatur possessor,per hoctueatur possessor. Itẽ hoc defendit possessorem, illud oppugnat possessorẽ violentũ,& cogit eum restituere pos. quam per vim occupauerat. Posteà dicit, omnis quæstio de pos. aut est,vt nobis restituatur possessio. quã non habemus: aut vt nobis retinere liceat,quod possidemus restituitur autem possessio, & per interdictã, vt per vnde vi, & per quorum bonorum. Item act.vt per triticariam, vt habes de hoc exemplum.ff. de tritic. l.j.in fin. & l.seq.& per condi.indebi. dic vt in gl. Retinetur autẽ possessio quandoque ope excep.vt pacti,vt iurisiurandi, & similibus modis:vt si fecisti mihi pactum quòd possessalis fundi à me non petes, & sic in similibus.quã ille demum possessor per hoc interdictum defenditur,qui possidet nõ vi,non clàm,non precario ab aduersario:sic ergo hoc interdictum datur possessori.actio autem, id est, rei vendicatio non datur possessori. Et habet locum hoc interdictum siue contendatur de possessione totius fundi,siue partis certæ fundi,siue pro indiuiso contendat quis se possidere:vt dimidiã fundi pro indiuiso, & habet locum circa possessoria, & sic rei immobilis. Vltimò dicit,bene dictum est in edicto,quòd il le defenditur per hoc interdictum qui possidet nec vi, nec clam,nec precariò.nam si vi possideret,aut clàm,aut precario ab aduersario,siue cumberet in hoc interdicto.si autem possideret vi,vel clàm,vel precario quo ad extraneum,non quo ad aduersarium bonaobtineret in hoc interdicto.& hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus.

h ¶ *Ait prætor*.pone casum inter proprietarium & vsufr. quorũ vnus ciuiliter & alter naturaliter possidet:licet quilibet de altero negaret vnde pro vtroque datur sententia,vt ĵ.eo.l.ſi.& C.eo.l.j.& quod subiicit ædes,idem dic in qualibet re immobili.vt ĵ.eod.l.j. §. hoc interdictum in omnibus. Ergo gratia exempli de ædibus dicit. Pro incorporalibus autem locum habet vtile, vt pro quasi possessione vsufructu, vel vsus & cæterarum seruitutum,vt ſ.de serui. quoties. ij. & ſi seruiendi.l.ij.in fi.licet non propriè possideantur,vt ſ. de acquirendo rerum.§.ſi quis me.Item opp.de actione in factum, quæ datur loco interdicti huius,vt institu.eo. §. fin. Sed respon.illam non excludit hic, sed rei vendi. & triticariã, & indebiti,& similes.& fa. C. de alie.iudi. mutan.cau.fac.l.j. Sed quid dicemus hoc casu?decce dum ego essem absens,& animo retinerem possessionem, alius intrauit vt possideret clàm,nõ à me, sed ab alio. rediens ego non suspicor me posse expelli: nec tamen volo violenter eum expellere, eo quòd auctor nolo esse alicuius mali, quod inde euenire possit.quomodo consuletur mihi? rei vendi. intentare non possum,cùm ciuiliter possum,cum ciuiliter possideamus. Interdictũ istud intentare non expedit: cùm possessor non possideat à me vi, & clàm, vel precario. Respondent quidam, quòd ex quo nolo eũ expellere violenter, video definere animo possidere. & sic amitto ciuilem, vt suprà, de acquiren. possessi. iij. §. in amittenda.& sic intentabo rei vend. secundum quosdam.vel dic, quòd eã intentem cõtra naturaliter possidentem, licet ciuiliter possideam.cùm etiam si naturaliter & ciuiliter possideam, intento eã contra detentatorem, vt modò dixi per legem de rei vendica. l. officium. & aliàs. Accursius.

i ¶ *Vti*.id est,sicut.

k ¶ *Non dabo*.fortè ideo quia per tria edicta in eis aliàs prouideturprimum est prohibitorium : ne prohibeatur quis reficere priuatam cloacam. Aliud est prohibitorium,ne quid fiat vel immittatur in cloacam publicam. Tertium est restitutorium,vt factum vel immissum quo vsus cloacæ deterior fiat, restituatur,vt infrà,de cloacis.lege j. ſ. reſpon.§.fin.& §.penul. Vel dic ideò,quia cloaca non per se continetur, sed ipsi solo adhæret,vnde satis est ſi de ipso solo proponatur,vt ita & si non principaliter,per consequentiam tamen agatur de omni inquisitione,quam circa solum sustinet.vel circa cloacas vel circa similia. Accursius.

l ¶ *Neque pluris*.ſi à me possides vi vel clam vel precario, & ſi vinco te hoc interdicto, iudex qui te condemnat vt me non inquietes, condemnabit & te in meo interesse,scilicet quanti res est,id est,quanti mea interest possedisse retro ab anno citra,non vltra,vt hîc,& infra lege,frduo.§.fina.sed ad prohibendam vim & possessionem tuẽdam perpetuò agitur,& currit iste annus à die redditi interdicti retrò, vt argumento, infra de itinere actúque priuato. lege prima. §. annum. Accursius.

m *Experiundi*.est ergo annus vtilis,vt ĵ.de diuer.& tempo.præscri. l.j. Accursius.

n ¶ *Hoc interdictum de soli*. at pro mobili, vtrobi. quod quare fic dicatur, dic vt infra, vtrobi. l. j. pro incorporalib. hoc vtile: vt nota.in princi.huius l.licet aliàs contrà. Accursius.

a ¶ *Scriptum est*.illo scilicet possessore quem,&c.

b ¶ *A proprietate*.in iudicio rei vendi. causſa cuius hoc proponitur interdictum,vt insti.de inter.§.retinendæ.& facit ſ.de iudi. inter litigantes. Alij exponunt:quia non debet de pos.& proprietate simul agi.de quo dixi. ĵ. tit. j. l.antep.§. finali.

c ¶ *Fungetur*. repete, quem conuenit. Accursius.

d ¶ *Affirmat*. ex hoc sumunt quidam argumen. quòd si quis se possidere non affirmat, possessionem tamen alterius inquietat, vt hoc interdicto conueniri non possit. & pro eis est ĵ. eod. l. j. §. retinendæ. sed argumen. contrà infrà eodem,l.ſi duo.§.ſi vicinus.

e ¶ *Et consequenter proponitur*. scilicet vti possid. ĵinterdictũ, quia quæ causſa vnius est & alterius, scilicet vt quis possideat, & alius sit possessor, licet diuerso modo, vt hic dicit.

f ¶ *Quidem*.aliàs quoque.

g ¶ *Possessorem*. scilicet violentum.

h ¶ *Nobis restituatur*. largè accipe, scilicet siue restituatur amissa: siue nondum quæsita. Accursius.

i ¶ *Restituendæ*. largè vt ſ.proxi.

k ¶ *Interdicto*. recuperandæ vel adipiscendæ possess. Accursius.

l ¶ *Per actionem*.scilicet in factum reddita loco interdictorum, vt institu.eod. §. fina. vel dic etiam ciuilem, vt condi. indebi.vt ſ. de condi. indebi.l.indebiti. §. sed & si nummi. & per triticariam. vt ſ. de tritic. l. j. in fin.& l. ij. & sine causſa, vt supra, ſi certum peta. ſi quis nec. §. res pignori. Sed oppo. q̃ hodie interdicta non habeant locum, vt C. de interdict. l. incerto ordo. in fine. Respon. vetus ordo. tum est,cum ea solennitate qua olim:sed nõ solenniter & hodie possunt proponi. Accursius.

m ¶ *Exceptio*.de hoc ſatim infrà ponit.

n ¶ *Interdictum*.vti possi. & sic nota quòd hoc interdictum habet similar exceptionis.

o ¶ *Multis causſis*.vt pacti, rei iudicatæ, iurisſurandi, & aliis similibus.ſi ergo contra me agis, vt meam naturalem tibi liberè dimittam, me tantũ turbes:hîc non excipio,cùm non agas,sed vti possidetis agas:sed go,licet quidam contrà,vt no.ſ.ea.l.§. huius autem. Accur.

p ¶ *Perpetuò*.id est,generaliter.sic insti.de satisd.tut. §. j. si enim aliquo de his modis à me possideas:succumbis in hoc interdicto. aliàs obtines,vt ĵ.§.ſi & expone hæc verba,vt ſ.eo.l.j.in princ. Accur.

q ¶ *Præsti*.ex mente.licet verba de ædibus tantum dicant, vt ſ. j. respon. Accursius.

r ¶ *Vtrò*.id est, quo vltronea volũtate intendat possessor rei vẽ. Sed op. de commodante,& similibus,vt ſ.de rei vendi.l.officiũ.& de priui.cred.ſi ventri.§.in bonis.& ſ.vſufr.quemadmodum caueat,ſi vſufru.Respon.ei non datur actio per quam neget rem actoris,sed rei: vt dixi instit. de act. §. contra quoque. Item oppo. de actione iniuriarum,quæ possidenti datur,sed hîc rei vendi.denegat, non iniuriarũ, vt no.ſ. de actio. emp. l. qui pendentem. & infrà de iniur. l. iniuria-

scriptum est a, quem potiorẽ prætor in soli possessione habet[2]:& est prohibitorium ad retinendã possessionem.

1 ¶ Huius autem interdicti propo nẽdi causſa hæc fuit, quòd separata debet esse possessio a proprietate b. Fieri etenĩ potest:vt alter possessor sit, alter dominus nõ sit: alter dominus quidẽ sit, possessor verò non sit. fieri etiam[3] potest, vt & possessori idem & dominus sit.

2 ¶ Inter litigatores ergo quoties est proprietatis controuersia, aut conuenit vter possessor sit, vter petitor: aut non conuenit. Si conuenit,absolutũ est.& ille possessoris commodo, quem conuenit possidere, iste petitoris onere fungetur c. ¶ Sed si inter ipsos contenditur,vter possideat, quia alteruter se magis possidere affirmat d; tunc si res soli sit,de[4] cuius possessione contenditur,ad hoc interdictum remittentur.

3 ¶ Est igitur hoc interdictũ,quod vulgò *Vti possidetis* appellatur, retinẽdæ possessionis. nam huius rei causſa redditur, ne vis fiat ei, qui possidet.& consequenter proponitur e post interdictum *Vnde vi*. Illud enim restituit vi amissã possessionem : hoc interdictum tuetur ne amittatur possessio. Denique prætor possidenti vim fieri vetat,& illud quidem f interdictum oppugnat possessorem g, hoc tuetur. ¶ Et vt Pædius ait, omnis de possessione controuersia, aut ad hoc pertinet,vt quod non possidemus,nobis restituat h: aut ad hoc,vt retinere nobis liceat,quod possidemus. ¶ Restituendæ[5] possessionis ordo aut ĩterdicto k exprditur,aut per actionem l †. Retinendæ itaque possessionis duplex est via,aut exceptio m, aut interdictum n, exceptio datur ex multis causſis o ei, qui possidet.

4 ¶ Perpetuò, pautem huic[7] interdicto insunt hæc,quòd nec vi, nec clàm,nec precariò ab alio[8] possideas.

5 ¶ Interdictum autem possessorem prædij q tuetur : quod est *Vti possidetis*. Actio enim nunquam vltro r possessori datur : quippe cùm[9] sufficiat ei quòd possideat.

Hic iurisconsultus incipit exponere uerba edicti prætoris. Bar.

¶ Hoc interdictum locum habet, siue quis totum fundum possidere se dicat, siue pro certa s parte, siue pro indiuiso possideat.

¶ Hoc interdictum in omnibus etiam possessionibus,quę sunt soli, sine dubio, t locum habebit, dum modò possideri possint[10] v.

6 ¶ Quod ait prætor x in interdicto, *Nec vi, nec clàm, nec precario alter ab altero possidetis*, hoc eò pertinet, vt si quis possidet vi y, aut clàm, aut precario, si quidẽ ab alio, prosit ei possessio. si verò ab aduersario suo, non debeat eũ propter hoc quòd ab eo possidet, vincere. has enim possessiones non debere pro ficere z palàm est.

11. Paulus lib.lxv. ad Edictum.

IVsta[a] enim, an iniusta aduersus cæteros possessio sit, in hoc interdicto nihil refert. Qualiscunque enim possessor b, hoc ipso quòd possessor est, plus iuris habet, quã ipse qui non possidet c.

Ex duobus possessoribus ille succumbit, qui ab altero possidet iniustè: sed si uterque iniustè possideat, neuter uincit. Bar.

v ¶ *Possint*.non aliter.vt pro ecclesia,fœre, basilica, theatro,re sacra vel religiosa.nam hæc non possidentur,vt ſ.de acquiren. posses. fi.& l.qui vniuersas.§.j.nisi velis dicere,vt his possit dari,à quibus dici mus posse vendicari,vt C.de sacrosan.eccles.l.sancimus. de serui.autem cloacæ dixi ſ.eod. in princi.

x ¶ *Quod ait prætor*.in princi.huius legis.

y ¶ *Possidet vi*.nõ q̃ me deiecerit omnino,sed me turbat,cùm & interdictũ tueatur possessorem,vt ſ.§.& consequenter.& eodem modo de clàm dicas,q̃ me absente clam intrasti.vnde ciuilem retineo. & idem in precario.alias si vtrãque vel saltem ciuilẽ,quãdo conceſſi precario,vel si vtrãque conceſſi, cùm non possideam,non habeo hoc interdictum,vt & ĵ.de precario.l.qui precario.cætera supplie circa hæc tria verba,vt no.ſuper eisdẽ verbis.C.eod.l.j. Item quid[a] ſi te deieci, tu me inquietas,an succumbes? Videtur quòd non,quia à te ego possideo vi expulsiua,& tu à me inquietatiua secundum Azo.

z ¶ *Non debere proficere*.possessori contra aduersarium.

a ¶ *Iusta*.bene dixi,ab alio possidet vi,vel clàm,vel precario.& non à me,quia illa possessio prodest ei contra me:iusta enim,&c.

b ¶ *Possessor*.scilicet naturalis:iniustus quò ad alios.

c ¶ *Non possidet*.id est,quàm is,qui nec naturaliter,nec etiam iniustè possidet quò ad alios.& facit huic l.& fini superioris.ſ. de acqui.pos. l.ſi.& ſ.ſi ser.vendi.l.loci.§.competit. Accursius.

a Ista gl. est singuli,secũdum Alexã. hic in additio. ad Bart. ad hoc quod quamuis ex interruptio non sit licitum expellere violentum possessorem,tamẽ est licitum eum inquietare.proqua gl.benefacit text.in ſi de eo.§.ſi. ſ. de acquir. pos. licet Alexã. cum non alleget.

Universidad de Deusto Biblioteca

Si duo. CASVS. Ego dico me possidere fundū in plena proprietate: tu dicis te possidere naturaliter. dicis enim te habere vsumfructū in eo fundo, & sic turbas me in ciuili. dicitur, quòd si agim' inter nos vti possidetis ratiõe ciuili, si tu à me possides vi vel clàm, tu succumbes. si autem ab alio possideas vi, aut clàm, & tu obtinebis & ego. Secundò dicit, hoc interdictum est duplex & quælibet pars dicitur actor & reus. Tertiò dicit, cũ vellé ædificare in meo solo, prohibes me. agã cõtra te interdicto vti possidetis, videris enim cõtrouertere possessionem iustam & iniustam: ego possideo ex iusta causa, tu vi, aut clàm. si à me possides, superior sum in interdicto. si verò nõ à me, neuter nostrũm vincetur [b], nam & tu possides, & ego.

1 ¶ Hoc interdictum duplex est [c], & ij quibus competit, & actores & rei sunt. ¶ Hoc interdictum sufficit ei, qui ædificare in suo prohibetur. etenim videris mihi possessionis controuersiam facere, qui prohibes me vti mea possessione [d];

2 ¶ Cùm † inquilinus dominum ædes reficere volentem [e] prohibet[1], æquè competere interdictũ *Vti possidetis* placuit [f]: testaríque dominum [g], non prohibere inquilinum, ne habitaret, sed ne possideret [h].

† Iste textum sua gl. est singulare cũdum Ro. in suis singul. fol. viij. singu. cxxxiij. ad hoc q. licet locator possit expellere conductorẽ de domo quando vult reparare vel reficere eã reparatione necessaria: per l. ædẽ. C. locatamen refecta domo debet & cõpellitur iterũ reponere conductorẽ in ea. Bolog. 1 *Fl. prohiberet.*

Iste §. usque ad §. Creditores. diuiditur in duas partes principales. primò, loquitur quando habeo protectum, quod est fundatum in solo à me possesso, & protenditur supra alienũ. secundò, quando habeo cœnaculum, quod totũ fundatur super ædificio ab alio possesso. secunda ibi, sed si supra eas ædes. Prima, subdiuiditur in duas: quia primò loquitur, quando ædificium protenditur supra solum ab alio possessum. secundò, quando protenditur supra solũ commune. secunda ibi, Labeo. Barto.

3 ¶ Item videamus, si actor [i] vicini tui ex fundo tuo vites in suas arbores transduxit[2], quid iuris sit. Et ait Pomponius posse ei [k] denuntiare [l] vt [3] vites præciderent [4] [m], idque Labeo scribit aut [n] vti cum [o] debere interdicto *Vti possidetis* de eo loco, quo radices continentur vitium. Nam si tibi [p] vim fecerit, quò minùs eas vites vel præcidas, vel quilinum, & in verbo clàm. & in verbo precario. Sed quid in eo, qui clam possidet, nõ ne statim cùm proponitur interdictum, incipit vi possidere cùm iam non clàm, sed cõtra denuntiationẽ possideat? Respon. origo spectãda est, vt §. de acqui. pos. l. clam. Itẽ quod subiicit insolidũ duos possidere, videtur contra §. de preca. duo. & §. cõmo. si vt certo. §. fi. & §. de acquirere, videtur contra §. de precario. Sed quid in eo, qui clam possidet, nõ ne statim cùm proponitur interdictum, incipit vi possidere cùm iam non clàm, sed cõtra denuntiationẽ possideat? Respon. origo spectãda est, vt §. de acqui. pos. l. clam. Itẽ quod subiicit insolidũ duos possidere, videtur contra §. de precario. Sol. patet ex prædictis, quia diuersimodè possidẽt non eodẽmodo sed vnus ciuiliter, alter naturaliter, sed eodem modo non, vt in contrariis. ad qđ est infrà de precario. l. & habet. §. eum. Alij dixerunt, vt M. cum suis glossanis, quòd duo etiam insolidum possident ciuiliter & naturaliter. Tertij vt R. ꝙ duo ciuiliter, sed non naturaliter possunt insolidum possidere, vt not. supra de acquiren. pos. l. iij. §. ex contrario.

Possidere à duobus insolidum.

3 *aliàs, transducat.*

4 *Et. Etenim qui.*

7 *Fl. prohibetur.* 8 *Et proiectio.*

2 *Fl. dicit. §.*

10 *Fl. dicit, communiter. 1. Et negatur.*

11 *Fl. proiectus.*

† Ex hoc text. iuncta §ui gl. infertur vti possidetis, quòd non habet locum interdictum vti possidetis, quando datur quasi possessori in illis, non diuiſiuè, sine distributiuè: aliàs ponitur collectiuè, vt §. de con trahen. emptio. sed Celsus. §. j. in fi. nam nec ratione protecti datur ſimul vtrique, quia protectum à possidẽte domum cui applicatur, possidetur. nec ratione soli, quia illud ab altero nõ ab vtroque possidetur. datur autem alteri, id est, possidenti solum contra possidentem domũ, quia iniustè protectum habet, & sic loquitur §. eod. §. si vicinus. aut clàm. l. penul. §. fi & l. fi. §. pe. & ecõtra si possessor domus iniè habet protectũ, aget ipse quasi turbetur in possessione domus, qui turbatur in protecto, vt §. prox. §. vel dic nõ vterque, quia possidenti solum tandem datur, non possidenti protectum, scilicet quãdo non iure habet, vt hic dixi: in prin. §. ad quod est. §. sed & si supra. Et ita quattuor modis exponitur. Accursius.

Et ita negatur.

4 ¶ Item videamus, si proiectũ [8] [b] supra vicini solum non iure habere dicat[e], an interdictũ *Vti poss. detis* sit vtile alteri aduersus alterũ. Et est apud Cassiũ relatũ [c] vtrique esse inutile: qa alter solũ possidet, alter cum ædibus superficiem [d].

5 ¶ Labeo quoque scribit, si [9] ex ędibus meis in ædes tuas proiectũ [e] habeo, interdicis mecum [f], si eum locum communiter [10] possideamus [g], qui proiecto regitur [11], an quo [h] faciliùs possim retinere possessionẽ ci⁹ proiectionis, interdico [i] tecum, sic vti nũc possideris eas ædes, ex quibus proiectũ [12] est.

Primò loquitur in eo, qui habet cœnaculũ supra ædificium alienum: non conductũ à domino tanquàm superficiarius. secunda ibi, Cæterum. Bartolus.

¶ Sed si supra eas ædes quas possideo, cœnaculum sit, in quo alius quasi dominus [k] moretur, interdicto *Vti possi. deris* † me vti posse Labeo ait: non cum, qui in cœnaculo moretur [13]. Sæpe enim superficiem solo cedere [l], Planè si cœnaculum ex publico [m] aditũ habeat, ait Labeo, videri non ab eo ędes [n] possideri qui ο ὑπερῳον [14] possidet: sed ab eo, cuius ædes [p] supra q τὸ ἐδαφος [15] essent. Verum est hoc [r] in eo, qui aditum ex publico [s] habuerit.

¶ Cæterùm superficiarius [16] proprio interdicto [t], & actionibus à prætore [v] vtetur [17]: dominus autẽ soli tam aduersus alium, quàm aduersus superficiariũ potior erit interdicto [x] *Vti possidetis*. sed prætor superficiarium tuebitur secũdum legem locationis. & ita Põponius quoque probat.

6 ¶ Creditores missos in possessionem rei seruandæ causa, interdicto *Vti possidetis*: vti non posse [y]; & meritò: quia non possident. Idémque & in cæteris [z] omnibus, qui custodiæ causſa missi sunt in possessionem, dicendum est.

7 ¶ Si vicinus meus in pariete [18] [a] meo tectoria habeat, & i pariete [19] suo, Vti possidetis mihi efficax est, vt ea tollere compellatur. ¶ Nõ vi deor vi posse dere, si ab eo, quẽ scirem [b] vi in possessione esse, fundum accipiam [c]. ¶ In hoc interdicto [d] eõdem nationis summa reciperetur superficiarius, vt §. proximè.

Cedere. quo ad proprietatem. nam quo ad pos. distinguitur, an aliunde habet aditũ, vel non, vt ſtatim dices. & no. quia hoc cœnaculum ſuſtentabatur ædibus meis hoc modo. nam aliàs non diceretur superficies mearũ ædium.

14 *Flor. quitur hẽ.*

Vide in hſic locum Alcia. lib. præ. ij. hoc ipſo titu.

15 *Flor. hẽ.*

16 *Flo. superficiary.*

17 *Fl. tur.*

m ¶ *Ex publico.* aliàs priuato ſolo eius qui habet cœnaculum, vt §. de dã. infect. l. pe. §. j. q. d. non ex inferiori domo, ſupra quam eſt cœnaculum niſi eſſet ſuperficiarius eius loci vbi eſt cœnaculum ſun datum, vt infrà dicit.

n ¶ *Aedes.* id eſt, cœnaculum.

o ¶ *Qui hypogeon.* iſolum, vel inferiorem partem.

p ¶ *Cuius ædes.* id eſt, cœnaculum.

q ¶ *Supra hyperon.* i. ædificium.

r ¶ *Eſt hoc.* ſcilicet vt nomine cœnaculi cõpetat interdictum ei, qui inhabitat.

s ¶ *Ex publico.* vel aliũde, non ex inferiori parte: quia tunc ſecus. ſed hæc diſtinctio habeat aliunde aditum vel nõ, ceſſat in ſuperficiario, qui licet habeat aditũ ex inferiori parte, habet tamen hoc interdictum, cùm habeat illũ aditum ex voluntate domini. nam aliàs non

18 *Flo. parte mea.*

19 *Flor. parte ſua.*

t ¶ *Interdicto.* vti poſſidetis.

v ¶ *A prætore.* vtili in rem, & etiam ex conducto vel ex empt. vt §. it. j. l. j. §. & §. ij. & §. de pig. act. tutor §. fin.

x ¶ *Vti poſſidetis* ſcilicet ſi ſuperficiarius facit vltra, quàm debeat: & hoc eſt quod ſequitur, ſed prætor, &c. patet ex prædictis, quòd duobus casibus poſſidet qui habitat cœnaculum, ſcilicet cùm aliunde eſt aditus ex publico vel priuato. Item cùm ex inferiori domo, cùm ſit ſuperficiarius. ſed tertio non: quando ſcilicet ex inferiori domo, & non eſt ſuperficiarius, & fa. inſti. de rer. diui. §. per traditionem. & §. de rei vendi. l. ſuperficiarius. & l. prætor. Accurſius.

y ¶ *Non poſſe* nec cõtra ſe, nec cõtra alios. & eſt ratio, quia non poſſident, vt hic, & §. de rei ven. l. officiũ. & §. de acqui. poſ. l. iij. §. fi. & l. ſi quis ante. §. j. & quib. ex cau. in poſ. ea. l. cum legati. ſecus ergo in conuentionali pignore, cùm creditor ibi poſſideat ſecũdũ nos, vt §. de acqui. poſ. l. qui pignoris. dicet P. ecõtrà, vt no. §. qui ſatiſd. cog. & ciendum. §. creditor. Item no. hic vnam differentiã inter conuentionale, & prætoriũ pignus. ſunt & aliæ, vt §. de pig. act. l. j. Sed qualiter ſi iſti turbantur, eis ſubuenitur? Reſp. per actio. in factũ, & offi. iudi. ſiue manu militari, vt ſupra ne vis fiat ei. l. j. in princip. §. ſed ſiue rei. & l. iij. in princ. & §. j.

z ¶ *Et in cæteris.* vt legati & ventris nomine. & damni infect. ex primo decreto. ſed contra hos datur interdictum quandoque, vt §. qui bus ex cau. in poſ. ea. l. hoc autem. §. fi. Accurſius.

a ¶ *In pariete.* id eſt, ſupra parietẽ, cùm dicat detegẽdo. eſt ratio, quia vſque ad cœlum, &c. vt §. quod vi, aut clàm. l. fi. §. pe. & fa. §. e. l. §. item videamus ſi proiectum. Idem tamen ſi requieſcat ſuper pariete meo multò magis: vt & §. ea. l. §. Labeo. & §. ſed ſi ſupra.

b ¶ *Quem ſcirem.* vel propriè, vel, id eſt, vehementer opinor, vt & §. de aqua pluuia arcenda. l. ij. §. antepe. & facit §. de verborum ſignifie. l. bonæ fidei emptor.

c ¶ *Accipiam.* non per vim, ſed ex cauſſa empti.

d ¶ *In hoc interdicto.* ponunt quidã caſum, quòd lit. conteſta. in hoc interdicto, & fide facta iudici, quòd aduerſarius poſſideat à me vel vi vel clàm, vel preca. corporaliter: ille per contumaciã non vult parere arbitrio, ſiue diffi. ſententiæ datæ à iudice ſuper hoc interdicto, vt illam naturaleм dimittat. nam condemnabitur mihi in executione ad intereſſe, quanti intereſt mea illam poſſeſſ. corporaleм naturaleм retinere. & hoc intereſſe declarabitur meo iuramento in litem, ſicut in

inducit hoc interdictum, ſic prohibitio ædificationis & refectionis, vt §. proximis duobus §. Alij dicũt ꝙ tu dominus denũtias te pręciſũrũ: vt ſi poſteà aliquid fecerit trãſductor, teneatur qđ vi aut clàm, vt §. qđ vi, aut clàm. ſi alius. §. notauimus. ſecundũ Or. Itẽ qđ ſubiicit, aut eũ, &c. exponunt quidam, ſcilicet transductorem, qui agit vti poſſidetis, quia contendit ſe poſſidere locũ vbi vites naſcuntur. Accur.

5 *aliàs, transducat.*

6 *Et. Etenim qui.*

7 *Flo. prohibetur.* 8 *Et proiectio.*

a ¶ *Transducas.* id eſt, ad primum locum reducas. & hoc, niſi immiſerit radices in fundũ vicini. aliàs ſecus, vt §. quod vi, aut clàm. l. ſi vitem.

b ¶ *Si proiectum.* aliàs protectũ, & aliàs proiectum. & eſt idẽ quòd ex domo vni⁹ aliquid, ſtignũ, vel lapis proiicitur §. alterius ſolum, ita quòd requieſcit ibi hoc modo: vt infrà, de verb. ſigni. l. malum. §. inter.

2 *Fl. dicit. §.*

10 *Fl. dicit, communiter. 1. Et negatur.*

c ¶ *Relatum.* & bene ſecundum quoſdam. nam poſſeſſor ſoli non inquietatur in poſſeſſione ſoli niſi fortè velit in eo ædificare, & tunc competit. Item poſſeſſor ſuperficiei nõ inquietatur à poſſeſſore ſoli. aliàs ſi inquietaretur competeret ei qui poſſidet domum & protectum. argu. ſupra proxi. §. & infrà §. proxi. Alij dicunt relatum, & malè, & dicunt corrigi per inferiorem proxi. §. Labeo. & ſic dicunt dari poſſeſſori ſoli & poſſidenti domũ cũ protecto, ne inquietetur. Tu dic relatum, & bene. & qđ dicit vtriuſque: collectiuè ponitur, vel conjunctiuè: quaſi diceret iſti & iſti, non diuiſiuè, ſiue diſtributiuè: aliàs ponitur collectiuè, vt §. de con trahen. emptio. ſed Celſus. §. j. in fi. nam nec ratione protecti datur ſimul vtrique, quia protectum à possidẽte domum cui applicatur, possidetur. nec ratione soli, quia illud ab altero nõ ab vtroque possidetur. datur autem alteri, id est, possidenti solum contra possidentem domũ, quia iniustè protectum habet, & sic loquitur §. eod. §. si vicinus. aut clàm. l. penul. §. fi & l. fi. §. pe. & ecõtra si possessor domus iniè habet protectũ, aget ipse quasi turbetur in possessione domus, qui turbatur in protecto, vt §. prox. §. vel dic nõ vterque, quia possidenti solum tandem datur, non possidenti protectum, scilicet quãdo non iure habet, vt hic dixi: in prin. §. ad quod est. §. sed & si supra. Et ita quattuor modis exponitur. Accursius.

Et ita negatur.

d ¶ *Superficiem.* id est, protectum, quod domui suæ est applicatum sed alter purum & nudum solum possidet. Accur.

9 ¶ *Protectum.* aliàs protectum, aliàs proiectum & hoc casu requiescit super domum tuam. vt differat à præcedenti §. hoc modo. vnde magis propriè dicitur immissum. vt §. de verbo signi. l. malum. §. inter. Vel dicas, quòd & hic non quiescit. & differt à præcedenti casu, quia hic super commune solum & communiter possessum alter protegit, ibi super alterius tantùm.

10 *Fl. dicit, communiter.*

11 *Fl. proiectus.*

e ¶ *Mecum.* id est, interdicto agis mecũ, & rectè: & sic succumbamus. nam & si communiter possideamus, nõ possum protegere te inuito, aliquin hoc interdicto vel cõmuni diui. probibeo, vt hic, & §. com muni diui. l. communi diui. & l. ſi ædes. & l. Sabianus. ſi autem alter tãtùm noſtrum poſſidet illũ mediũ locum, ille aget contra alium protegentẽ, vt §. proxi. §. dixi. & potes d cere contrà, ꝙ hæc verba, ſi eum locum, &c. ſunt verba interdicti, vel ponantur conditionaliter.

f ¶ *Poſſideamus.* qui eſt inter meã & tuam domum, & protecto tegitur. nam & ſi communiter poſsideamus, nõ poſſum protegere te inuito, aliquin hoc interdicto vel cõmuni diui. probibeo, vt hic, & §. com muni diui. l. communi diui. & l. ſi ædes. & l. Sabianus. ſi autem alter tãtùm noſtrum poſſidet illũ mediũ locum, ille aget contra alium protegentẽ, vt §. proxi. §. dixi. & potes d cere contrà, ꝙ hæc verba, ſi eum locum, &c. ſunt verba interdicti, vel ponantur conditionaliter.

g ¶ *Dominium.* ſcilicet oportet. & accipe hoc alio caſu quando velcam me habere immiſſum, & ſic poſſeſſionem ſeruitutis mihi defendam, an dabitur hoc interdictum mihi? Reſp. ſic, argu. §. de ſer. l. quoties. & ſi ſeruit. ven. ſicuti. §. Ariſto. & §. eod. l. ſi. Sed alij dicunt, ꝙ non, ſed tu mecum, vt arg. §. prox. §. & §. ſi vicinus. ſed in illis nõ aſſeritur ſibi ſeruitutis iure poſſeſſionem. Accur.

let reficere: quia tunc bene prohibet eũ habitare: vt d. l. ædem. licet de pẽſione pro rata remittat, vel reddat quãdo ex neceſſitate ædificat, vt §. loca. qui inſulã. in prin. & l. & hæc diſtinctio. vel dic teſtari, quod non prohibebit eum habitare ſcilicet facta refectione. Accur.

h ¶ *Poſſideret.* id eſt, non inciperet ſibi poſſidere. Accur.

i ¶ *Si actor.* id eſt, adminiſtrator, vel caſtaldio: vt C. de procu. procuratores. Idem ſi ipſemet dominus vicini fundi tranſduxit. Accurſius.

k ¶ *Ei.* ſcilicet tranſductori.

l ¶ *Denuntiare.* ſcilicet dominum. aliàs denũtiari. ſ. à domino. & ſi hoc non fecerit poſteà cogitur iudicis officio, ſi dominus vult. Accur.

m ¶ *Præciderat.* ſcilicet tranſductor.

n ¶ *Aut.* ſcilicet, ſi non vult dominus ei denuntiare, vt ipſe præcidat vel ſi dominus denuntiante non præcidit.

o ¶ *Eum.* ſcilicet, dominum.

p ¶ *Nã ſi tibi.* hucuſq; Pom. dictũ retulit. nũc author legis loquitur. & caue quòd Pom. in tertia perſona, ſed author legis in ſecunda loquitur perſona. ſicut ergo prohibitio præciſionis, tranſductionis, & cultura inducit

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnum vi,vt §.titu.j. interdicto. & quod vi aut clàm, vt j. quod vi aut clàm.semper.§.in hoc.& suprà, de rei vendi.l.qui restituere. Vel dic quòd iudex præcipit nõ fieri vim mihi,nihilominus cõdemnat aduersarium pro interesse turbationis factæ mihi ab anno retro ex vi huius interdicti,vt hic,& suprà eod.l.j.§.j.

a ¶ *Ipsius.* obscurũ eloquium ſtatim exponit,quanti res est, &c.
b ¶ *Retinere.* & liberè, & in ea non turbatum esse.
c ¶ *Ipsa res* id est,plena proprietas. pro quo erat. C. vnde vi. l. si quis in tantam.
d ¶ *Pretiũ rei.* id est, plenæ proprietatis. aliud poss. vt hic, & §. qđ met. cau. si mulier. §.q possessionẽ. non tñ dico pretiũ possessionis hic dari, cũ ipa possessio admittat. sed pretiũ siue interesse turbationis,secũdũ secundã positionem casus. Vel dic aliud pos. idẽ turbationis possessionis. sed secundũ primã bñ æstimaret ipsa possessio ad arbitriũ iurantis actoris. & fa. §.ti j.interdicto vñ vi, & §.hæ vis fiat ei.l.j.§.hæc verba.& j. de fur. l. furtiuam. Itẽ hoc interesse possessionis turbatæ põt esse pl' & frequẽter minus quã rei proprietas : cum fortè sub pœna dare tenebar hanc possessionẽ:quod nõ potui, vel alia mea prædia vendita sunt à creditoribus, vel à fisco,quia de possessione ista propter turbationẽ nõ inueni emptorem.

1 Fl.alter fuũ suum sibi.

IN *summa.*]CASVS. Si dico me habere vsumfruct. fundi, & ne ne go habere vsumfr.inter nos potest intentari hoc interdictũ.Item si dico me habere vsumfru.& sic naturaliter possidere, tute ciuiliter dicis possidere : potest inter nos hoc interdictũ locum habere Tertio dicit,cùm possidere fundum naturaliter, in quo habebam vsumfr.& turber in hac pos.habeo hoc interdictum, per quod defendar in hac pos.Item inter vsuarium & vsufructuarium eiusdem fundi potest intentari hoc intedictum.Francisgus Accursius.

c ¶ *Inter fructuarios.* asserentes se possidere : & quilibet de alio negat:& potuerit esse quòd alter,vel quòd ambo vincerent,&neuter,vt §.l.fi duo.in fi.j.respon. Accursius.

f ¶ *Alter possessionẽ.*ſ.ciuilẽ.& sic no.q ciuiliter tñ possidenti& naturaliter similiter tñ possidẽti datur hoc interdictũ p legẽ istã. Accu.
g ¶ *Defendat posid* est,quasi.vel dic possessionem rei in qua habet vsumfructum.Accursius.
h ¶ *Et his.*quia vterque habet naturalẽ pos.tã vsuarius , quã fruc. sed nõ insolidũ,sed pro parte indiuisa.H.& sic decernet iudex in sententia.Quia inueni hunc potiorẽ in possessiõe ratione vsus : præcipio nõ inquietari ab alio in eo vsu.& ecõtra dic de alio,vt not.C.e.l.j. in gl. §.sed qualiter formabit:&c.& fa.ad l.§.ad exhiben.l.Celsus.§. Iulianus.& j.de aqua coti.& æsti.l.j.§.si inter.& C.eo.l.j.Accursius.

¶DE SVPERFICIEBVS.

*Simile est superiori interdicto.vt infrà,*lege j.§. *proponitur. & ideo post illud ponitur. Accursius.*

ALit *prætor.*]CASVS. Duo conduxerunt superficiẽ,vt vnus habeat vsumfr.in ea,alter vsum.istis possidẽtibus superficiẽ nõ vi,nõ clàm,nõ precario,prætor vetat vim fieri,quò minus possider. Secundũ dictũ est,qp & actio causſa cognita datur superficiario. Postea loquitur Vlp.& dicit:qui superficiẽ in alieno solo habet,si ,phibeatur à domino soli possidere, habet act. cõtra eũ:nã si cõduxit superficiẽ,habet ex cõducto.si emit,habet ex empto, & per has cõsequitur,qđ sua intereſt.si autẽ ab alio prohibeatur , tũc agere cõtra dominũ.vt cedat ei act.puta rei vẽ.cũ nondum traditio esset facta superficiario.itẽ Aquil.quas cessas intẽtabit superficiarius cõtra prohibentẽ. sed melius est , quod superficiarius agat hoc interdicto,quã prædictis personalibus:cũ quãdoque nõ possit probari locatio vel emptio.Itẽ quia melius est possidere , quam in personã agere:per quod cõsequatur,ne ,phibeatur possidere.itẽ vtili in rẽ potest agere.Vltimò dicit,hoc interdictũ datur superficiariis ad similitudinẽ interdicti Vti possideris,& tuetur superficiarium,nec inquiritur qua de causſa possid eat superficiẽ,nisi vi,aut clàm,aut precario ab aduersario possidet,& vt breuiter dicam , omnia quæ seruantur in interdicto vti possidetis,& in isto locũ habẽt.¶ *Quod autem ait prætor.*] Nunc exponit secũdã partẽ edictinã dictũ est causſa cognita dari act.superficiario,quod sic intelligas.Nam si ad modicum tempus cõduxit , puta ad annũ,vel biennium, & desinat possidere superficiẽ non habet act. in rẽ pro recuperanda pos.si autẽ ad longũ tẽpus cõduxit superficiẽ, & desinat eam possidere, tũc habet act. vtilẽ in rem,dñs aũt soli habet directã in rem contra possessorem, si agat dñs soli cõtra superficiariũ act. in re , tunc repellitur ope. exceptio est ei danda.

De superficiebus.

TITVLVS XVII.

I. Vlpianus lib.lxx.ad Edictum.

AIt Prætor, *Vti ex lege locationis,sine conductionis superficie, de qua agitur,nec vi, ne clàm , nec precariò alter ab altero fruemini* i *quòminus ita fruamini , vim fieri veto* k. *Si qua alia actio* l *de superficie postulabitur : causſa cognita iudicium* 1 *dabo.*

1 Fl. dabo iudicium.

Licet pro superficie competant actiones ei uilcs:tamen utile est hoc interdictũ, cum pro possessione competat.magnum est enim commodum possidendi. Bar.

IIII. Idem lib.lxx.ad Edictum.

IN summa puto dicendum & inter fructuarios c hoc interdictũ reddendũ. & si alter vsumfructum, alter possessionẽ f sibi defendat E, idẽ erit probandũ, & si vsusfructus quis sibi defendat possessionẽ.& ita Põponius scribit.Proinde & si alter vsum , alter sibi vsumfructũ h tueatur,& his h interdictũ erit dandũ, fertur ad rei ipsius æstimationẽ.

¶ *Quanti res est,*sic accipimus, quanti vniuscuiusque interest possessionem retinere b. Seruij autem sententia est,exiſtimantis tanti possessionem æstimandam , quanti ipsa res c est:sed hoc nequaquam opinandum est. Longè enim aliud est rei pretium d , aliud possessionis.

Habet quatuor partes.In prima est contentio inter duos fructuarios,in secunda cõtentio inter dominum & fructuarium : quoniã uterque inuicem agit contra alium.in tertia, sunt opiniones,una,quòd fructuarius tantum agit pro quasi possessione ususfructus: uel quòd agit uti possidetis & pro possessione rei: & ista secunda est uerior.In quarta,quando est contentio inter fructuarium & usuarium. secundabi,& si alter.tertia ibi, idem erit. quarta ibi,proinde. Bar.

1 ¶ Quisuperficiem * in alieno solo habet,ciuili actione subnixus m est. Nã si conduxit superficiẽ n , ex conducto est actio 2. Si emit o,ex empto agere eum domino soli potest. Et enim si ipse P eum prohibeat,quod sua 3 interest, agẽdo q cõsequetur. Sin aũt ab alio r ,phibeatur , pstare ei actiones suas s dominus debet, & constituere,& cõstitutæ petuntur.& si impediatur vti seruitu. ille cui est concessa,potest vtili interdicto vti possideris vti.Franc. Accur.

*superficiem

i ¶ *Fruemini.*Duo sunt superficiarij eiusdẽ superficiei.Sed quomodo duo possunt frui insolidum? Respon. diuersis respectibus. quia alter vsumfr.alter vsum habet in ea:vt §.fi.& §.tit.j.l.j.§. fi. Vel dic gratia honoris dicit fruimini,id est,vteris siue frueris. Accursius.

k ¶ *Veto.*hoc interdict->,quod dicitur de superficiebus,& habet instar interdicti vti possi.vt j.§.proponitur. Accursius.

l ¶ *Actio.* ad agendum petitorio : nam dabitur vtilis in rem,vt j.§. quod ait.& fa.§.de loco publi. l.j.

m ¶ *Submixus* id est,munitus contra dominum.

n ¶ *Superficiẽ.*id est,solũ in quo superficies est , vel vt ibi superficiem ponat,vel conduxit ipsam superficiẽ cũ solo.si autẽ superficiẽ tantum: vt innuit,i.domũ cõduxit:nõ haberet in rem de qua j.dicit:sed tãtum ex conducto secundùm Ioan.& B.sed fortè & tunc haberet vtilem in rem,si ad non modicum tempus conduxit:vt j.§.quod ait prætor.

2 Fl. ex conducto.

o ¶ *Si emerit.*scilicet superficiem sine solo.vel dic secundò emit soli vt non debeat suum fieri soluũ sed debeat ibi ponere superficiem:& sic fit superficiarius. si autem solum emisset, tunc vel fieret dominus traditione facta à non domino.nam nemo est superficiarius sui soli,vt j.l.fi.vel publicianam haberet traditione facta à ,non domino , & sic non daretur vtilis,quę specialiter dicitur superficiario competere.Sed si dicas,quod superficiem sine solo emit, opponitur : quia alterius est solum,alterius superficies:quod non potest esse,vt j.de act. & obli.l. obligationum ferè.§.placet.Sed respon.quòd à superficiario qui conduxerat,emit ius superficiarium,sed non valet:quia non ageret ex empto cum domino : quod hic dicit. Alij dicunt vt secundo dixi : quòd emit superficiem,id est,solum à domino,vt habeat superficiem , id est domum.& sic ageret ex empto ad solum.idem videtur, si emit solum vt castrum conderet,vel lacum faceret, vel vites poneret.

p ¶ *Si ipse.*locator vel etiam venditor prohiberet non tradendo sicut vendidit.

q ¶ *Agendo.*ex conducto vel ex empto,quibus venit etiam singulare interesse.vt §.de actio.emp.l.j.& loc.& condu.fi fundus.§.fi.Sed quaeritur dignoscitur emptor à conductore?Respond.pretium , & mercedis quantitas facit discerni. Accursius.

r ¶ *Ab alio.*quidam habẽt,ab alio prohibeatur. alij , alius prohibeat. & dic quem ipse prohibere non possit,vt d.l.fi fundus.

s ¶ *Actiones suas.*scilicet in rem,quam nondum habebat superficiarius,nisi facta traditione. Item Aquil. ad quod est §. de contrahen. emp.quod læpe.§.fi res.pensionem etiam remittit,vel restituit pro rata.vt d.l. fi fundus.

Sed lon

a ¶ *Sed longè.*id est,magis,vel valdè.
b ¶ *Existeret.*hæc venditio subaudi.
c ¶ *Experiri.*vt & instit. de interdi.§. cõmodum. & instit. de obli.quæ ex delic.§.furti.sed hoc fallit secundum quosdam.§. de noxali,si quis à mulcis.& §.de acqui.re.do.l.qua ratione.§.sed non vt literæ.sed falsum est:vt ibi not.
d ¶ *Hoc interdictum.* de superficiebus.
e ¶ *In rem.* q. d. quia non directa , sed vtilis in rem datur cum cecidit à possessione superficiariusː vt hic , & §.de rei vend. superficiario.& l. prætor. & de pigno. actio. tutor. §.fi. & §. fi ager vectigalis.l.j.in fi.& l.sequen. & de oper.noui nuntiatio.l.in prouinciali. §. penult.
f ¶ *Policeri.* aduersus dominum.
g ¶ *Proponitur.*i. datur superficiariis.
h ¶ *Interdictum.* scilicet de superficiebus : quod est duplex : quia quilibet in eo est actor & reus,cum vterque contendat possidere se:vt hic,& §. tit. j.fi duo.§.penul.Accu.
i ¶ *Petit.*i.superficiem defendit. nam fi non possideret superficiem, non daretur hoc sicut nec illud vti possideː vt §.titu.j.l.j.§. & consequenter.
k ¶ *Qualem causſam.* aliàs quam. & aliàs qualem causſam , &c. sed certè imò videtur inquiri causſa: vt §. in principː vel dicit , vti ex lege locationis, &c. Sed R. dicit , sed non probat. vel hi duo non possunt esse insolidum dominum , hic contra extraneum. vel nec dicit nec probat : sed fatis est , quòd possidet, vt superficiarius,& hoc asserat : non dico , quòd dicat se conduxisse vel emisse.
l ¶ *Clàm.*hoc expone vt in vti pos.interdicto dixi exponendum.§. titi.j.l.j.in prin.& §.fi.
m ¶ *Hic quoque.*in hoc interdicto de superficiebus. Accur.
n ¶ *Quod autem ait prætor.* §.proxi.ij.respon.huius legis.
o ¶ *Negatur* ei.etiam contra id tẽpus,si agat ex cõducto ad interesse, vel ad mercedem remittendam:vt §.loca.& condu.fi fundus.
p ¶ *Actio.*scilicet vtilis,vt hic,& §.§.qui superficiem.in fin. not. sed quod erit modicum tempus?Respon.quidam xxx.dierum,vt arg.j.titi. j.l.j.§.j.Alij biennij,vt §. loca.cùm domini.Alij x.an.vt C.de præscri. long.temp.l.fi.& §.qui & à quibus.l.fed fi fidei.§.arilt.sed Irn. vsque fi a colono.& insti de literarũ obli. §.multũ. Tu dic arbitrio iudicis: vt §.de iure deli.l.j.in fine.& j.de effra.l.j.§.j. Item quæro an conductio alia,quæ fit ad non modicum tempus,prebeat aliquod ius in re? Respon.nõ,si fiat à priuato:secus si à municipibus:vt §.de loco publi. frui.l.j.& nisi vsusfruct.constituatur per locantem:vt C.de vsufruct.l. si domina.Accur.
q ¶ *Ad non modicum.*aliàs,quia non ad modicum,&c.
r ¶ *In rem.*scilicet directa pro superficie.& not.hic arg.ex hoc quòd possum à te vendicare domum vel fundum,quem alius habet a me in emphyteusim,non obstante iure alterius:sed arg.contrà §. de condi. indebi.l.indebiti.in fi.l.& de rei vendi.l.fructus.in fin.
s ¶ *Mul. ò magis.*hoc fallit §.quorum lega.l.j.§.rediguntur.sed consonat j.de excep.do.l.dolo.& §.quib.ex cau.ma.l.necnon. §. ex emptoː & j.de reg.iur.l.iniutus.§.j.
t ¶ *Si soli possessori.*qui emit à domino solum , & superficiem pleno iure.& sic est plana.Alij dicunt hunc emisse à superficiario : & agere de cuict.contra dominum:si modò ipse suo venditori & suus venditor vero domino denuntiauit:quod non placet.
v ¶ *Ex empto.*quando emit.Sed quid si conduxit:Respon. & ex conducto,& stipulatu agit:vt §.loca.si fundus.§.j.

cedere.Sed longè a vtilius 4 visum est,quia 5 incertũ erat , an locatio 6 existeret b,& quia melius est possidere potius, quàm in personã experiri c,hoc interdictum d proponere , & quasi in rem e actionem policeri f.

1 Fl.utile. 4 Fl.quia cr. 6 Vter.locati

2 ¶ Proponitur g autem interdictum h hoc 7 duplex , exemplo interdicti vti possidetis. Tuetur itaq; prætor eum,qui superficiẽ petit i , veluti,*Vti possidetis* interdicto:neque exigit ab eo,qualẽ 8 causſam k possidendi habeat : vnum tantum requirit,num fortè vi,clàm l,vel precario ab 9 aduersario possideat.Omnia quoque , quæ in vti possidetis interdicto seruantur,hìc quoque seruabuntur.

7 Fl.deesſt,hoc. 8 Fl.qui. 9 Fl.deesſt,ab.

3 ¶ Quod autem ait prætor m , *Si alia* 10 *actio de superficie postulabitur, causſa cognita iudicium* 11 *dabo.* sic intelligendum est,vt si ad tempus qs superficiẽ conduxerit,negetur ei 12 in rem actio P. Et sanè causſa cognita,ei qui ad non modicum q tẽpus conduxit superficiem,in rem r actio competit 12.

10 Fl.deesſtalia. 11 Fl.deesſt,in dictum. 12 Fl. competit.

4 ¶ Is autem , cuius in solo superficies est, vtique non indiget vtili actione,sed habet in rem,qualem habet de solo.Planè si aduersus superficiarii velit vendicare , dicendum est,exceptione 13 eum remouendũ in factum data. Nam cui damus actionem , eidem exceptionem cõpetere,multò magis 5 quis dixerit.

13 Fl. excepti onem secundum in factum data. Sic cui.

5 ¶ Si soli possessori t superficies euincatur, æquissimum erit subueniri ei,vel ex stipulatu de euictione,vel certè ex empto u actione.

6 ¶ Quod 14 autem x & in rem actio de superficie dabitur , petitori quoq; in superficiem 7 dari,& quasi vsumfructum sue vsum quendã inesse 15 z,& constitui posse per vtiles actiones,credendum est.Sed & tradi posse intelligendum est , vt & legari a,& donari possit.Et si duobus sit communis b, etiam vtile c communi diuiduũdo iudicium dabimus.

14 Fl.quia ut ẽ etiam.

15 Fl.eius esse

7 ¶ Seruitutes quoque prætorio d iure constituentur e: & ipsæ ad exemplum earũ,quæ ipso iure constitutæ sunt f, vtilibus actionibus petentur. Sed & interdictum h de his vtile i competit 16.

16 Fl.eũ cõpetet.

II. Caius lib.xxv.ad Edictũ prouinciale.

SVperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto solo positæ sunt:quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius est l cuius & solum.

De itinere actuque priuato.

TITVLVS XVIII.

50 *"Dictum est suprà,de interdictis possessorijs rerum corporalium , sequitur de possessoriis rerum incorporalium. Barto.*

y ¶ *In superficiem dari.* vt possit hæc omnia quæ sequuntur,habere vel facere.
z ¶ *Inesse.*quod superficiarius habet.
a ¶ *Legari.*vt & §.de leg.j.si domus.in fi.
b ¶ *Communis.*scilicet superficies.
c ¶ *Vtile.*vt & §.famil.ercis.Item prædia. & arg.§.communi diui.l. communi diuidundo.in prin.
d ¶ *Prætorio.*ab eo,qui nõ est dominus directò,& superficiarius quẽ prætor facit loco domini dando ei vtilem in rem:vt hìc,& §.in prin. huius l.& §.quibus modis vsusfruct.amitta.l.j.circa principium. Accursius.
e ¶ *Iure.*scilicet per pactum à superficiario.nam prætor tuetur pacta vt suprà,de pact.l.iurisgentium.§.prætor ait Vel dic verius,iure ciuili constituuntur à domino,vt subiicit.& §.cõmunia prædio.l. prima. Accur.
f ¶ *Constituuntur.*in superficie.
g ¶ *Constitutæ sunt.*à vero domino soli.& facit §.de pign.si ab eo.& §.tit.ij.l.fin.
h ¶ *Interdictum.*Vt possidetis.
i ¶ *Vtile.*scilicet de his seruitutibus à superficiario alij constituris.vt & §.de serui.l.quoties.& §.fi serui.ven.l.sicuti.§.Aristo.sed alij dicũt de itinere actũque priua.vt arg.j.tit.j.l.j.& facit §.de oper.noui nuntia.l.in prouinciali.§.penult.

Superficiarias.] CASVS Superficiaria domus dicitur , quæ in conducto solo posita est.& suppleas licere:vt in glo.& proprietas domus eius est illius,cuius est solum Franc.

k ¶ *In conducto.*vel empto:non tamen vt soli dominium transeat:sed licẽtia habẽdi & tenẽdi superficiẽ:vt §.l.j.§.qui supe ficiẽ. in prin.
l ¶ *Eius est.*non enim iure directo,sed vtili e- superficiarius est dominus:& habet in rem:vt not. §.l.proxi.§.qui superficiem.in fi.§.

¶DE ITINERE ACTVQVE PRIVATO.

Superiori tit.de possessione rerum corporalium retinenda : hìc de possessione rerum incorporalium.

Universidad de Deusto Biblioteca

PRætor ait.] CASVS. Ponit edictum cuius sensus est: Quo itinere via actúque priuata priuato hoc anno est vsus nō vi, non clā, non precario ab alio, quò minus ita vtaris, prætor: vetat fieri vim. Secundò dicit, hoc interdictū est prohibitorium, & spectat ad tuendas rusticas seruitu. eundi vel non: sed solùm spectatur si hoc anno vsus est: nō continuē: sed satis est esse vsum xxx. diebus. & computatur annus retro ex tempore lit. cōtest. super hoc interdicto. & vt in hac pos. defendar, sufficit me esse vsum intra annum retro itinere vel actu, & vsque ad quem locum fundi tui iui, vsq; ibi, hoc ius acquisiui. ¶ *Iulianus.*] Si per fundum tuum iui ad meū cùm per viam publicā nō possem ire, vt quia rupta erat: licet frequenter vadam, non acquirq hoc ius, id est, seruit. nec mihi hoc interdictum datur, licet prohibear ire, quia non videor vsus fundo, nec illo ad quē ibam. idem si itinere priuato non iui: quia riuus illud ruperat: vel via publica rupta est, per quam ibam ad iter. Idem, si erat iter priuatum, per quod ibam ad fundum seruientem: & quia destructus est, non potui ire. Vltimò dicit, siue ego iui per fundum vicini per annum, habeo amodo hoc interdictum, per quod tueor in pos. seruit. siue colonus meus, vel hospes iuit, satis est etiā si ignorauit dominus fundi per quem ibatur. si autem quis credens suum fundum, ad quem ibat per fundum vicini, cùm esset meus iuit per annum, sibi acquisiuit hoc ius non mihi. ¶ *Si quis propter.*] Cùm iuissem per annum per fundum tuum: sequenti anno non iui propter inundationem aquæ, vel aliter prohibitus nō iui, vel quia in vinculis existens non potuit ire, dicitur quòd impetrabo in inte. rest. ex illa parte edicti, si qua alia mihi iusta causſa esse videbitur, in integrum restituam: quam habes ff. ex quib. cau. ma. l. j. in fi. quasi hic annus non currit: sed inspiciatur annus primus, quo fui vsus. Tandem dicit, cùm ago hoc interdicto, & datur dilatio aduersario xx. dierum, & propter hanc dilationem causſa interdicti mei deterior sit, restituar quasi hoc tempus xx. dierum non cucurrerit. ¶ *Si tibi.*] Habebam fundum dominantem: cui vicini fundus debebat seruitutem viæ, hunc fundum dominantem concessi tibi precario animo transferendi pos. nunc tu impetrasti precario à vicino prædicto ius eundi per suū fundū istū, postea prohibet te ire, an habeas hoc interdictū, quæritur? Et dicitur q; nō, cùm precario habeas hoc iter ab aduersario. Et redditur mirabilis ratio, nam cùm mihi competat hoc interdictum: si prohiberes ire, satis fic; & si nō competat, cùm duo simul hoc interdictū habere non possint. nec obstat quod iter habes in precario: cū enim illud ego iter habere precario nō possim, cū aliàs sit meum, nec per istū habere videar. & qualitercunque colonus meus per illud iter vadit, aut is, cui precario concessi, ego ire videor, sicut ergo opinio sua, vt quia precarium habet, mihi nō nocet sic nec mihi prodest opinio sua: vt cùm haberē precarij ius eundi per fundū vicini ad meum, & ego tibi istum fundum meum concessi precario, & es vsus itinere tanquā debito fundo, & per annum, non competit mihi hoc interdictum propter opinionē tuam. in fine tamē dicit in primo casu dari interdictū tibi, cui precario concessi fundum dominantem. ¶ *Si quis supradicto.*] Saltem xxx. diebus in anno iui per fundū tuum non vi non clam, nō precario: tamen posteà cœpi ire clàm, nō nocet mihi. vnde si prohibear ire, hoc interdicto vtar. & redditur ratio. qđ enim quæsitum est, ex superuenienti delicto non tollitur. k. d. cū l. seq. Fran. Accur.

a ¶ *Actúque.* quid hic sit, habemus ff. de serui. rusti. præ. l. j. Accur.

b ¶ *Vetо.* & est simplex, non duplex: vt ff. de interdic. l. ij. in principio.

c ¶ *Rusticas.* tantummodo seruitutes. Quid ergo, si turbetur mihi vrbana? R. spon. fortè vtile. Item nec ad omnem rusticam: quia non ad aquæductum. vt ff. tit. j. l. j. §. quod autem. nā ibi non exigitur spatium xxx. dierum. Accur.

d ¶ *An non.* Quid prodest ei, si est in possess. Rñ. quidā qa præsumitur competere ei seruitus: siue negatoria cōueniatur, siue cōfessoria agat quod potest, licet possideat: vt ff. si serui. ven. & si fortè. §. sciendum. & pro eis est. C. de prob. siue possideris. & l. ij. & de pig. actio. l. nec creditores. & C. si aduer. credi. l. j. & auth. de testi. §. si verò. Alij dicunt

I. Vlpianus lib. lxx. ad Edictum.

RÆtor ait, *Quod* [1] *itinere actúque* [a] *priuato quo de agitur, vel via, hoc anno, nec vi, nec clàm, nec precario ab illo vsus est, quò minùs ita vtaris, vim fieri veto* [b].

1 ¶ Hoc interdictū prohibitorium est, pertinens ad tuendas tantummodo rusticas seruitutes [c].

2 ¶ Hoc interdicto prætor non inquirit, vtrum habuerit [2] seruitutem iure impositam, an non [d]: sed hoc tantū, an itinere actúque hoc anno vsus sit [e], non vi, nō clàm, non precario, & tuetur eum, licet eo tempore, quo interdictum redditur [f], vsus non sit. Siue igitur habuit ius viæ, siue non habuit, in ea conditione est, vt ad tuitionem prætoris pertineat: si modò hoc [3] anno vsus est, vel modico tempore [g], id est, non minus, quàm triginta diebus. Neque ad præsens tempus refertur vsus: quia plerunque itineribus, vel via non semper vtimur, nisi cùm vsus exegerit. itaque [4] annui temporis spatio concluſit vsum [h]. ¶ Annum ex die interdicti [i] retrorsum computare debemus.

3 ¶ Si quis hoc interdicto vtatur, sufficit alterutrum [k] probare, vel iter vel actum in vsu habuisse. ¶ Iulianus ait, quoadusque [l] ingressus est fundum [5], eousque interdictum ei competere: quod verum est.

4 ¶ Iulianus [6] rectè ait, eum qui propter incommoditatem riui, aut propterea quia via publica interrupta erat [m], per proximi vicini agrum iter fecerit [n], quamuis id frequēter [o] faciat [7], nō videri omnino vsum esse. Itaq; inutile [p] esse interdictum, nō quasi precario vsum, sed quasi nec vsum [8]. ergo secundum hoc neutro [8] agro [b] vsus videtur. multò enim minus illo vsus est, per quem nō iuit propter incommoditatem [c] riui: aut propterea, quia via publica interrupta [9] erat. Idem erit dicendum, & si non erat via publica [d] sed iter priuatum. nam & eadem [e] quæstio est.

5 ¶ Is cuius colonus, aut hospes, aut quis alius iter ad fundum [i] fecit, vsus videtur itinere vel actu, vel via: & idcirco interdictum habebit. & hoc [10] ita Pædius scribit, & adicit etiam si ignorauit [g] cuius fundus esset, per quem iret [11], retinere eum seruitutem.

6 ¶ Si quis autem cùm putaret fundū ad se pertinere, suo nomine iter fecerit [h] amicus meus, vtique [i] si bi [k], non mihi interdictum acquisiuisse intelligitur.

7 ¶ Si quis propter inundationē [l] vsus nō sit itinere actúq; hoc anno, cùm superiore [m] vsus sit, potest repetita [n] die, hoc interdicto vti, per integrū [o] restitutionē, ex illa [p] parte, *Si qua mihi iusta causſa esse videbitur.* Sed & si per vim hoc ei contigerit [q], in integrum eum restitui oportere Marcel. probat.

¶ Prætereà & aliis casibus [r] interdictum repetita die competit, ex quibus quis in integrum restitutionem impetrare solet.

8. ¶ Prætereà sciendum est, si dilatione data [s] aduersario, futurum est, vt causſa interdicti mei deterior fiat, æquissimum esse repetita die, interdictum reddi [t].

Primò ponit unum dictum. Secundò illud probat per dictū Iuliani. Tertiò ex illo dicto determinat unā quæstionem à seipso. Secunda ibi, idque. tertia ibi, Quæ ratio. Bart.

9 ¶ Si tibi fundū [u] precario cōcesserо [x], cui via debebatur [12], deinde tu à domino fundi [y] precario rogaueris, vt hac via ad eū fundum vtaris [z], an noceat tibi exceptio, si aduersus eum velis interdicere, à quo precariò viam rogasti? Et magis est, vt noceat. ídq; colligi potest, ex eo quod Iulianus scribit in specie [a] huiusmodi. Quæritur [13] enim, si ego tibi fundum precario dedero, cui via debebatur [14], & tu rogaueris [b] precario, vt ea via vtaris, nihilominus interdictū vtile [c] mihi esse. qa ficuti [d] me precarium rei meæ non tenet [e], ita etiā [15] nec per te precario possidere intelligor. Quoties enim colonus meus, aut is cui precario fundū dedi, via vtitur [f], ego ire intelligor: propter quod rectè [16] dico, me itinere vsum esse. Quæ ratio, inquit, efficit, vt si ego viam precario rogauero, & tibi fundum [g] precario dedero, quamuis hac mē te ieris, quasi fundo meo deberetur, inutile interdictum [h] esse: & precariò eo itinere [i] vsus esse videar non immeritò. non enim opinio tua, sed mea quærenda est: tamen, vt credo, poteris [k] interdicto vti: etsi de hoc nihil scribat Iulianus.

10. ¶ Si quis supradicto tempore anni, non vi, non clàm, non precariò itinere vsus sit [l], verùm posteà non sit vsus [m], sed clàm precarióve, videndum est, an ei noceat. Et magis est, vt nihil ei noceat quod attinet ad interdictum.

II. Paulus lib. lxvj. ad Edictum.

NEc enim corrumpi, aut commutari [1], quod rectè transactum [n] est superueniente delicto potest.

1 Fl. Quæ itinere.

2 Fl. habuit.

3 Fl. deest, hoc

4 Fl. ita

5 Fl. ita prærupta.

6 Fl. Iulianus

7 Fl. sæpiùs.

8 Fl. nec ita vsus.

9 Fl. deest, eum

10 Fl. hac.

11 aliàs, retinere.

12 Fl. mutuari

13 Fl. Quæritur.

14 aliàs, debeat

15 Fl. deest, etiam.

16 Flor. quod & rectè.

17 aliàs debeatur.

a ¶ *Nec vsum.* facit ff. eo. l. fi. & 3. quemadmo. ser. amit. l. si locus. §. fin. Accur.

b ¶ *Agro.* etiam neque ad quem iuit, neque per quem iuit.

c ¶ *Propter incommoditatem.* nisi præcedenti anno esset vsus. tunc enim restitueretur: vt ff. ea. l. §. si quis autem propter. Azo.

d ¶ *Via publica.* quæ ducebat vsque ad locum seruientem: sed ff. eo. l. iij. §. ait prætor. poterit turbari: nec ipse poterit resistere, nisi probet competere seruitutem. Tu dic, prodest probare vsū xxx. dierum, propter duo. Primò, quia si possidet, & agit confessoria, vel conuenitur negatoria: non oportet eum cauere de non vtendo, sed aduersarius cauet de non impediendo, vsq; ad finitū iudicium in negatoria. secus si non possideret, & ageret, vel conueniretur pro seruitute: quia tunc caueret de nō vtendo, vsque ad finem iudicij vt ff. de aqua cotid. & æstiua. l. penul. In secundo prodest: quia si extra iudicium turbetur in vtendo: non solum resistere potest, sed etiam in iudicio agere hoc interdicto, vt pronuntietur esse in possessione: per quod non præsumitur habere seruitutē, si cadat à possessione, & agat cōfessoria: sed se existente in possessione non poterit à domino eiici, qui agit negatoria nisi probet non competere seruitutem: quod probabitur hoc modo, quòd per eos, qui ibi propè stabant, non fuit vsus ire, cùm nō potuerit iuisse quin videretur: vel quia dicit se iuisse tali die, vel mense, & probatur quod fuerit alibi, vt C. de contrahen. & committen. stipu. optimam.

e ¶ *Vsus sit.* iure seruitutis: vt ff. eo. l. fi. & 3. de aqua plu. arcen. l. j. in fine. & 3. quemad. ser. amit. l. fi. & ff. eo. §. Iulianus rectè. Sed an sufficit, si suo sacramento dicat se iuisse iure seruitutis? Arg. quòd sic. ff. tit. j. l. j. §. hæc interdicta. & §. Aristo. Sed fortè secus in illo interdicto: vt ff. eod. l. §. si tibi fundum. in fine. Dic ergo hoc probari per testes q; iuit, vel viderunt eum ire. Item iure seruitutis: quia dicant se vidisse constitui seruitutem, à tali qui putabatur dominus illius prædij, & tamē non erat. vel Titio fuit legata hæc seruitus: & iste vocabatur Titius: & putauit de se sensum, cùm de alio senserat in veritate testator: vt ff. ar. 3. pro legato, l. pro legato. Itē cùm probetur me vsum, an onus probādi q; vi vel clàm, vel precario fuerim vsus, vel non, competit mihi vel aduersario? quidā, q; aduersarius debet probare, q; iuerim vi vel clàm, vel precario. Sed potes dicere contrà, quasi hæc omnia debeam probare, scilicet me vsum, & triginta diebus, & non vi, vel clàm, vel precario. Arg. prin. huius l. & arg. 3. si serui. ven. l. si quis diuturno. probabitur autem per testes: vt 3. dixi. Accur. sus.

f ¶ *Interdictum redditur.* per litis contesta. vt ff. eo. §. prætereà sciendum. sed in vti pos. præsens possessio inspicitur tempore lit. conest. vt ff. instit. de interdict. §. hodie tamen.

g ¶ *Modico tempore.* aliter accipitur alibi modicū: vt 3. de arb. si cùm dies. §. fi. & de consti. pecu. l. promissor. & 3. ti. j. l. j. §. quod autem ait.

h ¶ *Concluſit vsum.* scilicet xxx. dierum: quod facilè est toties in anno ire, duo ergo sunt necessaria, quòd intra annum: & quòd xxx. diebus: quorum si quod desuerit, cessat interdictū. Sed quid si talis erat locus, ad quem ibatur, vt non nisi semel in anno, vel bis fuerit necesse ire? an duplicabitur tempus, vt per biennium, vel maius tempus sufficiat iuisse per xxx. dies? arg. quòd sic 3. quemadm. ser. amit. si sic, & C. de ser. l. fi. Accur.

i ¶ *Annum ex die interdicti.* i. ex die contestatæ litis in hoc interdicto. & sic no. quòd non præsens possessio inspicitur. & facit 3. de ser. l. seruitutes. & l. quoties. & C. de præscri. lon. tem. l. ij. Accur.

k ¶ *Alterutrum.* vt in eius possessione obtineat, de quo probat: vel fortè per pos. actus retinet pos. itineris: sed econtrà, non ita: vt arg. 3. quemadmo. ser. amic. l. ij.

l ¶ *Quoadusque.* id est, vsque ad quem locum in fundo, ad quod facit 3. de acqui. pos. l. quod meo. §. fi. Sed ar. contrà. 3. quemadmodum ser. amit. l. si stillicidij. §. fi. sed ibi in proprietate retinenda, quam habeti hic autem quærere volebat ius possidendi. Accur.

m ¶ *Interrupta erat.* ruina.

n ¶ *Interfecerit.* ad suum agrum dominantem.

o ¶ *Frequenter,* etiam xxx. diebus. Accur.

p ¶ *Inutile esse.* scilicet ei.

q ¶ *Fundi.* scilicet seruientis.

r ¶ *Vtaris.* quod superfluò feci sti etiam quo ad vtēdum, cùm vti potueras, sine hoc: vt ff. de preca. l. quæsitum. §. si seruitutem.

a ¶ *In specie.* arg. sumpto inde à contrario sensu: & caue, quia quasi eundem casum ponit. Accur.

b ¶ *Tu rogaueris.* vicinum: vt in superiori exemplo.

c ¶ *Interdictum.* ergò à contrario tibi inutile: quia sicut duo inolidum non possunt possidere: igitur nec hoc interdicto vti etiā ratione eiusdem vsus, & eiusdem temporis. fixito autem precariò fundi constat tibi esse inutile interdictū: si autē non rogasses viā precariò, ageres tu, & non ego: vt ff. in fine huius §. ibi, tu tamen, &c. Vel dic posse vtrique dari quando naturalē possessionem non ciuilem transtulit: vt ff. eo. l. ij. §. idem Iul. & ar. hīc fit tale: quia si precariò fundum, & non viā habuisti: interdicto vteris. ergo à contrario, si viam precario habuisti à domino fundi seruientis, non vteris interdicto.

d ¶ *Sicuti.* verè mihi vtile est, quia, &c.

e ¶ *Non tenet.* si ego met precariò accepe rem: vt & ff. de preca. l. iij. §. item si rem. & l. in rebus. §. fin. & ff. de reg. iur. neque pignus.

f ¶ *Via vtitur.* qualitercunque & cuiuscūque nomine: vt patet 3. & ff. proxi. l. iij. §. vti.

g ¶ *Fundum.* dominātem.

h ¶ *Interdictum esse.* scilicet mihi.

i ¶ *Itinere.* licet tu non fis vsus eo itinere tanquā precario: sed velut fundo debito. Accur.

k ¶ *Poteris interdicto vti.* quod ita verū est, si tibi fundum precariò concessi vt ibi habeas possessionem ciuilem & naturalem: vt 3. proximè dicit Hu. Et hic argumentum, quòd hoc interdictū datur etiam ei qui alieno nomine vsus est non vi, non clàm, non precariò si modo is cuius nomine vsus est nō possit istud interdictum habere: quod non est in isto casu. nam ille qui possidet alieno nomine: etiam si nō possidet, nō precario possidet ab aduersario: vt no. 3. tit. ij. §. duo. §. creditores. & arg. 3. de rei ven. l. officium. secundum quosdam. & facit 3. ea. l. §. si quis autem cùm.

l ¶ *Vsus sit.* xxx. diebus: & non vi, non clā, non precariò. alioquin interrupta esset præscriptio. nam in l. proxima dicit transactū, id est, cōpletū negotium secundū Hug. & pro hoc C. qui testa. facere pos. l. furiosum. vel dic secundum Azo. fortè satis est in principio habitā bonā fidē: arg. ff. l. iij. §. respon. ad instar corporaliū rerū: vt C. de vsuca. trāsfor. l. j. §. sed nihilominus. Item quid dices econtrà, si primò fuit vsus vi, vel clàm, vel precario: & posteà bona fide? Dicam non dari ei interdictum inspecta origine, vt ff. l. vnde. §. si quis ab actore.

m ¶ *Vsus.* taliter vt primò, sed clàm, &c. Vel fic. si nullo modo sit vsus posteà, vel si sit vsus, sed clàm.

n ¶ *Nec enim. Transactum.* id est, completū. & fic no. vt dixi 3. proxi. §. & facit ff. tit. j. l. j. §. idē ait eum. & C. de interd. ma. l. ij. & 3. de ritu nuptiarum. l. si qua. in prin. & 3. de vsucap. l. hæres eius. & 3. pro suo. si ancillam. & 3. de donat. l. donationes in concubinam. in principio. & suprà, de eden. l. ij. §. his. & suprà, de excus. tut. l. tutor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

petitus.in prin.& ſ.e.l.pe.& ꝛ.de acqui. rerum domi.l. bonæ fidei.§. in contrariũ.& C.de adminiſtr.tut.l.ſancimus.& ꝛ.de acqui.poſſeſſ. l.clàm.& l.ſi de eo.§.pen.& intti.qui teſta.fa.poſ.§.item furioſi.

VNde. CASVS. Tu alicui fundum vendidiſti,per quem ibam ſaltem xxx.diebus in anno.nunc emptor me ire prohibuit:& ſic poſteà clàm cœpi ire.

dicitur quòd interdictum hoc bene mihi competit contra emptorem ne me prohibeat, & intra annum competit. Secundò dicit, ſi prohibitus à te per fundum tuum ire, iui : clam dicor ire. Idem ſi colonus meus prohibitus ire vel ſimilis,& hoc ſciẽs iui : clàm dicor ire. ſi autẽ ignoraui hoc,& iui:nõ dicor clàm ire. & ſi xxx. diebus ſaltem in anno iui,bene competit mihi hoc interdictum. Tertiò dicit, ſi prohibitus ſum à te ire per fundum tuum : prodeſt hoc emptori, qui à te emit: vt ſic mihi competat hoc interdictum contra te, non cõtra emptorem. idem in alio tuo ſucceſſore vniuerſali vel ſingulari. & redditur mirabilis ratio in fine §.

¶ *In hoc interdicto.*] In hoc interdicto, quo agitur ne prohibear ire per fundum tuum quo anno retro iui : venit intereſſe meum,id eſt, condemnatio ſit in eo quanti mea intereſt,non vſus,quod eſt in edicto. meus,vel colonus,vel hoſpes iuit,ego videor iuiſſe , & vſus eſſe , & hoc interdictum acquiſiſſe,vt ſic ſi prohibear amodo ire,habeam hoc interdictum,& per omnem perſonam videor vti itinere, per quam aliàs retinetur nobis ſeruitus:vt de his perſonis habes ff. quemadmodum ſer.amit.l.v.& vj. hoc tamen fallit in fructuario. Nam per fructuarium ventem retineo ſerui.fundo debitas:non autẽ per fructuarium euntem per fundum vicini acquiro hoc ius eundi , nec hoc interdictum. Tertiò dicit:habeo proprietatem nudam in fundo. in eodem fundo vſumfructum habes.quilibet noſtrum iuit per fundum vicini ad itum per annum , ſi aliquis noſtrum prohibeatur amodo ire, vel à domino fundi,vel ab extraneo prohibito competit hoc interdictum. Quartò dicit:per fundum tuum ad meum iui per annum, & ſic habeo hoc interdictũ ſi prohibear ire, amodo & hoc interdictum competet ei cui donabo iſtum fundum meum , ſi traditione ſecuta ipſe prohibeatur vti itinere. Quintò dicit,emit Titius fundũ ex meo mandato,& hic Titius per fundum vicini iuit per annum ad fundum quem emerat : & poſteà iſtum fundum mihi tradit. amodo poſſum ire ſicut Titius poterat,& ſi prohibear, habeo hoc interdictum. Sextò dicit,qui iter per fundum vicini ad ſuum acquiſiuit eũdo per annum,hoc interdictum ei competit : & etiam ei , qui cœpit, habere vſumfru.vel vſum in fundo dominanti,ſiue ex cauſſa empt.ſiue legati. idem ſi ex cauſſa dotis.aliàs aliqua alia ſimili emptione cœpit habere fundum dominantem.nam ſi prohibeatur nouus dominus ire per fundum vicini:competet ei hoc interdictum.

¶ *Ait prætor.*]Nunc ponit aliud edictum,cuius ſenſus eſt talis.ſi iter vel actum acquiſitum per annum eundo per fundum vicini,nõ vi, nõ clàm,nõ precario reficere velim,prohibet prætor mihi fieri vim,quòminùs reſciam prout mihi ius eſt.Secundò dicit,qui hoc interdictũ ꝓponit,debet cauere aduerſario de dãno infecto occaſione refectionis. Tertiò dicit,valde eſt vtile hoc interdictũ.nam quomodo poſſet quis ire & agere commodè,niſi ei liceret reficere ? Quartò dicit per ſuperius interdictũ poſitum in principio tituli intentat , ſufficit ei, ſi probet ſe vſum itinere, vel actu per annum retro nõ vi,non clàm,non precario.qui autẽ hoc intentat,debet duo probare,& ſe vſum prædicto tẽpore non vi,non clàm nõ precario:& quod habet ius reficiẽdi; id eſt,quod ſeruitus ei competit itineris vel actus , & ſi alterũ de his omittit,id eſt,non probat , ſuccumbit in hoc interdicto. & merito duo debet probare , qui reficere vult. nouum enim vult facere opus. ſed agens ſuperiori primo interdicto vnum probare debet,ſcilicet ſe vſum non vi,non clàm,non precario per annum:quia nihil noui vult facere,ſed ire & agere vt prius. ¶ *Fieri autem poteſt.*] Nunc expo-

1 Fl.inde.

2 Flo.vſus es.

3 Flo.perſeuero.

III. Vlpianus lib.lxx.ad Edictum.

VNde[1] etiam illud Labeo ſcribit,Si cùm à me rectè via vteberis,fundum vẽdidero , per quem vteberis , deinde emptor te prohibuit , licet clàm videaris ab eo vti, (nam qui prohibitus vtitur , clàm vtitur[a])tamen interdictum tibi competere intra annũ[b] : quia hoc anno non vi, non clàm,non precario vſus ſis[2] .

1 ¶ Item ſciendum eſt,non tantùm eum[c] clàm via vti , qui ipſe prohibitus vtitur : verùm eum quoq; per quem[d] quis e id ius retinebat, ſi eo prohibito, per quẽ retinebat[f] , vtatur[g] . ¶ Planè ſi ignoraui prohibitũ & perſeuerauero[3] vti[h] , nihil mihi nocere dicendum eſt.

2 ¶ Si quis ab auctore meo vi , aut clàm, aut precario vſus eſt, rectè[i] à me via vti prohibetur, & interdictum ei inutile eſt: quia à me videtur,vel vi,vel clàm,vel precario poſſidet. Nam & Pædius[k] ſcribit, ſi vi, aut clàm , aut precario ab eo

c ¶ *Non tantùm eum.*ſcilicet dominum.
d ¶ *Per quem.*melius dixiſſet,pro quo.Azo.
e ¶ *Quis.*colonus,vel ſimilis.
f ¶ *Retinebat.*ſcilicet dominus.
g ¶ *Vtatur.*ſciens planè,&c.
h ¶ *Vti.*per me vel per alium. Quid ergo, ſi per eum quis prohibitus fuerit? fortè aliud erit.Sed arg.contrà ꝛ.e.l.j.§.ſi tibi fundum.
i ¶ *Rectè.*nunc reſpon.
k ¶ *Et Pædius.*non ſolum ego Vlpia. Accur.
l ¶ *Aequum.*facit C.de fruc.& lit.expẽ.l.ij.in fi.& ꝛ.de regu.iur.l.iniuitus.§.cùm quis.& ꝛ.de excep.rei iudi.l.ſi à te.§.fi.& ꝛ.de iudi.edictum.Sed quid,ſi ille,qui cœpit vti,vel vi , vel clàm contra actorem meum vſus eſt poſteà contra me bona fide? Dicam inſpici originem: vt not.ꝛ.l.j.in fi.& ꝛ.l.ſicut.Accur.
m ¶ *Aeſtimatur.*aliàs examinatur.
n ¶ *Quanti.*apparet ergo,ꝙ debet fieri condemnatio , ne prohibeatur nunc,& fortè ne in futurum,vel cautio fortè erit præſtanda,ne in futurum prohibeatur,donec conſtet,debeatur ſeruitus necne:arg.ꝛ.ſi ſer.vend.l.egi.& l.harum.Item debet cõdemnari ad damnum , quod hìc paſſus eſt propter prohibit. puta ſi circa fructus damnum paſſus eſt:quia colligere eos non potuit,ideo quia via vti non potuit. & eſt ſic ꝛ.vti poſ.ſi duo.§.fi. Alij hìc exponunt , quando dicit ſcilicet per cõtumaciam ſe nunquam definere, quin prohibeat me volentem vti, tunc quidem condemnabitur quanti mea intereſt me non prohiberi. ſed prima placet ſecundum Ir. & Hu.
o ¶ *Qui nobis.*qui ſunt iſti,habes ꝛ.quemadmo.ſerui.amit.l.v.& vj. in prin.& l.vſu retinetur.vſque ad l.ſi.
p ¶ *Per fructuarium.*audi quare dixit ferè per vſum ergo fructuarij non agit: dominus hoc interdicto,ſed ipſe fructuarius ſic:vt hìc, & ꝛ. ſi ſeruitus ven.l.ij.§.fin.& ſic fallit hæc regula hìc præmiſſa. Item fallit in colono,qui conduxit ad non modicum tempus,cùm habeat ius in re ad inſtar fructuarij.vnde cũ dixit hìc de colono,accipe qui cõduxit ad non modicum tempus.Item fallit,cùm quis putat ſuum fundum eſſe,qui eſt meus:& ſic vtitur ſeruitute:nam ſeruitus retinetur:vt ꝛ.quemadm.ſer.amit.l.nam ſatis,j.reſpon.& l. denique.eſt tamen interdictum mihi inutile ſed ſibi competit:vt ꝛ.eo.l.j.§.is cuius.& §.ſed & §.ſi tibi fundum.in fine §.item fallit cum precario via mihi debita eſt:tu putans debitam fundo vtaris,cùm tibi fundũ conceſſerim precario.vt ꝛ.eo.l.j.§.ſi tibi fundum in fine §.
q ¶ *Ierit.*xxx.vicibus hoc anno,non vi,non clàm,non precario.
r ¶ *Ab extraneo.*extraneum accipe etiam dominum vicini fundi per quem itum eſt.
s ¶ *A domino.*ſcilicet proprietatis.

nit Vlpian.verba edicti vti ius eſt:& bene dixit prætor, ꝙ habet reficere prout ei ius eſt , poteſt enim eſſe quòd quis habet ius eundi , id eſt,ſeruitutem:nõ autem reficiendi ius habeat vt quia cautum eſt expreſsè quòd nõ debeat reficere,vel ꝙ vſq; ad certũ modũ debeat reficere,ſecundum ergo quod eſt actum ſiue conuentum per pactum in vſus ſit,in cuius locum hæreditate, vel emptione , alióve quo iure ſucceſſi,idem eſſe dicendũ. Cùm enim ſucceſſerimus[4] in locum eorum, æquum[l] non eſt , aduerſus[5] nos nocere quod aduerſus eum nõ nocuit,in cuius locum ſucceſſimus.

3 ¶ In hoc interdicto æſtimat[6] m, quanti[n] eius intereſſet[7] via non prohiberi,ſiue itinere.

4 ¶ Vti videmur ſeruitutibus etiam per ſeruos, vel colonos, vel amicos , vel etiã hoſpites,& ferè per eos omnes,qui nobis[o] retinẽt ſeruitutes. Sed enim + per fructuarium[p] nobis[8] quidẽ ſeruitus retinetur : per fructuarium autem interdictũ hoc domino non competere Iul.ait.

5 ¶ Idem Iulianus ſcribit , Si meus vſusfructus in fundo tuo, proprietas verò tua fuerit , & vterque noſtrum per vicini fundum ierit[q] , vtile interdictum de itinere nos habere : & ſiue fortè ab extraneo[r] fructuarius prohibeatur , ſiue etiam a domino[s] ,

3 Fl.ſuccedimus.
4 Fl.ſucceſſimus.
5 Fl.aduerſus.
6 Fl.examinatur.
7 Fl.intereſſe.

8 Fl.quis.
9 Fl.aquam non eſſe nos ire, quod aduerſ.

+ Iulianus Ro. vi. fo. elix.reprehẽdit tes. Iulianũ ad hoc p. q. curatore ſuo non poſſe minore ſeruitutes Bolo. Aduerſus quẽ curatore ſuo ſuſtinuit non poſſe dominũ ſeruitutẽ ſuam retinere. Sol. vtile eſt minori ꝙ poſſit reſtitui.l.vſumfructum.& l.fin.ff.de min. Sed quid ſi curator ſuus ſit ſolus? Sol. ſpeciale in riuo:vt & ibi dices.Item facit ꝛ.de Carb.edi. l. iij. §. miſſum. Accur.

649 De itinere actúque priuato. 650

a ¶ *A fructuario.*ſcilicet prohibeatur.
b ¶ *Interdictum.*ſcilicet iſtud, & ſic no.aduerſus quẽlibet prohibentem dari hoc interdictum.
c ¶ *Vacuam.*id eſt fundum:vacuam eius poſſeſſionem nomine cuius eundo ſib interdictum proximis duobus §§.
d ¶ *Et generaliter.* facit ꝛ.ſi ſeruit. vendi. l. ij.§.ſi.& ꝛ.proxi. duobus §§.
e ¶ *Ait prætor.* ſequitur aliud edictum prætoris,quod ſicut & ſuperius eſt prohibitorium.
f ¶ *Vt tibi ius eſt.* in hoc fiet vis.ꝛ.§.fieri.
g ¶ *Qui hoc interdicto.*facit ꝛ.eo. apparet. §.ſi.& ꝛ.de riuis.l.Seruius. §. ſi quis riuum. Accur.
h ¶ *Proponere.* id eſt , dare.& facit ꝛ.commu nia prædio. l. refectionis.
i ¶ *Quem admodum.* id eſt,qualiter. Accur.
k ¶ *A ſuperiori diſtat.* quod eſt in princip. ti. Accur.
l ¶ *Vſi ſunt.* xxx. diebus non vi non clàm non precario.Accur.
m ¶ *Doceat.* aliàs oporteat.Accur.
n ¶ *Competere.* Sed nonne ſatis eſt , ſi probet vnum,id eſt, ſeruitutem ſuam eſſe:vt ꝛ.ſi ſer.vend.loci.§.ſi quis. & hoc etiam quædam verba innuere videntur, ſcilicet ius autem, &c. & ꝛ. fieri autem, &c.Reſpon. poſſet dici duo neceſſaria , ſi à primo incipias , ſecus ſi ab altero: vt & aliàs C. de iure delibe. potuit.& de inof.do. l. ſi liqueat. & ꝛ. de acqui. poſſ.l.iij. §.in amittenda.& l.quemadmodũ. Sed huic opinioni obſtat, qđ dicitur ſi deſit alterutrum , ſed tunc ponespro altero:vt & aliàs ꝛ.de le.j. ſi ex toto.§.j.Vel dic in cõfeſſoria ſi prohibeatur reficere:ſatis eſt ſi prohibetur ſeruitus competere agenti confeſſoria.ſed in hoc interdicto ſecundo, duo probantur:vt hìc , & ꝛ. ſi ſerui. vendi. loci. §. ſi quis mihi. ſed in primo capite vnum ſufficit:vt in principio huius §.& ꝛ.ſi ſeruit. vendi.l.ij.§.Põponius.Itẽ no.hìc quoties duo vel plura ſunt neceſſaria,al terũ adeſſe nõ ſufficit:vt & ꝛ.de diuor.l.ſi.§.ait lex.& ſi auth. vt res immobi.antenupt.do.§.veruntamen.colla.v.& C.de autho.præſtan.l. fi. Item no.ꝙ hoc ſecundum caput obtinet inſtar proprietatis:vt & ꝛ.de interdic.l.ij.§.quædam.Item contrà ꝛ.de riuis.l.j.§.hoc interdictum. Accur.
o ¶ *Tantiſper.*id eſt,ſolummodo.
p ¶ *Conſtet.*ſcilicet ſit debita vel non.
q ¶ *De ſuo.*ex neceſſitate,vt probet ſibi ſeruitutem competere : vt & ꝛ.ſi ſerui.vendi.l.ij.§.Pomponius.
r ¶ *Hoc anno.*q.d.nihil,ſed certè imò plus facit:quia cauet.quod dicit ꝛ.tit.j.l.penul. Azo.
s ¶ *Cautum ſit.*ſi autem hoc non ſit cautum,reficere licet : vt & ꝛ. ſi ſeruitꝰ ven.loci.§.ſi quis mihi.

ſed & ſi dominus à fructuario[a] competet.Nam & ſi quilibet prohibeat ire , interdictum[b] aduerſus eum competit.

6 ¶ Hoc interdictum & ei cõpetit , q donationis cauſſa fundi vacuã[c] poſſeſſionem adeptus eſt.

7 ¶ Si quis ex mandato meo fundũ emerit , æquiſſimum eſt mihi hoc interdictum dari, vt ille vſus eſt, qui mandato meo emit.

¶ Sed & ſi quis vſumfructum emerit[9] , vel vſum , vel cui legatus eſt & traditus, & hoc interdicto vti poterit.Hoc amplius & is,cui dotis cauſſa fundus traditus eſt, experiri hoc interdicto poterit. Et generaliter[d] ex omnibus cauſſis,quæ inſtar venditionis habent,vel[10] alterius contractus,dicendum eſt huic interdicto locum fore.

8 ¶ Ait prætor[e] , *Quo itinere actúque hoc anno non vi,non clàm , non precario,ab alio vſus es , quòminus id iter actúmque,vt tibi ius eſt*[f] *, reficias,vim fieri veto. Qui hoc interdicto*[g] *vti volet,is aduerſario damni infecti,quod per eius uitium datum ſit , caueat.*

9 ¶ Vtilitas ſuaſit hoc quoque interdictum proponere[h] . Nã conſequens erat,eum, qui itinere vtitur, interdictũ proponere vt reſici iter poſſet[11] . Quemadmodum[i] enim aliàs vti poteſt itinere,vel actu commodè,quàm ſi refecerit ? Corrupto enim itinere;minùs commodè frui, aut agi poteſt.

10 ¶ Hoc autem à ſuperiore diſtat[k] , quòd illo quidem interdicto vti omnes poſſunt, qui hoc anno vſi ſunt[l] . hoc autem interdicto eum demum vti poſſe, qui hoc anno vſus ſit[12] , & ius ſibi eſſe reficiendi doceat[m] . Ius autem videtur ei eſſe reficiendi , cui ſeruitus debetur.Itaque qui hoc interdicto vtitur, duas res debet docere : & hoc anno ſe vſum, & ei ſeruitutem competere[n] . Cæterùm ſi deſit alterutrum, deficit interdictum : nec immeritò. Qui enim vult ire agere tantiſper[o] ,quoad de ſeruitute cõſtet[P] , non debet[13] de ſuo[q] iure docere. Quid enim perdit, qui patitur eũ hoc facere , quod[14] hoc anno[r] fecit ? Enimuero qui vult reſicere , aliquid † noui facit : neque debet ei permitti id moliri in alieno, niſi vere habeat ſeruitutem.

11 ¶ Fieri autem poteſt , vt quis ius eundi habeat & agendi , reficiendi ius non habeat: quia in ſeruitute conſtituenda cautum ſit[s] ,ne ei reficiendi ius ſit.aut ſic[t] ,vt ſi velit reficere,vſque ad certum modum reficiendi ius ſit. Meritò ergo ad refectionem[15] ſe prætor retulit[u] . *Vt tibi* , inquit[x] *,ius eſt reficias.Vti ius eſt:*hoc eſt,reficias[16] , ſicuti per ſeruitutem impoſitam licet. ¶ Reficere ſic accipimus , ad priſtinam formã iter & actum reducere : hoc eſt, ne quis dilatet[y] , aut pro ducat[z] , aut deprimat[a] ,aut exaggeret[b] . Aliud enim eſt reficere,lõgè aliud facere.

12 ¶ Apud Labeonem quæritur , ſi pontem quis nouum velit facere[d] viæ muniendæ cauſſa,an ei permittatur.Et ait permittendum[c] , quaſi pars ſit refectionis huiuſmodi munitio. Et ego puto veram Labeonis ſententiam : ſi modò ſine hoc commeari non poſſit[f] .

IIII. Venuleius lib.j.Interdictorum.

VEteres nominatim adiiciebant[g] ,vt ea quoque[h] , quæ ad refectionem vtilia eſſent,apportanti[i] vis non fieret[k] ,quod ſuper uacuum eſt:quoniam qui apportari non patitur ea , ſine quibus reſici iter non poſſit, vim facere videtur , quò minùs[l] reficiatur. ¶ Si quis autẽ cùm poſſet cõpendiaria[m] apportare , quæ refectioni neceſſaria ſunt , lõgiori itinere velit apporta-

10 Fl.deeſt, de.

11 Fl. qui hoc anno.

† Videt glo. eſſe in contrariũ in ca. conſuluit.ex quã , de Iudæis, ſecundum Per. de Aucha. ibi v bi reſectio caſtripermittitur:licet cõſtructio ꝓhibeatur. qđ ſolue vt ꝓgl. & Alc. ibi.j.ꝙ ſi qs ædificium.ꝛ. de oper. noui nunt.ſcilicet, ꝙ refectio antiqui operis totali ter diruti dicatur noua cõſtructio ; aliàs nõ : ad qđ eſt gl. in l.j.§.pe.ꝛ. de mor.infe.

12 Fl.deeſt, nem.

13 Fl.deeſt, reſtias.

quo eſt iter:hoc caſu bene poſſum prohibere, abſq; pœna:& hoc dicit hæc lex,& prin.ſeq.Franc.Accur.
g ¶ *Adiiciebant.*in edicto prætoris.
h ¶ *Ea quoque.*non ſolùm reficere poſſe.
i ¶ *Apportanti.*aliàs deportanti.
k ¶ *Non fieret.*ſupple vt probaret ſupradicta duo:vt ꝛ.l.proxi.§.hoc autem à ſuperiori.alia autem portare poſſet,non ſolùm reficere.
l ¶ *Quòminùs.* vt ꝛ.de riuis.l.Seruius.§.fin.& l.j.§.j.arg. ꝛ. ſi quis ali. teſt.prohi.l.ij.in princip.& ꝛ.ſi ſer.vendi.loci.§.ſi quis.& l.ij. §.ij. & communi.prædi.l.refectionis.§.ſi partium. Et ex his concord.colligo arg.quod tacitè videntur concedi ea,ſine quibus expreſſim cõceſſum non poteſt exerceri.ſic & ꝛ.de iuriſd.omnium iudi.l.ij.& contra.ꝙ ſicut principale nõ debet impediri,ſic nec illud, per quod peruenitur ad id,vt ex præmiſſis concor. Accur.
m ¶ *Compendiaria.*ſcilicet via,id eſt,breui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Caussam*.id est,proprietatem,in qua iter debetur.
b ¶ *Sibi*.respondet tacitæ obiectioni, quare sic impediatur reficere: sed hîc non ab alio,sed à seipso.& facit ff.de serui.fi cui. & continua cum l.seq.Accur.

Fl.deest, enī.

APparet.] Actum.]Habeo sert ti.itineris,per fundum tuũ ad meum: possum reficere illud iter: & habeo hoc interdictũ ne prohibear, & hoc interdictum datur em ptori mei fundi , & datur successoribus meis , etiã in emptore fundi seruientis: & qđ dictum est, hoc interdictum dari habenti serui.itineris : est verũ siue eam habeat iure pacti,siue iure præscriptionis longissimæ : & qui hoc interdicto agit , debet cauere de vitio operis , si quod ob hoc cõtinget. Fran.
c ¶ *Apparet*.iunge cũ præcedenti l.
d ¶ *Emptorem*. facit ff.l.iij.in princip. & §. idem Iul. vsque ad §. ait prætor.& ff.tit.j.l.j. §. ait prætor. & ff. de inter.l.ij.§.hoc autem. in fin.
e ¶ *Seruitutem iure impositam*. per testamentum , vel per pactum.& dic seruitutẽ: scilicet itineris vel actus de quibus hic titulus tractat.
f ¶ *Longæ*. id est, longissimæ cuius non extat memoria.nam longo tempore seruitus non potest acquiri.scilicet itineris vel actus:cùm non habeant perpetuam causſam: vt ff. de ser.l. seruitutes.In aliis autem,quæ habent perpetuam causſam, non posset hoc intelligi:quia in his non habet locum hoc interdictum.vt ff.eod. l.j.§.j.Item posset propriè poni pro spatio x.an.vel xx.etiam in itinere vel actu:vt notat.ff.de seruit.l.seruitutes prædiorũ.in glos.sed hæc bona,&c.in fine.
g ¶ *Hoc interdicto*. secundo de reficiendo. nam primum competit etiam,si nullum de his habeat:vt ff.eo.l.j.§.ij. & facit ff. de aqua plu. arcen.l.fi.& C.de serui.& aqua.l.j & ij.& l.fi manifestè.
h ¶ *Qui hoc interdict*).scilicet de reficiendo.
i ¶ *Operis*. i. de damno , quod operis vitio contingit. Azo. & fa.ff.l. vnde.§.qui hoc.

Scitt enim.]CASVS. Si anno vsus fum non vi,nõ clam, nõ precario,licet posteà vtar vi,vel clã,non nocet mihi,quin habeã hoc interdictum. Item fi bona fide vsus fum itinere per fundum tuum per annum,non nocet hæredi meo,vel ei qui emit à me fundũ dominantem:licet vi,aut clam vtantur illo itinere.Fran.Accursius.
k ¶ *Vsus est*.scilicet posteà:vt ff.eo.l.j.§.fi.& l.ij. & iij.in prin.
l ¶ *Vsi sunt*.ad hoc est ff.l.proxi.§.hoc interdictũ.& ff.de interdi.l. ij. §.hoc autem.in fi.§. & ff.de pu.sed si res.§.in hac ratione.Accur.

SI per fundum.] CASVS. Vsus fum itinere per fundũ tuũ non vi, non clã non precario,non tñ iure serui.quã crederem me habere vsus fum.sed habẽs animũ discedẽdi statim cũ prohiberer : per talẽ meũ vsum non acquiro hoc interdictũ,de itinere actúque,&c.sed est necesse,vt credam me habere serui.eũdi,& ideo vtatur itinere. & per talem vsum acquiro,hoc interdictum primum.Fran.Accur.
m ¶ *Nec precario*.facit ff.l.j.in princ.& C.de ser.& aqua.l.j.
n ¶ *Suo iure*.id est,sua seruitute,sic ius pro seruitute ponitur ff.instit. de rebus cor.& incor.§.fin.& facit ff.eo.l.j.§.Iul.rectè ait. & ff.tit.ij. l.penul.§.hoc interdictum.in fine §.& §.Aristo. & §.quemadmo. ser. amit.l.finali.

a Cõcor. gl. inuito.extrà de iudi.in ã.

o ¶ *Ius*.id est seruitutem.
p ¶ *Possedisse*.vel quasi,cùm incorporalia propriè non possideantur: vt ff.de acqui.re.do.l.seruus.§.incorporales.

¶ DE AQVA COTI. ET AESTIVA.

Vsus aquæ sicut itineris est quædam quasi possessio : ideoque hanc sicut illam prætor tuetur interdicto reddito.

ALt prætor.]CASVS. Ponitur edictũ cuius sensus est, Qui aquã de loco alieno duxit per annũ:quò minùs in futurũ ducat,ptor vetat fieri vim.Secũdò loquitur Vlp.& dicit: hoc edictũ est prohibitoriũ,& est etiã restitutoriũ,quod expone,vt in gloss.& habet locum in aqua cotidia. & illa aqua dicitur cotidiana,non tantum illa,quæ cotidie ducitur, sed & illa , quæ omni tempore posset duci,duci tamen aliquo tempore non expedit. Et cotidiana aqua differt ab æstiua in vsu: cotidana enim ducitur & æstiuo tempore:sic & dicuntur vestimenta æstiua,quibus quis vtitur anno vitiosè vsus est , ita emptori hæredíque non nocebit,quòd ipsi vitiosè vsi sunt, si testator venditórve rectè vsi sunt l .

VII. Celsus lib.xxv.Digestorum.

SI per fundum tuũ nec vi , nec clam,nec precario m *commeauit aliquis:non tamen tãquam id suo iure* n *faceret:sed si prohibere tur,nõ facturus,inutile est ei hoc* [1] *de itinere actuq; interdictũ. Nam vt hoc interdictũ competat, ius* o *fundi possedisse* p *oportet.*

De aqua cotidiana & æstiua.

TITVLVS XIX.

I. Vlpianus lib.lxx. ad Edictum.

AIt prætor : Vti hoc anno aquam , qua de agitur , nec [1] *vi,nec clàm,nec precario ab illo duxisti , quò minus ita ducas,vim fieri veto* q. ¶ Hoc interdictum prohibitorium est r , & interdum restitutorium s: & pertinet ad aquã istis tamen põt concedi hausſtus aquæ.Posteà dicit: hoc interdictum de aqua,item interdictum de fonte,competunt ei, qui ducebat aquã ex capite aquæ,caput autem aquæ dicas locũ vnde aqua nascitur. & de hoc tradit exempla.Et cõpetit hoc interdictũ illi,qui iure seruitu. vtebatur ista aquæ ductione,siue habebat serui.ad hoc,siue non , sed credebat se habere.Item hoc interdictũ competit siue ducebat aquã causſa irrigandi agros suos siue causſa lui , & familiæ,etiã si ducebat istam aquam ad domum suam:nec est vis,siue hæc aqua erat frigida, siue calida:nam & in quibusdã terris vtitur aqua calida : ad irrigandos agros,& siue aqua,quã vis ducere,sit intra vrbem, siue extra.idẽ est,& permittit prætor per hoc edictum eodem modo duci aquã,quo hoc anno ducta est, id est,per eundem riuum : cùm per maiorem vel prorsus alium riuum ius aquæ ducendæ ad fundum meum , debetur omnibus partibus fundi:si autem ad fundũ emptũ , iuxta meum antiquum positum velim ducere aquamnõ possum, nisi primò antiquum meum fundum intraret aqua.nam posteà possem eam ducere ad aliũ meum fundum emptũ nisi hoc esset cum magno incõmodo domini aquæ.Quid autẽ, si aliã aquã immisceo in riuum,cum ea aqua,quam sum consuetus ducere?certè prohiberi possum, ne hanc aquam ducã. & ab eo loco ducere prohibeor,quo coniungitur aqua verius sũ: est, vt à princ.aquæ prohibear ducere.Sed pone, q̃ habeo ius ducendi x. oues ad fontem tuũ causſa bibẽdi, duco xx. certè prohibeor in x.discendis tantũ,nõ in aliis.Posteà dicit:hoc interdictũ competit ei,qui putat se habere ius ducẽdi aquã,& sufficit q̃ à prin.duxit aquã non vi,nõ clam,nõ precarioſsed credẽs se habere ius ducendi aquam, licet posteà vi,vel clàm ducere cœpit aquam.Sed quid ff.à princ.amnt duxit aquam:posteà per se aqua veniebat & aliquis nunc prohibeat aquam venire?Dſ:q̃ habet locum hoc interdictum. Ité habet locum hoc interdictum , quando quis credit se habere ius ducendi aquam de tertia in tertiam diem,vel de quinta in quintã diem,& cœpit ducere per vnam diem:& posteà prohibeatur ducere alia tertia die, vel quinta.nam habet locum hoc interdictum. secus autem si nunc volebat ducere omni die:nam bene posset hoc casu prohiberi. Vltimò dicit,prohibitus ducere aquam,quam per annum duxeram,iteri longo tempore,q̃ non sum ausus ducere aquam:& sic non vtendo amisi ius aquæ ducendæ,agam contra te hoc interdicto , per quod constitues mihi seruit.de nouo.h.d.vsque ad §.fi fundum. Franc.
q ¶ *Veto*.facit ff.tit.j.l.j.in princ.& j. de fonte.l.j.in prin.& j.§.quod autem,&c. Accur.
r ¶ *Hoc interdictum prohibitorium est*.vt j.ea.l.§.Labeo.fic & superius:vt ff.tit.j.l.j.§.j.
s ¶ *Restitutorium est*.vt cogaris destruere , quod fecisti : si fortè alius quid fecisti , quò minùs possim aquam ducere , vti hoc anno duxi : & facit

ff. de aqua cotidiana & æstiua.

& facit j.ea.l.§.prætereà illud sciendum.& §. Labeo.
a ¶ *Cotidiana*.de æstiua dicitur j.eo.§. deinde.
b ¶ *Non illa est*.scilicet sola.& facit j.de verb.sign.l.malum.§.fi.
c ¶ *Differt vſu*.vt apparet ex sequentibus
d ¶ *Non iure*.quia pro vtraque dantur interdicta, licet diuersa : vt j. ead. l. §. quod autem diximus.
e ¶ *Tempore*. vt interuallo mẽsium, vel dierum. non autem hyemis vel æstatis : sic actio legis Aquiliæ aptitudine dicitur pœnalis,licet non semper sit ibi pœna : vt instit. ad l. Aquil.§.his autem verbis. & facit supra de ſ.in.l. j. §. ij. Accursius.
f ¶ *Dicendum*. tria ergo exiguntur , vt aqua sit cotidiana. primò vt cotidie , & omni tempore sui natura duci possit. Item vt nullo tempore impediatur eius vsus propter naturam loci, cui seruitur: vt hic,& j.e.l.de inter dicto.Item tertium scilicet propositum vtentis , scilicet , quòd eo proposito vtatur,quòd omni tempore velit ea vti , & si non cotidie ducat:vt hic.& facit ff. de ſer.vrb.prædio.l.fo-ramen. Accur.
g ¶ *Vna die*. secus in superiore interdicto : quia xxx.diebus : vt ff. tit.j.l.j. §. hoc interdicto.
h ¶ *Non sit*. quia hoc non curo possit vel nõ possit hyeme duci. Accursius.
i ¶ *Non solet*. quia forte nec expedit.& facit j.eo.l.de interdicto.& facit ff. de ser.vr.prædi. l.foramen. & de seruit. rusti. prædi. l. vna est via. Accur.
k ¶ *Duci*.scilicet cotidie. ad quod facit dicta l. foramen. & ff. de l.j.§.ij. Accur.
l ¶ *Duci*.ſ.cotidie.
m ¶ *Extra meatus suos*, aliàs sui. Accur.
n ¶ *Non aliunde*. hoc iure veteri , hodie secus: vt ff. de seruit. rusti. prædio. seruitus aquæ ducendæ. & facit l. ex meo. Accur.
o ¶ *Etiam seruitus*. q. d. non solùm possessorium,sed etiam petitorium poterit acquiri. vel die etiam iure ciuili,non solum prætoriotiquandoque etiã nõ ciuili, sed prætorio tã. cum constituitur seruitus aquæ. vt in lacu & stagno & aliis, quæ nõ habent perpetuam aquam:vt ff. de serui.vrbano.prædio.l.foramẽ. & j.eo.de interdicto. Accur.
p ¶ *Incilia*.hoc statim exponitur. & j. de riuis.l.j.§.incile.Acc.
q ¶ *Ex lacu*.hoc accipe prætorio non iure ciuili:vt modò dixi.
r ¶ *Sudoribus*.prouenientibus supra terram.
s ¶ *Primum*.id est,in quo sit primò constitutum ius aquæ.
t ¶ *Et qualitercunque*.i.siue testamento,siue inter viuos.
v ¶ *Non in iure*. nota ignorantiam iuris non prodesse: facti sic argu. ff.de vſucapi. nunquã. in prin. Accur.
x ¶ *Iure*. seruitutis vel alterius iuris quod putaret se habere:vt j. §. illud quæritur. & §. prætereà.& §.idẽ Labeo.& §.Aristo.& bona fide : quod innuunt illa verba hîc posita : nec vi, nec clàm , nec precario. Et est generale in qualibet seruitute quærenda tempore, vt hæc duo debeant intervenire, q̃ iure seruitutis,& bona fide vtatur: vt ff.quemadmodũ seruitutes.amit. l. fin. licet in seruitutis proprietate non exigant quidã bonam fidem , per l. ff. de seruit. vendi. l. si quis diuturno.quod nõ placet [2]: hîc autem nõ est necesse probari verè sibi deberi seruitutẽ: sicut dixit in superiori interdicto: vt ff.tit.j.l.j. §. ij. Alij dicunt quòd est necesſe:arg. ff.tit.j.l. fi.quod nõ placet:quia hæc lex dicit contra §. illum. Accur.
y ¶ *Illud*. facit ff. communia prædio.l.ij.
z ¶ *Prætereà*. aliàs prætereа & aliàs propterea. Accur.
a ¶ *Non sint furdi*. i. non sit seruitus fundi , quia non cohæret solo , sed opus manu factum ligneum vel lapideum vnde ducitur:vn de nõ est seruitus fundi,sed aliud ius. Accu.
b ¶ *Quia quocunque*. vna est dictio quia : & notat rationem. quasi dicat,quocunque loco velis : id est,ad quemcunque locum.ad prædium etiam vrbanum: vt ff. proximo §. & §. fi. Sue autem.vel quemcũque,alium fortè: vt ibi lauer totus , vel pedes mei,vel meorum equorũ.aliàs est qui à quocunque,scilicet homine cui ius ducendi cõpetit.
c ¶ *Refrigeratæ*. posteа ipsa ductione : licet exeant prius calidæ de cauernis terræ. Accursius.
d ¶ *Non sit necessaria*. est tamen necessaria ad aliquem vsum : ad hîc contra ff. de seruit. l.quoties. & facit §. §. illud quæritur. Accursius.
e ¶ *Illud tamen illic*. id est, in edicto posito suprà. in princ. huius l. vbi licet exprimat ductionem faciendam vt olim : non tamen

1 Fl.apportet.

1 Fl.deest.hoc.

2 Fl.deest, sui habere.

3 Fl.deest, vrbi.

4 Fl.dicit.

5 Fl.deest.

6 Fl.deest nõ.

7 Fl.vel sola in ſ. diuersitate vtendi aquam ejusdem.

1 Fl.non vi cl. clam, nec pre.

1 Fl.vtamur.

2 Fl.deest, sui habere.

3 Fl.deest.

4 Fl.vel vna nocte.

5 Fl.deest.

6 Fl.deest.

7 Fl.deest.

8 Fl.deest.

9 Fl. defluere.

10 Fl. extra meatus ſuos.

de fonte,ad eam aquam pertinere videntur,quæ à capite ducitur, nõ aliunde n. Harum enim aquarum etiam seruitus o imponi [11] iure ciuili & constitui potest.
5 ¶ Caput aquæ illud est vnde aqua nascitur, si ex fonte nascatur ipse fons,si ex flumine,vel lacu,prima incilia p ,vel principia fossarũ, quibus aquæ [12] ex flumine,vel ex lacu q in primũ riuũ compelli [13] solẽt.Planè si aqua sudorib9 [1] manando in aliquem primum s locũ confluere [14],atque ibi apparere incipit,eius hoc caput dicemus, vbi primùm emergit. Et qualitercunque [15] t sit constitutum ius aquæ, dicendum est hoc interdictum locum habere.Sed & si iure aqua nõ debetur alicui,si tamẽ iure ducere se putauit : cùm non in iure v , sed in facto errauerit [16],dicendum est, eóque iure vtimur , vt interdicto hoc vti possit. Sufficit enim si iure x sc ducere putauit, nec vi , nec clàm, nec precariò duxit.
6 ¶ Illud y quæritur, vtrum ea tãtùm aqua his interdictis continea tur,quæ ad agrum irrigãdum pertinet,an verò omnis,etiã ea , quæ ad vsum quoque,& commodũ no strum pertinet [17]. Et hoc iure vtimur,vt hæc quoque,continuatur. propter quod etiam si in vrbana prędia quis aquã ducere velit,hoc interdictum locum habere potest.
7 ¶ Præterea z Labeo scribit, & si quidem [18] ductus aquarũ nõ sint a fundi,quia quocunq; b duci possint [19]:tamen ad hoc interdictum pertinere.
8 ¶ Idem Labeo scribit , etiam si prætor hoc interdicto,de aquis frigidis sentiat,tamẽ de calidis aquis interdicta non esse denegãda.Nãque harũ quoque aquarum vsum esse necessarium.nonnunquam enim refrigeratæ c , vsum irrigandis agris præstãt.His accedit,quòd in quibusdam locis & cùm calidæ sunt,irrigandis tamen agris necessariæ sunt,vt Hierapoli.Constat enim apud Hierapolitanos, in Asia agrũ aqua calida irrigari.Etquãuis ea sit aqua,quæ ad irrigãdos agros non sit necessaria d,tamen nemo ambiget,his interdictis locum forè. Siue intra vrbem sit aqua , siue extra vrbem,huic [20] interdicto locus erit.
9 ¶ Illud tamen illic [21] e intelligendum est, eodem modo prætoff. nouum.

11 Fl.ſ.rus tus iure ciuili constitui põt.

12 Fl.qua.

13 Fl.riuũ cõmunẽ peits.

14 Fl. of vere.

15 Fl.qualiter ſit.

a Nã hodie de iure canonico nulla præscriptio siue xxx. siue xl. ãnorũ curriteũma. fidesve habetur in c.vi gilanti.ea. fi diligẽti.& c. fin. extra de præscr. & in regula, possessor. de re. iurisdic. vſidispositio cu iuris ciuilis c habet hodiẽ locum de iure ciuili , quia oĩa iura statuẽtia præscr. cum mala fide currere.vel omnes.& l.ſi cut.de præscrip.xxx. vel xl.annorum hodie sunt correcta: vt no.gl. Inno. Anton.Imo. Panor. & alij.in c.ſi.præalle.de præscrip.gl.ſi præalle.regula possessor.Ange.& Imo.in l.sequitur.§. ſi viam. ſuprà,de vſuca pi.& Bald.in l.quibus die bus.§.dominus.de condit. & demõ ſtr.& Ale.cõ ſil.cxxxv.in cipiente,visio titulo questionis , co.xij.verſe. venio ad ſecundũ dubiũ.volu.ij.

16 Fl.erranti.
17 Flor. dicit , permet.
18 Flo. quidã.
19 Fl.ſit.
20 Fl.hoc.
21 Flor. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aperit eandem qualitatem, quod hic interpretatur. Accur.

2 ¶ *Neque amplioris modi.* ad quod est ff. de iti. actúque priua. l. iij. §. penul. & ff. de serui. l. si cui.

b ¶ *Neque alias.* id est, per alium modum.

c ¶ *Eiusdem modi.* aliàs eiusdem numeri nunquam esse. Et sic dic eiusdem fundi, vt etiã emptum comprehendat, qui est vnius cum primo. aliàs eiusmodi esset, & deest nũquam, & est sensus vt fundo debita, omnibus partibus fundi debeatur: vt ff. de seruitutibus rusticorum. prædio. l. via. §. fi. & ff. quemadmodum seruitut. amit. l. si partem. Accur.

d ¶ *Velit.* scilicet partem: secus verò ante ingressum vt in contrariis: vt ff. de serui. rust. prædi. l. ex meo. & C. de serui. & aqua. l. non modus. Accur.

e ¶ *Nisi.* hoc ita de aqua nisi, &c. & facit ff. de pericu. & commo. l. j. §. licet. & solut. matr. l. ij. §. j.

f ¶ *Amittit.* potest prohiberi. Io. nõ etiã ff. g ¶ *Vt non in tota.* facit ff. de aqua plu. arcẽ. l. iij. §. fin. & ff. §. proxi. contrà, sed ibi patet solu.

h ¶ *Trebatius ait.* contradicens Offilio. facit ff. quorum lega. l. j. §. fi dux. & ff. ad Velleia. l. vir vxo. §. fi. & ff. de cõdic. fur. si seruus fur. §. fi. & ff. quemadmo. serui. amit. l. fi is cui. Item ff. §. proxi. contrà. sed ibi non poterat diuidi. hîc sic. Accur.

i ¶ *Aristo.* facit ff. de iti. actúque priua. l. j. §. Iulia. & l. fi. & ff. ea. l. §. hæc interdicta. & ff. quemadmodo. serui. amit. l. fi is cui. Item ff. §. proxi. contrà. sed ibi non poterat diuidi. hîc sic. Accur.

k ¶ *Fuerit.* scilicet vsus.

l ¶ *Esse enim.* aliàs est enim. & aliàs, esse enim, & facit ff. ti. j. l. j. §. fi. & l. ij. & iij. in prin. Accur.

m ¶ *Videatur.* no. & facit ff. quemadm. test. aper. fi in duobus. §. j. & de verb. obli. l. cùm seruus. & ff. quemad. ser. amit. l. qui fundum. & arg. ff. de le. & sena. l. de quibus. in fine. & arg. ff. de vi & vi arm. l. fi de fundo. Accur.

n ¶ *Penitus.* posset quis legere correctiuè: vt & aliàs insti. de excu. tu. §. similiter eos. sed hoc non puto, arg. dictarum. ll. Item habet hoc locum quãdo iure seruitutis ducitur, & non aliàs: vt ff. §. Aristo. Accur.

o ¶ *Die.* id est, de tertio in tertium diem. ad quod est ff. de seruit. l. iiij. §. interualla. Accur.

p ¶ *Rectè.* potest esse de suppositio. q. d. non vi, non clàm, non precario. vel de appositio. & abundat, vel pro, & pone.

q ¶ *Possessoris.* fundi ex quo ducitur aqua. Accur.

r ¶ *Alternis diebus.* id est, siue duxeris vna vice, quasi continuè debetur tibi, siue vna vice, quasi alternis diebus, quod est quando de tertio in tertium diem: vt ff. posuit, & hoc etiam repetit, vt addat, illud autem, &c. Accur.

s ¶ *Vno die.* vt ff. eo. §. quod autem, &c.

t ¶ *Habens* vel se habere credens. Accur.

v ¶ *Quinto quoque die.* id est, de quinto in quintum diem credens se habere ius: vel vna die vtens, credens se habere ius de quinto in quintum diẽ: hodie verò cùm agit credens se habere ius ducendi alternis diebus: & ad talem seruitutem vult trahere suum vsum, quem hactenus habuit: quod non potest, & facit ff. qui. mod. vsusfr. amit. fi communem. §. fi. & l. si quis alia. & l. fi. Accur.

x ¶ *Prodesse videtur.* vt interdices ne sibi alternis diebus ducenti vis fiat, consequatur: cùm hoc ius non putauit se habere. Accur.

y ¶ *Duxisses.* tiam vna die: vt & sic competat tibi hoc interdictũ: vt ff. proxi. §. Accur.

z ¶ *Prohibuerit.* & sic potes agere hoc interdicto vt non prohibearis.

a ¶ *Amiseris.* anno vel biennio: hodie decennio vel vicennio: vt C. de ser. l. sicut. Accur.

b ¶ *In restitutionem.* faciendam ex hoc interdicto scilicet vt nõ prohibearis, cõsequeris: & hoc vt de nouo constituatur seruitus, sic ff. de vi & vi arma. l. si de fundo. & l. si plures. §. j. Alij dicunt q impetras in integ. rest. ad interdictũ restituendum: quo restituto cõsequeris per illud vt renouetur seruitus. & facit ff. proxi. §. & ff. de vsuca. sequitur. §. fi. Itẽ nota q ex eo q datur interdictum post amissam viam secundum quod primò exposuimus videtur durare vitra annum: secus in superiori: vt ff. tit. j. l. j. in prin. vel dic & hoc intra annum tantùm cõpetere, scilicet vtile, quo scilicet fuerit potestas experiundi: vt arg. ff. vti possi. l. j. §. j. intra quem annum potuit currere annus, vel biennium in seruitutibus, qui erat cõtinuus. Accur.

¶ *Si fundum.* CASVS. Prohibitus ius ducere aquam ad fundum meum quam eram cõsuetus ducere, competit mihi hoc interdictũ, etiã si ius illum fundũ vendã. & datur ad id, quod interfuit mea me non fuisse prohibitum. Secundò dicit, hoc interdictum competit contra omnem prohibentem me ducere aquam: siue prohibens fit dominus fundi, de quo ducebam aquam, siue non. Tertiò dicit, inter duos est quæstio: cõtendens quilibet se habere ius ducendi talem aquam per eundẽ riuum. inter eos proponitur interdictũ vti possidetis. Quartò dicit, per interdictum positum in principio tituli prohibetur ne aliquis faciat opus: vt fodiendo vel simili modo per quod aquã non possim ducere cõmodè, & sine corruptione aquæ. Quintò dicit, possum tibi cõcedere ne fodiã in fundo meo, etiã licèt timeas ne fons tuus p hoc deficcaretur. ¶ *Deinde ait prætor.* Hîc ponit aliud edictum, cuius sensus est. Si de aqua tua duxi priore æstate non vi, non clàm, non precario, quo minus ita ducam, prætor prohibet mihi fieri vim. & habet locum inter hæredes & bonorum possessores. Posteà loquitur Vl. & dicit, hoc interdictum de aqua æstiua loquitur, & debet differre interdictum primum ab hoc secundo: quia in primo habetur mentio anni, in hoc, æstatis habetur mentio, & dicit quando incipiat æstas, & quantũ duret. & sic fi bene inspiciatur, aliquando in hoc edicto spectatur tempus vltra annum. Quid enim si in vltima die huius æstatis prohibes me ducere aquã, & ea fui vsus in prin. præcedentis æstatis: & sic prope annum & sex menses: inspicit retrò. tãdem dicit, Consuetus fui ducere aquã in hyeme tantùm: nũc prohibeor ducere, habeo hoc interdicti vtile. Sed pone q hac æstate prohibes ducere, habeo vtile interdictum. Postea exponit vltima verba edicti. f. hæc, inter hæredes, &c. & dicit, quòd verba referũtur ad vtrunque edictum: vt hæc interdicta dentur hæredibus & emptoribus & aliis successoribus sicut & interdictum de itinere actúque priuato.

¶ *Hic sipta & exquisita similitudine dico, q* cũ eadẽ mutare cõsueuerit, cũ qua tradinẽ habebant, cũ qua accedunt. quasi ad eũdem riuũ. vi de loco in casone hortem dux. xxxij. q. v.

¶ *Ait prætor quo ex castello.*] Nunc ponitur aliud edictũ, cuius sensus est: ab eo cui ius cõcedendi fuit, concessum est mihi ex castello aquam ducere. quo minus ducam, prætor prohibet vim fieri mihi. Item si volam reficere, debebo cauere de dãno ifecto. Posteà loquitur Vlp. & dicit: hoc edictũ necessariũ est. superiora enim habent locũ cum à capite duco aquã. hoc autẽ cũ ex castello, i. ex receptaculo quod publicã cõtinet aquã. si autem ex alio loco publico, puta ex riuo publico permissũ est mihi ducere: habet locũ hoc in terdictum vtile: & à principe talia cõcedũtur, & quandoq; cõceditur prædiis, quãdoq; personis extinctis extinguũt priuilegiũ: vt sic nec vadat ad emptorẽ nisi imperret: quod de facili ei cõceditur. Et est notãdũ, quòd in hoc interdicto dirimitur tota quæstio, nec aliquid refertur ad diri mendũ. nã si princeps concessit, quod nunc cõcessit, quod nunc probabit: planũ est: & defendetur in ductione aquæ. aliàs, i. si non cõcessit princeps tunc nõ defenditur. At in superioribus circa possessionem agitur, vt si quis ãno vel æstate vsus est, ille defendatur in possessoriũ. aquæ, & refertur quæstio veræ seruitutis. Franciscus. Accur.

a ¶ *Nihilominus tibi.* si quid tua interest te quõdam prohibitum nõ fuisse. R. semel ergo interfuisse sufficit: vt ff. proxi. §. & ff. de fur. inter omnes. emptori autem constat competere: vt ff. §. ait prætor.

b ¶ *Vtile.* id est, efficax secundum quosdam. vel ad differentiam directi, quod competit ei, qui adhuc dominus est. Accur.

c ¶ *Verum dominium quis.* ille scilicet qui prohibet, qui agit vel conuenitur. Accur. sus.

d ¶ *Habeat.* scilicet fundi à quò debeatur seruitus. Accur.

e ¶ *Tenetur.* scilicet qui prohibet, quicunque sit. Accur.

f ¶ *Ceperit.* scilicet competere alicui. Accur.

g ¶ *Vindicari.* confessoria etiam si alius sit à prohibente.

h ¶ *Suum.* scilicet vsum & etiam ius aquæ ducendæ.

i ¶ *Duplex.* vti pos. quod verè duplex est: vel verius dicitur de corrualibus, qđ est duplex, cùm quilibet est actor & reus. Nam quilibet asserit se quasi possidere, & aliũ negat. sicut in vti possi. vt ff. vei possid. l. fi. duo. §. j. Alij dicunt duplex: quia prohibitorium & restitutoriũ: vt ff. eo. l. vel duplex, id est, vtile & directum. secunda placet. Accur.

k ¶ *Per hoc interdictum.* quod est ff. ea. l. in prin.

l ¶ *Cessio valet.* cùm vicini hoc interest: puta ne fons eius siccetur: vt ff. de serui. quoties. & de damno infecto. Proculus. & l. fluminum §. fi.

m ¶ *Deinde ait prætor.* secundum edictum prætoris.

n ¶ *Interdicam.* id est, proponam interdictum: quod dicit vt ff. eod. l. ait prætor.

o ¶ *Quod autem diximus.* ff. ea. l. §. j. & §. duo. & §. quod autem.

p ¶ *Interdictis.* i. in propositione interdictorum distantia debet esse.

q ¶ *Quod.* i. quia.

r ¶ *Non vtitur.* id est, vti non potest, vel non consuevit. at in interdicto de aqua cotidiana & æstiua refert se ad præsentem annum etiã hyeme: quia toto anno vti potest & cõsueuit. Azo. vt ff. e. l. j. §. duo.

s ¶ *Præsentem.* q. d. quia breui temporis spatio concluditur vsus aquæ, cum fortè prima die æstatis interdicatur: vt ff. §. priore.

t ¶ *Verno.* desinenti.

v ¶ *Autumnali.* incipienti, sed in vtroque videtur contrà, ff. vernali incipiẽti: vt ff. proxi. ibi, si in initio æqui, &c. & dic quòd quatuor sunt anni temporis: hyemis, quæ incipit medio Nouembris: & durat tribus mensibus, finita hyeme incipit ver, & durat tantumdẽ Anni quãdo simili computatione quæ habita, posteà æstas: quæ similiter cõputatur, posteà autumnus. Itẽ quandoque dẽ annus habere duo tempora: hyemẽ & æstatem: vt hîc, senis mensibus &c. ff. proxi. vbi dicit in initiõ æquinoctij verni. & posteà dicit sequẽti æstate, vnde æstatẽ appellat illos sex menses qui sunt ver & æstas. & adde quod nota. ff. ne quid in flu. pu. l. j. §. æstatem. Accur.

x ¶ *Sex menses.* vna die minus si bene computaueris.

y ¶ *Aequinoctij.* id est, prima die verni æquinoctij iustè est finitum secundũ Azo. vel etiam die q illa dies sit ætatis, vt dixi. nam habes. necesse dicere q sit in ætate. Accur.

z ¶ *Sequenti æstate.* scilicet sequentis anni.

a ¶ *Pridie æquinoctij.* scilicet vna die ante. Accur.

b ¶ *In biennium.* vna die minus. Accur.

c ¶ *Vtile.* ad instar eius quod pro æstiua datur: vt §. deinde. vel dic: non directum quod pro aqua perenni datur: vt §. quod autẽ. Accur.

d ¶ *Qui hac æstate.* ad minus modico tempore, id est, xxx. diebus. ar. ff. tit. j. l. j. §. hoc interdicto. Accur.

e ¶ *Ait prætor.* ff. eo. §. deinde.

f ¶ *Interdicam.* id est, interdictum reddam. & erit duplex hoc casu: vt not. ff. de interdict. l. ij. in prin. Accur.

g ¶ *Et emptori.* vt & ff. tit. j. l. apparet. §. hoc interdictum. & arg. ff. de fonte. l. j. in fi. & de riuis. Seruius. §. iisdẽ. & sic videntur in rẽ scripta. nam dantur in quemlibet prohibentem: vt & ff. ea. l. §. competit. & dãtur etiã emptoribus, licet non sint successores iuris: quod in aliis actionibus nõ est: vt ff. arbo. fur. cæ. l. fi. nec in aliis interdictis quandoque: vt de noui operis nuntia. l. nõ solùm. §. morte. sed in quorum legatorum est simile: vt ff. quorum lega. l. j. §. in locum. Accur.

h ¶ *Ait prætor.* tertium interdictũ. & dicit quo ex, &c. id est, ex quo castello, &c.

i ¶ *Quandóque.* que pro &c. & sic sunt duæ partes. & facit ff. communia prædio. l. ij. aliàs est quandocunque: & tunc sensus est planus.

k ¶ *Ex castello ducit.* non iurè verè debitæ seruitutis: nec quòd credat seruitutem sibi debitam ab aliquo priuato.

vendideris & tradideris: nihilominus tibi a interdictum vtile b est.

20 ¶ Cõpetit hoc interdictũ aduersus eum, qui prohibet me aquã ducere. Et nihil interest vtrùm dominium quis c fundi habeat d, an nõ. idcirco 41 & is tenetur e interdicto: nam & si seruitus cœperit f, aduersus quemuis potest 42 vindicari g.

21 ¶ Si inter riuales †, id est, qui p eundem riuum aquã ducunt sit cõtentio de aquæ vsu, vtroque suũ h vsum esse cõtendente, duplex i in terdictum vtrique competit.

22 ¶ Labeo putat per hoc interdictum k prohiberi quem, ne quid ĩ illo fundo faciat, fodiat, serat, succidat, puteat, ædificet, qua ex re ea aqua, quam ille hoc anno per fundum tuũ, sine vitio duxit, inquinetur, vitietur, corrũpatur, deterióre fiat: & similiter de æstiua aqua debere interdici ait. ¶ Si quis hoc cesserit, ne liceat sibi aquam quærere, ea cessio valet l.

23 ¶ Deinde ait prætor m, *Vti priore æstate aquã, quam [illegible] agitur, nec vi, nec clàm, nec precario ab illo duxisti, quò minus ita ducas, vim fieri veto. Inter hæredes & emptores, et bonorum possessores interdicam* n.

¶ Hoc interdictũ de aqua æstiua prop[illegible]r. ¶ Quòd 43 autem diximus o æstiuam aquam aliquando 44 distare ab aqua cotidiana, sciendum est etiam interdictis p distare: quòd ¶ qui de aqua cotidiana interdicit, ita interdicit, *Vti hoc anno aquam duxisti*, At qui de æstiua, sic, *Vti priore æstate*. nec immeritò. Nam qui hyeme nõ vtitur r, referre se nõ ad præsentem s æstatem, sed ad priorem debuit.

24 ¶ Aestatẽ incipere peritiores 45 tradiderũt, ab æquoctio verno. t, & finiri æquinoctio autũnali v: & ita senis mensibus æstas atq; hyẽs diuiditur. ¶ Priorẽ æstatẽ ex cõparatione duarũ æstatũ accipi: ppter hoc, si æstate interdicatur, nõnunquã annum & sex menses x cõtinere, quod ita contingit, si in initio 46 verni æquinoctij y ducta sit aqua & sequenti æstate z pridie æquinoctij 47 a autũnalis interdicatur, & proinde si hyeme interdicatur, hæc res etiã in bienniũ b extenditur 48.

25 ¶ Si quis hyeme tm aquã solit9 fuerit ducere, æstate nõ fuerit solitus: vtile c interdictũ ei competit.

30 ¶ Qui hac æstate d duxit, non superiore, vtile interdictum habet.

26 ¶ Ait prætor e, *Inter hæredes, & emptores, & bonorum possessores interdicam* f. Hæc verba non solùm ad æstiuam, verumetiam ad cotidianam aquam referenda esse scienduẽ est. Nã sicuti de itinere actúque, & successoribus dantur interdicta & emptori g, ita hæc quoq; danda prætor putauit.

27 ¶ Ait prætor h, *Quo ex castello illi aquam ducere ab eo, cui eius rei ius fuit, permissum est, quò minus ita vti permissum est, ducat: vim fieri veto: quandoque* i *de opere faciẽdo interdictum erit, damni infecti caueri iubebo.*

¶ Hoc interdictũ necessariò ,ppositũ est. Nã quia 49 superiora interdicta ad eos ptinẽt, qui à capite ducũt, vel imposita seruitute: vel quã putãt impositã, equissimũ visũ est, ei quoq; q ex castello ducit 50 k, i. ex eo receptaculo quod aquã publicam suscipit, interdictum dari.

m ¶ *Deinde ait prætor.* secundum edictum prætoris.

n ¶ *Interdicam.* id est, proponam interdictum: quod dicit vt ff. eod. l. ait prætor.

o ¶ *Quod autem diximus.* ff. ea. l. §. j. & §. duo. & §. quod autem.

p ¶ *Interdictis.* i. in propositione interdictorum distantia debet esse.

q ¶ *Quod.* i. quia.

r ¶ *Non vtitur.* id est, vti non potest, vel non consuevit. at in interdicto de aqua cotidiana & æstiua refert se ad præsentem annum etiã hyeme: quia toto anno vti potest & cõsueuit. Azo. vt ff. e. l. j. §. duo.

s ¶ *Præsentem.* q. d. quia breui temporis spatio concluditur vsus aquæ, cum fortè prima die æstatis interdicatur: vt ff. §. priore.

t ¶ *Verno.* desinenti.

v ¶ *Autumnali.* incipienti, sed in vtroque videtur contrà, ff. vernali incipiẽti: vt ff. proxi. ibi, si in initio æqui, &c. & dic quòd quatuor sunt anni temporis: hyemis, quæ incipit medio Nouembris: & durat tribus mensibus, finita hyeme incipit ver, & durat tantumdẽ Anni quãdo simili computatione quæ habita, posteà æstas: quæ similiter cõputatur, posteà autumnus. Itẽ quandoque dẽ annus habere duo tempora: hyemẽ & æstatem: vt hîc, senis mensibus &c. ff. proxi. vbi dicit in initiõ æquinoctij verni. & posteà dicit sequẽti æstate, vnde æstatẽ appellat illos sex menses qui sunt ver & æstas. & adde quod nota. ff. ne quid in flu. pu. l. j. §. æstatem. Accur.

x ¶ *Sex menses.* vna die minus si bene computaueris.

y ¶ *Aequinoctij.* id est, prima die verni æquinoctij iustè est finitum secundũ Azo. vel etiam die q illa dies sit ætatis, vt dixi. nam habes. necesse dicere q sit in ætate. Accur.

z ¶ *Sequenti æstate.* scilicet sequentis anni.

a ¶ *Pridie æquinoctij.* scilicet vna die ante. Accur.

b ¶ *In biennium.* vna die minus. Accur.

c ¶ *Vtile.* ad instar eius quod pro æstiua datur: vt §. deinde. vel dic: non directum quod pro aqua perenni datur: vt §. quod autẽ. Accur.

d ¶ *Qui hac æstate.* ad minus modico tempore, id est, xxx. diebus. ar. ff. tit. j. l. j. §. hoc interdicto. Accur.

e ¶ *Ait prætor.* ff. eo. §. deinde.

f ¶ *Interdicam.* id est, interdictum reddam. & erit duplex hoc casu: vt not. ff. de interdict. l. ij. in prin. Accur.

g ¶ *Et emptori.* vt & ff. tit. j. l. apparet. §. hoc interdictum. & arg. ff. de fonte. l. j. in fi. & de riuis. Seruius. §. iisdẽ. & sic videntur in rẽ scripta. nam dantur in quemlibet prohibentem: vt & ff. ea. l. §. competit. & dãtur etiã emptoribus, licet non sint successores iuris: quod in aliis actionibus nõ est: vt ff. arbo. fur. cæ. l. fi. nec in aliis interdictis quandoque: vt de noui operis nuntia. l. nõ solùm. §. morte. sed in quorum legatorum est simile: vt ff. quorum lega. l. j. §. in locum. Accur.

h ¶ *Ait prætor.* tertium interdictũ. & dicit quo ex, &c. id est, ex quo castello, &c.

i ¶ *Quandóque.* que pro &c. & sic sunt duæ partes. & facit ff. communia prædio. l. ij. aliàs est quandocunque: & tunc sensus est planus.

k ¶ *Ex castello ducit.* non iurè verè debitæ seruitutis: nec quòd credat seruitutem sibi debitam ab aliquo priuato.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Sed & si alio ex loco.* publico. vt seq. §. permittitur.
b ¶ *A principe.* vt & 3. de aqua plu. arcend. l. si in publico. §. sine permissu. & 3. de serui. l. si seruitutes. §. publica. & de ser. rust. prædi. l. imperatores. & est necessaria concessio quando aqua est in publico vsu: vt 3. de flumi. l. quò minus.
c ¶ *Nulli competit.* imò & si natui: vt 3. de flu. l. quò minus. quæ est cõtrà. Sol. quod dicitur nulli alij competit, nõ de principe, sed de eo, cui permisit loquitur: & ita nullum est cõtrarium; vel nulli alij quàm principi vel senatui. Vel dicas senatum non habere ius concedendi, vt hic: licet habeat vetandi: vt ibi. licet H. dicat quòd qui habet ius vetandi habeat & concedendi, sed non sequitur. nam nuntio nouũ opus ne fiat in publico non tamen possum concedere.
d ¶ *Amittitur.* facit 3. de ser. rust. præd. l. pecoris. & l. quæro. & 3. commu. diui. arbor. §. fi. & 3. de iu. immu. l. j. & 3. de reg. iur. l. priuilegia. Accur.
e ¶ *Transit.* prædij cui debebatur seruitus aquæ ducendæ concessa persõnæ. Acc.
f ¶ *Impetrabile.* id est, facilè potest impetrari: & debet ei facile cõcedi. & est simile hoc inuestituræ feudorum: mortuo enim vasallo facile potest impetrare heres masculus inuestituram: quia debet ei dari: & debet iurare. & econtra quandoque est difficilis impetratio: vt abolitio accusationis. vt 3. de bo. lib. qui cum. §. fed & si minor. Accur.
g ¶ *Nomine eius.* personaliter ei concessa seruitute. Accursius.
h ¶ *Aquæ.* dicũt quidam impetrari ad cautelã. nam & sine impetratione cõpetit. quod nõ placet: quia 3. proxi. dicit amittitur: saltẽ enim exceptione repellẽdus erat. vt 3. de serui. rusti. prædio. l. pecoris. Acc.
i ¶ *Nec est hoc beneficium.* imò debiti foliutio, priuilegij scilicet cõcessio: vt 3. de do. hoc iure. §. pen. & de adi. leg. l. rem legatam. & de leg. ij. l. vnum ex §. fi de Falcidia.
k ¶ *Interdicti.* scilicet de ex castello aqua ducenda. Accur.
l ¶ *Assignationis.* id est, iuris assignati, vel non assignati aquæ ducendæ: nam finitur in hoc interdicto quæstio proprietatis, id est debeatur seruitus vel non, quod nõ est in superioribus: scilicet de aqua coti. & æsti. imò reseruatur postea: & sic obtinet hic causam proprietatis: vt 3. de interdi. l. ij. §. quædam. cùm ergo hoc interdicto agO, dico me habere ius ducendi: quia concessit qui potest, sed non sic in superioribus, sed sufficit duxisse probare: vt 3. ea. l. §. hæc interdicta. & 3. titu. j. l. j. §. hoc interdictum. Accursius.
m ¶ *Causam.* proprietatis posteà agitandam. sed quidam dicunt, id est, seruitutem. nam licet hoc interdictum competat, non tamen propriè dicitur seruitus. prima placet. Accursius.
n ¶ *Assignatum.* à principe.

Si diurnarum. CASVS. Concessum est mihi vt aquam accipiam de die tantũ, vel de nocte tantũ, seruabitur forma cõcessionis. Frã.
o ¶ *Quàm qua.* aliàs quanquam, id est, quamuis: aliàs quàm qua. & tunc plana est. & facit 3. quemad. ser. amit. si communem. §. j. & de seruitu. l. iiij. §. modum. & l. via. §. j. Accur.

Hoc iure. CASVS. Aqua potest duci caussa irrigandi agrum. Item caussa pecoris, vt si non sit necesse pecora ire ad aquam castelli. Item simili de caussa potest concedi aqua. Secundò dicit, ex cõcessione principis ducebam aquam ex flumine: bene possum: dum tamen non noceam per hoc vicinis etiam his, qui sunt vltra flumen, si flumen erat strictum. Tertiò dicit, concessum est mihi, vt ducam aquam ex flumine publico si flumen recedat alibi, & sic mutet subito

Castellum accipe, si ex castello p missum est. Sed & si alio ex loco a permissum est, dandum erit interdictum.

28 ¶ Permittitur † autem aquam vel ex castello, vel ex riuo, vel ex quo alio loco publico ducere: idque à principe b conceditur: alij nulli c competit ius aquæ dandæ. Et datur interdum prædiis, interdum personis. Quod prædiis datur, extincta persona non extingui tur. Quod datur personis, cum persõis amittitur d: ideóque neque ad alium dominium prædiorum, neque ad hæredem, vel qualemcunque successorem transit e. Planè ei ad quem dominium tran sit, impetrabile f est. Nam si docuerit prædiis suis aquam debitam, & g nomine eius g fluxisse, à quo dominium ad se trãsiit, indubitatè impetrat ius aquæ h ducendæ. Nec est hoc beneficium i, sed iniuria si quis fortè non impetrauerit.

29 ¶ Meminisse autem debemus, in hoc interdicto k totam quæstionem finiri assignationis l. Non enim præparat hoc interdictũ caussam, vt superiora interdicta, nec ad possessionẽ temporiariam pertinet: sed aut habet ius assignatũ n sibi, aut non habet: & hoc interdictum totum finitur.

SII. Pomponius lib. xxxij. ad Sabinũ.
SI diurnarum aut nocturnarum horarum aquæductũ habeã, non possum alia hora ducere quam qua o ius habeam ducendi.

III. Idem lib. xxxiiij. ad Sabinum.
HOc iure vtimur, vt nõ solùm ad irrigandum p, sed etiam pecoris caussa, vel amœnitatis aqua duci possit.

1 ¶ Ex flumine aquam ducere plures possunt q ita tamen, vt vicinis non noceant r: vel si angustius amnis sit etiã ei qui in aliq ripa sit s,

Diuiditur in tres partes. Primò loquitur quando flumen mutauit alueum repente nullo loco priuato dimisso in medio. Secundò, quãdo mutauit alueũ paulatim. Tertiò, quando mutauit loco priuato dimisso in medio, & habet iste totius §. duas lect. Primò, quando quis ducebat aquam iure sibi concesso à principe: uel ab alio habente ius concedendi. Alia lectura est, quando quis ducit aquam a flumine per fundum alienum iure seruitutis. Bart.

2 ¶ Si aquam ex flumine publico duxeris t, & flumẽ recesserit, non potest subsequi flumen, quia ei loco v seruitus imposita non sit, quã uis is locus x meus sit. Sed si alluuione y paulatim recesserit x fundo tuo, subsequi potest 1: quia locus 2 tot⁹ fluminis seruiat ductioni b. Sed si circunfluere c cœperit mutato alueo nõ potest 2: quia medius locus non seruiat, interruptaque d sit seruitus.

503 ¶ Aqua, quæ in riuo nascitur e, tacitè lucrifit ab eo, qui ducit f. 4 ¶ Ductus † aquę, cuius

a ¶ *Memoriam.* s. hominum qui nunc viuunt ad quod facit 3. de aqua pluuia arcenda. l. j. in fi. sed videtur non tantum expectari, sed decem annos sufficere, vt C. de ser. & aqua. l. ij. Sol. hic ignorãte domino fuit ducta: ibi sciente. vel sol. vt ibi. Accursius.
b ¶ *Quidlibet.* non tamen lapidem sternere, nisi hoc nominatim in aqua concedenda actũ fit, vt etiam per lapidem aquam ducere liceret: vt suprà de aqua pluu. arcen. fi prius. §. placuit. contra. Azo.
c ¶ *Riuulibus.* id est, corriualibus, qui aquam per eundem riuum iure ducunt. vel dic riualibus, id est, de riuationibus faciat dominio deterius aquarium. ad quod facit suprà de ser. rusti. prædi. l. Quintus. & suprà tit. j. l. apparet. & suprà communia prædio. l. refectionis.
d ¶ *Si aquæ.* facit 3. de aqua plu. arcen. l. suprà. Accur.

Vcio Titio. JCASVS. Dicitur quòd pluribus possum concedere, vt aquam ex meo fonte ducant. & adducit simile in itinere & actu. & si discordent inter se quibus temporibus vtatur vnus, & quibus alter, agent inter se communi diuidundo. Francisc.
e ¶ *Duceret.* per aquæductum etiam meum.
f ¶ *Respondi.* Respõdet primæ quæstioni. Accur.
g ¶ *Potest.* vt & 3. cõmunia prædi. l. qui p certum.
h ¶ *Cedetur.* imò contrà: vt C. de serui. & aqua. l. aquam. quæ est contrà. Solu. sine iniuria primorum potest: vt hic, & suprà de seruitu. rustic. prædict. l. ij. §. aquæductus. aliàs contrà. Solu. sine iniuria primorum potest: vt hic, & suprà de seruitu. rustic. prædict. l. ij. §. aquæductus. aliàs instit. de re. diui. §. insula. secundum Azo. & sic est hic mutatio personarum. sic & C. de in ius vocan. l. fi. vel secundum H. meus, proprie ponitur iure, scilicet vicinitatis: vt dixi. Accur.
i ¶ *Sed si.* nunc respondet. Accursius.
k ¶ *Concessa est.* simul, vel separatim.
l ¶ *Vtile iudicium.* scilicet communi diuidundo, vt præfata iura mensura, vel temporibus diuidantur: vt 3. communi diuidun. l. arbor. §. fi. & 3. l. proxi. Accur.
m ¶ *Placuit.* vt 3. de vsufruct. l. si vsusfructus legatus. §. sed si inter. & 3. communi diuidundo. §. si duo. Accur.

Vm conflet. CASVS. Ius aquæ ducendæ potest diuidi & certis temporibus, & certis mensuris. hinc est, quòd si concessi ius ducendi aquam duobus, puta Titio & Sempronio, vni in æstate, puta Titio: alij continuè, puta Sempronio, sic diuidetur, vt dimidia æstate ducat Titius: Sẽpronius alia dimidia æstate ducat, & tota hyeme. Secunda parte dicitur, duo ducebant aquam per eũdem riuum diuersis horis, puta vnus a mane vsque ad nonã: alius postea. si isti mutauerunt horas: & quilibet tempore alterius duxit, bene retinent hoc ius aquæ ducendæ. Francisc.
n ¶ *Cum conflet.* potest continuari cum præcedenti l. & erit §. potest etiam eodem, & c. vel cum seq. litera: & non erit ibi §. Accur.
o ¶ *Separatim.* puta vnus ad horam tertiam. alius postea, nec ex tempore vel ad tempus, sed sub modo dicitur cõstitui: vt 3. de ser. l. iiij. §. & l. v. §. j. Accur.
p ¶ *Inter se.* aliàs interim, & aliàs interea, & aliàs inter se.
q ¶ *Amplius* aliàs ampliu. & aliàs ampliori. Accursius.
r ¶ *Seruitutibus.* scilicet amittendis. id est, ad seruitut. amitt. quod

origo memoriam a excesserit, iure constituti loco habetur.

5 ¶ Is, qui ius aquæ cotidianæ habet, vel fistulam in riuo ponere, vel aliud quidlibet b facere potest: dummodo ne fundum domino, aut aquarium 4 riualibus c deterius faciat.

6 ¶ Si aqua d ducatur, etiam 5 suprà eã alia aqua per pontem qui supra riuum factus sit, iure ducitur, dum inferiori riuo non noceatur.

Ex uno fonte potest pluribus concedi ut aquam ducant: & si inter se discordant, possunt agere communi diuidundo inter se. h. d. III. Iulianus lib. xlj. Digestorum.

LVcio Titio ex fonte meo, vt aquam duceret e, concessi 1. quæsitum est, an & Mæuio concedere 2 possim, vt per eundem aquæductum aquam ducat: & si putaueris posse cedi per eundem aquæductum duobus: quemadmodum vti debeant. Respondi f, sicut iter, actus, via pluribus cedi, vel simul vel separatim potest g: ita aquæ ducẽdę ius recte cedet h. Sed si i inter eos, quibus aqua concessa 3 est k, non cõuenit quemadmodum vtantur, non erit iniquũ, vtile l iudicium reddi: sicut inter eos, ad quos vsusfructus pertinet, vtle communi diuidundo iudicium reddi plerisque placuit m.

V. Idem lib. iij. ex Mutio.
CVm conflet a, non solùm tẽporibus, sed etiam mensuris posse aquam diuidi †, potest etiã 1 eodem tẽpore alius cotidianam, alius æstiuam aquã ducere: ita vt æstate diuidat inter eos aqua, hyeme solus ducat is, qui cotidianæ ius habet.

1 Flo. cessi.
2 Flor. cedere.
3 Flor. cesse.
1 Flo. potest.
2 Flo. potest.
† Cæcor. gl. in cas. si quis in mediam. in fi. vers. sed an non, nisi consentiant: vt. de seruitu. de aqua plu. arcend. l. in cõtrario. in lib. concedendo. Secundo. Ceph. consil. 6. 1. tradita. de seruit. vrb. prædi. cas. 1. 2. 3. & 4. & 5. limit.
3 Flo. quod licet.
4 Fl. aquęrũ.
5 Flo. deest, etiam.

7 ¶ Si aqua ducenda per fundum meum mihi concessa sit, & ego eam per fundum tuum ducere velim, non videtur mihi ius esse ducendi, quia non mihi, sed fundo meo concessa sit. Sed si ita concessa sit, vt mihi & hæredibus meis ducere liceat, & ego eam per fundum tuum ducere velim, ius esse ducendi, quia mihi & hæredibus meis concessa videtur. Sed si ita concessa sit, vt mihi ducere liceat, & ego eam per fundum tuum ducere velim, non videtur mihi ius esse ducendi, quia mihi & hæredibus meis concessa videtur. Sed si ita concessa sit, vt mihi ducere liceat, & ego eam per fundum tuum ducere velim, non videtur mihi ius esse ducendi, quia mihi & hæredibus meis concessa videtur.

Si duo aquam ducunt diuersis temporibus alternatim, si mutant horas, uel tempus, non eo minus retinent seruitutem aquæ ducendæ. h. t.

1 ¶ Inter duos, qui eodem riuo aquam certis horis separatim o ducebant, conuenit vt permutatis inter se p temporibus aqua vteretur. Quæro, cùm amplius q tempore seruitutibus r præfinito ita duxissent, vt neuter eorum suo tempore vsus esset: num ius vtendi amisissent s. Negaui amisisse.

VI. Neratius lib. iij. Membranarum.
DE interdicto de aqua æstiua, item cotidiana quærẽtes, primum constituendum existimamus, quæ esset aqua æstiua de qua proprium t interdictum ad prioris æstatis tempus relatum reddi soleret: hoc est, æstiua aqua vtrũme ex iure æstiuo duntaxat tempore vtendi v duceretur 1: an ex mẽte propositoq; ducẽtis, quod 2 æstate eam ducendi cõsilium haberet, an ex natura ipsius aquæ, quæ 3 æstate tãtùm duci potest: an ex vtilitate locorũ, in quæ aqua 4 duceretur? Placebat igitur aquam ob has duas res x, naturam suam, vtilitatemq; locorum, in quæ deducitur, propriè appellari y: ita vt siue eius natura erit, vt nisi æstate duci nõ possit, etiã si hyeme quoque desideraretur: siue omni tempore anni duci eam ipsius natura permitteret, si vtilitas locorum in quę 5 ducitur æstate dũtaxat vsum eius exigeret, æstiua rectè diceretur.

VII. Paulus lib. v. Sententiarum.
SI de via, itinere, actu, aquę ductu agatur, huiusmodi cautio præstanda est, quandiu quis z de iure suo a docueat, se nõ impeditum præstanda est. &c. subaudi, scilicet ab actore. Accur.

1 Flo. quantum fit, not. C. de seruitut. l. sicut. Accur.
2 Fl. deest, aut illo de aqua coti quadiana & æstiua. pro retinenda quasi possessione seruitutis, cauebit domino vtenti sua libertate, quod eum non impediet, donec ipse actor obtineat, ad quod est 3. tit. j. l. iij. §. hoc autem ibi, tantisper, &c. In secundo agit dominus in possessione libertatis existẽs negatoria: & hic cauebit, qui sibi asserit seruitutem: & ita primo casu ponit possessoriũ, secundo petitorium in tentatur: & secundum hoc expone literam: & dic agat, scilicet interdicto. & quod dicit
3 Flo. quòd: tius interdicto de itinere actuque priua.
4 Fl. quæ.
5 Fl. in quam.

Si de via. JAgit: Titius interdicto de itinere actuque priuato. & interdicto aquæ ex castello ducendæ: vt 3. de itine. actuq; pri. l. iij. §. hoc autem. & de aqua coti. & æsti. l. j. §. pe. & quod dicit agẽtem, &c. subaudi negatoria agat dominus in possessione libertatis existens. nã huiusmodi actiones etiam possidenti dãtur. vt 3. si fer. ven. & si fortè §. sciendũ. Et quod dicit debebit, &c. subaudias, qui sibi, scilicet seruitutem asserit, cùm non possideat, quia nõ est vsus hoc anno secundũ naturã interdicti de quo agit sine præiudicio, &c. ad quod est 3. de iudi. l. ij. §. in omnibus. vel dic secundò in prima parte, q egit possessorio, & obtinuit, dum cauet dominus vincenti in interdicto: & secũdũ hoc dic præstãda est, s. posteà in caussa proprietatis: vt agatur supple & obtineat actor secũdum H. vel dic secundũ P. Primus casus in negatoria, secundus in confessoria ponitur: & vtroque casu cauet qui agit, alteri parti quæ possidet. Alij q prima pars loquitur, quando aduersarius est in possessione: vnde cauet actor, quòd non impediet donec quæstio finiatur. Secunda quando non possideat aduersarium, & tunc actor cauet se non vsurum, donec quæstio finiatur. & facit 3. de nouo operis nuntia. si prius. & 3. de vsur. l. cuiuscunque. Accur.

z ¶ *Quis.* scilicet actor. Accur.
a ¶ *De iure suo.* id est, de possessione sui iuris. vel etiam de iure quandoque: vt in secundo capite interdicti de itine. actuq; priuato. & interdicto aquæ ex castello ducendæ: vt 3. de itine. actuq; pri. l. iij. §. hoc autem. & de aqua coti. & æsti. l. j. §. pe. & quod dicit agẽtem, &c. subaudi negatoria agat dominus in possessione libertatis existens. nã huiusmodi actiones etiam possidenti dãtur. vt 3. si fer. ven. & si fortè §. sciendũ. Et quod dicit debebit, &c. subaudias, qui sibi, scilicet seruitutem asserit, cùm non possideat, quia nõ est vsus hoc anno secundũ naturã interdicti de quo agit sine præiudicio, &c. ad quod est 3. de iudi. l. ij. §. in omnibus. vel dic secundò in prima parte, q egit possessorio, & obtinuit, dum cauet dominus vincenti in interdicto: & secũdũ hoc dic præstãda est, s. posteà in caussa proprietatis: vt agatur supple & obtineat actor secũdum H. vel dic secundũ P. Primus casus in negatoria, secundus in confessoria ponitur: & vtroque casu cauet qui agit, alteri parti quæ possidet. Alij q prima pars loquitur, quando aduersarius est in possessione: vnde cauet actor, quòd non impediet donec quæstio finiatur. Secunda quando non possideat aduersarium, & tunc actor cauet se non vsurum, donec quæstio finiatur. & facit 3. de nouo operis nuntia. si prius. & 3. de vsur. l. cuiuscunque. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ci per fundum. CASVS Habeo ius ducendi aquam per riuũ tui fundi, possum in eo riuo facere fistulas & ŏne quod volo, dum ex hoc non lædatur dominus fundi. Francisc.

a ¶ *Iter.* id est, riuus, per quem duceret aquam. Accur.

b ¶ *Quacunque.* aliàs quacunque, scilicet parte. aliàs quodcunq;. Ac.

c ¶ *Aquæ ductum.* mutando per locum seruitutem ab eo loco, vbi primò fuerat: vt ff. de seruit. l. si cui. & facit ff. eo. hoc iure. §. j. & §. is qui. Accur.

d ¶ *Interuertat.* Nam quædam tacitè in fermone excipiuntur.

¶ DE RIVIS.

Parum prodesset ius aquæ de qua suprà dixi, nisi liceret purgare riuum, ideo de hoc dicit vt infrà l. si. §. j. & infrà l. j. §. j.

Limitabis hanc l. per text. in l. j. in pri. & l. sunt qui putãt. ff. ne quid in flu. pu. f. nisi cũ vicinorũ iniuria ducatur.

1 *Manuf. rip. facere licet.*

PRætor ait.] CASVS. Si p riuũ tuu vel specũ, vel septa duxi aquam priore æstate non vi, non clàm, non precariò: & nunc volo reficere, prætor prohibet vim fieri quominus reficiam vel purgem. Postea loquitur Vlpi. & dicit quis sit riuus & specus & septa, & quid sit incile, & quid sit reficere & purgare, & intelligas de refectione quæ fit caussa aquæ ducendæ, nec est vis habeam seruit. ducẽdi an non. sed sufficit me fuisse vsum ductione aquæ non vi, non clam, non precariò.

¶ *Sed si quis terrenum.*] Riuum terrestrem volo facere lapideum. non possum. idem si per alium locum quàm per consuetum volo ducere aquam, non possum. idem si riuum vellem deprimere vel extollere vel dilatare vel aperturam cooperire: vel econtrà: non possum. & hoc dixit Officilius. Vlpianus autem prædicta cõfirmat excepto eo, qui aperit riuum prius cooperturum, vel econtrà. nam hoc potest facere nisi domin* fundi ex hoc lædatur: vt quia oues suas erat consuetus mandare ad bibendũ in isto riuo: nunc non posset fi cooperietur.

1 Fl. vsu. Manuse. vsus.

idem si fimile damnũ habeat dominus. & hoc etiam dixit Labeo: & etiã Pomponio nõ placet quòd per hoc dominus soli perdat & exponẽ hanc literam vt in glo. Seruius autem dixit nõ posse me aperire cooperturum riuum, & econtrà, si maiorem vtilitatem dominus ostendat, nisi caussa aquæ conseruandæ, ne defluat vltra riuum, faciã. & hoc dictum Seruij confirmat Vlpi. & h. d. hic §. cum l. seq. & princ. seq.

e ¶ *Riuos*, hoc expone statim. Accur.

f ¶ *Vti.* id est sicut. Accur.

g ¶ *Hoc interdictum.* & facit suprà communia prædi. l. refectionis. in prin. & §. j.

Specus varia significat.

h ¶ *Ait ergo prætor.* quia vtilissimum, ergo proponendum. Azo.

i ¶ *Specus.* indeclinabile nomẽ. imò inuenio specũ: vt ff. eod. Seruius. in prin. & est specus locus altus supra terrã ædificatus, ex quo ducit aqua. vt ff. eo. Seruius. quãdoque tamẽ ponitur pro fossa, qua recipitur

a ¶ *Quod.* scilicet quod debeat aliquo modo fieri deterior conditio domini, hoc ait Pomponius sibi nõ placere. & sic cõsonat Põponius cum Labeone: quia si fieret deterior cõditio domini, nõ de iure fieret, sed occasione quadã iniusta vel assumpta iniusta occasione ex caussa seruitutis. & ideo non est permittẽdũ fieri, nisi ab initio, &c. vt subii

di aquam, quod a sibi non placere Pomponius ait: quia id domino magis ex occasione, quàm iure contingeret: nisi ab initio in imponenda seruitute id actum b esset.

III. Vlpianus lib. lxx. ad Edictum,

SEruius autem scribit c aliter duci aquam, quæ antè per specum d ducta est, si nunc per apertum ducatur e. Nam si f operis aliquid faciat quis, quò magis aquam conseruet g, vel contineat, non impunè h prohiberi. Ego puto i & in specu contrà: si non maior vtilitas versetur aduersarij k.

1 ¶ Seruius & Labeo scribunt, si riuum, qui ab initio terrenus fuerit 2, qui aquam non continebat, cæmentitium l velit facere, audiendum m esse. Sed & si eum riuum, qui structilis n fuerit postèa terrenum quis faciat, aut partem riui, æquè non esse prohibendum. Mihi videtur 3 verius vrgentem & necessariam refectionem esse admittendam. 2 ¶ Si quis nouum canalem, vel fistulam 4 in riuo vel t collocare, cùm id nunquam habuerit, vtile o ei hoc interdictum p futurum Labeo ait. Nos & hic opinamur vtilitatem eius, qui ducit sine incõmoditate q eius, cuius ager est, spectandam.

3 ¶ Si aqua in vnum lacum ducatur, & inde per plures ductus ducatur 5, hoc interdictum vtile erit volen reficere ipsum lacum,

4 ¶ Hoc interdictum ad omnes riuos pertinet, siue in publico siue in priuato sint constituti. Sed & si calidæ aquæ r riuus sit, de hoc reficiendo competit interdictum. Aristo & de cuniculo s restituendo, per quem vapor t trahitur in balneariis vaporibus, putat vtilem actionem competere, & erit dicendum vtile interdictum ex hac caussa competere.

5. ¶ Eidem 6 autem personis, & in eadem interdictum hoc datur, quibus, & in quas 7 de aqua interdicta u redduntur, quæ suprà sunt enumerata.

6 ¶ Si quis riuum reficienti opus nouum nũtiet 8 bene 9 dictum est posse contemni x operis noui nuntiationẽ. Cùm enim prætor ei vim fiere vetet, absurdũ est p operis noui nuntiationẽ eum impediri. Planè per in rem actionem dicendum est posse aduersus eum vindicari y ius ei non esse, & hoc 10 dubium non est. De damno quoque infecto cauere eum debere, minimè oportet dubitari.

7 ¶ Si quis eũ apportare 11 z, adueheréque, a ea, quæ refectioni necessaria sunt prohibeat, hoc interdictũ ei b competere Offilius putat. quod verum est.

IIII. Venuleius lib. j. Interdictorum.

DE riuis reficiendis ita interdicetur, vt non quæratur, an aquam ducere actori liceat 1. Non enim tam necessariam refectio-

h ¶ *Non impunè.* id est, non sine pœna. nã tenebitur hoc interdicto: quia prohibere non debet. sed in superiori casu, qui aperit, vel operit, hoc non facit, & ideo prohibetur secundum Seruium.

i ¶ *Puto.* scilicet cum Seruio sentiens. & in specu. contrà, scilicet quàm sit in superiori proxim. respond. nam si, &c. & sic non corrigitur secundum Hu. vel secundùm Azo. cõtrà, quàm dixerat Seruius, & sic corrigo Seruium huc vtilitas, & c. vt hic, & ff. eo. l. j. in fi. Accursius.

k ¶ *Aduersarij.* id est, domini soli. Et no. ex prædictis, quia aut est actum in imponenda seruitute vt liceat operire apertum, vel econtrà: aut vt non liceat, & hoc seruabitur: vt ff. eo. l. proxi. in fin. aut nihil est actum, & tunc licebit operire apertũ, & econtrà, si tamen dominus soli nullum habet damnum: vt ff. eod. l. j. §. ego cæteros. Si verò subeat damnũ tunc si maius est commodum vtentis, permittitur: aliàs non: vt ff. eo. l. j. in fi. & hæc secundum Labeonem & Pompo. intelliguntur. Opus autem quod fit caussa conseruandi aquam, vel retinendi, necessariò fortè, sine prædicta distinctione potest fieri: vt ff. proxi. resp. nam & fi, &c. ff. eo. proxi. §. Accur.

1 ¶ *Cæmentitium.* id est, murum de lapidibus ad latus riui, vt aquam contineat. Accur.

m ¶ *Audiendum.* contrà ff. eo. l. j. §. fi quis. Sol. vt ibi. Accur.

n ¶ *Structilis.* id est, arte hominis & manibus factus. Accur.

o ¶ *Vtile.* nam directum datur quando iam habuit. Accur.

p ¶ *Ei hoc interdictum.* non solùm in aliis casibus: vt ff. eo. l. j. & l. ij. & iij. in prin. Accur.

q ¶ *Incommoditate.* facit ff. tit. j. hoc iure. §. is qui. & ff. de itine. actúque priua. l. iij. in fi. Accur.

r ¶ *Calidæ aquæ.* ad quod ff. de aqua coti. & æsti. l. j. §. idem Labeo.

s ¶ *De cuniculo.* per quem aqua calida vbi posuit, immittitur: vel in quo congeritur vt inde ducatur. Accur.

t ¶ *Vapor.* id est aqua calida. Accur,

v ¶ *Interdicta.* quæ sunt tria. de cotidiana, item æstiua, item ex castello. vt ff. tit. j. l. j. in prin. & §. deinde. & §. ait prætor. ff. hæredibus, & in hæredes & emptores: vt ff. eo. l. §. ait prætor. Accur.

x ¶ *Posse contemni.* vt & ff. de noui operis nũtia. l. de pupillo. §. fi quis riuos. & ff. de cloacis. l. j. §. fi quis purganti. nisi caussa damni infecti: vt ff. de noui operis nuntia. l. j. §. nuntiatio. verficu. quòd si quis in mari. & ff. proxi. Accur.

y ¶ *Vendicari.* per negatoriam. Accur.

z ¶ *Apportare.* dorso. Accur.

a ¶ *Adueheréque.* plaustro, vel asino. Accur.

b ¶ *Competere ei.* facit ff. l. j. §. deinde. Accur.

De riuis.] CASVS. Qui agit hoc interdicto, sufficit q; probet se priore æstate vsum esse aquæ, per illum riuum non vi, nõ clã, non precario: & nunc prohibuit, ff. seruitu. non autẽ requiritur habeat de hoc ius, vel non habeat: licet secus sit in interdicto de itinere reficiendo, cùm hoc casu multũ læderentur homines si non reficerentur riui nisi primo de seruitut. probaretur: cùm interim homines possent

perire siti at in itinere non esset tanta læsio: maximè in æstate. Franc.
p ¶ *Refectionem*. quo casu duo probantur vt ff. de itine. actúque priua. l. iij. §. hoc autem: ait hic vnum scilicet se vsum hoc anno. vt ff. eo. l. in prin. & facit ff. l. j. §. hoc interdictum competit. Accur.
q *Difficultas*. Et si potest iri, licet cum difficultate. Accur.
r *Quæ*. scilicet difficultas eundi. Accur.

¶ DE FONTE.

De ducenda dixit: nunc de hauriēda. Ac.

PRætor ait.] CASVS. Ponitur edictū cuius sensus est: Si anno hausi aquam de fonte tuo non vi, non clàm, non precariò. prætor prohibet me mihi vim fieri quò minus hauriam. idem si ad lacum tuum, puteum, vel piscinam cōsuetus sum ducere oues meas: prætor prohibet ne mihi vis fiat. posteà loquitur Vlp. & dicit, hoc interdictum datur ei, qui fontana aqua vti prohibetur. nam sicut seruitus est de ducendo aquam, ité de hausto aquæ. sic & duo in terdicta reddita sunt. vnum de ducenda aqua: vt in tit. de aqua cotidia. & æstiua. per totum. aliud de aqua hauriendā: vt hîc. nam agam hoc interdicto contra eū. qui me prohibet haurire aquam, vel ducere pecus, & in viua aqua habet locum, non in cisterna. Item habet locum si prohibear ire ad hausta aquæ, & datur his personis, quib. & superiora. ¶ *Deinde ait prætor.*] Per hoc edictum quod hîc ponitur, prohibetur vim fieri volenti reficere fontem. nam patum valeret vsus fontis, nisi posset refici, & debet refici, vt aquam contineat fons, non vt exeat aqua: vel ne aliter vtatur, quàm priori anno fit vsus. & hoc idem (dicit) interdictum datur volenti reficere lacum, puteū, & piscinam, & eis personis dabitur, quibus interdicta de aqua cotidiana & æstiua dantur. Fran.

1 Flo. aquam.

2 Flo. deest, aquam.

2 Flo. quādo.

nem [a] itinerum, quam riuorum esse: quoniam [2] non refectis riuis omnis vsus aquæ auferretur, & homines siti necarētur. Et sanè aqua peruenire nisi refecto riuo non potest: at non refecto itinere difficultas [b] tantùm eundi agendique fieret, quæ [c] temporibus æstiuis leuior esset.

De fonte.

TITVLVS XXI.

I. Vlpianus lib. lxx. ad Edictum.

PRætor ait. *Vti [d] de eo fonte, quo de agitur*, hoc anno aqua [1] nec vi, nec clàm, nec precariò ab illo vsus [e] es, quò minùs ita ea vtaris, vim fieri veto. De lacu, puteo, piscina [f] item interdicam.

Vbi est eadem ratio, ibi est idem ius. Bart.

¶ Hoc interdictum proponitur ei qui fontana aqua vti prohibetur. Seruitutes enim non tantùm aquæ ducendæ esse solent: verùm etiam hauriendæ. Et sicut discretæ [g] sunt seruitutes ductus aquæ, & haustus aquæ: ita interdicta separatim reddūtur.

1 ¶ Hoc autem interdictum locum habet, si quis vti prohibeatur aqua, hoc est, siue haurire aquam [2] prohibeatur: siue etiam pecus ad aquam appellere. Et eadem sunt hîc dicenda, quæ ad personam attinent [h], quæcunque in superioribus interdictis diximus.

2 ¶ Hoc interdictum de cisterna non competit. Nam cisterna nō habet perpetuam causſam, nec viuā habet aquā. Ex quo apparet in his omnibus exigendum, vt viua aqua sit. Cisternæ autem imbribus concipiuntur. Denique constat interdictū cessare, si lacus, piscina, puteus aquam viuam non habeat. ¶ Planè si quis ire ad haustum prohibeatur, æquè interdictum sufficiet,

3 ¶ Deinde ait prætor, *Quò minùs fontem, quo de agitur, purges, reficias, vt aquam coercere, vtique ea possis: dum ne aliter vtaris, atque vti [1] hoc anno non vi, non clàm, non precariò ab illo vsus es, vim fieri veto.*

¶ Hoc interdictum [k] eandem habet vtilitatē, quā habet interdictum de riuis reficiēdis. Nisi enim [l] purgare & reficere fontē licuerit, nullus eius vsus erit. Purgandus autem & reficiendus est ad aquam coercendam, vt vti quisq; [3] aqua possit: dummodo non aliter vtatur, quàm ficuti hoc annus vsus est. ¶ Coercere aquam est continere fic, ne defluat [4], vel dilabatur, dummodo nō permittatur [m] cui nouas venas [5] quærere, vel aperire: hic enim inno uat aliquid prætor, quàm [6] præcedenti anno vsus est.

¶ Sed & de lacu, puteo, & piscina reficiendis, purgandis interdictum cōpetit: & omnibus [n] personis dabitur, quibus permittitur interdictum de aqua æstiua.

m ¶ *Non permittatur ei.* scilicet qui habet ius hauriendi ex fonte. & aliàs cui. Accur.
n *Omnibus*. vt emptoribus, hæredibus, & similibus, vt ff. de aqua coti. & æsti. l. j. §. ait prætor.

De cloacis.

TITVLVS XXII.

I. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

¶ DE CLOACIS.

Et ista vt viui indigent purgatione: vt sæpe cesset viui, & cōmoditas veniat. Accur.

PRætor ait. CASVS. Ponitur edictū cuius sensus est: Si volo reficere, vel purgare cloacam, quæ ex ædib' meis ad tuas pertinet ædes: prætor prohibet mihi fieri vim. Ité de damno infecto cauere debeo si operis vitio daretur damnū. Posteà loquitur Vlp. & dicit duo interdicta sunt circa cloacā, vnum prohibitoriū, & hoc est primū. aliud restitutoriū, de quo habes ff. e. §. deinde. Tertiò dicit, bene fecit prætor quod voluit posse purgari & reficī cloacas: cum ad tutelā hominū hoc spectet. & habet locū hoc interdictum in priuatis cloacis, nō in publicis. Posteà dicit quid sit cloaca. Ité hoc primū interdictū est prohibitoriū. Item appellationē cloacæ cōtinentur tubus, & fossa aliqua stricta, vt sunt Florentiæ. Item fistulæ. Item non est vis siue vi, siue clàm, siue precario vtebatur cloaca: quia semper datur mihi hoc interdictum vt reficiam siue purgem. & est hoc ratione publicæ vtilitatis. Ité quod dicitur in edicto ex ædibus meis: intelligas p omni ædificio. item & si ab area mea in tuā aream. Idē si ex domo i agrū. Idē si priuatā cloacam [1] in publicā immittere volo. Item facere possum priuatam cloacā quæ vadit in publicā. Posteà exponit verba prætoris, quæ dicunt, in ædes tuas ptinet, siue dirigatur. hoc est siue extēdatur in ædes tuas siue sint ædes tuæ vicinæ meæ, siue remotæ: possum etiā parietē dom' tuæ aperire vt reficiam vel purgem cloacam: & debeo posteà restituere, nec poterit mihi nouum opus nuntiari. ¶ *Deinde.*] Nunc ponitur aliud edictum quo dicitur, si aliquid est factum in publicam cloacā, siue immissum quo vsus eius deterior fit, prætor iubet id destrui. Item prætor prohibet ne aliquid fiat, vel immittatur in publicam cloacam. posteà loquitur Vlp. dicēs quòd hoc interdictum spectat ad publicā cloacam, ne quid in publica cloca fiat vel immittatur, per quod vsus eius deterior fit, vel fiat. Vltimò dicit, licet interdictum primū loquatur in cloaca priuata reficienda, idē tamē in facienda cloaca priuata ne vis fiat facienti, cùm & olim hoc idē esset in cloaca, quæ fieret in publico. Item factam poterit reficere. facere priuatam cloacam soli ædiles debent concedere. & hoc dicit hic §. cum l. sequen. Fran.

o ¶ *Purgare reficere*. duo capita sunt huius interdicti: & vtrunq; prohibitorium.

p ¶ *Sub hoc titulo*. scilicet de cloacis: non autem dicimus, id est interdicto, quia in isto hîc nullum est restitutorium, sed quod subiicit duo, imò tria, vel quatuor, nam hæc sunt duo capita reficere, & purgare. Item j. eodem §. deinde. sunt alia duo, reficere, & non immittere, sed respondeo duo interdicta, id est duo genera interdictorum: scilicet

scilicet prohibitorium, & restitutorium. & hæc tria, scilicet prohibitoria sunt: duo hîc: tertium in §. deinde. in fine. at vti pos. non datur: vt supra, vti pos. l. j. §. j. Accursius.

a ¶ *Minantur*. cœlestes pestilentias & fames.
b ¶ *Si non reficiantur*. facit ff. de noui ope. nuntia. de pupillo. §. si quis riuos. Accur.

Tubus quid est.

c ¶ *Tubus*. est foramē cloacæ, vnde purgatur colluuies aquæ.
d ¶ *Fistula*. est aliud instrumentum, ad idē. Accursius.
e ¶ *In tuas pertinet ædes*. etiam non iure seruitutis. Accursius.
f ¶ *Reficere*. vel purgare. vt ff. de oper. noui nunt. de pupillo. §. si quis riuos. & ff. de riuis. l. iij. §. pe. & sunt arg. ad contemnendas nuntiationes. j. de reg. iur. l. propter necessitatem. & ff. quod fal. tur. auth. si id inquit. & j. de fideiuſ. si fideiuſ. & ff. l. alienam. & C. de rescin. vē. si maior. & C. de libe. causſa. l. iij. & ff. de pub. l. Papinian. & ff. de pec. l. si quis seruum. & ff. de relig. at si quis. §. idē Labeo. & ff. mand. l. Quintus. sed argu. contra ff. de fideicom. lib. l. cùm verò. & j. titu. j. l. iij. & C. de rei vēdi. l. si fundum. Accursius.

1 Flo. datur.

2 Flo. cloace purgetur & reficiatur.

3 Flo. opus.

4 Flo. destruatur. 5 Fl. destruatur. 6 Fl. destruatur ita quidem.

4 Flo. circumuen.

g ¶ *Instituerum*. id est, inceperam.
h ¶ *Nisi paratus*. aliàs si paratus. & secundum primum dicitur primum dic tiæ. Item fistulæ. Item non est vis siue vi, siue clàm, siue precario vtebatur cloaca: quia semper datur mihi hoc interdictum vt reficiam siue purgem. & est hoc ratione publicæ vtilitatis. Ité quod dicitur in edicto ex ædibus meis: intelligas p omni ædificio. item & si ab area mea in tuā aream. Idē si ex domo i agrū. Idē si priuatā cloacam [1] in publicā immittere volo. Item facere possum priuatam cloacā quæ vadit in publicā. Posteà exponit verba prætoris, quæ dicunt, in ædes tuas ptinet, siue dirigatur. hoc est siue extēdatur in ædes tuas siue sint ædes tuæ vicinæ meæ, siue remotæ: possum etiā parietē dom' tuæ aperire vt reficiam vel purgem cloacam: & debeo posteà restituere, nec poterit mihi nouum opus nuntiari. ¶ *Deinde.*] Nunc ponitur aliud edictum quo dicitur, si aliquid est factum in publicam cloacā, siue immissum quo vsus eius deterior fit, prætor iubet id destrui. Item prætor prohibet ne aliquid fiat, vel immittatur in publicam cloacam. posteà loquitur Vlp. dicēs quòd hoc interdictum spectat ad publicā cloacam, ne quid in publica cloca fiat vel immittatur, per quod vsus eius deterior fit, vel fiat. Vltimò dicit, licet interdictum primū loquatur in cloaca priuata reficienda, idē tamē in facienda cloaca priuata ne vis fiat facienti, cùm & olim hoc idē esset in cloaca, quæ fieret in publico. Item factam poterit reficere. facere priuatam cloacam soli ædiles debent concedere. & hoc dicit hic §. cum l. sequen. Fran.

Fl. Ang. ff. Ang.

Fl. Vatic.

i ¶ *Deinde ait prætor*. hoc est restitutorium: vt ff. §. j. Accur.
k ¶ *Restituatur*. id est, destruatur.
l ¶ *Item ne quid*. Ecce tertium prohibitorium.
m ¶ *Publicam*. aliàs non habetur publicam.
n Q *Vanquam Cloaca*. scilicet priuata.
o ¶ *Interdicto*. quod est ff. eo. l. j. in prin. Accur.
p ¶ *Comprehendatur*. quantum ad verba.
q ¶ *Inter dicendum*. quo ad sententiam, &c. Accur.
r ¶ *Prætorem enim*. argumentatur de publica ad priuatam: quod etiā interdictum de publica non habemus quò ad verba.

s ¶ *Interdixisse*. ait Labeo.
t ¶ *Cloacam*. priuatam.
v ¶ *Per interdictum*. vt ff. l. j. in prin. idē de publica: vt §. deinde. Acc.
x ¶ *Nouam*. scilicet priuatam. & idem de publica.
y ¶ *Cui a sit*. vt ædiles: vt ff. de via pu. l. ædiles. qui ex prætoribus erant: vt infrà. de iure naturali. §. prætorum. non ergo coram omni prætore poterat agi vt liceret facere nouā cloacam, vel priuatam, sed tantùm coram eo qui curam viarum habebat, cùm multi essent prætores: vt ff. de origi. iur. l. ij. §. cumq; cōstiles. vsque ad §. iuris ciuilis. vel verius primò petit licentiam faciendi ab ædilibus: qua habita agitur coram quo libet magistratu.

1 Fl. ponere.

2 Fl. restituas.

3 Fl. quid ad cloacā immis.

¶ QVOD VI aut clàm.

Superiora interdicta [1] ponuntur si quid opus resistunt futurum tēpus: hoc præteritum. Vel dixit supra separatim de vi tā præterita vt in vnde vi interdicto: quàm præsenti, vt in vti possid. nunc de quodam mixto: scilicet tam pro vi, quàm pro eo quod clàm factū est: quod pro præterito & præsenti datur, vt j. eo. is qui. §. quòd ait prætor. Et nota, quòd quidam dicunt esse duo in terdicta: vnū quod vi, quando vi est factum: aliud quòd clàm, quando clàm. quod Iob. non approbat. quatenus enim sit factū, agitur quod vi, aut clā. facit j. eo. is qui in puteū. §. hoc interdictum. Ité de vi tractatur vsque ad §. clàm. in l. iij. posteà de clàm vsque ad §. hæc verba. in l. v. & ibi exponit quod factum est. Accur.

PRætor ait.] 1 Fl. Ipse dicit CASVS. dū ait, vt ne Quod vi aut clā feci non vt ius permittit in re, de qua nunc agitur, prætor iubet me hoc opus destructurum. Vlpian. posteà loquitur, & dicit, hoc interdictum restitutorium est, & per hoc occurritur calliditati ædificantium vi, aut clàm. & siue in alieno fundo ædificē vi, aut clàm, siue in meo, ab alio tamen possesso, teneor hoc interdicto: nec possum obiicere quòd in meo fundo feci, cùm eum non possideam: & ad sola ædificia quæ fiunt vi aut clàm in solo, habet locum hoc interdictum. Posteà exponit quis dicatur vi ædificare: & certè ille qui ædificare prohibitus ædificat: vel qui contra nuntiationem per lapillum factam ædificat: vel qui contra testationem, id est, denūtiationem coram testibus factam ædificat. item qui curauit, id est, procurauit ne prohiberetur, sciens se debere prohiberi. tenetur hoc interdicto, sed si prohibitus

Quod vi aut clàm.

TITVLVS XXIII.

I. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

RÆtor ait, *Quod* fundo feci, cùm eum non possiderem: & ad sola ædificia quæ fiunt vi aut clàm in solo, habet locum hoc interdictum. Posteà exponit quis dicatur vi ædificare: & certè ille qui ædificare prohibitus ædificat: vel qui contra nuntiationem per lapillum factam ædificat: vel qui contra testationem, id est, denūtiationem coram testibus factam ædificat. item qui curauit, id est, procurauit ne prohiberetur, sciens se debere prohiberi. tenetur hoc interdicto, sed si prohibitus

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

destitit tũc ædificare,& alia die ædificat:videtur vi facere.Sed pono quòd cùm ædificabas in fũdo siue solo à me possesso,ego infirmitate ductus,vel nolens te offendere vel ămicũ tuũ, qui & meus erat amicus,non prohibui,nõ videris vi ædificare,sed cùm vellem venire ad prohibendum te aliquis mihi in via restiterit cum armis, ne veniré, & non veni:& hoc factum est te ignorante: nõ videris vi ædificare, cùm factũ alterius tibi ignoranti non debeat nocere. hoc dicit cum l.seq.

a ¶ *Vi.* compulsiua : vt ℨ.quod met.causſl. metum.§.j.vel ea quæ cõsensu caruit : vt ℨ. ead. l.§.quid sit vi.& §. sed & Aristo.

b ¶ *Clàm.* expone vt ℨ.eo.l.iij.§.fi.

c ¶ *Factum est.* non vt ius permittit : quia fortè ab alio possidẽte: & supplie, in ea re qua,&c. Et not. quod non dicit in priuato : quia & in publico locum habet:vt ℨ.l.iij. §. planè. & l. vim facit. §.fi. Accur.

d ¶ *Experiundi potestas*,ex hoc patet quòd vtilis est:vt ℨ.de diuer. & temp.præ. l.j. quod accipe ad sui principium, sed ad cursum continuus est, vt ℨ. de aqua plu.ar.l. Atteius. in prin.accur.

e ¶ *Restituas.* id est,de struas,& in pristinum statũ ponas.quod dic, vt ℨ.de verb.sig. l. cùm prætor.& facit ℨ.communi diuidundo.l. cõi diuidũdo.§.Iulia. Acc.

f ¶ *Moliuntur.* id est, ædificant.

g ¶ *Restituere* [2].sed & vti poss. interdictum locum habet: vt ℨ. vti poss. l. si duo.§. si vicinus. sed hoc expedit potius secundum quosdam.

h ¶ *Faciendi.* in illa re.Azo.

i ¶ *Ius habuit.* sed si habuit ius : ergo non tenetur.arg.C.de adul.Gracchus.sed hìc habet ius,quia dominus est soli,sed non habet,quia alius possidet:vnde non habet ius inuito possessore.& facit ℨ.adle. Aquil.quẽadmodum.§.pen.& ℨ.de no.ope.nũ. prætor.§.ait prætor.& quo.le.l.j.§. rediguntur. Sed arg. contrà ℨ. de itine.actũque priua.l.veteres.

k ¶ *Propter hoc quod* id est,quia vel propter id quod,&c. Io.

l ¶ *Possit.*scilicet conuentus. Accur.

m ¶ *Non iure meo.* verba sunt exceptionis. q. d. rectè ageres , quã do non iure feci.

n ¶ *Quod.*id est,quia tunc non fecerim iure meo : sed vbi feci iure meo,vt in casu superiori:videor non teneri,sed hæc quidem exceptio non valet. Accur.

o ¶ *Nulla iusta.*.ſ.talia|iæ tamẽ quatuòr possunt opponi : vt ℨ. eo. l. phibere.§.sed si permiserit.& l.si alius.§.bellissimè. & §. est & alia. & l.semper.§.hoc interdictum.facit ℨ.ad exhiben.l.iij.§.ibidem.

p ¶ *In solo.*vel in re cohærẽti solo.Io.vt ℨ.fi alius.§.notaiumus.& dic solo vel eius,cui ædificat,vel eius,cui nocetur : vel etiam tertij. vt ℨ. de aqua plu.arcen.fi colonus.& l.quanquam.§.idem.

q ¶ *Fuerint.*aliàs fiunt,& aliàs fuerint,scilicet: facta.

r ¶ *Contra quam.*id est,contra prohibitionem , quam facit aduersarius.ad quod est ℨ.fed & si quis,& ℨ.de re.iur. quo tutela. §. vi factũ. & ℨ.quòd me.cau.l.metum.§.idẽ ait.& si fortè,& ℨ.e.l.vim.& de no. ope.nun.prætor.§. nonnulli.Sed cõtrà.ℨ.de itine.actũque pri. l. iij. in prin.Sol.vt ibi.Vel secundò hìc expone contrà quàm, &c. i. fecit, vt non prohiberetur nuntiãdo,puta aliquid triste prohibere volenti. ad quod est ℨ.ad Sylla.l.iij.§.fubuenitur.& ℨ.eod. §. sed & Aristo. & ℨ. eo.l.vim facit. & ℨ.de eo,per quem factum est.l.j.§.j. Accur.

s ¶ *Definitio.*id est assignatio:nec est vera definitio.est ergo plana,vt

via aut clam factum esse , qua de re agitur id cum experiundi potestas est, restituas. ¶ Hoc interdictum restitutorium est.& per hoc occurſum est callidirati eorum , qui vi , aut clàm quædam moliuntur. Iubẽtur enim ea restituere. Et parui refert,vtrum ius faciendi habuerit quis,an non. Siue enim ius habuit ,siue non tamen tenetur hoc interdicto propter hoc quod vi,aut clàm fecit.Tueri enim ius suũ debuit,non iniuriam committere.

Nulla paratur defensio ei , qui contra iuris dispositionem molitur.h.d.

¶ Denique est quæsitum , an hoc interdicto vtenti exceptionem possit quis obiicere , *Quod non iure mo. fecerim.*Et magis est , ne possit. Nam aduersus vim vel quod clàm factum est,nulla iusta exceptione se tueri potest. ¶ Hoc interdictum ad ea sola opera pertinet , quæcunque in solo vi , aut clàm facta fuerint ¶.

Hic incipit exponere uerba edicti.h.d.

¶ Quid sit vi factum aut clàm ,videamus. Vi factum vderi Quintus Mutius scripsit , si quis contrà quàm prohibetur ,fecerit,& mihi videtur plana esse Quinti Mutij definitio. ¶ Sed si quis iactu, vel minimi lapilli prohibitus facere,perseuerauit , hunc quoque vim feciſſe videri Pædius , & Pomponius scribũt,eoque iure vtimur. ¶ Sed & si quis contra testationem denuntiationemq; fecerit, idem esse Cassius & Trebatius putant:quod verum est . Sed & Aristo ait,eum quoque vim facere,qui cũ sciret se prohibendũ, per vim molitus est , ne prohiberi posset.

¶ Item Labeo dicit , si quem facientem prohibuero, isque destiterit impræsentiarum ,rursusque posteà facere cœperit , vim eum videri feciſſe : nisi permissu meo facere cœperit , vel qua alia iusta causſa accedente.

Amicitia nolentis prohibere quem opus facere,excusat à pœna huius interdicti. hoc dicit.

¶ Si quis tamẽ imbecillitate impeditus ,vel etiam ne offenderet vel te ,vel eũ,qui te magni faciebat , ideo non venerit ad prohibẽdum , non videbitur aduersarius vim feciſſe.& ita Labeo scribit.

Vt facta aduersario meo per alium , mihi non debet imputari,si non consentio uiolentiam inferenti.h.d.

¶ Idẽ Labeo ait , & si te volentem ad prohibendum venire,deterruerit aliquis,armis fortè , sine vllo dolo malo meo , ac propter hoc non veneris,non videri me vim feciſſe.

II. Venuleius lib.ij.Interdictorum.

NE in aliena potestate sit cõditionem meam nihil delinquentis deteriorem facere.

III. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

PRohibere autem non vtique per semetipsum necesse est: sed & si quis per seruum suum, vel procuratorem prohibuerit , rectè videtur prohibuisse.idẽ est,& si mercenarius meus prohibuerit. Nec quem moueat quis prohibuerit , quod per liberam personam actio acquiri nõ solet , nam prohibitio hæc demonstrat te vim facere. Quid mirum? cùm etsi clàm feceris , habeam tamen actionem? Ergo magis facto tuo delinquentis,quàm alieno acquiritur mihi actio.

¶ Illud sciendum est, non omnibus momentis vim esse faciẽdã ; sed semel inter initia facta vis per seuerat .

Qui permittit opus fieri , si interdictum proponat , patitur exceptionem conuentionis.h.d.

¶ Sed si permiserit , aduersus eũ qui vtiſ interdicto,exceptio erit necessaria. Non tantùm autẽ si ego permisero,sed & si procurator meus,vel tutor , qui tutelam administrat ,vel curator pupilli, furiosi, siue adolescentis,dicẽdum erit exceptioni locum fore .

Officiarius publicus non potest ultrà permittere,quàm sibi concessum sit à lege,uel cõsuetudine.

¶ Planè si præses , vel procurator reipublicæ permiserit in publico loco facere, Nerua scribit exceptionem locum non habere: quia etsi locorum (inquit) publicorum procuratio data est , concessio tamen data non est. Hoc ita verum est , si non lex municipalis procuratori reipublicæ amplius concedat.

Quando quis iuris defensiones proponere paratus est , uidetur cessare clandestina aut uiolenta monitio. h.d.

¶ Sed & si à principe,vel ab eo,cui princeps hocius concedendi dedit ,idem erit probandum .

¶ Si quis paratus sit se in iudicio defendere aduersus eos, q̃ interdicendum putant ne opus fiat, an videatur vim facere nõ desinere? Et magis est vt desinat:si modò satis offerat,& defendere paratus sit , si quis agat.& ita Sabinus scribit .

¶ Sed & si quis damni infecti paratus sit cauere , cùm propter hoc tantùm esset prohibitus : vel quia non defendebat,vel damni infecti non repromittebat, consequẽs est dicere , desinere cum vim facere.

Exponit uerbum Clàm , positum in edicto. textus planus est.

¶ Clàm facere videri Cassio scribit cum, qui celauit aduersarium, neque ei denuntiauit vel si modò ti muit eius controuersiam , aut debuit timere. Item Aristo. putat cum quoque clàm facere, qui celãdi animum habet eum, quẽ prohibiturum se intellexerit:& id existimat,aut existimare debet se prohibitum iri.

IIII. Venuleius lib.ij.Interdictorum.

SEruius etiã clàm facere eum ait ,qui existimare debeat sibi controuersiam futuram : quia non opinionem eius , & rectè existimationem sequi oporteat: ne melioris conditionis sint stulti, quàm periti.

V. Vlpianus lib.lxx.ad Edictum.

AVt qui aliter fecit , quàm denuntiauit,vel qui decepto domui eius , siue fœminæ in domo aduersarij existenti, satis fit. Item satis est non habere animum celandi. Item si ædificare volo in publico,sufficit puòd denuntiem procuratori reipublicæ. Item si ædificio in solo,quod credo tuum,cùm sit Titij,& animo celandi te : ceteꝝ clàm dicor ædificare quo ad Titium. Idem si ædificem animo celandi seruo tuo,vel procuratori tuo,satis fit vt tibi domino competat hoc interdictum. Vltimò dicit,nuntiari tibi quod opus vellem facere. tu nũtiaſti mihi ne faceremꝝ.si amodò faciam,teneor hoc interdicto,vi enim videor feciſſe. ¶ *Hæc verba.*] Nunc exponit verba posita in edicto hoc , ſ.factum est: & Mutius prædicta verba sic intelligit , quod tu feciſti,aut aliquis tuorum fecit , vel aliquis alius tuo iussu. Labeo etiam extendit ad hæredes prædictorum vt omnes teneantur hoc interdicto.Item si tutor vel curator,vel procurator municipum,vel ſyndicus ædificet vi vel clàm nomine pupilli,vel ciuitatis:& si multi sint ædificantes,tenentur ipsi ædificantes hoc interdicto.Vel aliter potes intelligere hunc punctum vt in glo.quæ incipit,ſcilicet ædificantes &c. in fi.gl.Si autem seruus meus ædificauit vi vel clàm : si meo nomine vel suo ædificauit,teneor hoc interdicto:si autem nomine extranei , puta Titij,cum quo nunc ſtabat,si ædificat vi,vel clàm,vel eius iussu , tunc ipse Titius tenetur,non ego. Sed pone quòd iussu tutoris vel curatoris vel procuratoris vel dumuiri factum est opus vi vel clàm , & hoc opus iusserunt fieri nomine pupilli,vel adulti,vel ciuitatis,tenetur hoc interdicto pupillus & adultus & ciuitas. & dicitur teneri & iubens, ſcilicet ipse tutor & similes.Si autem mandaui Titio vt quoddam opus iuberet alicui facere,& iussit,& ille fecit vi,vel clàm opus tenetur hoc interdicto qui fecit,non Titius,& ego teneor. nam cùm verba edicti sint generalia,ſcilicet factũ est non solùm qui fecit tenetur hoc interdicto,sed & qui fieri iussit.Franciſcus.

buit.item si non credat,credere tamen debebat.Item clàm dicitur facere,quia dixit aduersario de opere,quod erat facturus,alia tamẽ forma,quàm fecit.de quo da exemplum vt in gloſ.vel qui tardè dixit. & h.d,hic §.& l.seq.& prince.seq.Franc.

a ¶ *Prohibuerit.*vel cum mãdato.vt & ℨ.de procura.l.procurator.vel etiam sine mandato:

1 Flor. deeſt, quis prohibuerit.

vt arg. ℨ.de peti. hæred. item veniunt.§. à quo. Accurſius.

b ¶ *Quis proh buerit.* nec etiam ecõtrà quis prohibeatur,dominus, an eius ministri:vt ℨ.de no.ope.nun.de pupillo §.seruo. & §.nuntiatione.

2 Flo.vi.

3 Flo.clam tu meſſet.

c ¶ *Non solet.* vt ℨ. de constit. pec. l. & licet. & facit ℨ. de vſur. l. si quis solutioni.§.fi.& ℨ. de oper.no.nun. si procurator.& ℨ.de bo. auctõ. iudic. poſſ.cum vnus.in princ.& ℨ.eo. in terdictum.

4 Flor. deeſt, tamen.

d ¶ *Et si clam.* ita quòd nec per ſe, nec per alium prohibuit dominus.

5 Flor. deeſt, vel.

6 Flo.tutor.

e ¶ *Faciendam.* vt locus ſit illi interdicto.

f ¶ *Pe.ſuerat.* hoc inter eaſdẽ personas: secus in diuersis : vt ℨ. eo.vim facit.§.tamdiu. & facit ℨ.eod.l.j.§. idẽ Labeo. & argu. ℨ. de furt. quamuis. & supra quod met. cau. videamus.Sed cõtrà ℨ.eod.l. is qui. §. interdictum. Solu. ibi facta fuit remiſsio : hic non. Item facit ℨ.de leg.ij.l. Titia. & arg. ℨ.de inof. teſta. nihil. ij. reſpon. & de iureiu.l.ſi non fuerit.& de euic. l.ſi ideo.§.fin. & ℨ.ſi quis cau.l.j.§.ſi. & ℨ. ne vis fiat ei qui in poſ.l.ſi.in prin.

7 Flo.ſi ſuerat.

8 Flo.ſi ſuerat.

9 Flo.ſi ſuerat.

10 Flo.ſi ſuerat.

11 Flo.Caſſius.

12 Flo.ſi ſuerat.

13 Flo.ſi ſuerat.

14 Flo.ſi ſuerat.

15 Flo.deſuerat.

16 Flo.ſi ſuerat.

17 Flo.ſi ſuerat.

18 Flo.deſuerat.

b ¶ *Impræsentiarum.* id est,in præsenti. Accur.

c ¶ *Feciſſe.*vt ℨ.l.iij. §. illud.

d ¶ *Iusta causſa.* posteà: vt reſcripto principis vel ſi ſatisfecerit : vt ℨ.l.iij. §. ſi quis paratus.Accur.

e ¶ *Impeditus.*ad quod est ℨ. de fur.l.pen.

f ¶ *Te.*facientem opus non vi,non clàm.

g ¶ *Magni faciebat.*id est,te valdè diligebat.

h *Non videbitur.*id est,non videris tu.

i *Meo.*quia ex parte mea nullus dolus fuit.

k NE in aliena Facit ℨ.de arbit.l.ne in poteſtate.& ℨ.de re.iur.l. non debet.& ℨ.ne quid in loco publi.l.ij.§.idem Nerua.& ℨ. de neg.geſt.l.qui ſoluendo.Sed ar.contrà ℨ.quarum rerum actũ.l.j. §. exceptiones. Accur.

PRohibere.] In hac l.continuatur id quod dictum est ℨ.in fine pro xi.casus præceden. Et dicit,Siue egõmet prohibebam , siue per ſeruum meum, siue per procuratorem,siue per ſimilẽ personam idem est.nec obstat quod per liberã personã mihi quæritur : nã prohibitio facit te vi facere:imò & cùm clã ædificas,ex tuo facto teneris & sufficit ꝙ ſemel prohibearis pro toto tẽpore , vt totum ædificiũ posteà factum debeas destruere niſi posteà tibi permiſiſſem ædificare,vel prohibitus ædificẽ:teneor hoc interdicto : nec prodeſt permiſſio publicis niſi lex municipalis hoc facere,id est,posse permittere præſidi prouinciæ,vel ſimilibus,qui hoc permiſit princeps, miſiſſet,permiſſio autẽ principis,vel eius cui hoc permiſit princeps, ſ.posse permittere in loco publico ædificare,bene tenet.Ité si prohibitus ædificare satisfẽdat , satis fit. nam non videtur vi facere. Item si effet prohibitus quæ ædificare à vicinis,quia tenetur de damno infecto:& de hoc satisfẽdet satis fit. ¶ *Clàm facere.*]Nunc exponit verbum clàm. & ille clàm dicitur ædificare,qui celat aduerſario opus,quẽ facit:quem ſi ſciret,credit quod ei controuerſiam mouereꝝ coram iudice,vel de facto ſaltem ſine iudicio:& de hoc timet, vel timere debuit.item ſi non credat,credere tamen debebat.Item clàm dicitur facere,quia dixit aduerſario de opere,quod erat facturus,alia tamẽ forma,quàm fecit.de quo da exemplum vt in gloſ.vel qui tardè dixit. & h.d,hic §.& l.ſeq.& prince.ſeq.Franc.

a ¶ *Prohibuerit.*vel cum mãdato.vt & ℨ.de procura.l.procurator.vel etiam ſine mandato:

1 Flor. deeſt, quis prohibuerit.

vt arg. ℨ.de peti. hæred. item veniunt.§. à quo. Accurſius.

b ¶ *Quis proh buerit.* nec etiam ecõtrà quis prohibeatur,dominus, an eius miniſtri:vt ℨ.de no.ope.nun.de pupillo §.ſeruo. & §.nuntiatione.

2 Flo.vi.

3 Flo.clam tu meſſet.

c ¶ *Non solet.* vt ℨ. de conſtit. pec. l. & licet. & facit ℨ. de vſur. l. ſi quis ſolutioni.§.fi.& ℨ. de oper.no.nun. ſi procurator.& ℨ.de bo. auctõ. iudic. poſſ.cum vnus.in princ.& ℨ.eo. in terdictum.

4 Flor. deeſt, tamen.

d ¶ *Et si clam.* ita quòd nec per ſe, nec per alium prohibuit dominus.

5 Flor. deeſt, vel.

6 Flo.tutor.

e ¶ *Faciendam.* vt locus ſit illi interdicto.

f ¶ *Pe.ſuerat.* hoc inter eaſdẽ personas: secus in diuersis : vt ℨ. eo.vim facit.§.tamdiu. & facit ℨ.eod.l.j.§. idẽ Labeo. & argu. ℨ. de furt. quamuis. & supra quod met. cau. videamus.Sed cõtrà ℨ.eod.l. is qui. §. interdictum. Solu. ibi facta fuit remiſsio : hic non. Item facit ℨ.de leg.ij.l. Titia. & arg. ℨ.de inof. teſta. nihil. ij. reſpon. & de iureiu.l.ſi non fuerit.& de euic. l.ſi ideo.§.fin. & ℨ.ſi quis cau.l.j.§.ſi. & ℨ. ne vis fiat ei qui in poſ.l.ſi.in prin.

7 Flo.ſi ſuerat.

8 Flo.deſuerat.

9 Flo.ſi ſuerat.

10 Flo.ſi ſuerat.

11 Flo.Caſſius.

12 Flo.ſi ſuerat.

13 Flo.ſi ſuerat.

14 Flo.ſi ſuerat.

15 Flo.deſuerat.

16 Flo.ſi ſuerat.

17 Flo.ſi ſuerat.

18 Flo.deſuerat.

b ¶ *Impræsentiarum.* id est,in præsenti. Accur.

c ¶ *Feciſſe.*vt ℨ.l.iij. §. illud.

d ¶ *Iusta causſa.* posteà: vt reſcripto principis vel ſi ſatisfecerit : vt ℨ.l.iij. §. ſi quis paratus.Accur.

e ¶ *Impeditus.*ad quod est ℨ. de fur.l.pen.

f ¶ *Te.*facientem opus non vi,non clàm.

g ¶ *Magni faciebat.*id est,te valdè diligebat.

h *Non videbitur.*id est,non videris tu.

i *Meo.*quia ex parte mea nullus dolus fuit.

k NE in aliena Facit ℨ.de arbit.l.ne in poteſtate.& ℨ.de re.iur.l. non debet.& ℨ.ne quid in loco publi.l.ij.§.idem Nerua.& ℨ. de neg.geſt.l.qui ſoluendo.Sed ar.contrà ℨ.quarum rerum actũ.l.j. §. exceptiones. Accur.

PRohibere.] In hac l.continuatur id quod dictum est ℨ.in fine pro xi.casus præceden. Et dicit,Siue egõmet prohibebam , siue per ſeruum meum, siue per procuratorem,siue per ſimilẽ personam idem est.nec obstat quod per liberã personã mihi quæritur : nã prohibitio facit te vi facere:imò & cùm clã ædificas,ex tuo facto teneris & sufficit ꝙ ſemel prohibearis pro toto tẽpore , vt totum ædificiũ posteà factum debeas destruere niſi posteà tibi permiſiſſem ædificare,vel prohibitus ædificẽ:teneor hoc interdicto : nec prodeſt permiſſio publicis niſi lex municipalis hoc facere,id est,posse permittere præſidi prouinciæ,vel ſimilibus,qui hoc permiſit princeps, miſiſſet,permiſſio autẽ principis,vel eius cui hoc permiſit princeps, ſ.posse permittere in loco publico ædificare,bene tenet.Ité si prohibitus ædificare satisfẽdat , satis fit. nam non videtur vi facere. Item si effet prohibitus quæ ædificare à vicinis,quia tenetur de damno infecto:& de hoc satisfẽdet satis fit. ¶ *Clàm facere.*]Nunc exponit verbum clàm. & ille clàm dicitur ædificare,qui celat aduerſario opus,quẽ facit:quem ſi ſciret,credit quod ei controuerſiam mouereꝝ coram iudice,vel de facto ſaltem ſine iudicio:& de hoc timet, vel timere debuit.item ſi non credat,credere tamen debebat.Item clàm dicitur facere,quia dixit aduerſario de opere,quod erat facturus,alia tamẽ forma,quàm fecit.de quo da exemplum vt in gloſ.vel qui tardè dixit. & h.d,hic §.& l.ſeq.& prince.ſeq.Franc.

a ¶ *Prohibuerit.*vel cum mãdato.vt & ℨ.de procura.l.procurator.vel etiam ſine mandato:

1 Flor. deeſt, quis prohibuerit.

vt arg. ℨ.de peti. hæred. item veniunt.§. à quo. Accurſius.

b ¶ *Quis proh buerit.* nec etiam ecõtrà quis prohibeatur,dominus, an eius miniſtri:vt ℨ.de no.ope.nun.de pupillo §.ſeruo. & §.nuntiatione.

2 Flo.vi.

3 Flo.clam tu meſſet.

c ¶ *Non solet.* vt ℨ. de conſtit. pec. l. & licet. & facit ℨ. de vſur. l. ſi quis ſolutioni.§.fi.& ℨ. de oper.no.nun. ſi procurator.& ℨ.de bo. auctõ. iudic. poſſ.cum vnus.in princ.& ℨ.eo. in terdictum.

4 Flor. deeſt, tamen.

d ¶ *Et si clam.* ita quòd nec per ſe, nec per alium prohibuit dominus.

5 Flor. deeſt, vel.

6 Flo.tutor.

e ¶ *Faciendam.* vt locus ſit illi interdicto.

f ¶ *Pe.ſuerat.* hoc inter eaſdẽ personas: secus in diuersis : vt ℨ. eo.vim facit.§.tamdiu. & facit ℨ.eod.l.j.§. idẽ Labeo. & argu. ℨ. de furt. quamuis. & supra quod met. cau. videamus.Sed cõtrà ℨ.eod.l. is qui. §. interdictum. Solu. ibi facta fuit remiſsio : hic non. Item facit ℨ.de leg.ij.l. Titia. & arg. ℨ.de inof. teſta. nihil. ij. reſpon. & de iureiu.l.ſi non fuerit.& de euic. l.ſi ideo.§.fin. & ℨ.ſi quis cau.l.j.§.ſi. & ℨ. ne vis fiat ei qui in poſ.l.ſi.in prin.

7 Flo.ſi ſuerat.

8 Flo.deſuerat.

9 Flo.ſi ſuerat.

10 Flo.ſi ſuerat.

11 Flo.Caſſius.

12 Flo.ſi ſuerat.

13 Flo.ſi ſuerat.

14 Flo.ſi ſuerat.

15 Flo.deſuerat.

16 Flo.ſi ſuerat.

17 Flo.ſi ſuerat.

18 Flo.deſuerat.

b ¶ *Impræsentiarum.* id est,in præsenti. Accur.

c ¶ *Feciſſe.*vt ℨ.l.iij. §. illud.

d ¶ *Iusta causſa.* posteà: vt reſcripto principis vel ſi ſatisfecerit : vt ℨ.l.iij. §. ſi quis paratus.Accur.

e ¶ *Impeditus.*ad quod est ℨ. de fur.l.pen.

f ¶ *Te.*facientem opus non vi,non clàm.

g ¶ *Magni faciebat.*id est,te valdè diligebat.

h *Non videbitur.*id est,non videris tu.

i *Meo.*quia ex parte mea nullus dolus fuit.

k NE in aliena Facit ℨ.de arbit.l.ne in poteſtate.& ℨ.de re.iur.l. non debet.& ℨ.ne quid in loco publi.l.ij.§.idem Nerua.& ℨ. de neg.geſt.l.qui ſoluendo.Sed ar.contrà ℨ.quarum rerum actũ.l.j. §. exceptiones. Accur.

PRohibere.] In hac l.continuatur id quod dictum est ℨ.in fine pro xi.casus præceden. Et dicit,Siue egõmet prohibebam , siue per ſeruum meum, siue per procuratorem,siue per ſimilẽ personam idem est.nec obstat quod per liberã personã mihi quæritur : nã prohibitio facit te vi facere:imò & cùm clã ædificas,ex tuo facto teneris & sufficit ꝙ ſemel prohibearis pro toto tẽpore , vt totum ædificiũ posteà factum debeas destruere niſi posteà tibi permiſiſſem ædificare,vel prohibitus ædificẽ:teneor hoc interdicto : nec prodeſt permiſſio publicis niſi lex municipalis hoc facere,id est,posse permittere præſidi prouinciæ,vel ſimilibus,qui hoc permiſit princeps, miſiſſet,permiſſio autẽ principis,vel eius cui hoc permiſit princeps, ſ.posse permittere in loco publico ædificare,bene tenet.Ité si prohibitus ædificare satisfẽdat , satis fit. nam non videtur vi facere. Item si effet prohibitus quæ ædificare à vicinis,quia tenetur de damno infecto:& de hoc satisfẽdet satis fit. ¶ *Clàm facere.*]Nunc exponit verbum clàm. & ille clàm dicitur ædificare,qui celat aduerſario opus,quẽ facit:quem ſi ſciret,credit quod ei controuerſiam mouereꝝ coram iudice,vel de facto ſaltem ſine iudicio:& de hoc timet, vel timere debuit.

stipulatio.§.j.& quorũ leg.l.ij.§.j.& ℨ.de fideiuſſ.ſi dubit etur. in prin. & ℨ.de vſuca.l.ſi is qui.§.ſi ſeruus. Accur.

t ¶ *Desinere.*ſublata cauſſa tollitur prohibitio:vt ℨ.proxi.§.

v ¶ *Denuntiauit.*hic continua l.aut qui.ℨ.eod.

x ¶ *Timuit.*id est,ſi credidit eum moturum ſibi controuerſiam : & ita frequenter timuit.inde est quòd clàm fecit: aut ſaltem debuit credere,& ita conſequenter timere.

y ¶ *Controuersiam.* de iure , & ſi iure moueri.

z ¶ *Prohibitum.*de facto & ſine iudice vt differat à præcedenti caſu. ſic ℨ. quod metus cau.hiſti quidem.& facit ℨ. ad leg. Aquil. ob id.& l.idem iuris. & ℨ. l. proxim. & ſuprà ad Maced. l. Iuli. & ℨ.pro emp. l. qui fundum. §. ſeruus meus.& ℨ.de cõtrah.empt.ea quæ. §.j. & ℨ.de regu.iur. l. quo tutela.§.vi facit. & ℨ. ſi cert.peta. l. quod te.& depoſi.l. ſi ſeruus. & ℨ. de fur. l. qui rem. & ℨ. de acquir.poſſ.l.clàm.

10 Flo. vi facere.

11 Flo. vi facere.

a S*Eruius. Ait.* idẽ quod ſuperiori §. ſed addit , quia celauit aduerſarium, neque ei denuntiauit ſi modò timuit eius controuerſiam , aut debuit timere. Item Aristo. putat eum quoque clàm facere, qui celãdi animum habet eum, quẽ prohibiturum ſe intellexerit:& id existimat,aut existimare debet ſe prohibitum iri.

1 Flo.animo.

2 Flo.animo.

uiolenta monitio. h.d.

¶ Sed & si à principe,vel ab eo,cui princeps hocius concedendi dedit , idem erit probandum .

¶ Si quis paratus sit se in iudicio defendere aduersus eos, q̃ interdicendum putant ne opus fiat, an videatur vim facere nõ desinere? Et magis est vt desinat:si modò satis offerat,& defendere paratus sit , si quis agat.& ita Sabinus scribit .

¶ Sed & si quis damni infecti paratus sit cauere , cùm propter hoc tantùm esset prohibitus : vel quia non defendebat,vel damni infecti non repromittebat, consequẽs est dicere , desinere cum vim facere.

Exponit uerbum Clàm , positum in edicto. textus planus est.

¶ Clàm facere videri Cassio scribit cum, qui celauit aduerſarium, neque ei denuntiauit ſi modò timuit eius controuerſiam , aut debuit timere. Item Aristo. putat eum quoque clàm facere, qui celãdi animum habet eum, quẽ prohibiturum ſe intellexerit:& id existimat,aut existimare debet ſe prohibitum iri.

IIII. Venuleius lib.ij.Interdictorum.

SEruius etiã clàm facere eum ait ,qui existimare debeat sibi controuersiam futuram : quia non opinionem eius , & rectè existimationem sequi oporteat: ne melioris conditionis sint stulti, quàm periti.

V. Vlpianus lib.lxx.ad Edictum.

AVt qui aliter fecit , quàm denuntiauit,vel qui decepto domui eius , siue fœminæ in domo aduerſarij existenti, satis fit. Item satis est non habere animum celandi. Item si ædificare volo in publico,sufficit puòd denuntiem procuratori reipublicæ. Item si ædificio in solo,quod credo tuum,cùm sit Titij,& animo celandi te : ceteꝝ clàm dicor ædificare quo ad Titium. Idem si ædificem animo celandi seruo tuo,vel procuratori tuo,satis fit vt tibi domino competat hoc interdictum. Vltimò dicit,nuntiari tibi quod opus vellem facere. tu nũtiaſti mihi ne faceremꝝ.si amodò faciam,teneor hoc interdicto,vi enim videor feciſſe. ¶ *Hæc verba.*] Nunc exponit verba posita in edicto hoc , ſ.factum est: & Mutius prædicta verba sic intelligit , quod tu feciſti,aut aliquis tuorum fecit , vel aliquis alius tuo iussu. Labeo etiam extendit ad hæredes prædictorum vt omnes teneantur hoc interdicto.Item si tutor vel curator,vel procurator municipum,vel ſyndicus ædificet vi vel clàm nomine pupilli,vel ciuitatis:& si multi sint ædificantes,tenentur ipsi ædificantes hoc interdicto.Vel aliter potes intelligere hunc punctum vt in glo.quæ incipit,ſcilicet ædificantes &c. in fi.gl.Si autem seruus meus ædificauit vi vel clàm : si meo nomine vel suo ædificauit,teneor hoc interdicto:si autem nomine extranei , puta Titij,cum quo nunc ſtabat,si ædificat vi,vel clàm,vel eius iussu , tunc ipse Titius tenetur,non ego. Sed pone quòd iussu tutoris vel curatoris vel procuratoris vel dumuiri factum est opus vi vel clàm , & hoc opus iusserunt fieri nomine pupilli,vel adulti,vel ciuitatis,tenetur hoc interdicto pupillus & adultus & ciuitas. & dicitur teneri & iubens, ſcilicet ipse tutor & similes.Si autem mandaui Titio vt quoddam opus iuberet alicui facere,& iussit,& ille fecit vi,vel clàm opus tenetur hoc interdicto qui fecit,non Titius,& ego teneor. nam cùm verba edicti sint generalia,ſcilicet factũ est non solùm qui fecit tenetur hoc interdicto,sed & qui fieri iussit.Franciſcus.

1 Flo. cuius.

2 Flo. esse.

† Bart. hic dicit ꝙ iſte rex.deberet ſcribi literis aureis ad hoc propoſitum, quod vbi aliquis citatur ad aliquẽ actũ,ſi ille actus aliter agitur, vel in quali tate , vel in ſubſtantia, quàm fuerit dictũ in citatione,non valet, & ceſſetur factus parte non ci tata. Bologn.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Aut qui aliter.*] Qui clàm ædificat,& dominum non certificat, facit clàm. Aut si dominum certificat,sed alio modo post modum facit: similiter facit clàm,dixit enim,non faciam ibi murum terreũ, de quo dominus nõ curauit,sed posteà facit de lapidibus, quẽ dominus sciẽs nõ permisisset.& quod subiicit,vel qui de &c.idem dicit, sed clarius. vel supra in qualitate:

3 Flo.fecit.

hic in substantia operis decipit eum,ad quẽ pertinet non fieri, cuius interest non fieri: vt quia dixit se facturum foueam, & fecit murum.Sed oppo.videtur quòd iste faciat vi,non clàm. nam facit ne prohibeatur : vt ff.l.j.§.sed & Aristo. Respon. supra sciui quid faciebat,sed impeditus prohibere non poteram: hic ignorabam. nam credebam quòd aliud faceret : & sic facit clàm. & facit infra pro xi.§.

2 Flo.pronunciat. 3 Flo.vbire,

a ¶ *Consulto.* id est, ex consilio.

b ¶ *Non posse.* i. tunc cùm scit eum non posse loqui.

c ¶ *Denuntiat.* Sed nonne incontinenti cũ certificatur potest prohibere:Quidam dicunt quòd non, sed ad locum debeat ire. vt argu. supra de ope. nou. nun.l.de pupillo.§.nuntiationem, quod non placet quo ad hoc interdictum : vt infra eo. si quis eum.Dic ergo hic, nõ possit commodè:quia voluit vocare testes, & interim ille recedit : vt argu.ff. de vsur. l. sciendum. Vel erat dominus absens cum dixit familiæ domini : vt infra, §. & si fortè. Vel dic quòd volebat nuntiare in re præsenti,hoc quidem propter tarditatem nuntiationis non potest.

4 Flo. futurũ sit: sed neque. 5 Flo. percussorie,

6 Flo.Item.

7 Fl,curatori.

8 Flo. cùm nõ denuntiasset.

d ¶ *Non clàm.* istud non, est additum Ir. sed sine eo stare posset.

e ¶ *Labeo ait.* aliàs nõ habetur ait, & tunc intelligitur.

f ¶ *Diem.*scilicet facti operis.

g ¶ *Et horam.*in hoc est arg.contrà,ff.de accu.l. libellorũ. circa prin cit.sed in alio casu est. Itẽ in eo quod subiicit,quod opus est &c.est arcõtrà suprà de ope.noui nun.l.j. §. potest autem. sed ibi in nuntiante ad prohibendum,hîc in ædificante nuntiante, i.certificante dominũ. Item quod subiicit,neque quidem &c.facit suprà de interrog.act. de ætate.§.nihil.& de contrahen.empt.l.ea quæ.in fin.

h ¶ *Perfunctoriè.*id est,obscurè *a* : vt & subiicit.vel dic, id est, de ceptitiè.

a Quid propriè significet vox perfunctoriè, pulchrè Bu. in l. emptorem.ff. de actio.emp.

i ¶ *Occurrere.*ad locum operis,cùm ibi velit nuntiare. potest tamen & ibidem:vt modo dixi.

k ¶ *Non possit.*si ergo ff prædictis non cauet,clàm facit.

l ¶ *Denuntietur.* ab ædificante : vt patet ex prædictis & inferioribus.

m ¶ *Ad domum.*arg.qp si vẽditor sit absens sine dolo,nec sciat emptor vbi sit,saltem amicis,aut procuratori,aut domi est denuntiandum, vt possit de euict.agere.ad quæ facit C.de anna.excep. l. penul. & suprà o de damn.infec.l.iiij.§.prætor.& suprà de libe.agno.l.j. in princ.

n ¶ *Sed & Seruius.*aliquis volebat ædificiũ facere, cuius nomine poterat mulier agere quod vi aut clàm:certè si vir certificetur , sufficit, quasi sit procurator vxoris:vt & C.de procu.l.ij.& l.maritus.Vel quasi ipsa sciat quod ipse scit.arg.C.de epiſc.audien.l.& si legibus.& secũdum hoc dictio fœminæ,est genitiuus,viro,id est,marito,est dativus. Non autem econtrà esset idem:vt ff.de iniur.l.ij.

o ¶ *Fœminæ.*cuius interest ne opus fiat.

p ¶ *Facturum.*aliquem puta.

q ¶ *Sciente eo.*vt ff.de appel. cùm quidam.

r ¶ *Celandi animum non habere.*quamuis non denuntietur.

s ¶ *Sufficere ei.*ædificare volenti.

eo fecit[1], ad quem pertinuit non facere,vel consultò [a] tunc denuntiat aduersario , cùm eum scit non posse [b] prohibere:vel tam sero denuntiat [c], vt obuiare[3] prohibitus prius quàm fiat, non possit. & hoc ita Labeonẽ [d] pbare Aristo ait.

1 ¶ Si quis se denũtiauerit opus facturum, non semper non videtur clàm [d] fecisse,si post denuntiationem fecerit debebit enim,&ita Labeo [e] ait, & diem [f], & horam [g] denũtiatione complecti,& vbi, & quod opus facturus[4] sit:neque quidem perfunctoriè[5] [h], aut obscurè dicere,aut denuntiare, neque tam arctare aduersarium,vt intra diem occurrere [i] ad prohibendum non possit [k].Et si fortè non sit, cui denuntietur [l], neque dolo malo factum sit,ne sit:amicis denique aut procuratori,aut ad domum [m] denuntiandũ est. ¶ Sed & Seruius [n] rectè ait sufficere fœminæ [o] viro notum facere opus se facturum [p], vel deniq; scienter [q] eo facere. quã quam etiam illud sufficiat, celandi [r] animum nõ habere. ¶ Idem [6] ait,si quis in publico municipij velit facere,sufficere ei [s],si procuratori[7] [t] reipublicæ denuntiet.

2 ¶ Si quis dum putat locum tuũ esse,qui meus est,celandi tui, non mei causſa fecerit, mihi interdictum [v] competere.

3 ¶ Idem dicit, & si serui mei, vel procuratoris celandi causſa factũ sit, mihi interdictum competere.

4 ¶ Si quis cùm[8] denũtiasset opus se facturum,eique denũtiatum esset ne faceret [x],fecerit,vtilius puto probandum vi eum fecisse.

Hîc incipit exponere uerbum, factum est,

postum in edicto: & diuiditur usque ad finẽ: quia primò ponit dictum Mutij. secundò, reprehendit eum in eo,quod dixit tu. Tertiò, reprehendit in eo,quod dixit tuorum. Quartò, in eo reprehendit,quod dixit tuo iussu. Quintò, ponit unam regulam generalem. secunda ibi, Labeo autem. tertia ibi. Si quid seruus. quarta ibi,Similiter.quinta ibi,Et eum interdictum Bart.

¶ Hæc verba, *Quod vi, aut clàm factum est*,ait Muti[9] ita esse [y], Quod tu [z],aut tuorum quis fecerit, aut tuo iussu factum est.Labeo autem ait plures [a] personas contineri his verbis. nam ecce primùm hæredes eorum [b], quos enumerat Mutius,contineri putat.Idem ait, & aduersus procuratorem,tutorẽ, curatorémve municipum [9], vel syndicum, si alieno nomine [c] aut suo fecerit,interdici posse [d].

¶ Si quid seruus meus fecit, nõ ob id [e] mecum actio est, sed ob[10] id, quod meo nomine [f],aut suo [g] fecerit[11]. Nam & si tuum seruum mercenarium habuero , quicquid ab eo factum fuerit meo nomine: ob id non tecum [h], sed mecum [i], cuius iussu aut nomine id opus à seruo tuo factum fuerit,agendum erit hoc interdicto. Similiter, qđ iussu cuius factum erit, ob id non cum eo [k],sed cuius [l] nomine iusserit, hæc actio est. Nam si procurator [m], tutor , curator , duumuir municipij , quod eius nomine [n] ãgeretur[12], cuius negotium procuraret fieri iusserit , ob id agendum erit cum eo [o], cuius nomine factum quid erit:nõ cum eo, qui ita iusserit. & si tibi mandauero , vt opus fieri iuberes , & in ea re mihi parueris , mecum, inquit , non tecum [p] erit actio,

t ¶ *Procuratori.* sillicet cui lex municipalis dedit potestatem hanc, vt posset concedere hominibus ædificare in publico loco:vt ff. eo.l. prohibere.§.illud.

v ¶ *Interdictum.*Idem in damno:vt ff. ad leg. Aquil.scientiam.§. fed & si defendendi. Et in iniuria : vt ff. de iniur.l. eum qui.§.si iniuria. & cùm quærebatur.in fin. & facit supra de negget. itẽ si cùm putauit,sed arg. contra. ff. qui ex cau.in poſſ.ea.l.Fulcinius.§. quòd si aduersus.& ff. fol. matri. letiam.§.licet.

x ¶ *Ne faceret.*fuit ergo factum in absentia opus quod sufficit ad hoc interdictum : sed nõ sic ad illud de ope. nouũ.vt ff. de ope. nounun.l. de pupillo.§.ij.

9 Flo.curatorem municipum.

10 Flo. pro ij mea nomina.

11 Flo.fecit.

y ¶ *Ita esse.*scilicet ac cipienda.

z ¶ *Quod tu.*fecisti.

a ¶ *Plures.* Quam dixerit Mutius.

b ¶ *Hæredes eorum.* Hi tenentur ad patientiam tantùm : vt supra de oper. nou. nunt. l. pen. secus si ipse tutor non fecisset , sed iussisset fieri,tunc enim non teneretur tutor, sed is, cuius nomine iussit.vt ff. proxi. §. secundum quosdam.

c ¶ *Alieno nomine.*scilicet ædificantes : vt ff. de aqua plu. arcend.l. quanquam.§. fina. sed aduersus dominum ad patientiam, infra eo. is defendentes:sed dominus ædificauit. Accurſius.

12 Flo.qui.

d ¶ *Interdici posse.*i. interdictum proponi posse.

e ¶ *Non ob id.*id est hoc ipso.Ioan.

f ¶ *Meo nomine* id est dominico.

g ¶ *Suo.*id est peculiari. Io.

h ¶ *Non tecum.*directò,sed noxali Io. vt ff.si alius.in princ.

i ¶ *Mecum.*me habente ratum:vt ff.eo.denique.§.si colonus.

k ¶ *Eo iubente.*scilicet,tantum,vt statim dices.

l ¶ *Sed cuius.*repete,sed cum eo cuius &c.

m ¶ *Procurator.*qui iussit.f. generalis.nã hic dominus non mandauit. Sed inferiori responſo,& si tibi &c.mandauit dominus. At hic ratum habuit aliàs non tenetur:vt infra,denique.§.si colonus.

n ¶ *Eius nomine.*in minore accipe,si locupletior est, non aliàs nisi ad patientiam:sed tutor tenetur:vt ff. eo.is qui.§. si tutoris.

o ¶ *Cum eo.*subaudi tantũ qui &c.Vel dic,tenetur , cùm suo nomine iusserit opus fieri:vt ff.l.proxi.non cùm eo iubente nomine domini:vt hic.Vel hic mãdatũ est vt iuberet. ff. vt opus faceret,ipse aut aliũ fecere iussit.& secundũ hoc non sunt contra.quæ signabo,quæ sunt ff. prore iussit.& secundũ hoc non sunt contra.quæ signabo,quæ sunt ff. proxi.respon.Primâ hic approbabo,cum dicã hoc dominũ nõ mandasse. patet:ſcias tamen hoc edictũ locum habere in opere,quod in solo tãtùm fit.Qui ergo colligit fructus fundi mei : non tenetur hoc interdicto, qui autem incidit arbores fundi mei,vel saliẽtum, vel arundinem, vel vites vineæ meæ,tenetur hoc interdicto.non autem ille, qui colligit fructus , nam tenetur furti. ¶ *Si quis acervum.*] Dic casum vt

p ¶ *Facturum.*aliquem puta.

q ¶ *Sciente eo.*vt ff. de appel. cùm quidam.

r ¶ *Celandi animum non habere.*quamuis non denuntietur.

s ¶ *Sufficere ei.*ædificare volenti.

t ¶ *Procuratori.* sillicet cui lex municipalis dedit potestatem hanc, vt posset concedere hominibus ædificare in publico loco:vt ff. eo.l. prohibere.§.illud.

v ¶ *Interdictum.*Idem in damno:vt ff. ad leg. Aquil.scientiam.§. fed & si defendendi. Et in iniuria : vt ff. de iniur.l. eum qui.§.si iniuria. & cùm quærebatur.in fin. & facit supra de negget. itẽ si cùm putauit,sed arg. contra. ff. qui ex cau.in poſſ.ea.l.Fulcinius.§. quòd si aduersus.& ff. fol. matri. letiam.§.licet.

x ¶ *Ne faceret.*fuit ergo factum in absentia opus quod sufficit ad hoc interdictum : sed nõ sic ad illud de ope. nouũ.vt ff. de ope. nounun.l. de pupillo.§.ij.

9 Flo.curatorem municipum.

10 Flo. pro ij mea nomina.

11 Flo.fecit.

y ¶ *Ita esse.*scilicet ac cipienda.

z ¶ *Quod tu.*fecisti.

a ¶ *Plures.* Quam dixerit Mutius.

b ¶ *Hæredes eorum.* Hi tenentur ad patientiam tantùm : vt supra de oper. nou. nunt. l. pen. secus si ipse tutor non fecisset , sed iussisset fieri,tunc enim non teneretur tutor, sed is, cuius nomine iussit.vt ff. proxi. §. secundum quosdam.

c ¶ *Alieno nomine.*scilicet ædificantes : vt ff. de aqua plu. arcend.l. quanquam.§. fina. sed aduersus dominum ad patientiam, infra eo. is defendentes:sed dominus ædificauit. Accurſius.

12 Flo.qui.

d ¶ *Interdici posse.*i. interdictum proponi posse.

iussus facere.& sic hic loquitur.& secundũ hæc non sunt contraria ff. ad leg. Aquil.l.liber homo.& de iurisd.omniũ iudic.si quis id. §. pen. & infra de iniur.non solùm.§. si mandato. & l. sed si vnius. §. si iussu. quæ & superiori responſo sunt contra.nisi quia ibi diximus non intercessisse mandatũ domini.Itẽ facit ad hoc responſum , suprà ne vis fiat ei qui in poſ. niſ. l.j.§. si domini. & supra de vi & vi arm.l.j.§. decisse. & infra arborum furt.cæſa.l.furtim. §. fi. ue autem. & ff. de reg. iur. l.is damnum. Item facit supra de aqua plu. arcen. si colonus. Accurſius.

13 Flo. hos.

14 Flo.numerauimus.

15 Fl.feci ſſem.

a ¶ *Et cùm.* aliàs at cùm. & non est hic §. secundum.Accurſius.

† Bal. inl. vnica.§.ne autem.versicu. extra quæro mandauit Ti. no.iſti text. singu.excep. mar.& infi. tenendũ adhoc quòd si quis manda uit tibi vt cõmitteres homicidiũ& tu mandasti. cuius potest secundaſtal. ideni ho micidium,& per pertarit iuſtidvlicumum,quis tenetur an primus man dans:an ſecundus : an ſi ipſe ſo ne mandauit. & facit ad initium iſtud C. ad leg.Iul.de vi.l. quoniã. & infra vi bo. rap. l. pen. ſecus ſi ipſe tutor non feciſſet , ſed iuſſiſſet fieri,tunc enim non teneretur tutor, ſed is, cuius nomine iuſſit.vt ff. proxi. §. ſecundum quoſdam.

b ¶ *Memorauimus.*id est ad omnem possessionem , ſaltem ad patientiam : vt infra eodem , l. competit. §. fin.

c ¶ Fieri iussit. meo nomine, vel etiam alieno.

S *I ego.*]CASVS. Ego mandaui Titio vt opus faceret , & Titius iuſſit alij facere. hoc caſu tenetur faciẽs Titius, opus,tenetur & Titius, teneor & ego. & vno nõ ſic ad illud de ope. nouũ.vt ff. de ope. nounun.l. de pupillo.§.ij.

d ¶ Tu alij. tuo nomine,ſecus ſi meo.Accur.

e ¶ Tu. quia nomine tuo fecit.Accurſius.

*f ¶ Teneri.*ſi meo nomine mandauit. & facit ad initium iſtud C. ad leg.Iul.de vi.l. quoniã. & infra vi bo. rap. l. pen. ſecus ſi ipſe tutor non feciſſet , ſed iuſſiſſet fieri,tunc enim non teneretur tutor, ſed is, cuius nomine iuſſit.vt ff. proxi. §. ſecundum quoſdam.

*g ¶ Liberantur.*ergo dolus aliorum remanet impunitus.& facit suprà quod metus cau.l.quod diximus.in prin.Accurſius.

S *I alius.*]CASVS. Debebã serui. itineris per fundũ meum tibi, aliquis me inuito in hoc fundo ædificauit,ita quòd iter tuũ impeditur,teneor tibi hoc interdicto in hoc,vt præſtem tibi patientiam de ſtructũ hoc opus.Si autem ſeruus meus hoc opus fecit,ſi quidem mea voluntate,teneor deſtruere meis expenſis.ſi ſine mea voluntate fecit: teneor tantũ patientiã præſtare,& ſeruum pro noxa dare.Sed ſi ſeruũ vendidi,præſtabo patientiam deſtruendi,& emptor vel impenſas præ te fecit opus,licet eum poſteà vendam , teneor præſtare impenſam & patientiam.& ſi hoc præſtem,liberatur emptor. Idem ſi emptor præ-ſtet:nam ego liberor.ſed ſi emptor dedit ſeruũ pro noxa:non liberor, quin teneat hoc interdicto. Vltimò dicit , qui poſt prohibitionem facit opus,tenetur & hoc interdicto:item interdicto de operis noui nũtiatione,niſi remiſerim nuntiationẽ.nam tunc non tenetur,& qui poſt prohibitionẽ facit,ſiue facta remiſſione,ſiue non,non dicitur clàm facere,cùm non poſſit dici celatus,qui iam prohibuerat. ¶ *Beliſſimè.*] Agens hoc interdicto poteſt quandoque repelli ope exceptionis,vt ſi opus feciſti vi aut clàm,quod opus dat mihi damnum:& ego deſtruo illud opus vi aut clam:ſi tu agas hoc interdicto , quòd deſtruxi opus vi aut clàm , ego excipiam : quia tu illud opus feceras vi vel clàm.& hoc eſt verum,ſi enormis damnum ex hoc opere habebam , aliàs non debui deſtruere.Ponitur alia exceptio,quæ huic interdicto obuiat , vt ſi vicini ædẽ deſtruxi cauſſa extinguendi incendij, & propter hoc agere,non tenetur.ſi autem ego priuatus deſtruxi, tunc aut habebam iuſtum timorem:vt quia prope domum deſtructã vertat ignis,& non teneor.aliàs teneor hoc interdicto ad ſimplum,id eſt ad intereſſe. Idem eſt dicendũ,ſi Aquil.agatur.ſi autem deſtruxi domũ vicini nullo orto incẽdio,licet poſtea oriatur ibi propè,bene teneor.& redditur ratio. ¶ *Notatimus.*] Hæc verba edicti quãuis latè pateãt,vt ex ſupradictis patet:ſcias tamen hoc edictũ locum habere in opere,quod in ſolo tãtùm ſit.Qui ergo colligit fructus fundi mei : non tenetur hoc interdicto, qui autem incidit arbores fundi mei,vel ſaliẽtum, vel arundinem, vel vites vineæ meæ,tenetur hoc interdicto.non autem ille, qui colligit fructus , nam tenetur furti. ¶ *Si quis acervum.*] Dic caſum vt

¶ Et cùm [a] interdictum hoc ſic ſit ſcriptum , *Quod vi aut clàm factum eſt.* non ita. *Quod vi aut clàm feciſti.* latiùs porrigi,quàm ad eas[13] perſonas,quas ſuprà memorauimus[14] [b], Labeo putat. & hoc iure vtimur, vt ſiue ego feci[15], ſiue fieri iuſſi [c], interdicto Quod vi aut clàm tenear.

VI. Paulus lib.lxvij.ad Edictum.

S I ego† tibi mandauero opus nouum facere,tu alij [d], nõ poteſt videri meo iuſſu factum,teneberis ergo & tu [e], & ille. An & eo teneat, videamus. Et magis eſt,etiam me,qui initium rei præſtite rim,teneri [f]. Sed vno ex his ſatisfaciente,cæteri liberantur [g].

VII. Vlpianus lib.lxxj. ad Edictum.

S I alius fecerit me inuito [h], tenebor ad hoc, vt patientiam præſtem [i].

1 ¶ Neratius quoque ſcribit eum, cuius ſeruus vi, aut clàm fecerit[1], aut ſua impenſa [k] ex hoc[2] interdicto opus reſtituere debere, aut patientiam [l] reſtituendi præſtare,& ſeruũ noxæ [m] dedere debere[3]. Et[4] planè ſi mortuo alienatóve ſeruo interdiceretur [n], patiẽtiam duntaxat præſtare [o] debere ait [p] : ita vt emptor [q] eo interdicto poſſit cõueniri , vt aut impenſam præſtet, aut in noxam det , dominóque [r] operis opus [5] ſua impenſa reſtituẽte,aut damnato , quia non reſtitueret , emptorem [s] liberari [t]. Eadem [v] & ſi contrà dominus ſerui [x] vel opus reſtituiſſet,vel [6] in litis æſtimationem damnatus eſſet [y]. Quòd ſi noxæ tantùm eũ dedidiſſet [z],aduerſus dominum operis [a] vtiliter interdici.

2 ¶ Ait Iulianus, Qui ante nuntiationis [b] remiſſionem [c], contrà quàm prohibitus fuerit,opus fecerit, duobus interdictis tenebitur: vno quod ex operis noui nũtiatione competit:altero , Quod vi aut clàm [d]. Remiſsione autem facta intelligendus[c] nõ erit vi,aut clàm facere,quamuis prohibeatur [f]. Licere enim debet ędificare ei,qui ſatisfederit,cũ poſſeſſor hoc ipſo [g] cõſtituatur.clamq́ue facere quamuis [7] prohibeatur [h], nec ante remiſſionem , nec posteà existimandus eſt:cùm is , qui opus nouum nuntiat,non poſsit videri celatus [i],& præoccupatus [k] antè quàm controuerſiam faceret [l].

3 ¶ Belliſsimè apud Iulianum quæritur, an exceptio hæc noceat in hoc interdicto , *Quod tu*

13 Flo. hos.

14 Flo.numerauimus.

15 Fl.feci ſſem.

† Bal. inl. vnica.§.ne autem.versicu. extra quæro mandauit Ti. no.iſti text. singu.excep. mar.& infi. tenendũ adhoc quòd si quis mandauit tibi vt cõmitteres homicidiũ& tu mandasti. cuius potest secundaſtal. ideni ho micidium,& per pertarit iuſtidvlicumum,quis tenetur an primus man dans:an ſecundus : an ſi ipſe ſo ne mandauit. & facit ad initium iſtud C. ad leg.Iul.de vi.l. quoniã. & infra vi bo. rap. l. pen. ſecus ſi ipſe tutor non feciſſet , ſed iuſſiſſet fieri,tunc enim non teneretur tutor, ſed is, cuius nomine iuſſit.vt ff. proxi. §. ſecundum quoſdam.

a Flo.ſecit. b Flo.ſecit.

c Flo.ſecit.

d Flo.ſecit.

e Flo.deſſ. opus.

f Flo.deſſ. opus.

g Flo.Et.

in gl.ſubſequenter dicit.fecisti foſſam in ſylua public. bos meus in eã incidit,& læſus eſt.teneris hoc interdicto. Item qui deſtruxit ſummitatẽ domus meæ,licet nõ vſq; ad ſolum:tenetur hoc interdicto.& dat exẽpla in tegula remota.Itẽ ſi ramum de arbore incidit.Et eſt hoc verum de tegula,ſi erat ſupra domum,& inde ſit remota, ſi autem nondũ erat ſuprà domum poſita , & aliquis eam remouerit : non tenetur hoc interdicto. Pro ſera autem domus, vel pro claui, vel pro cancello ſublato non datur hoc interdictum. Si autem ſtatuam affixam domui , vel ſimile quid , quis remoueat, hoc interdicto tenetur. Item qui arauit vi,vel clàm in agro alterius, vel foſſam fecit, hoc interdicto tenetur. Qui autem acerauum lignorum exiſtentem in agro Titij remouit , extra agrum portando ligna:hoc in terdicto non tenetur, cùm per hoc non lædat fundum , nec acerauus cohærebat ſolo. & hoc dicit hic §. cùm tribus legibus ſequen. Franciſcus.

5 Flor. deeſt, opus.

6 Flo.vel litis æſtimatione.

7 Flor. deeſt, quamuis prohibeatur.

h ¶ *Inuito.* id est in meum præiudicium: puta ſeruitutis alij debitæ.Accur.

i ¶ *Præſtem.* vt opus tollatur:vt & infra eodem,l. ſemper. in princip.

k ¶ *Impenſa.* cùm præceſſit,vel ſecuta eſt domini voluntas.

l ¶ *Patientiam.*cùm eo inuito factum eſt. Accur.

m ¶ *Noxæ.* ad hoc ſupra de peti.hære.l.iilud.§.ſi.& ff.l.nã & ſi ſeruus.& l.denique.§. fin. & ff. de dolo.l.eleganter.§.ſi quadrupes. & de noxa.l. electio.Sed contra.ff. de aqua plu.arcen .l.ſi tertius.§.Celſus. Solu.vt ibi.Accur.

n ¶ *Interdiceretur.*id eſt interdicto agueretur.

o ¶ *Præſtare.*ſcilicet venditorem.

p ¶ *Ait.*Neratius.

q ¶ *Emptor.*dum viuit ſeruus.

r ¶ *Dominóque.*ſcilicet quondam venditore.

s ¶ *Non reſtitueret.*quod eſt quando voluit dominus.

t ¶ *Liberari.*vt & ff.ſi fa.fur.fe.di.quoties.in prin.Et arg.ff.eo. ſemper. §.fin.Accurſius.

v ¶ *Eadem.*ſcilicet dicenda ſunt. Accur.

x ¶ *Serui.*ſcilicet emptor.

y ¶ *Eſſet.*quia venditor liberabitur.

z ¶ *Dedidiſſet.*ſcilicet emptor ſeruum.

a ¶ *Aduerſus dominum operis.*id eſt venditorem,cuius voluntate factum eſt.

b ¶ *Nuntiationis.* poſt prohibitionem factæ.

c ¶ *Remiſsionem.*id eſt ante ſatisfationem præſtitam,quæ pro remiſsione eſt.Vel dic etiam propriè.nam duobus modis fit remiſsio, ſcilicet conuentione,& iure,id eſt præſtita ſatisfatione.

Remiſsio duobus modis fit.

d ¶ *Quod vi aut clàm.*vt ff. de oper.no.nun.prætor.§.nonnulli. & l.j. §.j.nec ſuperfluit alterum:vt in d.l.j.§.j.no.

e ¶ *Facta.*quod fit conuentione,vel præſtita ſatisfatione.

f ¶ *Prohibeatur.* ſcilicet iterum.

g ¶ *Hoc ipſo.*qđ ſatisfecerit.& dic poſſeſſor,ſciiicet iuris , ſecũdũ quoſdã cuius cauſſa fit nuntiatio:vt ff. de ope.no.nun.l.de pupillo. §. impoſſitiã.ſed certè imò & ſoli : quia & naturalẽ cauſſam habet quandoq; nuntiatio:vt ibidem.& hoc quando voce tantum:vt & ff. de operis noui nuntiatio.l.j.§.in operis.& ff. ſi ſerui.vendi.& ſi fortè.§.j.ſecus ſi iactu lapilli.vt ea.l.de pupillo.§.meminiſſe.Accurſius.

h ¶ *Prohibeatur.*ſcilicet nunc. Accur.

i ¶ *Celatus.*facta remiſsione.

k ¶ *Præoccupatus.* prohibitione,cùm animum celandi eum non habuit.

l ¶ *Faceret.*domino fundi.nam ad hoc vt non videatur ædificans clã ædificare,debet dicere domino fundi : notum ſit tibi , quòd ego volo ædificare in tali loco:& in tali die , & hora incipiam. & quædam alia debet dicere:vt habes ff. eo.aut qui.§.j. Acc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Quod tu non vi.* verba exceptionis, rectè agere pro eo opere, &c.
b ¶ *Quod non vi.* verba exceptionis, & expone vt modo.
c ¶ *Dari.* hoc verum est in hoc interdicto. secus in interdicto vnde vi: vt & C. ad legem Iuliam de vi. l. si quis. quæ est contra. tunc enim amittit ius suum, secundum B. vt C. vnde vi. l. si quis in tantam. nisi incontinenti faceret: vt
3. de vi & vi armat. l. qui possessionem. Accursius.
d ¶ *Nam.* quod dixit in genere: nunc ponit in specie.
e ¶ *Profuturam.* facit supra ne quid in loco publico. l. ij. §. idé ait. & supra de do. l. si duo. & infra de regu. iur. l. cùm par. §. illi. & C. de liber. caus. si filium. & supra ne quis eum qui in ius vocat. l. ij. & de eo per quem fac. est. l. penultim. & l. fin. §. fin. & supra de compen. l. si ambo. Ac.
f ¶ *Ex magna.* puta si iudicis non habuit copiam, cuius authoritate opus destrueretur. arg. C. de decur. l. generali. & supra quæ in fraudem creditorum, ait prætor. §. si debitorem. Vel si enorme dānum patitur. & secundum hoc loquitur infra eod. l. fina. §. fi ad ianuam.
g ¶ *Alioquin.* id est si iusta causa non intercedit.
h ¶ *Iudicis.* quasi dicat non authoritate destruentis.
i ¶ *Incendij.* verba exceptionis.
k ¶ *Fecisset.* iure. aliàs ipse teneretur: vt 3. ad legem Aquil. l. quemadmodum. §. magistratus. quæ est contra. nisi sit summus: vt 3. de iniur. l. nec magistratibus.
l ¶ *Concedendum.* vt scilicet habeat exceptionem.
m ¶ *Aestimandam.* contra priuatum, id est quod solum interest: vt arg. 3. de vi & vi arm. l. si vi à me. & 3. eis qui in puteum. §. fi fundus.
n ¶ *Si peruenisset.* Ad domum destructam. & facit 3. ad Velleia. aliquando. §. fi. & infra de incend. rui. nau. l. iiij. & 3. ad legem Rhod. de iact. l. fin. §. fi ea. & infra ad Turpil. l. in senatus. §. fi propter. & 3. loca. fi prius.
o ¶ *Videretur.* s. ille qui destruxit ædes.
p ¶ *Incendio.* id est nulla occasione incendij habita. cùm nullum incēdium esset. inde. sed quia volebat dare damnum vicino.
q ¶ *Id feceris.* id est destruxisti ædes vicini.
r ¶ *Ortum fuerit.* propter quod si ædes non essent destructę antè, iste posset nunc de iure destruere.
s ¶ *Non idem erit.* vt scilicet seruetur prædicta distinctio. Sed contra 3. ad legē Aqui. si quis fumo. §. quod dicitur. vbi indistinctè dicit eum non teneri damni iniur. Solu. ibi iustus metus est, hic non: vt ibi not. Vel secundum P. ibi pœnalem denegat: hic simplicem concedit.
t ¶ *Statu.* vt si tunc imminet metus iam orto incendio. & facit 3. de testamen. ad tertium. §. j. & 3. qui & à qui. l. Iulianus. & j. de verb. oblig. si filius. & de stipu. seruo. vsusfructus. Accur.

non vi a, *aut clàm feceris?* vt puta, vtor aduersus te interdicto, Quod vi aut clàm fecisti[8]: an possis obiicere mihi eandem exceptionem, *quòd non vi* b, *aut clàm fecisti?* Et ait Iulianus æquissimum esse hanc exceptionem dari c. Nam d si tu, inquit, ædificaueris vi, aut clā, ego idem demolitus fuero vi, aut clàm: & vtaris aduersus me interdicto, hanc exceptionem mihi profuturā e, quod nō aliter procedere debet, nisi exmagna f, & satis necessaria causa: alioquī g hęc oīa officio iudicis h celebrari oportet.

Domus vicini potest impunè destrui timore ignis, si ignis usque illuc peruenit, sin autem nō peruenit usque illuc, tenetur destruēs. b.d.

4 ¶ Est & alia exceptio, de qua Celsus dubitat, an sit obiiciēda: vt putà, si incendij arcendi causſa vicini ędes intercidi, & Quòd vi aut clàm mecum agatur, aut damni etiam iniuria. Gallus enim dubitat, an excipi[11] oporteat, *quòd incendij defendendi causſa factū*[12] *sit.* Scruius autem ait, si id magistratus fecisset k, dandam esse, priuato non esse idem concedendum l. Si tamē id[13] vi, aut clàm factum sit, neque ignis couſq; peruenisset, simpli item æstimandā m: si peruenisset n, absolui eum oportere. Idem ait esse, si damni iniuria actum foret: quoniam nullam iniuriam, aut dānum dare videretur o: æquè periturisædibus. Quòd si nullo orto[14] incendio p id feceris q, deindè postea incendium ortum r fuerit, nō idem erit s dicendum: quia non ex post facto, sed ex præsenti statu t, damnum factum sit, nécne, æstimari oportere, Labeo ait.

Dixit suprà expositionem, Quod ui aut clàm. Item & factum quo ad personam facientis, nūc exponit quo ad locum in quo debet esse factum, usque ad l. is, qui in puteum. §. quod ait prætor. Bart.

5 ¶ Notauimus v suprà quòd quamuis verba interdicti latè pateant x: tamen ad ea sola opera pertinere interdictū placere, quęcunque fiant in solo. Eum enim qui fructum tangit y, non teneri interdicto z, Quod vi, aut clàm. nullum enim opus in solo facit[15]. aut qui arbores succidit, vtique tenebitur: & qui arundinem, & qui salictum. terræ enim, & quodammodo solo ipsi corrumpendo manus infert a. Idem & jn vineis succisis. Cæterùm qui fructum b aufert, furti debet conueniri. Itaque si quid operis in solo fiat, interdictum locum habet. In solo fieri accipimus & si quid circa arbores c fiat, non si quid circa fructum arborum.

6 ¶ Si quis aceruum stercoris d circa agrum pinguedinis[16] causſa de iecerit: cum eo, Quod vi aut clàm factum est, agi potest: & hoc verū est: quia solo vitium e adhibitum sit. ¶ Planè si quid agri colendi f causſa factū sit, interdictū, Quod vi aut clàm locum non habet, si melior causſa facta sit agri g, quāuis h prohibitus quis vi aut clàm fecerit.

7 ¶ Prætereà si fossam feceris in syłua publica, & bos meus in eam inciderit: agere possum hoc interdicto i quia in publico factū est.
8 ¶ Si quis ædificium demolitus fuerit, quamuis non vsque ad solū: quin interdicto teneatur, desist dubitari. Proinde & si tegulam[17] de ædificio sustulerit, magis est, vt interdicto teneatur.

VIII. Venuleius lib. ij. Interdictorum.

NAm origo huius rei k à solo l proficiscitur. Cæterùm, per se solæ[1] tegulæ non possidētur m, sed cum vniuersitate ædificij. nec ad rem pertinet, affixæ n sint, an tā tùm appositæ[2].

IX. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

NAm & si ramos o quis de arboribus abstulerit, adhuc interdictū hoc admittimus. hoc[1] ita, si de ædificio tegulas p sustulerit. Cæterùm, si non de ædificio, sed seorsùm positas, cessat hoc interdictum. Si tamen sera[2], vel clauis vel specularium a, vel cancellus sit ablatus b, Quod vi aut clàm agi nō poterit. ¶ Sed si quis aliquid ædibus affixū c auulserit[3], statuā fortè, vel quid aliud, Quod vi aut clàm interdicto tenebitur. ¶ Si quis vi, aut clàm agrum arauerit[4], aut fossam fecerit, d hoc interdicto tenebitur e. & si aceruum f succenderit, vel dispersérit, si non ad vsum agri conuertat, g interdicto locus non erit.

X. Venuleius lib. ij. Interdictorum.

QVia aceruus solo non cohæret h, sed terra sustinetur: ędificia autē solo cohęrēt.

XI. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

IS qui in puteum i vicini aliquid infuderit[1], & hoc facto aquam corruperit[2], ait Labeo interdicto, Quod vi aut clàm eum teneri: portio enim agri videtur aqua viua, quemadmodum si quid operis in aqua fecisset.
1 ¶ Quæsitum est, si statuam in municipio positam[3] ex loco publico k quis sustulerit l vel vi, vel clàm, an hoc interdicto teneatur. Et extat Cassij sententia, eum, cuius statua m in loco publico in municipio sit posita, Quod vi aut clàm, agere posse, quia interfuerit eius eam non tolli. Municipes autem etiam furti actores: quia res eorum sit n quasi publicata. [licet 4 interdictum sit eius, cuius statua fuerit o] si tamen deciderit, ipsi eam detrahent 5 P: & hæc sententia vera q est.
2 ¶ Si quis de monumento statuam r sustulerit, an ei, ad quem ius sepulchri pertinet 6, agere permittatur 7? Et placet & in his interdicto locum esse. Et sanè dicēdum est, si qua sepulchri ornandi s causſa apposita sint, sepulchri esse videri. Idē est, & si ostium t auellat 8 u, vel effringat x,
3 ¶ Si quis in vineas meas venerit, & radices 9 y abstulerit, hoc interdicto z tenebitur.

Expositi respectu personarum, & posteà respectu loci in quo fit: nunc exponit respectu temporis in quo factum est, uel durat factum. Bart.

4 ¶ Quod ait prætor a, *Quod vi aut clàm factum est*, ad quod tempus referatur, videamus, vtrùm ad præteritum b tempus, an ad præsens c. quæ species & apud Iulianū exposita est. Ait enim in hoc interdicto præsentis temporis significationem accipi debere d. Si tamē e ex opere f damnum datum fuerit, aut dominꝰ, aut is, cuius fundo no fundū tibi & tradidi tibi precario: qui vult ædificare in eo, sufficit q tibi denūtiet. cum ergo non possidenti denūtiatur (aliàs teneretur ei hoc interdicto) ergo fundo vēdito sub pacto addictionis in diē & tradito, competet ei hoc interdictum pro opere, si quod in eo fiet. si autē nondum sit traditus. licet precarij rogatio interuenit, hoc interdictum venditori cōpetit pro opere, si quod fiat vi, vel clàm. si autem precario sit in pos. fundi. vel ex causſa conduct. & opus aliquod aliquis in eo fundo faciat vi vel clàm: ei competit hoc interdictum, nam & colono non datur. si autem vendito fundo sub pacto addictionis in diem allata fuit melior conditio, & sic pos. translata ad venditorem, si amodo opus fiat vi, vel clàm, hoc interdictum competit venditori. Sed pone quòd vendidi tibi fundum pro decem hoc acto, vt si tibi displiceat, sit inemptus, & incipis hunc fundū possidere: si amodo aliquis in eo fundo faciat opus vi, vel clàm, tibi competit hoc interdictum. Item si dixissem, si displiceat Titio extraneo, sit inemptus. Item si dixissem, si nauis venerit ex Asia, competit tibi hoc interdictum. Itē si sub pacto legis commissoriæ vendidi: quod exemplum habes in gl. Vltimò dicit, qui opus facit in fundo alieno vi vel clàm, tenetur hoc interdicto 4 domino fundi, & omnibus aliis, quorum interest opus non esse factum, vt fructuario & colono. hinc est, quòd si arbores fundi mei incidisti, teneris mihi hoc interdicto, & etiam ei, qui habet vsumfruct. in fundo isto. item Aquil. competit. Item si egomet incidi: teneor fructuario hoc interdicto, & Aqui. vtili. & hoc dicit hic §. cum lege seq. & prin. sequen. Franc.

Statum. scilicet quando in honorem eius posita est, non causſa ornandi municipij, est ergo ciuium: vt 3. de acquiren. rer. do. statuas. & 3. de priui. cred. l. Aufidius.
n ¶ *Horum sit.* verè. vel dic secundum quosdam, non verè, sed quasi: vt d. l. statuas.
o ¶ *Fuerit.* & adhuc est, vt statim dices.
p ¶ *Detrahent.* & non tenebuntur interdicto ei, qui posuit. Accur.
q ¶ *Vera est.* de his statuis varia iura sunt. dic ergo, quia aut in honorē ponentis, aut ciuitatis sunt positæ: si ciuitatis, dominium est ciuitatis. sed quia ponentis interest: & ipse quod vi aut clàm habebit. Si in honorem ponentis, ciuium non est, sed ponentis. vendere tamen vel auel lere non potest, sed ipsis datur defensio, & aduersus possidentes actio. sed ille fortè ageret qui posuit: vt 3. de priuil. credit. l. Aufidius. & de acquirendo rerum domi. statuas. Accur.
r ¶ *Statuam.* sepulchri causſa appositam.
s ¶ *Ornandi.* aliàs ordinandi, & aliàs ornandi.
t ¶ *Ostium.* sepulchri causſa appositum.
v ¶ *Auellat.* aliàs euellat, aliàs appellat, & aliàs appulerit.
x ¶ *Effringat.* fortè rem aperit. & facit j. de sepul. vio. l. ij. & 3. prox. §. & l. nam & fi. §. ij. Accursius.
y ¶ *Et radices.* aliàs radices, aliàs radicas.
z ¶ *Hoc interdicto.* nec minus lege Aquil.
a ¶ *Quod ait prætor.* 3. eo. l. j. in prin.
b ¶ *Ad præteritum* si factum est, nec durat.
c ¶ *Ad præsens.* quando durat.
d ¶ *Debere.* scilicet si factum durat.
e ¶ *Si tamen.* licet ad præsens tempus referatur, tamen &c.
f ¶ *Ex opere.* scilicet quod est factum vi, aut clàm.

a ¶ *Specularium.* non affixum. aliàs speculum. & facit j. de furt. l. si certæ. Accursius.
b ¶ *Cancellus.* Cancelli dicuntur summitates murorum secundum Isido. & vulgò dicuntur merli. sed non ita hic accipitur sed pro ostio ex diuersis lignis fenestrato facto: vt & accipitur supra de leg. primo. l. cætera. §. fi.
c ¶ *Affixum.* quia tūc partes domus sunt: vt infra de fund. instru. l. quæsitum. §. Pomponius. sed in statua secus videtur: vt 3. de sepul. viol. ij. quæ est contra Sol. religionis fauore & pro statua non affixa dabitur interdictū quod vi aut clàm: vt ibi & infra l. is qui. §. j. & facit 3. de priui. credi. Aufidius.
d ¶ *Arauerit.* prædiū vicini, quo facto deterior fit ager.
e ¶ *Tenebitur.* vt j. eo. fi vitem. §. j.
f ¶ *Aceruum.* lignorum vel alterius materiæ.
g ¶ *Si non ad vsum.* scilicet præuum, id est si aceruum extra fundum meum deiicias di spergendo ipsum, hic non corrumpit solum: sed si per ipsum solum, locum haberet interdictum: vt 3. eod. fi alius. §. si quis aceruum.
h ¶ *Via aceruus. Nō cohæret.* id est, non est affixus solo. Sed contrà supra communia præd. l. pe. Solu. hic dicit aceruum lignorum vel lignaminis non ædificatum: ibi aceruum lapidis ædificatum, & verum est, vel nullo modo est contra.

Cancellus varia significat.

1 *Ferrū.*

3 *Euellerit.*

4 *Inuenerit. Manuscripti. contauerit.*

Is qui in puteum. CASVS. In puteum quem habebas in agro tuo 50 vt fructuario & colono. hinc est, quòd si arbores fundi mei incidisti, iniecì aliquid, per quod aqua est corrupta. teneor hoc interdicto. & redditur ratio in litera, sicut si aliquod aliud opus fecissem in tuo puteo suę aqua. Secundo dicit, statuā in loco publico posuiti: eam remo uitteneor hoc interdicto tibi, & furti actione teneor ciuitati. Si tamen fa cadat statua, & statuā supra sepulchrum tuorū fecisti ponere causſa ornandi sepulchri, & ego remoueo, teneor tibi hoc interdicto. Idē si ostium sepulchri tui auellā sue remouea. Idem si radices vineæ tuæ abstuli. nam teneor hoc interdicto. ¶ *Quod ait prætor.*] Nūc quædam verba. edicti supra positi declarat, hæc scilicet, quod vi aut clàm factū sens tempus, quo agitur, an ad præteritum? & certè si factum opus durat: vt quia opus quod fecisti, ego destruxi meis expēsis, agere possum posteà hoc interdicto, & veniēt expēsæ, quas feci, vt eas mihi emē des. Item damni emēdatio si quod ob illud opus habui. Vltimò dicit, hoc interdictum habet locū in opere, quod est factū vi tantū, vel clàm tantùm. Item si pars operis facta est vi, & alia pars clàm sit facta. & po nitur exemplum in litera. ¶ *Si tutoris.*] Seruus pupilli vel adulti fecit rator vtili actione in factum: vel vtili hoc interdicto, & pupillus & a- 70 dultus tenentur præstare patientiam destruendi operis. & hoc delictū non sequitur seruū. hinc est, quòd si manumittatur seruus prædictus. non tenebitur, cùm iustè obtemperauerit in hoc tutori vel curatori. & no. bonam regulam in fine §. ¶ *Si posteà quàm.*] In meo fundo fecisti opus vi vel clàm, & sic habeo hoc interdictum cōtra te. dicitur q licet vendā posteà ipsum fundū, durat mihi hoc interdictū: & quicquid ob hoc consequar, non reddam emptori, cùm opus fuerit factum ante vē ditionem. & si antè quàm tradam, opus in eo sit factum, cōpetit mihi hoc interdictum. & quicquid ob hoc fuero cōsecutus, reddā emptori. & no. bonam regulam in fine §. Sed pone quòd vēdidi fundū tibi pro 80 aliquis in eo fundo fecit. opus vi, vel clàm. dicitur q tibi cōpetit hoc interdictum. & si alius offerat plus pro isto fundo, inēptus fit, cogeris mihi cedere interdictum istud: sicut fructus fundi medio tēpore perceptos. Posteà dicit, qui vult ædificare in fundo, nō debet semper denuntiare possessori, vt euitet hoc interdictū. pone enim quòd vendidi

dictum. Si tamen sera[2], vel clauis vel specularium a, vel cancellus sit ablatus b, Quod vi aut clàm agi nō poterit. ¶ Sed si quis aliquid ædibus affixū c auulserit[3], statuā fortè, vel quid aliud, Quod vi aut clàm interdicto tenebitur. ¶ Si quis vi, aut clàm agrum arauerit[4], aut fossam fecerit, d hoc interdicto tenebitur e. & si aceruum f succenderit, vel dispersérit, si non ad vsum agri conuertat, g interdicto locus non erit.

X. Venuleius lib. ij. Interdictorum.

QVia aceruus solo non cohæret h, sed terra sustinetur: ędificia autē solo cohęrēt.

XI. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

IS qui in puteum i vicini aliquid infuderit[1], & hoc facto aquam corruperit[2], ait Labeo interdicto, Quod vi aut clàm eum teneri: portio enim agri videtur aqua viua, quemadmodum si quid operis in aqua fecisset.
1 ¶ Quæsitum est, si statuam in municipio positam[3] ex loco publico k quis sustulerit l vel vi, vel clàm, an hoc interdicto teneatur. Et extat Cassij sententia, eum, cuius statua m in loco publico in municipio sit posita, Quod vi aut clàm, agere posse, quia interfuerit eius eam non tolli. Municipes autem etiam furti actores: quia res eorum sit n quasi publicata. [licet 4 interdictum sit eius, cuius statua fuerit o] si tamen deciderit, ipsi eam detrahent 5 P: & hæc sententia vera q est.
2 ¶ Si quis de monumento statuam r sustulerit, an ei, ad quem ius sepulchri pertinet 6, agere permittatur 7? Et placet & in his interdicto locum esse. Et sanè dicēdum est, si qua sepulchri ornandi s causſa apposita sint, sepulchri esse videri. Idē est, & si ostium t auellat 8 u, vel effringat x,
3 ¶ Si quis in vineas meas venerit, & radices 9 y abstulerit, hoc interdicto z tenebitur.

Expositi respectu personarum, & posteà respectu loci in quo fit: nunc exponit respectu temporis in quo factum est, uel durat factum. Bart.

4 ¶ Quod ait prætor a, *Quod vi aut clàm factum est*, ad quod tempus referatur, videamus, vtrùm ad præteritum b tempus, an ad præsens c. quæ species & apud Iulianū exposita est. Ait enim in hoc interdicto præsentis temporis significationem accipi debere d. Si tamē e ex opere f damnum datum fuerit, aut dominꝰ, aut is, cuius fundo no

Expositi respectu personarum, & posteà respectu loci in quo fit: nunc exponit respectu temporis in quo factum est, uel durat factum. Bart.

4 *Sinchysa disiunt.*

5 *Detrahunt.*

6 *Pertinet.*

7 *Permittatur.*

8 *Auellerit.*

9 *Et radices. Vide radicas. Alias. lib. 12. reg. 2. ca. 27.*

fundū tibi & tradidi tibi precario: qui vult ædificare in eo, sufficit q tibi denūtiet. cum ergo non possidenti denūtiatur (aliàs teneretur ei hoc interdicto) ergo fundo vēdito sub pacto addictionis in diē & tradito, competet ei hoc interdictum pro opere, si quod in eo fiet. si autē nondum sit traditus. licet precarij rogatio interuenit, hoc interdictum venditori cōpetit pro opere, si quod fiat vi, vel clàm. si autem precario sit in pos. fundi. vel ex causſa conduct. & opus aliquod aliquis in eo fundo faciat vi vel clàm: ei competit hoc interdictum, nam & colono non datur. si autem vendito fundo sub pacto addictionis in diem allata fuit melior conditio, & sic pos. translata ad venditorem, si amodo opus fiat vi, vel clàm, hoc interdictum competit venditori. Sed pone quòd vendidi tibi fundum pro decem hoc acto, vt si tibi displiceat, sit inemptus, & incipis hunc fundū possidere: si amodo aliquis in eo fundo faciat opus vi, vel clàm, tibi competit hoc interdictum. Item si dixissem, si displiceat Titio extraneo, sit inemptus. Item si dixissem, si nauis venerit ex Asia, competit tibi hoc interdictum. Itē si sub pacto legis commissoriæ vendidi: quod exemplum habes in gl. Vltimò dicit, qui opus facit in fundo alieno vi vel clàm, tenetur hoc interdicto 4 domino fundi, & omnibus aliis, quorum interest opus non esse factum,

Statum. scilicet quando in honorem eius posita est, non causſa ornandi municipij, est ergo ciuium: vt 3. de acquiren. rer. do. statuas. & 3. de priui. cred. l. Aufidius.
n ¶ *Horum sit.* verè. vel dic secundum quosdam, non verè, sed quasi: vt d. l. statuas.
o ¶ *Fuerit.* & adhuc est, vt statim dices.
p ¶ *Detrahent.* & non tenebuntur interdicto ei, qui posuit. Accur.
q ¶ *Vera est.* de his statuis varia iura sunt. dic ergo, quia aut in honorē ponentis, aut ciuitatis sunt positæ: si ciuitatis, dominium est ciuitatis. sed quia ponentis interest: & ipse quod vi aut clàm habebit. Si in honorem ponentis, ciuium non est, sed ponentis. vendere tamen vel auel lere non potest, sed ipsis datur defensio, & aduersus possidentes actio. sed ille fortè ageret qui posuit: vt 3. de priuil. credit. l. Aufidius. & de acquirendo rerum domi. statuas. Accur.
r ¶ *Statuam.* sepulchri causſa appositam.
s ¶ *Ornandi.* aliàs ordinandi, & aliàs ornandi.
t ¶ *Ostium.* sepulchri causſa appositum.
v ¶ *Auellat.* aliàs euellat, aliàs appellat, & aliàs appulerit.
x ¶ *Effringat.* fortè rem aperit. & facit j. de sepul. vio. l. ij. & 3. prox. §. & l. nam & fi. §. ij. Accursius.
y ¶ *Et radices.* aliàs radices, aliàs radicas.
z ¶ *Hoc interdicto.* nec minus lege Aquil.
a ¶ *Quod ait prætor.* 3. eo. l. j. in prin.
b ¶ *Ad præteritum* si factum est, nec durat.
c ¶ *Ad præsens.* quando durat.
d ¶ *Debere.* scilicet si factum durat.
e ¶ *Si tamen.* licet ad præsens tempus referatur, tamen &c.
f ¶ *Ex opere.* scilicet quod est factum vi, aut clàm.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Sustulerit*. id est destruxerit. sed si qui fecit. destruxit: tenetur ad damna præterita: licet nunc non sit vi aut clàm factum: vt j.eo.l. compertit.§. fin.

b ¶ *Vtilius* quàm contrarium.

c ¶ *Sarciatur*. per vtile interdictū quod vi aut clàm ad vtrunque ergo tempus refertur: & præsens & præteritum.

d ¶ *Et clàm*. & ita ordina, vt quid fiat partim vi, & partim clàm in eodem opere.

e ¶ *Prohiberem*. contra ẓ.e.prohibere.§. illud. sed hic interuenit remissio, & ideo non perseuerauit prohibitio. Accursius.

f ¶ *Sufficiat*. siue ergo vi tantum, siue clàm tantùm, siue vi & clàm, locum habet hoc interdictum: & sic tunc ponitur aut, pro &: vt C. de verb. signifi. cùm quidam.

g ¶ *Factum sit*. siue vi siue clàm: à seruo pupilli.

h ¶ *Non teneri*. cõtra ẓ. quod iussu.l.j.§. fi. & l.ij. & de tribu. l. iij. §. j. sed ibi in contractu iussit: hic in delicto iussit tutor, vel curator. & adde quod de hoc not. ẓ. de pec. l. in summa. §. fi dolo. & supra ne vis fiat ei qui in pos. l. j. §. in hoc edicto. & supra de act. empt. Iulianus. §. idem Iulianus & facit ẓ. de tabu. exhi. l. penul. & de dolo. l. sed si ex dolo. in princip. & j. de except. do. apud Celsum. §. si quis cùm tutor. Acc.

i ¶ *Actio*. in factum.

k ¶ *Vtile interdictum*. directum enim interdictum intenditur contra ipsum pupillum, vel furiosum, cuius nomine iussio facta est. arg. ẓ.eo. aut qui. §. fin.

l ¶ *Ad noxam*. vt si manumittatur, non sequatur caput. Accursius.

m ¶ *Ignoscitur*, vt & j. de act. & ob. l. seruus, & de re. iu. l. ad ea. & j. de iniu. sed si vnius. §. si iussu. in fin. & ẓ. de noxa. l. ij. §. j. & j. ad legẽ Cornel. de falsis. l. diuus. §. item senatus. & j. de regu. iuris. l. is dãnum.

n ¶ *Vicedominorum*. quales sunt tutores: vel curatores: vt supra pro empto. qui fundum. §. fi tutor. Accursius.

o ¶ *Fundus*. in quo aliquid vi aut clàm factum est.

p ¶ *Nihilominus*. id est non ideo minus.

q ¶ *Nec finiri venditione*. sic in act. arb. furt. cæ. vt j. arb. furt. cæ. l. fi. & interdicto de aqua coti. & æsti. vt ẓ. de aqua coti. & æsti. l. j. §. fi fundũ. item sic ẓ. fi regun. in iudicium.

r ¶ *Ex eo opere*. id est eius operis nomine exacto. ad quod facit ẓ. de peti. hære. l. at vbi. Accursius.

s ¶ *Distraxerit*. Ad quod facit ẓ. de contrahen. empt. l. fundi. & de ser. expor. l. si venditor. in fi.

t ¶ *Nondum traditio*. sic ergo traditione facta agit emptor, etiã pro opere ante traditionẽ facto. Et sic not. q; hoc interdictũ sicut act. aquæ plu. arcen. datur etiã successori in rẽ: vt ẓ. de aqua plu. arc. si tertius. §. si quis prius. ar. cõtra. ẓ. de eden. l. quæ dã. §. is autẽ. hoc tamẽ plus est in actio. aquæ plu. arcen. quia ea agitur pro opere ante venditionẽ facto: vt ibi. qđ hic nõ est. & ẓ. proxi. & per hoc quidã signãt eã contrariã. & est ratio qa ibi ad destructionẽ operis, ex quo damnũ timet in futurũ: hic pro dãno præterito: vt & ẓ. e. l. §. qđ ait. & facit in e. ti. de aqua pl. arc. l. post venditionẽ.

u ¶ *Tenebitur*. ad id quod cõsecutus est vel ad act. eedendam: vt & ẓ. de contrahen. empt. qđ sæpe. §. si res. & j. de fur. l. eum qui. in princ. Sed contra ẓ. de hære. vend. l. venditor ex hæreditate. in fin. Sol. vt ibi dixi in solutione contrarij dictæ l. eum qui.

x ¶ *Pertinere*. post vẽditionẽ contingens: vt & ẓ. de peric. & commo. rei ven. l. id quod. in prin. & j. §. Aristo.

y ¶ *Si fundus*. in quo aliquid vi aut clàm factum fuerit.

z ¶ *Interfuit*. vel quia sua fit res, vel quia in ea habebat ius, vel quia possideat vel teneat quoquo modo: vt & j. §. Aristo. & §. fi. & l. quanquam. vel etiam non possideat, vel teneat quandoque: vt j. eo. denique. §. si ex fociis. & fi. competit. in prin. Accur.

a ¶ *Transferatur*. i. an melior fuerit allata: quia interueniente res venditori restituitur: vt supra de in diem addi. l. vbi. §. idem Iulianus. & l. iter.

b ¶ *Si quid tunc*. scilicet quando venditio non est resoluta.

c ¶ *Fuerit*. ſ. postea.

d ¶ *Ipse*. ſ. emptor.

e ¶ *Vtile*. i. efficax.

f ¶ *Habebit*. quia eius interest, vel quia possidet.

g ¶ *Denuntiandum*. ab eo qui vult ædificare.

h ¶ *Morari*. sciẽte venditore, & nõ contradicente: vt C. de acquir. post l. minus. alias præscribo sum: vt ẓ. de acquir. post. §. ex stipulatione. vel dic morabar: quia iuerã causſa vendendi. nõ autẽ possidebam bona vel malafide adhuc. Tu dic verius, quòd nõ tradidit quò ad ꝓprietatem: tradidit tamen precario. & quod dicit morari, ſ. precario. pro hoc j. eo. §. ibi, nam & ſtatim &c.

i ¶ *Mibi*. scilicet tantum.

k ¶ *Denuntiauerit*. se opus facturum: quod dic vt supra eod. l. aut qui. §. si quis.

l ¶ *Ergo*. quia & non possidenti datur, ergo &c. vel dic, quia tradita possessione datur emptori, ergo hoc modo tradita competit.

m ¶ *In diem*. id est venditionem factam sub hoc pacto.

n ¶ *Traditus*. aliàs traditus sit, & aliàs non sit, scilicet liberè & absolutè: sed vt tantùm in possessione esset: secus si nullo modo: vt infra ibi, nam & ſtatim &c. & dicit secundo emptori plus offerenti, vel melius priori, cui sub dicto pacto fuit vendita. Accursius.

o ¶ *Traditio*. ad transferendum dominium, nec precarij rogatio.

p ¶ *Rogatio*. non tamen traditio. Accur.

nihilominus competere ei interdictum hoc[15], nec finiri venditione q. Sed nec ex empto actione erit quicquam præstandum emptori ex eo opere quod f ante venditionem factum est. Satis enim est, quòd vtique propter hoc opus viliori prædium distraxerit s. Certè & si non viliori vendiderit, idẽ erit probandum. Planè si post venditionem fundi opus factum est, & si ipse experiatur venditor, quia nondum t traditio facta est, tamẽ ex empto actione emptori tenebitur u. Omne enim commodum & incommodum ad emptorem pertinere x debet.

8 ¶ Si fundus y in diem addictus sit, cui competat interdictum: Et ait Iulianus, interdictũ, Quod vi aut clàm ei competere, cuius interfuit z opus non fieri. Fundo enim in diem addicto, & commodum & incommodum omne ad emptorẽ, inquit, pertinet antè, quàm venditio transferatur a. & ideo si quid tunc b vi aut clàm factum est, quãquis melior conditio allata fuerit c, ipse d vtile e interdictum habebit f: sed eam actionem, sicuti fructus medio tempore perceptos, venditi iudicio præstare cogendũ ait.

9 ¶ Aristo autem scribit possessori non semper[16] esse denuntiandum g. Nam si quis, inquit, fundum mihi vendiderit, & necdum eum tradiderit, & vicinus cùm opus facere vellet, & sciret me emisse, & in fundo morari[17] h, mihi i de nuntiauerit k esse eum tutum futurum, quod ad suspicionẽ clàm facti operis pertinet[17]. quod sanè verum est. Ergo [18] [1] si post in diem m addictionem factam fundus precario traditus n sit, putẽ emptorẽ interdictũ, Quod vi aut clã habere. Si verò aut nondum traditio o facta est, aut etiã facta est precarij rogatio p, non puto dubitandum, quin venditor interdictũ habeat. ei enim cõpetere debet, etsi resipũ[9] periculo nõ sit. Nec enim[19]

a ¶ *Ad emptorem*. vt instit. de contrahen. emp. §. cũm autem. & ẓ. proxi. §. & §. fi posteà.

b ¶ *Competere*. emptori, venditori enim competit, sed tamen venditor cogitur cedere interdictum emptori: vt ẓ. §. fi posteà. in fi.

c ¶ *Nec id est* an.

d ¶ *Posſit*. q. d. potest. vt in pœnc. istius §. Aristo. & in verſic. si verò.

e ¶ *Allata est*. possessione ex toto ablata priori emptori. Accursius.

f *Tempore*. aliàs eo opere. Accur.

g ¶ *Quæstio est*. & solutã: vt ẓ. §. prox. Accursius.

h ¶ *Facilius*. quam superiori casu. Accur.

i ¶ *In possessione*. qua litercunque: vt supra §. proxi.

k ¶ *In alterius*. vt si placuerit alteri socio meo.

l ¶ *Euenisset*. vt si nauis ex Asia venerit.

m ¶ *Commissoria*. vt si pretium non soluatur intra certum tempus, res sit inempta. Accursius.

n ¶ *Prædij*. facit ẓ. si ser. vend. & si fortè. §. sciendum.

o *Vanquam. Admittantur*. §. eo. si alius. §. notauimus contrà. Solue hic loquitur cùm quid circa solum factum est, & æditur dominus in fundis, & aliis: ibi verò cùm fructus tantùm modo tanguntur. & facit ẓ. ad l. Aquil. si seruus seruum. §. inquit lex & j. e. competit. in princ. & ẓ. l. proxi. §. fi fundus.

p *Enique*. Principium huius l. cõtinuatur cum fine casus præcedentis.

q ¶ *Labeo scribit*.] Feci sti opus in fundo patris mei me prohibente. tu videris feciſſe perinde ac si pater meus prohibuiſſet: & sic patri meo & mihi interdictũ hoc competit. quod expone vt in glo. Secundò dicit, in fundo peculiari mei filij non castrensis peculij, vel quasi feciſti opus clam propter me filium, non competit interdictũ quod clam factum est. cùm celatio, quò ad me filiũ pro nõ facta habeatur. Tertiò dicit, vnus ex sociis arbores fundi cõmunis incidit, tenetur hoc interdicto socio suo, cùm eius interſit. hinc est, q si a nimo donandi concessi tibi incidere arbores fundi mei: & antè, quàm incideres, alius incidit, habes hoc interdictũ contra incidentem. Itẽ si ex causſa emptionis, vel ex alio cõtractu cesseram tibi incidere. Itẽ & hæredi datur hoc interdictũ pro opere facto in fundo hæreditario etiã ante aditã hæreditatẽ. nec obstat, quòd nemo erat dominus fundi tẽpore oparis. & pro opere facto in sepulchro, qđ tamẽ nullius est, cõpetit hoc interdictũ ei, ad quẽ ius sepulchri ſpectat. plus etiam dicit, scilicet quòd hæreditas iacens locum domini obtinet. ¶ *Si colonus*.] Colonus mens fecit opus vi, vel clam, si quidẽ me vel ratum habente, vel volente, teneor hoc interdicto: ſicut & si procurator meus feciſſet me volente, vel ratũ habẽte. hinc est si colonus meus arborem, de qua erat controuerſia inter me & vicinũ, incidit: si quidem me iubente, teneor hoc interdicto ad patientiam & impensam, & etiam colonus ad prædicta tenetur. si autẽ me non iubente fecit: teneor patientiam præstare. colonus autẽ ad vtrunque tenetur, scilicet ad impensam & ad patientiã. Idẽ est in seruo. nam si seruus meus fecit opus me ignorante,

multum facit, quòd res emptoris periculo sit. Nam & ſtatim post venditionem contractam periculum ad emptorem a ſpectat: & tamen antè, quàm vlla traditio fiat, nemo dicit interdictum ei competere b. Si tamen precariò sit in possessione, videamus ne c, quia interest ipsius, qualitercunque[20] possidet, iam interdicto vti posſit d. ergo & si conduxit, multò magis. Nam & colonum posse interdicto experiri, in dubium nõ venit. ¶ Planè si posteà, quàm melior conditio allata est e, aliquid operis vi aut clàm factum sit, nec Iulianus dubitaret interdictũ venditori competere. Nam & inter Caſsium & Iulianum de illo, quod medio tẽpore f accidit, quæstio g est, non de eo opere, quod posteà contigerit[21].

10 ¶ Si ita prædium vænierit, vt si displicuiſſet: inemptum esſet, faciſlius h admittimus interdictũ emptorem habere: si modò est in possesſione i. Et si rescisio emptionis in alterius arbitrium k conferatur, idem erit probandum. Idém que est, & si ita vænisſet, si aliquid euenisſet l, sinemptum esſe prædium. Et si fortè commissoria m vænierit, idem erit dicendum.

11 ¶ Idem Iulianus scribit interdictum hoc non solùm domino præ dij n, sed etiam iis, quorum interest opus factũ non esſe, cõpetere.

XII. Venuleius lib. ij. Interdictorum.

QVanquàm autem colonus & fructuarius fructuum nomine in hoc interdicto ad mittantur o: tamen & domino id competit p, si quid præterea eius interſit.

XIII. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

DEnique si arbores in fundo cuius vſusfructus ad Titium

pertinet, ab extraneo, vel proprietario succiſæ fuerint, Titius & lege Aquilia q, & interdicto r Quod vi aut clàm, cum vtroque eorum rectè experietur.

1 ¶ Labeo ſcribit: si filio s tuo t prohibente opus factum sit u & te habere interdictum, ac si te prohibente opus factum x esſet, & filiũ tuum nihilominus y. ¶ Idem ait, aduersus filium fam. in re peculiari z neminem clàm videri a feciſſe. Nanque si scit eum filium fa. esſe, non videtur eius celandi gratia feciſſe, quem certum[3] est nullam secum actionem b habere.

2 ¶ Si ex sociis communis fundi vnus arbores succiderit, socius cum eo hoc interdicto experiri potest c: cùm ei competat cuius interest.

¶ Vnde & apud Seruium amplius relatum est, si mihi concesſeris d, vt ex fundo tuo arbores cædam, deinde eas alius vi aut clàm cæciderit, hoc interdictum mihi competere: quia ego sum[4] cuius interest. quod facilius erit admittendũ, si à te emi, vel ex aliquo cõtractu e hoc consecutus sim, vt mihi liceret[5] cædere.

3 ¶ Quæsitum est, si cùm prędium interim nullius esſet, aliquid vi aut clàm factum sit, an posteà dominio ad aliquem deuoluto, interdicto locus sit: vt putà, hæreditas iacebat: posteà adiit hæreditatem Titius, an ei interdictum competat? Et est apud Iulianum[6] sæpiſſimè relatum, hoc interdictũ hæredi cõpetere eius nomine[7] f, qđ ante aditam hæreditatem factum sit. Nec referre Labeo ait, quòd non scierit g qui hæredes futuri esſent. Hoc enim posse quem causſa ri etiam post aditam hęreditatem. Nec illud quidẽ obstare Labeo ait quòd eo tẽpore h nemo dominus

cundum Labeonem, secus secundum quosdam alios. vel nesciebat filiumfamil. qui opus fecerit. vnde non eum, sed patrem celare voluit. arg. ẓ. eo. aut qui. §. fi quis dum. vel non habet vt possit exercere contra patris voluntatem, habet tamen sibi quæstam, quam exercebit patre consentiente, vel absente, vel etiam præsente & vili: vt j. de iniur. sed si vnius. §. filiosa. vel in contrario habet ex ea parte quod vi, non ex ea quod clàm: vt hic. vel habet ad exercendum in absentia patris. patri tamen quæsita est hoc casu: vt ẓ. de iudi. l. si longius §. j.

z ¶ *Potest*. etiam communi diuidun. vt ẓ. communi diuid. & si non omnes. §. venit. idem ergo fi aliud opus. & facit j. de fur. fi socius. & ẓ. eo. si alius. §. notauimus. sed edictũ de ope. no. nun. locum non habet: vt ẓ. de ope. no. nun. l. j. §. hoc interdictum. quæ est contra.

a ¶ *Concesſeris*. aliàs consenseris, & aliàs concesſeris scilicet causſa donationis.

b ¶ *Ex alio contractu*. quàm dona. de quo primo dixit: & tamẽ nõ posſidebam. nec enim dominus eram adhuc: vt ẓ. de dona. l. si quis saxum.

c ¶ *Eius nomine*. scilicet operis.

d ¶ *Non scierit*. faciens opus clàm vel etiam vi ab aliquo prohibitus. & facit j. tit. ij. quæsitum. §. quod si à Titio.

e ¶ *Eo tempore*. quo faciebat opus. & facit ẓ. de re. diui. l. j. & supra ſſ. nouum.

1 Flor. deeſt hoc.
11 Flo. aut vi, aut.
12 Flor. clàm fiat partim. & partim in eodem opere.
13 Flo. & furioſus, & ad noxã. an ignoſcitur ſeruo, qui obtem.
14 Flo. ſi vel dominis, vel his, qui, &c.
15 Flo. deeſt hoc
16 Flo. quæſtiuncula quæritur.
17 Flo. pœna
18 Flo. ſi
19 Flo. ſed
20 Flo. poſſidet
21 Flo. contigerit
1 Fl. deeſt. tuo.
2 Flo. factum eſt.
3 Flo. certus eſt.
4 Flo. ſim.
5 Fl. liceat.
6 Flor. Viuia- num.
7 Flor. deeſt, nomine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad legem Aquil.ob id.Accur.

a ¶ *Possim.*Lego ad quē ius sepulchri pertinet:vt ff. eod. is qui in puteum.§.si quis de monumento.& ff.de sepul.vio.l.ij.

b ¶ *Hæreditas.*vt & ff.de vfucap.l.hæres & hæreditas.& C.depo.l. cū hæreditas.Accursius.

c ¶ *Teneri me.* sed & colonus tenebitur : vt ff.proxi.§.

d ¶ *Habuero.* aliàs habuero,quasi mea fecerim quæ procurator &c.id est feciſse intelligendus ſum. aliàs est cancellatum, mea fecerim.& in idem recidit. & facit supra eod. aut qui.§.similiter.& quod ibi not. & infra proxi.§.

e ¶ *Domini.*qui ius imperandi non habuit. aliàs solus iubens : vt in arg.contra.supra ad legem Aquil. l. liber homo.in princ.

f ¶ *Patientiam.* scilicet tantum.

g ¶ *Quàm patientiam.* nouū opus tollit: vt & ff. de aqua plu.arcen.l.quanquam.§. idē Iulianus. & l. si colonus.& supra ,ne quid in loco pub.l.ij.§. restitutas.& de alie.iudic. l. iij.§.item.

h NAm & si seruus. Dedat. vt ff.de aqua plu. arcen.l. si tertius.§.Celsus.contra.sol.vt not. supra l.si alius. in princ. Accursius.

SEmper.] CASVS. Hoc prin.huius legis vsque ad §. si in sepulchro.vide in fin.casus præceden. quia ibi continuatur. ¶ *Si in sepulchro.*] Si iussu meo terram posuisti in sepulchro alterius , teneor hoc interdicto. si autem iussu plurium hoc fecisti , potest etiā cum vno agi insolidum , & cum singulis agi , pro partibus tamen. si autem quilibet per se proposuerat iubere, tandem iusserunt per vnum fieri : singuli tenentur insolidum, & vno soluente non liberantur. possunt etiam conueniri actione sepulchri violati.

¶ *Hoc interdictum.*] Hoc interdictum datur in hæredes in id, quod ad eos peruenit, & intra annum datur à tempore operis completi,siue à tempore, quo desiit laborari.& hic annus currit scienti opus factum,non ignoranti, licet opus sit factum.& dat exempla qualiter potest ignorari opus factum. ¶ *In hoc interdicto.*] Qui agit hoc interdicto contra faciente opus,cōsequitur operis destructionem vltra omne interesse, q̄d habuit occasione operis facti:vr agēs hoc interdicto restituatur in pristinum statum.vnde si seruitus,vel vsusfr. fundi est amissus per hoc opus,emendari debet interesse,vel per iusiurandum actoris, vel iudicis officio taxatione facienda. Posteà dicit , qui poterat destruere opus quod fecerat vi,vel clàm,per quod lædor ego vsufructuarius : vt quia possideat agrum,in quo erat factum opus , si desinat possidere dolo vel culpa,adhuc tenetur perinde,ac si posset destruere. Vltimò dicit,si aliqua actione agit, & cōsequitur interesse suum occasione facti operis,hoc interdictum amodo non habebit vt putà,si egit ex locato, vel pro socio contra conductorem vel socium , qui fecit opus in fundo conducto,vel communi,per quod opus deterioratus est ager.Franc.

8 *Flo. succeſſerit.*

9 *Flo. ratum habuero quod procurator fecit.*

10 *Fl. succedat , vel quid aliud.*

11 *Manuſcrip. non solum vt patientiam.*

fuerit. Nam & sepulchri dominus nemo fuit : & tamen si quid in eo fiat , experiri possunt [a]. Quod vi aut clàm. Accedit his,quòd hæreditas [b] domini locum obtinet. Et rectè dicetur,hæredi quoque competere , & cæteris successoribus: siue antequàm succeſſerint [8], siue posteà sit aliquid vi aut clàm admissum.

Hic Iuriſconſultus incipit tractare contra quem datur hoc interdictum. Bart.

4 ¶ Si colonus meus opus fecerit, si quidem me volente , vel ratum habente,perinde est, atque si procurator meus feciſset. in quo placet,siue ex voluntate mea fecerit, teneri me [c] , siue ratum habuero [9] [d]:quasi ea fecerim , quæ procurator meus fecerit.

5 ¶ Iulianus ait , Si colonus arborem de qua controuersia erat, succiderit [10],vel quod aliud opus fecerit,si quidem iussu domini [e] id factum sit,ambo tenebuntur,non [11] vt patientiam [f] præstent,sed vt impensam quoque ad restituendum præbeant. Si autem dominus non iusserit , colonus quidem tenebitur vt patientiam , & impensam præstet , dominus verò nihil amplius,quàm patientiam [g] præstare cogendus erit.

XLIII. Iulianus lib.lxviij.Digestorum.

NAm & si seruus meus ignorante m. opus fecerit , cumque vendidero , vel manumiſero, mecum in hoc solùm agi poterit, vt patiar opus tolli : cum emptore autem serui , vt aut seruum noxæ dedat [h]:aut impensam, quæ in restitutione facta fuerit, præstet. sed & cum ipso manumisſo rectè agi poterit.

XV. Vlpianus lib.lxxj.ad Edictum.

SEmper aduersus possessorem operis hoc interdictum competit. idcircóque si quilibet inſcio, vel etiam inuito me opus in fundo meo fecerit , interdicto locus erit [i].

i ¶ *Locus erit.*vt præstem patientiam:vt ff.l.competit.§. in summa. & ff.e.l.denique.in fi.& facit ad hoc quòd inuitus per alium obliger : vt ff.de pecu.l.si quis seruum.§.etiam.

k ¶ *Pastinandum.* id est vt nouas vites poneret.

l ¶ *Locatorem.*non iubentem,nec ratum habentem.

Locator non tenetur de eo,quod cōductor sui uel clàm fecit,niſi ad ſolutam patientiam operis reſtituendi.

1 ¶ Is, cui fundum † pastinandū [k] locaueras,lapides sustulit,& in vicini proiecit prædium. Ait Labeo , te quod vi aut clàm non teneri:nisi id iussu tuo factum sit. Ego conductorem teneri puto:locatorem [l] autem non aliàs , nisi aut patientiam præstare possit [m] : aut aliquam actionem habeat , quam præstet [n]: cæterùm teneri non oportere [o].

2 ¶ Si in sepulchro † alieno terra congesta fuerit iussu meo , agendum esse Quod vi aut clàm , mecum P.Labeo scribit.& si communi consilio plurium factum id sit, licere vel cum vno,vel cum singulis [q] experiri. Opus enim , quod à pluribus pro indiuiso factum est, singulos insolidum obligare [r]. Si tamen proprio quisque eorū hoc fecerit consilio,cum omnibus esse agendum, scilicet insolidum. Itaque [s] alter conuentus alterū non liberabit [t], quinimò perceptio ab altero [v]. Superiore [x] etenim casu alterius conuentio alterum liberat. Præterea sepulchri [y] quoque violati agi potest.

3 ¶ Hoc interdictum in hæredes [1] cæteróſque successores datur in id quod ad eos peruenit [z]: & post annum non competit [a]. Annus autem cedere incipit,ex quo id opus factum perfectumve est , aut fieri desiit,licet perfectum non sit. alio quin si à principio operis cœpti annum quis numeret , necesse est eū iis qui opus tardiſſimè facerent,sę pius [b] agi. ¶ Sed &[2] si is sit locus, in quo opus factum est , qui facilè non adiretur [c] , (vt puta , in sepulchro quod 3 vi aut clàm factum est , vel in abdito [d] alio loco) sed & si sub terra fieret opus, vel sub aqua , vel sub cloaca aliqd factum sit,etiam post annum causa cognita cōpetit interdictum de cursus.

x ¶ *Superiore etenim caſu.*quando communi consilio,quod est quando curauerunt vt per vnum facerent,vel etiam nullus eorum fine aliis feciſset sed proprio consilio dicuntur facere, quando omnes fecerāt: & quilibet per se facere proponebat.ad quod est supra de iurisdictio ne omnium iudicum. si familia.

y ¶ *Sepulchri quoque violati.*& criminaliter , & ciuiliter per actionē in factum,quæ datur in centum aureis:vt infra de sepul.vio. l. prætor. j.respon.& §.j.

z ¶ *Peruenit.*vt arg.ff.de calumn.in hæredem.

a ¶ *Non competit.*vt & supra de aqua pluuia arcen. l. Atreius.& supra eo.l.j.primo resp.

b ¶ *Sæpius agi.*id est,sæpe posse agi prius,quàm fieret:quod incōgruū esset vt ageretur antè,quàm opus fieret. Accur.

c ¶ *Non adiretur.*ab illo cuius erat. Accur.

d ¶ *In abdito.*id est,in absconso.

Quod

a ¶ *Quod factum est.* facit infr. à proxi.§.& C.de excusati. tut. l. quinquaginta.& ff.de ædili.edict.quod si nolit.§. si quid ita. & ff. quando acti.de pecu.est anna.l.j.§.annus.& C.qui admit.ad bonorum possess. quicunque.& ff.de calumniatori.l.annus.

b ¶ *Abſtiſſet.* per annum.

c ¶ *Anno.* vt & ff. proxi.§.& ff.de bo.pos.secundum tab. l. qui ex liberis.§.j. & C. de resti. mili. l. j.ij. & iij. & de tempor.bus in integrū restit. l. j. secus autē in eo,qui necessaria causa tantum ab fuit : vt ff. de min. l. Papinianus exuli. Accur.

d ¶ *Non esse.* facit quod not.§. ne quid in loco publ. l. ij. §. hoc interdictum. & §. interdictum.

e ¶ *Reſtitutionem.* id est,destructionem.

f ¶ *Nonnūquam.* sed multoties. Accur.

g ¶ *Intereat.* facit ad hoc ff. de verb. sign. l. cēm prætor. & ff. de vſur. l. videamus. §. in interdicto.& ff. e. si opus.§.fi.& ff. quod me. cau. fi cū exceptione. §. j. & l.metū. §. sed si vſusfru.& ff.de vi & vi arma.fi plures. §. deiectum. Accur.

h ¶ *Diruiſſe.* aliàs diruiſſe , & aliàs defeciſſe.

i ¶ *Iurauerit.* argum. quòd actor non habeat necesse probare interesse suū, quod petit ; sed tantum sacramento habet illud declarare. ad quod facit C.vnde vi.l.fi quando. & hoc accipe quando pro dolo , secus si pro culpa , quia tūc legitimè est probandum : vt instit. de verb. obli. §. fin. & facit ad hoc iuramentum ff. de fur. l. in actione. §. de veste. & ff.de in lit.iur.l. j. & ff.de rei vend.l. qui restituere. & l. ꝙ fi possessor.& ff.de peti. hæredit. sed & si lege. §. hæc verba.& ff.ne quid in loco publi. l. ij. §. hoc interdictum, & infrà,de regu.iur. l. qui dolo.

k ¶ *Culpam quoque.* imò & si sine dolo , & culpa amiserit possessionem,tamen ad interesse damnandus est:vt ff.de vi, & vi arma. l. fi vi me.

l ¶ *Quæ tamen.* id est, cuius culpæ interest, Accursius.

m ¶ *Iudicis.* ſ. ciuiliter , fi actor non possit vel nolit iurare in litem.arg.ff.eod.§.in hoc interdicto.in fin.

n ¶ *Erit.*vt arg.ff.man.l.fi procurator.& ff.mādati.& ff. de sol. quoties.

COmpetit.] CASVS. Hoc interdictum datur etiam non possidenti,si modò eius interfit:& da exempla, vt suprà eod .l. quanquam. & l.denique. §. si ex sociis. Secundò dicit, qui incidit arbores fundi non producentes fructus , vt cypreſſum , tenetur hoc interdicto domino fundi , non fructuario : nisi fructuarius habebat ex his amœnitatem. Tertiò dicit , qui fecit opus vi , vel clàm , si illud opus possidet,tenetur ad patientiam,& impensam : si non possidet,ad impensam tantūm:sed ille qui possidet , & non fecit : patientiam tan-

eo,quod factum [a] est.nam causſa cognita annuā exceptionē remittendam , hoc est , magna & iusta causſa ignorantiæ interueniente.

Licet interdictū iſtud ſit annale ſicut alia interdicta prætoria : tamen non currit ei, qui reipublicæ cauſſa abeſt.ſed reuerſus habet annum integrum.& ponit ſimile in minore.h.d.

4 ¶ Si quis reipublicæ causſa abfuisset [b],deinde reuersus,interdicto Quod vi aut clàm vti vellet: verius est eum nō excludi anno [c], sed reuersum annum habere. Nā & si minor annis xxv. reipubli. causſa abesse cœpisset,deinde maior effectus sit, dum abest reipub. causſa, futurum est , vt ex quo redit, annus ei computetur , non ex quo impleuit xxv. annum. & ita diuus Pius & deinceps omnes principes reſcripſerunt.

5 ¶ In † hoc interdicto tanti lis æstimatur,quanti actoris interest id opus factum nō [e] esse [d].Officio autem iudicis ita oportere fieri restitutionem [e] iudicandum est , vt in omni causſa eadem conditio sit actoris quæ futura esset,si id opus, de quo actum est,neque vi, neque clàm factum esset. ergo nonnunquam [f] etiam dominij ratio habenda est : vt puta , si propter hoc opus, quod factum est , seruitutes amittantur , aut vſusfructus intereat [g], quod non tantū tunc euenit [6], cùm quis opus ædificauerit, verum etiam si diruiſſe [h] opus ponatur , & deteriorem conditionem feciſſe,vel seruitutū, vel vſusfructus,vel ipsius proprietatis: sed quod interfuerit,aut per iusiurandum , quod in litem actor iurauerit [i] ,aut si iurare non possit , iudicis officio æſtimandum est.

Qui dolo facit quò minùs poſſit, cenſetur tamen poſſe.h.d.

6 ¶ Eum autem qui dolo malo fecerit, quò minùs possit restituere perinde habendum, ac si posset.

7 ¶ Culpam [k] quoque in hoc interdictum venire erit probādum: quæ tamen [l] arbitrio iudicis [m] æstimanda erit.

Qui alia actione conſequitur intereſſe, hoc interdictum non habet.h.d.

¶ Quia autem hoc interdictū id quod interest continet:si quis alia actione fuerit consecutus id, quod sua 7 interfuit opus non esse factū, consequens erit [n] dicere hoc interdicto nihil eum consequi oportere.

XVI. Paulus lib.lxvij.ad Edictum.

COmpetit hoc interdictum etiam iis, qui non possident [o], si modò eorum interest.

1 ¶ Si quis vi aut clàm arbores non fructiferas [p] cæciderit, veluti cypressos, domino duntaxat competit interdictum. Sed si amœnitas [q] quædam ex huiusmodi arboribus præstetur , poterit dici & fructuarij interesse propter voluptatem & gestationem [r] : & esse huic interdicto [s] locum.

Hic §. ponit tres caſus,quos poterit perpēdere ex textus elegantia.punctus bene,& clara erit litera.

2 ¶ In summa, qui vi , aut clàm fecit,si possidet,patiētiam & impensam tollendi operis:qui fecit , nec possidet [t] ,impensam:qui possidet nec fecit,patientiam tantūmodo [1] præstare debet.

XVII. Idem lib.lxix.ad Edictum.

INterdictum Quod vi aut clàm, per quemuis [v] domino acquiri tur licet per inquilinum.

XVIII. Celsus lib.xxv.Digestorum.

SI immaturam ſyluam cęduam cæcidit quis,interdicto Quod vi , aut clàm tenetur. Si maturam similiter cæduam , neque damno dominus affectus est,nihil præstabit [x].

1 ¶ Non absurdè responsum est , si magistratum rogasſes vt aduersarium tuum adeſſe iudicio [1] iuberet,ne opus nouum tibi nuntiaret, clàm videri opus [y] feciſſe,quod interim feceris. ¶ Interdictum [z] Quod vi,aut clàm competere filio familiàs colono arboribus succisis [3],Sabinus ait.

XIX. Paulus lib.xiij.ad Sabinum.

VIm [z] facit tam is, qui prohibitus facit [a], quàm is , qui quò prohiberetur:vt pronuntiando aduersario aliquid triſte , vel claudendo ostiū aduersarij , ita ꝙ aduersarius non potuit exire ad prohibendum.Secundò dicit,qualitercunq; quis sit prohibitus opus facere,vel per verba,vel per lapilli iactū,vi dicitur facere,& eousque, donec res in eodem ſtatu durat,id est,donec aduersarius in ædificādo cōsentiat. hæres autē prohibitus ſi in ædificando procedat,ignorans de prohibitione facta defunctō:nō tenetur hoc interdicto.De opere autē , quod fit in nauj,vel alia re mobili:licet fiat vi,vel clàm , cessat hoc interdictum.ſi autem fiat in solo,siue in publico,siue in priuato,vel religioſo vel ſacro,& fiat vi,vel clàm.habet locum hoc interdictum.Fran.

a ¶ *Quòd ſi nolit.*ff.de iudi.l.ij.§.si quis in ius vocatus.& ff.de iudi.l.iij.§.item.

b ¶ *Immaturam.*ff.de vſufr.l.ij.§.fi.& ff.de vſufr.l.fi fundus.§.fi.

c ¶ *Præſtabit.* facit ff. ad l.Aquil.ſi ſeruus ſeruum.§. ſi oliuam. & §. idem & in ſylua. & §. ſi falſicitum. & infra de verb. ſig. ſyluam. & ff. eod. ſi alius.§. ſi quis. in fi.

y ¶ *Opus.* facit ff. eod. l. j. §. quid ſit vi. & §. ſed & Ariſto.

z ¶ *Interdictum.* vel dic ꝙ filius erat colonus.vel dic , ꝙ cōpetit filio ſi ſuccedatur colono filij:vt ff.eod. quanquam.& facit ff.de act. & oblig. l. filiusfami. Sed contra ff.eo.l.denique.§.j. Sol. hic celare filium voluit , ibi non. vel hic loquitur de re, quæ ſpectabat ad damnū filij, ſupra de re patris.vel hic ex ea parte quod vi,nō ex ea,quod clàm:vt ibi. Accur.

Vim facit.] CASVS. Vi dicitur facere opus , qui prohibitus facit , vel qui dolo fecit , quò minùs poſſideat:vt ff. l. proxi. §. pen. & facit ff. de aqua plu.ar. l. ſi venditor.& ff.quod met. cau. l. ſi cum ex. §. ſed & ſi culpa.& ff.de alie.iudi. l.iij.§.item.

v ¶ *Interdictum. Per quemuis.* ſcilicet prohibentem:vt ff.eod. prohibere.

x ¶ *Si immaturam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Periculum.* puta aliquid triste: vt argu. ff. de eo per quem factum erit. l. j §. ij. & facit ff. eod. l. fi immaturam. §. penul. Accur.
b ¶ *Lactantis.* vt ff. eo. l. j §. sed & si quis.
c ¶ *Desint.* quia non est res in eodem statu, imò mutatur. Acc.
d ¶ *Non incidere.* nam & in hoc casu videtur res mutata. Sed cõtrà ff. de ope. no. nun. l. pe. Sol. non tenetur hic, vt præstet impensas: tenetur tamen ad patientiam: vt ibi. Item contrà ff. de ope. nouinun. l. non solùm. §. fi. Sol. ibi sciuit, vel scire potuit: hic ignorauit. vel aliud est in hoc interdicto, aliud in ope. no. nun. Item contrà ff. de ope. no. nun. l. fina. Sed aliud in hoc quã in illo interdicto. Vel dic vt not. ff. de alien. iudi. l. iij. §. opus. Accursius.
e ¶ *Non continetur.* vt ff. eo. l. fi alius. §. notauimus. & arg. ff. de vi & vi arm. l. j. §. illud. & §. planè. & §. si quis de naue. & ff. l. j. §. hoc interdictum.
f ¶ *Siue in priuato.* vt indemnis actor omnino seruetur: cũ verbũ restituas, hæc omnia comprehendat, quæ actoris interfuit tempore cõtestatæ litis, vt ff. de vsur. l. videamus. §. in Fauiana. & facit ff. de fer. l. fin. & ff. ne quid in loco publ. l. ij. in prin. & ff. de ope. no. nun. l. j. §. fiue autẽ. & ff. eo. prohibere. §. planè. Sed ar. contrà ff. de aqua plu. arc. l. fi in publico. & ex ratio vt ibidem Accur.

Si opus.] CASVS. Dic casum principij huius l. vt in glos. domini mei Accur.

¶ *Si iussero.*] Iussi seruo meo vt faciat opus. opinio mihi erat (non suspicãs de aliquo) q aliquis si sciret, prohiberet: seruus autem suspicabatur se prohiberi ab aduersario si rescisset: fecit opus. mea opinio inspicitur, non serui, & sic cessat hoc interdictum. Secundò dicit, siue fiat opus vi, vel clàm in loco meo: siue supra meã domũ, habeo hoc interdictum. Tertiò, si propter opus factũ vi, vel clam amisit seruit. hoc damnũ veniet in hoc interdicto vt emendetur. Fran.

g ¶ *Si opus.* Titium cõueni hoc interdicto quasi opus fecisset in meo: cùm Seius fecisset, damnatus est Titius. sententia præiudicat veritati, & sic Titius destruet. vel potest dici, tenetur idem ille, s. qui fecit: scilicet Seius. nam non liberatur alter, scilicet Seius per hoc quòd condemnatur Titius, nisi satisfactum esset: vt ff. eo. semper. §. fin.
h ¶ *Sumptus.* id est, assumptus vel acceptus.
i ¶ *Sustulisset.* id est, in altum exaltasset in veritate.
k ¶ *Restituere.* si adhuc superest. Accursius.
l ¶ *Ad me.* id est, ad meam opinionem.
m ¶ *Eum.* scilicet aduersarium serui.
n ¶ *Et non puto.* me teneri. Accursius.
o ¶ *Intendã.* vt ff. de litigio. l. ij. in fi. sed nomine serui teneor: vt ff. eo. l. nam & Seruius. Accur.
p ¶ *Tam soli quàm cæli.* quia cælum quod supra ædes meas est, vsque ad cælum liberum esse debet: vt ff. de ser. l. fin. & ff. l. proxi. §. penul. vel cæli, id est, aeris: quia forte aerem corrumpit apponendo stercus, vel cloacam aperuit: arg. ff. de cloacis. l. j. §. j.
q ¶ *Ius aliquod.* fortè seruitutem.
r ¶ *Ex hoc interdicto.* vt & ff. eod. l. semper. §. in hoc Accur.

Periculum. puta aduersario denuntiãdo [4], aut ianua [5] præclusa.

¶ Prohibitus autem intelligitur quolibet actu prohibẽtis, id est, vel dicentis se prohibere, vel manum opponentis, lapillúmve iactãtis [b] prohibendi gratia. Tandiu autem vim [c] facit prohibitus, quandiu res in eodem statu permanet [7]. nam si postea conuenerit cum aduersario, desinit [c] vim [8] facere. ¶ Item si prohibiti hæres, vel is, qui ab eo emerit, ignorans causssam præcedẽtem, fecerit, dicẽdum esse Pomponius ait, non incidere [d] eum in interdictum.

1 ¶ Quod in naue fit, vel in alia qualibet re, vel amplissima, mobili tamen non continetur [e] hoc in interdicto.

2 ¶ Siue in priuato [f], siue in publico opus fiat, siue in loco sacro, siue religioso interdictum competit.

XX. Pomponius lib. xxix. ad Sabinum.

SI opus [g], quod quis iussus est a iudice, qui ex hoc interdicto sumptus [h] est [i], restituere, aliusquis vi aut clàm sustulisset [i], nihilomi nus idem ille omnino [a] iubetur opus restituere [k].

Si dominus iubet opus fieri bona fide, non putans se ab aliquo prohibendum, licet seruus qui facit, timet prohiberi: tamen non tenetur dominus hoc interdicto. b. d.

1 ¶ Si iussero seruum meum opus facere, cùm (quantum ad me [l] pertinet) in clandestini suspicionem non veniret, seruus autem meus putauerit, si rescisset aduersarius, prohibiturum eum [m], an teneat? Et non puto [n], cùm mea persona sit intuenda [o].

2. ¶ In opere nouo, tam soli, quàm cæli [p] mensura facienda est.

Ivitem.] CASVS Vitem fundi mei traxisti in tuum fundum, & coaluit in fundo tuo, id est imposuit radices. habeo hoc interdictũ vtile cõtra te vsq; ad annũ, vt vitis in meum fundum reducatur, vltrà nõ: imò radices, quę erãt in fundo meo, cedũt tibi. Si arauit in fũdo tuo per vim vel clàm, teneor hoc interdicto, sicut & si fossam in eo fecissem. & not. bona verba hic in fi. Tertiò dicit, tabulam ad meum ostiũ fixisti. ego eam re moui antè quàm tibi denuntiarem. si tu agas ob hoc contra me, habeo hoc interdictũ cõtra te in quo condẽneberis, nisi me facias absolui vel habeo exceptionẽ cõtra te, quia vi, vel clàm fixeras. Quartò dicit, si iterum per tuum fundum portaui te inuito non ob hoc teneor interdicto. & adducit similia. Quintò dicit, si protectum domus meæ vel stillicidium extendi vi vel clàm s. fepulchrum alicuius, teneor hoc interdicto. & not. bona verba hic in fin. §. Sextò dicit, si denuntiaui tibi, quòd tale opus volebam facere, & statim facio: non videor clàm facere: & sic cessat hoc interdictum. secus si ex interuallo opus posteà feci. Fran.

s ¶ *Depresseris.* id est, detraxeris vi aut clàm.
t ¶ *Vtile* est. mihi vt vitis in meum agrum reducatur.
v ¶ *Romanorum.* scilicet ad hoc vt vitis de fundo tuo reducatur in meum: sed bene dabitur actio in factum ad æstimationẽ vitis perpetuò, vt credo, argu. ff. de rei ven. l. in rem, & facit j. arbo. fur cæ. si plures. §. j. & ff. de ven. l. si frumentum. §. de arbore.
x ¶ *Tuas fieri.* s. omneno. vt pro eis non renearis. Ioan.
y ¶ *Quæ his.* quæ in agro tuo coaluerunt.
z ¶ *Arauerit*, aliàs araueruerit, & aliàs exaraueruerit.
a ¶ *Ex qualitate.* id est, non debemus inspicere in hoc interdicto quale sit opus quod vi aut clàm fit, vtrum sit formatum, vt est domus an informe, vt arare: sed illud solum quod fit in solo. arg. ff. de ope. no. nun. l. stipulatio. §. opus.
b ¶ *Refixero.* id est remouero. Accur.
c ¶ *Aut certè.* hoc intelligendum, quando ego refixi tabulas primò positas ex magna & necessaria causssa: vt arg. ff. eo. s. alius. §. bellissimè. Vel dic verius, quòd hic dicitur exceptionem mihi dandam indistinctè, intelligatur siue ex necessaria causssa refixi tabulas, siue non. quod enim fixum est in ianua mea à me possessa possum authoritate mea demoliri. arg. ff. ad legẽ Aquil. quẽadmodum. §. j. Quod autem legitur ff. eo. s. alius. in §. bellissimè. intelligendũ est quando ex difficultate aliquis clàm in suo, nó in meo. & facit ff. de eo per quem fac. erit. l. j. §. fi reus. & ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. idẽ ait. & ff. sol. ma. l. viro. & ff. de damn. infect. l. qui bona. §. fi quis quia. & ff. ne quis eum qui in ius voc. l. ij. & ff. quod me. cauſ. sed & partus. §. quæri. Accur.
d ¶ *Profuturam.* hanc scilicet, & facit C. quando liceat vni. l. j. Sed arg. contra C. ne quis in sua cau. ius. l. j.
e ¶ *Speciem.* aliàs faciem, & aliàs speciem.
f ¶ *Egerit.* id est, auem portauerit.
g. ¶ *Teneatur.* quod etiam non debet. Sed contrà ff. eo. l. fi alius. §. fi fecus. Solu. vt ibi. Sed iniuriarum tenetur, & ire non licet: vt C. de ser. l. per agrum. & ff. de iniur. l. iniuriarum. §. fi quis me. Accur.

3 ¶ Si quis propter opus factũ ius aliquod [q] prædij amiserit [3], id restituere ex hoc interdicto [r] debet.

XXI. Venuleius lib. ij. Interdictorum.

SI vitem meam ex fundo meo in fundum tuũ depresseris [s], eáq; in fundo tuo coaluerit, vtile est [t] interdictũ Quod vi aut clàm intra annum. sed si annus præterierit, nullà remanere [v] actionem. & [z] radices, quę i fundo meo sint, tuas fieri [x]: quia his [y] accessiones sint.

1 ¶ Si quis vi aut clàm arauerit [z], puto eum teneri hoc interdicto perinde, ac si fossam fecisset. Non enim ex qualitate [a] operis huic interdicto locus est, sed ex opere facto, quod cohæret solo.

2 ¶ Si ad ianuam meam tabulas fixeris, & ego eas priusquã tibi denuntiarem, refixero [b]: deinde inuicem interdicto Quod vi aut clàm egerimus [3], nisi remittas mihi, vt absoluar, condemnandum te, quasi rem non restituas, quanti mea interfuit. aut certè [4] c exceptionem mihi profuturam [d], *Si non vi, non clàm, non precario feceris.*

3 ¶ Si stercus per fundum meum tuleris, cùm id te facere vetuissem quanquã nihil dãni mihi feceris, nec fundi mei [speciem [6] e] mutaueris, tamen teneri te Quod vi aut clam Trebatius ait. Labeo contrà: nec etiam is, qui duntaxat iter per fundum meũ fecerit, aut auẽ egerit [f], venatúsve fuerit sine vllo opere, hoc interdicto teneatur [g].

4 ¶ Si quis proiectum, aut stillicidium in sepulchrum immiserit, etiam si ipsum monumentum non tangeret, rectè cum eo agi quod in sepulchro vi, aut clàm factum sit. quia sepulchri sit non solùm is locus, qui recipiat humationem, sed omne etiam supra id cælum [a] cóque etiam nomine sepulchri violari agi possẽ [b].

Quæ incontinenti fiunt, post quam aduersarius est certificatus, uidentur bona fide fieri. hoc dicit.

5 ¶ Si is, qui denuntiauerat [7] ¶ se opus facturũm, confestim opus fecerit, clàm fecisse non intelligitur. nam si post tẽpus, videbitur clàm fecisse.

De remissionibus.

TITVLVS XXIIII.

I. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

APrætor, *Quod ius sit [a] illi prohibere, ne se inuito fiat in eo nuntiatio tenet [1]: cæterum nuntiatione remissa [2] c faciet.*

¶ Sub hoc titulo remissiones [c] pronuntur: & verba prætoris ostendunt remissionem ibi demum factam [3] valere [d], vbi nũtiatio tenet: & nuntiationem ibi demũvoluisse prætorẽ tenere [h], vbi ius est nũtiantiprohibere [i] ne se inuito fiat. Cæterùm [k], siue satisfactio interueniat [l] siue nõ, remissio facta [m] hoc tãtùm remittit, in quo tenuit nuntiatio [n]. Planè si satisfactum est [o], & [4] exinde remissio facta est, non est remissio necessaria [p].

1 ¶ Ius habet nouum opus nuntiandi [q], qui aut dominum [r], aut seruitutem [s] habet. ¶ Item Iuliano placet, fructuario vendicandarum [t] seruitutem ius esse: secundum quod opus nouum nuntiare poterit vicino, & remissio vtilis erit. ipsi autem domino prædij si nuntiauerit, remissio inutilis erit. neque sicut aduersus vicinum, ita aduersus dominum agere potest [v] ius ei non esse inuito se altiùs ædificare [x] sed si hoc facto [y] vsusfructus [z] deterior fiat, peterc vsumfructũ debebit. Idem Iulianus scribit [5] de cæteris, quibus aliqua seruitus [a] à vicino debetur. ¶ Ei quoque, qui pignori fundũ accepit [6], scribit Iulianus non esse iniquum detentionem [b] seruitutis dari. [c]

De precario.

TITVLVS XXV.

Primò dicit, quid sit precarium. Secundò ex quo iure descendit, & in quo differt à donatione. Item in quo simile est commodato. Franciscus Accur.

I. Vlpianus lib. j. Institutionum.

RecariumRecarium est [c], quod precibus petenti vtendũ conceditur tandiu, quandiu is, qui concessit, patitur: quod genus liberalitatis [d] ex iure gentium descendit. Et distat à donatione, eò quòd qui donat, sic dat, ne recipiat [e], at qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus cùm sibi libuerit precariũ [f] soluere. Et est simile [g] commodato. nam & qui commodat suam [1] rem, sic commodat, vt non faciat rem accipientis [h], sed vt ei vti re commodata permittat.

AII. Idem lib. lxxj. ad Edictum.

AIt prætor, *Quod precario ab*

---

a ¶ *Supra id cælum.* ad hoc. ff. de seruitu. l. fi. & ff. l. proxi. §. penul. facit ff. eod. fi alius. §. notauimus.
b ¶ *Posse.* vt & ff. de sepul. vio. l. iij. §. sepulchri. & facit ff. vti posside. l. duo. §. item videamus
c ¶ *Denuntiauerat.* palàm non clàm & obscurè. vt ff. eo. in prin.

¶ DE REMISSIONIBUS.

Dixit ff. de ope. noui nun. nũc de remissione. Vel dic quia nũtiatio pariter interdictum quod vi aut clam, & remissio tollit: vt ff. tit. j. l. si alius. §. j. ideo post præcedentem tit. merito hunc ponit.

1 *Vl. denuntiauerit.*

APrætor. CASVS. Ponitur edictũ, cuius tenius est, Qui habet ius prohibendi ne eo inuito fiat opus, si nuntiat ne fiat, tenet. & si posteà remittatur, tenet remissio, & in opere poterit procedi. Posteà loquitur Vlpia. & dicit, Apparet per verba edicti tenere remissionẽ, cùm nuntiatio tenuit. remissio autẽ fit, vel per cõmunem voluntatem vtriusque, vel satisdatione præstita, & si post satisdationem fiat remissio, superfluè fit. Item is potest nũtiare, qui est dominus fundi, in quo fiebat opus, vel qui habet ibi seruit. vel vsumfruct. potest etiam fructuarius vẽdicare seruitutẽ. Item remissio facta à fructuario tenet. fructuarius autem non potest nuntiare domino proprietatis & dicit sed si ex illo opere habeat fructuarius damnum, habet cõsefforiam. Item qui habet seruitutem vrbanam in dotem, potest nuntiare, si in ea sit ab aliquo extraneo opus. Item qui habet fundũ obligatũ, in quo sit opus, potest nũtiare: item remittere potest. Fr. Acc.

1 *Flo. tenet.*

2 *Flo. missum fecit.*

2 *Flo. fecisse nuntiatione remissa.*

3 *Flor. nisi remittas.*

4 *Flor. desit certè.*

5 *Flor. aut si non vi, non clàm, non precario feceris.*

6 *Flor. aut speciem.*

7 *Flo. acquirit.*

d ¶ *Quod ius sit.* siue propter seruitutem, vel propter proprietatem vel publicam causssam: & sic perpetuò siue non perpetuò, sed eatenus donec satisfieretur, quã ius habent omnes post denũtiationem de calumnia iurantes. arg. C. ad leg. Iul. repetun. l. fi. & sic non est contrà ff. de ope. nouũ nuntiatio. l. j. in prin. vbi plenè dixi.
e ¶ *Remissa.* vel de iure si satisfederit, vel forsan couuentione, & hoc cùm tenuit nuntiatio. si autem non tenuit, quia potuit sperni: vt ff. de ope. no. nuntia. de pupillo. §. roties, tunc dic remissa, scilicet ipso iure quia non tenuit nũtiatio. & semper dic faciat, scilicet fine metu inter dicti quod vi, aut clàm: vt ff. tit. j. l. fi alius. §. j.
f ¶ *Remissiones.* faciendæ ei, cui nuntiatum est. & sunt tres. vna ex conuentione, alia à iure quando. ff. tenuit nuntiatio. & tertia quia non g ¶ *Valere.* i. effectum habere vbi nuntiatio tenet. si autem non tenet, non est necessaria remissio, s. cum posteà appareat illum qui nuntiauit non habere ius nuntiãdi: & sic potest legi sine non. vel dic vbi non tenet, quia potest sperni, non est remissio necessa. & sic siue non. aliàs tenet, non tenet, & tunc die, ibi est facta remissio, s. à iure, sine vlla satisdatione, vbi nuntiatio non tenet: quia potest sperni. Item est contrà ff. de ope. nouũ nun. l. j. in prin. Sol. vt ibi plenè dixi.
h ¶ *Tenere.* scilicet cum effectu.
i ¶ *Prohibere.* quod est vt suprà dixi, vel perpetuò, propter seruitutem, velut ne alius tollat, vel ad tẽpus, id est donec satisfiat. quod ius habent omnes post nuntia. de calumnia iurantes. Accur.
k ¶ *Cæterùm.* id est si non habent ius nuntiandi.
l ¶ *Interueniat.* quo casu fit remissio ipso iure.
m ¶ *Facta.* ex conuentione vel etiam à iudice vel prætore.
n ¶ *Nuntiatio.* cum effectu.
o ¶ *Satisdatum est.* vel per nũtiatorem steterit, quò minus satisfiatur: vel quia de calumnia non iurat. Accur.
p ¶ *Necessaria.* quia ipso iure per satisdationem erat facta.
q ¶ *Nouum opus nuntiandi.* l. perpetuo: cæterum si non sit ius prohibendi, tunc eatenus, quatenus satisfiet.
r ¶ *Dominum.* tunc continet causssam naturalem.
s ¶ *Seruitutem.* personalem: & tunc distinguitur vt dixi supra de ope. no. nuntia. l. j. §. fi. & l. sequen. vel vrbicã, & non rusticam: vt l. qui viam. vel dic vt not. ff. de seruitu. vrba. prædi. l. inter. §. fin. & l. qui viam.
t ¶ *Vendicandarum.* s. per confessoriam. imò non: vt ff. fi vsusfruct. peta. l. j. in prin. Sol. vt ibi. Accursius.
v ¶ *Agere potest.* fructuarius.
x ¶ *Ædificare.* ergo qui non habet ius prohibendi, non habet ius remittendi.
y ¶ *Facto.* i. opere facto à proprietario.
z ¶ *Vsusfructus.* s. per confessoriam.
a ¶ *Seruitus.* vrbica: vt & ff. fi seruit. vendice. & fi fortè. §. j. Vel dic plenius: vt no. ff. de seruiu. vrbano. prædio. l. inter seruitutes.
b ¶ *Detentionem.* quia petitio datur. vt suprà, de fer. l. ei qui. & nuntiare ei permittitur: vt ff. de ope. nouinuntiatio. l. creditori. ergo & remittetur: vt supra in principio huius l.

1 *Fl. deest. suã.*

¶ DE PRECARIO.

Et hoc restitutorium est: vt ff. eo. l. j. §. j sicut superius, Quod vi aut clàm: vt ff. titu. j. l. §. j. Accursius.

c ¶ *Precarium est.* Interdictum strictè accipitur: vt hic, & interdum largè: vt C. de præscrip xxx. anno. l. j.
d ¶ *Quod genus liberalitatis.* ex hoc dicitur in quodam simile donationi: vt ff. e. l. interdictum. & ff. de furt. eum qui. §. is qui precario. quia videtur ineſſe in precario quędam vsus donatio, & tamen distat à donatione, eo quòd qui donat, & c. Item videtur esse simile contractui, quem sæpe fieri videmus: s. quòd donat quis alicui in amicitiam. potest enim reuocare, quando velit.
e ¶ *Ne recipiat.* vt & ff. de do. l. j. in prin. & de do. cau. mor. l. fenat. §. j.
f ¶ *Precarii.* vt & ff. l. proxi. & l. & habet. in prin. & l. cũ precario, &c.
g ¶ *Simile.* sed nõ per omnia. Nam differt, quia cõmodatum datur ad certum vsum, vt patet per l. illius. tit. cõmodati. nam sic dicitur accommodo scalas, vt apponas fenestris, pugillares, vt scribas, equum, vt ad villam ducas: quod nõ est in precario, vt ad certũ vsum concedatur. & ex hoc oritur secunda differẽtia: quia hoc quandocunque reuocatur, illud expleto vsu: vt hic & ff. cõmoda. in cõmodato. §. fcut. Tertiò differt, quia hic de dolo & lata culpa tãtùm tenetur, nisi lit. contesta. vt ff. eo. quæsitum. §. eum quoque. & §. si seruitute. At ibi etiã de leuissima, nisi casualiter aliud contingat: vt supra, commoda. si vt certo §. nunc videndum. Item secundum quosdam differunt quartò: quia cõmodatum in mobilibus, precarium in immobilibus frequẽter fit. vnde præsumunt in dubio, in re mobili cõmodatum, & in immobili precarium, quod nõ placet, cum & immobilia commodentur: vt ff. commo. l. j. §. j. & mobilia precario concedantur: vt ff. eo. in rebus. in prin.
h ¶ *Accipientis* vt & ff. commoda. l. rei. & l. seq.

Precariũ & commodatũ differunt.

Ait prætor.] CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est: quod precario ab aliquo accepisti, siue nunc habes, siue dolo fecisti, quò minùs habeas: prætor ait, vt restituas. Secundò loquitur Vlpia. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicit.hoc interdictū restitutoriū est, & æquitatē continet: nam æquū est,vt re mea vtaris donec volam:vltra non. & non solum agitur hoc edicto de reuocādo precarium,sed etiā præscriptis verbis actio competit. Tertiò dicit. Res corporalis potest cōcedi precario, & incorporalis:vt si precario concedā tibi ire per fundū meum.dat& alia exempla. Item in re mobili cōsistit precariū. Item qui precario rem habet, dicitur possidere. Itē hoc interdicto tenetur,non qui rogauit, sed qui habuit precario rem. vnde si filius meus, vel seruus à te rogauit precario rem aliquam, & cōcessisti, ego dicor habere, non ipse,& ego teneor. Itē si rem meam precario mihi roganti concessisti, non dicor eam precario habere, cùm res mea sit. Item si rem tuam habeo precario, vsque ad natale, & eo veniente adhuc retineam, dicor ex nouo precario habere, etiā si nō interuenerunt rogamina pro hoc nouo precario. Si autem intra natale rogaui re, vt proroges tempus, & prorogasti, idem precarium durat: secus si finita die,id est post natale te rogaui, vt eandem rem cōcedas precario,& concessisti:nā nouum est precarium. Sed pone, q̄ ante natale factus es furiosus, vel decessisti, licet ad huc post natale teneā rem : non extenditur precarium. Itē si procurator meus, i. nuntius, siue gestor meorum negotiorum, me mandante, vel ratum habente, meo nomine rogauit, vt tu concederes rem precario, & cōcessisti,egodicor habere precario. Itē qui rogauit me, vt possit stare in fundo meo precario: puta ad solē, nunc in hyeme,& concessi, non dicitur possidere,sed ego : sic nec fructuarius, nec colonus,nec inquilinus dicuntur possidere:licet sint in prædio.& h.d.hæc l. cùm tribus seq.& prin.quartæ. Fran.

a ¶ *Dolo.* vel lata culpa:vt j.eo.quæsitum.§. eum quoque.
b ¶ *Competit.* hoc interdictum.
c ¶ *Itaque.*quia est æquū,& in precarij cōcessione geritur negotium: itaque,&c. vt arg.ff. commo.l. in commodato.§. sicut.
d ¶ *Verbis.* Contrà j. eo.l. interdictum.& ibi plenè dices.
e ¶ *Bona fide* i.ex æquitate. Vel,quia bona fides hic desideratur:vt re stituatur,sicut actum est.& in quolibet contractu etiam stricti iuris:& vt dolus absit,non autem dico quod sit bonæ fidei,cùm tātùm in duobus casibus sit bonæ fidei:vt insti.de act.§.actionū.vel secūdum Azo. erit hoc casu bonę fidei.vt & in duobus aliis casibus per legem istā.
f ¶ *Vel corporis* id est,rei corporalis.
g ¶ *Vel iuris.* id est,seruitutis.vt j.l.proxi.& l.& habet.§.ij.
h ¶ *Fluti.* facit ff. de itine.actúque priua.l.j.§.ſi tibi.
i ¶ *Nrebus.*sic in commodato:vt ff. commo.l.j.
k ¶ *Possidere.* de hoc dic:vt j.eo.& habet.§.in eum.
l ¶ *Non vtique.*id est,certè.
m ¶ *Vel aliquis.* siue me mandante,vel ratū habente:vt j.e.l.certè.§.j.
n ¶ *Receptum est.* vt & ff. de acqui.pos.ſi de eo.§.ſi.& j.de reg.iu neque pignus. & ff. de posſi.l.qui rem.hoc autem verum est,nisi respectu pos. qua aduersarius superior est:vt ff. de acqui. pos. ſi aliquem.& j.l. certè.in ſi.fic & ff. de contrahen.empt.l.ſi in emptione.§.fuæ rei.
o ¶ *Rei.* Nisi respectu pos.vt j. eo. certè.§.vlti.
p ¶ *Rogauit.* quidam dicunt,q̄ in hoc differt à commodato,quasi precario, ſed non habeo precario: idcirco quia receptum est, rei suæ precarium non esse.

illo habes, aut dolo malo feciſti: vt deſineres habere: qua de re agitur, id illi reſtituas. ¶ Hoc interdictum restitutorium est: & naturalem habet in se æquitatem.nanque precarium reuocare volenti competit. Est enim natura æquum,tādiu te liberalitate mea vti, quandiu ego velim:& vt possim reuocare cùm mutauero voluntatem. Itaque cùm quid precario rogatum est,non solùm hoc interdicto vti possumus,sed etiam præscriptis verbis actione, quæ ex bona fido oritur.

1 ¶ Habere precario videtur, qui possessionem vel corporis vel iuris adeptus est ex hac solūmodo causſa,quòd preces adhibuit, & impetrauit precibus vt sibi possidere aut vti liceat:

III. Gaius lib. xxv.ad Edictū prouinciale.

VEluti si me precario rogaueris,vt per fundum meum ire vel agere tibi liceat, vel vt in te ctum, vel in aream ędiū mearum ſtillicidium,vel tignum in parietem immiſſum habeas.

IIII. Vlpianus lib.lxxj.ad Edictum.

IN rebus etiam mobilibus precarij rogatio consistit.

1 ¶ Meminisse autē nos oportet,eū qui precario habet,etiā possidere.

2 ¶ Et tenetur hoc interdicto non vtique ille,qui precario rogauit, sed qui precario habet.Etenim fieri potest,vt quis non rogauerit,sed habeat precario : vt puta seruus meus rogauit,mihi acquisiuit precarium:vel aliquis alius qui iuri meo subiectus est.Item,si rem meā precario rogauero,rogauiquidem

3 ¶ Item qui precarium ad tempus rogauit,finito tēpore,etiam si ad hoc tempus non rogauit, tamen precario possidere videtur. intelligitur enim dominus, cùm patitur eum qui precario rogauerit,possidere,rursus precario cōcedere.

V. Pomponius lib.xxix.ad Sabinum.

SEd & si manente adhuc precario,tu in vlterius tempus rogasti, prorogatur precarium. nam nec mutatur causſa possessionis,& non constituitur eo modo precarium:sed in lōgius tempus profertur.si verò præterita die rogas,propius est,vt soluta iam causſa precarij non redintegretur, sed noua causſa constituatur.

VI. Vlpianus lib.lxxj.ad Edictum.

CErtè si interim dominus fuerit cœperit, vel decesserit, fieri non posse Marcellus ait, vt precarium redintegretur.& hoc verum est.¶ Si procurator meus me mandante, vel ratum habente precarium rogauerit,ego precario propriè habere dicor.

1 ¶ Is, qui rogauit, vt precario in fundo moretur,non possidet,sed possessio apud eum,qui concessit, remanet. Nàm & fructuarius (inquit)& colonus,&inquilinus sunt in prædio, & tamen non possident.

2 ¶ Iulianus ait,eū qui vi alterum deiecit,& ab eodem precario rogauit,desinere vi possidere, & incipere precario:neque existimare adit,an redintegretur tacitè,cùm adhuc nō erat reuocatū, licet finitū:Quidā quòd sic.sed dicūt nouū precariū:sicut si de nouo cōcederetur.ad quod facit j.e.l.quæsitum.§.quod à Titio.& quod ibi notat.de quo in mea enim persona concepit contractū precarij,alias, fibi non mihi ratum habente,dic quòd gestor negotiorum rogauit meo nomine.& quæritur precarium:vt ff.de acqu.poſſ.l.possessio.§.ſi.Item prout dicit Bal. in persona mea concepit verba cōtractus,propter eandem rationem: vel fortè ad instar possessionis,quæ quæritur per tales.& hoc precarij quæritur:vt C.per quas perſo.l.j.

s ¶ *Concedere.* hic continua legem,certè.
t ¶ *Sed & si manente.*
Causſa constituatur. facit supra de iudi.l.ij.§.ſed ſi iudex.& de arbitr.l.ſi cum dies. in princ. & l. Labeo. §.penult.& fin. & j.de verb. oblig. l. cùm ſtipulatus ſum mihi à Proculo.

CErtè.] CASVS. princip. huius l. vſque ad §. Iulianus ait. continuatur casui præceden. ¶ *Iulianus ait.*] Te vi deieci de fundo,& eundē à te petij precario:dicitur q̄ ſi desino vi possidere, dicor amodo precario possidere, idē ſi iſtum fundum à te emi : nam p̄ emptore dicor possidere. Secundò dicit: Rem meam obligaui tibi & tradidi:eandem à te precario petij, & concessiſti: dicitur q̄ precario dicor possidere. Tertiò dicit rem alienā quam quis possidet, potest precario cōcedere, & tenet precarium. & h. d. hic §. cum l.ſeq. Franc.

v ¶ *Redintegretur.* neque per expreſſam concessionem, vel prorogationem furioſi, neque per tacitam. Item non per tacitam hæreditatis.ſ.concessionem. ſed ſi expreſsè hæres concederet, esset nouū precariū omnino, non primum verò, vel præſumptiuè redintegratū,vel reſuſcitatum ad hoc ff.loca. qui ad certū.& de acquir. poſſ. ſi is qui animo. Sed ar. contra,ff.ſol.ma. l. ij.§. voluntatē. ſed ibi propter patrem.Item quid ſi recipit furioſus, vel

x ¶ *Si procurator.* prout dicit mādante,dic procurator,id est nuntius. ff. quæritur precarium:vt ff.de acqu.poſſ.l.possessio.§.ſi.Item prout dicit Bal. in persona mea concepit verba cōtractus,propter eandem rationem: vel fortè ad instar possessionis,quæ quæritur per tales.& hoc precarij quæritur:vt C.per quas perſo.l.j.

y ¶ *Moretur.* fortè ad ſolem:non vt possideat ciuiliter,vel naturaliter. & facit quod no.j.eo.& habet.§.eum.

z ¶ *Non possident.* colonus & inquilinus nullo modo, etiam naturaliter vt ff.de vſucap.nō ſolùm.§.quod vulgò.licet ſit ar. contra ff. communi diui.l.communi diuidundo.§.neque. Fructuarius autem non ciuiliter,vt hic,& ff.de acquir.re.do.l.acquiritur.§.ſi.ſed naturaliter ſic, vt ff.de acqui.poſſ.l.naturaliter.

a ¶ *Deiecit.* de fundo.
b ¶ *Rogauit.* ſcilicet possidere.
c ¶ *Possidere.* qui dominus non erat : vt ſtatim colligitur. res ergo vi possessæ,& ſi in potestatem domini non restituuntur:ſed in eius,qui eſt expulſus, vſucapiuntur. secus in furto : vt ff.de vſucap. ſequitur.§. quod autem.quæ est contra.& facit infra eodem. l. fina. in princip. & ff.de acquirenda poſſeſſ.quod meo.in princip. Item facit ad rationem diuersitatis supra de vi & vi arma.l. j. §. qui vi à me. & quod ibi not. item facit ff.commo.l.j.& ff.de acqui.possessi.l.iij.§.illud.

a ¶ *Posse.* ſi non esset res eius,qui deiectus est, aliās contrà : vt suprà, de vſuca.l.ſequitur.§.lana.
b ¶ *Non possit.* videbatur einm,quòd non:vt suprà eod.l.in rebus. §. item in rem.
c ¶ *Possessionis.* ſ. respectu. & facit ff. de acquiren. poſ. l.qui pignori. & C. de diſtra. pign. l. creditor. & ff. de pigno. act. ſi rem alienam.§.fin.
d *Ed & ſi eam.Vt tenear.* facit ff. commo.l.ita.& j.l.proxi.in fin. j. reſpon.

Veſtium est.] CASVS. Rogatu mei ſcholaris cōcessi librū meum ſcholari alterius doctoris, quaſi ſcholari meo cōcedens: habeo mādati cōtra ſcholarē meum, & ipſe habet hoc interdictum de precario contra ſcholarem, qui habuit librū, ſed ſi non cogente, vel mādante meo ſcholari, ſed inſtigāte, alij ſcholari cōceſsi librū,& pactū mihi fecit ſcholaris me de hoc libro reddēdo: tenetur ſcholaris meus act. præſcript. verb. & in factum. ¶ *Quod à Titio.*] Rem quam habui precario à defuncto, videor habere, & ab hæredе eius, vel ab alio eius ſucceſſore, etiā ſi ignorē quis ſit hæres.Secūdo dicit:Conceſsiſti mihi rē precario,& eā poſteā vendidiſti Titio, & Titius nō reuocauit eā à me: imò dimiſit penes me eſſe aliquo tēpore, videor habere precario eam à Titio, & ei cōpetit hoc interdictum.

¶ *Eum quoque.*] Per verba edicti patet eum teneri hoc interdicto, qui habet rem precario, & qui dolo deſiit habere. Quid ſi culpa deſiit habere? certè nō tenetur. ſecus eſt in commodatario,qui tenetur & de culpa. & quare ſit ſecus, redditur ratio in litera. tenetur tamen precario habens, etiam de lata culpa. Secundo dicit: Per hoc interdictum petitur res precario cōceſſa reſtitui in priſtinam cauſſam, & ſi non fiat reſtitutio prędicto modo, condemnatio ſit in id quanti veniunt à prędicto tēpore. Tertiò dicit:Conceſsi tibi fundū precario.nō fuiſti vſus ſeruit.debita illi fundo,& ſic eſt amiſſa nō vtēdo, an teneāris,quæritur.Et dicitur,q̄ nō,niſi fuiſti in dolo,vel culpa lata. de his enim tenetur tantū,qui precario rē habeat.āt poſt litē motā in hoc interdicto venit & leuis culpa & leuiſſima. Quartò dicit:Hoc interdictū datur poſt annū.& redditur ratio in litera. Quintò dicit:Hoc interdicto tenetur hæres eius,qui habuit rē precario, ſiue ad hæredē venit res precario conceſſa:ſiue dolo fecit,quò minùs veniret. Fran.

e ¶ *Conceſſerit.*ſcilicet Titio.
f ¶ *Quia hæc verba.* quæ ſunt ff.eod.l.ij.in prin.
g ¶ *Cuius res eſt.* vt ff.l.proxi. Accur.
h ¶ *Ne habeat.* ad hoc ergo,vt interdicta mihi contra te dētur, oportet q̄ precario habeas,& à me ſubaudias,vel ab alio,cui ſucceſſimus, vel in rem:vt j.§.quod à Titio.& §.illud.
i ¶ *Quia non.* non enim tenetur hoc interdicto, qui precario rogauit,ſed qui precario habet:vt ff.eo.l.in rebus.§.j.

re,sibi ipſum cauſſam poſſeſsionis mutare:cum volūtate eius, quem deiecit,cœperit precario poſsidere.nam ſi ab eodem emiſſet, inciperet etiam pro emptore poſſe dominium capere.

3 ¶ Quæsitum est, ſi quis rem ſuam mihi pignori dederit, & precario rogauerit, an hoc interdictum habeat? quæstio in eo eſt, vt conſiſtere precarium rei ſuæ non poſsit. mihi videtur verius precarium conſiſtere in pignore:cùm poſſeſsionis cogetur, non proprietatis. & hæc eſt ſententia etiā vtiliſsima. cotidie enim precario rogantur creditores ab iis, qui pignori dederunt.& debet conſiſtere precarium.

VII. Venuleius lib.iij.Interdictorum.

SEd & ſi eam rem, cuius poſſeſsionem per interdictum Vti poſsidetis retinere poſſem,quamvis futurum eſſet, vt tenear de proprietate,precario tibi cōceſſerim,teneberis hoc interdicto.

VIII. Vlpianus lib.lxxj ad Edictum.

QVæsitum eſt,ſi Titius me rogauerit,vt re Sempronij vtatur:deinde ego Sempronium rogauero, vt cōcederet, & ille dum mihi vult præſtitum,conceſserit,Titius habet à me precario: & ego cum eo agam interdicto, De precario, Sempronius autem non aget cum eo:quia hæc verba, *Ab illo precario habes*, oſtendunt ei demum competere interdictum, à quo quis precario rogauit:non ei, cuius res eſt. an tamen Sempronius mecum quaſi à me rogatus interdictum habeat? Et magis eſt, ne habeat: quia non habeo precarium, cùm nō mihi, ſed alij impetrauī. mandati tamen actionem poteſt aduerſus me habere:quia mandato me dedit tibi. Aut ſi quis dixerit, non mandato meo,ſed magis me intercedente hoc feciſſe, dicendū eſt,in factum dandam actionem etiam aduerſus me.

1 ¶ Quòd à Titio precario quis rogauit, id etiam ab hærede eius precario habere videtur.& ita Sabinus & Celſus ſcribunt,eóque iure vtimur.ergo & à cæteris ſucceſſoribus habere quis precario videtur.Idem & Labeo probat,& adiicit etiam ſi ignoret quis hæredem:tamē videri eum habere precario ab hærede.

2 ¶ Illud tamen videamus, quale ſit ſi à me precario rogaueris, & ego eam rem alienauero, an precarium durет re ad alium translata?Et magis eſt ſi ille non reuocet, poſſe interdicere, quaſi ab illo precario habeas,non quaſi à me:& ſi paſſus eſt aliquo tēpore à ſe precario habere : rectè interdicet, quaſi à ſe precario habeas.

3 ¶ Eum quoque precario teneri voluit prætor,qui dolo fecit vt habere deſineret. Et illud annotatur, quòd culpam non præſtat is, qui precario rogauit,ſed ſolum dolum præſtat:quamuis is,qui cō modatum ſuſceperit, non tantum dolum,ſed etiam culpam præſtet. Neci mmeritò dolum ſuum præſtat is, qui precario rogauit, cùm totum hoc ex liberalitate de ſcē dat eius,qui precario conceſsit: & ſatis ſit,ſi dolus tantum præſtetur: culpam tamen dolo proximam contineri quis merito dixerit.

4 ¶ Ex hoc interdicto reſtitui de bet in priſtinā cauſſam. Quod ſi nō fuerit factū, cōdemnatio in tantū fiet, quāti interfuit actoris ei rē reſtitui ex eo tēpore,ex quo interdictum editū eſt. Ergo & fructus durat voluntas concedentis.argu.ff.eo.l.ait prætor.§.j.& facit j. eod. l.cum precario.§.fin.

p ¶ *Ignoret.*ſic ff.quod vi aut clām.l.denique.§.quæſitum.
q ¶ *An precarium.*in perſona emptoris:vt ſic faciat cum præcedenti bus.& hanc bene ſoluit.alij dicunt,in perſona venditoris:& ſic dicūt, q̄ hic non ſoluitur quæſtio,ſed ſoluunt q̄ duret. arg. j. de act.& obli. l.quæcunque.econtra videtur,quòd non:arg.de aqua plu.arcen.ſi tertius.§.ſi prius.esſet enim iniquum eum teneri duobus,emptori vt ſubiicit,& venditori:vt ff.de exerci.l.nec in plures.
r ¶ *Interdicere.*interdicto propoſito ab emptore.
s ¶ *Dolum.*vt j. de regu.iur.l. contractus.
t ¶ Ex *liberalitate.* commodatū verò ab initio liberalitatis eſt, poſt neceſsitatis:vt ff.cōmo.l.inc̄modato.§.ſicut precariū.in omni tempore liberalitatis.in prin.& in ſi.vt j.eo.l.cum precario.& ff.eo. l.iij.§ j.
v ¶ *Meritò.*quæ dolo comparatur:vt ff.ſi men.fal.mo.di.l.j.§. ideo.
x ¶ *Reſtitui* ſcilicet precarium.
y ¶ *Editum eſt.*vt & in aliis:vt & ff.de interdict.l.in interdictis.in fin & ff.de vi & vi arma.l.j.§.ex die.
z ¶ *Et fructus.*facit j.§.proxi.

k ¶ *Cùm non mihi.*argumen.quòd hoc ſit de ſubſtantia precarij, ſcilicet recipere rem ad vſum ſuum precibus porrectis. & hoc innuitur ex ipſa deſcriptione precarij:vt ff. l.j.
l ¶ *Mandante.*quodammodo.
m ¶ *Non mandato.*non mandando,non fideiubendo, ſed aliter precibus rogando. ſ. inſtigando & ſuadendo,cū aliās facturus non erat. nam & alias propter exhortationē quis tenetur vt C. ad l. ſul.de vi priua.l.ſeruus.
n ¶ *In factum.* ex hoc interdicto de precario. ex quolibet enim hæc actio datur, ſi alia ſpecialiter non nominetur:vt inſti. de interdi.§.ſi. & ſecundū hoc ego à Sempronio, & tu à me habes precario, & tu mihi, & ego ſibi hoc interdicto teneor.quod verum eſt,ſi Sempronius mihi tradidit, & ego tibi poſteāſi autē meo mandato tibi tradidit, tunc ego mādati teneor, & tu mihi de precario: vt ff.Vel dic,actio in factum, in præſcri.verb. vt ſuperius loquitur, cùm ego rogaui, vel mandaui volens me obligare ſibi mandati, vel etiam promiſi ſibi ſtipulationem:quo caſu ex ea poſſem conuenire.& ipſe dedit Titio meo mandato, qui me rogauerat.Si autem nō obligaui me per ſtipulationem, nec mandaui vel rogaui,nolens me obligare mandati, ſed pactum fecit, cum credebat Titio me reſtituturum precarium, tenebor præſcript. verb. i.actio.in factum:vt hic dicit. & ad hoc, quòd mando non animo obligādi me mādati. C. de nego. geſt. ſi negotiū.facit ff.man.l. ſi mādauero.§.ſi curator.
o ¶ *Ab hærede.* ſed nunquid eſt nouum precarium quod habere videtur ab hærede credo q̄ ſic,arg. l. certè.j.reſpon. primum enim precarium finitum eſt morte.nam per mortem defunctus deſiit velle:& precarium eatenus durat, quatenus

1 *Flo. reſua ipſius.*
2 *Flo. inc credendum.*
3 *alibi, interdicere.*
4 *Fl.deeſt.&.*
5 *Fl.quanquā.*
6 *Flo.præſtat.*
Precarij tempus in voluntate concedentis conſiſtit.
Precario habens.
Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Si seruitute*. debita rei cone essæ precario.
b *Et culpam latam*. vt 3.§.eum. Et not. ex his, quòd statim cùm datur precarium, oritur actio de precario, & ex tunc tollitur xxx. ann. aliud in actione tutelæ & pro socio, quæ nascuntur demum finita tutela, & societate: vt C. pro socio. l. tandiu. & 3. de tute. & ra. dis. l. si tutor. §. fin. & l. sequen. & l. nisi. in principio. Accursius.
c ¶ *Non venire*. scilicet leuem & leuissimam.
d ¶ *Et omnem caussam*. vt & 3. fini. regun. l. iiij. §. post litem. & 3. si certum peta. l. cùm fundus. in princ. Accursius.
e ¶ *Post annum*. est & alia ratio: quia est rei persecutorium: vt j. de act. & oblig. l. in honorariis. & facit insti. de perpe. & tempo. act. §. absurdum enim. Accursius.
f ¶ *Hoc interdicto eius hæres*. Sed quomodo eius hæres tenetur, licet dolo fecit, quo minùs ad se peruueniret, cùm ad hæredem non transeat precarium; vt infrà, cùm precario. §. fin. quæ est contrà? Respon. ipse tenetur de eo, quod ad se peruenit: vnde debet teneri, si dolo fecit quòd ad se non peruenit, quasi hæc æquiparentur vt 3. de positi. l. j. §. an in pupillum.
g ¶ *Tenetur*. vt & C. eod. l. ij. licet ipsi non sit quæsita possessio precario: vt j. l. cùm precario. §. fina. Sed contrà j. de diuer. præscri. l. cùm hæres. Sol. vt ibi.
h ¶ *Peruenit*. imo infolidum: vt 3. deposi. l. si hominem. §. datur. sed illud quando ex contractu defuncti trâsit ius ad hæredem, quod hîc non fit. & facit j. de acti. & oblig. l. ex depositi.

1 Flo. precario.
2 Flo. precario, vt ibi.
7 Flo. sui.
8 Fl. deest hîc.
9 Flo. fecit.
10 Flo. constituere.

i *Precaria. Per nuntium*. facit C. si quis alteri vel sibi. l. fi. & 3. de consti. pecu. l. qui autem. §. fin.

Quamuis.] CASVS. Pone quòd concessi Sempronio ancillam meam precario, si posteà nascatur ex ea filiolus: quæritur, an ego videar illum concedere? Respon. quòd non. Franciscus Accursius doctor peritissimus.
k ¶ *Quamuis ancillam*. vt eam precario habeat.
l ¶ *Haberetur*. id in cómodato: vt j. de fur. l. eum qui. §. nõ solùm. & facit 3. depositi. l. j. §. quæ depositis. & commo. si vt certò. §. vsque adeo.

Si debitor.] CASVS. Scholaris librum, quem obligauit, habuit precario ab vsurario, soluto posteà debito, finitur precarium. Franciscus Accursius.
m ¶ *Si debitor rem pignoratam*. facit 3. eo. l. certè. §. fi.
n ¶ *Eousque*. id est, donec solueretur pecunia.

Vm precario.] CASVS. Concessi tibi librum precario, vsque ad natale: possum & ante natale repetere. Sequens §. est planus. Franciscus Accursius.
o ¶ *In calendas*. id est, vsque ad calendas.
p ¶ *Conuentionis*. hoc ideo, quia ad incertum vsum non est data: vt 3. depositi. l. j. §. fin. & §. est autem. alioquin non ageret: vt 3. commoda. l. in commodato. §. sicut. quæ est contra. & C. de pact. l. si quis in cõsci bendo. vel aliud est ad certum tempus: vt hîc: aliud conuenire de nõ reuocando ad certum tempus: vt ibi.
q ¶ *Domino inuito*. id est, eo, qui concessit precario, licet non sit rei dominus: vt s. eod. l. sed & si. respectu enim eius, qui habet precario, dicitur dominus. Sic quãdoque dicitur seruus dominus respectu eius, cui mandauit.

Seruus quãdoque dicitur domin'.

ex die interdicti edicti pstabũtur.

5 ¶ Si seruitute[a] vsus non fuerit[7], is qui precariò rogauit, ac per hoc amissa sit, videamus an hoc[8] interdicto teneatur. Ego arbitror non aliàs, quàm si dolo fecerit. Et generaliter erit dicendum, in restitutionem venire dolum, & culpam latam[b] duntaxat, cætera non veniro[c]. Planè post interdictum editum oportebit dolum, & culpam, & omnem caussam[d] venire. Nã vbi moram quis facit[9] precario, omnem caussam debebit restituere[10].

6 ¶ Interdictum hoc post annũ[e] competere Labeo scribit, eóque iure vtimur. Cùm enim nonnunquam in lõgum tempus precarii concedatur, absurdum est dicere interdictum locum non habere post annum.

7 ¶ Hoc interdicto eius hæres[f], qui precario rogauit, tenetur[g] quẽadmodum ipse: vt siue habeat, siue dolo fecerit, quò minùs haberet, vel ad se peruenerit, teneatur. ex dolo autem defuncti hactenus, quatenus ad eum peruenit[h].

Precarium potest constitui inter præsentes & inter absentes. Fran. Accur.

IX. Caius lib. vj. ad Edictum prouinciale.

PRecaria[1] possessio constitui[2] potest vel inter præsentes vel inter absentes, veluti per epistolam, vel per nuntium[i].

X. Pomponius lib. v. ex Plautio.

QVamuis ancillam[k] quis precario rogauerit, id actum videtur, vt etiam quod ex ancilla natum esset, in eadem caussa haberetur[l].

XI. Celsus lib. vij. Digestorum.

SI debitor rem[m] pignoratam precariò rogauerit, soluta pecunia precarium soluitur: quippe id actũ est, vt cousque[n] precarium teneret.

Pactum contra substantiam contractus est nullum. Bartolus.

XII. Idem lib. xxv. Digestorum.

CVm precariò[1] aliquid datur, si conuenit, vt in calendas[o] Iuliasprecariò possideat, nunquid exceptione adiuuãdus est, ne antè ei possessio auferatur? Et[2] nulla vis est huius cõuentionis[p], vt rẽ alienam domino[q] inuito possidere licẽat.

1 ¶ Precarij rogatio[2] ad hæredem eius qui precario[3] concessit, transit[r] ad hæredem autem eius qui precariò rogauit, non transit[s]: quippe ipsi duntaxat, nõ etiam hæredi eius[4] concessa possessio est.

XIII. Pomponius lib. xxxiij. ad Quintum Mucium.

SI seruus tuus tuo mandato precatiò rogauerit, vel etiam[1] ratum habuerit[t], quod ille rogauerit[2] tuo nomine, teneberis quasi precariò habeas. Sed si te ignorante, tuo nomine, vel seruus, vel filio[u] rogauerit, nõ videris[v] tu precariò habere: sed illi[x] erit actio do[y] peculio, vel de in rem verso.

XIIII. Paulus lib. iij. ad Sabinum.

INterdictum de precario meritò introductũ est: quia nulla eo nomine iure ciuili[z] actio esset. Magis enim ad donationem & beneficij caussam, quàm ad negotij[a] cõtracti spectat precarij conditio.

XV. Pomponius lib. xxix. ad Sabinum.

ET habet[b] summã æquitatem, vt eatenus quisq; nostro vtatur, quaten⁹ ei tribuere velimus[c].

1 ¶ Hospites & qui gratuitam habitationem accipiunt, non intelliguntur[d] precario habitare.

2 ¶ Precario habere etiam ea quæ in iure consistunt, possumus: vt im[1] missum, vel protectum[e].

Prouisto hominis tollit prouisionem legis. Bartolus.

3 ¶ Cùm quis de re sibi restituẽda cautum habet, precarium interdictum ei non competit[f].

4 ¶ Eum qui precariò rogauerit, vt sibi possidere liceat: nanciscipossessionem non est dubiũ. An is quoque possideat, qui rogatus sit, dubitatum est. Placet autẽ penes vtrunque esse eum hominem[g], qui precariò datus esset: penes eũ qui rogasset, quia[2] possideat corpore[h]; penes dominum, quia nõ discesserit animo à[3] possessione[i].

5 ¶ Quo quis[k] loco precariò aut possideat, aut cœperit possidere, nihil refert quod ad interdictum pertinet.

XVI. Idem lib. xxxij. ad Sabinum.

SI adoptauero[†] eum, qui precariò rogauerit, ego quoque[l] precariò possidebo.

XVII. Idem lib. xxiij. ad Sabinum.

QVi precariò fundũ possidet, is interdicto Vti possidetis, aduersus omnes præter eum quem rogauit[m], vti potest.

XVIII. Iulianus lib. xiij. Digestorum.

VNusquisque potest[n] rẽ suam quanuis non possideat, precariò dare ei qui possideat.

1 Flo. immisso, vel protecto.
2 Flo. quæsti. deest. 2.
3 Flo. precario, & ea. 4 Flo. desit.
4 Flo. Respon. 5 Flo. respon.

1 Ille text. est notidus aliquo modo propositus quod dominus & possessor dominij & possessionis omnium bonorum il lius, qui ar. bus. §. j. & de acqui. rogatur, in stipulatione, quæ fit in transactionem si ne villa ap prehensione. Ioannes Bolognin.

m ¶ *Vi precario. Rogauit*. vt possideat vel saltem naturaliter: alio quin interdicto isto vti nõ posset: vt 3. vti possidetis. l. fi duo. §. creditores. & habes idem quod hic supra, vti posside. l. j. in fine. & l. sequen.
n ¶ *Nusquisque potest*. facit j. eod. l. fin.

precarij rogatio, quàm precarij datio.
a ¶ *Negotij contracti*. scilicet caussam. & continua. l. sequentem.
b *Thabet*. scilicet hoc interdictum.
c ¶ *Velimus*. vt 3. ait prætor. §. j. quod non esset, si esset donatio.
d ¶ *Non intelliguntur*. si dicas hospites, id est, inquilinos: ipsi magis

XIX. Idem lib. xlix. Digestorum.

DVo insolidum precariò habere nõ magis possunt, quã duo insolidum vi possidere aut clàm. Nam neque iustæ[o], neque iniustæ possessiones duæ[p] concurrere possunt. ¶ Qui seruum meum precariò rogat[q], videtur à me precariò habere, si hoc ratum habuero[r]: & ideo precariò interdicto mihi tenebitur.

1 ¶ Cùm quid precariò rogatum est, non solum interdicto vti possumus, sed & incerta[1] actione, id est, præscriptis verbis[s].

XX. Vlpianus lib. ij. Responsorum.

EA, quæ distracta sunt, vt precariò penes emptorem essent quoad[t] pretium vniuersum persolueretur, si per emptorem steterit[1], quòminùs persolueretur, venditorem posse consequi[v].

XXI. Venuleius lib. iiij. Actionum.

CVm precariò quis rogat, vt ipsi in eo fundo morari liceat, superuacuum est adiici, *ipsi, suisque*: nam per ipsum suis quoque permissum vti videtur[x].

XXII. Iulianus lib. iij. Interdictorum.

SI is qui pro possessore[y] possideret, precariò dominũ rogauerit, vt sibi retinere rem liceret: vel is, qui alienam rem emisisset[z], dominum rogauerit, apparet eos precariò possidere: nec existimandos mutare sibi caussam possessionis, quibus à domino concedatur precario possidere. Nam[1] si id, quod possideas, alium precariò rogaueris, videri te desinere ex prima caussa possidere, & incipere precariò[a] habere. & contrà si possessorem precariò rogauerit is,

o *Duo insolidum. Neque iustæ*. ciuiles iustæ: iniustæ naturales. sed quare non econtra exponit, iiusta naturalis, iniusta ciuilis? Resp. quia frequentius contingit vt aliquo absente alius nã ciscatur possessionem naturalem iniustè ingrediendo fundũ, quã eum existentem in fundo vi expelli: vel quòd ille suspicetur se posse expelli: & sic ei auferat iniustè possessioné ciuilem: ideo melius est sic exponere. nam ad ea, &c. vt 3. de leg. & sen. l. nam ad ea.
p ¶ *Duæ concurrere*. in eundem hominem & eandem rem: vt 3. de acqui. pos. l. iij. §. ex cõtrario. & 3. commoda. l. si vt certo. §. si duob⁹. sed contrà 3. vti pos. l. si duo. in princ. dic vt ibi. Item contra 3. de dam. infec. l. si finita. §. cùm autem. Sol. vt ea. l. §. vbi vero.
q ¶ *Rogat*. vt ei aliquid precario concedat.
r ¶ *Habuero*. imò videtur etiam me inuitum obligare de peculio agẽdo hoc interdicto: vt 3. de pecu. si quis seruum. §. etiã. Sed die speciale in precario, quod merã liberalitatem cõtinet. & est simile donationi: vt diximus 3. eal. & seruus donando nõ obligat dominum: vt 3. de pact. l. contra iuris. §. fi filius.
s ¶ *Præscriptis verbis*. hoc est contra infra de fur. l. eum qui. §. is qui precario. & 3. eod. l. interdictum. & ibi plenè dixi.

Ea quæ.] CASVS. Vendidi tibi librum, & concessi tibi eum precario donec solueres pretium. si non soluas: possum repetere librum hoc interdicto. Secundò dicit, Cùm concedo tibi fundum precario vt in eo moreris, superuacuum est dicere vt tuis hoc liceat. nam intelligitur. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran. Accur.
t ¶ *Quoad*. id est, donec.
v ¶ *Consequi*. interdicto de precariò. sed si soluatur pretium, deficit precarium: vt j. eod. l. si debitor. & facit suprà, de periculo. & commo. rei vendi. l. serui.
x *Cùm precariò. Vti videtur*. ea ratione: quia ad certum vsum non datur. & facit j. de verb. oblig. l. si stipulatus. & 3. de vsu & habitatio. l. ij. §. j. & l. iij.

Tis qui pro possessore.] CASVS. Possidebam rem tuam pro præ done vel pro emptore: quia eam emeram à non domino. nunc eandem petij à te precario, & habui. dicitur quo bene tenet precarium. Sed pone quòd tu dominus rei eam petiisti à me precario & concessi. dicitur quòd tenet bene precarium. Vltimò dicit, pupillus si accipit rẽ precariò sine tutoris authoritate, bene tenetur: nam si habet eam, iustũ est, quòd reddat, vel si dolo desiit habere. secus si sine dolo desiit habere. nam tunc non tenetur. Fran. Accur.
y ¶ *Si is qui pro possessore*. maximè quia idem si bona fide: vt subiicit.
z ¶ *Emisset*. & sic bona fide.
a ¶ *Precariò*. facit 3. de acquiren. possessio. interdum. & l. quod meo. & 3. eo. l. vnusquisque.

1 Flo. incerti conditione.
1 Flo. desinit.
1 Fl. & s.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Precarij.* facit C. loca.si quis conductionis.
b ¶ *Aliena sit.* ad hoc ℨ.l.certè.§.fi.& l.seq.
c ¶ *Constituere.* red dēdo in eum interdictum.nam idem esset in quolibet maiore. hic enim pupillus sicut quilibet maior tenetur de dolo & lata culpa,cùm sit proximus pubertati:vt ℨ.commo.l.iij.in princip. quæ etiam corrigit l.j. eiusdem tit. in fi. item & ℨ. depositi.l.j.§.an in pupillum. & de dolo. l. hæredibus. §.j. Quod verò hic subiicit, siue non habeat: supple nec dolo vel lata culpa habere desiit. Vel dic loqui in non proxi. pubertati, sed infantiæ. hic ergo si habet,tenetur: si non habet, nequaquā. nam dolum vel latam culpam committere non potest.vt ℨ. de rei vendi. quod infans. & ad l. Aquil. sed & fi.§.sed & si infans.

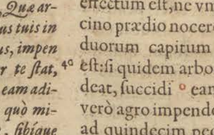
¶ DE ARBORIbus cædendis.

It prætor.] CASVS. Ponitur edictum cuius sensus est: Si arbor ex ædibus tuis in meas impendet, si volo illam arborem adimere, prætor vetat mihi fieri vim. Secundò dicit Vlpianus, hoc edictum est prohibitorium: & per hoc edictum prohibetur mihi fieri vim quò minus totam arborem adimam : & à stirpe eam possum excidere, & ligna tollere potero nisi dominus eius incidat. & quod dictum est de arbore, idem dicas in vite. & non solùm mihi domino domus cui arbor tua nocet, hoc permittitur, sed etiam ei qui habet vsumfru. in ista mea domo. Item si plures sunt domini domus cui nocet arbor tua: quilibet habet hoc interdictum vt non prohibeatur tollere arborem. Vltimò dicit. Prius permittitur domino tollere arborem, & si non tollat, tunc ille cui nocet, poterit tollere.

1 *Flo.adimet.*

¶ *Deinde.*] Nunc ponitur aliud edictum, cuius sensus est:si arbor ex agro tuo in meum agrum pendet:nisi tu tollas ramos vsque ad quindecim pedes super terrā,ego potero tollere, & prætor prohibet ne mihi vis fiat.hoc etiam dicit lex duodecim tabularum.& est ratio, ne vmbra ramorum meo agro noceret. Et differt hoc edictum à primo:quia per primū prohibet vim fieri prętor totā arborem incidenti. at in hoc incidenti vsque ad quindecim pedes ramos supra terram. Vltimò dicit, Si arbor tui fundi vento inclinata in meum fundum sit: agam ex lege duodecim tabularum vt adimatur,quasi non sit tibi ius ita habere.& hoc dicit hic §.& lex sequens.Franc.Accur.

d ¶ *In ædes.* id est,in prædium vrbanum.quod quid sit,dic vt ℨ.de verborum significa.l.vrbana.
e ¶ *Prohibitorium est.* vt ℨ.de interdict.l.ij.circa prin.
f ¶ *Si arbor.* materialiter hæc verba ponuntur.
g ¶ *Ei.* publica auctoritate: vt C.de pig.l.iij.Azo.sed H. sua auctoritate:vt C.de pi.act.l.pignoris.& C. quam. li.vni sine iud.se vin.l libera.
h *Continentur.* vt & ℨ.arb.fur.cæsa.l.vitem.in prin.
i ¶ *Arborem.* quoniā domum sua impensa tegere & resarcire debet:

qui rem auocare ei posset, teneri eum precariò : quoniam aliquid ad eum per hanc precarij [a] rogationem peruenit, id est, possessio quæ aliena sit [b].

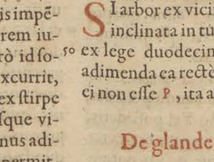
1 ¶ Si pupillus sine tutoris auctoritate precariò rogauerit, Labeo ait habere eum precariam possessionem, & hoc interdicto teneri. Nam quo magis naturaliter possideret [x], nullum locum esse tutoris auctoritati: rectéque dici, *quòd precariò habet* 3 : quia quod possideat, ex ea causa possideat ex qua rogauerit:nihilque noui prætorē [4] constituere [c], quoniam siue habeat rem,officio iudicis teneatur, siue non habeat,non teneatur.

2 *Flor. possideretur.*
3 *Flor. habet.*
4 *Fl. per prætorem.*

De arboribus cædendis.

TITVLVS XXVI.

1. Vlpianus lib. lxxj. ad Edictum.

It prætor, *Quæ arbor ex ædibus tuis in ædes [d] illius, impendet, si per te stat, quò minus eam adimas, tunc quò minùs illi eam arborem adimere, sibique habere liceat, vim fieri veto.* ¶ Hoc interdictum prohibitorium est [e].

1 ¶ Si arbor [f] ædibus alienis impendeat, vtrum totam arborem iubeat prætor adimi: an verò id solùm, quod super ædes excurrit, quæritur. Et Rutilius ait ex stirpe excidendam. idque plerisque videtur verius. Et nisi dominus adimat [1] arborem, Labeo ait, permittiei [g], cui arbor officeret, vt, si vellet, succideret eam, lignáque tolleret. ¶ Arboris appellatione etiam vites continentur [h].

2 ¶ Non solùm autem domino ædium, sed etiam ei, qui vsumfructum habet, competit hoc interdictum : quia & ipsius interest,arborem [i] istam non impendere.

1 *Flo.adimet.*

¶ Prætereà,probandum est, si arbor communibus ædibus impendeat, singulos dominos habere hoc interdictum:& quidem insolidum:quia & seruitutum vindicationem singuli habeant [k].

3 ¶ Ait prætor, *Si per te stat, quò minùs eam adimas, tunc [2] quò minùs eam arborem illi adimere liceat, vim fieri veto.* Priùs itaque tibi datur adimendi facultas, si tu non facias [l], tunc vi cino prohibet vim fieri adimere volenti.

2 *Flo. desi. tenere.*

4 ¶ Deinde ait prætor, *Quæ arbor ex agro tuo in agrum illius impendet, si per te stat, quò minus pedes quindecim [m] à terra eam altiùs [n] coerceas, tunc quò minùs illi ita coercere, lignáque sibi habere liceat, vim fieri veto.*

¶ Quod ait prætor, & lex duodecim tabularum efficere voluit : vt quindecim pedes altiùs rami arboris circuncidantur. & hoc idcirco effectum est,ne vmbra arboris vicino prædio noceret. ¶ Differētia duorum capitum interdicti hæc est:si quidem arbor ædibus impendeat, succidi [o] eam præcipitur. si verò agro impendeat,tantùm vsq; ad quindecim pedes à terra coërceri.

II. Pomponius lib,xxxiiij.ad Edictum.

SI arbor ex vicini fundo vento inclinata in tuum fundum sit, ex lege duodecim tabularum de adimenda ea rectè agere potes,ius ei non esse [p], ita arborem habere.

k ¶ *Habeant.* scilicet insolidum si seruitus debeatur domui communi:vt ℨ.si serui.vendi.loci.§.si fundus.& l.& si fortè.§.fi ædes.Sed arg. contra ℨ.de dam.infect.l.ex damni.§. quoties.
l ¶ *Non facias.* Not.de conuersione electionis:vt & C.de solu. l.j. & j. proxi. §. & C. communia de lega. l. fina. §. j. & argumen. C.de commu.ser.ma.l.j.§.fin autem.
m ¶ *Pedes quindecim.* ergo si vltra quindecim pedes impendeat arbor tua, non possum agere: fortè quia tunc non videtur per vmbram mihi nocere circa fructus:vt j.proxi.§. secus verò si ædificare vellem, cum vsque ad cælum meum sit:vt ℨ. quod vi aut clām.l. fin. §.pe. & facit C. de interdi.l.j. & ℨ. vti possi. si duo. §. item videamus. sed & si nolim ædificare:sed remouerit: adhuc potero : vt d. §. item videamus.& ℨ.de seruit.l.fi.& ℨ.ad l.Aqu. quemadmodum. & j. proxi. non autem per hoc interdictum, sed per negatoriam.
n ¶ *Altius.* à terra.
o ¶ *Succidi.* à stipite.
p ¶ *Si arbor.* hic illorum confunditur sententia qui dicūt negatoriam non habere locum, nisi remissa seruiture. H. Sed Or. respondit non datur hic negatoria, sed actio in factum ex lege xij.tab. vt insti. de actio. §.ij. & facit ℨ.si ser.vēdi.l.si cum meus. & l.si quando. & infra arb.fur.cæs. l. si plures. §.si arbor. & supra ad l. Aquiliam. quemadmodum.§.j.& supra de relig.offa. in prin. & ℨ. ne quid in loc. publi. l. ij.in prin.

De glande legenda.

TITVLVS XXVII.

1. Vlpianus lib.lxxj.ad Edictum.

It prætor, *Glandem, quæ ex illius agro in tuū cadit [1], quò minus illi* ¶ *tertio quoque [t] die legere [s], auferre [t] liceat vim fieri veto [v].* ¶ Glādis notatione glandis omnes fructus continentur.Franciscus.

1 *Flecadit.*

¶ DE GLANDE legenda.

It prætor.] CASVS. Glans ex arbore tui fundi cecidit in meum fundum. prætor vetat tibi fieri vim quò minus eam possis colligere vsque ad tres dies, & appel-

q ¶ *Ill.* cauenti de damno infect.vt ℨ.ad exhib.l.Iulianus. §.ij.
r ¶ *Quoque.* non solùm primo & secundo,sed etiam tertio. & sic habeas quoque.aliàs quoquo.
s ¶ *Legere.* id est,colligere.
t ¶ *Auferre.* id est,portare.
v ¶ *Veto.* primus & secundus & tertius dies cōputantur ab eo tēpore quo cecidit glans:& ideo ponit de tertio. Vel quia collectio glandis vix durat ad tertiū diem.nam citius colliguntur : vel quia duobus vel tribus diebus cōuertuntur in terrā,ita vt nulli earū nomine competeret actio,cùm sine dolo tuo fructus in rerum esse natura desierit: non quia interdictum tam breui spatiatur tempore.nam intra annum duraret si fructus staret,& plus:vt ℨ. de act. & oblig. l. in honorariis,.sed si dolo defuisset habere,tunc intra annū tenetur.& facit ℨ. de aqua cotidiana & æstiua.l.j.§.item quæsitum.& ℨ.de præscript.verb.l.qui seruādarum.§. fin.Sed quæritur ad quid fuit introductum hoc interdictum, cùm non possit intendi,nisi prima die,vel secunda,vel tertia:cum rei vend. habeat

beat vsque ad triennium?Resp. nō oneratur probatione actor id proponēdo:secus in rei ven. quia ibi nō restituitur res nisi plenè probāti de intentione sua:vt C.de rei ven.l.fi. secundum Ald. Vel aliter secūdum Azo.necessitas imponitur ei in cuius terram cecidit, vt singulis tribus diebus semel liceat auferte:& sic habeas quoquo: id est, singula tertia die.

2 ¶ *Continentur.* vt ℨ. de verb.sign. l. qui venenum.§.glandis.

¶ DE LIBERO homine exhibendo.

1 *Flo.deest, bo mscm.*

It prætor.] CASVS. Ponitur edictum, cuius sensus est : si hominem liberū dolo malo retines, prætor ait vt exhibeas. Secundò loqui tur Vlpia.& dicit: hoc interdictū causa tuendæ libertatis est indu ctum, scilicet ne homines liberi teneantur vt serui : quod simile seruituti erat. Potest retinens etiam accusari lege Fauia. & vna via non tollit aliam : maximè si à diuersis intentetur. Tertiò dicit:quod dictum est in edicto liberum, intelligas siue masculum, siue fœminam,siue puberē,siue nō: siue vnū, siue plures: siue sui iuris,siue alieni, dum tamen liber sit. Quartò dicit : qui tenet filium suum quē habet in potestate,nō tenetur hoc interdicto. Itē qui tenet eum, quē emit ab hostibus : non tenetur hoc interdicto, nisi sit solutum pretium. sed si remiserit pretium,& adhuc eum teneat: tenetur hoc interdicto. Itē qui retinet filium suum emācipatum lucrem fortè ob hoc,ne ad iudum vadat : non tenetur hoc interdicto. Item qui libertū suū, vel alumnum,vel noxę sibi datum adhuc impuberem tenet, quem credebat ierunum:nō tenetur hoc interdicto,nisi eū induxerit blāditiis ad tenendum.Itē, is demū hoc interdicto tenetur, qui sciens liberum hominem tenet eum:secus si ignoret eum esse liberum , vel dubitet, vel facit ei quæstionem ſtr.us:nam hoc interdictū cessat.& h. d. hæc l.& prin.seq.

2 *Flo. desi. tenere.*

¶ *Ait prætor, Exhibeas.*]Nunc exponit Vlp.verbum positum in edicto hoc scilicet exhibeas:& dicit,quid sit exhibere.Secūdò dicit,hoc interdictū cōpetit omnibus volentibus illud intentare : remouentur tamen suspectæ personæ,§ vellent intentare,cùm & accusare possint, suā suorūmq; iniuriā prosequendo:& si plures simul veniant ad hoc tūctione & fide,& dignitate,& si aliqs egit hoc interdicto:alius non potest illud interdictū intētare,nisi de præuaricatione primi docea tur.hoc idē est in publicis iudiciis.Sed pone,q̄ per primū iudicium cōuentus soluit æstimat. litis:fortè ꝑ.aureos:adhuc hoc interdictum poterit intentari,& ab eodem qui primò egit,& ab alio.Item absens in hoc interdicto condemnatur. Item si hoc interdicto conuentus nō defendatur,in bona eius eundum erit. Itē, qui sciens liberū hominē, eum tenet,licet possessus ignoret ſtatū suum, tenetur hoc interdicto. Itē qui liberū hominem credens seruum,eum emat , & habeat , non tenetur hoc interdicto.Itē qui liberū hominē sciens liberum,teneat, & hoc intelligas, si erat in præsenti ille possessus. Vltimò dicit, creditor volebat agere hoc interdicto,vt debitor suus,qui ſtabat celatus propter debitum,exhiberetur:dicitur,quòd nō auditur , sed mittatur in bonis eius.& h.d.hic totus tit.Fran.

b *Nihil enim.Facultas.* Hic not. quod dixi C. de vsufru. l. antiquitas.& facit ℨ.de condi.& demonſt.Titio:§.j. C. de capti. & postli.reuer.l.ab hostibus.Accur.

c ¶ *Recedendi.* itæ tres leges continuantur.

mine omnes fructus continētur [a].

De libero homine exhibendo.

TITVLVS XXVIII.

1. Vlpianus lib.lxxj.ad Edictum.

It prætor. *Quem liberum hominem [1] dolo malo retines, exhibeas.*

¶ Hoc interdictū proponitur tuēdæ libertatis causa:videlicet, nē homines liberi retineantur à quoquam.

II. Venulcius lib.iiij. Interdictorum.

NIhil enim multum à specie seruientiū differunt,quibus nō datur facultas [b] recedendi [c].

III. Vlpianus lib.lxxj.ad Edictum.

QVod [d] & lex Fauia prospexit [e]:neque hoc interdictū aufert legis Fauiæ executionem. nam & hoc interdicto agi poterit, & nihilominus accusatio legis Fauiæ instituī.& versa vice, qui agit Fauia,poterit nihilominus & hoc interdictum habere : præsertim [f] cū alius interdictū , alius Fauiæ [g] actionem habere possit.

1 ¶ Hæc verba, *Quem liberum.* ad omnem liberum hominem [1] pertinent,siue pubes sit , siue impubes: siue masculus sit , siue fœmina [h]: siue vnus [2] , siue plures [i] : siue sui iuris,siue alieni [k].hoc enim tantū spectamus,an liber sit. ¶ Is tamen qui in potestate habet , hoc interdicto non tenebitur [l] : quia dolo malo non videtur habere, qui iure suo vtitur [m].

2 ¶ Si quis eū, quē ab hostibus redemit,retineat [n] , in ea causa est, vt interdicto nō teneatur,nō enim dolo malo facit. Planè si offertur pretium , interdictum locū habet. Sed & si eum remisit pretio nō accepto , dicendum est interdicto locum fore,si posteà quàm semel remisit,velit retinere.

3 ¶ Si eū quis retineat filiū, quem nō habet in potestate,plerūq; sine dolo malo facere videbitur [o]. Pietas enim gemina [3] [p] efficit sine dolo malo retineri [q] ,nisi euidēs dolus malus intercedat [r]. ¶ Proinde & si libertū suum,vel alumnū,vel noxę deditū [s] adhuc impuberē [t], idē erit dicendum.Et generaliter, qui iustā causſam habet hominis liberi apud se retinendi,non videtur dolo [v] malo facere.

4 ¶ Si quis volentē retineat [x] , nō videtur dolo malo retinere. Sed quid si volentem quidē retineat, non tamē sine calliditate circunuentum,vel seductum,vel solicitatum [y] , neque bona, vel probabili ratione hoc faciat [z]?Rectè dicetur dolo malo retinere.

5 ¶ Is,qui nescit apud se esse hominem liberum , dolo malo caret [z]: sed vbi certioratus retinet , dolo malo non caret.

6 ¶ Planè si dubitat [a] , vtrū liber an seruꝰ sit,vel fecit ſtatꝰ cōtrouersiā,recedēdū erit ab hoc interdicto, & agēda causſa libertatis. Etenim rectè placuit tunc demum hoc interdictum locum habere, quoties quis pro certo liber est. Cęterùm,si quæratur de statu,nō oportet prę iudiciū fieri alienæ cognitioni [b].

7 ¶ Ait prætor [c], *Exhibeas.* Exhibeat vsque ad triennium?

d *Quod.* scilicet vt liberi exhibeantur.
e ¶ *Prospexit.* vt ℨ. ad l.Fauiam.l.non ſtatim. §.fi.& C.ad l. Fauiam. l.si fratrem.
f ¶ *Præsertim.* i.maximè,nam & idem vtrūque intentare potest:vt C.qui ciuilis act.l. j. & ℨ.de tabul.exhi.locū.§. si quis dolo. Sed arg. contrà ℨ.de iniur.l.qui senatus.§.fi.
g ¶ *Alius Fauiæ.* est enim hæc actio publici iuris : vt C. ad leg. Fau.l.fi.& l.plagij.
h ¶ *Sive fœmina.* ad hoc ℨ. de nego. gest. l. iij.in prin.& de condi. ꝑcu.l.j.§.j. Accur.
i ¶ *Sive plures.* singularis numerus,ſ. quem liberum,concipit pluralem.sic econtrà ℨ. vi bonor. rapt. l. ij. §. vel cuius bona.
k ¶ *Sive alieni.* non tamen decimentis:vt ſtatim subiicit.
l ¶ *Non tenebitur.* nisi in casibus vt ℨ.tit.j.l. j. in fi.& l.seq.
m ¶ *Vtitur.* ad hoc ℨ. de regu.iur.l.nullus.& ℨ.de furt.l. cùm creditor.& ℨ.de dam.infe. l. fluminum.§.fi.& l.Proculus. & ℨ. de iniur. l. iniuriarum.§.is qui iniu.& ℨ.pro socio.l.meritò.
n ¶ *Retineat.* vt & C. de capti. & postl. reuer.l.si liberum.
o ¶ *Videbitur.* aleator fortè erat.
p ¶ *Gemina.* vna est communis omniū hominum : quæ vocatur officium.alia singularis scilicet inter patrem & filium , quæ dicitur pietas: & sic est gemina:quia homo,& quia pater.& facit ℨ.de adopt.nec ei.§.eorum. & quod not.C.de neg.gest. officio.& pro hoc ℨ.de rit.nup.l.non solùm.§. de vno. & etiam ℨ. de proba.l.Procula.

3 *Fl.gemina.*

Pietas duplex est.

q ¶ *Retineri.* ſ.videri.Accur.
r ¶ *Intercedat.* & probetur:vt C.de dolo.l.dolum.& ℨ. de dolo. l. & eleganter.§.fi.
s ¶ *Deditum.* ſ.ei,qui putabat eū seruū, cùm liber sit,vt ℨ.l.fi.ij. respō.
t ¶ *Impuberem.* videtur enim cum tenere , propter vtilitatem ipsius impuberis.& subaudi,maximè impuberem:vt subiicit.
v ¶ *Dolo.* facit ℨ. de bo.liber. qui cùm maior.§.ſi patri.& ℨ.de reg.iur. qui in ius.§.nemo.
x ¶ *Retineat.* vt & ℨ.de aqua plu.arcen.l.in diem & ℨ.de ædili.edic.l. quæritur.§.si venditor.& ℨ.de iniur.l.j.§.vſque.& C.de transact.l. cū donationis.& C.de pign.l.liberum.
y ¶ *Solicitatum.* facit C.de rapt.virg.§.huic.& ℨ.de seruo cor.l.j.§. j. & ij.& C.de apostа.l.eum.
z ¶ *Caret.* ad hoc C.de incest.nu.l.qui cōtrà.& ℨ.de exc. do. l.ij.§.generaliter.& ℨ. de tribu.l.illud.§.ſi cuius.ibi,ſi tamen,&c.& ℨ. de acq. possſl.clā & ℨ.de pet.hær.itē veniūt.§.petitā.& l.ſed & ſi lege.§.de co.

4 *Fle.facit.*

a ¶ *Dubitat.* Tria ergo sunt:ſcire,& dubitare.& sic est arg. quòd aliquis potest respondere,dubito.
b ¶ *Cognitioni.* aliàs cognitioni:& aliàs conditioni. & die alienæ id est,de libertate,ſuper qua cognoſceret fortè alius iudex,ſi nequit iste de libertate iudicare.Accur.
c ¶ *Ait prætor.* ℨ.co.l.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Præbere*.facit ℨ.de tab.exhiben.locũ.§.hoc interdictum, & ℨ. ad exhiben.l.exhibere.& j.de verb.sig.l.fi.& l.plus est.& ℨ.quemadmo. testam.ape.l.ij.§.inspectio.

b ¶ *Nemo enim*.pro hoc facit ℨ.ad exhiben. l. si liber. & institu. de suspe.tuto.§.consequens.

c ¶ *Vel calumniari*. ad hoc j.de re mili. nõ omnes.§.à barbaris.& ℨ.de suspect.tuto.l. tutor.§.fi tutor.

d ¶ *Solicitato*. & detento.

e ¶ *Reos facere*. vt & j.de accusa.l. j. & ij. & l. hos accusare. & C. qui accusa. non pos. l. de crimine.

f ¶ *Eligendum*. facit j. de sepul.viol.l.prætor. §.si plures.& j.de popu.act.sed & fi.§.is cu jus. & j. de accusa. si plures.quid ergo si pares:Respond. locus est gratificationi.argu. ℨ. de relig.l.fi.

g ¶ *Nisi de perfidia*. expositiuè, non exceptiuè: sic ponitur, nisi propter verbum facile.sic ℨ.de proc. l. nisi. & facit ℨ. de iureiuran.l.cum. §. in popularibus.

h ¶ *Amplius agi*. nisi ille qui accusat loco secundo, prosequatur suã uel suorũ iniuriã, & doceat se ignorasse de accu.primi, vt j. de accusa.si cui.§.iisdẽ. & facit j.de prævaricat.l. prævaricationis.

i ¶ *Æstimationem*. fortè quinquaginta aureos. vel quantum arbitrabitur bonus vir. argu.ℨ.de iis,qui deiecerint vel effu.l.j.§.j. & §.sed cum,vel quanti in litẽ iurauerit.argu.ℨ.de in lit,iuran.l.in actioni.§. planè. & ℨ.de rei vend. l. qui restituere. Sed nunquid de calumnia iurabitur? potest dici, q; sic:quia ex quo conceditur quod maius est: & id quod minus est, debet esse concessum,secundum to.

k ¶ *Sine exceptione*.rei iudicatæ, quod est contra naturam populariũ actionum: vt j. de popu.acti.l.iij.Item arg. contrà j. de exceptio. rei iud. l. si quis cum co.§.planè. & facit ℨ. de noxal. l. qui ex pluribus.sed hîc speciale.Accur.

l ¶ *Irrogandum*. potest quippe absens condemnari, licet tẽpore sententiæ nõ fuerit præsens:vt & C.de adulteriis.l.quamuis adulter.

m ¶ *Perpetuum*.id est,sine fine:vt & C.de præscriptio.lon.tem. quæ pro libertate.l.fola.& facit suprà, de via públi. l. viam publicam. & est hoc contra naturam popularium actionum:vt j. de popul.action. l.fin.Accur.

n ¶ *Si quis liberum*.*Pro seruo*.vt & ℨ.eodem, l. proxi. §. si eum. ibi proinde,&c.

o ¶ *Putauerint*.& bene nisi ponas eum non posse ſtatim exhiberi:vel absentem esse: quo casu tempus dabitur. & quod subiicit modicum tempus,ſcilicet x,dierum:vt ℨ.de constitu.pecu.promissor.aliàs dicitur modicum quatuor mensium, vt ℨ. de arbi.si cùm diem. §. fi. & l. seq.aliàs xxx.dierum:vt ℨ.de itine.actuq́e priua.l.j.§.ij.

p ¶ *Quoniam*.quasi dicat,in pœnam præteriti facti denegatur ei dilatio.

q ¶ *Ex edicto*. ℨ. quibus ex cau.in possessio. eatur.l.ij.& facit suprà, de in ius vocan.l.plerisque.& l.satisque.

¶ DE LIBERIS EXHIBENDIS,&c.

Hoc interdictum non potest per procuratores exerceri: nisi nominatim mandatum sit,& pater valetudine vel alia caussa impeditur:vt ℨ.de procu.l.Pomponius.

SI quis liberum hominem ignorante suum statum,retineat:si tamẽ dolo malo retineat, cogitur exhibere. Trebatius quoq; ait nõ teneri eum, qui liberum hominẽ proseruo n bona fide emerit,& retineat.

1 ¶ Nullo tempore dolo malo retineri homo liber debet, adeò vt quidam putauerint o, nec modicum tempus ad eum exhibendum dandum: quoniam p præteriti facti pœna præstanda est.

2 ¶ Creditori nõ cõpetit interdictum,vt debitor exhibeatur. Nec enim debitorem latitantem exhibere quisquã cogitur: sed in bona eius ex edicto q prætoris itur.

De liberis exhibendis, vel[1] deducendis.

TITVLVS XXIX.

I. Vlpianus lib.lxxj. ad Edictum.

AIt prætor, *Qui, quæve in potestate Lucij Titij est,si is, eáve apud te est, dolove malo tuo factum est,quo minus apud te esset,ita eum r eamve exhibeas.*

¶ Hoc interdictum proponitur ad uersus eum s, quẽ quis exhibere desiderat eum t, quem in potestate sua esse dicit,& ex his[2] verbis v apparet ei cuius in potestate est, hoc interdictum competere.

1 ¶ In hoc interdicto x prætor nõ admittit causſam cur apud eũ sit is qui exhiberi debet:quemadmodum in superiori interdicto: sed omnino[2] restituendũ putauit,si in potestate est.Si verò mater sit,quę retinet,apud quã interdum magis quàm apud patrem morari filium debere ex iustissima y ſ. cã,& diu? Pius decreuit z,& à Marco,& Seuero rescriptum est, æquè subueniendũ ei erit a per exceptionẽ b,

1 Fl.decernendi.

de rei vendicatio.l.j.§.j.

s ¶ *Aduersus eum*.scilicet detinentem.

t ¶ *Desiderat eum*.scilicet filium.

v ¶ *Ex his verbis*.edicti.

x ¶ *In hoc interdicto*.& superiori, ſ. de libero homine exhiben. nam ibi quæritur causſa.ſ.volens,vel inuitus:vt ℨ.tit.j.l.iij.§. si quis volentem.quod hic non quæritur,nisi in casu:vt j.l.fina. Item ibi quæritur dolo,vel non dolo:hîc autem quasi semper dolus videtur:vt ℨ.tit.j.l. iij.§.si quis eum.aliàs si eum quis.

y ¶ *Ex inſtiſſima*.quia lactabat eum.

z ¶ *Decreuit*.quod dic,vt C.de diuor.fact.l.j.& ij.& C.de pa.potel. penul.& j.eo.l.deinde.§.etiam.

a ¶ *Erit ei*.ſ.matri.ſicut ſuperiori tit. subuenitur ei, qui non dolo retinet.Sed contrà ℨ.de ven.inſpicien.l.j.§.poſt editum autem partum. Sol.ibi mater non iuſta causſa tenebat,hîc ſic.ibi enim volebat venenoccidere,ſecundum M.

b ¶ *Per exceptionem*.ſcilicet doli.

Perin-

a ¶ *Per iniuriam*.id est,contrà ius litigatoris. & facit suprà, de libe. agno.l.j.§.ſi.& l.ſeq.& ℨ.ad Trebel.l.ſeruo inuito. §. cùm prætor. & C.de re iudi.l.j.

b ¶ *In potestate*.facit ℨ.de ædil.edict.quod ſi nolit.§.in factum.ℨ. de iudi.l.ſi prætor.in prin.& de iureiuran.l.non erit.§.dato.

c ¶ *Turbentur*. vt & C. de repud. l. dissentientis.& de fur.l.ſi. in fin. & de inoff. teſta. l. cùm te. & l. filia. & ℨ. de donat. inter vir. & vxo. l. cùm hîc ſtatus. §.ſi socer.

d ¶ *Quod tamen*. hoc referri potest ad id quod dixerat ℨ. ea. l.§. j. ſcilicet, põt hoc interdictum competere ei, in cuius potestate est:quod tamẽ ſic, &c. vel referas ad proxi. ſ. patri obstare exceptio. ſi velit ducere filiam ſuam alij nuptã. quod tamen ſic erit adhib. i. dandum interdictum, &c. Si enim non velit turbare matrimoniũ, ſed patriam potestatẽ modicè exercere: non obstabit ei hæc exceptio:ſed agere poterit, cum effectu.& hoc eſt, quod tamen &c.

1 Fl. ducenda. 2 Fl. habet.

e ¶ *Mò. Rectè conuenitur*. interdicto de vxore exhibenda: quod non habemus: ad inſtar eius quod habemus:vt hîc & C. eo. l.ſi.& facit C.de nupc. l.ſi inuita. Sed arg. cõtrà ℨ.tit. j. l.iij. §. hæc verba.

Deinde ait prætor.] CASVS. Ponitur aliud edictũ, cuius sensus eſt, ſi Lucium Titium in mea potestate existentẽ aliquis eũ detineat, quò minus possim eum ducere: prætor vetat mihi vim fieri. Secundò loquitur Vlpia. & dicit,interdicta ſuperiora ſcilicet ℨ.tit. j. posita,& ℨ.l. j. ſunt exhibitoria: hoc autẽ pertinet ad deductionem. Item ſuperius interdictum ſcilicet ℨ. eo.positum eſt præparatorium huius. & his de causſis habet locum hoc interdictum, ex quibus ſuperius ℨ. l. j. positum, & datur hoc interdictum cõtra detinentem eum,qui eſt in mea potestate,ſi autẽ filius per ſe ſtet, & neget ſe in mea potestate eſſe:ceſſat hoc interdictum:& habet locũ officium iudicis,vt corã eo de hoc cognoſcatur,ſcilicet ſit in mea potestate vel non. ¶ *Iulianus ait*.] Si agere volo hoc interdicto cõtra Titiũ poſſidentẽ filium meum impuberẽ: vel officio iudicis agere volo contra ipſum filium meum impuberem,qui ſtat per ſe,& negat ſe eſſe in mea potestate:aliquãdo debeo differre agere,vſq; in tempus puberitatis:aliquando non: nam aut vterque litigantiũ bona fide litigat,id eſt, ædor & reus habent bonam fidem.& tunc vſque in tẽpus puberitatis impuberẽ apud ſe habebit, aut reus mala fide contendit,& ego non:& tunc ſtatim ago.ſi autem ego mala fide agam, reus verò bona fide ſe defendat,habebit pupillũ vſq; ad finem litis,& ſtatim de causſa cognoſcitur.ſi autem vterque noſtrũm mala fide litiget, differtur causſa vſque in diem puberitatis:& interim ſtabit puer apud aliquam idoneã perſonam. ¶ *Etiam*.]Si pater ſit impius,mater verò bona: & filius petat matrẽ ſtare vult:pater hoc interdicto agendo ſuccumbet. Secundò dicit,cùm cognoſcitur de impubere maſculo vel fœmina,vel proximo puberitati,an ſit in mea potestate:& aliquis noſtrũ ſit calũniator:interim debet puer ſtare penes matrem familiãs: & matrem-famil.intelligas notæ authoritatis fœminam, id eſt, bonæ conuerſationis,& vitæ.Franc. Accur.

f ¶ *Deinde*.dixit de exhibendis, nunc de deducendis, & hoc capite interdicti.

2 ¶ Pari modo ſi iudicatum fuerit nõ esse eum in potestate, & ſi per iniuriã a iudicatum ſit,agẽti hoc interdicto obiiciẽda erit exceptio rei iudicatæ,ne de hoc quæratur, an ſit in potestate b,ſed an ſit iudicatum.

3 ¶ Si quis filiam ſuam, quæ mihi nupta ſit,velit abducere,vel exhiberi ſibi deſideret,an aduersus interdictum exceptio danda ſit: ſi fortè pater concordans matrimonium, & fortè liberis ſubnixum velit diſſoluere? Et certè hoc iure vtimur, ne bene concordantia matrimonia iure patriæ potestatis turbentur c. quod tamen d sic erit adhibendum,vt patri perſuadeatur, ne acerbè patriã exerceat potestatem.

1 Fl.discordia.

II. Hermogenianus lib. vj.Iuris epitom.

IMò magis de vxore exhibenda ac deducenda[1],pater etiã, qui filiam in potestate habeat[2], à marito rectè conuenitur e.

Suprà posuit de liberis exhibendis:nunc dicit de liberis deducendis. Bart.

III. Vlpianus lib.lxxj. ad Edictum.

DEinde f ait prætor, *Si Lucius Titius in potestate Lucij Titij est, quo minùs eum Lucio Titio ducere liceat,vim fieri veto.*

¶ Superiora g interdicta exhibitoria ſunt,hoc eſt, pertinentia ad exhibitionem liberorum h, cæterorúmque i, de quibus suprà diximus. ¶ Hoc autem interdictũ k pertinet ad ductionem, vt ducere quis possit eos, in quos habet ius ductionis. Itaque prius interdictũ, quod eſt de liberis exhibẽdis, præparatorium eſt huius interdicti. Quo magis enim quis duci possit, exhibendus fuit. Et ex eiſdẽ causſis hoc interdictum tribuendum eſt, ex quibus causſis de exhibendis liberis competere diximus. Itaque quæcunque ibi diximus l, eadem hîc quoque dicta accipiẽda ſunt.

1 ¶ Hoc autem interdictum competit non aduersus ipſum filium, quem quis ducere vult, ſed vtique debet esse is, qui eum interdicto defendat.Cæterùm ceſſat m interdictum, & ſuccedere poterit notio prætoris n: vt apud eum o diſceptetur,vtrùm quis in potestate ſit,an non.

2 ¶ Iulianus ait, quoties hoc interdictum p mouetur de filio ducendo q,vel cognitio r, & is, de quo agitur,impubes eſt, aliàs differri oportere rem in tempus s pubertatis, aliàs repræſentari t idq; ex perſona eorum inter quos controuerſia erit, & ex genere u causſæ conſtituendum eſt. nam x ſi is, qui ſe patrẽ dicit,authoritatis,prudẽtiæ,fidei exploratæ eſſet, vſque in diem litis y impuberẽ apud ſe habebit. Is verò qui controuerſiã facit z ſi humilis a ſit, calũniator, notæq́ue nequitiæ, repræſentanda b cognitio eſt.Itẽc ſi is,qui impuberẽ negat in aliena eſſe potestate, vir ſit omnibus modis probatus d, tutor vel teſtamento,vel à prætore datus: pupillum, quem apud ſe habuit in diẽ litis, tuetur. is verò,qui patrẽ ſe dicit,ſi[1] ſuſpectus eſt quaſi calumniator,differri litẽ nõ oportebit e. Si verò vtraq; perſona ſuſpecta eſt, aut tanquam infirma f, aut tanquam turpis,nõ alienum erit(inquit)diſponi apud quẽ g puer interim educetur[2], & controuerſiam in tempus pubertatis differri,ne per collusionẽ,vel imperitiam alterutrius contendẽtium,aut alienæ potestati paterfamiliãs addicat, aut filius h alienꝰ patrisfamiliãs[3] loco conſtituatur.

¶ Etiã ſi maximè cum probet filiũ pater in ſua potestate eſſe, tamen

g ¶ *Superiora interdicta*. de libero homine exhibendo, & de liberis exhibendis.& facit suprà, de interdict. l.j.

h ¶ *Liberorum*.id est filiorum.

i ¶ *Cæterorúmque*. liberorum hominũ, qui non sunt filij.

k ¶ *Interdictum*.ſcilicet de deducendis.

l ¶ *Diximus*.ſ.l. j. per totum.

m ¶ *Ceſſat*. vbi alius detinet locũ habet interdictum: vt in prin. vbi alius non detinet, ceſſat:vt hîc.ſed in hoc contra.ℨ.eo.l.pe. & C. eo.l.j. vbi à nemine detinetur, & tamen habet locum interdictũ. Solut.ſi ſimpliciter eſt quæſtio filiationis ceſſat vt hîc. vbi & hæreditatis,quam dico mihi per eum quæſitam, tunc habet locũ,vt ibi: vt ar. C.de teſta. mil. l. eũ teſtamento. Alij diſtinguunt, an quæſtio filiationis eſt: & per cõſequens potestatis: & habet locũ interdictum,an potestatis tantũm,filiũ enim ſe confitetur. & tunc non vt ibi & hîc:& diſt.no.ℨ. de rei ven.l.j.§ j.

n ¶ *Prætoris*. i. officiũ iudicis:ad quod eſt ℨ. de rei ven.l.j.§.j.

o ¶ *Eum*.prætorem,ſi. ue iudicem.Accur.

p ¶ *Interdictum*.de liberis deducendis. Accurſius.

q ¶ *Ducendo*.aduerſus alium. Accur.

r ¶ *Vel cognitio*.aduerſus eum.

s ¶ *Rem in tempus*. id eſt, causſam. nam rei appellatione causſa cõtinetur: vt ℨ. de verbo. ſign.l.rei.

t ¶ *Repræſentari*.i. ſtatim terminari.

u ¶ *Et ex genere*. vtrũ ſit iuſta,vel iniuſta.

x ¶ *Nam*. ſecundo causſi reſpon.

y ¶ *In diem litis*.i.in tempus puberitatis: & ſic contradictor non eſt ſic calumniator.aliàs ſtatim expediretur:vt ℨ.ſtatim, ſecundum Hu. Vel dic propriè in diẽ litis,id eſt, donec lis erit finita:quæ ſtatim finitur cùm reſiſtens ſit calumniator. & ſic tradetur patri quaſi poſſeſſio,& nihilominus aget,quod eſt notandũ,ſecundum quoſdã.ſed non placet:quia tunc interim deponitur puer.vt j.§.in hoc.

z ¶ *Facit*.excipiendo, & ſic reus dicitur facere controuerſiam actori.ſic C.de euict.l.ſi controuerſiam.

a ¶ *Humilis*.id eſt,vilis.

b ¶ *Repræſentanda*.id eſt,ſtatim determinanda.& pro pupillo, ſi id ratio vel modicè ſuggerat.arg.ℨ.de Carb.edict.l.iij.§.duæ.

c ¶ *Item*.nunc contra.

d ¶ *Probatus*.ſcilicet eſt.

e ¶ *Non oportebit*.apparet quòd quicunque eorum ſit calumniator, non differtur:ſed ſi vterque,tunc ſecus:vt ſubiicit.

f ¶ *Infirma*.id eſt,non firma ad hoc factum.

g ¶ *Quem*.tertium.

h ¶ *Aut filius*.ad hoc ℨ.eo.l.j.§.ſi verò.

1 Fl.patrisfam.

2 Flo. educere tur.

3 Fl. patrisfam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Obtinuit*. in illo rescripto.
b ¶ *In hoc interdicto*. non ergo differtur hoc casu: & sit depositio, nã alter erat calumniator: vt §. §. Iulianus. Accur.
c ¶ *Feminam prætextatam*. id est, puellam.
d ¶ *Proxin è*. aduerbium est.
e ¶ *Prætextati*. sed aliàs est ætati: & tunc proximæ est nomen.
f ¶ *Accederet*. id est, contingeret.
g ¶ *Prætor*. ad hoc ℨ. §. si verò vtraque.
h ¶ *Proximè*. aduerbium.
i ¶ *Prætextati*. Prætextatus dicitur, qui adhuc est impubes: à prætexta, quod est genus vestis, qua vtebantur impuberes: de qua fit mentio insti. de iniur. §. j.
k ¶ *Accedere*. i. contingere.
l ¶ *Puberem*. aliàs im puberem.
m ¶ *Authoritatis*. stricte hic. alibi largius ponitur, vt infra de verbor. significatio. l. pronuntiatum. §. matrem, & dixi suprà, de ista. hom. nam ciuium. & facit ℨ. ad Tertu. l. j. in principio

Prætextati qui dicãtur.

I *Ium*. CASVS. Ego dico te esse in mea potestate, & meo iussu adiuisse hæreditatem. possum contra te de hæreditate agere; & hoc interdictum contra te intentare: licet stes vt paterfa. Franc. Acc.

1 *Iussi sit ter*

n ¶ *Ait*. vt & C. eo. l. j. sed contra ℨ. eod. l. proxi. §. hoc autem. Solue, vt ibi.

S I *filius*. CASVS. Filius meus stat spõte penes te, & dicit se non esse in mea potestate, non habeo hoc interdictum: sed officiũ iudicis, cùm perinde sit, ac si per se staret, nisi tu dicas eum esse in tua potestate, & non in mea: ego contrà. nam tunc hoc interdictum habet locum. Franc.

1 *Flo. de Vtrubi.*

o ¶ *Haberet*. & sic habet locum offi. iudi. vt ℨ. eo. l. iij. §. hoc autem.

1 *Flor. vtrubi.*

¶ VTROBI.

3 *Flo. huiusce*

PRætor ait, *Vtrobi*[1] *P hic homo, quo de agitur, maiore* ¶ *parte huius*[2] *anni fuit, quò minùs is eũ ducat vim fieri veto.*

CAussa cognita mater in retinendo eo potior erit. idque decretis diui Pij quibusdã cõtinetur. obtinuit[a] enim mater ob nequitiam patris, vt sine diminutione patriæ potestatis apud eam filius moretur.

4 ¶ In hoc interdicto[b], donec res iudicetur, fœminã prætextatam[c], cúmq; qui proximè[d] prætextatiæ ætatem accederet[f], interim apud matrem familiãs deponi prætor[g] iubet. Proximè[h] autem prætextati[i] ætatem accedere[k] eum dicimus, qui puberem[l] ætatem nunc ingressus est. ¶ Cùm audis matrẽfamiliãs, accipe notæ authoritatis[m] fœminam.

IIII. Africanus lib. iiij. Quæstionum.

SEium, qui se patrem famil. dicat, ego in mea potestate esse, & iussu meo adisse hereditatem dicam, tã de hæreditate agi oportere, quàm ad interdictũ de filio ducendo iri debere ait[n].

V. Venuleius lib. iiij. Interdictorum.

SI filius sua spõte apud aliquem est, inutile hoc interdictum erit, quia filius magis apud se, quã apud eum est, in quẽ interdicetur: cùm liberam facultatem abeundi vel remanendi haberet[o]: nisi[1] inter duos, qui se patres dicerent, cõ trouersia esset, & alter ab altero exhiberi eum desideraret.

Vtrobi[1].

TITVLVS XXX.

I. Vlpianus lib. lxxij. ad Edictum.

PRætor ait, *Vtrobi*[1] *P hic homo, quo de agitur, maiore* ¶ *parte huius*[2] *anni fuit, quò minùs is eũ ducat vim fieri veto.*

1 ¶ Si pensio nondum debeatur[c], ait Labeo interdictum hoc cessare: nisi paratus sit eam pensionem[d] soluere. Proinde si semestrem soluerit 3 [e], & semestris 4 redes datur. Item datur hoc interdictum pro rebus commodatis inquilino, vel depositis, quas in domum conductam induxerat: & h. d. hæc l. & seq. cum glo. Franc.

t ¶ *Inter te*. & locatorem domus.

v ¶ *Et actorem*. inquilinum qui agit hoc interdicto, aliàs auctorem.

x ¶ *Conuenit*. tacitè, vel expressè, & facit ℨ. in quib. cau. pign. taci. cõtrahi. l. si non inducta. hoc autem intellige, si portatur, vt perpetuò ibi sit: vt ℨ. de pigno. l. debitor.

y ¶ *Per te stat*. facit C. de vsu. l. acceptam. & de operis noui nunciat. l. prætor. §. deinde.

z ¶ *Migrare*. id est, exire, vel recedere cum rebus suis.

a ¶ *Cui rei*. scilicet in colono, non dico migranti, sed recedenti. vel dic in colono, & inquilino: ad quod est suprà, ne vis fiat ei, si quis mittat. sic alias differentia est inter colonum & inquilinum: vt C. locati. l. certi iuris. Accur.

b ¶ *Infrequens*. id est. valde frequens: cùm & detur vtile colono etiam. hoc ℨ. de liberis & posthum. Gallus. §. ille. vel id est, minus frequens: cùm nunquam detur colono, & inquilino interdum non detur: sed extra ordinem subueniatur. Accur.

c ¶ *Nondum debeatur*. quia tempus in conuentione expressum, nõdum præteriit.

d ¶ *Eam pensionem*. totam etiam futuri temporis.

e ¶ *Soluerit*. ratione præteriti. non enim efficaciter pro futuro debetur nisi elapso tempore: ar. suprà, soluto matri. l. diuortio. j. respon. Azo.

a ¶ *Debeatur*. conuentionis iure: non quia tanto tempore sit vsus habitatione. Item hoc intellige, cùm conduxit in singulis sex mensibus secundum Hug. vel etiam dic, quod in annum: & tunc erit argumentum ℘ in medio anni est soluenda pensio. sic C. de aduoc. di. iudic. per hanc. §. sexcenti autem. Accur.

1 *Flo. semenpria.*

b ¶ *Ita tamen*. ergo à contrario, si hoc modo specialiter non est actum, licet migrare etiam non soluta pensione futuri temporis, & sic est cont. ℨ. loc. l. si in lege. §. si domus.

6 *Flsunt.*

Sol. hic de necessaria migratione: ibi de voluntaria. Ir. vel solue. vt ibi. vel hic sunt plures conductiones, scilicet singulis sex mensibus vel annis: sibi vna. & facit ℨ. loc. l. dominus hor. §. fin. & de dam. infec. vtique.

c ¶ *Nõ exegisse*. quantum ad hoc, vt competat hoc interdictum.

7 *Fl. si pignoris.*

d ¶ *Pignori res*. quia vtile hoc interdictum datur inquilino, qui gratis habitabat, & si nondum debebam pẽsionem soluere: quia non venerat tempus quo eam debebam soluere: & interim volo agere hoc interdicto, vt possim extrahere res: non audior. Item si conducam domum tuam pluribus annis: & soluta pensione vnius anni, volo agere hoc interdicto, & abducere res, quas adduxeram in domum mã, non audior: nec est vis quantum ad hoc, vt competat mihi hoc interdictum, siue res, quas volo abducere, sint meæ, siue non. Itẽ siue sint obligatæ, siue non: pignoris tamen nomine erant ibi. si autem pignoris nomine ibi sint inducta: adhuc habet locum hoc interdictum, vt possint extrahi. Item hoc interdictum perpetuum est, & hæredibus, & in hẽ-

8 *Flon pignoris nomine.*

9 *Flo. poterit*

10 *Flor. hoc. vt Flo. poterit.*

11 *Flo. esset de mercede.*

1 ¶ *Si colonus*.] CASVS. Ego Franciscus lo- cui Titio fundum pro pensione certa. in hunc fundum induxit ancillam nomine pignoris, & eam vendidit, & peperit penes emptorẽ: dicitur, & habeo hoc interdictum, etiam ad partum recuperandum. Secundò dicit: si fundum duorum Titius cõduxit, & insolidum cuique res Titij in fundum adductæ sint obligatæ: dicitur, quòd si tertius has res incipit possidere, quilibet istorum poterit agere insolidũ hoc interdicto: si autem alter eorum possidet: potior est possessor: si autem erat actum, vt pro partibus cuique sint obligatæ, tunc quilibet eorum in parte poterit agere hoc interdicto, & contra extraneum, & inter se. Idem est, si habes rem communem cum aliquo colono, & tu meũ fundum conduxisti, & causſa pignoris hanc rem induxisti: nam pro parte erit mihi obligata, & competit mihi hoc interdictum. Vltimò dicit, Conduxit Titius fundum duorum, & induxit in eum fundum res causſa pignoris: si agatur hoc interdicto inter eos, obtinet possessor: si autem tertius possidet has res, agitur Seruiano iudicio: & hoc dicit hæc lex & sequens. Franc.

XII. *in fundo.*

2 *Flo. duxerit*

h ¶ *Vtile interdictum*. apparet partum apud emptorem natum obligatum esse: vt suprà, de pignor. act. l. si cõuenerit. §. si fundus. sed conferta suprà, de pigno. Paulus. §. j. solu. ibi concepit apud emptorem, & peperit mater: hic nata tantùm, sed apud debitorem concepta. Alij dicunt etiam hic nata apud debitorem. Item in eo, quod dicit emptorem teneri: & sic datur contra extraneum: vt hîc, & ℨ. l. proxi. §. j. est contrà C. eodem. l. j. vbi dicit non dari in extraneum. sed dic dictum non dari, vtile sic: vt hîc, & ℨ. l. proxim. §. j. vel dic, vt ibi. & quære vt ibi.

ii ¶ *Esset*. quod in dubio præsumitur: vt ℨ. eo. l. si. Accur.

debeat[a], inutiliter interdicet, nisi soluerit, & sequentis semestris[5]: ita tamen [b], si conuentio specialis facta est in cõductione domus, vt nõ liceat ante finitum annum, vel certum tempus migrare. Idẽ est, & si quis in plures annos conduxerit, & nondum præterierit tempus. Nam cùm in vniuersam cõductionem pignora sint [6] obligata, consequens erit dicere interdicto locum non fore, nisi liberata fuerint.

2 ¶ Illud notandum est, prætorem hic non exegisse [c], vt in bonis fuerit conductoris: nec vt esset pignori res [d] illata, sed vt [7] pignoris nomine inducta sit. Proinde & si aliena [8] teneri non possint [9] [e], pignoris tamen nomine inducta sint, interdicto huic [10] locus erit. Quòd si nec pignoris nomine inducta sint, nec retineri [f] poterunt [11] à locatore.

3 ¶ Hoc interdictum perpetuum est & in successores, & successoribus dabitur.

II. Gaius lib. xxvj. ad Edictum prouinciale.

HOc interdictum inquilino etiam de illis rebus, quæ non ipsius sunt [1], sed forte commodatæ ei, vel locatæ, vel apud eum depositæ sunt, vtile esse [g], non dubitatur.

De Saluiano interdicto.

TITVLVS XXXII.

I. Iulianus lib. quadragesimonono Digestorum.

1 *Flor. fiat.*

¶ DE SALVIANO interdicto.

SI colonus [1] ancillam in fundum pignoris nomine induxerit [2], & eam vendiderit, quod apud emptorem ex ea natũ est, eius apprehendendi gratiã vtile [h] interdictum reddi oportet.

1 ¶ Si colonus res in fundum duorum pignoris nomine intulerit, ita vt vtrique insolidum obligatæ essent [i], singuli aduersus extraneos Saluiano interdicto rectè experiẽtur: inter ipsos verò si reddatur hoc interdictum (propter [3] parem scilicet causſam) possidentis conditio melior erit. At si id actum fuerit, vt pro partibus res obligaretur, vtilis actio & aduersus extraneos [k], & inter ipsos dari debebit, per quã dimidias partes possessionis singuli apprehendent. Idem seruari conuenier, & si colonus rẽ, quam cum alio colono [4] communem habeat, pignoris nomine induxerit, scilicet vt pro parte dimidia, pignoris persecutio detur.

II. Vlpianus lib. lxx. ad Edictum.

IN Saluiano interdicto, si in fundum communem duorũ pignora sunt ab aliquo inuecta, possessor vincet [l], & erit eis descẽdendum ad Seruianum [m] iudicium.

Digestorum seu Pandectarvm LIBER XLIIII.

De exceptionibus, præscriptionibus, & præiudiciis [n].

TITVLVS I.

Sicut actor tenetur probare suam intentionem: ita reus suam exceptionem. Paulus de Castro.

3 *Flde rerus.*

4 *Flo. vt si ff*

3 ¶ In hoc interdictum de rebus grandes vide Ant. Augu. cap. xxiij.

5 *Flo. semestris*

6 *Flo. pignori*

7 *Flo. si pignoris.*

8 *Flon pignoris nomine.*

9 *Flo. poterit*

10 *Flor. hoc. vt Flo. poterit.*

11 *Flo. esset de mercede.*

i ¶ *Essent*. quod in dubio præsumitur: vt ℨ. eo. l. si. Accur.

k ¶ *Extraneos*. id est, colonum, qui est extraneus respectu creditorum. vel dic propriè, & hoc ne oo. C. eod. l. j. quæ est contrà. sed solu. suprà j. respõ. l. j. Item, quod dicit aduersus, & cæteræ, scilicet insolidum: & sic est occupantis conditio melior. Idem in hypothecaria, per omnia, quod in hoc interdicto: vt suprà de pigno. l. si debitor. sed secus in quasi Seruiana: vt ℨ. l. fin. in fin. vel die verius idẽ in quasi Seruiana: & illam expone vt ibi ipse dices. & adde quod nota. in l. illa, si debitor. Item facit suprà de public. lege, siue. §. si duobus.

1 *Flinclusa*

Flo. deest.

4 *Fl. deest, colono.*

1 ¶ IN Saluiano. *Possessor vincet*. Colligo ergo quod cùm quis rem obligat duobus simpliciter, quòd insolidum cuilibet pro suo debito obligetur: & ℨ. de pignorib. lege si fundus. §. si duo.

m ¶ *Ad Seruianum*. in in quo id veniet, vt sit possidentis conditio melior: vt suprà, de pignor. l. si debitor. & sic idem iuris est in hypothecaria, & quasi Seruiana, & interdicto Saluiano: & ex quo insolidum res tenetur duobus, quod potior sit occupantis conditio & possessoris. Sed secundum Hugo. quære hic dicit: & erit descendendum, id est, decurrendum ad Seruianum? Respon. quia interdictũ cessabat cùm contra extraneum ageretur. vt hîc erat: vt C. eodem, l. prima. Sed quidam dicunt quòd quasi Seruiana differt in hoc, ab hypothecaria, & interdicto, quasi in ista quasi Seruiana nec sit possidentis nec occupantis conditio melior. & l. illam, si debitor. in hypothecaria tantùm. & non in quasi Seruiana intelligunt.

Digestorum lib. xliij.

¶ DE EXCEPTIONIBVS.

Quid sit exceptio, & vnde dicatur: quæ sit earum diuisio, quibus & quando earum detur auxilium, & de præiudicialibus except. vbi locum habeant, dicitur ℨ *eod. l. j. & ij. & l. si. post. & l. fundum. & infist. de actio. §. præiudiciales. Item de præiudicialibus actionibus, secundum. Accur.*

ADDITIO. Continuat Bart. sic, Dictum est ℨ. de pluribus partibus iuris, & de actionibus, & suprà proxi. de interdi. quæ sunt arma actoris: sequitur de exceptionibus, quæ sunt arma rei. & quia nomen exceptionis est generale, & quædam sunt præscriptiones, & quædam exceptiones præiudiciales: & ideo subiicit de præiudicialibus.

n ¶ *Præiudiciis*. præiudicium dicitur, siue præiudicialis actio, siue præiudicialis exceptio. secundum Io.

Gere etiam.] CASVS. In exceptionibus, qui eas opponit, actoris partibus fungitur: quia debet eas probare: & largè intelligè exceptionem vt comprehendat replicationem & duplicationem. Item reus excipiendo fungitur partibus actoris, quia debet probare excep. Franc. Accur.

a ¶ *Videtur.* tum quia factum ponit, vt actor, ex quo petit absolui: tum quia onere probationis grauatur: vt ff. de probat. l. in exceptionibus. dic ergo agere, &c. i. actoris officium exercere, nó autem est actor: vt ff. de verbo. signifi. verbum oportebit. §. actionis. quæ est contrà. Cũ verò non ponit, sed positum negat, vt in exce. de nõ nu. pe. non probat: vt C. de nõ nu. pecu. l. si ex cautione. idẽ & si fit pro eo præsumptio, quæ transfert onus in actorem: vt C. de pact. l. ij. Accur.

1 *Flor. opponi.*

b ¶ *Exceptione.* ponitur nomen exceptionis pro omni exceptione, & duplicatione, & replicatione: vt & ff. eo. l. ij. §. j. & inst. de repli. §. j. Sed certè de his exceptionibus, quæ actori competunt, non est dubium, sed de iis quæ reo competunt, dubiũ est. & ideo supponit, nã reus, &c. quasi dubiũ remouendo: & nam, ponitur, pro certè. Nam si redderet rationem, idẽ esset positum, & id quod pro ratione ponitur. qđ esse non debet.

2 *Vlc'udendũ & ẽrẽ eluđ'dum pro cludendum.*

3 *Vl.sid & cẽtra.*

c ¶ *Actor est.* nõ prius tamen de calumnia iurat, quam actor: vt C. de iu. calum. l. ij. §. i. & ff. de iudic. l. in tribus. Accur.

4 *Vl. triplicatio: & contra triplicationem ff. de exceptionem rursus & deinceps multiplicantur nomina &c.*

EXceptio. CASVS. Exceptio est exclusio eius quod petitur: siue petatur aliquid ex forma actionis: vt regulariter hîc fit. siue ex forma condemnationis: vt cùm agitur contra filium condemnatum ex caussa mutui, & ipse excipiat de Macedoniano. Secundò dicit, quid sit replicatio. Tertiò dicit, exceptio & replicatio exclusoriæ sunt. Quartò dicit, de natura exceptio. & replicatur & triplicatur. & de similibus. Quintò dicit, quædam exceptæ. sunt dilatoriæ, vt tu nõ potes esse proc. vt quia miles, vel fœmina, vel quia qui te fecit, nõ potuit, vt quia minor erat. & quædam sunt peremptoriæ, & de his plenius habebis in l. sequen. Fran.

d ¶ *Stricte* accipe cum statim de replicatione subiiciatur, & de aliis: licet quidam largè hîc accipiant. arg. ff. eo. §. illud. Accur.

e ¶ *Intentionem.* quæ intentio vel ipso iure tenet, & tunc dicitur exceptio actionis, vel ipso iure non tenet, & tunc dicitur exceptio intẽtionis, vt hîc innuit. & hoc est, quod dicunt exceptio facti.

f ¶ *Condemnationẽmue.* hoc in casibus vt ff. ad Maced. l. tametsi. & de re iudica. l. Nesennius. §. fi. & ff. de fideiuss. l. si fideiussores. §. idẽ respon. & C. de iur. & facti ignoran. l. j. vt & ff. solu. matr. l. ex diuerso. §. fi. alias non: vt C. sen. rescin. non posse. l. peremptorias. Potest etiam dici intentionem. ff. facti condẽnationem. i. quando tenet condẽnatio de iure, & tunc dic condemnationem ff. faciendam id est, dicere, condemnationis petitionem. sic ff. de admini. tuto. l. j. & secundum hoc nõ dicitur aliquid de iis, quæ post sententiam opponuntur. Accur.

g ¶ *Replicationes.* replicationes ab exceptione extenus differre dicimus, quòd replicationes quandoque vltra biennium non extenduntur: vt ff. de pecu. quæstum. §. in dolo. exceptiones autem vltra biennij fine temporis præfinitione extenduntur: vt ff. de exceptio. doli. purè ff. finali.

h ¶ *Excludit.* excludit enim exceptio actionem: replicatio verò exceptionem. ad quod est institu. eo. in prin. & de replicatio. in prin. & C. eod. l. non exceptionibus.

i *Non iucere.* hoc expone: vt ff. l. proxi.

Universidad de Deusto Biblioteca

I. Vlpianus lib. iiij. ad Edictum.

AGere etiam is videtur a, qui exceptione b vtitur. Nam reus in exceptione actor est c.

Exceptio est actionis exclusio: sed replicatio est exclusio exceptionis. Vt exceptio datur reo: replicatio datur actori. tamen etiam replicatio dicitur exceptio. Paul.

II. Idem lib. lxxiiij. ad Edictum.

EXceptio d dicta est, quasi quędam exclusio, quę interponi e actioni cuiusque rei solet ad excludendum * id, quod in intentionem c condemnationémve f deductum est.

1 ¶ Replicationes g nihil aliud sunt quàm exceptiones: & à parte actoris veniunt, quæ quidem ideo necessariæ sunt, vt exceptiones excludant. Semper enim replicatio idcirco obiicitur, vt exceptionem oppugnet.

2 ¶ Illud tenendum est omnem exceptionem, vel replicationem excluſoriam esse. Exceptio actorẽ excludit h, replicatio reum: sed contra 3 replicationem solet dari duplicatio 4: & cõtra duplicationem triplicatio: & contra triplicationem rursùs quadruplicatio: & deinceps multiplicantur nomina, dũ aut reus, aut actor obiicit.

Nota distinctionem duplicem: quis quæ dicantur exceptiones sunt dilatoriæ: quæ peremptoriæ. Item dilatoriæ, quædam sunt dilatoriæ iudicij: quia quædã differunt iudicia: ut sunt illæ, quæ opponuntur cõtra personas in iudicio consistentes: putà cõtra procuratorem, quòd non est procurator, vel non legitimè constitutus: vel quòd non potest esse. vel cõtra actorẽ: putà, quòd est excommunicatus vel bannitus: vel contra iudicem, quòd non habet iurisdictionem. & ista exceptio dicitur declinatoria: quæ debet ante alias proponi. Paul.

3 ¶ Sanè solemus dicere quasdam exceptiones esse dilatorias, quasdam peremptorias: vt puta dilatoria est exceptio, quæ differt actionem: veluti procuratoria exceptio dilatoria est. Nam qui dicit non licere i procuratorio nomine agi: non prorsus litem inficiatur, sed personam euitat.

III. Gaius lib. j. ad Edictum prouinciale.

EXceptiones k aut perpetuę & peremptoriæ sunt, aut temporales & dilatorię. Perpetuæ atq; peremptoriæ sunt, quæ semper l locũ habent, nec euitari possunt: qualis est doli mali, & rei iudicatæ, & si quid contra leges m senatusve cõsulta l n factũ esse dicetur. Itẽ pacti conuẽti perpetui, id est, ne omnino pecunia petatur. ¶ Temporales atq; dilatoriæ sunt, quæ non semper locũ habẽt, sed quę euitari possunt: qualis est, pacti conuenti tẽporalis, id est, ne fortè intra quin quẽnium ageretur ¶ Procuratoriæ o quoq; exceptiones dilatoriæ sunt: quæ (non semper 2 locum habẽt, sed interdu) euitari possunt p.

Cùm quæritur an agens sit effectus locupletior, inspicitur tempus si lis contestatæ. Paul.

IIII. Paulus lib. xx. ad Edictum.

IN pupillo, cui soluta est debita pecunia sine tutoris auctoritate, si quæratur an doli exceptione submoueri debeat, illud tempus inspicietur an pecuniam, vel ex ea aliquid aliud habeat, quo petit q. quia & si soluatur, repeti non potest: vt ff. de condi. indeb. l. nam & si maritus. quod fieret, si esset perpetua, cùm sit fauorabilis, vt ff. de condi. indeb. qui excep. Item quia potest ad meliorem fortunam peruenire ipse, vel hæres eius, vel hæres hæredis. nec enim est verisimile, q omnes eius successores sint egeniae. C. arbi. tute. si defunctus. Item dubitatur de exceptio. non nume. pecu. item dotis. & quia quidam dicunt anomalas: quod non est verũ, quo ad hoc vt sint temporales, vel perpetuæ. nam prima est temporalis, scilicet xxx. dierum, vel biẽnij: vt C. de non numera. pec. l. in contractibus. in prin. §. j. & in dote idẽ, q est temporalis: vt C. de dote cau. non nume. l. fi. & authẽ. ibi posito. sed quo ad onus probandi potest dici anomala, cùm non sequatur regulã aliarũ exceptionũ: vt nor. §. eo. l. j. Item dubitatur de illa, quam opponit fideiussor, vt primò conueniatur reus, & quam opponit extraneus posse fior, vt primò agatur personali: vt in auth. de fideiuss. §. j. & §. sed neque. sed dic anomalas. nam potest esse q erunt tẽporales. Ite & q perpetuæ, si ab illis satisfiat, vt in dicto corpore authenticorũ. §. j. & hoc respectu dicimus opponi post lit. contest. & c. ad instar peremptoriarum, vt C. senten. rescin. non pos. l. peremptorias. & facit §. l. prec. & instit. eo. §. appellantur. & C. eo. l. si pactum. Accur.

IN pupillo.] CASVS. Dedi decẽ quæ debebã pupillo, & sine tutoris authoritate solui, nunc ipse pupillus eandem pecuniam à me petit: obiiciam ei exceptionem doli. & inspicitur tempus, quo nunc agit. vt si nunc est locupletior ex ea pecunia, obiiciatur ei prædicta excep. cum effectu. Franc. Accur.

q ¶ *Quo petit.* facit ff. de excep. doli. l. apud. §. si quis pupillo. & instiqui. alie. ff. §. fi autem. Sed contrà ff. de peti. hære. l. si à patre. §. pen. Sol. aliud ibi: si nec metu facilitatis debeat ius suum inconcussum relinquere: nec debeat teneri, nisi in quantũ locupletior est: vel verius vtrũque inspiciatur: vt ibi. Item quandoq; sufficit, si non est pauperior: vt ff. de solu. l. in pupillo. & facit ff. de neg. gest. litis. & de cond. inde. in terdum. Accur.

V. Idem lib. xviij. ad Edictum.

SI qui dicit se iurasse, potest & aliis exceptionibus vti cum exceptione iurisiurandi, vel aliis solis a. Pluribus enim defensionibus vti permittitur b.

Contra legatarium petentem legatum à tertio possessore, potest excipi de dolo defuncti. Paul. de Castr.

VI. Idem lib. lxxj. ad Edictum.

SIrem c legatam petat legatarius, de l dolo testatoris excipitur. nam sicut hæres, qui in vniuersum ius succedit, submouetur exceptione: ita & legatarius debet submoueri, quasi vnius rei successor.

Exceptiones merè personales nõ trãseunt in fideiussorem: secus in mercè realibus, & etiã in mixtis, in quibus habetur respectus ad personam, & etiam læsionẽ: ut est exceptio Velleiani, vel Macedoniani: & illa, quæ competit minori circumuento. Paul. de Cast.

VII. Idem lib. iij. ad Plautium.

EXceptiones, quæ personæ cuiusque cohærent, non transeunt ad alios: veluti d quam socius habet exceptionẽ in id 2, quod facere possit, vel parens, patronúsve, non competit fideiussori e. Sic mariti fideiussor post solutum matrimonium f datus insolidum dotis nomine condemnatur.

1 ¶ Rei autem cohærentes exceptiones, etiam fideiussoribus competunt: vt rei iudicatæ g, doli mali, iurisiurandi, quod metus caussa factum est. Igitur & si reus pactus sit in rem, omnino h competit exceptio fideiussori i. ¶ Intercessionis k quoque exceptio, itẽ quod libertatis onerandæ caussa petitur l, etiam fideiussori competit. ¶ Idem dicitur m & si pro filiofamiliãs n contra senatusconsultum quis fideiusserit, aut p minore vigintiquinq; annis circũscripto o. Quòd si deceptus non 3 sit p in re, tũc nec ipse antè habet auxilium, quàm restituturus fuerit, nec fideiussori danda est exceptio.

Ista lex procedit secundùm omnes quando exceptiones non sunt inter se contrariæ, sed possunt se ad inuicem compati, putà, exceptio pacti. Paul.

VIII. Idem lib. xiiij. ad Plautium.

NEmo prohibetur pluribus exceptionibus vti, quamuis diuersæ q sint 1.

Qui excipit, non videtur confiteri, quod actor proponit in libello. Franc.

IX. Marcellus lib. iij. Digestorum.

NOn vtique existimatur confiteri de intentione aduersarij 1, cum quo r agitur, qui 2 s exceptione vtitur.

Sententia lata contra unum non præiudicat alteri: cui ff. succedit ille, contra quem lata est, potestea non obstante prosequi hæreditariam caussam. Paul.

X. Modestinus lib. xij. Responsorum.

MOdestinus respondit t, Res inter alios iudicata, aliis non obest u. Nec si is x contra quem iudicatum est, hæres extiterit ei y contra quem nihil pronuntiatum est, hæreditariam litem ei inferenti præscribi ex ea sententia posse, quam proprio nomine disceptans antè, quam hæres extiterit, exceperit 1 z,

Qui per errorem approbat instrumenta falsa, uel intentionem iuxtà ipsorum prætextu, non prohibetur de falso accusare, & sententiam petere rescindi, per in integrum restitutionem Paul.

XI. Idem lib. xiij. Regularum.

QVi agnitis a instrumentis, quasi vera essent, soluerit 1 post sententiam iudicis: quæro, si posteà cognita rei veritate, & repertis falsis instrumẽtis accusare

m ¶ *Idem dicitur.* scilicet vt possit vti excep. indultæ in integr. restit. dolo aduersarij interueniente in circunscriptionẽ. secus si sui facilitate: vt ff. de min. in causs. & C. de fideiuss. mi. l. ij. quæ sunt contrà. & facit ff. de procu. l. minor. Accur.

n ¶ *Pro filiofam.* vt ff. ad Maced. sed si pater. §. non solum.

o ¶ *Circunscripto,* dolo aduersarij: vt dixi. Accur.

3 *Flo. deest, nõ*

p ¶ *Non sit.* ff. dolo aduersarij: sed sui facilitate.

q NEmo. Diuersæ. & etiã contrariæ. secundum Ioan. vt quia soluisse, & setutum præscriptione diceretur: vt ff. de is qui. & ff. de regul. iur. l. nemo ex his. in princi. sed aliud in actionibus: vt ea. l. nemo. §. quoties. Accur.

1 *Fl. sunt.*

r NOn vtique. Quo. reus supple quo, &c.

s ¶ *Qui.* reus: quia non cogitur fatim proba re: vt C. de probat. l. 2 *Flo. aduerse ius.* 2 *Flo. quia.* exceptionem nam ponit eam sub conditione, id est, si actor finderit intentionem suã: vt C. de except. si quidem. vel ponitur nomen exceptionis, & qualiter defensione cõtra intentionem: vt opponitur pactum temporale, & si verè deberet, quòd tamen negat. & facit ff. fami. erciscẽ. l. qui familiæ. & C. de præscript. lon. temp. l. empt. or. & ff. de regul. iur. l. qui tacet. vel dic loqui in excep. nõ nume. pec. & similibus.

1 *Flo. excepit*

MOdestinus.] JOANNES. Res inter alios acta, aliis nõ præiudicat. hinc est, quòd si petij à te fundum, & succubuit: tandem successi Titio, & tanquam hæres eius hunc fundum à te peto non obstat mihi except. quasi alia persona nunc sim in hac caussa. Franc.

2 *Flor. soluit.*

t ¶ *Modestinus respondit.* aliàs incipit, res inter alios, &c. R.

u ¶ *Non obest.* vt & ff. de re iudicata. l. sæpe. in principio. & C. res inter alios actas. l. inter. & C. quibus res iudic. non nocet. l. j. & secunda. Accur.

x ¶ *Nec si is.* duo hæredes creditoris: quorum vnus agendo pro sua parte succubuit. Item vnus de duobus reis stipulandi agendo succubuit. Sed quid, si tecum rei vendic. egi nomine meo, vel agendo vel defendendo, & pronuntiatum est rem tuam esse. deinde successi Titio, quia agere posset except. non obstante: nunquid ergo hæreditariã caussam peragendo nocebit mihi exceptio? Respon. non: per legem istam. Item quid si egi nomine eius, cuius erat, cùm tamen mandatum non haberem: nunc cùm ei successi, volo agere ex meo? Respon. secũdum quosdam obstat mihi exceptio. Accur sius.

y ¶ *Et.* scilicet socio puta, vel cohæredi.

z ¶ *Exceperit* quia ex alia caussa agit. & ideo non ob. except. vt ff. tit. j. & an eadem secundum quosdam imò persona alia videtur: vt ea. l. & ea. tit. l. si is. §. fi. te. Accur.

Vi agnitis.] CASVS. Conuictus ex falsis instrumentis, quæ cõfessui esse verae si conueniar ex sententia, possum obiicere except. quia ex falsis instrumentis conuictus sum: & hoc continetur principalibus consti. nec præscriptio mihi obstat, vt dicas, sententia lata est, nam non valet talis præscriptio siue allegatio. Franc.

a ¶ *Qui agnitis.* id est, non reprobatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Velit*.de falso.idem si ciuiliter de falso velit agere, secundum l.o. vt & C.de transactioni.l.ij.§.fi.cōtrarium innuatur,scilicet quòd nō possit agi ciuiliter , donec viuit delinquēs qui possit criminaliter accusari:quod plenè dixi C.de fide instrumen.l.fin.

b ¶ *Subscripserat*. cōfitendo esse vera.

c ¶ *Ex præcepto*. vtrūque pro eodem. s. pro interlocutoria. vel dic pro præcepto in definitione sententiæ apposito.

d ¶ *Constitutionibus*. vt C.de probat. l. cum precibus.& C.fi ex falsis instru.l.j.

e ¶ *Præscriptionem*. id est, exceptionē. reo absoluto ex falso instrumen. idem & ecōtrà reo damnato. nam actor non excipit si reus repetat,quod tulit per condictionem fine caussa : vt C. fi ex fal.instrumen.l. j. & l. penult. & hoc petita a prius in integ. restitu. vt 3.de re iudica. l. diuus. licet hic innuat ipso iure.Accur.

f ¶ *Præscriptioni*. aut dicet præscriptioni locum non esse. s. falsorum instrumentorum: vt sic s. teneatur stare sententia lata instrumento ; licet falso. & hoc non placet : quia esset contrà 3. de re iudica. l. diuus. aut dicet,præscriptioni locum non esse, scilicet rei iudica. quo minus etiam solutū repetat. & hoc placet : & tunc est contra.C.de fid. instrum.l.fi.§.fin. Sol ibi à princ.sciuerat instrumēta falsa reus, & scripta fuerat quæstio fallsi : & tandem expectabat quæ sit finis : hic autem creditur vera,vt in princip. huius l. dic ergo exceptioni locum non esse,sed potius repetitioni,si soluit.Accur.

1 Flo. cum &c. 3 Flo.cauetur. & fi.

a Bal. in l. querelam.C. de fals.Imola & Alex. in l.diuus 3.de re iud.istā glo. reprobāt fin ad hoc q replicatio, seu exceptio falsi,& q sententia lata fuit propter falsas probationes, quæ datur cōtra sententiam, quando eius petitur executio:nō cō petit,nisi pe tatur prius restitu. in integr. ante quadriēnii iuxta lōn.C. de temporib. in in te resti. quæ hic adducit. bene pōderata ī suis vltim. verbis sentit cōtrariū. Bolog.

G *Eneraliter*.In præiudicialibus actionibus ille probare debet, qui intēdit:puta si quis proclamat de seruitutis possessione in libertatis,ipse probare debet se liberū:& ecōtrà si petatur de possessione libertatis in seruitutē,dominus onere probationis fungitur, secundū R.vt 3.de libe.cau.liberis.§.fi.vel dic in præiudicialibus exce. & pone exemplum ȝ.eo.fundū Titianū.qui enim dicit,non potes petere viā,quia nō primò vendicasti:licet reus sit in rei ven. tamē actor est,secundū id,qđ intendit.s.remouere actorē ab intētione sua. vnde oportet vt probet rei vendi.primò instituta:vel instituat eam prius.

h ¶ *Intendit*.id est,asserit,siue agendo,siue excipiēdo,vt dixi casum. intendit enim agendo vincere reum.item excipiendo intendit remouere actorem à petitione sua.secus autē si excipiens non intendat:sed negat intentionem actoris:vt not. 3.eo.l.j.

i S *I post litem*.Quidam ponūt casum:si ego possideo hæreditatē, & spes est,vt mihi moueatur petit.hæredita,vel mota est per lit. contesta.& aliquis alius vel etiam vniuersalis petitor velit me cōuenire ante sententiam pro legato vel alia personali vel reali,possum eū remouere exceptione,ne fiat præiudicium peti.hære,vt C.de pe.hære. l.fi.in prin. & 3.de peti.hæ.si quis liber.post sententiā autem latam in peti.hę.no ob.illi exceptio:vt hic.& secundū hoc intelligas,post litē de hæreditate contestatam,& terminatam. & secundum hāc positionē dicūt corrigi hodie hanc legē,per l.fi.§.j.ij.& iij.& C.de pet.hæ. l.vbi.nec ante sententiam obstat hodie exceptio. vel si velis tueri hāc positionē:dic,q ibi loquitur,quādo conuenitur éx cōtractibus defuncti depositi vel cōmodati,vel pro legatis:hic rei vē.vel aliter hic petitor hæreditatis agebat aliqua singulari ; ibi extraneus agebat cōtra possessorem,vel petitorem hæreditatis.sed Ioan. aliter ponit huius l. casum.scilicet si ego possideo hæreditatē,& ante lit.cōtestatio. mecū de hæreditate,velim conuenire debitores hereditarios,vel possessorē rei hæreditariæ,non possum:ne fiat præiudiciū petitioni hæreditatis. Post litem autē contestātam,nō obstat mihi exceptio illa:nam postea potero conuenire debitores illius,siue possessores:si actio est peritura tempore.Item si negligā hoc facere:actor qui me cōuenit petitio.hęred.poterit prædictos conuenire:vt & 3.de petitio.hæredita.l.fi bonæ fidei.& l.diuus Pius.econtrà,si tractes de eis cōueniendis. s.possessoribus hære.tunc loquitur. C.de petitio.hæredita.l.fi.per totū.& no.q

velit a ,& probare falsa esse instrumenta,ex quibus conueniebatur, cum instrumentis subscripserat b ex præcepto c , siue interlocutione iudicis,an præscriptio ei opponi possit:cùm 2 principalibus constitutionibus d manifestè caucatur 3 , si res iudicata esset ex falsis instrumentis,si postea falsa inueniātur , nec rei iudicatæ præscriptionem e opponi. Modestinus respondit ob hoc , quòd per errorem solutio facta est, vel cautio de soluendo interposita proponitur ex iis instrumentis,quæ nunc falsa dicuntur,præscriptioni f locum non esse.

In præiudicialibus actionibus,uel exceptio nibus ille habet necesse probare , qui asserit. Paulus.

XII. Vlpianus lib.xxxviij.ad Edictum.

G Eneraliter g in præiudiciis actoris partes sustinet,qui habet intentionem secundū id quod intendit h .

Post finitum iudicium uniuersale non prohibentur moueri singularia iudicia,uel inter eosdem,uel inter alios.hoc dicit. Paulus.

XIII. Iulianus lib.50 ad Edictum.

S I post litē i de hæreditate cōtestatam , res singulæ petantur k ,placet non obstare exceptionem l , *quà præiudicium hæreditati non fiat*.Futuri enim iudicij m ,non facti n nomine huiusmodi exceptiones comparatæ sunt.

Si pater agit ex contractu filij: potest sibi obiici exceptio de facto eiusdem filij.hoc dicit. Paulus.

XIIII. Alphenus Varus libro secundo Digestorum.

F Iliusfamiliās peculiarem seruum vendidit,& 1 pretium stipulatus est.is homo redhibitus o , & postea mortuus est:& pater eius pecuniam ab emptore petebat , quam filius stipulatus erat.Placuit æquum esse in factum exceptionem p eum obiicere , *quod pecunia ob hominem illum expromissa est , qui redhibitus est* q .

Contra exceptionem iurisiurandi non admittitur replicatio de periurio. Paulus.

XV. Iulianus lib.iiij.ad Vrseium Ferocem.

A Duersus exceptionem iurisiurandi replicatio r doli mali non debet s dari:cùm prætor id agere debeat 1 ,ne de iureiurādo t cuiusquam quæratur.

Quando duo iudicia sic se habēt,quòd absolutoria lata in primo, parit exceptionē rei iudicatæ in secundo, & cōdemnatoria lata in secundo,parit reo præiudicium in primo , cōcu sus non admittitur : alias secus. h. d. cum duabus ll.sequen. Bart.

XVI. Africanus lib.ix.Quæstionum.

F Vndum Titianum possides, de cuius proprietate inter me & te controuersia est u : & dico præterea viam ad eum per fundum Sempronianum,quem tuum esse constat, deberi. Si à 1 te viam petam , exceptionem , *quòd præiudicium x prædio non fiat* y , vtilem tibi fore putaui 2 : videlicet quòd

1 Fl. deest, & i

2 Fl. deest, pu rā.

Iliusfamiliās.] CASVS. Filiusfa.seruum peculiarē vēdidit Titio pro x.& stipulatus est pretium dari:tandē quia erat vitiosus, redditus est filio:& postea decessit hic seruus.pater huius filij vult petere prædicta x à Titio:dicitur q repellitur excep.in factum. Franc.

o ¶ *Redhibitus*.ipsi filio etiam extra ius. Accur.

p ¶ *Exceptionem*.nam & eum repetere posset si soluisset:vt suprà,de ædil.edic.l.quod si nolit.§.in factum multo fortius excipit, si nō soluit.Accur.

q ¶ *Qui redhibitus est*.hoc ita,si redhibendus erat , aliter non : vt C. de pact.l.filius.Accur.

A *Duersus*.] CASVS. Detuli tibi iuramētum:& iurasti te non debere mihi x.nunc adhuc ago contra te ad illa x.tu excipis de iuramēto.ego replico,quòd dolo iurasti,& sic falsum: dicitur q non audior.Franc.

r ¶ *Replicatio*.ei qui detulit,vel eius successori. cæterùm creditori in cuius fraudē dicitur delatum,datur:vt 3.de iureiuran. nam postea. §. sed & si quis.Accur.

s ¶ *Non debet*.eo solo,quòd periurium commisit.

t ¶ *Ne de iureiurando*.iustè necne iuratum sit: sed hoc solùm an iuratum sit:nisi in casibus in quibus quæritur iustè necne iuratum sit: vt 3.de iureiur.admonendi.& ȝ.de crimi.stellio.l.fi.& C.de iureiuran.l. fi.& facit 3.de iureiuran.in litem.l.fi.& de dolo.l. quòd si deferente.

Vndum Titianum.] Petebam à te fundum Titianum: hac caussa pendente peto à te viam mihi deberi per fundum tuū Sempronianum,ad istum Titianum.dicitur,quòd non audiorne per hanc secundam caussam fiat præiudicium primæ. secus econtrà vt in l.seq.& quæ ratio sit diuersitatis,dicitur in glos.l. seq. quæ glo. inciptt,i.res.& h.d.hæc l.& seq.Franc.

v ¶ *Controuersia est*.ergo superius in l.si post. intelligendum est post litem contesta.& finitam,secundum quosdam.

x ¶ *Præiudicium*.qualēcunque.

y ¶ *Non fiat*.id est,non fieri debeat.

a ¶ *Viam*.hoc exceptionem recipit.3.de serui.l.ei qui pignori.

b ¶ *Meum*. & ideo si fit cubui in petitione fundi , remouebor à petitione viæ,sed si ante viam,&c.

c ¶ *Sed si ante*. *Titianum*.[iudicio iam cœpto in via

d ¶ *Corpora sunt*.i.res nā nulla seruitus est corporea.Itē videtur

1 Fl. deest, & i

non aliter mihi viam a deberi probaturus sim , quàm si 3 prius probauerim fundum Titianū meū b esse.

XVII. Paulus lib. lxx. ad Edictum.

S Ed si antè viam,deinde fundū Titianum c pctam,quia & diuersa corpora sunt d ,& caussæ restitutionum e dispares,non nocebit exceptio f .

XVIII. Africanus lib.ix. Quæstionum.

F Vndi,quem 1 tuum proprium esse dicis:partē g à te peto , & volo simul iudicio quoque communi diuidundo agere sub eodem iudice.Itē,si eiusdē fundi , quē tu possideas,& ego proprium meū h esse dicam,fructus condicere tibi velim, quæsitū est i ,an exceptio, *Quòd præiudicium fundo partive eius non fiat* , obstet , an deneganda sit.Et vtrobique 2 putat interuenire prætorem debere, nec permittere petitori priusquàm de proprietate constet k ,huiusmodi l iudicijs experiri m .

1 Flor. quē tu.

2 Fl. vtrubique.

XIX. Marcianus lib.xiij. Institutionum.

O Mnes exceptiones n , quæ reo cōpetūt,fideiussori quoque etiam inuito reo competūt o .

XX. Paulus libro singulari de conceptione formularum.

E Xceptiones opponuntur , aut quia factum sit,quod fieri oportuit 1 :aut quia factum sit,quod fieri non oportuit:aut quia factum non sit,quod fieri debuit 2 p.Quia factū sit 3 ,quod fieri oportuit , datur exceptio q rei venditæ,& traditæ r ,& rei iudicatæ s . Quia factum est,quod fieri non oportuit, datur exceptio doli mali. Quia t non factum est,quod fieri debuit, vt bonorum possessionis v non datæ.

1 Fl. deest, & i

2 Flor. oportet.

3 Fl. debuerat

XXI. Neratius lib.iiij.Membranarum.

R Ei maioris pecuniæ præiudicium fieri videtur , cùm ea quæstio in iudicium deducitur, quæ vel tota x vel ex aliqua parte communis est quæstioni de re maiori.

XXII. Paulus.lib.singul.de Variis lectionibus.

E Xceptio est contradictio 1 y quæ modò eximit z reum à 2 damnatione,modò minuit a damnationem. ¶ Replicatio b est cōtraria exceptioni 3 , & quasi exceptionis exceptio.

1 Flor. condition. 2 Flor. deest, à.

XXIII. Labeo lib.vj. Pithanon à Paulo epitomatorum.

P Aulus c ait 1 ,Si quis statuam in municipio ea mente posuit vt ea municipij esset : & eā petere vult,excludi eum oportet præscriptione in factum data.

1 Fl. deest, ait.

XXIIII. Hermogenianus lib. vj. Iuris epitomarum.

E *Xceptiones*.] CASVS. Exceptio competit ob id quod factū est, & fieri debuit.vt si vendis mihi rē,& tradis,Itē excep.rei iudicatæ:quando à me eam petis,repello te per exce.quandoq; ob id quod est factum,quod fieri non debuit,vt doli mali excē.quandoque ob id quod non est factum.quod dic vt in glo.fi.

p ¶ *Quod fieri debuit*. potest adiici quartus modus , quia non fit quod fieri non oportet:quod potes habere per multa exempla , vt in omni exceptione intentionis maximè:vt 3.eodem l.ij.Accur.

1 Flor. oportet. 2 Fl. debuerat 3 Flor. factum

q ¶ *Exceptio*. puta rei quam vendiderit mihi, dominus non eras:postea factus dominus eius vendices. Accursius.

r ¶ *Et traditæ* 3.de except.rei vendi.l.j. Accursius.

s ¶ *Iudicatæ*. quia iudicatum est pro reo , qui ius habebat : idem econtrà si contra eum: & soluit:vt ȝ.tit. j. l. fi quis cùm totum. §.plane.si autem est damnatus,& non soluit : non habet locum exceptio hæc.

t ¶ *Quia*. veluti si patronum in ius vocauit.

v ¶ *Possessionis*. veluti emancipatus à debitore hæreditario petat nondum petita bonorum possessione repellitur exce. non petitæ bon.pos. & no. q impropriè ponitur hæc except. cùm non data bon.pos.nulla sit actio contra hæreditarium debitorem.vel dic , q fuit petita bo. pos. & ita agnita , & competit actio.sed obstat exceptio,quia data non fuit à prætore viuo secūdum Io.sed hodie fortè non obstat,vt C. qui admit.ad bon.pos.l.fin. Item in bonorum possessoria hæreditatis pe.potest poni quæ non cōpetit non habita bono.pos.vel etiam rei vendi.contra singularem possessorem rei hæreditatis.

1 Flor. exceptio quasi.

R *Ei maioris*.] CASVS. Si moui litem contra te:& hac pendente moueam tibi aliam litem,quæ in totum tangit primam,obiicitur mihi except.quasi hæc caussa præiudicaret primæ:quod esse nō debet.de quo da exemplum 3.eod.l.fundum.& l.fundi.idem si in aliquo tangeret primam.vt quando moui quæstionem hæredi.; interim volo agere cōtra debitores hæredit.petēdo debita tāquā, hæres:nam per hoc fieret præiudicium primæ , quod esse non debet. Franciscus Accur.

x ¶ *Vel tota*. de tota pone exemplum suprà eōdem , fundum. & l. fundi. De parte , vt quando ante litem contestatam in pe. hæredit. agit petitor contra debitores hæreditarios , vt dixi suprà eodem , si post. alia exempla da,quæ nota. suprà de iudic. l. per minorem. Accur.

E *Xceptio*.] CASVS. Dicitur quòd exceptio est cōtradictio per quam quis quandoque consequitur absolui in totū,vt exceptio , rei iudi.& similes.quandoque cōsequitur vt in minus condēnetur: vt except.quam opponit vir,vt dotē reddere non teneatur.nisi in quantum facere potest.idem in patrono,& simillibus.Replicatio autem est exceptionis excluſio.Franciscus.

y ¶ *Contradictio*. aliàs condictio : & aliàs contradictio. qualiter in Victo.exemp.legitur.

z. ¶ *Eximit*.vt rei iudi.& similes.

a ¶ *Minuit*. vt ea,quæ facit damnari inquantum facere potest,vt 3.e. l.exceptiones quæ personæ.

b ¶ *Replicatio*.facit ȝ.eo.l.ij.

P *Aulus*.] CASVS. Posui statuā in ciui.Bon.eo animo,vt sit huius ciuitatis,si amodo volo eam tollere,opponitur mihi except. in factum.Franciscus.

c ¶ *Paulus*.facit ȝ.de acqui.re.do.statuas.& 3.de priui.cre.l.Aufidi°. & 3.quod vi aut clām.is qui in puteum.§.j.& 3.de pu. lo.fru.concedi. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Filiusfa. CASVS. Filius iurauit patrem suum non teneri ad decem, quæ Titius petebat à patre, & hoc iuramẽtum acquirit exceptio rente Titio. dicitur quòd per hoc iuramentum acquiritur exceptio patri, si amodo conueniatur. Franc. Accur.

a ¶ *Filius fa.* fa.3. de iureiu.l.quanto magis.& infrà, quarum re.ac. nõ da.l.si filio.

b ¶ *Quærit.* est enim permissum ei patris conditionem meliorẽ facere, deteriorem nõ ita. Azo.

¶ DE EXCEptione rei iudicatæ.

Cui detur victori in quam, & non victo: & quando: hic recita diffinitiõnẽ habes j.eod. si mater.§.ij.ad quos trã seat.vt 3.e.si de te.§. Iu. & Liẽ. & l.si mater. §.hoc iure. & l.si eũ te stamẽto.§.si supple per similitudinem pacti, quod est 3. de pact. & hæredi.§.si.& l fideiussori. & C. si vnus ex plu.ib. l. j. & 3.de inoffi.testa posthumus.§. si quis. & j. de adul. l. denuntiasse. §. quæritur.inter quos.& j.eo. l si mater. §. hoc iure. in fi.& § si ego.& § si. & j.eo.l. exceptio rei iu.& l. iudicatæ. j. respon.& § fi.& 3.de re iudi.l.sæpe. & 3. de in offi.testa.l.Pap.§ si ex caussa. & de statu homi.ingenuũ, & de lib. agno.l.j.in fi.& l si nõ. secundum Io. Accur.

1 Flor. legate.

Vm res.] CASVS. In quodã testamẽto inter cætera quæ erãt relicta, erant legata & libertates. Tandem vnus ex legatariis petiit legatum, & succubuit: quia testamẽtum inuẽtum fuit non valere: quia ruptum agnatione posthumi, vel irritum. quæritur an hoc præiudicat seruis quibus relictæ sunt libertates? Et dicitur, quòd non. quia tres inter alios acta, aliis non præiudicat. Fran. Accursius.

1 Fl. ac si nor.

c ¶ *Præiudicium.* vt 3.tit.j. Modestinus. nisi in casibus, quos dic, vt no. C. quibus res iu. non no.l.j.& facit 3.de transac.l.iij.in prin. Azo.

d ¶ *Potest.* ad libertatem, vel legatum. Accursius.

e ¶ *Ruptum.* agnatione posthumi.

f ¶ *Irritum.* capi. dimi. Accur.

g ¶ *Non iustum.* id est, non solenne. ad quæ facit j. de fal. si quis legatum. Accursius.

h ¶ *Præiudicium.* plenum, sed qualequale. argu. 3. de re iudi. l. sæpe. Sed contrà 3.de inoffi.testa. Papinianus.§.fi ex caussa. Sol. vt ibi. nam ibi rumpit, quod est: hîc declarat. & sic hic cõtra nullum præiudicat. Item contra. 3. de pigno. l.iij. in princ. Sol. vt ibi. Accur.

Qui cum hærede.] CASVS. Pater filium emancipatũ præteriit, & extraneum instituit & reliquit legatũ Titio. Titio, cùm vel let petere legatum, opposita fuit except. quòd emancipatus cõtra tabul. agebat, & postea volebat agere peti. hæredi. & sic succubuit Titius. Tandem emancipatus omisit cõtra tabul. dicitur quòd ipse Titius restituitur in integrum vt possit adhuc petere legatum. Franc. Accursius.

i ¶ *Qui cum hærede eius egit.* petendo legatum, sed secus in creditore habetur, vt 3.ad Treb. l. cùm hæreditas ex Treb. hodie idem in lega. vt in contrario C. de peti. hær. l. fi. lex tamen alia etiam in legatariis idem dicit, vt 3. fi cui plus quàm per l. Fal. l. hæc autem. §. j. Azo.

k ¶ *Si non.* verba exceptionis. Accur.

l ¶ *Eas.* emancipato præterito. Accur.

m ¶ *Possit.* quia fieret præiudicium pet. hæredi. quam est propositurus, qui petit contra tabulas.

n ¶ *Omittente.* vel expressè, vel tacitè per temporis cursum. Accur.

o ¶ *Filio.* cùm enim emancipati mentionem facit, an idẽ in suo præterito? Respond. tunc ab initio ipso iure testamentum esset nullũ, nec non iniquè restituetur p, vt agat cum hærede: & ita Iulianus lib. iiij. Digestor. scribit q.

III. Idem lib. xv. ad Edictum.

Vlianus lib. iij. Digest. respõdit exceptionem rei iudicatæ obstare, quoties eadem quæstio inter easdẽ personas reuocatur. & ideo, & si singulis rebus petitis r hæreditatem petat: s, vel contrà: exceptione submouebitur.

IIII. Idem lib. lxxij. ad Edictum.

Rei iudicatæ exceptio tacitè cõtinere videtur omnes personas, quæ rem in iudicium deducere solent t.

V. Idem lib. lxxiiij. ad Edictum.

De eadem re agere videtur, & qui non eadem actione agit u, quæ ab initio agebat: sed etiam si alia experiatur, de eadem tamen re: vt putà, si quis mandati acturus v, cùm ei aduersarius iudicio sistendi caussa promisisset, propter eandem rem agat negotiorum gestorum w, vel condicat, de eadem re agit. Rectè itaq; definietur, eum demum de eadem re non agere, qui prorsus rem ipsam non persequitur. Cæterùm, cùm quis actione mutata experiatur, dummodo de eadem re experiatur, & si diuerso genere actionis quàm instituit, videtur de eadem re agere.

p ¶ *Restituetur.* per integr. resti. vt not. 3. de transac. l.iij. §. j. & facit j. de act. & obli. l. qui cum hærede. & 3. de contra. tab. si prætere. & 3. de bon. liber. l. quandiu. & j. de iure fisc. l. apud. Accur.

q ¶ *Petitis.* rei vendicatione.

r ¶ *Petat.* ex eadẽ caussa, non postea superueniente. & facit 3. de pactis. l. si vnus. §. itẽ si pactus. & j. eod. si quis in totum. §. fi. & 3. de peti. hæred. l. postquàm. & 3. de contra. tabul. l. si post. §. illud.

s ¶ *Ei iudicatæ. Solent.* cùm habeant legitimam administrationem publicam vel priuatam, publicã, vt tutor vel curator pupilli: uatam vt procurator. & ideo si victus fuerit tutor, curator, procurator, exceptio obstat pupillo, adulto, & ei qui procuratorem dedit, & econtrà. Cæterùm si coniuncta persona agat: quæ potest sine mandato agere, vt 3. de procu. sed & hæ. fi hæc persona vincatur, non obstat exceptio domino, nisi habeat ratum, vt j. iud. sol. l. iij. §. j. & hoc in actore, & eius parte potest habere locum. Item ex parte rei potest locum habere, quia ad defendendum omnes admittuntur oblata cautione iud. so. quo casu, si sententia feratur pro eo, qui se obtulit defensioni, proderit exceptio reo, si ab eo petatur. nõ autem noceret ei, nisi esset tutor, vel curator. vt j. eo. si mater. §. hoc iure. & facit j. rem ra. ha. si sine. & j. de lit. l. j. in fin.

t ¶ *Eadem.* dummodo caussa petendi eadem sit, quæ ab initio, est, priori iudicio. Accur.

u ¶ *Acturus sit.* & egit, aliàs non obstaret rei iud. exceptio, nisi egisset, & sententia lata esset. Accur.

x ¶ *Negotiorum gestorum.* pone quòd tenebatur actione mandati ad x. postea illa deuoluta sunt in actione nego. gest. pura, quia a se nõ exegit cùm ipsius absentis gereret negotium sine mandato postea, vt 3. de neg. gest. l. diuortio. & 3. man. l. fi remunerandi. §. apud Iul. & l. fi negotia. & facit 3. de act. empt. non est nouũ. & de iure iureiur. l. duobus. §. exceptio. & C. de eden. l. edita. & instit. de act. §. fi quis aliud. & j. eod. l. cùm quæritur. Azo.

Singu

Singulis.] CASVS. Si plures actiones competunt ad idem: sufficit vna intentari. & redditur mirabilis ratio in litera, vt cùm habeo rei vendic. & condic. furtiuã contra furem ad rem surreptam, sufficit vnam intentari. & idem in similibus. & de his dic plenè vt in glosis hic positis. Francisc. Sus.

Actiones plures an sit. sic.

2 ¶ *Singulis controuersiis.* vnam controuersiam dicit vnam caussam proponi. hîc licet, sam, id est, factũm illud ex quo actio nasci tur de, quo cùm semel actum fuerit: quamuis actione & occasione aliarum actionum nõ debet iterum quæri de eodem, saluo si plus est in secunda, vt j. vi bon. rapt. l. j. Item eo saluo si non fuit omnes causssas persecutus cùm actio esset generalis: vt C. de iud. l. ij. & secundum hoc potest poni casus per has l. vt j. de actio. & obl. l. pluta. & de pœu. l. hinc quæritur. j. respon. & 3. de noxa. l. in delictis. § fi. Not. etiã, quòd non licet plures simul proponere, vt hic, & j. de reg. in. l. nemo ex. §. quoties. nisi in casu: vt 3. quorum leg. l. j. §. quod ait prætor. & facit j. de verbo. sig. si qua pœna. Item no. ex eo, quod subiicit de infinitate vitanda. ad quod est 3. de dã. infec. l. si finita. in princ. Itẽ no. de cõsuetudine. sic 3. de publi. l. si publicanus. §. fi. Accursius.

1 Fl. Exceptiones.

2 Fl. Eadem.

b ¶ *Actiones.* i. vnam actionem ex multis ad idẽ cõpetẽtibus.

c ¶ *Sufficere.* & excipi de re iudi. licet alia actione agatur.

d ¶ *Inexplicabilem.* per hoc nõ remouet, quin liceat plures actiones protestari, & per alteram protestamur, quod petimus. verũ si proposita vna pronuntiatũ sit contra me, obstabit exceptio, si alia agam act. ex eadem causssa. aliter dicentibus inexplicabilis esset litium finis, & hoc secundum quosdã. sed de hoc dic vt no. 3. de trib. quod in hæredem. §. eligere.

e ¶ *Pronuntiarentur.* nunc pro actore, nunc pro reo.

f ¶ *Frequens.* id est consuetum est.

Si quis rem totum.] CASVS. Petij rem totã, & succubui: nunc pe to parte eiusdem rei ex eadẽ causssa: dicitur quòd obstabit exceptio rei iudi. nec est vis, siue id, qd petij cõstat ẽ corpore, siue in quãtitate, siue in iure. & de hoc vltimo da exẽplũ, vt habes in gl. domini mei de corpore: vt si petij totum fundum rei vendica. & succubui, postea indiuiso, vt partem dimidiam, vel tertiã, obstabit mihi exceptio. Idẽ volo petere partẽ eiusdem fundi pro diuiso, vt à fossato suprà, vel pro si petij duas res, & succubui, postea vnam ex his tantũ volo petere, ex eadem causssa, obstabit mihi excep. Postea dicit, petij fundum, & succubui postea volo petere arbores excisas de fundo prædicto: vel si pe rij domũ, & succubui, nũc volo petere ei signa, vel lapides ex eadẽ causssa vel petij nauẽ & succubui: postea tuso petere tabulas eiusdẽ nauis: vel si petij ancillã quam dicebã præ cæteris, & succubui. postea volo petere partũ eius. quæritur an in omnibus istis casibus obstet excep. rei iudi. Et dicitur, quòd ferè in omnibus istis casibus obstat excep. & bene dixi ferè: quia in casu illo vbi petij insulam, & succubui, & postea volo petere lapides, vel tigna dotio in litera. idẽ est in fructibus fundi, vel partu ancillæ. nam petito fundo, vel ancilla, si succubui, bene possum petere partũ eius, vel fructus. nisi in petitione fundi, vel ancillæ obtinuerim, & restitutus misi fundus vel ancilla cum æstimatione fructuum vel partus. nam amodo fructus non possum petere. In fine regula traditur notabilis in litera. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

3 Fl. d. utique.

g ¶ *In toto est.* vt j. de reg. iur. l. in toto & pars.

h ¶ *In iure.* vt in vsufruc. vt si petij totius fundi vsumfr. & postea partis, nã diuisionẽ recipit, vt no. 3. de vsufru. l. v. in cæteris seruitutibus secus, quia indiuiduæ sunt, vt 3. ad leg. Fal. l. j. §. fi vsufru. licet qui dam etiam in eis ponãt casum, vt si petij viã, & postea peto iter, quod nihil est, quia tũc aliud peto: cũ aliud sit via, & aliud iter, vt 3. de ser. vrb. prædi. l. j. & j. l. si mater. §. si quis iter. Itẽ potest poni in hæreditate, quæ est ius: vt j. §. fi. & 3. de pac. si vnus. §. antepenul. Item potest poni, si primò petij fundum, postea vsumfru. causssalẽ: secus autem si formalem, vt j. eo. si cùm testamento. §. si fundum. & facit 3. de leg. ij. cùm filius. §. dominus. Item facit ad l. 3. de dam. infe. dicit. §. si intra. & j. de verb. oblig. l. qui vsumfruc. & j. eo. gi & 3. de verb. sig. l. rectè dicimus. §. fi. & l. appellatione. & l. pupillus. §. fin. est argumentum contrarũ.

4 Fl. deest, petitori.

i ¶ *Proinde.* exemplũ de corpore.

k ¶ *Certum locum.* non habita mentione partis.

l ¶ *Nam nocebit.* vt & j. eo. si cùm testamento. §. ij.

m ¶ *Excisas.* arg. contrà 3. de pig. act. si conuenerit. §. fi quis.

n ¶ *Lapides.* ex eadem causssa qua petiit fundum. aliud si ex aliatve j. proxi. §. & facit 3. de pac. si vnus. §. antepenult.

o ¶ *Si ancillam prægnantem.* i. quam dicebat prægnantem, sed non erat. Accur.

p ¶ *Id quæritur.* ex eadem causssa.

q ¶ *Fœd.* quare dicit ferè, statim subiicit, sed in cæmentis: &c.

r ¶ *Petit.* & succubuit.

VI. Paulus lib. lxx. ad edictum.

Singulis cõtrouersiis a singulas actiones b, vnumque iudicati finẽ sufficere c, probabili ratione placuit: ne aliter modus litiũ multiplicatus, summã atque inexplicabilem d faciat difficultatem, maximè, si diuersa pronuntiarent e. Parere ergo exceptioni f rei iudicatæ frequens f est.

a ¶ *Singulis controuersiis.* vnam controuersiam dicit vnam causssam proponi. hîc licet, sam, id est, factũm illud ex quo actio nasci tur de, quo cùm semel actum fuerit: quamuis actione & occasione aliarum actionum nõ debet iterum quæri de eodem, saluo si plus est in secunda, vt j. vi bon. rapt. l. j. Item eo saluo si non fuit omnes causssas persecutus cùm actio esset generalis: vt C. de iud. l. ij. & secundum hoc potest poni casus per has l. vt j. de actio. & obl. l. pluta. & de pœu. l. hinc quæritur. j. respon. & 3. de noxa. l. in delictis. § fi. Not. etiã, quòd non licet plures simul proponere, vt hic, & j. de reg. in. l. nemo ex. §. quoties. nisi in casu: vt 3. quorum leg. l. j. §. quod ait prætor. & facit j. de verbo. sig. si qua pœna. Item no. ex eo, quod subiicit de infinitate vitanda. ad quod est 3. de dã. infec. l. si finita. in princ. Itẽ no. de cõsuetudine. sic 3. de publi. l. si publicanus. §. fi. Accursius.

1 Fl. Exceptiones.

2 Fl. Eadem.

b ¶ *Actiones.* i. vnam actionem ex multis ad idẽ cõpetẽtibus.

c ¶ *Sufficere.* & excipi de re iudi. licet alia actione agatur.

d ¶ *Inexplicabilem.* per hoc nõ remouet, quin liceat plures actiones protestari, & per alteram protestamur, quod petimus. verũ si proposita vna pronuntiatũ sit contra me, obstabit exceptio, si alia agam act. ex eadem causssa. aliter dicentibus inexplicabilis esset litium finis, & hoc secundum quosdã. sed de hoc dic vt no. 3. de trib. quod in hæredem. §. eligere.

e ¶ *Pronuntiarentur.* nunc pro actore, nunc pro reo.

f ¶ *Frequens.* id est consuetum est.

Si quis rem totum.] CASVS. Petij rem totã, & succubui: nunc pe to parte eiusdem rei ex eadẽ causssa: dicitur quòd obstabit exceptio rei iudi. nec est vis, siue id, qd petij cõstat ẽ corpore, siue in quãtitate, siue in iure. & de hoc vltimo da exẽplũ, vt habes in gl. domini mei de corpore: vt si petij totum fundum rei vendica. & succubui, postea indiuiso, vt partem dimidiam, vel tertiã, obstabit mihi exceptio. Idẽ volo petere partẽ eiusdem fundi pro diuiso, vt à fossato suprà, vel pro si petij duas res, & succubui, postea vnam ex his tantũ volo petere, ex eadem causssa, obstabit mihi excep. Postea dicit, petij fundum, & succubui postea volo petere arbores excisas de fundo prædicto: vel si pe rij domũ, & succubui, nũc volo petere ei signa, vel lapides ex eadẽ causssa vel petij nauẽ & succubui: postea tuso petere tabulas eiusdẽ nauis: vel si petij ancillã quam dicebã præ cæteris, & succubui. postea volo petere partũ eius. quæritur an in omnibus istis casibus obstet excep. rei iudi. Et dicitur, quòd ferè in omnibus istis casibus obstat excep. & bene dixi ferè: quia in casu illo vbi petij insulam, & succubui, & postea volo petere lapides, vel tigna dotio in litera. idẽ est in fructibus fundi, vel partu ancillæ. nam petito fundo, vel ancilla, si succubui, bene possum petere partũ eius, vel fructus. nisi in petitione fundi, vel ancillæ obtinuerim, & restitutus misi fundus vel ancilla cum æstimatione fructuum vel partus. nam amodo fructus non possum petere. In fine regula traditur notabilis in litera. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

3 Fl. d. utique.

g ¶ *In toto est.* vt j. de reg. iur. l. in toto & pars.

h ¶ *In iure.* vt in vsufruc. vt si petij totius fundi vsumfr. & postea

Si plures actiones competunt ad idem: sufficit vna intentari. & redditur mirabilis ratio in litera, vt cùm habeo rei vendic. & condic. furtiuã contra furem ad rem surreptam, sufficit vnam intentari. & idem in similibus. & de his dic plenè vt in glosis hic positis. Franciscus.

Si quis rem totum.] CASVS. Petij rem totã, & succubui: nunc pe to parte eiusdem rei ex eadẽ causssa: dicitur quòd obstabit exceptio rei iudi. nec est vis, siue id, qd petij cõstat ẽ corpore, siue in quãtitate, siue in iure. & de hoc vltimo da exẽplũ, vt habes in gl. domini mei de corpore: vt si petij totum fundum rei vendica. & succubui, postea indiuiso, vt partem dimidiam, vel tertiã, obstabit mihi exceptio. Idẽ volo petere partẽ eiusdem fundi pro diuiso, vt à fossato suprà, vel pro si petij duas res, & succubui, postea vnam ex his tantũ volo petere, ex eadem causssa, obstabit mihi excep. Postea dicit, petij fundum, & succubui postea volo petere arbores excisas de fundo prædicto: vel si pe rij domũ, & succubui, nũc volo petere ei signa, vel lapides ex eadẽ causssa vel petij nauẽ & succubui: postea tuso petere tabulas eiusdẽ nauis: vel si petij ancillã quam dicebã præ cæteris, & succubui. postea volo petere partũ eius. quæritur an in omnibus istis casibus obstet excep. rei iudi. Et dicitur, quòd ferè in omnibus istis casibus obstat excep. & bene dixi ferè: quia in casu illo vbi petij insulam, & succubui, & postea volo petere lapides, vel tigna dotio in litera. idẽ est in fructibus fundi, vel partu ancillæ. nam petito fundo, vel ancilla, si succubui, bene possum petere partũ eius, vel fructus. nisi in petitione fundi, vel ancillæ obtinuerim, & restitutus misi fundus vel ancilla cum æstimatione fructuum vel partus. nam amodo fructus non possum petere. In fine regula traditur notabilis in litera. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

g ¶ *In toto est.* vt j. de reg. iur. l. in toto & pars.

h ¶ *In iure.* vt in vsufruc. vt si petij totius fundi vsumfr. & postea

Singulis.] CASVS. Si plures actiones competunt ad idem: sufficit vna intentari. & redditur mirabilis ratio in litera, vt cùm habeo rei vendic. & condic. furtiuã contra furem ad rem surreptam, sufficit vnam intentari. & idem in similibus. & de his dic plenè vt in glosis hic positis. Franciscus.

Singulis cõtrouersiis a singulas actiones b, vnumque iudicati finẽ sufficere c, probabili ratione placuit: ne aliter modus litiũ multiplicatus, summã atque inexplicabilem d faciat difficultatem, maximè, si diuersa pronuntiarent e. Parere ergo exceptioni f rei iudicatæ frequens f est.

Qui petit totum, & succumbit: obstat exceptio rei iudicatæ. si postea vult petere partem ex eadem causssa: secus si ex diuersa: Paulus de Castro.

VII. Vlpianus lib. lxxv. ad Edictum.

Si quis cùm totum petisset, partem petat, exceptio rei iudicatæ nocet, nam pars in toto est g. eadem enim res accipitur, & si pars petatur eius, quod totum petitum est. nec interest, vtrùm in corpore hoc quæratur, an in quãtitate, vel in iure h. Proinde i si quis fundum petierit, deinde partem petat, vel pro diuiso, vel pro indiuiso, dicendum erit, exceptionem obstare. Proinde & si proponas mihi certũ locum k me petere ex eo fundo, quem petij, obstabit exceptio. Idem erit probandum, & si duo corpora fuerint petita, mox altrutrum corpus petatur. nam nocebit l exceptio. Idem i si quis fundũ petierit, mox arbores excisas m ex eo fundo petat, aut insulam petierit, deinde aream petat, aut tigna vel lapides n petat. Item, si nauem petiero, postea singulas tabulas vendicem.

1 ¶ Si ancillam prægnantem o petiero, & post litem contestatam conceperit, & pepererit, mox partum eius petam, vtrum idem petere videar p, an aliud, magnæ quæstionis est. Et quidem ita definiri potest, toties eãdem rem agi, quoties apud iudicem posteriorem id quæritur q, quod apud priorem quæsitum est. In his igitur ferè r omnibus exceptio nocet: sed in cæmentis & tignis diuersum est. nã is, qui insulam petit s, si cæmenta, vel tigna, vel aliquid aliud suum petat, in ea conditione est, vt videatur aliud petere t. etenim cuius insula est, non vtique u & cæmenta v sunt. deinde 3 ea, quæ iuncta sunt ædibus alienis, separata x dominus vindicare y potest.

2 ¶ De fructibus eadẽ quæstio est, & de partu hæc enim nondũ erant in reb⁹ humanis, sed ea re sunt, quæ petita est, magísq; est, vt ista exceptio petitori 4 non noceat z.

¶ Planè si in restitutionem vel fructus vel etiam partus a venerũt b, æstimatioque c sunt, consequens erit dicere, exceptionem obiiciendam d. Et generaliter (vt

1 Fl. videor.

2 Fl. videor.

3 Fl. d. utique.

4 Fl. deest, petitori.

s ¶ *Aliud petere.* hic est contrà 3. proxi. §. fol. vt ibi. Item contrà 3. de pac. si vnus. §. antepenul. Sol. vt ibi.

t ¶ *Non vtique.* semper, sed quandoque. Accur.

v ¶ *Cæmenta.* i. per cõsequentiam, licet hoc frequenter contingit, scilicet quod cuius est domus, & cæmenta.

x ¶ *Separata.* nisi iam duplum consecutus fuerit per act. de tigno iuncto.

y ¶ *Vindicare.* vt & 3. de acqui. re. do. adeò. §. cùm in suo. & inst. de rerum diui. §. cùm in suo.

z ¶ *Non noceat.* si habes sine non, plana est, & tũc cõsonat suprà proximo §. idem si quis fundum. & de pac. si vnus. §. antepenul. Si verò habeas, non noceat, vt habent ferè omnes communiter, tunc concordat quod suprà dixi de cæmentis, & secundum vtrunque dic reum absolutum. Potest tertiò legi prout habes nõ, scilicet, q̃ reus fuit cõdemnatus & in mattre. & sic non habet except. vt infra eodem. l. euidenter. & bene tunc continuatur, planè, &c. sed secundum mediam positionem est contrà. C. de lib. cau. l. 3. Sol hîc dominij inter duos, ibi liberalis causssa agitur, vt ibi diximus. vel hîc alia ex causssa petiit, ibi ex eadem causssa, qua contra matrem. & facit 3. de vsufruct. l. partũ. Sed & in hoc q̃ lite pẽdẽte, ex re petita peruenit: potest dici, quòd si per se potest peti, non obsit exceptio rei iudic. alias sic, vt C. de iudi. l. j. & C. depositi. l. iiij. & facit 3. de rei vendicatio. l. ex diuerso. §. j.

a ¶ *Partus.* nominatiui casus. Accur.

b ¶ *Venerunt.* hîc dicit quando possessor condemnatus est.

c ¶ *Æstimatioque.* que pro vel, & supple æstimatio eorum præstita est.

d ¶ *Obiiciendam.* 3. eo. l. euidenter. contrà. Sol. bene dicimus condemnato proficere exceptionem, si tamen soluit: vel soluere paratus est: sed à tali prodesse liberet nos dominus. Vel dic, obiicitur exceptio in eo in quo videtur absolutus à re scilicet cùm præstitit æstimationem: cùm sit emptio, vt 3. pro emptore. l. iij & 3. de rei vendic. l. eius rei. Itẽ contra. 3. de lib. ho. exhi. l. iij. §. penult. solu. speciale ibi fauore libertatis.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Vel alio.* Vel pro etiam.
b ¶ *Iudicij* id est, actionis.
c ¶ *Petitus.* rei vendi.
d ¶ *Petat.* hæreditario iure, & hæc si ex eadem caussa, ex qua primò petij res singulas. idem ecõtrà. secus autem si ex alio, vt C. de peti. hæredi. l. hæreditatis. Itẽ

Iulianus definit) exceptio rei iudicatæ obstat, quoties inter easdẽ personas eadẽ quæstio reuocatur, vel alio [a] genere iudicij [b], & idcoſi hæreditate petita singulas res petat, vel singulis rebus petitis [c] hæreditatem petat [d], exceptione submouebitur.

3 ¶ Idem erit probandum, & si qs debitum petierit à debitore hæreditario [e], deinde hæredit. petat [f], vel contrà, si antè hæreditatem petierit, & postea debitũ petat. nam & hìc obstabit exceptio. nam cùm hæreditatem peto, & corpora & actiones omnes quæ in hæreditate sunt, videntur in petitionem deduci [g].

VIII. Iulianus lib. 51. Digestorum.

ITem parte ſuadi petita [h] si familiæ ercisciundæ, vel communi dividundo agat [2], æquè exceptione submouebitur.

Absolutus in actione reali, uel mista ex eo, quia nõ possideat, si postea incipiat possidere, potest iterũ conueniri, & non habet exceptionem rei iudicatæ. Paul.

IX. Vlpianus lib. lxxv. ad Edictum.

SI à te hæreditatem [i] petã, cùm nihil possideres: deinde vbi cœperis aliquid possidere, iterum hæreditatem à te [2] petam, an noceat exceptio ista? Et putẽ, siue fuerit [3] iudicatum hæreditatem meam esse [k], siue aduersarius, quia nihil possidebat [l], absolutus est, non nocere [m] exceptionem.

Legitur tribus modis in gl. secundum primam lecturam, quòd sententia lata est solùm in fauorem actoris, quia reus fuit condemnatus, & ius actoris declaratum, secundum fuit lata solùm in fauorem rei, qui reus fuit absolutus: quia non possidebat: & ius actoris non fuit declaratum. secundum tertiã, quæ est notabilior aliis: Fuit lata partim in fauorẽ actoris, quia ius suum fuit declaratum, partim in fauorem rei: quia reus fuit absolutus ex eo, quia non possidebat. Paul. de Cast.

1 ¶ Si quis fundum [n] †, quẽ putabat se possidere, defenderit, mox emerit, re secundùm petitorẽ iudicata, an restituere cogatur? Et ait Neratius. si actori iterum petenti obiiciatur exceptio rei iudicatæ, replicare [o] eum oportere de re secundùm se iudicata.

Exceptio competens cõtra auctorẽ, transit contra singularem successorem: non sic econuersò. & eodem modo exceptio cõpetens singulari successori, non transit ad auctorem, re ad ipsum reuersa. Paulus Cast.

2 ¶ Iulianus scribit, exceptionem rei iudicatæ à persona auctoris ad emptorem transire solere [p], retrò autem ad auctorem ab emptore reuerti non debere [q]. ¶ Quare si hæreditariã rem [r] vendideris, & ego eandẽ ab emptore petiero, & vicero, petenti tibi non opponam exceptionem, *Si [s] non ea [s] res iudicata sit inter me & eum, cui vendidisti.*

X. Iulianus lib. lj. Digestorum.

ITem si victus [t] fuero, tu [v] aduersus me exceptionem non habebis.

Si in petitione hæreditatis præcedat generalis petitio, & specialis persecutio, obstat exceptio in omnibus casibus, nisi actor ope restitutionis iuuetur. Bart.

XI. Vlp ianus lib. lxxj. ad Edictum.

SI mater †filij impuberis defũcet si reuertatur ad venditoré res, vel per redhibitionẽ, vel per pactũ legis commissoriæ, vel addictionis in diẽ, quibus casibus lata sententia pro emptore vel cõtra eum, nec prodeſt, nec nocet venditori, secundum quosdam. Sed Io. dicit in prædictis casibus transire quia re-dhibitio talis similis est vẽditioni, & sit accessio possessionis venditori, vt ℨ. de acqui. poſſ. Põponius. 6. præterea. & ℨ. de vſuca. l. si homiclij. & ℨ. tit. j. si ex duobus. §. vendidi. Et qđ hic dicit, intellige eo casu, quando res rediit ad venditorem, quia cecidit emptor à possessione, & venditor accepit sine vitio: quibus casibus non prodeſt agenti, & vincenti contra emptorem, vt subiicit, nec nocet si emptor vincit, vt ℨ. j. proxi. sed certè sic non esset differentia, si dicas, sine titulo redire: cum & idẽ esset, si & primus trãsitus esset sine tit. quod hæc lex vult. sed esse differentiam. vnde teneas p[ro] nam, & redde rationem: quia venditoris interest prodesse emptori [1e] sed non econtrà, vt ℨ. de pac. l. fideiussoris. nec obstat de acceſſione [am] possessionis, quia hic hominis factũ, & labor, ibi nõ. Vel dic tertio, qđ [2 h] emptor fuit absolutus antè, quàm emeret, & postea emit, & tandẽ [ab] hibuit. & facit ℨ. de pi. l. iij. §. fi. & ℨ. quod quisq; iur. l. iij. §. fi is. & de fer. l. pro parte. Sed ar. contrà ℨ. de iureiu. l. duobus. §. j. & de pecu. quæſitum. §. fi annua. & de pact. l. fi cũ in l. j. de emptore. in prin. & ad Treb. l. fac[e] §. fi hæres.

r ¶ *Rem.* scilicet eius hæreditatis quam possidebas. sed ego asſerebam me hæredem verum quod tu negabas.

s ¶ *Si non ea.* verba exceptionis, rectè ageres, si non ea, &c.

t ¶ *Tem si victus.* ab emptore. & postea actione in rem à te petiero. Accur.

v ¶ *Tu.* scilicet possidens.

Imater.] CASVS. Titius filium suum impuberem instituit hæredem. Titio defuncto filius eius adiuit hæreditatem, & decesſit intra pupillarem ætatem. mater huius pueri petit bona pueri; Iocum debeat ei succedere ex senatuscõ. Tertulliano, generaliter sua peti. proposita credẽs fuisse datũ substitũ illi puero, & allegabat illã substitutionem non valere, quia ruptum erat testamentum Titij natiuitate alicuius: postea testamento Titij aperto nõ inuenitur, q[ue] aliqua dicta: quæritur an obſſet excep. rei iud. & dicitur, q[uo]d sic: sed tamẽ ex causſa, id est, quia mater est, succurritur ei, cùm vnam causſam tãtum primò elegerit. vel die ex causſa. id est, quia postea apertæ sunt tabulæ, succurritur matri ope in integrum restit. Secundò dici, petij à te Stichũ dicens meum, no adiecta causſa. credẽs eum esse meũ, quia Titius eum mihi tradiderit, hoc nõ expresso, & succubui, postea volo eũdem petere, quasi ex causſa hæreditaria sit meus. dicitur, q[uo]d repellor excep. rei iud. secus autem est si petij à te fundum quem dicemeum ex alia causſa quàm prius: nam hoc casu non repellor exce. rei iudi. ¶ *Item Iulianus scribit.*] Ego & tu eramus hæredes Titij, tu credens quendam fundũ à Sẽpronio possessum esse hæreditarium, petiiſti partem eius fundi à Sẽpronio, succubuiſti, postea eandem partẽ à Sempronio emi, tu cõtra me vis agere ac. fa. ere. ad ipſum fundum diuidendum, quaſi hæreditarius sit iſte fundus: dicitur quòd repellam te per exceptionem rei iudicatæ, & sic ex persona venditoris mei competit mihi exceptio rei iudica. perinde ac si mecum à principio egiſſes ad partem fundi & succubuiſſes. nam repellam te iterum agere volentem.

1 *Vl. exp. erit. 2 Vl. obſtare.*

† Hic certe debet scribi literis initialibus reis, secũdũ Bar. hìc ad hoc scribi vnam lẽ. g. sententialis contra ad positionẽ. sententiam positionis. si de nouo experiri possit, dicit Bar. quòd sic. quia tunc non esset tria executio ni. ad nouum. videtur Bar. hìc esse contra se. in tãtum. singularem. vij.

3 *Fl. desſ. site.* 4 *Fl. dicit non.*

¶ *Eandem causſam.*] Non solùm identitas personarum facit eãdem causſam videri, vt in emptore & venditore dictum est. sed etiam eadẽ causſa petendi, id est, si petitio secunda cõcordet cum prima. si autem nõ cõcordet, tũc nõ obstat exceptio: vt si petij rẽ aliquã à te quasi meã, cũ nõ esset, & sic succubui. postea illa re a vero domino mihi legata, iterum eã à te peto, nõ obstat mihi exceptio. secus autem si ego petij ſeruũ ràquam meũ, & succubui, & postea captus fuit seruus ab hoſtib. & postea de captiuitate euaſit. & iterũ iſtũ seruũ à te petã, dicitur, q[uo]d repellor excep. rei iudi. sed si ex dominio nouiter acquiſito peteré, nõ obstat exceptio, vt puta, re mihi sub conditione legata à domino, interim pẽdẽte cõdi. eã emi à nõ domino, & iſtã rẽ petij quaſi meã à quodã possidente eam, & succubui. postea existente cõditione legati eandẽ rem petij. dicitur, quòd nõ repellor. Sed quid si credebam rem ex causſa hæredi. & prædictã rem petij, dicens me dominum: & succubui. postea eam volo petere quaſi meam ex causſa dona. certè repellor excep. rei iudi. & redditur notabilis ratio in ſi. §.

¶ *Si quis iter.*] Petij iter per ſundũ tuũ, & succubui, nunc volo petere actum per eundem fundum. dicitur, quòd non obstat exceptio.

¶ *Hoc iure.*] Dicitur, quòd ex parte actoris obstat exceptio omnibus personis, quæ possunt rem in iudiciũ deducere, vt est procurator, tutor, curator, & similes. ex parte autẽ rei prodeſt exceptio etiã desſori rei: qui reus fuerat primò absolutus. Itẽ si petij Stichum à Titio, quẽ promiſerat mihi & succubui, & eundem Stichum petam à patre Titij, ex eadem causſa, qua prius egeram contra Titium, hoc addito quia de peculio tunc agebam dicitur, quòd obstat mihi excep.

Si egero.] Habebam prædium iuxta tuum, ratione operis in tuo fundo aquæ pluuia dat damnũ prædio meo. egi contra te actio. aquæ pluuiæ act. contrà te, repellitur excep. Idem si tu vendidiſti tuum fundũ, & agam contra emptorem nam repellor.

¶ *Item si rem.*] Titius petiit à te librũ, quem dicebat suum, & succubuit. tandem Bozolus fœnerator dicit illum librũ obligatũ sibi à Titio pro x. & agit hypothecaria contra te, ad eundem librũ, quæritur an ei obſtet exceptio rei iudi. Et distinguitur, nã aut obligauerat eum Titius Bozolo ante quã ageret Titius: & tũc nõ obstabit exceptio Bozolo, nã & Titius petere, & Bozolus pignoratitiã act. saluam habere potuit. aut postquã egerat Titius, & succubuerat, obligauit eum Bozolo, & tunc obstabit exceptio Bozolo. Franciſcus.

a ¶ *Senatusconsulto.* Tertuliano, ex quo matres vocantur ad hæreditatem filiorum, vt instituat Tertul.

b ¶ *Vendicauerit.* generaliter proposita petitione sua. Hug.

c ¶ *Rupto.* agnatione postĥumi. & hanc solam causſam allegabat.

d ¶ *Substitutum.* de iure.

e ¶ *Substitutum.* de facto.

f ¶ *Sed ex causſa.* scilicet quia est mater, alias secus, vt ℨ. proxi. §. denique. &c. & §. eandem. vel quia non rei ven. fed actione missa egit, & sic non ob. ℨ. §. denique. &c. & §. eandem. vel quia perfecuta est vnã causſam, ar. C. de iud. licet. hoc nõ valet: vt ℨ. pri. §. denique, &c. vel quia post ea apertæ sunt tabulæ, vt arg. ℨ. de trãſ. de his: & ℨ. de interrog. act. l. 4 *Flor. auct.* de ætate. §. ex cã. & dic per in integrũ restitutionem. secus si transegit: quia tunc etiam sine reiſi. vt ℨ. de tranſact. l. iij. §. j. & ibi plenè dixi. & facit ℨ. de in ſtitoria. l. habebat. & de inoffi. teſtamen. l. cum qui. & C. de impub. & aliis ſub. l. precibus.

g ¶ *Si hominem.* non adiecta causſa, ſed absolutè: non tamẽ reus tenebatur recipere talem libellum: vt no. C. de ann. excep. l. fi. & distinguẽ: quia aut ago reali, aut perſonali. primo caſu si absoluitur, quia non possidet, ago postea incipiente eo possidere, vt suprà cod. ſi à te. in princip. & infrà, ſi rem. & l. ſi quis ad exhiben. & C. ad exhibi. l. denique. nam ceſſat causſa absolutionis, vt ℨ. eo. ſi à te. l. ij. ſi verò absoluitur, quia non probo me dominũ nocet in re petita nõ in alia, vt ℨ. eo. ſi ex teſtamento. ſed & in eadẽ obstat ſi generaliter petiit. idest, origine petitiõis in libello nõ nominata obſtat, licet ex alio tunc putarẽ me dominũ quàm nunc: vt hoc §. deniq. & ℨ. §. eandẽ. in ſi. §. quod tamen fallit in matre, quia mater, vt in ꝓcipio huius l. secus autẽ ſi originem nominauit: vt §. ſi quis autẽ. & hoc ſi ago ex veteri dominio. Si verò ex ſupueniẽti post ſententiã nõ nocet, nisi fingatur ei & tunc cõpetisse: vt §. eandem. Secundo casu, ſi ego perſonali nõ nominata origine petitionis in libello, aut profequor ſimpliciter dicens debitum. nõ allegans causſam: & tunc nocet in omnibus, vt C. de anna. excep. l. ſi. aut ex certa causſa vel causſis profequor. & tunc licet in omnib⁹ noceat, replicabitur tamẽ: vt C. de iudi. licet. & de his etiam nota. C. ad exhiben. l. neque. Accur.

h ¶ *Traditus.* hoc non expreſſit. aliàs contrà eſt infrà proximo §. Accurſius.

i ¶ *Ab alio est.* aliàs esset.

k ¶ *Si quis autem.* facit C. de inge. ma. l. penul. Accur.

l ¶ *Obstabit.* & ita per adiudicationem res ſubducitur de iudicio ſicut aliàs per vſuca. vt ℨ. fami. erciſcun. ſed & ſi. facit ℨ. fam. erciſ. l. hæredes eius. §. deſcribit.

m ¶ *Nam & ſi à te.* mutat perſonas, id est, ego qui fui ſuperatus à vẽditore tuo fuiſſem ſuperatus à te. idem est.

n ¶ *Petiſſem.* & succubuiſſem. Accurſius.

o ¶ *Eandem causſam.* non solùm identitas personarum facit eandẽ causſam eſſe, vt ℨ. proxi. ſed identitas originis petitionis.

p ¶ *Origo.* origo petitionis & causſa petitionis idem est: vt & ℨ. eod. & an eadem. in principio.

q ¶ *Petioro.* & ſuccubuero.

r ¶ *Hominem.* causſa adiecta. & victus ſum.

s ¶ *Alia causſa noua.* non implicat dictio alia, quia nullum dominium primò habui, & ſic eriã intentionis & rei iud. cõpetit exceptio. ſi verò acquiſiui: nulla cõpetit, vt & ℨ. eo. ſi is qui hæres. in prin. vel dic quòd dñs eram, ſed nũc ex alia causſa extrinſeca ſum dominus, vt ℨ. ibi fortè, & c. Sed quæro, quid ſi poſſidebat aliquis rem tuã quam petiſti, & victus fuiſti, deinde ad te peruenit poſſeſſio eiuſdẽ rei, & eam vendidiſti & dominium tranſtuliſti, poſtmodum ab eo emiſti, vel ab aliò, cui emptor vendidit: iterũ peruenit poſſeſſio ad eum, qui te vicit: tu agere vis contra eum, quia ex noua causſa factus es dominus: quæritur vtrum poſſis? Reſpond. obſtat exceptio rei iudica. cùm ei à

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo postea emit, esset obstatura secundum H. item quid si dominus ante quam euinceretur, creditori obligauit, & priuatus fuit, deinde crediterit ex pacto vel ex lege Titio vendidit, & postea quondam dominus à Titio emit, nunquid obstabit exceptio? Respond. non: quia ei, à quo emit, non esset obstatura, vt j. eod. l. §. fin.

a ¶ *Tribuat.* ex qua nunc ago.

b ¶ *Quem petieram.* ab aliquo qui postulabat meum hominem antè quàm caperetur. Azo.

c ¶ *Non nocebit exceptio.* & facit ad hoc ff. ad exhib. de eo. §. sæpius. & j. eod. l. si is qui hæres, in prin. & ff. de damno. infe. dam. ff. §. si is qui. & ff. de excu. tut. l. cùm exoratione. & ff. de transactio. l. qui cum tu. primo respon. & ff. de euict. l. vē dicatē. & ff. de iureiur. l. duobus. §. exceptio. & C. de pe ti. hæred. l. hæreditas.

d ¶ *Dominio.* puta emi rem medio tempore, vel dominus fecit me hæredē. Sed quid si ex testamento illo legati iure petissem, & succubuissem? Rñd. si ideo: quia nōdū extiterat cōditio, nō obstabit exceptio. si verò quasi nō legatū, fortè secus: quia non accidit postea noua caussa quod hic exigit.

e ¶ *Petam.* & succumbam.

f ¶ *Rursus petā.* Sed nunquid ex pluribus caussis possum habere dominium? Videtur q; nō: vt ff. de acqu. pos. l. iij. §. ex pluribus. at hic innuit q; sic. Rñ. cum cœpit esse meum ex secunda cā, desiit ex prima, vt ff. ad le. Fal. fundo legato. & de le ga. j. si mihi Sempronium. & de hære. inst. l. iij. §. qui fideicom.

g ¶ *Hæc noua.* Arg. contrà ff. ad legem Rhodiam de iac. l. nauis. §. fina.

h ¶ *Non facit.* scilicet parere nouam petitionem.

i ¶ *Non parit petitionem.* nisi in casu, vt in prin. huius legis.

k ¶ *Nam qualecunque.* ciuile vel naturale secundùm Ioan. dum tamen directè. & dic ciuile per vsuca. & naturale per traditionem, & alios modos, vt inst. de vsu & hab. §. fi. Alij dicunt directū vel vtile: vt comprobent quod dictum est ff. de euict. l. minor. §. j. sed pro Ioan. quia cùm simpliciter nomen dominij proferrur, ad directum non vtile refertur, vt ff. si ager vect. l. j. §. qui in perpetuum.

l ¶ *Vndecumque.* id est, ex quacunque caussa. Azo.

m ¶ *Vendicatione.* generaliter proposita non adiecta caussa.

n ¶ *Deauxit.* nisi fortè in princi. petitionis suæ ex ea sola caussa putabat se dominum esse, licet illud ab initio non expressit, vt j. eo. l. si ex testamento. quod non puto hic verum: vt ibi dices.

o ¶ *Aliud.* imò idē: & sic repellitur, vt j. e. egi. quæ est contrà. Sol. ibi ex eadē caussa, hic ex diuersa, cū alia sit seruitus itineris, alia actus: vt ff. si ser. vē. l. loci. §. j. licet quo ad commoditatem actus contineat etiā iter. vt inst. de serui. §. actus. vel qđ ibi secūdò petitur, est pars integralis primi petitij: vel ecōtrà hæc pars subiectiua, nō integralis. non est enim iter pars integralis ad actū, cùm actus sit p se integra seruit' licet sit subiectiua quò ad cōmoditatem. sed R. soluit q; hic peto posteà actū, ita quòd non contineat iter, etiam quo ad commoditatem, id est, vt possim ire cum iumento, sed nō solus per me, & sic dicit esse actū sine itinere, etiā quo ad cōmoditatem, vt d. l. loci. §. j. Itē oppo. quia videtur iter pars integralis: quia qui stipulatur primò actum, & posteà iter, perinde est, ac si primò totum, & posteà partem: & sic non videtur valere stipulatio, vt j. de verbo. obli. l. qui vsumfructū. & de minium tribuat[a], non me repellet ista exceptio, nisi fortè intermissum dominiū medio tempore, re diit quodam postliminio. Quid enim si homo, quem petieram[b], ab hostibus fuerit captus, móxque postliminio receptus? Hac[5] exceptione submouebor, quia eadem res esse intelligitur. At si ex alia caussa dominium fuerim nactus, non nocebit exceptio[c]. ¶ Et ideo si fortè sub conditione res mihi legata fuerit, deinde medio tempore acquisito dominio[d] petam[e]: mox existente conditione legati rursus petam[f], putem exceptionem non obstare. Alia enim caussa fuit prioris dominij: hæc noua[g] nunc accessit. Itaque acquisitum quidem posteà dominium aliam caussam facit: mutata autem opinio petitoris non facit[h], vt putà opinabatur ex caussa hæreditaria se dominium habere: mutauit opinionem, & cœpit putare ex caussa donationis. hæc res non parit petitionem[i] nouam. nam qualecunque[k], & vndecunque[l] dominium acquisitum habuerit vindicatione[m] prima in iudicium deduxit[n].

Seruitus itineris diuersa est à seruitute actus: ideo succumbens in prima: non repellitur à petitione secundæ. Paulus.

4 ¶ Si quis iter petierit, deinde actum petat, puto fortius defendendum, aliud[o] videri tunc petitum, aliud nunc. atque ideo exceptionem rei iudicatæ cessare.

Ex parte actoris dicitur in iudicio deducere nō solum ille ād quē pertinet res, quæ petitur sed etiam eius legitimus administrator, uel uerius procurator: & sententia lata cōtra eos nocet: & ad quem res pertinet, tanquam contra ipsum lata sit, sed ex parte rei dicitur in iudicium deducere etiam defensor sine mādato. Paulus.

5 ¶ Hoc iure vtimur, vt ex parte actoris in exceptione rei iudicatæ eæ personæ contineantur[6], quæ rem in iudicium deducunt[p]. inter hos crit[7] procurator cui mandatum est, tutor, curator furiosi, vel pupilli, actor municipij[8]. Ex persona autem rei etiam defensor enumerabitur[q]: quia aduersus defensorem agit, qui litem in iudicium deducit[r].

Filius in potestate potest acquirere patri ex ceptionem rei iudicatæ. Paulus.

6 ¶ Si quis hominē[s] à filio familiàs petierit, deinde eundem à patre petat, locum habet hæc exceptio.

Sententia lata cōtra me nocet ei qui posteà caussam habuit à me super eo super quo lata est, nisi ratione noui facti, sed ei qui caussam habuit per prius. non nocebit. Paulus.

7 ¶ Si egero[t] cū vicino aquæ pluuiæ arcendæ, deinde alteruter nostrum prædium vendiderit, & agat emptor[v], vel cū eo agatur[x], hæc exceptio nocet: sed de eo opere, quod iam erat[y] factum, cùm iudicium acciperetur. Item si rem, quam à te petierat[z] Titius, pigno ri Seio dederit[a], deinde Seius pignoratitia[b] aduersus te vtatur, distinguendum erit, quando pignori dedit Titius. & si quidem antè quàm peteret, non oportet ei[c] nocere exceptionem. nam & ille petere debuit, & ego saluam habere debeo pignoratitiam[d] actionem. Sed si posteà[9] petiit[e], quā pignori dederit[a], magis est, vt noceat[b] exceptio rei iudicatæ.

Nota hic quid ad hoc ut dicatur eadē caussa, & sic obstet exceptio. requiritur triplex identitas scilicet res, ut eadē res corporalis uel incorporalis petatur, nūc quæ fuit primò petita. & identitas caussæ. item identitas personarum & altero deficiente, non obstat exceptio. Paulus.

XII. Paulus lib. lxx ad Edictum.

CVm quæritur, an[t] hæc exceptio nocet, nécne, inspiciendum est, an idem corpus sit[c].

XIII. Vlpianus lib. lxxv. ad Edictum.

QVantitas[d] eadem, idemque ius[e].

XIIII. Paulus lib. lxx. ad Edictum.

ET an eadem[f] caussa petendi, & eadem conditio personarum[g]. quæ nisi omnia cōcurrāt[h], alia res est. ¶ Idem corpus i hac exceptione, non vtique omni pristina qualitate vel quantitate seruata nulla adiectione diminutionéve facta, sed pinguius pro cōmuni vtilitate[i] accipitur.

1 ¶ Qui cùm partē vsusfructus haberet, totū petiit[k], si posteà par-

tem accrescentem petat, non submouebitur[3] exceptione: quia vsusfructus non portioni, sed homini accrescit[l].

Actio personalis simpliciter proposita restringitur ad caussam quā quis in iudicio est persecutus: secus in realibus. Barto.

2 ¶ Actiones[m] in personam, ab actionibus in rem, hoc differunt: quòd cùm eadem res ab eodem mihi debeatur[n], singulas obligationes[o] singulę caussæ[p] sequuntur, nec vlla earum[q] alterius petitione[r] vitiatur. at cùm in rem ago, non expressa caussa, ex qua[s] rem meā esse dico, omnes[t] caussæ vna petitione apprehēdūtur[v]. Neque enim amplius quàm semel res mea esse potest: sæpius autem deberi potest.

Succumbens in possessorio non prohibetur agere petitorio. Paū.

3 ¶ Si quis interdicto[x] egerit de possessione, posteà in rem agens non repellitur per exceptionem:

a ¶ *Dederit.* Scio. Quid ergo fiante sententiam latam? Respon. obstaret ei rei litigiosæ exceptio, quia rei litigiosæ inhibetur alienatio, vt C. de litig. l. fin. & C. de rebus alie. non alie. l. fin. & in authē. de nō alie. §. alienationis.

b ¶ *Noceat.* scilicet Seio.

Vn quæritur.]

CASVS. Tunc obstat exceptio rei iudi. cū eadem quantitas vel corpus, vel itis petitur, quod prius petebat, & eadē caussa[2], & eadem cōditio personarū, & nisi hæc oīa simul concurrant, non obstabit exceptio. & quod dixi idē corpus, non intelligas strictē. ff. q; per omnia sit tale vt prius. sed licet sit petitio mutata in quantitate corporis aucta vel minuta. idem corpus largo sensu sumpto dicatur, vt sic obstet exceptio, & dic de his vt in gl. & hoc dicit hæc l. cū sequen. & prin. seq. Fran. Accur.

c ¶ *Corpus sit.* quādo que in alio corpore ob stat, vt ff. de vsufru. si Titio. §. j. quæ est contrà. Solu. vt ibi. Item argumentum contrà C. de lib. caus. l. fin. & hoc de corpore ex pone. ff. l. & an eadem. §. j.

d ¶ *Qvātitas.* Quò ad essen iam. nā si primo x. nunc v. petam, repellor. Idem econtrà si primò v. nunc decem, repel'or quātū est in v. vt ff. eod. si quis cùm. §. nec interest.

e ¶ *Ius.* & ff. e. si mater. §. si quis iter. & l. si quis cùm totū. circa prin. & caue quia hæc tria ad vnū tendunt, scilicet circa eandem rem.

ETan.] CASVS. Principiū huius l. vide in l. proxi. casu præcedēn. ¶ *Qui cùm partem.*] Partem vsusfructus in fundo Titij habebam. petij totum vsumfru. succubui. partem autem meam amiserā nō vtendo. socius meus amisit partē suā, & sic mihi accrescit. volo petere nūc istam partem, quæ mihi accreuit. dicitur quòd possum: quia hoc augmentū fit mihi, & sic personę, nō rei. ¶ *Actiones.*] Dic casum, vt in glo. quæ incipit, assignāt differentiam. ¶ *Si quis interdicto.*] Egi contra te ad possef. fundi interdicto Vnde vi, & succubui, posteà eū dem fundum volo vendicare, dicitur quòd possum, nec obstat exceptio rei iudic. quia prius egeram ad poss. nunc ad proprietatem. Potes etiam ponere causam in interdicto adipiscendæ possessionis vt quòrum bonorum. item in interdicto retinendę, vt in interdicto vti possidetis. Franciscus Accursius.

f ¶ *Et an eadem.* si ex eadem, repellor, aliàs non: vt hīc, & ff. l. si mater. §. eandem. & l. de eadem & no. de hoc ff. si mater. §. denique.

g ¶ *Personarum.* id est, an eadē, vt hīc, & ff. e. l. si quis cùm totū. §. generaliter. quòd largè accipe vt cōprehendas successores actoris & rei vniuersales & etiā in rem, nō quando rediit ad venditorē, vt ff. si à te. §. fi. item comprehenditur persona, quas no. l. rei iudicatæ. l. & si mater. §. hoc iure. & §. si quis hominē. item quod plus est, quādoque etiā extraneos omnino interpretor & eaſdē personas, vt ff. de re iud. l. fæpe. & ff. si mater. §. fi. sed certè, & si hæc tria concurrunt, quādoque nō obstat, vt ff. absolutio fiat ab obseruatione iudicij, vt ff. de iu. l. non idcirco. §. fi. vel propter ineptam actionem, vt ff. si mensor fal. mo. l. j. §. fi. aduer. fi. l. j. & C. si aduer. rem iu. per totū. & ff. de iud. fi prætor. & ff. de iureiur. l. admonendi. & de re iudi. l. imperatores.

h ¶ *Concurrant.* verè, vel interpretatiuè.

i ¶ *Vtilitate.* quæ est vt finis sit litiū, vt ff. pro suo. l. fi. & dic pinguius, si est. largius quā verba patiantur, vt ff. de ser. vrb. præd. seruitutes. §. si sublatū. & est exemplum in quantitate corporis aucta, vel minuta. j. eo. si cùm testamento. §. j. ité da alia exēpla in quātitate aucta vel minuta, & qualitate etiā mutata, vt ff. si quis cū totū. per totā. l. & j. eo. l. egi. & l. si fundum meū. & facit ff. de iudi. l. proponebatur. Sed argum. contrà ff. de pig. act. si conuenerit. §. si quis. & ff. ad exhi. l. Iulia. §. sed & si quis. & ff. de vsufru. l. qui vsumfructum areæ. in princi.

k ¶ *Petit.* & succubuit.

l ¶ *Accrescit.* vt & ff. de vsufr. l. si Titio. in fi. & de vsufr. accresc. l. interdum. ar. j. de æcep. l. & per iusiuran. §. j. sed nonne agendo modo habeo necesse dicere mihi legatū qđ amisi, & sic me collegatariū cui accreuit? R. fi. Primò dicā qđ accreuit, & secūdò caussam quare accrescit. & sic non est proxima caussa illa, propter quam videor repelli, vt arg. j. e. fi is qui hæres. j. resp. vel dic, q; primò succubui in parte socij tui non aucta, nō in mea: imò obtinui in mea. vel dic verius distinguendū qua ex caussa succubui. s. an quia non fuerit mihi legatus, an quia non vtendo amiseram, vt no. in d. l. si Titio. in fi. & hoc secundo modo accipitur hic.

m ¶ *Actiones.* assignat differentiam inter ac. in rem simpliciter propositam. i. non expressa caussa, quia emi à tali, vel quia ex tali successione competit mihi dominiū, & personalem, vt peto x. certi cōdictione, vel etiam fundūm. & in hoc est differentia, quia in rea li licet in processu vnā posteà caussam prosequor, nō prodest, quin repellar rei iudi. exceptione quacūque caussa agam, modò ex eo quòd tunc competiit. nam cùm ex vna caussa tantùm possit esse mea, ex ea videor deduxisse in iudiciū, ne aliàs videar ex nulla. sed in personali vnam prosequor agēdo. posteà aliā, nō obstat, quia illam solam videor in simplici petitione cōprehendisse, quā posteà prosequor. cū ex illa & ex hac qua nunc ago, possit mihi deberi. si ergo excipitur, replico. & sic non obstat cū effectu, vt C. de iudicer. & facit insti. de leg. §. fi rem. & de actio. §. sic itaque.

n ¶ *Deberatur.* ex pluribus caussis quod dic per exempla, vt ff. de act. empt. l. non est. & C. de peti. hæred. l. hæreditas. & insti. de leg. §. fin. & j. de act. & oblig. si is qui. & C. de inoffic. testā. l. eum qui. & l. cōtra maiores. & ff. de arbit. l. de rebus. Sed argum. contrà ff. de noxa. l. in delictis. §. fi. Accur.

o ¶ *Obligationes.* aliàs actiones. Accur.

p ¶ *Causſæ.* cùm primò cōtractus: & ex eo obligatio, & ex obligatione oriatur actio, quid vocat hic cām quæ sequitur obligationem? Rñ. fortè actionē, quæ sequitur suā cām, vt vltra cā nō extē datur, vt peto Stichū ex stip. debitū generali certi cōdictione. nā nō trahitur ad testamētū si idem Stichus debeat ex testō, vt j. de act. & obli. l. si is. vel dic q; obligationes vocat cōractus, vel quasi, delicta, vel quasi, ex quibus oriuntur obligationes: & causſas vocat obligationes, q; sunt causſa agendi. vel tertiò, causſas vocat expressionem, obligationē vocat, quod exprimitur quasi dicat, causſæ expressio restringitur ad causſas, quæ exprimitur, vt plures non comprehendat.

q ¶ *Earum.* scilicet obligationum vel causſarum. Accur.

r ¶ *Petitione.* in processu iudicij declarata.

s ¶ *Ex qua.* statim ab initio sed posteà ex primo. ad quod facit ff. e. l. si mater. §. denique. cùm enim res non possit esse mea, nisi ex vna causſa, quid miri si vna petitione excludar ab ea, qualiscunq; sit, f. petitio: vt arg. ff. de acqui. pos. l. iij. §. ex pluribus. Ité quæritur an idē dici possit in actione hypo. nā eadē res mihi & alij potest esse obligata: ité mihi ipsi ex multis causſis potest esse obligata. Accur.

t ¶ *Omnes.* quibus allego. meam: non quibus est mea, ne obsit ff. de acqui. pos. l. iij. §. ex pluribus. & secundum hoc facit ff. si mater. §. cad. in fi. Sed contrà ff. de euic. l. minor. §. j. sed dic vt ibi.

v ¶ *Apprehenduntur.* Rō ista potius vt in cōtrarium. nam quia pluribus ex causſis pōt res deberi, plures debēt intelligi venire in iudiciū. Ité quia ex vna causſa pōt esse mea, vna tātùm venire debet: sed secus est. nā actione in personā simpliciter proposita, si cām vnā fuero prosecutus, & succubuero, agā ex alia. quare? quia illā sola intelligor deduxisse in iudiciū. & hoc ideo dico, quia ex illa mihi deberi potuit. Ité pōt esse, q; debetur ex hac quā propono. At vbi actionē in tē indistinctē, ppono, & vnā cām, prosequor & succubo, posteà non admittor. quare? quia aut ex hac noua cā sum dns, aut nō. si sum dominus: ergo hanc cām nō videor primò deduxisse in iudiciū. nā cū petiero simpli citer vt meū, absurdū est dicere, q; veniret ex cā, ex qua non sum dns licet cā nō sim, p secutus. nec ergo hic pōt dici, vt s. f. q; mea erat ex illa & ista cā, quia ex vna tātùm sum dns. si verò ex hac noua me non esse dominum diceremus: meipsum excluderem, secundùm Io. & Azo.

x ¶ *Si quis interdicto.* adipiscendæ vel recu. vel reti. possessionis. & dic egerit & succubuerit. & facit ff. vti pos. fi duo. §. fin. & ff. de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil. & ff. de vi & vi arm. l. cùm fundum. §. fin.

a ¶ *Possessio.* scilicet vertitur.

Sinter me.] CASVS. Possidebam quasdã res cuiusdam hæreditatis, hanc hæred. dicebã meã: & petebã à te res quas possidebas: tu verò dicebas tuã hæredi. & petebas à me res quas possidebã. dicitur quòd bene possunt hæc duo iudicia moueri. Secundò dicit, si pronũtiatur meam esse hæreditatem. amodo si tu agas contra me ad res quas possideo, petitio hæred. obstat tibi ex cept. rei iudi. nam ex quo pronuntiatum est meã esse hæred. per cõsequens pronuntiatũ videtur tuam non esse. sed si pronũtiatum est meam hæred. non esse: propter hoc non videtur pronuntiatum tuam esse, quia potest esse quòd non est mea nec tua hæreditas. Fr. Ciscus.

b ¶ *Rem iudicatam.* pro me.

c ¶ *An contrà* scilicet meam non esse, vt postea subiicit.

d ¶ *Esse.* scilicet iudicatum sit.

e ¶ *Nocebit tibi.* imò ius etiã agendi ex tali sententia est quæsitum etiã nomine illarum rerũ, quas ille nõ possidebat, si tamẽ pronuntiatũ fuit: vt in litera dicit, quæ hæreditas ad me pertinebat, vt ff. de iureiuran. sed & si possessori. §. fi.

f ¶ *Non esse.* facit ff. de procura. l. Pomponius. §. sed & is. & ff. de iureiuran. l. si duo. §. Marcellus. & ff. de lib. cau. diui. & ff. e. l. pen. §. Latinus. in fi. §.

g *Videnter.*] Petij fundũ rei vẽ. & obtinui. item peto eundem rei ven. excipis, quia iudicatum sit: replico, quia pro me, vt ff. si à te. §. j. & arg. ff. de rei ven. ex diuerso. §. vbi. Sed contrà C. de vsur. rei iud. l. fi. vbi nouatur actio per sententiam. sed dic nouatur ad bonũ actoris vincẽtis, quia datur exceptio, vt ibi dixi. Item contrà C. si plures vna sententia. l. j. & ij. & ff. man. si mandato. §. Paulus. & ff. de appel. si quis separatim. §. quoties. & ff. de re iudi. l. Paulus respondit eos, quibus dicitur viriliter teneri condemnatos, etiam si prius insolidum tenebantur. Sol. tacita est ibi absolutio solidi eo ipso, q̃ fit condemnatio simpliciter. Item cõtrà ff. de iure au. an. l. ij. Sol. vt ibi. Item contrà C. depositi. l. iiij. Solu. vt ibi. Item contrà ff. eod. si quis cùm totum. §. planè. Sol. vt ibi.

Sirem meam.] CASVS. Ego Franc. egi contra te rei vend. ad sundum, & fuisti absolutus, quia probasti te defiisse possidere absque dolo. postea cœpisti possidere illum fundum eundem. nunc volo iterum cùm à te vendicare, dicitur quòd possum non obstante excep. rei iudi. Franciscus.

h ¶ *Probaueris.* hic no. duo mirabilia. Primũ q̃ quis præsumitur possidere quod aliquando possedit, quod est cõtra Io. sed dic hoc probati eo ipso, q̃ contrarium non probatur. vt no. C. ad exhi. l. non ignorabit. & C. de proba. l. sue posse. Secundũ q̃ quis præsumitur in dolo, nisi contra probet. ad quod est sic ff. loca. l. fi quis fundũ. §. imperator. & C. de pericu. tut. l. pen. & sic est contrà ff. de proba. l. quoties. §. qui dolo. sed & hoc dic probari eo ipso, q̃ contrarium nõ probatur. arg. C. qui mi. non pos. super seruis. & C. de testa. l. omniũ. vel dic in vtro que probare admissum nõ iussum: & potes hic adire quod no. ff. de iureiu. l. qui iuraſſe. §. fi pater. & facit. ff. l. proxi. & ff. de noxa. quoties. §. fi iussum & ff. de pecu. l. quæsitum. § iis qui.

Siquis ad exhibendum.] CASVS. Egi contra te act. ad exhibendum, vt exhibeas librum quendam. fuisti absolutus: quia apparuit te nõ possidere. nunc incœpisti eundem possidere. si iterum ago contra te act. ad exhibendum, non obstabit mihi exceptio, quia pro præsenti pos. nunc ago. Franc.

i ¶ *Rei iudicatæ.* Quid si iudex eũ simpliciter absoluit, non adiecta causſa quare. Rñ. Ioã. q̃ si nõ possidebat, vel dolo desiit possidere, præsumitur eũ absolutũ, ideo aliàs cõtrà. Itẽ quid si duas causſas adiecit, puta, quia reus nõ possidebat: & quia hic nõ probat de iure suo secundum Hug. obstat alij ex proxima cã. rationis. de nup. §. affinitatis. & adde quod notatis. eo. si à te. in prin. & facit ff. ad exhib. l. tigni. §. pen. & §. fi. & ff. rem ratã ha. l. procurator. & C. ad exhi. neque. & ff. l. proxi.

1 Fl. habebit.

Vobus.] CASVS. Obligaui rẽ meã Titio, puta librum, eãdem rem posteà Sempronio obligaui. Sempronius egit hypothecaria contra Titium possidentem pignus: & obtinuit Sempronius: & ex vigore sententiæ datum est pignus Sempronio, nũc Titius vult illud idem pignus per hypothecariam petere à Sempronio cũ sic sibi obligatũ, & prius quæritur an possit? & dicitur q̃ non, quia per prius dictũ? hic quæritur an possit? & distinguitur, nã aut de prioritate pignoris fuit tractatum in causſa prima, & tunc obstat exceptio rei iudi. Titio nunc volenti agere. & hoc dicit hæc l. Quid autem si nõ fuit in prima causſa de prioritate pignoris dictũ? hic casus non est in l. ista. dicas tamen tu q̃ tunc bene poterit Titius agere. vt hic habes in glo. Franc.

k *Debit.* aliquis.

l ¶ *Posteriori.* scilicet creditor.

m ¶ *Pignoratitia.* id est hypothecaria.

n ¶ *Ille.* scilicet qui succubuit.

o ¶ *Obstaret.* ª respon. 2 scilicet. sic fi oppoſuerat. f. in hic. nec in iudicio priori, & sic Dyabolus. oppoſuerit, exceptio non obstabit, vt ff. e. l. fi. §. Latinus. ibi, cùm autem, &c.

p ¶ *Pignoratæ.* quod potuit: vt ff. qui po. in pigno. ha. l. creditor, in principio.

q ¶ *Quæstionem.* ergo datur intelligi q̃ si simpliciter se defenderat non oppoſita illa exceptione, q̃ iterato possit audiri. sed cur, qui iam litem simpliciter egit, ampliꝰ nõ auditur. vt ff. e. si mater. §. deniq. Resp. ibi, agẽdo simpliciter dominium qualecũq;, & vndecunq; in iudicio deduxit. hic autem de pignore diiputauit tantùm, nõ de prælationis iure, pone ergo te mecum egisse, dicẽdo q̃ mihi centũ mutuaueras, ego negaui te mutuaſſe, nec aliã defensionẽ elegi, q̃ basti, victus sum. quæritur, si petis adhuc, an exceptionẽ pacti obiicere possim? arg. hic q̃ ibi. sic. Sed op. C. sen. rescin. nõ pos. l. ij. Respon. põt. quia exceptio, aliam C. de obligationem ego sententiæ, sed primæ petitioni: ex qua iterũ potest agi, quia contra eam nullum pactum feci. Accur.

Siex testamento.] CASVS. Quidã testator legauit mihi omne suum argentum, ego credens mihi esse legatas tantùm mẽsas suas argẽteas eas petij act. ex testamẽto, & earũ æstima. habui. nunc scies quòd omne argentum erat mihi legatum, residuum argentum petere volo. dicitur quòd possum, non obstante rei iudi. excep. cũ aliud nũc petam, quàm priùs petierim. Fran.

r ¶ *Si ex testamento actum sit.* personali actione ex testamento, quæ si generaliter proponatur. & posteà certa causſa in iudicio examinatur, in aliis nõ obstabit exce. alioquin cõtra eũ pro omni argẽto cõsẽdẽ. & l. & an eadem. §. actiones. vel dic, egit rei vendicatio. & ideo obstat exce. rei iud. in omni causſa, ex qua peti potuit id, quod est petitũ: hoc autẽ nõ videtur petitũ, & ideo in eo nõ obstat excep. rei iud. Est ergo aliud generalitas causſæ, vt inactio. in rẽ, vt in contrariis: & aliud genera litas rei. si vnam prosequor vt hic dicitur. & facit ad l. post deci. C. de fur. & ff. l. proxi. & C. de iud. l. iij. & C. de transac. l. si de certa. & instit. de act. §. si minus. & ff. de arbi. de rebus. & supra communi diui. lege, vt fundus. & ff. ad Velle. lege tutor. §. quid in proposito. & §. quid ergo. Accur.

1 Flo. legatũ.

a ¶ *Quòd.* i. quia.

b ¶ *Putasset.* Videtur ergo quòd obstaret aliàs exceptio. id est, si omne argentum in iudicium deductum fit: licet affirmatio nõ nisi de mensa facta fuisset. ergo si peto à te xx. & tu es cõdemnatus in x. in aliis x. videtur quòd tacitè fis absolutus. & sic tibi competit exceptio rei iudi. quod non puto verum. & quod hic dicitur, sic accipe, s. quod nec prima facie obstet exceptio. vnde nec opus est replicatio nis auxilio. quod aliàs esset necessarium. f. si omne esset in iudiciũ deductum: vt C. de iudi. l. ij. Accur.

Cum testamento.] CASVS. Credens mihi esse legatum argentum, illud petij, & succubui. posteà apertis codicillis testatoris apparet mihi vestem legatã, volo eam petere. dicitur quòd possum, cùm aliud prius petierim. Secundò dicit, petij gregẽ ouiũ, & succubui, nũc auctò vel minuto grege iterũ eum peto. dicitur quòd obstat exceptio. Tertiò dicit, petij decem animalia: puta decem oues, & succubui: nũc peto vnã ouem ex illis: dicitur quòd obstat exceptio: & hoc secundũ Ioannem. Vel secundum H. dicas, petij gregẽ ouium, & succubui: nũc volo petere vnã ouem de illis, obstat exceptio. Quartò dicit, petij à te rem ex eadẽ causſa: dicitur quòd obstat exceptio. ¶ *Si fundum.*] Petij causſam eiusdem fundi: dicitur quòd obstat mihi exceptio: quia ex eadem causſa videor petere vsumfructũ, scilicet ratione dominij fundi. sed secus in vsufr. formali: quia illũ nõ peto ratione dominij quod habebam in fundo. sed quia mihi cõstitutum per pactum vel similem modum, imò si haberem dominium fundi, vsumfructũ formalem non possem habere, cum res mea mihi nõ possit seruire iure seruitutis. Secundò dicit, petij à te vsumfructũ formalem cuiusdã fundi: quia mihi constitutum. & sic act. confessoria egi, & succubui, quia non probaui de jure meo. posteà emi illũ fundum à vero domino, & peto à te vsum fructũ. causſalem eiusdem fundi: cum fundus sit meus, & per consequẽs vsufrũ. & sic negatoria ago. dicitur q̃ bene possum agere. nec obstat quàm prius. ¶ *Si pro seruo.*] In contractu quodã fideiussiſti pro seruo meo, ex illo contractu serui conuentus sum act. de peculio, & fui absolutus. si agatur ex fideiussione tua contra te, habes except. rei iudic. ex persona mea. Franciscus Accursius.

2 Fl. si adfuit hom. gregẽ.

c ¶ *Argentum.* loquitur in personali. vel dic in generalitate rerum: vt ff. l. proxi. dixi.

d ¶ *Iudicium.* differt hoc à superiori: quia supra actor vicit, qui æstimationem acceperat, hic succubuit.

e ¶ *Intelligant.* vt ff. l. proxima.

f ¶ *Si petiero gregem.* & succubuero.

g ¶ *Ex grege.* Sed nonne grex potest esse alienus, & quædam capita mea? Respon. vtique: vt ff. de rei vendi. lege j. in fine. & lege ij. & iij. nam qua ratione grex meus esset, & ex eo aliena capita quædã reperiri possunt, eadem & grex alienus, & quædam capita possunt mea esse.

exceptionem ª: quod nõ sit petitũ quod nec actor petere potuisset ᵇ, nec iudex in iudicio sensiſſet.

XXI. Idem lib. xxxj. ad Sabinum.

Si cùm testamento argentum ᶜ mihi legatũ esset, egerim cum hærede, & posteà codicillis prolatis vestem quoque mihi legatam ¹ esse appareat, non est deducta in superius iudicium ᵈ vestis causſa: quia neque litigatores, neque iudex de alio, quàm de argento actũ intelligant ᵉ.

Qui petiit gregem, & succubuit, nõ auditur uolens iterum eundem petere, licet sit auctus uel diminutus: quia hoc non diuersificat substantiam: nec etiam auditur, si nulle aliquæ capita ipsius gregis petere. Paulus.

1 ¶ Si petiero gregem ᶠ, & vel auctò vel diminuto numero gregis, iterum eundẽ gregẽ petam, obstabit mihi exceptio. Sed & si speciale corpꝰ ex gregeᵍ petãʰ: si tũc ² ⁱ fuerit ᵏ in eo grege, puto obstaturam exceptionem.

2 ¶ Si Stichum & Pamphilũ tuos esse petieris, & absoluto aduersario Stichum tuum esse petas ab eo dem, exceptionem tibi obstare cõstat ˡ.

Qui petiit fundum, & succubuit, non admittitur ad petendum usumfructum causſalem eius: quia uidetur petere idem ex eadem causſa: sed qui petiit usumfructum formalem, & succubuit, non prohibetur petere usumfructum causſalem, uel proprietatem, quia non dicitur petere idẽ, nec ex eadẽ causſa. Paulus.

3 ¶ Si fundum meũ esse petiero ᵐ, deinde posteà vsumfructum ⁿ eiusdẽ fundi petã ᵒ, quia ³ ex illa causſa, ex qua fundus meus erat, meus sit, exceptio mihi obstabit: quia q fundũ habet, vsumfructũ ᵖ suum ᑫ vindicare nõ potest. ¶ Sed si vsum fructum, cùm meus esset ʳ, vindicaui, deinde proprietatem nactus, iterũ de vsufructu experiar ˢ, potest dici alia res esse: quoniam post quàm nactus sum proprietatem fundi, desinit meus esse prior vsus fructus ᵗ, & iure proprietatis, qua si ex noua causſa rursus meus esse cœpit ᵛ.

Exceptio rei iudicatæ competens domino super actione de peculio, competit ei qui fideiussit pro seruo. Paulus.

4 ¶ Si pro seruo meo fideiusseris, & mecum de peculio actũ sit ˣ, si posteà tecum eo nomine agatur, excipiendum est de re iudicata ʸ.

Siue mutetur persona, siue causſa petendi, censetur alia quæstio esse & diuersa, & non obstat exceptio rei iudicatæ, etiam si sit eadẽ causſa defensionis. Paulus.

XXII. Paulus lib. xxxj. ad Sabinum.

Si cum vno † hæredum depositi

† Ad materiam & declarationẽ præsentis l. vide Bald. in l. j. ver. modò quæro. C. si vnus ex pluribus.

Quomodo ergo hîc obstat exceptio? Respon. Ioan. Hîc non petiit gregem sub nomine gregis: sed dixit, vendico ista decem animalia. nam quia singulariter omnia vendicauit, & succubuit: obstat exceptio, scili cet nunc si volo petere vnum caput gregis, sicut & in proxim. §. statim sequitur. & secundum hoc etiam non obstat supra eodem, si quis cùm totum. §. sed in cæmentis. nam domus partes non possunt per se censeri, sed grex sic: vt supra de vsuca. lege, eum qui. & lege, rerum mistura. §. fina. Sed Hugo dixit satis esse si totum gregem petij, licet non dicẽdo has decem oues, argu. supra eodem l. & an ea dem. §. idem corpus. Accursius.

3 Flo. qui ex.

h ¶ *Petam.* nunc secundò.

i ¶ *Tunc.* scilicet cùm primò petij, & succubui.

k ¶ *Affuit.* hoc caput quod nunc peto.

l ¶ *Constat.* vt ff. si quis cùm totũ. §. idem erit. & supra §. proxi.

m ¶ *Petiero.* & fuerit possessor dãnatus secũdum quosdam. Sed cõtra supra eod. l. ueniden ter. dic ergo quòd fuit absolutus: vt supra fi quis cum totum. in fine primi respon.

n ¶ *Vsumfructum.* causſalem.

o ¶ *Petam.* per negatoriam act. nã non possidenti datur: vt ff. si vsusfru. pe. vti frui. §. fin. Sed quid si primò petij vsumfru. causſalem, & nunc fundum? Respon. non obstaret exceptio, quia alia res est.

p ¶ *Vsumfructum.* scilicet causſalem. & est bona ratio. nam qua ratione obstat in fundo, eadem in vsufruct. causſali. sed secus in formali. ille enim non potest petiti ex eadem causſa &c. quia & sic non obstat exceptio rei iudicatæ: quia agit ex alia causſa qui petit formalem. Aliꝰ sic, aliud in formali, & tunc ei non obstat exceptio rei iudicatæ: imò ipso iure agere non potest: quia qui &c. & secundum hoc dices condemnatum in fundum priorem.

q ¶ *Suum.* scilicet formalem: quia sua res nemini seruit: vt supra si vsusfruct. peta. vel ad alium pertinere negetur. l. vti frui.

r ¶ *Esset.* iure seruitutis: & sic formalẽ, nec obtinui ideò, quia in probatione defeci, & sic fuit simpliciter absolutus. aduersarius. Quid ergo si ille cùm de suo iure probasset, eum esse fructuarium esset pronuntiatum: tamen deinde proprietatem nactus vsumfruct. per negatoriam peto, quid erit? Respond. idem est, cùm modo agam pro causſali. argumen. huius §. Item quid si egi primò pro causſali: nunc dominus interrim factus ago pro eodem? Respond. idem per hunc §. nam & sic potest poni casus.

s ¶ *Experiar.* scilicet negatoria actio. nam ea petitur vsusfruct. causſalis. vt supra fi vsusfruct. peta. l. vti. sed formalis per confessoriam: vt supra, fi ser. ven. l. ij.

t ¶ *Vsusfructus.* scilicet formalis.

v ¶ *Cæperit.* sed cur aliud in seruo, qui rediit postliminio: vt supra l. fi mater. §. eandem: Respon. hoc facit postliminij fictio: vel dic, ibi cœpit eum habere ex causſa priore, hic verò minimè. Accursius.

x ¶ *Actum sit.* & fuit absolutus.

y ¶ *Iudicata.* Facit infra de solut. cùm quis. §. de pecul. Sed contrà in eod. titul. l. egisti. Solut. hîc fuit absolutus quia soluit seruus. nam tali casu etiam condemnato datur exceptio: vt supra, siquis cùm totum. §. planè. vel hîc fuit ideò absolutus, quasi non fuerit contractum cũ seruo. ibi verò quia nil erat in peculio. & facit supra de iureiuran. l. qui iuraſſe. §. penult.

Si cum vno.] CASVS. Egi cum hærede Titij actione depositi ad centum quæ deposueram penes eum, & succubui: nunc volo agere contra alium hæredẽ Titij. dicitur quòd possum. Item si cum hærede Titij egi ex dolo Titij defuncti, quem dolum Titij hæres commisit circa depositum: nunc volo agere cõtra eundem ex dolo suo proprio: bene possum: quia de alia nunc ago, nec obstat mihi exceptio rei iudi. si succubui in prima. quia de alia re agitur. Franciscus Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Agetur.*nisi vna fuit caussa defensionis: vt ff. de app.si qui separatim.§.fi.quæ est contrà.& l.à sententia.quæ est arg.contrà. & facit suprà,depositi.l.j.§.si apud duos.

b ¶ *De alia re.*facit suprà,de transac.l.non est ferendus.§.fi.

Sī in iudicio.] CASVS. Ex aliquo contractu debes mihi centum: & promiseras certas vsuras pro illis centum dare. petij vsuras, & succubui. bene possum posteà petere sortem, scilicet centum. Secundò dicit, deposita fuit pecunia penes te sub vsuris,& sic tene ris ad vsuras iudicis officio : quia inhæret actio depositi.si iudicis officio petij vsuras, & succubui: quia nō prouerum actio.cui inhæret officium : si posteà ago depositi ad pecuniam depositam, & iudicis officio petam te condemnari in vsuris totius temporis, ex quo incœpiti vti hucusque : bene possum.Fran. Accursius.

1 *Eler. agere pos.*

c ¶ *Petita sint.* scilicet, ex stipulatu : siue bonæ fidei, siue stricti iuris contractum ponas.non enim in bonæ fidei iudiciis alia est petitio sortis, & alia vsurarum:vt C. deposi.l. iiij.

d ¶ *Persequi.* offi.iudic. quod non potuit, cùm nō esset actio proposita ad eas petēdas: nec principalis fuerat proposita de sorte.& ideo non erat cui iudi. offi.accederet. & facit suprà, de iure dotium. cùm post. §. vsuras. & de vsuris. l. lite contestata.& infrà de verborum obligatio. lege, cùm stipulati sumus.& C.de iudic.l.prima.Accursius.

Sī quis rem.] CASVS. Ego Francisc. emi fundum à non domino. cum à me vendi caretur,obtinui.si eundem fundum posteà de sij possidere: & verus dominus eum possidere cœpit : & ego eum fundum à domino possidente eum petam, & ipse excipiat quòd fit dominus fundi : ego replicabo,quia secundum me fuit iudicatum,cū eum possidebam.Franciscus Acursius.

2 *El. At si non*

Exceptio dominij nō semper obstat Publiciana agēti.

e ¶ *Absolutus sit.* scilicet ita quòd & suam fuisse pronuntiatum sit: aliàs non ideo ius petendi haberet.argumen.suprà de iureiurando.lege, sed & si.vel etiam tantum absolutus fuit,sed Publicanam propter emptorē intendit,si à possessione cadat:& ita erat hīc vnus casus specialis.in quo exceptio dominij non obstat agenti Publiciana.vel fortè aliud est in sententia : vt hīc.aliud in iureiurando : quia sententia hoc casu maioris authoritatis sit, quàm iusiurandum. & facit suprà de Public.lege prima.& fina.& suprà de noxalibus,lege generaliter. & de rei vendicatione.l. si à Titio. & l.si culpa.& j. de except.doli.l. apud Celsum.§.si à Titio.

f ¶ *A domino.* scilicet possidente.

g ¶ *Aduersus exceptionem.* scilicet hanc,si non,&c.

h ¶ *Sit res.* dicebat enim possessor,si non esset res mea, rectè ageres: sed quia res est mea,non rectè agis.

i ¶ *Sī res.* id est, rectè excieperes,si res quam peto non esset mihi adiudicata : sed quia est mihi adiudicata per sententiam , non rectè excipis.

Iu qui.] CASVS. Petij à te hæreditatem Titij quam possidebas , & succubui : quia non eram hæres , cùm forte Titius adhuc viueret : posteà fum factus hæres Titij , & nunc hæredi. prædictam actum sit:tamē & cum cæteris hæredibus rectè agetur a , nec exceptio rei iudicatæ eis proderit. Nā etsi eadem quæstio in omnibus iudiciis vertitur:tamen personarum mutatio, cum quibus singulis suo nomine agitur,aliam atque aliam facit rem.& si actum sit cum hærede de dolo defuncti, deinde de dolo agatur b hæredis,exceptio rei iudicatæ non nocebit , quia de alia re b agitur.

Absolutoria lata super usuris,non parit exceptionem rei iudicatæ super sorte. hoc primò,nec etiā super usuris si lata sit ex eo quòd ineptè fuerint petitæ,si posteà aptè petantur. hoc secundò.Paulus.

XXIII. Vlpianus lib.iij. Disputationum.

Sī in iudicio actum sit vsurarū solæ petitæ sint c , non est verendum, ne noceat rei iudicatæ exceptio circa sortis petitionē. quia enim non competit , nec opposita nocet. Eadem erunt, & si quis ex bonæ fidei iudicio velit vsuras tāùm persequi d ,nam nihilominus vsuræ futuri tēporis cedunt. Quādiu enim manet contractus bonæ fidei,currunt vsuræ.

Possessor absolutus ex eo quòd dominium rei ad ipsum pertineat, si à possessione cadat, & ad actorem perueniat, potest uirtute dictæ sentētiæ ab eo recuperare:nec ille auditur uolens de dominio probare:quia ueniret contra sententiam. Paulus.

XXIIII. Iulianus lib.ix. Quæstionum.

Sī quis rem à non domino emerit,mox petente domino absolutus sit e : deinde possessionem amiserit, & à domino f petierit aduersus exceptionem g : *si non eius sit res h* , replicatione hac adiuuabitur , *Si non i res i iudicata sit.*

Ex caussa de nouo superuenīēte, qui primò à te peto.dicitur quòd possum. ¶ *Est in potestate.*] Emi à te seruum vitiosum.dicitur quòd possum agere vel redhibitoria intra sex menses, vel actio.quanto minoris fuit seruus cùm venditus fuit:& in hac secunda venit quandoque redhibitio totius rei:vt si tale erat vitium, quod si sciuisset cum actor non emisset.& si vna agam,& succumbā, deinde alia velim agere:obstat mihi exceptio rei iudicā. ¶ *Si te negotiis.*] Gestor negotiorū meorum fine mandato petiit fundum meum à quodam possidente rei vendicatione , & succubuit : & non habui ratum quod fecit. deinde mandaui sioi vt ageret rei vendi. ad illum fundum , dicitur quòd potest agere non obstante exceptio. rei iudi. Idem est si gestor negotiorum meorum fine mandato egisset mea negotia meo nomine ad fundum mihi dandum certi condictione.ex stipulat. vel simili personali:& succubui : deinde ei mandaui, vt ageret pro me ad illum fundum. nam bene poterit agere. Franciscus Accursius.

k ¶ *Petierit.* & succubuerit.

l ¶ *Non summouebitur.* vt suprà eodem,l. si mater.§. eandem. & C.de petit. hæred. hæreditas.

m ¶ *Veniret.* Hīc nota differentiam inter quanto minoris prætoriam , & ciuilem. quod dic vt dixi suprà de action.emptio. & venditio.l. Iulianus. in princ.

n ¶ *Actio.* scilicet quāto minoris.

o ¶ *Continet.* vt & suprà de ædil. edict.l.boues.§.aliquando.

p ¶ *Rei iudicatæ.* & ita contrà suprà de ædil.edict. l. si tamen. §. non nocebit. vbi non nocet agenti nec quāto minoris qui primò redhibitoria egerat & succubuerat. Solutio, hic agit quanto minoris ciuili ad redhibendum.ibi quanto minoris prætoria valet. Alij dicūt quòd hīc venditor fuit dānatus & soluit, cui datur exceptio:vt suprà.si quis cùm to.§. planè. vel verius , refert an ideo absoluitur in redhibitoria , quia tempus fit lapsum : vt ibi , an quia emptor non potuit probare vitium fuisse tempore contractus,vel emisse se , vt hīc.

q ¶ *Perieris.* rei vendi.& succubueris.

r ¶ *Enim.* nimirum : quia res etiam non sit deducta in priore iudicio: vt suprà, de iudic.l.si prætor.& facit infra iudicatum solui fi nance.& supra,qui satisdare cogan.Iulianus.& C.ad exhibend.l.neque. & supra, de exceptio.l.Modestinus.& supra,de transactio. qui cum tut.in principio.

Egi tecum.] CASVS. Dicebas domum meam domui tuæ debere seruit.altius non tollendi:& in possessuiusmodi seruit. eras.negat.negatoria ago contra te,dicens mihi ius esse altius eā eleuandi vsque ad decem pedes:& succubui.iterū volo agere cōtra te negatoria, dicens mihi ius esse eleuare vsq; ad xx.pedes.Dicitur quòd obstat mihi exceptio.Idem est si dicā mihi ius esse ædificare per decē pedes vsque ad altius tollere. exceptio rei iudicatæ

a ¶ *Obstabit.* supra,si quis cùm totum.in prin.Sed contra in l. si mater. §.si quis iter.Solu.vt ibi.

b *Ad alios decem.* scilicet ab aliis decem vnde victus sum quasi supra illos decem velim intendere ius mihi esse decem pedes altius ædificare.

c ¶ *Pars iure haberi.* sicut in vsufructu caussali:qui non potest esse sine proprietate. vnde victo de proprietate, si petam caussalem vsumfructum , obstat ex ceptio , vt ff. si cum.§.si fundum meum.& facit ff.de aqua plu. arcen. l. sed interdum.

d ¶ *Perito.* & possessore absoluto.

e ¶ *E regione.* id est ex parte fundi petiti, & sic ei accessit.

f ¶ *Exceptio.* hoc ideo, quia rei accrescit sicut aliàs in proprietate legata : secus in vsufru. quia persona accrescit : vt ff.de vsufru. l. si Titio.§. fin.& ff. eo. & an eadem.§. qui cum parrem petendo ergo insulam videtur & fundum petere , nisi cùm nascitur è regione agri limitati, vbi non habet locum alluuio:vt supra de acquir. re. do. l. in agris.

1 *El. successit*

Vm de hoc. CASVS. Cum quæritur an sit eadem res, siue caussa quam nunc intento,ei quam primò intentaui , vt sic obstet excep.rei iudi.ea sunt spectanda.f. an sint eadem personæ. Item an sit illud idem nunc petitum quod prius erat petitum. Item an sit eadem caussa petendi quæ prius erat. & si hæc tria concurrunt: dicitur hæc eadē , quæ prius : vt sic obstet exceptio rei iudi.hinc est,quòd si petij rem rei vendi. dicens me dominum,& succubui,iterum eandem rem volo petere,dicens meam,quia eminon audior,sicut & si dicerem me noua instrumenta reperisse ad probandum quod res sit mea,& per hoc vellem iterū agere.nam non audior. Franciscus Accursius.

g ¶ *Hæc.* scilicet tria.

h ¶ *Proxima actionis.* & si quid horum defuerit,non habet locum exceptio rei iudi.vt plenè diximus supra eodem , lege, cùm quæritur.& lege seq.& no.hic quòd caussa prox ma est,quia emi à Titio : remota est,quia mea.& vtraque inspicitur:vt ff. eod.si mater. §. si quis autem. Quare ergo hic dicit de proxima,& non de remota?Respon.quia qui egit adiecta caussa proxima,iterum agens ex eadem non auditur. sed si ex alia auditur.qui ex remota egit & succubuit,nulla caussa adiecta posteà remota vel proxima:non auditur,cùm omne ius , &c.vt supra, eodem.l.si mater.§.eandem.& dicitur proxima actionis , id est caussa agendi ex qua actio procedit.

i ¶ *Nec iam.* hoc restringas ad actio.in rem:vt ff. eod.l.si mater. §. denique.& §.eandem.secus in personali:vt ff. eod. si ex testamento. & l. k ¶ *Existimasser.* cùm primò egit:nam non auditur modò cùm simpliciter primò egerit,nisi in matre:vt & l.si mater.j.respondeo.

l ¶ *Reperisset.* qui non admittitur nisi in casibus:vt ff.de iureiur.l.admonendi.& ff.de re iudi.l.imperatores.& facit C.de transactio. sub prætexto. Accursius.

Exceptio.] CASVS. Petij ré rei vend.& succubui. si amodo hæc res meus eam rem petat,vel alius successor ab eodem,obstat ei exceptio rei iudi.Franciscus.

m ¶ *Expertus est.* per hoc probatur dominiū remanere penes me acto rem,licet cōtra me sit iudicatum.& sic obstat exceptio. & pro hoc ff. de condi.inde.Iulia.& ff.l.si mater.§.eandem.ibi,& ideo si fortè,&c.si autem pro me sententietur , & res erat rei , an sententia faciat me dominum?sic quòd non,eadem ratione.sed & si fi nonum.

tur transire:vt suprà de condictione ob causs.lege , iij. §. subtilius. sed si eadem à possessione,agam Publiciana,vt supra de publi.l.iij. in fine. Item sicut hoc transit ad damnum,sic ad proficuum:vt supra , si te. §. Iulianus.& ad hoc infra de regulis iuris.lege aliud. §. fina. & l.in his. §.primo.

dominio serui,& efficiatur liber,cùm non possit effici liber pro parte , tamen conseruatur indemnis:quia ab ipso manumisso debet refundi pretium partis suæ.Paulus.

XXIX. Idem lib.xj .Responsorum.

Vdicatæ n quidem rei præscriptio cohæredi , qui non litigauit, obstare non potest o . Nec in seruitutem p videtur peti post rem pro libertate q iudicatam , nondum ex caussa r fideicommissi mamumissus,sed prætoris s oportet in ea re sententiam seruari , quam pro parte t victi seruare t v nō potest.Nam & cùm alterum ex cohæredibus in officio si quæstio tenuit, aut etiam duobus x separatim agentibus y alter obtinuit, libertates competere placuit z :ita tamē, vt officio iudicis indemnitati victoris a , futurique manumissoris consulatur b .

Sententia lata contra auctorem, non præiudicat singulari successori , qui ante illā caussam habuit, si non fuit citatus , uel requisitus ad caussam. Paulus.

¶ Si debitor de dominio rei,quam pignori dedit,non admonito c creditore caussam egerit , & contrariam sententiam acceperit, creditor in locum victi succesisse non videbitur , cùm pignoris conuentio sententiam præcesserit d .

Qui egit petitione hæreditatis simpliciter, & succubuit,licet caussam intestati duntaxat fuerit persecutus , non auditur uolens iterum agere ex testamento. Paulus.

I Vdicatæ.] Dic caussum in princi. vt in gloss. domini mei Accur. quæ incipit , duo possidebant , &c. ¶ *Si debitor.*] Obligaui tibi fundū meum , posteà egi rei vendicat. ad istum fundum contra Titium eum possidentem non admonito te creditore,& succubui. dicitur quòd hæc sententia non nocet tibi creditori,quin possis agere hypothecaria. Frā ciscus.

1 *Fl. Prædicte.*

n ¶ *Iudicatæ.* Duo possidebant seruum , qui seruus contra vnum hæredem egit , dicendo sibi deberi fideicōmissam libertatem , & obtinuit si alius hæres petat eum in seruitutem,non debet ei obiici exceptio rei iudicatæ. quia iste hæres, qui defuit in priori iudicio , non videtur petere in seruitutem post rem iudicatam contra se. & hoc de rigore. sed tamen prioris cohæredis sententia seruabitur in totum de æquitate : scilicet, vt totus dicatur liber, quia non potest eum seruare tantum pro parte cohæredis victi, quia nemo potest esse pro parte liber , & pro parte seruus , sicut vides quando agitur de inofficioso testamento contra vnum hæredū, & obtinet : tunc pro parte testamentum rescinditur : libertates verò insolidum dantur,alio cohærede indemni conseruato.ff.

o ¶ *Non potest.* quò minus possit petere seruum , pro quo agente alio cohærede iudicatum est vt manumittatur. Azo. ad quod facit ff. de re iudicata.l.fæpe.

p ¶ *In seruitutem.* scilicet cùm aduersus hunc qui petitur , nulla sententia sit lata.ab eo enim qui petit, nō videtur peti in seruitutem post rem pro libertate iudicatam,cum contra eum nunquam fuit lata sententia.vel dic,nec seruitutem videtur peti,sub.debere:quia non debet vocari ad seruitutem.

q ¶ *Pro libertate.* ex caussa fideicommissi præstanda.si enim pro libertate competente lata sententia fuisset,& cohæredi obstaret, quia facere ius sententiæ:vt supra de lib.causs.diui fratres.& de sta. hom. ingenuum.Accursius.

r ¶ *Ex caussa.* quo ipso videbatur magis posse peti.

s ¶ *Sed prætoris.* licet dixerim non obstare exceptionem , quò minus petam seruum,obstat tamen quò minus obtineam seruum. & hoc est, sed & prætoris &c. vel secundum aliam expositionem dic, bene dico non admitti hunc contra sententiam,sed &c.

t ¶ *Pro parte.* scilicet pro parte victi cohæredis tantum : quia nemo pro parte liber,& pro parte seruus esse potest:vt ff.de lib. cau. l. duobus.& facit ff. de adi.leg.legata.§.fin.Sed contra. C.de ser. cōmu.manumiss.l.j.§. fi.sed illud expone vt ibi not.

v ¶ *Seruare.* aliàs præstare.& aliàs seruare.

x ¶ *Duobus.* scilicet filiis.

y ¶ *Agentibus.* contra scriptum hæredem.

z ¶ *Placuit.* insolidum,vt & ff.de inoffic.testa.l.nam & fi.§. fina. & de colla,b.l.pater filium.& C.de inoffic.testa.l.cum duobus. & ff. de legat.ij cùm filius.in princ.

a ¶ *Victoris* in querela.

b ¶ *Consulatur.* etiam superiori casu.non solùm isto.

c ¶ *Non admonito.* aliàs contrà suprà,de re iudi.l.fæpe.

d ¶ *Præcesserit.* Secus si sententia pignoris caussam præcessisset : vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

suprà de pig. si superatus. & supra eod. l. mater. §. item si rem.

Ex sexta ve.] CASVS. Quidã instituit tres hæredes: quendã suũ agnatũ, scilicet Titium & Sempronũ in duabus vncijs duosq; alios puta Cornelium in x. vncijs. Titius cœpit possidere dimidiam totius hæreditatis, & Sempronius aliã dimidiam: nunc Cornelius agit contra Titiũ ad id totum hæreditatis, quod possidet: & sic ad dimidiã totius hæreditatis dicês testamentũ, in quo Titius fuit institutus pro parte, & Sempronius pro alia, non tenere: vt quia falsum. & sic se tanquam proximiorẽ ab intestato debere succedere, & succubuit nunc vult ille idẽ Cornelius petere à prædicto Titio vnciam hæreditatis, cum sit institutus in duabus. dicitur quòd repellitur excepto rei iudi. quia dicendo falsum, & succũbendo, perdidit relictũ prædictum duarũ vnciarum.

¶ *Latinus Largus.*] Latinus Largus proposuit quandam quæstionem, quam nunc Paulus author huius legis vult decidere: quæ quæstio talis est, Sempronius decessit, & successit ei Mæuius suus filius. bona tamen Semproni cœpit possidere Titius, dicês se hæredem Semproni, & non Mæuium, &c. Mæuius cũm hæc bona peteret a Titio, venerũt ad transac. & tradidit Titius Mæuio nomine transac. quædam de re. us hæreditariis. item quendam suum proprium agrũ ipsius Titij, quem agrũ obligauerat Titius prius auo Mæuij,

XXX. Paulus lib. xiiij. Quæstionum.

EX sextante [a] hæres institutus, qui intestato legitimus hæres esse posset [1], cùm de iure [b] testamẽti faceret quęstionẽ, ab vno ex institutis dimidiã partem hæreditatis [c] petiit, nec obtinuit. Videtur in illa petitione etiã partem sextãtis [d] vindicasse [e]: & idco si cœperit ab eodem ex testamento eandem portionem [f] petere, obstabit rei [2] iudicatæ [g] exceptio.

1 ¶ Latinus Largus [h], Cùm de hęreditate [i] inter Mæuium, ad quẽ pertinebat [k], & Titium, qui controuersiam mouerat [l], transigere tur, traditio rerum [m] hęreditariarum Mæuio hæredi à Titio facta est: in qua traditione etiã fundum [n] suum proprium [o], quem ante multos annos auo [p] eiusdem Mæuij hæredis obligauerat: quenq; aliis [3] posteà in obligationẽ deduxerat, ex caussa pacti tradidit. His ita [4] gestis, posterior Titij creditor ius suum [q] persecutus est, & obtinuit: post hoc autem iudicium Mæuius hæres reperit in bonis [r] auitis chirographũ eiusdem Titij ante multos annos conscriptum, per quòd apparuit eum fundum, qui in caussam transactionis venerat, etiam auo suo ab eodem Titio fuisse obligatum. Cùm ergo cõstet prius auo Mæuij hæredis in obligationem eundẽ fundum datum de quo Mæuius superatus est [s]: quæro, an ius aui sui quod tunc, cùm de eodem fundo ageretur, ignorabat: nulla exceptione opposita exequi possit [t]? Respondi. Si de proprietate [v] fundi litigarũ [6] esset, & secundum actorem pronũtiatum fuisset [7]: diceremus petẽti ei, qui in priore iudicio victus est, obstaturã rei iudicatæ exceptionẽ: quoniam de eius quoque [x] iure quæsitum videtur [y] actore [8] petitionẽ implẽte [z]. Quòd si [a] possessor absolutus [b] amissa possessione eundẽ fundum [9] ab eodem, qui priùs non obtinuit [c], peteret, non obesset [d] ei exceptio [e]. nihil enim in suo [f] iudicio de iure eius [g] statutũ videtur [10]. Cùm autem pignoratitia [h] actũ est aduersus priorem creditorem [i], potest fieri, vt de iure possessoris non sit quæstum: quia non vt in proprietatis quæstione, quod meum est [k], alterius non est: ita in obligatione vtique consequens est, vt non sit alij obligatum, quod [l] hic probabilius [11] sibi teneri. & probabilius [m] dicitur, non obstare exceptionem [n]: quoniam de iure possessoris quæsitum non est, sed de sola obligatione [o]. In proposita autem quæstione magis me illud mouet, nu

1 Vlp. ei rei.

2 Vlp. ei rei.

3 Vlpr. alij.

4 Vlpr. deest. qua.

5 Fl. rebus.

6 Vlpr. petest.

7 Vlp. sed dicerem.

8 Fl. id est actore.

9 Vlp. dolo fundum.

10 Vlp. non refert.

11 Vlpr. probabile.

hæredi. &c.

a ¶ *Ex sexta ve.* id est ex duabus vncijs, quæ est sexta hæreditatis; vt institu. de hære. institu. §. hæreditas.

b ¶ *De iure.* id est de vitio testamenti: vt quia falsum vel inoffic. & ideo succumbens perdit relictum: vt & ff. de inoffic. test. Papi. §. meminisse. secus si solenne: quia tunc non perdit, vt in contrario: vt ff. de iis qui. vt indig. lege, post legatum §. j. quæ est contra secundum R. vel verius secundum Ioan. Azo. & Hug. etiam si non solenne, perdit hic. & sic nõ refert, qua ex caussa de iure testamenti quærat. sed ideo dicunt hunc repelli, quia proposuit petition. hæredi. generalem, non expressa caussa ex testamento, vel ab intestato. licet postea in caussæ processit vnam caussam tantùm fuerit prosecutus: quare obstat rei iudic. exceptio, licet ex alia caussa agat: vt ff. l. si mater. §. denique. & §. eandẽ. sed si expressisset caussam, puta ab intestato: nõ obstabit ei posteà agenti ex testamento exceptio rei iudicatæ. vt ff. l. si mater. §. si quis autem. & de petit. hæredit. legitimam. & de inofficio. testamen. lege, mater. Sed an exceptio electionis? dic sic, nisi sit conjunctus vsque ad quartũ gradum: vt C. de cod. cill. lege fina. Alij dicunt quòd non. in personali autem simpliciter proposita omnia venisse intelliguntur: licet in processu expressierit: vt supra, & an eadem. §. actiones. & secundum hoc non valet oppositio, quæ fit sic, aut petendo ab intestato scit sibi deferri ex testamento, & videtur tacitè renuntiare: & sic non tanquam iudicatum, sed tanquam repudians repellitur: vt supra de acquiren. hære. l. filium emancipatum. aut ignorauit, & non repellitur: vt supra de acquir. hære. l. si is. §. fin. & quia caussam expressit: vt supra, & an eadem. §. actiones. ideo dico quòd hic non obstat, quia exegit non expressa caussa, vt dictum est.

c ¶ *Hæreditatis.* cùm ille eam possideret, & alius hæres dimidiam.

d ¶ *Sextantis.* id est vnciam, ex qua erat institutus.

e ¶ *Vendicasse.* & sic in ea vncia succubuisse videtur.

f ¶ *Portionem.* id est vnciam.

g ¶ *Iudicatæ.* sed ab alio petet aliam vnciam.

h ¶ *Latinus Largus.* scilicet quæstionem proponit talem, cùm de

Constituto. quia res sua non potest esse sibi obligata: vt hic. & j. de regu. iur. l. neque pignus. & ff. de pig. act. l. ij. hoc tamen quandoque fallit: vt C. de iure do. l. in rebus. sed ibi non erat plenè domina. Item contra supra, ad Treb. lege, debitor. sed ibi non durauit dominus. Item in præsenti casu. sed potest dici quòd hic non fuit dominus cum tradens dederit quasi rem accipientis, & accipiens eodem animo accepit, credens esse hæreditatis: vt ff. de condic. ob causs. l. ij. §. subtilius. & facit supra de le. ij. l. si natus con. & de acqui. hære. l. si seruum quis. in prin. Quid ergo si fuit factus dominus: vt quia sciens dantis accepit? fortè adhuc videtur idem. arg. huius literæ: verum est enim, &c. sed non aperit an sit res obligata, licet competat hypothecaria. Accur.

b ¶ *Pignoratitia.* i. hypothecaria, quia nõ fuit Mæuius dominus.

c ¶ *Non esse.* Ergo hypothecaria durat, quæ talem conditionem habet nisi soluta pecunia: vt hic, & ff. ad Velleia. l. aliquando. §. de pignoribus. & de pig. l. grege. §. etiam. & de pig. act. si rem alienam. §. omnis.

d ¶ *Iudicatæ.* caussa enim dominij, scilicet exceptio, de qua magis dubitatur, non nocet, nec hæc ergo nocere debet, de qua minus videtur. sed certè etsi dominij noceret, non tamen sententiæ, scilicet exceptio noceret, cùm non de iure possessoris fuit quæsitum primo iudicio: vt & supra, co. l. duobus.

PAULUS CASVS. Egi contra te rei vendi. ad fundum, & succubui: nunc eandem rem peto à te certi cõdi. ex stipu. vel simili. dicitur quòd non obstat mihi prima sententia. Fran. Accur.

e ¶ *Nec obtinuisset.* id est non obtinuit, imò succubuit.

f ¶ *Condicenti.* id est in personam actione agenti.

g ¶ *Non obstare.* quia condicere potest etiam qui dominus nõ est. Sed quid si restitutionem rei idco, quia mea erat, stipulatus sum, deinde egi rei vendi. & succubui: si agam ex dicta stipulatione, an repellar? Respon. non. per legem istam. nam potest esse mea, non tamen tenuit stipulatio. & contrà licet sit absolutus, tamen adhuc est mea: vt & supra eodem, l. exceptio.

¶ DE DIVERSIS ET TEMPORALIBUS PRÆSCRIPTIONIBUS, &c.

Dictum est suprà de exceptione in genere, item de exceptione rei iudicatæ. verum quia est quædam exceptio cum tempore: ideo ponitur ista rubrica. Item quia in præscribendis rebus datur accessio possessionis: ideo ponitur de accessione possessionum Bartolus.

¶ Præscriptionum alia vnius diei, alia duorum: vt j. de appel. à sententia. §. fin. & quando appellandum sit. lege j. §. biduum. quandoque triũ: vt C. de iudic. l. fin. & hoc non profequor, quia magis est laboriosum quàm subtile. de vsucapi. tamen triennij dic quòd per eam quæritur dominium: vt C. de pact. lege, traditionibus. dummodo quatuor interueniant: scilicet bona fides, & titulus, & quòd res non sit vitiosa: & quòd possessio sit continua vsque ad vltimam diem, quam tetigisse sufficit. & idem in præscriptione decem vel viginti annorum: vt infrà eodem. l. in vsucapione. secus in præscriptione personalium actionum: vt infra de act. & obli. l. in omnibus. Item per præscriptio. x. vel xx. an. nõ queritur dominium. quod dic vt not. C. de bon. mater. auth. ibi posita super l. j. Item vsucapio non interrumpitur lit. con. testa. quod secus est per præscript. quod dic vt not. suprà, de rei vendi. si posit acceptum. Item præscript. quod dic vt not. C. de tempo. in integ restitu. pe. l. fin. quod enim non mutatur, ff. et vt C. de app. præcipimus in fin. & de testam. sancimus. Item etiam in vsucap. triennij, & x. & xx. & xxx. & xl. ann. & aliis constat tempus esse continuum. vt ff. de vsuca. l. nunquam. §. in vsucapionibus. Accursius.

s ¶ *Reddit.* sed nonne omni die reddit, præter feriatos: vt C. de feriis lege, omnes? Respond. idẽ & si quocunque modo impeditus, vt reddat, vel non impeditus, cùm & in continuis daretur restitutio non suprà ex quibus caussis maio. lege j & l. sed & si per prætorem. §. ij. Accursius.

Vel hoc actum.] CASVS. Cùm tractatus vtiliũ dierum sit frequens: videndum est quid sit experiundi potestatem habere, id est qui dies dicantur vtiles: nam paria sunt ambo prædicta. & certè tria sunt necessaria, vt experiundi potestatem quis dicatur habere, & sic dies vtiles cedat. Primum vt actor per se, vel per alium potuerit agere. Item quòd reus potuerit se defendere per se vel per alium. Item, quòd sit copia iudicis. Franc. Accur.

h ¶ *Frequens est.* bona ratio, quare sit videndum: vt ff. de lib. lega. l. legaui.

i ¶ *Experiundi.* Sed quomodo per hoc scimus vtiles dies? Resp. quia hæc duo paria sunt: scilicet habere potestatem experiundi: & diem vtilem cedere: vt hic patet.

k ¶ *Agendi.* hæc ergo tria sunt necessaria, vt experiundi potestatem quis habeat, id est facultatem agendi per se, vel per alium: item, potestatem conueniendi eum per se, vel per alium respondentem: & ius reddentis copiam.

l ¶ *Eum.* s. reum.

m ¶ *Nisi actor.* quod de actore dicit, non videtur necesse: quia & si actor impeditur, cedit vtilis dies: vt infra eo. l. si seruus. quæ est contrà. Solu. currit de iure communi, vt ibi: sed actor restituitur in integrum ex clausula generali. ff. ex quib. causs. ma. l. j. Vel hic de vtili ob. loquitur, ibi de continuis. vel hic post obligationem commissam. vel contractam intercessit idonea caussa, quæ absque copiam agendi. Ibi autem nil post satisdationem accepram contingit. Vel hic contraxit liber [a], ibi seruus. vel ibi erat, qui poterat agere nomine domini, vt seruus in iudicio momentaneæ possessio. nec obst. quod ibi dicit, an non is agere &c. quia de stipulat. dicit, non de iudicio principali. hoc non placet.

n ¶ *Quod hostes sit.* & facit j. de stipu. ser. si seruus.

o ¶ *Mandare* alij caussam agendam.

p ¶ *Potestatem.* Hic quæritur, si citatus ad sententiam, vel ad veniendum ad ius, cum statim dederit iudicio sisti, impeditus iusta caussa non venit, mittere tamen potuit, an sit contumax, vel incidit in stipulationem? videtur quòd sic per l. istam, & suprà de mi. l. Papinianus. & quib. ex cau. maio. sed & si per. §. aduersus. sed in illis duabus ex iniusta caussa abest, ex qua pœnam non præmium debet habere: vt infra de negotiis gestis, l. siue hæreditaria. Item ista loquitur in actore, sed tu quæsiuisti in re: quia actor potest prænidere quando agat: vt infrà, tit. l. j. purè. §. fina. Item vnum pro eo. aliud sit igitur contra eum, vt satis fit si possit mittere procuratorem: vt suprà de iureiurando. l. eum qui. Item quòd ad aliud, non quòd ad continuaciam præfumendam. dic ergo quòd procuratorem mittere non tenetur. aliàs parum prodesset sibi relaxatio: vt ff. si quis cau. l. ij. §. si quis iudicio. & supra, de re iudic. l. quæsitum.

q ¶ *Prætoris.* id est, nullius notionem.

r ¶ *Proinde ij dies.* scilicet tantum. & intellige quæ hîc dicuntur, in diebus, qui sunt vtiles quò ad sui initium, & progressum: secus in iis, qui ad sui initium sunt vtiles tantùm, sed pòst continui: vt infrà quando appellandum sit. l. j. §. dies. & supra de redhibit. l. cùm sex. & infrà de adulter. l. quinquennium. & supra de calumn. lege, annus. Item facit infra de adulte l. miles. §. fexaginta. & supra de ædilit. edic. sciendum. §. fina. & l. quod si nolit. §. si quis ita. Item quæro an hodie corrigantur huiusmodi vtiles dies vel anni? Respond. non, nisi circa tractatum de restitu. in integ. vt C. de tempo. in integ restit. pe. l. fin. quod enim non mutatur, ff. et vt C. de app. præcipimus in fin. & de testam sancimus. Item etiam in vsucap. triennij, & x. & xx. & xxx. & xl. ann. & aliis constat tempus esse continuum. vt ff. de vsuca. l. nunquam. §. in vsucapionibus. Accursius.

Vlpianus libro lxviiij. ad Edictum.

VIa tractatus de vtilibus diebus [9] frequẽs est [h], videamus, quid sit experiũdi [i] potestate habere. Et qui dẽ in primis exigendũ est, vt sit facultas agendi [k], neque sufficit reo experiundi secum potestatem facere, vel habere eum [l], qui se idoneè defendat: nisi actor [m] quoque nulla idonea caussa impediatur ex periri. Proinde siue apud hostes sit [n], siue reipublicæ caussa absit, siue in vinculis sit, aut sic [1] tempestate in aliquo loco vel regione detineatur, vt neque experiri, neque mandare [o] possit, in ea caussa est, vt experiundi potestatẽ [p] non habeat [2]. Planè is, qui ea [3] valetudine impeditur, vt mandare possit, in ea caussa est, vt experiundi potestatẽ habeat. ¶ Illud vtique neminẽ fugit, experiundi potestatem non habere eum, qui prætoris [q] copiam non habuit. Proinde ij dies [r] cedunt, quibus ius prætor reddit [s].

1 Vlp. aut si.

2 Fl. habet.

3 Fl. qui valetudine

a Alex. in l. si finita. §. si de vectigalib. in pen. co. s. de dam. infec. hanc gl. singu. reputat ad hoc quòd per lit. contest. inducit quasi contractus, non aurẽ ex sententia inducitur. Bo.

ctor restituitur in integrum ex clausula generali. ff. ex quib. causs. ma. l. j. Vel hic de vtili ob. loquitur, ibi de continuis. vel hic post obligationem commissam. vel contractam intercessit idonea caussa, quæ absque copiam agendi. Ibi autem nil post satisdationem accepram contingit. Vel hic contraxit liber [a], ibi seruus. vel ibi erat, qui poterat agere nomine domini, vt seruus in iudicio momentaneæ possessio. nec obst. quod ibi dicit, an non is agere &c. quia de stipulat. dicit, non de iudicio principali. hoc non placet.

n ¶ *Quod hostes sit.* & facit j. de stipu. ser. si seruus.

o ¶ *Mandare* alij caussam agendam.

p ¶ *Potestatem.* Hic quæritur, si citatus ad sententiam, vel ad veniendum ad ius, cum statim dederit iudicio sisti, impeditus iusta caussa non venit, mittere tamen potuit, an sit contumax, vel incidit in stipulationem? videtur quòd sic per l. istam, & suprà de mi. l. Papinianus. & quib. ex cau. maio. sed & si per. §. aduersus. sed in illis duabus ex iniusta caussa abest, ex qua pœnam non præmium debet habere: vt infra de negotiis gestis, l. siue hæreditaria. Item ista loquitur in actore, sed tu quæsiuisti in re: quia actor potest prænidere quando agat: vt infrà, tit. l. j. purè. §. fina. Item vnum pro eo. aliud sit igitur contra eum, vt satis fit si possit mittere procuratorem: vt suprà de iureiurando. l. eum qui. Item quòd ad aliud, non quòd ad continuaciam præfumendam. dic ergo quòd procuratorem mittere non tenetur. aliàs parum prodesset sibi relaxatio: vt ff. si quis cau. l. ij. §. si quis iudicio. & supra, de re iudic. l. quæsitum.

q ¶ *Prætoris.* id est, nullius notionem.

r ¶ *Proinde ij dies.* scilicet tantum. & intellige quæ hîc dicuntur, in diebus, qui sunt vtiles quò ad sui initium, & progressum: secus in iis, qui ad sui initium sunt vtiles tantùm, sed pòst continui: vt infrà quando appellandum sit. l. j. §. dies. & supra de redhibit. l. cùm sex. & infrà de adulter. l. quinquennium. & supra de calumn. lege, annus. Item facit infra de adulte l. miles. §. fexaginta. & supra de ædilit. edic. sciendum. §. fina. & l. quod si nolit. §. si quis ita. Item quæro an hodie corrigantur huiusmodi vtiles dies vel anni? Respond. non, nisi circa tractatum de restitu. in integ. vt C. de tempo. in integ restit. pe. l. fin. quod enim non mutatur, ff. et vt C. de app. præcipimus in fin. & de testam sancimus. Item etiam in vsucap. triennij, & x. & xx. & xxx. & xl. ann. & aliis constat tempus esse continuum. vt ff. de vsuca. l. nunquam. §. in vsucapionibus. Accursius.

s ¶ *Reddit.* sed nonne omni die reddit, præter feriatos: vt C. de feriis lege, omnes? Respond. idẽ & si quocunque modo impeditus, vt reddat, vel non impeditus, cùm & in continuis daretur restitutio non suprà ex quibus caussis maio. lege j & l. sed & si per prætorem. §. ij. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN tempore.] CASVS. Cùm certum tempus sic constitutum iudicatis, intra quod potest appellari: item, intra quod condemnatio debet solui: item, intra quod instantia litis perit: dicitur quòd in hoc tempore dies intercalaris non computatur. id est bissextilis: licet quidam contrà, & malè. Franc. Accur.

a. ¶ *In tempore constituto.* vel ad appellationem interponendam, vel de tempore ad exe cutionem sententiæ dato. scilicet quatuor mẽsium. Accur.

b ¶ *Intercalaris.* id est bissextilis: qui qualiter colligitur, dic vt supra de mino. l.iij. §. minorem. & ĩ. de verbo. sig. l. cùm bissextus.

c ¶ *De tempore.* triennij, anni vel biennij ad appellationem exercendam.

d ¶ *Sic sine.* nunc respõdet. Accur.

e ¶ *Vt auctum.* si sic, cũ interpellatur, dies intercalaris prodest actori appellanti. Acc.

f ¶ *Veluti.* id est sicut est in vsucapi. nam ibi non quæritur tempus de momento ad momẽtum, & sic prodest domino rei, non vsucapienti prodest: vt supra de vsuca. l. in vsucapionibus.

g ¶ *Solet.* s. triennio. nam & hæc dies intercalaris non computatur, quod prodest domino rei.

h ¶ *Pleráque.* nam in redhibitoria, quia tollitur vtili, non ita de leui fieret computatio anni intercalaris, & ideo non computatur.

i ¶ *Videtur.* vel lege sine interrogatione proficiat emptori, & sic dic in omnibus esse correctum. vel cum interrogatione, & tunc mihi contra videtur, scilicet in hoc casu posteriori. sed secundum hoc, cur aliter in hoc casu cùm aliàs dicatur diem intercalarem non cõputari in diebus anni, vt ĩ. de mino. l.iij. §. minorem? Respon. aliud est vbi dilatio indulgetur temporis per species, vt ita dicam. vt annua vel mẽstrua vel anni, vel mensis. aliud si per indiuidua, vt horum dierum. quo casu dies intercalaris computatur: quia dies intercalaris dies est, & enumeratio dierum hoc facit, & sæpe expressa nocent, quia dixit triginta dies secus si menses, secundum H. vel secundum Ioan. & Bul. aliud vbi dilatio indulgetur à lege, & aliud vbi tempus statuitur à partibus. vbi à partibus, obtinet quod dicitur in fin. legis. Vbi à lege, obtinet quod in superiori parte legis, vt supra de mino. l.iij. §. minorem. & infra, de verborum significa. cùm bissextus. sic & aliàs supra, de arbi. Celsus.

k *Longæ.* id est est x. vel xx. ann. hodie: vt C. de vsucap. transfor. l.j. olim biennio in Italia, sed in prouincia x. vel xx. forè: vt infrà. de vsucap. in princi.

l ¶ *In mancipiis.* si dicas præscribi cum prædiis, planum est. si dicas sine prædiis, quod verum puto per l. istam, & per legem C. de ser. fugiti. lege j. sumpto ibi argu. à contrario, scilicet in non fugitiuo, tunc obstat C. de agri. & censi. l. quemadmodum. sed ibi fraudulenter fiebat. Item obstat suprà, de lega. j. si quis inquilinos. & de fundo instru. & instru. leg. l. si fundum. & infra de verborum significa. l. alienationis. Respon. hic est quædam exceptio, non potest alienari sine prædio. ergo nec vsucapi. Item contra. C. in quibus causs. cessat longi tempor. præscrip. l. in seruorum. sed ibi in simplici seruo, hic in seruo glebæ. Item quòd aliquid possit tempore fieri, quod non pacto: not. supra quemadmod. serui. amit. l. nam satis. §. si verò per latitudinem. & facit infrà de furt. l. ancilla.

SI seruus.] CASVS. Seruus hæreditatis iacentis, vel seruus capti ab hostibus, in casu quo poterat esse in iudicio, vt in momentanea possess. accepit satisdat. ab aduersario iudicio sisti. quæritur an statim incipit currere tempus huic satisdationi, cùm durare debeat triennio hæc satisdatio? & dicitur quòd statim incipit currere tempus triennij,

II. Marcellus lib.vj. Digestorum.

IN tempore constituto [a] iudicatis, an intercalaris [b] dies proficere iudicato nécne debeat, quæritur. item de tempore [c] quo lis perit [1]. Sic sine [d] dubio existimandũ est, vt auctum [e] tẽpus litis intercalari die existimetur. veluti [f] si de vsucapione sit quæstio, quæ tẽpore cõstituto expleri solet [g]: aut de actionibus, quæ certo tẽpore finiũtur, vt ædilitiæ pleræq; [h] actiones: & si quis fundũ ea lege vendiderit, vt nisi in diebus xxx. pretium esset solutum, inemptus esset fundus, dies intercalaris proficiet emptori [2]. Mihi contrà videtur [i],

III. Modestinus lib.vj. Differentiarum.

LOngæ [k] possessionis præscriptionem tam in prædiis, quàm in mãcipiis [l] [quæ in [1] prædiis mo rantur, quæ partes fundi sunt], locum habere manifestum est.

Seruus hæreditarius, uel capti ab hostibus potest satis accipere in iudicio momentaneæ pos. ab aduersario de iudicio sisti, & statim tempora triennij incipiunt currere. b.d.

IIII. Iauolenus lib.vij. Epistolarum.

SI seruus hæreditarius, aut eius, qui in hostiũ potestate sit, satis acceperit [m] cõtinuò dies satisdationis cedere incipiet [n] intueri enim debemus, an experiundi potestas fuerit [o] aduersus eum, qui obligatus est: nõ an is [p] agere poterit, qui rem in obligationem deduxit [1]. alioquin erit iniquissimum, ex condition e actorum obligationes reorum extendi, per quos nihil factũ erit, quò minus cum his agi possit.

V. Vlpianus lib.iij. Disputationum.

ANvitium [q] auctoris, vel donatoris, eiúsve, qui mihi rem legauit, mihi noceat, si fortè auctor meus iustum initium possidẽdi non habuit [r], videndum est. Et puto, neque nocere [s], neque prodesse. nam denique & vsucapere [t] possum, quod auctor meus vsucapere non potuit.

VI. Ex facto † proposita est, quẽdam cùm rem pignori [v] dedisset, eandem distraxisse, hæredemque eius redemisse: quæritur, an hæres aduersus pignoris persecutionem exceptione longæ possessionis vti possit? Dicebam hunc hæredem, qui pignus ab extraneo redemit, posse exceptione vti: quia in extranei locum successit, non in eius, qui pignori dederat: quemadmodum si antè [x] redemisset, & [1] sic deinde hæres extitisset [y].

Accessio possessionis procedit de possidente

ANvitium.] CASVS. Titius non dominus vendidit mihi fundum vel donauit vel legauit, quem fundum mala fide possidebat vel sine titulo: quæritur, an ego possim præscribere ipsum fundum non obstante mala fide actoris? & dicitur quòd bene possum præscribere. Idem in vsucapi. rei mobilis seruatur.

¶ *Ex facto.*] Obligaui Titio domũ meam: postea eam Sempronio vẽdidi, & decessi. hæres meus eam domum emit à Sempronio prædicto. quæritur, an hæres meus possit hanc domum præscribere longo tempore contra Titium creditorem? & dicitur quòd sic. successit enim hæres meus in hunc fundum loco Sempronij. Fran.

q ¶ *An vitium.* personale. secus in reali: vt C. de acqui. possess. l. vitia. loquitur ergo hic, cùm vitium personæ cohæret: vt dolus: vt C. de rescin. vendi. dolus. & supra, quæ in frau. credi. qui à debitore. ita tamen, si ipse noluit accessione sui auctoris vti: vt supra, de acquir. pos. Pompo. in fin. si enim vtitur accessione sui auctoris, debet vti cum sua causa & vitiis: vt ĩ. de acquir. possess. l. Pomponius. §. cùm quis. & infra titul. j. l. apud. §. de auctoris. si verò sit rei cohærens vitium, vt furtum, emptori quoque nocere constat, & omni, qui quoquo modo rem à prædicto accepit: vt ĩ. tit. j. apud. §. de auctoris dolo. & §. si quis autem. & C. de acquir. possess. vitia.

r ¶ *Non habuit.* quia fortè habuerit rei alienæ scientiam, vel non habuit titulum.

s ¶ *Neque nocere.* cùm contra me agitur, sed cùm ego ago, obest si habeo lucratiuam causſam, vt in contrariis infra, titul. j. apud. §. si quis autem. & suprà, de exceptio. si rem. Item non nocet mihi, nisi velim vti accessione: quod possum ad præscript. xxx. annorum. Item etiam iure veteri ad præscrip. x. vel xx. anno. vt suprà, de acquir. poss. Pomponius. §. cùm quis. & §. fin. sic C. de præscript. long. temp. lege j. sed hodie secus in hac, scilicet x. vel xx. annorum vt in authenti. ibi posita. & adde quod not. infra de regu. iur. l. ge, quod ipsis. & facit ĩ. de pub. lege, eũ qui. §. prætor.

t ¶ *Vsucapere.* facit ĩ. pro empt. qui fundum. §. procurator. & instit. de vsucap. §. quod autem.

v ¶ *Pignori.* scilicet in illa. Accursius.

x ¶ *Si antè* scilicet quàm esset hæres.

y ¶ *Extitisset.* not. ergo quòd plus iuris habet hæres, quàm defunctus: vt ĩ. de petit. hær. ed. & non tantùm. §. veniunt. & sic est argu. contra

infrà, de reg. iur. qui in ius. & l. aliud. §. fi. quidam tamen dicunt quod hic replicatur contra hæredem de æquitate: arg. j. quibus. mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. illud. & pro eis est arg. contra. ĩ. tit. j. l. pen. §. fi. in eo quod durat. & ibi hypothecaria dominio acquisito creditori sic: hic durat dominio acquisito hæredi ex alia causſa.

SI duobus.] CASVS. Vendidi fundum Titio, & tradidi ei. eundem fundum vẽdidi Sẽpronio. dicitur quòd tẽpus quo possedi, proderit Titio ad præscri. cõplendã. Sed pone, quòd vẽdidi fundũ Sempronio & tradidi: eundẽ redimo ab eod. & vendidi Titio. dicitur qđ tẽpus quo ego possedi, & Sempronius possedit, proderit Titio.

¶ *Vendidi.* Seruum alienum, quẽ bona fide possidebã, vendidi tibi pro centũ hoc acto, vt si non soluas prædictũ pretiũ vsque ad annum fit inemptus. euenit, quòd nõ soluisti pretiũ tempore statuto: & sic fundus reuertitur ad me. quæritur, an tempus, quo tu possedisti prius mihi ad vsuca. eius seruitutis cõplendã. & dicitur quòd idẽ esse debet in hoc casu, quod seruat cũ ex causſa redhibit. rehabuiſſem seruum: vel quia eundem emiſſem a te. & sic tam primũ tẽpus, quo possedi seruũ antè quàm venderem, & tempus quo emptor eum possedit, & hoc quo nunc possi debo, coniunguntur simul ad vsucap. complẽdam. Fran.

¶ *Separatim.* Primò vnis: secundò alij.

¶ *Venditionem.* facit C. de rei ven. quoties. & suprà, de pub. l. fine. & quod ibi not.

o ¶ *Omnem.* i. priorem & posteriorem.

p ¶ *Euenerit.* id est, quia pecunia non fuit soluta intra tempus conuentum: & sic emptor tenebatur rem reddere venditori. Accur.

e ¶ *Tui.* emptoris.

f ¶ *Redhibitio.* per actionem redhibitoriam. Accur.

g ¶ *Haberi.* nisi agatur vt sub conditione venditio contrahatur. tunc enim non vsucapit emptor: vt ĩ. pro emptore. l. ij. §. sub conditione. ideoque eius non vtetur acceſsione: vt ĩ. de acquir. poſſ. Pomponius. §. si is. Item contrà. ĩ. titu. j. l. si à te. §. fin. Solu. aliud in illa exceptione. vel sol. vt ibi. Accur.

h ¶ *Ipsum tempus.* quia possidet posteà quàm redhibitus est homo.

i ¶ *Accessio hæc.* scilicet dicta.

k ¶ *Cum eo.* scilicet tempore, quasi dicat, accessio dicti temporis.

l ¶ *Redhibitus sit.* largè dic redhibitum, cùm referatur ad hæc tria. respõsa, scilicet ad pactum legis commiſ. vel addictionis in diem. Item ad redhibitoriam, & ad secundam emptionem, de quibus tribus tangit hic §. & facit ĩ. de vsucap. si hominem. & de acquirend. possess. Pomponius. §. præterea.

SI quisquam.] Pone casum secundum Io. In parte fluminis piscatus sum pluribus annis: & cùm nunc essem in actu piscandi, quendam ibi ad piscandum venientem prohibere volo, dicitur quòd possum. Vel aliter pone casum vt in gloſſ. domini mei Accurſij quæ incipit, supra de vsucap. & c. Franc. Accur.

m ¶ *Diuerticulo.* ad est, in parte fluminis.

n ¶ *Prohibet.* suprà de vsucap. l. fin. contra. sol. hic piscatus est spatio xxx. vel xl. anno ibi, spatio minori. vel hic sine incommodo vicinorũ, ibi, cũ incommodo. vel secundum Io. hic in quaſi possesſione piscandi fuerat, ibi non. & secundum hoc non est contra. ĩ. de iniur. l. iniuriarũ. §. fin. vbi dicitur teneri iniuriarum: quia hic in possesſione piscandi, ibi non. vel dic quòd rescriptum præceſſerat. sed tunc obiicitur, si rescriptum ex hoc habuit, nullo tempore præscript. opus est. sed respond. quia & aliàs præcedẽte rescripto opus est præscriptione: vt C. de fun.

ad secundum, uel tertium posſidentem, non ab eo, qui titulum habet, & tamen non posſidet. hoc dicit.

VI. Africanus lib.ix. Quæstionum.

SI duobus eandem rem separatim [a] vendiderim, ea possesſio quæ vtranque venditionem [b] præcesſerit, soli priori emptori, cui & tradita sit, proficit. Denique & si quam rem tibi vendiderim, rursus à te emã, & Titio vendã, omnem [c] & meam & tuam possesſionem Titio accesſuram [1], videlicet quòd & tu mihi, & ego illi possesſionem præstare debeamus [2].

2 ¶ Vendidi tibi seruum, & conuenit, vt nisi certa die pecunia soluta esſet, inemptus esſet, quod cùm euenerit [d], quæritur est, quid de accesſione tui [e] temporis putarẽ. Respondit, id seruari [3], quod seruatur cùm redhibitio [f] sit facta. hũc enim perinde haberi [g], ac si retrorsum [4] homo mihi vænisſet, vt scilicet si venditor possesſionem posteà nactus sit, & hoc ipsum tempus [h], & quod venditionem præcesſerit, & ampliùs accesſio hæc [i] ei detur, cum eo [k], quo [5] apud eum fuit à quo homo redhibitus [l] sit.

VII. Marcianus lib.iij. institutionum.

SI quisquam in fluminis publici diuerticulo [m] solus pluribus annis piscatus sit, alterum eodem iure vti prohibet [n].

VIII. Vlpianus lib.j. Regularum.

IN accesſione temporis, & id tẽpus, quo in fuga sit seruus [o] domino [p] eius procedere, verum est.

Res soli, id est res immobiles, præscribuntur longo tempore. de quo etiam habuisti suprà eodem. l. longæ. Fran. Accur.

IX. Marcianus lib.v. Regularum.

REscriptis quibusdam diui mag Antonini cauetur vt in rebus soli [1] locus sit præscriptioni diutinæ [q] possesſionis.

X. Papinianus lib.xiij. Responsorum.

INtra † quatuor [r] annos vacantium bonorum delator [s] facta denuntiatione: destitit. post quatuor annos secundo delatori venienti, prior nuntiatio, quò minus præscriptione temporis [v] submoueatur, non proderit nisi prioris præuaricatio [x] detegatur [1]. quo declarato, non solùm præscriptio: sed & negotij quæstio perimetur [y].

1 ¶ Quadriennij tempus, quod bonis vacantibus nuntiantis [2] præscriptum est [z], non ex opinione hominum, sed ex [3] substantia vacantiũ bonorum dinumerabitur.

2 ¶ Quatuor autem anni post irritum testamentum factum, & interstati possesſionem [a] ab omnibus repudiatam, qui gradatim [b] petere debuerunt [4], vel post [5] temporis finem, quod singulis præstitutum est [c], computabuntur [d].

Quod defuncius non potuit usucapere, nec hæres poterit, licet ignoret uitium defuncti. hoc dicit.

quando credunt bona esse vacantia: sed ex tunc, quando nemo vult succedere ex testamento vel ab intestato: vt quia omnes repudiauerãt. Franc. Accur.

r ¶ *Intra quatuor.* bona vacantia fisco quidam sine titu. possidebat. de tuli fisco. ex tunc præscribit quadriennio. sed si ego desiſtam, interim non prodest secundo agenti mea nuntiatio. ad hoc C. de quadri. præscript. l.j. & supra de vsucap. l. quamuis. & infra de iure fisci. l. prima. §. fin.

s ¶ *Delator.* id est denuntiator [a].

t ¶ *Denuntiatione.* simpliciter, non per contestationem vel iudiciariã conuentionem: aliàs contrà. vt C. de præscrip. xxx. anno. ficut. & lege, cùm notissimi. in princi. vel dic per contestationem. sed ipsa non egre cu. fi cui. & supra ne de ſta. de fun. l.ij. §. præscriptio. Sed quomodo poteſt illud dici, cùm primus & secundus defert nomine fisci, ergo non debet obstare secunda exceptio, cùm ipse deferat gerendo negotium fisco? sed fortè hoc accidit ideo. quia primus delator desiſtit: vel fiscus intra quadriennium ratum non habuit. argumen. infra, rem rat. ha. l. bonorum. Accur.

v ¶ *Temporis.* quadriennij.

x ¶ *Præuaricatio.* facit C. de sen. aduer. fis. l.j. & de præuari. l.ij.

y ¶ *Perimetur.* corruptore habito pro confesſo: vt ĩ. de iure fisci. l. eius qui. Accur.

z ¶ *Præscriptum est.* vt intra hoc tempus nuntietur.

a ¶ *Et intestati possesſionem.* i. bonorum possesſionem.

b ¶ *Gradatim.* colligitur ergo quòd tunc demum sunt vacantia, cùm priuatus non habetur ius petendi: vt C. de cadu. tol. l.j. §. fi. & C. de bo. vacan. l. vacantia. Accur.

c ¶ *Præstitutum est* ad deliberandum. & facit instit. de vsuca. §. fi.

d ¶ *Computabuntur.* & post denuntiationem fisco factam. quod dicvt not. C. de quadri. præscrip. l.j. Accur.

1 *Fl. peris, sc.*

2 *Fl. temperi.*

1 *Flo. inclusa desunt.*

1 *Flor. debitores.*

2 *Flo. accessuram.*

3 *Fl. debemus.*

1 *Flo. deest, seruari.*

2 *Flo. retrorsus.*

3 *Flo. quod.*

1 *Flor. debitores.*

† *Bald. istum casum hoc & in Angelus in præsenti. de publi. rem. & Accurs. in Pompo. & ad quis. & acquisitio. omnes regu. tangit hic.*

1 *Flor. rebus mobilibus locus sit, &c.*

† *Hac l. tutabatur se conquerit 7 primùm, vt non vsucaperet: vt ĩ. de vsucap. sequitur. §. lana. vel dic quòd verus dominus erat: sed præscribit contra act. quod metus causſa, & contra vtilem in rem. vt C. quod me. causſa. l. iiij. vel erat is qui dominus factus contra creditores præscribit: vt C. si aduer. credito. l. j. & ij. & facit infra de fur. l. serui & filij. §. fi. Accur.*

q ¶ *Escriptis. Diutinæ.* i. longæ. quod dic vt ĩ. eod. l. lõgæ. Accur.

Intra quatuor.] CASVS. In hoc princ. dic casum vt in gloſſ. domini mei Accurſ. quæ incipit, bona vacantia fisco, &c.

¶ *Quadriennij.*] Quadriennium quo præscribitur nuntiatio vacan. bonorum. non incipit currere ex opinione hominum, id est extũc, quando nemo vult succedere ex testamento vel ab intestato: vt quia omnes repudiauerãt. Franc. Accur.

1 *Flor. debetur.*

2 *Flo. nuntiandis.*

3 *Flo. de.*

4 *Flo. potuerunt. vel l. de iis, qui post.*

a Delatores qui dicãtur, pulchrè Bal. ĩ. l. plurimũ.

de iur. & facigno.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cvm hæres.] CASVS. Si testator rem quandam mobilem habebat precario,& decesserit relicto hærede,dicitur quòd hæres hanc rem non potest vsucapere,licet ignoret eam rē precario fuisse defuncto cōcessam.nam cum hæres in ius omne defuncti succedit,ignorantia hæredis vitia defuncti non excludit,& sic nō potest vsucapere hæres quod defunctus non potuit vsucapere. idē est in præscriptione rei immobilis concessæ defuncto precario, vt hæres eius non possit vsucapere. Franciscus Accur.

1 Flo. ignoratione. 2 Fl. alienum illum,illo,vel, etc.

a ¶ *Vitia.* scilicet personalia:quia hic de personalibus loquitur : vt supra de acquiren.possessio.l. Pomponius.§. is qui.& §.fi.Acc.

b ¶ *Sciens.* scilicet defunctus.

c ¶ *Conueniatur.* vt suprà,de preca.l.cùm precario.§. fin.Sed contra in eodem tit.quæsitum. §.fina. Solu. non tenetur, vt hic, nisi possideat, vel dolo defierit possidere, vt ibi. sed certè hic videtur loqui de possidente. vel non tenetur hæres sicut de functus:quia non tenetur nisi possideat vel dolo desierit possidere. vel aliter non tenetur ab initio, cùm sit ignorans , & desineret possidere, cùm putat suum esse : quia re sua abuti putat vt supra de petitio.hæredit. si quid possess. §. ficut. sed ex post facto , id est postquàm fuit certioratus, & sic iam tenetur. & licet desinat possidere,tenebitur.argu.ff.titu.j.l.ij.§.circa. & §. generaliter.Vel dic,tenetur interdicto propter possessionem defuncti:vt ibi. de precario non tenetur,propter suam possessionem: quia ad hæredē non transmisit.vel hic de directo,ibi de vtili.vel hic ignorans tenuit, ibi sciens.

3 Flo.ei-

d ¶ *Non poterit.* quia hæres sciebat rem alienam.

e ¶ *Possessione.* alia quàm precaria,& dic possessione , id est præscriptione,quæ venit ex possessione.

f ¶ *Defendetur.* scilicet hæres qui possedit longo tempore,computato illo testatoris vel non computato.

g ¶ *Rei.* est enim intuendum exordium in persona testatoris , quia ista eadem persona intelligitur:vt in principio huius legis. & C. de fruct. & lit.expen.l.ij.& C.de acquirenda possessio.l. vitia. & ff. de vsucap. sequitur.§.hæres.& l.si is.§.Marcellus.secus in singulari successore:vt supra l.an vitium.& adde hic quod not.ff.de publi.fi ego.§. partus. & C.pro hære.l.nihil.

Creditor.] CASVS. Fundum obligaui Titio. eundem Sempronio vendidi,vel ex alia simili causa tradidi. Sempronius tenuit illum fundum decem vel viginti annis, & sic est tutus except. præscri. contra hypothecariam,postea Sempronius istum eundem fundum vēdidit Ciceroni. dicitur quòd hæc eadem exceptio , quæ competebat Sempronio,competit Ciceroni contra Titium hypothe.agentem.Franciscus.

h ¶ *Eandem exceptionem.* facit C.si aduersus credi.l.j.& ij. & ff. tit.j. l.exceptio.Accursius.

In omnibus.] CASVS. In bonis delatis fisco fi fiscus non petat,& stet per viginti annos,repellitur deinceps exceptione præscript.nisi in casibus quibusdam in quibus minora tēpora statuuntur:vt est in bonis vacantibus , de quibus habuisti supra hoc eodē titulo.item in alio casu,quem dic vt in glo.hic posita,quæ incipit,minora [illegible]pora , &c.

Reipublicæ.] Administrator reipublicæ rationes reddidit.& subscripsit & expunctæ,id est cācellatæ sunt vsque ad viginti annos, viuente administratore, & eo mortuo vsque ad decem annos poterit venire contra illam computationem:vltra illud tempus non.Franciscus.

i ¶ *In omnibus.* vbi fiscus actor est.

Præscriptio an & qualis posit in fiscum per priuilegiatū seu naturam

k ¶ *Tempora.* minora tempora statuuntur in bonis vacantibus:vt supra lege,intra.Item in bonis in fiscum commissis ob vectigal non solutū: vt C.de vectiga.lege secunda.Item in alio casu:vt supra ad Sylla.lege,in cognitione,alias ergo contra fiscum currit præscriptio xx.annorum,vt hic,& infra de requiren.re.l.ij.iij.& iiij.Sed contra. C.de præscriptio.xxx.annorum.lege,omnes.& lege,competit.& C. de sacr.sanctis eccle.lege fina.Solu.quidam dicunt , quòd hic dicat de præscriptione,quam fiscus obiicit alij.non quam alius fisco , quod nō placet: imò de vtraque,siue vtrisque.Alij dicunt quòd fisco obiicitur præscriptio triginta annorum , in casibus illis : scilicet vbi minora tempora sunt statuta, & verba illa,casibus exceptis. posse sum ponere iuxta verbum illud constitutum est.Sed nec hoc placet. Alij dicūt quòd hic loquitur quando quis ad ministrauit rationes fisci,ibi in aliis personalibus.pro quibus est in fra proximo §. Alij dicunt,& bene , in delatis nondum quæstis. hic loquitur, quæ fisco deferuntur variis ex caussis.vt infra de iure fisci. lege prima : illa, omnes : & illa competit. in quæstiis. & illas vt inter diuinum.in rebus ciuitatum aliarum, non Romanæ:& in specialibus quatuor casibus loquitur, & secundum hoc nil est contra. Vel dic quòd generaliter loquatur in quæsticis & quærendis , & illas tres solue vt in qualibet earum nota. Item contra. C.de fundis reipubli.l. eum. vbi xxx.an.præscribitur seruus public. sed ibi de seruo principis dicit. præterea est ibi fauor curiæ præscribentis, quæ etiam naturales filios facit legitimos: vt instituta de nuptiis. §.finali.Item fallit hæc lex. C. de fund. patrimon. lege finali. Penultimam solutionem approbo.

l ¶ *Expunctæ.* id est cancellatæ : & pone erratum fuisse in computatione.sic infra de re mili.lege,ex caussa. sed quid sit propriè dispungere,legitur infra de verborum significat.lege, cognoscere. §. primo. Accursius.

De accessionibus.] CASVS. Quando possessio vnius accedat alij,non potest generaliter de hoc doctrina tradi : cùm in solaequitate consistat. sciens tamen quòd possessio alicuius prodest ei, qui in locum eius succedit , siue ex caussa contractus succedat : vt ex venditione vel simili:siue ex vltima voluntate , vt hæres. item legatarius & similes. hinc est , quòd possessio venditoris prodeit emptori. item possessio debitoris prodeit creditori , cui dictam rem obligat. Item si creditor obligat eam alij:prodest huic secundo creditori possessi.primo obligantis : vt sic completa vsucapio habeat directam hypothecariam donec soluatur debitum primo creditori. Item si gestor negotiorum tuorum obligauit mihi rem,quam possidebas & vsucapiebas : & tu posteà habuisti ratum , proderit mihi possessio tua vt compleam vsucapionem prædictæ rei . Item si obligatti mihi rem, quam vsucapiebas , hoc pacto appositō , vt si non luas vsque ad certum tempus , quo tu pater possediſti,prosit mihi? Dicitur quòd non: quia dum tu eam possediſti,proderit ita demum mihi, si ego incipiā possidere illam rem.hoc autem fallit:quod dic vt in gl Franc. Accur.

p ¶ *Nostro tempore.* hoc fallit in hærede , cui procedit vsucapio sine pos.vt ff.de vsucap.l.cœptam,& l.nunquam.§.vacuum.& l.iusto.§.nōdum. Item facit ff.de acqui.pos.l. Pomponius.§.fi.

¶ DE DOLI MALI ET metus exceptione.

Qvò dilucidius.] CASVS. Vt hæc exceptio doli rectè intelligatur,est primò videndum qua de causſa fuit inuenta. Secundò,quomodo fiat dolus:& sic per hoc sciēmus quā do obstat exceptio doli. Tertiò dicit, videndum est contra quas personas obiici possit hæc exceptio. Vltimò , videndum erit quāto tempore duret hæc exceptio. Et certe scias,quòd hæc exceptio est inuenta ideo,ne dolus alicuius ei quod ius ciuile admittebat,contra naturalem æquitatem profit. quod dic vt in glo. hic posita. Item sciendum est , quòd ex eo quod fit, præsumitur dolus quandoque in contractibus,quandoque in testamentis:quandoque in legibus , & da exemplar:vt in glo.Franciscus Accur.

q ¶ *Qvò.* quò,pro vt.Et nota quòd quælibet res diuisa melius intelligitur.vt infti.de leg.ff.sed non vtique.

Res quælibet diuisa melius intel ligitur.

r ¶ *Proposita.* de hoc dicet itatim.§.ideo.& infra,l.proxi.in princi.& §.circa.

authen. quibus modis nat. effi. sui.§. discretis. & ad Trebel.ex facto. scilicet in muliere, quæ excludit naturales filios excludentes cognatos. Item fallit in muliere,quæ præfertur his , quorum pecunia res refertæ sunt non tamen habentibus expressas hypothecas: vt in authen. de æqua.do.§.his consequens.& ff.qui po.in pig.l. interdū. item ff.de anniculus.Sed argu.contrà. ff. de auro & argento leg. & si non sint.§. quid ergo.& ff.de mino.l.denique.§.minorem.

c ¶ *Expleatur.* id est,compleatur.

d ¶ *Vnde quis.* id est,à quo. Accursius.

e ¶ *Non proderit.* vt hic,& supra,de acquirenda possess.l. Pomponius. §.quæsitum.

f ¶ *Possess.* vt & ff. de acqui.poss.l. Pomponius. in fi.

g ¶ *Item adiiciendum est.* casibus prædictis.

9 Flo. vendidit.

h ¶ *Erat.* scilicet vt vēderet.

10 Flo. cū eo quod apud.

i ¶ *Permiserit.* semper autem concessum intelligitur nisi sit prohibitum:vt supra mand.si procuratorem.§. j. sed quidam dicūt hic esse speciale vt exigatur permissio specialis. Accursius.

11 Flor. dotis sua.

k ¶ *Vendiderit.* vt suprà,de vsucapion.si seruus.

l ¶ *Administraret.* sunt enim quidam, qui non administrant:& de his dic:vt supra,de authori. tutor. & ff. plurib.

m ¶ *Accedit.* id est, danda sit accessio. ad quod facit ff. vt in pos. leg.l.is cui.§. qui legatorum.& l.quæ legatorum. & supra de vent. in pos.mit.l.j.§.diminutio.& ff.de acqui.pos.l. possideri.§.fin. Item facit ad superius respon. ff.de iure dotium.l.sine generaliter. & C. de nup.l.furiosi.

12 Fl. habuerat.

n ¶ *Res fuerit.* qui redemit quoquo modo. ad quod est ff. de vsu.l. id tempus. in princ. & §.in re.Accursius.

o ¶ *Non habuerit.* sed erat apud emptorem, vel vt deposita , vel vt commodata, vel vt pignorata. aliud si esset apud alium:vt supra e. l.§.j.ibi,sed & si,&c. ff. eo.l.fi.& ff.de acq.poss. Pompo. §. quæritum. Vel dic,q̄ non erat tēpore venditionis , sed tempore traditionis.

{ Fl. incidius.

Accessio.] CASVS. Si emi à tē rem alienambona fide:

1 Flor. omni modo.
2 Flor. deest, tua.
3 Fl. pignori.

Sed si pecuniā mihi solueris , hoc casu accessione tua non vtetur.

1 ¶ Item si absente te is, qui negotia tua videbatur administrare,seruum mihi vendiderit,tuque reuersus ratum habueris , omnino[1] accessione tua[2] vtar.

2 ¶ Item si mihi pignus[3] dederis, & cōuenerit , nisi pecuniam mihi soluisses,licere ex pacto pignus vē dere,idque vendiderim , emptori accessio tui tēporis dari debebit,licet iuito te pignora distracta sint. iam enim illo[4] tempore quo contrahebas,videris cōcessisse venditionē[a] , si pecuniā non intulisses.

4 Flo. illo in temp.

XV. Venuleius lib.v. Interdictorum.

IN vsucapione[b] ita seruatur, vt etiam si minimo momento nouissimæ[1] diei possessa sit res , nihilominus expleatur[2] [c] vsucapio: nec totus dies exigitur ad explendum constitutum tempus.

a ¶ *Concessisse venditionem.* & sic sufficiat semel velle. sic ff. de aqua plu.arc. l. in diem. & suprà,de acqui. hære. si quis mihi bona.

1 Flo. non sic mi.
2 Fl. Replea tur.

1 ¶ Accessio possessionis fit nō solùm temporis , quo[3] apud eū fuerit[4] vnde quis[d] emit:sed & eius[5], qui ei vēdidit, vnde tu emisti. Sed si medius aliquis ex auctoribus nō possederit,præcedentium auctorū possessio non proderit[e] : quia conuncta non est:sicut nec ei , qui nō possidet , auctoris possessio accedere potest[f] .

2 Flor. quod
4 Flor. fuit.
3 Flor. deest, tua.

2 ¶ Item adiiciendum est[g] , vnde emisti , aut vnde is emit , cui tu emendum mandaueras : & quod apud cum , qui vendendum mandauerat[6]. Quòd si is quoque cui mandatum erat[h] , alij vendendū mandauerit,non aliter huius , qui posteà mandauerit[7], dandam accessionem Labeo ait,quàm si idipsum dominus ei permiserit[i] .

6 Flo. vendendum mandauit.
7 Flo. mandauerat.

3 ¶ Sed & si à filio vel seruo rem emero,accessio tēporis , quo[8] apud patrem aut dominum fuit,ita dan da est mihi, si aut voluntate patris dominive:aut cùm administrationem peculij haberet,vēdiderit[k].

8 Flo. cū quo.

4 ¶ Item dāda est accessio cū eo[10] tempore,quo apud pupillum fuit, à cuius tutore,cùm is tutelam eius administraret[l] ,emisti.Idémq; in eo,qui à curatore pupilli furiosive emerit,seruandum est.& si ventris nomine,aut eius,qui rei seruandæ causſa in possessione esset , dotisve[11] nomine diminutio facta sit: nam id quoque tēporis accedit[m].

5 ¶ Hæ autem accessiones non tā latè accipiendæ sunt, quam verba earum patent:vt etiam si post venditionem traditionemque rei traditæ apudventitorem res fuerit[n], proficiat id tempus emptori:sed il lud solùm,quod antè fuit, licet vēditionis tempore eam rem venditor non habuerit[12] o.

6 ¶ Ei , cui hæres rem hæreditariā vendidit,& hæredis tempus, & de functi debet accedere.

XVI. Paulus lib.iij.ad Sabinum.

ACcessio sine nostro tempore[p] nobis prodesse non potest.

De doli mali & metus exceptione.

TITVLVS IIII.

More prudentiū philosophi ponit diuisionē suā,dicēs:Primò, uidēdū esse qua de causſa hæc exceptio ſit inuenta.Secundò,quomodo fiat dolus.Tertiò,contra quas personas datur,Quartò,quāto tempore duret. Postea prosequitur membra ſua declarando.

I. Paulus lib.lxxj.ad Edictum.

QVò[q] dilucidiùs[1] intelligi possit hæc exceptio:priùs de causſa videam[o],quare[p] posita[r] ſit. deinde tempus quo tu eam possediſti,proderit ita demum mihi, si ego incipiā possidere illam rem.hoc autem fallit:quod dic vt in gl Franc. Accur.

p ¶ *Nostro tempore.* hoc fallit in hærede , cui procedit vsucapio sine pos.vt ff.de vsucap.l.cœptam,& l.nunquam.§.vacuum.& l.iusto.§.nōdum. Item facit ff.de acqui.pos.l. Pomponius.§.fi.

¶ DE DOLI MALI ET metus exceptione.

Qvò dilucidius.] CASVS. Vt hæc exceptio doli rectè intelligatur,est primò videndum qua de causſa fuit inuenta. Secundò,quomodo fiat dolus:& sic per hoc sciēmus quā do obstat exceptio doli. Tertiò dicit, videndum est contra quas personas obiici possit hæc exceptio. Vltimò , videndum erit quāto tempore duret hæc exceptio. Et certe scias,quòd hæc exceptio est inuenta ideo,ne dolus alicuius ei quod ius ciuile admittebat,contra naturalem æquitatem profit. quod dic vt in glo. hic posita. Item sciendum est , quòd ex eo quod fit, præsumitur dolus quandoque in contractibus,quandoque in testamentis:quandoque in legibus , & da exemplar:vt in glo.Franciscus Accur.

q ¶ *Qvò.* quò,pro vt.Et nota quòd quælibet res diuisa melius intelligitur.vt infti.de leg.ff.sed non vtique.

Res quælibet diuisa melius intel ligitur.

r ¶ *Proposita.* de hoc dicet itatim.§.ideo.& infra,l.proxi.in princi.& §.circa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Dolo.* de hoc dicet j. ea.l.§.sed an dolo. Accursius.
b ¶ *Quando obstet.* id est quibus casibus.quod dic:vt j.l.proxi.§.j.& i dem dicit proxi.dictum,scilicet contra quas personas detur.
c ¶ *In spiciemus.*vt j.eo.l.purè.§.fin.
d ¶ *Cimilia.* nam tenet obligatio de iure ciuili : sed opponitur excep-
ptio de iure prætorio: vt C. de inutil. stipu. l. dolo.
e ¶ *Ex facto.* id est ex qualitate facti : vt C. de rescinden. vendit. dolus. vel aliter , id est ex eo quod factum est, vel commissum, dolus præsumitur , vt suprà, manda.lege , dolus. & lege , si procuratorem. §.dolo. & §.si ignorantes.Sed oppono, quod aliàs dicitur ex perspicuis indiciis debere probari:vt C. de dolo. lege , dolum ? Respon. & tunc illum a admissum probat cũ ex qualitate facti perspicuè ostendit. Itẽ oppo. qui dolum dicit &c. vt suprà, de probatio. quoties. §. qui dolo. Respond. satis probatur dolus si qualitas facti, in qua est dolus , probatur.
f ¶ *In contractibus.* da exemplum de incidenti , & de eo , qui dat caussam contractui : vt suprà , de act. empti.l.Iulia.§. fi venditor. & §. seq. & de dolo. lege , & elegan-
ter.in princip.& infrà eodem per multas leges.
g ¶ *In testamentis.* edendis vel supprimendis : vt C. si quis ali. testa. prohi l.j.& ij.& C.ad l.Cornel.de falsis.l.eum.C.de inoffi.testt. l. fratris.in fi.& 3.de leg.ij.cùm pater.§.Titio. Accursius.
h ¶ *In legib* condendis vel interpretandis,non cancellandis:vt facsebat quidam Valicosius Papiensis.nam iudici interdum interpretari permittitur:vt j.de appel.ab executore. Accursius.

a ... glo. ad hoc quòd dolus proba tur si qualitas facti in quo cõsistit, probatur, hoc addito quòd dolus quandoque abbatur eriã c. cõiectu- ris per gl. in c. fin. de re- nunti.li.vj. Bolo.
1 *Glo. ex qua caussa.*

2 *Glo. desit, hac.*

3 *Glo. cõpetit.*

Palam autem.] CASVS. Nunc dicit quod hæc exceptio est inuenta ex ea caussa,ex qua de dolo:& est ista ſ. ne malitia alicuius sit ei lucrosa. Secundò vult dicere,in quibus casibus habeat locũ hæc exceptio,& quibus personis obiiciatur.& est sciendum, quia hęc exceptio obstat ei,qui dolum commisit in ea re, quam petit, nec sufficit ab aliquo commissum dolum.nam exceptio ex alteriusdolo alteri nõ obstat , nisi ex dolo testatoris , ex cuius dolo potest opponi exceptio contra heredẽ.& idem in similibus.quæ exempla habes in gl. hic posita quæ incipit,nocet quidẽ hæredi &c. persona autem eius qui eam opponit , est hæc exceptio in rem. sufficit enim in ea re commissum dolum ab eo qui vult agere:licet non contra eum qui eam excep.vult opponere. Posteà vult dicere quibus ex caussis hæc exceptio locũ habet:& ecce si stipulor à te fine caussa,& ex ea stipulatione agã,obstat mihi exceptio doli. Itẽ si spe futuræ numerationis stipulor à te x. deinde nõ numero,& agã ex ea stipulatione, obstat mihi exceptio doli, cùm caussa non sit secuta. Item si promittis mihi x. in dotem dare pro Berta: & finito matrimonio ea à te petam,nam obstat mihi exceptio, cùm caussa ob quam promisisti , sit finita. Item si stipulatus sum à te decem mihi dari,& purè,posteà feci tibi pactũ de non petẽdo vsque ad annũ,si intra annũ petere volo,obstat mihi exceptio pacti , & etiã exceptio doli. dolum enim facio tibi cùm contra pacti formã agere volo.& vt generaliter dicam,vbicunque alia exceptio habet locũ, & hæc excepti.doli potest opponi. ¶ *Non malè*] Mutuaui tibi x.sub certis vsuris,& accepi vsuras pro futuro tempore,pura pro anno. si interim volo petere sortem,obstat mihi exceptio.videor enim feciſſe pactum de non petendo sortem pro toto anno , pro quo accepi vsuras. ¶ *Item quæritur.*] Habebas seruũ,cui erat relicta libertas si daret decem.emi à te illum seruum , ignorans de libertate ei relicta prædicto modo. stipulatus sum à te de dupla si euincatur à me.nunc seruus dedit mihi x.& sic est impleta conditio libertatis , & sic euincit se in libertatẽ:volo agere contra te ex stipulatione duplæ.dicitur quòd possum : dum tamen in illa dupla velim cõputare x.quæ habui à seruo. si enim velim cõputare,repellor exceptione doli. hoc tamẽ fallit. si emẽ illa x.quæ dedit mihi seruus , erant ex re mea,vel ex peculio quod ad me spectabat , non teneor illa decẽ cõputare in dupla,quam à te sum habiturus. Sed pone quòd antè quam mihi traderes seruũ,ipse seruus dedit tibi decẽ,& sic se euincit posteà in libertatẽ agam cõtra te act. ex empto vt illa x.recipiam à te. & est hoc verũ si sum paratus tantò minus ex dupla exigere à te:alioquin repellor exceptione doli.& hoc dicit hic.§.cum l.seq.Francisc.us.
i ¶ *Ex eadem caussa.*ergo ideo ne vel malitia sua sibi sit lucrosa , vel iſtis simplicitas damnosa:vt §. de dolo.l.j.in princ.
k ¶ *Annotandum est.* Scilicet circa personas , contra quas opponitur, & à quibus.
l ¶ *Quis.*ſ.reus.
m ¶ *Non in rem.*potest opponi doli exceptio.
n ¶ *Si in ea re.* rectè ageres si &c. & da exemplum, vt infra eo.apud Celsum.§. item quæritur. & §. sed & si mulier.& l.cuius. & C. ad legem Falcidiam,l.fin.seqq. eus fortè si & tu scias caussam nõ inesse,quia in pari caussa, & c. vt in fra,de verborum obligat.ſi seruum. §. sequitur. & adde quod not. C.de non numer. pecun.l.generaliter. in distinctione ibi posita. Item an hic libellus sit admittendus,petodecem quia promisisti a? videtur quòd non , cum in promissione non sit caussa sufficiens, vt hic, sicut nec hæc sit caussa sufficiens. quia rex est in Francia , sed adiicere debet:quia promissio ex causa mutui vel similis:licet sit argumẽ. contra.3 titul.ij.li. cùm de hoc.sed illam expono vt ibi.ergo nec ista, peto par caponũm singulis annis , quia tui maiores promiserunt: sed debet adiici , pro possessionibus quas à meis maioribus maiores tui habuerunt. probata tamen diuturna præstatione præsumitur promissio , & caussa:vt not.suprà, de vsuris. l. cùm de in rem verso.
b ¶ *Nocebit.* tenet ergo,sed exceptione eliditur, nisi caussa probetur.vt no.C.de non numerat.pecun.l.generaliter.
c ¶ *Admiserit.* quia credebat caussam inesse quæ non erat.
d ¶ *Ignoeant.* suprà, non aderat caussa nec re,nec spe,hic aderat saltem spe:vt in exemplo quod sequitur , proinde,&c.
e ¶ *Proinde.*id est,ergo.
f ¶ *Creditures.* non tamen credidit:vt supra,si certum peratur.l.qui pecuniam.
g ¶ *Non est secuta.*vt in mutuo.
h ¶ *Finita est.*vt matrimonium.& facit suprà,de pactis. l. iurisgentiũ. §.siue.& infrà, de pollicitatio.l.j. §. si verò.& supra , de condict. sine causſa.l.j.& l.qui sine.& infrà,de fideiusso.ſi stipulatus esſes. in principio.& infra,de verborum obligationibus.l. ſi quis cùm. & infra, §. & generaliter.
i ¶ *Ambigendum est.*vt instit.u. de excep.§.præterea. & 3. de pactis.l. item quia.Accursius.
k ¶ *In factum.* omnes dicuntur in factum : quia ex facto vel non facto oriuntur,vt supra,de excep.l.exceptiones.& argu.j.eo.apud.§. aduersus.quæ est contrà.Accur.
l ¶ *Exceptionibus.*vt infra eodem,l.qui æquitate.& supra, de præscriptis verbis.l. quoties.
m ¶ *Nihil dolo.*quia ignorauit,quare non debeat petere:vt infrà , de regulis iuris,l.qui in ius.& facit suprà de pactis, iurisgentium. §. siue. & suprà,de positi.l.ſi quis inficiatus.in princip.&suprà,de tribu.l.illud: cùm aliter.Accursius.

a ¶ *Sine caussa.*vel quia in stipulando caussa non exprimitur à contrahentibus:vt suprà,de probat.l.cùm de indebito. §. fina. vel exprimitur quæ ab vtraque parte inesse creditur,& non inest : vt si credo te vendidisse vel mutuasse procuratori meo : & ideo ex caussa venditionis vel mutui promitto:vt C.de non numera.pecu.l.ſi ex caussa. Idem & si tu etiam in hoc credebas te mutuasse procurat. vel alium pro te. Sed quid si ego qui promitto sine caussa, scio caussam non inesse,tu credas inesse? Respon. videor donasse: & sic teneor : vt argument. j. de regulis iuris.l.cuius. & C. ad legem Falcidiam,l.fin.seqq. eus fortè si & tu scias caussam nõ inesse,quia in pari caussa, & c. vt in fra,de verborum obligat.ſi seruum. §. sequitur. & adde quod not. C.de non numer. pecun.l.generaliter. in distinctione ibi posita. Item an hic libellus sit admittendus,petodecem quia promisisti a? videtur quòd non , cum in promissione non sit caussa sufficiens, vt hic, sicut nec hæc sit caussa sufficiens. quia rex est in Francia , sed adiicere debet:quia promissio ex causa mutui vel similis:licet sit argumẽ. contra.3 titul.ij.li. cùm de hoc.sed illam expono vt ibi.ergo nec ista, peto par caponũm singulis annis , quia tui maiores promiserunt: sed debet adiici , pro possessionibus quas à meis maioribus maiores tui habuerunt. probata tamen diuturna præstatione præsumitur promissio , & caussa:vt not.suprà, de vsuris. l. cùm de in rem verso.
b ¶ *Nocebit.* tenet ergo,sed exceptione eliditur, nisi caussa probetur.vt no.C.de non numerat.pecun.l.generaliter.
c ¶ *Admiserit.* quia credebat caussam inesse quæ non erat.
d ¶ *Ignoeant.* suprà, non aderat caussa nec re,nec spe,hic aderat saltem spe:vt in exemplo quod sequitur , proinde,&c.
e ¶ *Proinde.*id est,ergo.
f ¶ *Creditures.* non tamen credidit:vt supra,si certum peratur.l.qui pecuniam.
g ¶ *Non est secuta.*vt in mutuo.
h ¶ *Finita est.*vt matrimonium.& facit suprà,de pactis. l. iurisgentiũ. §.siue.& infrà, de pollicitatio.l.j. §. si verò.& supra , de condict. sine causſa.l.j.& l.qui sine.& infrà,de fideiusso.ſi stipulatus esſes. in principio.& infra,de verborum obligationibus.l. ſi quis cùm. & infra, §. & generaliter.
i ¶ *Ambigendum est.*vt instit.u. de excep.§.præterea. & 3. de pactis.l. item quia.Accursius.
k ¶ *In factum.* omnes dicuntur in factum : quia ex facto vel non facto oriuntur,vt supra,de excep.l.exceptiones.& argu.j.eo.apud.§. aduersus.quæ est contrà.Accur.
l ¶ *Exceptionibus.*vt infra eodem,l.qui æquitate.& supra, de præscriptis verbis.l. quoties.
m ¶ *Nihil dolo.*quia ignorauit,quare non debeat petere:vt infrà , de regulis iuris,l.qui in ius.& facit suprà de pactis, iurisgentium. §. siue. & suprà,de positi.l.ſi quis inficiatus.in princip.&suprà,de tribu.l.illud: cùm aliter.Accursius.

Si quis sine caussa a ab aliquo fuerit ſtipulatus, deinde ex ea ſtipulatione experiatur : exceptio vtique doli mali ei nocebit b ; licet enim eo tempore,quo ſtipulabatur, nihil dolo malo admiserit c ; tamen dicendum est eum,cùm litem contestatur,dolo facere,eò quòd perscueret ex ea ſtipulatione petere: & ſi cùm interponeretur , iustam caussam habuit, tamen nunc nullam idoneam d caussam habere videtur. Proinde e & ſi creditурus f pecuniam,ſtipulatus est , nec crediderit 2:& ſi certa fuerit caussa ſtipulationis,quæ tamen aut non est secuta g,aut finita est h , dicendũ erit nocere exceptionem.

Qui pacisceitur de pecunia non petenda ut quæ ad tempus , & petit ante tempus , patiur dapficem exceptionem,ſcilicet pacti , & doli mali:& ubique ſit,ubi quis petit, quod per ex ceptionem potest eliti.b.d.

4 Item quæritur,ſi quis purè ſtipulatus ſit certâ quantitatẽ, quia hoc actum ſit,ſed poſt ſtipulationem interpoſitam pactus ſit, ne interim pecunia vſq; ad certũ diem petaretur , an noceat exceptio doli mali 3. Et quidem de pacto conuento excipi posse, nequaquam ambigendum i est. Sed & ſi hac exceptione quis vti velit , nihilominus poterit. Dolo enim facere eũ, qui contra pactũ petat,negari non potest.

5 ¶ Et generaliter sciendum est, ex omnibus in factum k exceptionibus l doli oriri exceptionem: quia dolo facit,quicũque id,quod quaqua exceptione elidi potest, petit. Nam & ſi inter initia nihil dolo m malo fecit 4,attamẽ nũcpe tendo facit dolosè : nisi talis ſit ignorãtia n in eo,vt dolo careat.

6 ¶ Non malè dictum est o, ſi creditor vſuras p in futurum acceperit,deinde pecuniam nihilominus petat antè , quàm id tempus prætereat,cuius temporis vſuras accepit,an doli exceptione repellatur? Et poteſt dici dolo eum facere. ac cipiendo enim vſuras diſtuliſſe videturpetitionem in id tẽpus,quod est poſt diem vſurarum præſtitarũ, & tacitè conueniſſe, interim se nõ petiturum.

7 ¶ Item quæritur ſi ſtatu liberum mercatus quis fuerit iuſſum decẽdare,cùm hoc ignoraret q,& duplam ſtipulatus fuerit , deinde decem acceperit r .Euicto eo in libertatẽ , agere ex duplæ ſtipulatione poteſt s .ſed niſi decem , quæ implendæ conditionis caussa accepe rit , deduxerit t ; exceptione ſubmouendus erit.& hæc ita Iulianus quoque ſcribit 5. Si tamen ex re emptoris,vel ex peculio , quod ad emptorem pertinebat , pecuniam dederit ſtatuliber,poteſt dici exceptionem non nocere v ? quia dolo non fecerit 6.

III. Paulus lib.lxxj.ad Edictum.

ITem ſi ob id x ,quòd ante, quã dominium ad me transferatur, venditori dederit decem y , agam ex empto vt decem recipiam z ,ita puto competere mihi actionem, ſi paratus ſim ex duplæ ſtipulatione eum liberare a .

Qui dolo non mandat , quod aliàs eſſet mandatarius, ſi dubitaret factum non ſecuturum,cenſetur eſſe in dolo.b.d.

IIII. Vlpianus lib.lxxvj.ad Edictum.

APud Celſum quęritur:ſi cùm Titio mandaſſent creditores ſui, ne ſibi ſolueret , & ille ſoluerit , an liberetur? Et ait , ſi ſolutum ei ſit ab eo , qui ſolui poſſit , liberari eum : ſi ab eo , qui ſolui non poſſit , non liberari. Sed ſi ſolutum ei ſit ab eo , qui ſolui non poſſit , ſed ratum habuerint creditores , liberari eum. Sed ſi ſolutum ei ſit ab eo , qui ſolui non poſſit , ſed ratum habuerint creditores , liberari eum. Sed ſi ſolutum ei ſit ab eo , qui ſolui non poſſit , ſed ratum habuerint creditores , liberari eum.

n ¶ *Ignorantia.* vel niſi reuerentia perſonæ hoc faciat:vt infra eodem, apud.§.aduersus.quæ est contra.
o ¶ *Non malè dictum est.*quærendo.
p ¶ *Vsuras.* facit suprà,de pactis.l.qui in futurum. & de lege commiſ. l.lege.§.ſi. & l.poſt diem.
q ¶ *Ignoraret.* emptor ſcilicet eum ſtatu liberum esſe. quid ergo ſi ſciuit? Respon.idem ex quo ſtipulatus:vt infra eod.l.apud.§. item Labeo. & C. de euict. ſi fundum. Sed contrà §. de contrahen. emp. l. ea quæ. ſed ibi ſanitatem:hìc pecuniam emptor est ſtipulatus , ſcilicet duplum. Item ſecus ſi fuit ſciens, & ſtipulatus non fuit:vt suprà,de euict.l.qui liber tatis.
r ¶ *Acceperit.* nam in perſona emptoris poteſt impleri conditio libertatis : vt ſupra de ſtatuli. ſi ſtatulibera. §.j.
s ¶ *Poteſt.*emptor.
t ¶ *Deduxerit.* de duplo quod nec petit.
v ¶ *Non nocere.* & ſic decem ſibi data habebit , quia & ſua & duplum pretij habebit à venditore.
x ¶ *Item ſi ob id.* ſ. agam ex empto,quæ eſt j. Accurſius.
y ¶ *Decem.* non ex re ſua:alioquin contrà:vt 3. poſuit in emptore. & ſupra de act.empt.l. Iulian'.§.ſed & ſi quid præterea.Item ſubaudi hic , & poſtea hominẽ tradidit mihi ignoranti liberum eum factum & poſtea ſe euicit in libertatem ex caussa præcedenti venditionem: alioquin maledicereт ex duplæ ſtipulatu venditorem conueniendũ, cùm non videtur vendítor ea debere teneri, niſi poſt traditionem emptori factam euincatur:vt 3. de euictio.l. euicta. §. j. ſecundum Azo.& Hugo. ſed quidam dixerunt arg. huius legis posse agi de dupla pro euictione re euicta etiam ante traditionem.& poſt venditionem.
z ¶ *Recipiam.*quæ occaſione rei emptæ ad eum peruenerunt,cùm seruum hac datione liberum factum præſtare non poſſit.
a ¶ *Eum liberare.*pro rata parte,& in decem.

Apud Celſum.] CASVS. Creditores hæreditarij excepto vno mandauerunt Titio,vt hæreditatem non idoneam debitoris defuncti aditret.ille autem vnus bene mandaſſet illud idem ſi ad mandatum aliorum Titius non adiiſſet:& Titius adiuit hæreditatem prædictam.nunc creditor non mandans vult petere debitum quod ſibi debetur ab iſto Titio.dicitur quòd repellitur excep.doli, in eo quod inuenitur vltra vires hæreditatis:quod intelligas vt in glo.
¶ *Iulianus ſcribit.*] Titius infirmus cauſſa mortis conſobrino vxoris ſuæ promiſit dare centum volens eam pecuniam ad vxorem ſuam peruenire.deinde Titius conualuit , ſi ex illa promiſſione conuenitur Titius, habet exceptionem doli mali.
¶ *Si in arbitrium.*] De cauſſa quam habebam contra te,compromiſimus in arbitrum:& promiſimus obedire dicto arbitri in omnibus , & ſub pœna.tandem cum arbiter præcepiſſet mihi , vt tali die coram eo adeſſem:infirmitate ductus non iui,& ſic incidi in pœnam.ſi aduerſarius eam à me petat,habeo exceptionem doli.
¶ *Item quæritur.*] Pone caſum vt in glo.domini mei Accurſij, quæ incipit,poteſt ita exponi.

5 *Glo. ſcripſit.*

6 *Glo. faceret.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Si quis pupillo.*] Quod debebam pupillo solui ei sine tutoris authoritate.ex ea pecunia factus est locupletior.si iterum eam pecuniam à me petat:obstat sibi exceptio.nam & si mutuam accepit pecuniam sine tutoris authoritate,& eam conuertit in suam vtilitatem:si ad eam conueniatur & accipiat,replicabitur.& quod dixi in pupillo,idem in adulto & in furioso.

¶ *Item Labeo.*] Emi à te seruum fugitiuum sciens esse fugitiuum: stipulatus tamen sum à te eum non esse fugitiuum.- posteà inuenitur fugitiuus. ago ex stipul. prædicta. tu excipis quia sciebam fugitiuum: ego replicabo, quia sum stipulatus. non teneris act. ex empto,nec alia.

¶ *Quòd si is cui pecunia.*] Titius debebat mihi Francisco x. hic Titius mandauit Sempronio vt hoc nomen à me emat. ego autem de hoc debito trãsegi cum Titio.posteà nomen istud Titij vendidi Sépronio ignoranti prædictã transact. & promisi non agere cõtra Titium ad dicta x. & per me nõ fieri quò minus exigeret ab eo.posteà egi contra Titium ad decem, & fui cõdemnatus,quia non potuit de transac.probare:& soluit mihi dicta x. nunc Sépronius vult agere cõtra me ex promissione quã ei feci:dicit quòd potest non obstante excep.doli,nisi fim paratus reddere quantũ ab eo recepi.nam si hoc reddã ,in tanto obstat sibi exceptio, & hoc,si habes in litera,ab emptore,aliàs est à debitore:& tũc plana. ¶ *Labeo.*] Egi cõtra te rei vendi.ad seruũ.& obtinui: tandẽ iussu iudicis promisisti intra certũ diẽ dare eum mihi,& sub pœna hoc promisisti: tandẽ non dedisti intra diẽ,& sic incidisti in pœnã:nunc volo petere pœnã, & ipsum seruũ:dicitur q obstat mihi except.doli : vnum enim de his petere debeo,nõ ambo. ¶ *Item quæritur.*] Obligaui tibi vniones pro x.id est,margaritas pretiosas:& conuenit vt redderes mihi easdẽ margaritas prædictas soluris x.nunc culpa tua amisisti margaritas,& sic teneris ad estimat.& si agas cõtra me ad x.ego excipiã excep.doli:quia nõ reddis mihi margaritas prout cõueni:nec reddã tibi debitũ id est prædicta x. ¶ *Si minor.*] Minor mihi seruũ suum donauit & tradidit: nũc à me vendicat:dicitur q obstat sibi excep.doli,nisi reddat impẽsas,quas in seruũ feci circa alimẽta,vel circa alia. ¶ *Prætered.*] Si aliquis petat aliquid ex testamẽto cõtra voluntatẽ testatoris, repellitur except.doli. hinc est q si hæres instituta in testamento Titij(de qua institutione Titius testator pœnituit expresse vel tacitè : quæ exẽplada vt in gl.quæ incipit,vt quia &c.)hic hæres petit hæreditatẽ ex prædicta instit.repellitur except. doli. Secundò dicit testator instituit me hæredem in vna vncia hæreditatis:quę vnciavalebat ducẽta.& si hoc nollẽ,legauit mihi c.ego accipere legatum volo , & nõ vnciã iure instit. dicitur quòd audior, nec repellor exceptio.doli. Sed pone quòd repudio institutionẽ habens pretium ob hoc à substituto.dicitur q legatum petere non possum quasi hæredi.videar habere. & sic repellar excep.doli. ¶ *Quæritur.*] Cùm haberẽ vsumfructũ in fundo tuo: cõsensi tibi vt venderes fundũ;dicitur q videor per hoc amisisse vsumfructum.vnde si eumvsumfructũ amodo petam,obstat mihi exceptio. ¶ *Marcellus.*] Pone casum vt in glo.quæ incipit, fortè posset hoc modo intelligi &c. ¶ *Contra senatus.*] Mutuaui x.cuidam filiosa. qui se asseruit esse sui iuris,fi agam ex mutuo contra eum & ipse excipiat ex Macedoniano,ego replicabo de dolo. ¶ *Labeo.*] Cùm te conuenirẽ ad fundum,trantegi tecum,& promisi dolum non committi:vt si amodo petam à te fundum, & si contra transactũ veniam , licet possis me cõuenire ex stipula.propter dolum istum:quia contra transac.venio: tamen excipere de dolo potes,quia licet in prima petitione fundi dolum non commisi,nunc tamen committo, cùm contra transactio. venire volo,& hunc casum habes in fin.gl.quæ incipit, potes punctuare &c.vel aliter potes ponere casum vt in princi.eiusdem glo.hoc dicit vsque ad §.aduersus.Franciscus.

a ¶ *Hæreditatem.* non idoneam : quo casu contra eos doli exceptio, & pro non mandantibus de dolo actio datur,in eo.s.quòd vltra vires hæreditarias cõueniretur:vt ff. de dolo.l.fi.vel dic mãdauerunt remittentes partẽ debiti:ad quam,scilicet remissionẽ partis tenentur alij si maior pars remittat:vt ff. de pac.l.iurisgentiũ.§.fi.& l. seq. & secundũ hoc dic mãdatum.us.f.maximè nam tenetur ſtare maiori parti: vt dixi. Tertij dicunt,q hic nihil voluit remittere:quo casu non tenetur ſtare sententiæ aliorum , nisi aliàs erat mandaturus si non adiret. & l.iurisgencium.intelligunt tantum tunc , quando omnes volunt remittere, sed non æqualiter , vt tunc ſtare teneatur sententiæ maioris partis. & facit ff. mand.l.fi hæreditatem.& ad Velleia.l.fi.in principio.

1 *Hic scripsit.*

2 *Hic est.*

b ¶ *Causſa.* Sed quomodo scire poterimus vtrum iste demandasset aut non,vt obstet ei doli mali exceptio vel non?Respondet, per præfationes & suasiones & admonitiones quas fortè iam ei fecerat vt adiret: vt supra de leg.j.ſi seruus plurium. §. fin. & argu. infra de verborum obliga.Titia.§.primo.

li exceptione i :Et ait Pomponius prodesse k mihi doli exceptionẽ.

3 ¶ Item quæritur l †,ſi cum eo,à quo tibi sexcenta deberentur, cõpromiseris,deinde per imprudentiam m pœnam centum ſtipulatus fueris.Labeo putat conuenire officio arbitri,iubere tantum tibi dari,quantum re vera debeatur n. & ſi non fiat o , non vetare ne quid amplius petatur:sed etiam ſi id omissum fuerit P , peti posse quod debeatur?,Labeo dicit & ſi fortè pœna petatur q doli mali exceptio nem profuturam r .

Qui locupletior factus est solutione sibi facta,ſi iterum petat,ſummouetur doli exceptione.hoc dicit.

4 ¶ Si quis pupillo ſoluerit ſine tutoris auctoritate id, quod debuit, ex qua 4 ſolutione locupletior factus ſit pupillus,rectiſsimè dicitur exceptionem petentibus nocere. nam & ſi mutuam acceperit pecuniam , vel ex quo alio contractu locupletior factus ſit, dandam esse exceptionem a . Idémque & in cæteris b erit dicendum , quibus non rectè ſoluitur.nam ſi facti ſint locupletiores,exceptio locum habebit.

5 ¶ Item Labeo scribit, ſi quis fugitiuum esse sciens emerit seruum , & 5 ſtipulatus fuerit fugitiuum non esse : deinde agat ex ſtipulatu : non esse eum exceptione repellendum , quoniam hoc conuenit c : quamuis ex empto actionem non haberet. sed ſi non conueniſſet, exceptione repelleretur 6.

6 ¶ Quòd ſi is , cui pecunia debebatur 7 , cũ debitore decidit d , & nomen eius vendidit e Scio f , cui debitor mandauerat g , vt nomen emeret, deque ea re emptor ſtipulatus est h :deinde creditor eam pecuniam retinet , quam per iudicẽ abſtulit i : an emptor k ex ſtipulatu posſit experiri ? Et Offilius putat,ſi venditor nominis paratus nõ ſit reddere quãtum ab emptore l acceperit,non nocituram m exceptionem doli mali n . & puro sententiam Offilij veram.

Qui petit quod promiſſum est ſub pœna, & cum hoc ipſam pœnam , ſubmouetur exceptione doli.h.d.

7 ¶ Labeo ait, Si de homine petito o ſecundũ actorem fuerit iudicatum , & iuſſu iudicis ſatisdatũ p ſit q,hominem intra certum diẽ r tradi:& ſi traditus non fuiſſet , pœnam cuius stipulatus ſit,petitorem , qui & hominem vindicat s , & pœnã petit , exceptione t esse repellẽdũ.iniquũ eũ esse,& homine possidere v,& pœnã exigere x.

Creditor qui perdidit ſua culpa pignus, quod reddere p omiſerat ſoluto debito, ſi debitum petat,& non reddat pignus, ſubmouetur doli exceptione. h.d.

8 ¶ Item quæritur,ſi vniones tibi pignori dedero , & conuenerit , vt soluta pecunia vniones redderentur:& hi vniones culpa tua z perierint,& pecuniam petas. extat Neruæ,& Atilicini sententia , dicentium ita esse excipiendum , *ſi in tuſ me & tenon conuenit , vt ſoluta pecunia vniones mihi reddantur.* sed est verius exceptionem doli mali nocere debere.

9 ¶ Si minor mihi infantem donauerit,deinde eum vindicet , exceptione doli mali repellẽdus est,nisi alimenta a reddat.& ſi quis alius ſumptus probabilis in cũ factus sit. 10 ¶ Præterea sciendum est,ſi quis quid ex testamẽto contra voluntatem b petat,exceptione eum doli mali repelli solere. Et ideo hæres, qui non habet voluntatem,per exceptionem doli mali repellitur c. 11 ¶ Si quis ex vncia hæres sit scriptus,cx qua ducenta consequi potuit,deinde,propter hoc,legatũ d in quo centũ erãt,prætulit e ,ne molestiis hæreditariis implicaretur,an ſi legatũ petat,exceptione doli mali ſubmoueatur?Et ait Iulianus,nõ esse eum ſubmouendum. Quòd ſi à ſubſtituto pretium accepit , vel

a Ange. in l. j.ff. de eo per quem fact. quo minus quisin iudi. ſiſtat. dicit hanc glo. de iure melio- rẽ.sed hoc ex his q̃ qs ante dixerit : præ- baruranim eius & quo animo quis fecerit ali- quid.Bol. Alexã.hic in apoſtillis fuis ad Bar. & Imol.in l. feire debemus. ff. de verb. oblig. omnes requiſitã restitu- ſin. ad hoc q̃ ſi actor vult petere partem de- biti , pura quinquagin- ta de certum poteſt reus opponere, & dicere quòd agat ſuper totoquia ſic interdẽt fu- ſtrati sortes ab eo. Bolo.

4 *Et reſque ea ſolut.*

5 *Hic est.*

6 *Hic repellen-*

7 *Hic debeo-*

b ¶ *In cæteris.* vt ſuriosis, & iis quibus est interdictum Bonis : & adulris curatores habentibus : vt ff. de verbo.obliga. is cui. & C. de in integ. resti. min. l. ſi curatorem. & facit C. de admi. tu. ſanci- mus. & ff. de solu. in pupillo. & l. pupillo. & inſtitut. quibus alie. non li.§.ſi. Accur.

c ¶ *Conuenit.* ff. de con trahen. empt. eáque. contrà.Sol. hic expreſſim de ipſo vitio ſtipulatus est , & ideo non poteſt repelli excep. ibi in genere. ſ. eum esse ſanum. vel hic ſtipulatus erat pretium: ideo egit de pretio:ibi non erat ſtipulatus. & ideo nec agit , quia sciebat. Item contrà C.commun. de lega. l. ſi.§.fin.ſol.ibi ſpeciale. & facit C. de ædili. actio.l.iij.§. j & C. de eui. l. ſi fundum. & C. comm. vtriuſq; iud. ſi fraeres. in fin. & ff. de ædil.edi. l. ſi tamen. §. in ædilitiis.

d ¶ *Decidit.* paciſcendo ſe pecuniam non petiturum : imò actionem ſe venditurum ei cui debitor nomen emendum mandauerat. Ego primum approbo.dic ergo decidit,id est,transegit.Accurſius.

e ¶ *Vendidit.* poſt transactionem.

f ¶ *Scio.* qui ignorabat transactionem factam.

g ¶ *Mandauerat.* ante transactionem.vnde facta posſea transactione debuit reuocare mandatum antè, quàm emeret mandatarius.

h ¶ *Stipulatus est.* q̃ creditor non peteret vel exigeret pecuniam à debitore,nec faceret quò minus iſte emptor exigat illam pecuniam.

i ¶ *Abſtulit.* debitori agendo contra ipſum , quia debitor cùm non potuiſſet probare transactionem factam,cõdemnatus est:& sic soluit.

k ¶ *Emptor.* contra venditorem.

l ¶ *Ab emptore.* aliàs debitore:& tunc planum est.aliàs ab emptore. scilicet , nomine : & tunc dic idem & ſi sit paratus secundùm quosdam: & sic ſubaudi maximè. vel secundùm Azo. dic quòd ſi paratus esſet,nocetet doli mali exceptio in eam ſummam quæ reddatur : non in aliam quam potuiſſet extorquere emptor à debitore.vel ſi habes à debitore acceperit , tunc planum est. Illud certum est debitorem teneri emptori ad mandandum actionem puta conditionem ſine cauſſa ad recipiendum indebitum,quia poſt transactionem reuocare debuit mandatum ante venditionem.

m ¶ *Non nocituram.* emptori agenti ex ſtipulatu cõtra venditorem.

n ¶ *Doli mali.* quia non debet locupletari cum aliena iactura.

o ¶ *Petito.* rei vendi.vt ff. patebit.

p ¶ *Satisdatum.* iudi.ſolui. Accurſius.

q ¶ *Sit.* quod faciendum est:vt inſtit. de office.iudi. §. j.

r ¶ *Intra certum diem.* puta intra menſem poſt sententiam dandam.

s ¶ *Vendicat.* non ergo nouatur actio prima per sententiam:quod dic vt not.C.de iudi.l.j.vel dic vendicat retinendo. sic C. de Carb. edi. l. j.Accurſius.

t ¶ *Exceptione.* facti fortè quo ad hominẽ: ne obſit ff. de act. & obli.l. obligationum fere. §. ſi. vel sit nouatio quo ad effectum,non ipſo iure: & ideo dicit ibi quaſi. vel dic accepit hominem poſtquàm non debebatur: sed pœna tamen debebatur:vnde videtur remiſisse pœnam.ff. de eo quod certo loco. l. fin. in ſi.Vel dic, ſi vtrumque petat poſt diem,in homine videtur repelli ipſo iure : in pœna nullo modo,vt in l.cõtraria.vnde ſi placet reo non repellat ipſo iure in hominem : quod est contra ſe.i. contra actorem : quia fortè expediebat ei potius habere pœnam , quam hominem quod est contra ſe.i. reum:sed tamẽ opponat exceptionem doli ſi petatur vtrumque : sed ſi ante diem petatur pœna ipſo iure repellitur : in homine nullo modo repellitur.

v ¶ *Poſſidere.* id est,petere vt ſic poſſideat.vel propriè.

x ¶ *Exigere.* nam maioris æſtimationis fuit homo quàm pœna: quia in reſiduo , ſi eſſet maior pœna : non obſtaret exceptio:vt ff. dixi ead.l.§.item.& facit C.de contrahen.ſtipu. nuda. & ff. ſi quis caut.ſi duo. & ff.de verbo. obli. ita ſtipulatus. in fin.Sed contra. ff. de transac. qui fidem.ſed ibi actum fuit, item facit ſupra,de actio.emp. l.prædic. & ff. de ſtipu, ſer.l.j.§.ſi.

8 *Hic est, malo.*

y ¶ *Si vniones.* i. margaritas pretioſas.

z ¶ *Culpa tua.* ſecus ſi ſine culpa:vt inſti.quibus mod.re contrahi.obli. §.ſi.& C.de pig.act.l.quæ fortius.in fi.Item quomodo ſit hęc compenſatio quantitatis ad ſpeciem:vt & ff. de pig.act.ſi conuenerit ? Reſpon. Hug.re amiſſa ad quantitatem tenetur debitori creditor:vt C.de compenſatio.l.fi.Item cùm ipſo iure cõpenſatio tollat actionem quomodo excipitur,vt d.l.ſi.Reſp.exceptio intrẽtionis hic dicitur doli:quæ loco cuiuſlibet datur,vt ff. proxi.§.vel verius non compẽſationis est hæc exceptio.sed quia non seruas fidem reſtituendo pignus , nec ego tibi seruabo reſtituendo debitum:vt C.de pact.l. cùm proponas.

a ¶ *Niſi alimenta.* & est ratio,quia is qui conuenitur , habet cauſſam poſſidendi à vendicante,aliòquin contra:vt ſupra , de rei vendicatione.finautem.§.fin.& l.cæterùm.& l.q̃ ſi. Vel dic in infante:aliud in eo, cuius potuit esse aliqua opera , vt ibi. vel diſtingue inter expenſas in docendo & alendo.vt ibi not & facit ſupra,de donationibus inter virum & vxorem.ſi id quod.§.ſi quis.& ſupra, de minoribus.l.intra. §.ſi. & C.de prædiis mino.ſi prædia.

b ¶ *Contra voluntatem.* vt quia pœnituit expreſsè vel tacitè,quod dic per exempla ſupra,de auro & argento lega.l.ſcribit.§. item ſcribit. & C.de fideicommiſ.lib.l. fideicommiſſaria.& de lega.ij.l. Lucius.§. fin. & C.de iis quibus vt indig.l.hæreditas.& facit ff. de regulis iuris.l.quicum alio.§.fi. Accurſius.

c ¶ *Repellitur.* à legitima.vel à debitoribus hæreditariis.

d ¶ *Legatum.* ita relictum vt non vtrumque , ſed alterum perciperet: alioquin contra ff. de leg.j.qui filiabus.§.ſi.& l.& quidem totum. Azo.

e ¶ *Prætulit.* id est,magis voluit quàm cc.tanquam hæres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Repellitur.* videtur quòd non: quia non adiuit hæreditatẽ, sed certè pretium est pro aditione. vnde legatarius perinde tenetur ac si adiisset: vt C. fi quis omis. cau. testa. l. j. & ij.

b ¶ *Vendideris.* tu proprietarius.

c ¶ *Noceat.* contrà videbatur ideo: quia non poterat prohibere eum vendere: & sic sine præiudicio consentire poterit, siue non præiudicabit si consentiat: sed poterit distingui, sciebat ius suum vbique durare vel non. Item si erat aliàs venditurus, vel non, nisi ipse consensisset. Argu. ɜ. quib. mo. pignus vel hypo. soluitur, sicut. §. nõ videtur. & facit ɜ. de euict. l. quidam. & C. de remiss. pigno. si probaueris.

9 *Flor. posset.*

Casum po-
10 *lo. deest, mali.*

d ¶ *Marcellus.* Fortè posset hoc modo intelligi. Aliquis promisit certa die ad iudicium venire: & si non veniret, promisit pœnam. dolo non venit. cùm veniret postea ad iudicium, stipulator dolo facit quod non venit reus. si agat cum eo de pœna, poterit ille obicere exceptio. doli. nam & tu aduersus me fecisti, id est dolum cõmisisti, scilicet quod ego non veni. contra quam exceptionẽ non replicabitur. Vel aliter fortè actor transegit de negotio cum reo, qui incidit in pœnam,

11 *Fla. nõ esse.*

quia ad iudicium non venerat: & postea pœnam petat, obiicitur doli exceptio: quia & de pœna transactum videtur: vt ɜ. si quis caut. l. ij. in princ. vel induxi te de dolo ad promittendum, postea induxisti me dolo ad liberandum. si agam, excipis: & ego non replico, vel da exempla vbi dolus cum dolo compensatur: vt ɜ. de eo per quem factum. l. fi. §. fi. & ɜ. de dolo. l. si duo. & de contrahen. empt. l. domum. in fin. Item vbi delinquũt, & vnus alium accusat: vt j. e. si procurator. & ɜ. ne quis eum qui. l. ij. & ɜ. si quis cau. l. si duo. §. j. & ɜ. si quid in fraudem patroni. l. j. in prin. Accur.

e ¶ *Auctorum.* quæ sunt in C. & ɜ. ad Macedo. per totum. in illis s. casibus, in quibus cessat Maced. vt si asserat se sui iuris: vel in similibus: vt C. ad Macedon. Zenodorus. & l. j. Accur.

f ¶ *Competat.* potes punctuare hîc competat, & quod sequitur, propter doli &c. est de appositio. & secũdum hoc erit casus vt j. de verb. obli. si quis cùm aliter. Vel dic, stipulatus fui dolum non committi, vel locaui tibi opus faciendum certa mercede, postea dolum commisisti. possum agere contra te ex stipulatione: & excipere de dolo, si agas contra me ad mercedem. & sic not. quòd exceptio doli competit cũ actione ex stipulatu: vt & j. e. l. §. in stipulatione. & facit j. de verb. oblig. doli. Vel veriùs, cùm tecum transigerem, stipulatus fuisti dolum non committi: licet non committam dolum prius, tamen tunc cõmitto, cùm peto veniendo contra transactionem. nam superiori positione casus non petendo, sed malè operando incidit in pœnam.

Doli excẽ-
ptio cum a
ctione ex sti
pulatu con-
currit.

g ¶ *Doli.* veluti si reo stipulanti actor promisit se in tota lite nihil dolo facere. Accursius.

h ¶ *Exceptionem.* videbatur doli exceptio in hoc casu non competere: cum ex stipulatu actio propter doli clausulam competit, quod removet. Accur.

i ¶ *Aduersus ea.* promissa, quæ erant dolum non committi.

k ¶ *Nihil dolo malo.* vt quia principio putabat sibi deberi secundũ primam positionem. & facit ɜ. si quis cau. l. ij. & ɜ. eo. l. ij. §. circa. & §. item quæritur.

l ¶ *Necessariam.* & actionem ex stipulatu quam primò intendere nõ potui, vt pote non commissam, & sic iudicium non potuit esse in pendentiv t ɜ. de iudi. l. quemadmodum. Item stipulatio doli est pœnalis respectu conuenti, non agentis. vel etiam dic pœnam promissam si dolus committeretur: & facit arg. contrà. ɜ. de eo per quem fac. erit. l. j. §. fi reus. Accur.

¶ *Aduersus.*] CASVS. Nunc dicit quòd exceptio doli vel similis vt metus, non potest opponi à liberto vel filio contra patrẽ vel patronum: sed exceptio in fac. loco eius. vnde si pecuniam non numeratam petet pater à filio, vel patronus à liberto: obiicietur eis exceptio non numeratæ pecuniæ: nec est vis, siue pater vel patronus ex suo cõtractu agat, siue ex alieno: quia semper exceptio doli non opponitur eis. ité quod pretij loco haberi possit 9, ne adeat hæreditatem, petens legatum, dolo (inquit) facere intelligitur, ac per hoc doli exceptione repellitur. a .

12 ¶ Quæsitum est, si cùm fundi vsumfructum haberem, eum fundum volente me vendideris b, an vẽdicanti mihi vsumfructum exceptio sit obiicienda. Et hoc iure vtimur, vt exceptio doli mali noceat c .

13 ¶ Marcellus d ait, aduersus dolum malum 10 exceptionem non dari replicationem doli mali. Labeo quoque in eadem opinione est. Ait enim iniquum esse communem malitiam petitori quidem præmio esse: ei verò cum quo ageretur, pœnæ esse: cùm longè æquũ sit, ex eo quod perfidè gestum est, actorem nihil consequi.

¶ Contra senatusconsulti quoque Macedoniani exceptionem, de dolo dandam replicationem, ambigendum non 11 est: eámque nocere debere, etiam constitutionibus & sententiis auctorũ e cauetur.

14 ¶ Labeo, & si ex stipulatu actio competat f, propter doli clausulam tamen nocere doli g exceptionem h ait, *si aduersus ea* i, inquit, *factum erit.* posse enim petitorem antequam stipulatio pœnæ committatur, nihil dolo malo k fecisse, & tunc facere cùm petat propter quod exceptionem esse necessariam l.

Parentibus & patronis non obiicitur exceptio doli, licet ex suo contractu agant uel ex alieno: cum eis semper honor sit deferẽdus: hæres tamen liberti potest opponere talem exceptionem patrono, non tamen libertus hæredi patroni. b. d.

15 ¶ Aduersus parentes m patronósque neque doli exceptio, neq; alia quædam 12 n, quæ patroni parentisve opinionem apud bonos mores suggillet, competere potest: in factum tamen erit excipiendũ: vt si fortè pecunia non numerata dicatur, obiiciatur exceptio pecuniæ non numeratæ. Nihil autem interest, vtrum patronus ex suo contractu, an verò ex alieno conueniatur o. semper enim reuerentia ei exhibenda est tam viuo, quam

12 *Fl. genuis*

nec hæredibus eorum. hæres autẽ liberti bene potest hãc exceptionẽ doli contra patronum defuncti obiicere sed cùm exceptio doli cõtra patronum vel patrem nõ possit opponi, videtur quòd nõ debeat clausula doli in cõtractu inter eos inito apponi, quasi superflua. sed falsum est, cùm clausula prædicta apposita agatur ex stipulatu. si dolus committatur ea nõ apposita, ageretur de dolo. In hac exceptio. dicitur quòd except. doli opponi potest domino & patri ex dolo commisso à seruo vel filio, & ecõtra. & da exemplum vt in gl. quæ incipit patris, vel domini. Et quod dixi dolum serui vel filij nocere dõmino vel patri, verum est indistinctè, si in contractu peculiari quem mecum fecerunt, dolum commiserunt quã docunque. si autem super re dominij causa mecum contraxit seruus domini sui voluntate: si in ipso contractu commisit dolum, nocebit domino, vel si postea commisit. Item ex dolo procuratoris in rem suam constituti excipi potest contra dominum: & contra ipsum procuratorem quicunque eorum agit siue sit commissus dolus ante litem contestatam, siue postea: vt quia fecerat prædictus procurator pactum de non petendo à me, quod ei debebam vsque ad annum, & modò intra annum vult petere. si autem non erat in rem suam procurator, sed simplex: tunc de dolo lite pendente ab eo commisso, vt quia corrupit iudicem, potest excipi etiam contra dominum, cuius erat procurator: si autem procurator habet liberam administrationem, tunc de dolo quãdocunque ab eo commisso potest excipi etiam contra dominum. ¶ *Mandaui.*] Mandaui Titio vt stipuletur à te c. sibi dari pro me. Titius mandauit Seio vt hæc c. stipuletur à te, & ego vel Seius induximus dolo vt ista c. promitteres, & promisisti. dicitur quòd si Seius ex illa stipulatione agat, potest excipi de dolo ab eo Seio cõmisso, vel à me cõmisso. ¶ *Item quæritur.*] Debitor meus induxit te dolo vt c. quæ ipse mihi debet, promittas loco eius: & promisisti. si ex illa stipulat. agam contra te, nõ potes mihi excipere de dolo debitoris mei, sed contra eum agere potes, vt te libereat, vel vt tibi reddat quicquid pro eo solueris. Secundò dicit, mulier induxit te dolo vt ei promitteres centum, & promisisti. tandem illa nupsit mihi, & te debitorem delegauit mihi pro dote in illis centum quæ ei promiseras, si agam contra te ad centum: non potes excipere de dolo mulieris ne indotata sit. ¶ *Apud Iulianum.*] Accepi filiam Titij in vxorem, & ipsa dolo induxit patrem suum vt mihi pro ea promitteret dare in dotem mille libras: & sic promisit prædictus pater vxoris meæ, qui est mihi socer. quæritur, si mortuo socero meo ab hærede eius petam prædicta mille, an obstet mihi exceptio ex dolo vxoris meæ? & dicitur quòd sic. Idem si ego commisissem prædictum dolum. nam opponeretur mihi exceptio doli.

Illa etiam quæstio.] Si cum tutore alicuius contraxi, & tutor commisit in hoc contractu dolum, ex quo dolo pupillus est effectus locupletior, dabitur exceptio doli in pupillum volentem agere ex contractu tutoris, inquantum pupillus est locupletior effectus. & da exemplum vt si tutor me induxit dolo, vel metu vt rem pupilli emam inquantum pupillo datur actio ex contractu tutoris, in tãtum mihi competit exceptio doli: nec est vis, prædictus tutor satisfecerit rem pupilli saluã fore, an non. item non est vis sit soluendo prædictus tutor, an non. nam sufficit quòd administret: diuinare enim non cogitur, qui cum tutore contraxit, de hoc, si tutor satisfecerit, vel non, sit soluendo, vel non. Si autem contrahens cum tutore participauit in ipsa fraude simul cum tutore dolus eius ei nocet, non pupillo. hoc dicit vsque ad §. si quis nõ tutor. Francisc. Accur.

m ¶ *Aduersus parentes.* in infinitum vt supra de in ius vocan. lege, ij. §. ij. Et not. hic quòd reuerentia & iusta ignorantia tollunt hanc exceptionẽ: vt hic, & supra, l. ij. §. generaliter. & facit supra de obsequiis. l. nanta. Reuerentia tollit exceptionem doli.

n ¶ *Quædam.* vt quod metus causa: vt j. ea. l. §. metus.

o ¶ *Conueniatur.* i. propter exceptionem repellatur. ar. ɜ. de except. l. j. vel dic de actio. & replicatione dici. Accur.

Defunct o

a ¶ *Defuncto.* vt hæredi vt j. eo. §. libertum.

b ¶ *Obiectorum.* aliter in acti. de dolo, quæ contra hæredẽ datur, quia de ratione calculi & non perfidiæ agitur: vt ɜ. de dolo, & hæredibus. fortè secus in hærede parentis: vt j. e. l. §. fi. vel dic ibi loqui de exceptione in factum: vel dic de actione in factum. Accur.

c ¶ *Exhiberi.* & est ratio: quia ex vna parte pœna, ex altera fauor extendi, & c. vt ɜ. de lib. & posthu. l. cum quidam. & j. de pœnis, interpretatione. Accur.

d ¶ *In stipulatione.* adiunge, si illi §. Labeo. q. d. videtur stipulatio dolum non committi, superflua: quia & ea non interpolita agitur de dolo commisso: sed certè tunc agitur act. de dolo, hic ex stipulatu, vt hic, & ɜ. de dolo. l. & eleganter. §. non solum. vel verius dic, in hac stipulatione quã promittit patronus libertо: quo casu videbatur non interponi: quia cùm non agatur de dolo, vel non excipiatur de dolo contra eum: videbatur nec in stipulatione posse venire dolum eorum. sed tamen cõtra est vt hic dicit. arg. ɜ. de pactis. l. si vnus. §. illud.

e ¶ *Serui.* ſ. alieni.

f ¶ *Personæ.* vt filij.

g ¶ *Iuri nostro.* i. iuri Romanorum. nam de dolo serui mei excipere non possum: sed alius contra me. Item & ego de dolo serui alterius.

11 *Fla. esse.*

h ¶ *Eorum.* patris vel domini, si ipsi fortè fecerunt pactum de non petendo, vel petãt pecuniam non numeratam. item pone exemplum de dolo patris & domini, vt ɜ. de cõtrah. empt. sed si seruo.

i ¶ *In infinitũ.* i. semper siue tempore contractus, siue postea, dũmodo non donet: vt ɜ. de pact. l. contra iuris. §. j. siue ergo in contractu, siue postea dolus (id est, pactum quod parit excep. doli) committatur, excipitur si-
cut si liber committeret: vt supra co. l. ij. §. cires, & §. item quæritur. Accur.

k ¶ *Non ex peculiari.* sed dominica.

l ¶ *Admissus.* actum aliquid, cuius causa postea fit dolus.

m ¶ *Non etiam si postea.* vt si dominicã pecuniam mutuauit: & postea fecit pactum ex interuallo de non petendo: vel in perpetuum, vel etiam ad tempus: vt ɜ. de pactis. l. si autem. Sed contrà j. eo. l. purè. §. actoris. Solu. ibi loquitur eo casu cùm habeat administrationẽ à dominо nõ permissam, in qua dolum commisit: hìc non: sed ad aliud negotium. & facit ɜ. de eo per quem factum erit. l. ij.

n ¶ *Dolus.* id est, pactum pariens except. doli.

o ¶ *Excipi possit.* contra dominum vel procuratorem.

p ¶ *Dolo.* nota dolum præteritum dici qui ante litem contestatam commissus est: vt ɜ. de petit. hæredi. nec vllam. §. às autem.

q ¶ *Excipiendum.* contra dominũ vel procuratorem quis eorũ agat. nam & dominus agere põt, licet aliũ constituerit procuratorẽ in rem suam: vt C. de noua. l. iij. & sit exemplũ, dolo Titij emi rẽ suã a Seio: quem Titiũ postea in rẽ suam procuratorẽ facio ad eã petendã act. ex empto, vel in rẽ. vel Publiciana quę mihi nõ dareſ: vt pote malæ fidei.

r ¶ *Præsentem.* vt puta si corrupit iudicem: vt C. de pœna iudi. l. j. & hoc post lit. contest. non ante: vt j. e. l. si procurator. in prin. & §. si post litem. vel etiam da exem. vt j. eo. l. purè. §. actoris. & hoc in iudiciis. Ad contractus autem dic vt j. proxi. §.

s ¶ *In exceptione.* etiam contra dominum.

defuncto a. Si autem cum hærede liberti patronus agat, puto excipere debere de dolo patroni hæredem liberti. libertum autem de dolo patroni, & si ab hærede eius conueniatur, minimè exceptionem obiecturum b. namque conuenit, tam viuo, quàm mortuo patrono à liberto honorem exhiberi c. ¶ In stipulatione d planè doli clausula non erit detrahenda: quia ex doli clausula non de dolo actio intenditur, sed ex stipulatu.

16 ¶ In hac exceptione & de dolo serui e, vel alterius personæ f iuri nostro g subiectæ excipere possumus, & de eorum h dolo, quibus acquiritur. Sed & de seruorum & filiorum dolo, si quidem ex peculiari eorum negotio actio intendatur, in infinitum i exceptio obiicienda est. si autem non ex peculiari k caussa, tunc de eo dun taxat excipi oportet, qui admissus l sit in ipso negotio quod geritur: non etiam m si postea dolus n aliquis malus interuenisset. Neque enim est 13 æquum serui dolum ampliùs domino nocere, quam in quo opera eius esset vsus.

17 ¶ Quæsitum est, an de procuratoris dolo, qui ad agendum tantùm datus est, excipi possit o? Et puto rectè defendi: si quidem in rem suam procurator datus sit, etiam de præterito eius dolo p, hoc est, si ante acceptum iudicium dolo quid fecerit, esse excipiendum q. Si verò non in rem suam, dolum præsentem r in exceptione s esse conferendum. Si autem is procurator sit, cui omnium rerum administratio concessa t est, tunc de omni dolo eius excipi posse v, Neratius scribit.

18 ¶ Mandaui Titio, vt à te stipularetur, deinde Titius Seio: & stipulatus à te Sejus est x, & iudiciũ edidit y. Ait Labeo excipiendum esse z tam de meo, quam de Seij dolo.

Si debitor alium induxit dolo ut creditori suo respondeat de debito, creditor petens à secundo debitore, non repellitur exceptione doli commissi à suo priore debitore. b. d.

19 ¶ Itẽ quæritur, si debitor meus te circumueniebat a, téque mihi reum dederit: egóque à te stipulatus fuero, deinde petam, an doli mali exceptio obstet b. Et magis est, vt non tibi permittatur de dolo. debitoris mei aduersus me excipere, cùm non ego te circumuenerim: aduersus ipsum autẽ debitorem meum poteris experiri c.

¶ Sed & si mulier post admissum dolum d debitorem suum marito in dotem delegauerit, idem probandum erit, de dolo mulieris nõ esse permittendum excipere, ne indotata e fiat.

20 ¶ Apud Iulianum quæsitum est, si hæres soceri, à quo dos peteretur, exciperet de dolo f mariti & mulieris, cui g pecunia quæreretur, an obstaturа esset exceptio ex persona mulieris. Et ait Iulianus si maritus ex promissione dotis ab hærede soceri petat, & hæres excipiat de filiæ dolo, cui ea pecunia acquireretur h, exceptionem obstare i. Dos enim quam maritus ab hærede soceri petit intelligitur, inquit, filiæ acquiri: cùm per hoc dotem sit habitura. ¶ Illud non explicat Iulianus, an & de dolo mariti exceptio posset. Puto autem eum hoc sentire, vt etiam de dolo mariti exceptio noceat: licet videatur nulla dos filiæ, vt ait, quæri k.

21 ¶ Illa etiam quæstio ventilata est apud plerosque, an de dolo tutoris excepto pupillo experienti nocere debeat? Et ego puto vtilius, & si per eas personas pupillo 14 faueatur: tamen

14 *Fl. pupillo fauetur.*

t ¶ *Concessa.* id est, libera.

v ¶ *Posse.* vt & ɜ. de tribu. l. procuratoris. in princi.

x ¶ *Est.* dolo inducendo te ad promittendũ ipse Seius vel ego. sed nunquid & dolo Titij, si ei actio cedatur? Dicam sic si in rem suam: vt suprà, proxi. §. secus si vt simplex procurator Seij vel metus interueniat: quia tantùm de præsenti dolo excipitur.

y ¶ *Edidit.* petendo id quod erat stipulatus.

z ¶ *Esse.* contra Seium, & contra me si cessa actione agam, quasi ego videar Seium procuratorem constituisse, cùm ipsum constituit procurator meus: vt ɜ. de exerci. l. j. §. magistrum. & ideo excipitur de dolo in stipulando commisso, licet fuerit simplex procurator, id est ad vnum negotium ordinatus. sed vbi ad litem ordinatur, non nocet eius dolus licet post litem contest. admittatur, id est, recipiatur, vt noceat: vt suprà proxim. §. sed dic quòd si ego feci pactum de non petendo, nocet Seio, vel si Seius fecit, nocet mihi argum. ɜ. e. l. ij. §. item quæritur. & j. ea. l. §. apud Iulianũ. Accursius.

a ¶ *Circumueniebat.* inducendo te dolo vt patiaris te delegari mihi.

b ¶ *Obstet.* mihi. Accursius.

c ¶ *Experiri.* vt te liberet: vel si pecuniam soluisti, restituat. & hoc condictione certi vel incerti: vt suprà, de condi. caussa da. si donaturus. §. si quis indebitum. & ɜ. de donat. si quis delegauerit. & infrà eod. purè. §. si eum.

d ¶ *Dolum.* ad inducendum debitorem sibi mulieri promittere.

e ¶ *Indotata.* vt & suprà, de condictione caussa data, si donaturus. §. fi. & infrà eodem, purè. §. si eum. Sed contrà infrà prox. §. in prin. Solu. vt ibi. Accur.

f ¶ *De dolo.* cõmisso in stipulando dotem, vel etiam postea paciscendo de non petendo: vt ar. ɜ. eo. §. mandaui. Sed si maritus pepigit, licet non agat: vt j. proxi. ver. illud non explicat: tenetur tamen mulieri: vt ɜ. de iure dotium, si extraneus. & l. cùm vir.

g ¶ *Cui.* scilicet mulieri.

h ¶ *Acquireretur.* si dos sit data. Accursius.

i ¶ *Obstare.* suprà proxi. §. sed & si mulier. contrà. Solu. ibi loquitur cùm nondum erat solutum matrimonium. vnde dos intelligebatur debitum viri. hic, cùm solutum erat, & statim est peruentura ad mulierem dos. quod colligi potest j. e. purè. §. si eum. sic ergo refert, agat vir constante matrimonio, vel eo soluto. vel possumus dicere quòd hic loquitur in eo casu, in quo maritus fraudem participauit.

k ¶ *Quæri.* si opponatur exceptio marito: & sic erit indotatam: po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod videbatur maritum non repelli: vt ℨ.proxi.§.sed & si mulier. sed tamen contrarium est. Accursius.

a ¶ *Cum eo.* alio modo: vt permutando fortè, non donando: vt C. de admin.tut.l.non omni.

b ¶ *Factus est.* vt si dolo vel metu me induxit vt emerem rem pupilli: inquantum sibi datur actio, in tantum mihi cópetit exceptio. vel si tutor dolo persuasit alicui vt hæreditatem repudiet pupillo ab intestato obuenientem. & facit supra, de do. si ex dolo. & de acti. empt. Iulianus. §. sed cum ex facto. Accursius.

c ¶ *Distinguendum esse.* quantum ad id, in quo locupletatus est pupillus: sed ad id, in quo locupletatus non est, habet actionē contra tutorem in id, quod ad eū ex suo dolo peruenit. vel distingui potest, sit tutor soluendo, vel non: alioquin contrà: vt ℨ. de admini. tuto. l. fin. j. respon. & ℨ. de tribu. l. iij. §. si seruus pupilli. & de pec. leg. l. summa. §. j. item ℨ. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc edicto. cōtrà, in fi. & ℨ. quando ex fac. tu. l. j. & iiij. Sol. ibi extra contractum dolum cō misit: hic in contractu. vel ibi non fuit locupletior ex dolo tutoris. Accur.

15 *Flo. putem.*
16 *Flo. desit &.*

17 *Flor. non fuit.*

d ¶ *Ei.* scilicet pupillo.

e ¶ *An non.* cautum sit rem pupilli saluam fore.

f ¶ *Administret.* quia ex qua persona lucrum capit, ex eadē & damnum sentire debet vt j. de reg. iur. l. ex qua. Sed videtur econtra indistinctè non nocere dolum tutoris pupillo siue sit soluendo, siue non: quando tutor aliquid facit vel contrahit in rebus suis, non pupilli.

Dolus tutoris an & quī noceat pupillo.

g ¶ *Diuinat.* sic suprà, mandati. l. fi fideiussor.

h ¶ *Cum tutore.* & non sit pupillus locupletior.

¶ *Si quis non tutor.*] CASVS. Quæritur, an dolus protutoris noceat pupillo. & dicitur quòd non. & ponitur exemplum, protutor, id est qui se tutorem pupilli credebat, vendidit rem à pupillo possessam, vt noceret in hoc pupillo. emptor eam suscepit: dicitur quòd pupillus petita in integrum restitutione recuperabit illā rem: & hic dolus protutoris nō nocet pupillo. secus autem est in dolo veri tutoris. nā eius dolus nocet pupillo: vt sic exceptio doli contra pupillum posit opponi. Item curatoris dolus nocet furioso, item prodigo, itē adulto, item ex dolo minoris xx. an obiicitur except. doli contra ipsum minorem.

Item ex dolo pupilli capacis doli, vt quia sit prope pubertatē, obiicitur except. doli in ipsum pupillum vt si debitorem suū delegauit creditori suo. nam amodò agere vult contra debitorem suum delegatū. Idem si furiosus tunc temporis cùm sanæ mentis videretur, delegat debitorem suum creditori suo. nam amodo si agat furiosus cōtra delegatum, obiicitur sibi exceptio doli. Idem si debitor furiosi soluat furioso quod ei debet: & hāc pecuniam habeat saluā. nā si amodo vult agere cōtra debitorem suū, obstat sibi exceptio doli. ¶ *De auctoris.*] Dolo induxisti quendam vt venderet tibi quādam rem: puta equum, & vendidit tibi & tradidit, & non vidisti cum aliquo tempore, & eū mihi vendidisti & tradidisti, & vsucepi eū. nunc desij possidere. volo eum vēdicare à possessore: quia eum vsucepi: quæritur an obstet mihi exceptio doli ex persona auctoris, qui eū per dolū habuerat. & distinguitur. si enim equum vsucepi ex meo tempore tantum, tūc dolus auctoris mei non nocet mihi. si autem in vsuca. prædicta vsus sum tempore auctoris mei, tūc nocet mihi exceptio doli ex dolo auctorismei. sic ergo patet, quòd vitium personale auctoris mei, id est, dolus nocet mihi si volo vti accessione sui tēporis, aliàs non. secus est in vitio realiter: quia res sit furtiua quam emi. nam nocet mihi hoc vitium velim nolim, vt non possim eam rem vsucapere. ¶ *Si cum legitima.*] Agnatus tuus instituerat me hæredem, persuasisti mihi dolo malo vt illam hæreditatē repudiem, repudiaui. & sic ab intestato habuisti illam hæreditatem, & eam vendidisti Sempronio. Sempronius agit contra me peti. hæredi. ex iure cesso ex causa venditionis ad rem hæreditariam quam possideo. dicitur quòd potest, nec possum ei obiicere dolum ex persona auctoris sui. ¶ *Si quis autem.*] Titius equum quendam sibi acquisiuit, per dolum. eum equū mihi donauit, vel legauit, & traditus est mihi, & eum tenui triennio, & desij postea possidere: dicitur quòd si volo eum vendicare quasi vsuceperim, obstat mihi exceptio doli ex persona auctoris mei, cum lucratiuam habeam causſam. idem si habebam eum in pignus, & desij possidere, & petam eum in hypothecaria: nam obstat mihi dolus auctoris mei. nam si possem eū petere, esset reuersurus ad dolosum. secus autem est in emptore, cui dolus auctoris non nocet, si vsucepit ex suo tantum tempore, non auctoris. Idē in eo, qui ex causſa permut. vel in solu. vel ex simili causſa habuit à doloso. nam dolus auctoris non nocet prædictis si nolunt vti accessione sui auctoris. secus si ex causſa noxæ equū habui à doloso. Idem si mōdico pretio emi rem à doloso. nam nocet mihi dolus auctoris mei si desij possidere prædictam rem, etiam si nolui vti tempore auctoris mei. empto autem, qui emit iusto pretio, vel aliquo dato loco pretij, non nocet dolus auctoris, sed non vult vti accessione auctoris, nisi ipse emptor sit in dolo nā si dolum commisisset, suus dolus ei noceret.

18 *Flo. dicit.*
19 *Flo. sicut.*
20 *Flo. post esse.*

21 *Fl. erpi.*

¶ *Si à Titio.*] Emi fundum Sempronij à Titio, & traditus est mihi. postea Titius Sempronio successit, & nūc dicitur quòd iſtum fundum possum petere à Mæuio. nam & si Titius factus dominus prædicto modo eum à me peteret, defenderem me per exceptio. in factum, vel doli. Item si Titius inciperet eum possidere, possem ab eo eum petere per Publicianam, non obstante quòd dominus erat rei. ¶ *Metus causſa.*] De except. metus non est dictum, quasi sufficiat exceptio doli vbicunque, cùm sit generalis: vtilius tamen est vt dicamus de except. metus. scias enim quòd exceptio metus distat ab except. doli. nā except. doli obstat tantum ei, qui dolum commisit in re quam petit. at except. metus obstat cuicunque qui petat illam rem, in qua est commissus metus ab aliquo. Item exceptio metus competit cuicúque passo metum, prætereā si à patre patiatur metum, & hoc viuente patre, post mortem enim patris fi filius passus metum à patre abstineat se à patris hæredi. potest vti exceptione metus cōtra hæredes patris, prout aliæ per sonæ maiores xxv. annis metum passæ. hoc dicit vsque in finem legis. Francisc⁹ Accursius.

22 *Eius eum.*

23 ¶ Quæ in tutore r diximus, eadem in curatore quoque furioso dicenda erunt: sed & in prodigi, vel minoris vigintiquinque annis. de dolo autem ipsius minoris vigintiquinque annis exceptio vtique locum habebit. Nam & de pupilli dolo interdum esse excipiendum, nequaquam ambigendum est ex ea ætate, quæ dolo non careat. Denique Iulianus quoque sępissimè scripsit, doli pupillos, qui prope pubertatem sunt, capaces esse s. Quid enim si debitor ex delegatione [18] pupilli pecuniam creditori eius t soluat [19]? fingendus est (inquit) pubescere [20] v? Ne propter malitiæ ignorantiam bis eandem pecuniam consequatur x. Idem seruandum in furioso ait, si cùm existimaretur compos mentis esse, iusserit debitorem creditori soluere: vel si, quod exegerit [21], domi habeat y.

24 ¶ De auctoris dolo z exceptio emptori non obiicitur.

eundem fundum vendidit Mæuio & tradidit. dicitur quòd istum fundum possum petere à Mæuio. nam & si Titius factus dominus prædicto modo eum à me peteret, defenderem me per exceptio. in factum, vel doli. Item si Titius inciperet eum possidere, possem ab eo eum petere per Publicianam, non obstante quòd dominus erat rei. ¶ *Metus causſa.*] De except. metus non est dictum, quasi sufficiat exceptio doli vbicunque, cùm sit generalis: vtilius tamen est vt dicamus de except. metus. scias enim quòd exceptio metus distat ab except. doli. nā except. doli obstat tantum ei, qui dolum commisit in re quam petit. at except. metus obstat cuicunque qui petat illam rem, in qua est commissus metus ab aliquo. Item exceptio metus competit cuicúque passo metum, prætereā si à patre patiatur metum, & hoc viuente patre, post mortem enim patris fi filius passus metum à patre abstineat se à patris hæredi. potest vti exceptione metus cōtra hæredes patris, prout aliæ per sonæ maiores xxv. annis metum passæ. hoc dicit vsque in finem legis. Francisc⁹ Accursius.

i ¶ *Non nocere.* vt & suprà de Publicia. lege, quæcunque. §. finali. Accursius.

k ¶ *Vendiderit.* dolo vt noceret pupillo.

l ¶ *Vsucapta sit.* idem & si non vsucapta est: vt supra de eo qui pro tuto. l. ij.

m ¶ *Non nocere.* fortè nisi inquantum peruenit ad eum, ne locupletetur cum aliena iactura.

n ¶ *Suam.* quo ad opinionem. si enim sua esset, non vsucaperetur: vt supra, de acquir. rerum do. bonæ fidei.

o ¶ *Persequenti.* per in integrum restitutionem. nam vēdicare non posset, cùm sit facta illius per vsucapi.

p ¶ *Magis.* quàm eius, qui pro tutore gessit. vel electiuè ponatur.

q ¶ *Tutoris.* veri.

r ¶ *Quæ in tutore.* vero.

s ¶ *Esse.* vt & supra, de dolo, hæredibus. in fi.

t ¶ *Eius.* scilicet pupilli.

v ¶ *Pubescere.* quasi dicat agens amodò repellitur ne &c. vel lege est præcedentibus. & facit ℨ. de dolo. l. quid enim. Accursius.

x ¶ *Consequatur.* quod bona fides non patitur: vt ℨ. de reg. iur. l. bona fides. & facit ad idem. C. de vsuca. pro empt. l. eum.

y ¶ *Habeat.* hic autem inspicitur tempus, quo agitur: vt ℨ. de solu. in pupillo.

z ¶ *De auctoris dolo.* auctor meus suum venditorem dolo induxit ad vendendum: si ego à possessione cado, & vendico dicens me vsucepisse: si quidem ex meo tempore tantum, nocet mihi dolus auctoris: vt hic. & C. de præscriptio. longi temporis, lege prima, hodie nocet: vt in authent. ibi posita. & sic hic primum responsum corrigitur.

Auctoris

a ¶ *Auctoris.* id est venditoris.

b ¶ *Vitiatur.* i. vti vult. sic ponitur ℨ. de verb. oblig. si stipulatus fuerit. non enim vitiosa possessio potest adiungi non vitiosæ: vt hic, & ℨ. de acq. vel amit. possessione. §. cùm quis. & §. si nihil secundū iuris nouæ ad præscriptionem adiungi. Possessio vitiosæ possessi adiungi.

c ¶ *Vitiatur.* id est vti vult: vt dixi.

d ¶ *Auctoris.* agendo in rem quasi vsucepit. 22 *Eius, qui.*

e ¶ *Aequè.* aliàs decet æquè. 23 *Hoc æquè.*

f ¶ *Traditur.* quia tunc oportet ipsum vti administratione sui auctoris, cū vitiū comitetur rē sicut lepra: vt instit. de vsuca. §. furtiuæ. 24 *Flo. quæ.*

g ¶ *Cohærentem exceptionem.* vt quia furtiuā vel vi possessa. aliàs aliter accipitur: vt ℨ. de excep. l. exceptiones. §. rei. 25 *Fl. repudiasset.*

h ¶ *Personæ.* hic colligit vitium personæ vel personale vt dolus auctoris dans contractui causſam vel incidens. Item mala fides: quia creditur vendentē non habere ius vendendi. Item scientia rei alienæ, vt in commodato & similibus. Item colligit aliud reale, qđ dicitur cohærēs rei: vt hic dicit: vt si est furtiua, vel vi possessa: vel data prædi contra legem Iul. repetundarū. Sunt & alia vitia nec personalia nec realia, sed quasi realia dicimus: vt res pupillaris: vt liber homo: quæ omnia dic vt C. de acq. posl. vitia. & facit ad §. istum ℨ. de diuer. & tem. præ. an vicium. & l. de accessionibus. & ℨ. quæ in frau. cre. quæ à debitore. Accur.

i ¶ *Non oportere.* nisi velit vti accessione auctoris. sed & hoc corrigitur: vt in princ. §. dixi. 26 *Eius eum.*

k ¶ *Pertineret.* ab intestato. Accur. 27 *Fl. peruenit.*

l ¶ *Accepto.* igitur fuit venditio.

m ¶ *Hæreditatem.* agendo petitione hæreditatis ex iure cesso, vel actionibus hæreditariis ex iure cesso, cū hæreditatē, vel rē hæreditariā possidēs, vel tenear hæreditati. 28 *Fl. sicut.*

n ¶ *Exceptionem.* ex hoc §. videtur probari quòd qui actionē emit à doloso, non debeat summoueri exceptione, licet summoueretur dolosus: posset tū quis cōtradicere forte. hic enim non actionē, sed hæreditatē emit, & vtiles intendit nomine suo: vel directas nomine cedentis, in quibus quærendis puta adeundo hæreditatem, cedēs non adhibuit dolū sed adhibuit in præcedēti, i. in repudiatione. Itē & si dolo me induxit vt tradierem, & tradidi possessionem: & tu vēdis emptori, non obiicitur doli exceptio: quia rei vendicationem habet ex traditione sibi facta: licet dolus præcesserat in alia traditione: sed vbi me induxisti dolo vt promitterem, & eam actionē vēdis emptori, obiicitur doli exceptio: quia eadem actione vtitur, in qua dolus est commissus, & quasi admiculo auctoris vtatur, repelletur secundū Azo. & ita quod primò sub fortè dixerat, postea indubitanter dicit. Accur. 29 *Fl. ferunti.*

o ¶ *Non potest.* sed de dolo datur contra dolosum: vt suprà de dolo, si quis affirmauerit. ℨ. respō. & C. de dolo. l. si maior. & facit ℨ. de verbo. sign. l. lege. & C. de peti. & commo. rei vendi. l. Adolum. 30 *Fl. Et si quis.*

p ¶ *Successerit.* prædicto singulari titulo. & dic quòd auctor dolo induxerit eum à quo habuerit.

q ¶ *Repellendos.* etiam si noluerit vti accessione auctoris. Sed cōtra. ℨ. tit. j. an vitium. Solu. mala quidem fides auctorum ex lucratiua causſa tradentium successoribus eorum non nocet, nisi eorum velint continuare tempora, & sic eorum vti accessione: vt ℨ. Dolus autē eorum auctorum semper nocet: vt hic: vel aliter possidenti nō nocet, vt ibi, sed non possidenti & agenti sic vt hic. Accur. 31 *Fl. dedit.*
32 *Fl. vel vice.*

r ¶ *Ad eum.* scilicet debitorem, qui dolo inducendo suum auctorem habuit rem. Accur. 33 *Flo. esse rum, si ipse do lo.*

s ¶ *Solo.* hæc dictio solo, excludit illos tantū, qui habent causſam lucratiuam: & sic largè dicitur: vt & aliàs ℨ. de statuliberis. l. statuliberi. §. Quintus.

t ¶ *Emptorum.* in quibus est eadē æquitas, vt & C. de peri. & cōmo. rei vendi. dolum. Accur.

v ¶ *Noxæ.* hic habetur quasi lucratiua causſa.

x ¶ *Causſa.* vt si res digna magno pretio, modico sit empta secundum Io. & facit ℨ. quæ in frau. cre. l. qui autē. §. hoc edictum. & §. simili modo. 34 *Fl. deest, &*

y ¶ *Caret.* quia etiam ipse sciuit aliēnā quādo emit, vel suum vēdi torem induxit dolo. Accur. 35 *Fl. intelligeret.*

z ¶ *Suo.* Duobus ergo casibus tantūm repellitur successor rei singularis, propter dolum auctoris, scilicet quando vtitur adminiculo. Item & quando habet causſam lucratiuā vel quasi. Item tertio pro suo, scilicet dolo: vt hic. Accur. Successor rei singularis quādoque propter dolū auctoris repellitur.

a ¶ *Soluto.* maximè: vt ℨ. de pub. l. de pretio. vel die, vt ℨ. de rei ven. si à Titio. Accur.

b ¶ *Tueri.* perendo & defendendo: quia & c. & est bona ratio: vt j. de re. iur. l. nemo plus iuris, &c.

c ¶ *Non suus.* verba exceptionis.

d ¶ *Intelligeretur.* prætus est dominus, sic enim dominiū habet, vt non sibi sed alij prodesse conseruarique debeat ab ipsa. ar. C. cōmunia de leg. l. fi. §. sed quia. & facit de verbo ad verbum ℨ. de rei ven. l. si à Titio. & plenè expone vt ibi. Itē facit ℨ. de exce. rei ven. l. si à Titio. Sed cōtrà ℨ. de act. empt. si ea res. §. fi. Sed ibi à diuersis emimus vt vnus à domino, alius à non domino. hic autem ambo ab vno prius non domino, postea domino. Item est hic casus, vbi Publ. datur contra dominum. Sunt & alij quos dic vt no. ℨ. de Pub. l. pen. & l. fin. Accur. 36 *Fl. intelligeret.* Publiciana cōtra dominum datur.

c ¶ *Proposuerat.* in tractatu suo cum tractaret de hac actione.

f ¶ *Generalis.* vt ℨ. l. ij. §. & generaliter.

g ¶ *Quod.* id est quia.

h ¶ *Exceptio doli.* prima differentia.

Si autem auctoris a accessione vtitur b, æquissimum visum est eum [22], qui ex persona auctoris vtitur c accessione, pati dolum auctoris d. Et per [23] hoc æquè e traditur f, rei quidem cohærentē g exceptionem etiam emptori nocere: eam autem quæ ex delicto personæ h oriatur, nocere non oportere i. ¶ Si cùm legitima hæreditas Gaij Seij ad te pertineret [24] k, & ego essem hæres instituta, persuaseris mihi per dolum malum, ne adeam hæreditatem, & posteà quàm ego repudiauerim [25] hæreditatem, tu eam Sempronio cesseris pretio accepto l, isque à me petat hæreditatē. m, exceptionem n doli mali eius, qui ei cessit, non potest o pati.

Obstat exceptio auctoris ei qui causſam lucratiuam habet. Idem, si quis habeat pignus, & desijt possidere: & petat illud hypothecaris. nam obstat dolus auctoris: secus autem est in causſa non lucratiua ubi dolus auctoris nō nocet. h. d. usque ad §. si à Titio.

26 ¶ Si quis autem ex causſa legati vindicet, aut si is, cui ex causſa donationis res præstita est, vindicet, an de dolo exceptionem patiatur ex causſa eius, in cuius locum successerit [26]? Et magis putat Pomponius summouendum: & ego puto exceptione eos esse repellendos ¶, cùm lucratiuam causſam sint nacti. Aliud est enim emere, aliud ex his causſis succedere. ¶ Idem tractat Pomponius & in eo [26], qui pignori acceperit, si Seruiana vel hypothecaria actione ex periatur. Nam & hunc putat Pōponius summouēdum: quia res ad eum r, qui dolo fecerit [27], reuersura est.

27 ¶ Auctoris autem dolus, sicut diximus, emptori non obiicitur: sed hoc in emptore solo s seruauimus [28]: item in eo, qui permutauerit, vel in solutum acceperit [29]. itē in similibus, qui vicem emptorū t obtinent. Cæterùm, si noxæ v deditus quis sit, Pomponius putat passurum exceptionem quam ille pateretur, qui noxæ dediderit [30]. Proinde ex quacunque alia causſa x, quæ propè lucratiuam habet acquisitionem, quæsisse quis videatur: patietur exceptionem doli ex persona eius, in cuius locū successit. Sufficit enim si is, qui pretium dederit [31]: vel vicem [32] pretij, cùm sit bonæ fidei emptor, vt non patiatur doli exceptionem ex persona auctoris: vtique si ipse dolo caret y. alioquin [33] si dolo non careat, peruenietur ad exceptionem doli, & patietur de dolo suo z exceptionem.

28 ¶ Si à Titio fundū emeris qui Sempronij erat, isque tibi traditus fuerit pretio soluto a: deinde Titius Sempronio hæres extiterit, & eundem fundum Mæuio vendiderit, & tradiderit, Iulianus ait, æquius esse prætorem te tueri b: quia & si ipse Titius fundum à te peteret, & [34] exceptione in factum comparata, vel doli mali summoueretur. & si ipse eum possideret, & Publiciana peteres, aduersus excipientem, *si non suus c esset*, replicatione vtereris: ac per hoc intelligeretur [35] d eum fundum rursus vendidisse, quem in bonis nō haberet.

Vtilius est singulas res singulis uerbis exprimere. Et est differentia inter exceptionem doli, & exceptionem metus, quia prima complectitur tantum personam eius qui dolo fecit. Secunda uerò est scripta in rem: & sufficit in aliqua re metum commissum esse ad hoc, ut competat. Item secunda non competit filio contra parentem eo uiuo: secus eo mortuo. Hoc dicit usque ad l. seq.

29 ¶ Metus causſa exceptionem Cassius non proposuerat c contētus doli exceptione, q̄ est generalis f, sed vtilius visum est etiam de metu opponere exceptionem. etenim distat aliquid à doli exceptione: q̄ g exceptio doli h persōsumptione iuris, cùm in ea causſa sit, vt possit auocari à Titio, qui factus est dominus, sic enim dominiū habet, vt non sibi sed alij prodesse conseruarique debeat ab ipsa. ar. C. cōmunia de leg. l. fi. §. sed quia. & facit de verbo ad verbum ℨ. de rei ven. l. si à Titio. & plenè expone vt ibi. Itē facit ℨ. de exce. rei ven. l. si à Titio. Sed cōtrà ℨ. de act. empt. si ea res. §. fi. Sed ibi à diuersis emimus vt vnus à domino, alius à non domino. hic autem ambo ab vno prius non domino, postea domino. Item est hic casus, vbi Publ. datur contra dominum. Sunt & alij quos dic vt no. ℨ. de Pub. l. pen. & l. fin. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Complectitur*.scilicet tantùm.
b ¶ *Dolo*.vt 3.l.ij.§.& quidem.& §.planè.& §.docere.Accur.
c ¶ *Caussa*.& est ratio in promptu:quia cùm contra quemlibet detur actio quod metus caussa:vt 3.quod metus caussa,si cum.§. in hac.ergo & cõtra quẽlibet datur exceptio:vt j.de re.iur.l.inuitus.§. si cui. & hoc, cùm dominus rei per metum tradiderit. si verò tradidit eam non dominus,iniquũ esset si diceremus eum habere exceptionem, vel etiam actionem cõtra verum dominũ:vt 3. de pu.l. pe. Intelligitur ergo l. ista in cæteris personis, quæ nullam habent causſam ab eo,qui metum adhibuit.Accur.

36 Flo. causſa fecit.

d ¶ *Et quamuis*. secunda differentia.

37 Fl.deeſt.de b.

e ¶ *Poſſit*.nã & metus habet in se ignorantiam:vt 3. quod metus cau.si cum.§.in hac.& facit 3.vti poſſ.l.j.in fi. & l.seq. & de damno infecto. l. qui bona.§. cum inter.

f ¶ *Poteſtate*.tunc.sed nunc non est cùm cõuenitur.

g ¶ *Cæterùm*.pro,quia: vel cæterùm pro alioquin, vel cæterùm, pro sed.

38 Flo.peculia ſua.

h ¶ *Liberorum*.existẽtium in poteſtate,si dicas eum conueniri à patre.& facit C.de annali except.l.j.§.fi.

i ¶ *Peculiaribus*. profectitij vel aduentitij, inter quæ nõ erat differentia iure isto. sed tunc quomodo retinet hoc pẽculium si ab hereditate abſtinet:vt C. de col.si donatione. in fi.Respon.quia vt bene merito erat ei concessum,vel dimissum : vel vt conferens pater in eum filium supremum iudicium:vt no.in d.l. si donatione.hodie in aduentitio planum est:cùm mortuo patre filius debeat id habere: vt C.de bo.quæ lib.cùm oportet.circa prine.

k ¶ *Alioquin*.id est aliàs.

l ¶ *Succurritur*.maioribus xxv.an.metum paſſis, secus in hærede patroni vt 3.eo.§.aduerſus.ibi,libertum &c.vel dic hìc dari exce.in factum vel actio.in factum filio contra hæredem patris.

Vrè.] CASVS. Decem quæ mihi debebas purè,ea tibi sub cõditione legaui,hæres meus poterit interim ea petere, dum tamen caueat de x.dandis legatario veniente condi.si autem non vult cauere hæres,repellitur à peti.except.doli.

¶ *Si cui.*] Legata est tibi via per quendam fundum. legãtis hæres vtitur Falcidia in legatis.dicitur quòd nihil offeras æstimationem quartæ partis viæ,obstat tibi exceptio doli si petas viam.

¶ *Si donaui.*] Donaui tibi fundum, & antè quàm traderem eum tibi ædificaſti in eo me sciente,& non contradicente, & fic per hoc desij possidere,& postea cœpi possidere illum fundum cũ ædificio,tu petis à me fundum,quia tibi donaſti.ego excipio:quia vltra modũ fuit donatio:& sic non valuit:dicitur,quòd tu replicabis de dolo:quia dolo facio cùm retineo fundum cum ædificio,nec reddo impensas, quas feceras me sciente & patiente.

¶ *Actoris*.]Dic casum vt in gloſſa quæ incipit:feci te actorem , &c.

¶ *Si ſeruus*.] Mandato meo vendidiſti seruum meum vitiosum pro decem,emptor videt eum vitiosum: reddidit seruũ mihi , si procurator meus petat à te pretium,obstat sibi excep. doli etiam si de suo solueret mihi procurator meus:sed repetet à me pretium actione mãdati,vel sine causſa.Eadem seruantur, si sine mandato gerens negotium meum,seruum meum vendidit,& postea habui ratũ, & prædicta cõtigerunt,quæ suprà. ¶ *Si eum qui.*]Si cùm velles mihi donare mille, delegaui te vt ea promitteres creditori meo,& promisiſti,si ab eo cõueniaris, non potes obiicere except. doli. petit enim quod sibi debetur.idem est si mulier eum , qui sibi mille donare volebat, delegauit eũ mihi,vt promitteret mihi illa mille pro ea in dotem. nam tenetur.

Si hæres petat id, quod sibi purè debetur & ipſe illud idem debeat ſub conditione,non ſubmouetur doli exceptione ſi paratus eſt ſatiſdare de reddendo cõditione adueniente: aliàs ſecus.b.d. Paragraphorum ſequentium quidã breues ſunt : ideo ſummant ſeipſos : quidam caſum ponunt in terminis. §. uerò actoris. gloſ. ponit caſum.

V. Paulus lib.lxxj.ad edictum.

PVrè mihi decẽ debes, ea tibi sub conditione legaui : interim hæres meus si petat, doli exceptione non est,submouendus:

nam complectitur a eius, qui dolo b fecit : cnimuero metus causſa c exceptio in rem scripta est, *ſi in ea re nihil metus cauſſa factum eſt*.vt non inspiciamus, an is , qui agit, metus causſa fecerit[36] aliquid:sed an omnino metus causſa factum est in hac re à quocunque , non tantùm ab eo, qui agit. Et quamuis d de dolo auctoris exceptio dolj[37] non obiiciatur : verumtamen hoc iure vtimur , vt de metu non tantùm ab auctore,verùm à quocunque adhibito,excceptio obiici possit e,

30 ¶ Illud sciendum est, hanc exceptionem de metu eum obiicere debere,qui metum non à parente passus est,cuius in poteſtate f fuerit.cæterùm g parenti licere deteriorem conditionem liberorum h in rebus peculiaribus[38] i facere. Sed si se abstinuerit hæreditate paterna,succurrendum ei erit , vt alioquin k succurritur l ,

Idẽ si dolo induxit Titium vt mihi cẽtum pro ea promitteret in dotẽ dare.nam tenetur.nec habet except. doli,poterit tamen agere contra eam vt liberetur ab illa promiſſione.vel si iã soluit , petat ab ea id qđ pro ea soluit. idem in primo casu nam donans aget contra me delegantem vt faciam eum liberari in eo , quod promisit vltra modum, vel si iam soluit, à me repetet.

¶ *Non ſicut.*]Actio dolo est temporalis,finitur enim hodie biẽnio. sed exceptio doli est perpetua.& quæ sit ratio diuersitatis, reditur in litera.Franc.

m ¶ *Summouendus*.vt 3.& 3.de libe.legat.l. nõ soldm.§.fi.sed contrà 3.fi cert. petat. l. pecuniam.Solu.vt ibi.

n ¶ *Conditio*. aliud si omnino est extitura:vt 3.de cond.inde.l.qòd si ea.

o ¶ *Interponere debebit*. scilicet hæres promittit legatario de tãta pecunia danda, si conditio extiterit : vt & 3.vt leg.nom.ca. l.j.

P ¶ *Retinere*. scilicet magis quàm &c.

q ¶ *Quartæ partis*.scilicet loci , per quem via debebatur secundũ Ir. quia seruitus non habet partes.Tu dic,id est iuris , quod est via: arg.3.si seruit.vend.loci.in princ.& de leg.ij. cùm filius. in prin. & 3. ad leg. Falc. l. lege Falc.interueniẽte. Accurſius. Vel dic melius, non oblata quarta parte totius æstimationis meæ : & ita exponitur 3. de legat. ij. cùm filius.in princip.

r ¶ *Sciente*. & non cõtradicente quod pro traditione est : vt C. de acquirenda poſſeſſione.l.j.Accur.

3 ¶ *Modum*.cc.aureorum olim,quingẽtorum hodie:vt C.de donatio. l.penul.

t ¶ *Facta est*.& vtrique replicandum.dolo enim &c. facit 3. de dolo. l.si cùm & mihi. Accur.

v ¶ *Actorio*.feci te actorem generalem ad mutuas pecunias exigendas,túque cùm hoc tibi nominatim mandaui, trãſactionem cum Titio feciſti, & ob eam tibi decem promisit : & secum pactus es , vt si contra trans actionem feceris, non liceret tibi decem petere. porrò contra transactionem fecisti. si ego a Titio decem petiero , quæ tibi promisit, repellor : vt suprà, l. apud. §. quæsitum.vel secundum Hugonem dic quòd erat generalis procurator & specialis ad causſam agendam,& est ei soluta pẽdente lite:posteà,ipse, vel dominus petit,cùm fortè non restituit chirographum:vt dicto §. quæsitum. in fine. & secundum hoc non obstat §. in hac. vt ibi dixi. Dic ergo secundum primum casum actoris:id est administratoris. secundum alium id est agentis,vel si dicas partem soluta pendente lite,& postea petit,totum amittit.quia petit plus:vt institut.de actionibus.§. si quis agens.

x ¶ *Douus*.post transactionem commiſſus secundum primum casum: vel post solutionem commiſſus secundum alium.

y ¶ *Ab eo*.procuratore.

z ¶ *De pretio*.scilicet contra emptorem.

a ¶ *Soluerit*.de suo.

b ¶ *Etiam*. hìc est §. secundum quosdam , vel non est : & fic melius legitur : & secundum hoc dic mercis : id est ſerui : & improprie seruus dicitur merx:vt suprà, de tributoria , l. prima. Accurſius.

c ¶ *Non traditæ*. suprà quando tradidit.hìc quando non fuit traditus.Accur.

d ¶ *Submouebitur*. si petit pretium ab emptore procurator. & facit 3.de pact.ſi cum emptore.§.fi.Accur.

Soluit

a ¶ *Soluit*.de suo. Accur.
b ¶ *Aduerſus dominum*. actione mandati:vel dic sinè causſa vel indebiti.
c ¶ *Noſtrum*.sine mandato.
d ¶ *Vendidit* & ratum habuimus.
e ¶ *Modum*. quingentorum sol.hodie.
f ¶ *Sum*.id est sibi debitum. q. d. non habet causſam lucratiuam: aliàs secus:vt j. eo. Iul. Accur.
g ¶ *Maritus*. cui mulier delegauit volentem sibi donare.
h ¶ *Mulieris*. quæ dolo aliquẽ ad promittẽdum induxit marito.
i ¶ *Accepiſſet*. vtique non:vt 3.apud §.sed & si mulier.
k ¶ *Diuerterit*.& nunc petit maritus vt mulier reddat:& sic loquitur 3.ea.l.§.apud Iul.
l ¶ *Condítione*. certi, vel incerti.
m ¶ *Debitorem*.in eo, quod est vltra legitimum modum. & facit 3.mandati,si mandato. §.si iudicio , & §.quoties. Item facit ad totalem §.j.de noua. l. si quis delegauerit. §. fi. & l.doli.& 3. de do. l. qui id quod.in fin.& l. vt mihi.& C. de noua. l.si pater.& j.ti.j.l.j.§. q; si patronus. & 3. de re iud. l. Neſsennius.in princ.& j.de reg.iur.l. nihil dolo.& C.de cõdi.indebi. l. si citra. & 3.de condi.caus. data. l.si donatur*. §. si quis indebitam.& §.fi.& 3. eo. l. apud Celsum. §. item quæritur. & 3. de iure do.cùm in fundo. §.fi.Accur.
n ¶ *Certo tempore*.anno olim : sed hodie biennio:vt C.de dolo. l. fi.

*Fl.diuerſit.

*Exceptio rei legatario poſt tempus retinere ſummã quam reſtituere in poſſeſſionem rerum hæreditariarũ

¶ Fl.desſumptis.

o ¶ *Competit*.3.de pecul.l. quæsitum. §. in dolo.cõtrà.Sol.hìc, in exceptione:ibi , in replicatione. & per hoc est huius l.ratio.nam actor qui replicat, habet in sua poteſtate quãdo agat,& fic quãdo replicet secundũ Io.& Azo. vel ibi in alienato vel amanumiſſo seruo poſt annum , quòd etiam olim erat tẽpore actionis vel dic vt ibi.Sed oppo.nonne etiam reus habet in sua poteſtate:vt C. de inge.ma.l.diffamari.& C.de remiſ.pign.l.ſi eo ? Sed resp.quicquid dicant alij, tene &c.vt 3.de iur.dot.l.cùm in fundo.§. quòd ſi mulier. Item oppo.C.de non numer.pecu.l.ſi intra.& l.ſi quaſi. sed speciale est ibi,& fic est etiam speciale.C.de dote cau.nõ nume. authen.quod locum.& poteſt esse ratio, quia releuatur approbando , & sic in hoc graueturarg.3.de iureinrando.l.cum qui. In aliis excipientibus non sic:vt 3.de excep.l.j.& facit C.de excep.l.ſi pactum.

3 Fl.an de dolo replicanda ſit?

4 Flo. quo.

p ¶ *Conueniatur*.& facit C.de dila.ſi quando.& authen.quod fieri. & de anna.excep.l.j.§.fin.

Si opera.] CASVS. Obtuli tibi x.quæ debebam, tu noluiſti.illa x. amiſi siue perdidi.amodo si petas ea decem à me,obstat tibi doli exceptio.Idem est,ſi creditori tuo ſolui , & non habes ratum. nam ſi petas amodo à me obstat tibi exceptio doli.Franc.

q ¶ *Si opera*. quia oblatam non recipit:vt j.de solu.l.qui x. in princ. quæ scilicet non recipere dicitur opera : vt C.de ope.lib.l.liberti. & 3.de fideicommiſſ.liber.ſi filius.§.fi.& j.de verb.oblig.l. in executione.§.fin.

r ¶ *Idem est*.vt debitor habeat excep.licet creditor non habeat ratũ: quia cogitur ratum habere : vt 3.de neg.geſt.Pomponius. & l.soluendo.& l.ſi liber.& de pignoratitia actione,ſolutum.§.ſolutam.ibi, vnde ſi domũ &c.vbi & de hoc dixi,ſi verò creditore præsente, & contradicẽte soluerit creditori eius,non liberaretur:vt C.de ſolutio.l.in-

pecuniam iam domino soluit s : & ideo is , qui vendidit , aget aduerſus b dominum.Eandem causſam esse Pædius ait eius, qui negotium noſtrum c gerens vẽdidit d, 4 ¶ Si cum qui volebat mihi donare supra legitimum modum e, delegauero creditori meo,non poterit aduerſus petentem vti exceptione:quoniam creditor suum f repetit[8]. In cadẽ causſa est maritus g. nec enim hic debet exceptione submoueri , qui suo nomine agit. Nũquid ergo nec de dolo mulieris h excipiẽdum sit aduerſus maritũ , qui dotem petit,non ducturus vxorem nisi dotem acce pisset i, nisi iam diuerterit? [9]Itaque condictione l tenetur debitor qui delegauit , vel mulier, vt vel liberet debitorem m,vel si soluit,vt pecunia ei reddatur.

Liberalior eſt lex cum eo qui ignorat quãdo ſit inuadendus, quàm cum eo qui poteſtate habet agendi quando uult.b. d.

5 ¶ Non sicut de dolo actio certo tempore n finitur,ita etiam exceptio eodem tempore danda est. Nam hæc perpetuò competit o; cùm actor quidem in sua poteſtate habeat,quando vtatur suo iure: is autem cum quo agitur, non habeat poteſtatem , quando conueniatur p,

Damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſentire non uidetur.

VI. Gaius lib.xxx.ad Edictũ prouinciale.

SI opera q creditoris acciderit, vt debitor pecuniam,quam soluturus erat,perderet, exceptione doli mali creditor remouebitur.

Idem est r, & si creditori eius numeratam pecuniam ratam creditor non habeat.

VI. Vlpianus lib.lxxvj.ad Edictum.

IVlianus ait, Si pecuniam , quã me tibi debere existimabã iussu tuo spopõderim ei,cui donare s volebas:exceptione doli mali potero me tueri , & præterea condictio t mihi aduerſus stipulatorem competit,vt me liberet.

1 ¶ Idem Iulianus ait,Si ei v , quẽ creditorem tuum esse putabas x, iussu tuo pecuniam,quam me tibi debere existimabam , promiſcro , petentem doli mali exceptione submoueri debere: & ampliùs agendo cum stipulatore cõsequar , vt mihi acceptam faciat stipulationem. & habet hæc sententia Iuliani humanitatem y: vt etiã aduerſus hunc vtar exceptione & condictione,cui sum obligatus z.

VIII. Paulus lib.vj.ad Plautium.

DOlo facit, qui petit quod redditurus est a: sic si hæres dãnatus sit nõ petere à debitore, poteſt vti exceptione b doli mali debitor,& agere ex teſtamento.

In pari causſa turpitudinis potior est cõditio poſſidentis.b.d.

IX. Idem lib. xxxij. ad Edictum.

SI procurator rei pecunia accepta damnari se passus sit, & cũ domino iudicati c agatur, tuebitur d se[1] doli mali exceptione: nec[2] quod accepit procurator,auferri ab eo poteſt e. Nam turpiquidum sit,quòd debet ei reddi. alioquin non : vt suprà,quorum legatorum.l.j.§.redigũtur.quæ est contrà.Item secus in alio casu: vt C. qui po.in pig.hab.authen.itẽ posſessor. quæ est contrà. sed illud speciale propter suum mendacium.sic & 3.de rei vend.l.ſi. quæ est contrà.Alij dicunt hæc in petitoriis:sed prædicta in posſessoriis.sed hoc reprobo:quia idẽ in posſessoriis:vt 3.de Carbo.edi.l.iij.§.summatim. vel dic quòd si paratus incõtinenti est probare,obtinet quod dicitur hìc:aliàs obtinet d.l.quorum legatorum.argu.3. ad exhibend.l.iij. §. ibid.& 3. vt in poſ. lega. ſi is à quo.& dixi de hoc,C. de locat.ſi quis conductionis.quæ est similiter contrà.sed ſolue vt ibi not. Item not. hìc de dolo præsumpto:vt 3.mandati.l.dolus.

1 *Flor. tuebitur ſed do.v.*

2 *Flo.nec hoc,*

b ¶ *Vti ex eptione*.vt & j.de fideiuſſ.l.ſi ex teſtamẽto.in prin.nisi ratione ignorantiæ:vt 3.l.ij.§.generaliter.vel ratione affectionis,vel reuerentiæ:vt 3.apud Celsum.§.aduerſus.

I procurator rei.] CASVS. Reus passus est se condemnari pecunia corruptus,si ex hac sententia cõtra dominũ agatur,habet dominus excep. doli. & qui pecuniam dedit procuratori causſa corruptelæ,non repetit ab eo,cui dedit.Franc.

c ¶ *Iudicati*.id est actione in factum de re iudi.Accur.

d ¶ *Tuebitur*. contrà.3.de dolo.l.& elegãter.§.ſi dolo.Solut.ibi procurator actoris:hìc rei.vnde ibi non cõueniebatur dominus,sed agebat,& ideo ibi non datur de dolo,nisi spontanea oblatio profit: vt 3. de ali.iudi.mu.causſa.fa.l.ij. in fi. & quia facilius per actionem primam quàm per actionem de dolo consequitur actor. Item ibi de actione de dolo denegãda:hìc de exceptione concedenda.& facit 3. de re iudi.l.iiij.§.condemnatum.

e ¶ *Ab eo poteſt*. procuratore scilicet per dantem. nam in pari causſ.nouum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Malum minus de duobus eligēdū est.

sa potior &c. vt suprà, de condi.ob turpē cau.l.fi.ob turpem. & hic subiicit, nam &c.

a ¶ *Accepta.* ab actore.

b ¶ *Iustius.* id est minus iniustè. nam neutrum iustum. Et sic not. quòd de duobus malis minus malum est eligendum: vt j. de re. iur. quoties. & suprà, l. apud. §. Marcellus. Sed an domin', cuius procurator est possit repetere? videtur quòd sic: vt 3. de proc. qui proprio. §. procurator. vt in cæteris. de neg. gest. l. fin autem. §. item si fundum. & li. ibertо. §. j. Et quod subiicit decepti est, scilicet procurator. & decipit, scilicet actor, qui mutuam pecuniam dedit: impropriè tamen: vt C. de transac. l. cùm donationis. & infrà de regul. iur. l. nemo videtur fraudare. vel verè decipitur, qui se corrumpi patitur. & facit ad primum respon. suprà si fec. ven. si de communi. Accur.

1 *Fl. posita.*

2 *Fl. deest. ff.*

c ¶ *Deceptus sit.* scilicet procurator. Accur.

2 *Fl. isque vers sius. extraneus-neque.*

d ¶ *Decepit.* scilicet actor. Accur.

Cvm vir.] CASVS. Donauit vir vxori aream, & vxor in ea ædificauit. si vir repetit, quod donauit, obstat sibi doli exceptio. Franc.

e ¶ *Rem seruari posse.* id est impensam; vt 3. de ret vend. l. fin autē. §. in re petita. & 3. de donationibus inter virum & vxor. sed fi vir lanam. §. fi vir vxori. & hoc fi fuit bonæ fidei, credens donationem valere. Quid ergo fi credidit non valere, & fic est prædo: vt 3. de acquirē. posse. quod vir? Respond. adhuc idem: licet quidam contrà: vt not. 3. de dona. inter virum & vxo. l. fi vxor filio. in fine. & facit j. eo. Paulus.

Si procurator.] CASVS. Dolus procuratoris ad vnam causſam constituti cōmissus ante litem contesta. non nocet domino. & da exemplum vt in gloss. quæ incipit, ad vnam rem datus, &c. sed si commisit dolū procurator post lit. cōte. vt quia iudicē corrupit: hic dolus nocet domino: vt si amodo agat dominus vel procurator, obstet ei exceptio doli. Item tutoris dolus nocet pupillo. In fine dicit regulam, dolus procuratoris post lit. contest. commissus puniendus est. nocet ergo committenti, id est domino, qui reputatur eadē persona cum procuratore. Fran. Accur.

f ¶ *Si procurator.* ad vnam rem datus: secus si esset generalis, & haberet liberam. Item secus si in rem suam: vt suprà. l. apud. §. quæritur. & dic, emi rem à Sempronio dolo Titij interueniente nunc autem cōstitui Titium procuratorem meum ad rem exequendā: vel suo nomine rem meā dolosè sciens meam alienauit, & nunc nomine meo vēdicat. non quidem obest ei dolus suus ante litē contesta. commissus. & sic est arg. pro prælato vendicante rem ecclesiæ quā ipse alienauit, quòd non excipiatur de dolo suo: cùm agat nunc nomine ecclesiæ licet posset dici, quòd & tunc erat prælatus cùm vendidit: sed hic non erat procurator.

g ¶ *Isque.* scilicet dolus. Accur.

h ¶ *A re.* scilicet quæ petitur.

i ¶ *Alteri.* ad quod suprà de acquir. rerum dom. per seruum. §. fi. & de reg. iur. l. non debet. 3. de procur. l. ignorantis. Accur.

k ¶ *Fecerit.* puta iudicem corrupit: vt 3. apud. §. quæritur.

l ¶ *Re.* id est instantia: vt & C. de procu. l. nulla.

m ¶ *Idem de tutore.* & plus: quia de omni dolo eius pupillus tenetur. quod dic, vt 3. apud. §. illa etiam quæstio. Accur.

n ¶ *In ea re.* id est in dolo à procuratore commisso.

o ¶ *Dolus.* post litem contestatam commissus.

p ¶ *Non alicui.* scilicet alteri nocet.

ter acceptæ[a] pecunia iustius[b] penes eū est, qui deceptus[c] est, quā qui decepit[d].

X. Marcianus lib.iij. Regularum.

Cvm vir aut vxor in area sibi donata aliquid ædificasset, plerisque placet, doli mali exceptione opposita[1] rem seruari posse[e].

Dolus procuratoris commissus ante litem contestatam non nocet domino: sed post litem contestatam dolus commissus a procuratore, nocet domino. Item tutoris dolus nocet pupillo. Item dolus procuratoris post litem contestatam commissus puniendus est. Nocet ergo committenti: id est, domino, qui reputatur eadem persona cum procuratore. Bart.

XI. Neratius lib.iij. Membranarum.

Si[1] procurator[f] agit, de dolo eius excipi non debet, quia aliena lis est: isque[g] à re[2][h] extraneus est, neque alienus dolus nocere alteri[i] debet. ¶ Si post litem contestatam dolo quid fecerit[k], an exceptio eo nomine in iudicio obiicienda sit, dubitari potest: quia litis contestatione res[l] procuratoris fit, eāmque suo iam quodam modo nomine exequitur. Et placet de procuratoris dolo excipiēdum esse. Idem de tutore[m], qui pupilli nomine agit, dicendum est.

1 ¶ In vniuersum autem hæc in ea re[n] regula sequēda est, vt dolus[o] omnino puniatur, & si nō alicui[p], sed ipsi, qui eum admisit[q], damnosus futurus erit.

q ¶ *Admisit.* scilicet procuratorem, cùm duo essent rei credēdi, vel domini rei quam tertius possidebat: ad quam petendam vnus eorum constituit procuratorem, qui post litem contestatam corrupit iudicē, nocet dantinon autem eius socio. vel dic eum scilicet dolum, ac si dicat, dolus debet nocere committenti. facis autem dominus committere præsumitur, cùm eius procurator post litem contesta. committat: cùm vna persona reputentur.

Qui habet aliquam exceptionem contra actorem, ut pacti de non petendo, vel iurisiurandi, vel similem, habet etiam exceptionem doli. b. d. Franc.

XII. Papinianus lib.iij. Quæstionum.

Qvi æquitate defensionis[r] id est exceptione aliqua: quia omnis venit ex æquitate.

Vi æquitate defensionis in fringere actionem potest, doli exceptione tutus est[s].

s ¶ *Tutus est.* nisi ratione personarum, &c. vt 3. eo. apud. §. aduersus. & l. ij. §. & generaliter.

XIII. Paulus lib.xxiij. Quæstionum.

Liberis exhæredatis qui nihil ex patris iudicio meruerunt, rupto testamento[v] ius suum conseruandum est[x]: nec opponetur doli mali exceptio: quod non solùm in persona eorum[y], sed in hæredibus[z], & in persona liberorum quoque eorum obtinendum est.

XIIII. Idem lib.iij. Responsorum.

Paulus respondit[a] eum, qui in alieno solo ædificium extruxerit, non aliàs sumptus consequi posse, quàm si[1] possideat, & ab eo dominus soli rem vindicet, scilicet opposita doli mali exceptione.

XV. Scæuola lib.v. Responsorum.

Fideiussor cuictionis nomine condemnatus, id prædium, quod cuictum[1] est, & omnia præstare paratus est, quæ iure empti continentur: quæro, an agētē emptorem ex causſa iudicati exceptione doli mali submouere potest. Respondit exceptionē quidē opponi posse[b] iudicem autē æstimaturum, vt pro damnis[a] empto ri satisfiat.

t ¶ *Qui nihil.* quia verè fuerunt ingrati: sed & si aliquid habuissent iure institutionis ex testamento perderent.

v ¶ *Rupto testamento.* agnatione posthumi.

x ¶ *Conseruandum est.* 1 Fl. melius vt scilicet ab intestato succedere possint: vt 3. de contra tabulas. l. filium. circa p in. & 3. de inoffi. testa. l. mater.

y ¶ *In persona eorum.* scilicet filiorum.

z ¶ *In hæredibus.* id est non solùm ipsis liberis, sed etiam hæredibus extraneis ipsorum. & etiam ab intestato venientibus: & in filiis eorum, scilicet liberorum obtinet. & quod de extraneis dixi: dic, si prius adierunt liberi ab intestato. aliàs enim non adita non transmittitur, nisi liberis: vt C. de cadu. tol. l. j. §. in nouissimo. & 3. de act. empt. l. idē nque. Accur.

XVI. Hermogenianus lib.vj. Iuris epitom.

Si debitor[b] à furioso[c] delegatus creditori eius[d] soluat, quē compotem mentis esse existimabat[e], & ita iterum cum eo[f] agatur, exceptione doli mali in id, quod in rē furiosi[g] processit, defenditur.

Alens filiam suam, quam nuptui tradidit: non tenetur ad usuras dotis tardius solutæ: licet per errorem promiserit. b d.

XVII. Scæuola lib.xxvij. Digestorum.

Pater[h] pro filia dotem promiserat, & pact[o] erat, vt ipse alteret filiam suam, eiúsq; homines[1]. Idē homo rusticanus genero scripsit quasi vsuras præteritas[2] ex dotis promissione[i]. quæritum est, cùm ipse filiam suam exhibuerit, & maritus nullam impēsam fecerit, an chirographo ex stipulatu agenti genero exceptio obstare debeat? Respondi, si, vt proponitur[3], pater cùm eā[4] exhiberet, per errorem[k] promisisset[l], locum fore doli mali exceptioni.

Verba enuntiatiua in modum causſæ prolata, exceptionem inducunt. Bart

1 ¶ Auus† nepotibus ex filia legauit singulis centena: & adiecit hæc verba, *Ignoscite: nam potuerā vobis amplius relinquere, nisi me Fronto pater vester malè accepisset, cui dederam mutua quindecim, quæ ab eo recipere non potui: postremo, hostes*[5] *mihi ferè omnem substantiam abstulerunt.* Quæritum est, an si aui hæres ab his nepotib[o] patris suis hæredibus petat quindecim, cōtra voluntatē defuncti fa-

cere videatur, & an[6] doli mali exceptione submoueatur? Respōdit exceptionem obstaturam[m].

Pendente lite de re empta, non potest cogi emptor ad pretium soluendum. Bart.

2 ¶ Ex quadrante hæres scriptus, à cohærede ex dodrante instituto emit portionem[n] certa quantitate, ex qua[o] aliquam summā[p] in nominibus[q] ex calēdario[r] vti daret[1], stipulanti spopondit. defuncto[t] vēditore hæreditatis, testamentum falsum Septitius accusare cœpit, & hæreditatem ab emptore petiit: & ne quid ex ea minueret, impetrauit[v], quæsitū est cognitione falsi pendente, an hæredes[x] ex stipulatu petēres[y], doli exceptione submouerentur? Respondit, hæredes venditoris, si ante cuentum cognitionis pergant petere, exceptione doli mali posse submoueri[z].

Conditio apposita in institutione, in legatis & fideicommissis intelligitur repetita. Bartolus.

3 ¶ Marito & filio communi ex parte dimidia[a] scriptis hæredib[9], filiam suam ex priori matrimonio natam, ita hæredem instituit: *Mæuia filia mea, ex sex vnciis mihi hæres esto, si cum coh. eredibus tuis partem rationem*[b] *feceris pro mea portione*[c] *in diem mortis*[d] *meæ eius actus, qui pendet ex tutela tua, quam Titius pater meus*[e]*, auus tuus administrauit.* quæritum est, an quia sub conditione instituta filia esset, si omitteret hæreditatem, vti saluam tutelæ actionem haberet, legata quoque[7] sibi à matre data consequi posset[8]? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, eam, de qua quæritur[9], contra voluntatem virum, & filium quem ex eo habebat, in dimidiam ōmnium bonorum, & filiam suā Agnesiam in alia dimidia sub hac conditione, si Agnesia non conueniat alios hæredes Bertæ. quæ Berta successit patri in eo, quod pater Bertæ malè gessit tutelam eius: reliquit etiā legata prædictæ Agnesiæ. nunc Agnesia repudiat hæreditatē Bertæ, & vult habere legata, & agere act. tutelæ contra hæredes Bertæ. dicitur quòd non potest. quia & legata sub prædicta condi. relicta fingūtur, vnde obstat exce. doli. Franc.

5 Fl. deest, an.

h ¶ *Pater.* scilicet rusticus.

i ¶ *Promissione.* scilicet se præstiturum. & ad hoc facit 3. manda. l. si creditor. §. si inter. & de iure dot. cùm post. §. vsuras. & 3. solu. matr. l. in insulam. §. vsuras.

k ¶ *Per errorem.* quod præsumitur, quia fuit rusticanus: vt 3. de proba. l. cùm de indebito. & in hoc facit 3. de iure do. l. iure succurſum. §. fin.

l ¶ *Promisisset.* i. tractasset. Accur.

m ¶ *Obstaturam.* quia videtur voluisse eos consequi liberationē: quia dixit, recuperare non potui, ad quod facit 3. de rei ven. l. emptor. §. ancillam. & 3. de proba. l. Procula. & 3. famil. ercis. l. ex patre. §. intestato. & 3. de leg. ij. l. Lucius. §. fi. & 3. de leg. iij. l. fideicom. §. hæc verba. & ad Treb. l. qui filium. & de do. l. ex hac. Accur.

n ¶ *Portionem.* i. dodrantem. Accur.

o ¶ *Ex qua.* id est ex quo dodrante.

p ¶ *Summam.* id est quantitatem.

q ¶ *In nominibus.* cōsistentem.

r ¶ *Ex calendario.* hoc enim & vēditori: quia liberatur à creditore hæreditario, & debitori eidēmque emptori proficiebat & facit 3. de lega. iij. l. qui filiū.

7 Fl. deest. quæ manuscr. legataque.

s ¶ *Daret.* creditori hæreditario, cuius erat calendārium. vel dic quòd erat hæreditarium, in quo continebatur etiam debitum à defuncto vel quòd dicit se soluturum de debito, quod debet debitor hæreditarius scriptus in calendario defuncti. & secundum hoc concordat inferior gl. Accur.

8 Fl. quæretur.

t ¶ *Defuncto.* hoc si contingit.

v ¶ *Impetrauit.* quod faciendum fuit: vt 3. de peti. hæred. diuus. Accursius.

x ¶ *Hæredes.* scilicet venditoris. Accur.

y ¶ *Petentes.* scilicet pretium. Accur.

z ¶ *Submoueri.* nisi dent fideiussores de cuictione: vt 3. de peri. & cōmo. rei ven. l. pen. §. j. & C. de enic. l. si post. hīc enim nō dabat: & ideo emptor non debet nomina cedere. sed certè neque potuit: quia impetratum fuit, vt non diminueret aliquid ex hæreditate. & hoc secundū tertiam expositionem superiorem.

a ¶ *Dimidia.* id est sex vncijs. Accur.

b ¶ *Rationem.* id est eos non conuenias act. tutelæ pro parte qua hæredes sunt. nam pro tua parte extinguitur actio: vt C. de hære. act. si adulta. Accur.

c ¶ *Portione.* fuerunt enim & alij hæredes aui præter hanc, quorum partes non curauit liberari. Accur.

d ¶ *Mortis.* id est, cum fuero mortua. Accur.

e ¶ *Meus.* cuius hæres sum. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 ¶ *Voluntatem.* quia etiam in legato videtur repetita conditio: & sic non obstat ff. de legat. j. qui filiabus. quę est cõtrà. & pro hoc ff. de condi. & demonst. auia. Item eadem ratione nõ obst. ff. de leg. j. l. filio.
b ¶ *Exceptionem.* sed videtur q̃ conditione defecta, ipso iure deficit actio. sed hoc vbi est expressa conditio, secus si tacita. vel fortè vtrobique eadem est ratio:
& hic die exceptione, scilicet doli de facto, vel refert inter conditiones negatiuè positas, in quibus Muciana cautio, scilicet de restituendo legato si cõtra conditionem fecerit, solebat interponi, vt etiam interposita cautione obstet exceptio petenti, si velit contra conditionẽ venire: vt hic. talis enim erat hæc conditio, si non egeris actione tutelæ, qualiacunque igitur verba fuerint hîc consonant. & facit ff. de condition. & demonst. fi cui.

1 Flam. lusa de fund.

¶ QVARVM rerum actio, &c.

Quandoque à princ. nõ nascitur actio, vt in turpibus: vt ff. de verb. obli. generaliter. & l. sequen. quandoque nascitur. sed inefficax: vt cùm dolus vel metus interuenit: vt Cde inutilibus stipul. dolo quadoque efficax. sed postea fit inefficax, vt per pactũ vel simile causſam: vt ff. tit. j. & ij. & iij. & iiij. non ergo de omnibus hic tit. dicit: sed de quibusdam & inordinatè.

1 Flo. discessurum se.
2 Flo. iurauit.
3 Flo. iurauit.

tatem a petere, & ideo exceptionem b doli obstaturam.

Quarum rerum actio nõ datur: [& de exceptione iurisiurandi.]

TITVLVS V.

1. Vlpianus lib. lxxvj. ad Edictum.

VIsiurandum vicẽ rei iudicatæ c obtinet, non immeritò: cùm ipse qui iudicem d aduersarium suũ de causſa sua feccrit, deferendo ei iusiurandum.

1 ¶ Si pupillus sine tutoris authoritate detulerit iusiurandum, dicemus non obstare e exceptionẽ ſtam f: nisi tutore auctore in iudicio g delatio facta sit.

2 ¶ Si petitor fundi iusiurandum detulerit aduersario, si actor eius iurasset suum fundum se tradidisse, ab eà controuersia discessurus h, exceptio possessori i fundi dabitur.

Pro se tantùm iurans, sibi tantùm parit exceptionem, secus si in rem iuret. b. d.

3 ¶ Si fideiussor iurauerit 2, si quidem de persona sua tantùm iurauerit 3, quasi se non esse obligatum k, nihil reo proderit. si verò in rem l iurauerit 4, dabitur exceptio reo quoque.

Dominus seruum qui negotia sua gessit manumittens, potest à libero facto stipulari, quæ sibi debet ipse seruus de negotiis gestis. hoc dicit.

4 ¶ Si manumisero eum seruum, qui negotia mea gesserat in seruitute, deinde stipulatus ab eo fuero, qui 5 negotia mea gesserat 6, quicquid ob eam rem m, si tunc n liber fuisset, eum mihi dare oporteret, id dari: deinde ex stipulatu agam, nõ submoueri me exceptione. neque enim oneratum se hoc nomine potest queri libertus, si lucrum abruptum 7 • ex re patroni non faciat.

Imposita à patrono liberto causſa onerãdæ libertatis, peti nõ possunt, siue statum, siue ex interuallo imposita sunt: & declarat dictũ suum dilucidè usque ad finem legis per diuersos casus: & in §. si seruus. in l. sequen.

5 ¶ Quæ onerãdę† libertatis causſa stipulatus sum, à liberto exigere non possum p. Onerandæ autem libertatis causſa facta, bellissimè q ita definiuntur, quæ ita imponuntur liberto, vt si libertus patronũ offenderit, petatur ab eo, semperque sit metus exactionis ei subiectus r: propter quem metum quid uis 9 sustineat patrono præcipientc. In summa, si incontinenti s imd ¶ *Iudicem.* impriè & sic supple, quaſi. sic C. de fideicom. l. obstat. C. ne quis in sua causſa. l. j. vel illud in cõtentiosis iurisdictionibus: hoc in volũtariis. argu. ff. de adop. l. iij. & facit ff. de confeſ. l. j. prima placet.
e ¶ *Non obstare.* quia replicatur etiam sine restitutione: vt ff. de iureiur. l. iusiurandum. §. j. quę est contrà. & facit suprà, de pact. l. contra iuris. in princ. Accur.
f ¶ *Istam.* scilicet iurisiuran.
g ¶ *In iudicio.* idem si extra: vt ff. de iureiur. l. tutor. & argum. ff. de administr. tuto. quoties. §. nec vtique. & arg. ff. manda. l. idemque. §. fideiussores.
h ¶ *Discessurus.* fuit ergo pactum de non agẽdo sub condictione si talis iurauerit: quod valet existente condictione. vt ff. de iureiurã. l. si quis cum debitore. & sic non obstat argu. contrà ff. de diuer. & temp. præscrip. l. pen. §. pen.
i ¶ *Possessori.* dubitatio erat, an idẽ in reali actione quod in personali, vt possit iusiurandum deferri, vel an iusiurandũ alterius

7 Haloander.

† iste § facit in arg. ob id quod ius ſa cemio prag. ſa. glo. hoc Cuiac. lus. circa verbo Cuiac. med. de his quæ de pactis. glo. hoc Cuiac. quæ de pactis. glo. hoc Cuiac. 8 Flandr. hoc. 9 Flandr. alio

alteri prosit, sed & pacti dari potest: vt ff. de pact. sit tibi. §. pactum.
k ¶ *Non esse obligatum.* id est se non fideiussisse. Accur.
l ¶ *In rem.* scilicet pecuniam non esse numeratam, vel solutam fuisse: cùm sic ei deferatur: vt ff. de iureiur. duobus. §. ij. & l. fi. §. si fideiussor. secus si pactum sit fideiussori: quia tunc demum reo prodest, si hoc agatur: vt ff. de pact. l. fideiussoris. & l. videlicet. Sed quid in dubio? Resp. de toto iurasse videtur: vt ff. de iureiuran. l. fi. circa prin. cùm locum solutionis obtineat: vt eo. tit. l. duobus.
m ¶ *Ob eam rem.* id est ob gestionem.
n ¶ *Si tunc.* scilicet cùm gereret.
o ¶ *Abruptum.* i. surreptum à liberto ipsi patrono, vel econtra ipsi liberto ereptum per stipu. patroni: & ad hoc ff. quæ in fraud. cred. quæ autem. §. simili. & l. fi. circa prin. Item idem intelligo secundum Azo. si non fieret lucrum: sed malè administrauit dolo vel culpa. ar. ff. de neg. gest. eum actum. & l. at qui. & facit ff. de manu. testa. l. seruum. & C. de li. cau. l. fin. & C. an seruus ex fuo facto. l. promisiſſe. Sed quæ erat dubitatio? Respon. secundum Ioann. & quia causſa onerãdę libertatis, & quia sicut. de nego. gest. nõ tenetur, ita nec de stipu. super eo interpositа. venit ergo in hanc stipulationem quantum eum ex bona fide præstare oporter. & hoc videtur promittere: vt & aliàs suprà loca. l. quæro. circa prin.
p ¶ *Non possum.* vt & C. de ope. liber. l. fi qua. in fi. Accur.
q ¶ *Bellissimè* id est, pulchrè. & bene differentia assignatur: sed certè imò non bene aperit. dic ergo, aut stipulatur aliquid simpliciter pa- tronus incontinenti, vel ex interuallo annum vel menſtruum, vel semel præstandum, & tunc potest peti quaſi donum, vel munus, vel opera. Si autem non simpliciter, nec animo exigendi simpliciter, sed si patronum in aliquo offenderit, tunc demum exigat, non aliàs, tunc dicitur causſa libertatis onerandæ imponi vt hîc subiicit. & ff. eod. l. fin. in fine. hoc tamen distinctò, quia si incontinenti hoc modo stipuletur, præsumitur satis causſa onerandæ libertatis promissum. Si autem ex interuallo promittitur, eodẽ modo imputet sibi libertus, nisi probet quòd nimia reuerentia, & amore, quem habuerat in patronum, sic promisit, vt hîc subiicit: & ita ex eo, quòd ex interuallo sic, transfertur onus probandi in libertum. Accur.
r ¶ *Subiectus.* scilicet patrono. Accur.
s ¶ *Incontinenti.* id est tempore, quo manumittitur. Liberto.

a ¶ *Liberto.* promittenti prædicto modo.
b ¶ *Eum.* scilicet libertum. Accurſius.
c ¶ *Metu solo.* aliter accipitur hîc metus quàm C. de transact. inter- 2 Balin. l. j. positas. & nor. 2 hîc arg. quòd mulier quæ rem suam vendidit, vel hypothecauit: si renuntiauit metu, vel reuerentia, quòd possit renocare: Cuiac. bo. mu. in vñ. co. & Alcia. de ſ. a. pro. ad Barto. Salic. glo. hoc. Bal. Ang. Imo. Fulgo. Cagnol. Ias. Bero. Rip. Decius. Ale. Corne. Cur. Ale. Ale. Ale

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE LITIGIOSIS.

Quia & hoc est exceptio, ideo iste tit. hic ponit post alias exceptiones.

litigiosam. CASVS. Eo ipso quòd denuntio Titio ne Stichum seruum, quē possidet vendat: licet posteà vē dat non sit res illa litigiosa. Secundò dicit, primus petebat à secūdo Stichum seruum, & lis est de hoc contesta. emi istum Stichum à quodā Titio c. est mihi traditus: & posteà eum desij possidere: nunc eū petere volo à possessore. Dicitur q̄ non obstat mihi exceptio litigiosi. & redditur ratio in litera. Tertiò dicit, emi Stichū ab eo cum cuius tutore vel curatore vel procuratore agebatur ad illum Stichum: & est mihi traditus ille Stichus, & posteà desij possidere eum. dicitur q̄ si volo petere illum Stichum repellar excep. litigiosi si sciens litigiosum eum emi. Franc.

1 Fl. & quòd.

a¶ *Denuntiatio.* facta fuit venditori: vt hic & C. e. l.j. in fi. idem fi emptori: vt C. de rescin. vend. fi maior. Sed an inducat malā fidē? Rñ. sic, si cœperit habere malam fidem. aliàs non: vt ℣. de mino. l. tutor. & ℣. qū fal. tut. autho. l. fi id inquit, & secundum hoc intelligitur C. de rei vendi. si fundū. in casu fortè p̄sumit mala fides: vt ℣. quæ in frau. credi. ait p̄tor. §. ita demū. Acc.

Denūtiatio an inducat malam fidē.

b¶ *Contestata sit.* hodie non est opus contestatione: vt in authē. de lit. in prin. nisi personali actione fortè: vt C. eo. l. ij.

c¶ *Exceptioni.* exceptionem patitur qui rē litigiosam emit: quia si cecidit à possessione, & petit eam ab aliquo, obstat exceptio rei litigiosæ. & facit ℣. quæ res pign. obl. posl. j. §. eam rem.

d¶ *Quia.* aliàs quòd id est, quia.

e¶ *Iungant.* fortè etiam simulatè: arg. ℣. de transac. cūm hi. §. si cùm is. Accur.

Litigiosi vitium nō affi citur.

f¶ *Non poterant.* id est difficile erat. Et not. hic quòd vitium litigiosi non afficit rem. aliàs noceret cuilibet: vt furti vitium. Accur.

g¶ *Cum ipso.* minore, vel domino, vel furioso. Accur.

h¶ *Pertinere.* emi ego ab eo, cùm cuius tutore vel curatore, vel procura. agebatur, repellar exceptione si sciens emi rē litigiosam: vt ℣. l. proxim & agam nunc contra aliquem possidentem: & fic est in rem ex parte opponentis hæc exceptio, sicut exceptio doli: vt suprà, de doli excep. l. ij. §. j.

Si seruus. CASVS. Seruus meus emit rē litigiosam, & ipse sciebat rem litigiosam, ego non. vel econtrà, dicitur quòd scientia seruī inspicitur, nō mea domini: vt si sciuit, noceat mihi vitium litigiosi. & hæc sunt vera, quando sine meo mādato emit, si autem meo mādato emit, hoc casu inspicitur mea scientia, vel ignorantia, non serui. Franc. Accur.

i¶ *Cùm emeret.* rem litigiosam, & nomine peculiari: vel dominico sine mandato domini. Accur.

k¶ *Pœna litigiosi.* id est repellitur exceptio. qui emit. si à possessione cadat, & vendicet. non enim erat illa pœna statuta per leges istas, sed hodie statuitur: vt C. eodem. l. fi. & facit ℣. de Pub. l. eum qui. §. in hac. in fi. & ℣. de contrahen. empt. l. in huiusmodi. & ℣. de vſucap. sequitur. §. Labeo.

l¶ *Si mandato.* imò & si mādatū interuenit, debet inspici serui scientia: vt ℣. de ædil. edic. l. cum mancipiū, ibi, & certum incertúmve. quæ

De litigiosis.

TITVLVS VI.

1. Vlpianus lib. lxxvj. ad Edictum.

Litigiosam rem non facit denuntiatio a quæ impediendæ venditionis causſa fit.

Lis duorum primi & secundi non facit rē litigiosam, quæ uenditur ab eo, qui litem pro ea re non patiebatur. h. d.

¶ Si inter primum & secundum lis contestata sit b, & ego à tertio emero, qui nullam controuersiam patiebatur, videamus an exceptioni c locus sit. Et putem subueniēdum mihi: quia is, qui mihi vendidit nullam litē habuit: & quia 1 d potest fieri, vt duo in necē eius litem inter se iungant e, qui cū ipso litigare non poterant f. Si tamen cum procuratore, tutore, curatorēue alicuius acceptum iudicium sit, consequēs erit dicere, quasi cū ipso g litigetur, ita ad eum exceptionem pertinere h.

Ad hoc ut res fiat litigiosa, insp̄icitur scientia siue ignorantia eius qui emit, & non eius, cui acquiritur. h. d.

1 1. Idem lib. vj. Fideicommissorum.

Si seruus, cùm emeret i, sciuit, ignorauit autem dominus, vel contrà, videndum est, cuius potius spectanda sit scientia. Et magis est vt scientia inspicienda sit eius, qui comparauit, non eius, cui acquiritur. & ideo pœna litigiosi k competit: sic tamē, si non mādato domini emit. nam si mandato l, etiamsi sciuit seruus, dominus autem ignorauit, scientia non nocet: vt 1 & lianus in re litigiosa scribit.

Patitur pœnam dupli, qui rem litigiosam consecrat, vel dedicari facit. Item æquum est eum commodum percipere pœnæ cōuisse, qui damnum sustinuit. h. d.

1 1 1. Gaius lib. vj. ad leg. xij. tabularum.

Rem de qua controuersia est, prohibemur in sacrum dedicare: alióquin dupli pœnā m pati mur, nec immeritò n: ne liceat quoquo 1 modo duriorē aduersarij conditionem facere o. Sed duplū vtrùm fisco, an aduersario præstandum sit, nihil exprimitur. Fortassis autē magis aduersario præstandum 2 sit: vt id veluti solatium habeat pro eo, quòd potētiori aduersario traditus est p.

1 Fl. accepit. 2 Fl. desp. sententiam.

De obligationibus & actionibus.

TITVLVS VII.

Hæc lex multiū artificialiter procedit per diuisiones obligationum. & diuiditur cum duabus ll. seq. & prin. quartæ in sex partes. In prima ponit primam diuisionem obligationū. In secunda, subdiuisionem. In tertia, declarat quomodo contrahitur obligatio re. In quarta, quomodo contrahitur verbis. Quintò, quomodo consensu. Sextò, ponit & declarat quomodo contrahitur obligatio ex maleficiis. Secunda ibi. Obligationes. Tertia ibi, Re cōtrahitur. Quarta ibi, Verbis autem. Quinta in l. seq. Sexta in principio l. quartæ, usque ad §. sed quis absentiā. & textus est planus.

1. Gaius lib. ij. Aureorum.

Obligationes aut ex contractu nascuntur, aut ex maleficio, aut proprio quodā iure q ex variis causſarum figuris r. 1¶ Obligatio ex contractu, quædam ex maleficio, quædam ex variis figuris causſarum. quod vltimū exponē, vt in glo. hic posita, quæ incipit, quæri consueuit, &c. Secundò dicit, quòd oblig. quæ nascuntur ex contractu, quædam fiunt re, quædā verbis, quædam literis, quædā consensu. De obliga. quæ fiunt re, dat quatuor exempla, s. in mutuo. item in commodato. item in deposito. item in pignore, quod datur creditori: nam est obligatus ad rem reddendā soluto debito. Sequitur de oblig. quæ fit verbis: & primò qualiter fiat. nam fit ex interrogatione & respōsione, cùm quid dari fierive nobis stipulamur, & quandoque quis obligatur suo nomine, quandoq; alieno, & ite vocatur fideiussor. Posteà dicit q̄ cum stipulor aliquid dari quod dari non potest: vt liberum hominem, vel rem sacram, nō valet stipulatio. item si rem meam stipulor mihi dari. idē si sub impossibili condi. stipulor: nam non valet stipulatio. Item furiosus nō potest stipulari, vel promittere. item puer, qui est talis ætatis, vt nō intelligat quid agat, nō potest stipulari vel promittere nisi sit talis ætatis, vt possit loqui, & habeat aliquem intellectum. item mutus, item surdus non possunt stipulari vel promittere, & redditur ratio in litera. Sequitur de obliga. quæ fiunt cōsensu: vt est vēditio, locatio, & similes: & ideo dicuntur consensu, quia non est opus scriptura, neque literis, neque verbis. hinc est, q̄ inter absentes possunt fieri, item in eis venit ea, de quibus non est actū: vt usuræ ex mora: & alia, de quibus dic vt in glo. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

q¶ *Iure* subaudi scilicet. Accur.

r¶ *Figuris.* Quæri consueuit, quæ sunt istæ obligationes quæ oriuntur ex variis figuris causſarum? Respon. quidam, illæ quæ sunt ex quasi contractu, & ex quasi maleficio: & talem dicunt conditionem furtiuam

furtiuā, scilicet ex quasi cōtractu, & ex quasi maleficio, & secundum hoc sunt tātum tria membra. Alij dicunt vt Hug. hoc esse dictum propter cōditionem furtiuam, quæ habet insignia contractuum & maleficiorum, nō tamē est ex maleficio, quia datur in hæredem, vt insti. de obli. quæ ex delic. in fi. Item nō ex contractu: quia nō daretur inquantum est locupletatum peculium tantum, sed insolidum, quatenus peculium insolidum pateretur: vt suprà, de pecu. l. iij. §. ex causſa. & secundum Hug. die suprà, ex contractu, scilicet vel quasi. Item ex maleficio, sup ple vel quasi: vt sit argumētatio à sufficienti partium enumeratione: & secūdum hoc sunt quinque membra. Vel intelligēdum est de obligationibus, quæ non sunt iure, scilicet ordinario: sed magis proprio quodam iure, id est, extraordinario separato à contractu vel quasi, & maleficio vel quasi: vt actiones, quæ dantur loco interdictorum: vt in interdicto quod vi aut clàm: & eo casu cùm datur cōtra eum, qui non fecit, sed ratum habet: vel de noxa quibus conuenitur dominus ex delicto serui: vel de pauperie: vel de ac. quod metus causſa, quæ datur contra bonæ fidei possessorem, & in similibus. de vitiosus autem dico per prætores dari, non oriri ex contractu, ex quo directa, vel alio facto. ex quo datur directa: vt ex albo prætoris corrupto. nam cùm quis vendit actionē suam: emptori datur vtilis, non nascitur. vel dic, datur vtilis non ex illa venditione, sed potius ex ipso veteri contractu: vt no. C. de leg. ex legato. de actio. in rem, dic quòd non nascitur ex obligatione: vt infrà. de actio. §. primo, vnde nec propriè dicitur actio, vt ℣. eod. actio. Item stipulationes prætorię & interdictæ non sunt proprię actiones: vt infrà eodem, l. actionis verbo. De actionibus quæ ortuæ sunt ex variis figuris causſarum: sed potest dici ex contractu, cùm sint obligatoria talia pacta, vel conuentiones. Nam a & ipsum pactum est contractus. Accur.

1 Fl. accepit. 2 Fl. accepit. 3 Fl. posterit. 4 Fl. interuenerit. 5 Fl. accepit. 6 Flo. crimine 7 Fl. qui &. 8 Fl. de ea ipsa re. 9 Fl. desp. antitas reddatur: tunc e- tem. vel l. respōſſ. 11 Fl. ſed quod

s¶ *Obligationes ex contractu.* impropriè ponitur: vt ℣. de verborum significā. Labeo. Accur.

b¶ *Consensu.* quartum membrum, scilicet literis, non ponitur: quia iure ciuili fuit introductus, & sic per has leges incognitus: vel quia in lege. C. non est sequens: vel dic quòd sub hoc verbo, scilicet verbis, continetur. nam verborum obligatio aliàs enuntiatiuorum, id est, sine literis. alias in scriptis. sed insti. eo. ponitur hoc membrum. Accur.

c¶ *Re contrahitur.* hæc & sequentia exponē vt insti. quibus modis re contrahi. ob. per totum. & caue tibi quia hic non ponit de indebito quia non sunt ex quasi contractu: licet in insti. ponat. sed inter eas, quæ sunt ex quasi contractu: vt ℣. l. ex maleficio. §. is qui quoque. Accur.

d¶ *Mensa ære.* de his dixi ℣. si certum pet. l. ij. §. j. Accur. sus.

e¶ *Damnis.* ex proposito. tamen sæpe easdem res recipimus etiam

f¶ *Ipsa re.* in hoc differt à mutuo: & dic vt insti. eo. §. ij. Accur.

tiones ex contractu a, aut re contrahuntur aut verbis, aut consensu b. ¶ Re contrahitur c obligatio, veluti mutui datione. ¶ Mutui autem datio consistit in iis rebus, quæ pondere, numero, mensúrave d constant: veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata: quas res in hoc damus e, vt accipientis fiant, posteà alias recepturi eiusdē generis & qualitatis. ¶ Is quoque cui rem aliquam commodamus, re nobis obligatur: sed is de ea ipsa re f, quam accepit 1 restituenda tenetur. & ille g quidem, qui mutuum accepit, si quolibet casu, quod accepit, amiserit, nihilominus obligatus p manet h. Is verò qui vtendum accepit, si 2 maiore i casu, cui infirmitas humana resistere non potest, veluti incendio, ruina, naufragio, rem, quam accepit, amiserit, securus est: aliàs tamen exactissimam diligentiam k custodiendæ rei præstare compellitur: nec ei sufficit eam diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet, si alius diligentior custodire potuerit 2. Sed & in maioribus l casibus, si culpa eius interuenerit 3 m, tenetur. veluti, si quasi amicos ad cœnam inuitaturus, argentum, quod in eam rem vtendum acceperit, peregrè proficiscens secum portare voluerit, & id aut naufragio, aut prædonum hostiúmve incursu amiserit.

¶ Is quoque n, apud quem rem aliquam deponimus, re nobis tenetur o, qui & ipse de ea re quam acceperit, restituenda tenetur. Sed is etiam si rem negligenter custoditam amiserit, securus est. Quia enim non sui gratia accepit 4, sed eius, à quo accepit 5, in eo solo tenetur, si quid dolo perierit. negligentiæ verò nomine ideo non tenetur: quia qui negligenti amico rem custodiendam committit, de se queri p debet. magnam tamen negligentiam q placuit in doli crimen 6 cadere.

¶ Creditor quoque, qui pignus accepit, re tenetur r: quia 7 & ipse de ea 8 re quam accepit restituēda tenetur.

2 ¶ Verbis s autem 9 obligatio cō trahitur ex interrogatione & respōsione 10, cū quid dari, fierive nobis stipulamur 11. ¶ Sed aut pro prio nomine quisque obligatur, aut alieno. Qui autem alieno nomine obligatur, fideiussor vocatur t: & plerunque ab eo quem proprio nomine obligamus, alios accipimus, qui eadem obligatione v tenentur: dum curamus, vt quod in obligationē deduximus, tutius nobis debeatur.

3 ¶ Si id, quod dari stipulemur x, tale sit, vt dari non possit y, palàm est naturali ratione inutilem z esse stipulationem: veluti si de homine libero, aut iam mortuo, vel ædibus deustis facta sit stipulatio inter eos, qui ignorauerint a eum hominem liberum esse, vel mortuum esse, vel ædes deustas esse.

¶ Idem iuris est, si quis locum sacrum, aut religiosum dari sibi stipulatus fuerit. Nec minùs inutilis est stipulatio, si quis rem suā, ignorans suam esse, stipulatus fuerit. Item sub impossibili conditione b factam stipulationem cōstat inutilem esse.

4 ¶ Furiosum, siue stipuletur, siue promittat nihil agere, natura c manifestum est. Huic proximus est, qui eius ætatis est, vt nondum intelligat d quid agatur. sed quòd 12 e ad hunc, benignius acceptum est. Nam qui loqui potest, creditur f & stipulari, & promitte

k¶ *Diligentiam.* hoc distingue: vt ℣. cōmoda. l. fi. vt certo. §. interdum. & facit lex in rebus.

l¶ *In maioribus.* scilicet fortuitis. Accur.

m¶ *Interuenerit.* scilicet casus.

n¶ *Is quoque.* dic vt institu. eodem. §. præterea.

o¶ *Tenetur.* nisi ita posita sit, vt certa quātitas reddatur: tunc eg reditur suos termi nos: vt suprà, depo. l. Lucius.

p¶ *Queri.* id est, sibi imputare debet: vt institu. eodem. §. penult. Accursius.

q¶ *Negligentiam.* id est, latam culpam: vt ℣. depositi. l. quod Nerua. & facit ℣. ad Trebell. l. mulier. §. sed enim. & ℣. de suspect. tu. l. impuberibus. §. j. & ℣. de verbor. significa. l. magna. sed in casibus tenetur de fortuito casu, quod dic; vt ℣. depositi. l. j. §. sæpe euenit. Accur.

r¶ *Tenetur.* quo ad pignora: sed quo ad hypothecariam, secus. nam illa contrahitur solo consensu: vt ℣. de pigno. act. l. j. & de hoc dic vt nota. insti. quibus mod. re contrahi. obli. §. fi. Accur.

s¶ *Verbis.* hucusque de his quæ re contrahuntur: nunc de his quæ verbis, quod dic vt instit. de verborum oblig. in prin.

t¶ *Vocatur.* largissimè acceptus etiam pro expromissore quando liberatur reus, accipitur: quia fidem suam ponit pro alio. strictè aliter: vt insti. de fideiussor. & dic vt ibi. Accur.

v¶ *Obligatione.* quantum ad rem, quæ vna est: & quia vna solutio vtranque tollit. alia est tamē vnius, & alia est alterius obligatio. & sic quo ad formam diuersæ sunt, vt in duobus reis promittendi, vt ℣. de duobus reis. l. iij. §. fi. Accur.

x¶ *Stipulemur.* aliàs stipuletur, passiuè.

y¶ *Non possit.* vel quia non est, nec esse potest: vt chimera. vel quia stipulator non habet commercium propter religionis diuersitatem, vt Iudæus mancipij Christiani. vel ratione delicti. vt hæreticus. quibus casibus inutilis est stipulatio. aliter si promissor non habet rei cōmercium, stipulator habet: vt ℣. tit. j. l. multum.

z¶ *Inutilem esse.* indiget enim stipulatio naturali & ciuili ratione.

a¶ *Ignorauerint.* per quod videbatur valere: sicut emptio liberi hominis valet inter ignorantes: vt ℣. de contrahenda emp. qui officij. §. j. & l. liberi. & l. domum. & ℣. tit. j. l. nemo. & insti. de inuti. stipu. §. fi impossibilis. Accur.

b¶ *Conditione.* natura scilicet vel iure. quod dic vt institu. de inuti. stipu. §. fi impossibilis. Accur.

c¶ *Natura.* quia consentire impeditur.

d¶ *Intelligat.* scilicet plenissimè. Accur.

e¶ *Quo.* id est, quantum. Accur.

f¶ *Creditur.* dummodo aliquem sensum habeat, & non sit infans:

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt J.tit.j.l.j.& l.mulier,nisi in casu:vt J.rem pupil.sal.fore. l. seruum. & de his duobus dixi instit.de inuti.stipulatio §.furiosus.& §.pupil lus.& facit J.quib.ex cau.in posses.earu.Fulcinius. §. planè interdictum.& J.tit.j.l.fi.§.j. Accur.

a ¶ *Posse.*tutore author e,vt opus est.Accur.

b ¶ *Mutum.* de hoc dic vt insti.de inu.stip. §.mutum. Accur.

c *Qui etiam.* scilicet surdus.

d ¶ *Possit.* quod quan doque cõtingit, quandoque non: vt C. qui testa. face. pos. l. discretis.

e *Consensu.* dic vt insti.de ob. ex consensu. Accur.

f *Ideo autem.* prima ratio.

g ¶ *Proprietas.* id est, qualitas. Accur.

h ¶ *Consentire.* id est, simul, & præsentialiter sentire. secus si dicam velle rem meam vendere ei, qui est absens. quo audito, ille dicat q̃ vellet emere. vel velit. nam semper cum dicit lex inter absentes contrahi, subiicit per nuntium, vel epistolam. Itē q̃ dicit obligationem verbis cõtrahi:nõ ideo dicit; q̃ non exigatur cõsensus:sed quia non sufficit,at in his, quæ consensu cõtrahuntur, sufficit,& non exigitur verborum solennitas: vt J.l.proxi.§.pen.& §.

a Ista gl. est fi. Item no. nem ex vi nominis nã vbi distincta sunt nomina vt emptor & venditor nascuntur duæ actiones, & vtraque directa. Idem est vbi idē nomen est, vt socius. porrò vbi nomen à nomine descendit, vt mandatarius à mandatore, duæ sunt actiones.vna directa,& alia contraria.

i ¶ *Item in his contractibus.* secunda ratio. Accursius.

k ¶ *Præstare oportet.* non de eo solo, quod dictũ est:vt ecce de vsuris ex mora,& circa partus & fructus.sed stipu.aliud est:vt insti.de obli.ex consensu.in fi. Accur.

Obligationum. CASVS. Natura obligationum ex contractu vel quasi descendentium non est,vt aliquid fiat nostrum:sed vt aliquis obligetur dare,vel facere,vel præstare:Secũdò dicit:ad hoc vt aliquis obligetur mihi ex mutuo,non sufficit vt de meo suum fiat:sed vt eo animo dem & ipse accipiat,vt obligetur tãtundem reddere. pone enim quòd do tibi x.animo donandi,certè non obligaris. Tertiò dicit ex stip.tunc oritur obligatio,quando id agitur inter contrahentes:quid enim si per iocum vel causſa docẽdi magister discipulo promittat decem,vt cùm discipulus quæreret à magistro quomodo mihi fieret stipulatio.certè non oritur obligatio.Franc.

l ¶ *Obligationum substantia.* id est esse & natura proficiscens ex contractu:vel quasi,nisi stipulatio sit inita cum ecclesia, quo casu transfertur dominium ex obliga.vt C.de sac.san.eccl. l. fi. secus si obligatio oriatur ex maleficio:vt J. de publi.l.commissa.Idem est in taciris fideicommissis tacitè relictis non capacibus:vt J.de iure fisci, Imperator.& facit C.de pactis.l.traditionibus. Accur.

m ¶ *Nascatur.* ex mutuo. Accur.

n ¶ *Accipi.* supple oportet.

o ¶ *Obligor.* ei ciuiliter,sed naturaliter ad antidora:vt J. de pe. hæ. l. sed & si lege.§.consuluit. Accur.

p ¶ *Est actum.* vt J. si cert.peta.l.non omnis. & l.si ego. Accur.

q ¶ *Id agitur.* facit ad hoc & superius J. de cõtrahen.emp.nuda.& J. de accepti.l.an inutilis.& J.de iniuriis.l.illud.& J. de pact.l.j.§.fin.& de alie.iu.l.quia redhibita.& J. de arbi.l.diem.§. penult. & J. de præscriptis verbis,si tibi rem.& J.de fur.si quid fur. Accur.

r ¶ *Intellectus.* id est si velim demonstrare quomodo fiat verborum obligatio:& ideo dicam hæc verba. Accur.

Ex maleficiis. CASVS. Sequitur videre de obligatio.ex maleficio. & certè oriuntur ex furto, ex rapina, & iniuria, & ex similibus.

¶ *Si quis absentis.* Nunc vult dicere de obligation. ex quasi contractu. & ecce, si gesi negotia alienæ: si quidem cum mandato oritur obligatio ex cõtractu, ex quo nascitur actio mandati. si sine mandato, oritur obligatio ex quasi contractu, ex quo nascitur actio nego. gesto. & redditur ratio in litera. Item actio tutelæ est ex quasi contractu, & competit pupillo contra tutorem in eo, quòd de suo tutor soluerat. Item hæres dicitur obligatus ex quasi contractu ad soluenda legata legatariis. Item is, qui indebitum accepit, dicitur obligatus ex qua si contractu ad reddendum ea act. puta qua tenetur accipiens mutuum.

¶ *Si iudex.* Nunc dicit de obligatio. ex quasi maleficio. item is ex cuius cõcaculo, fiue fuo, fiue conducto, fiue gratis habitauerit, est deiectum, vel effusum aliquid ; ita quod alicui transeunti nocuit : tenetur ex quasi maleficio. Item is, qui habet aliquid positũ supra locũ quo vulgò iter fit ; quod si caderet, posset alicui nocere, tenetur ex quasi maleficio. hinc est, quòd si filius seorsum à patre habitauerit & ex domo in qua habitauerit, aliquid est deiectum, vel alicuius eorum, quorum opera nauem, aut cauponã, aut stabulum exercet, tenetur ipse filius ex quasi maleficio, nõ pater eius. Item exercitor nauis,aut cauponæ, aut stabul. tenetur ex quasi maleficio de damno,quod dederunt in mercibus mercatorum,& hospitantium nautæ,vel alij, quorum opera vtitur in naui,caupona,vel stabulo.& redditur ratio in litera.Fran.

s ¶ *Ex maleficiis.* de contractibus ad maleficia transit.

t ¶ *Ex damno.* nisi per imperitiam damnum fiat vt cùm medicus male secuit per imperitiam : quia tunc est obligatio ex quasi maleficio. imperitia sed certè dicas nasci ex maleficio,vt hîc: secus in iudice,qui per imprudentiam malè iudicauit : quia tunc est obligatio ex quasi maleficio.

u ¶ *Consistunt.* Sed nonne iniuria fit verbis,& literis:vt infrà de iniur. l.j.§.j. Respondeo,licet literis,vel verbis maleficium committatur,ni hilominus re contrahi dicitur,sed si fiat contractus verbis, nõ tamen fit re:& sic de cæteris.& facit institut. de obligationibus quæ ex delicto.in prin.& dic vt ibi. Accur.

x ¶ *Maleficio.* quod quatuor modis committitur : scilicet facto, dicto, cõsilio,& scriptura. & ista quatuor genera septem modis distinguuntur: scilicet causſa,persona,loco,tempore,qualitate,quantitate, euentu:vt J.de pœnis,l.aut facta. Accur.

y ¶ *Si quis absentis.* transit nunc ad quasi contractus.& dic vt infra.de oblig.quæ ex quasi contractu nascuntur. Accur.

z ¶ *Placuit.* scilicet prudentibus.

a ¶ *Quibus.* scilicet actionibus.

b ¶ *De eo,quod.* scilicet natura huius actionis inspecta. Accursius. Neque

a ¶ *Neque ex maleficio.* supple, vel quasi : alioquin ab insufficienti partium enumeratione malè argumentaretur.

b ¶ *Neque ex contractu.* imo videtur quòd sic vt infrà,de regulis iuris.l.culpa.sed ibi in alio casu loquitur,puta in eo, quo loquitur constitutio, cùm quæreb atur.

Ignorans nõ obligatur.

c ¶ *Ignorans.* no. ignorantem non obligari: vt C. de tabul. generali. Item ex eo quod subticit, nota q̃ ignorans non delinquit : quod intelligo, nihil omnino à se gesto. & ita nulla est oppositio, alioquin contra. vt infrà, ad legem Corneliam de sicariis, l. iij. §.j.& l.iiij.& suprà de legi.& senatusc.n.l. j. in princip.

Flor. magis.

Flor. potest.

d ¶ *Deperire.* id est, ius constitui ita vt de pereat. & facit suprà, de contraria act. tu. l. j.in prin.

e ¶ *Qui inuasisset.* aliàs inuasifset,aliàs inuasset.

f ¶ *Posset.* per hoc ergo q̃ agere poterit,ferre. sed rectius negligenter administrata perierit. nõ autẽ dico, q̃per hoc quod agere poterit, inuitetur aliquis ad gerendum, sed terreatur. & facit J.de neg.gest.l.ij. Accursius.

Flor. desperi tantur. Flor. desperare.

Flor. desperent.

Flor. habita bat.

g ¶ *Non ex maleficio.* supple vel quasi ex maleficio:vt & insti. eod. §.tutores.& dic plenè vt ibi.sed illud est forte in act.de rationibus distrahendis : quia ex dolo tutoris plerunque competit : vt J. de iure.& ratio. distra. l. ij.in prin.& §.fin. Sed actio ex testamento quandoque datur in duplum pro legato relicto venerabili loco : vt insti. eo. §. fi. & tamen est ex quasi contractu:vt J.proxi. §.

Actio ex testamento quãdoque datur in duplũ.

Flor. & hoc autem.

h ¶ *Rem suam.* scilicet tutoris.

i ¶ *Eius.* scilicet pupilli.

k ¶ *Obligauerit.* scilicet tutor.

l ¶ *Neque ex maleficio.* vel quasi.

m ¶ *Intelligitur.* ergo ex quasi contractu: hoc tamen argumentum fallit in tacita stipu.vt J. de adop. l. his verbis. Item in veli : vt C. de ac. & oblig. l. nominibus. quæ dationatiuæ dici debent:vt dixi J. eo.l.j. in princ. & facit insti. e. §. fi. Accursius.

Flor. autem.

Flor. accipit.

Flor. ait Florentinus

n ¶ *Intelligitur.* hîc est contrà. J. quibus ex cauſ. in pos. ea. apud Iulia. in fi.Sol.ibi videtur contrahere,sed non contrahit. Accur.

o ¶ *Solucntibus.* datiuus,vel subaudi à,& est ablatiuus.

p ¶ *Teneatur.* in genere, scilicet condictione: vna tamen denominatur ex mutuo,alia indebiti.vel dic eadem,scilicet certi condictio genera sunt.

q ¶ *Distrahendi.* & sed tamen tacita obligatio inter eos nascitur extra id,quod agitur vt J. cõmod. si is qui. §. liberto. Et adde quod no. insti. quibus mod.re contrahi.obli.§.j.& de oblig.ex quasi contractu.§. fi.

r ¶ *Si iudex.* incipit de his,quæ sunt ex quasi maleficio. Accur.

s ¶ *Non propriè.* non est enim tale rei vitium. Accur.

t ¶ *Neque ex contractu.* vel quasi.

v ¶ *Peccasse.* aliàs deliquisse verè peccauit:quia imperitia culpæ annumeratur.quare ergo non ex maleficio tenetur,vt in Aquilia? Respõdeo speciale in iudice:aliud in Aquilia. Accur.

Imperitia culpæ annumeratur.

terum alteri præstare oportet. sed neque ex contractu, neque ex maleficio : hæ obligationes nascuntur. Neque enim is qui gessit, cum absente creditur antè contraxisse, neque vllum maleficium est, sine mãdato suscipere negotiorũ administrationem. Longè minùs is cuius negotia gesta sunt, ignorãs aut contraxisse aut deliquisse intelligi potest. Sed vtilitatis causſa receptũ est inuicem eos obligari. ideo autem id ita receptũ est, quia plerunque homines eo animo pergerè proficiscuntur, quasi statim redituri,nec ob id vllã curam negotiorum suorum mandant: deinde nouis causſis interuenientibus, ex necessitate diutius absunt : quorũ negotia deperire d iniquum est : quæ sanè deperirent, si vel is,qui obtulisset se negotiis gerendis,nullam habiturus esset actionẽ de eo, quod vtiliter de suo impendisset: vel is,cuius negotia gesta essent, aduersus eum qui inuasisset e negotia eius,nullo iure agere posset f:

1 Flo. ex maleficio actiones nascuntur.

1 Flo. maleficiis.

2 Flo. deficit.

3 Flo. deficit.

1 ¶ Tutelæ quoque iudicio qui tenetur, non propriè ex contractu obligari g intelligitur. Nullum enim negotium inter tutorem & pupillum contrahitur:sed quia sanè non ex maleficio h tenentur, quasi ex contractu videntur teneri.& hoc i causſa duæ sunt actiones. Non tantùm enim pupillus cum tutore, sed & contrà tutor cum pupillo habet actionem, si vel impenderit aliquid in rem pupilli, vel pro eo fuerit obligatus, aut rem suam k creditori eius l obligauerit k.

2 ¶ Hæres quoque qui legatum debet : neque ex contractu, neque ex maleficio l obligatus esse intelligitur m. Nam neque cum defuncto, neque cum hærede contraxisse quicquam legatarius intelligitur n. maleficiũ quoque in eam re esse, plusquàm manifestum est.

3 ¶ Is quoque, qui non debitum acceperit, per errorem soluentibus o, obligatur quidem quasi ex mutui datione, & eadem actione tenetur qua debitores creditoribus: sed nõ potest intelligi is, qui ex ea causſa tenetur p, ex contractu obligatus esse. Qui enim soluit per errorem, magis distrahendæ q obligationis animo, quàm contrahendæ dare videtur.

4 ¶ Si iudex r litem suam fecerit non propriè s ex maleficio obligatus vtiq; videtur : sed quia neque ex contractu t obligatus est, & vtique peccasse v aliquid intelligitur, licet per imprudentiam, ideo videtur quasi ex maleficio teneri x.

5 ¶ Is quoque ex cuius cœnaculo vel proprio ipsius, vel conducto y, vel in quo gratis habitat, deiectum effusúmve aliquid est ita, vt alicui noceret, quasi ex maleficio teneri videtur. Ideo autem nõ propriè ex maleficio obligatur : quia plerunque ob alterius culpam tenetur, aut serui, aut liberi. Cui similis est is, qui ea parte, qua vulgò iter fieri solet, id positũ, aut suspẽsum habet, quod potest z, si ceciderit, alicui nocere. ¶ Ideo si filiusfamiliãs a seorsum à patre habitauerit, & quid ex cœnaculo eius deiectum effusúmve sit, siue quid positum suspensúmve habuerit, cuius casus periculosus est, Iuliano placuit in patrem neque de peculio b, neque noxalem dandam esse c actionem, sed cum ipso filio agendum d.

6 ¶ Itẽ exercitor e nauis, aut cauponæ, aut stabuli, de damno, aut furto quod in naue, aut caupona, aut stabulo factum sit, quasi ex maleficio teneri videtur : si modò ipsius nullum est maleficium, sed alicuius eorum, quorum opera nauem f, aut cauponã, aut stabulum exercet. cùm enim neq; ex cõtractu g aduersus eum cõstituta sit actio, & aliquatenus culpæ reus sit, quòd opera malorum hominũ vteretur, ideo quasi ex maleficio teneri videtur.

4 Flo. maleficio.

5 Flo. deficit.

6 Flo. magis.

7 Flo. deficit.

Actio temporalis non extinguitur nisi finito toto ultimo die. Fran.

e ¶ *Item exercitor.* hoc expone vt suprà, de exercit. l. j. §. exercitorem.

f ¶ *Quorum opera nauem.* nota duplicem actionem nasci ex illo edicto,nautæ,caupo.stabu.vna,in simplum,qua petitur ab exercitore res nautæ caupo data : & in naui deposita. hæc hæredi & in hæredem datur. secunda, in duplum cùm quis conqueritur de damno dato in rebus ab altis, vel furto:& de hac hic loquitur.& facit institu.eod. §.penul.& quod ibi nota. Accur.

Actio duplex nascit ex edicto,

g ¶ *Neque ex contractu.* vel quasi.& facit suprà,nau.cau.stabu.l. debet.& l.ita. Accur.

x ¶ *Teneri.* in quantum maiori iudici æquum videtur.si dolo, tunc insolidum : vt institutio. de oblig. quæ ex quasi del. in prin. & ibi not. & facit suprà,de iudic.fi filius.& infrà, de extraordina. cogni.l.fi.& C.de pac. l.fi.Sed cõtrà.C.de arbitr. authen. decernit ius. Solu. ibi speciale : quia ibi fuit iuratum, quod lex non vult. Itẽ facit C.de pœna in.l.j. & ij.

16 Flo. deest, vtique.

17 J.l.deest.&

y ¶ *Vel conducto.* facit suprà , de his qui deiec. vel effu. §. pen. & institu. de oblig. ex quasi delic.§.penul. & quod ibi not.

z ¶ *Quod potest.* facile. non aliàs secundũ Io.

§ Flo. habita bat.

a ¶ *Si filiusfamiliãs.* quia est quasi maleficium , & sic non contractus vel quasi.

19 Flo. obliga tus intelligitur.

b ¶ *Neque de peculio.* quia non est contractus vel quasi : vt J. de his qui deiec.l.j.§.cùm seruus. & dic vt ibi. Accur.

c ¶ *Dandam esse.* quia sic nulla nomine filij datur:vt insti.de noxa. §.fi.

d ¶ *Agendum.* & eo damnato tenetur pater actione in factum de peculio : vt suprà, de noxa. l. quoties. & l. sequen. in seruo autem seorsum habitante dic vt dicto §. cùm seruus. Et notant hic quidam tria specialia, quæ in vero maleficio locum non habent. Primum,quod præstat vnus quasi maleficorum liberet alium : vt suprà, de his qui deiece. l. iij. Item quòd agit vnus quasi maleficorum soluens, contra eum qui verè deliquit : vt suprà de his qui deiec. vel effu. §. cùm autem. Tertium , quia non datur noxaliter : quod est falsum : vt J. de his qui deiec. l.j. §. si seruus. & de hoc dixi in §.cùm seruus. & facit suprà, de his qui deiec. l. fi verò.§. prætor ait.

Specialia tria quæ in vero maleficio locũ non habent.

20 Flo. exercet

21 Flo. contrahit fit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a b I. *Nomnibus. Actionibus.* scilicet personalibus. Accur.
Obligatio. nec ipso iure, nec per exceptionem: sed eo finito fini tur per exceptionem, non ipso iure: vt ff. eo. obligationum ferè. §. placet. Sed cõtra ff. de vsuca. l. in vsucapione. & ff. de diuer. præscript. pen. in prin. Sol hic in redhibitoria, & quantò minor is in factum, vel similibus paruo tempore duraturis. Vel verius dic vt ibi secundum Ioan. Vel potest dici q̃ vltimus dies complet tur: vt intelligamus completũ quando inchoatus est, sicut in vsucapionibus dicitur. & sic erit idẽ quod in sucapione quod non placet. Sed secundum hoc quod dicimus q̃ debebit hic cõpleri vltimus dies, à media nocte incipit: vt ff. de feriis. l. more. Sed pone præscriptionẽ temporalẽ incœpisse tertia hora dici naturalis: nũquid cadẽ hora erit completa præscriptio? Respõ. non: sed diem illum totum cõpleri oportet. Sed secundũ hoc quanto minoris plus anno durat. & idem in aliis. Respõ. sic, minus enim durare non possunt: plus fit anno ergo durat quando rectè in capite diei naturalis fuit contractum. Vel dic non sic accipi vltimum diem: sed ex horis xxiiij. & sic quacunque hora fiat contractus, sufficit in eandem horam reduci vt in ætate: vt suprà, de minor. denique. §. minorem. & facit infrà, de verbo. signi. anniculus. Accur.

c *Actiones. Præstari.* idest competere. Vel dic præstari, id est cedi ab aliquo. hoc autẽ fallit in castrẽsi, vel quasi peculio: vt ff. de iudi. l. lis nulla. & dic vt ibi. Item in casu: vt ff. ad Trebellia. l. Imperator. & in authen. vt liceat ma. & auiæ. in prin. & nisi hæreditate fratris & sororis. Accur.

d ¶ *Dum in potestate eius.* sed si fuerit emãcipatus, venia petita agit: vt C. de in ius vocã. l. fi. Accur.

Vb hac. CASVS. Promisi tibi x. dare si volam: non teneor, nec hæres meus. Franc. Accur.

e ¶ *Si volam* ego stipulator secũdũ quosdã. vel dic ego promissor: & sic bene consonat litera, quæ sequitur, licet si mutatio personarum.

f ¶ *Non potest.* fac ff. de verb. signi. l. debitor.

g ¶ *Nam nec.* dixi in persona promissoris: idem est in hærede eius. & hoc subiicit, nã dic secundũ ß. sed secudũ hoc innuitur q̃ promissor aliquando voluit antè quàm decederet, quòd hæres eius teneat: vt dicimus in illa, cũ volueris: vt ff. tit. j. si quis stipulatu. quod nõ placet: cùm nullo modo valeat hæc, si volam, vel si voles, per legem istã. Tu ergo dic sicut dictũ est in illa, si volã: quod nec promissor nec ei' hæres teneatur. nã idem est in illa, cùm volueris, scilicet quòd non teneatur hæres promissoris mortui si decessit ante, quàm constituisset se velle dare: & hoc est nã &c. Si velis tueri Bul. dicas quòd non sequit quòd si hæres eius qui nunquam voluit, non teneatur: ergo si voluit de functus tenetur hæres. quia non semper valet argu. à contrario sensu. & sic in idem recidit: quòd non valeat. Item cùm non sit differẽtia si veneris, & cùm veneris: & ista, si morieris, & cùm morieris: vt ff. tit. j. quodcunque. §. non solùm quare sit differentia inter has, cùm volueris, & si volueris: vt ff. de verb. obli. cẽtesimis. §. fin. Respon. quia lex interpretatur hanc, cùm voluero, sic scilicet, cùm cõstituero me velle. & est similis expositio suprà, de lega. j. si mihi & tibi. §. j. Itẽ quæritur an Conditio hæc cõditio, cùm voluero, sit perpetua, an tẽporalis, propter id quod cùm voluerit dicitur ff. de cõditio. indebi. sufficit. & l. in diem & l. sed & si sub cõditione. Respon. est tẽporalis ex eo quod statim solutione facta imporalis vel perpetua. ta est conditio. & facit ff. tit. j. stipulatio nõ valet. & l. centesimis. §. pen. & fi. & C. de cõtrahen. empr. l. in vendẽtis. & ff. de cõtrahẽ. emp. quod sæpe. §. j. Item contra. C. vt actio. ab hære. & cõtra hæredes. l. j. Sol. nõ ideo denegatur actio in hærẽdẽ, quòd non possit incipere contra hæredes: sed quia nõ extitit cõditio stipulationis secũdum Ioã. sed hoc non sufficit: quia quælibet condicionalis etiã apud hæredes committitur & cõtra hæredes si conditio extat, & spes est debitũ iri: vt ff. tit. de verb. obli. §. ex conditionali. sed dicas quòd hic nõ potest impleri. quia in persona sua posuit. Accur.

h ¶ *Nunquam extitit.* nec amodo potest extare. & sic non obst. insti. de verb. obli. §. ex conditionali. Accur.

i *Iliusfamiliãs suo nomine.* & sic directò, vtilem autem quandoque habet: vt ff. de iudi. l. si longius. §. j.

k ¶ *Quòd vi aut clàm.* ff. quod vi aut clàm. l. denique. §. j. contrà. Solu. vt ibi.

l ¶ *Depositi.* vt & ff. de posi. l. Iulianus. Accur.

m ¶ *Putat.* imò & que relam. vt ff. de inoff. testa. l. filius. quæ est contrà. Itẽ act. popularem. Itẽ aliàs vt dixi ff. de iudi. l. si longius. §. j. & facit ff. de iniur. sed si vnius. §. filio. & ff. de pac. in personã. Item hoc in cartrensi vel quasi: vt ff. de iud. l. lis. in aduentitio autẽ non exercet: vt C. de annali except. l. j. in fine. & de bonis ma. l. j. nisi sit exemptus à patria potestate.

Naturales. CASVS. Naturalis obligatio cognoscitur non solùm cum actio inde oritur, quod contingit cũ nudo pacto conuenit tibi dare x. ex caussa donat. sed si actio non nascatur: si tamen soluatur, nõ potest repeti quod cõtingit in pacto nudo excepta donat. & da exẽpla, vt in gl. Fran. Accur.

n ¶ *Competat.* vt ex pacto nudo donationis: vt C. de don. l. si quis argentum. §. pen. nec tamen tunc dico nasci ex naturali obligatione actionem, sed ob eam dari. Accur.

o ¶ *Non potest.* facit ff. de fideiuss. l. fideiussor. §. j.

p *Væcunque. In anem nostrum actum.* Ita intelligitur hæc lex, quòd non possum ex meo actu alij aliquam obligationẽ acquirere, nisi mea interfuit: sed tunc non ille agit, sed ego ad interesse meum: vt ff. tit. j. l. liber homo. §. fin. & hoc si mihi stipulor vt illi des, vel etiam illi extraneo. nam semper ago si mea interest. si autem mea non interest, & volo q̃ valeat tunc mihi & suo nomine stipulor: & fic mihi recta sibi cedẽda, & sibi vtilis quæritur, licet M. semper dederit ex alterius stipulatione, quia hoc in casibus multis inuenies: vt instit. de inut. stipu. §. ei verò qui. diximus. Item nota, quòd dicit alter, quia seruus domino, filius patri bene quærit. Item in casibus etiã cùm alij stipulor, valet. quod dic: vt instit. d. §. ei verò qui. & facit ff. tit. j. l. stipulatio ista. §. alteri. & ff. de iure dotiũ. si genero. & de inuti. stipu. l. j. & iiij. & C. si quis alteri vel sibi. l. multum. Accur.

q ¶ *Rectè* id est directè, & suo nomine.

r *Ex depositi. Negotiorum gestorum.* idem ex quolibet contractu vel quasi: vt infrà eod. l. ex contractibus. sed fallit in casibus quos dic: vt suprà, depositi. l. qui hominem. §. datur. In maleficiis est secus, vel vbi extra contractum committitur dolus. nam non tenetur, nisi lite contestata. vel in id, quod ad eum peruenit: vt C. ne ex delict. defunct. l. prima. & dicto §. datur. & suprà, de dolo, in hærẽdem. & facit ff. de regulis iuris. l. ad ea. §. fi. sed instit. de perpe. actio. §. pen. contrà. sed ibi dolus dederat caussam contractui: vnde ex eo agi non potest, cùm ipso iure sit nullus. hic incidit secundũ quosdam. Accur.

s *Ob dolum.* & latam culpam.

t ¶ *Tenentur.* hoc sine distinctione aliqua, siue lis sit cũ defuncto contestata, vel quid ad eos peruenit. certè imò & si non sit contestata, tenetur infolidum ex dolo vel lata culpa. sed de leui non, nisi lis contestata sit, vel quid ad eũ peruenit: vt C. de hære. tut. l. j. & ff. de fideiuss. & nominator. & hære. tuto. l. fi. Accur.

v *In factum.* Cùm quatuor sint genera actionis in factum. Primum, quòd æquialet actioni præscriptis verbis. Secundum, ex vsu fori. Tertium, quòd hic debitor possidet fundũ precario, & ideo cessat præscriptio. nam sicut seruus acquirere potest dominia rerum hæreditarium, & vsuca. contra hæreditatẽ currentem impedire. hinc est quòd seruus hæreditarius commodando vel deponendo rem peculiarem quasi ex caussa peculiari cõtraxit. & quod plus est, etiam possessio acquirit hæreditati. Fran.

Actionis in omni edicto & interdicto: ex quo non datur alia actio. Tertium, sub-fidiaria Aquil. Quartum generalis: vt institu. de interdict. §. finali. de qua loquitur hic? Respondent quidam de generali, de qua dicitur C. de sacrosanctis eccles. l. sancimus. contra quos est suprà, de in ius vocando. si libertus. vbi in illa quæ est ex edicto, dicit habere locum legem istam. & facit pro eis suprà eodem, filiusfamiliãs. vbi datur quod vi aut clàm: quasi non dentur alia interdicta, vel edicta, vel actiones ex eis: quia nihil obest interdictum aliud non dari: & tamen in factum eorum loco redditam dari. Nam de dolo non datur contra

contra quasdam personas: sed in factũ sic. & ad idem ff. de dolo, nõ debet. Io. dixit hic loqui de his, quę semper in factũ sunt, vt populares, id est, quæ aliud nomẽ nunquã habuerũt: vt de albo, & de deiectis. & aliæ multæ. & secundum hoc etiam illæ quæ sunt ex edictis, ex quib' non fuit vnquam alia actio, sed sola in factũ, idem erit. vt ff. de eo per quem fac. erit. l. fin. & alta inhnita. & hoc satis dici potest. vt de popularibus secundũ Io. Item de aliis, quæ sem per hoc nomen habuerunt, habeat locum. & hoc per l. si libertus. ff. alleg. & ff. mand. si verò nõ re. §. si filio. non autẽ illa, quæ est subsidiaria Aquiliæ: vel æquialet actio. præscrip. ver. cùm principalis non detur filio de Aquil. nec accesso ria vt in factum. arg. ff. si quis cau. si cum. §. qui iniuriarum. Acc.

a ¶ *Exercere.* & suo nomine & directo. Azo.

Erui. CASVS. Seruii si delinquũt, tenentur etiam factis liberi. Item ex contractibus serui naturali ter obligantur, non ciuiliter: & obligant alios sibi, hinc est, q̃ qui accepit mutuum à seruo, & eidem mancipio numisso soluit, liberatur. Fran. Accur.

ff. Actiones.

b ¶ *Obligantur.* aliis non dominis: vt ff. de fur. l. seruii. §. fin.

c ¶ *Remanent.* direct. quod non contingeret nisi ab initio nata fuisset: vt ff. eo. l. obligamur. in fin. & ff. ad Sylla. l. si ex hæreditatus. in fin. & ff. quod eo. fec & si. §. quanquam. Accur.

ff. excepit. d ¶ *Non obligantur.* nisi in pecunia pro libertate promissa: vt C. an seruus ex suo facto. l. iij. & facit l. licet & ff. de regu. iur. l. in personã. & ff. si quis teſt. li. ese iuſ. ſu. l. j. in prin. Accur.

e ¶ *Liberor.* vt & infrà, de sol. l. si quis seruo. & l. quod seruus. & ff. si certum peta eius qui in prin. Accur

Qui cùm hærede. CASVS. Legatarius vel creditor hæreditarius petebat ab hærede scripto legatũ, vel debitũ. repulsus est quia sperabatur filium testatoris præteritũ velle agere cõtra tabulas. postea filius præteritus omisit prædictam bono. pos. contra tabulas. di obstante prædicta absolutione Fran. Acc.

f ¶ *Qui cùm hærede egit.* ff. legatarius vel alius creditor. Acc.

g ¶ *Restituta sibi.* qui amisit, ex noua caussa agit. & sic non obstat exceptio rei iudi. vt ff. de excep. rei iudi. l. fi. mater. §. eandem.

h ¶ *Debitor non est.* nam verè debitor est: sed non potest conueniri ac si non esset hæres in stipula. in diem: vt infrà, titu. j. l. eum qui calendis. §. quoties. sed hodie tenetur: vt C. de petit. hæred. l. fi. & per omnia hic dic vt not. in alia quæ est quasi de verbo ad verbũ, suprà de excep. rei iudi. l. qui cum hærede. & facit infrà, de verborum significa. l. creditor. Accurſius.

Vi à seruo. CASVS. Seruus hæreditarius mutuauit tibi x. & tu quendam fundum hæreditarium quem possidebas, obligasti eĩ & tradidisti, & eũdem fundum precario habuisti ab illo seruo: dicitur quòd hic debitor possidet fundũ precario, & ideo cessat præscriptio. nam sicut seruus acquirere potest dominia rerum hæreditatia & vsuca. contra hæreditatẽ currentem impedire. hinc est quòd seruus hæreditarius commodando vel deponendo rem peculiarem quasi ex caussa peculiari cõtraxit. & quod plus est, etiam possessio acquirit hæreditati. Fran.

familiãs possunt exercere a.

Serui criminaliter & naturaliter obligantur, ciuiliter autem nequaquam. h. d.

XIII. Idem lib. vij. Disputationum.

SErui ex delictis quidem obligantur b: & si manumittantur, obligati remanent c: ex contractibus autem ciuiliter quidem non obligantur d, sed naturaliter & obligantur, & obligant. Denique si seruo, qui mutuam mihi pecuniã dederat, manumisso soluã, liberor e.

Licet creditor aut legatarius agẽtes repulsi fuerint per hæredẽ exceptione, eo quod emancipatus sperabatur repetere bo. pos. contra tab. si tamen emancipatus omittat bon. pos. poterunt iterum agere creditor & legatarius hoc dicit.

XIIII. Iulianus. lib. iiij. Digestorum.

QVi cum hærede egit f, exceptione submotus est, *Si non in ea causſa tabulæ testamenti sint, vt contra eas emancipato bonorum possessio dari possit.*

¶ Emancipato bonorum possessio nem omittente, non iniquè postulabit creditor, restitui g sibi actiones aduersus scriptum hæredem. nam quandiu bonorum possessio contra tabulas filio dari potest, hæres quodãmodo debitor non est h.

XV. Idem lib. xiij. Digestorum.

QVi à seruo hæreditario mutuam pecuniam acceperat i, & fundũ vel hominem k pignoris causſa ei tradiderat, & precario rogauit, precario possidet. Nam seruus hæreditarius sicuti per traditionem accipiendo, proprietatem hæreditati acquirit: ita precario dando efficit, ne res vsucapi possit k. Nam & si commodauerit, vel deposuerit rem peculiarem, commodati, & depositi actionem hæreditati acquiret. hoc ita si peculiare negotium contractum est. nam ex hac causſa letiam possessio acquisita intelligi debet m.

XVI. Idem lib. xxxiij. Digestorum.

OMnes debitores, qui speciẽ n ex causſa lucratiua debent, liberantur o, cùm ea species ex causſa lucratiua p ad creditores peruenisset.

XVII. Idem lib. liiij. Digestorum.

SIis qui Stichũ sibi dari stipulatus fuerat q, hæres extiterit ei, cui ex testamẽto idem Stichus debebatur r, si ex testamento Stichum petierit, nõ consumet stipulationem. & contrà, si ex stipulatu Stichum petierit, actionem ex testamento saluam habebit: quia initio ita constituerint hæ duæ obligationes, vt altera in iudicium deducta, altera nihilominus integra remaneret s.

XVIII. Idem lib. lxxiij. Digestorum.

EX promissione dotis non videtur lucratiua causſa esse: sed quodãmodo creditor aut emptor intelligitur t, qui dotẽ petit. Porrò cùm creditor vel emptor ex lucratiua causſa rem habere cœperit, nihilominus integras actiones retinet u: sicut ex contrario qui ex non lucratiua causſa rem habere cœperit x, eandem nõ prohibetur ex lucratiua causſa petere.

i ¶ *Vel hominem.* hæreditarium à se bona fide possessum. Accur.

k ¶ *Vsucapi possit.* à tenente: alij dicunt à quocunque, quasi præcariũ sit vitium rei. & sic nota, quòd retinetur possessio hæreditati, vt per ministrum. & facit ff. de acqui. hære. l. gerit.

l ¶ *Nam ex hac causſa.* scilicet peculij. & facit suprà, de pign. actio. si rem. Accur.

m ¶ *Intelligi debet.* scilicet hæreditati. & per hoc futuro hæredi: vt instit. de stipuler. in prin. imò non, si. quæritur possessio hæreditati: vt ff. si quis testẽ. lib. l. j. §. Scæuola. *Fl. acquiret.* sed hic dicit fingi. q̃d & ita, si non ex causſa peculiari rẽ pignori accepit? Respon. idem est: nam non tantũ ex peculiari, verumetiã ex causſa dominica quærit domino possessionem ignorãti: vt ff. de acqui. poſ. q̃d ſeruus. & ff. si me in vacuã. ergo & hæreditati. quia vicem defuncti sustinet: vt C. depositi. cùm hæreditas. largè ergo *Fl. deposi. sibi.* hic accipe peculium, ff. non ex maleficio. vt d. l. quod seruus. maximè autem verum est in peculiaribus, in quibus vsucapio currit. minis ignorantibus: vel *Seruus* ff. pro socio. l. ij.

Mnes debitores. CASVS. Teneor dare tibi Stichum ex causſa donat. vel simili causſa lucratiua. eundem Stichum acquisiuisti ex causſa legati à quodã tibi relicti, vel ex simili causſa lucratiua. dicitur q̃ liberatus sum à te. secus autẽ est si promisserim eum tibi dare ex causſa emptionis: dein de successisti cuidam cui debebatur idẽ Stichus ex causſa legati. nam licet eum Stichũ acquisieris ex prædicta causſa legati: adhuc tamen tibi teneor. idem econtrà, scilicet vt licet eum à me habeas act. ex testamento, itẽ si ex causſa dotis eum Stichũ acquisiuisti, adhuc ego tibi teneo quasi non ex lucratiua causſa habeas. Et vt breuiter dicam, cùm ex causſa nõ lucratiua teneat tibi dare Stichum, nõ liberor, licet eum habere cœperis ex causſa lucratiua. Idem in conuerso casu & hoc dicit hæc l. cum duabus seq. Fran.

Fl. retinet.

Fl. capit.

n ¶ *Qui speciem.* puta Stichum. aliud si in genere, item aliud si alij seruo meo soluero: vt ff. de leg. j. si seruus lega. §. j.

o ¶ *Liberantur.* scilicet à creditoribus.

p ¶ *Lucratiua.* aliud si non lucratiua: vt ff. l. proxi. & l. ex promissione. & facit infi. de le. §. si res. & ff. de sol. quoties. & ff. de fideiuss. l. fi reus. & ff. de act. emp. l. non est nouum. & ff. tit. proxi. l. eum qui ita. in prin.

q ¶ *Si is qui. Stipulatus fuerit.* ex causſa non lucratiua.

r ¶ *Debebatur.* cum quo est iam vna persona fictione iuris: vt in authen. de iureiuran. à mo. præsti. & sic debetur eidem modo ex lucratiua causſa, & non lucratiua. Alij dicunt, quòd est stipulatio ex causſa lucratiua: sed legatum non: quia sit ob meritum, vt ff. pro socio. l. nec adiecit. quod non placet. tertij dicunt, q̃ propter diuersitatem personarum hoc contingit: quæ diuersitas fuit in prin. & sic dicunt vtranq; causſam lucratiuam: & secundum hoc non contradicit lex superior. sed prima placet.

s ¶ *Remaneret.* vt ff. l. proxima.

t *Ex promissione. Intelligitur.* si ergo ab aliquo mihi debetur Stichus, & alius eum mihi in dotem dederit, nõ liberatur primus, & facit C. de impo. lu. de. l. j. & ff. l. proxi. & suprà, mandꝫ. l. Iulianus ait. & de dona. inter virum & vxo. l. si quis pro vxore. & ff. vxor. & ff. de condi. ob cauſ. l. si donaturus. §. j. & ff. quibus modis pig. vel hypo. sol. sicut. §. si debitor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seruus.] CASVS. Si seruus delinquit iussu domini: vt occidendo aliquem, vel furtum faciendo, vel aliquod simile graue delictum faciendo, tenetur liber factus, & sic nō excusat eū iussus dom ini. si autē in rixa aliqua quæ erat inter dominū serui, & quendā aliū, aliqua de caussa seruus iussu domini immiscuit se, & aliquod leue facinus cōmisit, non tenetur prædictus seruus liber factus: quia iussus domini excusat eum in his modicis delictis. Fran.

a ¶ *Audiens.* alias audiens, aliàs obediens.

b ¶ *Piraticam.* i. nauticam rapinam. Acc.

c ¶ *Iudicium.* directū. Accur.

d ¶ *Eum.* seruum liberum factum. Acc.

Pēdere quae liter accipiatur.

e ¶ *Pendere.* media correpta, i. sustinere, vnde versus. Pendo, do pœnam: dum pendeo, sustĕro pœnam.

f ¶ *Facinus.* id est dolus. Accur.

2 *Manuscrip. depanere.*

g ¶ *Iudiciū dare.* cùm domini tuendi caussa quid fecerit excusatur. vt ff. ad Sylla. l. j. §. excusatur. si autē iussu domini, & in atrocioribus nō excusatur. sed minus punitur: vt C. ad l. iul. de vi. l. seruos. in nō atrocioribus in totū excusat per l. istā & suas cōcor. aut sine iussu: & tunc nec in atrocioribus. nec in aliis excusatur. & concor. ff. quod vi aut clām. is qui. §. si tutores. & ff. de iureiu. l. sed si vnius. §. si iussum. & ff. de noxali. l. ij. & ff. rerum amota. l. mulier. §. j. & ff. de regu. iur. l. ad ea. & quod ibi not. & l. velle. & ff. ad leg Aqui. liber homo. & quod ibi nota. Accur.

Textus cū suo principio, & cum §. de illo. j. c. l. Angel. in l. si post tres. istam l. reputat sufficere ad hoc quòd licet alius ad hoc mittat more purgatio. vbi nō est dies & pœnam: & hoc habet locū vbi præcessit geminata interpellatio: & per consequen geminata mora: nā tunc non admitti tur moræ purgatio. Bolog.

3 *Ele. tum.*

Seruus in leuibus excusatur propter domini iussum: in atrocibus uerò non: imò datur iudicium in ipsum factum liberum.

XIX. Alphænus lib. ij. Digestorum.

SEruus non in omnibus rebus sine pœna domini h dicto audiens a esse solet: sicuti si dominus hominem occidere, aut furtum alicui facere seruum iussisset. quare quamuis domini iussu seruus piraticam b fecisset, iudicium c in eum post libertatem reddi oportet: & quodcunque vi fecisset, quæ vis à maleficio non abesset, ita oportet eum d pœnas pendere 2 e. Sed si aliqua rixa ex litibus & contentione nata esset, aut aliqua vis iuris retinendi caussa facta esset, & ab his reb⁹ facinus f abesset, tunc 3 non conuenit prætorem, quod seruus iussu domini fecisset, de ea re in liberū iudiciū dare g.

XX. Iul⁹anus lib. iij. ex Minicio.

COntraxisse h vnusquisque in eo loco intelligitur, in quo vt solueret, se obligauit.

XXI. Af icanus lib. xij. Quæstionum.

CVm quis in diem mercem stipulatus, fideiussorē accepit, eius temporis æstimatio spectāda est, quo satis acceperit i.

XXII. Idem lib. vij. Quæstionum.

TRaiectitiæ † pecuniæ nomine, si ad diem soluta nō esset pœna k (vti f assolet) ob operas m eius qui eam pecuniam peteret, in stipulationem erat deducta, is, qui eam pecuniam petebat n, parte exacta petere desierat o: deinde interpositō p tempore interpellare q instituerat. Consultus r respondi, eius quoque s temporis, quo interpellatus t non esset peti posse pœnam v: amplius etiam si omnino interpellatus non esset, nec aliter, non committi stipulationem, quàm si per debitorem nō stetisset x quò minùs solueret. alioquin y dicendum esse 1, si is, qui z interpellare cœpisset valetudine impeditus interpellare desiisset, pœnam a non committi.

¶ De illo sanè potest dubitari, si interpellatus b morā ipse fecerit, an quamuis pecuniam posteà offerat, pœna nihilominus committatur. Et hoc rectius dicitur c, Nam & si d arbiter ex compromisso pecūniam certo die dari iusserit, neque per eum, qui dare iussus sit, steterit, non committi pœnam respōdit. adeò e vt & illud Seruius rectissimè existimauerit: si quando dies qua pecunia daretur, sententia arbitri comprehensa non esset: modicum spatium datum videri f. Hoc idem dicendum est, & cùm quid ea lege vænierit, vt nisi ad diē pretium solutum fuerit, inempta res fiat g.

Vbi nō requiritur consensus tacitus uel expressus, furiosus potest obligari: & obligatio sibi quæritur, sicut homini sanæ mentis. Bart.

XXIII. Pomponius libro singulari Regularum.

SI à furioso h, cùm eum compotem mentis esse putarem, pecuniam quasi mutuam acceperim, cáque in rem meam versa fuerit, condictio a furioso acquiritur. Nam ex quibus caussis ignorantibus nobis actiones acquirūtur, ex iisdem etiam furiosi nomine incipit agi posse: veluti cùm seruus eius stipulatur b, & cùm furtum ei fit, aut damnum ei dando in legem Aquiliam committitur: aut si forte cùm creditor fuerat c, fraudandi eius caussa debitor alicui rem tradiderit. ¶ Idémque erit si legetur ei d, vel si p 1 fideicommissum ei relinquatur. Item si is, qui alieno seruo crediderat, furere cœperit deinde seruus in rem domini id, quod mutuū acceperat, verterit, furioso condictio e acquiritur. Item si alienam pecuniam credendi caussa quis dederit, deinde compos mentis esse desierit, posteà consumpta ea cōdictio f furioso acquiritur g. & qui negotia furiosi gesserit, negotiorum gestorum ei obligatur: [& cū 2 obligat si ei aliquid abest.]

Posita suprà diuisione obligationum, nunc ponit diuisionem actionum, dicens, quòd quædam sunt in rem, quædam in personam. & ponit quando competat actio in rem, & quando in personā. posteà dicit quòd actiones quædam sunt ex contractu, quædam ex facto, quædam ex factum. Item quædam cluiles, & aliæ honorariæ, & ponit exempla de omnibus ut in glos. Fran. Accur.

XXIIII. Vlpianus lib. sing. Regularum.

ACtionum genera sunt duo h: In rem, quæ dicitur Vindicatio: & In personam, quæ Condictio i hic appellat. In rē actio est, per quam rem nostram k, quæ ab alio possidetur l, petimus: & semper aduersus eum † est, qui rem possidet m. ¶ In personā actio est qua cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendū aliquid vel dandum: & semper aduersus eundē n locum habet.

1 ¶ Actionū o autem quædam ex contractu, quædam ex facto, quædam in factum sunt. Ex contractu actio est, quoties quis sui lucri caussa cum aliquo q contrahit: veluti

a ¶ *Pœnam non committi.* quod non est verum. & facit §. de vsuris. l. mora. Accur.

b ¶ *Interpellatus.* à seruo Accur.

c ¶ *Et hoc rectius dicitur.* scilicet vt pœna committatur non obstante quòd nullus admonuit post obligationem: vt d. l. magnam. & suprà proximè.

d ¶ *Nam & si.* hoc refertur suprà, nec aliter non committi, &c. quod ibi dixit, probat per simile in contrario casu: hoc modò, bene dixi suprà quòd tunc non committitur, cùm per promissorem non steterit. nam & c. vel refertur ad proximum aliquo subaudito. Accur.

e ¶ *Adeò.* vt bene dico, committitur pœna, vbi dies est statuta: quia & committitur si non sit expressim statuta. Accur.

f ¶ *Datum videri.* vt etiam si per promissorem steterit, purget moram: vt suprà, de arbi. si cùm dies. §. fi. siue ergo arbiter apponat certum diē vel non: sed lex quadrimestre tempus, elapso tempore committitur pœna. sed altero casu potest purgari, altero non: vt hìc, & d. l. si cùm dies. §. fi. & l. seq. Accur.

g ¶ *Res fiat.* vt ad diem non soluta pecunia sit res inempta sine vlla interpellatione, vt ff. de in diem addic. vbi, §. sed Marcellus. & si non steterit per eum non sit inemptā: vt ff. de lege commiss. l. fi. Accur.

Si à furioso.] CASVS. Hæc lex ponit plures casus: quibus actio furioso acquiritur. Primus, quando accepi pecuniam mutuo à furioso, credens eum sanæ mentis, & eam in rem meam conuertam. nam acquiritur certi condictio generalis furioso. ex quibus enim caussis ignorantibus acquiritur, ex eisdem & furioso acquiritur: vt si seruus furiosi stipuletur ab aliquo aliquid. Item cùm datur damnum in bona furiosi furiosi. Item si legetur furioso. Idem in similibus casibus, qui ponuntur in litera. Fran. Accur.

h ¶ *Si à furioso.* Hæc lex ponit multos casus, quibus etiam acquiritur actio

k ¶ *Pœna.* hæc est pœna respectu soluentis, non accipientis: quia interim operas serui perdebat.

l ¶ *Vti.* puta quinque solidos quoliber die pro opera serui.

m ¶ *Ob operas.* serui missi ad repetēdam pecuniam ad locum contractus, vbi debet fieri solutio: ad quod ff. de nau. fœn. l. serui. & l. nihil.

n ¶ *Petebat.* cùm non esset soluta ad diem.

o ¶ *Desierat.* sed non remisit refiduum.

p ¶ *Interposito.* i. aliquibus diebus elapsis. Accurſius.

q ¶ *Interpellare.* pro refiduo.

r ¶ *Consultus.* ego auctor huius legis. i. interrogatus super hoc.

s ¶ *Quoque.* id est dicere, nō solum pro illo tempore peteret pœnam expensarum quo interpellauit eum, sed & ceius &c. Accur.

t ¶ *Interpellatus non esset.* quia dies interpellat. vt hìc, & C. de contrahen. & committen. stipul. l. magnam. Accurſius.

v ¶ *Pœnam.* expensarum quas fecit seruus ad istā pecuniā petendam præpositus. Accur.

x ¶ *Non stetisset.* pecunia, f. oblata.

y ¶ *Alioquin.* sequitur hoc absurdum si dicas sine interpellatione nō committi: quia dicendum est.

z ¶ *Qui.* scilicet seruus constitutus ad istā pecuniam petendam.

a ¶ *Impediri.* scilicet esse.

b ¶ *Interpellare.* à seruo. Accur.

c ¶ *Non fecerit.* vt ff. de vsuris. l. si ab emptore. §. fi. & ff. de act. empti. l. si per collusionem. Item prætoris imperio: vt suprà de constitu. pecu. l. j. Item legis potestate: vt C. de rei vxor. actio. l. j. in prin. & facit infrà, de regulis iuris. quod in initio. Accur.

a ¶ *Actio in personam.* stricte: vt hìc, largius ff. eo. actio num. largissime: vt ff. eo. actionis verbo. Accurſius.

Actionis nomen triplici modo sumitur.

b ¶ *In rem vel in personam.* vt quamlibet persecutoriam, vel mistam comprehendat: vel extraordinaria petitio, vt fideicommissaria olim: vt institut. de fideicom. hæred. in prin. item petitio salarij aduocati, & mercedes doctorum; & nutritia nutricum, & philanthropha proxenetarum dicuntur persecutiones: vt ff. de var. cog. l. j. per totum. & ff. de verborum significa. l. pecuniæ. §. actiones. Accur.

1 *Vlpianus de fideic. libert.*

2 *Rio. adueri.*

Actio iudicati nō tollitur propter mutuam pecuniam eidem debitori postea datam: licet de actione iudicati non fit factamentio in secunda obligatione. h. d.

XXVIII. Paulus lib. iiij. Responsorum.

LVcio Titio cùm ex caussa iudicati pecunia deberetur, & eidem debitori (qui 1 condēnatus fuerat,) aliam pecuniam crederet, in cautione pecuniæ creditæ non adiecit 2, præter eā c pecuniā debitā, d sibi ex caussa iudicati: quēro an integræ sint vtreq; Lucio Titio petitiones? Paulus respōdit e, nihil proponi, cur nō sint integræ.

1 *Vlpianus de fideic. libert.*

2 *Rio. adueri.*

XXIX. Scæuola lib. j. Responsorum.

SEruus f effectus, non idcirco, quòd posteà indulgentia principali libertatem cōsecutus est rediisse dicitur in obligationem creditorum.

Impossibilis conditio vitiat omnem contractum: quia hoc tacitè videtur agi inter contrahentes, ut non valeat: cùm impossibilis conditio contractui apponitur.

SEruus.] CASVS. Quidam propter delictum est damnatus in metallum, & sic amisit omnia bona sua, & est effectus seruus pœnæ & per consequens est liberatus à creditoribus suis, cùm nihil haberat. postea habuit indulgentiā à principe, & sic reuersus est in ciuitatem, non autem bona recuperauit. Dicitur quòd nec creditoribus suis tenetur. Franc.

f ¶ *Seruus.* vel hominis per ingratitudinem, vel supplicij, quod verius est. & hoc nisi recuperauerit bona. vel per eum steterit: vt ff. de sen. pas. l. si deportatus. & l. in insulam. vel quotā partē bonorum, non dico rē singularem vel res singulares: vt C. de sen. pas. l. iij. & instit. de fideic. hære. §. si quis vna. Sed quid de eo qui à morte suscitatur? forte aliud, quia recuperat bona a: vt no. ff. de leg. & senat. consul. l. ex his. Accur.

a Adde Ange. in l. fi matrimo. suprà solu. mat. tenet. cōtra hæc gl. ad finē ea, quæ nota vt ff. de reg. iur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

On solum. CASVS. Stipulatio sub impossibili conditione facta non tenet.idem in omni alio contractu.vt emptione, locatione,& similibus contractibus.Fran.

a *Conditioni.* in faciendo appositæ.aliàs secus,si in non faciendo. vt ff. tit. j.l.impossibilis. & l.stipulatio hoc modo.& l. in illa. in fine. & facit institu. de inut. stipula. §. si impossibilis. & suprà si cert. petā. certi cōdictio. §. ité quæri.& ff.de regul. iur. l. impossibiliū. & ff.eo.d. j.§. si id.& ff. de statu lib. l. cùm hæres. §. nō est. fed cōtrà C. de cōdi.ob.cau. l. si mi de quid dies dum de istis conditionib' impossibilibus appositis in matrimonio, vide plenè in c. vl. de condi. appo. extrà, & in cano. so let 32.quæst. 2.

† Ista lex est notabilis, & quæ sit in iure, a Iaſon dicitur ſummario. Bolog. Et ad de quid dies dum de istis conditionib' impossibilibus appositis in matrimonio, vide plenè in c. vl. de condi. appo. extrà, & in cano. so let 32.quæst. 2.

‡ Fl. quæ lex.

XXX. Marcianus lib.ij. Fideicōmissorum.

NOn solùm† stipulationes impossibili conditioni a applicatæ,nullius momēti sunt:sed etiā cæteri quoque contractus, veluti emptiones,locationes,impossibili conditione interpositæ,æquè nullius momenti sunt: quia in ea re, quæ ex duorum pluriúmve consensu agitur, omnium volūtas spectatur‡: quorum proculdubio in huiusmodi actu talis cogitatio est b,vt nihil agi existiment apposita ea conditione,quam sciant esse impossibilem.

XXXI. Hermogenianus lib.ij. Iuris epitomarum.

CVm ex vno c delicto plures nascūtur actiones,sicut euenit,cùm arbores furtim cæsæ dicuntur d, omnibus experiri permitti,post magnas varietates obtinuit e.

Actiones pœnales transeunt in hæredes lite contestata cum defuncto:aliàs non.h.d.

XXXII. Paulus lib.iij.Decretorum.

COnstitutionibus , quibus ostenditur hæredes pœna non teneri,placuit,si viuus conuentus fuerat , etiā pœnæ persecutionem remissam‡ non videri, quasi f lite contestata cum mortuo.

Propter seruum cæsum competunt duæ actiones,iniuriarum scilicet, & Aquiliæ. & si actum fuerit una , agetur altera in id , quod plus est in ea.

XXXIII. Idem libro sing.de concurrentibus actionibus.

QVi seruum alienū iniuriosè g verberat,ex vno facto scidit & in Aquiliam , & in actionem iniuriarum. Iniuria enim ex affectu fit , damnum ex culpa : & ideo possunt vtræque‡ competere. Sed quidam aiunt altera electa alteram consumi h.Alij per leges Aquiliam‡ actionem iniuriarum consumi:quoniam desiit bonum & æquum esse iniuriarum 3 condemnari eum qui æstimationem præstitit : sed si antè iniuriarum actum esset,teneri eum ex lege Aquilia.Sed hæc i sententia k per prætorem inhibēda est , nisi in id , quod amplius ex lege Aquilia competit,agatur.Rationabilius l itaque est eā admitti sententiam, vt liceat ei,quam voluerit actionē prius exercere m . Quod autem amplius in altera est , etiam hoc consequi 4.

1 ¶ Si is , cui rem commodauero , eam furripuerit n , tenebitur quidem & commodati actione,& cōdictione o :sed altera actio alterā perimit,aut ipso iure,aut per exceptionem, quod est turius.

¶ Hinc p de colono respōsum est, si aliquid ex fundo tuo subtraxerit,teneri eum & cōdictione q, & furti,quinetiā ex locato. Et pœna quidem furti non confunditur r: illæ autem inter se miscentur s,& hoc in legis Aquiliæ‡ t actione dicitur,Si tibi commodauero vestimenta,& tu ea ruperis. vtræque v enim actiones rei persecutionem continent. Et quidem post legis Aquiliæ actionem vtique commodati finietur.post commodati autem‡ an Aquilia‡ remaneat in eo, quod in repetitione triginta dierum amplius est,dubitatur.Sed verius est remanere x: quia simplo accedit y, & simplo subducto locum non habet.

Primò ponit unam regulam in actionibus prætoriis persecutoris. Secundò ponit unam regulā in actionibus pœnalibus. Tertiò ponit unam regulā qualiter transeant actiones cōtra hæredes. Quartò ponit exēplum de actionibus perſecutoriis,quæ dantur contra iuris ciuilis,secunda ibi,cæteræ.tertia ibi , Honorariæ. quarta ibi,Illæ autem.quinta ibi. Sed cùm rescissa.Bart.

XXXIIII. Idē lib.j.ad Edictū Prætoris.

IN honorariis a actionibus sic esse definiendum Cassius ait , vt quæ rei persecutionem habent,hę etiam post annum b darentur:cæteræ c intra annum. Honorariæ autem,quæ post annum non dantur d ,nec in hæredem dandę sunt: vt tamen lucrum ei e extorqueatur,sicut fit in actione doli mali,& in interdicto Vnde vi,& similibus. Illæ autem rei persecutionem continent,quibus persequimur, quod ex patrimonio f nobis abest : vt cùm agimus cum bonorum possessore debitoris nostri : item Publiciana g,quæ ad exēplum vendicationis datur h .Sed cùm rescissa vsucapione redditur i ,anno finitur quia contra ius ciuile datur.

1 ¶ In duumuiros k & in rē publicā etiā post annū actio datur,ex contractu magistratuū municipaliū.

XXXV. Vlpianus lib.ij.ad Edictum.

CEssat ignominia l in condictionibus,quamuis ex famosis causis pendeant m .

XXXVI Idem lib.iiij.ad Edictū Prætoris.

ACrionis verbo n continetur in rem,inpersonā,directa o, vtilis p , præiudicium q , sicut ait Pomponius. Stipulationes etiam quæ prætoriæ sunt,quia actionum instar obtinent r :vt damni infecti legatorum , & si quæ sunt similes. Interdicta s quoq; actionis verbo continentur.

1 ¶ Mistæ sunt actiones, in quibus vterq; actor est:vt putā Finium regundorum , Familiæ ercisc undæ, Communi diuidundo , interdictū Vti possideris,& Vtrobi t .

XXXVII. Paulus lib.iij.ad Edictum.

NOn figura v literarum , sed oratione x ,quam exprimūt literæ,obligamur:quatenus y pla-

Actiones prætoriæ rei persecutoriæ regulariter sunt perpetuæ: pœnales vero annales sunt.

neatur,vt infra de admin.re.ad ciui.pertin.l.iij. §. in eum. sed ex eodē §.in fi.dico contrà.& ibi in princ.animo nouandi promiserat & animo liberandi ciuitatem.item impropriè ponitur res publi.vt ff. de verb. sig.l.eum qui vectigal.& suprà ex quibus cau. maio. sed & si per prætorem.§.item inquit.nam de alia quàm Romana habes necesse dicere, per id quod dicit duumuiros.

CEssat.] CASVS. Condemnatus in condict.furtiua,vel simili nō infamatur.Franc.Accursius.

l ¶ Cessat ignominia. id est infamia.

m ¶ Pendeant.vt condictio furtiua , sed tamen grauatur eius opinio: vt ff.de obsequiis.l.honori.& facit ff.vnde vi.l.neque. & nota quòd omnes sunt personales:vt inst. de actio.§.appellamus.

Actiones famosæ perſonales sunt.

Actionis verbo.] CASVS. Hoc vocabulum actio,largissimè accipitur omnem comprehēdit act.in rem,item act.in personam directas & vtiles & præiudiciales.item stipulationes prætorias,vt damni infecti.Item stipulationes legatorum & similes. item interdicta. Secundò dicit,quædam actio.sunt mistæ,in quibus quilibet est actor & reus , vt est actio finium regundorum,& similes.Franc.

n ¶ *Actionis verbo.*largissimè accepto.sic suprà de dolo.l. & eleganter.in princ.& infra de verbo.significa.pecuniæ. §. actionis. & facit ff. eo.l.actio.Accursius.

o ¶ *Directa.*quæ ex mente,& verbis legis : vtilis , quæ ex mente tantùm:vt suprà fi qua.pau.fe.di.l.j.in princ.& l.fin.Item exemplum C.de hære.ven,l.emptor.

p ¶ *Vtilis.*actio.

q ¶ *Præiudicium.*id est,præiudicialis actio:vt institut.de action.§.præiudiciales.

r ¶ *Obtinent.*& sic nota.quòd nihil est id cui idipsum simile est , vt ff. rem ra.habe.non solùm.& ff.de præto.ftipu.l.j.§.j.

s ¶ *Similes.*vt de dupla:vt ff.de euict. l.ij.

t ¶ *Interdicta.*quæ non sunt actiones,sed vim actionum habent,& dicuntur interdicta,id est inter duos reddita , vt suprà vti possidetis. l. j. Accursius.

v ¶ *Et vtrobi.*aliàs dicuntur mistæ.id est in rem,& in personam,vt institu.eod.§.mistę.& facit ad §.suprà,famil.ercisc un.inter cohæredes. & suprà de interdict.l.interdictorum.& suprà de iudic. l. in tribus. & ff.vti possid.si duo.§.j.

Non figura.] De obligatione literarum dicit hæc lex,vt ipsa contrahatur,non figura scilicet sola,nam & figura, & oratio quam exprimit figura litterarum,inducit hanc obligationem , imò magis ibi operatur figura,cùm ex ea dicatur obligatio literarū.Alij dicūt, quòd figura nil operatur.quod non placet,quia eadem ratione habēt necesse dicere,quòd verba non obligent,sed intellectus verborum tātum, quod non est verum.nam quod ibi,scilicet in stipulatione, verba , hic scriptura debet operari.

x ¶ *Sed oratione.*nec oratione sola sine literis. hæc enim duo faciunt eam efficacem.

y ¶ *Quatenus.*id est quia.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Quod lapso bienni*: vt instit. de stt. obli.
b ¶ *Scripturæ*. regulariter, vel quantum ad officium.
c ¶ *Vocibus* quibus fit stipulatio. Accur.

Filiusfamil. às.] CASVS. Filiusfamiliâs obligatur ex omnibus contractibus, tanquam homo sui iuris: & ob id cum eo potest agi. Franc.

d ¶ *Ex omnibus*. descendentibus ex contractibus, vel ex maleficio vel quasi.
e ¶ *Obligatur*. insolidum.
f ¶ *Ob id agi*. vt ff. de noxa. quoties. & l. seq. & suprà de iudi. l. tam ex. & de edendo, prætor. §. sed & si filius. & suprà de peculio, si quis cum filio. & l. & ideo. sed fallit infrà, de pollici. si quis rem. §. voto. Item suprà ad Maced. per totum: quæ sunt contra. sed hodie ad exercitium patri competit: vt C. de bon. mater. l. j. & de bo. quæ libe. l. fi.
g ¶ *Cum patre familiâs*. vt putà insolidum vtdeomnis viuente patre.
h ¶ *Potest*. an econtrà agat, dic vt suprà eo. filius.

† *Ille text. est sing. & vnicus in iure, ad hoc, quòd hæreditas videtur grauari, quando hæ gravatur sub nomine* g *appellatiuo. succedés in hæreditate, videtur ex hoc grauatus. Bolog.*

Hæreditariarũ.] CASVS. Legatarij dicuntur creditores hæreditarij: & act. eis competentes hæreditariæ dicuntur. Franc.

i ¶ *Hæreditariarum*. hæreditariam vocat, q ia tenetur hæreditas.
k ¶ *Loco*. legatarij. ergo & fideicommissa.

1 Ff. de offic. eius. 2 Ff. de offic. eius. & Flor. vt quæ pleni.

creditores dici possunt hæreditarij, si inter eos controuersia sit de legatis soluendis sibi. si autem inter creditores & eos, potiores sunt creditores: vt ff. de separa. l. creditoribus. & l. quoties. & C. de iure delib. l. fi. §. sed & si legatarij.
l ¶ *Et legata*. pura, non conditionalia: vt ff. is cui.
m ¶ *Cœperint*. hoc faciebat dubium: sed vtrobique hæres ex caussa hæreditatis tenetur.

a QVoties. Exemplum: si quis à non domino emerit bona fide, & per traditionem accepit. & nondum fit vsucaptum: si cadat à possessione, habet publ. aliud exemplum. ait prætor: si quid dolo malo factum esse dicetur, si alia actio non sit, de dolo dabo. sed illud vbi lex inducit nouam, & non remouet veterem, vtraque agi potest: vt C. de peti. hære. l. fi. in fine. Accurſius.
o ¶ *Lex* siue vetus siue noua.
p ¶ *Ea*. de qua in lege continetur.
q ¶ *Actione*. quam introduxit: vt patet in constituta: eiecta receptitia: vt C. de consti. pe. l. ij. item in act. ex stipula. reiecta rei vxo. act. vt C. de rei vxor act. l. j. in prin. item obtinet hoc quando ex vno facto: vt ff. eo. l. cùm ex vno.
r ¶ *Veteres*. si tale sit negotium, vbi & veteres competunt: vt C. de sepul. vio. l. qui sepulchrum. in fi. & ff. de reg. iur. quoties duplici. & ff. de con. ex leg. l. j. Item est exemplum de cõdi. ex l. noua & antiqua & hypothecaria, quæ datur creditoribus ad reuocandas res datas in solutũ ab hærede: vt C. de iure deli. l. fi. §. licentia. Item exemplũ est. C. de peti. hæred. l. fin. vbi est nego. gest. & ex l. condictio. Item de act. arb. fur. cæſ. noua in locum Aquil. antiquæ.
s ¶ *Actiones competere*. dicebane.
t ¶ *Si ex eodem facto*. id est delicto.
v ¶ *Competant*. veluti Aquil. & iniur. vt suprà eo. cùm ex vno. & l. qui seruum.
x ¶ *Posted*. Quia vna sit actum cùm iam alia esset actum: vel posteà in sequenti iudicio.
y ¶ *Potius* scilicet quàm contrarium.
z ¶ *Minus est* in posteriori. Azo.
a ¶ *Consequatur* scilicet, quod tantum venit in priori. & facit infra vi bon. rapt. l. j. Accurſius.

Si cui.] CASVS. Legatarius cõditionalis non dicitur creditor nisi prius existat conditio, sed ille qui stipulatur sibi decẽ dari sub condit. creditor dicitur etiam interim. Vltimò dicit, Creditor ille dicitur, qui habet aliquã act. saltem ciuilem, quę except. non possit tolli: vel honorariam: vel in factum extraordinariam, de qua habes C. de sacrosan. ecclesi. l. sancimus. Franciscus.

b ¶ *Creditorem esse*. quantum ad hoc creditoris locum obtinet, vt in possessionẽ mittatur, item vt ei caueatur, item vt in Falcidiæ ratione debitum deducatur: vt suprà ex qui. cau. in poss. ea. l. in possessione. & de iudic. in omnibus. & suprà ad legem Falcid. in quantitate. §. magna.

Item quo ad hoc vt spem transmittat: vt instit. de verbo. oblig. §. ex conditionali. In legato secus: vt C. de cad. tollend. §. fin. auem. nisi in persona liberorum [a], vt §. in nouissimo. Accur.

c ¶ *Actionem*. scilicet habeant.
d ¶ *Vel in factum*. extraordinariam: vt C. de sacrosanc. eccles. l. sancimus. & facit infra de verbo. sign. creditores. & l. creditorum. & l. si cui. Accur.

Obligari.] CASVS. Paterfamiliâs suæ potestatis pubes potest obligari. pupillus autem sine tutoris authoritate non potest obligari. seruus nõ obligatur ex contractibus. Franc.

e ¶ *Obligari potest paterfamilias* naturaliter
f ¶ *Non obligatur*. ciuiliter, sed naturaliter: vt instit. de fideiuss. in princip. & suprà eodẽ. serui. nisi in casu: vt C. an seruus ex suo fac. l. ij. & facit infrà eo. pupillus. & suprà eo. l. j. §. furiosum. & infra titu. j. l. puberes. & infra de noua. si pupillus. & l. j. §. j. & ff. de nego. gest. ait prætor. §. pupillus. & suprà de pecul. nec seruus. & instit. de inuti. stipula. §. furiosus.

g ¶ *Non obligatur*. sed ex delictis sic: vt ff. eo. l. serui. Accur.

Obligationum.] CASVS. Obligationum, id est, conuentionum ex quibus oritur obligatio, quatuor sunt caussæ. aut enim dies imponit in eis aut cõditio, aut modus, aut exceptio: & de his per ordinẽ exẽpla dat. tunc circa diẽ: quãdoq; enim ponitur dies, vt obligatio ex die incipiat: vt promittis x. ex calendis Martij. nã ante calẽdas non possum exigere quãdoq; ponitur dies, vt vsq; ad eam debeas: vt si promisiti x. vsq; ad calẽdas Martij. & hoc casu elapsis calẽdis adhuc tenearis. idẽ in legato. tamen si ãgã, opponis mihi excep. vel pacti, vel doli, sic & cùm trado solũ sine superficie. nam superficies ipso iure sequitur solum, & sic ad te venit, tamen ope excep. retineo superficiẽ. Sequitur de condi. videre. & conditio ponitur quandoq; antequam sit cõpletus cõtractus, vt promisiti mihi x. si nauis veniat ex Asia. & hoc casu ante condi. non possum agere. quandoque apponitur conditio finito cõtractu. vt si promiseras mihi cẽtum purè, & hoc pacto facto apposita fuit cõditio, quod teneareris si nauis venerit ex Asia. nã ante condit. possum agere cum effectu. sed postquam aduenit condi. si agã: obstat mihi except. Sequitur videre de modo. & modus apponitur obligationi hoc modo: promittis mihi decẽ aut Stichũ: nam vno de his soluto, promittẽdo alterius: tolliturnec vnum tantum de his possum petere, sed est in electione tua quoduis soluere, donec vtrunq; extat. Sequitur de accessione videre. & certè accessio quandoq; fit rei, quãdoque personæ. per personæ hoc modo. promittis mihi decem aut Titio dare. vel hoc modo: promittis mihi decẽ aut Stichũ seruum Titio dare. & homines, scilicet Sticho soluto Titio, liberaris à me ope except. ¶ *Si ita.*] Si nõ dederis mihi talem fundum, promisisti mihi centum dare. Dicitur quòd centũ possum, & debeo petere: liberaris tamen dando fundũ. Secundò dicit, promisisti mihi te facturum nauẽ mihi. & si nõ feceris: promisisti mihi centum dare. Dicitur quòd prima obligatio videtur nouata per secundam. & sic ad centum agam. & hoc intelligas cùm tantum tempus præteriit, quo nauis potuerit fieri, & non fuit facta. Franc.

¶ *Obligationum* id est conuentionum ex quibus oritur obligatio.
h ¶ *Fere*. philosophicũ temperamentũ. vel dic propter locũ qui etiam apponi potest: vt instit. de verb. obli. §. loca ité propter puram obligationem. Item & duæ de his possunt aggregari, scilicet dies & modus.
i ¶ *Aut modus*. vt illud aut illud.
k ¶ *Accessio*. vt si stipulor mihi aut Titio. Accur.
l ¶ *Non exigatur*. vt instit. de verbor. obliga. §. omnis. & ff. manda. l. si mandato Titij. §. Paulus.

Dare

a ¶ *Dare spondes*. vt postea non tenearis: vt ff. titu. j. l. eum qui. §. qui ita. & ff. manda. l. si fideiussor. in fi.

Qualiter in tilligantur istæ obligationes, ex die, & ad diem.

b ¶ *Placet*. his verbis, promitto tibi libram ceræ vsque ad decem annos: vel lego tibi tale quid. dãdum vsque ad decẽ ann. abinde in antea nolo teneri. Et not. quòd stipu. non potest ita contrahi vsque ad tẽpus:

1 Flexpit. 2 Fl. debeve.

autẽ, *Vsque ad calendas dare spondes*?
¶ Placet [b] autem [1] ad tempus obligationem constitui nõ posse [c], [2] nõ magis, quàm legatũ [d]. nã quod alicui deberi [e] cœperit [2]: certis modis deberi [3] [f] desinit. Planè post tẽ pus stipulator vel pacti cõuenti, vel doli mali exceptione submoueri poterit. Sic & in tradendo gsi quis dixerit, se solum sine superficie tradere, nihil [h] proficit quò minùs & superficies [i] trãseat, quæ natura [k] solo cohæret.

1 ¶ Cõditio verò efficax est, quę in cõstituenda obligatione inseritur, nõ quæ post perfectã cam ponitur: veluti [1], *Centum dare spondes, nisi navis ex Asia veneris*? Sed hoc casu [m], existẽte cõditione, locus erit exceptioni pacti cõuenti, vel doli mali.

2 ¶ Modus autẽ [4] obligationis est cùm stipulamur decẽ, aut hominẽ, nã alterius solutio totã obligationẽ interimit [5], nec alterum peti potest [n], vtriq; quandiu vtrunque est.

3 ¶ Accessio verò in obligatione, aut personæ, aut rei fit. Personæ,

a Alex. in l. cum exhibito. de vulgar. & pupill. & in pupill. col. & in l. cùm quidã. & C. de impu. & aliis subsitu. hanc glos. extolit pro fin. ad hoc, q licet legatã conditionale, aliàs non transmittatur ad hæredes mortuo legatario ante mortem testatoris, vel cõditionẽ; tamen hoc fallit in legato Bolo. li

3 Flor. deest, autem.

Si interemit. vnus alter pet.

Adoria non nisi radicibus cõtinet.

cùm mihi aut Titio stipulor. Rei, cùm [o] mihi decem, aut Titio hominem stipulor. vbi quæritur an ipso iure fiat liberatio, homine soluto Titio [p].

4 ¶ Si ita stipulatus sim à te [6], Si fundum non dederis [q], centum mihi dare spondes? sola centum in stipulatione sunt, in exolutione [r], fundus.

¶ Sed si nauẽ fieri stipulatus sim [7], & si non feceris, centum: videndũ vtrum duæ stipulationes sint, pura [s], & conditionalis: & existens sequens [8] conditio non tollat priorẽ: an verò transferat in se, & quasi nouatio prioris fiat. quod magis verum [t] est.

XLIIII. Idem lib. v. ad Plautium.

IS, qui ex stipulatu Stichum debebat [1], si eum ante moram manumiserit, isque [v] priusquam super eo promissor conueniretur [x], decesserit, non tenetur. non enim per eum [y] steti isse videtur, quò minùs eum præstaret.

XLV. Idem lib. vij. ad Plautium.

VRiosus & pupillus vbi ex

m ¶ *Sed & hoc casu*. scilicet, secundo cùm postponitur conditio vtro que volente, sic, illum excommunico nisi satisfecerit intra x. dies. nam interim est excõmunicatus, vt quidam dicunt. secus si præponatur con di. sed his apertè contrarium est quod dicitur suprà de condit. & demonst. quibus. §. quidam. sed illud in legatis habet locum: vt & infrà de adi. leg. fi legatum. item contrarium his suprà de in diem addi. l. ij. Sol. vt ibi plenè dixi. Accursius.
n ¶ *Peti potest*. solum vel præcisè: vt ff. de solu. qui hominem. §. stipulatus. & suprà de re iudic. l. miles. §. j. nisi al te.
terum deſit: vt hic, & ff. de eo quod certo loco l. iij. §. qui Stichum. & suprà de contrahen. emp. si in emptione. §. penult. vel si alterum factum sit stipulatoris: vt infra tit. j. si Stichum sed si alter præsens sit, alter absens: tunc vel præsentis debetur, vel absentis æstimatio, nisi fuerit in mora promissor: vt supra de leg. j. l. cùm res. §. sed si Stichum.
o ¶ *Rei, cùm*. Exemplũ accessionis rei, & personæ. Accursius.
p ¶ *Soluto Titio*. & de terminatur, quòd non ipso iure: sed per except. ff. tit. j. l. fin. §. cùm mihi. licet Azo & Hu. hãc scripserint contrarium. sed prima quæstio huius §. est instit. de inutil. stip. §. si quis alij. & ff. tit. j. eum qui. §. qui & suprà de pe. leg. l. j.
r ¶ *Exolutione*. quia cœpit à conditione, non à pactione.
s ¶ *Pura*. vt nauem fieri.
t ¶ *Quod magis verum est*. vt fiat nouatio. & prima in secundam transferatur, quod est verum nunc demum, cùm extiterit cõditio, nõ prius: vt hic, & ff. de noua. l. quoties. quæ extitit cùm potuerit facere nauẽ, & non fecerit, vt ff. tit. j. l. ita stipulatus. Interim ergo non est nouatio. vt ff. tit. j. l. ita stipulatus. in fin. olim ergo fiebat nouatio, cùm hoc agebatur expresè, vel tacitè, vt hic, & ff. de noua. l. omnes. & C. de noua. l. fi. hodie secus, vt C. eo. l. fin. an autem interim ante cõmissionem pœnæ possit fieri nouatio: Resp. sic, cùm pura fuerit stipulatio, nec est similis ei, quando idem purè, & posteà sub conditione promittatur, vt ff. de condi. indeb. Iulia. §. vbi autem. quia ibi idem, hic diuersum debebitur in cõditionis euentum, Item not. quòd lit. conteſt. in nouatione † committitur pœna si ante commissa non est: & si iam non habeo ius in nouatione † secundum hæc iura, sed debeo petere pœnam: vt argu. ff. tit. j. si Titius. Item videtur contrà ff. de except. do. apud Celsum. §. labeo. quia etiam veteri iure hæc nouatio non fieret iure ipso hoc casu. sed dic, vt ibi. Item videtur contrà ff. titu. j. qui Romæ. §. Flauius. quia & ibi potest nouationem talem petitur vt fiat quod iam videbatur nouatũ, sed ibi fauor libertatis. Item contrà ff. de action. empti. l. prædia. sed ibi est exceptio facti, non actionis, vt ibi diximus. Item ad idem contrà infra de stipu. seruo. l. j. §. fi. Sol. vt ibi. & facit C. de pact. l. si pacto. & ff. pro socio. duo. & ff. quando dies leg. ce. l. si penum. quando autem huiusmodi stipulationes committantur, plenius dices ff. titu. j. ita stipulatus. hic enim solum effectum nouatione expedimus. Accursius.

Si quis.] CASVS. Promiseras mihi Stichum dare, & antequã esses in mora Stichum manumisisti, & antequam conueniaris super eo, Stichus decessit. Dicitur, quòd non teneris. Franc. Accursius.
v ¶ *Isque*. scilicet Stichus. Accursius.
x ¶ *Conueniretur*. ante moram. Accursius.
y ¶ *Per eum* quia decessit ante moram. & facit ff. de noxa. electio. §. si is. & infra titu. j. si seruum. §. j. & l. is qui. & suprà de peti. hæred. fi à patre. §. si possessor.

Vriosus. CASVS. In obliga. quæ desc̃dunt ex re, id est fine cõsensu partium, obligari potest pupillus & furiosus etiam sine authoritate tutoris, vel curatoris. & da exempla, in fundo quem habebam cõmunem cum pupillo vel furioso, impẽdi aliquid de meo. nam

ff. nouum.

† Aliàs in naui.
† Aliàs in na

Universidad de Deusto Biblioteca

obligatur mihi pupillus per hoc, vt reddat mihi partem expensarum, si pupillus doli capax dat mihi damnum in fundo communi. nam tenetur mihi. Franciscus.

a ¶ *Exre.* id est cùm facti sunt locupletiores. H. vel dic ex re, id est sine consensu partium, etiam si non sit locupletior: vt patet in exemplo quando damnum dat.

b ¶ *Dederit.* cùm est capax doli: vt ff. de reg. iur. l. pupillum. & suprà de rei vendica. l. quod infans. & facit ad l. supra communi diuid. l. si quis cum. §. denique. & de neg. gest. l. iij. §. & si furiosi. & supra de contra. act. tu. l. j. in princip. & supra ex qui. cau. in pos. ea. l. iij. & ff. pro socio. l. vt in conditionibus. in fi.

ARrianus.] CASVS. Cùm tractatur siue quæritur de aliquo obligando: multum, si possumus, curamus vt non obligetur. at cùm tractamus de aliquo liberando, omnes sumus proni in hoc & da exempla vt in gl. quæ incipit, exemplum &c. Franc.

c ¶ *Propensiores.* id est fauorabiliores. Accursius.

† Concor. ex. in canon veniã nunc. & ibi gl. 35. q. 9.

1 Fl. vt facilior sis ad iuber.

1 Fio. nis etiã.

d *Vt faciliores simus.* exemplum, pactum de non petendo, ipso iure tollit naturalem obligationem. & elidit ciuilem: sed pactum de petendo, non tollit primum de non petendo ipso iure, sed ope replicationis. Item exemplum ff. de regulis iuris. l. fauorabiliores. itẽ, infra titul. j. stipulatio ista. §. in stipulationibus. item, supra de iureiuran. l. fin. §. sed cùm aliquid.

* Intelligere & cõtrà.

In quibuscunque.] CASVS. In cõtractibus in quibus solus cõsensus sufficit, nec est opus loquela siue verbis, vt est in vendit. & locat. & in similibus, in illis potest interuenire surdus, & obligatur. Franc.

e ¶ *In quibuscunque.* & cæteris similibus, quæ fiunt consensu: vt ff. eo. l. consensu. & facit ff. titu. j. l. stipulationes. §. fin. & ff. loca. l. qui ad certum. & supra de contrahen. emp. l. in venditionibus. & infra de re. iur. l. vbi. & ff. pro socio. l. obligamur. §. fin.

Ex contractibus.] CASVS. Actio descendens ex contractu in hæredem competit: licet per eam puniatur delictum siue dolus. Hinc est, quòd actio tutelæ competit contra hæredes tutoris, & petitur emendari dolus defuncti. Idẽ in act. depositi si depositarius commisit dolum in re deposita, nã hæres eius tenetur act. depositi. & si hic tutor vel depositarius fit filius famil. vel seruus, & committant prædictũ dolum: tenetur pater, & dominus de peculio, non noxali. Franc.

f ¶ *Ex contractibus.* vel quasi. secus in delictis extra contractum: nisi secundum quosdam in l. Iulia. repetundarum. vt infra ad l. Iuliam repetundarum. l. tertia.

g ¶ *Delictum.* id est actus.

h ¶ *Commiserit.* scilicet dolum in contractu. vt ff. de dolo, si oleum. §. penult. & facit ff. eo. l. ex deposito. & ff. de trib. l. & quia. & deposi. si hominem. §. fin. vbi plenè dixi de hac materia. & contraria solui. item facit ff. de ca. di. l. ij. §. fin. Accursius.

Quod quis.] CASVS. Qui tenetur omni anno certum quid dare quolibet die anni dando liberatur. Franc.

i ¶ *Damnatur.* à testatore: vt ff. de regu. iur. l. cum in tempus. & de annu. leg. l. eam. vel à iudice, vel à lege: vt C. de rei vxo. ac. §. actio. & facit ff. tit. j. l. continuus. §. ij. ibi, nam & quo est &c. & l. qui hoc anno, sed liber homo. §. decem. est argu. contrà. Item facit C. quando dies leg. c. l. j. & ff. de solu. l. quod in diem. Accursius.

Actio quid sit.

Nihil aliud est.] Hodie, scilicet. nam olim erat solennitas verborum quædam. quæ impetrabatur à collegio pontificum: vt supra de origi. iur. l. secunda. §. deinde. sed est sublata hodie: vt C. de formulis. l. secunda. Est autem actio, formula quædam agendi: vt infra de fur. l. fi seruus nauem. Accursius.

k ¶ *Quam ius.* hoc ponit ad differentiã rerum corporaliũ: vel ad differentiam officij iudicis, quod datur in locũ deficientis actionis. Accur.

re a actio venit, obligantur etiam sine curatore, vel tutoris authoritate. veluti si communem fundum habeo cum his, & aliquid in eum impendero, vel damnum in eo pupillus dederit b. nam iudicio communi diuidundo obligabuntur.

Promptiores debemus esse ad liberãdum, quàm ad obligandum. h. d.

XLVI. Idem lib. xiiij. ad Plautium.

ARrianus ait, multum interesse, quæras, vtrum aliquis obligetur, an aliquis liberetur. Vbi de obligando quæritur, propensiores c esse debere nos si habeamus occasionem ad negandum. Vbi de liberando, ex diuerso, vt faciliores † simus d ad liberationem.

XLVII. Idem lib. xvj. ad Plautium.

IN quibuscunque e negotiis sermone opus non est, sufficiente consensu, in his 1 etiam surdus interuenire potest: quia potest intelligere *: veluti in locationibus, cõductionibus, emptionibus, & cæteris.

XLVIII. Idem lib. xviij. ad Plautium.

EX contractibus f venientes actiones in hæredes dantur, licet delictum g quoque versetur: veluti cùm tutor in tutela gerenda dolo fecerit, aut is apud quẽ depositum est. quo casu etiã, cùm filius familiàs aut seruus quid tale commiserit h, de peculio actio datur, non noxalis.

XLIX. Pomponius lib. vij. ex Plautio.

QVod quis aliquo anno dare promittit, aut dare damnatur i, ei potestas est, quo libet eius anni die dandi.

L. Celsus lib. iij. Digestorum.

NIhil aliud est actio quàm ius k, quod sibi l debeatur m, iudicio n persequendi o.

Ponit aliam diuisionẽ obligationum, quam persequitur per exempla dilucida.

LI. Modestinus lib. ij. Regularum.

OBligamur p aut re, aut verbis aut simul vtroque q, aut cõsensu, aut lege, aut iure honorario, aut ex necessitate, aut ex facto 1. ¶ Re obligamur, cùm res ipsa intercedit r. Verbis, cùm præcedit interrogatio, & sequitur cõgrua 2 respõsio s. Re & verbis t pariter obligamur, cùm & res & interrogatio intercedit. Cõsentientes in aliquã u rem, ex consensu obligari necessariò x ex voluntate nostra videmur. Lege obligamur y, cùm obtemperantes legibus, aliquid secundum præceptum legis, aut contra faci-

l ¶ *Quod sibi.* ponit hoc ad differentiam popularium actionum, vel accusationum criminalium: quibus prosequitur, nõ quod tantum sibi debetur, sed cuilibet de populo.

m ¶ *Debeatur.* hoc ponitur ad differentiam rei ven. quã non prosequitur, quod sibi debetur: quia non est ille sibi ad aliquid obligatus: vt infra. de actio. §. j.

n ¶ *Iudicio.* Hoc ad differentiam eius, qui sequitur nocturnum populatorem: vt C. quando liceat vni. l. liberti. Accur.

o ¶ *Persequendi.* hoc ad differentiam exceptionum, quibus non persequitur quis aliquid: sed persecutus defendit: licet in probatione sustineat partes actoris: vt ff. de except. l. j. Sed quæritur an bonorum possessio sit actio? quod videtur ex diffinitione eius. sic suprà de bo. poss. l. iij. §. bonorum igitur. sed dicam, quòd non: & illa diffinitio datur ibi per causſam. id est bonorũ possessio est causſa, qua re quis consequitur ius persequendi, retinendique, &c. vt ibi. cætera dic vt infra. eod. in princ.

Bonorum posses. an sit actio.

1 Flo. peccato.

OBligamur.] CASVS. Quandoque quis obligatur re, quandoque verbis, quandoque simul interuenit vtroque, id est re & verbis. quandoque consensu, quandoque lege, quandoque iure honorario, siue prætorio, quandoque ex necessitate, quandoque ex facto. & de omnibus dat exempla per ordinem. In fine legis dicit, quòd nudo consensu fiunt obligationes quandoque. & da exemplum in venditio. & in similibus contractibus, quæ & verbis fieri possunt. Item & nuda quandoque fiunt obligationes. & da exemplum vt in glos. Franciscus.

1 Fl. arroga. ti. & erroan. gu.

2 Fl. congrua. 3 Flo. res interrogatione intercedit.

p ¶ *Obligamur.* hoc obligamur, generaliter accipe hic, id est cùm subiicimur necessitati faciendi aliquid, aut non faciendi: siue ex cõtractu, siue extra contractum, siue ex delicto, siue extra delictum, vt patet per exempla inferiora.

q ¶ *Vtroque.* id est verbis, interueniente re, vt statim dicam.

r ¶ *Intercedit.* da exemplum ff. eo. l. j. §. j. & §. ij.

s ¶ *Respõsio.* vt ff. eo. l. j. §. verbis.

t ¶ *Re & verbis.* id est verbis tantum, interueniente tamen re. sic ff. si cert. peta. certi cõdictio. §. quoniã. & erit exemplum huius l. j. de nouat. l. cùm enim. eo ergo casu non re, sed verbis tantũ contrahitur. nam numeratio non ad obligandum, sed causſa implendæ stipulationis fit. substantia, ergo cõtractus impletur ex re: non autẽ actio nascitur. Sic & pignus dicitur contrahi re, nõ ex res exigatur (consensu enim solo contrahitur) sed quia etiam traditio interuenit. sed quidam dicunt re & verbis: vt promitto tibi decem, vt des mihi Stichum: nam dante re Stichum obligor re & verbis. quod nihil est. nam interueniente re, nõ ex re, sed ex promissione mea teneor: vt arg. C. de rerũ permu. l. expla cito. sicut si promittam x. si nauis venerit ex Asia. nam naue veniente, non ex nauis euentu, sed ex mea promissione oritur obligatio.

Alex. Mol apotill. ad Bartol. post Nico. de Neap. in tractat. brieue. Bal. in l. j. Ro. Imol. & Alex. in l. j. dicit. ad hoc quod tur omnino dotare illam etiam nupt. de iure ex. hoc tamen non est iure ciuili.

u ¶ *Consentientes in aliquam.* puta societatem contrahendam, vel emptionem.

x ¶ *Necessariò* id est ex vtilitate: vel dic, si consentimus animo contrahendi: necessariò sequitur, quòd obligemur.

y ¶ *Lege obligamur.* forte cùm colonus finito tẽpore conductionis in cõductione remãsit, vel cùm quis negotium alterius facere cœpit, vel vsuras pacto tenus debitas longo tempore soluit, vel alimenta inutiliter relicta per triennii præstitit secundum M prima duo non placenta secunda duo, sic. vel dic, lege obligamur, obtemperantes scilicet legibus, cùm collocantes filias nuptui, dotem postea a constituere obligamur: vel filios ex matrimonio procreãdos eos hæredes instituere obligamur secundum R. quod autem subiicit, aut contrà &c. vt quia fecimus furtum: vt instit. de oblig. quæ ex delicto. §. j. & noli repetere obtẽperantes. sed hæc diuisio non solennis non est in arbore actionum.

Perpetuo

a ¶ *Perpetuo* aliqua edicta præcipiunt aliquid fieri: vt pacta seruari. eorum ergo obseruantiæ tenemur iure honorario. aliqua prohibent, vt ne quid in loco publi. fiat: & similia quorum obseruatiæ, id est, ad non faciendum tenemur eodẽ iure. & quod subiicit magistratu, dic viuente. vel dic, id est edicto ædilium.

b ¶ *In necessario hærede.* vt instit. de hæred. qualit. & diff. §. j. Accursius.

c ¶ *Ex facto.* veluti ex maleficio: vt supra eo. l. actionum. §. actionũ. Azo.

d ¶ *In facto.* id est maleficio. Accur.

1 Fl. peccato.

e ¶ *Summa.* id est diffinitio, vel sententia Azo.

f ¶ *Etiam nudus.* nudus est cùm ex vna parte tantum fiunt verba: & quod subiicit verbis, hinc inde. Item quod subiicit sequenti verficulo nutu, quando ex neutra parte fiũt verba. vel dic, nudo cõsensu, id est nudo pacto expressis verbis vel non. & quod subiicit verbis: scilicet solemnibus: & quod dicit nutu, scilicet sine vllis verbis.

g ¶ *Consistunt.* vt fideicommiss. vt supra de legat. iij. l. nutu. & C. de fideicommiss. l. & in epistola.

PLura.] CASVS. Ex vno delicto plures act. quandoque nascuntur: non tamen omnibus potest agi. & da exemplum: vt supra eod. l. cùm ex vno. & l. qui seruum. Item ex vno contractu nascuntur quandoque plures act. vt contra procuratorem meum habeo mandati, & certi condict. & vna tantùm ex eis act. possum agere. in vltima parte legis ponetur casus: vt infra de verbo. signifi. l. sciendum. §. penult. Franc.

h ¶ *In vna re.* scilicet quia ex vno facto, veluti cùm quis seruum alienum incuriose verberat: vt ff. eo. qui seruum.

i ¶ *Probatum est.* nisi in alia plus sit: vt ff. eodem. l. cùm ex vno. quæ est contra. Item contrà ff. de priua. delic. l. nunquam. Solu. ibi ex diuersis factis, hîc ex vno.

k ¶ *Ex vna obligatione.* quæ fit ex contractu, vel quasi: vt ex mandato, quia mandati est actio, & certi condictio: vt infra de regu. iur. l. nemo ex. §. j. & supra de except. rei iudic. l. singulis. Si verò dubitet quæ sibi competat, vtráque sub alternatione proponere potest: vt suprà quorũ leg. l. j. §. quod ait.

l ¶ *Cùm generaliter.* Exemplum ff. de verbo. sign. l. sciendum. §. pen.

m ¶ *Arrogatorum.* id est arrogantium.

n ¶ *Comprehendimus.* quia illa est successio per vniuersitatem, quæ per arrogationem fit: vt infra eod. per quas perso. no. acqui. §. fin.

COntractus.] CASVS. Si fingo vendere librum, cùm donemino valet ista contractus venditionis imaginarius, siue fictitius. Fran.

o ¶ *Contractus imaginarij.* aliàs dicitur imaginaria emptio, quia parato tempore sit duratura penes emptorem: vt supra de manu. l. iij. §. si ab ignoto. sed fic, vt hîc accipitur supra de contrahen. emp. l. nuda. & in auth. quomodo opor. epi. §. & neque ex idiota. & facit C. plus valere quod agitur, per totum, & supra de dona. inter virum & vxorem.

1 Flo. accipit.

2 Flo. nisi fi.

3 Flo. nisi fi.

4 Flor. aliud alio existimãte.

In omnibus.] CASVS. In contractibus qui fiunt causſa dominij alicuius rei transferendi, vt in vendit. & similibus, oportet & videre habere animum tradẽdi dominiũ, & emptorem acquirẽdi. & nisi hunc animum habeant, non perducetur ad effectũ ille cõtractus. Franc.

p ¶ *In omnibus rebus.* id est in contractibus. vel dominium pro obligatione ponit. quod non placet.

q ¶ *Cõtrahendi.* secus in quasi cõtractu, vbi ignorans quis obligatur.

r ¶ *Inchoatur.* vt & ff. loca. l. fi decem. & de contrahen. empt. l. in venditione. & ff. de regu. iur. l. interdum. & ff. de pact. l. j. in fine. & ff. de accep. l. pluribus. & ff. eo. l. in omnibus.

Vacũque.] CASVS. Omnis actio quæ est mihi quæsita nomine serui mei, vt Aquil. itẽ actio iniuriarum, pro iniuria facta seruo meo, itẽ furti vel similis durat mihi. etiã si ille seruus desiit esse meus, vt quia vendidi eum, vel manumisi eum. Item condictio furtiua quæsita mihi nomine serui mei surrepti, durat mihi, etiam si defij seruum habere: dum tamen non rediit in meam potestatem. Franc.

1 Flo. cõmittit, Manuscript. consensit.

1 Fl. cæperit. 2 Flo. ex xij. tabulis.

s ¶ *Nomine.* id est nomine maleficij cõmissi in seruum meum: & sic non obstant contraria: vt argumen. ff. de euict. fi seruum. & l. euicta. §. fin. & de ædilit. edict. si hominem. & ff. vsufruct. quemadmo. ca. l. iij. in fin. quia in contractibus loquuntur. & facit ad l. supra de seruo cor. l. doli. §. fin. & supra deposi. l. j. §. si seruus depositi. & infra arb. furt. cæsi. fi. & infra de fur. l. inter omnes. in princip. & ff. ad legem Aquil. quanquàm. §. j. & suprà communi diuid. in hoc iudicio. & supra ad legem Aquil. huic scripturæ. §. fi seruus. & ff. de action. empti. l. seruus quem. vt si eum catallarij: vel forte furto manifesto eum subtraxisti. item Aquil. quia eum vulneralti: vel iniuriarum, quia eum verberasti, vel furto manifesto eum subtraxisti: & sic est prætoria. ad quæ supra ad legem Aquil. si seruus seruum. §. & si puerum. & instit. de noxa. §. primo. & de perpet. & tẽpo. actio. §. primo. Accursius.

3 Flo. nisi fi.

t ¶ *Alienauero.* imò & si non alienauero nec manumisero. satis enim est quòd possessorei habeo: vt ff. de condi. fur. l. siue manifestus. ij. respon. Item & secundum Ioan. alienare sponte sufficit, vt definat condictio competere. vt in eadem. l. siue manifestus. §. fin. qualiter autem alienare, vel manumittere possit, vt possessio non redeat ad me, not. in dicto titul. de condi. fur. l. & ideo. Accur.

4 Flor. aliud alio existimãte.

In omnibus.] CASVS. In omni contractu, siue sit bonæ fidei, siue stricti iuris: si cõtrahentes errarunt, vnum sentiens vnus, aliud alius: non valet quod fit. & idem est in societate. Franc.

v ¶ *Bonæ fidei.* id est bonæ fidei sunt.

x ¶ *Non sint.* sed stricti iuris.

y ¶ *Error.* vt in corpore, vel qualitate, vel in contractus: secus si in nomine vel similibus. quod plenè no. ff. de contrah. emp. l. in venditionibus.

Locatio an valeat, si in tercueniat error.

z ¶ *Qui conduxit.* quandoque valet licet interueniat error: vt ff. de action. empt. si sterilis. §. quamuis. Item in accessione ff. de contraendi. empt. l. si in emptione. in princ. & idẽ est in iudicio similiter cùm quis Stichum promiserit: vt ff. de verborũ obl. l. inter stipulantem. §. ij. Item in alio casu, vt eo. tit. si mihi & Titio. §. j. si autem in pensione dissentiat, cùm locator putat locare minori, conductor putat conducere maiori: tenet locatio: vt ff. loca. fi decem. & facit ff. tit. j. continuus. §. j. & suprà pro socio. l. vt fit. & ff. de acceptil. pluribus. & ff. si certum peta. l. si ego. & ff. de acquiren. rer. do. l. cùm in corpus.

a ¶ *Consistit.* id est consistere debet: vel fortè dicit hoc ad differentiã illius societatis, quæ re tantum intercedente fit, quæ nõ propriè societas appellatur: veluti cùm duobus res donatur, vel venditur. vt insistit de oblig. ex quasi contractu. §. item si inter. aliàs est non consistit.

a Adde, qđ no. in l. pupillus. in a. postil. in eo. ver. posito super glo. in ver. ff. de regu. iur.

b *Scien dum. Transfire.* vt ff. de regu. iur. l. non solet. & l. seq. & ff. de nouatio. l. aliam. nisi in casibus. vt dixi ff. eo. l. omnes.

Pupillus.] CASVS. Pupillus accipiens mutuum sine tutore, non tenetur etiam naturaliter. & loquitur de infante. Franc.

c ¶ *Nec quidem iure naturali.* imò naturaliter saltem tenetur ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt infrà de nouation.l.prima. in fine.& suprà, quando dies vsusfruct. leg.ce.l.cùm illud.§.hæredes.& infrà,de solut.l.in numerationibus.§. fina. & 3.de iureiuran.l.fina.& 3.commo.l.sed mihi. quæ sunt contra. Sol.hîc de infante.vel hic quando promisit ipsi tutori:cætera dic,vt d. l.de nouationibus.

Nunquam.] CASVS. Pone casum, vt in vi bon. rap. l.j.& vt supra eod. qui seruum. & l. ex vno. & dic de hoc, vt in glos. hic posita, quæ incipit, id est re &c. Franciscus.

a ¶ *Pecunia.* id est re: vt infrà, de verbor. significat. l.iiij. siue ex eodē facto competant, non tollit vna aliam nisi in exactio. & tunc inquæstitum potest plus, exigi per secundam, in tantū dabitur:vt infra, vi bonorū rapt. l. j. & supra eod. qui seruum. &l.cùm ex vno. aut ex diuersis factis competunt:& tunc nec exactione nec petitione, vna alteram tollit:vt infra,de priua.de li. l. nunquam.licet diuersa facta p o vno cōpetentur ratione continuationis:vt infra de fur.l.ei qui.& adde qđ no.institu.si qua.paupe. fe.di.§.fin.

Locupletior.] CASVS. In hac prima parte l.dic casum,vt in glos. quæ incipit, hic est Græcum &c.

¶ *Scia.*] Scia epistolā mandauit Lucio Titio in hæc verba, Si ita dixerit Lucius me,vt consueuisti: incontinenti visis literis meis vendas rem tuam quam ibi habes, & veni huc ad me,& omni anno dabo tibi decem:vel alia verba erāt in epistola,in quibus non est vis. Dicitur,quòd ex hac epistola teneretur Scia illi Lucio Titio,si ille vendita re sua venit:cùm ista fortè indigeat eum in procuratorem habere.secus si sit mala suspicio:vt quia ista causa luxuriæ volebat eum,nam hoc casu non teneretur ex dicta epistola ad decem annua. Franc.

b ¶ *Infrascripta.* Hic est Græcum cuius interpretatio est hæc, Scias, quòd ego exigam à debitoribus Seij argentum, & mittam tibi ad faciendum vasa.& non plus est in epistola.debebat enim Scius mittere vascularo argentum ad faciendum vasa cōmunia futura.vnde quærebatur an ex tali epistola à procuratore suo facta Scius debebat obligari vascularo:& dicit,quòd non.

c ¶ *Ex eo.*scilicet tempore.

d ¶ *Ex personis.*præsumendo secundum qualitatem personarum, an turpis possit ibi esse suspicio.vt quia meretrix,& causa luxuriæ:& non tenetur.si autem,quia gerebat negotia sua,tenetur.

e ¶ *An actio.*vt hic saltem detur vtilis in factum vbi nulla inerat causa turpis:vt 3.de pact.do.inter socerum. §. conuenit.

Cōtinuatio.

¶ DE VERBORVM OBLIGATIONIBVS.

Dictum est suprà titu. proxi. de obligationibus in genere: modò videamus in specie de obligationibus verborum.

Stipulatio non potest.] CASVS. Dominus Vlpianus iurisconsultus tractaturus de verbor. obligation. more sapientis philosophi,ostendit quomodo confici possit stipulatio:& quomodo non.& primò dicit, quòd stipulatio nō potest confici,nisi vtrque,id est stipulās,& promittens loquantur inuicem:quia stipulatio fit per conceptionem verborum. & ideo si quis loqui nescit,sicut mutus,aut infans,vel absens ita longè, vt audiri non possit:non potest stipulari,vel promittere.qualiter ergo prouidebitur, si quis sit mutus,absens vel infans,vt possit sibi actionem ex stipulatu acquirere,aut promittere stipulanti:Respond.quòd debet stipulari per seruum suum:& sic acquiritur sibi actio ex stipulatu:aut si vult obligari debet promittere per seruum suum,& erit obligatus actione, quod iussu.Sed quid ideramus duo simul:ego interrogaui te,promittis mihi c. ex causa emptionis talis rei:tu antequam responderes recessisti à me. Dicitur,quòd hic non contrahitur verborum obligatio.si verò te inter

LIX. Vlpianus lib.xvij.ad Edictum.

Nunquam actiones pœnales de eadem pecunia concurrentes, alia aliam consumit.

Confessio procuratoris extra iudicium facta,non obligat dominum.

LX. Scæuola lib.xxviij.Digestorum.

Procurator Seij misit subscriptionem ad argentarium vascularium in verba infra scripta:

Λούκιος Κλαύδιος Σείᾳ χαίρειν. ἀπέσταλκά σοι γράμματα, τὰ λοιπὰ πρὸς ἡμῶν ὀφειλόμενα ξὺν θεῷ ποιεῖν ὀψόμεθα. quæro,an Caium Seium obligare potuerit? Respondi Seium, si alioquin obligatus non esset, non propterea quòd ea scriptura, quæ proponeretur,interposita sit,obligatum esse.

¶ Seia cùm salarium constituere vellet, ita epistolam misit: *Lucio Titio salutem.Si eodem animo,& eadem affectione ergame es,qua semper fuisti, ex continenti acceptis literis meis,distractare tua.veni:& tibi,quandiu viuam, præstabo annuos decem.scio enim,quòd valde me bene ames.* Quærò, cùm & rem suam distraxerit Lucius Titius,& ad eam profectus sit, & ex

Digestorum seu Pandectarum

LIBER XLV.

De verborum obligationibus.

TITVLVS I

Stipulatio non potest concipi, nisi utroque loquente,& sermonis efficaciam intelligente. Bart.

I. Vlpianus lib.xlviij.ad Sabinum.

Stipulatio f non potest concipi 1 nisi vtroque loquente g. Et ideo neque mutus, neque surdus, neq; infans stipulationem contrahere possunt h: nec absens i quidē,quoniam exaudire se2 inuicē debent.

eo c cum ea sit, an ei ex his epistolis salarium annuum debeatur. Respondit, ex personis d caussiq; cum,cuius notio sit æstimarurum, an actio e danda sit.

rogaui,& antequàm responderes recessisti, & statim reuersus ad me respondisti,promitto:tenet stipulatio dummodo sit modicum interuallum temporis:quia illud non vitiat stipulationem.

¶ *Si quis ita.*] Interrogaui Titium, promittis mihi centum scuta? & ipse respondit,quid ni?quod vulgariter dictum est,*pour quoy non*: certè obligabitur mihi ex promissione sua. Si verò interrogaui eū,promittis centum? & ipse non respondit verbo, sed inclinauit caput:vt faciunt Lombardi:non obligabitur mihi, nec eius fideiussor.

¶ *Si quis simpliciter.*] In isto §. ponuntur tres casus. Primus est, Titius interrogat Mæuium purè, promittis mihi centum? Mæuius respondet: promitto si nauis ex Asia venerit. vel sic interrogat Mæuium, promittis mihi si Imperator in Italiam venerit? & ille respondet: promitto purè. vel sic, promittis mihi centum soluere in festo Paschæ? & Mæuius respondet, promitto in festo Pentecost.soluere: certè his tribus casibus, non valet stipulatio:quia non fio ad interrogationem. Et regulariter, cùm aliquid detrahitur,vel aliquid additur stipulationi, hoc est rei, quæ in stipulatum est deducta: ipsa stipulatio viciatur , nisi ipse stipulator responsione facta, incontinenti extendat responsionem sic factam sibi placere: quia tunc valet stipulatio.

¶ *Si stipulanti.*] Dictū est in præcedenti §. q: stipulatio viciatur,si adiiciatur aliquid stipulationi vel detrahatur. & est ille §.intelligendus, si adiiciatur vel detrahatur in qualitate stipulationis.iste §.intelligitur si detrahatur,vel adiiciatur aliquid stipulationi in quantitate.& dic sic, Titius ait Sempronio, promittis mihi x? Sempronius respondet, promitto xx.vel si dicit, promittis xx?alter respondet promitto x. certè valet stipulatio in hoc,quod responsum est, licet debeat responsio congruere interrogationi,tamen valet stipulatio.¶ *Sed si mihi.*] Superiores duo §§.tractant si adiiciatur stipulationi in qualitate vel quantitate,quid iuris sit.hic §.tractat de tertia specie, scilicet si adiiciatur species vel detrahatur.Et dic sic.Ego volebam à te stipulari Stichum: tu respondisti,promitto Stichum & Pamphilum, an stipulatio valeat? & respondetur,quòd valet tantùm in Sticho : licet adiectus fuerit Pamphilus.& ratio est,quia tot sunt stipulationes , quot sunt species in stipulationem deductæ.sed sic est,quòd vna est vtilis,altera inutilis , sed vtilis per inutilem non vitiatur.valet ergo stipulatio in Sticho viciata alia parte stipulationis in Pamphilo.¶ *Eadem autem.*]Sed quæritur,si ego Latinè te interrogo:tu autem mihi Græcè respondeas : an valeat stipulatio? Resp. quòd sic.& hoc locum habet in omni lingua : dummodo loquentes se intelligant,vel per se , vel per interpretem verum. Franciscus.

f ¶ *Stipulatio.*id est verborum obligatio.vel dic aliter:vt j.eod.l.v.§. stipulatio.& sic totale,id est interrogatio cum responsione dicitur stipulatio.sic in authen.de æqua.do.§.j.sed propriè stipulatio , id est, interrogatio secundum Priſci.vt insti. qui. mod. tol. oblig. §. non idem. Et sic nor.quòd genus à digniori parte sui sumit nomen. sed quandoque dicitur stipulator,i.promissor:vt 3.de condi.inde.si non sortem. §.penul.& dicitur stipulatio à stipulo quod est firmum:& deriuatur à stipite:vt instit.eo.in princ.

g ¶ *Loquente.*altero interrogante.& altero respondente:vt instit.eo. in princi.

h ¶ *Possunt.*vt 3.titu.j.l.j.§.penult.& §.finali.& instit. de inutil. stipul. §.mutum.& §.j.& infra eo.l.mulier.& C. de contrahen. stipu. l. optimam.& de inutil.stipu.l.iij.sed in infante fallit:vt j.rem pupil. fal.l.ij. seruum.vel dic,vt ibi. Accursius.

i ¶ *Nec absens.*vt institu.de inuti. stipu. §. item verborum.Sed contra 3.de dona.inter virum & vxo.l.ea quæ.Sol.vt ibi.

Si quis

a ¶ *Si quis igitur.*surdus, mutus,infans,absens. Irn.sed de infante videtur contrà,quia non potest velle:vt supra titul.j.l.j.§.pen. vnde dicunt alij,secundum Io.si quis ex his,scilicet ab infante,sine voluntate tamen eius bene acquiritur ei per seruum:vt infra rem pup.sal.fo.l. ij. vel dic tertiò , si quis supple aliquem ex his. nam vox vnius &c. vt institu.de inuti.stipu.§.post mortem.

b ¶ *Æquiret.* seruus etiam ignoranti.

c ¶ *Velit.*expone : vt 3. eod.obligari velit,si per seruum, & quod iussicit iubeat,scilicet stipulator fieri.

d ¶ *Et erit quod iussu.* sed qualiter iubebunt hi? Respon.mutus scriptura , absens epistola : vt supra quod iussu. l. j. ij. respon. &. §. sed & si serui. sed de infante est contra in ea.l. §. si pupillus. Sol. hic cum tutore iussit, vt ibi : vel ad alios hic se refert, non ad pupillum.

e ¶ *Responderetur.*ad interrogata.

f ¶ *Mox discesserit.* Sit literaliter if ſtatij.§.& hic mox,vel non sit;nō refert. ea vis , cum nunquam iudicij, & ſine rediert. vel ex interuallo : vt j. eod. continuus.in princ.

f ¶ *Discesserit.* nec stadim redijt. R.sed longè post , vel nullo modo.R.

g ¶ *Si verò præsens.*vltima sunt contraria primis. sed non sunt,quia in sequenti ītatim redijt.

h ¶ *Responsum est.*in- continenti a , sine magno interuallo. M. vel etiā b longo nullo actu interueniente qui obsit stipulationi:vt infra eo.continuus. & l.quæ extrinsecus.& infra de duobus re. l. duo. in fi. & l.fi.ex duobus.

i ¶ *Necdū.* alias modicū.

k ¶ *Quidni.* id est cur non.

l ¶ *Etiam in vtique.* non solùm superior sed quando incontinenti redijt.

m ¶ *Contrà.*id est non obligatur.

n ¶ *Annuisset.*humeris vel capite.sed in his quæ fiunt consensu,secus; quia ibi non sunt verba necessaria:vt j. eo.l.si Pipuler. §. fi.

o ¶ *Non tantum autem.* hoc autem , bene esset post dictionem obligatur citiliter &c.P.

p ¶ *Sed nec naturaliter.*nisi fortè hoc actum esset, vt saltem pactionis nure obligetur:vt j.de accept.l.an inutilis.j.respon.Accur.

q ¶ *Annuit.*sine verbo.

r ¶ *Ne.*Abundat negatio.sic 3.de dam.infe.fluminum. §. j. Accursius.

s ¶ *Fideiussorem.*principali non valente.Accur.

t ¶ *Si quis simpliciter.*id est purè.

v ¶ *Responderit.*hoc modo scilicet.

x ¶ *Non obligari eum.*nisi diuersitas &c.vt j. proxi.§.

y ¶ *Aut.*& hic est diuersitas in qualitate.

z ¶ *Aequè non obligatur.*nisi & hæc diuersitas placuerit, cùm animo dissentienti actum est.

a ¶ *Vti interrogatus.*debēt enim cōgruere interrogatio & responsio.

b ¶ *Respondent pu.*è dissentiendi animo.& hoc expresse,scilicet promitto.aliàs videtur ad interrogationem respondisse : vt institu. de inutil.stip. §.præterea.

c ¶ *Cum adiicitur.*& generaliter dico,cùm adiicitur. &c.

d ¶ *Aliquid.*quod constat in qualitate.sequens §. in quantitate secundum Ioan.& Azo. vt statim plenè diffinguam. sed Hug. intelligebat hunc §.quādo in quantitate est diuersitas,propter hoc dicit j.nisi &c.

¶ Si quis igitur a ex his velit3 stipulari, per seruum præsentem stipuletur,& acquiret b ei ex stipulatu actionem. ¶ Item si quis ex his4 obligari velit c, iubeat : & erit Quod iussu d obligatus.

Omissio responsionis vitiat stipulationem, non modicum interuallum. Bart.

1 ¶ Qui præsens interrogauit,si antè,quam respōderetur e sibi,mox5 discessit f inutilem efficit stipulationem. Sin verò præsens g interrogauit,& antequàm responderetur,discessit:& reuerso responsum est,h obligatur6. interuallū enim medij7 i temporis modicum,non vitiauit obligationem.

Sufficit quo ad obligationem consensum colligi ex verbis, per interpretationem: secus si ex signis & actibus colligitur. Bart.

2 ¶ Si quis † ita interroget,dabis? & respōderit, *quid ni* k? etiam is vtique l in ea caussa est vt obligetur.contrà m,si sine verbis annuisset n,non tantùm † autem o ciuiliter,sed nec naturaliter p obligatur,qui ita annuit q. & ideo rectè dictum est,nō obligari pro eo ne r fideiussorem s quidem.

Diuersitas qualitatis obligationis inter interrogationem,& responsionem vitiat stipulationem,nisi diuersitas illicò complacuerit. Bart.

3 ¶ Si quis simpliciter t interrogatus (fuerit8,& ille sub conditione) responderit u, *Si illud factum erit dabo,* non obligari eum x constat. aut y si ita interrogatus, *intra Calendas quintas dabis?* respōderit, *Dabo Idibus,* æquè z non obligatur. non enim sic respondit vt interrogatus a est. Et versa vice, si interrogatus fuerit sub conditione,respō-

derit purè b, dicendum erit eum non obligari.

10 ¶ Cùm adiicitur 10 c aliquid d, vel detrahitur11 obligationi, semper probandum est vitiatam e esse obligationem:nisi stipulatori diuersitas responsionis illico f placuerit. tunc enim alia g stipulatio contracta esse videtur.

In maiori summa minor inest. Bart.

4 ¶ Si stipulanti h mihi decem, tu viginti spondeas12, non esse cōtractam obligationē, nisi in decem i, constat. è contrario quoque, si me viginti interrogante,tu decem respondeas.obligatio,nisi in decem, non erit k contracta.licet enim oporteat13 congruere l summam: attamen manifestissimum est in viginti & m decem inesse.

Vtile per inutile non vitiatur. Bart.

¶ Sed si mihi Pamphilum stipulanti,tu Pamphilum & Stichū n sponderis , Stichi o adiectionem pro superuacuo habendam puto. nā si tot p sunt stipulationes, quot sunt corpora, duæ sunt quodammodo q stipulationes, vna vtilis r, alia inutilis s:neque vitiatur vtilis per hanc inutilem t.

Diuersitas linguæ non vitiat stipulationē: dummodo contrahentes intelligant per se,vel per interpretes. Bart.

5 ¶ Eadem autem14,an alia lingua respōdeatur nihil interest. Proinde si quis Latinè interrogauerit, & respondeatur ei Græce,dummodo congruenter respondeatur , obligatio constituta est.idem per contrarium. Sed vtrum hoc vsque ad Græcum sermonem tantùm protrahimus,an verò & ad alium, Pœ

Diuersitas stipulationis an & qñ vitiet obligationem.

10 *Vide. cum adiicit.*

11 *Et vel detrahit.*

12 *Fl.responsideas.*

13 *Fl.oportet.*

14 *Flo. deest, autem.*

prima.& infrà tit.j.l.duos.

g ¶ *Alia.*quàm prima.& hoc est præsumptione huius iuris.ut veritate inspecta non valet secunda,cùm non præcesserit interrogatio , talis qualem responsio declarat.

h ¶ *Si stipulanti.*hic est diuersitas in quantitate.

i ¶ *Nisi in decem.*nisi diuersitas &c. Io.

k ¶ *Non erit contracta in decem.*contrahitur ergo non attento placuerit diuersitas vel non:quia qui viginti stipulatur,& decem stipulatur,vt subiicit. & sic semper videtur placere secundum Azo. Sed contrà inātit.de inuti.stipu.§.præterea.in princ. Solu.ibi nolebat stipulator valere c,nisi in maiori summa.alij & hic subaudiunt,si placeat diuersitas.Item facit j.eod.inter stipulantem.§. fi stipulante. ij. respon. Item contrà.5.loca.si decem.Sol.vt ibi.

l ¶ *Congruere.*vt eadem in responsione,quæ in stipu.confiſtat. Azo.

m ¶ *Et decē.*sic 3.de arbi.diē.§.inde quæritur apud Iul.si ex tribus. & de in lit.iur.in l.antep.& de hære.instit.l.quoties.§.sed si maiorem.Ac.

n ¶ *Et Stichum.*copulatiuè. Accursius.

o ¶ *Stichi.*de Pamphilo tamen valet stipulatio.

p ¶ *Si tot.* quod pro constanti habetur:vt infrà eod.scire debemus.& l.quod dicitur.

q ¶ *Quodammodo.*rebus inspectis, quæ sunt duæ.

r ¶ *Vtilis.*l.de Pamphilo.

s ¶ *Inutilis.*de Stichō:quia in ea non præcessit interrogatio.

t ¶ *Per hanc inutilem.* nor. vtile per inutile &c. vt infra eod. l. inter ff. nouum.

c Ange. & Frā. Are.hic reputāt istā gl.fin.ad hoc quòd vbi cō stat de volū tate parriū vt in maiori quantitate non insit mi nor:non cōtinetur. nec habet locū reg. nostri text.Bolo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stipulantem.§.si stipulante.in fin.& suprà de constit. pe. l. sed & si decem.& C. de do.l.sancimus.in princ. & j. eodem, l.quæ extrinsecus. Sed argu.contrà ẽ. de arbi. Pædius.

a ¶ *Poenum* Saracenicum,vel Africanum.

b ¶ *Sabini.* qui dixit aliquid, per quod videbatur per eandem linguam responderi debere.

c ¶ *Puto.*aliàs puto, & alias patitur : & dic & verum,id est & veritas. Accur.

d ¶ *Vt vterque.* facit instit. eod. §. vtrum.& C.de testl. hac consultissima.in fin.&infra de fideiuss.l.Græcè. & suprà de re iudic.l. decreta. contrà. Solu. ibi inter Latinos [1] : vt suprà de institu. sed & si pupillus.§.literis.

[1] Flo. inter Latinos alterius.

[2] Flor. & seruit. Gab. Manusc. & vetust. scrip. Sab.

[3] Flo. sed & verè petitur.

e Reprehenditur per omnes,sed ex pone inter Latinos , id est, intelligi biliter.

f Istum text. valde not. quia sæpius occurrũt interpretationes linguæ Græcæ : cuius interpretes an dicantur testes, vel ne , dic breuiter q̃ non.sed postea expositores dicunt.casus est hic.Bologn.

g Vide si libet Andreæ Alciatũ contrariosin hãc legẽ, & duas proximas sequentes , in libello suo de stipulationum diuisione.

h Istà gl. sequuntur doct.

e Sequũtur Bar. & Alex. & vide latius Iasin §. fi.j. eod.

d Dãnatur per Bar.Paul. Arc. Alex.& Iaſ.

e Displicet cõmuniter scribẽtibus.

f Et ius secũdum Bar. Ange.Ludo. Ro. Imo.A lexan.& Iaſ. contraria opinionẽ tenent Pet. de Bella perti. Christo. Petrus de bello visu: & omnes Citramontani.

Quælibet stipulatio uel continet aliquid dari,uel continet aliquid fieri. Paul.

L1. Paul.lib.xij.ad Sabinam.

STipulationum [c] † quædam in dando [f] ,quædam in faciendo consistunt.

Stipulatio dandi est diuidua natura , & effectu:sed stipulatio seruitutis est,simpliciter indiuidua:& stipulatio generis, & alternatiua est diuidua natura , & indiuidua effectu. Bart.

1 ¶ Et harum [g] omnium quædam partium præstationem [h] recipiũt: veluti cùm decẽ dari [i] stipulamur. Quædam non recipiunt:vt in iis, quæ natura diuisionem non admittunt:veluti cùm viam [k] , iter, actum stipulamur. Quædam partis quidem præstationem [l] natura sui recipiunt , sed nisi tota dentur, stipulationi satis non fit [l] : veluti cùm hominem generaliter stipulor,aut lancem[m],aut quodlibet aliud[2] vas. Nam &[3] si Stichi pars soluta sit [n] , nondum in vlla parte [o] stipulationis liberatio [p] nata est:sed aut statim reperi potest [q], aut in pendenti [r] est, donec alius detur [s] . Eiusdem conditionis est hæc stipulatio , *Stichum aut Pamphilum* [t] *dari?*

In obligatione diuidua natura,sed indiuidua effectu,si sint plures promissoris heredes, quilibet tenetur pro parte:sed partis præstatio liberationem non præbet.sed in obligatione indiuidua omnino hæredes promissoris tenentur insolidum : & hæredibus stipulatoris insolidum actio competit. Bart.

tinctà:vt infra de solu.qui res.§.aream.Item nota ex prædictis [h] , & j. dicendis,quòd si hominem certum,debeam,liberor soluendo partem. si decedam, vnusquisque hæredum pro parte tenetur,& pro parte soluendo liberatur,vt infra de sol.si stipulatus sum mihi , aut Sticho. §. j. Si in genere,tenetur quidem quisque hæredum pro parte tantum , & tamen soluendo partem,quam modò debet,non liberatur:quod mirabile est:sed hoc ideo,quia non soluunt,vt debent. Quid ergo dicesliberatur,vel non:Respon.quantum ad præsens tempus in parte liberati sunt:vt j.de accep.l.qui hominem. sed propter futuri temporis fictionem in pendenti est,donec alij soluant:vt j. de condi.indebi.l.si nõ fortem.§. fi decem.& hoc futuro inspecto,dicit hic etiam in parte soluta non cõtingere liberationẽ.si ergo soluãt , in eodem intelligetur fuisse liberatus:si non,in pretium hominis condemnabuntur.ille tamen , qui impediuit,tenetur cæteris:vt ẽ. famil.ercisc.hæredes.§ fi incerto.secũdum Azo.sed videtur quòd pro parte hominis in genere promissi soluta in parte contingat liberatio:vt j.eo.§. fi tamen.quę est contrà.Sol. ibi volenti stipulatori:hic inuito. Vel verius ibi in specie debebatur. Vel ibi sequentes soluunt in eodem homine,& ideo à principio videtur bene soluta alia pars:vt l.si non sortem.§.si decem.

ADDITIO. Ista gl.reprobatur hîc in omnibus tribus solutionibus secundum Io.idẽo dic secundum Bart.& omnes scrib.in d.§.si tamen. quòd ibi loquitur in solutione fictà:hic in solutione vera.

Pamphilum.& soluetur pars Stichi. Accur.

Ex his igitur.] CASVS. Dictum est in proximo §. quasdam stipulationes esse indiuisibiles,& ideo non posse promissorem liberari partem soluendo. Quid erit in hæredibus promissoris , nunquid ita potuerunt liberari soluendo partẽ rei deductæ in stipulatione indiuisibili?Respondet Iurisconsultus quòd non,& rationem ponit:quia natura obligationis non mutatur propter hæredum personas.& ideo si res dedũcta in stipulationem non recipit diuisionem, hæredes tenẽtur quilibet insolidũ,tamen si vnus soluit totum,potest ab aliis reperere actione famil.ercisc.un.¶ *Ex quo.*] Sicut suprà dictum est promissoris hæredes insolidum teneri,ita verum est stipulatoris hæredes quemlibet in solidum habere actionem.licet aliqui dixerint hoc casu,quãdo stipulator qui rem indiuisibilem fuerat stipulatus moritur , extingui obligationem,nõ tamen verum est,quia stipulatio non euanescit, propterea q̃ res indiuisibilis difficile soluitur.¶ *Si tamen.*] Suprà dictum est,quod quædam sunt stipulationes indiuisibiles,& quòd hæredes promissoris rei indiuisibilis possunt conuenire insolidũ.hic quærritur, Titius promisit mihi hominem in genere , moritur antequàm mihi soluat , relictis duobus vel pluribus hæredibus.certum est , quòd tenetur mihi quilibet insolidum:conueni tamen vnum hæredem,& ipse soluit mihi partem hominis promissi:nunquid habebo actionem contra aliospro reliqua parte hominis?Rsi. q̃ sic. Idem est si vnum hæredem liberauit pro parte.& idem in ipso promissore,& eius fideiussoribus.¶ *Item si.*] Ex pedito illo membro stipulationis indiuisibilis,quæ consistit in dando, ponit aliud membrum,quod consistit in faciendo,& ponitur sic casus vsque ad l.eadem.Duo erant , scilicet Titius & Mæuius. Titius stipulatus est à Mæuio hoc modo.Promittis mihi Mæui , neque per te, neque per hæredem tuum , fieri quò minus mihi liceat ire per fundum? Respondet Mæuius : promitto. post hoc moritur Mæuius promissor relictis

p ¶ *Liberatio nata est.*aliàs in diuersis hominibus rectè partes soluerentur:quod esset absurdum.ad quod facit ẽ. de optio.leg.l.seruo.& j. eo.l.in executione.§. pro parte.& de leg.j.si ex toto.§.fin.&l.si quàdo.§.fi.& de leg.ij.l.si quis duobus. Accurſius.

q ¶ *Reperi potest.*condict.ob causſam secundum quosdam. & hoc de rigore iuris.

r ¶ *In pendenti.* ex æquitate,quæ præualet: vt suprà de condict. indebi.l.si non sortem.§. fi decem.

s ¶ *Detur.* homo vel reliqua pars in eo. & sic posterior solutio &c. vt d. §. fi decem. Sed obiicitur,aut soluta pars à promissore pro parte liberat:& sic non pendet : aut in nihilum:& sic insolidum remanet obligatio:ergo non pender,sed statim vt indebitum potest repeti.Respon.nec obligatus [g] est, nec liberatur pro ea parte.& si obiicis : fuit obligatus,& non liberatur:ergo obligatus permanet in solutione. Resp. non sequitur : quia est quoddam medium inter obligationem,& liberationem , scilicet cessatio obligationis ad tempus : nec est ex- [h] Istà patrè sequuntur Bar. & Alex.

[1] Flo. latinem.

[2] Flo. deest aliud.

[3] Flo.deest &.

† Id est,qualitas obligationis indiuiduæ quo ad libertatẽ secundũ al.

[4] Flo. recipiunt.

[5] Flo. repetitionem.

[6] Flor. deest, sese.

[7] Flo. me.

g Imò in obligatione generis secundũ Bart. Alex. Are & Iaſ.

for relictis duobus vel pluribus hæredibus. vnus hæredum Meuij venit contra promissionẽ Mæuij:nunquid alij hæredes tenentur de hoc Titio?Respon.q̃ sic indistinctè,siue cũ pœna , siue sine pœna facta sit promissio.Sed ponamus econtrà:scilicet q̃ stipulator Titius moritur relictis pluribus hæredibus,vnus hæredũ suorum prohibetur ire.tunc est differentia an facta sit stipulatio cũ pœna vel sine pœna. nam si pœna est adiecta stipulationi , puta centum: certè committetur ista pœna ad omnes hæredes stipulatoris insolidum , tamen alij qui non sunt prohibiti , si petant pœnam , potest ipsis obiici exceptio doli mali. Si verò nulla est adiecta pœna,ille hæres qui prohibitus est , petet tantum interesse pro parte sua. Idem dicendum est in illa stipulatione. promittis mihi per te non fieri , quò minus mihi & hæredi meo habere liceat ? quia si cum pœna promittatur , committitur pœna omnibus hæredibus stipulatoris. si verò sine pœna : poterit tantum agere ille hæres qui prohibitus est. Et ratio istorum est, scilicet quando pœna adiicitur,vel non: quia vbi nulla pœna adiicitur, nihil interest eius qui nõ est prohibitus. ergo nõ potest agere.sed vbi pœna est adiecta:nõ quæritur vtrũ omniũ interfit,vel vnius tantũ:sed solùm an cõmissa sit pœna, vel non,& insolidum omnibus hæredibus committitur. Item promissoris hæredes omnes tenentur,licet vnus prohibuit. ratio, quia interest prohibiti vt à nullo penitus prohibeatur.Fran.

a ¶ *Ex his igitur.* quia talis est natura obligationis in genere & alternatiuæ:vt suprà dictum est, igitur ,&c. licet pro parte tantum teneatur , nec nisi pars possit à singulis peti. Azo. & sic de vltimis tantum duobus dicit , vt quando homo in genere , vel sub alternatione promittitur.

b ¶ *Nec hæredes.* scilicet promissoris,non solum ipsi promissores.

c ¶ *Soluendo liberari.* licet non possit peti nisi pars:vt j.eod.l.in executione.§. pro parte.

d ¶ *Possunt.* obiicitur solutioni eius, &c. vt instit. qui. mo. tol.obl.in princ.Respon.hoc ideo, quia nec defunctus sit soluendo, &c.vt ẽ. proxi.§. & j.eo. l. in executione.§. pro parte. & ipsi sunt loco vnius.

e ¶ *Non eandem rem.* totam.

f ¶ *Dederint.* & vltima solutio,&c.vt d.§.fi decem.

g ¶ *Immutatur.* vt j. de præto.ftipu.l. prætoriæ. §. incertam. & ẽ. de condi.& demon.l.cui fundus.Sed obiicit de marito & vxore.vt C.de priuil.do.l.vnica:Resp.conditio non mutatur , sed condemnatio moderatur,vt aliter fiat personæ mulieris cum suo priuilegio cõtra maritum,& aliter hæredibus eius. Itẽ oppo.de legat. j. l. legatarius. sed hic patsiuè,ibi actiue.Item opponi.j.eod.l.eodẽ §. finа. sed ibi dices Item quid si vnus de hæredibus dissentiatẽ:Respõ. ſtatur maiori parti. vel verius tenetur aliis,vt ẽ.fami.ercisc.un.l.hæredes.§. si incerto.

h ¶ *Non recipit.* sui natura.

i ¶ *Veluti via.* vt & ẽ. de accepti.& per iusſurandum.§. j.& ẽ. eod.in princ.huius l.& ẽ.de serui.l.viæ.& de leg.iij.fideicom.§.penult.

k ¶ *Tenentur.* vt & j.de reg.iur.l.ea, quæ in partes.

l ¶ *Sed quo.* quod est in omnibus prædictis. Accur.

m ¶ *Solidum.* quod sui natura non recipit diuisionem,vt via,vel etiã debitum in genere,vel alternatiuè. & facit ẽ famil.ercisc.un. inter cohæredes.§.quod ex facto.

n ¶ *Iudicio.* quia pro parte expediri non potuit.

o ¶ *Insolidum.* non solum hæredes promissoris insolidum tenentur.

p ¶ *Actionem.* contrà.suprà,fami.ercisc.un.l.hæredes.§.an ea. in fi.§. Solue [a] ibi ventum erat ad æstimationem : quia non præstabatur via: sed ad ipsam seruitutem insolidũ agunt,licet peruenerit ad eam causſam,&c.vt j.e.l.pluribus.§.fin.& j.prox.& j.e.l.existimo. Sed fi parte fundi cui viã ſtipulatus est,alienet : corrũpitur ſtipulatio , vt ẽ. de seruit.l.pro parte.ratio est,quia ſtipulatio ad hæredem , non ad emptorẽ transit. vt ẽ.de vſufru.sed & fi quid [b].§. fi operas. Itẽ contrà ẽ. de ser. q ¶ *Hoc casu.* id est , ſtipulatore itineris decedente,vt ratio sequens probat.Azo.

r ¶ *Putant.* sed malè.videbatur enim,quòd ſicut vnus ex pluribus dominis pro parte seruitutem acquirere non potest, vt suprà , de seruit.l. pro parte. ita ſtipulatio facta per defunctum non transit ad hæredes. quod falsum est:imò singulis acquiritur.

s ¶ *Per sing ulos.*id est,per quoſdam ſine aliis.vel dic facilè , vt ſtatim dicam.

t ¶ *Non potest.* facilè diuersis temporibus. hoc enim vix contingit: contingere tamen potest : vt ẽ. communia prædi.l. fi. & de seruitutibus. prædio. l. ſi vnus. in prin. & j.eod.l.pluribus.§. & ſi. & hoc in impoſitione seruitutis,in re communi facienda:vt ibidem dicitur. sed hæc difficultas non impedit præſtationẽ seruitutis , vt ſtatim ſubiicit : ergo nec acquiſitionẽ Azo. v¶ *Sed non facit.* valet enim ſtipulatio & ſinguli [c] insolidum petere poſſunt : sed difficile est , vt idem pluribus ſolui poſſit. Azo. sed hæc difficultas non impedit , quò minus insolidum agatur:habebit ergo [d] vnus cohæredum partem alterius , ex quo insolidum agit, ſecundum quoſdam : & ſecundum hoc , qui primò agit obtinet , & vtitur seruitute. Sed Ioan [e] . non refert ad proximum dictum ſed in genere dicit.quaſi dicat , impoſſibilitas vitiat , non difficultas : vt infrà,l.continuus.§. illud. nam ſi pauper centum marchas mihi promittat,tenetur.licet ergo ſit difficultas , poterit tamen fieri per partes ſucceſsiuè : vt ẽ.communia prædio.l.fina. & ſecundũ hoc qui primò agit,obtinet. ſed non vtitur ſeruitute , niſi quãdo omnes egerint: argumen.d.l.receptum.ẽ.communia prædio. & facit ẽ.de actio. emp. l.ſi.fi verò non præſtetur via,agit ad intereſſe,quod diuiditur [f] : vt ẽ. famil.ercisc.un.hæredes.§.an ea.

[a] Approbatur per Bar. & Iaſ. Sequitur Alex. ad hæc.

[b] Nota.

[c] Flo. cuius alterius.

[d] Flor. & seruit. Gab. Manusc. & vetust. scrip. Sab.

[e] Flo. Idem-que.

[f] Hoc est &.

[g] Et bene Bartol. Are. Pau.Alexan. & Iaſ.

[h] Imo immediate ſententia, vel interpoſita accepti latione libe ratur, Bart. Pau.&eſt de mente aliorum.

i Imò in genere:sed hic contingit li berario insolutione ſimilis ad hoc not. quod actio ad factũ, & etiã ad intereſſe, poſſunt ſimul agitari,& in tentari in eodẽ libello. Bolo. & propter iſtam gl. no. adhuc quòd libellus procedit,in quo petitur vnũ vel aliud ,pro miſſum & ſi non fiat, petitur intereſſe.Bolog.

k Placet Bar. Dy. & Paul Obligatione: non eſſe ctu Iaſ.

l Hanc gl. tanquã mẽti tenẽdam ad hoc not. quod actio ad factũ, & etiã ad intereſſe, poſſunt ſimul agitari,& in tentari in eodẽ libello. Bolo. & propter iſtam gl. no. adhuc quòd libellus procedit,in quo petitur vnũ vel aliud ,pro miſſum & ſi non fiat, petitur intereſſe.Bolog.

¶ Ex his igitur [a] ſtipulationibus nec [4] hæredes [b] quidem pro parte ſoluẽdo liberari [c] poſſunt [d] , quãdiu non eandẽ rem [e] dederint [f] . Non enim ex perſona hæredum cõditio † obligationis immutatur [g] : & ideo ſi diuiſionem res promiſſa non recipiat [h] , veluti via [i] , hæredes promiſſoris ſinguli inſolidum tenẽtur [k] . Sed quo [l] caſu vnus ex hæredibus ſolidum [m] præſtiterit,petitionem [6] habebit à cohærede familiæ erciſcundæ iudicio [n] . Ex quo quidem accidere poſſe [7] Pomponius ait, vt & ſtipulatoris viæ,vel itineris, hæredes ſinguli inſolidum [o] habeant actionem [p] . Sed quidam hoc caſu [q] extingui ſtipulationẽ putant [r] : quia per ſingulos [s] acquiri ſeruitus nõ poteſt [t] . Sed nõn facit [v] inutilem ſtipulationem difficultas præſtationis [x] .

Per ſententiam & acceptilationem unus ex hæredibus promiſſoris,qui tenebatur in genere poteſt liberari.h.d.Bar.

¶ Si tamen [y] † hominem [z] ſtipulatus,cum vno ex hæredibus promiſſoris egero [a] ,pars duntaxat cæterorum obligationi ſupererit, vt exolui [8] poſſit [b] . Idémque eſt&[9] ſi vni ex hæredibus [c] acceptolatum ſit [d] . Idem [10] [e] eſt in ipſo promiſſore:& frideiuſſoribus eius,quod dixi mus in hæredibus.

Vno ex hæredibus promiſſoris cõtrà faciẽte, omnes tenẽtur pro hæreditaria portiõe.ſed ſi uni ex hæredibus ſtipulatoris contrà fiat,pro parte ſua tãtũ ſtipulatio cõmittetur ad inter eſſe:ad pœnã verò committetur inſolidum,licet alij agẽtes exceptiõe doli repellãtur. Bar.

2 ¶ Item ſi in facto [f] ſit ſtipulatio, veluti ſi ita ſtipulatus fuero , *Per te non fieri , neque per hæredem tuum quò minus mihi ire agere liceat?* & vnus ex pluribus hæredibus prohibuerit , tenentur quidem & in ſuo.

[4] Flo. nec.

[5] Flo. cuius alterius.

[6] Flor. & seruit. Gab. Manusc. & vetust. scrip. Sab.

[7] Flo. sed & verè petitur.

[8] Flor. vt & ſolui.

[9] Fl.deeſt.&.

[10] Flo.Idem-que.

[a] Egero.& partem accepero. ADDITIO. Dico quòd imò exponitur egero,id eſt ſuccubuero,ſecundum Barto.hic.

[b] *Exolui poſſit.*quo facto priori liberatio cõtingit : alioquin cæteris nolẽtibus manet in ſuſpenſo [h] , & hoc [i] put dicit deberi in genere.

[c] ¶ *Ex hæredibus.*promiſſoris.Accurſius.

[d] ¶ *Acceptolatum ſit.* vt liberatio contingat ei quando in ſpecie [k] : vel vſquequo ab alijs ſoluatur,in ſuſpẽſo ſit,quando in genere.ſed videtur,quòd ipſe & alij omnes ſtatim liberentur,vt j. de acce. l. ſi ex pluribus j.reſpõ.que eſt contrà.Sol. ibi in rem , hîc in perſonã. Vel ibi [k] duo erãt rei debẽdi inſolidũ. meritò ergo acceptilatione ibi libe ratur,hic nõ.Vel hic diuiſionẽ recipit [l] , ibi non.porrò ſi debitori generis accepto fertur etiã in vna ſpecie generis,ſtatim liberatur , vt j. de accep.& per iuſiurandum.§.ſi is qui hominem. Accur.

e ¶ *Idémque eſt.* ſcilicet vt promiſſor partẽ ſoluerit , vel in partẽ accepto latum ei ſit,vt in reſiduo teneatur fideiuſſor: & ſic acceptilatio pro parte fiet,ſcilicet quando in ſpecie,licet in pendenti ſit,donec reliqua pars,ſoluatur quando in genere.Accurſius.

f ¶ *Item ſi in facto.*ſequitur de his,quę ſunt in faciẽdo.Sed qd eſt tũc in obligatione,ſi promittis facere domũ,an factũ,ſcilicet præciſè, vel intereſſe? Argumẽtatur quòd factũ ẽ. de aqua pluuia arcẽ. §. officium. in fine. Item an teneatur præciſè ad factum? Reſpond. poſt moram etiam ad intereſſe.Vel dic etiam [m] ad factum agendo poteſt actor intereſſe cõſequi maximè ſi petijt fieri,& ſi nõ faceret , petiit in tereſſe.argu.j.eo.ſi ſeruũ.§.fi.& ẽ. de cõſtit.pecu.l.promiſſor. & ẽ. de ope.liber.qui libertinos.in fi.Itẽ ne iſtæ leges,ſcilicet hæc & ſequentes duæ ſint ſibi cõtrarię,diſtinguæ an factũ eſt indiuiduũ,an diuiduũ. Primo caſu,vt per te nõ fieri,aut vnus de hæredibus promiſſoris facit cõtra.& tũ omnes tenentur,vt hic,& l.eandem.in prin.& §. j.aut ecõtrà vnus hæredum ſtipulatoris prohibetur,&tũc aut cũ pœna,aut nõ, vt hic.& ratio differẽtię eſt j.e.l.proxi. Si diuiduũ vt amplius non petiſ,tũc ſolus qui cõtrafacit tenetur,vt j.e.l.eadẽ.§. j. nec diſtinguit inter hæredes promiſſoris & ſtip.vel pœna ſit appoſita,vel nõ.& pleni' diſti

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximus.ſ.ſi quis cau.l.ſi ſeruus.§.ſi plusquam.
a ¶ *Cohæredes eius.* quilibet pro portione hæreditaria: licet propter alienum factum.Azo.
b ¶ *Probant.* vt & ſ.famil.erciſ.inter.§. quod ex facto. & l. hæredes.
§.in fin.Accurſius.
c ¶ *Interesse dicemus.* in modo ſtipulandi.
d ¶ *Committatur.* ſingulis. & hoc mero iure.
e ¶ *Si pœna.* certa.
f ¶ *Committetur.* vt ſtricto iure omnes cohæredes pœnam petere poſsint: quia non quæritur cuius interſit.
g ¶ *Sed qui.* licet autem inſolidum committatur.
h ¶ *Prohibiti.* & ideo eorum interest.
i ¶ *Exceptione.* quæ ſemper nititur æquitate. vt ſ. de except. do. l.j.& ſic ille , qui agit, petit pro parte ſua tantum interesſe & pœnam: vt infra eodem,l. eadem. §. Cato. & facit ſ. ſi quis cau. ſi ſeruus. §. fin. Item ſ. de manu.teſta.ſi ita.
k ¶ *Tunc pro parte.* quia naturalis cauſſa nulla eſt,quare eis non prohibitis cum effectu debeatur. & facit ſupra, ſi quis cau. ſi ſeruus.§.fin.
l ¶ *Stipulatio.* quia tantùm eius interesſt, ſed cohæredum non. Azo.
m ¶ *Dem iuris.* i. eadem pœnæ diſtinctio: vt hic pœna adiecta committatur inſolidum, petitio hæredibus ſtipulatoris prohibito vno.pœna non adiecta pro parte prohibiti.R.
n ¶ *In illa.* quod in illa per te non fieri.
o ¶ *Licere.* miranda nouitas, ſubtilis ſubtilitas , quis eam ruminabit? ſed hæc verba expone:vt ſ.eo.ſtipulatio iſta.
p ¶ *Sed hæc differentia.* ſcilicet pœnæ adiectæ vel non adiectæ. Vel ita,vt hic ſtipulatio quæratur illi ſoli,qui prohibetur,non etiam cohæredi,niſi fortè pœnam ſtipulatus ſit: promiſſoris autem hæredes omnino tenentur,vno prohibente.Accurſius.
q ¶ *Ex hæredibus.* ſtipulatoris.
r ¶ *Committatur.* ſtricto iure:aliud per doli except.vt dictũ eſt. Accur.
ADDITIO. Iſtud non eſt verũ in omnibus ſtipulationibus pœnalibus,ſcilicet quòd in effectu ſtipulatio pœnalis non cõmittatur , ſi alicuius nõ intereſt,vt colligitur hic ex doctrina Bart.& Ia. qui ponit ſex limitationes ex iſto tex.
s ¶ *Quia hic.* in ſtipulatione pœnali.
t ¶ *Non quærimus.* quoad committendam:vt ſ.eo.ſtipula. §.alteri.
v ¶ *Hæredibus.* promiſſoris.Accurſius.

Eadem dicemus.] CASVS. Principium huius l. nihil aliud dicit,niſi quòd idé eſt dicendũ,in hac ſtipulatione, promittis quòd nullum dolum cõmittes cõtra me neque tu neque hæres, quàm quod dictũ eſt ſ.in §.itẽ ſi in facto.ſcilicet quòd ſi ſtipulator relinquat plures hæredes,& contra vnũ cõmittatur dolus. ille ſolus agere poterit, quãdo ſine pœna promiſſum eſt.ſecus quãdo cũ pœna:vt ſ.dictũ eſt.
¶ *Cato li.xv.*] In hoc.§.ponitur ita caſus.Titius ,priſit mihi aliquid: moritur relictis pluribus hæredibus. quæritur ſi contra promiſſionem factũ fuerit,qualiter hæredes teneantur? Et reſpondetur diſtinguendo,aut factum,quod eſt deductum in ſtipulationem , eſt diuiduũ,vel indiuiduum.Si factum eſt indiuiduum,veluti facere iter,& vnus hæredũ facit cõtra ſtipulationẽ,omnes tenẽtur.& rationẽ ſubdit ibi , quia quod &c.Si verò factum deductũ in ſtipulationem eſt diuiduũ, ſicuti quando promittitur amplius non petere :tunc ſi vnus hæredem venit contra ſtipulationem,ipſe ſolus tenetur,nõ alij.& rationẽ ſubdit ibi: differentię hanc &c.quia quando factum eſt indiuiſibile,nõ poteſt ſe niri,niſi cõtra totã ſtipulationẽ.ſed quãdo eſt diuiſibile : poteſt veniri contra eã in parte. ¶ *Sed videamus.* Pone caſum , vt in gl. nam nullibi melius ponitur. ¶ *Si ie qui duplam.*] Titius emit ſundum à Mæuio valentẽ ccc.aureos.& ſtipulatus à venditore duplum pretij, ſi fundus euincatur.moritur Mæuius venditor relictis tribus hæredibus. poſteà fundus euincitur.quæritur quomodo agent iſti hæredes Mæuij contra Titiũ?Reſpon.q; agent quilibet pro parte ſua , & ſic quilibet pro centum.Itẽ ego habebam vſumfruũ in fundo tuo caui tibi me vſurum arbitrio boni viri:& reſtituturũ fundũ finito vſufructu , tu decedis relictis pluribus hæredibus. nunquid ipſi habebunt actionẽ contra me qui libet pro parte ſuæ Rñ. quòd ſic. Idem eſt dicendũ in ſtipulatione, ex noui operis nuntiatione, & damni infectis:vt eodem modo ponatus caſum , ſicut poſitus eſt in fructuario. Sed videbatur contra in ſtipulatione damni infecti : quia opus non poteſt deſtrui pro parte: ſed oportet totum deſtrui.ſed hoc nõ obſtat : quia vt agi poſſit pro parte , eſt introductum in vtilitatem ſtipulatorum : quare &c.
Quid autẽ in promiſſo re damni infecti, vel duplæ euictionis? Dicendum eſt , quòd hæredes promiſſoris non poſſunt liberari ſatisfaciendo pro parte : ſed oportet quemlibet conueniri inſolidum.Franciſcus.
¶ *Eadem.* quæ dicta ſunt , in illa parte non fieri:& alia proxi.Acc.
x ¶ *Certæ.* id eſt certa pœna.
y ¶ *Aliter factum ſit.* quàm promiſſum eſt.
z ¶ *Pluribus hæredibus.* promiſſoris.
a ¶ *Fecerit.* & ſic obligatio inceperit ab hærede.
b ¶ *Aut.* id eſt aliquando.
c ¶ *Hæreditaria.* ſcilicet tantum.
d ¶ *Aut.* id eſt aliquando &c. Accurſius.
e ¶ *Ab vno.* vt ſi pœna erat in xx.& quatuor erant hæredes:cadet cõtrafaciens in quinque:& alij nullo modo.
f ¶ *Pro portione ſua.* quilibet etiam vno ſolo faciente contra promiſſionem.
g ¶ *Ab omnibus.* committitur,ſ.pœna pro portione hæreditaria.
h ¶ *Fieri.* vel non fieri,ſ.cùm promiſit per me non fieri,quò minus per fundum meum tibi agere liceat.R.& ſecundum hoc ſupplebis nõ fieri,ſcilicet per me &c.ſed hoc exẽplũ nõ videtur bonũ:quia inter hoc, quod hic exigitur,& illud qđ modo ſpecificaſti,ſ. per me nõ fieri,&c. ſit ſ.ſimilitudo ibi,differẽtiæ &c.vſq; illuc,ſed videam' , &c.ſed potes tueri,vt dicas,q ibi ſit ſimilitudo,ſ.inter primum,ſ.iter fieri:& hoc ſecundum,per te non fieri:quod ſatis placet.Vel dic , non fieri,ſ.aliquid aliud,per quod impediatur meũ iter.at illa,per te non fieri quò minus mihi agere liceat,eſt generalior prima placet. Sed quæ eſt differentia inter hãc ſtipulationẽ,iter fieri,& hãc ſecundã,per te nõ fieri:&c.Rñ. prima,vt ſtat & præſtetur,ſecunda,vt præſtitũ nõ impediatur. & fortè alius præſtiteratnon ille,qui modo promittit non impediturum.
i ¶ *Factum videretur.* ſed ille tenetur familiæ erciſcundæ cohæredibus.& facit ſ.de ope.no.nun.l.de pupillo.§.ſi plurium.Accur.
x ¶ *At ſi de eo.* ſcilicet facto. ſecus autem in dato promiſſo. id eſt in promiſſione dandi,vt ſ.l.proxi.§.ſi. Accur.
l ¶ *Quòd.* id eſt quia.
m ¶ *Diuiſionem.* ſpeciale in hoc facto,quòd ſit diuiduum. ſed ſui natũra omnia facta ſunt indiuidua,vt ſ.eo.l.ij.in princ.
n ¶ *Non agi.* conditione certi,quæ ex mutuo,vel ex ſtipulatu deſcendit.R.vel alia etiam actione. Accurſius.
o ¶ *Solum pœnam.* infra lege proxima. §. fina.contrà.ſol.cùm aliquid fieri,vel non fieri promittitur.hæc diſtinctio diuiduí , & indiuiduí eſt adhibenda,ibi cùm aliquid dari promiſſum eſt,ſecundum Ioan. idem ſecũdũ Ir.per hæc verba diſtinctio diuiduí, & indiuiduí ad factũ pertinet,nõ ac dationẽ,&c.ratio eſt:quia quod ab vno dari debet, melius poteſt per aliũ dari,quàm vnius factum per alterum explicari:& ideo non imputatur cohæredi, ſi nõ adimpleat factum alterius cùm eſt diuiduũ.nec etiam poteſt facere cohæredem habere ratum, ſicut poteſt pro eo ſoluere,vel hic & ibi cõmittitur,ſed non quantũ ad exactionẽ. & dic

& dic plenius,vt not.ſ.ſi quis cautio.l.ſi ſeruus.§.fi.Accur.
a ¶ *Cõmittere.* quia actiones hæreditariæ ipſo iure inter hæredes diuiſæ.Accurſius.
b ¶ *Præſtari.* aliàs peccari.i.,phiberi:quia peccat qui prohibet.Accur.
c ¶ *Non fieri.* quam habes ſ.eo.l.ij.§.fin.
d ¶ *Sed videamus.* hãc ſcrupuloſam literam ſic intellige : fecerat ſuprà cõparationem inter caſum illum iter fieri , & illum non fieri quò minus agere ire liceat. nunc autem obiicit contra hanc ſimilitudinem dicẽdo ne,id eſt , an in hoc caſu iter fieri, qui eſt primus huius §. non ſit idem quod in hoc ſequenti caſu , ire agere licere , ad quem eum comparaſti ? ſed magis idem quod in hoc ſequenti de rato : hoc eſt dicere, an non ſit indiuiduum , ſed magis diuiduum a : vel dic econtrà , vt ſuprà , ſed ad iter non fieri , & ſic ecõtrà. & ſcilicet hoc caſu iter fieri , quod illic de rato eſt diuiduum factum , vt ſubiicit.at hic iter fieri , vel ire agere licere , eſt indiuiduum , vt dictum eſt. & hoc ſi habeas, Pau. reſpon. non eſſe idem , & ſic Pyl. ſed alibi deeſt non , & tunc dicinee hic cùm nõ amplius agi ſtipulor:nõ ſit idẽ , quod eſt cũ ſtipuler,per te non fieri.&c.& vtique non idem eſt:ſed magis idé qđ in illa Titium hæredẽmque,&c.& verè,idé eſt hic:nã hac ſtipulatio ne Titium hæredemque.&c.ſolus tenetur,qui non habuit ratum , & ſolus ex ſtipulatione aget.& ſic vbi factum eſt diuiduum , non differt inter hæredes ſtipulatoris, & promiſſoris.
e ¶ *Magis idem.* ſcilicet fit.Irnerius.
f ¶ *In illa ſtipulatione.* videri poteſt.
g ¶ *Habiturum.* vbi ſtipulatio diuidi poteſt.
h ¶ *Non idem eſſe.* Py. eſt non.ſed aliàs deeſt,non.
i ¶ *Nam.* verè non eſt idem in hac ſtipulatione, quod in illa , ſecundum primos duos caſus, ſcilicet iter fieri,& non fieri,& per te non fie ri.quò minus ire,&c.nam,&c.
k ¶ *Et ſolus.* ex hæredibus promiſſoris.
l ¶ *Tenebitur.* nomine pœnæ.
m ¶ *Solus eget.* ex hæredibus ſtipulatoris.Accurſius.
n ¶ *Non poteſt.* imò poteſt vt ſ.rem ra.ha.ſi procurator.ij. reſpõ. Sol. vt ibi.item facit ſ.ad le.Fal.pœnales.§ Iulianus.& ſ. de præto. ſtip. l. prætoriæ.3.incertã.& ſ.fami.erciſ.inter cohæredes.§.ſi quis. Accur.
o ¶ *Fructuaria.* vt ſi ſtipulatus ſum te vſurum & fruturũ arbi. boni. viri,& finito vſufru.reſtituturũ.de qua habes ſ.vſufru.quemad.ca.l. j. p ¶ *Et damni inf.cti.* Stipulatio damni infecti diuiditur inter hæredes ſtipulantis:vt hic,& ſ.de præto.ſtipulatio.l.prętoriæ.§.incertam. Idem in actione in factum qua agitur,vt deſtruatur quod factum eſt poſt nuntiationem,vt ſubiicit.ſed licet vnus agat,de hæredibus ſtipulantis,vel contra vnum de hæredibus promiſſoris,totũ opus reſtitui , vel deſtrui debet:aliàs non liberatur conuentus,vt ſubiicit:vt d.l. præ toqiæ.in prin.& ſ.de de ope.no.nuntia .l.antepe.§.quæſitum.
q ¶ *Reſtitui.* quamuis dixerimus vnumquenque hæredũ agere , pro parte non tamen reſtitutio,id eſt,deſtructio,noui operis ſit pro parte.
r ¶ *Hæc.* vt pro parte agere poſſint hæredes ſtipulatoris.
s ¶ *Neque reſtitutio.* id eſt,deſtructio noui operis.& hoc , pro eo q eſt factum facta nuntiatione.Ioan.& quod ſubiicit , neque defenſio , ſcilicet nomine b ædium pro damno infecto.quia aut pro toto eſt cadendum,aut in totam poſſeſſionẽ ſit miſſio:vt ſuprà , de dam. infect. ſol.ſed Irne.hic exemplificauit,quòd ſi quis promiſerit ſe defenſurũ. pro parte defendendo,non liberatur.Vel tertiò dic,defenſio in cauſſa ſ. euictionis , de qua primò dixerat. nam nec venditor nec alter eius hæredum poteſt particulariter defendere emptorem in cauſſa euictionis.vt ſ.eo.in executione.§.inſolidum.& l.cum ex cauſſa.Itẽ hæredes promiſſoris de dam.infect.pro partibus tenẽtur:vt ſ.de præto.

Stipulatio.] CASVS. In hac l. ponitur diuiſio ſtipulationum : quia aliæ ſunt iudiciales , aliæ ſunt prætoriæ,aliæ conuentionales,aliæ cõmunes tam prætoriæ, quàm iudiciales.& pro ſequitur per ordinem declarando : dicens q iudiciales ſunt quę pro ficiſcuntur à mero iudicis officio:vt eſt cautio de dolo. Exemplum , Creditor cùm ſibi ſolutum eſt , debet reddere pignus debitori. & cum hoc iudicis officio compellitur cauere, quòd pignus illud nulli alteri vendidit.vel ſi ſit res immobilis, quod nullam ſeruitutem illi rei pignoratæ impoſuit. Prætoriæ verò ſtipulationes ſunt , quas prætor introduxit : vt eſt ſtipulatio damni infecti. & cum his etiam conſentur ædilitiæ ſtipulationes : quia ædiles prætores erant.conuentionales ſtipulationes ſunt , quæ fiunt inter contrahentes:vt ſi vendo tibi librum certo pretio:& cum hoc ſtipulor à te,quòd vadas pro me Romam.quia hæc ſtipulatio eſt conuentionalis.Communes ſtipulationes ſunt quæ proficiſcuntur à iudicis officio, & à prætoris iuriſdictione:ſicuti eſt rem pupil. ſal. fore. nam aliquando hoc fieri præcipit iudex:aliquando ipſe prætor. Item dupiæ ſtipulatio pro aliqua re vendita venit à iudice,& pro animali forte morboſo venit ab ædilitio edicto.
¶ *Stipulatio.*] Nunc poſt diuiſionem ſtipulationũ ponit definitionem ſtipulationum dicens,quòd ſtipulatio eſt verborũ conceptio , qua ille qui promittit,interrogatus promittit ſe facturum id quod ab eo petitur.Satis acceptio autẽ eſt ſtipulatio quæ continet & ſecum trahit fideiuſſorem,vel pignorũ dationẽ,& ponit ſimilitudinem,quia ſicut ſatisfacere eſt ſoluere,quod debemus,ita satis accipere eſt dare fideiuſſores,vel pignora quibus quis contentus eſſe debet. qui fideiuſſores, vel pignora obligabuntur,ſicut principalis promiſſor.
¶ *Si ſortem.*] Titius promiſit mihi centũ ſoluenda in feſto Paſchæ:& ſi non ſoluueret,tunc promiſit pœnã 50.aureorũ. moritur Titius relictis duobus hæredibus. vnus hæredum ſoluit medietatem ſortis , ſcilicet 50.termino aduenięte:alter hæres nihil ſoluit. quæritur an nihilominꝰ pœna 50.committatur inſolidũ:Et reſpon.q; ſic cõtra ambos hęredes, ſed ille,qui morã fecit in ſoluendo , debet ſeruare cohæredem ſuum indemnẽ.Idem & ſi arbiter,ex compromiſſo facto ſub pœna tulit ſententiam.nam ſi vnus hæredum partuit ſententiæ,alter non:nihilominus committitur pœna inſolidum.nã in huiuſmodi ſtipulationibus nõ poteſt aliter conſtitui,quin fiat iniuria ſtipulatori. Fran.
¶ *Quàm iudiciales.* id eſt ſimul.Io.Sed certè non quatuor , imo tres ſpecies tantum videntur.ſcilicet iudiciales,& conuentionales,& communes:vt ſ. de præto.ſtip.l.j.in prin.quæ eſt contrà.Sol. vt ibi c. Item facit inſtit.de diui.ſtipul,& plenè dic vt ibi.Accurſius.
v ¶ *Iudiciales.* ſcilicet ſtipulationes. Accurſius.
x ¶ *Cautio.* cùm ſuper aliqua re principaliter cognoſcit , & ex officio iudicis cautionẽ interponit,iudicialis eſt cautio , vt de dolo,vt hic. & eſt exemplũ ſ. de pigno.actio.l.creditor.& de rei vendica.l.ſi poſt acceptum.Accurſius.
y ¶ *Prætoriæ.* cũ principaliter aditur,vt caueat.vt cautio dam. inſe. vt ſubiicit.& ſ. de dam.infe.l.prætor.§.in eum d.& l.dies.§.hoc autẽ.&l. hoc amplius.in prin. Itẽ cautio legatorũ.vt ſ.vt leg.no.ca.l.j.in princ. Itẽ ædilitiæ,quãdo emptor agit cõtra venditorẽ,vt caueat de vitiis,& morbis vt ſubiicit,vt ſ. de ædi.edi.l.j.§.aiunt.& l.ſi vẽditor. & l. itaq;. & l.ædiles.quia & hi ædiles erant prætores,vt inſti. de iu.natu.§.prętorũ & ſic iſtæ cautiones veniunt à iuriſcictione prætoris, vt ſubiicit , vt inſtitu.de diui.ſtipu.§.prætoriæ. Item differunt , ſcilicet prætoriæ , &

11 *Fl. præſtitari.*
12 *Flo. deeſt, ſtipulatio.*
13 *Fl. ſiue pœna.*
14 *Flor. poſita ſit.*
† Vide & in hãc l. Alciati cõmẽtarios.
1 *Fl. deeſt,tã.*
2 *Flor. deeſt , quam.*
3 *Fl. exandiri*
a *Fl. fruct.*
b *Flo. fructuar.*
c *Flo. ſtipulatio.*
d Intelligę quòd particularis ſolutio non impedit cõmit tiſſed ea cõmiſſa quilibet pro parte tenetur. Bartolus.
† Legẽ hãc torã cum declis ſtinis refutat Angelus. Politianus lib.epiſtolarum illu. vel poſtillarum ſuper digeſto vetus metamorphoſeos enarratuit Alciat. in libello de ſtipulationum diuiſione. † Vide & hunc § cõmentarios Valaſci Zaſij.
e Dic,quòd ibi diuiditur vna ſpecies.ſ.prætoria.hic diuiditur ſtipulatio,pro ſui generali:tacite.Bart.Pau. & Alex.
f Verſicu.eſt ſub.§.de eo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Item diuisionis appendix Bart. Paul. Alex. Pau. & Iaſ.

b Et male ſecundū Pau. Alex. & Angel. & eſt de mente aliorum ſcribē. Die, quòd communes dicuntur, quæ reperiuntur in quibuſdā caſibus, pro vice à prætore mortuo, in quibuſdam ab aliis iuriſconſultis. Bar. Pau. Alexan. & Iaſ.

4 *Flo. ob ipſam verborū obligationem fiunt.*

5 *Vlo. edilis.*

6 *Flo. reſpondent.*

iudiciales: quia prætorias a induxit prætor mortuus: ſed iudiciales, a lij iuris prudētes. ſed Io. etiā addit aliā differētiā b, quia prætoriæ ſunt quæ per ſolum iudicem ordinarium interponuntur. iudiciales, quæ per quemlibet etiā delegatum. Sed videtur, quòd cautio dāni infecti ſit cōmunis: vt ff. de damno infe. l. j. & iiij. & j. §. cōmunes. ibi ſed ſtatim dices. Communes c autem ſunt, quæ quandoque principaliter, quādoque ſecundariò petuntur: vt rem pup. fal. fo. ſi enim tutorem legitimū habeo, ob hoc ipſum iudicem adeo vt ſatisfdet. Item ſi non habeo, adeo vt habeam, & ſatisfdet, & ſic ſecundariò. Item ſi plures ſumus tutores: poſſum adire, vt & tu tor ſolus adminiſtret, & ſatisfdet, vel permittat mihi adminiſtrare, & recipiat ſatisdationem, & ſic ſecunda riò: vt inſtitu. de ſatisda. tuto. §. j. & ij. Item cautio de rato: quod dic, vt inſtit. eo. §. cōmunes. Sed hic videtur appellare communes, quæ à prætore mortuo interponuntur, & per iudicem viuentē expediuntur: vt j. cod. §. communes. ſed dic, vt ibi. Accur.

a ¶ *Reorum.* id eſt contrahentium.

b ¶ *Quarum.* q. d. vbicunque & in quacunque re poteſt fieri alius contractus & ſtipulatio, renebit regulariter. ſed fallit quandoque. & ideo dixit, penè, vt propter rem ſacram, & religioſam, & liberum hominem: quorum venditio valere poteſt inter ignorantes: non autem ſtipulatio d: vt ff. de cōtrahen. empt. l. & liberi. & j. eo. inter ſtipulantem. §. ſacram.

c ¶ *Nam.* q. d. bene dixi ferè, vbi poteſt fieri alius contractus, poteſt fieri & ſtipulatio. quia & poſt celebratum contractum, poteſt ſupponi & hoc eſt, nam &c.

d ¶ *Rgm.* quæ neceſſaria eſt: vt ff. qui ſatisd. cog. l. de die. §. tutor.

e ¶ *Nam & prætor.* mortuus. ſed ſi hac ratione dicatur cōmuris, ergo omnis prætoria eſt communis, & ſic de damno infecto, vt ff. de dā. infect. l. j. & l. iiij. §. j. vnde dic, quòd iſtud nō eſt probatio, quòd ſit cō munis, ſed probat dictam ſtipulationē debere interponi hoc modo, bene dico debere eam interponi. nam &c. Accurſius.

f ¶ *Si aliter.* id eſt ſine iuſſione non cauetur.

g ¶ *Item duplæ.* non ſolùm ſuperior eſt probabilis, & interponenda, ſed & hæc.

h ¶ *A iudice.* viuo.

i ¶ *Ab ædilitio.* vt ſeruo vendito, & aliis prætioſis rebus, vt ff. de euic. l. emptori. & hæc eſt cōmunis, quia principaliter, & ſecūdariò poteſt adiri iudex ſuper talibus. Accurſius.

e Capiendo ſtipulationē pro eius eſſe ctu. Bart.

f Vel die, q̄ non fallit, & in illis legibus per verba præſentis téporis interponitur ſtipulatio ma men referē tur, ſecū dum Bar. g Idem Bar. Pau. Alexā. & Iaſ.

7 *Flo. ad promiſſores.*

reorum a fiunt. quarum b totidem genera ſunt, quot penè dixerim, rerum contrahendarum. nam c & ipſæ ex verborū obligatione fiunt, & pendent ex negotio contracto.

¶ Communes ſunt ſtipulationes, veluti, *Rem d ſaluam fore pupilli.* nam & prætor e iubet rem ſaluam fore pupillo cauere, & interdum iudex, ſi aliter f expediri hæc res non poteſt. Item duplæ g ſtipulatio venit à iudice h, aut ab ædilitio i edicto.

Stipulatio ſumitur pro interrogatione & reſponſione, & debet continere aliquid in futurum præſtandū. Satisdatio verò ſumitur pro principali obligatione & acceſſoria, puta fideiuſſoris. Paul.

1 ¶ Stipulatio autem eſt verborum conceptio k, quibus is, qui interrogatur, daturum factūrumve l ſe id quod interrogatus eſt m, reſpondet n.

Satis acceptio eſt, cum fideiuſſore. Bartol.

2 ¶ Satis acceptio eſt ſtipulatio quæ ita obligat promiſſorem n, vt expromiſſores o quoque ab eo accipiantur, id eſt, qui idem promittant p. Satis autē accipere q dictū eſt eodē modo, quo ſatisfacere r. Nā quia id quo quis cōtētus erat, ei præſtabatur, ſatisfieri s dictū eſt: & ſimiliter, quia tales quibus contentus quis futurus eſſet, ita dabantur, vt verbis obligarentur, ſatis accipi dictum eſt.

Præſtatio partis ab vno ex cohæredibus, non impedit quin pœna committatur inſolidū in obligatione dandi. Bart.

3 ¶ Si ſortem promiſeris, & ſi ea ſoluta non eſſet, pœnam, etiam ſi virus ex hæredibus tuis portionem ſuam ex parte t ſoluerit, nihilominus pœna u committetur v, donec portio cohæredis ſoluatur x. Idemque eſt, & de pœna ex compromiſſo, ſi vnus y paruerit, alter non paruerit z ſententiæ iudicis a: ſed à cohærede ei b ſatisfieri debet c. nec enim aliud in his ſtipulationibus d ſine iniuria ſtipulatoris conſtitui poteſt e.

Is, cui bonis eſt interdictum, poteſt ſibi acquirere, non autem obligari, etiam naturaliter. Bartol.

VI. Vlpianus lib. j. ad Sabinum.

IS, cui bonis interdictū eſt f, ſtipulando ſibi acquirit: tradere verò nō poteſt, vel promittendo obligari: & ideo nec fideiuſſor pro eo interuenire poterit: ſicuti nec pro furioſo g.

Impoſſibilis conditio affirmatiua vitiat ſtipulationem, ſecus in negatiua. Bart.

VII. Idem lib. vj. ad Sabinum.

IMpoſſibilis conditio, cùm

8 *Flo. ad promiſſores.*

d Reprobatur per Bar.

9 *Flo. ſtipulatio.*

10 *Flo. ſtipulatio.*

11 *Flo. ſtipulatio.*

12 *Flo. ſtipulatio.*

13 *Flo. ſtipulatio.*

14 *Flo. ſtipulatio.*

15 *Flo. ſtipulatio.*

16 *Flo. ſtipulatio.*

17 *Flo. ſtipulatio.*

18 *Flo. ſtipulatio.*

19 *Flo. ſtipulatio.*

20 *Flo. ſtipulatio.*

21 *Flo. ſtipulatio.*

22 *Flo. ſtipulatio.*

23 *Flo. ſtipulatio.*

24 *Flo. ſtipulatio.*

25 *Flo. ſtipulatio.*

26 *Flo. ſtipulatio.*

27 *Flo. ſtipulatio.*

28 *Flo. ſtipulatio.*

29 *Flo. ſtipulatio.*

30 *Flo. ſtipulatio.*

31 *Flo. ſtipulatio.*

32 *Flo. ſtipulatio.*

33 *Flo. ſtipulatio.*

34 *Flo. ſtipulatio.*

35 *Flo. ſtipulatio.*

36 *Flo. ſtipulatio.*

37 *Flo. ſtipulatio.*

38 *Flo. ſtipulatio.*

39 *Flo. ſtipulatio.*

40 *Flo. ſtipulatio.*

41 *Flo. ſtipulatio.*

42 *Flo. ſtipulatio.*

43 *Flo. ſtipulatio.*

44 *Flo. ſtipulatio.*

45 *Flo. ſtipulatio.*

46 *Flo. ſtipulatio.*

47 *Flo. ſtipulatio.*

48 *Flo. ſtipulatio.*

49 *Flo. ſtipulatio.*

50 *Flo. ſtipulatio.*

51 *Flo. ſtipulatio.*

52 *Flo. ſtipulatio.*

53 *Flo. ſtipulatio.*

54 *Flo. ſtipulatio.*

55 *Flo. ſtipulatio.*

56 *Flo. ſtipulatio.*

57 *Flo. ſtipulatio.*

58 *Flo. ſtipulatio.*

59 *Flo. ſtipulatio.*

60 *Flo. ſtipulatio.*

61 *Flo. ſtipulatio.*

62 *Flo. ſtipulatio.*

63 *Flo. ſtipulatio.*

64 *Flo. ſtipulatio.*

65 *Flo. ſtipulatio.*

66 *Flo. ſtipulatio.*

67 *Flo. ſtipulatio.*

68 *Flo. ſtipulatio.*

69 *Flo. ſtipulatio.*

70 *Flo. ſtipulatio.*

71 *Flo. ſtipulatio.*

72 *Flo. ſtipulatio.*

73 *Flo. ſtipulatio.*

74 *Flo. ſtipulatio.*

75 *Flo. ſtipulatio.*

76 *Flo. ſtipulatio.*

77 *Flo. ſtipulatio.*

78 *Flo. ſtipulatio.*

79 *Flo. ſtipulatio.*

80 *Flo. ſtipulatio.*

81 *Flo. ſtipulatio.*

82 *Flo. ſtipulatio.*

83 *Flo. ſtipulatio.*

84 *Flo. ſtipulatio.*

85 *Flo. ſtipulatio.*

86 *Flo. ſtipulatio.*

87 *Flo. ſtipulatio.*

88 *Flo. ſtipulatio.*

89 *Flo. ſtipulatio.*

90 *Flo. ſtipulatio.*

91 *Flo. ſtipulatio.*

92 *Flo. ſtipulatio.*

93 *Flo. ſtipulatio.*

94 *Flo. ſtipulatio.*

95 *Flo. ſtipulatio.*

96 *Flo. ſtipulatio.*

97 *Flo. ſtipulatio.*

98 *Flo. ſtipulatio.*

99 *Flo. ſtipulatio.*

100 *Flo. ſtipulatio.*

101 *Flo. ſtipulatio.*

102 *Flo. ſtipulatio.*

103 *Flo. ſtipulatio.*

104 *Flo. ſtipulatio.*

105 *Flo. ſtipulatio.*

106 *Flo. ſtipulatio.*

107 *Flo. ſtipulatio.*

108 *Flo. ſtipulatio.*

109 *Flo. ſtipulatio.*

110 *Flo. ſtipulatio.*

111 *Flo. ſtipulatio.*

112 *Flo. ſtipulatio.*

113 *Flo. ſtipulatio.*

114 *Flo. ſtipulatio.*

115 *Flo. ſtipulatio.*

116 *Flo. ſtipulatio.*

117 *Flo. ſtipulatio.*

118 *Flo. ſtipulatio.*

119 *Flo. ſtipulatio.*

120 *Flo. ſtipulatio.*

121 *Flo. ſtipulatio.*

122 *Flo. ſtipulatio.*

123 *Flo. ſtipulatio.*

124 *Flo. ſtipulatio.*

125 *Flo. ſtipulatio.*

126 *Flo. ſtipulatio.*

127 *Flo. ſtipulatio.*

128 *Flo. ſtipulatio.*

129 *Flo. ſtipulatio.*

130 *Flo. ſtipulatio.*

131 *Flo. ſtipulatio.*

132 *Flo. ſtipulatio.*

133 *Flo. ſtipulatio.*

134 *Flo. ſtipulatio.*

135 *Flo. ſtipulatio.*

136 *Flo. ſtipulatio.*

137 *Flo. ſtipulatio.*

138 *Flo. ſtipulatio.*

139 *Flo. ſtipulatio.*

140 *Flo. ſtipulatio.*

141 *Flo. ſtipulatio.*

142 *Flo. ſtipulatio.*

143 *Flo. ſtipulatio.*

144 *Flo. ſtipulatio.*

145 *Flo. ſtipulatio.*

146 *Flo. ſtipulatio.*

147 *Flo. ſtipulatio.*

148 *Flo. ſtipulatio.*

149 *Flo. ſtipulatio.*

150 *Flo. ſtipulatio.*

151 *Flo. ſtipulatio.*

152 *Flo. ſtipulatio.*

153 *Flo. ſtipulatio.*

154 *Flo. ſtipulatio.*

155 *Flo. ſtipulatio.*

156 *Flo. ſtipulatio.*

157 *Flo. ſtipulatio.*

158 *Flo. ſtipulatio.*

159 *Flo. ſtipulatio.*

160 *Flo. ſtipulatio.*

161 *Flo. ſtipulatio.*

162 *Flo. ſtipulatio.*

163 *Flo. ſtipulatio.*

164 *Flo. ſtipulatio.*

165 *Flo. ſtipulatio.*

166 *Flo. ſtipulatio.*

167 *Flo. ſtipulatio.*

168 *Flo. ſtipulatio.*

169 *Flo. ſtipulatio.*

170 *Flo. ſtipulatio.*

171 *Flo. ſtipulatio.*

172 *Flo. ſtipulatio.*

173 *Flo. ſtipulatio.*

174 *Flo. ſtipulatio.*

175 *Flo. ſtipulatio.*

176 *Flo. ſtipulatio.*

177 *Flo. ſtipulatio.*

178 *Flo. ſtipulatio.*

179 *Flo. ſtipulatio.*

180 *Flo. ſtipulatio.*

181 *Flo. ſtipulatio.*

182 *Flo. ſtipulatio.*

183 *Flo. ſtipulatio.*

184 *Flo. ſtipulatio.*

185 *Flo. ſtipulatio.*

186 *Flo. ſtipulatio.*

187 *Flo. ſtipulatio.*

188 *Flo. ſtipulatio.*

189 *Flo. ſtipulatio.*

190 *Flo. ſtipulatio.*

191 *Flo. ſtipulatio.*

192 *Flo. ſtipulatio.*

193 *Flo. ſtipulatio.*

194 *Flo. ſtipulatio.*

195 *Flo. ſtipulatio.*

196 *Flo. ſtipulatio.*

197 *Flo. ſtipulatio.*

198 *Flo. ſtipulatio.*

199 *Flo. ſtipulatio.*

200 *Flo. ſtipulatio.*

201 *Flo. ſtipulatio.*

202 *Flo. ſtipulatio.*

203 *Flo. ſtipulatio.*

204 *Flo. ſtipulatio.*

205 *Flo. ſtipulatio.*

206 *Flo. ſtipulatio.*

207 *Flo. ſtipulatio.*

208 *Flo. ſtipulatio.*

209 *Flo. ſtipulatio.*

210 *Flo. ſtipulatio.*

211 *Flo. ſtipulatio.*

212 *Flo. ſtipulatio.*

213 *Flo. ſtipulatio.*

214 *Flo. ſtipulatio.*

215 *Flo. ſtipulatio.*

216 *Flo. ſtipulatio.*

217 *Flo. ſtipulatio.*

218 *Flo. ſtipulatio.*

219 *Flo. ſtipulatio.*

220 *Flo. ſtipulatio.*

221 *Flo. ſtipulatio.*

222 *Flo. ſtipulatio.*

223 *Flo. ſtipulatio.*

224 *Flo. ſtipulatio.*

225 *Flo. ſtipulatio.*

226 *Flo. ſtipulatio.*

227 *Flo. ſtipulatio.*

228 *Flo. ſtipulatio.*

229 *Flo. ſtipulatio.*

230 *Flo. ſtipulatio.*

231 *Flo. ſtipulatio.*

232 *Flo. ſtipulatio.*

233 *Flo. ſtipulatio.*

234 *Flo. ſtipulatio.*

235 *Flo. ſtipulatio.*

236 *Flo. ſtipulatio.*

237 *Flo. ſtipulatio.*

238 *Flo. ſtipulatio.*

239 *Flo. ſtipulatio.*

240 *Flo. ſtipulatio.*

241 *Flo. ſtipulatio.*

242 *Flo. ſtipulatio.*

243 *Flo. ſtipulatio.*

244 *Flo. ſtipulatio.*

245 *Flo. ſtipulatio.*

246 *Flo. ſtipulatio.*

247 *Flo. ſtipulatio.*

248 *Flo. ſtipulatio.*

249 *Flo. ſtipulatio.*

250 *Flo. ſtipulatio.*

251 *Flo. ſtipulatio.*

252 *Flo. ſtipulatio.*

253 *Flo. ſtipulatio.*

254 *Flo. ſtipulatio.*

255 *Flo. ſtipulatio.*

256 *Flo. ſtipulatio.*

257 *Flo. ſtipulatio.*

258 *Flo. ſtipulatio.*

259 *Flo. ſtipulatio.*

260 *Flo. ſtipulatio.*

261 *Flo. ſtipulatio.*

262 *Flo. ſtipulatio.*

263 *Flo. ſtipulatio.*

264 *Flo. ſtipulatio.*

265 *Flo. ſtipulatio.*

266 *Flo. ſtipulatio.*

267 *Flo. ſtipulatio.*

268 *Flo. ſtipulatio.*

269 *Flo. ſtipulatio.*

270 *Flo. ſtipulatio.*

271 *Flo. ſtipulatio.*

272 *Flo. ſtipulatio.*

273 *Flo. ſtipulatio.*

274 *Flo. ſtipulatio.*

275 *Flo. ſtipulatio.*

276 *Flo. ſtipulatio.*

277 *Flo. ſtipulatio.*

278 *Flo. ſtipulatio.*

279 *Flo. ſtipulatio.*

280 *Flo. ſtipulatio.*

281 *Flo. ſtipulatio.*

282 *Flo. ſtipulatio.*

283 *Flo. ſtipulatio.*

284 *Flo. ſtipulatio.*

285 *Flo. ſtipulatio.*

286 *Flo. ſtipulatio.*

287 *Flo. ſtipulatio.*

288 *Flo. ſtipulatio.*

289 *Flo. ſtipulatio.*

290 *Flo. ſtipulatio.*

291 *Flo. ſtipulatio.*

292 *Flo. ſtipulatio.*

293 *Flo. ſtipulatio.*

294 *Flo. ſtipulatio.*

295 *Flo. ſtipulatio.*

296 *Flo. ſtipulatio.*

297 *Flo. ſtipulatio.*

298 *Flo. ſtipulatio.*

299 *Flo. ſtipulatio.*

300 *Flo. ſtipulatio.*

301 *Flo. ſtipulatio.*

302 *Flo. ſtipulatio.*

303 *Flo. ſtipulatio.*

304 *Flo. ſtipulatio.*

305 *Flo. ſtipulatio.*

306 *Flo. ſtipulatio.*

307 *Flo. ſtipulatio.*

308 *Flo. ſtipulatio.*

309 *Flo. ſtipulatio.*

310 *Flo. ſtipulatio.*

311 *Flo. ſtipulatio.*

312 *Flo. ſtipulatio.*

313 *Flo. ſtipulatio.*

314 *Flo. ſtipulatio.*

315 *Flo. ſtipulatio.*

316 *Flo. ſtipulatio.*

317 *Flo. ſtipulatio.*

318 *Flo. ſtipulatio.*

319 *Flo. ſtipulatio.*

320 *Flo. ſtipulatio.*

321 *Flo. ſtipulatio.*

322 *Flo. ſtipulatio.*

323 *Flo. ſtipulatio.*

324 *Flo. ſtipulatio.*

325 *Flo. ſtipulatio.*

326 *Flo. ſtipulatio.*

327 *Flo. ſtipulatio.*

328 *Flo. ſtipulatio.*

329 *Flo. ſtipulatio.*

330 *Flo. ſtipulatio.*

331 *Flo. ſtipulatio.*

332 *Flo. ſtipulatio.*

333 *Flo. ſtipulatio.*

334 *Flo. ſtipulatio.*

335 *Flo. ſtipulatio.*

336 *Flo. ſtipulatio.*

337 *Flo. ſtipulatio.*

338 *Flo. ſtipulatio.*

339 *Flo. ſtipulatio.*

340 *Flo. ſtipulatio.*

341 *Flo. ſtipulatio.*

342 *Flo. ſtipulatio.*

343 *Flo. ſtipulatio.*

344 *Flo. ſtipulatio.*

345 *Flo. ſtipulatio.*

346 *Flo. ſtipulatio.*

347 *Flo. ſtipulatio.*

348 *Flo. ſtipulatio.*

349 *Flo. ſtipulatio.*

350 *Flo. ſtipulatio.*

351 *Flo. ſtipulatio.*

352 *Flo. ſtipulatio.*

353 *Flo. ſtipulatio.*

354 *Flo. ſtipulatio.*

355 *Flo. ſtipulatio.*

356 *Flo. ſtipulatio.*

357 *Flo. ſtipulatio.*

358 *Flo. ſtipulatio.*

359 *Flo. ſtipulatio.*

360 *Flo. ſtipulatio.*

361 *Flo. ſtipulatio.*

362 *Flo. ſtipulatio.*

363 *Flo. ſtipulatio.*

364 *Flo. ſtipulatio.*

365 *Flo. ſtipulatio.*

366 *Flo. ſtipulatio.*

367 *Flo. ſtipulatio.*

368 *Flo. ſtipulatio.*

369 *Flo. ſtipulatio.*

370 *Flo. ſtipulatio.*

371 *Flo. ſtipulatio.*

372 *Flo. ſtipulatio.*

373 *Flo. ſtipulatio.*

374 *Flo. ſtipulatio.*

375 *Flo. ſtipulatio.*

376 *Flo. ſtipulatio.*

377 *Flo. ſtipulatio.*

378 *Flo. ſtipulatio.*

379 *Flo. ſtipulatio.*

380 *Flo. ſtipulatio.*

381 *Flo. ſtipulatio.*

382 *Flo. ſtipulatio.*

383 *Flo. ſtipulatio.*

384 *Flo. ſtipulatio.*

385 *Flo. ſtipulatio.*

386 *Flo. ſtipulatio.*

387 *Flo. ſtipulatio.*

388 *Flo. ſtipulatio.*

389 *Flo. ſtipulatio.*

390 *Flo. ſtipulatio.*

391 *Flo. ſtipulatio.*

392 *Flo. ſtipulatio.*

393 *Flo. ſtipulatio.*

394 *Flo. ſtipulatio.*

395 *Flo. ſtipulatio.*

396 *Flo. ſtipulatio.*

397 *Flo. ſtipulatio.*

398 *Flo. ſtipulatio.*

399 *Flo. ſtipulatio.*

400 *Flo. ſtipulatio.*

401 *Flo. ſtipulatio.*

402 *Flo. ſtipulatio.*

403 *Flo. ſtipulatio.*

404 *Flo. ſtipulatio.*

405 *Flo. ſtipulatio.*

406 *Flo. ſtipulatio.*

407 *Flo. ſtipulatio.*

408 *Flo. ſtipulatio.*

409 *Flo. ſtipulatio.*

410 *Flo. ſtipulatio.*

411 *Flo. ſtipulatio.*

412 *Flo. ſtipulatio.*

413 *Flo. ſtipulatio.*

414 *Flo. ſtipulatio.*

415 *Flo. ſtipulatio.*

416 *Flo. ſtipulatio.*

417 *Flo. ſtipulatio.*

418 *Flo. ſtipulatio.*

419 *Flo. ſtipulatio.*

420 *Flo. ſtipulatio.*

421 *Flo. ſtipulatio.*

422 *Flo. ſtipulatio.*

423 *Flo. ſtipulatio.*

424 *Flo. ſtipulatio.*

425 *Flo. ſtipulatio.*

426 *Flo. ſtipulatio.*

427 *Flo. ſtipulatio.*

428 *Flo. ſtipulatio.*

429 *Flo. ſtipulatio.*

430 *Flo. ſtipulatio.*

431 *Flo. ſtipulatio.*

432 *Flo. ſtipulatio.*

433 *Flo. ſtipulatio.*

434 *Flo. ſtipulatio.*

435 *Flo. ſtipulatio.*

436 *Flo. ſtipulatio.*

437 *Flo. ſtipulatio.*

438 *Flo. ſtipulatio.*

439 *Flo. ſtipulatio.*

440 *Flo. ſtipulatio.*

441 *Flo. ſtipulatio.*

442 *Flo. ſtipulatio.*

443 *Flo. ſtipulatio.*

444 *Flo. ſtipulatio.*

445 *Flo. ſtipulatio.*

446 *Flo. ſtipulatio.*

447 *Flo. ſtipulatio.*

448 *Flo. ſtipulatio.*

449 *Flo. ſtipulatio.*

450 *Flo. ſtipulatio.*

451 *Flo. ſtipulatio.*

452 *Flo. ſtipulatio.*

453 *Flo. ſtipulatio.*

454 *Flo. ſtipulatio.*

455 *Flo. ſtipulatio.*

456 *Flo. ſtipulatio.*

457 *Flo. ſtipulatio.*

458 *Flo. ſtipulatio.*

459 *Flo. ſtipulatio.*

460 *Flo. ſtipulatio.*

461 *Flo. ſtipulatio.*

462 *Flo. ſtipulatio.*

463 *Flo. ſtipulatio.*

464 *Flo. ſtipulatio.*

465 *Flo. ſtipulatio.*

466 *Flo. ſtipulatio.*

467 *Flo. ſtipulatio.*

468 *Flo. ſtipulatio.*

469 *Flo. ſtipulatio.*

470 *Flo. ſtipulatio.*

471 *Flo. ſtipulatio.*

472 *Flo. ſtipulatio.*

473 *Flo. ſtipulatio.*

474 *Flo. ſtipulatio.*

475 *Flo. ſtipulatio.*

476 *Flo. ſtipulatio.*

477 *Flo. ſtipulatio.*

478 *Flo. ſtipulatio.*

479 *Flo. ſtipulatio.*

480 *Flo. ſtipulatio.*

481 *Flo. ſtipulatio.*

482 *Flo. ſtipulatio.*

483 *Flo. ſtipulatio.*

484 *Flo. ſtipulatio.*

485 *Flo. ſtipulatio.*

486 *Flo. ſtipulatio.*

487 *Flo. ſtipulatio.*

488 *Flo. ſtipulatio.*

489 *Flo. ſtipulatio.*

490 *Flo. ſtipulatio.*

491 *Flo. ſtipulatio.*

492 *Flo. ſtipulatio.*

493 *Flo. ſtipulatio.*

494 *Flo. ſtipulatio.*

495 *Flo. ſtipulatio.*

496 *Flo. ſtipulatio.*

497 *Flo. ſtipulatio.*

498 *Flo. ſtipulatio.*

499 *Flo. ſtipulatio.*

500 *Flo. ſtipulatio.*

501 *Flo. ſtipulatio.*

502 *Flo. ſtipulatio.*

503 *Flo. ſtipulatio.*

504 *Flo. ſtipulatio.*

505 *Flo. ſtipulatio.*

506 *Flo. ſtipulatio.*

507 *Flo. ſtipulatio.*

508 *Flo. ſtipulatio.*

509 *Flo. ſtipulatio.*

510 *Flo. ſtipulatio.*

511 *Flo. ſtipulatio.*

512 *Flo. ſtipulatio.*

513 *Flo. ſtipulatio.*

514 *Flo. ſtipulatio.*

515 *Flo. ſtipulatio.*

516 *Flo. ſtipulatio.*

517 *Flo. ſtipulatio.*

518 *Flo. ſtipulatio.*

519 *Flo. ſtipulatio.*

520 *Flo. ſtipulatio.*

521 *Flo. ſtipulatio.*

522 *Flo. ſtipulatio.*

523 *Flo. ſtipulatio.*

524 *Flo. ſtipulatio.*

525 *Flo. ſtipulatio.*

526 *Flo. ſtipulatio.*

527 *Flo. ſtipulatio.*

528 *Flo. ſtipulatio.*

529 *Flo. ſtipulatio.*

530 *Flo. ſtipulatio.*

531 *Flo. ſtipulatio.*

532 *Flo. ſtipulatio.*

533 *Flo. ſtipulatio.*

534 *Flo. ſtipulatio.*

535 *Flo. ſtipulatio.*

536 *Flo. ſtipulatio.*

537 *Flo. ſtipulatio.*

538 *Flo. ſtipulatio.*

539 *Flo. ſtipulatio.*

540 *Flo. ſtipulatio.*

541 *Flo. ſtipulatio.*

542 *Flo. ſtipulatio.*

543 *Flo. ſtipulatio.*

544 *Flo. ſtipulatio.*

545 *Flo. ſtipulatio.*

546 *Flo. ſtipulatio.*

547 *Flo. ſtipulatio.*

548 *Flo. ſtipulatio.*

549 *Flo. ſtipulatio.*

550 *Flo. ſtipulatio.*

551 *Flo. ſtipulatio.*

552 *Flo. ſtipulatio.*

553 *Flo. ſtipulatio.*

554 *Flo. ſtipulatio.*

555 *Flo. ſtipulatio.*

556 *Flo. ſtipulatio.*

557 *Flo. ſtipulatio.*

558 *Flo. ſtipulatio.*

559 *Flo. ſtipulatio.*

560 *Flo. ſtipulatio.*

561 *Flo. ſtipulatio.*

562 *Flo. ſtipulatio.*

563 *Flo. ſtipulatio.*

564 *Flo. ſtipulatio.*

565 *Flo. ſtipulatio.*

566 *Flo. ſtipulatio.*

567 *Flo. ſtipulatio.*

568 *Flo. ſtipulatio.*

569 *Flo. ſtipulatio.*

570 *Flo. ſtipulatio.*

571 *Flo. ſtipulatio.*

572 *Flo. ſtipulatio.*

573 *Flo. ſtipulatio.*

574 *Flo. ſtipulatio.*

575 *Flo. ſtipulatio.*

576 *Flo. ſtipulatio.*

577 *Flo. ſtipulatio.*

578 *Flo. ſtipulatio.*

579 *Flo. ſtipulatio.*

580 *Flo. ſtipulatio.*

581 *Flo. ſtipulatio.*

582 *Flo. ſtipulatio.*

583 *Flo. ſtipulatio.*

584 *Flo. ſtipulatio.*

585 *Flo. ſtipulatio.*

586 *Flo. ſtipulatio.*

587 *Flo. ſtipulatio.*

588 *Flo. ſtipulatio.*

589 *Flo. ſtipulatio.*

590 *Flo. ſtipulatio.*

591 *Flo. ſtipulatio.*

592 *Flo. ſtipulatio.*

593 *Flo. ſtipulatio.*

594 *Flo. ſtipulatio.*

595 *Flo. ſtipulatio.*

596 *Flo. ſtipulatio.*

597 *Flo. ſtipulatio.*

598 *Flo. ſtipulatio.*

599 *Flo. ſtipulatio.*

600 *Flo. ſtipulatio.*

601 *Flo. ſtipulatio.*

602 *Flo. ſtipulatio.*

603 *Flo. ſtipulatio.*

604 *Flo. ſtipulatio.*

605 *Flo. ſtipulatio.*

606 *Flo. ſtipulatio.*

607 *Flo. ſtipulatio.*

608 *Flo. ſtipulatio.*

609 *Flo. ſtipulatio.*

610 *Flo. ſtipulatio.*

611 *Flo. ſtipulatio.*

612 *Flo. ſtipulatio.*

613 *Flo. ſtipulatio.*

614 *Flo. ſtipulatio.*

615 *Flo. ſtipulatio.*

616 *Flo. ſtipulatio.*

617 *Flo. ſtipulatio.*

618 *Flo. ſtipulatio.*

619 *Flo. ſtipulatio.*

620 *Flo. ſtipulatio.*

621 *Flo. ſtipulatio.*

622 *Flo. ſtipulatio.*

623 *Flo. ſtipulatio.*

624 *Flo. ſtipulatio.*

625 *Flo. ſtipulatio.*

626 *Flo. ſtipulatio.*

627 *Flo. ſtipulatio.*

628 *Flo. ſtipulatio.*

629 *Flo. ſtipulatio.*

630 *Flo. ſtipulatio.*

631 *Flo. ſtipulatio.*

632 *Flo. ſtipulatio.*

633 *Flo. ſtipulatio.*

634 *Flo. ſtipulatio.*

635 *Flo. ſtipulatio.*

636 *Flo. ſtipulatio.*

637 *Flo. ſtipulatio.*

638 *Flo. ſtipulatio.*

639 *Flo. ſtipulatio.*

640 *Flo. ſtipulatio.*

641 *Flo. ſtipulatio.*

642 *Flo. ſtipulatio.*

643 *Flo. ſtipulatio.*

644 *Flo. ſtipulatio.*

645 *Flo. ſtipulatio.*

646 *Flo. ſtipulatio.*

647 *Flo. ſtipulatio.*

648 *Flo. ſtipulatio.*

649 *Flo. ſtipulatio.*

650 *Flo. ſtipulatio.*

651 *Flo. ſtipulatio.*

652 *Flo. ſtipulatio.*

653 *Flo. ſtipulatio.*

654 *Flo. ſtipulatio.*

655 *Flo. ſtipulatio.*

656 *Flo. ſtipulatio.*

657 *Flo. ſtipulatio.*

658 *Flo. ſtipulatio.*

659 *Flo. ſtipulatio.*

660 *Flo. ſtipulatio.*

661 *Flo. ſtipulatio.*

662 *Flo. ſtipulatio.*

663 *Flo. ſtipulatio.*

664 *Flo. ſtipulatio.*

665 *Flo. ſtipulatio.*

666 *Flo. ſtipulatio.*

667 *Flo. ſtipulatio.*

668 *Flo. ſtipulatio.*

669 *Flo. ſtipulatio.*

670 *Flo. ſtipulatio.*

671 *Flo. ſtipulatio.*

672 *Flo. ſtipulatio.*

673 *Flo. ſtipulatio.*

674 *Flo. ſtipulatio.*

675 *Flo. ſtipulatio.*

676 *Flo. ſtipulatio.*

677 *Flo. ſtipulatio.*

678 *Flo. ſtipulatio.*

679 *Flo. ſtipulatio.*

680 *Flo. ſtipulatio.*

681 *Flo. ſtipulatio.*

682 *Flo. ſtipulatio.*

683 *Flo. ſtipulatio.*

684 *Flo. ſtipulatio.*

685 *Flo. ſtipulatio.*

686 *Flo. ſtipulatio.*

687 *Flo. ſtipulatio.*

688 *Flo. ſtipulatio.*

689 *Flo. ſtipulatio.*

690 *Flo. ſtipulatio.*

691 *Flo. ſtipulatio.*

692 *Flo. ſtipulatio.*

693 *Flo. ſtipulatio.*

694 *Flo. ſtipulatio.*

695 *Flo. ſtipulatio.*

696 *Flo. ſtipulatio.*

697 *Flo. ſtipulatio.*

698 *Flo. ſtipulatio.*

699 *Flo. ſtipulatio.*

700 *Flo. ſtipulatio.*

701 *Flo. ſtipulatio.*

702 *Flo. ſtipulatio.*

703 *Flo. ſtipulatio.*

704 *Flo. ſtipulatio.*

705 *Flo. ſtipulatio.*

706 *Flo. ſtipulatio.*

707 *Flo. ſtipulatio.*

708 *Flo. ſtipulatio.*

709 *Flo. ſtipulatio.*

710 *Flo. ſtipulatio.*

711 *Flo. ſtipulatio.*

712 *Flo. ſtipulatio.*

713 *Flo. ſtipulatio.*

714 *Flo. ſtipulatio.*

715 *Flo. ſtipulatio.*

716 *Flo. ſtipulatio.*

717 *Flo. ſtipulatio.*

718 *Flo. ſtipulatio.*

719 *Flo. ſtipulatio.*

720 *Flo. ſtipulatio.*

721 *Flo. ſtipulatio.*

722 *Flo. ſtipulatio.*

723 *Flo. ſtipulatio.*

724 *Flo. ſtipulatio.*

725 *Flo. ſtipulatio.*

726 *Flo. ſtipulatio.*

727 *Flo. ſtipulatio.*

728 *Flo. ſtipulatio.*

729 *Flo. ſtipulatio.*

730 *Flo. ſtipulatio.*

731 *Flo. ſtipulatio.*

732 *Flo. ſtipulatio.*

733 *Flo. ſtipulatio.*

734 *Flo. ſtipulatio.*

735 *Flo. ſtipulatio.*

736 *Flo. ſtipulatio.*

737 *Flo. ſtipulatio.*

738 *Flo. ſtipulatio.*

739 *Flo. ſtipulatio.*

740 *Flo. ſtipulatio.*

741 *Flo. ſtipulatio.*

742 *Flo. ſtipulatio.*

743 *Flo. ſtipulatio.*

744 *Flo. ſtipulatio.*

745 *Flo. ſtipulatio.*

746 *Flo. ſtipulatio.*

747 *Flo. ſtipulatio.*

748 *Flo. ſtipulatio.*

749 *Flo. ſtipulatio.*

750 *Flo. ſtipulatio.*

751 *Flo. ſtipulatio.*

752 *Flo. ſtipulatio.*

753 *Flo. ſtipulatio.*

754 *Flo. ſtipulatio.*

755 *Flo. ſtipulatio.*

756 *Flo. ſtipulatio.*

757 *Flo. ſtipulatio.*

758 *Flo. ſtipulatio.*

759 *Flo. ſtipulatio.*

760 *Flo. ſtipulatio.*

761 *Flo. ſtipulatio.*

762 *Flo. ſtipulatio.*

763 *Flo. ſtipulatio.*

764 *Flo. ſtipulatio.*

765 *Flo. ſtipulatio.*

766 *Flo. ſtipulatio.*

767 *Flo. ſtipulatio.*

768 *Flo. ſtipulatio.*

769 *Flo. ſtipulatio.*

770 *Flo. ſtipulatio.*

771 *Flo. ſtipulatio.*

772 *Flo. ſtipulatio.*

773 *Flo. ſtipulatio.*

774 *Flo. ſtipulatio.*

775 *Flo. ſtipulatio.*

776 *Flo. ſtipulatio.*

777 *Flo. ſtipulatio.*

778 *Flo. ſtipulatio.*

cisè: cùm in electione promissoris est vtrum velit præstare.& facit ſ. de arb.l.diem.§.ſi plures.verſ.inde quæritur.& ſ. eo. inter ſtipu.§.diuersa.& l.ſi ita ſtipul.fuero.& ſ.de fideiuſſ.inter eos.in prin. [a] Accur.

[a] Istam glo. sequitur I. a mo.

QVi ante.*Stipulatur*.in vtroque enim casu ante Calendas agi non potest,sed in diem [b] Calendarum differtur.quod dic vt ſ.eod. eum qui.§. qui ita. Accur.

[b] Contrariũ tenent Pau. & Imo.

SIta.] CASVS. Ego volebam domum ædificare in certo loco. veni ad architectum, & conueni ſe cum pretio, quòd ædificaret mihi hanc domũ, quæ poterat commodè ædificari intra duos annos. Architectus promisit mihi, quòd ædificaret intra triennium. Posteà dimisit præterire tempus, ſcilicet annum, cum dimidio,ita quòd verisimile eſt, & certum, quòd non poteſt ædificare anno cũ dimidio: nunquid agere poſſum contra architectũ ad intereſſe? Reſpondetur, q̃ ſic,ex quo certum eſt non poſſe fieri domum intra tale tempus. ante autem non tenebitur promittens: nec eius fideiuſſor. Idem eſt, ſi quis damnauerit hæredem ſuum inſulam ædificare, vel domum. Sed ponamus ſic,quòd iſte architectus, qui promiſerat intra certum tempus ædificare, ædificauit mediam partẽ domus. hæc pars conſumpta eſt incendio. nunquid habebit tempus integrum, ad ædificandum domum iterum,vel tãtum reſiduum tempus,fortè annũ cum dimidio? Reſpondetur, quòd habebit integrum tẽpus.& hoc intellige quãdo cõuenit inter partes,quòd periculum eſſet promiſſoris : aliter nõ teneretur de caſu fortuito.hoc dicit cum l.ſeq.Franciſcus.

[b] ¶ *Domum*. cùm adiectione loci.aliàs nõ valet,vt ſ.de eo quod cer. lo.l.iij.§.ſi quis inſulam.& ſ.eo.l.qui inſulam.

[c] ¶ *Poſsit*. imò ſtatim,ex quo incipit mora faciendæ inſulæ fieri, vt ſ. eo.ſtipulationes.§.planè ſi inſulã. Sol.vt ibi.Item facit l. ſi inſulam.& l.inſulam intra.& l.exiſtimo.§.fin.& ſ.lo.l.inſulam.§.ij.& ſ. eo.l.cùm ſtipulatus ſum mihi.& l.interdum.in princ.

[d] ¶ *Tenebuntur*. quia tacitè ineſt dies. Accurſius.

[e] ETideo.*Hæſitatur*. id eſt dubitatur.

[f] ¶ *Detur*. hæc vera vbi conuenit,vt promiſſoris eſſet periculũ. vt ſ.foca.l.Martius.quæ eſt contrà.& ibi plenè dixi.Accurſius.

SI Stichum.] CASVS. Promiſiſti mihi Stichum,aut Pamphilum alternatiuè,& ſic potes ſoluere quẽ velis:ego poſteà emi vnum ex his ſeruis,puta Stichum. certè tu teneberis mihi ſoluere Pamphilum præcisè,poſtquàm Stichus factus eſt meus. ¶ *Stipulatio*.] Pone caſum,vt in gl.Franciſcus.

[g] ¶ Si *Stichum*. aliàs lex,aliàs §. Accurſius.

[h] ¶ *Aliqua cauſſa*. non lucratiua.ſed certè idem ſi lucratiua.& ab eo dem etiam.& quia alia res eſt.& ſic non obſtat inſtit. de leg. §. ſi res. ſecundum H. Accurſius.

[i] ¶ *Reliquus*. vel ſaltem æſtimatio deterioris ſerui, qui ex alia cauſſa mens factus eſt,ſi is qui apud te eſt,melior eſt, arg.ſ.de leg.j.cùm res. §.ſed ſi.Hoc ideo,quia iniquum eſt, ſi promiſſor deberet modò præſtare meliorem,cùm ab initio poterat ſe liberare dando deteriorem, cùm in mora non ſit:aliàs ſecus,vt ſ.de ſolut.Stichum.in princi.adeo etiam,vt tuus factus amodo ſolui non poſsit,vt ſ.de leg.ij.Mæuius.§. duobus. Vel illa de rigore loquitur, ſecus de æquitate [c] : vt infrà de ſolu.qui decem.§.Stichum.in fine.

[c] Iſta reprobatur per Bar.& alios. pòt tamen ſuſtineri, ſe cũdũ Rapha.& Alexan.

[k] ¶ *A te*. præcisè. Accurſius.

[l] ¶ *Stipulatio*. promittis mihi decem , pro ſingulis annis , & ſupple quoad viuã [d], vt bene conueniat,quod dicit,quòd eſt incerta.& quod ſubiicit de legato:vt inſtit.eo.§.at ſi ita.& infrà eo.eum qui.§. qui ita. vel etiã ſi nõ fuit dictũ,tamẽ intelligitur. arg. C. de leg. in annalibus. Hæc quidem ſtipulatio eſt vna propter vnã conceptionem , ſecundũ M.Sed certè idem eſt in legato ſic relicto quo conſtat eſſe plura: licet

[d] Iſta ſuppletio eſt ſuperfiua.

iorem habeat dilationem , ſcilicet finitas: & ſic etiam dies Calendarum includitur in termino.Paul.de Caſt.

XIII. Vlpianus lib.xix.ad Sabinum.

QVi ante † Calẽdas proximas ſtipulatur [a],ſimilis eſt ei,qui Calendis ſtipulatur.

Stipulatio facti , cõmittitur cùm transierit tãtum tempus , quod factum potuit explicari. & per caſum repentinum redintegratur dilatio.Bart.

XIIII. Pomponius lib. v. ad Sabinum.

SI ita ſtipulatus eſſem abs te, *Domum* [b] *ædificari?* vel ſi hæredem meum damnauero inſulam ædificare: Celſo placet , non antè agi poſſe ex ea cauſſa , quàm tempus præteriſſet, quo inſula ædificari poſſit [c], nec fideiuſſores dari ante diem tenebuntur [d].

XV. Idem lib. xxvij. ad Sabinum.

ETideo hæſitatur [e] , ſi aliqua pars inſulæ facta ſit,deinde incendio conſumpta ſit , an integrũ tempus computandum ſit rurſus ad ædificandam inſulam : an verò reliquum duntaxat expectãdum, quod deerat? Et verius eſt, vt integrum ei detur [f].

Si unus ex alternatiuis ſtipulatoribus efficiatur non ſoluendo , non liberatur promiſſor. Bartolus.

XVI. Idem lib.vj. ad Sabinum.

SI Stichum [g] aut Pamphilum mihi debeas , & alter ex his meus factus ſit ex aliqua cauſſa [h] , reliquus [i] debetur mihi à te [k].

[a] ¶ *Comprehenſis*. vt ſi ſtipuler dotẽ & donationem lucrari , vt C.de repu.conſenſu.vel ſi matrimonium eſt ſine dote , & ſi mulier ſtipulatur centũ libras auri,cùm vir habeat quadringẽtas,vel amplius in bonis:vt C.de repu.l.ſi circa prin.& eſt ratio in prima parte legis huius, quia contenti eſſe debemus pœnis legibus [a] comprehenſis : niſi & ſtipulatio tantundẽ habeat pœnę, quanta lege ſit comprehenſa.

[b] ¶ *Quod tibi*. aliàs mihi, aliàs tibi. & ſi habes mihi , hæc erat dubitatio : quia fideiuſſ. in id tempus ſe obligare videtur quo non conſtabit principalis:vel ſ. de fideiuſſo. ſi quis poſtquam.Sed contrà eſt,quia ex præſenti [a] tempore ſumit exordium.Paul. l.ſi filius. Si habes,tibi, idem dubiũ erat. quaſi in id tẽpus , à quo incipere non poterit:& ſic totũ pro vna ſtipulatione cõprehenditur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. hæc & ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. ne ponitur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c.

[c] ¶ *Concepta*. pendet ergo,vt ſi Titius ſoluendo eſſe deſierit , teneat obligatio.aliàs cõtrà.Dic ergo,cùm debitor eſſe deſierit, ſcilicet ſoluendo,id eſt,quia factus erit non ſoluendo. Accurſius.

[d] ¶ *Si diuortio*. ſecus [b] ſi conſtante matrimonio, vt C.de dote cau.l. quod de ſuo.Vel dic q̃ etiã cõſtãte matrimonio valet [c], quia in id tẽ pus eſt collata quo poteſt valere,vt argu. [d] ſ.de do.inter vi. & vxo.ſi mortuo.

[e] ¶ *In dotem*. vel quia nihil dedit , ſed propter neceſſarias expenſas exhauſta eſt dos tota,vel virum liberauit per accepti. Accur.

[f] ¶ *Proculus ait*. aliàs deficit.

[g] ¶ *In obligationem*. nouam. Accurſius.

[h] ¶ *De dote*. id eſt ex ſtipulatu,quæ vnà,que datur hodie vir [e],& vxo ri. Accurſius.

[i] ¶ *Culibet*. vt vxori vel etiam extraneæ. & dic quòd non errando fuerit facta ſupradicta promiſsio.vnde inſpiciatur tantum quæ ſit quãlitas comprehenſa,aliàs non valet,vt ſ.ſolu.matrimo.l.penulti.§.mulier.quæ eſt contrà.

[k] ¶ *Legatum eſſet*. iure legati non dotis , & hoc falſa cauſſa non obſtante,vel cùm certũ corpus,vel inſtrumenta dotis demonſtrata ſunt, vt ſ.de leg.§.ſed & ſi vxori.& C.de ſal.cau.adiect. lega. l. iij. & l.fina. Accurſius.

[l] ¶ *Id quod*.] CASVS. Eramus ſimul tu & ego,& debebas mihi ſummam pecuniæ.ego vidi quòd haberes in domo tua pulchram petiã quam putabã eſſe de auro puro,cùm eſſet æs tantùm.petij à te ſummam pecuniæ mihi debitam.tu reſpondiſti : Non habeo argen-

[a] Ita ratiocinatur ſcholaſticus. Paul. l.ſi filius. Si habes,tibi, idem dubiũ erat. quaſi in id tẽpus , à quo incipere non poterit:& ſic totũ pro vna ſtipulatione cõprehenditur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. hæc & ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. ne ponitur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c.

[b] Ita ratiocinatur ſcholaſticus. Paul. l.ſi filius. Si habes,tibi, idem dubiũ erat. quaſi in id tẽpus , à quo incipere non poterit:& ſic totũ pro vna ſtipulatione cõprehenditur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. hæc & ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. ne ponitur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c.

[c] Ita ratiocinatur ſcholaſticus. Paul. l.ſi filius. Si habes,tibi, idem dubiũ erat. quaſi in id tẽpus , à quo incipere non poterit:& ſic totũ pro vna ſtipulatione cõprehenditur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. hæc & ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c. ne ponitur. Quod ergo dicitur in plurali huiuſmodi ſtipulationes. i. proprie vel ſimiles.alij faciunt duas,quod tibi, &c. Item cùm debitor,&c.

[d] ¶ *Dari*.ſcilicet centum nomine pœnæ. Alij dicunt vt dotẽ & donationem propter nuptias.quod nõ placet : quia hæc eſt legitima pœna: vt C.de repu.l.conſenſu. Accurſius.

[e] ¶ *Stipulatio eſt*. quia improbata eſt moribus bonis. R. vt C. de nup.l.neque. Accurſius.

[f] ¶ *Stipulatio*.] CASVS. Promitto tibi centum aureos ſi volam, vel ſi voluero:an valeat ſtipulatio?certè non : quia nulla eſt obligatio cuius poteſtas eſt collata in arbitrium promittentis , quia fortè nũquã vellet ſoluere.Franciſcus. Accurſius.

[g] ¶ *Stipulatio*.ſiue dicam ſi volam,vt ſuprà tit.j.ſub hac. ſiue ſi voluero,vt ſ.e.l.centeſimis.in fin.& dic vt no. ſ.ſi quis ſtipulatus. ſecus ſi voluero,vt ſ.eo.l.centeſimis.§.fina.& facit ſ.de contrahen.empt.l.quod ſæpe.§.penult. Accurſius.

Vi bis.] CASVS. Stipulatus es à me hodie Pamphilum, cras iterum venis , & ſtipularis à me eundem Pamphilum. quæritur nunquid teneat tibi bis ſoluere hunc Pamphilum? Reſpon. quòd non, ſed ſemel ſoluendo liberor à te. Franc. Accur.

[h] ¶ *Non tenetur*.ſcilicet ſoluere,vel quo ad vtilitatem ſtipulantis : tenetur tamen [a] ex vtraque ſtipulatione,vt ſuprà manda. l. ſi mandauero.§.interdum.& infrà de fideiuſſ.l.hæres à debitore.§.primo.Sed cõtrà ſ.eodem.l.ſi dari.ſed ibi ideo ſecus.quia creditoris intereſt. Dicet quis,& hic intereſt , ſaltẽ ratione præſcriptionis , vt C. de præſcript. xxx.anno.l.cum notiſſimi.§.ſed & ſi quis.ſed non credo cogitandum de tali intereſſe [b].arg.ſ.de noua.ſi pup.§.qui actũ. illud cõſtat q̃ eum qui actione bonæ fidei tenetur,poſſumus ſtipul. obliga. [c] vbi ſic nouatio ſecũdũ M.q̃d & dixi C.de noua.l.fi.& facit ſ.de ope.nou.nun. l.ſi procurator.& ſ. de procu.licet.§.eo.& ſ.de reſcind.vẽd.l.ſi id quẽ. §.ſi pupilli.& de leg.j.planè.§.j.& ſuprà de vſufru.ſi alij.§.rerum. Accur.

[a] Ille legat ſequentes quòd legatũ eſt res ſuæ ſtipulatus eſt quia ſibi ſtipulatus eſt ſibi ſolui.

[b] Ita Bar. Alex. & Imol. Idẽ Imol. quod Alex.

[c] Iſta reprobatur per Bar.& alios. pòt tamen ſuſtineri, ſe cũdũ Rapha.& Alexan.

Si ita ſtipulatio.] CASVS. Titius volebat Bertam ducere in vxorem:& quia dubitabat quòd ipſa faceret diuortium culpa ſua , ſtipulatus eſt hoc modo,Berta domina chariſſima,ſcio leuitatem mulierum:quia vbi velis nolunt:vbi nolis cupiunt vltrò , & ideo volo q̃ mihi promittas centum nomine pœnæ ſi tua culpa diuortium factum fuerit.quæritur vtrum talis ſtipulatio valeat? Et dicitur quòd non,quia cõtenti eſſe debemus pœnis legum,quæ ſunt conſtitutæ contra facientes diuortium culpa ſua.Franc. Accur.

[i] ¶ *Si culpa tua*. ò marite.

[k] ¶ *Diuortium factum fuerit,dari* [d] nulla ſtipulatio eſt [e] :

[l] ¶ *Stipulatio*.] CASVS. Bertus mihi debet centum aureos ſi ego ſtipulatus ſum ab eo centum aureos,& ſi ipſe ſtipulatus eſt centum aureos ab eo.& ſi ego ſtipulatus ſum centum aureos ab eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Generaliter.] CASVS. Promisisti mihi hominem occidere: vel carnes comedere in quadragesima: vtrū possum te cōpellere ad hoc faciendum, & si non facias, an habeā aliquod interesse? Et respon. quòd non: quia turpes stipulationes nullius sunt momenti: hoc dicit cum prin. l. seq. & §. si stipulatus planus est. Franciscus.

a ¶ *Turpes.* id est turpitudinem continentes, siue super turpibus rebus interpositas, sed turpiter factæ valent. sed obiicitur exceptio. vt C. de inut. stipula. l. dolo. facit institu. de inutil. stipu. §. quod turpi. & ℨ. de pact. l. iur. sgentium. §. generaliter. & infra eodem, si plagij. & l. si stipuler vt id. & l. stipulatio hoc modo. Aliæ sunt præter legem, vt infra stipulatio ista. §. alteri. aliæ secundum legem. Quandoque autē bona fide fiunt, sed res habet in se dolum, vt infrà eodē, l. si quis cùm aliter. Item quādoque etiam honestum stipulor, & tamen non ago, neque etiam ad pœnam, vt infrà eod. Titia. in prin. & est ratio vt ibi. Accursius.

1 *Flo. actionē.*

b ¶ *Momenti.* iure ciuili sed nec prætorio: vt ℨ. l. sequen. licet dicatur, pacta seruabo. Accursius.

c *Veluti. Offi io.* si concedas tales stipulationes valere, & hoc si non habes: & aliàs dic non solùm iure ciuili sed &c.

2 *Flor. derit. centum.*

d ¶ *Petam.* vt infrà eod. l. quicq; id. §. fin. si autem ante constet ascendere non posse, an possit agere? dic vt not. suprà l. hoc iure. & l. in illa. Accur.

Irem.] CASVS. Stipulatus sum à Titio hoc modo. Promittis mihi tradere equum tuū. respondet Titius, promitto. quæritur, quid mihi debeat? Et respō. quòd tantùm tradere: non autem tenetur mihi proprietatē equi dare: sed sufficit quòd tradat. Franc.

e ¶ *Dari stipulatori.* vt & suprà de actio. empt. datio. §. j. & de cōtrahen. empt. si ita. §. fin. Sed contra infra eodem, l. in conuentionalibus. §. j. Solu. vt ibi.

Cire debemus.] CASVS. Titius interrogat Seiū hoc modo, Promittis mihi xx. & viij. vel sic, promittis mihi Stichum & Pamphilum? quæritur, nūq; id sunt hic quatuor stipulationes, duæ in xx. & octo, & duæ in Sticho & Pamphilo? Et respō. quòd sic: quia tot sunt stipulationes, quot sunt summæ in stipulatum deductæ, vel corpora. Et facit quandam illationem, quòd si nunc stipulor xx. post paululū adiicio quinque non fit nouatio, sed erunt duæ stipulationes. ¶ *Quamuis.*] Dictum est suprà ꝙ tot sunt stipulationes, quot sunt summæ & quot sunt corpora deducta in stipulatum. hoc tamē nō est ita latè intelligendum, quòd si stipuler cumulū pecuniæ, quæ est cōa me, intelliguntur tot esse stipulationes, quot sunt denarij. nam hoc esset absurdum. ¶ *Stipulationem.*] Pater tuus legauit mihi duos seruos, Stichū videlicet & Pamphilum. vel legauit mihi centum scuta ex vna parte, & centum ducatos ex alia parte. certum est quòd hic sunt plura legata, pro quibus petendis habeo act. ex testamento. Ego volens mihi prouidere, & cumulare omnia legata sub vna cautione, venio ad te, & dico sic, Pater tuus legauit mihi tot summas, & tot corpora. redigamus omnia sub vna stipulatione. tu dicis: ego sum contentus. dico ego: Promitris ergo mihi omnia ista, quæ legauit mihi pater tu? soluere in festo Pēteco. tu respōdes: promitto. est hic vna stipulatio plurium corporum, siue summarum, licet sint plura legata. Et subdit alia exempla. nam & familiæ & seruorum est vna stipulatio. Item si quis stipulatus sit quadrigas & lecticarios. Si verò quis stipuletur per conjunctionem copulatiuam, sicuti, promittis illum seruum & illum? plures sunt stipulationes. ¶ *Si à fure.*] Quidam Brito subtraxit equum quendam qui fortè erat meus. ego venio ad eum, & interrogo ipsum. Promittis mihi dare equum, quem altera die furatus es? ille dicit: promitto, an valeat talis stipulatio? Respon. quòd non quia potest esse ꝙ equus ille est meus: stipulatio autē rei meæ non valet. Quomodo ergo stipulabor ab hoc fure? Dicendū est, quòd sic debeo stipulari. O Brito Brito promittis mihi dare qđ te reddere oportet conditione furtiua? Ille respon. promitto. hoc modo facta stipulatio valet. ꝙ si post hanc stipulationem factam equus iste decedat sine mora furis, certè ipse liberabitur: quia stipulatio nouauit conditionem furtiuam, & sic non tenebitur condict. furti. propter nouationem nec ex stipulatu actio. propter interitum speciei. Fran.

3 *Flo. dicit. eius.*

4 *Flo. sint.*

f ¶ *Sunt me sunt.* vna stipulationis cōceptione comprehensæ, vt promittis decem & quinque. Accur.

5 *Manuscripti non fi. stipulationes sed dicerunt. jurēdum &c.*

g ¶ *Species.* vna stipulationis conceptione cō prehensæ, vt Stichum & Pamphilum. Accursius.

h ¶ *Mista.* id est adiecta. & dic primò decem. secundò decem & quinque. primo, Stichum: secundo Stichū & Pamphilū. Se. quæ est hæc illatio, secundum quod euenit &c. Respon. quia quælibet per se: ergo. Pamphili & sic nihil additur primæ, sed alia adiungitur, & nouatio non fit, nisi aliquid noui primę addatur, & sic remanet prima etiam iure veteri.

6 *Flo. hominē plurium.*

i ¶ *In præcedenti.* nam si fuit in præcedenti, se quens est nulla: ac si fuisset actum stipulatur iter: vel si stipulatus vsumfru. stipuletur vsumfru. vel primò quindecim, secundò quinque ex eadem causa. vt ℨ. eod. l. qui vsumfru. & facit ℨ. eod. Titia. §. fin. & ℨ. eod. pluribus. & ℨ. de euict. quia dicitur. & de arbi. l. quid tamen. sed vna est stipulatio propter vnam summam. & dic vt dixi ℨ. eo. l. qui bis. Accur.

k ¶ *Stipulationem.* qua stipulor ab hærede quicquid mihi debet ex causſa legati. Accursius.

l ¶ *Vnam esse.* propter vnam causſam, ex qua debentur, & propter vnā conceptionem. Accursius.

m ¶ *Corpora.* in vno legato: vt grege, & seruis omnibus.

n ¶ *Plura legata.* vt cùm legauerat hoc & illud, & sic plura sunt legata. secus si homines octo aut decem: quia tunc est vnum: vt ℨ. de leg. j. si ex toto. §. fi. quæ est cōtra. Sed quid prodest, si vnum vel plura? Resp. quia cùm est vnum, non possunt pro parte accipi, & pro parte repudiari seruitvt ibi dicitur. & facit ℨ. de lega. j. legatarius. & de legat. ij. lij. & iiij. & v. & vj. & l. si quis seruum. §. j. Item quo ad stipulationē quid prodest fit vna vel plures? Respondetur, propter redhibitionem: nam vnum propter aliud redhibetur, vt ℨ. de ædil. edic. cùm eiusdem. Item opp.[a] legauit dominus omnes seruos suos vel peculium: ergo non Sti chum. sed si petam Stichum dicam ex causſa legati, scilicet mihi debet restitui fisc tignum domus emptæ petitur ex empto: non tamen est emptum. argu. ℨ. de vſucap. eum qui. in fine. Accursius.

7 *Flo. hominē plurium.*

o ¶ *Lecticariorum.* licet enim multa in his corpora sint, tamen plura sunt quæ vnum corpus faciunt.

p ¶ *Illud.* aliud si sub disiuncta coniunctione. vt Stichum aut Pamphilum, vt ℨ. quando di. leg. ce. cùm illud. & ℨ. eo. inter stipulantem. §. j. & de leg. j. si illud.

q ¶ *Hominum* quem mihi furatus est.

r ¶ *Stipulatus.* mihi dari. aliud si tradi: vt ℨ. eo. l. nemo.

s ¶ *Non valet.* assumit. R.

t ¶ *Stipulatus est* dari, vt insti. de actio. §. fic itaq;. & ℨ. eo. l. vbi. in fine.

u ¶ *Stipulatus sim.* animo nouandi.

x ¶ *Conditionis.* furtiuæ. Accursius.

y ¶ *Facere.* scilicet te. Accursius.

z ¶ *Hominem.* pura, Stichum subtractum, & sic non refert quid ex aliena persona quæratur, quia quilibet potest stipulari quod alteri detur, vt ℨ. de stipu. hos. §. j. & ibi Bal. & Salic. & ℨ. de pact. l. ij. §. fi. & ibi Bal. & Salic. & ℨ. de fide. l. ij. §. fi. & ibi Bal. & Salic. & ℨ. de verbo

Universidad de Deusto
Biblioteca

2¶ *Prohibitionis.* aliàs deest, sed intelligitur prohibitionis.
b¶ *Si sororem suam.* sed an valet in alia quæ nō sit soror? Resp. non: vt j. cod. Titia. licet sit arg. contrà §. de sponsali. l. ij. quare ergo hìc dicit de his quæ perpetuò prohibentur? Respon. ideo, quia in his ipso iure non tenet stipulatio, licet in aliis teneat, sed obstat exceptio. & facit C. de legib. & constit. l. non dubium.
c¶ *Recidit.* id est accidit.
d¶ *Adoptiua.* quam possum accipere finita adoptione: vt instit. de nup. §. ij. sed in naturali bene est perpetua caussa prohibitionis.
e¶ *Non responderit.* incontinenti. vel quātum ad verba non est responsum.
f¶ *Consentiat.* cum interrogato, ab interrogante ex interuallo etiam.
g¶ *Responsum est.* ex interuallo.
h¶ *Confirmantur.* vt & §. tit. j. l. in quibuscunque. & facit §. de contrahen. empt. l. in venditionibus.

Si quis.] CASVS. Promisi tibi fundū meum deducto vsufructu, postea per dolū suasiti mihi q promitterem tibi cum vsufr. certè non valet promissio siue stipulatio. Sed quid? emi à te equum minus iusto pretio. s. pro octo scutis, qui valebat xx. hoc tamen nō feci dolo. postea stipulor à te equum prædictum mihi tradi, an possim agere ex illa stipulatione? certè nō: quia dolo facit, qui vult petere ex stipulatione, quæ continet iniquitatem. Fran. Accur.

i¶ *Obligari.* veluti promitti fundum sine vsufruct. vel excipiendo iter & actum.
k¶ *Per machinationem.* id est dolum: veluti fundum cum vsufruct. vel non excipiendo iter. Sed H dicit vt cùm proposueram obligari, dolo inductus sum: quod nō placet: quia nō in qualitate, sed in substātia deciperet. Alij etiam intelligunt hanc legem quando super contractu bonæ fidei interuenit stipulatio: nos in stricti iuris: vt C. de inuti. stipulationib. l. dolo.
l¶ *Obstrictus.* de rigore.
m¶ *Interesserit.* in contrahenda stipulatione.
n¶ *Dolum habet.* qui propriè non potest dici dolus: sed ipsa res iniqua est: vt si fine caussa promiserit totū, vel pro parte stipulatus sum rem quam minus emi dimidia iusti pretij. vel da exemplum de dolo superueniente: vt §. de exceptione doli, apud Celsum. §. Labeo. & l. ij. §. item quæritur.
o¶ *Ex ea stipulatione.* quæ re ipsa iniquitatem continet.

Si certos.] CASVS. Habebam in arca mea centum scuta vetera in vna bursa, quæ mihi donata fuerunt à patre meo, tali tēpore tu stipulatus es à me ista centum scuta. post modum fur quidam subtraxit mihi ista centum scuta. an tibi tenear illa soluere vel alia centum? Respondetur, quòd nec illa, nec alia tibi debeo, ex quo perdita sunt ista. Franc. Accur.

p¶ *Si certos numeros.* qui habētur quasi quædam species: non vt quātitas: vt §. de lega. j. planè. §. sed hoc ita. & l. sed si certos. & l. si seruus. §. qui quinque. & ad legem Falc. in ratione. §. diligenter.
q¶ *Nobis* mutat numerum.
r¶ *Debetur.* quia magis certā speciē, quàm genus stipulari videor: & ideo nimirum si interitu speciei liberatur. Accur.

Stipulatio ista.] CASVS. Titius promisit Seio hoc modo. Ego promitto tibi Seio, quòd pacificè possidebis fundū Cornelianum: nec vllē homo te infestabit in hoc facto quin liceat tibi habere. Quæritur hìc de quibus videtur Titius ꝓmisisse Seio, de se & suis heredibus tantùm: an etiam de extraneis? Respondetur quòd non videtur promisisse nisi de se, & suis hæredibus: q̄a si de extraneis promisit, nō videtur stipulatio valere; quia nemo potest factum alienum promittere, & sic restringit iurisconsultus illam partem stipulationis tantum ad personam promissoris & suorum hæredum. Sed si quis velit promittere factum alienum: debet adiicere pœnam hoc modo, Ego promitto tibi quòd licebit tibi habere hunc fundum: nec quisquam te turbabit in possessione eius: & si quisquam te turbet: promitto tibi centum aureos. nam istam pœnam poterit stipulator exigere, si contra factum fuerit. ¶ *Sed quatenus.*] Quæritur quomodo erit satisfactum huic stipulationi? Respondetur, quando neque ipse promissor, neq; hæres eius, neque hæres hæredis turbat possessionē ipsius stipulatoris. ¶ *Si quis s r è*] Dictum est §. proxi. §. per quas personas nō debeat fieri contrà stipulationē habere licere: vel ipsi stipulatori satisfactum videatur. hic §. ottendit, quid fieri debeat, vel non fieri vt satisfiat stipulationi. Et dicit, ꝙ si quis de possessione pura, aut de vsufr. aut vsu solo eius rei, de qua promisit habere licere, contrauersiam faciat: licet de proprietate nihil quæratur: tamē videtur facere contra stipulationem. nam quotiescunque minuitur alicui ius suum, quod habet, non videtur sibi licere habere. ¶ *Quæritum.*] Semper continuat materiam suam de stipulatione habere licere. & quæritur quam rem possit quis promittere habere licere: suam tantùm, an etiam alienam? Et respon. ꝙ non tantum suam, sed etiā alienam. sed in aliena ita demum stipulatio habebit effectum, si peruenerit in dominium promissoris: quia si semper aliena remaneat, inutilis erit stipulatio.
¶ *Sicut.*] Dictum est §. in §. sed quatenus. ꝙ non tantum promissor ipse tenetur si fecerit contra stipulationē, sed etiam hæredes eius. hìc dicitur. ꝙ sicut ipse stipulator habet act. contra promissorē & hæredes eius, si veniant contra promissionē suā: ita etiam hæredes stipulatoris si ipsis habere non licuerit, poterit agere. Sed quid? promissi tibi habere licere fundum Cornelianū. iste fundus peruenit ad aliquē alium extraneum: ille turbatur in possessione fundi illius: vtrum possit agere cōtra me? Respō. quòd nō: nec refert si quis addat in hac stipulatione istud pronomen mihi, vel non addat: quia semper intelligitur mihi promissum vel hæredibus meis, & nulli alteri extraneo.
¶ *Hi qui.*] Titius habuit Stichum seruum: qui seruus stipulatus est à me hoc modo: Promittis mihi, quòd licebit domino meo habere hìc fundum? dico promitto. certè valet stipulatio: sicut si aliquā aliā rem stipulatus esset Stichus domino suo. Quid aurē, si sic dicat seruus, promittis mihi, quòd licebit mihi habere fundū hunc? an valeat talis stipulatio? Et arguit primò iurisconsul. ꝙ non: quia in hac stipulatione habere licere, ius versatur, quod seruo cōpetere non potest: quid iuris potest habere in hoc fundo: licet de facto possit auferri ab eo: & ipse ab aliis auferre. nec obstat, quòd seruus potest stipulari sibi ire agere licere: quia in hac stipulatione factum versatur. Tamen finaliter concludit iurisconsultus, quòd seruus & filiusfamiliās possunt sibi stipulari habere licere: quia intelligenda est hæc stipulatio in seruo & filio fami. de possessione naturali non auferenda. & sic sibi licere habere saltem naturaliter: cùm seruus naturaliter possidere possit.
¶ *Hæc quoque.*] Planus est. Si seruus stipuletur, quòd sibi liceat possidere: vtilis est stipulatio, quāuis enim de iure ciuili seruus nihil possidere possit: tamen naturaliter detinere potest.
¶ *Habere.*] Quia multoties fecit mentionem de hoc verbo habere: ex ponit nunc quid significet habere: & dicit ꝙ non tā. ūm habere dicitur rē ille, qui est dominus rei: sed plerunq; etiam ille habere dicitur, qui nō est dominus rei: sicut si quis rem depositā tenet, dicitur eā habere apud se, hoc dicit vnico contextu vsque ad §. si quis ita. Fir. Acc.
s¶ *Liceat habere.* hoc sine dubio.
t¶ *Nec per quenquam.* etiam per extraneum u. Vel hìc inquirendo a Ilum de non definiendo, vel verè omnium factum cōtinet, sed in se & hæredibus tenet, in extraneis non: vel dic, hoc secundum quosdamq; probatur statim. Azo.
v¶ *Futurum.* i. neminem facturum quò minus habere liceat. Azo.
x¶ *Videtur.* id est præsumitur prima facie, potest etenim aliter dici, & aliter agi inter partes: vt promittat sic se facturum, vt etiam per alios liceat habere. id est, quòd alius non mouebit controuersiam: quod tenere puto: argumēto infrà eodem, quoties quis. ergo in hac significatione quando promitto me curaturum: possum promittere rem alienam habere licere: non in prima quando simpliciter, vt infrà. Aliena. eadem l. §. quæritur. Item quod hìc dicit habere licere, idem videtur, & de eo qui promittit dolū malū abesse, vel absturum esse: sed videtur interpretari lex omnes istos suum factum promittere: vt j. eo. inter stipulantem. in prin. secundum M. quæ est contrà. Solu. vt ibi. sicut reus.
b¶ *Vtimur.* vt factum alienum promittendo nō obligetur a quis. M. idéoque dicendum, vt de facto alieno nō visa gl. iū- dicetur promissum.
ADDITIO. Dic hoc verūm, nisi in promissione appositum fuerit iuramentum quia tunc propter iuramentum valet secundum. Io.
c¶ *Sed si se.* & tunc est plana. aliàs, sed se, &c.
d¶ *Cæterorum.* vt iure honorario vel fideicōmissario.
e¶ *Efficiat.* Vel alter quem prohibere possit: vt §. de damn. infe. l. fluminum. §. quandam. & §. loca. si fundus. & sic potest intelligi j. eo. inter stipulātē. §. j. vel aliter vt ibi.
f¶ *Per alium.* extraneum.
g¶ *Hæredē.* hæc sunt verba hominis promittentis, præter hæredē, &c.
h¶ *Promittere.* nisi in casu: vt §. de act. empt. Emptorem. §. fin. quæ est contrà. & dic plenè, vt ibi. M.
ADDITIO. Dic ꝙ ibi promissor tenetur de facto tertij & vincentis ex natura præcedētis contractus, hìc nullus præcessit contractus, de quo teneatur de euictione secundū Bart. & Imol.

Hìc versā i¶ *Alienum.* aliàs si simpliciter dixisset, & non dixisset præter hæredem suum, factum promittere videtur: vt modo dixi. M.
k¶ *Ea res.* in pœnali enim stipulatione non inspicitur interesse b qñ non interest stipulantis. vt j. ea. l. §. alteri. Sed opponitur, cum loco interesse hæc stipulatio pœnalis ponitur, hoc casu duplum quantitatis in priore stipulatione tacitè comprehensæ non egreditur secundum quosdam, & ideo inspiciendum est, quæ sit quantitas condictionis. sic inspicitur, quæ sit conditio turpis, vel honesta, vel præcedentem stipulationem vtilem facit, non vt inde nascatur actio, sed metu pœnæ cogitur, sicut sententiæ arbitri, qui sine sacramento cognoscit, vel à iudice non datur, non cogitur aliquis acquiescere per actionē, quæ inde nascatur: quia nulla nascitur, sed per pœnam compromissi, &c.
l¶ *Si nemo.* respondet, eatenus si, &c.
m¶ *Successores.* Sed nonne qui controuersiam mouet, exceptione pellitur? vtique. non ergo de iure litigat: eadem ergo ratione potest committi in aliena re: quia etiam non iure potest facere quis controuersiam. Sed contrà dicitur j. ead. l. §. j. & §. quæritur? Respō. hēdo iuris quod habet in rei vēdic. quod in re aliena diuersum est. nec enim per pactum desit esse dominus: vt C. de transact. siue apud. Item hæc stipulatio idem cōtinere, quod trāsactio. sed certè secus est hìc: quia transactio etiā super re aliena fieri potest, quæ etiā semper fieri potest, propter litem, hæc ex omni caussa, quæ etiā ex liberalitate interponi potest, & est eius promissionis sensus vt ratione istius præsentis vel futuri non agam, & si aliquod istorum defuerit, non committitur. nec est contrà in eo, quod dicit de pœna: vt j. eo. §. quæritur. Item si vir vel uxor. & ideo nec in re aliena, nec in seruo stipulante vel pro vbi seruus alienam mihi habere licere promittis, & cā iniustè adducas & obtines: an post sententiam contēdere potes rē alienam, & iniustè latam sententiam, nec tenearis ex stipu. arg. quòd non supra de legat. j. si seruus plurium. §. j. Illud certum est, quòd lite contestata non cōmittitur: quia nondum declaratum est rem esse tuam, nisi ad expen-

alienum factum promisisse. nemo autem alienum factum promittēdo obligatur a: & ita vtimur b. Sed si c obligat, nc ipse faciat, quò minus habere liceat, obligatur etiam, ne hæres suus faciat, vel quis cæterorum d successorū efficiat e, ne habere liceat. ¶ Sed si quis pro mittat per alium f non fieri, præter hæredem g suum, dicendū est inutiliter eum promittere h factū alienum i .. ¶ At si quis velit factum alienum promittere, pœnā, vel quanti ea res k sit, promittere potest. ¶ Sed quatenus habere licere videbitur? Si nemo l controuersiam faciat, hoc est, neque ipse reus, neque hæredes eius, hæredúmve successores m.

Hæc stipulatio continet non fieri, quò minus liceat habere actionem dominij, vel alterius iuris habiti, vel habendi. Bart.

1 ¶ Si quis n forte nō de proprietate, sed de possessione o nuda cōtrouersiam p fecerit, vel de vsufructu, vel de vsu, vel de aliquo q alio iure eius, quod distractū est r, palàm est, committi stipulationē. Habere enim non licet ei, cui aliquid minuitur ex iure quod habuit s.

2 ¶ Quæsitum est, vtrum propriā demum rem, an & alienam promitti possit habere licere. Et magis est, vt & aliena promitti possit. quæ res t ita effectum habebit, si propria promissoris esse cœperit u. Quare v si perseuerauerit aliena, dicendum erit stipulationem non committi, nisi pœna adiecta sit x, cùm neque per eum, neq; per successorem eius quicquam factum sit y.

Hæc stipulatio committitur contra promissorem, & eius successores, & stipulatori & eius successoribus. Bart.

3 ¶ Sicut autem ex parte rei z successores eius cum ipso tenentur: ita etiam ex parte actoris committitur stipulatio ipsi stipulatori, cęterísque quicunq; ei succedunt a, scilicet si rem ipsius 3 habere non licuerit. Cæterùm, si alij habere non licuerit 4, certo certius est, non committi stipulationē. & nihil intererit, vtrum ita stipuler, *Habere licere*, an, *Mihi habere licere* b?

Hæc stipulatio ius continet, si potest, aliàs refertur ad factum. Bart.

4 ¶ Hi, qui sunt in aliena potestate, his c, in quorū sunt potestate, habere licere stipulari possunt ea ratione, qua cætera quoq; his possunt stipulari. Sed si seruus fuerit ergo casibus, & pro aliena re committitur: sed dic imò est suum ius: vt & j. de bon. liber. l. in seruitute. & j. de solu. etiam. & j. de verb. sig. l. habere.
r ¶ *Quod habuit.* aliud in stipulatione dupli, illa enim non committitur seruitute reali euicta: vt suprà de euict. l. quod ad seruitutes.
s ¶ *Quæres.* id est stipulatio.
t ¶ *Cæperit.* alioquin nec ipse promissor nec successor eius controuersiā mouere potest Azo. Vnde stipulatio non valet. M.
v ¶ *Quare.* quod hìc dicitur quare si perseuerauerit aliena, &c. videtur contrarium suprà proxi. §. sed ibi erat 8 promittentis ius, quod euincit: vt ibi dixi, hìc autem prorsus aliena. Item contrà infrà eodem, inter stipulantem. nam qui promittit habere licere, nō promittit simplex abnutiuum, sed curaturum se ne alius faciat: vt ibi. nam in aliena re culpa potest admitti: vt suprà de legatis primo, cum res. §. sed si alienus. Sed solue vt ibi in l. inter stipulantem. Item contrà, suprà de act. emp. l. ex empto. §. qui autem. aliàs est iste §. in l. emptorem. sed aliter sonant ista verba in venditione, aliter in stipulatione. nam re euicta tenetur ex empto ad pretium, vt ibi dicit, & plenè ibi dixi. hìc est secus.
x ¶ *Adicta sit.* ita, scilicet si per extraneos tibi habere non licuit, vt §. ea l. §. sed si quis. & §. at si quis. & §. sed quatenus. si verò sic promittat pœnam, si per me tibi habere non liceat, & perseuerat aliena, non committitur stipulatio pœnæ. licet lis contestetur, scilicet q̄a nullū ius habet. Pœnam autem accipe certam, vel incertam: vt j. iudi. sol. l. nouissima. §. j.
y ¶ *Factum sit.* suum enim factum, non alienum promisit. M. sed ipse litem non potuit de iure mouere, & ius continet: vt j. §. ij.
z ¶ *Ex parte rei.* id est, promissoris.
a ¶ *Succedunt.* in vniuersum ius. nam huiusmodi stipulatio ad hæredes, vel ad arrogatorem tantùm transit: vt §. de vsufruct. sed & si quis. §. si operas. idem b videtur secundum B. & Mart. in successore rei cui habere licere interest stipulantis: vt §. de euictio. l. si pro re pupil. §. primo.
b ¶ *Licere* non adicto mihi. nam intelligitur, sed de extranea persona non intelligitur: vt j. eod. §. ita stipulatus. §. Chrysogonus. in fi. & facit insti. de stipu. seruo. §. fiue autem.
c ¶ *His.* parentibus & dominis.

1 Flo. quis.
2 Fl. de stipulationes Manuscr. habet.
3 Fl. consentiatur.
4 Fl. deest, bonos.
5 Fl. consentiatur.
6 Fl. de quo e-
7 Fl. de stipulatione.
8 Fl. interest.
9 Fl. ipse.
10 Fl. stipulatus.
11 Fl. de ver. obl.
12 Fl. de stipulatione.
13 Fl. ipse.
14 Fl. de stipulatione.
15 Fl. de stipulatione.
16 Fl. de stipulatione.
17 Fl. de stipulatione.
18 Fl. de stipulatione.
19 Fl. de stipulatione.
20 Fl. de stipulatione.
21 Fl. de stipulatione.
22 Fl. de stipulatione.
23 Fl. de stipulatione.
24 Fl. de stipulatione.
25 Fl. de stipulatione.
26 Fl. de stipulatione.
27 Fl. de stipulatione.
28 Fl. de stipulatione.
29 Fl. de stipulatione.
30 Fl. de stipulatione.
31 Fl. de stipulatione.
32 Fl. de stipulatione.
33 Fl. de stipulatione.
34 Fl. de stipulatione.
35 Fl. de stipulatione.
36 Fl. de stipulatione.
37 Fl. de stipulatione.
38 Fl. de stipulatione.
39 Fl. de stipulatione.
40 Fl. de stipulatione.
41 Fl. de stipulatione.
42 Fl. de stipulatione.
43 Fl. de stipulatione.
44 Fl. de stipulatione.
45 Fl. de stipulatione.
46 Fl. de stipulatione.
47 Fl. de stipulatione.
48 Fl. de stipulatione.
49 Fl. de stipulatione.
50 Fl. de stipulatione.
51 Fl. de stipulatione.
52 Fl. de stipulatione.
53 Fl. de stipulatione.
54 Fl. de stipulatione.
55 Fl. de stipulatione.
56 Fl. de stipulatione.
57 Fl. de stipulatione.
58 Fl. de stipulatione.
59 Fl. de stipulatione.
60 Fl. de stipulatione.
61 Fl. de stipulatione.
62 Fl. de stipulatione.
63 Fl. de stipulatione.
64 Fl. de stipulatione.
65 Fl. de stipulatione.
66 Fl. de stipulatione.
67 Fl. de stipulatione.
68 Fl. de stipulatione.
69 Fl. de stipulatione.
70 Fl. de stipulatione.
71 Fl. de stipulatione.
72 Fl. de stipulatione.
73 Fl. de stipulatione.
74 Fl. de stipulatione.
75 Fl. de stipulatione.
76 Fl. de stipulatione.
77 Fl. de stipulatione.
78 Fl. de stipulatione.
79 Fl. de stipulatione.
80 Fl. de stipulatione.
81 Fl. de stipulatione.
82 Fl. de stipulatione.
83 Fl. de stipulatione.
84 Fl. de stipulatione.
85 Fl. de stipulatione.
86 Fl. de stipulatione.
87 Fl. de stipulatione.
88 Fl. de stipulatione.
89 Fl. de stipulatione.
90 Fl. de stipulatione.
91 Fl. de stipulatione.
92 Fl. de stipulatione.
93 Fl. de stipulatione.
94 Fl. de stipulatione.
95 Fl. de stipulatione.
96 Fl. de stipulatione.
97 Fl. de stipulatione.
98 Fl. de stipulatione.
99 Fl. de stipulatione.
100 Fl. de stipulatione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Non committitur.* de rigore: cùm seruus agere vel conueniri non possit.
b ¶ *Auferri.* de facto.
c *Possit.* propter quod videbatur & aliis se obligare, & alios sibi.
d ¶ *Factum.* s. tantum: vt ff. de acqui. pos. l. possessio quoque. §. j.
e *Sed ius.* id est effectum iuris.
f ¶ *In hac stipulatione.* habere licere.
g ¶ *Vertitur.* quia seruo competere non potuit.
h ¶ *Cùm verò.* inserit nouum casum.
i ¶ *Liceat.* quod pôt. vt insti. de stipu. ser. §. sed cùm factum.
k ¶ *Mihi videtur.* prædicta emendanti.
l ¶ *Filio familias.* de quo non posuit in quæstione: quia non caussat dubium.
m ¶ *De possessione.* i. naturali detentatione. ad quod est arg. contrà. ff. de solu. Stichum. §. vsumfructũ. in fi. & ff. de condi. & demon. l. qui hæredi. & ff. de acqui. possess. l. quod seruus. & l. possessio. §. j. & ff. de pac. l. & hæredi. §. ꝙ si seruus. & §. doli. & j. pro-
§ *Fl. deest, hæc.* xi. §. Accursius.
n ¶ *Retinenda.* sibi.
o ¶ *Non auferenda.* alij R. ad quod est ff. de pecu. l. nec seruus. & de pact. l. contra iuris ciuilis. §. fi filius.
p ¶ *Hæc quoque.* non solum illa cui non adiicitur mihi R. Vel dic
q *Flo. Sed.* nõ solum illa, habere licere.
q ¶ *Stipulatio.* inspecta ratione facti.
r ¶ *Iure ciuili.* inspecto: vt ff. de regu. iur. quod attinet.
Possidere quis ciuiliter, multis modis potest.
s ¶ *Ad possessionem.* id est, vt de facto quæratur ei possessio.
t ¶ *Hoc.* id est hæc stipulatio possidere mihi licere. pluribus tamen modis dicitur qs possidere de iure ciuili. Primò vt hic dicitur, quod ad personas refertur: quod in seruum non cadit vt sic possideat. Secũ dò dicitur ciuiliter possidere, qui possidet animo solo. Item tertiò, qui possidet iustè quod hic non quæritur.
alstam gl. sequitur scribentes hic & Bart. in l. de ætate ff. de minori. & in dẽ Bart. in l. j. ff. cer. pe.
b Ista gl. per scribẽ. hic re putat sing. ad hoc. Appositum ꝙ testes debẽt dẽponere, & in terrogari super his quæ cõstituunt in facto: cuius vti hac stipulatione: & vult vti frui, sicut ego feci an possit Et respõdet, quòd non. possũ tamẽ bene stipulari vti frui pro me, & pro hærede meo. & ꝓbat hoc argumẽtũ à simili, ibi: Nam & si. quia si stipulor mihi ire agere licere: cõpetit etiã hæredi meo. ¶ *Si quis.*]Volebã mihi cautum esse, ne in certa quadã re per Titiũ dolus cõmitteretur, super hoc cõsului iurisperitum, vt me doceret qualiter stipulari deberẽ: qui mihi respõdit, quòd si volo dolũ promissoris abesse alicui rei, sufficit quòd ita stipuler. Titi, promittis mihi dolũ abesse ab hac re, & abfutu rũ esse? ille respõdet, promitto. certè hac promissione obligat se Titius, & etiam suum hæredẽ. Dico ego: domine doctor, bene me docuistis: sed ego sũ homo suspicios⁹ timeo submergi in terra solida, & sẽp vereor ne decipiar, ostẽdatis mihi quomodo tut⁹ esse potero à dolo ipsius promissoris, hæredum eius, & omnium aliorũ? Respondet iurisconsul. oportet quòd in stipulatione tua adiicias pœnã hoc modo, ꝙ mittis mihi, ꝙ dolus abest, abfuturúsque est: & si contrà factũ fuerit; stipulatus sibi habere licere, quæsitum est, an rectè stipulatus videatur? Et ait Iulianus lib. 52. Digest. si seruus stipuletur sibi habere licere: aut per se non fieri, quò minus habere stipulatori liceat, promittat, stipulatio (inquit) non cõmittitur [a]: quamuis auferri [b] res ei, & ipse auferre eandem possit [c]. Non enim factum [d], sed ius [e] in hac stipulatione [f] vertitur [g]. Cùm verò [h] stipulatur, per promissorem non fieri, quò minus sibi ire agere liceat [i], non ius stipulationis (inquit) sed factum versatur. Sed mihi videtur [k], licet iuris verba contineat hæc stipulatio, *Habere licere*: tamen sic esse accipienda, vt in seruo & filiofamiliãs [l] videatur actũ esse de possessione [m] retinenda [n], aut non auferenda [o]: & vires habeat hæc [s] stipulatio.

Verbum possidere, intelligitur ciuiliter, nisi conditio personæ faciat intelligi de naturali detentatione. Bart.

5 ¶ Hæc quoque [p] stipulatio [q], *Possidere mihi licere spondes?* vtilis est. quam stipulationem seruus an possit vtiliter etiam in suam persõam concipere, videamus. Et [6] quamuis iure [r] ciuili seruus non possideat, tamẽ ad possessionem [s] naturalem [t] hoc referendum est. & ideo dubitari nõ oportet, quin & seruus rectè ita stipuletur [v]. Planè si tenere [x] sibi licere stipulatus sit seruus, vtilẽ esse stipulationem conuenit. Licet enim possidere ciuiliter non possint [y]: tenere [z] tamen eos dubitat nemo.

6 ¶ Habere dupliciter accipitur. Nam & eum habere dicimus, qui rei dominus est: & eum qui dominus quidem non est, sed tenet [a]. Deniq; habere rem apud nos depositam solemus dicere.

Stipulatio interposita super iure personali, ad hæredem non transmittitur, nisi exprimatur. Bart.

7 ¶ Si quis ita stipulatus fuerit, Vti frui sibi [b] licere: ad hærẽdem stipulatio ista non pertinet. Sed & si, *sibi*, non addiderit, non puto stipulationem de vsufructu ad hæredem transire [c] †. eóque iure vti mur [d].

Stipulatio doli simpliciter interposita, etiam dolum hæredis comprehendit, non extraneis, nisi pœna fuerit apposita. Bart.

¶ Sed si quis vti frui licere sibi hæredi; suo stipulatus sit, videamus an hæres ex stipulatu agere possit. Et puto⁷ posse: licet diuersi sint fructus [e]. Nam & si ire agere stipulatus sibi habere licere, quæsitum est, an rectè stipulatus videatur? Et ait Iulianus lib. 52. Digest. si seruus stipuletur sibi habere licere: aut per se non fieri, quò minus habere stipulatori liceat, promittat, stipulatio (inquit) non committitur [a]: quamuis auferri [b] res ei, & ipse auferre eandem possit [c]. Non enim factum [d], sed ius [e] in hac stipulatione [f] vertitur [g]. Cùm verò [h] stipulatur, per promissorem non fieri, quò minus sibi ire agere liceat [i], non ius stipulationis (inquit) sed factum versatur. Sed mihi videtur [k], licet iuris verba contineat hæc stipulatio, *Habere licere*: tamen sic esse accipienda, vt in seruo & filiofamiliãs [l] videatur actũ esse de possessione [m] retinenda [n], aut non auferenda [o]: & vires habeat hæc [s] stipulatio.

Verbum possidere, intelligitur ciuiliter, nisi conditio personæ faciat intelligi de naturali detentatione. Bart.

5 ¶ Hæc quoque [p] stipulatio [q], *Possidere mihi licere spondes?* vtilis est. quam stipulationem seruus an possit vtiliter etiam in suam persõam concipere, videamus. Et [6] quamuis iure [r] ciuili seruus non possideat, tamẽ ad possessionem [s] naturalem [t] hoc referendum est. & ideo dubitari nõ oportet, quin & seruus rectè ita stipuletur [v]. Planè si tenere [x] sibi licere stipulatus sit seruus, vtilẽ esse stipulationem conuenit. Licet enim possidere ciuiliter non possint [y]: tenere [z] tamen eos dubitat nemo.

6 ¶ Habere dupliciter accipitur. Nam & eum habere dicimus, qui rei dominus est: & eum qui dominus quidem non est, sed tenet [a]. Deniq; habere rem apud nos depositam solemus dicere.

Stipulatio interposita super iure personali, ad hæredem non transmittitur, nisi exprimatur. Bart.

7 ¶ Si quis ita stipulatus fuerit, Vti frui sibi [b] licere: ad hærẽdem stipulatio ista non pertinet. Sed & si, *sibi*, non addiderit, non puto stipulationem de vsufructu ad hæredem transire [c] †. eóque iure vti mur [d].

Stipulatio doli simpliciter interposita, etiam dolum hæredis comprehendit, non extraneis, nisi pœna fuerit apposita. Bart.

¶ Sed si quis vti frui licere sibi hæredi; suo stipulatus sit, videamus an hæres ex stipulatu agere possit. Et puto⁷ posse: licet diuersi sint fructus [e]. Nam & si ire agere stipu-

s ¶ *Suæ personæ.* l. Planus est, & vide glo.
t ¶ *Inter.*]Sæpe promittunt homines sibi inuicem sub certa die, aut sub conditione, quæ omnino est extitura: & aliquando sub die incerta: vel sub conditione, quam non est certum euenire. Quæritur ergo quæ est differentia inter promissionem factam die certa, & factam in diẽ incertam, respondet iurisconsul. quòd ille, qui promittit in diem certam, statim potest plus facere quàm debeat: & ideo non repetit quasi nimis cito sol ue rit. Ille autem, qui promisit in diem incertam. s. si hoc aut illud factum fuerit: si antè soluat, non videtur fecisse, quod promisit, sed scilicet tantum: imò plus: quia repetit solutum.
¶ *Alteri.*]Volo stipulari hoc modo: Mæui mapromittis mihi, ꝙ dabis c. Titio: an ualeat talis stipulatio? Respõ. quòd nõ: quia nemo potest alteri stipulari: nisi seruus domino suo: aut filius patri suo. Quid ergo faciendum est, si volo alteri stipulari? Certè debet poena apponi veluti, Mæui promittis mihi ꝙ c. dabis Titio. & si non dederis promittis. s. nomine pœnæ: si ille dicat, promitto, & nõ fecerit quod promisit poterit pœna ab eo exigi. *Instipulationibus.*]Habebam duos seruos Stichos. vnus erat albus, alter niger: & vnus multo melior alio. stipulatus es à me hoc modo, promittis mihi seruum tuũ Stichũ dixi, promitto. veniente die solutionis tu vis habere album ꝙ est melior nigro: & dico ego. nõ cogitaui de albo qũ promittebã. sed de nigro: tu dicis, volo habere. qui mihi placet. Nũc quæritur quid iuris? Respõ. ꝙ tu debes habere nigrũ: quia fit interpretatio cõtra te. s. ꝙ sentiemus de nigro: nõ de albo. ¶ *Eum qui.*] Stipulat⁹ sum à Titio hoc modo: promittis mihi dare x. & Seio x. nũquid Titius debet xx. mihi. s. x. & x. Seio: Respõ. ꝙ tãtũ x. debet: quia illa x. quæ mihi promisit, cadẽ promisit & Seio. ¶ *Si stipulet.*]Stipulatus sum à Titio hoc modo: promittis mihi soluere quod mea intererit. vel promittis me indemnem seruare? Et dicitur, ꝙ sic. Et ponit iurisc⁹. exẽplũ. tu & ego eramus tutores vnius pupilli: ego cessi tibi administrationẽ tutelæ, & stipulatus sum à te rem pupilli fal. fo. stipulatio ista valet, interest enim mea fieri, quod stipulat⁹ sum, ga ego obligarer pupillo: sicut tu si malè administrares. ¶ *Si quis insula.*]Promisisti mihi Titio insulã facere: deinde vadis ad Mæuium, & dicis ei: ego promisi Titio facere insulã, sed sum ita occupatus, ꝙ nõ possum seruare, quod promisi, vis tu illã insulam facere, & quod iustum fuerit dabo tibi. tu promittis mihi, quòd facies. certè valet stipulatio. & potero agere ad interesse cõtra te, si non facias. Et similiter pone, in quinque exẽplis sequentibus.
¶ *Si quis ergo.*]Possum stipulari, ꝙ sibi. s. Stichum iudicio. item possum stipulari à te ꝙ ædifices mihi locum sacrum, quia si diceremus nõ posse stipulari ædificari locum sacrũ, sequeretur, quod nec agere possemus ex locato & conducto, quod esset contra iuris disputationem. duæ leges sequen. claræ sunt. Fran. Accur.
b ¶ *Sibi.* non refert apponat, vel non. sic ff. s. & j. tit. j. l. in princ. Sed arg. contrà C. de constitu. pecu. authenti. si quando.
ADDITIO. Dic quòd ibi impersonalitas ex parte promissoris vitiat ex parte autem stipulatoris non, vt hic, secundum Bart.
c ¶ *Transire.* defunctus tamen vsumfruct. habebit, quia sibi stipulatus videtur. vt j. eod. tit. l. ita stipulatus. §. Chrysogonus.
d ¶ *Vtimur.* quia personale est.
e ¶ *Fructus.* id est vsusfructus. Vel dic, vt alij dicunt, quia stipulator percipiet, vt fructum, hæres verò vt causſam, & sic mutat nomen vsusfruct.

vsusfruct. in persona hæredis.
a ¶ *Probamus.* quo ad hoc, vt hæredi debeatur, & hæres agere possit. sed in hoc differunt: quia superior non transit ad hæredẽ, nisi sit actũ: hic transit vt ff. eod. l. ij. in fi. & ff. fami. ercis. hæredes. §. an ea. Item hic ad hæredẽ hæredis, superior non: vt C. de vsufru. l. antiquitas. Item alius est vsusfr. in persona hæredis: alius in persona stipulatoris: vt hic, & C. de vsufru. l. antiquitas. & ff. quibus modis vsusfru. amitt. l. repeti. quod hic non est.
2 *Flor. probatur.*
3 *Fl. deest, dicunt.*
b ¶ *Velit* stipulari.
c ¶ *De plurium.* scilicet extra personas hæredum.
d ¶ *Velit.* à promissore.
e ¶ *Pecuniam.* s. nomine pœnæ.
f ¶ *Spondes.* quia non sufficit ita stipulari, omnem dolum abesse, cùm alienum factum promittitur: sed pœnã debet stipulari: vt hic. & facit j. cod. l. ex ea parte. & ff. vsufruct. quẽadmo. caue. l. huic stipulationi. & j. de verbo. sig. l. hæc verba cui. & ff. s. quæritum. Sed contrà. j. eo. inter stipulantem. in prin. Sol. vt ibi.
g ¶ *Suæ personæ.* stipulantis dolum abesse.
h ¶ *Hæredis.* futuri, nã viuens hæredem non habet: vt ff. de hære. vẽ. l. j. Sic & patris adopti ui dic futuri. & sic stipulando, vt hîc: & promittendo, vt ff. potest alteri stipulari: nisi seruus domino suo: aut filius patri suo. Quid ergo faciendum est, si volo alteri stipulari? Certè debet poeta apponi veluti, Mæui promittis mihi ꝙ c. dabis Titio. & si non dederis promittis. s. nomine pœnæ: si ille dicat, promitto, & nõ fecerit quod promisit poterit pœna ab eo exigi. *Instipulationibus.*]Habebam duos seruos Stichos. vnus erat albus, alter niger: & vnus multo melior alio. stipulatus es à me hoc modo, promittis mihi seruum tuũ Stichũ dixi, promitto. veniente die solutionis tu vis habere album ꝙ est melior nigro: & dico ego. nõ cogitaui de albo qũ promittebã. sed de nigro: tu dicis, volo habere. qui mihi placet. Nũc quæritur quid iuris? Respõ. ꝙ tu debes habere nigrũ: quia fit interpretatio cõtra te. s. ꝙ sentiemus de nigro: nõ de albo. ¶ *Eum qui.*] Stipulat⁹ sum à Titio hoc modo: promittis mihi dare x. & Seio x. nũquid Titius debet xx. mihi. s. x. & x. Seio: Respõ. ꝙ tãtũ x. debet: quia illa x. quæ mihi promisit, cadẽ promisit & Seio. ¶ *Si stipulet.*]Stipulatus sum à Titio hoc modo: promittis mihi soluere quod mea intererit. vel promittis me indemnem seruare? Et dicitur, ꝙ sic. Et ponit iurisc⁹. exẽplũ. tu & ego eramus tutores vnius pupilli: ego cessi tibi administrationẽ tutelæ, & stipulatus sum à te rem pupilli fal. fo. stipulatio ista valet, interest enim mea fieri, quod stipulat⁹ sum, ga ego obligarer pupillo: sicut tu si malè administrares. ¶ *Si quis insula.*]Promisisti mihi Titio insulã facere: deinde vadis ad Mæuium, & dicis ei: ego promisi Titio facere insulã, sed sum ita occupatus, ꝙ nõ possum seruare, quod promisi, vis tu illã insulam facere, & quod iustum fuerit dabo tibi. tu promittis mihi, quòd facies. certè valet stipulatio. & potero agere ad interesse cõtra te, si non facias. Et similiter pone, in quinque exẽplis sequentibus.
¶ *Si quis ergo.*]Possum stipulari, ꝙ sibi. s. Stichum iudicio. item possum stipulari à te ꝙ ædifices mihi locum sacrum, quia si diceremus nõ posse stipulari ædificari locum sacrũ, sequeretur, quod nec agere possemus ex locato & conducto, quod esset contra iuris disputationem. duæ leges sequen. claræ sunt. Fran. Accur.
b ¶ *Sibi.* non refert apponat, vel non. sic ff. s. & j. tit. j. l. in princ. Sed arg. contrà C. de constitu. pecu. authenti. si quando.
ADDITIO. Dic quòd ibi impersonalitas ex parte promissoris vitiat ex parte autem stipulatoris non, vt hic, secundum Bart.
c ¶ *Transire.* defunctus tamen vsumfruct. habebit, quia sibi stipulatus videtur. vt j. eod. tit. l. ita stipulatus. §. Chrysogonus.
d ¶ *Vtimur.* quia personale est.
e ¶ *Fructus.* id est vsusfructus. Vel dic, vt alij dicunt, quia stipulator percipiet, vt fructum, hæres verò vt causſam, & sic mutat nomen vsusfruct.

letur sibi hæredi; suo licere, idem probamus [3] [a].
8 ¶ Si quis dolum malum promissoris hæredis; eius abesse velit [b], sufficere dicimus, [9] *abesse, abfuturúmque esse*, stipulari. si verò de pluriũ [c] dolo cauere velit [d], necessarium esse adiici, *Cui res dolus malus sit non abest, uel non abfuerit, quanti ea res erit, tantam pecuniã* [e] *dare spondes* [f]?

Quæro hic, quando quis stipulatur sibi & hæredibus suis aliquid quod sit ad hæredes transmissibile: utrum in persona hæredis erit noua actio uel stipulatio. Paul.

9 ¶ Suæ personę [g] adiungere quis hæredis [h] personam potest, sed & adoptiui patris persona coniungi poterit.

Debitum in diem certum, potest solui ante diem: secus si in diem incertum. Bart.

10 ¶ Inter certam incertamque [i] diem discrimẽ esse ex eo quoque apparet, quòd certa die ꝓmissum, vel [k] statim dari potest [l]. totũ enim [m] medium [n] tẽpus ad soluẽdum liberum promissori relinquitur. [10] at qui promisit, [p] *si aliquid factum fuerit*, [11] *vel cum aliquid factum sit*, nisi cùm id factum fuerit, dederit: nõ videbitur fecisse, quod promisit [r].

Non potest quis alteri stipulari nisi filius uel seruus: sed metu pœnæ stipulationis ei paretur. Bart.

11 ¶ Alteri stipulari nemo põt [s], præterquã si seruus domino, [t] vel filius patri stipuletur. inuẽtæ enim sunt huiusmodi obligationes [12] ad hoc, vt vnusquisque sibi acquirat, quod sua interest. Cæterùm, vt alij dicunt, nihil interest mea [v]. Planè si velim hoc facere, pœnã stipulari conueniet [x]: vt si ita factũ non sit, vt cõprehensum est, cõmittatur [y] stipulatio etiã ei cuius nihil interest [z]. Pœnam enim cùm stipulatur quis, nõ illud inspicitur [3] quid interfit ei° [13] [b]: sed quę sit quãtitas, [c] quæq; conditio stipulationis [d].
12 ¶ In stipulationibus [e] cũ quæritur, quid actum sit, verba cõtra stipulatorem interpretanda sunt [f].
13 ¶ Eum, qui ita [14] dicat, *Mihi decem, & Titio* [g] *decem*, eadẽ decem, non alia decem [h] dicere credendũ est [i].

Qui alteri stipulatur, potest ex ea stipulatione agere si sua interest. Bart.

14 ¶ Si stipuler alicui, cùm mea interesset, videamus an stipulatio cõmittatur [15]. Et ait Marcellus stipulationem valere in specie huiusmodi. Is, qui pupilli tutelã administrare cœperat, cessit administrationem [16] cõtutori suo: & stipulat⁹ est rem pupilli saluam fore [k]. ait Marcell⁹ posse defendi, stipulationem valere. Interest enim stipulatoris fieri quod stipulatus est, cùm obligarus futurus esset pupillo, si aliter [l] res cesserit.
15 ¶ Si quis insulam faciendam promiserit, aut conduxerit, deinde ab aliquo insulam stipulatori alteri stipulatus est impleri. ad quod est ff. eo. l. ij. & ff. de recep. arbi. l. pœna.
c ¶ *Quantitas.* vt non immodica sit. s. non vltra duplum: vt C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. vnica. §. fancimus. Alij cõtra, vt quantitas legitimarum vsurarum inspiciatur, si est vsurarius: vt C. de vsur. l. cùm allegas. & ff. de act. emp. Iulianus. §. idem Papinianus respondisse refert, & c. Sed prima sententia cõfunditur. ff. de eui. l. fi dictum. Ioan. tu dic plenè vt not. C. de sent. quæ pro eo. l. vnica. §. fancimus.
d ¶ *Conditio stipulationis.* non impossibilis: non turpis, & dic vt ff. in prin. legis.
e ¶ *In stipulationibus.* cõuentionalibus, aliud in prætoriis: vt j. de præto. ftipu. l. in prætoriis.
f ¶ *Interpretanda sunt.* vt hîc. s. eum qui, & c. & sic sine §. legitur. vel dic, stipulatus sum à te Stichũ, & tu dicis te sensisse de albo: ego me sensisse de nigro. & in vtroque potest tenere stipulatio: vt hîc, & j. e. l. qui ex pluribus. & ff. de rer. dub. l. cùm quæritur. si autem cõstat te sensisse de alio, me de alio, obtinet quod legitur j. e. inter stipulantem. §. si Stichum. si autem dicis te sensisse de albo, ego de nigro. & in vno tantum potest tenere stipulatio, quia alter est stipulãtis: obtinet quod est j. e. quotics. vbi plenius dicetur: & facit j. eo. quicquid. & j. eo. proxi. §. & j. e. l. qui sic. & ff. tit. j. l. Arrianus.
g ¶ *Titio decem.* secus si dixit dena: quia tunc xx. & non eadem erunt dena.
h ¶ *Alia decem.* vt ff. de leg. j. fiquis te.
i ¶ *Credendum est.* an ergo valeat in totum? Respon. non. sed in v. alia pars est inutilis: vt insti. de inut. stipu. §. quòd fiquis sibi. nec placet vt dicas Titium adiectum: vt Ir. dixit: quia id esset fi dixiſſ. m aut. sed hîc dixi, & vt insti. dic. tit. §. figs alij. in fi. & j. e. fi mihi & Titio. Sed arg. contrà huic. §. de leg. ij. Mæuius. in princ.
k ¶ *Saluam fore.* vel sibi, vel pupillo: rem pupilli saluam fore stipulatus est, vt j. proxi. §. not.
l ¶ *Si aliter.* i. malè. & facit insti. e. §. sed & fiquis. & de satisda. tu. §. j. ff. nouum.

s ¶ *Alteri stipulari nemo potest.* vt j. de re. iu. l. quo tutela. §. fi. & ff. ti. j. quæcunque. & insti. de inuti. stipu. §. alteri. & C. de inuti. stipu. l. vt inter.
t ¶ *Domino.* quia æstimatur eadem persona cum domino: vt ff. de opt. leg. l. fi Pamphilo. sicut filius cum patre: vt ff. de libe. & posthu. l. in suis. & insti. de inut. sti. §. quod si quis. & C. de impube. & aliis. subsiti. l. fi.
11 *Manuscri. stipulationes.*
v ¶ *Nihil interest mea.* & si quandoque interfit, tunc valet: vt j. §. fi stipulet. & §. fi quis in fulam.
x ¶ *Conueniet.* quando prima nulla erit: tunc secunda pœnalis valebit: quia prima est præter legem, secus si contra legem esset: quia nec prima nec secunda tenebit: argu. j. eo. l. stipulatio hoc modo & hoc modo intelligitur ff. ad l. Falc. quod de bonis. §. j. nam ibi cõtra legem est. sed & si pœna citra stipulationem pacto deducitur, inspicitur interfit vel non: vt in contrario. ff. de ser. ex. l. seruus ea.
Stipulatio cõtra legem facta nulla est.
13 *Fl. deest, eius.*
14 *Flo. Edeest, ita.*
y ¶ *Committatur.* scilicet pœnalis.
z ¶ *Nihil interest.* stipulantis scilicet, cui naturalis est quæsita obligatio, vt alij dicunt, sed quomodo committitur pœna, cùm nulla mora, nulla petitio in principali? Respon. de facto sic cõrectatio: ficut si promittas x. cùm petiero: vel si nauis venerit ex Asia: & me litem contestante venit: vt not. C. de contrahen. stip. l. nuda. Accursius.
15 *Flo. cõmittetur.*
16 *Fl. administratione.*
a ¶ *Non illud inspicitur.* ad pœnam committendam.
b ¶ *Interfit eius.* quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Fieri.* per hæc verba, promittis mihi quòd dabis vel facies illi? & sic expone sequétia exépla. sic ergo cõceptis verbis agã si mea interest: nõ aũt ille aget cui stipulatus sum: vt C. de do. l. cùm res. & ff. e. l. liber homo. §. fi. Sed si dixissem, promittis illi hæc? prorsus est inutilis, etiã si mea interesset secundũ Azo. & H. quia nullũ verbũ hic ponitur per quod videatur mihi quid quæri, nisi in tutore pupilli, & in curatore furioſi, & actore vniuersitatis: vt ff. de contli. pecu. l. cum. §. iiij. & v. & vj. & vij. in casibus tamen per procuratorem quæritur actio: quos dic vt instit. de inuti. stip. §. fi quis alij. Accur.

b ¶ *Mauium.* i. quod Mæuius dabit tibi, sed si habes, Mæuianum, dic quia promisit q̃ dabit ei fundum Mæuij. Accur.

c ¶ *Daturum.* duobus modis legi potest: si habeas Mæuianum, & si habeas Mæuium.

d ¶ *Si is.* Mæuium secundum literam: secundum aliã, i. promissor.

e ¶ *Stipulatus.* promissor dictus.

f ¶ *Patũ.* per ista verba, promittis mihi q̃ dabis vel facies illi &c. vt ff. proxi. §.

g ¶ *Vtilem ex locato.* i. efficacem, secundum Io. vel directa cessante: quia alteri stipulatus est. & facit ff. loca. l. si tibi alienam. & l. si cui.

h ¶ *Vires habebit.* & agam ex huiusmodi stipulatione ad interesse, licet dationem contineat: vt ff. e. liber homo. §. fi.

i ¶ *Interest mea.* dari aliàs non: vt & ff. de pact. l. si vnus. §. quòd si fine persona. & instit. eod. §. alteri. vsque in fin. §. & suprà eo. l. si procuratorem. §. si quis mandauerit.

k ¶ *Sistaa.* id est, sisti iudicio facias: & sic tuum non alienum factum promittis; vt ff. eod. quoties quis.

l ¶ *Constet.* ad interesse: vt d. l. quoties.

m ¶ *Stipulari.* interest enim propter religionem.

n ¶ *Aliquin.* id est, si diceres non valere stipulationem.

o ¶ *Possumus.* ſ. ſi ædificandã locaremus: quod esset iniquum. sed non bene argumentatur. nam res sacra potest vendi: non tamen per stipulationem promitti: vt instit. de inuti. stipulatio. in princ. Accur.

p *Dominus. Secundũ quod.* si ea quæ iuris sunt stipulatus fuerit: sin autem quæ facti sunt, nõ ita: vt ff. eodem. l. quod dicitur. §. ij. vt scilicet tenere ei filio liceat. vel ita si ex re patris stipulatio fiat, insolidum patri quæratur. si aliunde, proprietatem habebit filius: pater verò vsumfructũ. vt C. de bo. quę libe. l. cùm oportet. in principio. & instit. de inuti. stipula. §. ei qui. & C. de contrahen. stipu. l. ij. & ff. de pactis. l. & hæredi. §. nos autem. & ff. de stipula. seruo. l. si ex re. §. si ipsi. & de solutionibus. Stichum. §. quæsitum.

q *Si filius. Acquiritur.* Idem ecõtrà videtur. & facit instit. de stipulatio. seruo. in principio.

Vm qui Calendis.] CASVS. Sunt certi dies in quolibet mense, qui Idus vocantur: alij verò. Calẽdæ. Ego promitto tibi q̃ soluam tibi Calendis Ianuariis. sunt fortè multi dies huius mensis qui continentur sub Calendis. de qua ergo die Calendarũ intelligitur in stipulatione? si fit expressum per nos qua die soluatur, stabitur illi promissioni: si non fit expressum, considerabitur de qua die senserimus. si autem non possumus veritatem facti inuenire, intelligitur promissio facta in primam diem Calendarum. Sed pone quòd hodie incipiunt Calendæ huius mensis, & hodie mihi promittis dare Calendis: quæritur de quibus intelligitur? Respondetur quòd de sequentibus intelligitur facta promissio.

¶ *Quoties autem.*] Titius stipulatus est à Mæuio, Mæui promittis mihi dare cẽtum ex causa tali? Respõdet Mæuius, promitto. quęro, quando debeantur ista centum? Et respondet, quòd præsenti die facte stipulationis. Sed ponamus sic, dicit idẽ Titius cùm esset Lugduni cum Mæuio, Mæui, promittis mihi dare centum scuta Parisius pro tali caussa? respõdet Mæuius, promitto. certè hìc non debetur die præsenti: quia expectandum est quòd Mæuius possit venire Parisius. & posteà facit vnam illationem, quæ clara est ibi, ex lendy quo, &c. ibidem. &c. ficut. ff. dixi. obseruan dum esse in Calendis, ita etiam in Nonis & Idibus seruabitur. Fra. Accur.

1 Flor. quibus aliis.

2 Flor. ff. de

3 Flor. ff. de

4 Flo. ff. de

r ¶ *Aliis.* ſ. Calendis. Accur.

s ¶ *Bąsque.* scilicet Calendas.

t ¶ *Calendas.* nisi natura aliud inducat, vt partum Arethusæ in Calendis Ianua. nã de his quæ post partum sunt, intelligitur: vt ff. eo. interdum. in prin. Sed contrà ad id quod dicit de primis ff. e. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & ff. de pactis. l. veteribus. Respõdeo nisi de primis intelligeretur, nec de secundis eadem ratione: nec de tertiis, & sic de singulis. vt ergo valeat, dicitur vt de primis vi deatur actum. argu. ff. de ver. sig. l. boues. §. j. Item quid si in diebus vel post dies promisit: non adiecto alio? intra biduum tenetur: vt ff. de verborum signifi. l. inter illam. §. fi. Accur

5 Manuscripta aut gra.

fius.

v ¶ *Sequentibus.* quia quod est minimum sequendum est. Accur.

x ¶ *Non ponitur præsenti.* ff. de const. pe. l. promissor. §. j. cõtrà. Sol. vt ibi. & facit ff. de solu. l. qd dicimus. & de regul. iur. l. in omnibus. Accur.

y ¶ *Locus.* vel res adiecta, vel alia caussa: vt ff. eo. continuus. §. item qui insulam. & l. interdum. in principio.

z ¶ *Debeatur.* cum effectu vt possit peti. nã præsens est obligatio: sed differtur exactio: vt instit. eo. §. id autẽ. & ff. eo. l. centesimis. in princ. quę sunt contrà. & facit ff. de ver. signifi. l. inter illam. & l. cedere. & ff. eo. stipula. §. inter. & ff. eo. continuus. §. cùm ita. & §. item quæritur. & l. liber homo. Accur.

a ¶ *Non pro stipulatore.* vt ff. de reg. iur. l. cùm tempus. quandoque pro stipulatore: vt argum. ff. de lega. ij. fi ita. §. Pegasus. & de annu. legat. l. cum aliàs incipit, Labolenus.

b ¶ *In idibus.* vt de primis intelligatur si aliud non apparet: vt dixit de Calendis.

Vi, hoc anno.] CASVS. Promisi tibi dare c. aureos anno præsenti: tu non potes me conuenire nisi in fine anni. Franc.

c ¶ *Qui hoc anno.* Nota tres casus: quia aut stipulor hodie dari: & statim petam: vt ff. eodem, liber homo. §. decẽ. aut in anno: & tunc quod hìc. aut annum, & tunc in initio: vt suprà, de an. lega. in singulos. & C. quando dies lega. cedat. l. j. vel dic vt ibi. & facit ff. tit. j. l. quisquis. & instit. de inuti. stipu. §. penul.

Non

a ¶ *Non rectè petet.* obstat enim exceptio: sed cõpetit actio: vt dixi mus. ff. l. proxima.

Si quis arbitratu.] CASVS. Aedificasti iuxta domũ meã: & vltra terminos posuisti ædificium tuũ. feci te vocari in ius vt destruas opus illud, tu dicis mihi, nolo liti gare. eligamus Lucium Titium, qui diiudicabit inter nos: & secundum quod ipse dicet, destruatur opus quod feci. es tu cõtentus sum dicis. & sic promittis; promitto. posteà adueniente die arbitrij ego absentaui me, & ita arbiter non fuit non pronuntiauit propter moram meam. dicitur hìc quòd promissor non tenetur quasi moram fecerit. Quid autem erit si per arbitrum stetit, quò minùs pronuntietur? Respon. quòd stipulatio effectur inutilis, quia non est à persona arbitratoris nec pœna, quæ adiecta erat, committetur. hoc dicit cum l. sequenti. Franc. Accur.

Scribêres hìc communi iter intelligũt dum rex. & dicunt q̃ si arbitrator super cõtrauentione à stipulatore, nõ perficiente, nihil sequatur arbitramentũ cõtra eum. & sic non tenetur. Dic vt ibi. & ff. de arbitris. & ff. de stipula.

Si dies non additur, præsenti die debetur. Bart.

1 ¶ Quoties autem in obligationibus dies nõ ponitur, præsenti die pecunia debetur: nisi [6] locus [7] adiectus spatium temporis inducat, quo illò possit peruenire. verũ dies adiectus efficit, ne præsenti die pecunia debeatur, [8] ex quo apparet diei adiectionem pro reo esse, non pro stipulatore. [9] Idem in Idibus [10] etiam & in Nonis probandũ est. & generaliter in omnibus diebus.

Quando una præstatio est facienda, petitur in fine temporis. Bart.

XLII. Pomponius lib. xxvij. ad Sabinum.

QVi hoc anno [c] aut [1] hoc mẽse dari stipulatus sit, nisi quendum est. Accur.

6 ¶ *Nisi.* ſ. ſi ædificandã locaremus: quod esset iniquum. sed non bene argumentatur. nam res sacra potest vendi: non tamen per stipulationem promitti: vt instit. de inuti. stipulatio. in princ. Accur.

7 ¶ *Locus.* vel res adiecta, vel alia caussa: vt ff. eo. continuus. §. item qui insulam. & l. interdum. in principio.

8 ¶ *Debeatur.* cum effectu vt possit peti. nã præsens est obligatio: sed differtur exactio: vt instit. eo. §. id autẽ. & ff. eo. l. centesimis. in princ. quę sunt contrà. & facit ff. de ver. signifi. l. inter illam. & l. cedere. & ff. eo. stipula. §. inter. & ff. eo. continuus. §. cùm ita. & §. item quæritur. & l. liber homo. Accur.

9 ¶ *Non pro stipulatore.* vt ff. de reg. iur. l. cùm tempus. quandoque pro stipulatore: vt argum. ff. de lega. ij. fi ita. §. Pegasus. & de annu. legat. l. cum aliàs incipit, Labolenus.

10 ¶ *In idibus.* vt de primis intelligatur si aliud non apparet: vt dixit de Calendis.

Omnibus paribus anni, vel mensis præteritis non rectè petet [a].

Arbitratore non arbitrante non valet stipulatio: & ab eius persona nõ receditur. Bar.

XLIII. Vlpianus lib. 50. ad Sabinum.

SI quis † arbitratu, puta Lucij Titij, sibi restitui [b] stipulat° est: deinde ipse stipulator moram fecerit, quò minus arbitretur Titius, promissor, uasi moram fecerit, non tenetur [c]. Quid ergo, si ipse, qui arbitrari debuit, moram fecerit? Magis pro bandum est, à persona non esse recedendum [d] eius, cuius arbitrium insertum est [e].

XLIIII. Paulus lib. xij. ad Sabinum.

ETideo, si omnino non arbitretur, nihil valet stipulatio: adeò vt & si pœna adiecta sit [f], ne ipsa quidem committatur.

Non refert an per se ipsũ quis stipuletur, an filius uel seruus eius, quo ad acquisitionem ei fiẽdam: nec refert an illi stipulentur expressẽ patri, uel domino, an sibi ipsis: quia utroque casu acquiritur illis. Paul. de Cast.

XLV. Vlpianus lib. 50. ad Sabinum.

QVodcunq; stipulatur is, qui [g] in alterius potestate est, pro eo habetur, ac si ipse [h] esset stipulatus.

Subiectus alienæ potestati potest stipulari eum ipse morietur, sicut non subiectus. Paul. de Cast.

1 ¶ Sicuti cùm morietur quis, stipulari potest: ita etiam ij, qui subiecti sunt alienæ potestati, cùm morientur [i], stipulari [k] possunt.

Si stipulatio patris confertur in tẽpus existẽtiæ sui iuris, filio quæritur utilis actio. Bar.

2 ¶ Si quis ita stipulatus sit, *Post mortem meam filiæ meæ dari.* vel ita, *Post mortem filiæ meæ mihi dari.* vtiliter erit stipulatus: sed primo casu filiæ vtilis actio cõpetit [l], licet [m] hæres ei non existat.

Inter. sit & cum, non est differẽtia cùm apponuntur actui extrinseco. Bart.

3 ¶ Non solùm ita stipulari possumus, *cùm morieris* [n]: sed etiam, *Si morieris.* Nam sicuti inter hæc nihil interest, *Cùm veneris*, aut, *Si veneris*: ita & ibi nihil interest, *Si morieris*, aut [1], *Cùm morieris.*

4 ¶ Filius patri dari stipulari videtur, etsi hoc non adiiciat [o].

Nota hic quòd dies conuentionalis seu tẽpus certum an, & quando, non impedit oriri obligationem ciuilem & naturalem. Paulus de Castro.

XLVI. Paulus lib. xij. ad Sabinum.

ENtesimis † Calẽdis dari vtiliter stipulamur: quoniã præsens obligatio est, in diem autem dilata solutio [p].

Stipulatio facti, quæ personam promissoris concernit, ad hæredem nõ transmittitur. Bar.

1 ¶ Id autem quod in facto est, in mortis tempus conferri non potest [q]: veluti, *Cùm moriuris, Alexandriam venire spondes?*

Promissio, Cùm uolueris, valet stante mortem declares te uelle: secus in promissione, Si uolueris. Bart.

2 ¶ Si ita stipulatus fuero, *cùm volueris* [r]: quidam inutilem esse stipulationem aiunt [s]. Alij ita inutilem esse, si antè quàm cõstituas [t], moriaris. [2] quod verum est. Illam autem stipulationem, *Si volueris dari*: inutilem esse constat.

Accurſius.

Centesimis.] CASVS. Promitto tibi dare Calendis centesimis. dicitur quòd obligatio est perfecta & præsens, licet tempus solutionis sit dilatum in Calendas centesimas: ita quòd si antè soluere tur, non posse repeti. ¶ *id autem.*] Quædam sunt stipulationes quæ possunt conferri in tempus mortis: veluti quæ consistunt in dando. Quædam, quæ consistunt in faciendo: & non possunt conferri in tẽpus mortis: sicut promitto Romã ire cùm moriar. ¶ *Si ita.*] Pone vt in g o. Franc. Accur.

Fidei. Adiecta sit. ſi arbitrio non pareatur.

Vodcunque.] CASVS. Tantum operatur filius qui stipulatur pro patre: quantum ſi ipſe pater stipularetur sibi idem in seruo, & eius domino. ¶ *Sicuti.*] Certum est quòd possum ita stipulari: promittere hoc modo. promitto tibi soluere cùm pater meus morietur. Idẽ in seruo. ¶ *Si quis.*] Habeo filiã. volo ei prouidere de aliqua summa pecuniæ. vẽdo Titio quendã fundũ: & stipulor ab eo hoc modo. promittis centum quæ debes mihi ex caussa vẽditionis, dare filiæ meæ? & hoc modo si filia mea mortẽ meã ille respõdet, promitto. talis stipulatio valet. Ecõtra posſũ ita stipulari, promittis mihi dare centum post mortem filiæ meæ? & hoc casu post mortẽ filiæ meæ cõpetit mihi actio directa ex stipulatu. priori verò casu cõperit actio vtilis filiæ meæ ex stipulatu. ¶ *Non solum.*] Planus est. ¶ *Filius patri.*] Habeo filiũ qui taliter stipulatur Mæui promittis mihi dare? ille respõdet promitto, certè vide tur stipulatus esse patri: licet patris nomen non expresserit in stipulatione. Franc. Accur.

¶ *Si ipse.* pater vel domin', in cuius potestate est filius vel seruus stipulatus. & sic parificat filium stipulari patri: & ipsum patrem sibi. vel sibi ipsi filio: sed & tunc excipe factum: vt suprà eodem. stipulatio. §. fi. & ff. de stipula. seruo. §. sed cùm factũ. item & tunc fallit in seruo: vt infrà de stipula. ſer. l. ij. & l. antepenulti. & facit ff. rem pup. fal-

a ¶ *Fieri.* per hæc verba, promittis mihi quòd dabis vel facies illi? & sic expone sequẽtia exẽpla. sic ergo cõceptis verbis agã si mea interest: nõ aũt ille aget cui stipulatus sum: vt C. de do. l. cùm res. & ff. e. l. liber homo. §. fi. Sed si dixissem, promittis illi hæc? prorsus est inutilis, etiã si mea interesset secundũ Azo. & H. quia nullũ verbũ hic ponitur per quod videatur mihi quid quæri, nisi in tutore pupilli, & in curatore furioſi, & actore vniuersitatis: vt ff. de contli. pecu. l. cum. §. iiij. & v. & vj. & vij. in casibus tamen per procuratorem quæritur actio: quos dic vt instit. de inuti. stip. §. fi quis alij. Accur.

b ¶ *Mauium.* i. quod Mæuius dabit tibi, sed si habes, Mæuianum, dic quia promisit q̃ dabit ei fundum Mæuij. Accur.

c ¶ *Daturum.* duobus modis legi potest: si habeas Mæuianum, & si habeas Mæuium.

d ¶ *Si is.* Mæuium secundum literam: secundum aliã, i. promissor.

e ¶ *Stipulatus.* promissor dictus.

f ¶ *Patũ.* per ista verba, promittis mihi q̃ dabis vel facies illi &c. vt ff. proxi. §.

g ¶ *Vtilem ex locato.* i. efficacem, secundum Io. vel directa cessante: quia alteri stipulatus est. & facit ff. loca. l. si tibi alienam. & l. si cui.

h ¶ *Vires habebit.* & agam ex huiusmodi stipulatione ad interesse, licet dationem contineat: vt ff. e. liber homo. §. fi.

i ¶ *Interest mea.* dari aliàs non: vt & ff. de pact. l. si vnus. §. quòd si fine persona. & instit. eod. §. alteri. vsque in fin. §. & suprà eo. l. si procuratorem. §. si quis mandauerit.

k ¶ *Sistaa.* id est, sisti iudicio facias: & sic tuum non alienum factum promittis; vt ff. eod. quoties quis.

l ¶ *Constet.* ad interesse: vt d. l. quoties.

m ¶ *Stipulari.* interest enim propter religionem.

n ¶ *Aliquin.* id est, si diceres non valere stipulationem.

o ¶ *Possumus.* ſ. ſi ædificandã locaremus: quod esset iniquum. sed non bene argumentatur. nam res sacra potest vendi: non tamen per stipulationem promitti: vt instit. de inuti. stipulatio. in princ. Accur.

p *Dominus. Secundũ quod.* si ea quæ iuris sunt stipulatus fuerit: sin autem quæ facti sunt, nõ ita: vt ff. eodem. l. quod dicitur. §. ij. vt scilicet tenere ei filio liceat. vel ita si ex re patris stipulatio fiat, insolidum patri quæratur. si aliunde, proprietatem habebit filius: pater verò vsumfructũ. vt C. de bo. quę libe. l. cùm oportet. in principio. & instit. de inuti. stipula. §. ei qui. & C. de contrahen. stipu. l. ij. & ff. de pactis. l. & hæredi. §. nos autem. & ff. de stipula. seruo. l. si ex re. §. si ipsi. & de solutionibus. Stichum. §. quæsitum.

q *Si filius. Acquiritur.* Idem ecõtrà videtur. & facit instit. de stipulatio. seruo. in principio.

Vm qui Calendis.] CASVS. Sunt certi dies in quolibet mense, qui Idus vocantur: alij verò. Calẽdæ. Ego promitto tibi q̃ soluam tibi Calendis Ianuariis. sunt fortè multi dies huius mensis qui continentur sub Calendis. de qua ergo die Calendarũ intelligitur in stipulatione? si fit expressum per nos qua die soluatur, stabitur illi promissioni: si non fit expressum, considerabitur de qua die senserimus. si autem non possumus veritatem facti inuenire, intelligitur promissio facta in primam diem Calendarum. Sed pone quòd hodie incipiunt Calendæ huius mensis, & hodie mihi promittis dare Calendis: quæritur de quibus intelligitur? Respondetur quòd de sequentibus intelligitur facta promissio.

¶ *Quoties autem.*] Titius stipulatus est à Mæuio, Mæui promittis mihi dare cẽtum ex caussa tali? Respõdet Mæuius, promitto. quęro, quando debeantur ista centum? Et respondet, quòd præsenti die facte stipulationis. Sed ponamus sic, dicit idẽ Titius cùm esset Lugduni cum Mæuio, Mæui, promittis mihi dare centum scuta Parisius pro tali caussa? respõdet Mæuius, promitto. certè hìc non debetur die præsenti: quia expectandum est quòd Mæuius possit venire Parisius. & posteà facit vnam illationem, quæ clara est ibi, ex lendy quo, &c. ibidem. &c. ficut. ff. dixi. obseruandum esse in Calendis, ita etiam in Nonis & Idibus seruabitur. Fra. Accur.

r ¶ *Aliis.* ſ. Calendis. Accur.

s ¶ *Bąsque.* scilicet Calendas.

t ¶ *Calendas.* nisi natura aliud inducat, vt partum Arethusæ in Calendis Ianua. nã de his quæ post partum sunt, intelligitur: vt ff. eo. interdum. in prin. Sed contrà ad id quod dicit de primis ff. e. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & ff. de pactis. l. veteribus. Respõdeo nisi de primis intelligeretur, nec de secundis eadem ratione: nec de tertiis, & sic de singulis. vt ergo valeat, dicitur vt de primis videatur actum. argu. ff. de ver. sig. l. boues. §. j. Item quid si in diebus vel post dies promisit: non adiecto alio? intra biduum tenetur: vt ff. de verborum signifi. l. inter illam. §. fi. Accur

u Manuscripta aut gra.

fius.

v ¶ *Sequentibus.* quia quod est minimum sequendum est. Accur.

x ¶ *Non ponitur præsenti.* ff. de const. pe. l. promissor. §. j. cõtrà. Sol. vt ibi. & facit ff. de solu. l. qd dicimus. & de regul. iur. l. in omnibus. Accur.

y ¶ *Locus.* vel res adiecta, vel alia caussa: vt ff. eo. continuus. §. item qui insulam. & l. interdum. in principio.

z ¶ *Debeatur.* cum effectu vt possit peti. nã præsens est obligatio: sed differtur exactio: vt instit. eo. §. id autẽ. & ff. eo. l. centesimis. in princ. quę sunt contrà. & facit ff. de ver. signifi. l. inter illam. & l. cedere. & ff. eo. stipula. §. inter. & ff. eo. continuus. §. cùm ita. & §. item quæritur. & l. liber homo. Accur.

a ¶ *Non pro stipulatore.* vt ff. de reg. iur. l. cùm tempus. quandoque pro stipulatore: vt argum. ff. de lega. ij. fi ita. §. Pegasus. & de annu. legat. l. cum aliàs incipit, Labolenus.

b ¶ *In idibus.* vt de primis intelligatur si aliud non apparet: vt dixit de Calendis.

Vi, hoc anno.] CASVS. Promisi tibi dare c. aureos anno præsenti: tu non potes me conuenire nisi in fine anni. Franc.

c ¶ *Qui hoc anno.* Nota tres casus: quia aut stipulor hodie dari: & statim petam: vt ff. eodem, liber homo. §. decẽ. aut in anno: & tunc quod hìc. aut annum, & tunc in initio: vt suprà, de an. lega. in singulos. & C. quando dies lega. cedat. l. j. vel dic vt ibi. & facit ff. tit. j. l. quisquis. & instit. de inuti. stipu. §. penul.

Omnibus paribus anni, vel mensis præteritis non rectè petet [a].

Arbitratore non arbitrante non valet stipulatio: & ab eius persona nõ receditur. Bar.

XLIII. Vlpianus lib. 50. ad Sabinum.

SI quis † arbitratu, puta Lucij Titij, sibi restitui [b] stipulat° est: deinde ipse stipulator moram fecerit, quò minus arbitretur Titius, promissor, uasi moram fecerit, non tenetur [c]. Quid ergo, si ipse, qui arbitrari debuit, moram fecerit? Magis pro bandum est, à persona non esse recedendum [d] eius, cuius arbitrium insertum est [e].

XLIIII. Paulus lib. xij. ad Sabinum.

ETideo, si omnino non arbitretur, nihil valet stipulatio: adeò vt & si pœna adiecta sit [f], ne ipsa quidem committatur.

Non refert an per se ipsũ quis stipuletur, an filius uel seruus eius, quo ad acquisitionem ei fiẽdam: nec refert an illi stipulentur expressẽ patri, uel domino, an sibi ipsis: quia utroque casu acquiritur illis. Paul. de Cast.

XLV. Vlpianus lib. 50. ad Sabinum.

QVodcunq; stipulatur is, qui [g] in alterius potestate est, pro eo habetur, ac si ipse [h] esset stipulatus.

Subiectus alienæ potestati potest stipulari eum ipse morietur, sicut non subiectus. Paul. de Cast.

1 ¶ Sicuti cùm morietur quis, stipulari potest: ita etiam ij, qui subiecti sunt alienæ potestati, cùm morientur [i], stipulari [k] possunt.

Si stipulatio patris confertur in tẽpus existẽtiæ sui iuris, filio quæritur utilis actio. Bar.

2 ¶ Si quis ita stipulatus sit, *Post mortem meam filiæ meæ dari.* vel ita, *Post mortem filiæ meæ mihi dari.* vtiliter erit stipulatus: sed primo casu filiæ vtilis actio cõpetit [l], licet [m] hæres ei non existat.

Inter. sit & cum, non est differẽtia cùm apponuntur actui extrinseco. Bart.

3 ¶ Non solùm ita stipulari possumus, *cùm morieris* [n]: sed etiam, *Si morieris.* Nam sicuti inter hæc nihil interest, *Cùm veneris*, aut, *Si veneris*: ita & ibi nihil interest, *Si morieris*, aut [1], *Cùm morieris.*

4 ¶ Filius patri dari stipulari videtur, etsi hoc non adiiciat [o].

Nota hic quòd dies conuentionalis seu tẽpus certum an, & quando, non impedit oriri obligationem ciuilem & naturalem. Paulus de Castro.

XLVI. Paulus lib. xij. ad Sabinum.

ENtesimis † Calẽdis dari vtiliter stipulamur: quoniã præsens obligatio est, in diem autem dilata solutio [p].

Stipulatio facti, quæ personam promissoris concernit, ad hæredem nõ transmittitur. Bar.

1 ¶ Id autem quod in facto est, in mortis tempus conferri non potest [q]: veluti, *Cùm moriuris, Alexandriam venire spondes?*

Promissio, Cùm uolueris, valet stante mortem declares te uelle: secus in promissione, Si uolueris. Bart.

2 ¶ Si ita stipulatus fuero, *cùm volueris* [r]: quidam inutilem esse stipulationem aiunt [s]. Alij ita inutilem esse, si antè quàm cõstituas [t], moriaris. [2] quod verum est. Illam autem stipulationem, *Si volueris dari*: inutilem esse constat.

Accurſius.

Centesimis.] CASVS. Promitto tibi dare Calendis centesimis. dicitur quòd obligatio est perfecta & præsens, licet tempus solutionis sit dilatum in Calendas centesimas: ita quòd si antè soluere tur, non posse repeti. ¶ *id autem.*] Quædam sunt stipulationes quæ possunt conferri in tempus mortis: veluti quæ consistunt in dando. Quædam, quæ consistunt in faciendo: & non possunt conferri in tẽpus mortis: sicut promitto Romã ire cùm moriar. ¶ *Si ita.*] Pone vt in g o. Franc. Accur.

Fidei. Adiecta sit. ſi arbitrio non pareatur.

Vodcunque.] CASVS. Tantum operatur filius qui stipulatur pro patre: quantum ſi ipſe pater stipularetur sibi idem in seruo, & eius domino. ¶ *Sicuti.*] Certum est quòd possum ita stipulari: promittere hoc modo. promitto tibi soluere cùm pater meus morietur. Idẽ in seruo. ¶ *Si quis.*] Habeo filiã. volo ei prouidere de aliqua summa pecuniæ. vẽdo Titio quendã fundũ: & stipulor ab eo hoc modo. promittis centum quæ debes mihi ex caussa vẽditionis, dare filiæ meæ? & hoc modo si filia mea mortẽ meã ille respõdet, promitto. talis stipulatio valet. Ecõtra posſũ ita stipulari, promittis mihi dare centum post mortem filiæ meæ? & hoc casu post mortẽ filiæ meæ cõpetit mihi actio directa ex stipulatu. priori verò casu cõperit actio vtilis filiæ meæ ex stipulatu. ¶ *Non solum.*] Planus est. ¶ *Filius patri.*] Habeo filiũ qui taliter stipulatur Mæui promittis mihi dare ille respõdet promitto, certè vide tur stipulatus esse patri: licet patris nomen non expresserit in stipulatione. Franc. Accur.

¶ *Si ipse.* pater vel domin', in cuius potestate est filius vel seruus stipulatus. & sic parificat filium stipulari patri: & ipsum patrem sibi. vel sibi ipsi filio: sed & tunc excipe factum: vt suprà eodem. stipulatio. §. fi. & ff. de stipula. seruo. §. sed cùm factũ. item & tunc fallit in seruo: vt infrà de stipula. ſer. l. ij. & l. antepenulti. & facit ff. rem pup. fal-

a ¶ *Non rectè petet.* obstat enim exceptio: sed cõpetit actio: vt dixi mus. ff. l. proxima.

Si quis arbitratu.] CASVS. Aedificasti iuxta domũ meã: & vltra terminos posuisti ædificium tuũ. feci te vocari in ius vt destruas opus illud, tu dicis mihi, nolo liti gare. eligamus Lucium Titium, qui diiudicabit inter nos: & secundum quod ipse dicet, destruatur opus quod feci. es tu cõtentus sum dicis. & sic promittis; promitto. posteà adueniente die arbitrij ego absentaui me, & ita arbiter non fuit non pronuntiauit propter moram meam. dicitur hìc quòd promissor non tenetur quasi moram fecerit. Quid autem erit si per arbitrum stetit, quò minùs pronuntietur? Respon. quòd stipulatio effectur inutilis, quia non est à persona arbitratoris nec pœna, quæ adiecta erat, committetur. hoc dicit cum l. sequenti. Franc. Accur.

Scribêres hìc communi iter intelligũt dum rex. & dicunt q̃ si arbitrator super cõtrauentione à stipulatore, nõ perficiente, nihil sequatur arbitramentũ cõtra eum. & sic non tenetur. Dic vt ibi. & ff. de arbitris. & ff. de stipula.

1 Flor. quibus aliis.

2 Flor. ff. de

3 Flor. ff. de

4 Flo. ff. de

Si dies non additur, præsenti die debetur. Bart.

1 ¶ Quoties autem in obligationibus dies nõ ponitur, præsenti die pecunia debetur: nisi [6] locus [7] adiectus spatium temporis inducat, quo illò possit peruenire. verũ dies adiectus efficit, ne præsenti die pecunia debeatur, [8] ex quo apparet diei adiectionem pro reo esse, non pro stipulatore. [9] Idem in Idibus [10] etiam & in Nonis probandũ est. & generaliter in omnibus diebus.

Quando una præstatio est facienda, petitur in fine temporis. Bart.

XLII. Pomponius lib. xxvij. ad Sabinum.

QVi hoc anno [c] aut [1] hoc mẽse dari stipulatus sit, nisi quendum est. Accur.

6 ¶ *Nisi.* ſ. ſi ædificandã locaremus: quod esset iniquum. sed non bene argumentatur. nam res sacra potest vendi: non tamen per stipulationem promitti: vt instit. de inuti. stipulatio. in princ. Accur.

7 ¶ *Locus.* vel res adiecta, vel alia caussa: vt ff. eo. continuus. §. item qui insulam. & l. interdum. in principio.

8 ¶ *Debeatur.* cum effectu vt possit peti. nã præsens est obligatio: sed differtur exactio: vt instit. eo. §. id autẽ. & ff. eo. l. centesimis. in princ. quę sunt contrà. & facit ff. de ver. signifi. l. inter illam. & l. cedere. & ff. eo. stipula. §. inter. & ff. eo. continuus. §. cùm ita. & §. item quæritur. & l. liber homo. Accur.

9 ¶ *Non pro stipulatore.* vt ff. de reg. iur. l. cùm tempus. quandoque pro stipulatore: vt argum. ff. de lega. ij. fi ita. §. Pegasus. & de annu. legat. l. cum aliàs incipit, Labolenus.

10 ¶ *In idibus.* vt de primis intelligatur si aliud non apparet: vt dixit de Calendis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui sic stipulatur.] CASVS. Debebas mihi c. ex caussa venditionis cuiusdam fundi, quæ soluere debebas in festo Pẽte. ego vt magis securus essem, stipulatus sum à te illa c. hoc modo: promittis mihi soluere illa c. quæ mihi debes, in festo Paschæ? ille respõdet, promitto: quæritur an statim petere possim: vel an debeam expectare vsq; ad festum Paschæ.

Et respon. q; debeo expectare vsq; de festum Paschæ, nec ante possum petere: quia videtur repetita dies Paschæ in ista stipulatione. Fran. Accur.

a ¶ *Qui sic stipulatur.* animo nouandi.

b ¶ *Stipulari.* vt obligatio præsens sit, vel pura. Accur.

c ¶ *Calendis.* Arg. de repetitione. & facit ff. l. qui bis. & l. si dari. & quod ibi not. & l. stipulatio ista. §. eũ qui. & instit. ad legem Aquil. §. ex hoc capite. arg. contrà. ff. ad municip. l. j. in fin.

Sidecem.] CASVS. Stipulatus es à me centum hoc modo, promittis mihi soluere centum cum petiero? ego respondeo, promitto. quæritur, vtrum ista stipulatio sit conditionalis, an non? Respondetur q; non est conditionalis, sed pura. & hoc quod adiectum est cùm petiero non continet aliquam conditionem, sed quãdam admonitionem: vt citius soluatur, & ideo licet prius moriaris quàm à me petas, hæres tuus potest petere. Franc. Accur.

d ¶ *Si decem cùm petiero.* hæc est conditionalis quo ad verba, non quo ad mentem [a]. sic ecõtrà ff. eo. l. interdum. secus si sic [b] dixisset: si petiero: quia conditionalis erit: vt & ff. eo. fi Titius.

e ¶ *Celerius.* id est quandocunque petiero.

f ¶ *Conditio.* cùm nulla fuit conditio, non defecit: & ideo quicunq; hæres erit, petere potest. & facit ff. de tute. l. muto. §. hanc autem. & C. quando dies lega. ced. ex his. & ff. eo. liber. §. decem. & l. si ita quis promisit. j. respon. & ff. de conditio. & demonst. l. Titia hæredi. & C. de iure do. l. si mulier. & de leg. j. Stichum. Accur.

[a] Approbat per Bar. Imol. P. & Alex.

[b] Sequitur Bar. Imol. Cuman. & Alex.

Vm filius familiàs.] CASVS. Pamphilus filiusfamiliàs promisit Titio seruum Stichum: stetit per eum, quòd minus mihi solueret, & sic Stichus decessit. quæritur, quomodo pater de hoc facto teneatur? Respondetur quòd tenetur de peculio, quia si filius habet peculiũ, pater tenebitur soluere pretiũ Stichi serui, qui decessit. si verò pater fuerit in caussa, q; seruus non fit solutus, & decesserit seruus, iste filius non tenebitur amplius. sed datur actio vtilis in patrem. & idem dicendum est in persona fideiussorum. ¶ *Si stipulatus*: Promisiti mihi per te nõ fieri, quòd minus mihi agere vel ire liceret. & quia eras homo fallax, nolui promissioni tuæ stare, nisi fideiussorem dares, quem dediti. per fideiussorem stetit, quòd ire non potui vel agere. quæritur, an mihi teneatis ad interesse, vel tuus fideiussor? & respondetur quòd neque tu teneris, neque fideiussor. si verò per promissorẽ factum est quòd minus ire agere possim: tu teneris mihi & etiam fideiussor ad interesse meum. ¶ *In hac stipulatione.*] Dictum est suprà in l. eadem. §. Cato. quòd possumus stipulari per aliquem non fieri neq; per hæredem suum, quòd minus nobis agere ire liceat. Hic ponitur talis casus. Ego stipulatus sum à te per te non fieri neque per hæredem tuum, quo minus mihi ire agere liceat: hæres tuus ignorauit hanc stipulationem esse factam, & me impediuit ire agere. quæritur an teneatur mihi, attento, q; ignorauit stipulationem esse interpositã? & dicitur quòd tenetur quamuis ignoret stipulationem esse factam, pupillus verò non potest de hac stipulatione teneri.

¶ *Si promissor.*] Promisit Titius Seio hominem dare in festo Paschæ: certum est q; per interpellationem cõstituitur quis in mora, si debite: facta sit. Sed pone q; Seius petiit à Titio hunc hominem ante Pascha & sic ante terminum: post hanc interpellationẽ ante diẽ decessit homo promissus. quæritur an Titius liberatur interitu speciei? Et dicitur q; non: quia non potuit interpellari ante diem promissionis. Franc.

g ¶ *Per eum.* scilicet filium.

h ¶ *Staret.* id est cùm esset in mora: vt ff. de solũtio. si mihi alienum, & ff. eod. l. si ex legati. Accur.

i ¶ *Quatenus.* id est quia vel aliter. vt ff. de reg. iur. l. quatenus. vel suppletur hic, eatenus quatenus. &c. Accur.

k ¶ *Obligatus perpetuò.* propter moram. Azo. ad quod est ff. de fideiuss. l. si à colono. §. fin.

In stipulatione nouante dies præcedentis obligationis intelligitur repetita. Bart.

XLVII. Vlpianus lib. 50. ad Sabinum.

Qui sic stipulatur [a], *Quod te mihi illis Calendis dare oportet, id dare spondes?* videtur non hodie stipulari [b], sed sua die, hoc est Calendis [c].

TOB : TOY De Verborum obligationibus.

Facultas denuntiandi transit ad hæredes, non facultas implendæ conditionis. Bart.

XLVIII. Vlpianus lib. xxvj. ad Edictum.

Si decem [d], cùm petiero [d], dari fuero stipulatus, admonitionẽ magis quandã, quòd celerius [e] red dãtur, & quasi sine mora, quã cõditionem habet stipulatio: & ideo licet decessero priusquã petiero, non videtur defecisse conditio [f].

Mora principalis nocet fideiussori, & patri: secus econtrà. Bart.

XLIX. Paulus lib. xxvij. ad Edictum.

Cvm filiusfamiliàs Stichũ dare spoponderit, & cùm per eũ [g] staret [h] quò minus daret, decesserit [i] Stichus: datur in patrẽ de peculio actio, quatenus [k] maneret filius stipulatori [a] obligatus [b]. At si pater in mora fuerit [l], nõ tenebitur [m] filio: sed vtilis actio [n] in patrẽ dãda est, quę omnia [o], & in fideiussoris ersona dicuntur.

Obligatio nõ faciẽdi, cõmittitur si cõtrà fiat per principales: secus si per fideiussores. Bar.

1 ¶ Si stipulatus fim per te nõ fieri, quò minꝰ mihi ire agere liceat, & fideiussorẽ p accepero, si per fideiussorẽ steterit, neuter q tenetur: sed [3] si per promissorem r vterq;.

Stipulatio de non faciendo committitur si contra fiat per hæredem etiam ignorantem: secus si est pupillus. Bart.

2 ¶ In hac stipulatione, *Neque per te, neque per hæredem tuum fieri* [s]? per hæredem fieri videtur t, quamuis absit v, & ignoret x, & ideo non facit, quod fieri ex stipulatu oportet. Non videtur autẽ per pupillũ stetisse y ex huiusmodi stipulatione z, si pupillus hæres erit a.

Interpellatio facta non congruo tempore, constituit quem in mora. Bart.

3 ¶ Si promissor hominis ante diẽ, in quem promiserat interpellatus sit, & seruus decesserit b, non videtur c per eum stetisse.

Non sufficit se abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est. Bart.

Vlpianus lib. 50. ad Edictum.

In illa stipulatione d.

1 ¶ *Fuerit.* per interpellationem sibi factam.

m ¶ *Non tenebitur.* liberatur enim interitu speciei. Accur.

Obligatio nõ faciẽdi, cõmittitur si cõtrà fiat per principales: secus si per fideiussores. Bar.

n ¶ *Sed vtilis actio.* directa enim non competit: quia liberato filio & pater ab accessoria liberatur strictæ ratione. Ro. vt & ff. de vsur. l. mora. in fi. & ff. eod. l. mora. Sed videtur de dolo dari: vt ff. de dolo. fi fideiuss. Sol. vt ibi.

o ¶ *Quæ omnia.* s. dicta de patre & filio: vt ff. de solut. Stichum aut Pamphilum. circa principẽ. & l. cùm quis. §. fi qui. in fi. §. & facit ff. de iureiuran. l. eum qui. §. j. & de le j. cùm res. §. fi. & de ope. liber. l. si libertus moram. & de solu. inter. in fi. & ff. proxi. §. Item not. patrem cum filio ex vna parte parificari: & ficdeiussorem cum principali ex alia: vt hic & ff. de furt. l. eum qui. §. an pater. sed fallit ff. de min. denique §. sed an hoc. & ff. de his q not. infa. seruus.

p ¶ *Fideiussorem.* de cuius facto nihil promissum est.

q ¶ *Neuter.* ex ea stipulatione: sed fideiussor ex suo facto tenetur: sicut quilibet prohibens tenetur [c] scilicet actione iniuriarum, & confessoria, si eius interesset prohibitum non esse. Sed hoc est contrà ff. prox. §. cũ hic fideiussor ex sua mora teneri deberet: vt ff. de reg. iur. l. in condemnatione. §. vnicuique. Ad hoc respondeo q; tu promisisti de tuo facto, & fideiussor de tuo non de suo [d]. Sed oppo. ergo nulla est fideiussoris obligatio: vt ff. stipulatio ista. ij. respon. quia alienum factum non potest promitti. Sed respõ. speciale [e] in fideiussore vel pro misit indemnitatem [f]. vel dic secũdum Io. § quòd hic curatorũ promisit. Sed tunc opp. ergo in aliud fideiussit: ergo non tenetur: vt ff. de fideiussori. Græcè. §. si quis Stichum. Sed respõdetur h quod circa idem illa duo versantur. vnde non est aliud. vel vt omnis [i] cesset quærela, id est quæstio, dic q; simpliciter fideiussit, dicendo, fideiubeo. & non obstant prædicta. & sic refert sit in dando: vt ff. per §. fi quis Stichum, & non valeat, an in faciendo: vt hic dicitur. Accur.

r ¶ *Sed si per promissorem.* scilicet steterit. Accur.

s ¶ *Fieri.* supple, quo minus mihi ire agere liceat.

t ¶ *Videtur.* scilicet si prohibeat.

v ¶ *Absit.* tempore stipulationis.

x ¶ *Et ignoret.* factam fuisse promissionem. Sed contrà. ff. de regu. iur. qui in alterius. Sol. mero iure tenetur: vt hic: sed restituitur ex clausula generali: vt ibi, quia in alio & c. vt ff. pro suo. l. fin. k

y ¶ *Stetisse.* hoc videtur cõtrà C. si aduer. vendition. pig. l. ij. & ff. qui ex eau. in possessio. eatur. l. apud Iulianum. Sed hic l factum pupilli id est quot prohibitiones, toties committitur: vt ff. eo. l. si fic. vnde & si teneretur, subueniretur: ergo non teneatur: sed in contrariis ex solo defuncti contractu & ipso nihil faciente tenetur.

z ¶ *Stipulatione.* per hæredem non fieri.

a ¶ *Erit.* aliàs erit. & aliàs fit. & supple, & tutorem non habeat, secundum quosdam, cùm nec alius ei moram facere videatur: vt ff. de vtur. l. cùm quidam. §. si pupillo.

b ¶ *Decesserit.* ante diem post interpellationem.

c ¶ *Non videtur.* istud non cancellauit Irne. sed non bene.

In illa stipulatione.] CASVS. Promisisti mihi per te nõ fieri quòd minus mihi ire agere liceat. quæritur quid in hac stipulatione contineatur? Et respondetur quòd non solùm hoc, scilicet quòd me non prohibeas, vel hæres tuus, sed etiam quòd cures & facias quòd ire & agere possim.

d ¶ *Item in stipulatione.* Vendo tibi hæreditatem: & quia in illa hæreditate erant aliqua debita scrupulosa, quæ non erat spes recuperari posse, interposui hanc stipulationem, promittis mihi reddere omnem pecuniam quæ ad te peruenerit de hac hæreditate, vel quę dolo tuo ad te nõ peruenerit? ego respõdeo, promitto. certè si ego facio dolo aliquo ne ad me perueniat pecunia, teneor tibi. Fran.

[1] Sic in Vlor. Pandect.

[2] Flor. deest. [3] Flor. egrit.

[s] ¶ *Per te non fieri* scilicet quo minùs mihi ire agere liceat.

b ¶ *Non hoc.* scilicet solum. Sed in Py. non est, non. Accur.

[1] Fl. possis. [2] Flo. possu.

c ¶ *Possim.* aliàs possim. s. facere vt nõ impediar. Idem cum promittit habere licere: vt ff. eo. inter stipulantem. in prin. vbi plenè dixi. idem in verbo finere: vt ff. loca. si in lege. & facit ff. eod. stipulatio ista in prin. Accur.

d ¶ *Quanta pecunia.* verba stipu. vt ff. de leg. iij. quisquis. & ff. de verb. sig. l. cùm stipulamur.

e ¶ *Egerit.* vt & ff. de hære. ven. l. ij. §. non tantum. sic ff. si quis omiss. caut. testa. l. ij. §. fanè. & ff. soluti. matri. l. si verò. §. ij. Sed arg. contrà ff. quæ in fraud. cred. l. qui autem. Accur.

ADDITIO. Dic quòd ibi loquitur in debitore, qui tenebatur ad non alienandũ: & sic patrimoniũ suũ nõ diminuendum: hic verò tenetur ex forma prouisionis etiam ad acquirendũ, secundum Bart. & Ias.

[4] Ita ideo eo tunc mens in sub ligo fuisse. [5] Ita quæ seruã. [6] Ita secundum Bart. & alios. [7] Ita de.

f ¶ *Is qui alienum* maximè, sed ideo sic dicit: quia in suo non sic facilè euenit quòd possit manumittere sine culpa. Accur.

g ¶ *Culpave.* quæ in alieno adhiberi potest: vt ff. de lega. j. cùm res. §. & facit ff. de leg. j. si alienus. & ff. eo. si seruum. §. si autem. & facit ff. de leg. j. si hæres. & insti. de lega. §. sed si vxori. & ff. de solu. si mihi. & l. qui res. §. arcam. Accur.

Conuentionalibus.] CASVS. Volebam tibi vendere aliquem fundum. conuenimus de pretio inter nos: tu promisisti per stipulationem conuentionali vel simili possum addere vt si nimis progastione. Sed ponamus, domus tua minabatur ruinã domui meæ. ego cõueni te vt cauereres mihi de damno infecto. certè si in hac cautione damni infecti debeat adhiberi fideiussor, non possumus detrahere fideiussoris dationem. & sic de similibus. quia hoc pertinet ad ipsum prætorem. Fran. Accur. sius.

h ¶ *Possim.* possunt enim addere & detrahere.

i ¶ *Prætoriæ.* damni infecti, & rem pupil. saluã fore, & similes: vt ff. de præto. stipu. l. j. in prin.

k ¶ *Ex mente prætoris.* & non contrahentium.

l ¶ *Neque detrahere.* nisi ipsi prætori: vt ff. de præto. stip. l. j. in fi. quæ est contrà. Sed videtur etiam contrahẽti licere: vt ff. de præto. stipu. l. j. §. stipulatio. & de dam. infe. fi finita. ij. respon. & ff. de cuic. si dictum. quæ sunt contrà. Sol. non licet [a] vt remaneãt prætoriæ. mutatio enim prætore data. vel non licet addere vel minuere. ex necessitate enim ex voluntate sola interponuntur, & ideo addere & detrahere licet: vt ff. eo. si certè petatur. l. lecta. & facit ff. de præto. stipu. l. antepenul. & ff. de dam. infec. fi finita. in princ. & deposi. l. j. §. si conuenerit. & de pac. l. j. Accur.

[a] Ilium secundum Bal. Angel. P. de Cum.

m ¶ *Non nudum.* id est, solam translationem possessionis quæ respectu proprietatis quæ abest, dicitur nuda: sed etiã interesse quod causam. id est, vtilitatem bonorũ cõtinet: vt quia res est deteriorata. vt ff. eo. fi fundum, fructus autem non continet principaliter: vt ff. de actio-

emp. datio. §. j. Sed à tẽpore moræ [b] vel lit. contest. per consequentiã: vt ff. de vsu. l. videamus. §. fi actio. Sed cõtrà in eo. tit. de vsu. l. ij. stipulatus. Solu. ibi dixi duo dari, & vacuã possessionẽ tradi. ar. ff. de leg. j. si quando. hic vnum. Item non proprietatẽ continet: vt ff. eod. l. si rem tradi. quæ est cõtrà. vel secundũ Azo [c]. hic venit proprietas: quia successit stipulatio ex tali caussa, ex qua aliàs dominium transfertur: aliàs secus: vt ibi. vel hic plus dicit [d], scilicet vacuam possessionem tradi, ibi tantùm rem tradi. Accur.

[b] Dum mora non præstatur per fructus vt interesse secundum Bar. Imol.

[c] Hæc lectura placet Bar. Paul. Cuman. Alex. & Ias. [d] Ista reprobatur per Imol. Ale & Ias.

[e] Ita etiã reprobatur per prædic. scripti. ben.

n ¶ *Caussam bonorum.* id est, vt in eadem caussa bona præstentur, in qua tunc erant.

Stipulationes.] CASVS. Ista l. dat cõsilium q; contrahentes omnia cõprehendant specialiter, quæ comprehendere possunt, & hoc propter hominum malitiam: qui etiã claras pactiones nituntur cauillari: doli vero clausula pertinet ad ea, quæ non possunt in præsenti videri aut fieri, sed in futurũ timentur, &c. Franc. Accur.

o ¶ *Specialiter.* vt esse, bibere, &c. vel vt scribere librũ de aramẽto tuo non de nocte: nec discipulus tuus ibi scribet, & sine titulis. Accur.

p ¶ *Clausula.* id est dolum malum abesse spondes.

q ¶ *Pertinet.* subaudi etiam, secundum R.

r ¶ *Occupari.* aliàs occupari. i. denominari, vel dici. s. commodè. aliàs occurrere, scilicet ad dicendum, in futuro tamen timetur.

[1] Fl. deest, autem. [2] Fl. deest. singulis. [3] Fl. deberentur.

s ¶ *Ad incertos.* id est, infinitos.

t. ¶ *Casus.* vbi dolus committi possit.

v ¶ *Pertinet.* non ad connumeratos. vt ff. eo. l. doli. Alij vt R. supplent. tantum: vt quia non discipulum, sed alium prauum facit scribere. quæ secunda in idem recidit. Accur.

Stipulationibus.] CASVS. Duo sunt modi stipulandi in omnibus rebus. aut enim genera stipulamur, aut species. si species stipulamur, veluti promittis mihi dare Stichũ & Pãphilum? & si decedo relictis duobus hæredibus, isti duo hæredes nõ habebunt singuli quælibet seruũ, sed quilibet medietatẽ cuiusque serui. si verò genera stipulamur: veluti, promittis mihi duos homines? & stipulator moritur relictis duobus hæredibus, quilibet hæres habebit vnũ hominem.

Operarum.] Dixit superiori §. quando genus promittitur, potest dividi res promissa siue corpora in numerum. hic dicit quòd quando stipulamur operas, possunt diuidi in numerum. Exemplum. Sumus duo qui stipulamur operas octo dierum à liberto nostro. istæ operæ possunt diuidi per numerum, id est, quòd quilibet nostrum habebit operas vnius diei vicissim. si ego hodie habeo, tu habebis cras operas: vel si ego per quatuor dies: tu per alies quatuor habebis. non autem diuidentur operæ, quòd tu habeas per medium, ego per alium medium diem. Si autem libertus malit offerre pecuniam pro operis: tũc quilibet stipulator habebit medietatem pecuniæ illius. Franciscus Accursius.

x ¶ *Aliàs.* id est, quandoque.

y ¶ *Inter dominos.* cùm seruus communis stipulatur.

z ¶ *Hæredes.* cùm liber homo stipulatur, & pluribus hæredibus relictis decedit.

a ¶ *Corporum.* aliàs eorum. & aliàs corporum.

b ¶ *Inter eos.* dominos vel hæredes: vt ff.

c ¶ *Veluti.* exemplum vbi in specie stipulatur. Accur.

d ¶ *Si autem idem.* exemplum in genere.

e ¶ *Fuisset.* in genere.

f ¶ *Hæredibus eius.* quod aliter statui non potest sine captione alterius: cùm ferè semper diuersæ æstimationis sunt species: genera non ita. & facit ff. eo. l. fi centum. Sed contrà ff. de sol. cùm Stichus. Solu. vt ibi f. Item facit ff. eo. in executione.

[f] Non obstat quia debet reliqui seruo istam.

Per te non fieri? non hoc [b] significatur, nihil te facturum, quo minùs facere possim [1] [c]: sed curaturum, vt facere possim [2]. ¶ Item in stipulatione emptæ hæreditatis, *Quanta pecunia* [d] *ad te peruenerit, dolóve malo tuo factum est, erúve quò minùs perueniat*: nemo dubitabit, quin teneat, qui id egerit [3] [e] ne quid ad se peruenire t,

Debitor speciei liberatur, si ante moram species illa desiit esse in commercio. Paul. de Cast.

LI. dem lib. 51. ad Edictum.

Si qui alienum [f] seruum promisit, perducto eo ad libertatem, ex stipulatu actione non tenetur. sufficit enim si dolo culpave [g] caret.

Verba dubia in stipulationibus conuentionalibus, interpretantur ex mente contrahentium: in prætoris, interpretantur ex mẽte prætoris. Bar.

LII. Idem lib. vij. Disputationum.

In conuentionalibus stipulationibus contractui formam [h] contrahentes [4] dant. enimuero prætoriæ [i] stipulationes legem accipiũt ex [5] mento [k] prætoris, qui eas proposuit. denique in prætoriis stipulationibus nihil immutare licet, neque addere, neque detrahere. [l]

Promissio traditionis uacuæ possessionis non continet nudum factum, sed caussam bonorum. Bar.

1 ¶ Si quis vacuam possessionem tradi promiserit, non nudum [m] factum hæc stipulatio cõtinebit, sed caussam bonorum [n].

Clausula generalis non refertur ad specificata. Bart.

LIII. Iulianus lib. xvj. Digestorum.

Stipulationes commodissimũ est ita componere, vt quæcũque specialiter [o] comprehendi possunt, contineantur. Doli autẽ clausula [p] ad ea pertinet [q], quæ in præsenti [7] occupari [r] non possunt: & ad incertos [s] casus [t] pertinet [v].

Stipulatio specierũ diuiditur in quotas, stipulatio generum diuiditur in numeros. Bart.

LIIII. Idem lib. xxij. Digestorum.

In stipulationib[o] aliàs [x] species, aliàs genera deducuntur. Cùm species stipulamur, necesse est inter dominos [y], & inter hæredes [z] ita diuidi stipulationem, vt partes corporum [a] cuique debeantur. Quoties autẽ genera stipulamur, numero fit inter eos [b] diuisio: veluti [c] cùm Stichum & Pamphilũ quis stipulatus, duos hæredes æqs partibus relinquit, necesse est vtri que partem dimidiã Stichi & Pãphili deberi. si autem [1] idẽ [d] duos homines stipulatus fuisset [e], singuli homines singulis [2] hæredibus eius, [f] debentur [3].

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Operarum*.puta operarum decem dierum.
b ¶ *Operarum*.scilicet singularum.Accursius.
c ¶ *In numerum*. vt singulis hæredibus vel dominis stipulantis de bonis testatoris:vt ff. de ope.lib.l.fi quãdo.& l.libertus quipost.§.ideo. Acc.
d ¶ *Stipulatus* a liberto vel etiam ab alio.Accur.
e ¶ *Partem*. diuiditur ergo opera:vt hic, & ff.de oper.libe.l. si quã do.Sed contrà ff. e. stipulationes.§.idẽ.& de oper. libe. l. libertus qui post.Sol. hãc cõsen fitẽ vtergi:vt possit dicere:quidi & præstari pro parte.ar.ff. in fin. l, vel ff. de fundat & ff. necessitate. f. Manuscrip. recèns. b Istæ duæ sãt ad idẽ, q̃ petet totam operam & approbant quilibet vt in contrarium per Antiis. sed soluetur pars & Iaſ. hic & citur peti æstimatio per Bar.& a hos in l.stipulationi ff.eo.

Stipulatio plurium operarum diuiditur numero:secus si una opera Bart.

1 ¶ Operarum a stipulatio similis est iis stipulationibus,in quibus genera comprehenduntur:& ideo diuisio eius stipulationis non in partes operarum b,sed in numerum c cedit 4.Quod si vnam operam seruus communis stipulatus d fuerit, necesse est vtrique dominorũ partem e operæ tantam, quantam in seruo habuerit,petere. Solutio autem eius obligationis expeditissima est,si æstimationem operæ malit libertus offerre , aut si cõsentiant patroni vt his f communiter operæ edantur g.

Facultas soluendi adiecto, non transit ad hæredes eius. Pau.

L V. Idem lib.xxxvj.Digestorum.

CVm quis sibi aut Titio dari stipulatus est,soli Titio , non etiam successoribus h eius rectè soluitur i.

Qui stipulatur sibi & alij decẽ, de eisdẽ decem,non de aliis intelligitur. Bart.

L V I. Idem lib.liij.Digestorum.

EVm, qui ita stipulatur , *Mihi & Titio decem dare spondes?* verisimile est semper vna decem k communiter sibi , & Titio l stipulari:sicuti qui legat Titio & Sempronio , non aliud intelligitur m , quàm vna decem cõmuniter duobus legare.

Expressio futuri hæredis nihil operatur: & perinde habetur,ac si expressus nõ esset. Bar.

1 ¶ *Te & Titium hæredem tuum* n *decem daturum spondes?* Titij persona pro o superuacua p comprehensa est.siue enim solus hęres extiterit, insolidum tenebitur.siue pro parte q,eodem modo quo cæteri cohæredes eius,obligabitur,& quãuis conueniſſe videatur r , ne ab alio hærede,quàm à Titio peteretur : tamen inutile s pactũ conuentum cohæredibus eius t erit.

Filio adicto ad solutionem etiam post emãcipationem potest solui. secus,si adiiciatur ad obligationem. Bar.

2 ¶ Qui sibi aut filio suo dari stipulatur, manifestè personam filij in hoc complectitur,vt ei rectè solua tur.neq; enim interest, sibi,aut ex traneo cuilibet:an sibi,aut filio suo stipuletur u, quare vel manenti 3 in potestate,vel emancipato x filio rectè soluitur. Nec ad rẽ pertinet,quòd qui filio suo dari stipulatur,sibi acquirit y,quia coniuncta z sua persona stipulator efficit pulationem,quasi videatur esse facta nouatio? Respon. quod nõ: quia non tantum est deductum in istam secundã stipulationem,sicut est in prima.non enim posses liberari à me soluendo fundum sine vsufruct. imò semper possem à te petere vsumfru.illius fundi.Sed si tu solueris mihi fundum integrum,ille secundus promissor liberatur à me.

¶ *Si hominem.*]Stipulor à Titio seruum Stichum purè sine vlla dem Stichum stipulor à Seio sub conditione, si nauis ex Asiaveneritcontingit quòd iste Titius interpellatus ante conditionis euentum, quæ appofita est in secunda stipulatione,nõ soluit. & sic est in mora. post quam moram Stichus seruus decedit. dicitur hic quòd statim possum agere cum Titio , qui morã fecitnec Seius mihi te nebitur soluere fi conditio euenerit.Sed ponamus q̃ ego Titio acceptum tuli istũ Titiũ: certè exititente condition tione Seius mihi tenebitur soluere Stichum seruum. Sed quæ est ratio diuersitatis , q̃ fi deceſſerit seruus,Seius liberatur: si verò Titius acceptolatum sit , non liberatur Seius?Respõ. quòd ratio est , quia quando seruus decedit,non est amplius in rerum natura , & sic peti non potest quod non est.Sed quando liberatur Titius per acceptilationem adhuc viuente Sticho : superest id quod peti potest. lor à Titio seruum Sticondition. postea eũ

a ¶ *Solutionis*.vt ff. de solu. Stichum.§.quæsitum.& ff. de constit. pec. sed si filio.§.si mihi.sed cùm pater filio in potestate constituto stipulatur,sibi acquirit.item & sibi ipsi stipulans,sibi acquirit.ergo cùm dicit sibi,aut filio,superfluitas est:vt ff. de stip.ser.sed & si sibi. Respon. hoc casu filius pro adiecto habetur.Accur.
b ¶ *Intelligatur*. quod sic,cùm gratia obligationis quærendæ apponatur.cùm non sibi & filio,sed filio tãtum stipuletur, vt subiicit. Accur
c ¶ *Solutioni*. vt & ff. eo.si duo.& l.si ita stip. §.Chrysogonus. & ff. de sol. Stichum.§. quæsitum.sed cõtrà ff. sol. matr. Caius. sol. ibi etiam actio quæritur ne ptimon mirum ergo si potest ei solui.
d ¶ *Decem*. mẽstrua a , vel annua.
e ¶ *Confestim*. non enim ponitur tempus causſa dilationis : sed potius causſa diuisionis temporis, quid , & ex quo peti possit, situt & qui stipulatur hodie:vt ff. eo. l. liber. §. decem. Accur.
f ¶ *Pacti*. cùm adhuc teneat obligatio. Acc.
g ¶ *Palam est*. cum dixit quoad viuam. Accur.
h ¶ *Calendis*. aliquid diurnum,puta decem : & facit ff. de an. leg. legatum.
i ¶ *Petere*. quia ad tempus deberi non potest:quia perpetuo durat de rigore. certis enim modis tollitur obligatio.Accur.
k ¶ *Submouebitur*. de eo quod post Calendas excurrit.
l ¶ *Nam*.à simili.
m ¶ *Seruitus*. quæ ad tempus esse nõ potest : vt ff.de ser.l.iiij.
n ¶ *Submouebitur*. cũ adhuc vigeat obligatio ; vt d. l. serui. & facit suprà,d e actio.& obligl. obligationum fer.§.placet. & inſtit: co.§.at si ita.& ff. eod. sed & si Stichum.
o ¶ *Ante Calendas*. dicitnihil interest quãdiu est in tempore ante Calendas:quia neuter petet ante:sed in diem Calendarum differtur:vt ff. eo.l. qui hoc anno.vel dic secundum Io.& Hug. & ante Calendas,scilicet finitas:secus si stipuler ante inchoatas : & secundum literam intelligit,vt paria sint omnino. aliud ergo si stipuler ante diem Iouis:quia tunc petam in diem Iouis,& aliud si ante Calendas:quia tunc in diem Calendarum seqcundum eum. vel dic quarto,quod hic dicatur siue proxi.siue non,vt idem sit vtroque,vt de proximis intelligatur:vt suprà eodem , eum qui. & per omnia sic exponitur suprà eod.qui ante.
p ¶ *Sed habere potest*.secus si non posset:vt ff. eo.l. multum. Accu.
q ¶ *Sempronianum*.pleno iure. Accurſius.
r ¶ *Non nouabitur*.quia aliud in secũda stipulatione venit , quàm in prima.& hoc ꝑbat hoc modo:quia nec etiã si à te ipso stipuler posteà eundẽ fundũ detracto vſufructu.fiat nouatio:& hoc meritò,quia, &c.
s ¶ *Fundum*.scilicet tu alius promissor.
t ¶ *Petam*.id est,petendo d fundum consequerer vſumfr. vt ff. eo. Iul. ff. de sol.l.etiã.sed op.contra prędicta quasi videar idẽ stipulari secundò quod primò:& sic fiat nouatio.nam dominium plenũ totum est proprietas nuda,& vſusfr.sunt partes,videor ergo secũdò stipulari partẽ fundi,quod prius eram stipulatus totum.vnde eatenus statim fiat nouatio,quod hic negat.ad quod est ff. de vſufr.l.iiij. & ff. l. qui vſum fundum propter vſumfru.qui deest, eadem oportet dici fundum solutum non esse eum qui petitur,nec primò promiſſum esse eum,qui secundò promittitur:verè tamen idem est. & adde quod no. ff. l. qui vſumfructum.in fi. Accur.
v ¶ *Fundum*.pleno iure.

vt non acquirendæ obligationis gratia,sed solutionis a causſa personam filij,adhibuisse intelligatur b.Quod si soli filio suo , qui in potestate sua sit , dari quis stipulatus sit,non rectè filio soluetur:quia filii persona obligationi magis quàm solutioni c applicatur.

Obligatio sui natura est perpetua, & non finitur tempore ipso iure etiam ex partium conuentione.sed ope exceptionis:quòd tribus probatur exemplis. Bart.

3 ¶ Qui ita stipulatur : *Decem* d, *quoad viuam , dare spondes?* confestim e decem dari rectè petit : sed hæres eius exceptione pacti f conuenti submouendus est. nam stipulatorem id egisse,ne hæres eius peteret,palàm est g quemadmodum is qui Calendis h Ianuariis dari stipulatur, potest quidem etiam post Calendas petere i, sed exceptione pacti submouebitur k, nã l & hæres eius , cui seruitus m prædij ita concessa est , vt quoad viueret , ius eundi haberet , pacti conuenti exceptione submouebitur n.

4 ¶ Qui ita stipulatur , *Ante Calendas* o *proximas dare? spondes?* nihil differt ab eo,qui Calendis dari stipulatur.

Qui habet rem non plenè, potest stipulari quod sibi deest. Pau.

5 ¶ Qui proprietatem sine vſufructu habet, rectè vſumfructum sibi dari stipulatur. id enim in obligationem deducit,quod non habet, sed habere potest p.

Quod solutum non inducit liberationem,illud promiſſum non inducit nouationem. Item solutione totius liberatur debitor partis. Bar.

6 ¶ Si à te stipulatus fuero fundum Sempronianum q , deinde eundẽ fundũ detracto vſufructu ab alio stipuler, prior stipulatio non nouabitur r:quia nec soluendo fundum s detracto vſufructu liberaberis : sed adhuc à te rectè fundi vſumfructũ petam t. Quid ergo est cùm mihi fundum u dederis?Is quoque liberabitur x,à quo detracto vſufructu fundum stipulatus fueram.

Stipulatio conditionalis animo nouãdi moram præcedẽtem non purgat: & cùm certum est secundam stipulationem committi nõ posse,potest statim agi ex prima.& re deficiente in conditionis euentu,secunda committi non potest:secus si extat:licet prima obligatio sit sublata. Bart.

7 ¶ Si hominem y,quem à Titio purè stipulatus fuerã , Seius mihi sub cõditione promiſerit z,& is a pendente b conditione post moram Titij decesſerit,confestim c cum Titio agere potero:nec Seius existente d conditione mihi obligatur 10. e At si Titio acceptum fecissem , Seius existente cõditione obligari f potest.Idcirco hæc tam variè g,q̃ homine mortuo h desinit esse res,in quam Seius obligaretur:acceptilatione autẽ interposita i,supereſt homo, quem Seius promiſerat.

Effectus obligationis conditionalis transit ad hæredes. Bart.

L V I I Idem lib.liij. Digestorum.

SI quis , si Titius consul factus erit,decem dare spoponderit : quamuis pendẽte conditione promissor moriatur, relinquit 1 hæredem obligatum.

Si secunda stipulatio continet plus quàm prima,præsumitur nouatio:secus si minus:nisi actum sit expressè.b.d. Bart.

ibi sic.Quarti h vt R. quòd hic fuit actum quòd propter promiſſionẽ Seij etiam animo nouandi factam nõ purgaretur mora Titij, ibi non fuit actum.Item oppo.quia pendente conditione petitio est nulla vt suprà si cert. peta. l. pecuniam. ergo nulla,mora:vt ff. eo.l.si pupillus.h Respon. i illud quãdo ipse idem promisit.& sic loquitur ff. de sol. qui deceꝫ.§.cùm mihi.in prin.§.& de nouatio.l.si rẽ.ibi,& sic prius, &c. & l.si Stichum.in prin.hic alius , non pro debitore. Vel dic k q̃ hic, posteà in mora cœpit esse lætaliter vulnerando:vt modò dixi : ibi,in contrariis antè fuerat in mora. Vel dic l etiam si ante secundam promissionem fuit in mora:refert,per interpellationẽ, vt ibi, an quia occidit:vt hic. Accur.

a Approbat hic pro seipso non pro Bar. Bald. Ang. Paul. Imol. Cuma. & Iaſlicet Alex. dicat q̃ diuinet.

a ¶ *Reprobat* uidi & præstari pro parte.ar. ff. in fin. l, vel ff. de Iaſ.quia dic parte operæ. id est partem æstimationis operæ.sicut dicitur ff. si ser. ven. loci. §, fi fundus nõ opera.vel dic b vt ſãt ad idẽ, q̃ petet totam operam quilibet vt in contrarium ff. de Antiis. sed soluetur pars citur peti æstimatio inſpecto exitu.
f ¶ *Vt his*.scilicet successoribus patroni.Accurſius.
g ¶ *Edantur*.vt in fundo cõmuni vel alia re.
g ¶ *Edantur*. sic singulariter promiſſæ. Accur.

Vm quis.] CASVS. Promiſti caureos dare Titio aut Seio. tu potes soluere cui volueris ex istis duobus,& vni soluendo liberaberis.Sed ponamus quòd Titius mortuus est relictis hæredibus. quæritur, vtrum soluendo hæredibus libereris sicut si soluiſſes Titio? Resp. quòd non quiã non est à persona Titij recedendum,qui erat in stipulatione comprehensus.Fran.Accur.
h ¶ *Successoribus*.quia certa persona est , à quã recedi non potest. Accurſius.
i ¶ *Rectè soluitur*.quia causſa tantum solu. adiecta est : & facit ff. de solu.l.cum quis.& ff.de pign.is qui promiſit.& ff.de solu.si stipulatus. & l.præcedẽ. & ff. de fideiusſo.si mihi aut.& ff. eod.l.fi in prin.& ff. de condi.& demonstra.qui hæredi.& in eod.tit.l.cùm ita in fi.Accur.

Vm qui.] CASVS. Stipulatus sum hoc modo, Mœui promittis dare decem mihi & titio ? quæritur,an videar tantum x stipulatus, an xx? Et dicitur quòd tantùm decem,& adducit simile in legato, quod est clarum. ¶ *Te & Titium*.] Stipulatus sum à te hoc modo,Promittis tu dare & hæres tuus Titius?quæritur quid profit persona hæredis apposita in stipulatione?Respon,quòd nihil:sed est superuacua. Nam siue ſit hæres Titius solus,tenebitur solus.siue sit hęres cũ aliis, tenebitur pro parte hæreditaria.& licet per appositionẽ personæ Titij videatur cõueniſſe inter me & te ne ab alio possim petere,quam à Titio,tamẽ inutile est pactũ:quia à quocunque qui erit hæres, petere potero. ¶ *Qui sibi*.] Stipulatus sum mihi dari & filio meo.debitor volens liberari,cùm me non reperiret,soluit filio meo.quæritur vtrũ rectè soluerit,& sic liberarus sit?Et respõ.quòd sic:quia filij persona est adiecta stipulationi magis causſa solutionis ,quàm quòd ei acquiraſ. & hoc locũ habet siue filius maneat in potestate patris,siue emãcipetur.vique ibi;nec ad rem.vbi soluit tacitam quæstionem : quia posset quis dicere:quomodo tu dicis mihi,quòd filio solui possit,cùm ita sit quoties pater filio stipulatur,sibimet acquirit.soluit quòd hoc nõ obstat:quia persona filij nõ est adhibita in stipulatione causſa sibi acquirendi:sed tãtùm vt sibi solui possit.vsque ibi,quòd si soli Dicit ,secus est si ego stipulor filio meo soli,non adiuncta persona mea quia tunc non rectè filio soluitur:quia persona filij magis applicatur obligationi,quàm solutioni. ¶ *Qui ita stipulatur*.] Stipulatus sum à te hoc modo,promittis mihi viginti aureos quoad viuamtu respõdes, promitto.quæritur hic,quando petere possim?Respondetur quòd statim. sed an hæres meus petere poterit?Dicitur quòd ſic ipso iure:tamen exceptione repelli potest.& subiungit de hoc duo exẽpla quæ sunt clara. ¶ *Qui ita*.Idem est dicere,promitto tibi ante festum Paschæ,& promitto tibi in festo Paschæ. ¶ *Qui proprietatem*.] Planus est. ¶ *Si à te*.] Stipulor à te fundum Sempronianum.posteà venio ad Titium,& stipulor ab eo eundem fundum sine vſufructu.hoc est nudã proprietatem.quæritur hic,vtrum liberatus sis propter istam secundam stipulationem? Respon. Solutionis

x ¶ *Liberabitur*. quia duæ lucrativæ causſæ, &c.vt ff.tit.j. l. omnes debitores.& facit ff. de sol.l.quoties. Accur.
y ¶ *Si hominem*.certũ, puta Stichum. Accurſius.
z ¶ *Promiſerit*.scilicet nouandi animo e : a ¶ *Et is*.Stichus. Accurſius.
b ¶ *Pendẽte*.aliàs pendente:aliàs existente.
c ¶ *Confestim*. non expectando euentum cõdi. Sed videtur Titij moram purgatam propter promissionẽ Seij, & sic interitu rei liberatur Titius : vt ff. de sol.l.qui decẽ.§.cũ mihi Stichum. in fi.§. & ff. de noua.quoties.ibi, vnde Marcellus, &c. d ¶ *Obligatur*.cùm res non subfitit:vt ff. de noua.l. quoties.j.respon. e ¶ *Obligari potest*.Sticho viuo conditione existente.
f ¶ *Variè*. cùm vtroque casu existente conditione nõ inuenitur quid nouetur.
g ¶ *Homine mortuo*.pend ente conditione.
h ¶ *Interposita*.vt in casu secundo.

Si quis.] CASVS. Promiſisti mihi decem sub conditione si rex Parisius veniat,pendente conditione tu decedis.videbatur quòd obligatio esset extincta,eo q̃ non euenit conditio te viuente : sed non sic:quia hæres tuus tenebitur post te quando conditio euenerit.Fran. & Iaſ.
i ¶ *Relinquit*.Idem econtrà in stipulatore.vt infra.co. §. ex conditionali.Accur.

1 Fl. *vero' simi lant.*

1 Fl. *relinquet.*

Approbat hic per Ange.Pau. Iaſ. Diuinat ibi. Bar. Ang. Paul. Imol. & Iaſ. Cuma. Alex. & Iaſ.

Ista reprobat per Ange.Pau. Iaſ. & Iaſ.

Ista approbatur per Bar. Ang. Paul. Imol. Cuma. Alex. & Iaſ.

Ista approbatur per Bar. Ang. Paul. Imol. Cuma. Alex. & Iaſ.

Ista approbatur per Bar. Ang. Paul. Imol. Cuma. Alex. & Iaſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui vsumfructum.] CASVS. Facit hic iuris con. quatuor cõparationes. Prima est ista, stipulor à te vsumfructũ fundi Titiani: deinde stipulor à te totũ fundum. i. cũ proprietate & vsufructu. certè dicit quòd hæc stipulatio similis est illi, quando quis stipulatur partem alicuius rei, deinde totam rem stipulatur, nam vsusfr. est pars fundi. Sed ponamus econtrà, stipulor à te totum fundum, deinde vsumfruct. certè similis ero ei, qui primò totum stipulatur, postea partem. Sed qui primò actum stipulatur, deinde iterũ nihil prodest sibi secũda stipulatio: sicut, qui primò decẽ stipulatur, deinde v. nihil agit quo ad suum cõmodum. ponit etiã aliud exẽplum, quod sequitur de vsufruct. & vsu. nã vsus semper est in vsufructu. Cætera plana sunt. Frã. Acc.

a ¶ *Qui vsumfructum.* qui partem dominij obtinet.

b ¶ *Fundum.* pleno iure. Accur.

c. ¶ *Vsusfructus.* ab eodem, secus si à fideiussore: vt ff. de fideiuss. l. si à reo. §. si reo. vbi valet secunda quæ hîc non valet. Accur.

d ¶ *Deinde.* & ideo inutilis est hæc stipulatio, & hoc per similia ostendit. Accu.

e ¶ *Sed qui actum.* aduersari videtur dictio sed, quasi aliud sit in superioribus, quàm in sequentibus stipulationibus. nam impossibile est quòd iter fit pars actus: sed vsusfr. bene est pars fundi: sed tamẽ idem est in vtroque casu secundũ Hu. & sic aduersatur ad factum, non ad ius. vel dic a aduersatur ad primum casum, quando primò partem, posteà totum: quia ibi valet secunda, nisi in ea parte b quę venerat in prima. hæc autem quando primò totum: nihil valet secunda, cùm totum venerat in prima. & semper intellige quo ad vtilitatem stipulantis c: vt etiam ipso iu. not. suprà eod. l. qui bis.

f ¶ *Nihil agit.* secus econtrà, si primò iter, posteà actũ: quia secunda valet: vt ff. de noua. l. si pupillus. §. fi. Item hoc quo ad vtilitatem, diuer sæ tamen sunt seruitutes: vt ff. si serui. vendi. l. loci. §. j. Accur.

g ¶ *Deinde quinque.* de eisdem decem.

h ¶ *Nihil agit.* quò ad vtilitatem, verè tamen tenetur ex vtraque d, & idem in superiori de fundo: vt ff. eo. l. qui bis. Accur.

i ¶ *Expresserit.* non ergo fit nouatio si primò totùm, posteà partem stipulor. vt ff. e. l. eum qui. §. pen. & hîc, & j. de nouatio. l. si pupillus. §. fin. nisi expresse dicatur vt fiat: vt hîc, & plenè dixi in dicta l. si pupillus. §. fi. quod hodie est generale c: vt C. de nouatio. l. fi. item facit ff. de excep. rei iudi. fi cum testamẽto. §. ij. & de vsufr. lega. fi alij. in prin. & de vsu. & habi. per seruum. §. j.

k ¶ *Expirante.* id est, deficiente.

l ¶ *Petitio.* distingue quia fundi interpretatiuè vsusfr. pars est: quinque, decem verè, vsus pars vsusfru. & iter pars actus, nec verè, nec interpretatiuè. vnde primis casibus fit nouatio secundum has leges. in alio, vel similibus nõ nisi agatur. Vel dic q̃ non fit nouatio f, vt statim dixi. Accursius.

Quoties.] CASVS. Promisisti mihi circa festum sancti Michaelis certam mensuram olei, vel frumẽti soluere in festo Paschæ. tu non soluis mihi in termino promisso. volo a te exigere æstimationem illius frumenti: quæritur cuius temporis erit æstimatio habẽda? Respondetur q̃ tantum æstimabitur, quantũ valebat in festo Paschæ, quãdo soluere tenebaris. si enim aliter fieret, promissor posset decipi: scilicet si fieret æstimatio vltra festum Paschæ, quia tũc plus valet. Similiter pone casum in l. sequen. quãdo quis promittit aliquid soluere alio loco, quàm in quo promissum est: quia fit æstimatio in id quantum valebat in loco vbi peti primum potest. Fran.

1 Flo. deest, fũdum.

2 Flo. Et econtrario.

3 Fl. si quis fructum.

a Ista placet dic Ange. Paul. Alex. & Ias.

b Imo etiã ea secundum Ias.

c Imo die q̃ etiam ipso iu te non valet secunda, secũdum Ias. d Nihil est secundũ Ias.

e Approbat per Bar. Bald. Paul. Ang. Imol. Cuma. Alexan. & Ias.

f Approbat per dar. Ange. Paul. Alex. & Ias.

LVIII. Idem lib. liiij. Digestorum.

QVi vsumfructum [a] fundi stipulatur, deinde fundũ [b], si milis est ei, qui partẽ fundi stipulatur, deinde fundũ [1] totũ: quia fundus dari non intelligitur si vsusfructus [c] detrahatur. Ex [2] cõtrario, qui fundum stipulatus est, deĩde vsumfructum: similis est ei, qui totum stipulatur, deinde [d] partem. Sed qui primò actum [e] stipulatur, deinde iter, posteriorè stipulatione nihil agit [f], sicut qui decẽ, deinde quinque [g] stipulatur, nihil agit [h]. Item si quis vsumfructum [3], deinde vsũ stipulatus fuerit, nihil agit: nisi in omnibus nouandi animo hoc facere specialiter expresserit [i]. tunc enim priore obligatione expirante [k], ex secunda introducitur petitio [l], & tam iter, quàm vsus, necnõ quinque exigi possunt.

In æstimatione quæ venit iudicis officio, inspicitur tempus moræ. Bart.

LIX. Idem lib. lviij. Digestorum.

QVoties in diem, vel sub conditione oleũ quis stipulatur, eius [m] æstimationem eo tempore spectari oportet, quo dies obligationis venit [n]. tunc enim ab eo peti potest [o] alioquin [1] rei captio [p] erit [q].

LX. Vlpianus lib. xx. ad Edictum.

IDem erit, & si Capuæ certum ólei pondo dari quis stipulatus fit. nàm eius tẽporis fit æstimatio, cùm [r] peti potest. Peti autẽ potest, cùm [1] primùm in locum peruenire potuerit.

Non valet stipulatio per quam auferitur libera testandi voluntas.

LXI. Iulianus lib. ij. ad Vrseium Ferocem.

STipulatio † hoc modo cõcepta, *Si hæredem me non feceris, tantum dare spondes?* inutilis est: quia contra bonos mores [s] est hæc stipulatio.

Seruus acquirit inuito domino. Bart.

LXII. Idem lib. ij. ex Minicio.

SEruus vetãte domino, si pecuniam ab aliquo [1] stipulatus sit, nihilominus obligat domino promissorem [t].

Stipulatio semel commissa, iterum nõ cõmittitur: & ad veritatem distinctiuæ sufficit alterum esse verum. Bart.

LXIII. Africanus lib. vj. Quæstionum.

SI ita quis stipulatur, *Siue nauis ex Asia venerit, siue Titius consul factus fuerit* [u]: vtra priùs conditio extitisset, stipulatio committetur: & amplius committi nõ potest [v]. Sed enim cùm ex duabus disiunctiuis conditionibus altera defecerit [2], necesse est, vt ea, quæ extiterit, huiusmodi [1] stipulationem committat [3].

Potest fieri stipulatio sub cõditione ut existente conditione retro à die interpositæ stipulationis annua pecunia debeatur. Bart.

LXIIII. Idem lib. vij. Quæstionum.

HIusmodi stipulatio interposita est: *Si Titius consul factus fuerit, tunc ex hac die* [b] seruus meus stipulatur à Titio. c. vtrum mihi Titius obligetur, quæritur? Respon. quòd sic. Franc. Accur.

m ¶ *Eius.* scilicet olei. Accur.

n ¶ *Venit.* vt & ff. si cer. pet. l. vinum. & j. de ver. signi. l. cedere. & ff. de tritica. l. si res. & de re iudi. l. si Calendis. & de act. emp. datio. §. fi. sed ff. man. l. si hominẽ. contrà, vbi tẽpus quo agitur s, sed ibi non erat dies appositus. item ff. tit. j. cùm quis. cõtrà. sol. ibi acceperat fideiussor. rẽ post diẽ solutionis: vel ibi in fideiussore: hîc in reo. vel dic vt ibi. ADDITIO. Dic quòd illa debet intelligi secundum iſtam. Bart.

o ¶ *Peti potest.* cum effectu.

p ¶ *Alioquin.* id est, si aliud tempus inspicitur.

q ¶ *Captio.* id est, damnum.

r ¶ *Erit.* id est, esse potest.

s ¶ *Dem erit. Cum.* aliàs quo. & facit j. e. interdum. & l. continuus. §. cum ita. & concordantię superioris legis.

Stipulatio.] CASVS. Titius stipulatus est à Mæuio, promittis mihi centum si me non instituas hæredem? an hæc stipulatio valeat? Dicitur q̃ non: quia est cõtra bonos mores. Fran. Accur.

t ¶ *Contra bonos mores.* & ideo in pœna non teneris: vt ff. tit. j. l. non solũ. & ff. ad leg. Falcid. quod de bonis. §. j. & C. de trãsl. cũm donationis. & ff. e. l. generaliter. & C. de pact. l. fi. & C. de inuti. stip. l. ex eo. & ff. j. eo. si homo. & ff. de pac. iurisgẽ. §. Marcellus.

Seruus.] CASVS. Habeo seruum Stichum: cui dico, caue ne aliquam pecuniam stipuleris à Titio: nihilominus non obstante prohibitione mea seruus meus stipulatur à Titio. c. vtrum mihi Titius obligetur, quæritur? Respon. quòd sic. Franc. Accur.

u ¶ *Promissorem.* vt & ff. de acqui. rerum dom. l. etiam inuitis. & ff. de iur. do. l. quemadmodum. sed non retinet inuitus: vt ff. de dona. l. hoc iure. §. non potest. & facit ff. de pecu. si quis seruum. §. etiam.

Si ita quis.] CASVS. Stipulor à te hoc modo, Promittis mihi dare centũ, si Titius cõsul factus fuerit, aut Mæuius tribunus pleteneberis mihi vsq; ad §. ¶ *Sed enim.*] Ponamus q̃ Titius mortuus fit, & sic non poterit consul fieri: vtrum tenearis mihi si Mæuius fiat tribunus? Respond. q̃ sic: quia ex duabus disiunctiuis sufficit alteram esse veram, & si vna defecerit: altera existens facit cõmitti obligationem. Fran. Accur.

x ¶ *Fuerit.* supple, promittis mihi decem. Accur.

y ¶ *Non potest.* postquam semel commissa est. & est sic infrà, iudicatum. sol. cùm quærebatur. & ff. de arbit. l. si duo. §. fina. nisi sæpè fiat contrà: vt j. eodem. si sic stipulatus. ij. pe. char. & arg. j. rem pupil. fal. fo. non quasi. §. si quis curator. & ff. rem rat. habe. l. si procurator. quæ sunt cõtrà. sed ibi interest. Item secus si copulatiuè: vt j. eodem, si quis ita stipulatus. & ff. de condi. institu. si hæredi. & ff. de hæredi. instituẽd. l. Lucius. Accur.

z ¶ *Altera defecerit.* vt quia Titius mortuus est, qui vltra consul esse non potest.

a ¶ *Committat.* id est, faciat vt committatur. si vtraque ergo vel altera existit, committitur: si nulla, non committitur.

Huiusmodi.] CASVS. Titius stipulatur à me hoc modo, Si imperator Romam venerit, tunc ex hac die in annos singulos c. dare promittis? Respõdeo promitto. post duos annos imperator Romam venit, quæritur, nunquid Titius poterit à me petere pro duobus annis præteritis? Et respondetur quòd sic. Cætera sunt plana. Franc. Accursius.

b ¶ *Ex hac die.* præsenti.

a. ¶ *Huius temporis.* mædij.

b. ¶ *Quoque.* non solùm futurorum. Accur.

c. ¶ *Die ante inspectam.* sed post stipulationem interpositam.

d. ¶ *In id tempus.* consulatus. Accur.

e. ¶ *Collata.* id est, dilata.

f ¶ *Præsentur.* vt j. eo. si ita stipulatus fuerit. Chysogonus. & facit C. de test. l. præposteri. M. & instit. de inuti. stip. §. item si quis. Sed contrà. ff. de vsur. l. cùm quidam. Solu. vt ibi. Et ideo non valet stipulatio præteriti temporis: quia cursus vsurarum est odiosus, hic autem valet: quia actus stipulatoris non est odiosus. quod dare non placet: vt ff. si cert. petat. l. lecta. in fi. Dic a quòd Bar. petat. l. lecta. in fi. Dic a quòd ibi agitur de re cõstat, valet stipulatio. vel verius statim ponit exemplum de vtroque.

g ¶ *Valet.* scilicet stipulatio.

h ¶ *Spondeo.* hoc si incontinenti secundum Ioan. Andr. Alex. & Imo. Bart. Cæterùm si differat, non valet. Accur.

i ¶ *Appellatione.* veluti si sic dicam: hunc equum in præsentia constituo in hac stipulatione promittis. & sic bos vel ita, promittis mihi Titium hominem. & j. de no ua. l. fi.

k ¶ *Spondeo.* hoc si incontinenti secundum Ioan. Andr. Alex. & Imo. Bart. Cæterùm si differat, non valet. Accur.

l ¶ *Valet.* scilicet stipulatio.

m ¶ *Appellatione.* veluti si sic dicam: hunc equum in præsentia constituo in hac stipulatione promittis. & sic bos vel ita, promittis mihi Titium hominem. & appellatur Stichus. licet sit in appellatione c variatum: si ff. de re cõstat, valet stipulatio. vel verius statim ponit exemplum de vtroque.

n ¶ *Veniet.* intellectu autem consonetur.

o ¶ *Placet.* cùm de corpore constat.

p ¶ *Denarios.* in quibus sit æs & aurum vel argentum tantum. nam pondus non est de substantia denarij. ff. de auro. & argen. lega. l. j. in fi. Accur.

q ¶ *Idem sit.* id est, qui Lucius vocatur. Accur.

Si minor. CASVS. Titius debebat Mæuio minori xx. ann. Stichum seruum. iste Mæuius stipulatur à Titio quòd manumittat Stichum. quæritur, an valeat stipulatio? Respon. quòd non. Si verò Mæuius esset xx. annorum, valet stipulatio talis: quia lex quæ pro libertate manumittere, loquitur de minore xx. annis: non de maiore. Franciscus Accursius.

r ¶ *A debitore.* qui seruum debebat.

s ¶ *Non est executio.* quod enim ipse facere non potest, nec ab alio stipulari fieri potest. nam nec venditio eo pacto ab eo facta valet: vt ff. de fer. ex. fi. minor. Accur.

t ¶ *Viginti annorum.* aliàs est maior: & aliàs non: vt quia tetigit vltimam diem vicesimi anni: vt ff. de manum. l. j. Accur.

u ¶ *Lex.* prohibens minorem xx. annis manumittere. non autem de maiore.

Illa stipulatio.] Principium huius l. est planum. ¶ *Eum qui.*] Stipulatus sum à te hoc modo, promittis te curaturũ q̃ mihi x. dẽtur? respondes, promitto. Quæro vtrum à te x. petere possim? Respon. quòd non: quia potes liberari dando debitorem locupletem. Fran. Accur.

t. ¶ *Fore.* contra videbatur: quia non continet d expressè factum promittentis: vt & in illa, furem non esse. & die, siue tutor est qui à cõtutore stipulatur, siue ipse minor: vt insti. de inuti. stip. §. alteri.

v ¶ *Danda.* id est, promittis te curaturum quòd Titius dabit. siue enim sit ibi curati, bene est: siue non, intelligitur: vt ff. si certum petatur. l. fin. §. fi. & facit infrà eodem, si ita stipulatus fuero. §. possum. Accur.

x ¶ *Non posse.* ff. de leg. j. l. hæres iussus. contrà. Sol. aliud est iubere facere, aliud iubere curare vt fiat: fic & aliud est promittere facere: aliud promittere curare vt fiat.

Spœnam.] CASVS. Voleuã proficisci e ad nundinas. dixi Titio: veni mecum ad nundinas. Respondit, non possum quia non habeo pecuniam ad quicquam comparandum. Ego dixi ei, promitto tibi concedere certam summam, vt possis mercari in nundinis, sub pœna centũ aureorum. certè talis stipulatio valet, & est certa propter pœnam adiectam. Si verò promisi ei simpliciter credere pecuniam nõ adiecta pœna, stipulatio illa valet: sed est incerta: quia ad interesse tenebor Titio, si nõ mutuauero ei, quod promisi. Fran. Accur.

y ¶ *Si pœnam.* puta cẽtum. Accur.

z ¶ *Et utilis* quia pœna certa ibi apposita est. Accur.

a ¶ *Spondes.* nec pœnam fui stipulatus.

b ¶ *Incerta est.* quia continet f factum, id est, traditionem: non vt det, scilicet dominium vnde alienatio pecuniæ concessa liberatur qui promisit se crediturum. secus si se daturum, vel mutuaturum spondet. vt infrà eodem. vbi in fine. & suprà, si certũ petatur. l. prima. ad quod factum agitur actione ex stipulatu: sed ad interesse cõdictione certi. vt not. suprà, si certum petatur. l. certi condictio. in principio. Accursius.

c ¶ *Quia id venit.* sic apparet interesse incertum, & sic actione ex stipu. peti. sed in primo responso agitur condi. certi: sed die incertum inspecto prin. vt modò dixi. Accur.

d ¶ *Interest.* si ergo non interest, non potest agi: vt j. eo. si quis stipulatus. §. fi. Sed quid potest interesse, cùm statim potest repetere? Respõdetur sub pœna alij. & facit suprà de re iudi. si quis ab alio. §. fin. Accur.

Si homo.] CASVS. Stipulatus sum à Titio, q̃ sisteret in iudicio hominem, qui tamen iam mortuus erat, & si non sisteret, feci eum promittere pœnam x. aureorum. dicitur hîc, quòd quia iam impossibile est hominem mortuum sisti, ideo pœna rei impossibilis peti non potest. & ponit simile, sicut si quis sit stipulatus hominem mortuum: & si non dederit, promissor promisit pœnam. nam non valet tota stipulatio. Franc. Accur.

e ¶ *Si homo.* id est, quia, vel propriè. Accur.

f ¶ *Mortuus.* tempore promissionis. Sed quid si tunc non decessit, sed post? videtur distingui an in iudicio promissi eum sisti & tunc liberatur promissor: arg. ff. si quis cau. l. ij. in prin. an in contractu: & tunc non: licet ante moram decedat. sed verius est: vt hîc etiam non committatur. secundum Io. Accur.

g ¶ *Nec pœna rei.* i. promissionis impossibilis. & facit ff. qui satisd. cogan. si decesserit. & si quis cau. ff. eum. §. j. & j. de regu. iur. l. impos-

1 Fl. ff. rerum. Manuscrip. ipsmasor. xx.

d Imò contra et secũdũ Bart. Imo. Pau. & Alex.

1 Fl. mummij seruum.

e Reprobat per Bar. & a hos dẽpto Ias.

lib. vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibilium.& ℨ.eo.l.impossibilis.& ℨ.quæ sen.si.appel.l.pe.& si. ℨ. tit. j. l.j.§.si is cui.Item est contrà.ℨ.eo.stipulatio ista.§.alteri.Sed hic ideo non cõfirmatur adiectione pœnæ:quia impossibilis , ibi nihil impossibile,vel turpe inuenitur.

a ¶ *Quemadmodum.*de faciendo ad dandum facit comparationem.

committetur: quemadmodum[a] si quis Stichum mortuum dari[1] sibi stipulatus,si datus non esset, pœnam stipuletur[b].

1 Fl. dare stichum.

Infans stipulari non potest.Bart.

LXX. Idem lib.xj. ad Edictum.

MVlier quæ[c] dotem dederat populari meo Glaberoni Isidoro[d] ,fecerat eum[e] promittere dotem,si in matrimonio decessisset[f] infanti:& decesserat[g] constante matrimonio.Placebat ex stipulatu actionem nõ esse:quoniam qui fari non potest[2], stipulari non potest[3][h].

1 Fl. Glabrioni.

2 Flo. poterat.

3 Fl. poterat.

Hic ponitur forma contractus qualiter pœna debeat apponi facto ,uel non facto , & hoc sit pro summario.Bar.

LXXI. Idem lib.xiij.ad Edictum.

CVm quidi vt fiat, stipulamur[1] pœnam : sic rectè concipiemus, *Si ita factum non erit*[k] , Cùm quid ne fiat[l] ,sic: *Si aduersus id factum sit.*

Stipulationes seruitutum nullatenus diuiduntur : stipulatio facto ũ partis præstatione non impletur:sed post moram succedit obligatio ad interresse,quod diuiditur,& in petitionem deducitur.

LXXII. Idem lib.xx.ad Edictum.

STipulationes non diuiduntur cũ rerum, quæ diuisionem[m] non recipiunt:veluti viæ , itineris, actus, aquæductus,cæterarúmque seruitutum[m] .Idem puto , & si-

quis faciendum aliquid stipulatus sit:vt putà fundum tradi , vel fossam fodi[1],vel insulã fabricari, vel operas[n] ,vel quid his simile.horũ enim[o] diuisio corrumpit stipulationem.Celsus tamen libro trigesimo octauo Digestorũ refert , Tuberonem existimasse,vbi quid fieri stipulemur, si nõ fuerit factũ[p] , pecuniam dari oportere[q] : ideóque etiã in hoc genere diuidi stipulationem secundum quẽ[2] Celsus ait posse dici[r] , iuxta[3][s] æstimationem facti[t] ,dãdam esse petitionem[v].

1 Fl. stipulemur

Pœnalis stipulatio, adiecta obligationi factæ,cum adiectione diei, demum committitur adueniente die:alias cum cœperit esse in mora inchoandi.ad particulare interesse committitur.Bart.

1¶ Si quis ita stipulatus sit : *Si ante Calendas Martias primas opus*[x] *perfectum non erit ,tunc quanti id opus erit, tantam pecuniam dari?* diem[y] prolissionis[z] cedere[a] , non ex quo locatum est[b] opus,sed post Calẽdas Martias: quia nec conueniri ante Calẽdas[c] Martias reus promittendi poterat[4].

2¶ Planè si *insulã fulciri*,quis stipulatus sit[d] ,nõ est expectãdũ vt insula ruat , vt[5] sic denique agi possit. Nec *si insulam fieri*[e] : vt tantum temporis prætereat,quanto insula fabricari possit[f] ,sed vbi iam cœ-

Quod in facto cõsistit,recipit diuisionem,sicut: diximus in vsufru. & dicitur ℨ.eo.l.ij.& l.ea.§.Cato.& l.in stipu. Accur.

n ¶ *Vel operas.*ℨ.eo.l.in stipulationibus. §. operarum. contrà.Sol. vt ibi,& facit j.de verb.sig.l.v.§.opere.& lædificia.§.perficisse.

o ¶ *Horum enim.*id est,si aliquid ex prędictis ex parte stipuler,vel inter hæredes meos, diuiditur si pro parte petere velint. Accur.

p ¶ *Si non fuerit factum.*quod in stipulatione conuenerat.

q ¶ *Dari oportere.*id est,interesse.nam ex omni stipulatione facti citè interesse[f] stipulari videor,nisi fiat:vt ℨ.de re iudi.si quis ab.§. fi. secundum Azo.& hic in fi.huius.§.

r ¶ *Dici.*in superiori casu de fouea vel insula. Accur.

s ¶ *Iuxta æstimationem.*id est, æstimato facto. Accur.

t ¶ *Facti.*scilicet noui operis.

v ¶ *Petitionem.*scilicet pro parte in omnibus obligationibus faciendi:vt d.l.si quis ab.§. fi. Accur.

x ¶ *Opus.*quod ei locauerat:vt j.patet,non tamen est in stipulatione opus fieri.

y ¶ *Diem.*nunc respondet.

z ¶ *Promissionis.*quanti id opus est.

a ¶ *Cedere.*cum effectu:vt ℨ.eo.l.eum qui calendis.vel dic nullo modo:tota enim obligatio in diem,& sub condi.est:vt ℨ.eo.l.in illa.

b ¶ *Locatum est opus.*& stipulatio facta. Accur.

c ¶ *Ante Calendas.*f.finitas:quia ita accipiebatur inter eos ante Calendas:vt ℨ.eo.eum qui.§.qui ita stipulatur,ante Calendas.secundum vnã expositionẽ.Et no.q talis est ratio.ideo non cedit dies, quia cõueniri nõ potest.sed melior esset eorũ.Vel dic,quòd hic promissum fuit opus fieri ante Calendas,& sic ante Calendas agi nõ potest,neq; ergo & tunc quando opus fieri non est in stipulatione:vt ℨ.

d ¶ *Stipulatus sit.*non statuto tempore. Accur.

e ¶ *Insulam fieri.*scilicet stipulatus sit aliquis,&c.& subaudi non est expectandum,&c.

f ¶ *Posset.*ℨ.e.si stipulatus essem abs te. contrà.solu.ibi domum fieri, vel fulciri,quod sine pœna stipulatus est,hũc cũ pœna.& põt hoc intelligi ex superiori litera huius §.ad quod est j.e.cùm stipulatus esse à Proculo.Vel dic hic agi nõ ad id quod interest domũ nõ esse factã : sed ad id quod interest non esse incœptã,secũdum Ioan.ar.j.eo.cõti nuus.§.item qui.vel expone,q ibi dicit ædificari possit,id est, inchoari ad ædificandum.vel ibi ante tẽpus nõ fuit in mora:hic sic.vel vtrobique fit pœna:sed hic ad factum stipulatio post moram:ibi ad pœnam agitur demũ die præterita. Item quod dixi fulciri in superiori proxi.respon. non apparit quando committatur:& ideo dic committi quando tantum tempus præteriit, quo fieri potuerit : vt j. l. existimo.§. ex hac quæ est contrà vel si velis hic dicere idem esse in fulciri , quod in insulam fieri : solæ quòd hic fuit appositũ tempus:ibi non. quod non placet. vel hic pœna : ibi non.vel dic agi hic ad id quod interest domum non esse inchoatam fulciri, secundum Io.vel ibi ante tempus quo fieri potuit, non fuit in mora : hic sic. Accursius.

1 Flo. fit.

a ¶ *Cœperit.* secũdum quosdam hic non potest mora purgari : sed falsum videtur:vt ℨ. e. l.cõtinuus. §. item qui insulã. & l. si insulam.

b ¶ *Fieri.* vt iam certum sit fieri ante diem nõ posse, quod post interpellationem maximè intelligitur.Azo.& secũdum hoc dies fuit appositus.vel dic,quòd non fuit, Et quando dicatur fieri mora,dic vt j.eod.cõtinuus. §. item qui insulam.Accursius.

INterdum.] CASVS. Certum & indubitatum est, quoties quid aliquis purè promittit,quod possibile est præstari : statim debetur. Sed ponamus,Titius promittit mihi fructũ fundi cuiusdam : vel promittit mihi fœtum aliquem qui adhuc est in vtero.certè in hac stipulatione inest dilatio tacitè.f.donec fructus nascantur , vel id quod in vtero est,producatur.& ponit de hoc duo exempla,quæ sunt clara.

¶ *Si seruus.*] Titius defunctus reliquit hæredẽ.erat autem in hæreditate Titij seruus quidam Stichus qui antequam adiretur hæreditas,sti pulatus est à Mæuio cẽtũ dari hæredi futuro Titij.Ista stipulatio nõ valet,nisi adita fuerit hæreditas:quia tunc sumit vires.idẽ est si seruus stipuletur domino,qui est apud hostes.nã si reuertatur dominus,valet stipulatio:si non reuertatur,non valet. ¶ *Stichi promissor.*] Promisit tibi Stichum certo die soluere.post diem lapsum si non soluo, sum in mora, quòd si tunc decederet Stichus,non liberarer interitu speciei accipere.certè ego per oblationem istam purgaui moram, & sic non tenebor si seruus decedat.& ponit simile:quia ille,qui non vult acciperet quid,quale[x], quãtúmque[y] sit:vt ecce aurei[z] decẽ,fundus Tusculan[a],homo Stichus,tritici[a] Africi optimi modij cẽtum, vini Campani optimi amphoræ centum.

LXXV. Vlpianus lib.xxij. ad Edictum.

VBi autem non apparet quid, quale,quantúmque sit[1] in stipulatione,incertã[b] esse stipulatio nẽ dicẽdũ est. Ergo si quis[2] fundũ sine propria appellatione[c] ,vel hominẽ generaliter sine proprio nomine,aut vinũ , frumẽtúmve sine qualitate[d] dari sibi stipulatur[c] ,

1 Fl. stipulemur

2 Fl. si qui.

a ¶ *Tritici Africi optimi.*quale.modij centum,quantum.vini , quid. campani,quale. amphoræ centum , quantum. hæc enim omnia sunt certa.& facit ℨ.fi certum petat.l.certũ. & pro certis certi condi. pro incertis[c] ex stipulatu agitur:vt infti.eo.in prin.Accur.

VBi autem.]Prin.huius l. est satis planum. No. tamen vnum loco ipsius casus,q posituus significãs qualitatẽ aliquã est incertus : sequitur superlatiuus verò est certus:ibi, vsque adeò. ¶ *Fundi.*] Promisi tibi vinum fr.vineæ mæ:nunquid ista stipulatio est incerta?Resp.q sic:quia penitus incertum est quantum nascetur in vinea,& quãtum durabit.

¶ *Illud.*]Promisi tibi fructus,qui nascentur in tali vinea mea:aut partum ancillæ meæ.vtrũ stipulatus fis incertũ?respon.q sic: quia incertum est quid nascatur.sed si ego promitto tibi frumentũ, quod iã est in horreo meo, vel vinũ,quod est in cauea mea, videor certũ promisse:quia faciliter sciri potest quantum sit vel in horreo,vel in cauea.

¶ *Qui verò .*]Ite §.cõtinuatur ad superiorem:quia dictũ est ℨ.in fi.§. si stipulor frumẽtũ, quod in horreo tuo est, videor certũ stipulat[a].

¶ *Quid autẽ est.*]Si stipulor hoc modo,promittis mihi dare , qđ Titius tibi debet, vel quod mihi ex testamẽto debes?an ista stipulatio sit certa,vel incerta?videtur,q sit certa,duabus potissimè rationib'.Prima,quia certũ est,id quod Titius tibi debet,& quod ex testamẽto mihi debes,ergo certũ deduco in stipulationẽ. Secunda ratione quia si fideiussor promittat fideiubẽdo pro aliquo,id fide mea esse iubeo, attamẽ videtur certũ promittere. Tamẽ nõ obstãtibus rationibus istis stipulatio ,promittis mihi,quod Titi' tibi debet vel quod ex testamẽto mihi debes?est incerta:licet parua sit differẽtia inter hãc & illã superioris §. in fi.de frumẽto in horreo repositio. ¶ *Qui id quod.*]Stipulationes quæ in faciendo vel in non faciendo consistunt,sunt incertæ.

¶ *Qui illud.*]Stipulatus sum à te xx.vel talem equum tuum:quæritur vtrum certum sim stipulatus vel incertum?& videtur q certum: quia certæ res in hac stipulatione designantur. Tamen iurisconsulti distinguit. aut ego referuaui mihi electionem, & tũc stipulatio est certa.aut non referuaui mihi electionem pœnde quod voluero: & tunc stipulatio est incerta. ¶ *Qui sortem.*]Debebat mihi Titius c.ex mutuo pro quibus præsta bat mihi quolibet mẽse certas vsuras:stipulatus sum ab eo sortem & vsuras simul.dicitur hic,quòd certum stipulor, & incertũ. nam ratione sortis certum sum stipulatus. ratione verò vsurarum stipulatus sum incertum, §.seq.est planus. Fran.

b ¶ *Incertam.*Incertum dicitur,& quod in obligatione vertitur:vt si deficit vnũ de prædictis,aliàs nõ:vt j.de stip.ser.l.seruus hæreditarius fuerit adita,acquirit,aliàs nõ:vt ℨ.de stip.ser.l.seruus hæreditarius fuerit adita,acquirit.similiter vbi seruus stipulatur nominatim domino capto ab hostibus,si enim reuertetur,acquirit.si nõ,minimè.nam fingitur prima hora captiuitatis mortuus si apud hostes dece dat:vt j.de stipu.ser.si seruus communis.§.seruus capto.Accur.

c Idẽ Pau. & Iaſ. ideo dic q ibi quãdo aliud petit & aliud offertur,hic quãdo qd petit offertur rea liter: quo ca su potest mora purgare & lit.cõtest.secũdũ prædictos scribentes.

2 Ver.certè enim

3 Fl. nolunt.

c Idem Bart. Pau.& Alex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Incertum.* vt si deficit vnum de prædictis.
b ¶ *Vique adeo.* scilicet dicitur incertum.
c ¶ *Quod.* id est, propter quod. Accursius.
d ¶ *Appellatio.* non ergo dabitur certi condictio pro mutuo: nisi vbi optimum mutuatus est quis. sed responderi potest in mutuo. considerari bonitaté rei quæ datur, vt secundū eam sit mediocris vel optima, & quasi certum sit in obligatione, fiat redditio vel solutio. at vbi nō præcedente bonitate quam oporteat nos expectaré, stipulor aliquid in pōdere numero, vel mensura: incerta erit stipulatio. nisi exprimatur qualitas: vt hic dicit. Quidam tamen dixerunt[a], q vbi stipulor c. amphoras vini boni, detur condictio certi: quasi certū sit in quātitate, li cet nō in qualitate. sed certè illud nomē quanti refertur ad ea quæ sunt in pondere, numero vel mēsura: & ad ea dē refert aliud nomen quale. Illud autem nomen quid refertur ad species quas oportet demonstrare. & etiam ad quantitates. Idem dicebat in homine in genere promissio: quia certum quid, licet quale incertum, q̄ cōpetat condictio certi, quod non placet: quia ad species refertur nomen quale. qđ est ff. l. proxi. Item oppo. quia & in auro est incertitudo qualitatis: sed tamen dicitur q̄ certū stipulor: vt ff. l. p oxi. Solu. quidam dicunt[b], attēdi bi acc ipitur certū, scilicet vbi est quid, & quantū licet non quale. hic autem strictius, & ibi etiam quale exigitur certū. vel aliter c ibi intelligitur de his quæ frequentantur: &, hic certis etiam quo ad quale: vt ff. de reg. iur. l. semper. Accur.
e ¶ *Appellatio.* scilicet optimi.
f ¶ *Deduxisse.* & ideo[d] ex stipulatu competit actio. sed certè imò certū: vt ff. de vsufru. ea. re. quæ vsu consu. l. tribus. circa prin. quæ est contrā. Sol. hic speciei ē quæ fuit diminuta fuit vsufr. ibi quantitatis. ff. xv. minuū fuit vsufru. vel ibi respectu in certioris i. facti. vel vt ibi. item & ff. de tritic. l. ij. §. generaliter. cōtrā. Sol. ibi quod ex præsenti debebatur, fuit deductū in stipulatione: vel aliter incerta erat quatū ad vtilitatem: quia nescimus quantū durer, & ita dicitur hic. Ibi verò certa erat quātum ad rem, & ideo per triticariam petitur. imò contrà non est, quia triticaria bene comperit ad incertum. Accur.
g ¶ *Intelligitur.* No. non refert quid ex æquipollentibus dicatur. sed obiicitur: hic non apparet, quid quale, vel quātum sit in obligatione, ergo incerta est stipulatio: vt ff. eod. in prin. Respon. non prima facie: sed ex postfacto ex his verbis apparebit.
h ¶ *Quamvis* correctiuum est secundum Io.
i ¶ *Species.* duæ prædictæ, & quod Seius debet, & quod ex testamēto mihi debes secundum Io.
k ¶ *Vix.* quia non possunt separari. imò certa est secundum Ioā. licet

a Et male Bar. Alex. & Iaſ.

b Flo. ex Arethusa ancilla

c Ita Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

d Sequitur Iaſ. & eſt de mēte aliorū.

e Flor. adhuc. Placet Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

f Flor. obligentur.

f Approbat per Bar. Paul. & Iaſ.

g Secundū dicti ſcribentes.

incertū[a] deducit ī obligationem: vsque adeò[b], vt si quis ita stipulatus sit, *Tritici Africi boni modios centum? Vini Campani boni amphoras centum?* incertum videatur stipulari: quia bono melius inueniri potest. quo[c] fit vt boni appellatio[d] nō sit certæ rei significatiua: cum id, quod bono melius sit, ipsum quoque bonum sit. Ät cùm optimum quisque stipulatur: id stipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradū bonitatis habet. quæ res efficit, vt ea appellatio[e] certæ rei significatiua sit.

Vsusfructus est incertus propter varietatē pecuniæ, ad quam quis tenetur. item in vino meliori potest solutio variari ex nolitate: sed quando non potest variari, tunc est certū. hoc dicit. Bart.

1 ¶ Fundi certi si quis vsumfructū stipulatus fuerit, incertum intelligitur in obligationē deduxisse[f]. hoc enim magis iure vtimur.

Sufficit rem esse certam etiam per relationem ad aliud. b. d. Paul. de Cast.

2 ¶ Illud dubitationem recipit, si quis id, quod ex ea[3] ancilla natum erit, aut fructus, qui in fundo Tusculano nati erunt, dari sibi stipulatus sit: an incertum stipulatus videatur. Sed ipsa natura manifestissimum est incertam[4] esse hanc stipulationem. Sed qui vinum aut oleum vel triticum, quod in horreo est, stipulatur, certum stipulari intelligitur[g].

3 ¶ Qui verò à Titio ita stipulatur, *Quod mihi Seius debet, dare spondes?* & qui ita stipulatur, *Quod mihi ex testamēto debes, dare spondes?* incertum in obligationem deducit: licet Seius certum debeat, vel ex testamēto certū debeatur: quāuis[h] istæ species[i] vix[k] separari possint ab ea, quā proposuimus[l] de vino, vel oleo, vel tritico, quod in horreo repositum est. Et ad hoc[m] occurrit, quòd fideiussores certum videntur promittere, si modò & is, pro quo obligantur[6], certum debeat: cùm alioquin[n] & ita interrogentur, *Id fide tua esse iubes?*

Obligatio fieri, vel non fieri, est incerta. Bartolus.

4 ¶ Qui id, quòd[o] in faciendo, aut in non faciendo consistit[7], stipulatur, incertum stipulari videtur. In faciēdo veluti fossam fodi[8], domū ædificari, vacuam possessionem tradi. In non faciendo, veluti per te non fieri, quò minùs mihi per fundum tuum ire agere liceat: per te non fieri quò minùs hominem mihi Erotē habere liceat.

Obligatio alternativa, si electio est promissoris, continet incertum: si creditoris, certum dicitur continere. Bart.

5 ¶ Qui illud aut illud stipulatur, veluti decem, aut hominem Stichum, vtrum certum, an incertū deducat in obligationem, nō immeritò quæritur. nam & res certæ designantur[p], & vtra earū potius præstanda sit, in incerto[q] est. Sed & cum quis[r] sibi electionē cōstituit, adiectis his verbis, *Virum ego velim*[s]: potest videri certum stipulatus: cùm ei liceat, vel hominem tantùm, vel decem tantùm intendere sibi dari oportere. Qui verò sibi electionem non constituit: incertum stipulatur.

Qui stipulatur sortem & usuras, stipulatur certum quo ad sortem: incertum quo ad usuras. Bart.

6 ¶ Qui sortem stipulatur, & vsuras quascunque[t], certum[v] & incertū[x] stipulari[10] videtur: & tot stipulationes sunt, quot sunt res[y].

Qui tenetur ad dandum dare præcisè compellitur. Bart.

7 ¶ Hanc[11] stipulationem, *Fundū Tusculanum dari?* Ofilius[12] ait certi esse[z], contineréq; vt dominium omnino efficiatur stipulatoris quo quo modo.

Facultas eligendi non transit ad alium præter stipulatoris hæredem. Bart.

LXXVI. Paulus lib. xviij. ad Edictum.

SI stipulatus fuerim, Illud aut illud, quod ego voluero. hæc do. ſ. per ſe, vel per alium. Item per traditionem vel alio modo. Item vel tunc postea, vt vſucapione, conſumptione. nam quocunq; modo fiat eius non interest secundum Io. Item sic debet fieri, vt auelli non possit: vt ff. de lega. j. l. non quocunque. ij. respon.

SI *stipulatus.*] CASVS. Titius stipulat[a] est à Mæuio hoc modo, Promittis mihi dare Stichum seruum aut Pamphilum, quem ego voluero? Respondet Mæuius, promitto. certū est quòd stipulator habet hic electionem. Sed ponamus, quòd Titius stipulator moriturus hæres eius habeat electionem petendi, quē ipse stipulatus voluerit? Dicitur hic, quòd non: quia ista electio est personalis: nec transit ad hæredem. an autem obligatio transeat in hæredem? Dicitur quòd sic. licet stipulator mortuus sit antequam eligat.

¶ *Cùm stipulamur.* [Debes mihi ex venditione certam summam pecuniæ

Bu. dixit stipulationem de eo, quòd mihi Titius debet, vel ex testamento debes, incertam esse. Io.

l ¶ *Proposuimus.* ſ. 6. proxi. Accur.

m ¶ *Occurrit.* mihi in argumentum vt sit certa secundum Io. occurrit etiam tertium. ar. ff. de re iudi. l. ait prætor. §. j. Sed argu. contrā. ff. de vſu. l. quod in ſtip. & ff. de iure fiſc. ita fidei[h] & ad l. Fal. l. poenales. §. Iul. in prin.

n ¶ *Cùm alioquin.* id eſt, aliter quā principales debitores. & facit ff. de lega. ij. ſi ita ſcripſiſſet. & de lega. j. non quocunq;. §. qui Caiū. o ¶ *Qui id quod.* Facit inſti. eo. §. fi. Accur.

p ¶ *Designantur.* & ideo videbatur certa. Accur.

q ¶ *Incerto.* & hoc videbatur.

r ¶ *Cùm quis.* nunc ſoluit.

s ¶ *Velim.* idem videbatur & cùm dixi vtrū velis: ſed non eſt ita: quia in primo caſu ſtatim poſſum eligere, in hoc no. & facit ff. de iniur. l. prætor. §. quod autem prætor.

t ¶ *Quascunque.* ſine quātitate, & tunc inutilis. vt ff. de vſu. l. tutor. §. fi. vel die trēſes & tūc vtilis, & dicitur incertum propter hoc, quia neſcimus quantū differt ſoluere ſortem.

v ¶ *Certum.* quantum ad ſortem.

x ¶ *Incertum.* quātum ad vſuras.

y ¶ *Quot ſunt res.* ſors & vſura: vt ff. de eo quod cer. lo. l. centum. vel die, quotannis ſoluatur vſura. Acc.

z ¶ *Certum eſſe.* ſi ſtipulor fieri, venit interpellari: vt ff. de re iudi. ſi quis ab. §. fi. Idē ſi rem tradi[i] vt ff. eo. l. ſi rem tradi. idem ſi rem præſtari: vt ff. eo. ſi fundum. ſed vbi dari, tūc quod hic, vt omnimodo fiat mea: vt hāc, & ff. de cōtrahen. empt. ſi ita. §. ſi quod potest intelligi[k] ſi fiat traditio, aliàs ad intereſſe ſi hoc reo placeat: vt in dictis ll. ſic etiam dicimus in l. qui reſtituere[l]. & ff. de act. empt. l. j. vel die fiat, ſi hoc actori placeat: vt ff. de ope. no. nū. ſtipulatio. §. fiue autē. & facit inſtit. de act. §. hic itaque. Item quod ſubiicit[m] quoquo modo &c. differt ſoluere ſortem. quantum ad vſuras.

h Sol. ibi erat fundus ob eius fundos erat expreſſus nec relatio deberi poſſet alio ſuſpicio commiſſa malitiæ Bar. & Iaſ.

i Vide de eſt. & ff. de ſolu. l. fi.

Si Manuſcript. non cohæret.

a Et male Bar. Alex. & Iaſ.

b Flor. deſſ. facere.

c Flor. deſſ. oportet.

d Flor. deſſ. ſit.

e Iſta repro batur per Bart. & Iaſ.

f Approbatur Bart. & Iaſ.

g Idem Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

h Reprobatur. ff. de lega. j. l. ſi ita. §. ſi. Accur.

i Ita placet Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

k Idem Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

l Male loquitur. ff. de lega. j. l. ſi ita. §. ſi. Accur.

m Vide gl. ſi. Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

n Vide gl. ſi. Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

o Vide Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

p Vide Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

q Vide Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

cuniæ vel debebas mihi ædificare domum: vt magis certus sim, quod mihi solus, vel domum faciās: stipulor à te hoc modo: promittis mihi dare vel facere qđ te dare, vel facere oportet? tu respondes, promitto. quæritur quid deducitur in hanc obligationē? respondetur, quòd tantum illud, quod debebas mihi tēpore huius stipulationis: non id quod in futurū posses mihi debere: nec enim est in hac stipulatione, sicut in iudiciis. nam fit ex eō uenio de peculio dicet tempore accepti iudicij nihil sit in peculio, si tamen cœperit postea esse, teneberis mihi. similiter dicendum est in peti. hæred. si autem velim mihi prouidere in futurum: debeo sic stipulari, promittis mihi quod te dare, vel facere oportet oportebitve: tunc enim futurum etiam deducitur in obligationem. Fran. Accur.

a ¶ *Personalis.* vt non egrediatur personam meam, vel meos hæredis. Accursius.

b ¶ *Filio.* sic stipulanti, illud aut illud, quod velit.

c ¶ *Cohæret.* vt & ff. eo. l. fin. in prin. ſed videtur egredi personam: vt ff. de lega. j. ſi ſic. §. ſiquis ita. vbi transit in legatariū talis electio. Sol. ibi erat[a] verbū in dictatui modi. ſ. velim, hic ſubiunctiui voluero. quod non placet: vt dicam. j. eo. §. Dic ergo, qđ non eſt cōtrā[b]: quia personalis est electio ſeruo vel filio ſtipulantis: & viuente, ſed non eſt perſonalis quin ad legatarium trāſeat, vt ibi. & ad hæredem, vt hic ſubiicit, aliàs eſt non.

d ¶ *Cohæret.* ſcilicet patri vel domino.

e ¶ *Obligatio.* & ſic electio. ad quod eſt C. de iure delibe. l. cum antiquioribus. Accurſius.

f ¶ *Et.* pro etiam. Accurſius.

g ¶ *Cum ſtipulamur id quod.* nunc reſpondet.

h ¶ *Futurum.* hic eſt contrā ff. de iud. l. non quemadmodum. & lege, non poteſt. Sol. dic non futurum, vt in iudiciis. ſcilicet non venit futurum, & ſic concordat. vel dic veniret futurum in iudiciis. ſcilicet quandoque: vt in act. de pecu. vt ff. de pecu. quæritum in princi. & in peti. hæreditatis: vt ff. de peti. hæredit. l. ſi quo. & aliàs quandoque: vt nota. ff. de pigno. act. ſi rem alienam. §. fin.

i ¶ *Debetur.* & peti poteſt. hoc dico propter pecuniam, quæ in diem debeturtur. ad huc peti non poteſt.

k ¶ *Oportet.* ſub quicquid te dare facere oportet oportebitve &c.

l ¶ *In diem.* vel hoc tantūm: vt ff. de ver. ſig. l. verbum oportebit. infra. ff. l. ſi a colono. Accurſius.

A Diem.] CASVS. Titius ſtipulatus eſt à me. c. ſoluenda in die ſancti Ioannis: & caſu quo nō ſoluerem, promiſi ſo. nomine pœnæ. mortuo ante reſtitum ſancti Ioannis, nec hæreditas mea eſt adita ab aliquo: quæritur ſi illa c. non ſoluantur in feſto ſancti Ioannis, an pœna committatur? Et dicitur, quòd ſic. Francifcus.

a ¶ *Committetur.* eo die, quo dare debuit, quo tempore videbatur pœnam non eſſe commiſſam. ſcilicet cùm non per debitorem ſteterit: ſed caſu, quo minus ſoluiſſet. Azo. & facit ff. de nau. fœno. l. ſi. Sed quidam dicunt, quòd obſtet excep. vt argu. ff. de vſur. l. pecuniæ. §. j. in fin. §. quod non placet. & ibi loquitur in contrario caſu. item facit ff. de ſiduciom. lib. l. Thais. §. Stichus. Accurſius.

b ¶ *Pœna.* quia mora in rem eſt. Accur.

Si filius familiās.] CASVS. Habeo filiū in poteſtate, qui ſtipulatur à Titio centum: certum eſt quòd filius mihi acquirit: poſt hanc ſtipulationem emāncipato eum. quæritur vtrum actio mihi cōpetat poſt emancipationem eius: Reſp. quòd ſic, quia tempus quo ſtipulabatur, in ſpicitur. ¶ *Cùm fundum.*] Stipulatus ſum à te fundum Cornelianum, vel vincam maturam: vtrum fructus mihi debeantur, qui ſunt in ea, de propter iſtam ſtipulationem? dicitur quòd non. Francifcus.

c ¶ *Deinde.* poſt emancipationem.

d ¶ *Quo contrahimus.* ſecus in legatis conditionalibus: vt infra, de

a ¶ *Et.* pro etiam. Accurſius.

b ¶ *Cohæret.* ſcilicet patri vel domino.

c ¶ *Obligatio.* & ſic electio. ad quod eſt C. de iure delibe. l. cum antiquioribus. Accurſius.

d ¶ *Cohæret.* ſcilicet patri vel domino.

e ¶ *Obligatio.* & ſic electio. ad quod eſt C. de iure delibe. l. cum antiquioribus. Accurſius.

f ¶ *Et.* pro etiam. Accurſius.

g ¶ *Cum ſtipulamur id quod.* nunc reſpondet.

h ¶ *Futurum.* hic eſt contrā ff. de iud. l. non quemadmodum. & lege, non poteſt. Sol. dic non futurum, vt in iudiciis. ſcilicet non venit futurum, & ſic concordat. vel dic veniret futurum in iudiciis. ſcilicet quandoque: vt in act. de pecu. vt ff. de pecu. quæritum in princi. & in peti. hæreditatis: vt ff. de peti. hæredit. l. ſi quo. & aliàs quandoque: vt nota. ff. de pigno. act. ſi rem alienam. §. fin.

i ¶ *Debetur.* & peti poteſt. hoc dico propter pecuniam, quæ in diem debeturtur. ad huc peti non poteſt.

k ¶ *Oportet.* ſub quicquid te dare facere oportet oportebitve &c.

l ¶ *In diem.* vel hoc tantūm: vt ff. de ver. ſig. l. verbum oportebit. infra. ff. l. ſi a colono. Accurſius.

A Diem.] CASVS. Titius ſtipulatus eſt à me. c. ſoluenda in die ſancti Ioannis: & caſu quo nō ſoluerem, promiſi ſo. nomine pœnæ. mortuo ante reſtitum ſancti Ioannis, nec hæreditas mea eſt adita ab aliquo: quæritur ſi illa c. non ſoluantur in feſto ſancti Ioannis, an pœna committatur? Et dicitur, quòd ſic. Francifcus.

a ¶ *Committetur.* eo die, quo dare debuit, quo tempore videbatur pœnam non eſſe commiſſam. ſcilicet cùm non per debitorem ſteterit: ſed caſu, quo minus ſoluiſſet. Azo. & facit ff. de nau. fœno. l. ſi. Sed quidam dicunt, quòd obſtet excep. vt argu. ff. de vſur. l. pecuniæ. §. j. in fin. §. quod non placet. & ibi loquitur in contrario caſu. item facit ff. de ſiduciom. lib. l. Thais. §. Stichus. Accurſius.

b ¶ *Pœna.* quia mora in rem eſt. Accur.

Si filius familiās.] CASVS. Habeo filiū in poteſtate, qui ſtipulatur à Titio centum: certum eſt quòd filius mihi acquirit: poſt hanc ſtipulationem emāncipato eum. quæritur vtrum actio mihi cōpetat poſt emancipationem eius: Reſp. quòd ſic, quia tempus quo ſtipulabatur, in ſpicitur. ¶ *Cùm fundum.*] Stipulatus ſum à te fundum Cornelianum, vel vincam maturam: vtrum fructus mihi debeantur, qui ſunt in ea, de propter iſtam ſtipulationem? dicitur quòd non. Francifcus.

c ¶ *Deinde.* poſt emancipationem.

d ¶ *Quo contrahimus.* ſecus in legatis conditionalibus[e]: vt infra, de

electio perſonalis[a] eſt. & ideo ſeruo vel filio[b] talis electio[c] cohæret[c]: in hæredes tamē transit obligatio[d] & [e] ante electionem mortuo ſtipulatore.

Verba præſentis temporis non porriguntur ad futura. hoc dicit. Bart.

1 ¶ Cùm ſtipulamur, *Quicquid te dare facere oportet*, id quod[f] præſenti die dun taxat debetur, in ſtipulationem deducitur: non, vt in iudiciis, etiam futurum[g]. & ideo in ſtipulatione adiicitur etiam verbum *oportebitve*[a]. vel ita, *præſens, in diémve*. hoc ideo fit, quia qui ſic ſtipulatur, *Quicquid te dare facere*[3] *oportet*, demonſtrat eam pecuniam, quæ iam debetur[h]. quòd ſi totam demonſtrare vult, dicit, *Oportet*[4] *i. oportebitve*[k]. vel ita[5], *præſens, in diémve*[l].

Ex hæreditate iacente, ex curſu diei appoſitæ pœna committitur. Bart.

LXXVII. Idem lib. lviij. ad Edictum.

AD diem ſub pœna pecunia promiſſa, & ante diem[m] mortuo promiſſore, committetur[n] pœna[o], licet non ſit hæredi-

Si Manuſcript. non cohæret.

a Idem Bar. Paul. Alex. & Iaſ.

tas eius adita.

Quantum ad acquiſtionem tempus contractus inſpicitur. Bart.

LXXVIII. Paulus lib. lxij. ad Edictum.

SI filiusfamiliās ſub conditione ſtipulatus, emāncipatus fuerit, deinde[p] extiterit conditio, patri actio competit: quia in ſtipulationibus id tempus ſpectatur, quo cōtrahimus[q]†.

In actione ſtricti iuris non veniūt fructus, niſi à die litis conteſtatæ.

1 ¶ Cùm fundum ſtipulatus ſim, non veniunt fructus[r], qui ſtipulationis tempore fuerint.

Præſentis perſonæ inducit ut alteri per alterum actio quæratur. Bart.

LXXIX. Vlpianus lib. lxx. ad Edictum.

SI procuratori præſentis fuerit cautum, ex ſtipulatu actionem vtilem domino competere[s] nemo ambigit.

In ambiguis aſſumimus interpretationem, quæ vitio careat. Bartolus.

LXXX. Idem lib. lxxiiij. ad Edictum.

QVotiens in ſtipulationibus ambigua[t] oratio eſt, commodiſſimum eſt id accipi, quo res, de qua agitur, in tuto ſit[v].

Ioan. & de acti. empt. datio. §. j. item facit ff. quæ in frau. cred. l. fi. §. vt fructus. Item contrā de rei ven. fructus pendentes. ſed hic[h] ſecūs erāt: vel ibi[i] vt ſint mei, non vt mihi debiti: hic autem non ſunt vt mihi debiti, quia non debentur.

s *Si procuratori. Competere.* hoc in prætoriis: vt ff. de prætor. ſtipu. ly. in aliis non, ſecundum quoſdā. vel dic in omnibus[k]. nam in prætoriis etiam ſi eſſet abſens dominus, acquireret ei[l]. Item hoc va let in ſtipulatione, & datione concepta in perſona ſtipulantis procura toris, vel etiam in ſtipulatione tantùm: vt ff. de conſti. pec. l. eum qui. §. Iul. & adde quod no. inſti. de inuti. ſtip. §. ſi quis alij. & ff. de procl. qđ curator. & facit ff. ſi quis cau. l. pe.

QVotiens.] CASVS. Tu eras venator, & ego etiam, ſic diligebamus canes, promiſiſti mihi vnū canē. & cùm ego peterē canem tuū venatorij, dixiſti, quod nō intelligebas de cane latrabili, ſed quod dares mihi piſcem marinum, cùm primū capi poſſet. quæritur quid iuris, vtrum debeā expectare, quod capiatur. vel dixiſti te intellexiſſe de ſydere cæleſti: quod tamen nunquā præſtari poteſt. certè erit interpretandū, quòd promiſeris mihi canē latrabilem: quia aliter intelligendo ſtipulatio fieret inutilis. forte enim nunquā poſſet capi pi ſcis ille marinus: nec ſydus cæleſte dare vnquam poſſes: quare erit res in eam partem interpretanda, vt non pereat. Franc. Accur.

t ¶ *Ambigua.* vel propter æquiuocationem, vel propter amphibologiam vel compoſitionem, vel diuiſionem, vel generalitatem, vel conſilium, vel alienationem, vt per totum hunc titulum. Aequiuocatio eſt in dictione. vt cùm vna dictio æqualiter ſignificat plura, vt in hac dictione canis, quæ ſignificat marinum, latrabilem, & cæleſte ſydus. amphibologia ſit in oratione: vt in hac oratione, liber Ariſtotelis. nam hæc duplex eſt & ambigua. nam vno modo poteſt intelligi, quòd ſit editus ab Ariſtotele, alio modo poteſt intelligi[m] quòd ſit proprius ipſius vel in hoc exemplo, litus aratur. nam proprie ſignificat terram ſcindi: tranſumptiuè operam perdi. in compoſitione & diuiſione ponas exemplum in hac oratione: duo & tria iunt quinque. ſecundum q̄ eſt diuiſa, eſt falſa. nam tunc intelligitur, quòd duo iunt quinque, & tria ſunt quinque, quod eſt falſum.

v ¶ *Tuto ſit.* ſi in vno conſenſimus[n]: debetur. ſcilicet ſi verba fuerunt apta, aliàs nō. vt ff. de le. j. l. iiij. ſi cōſtat nos diſſenſiſſe, nil eſt, vt ff. eo. interſtipulantem. §. Stichum. ſi dubitetur de quo ſenſerit: ſiquidem poteſt valere ſecundū intellectū vtriuſq;, quia neuter Stichus eſt ſtipulatoris, datur electio promiſſori: vt ff. de ſtipulatio iſta. §. in ſtipulationibus[o]. & de re. du. l. cùm quæritur. ſi non poteſt ſecundum intellectum vtriuſque valere: valebit p̄ ſecundū intellectū illius, qui poteſt, vt hic: ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt quia alter est stipulatoris, vel quia dixi hodie decé Bon. dari, & alter dicat sensisse de alia Bononia: secundum cuius intellectum non posset valere, & facit ff. co. l. qui ex pluribus. & de re. du. l. quoties. & de leg. j. l. apud Iul. §. Seio. & ff. eo. cótinuus. §. j. & l. quicquid adstringendæ. & l. si mihi & Titio. §. si stipulatus. & ff. de reb. duo. voi. & infrà, de regul. iur. l. semper.

Voties.] CASVS. Titius fecit mihi furtum, conueni eum coram iudice act. furti. tu quia diligebas eum, excusasti causa absentiæ: & quia procurator eras, promisisti mihi, quòd eum sisteres in iudicio, non adiiciés aliquá pœnam huic promissioni. tu nó sistis Titium sicut promisisti. quæritur ad q.d mihi tenearis? Respon. quòd teneris mihi ad interesse, quanti scilicet mea interest eum statũ fuisse. ¶ *Si procurator.*] Conueniebar actione noxali propter seruũ meũ. constituí, procuratorem. procurator ille promisit aduersario meo seruum sistere in iudicio, non facit quod promisit. quæritur vtrum aduersarius meus possit agere ad interesse: eo quòd non seruatum est, quod est promissum? & respondetur q. scilicet illa stipulatio quanti ea res est, videatur fuisse procuratoris. Franciscus.

In stipulationibus prætoris simpliciter cõceptis uidetur quis promittere se curaturum. Item in obligatione facti, succedit obligatio ad interesse. Bartol.

LXXXI. Idem lib. lxxj. ad Edictum.

QVoties quis alium sisti a promittit, nec adiicit pœnam b, (putà, vel seruum c suum d, vel hominem liberum e) quæritur, an committatur stipulatio? Et Celsus ait, etsi non est huic stipulationi additum, nisi steterit, pœnam dari: id quanti interest sisti, contineri f. & verum est quod Celsus ait g, nam qui alium sisti promittit, hoc promittit, se actu rum h vt stet i.

Aliquando stipulatio procuratoris refertur ad interesse domini. Bartol.

1 ¶ Si procurator sisti aliquem sine pœna stipulatus sit, potest defendi non suam, sed eius, cuius negotium gessit, vtilitatem in eam rem k deduxisse l, idque fortius dicendum est, si quanti ea res est, videatur fuisse procuratoris. Franciscus.

a ¶ *Sisti.* in iudicio. Ro.

b ¶ *Nec adiicit pœnam.* si non steterit. Ro.

c ¶ *Vel seruum.* quibus casibus stipulatoris interest sisti, vt in criminalibus, & in possessione momentanea: & si est Cæsaris seruus, vel etiam aliàs in caussa noxali: vt ff. si ex noxa. caussa agat. l. ij. §. j. aliàs non vt ff. si quis cau. l. quoties.

d ¶ *Suum.* scilicet promissoris.

e ¶ *Liberum.* scilicet sisti promittit.

f ¶ *Contineri.* colligitur ergo in obligatione interesse deduci, vbi factum promittebatur: vt ff. si quis in ius vo. non ie. l. fin. sic infra rem rata. l. si procu. & l. in stip, & ff. de euic. l. si ita quis. & not. supra, de re iudi. si quis ab alio. §. fin.

g ¶ *Ait.* videbatur factum alienum promittere: sed lex interpretatur proprium. & hoc est. nam qui &c. Accursius.

h ¶ *Actum.* & ideo nisi ille steterit, ad interesse tenetur, cùm magis suum factum quàm alienum promisit. R.

i ¶ *Vt stet.* scilicet ille quem sisti promiserit. Accursius.

k ¶ *Rem.* id est in stipulationem. Accur.

l ¶ *Deduxisse.* & ideo quanti interest domini, in ea stipulatione venit, vt hic, & supra, si quis cau. l. si procurator, & facit ff. de in litiuran. l. videamus.

1 Flo. id sc.

NEmo.] CASVS. Stipulor à Titio hoc modo, Titi promittis mihi dare rem meam an talis stipulatio valeat? Dicitur quòd non. Si autẽ dico sic, promittis centũ pro pretio talis fundi mei? talis stipulatio valet. Itẽ possum sic stipulari, promittis mihi restituere talẽ equũ meũ quem detines? ¶ *Si post moram.*] Promisi tibi hominem Stichũ, conuenisti me in iudicio vt tibi solueré: & litem es cõtestatus. Stichus moritur. quæritur, an mihi teneatis? Respon. quòd sic, ac si Stichus adhuc viueret. & in fine declarat quis videatur moram facere. nam ille qui plus diligit litigare quàm soluere quod debet. Franciscus.

m ¶ *Stipulatur.* scilicet purè. sed sub condit. potest: vt ff. eod. si ré meã. & dari: vt ff. eod. vbi autem. in fin. & ff. vsufru. quemadmodum cau. l. si. in fin. & ff. eod. l. scirc. in fine.

n ¶ *Restitui.* scilicet de facto: vt ff. eo. l. si rem. Accur.

o ¶ *Videor.* propter possessionem.

p ¶ *Homo.* non periturus eodem modo penes stipulantem, aliàs contrà ff. de consti. pecu. l. si duo. M. sed Ioan. [a] contrà.

2 Flo in ea re.

1 Flo. ad Sc.

In stipulationibus prætoris simpliciter cõceptis uidetur quis promittere se curaturum. Item in obligatione facti, succedit obligatio ad interesse. Bartol.

LXXXII. Idem lib. lxxviij. ad Edictum.

NEmo rem suam vtiliter stipulatur m, sed pretium rei suæ nõ inutiliter. Sanè rem meam mihi restitui n, rectè stipulari videor o.

Periculum interitus spectat ad debitorem morosum. Bartol.

1 ¶ Si post moram promissoris homo p decesserit q, tenetur nihilominus, perinde r ac si homo s viueret. & hic morã videtur fecisse, qui liti gare t maluit, quàm restituere.

Quæ nõ potest factum alienum promittere, sed stipliciter promittendo uidetur promittere se curaturum, quando præcedit contractus, ex cuius natura hoc uenit. Bart.

LXXXIII. Paulus lib. lxxij. ad Edictum.

INter stipulantem & promittentem negotium c cõtrahitur. itaque alius pro alio promittẽs dare non potest [3], stipulatio opponatur procuratoris.

Non potest quis stipulari rem suam sibi dari, sed restitui sic, & etiam æstimationem eius. Paul.

LXXXIV

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Obligari.* vt ff. eo. §. & nauis. in fin. Accursius.
b ¶ *Centum amphoras.* non adiiciendo, quod ibi natum erit: vt supra de triti. vino & oleo lega. cùm certus, & de contrahen. empt. l. si debitor. §. verisimile. quæ sunt contrà. & facit supra de ann. leg. l. legatum est. §. vini. & supra, quando dies lega. ced. l. Firmio. & supra de alim. & cib. l. Lucius. & infra de stipu. ser. l. vsusfruc. & ff. de condi. & dem. l. j. §. fin.
c ¶ *Cessaturam.* non ante exinguitur. fic & ff. eo. l. ij. in fi. j. resp. & fic egregiè & propriè dicit.
d ¶ *Sed hæc.* respond. & remouet prædictam probationem, & assignat in eisdem dissimilitudinem. ostendit nāque quòd liberum hominem stipulari non possumus cùm seruus erit, vel rem sacram cùm erit profana: sed nauem cùm erit refecta fic, vel vinū, quod nascetur in tua vinea vsque ad decem ann. causſam horum triplicem assignat: quia ea, quæ natura sui possibilia sunt, deducuntur: quæ possibilitas non est in libero homine vel re sacra, sed naue & fructu sic. Item quia aduersam fortunā &c. Item quia vinum in genere, homo in specie promittitur.
e ¶ *Liber homo.* id est seruus qui est effectus liber. Accur.
f ¶ *Promissus.* quod videtur esse in superiori casu eo facto libero.
g ¶ *Dare.* quod est in naue & fructibus secus: vt si dicam, promittis nauem cùm erit refecta.
h ¶ *Præsentis.* Prima ratio differentiæ.
i ¶ *Possibilia sunt.* quæ possibilitas hic non reperitur. Accursius.
k ¶ *Vini autem.* hæc est ratio secundæ differentiæ: vel aliam assignat dissimilitudinem in fructibus. Accursius.
l ¶ *Videmur.* supradicto casu. Et ideoque non liberatur promissor vini, vt promissor hominis eo producto ad libertatem: quia hic in specie, ibi in genere stipulatur. genus autem perire non potest. vt §. ad l. Fal. l. in ratione. §. incertæ.
m ¶ *Tempus.* quando nascetur.
n ¶ *Casum* hæc est ratio tertia. Accursius.
o ¶ *Neque naturale est.* quandoque contrà: vt supra, de fideicomm. li. l. generaliter. §. si homini. & facit supra de contrahen. empt. l. si in emptione. §. liberum.
p ¶ *Possunt.* in tempore, quo conficitur stipulatio natura vel iure non impediente: ad quod est infrà de stipu. seruo. l. vsusfru. in fin. & instit. de inutil. stipu. in princ.
q ¶ *Mente.* aliam dissimilitudinem assignat in naui ab homine, in quo non distinguitur qua mente manumittatur. ad cuius dissimilitudinis probationem inducit de domo: & hæc est, sicuti de ædibus &c. non tamen est omnino simile ei quod dicit de naui, id quod inducit de domo. vnde subiicit: sed si vsque &c. Alij vt M. dicunt aliud esse in naui quàm in homine. sed certè idem in naui dici potest quandoque. sed certè tunc non esset bonum si mile quod sequitur de domo, ibi, sicuti &c. porrò licet alia sit domus in veritate vt hic, tamen in vtilitate eadem intelligitur, scilicet quo ad seruitutes ne pereant: vt supra, de seruitu. vrban. prædi. lege, seruitutes. §. si sublatum. Sed ne quis putaret in utile inquirere an sit eadem nauis vel domus, remouet dicens, hic tractatus etiam ad prætorias &c. vt euenit in stipulatione fructuaria. & facit supra, quibus modis vsusfruct. amit. quid tamen. §. j. & §. in nauis. & de leg. iij. l. lana. §. naue. & de iudi. proponebatur. & infra, de sol. l. qui res. §. aream. Accursius.

obligari a. Pro quo & illud dici posse Pædius scribit, Si stipulatus fuero ex fundo centum amphoras b vini, expectare debeo donec nascatur: & si natum, sine culpa promissoris consumptum sit, rursus expectare debeo [6], donec iterum nascatur, dariue possit: & per has vices aut cessaturam c, aut vaſ lituram stipulationem. Sed hæc d dissimilia sunt. Adeò enim cùm liber homo e promissus f est, seruitutis tempus expectandum non est [7], vt ne hæc quidem stipulatio de homine libero probanda sit, *Illum, cùm seruus esse cæperit, dare* g *spondes? item, Eum locum cùm ex sacro religioſove profanus esse cæperit dari?* quia nec præsentis h obligationem temporis recipere potest: & ea duntaxat, quæ natura sui possibilia sunt i, deducuntur in obligationem. Vini autem k non speciem [8], sed genus stipulari videmur l: & tacitè in ea tempus m continetur. Homo liber certa specie continetur: & casum n aduersamque fortunam expectari [9] hominis liberi, neque ciuile, neque naturale est o. Nam de iis rebus negotium rectè gerimus [10], quæ subiici vsibus, dominióque nostro statim possunt p. Et nauis si hac mente q resoluta est, vt ad alium vſum tabulæ destinarentur, licet mutato consilio perficiatur r: tamen & perempta prior nauis, & hæc alia s dicenda est. Sed si reficiendæ nauis causſa omnes tabulę refixæ t sint, nondum intercedisse nauis videtur: & compositis rursum tabulis [11], eadem nauis esse incipit: sicut de ædibus v deposita tigna ea mente, vt reponantur, ædium sunt x. Sed si vsque ad aream deposita sint [12] y, licet eadem materia restituatur, alia erit z.

¶ Hic tractatus a etiam ad prætorias stipulationes pertinet, quibus de restituenda b re cauetur, & an eadem res sit quæritur.

Duæ causſæ lucratiuæ non possunt concurrere circa eandem rem, nisi una sit reuocabilis. Bartolus.

4 ¶ Si rem, quam ex causſa lucratiua c stipulatus sim, nactus fuero ex causſa lucratiua d, euanescit stipulatio. Sed & [13] si hæres extiterо domino [14] e rei, extinguitur stipulatio f.

¶ Si verò à me hęrede g defunct° h eam legauerit [15] i, potest agi ex stipulatu k. Idémque l est, & si sub conditione legata sit: quia & si ipse m debitor n rem sub conditione legatam o dedisset p, non liberaretur q. sed si conditione deficiente remanserit r penes [16] me petitio s infirmabitur.

Res perempta post mortem potest condici: & in stipulationem deduci. h. d. Bart.

5 ¶ Stichum t qui decessit, si stipuler, si quidem condici v etiam mortuus potest [17], vt furi x, vtiliter me stipulatum Sabinus ait. Si verò ex aliis causſis y, inutiliter: quia & si

y ¶ *Deposita sint.* vt supra, de contrahend. empt. l. granaria. in fine.
z ¶ *Alia crit.* hoc in domo speciale, quia area est pars domus, Azo. sed hic videtur magis ratio in contrarium.
a ¶ *Tractatus.* sed ne quis putaret esse inutile hoc inquirere sit eadem domus vel nauis: remouet dicens, hic tractatus, scilicet qui dictus est de naui & de domo scilicet.
b ¶ *De restituenda.* proprietario à fructuario cum vsusfruct. relictus erat vel promissus erat sub conditione: quæ pendente si proprietarius, vt dictum est scilicet quæri solet, an eadem res sit, an alia, vt &. proinde sciatur, an ad rem ipsam, an ad interesse teneri debeat quadere: vt sic ad exhibendum teneatur. M. ad quod est supra, qui. mod. vsusfruct. amitt. l. repeti. §. fina. vel dic re etè vt supra, vsufru. quemad. ca. l. j.
c ¶ *Lucratiua.* puta ex donatione.
d ¶ *Lucratiua.* puta ex legato.
e ¶ *Domino.* scilicet & puratus ab alio.
f ¶ *Stipulatio.* quia, &c. vt infitio. de lega. §. si eadem res. & supra, tit. j. omnes. & de leg. j. si seruus. §. ij. & §. Stichum. & infra de solutionib. l. quoties. & de nouationib. l. fundum.
g ¶ *Hęrede.* scilicet qui debeo recipere rem ex stipulatione.
h ¶ *Defuncti*°. qui dominus rei fuerat.
i ¶ *Legauit.* pura vt differat à sequenti. Accursius.
k ¶ *Ex stipulatu.* contra eum qui promisit ex causſa lucratiua: quia nō videtur mihi quæsita res quæ penes me remanſura non sit. ad quod est infra de furt. à Titio. & no. de perseuerantia. ad quod est supra, de leg. j. non quocunque.
l ¶ *Idémque est.* vt possit agi ex stipulatu.
m ¶ *Et ipse.* meritò hæredi re debita sub conditione ab eo legata poterit agi contra promissorem ex stipulatu: quia etiam si ipse debitor, qui est hæres, rem à se promiſſam ita legatam stipulatori soluat nō liberatur: multo magis ergo & si non soluat, & hoc est quia & si ipse soluendo &c.
n ¶ *Debitor.* Qui est hæres. Accursius.
o ¶ *Legatum.* scilicet à se.
p ¶ *Dedisset.* scilicet creditori. Accursius.
q ¶ *Non lib. raretur.* quia existente conditione legati meæ creditoris scilicet esse desiit. M. & ideo statim ago: vt infra de solu. cùm quis. §. qui hominem.
r ¶ *Remanserit.* scilicet penes stipulatorem cui soluta est. Accursius.
s ¶ *Petitio.* ex stipulatu contra promissorem. & facit §. de condict. indebiti. sub conditione.
t ¶ *Stichum.* si stipulor tradi, non dari: quia meus erat: vt dixi §. eod. sci re. §. fin. Accursius.
v ¶ *Condici.* quod potest fieri mortuo eo post moram: vt supra, de con sti. pe. l. promissor Stichi. aliàs non valet: vt §. eo. scire. §. fin. Accur.
x ¶ *Vt furi.* quia semper est in mora: & mora trahit ad se periculum ante nouationem. ad quod est §. de condi. fur. l. penul. & fin.
y ¶ *Ex aliis causſis.* mora vera vel præsumpta non intercueniente. Accursius.

a ¶ *Idem dicitur.* vt valeat stipulatio. Accursius.
b ¶ *Fallax.* No. assimulari morosum & furē. quod facit ad interitum: vt sit assimilato. & C. de contrahen. stip. l. non moriturum. Accur.
c ¶ *Defunctum.* seruum. Accur.
d ¶ *Stipuler.* animo purgandi moram. M. quæ non placet, imò æstimatio debetur, & non purgatur mora. Accursius.
e ¶ *Promiserit.* vt dominus noxali conuentus. Accursius.
f ¶ *Prægnās erat.* quæ habet exceptionem: vt §. si quis cau. l. aj. §. ij. & facit supra, si ex noxa. causſa. aga. l. j. §. j. & si quis cau. l. si quis quem quam.
g ¶ *Intelligitur.* & ideo non tenetur ex ea stipulatione. & facit j. de sol. si mihi decem. Accursius.

SI insula.] CASVS Promisisti mihi facere insulā intra duos anns. tu permisisti transire vnum annum, ita quòd non potes amplius intra tempus promiſſum ædificare. quæritur, vtrum possis morā purgare? Distingui tur, aut ego sum litem contestatus contra te, & non potes amplius te purgare à mora. aut non sum adhuc litem contestatus, & tunc ædificando potes morā purgare. Franciſcus.
h ¶ *Si insulam.* id est, domum in mari, quæ est quasi insula. & dicitur insula quasi in salo. id est in salso posita secundum Isidorum.
i ¶ *Non sim.* si nihil interesſet mea: vt §. eo. si ita. quis promiserit. §. Seia. & facit §. de penu. leg. l. j. in fin. j. resp. & supra man. si hominem. & de const. pe. sed & si alia. & supra eodem, interdum. §. fin. & l. existimo. §. fin. & l. qui Romæ. §. item quæro. & infra, iudi solu. cùm quærebatur. §. proinde. & infra eodem, si seruum. §. sequitur. sed contrà supra eodem, stipulationes non diui. §. planè. Sol. tioi fuit pœna appoſita: hic non. vel secundum M. illa trahitur ad istam.
k ¶ *Placet.* quasi mora purgata.
l ¶ *Si ædiſicēs.* ad hoc vt libereris à præstatione intereſſe. sic & quando ius meum est factum deterius. vt dixi. hoc autem fallit §. de publi. l. hoc edicto. in princip.

IN executione. CASVS. Ista est pulchra & elegans lex, & ponit quatuor species obligationū. Nam prima species est siue executio, quando res deducta in stipulatione potest peti diuiſim. exemplum positum ibi in §. Prima species, & est quādo pecunia promittitur. ratio est quia stipulatore mortuo quilibet hæres peteret pro parte sua hæreditaria, vel promissore mortuo à singulis hæredibus exigi poterit pro parte hæreditaria. Secunda species est quando res deducta in stipulatione non potest diuidi vt cum opus testator iusserit fieri. quia quilibet primæ speciei, non secundæ, & dicit ad confirmationem primi dicti, quia si Titius promittit Seio per se. aut per hæredem suum non fieri, quo minus ei ire agere liceat. & si aduersus ea factum fuerit, pœnam promittit Titius, moritur ipse Titius relictis pluribus hæredib. vtus eorū prohibet Seium ire agere. certè propter vnius prohibitionem cæteri cohæredes omnes tenentur: ille tamē qui prohibuit, tenetur cæteris cohæredibus ideo, quia venit contra promiſſum. Secunda species est huic primæ directè contraria, scilicet quando totum peti necesse est, nec diuiſim [2] præsta ri potest: aliud quod pro parte petitur, sed solui nisi totum non potest. aliud quod solidum peredum est, licet in solutione [3] admittat sectionem [4]. ¶ Prima species pertinet

deberetur morte promissor libera retur. Idem ergo dicitur [5], & si mo ra facta [6] defunctum [7] stipuler [8].

Licet ancillæ desinat esse prægnans, nihilominus debet sisti in eadem causſa. Paulus de Castro.

6 ¶ Si quis ancillam sistere se in aliquo loco promiserit [9], quæ prægnans [10] erat, etsi sine partu eam sistat, in eadem causa eam sistere in [20] telligitur [11].

Debitor ante litis contestationem potest moram purgare, & euitat pœnam solutionis uel interesse: non sic post lit. contest. super interesse uel pœna. Paulus.

LXXXIIII. Idem lib. lxxiij. ad Edictū.

SI insulam [12] fieri stipulatus essem [1], & transierit tempus quo potuisti [2] facere, quandiu litem cō testatus non sim [3], posse te facien tem liberari placet [4]. Quòd si litē iam contestatus sim, nihil prodesse tibi si ædifices [5].

Obligatio dandi certam quantitatem, est diuidua, quo ad obligationem & solutionē: obligatio faciendi uel nō faciendi, est penitus indiuidua. Bart.

LXXXV. Idem lib. lxxv. ad Edictum.

IN executione obligationis sciēdum est quatuor causſas esse [13]. Nam interdum est aliquid, quod à singulis hæredibus diuiſim [1] conse qui possumus: aliud, quod totum peti necesse est, nec diuiſim [2] præsta ri potest: aliud quod pro parte petitur, sed solui nisi totum non potest. aliud quod solidum peredum est, licet in solutione [3] admittat sectionem [4]. ¶ Prima species pertinet ad promissorem pecuniæ [14] certæ: nam & petitio & solutio ad portiones hæreditarias spectant [15].

¶ Secunda [16] ad opus quòd testator fieri iusserit [17]. nam singuli hæredes insolidum tenentur: quia operis effectus in partes scindi non potest.

¶ Quòd si stipulatus [18] fuero, *perte hæredemve tuum non fieri quò minus eam* [19], *agam* [20]: *& si aduersus ea factum sit, tantum dari* [21] & vnus ex pluribus hæredibus promissoris me prohibeat, verior est sententia existimantium vnius facto omnes teneri: quoniam licet ab vno prohibear: non tamen in partem prohibeor: sed cæteris familiæ ercisc undæ iudicio sarciet [22] [23] damnū.

Obligatio generalis & alternatiua est diuidua quo ad solutionem. Bartolus.

¶ Pro parte autem peti, solui autē nisi totum [24] nō potest, veluti cùm stipulatus sum hominem incertum, nam petitio eius scinditur: solui autem nisi insolidum [8] non potest [25] alioquin in diuersis hominibus rectè partes solverentur [26]: quod nō potuit defunctus facere, ne quod stipulatus sim, non [9] consequar [27]. Idem iuris est, & si quis decem millia, aut hominem stipulanti [10] promiserit [28].

Denuntiatio debet fieri cuilibet hæredi in soliduм: item defensio non diuiditur: sed inter eſſe. Bartolus.

¶ Insolidum verò agi [29] oportet, & partis solutio affert liberationem, cū ex causſa euictionis intēdimus.

ad promissorem pecuniæ [14] certæ: nam & petitio & solutio ad portiones hæreditarias spectant [15].

¶ Secunda [16] ad opus quòd testator fieri iusserit [17] nam singuli hæredes insolidum tenentur: quia operis effectus in partes scindi non potest.

¶ Quòd si stipulatus [18] fuero, *perte hæredemve tuum non fieri quò minus eam* [19], *agam* [20]: *& si aduersus ea factum sit, tantum dari* [21] & vnus ex pluribus hæredibus promissoris me prohibeat, verior est sententia existimantium vnius facto omnes teneri: quoniam licet ab vno prohibear: non tamen in partem prohibeor: sed cæteris familiæ ercisc undæ iudicio sarciet [22] [23] damnū.

Obligatio generalis & alternatiua est diuidua quo ad solutionem. Bartolus.

¶ Pro parte autem peti, solui autē nisi totum [24] nō potest, veluti cùm stipulatus sum hominem incertum, nam petitio eius scinditur: solui autem nisi insolidum [8] non potest [25] alioquin in diuersis hominibus rectè partes solverentur [26]: quod nō potuit defunctus facere, ne quod stipulatus sim, non [9] consequar [27]. Idem iuris est, & si quis decem millia, aut hominem stipulanti [10] promiserit [28].

Denuntiatio debet fieri cuilibet hæredi in soliduм: item defensio non diuiditur: sed inter eſſe. Bartolus.

¶ Insolidum verò agi [29] oportet, & partis solutio affert liberationem, cū ex causſa euictionis intēdimus.

5 *Fl. specſiat.* & quarta species, quādo aliquid quod promiſſum est, pretendum est insolidum: tamen solutio potest diuidi. exemplū, Titius vendidit, mihi fundum, & promisit de euict. moritur relictis tribus vel pluribus hæredibus, venit quidam tertius qui vult fundum à me euincere. de iure debeo denūciare omnibus hæredibus vt me defendere veniāt. si tamen euictus fuerit à me fundus, quilibet hæredum soluendo pro parte liberabitur. vsque ibi. Item si. iſtud [7] est exemplum tertiæ partis: & satis clarum. vide tex.

6 *Fl. deest. &*

7 *Fl. sarcies.*

Quocunque.] Titius promisit mihi centum sub conditione, si Seius ad nundinas venīret, videns iste Titius versutus homo, quòd Seius venire vel let ad nundinas, & fic impleretur conditio: dolosè persuasit Seio ne iret ad nundinas, quæritur, an nihilominus mihi teneatur ipse Titius in centum? Respōdetur quòd sic: quia per ipsum stetit quò minus conditio impleretur. Francisc.
m ¶ *Quatuor causſas esse.* formales in instituendo & exigendo, secundum quam formam debet peti & exigi. M.
n ¶ *Pecuniæ certæ.*

8 *Fl. solidus.*

9 *Fl. deest. nō.*

10 *Fl. deest. sis pulanti.*

idem in certa specie promiſſa. vt Stichum.
o ¶ *Spectant.* Siue stipulator siue promissor decesserit, & facit §. eod. lege ij. in principio. Accursius.
p ¶ *Secunda species ad opus.* vbi neque petitio neque executio diuiditur. M. idem in omni seruitute, excepto vsusfruct. vt supra eodem. lege, secunda. in princ. & supra, si ser. vendi. l. loci corpus. §. fi fundum. in fine §. Accursius.
q ¶ *Iusserit.* scilicet hæredibus.
r ¶ *Quòd si stipulatus.* quòd pro sed [1]. & sic accipe quòd non teneretur insolidum: vt supra, & sic non est hoc exemplum ad præmiſſa: sed ad primum membrum. & facit supra eodem, lāj. §. item si in facto. & famil. ercisc und. hæredes. §. in illa. & l. inter cohæredes. §. quod ex facto. Accursius.
s ¶ *Eam.* per iter. Accursius.
t ¶ *Agam.* per actum.
v ¶ *Dari.* puta centum nomine pœnæ. Accursius.
x ¶ *Sarciet.* circa hoc plenè diximus §. eo. l. ij. in prin. Accursius.
y ¶ *Nisi totum.* id est in totum. Accursius.
z ¶ *Non potest.* vt liberetur: sed soluta sua parte conueniuntur alij: & si soluant in eadem re, bene est. aliàs ipse idem conuenitur: vt supra eo. lege ij. §. primo.
a ¶ *Soluerentur.* ab hæredibus. M.
b ¶ *Non consequar.* aliàs est non. & aliàs deest &c.
c ¶ *Promiserit.* nam solutis quinque in pendenti est, vt supra de condictione indebiti. si non sortem. §. penultimo. & facit infra de solutionibus, qui hominem. & l. stipulatus. §. primo.
d ¶ *Insolidum verò agi.* id est denuntiari: vt dicit in exemplo, & sic impropriè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Auctoris*.id est venditoris.
b ¶ *Præstatio*.euictionis fortè duplæ,vel eius,quod interest:vt ſ. eod. l.cum ex cauſſa.& ſ.de euic.ſi rem quæ.§.j.& facit ſ.depo.l.ſi duo hæredes.& ſ.ſi ſer.vendi.l.loci.§. ſi fundus.j.reſpon.
c ¶ *Item ſi ita*.hoc reſpicit tertiam ſpeciem,in qua pro parte petitur ſolui,ſolui autem niſi totum non poteſt.Acc.
d ¶ *Titianus*. in huiuſmodi datione non habetur diſtinctio diuidui[a] & indiuidui,ſicut habetur in faciendo:vt not.ſ.eo. l.v.§.ſi. Accurſius.
e ¶ *Non erit*. Qui dari promiſſus erat, vel nec etiam promiſſus.
f ¶ *Dari*. quando ipſe fundus eſſet promiſſus.fic ſ. de actio.emp. l.i. Lucius.ſed hoc caſu neque ad fundum,cùm non ſit in obligatione, neque ad pœnam prodeſt: vt ſ.eo.ita ſtipul. vel dicas fundum fuiſſe in promiſſione. Accurſius.
g ¶ *Prodeſt*. quin pœna committatur in totum diſtinguit tamen Io.aut volenti & ſponteneo creditori pars vna ſoluta ſit, quo caſu pœna committitur pro parte an etiam decem pro creditori, vt cum debitor diceret ſe ſtatim vel proximè ſoluturũ aliã partẽ, rogat vt creditor ſub hac ſpecie accipiat illam partem, & poſt non ſoluit aliã. nam hoc caſu cõmittitur pœna inſolidũ,& tamẽ in ea computandum eſt pretium ſolutæ partis. verbi gratia,promiſi fundum valentem xl.& ſi non ſoluerem,promiſi pœnam c. ſolui ego medietatem fundi creditori decepto:vt dictum eſt,commiſſa eſt in ſolidum pœna c.ſed tamen in illis c. computabitur pretium medietatis ſolutæ,ſcilicet xx.iniquum enim eſſet,& rem poſſidere, & pœnã exigere:vt ſ.de excep.do.apud Celſum.§. Labeo. & de pac.reſcriptum.§.ſi pacto.Item ſi aliquis de hæredibus non conſentiat, compellitur per iudicem vel per ſortem:vt C.communia. de lega. l. ſi. vel ſtatur maiori parti.arg.ſ.de pac.maiorem.Azo.
h ¶ *Partem*.debiti.
i ¶ *Soluere*.vt ſ.ſi quis cau.l.ſi ſeruus.& C.de luitio. pi. l. j. & ſ.famil. erciſ.hæredes.§.in illa.& C.de diſtrac.pig.l.quandiu.Accur.
k ¶ *Sub conditione*.ſi ſtipulator aſcenderit Capitolium. Accur.
l ¶ *Nihilominus*.hoc fallit quando licet impedire: vt ſi viceris me aculum iaciendo.hoc autem quod hic dicitur, ideo eſt, ne ex dolo ſuo lucretur:vt ſ.de regul.iur.in iure. Accurſius.

Quod dicitur.] CASVS. Dictum eſt ſupra eodem titu. lege,ſcire debemus.quòd tot ſunt ſtipulationes quot ſunt res deductæ in ſtipulationem. Quæritur, vt hoc dictum locum habeat, quomodo concipienda ſit ſtipulatio?Reſpondetur quòd hoc modo, Mæui dabis mihi ſeruum Stichum, & centum aureos, & equum tuum ruſſum? ille reſpondet, dabo. certè hîc ſunt tot ſtipulationes, quot res. ſed ſi iſtæ tres res eſſent poſitæ in vno loco ſimul,& dicerem ſic, dabis mihi omnes res iſtas? tunc tantum eſt vna ſtipulatio: quia non ſunt hic ſingulariter expreſſæ, ſicut ſupra fuerunt diuiſim deſignatæ. Franciſcus.
m ¶ *Quod dicitur*.vt ſ.eo.l.ſcire debemus,& ſ.de euic.l. cùm plures. & ſ.eo. Titia.in fin.& l.pluribus.in prin.& facit ſ. de lega. ij. quoties. in fin.Accur.
n ¶ *Exprimuntur*.nominatim & etiam copulatiuè, veluti cùm; ſtipulor,rem iſtam dabis,& iſtam & illam,&c.nõ autem exprimuntur, veluti dabis omnes res iſtas.

Nemo.] CASVS. Titius legauit mihi Stichum ſeruum ſub conditione,ſi nauis ex Aſia venerit,veni ad hæredem Titij: & dixi ei,promittis mihi quòd dabis mihi ſeruum Stichum ſi nauis ex Aſia venerit?hæres dicit, promitto. nunquid iſta ſtipulatio eſt vtilis? reſpondetur quòd non,quia nihil plus conſequitur legatarius per hanc ſtipulationem, quàm conſequeretur per actionem ex teſtamento. Franciſcus.
o ¶ *Sua ſit*.Ex lucratiua cauſſa.ſecus ſi ex non lucratiua:vt ſ. titu. j. ſi quis qui Stichũ.ſed non ſufficit expoſitio hæc: nam legatarius rem ſibi ſub conditione legatam ſtipulatur ab hærede in eum caſum, quo ſua futura ſit,& ex cauſſa lucratiua:vt ſ.vt leg.no.caue.l.j.§. ſi quis ſub cõditione.& ideo dic vtiliter ſtipula.vt plus ſ.conſequatur per ſtipulationem.neque enim legatarius plus conſequitur per illam ſtipulationem quàm actione ex teſtamento: & ſecundum hoc erit bonum exẽplum, vt ſi res erat tibi legata ſub conditione, & ſtipuler eam ſub eadem conditione. M. vel dic vt ſi ſtipuler partum ancillæ meæ ex prægnatis,vel ſub conditione legatæ à teſtatore,dandum à me hærede, ſtipuler in eum caſumquo conditio defecerit, ſecundũ M. & facit ſ.eo.l.ſcire debemus§.ſi. Accurſius.
p ¶ *Stipulatur*.vt ſi ſtipulor à te rem aliquam ſi erit mea.

Mora rei.] CASVS. Titius promiſit Mæuio hominem Stichum: & vt certior rem faceret creditorem, dedit Sempronii fideiuſſorem. Titius iſte interpellatus vt ſolueret ſeruum illum, fuit in mora. poſt hoc Stichus ſeruus moritur.quæritur hîc vtrum fideiuſſor teneatur poſt rei interitum ſicut ipſe reus Titius qui fuit in mora ſoluendi? Et reſpondetur quòd ſic, quia mora rei nocet fideiuſſori. ſi verò Sempronius fideiuſſor ſeruum obtulit, & reus Titius moram fecit: mortuo ſeruo erit ipſi fideiuſſori ſuccurrendum. Sed ponamus quòd iſte fideiuſſor ſeruum occiderit:certè reus principalis liberabitur,& ipſe fideiuſſor ſolus poterit ex ſtipulatione conueniri. Franciſcus.
q ¶ *Fideiuſſori*.non tamen ſic vt fideiuſſoris augeatur obligatio: vt ſ.de eo quod cer.lo.l.centum.ſed vt producatur.id eſt vt tranſeat cõtra fideiuſſores & etiam contra hæredes:vt ſ.eo.ſi ſeruum. §. nunc. & facit ſ.de vſur.l.ſi quis ſolutioni.§.j.& l.mora.§.fina.& infrà, de fideiuſ.l.ſi à colono.§.j. Accurſius.
r ¶ *Quoque*.vt ſi promiſiſti Stichum, & dediſti fideiuſſorem, & fuiſti in mora.nam aduerſus te & eum obligatio perpetuatur. Accurſius.
s ¶ *Obtulit*.ante moram reiʒvt innuit.idem ſi poſt:nam moram rei purgauit. Alij vt Hug.dicunt poſt moram rei aliàs ſecus:vt ſ.eod. ſi ſeruũ. §.ſequitur.& ſ.de peri.& commo.rei vend. illud.
t ¶ *Liberatur*.interitu ſpeciei,cùm in mora non eſſet.Accur.
v ¶ *Conueni*.i poteſt. quia in totam cauſſam fideiuſſit. vt infra l.iij.§. nunc videamus.nam licet reo liberato fideiuſſor ſtricta ratione liberetur, hoc tamen caſu ex æquitate adhuc tenetur fideiuſſor ex ſtipulatu vtili.ſed videtur de dolo actione teneri:vt ſuprà de dolo, ſi fideiuſſor.quæ eſt contrà.Solut.hîc de æquitate vtili ex ſtipulatu: ibi, de rigore de dolo.vel dic ex ſtipulatione,id eſt propter ſtipulationem datur de dolo.vel hîc,poſt ſuam moram, ibi ante occidit vnde priſtina teneri non potuit,cùm reus ea eſſet liberatus:tenetur ergo de dolo. & plenè dic vt ibi not.& facit infra,de ſol.qui decem.& ſ.eod.l.cum filius.Accur.

Si à colono.] CASVS. Locaui tibi vineam meam per x.annos, ita vt quolibet anno dares mihi decem ſcuta. tranſactis tribus annis ſtipulatus ſum à te hoc modo:promittis mihi ſoluere quod debes ex locatione vineæ meæ?tu dicis promitto.quæritur, quid in hanc ſtipulationem eſt deductum?certè tantum triginta ſcuta, quæ debentur mihi pro tribus annis præteritis,& non futura penſio vineæ. Si autem velo dedicere in ſtipulationem penſionem futurorum annorum,debeo ad dere in ſtipulatione:promittis dare quod debes ex tali locatione, vel in futurũ.n debebis?tunc etiam futura penſio comprehenditur in hac ſtipulatione.Franciſ.
x ¶ *Si à colono*.vt omnes fructus eſſent ſui, & certa pecunia mihi daretur.
y ¶ *Futura*.id eſt cuius effectus eſt de futuro:ipſa tamen præſens eſt, ſi eſt in diem.& facit ſ.de verbo.ſign.verbum oportere.& ſ.eod.ſi ſtipulatus

a Approbat per Bart. Paul. Alex. Are. in l.iiij.§. nato.ſ.c.

1 *Fl.fundi* gradere ceſſan te vno.

1 *Fl.ſtipulatio* ali.

12 *Fl. obligetur*.

b Iſtã gl. ſequũtur Ale. & Ia.& eſt ſing. ſecũdũ eoſdem.

1 *Fl.* Stichum.

a Reprobatur per B. P. Alex. & Iaſ.

b Actione ex ſtipulatu vtili ſi debitum ſit pure. Ale. Are. & Iaſ.

pulatus fuerim.§.primo.

Cùm ſtipulati.] CASVS. Mutauit tibi quidam vſurarius centum ducatos:ita vt omni menſe ſolueres ſibi pro vſuris quinque ducatos.poſt paucum tempus venit ad te, vt colorem det vſuris ſuis, ſtipulatur à te quinque ducatos nomine pœnæ & loco vſurarũ,ſoluendos omni menſe quo in ſolutione ceſſaueris: Poſt hoc facit te in ius vocari propter ſortem. nunc quæritur, vtrum durãte iudicio per aliquot menſes pœna iſta debeatur? Reſpõ.quòd ſic. dubium erat huius legis:quia cœpto iudicio videbatur facta nouatio, & videbatur ſtipulatio pœnæ eſſe per empta:ſed ſecus eſt, vt hic, & C. de iudi. l. j. Sed hæc l. iure nouiſſimo, quo vſuræ omnino prohibitæ ſunt, locum nõ habet vllo modo. Sũt enim à Chriſtiano homine penitus ex tirpandæ vſuræ: vt ne quidẽ vllum veſtigium remaneat quæſtus inſe liciſſimi. Fran.

a ¶ *Cùm ſtipulati*. verbi gratia dixi, promittis mihi centum & vſuras quatuor denariorũ omni menſe quo ceſſaueris in ſolutione. vel pœnam quatuor denariorum pro omni libra. Accur.

b ¶ *Pro vſuris*. id eſt loco vſurarum.

c ¶ *Pœnam*.non excedentem legitimas vſuras.

d ¶ *Adhuc tamen*.licet noua tio iudicis intercеſſit: vt C. de vſuris rei iudi.l.ſi.& C.de iudi.l.j.& erat hîc ea dubitatio, quæ ibi:quia a videbatur per c. ¶ *Non eſſe*.non ita noua tur vt tollatur prima:ſed durat, vt & omnis eius acceſſio.

Si ſeruum.] CASVS. Promiſit Titius mihi Stichum ſeruum, qui non interueniente mora mortuus eſt.an promiſſor teneatur?diſtinguitur:quia ſi non fuit cauſſa mortis ſuæ,non tenetur. ſi verò eum occidit,nõ liberatur.quid autẽ erit?promiſſor ſeruum iſtum non occidit: ſed cùm infirmus eſſet,eũ neglexit,an teneatur? Reſpõdetur quòd ſic. vide glo.ſuper verbo,ſi nõ faciendo.& ponit tex.argumẽta pro & cõtra.quæ facilis clara ſunt. ¶ *Sed & ſi*.] Promiſi tibi certum fundum.iſte fundus factus eſt religioſus, vtrum nihilominus tibi teneat dare fundũ?certè diſtinguitur. Nam ſi iſte fundus erat meus tẽpore ſtipulatio nis,vel poſt,antè tamen, quàm religioſus fieret, ſi poſt fiat religioſus per me,tenebor tibi.& pone in aliis exẽplis quæ ponit textus.ſi autem ego promiſi tibi fundum alienum, & per alium factus eſt religioſus: tunc non tenebor tibi,niſi moram fecero in ſoluendo.

1 *Fl. deeſt, Stichum.*

1 *Fl. interceſſit. premiſſorum ſtipulatorum vtrum.*

† Dynus & Aelxan. hic reputant hũc ex. ſin. ad hoc ꝙ poſſit,ꝙ licet mora primi debitoris noceat fideiuſſori ita mẽ hoc non eſt verũ,niſi fuiſſet creditor ſuturus in mora debitoris.Bologne. ſ.Idem B.Ale. & Iaſ.

1 *Fl. deeſt, Stichum.*

1 *Fl. liberatur.*

1 *Fl.* quinquies.

1 *Fl.in ſingulatione* tollendum *deducitur* quod iam *deductum* ꝙ *oportet.*

a Idem P.& Iaſ.

Item ſi ita.] CASVS. Promiſi tibi certum fundum.iſte fundus factus eſt religioſus, vtrum nihilominus tibi teneat dare fundũ?certè diſtinguitur. Nam ſi iſte fundus erat meus tẽpore ſtipulatio nis,vel poſt,antè tamen, quàm religioſus fieret, ſi poſt fiat religioſus per me,tenebor tibi.& pone in aliis exẽplis quæ ponit textus.ſi autem ego promiſi tibi fundum alienum, & per alium factus eſt religioſus: tunc non tenebor tibi,niſi moram fecero in ſoluendo.

Item ſi homo.] Gloſſa ponit caſum.

De illo.] Titius inſtituit me hæredẽ in omnib. bonis ſuis: in quibus bonis erat vnus ſernus,poſteà idem Titius fecit codicillos, in quibus inſtituit vt reſtituerem ſeruum iſtum Sempronio. ego neſciens à me hoc eſſe petitum per teſtatorem,occidi ſeruum iſtum. vtrum nihilominus teneat Sempronio?Reſpon.quòd ſic.

¶ *Sequitur*.] Eſt vetus & approbata regula in iure,quoties quis moram facit,perpetuatur obligatio:ſed hæc regula recipit talem limitationẽ ſine diſtinctionẽ. Nam ſi promiſſor ipſe eſt cauſſa moræ,quia occidit hominẽ promiſſum,tunc tenetur:quia occidit,nec poteſt moram purgare.ſi verò tantum moram fecerit in ſoluẽdo, & extat res promiſſa: poteſt poſteà offerẽdo moram purgare.hoc enim eſt ex bono & æquo. quã ſententiam hîc multum laudat Paulus iuriſcon. & Celſus ſimiliter & Iulianus.& ponit arg.à ſimili in fi.ſ.quod declara vt in glo.ſuper verbo,par.per l.ij.ſ.ne quis eũ qui in ius vo.vi exi.& eſt iſte pulcher.§.

¶ *Nunc videamus*.] Dictum eſt ſ.proxi. §. qualiter obligatio perpetuatur per moram:& qualiter mora poteſt purgari.in hoc §. oſtenditur per quas perſonas perpetuetur obligatio,& ad quorũ onus perpetuetur obligatio.& breuiter reſpondetur,quòd poteſt perpetuari obligatio propter moram commiſſam à principali promiſſore:& etiam tran ſit contrà hæredes ſuos.Item poteſt perpetuari per fideiuſſorem:& etiam in eius hæredes tranſit.

An ſi filius.] Paterfamil.filio ſuo iuſſit vt promitteret ſeruũ Stichum Sempronio.filius ſecundum iuſſionem patris promiſit: poſtmodũ iſte filius occidit Stichum promiſſum.quæritur,vtrum obligatio perpetuetur contra patrem?Reſpõ.quòd ſic:quia pater cenſetur eſſe in hac obligatione quaſi acceſſorius:ſicut ſupra proxi.§.dictum eſt, ſcilicet quòd

Mora rei nocet fideiuſſori, niſi creditoris mora quo ad fideiuſſorem præceſſerit: mora tamen fideiuſſoris ipſi ſoli nocebit.h.d.Bar.

LXXXVIII. Idem lib.vj.ad Plautium.

MOra[t] rei fideiuſſori[q] quoque[r] nocet.ſed ſi fideiuſſor ſeruum obtulit[s], & reus moram fecit, mortuo Sticho, fideiuſſori ſuccurrendum eſt. ¶ Sed ſi fideiuſſor hominem occiderit, reus liberabitur[t v], fideiuſſor autem ex ſtipulatione conueniri poteſt[v].

Nota hic optimam regulam, quòd quando ſtat per eum qui futurus eſt obligari per euentum conditionis, quò minùs conditio eueniat, perinde tenetur,ac ſi conditio euenifſet. Paul.

1 ¶ Quicunque ſub conditione[k] obligatus curauerit,ne cõditio exiſteret,nihilominus[l] obligatur[12].

Verba præſentis temporis ad futura non trahuntur. Paulus.

LXXXIX. Idem lib.ix.ad Plautium.

SIà colono[x], cui fundũ in quinque[1] annos locaueram, poſt tres annos ita ſtipulatus fuero, *Quicquid te dare facere oportet*?nõ amplius in ſtipulationem deducitur, quàm quod iam dari oporret[2]. ſin autem adiiciatur, *Oportebitve*, etiã fututa[y] obligatio deducitur.

Litis cõteſtatio curſum uſurarium non impedit. Bartolus.

XC. Pomponius lib.vj.ex Plautio.

Nota hic,quòd ſicut nõ uſuret ſtipulatio rei meæ,ita nec rei,quæ nõ eſt meæ:ſed confertur in tempus quo erit mea. Paulus.

LXXXVII. Paulus lib.lxxv.ad Edictum.

NEmo rem ſuam futuram in eum caſum, quo[1] ſua ſit[o], vtiliter ſtipulatur[p].

Mora rei nocet fideiuſſori, niſi creditoris mora quo ad fideiuſſorem præceſſerit: mora tamen fideiuſſoris ipſi ſoli nocebit.h.d.Bar.

LXXXVIII. Idem lib. vj. ad Plautium.

MOra[t] rei fideiuſſori[q] quoque[r] nocet.ſed ſi fideiuſſor ſeruum obtulit[s], & reus moram fecit, mortuo Sticho, fideiuſſori ſuccurrendum eſt. ¶ Sed ſi fideiuſſor hominem occiderit, reus liberabitur[t v], fideiuſſor autem ex ſtipulatione conueniri poteſt[v].

Verba præſentis temporis ad futura non trahuntur. Paulus.

LXXXIX. Idem lib.ix.ad Plautium.

SIà colono[x], cui fundũ in quinque[1] annos locaueram, poſt tres annos ita ſtipulatus fuero, *Quicquid te dare facere oportet*?nõ amplius in ſtipulationem deducitur, quàm quod iam dari oporret[2]. ſin autem adiiciatur, *Oportebitve*, etiã fututa[y] obligatio deducitur.

Litis cõteſtatio curſum uſurarium non impedit. Bartolus.

XC. Pomponius lib,vj.ex Plautio.

Res perempta, uel à communi commercio exempta, tenetur debitor, ſi mora uel culpa præceſſit ipſius, uel eius, qui ab eo cauſſam habet. Bart.

XCI. Paulus lib.xvij. ad Plautium.

SI ſeruum Stichum[1] ſtipulatus fuero, & nulla mora interueniente[2] ſeruus deceſſerit, ſiquidẽ occidat eum promiſſor[3], expeditum eſt[f]. Sin autem negligat infirmum[g], an teneri debeat promiſſor? quærentibus conſiderandum eſt: vtrum quemadmodum in vendicatione hominis,ſi neglectus à poſſeſſore[h] fuerit, culpæ huius nomine tenetur poſſeſſor[i]: ita & cùm dari promiſit[k], an culpa, quod ad ſtipulationem attinet,in faciendo[l] quidem[4] acci

1 *Fl. deeſt, Stichum.*

2 *Fl. premiſſorum ſtipulatorum vtrum.*

3 *Fl.* occidat.

4 *Fl.* quidem.

b Pro *vſuris*. id eſt loco vſurarum.

c ¶ *Pœnam*.non excedentem legitimas vſuras.

d ¶ *Adhuc tamen*.licet noua tio iudicis intercеſſit: vt C. de vſuris rei iudi.l.ſi.& C.de iudi.l.j.& erat hîc ea dubitatio, quæ ibi:quia a videbatur per c. ¶ *Non eſſe*.non ita noua tur vt tollatur prima:ſed durat, vt & omnis eius acceſſio.

Si ſeruum.] CASVS. Promiſit Titius mihi Stichum ſeruum, qui non interueniente mora mortuus eſt.an promiſſor teneatur?diſtinguitur:quia ſi non fuit cauſſa mortis ſuæ,non tenetur. ſi verò eum occidit,nõ liberatur.quid autẽ erit?promiſſor ſeruum iſtum non occidit: ſed cùm infirmus eſſet,eũ neglexit,an teneatur? Reſpõdetur quòd ſic. vide glo.ſuper verbo,ſi nõ faciendo.& ponit tex.argumẽta pro & cõtra.quæ facilis clara ſunt. ¶ *Sed & ſi*.] Promiſi tibi certum fundum.iſte fundus factus eſt religioſus, vtrum nihilominus tibi teneat dare fundũ?certè diſtinguitur. Nam ſi iſte fundus erat meus tẽpore ſtipulatio nis,vel poſt,antè tamen, quàm religioſus fieret, ſi poſt fiat religioſus per me,tenebor tibi.& pone in aliis exẽplis quæ ponit textus.ſi autem ego promiſi tibi fundum alienum, & per alium factus eſt religioſus: tunc non tenebor tibi,niſi moram fecero in ſoluendo.

¶ *Item ſi homo*.] Gloſſa ponit caſum.

¶ *De illo*.] Titius inſtituit me hæredẽ in omnib. bonis ſuis: in quibus bonis erat vnus ſernus,poſteà idem Titius fecit codicillos, in quibus inſtituit vt reſtituerem ſeruum iſtum Sempronio. ego neſciens à me hoc eſſe petitum per teſtatorem,occidi ſeruum iſtum. vtrum nihilominus teneat Sempronio?Reſpon.quòd ſic.

¶ *Sequitur*.] Eſt vetus & approbata regula in iure,quoties quis moram facit,perpetuatur obligatio:ſed hæc regula recipit talem limitationẽ ſine diſtinctionẽ. Nam ſi promiſſor ipſe eſt cauſſa moræ,quia occidit hominẽ promiſſum,tunc tenetur:quia occidit,nec poteſt moram purgare.ſi verò tantum moram fecerit in ſoluẽdo, & extat res promiſſa: poteſt poſteà offerẽdo moram purgare.hoc enim eſt ex bono & æquo. quã ſententiam hîc multum laudat Paulus iuriſcon. & Celſus ſimiliter & Iulianus.& ponit arg.à ſimili in fi.ſ.quod declara vt in glo.ſuper verbo,par.per l.ij.ſ.ne quis eũ qui in ius vo.vi exi.& eſt iſte pulcher.§.

¶ *Nunc videamus*.] Dictum eſt ſ.proxi. §. qualiter obligatio perpetuatur per moram:& qualiter mora poteſt purgari.in hoc §. oſtenditur per quas perſonas perpetuetur obligatio,& ad quorũ onus perpetuetur obligatio.& breuiter reſpondetur,quòd poteſt perpetuari obligatio propter moram commiſſam à principali promiſſore:& etiam tran ſit contrà hæredes ſuos.Item poteſt perpetuari per fideiuſſorem:& etiam in eius hæredes tranſit.

An ſi filius.] Paterfamil.filio ſuo iuſſit vt promitteret ſeruũ Stichum Sempronio.filius ſecundum iuſſionem patris promiſit: poſtmodũ iſte filius occidit Stichum promiſſum.quæritur,vtrum obligatio perpetuetur contra patrem?Reſpõ.quòd ſic:quia pater cenſetur eſſe in hac obligatione quaſi acceſſorius:ſicut ſupra proxi.§.dictum eſt, ſcilicet quòd

pienda ſit,non in non faciendo[m], quod magis probandum eſt: quia qui dare promiſit,ad dandum, nõ ad faciendum tenetur. ¶ Sed ſi ſit quidem res in rebus humanis, ſed dari non poſſit, vt fundus religioſus putà,vel ſacer factus,vel ſeruus manumiſſus, vel etiã ab hoſtibus ſi capiatur, culpa in hunc modum diiudicatur: vt ſi quidem ipſius promiſſoris res vel tempore ſtipulationis, vel poſteà fuerit, & quid eorum acciderit[n], nihilominus teneatur. Idémque fiet[o], & ſi per alium poſteà, quàm ab hoc[p] alienatus ſit, id contigerit[q]. Si autem alienus fuerit[r], & ab alio tale quid acciderit[6], non tenetur: quia nihil fecit[r], niſi ſi poſteà, quàm moratus[s] eſt ſolutionem, aliquid huiuſmodi acciderit. quã diſtinctionem & Iulianus ſequitur.

¶ Item,ſi homo qui fuit promiſſoris[t], ex præcedenti cauſſa ablatus ei fuerit[v], quod[x] ſtatuliber[y] fuit, in quo culpam non eſſe accipiendam probat,cùm ſubiungit, quia qui dare pro.& c.ſic accipe c quod magis & c.ſcilicet quòd culpa nõ ſit in non faciendo tantum,ſed in faciendo.ſcilicet occidendo. & pro hoc ſ.de hære.vendi.l.venditor.§.quemadmodum.vel dic ſecundum Io.d quòd magis ſit probandum vt in negligendo culpa admiſſa ſit: & ſic teneatur.& pro hoc ſ.de æditi.edi.quod ſi nolit. §. ſi mancipium. ibi, culpam & c.& ſ.de vſur.l.videamus.in prin.& ſ.de peti. hære. ei qui. §.cùm prædia.& de conſtitu.pecu.qui autem.§.ſi quis. Item pro hoc, quod dicitur de legato aliàs:nam cirea legata e conſideratur hæredis culpa in prætermittendo,& diligẽtia in faciendo ea, quæ diligens faceret:& propter vtrũque tenetur:vt ſ.de lega.j.l.cùm res. §.penult. & l.quid ergo.§.ſi hæres. Itẽ pro hoc ſ.ad Syll.l.iij.§. ij. quæ omnia ſunt arg.contraria primæ poſitioni:& quod ſubiicit,quia & c.eſt ratio quare erat dubitandum non quare hoc ſit probandum.

n ¶ *Acciderit*.per eum qui rem promiſit Ir.ſcilicet ſi culpa promiſſoris acciderit:ſecus ſi ante ſcilicet moram moriatur: vt in argumento contra.ſ.tit.j.l.iis qui.

o ¶ *Idémque fiet*.ſcilicet vt teneatur,vt fortaſſe per eũ qui poſt emit, vel aliter[2] acquiſiuit: quoniam ſuo facto videtur id accidiſſe, cùm poſt promiſſionem alij tradidit:vt ſuprà, de rei vendi. lege, Iulianus ſcribit,ſi hominem & inſtitui.de lega.ſ.ſed ſi alij.& rem ra. haberi. lege,ſi indebitum.§.fina.

p ¶ *Ab hoc*.promiſſore.

q ¶ *Contigerit*.vt manumiſſus ſit,vel aliquid prædictorum contigerit, ſed contrà.ſ.eod.inter ſtipulantem.§.ſacram.ſol. hîc de ſuo. ibi: de alieno:vt & hîc ſubiicit.ſi autem & c.Accur.

r ¶ *Fecit*.ſcilicet dolo,vel culpa.ſed nonne in alieno poteſt committi culpa,vt ſuprà,de legatis j.cum res.§.ſed ſi alienus. Item in ſuo poteſt non eſſe culpa,vt quia præmio fiat liber contra domini voluntatẽ: vt C.quibus ex cau.ſeru.pro præmio liber.ac. lege prima? Reſpondeo, hîc &ſuperiori dicto reſpexit frequentiam.argumento ſuprà de legib. & ſenatuſconſult.lege, nam ad ea. ſi tamen in alieno eſt culpa,tenetur:vt lege,cùm res.& ſi in ſuo non eſt,non tenetur: vt infra.§. proximo:frequenter enim contingit vt in ſuis ſit culpa,in alienis non:& facit ad hæc & ſequentia infrà, de ſolu. lege, ſi mihi alienum.& lege, qui res.& inſti.de leg.§.ſi res leg.& §.ſi verò.& ſuprà,tit.j. ſi is qui.& quod nota ſuprà,de condictio.inde.lege,Neratius.& ad Trebel.l. qui dam.§.ſi quis filium.& qui & à quibus.lege,hæres ſeruum.& de legatis primo,ſi quis inquilinus.§.j.

s ¶ *Moratus eſt*.id eſt diſtulit.

t ¶ *Promiſſoris*.tempore ſtipulationis.

v ¶ *Fuerit*.ante moram.Accurſius.

x ¶ *Quòd*.id eſt quia.Accurſius.

y ¶ *Statuliber*.Exemplum,promiſi tibi dare Stichum, poſteà quidam me inſtituit,& Sticho legauit libertatem ſub conditione, ſi exiſtente conditione Stichus fuerit liber,non teneor.Accur.

5 *Fl. ſuit.*

6 *Fl. accidit.*

c Er bene Bar. Alex. &

d Imò erit maiũ Bar. & Ia.

1 *Fl. quæ.*

e Reprobat per prædictos.

f Sequũtur Bar. Alex.& Areti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Teneatur*.& magis est quod teneatur.Azo.
b ¶ *Putat*.scilicet vt teneatur:vt institut.de leg.§.si verò hæredis. Accursius.
c ¶ *Petitum*.hominem.Sed quomodo eum manumisit siue purè,& sic legatarij:siue sub conditione legatus erat, & tunc non potest manumittere : vt ℨ. qui & à quibus. l. generaliter. §.j.sed dic quòd hæredis erat. Sed tunc opp. ℨ.qui & à quibus.l.hæres.sed respon. hæres nihil ibi agit quin teneatur ad æstimationē: sed libertas tenet. & fa cit hīc quæstioné quam ibi ℨ.de cōdi. indebi.l. in summa.§. si seruum. &ibi fol.secundum Io.

ADDITIO. Dic q̄ ibi loquitur in alia actione.Bart.Are.

d ¶ *Sequitur*. cùm in speciebus certis de cul pa locuti simus, sequitur vt videamus in genere.Accursius.

e ¶ *Perpetuari*. quantum ad hoc, vt non liberetur interitu speciei secundum R. ficergo perpetuatur, id est perpetua remanet, si prius erat perpetua. si autē prius erat temporalis : & tunc erit similе ª fieri,id est remanere:vt ℨ.de iudi. l. Iulianus.

f ¶ *Constitutio*. vt teneat,vt quia occidit:vt ℨ.ea.l.in princ.& mora non purgatur.aliàs non conueniret sequentibus.Accur.

g ¶ *Moratus sit tantum*. & postea obtulit.

h ¶ *Non fuerit*. quia soluere voluit.Acc.

i ¶ *Extinguatur*. oblatione.

k ¶ *Eam moram*. ad quod facit supra de periculo.& commo.l.illud. & ℨ.eo.interdum. §. fina.& si quis cau.l. & si post tres.& C. de fideiuss.l.sancimus.& ℨ. de constit.pe.lege,sed & si alia. & de condi. fur. l. parui.Sed contrà l. fin. de condi.fur.sed ibi litem susc̄ipere non rem reddere volebat. Accur.

l ¶ *De bono*. quamuis enim stricto iure pœna commissa est, & stricto ius dicit eum omnino teneri post moram:sed quia æquum est taliter eundem hanc pœnam euadere, si obtulit tale est, ac si non fuisset in mora. Accursius Florentinus legum doctor.

m ¶ *Et æquo*.non stricti iuris:vt teneatur adhuc.

n ¶ *Iuris* scilicet stricti.

o ¶ *Par*.id est,similis:vt ℨ.ne quis eum qui in ius vocatus.l.ij.& de mi no.l.verum.§.fina.& de vsur.l.j.in fi.& ℨ.de regu.iur.l.quoties.

p ¶ *Persequitur*.non video.

q ¶ *Hæc constitutio*.quæ de perpetuanda obligatione loquitur. Acc.

q ¶ *Hæc constitutio*.id est constitutum veter um:vt ℨ.proxi.§.

r ¶ *Perpetuam obligationem*. mora vel etiam culpa.

s ¶ *Quibus*.id est ad quorum onus. Accur.

t ¶ *Producant*.id est perpetuent. Accur.

v ¶ *Obligationem*.faciendo scilicet moram. Accur.

x ¶ *Accessores*.id est fideiussores. Accur.

y ¶ *Dubium est*.an eorum facto perpetuetur.Accur.

z ¶ *Perpetuare*.in suam personam. Accur.

a ¶ *Tollat*.occidendo scilicet.Accur.

7 *Flo. quæ.*

† Alexā. hīc dicit istum text. sing.& alibi non reperiri adhoc q̄ licet debitor sciēs pecēans in faciēdo vel in negligendo teneatur: vt in prin. no stræ legis,& idem si igno rans peccauit faciendo illicitū actū, aliàs autem non si iustè ignorauit p l. quod te. eum ibi not. ℨ. si cert. pe. tamen hoc vltimū fallit in hæred.e, qui obligatur ex causa lucrativa.nā licet peccet ipse etiā eiendo actū

10 *Fl. accessio nes an perpetuent.*

bendus sit ac si alienum promisisset: quia[7] sine facto ipsius desiit eius esse.

1 ¶ De illo† quæritur, an & is qui nesciēs se debere occiderit, teneatur[2]. Quod Iulianus putat[b] in eo,qui cùm nesciret à se petitum codicillis, vt restitueret manumisit.

Vltima mora nocet,& in pari caussa melior est conditio possidentis.Bar.

2 ¶ Sequitur[d] de eo videre, quod veteres constituerūt, Quoties culpa interuenit debitoris, perpetuari[e] obligationem:quemadmodū intelligendū sit.Et quidem si fecerit promissor quò minùs soluere possit,expeditū intellectum habet constitutio[f]. Si verò moratus sit tantùm[g], hic[8] hæsitatur an si posteà in mora nō fuerit[h], extinguatur[i] superior mora.Et Celsus adolescēs scribit eum qui morā fecerit in soluēdo Sticho quē promiserat, posse emēdare eam moram[k] postea offerendo.esse enim hāc quæstionem de bono[l] & æquo[m]:quo in genere plerunq; sub authoritate iuris[n] scientiæ,perniciosè(inquit) erratur.Et sanè probabilis hæc sententia est : quam quidem & Iulianus sequitur. nā cùm quæritur de damno, & par[o] vtriusque caussa sit,quare non potior[9] sit qui tenet, quàm qui persequitur[p]?

Mora principalis obligationem perpetuat quo ad se,& fideiussores, & eorum successores:mora fideiussoris quo ad se,& successores suos.Bartolus.

3 ¶ Nunc videamus, in quibus personis hęc c[illegible] locū habeat. quæ inspect[illegible] est:vt primò quæramus quæ personæ efficiant perpetuam[r] obligationē, deinde quibus[s] eam producant[t]. Vtiq; autem principalis debitor perpetuat obligationē[v]:accessores[10] autem an perpetuēt,dubium est[y]: Pomponio perpetuare[z] placet.

Itaque.dixit quæ personæ efficiant perpetuam : nunc incipit quibus producantur.

c ¶ *Ipsorum*.debitorum vel fideiussorum.

d ¶ *Fideiussoribus*.scilicet secundis.

e ¶ *Perpetuant*.s.fideiussores primi,& ad hoc ℨ.de fideiu.Græcè.§. fi.

f ¶ *Caussam*.hos articulos duos. scilicet quæ personæ perpetuent,& quibus producantur: non plenè] profecturus est:vnde sciendū quòd principalis debitor mora adhibens perpetuat[b] obligationem tam contra se & successores suos:quā contra accessores. id est fideiussores & hæredes eorum. at fideiussor cōtra se & successorem suum, non contra reū: vt hic:& ℨ. eo. l. mora. §.fi.& §. penulti. & sic patet contra quos perpetuatio fit. Econtrà perpetuat stipulator, vel procurator eius de nuntians promissori:vt ℨ.de peti.hæred.l. item ue. §. petitam. vel eorum gestor[c] : vt ℨ. de vsuris.fi quis solutione. §.fi.

11 *Fl. accessoribus.* b *Per igitur tum Ang.*

g ¶ *Producat*. id est perpetuet.

h ¶ *Accessorem*. id est mandatorem. ad quod est ℨ.e.cùm filius.i.j.respon.& ℨ.de hære. vendi.l.qui filium Accur.

i ¶ *Effectus*. quæreret aliquis, quæ est vtilitas huiusmodi constitutionis? ad quod respond.

k ¶ *Huius constitutionis*.veteris:vt ℨ.§.sequitur.in prin.

l ¶ *Possit*. post moram filij mortui.sed cum ad huc in obligatione sit, quomodo potest præcōsti tium constitui : vt ℨ. de consti. pecu. l. promissor?Rñ.quia & non debitū pro debito potest constitui:vt ℨ. de constit.pecu.l. j. §. an pōt. vel dic, quasi debitum est, cùm agendo ad hominem, pretium consequar. Accur. Florentinus legum doctor.

m ¶ *Sed & acceptum*. patri propter factum filij.Accursius.

n ¶ *Creditur*.præcēdēte nouatione. id est Aquiliana stipulatione,

Quòd debitor creditor & debitor & creditor sortiuntur eius de fideiu.Barto. & Angel.

12 *Flor. eadē obsig.*

quæ an fieri possit,sequitur nouari autem &c.

o ¶ *Obligationis*.quod iussu.Accur.

p ¶ *Obligatio*.qua pater nomine filij teneatur. Accur.

q ¶ *Nec pecuniam*.id est interesse.& sic no.interesse non esse in obligatione:vt dixi ℨ.de act.emp.l.j.in prin.

r ¶ *Posse*.siue hominem siue pretium stipuler animo nouandi : vt ℨ.de consti pecu.l.promissor.

s ¶ *Si hoc actum*. vt nouetur. & facit infrà de nouatio.l. si aliquam rem.

80 *Ita stipuler*.] CASVS. Ista lex cum sequenti planæ sunt, & in lege,triticum.glo.ponit casum.Franc.Accur.

t ¶ *Hæredi*.Si fuerit prohibitus,licet & ego fuerim impeditus,vt ℨ.eo. si fic.vel licet factum meum continere tantum videatur quod ego colligens impediar. idem esset & si nomen hæredis adiectum non esset, vt ℨ.de proba.l.si pactum.Accur.

v ¶ *Datur*.actio.q.d.non tantum mihi v iuenti si prohibear, actio datur:sed hæredi meo datur exceptio.

x ¶ *Ita si.sumam*.id est eligam.

Electio

a ¶ *Electio mea erit*. videtur quòd contra me fieri deberet interpretatio in ambiguo,sed non est ambiguum.& facit infrà, de regulis iuris.l.in ambiguis.Sed an hæres meus poterit eligere? argumentum q̄ non,supra eodem,si stipulatus fuerim illud. Vel dic contrà : vt ibi, & arg. ℨ.de lega.j.si fic.§.fina.Accursius.

Cōsum potest.

Triticum dari.]

Vt tollas infinitas ambages, quas hic notat dominus Ioannes, & omnia sine scrupulo, vel dubietate procedant. dic casum, Stipulatus sum à vobis triticum. facti est quæstio : quia quæritur de quo intelligatur.

1 *Fl. dare.*

2 *Fl. deest.&*

nam si habito respectu ad præcedentem contractum, cogitauimus decerto, vt verbi gratia, si mutuauit tibi triticum bonum, & de illo cogitauimus, valet stipulatio: & id habetur pro expresso. & hoc in prima. Vltimo quæritur an valeat stipulatio.Franciscus Accursius.

3 *Fl. scrit. Bar. hic in. dicit. istum text. ad hoc quòd incer. tiendo vitiat stipulationem : tu hoc in prima. Vltimo dic esse dicit, quòd si stipulor triticum non cogitando de aliquo certo, nec ex præcedenti cōtractu : non valet stipulatio. Accursius.*

Fieri insulam.] CASVS. Si quis stipuletur sibi insulam fieri: debet locum designare,in quo fieri eam vult:aliàs nō valet stipulatio.Franciscus Accursius.

Fieri insulam. quia locus stipulantis est,nō alterius : inuentæ sunt enim, &c. vt in institutio.de inutil.stipula.§. alteri. & supra eodem,stipulatio ista.§.alteri.cùm enim in facto est.si interest, agit:aliàs non:vt hic,& supra,de re iud.si quis ab alio.in fine.& facit supra,de eo quod interest.l.iij.§.si quis insulam.& sic nota duo fore necessaria : vt valeat hæc stipulatio.

Vt seruum.] CASVS. Promisi tibi seruum meum Stich.cū pollicitatione.Respon.quòd non.Fran.

In facinore. vt si adulterare vxorem suam inuenerit. & facit infrà,de fideiuss.l.capitis. supra, de pignori. seruum quem. & de legatis j.quid ergo.§.si hæres.& supra, de pigno.act.l.eleganter.in fin. & infrà,de fideiuss.fibi.§.fina.

Ita stipulatus.] CASVS. Stipulatus sum à te,q̄ seruum tuum siteres in iudicio,& si non sisteres,promisisti hippocētaurum.hippocentaurus est animal fictum nunquam visum in rebus humanis. certè habebitur hæc stipulatio, ac si stipulatus essem simpliciter sisti sine hippocentauro.

Possum vtiliter.] Certū est quòd nemo potest alteri stipulari. Quid autem est,si hoc modo dicam : Titi, promittis mihi decem quæ mihi debet Mæuius? ista stipulatio valet : quia possum agere ad interesse si non satisfecerit:sī tamen Mæuius pro quo promisit Titius, est locuples:nihil possum à Titio petere. nihil enim interest mea dari à Titio cùm Mæuius sit sufficiens.

¶ *Si tibi nupsero*.Vide glo.super verbo,nec rarò. Fran.

1 ¶ *Essem*.pro non adiecto enim habetur,cùm mihi sit : & ideo ad interesse agitur ex stipulatu:vt & infra e.si stipulatus fuero. §.fi. & ℨ.eo. quoties quis.inutilis ergo adiectio non vitiat. ratio legis est : quia si secunda teneret, tolleretur prima iure nouationis:vt ℨ. tit.j. l. obligationum ferè.§. fi.verum est iure tito. hodie secus:vt C.de noua.l.fi. §.fin. nunc autem quia non tenet, non nouat: vt j.de noua l. nouatio autem.

1 *Fl. deest,& Flo. prouide.*

m ¶ *Possum*. nota q̄ in isto §. not. differentia inter istas stipulationes s.quando stipulor te curaturum quòd mihi de cem soluantur : & illam,promittis te illi daturum.

3 *Flo. deest mihi.*

n ¶ *Nomine*. qui decē mihi pura debet.

4 *Flor. deest, spondes.*

o ¶ *Soluturum*.ſubaudi, si non curaueris illum mihi soluere : vt ℨ. eo.l.illa.§. j. & sic non obest. C. de fideiusso.l. iure nostro.& l.non rectè. bene enim curas si reum locupletem das. vt d.l.illa.Accur.

5 *Flor. deest, secum.*

† Scriben. not.istū textū pro sin ad hoc,q̄ pactū apposituū per mulierē de lucrando aliquid si contraheret matrimoniū cū tali,non valet: & hoc sane debet intelligi, vt ad hibeatur caussæ cognitio, Bolo.

6 *Flo. item.*

b Aliàs, quasi.

P ¶ *Daturum*. id est, cùm stipulor illi te daturum. videbatur autē simile : quia sicut hæc est inutilis quando alteri stipulor : ita hæc quando promittis alii daturum.sed certè non alium, sed te daturum promittis.

q ¶ *Tecum*. neque minus ex illa, illi te daturum, si mea inter sit:vt ℨ.eo.stipulatio ista.§.si quis insulam.& ℨ.eo.l. liber homo. §.fi.

r ¶ *Locuples*.& per omnia idoneus:& etiam ex facilitate conuenien- di.quid enim si aberat vltra mare:vt ar.ℨ.qui fatisd.cog.l.ij. in princ.

s ¶ *interest*. quare[b] non videtur se obligare,nisi in casu,cùm debitor tuus ad inopiam peruenit.M.& facit ℨ.de re iudi. si quis ab alio. & ℨ. eo l.decem.& l.si quis stipulatus. §.fi.

t ¶ *Necrarò*.si habes rarò.dic bene dico denegari cum caussæ cognitionem:non verò indistinctè.nam quandoque valet,& frequenter. quando ergo valet,& quando nō:Respond.si ex caussa dotis & donationis propter nuptias fiat,valet ante matrimoniū & post. vt C. de dona. ante nuptias.l.si constante. Item pro arris matrimonij contrahendi:vt C. de sponsa. l. mulier. Item in casu, quem habes infra eodem,ex ea.§.j. Item ex caussa donationis inter sponsos vt supra,de donatio. inter virum & vxorē.l.fi.Econtrà nō valet quādo donatio fit in casu futuri matrimonij.vt hic,& C.de donati.ante nup.l.quod spōsæ. vt enim ipsam mulierem non possum stipulari.vt ℨ.eo.l.Titia.& C. de inuti. stipula.l. ij.ita nec in conditione alterius stipulationis potest apponi, sed Ioan. dixit non valere etiam si caussa dotis vel donationis propter nuptias fiat,si proponatur conditio si nupsero:vt hic.& dic nec rarò,id est,nunquam aliàs litera est,nec rara,&c.quam expone vt ex prædictis patet.

u ¶ *Stipulatus est*.scilicet actionem denegandam : dico repete secundum ea quæ in contrario casu modò dixi. Accur.

Existimo.] CASVS. Habeo fundum quendam,quem timeo forte perdere:ideo volo mihi prouidere,& stipulor à te hoc modo: Titi promittis mihi dare fundum talem,qui nunc meus est cùm meus esse desierit:an talis stipulatio valeat? Respon.q̄ sic.Item possum à te stipulari viam ad fundum aliquem , qui tempore stipulationis non est meus:& hoc probat duobus exemplis.Primò,si hæc superiora vera nō sunt, sequeretur q̄ si stipulatus sim fundum alienum sub conditione, & pendente conditione interim mihi donatus aut legatus sit,quòd pe rimetur stipulatio:quod tamen esset inconueniens , cùm possit fundus ille iterum non meus fieri. Aliud exemplum ponit ibi.sed si.& est tale. quia si prædicta vera non essent,sequeretur quòd si dominus ipse fundi stipularetur viam sub conditione,quòd fundo alienato extinguere tur stipulatio.est tamen & hoc conueniens, &c.

¶ *Ex hac stipulatione*.] Pone casum:vt ℨ.e.l.si ita stipulat' essem.Fran.

x ¶ *Conditione*. si defierit esse mea : vel si nauis ex Asia venerit : vt &

Prōissio ex caussa lucra & pendente quando valeat inter sponsum & sponsam, qñ caussa illa sufficiat ad matrimonij tē pus confert.

Universidad de Deusto Biblioteca

§.eo.l.si rem.& de lega.j.cætera.§.tractari.ver.sed si sub conditione.

a ¶ *Non sic meus.* quia potest fieri meus:& non erit tunc seruitus cõstituta,sed debita:vt in contra.§.communia prædi.l.j. Sed obiicitur, si stipulatio non capit vires ex præsenti,nullius momenti est:vt & infra, de stipula.ser.l.vlusfru. Respond. hoc verum est cùm viribus deficit: ratione personæ: secus si ratione rei: vt hic.

b ¶ *Aut si.* nam si prædicta non possent fieri : sequeretur quem non posse stipulari sub cõditione, quod incõueniens esset.

c ¶ *Non est.* quòd valeant prædictæ stipulationes aliàs deest: non: & tũc dic quòd si hoc &c. scilicet cp valet stipulatio prædicta: & in idem recidit. si non valet, dico cp hæc inconuenientia sequuntur. Accursius.

d ¶ *Stipulatio.* quod inconueniens esset M. cùm posset fieri non meus existente conditione. Ité sequitur hic aliud incõueniẽs, quia si fundi &c.

e ¶ *Sed si fundi.* ponit aliud exemplum incõuenientis.

f ¶ *Stipulatus fuerit.* fundo suo.

g ¶ *Stipulatio.* similiter quod verũ non est: cùm existente cõditione posit esse suus.

h ¶ *Maximè.* sequitur inconueniens, Accursius.

i ¶ *Resolui putant.* generaliter. cũ fallat: vt j. eo. cum pluribus. §. & si placet.& j. de regiur. l. in ambiguis. §.j. ita quòd ibi qui stipulatur viam sub conditiõe fundo suo, alienato fundo ante conditio. non irritatur stipulatio medio tempore inter factam stipulationem,& conditionis euentum,cùm meus sit,cum cond. extiterit, quia in stipulatione tempus contractus inspicitur:vt j.eo. continuus. §.cùm quis.& j.de stip.seruo.l.vsusfruc.& facit §.de serui.pro parte. & facit §.eodem.l.si filius.in principio. Accursius.

k ¶ *Consistere.* quod falsum est,id est quæ regula non est vera semper. Accursius.

l ¶ *Nihil stipulatoris.* aliàs est, non nihil interest : id est aliquid interest:cum nemo inhabitare velit.aliàs deest nihil. & tunc dic, bene dico non expectari pœ ruinam:quia si id expectaretur, vt dicebant quidam,ergo non committeretur : quia sicut non committeretur ea fulta,& pœ ea ruente:sic & ea non fulta.& sic nõ interesset fulta vel non fulta:quod non debet esse.

m ¶ *Nec tamen rectè* quanti interfit perfectam esse,sed non inchoatam:vt §.eo.stipulationes.§.si quis.& facit §.eo.si ita stipulatus essem.

Quicquid adstringendæ. Pone casum secundum glossi.ij. super verſi. dictum.

¶ *Si stipulatus.*] Sum à te stipulatus cẽtum si intra annum Romam nõ ieris.non possum agere nisi anno prætorito. Franciscus.

¶ *Quicquid.*] dic quòd quicquid fuit stipulatione vallandum , si non est stipulatione vallatum, habetur omissum:aut certè si obscurum est , interpretabor secundũ promissorẽ,si potest secundũ eius voluntatem valere:sed si non potest secundũ voluntatẽ ipsius valere , interpretabor pro stipulatore si valere potest.vel dic aliter cp si sit obscurũ omnino non valere:si autem interpretari potest,interpretabor. Accur.

o ¶ *Dictum est.* id est dicendum secundum quoddam: & hoc propter hoc quod sequitur:nisi verbis exprimatur:quod significat in futurũ. &c.sed non oportet sic exponi.nec enim dicit simpliciter nisi verbis expressis exprimatur,sed addit palam,id est euidentibus & manifestis verbis,vt si quis stipuletur à magistro nouo brocar.sua,purans omnes rationes in hoc comprehendi:non tenetur quidem magister nisi ad hoc brocar.vel fundũ vel vinũ in genere:& hoc propter nimiam obscuritatem.vt j.eo.ita stipulatus.vel quando constat dissensisse : vt §.e.inter stipulantem §.si Stichum.

† Omnes scriben. hic alle.istũ tex. pro sin. secundũ vnã quia in stipulatione tempus contractus inspicitur:vt j.eo. continuus. lec. in ver. §.cùm quis.& j.de stip.seruo.l.vsusfruc.& facit §.de serui.pro parte. nec rursus. ad hoc,cp habẽs potestatẽ interpretandi, nõ potest interpretari nisi semel tãtum, sed ei licet eligere semper quando habet potestatẽ eligendi.& ita potest variare: sedin eo qui habet potestatem declarandi,nõ licet. Bolog.

a *Fior dessi caussa dicta.*

1 *Vlo.perimetur.*

2 *Flor. constituerunt.*
3 *Vlo. recidetur.*
4 *Vlo. potuissent.*

Item viam stipulari ad fundũ posse,quanquam interim fundus non sit meus [2],aut si [b] hoc verum non est [c],& alienum fundum sub conditione stipulatus fuero : ísque ex lucratiua caussa meus esse cœperit,confestim perimetur [1] stipulatio [d]. Sed si fundi [e] dominus sub cõditione viã stipulatus fuerit [f], statim fũdo alienato euanescit stipulatio [g]:& maximè [h] secundum illorum opinionem qui etiam ea, quæ rectè constiterint [2], resolui putant [i], cùm in eum casum reciderint [3],à quo non potuerunt [4] cõsistere [k].

Stipulatio facti habentis factum successiũm committitur ad particulare interesse, statim quando quis fuit in mora inchoandi: licet non transierit totum tempus, quo potuit perfici. Bart.

1 ¶ Ex hac stipulatiõe. *Insulam fulcire spondes ?* quãdo nascatur actio quæritur?Et vtique non est expectandum vt ruat. Nec enim nihil stipulatoris [l] interest fultam insulam potius esse,quàm nõ esse: nec tamen rectè [m] agetur,si nondũ præterierit tantum temporis , quo fulcire potuerit redemptor.

Obscuritas omnimoda vitiat stipulationẽ: & si potest interpretari , interpretatur pro promissore:sed ubi verba sunt clara,interpretationem non recipiunt. Bart.

XCIX. Celsus lib.xxviij.Digestorum.

Quicquid [n] † adstringendæ obligationis caussa dictum [o] est, id nisi palàm verbis exprimatur [2],omissum esse intelligendum est:aut [3] certè secundum promissorem [p] interpretamur:quia stipulatori liberum fuit verba latè [q] concipere:nec rursus [r] promissor ferẽdus est,si eius intererit de certis potius vasis fortè , aut hominibus actum [s] esse.

Non dicitur quis non fecisse , quousque finitum est tempus intra quod fieri potest. Paulus de Castro.

1 ¶ Si stipulatus hoc modo fuero, *Si intra biennium Capitolium non ascenderis,dari ?* non nisi præterito biennio rectè petam. Nam & si ambigua verba sunt [t], sic tamen exaudiuntur , si immutabiliter vertam fuerit [4] te Capitolium non ascendisse [v].

Conditio de præterito,uel de præsenti,non suspendit. b. d. Bart.

C. Modestinus lib.viij.Regularum.

Conditio in præteritum [x], nõ tantùm in præsens tempus relata , statim aut perimit [y] obligationem,aut omnino non differt.

Adultus non habens curatorem naturaliter & ciuiliter potest obligari. Paulus.

CI. Idem lib.iiij.de Præscriptionibus.

Pvberes sine curatoribus [z] suis possunt ex stipulatu obligari [a].

Qui promittit sumptus factos in lite de re, non tenetur ad sumptus factos in lite de pretio. Bartolus.

CII. Idem lib. v. Responsorum.

Venditores emptori pro cuimissor fœminea veste vtatur:vt j.proxi.respon.Item contrà ad idem.§. qui satisf.cog.de die.Sol. vt ibi. Item in iudicio secus : vt §.eo. continuus. §.si Stichum.& est ratio vt ibi item facit j.de verb. signifi.l.nepos Proculo.& §.de contrahen.emp.l.Labeo.& de action. empti. l. si ser-uus.Sed argu.contrà in prin.huius l. §.si cer. peta. l. cùm quid. sed ibi est de natura negotij id est contractus mutui:quod intellige tacitè.

1 *Flor. suit.*

2 *Flor. expirat.*

3 *Vlo. ut fert.*

q ¶ *Latè* id est apertè.

r ¶ *Nec rursus* id est econtra.

s ¶ *Actum.* facit C.de dona.si quis argentum.§.j.

t ¶ *Verba sunt.* Possunt enim trahi ad singula eiusdem biennij tempora,vt cùm vna die vel secunda vel tertia non ascenderis , verum sit te non ascendisse.& facit insti.eo.§.in diem.

v ¶ *Non ascendisse.* scilicet in aliqua parte biennij. Accursius.

C. Modestinus lib.viij.Regularum.

Conditio.] CASVS Promisi tibi decem aureos, si imperator anno proximo præterito Romæ fuit.certè ista conditio, quæ relata est in præteritum,statim facit valere obligationem:aut statim eam nõ valere ostendit,sicut illa quæ confertur in præsens tempus,vt dicendo si Imperator Romæ est,promitto.Franc.

x ¶ *In præteritum.* puta si Titius consul fuit. Accur.

y ¶ *Perimit.* id est consistere non permittit.similis improprietas est in frã eo.decem.& ibi eruisti animam meam de inferno inferiori. & facit §.si cer.petat.l.cùm ad præsens.& de iniusto testamento. cùm in sq cundo.§.j.& j.eodem. si ita stipulatus fuero hanc. & insti. eod. §. ex conditionali. Accursius.

z Pvberes sine curatoribus. id est non habentes curatores. R. & M. & sic est hoc ex parte subiecti.

a ¶ *Obligari.* licet iuuentur restitutione.& sic soluetur contrarium C. de in integrum restitutione minor.l.si curatorem. Alij dicunt quòd naturaliter non ciuiliter obligantur , sed tunc non egerent restitutione. Accursius.

a *Obligari.* ciuiliter & naturaliter.

Venditores.] CASVS. Titius & Seius vendiderunt fundum quendam Sempronio,& promiserunt emptori de euic. & vltra promisserũt restituere expensas, quas faceret Sempronius in lite cùm ageretur contra eum de proprietate fundi huius.post pretium exolutum , venit vnus venditorum,& petit partem pretij sui à Sempronio: Sempronius probat solutum esse totum pretium , sic victus est venditor.post hoc venditor iste petit sumptus litis,quos sibi dicit deberi ex stipulatu : quæritur, an sibi debeantur ? Respõ. quòd non : quia stipulatio facta de sumptibus litis reddendis intelligitur tantum caussa euictionis. Franciscus.

a ¶ *Eius.* scilicet emptoris. Accursius.

b ¶ *Interesset.* si res euinceretur.

c ¶ *Agnitoros.* quid si non essent promissi tales sumptus in caussa, licet res non sit euicta ? Respon.potest dici quòd nihilominus prætari debent , & si nõ sint promissi: quia & hoc sit interesse : vt argumẽt.suprà , de lib. leg.l. penul. lex ista tamen arg. est contrà secundùm Io. sed dices quòd in illis legibus habebat electionem ex vi verborum stipulationis , seu ex natura alternatiuæ:quia illud aut illud fuit stipulatus , sed hic nõ habuit ideo electionẽ:sed quia dubitabatur de quo senserit, sed secundum primum intellectũ prædictæ ll. non ob.Itẽ ad id quod dicit, stari dicto promissoris,est contrà.j. eo. si mihi. §. si stipulatus. Sol. speciale est in veste:& maximè cùm omnem vestem stipulatus erat quæcunq; muliebris esset. Ir. imò ideo est illud quia significatio verborum facit pro stipulante : licet propriè dares, id est, actua & actualis obligatio.l.ac ceptã C.de vsur. secũdũ P.& Ias.

1 *Vlo. dubit.*

b Vers. est l § j.in fi.

c Imò intel lige rex. pro

d Subaudi se cuto interitu. vel aliàs perdito seruo secundũ Ias.

e Quia in cõtrarius stipulatio fuit facta generaliter generaliſſimo:hic ſi ſubaterno.

f Electio in dubiis est p missorisſ& autem in generali promiſſione &c. i definita : vt not.in l. ſi cui §. de fer. & an & quã do ſit electio promissoris. & qñ creditoris vide Gul.de Cu.ſ l.cũ hæreditas. nu. j. cũ his quę notaui ad eũ ibi in ver. vel electio debitoris C.de peti. hære.

Tipulatus.] CASVS. Stipulatus sum à te Stichum seruum aut Pamphilum seruum electio est tua aut promissoris,quẽ velis dare. tu offers mihi Stichum. nolo eum recipere , qui post hoc moritur.an possim contra te agere ad Pamphilum:? Respond. quòd non. quia per debitorem nulla est mora facta, & ideo liberatur cum obtulerit quod debebat. Franciscus.

s ¶ *Seruum dari.* electione tibi promissori seruata , quàm per legem habebas. Accursius.

t ¶ *Dares.* c id est, dare velles. & sic ponitur suprà , de condtah. empt. l. si mihi Bibli. quæ aliàs incipit, Labeo Bibli. & suprà, de condi. & demonstra. l. pater Seuerinam. j. respon. & de iure dot.si rem æstimatam.

v ¶ *Habere.* Erotis nomine. Accursius.

x ¶ *Non esset.* scilicet per creditorem. Accursius.

y ¶ *Debeat.* scilicet debitor. Accur.

z ¶ *Continuò.* mortuo vel aliàs perdito seruo secundum Ioan.& hoc ipso iure. secus si in genere debeo hominem, & Stichum offeram qui postea perierit, quia per exceptionem liberor , cùm Stichus in obligatione non esset: vt argumen. suprà, de legat. j. huiusmodi. §. ij. & de lega. ij. statuliberum. §. Stichum. Item est pro illa sal. opin. quæ est suprà,de acquirenda possſe. l. iij. §. in amittenda.

a ¶ *Liberari.* protinus, id est , cùm exhibet d, & facit suprà, de solu. l.qui decem.in princip.& l.si debitor.& C.de condi.infer. l. cùm quidam.in fin.& suprà de arbitr.Celsus.in fin. & suprà , de contrahenda empt. l.si in empt.§.pen. Accursius.

promiſerũt restituere expensas, quas faceret Sempronius in lite cùm ageretur contra eum de proprietate fundi huius.post pretium exolutum , venit vnus venditorum,& petit partem pretij sui à Sempronio: Sempronius probat solutum esse totum pretium , sic victus est venditor.post hoc venditor iste petit sumptus litis,quos sibi dicit deberi ex stipulatu : quæritur, an sibi debeantur ? Respõ. quòd non : quia stipulatio facta de sumptibus litis reddendis intelligitur tantum caussa euictionis. Franciscus.

a ¶ *Eius.* scilicet emptoris. Accursius.

b ¶ *Interesset.* si res euinceretur.

c ¶ *Agnitoros.* quid si non essent promissi tales sumptus in caussa, licet res non sit euicta ? Respon.potest dici quòd nihilominus prætari debent , & si nõ sint promissi: quia & hoc sit interesse : vt argumẽt.suprà , de lib. leg.l. penul. lex ista tamen arg. est contrà secundùm Io. sed dices quòd in illis legibus habebat electionem ex vi verborum stipulationis , seu ex natura alternatiuæ:quia illud aut illud fuit stipulatus , sed hic nõ habuit ideo electionẽ:sed quia dubitabatur de quo senserit, sed secundum primum intellectũ prædictæ ll. non ob.Itẽ ad id quod dicit, stari dicto promissoris,est contrà.j. eo. si mihi. §. si stipulatus. Sol. speciale est in veste:& maximè cùm omnem vestem stipulatus erat quæcunq; muliebris esset. Ir. imò ideo est illud quia significatio verborum facit pro stipulante : licet propriè dares, id est, actua & actualis obligatio.l.ac ceptã C.de vsur. secũdũ P.& Ias.

1 *Vlo. dubit.*

2 *Flor. expirat.*

3 *Vlo. ut fert.*

a ¶ *Eius.* scilicet emptoris. Accursius.

b ¶ *Interesset.* si res euinceretur.

c ¶ *Agnitoros.* quid si non essent promissi tales sumptus in caussa, licet res non sit euicta ? Respon.potest dici quòd nihilominus prætari debent , & si nõ sint promissi: quia & hoc sit interesse : vt argumẽt.suprà , de lib. leg.l. penul. lex ista tamen arg. est contrà secundùm Io. sed dices quòd in illis legibus habebat electionem ex vi verborum stipulationis , seu ex natura alternatiuæ:quia illud aut illud fuit stipulatus , sed hic nõ habuit ideo electionẽ:sed quia dubitabatur de quo senserit, sed secundum primum intellectũ prædictæ ll. non ob.Itẽ ad id quod dicit, stari dicto promissoris,est contrà.j. eo. si mihi. §. si stipulatus. Sol. speciale est in veste:& maximè cùm omnem vestem stipulatus erat quæcunq; muliebris esset. Ir. imò ideo est illud quia significatio verborum facit pro stipulante : licet propriè dares, id est, actua & actualis obligatio.l.ac ceptã C.de vsur. secũdũ P.& Ias.

1 *Vlo. dubit.*

2 *Flor. expirat.*

3 *Vlo. ut fert.*

a ¶ *Eius.* scilicet emptoris. Accursius.

b ¶ *Interesset.* si res euinceretur.

c ¶ *Agnitoros.* quid si non essent promissi tales sumptus in caussa, licet res non sit euicta ? Respon.potest dici quòd nihilominus prætari debent , & si nõ sint promissi: quia & hoc sit interesse : vt argumẽt.suprà , de lib. leg.l. penul. lex ista tamen arg. est contrà secundùm Io. sed dices quòd in illis legibus habebat electionem ex vi verborum stipulationis , seu ex natura alternatiuæ:quia illud aut illud fuit stipulatus , sed hic nõ habuit ideo electionẽ:sed quia dubitabatur de quo senserit, sed secundum primum intellectũ prædictæ ll. non ob.Itẽ ad id quod dicit, stari dicto promissoris,est contrà.j. eo. si mihi. §. si stipulatus. Sol. speciale est in veste:& maximè cùm omnem vestem stipulatus erat quæcunq; muliebris esset. Ir. imò ideo est illud quia significatio verborum facit pro stipulante : licet propriè dares, id est, actua & actualis obligatio.l.ac ceptã C.de vsur. secũdũ P.& Ias.

1 *Vlo. dubit.*

2 *Flor. expirat.*

3 *Vlo. ut fert.*

actione eauerant quanti eius [a] interesset [b], sed & specialiter se [1] agnituros [c], si in lite [d] mota sumptus fecisset [e], emptori stipulanti promiserant. post mortem emptoris vnus ex venditoribus ad iudicium vocauit hæredes [f], pretium sibi deberi dicens : hæredésque [3] eius, sumptus in defensione causæ & factos, cùm probarent pretiũ solutũ fuisse,ex stipulatione petebant.Modestinus respõdit, si eas [4] impensas venditores promiserãt [5], quæ ob litem de proprietate instituram factæ essent [g], minimè ex stipulatu [i] peti posse quod erogatum est,dum alter ex venditorib[o] pretium , quòd iam fuerat exolutum [k], petit.

Liber homo uel fundus hostium in stipulationem deduci non potest. Bartol.

CIII. Idem libro v. Pandectarum.

Liber homo in stipulatum deduci non potest [l] quia nec da ri [m] oportere intendi, nec æstimatio eius præstari [n] potest,non magis quàm si quis dare [1] stipulatus fuerit mortuum hominem [o], aut fundum [p] hostium.

Sufficit contractum impleri à contrahente, uel ab alio eius nomine. Barto.

CIIII. Iauolenus lib.xj.ex Cassio.

Cvm seruus pecuniam pro libertate pactus est , & ob eam rem reum dederit [1], quanuis seruus ab alio ¶ manumissus est , reus tñ rectè obligabitur:quia non quæritur à quo manumittatur [r], sed vt manumittatur.

Vna ex rebus alternatiuè debitis oblata post eius interitum debitor liberatur. Bar.

CV. Idem libro ij. Epistularum.

STipulatus sum Damam , aut Erotem seruum [s] dari : cùm Damam dares [t] , ego quò minus acciperem , in mora fui. mortuus est Dama , an putes me actionem ex stipulatu habere [v] ?Respõdi secundum Masurij Sabini opinionem , puto te ex stipulatu agere non posse. nam is rectè existimabat,si per debitorem mora non esset [x] , quo minus id quod debebat [y] ,solueret,continuo [z] eum debito liberari [a].

In obligatione generis subalterni est electi debitoris, & potest variare usque ad solutionem. Bart.

CVI. Idem lib.vj.Epistularum.

QVi ex pluribus fundis [b] , quibus idem nomen impositum fuerat [c] , vnum fundum sine vlla nota [d] demonstrationis stipulatur [1], incertum stipulatur , id est,eum fundum stipulatur quem promissor dare voluerit [e] . tandiu autem voluntas promissoris in pendenti est , quandiu idquod promissum est,soluatur [f].

Valet promissio facta pro aliquo emancipando Bartolus.

CVII. Idem libro viij. Epistularum.

VTrum turpem talem stipulationem putes,an non, quæro:pater naturalis [g] filium, quem Titius habebat in adoptionem, & æstiua.l.j.§.quæsitum.Sed argumen. contrà C. de inoffic.testamen. scimus.§.repletionem [b]. Accur.

Tipulatus.] CASVS. Stipulatus sum à te Stichum seruum aut Pamphilum seruum electio est tua aut promissoris,quẽ velis dare. tu offers mihi Stichum. nolo eum recipere , qui post hoc moritur.an possim contra te agere ad Pamphilum:? Respond. quòd non. quia per debitorem nulla est mora facta, & ideo liberatur cum obtulerit quod debebat. Franciscus.

s ¶ *Seruum dari.* electione tibi promissori seruata , quàm per legem habebas. Accursius.

t ¶ *Dares.* c id est, dare velles. & sic ponitur suprà , de condtah. empt. l. si mihi Bibli. quæ aliàs incipit, Labeo Bibli. & suprà, de condi. & demonstra. l. pater Seuerinam. j. respon. & de iure dot.si rem æstimatam.

v ¶ *Habere.* Erotis nomine. Accursius.

x ¶ *Non esset.* scilicet per creditorem. Accursius.

y ¶ *Debeat.* scilicet debitor. Accur.

z ¶ *Continuò.* mortuo vel aliàs perdito seruo secundùm Ioan.& hoc ipso iure. secus si in genere debeo hominem, & Stichum offeram qui postea perierit, quia per exceptionem liberor , cùm Stichus in obligatione non esset: vt argumen. suprà, de legat. j. huiusmodi. §. ij. & de lega. ij. statuliberum. §. Stichum. Item est pro illa sal. opin. quæ est suprà,de acquirenda possſe. l. iij. §. in amittenda.

a ¶ *Liberari.* protinus, id est , cùm exhibet d, & facit suprà, de solu. l.qui decem.in princip.& l.si debitor.& C.de condi.infer. l. cùm quidam.in fin.& suprà de arbitr.Celsus.in fin. & suprà , de contrahenda empt. l.si in empt.§.pen. Accursius.

Vi ex pluribus.] CASVS. Habebã tres fundos vocatos eodem nomine,scilicet Cornelianos:promisi tibi fundum Cornelianum sine aliqua alia demonstratione, certè videor tibi incertum promisisse. ratio,quia possum dare tibi quem voluero:& voluntas mea est in pendenti,donec soluam vnum ex his fundis.Fran.

b ¶ *Qui ex pluribus fundis.* Seianis. Accursius.

c ¶ *Fuerat.* Seianum. ADDITIO. Erant tamen separati regionibus & terminis,aliàs si dominus vnũ fundũ in plures partes diuisisset gratia commodioris culturæ,promittendo fundũ Seianũ , præsumitur totũ promittere.& ita intelligitur l.Cajus.§. Titius.de lega. j. P. & Sa.

d ¶ *Nota.* alia,sed dicendo promittis fundum Seianum : & sic non obstat §.de iure dot.cùm posit.§.gener.& j.eo. ita stipula us.

e ¶ *Voluerit.* nota,cp vbi duobus modis potest valere contractus,& in certum est,de quo senserint contrahentes , electio est promissoris. & illud quod voluerit promissor,intellige etiam leuissimum.ar. §. de lega.j.apud.§. fcio. Sed argum.contrà de lega.j.qui duos. Accur.

ADDITIO. Dic quòd ibi loquitur in legatis,& sic in vltimis volũtatibus:in quibus electio est legatarij,& sic creditoris,vt not.glossma & gistra.in l.Lucio.de lega.iij.fed in contractibus electio est creditoris. vt hic secundum Bartol.& Ias.

f ¶ *Soluatur* quia sæpius voluntatem mutare potest etiam post sententiam secundum quosdam:vt j.eo.l.eum qui. §. fi. & ibi no.aliud in legato.vt §.de leg.ij.l. statuliberum.in fin.

Vtrum turpem.] CASVS. Pater adoptiuus potest aliquid accipere à filio suo adoptiuo vt eum emancipet:nec est de hoc stipulatio facta turpis.hoc dicit.l.in se ponit casum ad longum. Fran.

g ¶ *Pater naturalis.* & legitimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶*Si patria.* sub hac conditione M.
b *Liberatus.* facit.C.de inoffi.testa.filij.
c *Dedisset.* scilicet aliquem reum. M.
d *Manumisisset.* id est emancipasset,& ita factum est.M.
e *Pater.* quondam adoptiuus.
f *Vipote.* in lib.P.vtique aliàs vt pote.
g ¶*Emancipaturus.* Sponte. verũ cogi posset officio iudicis [2]: vt 3.de condition. & demon.si cui.& de adop. l. nonnunquã. non autem iure actionis: vt 3. si rab.tes.nul.extabunt. l.filius.
h ¶*Curaretur.* id est magis eum timeret: vt frequẽter senes dicũt: operas tamen ei imponere non posset: vt 3.si à paren.quis manu.fuer. l.j.§. si parens. & l.pe. eod. titul. si à parente. Accursius.

Titio.] CASVS. Possum stipulari decem sub cõditione, si quancũque vxorem duxero, dabis mihi cẽtum? sicut possum stipulari generaliter, fiquis in Capitolium ascenderit centum dabis? ¶*Nulla.*] Planus est.Franciscus.
i ¶*Pe sonæ facto.* pendens.Rog.
k ¶*Parere.* id est contractus parit obligationem cõditione existente. ad quod est suprà de contrah. empt. l.hæc venditio.
l ¶*Si quis.* aliud simile.Roge.
m ¶*Reddi.* Nota quòd vbi in diuersis factis non potest ratio diuersitatis reddi: idem ius statuendum est:vt & 3. de iniu.rup. testa. l. iij. §.sed & hi. & C. de in offi. do. l. penult.& suprà ad le. Aquil. l. illud.& insti. de leg. patur. & C. de lib.præte. l.j. Accursius.
n ¶*Ex voluntate.* expressa, sed tacita fic,vt promittis [b] mihi decem si ascenderis Capitolium,& supple hic tantum. Item contrà 3.eo. centesimis.§. si ita. sed ibi non fuit expressa. Item facit suprà titul.j.l. sub hac [c]. Accursius.
o ¶*Promittentis.* vel etiam stipulantis.
p ¶*Ita stipulatus. Quod minus.* scilicet in summis.
q ¶*Longius* in tempore.
r ¶*Deductum.* facit 3.eo.si ita stipulatus fuero & j. de fideiusso. inter eos.in princ.& j.de regul.iur.semper.de arbit.diem.§. si plures. & 3. eod.inter stipu.§.si stipulante.& de lega.ij.si ita fit.§.fin. & de leg.iij. nummis.& j.de pœn.si præses.

Si imbi.] Certũ est quòd nemo potest alteri stipulari.Ponamus sic casum.Ego sum stipulatus decem mihi & Titio in cuius potestate non sum.quæritur hic,quantum mihi debetur?Respon. quòd quinque tantum:nam pro his quinque tantum consistit obligatio, in aliis quinque non potest consistere:quia nemo alteri stipulari potest, nec mihi accrescit altera pars,scilicet quinque.
¶ *Si stipulatus.*] Vtebaris aliquo tempore veste muliebri. sum à testi

1 Flo.expleta.

2 Vl.deest,vel Manuscr.sic,a Iuris.idem.

3 Flo.emancipavi.
a Ita quæ sie habentes.
3 Flo. heres

b Hoc nõ est verum nisi pater aliqd reciperet p eo emancipãdo vt d.l.si cui.& not. gl.in l. cogi. §.si pater.ff. ad Trebel.secundum Bar. & ita.

c De qua potitur exẽplo p r.p. hic ad Istam.

hæredem instituit,si patria [2] potestate esset liberatus [b], pater eum adoptiuum nõ aliàs emancipare [f] voluit, quã si ei [2] dedisset [c] a quo stipularetur certam summam si cum manumisisset [d]. post emancipationẽ adiit hæreditatem [3] filius,petit nunc pecuniam pater [e] ex stipulatione suprà relata. Respondi,Non puto turpẽ esse caussam stipulationis, vt pote [f], cùm aliter filium emancipaturus [g] nõ fuerit. nec potest videri iniusta caussa stipulationis, si aliquid adoptiuus pater habere voluerit, propter quod à filio post emancipationem magis curaretur [h].

*Stipulatio concepta sub conditione quæ pẽdet ex facto certæ personæ, valet: ex ubi diuersitatis ratio reddi nõ potest, idẽ ius est.*B.

CVIII. Idem libro x.Epistularum.

A Titio ita stipulatus sum, *Si aqua mihi nupserit, decem dotis eius nomine dare spondes?* quærebatur an consistat talis stipulatio:Respondit, Si stipulanti mihi dos ita promissa est, *Quãcunque vxorem duxero, dotis eius nomine centum dare spondes?* nihil in caussa est, quare ea pecunia cõditione completa [1] non debeatur.Nam cùm conditio etiã ex incertæ personæ facto [i] parere [k] obligationẽ possit: veluti, *Si quis [l] in Capitolium ascenderit, decem dare spondes?* [2] vel, *Si quis à me decem petierit, tot dare spondes?* cur non idẽ & in dote promissa respondeatur, ratio reddi [m] non potest.

*Stipulatio in voluntatem promissoris conferri non potest.*Ia.

1 ¶Nulla promissio potest consistere quæ ex voluntate [n] promittentis [o] statum capit.

*In alternatiua summarum inspicimus id quod est minus: in alternatiua temporis, inspicimus id quod est longius.*Bartolus.

CIX. Pomponius lib.iij.ad Q.Mucium.

SI ita stipulatus fuero, *decem aut quindecim dabis?* decem debentur. Item si ita, *Post annum aut biennium dabis?* post biennium debentur:quia in stipulationibus id seruatur,vt quod minus [p] esset, quòd que longius [q] esset [1], videretur in obligationem deductum [r].

*In contractibus non est locus iuri accrescẽdi.*Bartolus.

CX. Idem libro iiij. ad Quintum Mucium.

SI mihi & Titio cuius in potestate non sim †stipuler decẽ, non tota decem, sed sola quinque mihi debentur. pars enim aliena in obligationem [1] deducitur, vt quod extraneo [s] inutiliter stipulatus sum, non augeat [t] meam partem.

*Quando verba sunt clara pro stipulatore, interpretationem restrictiuam non recipiant. hoc dicit.*Bartolus.

¶Si stipulatus fuero à te, [2] *Vestem tuam quæcunque muliebris est, dare spondes?* magis ad mentem stipulantis quàm ad mentem promittentis id referri debet [u]: vt quod sit in ea re [x], id æstimari debeat, nõ quod [3] senserit promissor [y]. Itaque si solitus fuerat promissor muliebri [x] quadam veste vti, nihilominus de bebitur [4] [a].

*Contractus stricti iuris recipit interpretationem extensiuam quando alias non habet effectum.*Bartolus.

CXI. Idem libro v. ad Quintum Mucium.

SI stipulatus fuero per te nõ fieri quò minus mihi illa domo vti liceat, an etiam si me non prohibeas, vxorem tamen [1] meam prohibeas [2]: vel contrà vxore mea stipulata, me prohibeas, an cõmittatur stipulatio? Et satius [3] est hæc verba sic accipi [b]. Nã & si stipulatus fuero per te non fieri, quò minus mihi via, itinere, actúq; vti liceat: & si non me, sed aliũ nomine meo ingredientem prohibeas, sciendũ est [4] committi stipulationem.

*Qui habet electionem per futurum subiun ctiui, non potest uariare: secus si per futurum indicatiui.*Bartolus.

CXII. Idem lib.xv.ad Quintum Mucium.

SI quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilum, vtrum ipse vellet [c]: quem elegerit, petet: & is actuque priua. l. veteres. & de ri. nupt. l.j. & de vi & vi arma. lege prima. §. si quis vi me.

Si quis stipulatus.] CASVS. Istud principiũ legis pulchrum est, & breuiter hoc intendit: quia facit differentiam inter stipulationem, dabis quem volam, & istam. dabis quem voluero: quia prima, licet quem volam, habet talem potestatem quòd licet semel elegero, possum mutare voluntatem: & alium eligere, sed in hac, si voluero, secus est quia si semel elegero, non possum amplius mutare voluntatem, & intelligitur ante suscepturn iudicium.
¶ *Si quis ita.*] Glo. ponit casum Franciscus.
c ¶ *Ipse vellet.* stipulator. Accursius.

Quem

a ¶*Quem volam.* quare magis in vno quàm in alio, grammatici certant.Io.nam habebat Græci verbum infinitum quoddam,in cuius locum ponitur verbũ hoc volam,& secũdum eos poterat mutare voluntatem.inde est,& q; hic mutet tecũdùm M.& secundũ Azo. est ratio: quia futurum subiunctiui modi,si voluero, à præterito indicatiui formatur. quæ autem de præteritis sunt, certa sunt: vnde nec obligationem morantur. & ideo quia omnino certum est quod elegit semel, non potest poste à pœnitere vt hic, & 3.de lega.iij.fideicommis. §. si fideicommi. Futurum verò indicatiui modi, scilicet volam, à præsenti tempore formatur, quod quasi medium tempus est, & habet se ad futurum, & præteritum respicit. vnde medio modo in eo statuitur: scilicet vt nec semper voluntatẽ mutet. nam non mutat post li.contesta.vt hic, & 3.de eo quẽ cer.lo.l.iij.§.& generaliter. nec omnino admittur potestas. Potest enim quandocunque ante lit.conte. vt 3. ad Tertul. l. filius. Sed contrà 3. de leg.j. huiusmodi. §. Stichũ. Solut. in legato facta electione statim dominii est legatarij: quod in stipulatione secus est. & eodem modo respondetur. 3. de leg.ij. l.scire oportet. Accursius.

Cùm stipulatus.] CASVS Textus iste satis longus est. Pro casu tamen succinctè ad clariorem positionẽ casus dic: Promisisti mihi facere domum,& eam complere ante annum sub pœna cẽtũ aureorum. Ego ex voluntate mea fui contentus tibi prolongare tempus vsque ad annũ cum dimidio, vel duos annos. Quæritur, cùm domus ista nõ fuerit facta ante annum, sicut promisisti, vtrum pœna sit commissa? Distinguitur: aut prolongaui tibi tempus istud cùm essemus tã prope finem anni, ita vt nõ esset spes quòd posses perficere domũ ante annum: & tunc committitur pœna. Aut tantum temporis superaui quòd poteras perficere domum: tamẽ ego quo sciuius posses perficere, dedi tibi longius tempus, & tunc nõ cõmittitur pœna. hæc posita sunt sub breuibus: quia textus satis prolixus est.

¶ *Cùm venderet.*] Titius vendidit mihi fundum: & promisit mihi dare fideiussores pro euic. Item promisit eũ liberare à creditore cui obligatus erat, peto à Titio vt seruet quod promisit. non vult, sed est in mora, quæritur ad quid agere possim contra Titium? Respondetur quòd ad interesse meum quanti mea interest hoc quod promissum est, factum fuisse.Franc.

g ¶ *O Procule.* aliàs ô Procule, aliàs à Proculo. Accursius.
h ¶ *Arbitratu.* tam in qualitate operis, quam in opere perficiendo & prorogando.
i ¶ *Protuli.* id est, prolongaui.
k ¶ *Diem.* in Calendas Augusti, vt subiicit.
l ¶ *Cùm ipse ego.*
m ¶ *Aliam.* in Calendas Augusti, vt subiicit.
n ¶ *Mora.* id est, cessatio.
o ¶ *Perficeretur.* quo casu ipso iure nõ committitur pœna: vt supra, de arbi. Celsus. §. fi.& §.idem aït, si iusserit. Sed argum. contra supra, de minu. l. Aemilius. licet hic non respondeat huic quæstioni.
p ¶ *Puto.* & bene, vt in fi.§. Accur.
q ¶ *Non desideranit.* imò diem prorogauit.
r ¶ *Si hoc.* s. eum non debere prædicere seu denuntiare.
s ¶ *Non esset.* si dicere hoc esse falsum.
t ¶ *Et propemodum.* nunc soluit. Accur.
v ¶ *Commissa est.* de rigore: sed de æquitate obstat exceptio, vt argument. supra, si quis cautũ. l.ij.in princip & locati, cùm in plures. §. j. plus etiã dico quòd si non competat exceptio: quod quidã dicunt: nõ tamen potest agi ante Calendas Augusti ad pœnam, quia pœnæ stipulatio dilata videtur, vt supra eodem, in illa stipulatione, si Calendis. & infra eod. insulam. sed tamen (vt dixi) exceptione remouetur etiam post Calendas, quia diẽ protulit. pro quo est supra, de lege commissor. post diem. nam & aliàs committitur. sed non exigitur, vt supra, de exceptio. do. apud Celsum. §. si in arbitrum. sed pro eis est infra eodem, insulam. sed hic pœna tibi non. Sed R. sic hic de hoc scripsit: hac distinctione tunc vtimur, cùm pœnam præstari & opus postea nihilominus fieri conuenit: aliàs si opus fieri post moram promissoris stipulator elegerit: quanquam pœnalis stipulatio esset commissa, tamen eliditur exceptione: cùm non vtrunque sed alterum tantum reus stipulandi prosequi debeat, vt C. de transactio. l. cùm proponas. & supra, de pactis. rescriptum. §. j. quod verum puto. & facit supra, de damno infecto. l. dãni. §. Sabini. Accursius.
x ¶ *Fideiussores* pro cuictione. Accursius.
y ¶ *Liberari.* sine hoc tenetur, vt C. de euict. ex prædiis. & dic liberari à creditore cui erat obligata.
z ¶ *Æstimari.* in condemnatione, non in obligatione, vt no. supra de re iudi. si quis ab. §. fi.
a ¶ *Interest.* actione præscriptis ver. vel ex empto informata: quia

1 Flo.Longius est.

Ale. hic in princ. dicit rei.sin. & mirabile quod hoc propositio fa ctum si fa cta ratio quam commodis fit ante quam non mutetur: vt supra de auro & argento lega. inter vestem. nam ibi voluntas legantis non legata [3] Vlianus de hoc in pri. pro centum aureis mihi termino hi soluendis, quos ipse vel alius vel etiã nullus mihi debebat, sed mox promisi do incipere debebant mihi deberi. & sic reum quendam & fideiussorem dare promittebat. reum dedit, fideiussorem non dat. igitur ad interrogata respondeo, quod quantũ fit dicit. Vel dic q; fideiussorem tãum mihi promittebat, cùm haberem reum teipsum vel alium. vt & supra, de re iudi. si quis ab alio in princi. & dedisti quendam reum qui fideiusserit, qui post apparet non idoneus. ago vt denuo des, ad interesse. quæ quantum sit, dicit: & secundum hunc casum est contra 3. de fideiuss. l. qui sarcinas in fi. sed ibi scienter non idoneum accepit, hic ignorãs: sed secũdum hũc casũ si tu nihil habes, nec reus datus, quomodo aiũ dabis? Resp. quia aliquem inuenis qui pro te fideiubet, etiam si nihil habes: cùm spes sit q; habeas. & facit 3.fi certum peta. l.fi.& 3.eo. illa stipu. §. eum. & 3. de eo per quem fac. cr. l. fi. in fin. Accursius.
d ¶ *Promissor.* id est, reus secundum primum casum. vel, id est, fideiussor secundum alium.
e ¶ *Non sit.* in aliquo.
f ¶ *Quoque.* & ex conueniendi facilitate. ad quod est suprà, qui sarcinas. cogan. l.ij. in princip. & facit suprà de tuto. & curato. da. ab his.

1 Flo.furis.

2 Flo.longius.

3 Flo.aliquot.

4 Flo.quod.

5 Flo.stipulatui.

6 Flo.aliquot.

7 Flo.cœpit.

8 Manuscript. præstare.

9 Manuscript. liberare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pactum fuit incontinenti factum, non ergo præcisè ad ipsum factum. sic suprà, de act. emp. l. j. in prin. & j. l. proxi.

x Flo. certe.

y Flo facti.

a ¶ *Interfit.* ergo fructus. Sed contrà. §. de vsu. videamus. ij. §. si actionē. Sol. vt ibi. Itē cōtrà. §. e. fi filius. §. fin. Sol. vt ibi. Item secus si dari & tradi. vt §. de vsur. l. iiij. Item contrà suprà, de ac. emp. l. dat. io. §. j. sol. vt ibi. Acc.

I TA *stipulatus.*] Glo. prima ponit casum, ideo vide eum. Franciscus.

b ¶ *Ita stipulatus.* Ista lex tota summatim hoc vult dicere: quia aut stipulatio incipit à præcedenti conditione: & committitur tunc, cùm certum erit nō posse dari vel fieri. vt si Stichum non dederis, tantum promittis nomine pœnæ? aut incipit à pactione: & est, promittis Stichum, & si non dederis, tantū promittis? & tunc statim cū potuit dari vel fieri. Et est ratio, quia in cōditionali stipulatione, non antè cedit dies, quā fuerit impleta conditio, vt j. de ver. sig. l. cedere diem. sed in pura quādo incipit à pactione, tunc statim: vnde pœna statim committitur: quod intellige cū extra iudiciū interpellatus fuit congruo loco & tempore. Accursius.

¶ Pulchrè in hāc l. Alciat. lib. para j. c. x. & duobus sequent.

c ¶ *Loco.* in iudicio, vel etiam alibi. Accur.

d ¶ *Certo die.* op. ergo habetur pro expresso: vt §. eo. triticū. & si cert. l. cùm quid. sed hic agebatur tantum à stipulatore in illis ab vtroque. vel quia dicitur te sisti certo loco, sic accipe quia conuenerat inter nos vt sisteres certo die: & ante diem te certificarem cùm id prosueram: per errorem omisi, non valet stipulatio, vt hic secus in dāno infecto, quia ibi speciale est vt seruetur quo de consuetudine est de die vt ibi dicitur, vt §. de dam infect. fi finita. in princip. quæ est cōtrà. vel ibi in perpetuum se teneri credebat, hîc contrà. hic enim actor errando omisit diem: reus autem nunquā voluit obligare se in perpetuum. imò ad diem quem proponeret actor in stipulatione, sed ipse errore omisit at ibi vterque hoc agebat, quod stipulatio cōmitteretur quandocúque damno dato, & credebat reus se sic teneri promittere, vnde iudex reo subuenit, vt ibi. vel hîc, à stipulatore tātum agebatur vt teneatur ad id tempus, quod de consuetudine est, & nō in perpetuum, & ideo non valet. ibi ab vtroque. Item contrà §. qui fatisfd. cogan. de die. sol. vt ibi. Accursius.

ADDITIO Dic quod illa lex habet duas lecturas: nam intelligitur primò de discordia, quæ est inter partes de die apponenda in stipulatione ante contractam stipulationem, & secundum hoc non obstat huic l. Alio modo intelligitur, primò de discordia post stipulationem interpositam, in qua dies fuit omissa: & tunc ob. & quidam soluerent quòd ibi in stipulatione iudiciali: hic in conuentionali secundum Bart. hic.

e. ¶ *Non secus.* sed idem.

f ¶ *Stipulatus essem.* vt §. eo. triticū. & de leg. ij. quidam in testamento. Accursius.

g ¶ *Non denorst-ato.* & hoc non valet: vt §. de eo quod certo lo. l. ij. § si quis insulam. & de iudi. eum qui insulam.

h ¶ *Nomine.* nihil valet, vt §. de iure dotium. cum post. §. gener. Sed contrà §. eod. l. qui ex pluribus. Sol. ibi adiectū fuit nomen, quia promisit vnum de fundis Seianis: hic nullo modo: vel hic agebatur vt certus promitteretur, ibi nō. Item opponitur vt §. de optio. lega. l. ij. sed secus in homine in genere promisso vel legato. & est ratio §. eo. inter stipulanté. §. sacrā. ibi, homo liber &c. & de leg. ij. quod in rerū. §. fin. & lege, penul. in fi. Et eodé modo opponitur & respōdetur de domo, vt §. de leg. j. si domus. licet fit ar. cōtrà infrà, de verb. sig. locus. §. fin.

CXIIII. Vlpianus lib. xvij. ad Sabinum.

SI fundum certa [1] die præstari stipuler, & per promissorum steterit quò minus ea die præstetur, consecuturum me quanti mea interfuit [a] moram factam [2] non esse.

Pœnalis stipulatio utitiatur ex errore uel incertitudine, quæ principalem stipulationem reddit inutilem, sin autem utilem conuentionē pœnalis stipulatio subsequatur, tunc pœna in cōmittitur, cùm super prima mora contrahentium fuerit declaratum reum promittendi sisti non posse [k].

¶ Sed & si ita stipulatus fuero, *Si in Capitolium non ascenderis, vel Alexandriam non ieris, centum dare spondes?* non statim committetur stipulatio, quamuis Capitolium ascendere, vel Alexandriam peruenire potueris [l]: sed cùm certum esse cœperit te Capitolium ascendere, vel Alexandriam ire non posse.

¶ Item si quis [m] ita stipuletur, *Si Pamphilum [n] non dederis, centum dare spondes?* respondit Pegasus, non antè committi stipulationem, quàm desiisset posse Pamphilus dari. Sabinus [o] autem existimabat, ex sententia [p] contrahentium, postquàm homo potuisset [2] dari [q], confestim agendum [r]: & tandiu ex stipulatione [s] non posse agi, quandiu per promissorem non steterit [3] quo minus hominem daret. idque defendebat exemplo penus legatæ [t]. Hæredē [4] etenim, si dare potuisset penum, nec dedisset, confestim in pecuniā [v] legatā teneri [x] Item videtur contrà supra eo. vbi autem non apparet. in prin. sed respon. vt ibi exposui.

i ¶ *Quocunque die.* non ergo palàm exprimitur: sed obliciture §. eod. l. quicquid. Respon. æstimatur omissum quantum ad actionem pariendam, non quantū ad vitiandā stipulationē in totum: & sic pro nō facta est stipulatio sine adiectione diei. sic enim dicendo de die non curauimus: & ideo expectatur commissio pœnæ tantum quantum & vbi incipit, alias à conditione, vt subiicit: licet hic præcedat pactio vestita. alij dicunt quocūque die scilicet placeat promissori.

k ¶ *Nō posse.* vel morte, vel alia ratione: vel si tempore iam finita reum fi steterisset erat in tentanda. Item addunt hic quidam hoc corrigi per inferiorem distinctionem. sed hoc falsum est. Aliud enim in prædicto casu iudicio sisti: quia ibi collatum est in arbitrium rei quā do faciat: vt ex his apparet secundum quosdam. vel hic speciale in iudicio sisti. vel verius, hic dies pro omisso habetur quo ad obligatio nē seu actionē vt modò notaui. Accur.

l ¶ *Peruenire potueris.* & non fecceris. Accursius.

m ¶ *Item si quis.* stipulatio quæ à conditione faciendi cœpit quando cōmittat, dictū est: nunc de ea, quæ à conditione dandi.

n ¶ *Si Pamphilum.* §. de condi. caus. da. quod Seruius. in fi. Accur.

o ¶ *Sabinus.* contradi- affirmatio vel negatio vera, fallit. quia si ego dico, ego iuro me peierare, nō potes dicere quòd bene iurē: quia peieraui. Itē nec ꝙ malè: quia si iurauī peierare, & peieraui: feci qđ iurauī. similiter est in hoc, ego dico falsum, quia si dicis quòd dixit verum, & ipse dicit se dicere falsum: ergo verū est ipsum dixisse falsum. si autē dicas ꝙ dicit falsum, ergo falsum, & ipse non dicit nisi hoc, ego dico falsum est ipsum dicere falsum. ergo dicit verum. & itæ locutiones dicuntur implicitæ apud legistas: vt si Titius non erit hæres, Seius hæres esto. & ecōtrà si Seius hæres nō erit, Titius hæres esto. & hic similiter vt si Titius stipuletur, si Seio decē non dederis, mihi dare spondes? & econtrà Seius, si decem Titio nō dederis, mihi dare spondes? item op. §. de manu. test. libertas. §. j. Sol. ibi speciale. Item in penu similiter est speciale: vt suprà. §. idémque defun. &c. & hoc no. §. si quis cau. & si post tres. & facit C. de pact. l. si pacto. Accursius.

h ¶ *Quod.* pro fed. & dicas quòd distinctionem ponit in casibus in quibus habet locū Sabini opinio. nā si pactio præcedit, aut id agitur vt prima actio transeat in sequentem stipulationē: & nouatur prima: vt supra titul. j. obligationū ferè. §. fina. quo casu existente conditione tantum id, quod in sequen. stipula. est dictū, petere potero, quia id actum est. aut est actum quòd vtraq; maneat, & ex vtraque agetur, exiente conditione: vt & suprà, de transact. l. penul. §. pen. & antepe. & hoc dicit, sed ordine diuerso. hîc enim est ordo legendi, ꝙ pro fed. & fine dubio verum erit, vt si homo datus nō fuerit: & homo & pecunia debeatur, cùm id actum probatur. Accursius.

i ¶ *Erit.* tunc scilicet.

k ¶ *Cùm.* id est, quando. nam aliter non: vt hic, & §. tit. j. l. obligationum ferè. in fi. & §. pe. Accursius.

l ¶ *Probatur.* præsumitur ergo nouatio, nisi contra probetur: vt hic, & suprà, tuti. j. obligationum ferè. in fin. & §. de transact. l. qui fidem. sed infrà innuitur contrà, quoniā voluntas, & c. nā ibi probatur ꝙ non fuerit nouatio. sed dic ibi probari eo ipso, quòd non probatur cōtra.

m ¶ *Non fuerit.* postquàm potuit dari. Accur.

n ¶ *Pecunia.* ex vtraque obligatione vires habente nulla facta nouatione.

a *Defunctū.* cuius adimplendæ studiosi esse debemus. Accur.

b *Naturam.* pendet enim conditio de potestate hæredis: secus si legatarius vt si non ascenderis Capitolium, tibi lego decem: quia caues & percipis, vt suprà de conditi. & demonstra. l. Mutianæ. & in penu verū puto qđ dixit Sabinus. sed alij & in penu distinguunt, vt in stipulatione: vt incipiat à

3 Flor. idque. condi. vel pac. quod non placeet: vt modò suprà notaui.

c Flo. naturæ c ¶ *Itaque potest.* modò distinguit, & dictio nem suam modò cum dicto vnius, modò cū dicto alterius approbat. Accur.

7 Flor. aspit d ¶ *Recipi.* quæ est vt statim post moram agi possit.

e ¶ *Veluti.* hîc incipit à conditione, & fertur Pegasi sententia.

f ¶ *Sed si ita.* hæc est vera Sabini sententia, & non incipit à conditione.

g ¶ *Spondes.* apparet ex prædictis quòd vbi à pactione vestita pœnalis stipulatio incipit, committitur quando cœpit dari vel fieri posse quod in pacto deuenerit. secus si nuda pactio præcesserit, quia tunc lit. contest. vt C. eo. nuda. Sed contrà suprà eod. §. quod si ab initio. vbi præcessit pactio vestita, nec tamen seruatur opinio Sabini, sed Pegasi. Solu. vt ibi dixi. Si verò à conditione cœperit obligatio, tunc quando desiit posse dari vel fieri quod in con

3 Flor. stipu-lato.

Al. Mutius testatorē pro-bauit.

f Flo. dessit stipulatio.

2 Flo. potuit.

3 Flo. stetit.

4 Flo. Mutius etenim hære-

ditione præcedebat. & sic op. infra, de fideiuss. l. fideiussor. §. fin. Sol. ibi pactio facta cum reo præcessit stipulationem, quæ cum fideiussore facta videtur: quia mora rei & pactio sua fideiussorem obligant secundum foan. Item oppo. §. l. si Titius. contra. Solu. ibi loquitur in quadam stipulatione implicita. & implicitis regulæ legistarum sicut dialecticorum deficiunt. Regula dialecticorum hæc est, De quolibet

a Scribē. hic maximè Bal. dicunt hanc glo. fore notabilem ad hoc propositū quòd fideiussor potest conueniri principaliter sine alia excussione quādo constat seu notorii est debitorem principalem pro quo interc essit, nō esse soluendo. quibus adde Bar. in l. fi. §. fi. cert. per. & in l. si feruum. §. vi deam?. & in l. decem eo. ti. & aliquid c. ex ru pto. & ibi Bal. extrà de iureiurand. vbi dat aliā limitationē ad authen. præsente C. de fideiuss. quam per hunc tex. limitabis. P.

3 Flo. deficit.

scripsit. id quoque 5 vtilitatis causa, receptum est ob defuncti a voluntatem, & ipsius rei naturā 6 b. Itaque potest c Sabini sententia recipi d, si stipulatio à conditione cœperit 7 veluti e *Si Pamphilum nō dederis, dare tantum spondes?* sed si ita f concepta sit stipulatio, *Pamphilum dare spondes g? & si non dederis, tantum dare spondes?* quod h sine dubio verum erit i, cùm k id actum probatur l, vt si homo datus non fuerit m, & homo & pecunia n debeatur. Sed & si ita cautum sit, vt sola pecunia non soluto homine debeatur, idem defendendum o erit: quoniam volūtas fuisse probatur vt homo soluatur p, vel pecunia q petatur.

Non sequitur priuatio, nisi præcedat habitus. Bartolus.

CXVI. Idem lib. iiij. Quæstionum.

DEcem stipulatus à Titio, postea quanto minus ab eo consequi posses, si à Mœuio stipuleris r, sine dubio Mœuius 2 periculū s pro test subire. Sed & si decē petieris à Titio, Mœuius nō erit solutus t, ni si iudicatum Titius fecerit. Paulus notat. Non enim sunt duo rei u Titius & Mœuius eiusdem obligationis, sed Mœuius sub conditione debet v, si à Titio exigi non poterit. Igitur nec Titio cōuento Mœuius liberabitur, qui an debiturus sit in certum est. & soluente Titio nō liberabitur Mœuius: quia nec renebatur, cùm cōditio stipulationis x defecit 3: nec Mœuius pendente stipulationis conditione rectè potest conueniri. à Mœuio enim ante Titium excussum y non rectè petetur.

o ¶ *Defendendum.* vt sola pecunia tūc debeatur. vel dic vt statim post moram agi possit vbi cœpit à pactione vestita obligatio. sed prima ex positioni melius adiungitur, quoniàm, &c. Tertij dicunt idem defen. &c. vt infrà cius vtrum probetur id fuisse actum vel non. sed approbo primam.

p ¶ *Soluatur.* qui in solutione est ante moram.

q ¶ *Pecunia.* quæ sola in obligatione est. M. r *Decem. Periculum.* in toto vel in parte secundum quod Titius in toto vel in parte non est soluendo 8: vt infra de verb. signifi. fi. ita à te stipula, & infra de sol. l. si decem.

s ¶ *Non erit solutus.* id est, expeditus. quoniam adhuc potest obligari. & sic impropriè poniturisic & suprà, de hære. ven. quod si sic. & secundum hoc quod subiicit Paulus not. id est, scribit approbando prædicta. nō enim, &c. vel dic secundum Ir. solutus, id est, liberatus & sic propriè. & secundum hoc dicit, Paulus no. id est, reprehendit. non enim, &c. nam sic loquebatur quasi iam fuisset obligatus: quod non est verum: vt Paulus dicit. Et est reprehensio similis §. de in ius vocan. l. libertus. in ver. remittere. & fa- cit supra man. l. inter causas. §. fi. & infra de regul. iu. si quis obligatione.

CXVII. Idem lib. xij. Quæstionum.

SI centum homines quos ego hærésve meus elegisset, stipulatus antè quàm elegerim, duoshę redes reliquero, numero diuiditur stipulatio z. Diuersum erit, si iam electis hominibus successerint a.

Liber homo bonæ fidei possessori ex stipulatione obligatur: & ex qua causa ab alio sti pulando mihi acquirit, ex eadem tibi promittenda non obligor. Item ex promissione facta fructuario uel bonæ fidei possessori à seruo, dominus de peculio non tenetur. Bartolus.

CXVIII. Idem lib. xxvij Quæstionum.

LIber homo qui bona fide mihi seruit, quod stipulanti mihi

t ¶ *Rei.* scilicet debendi. Accursius.

u ¶ *Sub conditione debet.* scilicet hac. R.

x ¶ *Stipulationis.* quia interim nihil debet: vt suprà, de pigno. grege. §. si sub conditione. Accursius.

y ¶ *Excussum.* si dubitetur an possit soluere debitum solidum. alàs si certum est habere quinque tantum, quasi impleta conditione stipulationis: Mœuio petam, vt ar. §. de actio. empt. l. emptorem. §. j. & sic soluitur contra. §. fi cer. per. l. fi. j. respon. Accursius.

SI *centum.*] CASVS Stipulatus sum centum homines, quos ego vel hæres meus elegerimus mortuus sum antè quàm eligam, duobus hæredibus relictis, stipulatio diuiditur, vt pro ea parte, qua quisque hæres est, eligat. si autem prius eligerimus quàm ipsi succedant. tunc non poterunt eligere, sed pro portione serui electi cuiusCunque erunt. Franciscus.

z ¶ *Stipulatio.* vt pro ea parte qua quisque hæres est, eligat, & in ea succedat, scilicet quinquaginta. Sed quid si duos hæredes instituit: & sic aliquis seruus inuentus qui non poterit diuidi numero: quia dispar- sit numerus? Resp. in eo portiones hæreditarias haberi, ac si vnū essem stipulatus. Accursius.

a ¶ *Successerint.* hic pro portione hæreditaria electi serui cuiusque erunt. vt j. de sol. cùm Stichus. & §. eo. l. in stipulationibus.

Liber homo.] CASVS Quidam liber homo bona fide mihi seruiebat, promisit mihi aliquid ex re mea, puta pensionem domus mex, an mihi teneatur? Videtur quòd non, quia seruus non obligæur domino suo, sed tamē hic aliud est. quia ille liber homo, qui bona fide seruit, potest mihi obligari. nec tamen hoc locū habet à cōtrario, scilicet si ego ei aliquid promittam ex re mea, quòd illi teneat. Nam quo modo tenereret ei? quia etiā si ab alio aliquid stipulatus esset mihi, illud quæreret. vsque ibi, hîc itaque. ponit exēplū quia si seruus fructuarius, vel alienus promittit fructuario vel emptori ex re ipsius, non datur actio de peculio in dominum verū ipsius serui. quia in his casibus fructuarius vel emptor habentur pro dominis.

¶ *Decem hodie.*] Certū est quòd si quis promittat mihi idibus Ianuariis soluere, non potero eū conuenire nisi vltima die iduum transacta. sed si quis promittat hoc modo, promitto hodie soluere decem, nec vi detur nimis cito peti, quia hic non est dies appōsita causa differendæ obligationis, sed vt ostendatur præsens fuisse obligatio.

¶ *Decem mihi.*] Stipulatus sum à te hoc modo, promittis mihi decem aut Titio? tu respondes promitto. quò ad id quod mihi promisisti, habeo actionē certi ex stipulatu. quò autem ad respectum Titij habeo actionem incerti ad interesse, quia si mea interfuit potius solui Titio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo quòd sub pœna ei promiseram, certè teneris mihi ad interesse, si non solueris Titio.Franc.

a ¶ *Propè est*. philosophicũ temperamentũ est.nã bene est vtilis,& tenet,& ideo dicit propè, quia quantum ad effectum nõ videtur vtilis, nisi cùm appareret illum esse Idoneum.tunc enim demum agit ex ea stipulatione. nam ante

promittit, propè est a vt omnino sit vtile b, quamuis ex re mea c promittat d. Nam quid aliud dici potest quòd minus e liber homo teneatur? Nec tamen ideo si stipulãti ci dem ex eadem caussa f spondeam, teneor g. Quemadmodum etenim habebit eius actionẽ aduersus me, quod ab alio stipulatus quæreret mihi h? Hoc itaque late re fructuario seruo, vel alieno, qui bona fide seruit, comparabitur h, seruus autem i fructuario si promittat ex re ipsius vel alienus, qui bona fide seruit k, emptori l nulla de peculio dabitur in dominum actio m. nam in his casibus n domini esse intelliguntur n.

Adiectio instantis temporis exactionẽ non differt. Bart.

1 ¶ *Decem hodie dare spondes?* Dixi posse vel o eodem p die pecuniam peti, nec videri præmaturius agi non finito stipulationis die: quod in aliis temporibus q iuris est.nam peti non debet r, quod intra tempus comprehensum solui potest s. In proposito t enim diem non differendæ actionis caussa insertum videri,sed quo præsens ostendatur esse responsum.

Si datio referatur ad stipulatorẽ, obligatio continet certum: si ad alium, continet incertum. Bartolus.

1 ¶ *Decem mihi, aut Titio, vtri* 4 *ego velim, dare spondes?* Ex eo quod mihi dandũ est, certi stipulatio est u: ex eo quod illi soluendum est, incerti v. Finge mea interesse Titio potiùs quàm mihi solui, quoniam pœnã x promiseram, si Titio solutum non fuisset.

Clausula generalis nõ refertur ad specifica. Barto.

CXIX. Idem lib.xxxvj.Quæstionum.

DOli clausula, quæ stipulationibus subiicitur y, non pertinet ad eas partes stipulutionis, de quibus nominatim cauetur z.

Conditio de præterito deficiens reddit stipulationem inutilem ab initio. Bart.

CXX. Idem lib.xxxvij.Quæstionum.

SI ita stipulatus fuero, *Hanc a summam centum aureorum dare spondes?* & si maximè b ita exaudiatur ille sermo, *Si modò centum aureorum est*, non facit conditionem hæc adiectio c: quoniam si cẽtum nõ sint d, stipulatio nulla est e. nec placuit instar habere conditionis sermonem, qui non ad futurum, sed ad præsens tempus referrur, & si contrahentes rei veritatem f ignorent f.

Qui promisit cauere ad sensum sapientis, & non cauet, ad interesse tenetur. Bar.

CXXI. Idem lib.xj. Responsorum.

EX ea parte cautionis g, *Dolum que malum huic rei promissionique abesse absfuturumque esse stipulatus est ille spopondit ille*: incerti h agetur stipulationis vtiliter interponendę i gratia.

Potest maritus se obligare uxori ad pœnam, si tenuerit concubinam. Bar.

1 ¶ Mulier ab eo cuius in manum k coueniebat k †, stipulata fuerat du

y ¶ *Subiicitur*. expresè.

z ¶ *Cauetur*. dolũ nõ committit, & subaudiunt quidã in fi. tantum. Et not.generaliter verbũ nõ pertinere ad ea de quibus nominatim cauetur.§.qui.ex can.ma.sed si per prætorẽ.§.deinde.& not.3.eo.stipulationes.& facit 3.de alimẽ.leg.alimẽta.§.basilicæ.& j.de pœ.l. sanctio legũ.& de vulg.sub.l.cohered.§.qui partẽ.Sed ar.cõtrà.3.ad l.Aquil.l. si seruus seruum.§. inquit.in fin.sed ibi generalis clausula fiebat tantũ pro iis, quæ expresfa sunt, hic pro aliis.vn de non refertur ad nominata.Itemar.contra.3.de alimen.leg. libertis quos.in princ.

ADDITIO. Dic q ibi speciale & generaliter proferuntur ob eandem caussam, & in diuersis scripturis secundum Bar. hic.

Si ita stipulatus.] CASVS. Erat in conspectu nostro,id est tuo &meo summa quædam pecuniæ quam putabamus esse centum aureorum. dixi tibi, promittis mihi summã istam centum aureorũ tu dixisti, promitto: si modò centum aureorum est. quæritur hic, quid hæc conditio (si modò, caureorum est) operetur? Respondetur quòd nihil prodest talis condicio, quia non est propriè condicio dicenda, quæ non ad futurum, sed ad præsens refertur, licet ipsi contrahentes ignorent rei veritatem. Franciscus. a ¶ *Hanc*. facta demonstratione. Accur.

b ¶ *Maximè*. nam & aliter exaudiri potest, puta quam puto summam centum aureorũ esse.sic 3.de cond. insti. Iustitutio. Accur.

c ¶ *Hæc adiectio*. vel 1 quia tot sunt, & vel non sunt tot, & non valet. propriè ergo est in

Verbũ generale non restringitur, nec pertinet ad ea,de quibus nominatim cauetur.

1 *Vel*. pro saltem.

condi.quæ in futurum est:vt 3.si cer.pet.l.itaque.& 3.de inuito testl. conuenit cùm in secundo.siue itaque nominatim fuit adiectum, summam quæ dicitur centum aureorum esse, siue non fuit dictum quæ est sed tantum cẽtum aureorum, semper ita demum valet stipulatio si centum aurei sunt, nec est conditionalis propriè vt dixi.

d ¶ *Non sint*. sed pauciores. Accurſius.

e ¶ *Nulla est*. suprà,de leg.j.si seruus legatus.§. qui v.contrà, sol. hic conuenire actum fuit vt aliàs non valeat:ibi non est actum.

f ¶ *Veritatem*. veluti si Rex Francorũ viuit,vt instì.eod.§.pe. Accur.

EX *ea parte*.] CASVS. Si quis promittat dolum malum abesse, vel abfuturum esse:si non facit quod promisit,potest agi cũ eo incerti ad interesse propter stipulationẽ interpositã. ¶ *Mulier*.] Titius habebat cõcubinam quandã: Berta volẽs nubere Titio,timebat ne aliquando iterũ reuerteretur ad cõcubinã,ideo stipulata est ab eo centũ aureos,si tẽpore matrimonij reassumeret concubinã suam.vtrum hæc stipulatio sit licita? Respõdetur q: sic. est enim secundũ bonos mores.

¶ *In insulam*.] Stipulatus fuit à Mæuio centũ aureos cùm moriatur, deportatus est ipse Mæuius in insulã,vtrũ petere possim centũ aureos? Io. de Imo dicitur quòd non:quia oportet expectari mortem naturalẽ:nec sufficit tot annos esse elapsos in exilio. ¶ *Ex facto*.] Promisisti mihi dolum abesse: an hæc promissio fin. ad hæredes transeat contra hæredem tuum? Respondetur quòd sic. Franc.

g ¶ *Ex ea parte cautionis*. quæ sequitur. Accur.

h ¶ *Incerti*. id est ad interesse condictione certi:vt & 3. de arbi. diem. §.fi. Accurſius.

i ¶ *Interponendæ*. id est interpositæ. sic tempus pro tempore & contrà ponitur C.de legi.& constit.l.j. Vel propriè a hic promitteras mihi stipulãs, promittere ad sensum sapientis mei, qui posteà dicit sub pœna dupli tis quia promitti,vt interponas agam.

k ¶ *Conueniebat*. id est reconciliabatur. Accurſius.

a ¶ *Aſſe qui*. quia consuetudinem repetiit. Accur.

b ¶ *Non posiit* à marito. & facit 3.eo.si ita stipulatio facta fuerit.

c ¶ *Nisi morietur* eo. naturaliter.& sic no. q appellatione mortis naturalis intelligitur non ciuilis.sic 3.de leg.ij.cùm pater.§.hæreditate. & de dona.inter vir.& vxo.sed si mors 3.cùm igitur.& arg.de leg.ij.

centa,si tẽpore matrimonij cõcubinæ consuetudinẽ repetisset. Nihil caussæ esse respõdi, cur ex stipulatione 2, quæ ex bonis moribꝰ concepta fuerat, mulier impleta conditione pecuniam assequi a non possit b.

Non sufficit ciuiliter factum. Bart.

2. ¶ In insulam deportato reo promittendi, stipulatio ita concepta, *Cùm morieris, dari?* non nisi moriento c eo committitur.

Quando dolus purgatur per actionem, ex contractu datur actio contra hæredem, etiam ante litis contestationem. Paul.

3 ¶ Ex facto rei promittendi, doli stipulatio hæredẽ eius tenet: sicut ex cæteris aliis contractibus,veluti mandati, depositi d.

Si tempus adiicitur gratia creditoris uel utriusque, non potest solui ante tempus. Item oblatio facta incongruo loco & tempore, debitorem non excusat. Bart.

CXXII. Scæuola lib.xviij. Digestorum.

QVi Romæ, † pecuniam mutuam acceperat, e soluendã

a ¶ *Romæ*.] CASVS. Eramus Romæ tu & ego, carebas pecuniis, quare ad me veniisti petens vt tibi pecuniam mutuarẽ sub vsuris, quam protinus mihi reddere habebas mihi reddere Parisius post tres menses: dedistique mihi certam partem vsurarum. post paucos dies veniisti ad me,& obtuliisti mihi pecuniã, quã mutuatus fueras à me, detracta ea summa vsurarum quam mihi debebas, ego nolui recipere. deberas, ego nolui recipere pecuniam. post hæc cùm venissemus Parisius, volui te ibi conuenire: vtrum possim? Respon. quòd sic, licet mihi pecuniam Romæ obtuleris. ¶ *Callimachus*.] Cæsus planus est. ¶ *Flauius Hermes*.] Hic §. ponit tres casus. Primum,inter ipsos contrahentes: alios duos inter hæredes contrahentium.casus primus talis est. Flauius Hermes quidam dedit seruum Stichum cuidam Claudio sub tali pacto quòd eum manumitteret: & si non manumitteret, stipulatus est Hermes pœnam à Claudio & hærede suo.vtrum iste Hermes possit conuenire Claudium pro libertate istius Stichi? Respon. quòd sic. vsque ibi, Item quæro. Ponamus quòd Claudius iste non manumisit seruum: & mortui sunt ambo Flauius Hermes Claudij possit vitare pœnam si manumittat seruum? Respon.quòd sic vsque ibi, Item quæro. Quid autem si hæres Flauij Hermetis nolit conuenire hæredem Claudij vt manumittat, vel pœnam præstetan nihilominus hæres Claudij debeat præstare libertatẽ seruo propter conuentionem factam ab Hermete & Claudio? Respondetur quòd sic. ¶ *C. hæredes*.] Erant duo cohæredes, quidam puta Titius,& mulier quædam, qui diuiserunt inter se omnem hæreditatem excepto quodam fundo,& fecerunt pactum, q si quis partem suam alienare vellet, eam cohæredi suo venderet, & hoc pretio centum xxv.& app osuerunt pœnam si aliter factum esset,scilicet centum aureorum. Mortuus est Titius cohæres huius mulieris relictis liberis suis hæredibus.mulier ista volens vendere partem suam fundi, dixit tutoribus filiorum,quòd fundi partem emerent aut venderent secundum conuentionem factam. Tutores noluerunt quicquam facere.hæc mulier vendidit partem suam vni extraneo.quæritur vtrum pœna sit commissa per ipsam? Respon.quòd non, quia obstabit tutoribus dolꝰ mali exceptio. ¶ *Augerius*.] Erant duo patresfamiliàs : vnus habebat filiũ nomine Augeriũ,alius qui dicebatur Publius Mæuius, habebat seruum nomine Stichum,dicebat Stichus seruus Augerio filiũ,pater tuus debet domino meo summam pecuniæ, honestè facere si ei solueret,diu est quòd sibi debet. Augerius solicitus pro cõseruatione famæ patris sui promisit huic seruo Publij quòd solueret ei tantam summam quantam constaret deberi à patre suo Publio Mæuio. mortuus est pater Augerij antè,quàm constaret quantum deberet huic Publio Mæuio: quæritur vtrum iste Augerius possit conueniri ab hæredibus Publij,vel ab ipso Publio? Respon. quòd non, quia stipulatio ista fuit quasi conditionalis,quæ non fuit impleta:quare defecit etiam stipulatio. ¶ *Seia hæres*.] Titius & Seius administrauerunt tutelam vnius pupillæ, mortui sunt tutores, & etiam pupilla: vnus tutorum reliquit hæredem Seiam, hæres pupillæ fecit conueniri Seiam tanquam hæredem vnius tutoris actione tutelę,ad reddendam rationem & reliqua. Seia transegit cum hærede, & soluit maiorem partem pecuniæ: in residuam cauit, & vsuras promisit. postmodum ipse hæres non vult seruare transactionem factam cum Seia: sed sacit iterum eam conueniri coram iudice, & victus est,appellat,& vbique vincitur. posteà ipsa Seia sciens tamen se debere aliquid de reliquis tutelæ,obtulit summam,quam debebat: hæres pupillæ non vult recipere. quæritur nunc, an ista Seia teneatur ad vsuras istius pecuniæ? Certè respondetur quòd non,cùm per eam non stetit,quò minus solueret,sed per hæredem qui noluit recipere.

¶ *Duo fratres*.] Titius habens duos filios Seium & Mæuium,moriens instituit eos hæredes:& fideicommisit quòd si vnus moreretur, restitueret hæreditatẽ suã alteri fratri. fratres isti diuiserunt inter se hæreditatem,& promiserunt inuicem sub pœna nunquam contra hanc diuisionem venire.moritur vnus fratrũ, alter frater petit hæreditatem ab hæredibus quasi ex fideicommisso relictam.opponebatur sibi de transactione facta cùm defuncto,& iudicatum est contra eum quasi de hoc fidei cõmisso etiã transegisset. Quæritur hic, vtrũ pœna quam apposuerunt ipsi fratres quando diuiserunt hæreditatem, sit commissa? Respond. quòd sic. vide glos. super verbo, proponuntur. Franc.

e ¶ *Acceperat*. & conuenerat, hoc scilicet soluendam,&c.

f ¶ *Prouinciam*. non ergo aliàs soluere potest inuito stipulatore, vt 3. de eo quod cert. lo.l.is qui a.

g ¶ *Ibi*. in prouincia.

1 *Flo. longinqua prouincia permenses.*

2 *Flo. spopondisse.*

2 *Flo. in integrum summã, qua spondetur ne obl.g.*

3 *Flo. poſſet.*

4 *Flo. deeſt, in.*

5 *Flo. ſi qs.*

a Aliàs,si qs.

Accur.

h ¶ *Testato*. id est coram testibus.

i ¶ *Creditori*. à quo acceperat mutuum.

k ¶ *Dixit*. debitor.

l ¶ *Numerare*. & sic ante terminum.

m ¶ *Creditori*. eidem,à quo acceperat mutuum,fortè aliquid dederat à principio vsurarum nomine.vel dic dederat, id est conuenerat dare. Accur.

n ¶ *Integram*. computato eo,quod non primo soluit. aliàs litera dicit cùm non integram : & tunc dic non integram sine eo quod iam soluit.

o. ¶ *Obtulerit*. nec præstat cæteras vtilitates,quas stipulator habuisse e si suo loco & die facta omnia fuissent:vt 3.de eo quod certo loco,l.is qui b.& caue quòd non aperit vtrum offerat vsuras futuri temporis, b Aliàs,si qs sed fortem & vsuram præteritam sine dubio offert. Quæro ergo,quid si debitor sub vsuris accipiens mutuum,per pactum agat vt vique ad annum non soluat,nunquid prius potest soluere? Respon.non,nisi socius temporis etiã futuri solueret vsuras,cùm gratia stipulatoris fuerat id pactum. Quid ergo si ab initio soluerit vsuras duorum mensiũ? Respon.bene potest etiam antè soluere,cùm nil interfit creditoris. Item quid si dedit pignus vt loco vsurarum creditor fructus caperet cum pacto vt non liceat luere in eo anno? Respondeo,nõ luet ante: sed cus si conueniſſet in perpetuum non luere:quia non valet, quia magis alienare,quàm obligare videtur:vt in authent. de non alienandis & permutandis rebus eccle.§.alienationis. Item quid si nihil est actũ expresè, id est dictum non est quòd non possit soluere ante annum? Respondeo,fortè potest soluere quando vult:vt arg.j.de solut. quod in diem. & 3.tit.j.quod quis.& arg.3.si cert.pet.l.qui pecuniam.quia dilatio fit fauore debitoris:vt 3.eo.l.eum qui calendis.in fine.vnde in eius læsionem &c.vt C.de leg.& consti.l.quod fauore.& econtrà ere ditoris fauore videtur:vt 3.mandati.l.ij.§.tua & mea. vnde si non potest alij æquè bene mutuare,non tenetur recipere, nisi vsuram totius anni soluat.arg C.de act.& obl.sicut.& 3.de an.leg.l. eum. & de viu. l in fideicommiſſi.§. cùm Pollidius. vbi videtur distinguere an possit alij æquè bene mutuare,vel non. Accur.

p ¶ *Loco*. in prouincia. Accur.

q ¶ *Die*. id est post tres menses. Accur.

r ¶ *Petere*. quia ante tempus soluere non potuit secundum quosdam. quod falsum est.vt suprà ti j.quod quis.dic ergo,ratio loci hoc facit: vt j.de fideiussoribus.l.fideiussor ob.§.qui certo.& C.de solut.l.obsignatione.in fine. Item contractus celebratus gratia vtriusque:vt C.de actio.& oblig.l.sicut.& arg.suprà de annuis leg.l.Taboletus. aliàs incipit,eum.

s ¶ *Pecuniam*. reddendam post ducentos dies:vt j.dicit.

t ¶ *Seruo*. præpositio pecuniis fœnerandis. Accur.

v ¶ *Beryto*. quæ est in ea prouincia, scilicet accepit : & ab ea vsque Brentesium, scilicet deferendam,& etiam ibi soluendam.

x ¶ *In omnes*. id est intra omnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Dies*.id est post dictos dies soluatur ibi.Accur.
b ¶ *Mercibus*.scilicet obligatis.
c ¶ *Et quas*.illis mercibus similiter obligatis,quas &c.
d ¶ *Beryto*.scilicet redeundo.
e ¶ *Innecturus*.id est importaturus.
f ¶ *Conuenitque*. pacto incontinenti apposito ,quo restringitur prima conuentio ducentorum dierum.
g ¶ *Vti*.pro postquam. Accur.
h ¶ *Callimachus*. debitor. Accu.
i ¶ *Inde*.à Beryto.
k ¶ *Proximæ*. & magis vicinæ , quàm ducentos dies.
l ¶ *Emptis*. scilicet obligatis.
m ¶ *In nauem immissis*.Brettesij.M.
n ¶ *In Syriam*. vbi accepta est pecunia.
o ¶ *Proficiscatur*. i.reuertatur , hoc est iter arripiat.Accur.
p ¶ *Suprascriptam*. i. Idus.
q ¶ *Cunctate*. scilicet Brentesio. M.
r ¶ *Continuò*. i. statim s. in dictis idibus non expectatis dictis ducentis diebus.
s ¶ *Pecuniam*. i. sortē. & vsuram.Accur.
t ¶ *Persequentibus*.hominibus puta procuratoribus vel seruis vicariis , vt eam perferrent. ad quod est ff. tit. j.l.traiectitiæ.
v ¶ *Vt*. perfequentibus dico ad hoc &c.
x ¶ *Eáque*. scilicet dicta vsque hic.
y ¶ *Titij*.qui suprà nominatus est Seius.fic ff. de pig.act.Caius.
z ¶ *Sed cùm ante*. supra formam cautionis: nunc qualiter factum processit.
a ¶ *Mercibus*. reparatis Brentesij.M.
b ¶ *Erote*. prorogante diem:qui duntaxat missus erat vt eam perferret & nihil vltra faceret. Accur.
c ¶ *Peruenturus*. à Beryto redeundo.
d ¶ *E nauigauerit*.trāactis idibus. & sic cōmissa est stipulatio.
e ¶ *Naue submersa*. post idus.
f ¶ *Perferendas*.Brentesium.
g ¶ *Eo tempore*. nauigare autem cœpisset eo tempore &c. videbatur enim post idus mississe merces in nauim,cùm post idus nauigare cœpisset.
h ¶ *Erotis*.serui creditoris, cuius consensu alio & alio tempore nauigauit.&c.
i ¶ *Nihil amplius*,nisi vt perferret. Accur.
k ¶ *Teneri*.& sic periculum pertinet ad debitorē naui submersa post moram.vt C.de nau.fœ.cum proponas.
l ¶ *Item quæro*.repetit vt aliquid addat.in fi.de except. vel credebat seruum non bene intellexisse,vt frequenter fieri videmus,vel suprà in vsuris:hic in forte & in omnibus.
m ¶ *Eros*.seruus.
n ¶ *Exceptioni*.tunc.Accur.

nauigij dies [a] ducētos,sub pignoribꝰ & hypothecis mercibꝰ [b] à Beryto cōparatis,& Brentesiū perferendis,& quas [c] Brētesij [5] emptus esset, & per nauē Beryto [d] inuectus [e] , conuenitq; [f] inter eos vti [g] cū Callimachus [h] Brentesiū peruenisset, inde [i] intra Idus Septembres , quæ tunc proximæ [k] futuræ essent, aliis mercibus emptis [l] , & in nauem [m] immissis [6] , [20] ipse in Syriam [n] per nauigium proficiscatur [o] : aut si intra diem suprascriptam [p] non reparasset merces , nec nauigasset [7] de ea ciuitate ¶,redderet vniuersam continuò [q] pecuniam [s] , quasi perfecto nauigio , & præstaret sumptus omnes persequentibus [t] eam pecuniam , vt [v] in vrbem Romam eam deportarent. eáque [x] sibi rectè dari fieri sic interroganti Sticho seruo Lucij Titij [y] promisit Callimachus. Sed cùm ante [z] Idus suprascriptas secundum conuentionem mercibus [a] in nauem impositis,cùm Erote [b] seruo [8] Stichi quasi in prouinciam Syriam peruenturus [c] enauigauerit [9] [d] , quæsitum est naue submersa [e] , cùm secundum cautionem Callimachus merces Berytum [10] perferendas [f] , in nauem mississet * eo tempore [g] quo iam pecuniam Brentesij [11] reddere Romam perferendam deberet : an nihil prosit Erotis [h] consensus , qui cum eo missus erat , cuique amplius nihil [i] de pecunia suprascripta post diem cōuentionis permissum, vel mandatum erat, quàm vt eam reciperet Romam perferret:& nihilominus actione ex stipulatu Callimachꝰ de pecunia domino Stichi teneatur?Respondit,secundum ea quæ proponerentur,teneri [k].Item quæro [l] ,si Callimacho post diem suprascriptam nauigante , Eros [m] suprascriptus seruus consenserit: an actionem domino suo semel ac quisitam adimere potuerit. Respondit,non potuisse : sed fore exceptioni [n] locum,si seruo [o] arbitrium datum esset eam [p] pecuniam quocunque tempore [q] in quemuis locum reddi.

Stipulatio pœnalis non nouat præcedentem conuentionem ex caussa onerosa. Itē ubi est pœna ex non dies,admittitur purgatio mora.Item ex pacto libertatis agere potest seruus domino differente. Bart.

2 ¶ Flauius Hermes hominem Stichū manumissionis caussa donauit [r] , & ita de eo stipulatus est, *Si homo* [12] *Stichus, de quo agitur , quēm hac die tibi donationis caussa manumissionisque dedi à te hæredēque [s] tuo manumissus , vindictáque [t] liberatus non erit. quod dolo malo meo non fiat , pœnæ nomine quinquaginta dariꝰ stipulatus [v] est Flauius Hermes:* spopondit Claudius. quæro , an Flauius Hermes Claudium de libertate Stichi conuenire possit [x] ? Respondit , nihil proponi cur non possit [13] [y].Item quæro an si Flauij Hermetis hæres à Claudij hærede pœnam suprascriptam petere voluerit, Claudij hæres libertatem Stricho præstare debeat vt pœna liberetur [z] ? Respōdit, posse. Item quæro , si Flauij Hermetis hæres cum Claudij hærede ex caussa suprascripta nolit agere , an nihilominus Sticho libertas ex cōuentione quæ fuit inter Hermetem & Claudium , vt stipulatione suprascripta ostenditur,ab hærede [a] Claudij præstari debeat [b] ? Respondi, debere.

Qui tenetur sub pœna uni alienare,illo existente in mora potest alienare cui uolet. Bart.

3 ¶ Cohæredes † cùm prædia hæreditaria diuisissent [14],vnum prædium commune reliquerunt sub hoc pacto,vt si quis eorum partem suam alienare voluisset , eam vel cohæredi suo vel eius successori venderet [c] centum vigintiquinque: quòd si quis aliter fecisset, pœnam centum inuicem stipulati sunt.quæro,cùm cohæres mulier cohæredis [d] liberorum tutores sæpius testato [e] conuenerit,& desiderauerit vt secundū conuentionem aut emerent [15] ; aut vendant [16] , hique nihil tale fecerint, nisi [16] mulier extero vēdiderit, pœna ab ea centum exigi possit. Respondit,secundum ea quæ proponerentur,obstaturàm doli mali exceptionem [z].

Facultas implendi conditionem ad hæredem non transit. Bart.

4 ¶ Augerius [17] † filius familiàs seruo Publij Mæuij stipulanti spopondit se daturum quicquid patrem suum Publio Mæuio debere constitisset [b]. quæsitum est patre defuncto antè,quàm constitisset , quid , quantúmque deberet, an si aduersus hæredem eius actum fuisset , aliúmve successorē, & de debito constitisset, Augerius teneatur?Respondit , si cōditio nō extitisset [c],stipulationem non esse commissam.

Non currunt usuræ,si creditor est in mora recipiendi. Bart,

5 ¶ Scia hæres, † vnius tutoris cum hærede pupillæ transactione solo pacto [d] facta maiorem partem [e] soluit,in [18] residuam cauit [f] & vsuras promisit [19]: sed illico negauit hæres [g] se transactionem seruare:& apud iudicem tutelę [h] egit:& victus, [i] prouocauit [k] ad competentem iudicem : & ab eo quoque ad principem idem prouocauit:& iniusta hæc quoque prouocatio eius pronunciata [l] est. quæsitum est,cùm per hæredem pupillæ mora minterceſſerit,quò minus pecunia in stipulatione deducta,ab hærede tutoris solueretur, nec vnquā petierit [n], an ei hodie debeantur vsuræ [o] ab hærede tutoris?Respōdit,& si [20] Scia antè cessasset ex stipulatione pecuniā offerre,iure [p] vsuras non deberi.

Iniusta sententia.per quam quis contra diuisionem facere declaratur,facit pœnam committi. Bart.

6 ¶ Duo fratres [q] hæreditatem suam inter se diuiserūt,& sibi caue runt nihil se cōtra eam diuisionē facturos:& si contra quis fecisset, pœnam alter alteri promisit. post tiit [21] ab hęredibus eius hereditatē, quasi ex caussa fideicōmissi sibi à patre relicti debitā:& aduersus eū pronunciatū est quasi de hoc quoque transactum fuisset : quæsitum est,an pœna cōmissa esset.Respondit,secundum ea quæ proponeren tur [r] , commissam esse.

De verborū obligationibus

Promissio ob turpem caussam de præterito uel de futuro,est ipso iure nulla.Bart.

CXXIII. Papinianus lib.j.Definitionum.

SIplagij [1] faciēdi vel facti caussa cōcepta sit stipulatio, ab initio non valet.

Stipulatio facti,quæ habet diem , non committitur ad interesse ante diem : licet certum sit ante diem fieri non posse. Bart.

CXXIIII. Idem lib.ij. Definitionum.

INsulam intra biennium illo loco [t] ædificare spondes ? ante finem biennij stipulatio non committitur:quamuis reus promittēdi nō ædificauerit, & tantum [v] residuitemporis sit,quo ædificium extrui non possit. neque enim stipulatori Callimacho.§.j.fol.vt ibi. Ad secundum [60] nam petit:est contrà.ff. de pact. rescriptū.§. si pacto.vbi sufficit alterum solui. si teneas suprà bene iudicatum in totum vel partem, promptum est dicere pœnam commissam.sed obstat exceptio:vt in contrario.vel fortè fuit hic actum vt vtrūque possit peti:vt ff.eo. ita stipulatus in fine.vel ibi in contractu:hic in sententia. Si autem dicas, q̄ malè fuit iudicatum,tunc dic pœnam commissam eo inspecto,q̄ sententia est lata:cui standū est,ex quo non appellatur,sed hic multo magis locum habet exceptio:vt in contrariis. Sed quid hoc casu quādo fuit malè iudicatum,si fuerit actum,vt vtrunque possit peti? Resp. non [70] poterit peti.& sic quod fit in principali,præiudicat in accessoriis : vt ff.de rei vend.ex diuerso.§.vbi.itē ex eo quod hic dicit,quasi &c. videtur arg. quòd in sententia causſa fit exprimenda [k] vt dixi C. de iudi.properandum.§.illo.& ff. si men.fal.mod.dixe.l.j.§.j.

SIplagij.Promitto tibi centum si feceris plagium,vel quia feci ff. hæc secunda est magis dubitabilis,prima non:vt ff.de fideiuſ. si à reo.§.fin.hæc promitto tibi centum si Titius fecit plagium, valet. Alij [1] dicunt poni exempla per legem ff. de condict.ob turp.cau.l.fin. puta,promittis mihi decem,vt reddam tibi filium tuum , vel seruum quem plagio abstulit Accursius:

INsulam.] CASVS. Promisisti mihi ædificare domū intra duos annos,non possum agere contra te,nisi finitis duobus annis,quam- [80] tus non supersit tantum temporis,quātò ædificari possit domus: quia stipulationis substantia,quam ab initio sumpsit,non mutatur ex postfacto.idem est in stipulatione iudicio sistendi causſa facta.cętera clara sunt. Francisc.

t ¶ *Loco*. aliàs nō valet:vt suprà,de eo quod certo loco.l.iij.§. si quis insulam.

v ¶ *Et tantum*.subaudi quamuis.Accursius.

a Contrariū. a ¶ *Exceptionem*.nam ipso iure * cōmissa est pœna.hoc ergo sic quintet Fran. dem intelligitur,vt si alius non vult emere,extero vendere possit sine Pau.Ale. Iaſ. damno pœnæ secundum Io.& facit ff.de arbi. Celsus. Sed contrà. ff. Bldē Franc. de pact.l.nemo.sed hic ad pœnam [b]. & sic etiā non obstat ff.de distr. alterāmen pig.si creditor.§. fi.item facit ff. de act.emp.si sterilis.§.fi tibi.in fi. Apprōbat [b] ¶ *Constitissset*.Posted: per bar. Frā. non [c] tamen tempore & Alex. stipulationis cōstabat: 16 *Flor. an si.* nec ante constiterat. aliàs est hic non constit.&c.

c ¶ *Non extitisset*. q. d. si nondum tempore stipulationis constiterit de debito : & per hoc conditionalis stipulatio in præteritum cōcepta nō poterat cō 17 *Flor. Age.* mitti in æternū : quia *uno.* falsa de præterito iunt ff. de except. qui alicnam. & eodem modo solu. suprà tit.j. traiectitiæ. & §. de illo. & §. idē Pō ponius. & C. de contrahenda stipula. magnam. Item contrà ff. eo. quī sine ma.l. Latinus, sed nec morte & ff. de manumiſ. test. qui filium.

*Alterā hic [d] ¶ *Solo pacto*. sine ſtipulatione Aquil. & ac cep.

e ¶ *Partem*. pecuniæ. f ¶ *Cauit*. per ſtipulationem.

g ¶ *Hæres*. ſ. pupillæ. h ¶ *Tutelæ*. actione.

i ¶ *Et uictus*. hæres pupillæ. Accur.

k ¶ *Prouocauit*. secundum l ¶ *Pronunciata est*. à principe.

m ¶ *Mora*.obtulit ergo hæres tutoris.

n ¶ *Petierit*.Hæres pupillæ. hoc autem ideo dicit:ne posterior mora noceret: vt ff. de peri.& com.l. illud. Accursius.

o ¶ *Vsuræ*. ex mora, ſcilicet reſiduæ pecuniæ non redditæ.Accur.

p ¶ *Iure*. ſ. exceptionis cùm per eam non ſteterit. ſed: ſi obtuliſſet & aſignaſſet & depoſuiſſet,tunc ipſo iure:vt ff. de vſu. l. j.in fin.& hoc vbi fuiſſent promiſſæ.aliàs ex mora etiam non debentur.

q ¶ *Duo fratres*. qui rogati fuerunt,vt ſi quis eorum ſine liberis deceſsiſſet,ſuam partem alteri per fideicom.reſtitueret.

r ¶ *Proponentur*.Duo dicit.primum,q̄ fuit pronunciatum contra pe tentē,quaſi hoc ſit remiſſum.Secundū,q̄ licet habeat exceptionē con uentionis per quam fuit abſolutus reus,& ſit ea vſus:adhuc tamen pe tunt pœnā:& ſic vtrunque.ſed in primo an fuerit bene iudicatū?ſi di cas,q̄ ſic(quod videtur dicendū)tūc conſonat ff. quibus modis pig. vel hypothe.ſol.l. Titius. Sed contrà ff. de tranſact.l. qui cum tutori tris partem poſteà habet per fideicom.Solu. [e] hic fuit malè [f] iudicatum ſecundū Hug.vel dic ſecundò bene:quia nō oppoſuit repl catio quod potuit:vt ff. de pactis. l.tres fratres.quod in idē recidit:quia malè,ſcilicet cōtra ius agentis.nec ob.ff.dicta l.Titius.quia ſicut faci cōtrahitur in re aliena,domino,ſcilicet præſente , ita facilius ſol pignoris obligatio creditore præſente:argu. in eodē tit.l. ſi cō Vel dic tertiò ſecundum Roge. hic cauit nihil ſe &c. i. nec hę reditario.nec fidei commiſ.nomine,vel exprimendo [g] hoc vel ſic agē probari,vel etiā ex ipſo verbo hoc præſumitur [h].quia ibi.ibi nihil &c.ibi verò ſimpliciter,& ſic omnino bene fuit iudicatū: tranſactionib.l.j. vel quartò [i] hic in diuiſione , in qua tenetur quilibet alteri de euictione.vt ſuprà,familiæ erciſcundæ.hæredes. §. penultimo.ibi in tranſactione,in qua non tenetur: vt C. de trāſactionibus,ſi.pro fundo.qui ergo de euictione tenetur non debet contraue nire:vt ff. de euict.l.vendicantem. Sed hæc ſolu.non valet , niſi in ea parte quam habuit frater prædictus,vt à fratre ſuperſtite. in alia autem ſecūdum hoc remanet fidei commiſ.quam habuit,vt ſuam frater præmortuus.dic ergo,quòd in hac diuiſione agitur de euict.pro parte mea pareis tantum:puta , ego hæres præmortui habeo ex diuiſione dimidiam quæ eſt citra Rhenum,& in illa,parte habeo iure meo:partem ex perſona cohæredis mei ex diuiſione.ſi ergo ex fideicom. petat quod habeo ex perſona mea , in mea parte nil ei obſtat : q̄ in ea non habeo cauſſam ab eo: nec de eui. tenetur. aliàm autem petere non poteſt quā habuit iure ſuo : quia de ſua parte reſtituenda non ſum rogatus: vt de leg. iij. §. quindecim. & etiam, quia de euict. tenetur niſi fuerim ſciens: quo caſu non ago niſi ſtipulatus ſim: vt C. de eui. ſi ſundum ſciens. Item plus poteſt petere qui ſuperuixit , l. æſtimationē eius particulæ, quā habebat in ſua dimidia per diuiſionem ex perſona præcedentis. modo enim nō licet habere ex diuiſione:ſed ex fideicom.tāquam alio euincente: vt ff. de eui.l. ſi vendideris. & l. nō tamē. & ſecundū duas primas ſolu. malè fuit hic iudicatū:& hoc eſt cōtra ius agētis : & ſecundū tertiam bene, ſecundū quartā bene in parte, & malè in alia parte: vt patet ex præmiſſis. Item patet ex prædictis ſolu.quæſtionis. ſ. ſi ille cui faciēda eſt reſtitutio rei ab aliquo , cā emit,an modo habeat locū in ea fideic. p d. ll.de euict.& ff.ad l. Falci.fūdo: vel dic vt ibi. ff gl.nō ēt.Itē cōtrà. ff. de pact. l. tres frarres. ſolue , vt primū cōtra. ſi fuerit ibi dolus.Item cōtrà.ff. de leg. ij. Pau lo Callimacho.§.j.ſol.vt ibi. Ad ſecundum quo dicitur etiam pœ rum eſt dicere pœnam commiſſam.ſed obſtat exceptio:vt in contra tio.vel fortè fuit hic actum vt vtrūque poſsit peti:vt ff.eo. ita ſtipulatus in fine.vel ibi in contractu:hic in ſententia. Si autem dicas, q̄ malè fuit iudicatum,tunc dic pœnam commiſſam eo inſpecto,q̄ ſententia eſt lata:cui ſtandū eſt,ex quo non appellatur,ſed hic multo magis locum habet exceptio:vt in contrariis. Sed quid hoc caſu quādo fuit malè iudicatum,ſi fuerit actum,vt vtrunque poſsit peti? Reſpon. non poterit peti.& ſic quod fit in principali,præiudicat in accęſſoriis : vt ff.de rei vend.ex diuerſo.§.vbi.itē ex eo quod hic dicit,quaſi &c. videtur arg. quòd in ſententia cauſſa ſit exprimenda [k] vt dixi C. de iudi.properandum.§.illo.& ff. ſi men.fal.mod.dixe.l.j.§.j.

SIplagij.Promitto tibi centum ſi feceris plagium,vel quia feci ff. hæc ſecunda eſt magis dubitabilis,prima non:vt ff.de fideiuſ. ſi à reo.§.fin.hæc promitto tibi centum ſi Titius fecit plagium, valet. Alij [1] dicunt poni exempla per legem ff. de condict.ob turp.cau.l.fin. puta,promittis mihi decem,vt reddam tibi filium tuum , vel ſeruum quem plagio abſtulit Accurſius:

INſulam.] CASVS. Promiſiſti mihi ædificare domū intra duos annos,non poſſum agere contra te,niſi finitis duobus annis,quam- [80] tus non ſuperſit tantum temporis,quātò ædificari poſsit domus: quia ſtipulationis ſubſtantia,quam ab initio ſumpſit,non mutatur ex poſtfacto.idem eſt in ſtipulatione iudicio ſiſtendi cauſſa facta.cętera clara ſunt. Franciſc.

t ¶ *Loco*. aliàs nō valet:vt ſuprà,de eo quod certo loco.l.iij.§. ſi quis insulam.

v ¶ *Et tantum*.ſubaudi quamuis.Accurſius.

1 *Sic in Pādeguam alio euincente: vt ff. de eui.l. ſi vendideris. & l. nō tamē. & ſecundū duas primas ſolu. malè fuit hic iudicatū:& hoc eſt cōtra ius agētis : & ſecundū tertiam bene, ſecundū quartā bene in parte, & malè in alia parte: vt patet ex præmiſſis. Item patet ex prædictis ſolu.quæſtionis. ſ. ſi ille cui faciēda eſt reſtitutio rei ab aliquo , cā emit,an modo habeat locū in ea fideic. p d. ll.de euict.& ff.ad l. Falci.fūdo: vel dic vt ibi. ff gl.nō ēt.Itē cōtrà. ff. de pact. l. tres frarres. ſolue , vt primū cōtra. ſi fuerit ibi dolus.Item cōtrà.ff. de leg. ij. Paulo Callimacho.§.j.ſol.vt ibi. Ad ſecundum quo dicitur etiam pœnam petiſ:eſt contrà.ff. de pact. reſcriptū.§. ſi pacto.vbi ſufficit alterum ſolui. ſi teneas ſuprà bene iudicatum in totum vel partem, promptum eſt dicere pœnam commiſſam.ſed obſtat exceptio:vt in contrario.vel fortè fuit hic actum vt vtrūque poſsit peti:vt ff.eo. ita ſtipulatus in fine.vel ibi in contractu:hic in ſententia. Si autem dicas, q̄ malè fuit iudicatum,tunc dic pœnam commiſſam eo inſpecto,q̄ ſententia eſt lata:cui ſtandū eſt,ex quo non appellatur,ſed hic multo magis locum habet exceptio:vt in contrariis. Sed quid hoc caſu quādo fuit malè iudicatum,ſi fuerit actum,vt vtrunque poſsit peti? Reſpon. non poterit peti.& ſic quod fit in principali,præiudicat in accęſſoriis : vt ff.de rei vend.ex diuerſo.§.vbi.itē ex eo quod hic dicit,quaſi &c. videtur arg. quòd in ſententia cauſſa ſit exprimenda vt dixi C. de iudi.properandum.§.illo.& ff. ſi men.fal.mod.dixe.l.j.§.j.*

Chis.Corone. vt ſit hic ſitus. lus intres tractatus diſtinct ius.

2 *Flo. ſtog 1ij.*

k *Adde quod notaui ff.ſi legatario. in apoſtil.ſi ver. cauſſa in ſententia expri menda.ſuper gl.in verb.ab ſit ff. de fideicō.liber.*

1 *Et malè. Bart.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Mutatur.* si quidem spectandus est dies actoris: quia tota obligatio sub conditione & in diem collata videtur. vt ſ. eod. in illa Ioann. Sed contrà ſ. hoc iure. ſolu. vt ibi[1]. Item contrà ſ. eo. ſtipulationes nō di. ſ. plane. ſolu. vt ibi ſolui aliā, quæ huic cōcordat. ſic ſ. e. l. ſi stipulatus eſſem à te. vel hīc[b] adiecit tēpus, ibi non. itē contrà. ſ. e. cūm stipulatus. ſol. vt ibi c. & facit ſ. eo. exiſtimo. ſ. fi.

b ¶ *Sī ita quamuis.*

c ¶ *Cūm ſtipulamur.* facit ſ. eo. ſi stipulatus fuero. ſ. j. & ſ. eod. ſi à colono.

Si ita.] CASVS. Pone caſum, vt ſuprà in l. huiuſmodi.

¶ *Titius.*] Titius promiſit mihi fundū quēdam, puta Corneliānum ſine vſufructu: poſt octo dies iterū promiſit mihi vſum fructū einſdem fundi. certè hīc ſunt duæ ſtipulatiōes: & ille qui fundum promittit ſine vſufructu. & poſtea vſumfructū promittit eiuſdē fundi, ad minus tenetur, quām ille, qui vna ſtipulatione promittit ſimul fundum pleno iure, id eſt, nō detracto vſufru. Nam primo caſu, ſi ille, qui promiſit vſum fructum, ſoluerit eum, & ſit amiſſus, & poſteà ſoluerit fundum, liberabitur. ſed ſecundo caſu, qui fundum pleno iure promittit, ſi primò vſumfructum ſoluerit, & ſit amiſſus. & poſteà fundum tradiderit non liberabitur vllo modo: niſi efficiat[c] fundus pleno iure ſoluatur.

¶ *Chryſogonus.*] Vide glo. quæ. ponit caſum Si ita] Promiſi tibi ꝙ ſiſterē ſeruum meū in iudicio: & caſu quo non ſiſterem, promiſi tibi hippocentaurum, quem tamen dari eſt impoſsibile. Certè iſta ſecūda ſtipulatio pœnalis eſt inutilis, & perinde eſt, ac ſi tibi purè promiſiſſem. Franc. Accur.

d ¶ *Dena.* id eſt decē, propriè autem ſignificat bis decē: vt ſ. de legat. j. ſi quis teſtamento. in prin. & facit C. de teſta. præpoſteri. & ſ. ſi cert. pet. l. lecta. in fi. Sed contra ſ. de vſu. quidam. Sol. vt dixi ſ. eod. l. huiuſmodi. Accurſius.

e ¶ *Fundum.* id eſt nudam proprietatem.

f ¶ *Ab eodem.* ſcilicet Mæuio. Accur.

g ¶ *Vſumfructum.* ſine proprietate.

h ¶ *Per ſe.* id eſt ſeparatim ſine fundo. Accur.

i ¶ *Comitatur.* ſcilicet cūm fundum ſtipulatus eſt.

k ¶ *Dederit.* quem ſeorſum ſtipulanti promiſit, & ſic liberatus eſt à ſecundo vinculo.

l ¶ *Liberabitur.* promiſſor.

m ¶ *Liberatus eſt.* qui promiſit vſumfructum ſiue fundum. Accurſius.

n ¶ *Hīc in nulla.* qui promiſit fundum pleno iure, ſed nonne qui ſoluit patrem rei, quam debet ſoluere, liberatur pro ea parte: vt ſ. de ſolu. ſi ſtipulatus. ſ. qui decem. ſed dic[d], quòd hęc cauſalis non eſt pars. Item nec eum ſoluit ſed formalem ſoluit, ad quem nullo modo erat obligatus. Accur.

o ¶ *Chryſogonus.* ſ. ego. & dic [e], ꝙ tres hīc ponuntur ſub compēdio quæſtiones & ſolutiones earū: cauſſæ quoque dubitationis in duabus poſterioribus. Nam prima modicum dubitationis habet, quæ eſt vtrūs Gozas libertus ſtipulādo pecuniā Quintiliano reddi, ipſi quæſierit actionē. Secūda, vtrū ſaltē ipſa numeratione libertus patrono obligationē quæſierit, licet ſtipulatio ipſi facta nō tenuit. Tertia vtrū ſtipulādo vluras ſine ꝓprij nominis adiectione, ſubiipſi quæſierit actionē. Prima eſt plana. cū enim p liberā pſonā, quę in noſtra protestate non eſt, neq; bona fide nobis ſeruit, non acquirimus actionē, regulariter ergo nec hīc patrono eſt quæſita. In ſecunda dubitatiōnē faciebat: quia ſiue numerationē ſtipulatio, ſiue ſtipulationē præcedit numeratio, vnica oritur obligatio ex ſtipulatu, nō ex numeratione: vt ſ. de noua. l. vj. & vij. cūm ergo hæc ex ſtipulatione nō ſit quę ſita, vt dixi, ergo videtur, ꝙ nec ex numeratione. ſed reſpō. ꝙ dici potest vnicā ex ſtipulatio ne, ꝓedere obli. ſiue numerationē præcedat ſtipulatio, ſiue ſequatur. ſi communis ſeruus. ſed aliter not. d. l. ſ. de noua. cum enim. Accur.

i ¶ *Sequatur.* inconuenienti. & die, ſtipulatio inutilis: vt alij ſi ſti pulatus ſum. Azo. ex qua nec patrono nec ſibi acquiritur actio: patrono nō, quia non potuit. ſibi nō: quia no luit. ſic C. ſi quis alteri vel ſibi. l. multiſi. dominus tamen vendicat eā ſi. extat: aliàs condicit ſi eius nomine eſt numerata, vt ſ. dictum eſt. aliàs ſi libertus ſuo nomine mutuat, habet ipſe actionem: vt C. ſi cert. pet. l. iiij. Accur.

k ¶ *A naturali.* ex qua oritur certi condictio, vel domino ſi eius nomine eſt facta: vel numeranti: vt dictum eſt.

l ¶ *Sequens ſtipulatio.* hoc intelligunt cum ſtipulatio eſt valida. quo caſu ex ſola ea oritur actio. at cūm inualida, tūc ex ſola numeratione actio quæritur: vt ſ. ſi cert. pet. ſ. certi condicto. ſ. quoniam. ſed hoc non placet: quia contra hanc literam eſt.

m ¶ *Sine adiectione.* impersonaliter.

n ¶ *Laborat.* quo ſuperior: vt ſit inutilis.

o ¶ *Malignè.* quia certè malignum eſſet.

p ¶ *Videri.* ſed potius ſibi. q. d. nō eſt ita accipiendum, vt vſuras quas ſimpliciter ſtipulatus erat, domino ſtipulatus videatur, ſed ſibi potius.

q ¶ *Cedere.* per actionem mandati ſi mandato, vel etiam nego. geſt. ſi ſine mandato gerebat. Accur.

r ¶ *Sunt.* ſicut in caſu iſto quando ſimpliciter ſtipulatus eſt vſuras.

s ¶ *Tempus.* vt ſ. eod. interdum.

t ¶ *Vel conditionem.* vt ſ. de iur. do. plerunque. ſ. ſi ante.

v ¶ *Nunquam* Intelligendum, ſcilicet eſt ineſſe. ad quod facit C. de conſti. pe. auth. vbi poſita. & ſ. eod. ſtipulatio iſta. ſ. ſicut autē. & ſ. de acqui. poſ. quod meo. ſ. fi furioſo. Accur.

x ¶ *Impoſſibile eſt.* puta Hippocentaurum.

y ¶ *Sibi.* nullo addito. & nota, qnòd hīc & ſuperiori ſ. nō vitiatur vtile per inutile. & facit ſ. eod. ſi ita ſtipulatus fuero. Accur.

Si pupillus.] CASVS. Pamphilus pupillus habens tutorem, ſine eius authoritate promiſit mihi ſeruum Stichum: & fideiuſſorē dedit. facit hic pupillus moram in ſoluendo: & ſic Stichus decedit. quę ſitur an fideiuſſor teneatur propter moram pupilli? reſpon. ꝙ non: quia non propriè intelligitur ibi mora fuiſſe, vbi nulla potuit eſſe petitio. ſi ipſe autem Stichus adhuc viueret, fideiuſſor eſſet obligatus dare eū: vel ſi ipſe moram feciſſet. Franc.

z ¶ *Promittat.* & ſic naturaliter obligatur. cūm nō ſit locupletior: vt ſ. de noua. l. j. cui accedit fideiuſſor: vt infrà. de fideiuſ. ſ. j. Accur.

a ¶ *Seruus.* promiſſus.

b ¶ *Poſt moram.* quæ non eſt mora: vt ſubiicit.

---

1 ¶ Titius à Mæuio fundum [c] detracto vſufructu ſtipulatus eſt, & ab eodem [f] poſt 2 eiuſdem fundi vſum fructum [g]. Duæ ſunt ſtipulationes: & minus eſt in eo vſufructu quem per ſe [h] quis promiſit, quàm in eo qui proprietatem comitatur [i]. Denique ſi ille vſumfructum dederit [k], cúmque ſtipulator non vtendo amiſerit, tradendo poſteà fundum detracto vſufructu, liberabitur [l]. Non idem contingit ei, qui fundum pleno iure promiſerit, & vſumfructum dederit [3], deinde amiſſo eo proprietatem ſine vſufructu tradiderit [4]. et enim ille liberatus eſt [m] dando vſum fructum, hic in nulla [n] parte obligationis exoneratur, niſi pleno iure fundum effecerit ſtipulatoris.

Per liberam perſonam, non quæritur nobis actio ex ſtipulatione, ſed ex numeratione ſtc. Et qui ſtipulatur impersonaliter, ſibi ſtipulari videtur: & nunquam perſona extrinſecus ſubintelligitur. Bart.

2 ¶ Chryſogonus [o] Flauij Candi di ſeruus actor ſcripſit [5] coram ſub ſcribente [p] & aſſignante [q] domino meo, accepiſſe me [6] à Iulio Gozā [7] agente [r] rem Iulij Quintiliani [s] abſentis, mutua denaria mille: quæ dari [t] Iulio [8] Quintiliano, hęredíve eius, ad quem ea respertinebit, Calendis Nouēbris [9], quæ proximę ſunt futurę, ſtipulatus eſt Gozas [10] libertus & rem agens Quintiliani: ſpopondit Flauius [11] Candidus dominus meus ſub die ſuprà ſcripta: ſi ſatis eo nomine factum non erit, tunc quo tempore [12] pòſt ſolueretur [13] [v], vſurarum nomine denarios [x] octo præſtari ſtipulatus eſt Iulius Gozas [y]: ſpopondit Flauius Candidus dominus meus, & ſubſcripſit. Reſpondi [z], Per liberam perſonam, quæ neque iuri noſtro ſubiecta eſt, neque bona fide nobis ſeruit, obligationem nullā [a] acquirere nobis [14] poſſumus.

¶ Planè ſi liber homo noſtro nomine [c] pecuniam daret vel ſuam vel noſtram [d], vt nobis ſolueretur, obligatio nobis pecuniæ creditæ acquireretur [e]: ſed quod patrono libertus dari [f] ſtipulatus eſt, inutile eſt [g]: vt nec ad ſolutionis ſtatus, cuius dies certus in exordio fuit, ex poſt facto mutatur [2], Idémque [1] & in ſtipulatione iudicio ſiſtēdi cauſſa factaplacuit: ſcilicet vt ante diem ſtipulatio nō committatur, ſi [b] certū eſſe cœperit pareri [2] ſtipulationi reſiduo tempore non poſſe.

Verbum præſens non trahitur ad futurum Bartolus.

CXXV. Paulus lib. ij. Quæſtionum.

CVm ſtipulamur [c], *Quicquid te dare facere oportet*, nihil aliud in ſtipulationem deducitur, quàm quod præſenti die debetur. hoc enim ſolùm hæc ſtipulatio demonſtrat.

Exiſtente conditione retro poteſt deberi pecunia. Bart.

CXXVI. Idem lib. iij. Quæſtionum.

SIita ſtipulatus fuero, *Si Titius conſul factus fuerit, tunc ex hac die in annos ſingulos dena [d] dare ſpondes?* poſt triennium conditione exiſtente, triginta peti poterunt [1].

Qui promittit uſumfructum, & pro proprietatem ſeparatim ſoluto uſufructu liberatur: ſecus in eo qui plenam proprietatem promiſit. Bart.

---

a ¶ *Abſentis.* patroni.

b ¶ *Quærebatur.* quātum ad æſtimationem: vel dic ex numeratione.

c ¶ *Quæramus.* pro ſtipulantis intentione.

d ¶ *Ipſe.* libertus.

e ¶ *Poſſit.* & certè nō poteſt, niſi in caſu: vt C. ſi cert. per. l. iiij.

f ¶ *Stipulamur.* in contineti: vt ſ. de noua. cūm enim pecuniam.

g ¶ *Naſcuntur.* cūm ſtipulatio eſt vtilis. cæterum ſi inutilis eſt, cō dictio naſcitur ex numeratione: vt dictum eſt.

h ¶ *Sed vna.* ſi actum eſt ꝙ ex numeratione ſola naſcatur actio, tūc ex ea. ſi vt ex ſtipulatione, tūc ex ea. ſi ve rò eſt dubiū: tūc ex ea, quæ præceſſit, ſecundum. H. arg. ſ. de ſtipula. ſer. ſi communis ſeruus. ſed aliter not. d. l. ſ. de noua. cum enim. Accur.

i ¶ *Sequatur.* inconuenienti. & die, ſtipulatio inutilis: vt alij ſi ſtipulatus ſum. Azo. ex qua nec patrono nec ſibi acquiritur actio: patrono nō, quia non potuit. ſibi nō: quia no luit. ſic C. ſi quis alteri vel ſibi. l. multiſi. dominus tamen vendicat eā ſi. extat: aliàs condicit ſi eius nomine eſt numerata, vt ſ. dictum eſt. aliàs ſi libertus ſuo nomine mutuat, habet ipſe actionem: vt C. ſi cert. per. l. iiij. Accur.

k ¶ *A naturali.* ex qua oritur certi condictio, vel domino ſi eius nomine eſt facta: vel numeranti: vt dictum eſt.

l ¶ *Sequens ſtipulatio.* hoc intelligunt cum ſtipulatio eſt valida. quo caſu ex ſola ea oritur actio. at cūm inualida, tūc ex ſola numeratione actio quæritur: vt ſ. ſi cert. pet. ſ. certi condicto. ſ. quoniam. ſed hoc non placet: quia contra hanc literam eſt.

m ¶ *Sine adiectione.* impersonaliter.

n ¶ *Laborat.* quo ſuperior: vt ſit inutilis.

o ¶ *Malignè.* quia certè malignum eſſet.

p ¶ *Videri.* ſed potius ſibi. q. d. nō eſt ita accipiendum, vt vſuras quas ſimpliciter ſtipulatus erat, domino ſtipulatus videatur, ſed ſibi potius.

q ¶ *Cedere.* per actionem mandati ſi mandato, vel etiam nego. geſt. ſi ſine mandato gerebat. Accur.

r ¶ *Sunt.* ſicut in caſu iſto quando ſimpliciter ſtipulatus eſt vſuras.

s ¶ *Tempus.* vt ſ. eod. interdum.

t ¶ *Vel conditionem.* vt ſ. de iur. do. plerunque. ſ. ſi ante.

v ¶ *Nunquam* Intelligendum, ſcilicet eſt ineſſe. ad quod facit C. de conſti. pe. auth. vbi poſita. & ſ. eod. ſtipulatio iſta. ſ. ſicut autē. & ſ. de acqui. poſ. quod meo. ſ. fi furioſo. Accur.

x ¶ *Impoſſibile eſt.* puta Hippocentaurum.

y ¶ *Sibi.* nullo addito. & nota, qnòd hīc & ſuperiori ſ. nō vitiatur vtile per inutile. & facit ſ. eod. ſi ita ſtipulatus fuero. Accur.

Si pupillus.] CASVS. Pamphilus pupillus habens tutorem, ſine eius authoritate promiſit mihi ſeruum Stichum: & fideiuſſorē dedit. facit hic pupillus moram in ſoluendo: & ſic Stichus decedit. quę ſitur an fideiuſſor teneatur propter moram pupilli? reſpon. ꝙ non: quia non propriè intelligitur ibi mora fuiſſe, vbi nulla potuit eſſe petitio. ſi ipſe autem Stichus adhuc viueret, fideiuſſor eſſet obligatus dare eū: vel ſi ipſe moram feciſſet. Franc.

z ¶ *Promittat.* & ſic naturaliter obligatur. cūm nō ſit locupletior: vt ſ. de noua. l. j. cui accedit fideiuſſor: vt infrà. de fideiuſ. ſ. j. Accur.

a ¶ *Seruus.* promiſſus.

b ¶ *Poſt moram.* quæ non eſt mora: vt ſubiicit.

---

1 *Fl. poſuerit.*

2 *Fl. deeſt, Poſt.*

3 *Flor. dedit.*

4 *Fl. tradidit. ſile lib.*

5 *Manuſcr. ſcripſit.*

6 *Flo. cum.*

7 *Flo. Zozas.*

8 *Fl. deeſt. Iulio.*

9 *Flo. Nouembribus.*

10 *Fl. Zozas.*

11 *Fl. deeſt. Flauius.*

12 *Fl. deeſt. ſtipulatione.*

13 *Fl. ſoluatur*

1 *Fl. deeſt. eo*

---

d Idem B. & Alex.

e Hāc gl. in eius declaratione ſequūtur Bat. Frā. P. & Alex.

---

hoc ſit poſitus: vt C. per quas perſo. l. j. & ſ. eo. cum qui. ſ. qui ſibi.

nem proficiat adiectio abſentis [a], cui principaliter obligatio quære batur [b]. ¶ Supereſt vt quæramus [c] an ex numeratione ipſe [d] qui contraxit, pecuniam creditam petere poſſit [e]? nam quoties mutuam pecuniā dantes, eandē ſtipulamur [f], non duæ obligationes naſcūtur [g], ſed vna [h] verborum. Planè ſi prędedat numerario, & ſequatur [i] ſtipulatio non eſt dicendum receſſum eſſe à naturali [k] obligatione. Sequens ſtipulatio [l] in qua ſine adiectione [m] nominis vſuras ſtipulatus eſt, nō eodē vitio laborat [n], neque enim malignè [o] accipiendum, eſt eidem ſtipulatum vſuras, cui & ſortem videri [p]. ideóque in libertī per ſona valet ſtipulatio vſurarum, & cogitur eam patrono cedere [q], pleruque enim in ſtipulationibus verba ex quibus obligatio oritur, inſpicienda ſunt [r]: rarò autem inęſſe tempus [s] vel cōditionem [t] ex eo quod agi apparebit, intelligendum eſt perſonam nunquam [v], niſi expreſſa ſit.

Inutilis ſtipulatio pœnalis, non reddit inutilem ſtipulationem ſortis: nec ipſam nouat. Paulus.

3 ¶ Si ita ſtipulatus fuero, Te ſiſti: & niſi ſtiteris [15], aliud dari quod promittenti impoſſibile [x] eſt: detracta ſecunda ſtipulatione, prior manet vtilis: & perinde erit, ac ſi te ſiſti [y] ſtipulatus eſſem.

Interpellatio quæ non conſtituit principē in mora non nocet fideiuſſori. Bart.

---

c ¶ *Ibi fieri.* oppo. C. de contrahen. & comm. ſti. nuda. Sol. ſpeciale in pupillo naturaliter obligato: quia nil ſcit: vt ſ. de iu. & fac. ign. l. ſi. nō ſic in alio naturaliter obligato: vt ibi. vel nō eſt mora quanti ad interitum, vt hīc, ſed quo ad hoc, vt lit. conte. cōmittatur ſtipulatio, ſic: vt ibi. Itē contrà inſtit. de fideiuſſor. ſ. fideiuſſores. ſed hīc nō eſt plus requiri vel loco vel tempore vel cauſſa. & facit ſ. e. ſi ex lege. in fi. & l. ſeq. & ſ. de reg. iur. nulla.

d ¶ *Sua mora.* quia ipſe fuit interpellatus. aliud autem eſt in fide iuſſ. furio. vt ſ. de fideiuſſ. l. Marcellus. contrà. ſol. ſecūdum Ro. refert euidenter pupillus an furioſus aliquid promittat. nam in furioſo nulla nec naturalis, nec ciuilis oritur obligatio etiā cum authoritate tut. quia ſenſū caret. at pupillus præſertim pubertati proximus cum authoritate tuto. ciuiliter & naturaliter obligatur, & ſine tutor. naturaliter. non ergo mirum ſi pro iſto accedit fideiuſſor, pro furioſo nō: vt ſ. de reg. iur. l. in negotiis. & in contrario. & ſ. ad Treb. l. ſi eius. in prin. & ſ. quādo di. leg. ce. cūm illud. & ſ. de ſolu. Stichum. & C. qui admit. ad bonor. poſſ. l. bonorum. & de iure delibe. ſi infanti. & plenius dixi ſuper contrario.

1 *Fl. dedit.*

2 *Approbat, B. P. & Ia. Pupillus an poſsit, & quādo naturaliter, vel ciuiliter obligari: & quid in furioſo.*

CXXVII. Scæuola lib. v. Quæſtionum.

SIpupillus ſine tutoris authoritate Stichum promittat [z], & fideiuſſores dederit [1]: ſeruus [a] autē poſt moram [b] à pupillo factam decedat, nec fideiuſſor erit propter moram pupillo obligatus. Nulla enim intelligitur mora ibi fieri [c], vbi nulla petitio eſt. Eſſe autem fideiuſſorem obligatum ad hoc, vt viuo homine conueniatur, vel ex mora ſua [d] poſtcà.

Si perſona, uel res ad obligationem adiici tur inutiliter, non prodeſt ad ſolutionem. Bartolus.

CXXVIII. Paulus lib. x. Quæſtionum

SI duo rei ſtipulandi ita extitiſſent, vt alter vtiliter, alter inutiliter [e] ſtipuleturi, ei qui non habet promiſſorem obligatum, non rectè ſoluitur: quia non alterius nomine ei ſoluitur, ſed ſuæ obligationis [f], quæ nulla eſt. Eadem ratione in eo [2] qui Stichum aut Pamphilium ſtipulatur, ſi in vnū conſtiterit obligatio [g], quia alter ſtipulatoris [h] erat: etiam ſi deſierit eius [i] eſſe, non rectè ſoluitur: quia [k] vtraque res ad obligationem ponitur, non ad ſolutionem.

Adueritatem copulatiuæ requiritur utrunque eſſe factum: & ad ueritatem diſiunctiuæ ſufficit alterum tantùm. Bart.

---

1 *Fl. deeſt.*

2 *Fl. deeſt, in eo.*

CXXIX. Scæuola lib. xij. Quæſtionum.

SI quis ita ſtipulatus fuerit, *Decem aureos dabis [1], ſi nauis ex Aſia venerit [2], & Titius conſul factus [l] eſt?* non aliàs dabitur, ber ſoluendum eſt non pro alterius obligatione, ſed pro ſua. cūm ergo iſte nullam habeat obligationem, non rectè ei ſoluetur. Idem eſt, ſi ego ſtipulor Stichum aut Pamphilium. nam ſi vnus eſt meus, nō poteſt in illo conſiſtere obligatio, licet etiam deſinat eſſe meus, non mihi rectè ſoluetur. & ratio eſt, quia iſti duo ſerui non ſunt poſiti in ſtipulatione ad ſolutionem, ſed ad obligationem. Franc.

1 *Fl. dat.*

2 *Fl. venit.*

---

e ¶ *Inutiliter.* ſi digito cœlum tetigero: vel ex interuallo: vt ſ. titu. j. ſi ex duobus. Accur.

f ¶ *Sue obligationis.* ſcilicet nomine. Accur.

g ¶ *Obligatio.* tantum, ſcilicet. &c.

h ¶ *Stipulatoris.* ideóque in eo nō cōſiſtit obligatio vt ſ. e. l. ſcire debemus. ſ. fin.

i ¶ *Eius.* ſcilicet alterо iam mortuo. & ſic obligatio eſt ſublata. & ſic expone. j. de ſol. qui decem. ſ. ſi Stichū [b]. j. reſp. nec obſtat in ſi. eiuſdem ſ. quod hīc ponitur pro contrario. Accur.

k ¶ *Quia.* ratio bona, vt ſ. eo. l. eum qui. ſ. qui ſibi. in fi. & ſ. eod. l. ſi ita ſtipulatus. ſ. Chryſogonus. ibi, ſed quo patrono &c. & not. hic ar. quòd qui promittit illud aut illud, duo promittit: vt ſ. no. de cōſti. pecu. l. illud. Item facit ſ. de leg. ij. Męuius: ſ. duobus. & de re iud. miles. ſ. j. Accurſius:

b Solue melius, vt hic ꝙ B.

I quis.] CASVS. Si duæ conditiones apponuntur in ſtipulatione copulatiuè, neceſſe eſt vtranque impleri antequàm ſtipulatio committatur, & hoc ſi affirmatiuè apponantur. ſi verò apponantur negatiuè, tunc neceſſe eſt, quòd neutra impleatur, vt ſtipulatio committi poſsit. Item ſi apponantur duæ conditiones diſiunctiuè affirmatiuè, ſufficit, vnam impleri vt committatur ſtipulatio. ſi autem negatiuè, ſufficit alteram non impleri. exempla ſunt plana in textu. Franciſcus Accurſius.

1 ¶ *Factus eſt.* vt infrà de fideiuſ. ſi à reo. & ſ. de rebus dub. ſi is qui. ſ. vtrum. Et not. quatuor diuerſas ſtipulationes. & facit ſuprà de cōdit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& demon. l. cùm pupillus. §. j. & 3. de hære. instit. si te. in fi. & de cõd. instit. l. v. & instit. de hære. instit. §. penul.

a ¶ *Incontrarium.* scilicet dicitur. Accur.

b ¶ *Hæc* differt à proximo[a] in contrarium & c. quia hic præcelsit conditio, 3. stipulatio, vel. 3. præteritum, si. sit, hîc præsens, i. est:

c ¶ *Factus.* subaudi, dare spondeo.

d ¶ *Non factum esse.* C. de inst. & sub. l. generaliter. contrà, sed ibi[b] aut, pro & poni son in dicta tur, vt j. de verb. sig. fe pe. Item facit j. iudi. sol, cum quæritur.

QVod dicitur.] CASVS. Dicitur in antiqua regula, q̃ pater potest filio sti pulari. quæritur quomodo hoc intelligatur? Respõdetur, quod intelligitur de his, quę sunt iuris, sicut cũ pater stipulatur filio dari, sed in iis, quæ sunt facti, non habet locum hæc regula, veluti si fi puletur pater filio, q̃ ei ire agere liceat. filius verò bene põt patri stipulari ea, quę fût factivt promittis mihi, q̃ patri meo licebit ire agere per fundum tuum. nam per talem stipulationẽ patri quę rit filius. Franc.

e ¶ *Ille.* f. filius secundũ R. imò pater secundum Io. vt institut. de inuti. stip. §. ei, verò q. f ¶ *Iuris sunt.* puta aliquid datis sed tradi, est factum: vt 3. de vsur. si stipulatus. Quid ergo si aliquid filio tradi ti fi puletur? Respon. idẽ, vt valeat: licet non sit iuris est enim tale qđ ei acquiri potest. Item & potest dici, q̃ hic factum non confertur in personam filij: imò in personam eius, qui debet tradere ei filio. & sic cum non conferatur in filij personam, vtilis est stipulatio. sed hic verat, quod à filio est faciendum, vt subiicit exemplum. Item nec omnia, quæ in dando, sed ea quæ non possunt patri quæri: vt ex causa profectitia, vel etiam aduentitia, id est quo ad vsumfructum: vt C. de bo. quæ libe. l. cùm oportet. in princ. & hic subiicit. Quæritur ergo, an hoc valeat vt domus filio fiat in solo patris, vel in solo filij? Respon. idem, quòd si aliquid filio tradi stipulatur, propter rationem ibi positam: quia refert sit faciendum filio ab alio, an ab ipso filio: quo casu non valet. vt hic subiicit. Accur.

g ¶ *Tenere ei.* filio. factum enim filij patri acquiri non potest: sed nec ipsi filio: cùm ideo filio quæritur, vt patri quæretur: vt 3. eo. l. domi-

e Id est, de eõ trahẽ. & cõmit. stipu. nus seruo. & C. eo. e l. ij.

h ¶ *Acquiret ei.* iure potestatis.

i ¶ *Patri.* veluti fi patri vxorem ducenti decem stipuletur pro dote: vt 3. de stipu. seruo, item si alter. vel seruitutem prædio cum filius nõ habet prædium.

Vlianus.] CASVS. Stipulatus sum à te hoc modo: promittis mihi, q̃ neque per te, neque per hæredẽ tuum Titium fiet quo minus mihi ire agere liceat? si plures habeas hæredes cum Titio: certè non solùm Titius tenebitur, sed etiam cæteri cohæredes eius.

¶ *Qui fundum.* Habebam Titium procuratorem meum, & sic sum stipulatus à te, promittis mihi aut Titio dare fundum? tu dicis, promitto. post hoc tu das fundum ipsum Titio. Quæritur vtrum possim cõtra te agere ratione ipsius fundi? Respond. quòd. sic nam petam fundũ à te: & ratione ipsius petitionis consequar, quòd mihi caueas de euictione. si autem volebam fundum donare Titio, & sic enim interposui huic stipulationi: tunc tradendo fundum ipsi Titio, liberabitur promissor. Franciscus.

k *Titium.* superuacuè ponitur persona Titij: vt not. suprà eod. l eum qui. §. j.

l ¶ *Cohæredes.* sed famil. erciſc. iudicio ab eo repetet quod præstiterit: vt not. 3. eod. l. ji. §. item si ex facto. & l. in execu. & 3. famil. erciſc.

[a] Alias 2 pro posito idem cõtra &c.
[2] Flor. Ide in. [b] Idem B. B. & Alex. & Ia son in dicta l. generaliter.

[g] Flo. stipulare gur.

[c] Flo. deest, si sus.

quàm si vtrũque factum sit. Item[3] in contrarium [a], *Dare spondes si nec nauis venerit* 4, *nec Titius consul factus sit?* exigẽdum erit vt neutrum factum sit. Huic[b] similis scriptura est, *Si neque nauis venit, neque Titius consul factus* [c] *est.* At si sic, *Dabis si nauis venit, aut si Titius consul factus sit?* sufficit vnum factum & contrà, *Dabis si nauis nõ venit, aut Titius consul factus non est?* sufficit vnum non esse [d] factum.

Si pater stipulatur fi lio, quod ipsi ex eo est, sibi acquirit: focus sibi quod est facti per filiũ explicandi: filius verò quærit patri, siue factum, siue ius stipuletur eidem. Bart.

CXXX. Paulus lib. xv. Quæstionum.

QVod dicitur patrem filio vtiliter stipulari, quasi sibi ille [e] stipuletur [f], hoc in iis verum est quæ iuris [g] sunt, quæque acquiri parti possunt. aliòquin si factum conferatur in personam filij, inutilis erat stipulatio: veluti vt tenere [g] ei, vel ire agere liceat: contrà autem filius vt ire agere patri liceat, stipulãdo acquiret ei [h]. imò & quod in suam personam filius[2] conferre non potest, hoc patri [i] acquiret.

Persona hæredes promissoris, in his quæ contra hæredis transeunt superuacuè adijcitur in stipulatione: & ideo licet tantum unus fuerit nominatus, omnes tenentur. Pau.

CXXXI. Scæuola lib. xiij. Quæstionum.

IVlianus scribit, Si neque per te neque per hæredem tuum Titium [k] fiat quò minus mihi ire agere liceat, stipuler, non solùm Titium teneri si prohibeat, sed etiã cohæredes [l] eius.

Stipulatio soluta defecit aliquo ius, adhuc ipsa res peti potest. l. b. Bart.

1 ¶ Qui fundum † sibi aut Titio dari stipulatur, quamuis fundus Titio traditus sit, nihilominus petere fundum potest, vt sibi de euictione[m] promittatur [n]. nam inter est eius qui [1] mandati actione fundum recepturus sit à Titio [o]. Sed si donationis causa Titium interposuit [p], dicetur traditione protinus reum [q] liberari [r].

Qui *aliquem tanquam filium promittit tractare, ipsum emancipare, instituere, vel ex hærede tenetur de iure, vel de facto: alias pœna cuiusque stipulationis committitur. Bart.*

CXXXII. Paulus lib. xv. Quæstionum.

QVidam [2] † cùm filium alienum susciperet [t], tradenti promiserat certam pecuniam, [3] si eum aliter quàm vt filium obseruasset. quæro [v], si postmodũ domo eum propulerit, velmoriens nihil ei testamento reliquerit, an stipulatio committatur[2]: & quid [x] interſit vtrum filius, an alumnus vel cognatus agentis [y] fuerit [z]? Prærerea [a] quæro, si filium suum quis legitimè in adoptionem dederit: & ita vt suprà [b] scriptum est, stipulatio intercesserit, eúque pater adoptiuus exhæredauerit, vel emancipauerit, an stipulatio

[1] Scribẽ hîc istum tex tum reputator sing. ad hoc, quod soluit, est libera tus, & non petitur: vt tu emptor infrà de sol. si stipula tus. §. qui dece. si autẽ hominem in genere ti bi debeo, & eum vel nerauero, & postea sol uerim tibi: distinguo ve plenè not. 3. de dolo. lege, & eleganter. & c. non solum. & facit supra de cõdict. caussa da. l. fina. & suprà solut. matri. fi marito. §. fina. & desolut. qui sibi.

[2] Alii legunt Matth. Man singulãsimo c. de adopt. l. cum in adoptiuis.

[3] Flo. deest, si

n ¶ *Promittatur.* quę a domum ſ ipſi ſtipu latori traditus fuisset. quæro o ¶ *A Titio*, suo for tè procuratore. aliàs non mandati, sed neg gest. vt j. de sol. l. vero. §. interdum. Alij di cunt, vt M. tacitum in telligi mandarum, ar gumen huius. §. & j. de fol. l. qui res. §. qui iti pulatur.

p ¶ *Interposuit.* quia illa donare volebat.

q ¶ *Reum.* id est promissorem. Accur.

r ¶ *Liberi.* ex donatione enim non tenetur de euictione, nisi ex dolo, quia sciens promisit rem alienã, vel patẽto M. quia promisit de euictione: vt C. de euict. quoniam auus. & facit 3. de vſufr. sed & si quis stipu. in princ. in dubio autem non præsumo donum: vt 3. de proba. l. cùm de indebito. §. j.

Quidam cum filium. CASVS. Habebam filium meum, quem, dedi tibi ad itus seruiendum: & stipulatus sum à te quòd ei eum aliter, quàm ac si filium tractares, quòd caderes in pœnam aureorum: tu promisisti. Item dedi tibi filium meum in adoptionem, & stipulatus sum similiter, quòd eum tractabis vt filium. non obstante promissione tua, tu eum repellis de domo tua, vel moriens nihil ei relinquis: vel eum emancipas sine aliqua donatione: quæro vtrum stipulatio commissa sit? Respon. quòd sic in vtroque casu: nec refert vtrum cognatus meus, an filius vel alumnus sit quem tibi tradosub tali pacto vel stipulatione. hoc dicit vsque ad §. filius familiã. vide tex. satis prolixum, & clarum.

¶ *Filius familias.*] Habebã filium in potestate mea, qui mutuabat pecuniam cuidã Titio: & stipulatus est à Mæuio hoc modo, Mæui amice charissime, promittis mihi si non possim consequi pecuniam meam a Titio, quam ei mutuare volo, quòd eam mihi reddes, tanquam fideiussor eius? ille promittit. post hæc, ego filium meum emãcipo: & tũc mutuat Titio illam pecuniã. Quæritur an mihi patri debeat aliquid fideiussor? Respondetur quòd nec fideiussor, nec principalis quicquã mihi debent. Franc. Accur.

s ¶ *Quidam.* tres ponit quæstiones. Accur.

t ¶ *Susciperet.* sed non adoptando, accipiebat autem à patre fortẽ, qui tradebat ad seruiendum. Accur.

v ¶ *Quæro.* prima quæstio. Accur.

x ¶ *Et quid.* secunda quæstio.

y ¶ *Agentis.* id est tradentis qui agit ex stipu.

z ¶ *Fuerit.* ille filius alienus. Accur.

a ¶ *Præterea.* tertia quæstio. Accur.

b ¶ *Vt suprà.* puta promittis c. si aliter quàm vt filium obseruasses

In vtroque

a ¶ *In vtroque casu.* id est id est cùm expulit, vel nil reliquit. Itẽ cũ ex hæredauit, vel emancipauit. Item quando in adoptio. & quando sine adopt. est traditus. & sic in primo & tertio. Et caueri tibi, quia in fine videtur corrigere.

b ¶ *Committ. tur stipulatio.* hoc patet lippis & tonsoribus, sed opus est nõ edere quid vellint hæc verba, si eũ aliter, quam vt filium ob. & hoc subiicit, in eo &c. licet nõ plenè. per hãc enim responsionẽ, & mediæ quæstionis, nõ solum primæ & tertiæ colligitur sol. vt infrà de sol. si filium meam. si autem illud quod est soluendum, non est suprà illud, quod soluit, quia solutum pleręque est solutum, scilicet si cum debeantur decem, soluit quinque, tunc in eo quod soluit, est liberatus, & non petitur: vt infrà de sol. si stipulatus. §. qui decẽ. si autẽ hominem in genere tibi debeo, & eum vel nerauero, & postea solue rim tibi: distinguo ve plenè not. 3. de dolo. lege, & eleganter. & c. non solum. & facit suprà de cõdict. caussa da. l. fina. & suprà solut. matri. fi marito. §. fina. & desolut. qui sibi.

a Aliàs secũdæ.

b ¶ *Remedio.* i. nõ solùm nõ cõmittitur stipulatio. sed nec de inoff. ager. vt 3. & 3. quid in fraud. pa. l. fin. Accur.

k ¶ *Quæritur.* hoc non ad proximum refertur quando meruit ex hæredari. nam tunc non valet stipulatio, cùm phoc inuitaretur filius ad offendendum patrem: vt 3. de pac. do. l. conuenire. sed referatur ad superius ibi, igitur non aliter &c. scilicet quando non meruit exhæredari.

l ¶ *Interponi.* vt propter hoc committatur.

m ¶ *Commissa stipulatione.* qua alterutrum eorum facit: vel exhæredauit vel emancipauit.

n ¶ *Si patri.* qui stipulatus fuerat si exhæredasset, vel emancipasset: vnde hanc stipulationem vel actionem habeat nunc filius hæredes ad poenam, vnde cum alio iure agere possit, nõ videtur habere querelã: vt infrà. de inoff. test. §. tam autem. Sed contrà est: quia illam habet, vt qui liber extraneus hæres patris: & hanc querelam suo nomine.

o ¶ *An victo.* cum egit de inoffi. iure suo.

p ¶ *Sed si ei.* patri naturali.

q ¶ *Executio.* ex stipulatione patris cuius hæres est: cùm suprà dicto modo interposita fuerit stipulatio, & amiserit in querela filius.

r ¶ *Non adoptauit.* vt fuit j. respon.

s ¶ *Exigimus.* vt committatur stipulatio. Accur.

t ¶ *Ineptas* vt & 3. de libe. & posthu. si post sumus. §. fi.

v ¶ *Sed & si.* id est quamuis secundum R.

x ¶ *Superuacuo.* R. & M. sic legunt: si id est quamuis. versus adoptator non cadit in stipul. cùm vtitur paterno iure: ille tamen qui nõ fecit, sed superuacuo: quia repellitur exceptione actor. alij vt: H. sic, quia hæc verba cum vtitur paterno iure b, spẽsunt determinate præcedẽtia, & exponuntur exhæredando vel emancipando, & sequentia exponere fecit eo qui hoc non fecit, id est nõ adoptauit licet superuacuo. scilicet exhæredet vel emancipet: quia res est inepta in extraneo, dici tamen potest &c. Item possunt determinare sequentia, & qui hoc non fecit, id est in eo filio, qui se nõ dederit in adoptionem, licet superuacuo exerceat in eum paternum ius, id est exhæredet vel emancipet, quia res est inepta in extraneo, dici tamẽ potest &c. Ter ij legunt e interrogatiuè. quasi dicat, nequaquam poterit dici committatur? Respondi, Stipulatio vtilis est in vtroque casu [a]. Igitur si contra conuentionem factum fit, committetur stipulatio [b]. ¶ Sed videamus [c] primum in eo qui legitimè adoptauit, an possit committi [d], si eum exhæredauerit, vel emancipauerit [e]. Hæc enim pater circa filium solet facere. Igitur non aliter eum quàm vt filium obseruabit [f]. ergo exhæredatus de inofficioso [g] agat [h]. Quid ergo dicemus si & meruit exhæredari, vel 3 emancipari? Planè hoc remedio [i] carebit. Quære sic [k] debuit interponi [l] stipulatio, vt si eum emancipasset, vel exhæredasset, certum quid promitteret. quo tamen casu commissa stipulatione [m], potest quæri, an exhæredato permittẽdum esset de inofficioso dicere: maximè si patri [n] naturali hæres extitisset: & [4] an victo [o] deneganda est ex stipulatu actio. Sed si ei [p] qui stipulatus est, non debuit denegari victo filio: nec ipsi deneganda erit debitæ pecuniæ executio [q]. In eo autem qui non adoptauit [r], quem intellectum habeat hæc conceptio, *si eum aliter quam vt filium obseruasset*, non perspicio. [5] an & hic exigimus [s] vel exhæredationem vel emancipationem, res in extraneo ineptas [t]? Sed & si [v] is qui legitimè adoptauit, nihil facit contra verba stipulationis, cùm vtitur patrio iure, in eo q̃ nihil hoc non fecit, licet [6] superuacuò [x]: dici tamen poterit cõmissam esse stipulationem.

Si stipulatio sub conditione potestatiua cõ cipiatur quantum ad acquisitionem, tempus existentis conditionis inspicitur. Bart.

1 ¶ Filius familiãs stipulatus est, *Quantam pecuniam Titio credidero, fiet tua esse iubes?* & emancipatus credidit. patri non debebit quicquam [7] fideiussor: quia nec reus [y] ei renetur.

Stipulatio semel ad interesse cõmissa. ista est, non est reiterabile, iterum committitur quoties contra fit: nisi aliter actum sit. Bart.

CXXXIII. Scæuola lib. xiij. Quæstionum.

SI sic stipulatus sim, *Neque per te, neque per hæredem tuum vim fieri spondes?* & egi q̃ mihi vim feceris, rectè remanet [1] factum hæredis in stipulatione [z]. nam & ex ipsius, [a] posteriorevi [b] potest committi stipulatio. nõ enim ad vnam vim tantùm pertinet [c], nam sicut & ipsius & hæredis caput [d], ita & [2] ipsius [e] vis & hæredis [3] vel sæpius facta complectitur [f], vt condemnetur quanti interest [g]. At [4] si sic volumus [h] factã esse stipulationẽ, *Neque per te, neque per hæredem tuum fieri* vt ad vnam [i] vim primã pertineat [5] si vim fecerit, amplius ex hæredis facto [6] committi nõ poterit [k]. Ergo si actũ sit [l], quasi ex

[4] Flo. dicit.

[1] Fl. remanere

[2] Fl. deest, & [3] Fl. dase, & hæredes. [4] Flan. si.

[5] Fl. teneat. [6] Fl. d. est, sta tio.

pulationis, cùm vtitur patrio iure, in eo q̃ nihil hoc non fecit, licet [6] superuacuò [x]: dici tamen poterit cõmissam esse stipulationem.

Si stipulatio sub conditione potestatiua cõ cipiatur quantum ad acquisitionem, tempus existentis conditionis inspicitur. Bart.

1 ¶ Filius familiãs stipulatus est, *Quantam pecuniam Titio credidero, fiet tua esse iubes?* & emancipatus credidit. patri non debebit quicquam [7] fideiussor: quia nec reus [y] ei renetur.

Stipulatio semel ad interesse cõmissa. ista est, non est reiterabile, iterum committitur quoties contra fit: nisi aliter actum sit. Bart.

CXXXIII. Scæuola lib. xiij. Quæstionum.

SI sic stipulatus sim, *Neque per te, neque per hæredem tuum vim fieri spondes?* & egi q̃ mihi vim feceris, rectè remanet [1] factum hæredis in stipulatione [z]. nam & ex ipsius, [a] posteriorevi [b] potest committi stipulatio. nõ enim ad vnam vim tantùm pertinet [c], nam sicut & ipsius & hæredis caput [d], ita & [2] ipsius [e] vis & hæredis [3] vel sæpius facta complectitur [f], vt condemnetur quanti interest [g]. At [4] si sic volumus [h] factã esse stipulationẽ, *Neque per te, neque per hæredem tuum fieri* vt ad vnam [i] vim primã pertineat [5] si vim fecerit, amplius ex hæredis facto [6] committi nõ potest [k]. Ergo si actũ sit [l], quasi ex

d ¶ *Caput.* aliàs capit. scilicet stipulatio, aliàs caput. & quod dicit hæredis, idem si non dicatur: vt C. de proba. l. si pactum.

e ¶ *Ipsius.* scilicet hæredis.

f ¶ *Complectitur.* id est comprehenditur in hac stipulatione.

g ¶ *Quanti interest.* scilicet vim non esse factam.

h ¶ *Volumus.* scilicet ponere secundum quosdam.

i ¶ *Vt ad vnam.* scilicet quòd sit factum secundum quosdam.

k ¶ *Non potest.* cùm commissa sit ex facto defuncti, secundum eos.

l ¶ *Si actum sit.* quia hæc stipul. cõmittitur toties quoties vis fit, nisi contra actum ponamus: ergo si actum sit expressim, quasi vt ex ipsius & promissoris vi prima tota cõsumpta sit stipulatio: ita, scilicet, vt illa posteriore vi cõmitti nõ possit: si hoc inquã actũ sit, tũc ad solã vim pri

Universidad de Deusto
Biblioteca

mã pertinebit. Vel ita, si actũ sit hoc ex præsim, vt ad solam vim primã pertineat, tũc quasi ex ipsius ꝓmissoris vi prima cõsumatur stipulatio, & hoc secundũ eos qui habẽt in litera fic: ergo si actũ sit quasi ex ipsius vi sit. Alij habẽt in textu, hoc ita, si &c. vt s. ad solã primã vim ꝓ tineat. In aliis libris hoc totũ deest, ergo si actũ &c. quod aũt subiicit, quod nõ est verũ, s. vt ex prima vi cõsumatur stip. nisi actũ sit. poterit autẽ tota planius legi vt exponas: at si fic volumus factã esse &c. i. intelligere esse factã stipulationẽ prædictam in dubio &c. & postmodum, accipe ergo si actũ sit, s. ꝓ semel tãtum cõmittatur: tũc quasi ex ipsius promissoris prima vi tota cõsumpta sit: & qđ subiicit, quod non est verũ &c. vt dictum est expones: vt ꝫ. in ea. glosſ. Ad id autẽ, quod dicit hæc lex, ꝙ pluries cõmittatur, facit ꝫ. rem pup. fal. fo. l. iiij. §. pe. & rẽ ra. hab. ſi procur. & ꝫ. ſi cui plus quàm p leg. Fal. l. iij. §. quæritu. & ꝫ. vſufru. quemadmo. ca. l. j. §. habet autem. Sed cõtra. ꝫ. de hære. vendi. l. vẽditor. in prin. ſed expone, vt ibi. Itẽ contrà. ꝫ. de ar bi. ſi duo. §. fin. fol. hęc

† No. quali-ter, libera de bent esse ma trimonia, cõ cor. ex- in ca. requiſi- nit. de ſpõſa. extrà.

ipsius vi tota sit consumpta. quod non est verum.

Stipulatio pœnalis inter sponsos & eorũ parẽtes super sponsalibus interposita, etsi ipso iure nulla. Bart.

CXXXIII. Paulus lib. xv. Responsorum.

TItia, quæ ex alio [a] filium habebat, in matrimonium coiit Caio Seio habenti filiam [b]: & tempore matrimonij consenserunt, vt filia Caij [c] Seij filio Titiæ [d] desponderetur: & interpositum est instrumentum: & adiecta est pœna, si quis eorum [e] nuptiis impedimento fuisset: & postea Caius Seius constante matrimonio diem suum obiit: & filia eius noluit nubere [f], quæro, an Caij Seij hæredes teneãtur ex stipulatione? Respõdit, ex stipulatione quæ proponeretur, cùm non secundum bonos mores [g] interpolita sit, agenti [h] exceptionem doli mali obstaturam [i]: quia inhonestum † visum est vinculo pœnę matrimonia [k] obstringi, siue futura, siue iam contracta.

Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelliguntur. Bart

1 ¶ Idem respondit [l], Plerũque ea quæ in præfationibus conuenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur: sic tamẽ vt non [m] ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio.

Verbum Promisi, vel actum in scriptis, intelligitur per stipulationem. Bart.

2 ¶ Idem respõdit, Cùm Septitius literis suis præstaturum [n] se cauerit pecuniam & vsuras eius remisses, quæ apud [o] Sempronium depositæ sunt: si inter præsentes actum est, intelligẽdum est etiam à parte Lucij Titij præcesſisse verba stipulationis P.

Licet unicus sit conceptus verborum, tot tamẽ dicuntur stipulationes, quot præcesserũt conuentiones, ad quarum roborationem uenit stipulatio. Bart.

3 ¶ Idem respondit, quoties pluribus specialiter [q] pactis stipulatio vna omnibus subiicitur: quamuis vna interrogatio, & responsum vnum subiiciatur, tamẽ perinde haberi ac si singulæ species in stipulationem deductæ [r] fuissent.

Terminus solutionis usurarum cedit à die stipulationis interpositæ, quãdo stipulatio est pura, & usuræ debentur non propter moram, sed propter stipulationem & verba, Qua die petierit, non reddunt stipulationem conditionalem: sed faciunt monitionem. Paul.

CXXXIV. Scæuola lib. v. Responsorum.

SI ità quis promiserit: *Decem tibi dabo, qua die petierit*, ipsius vi tota sit consumpta. quod non est verum.

Stipulatio pœnalis inter sponsos & eorũ parẽtes super sponsalibus interposita, etsi ipso iure nulla. Bart.

CXXXIII. Paulus lib. xv. Responsorum.

TItia, quæ ex alio [a] filium habebat, in matrimonium coiit Caio Seio habenti filiam [b]: & tempore matrimonij consenserunt, vt filia Caij [c] Seij filio Titiæ [d] desponderetur: & interpositum est instrumentum: & adiecta est pœna, si quis eorum [e] nuptiis impedimento fuisset: & postea Caius Seius constante matrimonio diem suum obiit: & filia eius noluit nubere [f], quæro, an Caij Seij hæredes teneãtur ex stipulatione? Respõdit, ex stipulatione quæ proponeretur, cùm non secundum bonos mores [g] interpolita sit, agenti [h] exceptionem doli mali obstaturam [i]: quia inhonestum † visum est vinculo pœnę matrimonia [k] obstringi, siue futura, siue iam contracta.

Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelliguntur. Bart

1 ¶ Idem respondit [l], Plerũque ea quæ in præfationibus conuenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur: sic tamẽ vt non [m] ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio.

Verbum Promisi, vel actum in scriptis, intelligitur per stipulationem. Bart.

2 ¶ Idem respõdit, Cùm Septitius literis suis præstaturum [n] se cauerit pecuniam & vsuras eius remisses, quæ apud [o] Sempronium depositæ sunt: si inter præsentes actum est, intelligẽdum est etiam à parte Lucij Titij præcesſisse verba stipulationis P.

Licet unicus sit conceptus verborum, tot tamẽ dicuntur stipulationes, quot præcesserũt conuentiones, ad quarum roborationem uenit stipulatio. Bart.

3 ¶ Idem respondit, quoties pluribus specialiter [q] pactis stipulatio vna omnibus subiicitur: quamuis vna interrogatio, & responsum vnum subiiciatur, tamẽ perinde haberi ac si singulæ species in stipulationem deductæ [r] fuissent.

Terminus solutionis usurarum cedit à die stipulationis interpositæ, quãdo stipulatio est pura, & usuræ debentur non propter moram, sed propter stipulationem & verba, Qua die petierit, non reddunt stipulationem conditionalem: sed faciunt monitionem. Paul.

CXXXV. Scæuola lib. v. Responsorum.

SI ità quis promiserit: *Decem tibi dabo, qua die petierit*, ipsius vi tota sit consumpta. quod non est verum.

Stipulatio pœnalis inter sponsos & eorũ parẽtes super sponsalibus interposita, etsi ipso iure nulla. Bart.

CXXXIII. Paulus lib. xv. Responsorum.

TItia, quæ ex alio [a] filium habebat, in matrimonium coiit Caio Seio habenti filiam [b]: & tempore matrimonij consenserunt, vt filia Caij [c] Seij filio Titiæ [d] desponderetur: & interpositum est instrumentum: & adiecta est pœna, si quis eorum [e] nuptiis impedimento fuisset: & postea Caius Seius constante matrimonio diem suum obiit: & filia eius noluit nubere [f], quæro, an Caij Seij hæredes teneãtur ex stipulatione? Respõdit, ex stipulatione quæ proponeretur, cùm non secundum bonos mores [g] interpolita sit, agenti [h] exceptionem doli mali obstaturam [i]: quia inhonestum † visum est vinculo pœnę matrimonia [k] obstringi, siue futura, siue iam contracta.

Quæ in præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelliguntur. Bart

1 ¶ Idem respondit [l], Plerũque ea quæ in præfationibus conuenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur: sic tamẽ vt non [m] ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio.

Verbum Promisi, vel actum in scriptis, intelligitur per stipulationem. Bart.

2 ¶ Idem respõdit, Cùm Septitius literis suis præstaturum [n] se cauerit pecuniam & vsuras eius remisses, quæ apud [o] Sempronium depositæ sunt: si inter præsentes actum est, intelligẽdum est etiam à parte Lucij Titij præcesſisse verba stipulationis P.

Licet unicus sit conceptus verborum, tot tamẽ dicuntur stipulationes, quot præcesserũt conuentiones, ad quarum roborationem uenit stipulatio. Bart.

3 ¶ Idem respondit, quoties pluribus specialiter [q] pactis stipulatio vna omnibus subiicitur: quamuis vna interrogatio, & responsum vnum subiiciatur, tamẽ perinde haberi ac si singulæ species in stipulationem deductæ [r] fuissent.

Terminus solutionis usurarum cedit à die stipulationis interpositæ, quãdo stipulatio est pura, & usuræ debentur non propter moram, sed propter stipulationem & verba, Qua die petierit, non reddunt stipulationem conditionalem: sed faciunt monitionem. Paul.

CXXXV. Scæuola lib. v. Responsorum.

SI ità quis promiserit: *Decem tibi dabo, qua die petierit*

ex hæredata, egie actione inofficiosi testamenti: & transegit cũ hæredibus aliquo sibi dato: & interposita est stipulatio doli. post hoc hęres stipulari sunt ab ea ne ꝑ ipsius ageret, & ꝙ in hoc dolus nõ inesset. post hanc transactionem ipsa Seia reperit, ꝙ testamenti erat falsum. agit de falsitate testamenti. Quæritur vtrum committatur stipulatio doli? Respondetur ꝙ non: quia nihil pertinet ad hãc secundam actionem falsi testamenti. Franciscus.

a ¶ *Vsuras.* aliàs contrà: vt ſ. de vſur. l. tutor. §. fi.

b ¶ *In dies.* quotliber.

c ¶ *Deberi.* contrà vide batur, per verba stipu. qua die petieris: vt ex cũ currerẽt vſuræ. sed contrà respon. quia non animo differẽdi obligationẽ. sed vt celerius ſoluatur, interponitur: vt ꝫ. ſi decẽ cùm petiero. ſed ſi acceperit dilationẽ, tunc ex mora: vt ꝫ. ſi cert. pe. l. lecta eſt. in fi. niſi nominatim esset diſtũ vt ex tunc præſentur vſuræ: vt ꝫ. eo. l. huiuſmodi. & l. ſi ita ſtipulatus fuero, ſi Titius. & facit C. de iur. emphy. l. ij. & ꝫ. eo. l. liber homo. §. decem.

d ¶ *Debebo.* ſic ſcilicet promiſſam, cùm &c.

e ¶ *Seia cauit.* id eſt, promiſit per ſtipulationem.

f ¶ *Eo.* ſcilicet Lucio Titio.

g ¶ *Emiſſet.* ſ. Seia.

h ¶ *Cien.* l. quando.

i ¶ *Pretium.* ſ. quod debuo dederit.

k ¶ *Ab eo.* ſcilicet Lucio Titio.

l ¶ *Se in eum.* ſ. Luciũ Titium.

m ¶ *Tranſlaturam.* erat enim dominium Seiæ, non Lucij Titij: quia nec ipſa, nec venditor cogitauerant, ꝙ acquireret dominium mandanti. & ideo ipſa act. man. directa tenetur, ſ. ad tradẽdos hortos. & contraria agere poteſt, ſ. ad pretium.

n ¶ *Incontinenti.* & ideo ſtipulationi interfuit. Vnde nota quòd tam in contractibus ſtrictis iuris, quàm bonæ fidei: pacta quæ fiunt incontinenti, pariunt act. præſcrip. ver. & informant. vererem: vt ꝫ. ſi cer. pe. l. lecta eſt. §. dicebam. Accurſius.

o ¶ *Numeraret.* ſcilicet Seiæ.

p ¶ *Modico tempore.* arbitrio iudicis definiendo.

q ¶ *Non ſtet.* hoc propter ſecundam moram, in qua Titius non eſt: vt ꝫ. de pen. & commo. rei ven. l. illud.

r ¶ *Vniuerſam.* quæ ſuperest.

s ¶ *Poſſit.* ſcilicet fundum ſibi tradi.

t ¶ *Poſſe.* quod index dirimit: arg. ſ. de iure delibe. l. j. in fi. & facit ꝫ. de pact. & ibi plenè dixi. & fac t C. de contrahen. ſtipul. l. j. & ꝫ. de pact. ber. videl. q ¶ *ſpecialiter.* de facto. nam de iure communi non valebant illa pacta, quia nuda, ne videatur dicere idem, ꝫ. eo. pluribus. vel non abloquitur in fine dicit: ité ſa tes cõuenti cis C. de act. empt. ſi ti bi. & de reſcin. vẽ. l. ſi. & de pactis. l. cum ſeruus. & de ſer cũdum ui. vrb. prædio. ſi bina rũ. & de leg. j. talis. in fi. & de leg. ij. & C. ſi mã. ita ſu. a lunę. ꝙ. l. j. in fi. & ꝫ. de ædil. edi l. ſi viã. Acc.

m ¶ *Vt non.* veluti ſi cõ uenisset vt Stichum mi hi dares Carthagine: & poſteà ſtipulor eundem Stichum & decẽ dari mihi hodie, vel ecõtrà. nõ enim intelligi. & ſic not. ꝙ vitio- Intellectus ius intellectus tacitus virioſus non ſubauditur. ſic. C. tus nõ eſt de condi. inſer. l. cũ pa ſubauditũ. trem. & ar. ſ. ſi quis omiſ. cauſſa te. l. qui autem. in princ. & ꝫ. eo. ſi ita ſtip. §. Chryſogonus. in fi. §. & ꝫ. ex qui. cauſ. ma. l. & qui data. §. ſed hoc.

n ¶ *Præſtaturum.* Lucio Titio. Accur.

o ¶ *Quæ apud.* c ſ. ſors (ſcilicet m. & vſura. & ſic quaſi fi deiuſſor erat.

p ¶ *Stipulationis.* i. interrogationis. & notar. duplex: ex quo ſcriptum eſt, præſumitur factum ſolẽniter. ſic ꝫ. mittes id q

r ¶ *Deducta.* ergo ſunt plures: vt inſtit. de inuti. ſtipu. §. quoties. & ꝫ. eo. l. pluribus. in prin. & ꝫ. eod. l. quod dicitur. & l. ſcire. & de cuict. l quod autem. Accur

Si ita quis.] CASVS. Stipulatus ſum à te hoc modo: Titi dabis mihi centum ea die, qua petiero, & vſuras per dies xxx. cõtinuos: tu respondes, promitto. Nunc quæritur ex qua die incipiant currere vſuræ, an ex die ſtipulationis interpoſitę, an ex die qua petitæ fuerint vſuræ? Respondetur quòd ex die ſtipulationis interpoſitæ. Item quando cedit dies petendæ pecuniæ? Reſpondetur quòd ex die ſtipulationis incipit cedere. ¶ *Seia cauit.* Quædam mulier vocata Seia promiſit Lucio Titio, quòd ſecũdum eius mãdatum emeret ſibi hortos aut certos alios fundos, quod & effecit, & iterum promiſit quotieſcũque ipſe Lucius Titius ſolueret pretium ipſorum hortum, ſeu fundorum cum vſuris, quòd transferret in eum dominium fundorum ſeu hortorum: deinde incontinenti conuenerunt inter ſe quòd Lucius Titius ſolueret pretium in feſto Paſchæ, & fundos acciperet. iſte Lutius Titius nõ expectauit feſtum Paſchæ, ſed ante terminum obtulit Seiæ parẽ pretij. ſed paulo poſt obtulit vniuerſum pretium cum vſuris ſed Seia accipere noluit, & ſemper eſt paratus Lucius ſoluere pretium cum vſuris. Quæritur nunc vtrum iſta Seia poſsit agere ex ſtipulatu contra Lucium Titium, attento quòd ipſe eſt paratus ſoluere, & obtulerit Seiæ ſummam cum vſuris? Reſpondetur quòd ſi non poſt longum tempus obtulit, & Seiæ nihil intereſt propter moram factam: quòd iudex in hoc cognoſcet, & ſecundum quòd ei æquum viſum fuerit, statuet.

¶ *Ea lege.*] Seia ſoror mea donauit cuidam Titio vnum ſeruum ea conditione vt iſte ſeruus non perueniret in poteſtatem fratris ſui, aut ad filium, & quaſdam alias perſonas: & ita donatarius Titius promiſit poſt aliquod tempus: iſte donatarius moritur, & reliquid hæredem Sciam & fratrem ſuum, cui prohibuerat Seia dare ſeruum iſtum: Quæritur nunc vtrum iſta Seia poſsit agere ad interesſe contra cohærẽdem ſuum? Reſpondetur quòd ſic. pro ſua parte vide gloſſ. ſuper verbo, intereſt. ¶ *Filia quæ.*] Filia quæ fuit exhæredata

a ¶ *Qui.* ſcilicet Titius donatarius.

b ¶ *Seiam.* donatrice m.

c ¶ *Cui.* ſcilicet fratri.

d ¶ *Ne ſeruiret* ſeruus. Accur.

e ¶ *Expreſſum.* ſcilicet in donatione cauſſa mortis.

f ¶ *Cum fratre.* ſcilicet donatarij. Accur.

g ¶ *Peſſit.* pro ea portione qua Titio ſucceſſit.

h ¶ *Intereſt.* ergo ex huiuſmodi ſtipulatione, quę eſt in nõ faciẽdo, agitur ad interesſe. Item quod dicit, vt ne ad fratrem peruenirer, not. ꝙ etiã curare debuit. vnde & ſi inteſtatus decedit, & frater ei ſuccedat, committitur. d, & valet ad cõtra ctum emphyteuticum: ꝙ iſta glo. eſt vbi promittit nõ alienari in perſonã potentiorem: quia ex teſtamento, vel ab inteſtato non debet transmitteré. nõ ergo licet donare Deo vel eccleſiæ. ſi eccleſiam velit facere hæredem e? Reſpõdeo imò licet in ſuis: vt eccleſia quodãmodo ſit ſiamullo modo de ſuis: vt arg. in auth. de ſan. epi. §. ſed hoc. eſt enim modus in rebus, &c. Irẽ no. ꝙ tenet alienatio: ſed ad interesſe agitur: & ſic concor. C. de cõdict. ob cauſ. l. ea lege. & facit tuã, nullo ꝫ. de leg. ij. pẽro. §. fratre. & de actio. emp. l. ſtipulatio. Pau. ſi ſterilis. §. ſi tibi. Sed ſ Fi de ſt. il argu. contrà ꝫ. de alie. iudi. ex hoc. §. ſed hæredem. & ꝫ. de acquir. rerum do. quædam.

ADDITIO. Dic ꝙ ibi alienatio prohibetur à lege: vnde inſtitutio hæredis non videtur prohibita. hic de prohibitione hominis certarum perſonarum, quæ non poſſunt inſtitui ſecundum Bar.

i ¶ *Et transegit.* alioquo ſibi dato, vt deſiſteret à lite. Accur.

k ¶ *Pertinere.* quia comprehenſum eſt ne de inofficiagatur: vt ibi dolus non committatur. & fa. C. de inof. teſt. l. contra maiores. & de per. hære. l. iij. Ac

1 Vlo. probare- tur.

1 Vlo. probare- tur.

1 Vlo. probare- tur.

3 ¶ Ea lege sibi [x] donatum esse à Seia seruum & traditum, vt ne ad fratrem eius [y], aut filium, aut ad vxorem, aut socrum peruenirent, scripsit: & hoc [6] ita stipulante Seia spopondit Titius [z]: qui [a] post biẽnium hæredes reliquit Seiam [b] & fratrẽ, cui [c] ne seruiret [d], expressum [e] erat. quæritur an Seia cum fratre [f] & cohærede ex stipulatu possit [g] agere? Respondit, posse in id quod eius interest [h].

Translatio facta super una causſa, non obstat agenti ad eandem ex alia causſa. Bart.

4 ¶ Filia, quæ de inofficioso agere instituit, & trãsegit [i], postea cum hæredibus stipulatione interposita, & subiecta doli clausula, apud præfectũ de falso testamento egit, nec probauit. quæro, an ex doli clausula illa [7] possit conueniri? Respondi, nihil ad eam stipulationẽ, id quod posteà actum proponeretur, pertinere [k].

Diuersitas uocabulorum inter interrogãtem & respondentem circa rem in stipulationem deductam, non ultiat, si non uariatur substantia, sed idem importat. Paulus.

CXXXVI. Paulus lib. v. Sententiarum.

SI sub vna significatione diuersis nominibus ea res, quæ in stipulatum deducitur, appellatur, nõ infirmat obligationem si alter altero verbo vtatur.

Ante rem perfectam & consumptam uitatur stipulatio si deuenit res ad eam casum, à quo non potuit incohari. Bart.

1 ¶ Si quis [1] viam ad fundum suum dari stipulatus fuerit, posteà fundum partẽ vel eius [m] ante constitutam [n] seruitutem alienauerit, euanescit [o] stipulatio.

Inter interrogantem & respondentem nõ debet interuenire actus omnimodo extraneus: aliàs stipulatio uitiatur. Paulus.

SI seruus.] CASVS. Stipulabar à te hoc modo, dabis mihi tres solidos? Tu respondisti: ita, dabo xxxvj. denarios. an stipulatio sit vitiata? Respõdetur ꝙ nõ, licet diuersis nominib* vna res significetur à stipulãte & promittẽte. ¶ *Si quis viam.*] Stipulatus sum à te viam per tuũ fundũ ad fundũ meum. posteà fundum meũ alienaui antequã constitueres mihi seruitutem viæ. certè euanescit stipulatio. Fran.

1 ¶ *Si alter.* ex contrahentibus: vt promittis tres solidos? tu respond. xxxvj. denarios, vt ꝫ. eo. l. quæ extrinsecus. Accur.

m ¶ *Partẽve eius.* pro indiuiſo etiam, quod dicit vt ꝫ. eo. l. pluribus. §. & ſi placeat. & ꝫ. de ſeruit. l. pro parte.

n ¶ *Conſtituitam.* ſecus ſi poſt. quia rei adhærens cum ea transiret.

o ¶ *Euaneſcit.* ſecus ſi ſtipulator viæ pluribus hæredibus relictis de ceſſiſſet. nam tunc nõ fit inutilis ſtipulatio, licet in eum caſum peruenerit à quo incipere non potuit? vt ꝫ. de ſer. vrb. prædi. l. ſi vnus. in fi. & ꝫ. e. pluribus. in fi. Ideo autẽ aliud in ſingulari, & aliud in vniuerſali ſucceſſore reperit: q a ad ſingulare nõ trãſit ſtipulatio: vt ꝫ. de vſufr. ſed & ſi quis. §. ſi operis: valeret autẽ in cauſſa iſtius q emit domũ ab eo qui ſtipulatus fuerat à vicino ſuo. vt is nõ prohiberet aquã venire iuxta domũ eius. neq; enim agere põt emptor ex ea ſtipulatione. qualiter ergo cõſulitur emptor? Reſpõ. ſ faciat ſibi cedi à vẽditore. Acc.

1 *Fl qui.*

f Dic, ꝙ gl. loquitur cum ſit alienatio i ſucceſſores vniuerſales, i ques trahit v na cũ domi nio actio ipſo nalis cõperẽs deſuncto: ſec ſ in ſucceſſore ſingulari, in quẽ nec trãſit actiuę, nec paſſiuę, vt l. ſi. §. ſi. de cohæhæ. emp. Pau. g Ità ſequũt P. & Iaſ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Continuus actus.] CASVS. Bramus simul tu & ego. interrogabam te, promittis mihi centum aureos? tu non respondes statim sed diuertis ad alios actus antè quàm respondeas. cernè non valet stipulatio. si autem aliquid natura requireret: veluti sicut resumere anhelitum, vel fœreare, aut emungere, hoc bene liceret tibi facere, & postea respondere, sed nō diuertere ad alios actus extraneos.

¶ *Si hominem.*] Pone eo sum, vt ff. eo. l. inter stipulantem. §. j.

¶ *Cùm ita.*] Iste est pulcherrimus & dignas scribi literis aureis. & casus est talis. Tu & Titius eratis Romæ, stipulatus es à Titio c. soluēda in ciuitate Ephesina, quæ est in Asia: & sic longè distat à ciuitate Romana. Quæritur vtrum statim debeat ista c. soluere? Respondetur, q̄ expectandum est donec illuc peruenire possit Titius promissor. Sed quanto tēpore est expectādum? Videtur, q̄ hoc cōmittatur arbitrio, qui arbitrabit, & statuet nec nimis longū tempus, nec nimis breue, æstimabit quot diebus possit diligens paterfamiliàs Ephesum peruenire: ita vt de cōtrahē. empt. stipula nō cogatur iter suum vtio verò sic: præcipitare die nocti vt hic & in l. inter stipulā tem. §. si Stichū. ff. eo. quæ, sed modo conse- tio re possit, & vitare tempestates terrestres, & marinas, nec etiam debet ita lentè, & deliberè ire, q̄ appareat ni mis delicios fuisse. debet haberi ratio sexus, valitudinis, ætatis: q̄a si sit mulier, tardius ibit, vel non bene sanus, aut senex &c. Tēpore autē debito trāsacto, si Titius promissor Romæ remāserit, nihilominus debet solvere, quod promisit, & hoc tribus rationibus. Prima: quia per ipsum stetit, quo minus daret. Secunda quia vbiq; potest soluere, nō tantum Ephesi. Tertia: quia quod in die debetur, potest ante diē solui. Si autē contigisset q̄ iste promissor citius peruenisset Ephesum, quā solitum est illuc peruenire: q̄a velocius navigauit, certè immediatè è quàm Ephesum peruenerit, est obligatus soluere. & reddit pulchrā rationem: quia nō est opus aliqua cō. ctura in iis, quæ certa sunt: cùm ergo ibi certū est, q̄ soluere debet, quod promisit illic soluere. ¶ *Item qui insulam.*] Promisi tibi ædificare insulam, nō per me solùm, sed adhibitis operariis: Quæritur hic qualē diligentiā debeo adhibere in ædificāda insula? Rñdetur, q̄ mediū tenuere beati. non enim teneor vndiq; ad ducere, & ei labore acquirere fabros. Nec iterū tam paucos adhibere, vt negligēs videri possim: sed est modus adhibēdus diligētis patrisfamilias. Et si insula nō inchoetur: debet tantùm æstimari interuallum illius temporis, & si fortè tempus totum præterierit quo insula ædificari debuit, si reus ædificet postea & actoris nō ītersit, poterit liberari ædificando. ¶ *Illud inspiciendum.*] Iste §. habet prolixum text. ideo glo. super verq. teneatur, cum summat breuiter: quam vide. ¶ *Si ab eo.*] Stipulatus sum à te certo pretio mihi librum scribi. tu verò scribere nescis, potes tamen per aliū facere scribi. quæritur vtrum stipulatio valeat? Rñd. quod sic. quia quod per te non potes facere, fac per alium. ¶ *Cùm quis.*] Stipulatus sum à te hoc modo, si Titius rem sacram vel publicam vendiderit, centū promittis? vtrū hæc stipulatio valeat? Respōdetur, q̄ nō quia habetur quasi sub impossibili cōditione sit cōcepta. nā nō potest de iure talis res vendi: nec sufficit, q̄ cōditio sit possibilis de facto, sed oportet, q̄ sit possibilis de iure: vt stipulatio valeat vsq; ibi. nec ad rem pertinet. respōdet tacitæ obiectioni: q̄a quis posset dicere, res sacra potest fieri p̄fana, & sic vēdi: & ideo cōditio potest fieri possibilis. sed respōdetur q̄ illud nō obstat: quia in stipulationibus respicimus id, quod nūc possibile est: nō quod in futurum. h. d. iste elegans §. ¶ *Si vt aliquid.*] Pone casum vt possi à. eo. l. CXXXVIII Venuleius li. j. Stipulationum.

COntinuus [a] †actus stipulantis & promittentis esse debet: vt tamen aliquod momentum naturæ intercuenire possit: & cominus. [b] respōderi stipulanti oportet. cæterùm si post interrogationem aliud [c] agere cœperit [1], nihil proderit [d], quamuis eadem die spondisset.

Dissensus inter stipulatorē & promissorē circa rem. initiat stipulationem. Paulus.

1 ¶ Si hominem stipulatus sim, & ego de alio sensero, tu de alio, nihil actum [2] erit [e]. nam stipulatio ex vtriusque partis [3] consensu perficitur [f].

Si solutio in certum locum conuertitur, stipulatio habet diem, qua eō poterit commode per agentis: & ubi est certum, coniecturæ non est locus. Bart.

2 ¶ Cum ita stipulatus sim [f], *Ephesi dari?* inest tempus. quod autem accipi debeat, quæritur. Et magis accipi debeat, quàm tam eam rem ad iudicem, id est, ad virum bonum remittamus [4] [g], qui æstimet quānto tempore diligens paterfamiliàs efficere [h] possit [i] quod facturum se promisit [5] is, qui Ephesi daturum se spōponderit: vt [6] neque duplomato [k], id est [7] diebus ac noctibus & omni tempestate contempta iter continuare [8] cogatur, neque tam delicatè [l] progredi debeat, vt reprehēsione dignus appareat: sed habita ratione temporis [m], ætatis, sexus, valetudinis [9] id agat, vt maturè perueniat, id est, eo [10] tēpore quo plerique eiusdem conditionis [n] homines solēt peruenire: cōque transacto, quamuis Romæ remanserit, nec possit Ephesi pecuniam dare, nihilominus ei rectè condicetur [o]: vel quia per ipsum stererit quò minus Ephesi daret [p]: vel quoniam [11] per aliū Ephesi dare possit: vel quia vbique [q] potest soluere. Nam [r] & quod in die debetur, antè solui pōt, licet antè [12] peti non possit. Quòd si duplomate [s] vsus aut fœlici nauigatione, maturius quā quisq; [t] peruenerit [v] Ephesum, confestim obligatus [x] est: quia in eo † quidem [13] tempore atque facto quod finitum est, nullus [y] est coniecturæ locus.

Quanto tempore opus possit ædificari, iudicis arbitrio committitur. Item si non inchoatur ad particulare interesse stipulatio committitur. Item post moram admittitur purgatio. Bart.

3 ¶ Item qui insulā fieri spopōdērit [14], non vtiq; conquisitis vndiq; fabris, & plurimis operariis [15] adhibitis festinare [z] debet: nec rursus vno [a] aut altero cōtentus esse, sed modus adhibendus est [b] secundū rationem diligentis ædificatoris, & temporum, locorúmque. Item, si non inchoetur opus, id tantum æstimetur [c], quod in illo interuallo effici possit [16]: transactóque tempore quo insulam consummari oportuerit, si postea cùm quid. ¶ *Præterea.*] Dicit iste. §. quòd nō possumus stipulari dari aliquid. ita vt vni hæredi tantùm quæratur, sed omnibus acquiri debeat, sed bene possumus stipulari aliquid facere, vt vni tantùm hæredi quæratur. hoc dicit, vide glo. Fran.

a ¶ *Continuus.* id est, contiguus.

b ¶ *Cominus.* id est, statim, non diuertendo ad alia: vt ff. l. j. §. j. & j. tit. j. duos. in fi. & ff. j. de solu. l. ratum. Accurſius.

c ¶ *Aliud.* scilicet negotium.

d ¶ *Nihil proderit.* ad hoc vt valeat: quia nō valebit.

e ¶ *Erit.* facit ff. eo. inter stipulan. §. j. & l. stipulatio ista. §. in stipulationib⁹. & l. si id quod autarum. & ff. tit. j. in om nibus. & de contrahē empt. l. in venditionibus.

f ¶ *Cùm ita stipulatus sim.* Romæ constitutus vnà cum promissore.

g ¶ *Remittamus.* vt & ff. eod. interdum. & de act. empt. l. fin.

h ¶ *Efficere.* id est, facere.

i ¶ *Possit.* inspecta possibilitate eōdi, non alia: vt ff. l. §. illud.

k ¶ *Duplomate.* a i. in duplo vadat quàm ad itinere. vel, id est duplicato itinere. vel, i. celeritate. sed circa iudicia certū est tempus: vt ff. eod. l. j. & forte quis caul. j. & forte hoc idem considerabitur hic secundum Iacob. de Belvisio. Tranquillus, in Augusto. duplomatice. vel quomodo duplomatice. Accur.

l ¶ *Delicatè.* ad quod est ff. de pig. act. fin. & ff. de solu. l. ratum. Accur.

m ¶ *Temporis, ætatis, sexus, valetudinis.* vel hyems, serenum vel tutosum. ad quę ff. eo. l. j. §. si quis caul. j. j. §. j. & ff. de admi. tut. l. tutor. & de Belgren. qui re. §. j.

n ¶ *Conditionis.* cursoriæ vel alterius.

o ¶ *Condicitur.* scilicet Romæ: vt & ff. de eo quod certo loco. l. j. & de constit. pecu. l. si duo. §. j.

p ¶ *Daret.* & non dedit.

q ¶ *Vbique potest.* imo contrà. ff. de eo quod certo loco. l. is qui. Sol. hic volente stipulatore. Vel dic vt ibi.

ADDITIO. Dic quòd possum, si soluam totum interesse alibi, vt not. in l. qui Romæ. supra eodem. Bart.

r ¶ *Nam.* à simili. nam nec hic ante diem, nec ff. antè quàm ad locum possit venire: sed vterque antè potest soluere. ad quod est ff. de solu. quod in diem, & ff. eo. qui hoc anno, & ff. eo. l. liber homo. §. decem. fecus in Treb. rett. vt ff. ad Treb. l. sed si ante. & secus in alio: vt ff. de leg. ij. si ita. §. Pegasus. & de annu. leg. l. cum. aliàs Iabolenus incipit.

s ¶ *Duplomate.* id est duplicato itinere, vel nauigatione vel celeritate.

t ¶ *Quàm quisque.* id est quàm aliquis alius.

v ¶ *Peruenerit.* scilicet promissor.

x ¶ *Obligatus est.* cum effectu.

y ¶ *Nullus.* aliàs nullius aliàs nulli. Et not. hic sumitur quod dicitur. In incertis non certis locus est cōiecturis. sic est in authentic. de restit. & ea quæ pa. §. fi. & ff. 3. ad leg. Fal. l. tres partes. quæ est pro vtraque parte, scilicet, quòd sit locus cōiecturis: vel nō sit locus in rebus certis. Item pro hoc ff. de lega. iij. ille aut ille. & de auro & argento legato. pediculis. §. argento. ff. de iniur. l. sed si vnius. §. filiusfamil. in fin. & ff. de dolo. l. arbitrio. §. non tantùm.

z ¶ *Festinare debet.* cum id dictum est ne per se solum faceret. Accurſius.

a ¶ *Vno.* aliàs vtroque, id est duobus.

b ¶ *Adhibendus est.* hic collige generale: Vitatur amaritudo, vt ex contrariis efficiatur tēperamentum. sic ff. 3. §. proxi. & ff. 3. §. si quis caul. ij. c ¶ *Id tantum æstimetur.* hoc facit ad id quod not. ff. 3. eod. stipulationes. §. fin.

Rem

a ¶ *Rem.* si stipulatoris non interfuit: vt ff. l. si ita quis. §. j. dixi mus. n ff. vel nisi lis contestata fit: vt ff. eo. l. si insulam. Accur.

b ¶ *Teneatur.* quod verum est: vt in fin. §. tu die breuiter mentem siue intellectum istius §. fiue decem, quæ non habeo, siue Stichum qui sit alibi, promittam: teneo non obstante difficultate.

c ¶ *Conferre.* i. congregare & soluere.

d ¶ *Quid ergo.* dices eum teneri.

e ¶ *Creditorem.* rem impossibilem promisit se videtur.

f ¶ *Sed hoc.* vnde tractamus, si quando nec pecuniam domi habet, nec creditorem inuenit.

g ¶ *Naturali.* est impedimentum naturæ, vt hyppocentauri dari. ex furis: vt in re sacra.

h ¶ *Facultatem.* subaudi vel difficultatem.

i ¶ *Incommodùmque.* scilicet personæ, est difficultas supple & ita inspecta persona dicis aliquid facile, vel difficile, & in vtro que valet stipulatio, scilicet siue fit facultas, siue difficultas: vt ff. j. in fi. §.

k ¶ *Non verū.* scilicet habendi impossibilitas.

l ¶ *Alioquin.* id est, si ita impediat difficultas vt impossibilitas, quod quidam dicebant.

m ¶ *Quæramus.* secundum eorum sententiam.

n ¶ *Datuorum.* quem constat habere diē: vt ff. §. cùm ita.

o ¶ *Ephesi sit.* id est, rem quæ sit Ephesi, promittit Romæ soluere, vbi ipse promissor sit: vt dicit.

p ¶ *Ipse.* scilicet promissor.

q ¶ *Spondeat.* simpliciter, non adiecto Ephesi nomine. Accurſius.

r ¶ *Nam hoc.* quando est res promissa Ephesi.

s ¶ *Ad facultatem.* vel difficultatem. quasi dicas, nō ad impossibilitatem.

t ¶ *Non potest.* difficultate, non impedimento naturali resistente. & ita in vtroque casu videtur differri obligatio. sed falsum est: quia illa, promitto Stichum Romæ, qui est Ephesi, Romæ cōstitutus, habet diem: sed hæc, promitto Stichum Romæ, qui est Ephesi, Romæ cōstitutus, non habet dilationē vt subiicit. & generaliter, &c. vt ff. eo. l. ij. §. sed non facit, &c. sed fallit in casu: vt ff. ad legem Rhodiam de iactu. l. si §. pen. quæ est contrà. Item in iudicijs: vt ff. si quis caul. ij. & per totum tit. Accur.

u ¶ *Ne incipiat dici.* aliud ostendit hic inconueniens ex prædicto fluere.

x ¶ *Non posse.* & propter hoc non obligari. cùm tamen obligatur: licet habere non possit.

y ¶ *Possibile sit.* vt si stipulatus sim codicē mihi scribi ab eo qui scribere nescit. Item not. potest qui per alium potest. & est arg. pro filio aduocati vt in feudum succedat si per alium possit seruire. Acc.

z ¶ *Cum quis.* patronus ecclesiæ.

a ¶ *Titius.* prælatus.

b ¶ *Vendiderit.* de iure. de facto enim si cogitasset, posset valere. & dic quòd stipulator volebat eam vendi: quia stipulator erat patronus illius ecclesiæ: & fuit stipulatus à prælato.

c ¶ *Relictæ sunt.* quæ non possunt alienari nisi per principem statuentem ius: quod quasi impossibile reputatur, quod per solum principē fit vt ff. de leg. j. apud Iulia. §. fi. Accur.

d ¶ *Natura.* nam non interest siue de natura, siue de iure impossibilitas sit. R.

ædificetur, liberetur reus [a]: sicuti liberatur qui se daturum spopondit, si quandoq; tradiderit [17].

Difficultas non impedit diem obligationis cedere: & venire: fecus, si est impossibilitas. Bartolus.

4 ¶ Illud inspiciendum est, an qui eentum dare [18] promisit, cōfestim teneat [b]: an verò cesset obligatio donec conferre [c] pecuniam possit? Quid ergo [d], si neq; domi habeat, neque inueniat creditorem [e]? Sed hæc [f] recedunt ab impedimēto naturali [g], & respiciunt ad facultatem [h] dandi. Est autē facultas, persōnæ commodum incommodumque [i], nō rerum [k] quæ promittuntur: aliòquin [19] l si quis Stichum dare spōponderit, quæramus [m] vbi sit Stichus: vt sic [21] non multum referre videatur, Ephesi daturum [n] se, an quod Ephesi [o] sit, cùm ipse [p] Romæ sit, dare spōdeat [q]. nā hoc [r] quoque ad facultatem [s] dandi pertinet: quia & in pecunia & in Stichō illud commune est, quod promissor in præsenti [22] dare non potest [t]. Et generaliter causſa difficultatis ad incommodum promissoris, nō ad impedimentum stipulatoris pertinet. ne incipiat dici [u], eū quoque dare non posse [x], qui alienum seruū quem dominus non vēdat, dare promiserit.

Possum stipulari ab eo, qui nō potest facere illud, quod per alium est factibile. Bart.

5 ¶ Si ab eo stipulatus sim qui efficere non possit, cùm alij possibile sit [y]: iure factam obligationem Sabinus scribit.

Non sufficit de facto fieri ad pœnæ commissionem: Bart.

6 ¶ Cùm quis [z] sub hac cōditione stipulatus sit, si rem sacrā aut religiosam Titius [a] vendiderit [b], vel forum aut basilicam, aut huiusmodi res quæ publicis vsibus in perpetuum relictæ sunt [23] [c], vbi omni no conditio iure impleri non potest [†], & [24] si velit facere, ei non liceat: nullius momēti fore stipulationem, perinde ac si ea conditio quæ natura [d] impossibilis est, [e] inserta esset. Nec ad rem pertinet quòd ius [f] mutari potest, & id quod nunc impossibile est, posteà est [25] possibile fieri. Non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum [g] præsentis [h] æstimari debet stipulatio.

Quando præcedit conuentio affirmatiua, stipulatio pœnalis debet concipi negatiuè: & econuerso si præcedit conuentio negatiua, debet concipi affirmatiuè. Paulus.

7 ¶ Si vt aliquid fiat stipulemur, & vsitatius & elegātius est sic Labeo ait sic subiici pœnam, *Si ita factum non erit.* At cùm quid ne fiat stipulamur, tunc hoc modo, *Si aduersus ea factum erit.* i. Et cùm alia fieri, alia non fieri, coniunctim stipulamur, sic comprehendendum est, *Si non feceris, siue [26] quid aduersus ea feceris.* [k].

In dandis non potest quis uni ex hæredibus promittere sicut in faciendis. Bart.

8 ¶ Prætereà, sciendū est, cùm quid dari stipulamur, nō posse per [27] nos vni ex hæredibus acquiri [l], sed ne cesse esse omnibus acquiri. At cū quid fieri stipulamur, etiā vnius [m] personam rectè comprehendi [n].

Promissio facta in nundinis intelligitur de ultima die nundinarum. Bart.

CXXXVIII. Idem lib. iiij. Stipulationū.

EVm qui certarum nundinarum [o] diebus dari stipulatur, primo die nundinarum posse petere ait Sabinus. Proculus autem, cæteríque diuersæ scholæ authores, quandiu vel exiguum tempus ex nūdinarum spatio supereſſet, peti non [1] posse existimabant [2], sed ego cum Proculo [p] sentio.

m ¶ *Vnius* hæredis est ratio, quia cùm dari stipulor, omnium hæredum semper interest. sed in faciēdo secus: vt si stipulor domum fieri demonstrato, locō & illum locū alij prælego, iam nō interit nisi eius cui prælegatus est secundum Io. vel stipulor seruitutem fundo, quem vni eorū prælego: vt ff. de stipu. ser. proinde. §. fi. sed certè imò videtur hoc non valere: vt ff. eo. quod dicitur. quæ est contrà. Solu. ibi stipulatur vt filius faciat: vt in exemplis hīc positis: licet vt ei fiat. Vel aliud quando filio, vt ibi fuit. aliud quando hæredi secundum O. Accur.

n ¶ *Rectè comprehendi.* puta domum fieri. Accurſius.

EVm qui certarum.] CASVS. Promisisti mihi centum aureos soluere in nundinis Ferrariensibus, quę durant per mensem. volui à te petere ista c. in principio, vel in medio nundinarum, an possim? Sabinus dicebat, q̄ sic, sed Venulerius contrà. & Proculus: q̄ scilicet nō possint peti nisi finitis nundinis. ¶ *Cùm quæ.* Si quis est purè stipulatus illud, aut illud, quod ipse voluit: licebit promissoris mutare volūtatem quotiescunque voluerit. h. d. vide ambas. glo. Fran. Accur.

o ¶ *Nundinarum.* puta Vercellensium: vel Ferrariensium. Accurſius.

p ¶ *Proculo.* cum quo est ff. eod. qui hoc anno: sed. pro Sabino erat mens contrahentium, quasi pecuniam voluerit expēdere in nundinis:

e ¶ *Impossibilis est.* de iure.

f ¶ *Quod ius.* aliàs quamuis.

g ¶ *Sed secundum.* scilicet ius. Accur.

h ¶ *Præsentis* scilicet temporis quo fit stipulatio.

i ¶ *Erit.* scilicet promittis tantum nomine pœnæ? Accur.

k ¶ *Ea feceris.* facit. ff. eo. §. fi. & §. eo. cùm quid. Accur.

l ¶ *Acquiri* imò in dando potest aliqui bus ita, q̄ non omnibus prouideritur & C. de excep. l. j. fol. vt ibi. Item contrà supra, de pactis. l. auus. sed illud est in eo pacto quod fit ad exceptio. & licet in eo pacto ita verseturutilitas singulorum quibus prouideri possit: tamen non aliis quibus non voluit auus prouidere, consuluit: hic de eo quod interponitur ad actio. puta, vt aliquid detur alicui hæredum secundum Ioannem. vel melius imò idem dicam in stipulatione de dando facto pacto ad exceptionem: cùm ratio diuersitatis reddi non possit: vt ff. eo. à Titio. & quod hīc dicit acquiri, verum est iure mero: sed tamen obstat excep. iis, qui contra voluntatem defuncti petunt: vt ff. de iis. quibus vt indig. l. cùm quidam. Similiter dicam tranſire ad omnes exceptiones ibi, sed nō efficaciter. & hoc est, quod hīc dicit exceptione con. vel act. fami. erci, percipiet, id est, habebit ante partem si defunctus duraūit in eadem voluntate: vt C. familiæ erciscund. fi. liæ: vt ibi: licet prima facie omnibus quæratur: vt hīc.

m ¶ *Vnius* hæredis est ratio, quia cùm dari stipulor, omnium hæredum semper interest. sed in faciēdo secus: vt si stipulor domum fieri demonstrato, locō & illum locū alij prælego, iam nō interit nisi eius cui prælegatus est secundum Io. vel stipulor seruitutem fundo, quem vni eorū prælego: vt ff. de stipu. ser. proinde. §. fi. sed certè imò videtur hoc non valere: vt ff. eo. quod dicitur. quæ est contrà. Solu. ibi stipulatur vt filius faciat: vt in exemplis hīc positis: licet vt ei fiat. Vel aliud quando filio, vt ibi fuit. aliud quando hæredi secundum O. Accur.

n ¶ *Rectè comprehendi.* puta domum fieri. Accurſius.

EVm qui certarum.] CASVS. Promisisti mihi centum aureos soluere in nundinis Ferrariensibus, quę durant per mensem. volui à te petere ista c. in principio, vel in medio nundinarum, an possim? Sabinus dicebat, q̄ sic, sed Venulerius contrà. & Proculus: q̄ scilicet nō possint peti nisi finitis nundinis. ¶ *Cùm quæ.* Si quis est purè stipulatus illud, aut illud, quod ipse voluit: licebit promissoris mutare volūtatem quotiescunque voluerit. h. d. vide ambas. glo. Fran. Accur.

o ¶ *Nundinarum.* puta Vercellensium: vel Ferrariensium. Accurſius.

p ¶ *Proculo.* cum quo est ff. eod. qui hoc anno: sed. pro Sabino erat mens contrahentium, quasi pecuniam voluerit expēdere in nundinis:

Pulchre in hāc lege Alicibi. ipara. c. lij.

1 *Flo. aliud ac ceperit nihil prode*

2 *Flo. acti.*

3 *Fl. deest, par tic.*

4 *Flor. remittemus.*

5 *Flo. promisserit, vt qui.*

6 *Flo. deest, vt.*

7 *Fl. deest, sed est*

8 *Flo. continuari.*

9 *Flo. valetu d. ma. eum id.*

10 *Flandrem sæp.*

11 *Fl. tradit.*

12 *Fl. dari.*

13 *Impedimen tum aliud iu ris aliud na turæ.*

14 *Flo. & alii quos. 10 Fl. dari. 15 Fl. aut fi.*

16 *Fl. præsen tia.*

17 *Sentit iste tex. q̄ nō sufficit impiere cōditionē de facto quā do de iure impleri non potest. cuius est contrariō in l. Mgnius §. prin. de cōdit. & demo. & in l. si quis & ibi Bar. a. hæreditariū. & ibi Bar. a. liàs est: si mulier. §. j. ff. qui. satisfā. cog. & per ea quæ no. f. addi. ad Guliel. de Ca. post eum f. l. cùm quidam. ff. eod. nume. xj. in ver. post sic impleri. C. de instit. & substitu.*

18 *Flo. potest, vel id facere.*

19 *Flo. deest, est.*

20 *Fl. si quid.*

21 *Fl. deest, per.*

22 *Flor. existimant.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic non intellexit finem expectare.quid autem si hôc vterque sẽsit? Respond.iernatetur fortèiarg.ẜ.si cert.peta.l.cùm quid. Accur.

a ¶ *Verùm pm* è non adiecto vtrum voluerit id est simpliciter? & sic est rei electio:vt ẜ.de iure do.plerunque.in fin.

b ¶ *Quoties*.etiam post scientiam secundum Io. non solùm post lit. contestationem: licet Hu.dicat vsq; ad lit. contesta tantum: vt ẜ. eo.l.si quis ita stipulatus.sic ergo secundum Ioan. in ipsa executione sententiæ si fuit damnatus ad hoc, vel illud, poterit variare. Quid ergo si executor exequitur in vno: & tunc ille alium eligat,& cùm iudex electum dari mãdet, iterum varietur: qualiter fiet executio? Respondẽtimabitur quãti potest valere actio illa: & in tantã æstimationem fiet executio capûs pignoribus: non autem in altero seruorum.& licet iudex debeat curare dare certam sententiam, vt instit.de actio.§. curare. hîc non potest plus: vt hîc, & institu. de offic. iudi.in princip. & facit ẜ. de act empt.fi ste- rilis.§.fi.& ẜ.eo.qui ex pluribus.in fi.Accur.

c ¶ *Expressè*. in stipulatore: vt si stipulatus sum illud aut illud, vtrum volam : quo casu distingue an dixi volã,vel voluero : vt ẜ. si quis stipu,aliàs nisi alerum eorum dixerit,non habet electionem,sed reus:vt ẜ.de iure dotium,l.plerũque.in fin.Sed in promissore,aut tacitè habet electionẽ, & tunc generaliter licet mutare voluntatem:vt dictũ est.secus in expressa,quo casu refert an dixit quem volam,an quẽ voluero : vt planè dixi in stipulatore.Vel plenius dic,refert inter tacitã & expressam, & inter expressas refert vtrũ sic,quẽ voles:vel voluerit vt in primo vaEligens in ties quandocunque voles,sicutin tacita.In secũdo nõ varies postquã stipulatione elegeris: vt a g.ẜ.eo.si quis ita stipulatus.Vel tertiò dicas,aut dixi voluean, & quãdo posit variare& quid in aliis contra- ctibus.

Qui habet electionem à lege, potest quandocunque variare.hoc dicit.Bart.

1 ¶ Cùm purè a stipulatus sum illud aut illud dari,licebit tibi quoties b voles, mutare voluntatem in eo quod præstaturus sis,quia diuersa caussa est voluntatis expressæ c,& eius quæ inest d.

In caussa euictionis st pro parte non defendatur,pœna in solidum committitur. Bar.

CXXXIX. Idem lib.vj.Stipulationum.

CVm ex caussa duplæ stipulationis aliquid intendimus e, venditoris hæredes insolidum omnes cõueniendi sũt: omnésque debent subsistere f;& quolibet eorum deficiente1.cæteris g subsistere nihil prodest:quia insolidum defendenda est vẽditio,cuius indiuisa natura iest.Sed cùm k vno defi- ciente2 omnes, l defuisse videãtur, ideóque omnes teneantur,vnicuique mpro parte hæreditaria præstatio incumbit n.

Tot dicuntur stipulationes,quot præcesserunt conuentiones distinctæ: & stipulinguntur per duplicem dictionem geminatam, tot censẽtur stipulationes,quot tempora. Bar.

1 ¶ Et si placeat extingui obligationẽm si in eum casum inciderit a quo incipere non potest s: non tamen hoc in omnibus verũ est, Ecce t stipulari,viam, iter, actum ad fundum cõmunem socius non potest:& tamen si is qui stipulatus u fuerat,duos hęredes reliquerit,nõ extinguitur stipulatio.Et pro 4 parte dominorum seruitus acquiri nõ potest:acquisita tamen cõfirmatur y: & propter 5 partẽ dominij 6 solue,vt ibi.Sed quę est vtilitas iniquirere an fit vna,vel plures hi:vel in inferiori ę? Respond. olim erat,quia mista vna specie vel summa, quæ non erat in stipulatione,nõ fit nouatio:vt ẜ.eod.l.scire debemus. & ibi notaui:

p ¶ *Argentum*.certum pondus.ne fit contrà suprà eod. ita stipulatus. & l. triticum.

q ¶ *Die*. scilicet anni.

r ¶ *Summarum*. fortè malè:vt suprà de dona. caussa mort. senatus. §. fi.& suprà eodem,si Stichum.§.j.vel distingue,an nominẽtur anni, vt hîc,an generaliter dicat,singulis annis:vt ibi.arg. ẜ. eo. quod dicitur. vel dic vt not. d.l. Stichum.

s ¶ *Non potest*.Veluti Sticho mortuo qui viuus promissus erat:R.vel re priuata facta sacra fine facto suo:vt suprà eodem,inter stipulãtem. §. sacram.& not. hoc generale. sic suprà eodem, existimo , & de iis quæ pro non script. si in metallum,sic econtrà suprà,de statu homi. Paulus.

t ¶ *Ecce*. ponit tria exempla,in quibus fallit dicta regula.

v ¶ *Stipulatus*.inconueniens videtur exemplum. nec enim res videtur peruenisse ad eum casum,à quo incipere non potsit.nam vnicuique hæredum obligatus est promissor insolidum ad præstandũ vlãs vt suprà eodem,l.secunda.& ambobus ita stipulantibus , scilicet insolidum , teneret stipulatio. ergo quod dicit obligationem peruenisse ad eum casum &c. dic scilicet per vnicam stipulationem alicuius hæredũ.nam ad hoc vt ab eis inciperet obligatio , necesse esset omnes stipulari,vel omnibus viã cedi:vt suprà de lerui.rusti. prædio. l.si vnus. & communia prædio.l. finali. Item & ãliàs fallit instituto leg. §. contrario.

x ¶ *Acquisita*. etiam constituta. Accur.

y ¶ *Confirmatur*. id est firma remanet. sic ẜ. de ser.ru.præd.l. vnus,in fin.& habes idem ẜ. deser.l. pro patre.sed videtur &hoc incompetãs exemplum.nam cùm de obligatione fit locutus , quę peruenit ad eũ casum,à quo incipere non potest:hîc non de obligatione exẽplificat, sed de seruitute.& potest vtique dici, q de seruitute ponendo exemplum,retulit se ad generale promissum,scilicet rem extingui si perueniat ad eũ casũ,à quo incipere nõ valet:quasi nõ de sola obligatione hoc promisserit. Vel dic subtilius.nam cùm seruitus sit res incorporalis,& ideo nõ propriè sit eius traditio vel possessio, sed vsus eius pro traditione habeatur:vt ẜ. de ser.l. fin.ideo promissor licet iã cõstitue rit eam,non tamen est adhuc ipso iure liberatus:sed præstare tenetur patientiã eundi.vnde& cauere debet per eum nõ fieri quo minus eat: vt ẜ. de actio.empt. datio.§. si iter.hinc est quòd ex empto tenemur, seruitutem in vendendo fundo retinuit, si illa tẽpore amissa fit: vt ẜ. de contrahen.emp.in vendẽdo,cùm itaque nõ sit ipso iure liberatus constituor,

m ¶ *Vnicuique*. supple tamen.

n ¶ *Incumbit*.omnes quidem tamen tenẽtur:sed nonomnes exigũtur. Bartol.vt ẜ. de euic.si rem quam.§. j. Accur.

Pluribus vebus.] Planum est principium : similiter & §. sequens planus.

CXL. Pau.lib.iiij.adNeratium.

PLuribus rebus propositis1, o ita stipulatio facta est, *Ea omnia , quæ suprà scripta sunt , dari?* propius est , vt tot stipulationes sint quot sunt res.

1 ¶ De hac stipulatione, *Annua, bima , trima die id argentum* p *quaque die* q *dari?* apud veteres variatum2 fuit. Paulus3 respõdit,& verius est, hic tres esse trium summarum stipulationes.

Dispositio non perfecta, & non consummata uitiatur,etiam st ad eum casum deuenit , à quo non potuit inchoari:secus in dispositione perfecta. Bartolus.

2 ¶ Et si placeat extingui obligationẽm si in eum casum inciderit a quo incipere non potest s: non tamen hoc in omnibus verũ est , Ecce t stipulari,viam , iter, actum ad fundum cõmunem socius non potest:& tamen si is qui stipulatus u fuerat,duos hęredes reliquerit,nõ extinguitur stipulatio.Et pro 4 parte dominorum seruitus acquiri nõ potest:acquisita tamen cõfirmatur y: & propter 5 partẽ dominij 6 solue,vt ibi.Sed quę est vtilitas iniquirere an fit vna,vel plures hi:vel in inferiori ę? Respond. olim erat,quia mista vna specie vel summa, quæ non erat in stipulatione,nõ fit nouatio:vt ẜ.eod.l.scire debemus. & ibi notaui:

¶ *Etsi.*] Vetus est regula iuris, quoties stipulatio incidit in eum casum , à quo incipere non potest , extinguitur. Exemplum sicut cùm stipulor seruum viuum : nam si seruus moritur stipulatio extinguitur : quia peruenit in eum casum,à quo incipere non potuit : puta quia non possum stipulari hominem mortuum. sed hæc regula fallit, vt in tribus exemplis sequentibus. Primo in hoc , quia socius fundi communis non potest stipulari viam ad fundum communem: si tamen stipuletur , & relinquat duos hæredes,stipulatio non extinguitur. ittud exemplum , vt dicit glo. est ineptum : sed ipsa declarat etiam obscurè pace domini Accurſij dixerim. Alia duo exẽpla vide per teipsum. Frac. Accur.

o *Propositis*. s. nominatim in præfatione vt ẜ. eo. Titia. §. fi. & sic non est contrà ẜ. de donatio. cau. mor. l. senatus. §. fina. Vel

Etsi ita.] Interrogauit te hoc modo, Promittis mihi aut Titio x? tu respondisti , promitto tibi x. an rectè responderis : vt obligatio contrahatur ? Respon.q̃ sic : quia mihi soli obligatio quæritur , licet Titio rectè solui posset.

¶ *Si inter eos.*] Eramus duo tres Parisius tu & ego : ego stipulatus sum à te hoc modo, promittis mihi hodie Lugduni ni caureos:an talis sti pulatio sit vtilis? Vide quòd non:quia est impossibilis. Quomodo enim posset ẜ. de hodie promittere Parisius,& hodie soluere Lugduni,cùm lõgè hæ duæ ciuitates ad suã distẽtẽ?Sed respõdetur,q̃ hæc stipulatio potest esse vtilis. Ponam enim q̃ in mẽse Maij nos eramus Lugduni.ego dixi institori meo, Titius & ego secũda die Iulij Parisius erimus,& ea die stipulabor ab eo ter Titius promissor dixit factori,siue institori suo,qui est Lugduni,similiter parisius mihi promissurus:& q̃ solueret ipsa die institori meo Lugduni.Et cùm essemus ea die Parisius:sũ ab eo stipulatus sic: Promittis mihi hodie dare c. Lugduni? certè hoc modo stipulatio valet. *Cùm mihi.* Iste §.pulcherrimus quinque principaliter dicit.primò dicit,quòd si ego stipulor à te,& volo in stipulatione adiũgere persoam Titij,quòd possum facere,dummodo eandem rem stipuler mihi & Titio:veluti,mihi aut Titio hominem dare spondes?Non autem possum mihi vnã rem,& Titio alteram stipulari:sicut promittis mihi aliã Titio non liberaris ipso iure:sed bene per exceptionẽ.vsque ibi. *Temporaverò diuersa.*] Dicit q̃ licet (vt proximè dictũ est)nõ possim diuersas res mihi aut Titio stipulari:veluti,promittis mihi decẽ temporibus mihi aut Titio stipulari:veluti, promittis mihi decẽ mẽse Ianuarij,aut Titio mẽse Februarij?& possum pro Titio ci tetius tẽpus apponere,pro me vlterius. exẽpla sunt in textu vsq; ibi, *Sed verius.*]Vbi dicit q̃ possum mihi pure, Titio autem sub conditione stipulari:sicut promittis mihi dare idibus Ianuarij,aut Titio si Carthagine ex Asia venerit:extus clarus est vsque ibi.

constituor,sed ad præstandam patientiam adhuc tenetur:vt not. C. de vsufruct.l.corruptionem.meritò de seruitute ponendo , rectè videtur exemplificare de obligatione ,quæ ad eum casum peruenit à quo non potest incipere,nec tam en extinguitur.vel dic quòd gratia similitudinis dicit.

a ¶ *Si pars*. etiam pro indiuiduo. nam pro diuiso etiam ab initio potest constitui : vt ẜ. de ser.l.pro parte, & l. ad certam. & l. vt pomum.§. j. Accur.

b ¶ *Cœperit*. alienatione.

CXLI. Gaius lib.ij.de Verb. obligat.

SI seruus aut filiusfamiliãs ita stipulatus sit , *Remillam ,aut illam vtram* 1 *ego velim ?* non pater dominúsve,sed filius seruúsve destinare c de alterutro2 debet d. Extranei quoque persona si comprehẽsa fuerit,veluti hoc modo , *Vtrãeorum Titius* e *elegerit?* nõ aliter stipulator alterutrius petẽdæ faculta tẽ habet,quàm si Titius elegerit.

Vbi est ætatis defectus,patris authoritas nõ sufficit ad obligandum. Bart.

1 ¶ Pupillus licet ex quo fari cæperit,rectè stipulari potest : tamen si in parentis pótestate est , ne auctore quidem patre obligatur. pubes verò qui in potestate est , perinde ac paterfami. obligari solet g. Quod autem in pupillo h dicimus, idem & in filiofamiliãs3 impubere dicendum est.

2 ¶ Si ita stipulatus fuero , *Mihi aut Titio ?* & tu mihi daturum te spondeas: secundum omnium opinionem ad interrogatum te respondere4 cõstat,& mihi soli acquiri i obligationem : Titio autem duntaxat rectè soluitur k.

Angustia temporis uitiat stipulationem,ni st in loco destinato præsentia procuratoris in eruenit.

3 ¶ Si inter eos l ,qui Romæ sunt, talis fiat stipulatio , *Hodie Chartagini dare spondes ?* quidam putant non semper videri impossibilem caussam stipulationis5 contineri : quia possit contingere , vt tam stipulator, quam promissor ante id 6 tempus suo quisque dispensatori notum fecerit in eum diem futuram stipulationem:ac demãdasset promissor quidem suo dispensatori,vt daret3:stipulator autẽ suo dispensatori7 vt acciperet. quod si ita factum fuerit,poterit valere stipulatio.

Diuersitas rerum,temporum , qualitatum uel conditionum adiecto facto extranei in stipulatione utili,non uitiat,nec ob eiusdem factum nulida stipulatio impeditur. h.d.usque in fin.Bart,

4 ¶ Cùm mihi, aut Titio stipulor dari 8,dicitur alia quidem rem in personam meam , aliam in Titij designari non posse m veluti , Mihi decem , aut Titio hominem. si verò Titio ea res soluta sit , quæ in eius persona designata fuerit, licet ipso iure non liberetur promissor,per exceptionem n tamen defendi possit. Tempora verò diuersa designari posse : veluti, *Mihi Calendis Ianuariis , aut Titio Calendis Februariis.* imò etiam citeriorem diem in Titij personam conferri posse: veluti , *Mihi Calendis Februariis , aut*9 *Titio Calendis Ianuariis dare spondes* 10 ? quocasu o talem esse stipulationẽ intel ligimus , vt 11 *si Titio Calendis Ianuariis non dederis* P , *mihi Calendis Februariis dare spondes ?* Sed rursus mihi quidem puré, aut Titio sub conditione stipulari possum.Contrà verò si mihi sub conditione stipuler, aut Titio purè, inutilis erit tota stipulatio , nisi in meam personã conditio extiterit: scilicet quia 12 nisi à me vim acceperit obligatio , adiectio nihil potitu.j.l. filius familiãs.

¶ Ex his omnibus.] Vbi ponit conclusionem suam,dicens quod licet adiectio personæ tertiæ facta in stipulatione sit quandoque inutilis, non eo minus valet stipulatio in nostra persona:quia vtile per inutile non vitiatur.Fran. Accur.

c ¶ *Deslimare*.id est eligere. Accur.

d ¶ *De alterutro debet*. quia personalis est electio. vt ẜ. eod. si ità stipulatus fuero. in princip. & quæ facti sunt,non transeunt ad dominum.vt ẜ. de condi.& demon.l. qui hęredi.& ẜ. de adi.leg l 7 *Flo. deest,aliæ* legatum nullo.& j. de *postori.* sol.Stichum. §. vlumfructum. & ẜ. de vulg. substi. qui liberis. §. fin.& ẜ.eo. si quis arbitratu. & ẜ. pro socio. l. si seruus socij:& l.verum.§. patri.Accur.

e ¶ *Titius*. nam & hæc persona.id est vt ẜ. eo. si quis arbitratu : secus in legato : vt C. communia de leg. l. fi. §. sed & si quis. vbi reducitur ad arbitrium boni viri. & sic etiam solui ur ẜ. de lega.j.l. Iulianus. nam & ibi in legato.Accur.

f ¶ *Pupillus*. sed impubes.non autem repetas pupillus : ne fit contrà.j. de verborum signi. l. pupilius Vel ¶ *Fl.aut deest.* dic quòd impropriè accipitur hîc pupil- lus:vt & C.de iure delib.si infanti.§ fi. & de pecu. l. quàm Tubero nis. §. pupillum. Ratio autem est , quia tutor ad hoc datur vt eo authore obligẽtur , sed non patria potestas, cùm etiam sexagenarius sit in potestate, nec temen eget authoritate in contrahendo. Item tutorem potest cõuenire, nõ patrem, licet malè g erat.& facit instit. de inuti. stipu. §.pupillus.& ẜ. eo. mulier. Accur.

g ¶ *Solet*.excepto Macedo.& voto:vt suprà, ad Maced. per totum. & infrà. de pollici. si quis rem.§.voto. & ẜ.

Flo. deest,da 8 *Flo. deest,aliæ* 9 *Flo.deest,dabitio* 10 *Flo.aut deest.* 11 *Fl.vt,deest.* 12 *Fl.quia nisi quod ad me vim acceperit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Tractari potest.*scilicet quod non valet obligatio supradicta.
b ¶ *Personam adiectam.*& meam sub conditione.
c ¶ *Ex hoc.*scilicet quod dictū est non posse solui adiecto,nisi in persona stipulantis consistat stipulatio.Accur.
d ¶ *Personam.*scilicet Titij.
e ¶ *Defecerit.* scilicet conditio.
f ¶ *Ex his omnibus.* & quia alterius persona non adiicitur ad obligationem, sed ad solutionem : & quia si Titij conditio defecerit, nec ipsi poterit solui.
g ¶ *Non recte adiiciatur.*quia mortuus. ad quod est ff. de vsur. l. placuit.

¶ DE DVOBVS reis stipulandi,& promittendi.

Quia in stipul. de quibus dixit suprà titul. j. plures interueniunt quandoque: ideo de hoc dicit: vt insti.eo. in princ.& quod dicit duobus: idem si plures: vt & instit.eo.§. duo.

Vi stipulatur.] CASVS Iurisconsmore sapientis philosophi, ne procedamus per ignota, tractaturus de duobus reis, diffinit quid sit reus stipulandi: & quid reus promittendi: dicens quòd reus stipulandi est qui stipulatur, reus promittendi est qui promittit. Franc. Accur.

h ¶ *Qui stipulatur reus.* à re, quæ in stipulationem deducitur, non à reatu. sed alij à re, id est veritate, alij à re, id est contractu, quo obligatur, alij à re, id est fi: mitate, ideo quia efficaciter stipulatur, & effica citer tenetur, sic in Virgilio: voti reus, id est quia erat voto adstrictus. & sic verbum reus firmitatem significat. Accursius.

Vtrum duo. CASVS. Titius & Seius stipulati sunt à Sempronio centum aureos. Sempronius soluit vni eorum totam summam: an sit liberatus ab alio etiam? Respon. quòd sic. Item Titius stipulatus est à Mæuio & Seio centum aureos, virum possit à quolibet eorum totam summam exigere? posteà ibi, idéque. facit conclusionem suam: dicens, quòd per petitionem factam ab vno reorum debendi & acceptilationem, tota obligatio resoluitur. Franc. Accur.

i ¶ *Insolidum debetur.* cùm hoc actum est tacitè, vel expressè, vt duo rei stipulandi sint insolidum: vt j. eo. reos. in fi. & sic etiam intelligitur j. l. proxi. §. j. & insti. eo. §. pen. sed hodie secus: vt in auth. de duobus reis stipul. in princip.

k ¶ *Petitione.* accipe hæc duo actiuè & passiuè: vt & cætera verbalia nomina. nam siue vnus petat, vel accepto ferat, præiudicat aliis, siue ecōtrà ab vno petatur, vel ei accepto feratur: proficit aliis. Ad primū, scilicet ad petitionē prout passiuè ponitur, concor. suprà, de euictio. si per imprudentiā. §. fin. sed est contrà. C. de fideiuſ. l. fi. §. idémque. & suprà depoſi. l. j. §. si apud. Solu. hîc petiit lit. contestā. argumen. j. eod. ex duobus. In contrariis autē petiit extra iudicium. vel hîc cum effectu: argumen. illius. §. fi apud. & argumen. infrà, de fideiuſ. l. eùm is, qui reum. vel hîc petiit animo nouādi: vt infrà de nouatio. si rem. §. si duo. & ꝫ. de in rem verso, l. si pro parte. ij. respon. Item facit infrà, de noua. si rem. §. si duo: & ad id qđ subiicit, de acceptilatione: cōcor. j. de accep. l. & per iusiurā. dum. §. fin. & l. si ex pluribus. Sed cōtrà suprà de pactis. si vnus. in princip. Solu. hîc socij, ibi nō. vel solu. vt ibi. Itē argumen. contrà suprà, de operis noui nūciātio. de pupillo. in fin. & l. qui in re. in princip. ſeſt §. in l. de pupillo.] Itē facit suprà de pactis, idem. & suprà, de iureiurā. duobus. Itē aliud quàm in accep. est, si pot-

1 Fl. *persona adiecta.*

terit valere: Hoc tamā ita demum tractari potest a, si euidenter appareat purè Titij personā [13] adiectā b. alioquin cùm ita stipulor, *Si nauis ex Africa venerit, mihi aut Titio dari spondes?* Titij quoque persona sub eadem conditione adiici videtur. Ex hoc c apparet, si diuersa conditio in meam personam d, diuersa in Titij posita sit, nec in meā personam extiterit cōditio, totam stipulationem nullius momenti futuram. extante verò mea cōditione, si quidē Titij quoque cōditio extiterit, poterit vel Titio vel mihi [14] solui. si verò iu illius persona defecerit e quasi non adiectus habebitur. Ex his omnibus f apparet, licet alterius persona non rectè g adiiciatur, non ideo minus in nostra persona vtiliter procedere stipulationem.

De duobus reis stipulandi & promittendi

TITVLVS II.

I. Modestinus lib.ij.Regularum.

Vi stipulatur, reus h *stipulandi dicitur, qui promittit, reus promittendi habetur.*

Hæc adiectio idem facit, ut videantur constitui duo rei debendi, & credendi, & unius petitione & acceptilatione tollitur obligatio. Bartolus.

I Iauolenus lib.xiij.ex Plautio.

Cum duo eandem pecuniā aut promiserunt [1] *aut stipulati sunt: ipso iure & singulis* [2] *insolidū*

1 Fl. *promiserint.*
2 Fl. *singuli.*

debetur i, & singuli insolidum [3] debenti: decóque petitione k & acceptilatione vnius tota soluitur obligatio.

Licet prius contrahatur obligatio unius. posteà obligatio alterius, non utiatur constitutio duorum reorum: & frustra timetur nouatio, Bartolus.

III. Vlpianus lib. xlvij. ad Sabinum.

IN duobus reis promittendi frustrà timetur nouatio. nam licet antè prior responderit. posteà [1] posterior, & si ex interuallo concipiatur [2], consequens est dicere pristinam obligationem durare, & sequētem accedere l. & parui refert simul spondeant, an separatim m promittant. cùm hoc actum ſinter eos sit, vt duo rei constituantur. neque vlla nouatio fiat [3].

Potest á quolibet correorum insolidum peti: & etiā pro parte: & una solutio sufficit. Bartolus.

¶ Vbi duo † rei facti sunt, potest vel ab vno eorum solidum peti o, Hoc enim ius [4] duorū reorum est, vt vnusquisque eorum insolidum sit obligatus, possitque ab alterutro solidum peti p. partes [5] autē à singulis peti posse, nequaquam dubium est q: quemadmodum & à reo r & à fideiussore petere possumus. vtique enim cū vna [6] sit obligatio, vna etiā [6] summa est: vt siue vnus soluat, omnes liberētur [7], siue vni [8] soluatur, ab altero liberatio contingat t.

Siue unica uoce respondeatur, siue pluribus, non utiatur constitutio duorum reorum. Bartolus.

1 Fl. *posteà.*
2 Fl. *aliquando.*
3 Fl. *stat pro una solutione.*

stipulandi exigat totam summam, alter nihil poterit petere. Fran.

l ¶ *Accedere.* Nam nec isto iure fit nouatio: nisi hoc agatur expressè, vel tacitè vt hîc, & j. de nouatio. l. omnes. hodie expressè: vt C. de nouatio. l. fi. Accur.

m ¶ *Separatim.* contrà insti. eo in prin. sed ibi in reis stipul. hîc pro mittendi. vel hîc vocat interuallum modicū, quod pro nō interuallo habetur. vtj. eod. l. duos. §. fi. & quod dicit simul: scilicet vno vocum contextu. & adde quod not. j. eo. si ex duobus. in princip.

n ¶ *Actum.* vt j. eo l. reos. in fin. Accur.

o ¶ *Peti.* vt & C. eo. l. j. & ꝫ. l. proxi. Accur.

p ¶ *Peti.* scilicet solidum. sed hodie per auth. determinatur de duobus reis promittendi.

q ¶ *Dubium est.* fic. ꝫ. de lega. j. si ex toto. §. j. & j. de fideiuſ. l. interj. §. duo rei. in fi. §. & ꝫ. de pe. & ancillarum. §. illud. & ꝫ. commo. l. in commendato. §. duabus. Sed arg. contrà. j. iudi. fol. l. iam tamen. §. pē. ADDITIO. Die secundum Bartol. quòd ibi loquitur in conuē. & actor scindere volebat, hîc loquitur in creditore volente dividere secundum Dy.

r ¶ *A reo.* audi Ioan. quia duo rei videntur fide iubere propter hanc similitudinem. sed dicas audio. nam pro me est, cùm nil fit idem ei cui est simile. & hoc dic: vt no. ꝫ. ad Velleia l. vir vxori. in fi. Accur.

s ¶ *Cùm vna.* imò plures obligationes & actiones quot reiuv. j. eod. eādem. in fi. & l. fi reus. & j. de fideiuſ. l. generaliter. & insti. eo. §. ex huius. solu: dic plures in essentia, vt in contrariis: sed vna propter vnū debitum & vnam solutionem, vt hîc. arg. ꝫ. de condi. & demon. l. hęc scriptura. & facit j. de solut. qui hominem. §. j. in fi. §. Accur.

t ¶ *Contingat.* argum. contrà suprà, de interroga. act. l. qui serum. duorei circa princ.

Duo rei.] CASVS. Duo rei promittendi possunt respondere: spondemus vel promittimus: aut spondeo vel promitto: quia non refert, quomodo respondeant, dummodo ad interrogata respondeant. Franciscus.

a ¶ *Duo.* facit instit. eo. in princ. & §. j. Accur.
b ¶ *Spondetis.* scilicet tu & tu. Accur.

NEmo est.] CASVS. Sicuti possunt fieri duo rei stipulandi eiusdem summæ vel rei, ita possunt fieri duo rei stipulandi vel promittendi eiusdem operæ. Exempli. volebam ædificare domum, vel pingere aulam: possum à Titio & à Mæuio stipulari hanc domum mihi ædificari, vel aulam pingi. Vel pone contrà, quòd Titius & Mæuius stipulentur à Seio ad hoc p. vius stipulentur à Seio quod domum sibi ædificari: obligatio vel aliquid aliud fieri. Vide gloss. quæ bene declarat has operas. Franc. Accu.

c ¶ *Nesciat.* id est, scio. non debeat. Accurſius.

d ¶ *Alienas.* aliàs vel alienas. & ponitur vel, pro etiam.

e ¶ *Promitti posse.* id est, operam vel operas promisit vnus, potest alius promittere: vt sint duo rei debendi eiusdem operæ vel earundem operarum. Vt enim si Titius Stichum promittere, & Seius eundem Stichum: vt sic sint duo rei debendi idem Stichus est in obligatione vtriusque & eundem hominem videntur promittere: & si vno soluēte alter liberatur: nec tamen solutio vnius est solutio alterius, sic in x. operis pictoriis. Nam eædem sunt in obligatione vtriusque, & easdem videntur promittere, & vno soluente ambo liberantur, nec tamen præstatio operæ facta ab vno, est præstatio quæ erat facienda ab alio. In hoc tamen differunt: quia in Stichonē, seu actu intelligitur esse fictio operatur propter omnimodam similitudinem vt eædem videantur, & hoc si sint æqualiter periti. aliàs nō videntur eædem sed diuersæ. solutione tamen vnius vterque liberatur quia hoc agitur saltem tacitè, aliàs secus: vt j. de sol. l. inter artifices. quæ est cōtrà, patet ergo principiū legis loqui in duobus reis, subsequenter in reo & fideiussore. Tertiò ad reos redit: & concipias stipu. vt in fideiuſ. statim dicam. Accurſius.

f ¶ *Adiiceri.* non quòd dicat fideiussor, promitto quòd ille dabit: nam sic promitteret factum alienum, quod non valet: vt supra titulo primo, lege, stipulatio ista. in princip. Item nec quòd dicat promitto, quòd faciam quòd ille dabit. nam sic aliud promitteret fideiussor, & aliud reus principalis, quod esse non debet: vt j. de fideiusso. l. Græcè. §. si quis Stichum. licet promittat easdē operas: puta si reus dixit, promitto decē operas, & sic in genere. & iste dicat, promitto easdē decē operas. & sic similiter in genere. si autem dixerit, promitto decem operas pictorias, & sic in specie. & iste dicat, promitto totidē operas pictorias, non quòd dicat promitto decē operas pictorias, scilicet easdem quas reus: quia sic promitteret factum alienum. & secundū hoc dicitur promittere alienas: quia ab alio promissæ sunt, & alius tenetur eas præstare. & ipse tamen suam operationem promittit. Sed contrà j. de solu. inter artifices. Sol. vt ibi. & ad hoc accedit quod dixit R. alienas, id est, vt quis pro alienis operis se obliget. & ad hoc infrà de fideiuſ. l. ficut reus. Item eædem operæ sunt propter omnimodam similitudinem. Vel dic: quod eandem scilicet operam promittat quam promittit. vade modò dixi in duobus reis. Acc.

g ¶ *Idéque.* pro M. contra Ioannem in eo quod not. suprà ad Velleia. vir vxori. in fine. sed Ioannes dicit ideo non esse omnino idem, vel licet in hoc sit similitudo, non ſequitur propter hoc, quòd in omnibus Acc.

h ¶ *Eaſdem operas.* sed quomodo sunt eædem à duobus debitæ, cùm nec eiusdem hominis opera possit esse eadem: vt suprà, de condict. indebiti. l. si nō sortem. §. libertus. & de præscriptis verbis, l. si operas.

IIII. Pomponius lib. xxiiij. ad Sabinum.

DVo rei promittendi siue ita interrogati, *Spondetis* [b]? respondeant, *Spondeo*, aut *Spondemus*: siue ita interrogati, *Spondes?* respondeant [1], *Spondemus*: rectè obligantur.

Obligationi personarum potest accedere fideiussor: & in ea actiuè & passiuè possūt duo rei constitui. Bart.

V. Iulianius lib. xxij. Digestorum.

NEmo † est qui nesciat [c] alienas [d] operas promitti posse [e], & fideiussorem adhiberi [f] in ea obligatione. ideoque [g] nihil prohibet duos reos stipulandi constitui, vel promittendi: sicuti si ab eodem fabro duo rei stipulandi easdem [h] operas stipulētur. & ex contrario duo fabri eiusdem peritiæ easdem operas promittere intelliguntur, & duo rei promittendi fieri.

Ex duobus interrogatis, uel interrogantibus qui respondet, obligatur: & ab uno tantum ex correis potest accipi fideiussor. Bart.

VI. Idem lib. lij. Digestorum.

DVos reos promittendi facturus, si vtrunque interrogaueris [i], sed alter duntaxat respon-

1 Fl. *respōdisse.*

derit: verius puto, eum qui respōderit. obligari. neque enim sub cōditione interrogatio in vtriusque persona fit, vt ita demum obligetur [k], si alter quoque respōderit. Duobus autē reis constitutis, quin liberum sit stipulatori vel ab vtroque vel ab altero duntaxat fideiussorem accipere, non dubito. Sed si à duobus [l] reis stipulandi interrogatus respondisset, vni se spondere, ei soli teneretur [1].

Modicum interuallum constitutionem reorum, non utiat: nec actus medius constitutioni reorum non contrarius. Bart.

2 ¶ Duo rei sine dubio ita cōstitui possunt, vt [2] tēporis ratio [m] habeatur, intra quod vterque respōdeat. Modicum [m] tamē interuallum tēporis, item modicus actus, qui modò contrarius obligationi non sit, nihil impedit, quo minus duo rei sint. Fideiussor quoque interrogatus [o] inter duorū reorum responsa, si responderit, potest videri non impedire obligationem reorum: quia nec lōgum spatium interponitur, nec is actus est [3] qui contrarius [p] sit obligationi.

Disparitas qualitatis, quæ sperator reduci ad paritatem, non utiat constitutionem correorum. Bart.

dent ambo ad interrogatum, ambo obligabuntur. Sed ponamus quòd solus Titius respondeat, certè solus Titius obligabitur, non Mæuius. sed videbatur, quòd nec Titius obligaretur: quia videntur ista stipulationes duorum reorum fieri sub conditione, si scilicet alter etiam respondeat, & non vnus solus. Sed respondetur, quòd non est ita, imò qui responderit, ille obligabitur, non autem alter, qui non respondederit. Item possūm ab vno reo promittendi fideiussorem petere, ab altero non: quia fortè vni melius confido, quàm alteri. Item si duo rei stipulandi interrogent Titium an centū promittat, & Titius vni soli respondeat, illi soli obligabitur.

2 Fl. *vt &.*

¶ *Duo rei.*] Sicut in stipulationibus aliis modicum interuallum temporis vel actus non contrarius stipulationi, non vitiat stipulationem, ita similiter nec in duobus reis promittēdi, si vnus nunc respondeat, post modicum tempus alter. Textus abinde planus est. Franciscus Accurſius.

i ¶ *Interrogauero.* subaudi, & ipsi responderint. Accur.

k ¶ *Obligetur.* qui respōdet. & est ad hoc suprà, de acquirēda possessione. quod meo. §. si furioso. & C. de condictione ob causſam. si repetendi. Sed argumētum contrà suprà de operis noui nuntia. stipulatio. §. habet. Accur.

l ¶ *Sed si à duobus.* conuersum casum ad princip. huius legis ponit. Accurſius.

m ¶ *Ratio.* id est, discreta inspectio, vt prolixum impediat, modicum non.

n ¶ *Modicum.* licet autem tempus prolixum possit impedire, modicum tamen, &c. & ad hoc ꝫ. de verbo. obli. l. j. §. qui præsens. & l. continuus. in princ. & de vi & vi arm. l. iij. §. cùm igitur. & j. de adulte. quod ait. & ꝫ. de testa. hæredes. §. fi. & ꝫ. ad legē Falcidiā. l. j. §. item si ita legatum. ibi, & quod dixi in continenti. sed contrà ꝫ. eod. l. in duobus. circa princ. Sol. vt ibi. Accur.

ADDITIO. Die secundum Bartolum quòd inter interrogationem & respōsionem eiusdē actus cōtrarius, vel longum interuallum impedit constitutionem, vt hîc: sed longum interuallum inter obligationem vnius & alterius non vitiat.

o ¶ *Interrogatus.* [a] idem in instrumento, si fortè velit secundo interrogatus primo fieri instrumentum super respōsione primi interrogati & respondentis, quàm ipse respondeat.

p ¶ *Contrarius.* accipe contrarium omnem actum præter obligationem: vt & ibi, Qui non est mecum, &c.

3 Fl. *deeſt, est.*

Vos reos.] CASVS. Volebam mihi constituere duos reos promittendi: Titium scilicet & Mæuium. Interrogaui: Titi & Mæui promittis mihi centum? si respō-

a Bart. hîc dicit hanc glo. mentī tenendam & sing. ad hoc, ꝙ si te interrogē promittis mihi c. ducatos & dico facias hoc scribere, & postea respōdes promitto. valet stipulatio & cēsetur facta non ex ī teruallo sed ī cōtinēti pro requirit per l. j. ff. de ver. oblig. & l. continuus. eo. tit. Bolog.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX duobus.] CASVS. Stipulor à Titio & Mæuio c.aureos. Titius pure mihi promittit. Mæuius autem sub conditione, si nauis ex Asia venerit.an talis, stipulatio valeat? Respon.quòd sic. Sed ponamus quòd conditio nõ adhuc existat:an interim possim exigere ab eo qui purè promisit totam summam? Dicitur quòd sic. Fran.

a ¶ *Sub conditione.* Sup. & alius pure: vt inst. cod.§. fi. & j. eo. l.eandem.in fin. Itẽ vnus ciuiliter & naturaliter, & alius naturaliter tantùm: vt j. eo. ſi ex duobus. §. fina. Sed contrà j.eod.eandẽ. §. ſ.d ſi quis. vbi diſparitas culpæ impedit. ſed ibi erat obligatio re interpoſita: hic verbis. vel ibi culpæ eſt diſparitas: & ſic quodammodo quãtitatis: hic qualitatis diei vel condi. Sed quare ſecus, ibi dices. Item cõtrà. j.e.ſi id quod ego. §. idẽ ergo aut ſed ibi repius eſt in vna: hic tẽpore. & patebit ratio in d.l. eandem.

HIs verbis.] CASVS. Inueni quoddam inſtrumentum in quo ſcriptum erat: Nos Titius & Seius quæ præſtari tibi Mæuio ſtipulãti ſpondimus, ea ſoluere volumus. conſtabat vnum reorũ, ſcilicet Titium non fuiſſe præſentem in ſtipulatione. quæritur vtrum Seius inſolidũ teneatur? Diſtringuitur, aut actum eſt vt eſſent duo rei promittendi: & tunc ſolus Seius, qui præſens fuit obligatur. ſin autem nõ fit hoc actũ: tunc Seius obligabitur tantùm pro ſua parte Fran.

b ¶ *His verbis.* id eſt ſignificatione horum verborum, quæ ſequuntur, ea quæ, &c. & ſic quæ oreue. poteſt etiam longum eſſe, & dic, quod in ueniebatur in quodã inſtrumento duos promiſiſſe, puta Stichum & x. & cõſtabat vnum de promiſſoribus fuiſſe abſentem: & inter abſentes promiſiſſe: & alium inter præſentes: & quærebatur an præſens teneretur inſolidum; & reſpondi intereſſe, quid inter contrahẽtes actum ſit, quorum ſciliceꝫ voluntate hæc ſcripta ſunt.

c ¶ *Facti ſint.* quo ad propoſitum. nam vnus non tenetur, vt ſubiicit. Accurſius.

d ¶ *Non teneri*, vt & ff. tit. j. l. j. in prin.

e ¶ *Si minus.* id eſt ſi non fit actum vt ſint duo rei debendi. & facit j. eo. reos. §. cùm tabulis. & non eſt contrà j.e.ſi id quod. vbi imparitas impedit: quia & hîc impedit vt non ſint duo rei; ſed vnus reus.

EAndem rem. CASVS. Textus iſte vſque ad §. ſed ſi quis. ſatis planus eſt. abinde vſque ad l. ſequen. pone ſic caſum. Depoſui rem apud duos, Titiũ ſcilicet & Mæuium, certũ eſt quòd in depoſito depoſitarius tenetur tantũ de dolo & lata culpa. nũc ergo pactus ſum cum Titio ꝙ ipſe etiã culpam leuẽ præſtaret, ſi depoſitũ interiret. certẽ hîc nõ ſunt duo rei: quia obligatio eſt impar in eorũ perſona: cùm vnus ſtrictius ſit obligatus, quàm alter. Si autem ab initio fuit pactus cum ambobus, vt mihi de leui culpa ambo tenerẽtur poſtmodum vni eorum puta Titio remitto culpam, ita vt tantũ de dolo teneatur: propter hanc ſecundam pactionem non mutatur prima: ita vt Mæuius liberetur à culpæ præſtatione quæ ab initio fuit promiſſa: pòſt facit cõ cluſionem ſuã ibi, quare &c. ſi iſti depoſitarij ſunt ſocij, & intereſſit cõmunis culpa in depoſito: pactũ factum cum vno de culpa remiſſa, proderit alteri. ¶ *Cùm duos.*] Titius erat Mædiolani, Mæuius autem Florentię. vendidi eis ambobus per nuntiũ vel epiſtolam certas merces, vſque ad ſummam mille aureorum: qui mihi promiſerunt ſe ſoluturos illa mille Capuæ. hîc quæritur qualis ratio debeat haberi iſtorum duorum emptorum: quia quãdo quis promittit certo loco ſolueꝛe, eſt habenda ratio, quòd illuc poſſit peruenire. cùm ergo vnus ſit Mediolanẽſis: longius diſtat à Capua, quàm ille qui eſt Florentiæ habebitur ergo ratio vtriuſque diuerſimodẽ, ſecundum quòd vnus lõgius eſt, alter verò proprius. Fran. Accur.

f ¶ *Promittendi.* large accipe, i. debendi: vt & verbum credendi: vt & ff. ſi cert. pet. a. l. j. ſed hodie ſecus, quia non tenentur inſolidum: ſed non ſunt duo rei debendi, niſi hoc agatur: vt in auth. de duob. reis. in princip. & facit ad primum ff. depo. l. j. §. ſi apud. ad ſecundum ff. cõmo. l. ſi vt certo. §. ſi. Accur.

g ¶ *Contractibus.* ſupple ſiunt duo rei promittendi ſecundum M.

h ¶ *Locatione.* vt & ff. loca. item quæritur. §. duo. & l. cùm apparebit.

VII. FLorentinus lib. viij. Inſtitutionum.

EX duobus reis promittendi, alius purè [1], alius in diem vel ſub conditione [2] obligari poteſt. nec enim impedimento erit dies aut conditio quò minus ab eo qui purè obligatus eſt, petatur.

Si in unius perſona non conſiſtit obligatio, alter tenetur inſolidum: ſi tanquam duo rei ſe obligant: alias in uirilem. Bart.

VIII. VIpianus lib. j. Reſponſorum.

HIs verbis [b], *Ea, quæ præſtari ſtipulanti tibi ſpondimus*, intereſt [1] quid inter contrahentes actũ ſit. nam ſi duo rei facti ſint [c], eum qui abſens fuerit [2], non teneri [d]: præſentem autem inſolidum eſſe obligatum: aut ſi minus [e], in partem fore obſtrictum.

Re, uerbis, conſenſu, teſtamento, poſſunt cõſtitui duo rei. Bart.

IX. Papinianus lib. xxvij. Quæſtionum.

EAndem rem apud duos pariter depoſui, vtriuſque fidem inſolidum ſecutus: vel eandem rem duobus ſimul commodaui. fiunt duo rei promittendi [f]: quia non tantùm verbis ſtipulationis, ſed & cæteris fiunt contractibus [g], veluti emptione, venditione, locatione [h], conductione, depoſito, commodato [i], teſtamẽto: vtputà ſi pluribus hæredibus inſtituris teſtator dixerit [1], Titi[o] & Mæuius [k] Sempronio decem dato [2].

Imparitas culpæ ab initio uitiat conſtitutionem duorum reorum: ſecus ſi ex poſt facto. Bart.

1 ¶ Sed ſi quis in deponẽdo penes duos, paciſcatur vt ab altero culpa [m] quoque præſtetur [3], verius eſt non eſſe duos reos à quibus impar ſuſcepta eſt obligatio [n]. Non idẽ probãdum eſt, cùm duo quoque [o] rei [4] culpam promiſiſſent, ſi alteri poſtea pacto culpa remiſſa ſit: qa poſterior conuentio, quæ in alterius perſona interceſſit, ſtatum & naturã obligationis, quæ duos in initio reos fecit, mutare non poteſt. quare ſi ſocij ſint [p], & communis culpa interceſſerit [5], etiam alteri pactum cum altero factum proderit [q].

Diſparitas locorum non impedit conſtitutionem reorum. Bart.

2 ¶ Cùm duos reos promittẽdi faceres [r], & ex diuerſis locis Capuæ pecunia dari ſtipulatus ſim, ex perſona cuiuſque ratio proprij tẽporis [s] habebitur. nã & ſi maximè [t] parem cauſſam ſuſcipiunt, nihilomin[o] in cuiuſq; perſona propria [v] ſic obligatur. & illa eſt natura contractus, quòd ſic fieri poſſit. at quãdo culpa promittitur extra naturam contractus hoc fit. Item ſecundum R. ille, qui in diem vel ſub conditione promiſit, adueniente die, vel ſub conditione purè tenetur vt alius. & ſic omnino eſt par: quæ paritas hîc non ſeparatur. Ioan. & per hoc etiam patet ratio diuerſitatis inter legem illam, ex duobus. & infrà eodem, l. ſi id quod. Accurſius.

o ¶ *Quoque.* id eſt æqualiter. ſed certè idem in hoc videbatur quod in ſuperiori: vt in arg. cõtrà ff. de in rem verſo. ſi pro patre. §. verùm. de condic. inde. ſufficit. & j. de fideiuſſ. ſi à reo. §. ſub diuerſis. ſed ille, quod ad ſuos contractus.

p ¶ *Sint.* ergo non videntur fideiubere niſi ſint ſocij: vt hîc, & arg. ff. proxi. reſpon. quia ſi remittitur vni culpa, & ille eſſet principalis: minus, quàm correus teneretur.

q ¶ *Proderit.* ſicit ſupra, de pact. idẽ. & de arb. ſi duo. & ff. de lib. leg. l. iſti. §. nunc de effectu. & l. ſi is qui duos. & j. rem ra. hab. ſi quis. Acc.

r ¶ *Facerem.* iſti facti ſunt nõ verbis, cùm inter abſentes: ſed aliis contractibus per nuntium vel per epiſtolam. Et quod infrà dicit, ſtipulatus ſit, dic id eſt dari cõuenit. & promittendi, id eſt debendi: vel etiã in ſtipulatione poni poteſt: ſed tunc eſt contrà. ff. eo. l. duos. §. fin. ſed certè & hîc poteſt fieri incontinenti: ſi ego hîc, & ſeruus meus Mutinæ eadẽ decẽ à diuerſis ſtipulamur: cũ de hoc eum fecerim certum: arg. ff. tit. j. l. ſi. §. ſi inter. vel etiã egomet. nec videtur contrarius actus ſi ad illum locum vadam ad ſtipulandum, dum alia extranea interim non faciam: vt dicimus in eo, qui in continẽti poſſeſſionẽ recuperat: vt ff. de vi & vi arma. l. iij. §. cùm igitur. & pro hoc facit ff. eo. l. in duobus in princip. Accur.

s ¶ *Proprij temporis.* quo potuerit illuc venire, cùm vnus plus quàm alius diſtet: vt ff. de verbo. obligatio. interdum. & infrà, de fideiuſſor. ſi teſtamento. §. fina. ſic & quandoque vnus purè, & alter ſub conditione vel in diem promiſit. nec eſt hîc imparitas quæ vitiet, cùm adueniente die vtriuſque tacitè intellecto efficaciter, & æqualiter abeo teneantur.

t ¶ *Maximè.* quia maximè videbatur ad id quod dixerat remouendũ, tale maximè eſt C. quod met. cau. l. iij. & j. de capti. l. in bello. §. medio. ver. ſed captiui.

v. ¶ *Perſona propria.* ea tamen dicitur communis: vt j. de ſolutio. qui hominem. §. j. & vna, ex eo quòd vna ſolutio vtrumque liberat: vt ff. eo. in duobus. §. fin. quæ ſunt contrà.

S I duo rei.] CASVS. Titius & Seius promiſerunt mihi ſummam c. aureorum. ego debebam Titio ſummam l. aureorũ. petij à Seio c. mihi promiſſa. Seius vult compenſare l. quæ ego debeo Titio. an poſſit? Diſtinguitur vtrum iſti duo rei ſint ſocij, vel non. ſi ſint ſocij: Seius poterit compenſare ea-litàs non. Franciſcus Accurſius.

a ¶ *Alteri.* vt ſcilicet compenſare poſſit cùm alius ſit: vt C. de compenſ. leius. ſecus autem in fideiuſſore: vt ff. de compen. l. ſi quid. & ſic apparet iſtos non videri fideiubere inuicem inter ſe. ſecus ſi eſſent ſocij: vt in pacto prodeſſet vni factum pactum etiam alteri: vt ff. de pact. l. idem. & facit ff. l. proxim. §. penule. & quod ibi dixi. Accurſius.

Eos promittẽdi.] CASVS. In l. iſta gloſ. ponit caſum vſque ad §. cùm tabulis.

a *Cùm tabulis.*] Textus procedit per termi nos ponendo caſum: & in ſumma hoc vult dicere, duo rei ſtipulandi aut promittendi non ſunt niſi hoc expreſsè dicatur. Franciſ. Accur.

b ¶ *Reos promittẽdi.*] CASVS. Duo rei promittendi videntur fideiubere: ſcilicet ſi ſocij ſunt: vel ſi eſt actum: non aliàs, ſecundum Ioan. vt not. ff. ad Velleia. l. vir vxori. in fine. pro parte ergo tenetur vtruſquiſque vt principalis: & pro parte vt fideiuſſor. poterit itaque creditor actionem ſuã diuidere: ſcilicet vt vnumquenque pro parte conueniat tanquàm reos. non enim cogendus eſt: ſed eundem in totum poteſt conuenire: in dimidia ſcilicet, vt reum principalem: in alia vt fideiuſſorem. & ad hoc C. de fideiuſſo. tuto. l. j. & idem in duobus reis. Accurſius.

c ¶ *Accipi.* à iure ſi ſocij ſunt, vel accipi à creditore cùm eſt actum. Mo etiam in non ſociis. & ſi hoc non eſt actum: dicit idem.

d ¶ *Diuidere.* conueniendo vtrunque in dimidia vt principalem. vel conueniendo vtrunque vt fideiuſſorem alterius: cum iure iſto fideiuſſor poſſit iure conueniri ante reum: vt C. de fideiuſſ. iure noſtro. non autẽ dicas, quòd vnum vt principalem, alium vt fideiuſſorem conueniat, & exigat inſolidum: quia in quo vnus eſt principalis, in eodem alius eſt fideiuſſor, & ſic bis idem exigeretur.

e ¶ *Reum.* ſcilicet in dimidia.

f ¶ *Qui fideiuſſor.* de eodem dicit, qui pro parte vt reus principalis, & pro parte vt fideiuſſor conuenitur. vel dic quòd vnum de reis conuenit vt fideiuſſorem alterius: argu. ff. eodem, l. duos. §. duobus. & ſecundum hoc erit exemplum quando diuidit: ſed ſuperiori expoſitione quando non diuidit.

g ¶ *Poteſt.* & ſic ſolidum habebit ab vno.

h ¶ *Diuerſis actionibus.* id eſt cõtra diuerſos intentatis. vna tamen eſt actio: vt ff. eo. l. in duobus. in fi. & facit j. de fideiuſſ. inter eos. §. duo. & ff. eo. l. in duobus. §. vbi. Accurſius.

i ¶ *Cùm in tabulis.* quibus ſcripta eſt ſtipulatio.

k ¶ *Videbantur.* hoc verum in diuiduis: ſecus in indiuiduis: ſed per ius preſsè dicatur. Franciſ. Accur.

l ¶ *Videbantur.* niſi aliis indiciis contrariũ probetur. non tamen ſcripura repugnat.

m ¶ *Adiectum.* expreſsè vel tacitè: ſed hodie expreſsè. & ſic addit auth. de duobus reis. vel dic quòd in hoc non addit: quia & olim erat neceſſe exprimi. ſed in hoc quia etiam ſi exprimitur: hodie tamen nõ infolidum ſi ſint ſoluendo & præſentes, ſed in partes conueniũtur. hoc ergo hîc dicit, quòd ſi inſtrumentũ cõtineat eos ſic obligatos, præſumitur viriliter. & ad hoc ff. de re iudicata. Paulus. & C. ſi plures vna ſententia. l. prima. & de leg. j. ſi quis teſtamento Titio. & de lega. ij. ſi ex pluribus. Accurſius.

S I ex duobus.] CASVS. Volebã mihi conſtituere duos reos promittendi Titium & Sempronium. interrogaui hodie Titium, promittis mihi centum: ille promittit. cras interrogo Sempronium: & ipſe etiam mihi promittit. Dicitur hîc, quòd non ſunt duo reiſtipulandi: nec Sempronius obligatur qui poſtera die reſpondit. nam ſtipulator ad alios actus diſceſſerat: licet poſteà reuerſus fuerit.

a ¶ *Si à Titio.*] Stipulatus ſum à Titio libero homine & Pamphilo pupillo centum aureos. certum eſt quòd pupillus ſine tutoris authoritate non poteſt obligari, an ergo duo rei promittendi fiunt? Reſpon. quod ſic. ſed Titius ſolus erit obligatus. Item ſi ſtipulatus ſum à Titio pupillo, & Sticho ſeruo, dominus quidem ſerui conuenitur inſolidum pro ſeruo ſuo actione de peculio ac ſi Stichus liber fuiſſet. Franc.

m ¶ *Si ex duobus.* ſimul interrogatis. M.

n ¶ *Hodie.* ex conuentione nuda præcedenti. Azo. vel tacitè: quia hodie interrogatur.

o ¶ *Ab altero.* id eſt ſine altero. ab, enim ſeparationem notat.

p ¶ *Poſtera.* id eſt die poſteà ſequenti. dicitur enim poſterus, poſtera, poſterum.

q ¶ *Reſponderit.* idèo quia non ſtatim poſt interrogationem reſpondit: vt ſuprà titu. j. l. prima. §. qui præſens. & l. continuus. in princip. Sed quid ſi hodie vnum interrogo, & reſpondet, cras alium de eadem re, & hoc acto, vt ſint duo rei debendi? Videtur quòd teneãtur: vt ff. eod. duobus. in princip. & l. eandem. in fine. Econtrà quòd non teneantur: vt hîc, & ſuprà eod. duos. in fine. Sed an vt fideiuſſor? Reſpondeo non: quia contrarium agebatur, ſcilicet vt eſſet reus, non fideiuſſor. & ſic poteſt quod non vult, & quod vult, non poteſt: vt C. ſi quis alteri vel ſibi. l. multum. Azo. ſed dic vt infra eodem titulo, l. ſi id quod. in fine notatur.

r ¶ *Authoritate.* nec etiam eſt locupletior: aliàs teneretur etiam ciuiliter: vt ff. de autho. tu. l. v. §. pupillus.

s ¶ *Et ſeruo.* non gerente negotium peculij: nec etiam fideiubet: & ſic naturaliter tenetur.

t ¶ *Quaſi.* cùm reuera non ſit.

v ¶ *Conſtitui.* quantum ad deſtinationem. Azo. & eſt verbum infinitiui paſſiui.

x ¶ *Spoponderit.* non tamen animo donandi. tunc enim de peculio ceſſaret actio. & ſecundum hoc punctua ibi, ſpoponderit. vel poſt dictionem peculio punctua. & dic in actione de peculio, id eſt in aliquem actum pertinentem ad peculium. & quod ſubiicit, ſeruari debent, ſcilicet in actione de peculio. & ſic in idem recidit. Vel dic, quòd ſpopõdit extra peculium, & tamen dominus tenetur de peculio: quia non videtur fideiubere. tunc enim ſecus eſſet, nam etiam de peculio non teneretur dominus: vt ff. de peculio. licet. §. ſi filius. & ſecundum hoc eſt argu. hîc quòd non videantur inuicem fideiubere duo rei: vt ff. ad Velleia. vir vxori. in fine. Accurſius.

y ¶ *Fuiſſet.* vt inſolidum conueniantur, ſi tantum eſt in peculio Mæuij, ſicut liber homo inſolidum conueniretur. erunt ergo duo rei promittendi ſeruus & Titius, quamuis ab altero inſolidum, id eſt à Titio, à domino vero nomine ſerui peculiotenus ſit conſecuturus. nec propterea eſt dicenda diſpar obligatio: quoniam æqualiter, quo ad partem tenetur quilibet naturaliter, quamuis perſecutio eſt diſpar: ſicut & aliàs dicitur æqualis, quamuis dilatio ſit impar: vt ſupra eod. l. eandem. §. fina. & l. ex duobus.

singulorum conſiſtit obligatio.

Correus non ſocius opponit compenſationem de eo, quod alteri correo debetur. Accur.

X. Idem lib. xxxvij. Quæſtionum.

SI duo rei promittendi ſocij nõ ſint, nõ proderit alteri [2] quòd ſtipulator alteri eorum pecuniam debeat.

Duo rei poſſunt inuicem fideiubere: & poteſt actor actionem diuidere quo ad quantitatem: & quo ad petendi modum. Bart.

XI. Idem lib. xj. Reſponſorum.

REos promittendi [b] vice mutua fideiuſſores non inutiliter accipi [c] conuenit. Poterit [1] itaque reus ſtipulandi actionem ſuã diuidere [d], ſi velit. neque enim diuidere cogendus eſt: ſed [2] poterit eundem vt principalem reum [3] [e] conuenire. Item eum qui fideiuſſor [f] pro altero extiterit [4], in partes conuenire poteſt [g]: non ſecus ac ſi duos promittendi reos diuerſis [6] actionibus [h] conueniret.

Plures intelliguntur in dubio uiriliter obligari, & uiriliter ſtipulari, niſi aliud actum ſit. Bart.

I ¶ Cùm tabulis [i] eſſet comprehenſum, illum & illum centum aureos ſtipulatos, neque adiectum [k] ita, vt duo rei ſtipulandi eſſent, viri lem partem ſinguli ſtipulãdi videbantur [l]. Et econtrariò cùm ita cautum inueniretur, *Tot aureos dari ſtipulatus eſt Iulius Carpius* [8]. *ſpopondimus ego Antoninus Achilleus & Cornelius* [9]. diuidi in parter viriles debere dix: quia non fuerat adiectum [m] ſingulos inſolidum ſpopõdiſſe, ita vt duo rei promittendi fierent.

Interuallum inter interrogationem & reſponſionem impedit reſpondentem obligari. Bartol.

XII. Venuleius lib. ij. Stipulationum.

SI ex duobus [n] qui promiſſuri ſunt [1] hodie [o], alter ab altero [o] poſtera [p] die reſponderit [q], *Pamitto.* non eſſe duos reos: ac ne obligatum quidẽ intelligi eũ, qui poſtera die reſponderit [2]: cùm actor ad alia negotia diceſſerit, vel promiſſor, licet per actis illis rebus reſponderit.

Diſparitas in obligationis ſubſtantia, nõ impedit duorum reorum conſtitutionem. Bartolus.

1 ¶ Si à Titio & pupillo ſine tutoris authoritate [r] ſtipulatus fuero eandem rem, vel à Titio [3] & ſeruo [s], & quaſi [t] duos reos promittendi conſtitui [v], obligatum [4] Titium ſolum fore [5] Iulianus ſcribit: quanquam ſi ſeruus ſpopõderit [x], in actione de peculio eadem obſeruari debent ac ſi liber fuiſſet [y].

Duæ obligationes paris potentiæ inuicem non tollunt: ſe: ſed maius potens tollit minùs potens. Bart.

XIII. Idem lib. iij. Stipulationum.

1 Flo. diuit. 2 Flor. dett.

3 Fl. præſtare.

4 Fl. deeſſe, poterit.

1 Flor. deeſſ. poterit.

2 Flor. deeſſ. Rei duo pro mittendi ſi-de iubere vi-detur ſi ſunt ſocij, vel ſi actũ eſt in-ter eos.

3 Flor. reum pro qui fide-iuſſor.

4 Flo. extitit. 5 Flo. deeſſ. poteſt.

6 Iuſt. diuiſis.

7 Flo. aureos mill.

8 Fl. Carpus.

9 Flo. Cornelius Deus: par tes viriles deberi. quia nõ.

5 Fl. deeſſ. ſore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si reus promittendi.] CASVS. Stipulatus sum à Titio & Mæuio c.ducatos,& sic sunt duo rei moritur Titius : cui Mæuius correus suus est hæres.dicitur hic quòd Mæuius sustinet duas obligationes in se principales.vnam propter se, alteram propter Titium. Sed videtur quòd extinguatur vna istarum.nam cùm fideiussor succedit reo principali, aut reus principalis fideiussori,obligatio fideiussoria extinguitur:& remanet principalis.ergo hîc à simili fieri debet. Sed resp. quòd non est idē : quia hîc sunt duæ principales obligationes : & vna non perimitur per alteram : sicuti contingit in obligationibus accessoriis & principalibus. Idem est & si reus stipulandi alteri reo hæres extiterit. Franc.Accur.

1 *Flor. altero.*

2 *Flor.altera.*

3 *Fl.constitit:*

4 *Flo. sint.*

5 *Flo.reperiri quia altera potius quā alteram consummari.*

Obligationibus duabus existētibus vtra illarū tollit.

a ¶ *Si reus.* aut obligationes sunt pares, aut impares.si pares, & vnus alteri succedat, vt putà reus debendi reo alteri,vtraque remanet si impares, vt si reus fideiussori vel econtrà succedat:remanet principalis , & accessoria tollitur.

b ¶ *Alteri reo.* id est correo.

c ¶ *Sustinere.*quia insolidum suo nomine qui supereſt tenetur, & insolidum nomine morientis:vt ℨ.de actio.emp.non est nouum.

d ¶ *Aliqua.*aliàs altera.

e ¶ *Perimi.*puta accessoriam per principalem:vt & ℨ.tit.ij.hæres. §.q si idem.& l.Lucius.& l.Vranius.ij.respon.Accur.

f ¶ *Non potest.*& ideo vtraque remanet , siue sint ambæ principales, siue ambæ accessoriæ:vt & infrà titu.ij.l.generaliter.& l.si duo. & l. si hæres.§.non est.

g ¶ *Extiterit.*scilicet alteri reo stipulandi.M.

h ¶ *Sustinere.*exacto tamen ex vna , vtraque tollitur, & vtroque casu. Debitū solidum ex psona testatoris potest qs petere:& illud idem & solidū ex persona hæredis.

Si reus promittendi alteri reo hæres extiterit, duas obligationes eum sustinere dicendum est.Nā vbi quidem aliqua differentia obligationum esse possit , vt in fideiussore & reo principali, constat alteram ab altera perimi.Cùm verò duæ eiusdem potestatis sunt,non potest reperiri alteram potius quàm alteram consummari. ideóque & si reus stipulandi hæres extiterit, duas species obligationis eum sustinere.

XLIII. Paulus lib.ij Manualium.

Et stipulationum prætoriarum duo rei fieri possunt.

Disparitas rei debitæ, vel causæ debēdi impedit duorum reorum constitutionem. Barto.

XV. Gaius lib. ij. de Verborum obligationibus.

Si id quod ego & Titius stipulamur, in singulis personis proprium intelligitur, non potius duo rei stipulandi constituti: veluti cùm vsumfructum, aut dotis nomine dari stipulamur.idq; & Iulianus scribit. Idémque ait, si Titius & Sceius decem aut Stichum, qui Titij sit, stipulati fuerint, non videri eos duos reos stipulandi cùm Titio decem tantùm, Seio Stichus, aut decē debeātur. quæ sententia eò pertinet, vt quamuis vel huic, vel illi decē soluerit, vel Seio Stichum, nihilominus alteri obligatus maneat. sed dicendum est, vt si decem alteri soluerit, ab altero liberetur.

Vnus ex reis credendi lite contestata peremit ius alterius. Bart.

XVI. Idem lib.iij.de Verborum obligationibus.

Ex duobus reis stipulandi si semel vnus egerit, alteri promissor offerendo pecuniam, nihil agit.

Videntur hæredes in dubio grauari pro portionibus hæreditariis. Bart.

1 *Fl. alteri.*

a ¶ *Id quod.*] CASVS. Gloss ponit casum,quæ est super verbo , cū vsumfructū.vsque ad §.idémq;.¶ *Idémque.*] Titius & Seius stipulati sunt à Sempronio decem,& Stichum seruum qui erat Titij. certè hîc non possunt esse duo rei stipulandi.nam Seio possunt deberi decem aut Stichus, Titio verò tantum decem. quia nemo potest rem suā sibi dari stipulari.cùm igitur Stichus sit ipsius Titij non potest eum stipulari.Et hoc est verum in tantum,quòd si Sempronius Titio vel Seio soluerit decem,vel Seio Stichum , nihilominus manet obligatus alteri.post hæc corrigit ipſud vltimum dictum , & dicit quòd si Sempronius soluerit decem vni eorum , quòd ab altero liberatur. Franciscus Accursius.

m ¶ *In singulis personis.*id est singulariter in persona vnius nostrum intelligitur.

a Frā. Are. hic tenuerat istā gl. sing. ad hoc quòd vsusfructus nō potest cō stitui duob⁹ insolidū ei demmet re. & gl.in hoc est clara. Bo log.

n ¶ *Proprium.*id est proprietas inseparabilis:& nō in alterius, vt quia talis res est,quæ vni tantum nostrum acquiri potest.

o ¶ *Stipulandi.* vt vtrique insolidum debeatur tanquàm principali.

p ¶ *Cùm vsumfructum.* puta duo stipulamur vsumfructum formalem fundi mei à Titio:& sic mihi non potest quæri , cùm res mea non possit mihi seruire:vt ℨ.si vsusfruc. peta. l. vti frui. & est sic quando nos duo stipulamur rem quæ vnius est nostrum dari:secus si tradi:vt infra titu.j.l.item si seruus.vel pone secundò,quòd duo stipulantur à Titio insolidū vsumfru.eiusdem fundi,qui erat Titij.& sic non poterit insolidum acquiri.sed an pro parte acquiritur,dubiū est secundū Ioan quī non erit dubium si ponas nos ab initio pro partibus expresse stipulatos,cùm diuisionē hæc seruitus recipiat:vt ℨ.ad leg.Falcidiam. l.j. §. si vsusfructus.vt ergo vna nupta duobus,ita nec vsusfru. duorum potest esse insolidum in eadem re:vel deberi duobus,vt hîc dicitur.

q ¶ *Nomine.* pro ea, quæ est vel futura est vxor alicuius nostrum. nam dos sine matrimonio esse non potest : vt C. de donation. ante nupt. l. fin. nec deberi contrahenti matrimonium, scilicet vt principali creditori , & sic duobus nupta esse non potest:vt ℨ.titul .j. l. item si alter.licet tanquam procurator nomine viri alterius possit eandem dotem stipulari:vt ℨ.de iure do.l. fi mulier. & ita demum contractio matrimonio debetur:vt ℨ. de iure do. stipulationem.Accur.

1 *Fl. alteri.*

r ¶ *Idémque ait.* vt nō possint fieri duo rei stipulandi insolidum.

s ¶ *Qui.* scilicet Stichus.

t ¶ *Debeantur.* & sic proprium est in Seio, vt ei tantum alternatiua quæsita sit stipulatio , sed alteri acquisita est in decem, vt hîc dicit,debeantur.& ℨ.subiicit,obligatus manet &c. & caue quòd tam in primo casu legis,quàm hoc secundo est imparitas in re,quæ in stipulationem deducitur,cùm plus vni quàm alteri quæratur , vel vni soli. & est sic ℨ.eod. l.eandem.§.fed & si quis.secus si æqualitas:vt dixi supra eod.ex duobus.& sic etiam non obstat ℨ.eo.si ex duobus.§. si. quia nō fuit ibi rei imparitas,imò æqualitas vsquequo durat peculium. vel ibi persona promittentis facit imparitatem rei,hîc persona stipulantis,vel saltem vtriusque. Accursius.

u ¶ *Manet.*stricto iure.nam si Titio decem soluit , remanet obligatus Seio in Stichum vel x.Item si soluit Seio Stichum vel x.remanet obligatus Titio in x.nam ex quo non sunt duo rei stipulandi,imparitate impediente , solutione vni facta non liberatur ipso iure ab vtroque. ex quo enim non sunt eiusdem rei stipulationes,ergo diuersarum , & sic alia decem Titio,& alia x.vel Stichus debentur Seio.sed hoc est contra mentem stipulantium.& ideo de æquitate dic , quòd si decem vni soluit,quæ communiter vtrique debebat,ab vtroque liberetur per exceptionem.sed si essent duo rei,tunc ipso iure:vt supra eo. l.ij. Sed quid si Seio Stichum soluit:nunquid à Titio de x. liberatur? hoc non aperitur sed potest dici idem.nam quæ æquitas est vt decem vni solutis , ab vtroque liberetur,scilicet contrahentium voluntas, hæc eadem est solu to Sticho Seio:quia hæc fuit voluntas , vt semel alterum eorum alteri solueretur.Item si Seio Stichum soluat, cōstat eum liberari ab eodem Seio de decem,ergo & à Titio , cùm de eisdem decem de æquitate sentiat.ideo autem de Sticho non repetit,quia dicit decem alteri , quæ dici non poterat de Sticho,vt alteri cuiquam eorum soluendo , ab altero liberetur. nam non vtrique , sed alteri tantùm poterat solui. non enim ad solutionem tantum Titio faciendam de Sticho est appositus Titius,imò ad obligationem,quæ obligatio cùm non possit ei quæri,nec solui poterit ei:vt supra de verborum obligationib.l. fi duo rei. Accursius.

b al. Seio.

x ¶ *Ab altero.*Not.quòd ad hoc vt duo rei sint stipulandi, oportet q stipulentur rem talem,quæ vtrique acquiri possit. Azo.

y ¶ *Liberetur.*de æquitate. Accur.

Ex duobus.] CASVS. Titius & Mæuius stipulati sunt à Sempronio c. de iure ita est quòd vni soluendo reus ab altero liberatur. sed ponamus,quòd Titius petiit,& litem est contestatus contra Sempronium, post hoc iste Sempronius offert pecuniam Mæuio.an liberetur à Titio?Respond.quòd non: quia Titius præuenit litem contestando.Franc. Accursius.

z ¶ *Egerit.*litem contestando &c.sic & infra de fideiuss.si reus. & ℨ.c. l.ij.& ℨ.de procura.l.pluribus.& ℨ.de solu.si quis stipulatus fuerit a.in melle.& ℨ.de consti.pecu. idem est. Idem est in accep. & iureiur. ab vno delato:vt ℨ.de accep.l.& per iusiurandum.§.fi.& ℨ.de iureiurā.l. fi.

a ¶ *Offerendo.*& soluendo.

b ¶ *Nihil agit.*quantum ad liberationem.

Sine

a *Siue.*intelligas legem istam in appellatiuis nominibus dicendo: lego rem talem dandam à primo, & à secundo,tertio excepto. vel dixi dandam à primo.isto casu pro partibus hæreditariis tenētur. secus si propriis nominibus appellasset. nam tunc viriliter tenerētur. si verò ab omnibus excepto vno,vel ab omnibus nullo excepto,tūc non viriliter, sed pro partibus hæreditariis tenerentur. Accur.

b ¶ *Ab omnibus.* scilicet legatum esset.

c ¶ *Pro hæreditariis.* prout ad primum refertur,est contrà. ℨ. de lega.j.si ex toto. §. j. vbi in totum dicit eos teneri. Solu. voluntas testatoris hoc facit , vt sint plures rei insolidū, vel non:vt quia ibi hoc expressit , hîc non. vel ibi verbum dato , bis legitur. vt sit perfecta constructio. & ideo quis insolidum tenetur, sicut econtrà cuique debetur solidum si taliter pluribus esset legatum : vt C. de cadu. tollen.l.j.§. si verò non omnes. & ℨ. de leg.iij. l.coniunctim. secundū Azo. & eisdem modis solue:vt & ℨ.eo. l. eandem.in fin.j.respon.vel dic , quòd in l. si ex todixit testator ab illo vel ab illo:hîc verò copulatiuè. Item adhuc oppo. ad primum dictum:quia non pro hæreditariis,nec insolidū, sed quòd viriliter debeant, videtur:vt ℨ. de leg.j.turpia.§.fin.& l.si hæredes nominatim.quæ sunt contrà. Solu.secundum fo.ibi propriis nominibus damnauit hæredes : hîc appellatis.puta duos hæredes quos modo nominaui.arg.ℨ. tit.j. l. fi communis seruus ita.& ℨ.ad Trebel.l.nonnunquam.Accur.

1 Fl.partibus debitum.

2 Flor. deeſt. in totum.

Ex duobus.] CASVS. Tu & ego promisimus Stichum Caio.tu illū Stichum occidisti.an nihilominus ego tenear mortuo Sticho? Respon.quòd sic:quia factum tuum mihi nocet. hoc verum dicit glo. si sumus socij:aliàs non.Franc.

3 Fl.male:& dic q

4 Flo. tunc ſ. tra.

5 Flo. ibi non mora fuit

6 Bart. Ciendo.

d ¶ *Nocet.*Si socij sunt,aliàs non,secundum M.& Io. & sic non est cō tra.ℨ.de vſu.l.mora.in fin.quæ est contrà. Alij vt P.dicunt quòd hic in faciendo:quia seruum promissum occidit. ibi in non facere.cui ob.C.eo.l.fi.vbi de interpellatione dicit quòd nocet :sed ibi cum executione.Tertij,quòd interuenit hic factum : quia agnouit debitum:vt d.l.fi.C.eo.non autem mora.Quarti, quòd hic fideiusserat vnus pro altero. ibi non.

Vnus duo.] CASVS. Pulchra lex,& casus eius talis est. Tu & ego promisimus decem Titio.contingit,quòd tu propter aliquod delictum captus es , & deportatus. tu es liberatus ab obligatione. sed an ego liberer?Respon.quòd non.videbatur contrà:quia si soluisses, & esses liberatus,ego etiam liberatus essem.Sed hoc non obstat : quia aliud est per solutionem debiti liberari , quàm per aliquem alium modum eximi ab obligatione. posteà concludit dicens ex iis , quæ dixit, quòd si aliquis sit obligatus,& fideiussorem dederit, licet sibi interdictum sit aqua & igni , nihilominus fideiussor eius manet obligatus. Franc.

e ¶ *Obligatione.*quia deportatus est:vt in fi. l. idem si maximam cap. dimit.esset passus,vt alter non liberetur,& idem si minimam:vt ℨ.de capi.dimi.l.ij.§.hi.

f ¶ *Alter.*correus.

g ¶ *Non liberatur.*per deportationem. & dic ciuiliter secundum M.

h ¶ *Obligatione.*naturali. Azo.vel dic etiam ciuili.scilicet in altero.

i ¶ *Tenetur.*pro altero correo qui remanserat obligatus. & sic soluitur contra.infrà titul.ij.si debitori.vel solu.vt ibi,& facit infra de solu. l.fina.

¶ DE STIPVLATIONE SERVORVM.

Vm seruus.] CASVS. Sumus in tractatu de stipulatione seruorum.quæritur ergo à domino Iuliano quomodo cōcipiuntur stipulationes seruorum:& respondet, quòd non refert an seruus concipiat verba stipulationis in sua persona:vt dicendo, Mæui promittis mihi c.aureos?an verò cōcipiantur in persona domini sui,vt dicendo , Mæui promittis domino meo centum?an verò sine expressione personæ domini aut suæ stipulentur?cui promittis dare centū ? quia omnibus his casibus quæritur do-

XVII. Paulus lib.viij.ad Plautium.

Siue à certis personis hæredū nominatim legatum esset , siue ab omnibus excepto aliquo: Attilicinus , Sabinus , & Cassius pro hæreditariis portionibus in totum eos legatum debiturosaiūt: quia hæreditas in totum eos obligat. Idem est cùm omnes nominātur hæredes.

Factum unius ex reis debendi nocet alteri. Bartolus.

XVIII. Pomponius lib.v.ex Plautio.

Ex duobus reis eiusdem Stichi promittendi factis, alterius factum alteri quoque nocet.

Si persona unius ex reis debendi ab obligatione eximitur,alter remanens nō liberatur: & potest illi obligationi fideiussor accedere. Bartolus.

XIX. Idem lib.xxvij.ad Q.Mucium.

Cùm duo eandem pecuniam debent , si vnus capitis diminutione exemptus est obligatione , alter non liberatur. multum enim interest vtrùm res ipsa soluatur , an persona liberetur. Cùm persona liberatur manente obligatione , alter durat obligatus. & ideo si aqua & igni interdictum est alicui , fideiussor posteà ab eo datus tenetur.

† De aquæ & ignis interdictione pulchrè Bu. ℨ. de donati. inter vi. & vxor. l. pen.

Flo.interdictum est , alicuius fideiuss.

De stipulatione seruorum.

TITVLVS III.

I. Iulianus lib.ij.Digestorum.

Cùm seruus stipulatur, nihil interest , sibi an domino, an verò sine alterutra eorum adiectione dari stipuletur.

Stipulatio inutilis non tollit domino rei uē dicationem. Bart.

¶ *Si seruus tuus, qui mihi bona fide seruiebat , peculium habuit quod ad te pertinebat .* , & ego ex eo pecuniam Tirio credidero, numi tui manebunt . stipulando autem mihi seruus eandem pecuniam,nihil agit .vendicādo

1 Fl. stipulatur.

2 Fl.habuerit.

3 Fl.pertineat.

4 Flo.nihil agit.

chus stipulatur seruo Titij c. dare. certè ista stipulatio non valet : nec Titio actio quæritur ex stipulatu. ¶ *Communis seruus.*] Tu & ego habebamus Pāphilum seruū communē.hic seruus habebat peculium quod ad te pertinebat, ex quo seruus noster pecuniam alicui mutuauit. dicitur hîc quòd hæc pecunia tibi acquiritur , licet seruus noster nominatim mihi eam stipulatus fuerit: nec propter hanc stipulationem debitor liberabitur à te,tamen vterque nostrum habet actionem ad hanc pecuniam. ego quidem ex stipulatu : quia seruus mihi stipulatus est, tu verò habes actionem: quia pecunia tua est.vel runtamen si ego petam à debitore hanc pecuniam : ipse poterit me repellere doli mali exceptione.

1 Flo. stipulatur.

¶ *Quod meus seruus.* Habebā duos seruos, Stichum & Pamphilum. Stichus stipulatus est à Titio c. dari Pamphilo seruo meo. ista stipulatio valet., & mihi quæritur actio.Item seruus iste meus Stichus stipulatur seruo Titij c. dare. certè ista stipulatio non valet : nec Titio actio quæritur ex stipulatu. ¶ *Communis seruus.*] Tu & ego habebamus seruum communem,Stichum scilicet,iste Stichus sustinet vicē duorum seruorum : in tantum quòd si seruus meus stipuletur aliquid huic seruo communi Sticho,hæc stipulatio perinde habenda est , ac si seruus meus esset stipulatus seruo meo & tuo , non isti communi , sed aliis qui non sunt communes nobis,sed cuique nostrūm proprij. dicerēt ergo aliquis,ergo ista stipulatio facta seruo communi est pro parte vtilis,& pro parte inutilis,sicut superiori §. traditum est. Sed respon. quòd non est inutilis pro parte,imò totum acquiritur mihi : quia seruus communis est talis naturæ , quòd quando per ipsum vni domino potest acquiri,alteri non potest , perinde habeatur ac si seruus esset vnius solius domini cui acquiritur.

2 Fl.habuerit.

3 Fl.pertineat.

4 Flo.nihil acquiret.

¶ *Si fructuarius.*] Habeo vsumfructum in seruo Sticho,cuius proprietas est Titij.à Lomio vicino iste Stichus stipulatur mihi, vel proprietario Titio c.aureos.quæritur an proprietarius petere possit? Distinguitur.aut stipulatus est ex re fructuarij, & non potest proprietarius petere.aut stipulatur ex alia re,& tunc proprietarius petere potest. Sed & si promissor soluat fructuario,liberabitur. ¶ *Cùm seruus.*] Textus ponit casum in terminis,quem vide.Franc.Accur.

b Scribent. vbique de ista gl. excla mant valde & reputant ſing. ad hoc q ſtip. nullo modo valet, & nulli acquiritur actio ex ea ſi stipulantis nō interest.

k ¶ *Cùm seruus.*proprius non communis,vel in quo quis habet ius.

l ¶ *Nihil interest.*scilicet regulariter.nam semper domino quærit : vt ℨ.eo.siue mihi.& sic ℨ.de verb.oblig.stipulatio ista. §. si quis ita stipul. hoc tamen fallit quando se stipulatur:vt ℨ.eo.l.ij. & l.si seruus communis Mæuij.§.j.item in stipulatione operarum:vt ℨ.eo.l.antepen.item in alio:vt ℨ.eo.l.si seruus communis Mæuij.§.ij.item in quarto:vt instit.e. §.sed cùm factum,sed in procuratore distinguit Ioan. vtrum domino? & non valet,nisi sua interſit ,sicut & si cuilibet alij stipuletur. an sibi stipuletur,licet nomine domini,& tunc acquirit vtilem domino in ea sibus quos not.instit.de iuutil.stipul.§.ei qui.secus in tutore & curatore & actore municipum.nam vtiles quærunt cuicunque stipulentur.vt ℨ.de consti.pecu.l.eum.§.Iulianus.& §.si actori.Accur.

m ¶ *Pertinebat.*ex aduentitia causſa prouenies,Ioan.quo ad me.quasi dicat,non ex re mea,vel opera serui quæsitum.

n ¶ *Manebunt.* nec est mutuum nisi reconcilietur modis consuetis. & Ioan.non tamen stipulatione. vt subiicit.

o ¶ *Nihil agit.*quia non ex re mea,vel opera sua:vt ℨ.de acquiren. rerum domi.acquiritur.§.nō solùm.& facit ℨ.de vsufruct. sed & si quis. §.quæstionis.sed contra.j.eod.si vsufru.in fi.sed ibi expones.Item contrà.C.si certum peta.l.ij.vbi ſtipu.reconciliat mutuum , sed ibi idē qui numerauit, sibi ſtipulatus est.

p ¶ *Vendicando.*rei vendicatione,si extat si consumpta est , tu condicis secundum quosdam.sed tutius imò ego. vt ℨ. si certum petat. nam & si fur. Accursius..

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Ad te solum.* quod quandoque contingit: vt ff. de pec. l. quis ergo.
b ¶ *Dederit.* nomine tuo, aliàs acquirit vtrique, licet per conditionē sine causſa vel alia actione reddatur: vt ff. eod. si ex re. §. j. & l. pen.
c ¶ *Non liberabit.* quia conditionē tuā deteriorē non potuit facere.
d ¶ *Exceptione.* ne bis idem exigatur. sed certè imò magis ego stipulator debeo admitti: vt ff. de noua. l. si ita. §. fin. & l. sequen. quæ sunt contrà. sed ibi qui numerabit, & stipulatur sibi vbi distinguitur, in continenti, vel ex intervallo. hic alterius nomine numerat, & alteri stipulatur: & alteri, nō sibi numeranti.
e ¶ *Stipulatur.* ab extraneo.
f ¶ *Stipuletur.* seruus meus repete. Azo.
g ¶ *Vt altera.* prima. vt ff. eo. siue. Accur.
h ¶ *Altera.* scilicet secunda: vt ff. eod. seruus alienus. & ff. titu. ij. stipulatio ista. §. alteri.
i ¶ *Communis seruus.* sub. quo ad quid, & quo ad quid non: vt in hoc §. patet. sed in libero vix hoc inuenitur: vt supra de pact. l. si plures. quæ est ar. contrà. reperitur tamen quandoque: vt ff. de adopt. l. iij. & iiij.

5 Flo. deest, ab eo.

σ Flor. item quod.

ADDITIO. Pro solut. distingue secundū Bart. fic, quòd quandoque habetur respectus ad substantiam personæ: & tunc tantum potest sustinere personam vnius: vt l. si plures. ff. de pact. aut habetur respectus ad officium: & tunc aut sunt officia repugnantia, & non potest vicem plurium personarum sustinere: vt l. si quis. de postul. & l. nemo. de assess. aut non sunt officia repugnantia, & potest: vt l. ij. ff. de adopt.

7 Flor. deest, tamen.

8 Flor. deest, alteram.

9 Fl. quod alter.

10 Flor. alter non.

k ¶ *Stipulatus fuerit.* ab extraneo. Accur.
l ¶ *Mei serui.* Et hæc est vtilis: vt l. proxim.
m ¶ *Tui serui.* & hæc est inutilis: vt supra pro xi. §.
n ¶ *Neque tamen.* licet quò ad prædicta vicem duorum sustineat: non tamen quo ad omnia: vt subiicit.
o ¶ *Facultatem.* Not. ergo regulam hanc: vt hic, & ff. eod. proinde. §. final. & l. sequent. & supra de auth. tu. fi communis. Sed contrà huic §. in l. proinde. §. si seruus. in princ. ff. eo. Solu. hic ab extraneo ibi ab vno dominorum stipulatur.
p ¶ *Vel proprietario.* alternatiuè. nam nominatim etiam ex re fructuarij potest proprietario stipulari: vt ff. eo. seruum fructuarium. licet reddatur per condi. sine causſa: vt ff. eo. l. penult.
q ¶ *Ex re fructuarij.* idem si ex opera, cum operæ ex re esse videātur. vt ff. de acquir. rer. do. l. qui bona. in princ.
r ¶ *Inutilis est stipulatio.* propter incertitudinem, & omnino: vt ff. eod. item si seruus. §. fin. & quatuor seq. & ff. de sol. qui res. §. si seruus. Alij dicunt inutilem in persona proprietarij. sed quantum ad vsumfr. tenet vt probatur per finem huius §. & in totum tenet: sed tunc contra. sunt dictæ leges. ff. eo. Sol. ibi nō ex re domini alicuius. hic ex re fructuarij.
s ¶ *Acquirere non potuisset.* aliàs est non potuisset, & tunc plana. aliàs deest. & tunc potuisset, scilicet aliàs, non autem hoc casu. vel potuisset, id est possibile est, scilicet si nominatim ex re fructuarij stipularetur proprietario: vt d. l. ff. eod. seruū fructuarium. sed si esset aliunde stipulatus proprietarius, peteret: vt subiicit, & ff. eo. si ex re. Accursius.

ergo eam pecuniam ab eo⁵ tu consequi poteris.

Stipulatio facta uni, non tollit certi conditionem ex mutuo alteri acquisitam. Bart.

2 ¶ Si seruus communis meus & tuus ex peculio quod ad te solū a pertinebat, mutuam pecuniam dederit b, obligationem tibi acquiret: & si eandem mihi nominatim stipulatus fuerit, debitorem à te non liberabit c: sed vterque non-[20] strūm habebit actionem. ego ex stipulatu, tu quòd pecunia tua numerata sit: debitor tamen me doli mali exceptione d summouere poterit.

3 ¶ Quod meus seruus meo seruo dari stipulatur e, id perinde haberi debet, ac si mihi stipuletur f. Item si quid[6] tuo seruo stipulatur, perinde est ac si tibi stipulatus esset: vt altera g stipulatio obligationem pariat, altera h nullius momenti sit.

Quod uni ex dominis non acquiritur, alteri insolidum quæri potest. Bart.

4 ¶ Communis seruus i, duorum seruorum personam sustinet. idcirco si proprius meus seruus communi meo & tuo seruo stipulatus fuerit k, idem iuris erit in hac vna conceptione verborum, quod futurum esset, si separatim duæ stipulationes conceptæ fuissent, altera[50] in personam mei serui l, altera in personam tui serui m, neque tamen[7] n existimare debemus dimidiam partem tantùm mihi acquiri, alterā[8] partem nullius esse momenti, quia persona serui communis eius conditionis est, vt in eo qđ alteri[9] ex dominis potest acquirere, alteri[10] non potest, perinde habeatur, ac si eius solius esset, cui ac quirendi facultatem o habet.

Alternatiua inter personas quibus æqualiter potest quæri, utilitas stipulationem, sed si alteri tantùm quæri potest, alius habebitur ut adiectus. Bartolus.

5 ¶ Si fructuarius seruus stipulatus esset fructuario vel proprietario p: si quidem ex re fructuarij q stipulatus esset, inutilis est stipulatio r: quia vtrique ex re fructuarij actionem acquirere s non[11] potuisset. sed si aliūde[12] t stipulatus fuisset, proprietariū petere posse. sed[13] &si, pmissor fructuario soluisset v, liberatur.

Si stipulatio principalis confertur in personam unius, pœnalis in personam alterius, prima per pœnalem non nouatur ipso iure, sed ope exceptionis perimitur. Bart.

6 ¶ Cùm seruus communis Titij, & Mæuij stipulatur in hunc modum, *x. Calendis Titio dare spondes? & si x. Calendis Titio non dederis, tunc Mæuio xx. dare spondes?* duæ stipulationes esse videntur. sed si Calendis x. data non fuerint, vterque x dominus ex stipulatu agere poterit y: sed in secunda obligatione Mæuio commissa[14], Titius excepti-[40]one z doli mali[15] submouebitur.

Inter eum qui sibi stipulatur, & rem in stipulationem deductam, debet esse diuersitas. Bartolus.

11. Vlpianus lib. iiij. ad Sabinum.

SEruus communis ipse sibi stipulari non potest a, quamuis constet[1] eum se stipulari domino posse b. Non enim se domino acquirit, sed de se obligationem facit[2].

III. Idem lib. v. ad Sabinum.

SI seruus reipublicæ, vel municipij, vel coloniæ, stipuletur, puto valere c stipulationem.

Generaliter promissio refertur etiam ad eum cui postea specialiter est promissa. Bart.

IIII. Idem lib. xxj. ad Sabinum.

SI seruus communis sibi & vni ex dominis stipuletur, perinde est ac si omnibus dominis, & quil. l. liber homo. at dari videtur quod fit accipientis: vt infr. de ac. §. appellamus. multo minùs ergo seruus potest sibi dari, vel soli vel acquiri. & sic est hic ratio ciuilis: quia seruus nil habet. & ad hoc C. si seruus ex. l. j. in princ. Si verò alicui res dari potest: licet non etiam facto libero vt in seruitute ad fundum domini: valet stipulatio: vt ff. eo. si seruus communis meus. sed non legatum: vt ff. de seruit. leg. l. & si maxi me. & facit ff. eo. si seruus communis Mæuij. §. j.

t ¶ *Si aliunde.* quod non esset ex re fructuarij.
v ¶ *Soluisset.* scilicet quod aliunde est stipulatus. & sic ad proximum dictum refertur, in quo est quasi adiectus: vt & ff. eod. si ex re. vel dic quò ad primum. & sic colliges primo casu, quòd tenuit stipu. quo ad fructuarium: vt modò notaui.

x ¶ *Vterque.* Sed quare prima non quæritur vtrique sicut secunda? Respondeo, quia secunda videretur acquiri tā rūm Titio, quia descendit ex prima. econtrà quòd tantū Mæuio vt puta nominato. sic ergo nec mihi, nec tibi, sed diuiditur de ri-[11] *Flor. non deest.* gore.

y ¶ *Poterit.* vnus ad de[12] *Flor. simil.* cem, & alter ad vigin- *Flo. deest.* ti. & hoc de stricto iure. sed reiecus de æquitate vt subiicit.

z ¶ *Exceptione.* nō autem ipso iure. & hoc ideo, quia in persona dominorum conceptæ fuerunt stipula. alioquin ipso iure prior esset nouata: vt in contrario. ff. de act. & obli. obligationum ferè. §. fin. quia seruus non habet ius nouandi, cùm domini condi. deteriorē faceret: vt ff. de reg. iur. melior.

a SErvus cōmunis. *Non potest.* dicēdo vni dominorum, *pmittis* me mihi? sed si *promittis* me alij domi[13] *Flo. male deest.*

14 Fl. promiss.

15 Flo. male

I Seruus.] CASVS. Respublica alicuius ciuitatis, municipij, vel coloniæ: si habeat seruum communem, ille seruus potest stipulando acquirere reipub. municipio vel coloniæ. Franc.

c ¶ *Valere.* licet ipsa vniuersitas non facilè stipuletur: quia non facilè consentit: vt ff. de acquiren. poss. l. j. §. fin. & l. sequen. & hic erat hæc dubitatio.

SI seruus.] CASVS. Tu & ego habemus seruum communem Stichum, iste seruus stipulatur sibi, & tibi nominatim. certè perinde est, ac si omnibus dominis & vni nominatim stipuletur, quasi si seruus

uus sic dixisset, promittis dominis meis c. & Titio nominatim. & hoc est cōmodum eius, cui nominatim stipulatur: quia tres partes habebit eius, quod deductum est in stipulationem. alter autē dominus tantum quartam partem habebit. vide glo. super verbo, dodrans. Franc.

a ¶ *Titio.* nominatim. Accur.
b ¶ *Mæuio.* fine nomine.

1 Colligit Bald. p. ge neralis pro missio refer tur ad specialē. posteā desiscerā. quod limita tur nisi specialis illud, quod re- stringat effectū. sic ff. de iure fisci. l. ij. §. fin. & l. penult. & C. de fi scom.

c ¶ *Dodrans.* aliàs dest Titio: sed subaudi. Respondeo, quia secunda habet enim Titius dimidiam ratim tanquā nominatus. Item dimidiā alterius dimidiæ: quia est vnus de duobus dominis. & idem in superiori casu quantū ad sibi & Titio. Sed cō bi, sed diuiditur de rigore.

d ¶ *Debeatur.* in vtroque casu, cùm idem sit.

SEruus communis.] CASVS. Quæritur à domino iurisconsul. qualiter seruus communis cēsetur esse duorum dominorū, & pro quibus partibus? Respondet iurisconsul. quòd seruus communis centetur esse communis duorum pro partibus indiuisis: nō quòd quilibet dominus possit dicere seruum suum totum. quæ tamē partes magis istelle quam sensu percipi possunt. & ideo si seruus communis stipulatur dominis suis, concurrūt in æquales partes rei, quæ deducta est in stipulationem. ¶ *Licet autem.* Item seruus communis Titij & Mæuij potest vni dominorū soli acquirere, nominatim ei stipulādo sic, promittis Titio domino meo? vel rem aliquā per traditionē accipere nominatim vni dominorum, tamen vnus dominus iussit eum stipulari sibi, an illi soli quæritur? Respō. q. sic. l. sequen. continua cū ista. Fran.

e ¶ *Acquirit.* vt ff. l. proxi. Accursius.

f ¶ *Omnibus.* vt ff. depositi. l. j. §. fi duorum. & ff. l. proinde. & ff. de acquiren. rerum do. communis seruus. & hoc nisi propria nomina dominorum ponat, quod dic, vt not. ff. eo. l. si communis seruus ita stipuletur. item fallit quod hic dicit, quando vni tantum potest quæri: vt ff. l. j. §. communis. in fi. §. & pro socio. l. verum. §. fi seruo.

g ¶ *Habent.* Scilicet acquirit.
h ¶ *Licet.* id est licitum est.
i ¶ *Ei.* scilicet seruo.
k ¶ *Iussu.* sed vbi vnus iussit, & alium nominat, si res pertinet ad iubentem, ei quærit, si ad nominatum, ei quærit, si ad neutrum, præualet nominatio: vt C. per quas perso. l. si duo. secundum Io. vel dic secundum. Azo. vt ibi no. Accur.

l ¶ *Dominorum.* scilicet stipuletur, & simpliciter.

PFilius.] CASVS. Ita ex continuatur ad superiores duas pro simas, vbi dicebatur quòd serui acquirunt dominis, si iusserint stipulari: in hac ponit alia exempla, quæ clara sunt in textu. ¶ *Si seruus communis.* Quatuor erant, qui habebant seruum communem, Titium, Mæuium, Seium, & Sempronium, & sunt æquales in portionibus. iste vni † ex his stipuletur: veluti Titio a & Mæuio b, & Titio: & tunc probabile est, vt Titio dodrans c, Mæuio quadrans debeatur d.

Ex stipulatione serui communis acquirit dominus pro parte dominica: nisi fuerit unus nominatus uel iubens. idem in aliis acquisitionibus. Bartolus.

v. Idem lib. xlviij. ad Sabinum.

SEruus communis sic omnium est, non quasi singulorum totus, sed pro partibus vtique indiuisis, vt intellectu magis partes habeant, quàm corpore. & ideo si quid stipulatur, vel qua[1] alia ratione acquirit e, omnibus f pro parte, qua dominium in eo habent g, acquirit. ¶ Licet h autem ei[2] i nominatim alicui ex dominis stipulari, vel traditam accipere rem, vt ei soli acquirat. ¶ Sed si non vni[3] domino nominatim stipuletur, sed iussu k vnius dominorum l: hoc iure vtimur, vt soli ei acquirat, cuius iussu stipulatus est.

VI. Pomponius lib. xxvj. ad Sabinum.

OFfilius m rectè dicebat, & per traditionem accipiendo, & n deponēdo, cōmodandóque posse ei soli acquiri qui iussit. quæ sententia[2] Cassij & Sabini dicitur.

VII. Vlpianus lib. xlviij. ad Sabinum.

PRoinde, & si quatuor fortè dominos habuit[1], & duorum iussu stipulatus o sit, iis solis acquiret, qui iusserunt. magisque est vt non æqualiter, sed pro portione dominica totum p eis acquiratur. Idem puto, & si nominatim eis stipulatus proponatur. nam & si q omnium iussu stipulatus sit, vel omnibus nominatim[q] r: non dubitaremus omnibus pro dominicis eum portionibus[r] s, non pro virilibus acquirere.

Qui stipulatur ab uno ex dominis, si alteri nominatim, uel iubenti, nullet stipulatio in totum, uel pro portionibus dominicis aliorum. Bartolus.

1 ¶ Si seruus communis ab vno ex sociis stipulatus sit, si quidem nominatim alteri socio ei soli t debetur. sinautem sine vlla adiectione t purè stipulatus sit, reliquas partes seruus[2] cæteris omnibus sociis præter eam v partem, ex qua x promissor dominus esset, acquiret. Sed & 3 si iussu vnius socij y stipulatus esset[4]: idem est, quod esset, si ei eidem[5] socio vel z nominatim dari stipulatus esset.

Quod uni non potest quæri, quæritur alteri cui potest. Bart.

¶ Interdum etiam si neque iussu, neque nominatim alteri ex dominis stipuletur, ei tamen soli acquirere a eū, Iuliano placuit: vt putà, si quid fortè stipuletur, quod vtri-

Sed pone tres esse dominos, vnus habet in seruo tertiam, alius quartā: & alius sextam. cùm hæc omnia non faciant totum, ergo non totum acquiritur. sed dic totū, scilicet quòd acquirit. hoc autē esse potuit, si alter dominus habuerat pro derelicto, vel decesserat sine hærede, nec erat adhuc capta ea pars.

p ¶ *Nam & si.* bene dico nisi nominatim. nam &c. & sic est argum. de toto ad partem: vt no. ff. de vsur. l. qui scit. in prin. Accursius.

Argumentū de toto ad partem an procedat, & an de parte ad totum.

q ¶ *Nominatim.* id est expressimitta, scilicet omnibus dominis meis, vel etiam expressis nominibus propriis. ita tamen quòd præcedant appellatiua. nisi sic exponeres, esset contrà ff. eo. si communis seruus ita. in princ.

r ¶ *Portionibus.* scilicet dominicis.

s ¶ *Ei soli.* si nominato: vt & ff. de vsufru. sed si quis. §. seruus fruct. & ff. de accep. l. an inutilis. §. seruus communis. versi. accepto.

t ¶ *Vlla adiectione.* scilicet domini.

v ¶ *Præter eam.* id est quotam: puta dimidiam, vel tertiam. Accur.

x ¶ *Ex qua.* id est quota secundum Io. vel dic ex qua facere simplicē relationem, vt partem ad rem acquisitam: & qua ad partem serui refertur. nam quam partem habeat in seruo, eandem in re promissa retinet, stipulatione quantum ad eam partem habita pro nulla. sed videtur, quòd vni acquiri non possit, vt totum aliis quæratur: vt ff. eod. l. ité si seruus. ij. respon. sed illud de his quæ acquiruntur, hic non quæritur pro parte promittētis. vel retētio habetur loco acquisitionis. & sic non obst. item contrà. ff. eo. pro socio. l. verum. §. si communi seruo. Sed aliud in legato relicto seruo communi ab vno ex dominis: cùm liberalitas largè interpretanda sit, quàm hic in stipulatione quæ non est ex causſa liberalitatis. vel ibi contemplatione socij reliquit. & eodem modo sol. ff. de condit. & demonst. l. qui hæredi. §. fi. & ad le. Falci. l. Plautius. vel plenè dic, vt in d. l. verum. pro socio.

y ¶ *Socij.* vt j. respon. huius §.

z ¶ *Vel.* pro etiam.

a ¶ *Acquirere.* imò nulli: vt ff. de ser. leg. l. & si. maximè testamenti factio. sed aliud in legato, quod seruo relicto ita demū valet, si eo facto libero posset valere: vt supra de legat. ij. debitor. §. fi. sed ei libero, cùm non haberet fundū, nō posset ei seruitus legari vel acquiri & fi. nouum.

1 Fl. iis seruus cæteris socijs.
3 Flo. sed si.
4 Flo. est.
5 Fl. eidem illi socio nomina tim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eit infrà eodem, si communis seruus.

a ¶ *Tem si alter. Seruo.* scilicet communi. & facit ff. ti. j. l. si id quod, & quod ibi nota. Accur.

b ¶ *Tem si seruus. Stipulatus fuerit.* vel sibi, vel impersonaliter. de aliis enim sequitur. & dic ab extraneo. aliàs confunderetur pro parte: vt & ff. l. proinde.

§. si seruus communis, Io. & facit in titu. eod. in fin.

c ¶ *Ei soli.* scilicet dari.

d ¶ *Stichum.* qui erat Titij.

e ¶ *Pertinet.* vt & ff. eod. l. j. §. communis. sed contrà. ff. eodem, proinde. §. si seruus cõmunis. ij. resp. Sol. ibi.

f ¶ *Sed & si cùm.* tractat hic §. quando seruus duorũ, vel plurium stipulatur incertum, vel incerto modo.

g ¶ *Consistat.* id est valeat.

h ¶ *Inutilem.* omnino. & est ratio, vt infra l. proxi. & l. seq. in fin. & l. nam. & ff. eo. si seruus communis ita. sed contrà. ff. co. l. j. §. pen. Solu. vt ibi. Item contrà. ff. de fideiuss. l. fideiussor obligari. in princ. sed ibi valet accessoria ratione principalis validæ cui adhæret.

i ¶ *Scripsit.* & bene. Accursius.

k *Sed & si ita. Ac quisierit.* & sic fieri solutionẽ noluit.

l ¶ *Inutilis.* Not. ratione incertitudinis neutrum valet. sic & supra de testa. tute. l. duo. & de manu. testa. cùm ex pluribus. sed non videtur bene adduci: quia hic nulla est stipulatio propter incertitudinẽ, sed ibi dico, quòd tenet datio tutoris & legatum: vt patet suprà, de lega. ij. si quis seruum. §. si inter. & de condi. & demon. falsa.

m ¶ *Existimanda est.* quia non apparet cui acquiratur stipulatio, nec cui fieret solutio: & hoc ratione incertitudinis rerum.

1 Flor. deest, sed &.

2 Flor. deest, sed ita.

3 Flor. deest, sed &.

4 Fl. deest, sic.

5 Flor. deest, id est.

1 Flor. sibi.

2 Flor. dari.

que acquiri non potest, veluti si seruiturem ad fundum Cornelianum stipulatus est, qui fundus Sẽpronij erat, id est, alterius ex dominis, ei soli acquirit.

VIII. Gaius lib. singul. de Casibus.

ITem, si alter ex dominis vxorẽ ductурus sit, & huic seruo dos promittatur.

IX. Vlpianus lib. xlviij. ad Sabinum.

ITem, si seruus duorum Titij & Mæuij, hominem qui Titij erat, stipulatus fuerit, ei soli acquirit, cuius non fuit. Sed si stipulatus sit Stichum, sic, *Et Mæuio & Titio dare spondes?* totum eum Mæuio acquirit. quod enim alteri ex dominis acquirere non potest, id ad eum, qui ad obligationem admittitur, pertinet.

Qui stipulatur pluribus dominis, quibus æqualiter potest quæri alternatiuè, inutiliter stipulatur: secus si sibi primò: quia tunc domini ut adiecti habentur. idem si uni quærinon possit: quia habebitur ut adiectus. Hoc dicit cum quatuor legibus sequen. Bart.

1 ¶ Sed & si cùm duos dominos seruus haberet, stipulatus fuerit illi, aut illi dominis suis, quæsitum est, an sic consistat stipulatio? Cassius inutilem esse stipulationem scripsit: & Iulianus Cassij sententiam probat, eóque iure vtimur.

X. Iulianus lib. lij. Digestorum.

SEd & si ita stipuletur, *Titio x. aut Mæuio fundum dare spondes?* quia incertum est, vtri eorum acquisierit actionem, idcirco inutilis stipulatio existimanda est.

XI. Vlpianus lib. xlviij. ad Sabinum.

SEd si sibi aut Primo, aut Secũdo dominis suis stipulatus adhuc videtur idem, vt vel vni eorum totum possit solui, vt liberetur ab vtroque. & hoc cùm posuit sibi. sed j. proxi. respõ. nõ apposuit sibi.

x ¶ *Mihi.* aliàs nihil.

y ¶ *Aut Titio.* quo casu potest solui Titio: vt ff. de verb. oblig. l. fin. §. cùm mihi. Accursius.

z ¶ *Dominis.* scilicet stipulatur seruus non adiecto sibi.

a ¶ *Non consistit.* vllo modo etiam quo ad solut. vt hic, & ff. eod. item si seruus. in fi. Accursius.

b *Nam cum vter que Capax.* id est vterque ponitur vt ei quæratur obligatio, alternatiuè tamen. Azo.

1 Flor. deest, dixit.

1 Fl. deest, nec mint.

2 Fl. omni. 3 Fl. deest, &.

c ¶ *Adiectus.* adiectus enim non est capax obligationis, i. non ponitur, vt ei quæratur stipulatio. Accur.

d ¶ *Possit.* magis vnus, quàm alius. & sic non apparet quis sit adiectus, cùm non appareat quis sit principalis. sed vbi alter duntaxat obligationis capax esset, tenet sub alternatione facta stipulatio: vt infra de fide. l. fideiussor. Accur.

3 Flo. ergo stipulatio est in cuius fa.

e *Vm enim. Ad hic.* Græcum: cuius sensus est, id est cùm stipulatus est Primo aut Secundo, non adiecto sibi.

f ¶ *Corrumpit.* ff. alternatio.

1 Flo. corr.

Seruus meus.] CASVS *stat.* Quidam fur fubtraxit mihi seruum meum Stichũ. hic Stichus cum apud furem esset, stipulatus est ipsi furi, certe nulla quæritur actio furi: quia eo tempore non fuit apud dominum suum seruus. an autem ego dominus serui possim agere ex hac stipulatione? Respon. quòd non. Si verò iste seruus esset stipulatus nõ facta mentione furis, nec dominj, sed imperſonaliter: vt dicit gloss. mihi domino acquiritur actio. Sed ponamus, quòd iste seruus fic imperſonaliter ſtipulatus ſit ex re furis, & ſic dominus habuit, quod ſtipulatus fuit ſeruus: an fur poſſit hoc repetere à domino ſerui actione mandati de peculio? Reſpon. quòd non, imò remanet apud dominum. Franc.

Locũ habet ſtat.

1 Locũ habet ſtipul. ſeruus.

1 Flor. habet.

g ¶ *Non seruiret.* ſecundum hunc ordinem literæ non eſt neceſſaria gloſ. quæ incipit, alij habent, ſed ſi habes, quia &c. iuxta primum reſpon. ſcilicet Sab. quia &c. & tunc ſic. Accur.

g ¶ *Non seruiret.* alij habent mihi, & tunc dic, q̃ iſtud ſtatim probat non eſſe: quaſi dicat, mala eſt ratio. quia & ſi mihi domino ſeruiat, non tamen furi acquiritur ex tali ſtipul. vt & ff. eo. l. ſeruus alienus. Vt ergo ſit bona ratio, dic eum ſtipulatum furi his verbis, promittis ei cui ſeruiat. ſed ratio? & ſic per conſequentiam ſtipulatus eſt furi, cùm ei ſeruiat. ſed ratio nemen ei non acquirit, cùm ſit malæ fidei poſſeſſor, nec domino, vt ſubiicit. nec dicit. & ff. de acquir. poſſ. l. j. §. ſed per eum. vel ſecundum R. dic etiam ratione iſta ex qua videbatur. quia enim non mihi ſed furi ſeruiebat: & ab ipſo non à me poſſidebatur, ei ſtipulari poſſe credebatur: quod hic remouet. & ſecundum hoc eſt ratio remotiua, & eſt hæc eadem cum prima. alij habent ei. & tũc ei non ſeruiret, ſcilicet ſic vt ei poſſit quæ rere: quia non bona fide. vt in d. l. de acquir. poſſ.

h ¶ *Stipulatus est.* impersonaliter.

i ¶ *Mandati.* de pecu. cùm forte ex re furis ſit ſtipulatus, ſicut ſi vſufru ctuarius ſtipula. domino ex re fructuarij, acquirit domino: ſed conductione ſine cauſſa reddit fructuario. ſed hîc ſecus ſecundum Ioan. Sijue

Siue mihi.] CASVS eruus meus qualiter cunque ſtipuletur ſiue dicendo, promittis domino meo? ſiue, promittis mihi? ſiue, promittis ſeruo domini mei, ſiue tantum, promittis dare? ſemper mihi acquirit ſeruus meus. Franc.

a ¶ *Siue.* facit ff. eo. l. j. in princ. & quod ibi no.

Seruus hæreditarius.] CASVS. Mortuus eſt Titius, qui hæredem ſuum fecit Mæuium. erat autẽ in Titij hæreditate ſeruus quidam. iſte ſeruus nondum adita hæreditate ſtipulatus eſt futuro hæredi Mæuio. an talis ſtipulatio valeat: Reſpon. quòd non. Franc.

1 Flor. deest, locum.

b ¶ *Nominatim.* puta Titio: & ſic non valet, cùm quaſi extraneo ſtipularetur: vt j. e. ſi ſeruus alienus. ſecus ſi appellatiuo tantũ: vt j. eo. l. ſi ex re. §. fina. quæ eſt contrà. ſed ſecus, ſi neque proprium neque appellatiuum, ſed ſimpliciter: vt j. eod. ſi ſeruus hæreditarius. & ff. de pact. ſi vnus. in fin. quia his caſibus valet. Alij dicunt, quòd hæc corrigitur per l. ſi ex re. quod non placet.

Si communis ſeruus.] CASVS. Habebamus tu & ego ſeruum communem, & ego habebam fundum iuxta fundum Titij: tu verò ibi nullum fundũ habebas. ſtipulatus eſt ſeruus noſter communis à Titio actum, vel iter per fundum ſuum ad meum, ſine expreſſione nominis mei vel tui. iſta ſeruitus itineris, vel actus ſoli mihi potuit acquiri, non tibi, cùm nullum ibi fundum habeas. quòd ſi tu etiam ibi fundum habeas, acquiritur etiam tibi inſolidum, & mihi inſolidum ſeruitus. Franciſcus.

c ¶ *Adiectus.* adiectus non eſt capax obligationis, vt ei quæratur ſtipulatio. Azo. ad hoc quòd non prius fit hæreditas, facit in fi. huius §. & ff. ad leg. Falcid. ſi filius fam. & arg. ff. de opt. leg. l. ſi Eros. vel dic nondum eſſe ſcilicet eius hæredis.

2 Fl. deest, dixit.

3 Flo. omni. 4 Fl. deest, &.

d ¶ *Fundum habeas.* vel eundem communem mecum. vt ff. de ſer. vrb. prædio. ſi vnus. vel alium tuum proprium. Accur.

e ¶ *Quoque.* alias mihi, aliàs tibi. & in idem recidit. & quod dicit in ſolidum, ideo quia non poteſt diuidi: vt ff. de verbo. obliga. l. ij. circa princ. ſed contrà huic. l. ff. de ſerui. leg. l. & ſi maximè. ſecus in relicto ſeruatur. nec immeritò: cùm in multis inueniatur aliud ſtatutum in pro miſſis, & aliud inueniatur in relictis ſecundum Azo. & adde rationem vt dixi ff. eo. proinde. in fin.

5 Flo. ergo stipulatio est in cuius fa.

Si seruus communis.] CASVS Filiuſfamiliàs miles defunctus inſtituit hæredem, qui non adiuit hæreditatem, erat autem ſeruus cõmunis ipſius filiuſfamil. & Titij: qui ſeruus ſtipulatus eſt dominis ſuis: quæritur, cui acquiratur ex hac ſtipulatione? Reſpon. quòd ſoli Titio. nã ſeruus eſt hæreditarius, nec poteſt hæreditati filiuſfamil. mortui quæri: quia nondum cenſetur eſſe alicuius quandiu non eſt adita. nec poteſt quæri ei, qui dicitur hæres eſſe: quia nõ ſtatim poſtquàm inſtitutus eſt, cenſetur hæres. nam illud priuilegium teſtandi quod conceſſit principes filiuſfamil. militibus, non habet vigorem donec teſtamentum ſit confirmatum per additionem hæredis. ¶ *Si seruus Titij.*] Titius & Mæuius habebant ſeruum communem Stichum: iſte Stichus ſtipulatus eſt à Mæuio hoc modo, promittis mihi partem quã habes in me? an talis ſtipulatio valeat? Reſpõ. q̃ non. Si autem dicat ſic, promittis Titio domino meo partẽ quã habes in me: talis ſtipulatio valet. Sin autem ſimpliciter ſtipuletur ſine adiectione perſonarũ. ſicuti, promittis partem quã in me habes dare? certè talis ſtipulatio valet: quia eſt cõcepta ſine vitio: & ideo ſequitur eum in cuius perſona valere poteſt. *Seruus capto.*] Paterfamiliàs quidam nõ bonus armiger, ſed ex his qui faciliter abſq; impulſu de equo ſuo cadũt: hic captus eſt ab hoſtibus relictis domi filio & ſeruo ſuo. iſte ſeruus eſt ſtipulatus domino ſuo dece: cui acquiritur hæc ſtipulatio? & videtur, quòd ad hæredẽ ipſius captiui pertineat: quia cùm ſeruus ſimpliciter ſtipulatur, vel aliquid ab alio accepe

XV. Florentinus lib. vij. Inſtitutionum.

SIue mihi, ſiue ſibi, ſiue conſeruo ſuo, ſiue impersonaliter dari ſeruus meus ſtipuletur, mihi acquiret.

XVI. Paulus lib. iiij. Regularum.

SEruus hæreditarius futuro hæredi decem nominatim dari ſtipulatus, nihil agit: quia ſtipulationis tempore hæres dominus eius non fuit.

Ex stipulatione serui acquiritur ei domino cui potest, ſi ſtipuletur indiuiduum, quæritur cuilibet inſolidum.

XVII. Pomponius lib. ix. ad Sabinum.

SI communis ſeruus meus & tuus viam, vel iter vel actũ ſtipuletur ſine adiectione nominis noſtri, cùm ego ſolus vicinum fundum habeam, ſoli mihi eam acquirit. quòd & ſi tu fundum habeas, tibi quoque inſolidum ſeruitus acquiritur.

Mortuo uno ex dominis ſine hærede, uel hæreditate non adita, ex ſtipulatione serui quæritur inſolidum ſuperuenti domino. Bartolus.

XVIII. Papinianus lib. xxvij. Quæſtionũ.

SI ſeruus communis Mæuij & caſtrenſis peculij, defuncto filiofamiliàs milite, antè quàm adeat inſtitutus hæreditatem, ſtipuletur: ſocio, qui ſolus interim dominus inuenitur, tota ſtipulatio quæretur. quoniam partem

non facit hæreditas eius, quæ nondum eſt. Non enim ſi quis hæredem exiſtere filiofamiliàs dixerit, ſtatim & hæreditatem eius iam eſſe conſequẽs erit: cùm beneficium principalium conſtitutionum in eo locum habeat vt filiusfamil. de peculio teſtari poſſit: quod priuilegium ceſſat priùs, quàm teſtamentum additione fuerit confirmatum.

1 ¶ Si ſeruus Titij & Mæuij partem, quæ Mæuij eſt, ſibi dari ſtipuletur, nulla ſtipulatio eſt, cùm ſi Titio dari ſtipulatus fuiſſet, Titio acquireretur. Quòd ſi ſimpliciter concepta eſt ſtipulatio, veluti, *Partem eam quæ Mæuij eſt, dare ſpondes?* non adiecto *mihi*, propè eſt, vt quia ſine vitio concepta eſt ſtipulatio, ſequatur eius perſonam cuius poteſt.

Seruus & filius acquirunt patri, uel domino reuerſo quocunque modo ſtipulentur, ſed ſi ibi decedat, ſtipulatio nominatim concepta eſt nulla: ſimpliciter concepta ualet in ſeruo. Bartolus.

2 ¶ Seruus capto domino ab hoſtibus, decem dari ſtipulatus eſt. Quamuis quæ ſimpliciter ſtipulatur, vel ab alio acceperit, & etiam ad hæredem captiui pertinent, aliúdque ſit iuris in perſona filij, quia nec tunc fuit in poteſtate, cùm ſtipularet, nec

1 Fl. hoſtibus, domino dari ſtipul. eſt.

2 Flo. accept.

facit, vt partem tantum habeam: nam capio totum: vt ff. de leg. j. huiuſmodi. §. ſi Titio.

k ¶ *Eius.* militis.

l ¶ *Quæ nondum est.* ante additionem. ſi enim eſſet prius hæreditas, ergo pateret iure pecu. non poſſe occupare etiam hæredẽ repudiante. & cid. ſi filiuſfam. & arg. ff. de opt. leg. l. ſi Eros. vel dic nondum eſſe ſcilicet eius hæredis.

m ¶ *Existere.* ſcilicet poſſe. vel dic ſimpliciter.

n ¶ *Erit.* hoc caſu, licet generaliter verum ſit: vt ff. de acquiren. poſſeſſ. cùm hæredes.

o ¶ *Constitutionum.* quæ permittunt filiofam. teſtari in caſtrenſi pecu. vt inſtit. qui. non eſt permiſſ. face. teſta. in prin.

p ¶ *Locum.* id eſt cùm ad hoc inſtitutum eſt.

q ¶ *Cessat.* id eſt non fortitur effectum: adeò vt non faciat ſtipula. purã pendere. & facit j. de caſtren. pecu. l. ij.

r ¶ *Partem.* in ſemetipſo.

s ¶ *Stipuletur.* ab altero domino, vel extraneo. Accur.

t ¶ *Titio.* in proprio non diſtinguitur: vt ff. eod. l. j. in princip. & adde quod not. ff. eod. l. j.

v ¶ *Simpliciter.* id eſt impersonaliter.

x ¶ *Mihi.* ſcilicet hæc verba.

y ¶ *Sine vitio.* quia non poſuit ſibi.

z ¶ *Eius.* ſcilicet Titij. & facit j. eo. l. antepenul.

a ¶ *Capto domino.* ſi habes bis domino: primum cum aliis dictionibus ſunt ablatiui abſoluti: ſi ſemel ſunt datiui. Et no. q̃ non aperit an ſub pprio, vel appellatiuo noſce ſtipuletur domino: vnde nõ eſt vis. Accur.

b ¶ *Quamuis.* mutat caſum.

c ¶ *Simpliciter.* id eſt impersonaliter.

d ¶ *Acceperit.* per traditionem.

e ¶ *Pertinent.* ff. j. de capti. l. j.

f ¶ *In potestate.* ſ. filius. Et ſic not. quòd non pendet eius ſtatus: vt notatur C. de ſenten. paſ. l. ſi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Deprehenditur.*& sic sibi quærit:licet non sit hæres patris.
b ¶ *In proposito.* quando non simpliciter sed nominatim stipulatur. M.
c ¶ *Quomodo* id est sicut.
d ¶ *Defuncto.* quæ non valet.vt & ℨ. si cert.pet.l.eius qui.§.quòd si stipulatus.
e ¶ *Futuro.* nominatim, quæ similiter non valet: vt ℨ. eod. seruus hæreditarius.
f ¶ *In hac specie.* scilicet quando nominatim stipulatur seruus domino capto.
g ¶ *Non sibi.* qui fingitur prima hora captiuitatis mortuus, & sic mortuo videtur stipulari:quare nonvalet.Ex prædictis not. quia filius & seruus stipulantes, cùm dominus, vel etiam pater sunt capti: quia aut nominatim:& tunc idem est in vtroque:quia pendet stipul, & si redeat,valet: aliàs non.aut simpliciter: & tunc si redeat, idem in vtroque:quia valet, & acquiritur redeunti. si non redeat seruus hæredit.filius sibi acquirit. sed quare plus operatur fictio postliminij quam l.Corne.cùm per postliminium indistincte quæritur redeunti: sed per Corne,nõ quæritur hæredi indistincte. sed distinguitur filius à seruo: Resp.facilius debet restitui dominium ei qui aliquando fuit, quàm de nouo hæredi tribui, qui non fuit dominus.
h ¶ *Pecuniam.*id est de petenda pecu.verum si ante finem anni decedat fructuarius, repetit proprietarius per cõdictionem sine causa:& hoc subiicit, sed vnicuique &c. sed in fructibus fundi, dic vt ℨ.de vsufr. l. defuncta. & insti. de re. diui. §.si verò. & quod subiicit secundum quæ,id est ex quo quisque annus inspicitur.quasi tot sint stipulationes quot anni,& quot præstationes.patet q̃ non transit:sed cui que pro suo tempore suo iure quæritur:vt subiicit,& ℨ.de vsuf.l.si operas.Sed contrà.ℨ.eo.ti.de vsuf. l. at si quis. §.si operas.vbi dicit, quòd transit.sed dic quò ad commodum,non quò ad ius:vt quæ erat vnius, sit alterius.& sic dicitur transire fortuna ad aleam de vno ad alium secundum Io.sed secundum M.transit,i.in genere,non in specie.vel transit,i.ius.quo enim iure vnus petit,& alter.non transit, i.res. non eximit eadem res petitur.& adde quod ibi not.Item facit C.de aduoc.diuers.iud.post duos.§.is.& ℨ.de verb.obl.pluribus.§.de hac.
i ¶ *Ratio iuris.*i.tandiu ex ea stipu.fructuario quæritur, quandiu durat vsufru.vnde sequitur vt istius anni stipul.commissa sit fructuario: sequentis sit in pendentia:nec immeritò.nam &c. sed non placet, secundum Io.quòd pura stipulatio sit in pendenti:vt ℨ.eod. vsufructus.licet sit incertum,quot & quorum annorum alterutri actio competitura sit. continua ergo,bene dico esse dubium ratione sequentis temporis cui quæratur.nam & sequenti casu est dubiũ,nec tamẽ ibi dicitur pẽdere.
k ¶ *Dedero* id est mutuauero.
l ¶ *In pendenti.*id est incertum ratione futuri temporis:sed non præsentis:vt dixi ℨ.de vsufru.sed & si quis.§.interdum.
m ¶ *Fructuario.*scilicet quæritur actio.
n ¶ *Domino.*id est proprietario.

Alienus seruus.] CASVS.Stichus seruus tibi & mihi bona fide seruit:tamen ex re mea aliquid acquirit,quæritur an hoc cõmune sit tibi & mihi?Respõ.q̃ tãtum ad me pertinet.& probatur.Nam ita est in veris dominis,quoties potest vtrique acquiri, quæritur vtrique. sin autem non potest vtrique acquiri:quæritur alteri soli totum. igitur fiet erit in nostro præsenti casu:si iste seruus non potest tibi quærere, mihi posteà deprehẽditur[a], vt seruus in hæreditate [4]:tamen in proposito [b] potest quæri, num ex hac stipulatione nihil acquisitum hæredi videatur[5],quomodo [c] si seruus hæreditarius defuncto [d], aut etiã hæredi futuro [e] stipulatus fuisset. Sed in hac specie [f] seruus filio exæquabitur. Nam & si filius capti ui patri suo stipulatus fuerit dari, res in pendenti erit: & si pater apud hostes decesserit, nullius momenti videbitur fuisse stipulatio: quoniam alij,non sibi [g] stipulatus est,

Si seruus fructuarius aliquid annuum pro operis stipuletur, in initio cuiuslibet anni usu fructuario quæretur usufructu durante: pro futuro tempore domino quæretur iure suo. h. d.Bart.

3 ¶ Cùm seruus † fructuarius operas suas locasset, & eo nomine pecuniam [h] in annos singulos dari stipulatus esset, finito vsufructu [6] domino residui temporis acquiri stipulationem Iulianus scriptum reliquit. quæ sententia mihi videtur firmissima ratione subnixa. Nam & si in annos fortè quinque locatio facta sit, quoniam incertũ est, vsusfructus in quem diem duraturus sit, singulorum annorum: in [7] initio cuiusque anni pecunia fructuario quæretur [8], secundum quæ non transit ad alterum stipulatio:sed vnicuique tantum acquiritur, quantum iuris [i] ratio permittit. Nam & cùm idem seruus ita stipulatur [9], *Quantam pecuniam tibi intra illum diem dedero* [k], *tantam dare spondes?* in pendenti [l] est, quis ex stipulatu sit habiturus actionẽ. si enim ex re fructuarij, vel ex operis suis pecuniam dederit [10], fructuario [m]. si verò aliunde, domino [n] quæretur stipulatio.

† Iste tex. est sing. ad hoc q̃ si de lega. sic ali cui sub nomine dignitatis, magis attendit illud quod præcedit, quã illud qđ sequitur. Tamen hoc habet verũ: pater ℨ.i gratiorib. & in extraordinariis: qa videtur potiꝰ facta personæ quã dignitati.Bolog.
4 Fl. *in hæreditate.*
5 Fl. *videtur.*
6 Fl. *finito fructu.*
7 Fl. *deest.in.*
8 Fl. *quæretur.*
9 Fl. *stipulatur.*
10 Fl. *dederit.*

Quod uni ex possessoribus quæri non potest,quæritur alij cui potest.Bart.

XIX. Scæuola lib.xiij.Quæstionum.

SI alienus seruus duobus bona fide seruiens, ex vnius eorũ re acquirat,ratio [o] facit,vt ei, ex cuius re aliquid [1] acquisiuit,id totum ei acquirat:siue ei soli [P], siue quasi duobus seruiat. nam & in veris [q] dominis quoties vtrique acquiritur [r], toties partes acquiri. cæterùm, si alij non acquiratur [s], aliũ solidum habiturum. Igitur eadem ratio erit & in proposito, vt hic seruus alienus, qui mihi & tibi bona fide seruit, mihi insolidum ex re mea acquirat:quia tibi non potest acquiri,quia non sit ex re tua.

Liber homo bona fide possessus quod non potest quærere sibi.quærit possessori. quod nõ potest quærere possessori,quærit sibi.Barto.

XX. Paulus lib.xv.Quæstionum.

LIber homo qui bona fide mihi seruit, si stipulatur [t] ex re mea [v],vel ex operis suis Stichum, qui ipsius [x] est, magis est, vt mihi [y] acquirat:quia & si seruus esset meus [z],acquireret mihi.nec enim illud dici debet,quasi ille [a] quoq; in peculio [b] eius esset. Sed si ex re mea [c] eum,qui meus est, stipulatur [d],sibi acquiret [e].

1 Fl. *deest.*

Cùm tractatur de commodo filij,existentia sui hæredis eum facit hæredem etiam errantem & ius ignorantem.Bart.

r ¶ Apud Labeonem ita scriptum est, Filium & filiam in sua potestate [a] pater intestatus reliquit. Filia eo animo semper fuit,vt existimaret nihil ad se [b] ex hæreditate patris pertinere: deinde frater eius filiam procreauit: & eam infantem reliquit [1]. tutores autem seruo auito [c] eius imperauerunt, vt ab eo [d] cui res aui hæreditatis venderidarunt [e],stipularetur [f] quãta [g] pecunia ad eum [h] peruenisset [i].ex eane [k] stipulatione quid pupillæ acquisitum sit, peto rescribas. Paulus respondit [2], Est quidem verum, bona fide possessum seruum,ex re eius cui seruit, stipulantem,possessori acquirere [l] sed res quæ ex hæreditate aui communes fuerunt, in venditionem hæreditatis venerunt, non videtur ex re pupillæ totum pretium stipulari. ideóque vtrique acquirit [m].

1 Fl. *ratio.* qui. *tutores seruo.*
1 Fl. *deest.* qui.

Stipulatio alternatiua inter personas quibus æqualiter potest quæri,uitiatur. Bart.

XXI. Venuleius lib. j. Stipulationum.

SI seruus communis ita stipuletur, *Calendis Ianuarijs decem Titio, aut Mæuio dominis meis* [1] *vter eorum tunc viuet, dare spondes?* inutilem esse stipulationem Iulianus scribit: quia non possit [n] in pendenti esse stipulatio, nec apparere vtri eorum sit acquisitum.

1 Fl. *deest.* uni.

XXII. Neratius lib.ij.Responsorum.

SEruum fructuarium ex re domini [o] inutiliter fructuario stipulari, domino [p] ex re fructuarij vtiliter stipulari.

XXIII. Paulus lib.ix.ad Plautium.

EAdẽ de eo dicẽda sunt, cui [q] vsus legatus est.

XXIIII. Neratius lib.ij.Responsorum.

ET si duorum vsusfructus sit, quod ex operis suis alteri eorum stipulatus sit,pro ea duntaxat parte ex qua vsusfructus eius sit, acquiritur [r].

Præscriptio currit à die, quo fuit facultas agendi.Bartolus.

XXV. Venuleius lib.xij.Stipulationum.

SI seruus hæreditarius stipulatus sit [1], & fideiussores acceperit,posteáque adita fuerit hæreditas, dubitatur vtrum ex die interposita stipulationis tẽpus cedat [s], an ex adita hæreditate. Ideo [2] [t] si seruus eius qui apud hostes sit, fideiussores acceperit. Et Cassius existimat tempus ex eo computãdum [v],ex quo agi cum eis potuerit,id est, ex quo adeatur hæreditas,aut postliminio dominus reuertatur.

1 Fl. *stipu. fuerit.*
2 Flor. *item si.*

Substantia stipulationis pure,uel conditionalis non potest esse in pendenti.sed legatum potest pendere,antequam eius dies cedat.Bartolus.

XXVI. Paulus lib.j.Manualium.

VSusfructus sine persona [1] esse non potest:& ideo seruus hæreditarius inutiliter vsumfructum stipulatur [v]. Legari autem ei posse vsumfructum dicitur, quia dies eius non cedit statim [2]:stipulatio autem [3] pura suspendi non potest. Quid ergo si sub conditione stipuletur [b]? Nec hoc casu [c] vapositæ stipulationis tẽpus cedat [s], an ex adita hæreditate. Ideo [2] [t] si seruus eius qui apud hostes sit, fideiussores acceperit. Et Cassius existimat tempus ex eo computãdum [v],ex quo agi cum eis potuerit,id est, ex quo adeatur hæreditas,aut postliminio dominus reuertatur.

Seruus potest conditionẽ domini meliorẽ facere:deteriorem autem non.

Substantia stipulationis pure,uel conditionalis non potest esse in pendenti.sed legatum potest pendere,antequam eius dies cedat.Bartolus.

XXVI. Paulus lib.j.Manualium.

VSusfructus sine persona [1] esse non potest:& ideo seruus hæreditarius inutiliter vsumfructum stipulatur [v]. Legari autem ei posse vsumfructum dicitur, quia dies eius non cedit statim [2]:stipulatio autem [3] pura suspendi non potest. Quid ergo si sub conditione stipuletur [b]? Nec hoc casu [c] vaposuit.hic non,vt ibi dixi.& facit ℨ de exceptl.species.§.fi. & ℨ. tit. ij. interdum.§.fi seruus.& ℨ.de eondi.& demon.fi in diem.

Vsusfructus.] CASVS Seruus hæreditarius nõ potest stipulari vsumfru. quia vsusfru.nõ potest esse sine persona. Seruus autem hæreditarius non habet dominũ, cui quæratur vsusfr. sed bene potest seruo hæreditario legari vsusfru. Respon, quia dies legati non statim cedit:sed stipulatio quæ est pura, non potest suspendi.vnde ibi, Quid ergo. Ponamus,quòd seruus hæreditarius stipulatur vsumfructum sub conditione:an valeat stipulatio?Respon.q̃ non: quia stipulatio debet capere vires ex præsenti.scilicet tẽpore quo interponitur,licet suspendatur eius petitio aliquando propter conditionem appositam.hic autem non potest capere vires ex tempore præsenti.Franciscus.

1 Fl. *adquiri.*

x ¶ *Sine persona.*id est, nisi sit persona cui vsusfructus debeatur: & ideo dicitur seruitus personalis.
y ¶ *Stipulatur.*non ergo hæreditas sustinet hoc casu vicem personæ defuncti.arg.contrà.ℨ.de acquiren.rerum domi.l. hæreditas. & est ratio specialitatis:quia nec vti nec satisdare hæreditas potest: quod debeo fieri:vt ℨ.vsufru.quemadmodum caueat.l.j.
z ¶ *Esset.*scilicet cùm adita fuerit hæreditas:vt C. de cad. tollen.§. in nouissimo.Accursius Florentinus.
a ¶ *Pura.*seruꝰ hæreditarij super vsufru.& facit ℨ.eo.fi seruus communis ita.& ℨ.de verb.obligatio.l.inter stipulantem. §. fed hæc dissimilia.sed contrà ℨ.communia prædiorum.l.fin. in fin. vbi actus viuorum pendet non defunctorum,sed hic speciale.
b ¶ *Stipuletur.*vsumfru.hæreditarius seruus.
c ¶ *Nec hoc casu.*facit ℨ.de verbo. obligatio. si filius. sed contrà. l. si rem meã. Sol. refert an intrinseca vel extrinseca apponatur conditio:

a ¶ *In sua potestate.* scilicet constitutus dum viueret.
b ¶ *Nihil ad se.* cùm medietas pertineret. & sic errabat in iure,credens quòd hæreditas non pertineret ad fœminas. vel in facto,credẽs se exhæredatam.
c ¶ *Seruo auito.* communi istius puellæ & amitæ suæ errantis.
d ¶ *Ab eo.* scilicet em ptore.
e ¶ *Vendiderunt.* scilicet tutores.
f ¶ *Stipularetur.* seruus auitus.
g ¶ *Quanta pecunia.* lupple tantum pretij quanta pecunia, id est res hæreditaria.
h ¶ *Ad eum.* t. empto rem,&c. sic & ℨ.de lega.iij.l.quisquis.
i ¶ *Peruenisset.* i. peruenire deberet.vel dic ad eum seruum stipulante: & tunc propriè accipitur pecunia.
k ¶ *Ne.* id est,an.
l ¶ *Acquirere.*vt ℨ.de acquir.rerum do.l. acquiritur.§.de his.
m ¶ *Acquirit.* non dicas seruum nominatim pupillæ stipulatũ: quia tũc totũ ei acquireret: vt ℨ.l.proinde.§. si seruus. sed simpliciter. Item adhuc obst.in ea. l.§.sed si iussu. quæ dicit totũ quæri iubenti: sed hic insit tutor,qui loco domini est: vt ℨ. de fur. interdũ. §. qui tutelã. R. sed secundũ Azo. inspecto affectu quæritur vtriq;, nã pupilla pro medietate tenetur restituere: sicut & cùm nominatim ex re vnius stipulat: vt ℨ. l.pe.& l.si ex re.§. j. alij,vt 10. q̃ etiã à principio non quærit nisi pro dimidia.& hoc ex vi verborũ, quanta pecu.&c.q.d.,p̃ sua parte tãtum. & sic iussus non trahatur ad partẽ amittæ.arg. ℨ. de vsufruc.l. si seruo fructuarius. §.si duos. ibi, & aitTertij dicunt pro dorainæ quæri pupillæ. nã semissem eo quod bona fide possidet:quadrantem,quia domina, vt & amita.
1 Flor. *deest.* nam.

Si seruus communis.] CASVS. Seruus cõmunis Titij & Mæuij ita stipulatus est à Sempronio.Se[1]proni dabis dominis meis Titio,aut Mæuio decẽ Calen.Ianuarij,illi f. qui reperietur esse viuus?an. talis stipulatio valeat?Rñ.q̃ non:quia nõ pòt esse in pendẽti: nec pòt apparere cui dominorum sit acquisitũ per talem stipulationem. Fran. tiam ab initio nulla est,ideo nõ pendet.& facit ℨ.eo. l. item si seruus. Nec obest,quòd se non credebat dominum liber homo.ar.ℨ. de iur.&fac.igno l.regula.§.qui ignorauit. Accur.
1 Flor. *deest.* nam.

Seruum fructuarium.] CASVS. Habeo vsumfru. in seruo Titij: ille seruus stipulatur mihi ex re Titij domini sui.certè talis stipulatio est inutilis.Si autẽ stipuletur domino ex re fructuarij: talis stipulatio est vtilis.Idẽ est in seruo in quo habeo vsum tãtum..Idem si duo habent vsumfru.in seruo.& seruus stipulatur vni ex operis suis: quæritur tantùm illi pro sua parte quam habet in seruo, scilicet pro parte vsusfructus.h.d.cum duabus legibus sequen.Fran.
Similitudo est inter hũc seruũ, & liberũ hominem bona fide possessum: non tamẽ tanta:vt sicut seruus stipulãdo peculiũ nihil agit vt quærat, sic hic non quærat.Vel tertiò non fit Stichus peculij acquirentis:quia non eũ acquirit: sed eius obligationem. vel quartò licet habeatur vt seruus liber homo possessus,non tamen habet peculium.
Simile. est. & quasi inter liberum hominem bona fide possessum, & seruum fructuarium.

c ¶ *Ex re mea.*subaudi,Stichum qui &c.
d ¶ *Stipulatur.*prædictus liber homo.
e ¶ *Sibi acquiret.*quia quod mihi acquirere non potest liber homo bona fide possessus,hoc sibi acquiret excepta possessione.vt ℨ. de acq.rerum domi.liber homo.in fin.

In sta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

primo casu intelligitur. l. contraria. vt promittis mihi dare Stichum meum, si meus esse desierit? talis quippe cōditio etiā si exiteret statim potest stipul. valere. In secundo, vt si Titius erit cōsul, promittis mihi Stichū meum? non valet. vel alio casu hic dicit: quia in vsuf. & in seruo hæreditario stipulante. ibi, in domino stipulante. Item arg. contrà suprà de vsufruct. sed & si quis. §. interdum. sed ibi alio respectu dicitur pendere.

a ¶ *Suspensa sit.* non ergo habet seruus commercium: vt ff. de verbo. oblig. l. multū. Io. & facit j. de regul. iur. l. quod in initio.

Seruus communis.] CASVS. Stichus erat seruus communis Titij & Mæuij, habebat autem peculium quod pertinebat ad Titium solum. iste ergo seruus emit aliquam rem, & soluit ex pecunia sui peculij, quod sequitur ipsum Titiū. quæritur an ista res empta acquiratur vtrique dominorum, an tantūm Titio? Respon. quòd vtrique acquiritur. Secus est in seruo fructuario. quod expone, vt in glos. super verbo. fructuarij serui. Franc.

b ¶ *Stipuletur.* ab eo, cui pecuniam mutuaturus est.

c ¶ *Tamen acquirit.* sed ille ex cuius re acquirit recuperat iudic. communi diuid. vt j. l. proxim. §. j. & ff. com muni diuid. communis seruus. & j. eod. si cùm duorum.

Seruus in quo plures habēt vsum fructum an cuilibet in solidum ex re sua acquirat de æquitate iuris: & quid de rigore.

d ¶ *Fructuarij serui.* si plures habeāt vsumfr. in seruo. nam cuilibet in solidum ex re sua quæritur de æquitate: vt ff. eo. si alienus seruus. secus de rigore: vt in contrario ff. de vsufructu. sed & si quis. §. si duos. vel intellige diuersa. &c. secundum quod in contrario ponitur casus in duobus fructuariis: & sic concordabis.

Ex re domini.] CASVS Habeo proprietatē in seruo quod ā: tu autem vsumfruc. iste seruus ex re mea stipulatur mihi aut tibi. certè mihi quærit obligationem: tibi autem potest solui tanquam adiecto in stipulatione. ¶ *Si seruus communis.*] Tu & ego habemus seruum communem. iste seruus ex re mea stipulatur aliquid, quæritur actio vtrique nostrūm: tamen habeo actionē communi diuidundo ad recuperandū, quod ad te ex hac stipulatione peruenit. ¶ *Sicuti vni.*] Dictum est suprà eod. tit. quòd quando seruus communis stipulatur nominatim vni dominorū: quod illi soli soli acquirit: idem est si emat aliquid nominatim vni dominorū. Itē si mutuat pecuniā: & stipulatur illā reddi vni dominorum: aut in quolibet alio negotio potest nominatim stipulando vni dominorum acquirere. ¶ *Illud quæsitum.*] Titius mortuus reliquit hæredem, qui nondū adiit: in qua hæreditate iacente erat seruus, quæritur an iste seruus possit stipulari futuro hæredi? Proculus dicebat quòd nō. Cassius verò dicebat quòd sic. & probat hoc duplici argumento. primò, quia hæres postquàm adiit hæreditatem, videtur defuncto succeßisse. Item quia statim postquàm pater familiæ moritur, familia ipsius hæredis censetur esse facta funesta: licet post certum tempus hæres extiterit. l. sequens plana est. Franc.

¶ *Si ex re.*] Promittis mihi pro domino meo dari, vel mihi pro eo, qui in me vsumfru. habet, secus si dixit, promittis domino meo vel vsufructuario: quia tuac ratione incertitudinis non valeret.

e ¶ *Domino.* quia valet vt ff. eod. si seruum fructuarium. quid econtrà? Respon. non valet: quia vterque capax est obligationis. arg. ff. eo. sed fi fibi. & facit ff. eo. l. j. §. penul. & j. de solu. qui res. §. fi seruus.

f *Ex re vnius.* scilicet dominorum.

g ¶ *Stipulatus.* scilicet simpliciter.

1 *Fl. deest, eo.*

2 *Flo. erit.*

3 *Fl. iudicii.*

4 *Fl. acquirit.*

5 *Flo. deest, ex dominis.*

let stipulatio quia ex præsenti vires accipit stipulatio, quamuis ex ea petitio suspensa [a] sit.

XXVII. Idem lib.ij. Manualium.

SEruus communis siue emat, siue stipuletur [b], quamuis pecunia ex eo [1] peculio detur, quod alterum ex dominis sequitur, vtrique tamē acquirit [c]. Diuersa causa est fructuarij serui [d].

XXVIII. Gaius lib.iij. de Verborum obligationibus.

SI ex re [e] domini domino [f], aut fructuario seruus stipulatus fuerit, domino quidem acquiri obligationem Iulianus scribit: solui autem fructuario posse, quasi cuilibet adiecto.

1 ¶ Si seruus cōmunis ex re vnius [g] stipulatus fuerit [1], magis placet, vtrique acquiri [h]: sed eum, cuius ex re facta est stipulatio, cum socio communi diuidundo, aut societatis iudicio [2] de parte recuperanda rectè acturum [i]: idémque esse dicendum, & si ex operis suis alteri [k] ex dominis seruus acquirat [3].

2 ¶ Si ipsi domini singuli eadem decem seruo communi dari fuerint stipulati [l], & semel [m] responsum secutum fuerit, duo rei stipulandi erunt, cùm placeat [n] dominum seruo dari stipulari posse.

3 ¶ Sicuti vni ex dominis [4] nominatim stipulando, ei soli acquirit, ita placet, & si rem emat nomine vnius ex dominis, ei soli seruum acquirere [o]. Item, si credat [p] pecuniam, vt vni ex dominis solueretur, vel quodlibet aliud

h ¶ *Acquiri.* sed si stipulatus vni esset, vni acquireret: vt infra eod. l. §. sicuti.

i ¶ *Actorum* ad hoc ff. l. proxi. in princ cum suis concordantiis.

k ¶ *Alteri.* ei, f. stipulando. non ergo nominato tantùm, sed vtrique: licet actio datur nominato. sed contrà suprà eodem, proinde. Sol. ibi nō ex re, vel opera, sed aliunde. vel illa inspecto exitu, qui per condictionem sine causa, vel communi diuidun. redditur: vt dixi. Alij contrà, vt acquiratur nominato: sed reddat alij.

l ¶ *Stipulati.* scilicet dari.

m ¶ *Semel.* idem & sibis: vt ff. de duo. reis. l. duos. Azo.

n ¶ *Placeat.* vt & ff. de verbo. obliga. dominus seruo.

5 *Flo. videtur.*

o ¶ *Acquirere.* vt & suprà de acquiren. rerum domi. per seruum. §. sicut seruus. & l. fi is qui. §. j. & supra eod. proinde.

p ¶ *Credat.* id est mutuet.

q ¶ *Exprimere.* sed si non exprimat, quærit vtrique pro dominicis partibus: vt ff. eo. si seruus. §. fin.

r ¶ *Hæredi futuro.* sub nomine appellatiuo: vt & supra eod. si seruus hæreditarius. nō proprio: vt in contrariis supra eodem, l. seruus hæreditarius. & l. si seruus communis Mæuij. §. seruus capto.

s ¶ *Is.* id est futurus hæres.

t ¶ *Mortis.* vt & infrà de reg. iur. l. omnis hæreditas. & l. omnia fere. & ff. de acquirend. hæredit. l. hæres quandocunque hæreditatē. sed quò ad quædam non est verum: vt infrà suprà eo. vsufr. item fa cit supra de pact. si vnus. §. fin.

6 *Flo. Simile fructuario.*

Hæreditatis aditio retro ad tempus mortis trahitur. Bart.

4 ¶ Illud quæsitum est, an hæredi futuro [r] seruus hæreditarius stipulari possit. Proculus negauit: quia is [5] eo tempore extraneus est. Cassius respondit, posse: qui posteà hæres extiterit, videtur [5] ex mortis [t] tempore defuncto successisse. quæ ratio illo argumento commendatur, quòd hæredis familia ex tempore mortis funesta [v] facta intelligitur, licet post aliquod tempus hęres extiterit. Manifestum igitur est serui stipulatione ei acquiri.

XXIX. Paulus lib.lxxij. ad Edictum.

SI seruus communis sic stipulatus sit, *Decem illi domino* [x], *eadem* [y] *decem alteri* [z] *dare spondes?* dicemus duos reos esse stipulandi.

XXX. Idem lib.j. ad Plautium.

SEruus alienus alij [a] nominatim stipulando, non acquirit [b] domino.

XXXI. Idem lib.viij. ad Plautium.

SI vsufructuarij, aut bonæ fidei possessoris seruus stipuletur, ex quibus caussis nō solet iis [c] acquiri, domino acquirit. Non idē dicetur [d], si nomen ipsorum in stipulatione [e] positum sit.

Si seruus uni ex fructuariis stipuletur nominatim ex re, quæ pertinet ad utrunque, ei soli quærit. Bart.

v ¶ *Funesta.* vt ex tunc vsque ad nouem dies vt C. de sepul. vio. authen. sed nec. vel conuerte literam. quia lugubris familia ex tēpore mortis videtur fuisse hæredis. ad quod est suprà ad Sylla. si exhæredatus. & dicitur funesta: quia tam hæres quàm eius familia deferebant vestes lugubres, & aptas ad funus.

x *Si seruus. Domino.* puta Titio.

y ¶ *Eadem.* nō alternatiuè, sed copulatiuè: vt ff. eod. si seruus. in fi.

z ¶ *Alteri.* scilicet domino, puta Mæuio.

Seruus alienus.] CASVS. Stichus seruus Titij stipulatus est nominatim mihi decem dare: an per istam stipulationem acquirat dominō suo? Respon. quòd non. Fran.

a ¶ *Alij.* extraneo.

b ¶ *Non acquirit.* Not. regulam, quòd vbi adiecto in stipul. non potest quæri: nec ei qui adiectus non est, acquiretur, licet ei acquiri possit. sed fallit cùm conflgit, id est concurrit iussus cum nominatione: quia acquiritur nominato semper, nisi iubenti vt ff. de acquir. rerum do. per seruum. §. quòd si vnus. & l. proxi. in fi.

Adiecto in stipulatione si non acquirat nominato, ratione ff. de acquir. rer. dom. nis ille pro quo & vtrum nominato.

Si vsufructuarij.] CASVS. Habeo vsumfructum in seruo Stichonis iste Stichus stipulatur non ex re mea: aut ex operis suis. certè non quærit mihi, sed domino proprietario ipsius serui. Aliud est, si nominatim stipulatus sit seruus: quia tunc nec domino ipsius quæritur. Franciscus.

c ¶ *Non solet iis.* vt extra rem & operam: vt ff. de acquir. rerum do. l. acquiritur. §. de his. & l. homo liber. §. quicquid.

d ¶ *Dicetur.* quia tunc non valet stipulatio, etiam quo ad dominum verum: vt ff. l. proxi. & ff. eo. l. j. §. j.

e ¶ *In stipulatione* facta extra rem & operam. Si cùm

Si cùm duorum.] CASVS. Tu & ego habemus vsumfru. in seruo Stichonisite seruus stipulatur mihi nominatim [a] stipulatus sit ex ea re quæ ad vtrosque [b] pertinet: Sabinus ait, quoniam soli obligatus esset, videndum esse quemadmodum alter vsuarius [c] partem suam recipere possit: quoniam [d] inter eos nulla communio [e] iuris esset. Sed verius est vtili communi diuidundo iudicio inter eos agi posse [f].

XXXII. Idem lib.ix. ad Plautium.

SI cùm duorum vsusfructus esset in seruo, & is seruus vni nominatim [a] stipulatus sit ex ea re quæ ad vtrosque [b] pertinet: Sabinus ait, quoniam soli obligatus esset, videndum esse quemadmodum alter vsuarius [c] partem suam recipere possit: quoniam [d] inter eos nulla communio [e] iuris esset. Sed verius est vtili communi diuidundo iudicio inter eos agi posse [f].

XXXIII. Idem lib.xiiij. ad Plautium.

SI liber homo, vel alienus seruus, qui bona fide seruit, ex re alterius [g] iussu possessoris stipuletur [h], Iulianus ait liberum quidem sibi acquirere, seruum verò domino: quia ius [1] suo domino cohæreat. ¶ Si duo rei stipulandi vsumfructum in seruo habeant, vel quibus bona fide seruiebat, & iussuvnius à debitore stipuletur, ei soli [k] acquirit.

1 *Flor. quia ius suum domino cohæreat.*

Liber homo non quærit malæ fidei possessori. Bartolus.

XXXIIII. Iauolenus lib.ij. ad Plautium.

SI seruus testamento manumissus [l], cùm se liberum esse ignoraret, & in caussa hæreditaria manēret, pecuniam hæredibus stipulatus est [m], nihil debetur [1] hæredibus, si modò sciuerūt [2] [n] eum testamento [o] manumissum: quia non potest videri iusta seruitute [3] seruisse iis, qui illum liberum esse non ignorabant [p]. distat autem ab ista caussa eius [q] qui liber emptus bona fide seruit: quia in eo & ipsius & emptoris æstimatio cōsentit. cæterùm is, qui scit hominem liberum esse, quamuis ille conditionem suam ignoret, nec possidere [r] quidem eum potest videri.

1 *Flo. debebitur.*

2 *Flo. sciuerint.*

3 *Flo. iustam seruitutem.*

XXXV. Modestinus lib. vij. Regularum.

SEruus [s] hæreditarius, & hæredi futuro [t], & hæreditari rectè stipulatur [v].

Stipulatio serui qui non habet dominum, non valet. Bartolus.

XXXVI. Iauolenus lib. xiiij. Epistularum.

QVod seruus stipulatus est, quem dominus pro derelicto habebat, nullius est [x]: quia qui pro derelicto rē habet, omnimodo a se reiecit [y]: nec potest eius operis [1] vti, quem mero [2] iure ad se pertinere noluit. Quòd si ab aliquo apprehēsus [z] est, alienus. & sequen. in fine.

i ¶ *Quia ius.* scilicet stipulationis. Accursius.

k ¶ *Ei soli.* vt iam alij non possit solui: vt argu. ff. de constitu. pecu. l. idē est. Et est ratio: quia ex re sua videtur quærere: cùm tota obligatio erat ei quæsita: sed tenebitur alteri. argu. j. eod. l. penult.

Si seruus.] CASVS. Titius moriens instituit duos hæredes, Titiū s. & Mæuium: & Stichum seruum suum, qui non erat præsens, manumisit. Stichus iste ignorans se manumissum esse, stipulatus est [c] hæredibus Titio & Mæuio: qui sciebant eum esse testamento manumissum. vtrum stipulatio acquiratur hęredibus? Respon. q nō: quia postquā sciuerunt esse manumissum, non potuit dici seruus eorum: & sic eis non potuit acquirere, videbatur contrà. quia si emo hominē liberum, & ille mihi bona fide seruit, acquirit mihi stipulando. Sed hoc non obstat quia in hoc casu cum liber homo venditur bona fide, consensus concurrit ab vtraque parte. s. ab emptore, & à seruo. sed hoc casu nō erat consensus serui aliquis: cū se ignoraret manumissum testamento. vltrà dicit in textu, q non solùm non videtur seruire iste seruus sic manumissus: imò nec ipsi hæredes videntur eum possidere, cùm sciant eum esse liberū. Franc.

2 *Flo. eo iure. Manuscrip vi lo iure.*

l ¶ *Manumissus.* diserto.

m ¶ *Stipulatus est.* à quodam extraneo.

n ¶ *Sciuerunt.* scilicet hæredes.

o ¶ *Testamento manumissum.* vel aliàs liberum.

p ¶ *Non ignorabant.* facit C. de rei vendicatio. l. j.

q ¶ *Caussa eius.* aliàs ab eo.

r ¶ *Possidere.* ipsectantur enim singula momēta: vt ff. de acqui. re. domi. l. qui bona. §. j. licet in seruo alieno sit secus: vt ff. de vsur. l. qui scit. §. fi. & facit ff. de acqui. re. domi. quæsitum. & de acquiren. possi. l. qui vniuersas. §. quod si mobile. & ff. si cer. peta. l. eius qui. in fin. Item facit ff. de contrahen. emptio. l. & liberi. & l. fi in emptione. §. item si. Item facit hæc lex ad id, quod not. ff. de acqui. possel. quod meo.

Seruus hæreditarius.] CASVS Titius mortuus est. hæredes eius nondum adiuerunt hæreditatem eius. seruus qui est in hæreditate, stipulatione sua potest acquirere hæredibus futuris. & etiam ipsi hæreditati. Franciscus.

s *Seruus.* qui est in hæreditate iacente.

t ¶ *Futuro.* appellatiuo nomine: secus in proprio. Accursius.

v ¶ *Stipulatur.* De hoc die, vt ff. eod. l. seruus hæreditarius. quæ est contrà. & facit ff. si certum peta. l. eius qui.

Quod seruus.] CASVS. Habebam seruum quendam Pamphilum. quia malus erat & inutilis, habui eum pro derelicto. seruus iste stipulatus est à Titio centū, vtrum mihi acquirat? Respondetur, q nō, si verò iste seruus sic à me pro derelicto habitus fuerit apprehensus ab alio: potest illi quærere. ratio est in textu vsque ibi, Interhæreditariū. vbi ponit differentiā, quæ est inter seruum habitū spro derelicto, & seruum hæreditarium. nam seruus habitus pro derelicto, cēsetur esse nullius, seruus verò hæreditarius non videtur esse nullius: cū contineatur in vniuersitate hæreditatis. Cætera clara sunt. Fran.

x ¶ *Momenti.* scilicet stipulatio.

y ¶ *Reiecit.* sic suprà, pro derelicto. l. ij. & de noxa. l. fi seruum pro derelicto.

z ¶ *Apprehensus.* antè quàm incipiat se gerere pro libero. potest enim seipsum forsan occupare in libertatem: quia non hoc ipso quòd pro derelicto habetur, est liber. vt hic, & suprà, pro derelicto. l. fi. nisi esset languens: vt suprà, qui sine manu. ad liberta. l. seruo. & in auth. de nup. §. multo. & C. de lati. libertā. tollenda §. sed scimus. & facit C. de infan. ex. l. fi. Sed quidam dicunt idem, etiam in non languente, arg. dictæ authen. & sic corrigit quod hic dicitur. Accur.

1 *Flo. deest, eo.*

2 *Fl. iudicii.*

3 *Fl. acquirit.*

4 *Flo. deest, ex dominis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Stipulationem.* quam interposuit, cùm pro derelicto habeatur. vel dic, quòd illa nullius momenti sit, vt in principio: nec posteà isti, qui eum apprehendit, acquiritur. dic ergo stipulationem quam interposuit postquàm apprehensus est. pro prima est, supra eodem, l. si ex re. §. illud. pro secunda facit ℨ. proxi.

b ¶ *Donatio est.* in incertam personam collata: vt instit. de re. diui. §. penult.

c ¶ *Retinetur.* vnde si iste quærit, hæreditati quærit, vt ℨ. de acquirend. rer. do. hæreditas.

I communis.] CASVS. Ista lex tria dicta continet. Primum est, quando seruus stipulatur dominis suis expressis tantum nominibus propriis: non appellatiuo, scilicet domini. Secundum dictum est, quando stipulatur expressis tantum nominibus appellatiuis non propriis. Tertium dictum, quando stipulatur dominis expresso nomine proprio & appellatiuo. primum in principio. secundum ibi, Si verò. tertiũ ibi, Si verò ita Lucio &c. In primo dicto dicit, si seruus stipulatur dominis suis expressis tantum nominibus propriis, vt dicendo, promittis Caio & Seio c. tunc cuilibet dominorum acquiruntur 50. Si vero stipuletur expressis tantum nominibus appellatiuis. veluti, promittis dominis meis c. tũc acquiritur stipulatio pro parte, qua quisque dominus est: vt si vnus habeat duas partes in seruo, acquirantur ei duæ partes de c. alteri tertia pars. Si autem stipulatur seruus expressis nominibus propriis & appellatiuis, tunc quia primò nominauit propria nomina, acquiritur cuilibet dominorum pro parte dimidia: licet aliquãdo de hoc dubitatum fuerit. Fran.

d ¶ *Seio.* & ita propriis nominibus. H.

e ¶ *Illius.* scilicet serui. Azo.

f ¶ *Pro viribus.* contrà ℨ. eodem, proinde ibi, nam & si omnium, &c. Solu. vt ibi.

g ¶ *Si verò.* secundus casus.

h ¶ *Dominis meis.* idem dico, & si dicam, domino meo: cùm plures habeã dominos. arg. ℨ. de lib. leg. l. ij. in fi. sed arg. cõtrà. ℨ. eo. l. sed & si ita. Azo. & facit ad hanc distinctionẽ ℨ. ad Treb. l. nonnunquã. & de leg. j. Turpia. in fi. & l. si hæredes nominatim. & ℨ. de statulib. l. ita lib. in fi. item facit C. de impu. & ali. substi. l. j. &. ℨ. de re. du. l. vtrùm. §. fi.

i ¶ *Spondes.* & ita appellatiuis tantùm.

k ¶ *Pro parte qua.* & ita pro dominicis.

l *Si verò.* tertius casus.

m ¶ *Spondes.* & ita propriis & appellatiuis.

n ¶ *Interesset.* argumentando loquitur.

o ¶ *Gratia.* id est an propria ad designationẽ appellatiuorum, an appellatiua ad designationem propriorum.

p ¶ *Quæ.* & interesset, repete, quæ pars, &c. M.

q ¶ *Ad nomina.* istud ponitur ad correctionẽ præcedentium, vel ad denotandũ præsumptionẽ, quæ quorũ demõstradi gratia apponũtur.

r ¶ *Stipulationẽ.* si verò prius ad appellatiua est decurſum, pro dominicis quæritur. & sic sequẽtia determinãt prima secundũ Io. idẽ dicã & si permistim: vt Lucio domino & Titio domino, vel cõtrà. nam semper inspiciam quæ præcedunt. sed quidã dicũt, vt Al. semper pro virili quando propria & appellatiua ponuntur. & secundũ eos, quod dixit prius, subaudies maximè, sed prima placet: & hoc cũ omnibus potest quæri. aliàs soli ei cui potest: vt ℨ. eo. l. j. §. cõmunis seruus. & l. si alienus seruus. in fi. & instit. eo. §. fi. Itẽ hoc cùm nullus solus sufficit: nec vnus solus est nominatus, nam tũc ei soli: vt ℨ. eo. seruus alienus. & l. proinde. Quid autẽ si vnus iubet: sed alterũ nominat? dic vt no. ℨ. eod. seruus communis. §. fin. Cùm autẽ seruus est fructuarius, in quo plures habent vsumfructum: si quidem ex opera stipulatur sine nomine, & iussu fructuariorũ idẽ dic, quod suprà in pluribus dominis. sed si vnus solus iussit, vel vnus tantũ nominatur: ei quæritur. vt ℨ. de vsufr. l. si seruo fructuario. §. si duos. sed iste tenetur ad communicandum: cùm opera quodammodo est ex re: vt ℨ. de acqui. rer. do. qui bona. in prin. & ℨ. eod. l. pen. Si autem vnus iussit, sed alter est nominatus: tunc nominato, secundum Io. quòd si stipulatur ex re vnius fructuarij tantùm: si quidem sine nomine, vel sibi: partem proprietario de strictâ ratione, & partem fructuario: vt d. §. si duos. sed de æquitate soli fructuario: vt ℨ. eo. l. si alienus. vel etiam dic, vt dixi in d. l. si alienus. Si autem nominatim domino ex re fructuarij stipuletur, totum ei quærit: vt supra de acquir. rer. do. per seruum. §. fructuarius. & dicto §. si duos. sed reddit per conditionem sine caussa: vt ℨ. eod. l. penu. & sic intelligitur supra de acquir. rer. do. qui bona. ibi, si adiiciat. Si autem ex re domini fructuario, non valet: vt ℨ. eod. seruum fructuarium. si ex re vnius fructuarij alteri fructuario, non valet: vt ℨ. si alienus. in fi. nec ob. l. si cum duorum. ℨ. eo. quia expone vt ibi. Quod in fructuario dixi: idem in possesſo à pluribus bona fide: vt d. §. si duos.

s ¶ *Quod.* id est quia.

t ¶ *Vocabula.* scilicet appellatiua apposita in stipulatione.

v ¶ *Habeantur.* demõstrant enim appellatiua nominatim domino ex re fructuarij stipulatur, totum ei quærit: vt supra de acquir. rer. do. per seruum. §. fructuarius. & dicto §. si duos. sed reddit per conditionem sine caussa: vt ℨ. eod. l. penu. & sic intelligitur supra de acquir. rer. do. qui bona. ibi, si adiiciat. Si autem ex re domini fructuario, non valet: vt ℨ. eod. seruum fructuarium. si ex re vnius fructuarij alteri fructuario, non valet: vt ℨ. si alienus. in fi. nec ob. l. si cum duorum. ℨ. eo. quia expone vt ibi. Quod in fructuario dixi: idem in possesſo à pluribus bona fide: vt d. §. si duos.

3 Flo. poterit. nam & has.

4 Fl. relictus.

Si propria nomina exprimantur, uocantur domini in uiriles, si appellatiua uocantur in dominicas: si utraque exprimantur, in dubio inspicitur quod præcedit. Bart.

XXXVII. Pomp. lib. iij. ad Q. Mucium.

SI communis seruus ita stipuletur, *Lucio Titio & Caio Seio* d *dare* l *spondes?* qui sunt domini illius e, pro viribus f partibus eis ex stipulatione sua[2] dari debet. Si verò g ita, *Dominis meis* h *dare spondes* i? pro parte qua k domini essent. Si verò l ita, *Lucio Titio & Caio Seio dominis meis dare spondes* m? dubitaretur, vtrum per[3] viriles partes, an pro dominica portione eis deberetur: & interesset n quid cuius demonstrandi gratia o esset adiectũ, & quæ p par eius stipulationis principalem causſam haberet. Sed cùm ad nomina q stipulationem a ei acquirere potest[3]: nam & hoc genere quædam donatio est. b Inter hæreditarium enim seruum, & eum qui pro derelicto habetur, plurimum interest: quoniam alter iure hęreditatis retinetur c: nec potest relictus videri, qui vniuerso hæreditatis iure continetur: alter voluntate domini derelictus, non potest videri ad vsum eius pertinere, à quo derelictus[4] est.

2 Flo. stipulatione debetur.

3 Flo. vtrùm ne viriles.

XXXVIII. Idem lib. v. ad Q. Mucium.

SI seruus meus à liberto meo operas sibi dari stipuletur, inutilem x stipulationem esse Celsus scribit: aliter atque si nõ adiecto hoc verbo, *Sibi*, stipulatus fuerit dari y.

XXXIX. Idem lib. xxij. ad Q. Mucium.

CVm seruus, in quo vsumfructum habemus, proprietatis domino ex re fructuarij, vel ex operis eius z nominatim stipulatur[1], domino acquiritur a proprietatis. sed qua actione fructuarius recuperare possit à domino proprietatis, inquirendum[2] est b.

¶ Item si seruus c bona fide nobis seruiat, & id quod nobis acquirere poterit, nominatim domino suo stipulatus fuerit, ei acquiret. Sed qua actione id recuperare possimus, quæritur.[3] Et non sine ratione est, quod Caius noster dixit, cõdici d in vtroque casu posse domino.

Licet stipulatio serui & filij conferatur in tempus existentiæ sui iuris: nihilominus patri & domino quæritur. h. d. Bart.

1 Flor. stipulatur dari.

2 Flo. stipulatur. 3 Flo. quæritur.

Si propria nomina exprimantur, uocantur domini in uiriles, si appellatiua uocantur in dominicas: si utraque exprimantur, in dubio inspicitur quod præcedit. Bart.

XXXVII. Pomp. lib. iij. ad Q. Mucium.

SI communis seruus ita stipuletur, *Lucio Titio & Caio Seio* d *dare* l *spondes?* qui sunt domini illius e, pro viribus f partibus eis ex stipulatione sua[2] dari debet. Si verò g ita, *Dominis meis* h *dare spondes* i? pro parte qua k domini essent. Si verò l ita, *Lucio Titio & Caio Seio dominis meis dare spondes* m? dubitaretur, vtrum per[3] viriles partes, an pro dominica portione eis deberetur: & interesset n quid cuius demonstrandi gratia o esset adiectũ, & quæ p par eius stipulationis principalem causſam haberet. Sed cùm ad nomina q stipulationem a ei acquirere potest[3]: nam & hoc genere quædam donatio est. b Inter hæreditarium enim seruum, & eum qui pro derelicto habetur, plurimum interest: quoniam alter iure hęreditatis retinetur c: nec potest relictus videri, qui vniuerso hæreditatis iure continetur: alter voluntate domini derelictus, non potest videri ad vsum eius pertinere, à quo derelictus[4] est.

4 Fl. relictus.

XXXVIII. Idem lib. v. ad Q. Mucium.

SI seruus meus à liberto meo operas sibi dari stipuletur, inutilem x stipulationem esse Celsus scribit: aliter atque si nõ adiecto hoc verbo, *Sibi*, stipulatus fuerit dari y.

XXXIX. Idem lib. xxij. ad Q. Mucium.

CVm seruus, in quo vsumfructum habemus, proprietatis domino ex re fructuarij, vel ex operis eius z nominatim stipulatur[1], domino acquiritur a proprietatis. sed qua actione fructuarius recuperare possit à domino proprietatis, inquirendum[2] est b.

¶ Item si seruus c bona fide nobis seruiat, & id quod nobis acquirere poterit, nominatim domino suo stipulatus fuerit, ei acquiret. Sed qua actione id recuperare possimus, quæritur.[3] Et non sine ratione est, quod Caius noster dixit, cõdici d in vtroque casu posse domino.

1 Flor. stipulatur dari.

2 Flo. stipulatur. 3 Flo. quæritur.

Licet stipulatio serui & filij conferatur in tempus existentiæ sui iuris: nihilominus patri & domino quæritur. h. d. Bart.

facit suprà si certum petatur, cùm fundus. §. j. & de actionib. empti. l. si seruus. §. seruum.

Vicquid.] CASVS. Seruus meus ita stipulatus est à Titio, promittis cùm fuero manumissus vel alienatus? quæritur an post manumissionem, vel antè mihi acquiratur? Respondetur quòd sic. §. sequens planus est. Franc.

a *Seruus.* scilicet noster.

b *Nobis.* scilicet dominis.

1 Fl. contulit.

c ¶ *Seruit.* id est dum noster seruus est.

d ¶ *Vel manumissionem.* putà promittis cùm fuero manumissus vel alienatus? Accursius.

2 Fl. idque.

e ¶ *Nostra fuit.* bona ratio: quia initiũ[2] inspicitur in acquisitione hoc casu & sequenti: vt & suprà de verborum obligationibus, si filius. Est & alia ratio, quia dolo fecit: vt infrà in fin. l.

2 Addo gl. & ibi sunt mul. te. concor. rium alle. guæ in c. du. dum. 3. de e. fect. extra. glo. in c. j. §. item circa. in verbo le. gatorũ. de. collat. prag. matic. sanct.

f ¶ *In emancipationis.* puta, cùm fuero emancipatus.

g ¶ *Dolo malo.* id est, in fraudem patris ne ei acquiratur, sic stipulatus est. Argumen. to suprà pro socio, l. actione. §. diximus. & hoc præsumitur si contrarium non apparet: aliàs si appareat contrarium, vtilis filio quæritur: vt suprà de hæredibus instit. l. quidam. & ibi exemplum est, quando non præsumitur dolo: quia nõ volebat patri quæri, qui filio dare volebat. Item aliud exemplum infrà titul. primo, l. si debitori. §. primo. Sed nunquid etiam in seruo posset es se sine dolo, vt ei manumisso quæratur? Respond. non: quia non oportet proficere ei libero facto, quod in seruitute egit, nisi in casu. C. an seruus ex suo facto. l. quamuis. & l. promissæ. Item hoc quando sub conditione intrinseca. si autem extrinseca, vt si Titius fuerit consul: tunc indistinctè quæritur patri & domino: vt suprà, de verborum obligationibus, l. si filius. Item hoc in contractibus. secus in relictis: vt infrà, de regulis iuris. l. quæ legata. & C. de conditionib. inser. l. si vxor. Accur.

3 Fl. fecerunt.

¶ DE FIDEIVSSORIBVS ET MANDATORIBVS.

Nota differentiam inter *fideiussorem & mandatorem* b. nam semper *fideiussor sequitur obligationem: ut infrà eodem. l. fideiussor. sed mandator semper ante: nisi in casu: ut suprà mandat. l. si verò non re. §. si post creditam.* R. *dicit fideiussore: mandatorum: sed uerùs dic principalium debitorum, pro quibus quandoque fideiussores, quandoque mandatores interueniunt.*

b Fideiussor & mandator differunt, & vtique mandator semper ante: nisi in casu: ut suprà mandat. l. si verò non re. §. si post creditam. R. dicit fideiussore: mandatorum: sed uerùs dic principalium debitorum, pro quibus quandoque fideiussores, quandoque mandatores interueniunt.

Mni obligationi.] CASVS. Iurisconsultus tractaturus de fideiussoribus, primò docet nos dicẽs, quòd fideiussor potest adhiberi omni obligationi: siue ex contractu: siue ex maleficio: siue naturali tantùm: siue ciuili tantũ, siue naturali & ciuili simul. & in l. sequen. magis specificat, dicens quòd obligationi commodati & depositi potest accedere fideiussor: puta, si depositũ apud te aliquam rem: tu verò dolum in ea commisisti: possum accipere fideiussoré à te quòd mihi satisfacies de damno mihi dato in re deposita. similiter etiam dic de commodato. Francisc. Accursius.

h ¶ *Omni.* siue ex contractu, si ex maleficio, item siue naturali & ciuili: vel naturali tantùm, vel ciuili tantùm: vt ℨ. eod. l. stipulatus. & l. sequenti. & l. fideiussor obligari. §. j. & instit. eodem. in prin. & C. de non numera. pecu. l. si cui. vt sic comprehendat genera singulorum: non autem singula generum. nam non valet si cõtractus sit contra legem, vt ℨ. eo. l. cùm lex. & C. de legib. & constitu. nõ dubiũ. vel prohibitum fideiussorem dari: vt C. ne fideiusso. do. den. l. ij. & facit ℨ. manda. l. si hæreditatem. §. in summa. & ℨ. l. proxi.

i *Et commodati.* quasi dicat, nedum pro obligatione, quæ contrahitur verbis, sed etiam quæ contrahitur re.

k ¶ *Seruum.* vt ℨ. de condictio. indebiti. naturaliter.

XL. Idem lib. xxxiij. ad Q. Mucium.

QVicquid contraxit seruus[1] a dum nobis b seruit c, etiam si stipulationem contulerit[1] in alienationem vel manumissionem d suam, tamen nobis acquisitum erit. quia potestas eius tunc, cùm id contraheret, nostra fuit e. Idémque[2] est, si filiusfamiliãs contrahat. námque etiam quod in emancipationis f suæ tempus contulerit nobis debebitur, si tamen dolo malo g id fecerit.

1 Fl. contulit.

2 Fl. idque.

Digestorum seu Pandectarvm Liber XLVI.

De fideiussoribus & mandatoribus.

TITVLVS I.

Omni obligationi & ciuili & naturali accedere potest fideiussor. Bartolus.

L. Vlpianus lib. xxxj. ad Sabinum.

QVi h obligationi fideiussor accedere potest.

Ista lex loquitur de obligatione secundaria quæ contrahitur in commodato, uel deposito ratione doli, uel culpæ ad interesse, & pro illa poterat fideiussor accedere, quando debitum fideiussorem dari: vt C. ne fideiusso. do. den. l. ij. & facit ℨ. manda. l. si hæreditatem. §. in summa. & ℨ. l. proxi.

i *Et commodati.* quasi dicat, nedum pro obligatione, quæ contrahitur verbis, sed etiam quæ contrahitur re.

k ¶ *Seruum.* vt ℨ. de condictio. indebiti. naturaliter.

poſitum uel commodatum sit pupillo sine tutoris authoritate: uel seruo, qui non obligatur nisi naturaliter: & tenetur fideiussor dummodò non interueniat illorum dolus uel culpa. nã si interueniat dolus, pupillus reputatur maior, & obligatur ciuiliter & naturaliter. Paul. de Cast.

II. Pomponius lib. xxij. ad Sabinum.

ET commodati i & depositi fideiussor accipi potest: & tenetur, etiam si apud seruum k vel pupillum l depositum commodatúmve fuerit: sed ita demum, si aut dolo malo m, aut culpa n hi fecerint[1], pro quibus fideiussum est o.

1 Fl. fecerunt.

l ¶ *Pupillum.* doli capacem qui de solo dolo tenetur naturaliter & ciuiliter. vt supra de positi. l. j. §. an in pupillum. vel si est locuplectior: vt ℨ. commo. l. iij. in princi. & eisdem casibus tenentur fideiussores indubitabiliter. sed & extra istos duos casus tenentur naturaliter pupilli: scilicet in commodato: & ideo tenebitur fideiussor: vt infra eodem. l. fideiussor. §. j. non autem in depositio etiam naturaliter nisi ex dolo. seruum autem constat naturaliter teneri ex casu, quo liber teneretur naturaliter & ciuiliter.

m ¶ *Dolo malo.* hoc ad seruum & pupillum & commodatum & de positum refertur.

n ¶ *Aut culpa.* hoc nõ ad depositum, item nec etiam ad commodatum in pupillo, vt teneatur nisi naturaliter.

o ¶ *Fideiussum est.* sed & fideiussores ob suũ dolum tenentur vel cum pam: vt suprà, de verborum obligationibus, l. mora. & supra de don. l. si fideiussor.

Qui dat fideiussorem illum, qui non potest conuentiri, tenetur de nouo satisdare: secus si dedit fideiussorem non idoneum. Bartolus.

III. Vlpianus lib. xliij. ad Sabinum.

QVi p satisdare q promisit r: ita demum impleſſe stipulationem satisdationis videtur, si eum dederit accessionis loco, qui obligari potest & conueniri s. Cæterùm, si dederit seruum t aut filiumfamili. ex quibus caussis de peculio actio non datur, vel mulierem v quæ auxilio senatusconsulti vtitur, dicendum est non esse impletam x satisdationis stipulationem. Plane adimplerem promissionem meam, dedi tibi seruum vel filiumfamil. in his caussis, in quibus non possunt fideiubere. vel dedi tibi mulierem in fideiussatricem: quæ potest te repellere auxilio senatusconsul. Velleiani. an satisfecerim promissioni meæ? certè non. Sed quid? dedi tibi fideiussorem, qui pauper erat, nunquid videor adimpleſſe promissum? Respond. quòd sic: quia debes tibi imputare, quòd talem recepisti: cum potuisses eum repellere ab initio. Franciscus Ac.

p ¶ *Qui.* scilicet debitor. Accursius.

q ¶ *Satisfdare.* quod quandoque fit ex voluntate. vt ℨ. qui satisfda. cogantur. l. fideiussor. §. fi necessaria. Accur.

r ¶ *Promisit.* scilicet fideiussores dare. sic supra qui satisfdare cogantur, l. j.

s ¶ *Et conueniri.* vtrumque intellige cum effectu. nam sunt quidam qui possunt obligari, & non conueniri: vt suprà de in ius vocan. l. ij. & hi sunt non idonei: vt hic, & suprà qui satisfda. cogan. l. ij. in princip. Accursius.

t ¶ *Seruum.* seruus ex fideiussione non tenetur nisi in causſa peculij intercedat: vt supra eodem, seruus inscio. & supra de pecu. licet. §. fi filius. sed filius etiam non tenetur, si intercedat pro mutuo facto in rem suam. nec etiam tenetur pater de peculio: vt suprà ad Macedonia. l. sed Iulianus adiicit. vel si fideiussit, cùm nihil esset in peculio, nec etiam spes vt esset, non tenetur pater: vt C. de pecu. quæsitum. vel aliàs animo donandi: vt suprà, de donationi. l. filiusfamiliãs. aliàs enim filius fi fideiubeat etiam extra causſam peculij, tenetur pater de peculio: vt supra de pec. licet. §. sed si filius. & ipse filius: vt supra eodem, l. filius. Accur.

Filiusfa. nõ tenetur, si intercedat pro mutuo in rem suã: nec etiã pater potestcõ ueniri actio ne de pecu lio.

v ¶ *Vel mulierem.* hæc non tenetur cum effectu propter Velleianum: vt hic, & ℨ. qui satisfda. cogan. de die. §. qui mulierem. & suprà ad Velleia. l. j. Accur.

x ¶ *Impletam.* sic suprà, qui satisfda. cogan. quoties. & si quis in ius vocan. non ierit. l. j. & maximè si ignorans accepit talem, vt supra de pactis, l. in personam. §. qui pecuniam. Argumen. contrà ℨ. de condi. & demon. Mæuius. Accursius.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd ibi erat talis conditio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ de iure impleri non potest, vnde sufficit si de facto: vt l. mulier. §.j. supra de condi. insti. hic poterat impleri de iure. Dy. verò dicit, quòd debet dari fideiussor qui possit conueniri & obligari.

a ¶ *Idoneum.* quò ad facultatem. aliàs cõtrà supra si quis in ius voc. l. j. Accursius.

b ¶ *Idoneum.* opibus.

c ¶ *Comprobauit.* maximè si talem sciuit. & facit supra manda. inter caussas. §. abesse. & qui satisdare cogãtur l. si ab arbitro. §. j. & supra de separa. l. j. §. illud. & 3. vt in possess. legar. si is à quo. §. fin. Et not. hic mirabilia duo: quia toleratur ignorantia iuris, vt non afferat recipienti damnũ, sed facti non. Sed regulariter contrà: vt supra de iur. & fac. igno. regula. in principio. Vel potest dici, quòd & recipiés mulierem potest errare in facto: vt si credebat eam in rem suam fideiubere: & seruum liberum credebat. arg. supra de contrahen. empt. l. quia difficile.

1 *Flor. deest, suum.*

2 *Fl. reliquat,*

Oteſt accipi.] CASVS. Eram iturus ad nundinas: tu dixisti, mihi, Ego habeo Titium amicum meum Lugduni: si mutuaueris ei centum aureos, bene soluet tibi. ego respondi tibi, fideiubes tu pro eo, si quicquam mutuaueris ei? tu dixisti, Ita fideiubeo. nunquid talis fideiussio pro debito futuro valet? Dicitur quòd sic. §. sequens clarus est. Franciscus Accursius.

3 *Flor, extitit,*

d ¶ *Habiturus sum.* & sic futuræ: vt j. e. l. si stipulatus. §. adhiberi. Accur.

e ¶ *Eum pro quo.* de bitorem principalem.

f ¶ *Negotiorum gesto rum.* quando re absente, & sine mandato fideiussi: vt supra manda. l. ex mandato. §. j. & l qui fide. ij. respon. & facit supra eod. l. j. & ij.

3 *Fla. hæc ad.*

g ¶ *Fideiussor.* facit insti. eo. §. fideiussor. & C. eo. l. fideiussores.

h ¶ *Et hæredem.* suum.

i ¶ *Rei.* id est debitoris.

Generaliter] CASVS. Ego fideiusseram pro Titio. postea Titius moriens instituit me hæredem. certum est, quod sum obligatus tanquam hæres. sed an duabus obligationibus tenear, scilicet principali & accessoria fideiusionis? Respõdetur q̃ tãtùm principali obligatione teneor: quia accessoria cõfunditur. vsq; ibi, verum reo. vbi dicit, quòd aliter est quãdo reus principalis alteri principali succedit: quia tunc ambæ manẽt obligationes. vna enim nõ consumit aliã: sed in fideiussore & reo reperiri potest, quãdo altera alteram perimat. & ponit exẽplum. quando reus reo succedit: veluti cùm vnus re promittendi succedit alteri reo promittendi. Itẽ si sint duo rei stipulãdi, & vnus alteri succedit: ille qui succedit, habet ius duarũ obligationum. sed si egerit ex vna earum, altera consumetur. hoc dicit ista lex tota cum l. sequen. Fran. Accur.

k ¶ *Eum.* fideiussorem. Accursius.

l ¶ *Ei.* scilicet reo. Accursius.

m ¶ *Interueneràt.* fideiubendo, vel mandando, vel constituendo.

n ¶ *Teneri.* idem econtrà vt j. eo. l. cùm reus.

o ¶ *Eum.* fallit tamen in casu, vt cùm principalis obligationis non fit exactio: vt j. eod. l. hæres. §. quod si hic seruus. Accursius.

nè si non idoneum a fideiussorem dederit, magis est, vt satisfactum sit: quia qui admisit eum fideiubentem, idoneum b esse comprobauit c.

IIII. Idem lib. xlv. ad Sabinum.

POtest accipi fideiussor eius actionis, quam habiturus sũ d aduersus eum, pro quo e fideiussi, vel mandati, vel negotiorum gestorum f. ¶ Fideiussor g & ipse obligatur, & suum [1] hæredem h obligatum relinquit [2], cùm rei i locũ obtineat.

Obligatio principalis extinguit accessoriam si in eadem caussa concurrit: secus in duabus obligationibus paris potentiæ. Bartolus.

V. Idem lib. xlvj. ad Sabinum.

GEneraliter Iulian⁹ ait, eum k, qui hæres extiterit [1] ei l, pro quo interuenerat m, liberari ex caussa accessionis, & solummodo quasi hæredem rei teneri n. Denique scripsit, si fideiussor hæres extitit ei, pro quo fideiussit, quasi reum esse obligatum, & ex caussa fideiussionis liberari eum [2]. Verùm reo p reum succedentem, ex duabus caussis esse obligatum, nec enim potest reperiri, quæ obligatio quam perimat: at in fideiussore & reo reperitur: quia rei obligatio plenior est. nam vbi aliqua differentia est obligationum, potest constitui alteram per alteram perimi. cùm verò duæ eiusdem sunt potestatis, non potest reperiri, cur altera potius quàm altera consumeretur. Refert autem q hoc [3] r ad speciem, in qua vult ostendere non esse nouum, vt duæ obligationes in vnius personã concurrant. Est autem species talis, Si reus promittendi hæres extiterit alij reo promittendi, duas obligationes sustinet.

VI. Idem l.

SI reus stipulandi exiterit hæres reo stipulãdi, duas species obligationis sustinebit s. Planè si ex altera earum egerit, vtranque consumit, videlicet, quia natura obligationum duarum, quas habe ret, ea esset, vt cùm altera earum in iudicium deduceretur t, altera consumeretur v.

VII. Idem lib. xlvij ad Sabinum.

STipulatus sum à reo, nec ab eo [1] fideiussorem accepi, posteà volo adiicere fideiussorem: si adiecero, fideiussor obligatur. & parui x refert vtrùm purè fideiussorẽ obligem, an ex die, an sub cõditione.

¶ Adhiberi autem fideiussor tam futuræ y, quàm præcedenti z obligationi potest: dummodò sit aliqua vel a naturalis futura obligatio.

Tunc pro naturali sola obligatione potest accedere fideiussor, quando nõ est omnino inefficax: sed saltem est efficax, ut impediat repetitionem indebiti soluti per errorem iuris. Paulus.

VIII. Iulianus lib. liij. Digestorum.

QVod enim solutum repeti non potest b, conueniẽs est huiusmodi [1] naturalis obligationis fideiussorem accipi posse c.

IX. Vlpianus lib. xlvij. ad Sabinum.

GRæcè d fideiussor ita accipitur [1], ἐγγυήσομαι, ἐγγυάσομαι. Sed & si dixerit quis, γγύησομαι, βέβαιο, perinde erit atque si dixerit, ἐγγυάσομαι.

1 *Flor. hodie.*

1 ¶ Præterea e sciendum est fideiussorem omni obligationi adhiberi posse, siue re f, siue verbis, siue consensu. ¶ Pro eo etiam qui iure honorario g obligatus est, posse fideiussorem accipi h sciendum est.

Post litem contestatam potest accipi fideiussor: & fideiussor de iudicio sisti non tenetur post sententiam. Bart.

2. ¶ Et post litem c contestatam fideiussor accipi potest: quia & ciuilis & naturalis subest obligatio. & hoc Iulianus admittit: eòque iure vtimur. An ergo condemnato d reo exceptione vti fideiussor [2] possit, quæritur. nam ipso iure e non liberatur. & si quidem iudicati actionis acceptus non est, sed tantùm litis exercitationis f rectissimè dicetur, vti eum exceptione posse. Si verò acceptus fuerit etiam totius caussæ, cessabit exceptio.

3 ¶ A tutore etiam [3] qui testamento datus est g, si fuerit fideiussor datus h tenetur. ¶ Sed & si ex delicto oriatur actio, magis i putamus teneri fideiussorem.

4 ¶ Et generaliter omnium obligationum k fideiussorem accipi posse, nemini dubium est.

Fideiussor nõ potest teneri in caussam grauiorem, quàm principalis: sed in non grauiorem sic. Bart.

5 ¶ Illud commune est in vniuersis, qui pro aliis l obligãtur, quòd fideiussor, m caussam adhibiti, placuit eos omnimodo n non obligari. In leuiorem planè caussam accipi possunt, propter quod in minorem summam rectè fideiusor accipietur. ¶ Item accepto reo purè, ipse fideiussor [4] ex die, vel sub conditione accipi potest. Enimuero si reus sub conditione sit acceptus, fideiusor purè non obligabitur o.

Alternatiuæ obligationi non potest accedere fideiussor. Bartol.

¶ Si quis Stichũ p stipulatus fuerit, & [5] fideiussorem ita acceperit, *Stichum aut decem q fide tua esse iubes?* non obligari fideiussorem Iulianus ait: quia durior fiat eius r conditio: vtpotè cùm futurum sit, vt mortuo s Sticho teneatur t. Marcellus autem notat v, non ideo tantùm non obligari, quia in duriorẽ conditionem fideiussor [6] acceptus est. sed quia [7] in aliam x potiùs obligationem acceptus est. Deniq; pro eo, qui decem promiserit, non poterit fideiussor tria accipi, vt decem, aut Stichum y promittat z: quamuis eo casu non sit eius a cõditio durior b.

Quo ad electionem fideiussor non potest in caussam duriorem accedere: sed in caussam leuiorem sic. Bartolus.

6 ¶ Idem Iulianus ait: Si is, qui hominem, aut decem dari stipulatus fuerat, fideiussorem ita acceperit, *Hominem aut decem, vtrum ego velim?* non obligauit eum: quia durior eius conditio facta est. Contrà autem si is, qui hominem aut decem, vtrùm ipse stipulator volet, stipulatus est, rectè fideiussorem ita accipiet, *Decem aut hominem, vtrum tu voles* c? sit etenim, inquit, hoc modo fideiussoris conditio melior. Sed & si reum sic interrogauero d, *Stichum & Pamphilum dare spondes* [8] e? fideiussorem, *Stichum aut Pamphilum* rectè interrogem: quia leuior fideiussoris conditio est.

7 ¶ Pro fideiussore accipi fideiussorem posse f, nequaquam dubium est.

X. Pomponius lib. xxvj. ad Sabinum.

FIdeiussores g & in partem pecuniæ, & in partem rei rectè accipi possunt.

Si dubitatur, an fideiussor sit soluendo: nõ potest opponi simpliciter beneficium diuisionis. Bartolus.

a De istoverbo omnino siue omnimodo, addogio. in c. j. §. necnecon. de concubi. in prag. sanc. si per verbo omnino. aliis in §. alioquì in verbo omnino. tit.

b *Flo. deest si deiussor.*

7 *Fl. quia &.*

i ¶ *Magis putamus.* Argumentum contrà. j. eod. si à reo. §. id quod. sed ibi patet solu. Accursius.

k ¶ *Obligationum.* quæ descendunt ex contractu, vel quasi, & maleficio vel quasi. Accursius.

l ¶ *Pro aliis.* & ita in mandatoribus, sponsoribus & fideiussoribus.

m ¶ *In duriorem.* aliàs duriorem, aliàs deterio rem. & dicitur durior loco, tempore, & caussa, vt institu. de actio. §. plus autem. & sic nõ est contrà. 3. de re iu. j. & fideiussor. & 3. eod. l. j Accursius.

n ¶ *Omnimodo non.* [a] id est, in nihilum. Io. & sic vitiatur vtile per inutile secundum eum. arg. 3. de arbi. l. parui §. si seruum. Sed alij cõtrà. debent enim teneri vsque ad id, ad quod tenetur reus. pro quibus sunt argu. 3. de con sti. pec. l. hactenus. in fi. & l. seq. & C. de donat. si quis argentum. §. sed in omnibus. & 3. de y sur. l. pecuniæ. sed aliis casibus loquuntur. Itẽ pro eis 3. manda. l. rogatus. sed ibi in maiorem summam, quàm esset mandatum, fideiussit, non in maiorem, quàm reus debebat. Item pro eis j. eod. si à reo. 2j. respon. & facit j. eo. l. vbicunque. in fi. & l. hi qui. & l. si testamẽto. §. quæsitum. & in pit. eo. §. fideiussores.

o ¶ *Non obligabitur.* quia plus esset tẽpore.

p ¶ *Si quis Stichum.* & sic minus: quia partem, aut quia vnum solum. R.

q ¶ *Aut decem.* & sic plus, quia totum, vel quia duo.

r ¶ *Eius.* fideiussoris.

s ¶ *Mortuo Sticho.* & sic liberato reo.

t ¶ *Teneatur.* scilicet fideiussor in x, & sic plus re. Accur.

v ¶ *Notat.* reprehendendo Iul. vel addendo. Accursius.

x ¶ *In aliam.* quia hæc de toto, illa principalis est de parte. Accursius.

y ¶ *Stichum.* quia aliud promittit, & plus: & alia est obligatio: licèt non sit durior eius caussa, vt subiicit, imo leuior cùm Stichum dan

8 *Fl. deest, da re spondes.*

9 *Flor. deest, posse.*

do liberetur: qui valet fortè quinque tantùm. Et not. argu. quòd qui alternatiuè duo promittit, ambo sunt in obligatione: vt 3. de verborum obligationibus, fi duo rei.

z ¶ *Promittat.* alternatiuè. Accursius.

a ¶ *Eius.* fideiussoris.

b ¶ *Durior.* nam debet plus caussa: cùm reus habet electionem ex lege: vt institu. de actio. §. præterea.

c ¶ *Tu voles.* tu scilicet fideiussor. secus si in rei arbitrio esset electio: vt j. eo. si Stichum. in principio.

d ¶ *Interrogauero.* quia minus debet re ipsa.

e ¶ *Spondes.* & ita tenebatur ad vtrunque. Accur.

Fideiussores.] CASVS. Promisi tibi septem corbes vini: & centum aureos. dedi tibi fideiussorẽ pro tribus corbibus, & pro quinquaginta aureis. talis fideiussor tenetur: quia pro parte pecuniæ, & pro parte rei est acceptus. Fran. Accur.

f ¶ *Fideiussores.* de hoc dic vt notatur supra, loca. l. quæro. in fine primi casus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI *dubitet.* CASVS. Titius debitor meus in centum dedit mihi tres fideiussores.si vnus erat sufficiens,omnes erãt sufficiẽtes.cœpi dubitare,q̃ non essent soluẽdo ifti fideiussores: vnus fideiussorum venit,& dicit mihi,Amice,tu dicis cõfideiussores meos nõ esse soluẽdo:&fic timeo,quòd velis me insolidũ cõuenire: ecce ego offero tibi cautionẽ pro cæteris confideiussoribus , vt cõuenias eos pro partibus virilibus meo periculo. an iste sit audiendus ? Respõdetur, quòd sic : ita tamen, quòd de hoc det fideiussorem : & omnes fideiussores qui dicuntur esse idonei, sint præsentes quãdo ista cautio præstatur. ¶ *Ita demum.*] Iuris dispositione fideiussores habent beneficium diuisionis: ita quòd conueniuntur pro virilibus partibus. Ponamus,quòd sunt tres fideiussores pro Titio in sexaginta aureis. vnus conuentus in iudicio negat se esse fideiussorem : postea conuictus vult opponere beneficiũ epistolæ diui Hadriani : an sit audiendus ? Respõ. quòd nõ: quia perdidit istud beneficiũ propter suũ mendaciũ. ¶ *Filius familiãs.*] Filius familiãs duabus rationibus potest fideiubere propatre. rationes sunt in textu. Sed quæritur,an pater propter hanc fideiussionem filij teneatur actione quod iussu ? Respondetur, q̃ sic. Cætera plana sunt vsque ad legẽ sequen. Fran. Accur.

1 *Flo. in parte.* 2 *Flo. & s facisdat.*

a ¶ *Si dubitet.* si enim constaret eos esse soluendo , in partes conuenirentur : vt institu. eo. §. fi plures. Accur.

b ¶ *Sint.* vt sic debitũ sit in liquido. Accur.

c ¶ *Nec enim.* bene dixi in partem tantum conueniendum : offerẽdo cautionem : quia si insolidum cõuenire tur , haberet necesse soluere plus: & ita quasi ex venditione cederent ei actiones: vt j.eo.l. cùm is. cùm non haberet pecunias ad manus: quod esset iniquum.vel dic etiam,quòd confideiussores non haberẽt qd̃ incõtinẽti redderent.& facit in auth. de duo. reis. in prin. Accur.

d ¶ *Actio.* ex epistola diui Hadriani.

a Mendaciũ punitri decet. concor. tex.in c. fu per literis.& ibi notaui in apostil.ad Panor. post alios in ver. punibile. n. iij. extrà de testi. glo. in l.cum de indebito. ff. de probat.

e ¶ *Indulgendum.* punitur mendacium a. sic C. de non nume. pecu. auth. contrà qui propriam.& ff. de re iudi.l. sed hæc ita.& ff. pro so.fi vnus.in fi.& ff.quod cum eo.l.sed fi ex parte.§.interdum.

f ¶ *Filius familias.* aliàs.l.& aliàs §.

g ¶ *Fideiubere.* vt C. eo. filius.& C.quòd cum eo.l.fi ex alia.

h ¶ *Facere.* nisi in casibus:quos dic,vt ff. quod cum eo.l.ij.& l.iiij.

i ¶ *Potest.* scilicet insolidum:vt suprà de pecu.l. si quis cum filio.& l. seq. Accursius.

k ¶ *Sed an pater.* pro quo præsente filius fideiusit:siue mãdet expresse pater, siue non.

l ¶ *Referri.* vt & ff. quod iussu.l.j. Accursius.

m ¶ *Ista actio.* scilicet quod iussu. Accursius.

n ¶ *Cùm patre.* scilicet de in rem verso: quæ datur illi creditori , qui filio in hanc causſam mutuat.ei verò apud quẽ filius intercesserit, tenetur pater obligatione principali,nisi animo nouandi filius intercesserit:quo casu de in rem verso tenetur pater ei:à quo liberatur à prima: vt ff. de in rem verso.l. si pro patre.in prin.& l. si filius.

o ¶ *Vtilis.* scilicet mandati,vel negotiorum gestorum:vt ff. manda. l. ex mandato.§. j. directa quippe non tenet : quia ab initio non tenuit mandatũ:cùm inter patrẽ & filium in potestate cõstitutũ non contrahatur obligatio: vt ff. de iu.l.lis nulla.& ad hoc ff.de hære.insti.quidã.

XI. Vlpianus lib. vij. Disputationum.

SI dubitet a creditor,an fideiussores soluendo sint b , & vnus ab eo electus , paratus sit offerre cautionem,vt suo periculo confideiussores conueniantur in partem c, dico andiendum esse eum: ita tamen,vt d satisdationem offerat, & omnes confideiussores qui idonei esse dicuntur , præstò sint. Nec enim e semper facilis est nominis emptio, cùm numeratio totius debiti non sit in expedito.

Propter mendacium perditur beneficium diuisionis.h.d. Bar.

1 ¶ Ita demum inter fideiussores diuiditur actio d , si non inficientur. nam inficiantibus auxilium diuisionis non est indulgendum e.

Filius familiãs pro parte utiliter fideiubet: & ex hac causſa pater Quod iussu, & de In rem uerso tenetur: & filio amãcipato soluenti de castrensi peculio subuenitur. Bartolus.

2 ¶ Filius familiãs f, pro patre poterit fideiubere g.nec erit sine effectu hæc fideiussio. Primò quidem, quòd sui iuris effectus poterit teneri in id, quod facere h potest i : deinde,quòd & dum in potestate manet,condemnari potest.Sed an pater k ex hac causſa , *Quod iussu* teneatur, videamus. Et puto , ad omnes contractus , *Quod iussu*, etiam referri l. Sed si ignorante patre pro eo fideiusserit, cessat ista actio m. tamen quasi in rem patris versum sit, potest agi cum patre n. Planè si emancipatus soluerit,vtilis o ei actio debebit competere. In potestate etiam manẽti eadem actio p competit, si de peculio castrẽsi pro patre soluerit q.

Vbi nulla subest obligatio, non potest accedere fideiussor. Bart.

XII. Iulianus lib.xij. Digestorum.

QVi contra † senatusconsultum r filiofamiliãs crediderit s, mortuo eo t fideiussorem à patre v accipere non potest:quia neque ciuilem x, neq; honorariam y aduersus patrem actionem habet , nec vlla hæreditas est z, cuius nomine fideiussor i obligari possit.

XIII. Idem lib.xliij. Digestorum.

PLanè eius actionis nomine, quæ de peculio aduersus eum competit a , fideiussor rectè accipitur.

Electo mandatore nõ liberatur reus principalis,nec econuersò. Item ei qui conuenitur pro alio,debet cedi actio cõtra principalem: & aliter non debet condemnari. Paul.

XIIII. Idem lib.xiiij Digestorum.

SI mandato meo Titio decem crediderís, & mecum mandati egeris, non liberabitur Titius: sed ego tibi non aliter condemnari debebo , quàm si actiones quas aduersus Titium habes mihi præstiteris b. Item , si cum Titio egeris,ego non liberabor:sed in id dũtaxat tibi obligatus ero c , quod à Titio seruare non potueris.

Si reus principalis succedit fideiussori , sicut extinguitur obligatio fideiussoria , ita & exceptio personalis quæ competebat fideiussori:nec potest opponi ex persona eius. Paulus de Cast.

XV. Idem lib.xlvij. Digestorum.

CVm reus d promittendi fideiussori suo hæres extiterit , obligatio fideiussoria perimitur a . Quid ergo est ? , si tanquam à reo debitum petatur ? Et si exceptione fideiussori cõpetẽti b vsus fuerit, in factum c replicatio dari debebit, aut doli mali proderit.

Fideiussor potest opponere exceptionem personæ rei, etiam eo inuito. Bart.

XVI. Idem lib.lj Digestorum.

SI stipulatus esses à me sine causſa d, & fideiussorẽ dedissem , & nollem cum exceptione vti, sed potiùs soluere, vt mecum mandati iudicio ageretur e, fideiussori etiã me inuito f exceptio dari debet. Interest g enim eius pecuniam retinere potiùs, quàm solutam stipulatori à reo repetere.

Pactum unius fideiussoris non præiudicat creditori contra alium fideiussorem agenti. Bart.

1 ¶ Si ex duobus h q̃ apud te fideiusserant in viginti,alter, ne ab eo peteres, quinq; tibi dederit i , vel promiserit : nec alter liberabitur. & si ab altero quindecim petere institueris,nulla exceptione k sub moueris. reliqua autem quinq; l si à priore. l fideiussore petere institueris,doli mali exceptione sub moueris.

Fideiussor non potest intercedere penes illũ apud quẽ non est obligatio actiue:licet intercedat pro obligato. Itẽ alternatiua posita inter duos,quorum uni potest acquiri obligatio, alteri non,facit ut primo obligatio acquiratur, & alter habeatur ut adiectus ad solutionem. Item adiecto potest solui etiam inuito creditore:si is per creditorem nõ erat contẽstata contra soluentem. Pau. de Cast.

XVII. Idem lib.liij. Digestorum.

FIdeiussor obligari non potest ei apud quem reus promittẽdi obligatus non est m, quare si seruus communis Titij,& Sempronij nominatim Titio dari stipulatus fuerit, & fideiussorem ita interrogauerit , *Titio aut Sempronio id dare spondes ?* Titius quidem petere à fideiussore poterit n : Sempronij verò persona in hoc solùm interposita videbitur, vt solui ei o ante litẽ cõtestatam p etiam ignorante,vel inuito Titio possit.

Non potest obligari fideiussor in causſam duriorem. Bart.

1 ¶ Qui certo loco dare q promisit, aliquatenus r duriori conditione † obligatur,quàm si pure interrogatus fuisset. nullo enim alio loco quã in quem promiserit s, soluere inuito stipulatore potest t. Quare si rem purè interrogauero , & fideiussorẽ cum adiectione loci accepero,non obligabitur u fideiussor. Sed & si reus Romæ constitutus, Capuæ dare x promiserit, fideiussor Ephesi, perinde non obligabitur fideiussor, ac si reus sub conditione promiserit, Capuæ dare, Ephesi verò in Asia vltra mare, & sic multò longius. Aliud exemplum quod sequitur, clarum est.

¶ *Fideiussor.*] Dicitur hic, q̃ omni obligationi potest accedere fideiussor: siue ciuili tantùm, siue naturali tãtùm, siue ciuili & naturali simul, dũmodò sit aliqua obligatio, cui possit fideiussor applicari. vsq; ibi, Naturales aũt. ostẽdit hic quid sit naturalis obligatio: & dicit, q̃ naturalis obligatio non est tantùmodò illa, ex qua non potest quis agere: verumetiam illa ex qua si soluo, non datur mihi repetitio. nam impropriè naturales obligationes, &c.

¶ *Stipulatione.*] Tu promisisti mihi decem aureos soluere in festo Penteco. purè sine vlla conditione: dedistique mihi fideiussorem, qui se promisit soluturum pro te ista decem si imperator in Italiam venerit. quæritur, quid iuris? Respon. quòd obligatio fideiussoris est in pẽdenti. nam si Imperator in Italiam venerit ante Pentecosten: fideiussor non obligabitur. si verò in die Pentecost. venerit, aut post diem Pentecost. fideiussor obligabitur. iste est elegans. §.

¶ *Cùm fideiussor.*] Vendidi tibi equum meum pro viginti aureis , & accepi à te fideiussorem sub conditione, si nõ solueris mihi. quæritur. quando ista conditio fit impleta ? Respon. quòd tunc cùm tu fueris interpellatus, & non solueris: aut si antequam interpellatus fis, decedis, quia hoc etiam casu verum est te non soluisse, & sic conditionem, esse impletam. Franc. Accur.

m ¶ *Non est.* nam non est accessoria deficiente principali. sed fallit in pupillo & similibus, vt ff. eo. l. ij.

n ¶ *Poterit.* contrà suprà de stipulatione seruorum. item si seruus. in fine. Solu. vt ibi.

o ¶ *Ei.* manenti in eodem statu , vt j. de solu. cùm quis.

p ¶ *Ante litem contestatam.* sed post litem contestat. nõ potest, vt j. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decem. in §. item.

q ¶ *Aliquatenus.* id est, aliquantulum. Accur.

r ¶ *Potest.* vt ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. itẽ Iulianus. & l. is qui. & ff. de verb. oblig. l. qui Romæ.

s ¶ *Obligabitur.* siue longiori siue proximiori loco promittat fideiussor, qui in vtroque casu ad duriorem causſam est acceptus. Sed quidã hoc intelligunt, quando locus fideiussionis est remotior. pro quibus est infrà eodem. si testamentum. §. quæritur. Accur.

a ¶ *Perimitur.* idem econtrà. vt ff. eod. generaliter.

b ¶ *Competenti.* tantùm, quia scilicet personalis erat.

c ¶ *In factum.* si patronus erat vel parens: vt ff. de excep. do. apud Cel sum. & a duersus. Accursius.

Stipulatus.] CASVS. Stipulatus sum à te centum aureos absque vlla causſa: & sic nõ teneris mihi ex dedicti tamen fideiussorem pro ista summa, qui vult vti exceptione contra me. tu non vis, quòd vtaturtali exceptione: sed vis quòd soluat: vt postea reddas sibi pecuniam illam. an fideiussor possit vti exceptione tu inuito ? Respon. quòd sic. & ratio est : quia securius est non soluere indebitũ, quàm solutum postea repetere.

1 Stipulatus sum à te centum aureos absque vlla causſa. & sic nõ teneris mihi ex dedicti tamen fideiussorem pro ista summa, qui vult vti exceptione contra me. tu non vis, quòd vtaturtali exceptione: sed vis quòd soluat: vt postea reddas sibi pecuniam illam. an fideiussor possit vti exceptione tu inuito ? Respon. quòd sic. & ratio est : quia securius est non soluere indebitũ, quàm solutum postea repetere.

1 Hic agetur.

¶ *Si ex duobus.*] Dedi Titio viginti aureos mutuò pro quibus dedit mihi duos fideiussores Mœuium & Seiũ. Seius venit ad me, & dicit : Scio quia potes me conuenire in viginti. ecce ego do tibi quinque vt me non cõueniras. & sui contentus. quæritur, an propter istud pactum factum cum Seio alter fideiussor Mœuius liberetur ? Respon. quòd non: imò potero quindecim ab altero fideiussore petere: nec potuerit mihi aliquam exceptionem opponere. Item si velim alia quinque petere à Seio , poterit me repellere doli mali exceptione. Fran. Accur.

Mandato meo.] CASVS. Mandaui tibi, vt Titio amico meo pecuniam mutuam dares: quod & fecisti. facio te vocari in ius, & cõdemnatus es mihi soluere. quæritur vtrũ Titius cui dedi, sit liberatus à me? Rñ. iudex non debet me condẽnare, nisi cedas mihi actiones, quas habes aduersus Titium. Item ecõtrario, si tu egeris cum Titio: propter hoc ego non ero liberatus: sed tamen in tantũ tibi tenebor, quantum restat tibi de solutione: putà , mutuasti xx. soluta sunt tibi x. ego teneor tibi in reliqua decem. Fran. Accur.

b ¶ *Præstiteris.* vt & ff. manda. l. si quis alicui. §. fi. & facit j. e. cùm is. & facit C. eod. l. vlti. & j. rem pu. sal. fo. fi plures. arg. contrà suprà eod. si reus stipulandi.

c ¶ *Obligatus ero.* i. remanebo. sic ff. de iudi. Iulianus. Accur.

Vm reus.] CASVS. Ego debebam Sẽpronio centum aureos. Titius pro me fideiussit. moritur fideiussor meus, me relicto hærede: obligatio fideiussoria est perempta, & sic ego conuenio, vt reus principalis. Cùm petitur à me pecunia, ego volo vti exceptione, vt reus quæ competebat Titio fideiussori meo. Dicitur hic, q̃ ego nõ sum auditus. quia fideiussor nõ potest obligari alij, quàm ei cui reus principalis est obligatus. de hoc ponit rex. aliud exẽplũ. Titius & Sẽpronius habẽt seruum cõmunem Stichum. iste Stichus nominatim stipulatur Titio, dicẽdo promittis Titio domino meo: postea adiecit fideiussorem à quo sic stipulatur : promittis Titio aut Sẽpronio dominis meis? dicitur hic, q̃ Titius poterit petere à fideiussore, Sempronius verò non : quia seruus non est ei stipulatus , sed Titio. Ad quid ergo prodest persona Titij adiecta in fideiussione ? Respon. quòd ad hoc vt ei solui possit ante litem cõtestatam, non post, etiã inuito vel ignorante Titio.

¶ *Qui certo.*] Continuat propositum suum ostendendo, quãdo fideiussor videtur acciPi in duriorem causſam, ponẽdo tale exẽplum. Stipulatus sum à te centum sine adiectione loci : sed purè. Titium, à quo stipulor quod mihi soluat illa centum Capuæ , cùm sinus forte Romæ. certè talis fideiussor non obligatur : quia in duriorem causſam obligatur , qui certo loco dare promisit, quã qui purè promittit. Item ponit aliud exemplũ, quando reus principalis promittit in loco propinquiori , fideiussor verò in remotiori : sicut cùm reus promittit soluere Capuæ cùm sit Romæ: fideiussor verò promittit soluere Ephesi. Capua enim est prope Romã in Campania, Ephesus verò in Asia vltra mare, & sic multò longius. Aliud exemplum quod sequitur, clarum est.

1 *Flo. dari.*

† Limitabis hũc § per l. fing. eccliscũ Bar. ibi in l. si quis. p. eo. j. & ff. eo. vt non p. hic dicitur, si in fideiussione interuenit iuramẽtũ, p quo est gl. in l. Græce. §. illud ff. eo. cui addo gl. in l. sicut. j. eo. tit. quã hic dicitur, quòd ad hoc Imol. fing. dexit

1 *Fi. promisit.* 2 *Fior. dari.*

¶ *Fideiussor.*] Dicitur hic, q̃ omni obligationi potest accedere fideiussor: siue ciuili tantùm, siue naturali tãtùm, siue ciuili & naturali simul, dũmodò sit aliqua obligatio, cui possit fideiussor applicari. vsq; ibi, Naturales aũt. ostẽdit hic quid sit naturalis obligatio: & dicit, q̃ naturalis obligatio non est tantùmodò illa, ex qua non potest quis agere: verumetiam illa ex qua si soluo, non datur mihi repetitio. nam impropriè naturales obligationes, &c.

¶ *Stipulatione.*] Tu promisisti mihi decem aureos soluere in festo Penteco. purè sine vlla conditione: dedistique mihi fideiussorem, qui se promisit soluturum pro te ista decem si imperator in Italiam venerit. quæritur, quid iuris? Respon. quòd obligatio fideiussoris est in pẽdenti. nam si Imperator in Italiam venerit ante Pentecosten: fideiussor non obligabitur. si verò in die Pentecost. venerit, aut post diem Pentecost. fideiussor obligabitur. iste est elegans. §.

¶ *Cùm fideiussor.*] Vendidi tibi equum meum pro viginti aureis , & accepi à te fideiussorem sub conditione, si nõ solueris mihi. quæritur. quando ista conditio fit impleta ? Respon. quòd tunc cùm tu fueris interpellatus, & non solueris: aut si antequam interpellatus fis, decedis, quia hoc etiam casu verum est te non soluisse, & sic conditionem, esse impletam. Franc. Accur.

m ¶ *Non est.* nam non est accessoria deficiente principali. sed fallit in pupillo & similibus, vt ff. eo. l. ij.

n ¶ *Poterit.* contrà suprà de stipulatione seruorum. item si seruus. in fine. Solu. vt ibi.

o ¶ *Ei.* manenti in eodem statu , vt j. de solu. cùm quis.

p ¶ *Ante litem contestatam.* sed post litem contestat. nõ potest, vt j. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decem. in §. item.

q ¶ *Aliquatenus.* id est, aliquantulum. Accur.

r ¶ *Potest.* vt ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. itẽ Iulianus. & l. is qui. & ff. de verb. oblig. l. qui Romæ.

s ¶ *Obligabitur.* siue longiori siue proximiori loco promittat fideiussor, qui in vtroque casu ad duriorem causſam est acceptus. Sed quidã hoc intelligunt, quando locus fideiussionis est remotior. pro quibus est infrà eodem. si testamentum. §. quæritur. Accur.

F Ideiussor.] CASVS. Dedisti mihi centum mutuò. dedi fideiussorẽ à te, & sic ego teneor tibi pro istis centũ. certè talis fideiussor nõ obligatur: quia fideiussor nõ potest obligari alij, quàm ei cui reus principalis est obligatus. de hoc ponit rex. aliud exẽplũ. Titius & Sẽpronius habẽt seruum cõmunem Stichum. iste Stichus nominatim stipulatur Titio, dicẽdo promittis Titio domino meo: postea adiecit fideiussorem à quo sic stipulatur : promittis Titio aut Sẽpronio dominis meis? dicitur hic, q̃ Titius poterit petere à fideiussore, Sempronius verò non : quia seruus non est ei stipulatus , sed Titio. Ad quid ergo prodest persona Titij adiecta in fideiussione ? Respon. quòd ad hoc vt ei solui possit ante litem cõtestatam, non post, etiã inuito vel ignorante Titio.

¶ *Qui certo.*] Continuat propositum suum ostendendo, quãdo fideiussor videtur acciPi in duriorem causſam, ponẽdo tale exẽplum. Stipulatus sum à te centum sine adiectione loci : sed purè. Titium, à quo stipulor quod mihi soluat illa centum Capuæ , cùm sinus forte Romæ. certè talis fideiussor non obligatur : quia in duriorem causſam obligatur , qui certo loco dare promisit, quã qui purè promittit. Item ponit aliud exemplũ, quando reus principalis promittit in loco propinquiori , fideiussor verò in remotiori : sicut cùm reus promittit soluere Capuæ cùm sit Romæ: fideiussor verò promittit soluere Ephesi. Capua enim est prope Romã in Campania, Ephesus verò in Asia vltra mare, & sic multò longius. Aliud exemplum quod sequitur, clarum est.

¶ *Fideiussor.*] Dicitur hic, q̃ omni obligationi potest accedere fideiussor: siue ciuili tantùm, siue naturali tãtùm, siue ciuili & naturali simul, dũmodò sit aliqua obligatio, cui possit fideiussor applicari. vsq; ibi, Naturales aũt. ostẽdit hic quid sit naturalis obligatio: & dicit, q̃ naturalis obligatio non est tantùmodò illa, ex qua non potest quis agere: verumetiam illa ex qua si soluo, non datur mihi repetitio. nam impropriè naturales obligationes, &c.

¶ *Stipulatione.*] Tu promisisti mihi decem aureos soluere in festo Penteco. purè sine vlla conditione: dedistique mihi fideiussorem, qui se promisit soluturum pro te ista decem si imperator in Italiam venerit. quæritur, quid iuris? Respon. quòd obligatio fideiussoris est in pẽdenti. nam si Imperator in Italiam venerit ante Pentecosten: fideiussor non obligabitur. si verò in die Pentecost. venerit, aut post diem Pentecost. fideiussor obligabitur. iste est elegans. §.

¶ *Cùm fideiussor.*] Vendidi tibi equum meum pro viginti aureis , & accepi à te fideiussorem sub conditione, si nõ solueris mihi. quæritur. quando ista conditio fit impleta ? Respon. quòd tunc cùm tu fueris interpellatus, & non solueris: aut si antequam interpellatus fis, decedis, quia hoc etiam casu verum est te non soluisse, & sic conditionem, esse impletam. Franc. Accur.

m ¶ *Non est.* nam non est accessoria deficiente principali. sed fallit in pupillo & similibus, vt ff. eo. l. ij.

n ¶ *Poterit.* contrà suprà de stipulatione seruorum. item si seruus. in fine. Solu. vt ibi.

o ¶ *Ei.* manenti in eodem statu , vt j. de solu. cùm quis.

p ¶ *Ante litem contestatam.* sed post litem contestat. nõ potest, vt j. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decem. in §. item.

q ¶ *Aliquatenus.* id est, aliquantulum. Accur.

r ¶ *Potest.* vt ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. itẽ Iulianus. & l. is qui. & ff. de verb. oblig. l. qui Romæ.

s ¶ *Obligabitur.* siue longiori siue proximiori loco promittat fideiussor, qui in vtroque casu ad duriorem causſam est acceptus. Sed quidã hoc intelligunt, quando locus fideiussionis est remotior. pro quibus est infrà eodem. si testamentum. §. quæritur. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Vel purè* quia tunc non tenetur: vt ff. cod. Græcè §. item accepto. & facit ff. eod. hi qui. Accursius.
b ¶ *Ciuilis.* obstat tamen hoc casu excep. vt C. de non numerat. pecu. l. si cui. & est ciuilis sola.
c ¶ *Naturalis* vt & suprà eodem. quod enim. & l. penul. & suprà, de condict. indebit. l. naturaliter.
d ¶ *Actio aliqua.* innuit quòd aliquando nascitur actio ex naturali obligatione sola, quod verum est, quia ex nudo pacto: vt C. de dona. si quis argẽtum. §. fi. & C. de dot. pro. l. ad exactionem. & in aliis nota. suprà, de pact. iurisgentium. §. quinimò.
e ¶ *Earum.* ſ. obligationum. alias, eorũ. ſ. quæ debentur. Accur.
f ¶ *Dicantur.* inſpecto proprio ſenſu, qui eſt ff. de verbor. ſignif. l. debitor. Sed arg. cõtrà. in eo. tit. l. pecuniæ verbum. §. fi.
g ¶ *Recepiſſe.* ſ. videntur: vt & §. de condit. & demonſt. qui bis. §. dominus. & ff. de don. hoc iure. §. penult.
h ¶ *Stipulatione.* facit ff. cod. ſi à reo. j. & ij. reſpon.
i ¶ *Credidi.* aliàs credidit. Accur.
k ¶ *Reus.* in iudicio vel extra. & ſi eſt cõditionalis hæc obligatio. vt ff. de verb. oblig. l. ſi decem.
l ¶ *Teneretur.* hoc ideo quia mora rei fideiuſſori nocet: vt ſuprà de verbo. oblig. l. mora. alioquin non teneretur, niſi reus deſineret poſſe dare: vt in contrario. ff. de verbo. obligatio. l. ita ſtipulatus. vbi plenè dixi. Accurſius.
m ¶ *Deceſſiſſet.* Sed nonne interpellari debet hæres rei? Reſpon. fortè hic ſine hærede deceſſerat, alioquin interpellari deberet: vt quod in defuncto debuit fieri, & in hærede fiat: vt ff. de arbit. l. diè. §. nec vtimur. & l. quamuis. Item nota hic argument. ad quæſtionem quòd ſi quis promiſit pœnam ſi nõ ſolueret: & mortuus eſt antè, quàm ſoluat, vel interpelletur: q; hæres teneatur ad pœnam: nec ſit opus eum interpellari. ſed dicas vt dixi, quòd hic non reliquit hæredem. vnde ſi reliquit, debet interpellari, aliàs pœna non poteſt peti. Accur.

1 *Vel appellare tur.* c *Fl. quia.* 7 *Fl. eſſe.*

Promittẽs pœnam ſi nõ ſoluat, qui moritur ante ſolutio nẽ vel inter pellationẽ, ea cius hæres teneatur ad pœnã, nec ſit op' eũ interpellare.

Fideiſſoribus.] CASVS. Mutuaui Titio mille aureos. ipſe dedit mihi tres fideiuſſores pro iſta ſumma: conueni vnum in ſolidum, qui mihi totã ſummam ſoluit. quæritur quomodo ſuccurritur iſti qui totum debitum ſoluit? Reſpond. quòd ego debeo ei cedere actiones quas habeo aduerſus cæteros fideiuſſores, vt ipſe poſſit recuperare quod ſoluit. Accur.
n ¶ *Cæterorum.* confidei uſſorum vt ff. eo. vt fideiuſſor. Accur.
o ¶ *Nomina.* non inſolidum, ſed pro rata. i. pro parte cæterorũ. arg. §. de tu. & ra. diſ. ſi pupillus. & facit ff. de ſol. l. Modeſt. Idẽ in hypotheca ria. vt C. e. cũ alter. & l. ſicut. & de ſen. l. cùm eorũ. & ff. e. l. Paulus. Ac.

Vi debitorem.] CASVS. Debebas mihi cẽtum, pro quibus mihi fideiuſſorem dediſti. iſte fideiuſſor delegauit mihi debitorẽ ſuũ pro centũ: quæritur vtrum videatur mihi ſatisfeciſſe, ita q; poſſit agere mandati actione contra te pro eo q; fideiuſſit pro te? Reſpon. quòd ſic. ratio eſt: quia q. i. debitorem ſuũ **delegat**, intelligitur ſoluiſſe pecuniam præſentem. Franc. Accurſius.
p ¶ *Delegat.* animo nouandi. Accurſius.
q ¶ *Intelligitur.* ſic §. ad Velleia: quamuis. §. planè ſi mulier. & de dotatio. cauſſa mor. l. mortis cauſſa. §. j. & C. de condictio. indebi. l. ij.
r ¶ *Poteſt.* vt & §. manda. l. inter cauſſar. §. abeſſe. & dic vt ibi. & facit §. eo. l. iij. in fine. Argu. contrà §. de pig. acti. l. eleganter. §. qui reprobos. & facit §. manda. ſi verò non remune. §. planè. in prin. & in fi.

ADDITIO. Die q in dicto §. qui reprobos. ignoranter recepit, ideo non præiudicat ſibi: hic ſcienter, & ideo nocet. argu. §. de iure do. l. promittẽdo. §. fi debitorem. ſecundum Bart.

Seruus inſcio.] CASVS. Titius habẽs ſeruum Stichũ abſentem pro tempore, qui ignorãte domino pro Sempronio fideiuſſit, & etiam ſoluit, poſteà ignorãte domino pro Sempronio fideiuſſit, & etiam ſoluit, poſteà ſeruus Stichus ſoluerat ex cauſſa fideiuſſionis, voluit pecuniam illam vẽdicare ab eo, cui erat ſoluta à ſeruo. quæritur vtrum poſſit? Et diſtinguitur, an iſte ſeruus fideiuſſerit & ſoluerit ex peculio ſuo: & tunc Sempronius dominus non poterit pecuniam illam vendicare. ſi verò ex pecunia domini ſoluerit: dominus poterit eam vendicare. ſi autẽ dominus met hãc pecuniam ſoluerit, poterit eam repetere ab eo, cui ſoluit, non ab eo, pro quo ſeruus fideiuſſit. h. d. cum l. ſeq. Franc. Accurſius.
s ¶ *Intereſt.* hæc diſtinctio in filio locum non habet: vt & §. de pecul. l. ſicet. §. ſed ſi filius. ſed in ſeruo fic: vt hic & d. l. licet. §. ſi filius. Accur.
t ¶ *Non poterit.* ſine cauſſa. per adminiſtrationem enim intelligitur dominium tranſtuliſſe ſecundũ quoſdam. ſed hoc falſum reputo: cum nulla ipſo iure ſit obligatio: vt ff. eo. l. proxi. Item quia etiam ſi liberam habeat peculij adminiſtrationem, nõ tamen videtur conceſſum aliena re ex tali cauſſa: vt ff. de ſolu. ſi is cui nummos. §. Flauius. & facit §. de q. fact. pact. l. contra iuris. §. fin. Quod igitur dicit hic poterit condici: puta à fure, vel reſpectu poſſeſſionis: vt §. de condi. tri. l. j. in fin. & l. ij. de cõdi. inde. l. indebiti. Vel dic, quòd ſeruus putabat fideiubere ex cauſſa peculiari. vnde propter iuſtum [a] errorem: & liberam peculij adminiſtrationem tranſit dominium, ſecundum Azonem.
v ¶ *Non ex cauſſa peculij.* pro creditore peculiari. Accur.
x ¶ *Ed ſi ſeruꝰ. Poterit.* imò vid: ſi actione mãdati ab eo, pro quo fideiuſſit ſeruus: quia ſoluendo videtur habere ratam fideiuſſionẽ: vt ff. e. ſi ſeruus alicuius. quæ eſt contrà. Sol. hic credebat dominus ſeruum fideiuſſiſſe ex cauſſa peculiari: cùm ſecus eſſet. ſecus ergo, ſi fiſ. ſet ſciens. vel ibi agendo mandati, videtur habere ratum: quod & hic eſſet, ſi ageret mandati. argu. C. de fur. l. j. & ar. §. ad Velleia. l. pe. Acc.
y ¶ *Fideiuſſerat.* ex cauſſa non peculiari.
z ¶ *Non poſſit.* etiã naturaliter. & facit hoc ad differentiam quæ aſſignatur inter pupillũ & ſeruum, inſti. qui. mo. re con. obli. §. præterea.
a ¶ *Obligatus ſit.* remaneat. ſic §. e. ſi mandato. Accur.
b ¶ *Nec ſolutione liberari.* niſi fortè poſt conſumptionem. Accur.

1 *Fl. deſt, tamen.*

2 *Fl. peculiaris.*

3 *Fl. deeſt. ſi.*

4 *Fl. vera cauſſa.* 5 *Fl. ſed & ſi*

6 *Fl. deeſt quæ ſolutio.*

a *Fl. abſentem.*

a *Fl. acceptum.*

2 ¶ *Non pertinuit.* etiam naturaliter. facit §. de cõdi. inde. l. ſi fideiuſſor. & §. man. l. Papinianus.

Heres à debitore.] CASVS. Titius faciens teſtamentum inſtituit hæredem Seium: & rogauit eum, vt hereditatem reſtitueret Sempronio. Seius heres accepit fideiuſſorem a quodam debitore hereditatis: poſteà reſtituit hæreditatem Sempronio. quæritur vtrũ iſta actio quam habet Seius hæres aduerſus fideiuſſorẽ iſtum, trãſeat ad Sempronium cui reſtituta eſt hæreditas? Reſpond. quòd non, ſed in ſuo ſtatu remanet, niſi fuerit ceſſa ab hærede ipſi Sempronio. & ponit ſimile ibi, ¶ *Idémque in hac cauſſa.*] Iſtud eſt planum: veluti ſi hæres accepit fideiuſſorem à debitore hæreditario, poſteà filius emancipatus petit bonorum poſſeſſionem: actio fideiuſſoria remanet apud hæredem: ſed per ceſſionem tranſit ad filium emancipatum.
¶ *Non eſt nouum.*] Iuriſconſultus oſtendit hic modum, quomodo vnus fideiuſſor poteſt teneri duabus actionibus nomine eiuſdem pecuniæ: vt puta, ſi fideiuſſor ſit primò in diem acceptus, poſteà purè accipiatur. Item ſi ſint duo fideiuſſores vnius debitoris, & vnus pecuniæ, & vnus fideiuſſor facit alium hæredem: tunc iſte qui eſt hæres tenetur pro ſua fideiuſſione, & etiã pro eo qui eum inſtituit hæredem. ¶ *Seruo tuo.*] Pulcher caſus, ſed ſatis difficilis. Ego mutuaui pecuniã Sticho ſeruo tuo: poſteà tu ſeruum hunc manumiſiſti: ego iſtum ſeruum accepi fideiuſſorem: quæritur verum ex iſta fideiuſſione teneatur? Diſtinguitur: nam ſi ſeruus iſte fideiuſſit in ea obligatione qua tu intra annũ teneris, hoc eſt in actione de peculio qua patronus tenetur intra annum manumiſſo ſeruo, quando peculium remanet apud dominum: certè hoc caſu iſte manumiſſus tenetur ex ſua fideiuſſione: aut iſte ſeruus manumiſſus fideiuſſit pro ſua naturali obligatione, qua tenebatur cùm eſſet ſeruus: & tunc nullo modo obligatur ex iſta fideiuſſione. non enim quis poteſt pro ſeipſo fideiubere. Quid autem dicendum erit, ſi hic ſeruus non fideiuſſit pro ſe in hac cauſſa, ſed alium dedit fideiuſſorem: poſteà huic fideiuſſori ſuo exitit hæres, an teneatur? Reſpõn. q; ſic: quia durat cauſſa fideiuſſionis: non tamen tollitur obligatio naturalis. Sed videtur contrà: q; ſcilicet naturalis obligatio tollatur: quia ſi reus fideiuſſori ſuccedit, actio fideiuſſoria tollitur: & remanet tantùm principalis: ergo, &c. Sed hoc nõ obſtat: quia quando reus ſuccedit fideiuſſori, non poſſunt duæ obligationes ciuiles conſiſtere in vno reo. ſed in noſtro caſu vna eſt naturalis tantũ, altera ciuilis: quæ ſe nõ impediunt ſuperiori, qui clarus eſt. Si verò ille qui ſtipulatus eſt à Titio, & fideiuſſorẽ acceperit, poſteà Titium hæredẽ inſtituit: fideiuſſio omnino extinguitur. ratio eſt in textu. Si verò ſtipulator inſtituit fideiuſſorẽ hæredem, ſola actio fideiuſſoria perimitur. nam, &c. vt in textu. ¶ *Cùm tu.*] Ego & Titius promiſimus Sẽpronio centum. & ſic facti ſumus duo rei debẽdi. ego pro me dedi fideiuſſorem Caium. quæritur vtrum iſte Caius poſſit etiam fideiubere apud Sẽpronium pro Titio ſicut fecit pro me? Reſpõ. quòd ſic. ¶ *Cùm fideiuſſor.*] Titius mutuauit Seio cẽtum aureos. Sempronius fuit fideiuſſor pro Seio. ite Sempronius poſt hoc extitit hæres creditori Titio. quæritur hic: vtrum iſte fideiuſſor habeat actionem mãdati cõtra Seium debitorem ad iſta centum, quaſi ipſe à ſeipſo exegerit? Et reſponde quòd non: quia reus manet obligatus huic Sẽpronio, quare nõ poteſt intelligi ipſum fideiuſſorẽ pro eo ſoluiſſe: habet tamen fideiuſſor qui creditori ſucceſſit, actionem ex ſtipulatu ad iſta centum recuperãda. Frã.

3 *Fl. pertinuit.*

b ¶ *In ſuo ſtatu.* id eſt, non corrumpetur: ſed ſtat penes hæredem: vt ſuprà de pact. ſed ſi tibi. §. cùm poſſeſſor. cedi tamen debent: vt ſuprà ad Trebell. l. ſi hæres. quæ eſt contrà. & ſic etiam intelligitur §. de cõſtitu. pec. ſi poſt. alij dicũt tranſire ipſo iure ſcilicet vtiles: ſed directæ cedi debent. & facit ſuprà qui. mod. pig. vel hypo. ſol. ficut. §. j. Accurſius.
c ¶ *Accepit.* & obtinuit. Accur.
d ¶ *Acceperit.* antequam ſuccumberet in contratab.
e ¶ *Tranſeunt.* ſcilicet ceſſæ non ipſo iure: vt §. de contratab. l. cùm emancipatus. & fac. ſuprà de cond. indeb. l. ij. §. j. & l. iij. & iiij. & v.
f ¶ *Ex vtraque obligatur.* ſupra de verbo. obli. l. qui bis. contra. ſed illam literam expone vt ibi not. vel ibi fuit bis promiſſum eodem modo: hic diuerſo. Accur.
g ¶ *Erit.* facit §. eo. generaliter. in fin. & de acti. emp. non eſt nouũ. Et not. ſecundum Azo. ſi fideiuſſor ſi fideiuſſori ſuccedat, nulla tollitur obligatio: vt hoc §. nõ eſt. Si fideiuſſor ſtipulanti, vel contrà: acceſſoria tantùm tollitur: vt ff. eo. §. quòd ſi idem ſti. & l. Lucius. Si ſic fideiuſſor reo tantùm naturaliter obligato ſuccedit: neutra tollitur. ſi ciuiliter & naturaliter, acceſſoria tantùm tollitur: vt ff. e. l. §. q; ſi hic ſeruus. Si reſtipulanti vel econtrà, omnis tollitur: vt §. ad leg. Falci. l. j. §. ſi debitor. & ff. eo. ſi Stichum. §. à Titio. & de ſol. Stichum. §. aditio. Azo. & no. C. de pact. debitori. Accur.

3 *Fl. exiſtat. ſi deinſoria.*

1 *Bal. hic dicit iſtũ tex. ſin. ad hoc, q; ceſſio bonorum facta per debitorẽ cõtra creditorẽ, nõ libe rat ipſum ſi deiuſſorem. Bolog.*

4 *Fl. peremit.*

5 *Fl. peremit.*

7 *Fl. deeſt. hoc eſt.*

h ¶ *Credidi.* & ſic naturaliter fuit obligatus.
i ¶ *In obligationem.* intra annum ſcilicet de peculio: vt §. quado act. de pecul. l. j. in prin. Accur.
k ¶ *Ait.* Africanus: vel Iulianus magiſter Africani. & facit §. eo. l. planè. & §. ad Mace. l. creditorem. §. planè.
l ¶ *Obligetur.* vt §. ad Velle. l. tutori. in prin. & ff. ea. l. §. retro. in fin.
m ¶ *Fideiuſſori.* tempore ſeruitutis obligato. quod eſſe potuit: vt infrà. eo. §. j.
n ¶ *Manſuram.* ex perſona manumiſſi.
o ¶ *Pereat.* vel acceptilatione, vel tempore: vt quia ad tempus fideiuſſerat.
p ¶ *Non poſſit.* naturali cauſſa impediente: vt §. eo. l. ſi fideiuſſor. §. ſi Ieruſſor. Et eſt argu. §. de noui oper. nuntia. de pupillo. in fin. & l. quia in re [a]. in prin. Accur.
q ¶ *Cum reus.* ciuiliter & naturaliter obligatus.
r ¶ *Fideiuſſori.* vel mandatori: vt §. eo. l. Vranius.
s ¶ *Tollatur.* vt & §. eo. l. cùm reus. & ff. de ſol. cùm quis. §. fi.
t ¶ *Non poteſt.* ſed hic vna eſt ciuilis & naturalis, & altera naturalis tãtùm: & ſic duæ naturales ſunt in eodem: licet vna principalis, & altera acceſſoria. & ad hoc §. ad Velle. l. quamuis. §. ſi mulieri hæres.
v ¶ *Retro.* id eſt, econuerſo.
x ¶ *Aduerſus.* ſcilicet eum hæredem. Accur.
y ¶ *Teneatur.* ex perſona eius, cui ſuccedit.
z ¶ *Nec.* repete quamuis.
a ¶ *Perimi.* quia & principalis tollitur ipſo iure: vt ff. de ſol. Stichum. §. aditio. & C. de pact. l. debitori. Accurſius.
b ¶ *Nemo poteſt.* eſt autem tunc idem pro quo, & apud quem fideiuſſit: cùm hæres ſuſtinet perſonam defuncti: vt §. ad Velleia. l. tutor. Accur.
c ¶ *Perimi.* vt ſic eximatur tantùm perſona ab obligatione: non autem vt perinde habeatur, acſi ſoluta eſſet pecunia. & ſicut in ſequẽti ff. uouum.

a *Eſt verſi. ĩ dicta l. de pupillo. in §. ſi pluribus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

proponiturnam ibi personale habet beneficium is , qui cessit bonis: vt ff.eo.l.Vranius.ibi,sed cùm duo,&c.vt C.de bo.auth.iudi.pos.l. ex contractu.& instit.de replica.§.fin.& caue:quia est argum.per contrarium : nã sicut in superiori casu sola accessoria obligatio tollitur, ita & hîc sola durat sublata principali per cessionem bonorum. Alij referunt hîc argu. ad probãdum quãdo manumissus suo fideiussori, vel econtrà succedit , quando remanet fideiussoria obligatio:vt §.eod.§.quod si hîc. & §. retro. sed prima placet. & facit ff.qui satisfda.cogant.l. de die. §. fi fideiussor. & infrà de sol. fi duo. in fin,& argum. suprà de peculi. l. peculium. §.sed & creditor.& argumen. suprà ad Velleianum.l. quamuis. §. si mulieri.

1 Fl.cum & tu.

a ¶ *Debitoris.* latitantis.

b ¶ *Obligatum.* cùm non extinguitur principalis: quia missio in bona debitoris non est verè successio vniuersalis: vt ff. manda. l. si ei.Accur.

c ¶ *Cùm tu.* scilicet Sempronius.Accur.

d ¶ *Pro te.* scilicet Sẽpronio.

e ¶ *Habituram.* sic ff. de solu.l.fi duo.

f ¶ *Exiſtat.* fideiussor. vel dic etiam secundum H. iste creditor apud quem fideiussserat hic fideiussor.H. vt ff.eod.l. Vranius.§.sed cùm duo.

g ¶ *Obligatione.* fide-

¶ Bald. dicit iussoria. vel secundum istum text. H. principali & accessorio.ad hoc, soria.

h ¶ *Aduersus reum.* aliàs reum,& aliàs eũ, scilicet pro quo fideiussit.

i ¶ *Exegisse.* vt ff. de cuict.fi ci.§. fi. contrà. Sol. illud obtinet,cùm creditor debitori succedit:vt ff.eo.l. fi debitori.secus autem cùm fideiussor creditori succedit.Accur.

2 Flo.deeſs. de functi.

3 El. decuria.

k ¶ *Potius.* quàm electiuè.Sed contrà ff.manda. l.si ei. Solue ibi condemnatus fuerat fideiussor:hic non.

Mortuo reo.] CASVS. Seius debitor meus in decem decessit relictis hæredibus,ante aditam hæreditatem ego pero fideiussorẽ pro his decẽ,an possim? Respondetur q̃ sic:quia hæreditas sustinet vicem personæ defuncti.sicut municipiũ,curia aut societas. Lex seq.plana est. Franc.

l ¶ *Accipi potest.* sic ff. de constitu.pecu.l.hactenus.in princ.

m ¶ *Fungitur.* vt & instit.de stipu.seruo.in prin. & C.deposi. l. cùm hæredi.

n ¶ *Sicuti.* scilicet cùm fungitur vice personæ defuncti,&c.

o ¶ *Mihi. Adiectus est.* facit ff. de constitu.pecu.sed & si.§.j. & de verb.oblig.eum qui.§. qui sibi.Accur.

p ¶ *Veius. Apud Septitium.* creditorem.

q ¶ *Si petierit.* verba epistolæ.

r ¶ *Frater meus.* scilicet Seius .Accur.

s ¶ *Epistolam.* scilicet missam.

t ¶ *Septitius.* scilicet creditor.

v ¶ *Deinde Titius.* scilicet mandator. Accur.

x ¶ *Fratrem.* reum principalem.& sic succesit reus mandatori : vt ff. eod. Vranius.

y ¶ *Actio.* mandati contraria,principali absorbente accessoriã.Accu.

z ¶ *Posit.* creditor,

a ¶ Scij.qui Seius tenetur principali.non actione mandati contraria.

Arcellius scribit.] CASVS. Dedi pupillo centum mutuò , qui mihi dedit fideiussorem.iste fideiussor vult restitui cõtra fideiussionem suam sicut pupillus. quæritur vtrum possit? Respon. quòd nõ,quia ei non competit mandati actio contra pupillum.Fran.Accu.

sessio rerum debitoris a data sit creditori,èquè dicendum est fideiussorem manere obligatum b .

Potest unus esse fideiussor duorum correorum.Bart.

4 ¶ Cùm [8] tu c & Titius eiusdẽ pecuniæ rei esset is, eum qui pro te à fideiusserit , posse & pro Titio fideiubere respondit , quanuis eãdem pecuniam eidem debiturus sit:nec tamen inanem eam creditori futuram.nonnullis enim casibus emolumentum habituram e : veluti si ei,pro quo ante fideiussisset,hæres existat f ,tunc enim cõfusa prima obligatione g posteriorem duraturam.

Successio non habetur loco solutionis,quòd ad lucrum hæredis.Bart.

5 ¶ Cùm fideiussor reo stipulandi hæres extiterit,quæritur, an quasi ipse à se exegerit , habeat aduersus reum h mandati actionẽ? Respondit:cùm reº obligatus maneat, nõ posse intelligi , ipsum à se fideiussorem pecuniã exegisse i . itaque ex stipulatu potius k,quàm mandati agere debebit.

Si obligatio cõstitit in persona repræsentata,potest accipi fideiussor.Bart.

XXIII. Florentinus lib.viij. Institutionum.

Mortuo reo † promittendi etiam l ante aditam hæreditatẽ fideiussor accipi potest l : quia hæreditas personæ defuncti [2] vice fungitur m: sicuti n municipium , & curia [3],& societas.

Adiectus fideiussorem accipere non potest. Bartolus.

b ¶ *Pro pupillo.* idem in adulto habente curatorem, sed non authorisantem:vt C.de restitu.mino.l.fi curatorem. Accur.

c ¶ *Obligatio.* naturaliter:vt ff.tit.j.l.j.in fin. & ff. ad Trebellia. l.fi eius.circa princ.& quando dies lega.ced.cùm illud.§.j.pro qua obligatione potest intercedere fideiussor:& cum effectu:vt ff.eo. fideiussor.§. fideiussor. & de arbi.l.fi pupillus. & de verb. obli. fi pupillus, & caue : quia si tutor interueniisset,teneretur ciuiliter & naturaliter:vt ff.de autho.tut.l. impuberes. Item non est locupletior:quia & tunc teneretur ciuiliter: vt C. pro empto. l. fin. & vtroq; casu ageret fideiussor mandati vel alia actione,vt ff. de nego. gest. fi pupilli.in princ. & sic nõ haberet locum , quod in fine huius legis dicitur. Item nec potes dicere , q̃ nec tenea- 1 Flo.misit.
tur naturaliter : quod est quandoque,scilicet quando promittit tutori:vt ff.de autho.tut. l. v. vel quando est infans:vt ff. de act. & obli. l. pupillus. quia tunc non posset accedere fideiussor ei obligationi, quæ nulla est. & facit C. de prædiis mino.l.& fi is. hoc ergo casu non succurritur fideiussori per resti- 2 Flo.desſsi.redeat.
tutionem in integrum: 3 Flo. cohæret.
nisi ficut fi pro adulto dẽ. nõ habente curatorem: scilicet fi dolo creditoris obligatus est : vt suprà de mino.in causſæ.& C.de fideiuſſ.minor.l.j.& ij.& eo modo quo ei qui pro quolibet maiori: vt habes ſu prà de except. l. exceptiones. §. interceſſionis. & quod ſubiicit quoniã,&c. poteſt eſſe recta ratio , vel etiam remotiua : quaſi videretur ſubueniri illa ratione:quoniam,&c. & 4 Flo.ſic.
prout est recta: facit ff. de pact.l.quod dictum. Quod autem de furioso & prodigo subiicitur quòd ipsi nec naturaliter obligantur,vt infrà de reg. iur. l. in nedic quòd ipsi nec naturaliter obligantur,vt infrà de reg. iur. l. in negotiis.& ff.de verb.oblig.l.is cui.in fin.vnde in eo quod subiicit fideiussorem teneri,malè dicit.& sic est contrà in vtroque.ff.de verb.obli. is cui.in fine.maximè cùm nõ sit obligatio cui accedat. Solu. nõ subuenitur per restitutionem:quia nec tenetur secundum M.vt ff.eo. fi à reo.§.fi à furioso.in princi.similitudinis ergo causſa magis ponit de his,quàm quòd sit idem quod in pupillo secundum Rog. vnde cautè non repetit obligato.& quod subiicit,quoniam, &c. dicit ideo ipso iure non tenetur,non autem restitutione iuuatur: quia non habeat actionem mandati:nam si haberet actionem mandati,subueniretur ei per in integrum restitutionem:nec ipse haberet regressum cõtra eum pro quo fideiussit secundum quoſdam.vel dicas hîc teneri: sed interceſsit tali casu,quo & ipse furiosus,vel prodigus teneatur:vt ex cõtractu facto ante vitium:vel etiam posteà quãdo obligatio descendit ex re:vt ff.eod.si à reo.§. si à furioso.in fine.& suprà de actio. & obligat. l.furioſus. & quod subiicit, quoniam, &c. poteſt eſſe recta ratio vel remotiua.Sed quidam dicunt quòd nõ interueniat fideiussor pro his, id est in præiudicium eorum , vt ibi : sed suum proprium sic, vt hîc. quod non placet,quia sic esset accessoria sine principali,& esset cõtra legem prædictam,infrà eodem,si à reo. Alij dicunt,quòd hîc fideiussor pro furioso,vel prodigo,qui fuerat obligatus tantùm naturaliter, & ante vitium:cui obligationi accedit fideiussor, & tenetur cum effectu:& tamen non agit mandati, sicut dixi quãdo pro pupillo:quæ naturalis obligatio potuit esse ex nudo pacto,vel etiam modis aliis.certum post vitium non potest nasci etiam naturalis. quod satis dici potest.& sic consonat pupillo. Alij quòd hîc succedit furioſus cuidã, qui erat naturaliter obligatus. Accur.

d ¶ *Vt ei.* fideiussori.

Quoniam

XXIIII. Marcianus lib.iiij. Regularum.

Si mihi aut Titio decem stipulatus fuerim, Titius fideiusſorem accipere non potest : quia ſolutionis tantùm causſa adiectus est o .

Pro parte hæreditaria tantùm confusſione extinguitur obligatio : & hæredes fideiusſoris,uel mandatoris non tenentur insolidum. Bart.

XXV. Marcellus lib.singul. Responſorum.

Lvcius Titius cùm pro Seio fratre ſuo apud Septitium p interuenire vellet , epiſtolam ita ei miſit [1],*Si petierit q à te frater meus r , peto des ei numos fide & periculo meo.* poſt quam epiſtolã s Septitius t Seio pecuniam numerauit.deinde Titius v inter reliquos hæredes [2], & Seium fratrem x pro tertia parte reliquit hæredem. quæro , an quia aduerſus Seium debitorem Septitij confuſa ſit actio y pro tertia parte , qua Titio fratri ſuo hæres extitit,cum cohæredibus agere in ſolidum poſſit z? Marcellus reſpondit,cũ cohæredibus [3] Seij a non pro maiore, quàm hæreditaria parte mandati agi poſſe.

Qui fideiubet pro pupillo,furioso uel prodigo, naturaliter obligatis,efficaciter tenetur: nec contra eos per mandati actionem regreditur.Bart.

XXVI. Vpianus lib.xj. ad Edictum.

Marcellus ſcribit, Si quis pro pupillo b ſine tutoris auctoritate obligato c , vel prodigo, vel furioſo fideiuſſerit, magis eſt [1], vt ei d non ſubueniatur : quo-

a ¶ *Quoniam his.* scilicet fideiussoribus. & sic transit de singulari ad pluralem numerum.vt C.de in ius vocan.l.fi. Accur.

Inter fideiussores.] CASVS. Tres fideiussores erant vnius debitoris.certum est de iure quod per epistolam diui Hadriani actio dividitur inter eos.sed hoc nõ fit ipso iure.& ponit rationẽ ex cõsequẽtia: quia si quis istorũ trium fideiussorũ decesserit,antequam partem suam soluerit, cæteri tenebuntur soluere partem suam. & sic bene sequitur , quòd non erat dialio facta ipso iure.Fran.Accur. 1 Flo.desſsed.

b ¶ *Non ipso iure.* sed per iudicem , vel per exceptionem ex epistola diui Hadriani: vt ff.eo.inter.§.j. in fin.& j.eo.si contendat.

c ¶ *Cæterorum.* confideiussorum.Accur.

d ¶ *Respicit.* quod non fieret, si esset ipso iure diuisa. & facit institu.

Si plures.] CASVS. Titius accepit centum mutuò à Seio : & dedit duos fideiussores. vnus fideiusſit purè,alter sub conditione , si nauis ex Asia venerit. Titius vult conuenire istum , qui purè fideiusſit, ad totam summam. ipse dicit, quòd non debet conueniri niſi in virilem : quia alter debet sub cõditione : & cõditio est extrinsca. an sit audiendus? Respon. q̃ sic, Ponamus autem, quòd conditio extiterit. & ille qui fideiusſit sub conditione,non fit soluẽdo : quomodo succurretur Titio creditori? Respond. quòd actio restituetur in eũ qui purè fideiusſit , vt alterã partem soluat. 1 Flo.condition.

2 Flo.desſsi.redeat.

3 Flo.cohæret.

4 Flo.desſsi.

¶ *Præterea.*] Glo. ponit casum.

¶ *Præterea.*] Duo sunt fideiussores pro mille. vnus habet plusquam mille in bonis, & sic de soluendo. alter nõ habet niſi quinquagenta. istorum duorum fideiussorũ bona sunt cõmunicanda,ita quòd quod vnus plus habet quàm alter, aggregetur alteri: & sic erũt ambo soluendo.

¶ *Sicut.*] Duo sunt fideiussores in c. dividendi.

Si fideiusſsor.]Dedi Titio centum mutuò.qui Sempronio dedit mihi fideiusſorem.timebam ne Sempronius esset debilis ad soluendum. ideo petij Seium,vt esset fideiusſsor Sempronij,qui pro eo fideiusſit,conueniendus. Sempronius ad ista c.qui voluit vt diuideretur actio inter se, & Seium suum fideiusſorem.an hoc rectè petat? Respon. quòd non:imò in solidum conuenitur:quia ipse est loco rei.Item nec reus principalis, proinde.vbi ponit talem illationem,q̃ si sint duo fideiusſores , & venus istorum duorum dederit Titium fideiusſorem , obligatio non dividitur inter istum tertium fideiusſorem, & eum pro quo fideiusſit: sed bene dividitur inter istum tertium,& alium primum pro quo nõ fideiusſit.Franc. Accur.

e ¶ *Si plures sint fideiusſores.* simul accepti,aliàs secùs:vt ff.eo.si à Titio. Accu.

f ¶ *Oportet.* per epistolam: secus in duobus reis sic acceptis: vt ff. de duobus reis.l.ex duobus.

g ¶ *Restituendam.* per in integrum restitutionem contra rem prius iudicatam. Idem & si nullo modo extitit cõditio.videbatur enim [3] Flo.ipſi fideiussori. à reũduo liberatus : cũ propter epistolam:tum quia in parte tantùm fuerat condemnatus.

h ¶ *Fideiusſor.* aliàs est si fideiusſor extitit hæres fideiusſori : & tunc dic hic quoque &c. scilicet fideiusſor succedens pertinet ad eandem causſam. f. vt impetret beneficiũ epistolæ contra fideiusſores primi: qui & sui eõ fideiusſores sunt : & si duo vel plures fideiusſores sine hæredes alterius fideiusſoris,impetrent etiam inter se: cùm & ipsi fideiusſores principales erant. etiam cum aliis confideiusſoribus defuncti & suis.aliàs deficit hæres.& tunc dic fideiusſor extitit fideiusſori, id est,fideiusſor aliquis acceptus est pro fideiusſore: & quod subiicit,hic quoque scilicet fideiusſoris,qui pro fideiusſore accipitur, pertinebit ad eandẽ causſam,id est, vt imploret beneficium contra fideiusſorem illius qui eum ei dedit , vt in fi. huius legis. 7 Flo.desſsi.sed.

i ¶ *Constituta.* in epistola.

k ¶ *Aggregandæ sunt.* vt videatur ipse solutẽdo si eius fideiusſor est. Accur.

l ¶ *Ita hæredibus.* sic C. ad Velleia. l.hæredes.ar.contrà. ff. quod quod notandum eo.l.sed fi. §. foli. in l.eũ hæres. Accur. † Adde, §.nõ est ita

ADDITIO. Dic tutiùs.& in quod ibi est beneficium apostil. ad merè personale. sic ff. text. i verb. impossibilis solu. matr. l. maritum. cõditione.ff. cum lege sequen.Barr. de statulib.

m ¶ *Ille enim.* pro quo fideiusſit.

n ¶ *Confideiusſorem.* illius qui eum dedit : vt suprà. §. præterea. in

o ¶ *Si contendat. Etiam exceptionẽ.* non solùm iudicis officio ; vel non solùm poterit agi vt fiat diui-

Non ipso iure.] CASVS. Titius dedit mihi centum mutuò.qui Sempronio dedit mihi fideiusſorem.timebam ne Sempronius esset debilis ad soluendum. ideo petij Seium,vt esset fideiusſor Sempronij,qui pro eo fideiusſit,conueniendus. Sempronius ad ista c.qui voluit vt diuideretur actio inter se, & Seium suum fideiusſorem.an hoc rectè petat? Respon. quòd non:imò in solidum conuenitur:quia ipse est loco rei.Item nec reus principalis, proinde.vbi ponit talem illationem,q̃ si sint duo fideiusſores , & venus istorum duorum dederit Titium fideiusſorem , obligatio non dividitur inter istum tertium fideiusſorem, & eum pro quo fideiusſit: sed bene dividitur inter istum tertium,& alium primum pro quo nõ fideiusſit.Franc. Accur.

Si ante diuiſionem unus ex fideiusſoribus non soluendo,uel sine hærede decedat,ad periculum cæterorum spectat.Bart.

XXVII. Gaius lib.viij.ad Edictum Prouinciale.

Inter fideiusſores non ipso iure [1] diuiditur obligatio,sed [2] ex epistola diui Hadriani. Et ideo si quis eorum ante exactam à se partem fine hærede decesserit,vel ad inopiam peruenerit , pars eius ad cæterorum [3] onus respicit [4].

Fideiusſor qui tenetur sub conditione, facit locum beneficio epistolæ. sed si tunc soluendo non esset,in alios fideiusſores restituitur.Bart.

XXVIII. Vpianus lib.xxij.ad Edictum.

Si plures sint fideiusſores [5] , vnus purè , alius in diem , vel sub conditione [1] acceptus:succurri oportet [2] ei, qui purè acceptus est, dum existere conditio potest: scilicet vt interim in virilem partem conueniatur.Sed si cùm conditio extiterit [3],non est soluendo, qui sub conditione acceptus est, restituendam [4] actionem in purè acceptum Pomponius scribit. 1 Flo.condition.

2 Flo.desſsi.redeat.

3 Flo.desſsi.

Hæredi,& eius fideiusſori datur beneficium epistolæ respectu confideiusſoris: secus respectu principalis:& in bonis principalis computantur vires fideiusſoris.Bart.

1 ¶ Præterea,si fideiusſor [6] extiterit hæres [3] fideiusſori,siue vnus [4],si ue plures, æquè hic quoque pertinebit ad eandem causſam,in quorũ persona æquæ locum habebunt ea,quæ sunt à diuo Hadriano cõstituta [1].

In facultatibus fideiusſoris ab eo dati cõputantur facultates confideiusſoris,licet ergo fideiusſor meus non sit soluendo: si tamen fideiusſor ab eo datus soluendo est , & ego cõueniar insolidum,possum petere actionem diuidi inter me & illum:& sic ille reputabitur confideiusſor meus : sicut ille pro quo fideiusſit : aliàs non haberem hoc beneficium. Paulus de Castro.

2 ¶ Præterea, † si quæratur an soluendo sit principalis fideiusſor, etiam vires sequentis fideiusſoris ei

Dyn. per istam l. dicit, quòd ex contractu facto sub conditione impossibili,nulla nascitur obligatio : iuris uel naturalis: quia si nasceretur,posset fideiusſor accedere.

XXX. Idem lib.xviij.ad Edictum.

Si sub impossibili †cõditione ¶ stipulatus sim,fideiusſor adhiberi non potest [1] .

Sed an pro invito poterit quis fideiubere? dic quòd sic: tamen repetere non potest ab eo quod soluit secus quando ignorante: quia repetit per actionem neg. gest. Paul. de Castr.

XXXI. Gaius lib.v.ad Edictũ prouinciale.

Fideiubere pro alio põt quisq; etiam si promissor [2] ignoret [3].

Nota hic quòd fideiusſor non potest obtinere exceptionem dilatoriam in præiudicium debitoris:sed exceptionem fori,uel aliam personalem, quæ ipsum tantùm concernat, benefio:sed etiam,&c.

p ¶ *Et illi.* verba exceptionis.

Si sub impossibili.] Stipulatus sum à te centum,si digito cælum tetigero.ita est cõditio impossibilis.vtrum possim à te petere fideiusſor? Respond.quòd non:quia impossibili obligationi nõ potest accedere fideiusſor.Franc.

q ¶ *Si sub impossibili conditione.* in faciendo : secus si in non faciendo : vt ff. de verb.oblig.l.impossibilis.

r ¶ *Non potest.* quia non valet principalis.

Fideiubere.] CASVS. Aliquis potest pro reo ignorante fideiubere.Franc.Accur.

s ¶ *Promissor.* qui erat principalis,pro quo iste nunc fideiubet.

t ¶ *Ignoret.* vt & ff. manda.l.ex mandato.§. fideiusſori. & ff. de negot. gest.l.iij.§ fi.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si fideiussor.] CASVS. Promisisti mihi c.aureos soluere in festo paschæ:fideiussor tuus soluit mihi per mēsem ante paschā. quæritur vtrū possit te statim cōuenire facta solutione? Respon. quòd non, sed expectabit vsque ad festum in quo tu debebas soluere. Fran. Acc.

a ¶ *Expectare diem.* ad conueniendum reum actione mandati : vel neg. gest. vt & ℣. mandat. si mandauero tibi in princ.

Ex persona.] CASVS. Titius promisit mihi centum, & dat fideiussorem. ego facio ei pactum de nō petendo. vtrum fideiussor possit vti ista exceptione pacti sicut reus principalis? Resp. quòd sic. Alia exēpla sunt in glos. vlt. Franc. Accursius.

b ¶ *Ex persona rei.* manentis in suo statu : vt C. eo. l. j.

c ¶ *Inuito.* vt & ℣. eo. si stipulatus. & ℣. de exceptio. l. omnis.

d ¶ *Commoda* quæ rei cohærent: vt supra de except. l. exceptiones. ℣. rei.

e ¶ *Accessoribus.* vt mādatoribus, aliàs est in text. vel successoribus. & dat Ro. exemplū vt in rest. in integrū in quodam casu. vt C. de fideiuss. mino. l. j. & in compensatione, & in conditione tacita temporis.

Si cum hominem.] CASVS. Tu poteras seruum Stichū, ego dicebam ipsum esse meum. quare te feci vocari in ius vt eum mihi restituas, tu dixisti fideiussorem iudicio sisti, vel iudicatum solui. tu postea moriens instituis Stichum hæredem cum libertate. certè iudicio debet transferri in ipsum seruum. ℣ si nolit suscipere iudicium: fideiussores conuenientur. & hoc verum, ſi seruus iste tuus fuerit. ſi verò seruus ille meus fuerit, & adierit hæreditatem non meo iussu, fideiussores tenebuntur ſi non defendatur in iudicio. ſi verò ego iuſſi ipſum ſeruum adire hæreditatem, tunc ſtipulatio, qua tenētur fideiussores, euanescit. Sequentia plana ſunt. Franciſcus.

f ¶ *Petieram.* vt seruum meum per rei vendicationem.

g ¶ *Acceperam.* iudicio ſiſti, vel iudicatum ſoluì: ſicut harum legum tempore fiebat: vt inſtitut. de ſatiſdatio. in princip. in qua iudi. ſol. eſt clauſula de defendendo: vt j. iudicatū. ſol. j. iudicat ſolui. de cuius cōmiſſione tractatur in hac lege. Accur.

h ¶ *Titius.* idémque poſſeſſor.

i ¶ *Fuerit.* quod etiam ex poſtfacto cognoſcetur, vel ex ſerui confeſſione ſaltem.

k ¶ *Iudicium.* rei vendicatio. inceptum & conſummandum.

l ¶ *In eum.* interim hæredem neceſſarium factum, etſi nolit R. & dic transferri iure hæreditario.

m ¶ *Committi ſtipulationem.* contra fideiuſſores: & etiam contra ipſum iure hæreditario, quia & Titius promiſſionem licet in ea non videatur intereſſe, quia poſſeſſoris erat ſeruus: intereſt tamen, vt veritas inquiratur: vt ℣. ſi quis cautio. l. ſi eum. in prin. Accur.

n ¶ *Fuerit.* non tamen ipſe fatetur hoc. Accur.

o ¶ *Adierit.* non vt ſeruus meus: ſed vt Titij libertus eiúſque neceſſarius hæres hæreditatem adiuit. R. neque in ſe iudicium transferri patitur, nec enim in dubio poſſum eum compellere vt adeat: vt C. de iure deliberan. l. penul.

p ¶ *Tenebuntur.* ſcilicet ſi non defendantur. non ergo, quia non paretur, ſed quia iudicium recuſatur, quod fideiuſſores promiſerant, ſtipulatio committitur. ſecundum R.

q ¶ *Iubente.* id eſt velut ſeruus meus: vt etiam ipſe fatetur.

r ¶ *Euanescit.* quia ego per ſeruum ſuccedo principali reo: & ſic extinguitur principalis obligatio: igitur & accēſſoria: vt ℣. eo. hæres. §. quod ſi ſtipulator. Accur.

s ¶ *Fuerit.* & hoc etiam fatetur ille : vnde ipſo [a] iure vel inuitus eſſe citur Titi, hæres. Accur.

[a] Aliàs nō ipſo iure.

t ¶ *Vt cùm vicero.* contra fideiuſſores, quia non defendūtur.

v ¶ *Et interim.* id eſt, dum vacat Titij hæreditas.

x ¶ *Velim.* contra fideiuſſores.

y ¶ *Arbitraretur.* ſ. eum eſſe defendēdum qui meus ſit, & hoc fatetur: vel eū, qui mortuus eſt dum eius hæreditas vacat, vt arg. ℣. de procura. l. vel hæreditas. cum eo in fraudem faciam, vt poſtea adeat.

Si tit.] CASVS. Titius debitor meus in centū dedit mihi duos fideiuſſores. Conueni vnum fideiuſſorem: qui mihi totū debitum ſoluit. quæro vtrum debeam cedere actionem iſti fideiuſſori contra ſuum conſideiuſſorem? Reſpon. quòd non. Fran. Accur.

¶ *Non eſt.* à lege vel à iudice, ſed à creditore oppoſita exceptio. ſic vel ante ſolutionem vel poſt incontinenti, vel hoc acto etiam ex inter

non cenſetur quodammodo pecuniam quam recipit, in ſolutum accipere, ſed videtur vendere fideiuſſori nomē debitoris: & ideo habet actiones quas cedere tenetur ipſi fideiuſſori. Franc. Accur.

a ¶ *Præſtat.* quod facere debet: vt & C. eo. l. cùm alter. & ℣. rem pup. ſal. ſo. l. ſi. in prin. Sed contrà ℣. eo. l. vt fideiuſſor. Solvere tibi Accur.

b ¶ *Dici.* allegando.

c ¶ *In ſolutum.* ſ. creditor. vt ſic extinguerentur obligationes omnino ſecundū quod dam. & intellige quādo incontinenti poſt ſolutionem cedit actionem. vel ſi ex interuallo, dic hoc actū in ſoluendo, vt poſteà poſſit fieri ceſſio : ne ſit contrà. ℣. de ſolut. Modeſtinus. vel etiam dixit ſoluens, ſoluo vt cedas. vt C. de actio. & obliga. l. j.

[1] Flo. accipit.

[1] Flo. ad id.

d ¶ *Et ideo habet.* hæc eſt vera, ſed eius contraria non. ſ. quod ideo teneatur quòd habeat actionem. vt j. de reg. iur. l. nemo ideo. Item no. quia actio inutilis cedenti, erit vtilis ei cui ceditur. Sed quomodo hoc? Reſp. quia & aliàs actionem mādati vel neg. geſt. habet ſoluens, effi cacem. ſ. contra reum. arb. ℣. ad Velleian. quamuis. §. Planè. poſſet etiam forte repetere pecuniam ſcilicet ſoluens à creditore ſi non cedatur. j. rem ra. ha. l. ſi. §. fin. & de hoc no. C. de iu. dic. l. fin. circa prin. & facit ad l. ℣. de pec. quod debetur. & ℣. qui. mo. pignus vel hypot. ſol. l. ſoluitur. §. ſi conuenit. & C. eod. l. ij. & j. de furt. l. ſi vendidero. in princ. & ℣. de ſolu. Stichum. §. pe. & ℣. de peculio. leg l. dominus Sticho. & ℣. man. l. Papinianus. & C. de hæred. ven. l. ex nominis. & l. emptor. & ℣. de leg. j. ſi res. & j. eo. ſi fideiuſſores. §. idem respon. & ℣. de ture. & ra. diſtra. cum pupillus. Item an inſolidum: dic vt infrà de ſolu. Mod eſtinus. Accurſius.

[1] Flo. quid ſi.

Si tempore exiſtentis conditionis non eſt res vel perſona, quæ in obligationem deducatur, fideiuſſor non obligatur. Bart.

1 ¶ A Titio [f], qui mihi ex teſtamento ſub conditione x. debuit, ſi deiuſſorem accepi, & ei [b] hæres extiti [i] : deinde cōditio legati extitit. quæro an fideiuſſor mihi teneatur? Reſpondi, ſi ei à quo tibi erat ſub conditione legatum, cùm ab eo fideiuſſorem accepiſſes, hæres extiteris, non poteris habere ſi deiuſſorem obligatum : quia nec reus [k] eſt pro quo debeat, ſed nec

[f] Amplius hāc lege. vt procuſtor. ſi fideiuſſor fideiuſſorem. ſed ſecus ſi ſolidum. ad ſolutum. l. de ſolut. & fideiuſſ. & C. de fideiuſſ. pro vēditore. & ſi certa die. l. ſi. vt certa die. Accurſius.

Si quis poſtquàm.] CASVS. Stichus libertus debebat mihi præſtare operas vſque ad certum tempus, quas præſtitit trāſacto illo tēpore, putans quòd mihi adhuc deberet operas, redit mihi fideiuſſor pro illis operis. an fideiuſſor obligetur? Reſpon. quòd non: quia hic fuit error credentis ſe teneri, cùm nō teneretur & fideiuſſio facta per errorem nulla eſt. Franc.

a ¶ *Errorie.* ſcilicet facti. ſecus ergo ſi ex certa ſciētia: vt ℣. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. ſi. & adde quod no. ℣. man. ſi fideiuſ. §. quædam. Item contrà. j. eo. l. vbicunque. Sol. ibi interuenit fideiuſſor antequā liberetur reus. hic autem poſteà. vel plenè dic vt ibi. & facit C. de iu. & fac. ignor. l. cum teſtamentum. & l. non ideireo.

Si Stichum voluiſſet. & ita non prioris obligationis eſſet acceſſio, ſed alia quædam obligatio. & facit ſuprà eodem. l. Græcè. §. ſi quis Stichum.

[1] Flo. deſtr. cūm.

[1] Flo. potuit.

g ¶ *A Titio*, hæredē.

h ¶ *Et ei.* ſcilicet Titio.

i ¶ *Extiti.* & ſic omnis obligatio extincta eſt, vt ℣. eo. l. hæres à debitore. ſed ſi quis. §. fi. & C. de pact. debitori.

k ¶ *Nec reus.* No. non eſſe acceſſionem ſine principali.

Si fideiuſſor.] CASVS. Titius debitor meus in centū dedit mihi duos fideiuſſores. Conueni vnum fideiuſſorem: qui mihi totū debitum ſoluit. quæro vtrum debeam cedere actionem iſti fideiuſſori contra ſuum conſideiuſſorem? Reſpon. quòd non. Fran. Accur.

¶ *Non eſt.* à lege vel à iudice, ſed à creditore oppoſita exceptio. ſic vel ante ſolutionem vel poſt incontinenti, vel hoc acto etiam ex inter uallo: vt j. l. ij. §. idem reſpon. & ℣. l. cùm is. & l. fideiuſſoribus. & C. eo. cùm alter. ſecus in tutoribus qui agunt vtili ſine ceſſione & magiſtratibus: vt ℣. de tute. & rat. diſtra. l. j. §. nunc tractemus. & ℣. de nego. arg. C. de nego. geſt. tutori. vel ideo quia fideiuſſor habet regreſſum contra alium, ſed tutor vel magiſtratus nō. ad quod facit quod not. ſ. de procu. l. ſi minor. in princip. Accur.

[1] Flo. cum alter.

[2] Flo. exoluet. Flo. deeſt, re cte.

m ¶ *Alter.* liberatus alterius ſolutione.

n ¶ *A conſideiuſſore.* cui non eſt ceſſa actio.

Vm duo rei.] CASVS. Titius & [2] Mæuius promiſerunt mihi xxx. aureos, vnus eorum dedit mihi fideiuſ. certè ego poſſum ab eo totam ſummam exigere, ſicut ſi ambo dediſſent iſtum fideiuſſorem. Fran. Accurſius.

o ¶ *Accipietur.* Nam ipſe qui eum dat, inſolidum conuenietur. & facit ſuprà de duobus reis. l. duos. §. j.

Si fideiuſſores.] CASVS. Pamphilus adultus habens curatores, accepit ab eis fideiuſſores rem pupil. ſaluā fore. poſt impletam legitimam ætatem curatores & eorū hæredes eranc ſoluendo : ſed iterum poſt deſierunt eſſe ſoluēdo. quæritur vtrum fideiuſſores teneantur? Reſpon. quòd ſic. Item fideiuſſores poſſunt petere diuidi obligationem. Si ergo vnus fideiuſſorum conuentus & cōdemnatus fuerit inſolidum : ſi poſt compellatur actione in factum ex re iudicata conueniri, poterit adhuc petere diuidi actionem, vt cæteri etiam pro parte ſua ſoluant. Franciſcus Accurſius.

p ¶ *Si fideiuſſores.* aliàs incipit, fideiuſſores ſi, &c. aliàs, ſi fideiuſſores.

q ¶ *A curatore.* qui promiſit rem adulti ſaluam fore.

r ¶ *Deſierit.* ſcilicet curator.

s ¶ *Non temerè* temerè eſſet ſi daretur. ſic ſuprà de proba. ſiquis libe rum. & de repu. l. vxores. & infrà de reg. iur. l. ea, quæ.

t ¶ *Vtilem.* nedum directam. ſibi enim imputet quòd agere ſuperſedit, cùm ſoluendo fuit, & hic maior factus erat, ſecus ſi tunc ſoluēdo non eſſet, vt C. de fideiuſ. tut. l. ij. & facit C. de di. tu. l. j. & C. de proba. ex perſona. & ſuprà de eui. rem hęredi. Sed contrà j. eo. ſi fideiuſſor. Solu. vt ibi. & facit j. eo. inter. §. cùm inter.

ADDITIO. Dic quòd hic debet diſcuti hęres ſicut defūctus: quia fuit habitus reſpectus ad rem, quod apparet, quia diſcuſsio debet fieri ipſo volente ſoluere, vt l. decem. in fine. ℣. de verborum obligationibus. ſed in l. fideiuſſor. in fine, fuit habitus reſpectus ad perſonā, quod apparet: quia eo ipſo quod eſt in mora, ſtipulatio impletur : licet ſit ſoluendo ſecundum Bart. hic.

v ¶ *Deſiderare.* idem in fideiuſſoribus, vt ſuprà eodem, l. fideiuſſoribus. & l. cùm is. Sed contrà C. eodem, fideiuſſor. in fin. vbi ante ſentētiam tantum concedit, ſed illud in beneficio diuiſionis, hic ceſsionis. vel vt ibi. Item an inſolidum fiat hæc ceſsio? Reſpon. vt infrà de ſolu. Modeſtinus. & facit ſuprà manda. ſi quis alicui. 6. ſi. ltē contrà. C. ſententiam reſcindi non poſſe. l. peremptorias. ſed hîc ſpeciale vt peremptoria opponatur poſt ſententiam: vt ibi no. Item facit ſuprà nau. cau po. ſtabularij. l. licet. §. & ſi cum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S*I ita fideiussorem.*] CASVS. Dedi tibi x. mutuò. tu das mihi fideiussore, qui ita promittat, fideiubeo pro tali & promitto x. corbes vini pro x. aureis quos ei mutuasti. certè iste fideiussor nō obligatur: quia in aliā speciē est acceptus, quàm principalis, & subiungit rationem: quia licet species possint æstimari pecunia, sicut tot aureos dari pro tali re, tamē pecunia non potest facilitèr æstimari speciebus. Fran. Accur.

a¶ *Quòd.* i. quia. vel subaudi de eo.

b¶ *Non potest.* secus in constitutore: vt suprà de constitut. pecu. l. j. §. antep. Item ipse debitor: vt ff. si cert. pet. l. rogasti. licet fideiussor non: vt hic, & ff. eod. l. Græcè. §. si quis Stichum.

c¶ *Potest.* quia cùm merces datur, in pecunia potest se obligare fideiussor: vt hic innuit: Sed contrar. puto argumen. d. §. si quis Stichum.

d¶ *Æstimanda est.* Sequitur ergo vt cùm pecunia datur in mercem, non possit obligari fideiussor. facit j. de verbo. signi. l. prope. & C. de constit. pecun. l. ij. §. sed vt. & §. & nemini m. Accur.

S*I à Titio.* CASVS. Stipulatus sum à te decem, & fideiussorē accepi. postea eandem summam stipulatus sui à Mœuio, & alium fideiussorem accepi. dicitur hic quòd isti non singu. ad hoc sunt confideiussores: quia sunt diuersarum stipulationum accepti. Fran. Accur.

† Bal. hic dicit istū textū. licet fideiussor regulariter nō possit obligari ad aliud quā ad obligatus principalis quando obligatio est in dubitatā mē secus est quādo factū est in obligatione: quia potest se obligare ad aliud quàm sit obligatus principalis: vide licet ad interesse seu ad æstimationē dā. Bolog.

1 *Fl. capiti.*
2 *Fl. de fistu.*
3 *Fl. tenentur.*

e¶ *Confideiussores.* ergo non adiuuantur beneficio epistolæ. & facit j. eod. inter. §. duo. Sed quid si ab eodem diuersis temporibus? Respond. vt j. eod. l. si Titius. ij. respon.

S*Tipulatus es.* CASVS. Titius erat bonus architectus: à quo stipulatus sum hoc modo, Titi promittis mihi tale opus facere: ille respondit, promitto. item promittis mihi quòd si non feceris, solues expensas, si alij faciendum locauero? promitto. & cum hoc fideiussorem dedit Mœuium. contingit quòd Titius opus istud non facit: quapropter ego illud alij locaui faciendum. ille similiter non facit: quæro brem egomet opus istud facio. Nunc quæritur, vtrum Mœuius fideiussor teneatur? Respondeo, quòd non. quia ego non sum prosecutus verba stipulationis, cùm ille secundus conductor opus non fecerit: imò ego illud perfeci: ideo illa secunda locatio habetur ac si non esset interposita. Franciscus.

f¶ *Arbitratu tuo.* quod ad boni viri arbitrium reducitur, vt ff. locati. l. si in lege.

g¶ *Non erat.* elapso die: quod est necesse. Item necesse est quòd eadem lege locet: vt ff. eod. l. item quæritur. §. si in lege.

h¶ *Alij.* verbo tenus tantum. Accur.

i¶ *Non daret.* de opere faciendo tuo arbitrio: vt fecerat primus.

k¶ *Ipse.* id est tuipse. Accur.

l¶ *Fecisti.* & sic ab vtraque locatione recessisti.

m¶ *Non enim.* facit C. eodem, si creditor.

n¶ *Non locasti.* cum effectu. Accur.

o¶ *Tamets.* id est, quamuis. Accur.

p¶ *Postea.* scilicet verbotenus sine effectu.

q¶ *Non esset.* argumen. ff. de in diem addicti. l. quid autem. ibi, quasi non videatur, &c. & de in rem ver. l. si pro patre. §. versum.

r¶ *Et.* repete, & perinde ac si, &c. quasi dicat, si nulla etiam verbotenus facta intercessisset. Accur.

Si principalis promittit pecuniam, fideiussor ad aliam quantitatem non tenetur. Bart. XLIII. Iauolenus lib. x. Epistularum.

SI ita fideiussorem accepero, *Quòd*[a] *ego decem credidi, de ea pecunia mille modios tritici fide tua esse iubes?* nō obligatur fideiussor: quia in aliam rem quàm quæ credita est, fideiussor obligari nō potest[b]: quia non vt æstimatio rerum, quæ mercis numero habentur, in pecunia numerata fieri potest[c]: ita pecunia quoque merce æstimāda est[d].

Fideiussores diuersorum non recipiunt beneficium diuisionis. Bart. XLIIII. Pomponius lib. vij. ex variis lectionibus.

SIà Titio stipulatus, fideiussorem te acceperim, deinde eādem pecuniam ab alio stipulatus, alium fideiussorem accipiam, cōfideiussores[e] non erunt: quia diuersarum stipulationum fideiussores sunt.

Contractus cui non statur, stipulationis impedit commissionem. Bart. XLV. Iaulenus lib. xj. Epistularum.

STipulatus es† opus arbitratu tuo[f] ante certam diem fieri: quòd si effectum non esset, quanti vt efficiatur opus locasses, tanti fideiussores accepisti[1]: & quia opus effectum non erat[g], alij[h] locasti, & cùm posterior conductor satis nō daret[i], ipse[k] tu[2] op[o] fecisti[l]. quæro, an fideiussor teneatur. Respōdit, secundùm ea verba stipulationis, quæ a te proposita sunt, fideiussores non teneri[3]. Non enim[m] id fecisti, quod in stipulatione cōuenerat, id est, opus alij non locasti: tametsi[o] posteà[p] locasti. ea enim locatio, quam secutus non[4] es, perinde est ac si interposita nō esset[q]. & [r] statim tu opus facere cœpisses[s].

Pro uenditore fideiussor postquam est cōdemnatus agere potest. Bart. XLVI. Scæuola lib. vj. Digestorum.

FIdeiussor pro venditore fundorum duorum, altero euicto cōuentus est in[1] certam quantitatem[t]. quæsitum est, an cum hærede vēditoris ante diem quo iudicatum facere cōpelleretur, agere posset[2] v[u]? Respondit, agere quidem posse[x]: sed ex iusta causa[y] ad officiū iudicis ptinere quòd fideiusor aut defendatur, aut liberetur[z].

Fideiubens pro contractu per legem repro bato, effectualiter non tenetur. Paul. de Cast. XLVII. Iauolenus lib. x. ex Posterioribus Labeonis.

CVm lex venditionibus[a] occurrere voluerit, fideiussor quoque liberatur: eò magis, quòd per huiusmodi actionē[b] ad reum peruenitur[c].

Pro deportato ex maiori obligatione non potest accipi fideiussor. Bart. XLVIII. Papinianus lib. ix. Quæstionum.

SI debitori deportatio irrogata est, non posse pro eo fideiussorem accipi[d] scribit Iulianus: quasi tota[e] obligatio contra eum extincta sit.

Si filius numerat post emancipationem, acquiritur sibi actio: licet tempore patriæ potestatis fuerit stipulatus. Bart.

1¶ Si filiusfamiliàs in causſa peculiari ita fideiussorem acceperit, *Quantam pecuniam credidero*, si-

s¶ *Cœpisse.* quod hic fecisse videris. & facit ff. de statul. l. Stichū. §. si.

Ideiusſor.] CASVS. Ego vendidi tibi duos fundos: & dedi tibi fideiussorē pro euictione. cōtingit q[ue] vnus fundus euincitur: ideo emptor fecit conueniri fideiussorē, & condēnari in certam summam pecuniæ. ego morior relicto hærede. Nunc quæritur vtrū ipse fideiussor possit conuenire hæredem meum antequàm executio fiat cōtra eum? Respon. q[uo]d recte agere potest, & iudicis officio cōtinebitur, q[uo]d ipse fideiussor liberetur à sua fideiussione per hæredē meū. ff. solutione, vel alio modo. Fran. Accur.

t¶ *Quantitatem.* præstandam intra certam diem, quod facere potest: vt ff. de re iudic. l. ij. vel si hoc non dicat, quatuor menses dantur: vt C. de usur. rei iudi. l. ij.

u¶ *Agere possit.* ff. fideiussio. Accur.

x¶ *Posse.* vt & suprà manda. i. Lucius. & C. manda. si pro ea.

y¶ *Ex iusta causſa.* i. propter hanc iustam causſam.

z¶ *Liberetur.* solutione vel alio modo.

CVm lex.] CASVS. Vendidisti mihi rem sacram, quæ non pōt vēdi lege prohibente. ego dedi tibi fideiuss. pro pretio solūedo. quæritur an iste fideiuss. teneatur? Respō. q[uo]d non: quia si fideiuss. cogeretur soluere, ipse ageret cōtra emptorē actione mandati: & sic reus, siue emptor compellereret soluere ex ea emptione, quæ non valet. Franc. Accur.

a¶ *Cùm lex venditionibus.* vt venditionibus dolo, vel metu extortis: vel quia res est sacra vel religiosa vēdita: vt not. institut. de contrahen. emptio. §. fin. secus si lex noluit assistere venditoris priuilegiis: vel ratione simili: vt C. de fideiuss. vt ibi.

mino. l. j. & ij. & C. de præ. mi. l. & ff. is. vel d[ic] am.

b¶ *Actionem.* contra fideiussorem intentan

c¶ *Perueniatur.* quod esse non debet hoc casu. aliàs autem non ideo excusatur fideiussor, f. quādo contractus tener: quia. f. possit redire ad reum. & caue tibi, quia in re sacra vendita hæc non est bona ratio: nisi dicas rem venditorem ignorasse: aliàs cùm ipse teneatur, non excusatur fideiussor propter reum, sed propter se. Item quid in fundo dotali. Respon. fortè idem quòd & in minore secundum H. Accur.

S*I debitori.*] Glo. ponit casum in prin. huius l. ¶ *Si filiusfamil.*] Titius filiusfamiliàs habens peculium stipulatur à Mœuio fideiussore cuiusdā, cui vult credere pecuniam: Mœui promittis soluere pecuniam quam mutuauero ill? ille dicit, promitto. post Titius filiusfamiliàs emancipatur: & tunc mutuat pecuniā. hīc quæritur, vtrum pater istius Titij possit conuenire reum, cui credita est pecunia? Respō. quòd non. filius verò poterit eum conuenire. Fran. Accur.

d¶ *Fideiussorem accipi.* super contractu super quo tenebatur primò: quia omnis obligatio ciuilis & naturalis translata est in fiscum vt in hæredem: vt C. ad legem Iuli. de vi. l. tutor. & argum. suprà, ad Trebellianum. l. Seius. ij. respō. & pro fisco potest accedere fideiussor: post pœnam autem naturaliter obligatur ex contractu facto post deportationem: vt ff. de pœ. l. quidam. in fine. & sic potest accipi pro ea naturali fideiussor: vt ff. de duo. reis. l. fin. in fine. quæ est contrà, vel ibi mandauit expresse: hīc non: quod nil est. vel ibi tenetur: sed fine effectu, vt hīc: vel vt ibi. Item secus est in fideiussore captiui: vt ff. de constit. pecu. hactenus. Accur.

e¶ *Tota.* id est omnis, vel vtraque. sic ff. de pact. l. si vnus. §. pactus. & ff. de nouā. quoties. in fin.

a¶ *Credat.* id est, numeri.

b¶ *Nomine suo.* aliàs suo nomine. secundum Py. si non est reus, &c. vt ibi. & facit ff. eod. l. fin.

S*I Titius.*] CASVS. Titius & Seia simul fideiusserunt pro quodam Mœuio, mulier autem non potest fideiubere propter senatusconsult. Velleianum. dabitur ergo actio in Titium in solidum, subducta muliere: quia nulli licet ius ignorare.

1 *Plures qui- ex fi- nem est reus obligatus.*

¶ *Huic similis.* Iste §. in principio sui clarus est, licet in fine sit obscurus: sed finis eius declaratur per glo. super verbo, posteà, & super verbo, ætatis. Fran. Accur.

d¶ *Muliere.* per Velleia. & insolidum quando insolidum, p alio tenebatur, aliàs si p parte teneretur pro alio, & pro parte pro se, pro parte extranei tantùm subducitur, vt ff. ad Velleia. idē est. & l. vir

1 *Si defit, nus* vxori. in fi. Sed vide-
2 *Interrogis* tur q[uo]d etiā quādo p ex traneo intercessit, pro virili subducatur: & alter viriliter teneatur tātū, vt C. ad Velle. si paternam. quæ est contrà. Sol. ibi masculus & fœmina animo nouandi intercesserunt pro alio: & non fuit adiectū, vt insolidū tenerentur singuli, idcoque pro viribus portionibus tātū sunt obligati, vt ff. de duob[o] reis. l. reos. §. fi. sed hic Titius & Seia fideiusserūt nō animo nouādi. vnde quilibet tenetur insolidū, vt inst. de fideiuſ. §. plures. exē pta ergo fœmina à solido, alter remanet obligatus insolidum.

e¶ *Potuerit.* scilicet fideiussor. fic ff. de bon. poſſ. l. iij. §. bonorum. & ff. cit ff. ad Velleia. quamuis. Accur.

f¶ *Excipere.* id est, subire.

g¶ *Posſed.* ex interuallo, alioquin posteà quàm pro eo interceſſerat quidam maior, puta Titius.

h¶ *Aetatis.* nesciebat enim creditor esse ille minor, vel maior, & sic vtrum posset restitui vel non, & ideo voluit vt Titius primò intercederet, vt sic teneretur insolidum, licet posteà appareat istū minorem esse, & restituendū. sed si simul intercederēt, restituto minore nō teneretur Titius, nisi pro parte secundum H. nisi fortè sciuit Titius, vel fa-
1 *Interrogis* ciēdo scire potuit cum fideiussorem minorē. argumen. ff. proxi. respon. Item quid si prius minorem accepit, posteà ex interuallo maiorē hoc eodem respectu? Respondeo, idem multo magis. & facit C. de dona. ſanctimus. §. ne autem. Accur.

i¶ *Fideiubeat.* etiam ex interuallo. non solum simul.

k¶ *Confideiussorem.* prætendentem beneficium diuisionis ex epiſtola.

l¶ *Facta.* vt decem, quæ mihi Titius debebat, animo nouandi stipulor à minore dolo à me inducto ad promittendum: quo casu restituto minore nō restituitur mihi actio in veterē debitorem, vt hīc subiicit. & ff. de fol. l. qui res. §. huic applicatur. Sed contrà. C. de repu. quæ ff. l. vnica. §. sed & si. fed ibi non fuit creditor in dolo: & ideo non restitui tur actio in veterem debitorem & eodem modo fol. ff. ad Velle. l. qui dam. nam & ibi licet sciuit, non tamen fuit in dolo creditor. hīc ergo dolo? non succurritur, quia frustra, &c. vt ff. de mino. auxilium. in fi. & l. ij. ex causſa. §. nunc videndum. & ff. ad Velle. l. si decipiendi. & ff. ne quid in loco publi. l. ij. §. idem ait, cùm in publi.

de tua esse iubes? & emancipatus credat[2], patri quidem nomine[1] suo[b] reus obligatus nō tenebitur: filio verò humanitatis intuitu obnoxius esse debet[c].

Fideiussor qui non potest effectualiter cōueniri, facit locū beneficio diuisionis: nisi cum fideiussor fuerit sciens vel errans, iniuſte vel ex interuallo intercesſit: nisi bis casibus fuerit in dolo creditor. Bar. XLIX. Idem lib. x. Quæstionum.

SI Titius & Seia pro Mœuio fideiusſerint, subducta mulie-
1 *Fla. diuiſio* re[d], dabimus insolidum aduersus Titium actionem: cùm scire potuerit[e], aut ignorare non debuerit mulierem fruſtrà intercedere.

¶ Huic simisis & illa quæstio videri potest, ob ætatem si restituatur in integrum vnus fideiussor, an alter onus obligationis in integrum excipere[f] debeat. Sed ita demum onus[1] alteri totum irrogandū est, si posteà[g] minor interceſſerit[2], propter incertum ætatis[h] ac restitutionis. Quòd si dolo creditoris inductus sit minor vt fideiubeat[i]: non magis creditori succurrēdum erit aduersus cōfideiussorem[k], quàm si facta[l] nouatione circunuento minore desideraret in veterem debitorem vtilem actionem sibi dari.

Exceptio, quæ competit principali, competit fideiussori. Barto.

L. Idem lib. xxvij. Quæstionum.

SI testamento liberatum debitorem hæres omittat, fideiusſo rem[m] autem eius conueniat, pro-
1 *Fl. desſert.* derit exceptio doli fideiussori propter improbitatem hæredis, quæ prodeſſe[a] reo debuerat, si conuenirētur.

Vbi ſolutum potest repeti, uel redditum teneri, talis ſolutio non parit liberationem. Bart.

1¶ Ex duobus fideiusſoris[o] hæredibus, si per errorem[p] alter ſoli-
2 *Fl. ſeuerior.* dum exoluat, quidam putant[q] eū habere condictionem[r], & ideo[s] manere obligatum cohæredem[t]. Condictione[v] quoque ceſſante durare obligationem cohæredis probatur[1], propterea quòd creditor, qui[†] dum se putat obligatū[x] partem ei, qui totum dedit, exolucrit[y], nullam habebit condictionem.

1 *Fl. probant.* † Bar. hīc dicit hīc tex. non reperiri aliàs ita bene. ista qua ratione, quia si creditor habet totum debitū ne sicut hic. & dicit hic esse casum ad hoc quòd illa naturalis obligatio quæ ipse tenet ad antidorā, ipedire repetitionē: indebiti. Bolog.

Lex duodecim tabularum dividit obligationē inter hæredes ipso iure: ideo quatenus alter ipſorum ſoluit ultra portionem hæreditariam, quocunque errore repetit: ſed epiſtola diui Hadriani non dividit ipſo iure: ideo ſoluūm antequam fiat diuiſio per iudicem quocunque errore, non repetitur.

¶ Quòd si duo fideiusſores acceperit, verbi gratiā, in viginti, & alter ex duobus hæredibus alterius fideiusſoris totum[z] creditori exoluerit, habebit quidem condictionē in decem, quæ ipso iure[a] non debuit: an autem & alia quinque repetere possit[b], si fideiusſor alter soluendo est, videndū est. Ab initio enim[c] hæres fideiusſoris sibi hæredes, vt ipse fideiusſor, audiendi sunt: vt scilicet pro parte singuli, qui fideiusſores sunt, cōueniantur[d]. Sed[2] verior, & vtilior

¶ *Quæſitum est.*] Iste §. satis prolixus est in textu: & nihil intendit dicere quàm hoc. Sicut habetur ratio taciti temporis in principali reo quādo promittit soluere certo loco, ita habetur ratio in ipso fideiusſore rei principalis. Fran. Accur.

m¶ *Fideiusſorem.* vt suprà, de exceptio. l. omnes. & C. de exceptio. l. defensiones.

n¶ *Quæ prodeſſe.* scilicet except. & facit ff. de libe. leg. l. ij. & l. v. §. si quid. & l. quod mihi. & vt in poſ. lega. l. j. §. si debitori. & ff. de do. except. l. dolo.

o¶ *Fideiusſoris.* qui solus fideiusſerat.

p¶ *Errorem.* cùm pro hæreditaria parte teneatur ex l. duodecim tabularum, vt C. fi cert. peta. l. j.

q¶ *Quidam putant.* & bene: vt ff. de solu. l. ex parte.

r¶ *Condictionem.* indebiti & sine causſa pro dimidia.

s¶ *Et ideo.* id est, quia habet condictionem, remanet cohæres obligatus. Azo. sed mala ratio: nam & si cesset condictio, manet obligatus cohæres, vt subiicit.

t¶ *Cohæredem.* creditori.

v¶ *Condictione.* vt quia sciens soluit: vt C. de condict. inde. l. indebitum.

x¶ *Obligatum.* saltem naturaliter, ex eo quod indebitum accepit.

y¶ *Exoluerit.* id est, reddiderit. Accur.

z¶ *Totum.* scilicet viginti.

a¶ *Ipso iure.* ex lege duodecim tab. scilicet pro parte cohæredis.

b¶ *Possit.* propter auxilium epistolæ.

c¶ *Ab initio enim.* id est, antequàm soluat.

d¶ *Conueniantur.* vt & suprà eo. si plures. §. sicuti. vnde videbatur &

Universidad de Deusto
Biblioteca

in v. dari repetitionem. Accur.

a ¶ *In vtroque casu.* hoc nō refertur ad casum vbi ex l. xij. tab. fuit in debitū. sed ad illos quādo ipse fideiussor soluisset omisso auxilio epistolæ, siue hæredes eius. nec enim videtur indebita soluta, quæ Hadriani epistola retineri poterāt, vt ȝ. e. l. inter fideiussores. quoniā ea post solutionē minimè dat repetitionem.

b ¶ *Exoluerat.* vt nil repetat, licet ante solutionem inuari per epistolā posset. Sed cōtrà. ȝ. de condi. indeb. si pœnæ. §. j. sed nomine rei soluit, quod potuit, vt ȝ. e. inter. §. j.

c ¶ *Romæ.* scilicet existens.

d ¶ *Capuæ esset.* eo loco quo soluere debet. vnde statim conueniri potest R.

e ¶ *Statim.* subaudi an.

f ¶ *Conueniri.* sicut ipse reus illico conueniri potest.

g ¶ *Dixi.* licet reus teneatur potius. Roges,

h ¶ *Si ipse.* scilicet fideiussor.

i ¶ *Capuæ.* scilicet existens.

k ¶ *Spopondisset.* scilicet dare. & supple eo casu cum, &c.

l ¶ *Non potuisset.* cū alibi esset reus. quo casu reum non teneri statim liqueret. R. vt suprà de verbo. oblig. interdum. in prin. & l. si ita stipu. §. Chrysogonus. in fi. §.

m ¶ *Nec ad rem.* id est, dicere, non ob. q̄ in hoc fecūdo casu est promptior ratio pro fideiussore quòd non teneatur, quàm in primo, scilicet. quia reus non tenetur in secundo casu: sed in primo sic, quia nihilominus est idē ius in primo, quòd in secundo. primò propter tacitum tempus suum, secundò propter tacitum tempus rei.

n ¶ *Latere.* idest, hac parte siue hoc secundo casu: & est prima longa ouius verbi latere.

¶ *Teneri.* hæc scilicet ratione, quia, &c. quę cessat in primo casu: sed tamen idem ius est, vt dixi. Accur.

p ¶ *Econtrario.* reuera dicendum est fideiussorem vtroque casu nō teneri. nam si quis contradixerit, sequitur inconueniens, & generali rationi contrarium.

q ¶ *Romæ fuisset.* ergò nec fideiussor, qui Romæ est, ne sit deterioris conditionis quàm ipse reus. Ioan. & facit in authē. de fideiuss. §. j. ibi, cùm vtique Papinianus, &c. vt ȝ. de eo quod certo loco. l. centum.

r ¶ *Respondentibus.* hoc scilicet quoniam, &c.

S *I debitori.* Casus talis est. Vendidi Titio fundum pro centum. ipse mihi dedit fideiussorem posteà Titius moriens instituit me hæredem, & suum fideiussorem. & sic ista centum debent diuidi pro partibus hæreditariis, dicitur hîc quòd obligatio fideiussoria perimitur. p. ſo. & sic fideiussor iste nō tenetur nisi in aliis quinquaginta. & sic possum agere cōtra istum fideiussorē qui est meus cohæres, ad alia quinquaginta, nō quidem tanquam contra fideiussorem, quasi actione fideiussoria. sed tanquam contra cohæredem qui tenetur soluere debita pro parte hæreditaria. & sic maior obligatio extinguit minorem. hoc dicit ista satis difficilis lex. Franciscus.

s ¶ *Accepto cohærede.* id est, eo qui posteà fuit cohæres. Nam prius fideiussorem eum acceperam.

t ¶ *Potestate.* vt & suprà, de liberat. legata. l. si id quod. in secundo responso. videtur enim hæreditas ei soluisse, vt & ȝ. de solutio. Stichum. §. aditio. & suprà, de euictionib. l. si ei. sed amē nō per omnia obtinet successio vim solutionis verę vel fictæ, id est acceptilationis vel etiā petitionis vel etiā pacti. Nam solutione ab vno debitore facta, omnes liberātur. vt institut. quibus modis tollitur obligatio. in principio. idem acceptilatione vni facta. vt suprà de liberat. legata. l. si quis dedit in v. repetitionem. Accur.

a ¶ *In vtroque casu.* hoc nō refertur ad casum vbi ex l. xij. tab. fuit in debitū. sed ad illos quādo ipse fideiussor soluisset omisso auxilio epistolæ, siue hæredes eius. nec enim videtur indebita soluta, quæ Hadriani epistola retineri poterāt, vt ȝ. e. l. inter fideiussores. quoniā ea post solutionē minimè dat repetitionem.

b ¶ *Exoluerat.* vt nil repetat, licet ante solutionem inuari per epistolā posset. Sed cōtrà. ȝ. de condi. indeb. si pœnæ. §. j. sed nomine rei soluit, quod potuit, vt ȝ. e. inter. §. j.

c ¶ *Romæ.* scilicet existens.

d ¶ *Capuæ esset.* eo loco quo soluere debet. vnde statim conueniri potest R.

e ¶ *Statim.* subaudi an.

f ¶ *Conueniri.* sicut ipse reus illico conueniri potest.

g ¶ *Dixi.* licet reus teneatur potius. Roges,

h ¶ *Si ipse.* scilicet fideiussor.

i ¶ *Capuæ.* scilicet existens.

k ¶ *Spopondisset.* scilicet dare. & supple eo casu cum, &c.

l ¶ *Non potuisset.* cū alibi esset reus. quo casu reum non teneri statim liqueret. R. vt suprà de verbo. oblig. interdum. in prin. & l. si ita stipu. §. Chrysogonus. in fi. §.

m ¶ *Nec ad rem.* id est, dicere, non ob. q̄ in hoc fecūdo casu est promptior ratio pro fideiussore quòd non teneatur, quàm in primo, scilicet. quia reus non tenetur in secundo casu: sed in primo sic, quia nihilominus est idē ius in primo, quòd in secundo. primò propter tacitum tempus suum, secundò propter tacitum tempus rei.

n ¶ *Latere.* idest, hac parte siue hoc secundo casu: & est prima longa ouius verbi latere.

¶ *Teneri.* hæc scilicet ratione, quia, &c. quę cessat in primo casu: sed tamen idem ius est, vt dixi. Accur.

p ¶ *Econtrario.* reuera dicendum est fideiussorem vtroque casu nō teneri. nam si quis contradixerit, sequitur inconueniens, & generali rationi contrarium.

q ¶ *Romæ fuisset.* ergò nec fideiussor, qui Romæ est, ne sit deterioris conditionis quàm ipse reus. Ioan. & facit in authē. de fideiuss. §. j. ibi, cùm vtique Papinianus, &c. vt ȝ. de eo quod certo loco. l. centum.

r ¶ *Respondentibus.* hoc scilicet quoniam, &c.

S *I debitori.* Casus talis est. Vendidi Titio fundum pro centum. ipse mihi dedit fideiussorem posteà Titius moriens instituit me hæredem, & suum fideiussorem. & sic ista centum debent diuidi pro partibus hæreditariis, dicitur hîc quòd obligatio fideiussoria perimitur. p. ſo. & sic fideiussor iste nō tenetur nisi in aliis quinquaginta. & sic possum agere cōtra istum fideiussorē qui est meus cohæres, ad alia quinquaginta, nō quidem tanquam contra fideiussorem, quasi actione fideiussoria. sed tanquam contra cohæredem qui tenetur soluere debita pro parte hæreditaria. & sic maior obligatio extinguit minorem. hoc dicit ista satis difficilis lex. Franciscus.

s ¶ *Accepto cohærede.* id est, eo qui posteà fuit cohæres. Nam prius fideiussorem eum acceperam.

t ¶ *Potestate.* vt & suprà, de liberat. legata. l. si id quod. in secundo responso. videtur enim hæreditas ei soluisse, vt & ȝ. de solutio. Stichum. §. aditio. & suprà, de euictionib. l. si ei. sed amē nō per omnia obtinet successio vim solutionis verę vel fictæ, id est acceptilationis vel etiā petitionis vel etiā pacti. Nam solutione ab vno debitore facta, omnes liberātur. vt institut. quibus modis tollitur obligatio. in principio. idem acceptilatione vni facta. vt suprà de liberat. legata. l. si quis dedit

1 Paul. de Cast. & docto hîc ducunt istum ex. ad hoc, q̄ fideiussor nō potest prius cōueniri quā principali discusso, vt est casus in authē. præsente. & ibi glo. C. e. quē text. cū isto limitabis p text. c. ex rupto. extrà de iure iur. Debet. f. nisi fideiussit ritcū iuramēto.

2 Flo. vt eo.

3 Vt diui Pij significatur.

4 Flo. vt eo.

5 Flor. recipe vare: Manuscrip. recuperaret.

est in vtroque casu illa sententia solutionem nō indebitæ quantitatis non debere reuocari. quod etiā epistola diui Hadriani significatur in persona fideiussoris, qui totum exoluerat.

Fideiussor non potest prius conueniri quàm reus, uel quàm posset ipse, si esset reus. Paul. de Castro.

2 ¶ Quæsitum est an fideiussor, qui Capuæ pecuniam se daturum Romæ promisit, si reus promittendi Capuæ esset, statim conueniri possit. Dixi, non magis fideiussorem confestim teneri, quàm si ipse Capuæ spopondisset, cùm reus adhuc Capuam peruenire non potuisset: nec ad rem pertinere, quòd hoc latere nemo dubitet, nondum fideiussorem teneri: quia nec ipse reus promittendi teneretur. nam econtrario quoque si quis responderit, quoniam debitor Capuæ sit, fideiussorem confestim teneri, nō habita ratione taciti proprij temporis, hoc euenturum, vt hoc casu fideiussor conueniatur, quo debitor ipse, si Romæ fuisset, non conueniretur. Itaque nobis placet fideiussoriam obligationē conditionem taciti temporis ex vtriusque persona recipere, tam rei promittendi, quàm ipsius fideiussoris. quoniam aliud respondentibus contra iuris formam in duriorem conditionem accedens. §. nūc de effectu. idē in petitione, vt ȝ. de duō. re. l. ij. idē in pacto facto vni, vt ȝ. de pac. l. idē in duobus. & arg. ȝ. de arbi. l. si duo. licet in hoc sit arg. contrà. ȝ. de duob. re. l. eandem. §. sed & si quis. sed per successionem non nisi pro parte, vt ȝ. eod. Vranius. & quandoque in nihilo, vt ȝ. solu. matrimo. l. si socer. j. respon.

6 Flo. vt eo.

7 Flo. vt eo.

8 Flo. vt eo.

9 Flo. vt eo.

10 Flo. vt eo.

Inter fideiussores, qui tenentur in solidum, est locus epistolæ. secus si interceſſerit in utrilem. Barto.

LII. Idem lib. iij. Responsorum.

INter eos fideiussores actio diuidēda est, qui solidū & partes viriles fide sua esse iusserunt. Diuersum erit verbis ita conceptis, *solidum, aut partes viriles fide tua esse iubes?* tunc enim ab initio non nisi viriles partes singulos debere conuenit.

Quod est solutum, nō potest in diuisionis ratione ex epistola de rigore. secus de æquitate. Bartolus.

1 ¶ Fideiussor qui partē pecuniæ suo nomine, vel rei promittendi soluit, quò minus residui facta diuisione, portionis iudicium accipiat, recusari non debet. Eam enim quantitatem inter eos, qui soluendo sunt, diuidi conuenit, quam litis contestationis tempore singuli debent, Sed hu manius est, si & alter soluendo sit litis contestationis tempore, per exceptionem ei qui soluit, succurri.

Inter fideiussores diuersorum non est locus beneficio diuisionis. Bart.

2 ¶ Duo rei promittendi separatim fideiussores dederūt. Inuitus creditor inter omnes fideiussores actiones diuidere non cogitur. sed inter eos duntaxat qui pro singulis interuenerunt. Plane si velit inter omnes actionem suā diuidere, nō erit prohibēdus: non magis quàm si duos reos promittendi pro partibus conueniret.

Non cogitur quis prius pignus distrahere, quàm ad fideiussorem uenire. Bart.

3 ¶ Creditor pignus distrahere nō cogitur, si fideiussorem simpliciter acceptum omisso pignore velit conuenire.

Facta diuisione periculum pertinet ad creditorem. Bartol.

4 ¶ Cùm inter fideiussores actione diuisa quidam post litem contestatam soluendo esse desierunt, ea res ad onus eius qui soluendo est, non pertinet: nec auxilio ætatis defēdetur actor. nō enim deceptus videtur iure communi vsus.

Fiscus ut hæres fideiussoris potest beneficii diuisionis implorare. hoc dicit Bart.

¶ Bonis damnati fideiussoris fisco vindicatis, inter fideiussores actio posteà si diuidi cœperit, vt hæredis, ita fisci rationem haberi oportet,

Damnum amissi pignoris ad creditorem nō spectat. Bart.

LIII. Idem lib. xj. Responsorum.

AMissi ruina pignoris damnum tam ad fideiussoris quàm rei promittendi periculū spectat. Nec ad rem pertinebit, si fideiussor ita sit acceptus, *Quamo minus ex pretio pignoris distracti seruari potuerit?* istis enim verbis etiam totum conuenit contineri.

Damnum contingens pupillo culpa tutoris, recuperat ab illo per actionē tuteiæ: sed si sine eius culpa, recuperēt per restitutionem in integrum aduersus aduersarium eius, si læsus est. Paul. de Castro.

1 ¶ Inter fideiussores actione diuisa condemnatus, si desierit esse solūendo, fraus vel segnitia tutoribus qui iudicatū persequi potuerint, damnum stabit. Quòd si diuisa actionem inter eos qui non erant soluendo constabit: pupilli nomine restitutionis auxilium implorabitur.

Fideiussor simpliciter acceptus tenetur ad pretium iustum fundi Paul de Cast.

2 ¶ Fideiussores à colonis datos, etiam ob pecuniam dotis, prædiorum teneri conuenit, cùm ea quoque species, locationis vinculo ad se trahat: nec mutat, confestim an interiecto tempore fidem suam adstrinxerint.

Absolutoria lata pro una ex mandatoribus, alii non prodest. Bart.

3 ¶ Plures eiusdem pecuniæ credendæ mādatores, si vnus in iudicio eligatur, absolutione quoque secuta, cæteri nō liberātur: sed pecunia soluta omnes liberantur.

Fideiussores tenētur licet capite principalis sit damnatus. Bart.

LIIII. Idem lib. xv. Responsorum.

CApitis rei postulati fideiussores, ex cōtractu citra vllam præscriptionem, à creditore, qui reum postulauerit, rectè conueniuntur.

Qui fideiussor est in principali, non tenetur in eo quod uenit in pignoratitia. Bart.

1 Vide sup. eo.

ASVS. Dedi mutuo decem Mæuio, pro quibus ipse dedit mihi fideiussorem & pignus. istud pignus periit apud me ruina, naufragio vel alio fortuito casu, quæ ritur cuius sit periculum? Respon. quòd rei & fideiussoris. Cætera clara sunt, vt in gl. per l. omissis. C. eo.

¶ *Inter fideiussores.*] Pamphilus habebat debitorem, & duos fideiussores. obligatio est diuisa inter fideiussores, & sunt cōdēnati in iudicio tutoræ. tutelæ. pupilli per fraudē, vel negligentiā omiserunt persequi. sunt facti nō soluendo, certè damnum pertinebit ad tutores. Si autē diuisa fuerit actio inter fideiussores, qui tunc non erant soluendo, ita quòd nulla fraus tutoris intercesserit. nec pupillus poterit petere restitutionem in integrum contra istā diuisionem sic factam.

¶ *Fideiussores.*] Locauit tibi prædium in quo erant multa instrumēta rustica. eadem dedisti mihi fideiussorē pro mercede locationis. quæritur. vtrū ille fideiussor teneatur mihi si fortè ista instrumēta sunt deteriorata? Respon. q̄ ſic, nec tantùm tenetur propter pensionē locationis.

¶ *Plures.*] Titius, Mæuius & Sempronius mādauerūt mihi vt mutuarem centū Caio, & sic omnes mihi tenentur pro ista summa. cōuentio vnum videlicet Titiū qui aliquo casu à iudice absolvitur, quæritur vtrum alij duo scilicet Mæuius & Sempronius liberentur? Respon. q̄ non, sed si vnus ex mandatoribus soluat totā summam, omnes alij liberantur. Franc. Accur.

o ¶ *Amissi.* Apud creditorem.

p ¶ *Ryina.* & sic fortuito casu, aliàs si culpa creditoris, secus: vt infrà. qui. mo. re contra. obli.

q ¶ *Ad fideiussoris.* vt nihilominus teneatur actione personali non quia nō habeat actionem mandati. Accur.

r ¶ *Promittendi.* ad hunc protius, vt C. de pigno. act. l. pignus.

s ¶ *Potuerit.* quod fieri potest. vt C. eo. l. omissis.

t ¶ *Totum.* cùm certū sit nihil seruari posse. & facit suprà de tribu. illud. & C. de hære. instituē. l. ij. & suprà de optio. lega. l. cùm optio.

v ¶ *Damnum dabit.* vt teneantur tutelæ, si in culpa fuerunt. vt C. arbi. tut. l. ij. Accur. sius.

x ¶ *Soluendo.* à principio cùm diuideretur: secus si post diuisionē facti sunt non soluendo. vt ȝ. l. proxi. §. penult.

y ¶ *Datos.* simpliciter. sed secus si in certa re, vt ȝ. oni satisda. cog. l. ij. in fi. Accur.

z ¶ *Dotis.* quæ prædia cum propriis locauerat maritus vel mulier secundū M. & secundū hoc dic ob pecuniam, q̄ fideiussit. id est, ob mercedem in tercedens pecunia consistentem. conductore vel secundum R. & Io. dic dotis, id est, instrumenti prædij, vt & ȝ. de fun. instru. & instru. leg. l. ij. §. dotes. & l. Scia. §. j. Vt enim dos sūpleclitiū onus matrimonij, sic instrumentū onus prædij sustinet. & secundum hoc dic ob pecuniam, id est, propter deteriorationem, vel etiam ob æstimationem: si ponas æstimata data. quod aliquando fit, vt ȝ. loc. cùm fundus.

a ¶ *Vinculum.* alioquin contrà, vt infrà eodem si in pignore. & l. fiquis pro eo. §. fi numm.

b ¶ *Eligatur.* insolidum, ne obstet. C. eod.

l. liberum.

c ¶ *Non liberatur.* cæteri.

d ¶ *Soluta.* ab vno, vt C. eo dē, l. fi. & l. reos. & suprà de consti. pecu. itē illa. §. fi. & de tut. & ra. distra. si ex duobus.

CApitis rei.] ASVS. Habebam reum quendam in centum & tuit mihi soluere, quia cōdemnatus fuit. volo cōuenire fideiussores eius, ipsi respondent mihi, Amice. per te factū est, q̄ reus nō soluit tibi: quia eum fecisti condemnari de crimine capitali, quare nō volumus tibi soluere, quæritur an fideiussores bene excipiant? Respon. q̄ non. quia ego bene feci istum accusando. interest enim reipublicæ ne malefitia remaneant impunita. Fran. Accur.

e ¶ *Postulati.* id est, accusati rei de crimine capitali post fideiussionē. & sunt genitiui casus.

f ¶ *Præscriptionem.* quia videbatur, cùm sit per creditorem accusantem factum, quo minus soluere possit, quòd nec fideiussores teneantur, sed tamē tenētur. vr hic, & C. e. l. prima. cùm enim publicè expediat reos puniri. vt infrà de iniuriis. l. eum qui. in principio, & j. eod. l. si in reo. §. finali. ergo qui hoc facit, nullam pœnam vel dispendium debet pati: vt C. de adulteriis. l. Gracchus. & suprà de verborum

Viserto casus fortuitus. vr l. ij. de posi. quod est verum salua limita. de qua p Bal. ibidē. & l. fi. si credi tor. C. de pigno. actī. quādo est facta à persona cui erat cōmissa dēdū. vel cōiuncta vel simulo. ut no. ōnino. ca. j. extrà de eō mo. & probat in liperator.

1 Vide sup. eo. loca.

2 Vide sup. eo. l. ij.

3 Flo. vt eo.

4 Flo. vt eo.

5 Flo. vt eo.

6 Flo. vt eo.

7 Flo. vt eo.

8 Flo. vt eo.

9 Flo. vt eo.

10 Flo. vt eo.

11 Vide sup. eo.

12 Flo. vt eo.

13 Flo. vt eo.

14 Flo. vt eo.

15 Flo. vt eo.

16 Flo. vt eo.

17 Flo. vt eo.

18 Flo. vt eo.

19 Flo. vt eo.

20 Flo. vt eo.

21 Flo. vt eo.

22 Flo. vt eo.

23 Flo. vt eo.

24 Flo. vt eo.

25 Flo. vt eo.

26 Flo. vt eo.

27 Flo. vt eo.

28 Flo. vt eo.

29 Flo. vt eo.

30 Flo. vt eo.

31 Flo. vt eo.

32 Flo. vt eo.

33 Flo. vt eo.

34 Flo. vt eo.

35 Flo. vt eo.

36 Flo. vt eo.

37 Flo. vt eo.

38 Flo. vt eo.

39 Flo. vt eo.

40 Flo. vt eo.

41 Flo. vt eo.

42 Flo. vt eo.

43 Flo. vt eo.

44 Flo. vt eo.

45 Flo. vt eo.

46 Flo. vt eo.

47 Flo. vt eo.

48 Flo. vt eo.

49 Flo. vt eo.

50 Flo. vt eo.

51 Flo. vt eo.

52 Flo. vt eo.

53 Flo. vt eo.

54 Flo. vt eo.

55 Flo. vt eo.

56 Flo. vt eo.

57 Flo. vt eo.

58 Flo. vt eo.

59 Flo. vt eo.

60 Flo. vt eo.

61 Flo. vt eo.

62 Flo. vt eo.

63 Flo. vt eo.

64 Flo. vt eo.

65 Flo. vt eo.

66 Flo. vt eo.

67 Flo. vt eo.

68 Flo. vt eo.

69 Flo. vt eo.

70 Flo. vt eo.

71 Flo. vt eo.

72 Flo. vt eo.

73 Flo. vt eo.

74 Flo. vt eo.

75 Flo. vt eo.

76 Flo. vt eo.

77 Flo. vt eo.

78 Flo. vt eo.

79 Flo. vt eo.

80 Flo. vt eo.

81 Flo. vt eo.

82 Flo. vt eo.

83 Flo. vt eo.

84 Flo. vt eo.

85 Flo. vt eo.

86 Flo. vt eo.

87 Flo. vt eo.

88 Flo. vt eo.

89 Flo. vt eo.

90 Flo. vt eo.

91 Flo. vt eo.

92 Flo. vt eo.

93 Flo. vt eo.

94 Flo. vt eo.

95 Flo. vt eo.

96 Flo. vt eo.

97 Flo. vt eo.

98 Flo. vt eo.

99 Flo. vt eo.

100 Flo. vt eo.

101 Flo. vt eo.

102 Flo. vt eo.

103 Flo. vt eo.

104 Flo. vt eo.

105 Flo. vt eo.

106 Flo. vt eo.

107 Flo. vt eo.

108 Flo. vt eo.

109 Flo. vt eo.

110 Flo. vt eo.

111 Flo. vt eo.

112 Flo. vt eo.

113 Flo. vt eo.

114 Flo. vt eo.

115 Flo. vt eo.

116 Flo. vt eo.

117 Flo. vt eo.

118 Flo. vt eo.

119 Flo. vt eo.

120 Flo. vt eo.

121 Flo. vt eo.

122 Flo. vt eo.

123 Flo. vt eo.

124 Flo. vt eo.

125 Flo. vt eo.

126 Flo. vt eo.

127 Flo. vt eo.

128 Flo. vt eo.

129 Flo. vt eo.

130 Flo. vt eo.

131 Flo. vt eo.

132 Flo. vt eo.

133 Flo. vt eo.

134 Flo. vt eo.

135 Flo. vt eo.

136 Flo. vt eo.

137 Flo. vt eo.

138 Flo. vt eo.

139 Flo. vt eo.

140 Flo. vt eo.

141 Flo. vt eo.

142 Flo. vt eo.

143 Flo. vt eo.

144 Flo. vt eo.

145 Flo. vt eo.

146 Flo. vt eo.

147 Flo. vt eo.

148 Flo. vt eo.

149 Flo. vt eo.

150 Flo. vt eo.

151 Flo. vt eo.

152 Flo. vt eo.

153 Flo. vt eo.

154 Flo. vt eo.

155 Flo. vt eo.

156 Flo. vt eo.

157 Flo. vt eo.

158 Flo. vt eo.

159 Flo. vt eo.

160 Flo. vt eo.

161 Flo. vt eo.

162 Flo. vt eo.

163 Flo. vt eo.

164 Flo. vt eo.

165 Flo. vt eo.

166 Flo. vt eo.

167 Flo. vt eo.

168 Flo. vt eo.

169 Flo. vt eo.

170 Flo. vt eo.

171 Flo. vt eo.

172 Flo. vt eo.

173 Flo. vt eo.

174 Flo. vt eo.

175 Flo. vt eo.

176 Flo. vt eo.

177 Flo. vt eo.

178 Flo. vt eo.

179 Flo. vt eo.

180 Flo. vt eo.

181 Flo. vt eo.

182 Flo. vt eo.

183 Flo. vt eo.

184 Flo. vt eo.

185 Flo. vt eo.

186 Flo. vt eo.

187 Flo. vt eo.

188 Flo. vt eo.

189 Flo. vt eo.

190 Flo. vt eo.

191 Flo. vt eo.

192 Flo. vt eo.

193 Flo. vt eo.

194 Flo. vt eo.

195 Flo. vt eo.

196 Flo. vt eo.

197 Flo. vt eo.

198 Flo. vt eo.

199 Flo. vt eo.

200 Flo. vt eo.

201 Flo. vt eo.

202 Flo. vt eo.

203 Flo. vt eo.

204 Flo. vt eo.

205 Flo. vt eo.

206 Flo. vt eo.

207 Flo. vt eo.

208 Flo. vt eo.

209 Flo. vt eo.

210 Flo. vt eo.

211 Flo. vt eo.

212 Flo. vt eo.

213 Flo. vt eo.

214 Flo. vt eo.

215 Flo. vt eo.

216 Flo. vt eo.

217 Flo. vt eo.

218 Flo. vt eo.

219 Flo. vt eo.

220 Flo. vt eo.

221 Flo. vt eo.

222 Flo. vt eo.

223 Flo. vt eo.

224 Flo. vt eo.

225 Flo. vt eo.

226 Flo. vt eo.

227 Flo. vt eo.

228 Flo. vt eo.

229 Flo. vt eo.

230 Flo. vt eo.

231 Flo. vt eo.

232 Flo. vt eo.

233 Flo. vt eo.

234 Flo. vt eo.

235 Flo. vt eo.

236 Flo. vt eo.

237 Flo. vt eo.

238 Flo. vt eo.

239 Flo. vt eo.

240 Flo. vt eo.

241 Flo. vt eo.

242 Flo. vt eo.

243 Flo. vt eo.

244 Flo. vt eo.

245 Flo. vt eo.

246 Flo. vt eo.

247 Flo. vt eo.

248 Flo. vt eo.

249 Flo. vt eo.

250 Flo. vt eo.

251 Flo. vt eo.

252 Flo. vt eo.

253 Flo. vt eo.

254 Flo. vt eo.

255 Flo. vt eo.

256 Flo. vt eo.

257 Flo. vt eo.

258 Flo. vt eo.

259 Flo. vt eo.

260 Flo. vt eo.

261 Flo. vt eo.

262 Flo. vt eo.

263 Flo. vt eo.

264 Flo. vt eo.

265 Flo. vt eo.

266 Flo. vt eo.

267 Flo. vt eo.

268 Flo. vt eo.

269 Flo. vt eo.

270 Flo. vt eo.

271 Flo. vt eo.

272 Flo. vt eo.

273 Flo. vt eo.

274 Flo. vt eo.

275 Flo. vt eo.

276 Flo. vt eo.

277 Flo. vt eo.

278 Flo. vt eo.

279 Flo. vt eo.

280 Flo. vt eo.

281 Flo. vt eo.

282 Flo. vt eo.

283 Flo. vt eo.

284 Flo. vt eo.

285 Flo. vt eo.

286 Flo. vt eo.

287 Flo. vt eo.

288 Flo. vt eo.

289 Flo. vt eo.

290 Flo. vt eo.

291 Flo. vt eo.

292 Flo. vt eo.

293 Flo. vt eo.

294 Flo. vt eo.

295 Flo. vt eo.

296 Flo. vt eo.

297 Flo. vt eo.

298 Flo. vt eo.

299 Flo. vt eo.

300 Flo. vt eo.

301 Flo. vt eo.

302 Flo. vt eo.

303 Flo. vt eo.

304 Flo. vt eo.

305 Flo. vt eo.

306 Flo. vt eo.

307 Flo. vt eo.

308 Flo. vt eo.

309 Flo. vt eo.

310 Flo. vt eo.

311 Flo. vt eo.

312 Flo. vt eo.

313 Flo. vt eo.

314 Flo. vt eo.

315 Flo. vt eo.

316 Flo. vt eo.

317 Flo. vt eo.

318 Flo. vt eo.

319 Flo. vt eo.

320 Flo. vt eo.

321 Flo. vt eo.

322 Flo. vt eo.

323 Flo. vt eo.

324 Flo. vt eo.

325 Flo. vt eo.

326 Flo. vt eo.

327 Flo. vt eo.

328 Flo. vt eo.

329 Flo. vt eo.

330 Flo. vt eo.

331 Flo. vt eo.

332 Flo. vt eo.

333 Flo. vt eo.

334 Flo. vt eo.

335 Flo. vt eo.

336 Flo. vt eo.

337 Flo. vt eo.

338 Flo. vt eo.

339 Flo. vt eo.

340 Flo. vt eo.

341 Flo. vt eo.

342 Flo. vt eo.

343 Flo. vt eo.

344 Flo. vt eo.

345 Flo. vt eo.

346 Flo. vt eo.

347 Flo. vt eo.

348 Flo. vt eo.

349 Flo. vt eo.

350 Flo. vt eo.

351 Flo. vt eo.

352 Flo. vt eo.

353 Flo. vt eo.

354 Flo. vt eo.

355 Flo. vt eo.

356 Flo. vt eo.

357 Flo. vt eo.

358 Flo. vt eo.

359 Flo. vt eo.

360 Flo. vt eo.

361 Flo. vt eo.

362 Flo. vt eo.

363 Flo. vt eo.

364 Flo. vt eo.

365 Flo. vt eo.

366 Flo. vt eo.

367 Flo. vt eo.

368 Flo. vt eo.

369 Flo. vt eo.

370 Flo. vt eo.

371 Flo. vt eo.

372 Flo. vt eo.

373 Flo. vt eo.

374 Flo. vt eo.

375 Flo. vt eo.

376 Flo. vt eo.

377 Flo. vt eo.

378 Flo. vt eo.

379 Flo. vt eo.

380 Flo. vt eo.

381 Flo. vt eo.

382 Flo. vt eo.

383 Flo. vt eo.

384 Flo. vt eo.

385 Flo. vt eo.

386 Flo. vt eo.

387 Flo. vt eo.

388 Flo. vt eo.

389 Flo. vt eo.

390 Flo. vt eo.

391 Flo. vt eo.

392 Flo. vt eo.

393 Flo. vt eo.

394 Flo. vt eo.

395 Flo. vt eo.

396 Flo. vt eo.

397 Flo. vt eo.

398 Flo. vt eo.

399 Flo. vt eo.

400 Flo. vt eo.

401 Flo. vt eo.

402 Flo. vt eo.

403 Flo. vt eo.

404 Flo. vt eo.

405 Flo. vt eo.

406 Flo. vt eo.

407 Flo. vt eo.

408 Flo. vt eo.

409 Flo. vt eo.

410 Flo. vt eo.

411 Flo. vt eo.

412 Flo. vt eo.

413 Flo. vt eo.

414 Flo. vt eo.

415 Flo. vt eo.

416 Flo. vt eo.

417 Flo. vt eo.

418 Flo. vt eo.

419 Flo. vt eo.

420 Flo. vt eo.

421 Flo. vt eo.

422 Flo. vt eo.

423 Flo. vt eo.

424 Flo. vt eo.

425 Flo. vt eo.

426 Flo. vt eo.

427 Flo. vt eo.

428 Flo. vt eo.

429 Flo. vt eo.

430 Flo. vt eo.

431 Flo. vt eo.

432 Flo. vt eo.

433 Flo. vt eo.

434 Flo. vt eo.

435 Flo. vt eo.

436 Flo. vt eo.

437 Flo. vt eo.

438 Flo. vt eo.

439 Flo. vt eo.

440 Flo. vt eo.

441 Flo. vt eo.

442 Flo. vt eo.

443 Flo. vt eo.

444 Flo. vt eo.

445 Flo. vt eo.

446 Flo. vt eo.

447 Flo. vt eo.

448 Flo. vt eo.

449 Flo. vt eo.

450 Flo. vt eo.

451 Flo. vt eo.

452 Flo. vt eo.

453 Flo. vt eo.

454 Flo. vt eo.

455 Flo. vt eo.

456 Flo. vt eo.

457 Flo. vt eo.

458 Flo. vt eo.

459 Flo. vt eo.

460 Flo. vt eo.

461 Flo. vt eo.

462 Flo. vt eo.

463 Flo. vt eo.

464 Flo. vt eo.

465 Flo. vt eo.

466 Flo. vt eo.

467 Flo. vt eo.

468 Flo. vt eo.

469 Flo. vt eo.

470 Flo. vt eo.

471 Flo. vt eo.

472 Flo. vt eo.

473 Flo. vt eo.

474 Flo. vt eo.

475 Flo. vt eo.

476 Flo. vt eo.

477 Flo. vt eo.

478 Flo. vt eo.

479 Flo. vt eo.

480 Flo. vt eo.

481 Flo. vt eo.

482 Flo. vt eo.

483 Flo. vt eo.

484 Flo. vt eo.

485 Flo. vt eo.

486 Flo. vt eo.

487 Flo. vt eo.

488 Flo. vt eo.

489 Flo. vt eo.

490 Flo. vt eo.

491 Flo. vt eo.

492 Flo. vt eo.

493 Flo. vt eo.

494 Flo. vt eo.

495 Flo. vt eo.

496 Flo. vt eo.

497 Flo. vt eo.

498 Flo. vt eo.

499 Flo. vt eo.

500 Flo. vt eo.

501 Flo. vt eo.

502 Flo. vt eo.

503 Flo. vt eo.

504 Flo. vt eo.

505 Flo. vt eo.

506 Flo. vt eo.

507 Flo. vt eo.

508 Flo. vt eo.

509 Flo. vt eo.

510 Flo. vt eo.

511 Flo. vt eo.

512 Flo. vt eo.

513 Flo. vt eo.

514 Flo. vt eo.

515 Flo. vt eo.

516 Flo. vt eo.

517 Flo. vt eo.

518 Flo. vt eo.

519 Flo. vt eo.

520 Flo. vt eo.

521 Flo. vt eo.

522 Flo. vt eo.

523 Flo. vt eo.

524 Flo. vt eo.

525 Flo. vt eo.

526 Flo. vt eo.

527 Flo. vt eo.

528 Flo. vt eo.

529 Flo. vt eo.

530 Flo. vt eo.

531 Flo. vt eo.

532 Flo. vt eo.

533 Flo. vt eo.

534 Flo. vt eo.

535 Flo. vt eo.

536 Flo. vt eo.

537 Flo. vt eo.

538 Flo. vt eo.

539 Flo. vt eo.

540 Flo. vt eo.

541 Flo. vt eo.

542 Flo. vt eo.

543 Flo. vt eo.

544 Flo. vt eo.

545 Flo. vt eo.

546 Flo. vt eo.

547 Flo. vt eo.

548 Flo. vt eo.

549 Flo. vt eo.

550 Flo. vt eo.

551 Flo. vt eo.

552 Flo. vt eo.

553 Flo. vt eo.

554 Flo. vt eo.

555 Flo. vt eo.

556 Flo. vt eo.

557 Flo. vt eo.

558 Flo. vt eo.

559 Flo. vt eo.

560 Flo. vt eo.

561 Flo. vt eo.

562 Flo. vt eo.

563 Flo. vt eo.

564 Flo. vt eo.

565 Flo. vt eo.

566 Flo. vt eo.

567 Flo. vt eo.

568 Flo. vt eo.

569 Flo. vt eo.

570 Flo. vt eo.

571 Flo. vt eo.

572 Flo. vt eo.

573 Flo. vt eo.

574 Flo. vt eo.

575 Flo. vt eo.

576 Flo. vt eo.

577 Flo. vt eo.

578 Flo. vt eo.

579 Flo. vt eo.

580 Flo. vt eo.

581 Flo. vt eo.

582 Flo. vt eo.

583 Flo. vt eo.

584 Flo. vt eo.

585 Flo. vt eo.

586 Flo. vt eo.

587 Flo. vt eo.

588 Flo. vt eo.

589 Flo. vt eo.

590 Flo. vt eo.

591 Flo. vt eo.

592 Flo. vt eo.

593 Flo. vt eo.

594 Flo. vt eo.

595 Flo. vt eo.

596 Flo. vt eo.

597 Flo. vt eo.

598 Flo. vt eo.

599 Flo. vt eo.

600 Flo. vt eo.

601 Flo. vt eo.

602 Flo. vt eo.

603 Flo. vt eo.

604 Flo. vt eo.

605 Flo. vt eo.

606 Flo. vt eo.

607 Flo. vt eo.

608 Flo. vt eo.

609 Flo. vt eo.

610 Flo. vt eo.

611 Flo. vt eo.

612 Flo. vt eo.

613 Flo. vt eo.

614 Flo. vt eo.

615 Flo. vt eo.

616 Flo. vt eo.

617 Flo. vt eo.

618 Flo. vt eo.

619 Flo. vt eo.

620 Flo. vt eo.

621 Flo. vt eo.

622 Flo. vt eo.

623 Flo. vt eo.

624 Flo. vt eo.

625 Flo. vt eo.

626 Flo. vt eo.

627 Flo. vt eo.

628 Flo. vt eo.

629 Flo. vt eo.

630 Flo. vt eo.

631 Flo. vt eo.

632 Flo. vt eo.

633 Flo. vt eo.

634 Flo. vt eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligatio.qui seruum.& facit ff. vnde cogna. l. cognatio. argu. eius ff. de exceptio. l. omnes.

Si in pignore. CASVS. Dedi Titio c. mutuo pro quibus dedit mihi fideiussorem & etiã pignus. istud tamẽ pignus erat alienum, vel alij obligatum: & sic ego fui deceptus. quæritur qualiter mihi subueniatur? Respond. de

beo agere cõtraria actione pignoratitia cõtra debitorẽ, qui me decepit, an autẽ fideiuss. per istã fraudem teneatur? Respõ. quòd nõ: quia ipse nõ obligauit se pro pignore: sed tãtùm pro mutuo dato. Fran. Accur.

a ¶ *Creditor.* rem alienam vel alij obligatam accipiendo, vt ff. de pigno. actio. l. tutor. §. contrarium.

b ¶ *Interest.* interest autẽ habere æquè bonum pignus, quia tutius, &c. vt instit. de obli. ex delic. §. furti. maximè si est debitum quod pignoris tãtum retentione seruari poterat, vt ff. de constit. pecul. qui autem. §. j.

c ¶ *Nõ poterit.* id est, non tenebitur.

d ¶ *Non enim.* bona ratio: vt ff. eod. fideiussores. j. ¶ spon.

Si ita stipulatus.] CASVS. Caius Seius rogauit me vt pecuniam mutuarem Titio. ego respondi Caio Seio, promittis ergo mihi quod solues quantumcunque pecuniam quam Titio credidero? ille respondet, promitto. & de hoc fideiassores dixerunt, ego non vna vice tantùm, sed multis vicibus mutuo Titio pecuniam. quæritur vtrum in omnes summas sit Caius Seius obligatus & fideiussores? Respon. quòd sic. Franc. Accur.

e ¶ *Accepero.* à Seio. & facit ff. de iudi. l. non quemadmodum.

f ¶ *Nempe.* id est, certè.

g ¶ *Summas.* sic ff. de an. le. l. cùm quidã. & ff. de vsu. & habita. l. si habitatio. §. vtrum. Sed argu. contrà. ff. de lega. iij. fideicommiss. §. si quis decem. & ff. de verbo. signifi. l. boues. §. hoc sermone.

h ¶ *Proficere debet.* vt & ff. de exceptio. l. omnes. & C. de vsur. l. constitutionibus.

Si quis pro eo. CASVS. Putabã Pamphilum esse libertum qui iurauit se præstare operas Titio, ego fideiussi pro eo: an teneari? Respondetur quòd non. ¶ *Item si filius.*] Planus est. vide g'o.

¶ *Si numos.*] Habebas apud te summam pecuniæ depositam. venit quidam. & petiit vt mutuares ei pecuniã. Tu eras vir laudis auidus, & non audebas dicere te nullã pecuniam habere, fed accessisti ad ærcam, & dedisti mutuã pecuniã alienam quæ apud te erat: & nõ fuisti stipulatus illã. tibi reddi: accepistique fideiussorẽ, quæritur an iste fideiussor teneatur? Respondetur quòd non. sed ponamus stantibus eisdem terminis quòd iste, cui mutuasti pecuniam illã, cõsumpsit: & sic est nata ex hac consumptione certi cõdictio. an nũc fideiusor tenetur? Respond. quòd sic: quia in omnem causam videtur fideiussor accepisse, quæ solet ex ea numeratione oriri, siue nasci.

¶ *Pro furti actione.*] Surripuisti mihi librũ, & sic teneris mihi actione furti. Itẽ dedisti mihi damnũ in aliqua re: & sic teneris mihi actione legis Aquiliæ. an pro istis duabus actionibus possim accipere fideiussorem? Respon. quòd sic, secus in act. popularibus. rationem vide in gl. vlti. Fran. Accur.

i ¶ *Non tenebitur.* deficit enim principalis, cùm non sit libertus, vt ff. de ope. liber. l. vt iurisiurãdi. in prin. & facit ff. qui satisd. cogan. l. fi. Sed oppo. quòd etiã pro eo qui verè libertus est, nõ tenet intercessio. nã vt hic fideiusor promisit quòd ille daret operas. & tunc nõ valet, quia factum alienum, vt ff. de verbor. oblig. l. stipulatio ista. in princ. aut promisit se præstaturũ operas illius: quod videtur impossibile vt

LV. Paulus lib. iij. Quæstionum.

SIin pignore contrahendo deceptus sit creditor [a] qui fideiussorem pro mutuo accepit, aget contraria pignoratitia actione: in quam actionem veniet quod interest [b] creditoris: sed ea actio fideiussorem onerare non poterit [c]. non enim [d] pro pignore, sed pro pecunia mutua fidẽ suam obligauit [1].

Si verba sunt apta ad infinitatem, tolleratur infinitas. h. d. Bartol.

LVI. Idem lib. xj. Quæstionum.

SI ita stipulatus à Seio fuero, *Quantam pecuniam Titio quandocunque credidero, dare spondes?* & fideiussores accepero [e]: deinde Titio sæpius credidero, nempe [f] Seius in omnes summas [g] obligatus est, & per hoc fideiussores quoque: & id quod ex bonis eius seruari potest, cõibus æquo iure pro ficere debet [h].

Iuramentum non est modus inducendæ obligationis in ingenuo: & ideo nõ potest ei accedere fideiusor. Barto.

LVII. Idem lib. xv. Quæstionum.

SI quis pro eo, qui libertus non esset, & operas præstaturum se iurasset, fideiusserit [1], non tenebitur [i].

Pro obligatione naturali qua pater uel dominus obligatur filio uel seruo nõ potest accedere fideiusor. secus ecõuerso pro illa, qua filius uel seruus obligatur patri uel domino. Paulus de Castro.

LVIII. Idem lib. xvij. Quæstionum.

I ¶ Item si filiũs à patre, vel seruus à dominostipulatur, nec fideiussor acceptus tenetur [k]: quia non potest pro eodem [2] eidem esse obligatus. Ex diuerso igitur, patre à filio, vel domino à seruo stipulato, fideiussor acceptus tenetur.

Si mutuum non contrahitur ab initio, fideiussor pro eo acceptus non obligatur sed si ex post facto reconciliatur consumptione, fideiussor dicitur teneri. Paul. de Cast.

2 ¶ Si numos alienos quasi tuos mutuò dederis sine stipulatione [l], nec fideiussorem teneri Pomponius ait [m]. Quid ergo si consumptis numis nascatur condictio [n]? Fideiussorem puto obligatum fore. In omnem enim caussam [o] acceptus videtur quæ ex ea numeratione nasci potest.

Pro obligatione quæ nascitur ex delicto, potest accedere fideiusor: non sic in actione populari antequàm sit aliqui appropriata & sua effecta. Paul. de Cast.

3 ¶ Pro furti actione fideiussor accipi potest [p]: item pro eo, qui in legem Aquiliam commisit. diuersa caussa est popularium [q] actionum.

LVIIII. Scæuola lib. xviij. Quæstionum.

FIdeiussor antequam reus debeat, conueniri non potest [r].

Stipulatio annua est una pro omnibus annis. Paul. de cast.

SLIX. Paulus libro xxij. Quæstionum.

SI à colono stipulatus, fideiussor acceptus tenetur quasi pro eo qui per alium facit. In tertio autem casu similiter fortè videtur propter omnimodam similitudinem [1] eiusdem artis & peritiæ est fideiussor & [2] reus: vt arg. ff. de duo. reis. l. nemo, sed fic facta intercessio, scilicet ni operas: dabo tibi æstimationẽ: valeret, nec videtur in aliud fideiubere. quia & in hoc condemnaretur reus operis non præstitis: quia pretiũ loco rei succedit: vt ff. e. l. si ita. & l. stipulatus es.

[1] Fl. eodem & [2] eidem.

k ¶ *Tenetur.* nam filio stipulante à patre pater sibi ipsi debitor est factus, quia sicut ab extraneo stipulando scilicet filius patri acquirit, ita quod à patre stipulatur, patri ſtatim acquiritur. & idem in seruo stipulante à domino. & ſi agere contra fideiussorem, vel exciperet, nõ doneris actione mandati, quia pro te fideiussi. nõ ergo pro eodem apud eundem, &c. vt & ff. de solu. l. qui homine. §. quidã filium. sed secus vbi pater vel dominus ſtipulatur à filio vel seruo, quia tunc naturaliter filius patri tenetur: vt ff. de condi. inde. frater à fratre. §. quæritum. & seruus domino, vt ff. de pecu. l. nec seruus. & l. quod seruus. cui filius quæ

naturaliter fideiussor accedit, vt in ſitu. eo. circa princip. Sed hodie vt non possit à patre non patri, ſed fibiſpſi quærat filius ex aduentitia causſa, vt C. de bonis patris. & ibi quæ lib. l. cùm oporteat. Sed contrà videtur instit. de inuti. ſtip. §. ei qui seruo & detuo. Itẽ not. q. hoc primo casu naturali obligationi nõ accedit fideiusſ mino fosor. & hoc ideo, quia ciuilis quæ contra fideiusſorẽ nascereꝛ, quæreretur patri, vt dictum est.

l ¶ *Sine stipulatione.* secus ſi ſtipulatio interueniſſet, vt C. ſi cer. pecta. l. quamuis.

m ¶ *Pomponius ait.* quia nec reus tenetur, ad quod facit ff. de adminiſtuto. fine hærede. j. respon.

n ¶ *Condictio.* vt ff. ſi cert. peta. l. nam & ſi fur.

o ¶ *Causſam.* No. in omnem. sic ff. quorum lega. l. diuerſum. j. respon. & dicta l. fine hærede. & ff. de lega. iij. l. nomen. & de vſu. ſi quis ſolutioni. §. mora. & ff. de magiſtra. conue. l. fina. & ff. eod. amiſi. §. fideiuſſores. & ff. rem pupil. ſal. fo. l. ſi poſtea. & C. de pact. inter empt. in iniſi in pignore. Sed cõtrà hũc §. ff. ad municipa. l. Lucius. §. penulti. Solquitur. & facit ſupra, de vſur. l. ſi quis ſolutionis. §. mora. Sed arg. contrà. ff. de eo quod certo. centum. Sed dic vt ibi. Itẽ facit C. de interdict. j.

PAulus respon.] CASVS. Dedi mutuò caureos Titio, pro quibus ipſe dedit mihi tres fideiuſſores, qui mihi dederunt pignora pro itẽ ſumma. vnus iſtorũ ſoluit totã ſummam: & ideo alij duo fideiuſſores tranſtulerũt pignora in iſtum, qui ſoluit ſummã, quæritur vtrum iſte fideiuſſor videatur emiſſe pignora? Respon. quòd non: & ideo fructus pignorum ſi quos percepit, debent ſibi computari in ſortem. Fran. Accur.

c ¶ *Data.* ſcilicet creditori. Et no. quòd in vno contractu erant cõſtituti duo fideiuſſores.

d ¶ *Translata.* eo quod ſoluit.

e ¶ *Sunt.* quod fieri debuit, & etiam in perſonali ceſſione: vt no. ff. eo. vt fideiuſſor. Accur.

f ¶ *Non emptoris.* licet ex lege. vel ex pacto potuerit fieri vẽditio: nõ tamen iſte potuit emere. ad quod eſt ff. manda. l. ſi mandato. §. j. & de diff. pig. l. ij. & l. cùm ſeruꝰ. §. j. & C. de dolo. l. j. & facit ff. de neg. geſt. l. fideiuſſor.

g ¶ *Sed eius.* ſcilicet creditoris.

h ¶ *Fructuum.* vt eos ſibi computet in ſorte, & in vſuras: vt C. de pignor. act. l. j. & ij. non autem eos lucretur quaſi ex re ſua.

i ¶ *Et præstarum.* à Fideiuſſoribus debitarum. ſ. pro eorum portioni *Bicunque.*] CASVS. Dediſti mutuò c. aureos Mæuio: pro quibus dedit tibi fideiuſſorẽ. iſte ribaldus Mæuius accepit quinquẽ nelis, vel certsit bonis: & ſic eſt infamis apud bones & graues infamia manet obligatus. quæritur vtrũ fideiuſſor adhuc teneatur? Respond. quòd ſic: ſed ponamus quòd tu liberaſti iſtum Mæuiũ reũ per nouationẽ. dicitur hic qd fideiuſſor liberatus ipſo iure aut per exceptionem. Fran. Accur.

k ¶ *Fideiuſſorem.* Quid ergo ſi cùm in veritate quis debitor erat vel præcipi. vel ſententia abſolutoria, vel iureiuran. contra creditorem eſt tunc, vel pacto: quæ ſunt omnes rei cohærentes nũquid vltrà tenetur fideiuſſor? Reſpõ. minimè. quamuis enim hic generalibus verbis cognoſcitur. alia enim oẽs fide uſſoriꝫ dãtur, vt ff. de excep. l. exceptionẽs. rei & de iureiu. l. duoꝫ. & de pa. l. fi. & j. fideiuſſores. §. fi. Erit ergo exẽplũ in deportato vel relegato debitore: vt C. eo. l. j. nec ob. ff. ſi debitori. qa poſtea ab eo fuit acceptus vt plenè dixi. Itẽ erit hic

Mæuiſi, à quo ſtipulatus ſum hoc modo, Mæui, promittis mihi quod colonus meus mihi debet in v. an. ille respõdet, promitto. nũquid tenebitur fideiuſſor in omnem ſummam v. annorum? Respon. quòd ſic.

¶ *Cùm facto.*] Titius promiſit mihi Stichũ ſeruũ, ego petij ab eo Stichum promiſſum. ille non ſoluit: & ſic moritur ſeruus, qua propter ipſe reus eſt in mora, &

1 *Fl. accepit.* eſt perpetua obligatio. quæritur vtrũ contra fideiuſſores ſit etiã perpetuata obligatio? Respon. quòd ſic, quia facto rei eſt obligatio perpetuata. Fran. Accur.

2 ¶ *Acceperit.* ita pro mittis quòd ille debebit vſque ad quinquẽnium. ſi enim ſummæ ſunt expreſſæ, plures eſſent ſtipulationes, vt

2 *Fl. de certis.* ff. de verb. oblig. l. qđ dicitur. & l. pluribus. §. j. quæ eſt contrà: & facit ff. de donat. cau. mor. l. ſenatus. §. ſi.

3 *Fl. accepit.* b ¶ *Cùm facto ſuo.* vt quia occidit ſeruum promiſſum, vel patiendo interpellationẽ: vt ſubiicit. & ff. de verb. oblig. ſi ex legati. & l. mora. & l. ſi ſeruũ. §. ſequitur. & facit ſupra, de vſur. l. ſi quis ſolutioni. §. mora. Sed arg. contrà. ff. de eo quod certo. centum. Sed dic vt ibi. Itẽ facit C. de interdict. j.

PAulus respõdit, fideiusſorem, in quem pignora à confideiuſſoribus data [c] translata [d] ſunt [e], non emptoris [f] loco ſubſtitutum videri, ſed eius [g] qui pignora acceperit [1]: & ideo rationem fructuũ [h] & vſurarum [i] haberi oportere.

Si debitor liberatur a ciuili: fideiusſor eum eff. ciu tenetur: secus, ſi prima iure nouationis tollatur. Barto.

LXI. Scæuola lib. j. Responſorum.

VBicunque reus ita liberatur à creditore, vt natura debitũ maneat, teneri fideiuſſorem [k] respondit. Cùm verò [l] genere nouationis obligatio tranſeat: fideiuſſorem [l] autiure [m], aut exceptione [n] liberandum.

Mandans ſimpliciter, videtur mandare in eum locum, in quem principalis ſe ſoluturum promiſit. Barto.

LXII. Paulus lib. xv. Responſorum.

SIvt proponitur, cùm pecunia mutua daretur, ita cõuenit, vt in Italia ſolueretur, intelligendum mandatorem quoque ſimilimodo contraxiſſe [o].

Si ad denuntiationem fideiusſoris debitor idoneus non exigitur, creditori non imputatur. Barto.

LXIII. Scæuola lib. v. Responſorum.

SI fideiuſſor creditori denuntiauerit, vt debitorem ad ſoluendã pecuniam cõpelleret, vel vt pignus diſtraheret, iſque ceſſauerit, an poſſit eum fideiuſſor doli mali exceptione ſubmouere? Respõdi, non poſſe [p].

Ex verbis contractus colligitur fideiusſorem teneri in id quod minus ex uenditione pignoris posſit redigi. Barto.

LXIIII. Idem lib. vj. Responſorum.

INter creditorem [1] & debitorem pactum interceſſerat, vt ſi certũ, quæ mutua dederat [2], vbi primum petita fuiſſent, non ſolueretur ornamenta pignori data intra certum tempus licere ei vendere: & ſi quo minoris venĩſſent, quàm quod ſortis & vſurarum nomine deberetur, id creditori [4] redderetur [q]: & fideiuſſor acceptus eſt. quæſitum eſt, an fideiuſſor in vniuerſam obligari ſummam potuerit? Reſpondit, ſecundum ea, quæ proponerentur, teneri fideiuſſorem in id quod minus ex pignore

1 *Fl. quod que ſortis ad vſuras rarum.* 4 *l. o. creditr.*

exemplum in capite minuto minima capi. diminu. vt ff. de capi. dimi nu. l. ij. §. fi. Itẽ in eo qui ceſsit bonis: vt inſti. de repli. §. fi. Itẽ in eo debitore qui ius iniquũ impetrauit vt creditori apud quẽ deberat fideiuſſorem, nõ teneretur. ad qđ eſt ſupra, man. l. idẽqs. §. generaliter.

¶ *Ut proponitur.*] CASVS. Fideiuſſor intelligitur contraxiſſe ſicut principalis reus. & ideo ſi reus accipit pecuniam mutuò in Gallia vt reddat in Italia, fideiuſſor tenetur ſi militer hoc modo. Fran. Accur.

o ¶ *Contraxiſſe.* ſ. in Italia vt ff. de bon. auth. iud. poſ. l. iij. & facit ff. de au. & arg. lega. l. cùm aurum. in fi.

Si fideiuſſor.] CASVS. Titius mutuauit pecuniã Mœuio, pro qua dedit tibi fideiuſſorem & pignus. fideiuſſor Mœuij mãdauit Titio creditori, vt Mœuium compelleret ad ſoluendum, vel vt ſaltẽ pignus venderet. Titius ceſſauit facere quod fideiuſſor mandauit: hic quæritur vtrũ fideiuſſor, ſi ab eo petat Titius ſummã in qua fideiuſsit, poſſit creditorẽ repellere doli mali exceptione, eo quòd non fecit quod ſibi mandauit? Reſpon. quòd non Fran. Accur.

p ¶ *Non poſſe.* Niſi fuiſſet acceptus in id, quod à debitore ſeruari nõ poſsit: vt j. eod. l. proxi. & ff. eodem, ſi fideiuſſores. quę eſt contrà. Sed hic ſimpliciter fuit acceptus. arg. ſuprà, eodem, l. inter. §. creditor. & ff. de conſtitu. pecu. l. vtrum. & ff. de manu. qui mutuam. & l. Quintus. Sed arg contrà. ff. de euict. l. ſi cùm venditor. Item hodie per authentic. prius conuenitur reus, vt in authenti. de fideiuſ. §. j. an autem ante numerationẽ, ſed poſt fideiuſsionem nuntiatione facta creditori ne numeret proficiat fideiuſſori, quæſtio eſt ſabbatina. Hoc autem quod hic dicitur, eſt ideo, quia non videtur dolo facere qui ſuo iure vtitur. ſed ſi in necem fideiuſſoris faciat, contrà puto ſecundũ Azo. & H. Argu. ſuprà de rei vendic. in fundo. & ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. denique. & l. ij. §. penult. Accurſius.

Inter creditorem] CASVS. Dedi Titio c. mutuo pro quibus obligauit mihi centum pignus: & fecimus pactum, quòd ſi nõ ſolueret pecuniam, poſſem vendere pignus, & ſi minoris eſſet venditũ pignus quàm debiti ſumma, eſſet reſiduum creditori ſolueretur: & de his eſt acceptus fideiuſſor pignus iſtud eſt venditum: ſed non eſt totum pretium redactum ex hac venditione. Nunc quæritur vtrum fideiuſſor teneatur in reſiduam partem, quæ non poterat redigi ex hoc pignore? Reſpond. quòd ſic. Franc. Accur.

q ¶ *Redderetur.* id eſt, ſolueretur à debitore.

a ¶ *Redactum esset.* nam nec reus antè cõueniri potest, quàm venditis pignoribus. vt ex præmissa conuentione patet. & sic in id, quod ex pignoribus seruari non possit, acceptus videtur, vt & ff. cod. l. amissi. in prin. & facit ff. de pact. l. iiij.

FIdeiussor.] CASVS. Titio pro qua acepit fideiussorem, fideiussor iste obtulit pecuniam minori; & cùm recipere nollet, depositit eam. quæritur vtrum iste fideiussor poterit agere mãdati contra Titiũ? Respon. quòd sic. Fran.

b ¶ *Poterit.* vt & supra. mãda. qui mutuã. §. fideiussor. & facit ff. de mino. l. ait prætor. circa princip. & C. de vsur. l. acceptam.

SIcut reus.] CASVS. Sicut reus principalis nõ potest promittere, nisi factũ propriũ, ita neque fideiussor promittit nisi factũ proprium. Stipulatio ergo fideiussoris debet ita concipi, promittis dare pro Titio? vel, promittis ita esse fide tuã nõ autẽ sic, promittis quòd reus dabit? Fran.

c ¶ *Promittant.* scilicet fideiussores.

d ¶ *Inutiliter.* vt & ff. de ver. obli. stipul. ista. in princ. & l. inter stipulantem. in princ. & de constitu. pecu. l. cũ, qui. §. sed & si quis. sed se curaturum, tenet: vt instit. de inutil. stipu. §. si quis alium. sed suum factum quomodo potest promittere fideiussor quod hic promittit? nã in datione certum est, sed in facto videtur cõtrà. ff. de verb. obli. l. cùm filius. §. si stipulatus. & J. de solu. l. inter. Ad hoc respon. promittit se præstaturum fundum. nam tunc propter identitatem rei idem factum videtur in obligatione. vel pone etiam in operis: vt arg. ff. de ope. liber. l. libertus morã. & not. ff. cod. si quis pro eo. in princ. & de duo. re. l. nemo. Tertij dicunt [a] quòd reus promisit decẽ & fideiussor decem: & si non daret, promisit se aliquid factum nomine pœnæ. & sic incidente eo in pœnã tenetur: vt principalis persona ad pœnam non vt fideiussor.

1 Fl. *fideiussit & solvit.*
2 *l. instituit.*

SIfernus.] CASVS. Ego habeo seruum, qui fideiussit pro Sempronio & soluit. quæritur an Sempronius liberetur? Respon. quòd si ego dominus volo agere act. mandati contra Sempronium: tunc ipse Sempronius liberabitur, quia habere ratam videor fideiussionem facti. m à seruo meo pro Semptonio. Fran. Accur.

q ¶ *Fideiussierit.* Ex causa non peculiari, vt ff. eo. seruus inscio.

r ¶ *Liberatur Titius.* Contrà ff. eo. l. fed si serui. Sol. vt ibi. & facit J. de custo. reo. de quo omnino per fed si dominus ratum non habet, non liberatur Titius, vt dicta l. ff. eodem i l. græcè. §. illud. ff. eo. de fideiuss. & Bal. in l. si. p eo. quę est fin. C. mandat.

1 Fl. *deest, illat.* a Ange. & Io. de Imo. hic reputãt istum gl. fin. ad hoc q̃ fideiussor potest promittere pœnam ad quam nõ tenet debitor principalis: & obligat ad eam. Bologni. Adde Bal. in l. qui crimẽ. col. 8. C. qui accusa. nõ pos. & Alexan. in l. si quis reũ, de custo. reo. de quo

tribus venditis redactum esset [a].

Fideiussor, qui pecuniam obtulit creditori, non tamen soluit ch iusta causa, sed consignauit & deposuit. perinde potest a debitore repetere ac. si soluissẽt. Paulus de Castro.

LXV. Hermogenianus lib. ij. Iuris epitomarum.

FIdeiusor qui minori xxv. annis pecuniam obtulit, & in publico loco metu in integrum restitutionis consignatam deposuit, confestim experiri mandati potuerit [b].

Etiam fideiubendo non potest quis factum alienum promittere. Bart.

LXVI. Idem lib. vj. Iuris epitomarum.

SIcut reus principalis non aliàs quàm si de sua persona promittat, obligatur: ita fideiusores non aliàs tenentur, quàm si se quid daturos vel facturos promittant [c]. nam reum principalem daturum aliquid vel facturum frustra promittunt: quia factum alienum inutiliter [d] promittitur.

Qui agit ex contractu alterius, censetur illum fatificare. Paulus de Castro.

LXVII. Paulus libro primo ad Neratium.

SIseruus alienus pro Titio fideiusserit [e], & soluerit, liberatur Titius [f], si dominus mandati contra eum agere instituerit [g]. Nã qui mandati agit, ratam habere solutionem videtur.

Iniuriosa sententia contra fideiussorem lata sui culpa, non præiudicat debitori. Bart.

LXVIII. Idem lib. iij. ad Neratium.

EXceptione, quæ tibi prodesse debebat vsus, iniuria iudicis damnatus es: nihil tibi præstabitur iure mandati: quia iniuriam illam [1], quæ tibi facta est, penes te manere quàm ad alium transferri æquius est: scilicet si culpa tua [g] iniustæ damnationis caussã præbuisti.

Qui intercedit pro officiali simpliciter, ut detur intercedere in interesse, non in pœnam ex maleficio impositam. Bart.

LXIX. Idem lib. iij. Decretorum.

FIdeiussores magistratuum in pœnam, vel in multam, quam non spopondissent [h], non debere conueniri Imperator [i] decreuit.

Qui intercedit in summam, non tenetur ad usuras. Bart.

1 ¶ Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis, in [2] centũ annua Petronius Thallus & alij fideiusserant [i]. bona Romuli fiscus occupauerat [k] vt obligata sibi; & stabant [3] conueniebat [l] fideiussores tam in sortem, quàm in vsuras [m]: qui deprecabãtur [n], lecta subscriptione fideiussionis, quoniam in sola [o] centum annua se obligauerant, non in omnẽ conductionem, decreuit Imperator [4] fideiussores in vsuras nõ teneri [p]: sed quicquid ex bonis fuisset redactum, prius in vsuras [q] cedere, reliquum in sortem: & ita in id quod defuisset, fideiussores conueniendos, exemplo pignorum [r] à creditore distractorum.

2 ¶ Non possunt [s] conueniri fideiussores liberato reo transactione.

Si obligatio fideiussoria tempore tollitur, in aliam transfunditur, & principalis remanet: soluto fideiussoris liberat principalẽ, & mãdati actionem contra eum parit. Bar.

LXX. Triphoninus lib. ix Disputationum.

TVtor datus eius filio, cui ex fideiussoria caussa obligatus erat, à semetipso exigere debet [t]: & quãuis tẽpore liberatus erit [u], tamẽ tutelæ iudicio eo nomine [x] tenebitur. item hæres eius: quia cum eo ob tutelam, non ex fideiussione [y] agitur. & quamuis non vt [1] fideiussor, sed quasi tutor solue rit, etiam si tempore liberatus est [z], mandati actionem eum habere aduersus reum promittendi

1 Fl. *non sit.*
2 Fl. *decem.*
3 Fl. *debet.*
4 Fl. *decem.*

da: sed debet apud te remanere. Item l. seq. ponit casum ad longum: & legem sequentem vide per te coniuncta glosf. Fran.

g ¶ *Si culpa tua.* maximè. idè est & si fine culpa tua iniustè esses dãnatus. Io. Potuit autem iste esse in culpa: vel quia non appellauit nec denuntiauit, vt posset dominus appellare: vt ff. manda. si procurator. §. si ignorantes. vel exceptionem non opposuit, vel oppositam nõ probauit: vel per minus idoneos testes, vt ff. manda. idémque. §. generaliter. & C. mandat. si pro ea. §. fi. & facit ff. de excep. do. si opera. & ff. de euic. si per imprudentiam. & de peratio. hære. vel act. vend. l. ij. §. solet. & C. mand. l. etiam. & §. loca. si mercẽs. §. culpæ. Sed argu. contrà in eo. tit. si fundus. in fi. & ff. commo. l. ad eos. & dic iniustè, contra ius, scilicet litigatoris, non constitutionis vel legis: quia tunc nulla esset sententia, vt J. quæ sententiæ sine ap. l. j. in princ. Itẽ quid in dubio præsumitur? Respond. quòd fuit in culpa secundũ Azo. sed putò contrà. argu. ff. de probat. quoties. §. qui dolo. & no. C. de pignorat. si creditor.

h ¶ *Ideiussores. Non spopondissent.* nõ enim in plus tenentur quàm promiserunt: vt suprà. eod. si in pignore. promiserunt autem indemnitatem reipu. non vltra: vt & ff. munici. l. quoties. §. sed & si filius. & l. libertus. §. fi. & ff. de pecu. l. ij. §. fi.

i ¶ *Fideiusserant.* i. fideiubẽdo promiserãt. Accur.

k ¶ *Occupauerat.* scilicet fiscus si non est in tex. cessante Romuio soluere quod debebat.

l ¶ *Conueniebat.* scilicet fiscus.

m ¶ *In vsuras.* quas non ipsi promiserant, sed reus sic. aliàs si ipsi promissent expresse vel simpliciter, tenerentur: vt arg. C. de pact. inter empto. l. in initio. & C. quod cum eo. l. si mandato. & C. eo. l. si fideiussor. & arg. ff. de ædil. edict. l. Lucius. & no. plenè. ff. locatio. l. quæro.

1 Fl. *non pot.*

n ¶ *Deprecabantur.* petentes se absolui vel non conueniri.

o ¶ *In sola.* hæc erat eorum obligatio. vel dic quod est caussa responsionis imperatoris. Accur.

p ¶ *Non teneri.* facit J. eo. l. fi. Accur.

q ¶ *In vsuras.* quæ possunt peti, non aliàs, vt infrà, de solu. l. in his. §. Imperator.

r ¶ *Pignorum.* vt ff. de pig. act. l. cùm & sortis. & C. de vsur. l. fi vsuras.

s ¶ *Non possunt.* vt ff. de pactis. l. fi. & ff. eo. fi quis post quam.

t ¶ *Vtor. Exigere debet.* facit ff. de nego. gestis, qui sine. & l. diuortio. & l. finaute. in prin. & de petitio. hæred. & ff. manda. l. fi negotia. & ff. de tute. & ra. distra. sed non dantur.

u ¶ *Erit.* quia ad tempus fideiussit, vt & ff. manda. l. fi fideiussor. §. fin. Accur.

x ¶ *Nomine.* prioris scilicet obligationis.

y ¶ *Ex fideiussione.* quantum ad actionem, durante tamen eadẽ caussa. & facit C. de hæred. tuto. l. iij.

z ¶ *Liberatus est.* à fideiussione.

Dixi

a ¶ *Dixi.* ff. de in rem ver. l. si filius.

b ¶ *Inhæret.* id est, hæret.

c ¶ *In vtraque.* in illa ex qua potest cõuenire fideiussorem, & in illa ex qua potest cõueniri reum principalem. & hoc probat. alij, id est, in obligatione fideiussoria & in tutelæ.

d ¶ *Ab obligatione.*

1 *Vbi hæret.* quia adhuc erat obligatus.

e ¶ *Et non titulus.* id est, tutelæ, &c. & facit ff. de iud. qui id quod.

2 Fl. *desit hoc.* & Cad. Mace. l. iij. sed arg. contrà. ff. de pecu. l. iij. §. idem scribit.

3 Fl. *desiderat.* ADDITIO. Tu dic secundum Bartolum hic quòd in contrario mutatur ratio legis. sed hic ex mutatione tituli non mutatur ratio legis.

f ¶ *Sed debiti caussa.* id est, quod debetur ex caussa fideiussionis, licet soluat ex caussa tutelæ.

4 Fl. *desiderat.* g ¶ *Pupillo.* vnde videbatur non liberari, sed tamẽ liberatur & reum liberat.

h ¶ *Non potest.* scilicet aliàs quãdo debitũ esset suum principale. vt ff. de autho. tut. l. fi. quæ est contrà. sed hic accessorium est, vel hic cùm soluit nomine reiqui tenebatur adhuc non pro se iam tempore liberato: ibi pro se & pro sua obligatione. & hoc hic subiicit. & facit ad hoc ff. mãda. Papinianus. Item contrà. ff. de admini. tuto. quoties. §. fi. cur. vbi indistinctè dicit soluere etiam pro se. Solue tibi cũ iudice secundum Io. Accur.

i ¶ *Pro Titio.* principali debitore. secus ergo si pro se. & facit ff. de contrahen. emp. fi. & ff. de neg. gest. cùm pecuniã.

k ¶ *Maximè cum.* Titio quia adhuc non erat tempore liberatus, aliàs secus si & ipse esset tempore liberatus: vt ff. manda. l. si fideiussor. §. j. & §. fin.

SI reo.] CASVS. Stipulatus sum à Mœuio decem, si naufragium passus Asiã venerit. potero te fideiussorem accipere sub alia conditione? Respon. quòd sic. Titius consulsactus fuerit. hoc tamẽ ita si eas cõditiones cõiunxerit. Si verò eas disiunxerit. dicẽdo, si nauis ex Asia venerit, & Titius consulsactus fuerit. tunc fideiussor nõ obligatur: quia est acceptus in duriorẽ casum. facil. & ff. *Sub diuersis.*] Stipulatus sum à Titio centũ sub conditione, si dux Mediolani Florentiam venerit. refert hic quæ cõdicio prior existerit. nam si cõditio ipsius rei primò extiterit, fideiussor remanet obligatus, quòd eius cõditio extiterit, quã ab initio reus promiserit, & fideiussor sit acceptus sub conditione. Itẽ ecõtrà si cõditio fideiussoris prior extiterit, nõ tenetur, quasi à principio acceptus sit, reus verò sub conditione.

1 Fl. *eorum.* 2 Fl. *deest, reo.* 3 Fl. *eorum.*

FIdeiussor.] CASVS. Titius pro Seio erga Titium. Titius fecit pactum Seio de nõ petendo, quæ etiã tibi cõpetebat tã quã fideiussori. Titius te conuenit in iudicio. tu es vsus ista exceptione, tamen iudex nõ admisit, & sic te per iniuriã damnauit. tu soluisti: & vis agere mandati contra Seium reum. an possis? Respon. quòd nõ, quia ista iniuria quam tibi fecit iudex, non est ad alium transferenda: sed debet esse intelligendũ, si duo vel plures fuerunt fecerint, non possunt sibi inuicem dare fideiussores de re fuirtiua diuidenda. Item si quę hortatus fuero vt furtum faciat, non potest à me fideiussorem accipere, ne furti conueniatur. & est ratio, quia ita est turpis societas: & turpis societatis nulla est obligatio, & per consequens nullus fideiussor. Franc.

l ¶ *Coniungam.* per copulatiuam coniunctionem.

m ¶ *Tueatur.* & sic apparet conditio fideiussoris leuior.

n ¶ *Disiungam.* per disiunctiuam coniunctionem, vbi alterum extare satis est: vt ff. de verborum obligat. l. si ita quis stipulerur. Accurius.

o ¶ *Nec ob id.* id est, & ob id, nam, &c. quia in duriorẽ caussam accipi non potest.

p ¶ *Extiterit.* sub qua promisit reus & fideiussor.

q ¶ *Apprehendi.* fideiussor in obligatione.

r ¶ *Si conueniis.* sub qua reus & fideiussor promisit.

s ¶ *Magis est.* arg. cõtra id, quod no. ff. cod. Græcè. §. illud. sed refert in quantitate vel tempore: vel quando in qualitate sit plus vel minus.

t ¶ *Iniuncta.* scilicet prior exiterit.

v ¶ *Si statim.* sic ff. de nau. fœ. l. nihil. & de vul. g. substitu. l. fin. §. Titius. sed arg. contrà suprà ad l. Fal. l. verbis. Accur.

ADDITIO. Dic q̃ hic euentus inspicitur quo ad impediendam actionem nasci ex hoc contractu, non quo ad tollendam aliã actionem ad eundem effectum tendentem vt not. per Dy. in ea. actus l. gitimi. de reg. iur. lib. vj. secundum Bart. hic.

x ¶ *Obligato.* quo casu non suspenditur: sed statim non valet: licet sit aliud in consti. pecu. vt ff. de consti. pecu. l. id quod sub.

y ¶ *Non teneri.* videtur enim pro parte interciisse, vt ff. eo. fideiuf. fores. & ff. de verbo. oblig. l. qui vsumfruct. & ff. de vsufruct. l. iiij. sed contrà. J. de accep. & per iurisurandum. §. illud. Sol. vt ibi.

z ¶ *Accipiat.* vt & ff. eo. si quis pro eo. §. j. & insti. co. in prine.

a ¶ *Impedit.* ad hoc vt domino quæratur obligatio: & sic obtinet seruus vicem duorum. sed respon. ipse nõ videtur stipulatus: imo dominus, quia vox serui vox domini est, vt instit. de inuti. stipul. §. post mortem. in princ.

b ¶ *Certum est.* nisi fortè scienter intercessit. vt ff. de mino. in caussæ. in prin. quod non puto cùm principalis nõ teneat: vt hic, & instit. de inuti. stipu. §. furiosus. & suprà de verb. oblig. l. is cui. & adde quod not. ff. eod. Marcellus. Accur.

c ¶ *Obligato.* vt cùm obligatio venit ex re: vt ff. de actio. & obligat. l. furiosus. vel etiam ante obligationem: vt instit. qui. non est permis. fac. test. §. item furiosi.

¶ *Adeo.*] Seruus potest fideiussor accipi: ita vt etiam dominus possit accipere ab eo fideiussorẽ in id, quod sibi debetur. ¶ *Si à furioso.*] Plane est. ¶ *Id quod.*] Est cõmune prouerbium quòd fideiussor malefficiorum accipi nõ potest. hoc dictũ nõ taliter intelligendũ est, quòd ille cui furtum factum est, nõ possit accipere fideiussorẽ à fure de re sibi restituẽda: sed est intelligendum, si duo vel plures furtum fecerint, non possunt sibi inuicem dare fideiussores de re furtiua diuidenda. Item si quę hortatus fuero vt furtum faciat, non potest à me fideiussorem accipere, ne furti conueniatur. & est ratio, quia ita est turpis societas: & turpis societatis nulla est obligatio, & per consequens nullus fideiussor. Franc.

l ¶ *Coniungam.* per copulatiuam coniunctionem.

m ¶ *Tueatur.* & sic apparet conditio fideiussoris leuior.

n ¶ *Disiungam.* per disiunctiuam coniunctionem, vbi alterum extare satis est: vt ff. de verborum obligat. l. si ita quis stipulerur. Accurius.

o ¶ *Nec ob id.* id est, & ob id, nam, &c. quia in duriorẽ caussam accipi non potest.

p ¶ *Extiterit.* sub qua promisit reus & fideiussor.

q ¶ *Apprehendi.* fideiussor in obligatione.

r ¶ *Si conueniis.* sub qua reus & fideiussor promisit.

s ¶ *Magis est.* arg. cõtra id, quod no. ff. cod. Græcè. §. illud. sed refert in quantitate vel tempore: vel quando in qualitate sit plus vel minus.

t ¶ *Iniuncta.* scilicet prior exiterit.

v ¶ *Si statim.* sic ff. de nau. fœ. l. nihil. & de vul. g. substitu. l. fin. §. Titius. sed arg. contrà suprà ad l. Fal. l. verbis. Accur.

ADDITIO. Dic q̃ hic euentus inspicitur quo ad impediendam actionem nasci ex hoc contractu, non quo ad tollendam aliã actionem ad eundem effectum tendentem vt not. per Dy. in ea. actus l. gitimi. de reg. iur. lib. vj. secundum Bart. hic.

x ¶ *Obligato.* quo casu non suspenditur: sed statim non valet: licet sit aliud in consti. pecu. vt ff. de consti. pecu. l. id quod sub.

y ¶ *Non teneri.* videtur enim pro parte interciisse, vt ff. eo. fideiuf. fores. & ff. de verbo. oblig. l. qui vsumfruct. & ff. de vsufruct. l. iiij. sed contrà. J. de accep. & per iurisurandum. §. illud. Sol. vt ibi.

z ¶ *Accipiat.* vt & ff. eo. si quis pro eo. §. j. & insti. co. in prine.

a ¶ *Impedit.* ad hoc vt domino quæratur obligatio: & sic obtinet seruus vicem duorum. sed respon. ipse nõ videtur stipulatus: imo dominus, quia vox serui vox domini est, vt instit. de inuti. stipul. §. post mortem. in princ.

b ¶ *Certum est.* nisi fortè scienter intercessit. vt ff. de mino. in caussæ. in prin. quod non puto cùm principalis nõ teneat: vt hic, & instit. de inuti. stipu. §. furiosus. & suprà de verb. oblig. l. is cui. & adde quod not. ff. eod. Marcellus. Accur.

c ¶ *Obligato.* vt cùm obligatio venit ex re: vt ff. de actio. & obligat. l. furiosus. vel etiam ante obligationem: vt instit. qui. non est permis. fac. test. §. item furiosi.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Magna ratio* aliàs magis. & facit ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. & ff. de pactis. si vnus. §. pacta quæ turpe. & propter hoc fideiussor potest adhiberi vt. & ff. eodē. Græcè. §. sed & si ex delicto. & l. si quis. & eo. §. fina.

b ¶ *Potius.* scilicet intelligi debet id quod dicitur vulgò.

c ¶ *Cum alio cum quo.* aliàs deest cū quo: & tunc plana, sed si habeas: dic cum quo, furtum subaudi fecit. & quod subilcit, admisit scilicet interuenientes aliquos, pro eo fore tē, quia pacti sunt æqualiter partem præstari, & sic inter se fidem dederunt. Accursius.

6 Fl. nec in furtis quæ.

d ¶ *Vt qui.* supple ita intelligi debet, vt qui, &c.

e ¶ *Possit.* facit instit. manda. §. illud.

f ¶ *In quibus casibus.* duobus vel similibus.

g ¶ *Societas.* Esset autē hæc societas quodammodo si quotam partem damni vel partem rei subtractæ per pactum rehaberet. facit ff. pro soc. l. quod autē. & l. nec quicquā. & l. nec prætermittendum. & supra mandā. l. si renuntiādi. §. rei turpis. & supra, de cōtrahen. emp. quod sæpe. §. veneni. & l. si in emptione. §. itē si emptor. & supra, de rute. & ra. distra. l. j. §. non tantum.

2 Flo. fuerint. 3 Fl. deesse, &.

h ¶ *Vranius.* mandator.

i ¶ *Ruffo.* propria nomina debitorum.

k ¶ *Palmam.* creditorem.

l ¶ *Extitit.* eis præsentibus, vt sic videatur mandare Vranio: vt §. manda. l. qui patitur. nam infrà dicit mandanté agere mandati cōtra eos, ibi, planè quia, &c.

m ¶ *Bona.* Pollionis pone.

n ¶ *Successerat.* antequam Pollionis bona ad eum venirent.

o ¶ *Mandator.* Vranius.

p ¶ *Creditori.* Aurelio.

q ¶ *Debitori.* Pollioni.

r ¶ *Fideiussorem.* de quo constat, vt C. de solu. l. ij.

s ¶ *Non liberatur.* non secutā satisfactione, vt suprà eod. si mandato. meo. in fin.

t ¶ *Creditor.* quale est hic cùm ille qui creditori successerit, succedit postea debitori.

v ¶ *Obligatione.* scilicet principali: vt ff. eo. si debitori creditor. & ff. de solu. Si tichum. §. à Titio. & ff. de cui. si ei. §. fi & C. de pac. debitori. vbi distinxi plenè.

x ¶ *Vel.* propriè vel pro saltem pone. & not. hic & ff. proxi. ibi, quia nō possunt, &c. & ff. ad Velle. tutor. in prin. & ff. de solu. qui hominē. §. quidā. Et no. q hic est ratio quare alter insolidum vel in partē remanet obligatus, vt ff. dicit. at vbi in rem fit liberatio, tunc etiā alter liberatur. vt in contrariis. ff. de arbi. si duo. & de libe. leg. l. iij. §. nunc de effectu.

y ¶ *Exiterit hæres creditor.* id est, qui factus est creditor, quia successit creditori.

z ¶ *Persona liberari.* id est, mandator non tenebitur propter illius p sonam.

a ¶ *Quia non possunt.* vt ff. proxi. respon. Accur.

b ¶ *Remaneant.* quod ergo impedit faciendum, destruit iam factum. de hoc dixi. & de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre.

c ¶ *Alterum.* quia tantùm persona eximitur. Ioan.

fideiussorem accipere non possit, nam pœnas ob maleficia solui, magna ratio a suadet, sed ita potiùs b, vt qui cum alio cum quo furtum admisit, in partem quam ex furto sibi restitui desiderat, fideiussorem obligare non possit: & qui d alieno hortatu ad furtum faciendum profectus est, noc 6 in furti pœnam ab eo, qui hortatus est, fideiussorem accipere possit e. in quibus casibus f illa ratio impedit fideiussorem obligari, quia scilicet in nullam rationē adhiberur fideiussor, cùm flagitiosæ rei societas g coita nullam vim habeat.

Per confusionē persona ab obligatione exi mitur, & eius accessoriæ obligationes: secus in correis principaliter obligatis, quia in obligatione remanent. Barto.

LXXII. Paulus lib. iiij Quæstionum.

VRanius h Antoninus pro Iulio Pollione & Iulio Russo i pecuniam mutuam accipientibus ita vt duo rei insolidum eiusdem debiti fierent 2, apud Aurelium Palmā k mandator extitit 1: & 3 Iulij bona m ad fiscum deuenerunt: similiter & creditori fiscus successerat n. Mādator o allegabat se liberatū iure cōfusionis: quia fiscus tā creditori p quam debitori q succesferat. Et quidē si vnus debitur fuisset, nō dubitabam, sicut fideiussorem r, ita & mandatorem liberatū esse. Quamuis enim iudicio cōuento principali debitore, mandator non liberatur s: tamen vbi successit creditor t debitori, veluti solutionis iure sublata obligatione v, etiam mandator liberatur, vel x quia non potest pro eodem apud eundem quis mandator esse. Sed cùm duo rei promittendi sint, & alteri exiterit 4 y hæres creditor, iusta dubitatio est, vtrùm alter quoque liberatus est ac si fuisset soluta pecunia: an persona tantùm exempta sit 5 confusa obligatione. Et puto additione hæreditatis, confusione obligationis eximi personā: sed & accessores 6 ex eius pſonā liberati z, propter illam rationem, quia non possunt a pro eodem apud eūdem obligati esse: vt quemadmodū incipere aliàs non possunt, ita nec remancant b. igitur alterum c reum eiusdem pecuniæ nō liberari d; & per hoc nec fideiussorem vel mandatorem eius e. Planè f quia is f mandati iudicio eligere potest vel creditorem g: competituram ei exceptionem h doli mali, si cœperit conuenīri. cum altero autem reo vel insolidum i, si non fuerit socius: vel in partē k, si socij fuerint, posse creditorem l agere. Quòd si creditor fideiussori hæres fuerit, vel fideiussor creditori, puto cōueniens 7 m esse cōfusione obligationis non liberari n reum.

Pactum factum uni ex correis, nō præiudicat mandatori. Barto.

I ¶ Si ponamus vnum exreis promittendi pactum o esse, ne à se peteretur, deinde mandatorem solui sse, mandati iudicio conuenire poterit 8 etiam cum, cum quo pactus est p. Non enim pactum creditoris tollit alienam q actionem

a ¶ *Non liberari.* Sed obligatus remanet: cum distinctione tamen: vt Iustatim ibi, cum altero, & c. Accur.

c ¶ *Etis.* ipso iure quantum ad eius personam, sed exceptione sic saltem, quia non potest actio ei cēdi.

f ¶ *Quia is.* scilicet qui mandator extiterat pro vtroque.

g ¶ *Vel creditorem.* qui debitori successit: hoc est si cum supple vel alium debitorem superstitem. nam cùm insolidum pro eo teneatur, insolidum eum 4 Fl. tenetur conueniret mandati, vt ff. e. l. cùm duo rei. sed quomodo cum eligeret, cùm pro eo non teneatur: vt ff. proxi. §. Sed respon. expone scilicet liberari per exceptionem, non ipso iure, scilicet fideiussorem, ar. ff. proxi. §. 5 Flo. desit. h ¶ *Exceptionem.* in 6 Flo. tuetur. totum debitum secundum has. ll. quia mandator potest eligere insolidum vnum de reis, sed cū hodie pro parte debeat agere, vt in authen. de duo. re. in princi. habet exceptionem pro parte tantū. 7 Franci. de re. ff. ad Vel. i ¶ *Insolidum.* Ex hoc nor quòd duo rei non bus. ff. de duo socij non videntur col. ff. de duo iuicem fideiubere. reis stipu. quia tunc vnus obligatione soluta non tenereturalter insolidum: quod hic dicit. & sic est pro R. & I. contrà. M. sed ipse dicit esse verum hic fuisse actum vt non videantur fideiubere. tales esse & pro eo. ff. de duo. re. tio obligationes, & per eum etiam l. reos. quæ est huic cō. ff. de fideiussi. tra. sed hoc die vt no. prin. ff. de ff. ad Velleia. vir vxori. tria. in ff. Item quod hic di. ff. de fideiussi. cit, est de rigore, sed de mā. hoc ad æquitate repellitur. ff. habet vera fcus exceptione pro quarta parte qua successit ex persona reo. quia bona fides nō patitur vt bis idē cōsequatur. secundū M. & quia nō potest cedere actionem contra seipsum qui est hæres rei vel ff. de fol. Stichū. rei vt ff. de fol. Stichū. §. pe. & l. Modestinus. 8 Flo. pactū.

60 sed R. dicit vtroque casu. i. siue sint socij, siue nō, insolidū remanere obligatū correū, cùm pſona tātùm eximitur, vt ff. de duob. reis. ff. Sed secundo casu, quia tenetur pro socio, multò magis exceptione à parte repelliturar. quod dixerat planè quia, &c.

k ¶ *Vel in partem.* mirabile hoc videtur, cùm & si socij sint, hic tamē per successionem non liberetur, nisi pro parte: cùm aliàs per acceptationē factam vni liberetur insolidum, vt ff. de libe. leg. l. iij. §. nunc de effectu. & l. si is qui duos. in fin. non ergo veræ vel fictę solutionis vim obtinet successio hoc casu, vt & no. s. e. l. si debitori creditor. Et est ratio, quia hic persona eximitur, vt modò not. Item hic distinguite correū socium à nō socio. sic & ff. de arbi. si duo. & ad leg. Falc. in lege Falci. hoc esse. & ff. de duob. reis. l. si duo.

l ¶ *Creditorem.* scilicet fiscum qui successit creditori. partem enim debet ipse fiscus: quia eius intelligitur quodammodo socius.

m ¶ *Conueniens.* scilicet iuri.

n ¶ *Non liberari.* vt & ff. eo. hæres. §. quod si idem.

o ¶ *Pactum.* cum creditore. & hoc ignorante fideiussore: ideòque agit fideiussor: vt §. manda. si fideiussor. & l. si procuratorem. §. si ignorantes. vel dic fuisse personale pactum, vt ff. de pactis. l. vlti.

ADDITIO. Dic aliter secundum Bar. quòd hic fuit factū pactū vni ex correis debēdi. ita qđ nō prodest alteri reo, & fideiussor soluit pro eo qui remanet sic obligatus, & habet actionē etiā cōtra liberatū p rationem in tex. quia non poterit auferre accusationem mandatoris qui contemplatione vtriusque interceſsit, vt per eundem Bar. hic.

p ¶ *Pactus est.* scilicet creditor. Accur.

q ¶ *Alienam.* f. vertentē inter manpatorē & reū promittēdi. Accur. Placet

a ¶ *Placet mandatorem.* potest dici quòd mādator & fœnerator supponāt pro eodē. q. d. quòd etiam si vnus fœnerator mādet alij de mutuādo extraneo, tamen tenetur. Vel dic verius quòd mandatarius non per se, sed per alium creditorē suum vel alterius fecit numerationem. sed ipse feciſſe videtur: vt & ff. de admi. tut. ita autem. §. gesſisse. & ad hoc ff. si cer. pet. l. certi cōdictio. §. si nummos. Accursius.

2 Fl. fœnerator.

I fideiussori.]CASVS. Acceperam à Titio debitore meo fideiussorem sub cond. ad diem. scilicet quòd teneretur vſq; ad mortem suā. pendente condit. ego acceptatione fero ei: & interim ipſe moritur, dicitur hic quòd ego ſtatim poſſum petere à reo: quia licet poſtea existat cōditio: hoc nihil prodeſt. Franciscus. Accursius.

b ¶ *Sub hoc modo.* & ita sub conditione & ad diem: vt ff. de act. & obligl. obligationū ferè. Accursius.

c ¶ *Fuerit.* per quem etiam reus liberatur: vt ff. de accep. l. & per iuſſuran. §. & si fideiussori. Accursius.

d ¶ *Possum.* quid enim bonum est expectare cond. & c. vt hic, & ff. ad Velleia. l. aliquando. §. ſi. Accursius.

e ¶ *Iam mortui.* si autē viuo eo existeret, simul obligaretur & liberare tur: vt infra, tit. j. quoties, & per eum etiam videantur fideiubere. tales esse & pro eo. ff. de duo. re. & pro eo. ff. de fideiussi. l. reos. quæ est huic cō. ff. de fideiussi. tra. sed hoc die vt no. prin. ff. de ff. ad Velleia. vir vxori. in ff. Item quod hic di. ff. de fideiussi. cit, est de rigore, sed de mā. hoc ad æquitate repellitur. ff. habet vera fcus exceptione pro quarta parte qua successit ex persona reo. quia bona fides nō patitur vt bis idē cōsequatur. secundū M. & quia nō potest cedere actionem contra seipsum qui est hæres rei vel ff. de fol. Stichū. rei vt ff. de fol. Stichū. §. pe. & l. Modestinus. 8 Flo. pactū.

Mandator tenetur siue mandatarius impleat mandatum per se, siue per alium. Bart.

¶ Placet mandatorem a teneri etiam si fœnerator 9 creditori mandet pecuniam credere.

Acceptilatio facta fideiussori, qui in obligationem non incidit, non prodest fideiussori. Paulus.

LXXIII. Gaius lib. iij. de Verborum obligationibus.

SI fideiussori sub conditione obligato, Si nauis ex Asia venerit, quem sub hoc modo b accepi, vt vsque ad tempus vitæ suæ duntaxat obligaretur, pendente conditione accepto latum fuerit c, & is fideiussor adhuc pendente conditione mortuus fuerit, confestim à reo petere possum d: quia existens conditio neque obligationem in persona iam mortui e efficere, neque acceptilationem confirmare possit.

Contumacia rei non auget obligationem fideiussoris. Bartolus.

LXXIIII. Paulus lib. lxvj. ad Edictum.

CVm procurator in rem agebat f, cautionem dederat ratam rem dominū habiturum: postea victo eo reuersus dominus iterū de eadē re agebat 1: & cùm reus haberet possessionem, noluit eam restituere: & ideo magno g condemnatus est. In amplius fideiussores non tenētur h. hoc enim non debet imputari fideiussoribus quod ille propter suam pœnam præsti- 11 Reputabat. terit 2. 11 Præstitit.

Vm procurator.]CASVS. Procurator meus vendicabat quendam fundum à Titio, & dedit fideiussores me ratum habiturum quod feciſſet. victus est procur. meus. ego poſteà reuersus iterum egi, & obtinui. possessor non vult restituere poſſ. ideóque delatum est mihi iuramentum in litem, & ipſe poſſ. condemnatus est in magna multa. nec quæritur vtrum fide iuſſores rei debeant conueniri pro ista multa? Respon. quod non. non enim debet imputari fideiussoribus quod ipse reus pœnam ſustinet pro ſua contumacia. Franciscus.

f ¶ *Agebat.* ad quod facit C. de procur. l. quia absente. & ff. de procurat. l. Pomponius. §. sed & is. & l. qui absentem.

g ¶ *Magno.* quia fuit delatum iuramentum in litem.

h ¶ *Non tenentur.* qui tenerentur si ſtatim restituiſſet, & ad hoc facit ff. eo. fideiussores. & ff. de procura. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. de eo quod certo loco. l. centum. & de in lit. juran. l. j. & ad legem Falcid. cùm pater. §. legato. & ff. de euict. l. hoc iure. & l. Herennius.

¶ DE NOVATIONIBVS ET delegationibus.

Dictum est de obligationibus principalibus & accessoriis qualiter contrahantur, nunc qualiter tollantur. & primò per nouationem. & not. quòd per delegationem fit nouatio: ut infrà eo. delegare. ideo tamen per delegationem. sic C. de ſer. & aqua. in rub.

NOvatio.]CASVS. Iurisconsultus tractaturus de nouationibus, more sapientis philosophi, ne procedamus per ignota, docet nos quid sit nouatio. dicit enim q nouatio nihil aliud est quàm prioris obligationis in secundā transfuſio siue trāslatio nouæ obligationis poteſt nouari: dummodò secunda in quam fit translatio, teneat ciuiliter vel naturaliter. Et omnes res possunt transire in nouationem. & debet hoc expreſsè agi vt fiat nouatio, aliàs erunt duæ obligationes. Ité prodigus cui bonis interdictum est, vel furiosus, non poſſ. nouare obligationem, nisi faciat conditionem suam meliorem. 80

De nouationibus & delegationibus.

TITVLVS II.

Per sequentem obligationem etiam naturalem tantùm nouatur præcedens, qualiscunque obligatio fuerit. Bart.

l. Vlpianus lib. xlvj. ad Sabinum.

NOuatio l est prioris debiti in aliam obligationē vel ciuilē k vel naturalem transfuſio l, atque translatio m: hoc est, cùm ex præcedēti cauſſa ita noua constituitur n, vt prior perimatur. Nouatio enim o à nouo nomen accepit, & à noua r obligatione. ¶ Illud nō interest, qualis præcesſit p obligatio, vtrum naturalis q, an ciuilis q, an honoraria, & vtrum verbis, an re, an consensu. Qualiscunque igitur obligatio sit quæ præcesſit, nouari verbis potest: dummodò sequens obligatio aut ciuiliter s teneat, aut naturaliter s: vtputà si pupillus sine tutoris authoritate promiſerit t.

Omnis obligatio potest nouari, si tamē hoc agatur. Bart.

l. Idem lib. xlviij. ad Sabinum.

OMnes res v transire in nouationē possunt. Quodcunque enim, siue verbis contractum est, siue non verbis x, nouari potest, & transire in verborum obligationē ex quacunque obligatione: dummodò sciamus nouationem ita demum fieri, si hoc agatur y vt nouet, vel repetitionem prohibeat.

k ¶ *Ciuilem.* supple & naturalem. in ciuilem enim tantùm non potest transferri. nā cùm fiat per ſtipulationē. vt C. eo. l. j. & instit. quib. mod. tolli. obl. §. præterea. in princi. & ſtipulatio habet consensum: & sic naturale vinculum: vt ff. de pact. l. j. in fi. patet quòd non transit in ciuilem tantùm. Sed secundum Al. in ſtipulatione non est naturale vinculum: & sic fit in ciuilem tantum secundum eum vt no. in d. l. j. de pactis. Item in ciuilem tantum videtur fieri per contestationē litis: vt j. eod. l. delegare.

l ¶ *Transfusio.* quando in eandem personam.

2 Flo. constituatur.

m ¶ *Translatio.* quando in aliam.

n ¶ *Constituatur.* ex hoc patet manifestè, qr fi à seruo animo nouandi ſtipulor, non liberatur prior debitor: quia cùm sit intercessio, non obligatur seruus etiam naturaliter: ergo nulla est secunda, in quam prior transferatur: vt supra tit. j. seruus inſcio. & l. ij. quod secus est in pupillo, vt in fi. huius legis.

2 Fl. præcesſit.

o ¶ *Nouatio enim.* alludit vocabulo. sic ff. de acqui. posſeſſ. l. j. in prin. & potest de qualibet nouatione dici.

p ¶ *Naturalis.* tātùm, putà contracta cum seruo vel pupillo sine authoritate tutoris.

q ¶ *Ciuilis.* supple & naturalis, vel etiam ciuilis tantum: puta literis. nam quęcunque fit, dummodo petitionem

r ¶ *Aut ciuiliter.* hoc expone vt suprà.

s ¶ *Aut naturaliter.* scilicet tantùm.

t ¶ *Promiserit.* hoc cōstat quòd pupillo promittente & naturaliter se obligante loco primi, fit nouatio: vt hic, & ff. de instit. qui. mod. tol. obli. §. præterea. Sed quæritur quando dicitur naturaliter tantùm obligari. nā hic & ad le. Fal. ff. pupillus. dicitur quòd naturaliter obligatur pupillus, sed ff. de act. & obliga. l. pupillus. & de condi. in debi. l. quod pupillus. quæ sunt contrà. dicitur quod nec naturaliter. Ad hoc dicunt quidam si est proxi. pubertati, vt quia habet x. annos & dimidium. ff. naturaliter obligatur, & ita hic. ff. si habet minus, tunc non, etiam si esset locupletior. Alij non ætatem prædictam, sed si aliquid ad eum perueniat, considerant, vt sic teneatur naturaliter vel non. Tertij, vt M. exigūt vtrunque vt naturaliter teneatur. scilicet quòd sit proximus pubertati: & quòd ad eum perueniat aliquid: alioquin nec naturaliter tenetur. Sed tu dic si est infans, nec naturaliter tenetur, peruenit ad eū aliquid vel non: & ita intelliguntur contraria. si autem sit maior infante, si quidem promittat suo tutori se authore, nec etiam iure naturali obligatur: vt ff. de auth. tut. l. pupillus. Alij verò promittendo obligatur naturaliter tantùm: vt hic. sic etiam intelligitur instit. quib. mo. tol. obl. §. præterea. Si autem tutoris authoritate, tunc ciuiliter & naturaliter: sed potest restitui: vt ff. de autho. tu. si impuberes. si autem est adultus non habens curatorem, tunc ciuiliter & naturaliter, sed potest restitui, si habet curatorem. idem in eo quod in pupillo: vt C. de resti. mi. l. si curatorem habens. vbicunque autem dixi ex pacto pupillum naturaliter obligari tantùm: tenebitur etiam ciuiliter si locupletior est: vt ff. commo. l. sed mihi. in princ.

v *Omnes res.* quæ aliàs possunt subiici dominio nostro: vt instit. de inuti. stip. in prin. sic ff. si ser. ven. si quando. §. j.

x ¶ *Non verbis.* sed alio quocunque modo: vt ff. l. proxi.

y ¶ *Agatur.* expreſsè vel tacitè: de quibus est exemplum instit. quibus mo. tol. oblig. §. præterea. sed hodie expreſsè tantùm: vt C. eodē, l. fin. sed si tantùm fieret tacitè, etiam dicā hodie cōpetere exceptionem: vt ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

instrà,de præcto.stipula.l.penultima.

a ¶ *Erunt*.sed exactione facta per vnam alia tollitur:vt j.eod. l. si Stichum §.fi.lo.& facit 3.de re iudi.l.si se.§.si ex conuentione.

b *Vi bonis. Nisi meliorem*. vt si à locuplete fit stipulatus quod inops debebat.Quid autem si ęquè bonum?dicam quòd possit: vt sic dicatur melior id est, non deterior: vt j. de sol. l. in pupillo. & ar.3.de dona.l.non debet.in fin. & facit 3. de verbo.oblig.a.is cui.

† Limirabis hanc.l.& glo. in l.fin. & ꝙ ibi not. C. eod.vt fallat hæc litera tribus casibus de quibus ibi.&si l. solutionē. j. de solu.

1 *Flo.caterum si non hoc agatur.*

SI *vsusfructus*.] CASVS. Titius debebat mihi vsumfr.alicuius fundi. quæritur an ipsum delegare possim alij ita,vt nouetur obligatio mea? Resp. quòd non:licet fi ab eo petā, possit me repellere doli mali excep. non solum potest me repellere interim quod manet vsusfru. apud eum cui delegaui, sed etiam si finitus fuerit apud eū. & ratio est, quia si vsus fru.mansisset apud me, me mortuo rediret ad eum qui promisit eum. Cùm autem soluit ipsum alteri cui delegatus est: manet etiam apud ipsum me mortuo. bene ergo est quòd vbi est onus, ibi debet esse commodum.hoc idem dicendum est in qualibet obligatione quæ personæ cohæret. Franciscus.

1 *Fl. nouetur.*

c ¶ *Debitorem*. id est qui mihi vsumfru. debebat, nondum tamen constitutū, vel per patientiam traditum.

d ¶ *Delegauero*.impropriè ponitur hoc verbum. nam si propriè fuisset delegatio, & fic nouatio : nouata esset obligatio mea , & à me liberatus esset debitor. solummodo ergo promisit alij me mandante.vel dic quòd propriè ponitur.sed tamen mea obligatio non nouetur : quia impossibile est vt à me separetur , quia hoc ius cohæret personæ meæ.sic 3.de iure do.si mulier.§. ex asse.

2 *Flo.&.*

e ¶ *Vel in factum*.aduersus patrem,vel patronum.

f ¶ *Delegaui*.debitor tutus erit ex. ep. Io.

g ¶ *Eius* hominis,vel etiam vsusfructus.

h ¶ *Videbimus*. an fit tuendus. & quidē tutus esse debet aduersus me & post interitum eius:quia &c. Et fic not.quòd vbi est onus , ibi debet esse emolumentum sic j.de reg.iur.secundum naturam.

Emolumen ibi debet esse vbi est onus & detri mentum.

i ¶ *Sentit*. id est sentire potest.

k ¶ *Si*.id est quia &c.& est hæc ratio rationis hoc modo:est tutus post mortem,quia sentit incommodum:& vel è sentit incommodum.si , id est quia &c. Accursius.

l ¶ *Eius*.tenuit ergo celsio : & fic est contrà inst. de vsufru. §.finitur. Sol.hic speciale,vel hic non cessit , cùm nec adhuc competeret vsufruct.sed actio pro vsufr. Item contrà 3.de peri.& commo.rei ven.l.ne cessario.§.fi.vbi ex persona cedentis finitur , hic verò ex persona eius cui est cessum.Sol.ibi iam competebat cedenti ius : hic actio tantùm.

m ¶ *Eadem*.vt non nouetur obligatio.

n ¶ *Personæ cohærenti*.vt vsus & habitatio:vt suprà,quando dies vsus fru.le.cedat.fi habitatio.vel dic dotis:vt 3.de stip.ser.proinde.§.fi.& l. seq.& 3.de iure do.si mulier.§.ex asse.Accursius.

IN *diem*.] CASVS. Promisisti mihi decē soluere in festo paschæ. ego volo nouare istam obligationem ante paschā:an possim?Respō deo,quòd sic,licet antè non possim petere.sic in omni stipulatione cōcepta in diem,potest nouatio fieri antequàm dies veniat. Franciscus Accursius.

2 Est autē ā phibologia (vt certo grāmaticos sciō) *in diem*.hic est amphibologia a. nam posset dici quòd obligatio quæ est in diem , nouetur quoquo modo. vel econtrà quòd obligatio pura nouetur in diem.& hæc verior,vt patet ex seq.litera. nam in primo casu,scilicet quando illa quæ est in diem nouatur in puram:etiam potest agi statim.argu.3.de confti.pecu.l.iij. §.fin. & facit j.eod.si Stichum.§.j.& 3.de compens.quod in diem.

a ¶ *Erunt*.sed exactione facta per vnam alia tollitur:vt j.eod. l. si Stichum §.fi.lo.& facit 3.de re iudi.l.si se.§.si ex conuentione.

b *Vi bonis. Nisi meliorem*. vt si à locuplete fit stipulatus quod inops debebat.Quid autem si ęquè bonum?dicam quòd possit: vt sic dicatur melior id est, non deterior: vt j. de sol. l. in pupillo. & ar.3.de dona.l.non debet.in fin. & facit 3. de verbo.obliga.is cui.

SI *vsusfructus*.] CASVS. Titius debebat mihi vsumfr.alicuius fundi. quæritur an ipsum delegare possim alij ita,vt nouetur obligatio mea? Resp. quòd non:licet fi ab eo petā, possit me repellere doli mali excep. non solum potest me repellere interim quod manet vsusfru. apud eum cui delegaui, sed etiam si finitus fuerit apud eū. & ratio est, quia si vsus fru.mansisset apud me, me mortuo rediret ad eum qui promisit eum. Cùm autem soluit ipsum alteri cui delegatus est: manet etiam apud ipsum me mortuo. bene ergo est quòd vbi est onus, ibi debet esse commodum.hoc idem dicendum est in qualibet obligatione quæ personæ cohæret. Franciscus.

1 *Fl. nouetur.*

c ¶ *Debitorem*. id est qui mihi vsumfru. debebat, nondum tamen constitutū, vel per patientiam traditum.

2 *Flo.&.*

d ¶ *Delegauero*.impropriè ponitur hoc verbum. nam si propriè fuisset delegatio, & fic nouatio : nouata esset obligatio mea , & à me liberatus esset debitor. solummodo ergo promisit alij me mandante.vel dic quòd propriè ponitur.sed tamen mea obligatio non nouetur : quia impossibile est vt à me separetur , quia hoc ius cohæret personæ meæ.sic 3.de iure do.si mulier.§. ex asse.

e ¶ *Vel in factum*.aduersus patrem,vel patronum.

f ¶ *Delegaui*.debitor tutus erit ex. ep. Io.

g ¶ *Eius* hominis,vel etiam vsusfructus.

h ¶ *Videbimus*. an fit tuendus. & quidē tutus esse debet aduersus me & post interitum eius:quia &c. Et fic not.quòd vbi est onus , ibi debet esse emolumentum sic j.de reg.iur.secundum naturam.

Emolumen ibi debet esse vbi est onus & detri mentum.

i ¶ *Sentit*. id est sentire potest.

k ¶ *Si*.id est quia &c.& est hæc ratio rationis hoc modo:est tutus post mortem,quia sentit incommodum:& vel è sentit incommodum.si , id est quia &c. Accursius.

l ¶ *Eius*.tenuit ergo celsio : & fic est contrà inst. de vsufru. §.finitur. Sol.hic speciale,vel hic non cessit , cùm nec adhuc competeret vsufruct.sed actio pro vsufr. Item contrà 3.de peri.& commo.rei ven.l.ne cessario.§.fi.vbi ex persona cedentis finitur , hic verò ex persona eius cui est cessum.Sol.ibi iam competebat cedenti ius : hic actio tantùm.

m ¶ *Eadem*.vt non nouetur obligatio.

n ¶ *Personæ cohærenti*.vt vsus & habitatio:vt suprà,quando dies vsus fru.le.cedat.fi habitatio.vel dic dotis:vt 3.de stip.ser.proinde.§.fi.& l. seq.& 3.de iure do.si mulier.§.ex asse.Accursius.

IN *diem*.] CASVS. Promisisti mihi decē soluere in festo paschæ. ego volo nouare istam obligationem ante paschā:an possim?Respō deo,quòd sic,licet antè non possim petere.sic in omni stipulatione cōcepta in diem,potest nouatio fieri antequàm dies veniat. Franciscus Accursius.

2 Est autē ā phibologia (vt certo grāmaticos sciō) *in diem*.hic est amphibologia a. nam posset dici quòd obligatio quæ est in diem , nouetur quoquo modo. vel econtrà quòd obligatio pura nouetur in diem.& hæc verior,vt patet ex seq.litera. nam in primo casu,scilicet quando illa quæ est in diem nouatur in puram:etiam potest agi statim.argu.3.de confti.pecu.l.iij. §.fin. & facit j.eod.si Stichum.§.j.& 3.de compens.quod in diem.

SI *ita*.] CASVS. Ita sum à te stipulatus,Mœui , Titius debet mihi centum aureos:promittis mihi soluere quanto minus fuero consequutus ab eo:an hic fiat nouatio?Respond.quòd non:quia hoc non agitur vt nouatio fiat.¶ *Cùm pecuniam*.] Dedi tibi pecuniam mutuam: & incontinenti fum à te stipulatus illam mihi reddi.nō fit hic nouatio sed est vnus contractus.idem est si prius à te stipulatus fuero , postea pecuniā numeraui. Ratio horū est in l.Iseq.Nā cùm stipulamur pecuniā nobis reddi quam numerauimus, non nascitur obligatio ex numeratione,vt deinde stipulatione nouetur , sed magis est intelligendū quòd numeratio fiat caussa stipulationis implendæ.Franc.

p ¶ *Nouatio*.scilicet si deiusforis.

q ¶ *Nouetur*.sed potius vt priori obligatio ni fideiussor accedat. & facit 3.de verb.obligā.decem.

r ¶ *Ex continenti*. hoc expone vt suprà de duobus reis. l. duos reos.§.fin.

s ¶ *Contractus est*. scilicet verborum. & sic intelligi potest suprà, si cer.pet.l.ij. §. fin. & facit infra,l.proxim. & suprà,de verb. oblig. si ita tlipu. §. Chrysogonus. Sed contrà 3.si certa peta.l. certi. §. quoniā. sol. vt ibi. Item contrà 3.de stipu. ser.l. j. §. ij. sol.vt ibi. Item contrà C.de contrahen.stipul. l. iij.§.j. sed ibi inutilis stipulatio : hic vtilis. Item contrà 3. ad Macced. l. contrà. & suprà de verbo. oblig. quidā cùm filium. in fi. Solu. ibi ex interuallo:hic in continenti.

1 *Fl. debet.*

2 *Fl. suprà.*

3 *Fl. mutui da tione.*

t ¶ *Stipulatio*. bes stipul. habeas facta, fuit,sed si habeas facta, vel nihil vsque ibi, mox pecunia &c.

b si ha- ¶ *Tota hæc stio.* Fortè fit exempl. nō habeat.

v C *Vm enim*.*Stipulamur*. incontinenti.

x ¶ *Id agitur*.hoc est dicere,quando hoc agūt inter se vt ex numeratione non nascatur obligatio,non nascitur : vt hic.& 3.si cer. petat.l.non omnis.& argu.l.cùm quid.Si verò dubitaretur vtrum hoc actum sit vel non:præsumitur actum quòd nascatur:sed secuta stipulatione fingitur nec nata:vt 3.de actionib.& oblig.l. obligationum ferè. §.fin.& de verbor.oblig.si ita stipulatus.§.Chrysogonus. at in superiori nulla est fictio:vt not.3.si cert.peta.l.certi condictio. §. quoniam. & facit 3.l.proxi.Accursius.

y ¶ *Et magis*.repete & quia.ad quod facit j. rem ra. haberi. l. si fine. Sed quid si stipulatus fuero,& posteà non stipulor?Respon. ex numeratione datur mihi certi condictio.

S *Stichum*.] Tex. hic in princ.est planus. ¶ *Legata*.] Pater tuus in testamento suo legauit mihi quendam fundum. ego venio ad te, qui es hæres,& dico tibi:promittis mihi dare fundum quem pater tuus legauit mihi?tu promittis:certè hic fit nouatio propter istam stipulationem,si hoc est actum , scilicet vt fiat nouatio. & hoc si purè fuit legatus fundus, & in diem:quia certum est diem venturum. Si autem iub conditione sit legatum,non statim fit nouatio:sed ita demum existente conditione. & ponit exemplum ibi, nam aliàs &c. quod satis clarū est.§.seq.planus est.

¶ *Idem*.] Quando quis conuenitur,& promittit iudicatum soluere,postea si condemnetur, an actio iudicati fit nouata ? Respon. quod non: quia ista stipulatio solūmodò interponitur,vt fideiussoribus fit cautū.

¶ *Si decem*.] Ego stipulor à te hoc modo, Promittis mihi decem , quæ Titius mihi debet:aut decē quæ Seius mihi debet ? Vtrum hic fiat nouatio?Respon quòd non,quia nec Titius,nec Seius liberatur.

¶ *Si ab alio*.] Berta cùm mihi nuberet,Sempronius quidam promisit mihi dotē pro ea:post aliquod tempus ego stipulor ab vxore mea dotem quam mihi promiserat Sempronius pro ea. hic fit nouatio , si hoc actum est vt fiat.nihil enim refert vtrum mulier det dotē , an alius pro ea.ité alius promittendo quod ego debeo,potest me liberare,si animo nouandi hoc factum est.si verò non est factum animo nouandi : tunc vtr que promissor tenetur & primus,& secundus,tamen vno soluente alter liberatur.Quid autem erit? Titius debebat tibi centum : ego stipulor ista centum à Titio : vtrum ipse liberetur à te propter istam stipulationem agi posse antequàm dies venerit.

Obligatio fideiussoria non nouat principalem.Bartolus.

VI. Idem lib.xlvj.ad Sabinum.

SI ita fuero stipulatus, *Quanto minus à Titio debitore exegissem, tantum fideiubes?* non fit nouatio P: quia non hoc agitur vt nouetur q.

Si una caussa venit ad implementum alterius:agitur ex implemento , non ex implente. Bart.

1 ¶ Cùm pecuniā mutuā dederit r quis sine stipulatione, & ex continenti s fecit stipulationem , vnus cōtractus t est.Idem erit dicendū, &si antè stipulatio t facta est,mox pecunia numerata sit.

VII. Pomponius lib.xxiij.ad Sabinum.

CVm enim pecuniam mutuā datam stipulamur v , non puto obligationem ex numeratione nasci:& deinde eā per 3 stipulationem nouari:quia id agitur x , vt sola stipulatio teneat : & magis y implendæ stipulationis gratiā numeratio intelligenda est fieri.

Stipulatio nouans tollit primam obligationem,& purgat moram.Bart.

VIII. Vlpianus lib.xlvj.ad Sabinum.

SI Stichum dari stipularus fuero , & cùm in mora promissor esset quo minus daret,rursus eundem stipulatus fuero,desinit peri-

culum ad promissorem pertinere, quasi mora a purgata.

Obligatio in diem uel pura potest statim nouari , sea conditionalis demum in conditionis euentum.Bart.

1 ¶ Legata vel fideicommissa si in stipulationem fuerint deducta , & hoc est actum , vt nouaretur 1 , fiet nouatio.si purè quidem , vel in diē fuerint legata 2 , statim b, si verò sub conditione , non statim nouatio est 3:sed vbi cōditio extiterit c , nam & aliàs qui in diem d stipulatur,statim nouat,si hoc actum est: cùm certum sit , diem quandoque venturum.At qui sub cōditione e stipulatur , non statim nouat , nisi conditio extiterit.

1 *Fl. nouetur.*

2 *Fl. relicta.*

3 *Tu dic sicut in alio est.*

b ¶ *Statim*.s.fiet nouatio. sed non petitur nisi die adueniente : vt 3. eod.l.in diem.sed contrà j.de accept.l. quod in diem. Sed ibi in diē incertum:vel ibi considerauit effectum petitionis.

c ¶ *Extiterit*.id est tūc apparebit nouationem factam:vt j.de accep.l. quod in diem.Ir.

d ¶ *Qui in diem*. scilicet debitam. id est qui nouat stipulationē conceptam in diem certā.

4 *Fl. sim.*

& secundum hoc aliàs, i. alio casu quàm legato, potest etiam & aliter legi : & fic duobus modis eisdem.

e ¶ *Conditione*. id est conditionalem stipulationem nouat , vel puram sub conditione. & facit j.l.quoties. & no.

Differt pura & in diē stipulatio.

Differentia.

quod hæc l. æquiparatur purū debitum & in diem, cùm dies vtriusque cesserit. vnde in diē obligatio nouatur per purā, & per in diē: & ecōtrà pura per puram , & per in diem si hoc actum est.

f ¶ *Si quis ita stipulatus sit*. id est promisit. sic 3. de condic.indebi. si non sortem.§. si centum. aliàs est à Titio,& tunc plana.

g ¶ *Actum sit*.vt 3.l.ij. §. dummodo. & 3. de iudi.l.iij.§.fi ex conuentione.Accursius.

1 *Fl. nouetur.*

2 *Fl. tertio.*

h ¶ *Tempore*. Non tamen eodē instāti:cùm hoc esset impossibile,vt 3. qui. mo. vsusfr. amit. §. pen.ibi;neque enim &c.& C.de bo.quæ libe.l.fi. §. fin. & not. quòd duplex hic erat dubitationis caussa. Prima, quia obligatio , quæ nouat,prima reperitur:& quæ nouatur,posteriorē:cùm aliàs fit ecōtrà, vt obligatur eodem momento:& liberatur Seio succedente in obligationem:sicut si alicui sub conditione obligato mihi , pendente conditione , Titius à te sub conditione, stipuler ab alio nouandi animo.

3 *Fl. mutua da tione.*

4 *Fl. deest.*

5 *Fl. suprà.*

i ¶ *Conditionem*.Conditio propriè est quod Titius promittit,& sic,de quo dicit nouari hic dic,scilicet obligationem secundam. & quod dicit nouari hic dic,scilicet Titij:& sic sequens stipulatio momentanea est. & facit infra, eod.l.quoties.§.fin.

k ¶ *Discedatur*.si enim hoc ageretur,fieret nouatio : vt suprà proxi.§. & fic est simile superiori.alij dicunt , putabatur simile superiori : sed non est.

l ¶ *A Titio*.quodam tertio:vel etiam ab eodem.

m ¶ *Fuero*.alte natiē.

n ¶ *Liberari*.in fra eod.si is cui decem.contrà. sol. vt ibi. Item contrà infra eodem.l.à te sol.vi ibi.Item facit supra de vsufruct. l. adhuc. ibi: si verò simul in facculo.

o ¶ *Sed Titium*.tertium.Accursius.

p ¶ *Velit*.in dubio præsumo:vt j.titu.j.l.& magis quod meo.vel secundum quosdam vt innuitur.j.eo.l.à te.& l.si is cui.

q ¶ *Liberabitur*.licet autem me liberet pro me promittendo : non tamen &c.

r. ¶ *Stipuletur*.quod mihi debetur,supple:si non est hoc in textu.

s ¶ *Ex voluntate*.præcedenti vel sequenti: vt j.eo. si quis absente.

t ¶ *Autem*.pro sed. & est ratio.3.de neg.gest. l.soluendo.

v ¶ *Etiam si nolim*. dū modo nego. gest. non habeat. & facit j.de fo lu.l.solutionem. & l. si debitori. & 3.de exce. l.si opera.

S *I pupillus*.] Pupillus omnis habet priuilegium in bonis tutorum suorum.Casus isto præsupposito talis est. Pupillus quidam habens tutorem stipulatus est ab eo rem suam saluam fore.quod quidem facere non potuit sine tutoris authoritate. Pupillus iste factus pubes habet hanc stipulationem ratam. cerre act.tutelæ tollitur. si autem hanc stipulationē non habuerit ratam,& agat act.tutelæ:stipulatio prior rem pupilli saluum fore non tollitur. tamen iudex non debet tutorem condēnare act.tutelæ:nisi pupillus libereat tutorem à stipulatione qua promisit rem pupilli saluā fore. *Qui sub conditione*.] Stipulatus sum à te centum sub conditione si moriar. an ista stipulatio sit pura vel conditionalis? Respon. quòd pura est:quia conditio est omnino extitura. ¶ *Qui actum*.] Stipulatus sum à te actū qui plus est quàm iter: deinde sum stipulatus iter. vtrūm hic fiat nouatio ? Vel sic, stipulatus sum vsumfru. deinde vsum nudum : an etiam hic fiat nouatio ? Respon.quòd non : quia cùm totum stipulor : deindē partē: nulla fit nouatio , sed econtrà si quis stipuletur iter.deinde actum:fit nouatio:quia plus continetur in secunda stipulatione quàm in prima.Franciscus.

1 *Flo.deest ve ro.*

2 *Fl. textuatur.*

x ¶ *Si pupillus*.in duobus est duplicitas.Primò, quia vel ab extraneo est stipulatus sine authoritate tutoris : vel cùm plures essent tutores , ab vno stipulatur sine authoritate alterius. In secundo quia stipulatur rem pup.sal.fore,id est,id in quo tenebitur si rem nō saluauerit in futurum.ad quod 3.l.proxi.§.fi quis ita.vel rem pup. sar. for. id est id quod iam debetur occasione tutelæ,non dico quòd actio tutelæ nascatur nisi finita tutela:vt 3.de tute.& rat.distra.l.fi tutor.§.fi. & l. sequen.licet quidam dicant contrà.

y ¶ *Authoritate*.sine qua authoritate actionem tollere nō potest:sed nec nouare.Accursius.

z ¶ *Tutelæ*.id est verum priuilegiū prioris obligationis. scilicet ex caussa tutelæ in posteriorē transfertur : nisi caussa abiiciendi priuilegij stipulatio facta fit:vt j.eo.l.aliam.& 7.de priuile.credi.l.ij. & iij.

a ¶ *Egisset*.quod potuit:quia per nouationem sublata nō est , pupillo nequeunte suā cōditionē facere deteriorē:vt j.e.l.nouare.§. pupillus.

b. ¶ *Habet*.videtur superflua hæc liberatio : cùm semel soluendo ab vtraque sit liberatus.sed dic quòd non est propter hoc:quia si dubitetur de liberatione,statim possit ostendi.sic & 3.de peti.hære.l. penul. & facit C.de bo.quæ libe.l.fin.§.penul.& de rei ven.l. non solùm.

c ¶ *Fieret*.vt & 3.l proxi.§.fin.

d ¶ *Qui sub conditione*. Pone exemplum : si moriar , vel si antichristnouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stus nascetur:vt ℨ.de condi.inde.l. nam & si. & l. quòd si ea.& de iur. do.l.Iulianus.& tunc est pura:id est non conditionalis:est tamẽ in diẽ, & ideo nõ potest statim agi:nec etiam fit nouatio prioris ad plenum: vt ℨ.eo.l.in diẽ.& secundum hoc facit.ℨ.de peri.& commo.l.necessariò.§.si ita.& de condi.inde.Iulianus.& ℨ.si quis omiſ. cau. teſt. l. j. §. qui sub cõditione. Vel pone casum vt supra de ver.obl.l.in illa stipulatione si calen.in fin.ibi, si non tetigero cœlum digito &c. & sic bene ponitur hic omnino.

3 Flo.item vſu fructũ stipulet⁹.

4 Flo.sed qui.

2 ¶ *Nihil agit.* Non fit nouatio cum totum ſti pulatus stipulor partẽ, etſi id agitur tacitè: vt hic dicit. secus si expreſsè:vt ℨ. de verb. oblig.l. qui vſumfruc. illud autẽ constat quod secundum hæc iura ex quibuſdã præſumebatur nouatio: vt inſtit. eod. a §. præterea. vel dic quòd nec tacitè hic agitur: cùm aliud ſitvnum,aliud ſit aliud. vel dic,nihilagitur quãtum ad commodum: quia nullum aliud emolumentum vel maius cõſequiturpropter hoc quàm primo habuit. illud autem cõſtat quòd bene tenet ſtipulatio, & aliqua eſt: quia alia eſt hæc ſeruitus quàm prima,ſed tamen ex ea agere nihil prodeſt: nec affert aliquod emolumentum, niſi hoc fiat animo nouandi:vt d.l. qui vſumfr. & faci: ſupra de vſu & hab. l. per ſeruum. §. vſus-fruct.

a Scilicet quib.mod. tol. oblig.

Fl. ſolutur.

b ¶ *Stipulatur.* vnde non fit nouatio cum totum ſtipulatus ſtipulor partẽ, etſi id agitur tacitè: vt hic dicit. ſecus ſi expreſsè:vt ℨ. de verb. oblig.l. qui vſumfruc. illud autẽ conſtat quod ſecundum hæc iura ex quibuſdã præſumebatur nouatio: vt inſtit. eod. a §. præterea. vel dic quòd nec tacitè hic agitur: cùm aliud ſitvnum,aliud ſit aliud. vel dic,nihilagitur quãtum ad commodum: quia nullum aliud emolumentum vel maius cõſequiturpropter hoc quàm primo habuit. illud autem cõſtat quòd bene tenet ſtipulatio, & aliqua eſt: quia alia eſt hæc ſeruitus quàm prima,ſed tamen ex ea agere nihil prodeſt: nec affert aliquod emolumentum, niſi hoc fiat animo nouandi:vt d.l. qui vſumfr. & faci: ſupra de vſu & hab. l. per ſeruum. §. vſus-fruct.

7 Vl.deeſſ,creditor.

b Vide ad hoc l.ſingularia.ℨ.ſi certũ pe.& l. qui vſumfruc. ℨ. de verb.obli ga. plenius i in l.ſi. C. de nouatio.

Si ſecũda ſtipulatio cõtinet minus,non præſumitur nouatio. ſecus ſi continet plus. Bart.

1 ¶ Qui actum ſtipulatur, deinde iterꝫ:nihil agit [2]. Itẽ qui [3] vſumfructum ſtipulatur,ſiveſum ſtipuletur, nihil agit.Sed ſi quis [4] iter ſtipulatus,actum poſteà ſtipuletur, aliud magis ſtipulatur [b]. Aliud enim eſt iter,aliud actus.

Qui poteſt recipere ſolutionem ſuo nomine,poteſt etiam nouare: ſecus quando alieno nomine.Paulus.

X. Paulus lib.xj.ad Sabinum.

CVi rectè ſoluitur, is etiam nouare poteſt: excepto eo [c], ſi mihi aut Titio ſtipulatus ſim,nam Titius nouare non poteſt [d], licet ei rectè ſoluatur [1].

Delegatio eſt propriè quando debitor vnius debitorem ſuum delegat ſuo creditori.& ſic requiritur duplex delitor : quia delegatus eſt debitor eius cui fit delegatio,& delegatus eſt debitori delegantis:& loco delegantis datur.Paulus.

XI. Vlpianùs lib.xxvij.ad Edictum.

DElegare,eſt vice ſua alium dare rem creditori, vel cui creditor [1] iuſſerit [e]. ¶ Fit autem delegatio vel per ſtipulationẽ, vel per litis conteſtationem [f].

Delegatus ſciens ſibi exceptionem competere eam videtur remittere:ignorans non poteſt excipere cõtra eũ, cui facta eſt delegatio. ſed contra delegantem ſibi ſuccurritur. Bart.

XII. Paulus lib.xxxj.ad Edictum.

SI quis delegauerit debitorẽ [g], qui doli mali exceptione tue ri ſe poſſe ſciebat, ſimilis videtur [1] ei qui donat: quoniam remittere exceptionẽ videtur. ſed ſi per ignorantiam promiſerit creditori, nulla quidem exceptione aduerſus creditorem vti poterit [i], quia ille ſuum [k] receperit [2]:ſed is, qui delegauit,tenetur condictione, vel incerti [l], ſi non pecunia [m] ſoluta eſſet:vel certi, ſi ſoluta eſſet: & ideo cùm ipſe præſtiterit pecuniam, aget mandati iudicio [n].

1 *Vel poterit.* & ideo ſolutum repeti [2] non poteſt.

2 *Fl.reuocabit.*

XIII. Vlpianus lib.xxxviij.ad Edictum.

SI non debitorem [o] delegauero quaſi debitorem creditori meo,exceptio locum nõ habebit, ſed condictio [p] aduerſus eum,qui delegauit,competet [1].

1 *Fiet cõdict.*

Stipulatio conditionalis nouat puram in conditionis euentum : ſed ſtatim mora præcedentis obligationis purgat. Item ſtipulatio pura nouat conditionalem in conditionis euentum,ſi tunc exiſtat perſona in quam obligatio cadat. Bart.

XIIII. Idem lib.vij. Diſputationum.

QVoties qđ purè debetur, noquãdi cauſſa ſub cõditione [q] mittitur,nõ ſtatim fit nouatio [r],ſed tũc demũ,cùm cõditio exiterit [s].& ideo ſi fortè Stichus fuerit in obligatione, & pendente cõditione deceſſerit, nec nouatio continget: quia non ſubeſt res eo tempore quo conditio impletur [t]. Vnde Marcellus [u], & ſi poſt morã hi eundem Stichum ſub conditione:an fiat nouatio? Reſpon.quòd nõ ſtatim niſi conditione exiſtente : intantum quòd ſi Stichus deceſſerit pendente conditione,& poſteà conditio exiterit:non fit nouatio:quia non ſubeſt res promiſſa.vſque ibi. ¶ *Vnde Marcellus.*] Promiſiſti mihi Stichum,tu fuiſti in mora ſoluendi:& ſic Stichus mortuus eſt.poſt hoc Stichus deducitur in obligationem conditionalem. dicitur hic quòd mora purgatur per hanc ſtipulationem : non tamen deduci videtur in ſtipulationem ſequentem. ¶ *Sed ſi id quod.*] Iſte §. ponit caſum ſimilem caſui ſuperioris §.pone ſic, Promiſiſti mihi Stichum ſub conditione,ſi nauis ex Aſia venerit:ſtipulatus ſum à te Stichum iſtum pure:vtrum fiat nouatio?videtur quòd ſic:quia plus eſt in ſtipulatione pura quàm in conditionali:tamen hic dicitur quòd non fit nouatio, niſi demum condition exiſtente.& redditur pulchra ratio. nam hic ſunt duæ ſtipulationes:prima ſcilicet & ſecunda, qua videbatur fieri noua tio.conditio autem facit committi primam ſtipulationem:& cùm cõmiſſa fuerit, transfert eam in ſecundam ſtipulationem. & ideo ſi promiſſor pendente conditione fuerit deportatus, nulla nouatio poteſt fieri etiam conditione exiſtente.nam cùm conditio exiſtit, non ſubeſt perſona,quæ obligetur.Franciſcus Accurſius.

q ¶ *Fit nouatio.* quoniam ex conditionali ſtipulatione tantummodo ſpes eſt debitum iri:vt inſtitut.de verborum obligation.§. ex conditionali.ergo nil ex ea debetur.tunc demum ergo cùm conditio exiterit, nouatio erit.Sed contrà infra de regulis iuris. l. actus. ſed ſpeciale in acceptilatione, & ſimilibus:vt ibi.ſecus in nouatione:licet fit actus legitimus . ſic etiam eſt in ſtipulatione : vt ſupra eodem , ſi Stichum.§. primo.

r ¶ *Exiterit.* & ſi defecerit , durat prima : vt inſtitu. quibus modis tollitur obliga. §. quod autem diximus. nec obſtat inſtit. de excep. in principio.quòd hic ex certa ſcientia non errando promiſit ſub conditione quod purè debebat,ibi errando , & ſic habet exceptionem in factum.

s ¶ *Impletur.*ad quod eſt ℨ.de pericu.& commodo rei vendi.l. quòd ſip endente.in princi.

t ¶ *Marcellus.* quia demum exiſtente conditione fit nouatio. Accurſius.

a ¶ *Stichus.* iam mortuus.

b ¶ *Purgari.* Imo nõ videtur purgari:vt ℨ. de ver. obli. eum,qui ita.§. Sol. forte illud eſt diſtinguendum,fuit in mora,quia interpellatus non dedit:an quia cauſſam mortis occidẽdo præbuerit:vel hic ab eodẽ, ibi ab alio,quod nõ placet,vel ſol.vt ibi. Itẽ contrà ℨ.eo.l. ſi rẽ.Sol.ibi fuit

Mora an & quãdo purgetur. 1 *Fl.ſic.*

pignus:& [2] vſuræ non currunt.

Exceptio,quæ obſtabat deleganti,non obſtat ei cui eſt delegatum:niſi contra eum eadẽ ratio concedendæ exceptionis ſubſiſtat. Bart.

XIX. Idem lib.lxix. ad Edictum.

DOli mali [1] exceptio [n],quæ poterat delegãti opponi, ceſſat in perſona creditoris,cui quis delegatus [o] eſt.Idémq; eſt & in cæteris ſimilibus exceptionibus [p]: imò & in ea,quæ ex ſenatuſconſulto filio familiàs datu. nam aduerſus creditorem,cui delegatus eſt ab eo, qui pecuniam mutuam cõtra ſenatuſconſ. dederat,nõ vtetur [q] exceptione:quia nihil in ea promiſſione cõtra ſenatuſcõ. factum [2] eſt [r]:(ideóque [3] quod ſoluerit [s], reperere nõ poteſt [t].) tantò magis ſit [4], quòd nec hic ſolutum repetere poteſt.

¶ Diuerſum eſt in muliere,quę cõtra ſenatuſconſultum promiſit. nã & in ſecunda promiſſione interceſſio eſt [v]. ¶ Idémque eſt in minore , qui circunſcriptus delegatur: quia ſi nũc etiam minor eſt, rurſus circumuenitur. ¶ Diuerſum † eſt, ſi iam exceſſit ætatem vigintiquinque annorum:quamuis adhuc poſſit [x] reſtitui aduerſus priorem creditorem. Ideo autem denegantur exceptiones aduerſus ſecundum creditorem,quia in priuatis cõtractibus [y],& pactionibus non facilè ſcire petitor poteſt quid inter eũ, qui delegatus eſt , & debitorem actum eſt:aut etiam ſi ſciat, diſſimulare [z] debet,ne curioſus videatur: & ideo meritò deneganda [5] eſt aduerſus eum exceptio [6] ex perſona debitoris.

Qui habet adminiſtrationem bonorum ſuorum,poteſt nouare per ſe vel per alium. Idem, ſi habet liberam adminiſtrationem bonorum alterius.ſecus.ſi nec ſuorum,nec alterius. Paulus.

XVII. Vlpianus lib.viij.ad Edictum.

DElegare ſcriptura vel nutu, vbi fari non poteſt [1],debitorem ſuum quis poteſt.

In ſtipulatione non intelligitur repetitus pignus uel uſura. Bart.

XVIII. Paulus lib.lvij.ad Edictum.

NOuatione [m] legitimè facta & hypothecæ liberantur,& Stichus [a] in conditionalem obligationem deductus eſt [1],purgari [b] moram.nec in ſequentem obligationem deduci putat. ¶ Sed ſi, quod ſub conditione debetur, purè quis nouandi cauſſa ſtipuletur, ne nunc quidem ſtatim [c] nouat,licet pura ſtipulatio aliquid egiſſe videatur:ſed tũc nouabitur [2], cùm conditio extiterit.eremite exiſtens cõditio [3]prima ſtipulationem committit [d],commiſſamque in ſecundam transfert.Et ideo ſi fortè perſona promiſſoris pendente conditione [e] fuerit deportata , Marcellus ſcribit,ne exiſtente quidem cõditione vllam contingere nouationem : quoniam nunc cùm extiterit [3] conditio,non eſt perſona quæ obligetur [f],

Pœna non intelligitur repetita in ſtipulatione nouante. Bart.

XV. Iulianus lib.xiij.Digeſtorum.

SI creditor pœnam ſtipulatus fuerit [1], ſi ad diem pecunia ſoluta non fuerit [2], nouatione facta [g] non committetur [3] ſtipulatio [h],

Etiam obligationem quæſitam domino per ſeruum non poteſt ipſe ſeruus nouare ſine uoluntate domini.

XVI. Florentinus lib.viij.Inſtitutionum.

SEruus ne peculiarem [i] quidẽ obligationem citra [k] voluntatem domini nouare poteſt:ſed adiicit potiùs obligationem , quàm priſtinam nouet [l]. & hoc verum eſt.

Nota hic,quòd licet delegatio requirat ſtipulationem,uel litis conteſt. inter delegatum & illum cui fit delegatio : non ſic inter delegantem & delegatum : cùm ſolum requiratur uoluntas delegantis, quæ poteſt declarari per epiſtolam,& etiam nutu. Paulus.

XVII. Vlpianus lib.viij.ad Edictum.

DElegare ſcriptura vel nutu, vbi fari non poteſt [1],debitorem ſuum quis poteſt.

In ſtipulatione non intelligitur repetitus pignus uel uſura. Bart.

XVIII. Paulus lib.lvij.ad Edictum.

NOuatione [m] legitimè facta & hypothecæ liberantur,& C.de fideiuſſ.l.nouatione.& C.etiam ob chirogra.pecuniam. l. prima. Accurſius.

Dolo mali.] CASVS Tu induxiſti me dolo vt tibi promitterem centum,vel cùm eſſem ſi iuſſam.dediſti mihi mutuum contra ſe natuſc. Macedonianum,tu videns quòd ſi me conuenias:ego opponerem excep.ſenatuſcon. vel exceptio. doli , delegaſti me cuidam creditori tuo , puta Titio. Nunc quæritur vtrum poſſim his exceptionibus vti contra creditorem cui ſum delegatus [1] ſicut poſſem vti contra te?Reſpond.quòd non: quia in hac ſecunda promiſſione nihil dolo vel contra ſenatuſcon. factum eſt. Secus eſt in muliere : quia ſemper promittendo pro alio videtur fideiubere contra ſenatuſcon. Velle. Cætera clara ſunt vſq; in fi. l. & eſt pulchra l. item l.ſeq. plana eſt. Franc.

1 *Fl.deeſt.& legaſti me.*

2 *Fl.deeſt.* ſi ſta repreſentatiuè.

3 *Bal.* hic re putas iſtum rex.fin.ad hoc.ꝙ licet minor. xxv. an læſus reſtituatur l.j. & per totũ. & men ſi eſt læ d.l. ſi quis delegauerit. fus in reſtitutio ℨ de mi. & l. ſi non debitorem. re quadrien & de excep.doli, purè. nii cõceſſi §.ſi cùm. & de re iudi. ad peredam l.Neſennius. reſtitutionẽ in integrũ reſtituitur qui rex. nõre, ſter hoc opti & ſimilibus, quæ nec mẽ probat. fauore, nec odio ſunt tamẽ hoc eſt inductæ.certè imò & ſi limitãdũ.in odio ſunt inductæ ; idẽ caſu.l.ſi.C. eſt:& hoc ſubiicit, imò de repu.hæ & &c. reditare. Bol.

Dolo mali exceptio. 5 *Bal. denegen dum.* 6 *Bal. exceptio nem.*

q ¶ *Non vtetur.* cùm tamen contra delegatem poſſit vti.

r ¶ *Factum eſt.* imò cõtra,vt ſuprà , ad Macedo.l.ſed Iul. §. non ſolum.Solue vtibi.Accurſius.

s ¶ *Soluerit.* ſi ſoluit illi qui contra ſenatuſcon. fecit , & non repetit multò magis ab iſto qui non fecit contra ſenatuſc.repetere nõ poteſt.Accurſius.

t ¶ *Non poteſt.* vt ℨ. de condi.indeb.l. qui exceptionem.

v ¶ *Interceſſio eſt.* vt ℨ.ad Velleia.quamuis. §. ſi mulier. contra ſecundam opinionem M.ſed illam nõ approbamus:ſed Iulia. vel dic vt ibi.

ADDITIO Ibi loquitur ſecundum opinio. Mar. quæ non approbatur ſecundum Bartolum hic.

x ¶ *Poſſit.* in quadriennium hodie,olim vtilis anni : vt C. de temp. in integ.reſtitu.l.fin.

y ¶ *In priuatis contractibus.* ſunt enim quædam publicæ conuentiones:vt ℨ.de pact.l.conuentionum.

z ¶ *Diſſimulare debet.* nec enim tenetur inſtruere:vt ℨ. de publ. l. fin. §.diui.Sed argum.contrà ℨ.de in rem verſo.l.iij. §. penultimo. ſed ibi in mutuando:vel alia ratione:quia alium ex alterius contractu inſolidum volebat obligare.

a *Nouare poſſumus.Nouare.* niſi faciat conditionem ſuam meliorem:vt ℨ.eo.l.cui bonis.nec delegare:vt ℨ.tit.j.l. pupillo. ſſ.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Expediat* sed pupillus potest faciendo conditionem meliorem: & tutor ita demũ si pupillo expediat: vt hic. ergo non videtur quòd plus possit tutor quàm pupillus: sed dic quòd potest esse dubium: vel potest esse quòd nec melior nec deterior cõditio fit. fic ff. de trãsact. l. cum hi. §. si prætor. vel fortè hîc subauditur maximè. ar. ff. de acce. l. & per iusiurandum. §. penul.

b ¶ *Bonorum.* si habet liberam, aliàs non: vt ff. de procur. cui. & l. pro curator totorum. & C. eod. l. non abstulit.

SI debitorem. CASVS. Iussi debitorem meum tibi soluere, an possis istud debitum statim recuperare? Resp. q̃ non, nisi prius cedam tibi actiones meas & faciam te procurat. in rem tuam. Frã.

c ¶ *Stipulando.* caue, quia non consensit vt stipuleris. aliàs contrà: vt supra eodem, si Stichũ. §. fin.

d ¶ *Possis.* quia non ideo agere potes, nisi actiones cedam faciés te procuratorem in rẽ tuam. & facit §. eodem, qui rectè.

SI quis absente. CASVS. Habebã debitorem Bono. cùm essem Romæ, tu stipulatus es ab eo me absente posteà ego sciens istam stipulationem habui ratam. dicitur hîc quòd nouatio facta est valida post istam ratihabitionem. lex sequẽs plana est. Franciscus Accur.

e ¶ *Nouandi.* vt mihi teneri desinat. ad quod est §. eod. si Stichũ. §. fi.

f *Illius. Actionẽ.* nõ etiam suam: vt C. de bon. quæ lib. l. fin. §. hoc proculdubio. in fin. & §. de iure deli. l. ait prætor. §. est enim absurdum. Sed contrà §. de iureiur. l. huic. Sol. ibi potest nouare seruus vel filius faciendo conditionem domini vel patris meliorem de inope ad diuitem: deteriorem non: vt hîc. vel ibi habuit liberam administrationem. & facit C. de rebus cre. nec filius. & §. de pact. l. si vnus. in principio. Accursius.

NOatio autem. CASVS. Dicitur in hac lege quòd nouatio non potest fieri ex ea stipulatione quæ non potest committi: & pone exemplum vt in glo. prima. Videbatur contrarium: quia reperitur casus in quo potest fieri nouatio ex ea stipulatione quæ non potest cõmitti: vt hic. Pone enim sic. Sempronius debebat mihi centum purè: hæc centum stipulatus sum à Titio sub conditione. pendente conditione, si Titius moriatur: & conditio impleta sit ante aditam hæreditatem: statim fit nouatio: & tamen stipulatio non potest committi, cùm nullus sit adhuc hæres, qui conueniri possit: ergo &c. Sed respon. quòd hîc morte Titij non extinguitur stipulatio: quia transit ad hæredem ipsius Titij: cuius personam interim hæreditas sustinet. Franciscus Accursius.

g ¶ *Non committitur.* hoc est exemplum, si debes mihi purè, & stipulor sub conditione: vt §. eo. l. quoties. vel pone vt §. de verbo. oblig. l. si ita stipulatus fuero te sisti. in princ.

h ¶ *Titius.* nouus promissor. Accur.

i ¶ *Ad hæredem* §. eod. l. quoties. in fine, contrà. Sol. aliud in eo qui ex delicto successorem habet: aliud in eo qui ex lege vel ex testamento. vel solue vt ibi.

k ¶ *Cuius.* scilicet promissoris.

l ¶ *Sustinet.* facit insti. de stipu. ser. in prin. & §. de acquiren. rer. do. l. tor potest, si hoc pupillo expediat a: item procurator omnium bonorum b.

Mandatum de soluendo, non extenditur ut possit mandatarius promittendo nouare. Bartolus.

XXI. Pomponius lib.j. ex Plautio.

SI debitorem meum iussero tibi soluere, non statim tu etiam stipulando c id nouare possis d: quãuis debitor soluendo tibi liberaretur.

XXII. Paulus lib.xiiij. ad Plautium.

SI quis absente me a debitore meo stipulatus est nouandi e animo, & ego posteà ratum habuero, nouo obligationem.

XXIII. Pomponius lib.iij. ex Plautio.

FIlius patris actionem f ignorante eo, nouare non potest.

Per mortem promissoris non extinguitur stipulatio conditionalis: sed adueniente conditione committitur contra hæredes, uel hæreditatem iacentem. Paulus.

XXIIII. Idem lib.v. ex Plautio.

NOuatio autẽ g non potest cõtingere ex ea stipulatione, quæ non committitur. Nec huic contrarium est, quòd si stipulatus à Titio fuero nouandi animo sub cõditione quod mihi Sempronius debet, & pendente conditione Titius h decesserit: quamuis anteadi tam hæreditatem conditio extiterit, nouatio fiat. hîc enim morte promissoris non extinguitur stipulatio, sed transit ad hæredem i illius 3, cuius k personam interim hæreditas sustinet l.

Non omnis cui potest solui, potest nouare. Paulus.

XXV. Cẽsus lib.j. Digestorum.

NOn ideo nouare veterẽ obligationem quisquã rectè potest, quòd interdum rectè ei solui tur, nam & iis, qui in nostra potestate sunt, quod ab his creditũ est, rectè interdum soluitur: cùm nemo eorum per se nouare priorem obligationem iure possit m.

Quando in summis alternatiuè positis cadere poterit affectio: utraque summa erit in obligatione tam minor, quàm maior, sicut in speciebus. Paulus.

XXVI. Idem lib.iij. Digestorum.

SIis cui decem Titius, xv. Seius debebat, à Titio n stipulatus est, quod ille aut ille p debeat, dari sibi, nouatum vtrunque non est: sed in potestate Titij q est, pro quo velit soluere, & cum liberare. Fingamus autem ita actum, vt alterutrum daret. nam aliòquin r vtrunque stipulatus videtur: & vtrũque nouatum s, † si nouandi animo hoc fiat.

Cursus usurarum ex natura actionis procedens, in stipulatione nouante non intelligitur repetitus. Bartolus.

XXVII. Papinianus lib.iij. Responsorum.

EMptor cum delegante venditore pecuniã ita promittit, *Quicquid ex venditu dare facere oportet*, nouatione secuta vsuras neutri t post insecuti temporis debet.

Si secunda stipulatio continet aliud, quàm prima, nouatio non præsumitur. Item, quando æstimatio debetur iure actionis, tempus contractæ obligationis: quando officio iudicis, tempus petitionis inspicitur. Bart.

XXVIII. Idem lib.ij. Definitionum.

FVndum Cornelianum stipulatus, quanti fundus est, posteà stipulor u. Si non x nouandi animo secunda stipulatio facta est, cessat nouatio: secũda verò stipulatio tenet, ex qua nõ fundus, sed pecunia debetur. itaque y si reus promittendi z fundum soluat, secunda stipulatio iure non tollitur, nec si litẽ actor ex prima cõtestetur. Denique meliore vel deteriore facto actione: in qua vsuræ non præstantur iudicis officio: vt C. de vsur. l. iij. Sed hîc contrà, quia vsuræ præteriti temporis petuntur ex stipulatione: vt hîc dicit Roge. non quasi vsura, sed quasi fors. Vel dic non venire: quia non quod offi. sed quod iure actionis potest peti, hoc est nouatum: nec tamen venditori debetur vsura præteriti temporis, cùm officio debebatur, vel extincta est extincta sorte: vt argum. C. depositi. l. iiij.

Fundum. CASVS. Tu promisisti mihi fundum Cornelianum, posteà promisisti mihi pretium eius, vtrum hîc fit facta nouatio? Respon. quòd non, si non nouandi animo sit facta hæc secunda stipulatio, tamen secunda stipulatio est valida, ex qua pecunia & non fundus debetur: in tantum quòd si promissor fundum soluat: secunda stipulatio non tollitur ipso iure: nec etiam si actor contestetur litem super pretio non tollitur ipso iure: nec etiam si actor contestetur litem super prima, tollitur secunda. Item si actor agat ad fundum, & melior vel deterior factus sit fundus: æstimatio eius debetur præsens. ex secunda autẽ stipulatione si petatur pretium: venit æstimatio quæ fuit tempore secũdæ stipulationis. Franciscus.

v ¶ *Stipulor.* ab eodem vel ab alio, & sic duæ sunt stipulationes.

x ¶ *Si non.* id est quia non.

y ¶ *Itaque.* vbi non nouandi animo secunda stipulatio secuta est.

z ¶ *Promittendi.* condemnatus ex prima stipulatione ad fundum præstandum.

a ¶ *Sine culpa.* supple vel mora. vel largè culpam accipe vt etiam moram comprehendat a.

b ¶ *Æstimatio.* non quæ fuerit tẽpore primæ stipulationis interposita, sed quanti fundus est tempore quo petitur: vt §. man. l. si hominem.

c ¶ *Petito.* ex prima stipulatione. vbi autem per culpam vel post morã deterior facta est, habetur æstimatio, quanto deterior res facta fit: vt §. de condi. tri. l. pe.

d ¶ *In altera.* scilicet, stipulatione, quanti fundus est dari.

e ¶ *Æstimatio.* hoc vtiquevera ratione, quia cum quis stipulatur quanti fundus est, pone quòd valet decem: ratione æquipollentium videtur certam pecuniam §. quanti est pretium fundi, stipulari: vt de meritò hîc inspicitur tempus stipulationis: & facit §. de verb. obl. l. si à colono.

Liam causſam. CASVS. Duplex est nouatio: quædã est voluntaria, quædã necessaria. Voluntaria est quæ fit per stipulationem extra iudicium. Necessaria est quæ fit in iudicio per litis contestã. Et est magna differentia inter istas duas nouationes. Nam per voluntariam nouationem perduntur priuilegia illius actionis quæ nouatur, vt apparet in act. tutelæ: quam si pupillus post pubertatem deducat in stipulatum, perdit sua priuilegia. Item in act. dotis etiam si nouatur, perduntur eius priuilegia. Secus autem est in nouatione necessaria, quæ per litis contest. fit: quia per litis contesta. facimus conditionem nostram meliorem: vt licet cernere in actionibus, quæ tempore finiuntur, nam si super eis lis contestetur, perpetuantur. Franciscus Accursius.

f ¶ *Voluntariæ.* quæ fit per stipulationem & per lit. contest. cum alio quam meum pro centum. ego delegaui ipsum creditori meo qui ab eo stipulatus est ista centum. quæritur vtrũ vsuras debeat mihi aut creditori meo? Respon. quod neutri debet, nec mihi, nec creditori meo. Franciscus Accursius.

g ¶ *Dotis.* ex parte mariti, qui esset conuentus inquantum facere potest: & ex parte mulieris quæ præponebatur aliis creditoribus.

h ¶ *Deducatur.* scilicet animo nouandi.

i ¶ *Actum est.* quòd nouetur actio turelæ causſa abiiciendi priuilegij: aliàs durat priuilegium: vt §. de priuile. cred. l. ij. §. parui quoque.

k ¶ *Lite contestata.* contra ipsum debitorem nostrum.

l ¶ *Exercentes.* vt infrà, de regul. iu. l. non solet. & supra, de vsuris. l. lite. & facit C. etiam ob chirog. pec. l. j. Sed contrà b supra, ad Velleia. aliquando. §. de pignore. Sol. vt ibi. Item hoc fallit circa electionem: vt §. supra, de verb. oblig. si quis stipulatus sit.

m ¶ *Finiri possunt.* quas perpetuamus, nisi in act. de dol. & dic distinctionem, vt C. de iudi. l. j.

Aulus respondit. CASVS. Titius debebat mihi centum aureos, & pro hac summa dedit pignora. ego nouandi animo stipulatus sum hanc summam Sempronio: ita vt omnino ab omni priore obligatione discederem. Nunc quæritur vtrum iste secundus promissor possit obligare pignora quæ erant prioris debitoris? Respondet quòd non. Franciscus.

n ¶ *Discederetur.* & sic extinctum est pignus.

o ¶ *Debitore.* delegato.

p ¶ *Prioris.* cuius res obligatæ fuerunt quæ iam liberatæ sunt per nouationem. ad quod est §. loca. item quæritur. §. fi.

Si rem aliquam. Pone casum in hoc principio: vt supra eodem, si quoties.

q ¶ *Si duo rei.* Stipulati sumus tu & ego à Titio cẽtũ, & sic sumus duo rei stipulandi: hîc quæritur de duabus quæstionibus. Primò an vnus reorum stipulãdi habeat ius nouandi. Item secundò quæritur quid iuris vnusquisque habeat in tali stipulatione? Primò respondet ad secundã quæstionem & dicit, quòd vni reorum stipulandi rectè solui potest. Itẽ si vnus reorum petat in iudicio: videtur totam causſam in iudicium deducere. vsque ibi, item vnus. ponit aliud, dicens quòd vnus acceptum ferendo tollit totã obligationem. vsque ibi, ex quibus. facit conclusionem quòd vnusquisque videtur sibi acquisiſſe in hac obligatione, ac si ipse solus esset stipulatus. deinde ibi, secundum quod. respõdet primæ quæstioni dicens quòd etiã vnus reorum potest nouare totam obligationem ratio est, quia ea stipulatio de qua paulo antè dixit, est similis solutioni. vsque ibi, alioquin. vbi ponit quædã sequi inconuenientia, si prædicta non essent vera: quia sequeretur quòd si tu & ego haberemus vnum debitorem cõmunem, & ego eum delego creditori meo, & ipse creditor stipuletur ab eo: quia non liberaretur à te: quod tamen est absurdum dicere. Vel si mulier iussit fundum sibi & alij promissum doti promittere, vel ipsamet promittit. nam debitor fundi liberabitur. Franciscus.

q ¶ *Si rem aliquam.* Dic si purè debes mihi aliquam rem, & stipulor sub cõditione: nunquid fit nouatio? Respon. distinguendum. nã aut res non existit sine suo dolo: & tunc non fit nouatio. aut existit, vel non existit suo dolo: quod idem est & tunc fit nouatio. Item & hoc probo: quia si mihi debes, & es in mora: perpetuatur obligatio re deficiente: ergo si mihi debes purè, & à te animo nouandi stipulor sub conditione, & res tuo dolo desinat esse tempore existentis obligationis: nihilominus fit nouatio: quia tuo facto perpetuati stipulationem. sic ergo si obligatio durat, potest contingere nouatio.

r ¶ *Locus.* hoc totum dictum est §. eo. l. quoties. sed videtur aduersari quod sequitur, nisi per promissorem &c. Et quod posteà subiicitur, nouatio quoque fiat: nam cùm facta nouatione mora purgaretur, non deducitur in frequentem stipulationem vel mora vel Stichus: vt ibi docet Mar. Item cùm nõ fit res eo tempore quo conditio impletur, non contingit nouatio: vt ibi dicitur. Sol. hîc fuit actum vt mora transiret in sequentem obligationem, nec purgaretur mora prioris. Ibi verò actum non fuit secundum R. & secundum hoc mora fuit hîc commissa ante stipulationem conditionalem, & actum vt obligatio nouetur, non verò mora. Sed opponitur: cùm conditionalis stipulatio nouandi animo facta fit, ex priore stipulatione non est petitio: sed nec ex secunda ante conditionis euentum, ergo nec mora: vt suprà si certum peta. l. lecta. sed hoc est verum nisi ante esset commissa. Item cùm tempore conditionis non subfit res: non committitur stipulatio: ergo nec fit nouatio ea stipulatione, quæ non committitur. Sed respon. fuisse videtur propter moram: licet Ioan. aliter dixerit, scilicet quòd promissor hîc hominem occidit pendente conditione, quia ipse fuit in mora: ideo que debet teneri vtiliter, ac si homo viuat tempore conditionis. & hoc est ibi, nisi per promissorem, &c. putà, quia conditione pendente rem promissam sub conditione posse moram interemit. sed secundũ hoc videtur idẽ dicere per ea, quæ sequuntur: & si priusquàm &c. vel potes primam partem legis intelligere quãdo quis stipulatus est sub conditione seruum, qui fuerat mortuus post moram. quare habet locum in morosо promissore sicut in fure. §. de verb. oblig. inter stipulantem. §. penul. sed in contrario non erat mortuus tẽpore stipulationis: & secundũ hoc dices nisi per promissorẽ &c. scilicet ante stipulationem eo mortuo post moram. Alij dicunt contrà quòd ibi erat mortuus post moram ante stipulationem: hîc verò erat in mora ante stipulationẽ: sed non mortuus: quod est verius. Quod autem sequitur, & si priusquam &c. intelligitur quando seruus post moram sub conditione promissus, pendente conditione mortuus est occidente ipso promissore: & hoc est si seruus posteà pendente conditione decesserit: scilicet facto tuo. Si tamen dicatur prius dictum causſa euidentiæ vel placationis repetinon est absonum neque nouum.

s ¶ *Steterit.* id est in mora fuerit: non tamen aperit ante stipulationem conditionalem vel postea ea pendente, sed plenè modò dixi.

t ¶ *In mora fuerit.* vnde perpetuata est obligatio: nec hîc aperit quando.

v ¶ *Et si.* id est quamuis.

x ¶ *Stipulatus fuero.* animo nouandi, sed non animo purgandi morã.

y ¶ *Quoque fiet.* suprà de verborum obligation. l. eum qui. §. fina. contrà. sol. vt ibi. Accursius.

ADDITIO. Dic quòd ibi loquitur quẽdo vnus erat debitor, & ab alio sum stipulatus rem animo nouandi: hîc quãdo ãb eodẽ debitore.

1 *Fl. deest, stipem.*
2 *Fl. deest, ne.*
1 *Fl. deest, it-lius.*
1 *Fl. deest, ipsum.*
1 *Fl. deest, ipsi.*
1 *Fl. deest, ipsi.*
1 *Fl. deest, ipsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnde quantum ad eum videtur res extare, cùm interiit post eius morã non purgatam: secus quo ad alium, secundum Bart. hic.

a ¶ *Sibi acquisierit.* similiter quæritur.

b ¶ *Fei ê.* ferè dicit propter id quod dicitur suprà de duobus reis. l. ex duobus. & propter id, quod dicitur suprà de constituta pecun. l. idem est. vel hoc propter casum quando non sunt socij: vel propter id, quod postea dicit excepto eo &c. vel ferè inter omnes conuenit. aliqui enim fortè dissenserunt: & secundum hoc conuenit inter omnes sapientes. Accursius.

c ¶ *Acceptilatione.* vt & j. de accept. l. & per iusiurandum.

d ¶ *Excepto.* ecce quare dixit ferè. Accursius.

e ¶ *Stipulandi ius est.* aliàs stipulantis, aliàs stipulationis. Accursius.

f ¶ *Amittere.* saccepto ferendo, aliàs admittere. Accursius.

g ¶ *Sí vnus.* reorum iti pulandi.

h ¶ *Ab aliquo.* vel extraneo vel reo debendi.

i ¶ *Quoque.* non solùm solutione & acceptilatione: vt suprà dictum est.

k ¶ *Eum.* reum debendi.

l ¶ *Ab altero.* reo stipulandi. Sed contrà suprà, de pact. si vnus. in princip. solu. aliud in pacto: vt ibi. & aliud in nouatione vel accepti. vt hic. ad quod suprà, de liber. lega. si quis reum. §. j. hoc non placet: quia & de nouatione ibi dicit. vel quod ibi dicit, idémque in duobus reis stipu. non ad omnia præcedentia refertur: sed ad id, quod dictum est, pactũ vnius non nocet alteri: non autem ad id quod ibi de nouatione præmittit: nisi sic dicatur q̃ pactum factum ab vno reorum stipulandi, alteri non noceat: sed nouatio & acceptilatio sic. Vel verius ibi de non sociis: hic de sociis: & qđ ibi præmittit de duobus argentariis sociis, scilicet vt neque pactum neque acceptil. vnius alteri noceat, speciale est in argentariis: vel impropriè dicuntur ibi socij argentarij quorum nomina simul facta sunt: secus in illis, qui sunt socij: vt hic. vel hic ab altero volente: ibi nõ. Vel sol. vt ibi.

m ¶ *Id specialiter.* vt fiat nouatio: & expressim hoc casu: vel dic satis esse agi iure veteri hodie opus est exprimi: vt C. eo. l. fin.

n ¶ *Et magis.* scilicet fiet nouatio.

o ¶ *Alioquin.* id est nisi dicas alterum nouare posse, & debitorem cõmunem ab vtroque liberari, vel id est, si dixeris nos non esse acceptilationem solutioni similem, secundum H.

p ¶ *Sí vnus.* ex reis stipulandi.

q ¶ *Fuerit.* nam secundum hoc non obligabitur illi, cùm non liberetur à primo creditore & vtroque: quod est absurdum.

r ¶ *Aut.* quid dicemus si &c. Accursius.

s ¶ *Fundum.* fibi & alij promissum.

t ¶ *Insserit.* promissorem fundi illius: cùm ipsa erat vna de reis stipulandi.

v ¶ *Nuptura ipsa.* Duobus modis intelligi potest quòd rea erat stipulandi, & per voluntatem debitoris viro futuro promisit fundum sibi & alij correo debitum. vel rea erat promittendi, & altero creditorum volente ipsa suo viro promisit fundum, & hoc mulieris gratia, secundum Ioan. Quod autem subiicit, nam debitor &c. secundum vltimam expositionem non refertur ad primum dictum.

a Flo. vnus quisq; ue.

3 Fl. & vnũ iudicii pitem tem.

4 Flo. vnius.

5 Fl. perimi vtrisque obligat

6 Flo. stipulantis.

7 aliàs, quod.

8 Fl. ipsi.

r Fl. Te homi nẽ, & Seiũ de cem mihi dare oportet. stipulor ab altero nouan.

Te hominem.] CASVS Stipulor à te hominem, & à Seio stipulor decem: posteà ab aliquo tertio stipulor hoc modo: quod illum & Seium dare oportet, promittis mihi? ille promittit: certè fit nouatio: quia totum deducitur in secundam obligationem. Franciscus Accursius.

x ¶ *Ab altero.* tertio vel vno reorum.

y ¶ *Vtrumque.* cùm hoc actum fit. Rog. ne fit contrà, suprà eod. si is, cui hic ergo aut aut pro & accipitur, ibi propriè ad quod est infra de verborum significatio. l. sæpe.

judicium nouare, delegare, & nomen debitoris cedere. Bart.

1 ¶ Si duo rei stipulandi sint, an alter ius nouandi habeat, quæritur: & quid quisque [2] iuris sibi acquisierit [a]. Ferè [b] autem conuenit & vni rectè solui, & vnum in iudicio [3] petentem, totam rem in litem deducere. Item vnus [4] acceptilatione [c] perimit [5] vtriusque obligationem. Ex quibus colligitur vnumquenque perinde sibi acquisisse, ac si solus stipulatus esset: excepto [d] eo, quòd etiam facto eius cum quo commune stipulandi [6] ius est [e], amittere [f] debitorem potest. secũdum quæ [7] si vnus [g] ab aliquo [h] stipuletur, nouatione quoque [i] liberare eum [k] ab altero [l] poterit, cùm id specialiter [m] agit: eo magis [n], cùm eam stipulationem simile esse solutioni existimemus. aliôquin [o] quid dicemus, si vnus [p] delegauerit creditori suo communem debitorem, ísque ab eo stipulatus fuerit [q]? aut [r] mulier fundum [s] iusserit [t] doti promittere viro, vel nuptura [v] ipsa [8] doti eum promiserit? nam debitor ab vtroq; liberabitur.

Si stipulor ab uno quod mihi debetur à duobus, animo nouandi, uterque liberatur, si copulatiuè, uel eo casu quo alternatiua ponitur pro coniunctiua.

XXXII. Paulus lib. j. ad Neratium.

A Te hominem, & à Seio mihi decem dari oportere stipulor: ab altero [x] nouandi causſa ita, Quod te aut Seium dare oportet. Vtrunque nouatur. Paulus, Meritò: quia vtrunque [y] in posteriorem deducitur stipulationem.

Exceptio cohærens personæ, quæ obstat delegatori, non obstat ei, cui facta est delegatio. Bart.

XXXIII. Triphoninus libro vij. Disputationum.

SI Titius donare mihi volẽs, de legatus [z] à me, creditori meo stipulandi spoponderit [1], non habebit aduersus eum illam exceptionem, vt quatenus facere potest, cõdemnetur [2]: nam aduersus me tali defensione meritò vtebatur: quia donatum ab eo petebam: creditor autem debitum persequitur.

Qui habet libram peculij administrationem, potest nouare: nisi animo donandi hoc facit. Bart.

XXXIIII. Gaius lib. iij. de verbor. obligationibus.

DVbitari nõ oportet [1], quin filius, seruúsve, cui administratio [b] peculij permissa est, nouandi quoque peculiaria debita ius habeat [2] [c]: vtique si ipsi stipulentur: maximè [d] si etiam meliorem suã conditionẽ eo modo faciãt [3]. nam si alium iubeant stipulari, interest vtrum donandi animo [e] alium iubeant stipulari, an vt ipsi filio seruóve negotia gerãt [4]: quo nomine etiam mandati [f] actio de peculio acquiritur [g].

1 ¶ Agnatum furiosi, aut prodigi curatorem [h] nouandi ius habere, minimè dubitandum est, si hoc furioso vel prodigo expediat [i].

z Flo. stipulatus.

1 Fl. stipulẽ.

2 Fl. condemnetur.

1 Fl. Dubitari.

2 aliàs habebit

3 Fl. faciunt.

4 Fl. negotiã gerat.

a ¶ Condemnetur. idẽ si donaturus tibi promiserim ei, cui tu donare volebas: idemque est si quod tibi me debere existimabam, iussu tuo spopondi creditori tuo. sed fecus, si quod tibi debere credebam, iussu tuo spopondi ei cui tu donare volebas, vel ei, quem creditorem tuũ putabas: vt suprà, de donatio. l. ij. §. j. & de exceptione dol. l. Iulian. & l. purè. §. fi cùm. & supra eodem. l. si quis. & j. si non. & l. doli. & de re iudicata. Nesennius. & facit suprà de donat. l. qui id quod ex causſa. Item contrà suprà de iure dotium. l. si extraneus. sol. vt ibi. Accursius.

Dubitari.] CASVS. Filiusfamiliàs, aut serui, qui habent debita peculiaria, possunt ea nouare si ipsi stipulentur, & conditionem suam meliorem faciant. Si verò alium iubent stipulari: si faciunt donationis causſa, non valet. Si verò ideo iubent stipulari quasi negotiorum gestorem, tunc valet. §. sequens & sequens clari sunt. Franciscus Accursius.

b ¶ Administratio. libera, vt suprà de procurat. l. procurator cui. & C. eod. cum eo. l. fi liberam.

c ¶ Habeant. vt suprà de iureiuran. l. huic. Sed contrà, suprà de pactis. l. si vnus. in princip. Solur. ibi, in non peculiaribus. vel ibi, donando: vt hic dicit. & fic etiam intellige infra titu. j. l. fugitiuus. in fine. & suprà eo. seruus. & facit, supra de condictio. indebi. l. naturaliter. & de pec. l. libera. §. fi.

d ¶ Maximè. abundat: vt & suprà, quæ res pignori obligari possunt. lege prima. vel idem si non meliorem: dum tamen non deteriorem, nam &c.

e ¶ Animo. quando non fit nouatio, quia deterior fit conditio.

f ¶ Mandati. vnde non efficitur deterior conditio, licet non meliorem. Accursius.

g ¶ Acquiritur. contra illum, qui stipulatus est animo nouandi à debitore serui vel filij, mandato filij vel serui, per quæ tenebitur stipulator cedere act. ex stipulatu domino vel patri.

h ¶ Curatorem. legitimum: aliàs est datiuus tantùm: vt institu. de curat. §. item furiosi.

i ¶ Expediat. de inope debitore ad diuitem, vt supra eod. l. nouare. §. pupi lus. Accursius.

2 ¶ Id dare spondes. sed hæc non videtur vna, nisi dicas propter vnã conceptionem, & quia ab vno, plures tamen sunt res: vt suprà, de verborum oblig. l. pluribus.

¶DE SOLVTIONIBVS & liberationibus.

Dixit de nouationibus, quæ æquiualent solutionibus: vt suprà titu. j. l. si rem. in fi. nunc generaliter de solu. Et est solutio rerũ, & ita in facto: liberatio est obligationũ, & ita iure istatim. largissimè tamẽ ponitur alias solutio pro qualibet liberatione: vt j. e. l. solutionis sed quidam hi: dicit de liberationib⁹ illis, scilicet vbi remanet obligatio: vt aliquo deportato quod nõ placet: sed de his dicitur j. de fidei pas & de bonis da. dicitur ergo hic generaliter de liberationibus obligationum tam de his quæ ipso iure, quàm etiam quæ pacto contingunt: vt infra eod. Stichum. §. naturalis. & singulos casus in hoc titulo, & C. eodem, inuenire magis est laboriosum, quàm subtile.

4 aliàs qua.

1 Fl. sæpe dicit.

2 Fl. Vnus debet

3 Fl. facunt.

Vna stipulatio potest nouare plures stipulationes. Bart.

2 ¶ In summa admonendi sumus nihil vetare vna stipulatione plures obligationes nouari: veluti si ita stipulemur, *Quod Titium & Seiũ mihi dare oportet, id dare spondes* [a]. Licet enim ex diuersis causſis singuli fuerant obligati, vtrique tamen nouationis iure liberantur cùm vtriusque obligatio in vnius personam, à qua [4] nunc stipulemur, confluat.

De solutionibus, & liberationibus.

TITVLVS III.

Debitor in diuersis summis, & ex diuersis causſis, cùm soluit unam summam potest eligere in quam causſam uelit eam cedere, & si hoc facit, & creditor tacet, cedit in illam solã sit autem contradicit, se inuicẽ impedium: quia creditor recipere non cogitur: & sic in nullã cedit. si autẽ non eligat, uel eligat, sed nõ incõtinenti, creditor potest eligere in quam cedat, dummodò eligat similiter incontinenti: & in illam causſam in quam uerisimiliter ipse elegere, pro se, si esset debitor: scilicet in grauiorẽ. & si hoc facit, & debitor tacet, similiter cedit in illam. si autem contradicit, in nullam cedit: sed cogitur restituere. si autem nouiter eligat, cedit in causſam duriorem: & quæ sit durior, hic declaratur. sed si neutra durior est, cedit in antiquiorem. Paulus.

I. Vlpianus lib. xliij. ad Sabinum.

QVoties quis [b] debitor ex pluribus causſis [c], vnũ debitũ soluit, in arbitrio soluentis est dicere [d], quod potius debitum voluerit solutum: & quod dixerit, id erit solutum. Possumus enim certam legem dicere ei † quod soluimus [e]. Quoties verò [f] non dicimus, id quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cui potiùs debito acceptum ferat: dummodò in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus, quóque debito se exoneraturus esset, si deberet: id est, in id debitum [g], quod non est in controuersia [h]: aut in illud, in quod quis [i] pro alio fideiusserat: aut cuius dies non dum venerat [k]. Æquissimum enim visum est, creditorem ita agere rem debitoris, vt suam ageret. Permittitur ergo creditori [1] constituere in quod solutum velit [l]. dũmodò sic constituat [2], vt in re sua constituere [m]. Sed constituere [n] in re præsenti, hoc est, statim atque solutum est [o], debet [3].

3 Fl. ipsi.

4 Fl. Dum in re.

1 Fl. efficit.

† Fl. ei, cui soluimus.

II. Florentinus lib. viij. Institutionum.

CVm in re [1] [p] agẽda hoc fiat [q], vt vel creditori liberũ sit non accipere, vel debitori non dare, si alio nomine exolutum quis corũ velit.

III. Vlpianus libro quadragesimo tertio ad Sabinum.

Cæterùm posteà [r] non permittitur [3]. Hæc res [t] efficit [1] vt in duriorem causſam semper vi probationes in euidenti secundùm Io. & Azo. sed hoc non placet qui busdam, vt iam dicam. sed & si nunquam eligit, vel ex interuallo: decedit de omnibus pro rata, vt j. eo. illud. & hoc casu prodesset ei eligere. Item quod de electione dicit, intellige cùm creditor eligit, & debitor tacet: aliòquin si consentiat, non est opus discretione causſæ. vel si dissentiat incontinenti, repetit: vt j. eo. l. ij. secundùm Azo.

a ¶ Causſis. principalibus: aliàs contrà: vt C. eodem. l. j. & de usuris. l. si usuras. & dices j. eod. l. in his. §. Imperator. & est ratio dictæ. l. si usuras.

ADDITIO. Dic istam glossam esse verã & bene dicere quando solutio est facta simpliciter electione à nemine facta, secundum Barto. hic.

d ¶ Dicere. in ipsa solutione: vel iuxta ante. vel post: vt C. de usuris. l. si usuras.

e ¶ Soluimus. vt suprà de pactis, l. in traditionibus. & C. eo. l. j. & infra eod. Paulus. & ẽ. de serui. l. si cui. in prin. & facit C. de dona. quæ sub modo. l. perfecta. & C. de dona. l. sancimus.

f ¶ Quoties verò. aliàs quos verò: & aliàs quod.

4 Fl. desit. debet.

g ¶ Debitum. hæc expla denotant verisimilitudinem, non necessitatem. nam & si in non grauiorem causſam, cõ stat per confessionem partium eum solutum fi deberet: in eandem causſam hic accepto feret secundum Azo. In alio quoque casu prodest electio in continenti facta: quia si plures essent paresque causſæ: si in vnam eligit solutionem, potest prodesse ei, si fortè in electa causſa non habet

1 Fl. creditor.

1 Fl. cõstituamus.

h ¶ Non est in controuersia. id est, non debet constituere pro eo, quod non est in controuersia: sed pro eo, quod est in controuersia: vt sic vitetur controuersia. & repetitur in sequentibus duobus exemplis hæc gl. Vel si intelligatur affirmatiuè, id est, q̃ illud, quod non est in controuersia, debeat solui: q. d. certum & liquidum, non autem id de quo dubiũ est per controuersiam, id est, per negationem, planum est. & sequentia legentur negatiuè: vt j. l. iij. & iiij. vel dic haud pro non. & est plana.

i ¶ Quis. scilicet debitor qui non eligit, vt dictum est. non autem dicas quis extraneus, qui fideiussit pro debitore, quia illud esset grauius debitori: vt j. eo. & magis. & l. fi.

k ¶ Nondum venerat. imò potius in illud cuius dies venerat, vt j. eo. l. cùm ex pluribus. & est sciendum q̃ hæc exempla denotant similitudinem, vt modò dixi.

l ¶ Velit. id est, velle debet: vt subiicit. & sic ponitur in prin. decretorum. & statim hic colligitur.

m ¶ Constituere. aliud in pretio pignoris venditi: vt infra, eod. l. Paulus. §. Paulus. in fin.

n ¶ Constituere. scilicet creditorem accipiendum est.

o ¶ Solutum est. aliquid. & sic non totum.

p ¶ Cvm in re quæ fuit supple, ne propter verbum futurum agenda, necesse habeas dicere, q̃ tantùm antè habeat fieri. & facit ẽ. de vi & vi armata. l. ij. §. cùm igitur. & j. rem ratam hab. quo enim.

q ¶ Fiat. i. fieri debeat. l. electio creditoris vel ẽt debitoris vt subiicit.

r ¶ Cæterùm posteà. id est, post solutionem factam ex interuallo.

s ¶ Non permittitur. constituere.

t ¶ Hæc res. quia creditor debet rem debitoris agere vt suam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Videatur*.scilicet creditor. Accursius.
b ¶ *Suo*.scilicet si soluturus esset.
c ¶ *Nomine*.id est creditore, iste creditor. id est, ita est, verisimile: potest tamen esse econtrà:vt no.3.eo.l.j.
d ¶ *Dictum sit*.nec à creditore aliquo tempore, quia priùs mortuus est,nec à debitore. Vel dictum si à creditore: sed ex interuallo: vt statim dixit.sed secundū hoc nulla videtur differētia, vt cōstituat sibi creditor electionē incōtinenti, an taceat vterque.Sed Ioā. dicit talem esse. nā vbi nil ab aliquo dicitur, & nulla sit grauior: cedit in antiquiorē: vt j. l. in his.ij.resp. vbi verò creditor seruat sibi ele ctionem, etiam in nouā causſam cedere potest secundum eius arbitriū. quod potest ei prodesse etiam in hoc: quia de nouo fortè debito probationes non habet,sed de antiquo habet, secundum Ioā. & Azo.sed hoc quibusdā displiceret:quia secūdum hoc non ita debitoris vt suum gerat negotium,Item vbi neuter aliquid dixit: sed plures causſæ sunt graviores, vel antiquiores:cedat in vnāquanque pro rata:vt j. eod. illud. vbi verò habet electionē,in vnam tantùm eligere potest.sed Azo. aliter placet. cū enim sibi creditor seruat electionem etiam in leuiorē causſam accepto feret,& in quancunque velit. dūmodo sic faciat vt in re sua faceret.nam & si rem suā gereret, fortè talis persona est, quæ in leuiorē causſam solueret. si obiicias: quare ergo dicitur creditorem videri accepisse in grauiorem?Respon.præsumptio est q̄ sic ageret suum negotium,scilicet soluēdo in grauiorē causſam. sed si aliter constat:& in non grauiorem causſam cōputare poterit. Et sic not. ex prædictis quòd aut debitor eligit,& creditor cōsentit:aut ecōtrà creditor eligit,& debitor consentit, & in his casibus non est opus his legibus.aut debitor eligit,& creditor tacet,vt in princ. titu. aut ecōtrà debitore nō eligente creditor incōtinenti eligit,& debitor tacet, vel dicit scilicet debitor erit, vel esse debebit, vel similia: vt in secundo respōso primæ legis,aut altero eligente alter dissentit:vt lege secunda,aut neuter eligit tunc, sed ex interuallo vel nunquam, vt hac l.cæterum.in prin.& in fin.

1 Flo.deest,etiam.
2 Fl.deest,causſam.
3 Fl.deest.autem.
4 Fl. quæ & ¶ Fl.videtur.
† Fl.habuerūt

e ¶ *Venit*.vt & infrà eo.l.cùm ex pluribus.
f ¶ *Et magis quod meo nomine*.facit suprà,ad Trebel.lege,si res aliena.in fin.
g ¶ *Satisfdato*.id est cum fideiussore. hoc tamen patitur exceptionē, vt infrà,l.ob triginta.Accur.

In iis verò.]CASVS. Dictum est ℨ. eo. l. iij. q̄ si neuter nec creditor,nec debitor eligat in quam causſam velit esse solutum,q̄d videtur esse solutū in his nominib' quorū dies aut cōditio venit. Quid si duo debita cadunt in vnum diē:in quod videtur esse facta solutio? Respon.q̄ videtur facta in grauiorē causſam:& est grauior causſa siue grauius debitū,quod sub satisdatione debetur,quàm id quod sine satisdatione debetur.ℨ.sequentem vide per teipsum.

¶ *Apud Marcellum.*]Debebas mihi cētū soluēda per terminos: videlicet quolibet termino xxv.tu tantum cessasti in solutione, q̄ vsuræ ascēdunt vsque ad xv.nunc venis & soluis xxv.ego dico tibi quòd volo ea tibi deducere in sortem & in.vsuras.hic quæritur vtrū omnia ista xxx.deducantur in sortē,scilicet xxv. & quod supereſt, scilicet v. deducentur in vsuras.An verò ecōtrà?Respon.quòd primo deducuntur xv.in vsuras.& quod supereſt,scilicet alia xv. deducuntur in sortem:vt sic primò & ante omnia soluantur vsuræ. posteà sors. Rationē accipe in l.sequen.Franciſcus Accursius.

§ Fl. de derit. † Adde gl.& Bar.in l.creditor.§. si duobus. ℨ. manda.& in l.vn de quęritur.& ibi Ange. ℨ. cōmo. & omnino Bal.quia ista materia est tricata, j l. si paternā.C. ad Velleia.

deatur a sibi debere accepto ferre. Ita enim & in suo b cōstitueret nomine c. Quòd si fortè à neutro dictum sit d, in iis quidem nominibus,quæ diem vel conditionē habuerint 1, id videtur solutū, cuius dies iam venit e.

IIII. Pomponius lib.xiij.ad Quintum Mucium.

ET magis quod meo nomine f, quàm quòd pro alio fideiusſorio nomine debeo: & potiùs quod cum pœna,quàm quod sine pœna debetur: & potiùs quod satisdato g,quàm quod sine satisdatione debeo.

V. Vlpianus lib.xliij.ad Sabinum.

IN iis verò,quæ præsenti die debentur,constat etiam 1 quoties indistinctè quid soluitur, ī grauio rem causſam h videri solutum. Si autem nulla prægrauet, id est, si omnia nomina similia fuerint, in antiquiorem i causſam 2. Grauior autem 3 videtur, quæ 4 sub satisdatione debetur 5, quàm ea, quæ pura est k,

Ponē hic casum quòd debebas mihi centum: & dederas duos fideiussores,posted soluis mihi quinquaginta cum hoc pacto, quòd in aliis quinquaginta tu remaneas obligatus, & etiā unus de fideiussoribus, alter autē liberetur ex toto.utrū poterit hoc fieri?Respondetur quòd sic:quod est notandum.Paulus.

1 ¶ Si duos † quis dedit 6 fideiusſores,potest ita soluere, vt vnum liberet l.

Pecuniæ dedāta ad uenditionem pignoris conuertitur ad usuras debitas,non solum ciuiliter & naturaliter sed etiam naturaliter tantum,pro quibus erat obligatum,& æqualiter non pro rata:licet summæ usurarum sint inæquales, & si quid supereſt,cōuertitur in sortē. sed pecunia simpliciter soluta per debitorem, non conuertitur in usuras ciuiliter nō debitas, licet naturaliter tantum debitæ sed in sortē: si autem sunt debitæ ciuiliter & naturaliter, tūc prius in usuras: & si quid supereſt, cōuertitur in sortem etiā si creditor copulatiuè dicat se recipere tam pro sorte, quam pro usuris.Paulus de Castro.

2 ¶ Imperator Antoninus cum diuo patre suo rescripsit,cum dictis 7 pignoribus creditor pecuniā rede git, si sint vsuræ debitæ m, & aliæ indebitæ n quod soluitur o in vsuras p,ad vtranque causſam vsurarum,tam debitarum,quàm indebitarum q pertinere:puta,cùm 8 quædam earum ex stipulatione, quædam ex pacto naturaliter debeantur r. Si verò summa vsurarum debitarum & indebitarum non eadē sit, æqualiter ad vtranque causſam proficit quod solutum est, nō pro rata s: vt verba t rescripti ostendunt. Sed si fortè vsuræ non sint debitæ u, & quis simpliciter soluerit, quas omnino non erat stipulatus v, Imperator Antoninus cum diuo patre suo rescripsit, vt in sortem cedant. Eidem autem rescripto ita subiicitur: Quod generaliter constitutum est, priùs in vsuras numum solutum x accepto ferendum, ad

h ¶ *In grauiorem causſam*.quæ sit grauior,dic vt ℨ.l. j. & l. proxi. & j.e.si quid ex famosa.& l.cùm ex pluribus.Sed cōtrà.C.eod.l. j. & de vsuris.l.si vsuras.solu.hic in pluribus principalibus.& est ratio,vt not. in dicta l.si vsuras.Accursius.
i ¶ *In antiquiorem*.Qualiter accipiatur antiquior,dic vt j. eo. l. si ex pluribus.§.fin. & l. vbi fideiussor.
k ¶ *Pura est*.id est simplex. non autem dicitur ad differentiam cōditionalis. & facit ℨ.l. proxi.in fin.
l ¶ *Liberet*. si dicas q̄ quilibet pro parte fideiusſerat : expeditū est. si verò dicas quòd simpliciter, & sic tenetur insolidum : vt insti.de fideiussor.§. si plures.Adhuc dic q̄ soluēdo medietatem debiti pro vno eorum cum liberet, & alter remanet obligatus: si hoc fiat creditore volente. Item plus dico eo inuito:nec obstat q̄ non admittitur particularis solutio, vt ℨ. de vsuris. lege, tutor. §. Lucius. nisi in casibus quos not.suprà, si cer.pe.l. quidam. quia illud est cum suo nomine,hic autē alieno, id est fideiusſoris nomine soluebatur, & plerunque consequitur quis per alium quod per se non potest: vt j. de accept. & per iusſum rand.§.& si fideiusſori. vel dicas quòd hīc nō fuit solutio particularis,sed solida. si enim erant ambo fideiusſores soluendo, non tenebantur nisi viriliter ex beneficio epistolę diui Hadriani. vt inf. de fideiuss.§. si plures. & C.de cōstit. pecu. l. fina. si ergo soluit pro vno dimidiam, soluit totum quod ille debebat.Aliud autem dicerē si alio non soluendo existente, velim soluere dimidiam pro illo qui est soluendo,& eum liberare : quia nō possum creditore inuito.& facit infrà eodem.l.quoties.& suprà, de fideiusſo.l.si ſtipulatus.§.fin.
m ¶ *Debitæ*.ciuiliter & naturaliter.
n ¶ *Indebit.æ*.ciuiliter:sed debitæ naturaliter.
o ¶ *Solvitur*.ab emptore pignorum.
p ¶ *In vsuras*.id est,quod de iure videtur solui in vsur. vt ℨ. de pigact.l.cùm & sortis.
q ¶ *Indebitarum*.vbi par summa est vtrarunque vsurarum :scilicet pro rata.
r ¶ Pro *rata*.Arg.contrà.j.eod.pupilli.§.pen.& ℨ.de dam. infe. si finita.§.cùm autem.& hoc si creditor non eligit:quod potest:vt infrà.eo. Paulus.§.Paulus.
s ¶ *Verba*.quæ non habemus.
t ¶ *Non sint debitæ*.nec ciuiliter nec naturaliter : & tunc consonat suprà.de condi.indebi.si nō sortem.in prin.in eo quod dicit, si sorti debebitas &c.& secūdū hoc rectè legitur hæc litera:quia simpliciter soluit vsuras nō dicēdo quas,vel in quas omnino &c. Alij dicunt q̄ non sunt debitæ per stipulationē,sed nudo pacto.sic ℨ.eo.& j. eod. & tūc applica hunc versum principio,nō sunt debitæ quas omnino &c. Si autem fini,in fortē cedāt quas omnino &c.id est quia omnino &c.Si autem rectè elegeris:scilicet q̄ simpliciter in vsuras soluisset quas omnino nō promisisset,tunc nō in sortem,sed in vsuram naturaliter debitā cederet,vt in fine huius §.dices ergo simpliciter,id est nō dicendo in sortē vel vsuras.Nec obstat C.de vsuris.l.si vsuras. C. eodem. l. j.quia ibi naturaliter & ciuiliter.debentur,hīc verò vel nullo modo secundum primum intellectum:vel naturaliter tantum secundum alium,vt & infrà ſtatim dicitur.
v ¶ *Non erat stipulatus*.scilicet creditor.vel id est nō promiserat debitor.sic suprà,de condi.indebi.si non sortem.§.si decem.
x ¶ *Solutum*.simpliciter.

Exoluere

a ¶ *Exoluere*.actionis iure,vel pignoris retentione : vt C. de vsuris. l.si vsuras. Accursius.
b ¶ *Conuentione*.quæ peti non poterat.
c ¶ *Repeti*.naturali causſa inhibente repetitionem : vt C. de vsuris. l. ij.l.per retentionem. Accursius.
d ¶ *Non numeratæ*. vt suprà,§. sed si forte. duobus ergo modis hoc expone, vt ibi diximus.
e ¶ *Non habebuntur*. alter est cum creditor pignus vendit, vt infrà eodem, Paulus. §. j. quæ est contrà. & l. creditor. §. j. & suprà eadem l. §. Imperator.
f ¶ *Apud Marcellum*. adiunge cum l. sequen.

Nec enim.Scripturæ. Nota ordinem non curari.sic ℨ.de pecu. leg. l. quidam. & de damno infecto, si finita. §. si plures. Sed argumen. contrà suprà, de fideicommiſ. lib. generaliter. §. si quis alienum. & in authenti. de hæred.& Fal. §. inordinatum.& suprà, ad Trebellia. l. hæredes. §. fi. & de vulgari ſubſtit. quis in c.j §. prius.& de ſtip. pater.§.à te. uius.& de lega. ij. cùm h ¶ *Videtur*. id autem agi videtur, quòd priùs accesit : deinde principale computetur:cùm hoc ius desierit.vt ℨ.l. proxi. §. idem autem.

Si quid.]CASVS. Tu debebas mihi centum ex causſa furti. item debebas mihi alia centum causſa venditionis. tu soluis: & nullus nostrūm exprimit in quam causſam soluatur. cerdicitur hic, quòd videtur esse solutum in causſam furti : quia est grauior. item ex causſa iudicati, & non iudicati debitum, videtur esse solutum in causſam iudicati. Item debebas mihi decem ex causſa legis Aquil. & alia decem causſa venditionis. certè si soluas nullo nostrūm exprimente in quam causſam soluatur, videtur esse solutum in causſam legis Aquil.quia crescit per inficiationem.Franc.Accursius.
i ¶ *Si quid ex famosa causſa*.vt furti & tutelæ.
k ¶ *Non famosa*.vt ex illis contractibus qui non infamant. & facit ℨ.de reg.iur.l.ſi in duabus.& ℨ.de ſuſpe.tuto.l.hæ enim.Accur.
l ¶ *Iudicati*.quæ durior est propter vsuras maiores:vt C. de vsur. rei iudi.l. ij.& propter id quod dicit C.de execu.rei iudi.l. si causſā. m ¶ *Debeli*.ex conuentione fortè.
n ¶ *Habet*.facit ℨ.eo.cùm ex pluribus.& ℨ.e.l.j.& iiij.
Illud non.]CASVS. Titius debebat mihi viginti ex causſa venditionis:item alia viginti ex causſa locationis:& omnia ista debebat mihi soluere in vno die.soluit viginti quæ recipio,& nō dicit in quā causſam soluat,neque ego.dicitur hīc q̄ media pars, scilicet decem causſam soluat,neque ego.dicitur hīc q̄ media pars, scilicet decem deducētur in causſam venditionis,& decē in causſam locationis pro æquali portione.seq.l.est plana.Franciſcus.Accursius.

eas vsuras videtur pertinere, quas debitor exoluere a cogitur. Et sicut ex pacti conuentione b datæ, repeti c non possunt : ita proprio titulo non numeratæ d pro solutis, ex arbitrio percipientis non habebuntur e.

Quando mens legis est certa,de ordine non curatur.Bart.o.

3 ¶ Apud Marcellum f libro xx. Digestorum quæritur, si quis ita caverit debitori,in sortem &in vsuras eius 10 se accipere, vtrùm pro rata & sorti & vsuris decedat: an verò prius in vsuras, & si quid supereſt,in sortem 11. Sed ego non dubito,quin hæc cautio in sortem 12 & in vsuras admittatur 13:sed priùs in vsuras,& tunc deinde si quid superfuerit, in sortem cedat.

VI. Paulus lib.iiij.ad Paurium.

NEc enim ordo † scripturæ g spectatur,sed potiùs ex iure sumitur id,quod agi videtur h,

In causſam quæ maius periculum commiſtatur,in dubio solutum uidetur. Bar.

VII. Vlpianus lib.xliij.ad Sabinum.

SI quid ex famosa i causſa & non famosa k debeatur, id solutum videtur, quod ex famosa causſa debetur. Proinde si quid ex causſa iudicati l & non iudicati debeatur 1, id putem solutum, quod ex causſa debetur iudicati. & ita Pomponius probat. Ergo si ex causſa quæ inficiatione crescit, vel pœnali m debetur,dicendum est,id solutum videri,quod pœnæ habet n liberationē.

Hanc legem intellige,quando neuter eligit incontinenti:sed si debitore non eligēte,credi tor incontinenti eligeret, posſet eligere unā tantum,Paulus.

VIII. Paulus lib.x.ad Sabinum.

ILlud non ineleganter scriptum esse Ponponius ait, si par & dierum o & contractuum P causſa sit, ex omnibus summis pro portione q videri solutum.

Si seruus est adiectus,non potest solui domino.Bar.

IX. Vlpianus lib.xxiiij.ad Sabinum.

o ¶ *Et dierum*.secus si antiquior sit aliqua:vt ℨ.eod.in his.in princ.
p ¶ *Contractuum*.quia ex nullo infamia contingit,vel ex quolibet : vt j.de regulis iuris.l.si in duabus.qui autem contractus infament, habes ℨ.de iis qui not.infa.l.j.
q ¶ *Pro portione*.nec curo an vna summa sit maior quàm alterativ dicta l. si in duabus. Accursius.

10 SI stipulatus sum mihi, aut Sticho seruo Sempronij solui:Sēpronio solui non potest, quamuis dominus serui sit r,

r *Si stipulatus. Sit.* nisi voluntate seruivt infra eodem, Stichum.§. vſumfructum. & suprà, de condi. & demonſt. l. qui hæredi.
s ¶ *Partem*.vt quinque Accursius.
t ¶ *Liberatur*. argumen. contrà suprà, de verborum obligatio. Iulian. §. j. sed dic vt ibi, & recolas quod no.suprà, de verborum obligatio. l. ij. in princip.
v ¶ *Liberabitur*. si posteà res perierit sine culpa sua : vt infra eodem,lege, qui decem in princip.& facit ℨ.eodem, l. qui hominem. §. j.

Quod stipulatur.] CASVS. Cùm ſtipulor mihi aut alij alternatiuè alius nec nouare nec petere, nec acceptum facere potest: sed tantum ei solui potest.l.sequens plana est. Franciſcus.

x ¶ *Solui potest*. vt suprà tit. j. l. cui rectè, nec potest ei constitui.vt suprà, de constitu.pecu.l.sed & si. §. si mihi.

y *Si stipulatus fuero.pupillo*.puberi Fl. dare tati proximo. & facit suprà,si ſtipulatus. j. respon.

z ¶ *A me*. quia solutionis non obligationis causſa adiectus est. tūc enim non liberaretur, si obligatio esset acquisita pupillo:nisi cum authoritate tutoris. Item ℨ. eod.si seruus decem dare.contrà. Sol.vt ibi. Accur.

Vero procuratori.] CASVS. Hæc lex quatuor præcipaliter dicit. Primò dicit, quòd fi quis voluat meo procuratori cui specialiter mandaui vt pecuniam acciperet, vel cui omnium negotiorum administrationem dedi,liberatur. Se cundò ibi,interdum tamen dicit,quòd aliquando licet nō fit quis procurator:ſi tamen ei soluatur,liberatur debitor : ſicuti contingit quando quis ſtipulatur ſibi aut Titio:nam ſoluendo Titio liberatur debitor. Tertiò dicit,Pone, ego debebam tibi decem : tu mandasti mihi quòd ea Titio soluerem,posteà pœnitens mandasti,quòd non soluerem Titio.ego autem ignorans te vetuiſſe,ſolui. certè liberor. ſi autem scieremnon liberor. Secus est ſi aliquis ſtipulatur ſibi aut Titio : quia licet prohibeat ſtipulator ne Titio ſoluatur,non eo minus ei ſoluendo liberatur debitor:quia ſtipulatio iſta habuit tacitam cōditionem, vt ei posſit ſolui:quam conditionem ſtipulator non potest mutare. Quartò dicit:licet non ſoluat quis vero procuratori,ſi tamen dominus,id est,creditor ratum habeat,liberatur debitor,& debet habere ratū ſtatim poſt quàm ſcit.quod qualiter accipiendum est,habetur in lege ſequen.Frā ciſcus Accurſius.

1 Fl.liberatur.

VI. Paulus lib.x.ad Sabinum.

QVod ſtipulatur.] CASVS. Cùm ſtipulor mihi aut alij alternatiuè alius nec nouare nec petere, nec acceptum facere potest: ſed tantum ei ſolui potest.l.ſequens plana est. Franciſcus.

XI. Pomponius lib.viij.ad Sabinum.

SI ſtipulatus fuero *mihi aut pupillo* y *dari* 1, promiſſor ſine tutoris authoritate ſoluēdo pupillo, liberatur à me z.

Solutio facta uero procuratori, uel etiam adiecto ad solutionem recipiēdam, liberat ſolentem. Idem ſi ei qui ſemel fuit procurator, ſed posteà fuit reuocatus, ſi ſoluens ignorabat reuocationem:ſecus,ſi ſciebat.potest tamen data adiecto ex forma contractus,reuocari nō potest.Item facta ei,qui nunquam fuit procurator,adhuc liberat,ſi habet ratam per creditorem.& ad hoc ut non incitat in pœnam ille,qui derato promiſit, debet incontinenti ratam habere poſtquàm ſciuit eam factam : cum moderamine tamen, quod iudicis arbitrio relinquitur.Paulus.

XII. Vlpianus lib xxx.ad Sabinum.

VEro procuratori rectè ſoluitur. Verum autem accipere debemus eum, cui mandatum est

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Specialiter*.vt & infrà,eo.l.hoc iure.
b ¶ *Admin stratio*.& libera secundum quosdã,nõ aliàs:vt argu.ff. de procurato.l.procurator cui.& l.seq.& l.procurator. & l. mandato. & inſti.de rerũ diui.§.nihil.ſed tu dic ét nõ liberat:vt hic,& j.e. qui homin.é.§ ſi Titiũ .& l ſolutã.& ff.de cõdi.indeb. l. ſi p̃curator. in prin. & §. idẽ Labeo. verſ. Celſus.& ff.de pact. l. quia & ſolui.& j.de in iuriis.l.ſed ſi vnius. §. procuratorem. Sed an perſonis illis quæ ſine mandato agunt, ſolui poterit? Reſpon.nõ: vt j.iudi.ſol.l iij. §.ſed ſi forte ex liberis. In quibuſdam tamẽ caſibus exigitur ſpeciale mandatum:vt ff. de procu. l.Pomponius.Accur.
c ¶ *Non procuratori*. Argu. contra eos, qui dicunt adiectum teneri actione mandati: & dicunt mandatum interuenire etiam in abſentia, licet nõ p nuntium vel epiſtolam:qđ eſt contra naturam mãdati: vt ff. de procurato.l.j.& pro eis eſt ſuprà de verb. obliga. l. Iulia.§.j. Accurſius.
d ¶ *Cuius*. ſubaudi il li,cuius nomen ſtipulationi,&c. Accur.
e ¶ *Sed & ſi quis*. ſcilicet creditor.
f ¶ *Liberor*. ad hoc facit ff. de offi. præſi. l. ſi fortè.& inſtitu.mandã.§.idem ſi adhuc. & j.eo.l.cùm quis.§.j. & ibi plenius dices.& ſuprà, ad Macedo. ſi autem ſciente. Sed ar.cõtrã ff. de manu. vin. lege,ſi pater.
g ¶ *Mihi*. authori legis.
h ¶ *Non potuit ſtipulator*.niſi vt j.e.l. cùm quis. in princi. & l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle.§.j. & facit j.e.l. aliud.& adiunge huic legi duas ſequentes. Accurſius.
i ¶ *Comparatur*. ad quod eſt ff. de vi & vi arm.l.j. §. ſed & cùm quis.& j.de reg.iur. l. hoc iure.§.j.& j.eo.ſolutã.& ff.de iudi. licet. Sed argu.contrà. ff. de his qui no. infa. l. quid ergo. Accurſius.
k ¶ *Atum. Dominus debet*.vt non committatur ſtipulatio ratam rem dominum habituram cõtra procuratorem,cui eſt ſolutum.& eſt ad hoc j. rem ra.ha.l quo enim.in prin.& ff. ad Macedo.l.ſi filiusfami.
l ¶ *Certior*. certus de pecunia ſoluta.
m ¶ *In legato*.neutraliter poteſt legi,vt ſi penum hæres non dederit decem dato?vt ſuprà,ad legem Falcidiã,l.j.§.item ſi talem. Itẽ aliud exemplum:vt ſuprà mandat.l.ſi hæreditatem.§ j. Et aliud vt ſuprà , de ſtatulibe. l. ſi peculium ſeruo.in fi. Item in maſculino genere legi poteſt, vt ſi potuit redire Titius legatus : vt ſuprà , quibus ex cauſſis maio l. ſi cui. in prin.& §.fina.& de iudicüs. lege ij. §. planè. & infrà, de re milit. qui commeatum.in princ.

Vòd ſi forte] CASVS. Debebam Titio decem : venis ad me, & dicis,Titius mandat tibi , quòd des mihi decem , quæ ei debes. ego dico offende literas ſuas ſiue procuratoriũ.tu reſpõdes : ego promitto tibi , q̃ ipſe habebit ratam ſolutionẽ : ſolue mihi audacter. dixi ſum cõtentus tibi ſoluere ſub tali cõditione, q̃ ſi Titius creditor meus non habeat ratum , quòd cõdicã à te iſtã pecuniã : & bene dixiſti, fiat. Titius creditor non habet ratam ſolutionem, certè ego potero condicere pecuniam iſtam à te.

vel ſpecialiter[a] , vel cui omnium negotiorum adminiſtratio[b] mandata eſt. Interdum tamen & non procuratori[c] rectè ſoluitur:vt putà ei, cuius[d] ſtipulationi nomen inſertum eſt:veluti[e] ſi quis ſtipuletur *ſibi aut Titio.*

Mandatum poteſt reuocari, ſed non facultas ſoluendi adiecto. Bart.

¶ Sed & ſi quis[e] mandauerit, vt Titio ſoluam, deinde vetuerit eũ accipere: ſi ignorans prohibitum eum accipere,ſoluam,liberor[f] : ſed ſi ſciero , non liberor[g] . Alia cauſſa eſt:ſi mihi[g] proponas ſtipulatum aliquem ſibi aut Titio. hic enim etſi prohibeat me Titio ſoluere , ſoluendo tamen liberabor: quia certam conditionem habuit ſtipulati,quam immutare non potuit ſtipulator[h] .

¶ Sed etſi non vero procuratori ſoluam , ratum tamen[i] dominus habeat quod ſolutum eſt,liberatio contingit. Rati enim habitio mandato comparatur[i] .

XIII. Iulianus lib.iiij. Digeſtorum.

RAtum autem habere dominus debet[k] , cùm primùm certior[l] factus eſt.ſed hoc ϕ πάσῃ † cum[l] quodam ſpatio tẽporis accipi debet:ſicut in legato[m] , cùm de repellendo quæreretur, ſpatium quoddam temporis aſſumitur,nec minimum,nec maximũ , & quod magis intellectu percipi,quàm elocutione[2] exprimi poſſit[3] .

XIIII. Vlpianus lib xxx. ad Sabinum.

QVòd ſi fortè quis ita ſoluat, vt niſi ratũ habeat , cõdicat, ſi dominus ſolutionẽ ratam non habuerit,cõdictio ei qui ſoluit, competit[n] .

Solutio facta tutori,qui non adminiſtrat, poteſt tamen adminiſtrare,ſi uult,liberat ſoluentem : ſecus ſi non adminiſtrare , quia eſt ſibi interdicta adminiſtratio per legem,aut per iudicem uel teſtatorem.ſolutio uerò facta ei,qui poteſt ab adminiſtratione repelli , non tamen eſt repulſus , adhuc liberat ſoluentem. Paulus de Caſtro.

¶ Sunt quidam tutores , qui honorarij[o] appellantur : ſunt qui rei notitiæ[p] gratiâ dantur : ſunt qui ad hoc dantur,vt gerant[q] : & hoc vel pater adiicit , vt vnus putà gerat:vel voluntate tutorum vni cõmittitur geſtus : vel prætor ita decernit. Dico igitur , cuicunque[r] ex tutoribus fuerit ſolutum , etſi honorariis (nam & ad hos[s] peculium pertinet) rectè ſolui[t] : niſi interdicta eis fuerit à prætore adminiſtratio[v] . Nam ſi interdicta eſt,non rectè ſoluitur. Idem dico, & ſi ſciens quis ſuſpectis poſtulatis ſoluat.nam his interim videtur interdicta adminiſtratio[x] , Quòd ſi iam[t] remoto ſoluerit ei , qui tutor eſſe deſierat , non[2] liberabitur. Quid ergo ſi ſoluit ei , cuius in locum curator erat conſtituendus[y] : vt putà relegato in perpetuum , vel ad tempus ? Dico , ſi antè ſoluit, quàm ſubſtitueretur[z] curator[a] , oportere liberari.

¶ Sed & ſi abfuturo cauſſa reipublicæ ſoluerit[3],rectè ſoluit : quinimo etſi abſenti[b] ſoluit[4],ſi modò non eſt alius in locum eius ſubſtitutus. Siue autem legitimi ſint, ſiue teſtamentarij , ſiue ex inquiſitione dati , rectè vel vni[c] ſoluitur.

¶ Ei , qui notitiæ gratiâ datus eſt , an rectè ſoluatur videndum eſt : quia ad inſtruendos contutores datur. Sed cùm tutor ſit , niſi prohibitum fuerit[d] ei ſolui , puto liberationem contingere[e] , ¶ Curatori quoque furioſi rectè[f] ſoluitur. Item curatori non ſufficientis[g] ſibi, vel pæta-

apud.§.ij.& j.de ritu nuptia.ſi quis tutor. §.ij.
x ¶ *Adminiſtratio*.vt & C.de ſuſpec.tu.l.eum quem:& inſti. de ſuſpe. tuto.§.ſi quis autem. Accurſius.
y ¶ *Conſtituendus*.præſens ergo erat adhuc:aliàs contrà. vt ff. de tutoribus & cura.da.ab his.l.curator. Item maior infante. aliàs contrà. vt ſuprà,qui pe.tu.l.ij.
z ¶ *Subſtitueretur*.quia non deſinit tutor eſſe:vt probatur ſuprà, de ad miniſtratio.tutorum.l.ſine hærede. §. fina. nam nec amittit ciuitatem vel libertatem:vt infra,de interdic.& relega.l.relegatorum.§.hæc differentia. Accurſius.
a ¶ *Curator*.& ſic ei præſenti.
b ¶ *Abſenti*.reipublicæ cauſſa tutori.
c ¶ *Vel vni*.omnia fiunt etiam cum vno:niſi vt C. de authori. præſtan. l fina.
d ¶ *Fuerit*.facit C.de peri.tu.l.j.
e ¶ *Contingere*.hoc ſi cum iudice facta fuerit ſolu.vt C.de adminis.tuto.l.ſancimus.ſecundum quoſdam.Tu dic etiam ſine eo : ſed datur reſtitutio:vt inſti.qui.alie.li.§.nunc admonendi.
f ¶ *Rectè ſoluitur*.vt & ff. de cura.furio.l.conſilio.§.ſi.
g ¶ *Non ſufficientis*. his caſibus ſoluitur ſecundum diſtinctionem illam

illam,cùm ſoluitur pupillo, &c.vt no.C.ſi aduer.ſol. l. j. & inſtit. qui alte.licet.§.nunc admonendi.& facit j.l.proxi.
a ¶ *Cauſſam*.quia datus eſt bonis.& facit ſuprà,de acquirenda hæredi.l.pupillus.
b ¶ *Pupillum*.& ſic non repetit,vt & ſuprà,ſi certum petatur. l. non omnis. §. ſi pupillus. Sed contrà ſuprà , de condictione indebi. interdum. Solu. hic tale debitum erat , quod expediebat pupillo ſolui , ibi naturale debitum tantum erat.vel hic vſurarium: ibi non.vel vt ibi. Et adde diſtinctionem quam nota.C.ſi aduerſus ſolutio. lege , ſecunda.

PVpillo.] CASVS. Pupillus non poteſt accipere debitum ſine tutoris authoritate. Sed ponamus , quòd pupillus non petit debitum , ſed delegat alteri : an hoc facere poſſit? Reſpond. quòd non. Si tamen aliquis pupillo ſoluerit, & poſteà iterum pupillus petat : ſi nummi ſoluti ſunt ſalui , pupillus repellitur doli mali exceptione. Franciſcus. Accurſius.
c ¶ *Sed nec delegare*. vt debitor liberetur , etiam ſi nummi accipientis fiant. & facit ſuprà, titulo j. l. nouare. §. pupillus. in procuratore dic : vt infrà eodem lege , debitores.
d ¶ *Salui ſint*.hoc qualiter intelligitur , habes infrà eo. in pupillo.
e ¶ *Submouebit*.ne iuris occaſione trahat ad iniquum compendium: vt C.de vſuca.pro empto.l.eum.& facit ſuprà , lege proxi. §. pen. & quod ibi not.itẽ facit ff.de excep.in pupillo.& de exceptio.dol. apud Celſum.§.ſi quis.

Vb conditione.] CASVS. Debebam tibi decẽ ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit.tu me ante conditionem exiſtentem liberaſti.poſt exiſtit conditio.certè videor liberatus fuiſſe eo tempore, quo me liberaſti. Idem eſt in ſolutione facta ante cõditionis euentũ : quia conditione exiſtente videtur debitor liberatus eo tẽpore quo ſoluit. Franciſcus Accurſius.
f ¶ *Olim*.licet aliud ſit in veritate : quia tantum condit. exiſtente obligatur,& per conſequens liberatur nec enim liberatur antè , quàm obligetur,vt j.de accept.l.quod in diem.& argumen.ff.titu. j. l. quoties.§.ſed ſi id.& idẽ intelligo in ſequenti casu:quia demum exiſtẽte condi.liberatur in veritate,licet ſingatur tẽpore traditionis pecuniæ liberatus.Hoc autem[a] qđ intelligatur iam olim liberatus in primo caſu.l.prodeſt.quia ſi tẽpore acceptilationis nullos habebat creditores,& tẽpore conditionis habet multos,nõ poſſunt per Paulianã reuocare liberationem,quaſi in fraudem factam : quia fingitur liberatus antè , quàm iſti eſſent creditores:& ſic ceſſare fraudẽ.ad quod eſt ſuprà,quæ in fraudẽ credi.l.j.in fine.Itẽ in ſecundo caſu non commodicabitur hæc pecunia inter creditores,qui poſt traditionẽ pecuniæ cœperunt eſſe creditores,& miſſi ſunt in poſſeſſionẽ bonorũ , vt poſte cùm diu ſit,q̃ verè vel fictitiè receſſit de bonis debitoris.Itẽ nota, quòd ſicut fingit lex aliquid quod eſt impoſsibile:ſic etiã poteſt fingere quod nullũ eſt.& ſic poteſt intelligi C.de donatio. inter virũ & vxorẽ.l.ante penulti.ſcilicet vt fingatur domina fuiſſe à tempore collatæ in eam donationis.
g ¶ *Et hoc*. ſcilicet quòd tempore alio liberetur pro vero,& alio liberatus fingatur:accidit etiã ſi ſolutio re,&c.nã & in ſuperiori caſu imaginarie ſit ſolutio : in inferiori ſit re: vt inſti. quib[a] modis tol. ob. §. itẽ per acceptilationẽ. fingitur ergo liberatio tẽpore traditionis pecuniæ.ſed pro vero exiſtente cõditione liberatur. Aliꝫ,vt H. dicunt ſic.& hoc ſi ſolutio.&c.ſcilicet quòd alio tempore traditur pecunia, & ſi accipientis:& alio fingitur tradita : ſcilicet tempore exiſtentis conditionis.quod placet.
h ¶ *Accidere*.aliàs accedere:& aliàs accidere.
i ¶ *Facta eſt*.& ſic fingitur liberatus:ſed pro vero cõditione exiſtente liberatur.Item & fingitur liberatus tempore traditionis pecuniæ. hoc enim dicit hæc lex,ſiue dicas dominium pecuniæ tranſlatum tẽpore traditionis,ſiue non.ſed an dominium pecuniæ ſit tranſlatum cum pecunia traditur? Videtur hic dicere,quòd ſic.ſed econtrà quòd non ſuprà , de acq. poſ. qui abſenti. §. ſi quis. quæ eſt contrà.Sol. hic non fuit facta.& quod dicitur facta eſt,i facta fingitur:& ſecũdum hoc duæ ſunt fictiões hîc : prima q̃ tũc fingitur liberatus.ſecũda q̃ fingitur dominium pecuniæ tranſlatum : ſed pro vero nõ eſt tranſlatum. Alij dicũt econtrà, ſcilicet quòd hîc eſt trãſlatum. & quod in contrario dicitur quòd demum exiſtente conditione , ſcilicet de fictione:ſed pro vero ſtatim. vel hic fuit data pecunia ſub modo per vt, ibi ſub conditione per ſi. vel hic voluit facere pecuniã ſtatim eius , cui dabat ſub cõditione antecedẽdo in ſolutione. Ibi autem noluit rem fieri eius cui tradebat niſi cõditio exiſteret. Nec obſtat quod dicit: dediſtque eam ſub conditione : quia conditio fuit , vt cederet in ſolutum , nõ autem in tranſlationẽ dominij,& ſic habetur,ac ſi ſimpliciter tradidiſſet : quo caſu tranſiit ſtatim dominium :[2] vt ff.de iure do. l. ſed niſi. & ſecundum hoc non obſtat in eodẽ ti. de iure do.l.ſi ego. §. ſi res. & ff.de don.l.ij.§.ſi pecuniã. & facit ff.ſi certũ.pe.l.nõ omnis.§.& cùm pecunia. Accurſius.

Aſſis ait.] CASVS. Debebam Sẽpronio centum aureos. dedi tibi hanc ſummã,vt eam Sempronio pro me ſolueres. tu nequam homo,quia fortè eidẽ debebas:dediſti hanc pecuniã tuo nomine,nõ meo.dicitur hîc,quòd neuter liberatur.ego nõquia non dediſti nomine meo.tu non,quia alienã pecuniam ſoluiſti: tamẽ tu teneris mihi actione mandati,& etiã furti.tamen ſi creditor eos nummos cõ ſumpſerit ſine dolo malo : tu liberaberis , qui eos dediſti. Nam aliter ſi neque tu,neque ego liberarer,creditor lucrifaceret hanc pecuniam iniuſtè. Franciſcus.
k ¶ *Si ſuo nomine*.pro ſe,cùm & ipſe deberet eidem.
l ¶ *Dederit*.ad quod eſt C.ſi quis alteri vel ſibi.l.multum.
m ¶ *Mandati*.& etiam furti:vt inſtrà , de furt. ſi quis vxo. §. Iulianus. & facit ſuprà,manda.l.ſi verò non.§. dedi. & de nego. geſt. ſi pupilli. §.ſi quis pecuniam.
n ¶ *Suo nomine*. ſed antequam conſumat, ratum habere poſſum : vt C.de dona.ſi tibi.Accurſius.
o ¶ *In lucro*.quod eſſe non debet:vt ff.de cõdi.inde.l. nã hoc natura.

I quis ſeruo.] CASVS. Habebam ſeruum Stichum fidelem hominem:quem miſi in prouinciam quandam,vbi mihi debebatur magna ſumma pecuniæ,vt eã recuperaret. quædam debita recuperauit, quædã nõ. Interim ego manumiſi Stichum : poſt manumiſſionem veniunt hi , qui nõ ſoluerant,& ſoluunt huic Sticho manumiſſo. quæritur nunc vtrum ipſi liberentur ? Diſtinguitur vtrũ iſta debita quæ ſoluta ſunt poſt manumiſſionem,fuerint cõtracta ex contractibus domini,an ex contractibus peculiaribus.primo caſu neceſſe eſt , q̃ ignorauerint eũ debitores manumiſſum fuiſſe,quãdo ſoluunt ei. ſi verò hæc debita ſunt facta ex cõtractibus peculiaribus,tunc nõ nocet debitoribus,ſi ſciunt eum manumiſſum , quando ſoluunt.ſi tamen ignorent ei peculium eſſe ademptũ:& in vtroque caſu iſte Stichus tenetur domino actione furti , ſi cauſſa intercipiendi hãc pecuniã à debitoribus recipiat.& probat hoc ratione tali-nã ſi debitori meo mãdauero vt pecuniã ſoluat Titio meo creditori:deinde vetuero Titiũ accipere : Titius autem ſimulans ſe procuratorem eſſe , hanc pecuniam recuperet, committit furtum,debitor tamen liberabitur. Fran.

1 Id eſt, cũ laxamẽto & amplitudine. Vide Eraſmũ chil. 4 centur 7. puerb. 75.
1 *Et cur cum quodam.*
2 *Fl. ex locutione.*
3 *Et poſſet.*

1 *Vla.deeſt,vt ff.l.deeſt,ſimile.*
1 *Vl.debitori, ſi ſuſceptã ſirature.*
1 *Et ſi reuocet a Fl. defendit ut ſuprà.*
2 *Et ſolutio a Fl. ampliat.*
1 *Vel ſi ſic.*
2 *Flo. ſi quis q̃ui.*
3 *Fl. dedit eã.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Si fficiet.* & necesse est.ad quod est j.eo.l.quod seruus.§.fi aliàs si sciret mutatum statum, deberet credere mandatum reuocatum, vt institu.manda.§.& huic.

b ¶ *Ademptum.* quia præsumitur quòd nō sit ademptum:vt C.de pecu.eius qui me.liberta.l.j.& facit j.p emptore.l.qui fundū. §. seruus. & de pac. si vnus. ibi, sic enim & his &c. & C.eodē, l.si eū.& j. de actio. & obli. seruii. in fi.& j. si cer.pe.l. eius. & j. eod. qđ seruus. j. respon. Accursius.

c ¶ *Vtroque autem casu.* id est cum soluit ex contractu domini, vel causſa peculiari, & liberatus est debitor.

d ¶ *Domino facit.* id est debitori : quanuis eā cogatur actori cedere,si vult se tueri excep.creditori autē non potest acquiri: quia nihil vnquam in illa re habuit,vt j. de furtis.l. si vendidero.§. si vnus. secundum quosdā. sed hæc gl.non videtur bona hic,cùm ibi loquatur de cōdictione furti.hic autem de actione furti. dabitur ergo creditori quādo ab initio accepit, vt domino acquireret, licet postea interuerterit, & debitor liberab.tur.cęterū si ab initio habuit animū lucrādi, furtum facit domino in cui' permanſit dominio, vt j.eo.cùm quis.§. j. secundum quosdam.ad quod est j. de fur.l.falſus.§ j.& lege,si is qui rem.§ Iulianus.

e ¶ *Liberabitur.* si non animo interuertendi acceperit ab initio, vt modo superiori casu nota.& facit 3. de procura. l. si procurator. & C. de fur. lege, falſus.& j. eodem, l.cùm quis.§.j.& ſuprà eo. l. vero procuratori.

f ¶ *Fugitiuus seruus*] CASVS. Stichus seruus meus à me fugiens furripuit mihi numos quos dedit mutuo Titio.dicitur hīc, q Titius est mihi obligatus. si autem Titius existimabat hunc Stichum liberum esſe,& ei soluerit, liberabitur à me. Quid autē si iste Stichus nō recuperauerit istos numos,sed iuſsit Titium debitorē alicui alteri soluere,& id ratum habuit? Certè hoc casu non liberatur à me. & est ratio:quia primo casu , quādo soluitur ipſi Sticho , intelliguntur numi fieri mei,& quaſi mihi soluti:alio verò casu nō ita est,scilicet quādo iuſsit alij soluere pecuniam Franciſcus.

g ¶ *Se gerere.*non diu aliàs desinerē possidere : vt ſuprà , de acquir. possess.l.iij.§. si seruus.& ideo mihi non quæreret possessionem , sed dominium: vt 3.de acquir.pos.l.j. §.ſed & per eum. & de acquiren. re.domi.l.ſi seruus meus.& l.homo liber.§.quicquid. Itē nō credit se liberum: vt 3.de acquiren.vel amitt. possess. l. j. §. per seruum. secundum quoſdā.Sed quid ad rhombum de possēſſione?nō enim de poſſeſſione quærenda,vel dominio hīc tractatur:ſed de obligatione per seruali , quæ quæritur domino per seruum quātuncunque fugitiuum: vt ſuprà, de verbo.obli.l.seruus vetante. & ſuprà , manda.l.ſi mādaue ro.fugitiuus. Accur.

h ¶ *Obligauit* facta consumptione.priùs autem habeo rei vendicat. quia seruus non potuit dominium transferre, vt 3. ſi certum pera.rogasti.§.fin.

i ¶ *Liberari* imò non videtur liberari : vt infrà eo. l. qui hominē. §. ſi nullo.in fine §.ſolut.hīc credebat liberum:ibi seruum, quamuis nō fugitiuum.vnde nō debuit ibi temere soluere ei. vel ibi sciebat fugitiuum:hīc nō.cui solutioni videtur obſtare principāllius §. Tertiò hīc de æquitate liberatur:ibi de rigore nō.vel ibi debebatur pecunia ex venditione:hīc ex mutuo.& potest esſe ratio:quia duo volebat ibi emptor,ſcilicet dominium rei,& se liberari. Hīc autem tantùm libe-

1 Flo. Et ſi.

2 Fl. velis ratum,

rari:quod facilius consequitur , vel non liberatur ibi , ſcilicet à rei vendi. Alij dicunt,quòd hīc liberatur per exceptionē:ibi non , ſcilicet ipſo iure.argu.3.ſi cer.pet.cùm fundus.§.j.vel secundum alios fortè aliud est in venditore qui de ſola culpa tenetur , quàm in debitore qui ſoli creditori tenetur soluere:vnde cùm ſtrictius hīc teneatur,soluēdo non placet.

i ¶ *Non liberari.*ſic 3.ſi cer.pet. l. cùm fundus. §. j. ſed certè imò videtur quòd ſic: vt 3. manda. ſi mandauero. §.fugitiuus. Sol. vt ibi. vel dic aliud in venditore , qui de ſola culpa tenetur,vt ibi, quàm in debitore qui ſoli creditori tenetur soluere. quod non placet.per l. 3.ſi cer. peta. cùm fundus.§.j.

k ¶ *Seruus meus.* etiā non fugitiuus.

1 Fl. & ſi duob

l ¶ *Debitorem.* vt & 3. tit.j. l. non ideo. & de pac.l.ſi vnus. circa prin cip.

m ¶ *Nouando.* de hoc dic vt 3. titu . j. l. fin.in princip.

3 Fl. liberatur.

Irem meam.] CASVS. Debebam tibi rem aliquam ex causſa legati,vel alia causſa iſtam rem ego obligaui Titio : poſt modum illam tibi ſoluiſtan libe- rē? Respon.quòd non, quia creditor cui eam obligaui , poteſt eam à te auferre actione Seruiana vel hypothecaria.Franciſcus.

4 Fl. quia.

n ¶ *Si rem meam.* aut debeo ſpeciem : & ſic debeo dare,vt non poſſit vllo modo auelli vel euinci , aliàs non liberor:vt hīc, & j. eo. qui fibi aut Titio. & ſuprà, de acquir. poſſ.lege,nō videtur.& de ſtatulibe. lege iij. §. ſiquis ſeruum.in fi.§.& ſuprà,de act. empt. datio. j. reſponſ.& de lega.ij. Mæuius. §. pe. & j.eo.qui res.j.reſponſo.hoc forte nihi cauſſa præceſſerunt.

o ¶ *Debitum* putà ex legato.

I decem.] CASVS. Stipulatus ſum à Titio decem:poſteà ſtipulatus ſum à Seio hoc modo.Sei promittis mihi,quòd ſolues quanto minus ex his decē fuero à Titio cōſecutus?ille promittit. facio conuenire Titium,& condemnari. certè Seius propter hoc non liberatur: quia fortè Titius non erit ſoluendo. ſi autem fecero prius conuenire Seium,certè Titius in nullo liberabitur,nam eſt incertum , an Seius ſit aliquid debiturus.Nam ſi Titius totum ſoluerit:certum eſt,q Seius nū quam fuit debitor,cùm promiſerit ſub conditione,ſi non totum fuero à Titio conſecutus.cùm ergo totum ſim conſecutus : deficit conditio. Lex ſequens plana est.Franciſcus.

p ¶ *Consequutus sis.* id est conſequi poteris.

q ¶ *Egerit* & malè,quia primò Titium deberes conuenire.Accur.

r ¶ *Liberabitur.* per conuentionem Seij inutilem ſiue pender cauſſa, ſiue abſolutus ſit Seius.Sed quid ſi de facto cōdenatus fuit & exactus? v. detur teneri Titius,quaſi actor ex ſua alſturia habeat. argu. 3. de hære.ven.l.venditor ex.ſed dic contrà per l.3.ſi cer.pet.l.fin.ij. reſpon.& facit 3.de verbo.obliga.l.decem.& de iis qui deie.vel eſſu.l.perceptio nem.& j.de verbo.ſignifica.l.ſi ita à te ſtipulatus.

s ¶ *Debiturus sit.* ante Titium excuſſum.

t ¶ *Quòd.* id eſt,quia.

v ¶ *Filiusfamilias.* facit C. de pactis.l.filius. & C. de rebus credi. l. nec filius.& 3.quod quiſque iur.l.iij.§.ſi filius. Accurſius.

Solutionem

*Soluere pro nobis, id est, ſoluendo liberamur nos etiā inuiti & ignorantes: vt hīc, & iuprà , de negot. geſt. l. ſoluendo. & inſtit. quibus mo. tollitur oblig. in princip. & argumen. infrà eodem, l. ſi debitor tuus. & ſuprà, tit. j. ſi Stichum. §. fin. ité judicium accipiendo pro nobis animo nouandi & transferendo omnino iudicium in ſe, liberamur inuiti, vt ſuprà, tit. j. l. delegare. & de in rem ver.l.ſi pro patre. ij.reſpon. & de interroga. act. qui ex parte. & l. qui ſeruum. Et nota q talis eſt grammatica hīc in legendo , Titius nos audiuimus, ſed licet debitor ſit iniustus , creditorem tamen velle oportet. nā nemo eum agere cogit, vt C. vt nemo iniuitus. l. j. nec ſolutionem recipere, verumtamen poteſt offerri, conſignari, & deponi, & ſic inuito creditore liberatur debitor , vt C.de vſu. l. acceptam. Item quod dicit alium ſuſcipientem iudicium pro alio , eum liberare inuitum , videtur contrà in authent. vt omnes obe.iudi. §. ſi verò alter. ibi , ſi quid ipſi, &c. Solu. ibi procuratorio nomine,nō animo nouandi. vnde poteſt debitor alium cōſtituere, & illum non habere etiā creditore inuito,vt ibi : & ſuprà , familiæ erciſcun.l.plane.hīc autem in rē ſuam procurator esſe volebat,& animo nouandi.Ité ad vtrunque videtur cōtrà. j. de regulis iuris. l. inuito. & 1.iniuitus.Solu.illa in priuilegiis:vt dixi in 1.inuito. Item ſolutione liberor ipſo iure : vt inſtitut.quibus mod.tollit.oblig. in princi.ſed in iudicio liberor per exceptionē tantū ſecūdùm Albe.vt C.de pac.l. poſt ven.& de interrog.act.l.qui ex parte.vel verius dic, q ipſo iure, ſi agatur ab vtroque. nā & hīc & aliàs aſſignantur vt paria ſolutio & iudicium,vt hīc,& 3.tit. j. l. delegare.& de in rē ver.ſi ,p parte.ſecundum Azo.Ité hęc nouatio iudicio accepto olim præſumebatur,hodie nō.niſi exprimatur verbis : vt inſti. quib' modis tol.obli.§. præterea.& quando ſic nouatio,iurabit de calumnia talis procurator in rem ſuam,vt no.C.de iura.calum.l.ij.§.finautem reus. Ité an repetat à domino pro quo ſubiit iudicium ? Reſpon.ſic,ſi eo animo acceſſit : aliàs non: vt 3.de interrog. act.l. qui ſeruum. vtrobique tamen iurat de calūm.nam & fideiuſſor conuentus iurat,licet repetat à reo. Accurſius.

1 Fl. ſoluto. 2 Obligatur. 3 Fl. aliam, & quæpe. 4 Fl. ſoluere.

Vbi fideiuſſor.] CASVS. Duo erāt debitores Titij,ſcilicet Mæuius & Seius:& quilibet in decem.ego fideiuſſi pro ambobus in denā,& ſic ego teneor in vigintiſi ego ſoluo viginti , liberat vterque Mæuius & Seius.ſi autē ſoluo viginti , iterū vterque liberatur pro dimidia parte:quia quilibet liberatur in quinque. Quid autem ſi tantum ſoluo quinq? quis reus erit releuatus? Reſpō. ille de quo actum eſt.ſi verò nihil inter nos actum eſt:quis debitorū releuetur? deducēda est iſta ſumma in antiquius debitum. ſi autē ſoluo quindecim,ſi appareat quid eſt actum,tunc ille de quo actum eſt,erit releuatus in decē:alter verò in quinque.ſi autem non appareat quid eſt actū : tunc antiquior debitor releuatur in decem:alter autem in quinque.Franc.

b ¶ *Vbi fideiuſſor.* fideiuſſit pro vno in x.pro alio in alia decem.Io.

c ¶ *Siue.* xx.ſcilicet ſimul.

d ¶ *Siue dena.* id eſt,vna decem primò,& ex eis vtrunque pro medietate liberat.& alia x.ſecundo: & ex eis ſimiliter vtrunque pro medietate liberat.Nā propter æqualitatē portionum non attenditur hoc an ſit impar.vnde & ſuperius melius diuidi pōt. vnde cùm ſoluit decē, præſumitur , q voluerit vnumquenque pro quinque liberare. Sed H. non admittit hoc quando aliquid eſt antiquius altero. & facit ſuprà,

Solutionem.] CASVS. Titius fecit conueniri debitorem ſuum in iudicio Seius obtulit ſe pro debitore in iudicio,dicens ſe velle accipere iudiciū pro iſto debitore.quæritur vtrum iſte debitor libere sit? Reſpon.quòd ſic,etiam inuitus & ignorans.Fran.Accur.

a ¶ *Solutionem.* ſcilicet faciēdam à nobis. accipiendo alius in ſe pro nobis, id est, ſoluendo liberamur nos etiā inuiti & ignorantes: vt hīc, & iuprà , de negot. geſt. l. ſoluendo. & inſtit. quibus mo. tollitur oblig. in princip. & argumen. infrà eodem, l. ſi debitor tuus. & ſuprà, tit. j. ſi Stichum. §. fin. ité judicium accipiendo pro nobis animo nouandi & transferendo omnino iudicium in ſe, liberamur inuiti, vt ſuprà, tit. j. l. delegare. & de in rem ver.l.ſi pro patre. ij.reſpon. & de interroga. act. qui ex parte. & l. qui ſeruum. Et nota q talis eſt grammatica hīc in legendo , Titius nos audiuimus, ſed licet debitor ſit iniustus , creditorem tamen velle oportet. nā nemo eum agere cogit, vt C. vt nemo iniuitus. l. j. nec ſolutionem recipere, verumtamen poteſt offerri, conſignari, & deponi, & ſic inuito creditore liberatur debitor , vt C.de vſu. l. acceptam. Item quod dicit alium ſuſcipientem iudicium pro alio , eum liberare inuitum , videtur contrà in authent. vt omnes obe.iudi. §. ſi verò alter. ibi , ſi quid ipſi, &c. Solu. ibi procuratorio nomine,nō animo nouandi. vnde poteſt debitor alium cōſtituere, & illum non habere etiā creditore inuito,vt ibi : & ſuprà , familiæ erciſcun.l.plane.hīc autem in rē ſuam procurator esſe volebat,& animo nouandi.Ité ad vtrunque videtur cōtrà. j. de regulis iuris. l. inuito. & 1.iniuitus.Solu.illa in priuilegiis:vt dixi in 1.inuito. Item ſolutione liberor ipſo iure : vt inſtitut.quibus mod.tollit.oblig. in princi.ſed in iudicio liberor per exceptionē tantū ſecūdùm Albe.vt C.de pac.l. poſt ven.& de interrog.act.l.qui ex parte.vel verius dic, q ipſo iure, ſi agatur ab vtroque. nā & hīc & aliàs aſſignantur vt paria ſolutio & iudicium,vt hīc,& 3.tit. j. l. delegare.& de in rē ver.ſi ,p parte.ſecundum Azo.Ité hęc nouatio iudicio accepto olim præſumebatur,hodie nō.niſi exprimatur verbis : vt inſti. quib' modis tol.obli.§. præterea.& quando ſic nouatio,iurabit de calumnia talis procurator in rem ſuam,vt no.C.de iura.calum.l.ij.§.finautem reus. Ité an repetat à domino pro quo ſubiit iudicium ? Reſpon.ſic,ſi eo animo acceſſit : aliàs non: vt 3.de interrog. act.l. qui ſeruum. vtrobique tamen iurat de calūm.nam & fideiuſſor conuentus iurat,licet repetat à reo. Accurſius.

Qui pro pluribus obligatus exiſtit , poteſt ſoluere pro quo uult : in dubio uerò uidetur ſoluiſſe pro eo , pro quo prius ſe obligauit. Paulus.

XXIII. Vlpianus lib.xlvij.ad Sabinum.

VBi fideiuſſor b pro duobus in1 dena fideiuſſit,obligatus est in viginti : & ſiue xx c, ſiue dena d ſoluerit, vtrumque reum liberabit. Sed ſi quinque ſoluerit, videamus quem ex reis releuet. In2 quinque erit ille releuatus, de quo actum eſt e : aut ſi non appareat, antiquum3 debitum erit inſpiciendum f. Idem & ſi quindecim ſint ſoluta : ſiquidem appareat quid actum ſit in decem g; & alia4 h in quinque i erunt releuata.ſi verò non appareat5 , ex antiquiore contractu decem, ex alio quinque erunt releuata.

Qui ſoluit plus ſua parte , pro hæreditatis portione repetit illud plus : niſi portio cohæredis ſibi accreuerit. Paulus.

XXV. Paulus lib.xxxj.ad Sabinum.

EX parte hæres inſtitutus,ſi decem , quæ defunctus promiſerat , tota ſoluerit1 k, pro parte qui dem qua hæres est,liberabitur:pro parte autē reliqua ea condicet.ſed ſi antè quàm condicat,ei accreuerit l reliqua pars hæreditatis , etiā pro ea parte erit obligatus:& ideo condicenti indebitum , doli mali exceptionem obſtare m exiſtimo.

Pretium perceptum ex uenditione pignoris uerè uel ficte liberat debitorem : niſi uenditio retractabilis ſit. Paulus.

XXVI. Idem lib.xxxv.ad Sabinum.

SI creditor fundum pignoratum1 vendiderit, & quantum ei debebatur,receperit, debitor liberabitur.Sed & ſi acceptum emptori pretium tuliſſet creditor,vel ab eo ſtipulatus n esſet , debitor ni hilominus liberabitur2. ¶ Sed & ſi ſeruus pignoratus à creditore vænierit , quanāiu redhiberi poſſit, non liberabitur o debitor: ſicuti quolibet pignore vendito , quandiu res inempta fieri poſſit p.

Si in re ſoluta deficit aliquod ius, liberatio non contingit. Bartolus.

XXVII. Vlpianus libro xxviij. ad Edictum.

ETiam circa ſtipulationem q, & ex teſtamento actionem, ſi res tradita fuerit , quæ debebatur, quandiu aliquid iuri r rei deeſt,ad huc tamen ipſa res petenda eſt:vtputà fundum poſſum petere, licet mihi traditus ſit, ſi ius quoddam cautionis ſupererit s.

Soluentes ſocio administratori, liberantur ſi pecunia conuertatur in utilitatem creditoris. Bart.

1 Fl. pignoratitium.

2 Fl. liberatur. ſed ſi ſeruus.

Irem meam.] CASVS. Titius mutuauit mihi centum : pro quibus obligaui ſibi fundum,& feci pactum,q ſi nō ſoluerem in termino cōuento, ipſe poſſet vendere fundum.termino aduenīente non ſoluto, quapropter creditor vēdit fundum , & accipit pretium ſcilicet centū. an ego ſum liberatus? Reſpon.q ſic. Idē ſi ipſe creditor remiſit fundū ipſi emptori:aliàs ab alio eſſet ſtipulatus,vſque ibi,ſed & ſi ſeruus.

Sed & ſi ſeruus.] Creditori meo pignoraui ſeruum pro xx non ſoluo.ipſe creditor vendit ſeruum.dicitur hic,q ego non liberor intra tē pora,quibus poteſt ſeruus redhiberi.i.intra ſex mēſes:quia actio redhibitoria durat ſex menſibus.ſed illis tranſactis ego ſum liberatus : ſicut euenit in quolibet pignore vendito,quādiu poteſt res fieri inēpta. Frā.

n ¶ *Stipulatus eſſet.* animo nouandi.

o ¶ *Non liberabitur.* ſcilicet omnino,vel in perpetuum , ſed ad tempus:vt 3.de pigno.act.l.nec enim.& de diſtra.pign.l.reſcriptum.§.j.

p ¶ *Poſſit.* quod eſſe poteſt , ſi fortè emerat debitor cum pacto addictionis in diem:vt 3.de in diem addi.l.vbi.

ETiam.] CASVS. Debebas mihi fundum ex ſtipulatione,vel ex teſtamento. Tu ſoluis mihi eum:ſed nō promittis de euic. dicitur hic,q ſemper poſſum petere fundum debitum quandiu deeſt aliquid iuris huic fundo.lex ſequens clara eſt.Franc.

q ¶ *Circa ſtipulationem.* nedum in contractibus bonæ fidei:& da exēplum de ſtip.ſuprà eod.l.ſi rem.& de actio. ex teſta. da vt ſupra de actio.emp.l.ſi hæres.& de leg ij. Mæuius. §. pe. ſed videtur non prima, ſed de dolo agi:vt 3.de dolo.l.& elegāter.§.nō ſolum.quæ eſt contrà. ſol.hic nō ſatisfecit in eo qđ ſpecialiter promiſerat, vel ſine promiſſione tenebatur:vnde non eſt liberatus.ibi rotum quod promiſit, deditſi cet dolo ſuo deterius factum.arg.C. ad exhiben. l. exhibitionis. ſecus in contractu bonæ fidei:vbi indiſtinctè agitur prima : vt 3. commoda. l.iij.§.ſi reddita.cætera dic,vt d. §. non ſolūm.

r ¶ *Iuri.* id eſt,de iure reſtat circa rem aliquid faciendum.

s ¶ *Supererit.* faciendum,vt de euict.promiſſio.vt & ſupra , de verborum obligatio.Iulianus.§.j.& facit ſuprà,de verborum obliga. ſtipulatio iſta.§.ſi quis ſortē.& 3.eo.l.ſi rem.& j. eod. qui res in princip. & l. qui fibi.§.j.& l.qui decem.§.pe.& inſti.de leg §.ſi cui.

Universidad de Deusto Biblioteca

a *Debitores.Si pecunia* ita demum,sed in eo qui vero tutori soluit,dic vt ℨ.cod.l.pupillo.Accursius.

Vni Stichus. CASVS. Quando duæ species promittuntur duobus creditoribus:non potest vni vna solui,alteri alia : sed debet cuilibet dimidia soluiisecus est in summis , quia possunt solui cuilibet vna summa , sicuti si tu promittis duobus viginti , potes cuilibet decē soluere : quia in summis promissis apparet hoc actum, vt diuidatur actio per numerum. Lex sequens plana est. Francisc.us.

b ¶ *Homines.* s. specialiter designatos , alioquin contrà, vt ℨ.de verbo.obli.l. in execu. §.pro parte. & l. in stipulationibus. & hoc est,nā ambigua est&c. nam in genere fuit ita facta promissio.

c ¶ *Ambigua.* id est confusa propter generalitatem a , quando scilicet in genere fatēta esset promissio.

d ¶ *Duobus modis.* & in specie , & in numero. & facit ℨ. de cond. indeb. l. si pœnæ. §. si falso.& ℨ si certum petra. l. nam & si fur. in fi. & de verbo. obliga. si centum.

e ¶ *I debito.Actionem.* vel dicas, quòd debitor obtulit, consignauit, & depositum fuit , & tunc ipso iure denegatur actio , vt ℨ. depositi.l. j. §. si pecuniā. Vel dic, q̄ obtulit in iudicio,& tūc denegatur ope exceptionis. vt ℨ.de pig. actio. si rē. §.fi. Vel tertiò dic , q̄d extra ius fuit oblata, & postea amissa , vt ℨ. eod.l.qui decē.in prin. & de excep.doli.l.si opera.Sed huic est contrà.ℨ.eo. creditor. Sol. vt ibi.Item eidē cōtrà. ℨ.de arbi. sed si postea. Sol. ibi nō fuit amissa. & facit C. de condi.ex lege.l.fi. & de administratore.l. tutor pro pupillo.§.fi.& C.de vsuris.l. acceptam.

b Flo. *sum:nō alteri Stichus, alteri Pāphilus solus potest.*
c Fl. *dari pro misit.*
a Quæquidem generalitas est euitanda, concord.text.& ibi glo. in c. ad hæc. extrāde reseri.
d Flo. *promisseri.*

XXVIII. Paulus lib. xxxviij. ad Edictum.

DEbitores soluendo ei,qui pro tutore negotia gerit , liberantur,si pecunia a in rem pupilli peruenit.

Obligatio specierum diuiditur per quotas: obligatio generis uel quantitatis diuiditur numero.Bart.

XXIX. Vlpianus lib. xxxviij. ad Edictum.

CVm Stichus & Pamphilus cōmuni seruo promisi sunt, alteri a Stichus , alteri Pamphilus solui non potest : sed dimidiæ singulorum partes debentur. Idémque est , siquis aut duos Stichos, aut duos Pamphilos dare b promisit , aut communi duorum seruo homines c decem dare promisit. Nam ambigua c vox est decem homines, quemadmodum decem denarij : atque vtriusque rei dimidium duobus modis d intelligi potest. Sed in numis , & oleo , & frumento & similibus , quæ communi specie continentur , apparet hoc actum , vt numero diuidatur obligatio , quatenus & commodiùs promissoribus e stipulatoribúsque est.

Creditori qui pecuniam debitam oblatam sine iusta caussa nolit accipere , denegatur actio.Paulus.

XXX. Idem lib.ij.ad Edictum.

SI debitor offerret pecuniam, quæ peteretur , creditor nollet accipere , prætor ei denegat actionem f .

In operis artificialibus,in quibus uertitur ingenium & disciplina , in dubio intelligitur personæ industria electa.Bart.

XXXI. Idem lib.vij. Disputationum.

INter artifices † longa differentia est , & ingenij g , & naturæ , & doctrinæ h , & institutionis i : & ideo si nauem à se fabricandam quis promiserit , vel insulam ædificandam , fossamve faciē dam , & hoc specialiter k actū est, vt suis operis id perficiat , fideiussor ipse ædicans, vel fossam fodiēs non consentiente stipulatore,non liberabit reum l. Quare m etiam si illis stipulationibus fideiussor accesserit,*Per te non fieri quò minus mihi ire agere liceat* ? prohibens ire fidedeiussor, stipulationem non committit : & si patientiam n præstet, non efficiet quò minus committa tur o stipulatio.

Debitor soluens ei cui erat ablata potestas recipiendi , liberatur si ignorabat caussam ablationis.Item procuratori, qui exequitur mādatum postquam est reuocatus , non imputatur,si reuocationem ignorabat.Paulus.

XXXII. Iulianus lib.xiij.Digestorum.

SI seruus peculiari nomine crediderit, cique o debitor , cùm ignoraret dominum mortuum p esse , ante aditam q hæreditatem soluerit,liberabitur.Idémque r iuris erit,& si manumisso s seruo debitor pecuniam soluerit,cùm ignoraret t ei peculium concessum nō esse.Neque intererit,viuo,an mortuo domino pecunia numerata sit. nam hoc quoque casu debitor liberabitur u : sicut is qui iussus est à creditore pecuniam Titio soluere, quamuis creditor mortuus fuerit, nihilominus rectè Tjtio soluit , si modò ignorauerit x creditorem mortuum esse.

Si res soluta adiecto euincatur, agitur actio ne personali.Paulus.

XXXIII. Idem lib.liiij.Digestorum.

QVi sibi aut Titio fundum y dari stipulatus est , quamuis ius qui liber.me.l.j.& facit ℨ.eo.fiquis seruo.ij.respōso.& ℨ. de actio. & obli.l.serui.in fin.& ℨ.de condi.inde.si non sortem.§. qui filio. & ℨ. eod.quod seruus.ij.respon.

t ¶ *Ignorauerit.*sed si scit mortuum,tacitè reuocatum mandatum scire debet:vt insti.manda.§.rectè.& ℨ.manda.inter causſas.§.j.& de dona.l.hoc iure.§.si quis dederit.

Vi sibi. CASVS. Tu promisisti mihi aut Titio fundum Cornelianū,tu potes ipsum soluere Titio,qui est additus in obligatione ad solutionem.Ponamus ergo, quòd ipsi Titio soluisti dictum fundū.venit Sempronius qui dictum fundum euincit à Titio. quæritur nunquid ego possim agere contra te ad fundum? Respondetur q̄ sic.& ponit exemplum:sicuti si hominem aliquis mihi promiserit,qui erat statuliber:& postea perductus est ad libertatem,quam mihi soluerat:certè possum ab eo iterum hominem petere.

¶ *Qui Stichum.*] Titius promisit mihi Stichum aut Pamphilum. Titius homo furibundus vulnerauit Stichum : & sic eum mihi soluit. quæritur an liberetur ? Respondet quòd non : sicut etiam non liberatur , si solum Stichum promisisset , & eum vulneratum soluisset.

¶ *Item qui.*] Iste §.quasi idem dicit, quòd superior , scilicet q̄ si quis debet hominem,& offert eum vulneratum:non liberatur.Item si accepto iudicio vulneratum à se,vel vulneratum ab alio ipse offeat:non liberatur.Francisc.us.

v ¶ *Qui sibi aut Titio fundum.*in specie.aliàs non valet:vt ℨ. de verb. obli.l.ita stipulatus.

Actionem

a ¶ *Actionem.*prīcipiam:vt ℨ.de verb.oblig.Iul.§.j.& C.de transact. l.si pro fundo.§.ex stipulatione.& ℨ.eod.l.etiam.& ℨ. de act. empt. l. datio.in princ.& de re ven.l.ex diuerso.§.vbi.& ℨ.eo.qui hominem.

b ¶ *Si hominem.* in genere:nam secus contingeret,si certus homo promissus esset : vt ℨ. de verbor. oblig. l. is qui alienum. & l. si seruū. §. sin autem. quæ sunt contrà.& facit ℨ.de cō dic. indebi. Neratius. & ℨ.eod.l.cūm quis. §. qui hominem.

c ¶ *Eum dando.* hīc & inferioribus casibus dic non liberatur,ſ. ab hac actione de dolo : sed à priſtina liberatur : vt in contrario. ℨ. de do.l.& eleganter.§. non solùm. similis lectio est ℨ.māda.l. si mā dato meo.§. fi. vel aliter:si à se vulneratum offerat sine pretio deteriorationis : & illo nolēte accipere periret:posteà non liberatur debitor si creditor habuit iustam causſam nō accipere. alioquin aliud esset:vt ℨ.eo. creditor. & l. qui decem. in princ.& eo casu loquitur hīc.& quod dicit dando , id est dare volentē:& daret,id est dare vellet. sic suprà de verb.obli.l. si stipulatus sum dare.nā post dicit offert. si autē daret, & ille acciperet, hoc ipso videtur remittere pretium deteriorationis , vt liberetur ab actione qua teneb atur:vt argu.ℨ.fi.§ si contrà.ℨ.de insti. siquis caul.l.ij.in princ. & de eo quod cert.loco.l.fi.

d ¶ *Aditam.* quo tempore maximè dubitatur.quia nullius in potestate esset. Idem tamen est etiam hæreditate adita.

e ¶ *Si manumisso.*scilicet inter viuos.

f ¶ *Ignorauerit.*est enim iusta ignorantia , cum inter viuos sit manumissus:vt C.de pecu.& ℨ. de actio. & ℨ. loca.sed & de damno.

Vi hominem. CASVS. Stipulatus sum à te mihi aut Titio decem aut hominem.tu soluisti partē hominis Titio, statimque,quasi mea voluntate Titio solueris indebitum. Idem iuris est , si Titius mortuus est,cui partem hominis solueras, & postea decē solueris mihi.nam tu poteris a me condicere potius , quàm ab hæredibus Titij.

¶ *Si duo.*]Titius & Mæuius stipulati sunt hominem à Caio, Caius solvit partem Pamphili Titio, & partem Stichi Mœuio : & diuersorum hominū partes ipsis duobus reis stipulādi soluit. an liberetur Caius? Respond.quòd non.si verò rantùm Pamphili partes vtrique soluisset, quòd duobus soluitur,vni videatur esse solutum. Idem est in duobus fideiussoribus,quòd si vnum hominem promiserint , non liberantur soluendo partes diuersorum hominum , sed bene soluendo partes vtriusque hominis vtrique reo stipulandi.

g ¶ *Stipulatus sum.*]Tu promisisti mihi decem aut Titio hominem dare.si homo Titio datus fuisset,promissor à me liberabitur ? :& antequàm homo fundus Titio datus fuerit, tamen si posteà euictus est , habet actionem a : quemadmodum si hominem b stipulatus esset , & statuliberum promissor Titio dedisset, is que ad libertatem peruenisset.

Solutio uel obligatio rei deteriorate facto debitoris,eum non liberat.Bart.

1 ¶ Qui Stichum aut Pamphilum dare promisit,si Stichum vulnerauerit c , non magis eum dando d liberatur,quàm si Stichum solum promisisset , & à se vulneratum daret. ¶ Item , qui hominem e dare 2 promisit , & vulneratum f à se offert 3,non liberatur g . Iudicio quoq; accepto si hominem h is cum quo agererur 4,vulneratum à se offerret 5 condemnari in iudicio 6 debebit.Sed & si 7 ab alio seruum vulneratum det,condemnādus i erit , cùm possit alium dare.

Si solutum adiecto ex postfacto apparet indebitum,repetitur à creditore.Paul.

XXXIIII. Idem lib. liiij.Digestorum.

QVi hominem aut decem tibi aut Titio dare promisit k , si Titio partem hominis tradiderit, mox l tibi x. numerauerit , non Titio , sed tibi m partem hominis condicet , quasi indebitum n tua volūtate Titio o soluerit 1 . Idémque iuris erit , etiam si mortuo Titio decem soluerit p , vt tibi potius quàm hæredi Titij partem hominis condicat.

In obligatione generis solutione partium in diuersis rebus non contingit liberatio , etiam si sint diuersis personis , uel à diuersis. Paulus de Cast.

1 ¶ Si duo rei stipulandi hominem dari stipulati fuerint,& promissor vtrique partes diuersorum hominum dederit,dubium nō est,quin nō liberetur q . Sed si eiusdem hominis partes vtrique dederit,liberatio contingit: quia obligatio cōmunis r efficit 2 , vt quod duobus solutum est , vni solutum esse videatur. Nam ex contrario cùm duo fideiussores hominem dare 3 spoponderint , diuersorum quidē hominum partes dantes non liberabuntur 4 s : sed si eiusdem hominis partes dederint, liberabuntur 5 .

Solutio facta adiecto de eo quod est in solutione,liberat soluentem à principali creditore,etiam de eo quod est in obligatione.Paulus.

2 ¶ Stipulatus sum mihi decē, aut hominem Titio dari. si homo Titio datus fuisset,promissor à me liberabitur 6 t :& antequàm homo bitor liberetur à me?Respon.q̄ ficsed & si Titius postea hanc pecuniam mihi det,fiet mea.

¶ *Quidam filiusfa.*]Titius vendidit cuidam filiofam.equum pro cētum aureis.& fideiussores ab eo accepit. iste Titius instituit hæredē iſtum filiumfam.qui iussu patris sui adiuit hæreditatē. hīc quæritur vtrum pater possit cōuenire fideiussores?Respon.q̄ nō.quia quoties ille qui accepit fideiussores ab aliquo reo,instituit reum hæredē, fideiussores liberantur:quia non possunt eidem pro eodem teneri.

¶ *Si prædo.*]Aliquis puta Seius possidebat hæreditatem nullo titulo, sed tanquā prædo exegit debita à debitoribus hæreditariis. cōuentus est iste prædo petitione hæreditatis à Titio, & victus,ita q̄ cum aliis fructibus & rebus restituit etiā debita,quæ exegerat.quæritur vtrum debitores liberentur?Respon.quòd sic.§. sequens planus est.

¶ *Qui perpetua.*] Tu debebas mihi centum aureos.feci tibi pactum de non petendo.si tu soluis,potes repetere.& ideo fi ex duobus reis promittendi alter fecerit pactum,ne ab eo paratur,si soluat , nihilominus alter correus suus remanet obligatus:quia soluens potest pecuniam repetere. Fran. Accu.

k ¶ *Promisit.*ergo est hæc alternatio rerum & personarum. Azo.

l ¶ *Mox.*id est postea.

m ¶ *Sed tibi.*in eum enim competit condicto indebiti,cuius nomine solutio est facta:vt ℨ.rem rat.hab.si indebitum. in princi.& l.si fine.j. respon.

n ¶ *Indebitum.*Quod ex postfacto apparet:vt ℨ.de condi.indeb.si nō sortem.§.si decem.Item facit arg.ℨ.eo.fugitiuus.in fi.

o ¶ *Titio.*non eadem ratio est totius ad partem:vt in hac l. j. respon. §.j.nam & soluendo totum hominem,insolidum liberatur, soluendo partem,pro parte non liberatur.ad quod est ℨ.de verb.oblig.l.ij. circa princ.& de leg.j.si quando.§.hæres.

p ¶ *Soluerit.*scilicet tibi.

q ¶ *Non liberetur.*id est non liberatur , & aliàs est quin, & aliàs est quin non.& facit ℨ.l.proxi.in prin.

r ¶ *Communis.*ideóque cùm sint socij,res est communicāda: verè tamē sunt duæ:& vnicuiq; sua propria est quæ sita:vt ℨ.de duobus reis. l.eandem.§. fi:& l.iij.in fi.

s ¶ *Non liberabuntur.*facit ℨ.de condi.indeb.l.si non sortem.§.fi. & ℨ.de opti.lega. l.seruo generaliter,& ℨ.ea.l.§.pen.

t ¶ *Liberabitur.* quia aliud pro alio dare potest volenti creditori : vt

Universidad de Deusto Biblioteca

§. de consti. pecu. l. j. §. antepe. & dic liberabitur, scilicet per exceptionem, non ipso iure: vt §. de verb. oblig. l. fi. §. cùm mihi.

a ¶ *Decem.* quæ sola erant in obligatione.

b ¶ *Liberabuntur.* ipso iure. si bona fide acceperat vt saluam faciat domino: alioquin per exceptionem: vt j. eo. cùm quis. §. j.

c ¶ *Vt procuratori soluant.* sic etiam prohibendo administrare, prohibetur etiam solui ei: vt §. e. l. q; si fortè. §. j. item & generali mãdato videtur mãdare, vt creditorib. soluatur: vt §. de condi. indebi. l. fi procurator. & j. e. l. quodlibet. & §. de procur. l. procurator cui libera. & l. sequen.

7 Flo. propoſuit.

d ¶ *Nemo liberabitur.* vt & §. de condi. indebi. fi vrbana. §. nã & si seruus. & §. q; si nec. & §. fi cert. pet. l. cùm fundus. §. j.

e ¶ *Et cùm fugitiuus.* imò contrà. §. eo. fugitiuus. in fin. solu. vt ibi. & facit §. de pec. l. libera.

f ¶ *Soluisset.* soluto matrimonio. & idẽ est si soli filiæ soluisset.

g ¶ *Habuisset.* vt §. de neg. gest. si ego.

h ¶ *Et propemodum.* nam non est procurator, sed particeps obligationis vt filio vel socius: & ideo dicit propemodum.

8 Flor. qui se. 9 alias, efferẽ ti.

i ¶ *Socia.* nõ est sic socia, vt sunt duo rei stipu. quia non si vni soluatur, cõtingit liberatio ab altero. sed fic di citur actionem eis esse communem, quia filia mortua cõpetit patri insolidum. Item patre mortuo, vel ea emãcipata, filiæ cõpetit insolidum: vt §. to. matr. l. ij. §. j. & l. iij. & l. dotẽ. & C. de rei vxo. act. §. & hoc. & C. fol. matr. l. ij. & l. filij. & j. e. l. si filia. §. qui inuita. & §. ad l. Falc. pater filiam. in princ.

10 El. in cauſſ. ſem.

k ¶ *Mihi dedisset.* & traditisset. sed interim cuius est? Respon. debitoris non. arg. §. de acq. poss. l. quod meo. §. si furioso. Sed argu. contrà. §. de vi & vi arma. cùm fundum. & j. eo. cùm quis. §. fi debitorem. Item Titij non, quia non habuit animum, vt sibi acquirere tur vel donaretur: & dissensus impedit donationem: vt §. fi cert. pet. l. fi ego. Item credi toris non: quia non volebat quæri sibi: sed posteà cum ipse ratum habet, vel accepit pecuniã, fit sua, & fic fingitur retrò fuisse sua. sed in veritate nullius interim fuit: vt diximus §. de neg. gest. l. si ego.

l ¶ *Liberari.* imò videtur, q̃ pater possit fideiussores conuenire: quia nullo momẽto videtur hæreditas fuisse penes filiũ: vt §. de acqui. hæred. l. placet. & sic videtur, q̃ debitor non succesſit creditori, & ideo extinguitur obligatio principalis. imò pater succesſit creditori. Respon. hîc non respondet quæstioni: sed dicit quoties &c. at in quæstione præmissa non succesſit debitor, id est filius: vt dictum est. igitur non cõfunditur obligatio, & sic poterunt conueniri fideiussores, vel aliter. licet tantum filius teneatur, tamẽ pater conuenire fideiussores non potest: quia ipse est hæres creditoris nomine filij, & ex filij persona: inde est q̃ legata ex filij psona soluit: vt §. de legatis. j. l. cùm filio. & ideò cùm ex persona filij agat, tam filius quàm fideiussores sunt liberati hæreditate patri per filium acquisita. vel aliter, pecunia mutuata filio conuersa fuit in rem patris, vel iussu patris erat mutuata filio, & sic tenebatur pater de in rem verso, vel quod iussu: vnde cum ipse succesſerit creditori, confusa est obligatio, & sic fideiussores liberati. & facit §. de fideiuſſ. l. hæres à debitore. §. seruo tuo. & de pet. hæred. si quid. §. fi. & l. sed & si lege. §. fi minori. & de condi. indeb. l. si vrbana. & ad Velle. l. tutor. & de fideiuſſ. Vranius.

m ¶ *Liberabuntur.* vt & §. de leg. ij. l. si quis duobus.

n ¶ *Partem.* iam à Titio quinque soluris. ad quod est §. eo. l. j. §. j. & §. de condi. indeb. fi nõ sortem. §. penult.

o ¶ *Repetit.* vt §. de cõdi. indebi. l. qui exceptionem. & §. ad Maced. l. cum tamen. Acc.

p ¶ *Liberabitur.* ab illa obligatione ineffi caci qua tenebatur: & est bona ratio: quia duos cõtrarios effectus eadem sol. non operatur: vt hîc, & §. de condic. inde. l. cũ is. §. j. & §. de trit. l. alius. ibi cũ igitur &c. sed contrà j. eod. in numerationi- bus. in fi. Sol. vt ibi.

q ¶ *Pepigerit.* ergo nec pactio, quia non erant socij, pro deſt correo: vt §. de arb. l. fi duo. & de lib. leg. l. iij. §. j. & de pact. l. idem in duobus. nec solutio, quia repetitur pecunia, secus in accept. vt in cõtrario §. titu. j. l. si rem. §. j. Accur.

r ¶ *Soluerit.* scilicet ille, qui posteà pacto facto fuerat liberatus.

s ¶ *Remanebit.* quia ille qui soluit, repetit.

1 Flo. interſ. deret.

Si pater meus. Petissem. & sententia contra me lata fuisset.

b ¶ *Consumpsisse. id est* me nõ amisisse aliquo nato ex vxore postea sed malè putant: quia in quartam saltem mihi præiudico: vt §. si pars hære. pet. l. antiqui. & de suis & leg. l. interlato. §. fi. est autem.

c ¶ *Egisse.* & bene quia &c. vt §. si pars hæredi. pet. l. illud. & sic me toti amisisse: quia obstabit exceptio rei iudicatæ.

d ¶ *Partem.* quia illã rectè potuit petere, & ideo in illa obstat mihi exceptio rei iud. in cæteris non: vt §. de re iudi. l. si mater. §. eandem. sed certè nec prima quorundam, nec secunda Iul. sententia tenet quia ego nõ potui petere, nisi quartã, & in illa obstabit mihi exceptio rei iud. vt d. l. antiqui. & l. j. in fi. & facit §. de iud. l. sed & si restituatur. §. fi. & de reiuss dub. l. vtrum.

13 d. ff. fol.

Sententia absolutoria præiudicat actori in eo, quod ex postfacto apparebit ipsum petere potuisse, alteri verò non præiudicat. Paul.

XXXVI. Iulianus lib. j. ad Vrseium Ferocẽ.

SI pater meus prægnante vxore relicta decesserit, & ex causa hæreditaria totum hoc quod patri meo debitum fuisset, petissem a, nihil me consumpsisse b quidam existimant: sed 1 si nemo natus sit, rectè me egisse. c: quia in rerum natura verum fuisset me solum hæredem fuisse. Iulianus notat, & verius est, eam partem d me perdidisse, pro qua hæres fuissem antè quàm fuisset certum neminem nasci: aut quartam partẽ, quia tres nasci potuerunt: aut sextam, quia quinque. Nam & Aristoteles scripsit quinque nasci posse. quia vuluæ mulierum totidem receptacula habere possunt: & esse mulierem Romæ Alexandrinam ex 2 Ægypto, quæ quinq; simul peperit, & tamen 3 habebat eos incolumes. & hoc in 4 Ægypto affirmatum est mihi.

Fideiussor soluens nomine rei pro parte sua, se solum liberat. Paul.

XXXVII. Idem lib. ij. ad Vrseium Ferocem.

QVoties vnus ex fideiussoribus suam partem soluisset, tanquam negotium reo gessisset, perinde habendum est, ac si reus ipse vnius fideiussoris partẽ e soluisset f. sed tamen vt non ex forte decedat g, sed is fideiusor solus liberetur, cuius nomine solutio facta fuerit.

Si conditio adiecti mutatur in deterius, ei non potest solui. Bart.

XXXVIII. Africanus lib. vij. Quæstionum.

CVm quis sibi aut Titio dari stipulatus sit, magis esse ait, vt ita demum rectè Titio solui dicẽdum sit, si in eodem statu maneat quo fuit cùm stipulatio interponeretur h. Cæterùm, siue iam 1 in hîc facit, quia me liberat actione de peculio, & fideiussores serui liberat actione fideiussoria: & adducit Iulianus simile. Nã si quis cõuentus in iudicio satisfecerit iudicatum solui, posteà condemnatus soluat, à duabus actionibus, scilicet ab actione iudicatum solui, & ab actione ex stipulatu, ipse & sui fideiussores liberantur, vsque ibi.

Et magis simile.] Vbi arguit contra præ- dicta sic. Possessor hæreditatis qui se hæredem esse putat, si soluat creditoribus, hæres verus non liberatur. ergo vna solutio nõ efficit liberationem in duabus causſis. sed respõdetur q̃ hic ideo secus est: quia iste possessor hæreditatis soluit pecuniam indebitã suo nomine, & ideo habet eius repetitionem, quamobrem hæres non liberatur, cùm pecunia possit creditori auferri. 4 Flor. & hoc in.

¶ *Qui hominem.*] Tu promisisti mihi hominem in genere, soluisti Stichum qui erat statuliber, id est manumissus sub conditione, si nauis ex Asia veniret, dubitatur hîc an liberatus sis, vel an sit expectanda conditio: vt si deficiat, remaneat seruus Stichus, & sic bene sit solutus. Sed re 1 Flo. deeſt. ſpond. quòd non libe- rem.

a ¶ *Decedat.* ipso iure etiam modica: quia ille qui soluit, tantũ causſa fui soluit. meritò ergo de sorte nihil decedit, cùm adhuc ille teneatur insolidum, cùm ipso iure non fiat diuisio inter fideiussores: vt supra de fideiuſſ. l. inter fideiussores. & §. manda. l. Papinianus. habebit tamen soluens vel ille pro quo soluit reus excep. pro parte soluta: vt supra de fideiuſſ. l. inter eos. §. j. quæ est contrà. vel dic non ex forte, sci licet pro rata cuiusque portionis, id est non vterque fideiussor liberatur pro rata: sed ille solus cuius nomine est facta solutio. & quod dicit liberatur, dic non ipso iure: sed per exceptionem, vt dicto contrario. & sic secundum vtranque solutionem liberatur fideiuſſ. per ex- cep. vel solue, hîc insolidũ, ibi in partes tenebatur. & adde quod nota.

ADDITIO. Istæ duæ solut. glo. non sunt veræ secundum Bart. hîc ideo dic secundum eundem, quòd ante solutionem nullus fideiussorũ liberatur ipso iure, sed per exceptionem descendentem ex epistola, si soluendo: vt §. eo. l. inter fideiussores. aut post solutionem, & tũc aut fideiussor soluit pro parte sua tantum, hoc exprimendo, aut soluit simpliciter: primo casu pro parte soluta liberatur ipso iure. casus est hîc. pro alia parte quæ respicit fideiussorem, liberatur ope exceptionis taciti pacti: vt l. fi creditores. C. de pact. & §. e. l. in his. §. j. si verò soluit simpliciter, tunc loquitur. l. inter eos. §. j. §. alleg.

f Flo. interſ. 2 El. loc. ſimil. 3 Flo. contra- hentes.

Vxa quis.] CASVS. Planum est hoc principium.

¶ *Si debitorem.*] Habebam creditorem Titiũ, & debitorẽ Mæuium, iussi debitorem Mæuium soluere Titio creditori meo. posteà ipso ignorante vetui ne Titius hanc pecuniam acciperet. Si debitor soluerit, liberatur, si Titius acceperit hanc pecuniam non animo lucri faciendi eam vel furandi, Nam si animo furandi acceperit, nummi remanent debitoris, & sic non liberatur à me: tamen si iste Mæuius debitor meus vult mihi cedere condictionem furtiuam, quam habet contra Titium creditorem meum, dabitur sibi exceptio cõtra me. & ponit exemplum à simili. Si maritus habeat debitorem in centũm, & volens donare vxori iubeat debitorem soluere hanc pecuniam vxori, certè debitor non liberatur: quia numi non fiunt mulieris. donatio enim inter virum & vxorem non valet. tamen si iste debitor vult eadere condictionem marito quam habet aduersus mulierem, poterit vti except. aduersus maritum si petat ab eo. Ieem si mulier hanc pecuniam acceperit animo lucri faciendi vel furandi, competet marito post diuortium actio furti contra mulierem, quia interest mariti nuos non intercipi.

¶ *De peculio.*] Habebam seruum cui dederam peculium vt negotiare inde seruus contraxit cum Mæuio ita vt ei deberet cẽtum. & dedit fideiussores: fui cõuentus à Mæuio, & condemnatus solui Mæuio hîc quæritur nunquid etiam fideiussores liberentur? Respon. q̃ sic. nam vna pecunia soluta potest liberationẽ efficere in diuersis causſis, sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Eum liberari.* ipso iure. Accur.

b ¶ *Numos.* Nam cùm sic fide bona accepit, transfertur dominiũ in dominum propter præcedens mandatum, licet fuerit reuocatũ. sic ff. pro empt. l. ij. §. si à furioso. & j. de reg. iur. l. semper qui non. & ff. famil. erciſc. cùm putarem. secundum B. sed secundum nos aliter intelligimus l. illam, cùm putarem.

c ¶ *Debitoris.* in eo quod dicitur hic, & j. proxim. rẽspõso, non transfire dominiũ quãtuncunque debitor soluens voluerit transferre: est arg. contrà. ff. de acquirẽ. poſſ. l. quod meo. §. ſi furioſo. ſed aliud in poſſeſſio. quã dominio: vt cod. tit. ſi quis vi. §. j.

d ¶ *Conditionem.* erat conſumpta pecunia, alioquin haberet rei vendi. vt ff. proxi. dedit intelligi, cùm dixit manſuros eos debitoris: vt patet ff. de do. inter vir. & vxo. l. vir vxori. ipſe etiam furti directò teneturs: vt ff. e. ſi quis ſeruo. & facit ad hanc diſtinctionẽ ff. ad exhiben. l. j. §. vnde quæritur. & C. de fur. l. falſus. & quod ibi nota. & ff. eo. l. ſi quis ſeruo in ſi. & l. ſi ſeruus. in ſi. & l. vero. §. j. & j. de fur. l. ſi vendidero. §. ſi Titius. & l. falſus. §. j.

e ¶ *Vxori.* ſcienti virũ non poſſe ſibi donare.

f ¶ *Quoque.* non ſolũm ſuperiori caſu.

g ¶ *Non liberari.* ipſo iure, ſed vi excep. vt ſubiicit. & ff. de do. inter vir. & vxo. l. vir vxori. in ſi. ſed videtur ipſo iure: vt eo. tit. l. iij. §. ſi. cæterum debitorẽ &c. ſed ibi credens donationem valere accepit. vt argu. ſuperioris reſpon.

h ¶ *Si conditionem.* furtiuam: vt in ſuperiori caſu. & ff extat, vendicationem. vt ff. de donat. inter vir. & vxo. l. vir vxori.

i ¶ *Diuortium.* nam conſtante matrimonio non: vt C. rerum amo. l. fina. & ff. rerũ amo. l. j. in ſi. & l. ij.

k ¶ *Competituram.* quia me inuito contrectet. aliàs contrà.

l ¶ *Reſpondi.* vt ff. de act. empt. ſi ſeruus. §. ſeruum. & de except. rei iud. ſi cum teſtamento. §. ſi.

m ¶ *Cauſſas.* Omnes liberatorias, ne obſit ff. l. qui hominem. §. finali. Accur.

n ¶ *Reus.* id eſt defenſor, qui promiſit iudic. ſolui. imò etiam principalis iure iſto: vt inſtitu. de ſatiſda. in prin.

o ¶ *Et magis.* ſcilicet quàm diſſimile.

p ¶ *Indebitam.* Ex perſona, nõ ex cauſſa. vt ff. de condi. inde. ſi pœnæ. §. j. Accur.

q ¶ *Repetitionem.* ſecundum hoc poſſet dici, quia ſi iſte poſſeſſor, qui ſra ſoluit, de hæreditate retineat quantũ ſoluit, liberat debitorẽ à creditore, & creditorem à ſe, & ſic vna retentio facit duas liberationes. & hoc totum dicunt deeſſe in litera, & ſic eam ſuppleri. Vel dic nihil deeſſe, ſcilicet ſic. Nam cùm creditor hæreditarius reſtituit pecuniã poſſeſſori ab eo ſibi ſolutam, patet illa pecunia liberationem in duas cauſſas: quia tenebatur reſtituere per condict. indebiti. Item liberatur verus hæres à poſſeſſore: quia poſſeſſor poterat retinere de hæreditate quantum ſoluerat. paratus cedere condict. indebiti hæredi. vt ff. de petit. hæredi. l. quòd ſi poſſeſſor. in fine. & hoc ſi habes in litera ſimile. aliàs eſt in litera diſſimile. & tunc plana eſt. & facit ff. de petitio. hæredit. ſi quid poſſeſſor. Accur.

r ¶ *Qui hominem.* in genere.

s ¶ *Si ſtatuliberum.* ſcilicet Stichum iuſſum eſſe liberum, ſi nauis venerit ex Aſia vſque ad annum.

t ¶ *Conditionem.* vel vt deficiat, vel vt exiſtat.

v ¶ *Conditionem.* ſcilicet indebiti. ſed cõtrà ff. de condi. indebi. l. Neratius. Solu. ibi in ſpecie, hîc in genere promiſit. Item contrà ff. de ſtatulibe. l. ſtatuliberum. medio. §. pen. ſolu. plenè vt d. l. Neratius.

x ¶ *Liberabitur.* facit C. Flo. libero. j. eo dem. l. is, qui ali. tut.

y ¶ *Exiterit.* vt ff. de condict. indebiti. l. ſub conditione.

z ¶ *Sticho.* ſtatulibero ſoluto.

a ¶ *Liberaretur.* vt ff. proxi. eius enim interitu liberaretur cuius & ſolutione.

b ¶ *Iſto caſu.* nonproximo.

c ¶ *Iſque.* ſcilicet ſeruus.

d ¶ *Probandum eſt.* facit j. eod. l. ſi hominem.

e ¶ *Si communem.* tibi vel alij ad quod eſt ff. eo. firem.

f ¶ *Iam ſeruſo.* & liberato iã præſcriptio modo tenetur: vt ff. de fideiuſſ. l. ſi quis poſquàm, quæ eſt contrà Sol. hîc poterat reſtitui ibi non: ad quod eſt j. tionis iure teneri reus, eod. titu. l. ſi debitori. Et nota q hîc præſens reſtituitur contra abſentem, quando ſententem, quod eſſe poteſt: vt ff. qui. ex cauſſis maio. l. j. §. itẽ ſi quis. Sed oppono contra hunc §. ſi quis. quòd intra enim hîc §. annum tantum poſſit reſtitui læſus, & poſt acceptum fideiuſſorẽ: ſed contrà videtur: quia dando fideiuſſorem agnoſcit debitũ & ſic interrumpitur præſcriptio: vt C. de præſcript. xxx. ann. l. cùm notiſſimi. §. ſed & ſi quis. quæ eſt contrà. Sol. ſecundum R. hæc per illam corrigitur. vel dic quòd ibi ante ſinitam actionem præſcriptione agnoſcebatur debitum, hîc poſt, & leuius eſt conſeruare quàm ſuſcitare. vel fortè ignorante debitore interceſſit, quod fieri poteſt: vt ff. manda. l. ex mandato. §. j. & ff. de fideiuſſorib. l. fideiubere. vel dic etiam ſi det, nec per hoc agnoſcat: quia nec lite conteſtata perpetuatur reſtitutio: ſed demum reſtitutione habita perpetuatur actio reſtituta, vt C. de tempo. in integr. reſtitut. l. ſi. Vel dic quòd non fatebatur reus ſe debere, ſed dixit, do eum in eo quod apparuerit me debere.

g ¶ *Qua.* id eſt aliqua de iure ciuili.

h ¶ *Annos.* ſcilicet vtilis, intra quem poterat actor in integrum reſtitui, hodie quadriennium. vt C. de temp. in integ. reſtit. l. ſi. ſed nunc opponitur, quomodo poterit præterire, cùm non potuit conuenire fideiuſſorem: vt ſubiicit. & ff. de diuer. præſcri. l. j. ſed reſpon. q mutat cauſum ibi, & quidẽ &c. nã primò fuit poteſtas experiundi, & ſic præteriit, exinde nõ fuit poteſtas experiũdi, & ſic nõ præteriit. & ſecundũ hoc dices Iul, male dixiſſe, quia ſi præteriit annus, q a fuit poteſtas ex periũdi, & ſic liberatur reus, per cõſequẽs & fideiuſſor ex perſona rei: vt ff. de except. l. oẽs. Alij, vt Azo, dicũt, annus, ſ. cõtinuus, nõ vtilis, propter id, quod ſubiicit, q nõ fuit poteſtas experiundi: & ſic tota litera de vno caſu dicit. & bene dicit Iul. Nam conſtat quòd nec anno continuo, tinuò, nec biennio, nec etiam decennio cõtinuo liberatur fideiuſſor, ſi non fuit poteſtas experiundi, & ita non currit vtilis annus, & pòt eſſe q nõ eſt poteſtas experiundi cum fideiuſſore vel reo, quia fortè fuit abſens, vel in dignitate poſitus, vel in ſimili caſu: vt plures ſunt ff. qui. ex cau. ma. l. j. §. j. vſque in finẽ. Item ſi potuit cõuenire reũ licet nõ fideiuſſorem: nunquid præteriit annus? Reſpond. ſic. loquitur ergo cùm non potuit cõuenire fideiuſſorem, vel nec reum ex aliqua cauſſa. & ita ſicut contra reum, ita contra fideiuſſorem nomine rei reſtituitur intra vtilem annum: aliàs ipſa occidit nõ, cùm poſſem reum conuenire & interrũpere: & per hoc fideiuſſoris obligationem: vt C. de duobus reis. l. fin. ¶ *Annus.*] Etiam pro fideiuſſore ex perſona rei liberato: quia qui pòt facere vt poſſit &c. vt ff. de regu. iur. l. qui pòt. Alij dicunt q ſecundum hæc iura nõ interrumpebatur contra fideiuſſores, per hoc quòd contra reũ agereturs: ſed hodie ſic per dictam l. vel illa in correis tantũ dicit, nõ in reo & fideiuſſore, vt hîc pater cùm dicit in his caſibus quos nunc ſerpo &c.

a ¶ *Non fuit.* verũ eſt quòd non liberatur.

b ¶ *Caſu.* ſcilicet quãdo fuit experiundi poteſtas cũ reo, non cum fideiuſſore: vt ff. proxi. & quidem &c.

c ¶ *Ex edicto.* poſito ff. ex qui. cau. maio. l. j. H.

d ¶ *Fideiuſſorem.* ſ. reſtituitur vtilis ex ſtipulatu. Sed contrà. ff. de dolo. ſi fideiuſſor. Sol. hîc de æquitate, ibi de rigore. vel hîc fuit fideiuſſor liberati debitoris, ibi liberandi. quia hîc nõ fuit in mora debitor, ibi ſic. vel plenius dic vt ibi.

e ¶ *Occiderit:* ante moram rei, & poſt morã ſuam: quo caſu vtilis actio in fideiuſſorem datur: vt ff. de vſur. l. mora. §. finali.

f ¶ *Idem.* ſcilicet fideiuſſor.

g ¶ *Te.* debitorem.

h ¶ *Teneatis.* vt ff. de fideiuſſo. l. hæres à debitore. Accur.

i ¶ *Obligatum.* habet enim ſuas conditiones hypothecaria, vt duret donec debitum ſit ſolutum, vel aliàs ſatisfactum: vt ff. de pig. l. grege. §. etiam. hoc enim pignus cùm liceret ob chirographariam pecuniã etiam rẽtinere: multo magis hoc caſu tenebit. hoc in ſecundo fideiuſſore nullo modo poteſt dici, vt ob pecuniam in qua ſe non obligauit, teneatur: ſecundum R. & Ir.

k ¶ *Si idem.* fideiuſſor. ad quod eſt ff. de fideiuſſo. l. Græcè.

l *Soluturus.*] CASVS. Debebam tibi centum aureos. volebam tibi ſoluere, & obtuli tibi. tu dubitabas an iſta pecunia eſſet bona huc probabilis. noluiſti eam recipere. tamen contentus fuiſti q̃ deponeretur apud quendam numularium donec videretur, ſi pecunia eſſet an nec? Reſpondetur, quòd tuo periculo periit. & hoc verum eſt, ſi per te ſteterit quò minus pecunia probaretur: quia tunc habendum eſt perinde ac ſi noluiſſes recipere quando tibi obtuli. Nã quando debitor offert pecuniam creditori, & non vult recipere, & pecunia perit: debitor liberatur, hoc ita, ſi debitor obtulit pecuniam debito tẽpore & loco. Item idem eſt in hoc caſu. vt ecce vendo tibi certam merx tũ promittis pro ea pretium: tu eras homo modicæ fidei: quia

iuſſor liberetur? quod Iuliano non placebat: & quidem ſi cum fideiuſſore experiundi poteſtas nõ fuit a. Sed hoc caſu b in ipſum fideiuſſorem ex edicto c actionem reſtitui debere: quemadmodum in eũ fideiuſſorem d, qui hominem promiſſum occiderit 13 e.

Si fideiuſſor debitori ſuccedit, obligatio fideiuſſoria extinguitur: ſecus in pignore. Bart.

5 ¶ Qui pro te apud Titium fideiuſſerat, pignus in ſuam obligationem dedit, poſt idem f hæredem te g inſtituit. Quamuis ex fideiuſſoria cauſſa non tenearis h, nihilominus tamen pignus obligatum i manebit. At ſi idem k aliũ fideiuſſorem dederit, atque ita hæredem te inſtituerit, rectius exiſtimari ait ſublata obligatione eius pro quo fideiuſſum ſit eum quoque, qui fideiuſſerit, liberari.

Si pecunia deponatur per debitorem penes electum per creditorem, periculum eſt ipſius creditoris: ſed ſi ipſe debitor elegit, ita demum eſt periculum creditoris, ſi ipſe fuit in mora perci piendi: ſecus, ſi debitor fuit in culpa: offerendi, vel neuter fuit in mora vel culpa: quia tũc pertinet ad ipſum debitorem: ſed in debito ſpeciei hoc ultimo caſu quando neuter fuit in mora, vel culpa, periculum pertinet ad ipſum creditorem, cùm interitu ſpeciei debitor liberetur. Paul. de Caſt.

XXXIX. Idem lib. viij. Quæſtionum.

SI ſoluturus tibi pecuniam, iuſſu tuo ſignatam eam apud numularium, quoad probaretur, depoſuerim, tui periculi eam fore l Mela libro x. ſcribit. quod verum eſt: cum eo tamen, vt illud maximè ſpectetur, an per te ſteterit quò minus incontinenti probaretur m, nam tunc perinde habẽdum erit, ac ſi parato me ſoluere, tu ex aliqua cauſſa accipere nolles n. in qua ſpecie nõ vtiq; ſemper tuũ periculum erit. Quid enim ſi non o opportuno tempore, vel loco obtulerim o? His conſequens eſſe puto, vt etiam ſi emptor p numos, & venditor mercem, quòd inuicem parum fidei haberent, depoſuerint p: & numi emptoris periculo ſint vtique ſi ipſe eum apud quem deponerẽtur, elegerit, & nihilominus merx quoque, quia emptio perfecta ſit q.

Etiam ſi tertius ſoluat debitum, liberatur pignus tam conuentionale, quam prætorium: & naſcitur & acquiritur debitori pignoratitia, vel aliud remedium petitione pignoris. Paul.

XL. Marcianus lib. iij. Inſtitutionum.

SI promeꝛ quis ſoluerit creditori meo, licet ignorante me, acquiritur mihi actio pignoratitia.

¶ Item ſi quis ſoluerit legata, debent diſcedere legatarij de poſſeſſione r: alioquin naſcitur hæredi interdictum s, vt eos deiicere poſſit.

Accuſato uel inquiſito de crimine de quo ueniant bona publicanda, non uidetur interdicta adminiſtratio bonorum ſuorum pendẽte accuſatione, uel inquiſitione, quominus debitores ſibi ſoluendo liberẽtur, & ipſe etiam alij ſoluere poterit. Paul.

XLI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

REo t criminis † poſtulato interim nihil prohibet rectè pecuniam à debitoribus ſolui u, alioquin plerique innocẽtium neceſſario ſumptu egebunt.

XLII. Paulus lib. ij. de Adulteriis.

SEd nec illud prohibitum videtur, ne à reo v creditori ſoluatur.

Quando principalis obligatio tollitur ipſo iure, tollũtur etiam acceſſoriæ tã perſonales, quàm reales. Paul.

XLIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

XLIV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

XLV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

XLVI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

XLVII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

XLVIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

XLIX. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

L. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LIV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LVI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LVII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LVIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LIX. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LX. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXIV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXVI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXVII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXVIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXIX. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXX. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXXI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXXII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXXIII. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXXIV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXXV. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aquilia, quia ſeruus ante conditionem existentem non eſt in bonis domini. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis. Sed ſi ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

Si ſeruus ſub conditione legatus occiſus ſit, tenetur, quia ſeruus ſub conditione legatus in bonis eſt heredis.

LXXVI. Papir ianus lib. j. de Adulteriis.

QUi ſeruum alienum, cui ſub conditione libertas data eſt, occiderit, non tenetur lege Aqu

Universidad de Deusto Biblioteca

2 IN *omnibus.Liberationū.* ipso iure, quæ sunt x.vt in sum.in prin. siue hoc interueniat in persona rei, siue fideiussoris. aliud cū per exceptionem.tunc enim distinguitur:vt ff.de pa.l.& hæredi.§.fi. & l. nisi.& l.idem.& l.videlicet.& l.quod dictum.

b ¶ *Appromissores.id est* fideiussores.

c ¶ *Præterquam.* hæc exceptio dat intelligi locutū esse suprà, siue reus liberetur ipso iure, liberetur etiā fideiussor, siue econtra: aliàs non bene excideret,secundum Hug.

d ¶ *Liberatur.* puta reus stipulandi successit fideiussori, vel econtrà. aliud si successisset reo debēdi:vt ff. de fideiuss.l. hæres. §. q si stipulator. & §. q si idē.& facit ff.ti.j. l. nouatione.& j.tit.j. l. & per iusiurandum. §. & fideiussori.Accur.

1 Flor. ditor ē

IN *numerationib*.] CASVS Pulchra lex,& in principio suo hoc dicit, q sæpe vna numeratione tollūtur duæ obligationes. pone sic casum. Tu mutuasti mihi decem:pro quibus dedi tibi pignus. vendidi tibi hoc pignus. hīc tolluntur duæ actiones. Prima quæ nata erat ex hac numeratione, ſ. certi cōdictio ex mutuo.Secunda quæ est ex vendito quæ mihi competiisset, si nihil tibi debuissem. Item ponit aliud exemplū, Mæuius dedit cuidam pupillo pecuniā mutuā,postea instituit pupillum hæredem sub cōditione, si hanc pecuniā soluat, si pupillus hanc pecuniam soluat, videtur soluisse in duas causas.Primò in debitum suum.Secundò vt legatū consequatur. Item aliud exēplum. Si Titius legauit vsumfructum certæ pecuniæ: hæres numerando pecuniam legatario,duo efficit. Nam seipsum liberat,& legatarium obligat ad restitutionem illius pecuniæ finito vsufructu.Aliud exemplum clarum est.Franc.

e ¶ *Vno momento.*& si reus soluerit,liberatur etiā fideiussor,& econtrā:vt insti.quibus modis tollitur obli.in prin.& ff.e.l.cùm quis.§.de peculio.hoc enim,quod hic subiicit,non est bonū exemplū:quia non est numeratio,sed remissio.pro eodē tamen est:vt ff.de condi.ob causam.l.si mulier.Et idem in aliis exemplis in lege ista positis,vt nō sint bona exempla ad hanc regulam.sed sint similia.Accursius.

f ¶ *Accepit.*& sic naturaliter tantūm tenetur.

g ¶ *Numerauerit.*id est soluerit.

h ¶ *In debitum suum.*quod dic naturale, quia proximus pubertati erat:aliàs nec naturaliter:vt ff.de act.& obli.pupillus.si enim implendæ conditionis causſa tantūm daretur hæredi,non imputaret in Falcid.Ro. vt ff.ad l. Fal.l.si pupillus.& facit ff.quando dies legat.cedit. l. cùm illud.§. hæres.

i ¶ *Sibi legatarium.*de tanta pecunia restituenda finito vsufruct. nec obst.suprà,eod.l.qui hominem.§.fina.& de condi.indebi.l.cùm is. §. j.vbi eadē solutio non parit duos cōtrarios effectus:quia hīc nō sunt contrarij. Est enim alia causſa liberandi, & alia obligandi: at tunc essent contrarij quando liberaret debitorem:& repeteretur vt indebitum.

Quando aliquem esse locupletem,est causſa actionis dandæ,uel denegandæ,tempus litis contest.inspiciturr: & ille dicitur locupletior, qui non est pauperior.Bart.

XLVII. Idem lib.iiij.Regularum.

IN pupillo cui sine tutoris authoritate solutum est γ,si quæpientis, ibi accipientis fuit, licet esset alij obligata. vel dic vt dixi in dicta l. libera. Item in eo modo est contrā suprà de pign. act. l. eleganter. in prin. ibi, quemadmodum pro soluto &c. Sol. hic eo modo accepit vt non discederet à prima obligatione, aliàs quàm si fuerit facta eius res,ibi verò nō ita. Vel hic aliud pro alio,ibi aliud pro pecunia.

r ¶ *Nisi pro solido.*sic suprà,de in diem addic.l.quòd si vno.cum suis concor.

s ¶ *Remanet integra.*secus si duos fundos vendiderat:& alter euincatur:vt ff.de eui.cùm plures.quæ est contrā.vt ibi dixi.

t ¶ *Pro solido.*nam non receſſit ab obligatione nisi fructus hac acquisitione.

v ¶ *Suscipientis.*est & alia ratio:quia nemo inuitus cōpellitur ad cōmunionem:vt ff.de condi.indebi.l.si non sortem.§.si centum.

x ¶ *Æstimatum.*maximè subaudi,nam idem si non pluris: cùm aliàs dare nolebat nisi dolo inductus:vt argu.ff.de verb.oblig. si quis eum.

IN *pupillo.*] CASVS. Mutuaui pupillo centum, dum ab eo petierem,vult se defendere,dicens se non esse locupletiorem factum ex ista pecunia.ego dico quòd sic:& facio eū vocari in ius.hīc quæritur si pupillus sit locupletior,quo tempore debet illud inspici:Respondetur ꝙ tēpore litis contestatæ:quia si tunc habeat saluam illam pecuniā,vel eam in vsus necessarios cōsumpserit,tenebitur mihi eam soluere.nam cùm rem necessariam emit,intelligitur esse locupletior:ſicut à simili cessat senatusCon.Mace.quando quis mutuat filiofa.in vsus necessarios,licet postea illam pecuniam perdiderit.Franc.

y ¶ *Solutum est.*i. cui est numeratum, i. pecunia mutuo data est pupillo quòd non,si maritus vult reddere dotem,quam accepit.

¶ *Idē Frontoni.*] Seius fuit tutor alicuius pupilli:accusatus est criminе capitali ab aliquo:tamē perseuerauit in administratione.quæritur an debitores pupilli possint huic tutori soluere. Respond. quòd sic. Franciscus.

Per processum criminalem inchoatum cōtra tutorem uel alium administratorem, non interdicitur sibi administratio. Pau.

1 ¶ Idem Frontoni respondit perseueranti tutori in tutelæ administratione,licet capitis reo postulato potuisse id, quod pupillo bona fide debetur,exolui P.

Si species pro specie soluta euincatur in totum uel in partem, liberatio non contingit. Bart.

XLVI. Marcianus lib.iij.Regularum.

SI quis aliam rē pro alia volenti soluerit,& euicta fuerit res, remanet [1] pristina obligatio q. Sed [2] & si pro parte fuerit euicta: tamen pro solido obligatio durat. nam non accepisset rem [3] integrā creditor nisi pro solido [t] eius fieret. Sed & si duos fundos verbi gratia pro debito dederit, euicto altero fundo, remanet integra [s] obligatio.Tunc ergo res pro re soluta liberationem præstat, cùm pro solido [t] facta est suscipientis [v]. Sed [4] si quis per dolū pluris æstimatum [x] fundum in solutum dederit,non liberabitur [5], nisi id, quod deest,repleatur.

Quando aliquem esse locupletem,est causſa actionis dandæ,uel denegandæ,tempus litis contest.inspiciturr: & ille dicitur locupletior, qui non est pauperior.Bart.

XLVII. Idem lib.iiij.Regularum.

IN pupillo cui sine tutoris authoritate solutum est γ,si quæ

1 Flor. & liberetur.
2 Fiderest, vt
4 Flo. sol et

pillo.nam in fine ponit alium casum cùm aliquis suus debitor soluerit ei.

a ¶ *Quo agitur.*id est lit.contest.vt & ff.de mino.l.si minor xxv.annis filio.& de nego.gest.l.litis contest.& ff.de dona. inter virū & vxo. l. quod autē.sed & rei iudi.vt ff.de peti.hære.l.si a patre. §. quo tēpore.

b ¶ *Si exceptio.*vt cùm debitor soluit ei.& facit ff.de doli exceptio. l.apud. §. si quis pupillo.

c ¶ *Quo agitur.* id est tempus litis contestatæ.vt ff.

d ¶ *Locupletior.*quàm esset futurus si pecuniam non accepisset. nam tantum de suo amisisset: & facit ff. de peti.hær. l. sed & si lege. §. j.

e ¶ *Non est pauperior.* soluendo de suo. Sed contrà. ff. de dona. inter virum & vxo.l. qđ autem.§.j.& l. si sponſus. §. concessa. Solu. vt ibi.& facit ff. de mi. l.verum. §. itē non restituetur.& C.de rescti. mil.l.fin. & ff. quod metus causſa.l. si ipsa.

f ¶ *Necessarias causſas.* vnde tenetur quasi locupletior pater licet non sit. Accursius.

g ¶ *Perdiderit.* in pupillo autē secus dico fi ponas eum pecuniam amisisse, non rem ex ea emptam:quia restituendus erit.nec dicas quòd ei fuit solutū ex necessaria causſa,& ratione eī datur ei restitutio si amisit:vt ff. de mino. l.ait prætor. in princi. & facit.ff.ad Mace. l. si filius.& l.item.§. inter dum.Accursius.

Tria.] CASVS. Titius duxit in vxorem Bertam, à qua dotem accepit, & pro hac dote mulier posſidebat bona mariti: & omnia agebat sicut do mina: omnium bonorum reditus exigebat: res mobiles vendebat. post hoc solutum est matrimonium. mulier vult habere dotem suam. nunc quæritur vtrū ea quæ recipit,cùm vt domina administraret,sint ei computanda in dotem,vt scilicet tanto minus percipiat? Respōdetur quòd sic,& hoc vsque ibi,sed si fortè.Sed ponamus,mulier propter retardatam solutionem dotis debet habere vsuras.nunc pone sic. Mulier ista petit dotem suam,quæ fortè erat mille aureorum.administrando recepit forte ducentos aureos.vsuræ autem quæ sibi debentur ratione retardatæ solutionis dotis,sunt centum & quinquaginta. vir dicit: domine iuste,computētur sibi in dotem ducenta quæ recepit ex administratione sua mihi debet.hīc quæritur,quid iudex facere debet? Respōdetur, q prius cōputabit in vsuras de istis cc.scilicet c.& quinquaginta. & alia quinquaginta compensabit super dote sic, quòd primò & ante omnia vsuræ deleburtur de libro viuentium,postea super cæteris portionibus.hoc dicit hæc lex scabrosa & difficilis.Franc.

h ¶ *Dotem.*sibi restituendam.

i ¶ *Posſideret.*iudicis permissu cùm ab aliquo non defenderetur.

k ¶ *Reputari.*id est computari.

l ¶ *Habendum.*quām pro lucro:vt & ff. qui ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. in princ.& de bon.author.iud.posſid.prætor. in princip. & ff. de ventre in pos.mit.l.j.§.fin.sed videtur non esse pro soluto,vt j. eo. §. creditor.quæ est contrà.solut. hic bona obligata erant, ne.§.fi creditor.quæ est contrà.solut. hic bona obligata erant, non vel hic fortè authoritate iudicis posſidebat, ibi nō. vel ibi ſerè vt hæres posſedit,hic non.

m ¶ *Dotem dat.*scilicet sortis & vsurarum:licet sit argu.cōtrà,ff. de eo quòd certo loco.l.fina.

n ¶ *Quantitatem.*computandum est. ad quod ff.vt in pos. legat. l.is cui.§.quæri.& j.eo.Paulus.§.j.

Solutam pecuniam.] CASVS Ista lex ponit modos soluendi, & quibus modis quis liberatur soluendo,& quibus personis, vsque ad §.quòd si acceptolatū sit.vbi dicit q licet acceptilatione tollatur obligatio, tamen remanet pignoris datio siue obligatio. Franciscus.

o ¶ *Sed & si iussu.* facit ff.de pig.actio.l.soluta.§.solutam, & j. de reg. iur.quod iussu. & ff. de excepti. do. fi opera.Sed cōtrà de cōdi.ob cau l.qui sc. §. si autē verè. vbi dicitur, q non liberatur qui viro soluit iussu mulieris creditricis. solutio vt ibi. item facit ff. de sſtatulib. l. mortuo. A.

1 Fl. soluitur.

p ¶ *Solutionem.* factā alij sine iussu domini.

q ¶ *Actori.* pecuniis exigendis præposito. R.vt ff.eo.l. si quis seruo.

r ¶ *Quod.* nominaliter ponitur, & in neutro genere,ſ.quod erat hypotheca.hypotheca dico obligata nomine stipulationis: vt obligas obligo.vel sine stipulatione, vt subiicit, nudo pacto.

1 Fl. acceptū latum si quod stipulationis nomine.

s ¶ *Solutionis.*id est acceptilationis. nā acceptilatio est solutio seu dissolutio obligationis.non sufficit vel proficiet, vt aliàs est in tex.ſ.vt tollatur pignoris obligatio: subaudi vi acceptilationis, sed vi satisf.actionis. satisfactione enim tollitur pignoris obligatio: vt ff.de pig.act.l.si rem.§. omnis.& l.sequ. & ff. quibus mod. pign. vel hypo.ſol. l. item liberatur.fic ff.tit. j. si accepto.& l. fin.& ff. de rescind. vend. l. cùm emptor.vel aliter subaudi in litera propter, id est, si acceptolatum sit illud principale debitum propter quod &c.

3 Flo. sufficit.

s ¶ *Solutionis.*id est acceptilationis:vt ff.dictum est,sed videtur quòd debeat tolli obligatio pignoris tunc vi acceptilationis. sed certè nō: quia obligatio pignoris non contrahitur verbis, sed consensu. vt suprà,de pact.l.si tibi.§.de pignore.Alij dicunt deesse in litera,& eam esse fallam.

t ¶ *Satisdationis.*aliàs satisfactionis.aliàs satisdationis.

v ¶ *Sufficiet.*aliàs proficit.

Si cùm aurum.] CASVS. Promisi tibi massam auri vsque ad sex libras:ego versutus homo solui tibi ignoranti æs pro auro:an liberor? Respond. quòd non. Item licet non liberor:tamen non possum repetere illud æs quod sciens solui.tamen si tu petas à me aurum:potero te repellere exceptione, donec mihi æs reddideris. Franciscus Accur.

x ¶ *Si non reddas.*verba exceptionis.vel dic quòd factum denotat.& facit ff.de pign.act.l.eleganter.§.qui reprobos.& ff.de cōtrahen.emp. l.in venditionibus.§.inde quæritur.& j.eod.si is cui.Item facit j. de reg.iur.l.cuius per.sed ibi exponitur,id est irreuocabilis datio:& hīc est irreuocabilis.nec enim hīc dicit quòd reuocari vel repeti possit. Item arg.contrà.ff. de verb.obli.si id quod.& de pig.act. l. j. sed dic vt ibi.Item facit ff.de cond.indeb.l.si non sortem.§.fi centum. & l.Neratius.& ff.de iure dotiū.l.fi is qui.§.quod dicitur. in fine, & de ædi. edict.l.videamus.& l.illud.in fine.Accur.

Dispensatori.] CASVS. Habebam administratorem omnium bonorum meorum qui solebat recuperare debita mea. aliqui debitores ei soluerunt: aliqui verò non. Reuocaui hunc dispensato-

1 Flor. soluitur.
2 Flo. soluitur.
3 Flo. sufficit.

rem ab administratione sua ignorantibus debitoribus.dubitatur si ei posteà soluant ignorantes reuocatum,an liberentur?Respondetur q̃ sic.lex sequens plana est.legis sequentis casum pone ff.eo.l.ſi pro me. Franc. Accur.

a ¶ *Liberatur*. facit ff.ſi certum petat.l.eius.& ff.eo.ſi quis seruo.& l. quod seruus.& l.vero. §.j.& Inſti. manda. §. rectè. Accur.

b *Satisfactio*.id est datio fideiussoris vel pignoris: quod accipe creditore volente: vt & ff. quib. mod. pignus vel hypo. soluí. Licem liberatur. §. qui paratus.& de pig. act. ſi rem.§.ſi & l.seq. & inſti. de rerum diui. §. venditæ.& ff. de re iudi.l.iiij §. ait prætor.

c *Soluere constitutum*. vt ff.de negg.gest.soluendo.& ff.eo.l.ſi pro me, & ff.de excep.do.ſi opera.Sed cõtrà C. de iure delib.l. nec emere.Sol.per obliquum potest, vt hic: non directo,vt ibi, & ibi solue.ſic ff.de dona. l. hoc iure. §. non potest.& j.de regu.iur, l. inuito.

d *Solutionis verbũ*. *Solutionem*. id est numerationem. & facit j.de verb. sign. l. liberationis.& l. solutionis. & j. rem ratam haber.amplius. ibi, nã & ſi,&c.

Vi sic soluit.] CASVS. Debebam tibi centum. ego soluo tibi sub hac conditione, vt iterum à te recuperẽ. an liberer?Respõdetur q̃ non: quia non alienantur numi qui sic dantur vt recuperentur.iterũ lex sequens plana est.Fran. Accur.

e ¶ *Vt recipiantur*. ad quod est ff. de donat. cau. mor. l. non videtur.& ff.cõmo. l. iij. §. ſi.& l. seq. Sed contrà ff.de do.l. qui id quod. vt per Bar. §.ea lege.Sol.vt ibi e. Item ff.ſi cert.petat.l. ſi tibi.sol.vt ibi. Itẽ contrà.ff.eo.l.ſi quis duos.solue vt ibi.

1 *Flor. recipetas.*

2 *Eloipisset.*

a Vel solue

ADDITIO. Dic secundum Bart.hic quòd ille cui soluitur, tenetur reddere ex pacto:sed ſi ſtatim ipſe reddidit ex ſua liberalitate,transſlatio dominij non impeditur:vt in l.contraria.

f *Vi mandat.Videtur soluere*.solutione facta à procuratore:ad quod est ff.eo.ſolutam. Accur.

Si quis.] CASVS.Tu debebas mihi decem aureos ex ſtipulatu: quia carebas pecuniis,dixi tibi:vis mihi ſoluere decẽ cados mellis vel olei pro illis decem aureis quos mihi debes:tu promittis,dicitur hic quòd tu potes ſoluere mel vel oleum, ſi hoc facias antequàm agam contra te ex prima ſtipulatione ad decem aureos.Nam ſi ſemel litem fuero contestatus contra te, amplius non poteris ſoluere mel vel oleum:ſicut euenit à ſimili in hac ſtipulatione,promittis mihi aut Titio centum?Nam Titio potest ſolui antequàm lis contestetur,posteà verò non.Franciſcus.

g ¶ *Fuerit decem*.quia decem ſunt in obligatione , ſed mel est in ſolutione tantũ. & ſic dic,id est aut mel.& ita est bonũ ſimile quod ſequitur:ita ſi mihi &c.ſicut video in adiecto,quod ei nõ quæritur obligatio.ſic hic mel est adiectum. Itẽ pro hoc primo dicto facit ff. de re iudic.l.miles.§.decem,& de petit.hæred.ité veniunt.§.cùm prædixi-mus:Ad ſecũdum facit ff.de diuer.& tempo.præſcript.l.ſi ex duobus. & de fideiuſſo.l.fideiuſſor obligari.§. finali.Vel potest dici hic primũ dictum gloſſ.poni vt dicimus in vulgari;decem quæ mihi debes, dabis mihi in melle ? id est ſolutionem illorum decem facies in melle ; quia dabis decem cados mellis pro illis decẽ aureis.& tunc etiã decem ſunt in obligatione,& mel in ſolutione. Item facit ff. de actioni. & obli.l.obligationum ferè.§.acceſſio.& ad l.Falc.l.j.§.item ſi ita.& ff.eo.l.vero.§.j.& de verb.oblig.inſulam. Accur.

Si quis offerenti.] CASVS. Titius erat abſens in longinqua regione. Mæuius amicus ſuus videns negotia ſua perire,& poſſeſſiones ſuas, & domos ruinam minari: geſſit negotia ipſius Titij, inter quæ recuperauit aliqua debita à debitoribus Titij: hîc quæritur quando liberentur debitores Titij ſoluẽdo huic Mæuio negotiorum geſtori? Reſpõdetur , quòd tunc demum quando ipſe Titius ratam habebit ſolutionem ab eis factã. Sed dubitatur verum interim quod ratum non habet Titius , debitores poſſint hanc pecuniam ſoluram cõdicere. diſtinguitur. aut ipſi ſoluerunt eo animo vt ſtatim liberentur non expectata ratihabitione domini negotiorum:& tũc poterunt cõdicere pecuniam ſoluram. aut ſoluerunt ea intentione vt tunc demũ liberentur, cùm Titius creditor ratum habebit ; & tunc non poterunt cõdicere niſi cùm certũ ſit Titium non habere ratam hanc ſolutionem.

1 *Flor.debit.*

3 *Flor. diſp. quærit.*

4 *Fl. habeb.*

5 *Fl. habeat.*

†*Inter utilis quibuſdam & ſcriptis & impreſſibus exemplaribus legitur, ſi uerũ habeat parer ſolutionẽ, ſi non habeat, regredere &c.*

6 *Fl. datum antequam.*

¶ *Si creditor*.] Mæuius creditor quorundam habebat procuratoré: cui ignorante Mæuio eſt facta ſolutio : poſteà iſte Mæuius dedit ſe ad arrogandũ Semronio. dicitur hic q̃ ſi pater adoptiuus Semronius habeat ratam ſolutionem, debitores liberantur.ſi verò non habeat ratam:tunc debitores poterunt condicere pecuniam ab iſto procuratore Mæuij cui ſoluerunt.

¶ *Et ſi duo*.] Titius & Mæuius ſtipulati ſunt à Seio centum aureos : & ſic ſunt duo rei ſtipulandi.vnus eorum,puta Titius erat abſens,cuius procuratori ſoluit Seius: & antequam Titius ratum haberet,ſoluit etiã alteri. certè poſterior ſolutio eſt in pendenti an ſit ſolutio vel non.Nam ſi Titius cuius procuratori primo ſolutum eſt,habeat ratam ſolutionẽ , alter pũcta Mæuius recipit indebitum.ſin autem Titius ratum non habeat, Mæuius recipit debitum.Fran. Accur.

Si ita ſtipulatus] CASVS. Stipulatus ſum à te eentum mihi aut Titio ſolui.certum est quòd tu potes liberari ſoluẽdo Titio. Sed ponamus q̃ tu posteà conſtituiſti te mihi ſoluturum: & ſic competit mihi

mihi actio de cõſtituta pecunia. dubitatur verũ adhuc possit ſoluere Titio adiecto? Reſpondetur quòd ſic. Item ſtipulatus ſum à Pãphilo filio famil.mihi aut Titio decẽ dari, dicitur hîc quod pater Pamphilum potest ſoluere Titio ex peculio filij,dummodo ſuo nomine ſoluat. & reddit rationẽ:quia ſoluẽdo adiecto in obligatione, videtur debitor ſoluere principali. posteà concludit ex prædictis, quòd ſi adiecto in obligatione ſoluatur, indebitum illud potest à principali ſtipulatore condici: quia nihil refert an ego te iubeam adiecto ſoluere:an verò ab initio ſtipulatio ita concepta ſit. Fran. Accurſius.

1 *Flor. patrẽ esse Titium.*

a ¶ *Potest*. ſuprà , de conſtitu. pecu. ſi verò mihi. contrà. ſolu. ibi nõ est actum in cõſtituendo , vt ſoluatur adiecto.& ideo nõ potest ſolui adiecto, ſed ſoli mihi : vel ecõtrà. vt ibi.

b ¶ *Adiecto*. vt vtraque tollatur obligatio : ſicuti in caſu ſequenti quoad concurrunt.Accur.

c ¶ *In peculio est*. & liberabitur pater inſolidum , ſcilicet ſi ſuo,&c. nam ſecus ſi nomine filij ſoluat, tunc enim niſi totum ſoluat, non liberatur filius:cùm filius in totum teneatur: vt & argumen. ſuprà , de conſtituta pecunia. l. j. in fine,& l.ij.

d ¶ *Iulia*. vt ſuprè eodem , l.qui hominem. in prin.

e ¶ *Vt nihil*. quantum ad tres prædictos caſus huius legis, interest tamen ad alium : vt ff.eod. l. antepenul. & ff. eodem,vero.§.j.quæ ſunt contrà. ADDITIO. Dic ſecundùm Bart.hîc , quòd hic nihil intereſt quantum ad ea quæ hac lege dicuntur: ſed quantũ ad alia bene intereſt:vt legibus contrariis,

f ¶ *Concepta sit*. ſcilicet mihi aut Titio.& facit ſuprà,de condic. indebi.l. ſi procurator.§.j.

Si qui alienum.] CASVS. Titius promiſit mihi hominem in genere. ipſe ſoluit mihi hominem alienum. quæritur an liberetur? Reſpondetur quòd ſi ego vſucep i hominem iſtum, quòd Titius liberabitur. ſin autem non vſucepi , non eſt liberatus. Franciſcus Accurſius.

g ¶ *Hominem*. facit ſuprà,de donationibus cauſſa mortis. lege, qui alienam.& ſuprà,mãda.l.Iulianus ait.§.finali. & de euic. l. quia alienam.& de condictione indebi.l. indebiti.§. j. & infrà eodem, l.ſi homineṁ. Accurſius.

Votier.] CASVS. Debebam tibi ſeruum Stichum in ſpecie. nihil abeſt. hoc eſt dicere,quia fortè tibi nihil conſtitit.nunc quæritur vtrum ego ſim liberatus à te?Reſpondetur quòd ſic: dummodo id quod ad te pertinet,à nullo poſsit peti,vel repeti. Lex ſequens ponit caſum:de longum Fran. Accur.

h ¶ *Nihil abſit*. propter primum & ſecundum contractum.

i ¶ *Reperi possit*. id eſt , quoquo modo aduocari.ad quod eſt ſuprà,de lega. j. l. non quocunque.in princ.& intellige hanc legẽ quãdo cauſa vtraque erat lucratiua:puta ex lega. vel ex donatione.ſecus ſi neutra vel altera:vt ſuprà,de actio.& oblig.l.ſi is qui Stichũ,& l. ex prouiſcione.& concor.ff.ſoluto matrimonio,l. nõ ſolum.in fi.& C. de rebus cum ſuis concordantis.

k *Dispensatorem*. id eſt , ſeruum generaliter in gerendis negotiis,& per hoc debitoribus exigendis præpoſitum. Accurſius.

¶ *Ad debitoribus*. hæreditariis,non ſerui.

constituerit se mihi soluturum: quamuis mihi competat de conſtituta actio , potest a adhuc adiecto b ſoluere. Et ſi à filiofamiliãs mihi aut Titio ſtipulatus ſim , pater 1 poteſt Titio ſoluere quod in peculio eſt c : ſcilicet ſi ſuo,non ſi lij nomine ſoluere velit.dum enim adiecto ſoluitur,mihi ſolui videtur. & ideo ſi indebitus adiecto ſolutum ſit, ſtipulatori poſſe condici Iul. d putat:vt nihil e interſit iubeam te Titio ſoluere, an ab initio ſtipulatio ita concepta f ſit.

1 *Flor. in princ. quæ. ſed.*

Vſucapio creditoris prosolato liberat debitorem soluentem. Bart.

LX. Idem lib. iiij.ad Plautium.

Si qui alienum hominem g *in solutum dederit* 1 :*vsucapto homine liberatur.*

Duæ causſæ lucratiuæ non possunt concurrere circa idem. Bart.

LXI. Idem lib.v. ad Plautium.

Voties 1 id , quod tibi debeã, ad te peruenit , & tibi nihil abſit h ,nec quod ſolutũ eſt,repeti i poſſit, competit liberatio.

Debitum in seruitute contractum minuit peculium,secus ſi est contractum in libertate. Item quod semel reprobaui, posteà approbare non possum ad actionem consequendam. Bartolus.

LXII. Idem lib.viij.ad Plautium.

Dispensatorem k *meum testamento liberum esse iussi , & peculium ei legaui:is post mortem meam à debitoribus* 1 *pecuniam* 1 *exegit. an hæres meus retinere ex peculio eius quod exegerit* 2 , *possit, quæritur? Et ſi quidem post aditam* m *hæreditatem exegerit pecuniã,dubitari non debet , quin* n *de peculio eo nomine retinere nihil debeat:quia* 3 *liber factus incipit debere* o ,*ſi liberantur ſolutione* p *debitores. Cùm verò ante aditam hæreditatem pecuniam accepit diſpenſator, ſi quidem liberantur* q *debitores ipſa ſolutione, non est dubium,quin de peculio* r *id retinendum ſit : quia hic* 4 *incipit debere* s *hoc hæredi* t *quaſi negotiorum geſtorum , vel mandati actione. Si verò non liberantur* v , *illa quæſtio eſt* x , *cùm negotium meum gerens, a debitoribus meis acceperis* y , *deinde ego ratum non habuero* z , *& mox agere velim* a *negotiorum geſtorũ actione , an vtiliter agam ſi caueã te indemnem* b *futurum? Quòd quidem ego non puto* c ,*nam ſublata* d *est negotiorum geſtorum actio , eo quòd ratum non habui , & per hoc* e *debitor mihi conſtituitur* f .

1 *Flo. pecunia.*

2 *Exegit.*

3 *Flo. quæ.*

4 *Fl. quia incipit debere hic hæredi.*

Seruus in quo habeo usumfructum , potest mihi liberationem acquirere : & eadem solutio potest liberare soluentem à creditore , & creditorem ab altero: & ſi pater est furiosus, dos debet restitui curatori suo cum consensu filij,uel filiæ , & cum consensu curatoris : & pupillus ſine tutoris authoritate non potest liberare suum debitorẽ,nec ſe alteri obligare efficaciter. Paul.

LXIII. Idem lib.ix.ad Plautium.

Si debitor 5 *sit serui fructuarius* h ,*põt is seruus per acceptilationem debitorem obiiſſe creditorem.*

5 *Flo. datum antequam.*

x ¶ *Quæstio est*. id eſt, locum habet : aliàs in libera perſona gerente negotium meum.

y ¶ *Acceperis*.quoduis.

z ¶ *Non habuero*.ſemel me certiorato.

a ¶ *Velim*.quòd hic hæres facere nititur retinendo peculium.

b ¶ *Indemnem*.aduerſus debitores ſoluentes.

c ¶ *Non puto*. j. rem ratam haberi.quo enim.§.j. contrà. Solu. illud eſt quantùm ad hoc vt poſſit agi vel non ex illa ſtipula. de rato , hîc quo ad hoc vt detur mihi actio negot.geſt.vel non detur contra procuratorem.Accur.

d ¶ *Nam sublata*.id non habet locum. nam ſi dicerẽ natam eius voluntate,dicerem non tolli:vt ff.de neg.geſt.l.Pomponius.quæ eſt contrà. Accur.

e ¶ *Et per hoc*.ſcilicet quòd non habuit ratum.

f ¶ *Constituitur*.mihi debitor,qui prius erat.id eſt,remanet.ſic ſuprà, de iudi.l.Iulia. Alij dicunt , & per hoc ſcilicet quòd habuiſſem ratũ debitor mihi cõſtituitur,id eſt,conſtituetur ille qui exegit: ſiue ſic liber homo,ſiue ſit olim manumiſſus. Sed quicquid dicas, inuenies actio.neg.geſt.naſci ſi vult habere ratum ab initio.& ſi nõ vult, naſcitur.pendet ergo eius natiuitas ex volũtate vnius partis tantũ.& ſic eſt cõtrà.ff.de neg.geſt.Põponius.Sol.natiuitas poteſt eſſe in ſuſpẽſo , vt hic:ſed ex quo eſt nata,non poteſt tolli vnius volũtate:vt ibi.& idem dixi ff.ſublata,i.non nata.vel dic vt ibi diximus. Accur.

g ¶ *Si debitor*.] CASVS. Debitor tuus habebat vſumfructum in aliquo ſeruo:tu accepto tulisti huic ſeruo debitoris tui. quæritur vtrum debitor tuus liberetur?Reſpondetur quòd ſic.Franc. Accur.

h ¶ *Fructuarius*. qui habet vſumfructum in ſeruo. Et nota quòd ſi conditio debeat in perſona pupilli impleri: aut est in factõ: & tunc etiam ſine tutoris authoritate impletur.aut in dando,& tunc non.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Per acceptilationem.* à creditore in seruum factam. ad quòd est ff. de pact. l. si debitor. & de vsufru. l. sed si cuti. & infrà, de acceptilati. l. species.

CVm iussu meo.] CASVS. Tu debebas mihi centum aureos. iussi te soluere creditori meo. hic fiunt duæ liberationes. primò tu à me liberaris. secundò ego liberor à creditore meo. Fran.

b ¶ *Cum iussu.* idem & sine iussu. vt ff. de pigno. act. l. solutum. §. solutâ. & de neg. gest. l. si liber homo.

1 *Flor. debes*

c ¶ *Liberor.* vna præstatione. videris enim mihi & meo creditori soluere secundum R. ad quod est ff. de don. inter virum & vxorem. l. iij. §. fin. & ff. eo. est, *vel agnatio* l. in numerationibus.

1 *Flor. dictum*

SI *filia.*] CASVS. Titius homo mentè captus habebat filiã quæ erat nupta Titio, Titius maritus mortuus est, quæritur cui dos solui possit, cùm pater filiæ sit furiosus?

2 *Flo tutumen aut.*

Respond. quòd potest solui curatori ipsius patris furiosi, dummodo filia. consentiat Fr. Accursius.

3 *Flo sed ipse.*

d ¶ *Voluntate.* aliquãm contrà. vt ff. eod. qui hominem. §. si gener. Accursius.

SI *pupilli.*] CASVS. Titius debebat decẽ pupillo Mæuio qui tutorem habebat. pupillus sine tutoris sui authoritate iussit Titium soluere Seio creditori suo: dicitur hîc quòd pupillus liberatur à Seio suo creditore. Titius tamen manet obligatus ipsi pupillo. tamẽ si pupillus petat à Titio poterit se exceptione tuerit. Quid autem erit, si ipse Titius nõ est, rat debitor pupilli: an poterit condicere pecuniã à pupillo quam soluit iussu ipsius pupilli? Respõ. quòd nõ: quia pupillus isto iussu non potuit se obligare sine tutoris authoritate. An autẽ à creditore condici possit hæc pecunia? Respond. q̃ non: quia debitor videtur cõtraxisse cum ipso creditore iussu alterius: tamen ne pupillus remaneat in lucro cum aliena iactura, potest conuenire actione vtili in quantũ factus est locupletior: vt pote debito liberatus. Franc. Accursius.

1 *Flo promisit.*
2 *Flo. soluerit.*
3 *Flor. debet, eum.*

a ¶ *Eo.* scilicet pupillo.

f ¶ *Obligatus.* debitor, scilicet pupilli.

g ¶ *Exceptione.* si expediat pupillo creditori suo solutam Accur.

h ¶ *Contraxit.* id est quasi contraxit soluendo creditori pupilli iussu eius: vt infrà. de obli. ex quasi contractu. §. item is. item no. quòd pupillus non obligatur: condi. inde. sine tutoris authoritate.

i ¶ *Actione.* mandati vel nego. gesto. ad quod est ff. de excep. l. pupillo. & de excepti. do. apud Celsum. §. si quis pupillo. & de authorita. tuto. l. pupillus. & de nego. gest. l. iij §. pupillus. & de cõdictio. indebi. l. interdum.

SI *quis duos*] CASVS. Tu debebas mihi duos homines in genere. vna vice soluisti mihi vnum, scilicet Pamphilũ, & sic restabas mihi debitor in alio: iste Pamphilus reuersus est in potestatem & dominium tuum. an iterũ soluis eũ mihi. quæritur an liberaris? Respon. quòd sic: secuti contigit in pecunia numerat. Nam si quis mihi debeat centum: & det mihi viginti, egoque illa viginti ei reddam: & ipse iterum mihi det: sicque quinquies faciat vsque ad centum, videbitur mihi soluisse, licet quidam fuerint in contraria opinione: vt in text. Franc. Accursius.

k ¶ *Homines.* in genere. Accursius.

l ¶ *Consecutus.* debitor.

ptilationem a liberare eum. videbitur enim ex re eius acquirere. Idem in pacto dicemus.

LXIIII. Idem lib. xiiij. ad Plautium.

CVm iussu b meo id, quod mihi deberes 1 soluere, solueris creditori meo, & tu à me & ego à creditore meo liberor c.

LXV. Pomponius lib. j. ex Plautio.

SI filia furiosi à viro duxerit, dicendum 1 est agnato curatori voluntate d filiæ, vel filiæ consentiente agnato solui dotem:

Pupillus non obligatur facto suo nisi quatenus est factus locupletior. Bart.

LXVI. Idem lib. vj. ex Plautio.

SI pupilli debitor iubente eo e sine tutoris authoritate pecuniam creditoris eius numerauerit 1 pupillum quidem à creditore liberat, & ipse 2 manet obligatus f, sed exceptione g se tueri potest. Si autem debitor pupilli non fuerat, nec pupillo condicere potest, qui sine tutoris auctoritate nõ obligatur: nec creditori, cum quo alterius iussu contraxit h: sed pupillus in quantum locupletior est factus, vt potè debito liberatus, vtili actione i tenebitur.

Vna res potest solui ex duabus causis lucrativis. Item in quantitatibus non habet locum regula de duabus causis lucrativis. Bartolus.

LXVII. Marcellus lib. xiij. Digestorum.

SI quis duos homines k promisit, 1 & Stichum soluit 2, potest eiusdem Stichi dominium posteà consecutus l, dando m eum 3 liberari. In nummis minor n, vel propè nulla dubitatio est: nam & consequi. ergo etiam dando decem tutore absente. Et antequam respondeat iurisconsul. huic quæstioni: subiũgit aliam ibi, ¶ *Et quid inquis.*]Quid si testator aliquis vel alius iussit seruum suum liberum esse si furioso decem dederit: an poterit decem dare furioso absente curatore? Nunc respondet vtrique quæstioni ibi, ¶ *Et sciendum.*] Dicens quòd in ambobus casibus rectè soluitur tutori & curatori. ipsis autem pupillo & furioso non rectè soluitur tutori vel curatore absente, ne fortè hoc quod soluitur, pereat imbecillitate pupilli vel furiosi. Nec enim fuit mens ipsius testatoris vt detur quomodocunque, sed vt securè detur, ne res pereat. hoc dicit hæc lex pulchra & aurea. Franciscus.

1 *Flo promisit.*
2 *Flo. soluerit.*
3 *Flor. dedit, eum.*

m ¶ *Dando eum.* Stichum. Sed nonne secundum hoc duæ lucrativæ causæ concurrũt in eundẽ seruũ & sic est cõtrà. ff. de leg. ij. l. Mœuius.

1 *Flo. videre.*

n ¶ *Minor.* dubitatio.

o ¶ *Liberare.* f. naturali solutione.

p ¶ *Efficere.* vt debitor liberetur naturali solutione. Accur.

q ¶ *Et si.* id est, quamuis.

r ¶ *Quod.* ratio est qua mouebantur qui dicebant prædicta non posse fieri. & dicebant, f. debitor, & pro eis ff. e. l. qui sic. Vel econtrà potest esse ratio cõtra eos quasi malè dicerẽt hoc modo: bene dixi malè: quia is, f. creditor secundum hoc, qui ita accepit vt reddat, non potest videri solui esse potius debitori quã debisse: imò potius videtur donasse quàm soluisse. nec enim creditor se obligauit ad reddendũ. & sic nõ obstat ff. eo. qui sic. nã ibi ex pacto se adstrinxerat ad reddendũ: quod hic nõ facit. & facit ff. si cer. pet. si tibi pecuniã. & ff. de dona. l. qui id quod. §. ea lege.

4 *Pl. Seruius eum qui numos à debitore suo asperne & abiecerat, posse spondere eum liberum esse.*

5 *Flo. accepit.*

6 *Flo. debuisse.*

CASVS. *I seruus.*] Sempronius instituit seruum suum liberum esse sub conditione si decem dederit pupillo: nec refert an pupillus iste hæres sit, an non. Quæritur vtrũ absente tutore pupilli possit iste seruus soluere decem pupillo, & sic libertatẽ consequi? videbatur q̃ sic. Nam si testator iussit seruum suum liberum esse si pupillo absente tutore seruius soluerit: potest seruus pupillo, & libertatem

3 *Flo. & si.*

4 *Fl. ipse.*

s ¶ *Quæ potest.* scilicet conditio in facto consistens.

t ¶ *Tutoris.* vt supra, de conditionibus & demonstrationi. l. cùm pupillus.

u ¶ *Habeat.* aliquis furiosus.

x ¶ *Iussus sit.* seruus & liber esse.

y ¶ *Alicui.* etiam libero.

z ¶ *In omnibus istis casibus.* vbi datio vertitur.

80 a ¶ *Dependi.* f. si fideliter fiat à seruo: aliàs non: vt ff. de manu. testa. qui filium. & pecunia in rem pupilli vel furiosi vertatur: vt ff. eod. Stichum. §. vsumfructum. ibi. idque ita, &c.

b ¶ *Non rectè.* scilicet in dando: secus in faciendo, vt prædixi. Item & si in dando est contrà ff. eodem, si stipulatus fuero mihi. Solut. ibi erat pecunia in vtilitatem pupilli conuersa: vnde ex post facto videtur bene soluisse: vt ff. eodem, Stichum. §. vsumfructum. vel ibi erat proximus pubertati. Vel verius ibi erat adiectus: quo casu imputatur stipulanti quare talem adiecit. Item primo modo solue aliud contrarium. supra, l. in pupillo. item aliter non contrà supra, de cõdit. & demonstra. l. Mœuius cui.

2 Item ecõtra pupillus potest parere: vt ff. de condi. & demonst. l. conditionibus.

SI hominem.]CASVS. Stichus seruus meus in quo Titius vsum fructum habebat, dedit tibi damnũ. Tu me facis conueniri vt aut damnum reſarciam tibi, aut seruum dem pro noxa. dedi tibi seruum pro noxa, qui erat obligatus creditori meo, vel in quo alius habebat vsumfructum. quæritur quid iuris? Respond. quòd tu poteris mecum agere iudicari actione. Nec erit expectandum quod creditor eum vẽdicet actione Seruiana, vel quòd vsusfructus sit finitus. tamen si causa pignoris sit finita: liberabor à te. Franc. Accursius.

a ¶ *Si hominem.* Stichum.

b ¶ *Condemnat.* vt emendes damnum vel noxę des.

c ¶ *Iudicati.* vt & supra, de re. iudic. l. iiij. §. fina. & argumen. in fra eodem, qui decem. ff. penul. & §. fin. & de legatis iij. l. qui concubinã. §. si hæres. sed videtur dari de dolo: vt supra, de dolo. l. si oleum. §. & si tu. quę est contrà. Solut. ibi agitur de dolo, id est, iudicati nomine doli. sic C. de dolo, l. j. vel solue vt ibi. Item ad hue non videtur opus esse agi iudicati: quia per dationẽ huius pro noxa denegatur vsusfruct. vel pignoris per secutio: vt supra, de noxa. si ex duobus. §. fin. & l. si noxale. in principio. & de vsufruct. locũ. §. proprietarius. & de dãno infecto, hoc amplius. §. fi. Sed respõ. quia illud sit domino pertinet cõtra fructuarii vt aut cõferat ad litis æstimationẽ, aut dimittat vsum fructũ: at creditor hoc nõ petit: sed agit iudicati: vt hîc dicitur. lex tamẽ illa, si noxale. circa prin. videtur plus obstare: quia dicit ipso iure finiri pignus. & hîc innuit q̃ non. nam quia durauit hîc pignus, agitur iudicati. Sol. ibi creditor erat præsens quãdo seruus fuit noxa datus: nec voluit eum defendere ratione sui iuris: vnde ei pro noxa datus: nec voluit eum defendere ratione sui iuris: vnde ei imputatur: licet non sic in fructuario: vt ibi dicitur. hîc autẽ creditor fuit absens. Vel aliter ibi soluitur pignus ipso iure scilicet prætorio: hîc non ipso iure scilicet ciuili.

1 *Flo. debuisse.*

2 *Flo. esse. si.*

d ¶ *Nec expectimus.* ad hoc supra, de action. empti. l. seruus. §. finali.

e ¶ *Liberationem.* vt ff. eo. l. cùm quis. §. qui hominem. & ff. eo. l. is qui alienum. cum suis concor.

QVod in diem. CASVS. Si promisi tibi soluere decem in Pascha, possum tibi statim offerre: quia mediũ tempus apponitur gratia debitoris. Franc. Accursius.

f ¶ *Liberum.* vt soluat si vult: si non vult, non cogatur: vt supra, de agio. & oblig. l. quisquis. & de verborũ oblig. l. eum qui. §. quoties. & de re iudic. l. intra. & C. de fideicommiss. l. post mortẽ. hoc autẽ fallit cùm gratia eius cui debetur, dies ponitur: vt supra, de leg. ij. si ita. §. Pegasus. & de vsur. l. in fideicommissi. §. cùm Pollidius. & sic ita potest intelligi supra, de condit. pecu. l. ite illa. circa princ. Item contrà supra de vsufruct. leg. si vsusfructus mihi. vel etiam ante biennium agitur pro tempore ante biẽnium, sed ibi biennii erat statutum: vt scilicet vltrà hæres non teneretur dare vsum fructum. non autem vt vsque tunc haberet dilationem.

1 *Flo. videtur.*

Vm decem.] CASVS. Planum est hoc principium.

g ¶ *Si fideiussor.*] Titius debebat mihi centum. pro quibus dedit mihi fideiussorem, qui fideiussit vsque ad certum tempus, obtulit pecuniam procuratori meo, siue vero, siue falso, & soluit, post tẽpus fideiussionis finitũ, ego habui ratã solutionẽ. dicitur hîc q̃ iste fideiussor non potest pecuniã repetere: quia soluit eo tempore quo tenebatur, nec erat finitum tempus solutionis. sed & potest agere mandati aduersus debitorem quasi mihi creditori ipsi præsenti soluisset. Sed ponamus, q̃ ego ignorauí solutum esse procuratori meo, accepto tuli seruo debitoris mei vel filio eius. pòst autẽ cùm sciui quòd solutum esset procuratori meo, ratum habui. dicitur hîc q̃ solutio confirmatur: & acceptilatio fit nullius momenti. Item si ego creditor ignorãs solutum esse: licèt sum cõtestatus cum debitore meo, & pendẽte iudicio ratum habuero: debitor debet absolui. si non habuero ratum: debet cõdemnari. hoc dicit iste. §. Franc.

1 *Fl. soluit.*

g ¶ *Si fideiussor.* nõ debitor. Io.

h ¶ *Procuratori.* falso. vel ad alia constituto.

i ¶ *Tempus.* fideiusserat enim vsque ad tempus certum.

2 *Flo. potuit.*
3 *Fl. habuit.*
4 *Fl. soluit.*
5 *Flor. tum.*

k ¶ *Præsenti.* creditori. Sed contrà infrà, rem ratã habe. l. fin. §. fi. Sol. hîc ratã habuit solutionẽ eo tempore quo reus erat obligatus efficaciter: licet fideiussor ipse esset liberatus tunc cum ratum habuit: ibi cùm reus erat liberatus. & facit ad hoc & sequẽ. respon. ff. de constitu. pecu. item illa. §. quod adiicitur.

l ¶ *Nullius momenti est.* propter solutionem.

m ¶ *Confirmatur.* id est, firma ostenditur ac ceptilatio.

7 *Flo. habuit.*

QVi decem debet.]CASVS. Tu debes mihi decem ex aliqua causſa. venis vna die rum, & offers pecuniam hanc mihi. ego homo superbus non aduerto ad te, & non recipio hanc pecuniã: tu recedis cũ his nummis. & post aliquod tempus perdis istam pecuniã: ego peto à te debitũ istud. tu respõdes: domine mi quod petis, certè nõdum in scypo quæris. ego perdidi hanc pecuniã quã altera die obtuli tibi. si accepisses, ego essem nũc liberat': imputa tibi ipsi q̃ perdita est pecunia, certè nõ dabo aliã. surge & ambula: quia nihil aliud à me cõsequeris. tolle igitur grabatũ tuũ, vade in domũ tuã. dubitatur an bene excipiã? Respon. quòd sic. Item si mulier dedit seruũ in dotẽ, soluto matrimonio fi vir offert, & mulier non vult recipere, seruũsque moritur: liberatur ipse maritus.

7 *Flo. habuit.*

60 ¶ *Si cùm mihi.*] Tu debebas mihi seruum Stichum: interpellaui te vt eum solueres: tu non soluis: & sic es in mora. post hanc moram promittis mihi hunc seruum sub cõditione, si nauis ex Asia veneriit. pendente ista conditione seruus decedit. nunc quæritur vtrum debeas mihi seruum. ? Videtur quòd sic: quia ista nouatio fieri non potuit: ergo remanet prior obligatio in qua tu moram commisisti. & sic teneris. Sed tamen respondetur quòd debitor qui post moram promisit mihi creditori stipulanti: non videtur fuisse in mora: quia etiam qui post moram offert, ipse purgat moram: ergo ille etiam eam purgat qui volente creditore post moram ei promittit. Sed ponamus quòd post moram factam in soluendo Stichũ, ego ab alio cum stipulor quam à debitore: an mora sit purgata? Respondetur quòd sic, sicut si aliquis alius obtulisset mihi hunc seruum pro debitore meo. Nam liberaretur ista obligatione, si ego recipere noluissem.

¶ *Idem respondet est.*]Fur quidam furripuit mihi seruum quendam: ego stipulor ab eo fure quicquid ipse mihi facere siue dare debet. licet fur sempet sit in mora: tamẽ si seruum offerat, & ego nolim accipere, & posteà seruus decedat: fur liberatur. Sed pone q̃ tẽpore istius stipulationis seruus à fure promissus, sit in prouincia: & priusquam perueniret in manus furis, decesserit: certè fur non liberatur. quia nũquam obtulit eum mihi, cùm facultatem non habuerit eum mihi offerendi. ¶ *Stichum aut Pamphilum*] Promisisti mihi Stichum aut Pamphilum cum Pamphilus esset meus: & sic mihi deberi nõ potuit. Item ponamus quod meus esse desierit: an liberabitur debitor soluendo eum? Respondetur quòd non: quia nec obligatio nec solutio videtur in Pamphilo constitisse. cætera huius §. vide per te.

¶ *Qui hominem*] Iste §. ponit quos homines soluendo quis liberari non potest, pri mò, si hominẽ debeo, & soluo statu liberũ. non liberos.

Universidad de Deusto Biblioteca

Item si soluo seruum qui damnum dederat, & non est solutus noxæ non liberor. Item & ille qui soluit seruum qui fuerat deditus noxæ, non liberabitur: quia minus dat quàm ille, qui solvit eum qui non est solutus noxæ. Sed quid si dedit hominem vespertilionem, id est eum qui non videt nisi de nocte, certè seruũ quidem dedisse videtur: licet minus bonum: tamen plus dat quã ille, qui dat eum, qui non est solutus noxæ, aut eum qui datus fuit pro noxa. ratio: quia isti possunt auferri ab eo ratione noxæ, vespertilio autem non potest à creditore auferri.

¶ *Promissor.*] Tu debebas mihi seruum aliquem. soluisti talem qui aliquo casu nõ potest per me ad libertatem perduci: an liberaris? R. sp. quòd non: quia oportet quòd me pleno iure facias dominum serui quem mihi soluis. Fian. Accur.

a ¶ *Obtulerit.* aliàs dicitur. aliàs obtulit. & dic congruo loco & tempore: vt ℣. eo. si soluturus.

b ¶ *Perdiderit.* secus si non perdidit: quia adhuc tenetur vt C. de usur. l. acceptã. in fi. & ℣. de ar. l. sed & si post ea, nisi in casu: vt C. de condi. infer. l. fi. ibi, nisi ipse, &c.

c ¶ *Exceptione.* & non ipso iure, quia erat obligatus in genere. & quod in genere est, petire non potest: vt ℣. ad leg. Fal. in ratione. §. incertæ. si autem inspecie, interitu speciei liberatur ipso iure: nisi esset in mora: vt ℣. de ver. obli. l. si ex legati causſa. & l. si seruum. in prin. & facit ad hoc q̃ debitor generis liberetur per excep. si pereat post oblationẽ. ℣. de doli excep. l. si opera. & ℣. eo. l. si soluturus. & de verb. obli. interdũ. §. fi. sed nõ videtur liberari etiam per excep. vt in cõtrario. ℣. eo. creditor. solu. vt ibi. Iste est contrà ℣. de arbi. l. Celsus. in fin. sed ibi in pœna cõmittenda: hîc in sorte iam debita.

d ¶ *Interpellatus.* verum est ante oblationem: aliàs contrà: vt ℣. de pericu. & commo. rei vendi. illud. Accurſius.

e ¶ *Numos.* cùm numi essent dati in dotem. Accur.

f ¶ *Ipso iure.* fauore dotis, vt inuitentur ad offerendam dotem. argu. C. de do promiſ. l. ad exactionẽ. & ℣. quod metus causſ. l. si mulier. §. si dos. vel dic aliud esse in cõtractu bonę fidei quàm stricti iuris: vt in bonæ fidei ipso iure: in aliis per exceſſ. argu. ℣. de leg. j. huiusmodi. §. ij. vel quod dicit ipso iure, referas ad casum quando seruus erat in dote: at quando pecunia, dic liberationẽ cõtingere per exceptionem.

g ¶ *Obligatio.* ideo quia cùm exiſtit conditio, non inuenit vbi figat vel ponat pedes suos. vt ℣. de dona. l. quoties. in prin.

h ¶ *Sed in promptu.* nunc respondet,

i ¶ *Sub conditione.* nam non petetur seruus: vt d. l. quoties. circa prin. ibi, vnde, &c. & statim reddit hîc rationem, debitor enim, &c. sed cõtrà huic & illi l. quoties. ℣. eo. tit. fi rem. circa prin. ibi, nisi per promiſsorem, &c. col. vt in vtraque earum dixi.

k ¶ *Cessaſſe.* purgant autem moram. vt d. l. quoties.

l ¶ *Nam.* à simili.

m ¶ *Dare noluit.* post interpellationem, obtulerit creditori, & ille sine iusta causſa ea accipere recuſauerit[2]: deinde debitor ea sine culpa sua perdiderit[b]: doli mali exceptione[c] potest se tueri, quanquã aliquando interpellatus[d] non soluerit. etenim non est æquum teneri eum[3] pecunia amiſſa, qui non teneretur si creditor accipere voluiſſet. quare pro soluto id in quo creditor accipiendo moram fecerit[5], oportet esse. Et sanè si seruus erat in dote, eúmque obtulerit[6] maritus, & is seruus decesſerit[7], aut numos[e] obtulerit[8], eósque non accipiente muliere perdiderit, ipso iure[f] desinit[9] teneri.

Stipulatio conditionalis animo nouandi tollit eſſ. cùm moræ ſt erat res præſens, al. às ſecus Bart.

1 ¶ Si[10] cùm mihi Stichum deberes, & in soluendo moram feciſses, sub conditione eum promiſiſti, &[11] pendente ea Stichus deceſſit: videamus an qua nouari prior obligatio[g] non potest, petitio serui competat ea, quæ competeret si non interceſſiſſet stipulatio. Sed in promptu[12] [h] contradictio est. debitor[13] enim cùm stipulanti creditori sub conditione[i] promiſerit[14], non videtur[15] in solutione hominis ceſſaſſe[k]. nam[l] verum est eum qui interpellatus dare noluit[m], offerentem posteà periculo[n] liberari. ¶ Sed quid si ignorante debitore ab alio creditor eum[o] stipulatus est? Hic quoque[p] existimandus est periculo debitor liberatus, quemadmodũ si quolibet nomine eius seruum offerente stipulator accipere noluiſſet.

2 ¶ Idem responsum est[q], si quis, cùm surreptus ſiſi seruus esſet, sub conditione stipulatus fuerit, quicquid furem dare facere oportet.

nam & fur[r] condictione liberabitur,[16] si dominus oblatum sibi accipere noluit: si tamen, cùm in prouincia fortè seruus esſet, intercesſerit stipulatio. Sed[17] finge priusquàm facultatem eius[s] nanciscereturfur vel promiſſor, deceſſiſſe seruum. Non poterit[t] rationi quam suprà reddidimus, esse locus. non enim obtuliſſe eum propter absentiam intelligi potest.

In ſtipulatione alternatiua ſi altera de rebus alternatiuè promiſſis erat ſtipulatoris tẽpore ſtipulationis, censetur altera tãtùm promiſſa: & ideo nec obligatio nec ſolutio tenet in ea quæ erat ſtipulatoris etiã ſi deſinat eſſe ſua. ſed in ſtipulatione generis generaliſſimi poteſt ſolui illa quæ erat ſtipulatoris tempore ſtipulationis ſi posteà deſinat eſſe ſua. In obligatione uerò generis ſubalterni tãtũ, ſi deſiit eſſe ſua antè quàm obligatio totaliter extinguatur: ſecus ſi posteà. Bart.

3 ¶ Stichum aut Pamphilum ſtipulatus sum, cùm esset meus Pamphilus. Nec si meus esse desierit[v], liberabitur[x] promiſſor Pamphilum dando. neutrum enim videtur in Pamphilo homine constituſſe, nec obligatio, nec solutio. Sed ei qui hominem dari ſtipulatus est, vnum etiam ex iis, qui tunc ſtipulatoris serui erant, dando promiſſor liberabitur[18], vi quidem ipſa[y]: ac[19] ſi is dari ſtipulatus esſet[z], qui eius non erat. Fingamus ita ſtipulatum, *Hominem ex iis quos Sempronius reliquit dare ſpondes?* cùm tres Sempronius reliquiſſet[a], eorúmque aliquis[20] ſtipulatoris fuiſſet[b]: an nunc mortuis[c] duobus qui alterius fuerant, ſuperauerit vlla obligatio, an non, videamus. Et magis est deficere ſtipulationem, niſi ante mortem duorũ deſierit[d] esse reliquus seruus ſtipulatoris.

diuiſo legata à duobus, & soluta ab vno: quia illa ad ſocii. Et potest: vt ibidẽ dicitur. hîc autem vna causſa erat tantum lucratiua: ideo nec semel homo mihi solutus ſi desinat esse meus, iterũ ſolui potest: quia regula nõ vitiatur. vna enim erat obligatio. Azo. Alij hîc de æquitate: ibi de rigore. ità facit ℣. eo. l. ſi quis ducs.

y ¶ *Quidem ipſa.* nã promiſſo homine in genere, nullus erat in obligatione: vt ℣. de lega. j. l. cùm in certus. ſed ſi Stichum aut Pamphilũ, tunc vterque: vt ℣. de verborum obli. l. ſi duo rei. in aliquibus tamen consonant hi promiſſores: ſcilicet generis: & in alternatiuis: vt in cõtrario ℣. de condict. indebi. l. cùm is. §. fi. vel dic ipſa, id est, ipſo iure prædicta ratione.

z ¶ *Stipulatus eſt.* seruum puta eius, ſcilicet, ſtipulatoris.

a ¶ *Reliquiſſet.* futuræ legatur: ſi fortè habes relinquet.

b ¶ *Fuiſſet.* tempore ſtipulationis. H. vel dic posteà.

c ¶ *Mortuis.* ante ſtipulationem interpositã: vt non contradicat principi. ſed litera videtur tota post ſtipulationem interpositam. ſed secũdum hoc videtur quodammodo princip. §. repugnare fini. ſed dic vt modò dixi. Accur.

d ¶ *Deſierit.* antequã fieret ſtipulatio. Et nota mirabile, quòd refert ſtipul

n ¶ *Periculo.* ita & hîc, vt ℣. de verb. obli. l. ſciendum. §. fi. & l. in er dũ. in fine. & l. ſi seruum. §. ſequitur. & de pericu. & commo. rei vendi. illud.

o ¶ *Eum.* ſcilicet Stichum.

p ¶ *Hic quoque.* non ſolùm ſuperiori casu: ſed certè imò hoc casu nõ videtur liberari à periculo per oblationem alterius: vt ℣. de verb. oblig. l. eum qui ita. §. fin. quæ est contrà. ſol. vt ibi.

q ¶ *Reſponſum eſt.* & tollatur condictio: vt ℣. de condi. fur. l. parui.

r ¶ *Nam fur.* à simili. hæc enim duo paria sunt, ſtipulari à fure, quicquid debet: vt hîc & ℣. de verb. obl. ſcire. §. fin. & offerre furẽ: vt subiicit. & d. l. parui. in prin. quod intellige hoc ſecundo casu ſi posteà pereat res: vt tunc tollatur condictio: ſecus in primo ſtatim poſt ſtipulationem, & tunc tenetur ex ſtipulatione.

s ¶ *Eius.* ſerui.

t ¶ *Non poterit.* refert ergo ſit absens vel præſens. ſed contrà in hoc ℣. de cõdict. fur. l. parui. Sol. ibi facultatem habebat oſtendẽdi ſeruum, quia prope aderat, hîc nequaquã facultatem habere poterat ita absens erat. vel plenè dic vt ibi not.

v ¶ *Deſierit.* altero iã mortuo. & sic obligatione ſoluta ſecundũ H. vt argu. j. in fi. §. vel aliter vt ibi dices.

x ¶ *Liberabitur.* imò videtur quòd qui ſemel creditoris est, amplius ei ſolui non potest etiam ſi ſuus esſe desierit, vt ℣. de leg. ij. Mæuius. §. duorũ. ſol. ibi loquitur cùm duo hominẽ in genere alicui legauerit, quibus casibus ſi vnus ſoluit, alter eundem ſoluere non potuit, quamuis desiit esse ſtipulatoris, ne videantur duæ cauſſæ lucratiuæ in eadem cauſſa concurrere, quæ poſſunt ad oculum deprehendi. in toto in monſtrari. ſecus autẽ num & cum in dimidia fundi pro dẽ cõtingit. Et hoc indicat

---

stipuler Stichum aut Pamphilum: & tunc ſi vnus est meus, nec obligatio nec ſolutio cõstat in eo cùm ſtipulor vnũ ex illis: vt in ſi. huius. §. ſecũdùm Azo. & sic non est cõtra principiũ. §. vt & ℣. de ver. oblig. principium ſecundum hoc est contrarium: fini eadem ratione.

a ¶ *Non videtur.* vt ℣. eod. l. cùm quis. §. qui hominem. vt dixi ſuprà, de condi. indeb. l. Næratius. & facit ℣. de legatis iij. qui concubinam. §. ſi hæres. Accurſius.

b ¶ *Nõ liberabitur.* vt ſuprà. cod. l. ſi homi- nem. & de verb. obli. l. vbi autem. §. fin. Accurſius.

c ¶ *Nam & minus* hîc. ſcilicet qui dedit ſtatuliberum, minus dat quàm ille qui dat noxæ ſubditum: quia hunc ſtatuliberũ ſtipulator tenere non poteſt existente conditione: ſed noxæ ligatum poteſt retinere dando æſtimationem litis. vel dic hîc. ſ. qui dat ſeruum iam noxæ deditum: minus dat quã ille qui dat ſeruũ noxæ ſubditum, ſed non datum ratione prædicta: & caue quòd quidã habent hîc mi- nus in litera.

d ¶ *Veſpertilionem.* qui non videt in ſer- pẽtibus: vt & ſuprà, de ædi. edic. l. ſi hominẽ. vel, id est ſpoliatorem la- tronum: vel, id est, in- ſepulchris. vel id est, ſepulchri violatorem: vt ſuprà, ad Trebellia. ſed ſcien dum.

e ¶ *Perducere.* id est, vt plenè fiat ſtipula- toris, vt ℣. de lega. j. l. ſi à ſubſtituto. §. hæ- res. & de verb. oblig. l. vbi autem non appa ret. §. fi. Item & plenè dominus quandoque non poteſt manumittere, vt C. de his qui non poſſad liber. perue. l. j. & ij. Accurſius.

Qui ſoluit rem quam habere creditorem non licet, non liberatur: ſecus ſi ſibi habere licet, quamuis nolit. Bart.

4 ¶ Qui hominem debebat, Stichum, cui libertas ex causſa fideicommiſſi præſtanda est, ſoluit. Nõ videtur[a] liberatus. Similique[21] modo ſi ſoluerit ſeruũ qui noxa ſolutus nõ est, non liberabitur[b]. Itẽ qui hominem noxæ debitum ſoluit, non liberatur. nam & [22] minus[c] seruum dedit quàm ille, qui seruum dedit[23] nondum noxa ſolutum. Num ergo & ſi veſpertilionem[24] [d], aut alias turpem dederit hominem, idem sit? Et sanè datum negare non possumus: sed differt hæc ſpecies a prioribus. habet enim seruum qui ei aufferri non poſsit.

Iſtum textum inducit Guil de Cu. in l. quod te. ſi certum petatur. quòd qui tenetur quolibet anno dare alteri unum par caponũ, tenetur eos dare uiuos. non mortuos: ut poſsit eos ad libertatem perducere eo modo quo ſeruus. hoc ſit loco ſummarij. Paulus.

5 ¶ Promiſſor serui, eũ debet hominem ſoluere, quem ſi velit ſtipulator poſſit ad libertatem perducere[e].

Pecuniam redactam ex uenditione pignoris, poteſt creditor uertere in quam cauſſam uult. Bart.

LXXIII. Idem lib. xxxj Digestorum.

OB triginta[f] numos pecuniæ creditæ fideiuſſorẽ in viginti dedit, pignus[1] in decem: & ex venditione pignoris creditor decem cõsecutus est[2]. vtrùm ex vniuerſitate id decedit, vt quidam putant[g], ſi in ſoluendis decem nihil debitor dixisset: an, ſicut ego puto, in totis decem fideiuſſori contingat[3] liberatio, quia hoc dicendo potuit efficere debitor, vt vbi[3] non dixit, id potius ſolutum[4] existimetur, quod ſatisfacto debeatur. magis tamen existimo[h] licuiſſe creditori in id, quod ſolus[i] debebat reus, accepto[k] ferre[5].

Intentio huius l. eſt quòd illud quod ſoluitur nomine pœnæ, nõ computetur in ſortem: & ſic poterat peti ſors, aliàs non diceretur cedere lucro creditoris. Paul.

LXXIIII. Modeſtinus libro iij. Regularum.

ID quod[l] pœnæ nomine à debitore exactũ est, lucro debet creditoris cedere.

LXXV. Idem lib. viij. Regularum.

SIcut acceptilatio in eum[m] diẽ præcedentes perimit actiones: ita & confuſio[n]. Nam ſi debitor hæres creditori extiterit, confuſio hæreditatis perimit petitoris[1] actionem.

Non ualet ceſsio facta poſt ſolutionem contra eum pariter obligatum, niſi pactum de cedendo præceſſerit. Bart.

LXXVI. Idem lib. vj. Reſponſorum.

MOdeſtinus respondit[o], Si poſt ſolutionem[1] [p] ſine vllo pacto[q] in[2] omne qđ ex causſa tutelæ[r] debebatur[3], actiones poſt aliquod interuallum ceſsæ ſint[s], nihil ea ceſſione actum: cùm nulla actio[t] ſuperfuerit. Quòd ſi ante ſolutionem hoc factum est[u], vel cùm conueniſſet[x], vt mandarentur actiones, tunc ſolutio facta est, & mãdatum ſubſecutum est[4], ſaluas esse mãdatas actiones: cùm nouiſſimo[y] quoque casu pretium magis mãdatarũ actionũ[z] ſolutũ, miniſtratæ. Accur.

s ¶ *Ceſsæ ſint.* ſcilicet tutori qui inſolidum ſatisfecit pupillo.

t ¶ *Nulla actio.* ſcilicet actori. ſic ℣. de fideiuſſ. l. cum his. habet tamen tutor in rem vtilem, licet non ceſſam, vt ſuprà de tutel. & ra. diſtra. l. j. §. nunc tractemus. ibi, & ſi fortè, &c. ſed videtur ex interuallo etiam facta ceſsio valere: vt ſuprà de adminiſtra. tuto. l. ſi minoris. quæ est contrà. Solu. ibi fuit actum tempore ſolutionis vt posteà fieret ceſsio: vt & hic ſubiicit. Item contrà infrà eodem. Stichum. §. ſi mãdato. vbi etiam ex interuallo ceditur, ſed ibi ſoluerat pro ſua obligatione tantum mandator & tutor: vt ibi not. vel actum fuit vt poſtea poſſent cedi. & eiſdem modis ſolue aliud contrarium ſuprà, de peculio lega. l. dominus Sticho. in principio. & aliud ſuprà, de tute. & ratio. diſtra. l. tore vel fideiuſſore non liberatur reus, & ſic ſupereſt actio, & poteſt dici cedi, ſed in eis plenè dic vt ibi not. In tutoribus autem & correis ſeruæ quod hîc dicitur. Item contrà ſuprà de lega. iij. primo. l. ſi res obligata. in fine. ſed & ibi ante ſolutionem facta fuit ceſsio.

ADDITIO. Iſta ſolu. non placet Bart. ideo dic qđ ibi loquitur in duobus reis quorum vnus erat obligatus, alius non, ſed ſoluebat causſa liberandæ & retinendæ rei ſuæ. ſed hîc loquitur in pluribus pariter obligatis, ſecundum eundem Bart.

v ¶ *Factum eſt.* ſcilicet ceſsio.

x ¶ *Conueniſſet.* ante ſolutionem, vel in ipſa ſolutione.

y ¶ *Cum nouiſſimo.* id est, in poſteriori casu.

z ¶ *Actionum.* ſed an inſolidum contra correum debendi à creditore cedentes, vel ſolidum ſeruandum? Et videtur quòd ſolidum: quia ſolutio facta ante ceſsionem, ceſsionem ipſam euacuat. ſed contrà: quia ſolutio facta ante ceſsionem, ceſsionem non euacuat, ſed ſolutio facta poſt ceſsionem, ceſsionem euacuat. ſed ſolutio facta ante ceſsionem, ceſsionem non euacuat. ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

tore sint cedendæ actiones: & an in tutoribus Ioan. dicit q̃ non sunt insolidũ cedẽdæ: licet alij contrà. sed pro parte tam in correis, quàm in tutoribus: arg. ff. de rute. & ratio. distra. l. cùm pupillus. & ff. de cen. l. cũ possessor. & de administra. tut. l. si plures. & ff. ad legẽ Rhod. de iactu. l. j. & ij. æquissimũ. & ff. de pecu. l. quæsitũ. §. sed si velit. alioquin lucraretur. sed lex illa, cùm pupillus apertè videtur contra Ioan. sed eam punctua vt ibi nota. Alij dicũt aliud in tutoribus, vt scilicet fiat cessio insolidum, quàm in correis: qui scilicet tutores & non cessa actione habent vtilem pro parte. si enim tutor ex se habet actionẽ pro parte: ergo si cessa fuit insolidũ: ne nihil cessio operetur: sicut cùm primò parte, pòst lego alterã partem: videor legare aliã: vt ff. de leg. ij. l. Mæuius. §. duorum: sed hoc nihil est. Item si cessio fiat vni ex tribus, an fiet in solidum saltẽ pro duabus partibus: quod si est, an cedet ipse actio. illi quem insolidũ cõuenit pro tertia. In fideiussoribus autem & mandatoribus dic vt no. ff. mandat. l. Papinianus. Item facit ad hoc C. de contra. iudi. tut. l. j. & ij. & C. de actio. & oblig. l. j. & ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. soluitur. §. si conuenit. Accursius.

3 Flo. fit.

1 Flo. sum.

¶ *Liberto.* CASVS. Seruus Stichus cùm manumitteretur, promisit præstare operas. post manumissionem cùm conueniret, vult se defendere, dicẽs q̃ non tenet de operis quas promisit: quia fit contractus factus in seruitute, de quo manumissus nõ tenetur, sed hæc allegatio non valet: quia ista promissio non censetur esse facta in seruitute, sed prope in ipsa libertate: cùm non esset cõsecutus libertatem, nisi operas promisisset. Franc. Accur.

a *Antiquior.* id est anterior.

b *Contractus.* quo ipse liber factus teneatur. nam de contractibus in seruitute non tenetur: post manumissionem autem iste primus est: quia in ipsa manumissione vel paulo pòst fit: vt ff. de libe. cau. l. finali. & C. de ope. lib. l. j. item quod dicit operarũ, supple quàm. apparet ergo q̃ si nulla causa prægrauaret, & libertus solueret: in hunc cõtractum patronus accepto ferret: vt ff. eo. l. in his. in prin.

c *Sine quibus.* id est sine operarum impositione.

d *Non esset.* fortè.

1 Flo. desis, sed.

2 Flo. possent.

¶ *Alieni.* CASVS. Tu debebas mihi x. aureos: solusti mihi de pecunia aliena, puta Titij, ipso Titio inuito. certè tu nõ liberaris: quia numi manẽt eius cuius fuerũt antè. si autẽ ita missi fint vt ab inuicẽ tui & alieni discerni non possint, tunc acquiruntur mihi creditori: sed domino numorũ competit actio furti pro his numis. Frã. Acc.

e *Soluti sunt.* scienti creditori: vel fortè etiã ignoranti: vt arg. ff. de acqui. re. do. l. traditio.

f *Fuerunt.* & hoc casu loquitur ff. eo. si is cui. in princip. & ita non fiunt accipientis.

g *Missi.* cum aliis numis.

h *Accepit.* quasi fint consumpti per immissionem cum aliis: vt hic & ff. si cer. pet. l. nam & si. in fi. & l. non omnis. §. fi. & insti. de vsufruc. §. constituitur. Sed contrà. ff. de rei vendicatio. si frumentum. in prin. & instituit. de rerum diui. §. si frumentũ. Solu. speciale est hîc in pecunia: arg. ff. si cert. peta. l. singularia. vt debitum hîc dicatur suscepisse. Item facit ff. eo. l. is qui. ité hoc si bona fide acceperit. quid autẽ si mala? Item not. secundum quosdẽ q̃ hic est casus quo fur rem furtiuam dando, dominium transfert, secundum quosdam. Accursius.

i *Domino.* numorum.

k *Cùm eo.* scilicet debitore.

l *Dedisset.* id est soluisset.

m *Competeret.* quando sciens alienos soluit, certi condictio: arg. ff. si cert. peta. l. si cùm seruum.

¶ *Ecuniam.* CASVS. Titius debebat mihi centum aureos: vult mihi soluere. Iubeo vt ponat ibi ante me: & dimittat ibi. dicitur hîc quòd Titius liberatur: quia cùm illa pecunia à nullo possideatur, acquiritur mihi, & longa manu tradita esse videtur. Franc. Accur.

n ¶ *Pecuniam.* aliàs si pecuniam. & aliàs pecuniam incipit hæc lex.

quàm actio quæ fuerit perempta videatur.

LXXVII. Idem lib. vij. Pandectarum.

IN liberto antiquior a contractus, operarum esse non potest, sine quibus b libertas ei data non esset c.

Commistione numorum reconciliatur solutio. Bartolus.

LXXVIII. Iauolenus lib. xj. ex Cassio.

SI alieni numi inscio vel inuito domino soluti sunt e, manent eius cuius fuerunt f. Sed si misti g aliis sint, ita vt discerni non possint, cuius fieri qui accepit h, in libris Gaij scriptum est: ita vt furti actio domino i cum eo k qui dedisset l, competeret m.

Per aspectum quæritur dominium rei solutæ. Bartolus.

LXXIX. Idem lib. x. Epistularum.

PEcuniã n quam mihi debes, aut aliam rem, si in conspectu meo ponere te iubeã, efficitur, vt & tu statim libereris, & mea esse o incipiat. nam tunc 1 quòd p à nullo corporaliter eius rei possessio detinetur, acquisita mihi q, & quodammodo manu longa r tradita existimanda est.

Quælibet obligatio dissoluitur eo modo quo ligatur. Bart.

LXXX. Pomponius lib. xiij. ad Quintum.

PRout quisque 1 s contractus est, ita & solui debet: veluti 2 cùm re t contraximus u, re solui debet v: & 3 cũ verbis aliquid cõtraximus, vel re w vel verbis obligatio solui debet. Verbis, veluti cùm acceptum promissori x fit. Re, veluti cùm soluit quod promisit. Æquè y cùm emptio, vẽditio, vel locatio contracta est: quoniã consensu nudo contrahi potest z, etiam dissensu contrario dissolui potest a.

Hæres adiecti non potest solutionem recipere. Bartolus.

LXXXI. Idem lib. vj. ad Quintum Mucium.

SI stipulatus sum mihi aut Titio dari, si Titius b decesserit, hæredi c eius soluere nõ poteris d.

Res indiuidua quo ad solutionem potest quibusdam ex heredibus solui mandato iudicis. Bart.

1 ¶ Si lancem e, deposuerit apud me Titius, & pluribus hæredibus relictis decesserit, si pars hæredũ f me interpellet g, optimum quidẽ esse si prætor aditus h iussisset me

o ¶ *Mea esse.* nam cùm possessio quæratur: vt ff. de acquir. possess. l. j. §. pe. & l. quod meos. si venditorem. & l. pe. §. fin. ergo & dominiũ, quod ab ea separari nõ potest. & facit ff. de fur. l. falsus. §. ij. & de iure dot. l. si ego. §. dotis. ibi, quid enim interest, &c.

p ¶ *Quòd.* i. quia.

q ¶ *Mihi.* creditori.

r ¶ *Longa.* Nota, aliter dicitur breuis manus: vt ff. de iure do. l. licet. §. j.

Rout quisque.] CASVS. Ista lex nihil aliud dicit, quàm quòd omnis contractus soluitur per ea per quæ factus est vel ligatus: vt si verbis factus sit, verbis dissoluatur. si re, etiam rei solutione soluatur. si consensu: tunc dissensu soluatur. Franc. Accur.

s ¶ *Prout quisque.* aliàs prout quisque cõtractus est: aliàs prout quódque contractum est alio & alio modo celebratum.

t ¶ *Solui.* i. resolui. & dic debet, id est potest. nam potest solui & aliis modis vt compensatione: & confusione: & similibus. vnde Ro. dixit melius dicendo, nino doli suspicionẽ effugias. ad quod est ff. de min. l. ait Prætor. §. permittitur. Accurs.

u ¶ *Facere.* No. quòd aliquid possũ per me facere, quod est vtilius per prætorem. C. de pig. l. creditores. Acc.

Cùm Cornelius.] CASVS. Quidã nomine Cornelius vir liberalis volẽs Seiam quãdã mulierẽ nuptui tradere, forte qa erat coniũcta persona ipsi Seiæ, dedit fundum quẽdam in dotem Sempronio viro ipsius Seiæ: nec aliquod pactũ apposuit Cornelius quod fonius & Seia pacifcerentur inter se vt soluto matrimonio fundus iste redderetur sibi Cornelio. hîc quæritur vtrũ soluto matrimonio fi mulier nolit, fũdus iste debeat restitui per maritũ ipsi Cornelio? Respõ. q̃ non: sicut à simili si nullũ pactũ interueniſſet de fundo reddẽdo: & soluto matrimonio mulier iussisset fundũ reddi, deinde vetaret reddere. certè maritus nõ deberet reddere. si autẽ vir reddidisset fundũ, & nõ habuisset causſam existimãdi se inuita muliere hoc facere: bene fecisset fundũ reddẽdo: nec deberet ille fundus redire ad Seiam. Franc. Accur.

v ¶ *Contraximus.* cõtrahitur enim obligatio quandoque re: & quãdo que verbis: & aliis modis: vt ff. de act. & oblig. l. j. §. j.

w ¶ *Debet.* vt & ff. eod. l. verborum.

x ¶ *Vel re.* id est solutione facta.

y ¶ *Promissori.* à creditore. Accursius.

z ¶ *Æquè.* id est similiter: peræquè, id est sicut.

a ¶ *Contrahi potest.* non subnixa re vel verbis.

b ¶ *Potest.* si res integra est: vt C. quando lice. ab emptione disc. l. prima.

Stipulatus.] Clarum est hoc principium.

Si lancem.] Ite §. ponit pulchram practicã. Titius deposuit apud me lancem, id est scutellam auream vel argenteam. ego decedẽs relinquo quatuor hæredes. duo à me petunt hanc lancem. ita lex dat consilium q̃ adeam iudicẽ, vt eius authoritate seu præcepto restituã illis duobus, & sic liberabor ab aliis duobus hæredibus. si tamen fine præcepto iudicis restituam illis duobus & bona fide potero liberari. cõsulit tamen tutius esse quòd restitutio fiat authoritate iudicis. Frã.

c ¶ *Titius.* adiectus.

d ¶ *Hæredi.* tacitum enim mandatum ita morte mandatarij finitur vt expressum: vt insti. manda. §. item si. sed hanc rationem hîc adiungere non placet: quia hîc expressim reuocari nõ posset: vt ff. eodem, vero. ergo nec tacitè deberet reuocari: quod falsum est: vt ff. si quis stipulatus. §. item. nec tacitum mandatum hîc interuenit: nisi aliud actum fit: vt diximus ff. eod. l. vero. in princip. & facit ff. de verb. oblig. si Titius pulatus. in princ. & l. cùm quis. in prin. & l. finali, in prin. & ff. eo. cùm quis. in princip. & ff. eod. Stichum. §. vsumfructum. & de condi. & demon. l. qui hæredi. Sed arg. contrà. ff. de verbo. oblig. l. ij. ibi, non enim ex persona hæredis, &c.

e ¶ *Non poteris.* nisi esset dictum de hærede. & est ratio: quia hîc certa persona fuit adiecta.

f ¶ *Si lancem.* & sic indiuiduum: vt ff. depositi. l. j. §. fi pecuniam.

g ¶ *Hæredum.* si autem omnes: vt d. §. fi pecuniam.

h ¶ *Interpellet.* vt lancem depositam reddam.

i ¶ *Aditus.* à me. Aecur.

Hæred.

a ¶ *Hæredum.* interpellantium.

b ¶ *Non teneri.* id est, ipso iure liberari.

c ¶ *Sine dolo malo.* qui solus in depósito venit & lata culpa: vt ff. depositi. l. quod Neruа.

d ¶ *Liberabor.* quia tantum dolum coercet.

e ¶ *Non incidam.* ratione doli, sed ratione rei restituendæ incidam in obligationẽ & in actione depositi, quia nascitur obligatio & actio ex die depositionis: vt ff. depositi. l. j. §. idem Pomp. ibi, planè si, &c. & §. cùm autem. & ideo liberor quò ad hoc. Sed alij dicunt q̃ non nascitur actio depositi nisi dolo commisso. pro quibus est arg. ff. deposit. si quis inficiatus. sed ibi Dicũt hic de condict. fur. dicit est contra. fin. quæ pro dolo depositi hoc appo tarij dant. ité pro eis dicentibus: hæc lex: sed eam expone re ad pos ne vt dixi. præterea cũ agere suo tem nasci, licet non nomine pro nem actionẽ, quomodo hic petit agere exponunt, non incidã nomine. q̃ in obligationem? Sed curatorio. fortè dicunt, nõ incidomini. de dam vt posim conue q̃ Alex. tiri: & ita secundum stipu. ivl cos obligatio nascit, ff. de. §. de non act. Item pro eis quod diximus in multis aliis casibus in quibus obligatio nascitur non actio. vt no. C. de rerũ permu. ex placito. Accursius.

1 Flo. quisque contrà. Flo. vt cum re contraxi mus.

3 Flo. velcùm mutuum dedimus, vt retro pecunia tantundẽ ipsi debeat. & cum verbis.

f ¶ *Optimum.* vt ómnino doli suspicionẽ effugias. ad quod est ff. de min. l. ait Prætor. §. permittitur. Accurs.

g ¶ *Facere.* No. quòd aliquid possũ per me facere, quod est vtilius per prætorem. C. de pig. l. creditores. Acc.

Cùm Cornelius.] CASVS. Quidã nomine Cornelius vir liberalis volẽs Seiam quãdã mulierẽ nuptui tradere, forte qa erat coniũcta persona ipsi Seiæ, dedit fundum quẽdam in dotem Sempronio viro ipsius Seiæ: nec aliquod pactũ apposuit Cornelius quod fonius & Seia pacifcerentur inter se vt soluto matrimonio fundus iste redderetur sibi Cornelio. hîc quæritur vtrũ soluto matrimonio fi mulier nolit, fũdus iste debeat restitui per maritũ ipsi Cornelio? Respõ. q̃ non: sicut à simili si nullũ pactũ interueniſſet de fundo reddẽdo: & soluto matrimonio mulier iussisset fundũ reddi, deinde vetaret reddere. certè maritus nõ deberet reddere. si autẽ vir reddidisset fundũ, & nõ habuisset causſam existimãdi se inuita muliere hoc facere: bene fecisset fundũ reddẽdo: nec deberet ille fundus redire ad Seiam. Franc. Accur.

h ¶ *Si cùm cornelius.* extraneus. Accursius.

i ¶ *De eo.* fundo.

k ¶ *Reddendo.* sibi Cornelio. Accur.

l ¶ *Cauisset.* f. Cornelius. & per hoc videtur mulieri donatum: vt C. de pact. cõuen. l. ex morte. in fi. & ff. sol. mat. fi cùm dotẽ. in prin. & C. de rei vx. o. actio. §. accedit.

m ¶ *Effecit.* Cornelius.

n ¶ *Seia.* vxor.

o ¶ *Cornelio.* tanquam suo procuratori scilicet Seiæ. R. nam si vt eidem donaret, aliud esset dicendum secundũ quosdã. imo puto idem esse argumen. contrà. C. de actio. & oblig. fi quidẽ. & ff. de do. l. ij. §. fi pecuniam. & l. hoc iure. §. ij.

p ¶ *Vetante seia.* cùm ipsa iusserit.

q ¶ *Sicuti.* scilicet tunc non rectè Cornelio redderetur.

r ¶ *Non tutò.* id est, non tutè. Accursius.

s ¶ *Redderetur.* vt & infrà eod. l. aliud.

parti hæredum a eam lancem tradere: quo casu depositi me reliquis cohæredibus non teneri b. Sed & si sine prætore sine dolo malo c hoc fecero, liberabor d: aut, quod verius est, non incidam e in obligationem. Optimum f autem est id per magistratum facere g.

Pactum de soluendo tertio ex interuallo appositum, idẽ operatur quod simplex mandatum. Paulus.

LXXXII. Proculus libr. quinto Epistularum.

SI cùm Cornelius h † fundum suum nomine Seiæ viro eius doti dedisset, nec de eo i sibi 1 reddẽdo k quicquã cauisset l, effecit 2 m, vt vir & Seia n inter se paciscerentur vt diuortio facto, is fundus Cornelio o redderetur: non puto diuortio facto virum vetante Seia p eum fundum Cornelio 3 tutò redditurum esse, sicuti q si cùm pactũ conuentum nullum interesſit, diuortio facto mulier iussisset 4 eum fundum Cornelio reddi: deinde antequàm redderetur, vetuisset: non tutò r redderetur s. Sed si antequàm Seia vetaret, Cornelio eũ fundum reddidisset t, nec causſã habuisset existimandi 5 inuita Seia se facturum esse v: nec melius nec æquius esse existimarem eum fundum Seiæ reddi x.

Qui soluit debitum naturaliter tantum: non repetit. Bartolus.

LXXXIII. Pomponius libro. xiiij. ex variis lectionibus.

SI tuo seruo credidero, cùmque redemero, & is manumissus mihi soluerit: non repetet y.

t ¶ *Reddidisset.* vir.

v ¶ *Facturum esse.* certè benè facit.

x ¶ *Reddi.* id est, bene fecisset si ei reddidisset: nec esset æquius vel melius si Seiæ reddidisset. ad quod est C. de contrahen. stipul. l. iij. & ff. depositi. l. quod seruus. & de acquirenda possess. l. fundi.

Ex duobus obligatis ad idem debitum, uno conuento alter non liberatur: sed uno soluente esse. Paulus.

LXXXIIII. Proculus lib. vij. Epistularum.

EGisti de peculio serui nomine cùm domino. Non esse liberatos a fideiussores eius respondit. At si idem seruus ex peculio suo permissa b administratione c ei 1 peculij, numos soluisset d: liberatos esse fideiussores eius rectè legisti.

Quitardius dat, minus dare uidetur. Paul.

LXXXV. Callistratus lib. j. Edicti monitorij.

SOlidum non soluitur non minus quãtitate e, quàm die f.

Procuratori litis non potest solui nisi ad hoc datus sit, hoc dicit. Bart.

LXXXVI. Paulus lib. viij. ad Edictum.

HOc iure vtimur, vt litis procuratori g non rectè soluatur h. Nam absurdum est, cui iudicati i actio non datur, ei ante rẽ iudicatam solui posse. si tamen ad hoc datus sit, vt & solui ei possit, soluendo ei 1 liberabitur.

Generalis procurator ad negotia, potest solere creditoribus domini: nec requiritur alia ratihabitio domini. Paulus.

LXXXVII. Celsus lib. xx. Digestorum.

QVodliber debitũ solutum k à procuratore l meo non repeto †: quoniam cùm quis procuratorem omnium rerum suarum constituit, id quoque mandare videtur vt creditoribus suis pecuniã soluat: neque posteà expectãdum est, vt ratum habeat.

Ex re pupilli per extraneum non tutorẽ sibi non quæritur nisi in subsidium. Bart.

I tuo seruo.] CASVS. Tu habebas seruum Stichum: cui dedi centum mutuo. posteà eum redemi, id est, dedi tibi pecuniã vt eum manumitteres: ipse manumissus soluit mihi. an possit repetere? Respondetur quòd non. Franc. Accur.

y ¶ *Non repetet.* rema 1 net enim naturaliter eius. debitor: & ideo impeditur repetitio: vt ff. de condic. indeb. l. frater. & l. naturaliter. & l. si quod. sed ciuiliter nõ: vt ff. de noxa. l. si alienus.

1 Flor. deest,

Ei cui de peculio.] CASVS. Tu habebas seruum Pamphilum qui accepit à me mutuo centum: ego feci te conueniri actione de peculio. tu soluisti partem. dicitur hîc q̃ tur, & econtra. fideiussores serui non trabis solsunt liberati. si autem uit. qui cito ipse seruus soluerit pe soluit. cuniam ex suo pecu- 1 Flo. soluẽdo lio cùm haberet administrationem eius, fideiussores eius erunt liberati. gl. ponit casum in l. seq. Franc.

Soluens tardius minus dius vide

z ¶ *Liberator.* de eo quod non erat in pecu lio eius qui debebat.

a ¶ *Fideiussores.* quia non soluit totum, cùm non esset totum in peculio. Sed contrà. ff. de excep. rei iudic. l. si cũ argentum. q̃ fin. Solu. ibi seruus soluerat tũc: hîc non. Item facit suprà, de actio. emp. si seruus. in fin. & ff. eod. l. cùm quis. §. de peculio.

Ad idẽ est text. in l. Plautius. ff. de proc. & ff. l. si procurator. § si igno rãtes ff. man da.

b ¶ *Permissa.* scilicet sibi.

c ¶ *Administratione.* nam aliàs nulla ratione seruus alienare potest. R.

d ¶ *Soluisset.* insolidum.

e *Solidum. Quantitate.* id est, si non soluit totum quod debebat.

f ¶ *Quàm die.* sicuti qui decem debet, & soluit quinq; & ita qui debet hodie vel cras, si soluit post cras, non soluit solidũ. ad quod ff. de verb. signi. l. si cui. in fi. & l. minus. & instit. de fideiuſ. §. antepe. & de act. §. plus.

Hoc iure.] CASVS. Conueniebam te in iudicio ad centũ quæ mihi debebas. feci procuratorem meũ Titium. tu soluisti huic procuratori meo. quæritur an libereris? respon. q̃ nõ: quia procuratori litis non rectè soluitur. ratio redditur in textu ibi, nã absurdum est. Si tamen habeat expressum mandatum, ad hoc poterit ei solui. Franc.

g ¶ *Procuratori.* id est, procuratori ad litigandum constituto. Accur.

h ¶ *Non rectè soluatur.* ad hoc suprà, de pact. l. sed si tantum. & C. de transact. l. transactionis.

i ¶ *Iudicati.* iudicati tamen agit in casu: vt suprà, de procura. actoris. ergo rectè ei tunc soluitur. Ioan. & aliis duobus, scilicet quando in rẽ suam. & quando ad hoc habet mãdatum: vt ff. de procu. l. procurator. & hîc subiicit, & ff. eo. l. vero. Accursius.

Quodlibet debitum. etiam naturale, vt dicunt: quod est verum si soluit de suo. nam nisi ratum habeam, non repeto: sed nec tunc quasi ego soluissem. sed si de meo soluissem, tũc videtur quòd sic: quasi non videatur ei esse mãdatum: vt ff. eo. lege, si is cui. §. Flauius. in fine. Accur.

k ¶ *Solutum.* de bursa procuratoris.

l ¶ *A procuratore.* ignorante me tutum exceptione: vt suprà, man-

Universidad de Deusto
Biblioteca

da.idèmque.§. generaliter. Sed illud est quantũ ad actio. mãdati dandam vel denegandã procuratori. sed quantũ ad partẽ ipsam nihil refert si debitum efficax est solutũ. si inefficax, hoc est in debitum: obtinet tunc quod dicitur 3. de condi. indebiti. si procuratori. in prin. Itẽ. facit 3. de pact. l. sed & id quoque. Accur.

Iliæ intestato patri.] CASVS. Titius mortuꝰ est intestatus. Huic successit filia sua Seia. mater ipsius gessit negotia eius: & dedit ei filiæ aliquas res vendendas argentariis. & hoc scripsit in libro rationum argentarij. omnibus rebus venditis soluerũt pretium matri huius filiæ. & postea mater nouem annis administrauit bona filiæ in tantum quòd eam etiam marito collocauit, & cæteras res ei tradidit. Nunc quæritur, vtrum ista filia habeat aliquam actionem contrà argentarios, eo quòd non sit ab ipsis pretiũ rerum venditarum stipulata? Respondetur q argentarij sunt liberati soluendo matri huius Seiæ. si tamen argentarij sciebant matrẽ non habere ius administrandi res filiæ, & mater non sit soluendo, non liberantur matri soluendo. Franc.

a ¶ *Et res.* filiæ.
b ¶ *Dedit.* mater.
c ¶ *Soluerunt.* matri.
d ¶ *Quoniam.* aliàs quando, & aliàs quoniam.
e ¶ *Solutione.* matri puellæ facta per argẽtarios.

1 Fl. *ipsi* codices *soluerunt.*
2 Fl. *desipratium.*
3 Flo. *nuptũ.*
4 Fl. *habet: quando non.*
5 Fl. *venditione.*
6 Fl. *respõderi*

LXXXVIII. Scæuola libr. v. Digestorũ.

Filiæ inestato patri hæredis negotia mater gessit, & res a vẽdendas per argentarios dedit b: ídque ipsum in 1 codice rationum conscriptum est. argẽtarij vniuersum redactum pretium 2 venditionis soluerunt c, & post solutionẽ nouem ferè annis quicquid agendum erat nomine pupillæ mater egit, eámque marito nuptui 3 collocauit, & res ei tradidit. quæsitũ est an puella cum argentariis aliquam actionẽ habeat 4, quoniã d non ipsa stipulata sit pretium rerum quæ in venditionem 5 datæ sunt, sed mater. Respondi, si de eo quærereturꝫ an iure ea solutione e argentarij liberati essent, respondendum 6 iure liberatos f. Claudius g. Subest enim illa ex iurisdictione h pendens quæstio, an pretia rerum quæ sciebant esse i pupillæ, bona fide soluisse videantur matri quæ ius administrationis non habebat. ideòque si hoc sciebant k, non liberantur l: scilicet si mater soluendo non sit.

a ¶ *Res* a vẽdendas per argentarios dedit. vel etiam scientes, cùm mater erat soluendo: vel ibi erant scientes, & mater erat soluendo.
g ¶ *Claudius.* notans Scæuolam quòd minus sufficienter dixerat.
h ¶ *Iurisdictione.* à iudice examinanda.
i ¶ *Sciebant esse.* siue habeas qui, scilicet argentarij: siue quæ. scilicet pretia: dic sciebant esse pupillæ, scilicet res venditas, secundum R. vel esse pupillæ, scilicet pretia prædicta: dic id est deberi pupillæ, qa curatorio nomine erat stipulata: ex qua stipulatione pupilla habet veilem fortè: vt arg. 3. solut. mat. l. Caius. & C. de pact. cõuen. l. pater. in subsidium tamen, vt hìc. sed si ignorabant, liberantur: vt dixi.
k ¶ *Sciebant.* scilicet res fuisse pupillæ. R. vel deberi filiæ pretia.
l ¶ *Liberantur.* argentarij à filia.

1 Fl. *ex pluribus.*

Si *ex pluribus.*] CASVS. Titius quidam multas habebat obligationes contra Caium quendã: quas ipse Caius partim ipse contraxerat, & partim seruus eius Stichus. Accidit quòd semel isti duo Titius & Caius posuerunt rationem simul de suis debitis, in tantũ vt ipse Titius faceret Caio quittantiam in hæc verba: ego Titius confiteor me recepisse mihique satisfactũ esse ex omnibus contractibus ex quibus ratione inter nos posita inuentũ est Caium mihi teneri ex contractibus serui sui Stichi. Nunc quæritur vtrũ Caius sit liberatus ex omnibus cõtractibus suis: an verò tantùm ab his quos seruus suus Stichus fecit? Respond. quòd liberatur tãtum virtute istius quittantiæ à contractibus factis à Sticho seruo suo, non ab his quos ipsemet fecit cum Titio creditore suo.

¶ *Lucius Titius.*] Casus istius difficilis & scabrosi textus talis est. Lucius Titius habebat obligatũ Seiũ quẽdã in cccc. aureis. de istis cccc. aureis habebat duo chirographa, id est duas schedulas signatas manu ipsius Seij. vna schedula cõtinebat c. aureos: altera trecentos. Lucius Titius creditor mandauit Seio debitori suo vt mitteret sibi centum quæ in vna schedula erant, per Septitium & Mæuium quosdam quos ad eum miserat. iste Seius debitor: volens se bonum virum ostendere, soluit Septitio & Mæuio non tantum c. de quibus mandabat Lucius creditor, sed etiã soluit trecẽta ipsis Septitio & Mæuio. quæritur an liberetur ista solutione? Respon. q si Lucius non mandauit Seio q̃ solueret alia ccc. nõ liberatur hac solutione facta ipsis Septitio & Mæuio. ¶ *Lucius Titius.*] Ego promisi tibi vna die xv. aureos sub vsuris minoribus: pacto apposito q̃ xx. soluerentur in mense Septẽbri. xv. verò mense Decembri: ego permisi transire mensem Septẽbris & Decẽbris, & sic vtrunque terminũ. posteà venio & soluo tibi xxvj. aureos: & non discerno pro qua summa soluo, an pro xv. an pro xx. Nunc quæritur in quã summam hæc xxvj. deducantur, an. xx. prius soluta esse videantur in illa xx. quæ debebantur sub vsuris leuioribus, & vj. pro vsuris? Respon. quòd solutio debet cedere in vetustiorem obligationem. Franc. Accursius.

1 Fl. *recepit.*
2 Fl. *habet.*
3 Flo. *transeum.*
4 Flo. *transeum.*
5 Flor. *transeum.*

Cauerat. quæsitum est, an ex cæteris chirographis in quibus non Stichus cauit, sed ipse debitor, integra maneat 4 actio, id est ex reliquis chirographis per ipsum debitorem cautis? Respondit, eam solam obligationem diffolutam 1, ex qua solutum proponeretur 2.

4 Fl. *manet.*

Ille qui habet mandatum recipiendi solutionẽ ex certa causa, non potest ex alia causa recipere. Bart.

1 ¶ Lucius v Titius ex duobus chirographis, quibus quadringenta ei à Seio debebãtur, altero centũ, altero trecenta 5, scripsit Seio x, vt vnius y chirographi centum per Mæuium & Septitium sibi mitterẽtur. quæro, an Seius si Mæuio & Septitio ex trecentis 6 quoque soluisse se dicat, liberatus sit? Respõdit, si nec mãdauit vt ex trecẽtis 7 soluerentur, nec solutum ratum habuit, non esse liberatum z.

6 Flo. *transeum.*
7 Flor. *transeum.*

Simplex solutio refertur ad causam antiquiorem. Et utraque est usuraria, licet una grauioribus prægraueturꝫ usuris. Bart.

2 ¶ Lucioꝰ Titius a duabus stipulationibus, vna quindecim sub vsuris maioribus b, altera viginti sub vsuris leuioribus, Seium eadẽ die obligauit c: ita vt viginti prius solu erentur, id est Idibus Septembribus d. debitor post diẽ vtriusq; stipulationis cedentẽ soluit viginti sex: neq; dictũ est ab altero e proqua stipulatione soluerentur. quẽro an quod solutũ est eã stipulationem f exoneret 8, cuius dies antecesserit, id est, vt viginti sortis a solu ta videantur, & in vsuras eorum b sex data? Respondit, magis id acci pi ex vsu c esse.

8 Flo. *exonerat.*

Solutio facta hæredi, qui postea per integrum restitutionem est abiectus, liberat debitorem. Bart.

XC. Idem lib. xxvj. Digestorum.

Filius d, qui administrabat vt hæres paterna bona, pecuniã ex his Sempronio mutuam dedit, & eandẽ particulatim accepit 1 e: deinde se abstinuit f, quia minor annis erat, ab eã hæreditate. quæsitum est curator bonorum patris constitutus an aduersus Sempronium g vtilem actionem h habeat 2? Respondit, nihil proponi cur non is qui soluisset id quod mutuum ita acceperat, liberatus i esset k.

1 Flo. *recipit.*
2 Fl. *habet.*

Per nouationem debitor inutus & contradicens potest liberari. Bart.

XCI. Labeo lib. vj. Pithanon à Paulo epitomatorum.

Si debitor tuus l non vult à te liberari, & præsens est, non potest inuitus à te absolui m. Paulus. Imò debitorem tuum & 1 præsentem & inuitum liberare ita poteris, supponendo n alium 2 à quo debitum nouandi causſa stipuleris o: quod etiam si acceptum non feceris p, tamen statim, quod ad te attinet q, res r peribit. nam & petentem s te, doli mali præscriptio t excludet v.

1 Flo. *Et si debitor tuus.*
2 Fl. *A Gaio Publio.*
3 Fl *omne ratione posita.*
4 Flo. *Absolui.*
5 Flo. *Stipulatio pro petitum in*
6 Flo. *Absolui, a.*

Manumissio similis est morti. Bart.

v ¶ *Excludet.* secundus ergo per exceptionem, quia hoc pacto promisit, quòd & deberem eum accepto liberare. primus autem ipso iure liberatus est.

Si mihi.] CASVS. Tu promisisti mihi dare seruum Titij: aut tu fuisti damnatus in testamẽto eum mihi dare. iste seruus antequàm tu esses in mora dandi, est, manumissus à Titio domino suo. Dicitur hìc quòd tu non teneris dare istum seruum, ac si mortuus esset. Franciscus Accursius.

XCII. Pomponius libro nono Epistularum.

Si mihi alienum seruum x dare promiseris, aut testamento dare iussus y fueris: isque seruus antequàm per te staret quò minùs dares, à domino manumissus sit, hæc manumissio similis z morti est. si autem decessisset, non teneris 1 a. Sed & si quis seruum b, quẽ dare promisit, hæres à domino c scriptus d statuliberum dederit, liberabitur 2 e.

x ¶ *Seruum.* pone Stichum, & ita in specie.
y ¶ *Iussus.* ab eo qui te hæredem instituit.
z ¶ *Similis.* Nota manumissionem similem morti: vt & infra de fur. l. inter omnes. circa princip. & ad id infra, de regulis iuris, seruitutem. sed non quo ad omnia: vt supra de ædil. edic. fi homi nem.
a ¶ *Tenearis.* imò liberaris interitu speciei.
b ¶ *Seruum.* scilicet certum, pone Titij. Accursius.
c ¶ *A domino.* id est à Titio.
d ¶ *Scriptus.* scilicet promissor.
e ¶ *Liberabitur.* vt & cæt. supra de statuliber. statuliberum medio. §. illud. Sed contrà supra de condictio. indebi. l. Neratius. Solu. hìc alienum, ibi suum promisit. & sic ibi statuliberum suo facto: hic non: vt ibi plenè diximus. & facit supra de verborum obligationibus. l. si seruum. Accursius.

1 Fl. *tenearis.*
2 Fl. *liberatur*
1 Fl. *scripsit*
2 Fl. *d. est &.*
3 Flo *quo bonum est, hoc ds*
4 Flo. *debiteralienum,*
5 Fl. *poterit.*
6 Flo. *existit.*

Si duo rei.] CASVS. Titius & Mæuius stipulati sunt à Seio centum: & sic duo sunt rei stipulandi. Titius moritur, & instituit hæredem Mæuium. an obligatio confundatur? Respon. quòd non. Sed ad quid prodest scire vtrum obligatio confundatur vel non? Respon. quòd multum: quia si reus stipulandi qui est mortuus, fecisset pactum cũ debitore de non petendo: alter qui est hæres, non posset submoueri exceptione pacti conuenti: quod aliàs secus esset. ¶ *Item si duo rei.*] Duo, scilicet Titius & Seius promiserunt Sempronio centum: & sic facti sunt duo rei promittendi: alter factus est hæres alterius. quæritur vtrum obligatio confundatur? Respond. quòd non. Sed ponamus quòd tu promisisti Titio centum. ego fui fideiussor pro te. tũ instituisti me hæredem. certè obligatio mea confunditur cum tua. nam generalis regula est, quo ties obligatio accessoria accedit principali, confunditur cum ea. Sed quando duæ obligationes principales sibi inuicem coniunguntur, tunc non confunduntur: sed vna alteri potius videtur accedere. Item si fideiussor reum principalem scripsit hæredem: confunditur obligatio. Franc. Accursius.

f ¶ *Non confundi.* hìc subiicit quæstionem secundam, scilicet an cogatur eligere agat propria vel hæreditaria? & videtur quòd non, sed tamen dicit quòd sic, & reddit rationem, & dic non confundi continuãdo quòd pro sed. sed si intẽdat &c. quasi dicat, si intendat sibi dari oportere, vel quia est hæres, vel quia ex sua persona debetur: & nunc accipe, quod bonum est dicere hoc, id est eligere magis vnam illarũ causſarum quàm alteram: & ipse respon. atquin &c. & hoc si habeas si, si autẽ non habeas si, rectè lege: & incipit ibi secunda quæstio, quod bonum est &c. & respondetur. postea, atquin &c.

5 Fl. *poterit.*
6 Flo. *existit.*

g ¶ *Ex reis.* stipulandi.
h ¶ *Extiterit.* alteri.
i ¶ *Vt ita possit.* aliàs possis. aliàs possit.
k ¶ *Animaduertere.* debitor.
l ¶ *Nécne.* hìc non erant socii: aliàs pactum vnius alteri poterat: vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

suprà de arbi.si duo.nisi ab alio sit lis contestata: & posteà alius pacíscatur: vt supra de duobus reis.l.ex duobus.& facit infrà.l.si reus pro.& ſ.de pact.si vnus.in princ.& de fideiuſſ.si reus.& l. generaliter.§.j. & infra §.proxi.

a ¶ *Obligatio*.vt ſ.de duo.reis.l.ſi reus promittendi.

b ¶ *Confunditur*.& ſic interrogatiuæ lege. & reſpon.non omnis, ſed fideiuſſoria tantùm. alàs,non confunditur.

c ¶ *Obligationi*. quæ ſcilicet eſt fideiuſſoria tantùm.

d ¶ *Sequelæ*.vt fideiuſſoriæ. Accur.

e ¶ *Accedit*.per ſucceſſionem.Accur.

f ¶ *Obligatio*. fideiuſſoria. Accur.

g ¶ *Alteri*. ſcilicet obligationi.

h ¶ *Parere*. ſcilicet videatur. & facit ſupra proxi. reſponſo, cum ſuis concor. Accurſius.

i ¶ *Reum*. principalem.

k ¶ *Confunditur*. niſi in caſu. vt ſ. de fideiu. hæres à debit. §. quod ſi hîc.& in alio caſu vt in contrario. infra eodem, l. Stichum.§.aliquando.

l ¶ *Obligatio*. acceſſoria.

m ¶ *Proculus*.malè, & ſic aduerſatiuè non cor rectiuè Accur.

n ¶ *Diſſentiat*. aduerſando. Accur.

7 Fio ſcripſit. & Eleſad & ſi. 6 vter ſcripſerit,nõ cõſund.

10. Fl.deeſt.vere vo.

11 Fio.parere.

1 Fio deeſt,ma ſi.

2 Fl.cogitet.

3 Fio.deeſt,no mine.

S I is cui.] CASVS. Debebam tibi centum aureos: ſolui tibi de pecunia aliena. tu iterum petis à me debitum an rectè facias? Reſpond. quòd non: quia ſi vis à me iterum petere centum aureos, tu debes reddere numos alienos quos tibi ſolui: aliàs,poſſum te repellere doli mali excep. Sed pone quòd ego credidi omnes numos: & illos ſoluam. certè dicitur hîc quòd operor duos effectus, obligationem, ſcilicet & ſolutionem, ſiue iſti numi ſint communes pro ſingulis corporibus, ſiue inſpecta tota quantitate numorum.Item ſi fideiuſſor Titij erga Seium ſoluat Seio numos alienos: poterit agere mandati actione contra Titium, ſi Seius iſtos numos conſumpterit. Item ſi ipſe fideiuſſor ſoluat numos quos ipſe ſurripuit, liberatur:ſi prius ſatisfecerit actiõi. furtiſ vel condictioni furtiuæ.

¶ *Flauius Ianuarius*.] Caſus pulcher.Titius debebat Sempronio centum aureos,qui ex cauſſa fideicõmiſſi peti poſſunt, vel ex alia cauſſa, non curo.Item debebat eidem Sempronio alios cẽtum aureos ex ali qua cauſſa,ex qua peti non poterant,tamen ſi ſoluti fuiſſent non poterant repeti,puta pro vſuris promiſſis nudo pacto.Stichus ſeruus Titij abſente domino ſuo ſoluit Sempronio cẽtum aureos,& Sẽpronius ſecit cautionẽ ſiue quittantiam huic ſeruo qualiter iſtos centum aureos receperat pro vniuerſo debito Titij.Nunc quæritur in quam cauſſam videtur ſolutum quod datum eſt ab iſto ſeruo ? Reſpondetur quòd ſi creditor fecit cautionem Titio debitori ſe hãc ſummã in vniuerſum debitum recepiſſe,deducetur tantum in eam ſummã quæ peti poteſt: non in eam quæ peti nõ poteſt.ſi vero cùm ſeruus ſolueret, diceret ſe ſoluere etiam in eam cauſſam ex qua peti nõ poteſt,numos creditoris non faceret:quia dominus non videtur ſeruo mãdaſſe vt in talẽ cauſſam ſolueret,ex qua peti non poteſt,ſicut nec dominus mãdaſſe vide tur ſeruo q ſoluat eos numos ex cauſſa fideiuſſionis,quos non ſuſcepit ad vtilitatem ſui peculij.Franc.

o ¶ *Si is*.creditor. Accur.

p ¶ *Numis integris*.id eſt non commiſtis.nam tunc aliud eſſet: vt ſupra eo dem,ſi alieni.& facit ſupra de pigno.actio.l.eleganter.§. qui re probos.& ſuprà,ſi certum petatur.l.non omnis.& ſupra eodem,l. ſi cũ aurum.

q ¶ *Pergat*. id eſt tenet.

r ¶ *Petere*.adhuc.

s ¶ *Nec cſſ.rat*. debitori.

t ¶ *Credam*. id eſt mutuem.

v ¶ *Pro parte*. ſic ſ. ſi certum petatur. ſi ſocius.

x ¶ *Naſcetur*. ſcilicet quando mutuaui.

y ¶ *Liberatio*. quando ſolui.

z ¶ *Intelligat*. quod eſt verum de rigore iuris. Azo.

a ¶ *Excogitet*. quod eſt verius.Azo.vt ſupra & ſi fur. in fin. & facit ſupra eo. cùm Stichus & Pamphilus. & ad Trebel.deducta. §. nũmis.

b ¶ *Sed quantitatem*. ſcilicet vt quantitatis dimidium meum ſit,ſicet decem.

c ¶ *Agere poteſt*. contra debitorem:quia præſumptione fuit liberatus.

d ¶ *Soluat*. fideiuſſor.

e ¶ *Mandati agat*. non expectata cõſumptione.

f ¶ *Furti nomine*.ſcilicet prætiterit rem & pœnam: vel ex cauſſa condictionis rem tantùm:vel pone illud vel, pro &.Accur.

g ¶ *Cum Titius*. debitor.

h ¶ *Caio Seio*. creditori. Accur.

i ¶ *Quantitatem*.puta centum.

k ¶ *Tantundem*. id eſt alia centum.

l ¶ *Quæ peti*. veluti vſura ex nudo pacto.

m ¶ *Petitionem*. id eſt repetitionem. Accurſius.

n ¶ *Titij*. debitoris.

4 Fio.Iauua. †Hîc tres habemus regulas.ad hoc propoſitũ & exemplos in textu in hoc.& ſequenti. poteſt ſolus re debitum naturaliter tantũ.Pro quo facit.l.a. pecuniarũ. & cõdic.indeb.§.& ita in ternino vo luit Bart. ſi legatus.§. ſi is liber. legat. Bolog.

5 Fl.offerrit. 6 Fl. creditor. 7 Fl. ſolutũ. 8 Fl. deeſt.p 9 alàs dolo pecunia. 10 Fl.ſubtrahit.

11 Fio.debet ruere.

1 Fio.volunt.

2 Fio.ſi.

3 Fio.legit.

4 Fio.rebatur.

S Tichum.] CASVS. Tu promiſiſti mihi Stichum aut Pamphilũ, quẽ dare velle:& ſic mea eſt electio.mortuus eſt Stichus:an ſolus Pãphilus peti poſſit? Reſpõ.quòd ſic. Sed pone quòd petij à te Stichum: tu fuiſti in mora ipſum ſoluendi. certè ſi Stichus moriatur, ſolus Stichus poterit peti ac ſi ſolus fuiſſet in obligatione.& hoc intellige quãdo electio fuit credito ris,non debitoris.ſi autem electio fuit promiſſoris:pura quia ſimpliciter promiſit Stichum aut Pamphilum, non addendo quẽ creditor vellet : tunc ſi vnus mortuus fuerit,qui promiſſus eſt, alter poterit peti ſolus, cætera quæ ſunt in hoc princ. gio. optimè declarat: quam vide.

¶ *Aditio hæreditatis*.] Tu debebas mihi centum aureos, inſtituiſti me hæredem,ego adeo hæreditatem tuam. certè obligatio confunditur. vel econtrà tu ſuccedis mihi.certè extinguitur obligatio. vſque ibi, ſi forte. pone ſic, Quicunque credit pupillo pecuniam : ſi pupillus non fit factus locupletior, creditor nullam actionem poteſt intendere contra pupillum. Sed ponamus q Titius mutuauit centum alicui pupillo:poſteà ſuccedit ipſi pupillo:hæreditas forte euincitur ab iſto creditore. vtrum ipſe poſſit retinere ex hæreditate pupilli id quod ſibi debetur,non inſpecto an pupillus ſit locupletior factus iſta pecunia vel non? Reſpond.quòd poteſt retinere quicquid ſibi debebat pupillus indiſtincte. ¶ *Aliquando euenit*.] Sunt aliquæ obligationes in aliquibus perſonis,quæ tamen ſunt inanes,& ſine effectu:ſicut eſt obligatio contra hæredem,qui iuſſus eſt reſtituere hæreditatem.& reſtituit fideicõmiſſario.vel quando mulier fideiubet pro aliquo : obligatio fideiuſſoria eſt inutilis prohibente ſenatuſcon. Velleia. mulieres intercedere ꝓ aliquo. Iſtis præſuppoſitis pone ſic caſum.Titius inſtituit Mæuium hæredem:& iuſſit hæreditatem reſtituere Seio:& reſtituit.hæres iſte Mæuius non poteſt conueniri à creditoribus hæreditariis:licet ſit hæres.ſi tamen Mæuius exeat:e it hæres Seio fideicommiſſario, conuenietur à creditoribus pro debitis Titij. Item ſi mulier ſuccedit debitori pro quo fideiuſſerat:actio quæ prius erat inutilis, ſit efficax:vt poſſit conuenirì a creditore apud quem fideiuſſerat. ¶ *Quod vulgò*.] Dictum eſt ſuprà de fideiuſ.quòd quoties fideiuſſor ſuccedit reo principali, liberatur ab obligatione fideiuſſoria. Iſte §. illud dictum limitat: & dicit illud eſſe verum quoties reus principalis eſt obligatus plena obligatione.nam ſi reus eſt plene obligatus,& fideiuſſor ſuus ei ſuccedit,ipſe fideiuſſor liberatur.vſque ibi,Et ecõtrariò.ſuperior caſus erat indubitabilis : iſte verò eſt dubitabilis. tamen dicit iuriſconſ.quòd licet reus principalis habeat aliquam exceptionem,& fideiuſſor ei ſuccedit,ipſe fideiuſſ.liberatur.& ponitur tale exemplum.Seius mutuauit pecuniam minori xx.van.quam ipſe minor perdidit, & ſic potuit reſtitui in integrum.tamen minor intra tempora reſtitutionis deceſſit relicto hærede fideiuſſore ſuo:certè difficile eſt dicere quòd ius prætorium quod minoribus ſubuenit,poſſit facere quòd fideiuſſor teneatur, cùm ſua obligatio acceſſit principali obligationi. & ſic concludit quòd fideiuſſor ex perſona minoris cui ſucceſſit, habet reſtitutionem in integrum intra tempora præſtituta reſtitutionis in integrum. ¶ *Naturalis obligatio*.] Vendidi vi mihi aliquam remſed non tradidiſti:ſic ſumus inuicẽ obligati iure gentium ex conſenſu mutuo facimus pactum nudũ quòd diſcedimus ab iſta venditione.dicit hic iuriſcon. quòd iſta obligatio qua tu mihi,& ego ibi tenebor,eſt ipſo iure nulla. nam vinculum æquitatis quo ſolo ſuſtinebatur,tollitur conuentionis æquitate:& ideo etiã fideiuſſor quem pupillus dedit,liberatur his de cauſſis.h.d.hæc lex cũ ſequen.vſque ad §. quæſtum eſt.Fran.Accur.

a ¶ *Stichum*.Quatuor ponit caſus.primus & ſecundus plani ſunt. Terꝛ Stichum qui valebat viginti:aut Pamphilum qui valet decem, & occi tius incipit ibi, enimuerò &c.vbi electio erat debitoris qui promiſerat dit Pamphilum.nam remanet Stichus in obligatione:nec liberatur de bitor offerendo preſtium Pamphili mortui,& hoc in ſui odium.Quar-

5 Fl.caſſitis ſũ eſt:tamẽ ſi & alter.

6 Fio.deeſt.

7 Fio.ſi.

8 Fio.ſi.

9 Fio.ſi.

10 Fio.ſi.

11 Fio.debet.

12 Fio.debet.

13 Fio.ſi.

14 Fio.ſi.

15 Fio.ſi.

16 Fio.ſi.

17 Fio.ſi.

18 Fio.ſi.

19 Fio.ſi.

20 Fio.ſi.

21 Fio.ſi.

22 Fio.ſi.

23 Fio.ſi.

24 Fio.ſi.

25 Fio.ſi.

26 Fio.ſi.

27 Fio.ſi.

28 Fio.ſi.

29 Fio.ſi.

30 Fio.ſi.

31 Fio.ſi.

32 Fio.ſi.

33 Fio.ſi.

34 Fio.ſi.

35 Fio.ſi.

36 Fio.ſi.

37 Fio.ſi.

38 Fio.ſi.

39 Fio.ſi.

40 Fio.ſi.

41 Fio.ſi.

42 Fio.ſi.

43 Fio.ſi.

44 Fio.ſi.

45 Fio.ſi.

46 Fio.ſi.

47 Fio.ſi.

48 Fio.ſi.

49 Fio.ſi.

50 Fio.ſi.

51 Fio.ſi.

52 Fio.ſi.

53 Fio.ſi.

54 Fio.ſi.

55 Fio.ſi.

56 Fio.ſi.

57 Fio.ſi.

58 Fio.ſi.

59 Fio.ſi.

60 Fio.ſi.

61 Fio.ſi.

62 Fio.ſi.

63 Fio.ſi.

64 Fio.ſi.

65 Fio.ſi.

66 Fio.ſi.

67 Fio.ſi.

68 Fio.ſi.

69 Fio.ſi.

70 Fio.ſi.

71 Fio.ſi.

72 Fio.ſi.

73 Fio.ſi.

74 Fio.ſi.

75 Fio.ſi.

76 Fio.ſi.

77 Fio.ſi.

78 Fio.ſi.

79 Fio.ſi.

80 Fio.ſi.

XCV. Idem lib.xxviij.Quæſtionum.

S Tichum.] aut Pamphilum vtrum ego b velim[1], dare ſpondes? altero mortuo c, qui viuit ſolus petetur d: niſi[2] mora facta ſit in eo mortuo, quem petitor elegerit[3]: tunc enim perinde ſolus ille, qui deceſſit debetur[4], ac ſi ſolus in obligationem deductus fuiſſet.

In textu ibi.quòd ſi promiſſoris ibi, qui ſuperest, æquè peti poterit: ſubaudi duntaxat poſtquàm debitor non fuit in mora: quia ille ſolus remanſit in obligatione:ut in princip.l. quando creditoris erat electio. hoc dicit ſecundùm.Pau.de Caſt.

¶ Quòd ſi promiſſoris fuit electio, defuncto altero, qui ſuperest æquè peti e poterit. Enimuerò ſi facto debitoris alter ſit mortuus, cùm debitoris eſſet electio, quamuis f interim g non alius peti poſſit, quàm qui ſolui etiam poteſt, neque defuncti h offerri æſtimatio poteſt: ſi fortè longè fuit vilior : quoniam id i pro petitore in pœnam promiſſoris conſtitutum eſt k.

Nota iſtum caſum,quòd ſi debitor, qui habet electionem,interficiat unum, & ſic liberetur ab illo:quia ut dixi,nõ eſt perpetua obligatio:quia ille non erat præcisè in obligatione:deinde moriatur alter ſine mora, & culpa ſua: & ſic etiam liberetur ab illo, & remaneat ab utroque liberatus, de rigore tamen, quia non eſt æquum quòd creditor damnificatus remaneat facto illius, quia ſi nõ interfeciſſet primum,fortè hodie uiueret, & poſſet peti : licet extincta fuerit obligatio in eo quousque alter uiuebat : quia ſuccurrebatur creditori in illo ſuperſtite : nunc verò quia deſtitutus eſt omni remedio, de rigore reſtituitur actio utilis ad primum interfectum, ne maleficium debitoris remaneat impunitum. Paul.

¶ Tametſi 5 l alter ſeruus poſteà ſine culpa debitoris moriatur, nullo modo m ex ſtipulatu agi poterit: cùm illo in tempore quo morieba tur, non commiſerit ſtipulationẽ. Sanè † quoniam impunita nõ debent eſſe admiſſa n, doli actio o non immeritò p deſiderabitur:aliter q quàm in perſona fideiuſſoris, qui promiſſum hominem interfecerit r:quia tenetur ex ſtipulatu s actione fideiuſſor: quemadmodũ tenebatur ſi debitor t ſine hærede deceſſiſſet.

Succeſſio interdum extinguit obligationem iure cõſtitutis tãtùm:& cum creditor ſuccedit debitori efficaciter obligato. interdũ iure ſolutionis:ut cum ſuccedit naturaliter tãtùm obligato, & habet ponere rationẽ cum creditoribus legatariis : aut fideicommiſſario uniuerſali. interdum obligationem directam in-

1 Fio.volunt.

2 Fio.ſi.

3 Fio.legit.

4 Fio.rebatur.

5 Fl.caſſitis ſũ eſt:tamẽ ſi & alter.

†Concor. rex.in l.loca tio §. quẽ illi cite.ſ. de public.vnde di citBal.in l.i ta vulnera tus ſ.ad legẽ Aqui. q. tamen uor publicæ diſciplinę di ctat & ſuadet ve maleficia puniantur.alleg.in ſe rext. in l. l.locatio.

tus casus incipit ibi, tamet ſi alter.vbi dicit quòd ſi poſteà decedat Stichus,videtur debitor liberatus tunc:quia Stichus deceſſit ſine mora, & eius interitu eſt liberatus,nec ad pretiũ Pamphili tenetur, vt dictũ eſt,& hoc de rigore:ſed de æquitate tenetur vtili ex ſtipulatu ad pretium Pamphili,argumento debitoris decedentis ſine hærede. nã licet liberetur fideiuſſor à directa per hoc quòd principalis eſt extinctus: tenetur tamen vtili fide iuſſor. Accur.

b ¶ Verum ego. ſtipulator.

c ¶ Mortuo. ante petitionem meam ſtipulatoris.

d ¶ Petetur. id eſt ſolus remanet in obligatione & ſolutione.

e ¶ Æquè peti ac ſi ſolus in obligationem deductus fuerit : vt & ſuperiori caſu. Vel æquè, i.ſicut dictum eſt in ſuperiori caſu quando ſtipulatoris erat electio. Item hoc niſi iam promiſſor alium elegerit: vt ſupra de lega. j. huiſmodi.§.Stichum. & facit ſupra de eo quod cere.loco.l.ij.§.qui Stichum.& de lega.ij. ſta tuliberum. §.fin. & de condi. indebiti. cùm is qui.in princ. & de verborum oblig.ſi quis ſtipulatus. & de contrahen.empt.l. in emptione.§.penult. & ad legẽ Aquil l. Stichum. in princ.*

f ¶ Quamuis. id eſt quia. Accur.

g ¶ Interim.malè videtur aduerſari ad id qđ dicit defuncti non poſſe offerri æſtimationem:imò videtur eſſe ratio ad illud.& ideo dic quamuis, id eſt quia. & quod dicit infra tametſi,id eſt quamuis alter &c. Item nec reſpicit hoc quamuis,illud tamen quod ex infra,ea ratione, quia magis eſſet ratio,vt quia ſolus viuens poſsit peti,vt liberetur promiſſor eius interitu.expone ergo infra tametſi, id eſt quamuis alter &c. & ſuſpenſiuè lege vſque illuc, conſtiterit &c. & tunc accipe nullo &c. & poſteà, quamuis.*

h ¶ Neque defuncti. quem ſe elegiſſe ad ſoluendum dicit.

i ¶ Quamuis id. vt non poſsit offerre æſtimationem vilioris.

k ¶ Conſtitutum eſt.ſi ergo ſtipulator vult id pretium, poteſt accipere. Sed contrà ſupra de lega.j. cùm res.§.quòd ſi Stichus. verſi. qua ratione.Sol. ibi deceſſit ſine culpa hæredis,hîc cum culpa promiſſoris:quia eum interfecit.vel aliter ibi dicit fortaſsis, non præcisè aſſerit : quare ſic erit dicendum vt hîc dicit.

l ¶ Tametſi.hoc totum pone pro quamuis.

m ¶ Nullo modo.de ſtricto iure ſtip. ſed de æquitate ſic:vt infra dicit. & ſic tenebitur vtili actione ex ſtipulatu.nec dicas,ſimò videtur ipſo iu re liberatus interitu ſpeciei ab actione ex ſtipulatu : quia interiit facto ſuo quando non liberatur : vt ſupra de verborum obligat. ſi ex legati. & l.ſi ſeruum.& l.mora.in fin.& l.cùm filius.circa princ. & de vſur. l. mora.§.fin.*

n ¶ Admiſſa.admiſſum fuit in eo quòd primus deceſsit culpa eius. & facit ſ.ad le §.Aquiliam.ita vulneratus.& de fideiuſſ.ſi à reo.§.fi.

o ¶ Doli act.o.id eſt ex ſtipulatu vtili ob doium:vt ſupra de vſur.l. mora.in fine.

p ¶ Non immeritò.id eſt immeritum eſſet ſi alias deſideraretur.& ſic aduerbium non adiungitur verbo deſiderabitur. Accur.

q ¶ Aliter.quidà habent aliter,& alij habent aliàs.& dic ,id eſt eadẽ æquitate.& tunc alia dabitur hic ex ſtipulatu actio propter doluſ ſicut datur contra fideiuſſorem. nec enim debet eſſe punctum inter verbum illud deſideretur, & ſequens aduerbiũ aliter : licet quidà dicant ibi eſſe punctuandum:& dicunt hunc teneri actione de dolo:ſed fideiuſſorem vtili actione ex ſtipulatu.ſed certè fideiuſſor actione de dolo tãtum tenetur quandoque,ſcilicet quando ante moram ſuam occiditvt ſ.de dolo.ſi fideiuſſor.non ergo hæc eſſet bona differentia.*

r ¶ Interfecerit. Poſt moram ſuam. tamen agitur aliàs actione de dolo:vt d.l.ſi fideiuſſor.quæ eſt contrà.vbi de hoc plenè dixi.

s ¶ Ex ſtipulatu.vtili:vt d.l.de vſur.mora.§.fi.

t ¶ Si debitor.nam & hoc caſu tenetur vtili,principali extincta : ſicut dictum eſt.ſi bene vis profequi ſimilitudinem. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Hæreditatem.* vt C. de pact. l. debitori. & ibi dixi.
b ¶ *Cedit.* aditio hæreditatis.
c ¶ *Retinet.* contra legatarios præter Fal. vel cõtra generale fideicom. præter quartam Trebellianicam. & facit §. quãdo dies leg. ced. l. cùm illud. §. hæres meus. & de separatio. l. j. §. fi. & de peti. hæred. l. fi quid possessor. & §. de euict.
si ei. §. si is. & ad leg. Falcid. quærebatur. & j. proxi. §. quod vulgò. Accur.
d ¶ *Inanis.* contra hæredem debitoris qui rogatus fuerat hæreditatem restituere, pone Seio. Accur.
e ¶ *Confirmetur.* postea.
f ¶ *Nam si hæres.* extiterit Seio fideic.
g ¶ *Hæres.* rogatus restituere fideicommissum.
h ¶ *Extiterit.* qui licet prius hæres erat ex quo semel fuit, non tamen tenebatur nisi retinuit quartam, & tunc pro rata, sed amodo in solidum & cum effectu tenebitur. ad quod facit suprà ad Trebellia. l. prima. §. j. Accursius.

a Ista glo. est melior de iure ad hoc quomodo cognoscam quot sunt modi fideiu bẽdi seu iter cedẽdi p aliis. de quo etiam vide no. per glo. not. in l. si ve dic vt §. man. l. fi verò §. si post non remunerandi. §. si creditam. §. post. Portò ex promissor dicitur qui nomine alterius se obligat illo non obligato: vt supra de dolo. & eleganter. §. seruus pactionis. & in quarto modo hic casus ponitur. nam in aliis ipso iure per successionem extinguitur accessoria obligatio: vt §. de fideiuss. l. generaliter. & l. hæres. §. quid si. & §. eo. l. si duo rei. j. respon.

a Fl. consequetur.

b ¶ *Interfecerat.* animo nouandi: & vide modum intercedendi. sunt enim plures modi intercedendi: quia per fionem, per constitutionem, item & per nouationem, & quid sit proprium cuiusque eorum dic vt §. man. l. fi verò §. si post non remunerandi. §. si creditam. §. post. Portò ex promissor dicitur qui nomine alterius se obligat illo non obligato: vt supra de dolo. & eleganter. §. seruus pactionis. & in quarto modo hic casus ponitur. nam in aliis ipso iure per successionem extinguitur accessoria obligatio: vt §. de fideiuss. l. generaliter. & l. hæres. §. quid si. & §. eo. l. si duo rei. j. respon.

b Fl. interfecerat.

7 *Fl. cõdẽnatus.*

k ¶ *Interdictum.* alias inconditum. Accur.
l ¶ *Mulieris.* in vtroque casu. & sic facit §. de condi. & demonstra. in facto. §. fiscus & de procur. l. fi quis cum procuratorio. Sed contrà. j. de reg. iur. l. quod in initio. & §. de act. & oblig. omnes. Solu. ibi de re probatis: hic de non approbatis Accur.
m ¶ *Periclitetur.* vt & §. ad Velleianũ. l. quamuis. §. fi mulieri. Accur.
m ¶ *Periclitetur.* quia hic conuenitur vt hæres: & hæres & defunctus vna persona cẽsetur. & ita ex persona defuncti non fua quæritur. Accursius.
n ¶ *Liberari.* vt & suprà de fideiuss. l. generaliter Iulianus. nisi vt supra proxi. §.
o ¶ *Verum est.* indubitanter. Accursius.
p ¶ *Plenior.* id est plena & efficax ciuilis & naturalis, aliud si tantum naturalis: vt supra de fideiusso. hæres. §. cum fideiussor. & facit supra de pact. l. nisi hoc.
q ¶ *Duntaxat.* id est omnino. vel reus duntaxat, id est reus qui non est fideiussor. nam fideiussor quoque reus est. Ioan. maximè si alium fideiussorem dat. Vel dic, id est simpliciter vel absolutè obligatus vt eius obligationi non cohæreat exceptio vel auxilium. Azo. sed hæc est eadem cum prima. Accursius.
r ¶ *Liberabitur.* à sua obligatione. Accur.
s ¶ *Ec흓nario.* supra enim posuit casum indubitabilem quare reus nulla tuebatur exceptione cui fideiussor succedit, hic econtrà quando tuebatur exceptione, & nihilominus dicit extingui obligationem fideiusso. per in integrum restitutio. & sic fit infra eo. qui res. §. mihi. sed quidam, vt R. dicunt hic non extinguitur: quia deest eis dictio, non, & habent talem literam. econtrà non potest dici tolli &c. & verbum inferius retinere, ponitur pro impedire. vel secundum eam literam dic nũ tolli ipso iure, sed per in integrum restitutionem.

efficacem reddit efficacem: cùm ille qui tenetur directa ineffic aciter, succedit ei qui tenetur utili & efficaciter: de quo duo ponuntur exempla. Paulus.

t ¶ Aditio hæreditatis nonnunquã iure confundit obligationem: veluti si creditor debitoris, vel contrà, si debitor creditoris adierit hæreditatem [a]. Aliquando pro solutione cedit [b] si fortè creditor, qui pupillo sine tutoris authoritate numos crediderat, hæres ei extiterit. non enim quanto locupletior factus pupillus est, consequitur [6]: sed insolidum creditum suum ex hæreditate retinet [c]:

¶ Aliquando euenit, vt inanis [d] obligatio aditione hæreditatis cõfirmetur [e]: nam si hæres [f] qui restituit ex Trebelliano hæreditatẽ, fideicommissario hæres [g] extiterit [h], vel mulier quæ pro Titio intercesserat [i], eidem hæres extiterit, incipit obligatio ciuilis propter hæreditatem eius, qui iure teneba tur, auxilium exceptionis amittere. etenim interdictum [7] [k] est subuenire sexui mulieris [l] quæ suo nomine periclitetur [m]:

Si fideiussor succedat debitori efficaciter obligato, extinguitur obligatio fideiussoria. Idem si erat inefficaciter obligatus, tamen ista inefficacia non transibat ad hæredem eius, qui habebat exceptionem meræ personalem. Idem, si tempore successionis erat efficaciter obligatus sed postea desinebat effici obligatio inefficax beneficio restitutionis in integrum: licet tale beneficium ad hæredem transeat. Paulus.

z ¶ Quod vulgò iactatur fideiussorem qui debitori hæres extiterit, ex caussa fideiussoria liberari [n], to ties verum est [o], quoties plenior [p] rei promittendi obligatio inuenitur. nam si reus dũtaxat [q] fuit obligatus, fideiussor liberabitur [r]. Et [8] ecõtrario [s] non potest dici non tolli fideiussoris obligationem, si debitor propriam & personalem habuerit defensionem [t]: nam si minori xxv. annis bona fide [9] [u] pecuniam credidisti [10], isque numos acceptos perdidit, & intra tempora in integrum restitutionis decessit hærede fideiussore [x], difficile est [y] dicere caussam iuris honorarij [z], quæ potuit auxilio minori esse, retinere [a] fideiussoris obligationem, quæ [b] principalis [c] fuit, & cui [d] fideiussoris [e] obligatio [11] accessit sine contemplatione [f] iuris prætorij. Auxiliũ igitur restitutionis fideiussori qui adolescenti hæres extitit, intra constitutum tempus [g] saluum erit [h]:

Naturalis obligatio pacto & iureiurando tollitur ipso iure: quod prodest fideiussori. Ba.

3 ¶ Naturalis [i] obligatio vt [k] pecunię numeratione [l] tollitur [12], ita iusto pacto [m] vel iureiurando ipso iure tollitur: quia [13] vinculum æquitatis [n] quo solo sustinebatur, conuentionis æquitate dissoluitur. ideóq; fideiussor, quem pupillus dedit, ex istis caussis liberati dicitur [o]:

Tunc pater potest adiici à filio ad solutionem, cùm patri actio non quæritur: sed filius indistinctè à patre adiicitur. Bart.

4 ¶ Quæritũ est an ita stipulari qs petat restitui, tamen ex persona minoris hoc petit cuius hæres est. vel dic quòd dolus creditoris interuenit. nec obstat quod supra dicit bona fide: quia fuit in accipiente. mediam probo. Accur.

t ¶ *Defensionem.* quæ non competebat fideiussori vel hæredi: vt pote personalis, non realis. & quod subiicit, nam &c. simile adducit.
v ¶ *Bona fide.* & sic non fuit deceptus dolo aduersarij.
x ¶ *Fideiussore* scilicet relicto.
y ¶ *Difficile est.* id est impossibile. sic econtrà. §. de his qui deiec. hij. sed secundum R. id est graue. Accur.
z ¶ *Honorarij.* id est in integrum restitut. quæ à prætore est introducta.
a ¶ *Retinere.* id est facere eam durare. Ioan. sed R. facere eam impedire.
b ¶ *Quæ.* scilicet caussa in integ. restit. iuris honorarij.
c ¶ *Principalis.* scilicet obligationis.
d ¶ *Et cui.* principali.
e ¶ *Fideiussoris.* aliàs fideiussoris: & subaudias obligatio, si non habeas. aliàs fideiussor: & tunc nil subaudias. Accur.
f ¶ *Sine contemplatione.* quia deceptus forte fuit minor facilitate: & ideo non restituitur fideiussori: vt §. de excep. l. exceptiones. §. fin. & C. de fideiusso. min. l. j. & ij nisi esset hæres, vt hic subiicit in fi. §. gl. ij. ista prosequitur dictum domini Ro. tantum.
g ¶ *Intra constitutum tempus.* scilicet quadriennij hodie à die quo successit: vt C. de tem. in integrum restit. l. ea quæ. §. fi.
h ¶ *Saluum erit.* vt hæredi, non vt fideiussori, id est conuento, secundum R. cùm sui facilitate fuerit minor læsus. sed tu dic etiam si vt fideiussor conueniatur: vt hic, & sic erit specia lis debitor minoris læsi sui facit. vel dic vt restituatur fideiussori quia licet pro sua hæreditate obligatione conuentus sit.

8 Fl. desse.
9 Fl. bene si.
10 Fl. Lucrabit.
11 Fl. desse. obligatio.
12 Fl. desi. tollitur.
13 Fl. quod vinculum.

Titius capite minuitur, quæritur vtrum ei rectè soluatur vsusfructus? Respon. q; sic: quia etiam sic stipulari possumus, dabis mihi aut Titio cùm fuerit capite minutus: vtique ibi, Nam & si furiosi. vbi ponitur aliud exemplum, q; si quis stipuletur sibi, & adiiciat pupillum in stipulatione, non tantum pupillo rectè solui potest, sed etiam tutori ipsius pupilli, vel curatori furiosi, quod quidem est receptũ vtilitatis caussa. & hoc verum est si pecunia quæ soluta est tutori, sit versa in vtilitatem pupilli vel furiosi, sicut si quis iusserit aliquem dare domino pecuniam: & ille det seruo, vt ipse seruus det domino. Sed si quis iussus est dare seruo, & dederit domino: non videtur impleſſe condi tionem nisi ex voluntate serui domino dederit. Item idem est dicẽdum si quis stipulatus sit à patrono dari sibi aut seruo alieno: puta seruo Mæuij: si debitor det pecuniam Mæuio domino, non liberabitur nisi voluntate serui domino dederit.

14 Fl. aggrauatus.

¶ *Si creditor.* Titius creditor Mæuij possedit hæreditatem ipsius Mæuij sui debitoris, & tantum recuperauit de hac hæreditate, vt con secutus fuerit debitum suum: ita quòd si aliquis bonorum possessor tantum ei soluisset, liberasset hæredem à debito. Nunc quæritur vtrum fideiussores ipsius Mæuij liberentur? Respon. quòd non. nam ipse Titius non videtur sibimet soluisse ex ea hæreditate quæ ab ipso euincitur.

Dolo fecisti.] Tu posſidebas ex hæreditate Sempronij quendam fundum, videns quòd dominus fundi volebat te conuenire rei vendi. dolo desiisti possidere dictum fundum. Si ille qui possidebat fundum, præstiterit litis æstimationem, vel ipsum fundum restituerit, illud tibi proderit, quia liberaberis ab vtili rei vendi. Sed si tu qui dolo desiisti possidere, fueris antè conuentus quàm possessor, & præstiteris aliquid ex prætento dolo tuo, illud non proderit aliquid possessori illius fundi.

Si vxandato meo.] Mandaui tibi vt Titio pecuniam crederes: tu mutuasti ei decem, ego soluo tibi hæc decem: vtrũ debitor liberetur? Respond. quòd non: imò tu debes mihi cedere actionem quam habes ad uersus Titium, vt consequar quod pro eo solui. Nam iste cõtractus est similis huic contractui, quando tutor soluit pupillo pro aliquo debito suo. nam debitor non liberatur, sed pupillus debet cedere actiones suas tutori contra debitorem suum. Et ita comparatio facta de debitore pupilli & tutore, est multum similis & apta huic nostro casui: qd sic probatur. Nam si tutor pupilli alicuius tenetur pupillo: quia negligit conuenire debitorem ipsius pupilli, & pupillus propter hoc conuenit tutorem. debitor pupilli non liberatur propter iudicium acceptum cum tutore, etiam si tutor condemnatus soluat pupillo. Item plus, quia tutor habet actionem tutelæ contrariam contra pupillum vt sibi cedat actiones contra debitorem suum. *Si creditor.*] Mandaui tibi vt Titio decem mutuares, quod fecisti, conuenisti Titium in iudicio: & quia male processisti, perdidisti caussam tua culpa. quæritur vtrum me conuenire possis qui mandaui tibi: Respon. quòd non: quia tua culpa factũ est quòd non potes mihi actiones cedere contra debitorem tuum: qua re &c. *Si inter.*] Vendidi tibi equum pro centum, non tradidi, nec tu mihi pretium soluisti, dedisti tamen fideiussorem. nos conuenimus quòd ab emptione ista discedatur: quæritur an fideiussor liberetur? Respon. quòd sic. Brancisc.

a ¶ *Adiiciatur.* i. adiici intelligatur, & adiici possit. vt sit adiectus.
b ¶ *Cum stipulatio.* veluti si filiusfamil. miles de castren. peculio stipuletur. cùm patri potest quæri, nulla videtur stipulatio secundum R. vt §. de stip. ser. l. item si. in fi. & l. sed & si. & j. eo. l. qui decem. §. sed & si seruus. hic tamen contra dici potest, scilicet vt valeat, & patri tãtum quæratur ad obligationem, secundum Azo.

c ¶ *Ipse.* pater.
d ¶ *Sibi.* patri.
e ¶ *Non est.* sed dixit: promittis filio meo dari? quo casu non rectè soluitur filio: vt §. de verbo. oblig. l. eum. §. qui ita. at hic in persona sui posſuit: vnde valet, & est adiectus: vt §. de verbor. obliga. l. eum qui. §. qui sibi. sed distinguitur, si potest acquiri patri quando stipulatur filio, tenet, aliàs non: vt §. de verbo. oblig. l. dominus seruo. & l. quod dicitur. & institut. de inutil. stipulat. §. ei qui.
f ¶ *Non intercidit.* §. eo. l. cùm quis. in princ. contrà. Sol. hic actum fuit nominatim vt capite minuto soluatur. vel speciale in vsufru. vel hic capite minutus in meliorem statum est deductus: quia emanci patur: vt supra de verborum obligat. l. eum qui ita. §. qui sibi. & argum. institut. de capi. di. §. minima. sic ergo adiectio solutionis non tollitur capi. diminutio nec licet vsusfruc. tollatur H.

15 Fl. dedit.
16 Fl. desse.
17 Fl. si stipulatio Sempronio sibi.
18 Fl. desse. &.

Soluẽs alteri quã debitori. Obligat' domino vt seruũ stipulãrẽ an liberetur soluẽdo eidẽ prædicto seruo inscio.

g ¶ *Nam & si.* bene dixi solui posse capite minuto. nam & aliquid facta solutio quàm adiecto parit liberationem: vt si fiat tutori cùm pupillus fuit adiectus.
h ¶ *Tutori.* pupilli.
i ¶ *Curatori.* furiosi. Accur.
k ¶ *Rectè.* sed & ipsi pupillo vel furioso rectè solui potest etiam sine tutoris vel curatoris authoritate: vt §. eod. si stipulatus. sibique debet imputare qui suum debitum tali iussit solui: vt §. de min. l. cùm mã dato. & §. de instit. sed & si quis §. fi. & l. seq.

19 Fl. præstitit.

l ¶ *Implendæ.* puta seruo reliquit libertatem si decem det pupillo vel furioso. Accursius.
m ¶ *Recipi potest.* cùm datur caussa implendæ conditionis. aliud est cùm debitum pupillo soluitur tutori: tunc enim statim est liberatus debitor, licet detur in integrum restitutio: vt supra de admini. tutor. Lucius. §. tutelæ. & §. fina. Item secus in casu superiori de adiecto, vt modò diximus. Item huic est contra. §. eod. si seruus. Solu. illa secundum istam.
n ¶ *Domino daret.* contingit liberatio si pecunia est conuersa in domini vtilitatem.
o ¶ *Dederit.* quia à persona non est recedendum: vt §. e. in omnibus.
p ¶ *Stipulatus sit.* pone Mæuius.
q ¶ *Soluerit.* non aliter contingit liberatio quàm si ex voluntate serui dederit domino: vt §. eo. k stipulatus sum. in princ. & facit §. de condi. & demon. l. qui hæredi. & de verb. obli. stipulatio ista. §. hi qui.
r ¶ *Non pertinentem.* sed ad alium. Accur.
s ¶ *Possedit.* mala fide. Accursius.
t ¶ *Peruenit* de hæreditate debitoris.
v ¶ *Liberari.* Sed nonne ratione compensationis quæ potest obiici ab vtraque parte, sunt ipsi liberati, & debitor? Respon. secundum veteres iura non liberatur per compensationem quis ipso iure, nisi imꝑlorato officio iudicis: vt instit. de act. §. in bonæ fidei. & §. sed in strictis. & argum. §. de negot. gest. l. debitor. vel quod dicit non liberatur, subaudi eo ipso quòd ipse percepit tantum de hæreditate: sed liberatur iure cõpensationis cùm ea opponitur. & facit §. de petit. hæredi. si quid possessor. §. quid tamen. & de inof. testa. l. eum qui §. fi.
x ¶ *Neque enim ipsum.* §. eod. Titia. contra. solu. vt ibi.
y ¶ *Euincitur.* vnde non videtur solutum si non durat.
z ¶ *Dolo fecisti.* & ita teneris ad litis æstimationem ex doli clausula.
a ¶ *Apprehenderas* puta fundum vnum.
b ¶ *Tibi.* qui dolo desiisti possidere.
c ¶ *Proderit.* §. vt libereris ab vtili rei vendi. non vt libereris ab illo edicto de alie. iu. mu. caussa fac. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ *Si tu.* qui dolo possidere desiisti.
b ¶ *Conuentus.* vtili rei vendi. nam si per edictum de alie. iudi. mu. cau. fact. nullum esset dubium. & facit §. de peti. hæred. l. etiam. §. item si quis. & quod ibi not. & §. de tabu. exhib. locum. §. condemnatio. & §. de rei vendi. l. is qui dolo.
c ¶ *Præstiterit.* litis æstimationem.
d ¶ *Soluta sit.* à mandatore.
e ¶ *Debitorem.* cui pecuniam mutuauit.
f ¶ *Eius.* pupilli. Accurſius.
g ¶ *Cum altero.* puta tutore lit. contesta. idem & ccontrà in hoc casu.
h ¶ *Alter.* scilicet debitor.
i ¶ *Debitori.* pupilli. Accurſius.
k ¶ *Agendum.* contra pupillum.
l ¶ *Ei.* tutori. Accur.
m ¶ *Cedat.* principio & fini §. in eo quod dicit, fieri cessionem actionis ex interuallo post solutionem, concor. §. manda l. Papinianus. & de lega. j. si res obligata. Sed contrà. §. eod. l. Modestinus. Solu. ibi loquitur cùm vna sola est actio qua omnes tutores conueniuntur, at hîc plures, & ideo vna solutione vna tantum tollitur qua tenebatur qui soluit, & sic alter non liberatur. vel aliter, iste mandator vel tutor videtur soluisse suo nomine, non nomine illius: inde est quòd ille non liberabitur, vt illa l. Papinianus. cùm ipse sua teneatur actione, & ille alia. & ideo bene potest ei cedi postea actio, cùm non fit extincta, & tenetur eam cedere hoc ipso quòd eam præstare potest: vt §. manda. l. hæredem. Quæ solutio in idem quod prima recidit. vel planius secundum Rog. hic suo nomine tantum soluit, vt se solum liberaret. & plenius dic vt d. l. Modestinus. Item secundum prædicta. nō obest §. de fide fideiuss. cùm is. Item facit §. de neg. gest. ex facto. & de pecu. leg. l. dominus Sticho.
n ¶ *Si creditor.* qui mandato meo pecuniam mutuauerat. Accur.
o ¶ *Cecederit.* contra debitorem agendo.
p ¶ *Prope est.* id est rationabile est. sic §. ad Velleianum. l. tutor. §. quid ergo. Sed contrà. §. de fideiusſoribus & manda. si stipulatus. §. si ex duobus. Solu. vt ibi. Accur.
q ¶ *Ipsius.* creditoris.
r ¶ *Vitio.* & alia ratio est, quia habet mandator exceptionem rei iudi. ex persona debitoris. & facit suprà de administratione & periculo tutorum. l. si pupillus. & de noxa. l. quemadmodum. & C. arbit. tutel. l. ij. §. j. & supra de fideiusſoribus. l. cùm is. & suprà loca. si merces. §. culpæ. Accurſius.
s ¶ *Vitio.* id est culpa.
s ¶ *Dicendum.* scilicet contrario consensu. Accur.
t ¶ *Acceptus.* à sponte dante: vt §. de cuict. l. iiij.
v ¶ *Liberabitur.* ipso iure: vt insti. qui. mo. tol. obli. §. fin. & §. de pac. l. ab emptione. & C. quando lic. ab empt. dic. l. j. & ij. sed videtur per exceptionem, non ipso iure: vt §. de rescind. ven. l. cùm emptor. contrà. §. lu. vt ibi. Item facit §. de pac. l. nisi.

21 Fl. *desse, putem.*

Pupilli debitor.] CASVS. Titius erat tutor Pamphili, qui habebat Seium debitorem in centum. tutor iste iussit Seium soluere suo creditori, scilicet tutoris, an liberetur debitor soluendo illi cui eũ delegauit tutor? Respon. q̃ sic, si non malo cõsilio hoc fecit. sed, si fecit malo cõsilio, pupillus habet etiã interdictum fraudatorium contra creditorem tutoris. ¶ *Cùm pupilla.*] Quidam iudex dedit malum tutorem cuidam pupillo, mortuusque iudex ille reliquit hæredem pupillam quandam. iste pupillus fecit transactionem cum tutoribus suis, tamen pupilla hæres iudicis non vult transactionem illã ratam habere. Tutores pupilli soluerunt pecuniam ipsi pupillo. quæritur vtrum ipsa pupilla sit liberata? Respon. quòd sic. nec quidem tutores habent actionem vtilem ad repetendam pecuniam quam dederunt pupillo, qui suum recepit. si autem pupillus vult restituere pecuniam tutori suo: poterit agere contra pupillam vel eius tutorem rescissa transactione facta cũ tutore suo. ¶ *Soror.*] Titius decedens reliquit hæredem filium suũ, & legauit sorori suæ Bertæ fundum. ista Berta mouit fratri suo litem pro isto fundo, & post transegit cum eo, accepto nomine cuiusdam debitoris hæreditarij in solutum, tamen nulla est sibi facta cessio istius debiti à fratre suo, & nulla delegatio. quæritur ad quem spectet periculum istius nominis? Resp. quod ad ipsam filiam. quòd si post velit legatum petere, obstabit sibi exceptio pacti suæ transactionis.
¶ *Cùm in eodem.*] Mutuaui tibi centum aureos vna die. item mutuaui tibi alia centum eadẽ vice, pro quibus summis pignoratui tibi vnum fundum: soluiq̃ mihi centum, & non dixisti super qua summa soluebas: certè ego debeo illa centum deducere super omni debito: nec possum eligere super qua summa ego deducam illa centum. vsque ibi. quòd si temporibus. pone sic. Mutuaui tibi centum aureos hodie, tu pignorasti mihi fundum valentẽ ducenta. venis ad me post mensem, & petis quinquaginta mutuo. credo tibi illa quinquaginta, & tu mihi obligas illummet fundum, id est, superfluum quod valet vltra centum aureos. venis postea & soluis centum & viginti quinque, nec dicis in quod debitum. certè ego debeo tibi deducere in debitum primorum centum, quæ à me accepisti, & superfluum, scilicet viginti quinque deducetur super reliquam partem debiti. ¶ *Cùm iustitutus.*] Instituit Titium hæredem, & substituit ei Mæuium. instituti deliberat si velit adire hæreditatem, vel non. interim debitores hæreditarij soluũt substituto cui soluere non debent. post aliquod spatium temporis instituti repudiat hæreditatem, & sic deuoluitur ad substitutum. Dicitur hîc quòd condictio deficit, id est condictio indebiti quam habebant debitores contra substituendum. & ab eo tempore quo substitutus adiuit hæreditatem, debitores liberantur. Franc.

1 Fl. *sed &.*

1 Fl. *sed &.*

1 Fl. *desse.*

1 Fl. *sed &.*

1 Fl. *sed &.*

1 Fl. *sed &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui res suas.] CASVS. Obligaui tibi omnia bona mea: quia magnam summã pecuniarum tuoi debebam, post hanc obligationem dedi quendam fundum in dotẽ filiæ meæ, & tradidi.tu creditor meus venis & vendicas hũc fundum actione Seruiana vel hypoth. & obtines: ita q̃ tibi marius filiæ meæ cogitur eum tradere. Dicitur hic quòd gener meus potest contra me agere iterum ad dotem filiæ consequendam: sicuti si statuliberum promisissem & soluissem. nam in hoc casu pater dans aliquam rem pro dote non liberatur: nisi sub conditione, si hæc res non fuerit euicta ab ipso cui datur. Secus autem est in ea re quam libertus aliquis promisit & soluit, quia liberatur, licet patronus postea per Fauianam actionem euincat hanc rem: quia actio Fauiana cùm sit noua & extraordinaria: non potest extinguere obligationem iam quæsitã soluenti. Cætera vide in gloss.

¶ *Qui stipulatur sibi.*] Ego stipulor à te xx. mihi dari aut Titio. si adiiciam ita: si Titio non dederis, dabis mihi. ista stipulatio est cõditionalis. Item si sic sum stipulatus à te, dabis mihi decem, aut Titio v. soluendo v. Titio, reus liberabitur. Et hoc debet expresse dici quòd talis stipulatio sit alternatiua, scilicet quando sic stipulatur, mihi aut Titio x. si Titio non solueris, mihi x. Si autem simpliciter dicit, promittis mihi aut Titio, Titius tantum adiicitur causfa solutionis. & ideo v. soluis Titio, alia v. remanent in obligatione. Cætera sunt clara.

† Iste tex. est sing. ad id quod dicitur i summa rioised de isto adde vi dẽdũ Cyn. i l. j. C. fi ad uer. trãsact. io. & in l. ij. e. ti. & Spec. rit. de in ire. restit. §. fi. versi j. Bo.

XCVIII. Paulus lib. xv. Quæstionum.

QVi res suas [a] obligauit, postea aliquam possessionem ex his pro filia sua dotem promittendo obligauit, & soluit [b]. Si ea res à creditore euicta [c] est, dicendum est maritum ex dotis promissione agere posse, acsi statu liberum [d], vel rem sub conditione legatam dotis nomine pro filia pater soluisset. Harum enim rerum solutio [e] non potest nisi ex euentu [f] liberare, scilicet quo casu certum erit remanere eas.

Si ab alio qui habet causfam lucrativam, euincitur res per extraordinariam vtilem, non agit ille de euictione etiam si donatio cœpit à præcedenti promissione. Paul.

¶ Diuersum respondetur in ea pecunia, siue re, quam patronus post mortem liberti per Fauianam [g] aufert. Hæc enim actio cùm sit noua [h], partem liberationem non potest reuocare.

Restituto minore ad rem, non restituitur aduersarius eius ad pecuniam, si fuit in dolo, inducendo minorem ad dandam in solutum. Paulus de Cast.

¶ Huic † applicatur [i] minor vigintiquinque annis, qui à creditore circunscriptus: in rem ex causfa debiti solutam restituitur.

Si datur in solutum res, quæ potest euinci, & etiam potest non euinci, ex futuro euentu apparebit an debitor fuerit perfectè liberatus; an secus. Paul. de Cast.

1 ¶ Rem autem castrensis peculij soluente [1] patre perinde accipere debemus, ac si alienam dedisset [k]: quamuis possit residere apud eum cui soluta est, mortuo priùs intesta to filio [l]. Sed tunc acquisita credi tur, cùm filius decesserit: & vtique cuius fuerit, euentus declarat [2]. sic quòd 3 [m] & hic ex postfacto in præteritum quid fuerit [n] declaretur [4].

Causfa leuior uel durior adiectionem non ultiat. b. d. Bart.

2 ¶ Mihi decem dari [5] purè, aut Titio Calendis [6] Iuliis sub conditione, aut Calendis Ianuariis mihi, Titio [o] Februariis, vtiliter stipulor. Quòd si mihi solui [7] Calendis Februariis, Titio Calendis Ianuariis, potest [p] dubitari: sed rectiùs dicitur vtiliter stipulatum. nam cùm in diem sit ea quoque obligatio, etiam mihi solui potest ante Calendas [8] Februarias. igitur & illi solui poterit.

Primò loquitur quando propter adiectum stipulatio est conditionalis. & hoc colligitur ex dictione, Si secundò quando est conditionalis: & hoc apparet ex mente expressa. Tertiò, quando de hoc nihil apparet. Quartò, ponit unum casum quando adiectus adiicitur ad naturam quantitatem quàm principalis. Secunda ibi, Et ideo. Tertia ibi, At ubi. Quarta ibi, Contrà. Bartolus.

3 ¶ Qui stipulatur sibi, aut Titio, si hoc dicit ¶, si Titio non solueris, creditori minoris decipienti minorem vt rem magni pretij daret in solutum pro modica summa non restituatur actio propter dolum suum: vt 3. de fideiuss. si Titius alioquin contrà: vt C. si aduer. transact. l. j. & ij. & aliis prælegatis legibus. Accursius.

a ¶ *Qui res suas.* generaliter vniuersas. Accursius.

b ¶ *Et soluit.* id est dedit in solutum possessionem pro dote quæ erat in pecunia promissa. Accur.

c ¶ *Euicta est.* per hypothecariam. Acc.

d ¶ *Statuliberum.* supra eod. cum quis. §. qui hominem. & l. si fr. meam.

e ¶ *Solutio.* facta marito vel alij etiam.

f ¶ *Ex euentu.* condi- tione deficiente legati vel libertatis. Accur.

g ¶ *Per Fauianam.* qua si dicat à principio pleno iure facta est res eius, cui soluit liber tus donandi animo in fraudem patroni, vnde licet patronus quondã extraordinario auxilio rem aduocet pro terti a, non tamen ei cui donauit libertus, vel emptori cui gratia de pretio remilit, aliqua datur actio: licet careat fraude acceptor. fraudem enim liberti exigo tantum: vt suprà. si quid in fraud. pat. l. j. §. dolum. & §. si quis vi.

h ¶ *Noua.* id est extraordinaria & prætoria. Accursius.

i ¶ *Huic applicatur.* scilicet quòd dictum est de marito secundum quosdam: pro quibus est suprà de euict. l. minor. in princ. & de minor. in princ. in fin. l. & l. sed vbi. ego applico ei quod dictum est 3. prox. §. in patronos: vt suprà, de actionib. & obli. obligationum ferè. §. fina. Accur.

k ¶ *Stipulatur.* retento eodem themate.

l ¶ *Contrà.* id est econtrà. Accursius.

m ¶ *Dierum.* id est diuersa datio. vnde qd facit diuersitas factorum, vt non liberetur alij faciendo hoc facit diuersitas dationum. sed non est ita: vt subiicit, sed cũ, &c.

n ¶ *Sed cum.* nunc soluit. Accursius.

o ¶ *Præualet.* causfa faciendi. Accursius.

p ¶ *Dandi.* quæ principaliter deducitur in obligationem. q. d. si non liberatur debitor in obligatione factorum, ergo nec in obligatione dandi: quia vbi diuersæ sunt dationes, ita diuersa facta. s. cùm stipulor domũ mihi fieri Romæ, aut tibi Ephesi. Hoc enim videbatur, quasi indubitanter verum, quòd non contingeret liberatio. Respond. tamen secus in datione quàm facto. præualet enim dandi causfa: vt pote cùm datum sit Titio quocunque loco mihi expediat: quia ad illud reddendum tenetur Titius adiectus, vel mandati vel negotiorum gestorum. At domũ vel aliquid tale in quolibet loco fieri, non expediat mihi: quia ederet solo extranei, cui aliquid fieri mea non interest: vt suprà, de eo, quod certo loco. l. ij. §. si quis insulã. iuris tamen consultus etiam in facto dicit ita contingere liberationem: quia mihi satisfactum est à debitore, qui habebat locorum electionem. Alij dicũt diuersa solui Romæ & ephesi. Accursius.

q ¶ *Hoc dicit.* id est, si hoc dicere intelligitur.

a ¶ *Aut quinque.* conditionaliter intelligendo.

b ¶ *Liberabitur.* liberatur qui non fuit obligatus. Ioan. dic ergo, id est non obligatur reus: vt conditionalis sit. R. sic 3. de verborum obligatio. l. decem. Accursius.

c ¶ *Potest admitti.* vt talis alternatiua sit cõditionalis. R. ad quod est suprà, de actionib. & obli. obligationum ferè. §. fina. Accur.

d ¶ *Stipulatur.* retento eodem themate.

e ¶ *Contrà.* id est econtrà. Accursius.

f ¶ *Conceptio stipulationis.* f. nec forte sententia.

g ¶ *Decem soluerit.* sci licet Titio.

h ¶ *Mandati.* taciti secundum M. & Ro. pro quibus Instit. de inuti. stip. §. fi quis. & de verb. obligationi. Iulianus. §. j. sed tu dicas hic præcessisse mandatum: aliàs negotio. gesto. ageretur: vt & dixi 3. eod. vero procuratori. & facit 3. de ver. obli. l. fi. §. fin.

i ¶ *Debebuntur.* à Titio. f. sed contrà instit. de fideiuss. §. nec plus. Sol. ibi loquitur in accessoria obligatione: hic in adiecto: in quo plus potest esse tempore: vt 3. proxi. §. Item re. vt hic. Item loco: vt j. eo. proxi. §. Item contrà suprà, de verbo. obligatio. l. in ter stipulantem. §. si stipulante. Sol. ibi eidem decem, aut quinque erant dandæ: & sic liberatur quinque dãdo. Accur.

k ¶ *Videamus.* & videt q̃ non: nam, &c.

l ¶ *Facta.* facienda mihi aut Titio: vt in sequenti casu ibi: at vbi, &c.

m ¶ *Diuersa.* id est diuersa datio. vnde qd facit diuersitas factorum, vt non liberetur alij faciendo: hoc facit diuersitas dationum. sed non est ita: vt subiicit, sed cũ, &c.

n ¶ *Sed cum.* nunc soluit. Accursius.

o ¶ *Præualet.* causfa faciendi. Accursius.

p ¶ *Dandi.* quæ principaliter deducitur in obligationem. q. d. si non liberatur debitor in obligatione factorum, ergo nec in obligatione dandi: quia vbi diuersæ sunt dationes, ita diuersa facta. s. cùm stipulor domũ mihi fieri Romæ, aut tibi Ephesi. Hoc enim videbatur, quasi indubitanter verum, quòd non contingeret liberatio. Respond. tamen secus in datione quàm facto. præualet enim dandi causfa: vt pote cùm datum sit Titio quocunque loco mihi expediat: quia ad illud reddendum tenetur Titius adiectus, vel mandati vel negotiorum gestorum. At domũ vel aliquid tale in quolibet loco fieri, non expediat mihi: quia ederet solo extranei, cui aliquid fieri mea non interest: vt suprà, de eo, quod certo loco. l. ij. §. si quis insulã. iuris tamen consultus etiam in facto dicit ita contingere liberationem: quia mihi satisfactum est à debitore, qui habebat locorum electionem. Alij dicũt diuersa solui Romæ & ephesi. Accursius.

q ¶ *Merum.* ab omni datione. Accursius.

r ¶ *Liberatio.* & certè non contingit.

s ¶ *Soluto.* adiectæ personæ: sine volũtate maximè stipulatoris. secus si ipsi stipulatori vnum factum pro alio soluitur: vt suprà eodem, inter. Alij. vt H. sic, puta promisit mihi se aliquid facturum aut Titio, puta scribere librum: aliud fecit Titio: puta domum: non illud quod etiam sibi facere debebat: & fortè etiam eo nolente. certè non liberatur, & hic casus non corrigitur. Accursius.

t ¶ *Sed electio.* quam dedit ei à principio stipulator: alioquin contrà. & in hoc differt à datione: vt suprà, de eo quod certo loco. l. iij. §. item Iulianus. & facit suprà, de verbo. obliga. l. fi. §. fi. Accursius.

v ¶ *Vsufructuario.* disiunctio stipulatoris, nõ legis. Accursius.

x ¶ *Inutilis est.* quia incertum est, cui acquiritur: vt suprà, de stipulatio. seruo. l. item si seruus. & l. sed si ita. vel dic vt ibi not. & facit suprà, de stipulatione seruo. l. j. §. penulti. contrà. & l. si seruum fructuarium. & l. si ex re domini. Accursius.

y ¶ *Respondi.* similes casus præmittit.

z ¶ *Liberor.* secus est in legatis: vt supra de lega. iij. fi chorus. §. fin. in fin. quæ est contrà. vel dicas idem: sed ibi per factum hæredis peruenitad libertatem: vt quia manumisit: hic non: vt suprà, de verborum obligatio. si seruum. vel ibi viuente testatore rediit in seruitutem: posteà ex voluntate noua voluit vt pertineret ad legatarium. & est argumentum ad hanc solutio. suprà, de adimen. lega. l. iiij. sed quidam ibi habent negationem: & tunc concor. Accur.

a ¶ *In perpetuum.* potest determinare verbum sublata. & not. hic regulam, quòd actio extincta, &c. vt hic, & infra, de furtis. si cùm quis. §. finali. & infra, de iure fisci. l. eius qui. §. fina. & suprà, de verborum obligationib. inter stipulantem. §. nam cùm quis. & de actio. & obligationibus. l. si seruus. & de adimen. leg. l. si seruus. & de noxalib. l. si alienus. sed fallit supra eo. pupilli. §. j. & de capitis diminutione. l. sectiõda. §. ei. & l. tutelas. §. si libertates. & de seruit. vrbano prædio. si quis ædes. & ad Velleia. l. quamuis. §. si mulier. & supra si ex noxa. cau. aga. l. ij. §. fina. sunt ergo hæ speciales. vel die regulam veram, nisi subsit iusta causfa ex qua æquitas subueniat: vt in prædictis specialibus: quod in idem recidit. Accursius.

b ¶ *Nec simili.* quia non est simile.

c ¶ *Vsus est.* Celsus. quod ipse putabat.

d ¶ *Si nauem.* ecce argumen. & dic nauem alienam. Accursius.

e ¶ *Dissoluerit.* ea mente vt reficiat. aliàs contrà infra proxi. ibi, homini autem, &c. Accursius.

f ¶ *Cessare.* ad hoc facit suprà, de ritu nuptia. l. palàm. §. non solùm. & suprà de verborum obligatio. inter stipulantem. §. sacram. & de iudi. l. proponebatur. & de seruitu. vrbano. prædio. si seruitus. §. si sublatum. & de lega. j. quod in rerum. §. fi. & de vsufruct. l. qui vsumfructum. & suprà, de pigno. Paulus. §. domus.

g ¶ *Hominis autem.* quasi dicat in superiori casu non fuit argumentum bonum, quando ea mente dissoluit, vt eisdem tabulis contrueret: sed nunc est bonum: quoniam alia mente: vt 3. de verbo. oblig. inter. §. sacram. Accursius.

1 Fl. obligatio nem.

2 Fl. declara.

3 Fl. si tu quæ hæc ibi quæ possessio

4 Fl. declaret.

5 Fl. mihi dare

6 Fl. obligatio mi quoque.

7 Fl. calendis vel sub condemne.

8 Fl. duplici festi uitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Fiet* scilicet tunc. Accursius.
b ¶ *Hs.* s. supradictis in seruo. Accursius.
c ¶ *Impositum est.* post promissionem.
d ¶ *Natura esse.* constructo ædificio. Accur.
e ¶ *Maxima.* ad quod est suprà de lega. j. l. seruum filij. §. si arex. & ꝛ. quib. mod. vsusruct. amit. quid tamen. §. penult. & de leg. ij. §. si arex. & l. §i ita legatū. §. si domus. & de vsufru. l. qui vsumfructum. & de pign. Paulus. §. domus. & ad Treb. ex facto. §. ex facto.
f ¶ *Ante diem.* videtur enim obligatio ac cepisse dilationē, donec rediisset ab hostibus. Accur.
g ¶ *Scisciit.* id est statuit. aliàs, si scit. scilicet alienum, id est si mala fide iniunxit. & dic quòd ad interesse procedit cōdemnatio per iusturan. in litem: quia dolo defuit possidere: vt argu. §. de acquir. possi. l. qui vniuersas. & ꝛ. de rei vend. l. qui restituere. nihilominus tamen potest agi actione de tigno in iuncto, qua consequatur in duplū, si ei hoc placuerit: ne melioris conditionis sit, quā qui bona fide iniūxit. & adde quod not. ꝛ. de rei vendi. l. in rem. §. tignum. & facit infrà de tigno iniuncto. l. j. & de acquiren. rerum dom. adeò. §. cùm in suo. & ꝛ. ad exhib. l. gemma.
h ¶ *Dari.* quantum in litem iuratum fuerit ergo in area.

simile fiet [a], si ea mente dissolutam esse nauem apparuerit[11], vt in alios vsus conuerterentur tabulæ: deinde mutato consilio eadē compositā fit. alia enim videbitur esse posterior nauis, sicut ille alius homo est. Non est his [b] similis area, in qua ædificium impositum est [c]. Non enim desiit area [12] in rerum natura [d] esse, imò & peti potest area, & æstimatio eius solui debebit. Pars enim insulæ area est, & quidem maxima [e]: cui etiam superficies cedit. Diuersum dicemus, si seruus promissus ab hostibus captus[13] est. hic enim interim peti non potest, quasi ante diem [f], sed si redierit postliminio, rectè tunc petetur. cessauit enim hîc obligatio: area autem extat[14], sicut cætera, ex quibus ædificium constitit. Denique lex duodecim tabularum tignum ædibus iniunctū vindicari posse scisciit[15] [g]: sed interim id solui prohibuit, pretiúmque eius dari [h] voluit.

Pone exemplum, si mutuaui centum ducatos Venetos, & vis mihi restituere tot florenos Florentinos, qui valent centum ducatos Venetos: non cogor recipere, si aliquod damnū sum passurus: puta sum nauigaturus, & ibi non expediuntur floreni Florentini. Paul.

XCIX. Paulus li. iiij. Responsorū respond.

PAulus [1] respondit creditorem non esse cogendum in aliam formā numos accipere, si ex ea re [i] dānū [†] aliquod [2] passurus sit.

Solutio pertinet ad illos, qui habent administrationem loci ubi est facienda: nec locus cōtractæ obligationis inspicitur, nisi aliud actum sit. Bar. Per istam legem fundantur duæ opi. doctorum. Prima est, quòd multæ sunt species prorogationis iurisdictionis: quæ ponuntur in l. ij. §. sed si iudex. suprà de iudi. sed dubitatur, an posit fieri prorogatio de loco ab locum. doct. inducunt hanc legem quòd sic. Ita refert Cyn. C. de episc. audient. l. si qui ex consensu. Secundò inducitur ad aliud, quòd ibi uidetur quis contraxisse, ubi est sienda solutio: & ibi potest conueniri: ut l. contraxisse. suprà de act. & obliga. sed dubitatur, utrum in loco contractus posit conueniri. glo. uidetur uelle, quòd non. C. ubi cōueniri cert. lo. da. pro. l. j. ueritas est ista, quòd locus contractus nō inspicitur, & ibi non potest

k ¶ *Datis.* & in prouincialibus negotiis tantùm.
l ¶ *Non sustinerent.* sic etiam si nec Romæ.
m ¶ *Administrant.* ergo & in Italicis tantùm.
n ¶ *Sibi.* aliàs vt sibi Romæ redderetur. Accur.
o ¶ *Curauerint.* vt in casu huius legis fuit. & facit C. de administr. tu. l. secunda. §. primo. & infra iudic. solui. si quis apud. §. si tutor.

PAulus respondit.] CASVS. Titius moriens instituit duos hæredes: fidei quorum commisit vt restituerent quilibet certam summam pecuniæ Mæuio: puta viginti: vnus hæredum restituit per errorem quadraginta. quæritur vtrùm alius liberetur propter hoc, quòd iste plus soluit quàm debuerat? Respondetur quòd non. glossi: ponit casum §. sequentis. cohæredes. Accursius.

p ¶ *Virilem.* puta plures cohæredes. Accursius.

q ¶ *Ex collegio.* id est cohæredibus. vel dic de administratoribus reipublicæ, quibus cessantibus exigere fideicommissi reipublicæ hæres desit esse soluendo, vnde debi tores reipubli. constitu ti sunt: vt suprà de administra. tuto. l. Lucius. §. finali. Accursius.

r ¶ *Intulerunt.* potest per condic. indebiti repeti quod non debitè solutum est. Accursius.

s ¶ *Is quam caussam.* vt ꝛ. eod. l. j.

t ¶ *Quantitatem.* licet pro ea pignus non erat obstrictum. aliàs non videtur hæc lex notare differentiam aliquam, vel verius dic, cum pignus in hoc fit obstrictum: & erit differentia, quia primo casu potest eligere, debitor, secundo creditor. & hic est verus sensus. sed si non elegit debitor soluendo in primo casu tunc seruabit quod dicitur supra eodem. in his. §. Imperator. & facit supra de pig. act. l. cùm & sortis. & de fideiussoribus. l. fideiussores. §. pro Aurelio.

CReditor.] CASVS. Debebam tibi centum: ego offero ea tibi. tu dicis, non debes. id est speciale cū respubli. aufert. arg. ꝛ. de enic. l. Lucius.

u ¶ *Cùm de sorte.* Titius mihi c. pro sorte debet: vsuras autem nudo pacto: posteà me conuenit, & soluit pro tribus mensibus puta: nunc petij vsuras pro reliquis tribus mensibus: cùm tantum Retetrit sors. at debitor dicit se non teneri: imò dicebat indebitas primas solutas: iudicatū est per iudicem appellationis de primis non repetendis: de secundis non soluēdis. post modū debitor soluit [Reliqua quinque simpliciter de quibus quæritur an

x ¶ *Semisses vsuras.* id est maiores.
y ¶ *Solutum esset.* facit C. de vsuris. l. creditor. & l. indebitas. & de pactis l. si certis annis. & suprà, de operis liberto. l. operis. & de lega. ij. l. qui fideicommissum. sed arg. contrà. C. de fideicommiss. l. j. & ꝛ. de vsur. l. cùm de in rem verso. Accursius.

tenebat: vt idem potens videretur. argumen. ꝛ. commoda. l. iij. in fi. & l. sequen. de finentia enim in usus, plenitudinem notāt. sic enim olim contigit facere respublica cùm egerent, vel vellet videri potēs. alij habēt heros respublica, & tunc dic eodē modo, id est dominans. nā heros potens dicitur vt suprà, ad leg. Aquil. itē Mela. §. legis. & scias

distulit: mox pecunia, qua illa respublica vtebatur, quasi [illegible] iussu præsidis sublata est. Item pupillaris pecunia, vt possit idoneis nominibus credi [a], seruata [b], ita interempta est [c], quæritum est, cuius detrimentum esset? Respondi, secundum ea, quę proponerentur nec creditoris [d] nec tutoris detrimentum esse.

Pecunia cedit in causam expressam à soluente. Bartolus.

1 ¶ Cùm de sorte [e] debita [f] constaret, & [2] de vsuris [g] litigatum esset, nouissimè ex appellatione [h] pronuntiatum est, solutas quidem vsuras non repeti [i]: in futurum [k] verò non deberi. quæro, pecunia data [l] vtrum vsuris cedere deberet, quod petitor [m] defenderet [n], an verò sorti proficeret? Respondi, si is qui debebat, in sortem se dare dixisset [o], vsuris non debere proficere.

Solutum in dubio cedit in causam antiquiorem. Bartolus.

2 ¶ Valerius [p] Lucij Titij seruus scripsit, *Accepi à Mario Marino* [q] *ex summa maiore tot aureos.* quæro, an hæc summa in proximum annum ei accepto ferri debeat, cùm superioris [r] anni sit reliquator [†] [s]? Respondi, videri in primam [3] magis, quàm in supremam summam liberationem proficere [t].

Quod in causam indebitam est solutum, cedit in debitum. Bartol.

3 ¶ Titius mutuam pecuniam accepit, & quincunces vsuras spopōdit, cásq; paucis annis soluit: post eà nullo pacto interueniente, per errorem & ignorātiam semisses [v] vsuras soluit. quæro, an patefacto errore id quod amplius vsurarum nomine solutum esset [x], quàm in stipulatum deductum, sortem minueret? Respondi, si errore plus in vsuris soluisset, quàm deberet, habendam rationem in sortem eius, quod amplius solutum est.

CIIII. Mæcianus lib. ij. Fideicōmissorum.

CVm ex pluribus caussis debitor pecuniam soluit, Iulianus elegantissimè putat ex ea caussa eum soluisse videri debere, ex qua tunc cùm soluebat, compelli potere ad solutionem [y].

CIIII. Idem lib. viij. Fideicommissorum.

ANte restituram [z] hæreditatem [a] solutiones [b] & liberationes [c] factæ ab hærede, ratæ omnino habebuntur [d].

CV. Paulus lib singulari ad leg. Falcidiam.

QVod dicimus in eo hærede, fideiussori testatoris id, qđ ante aditam hæreditatem ab eo [e] solutum est [f], debere statim soluere: cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum [g] est, nec enim [†] cū facco adire debet [h].

Ius quæsitum ex conuentione, non tollitur unius partis renuntiatione: secus in mandato. Bartolus.

CVI. Gaius lib. ij. de Verbor. obligationibus.

ALiud est iure stipulationis Titio [i] solui posse: aliud posteà permissu meo id contingere. nam cui iure stipulationis rectè soluitur, ei etiam prohibente me rectè solui potest [k], cui verò aliàs permisero solui, ei non rectè soluitur, si priùs quam solueretur, denuntiauerim promissori ne ei solueretur [l].

CVm ex pluribus.] Casum pone vt posui suprà eodem, l. iij. in fine legis. Franc. Accur.

y ¶ *Ad solutionem.* quia dies venit: vt suprà eodem. l. iij. in fin. & facit ꝛ. eod. l. si quis. & suprà proxi. §. & ꝛ. de regulis iuris. si in duabus.

ANte restitutā. CASVS. Titius instituit Mæuium hæredem: & fideicommisit, quòd intra duos annos restitueret hæreditatem Caio. Mæuius hæres interim recuperauit plura debita. quæritur vtrùm debitores qui ei soluerunt liberati sint? Respond. quòd sic. Franc. Accursius.

z ¶ *Ante restitutam.* & post quandoque: vt suprà de transacti. l. fina.

a ¶ *Hæreditatem.* fidei commiss.

b ¶ *Solutiones.* factæ hæredi à debitoribus hæreditariis. vel dic pro eodem: vel quia soluit creditoribus.

c ¶ *Liberationes.* vel Concor. in simili in ea no. istitu ū. Trebellianum. l. Mar cellus. §. res quæ. & l. si hæres institutus. §. si hæres.

d ¶ *Habebuntur.* à fideicommissario. ſ. post restitutionem.

QVod dicimus.] CASVS. Eram fideiussor Titij: qui moriens instituit hæredem Mæuium. solui creditori apud quem fideiussera. Dicitur q hæres mihi debet statim soluere: sed istud statim est intelligendum cum aliquo temperamento. non enim debeo confestim adire cum facco paratus. & est istud temperamentum spatium decem dierum. Franciscus.

e ¶ *Ab eo.* scilicet fideiussore.

f ¶ *Solutum est.* ſ. ei apud quem fideiussit pro defuncto.

g ¶ *Intelligendum est.* decem dierum forte vt suprà, de confessa pecunia. l. promissor. vel quod magis, &c. vt supra eodem, l. ratum. & facit supra, de lega. ij. l. cùm quidam in fin. & de administratio. turo. l. tutor qui repertorium. §. si tutor. & de legat. j. l. domus. §. in pecunia. vel fic. qui confiterur. & infra, de inutili. stipu. §. fin. & de collat. bono. l. si quis filium. §. stipulatio. & de nego. gest. l. diuortio.

h ¶ *Adire debet.* ſ. hæres hæreditatem. vel aliter non debet adire cum facco. i. fideiussor non statim debet adire hæredem seu conuenire, sed cum aliquo temperamento temporis: vt in hac lege dicitur.

Aliud est.] CASVS Præsuppone quòd quando quis adiungitur in stipulatione: rectè ei solui potest. Item quando creditor iubet alicui alteri soluere, rectè etiam illi soluitur. tamen est differentia inter ista duo: quia primo casu etiam me inuito rectè soluitur adiūcto. secundo non fi prohibeam, ne ei cui iusseram soluere, soluatur. lex sequens clara est, & legis vltimæ glo. ponit casum. Franc. Accursius.

i ¶ *Titio.* vt adiecto. Accursius.

k ¶ *Solui potest.* lite non contest. vt ꝛ. eod. si quis stipulatus. §. item. vel non mutato statu eius. vt ꝛ. eo. l. cùm quis.

l ¶ *Ne ei solueretur.* facit supra eodem, l. vero procuratori. §. j.

1 Fl. *posuerit.*
2 Fl. *dicesset, arguo.*
3 Fl. *captus sit.*
4 Fl. *extat.*
5 Fl. *possessit.*
1 Fl. *inci.* De tabitorem nō est se cogendum, &c.
† Concor. tex. in l. nepos Proculo in fin. ſ. de ver. sig. & vl tra cōcor. ibi traditas p me, addo. text. cū glo. in cano fa ciat. xxii. quæſ. j. tex. l. c. quàm sit. §. cupientes. de electio. i vj. in c. statu tum. §. j. de reſeri. in vj. 2 Fl. *aliquid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Verborum sine culpa.* aliàs mora.
b ¶ *Desiit.* nihilominus ciuiliter etiam dictis modis obligatio: vt C.de pact l.creditori.
c ¶ *Deuenit.* iure successionis: vt ff.eod. Stichum.§. aditio. & facit. ff. de verb.oblig.l.si Stichus certo die.& ff.eo.l.prout quisque.

EI qui. Duo dicit hæc lex. Primò, Titius stipulatus est me mandante, & me viuente à debitore meo decem Titio dari post mortem meam. rectè ei soluitur vel me viuo, vel me mortuo: vel me volente, vel etiã inuito & pœnitente: quia talis &c. id est quia habet actionem ex sua stipula. In secundo mandaui debitori meo vt soluat Titio. Nam soluens post mortem meam, non liberatur ab hæredibus meis: quia morte soluitur mandatum: vt suprà mandati. l. si quis alicui. §. morte. & l. inter causas. in prin. nec enim creditor fuit stipulatus hoc casu. sed huic secundo casui est contrà ff. de iur.do.l.si ego.§. si res. Sol. speciale ibi in contextu ibi dicit: & plenius dic vt ibi. Itè contrà suprà de donatio. causa mortis. l. mortis causa. §. Titia. Sol. ibi mandaui vt post mortem daret instrumẽta debitoribus: hic vt in vita mea. & secundum hoc hæc verba, post mortem meã, determinant verbum soluit, & non verbum soluere. & hoc eodem modo poterit solui aliud contrar. suprà mãdat. l. si remunerandi. §. fin. & l. seq. vbi mandaui fieri monumentum post mortẽ meã. Item & secundum hoc non obstat aliud contra. ff. de leg. ij. cùm pater. §. Mæuio. quia ibi mandaui debitori, vt solueret me viuente ei, cui volebam donare causa mortis quod mihi debebat. nã quia hoc mãdatũ fit in vita, sed tamẽ habet effectũ irreuocabile demũ post mortẽ, distinguitur, vt ibi, an sciẽs debitor me mortuũ, & non liberetur. aliàs sic. vel dicas, q hæc verba, post mortẽ, determinent verbum soluere: & dices ad l. mortis. ff. de donat. causa mort. q aliud sit in donatione causa mortis: & ad illã de leg. ij. quòd mandaui q in vita mea solueret: vt modò dixi. & ad illã, ff. mandati, solue vt ibi. & facit suprà eod. l. aliud.

c ¶ *Stipulatus.* ff. solui. Accursius.
d ¶ *Soluitur.* etiam me mortuo.
e ¶ *Lex.* id est sua stipulatio.

Concor. tex. in l. an inutilis. §. fi. ff. de accepti lat. vbi dicit acceptilatio nem esse iurisgentium.

1 *Fl. acceptila tione.*

CVII. Pomponius lib.ij. Enchiridij.

VErborum obligatio aut naturaliter resoluitur, aut ciuiliter. naturaliter, veluti solutione: aut cùm res in stipulationem deducta, sine culpa [a] promissoris in rebus humanis esse desiit [b]. ciuiliter [†], veluti acceptilatione, vel cùm in eandem personam ius stipulantis promittentisque deuenit [c].

Debitor qui mandato creditoris se obligauit alteri ad soluẽdum. potest illi soluere creditore mortuo uel inuito: quia promissio mortemandantis, uel expressa conditione non finitur, cùm alteri sit ius quæsitum: sed si sẽ obligauit, sed simplex mandatum de soluendo recepit, non potest creditore mortuo uel inuito soluere, quia tale mãdatum utroque modo finitur, cùm ex illo alteri non sit ius quæsitum. Paul. de Cast.

CVIII. Paulus lib.iij. Manualium.

EI qui [d] mãdato meo post mortem meam stipulatus [e] est, rectè soluit [f]: quia talis est lex obligationis: ideoque etiam inuito me rectè ei soluitur. Ei autem, cui iussi debitorem meum post mortem meam soluere, non rectè soluitur: quia mandatum morte dissoluitur.

De acceptilationibus.

TITVLVS IIII.

In lege ista ponitur potius effectus acceptilationis quàm eius diffinitio. Nam liberatio est effectus: acceptilatio uerò est quidam distractus uerbis solennibus celebratus ad similitudinem stipulationis, in qua debet præcedere interrogatio debitoris, & responsio creditoris incontinenti: & per eam tollitur ciuilis & naturalis obligatio: cùm per pactum de non petendo non tollatur, nisi sola naturalis. Hoc tamen uerum, si præcedit obligatio uerbis contracta, si autem re uel consensu, tunc acceptilatio non ualet iure appellationis, ut tollat ciuilem: sed iure pacti, ut tollat solam naturalem. Paul. de Cast.

I. Modestinus lib.ij. Regularum.

ACceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem [h], qua vtriusque contingit ab eodem nexu [i] absolutio.

In ista lege dicitur, quòd pupillus potest per acceptilationem liberari, sine tutoris authoritate. Paul. de Cast.

II. Vlpianus lib.xxiiij. ad Sabinum.

PVpillum per acceptilationem etiam sine tutoris authoritate liberari posse placet [k].

III. Paulus lib.iiij. ad Sabinum.

PEr procuratorem nec liberari, nec liberare quisquam acceptilatione sine mandato [l] potest.

IIII. Pomponius lib.ix. ad Sabinum.

ACceptilatio sub conditione fieri non potest [m].

V. Vlpianus lib.xxxiiij. ad Sabinum.

IN diem acceptilatio facta, nullius momẽti est. nam solutionis exemplo [n] acceptilatio solet liberare.

Acceptilatio generalis refertur ad omnia: nisi appareat esse sensum de certis. Bart.

VI. Idem lib.xlvij. ad Sabinum.

PLuribus stipulationibus factis, si promissor ita accepto rogasset, *Quæ ego tibi promisi, habẽs ne accepta?* si quidem apparet quid actum est, id solum per acceptilationem sublatum [o] est. Si non apparet, omnes stipulationes [p] solutæ sunt: dummodo illud sciamus, si ego aliud accepto tuli, aliud tu rogasti, nihil valere acceptilationem [q].

VII. Idem lib.l. ad Sabinum.

SAnè & sic acceptilatio fieri potest, *Accepta facis decem?* si ille respondet, Facio.

Si acceptilatio peccat in forma, non habet uim pacti: secus si peccat in materia. Bart.

tur liberari: vt ff. de exercitoria. l. j. §. non autem. & de administra. tuto. quoties. §. sicut. Alij dicunt, quòd vterque debebat: sed non placet: quia sic essent duæ acceptilationes.

k PVpillum. Fallit quia cõditio eius melior fit: sed cùm præcedet obligatio acceptilationem, nunquid obligatur? Rñdeo, cùm fiat ob suum commodum, vt acceptilatio sequatur. Ioan.

l PEr procuratorem. Sine mandato. speciali facto à creditore vt liberet. idem dicit Azo. si generale cum libera, nisi donet. argum. suprà de procuratoribus. l. procurator cui. Alij contrà per l. j. eodem, & per iuſiur. §. tutor. sed in seruo creditoris fallit: quia licet habeat mandatum speciale, nõ potest accepto ferre: vt infra eo. l. penult. eodem. Seruus creditoris acceptilatio. potest, vt infra de reg. iuris. l. actus. vnde dic esse simile: quia neutra statim liberat. Sed in tutore dominus tibi Titius dominus meus debet? vtrum talis acceptilatio commodo seruo valeat pro altero dominorum? Respond. quòd sic. & probat authoritate: & hoc probat dicto Labeonis: quod clarum est. §. seq. planus est, & allegatur ibi. Sed quæritur tibi centum: certum est quòd obligatur tibi: tamen me non potest obligare ex suo contracta sic: vt infra eo. lin diem. & l. si sub conditione. Accurs.

m ¶ *Acceptilatio. Non potest.* vt habeo ¶ acceptumque tuli, si Imperator intra uerit Italiam: vt ff. de regul. iur. l. actus. sed tacita sic: vt infra eo. lin diem. & l. si sub conditione. Accurs.

n IN diem. exemplo. bona similitudo: quia si mihi solueris quod debebas: voluit autem te liberare ex die: non valet: quia statim es liberatus: ita & hic secundum quosdã. sed secundũ hoc videtur valere habita die pro nõ appositæ: quod est fallum: vt infra de reg. iuris. l. actus. vnde dic esse simile: quia neutra statim liberat. planè adueniente die soluitur in diem facta libera bit: vt ff. tit. j. l. sub conditione. sed non accepto ferre: vt pro fecit. nõ ff. de acceptilatione.

o ¶ *Sublatum est.* vt ff. j. eo. l. & vno. in prin. & l. fi.

p ¶ *Omnes stipulationes.* sic & suprà de tutel. l. qui habet. §. fi. & institu. de inutili. stipulationi. §. quoties. & ff. de testamentaria tutela. si quis ita. in princ. Sed contrà supra de liberis & posthumis. l. ij. Solu. & hic & ibi pro fauore respondetur. & sic respon. ff. de in diem addictio. l. cùm duo. quæ est argumen. contrà.

q ¶ *Acceptilationem.* vt suprà de actionibus & obligationibus. l. in omnibus.

ANinutilis.] CASVS. Tu & ego facimus acceptilationem inutilem de aliquo debito: quæritur vtrum saltem talis acceptilatio habeat vim nudi pacti: vt sic virtute huius tollat obligatio? Respon. quod non. Diceret aliquis, quomodo potest fieri, quòd inter nos fuerit saltẽ nudus consensus? R. spoind. quòd imò: quia ponamus, quòd ego sciebã nullius momẽti fore acceptilationem quam faciebam: certe non haberet vim nudi pacti: cùm nullum consensum habuerim pacisci, quando iciens fui in hoc. §. sequens planus est. ¶ *Accepto.*] Stichus erat seruus communis Titij & Mæuij. Titius debebat Mæuio centum. Stichus dicit Mæuio, habeme acceptũ quod tibi Titius dominus meus debet? vtrum talis acceptilatio commodo seruo valeat pro altero dominorum? Respond. quòd sic. & probat authoritate: & hoc probat dicto Labeonis: quod clarum est. §. seq. planus est, & allegatur ibi. Sed quæritur tibi centum: certum est quòd obligatur tibi: tamen me non potest obligare ex suo contracta sic: vt infra eo. lin diem. & l. si sub conditione. Accurs.

1 Vel. contra. Nisi forte. Et habes quod quæsitum fuerat.

Filiusfamilias.] Filius meus contraxit tecum, & promisit tibi centum: certum est quòd obligatur tibi: tamen me non potest obligare ex suo contracta sic: vt infra eo. lin diem. & l. si sub conditione. Accurs.

Nota. Pone. quæritur, vtrum ipse filius possit liberari per acceptilationem quæ est de iure ciuili? Respond. quòd sic. sed ego acceptum rogando pro filio meo nihil ago. sed etiam seruus si sit obligatus, potest per acceptilationem liberari: vt plerunque etiam tollantur obligationes honorariæ propter acceptilationem. vt sunt actiones de peculio, de in rẽ verso, & quod iussu, quæ dãtur aduersus patrem, & aduersus dominũ. Et potest acceptilatio fieri etiam lingua Græca: dummodo hæ similibus verbis quibus sit Latinè aduersus patrem, & aduersus dominũ. Et potest acceptilatio fieri etiam lingua Græca: dummodo hæ similibus verbis quibus sit Latinè ego, & ego. sed etiam seruus communis Titij. Et ita Octauenus putat. ¶ Accepto liberare seruus communis alterum ex dominis etiam ab altero domino potest. id enim & Labeoni placuit. Denique lib. Pithanon scribit, si à Primo domino, Secundo domino socio suo stipulatus fuerit, posse & ff. à Secundo accepto rogare, & per acceptilationem Primum liberare quem ipse obligauerat: & [4] sic fieri vt per vnum atque eundem seruum & cõstituat & tollatur obligatio. ¶ Acceptum fieri non potest, nisi quod verbis obligatum [5] est. Acceptilatio enim verborum obligationem tollit: quia & ipsa [6] verbis fit. Neq; enim potest verbis tolli [7] quod non verbis contractum est.

VIII. Idem lib.xl. ad Sabinum.

ANinutilis acceptatio vtile habeat pactum, quæritur? Et nisi in hoc [8] quoque consensum [1] est, non habet pactum. Dicet aliquis, Potest ergo non esse consensus? Respond [2]. Cur non possit? Fingamus eum qui accepto ferebat, scientem [9] prudentẽmque nullius esse momenti acceptilationem, sic accepto tulisse quis dubitat non inesse pactum, cùm cõsensum paciscendi nec habuerit [c]?

Seruus communis, qui quærit obligationem, potest quærere obligationis liberationem. Bart.

1 ¶ Seruus communis sicut vni ex dominis stipulari [a] potest, ita etiã acceptum rogare vni ex dominis potest, cúmque insolidum liberat. & ita Octauenus putat. ¶ Accepto liberare seruus communis alterum ex dominis etiam ab altero domino potest. id enim & Labeoni placuit. Denique lib. Pithanon scribit, si à Primo domino, Secundo domino socio suo stipulatus fuerit, posse & ff. à Secundo accepto rogare, & per acceptilationem Primum liberare quem ipse obligauerat: & [4] sic fieri vt per vnum atque eundem seruum & cõstituat & tollatur obligatio. ¶ Acceptum fieri non potest, nisi quod verbis obligatum [5] est. Acceptilatio enim verborum obligationem tollit: quia & ipsa [6] verbis fit. Neq; enim potest verbis tolli [7] quod non verbis contractum est.

Obligatio ciuilis tollitur per acceptilationem, non prætoria. Item sublata principali tolluntur accessiones undecunque inductæ. Bartolus.

3 ¶ Filiusfamilias promittendo patrem ciuiliter non obligat [b], sed se obligat, propter quòd accepto rogare filiusfamilias potest, vt se liberet: quia ipse obligatus est. Pater autem acceptum rogando nihil agit [3], cùm nõ sit ipse obligatus [4], sed filius. Idem erit & in seruo dicendum. Nam & seruus accepto liberari potest: & tolluntur etiam honorariæ [d] obligationes, si quæ sunt aduersus dominum: quia [e] hoc iure vtimur, vt iurisgentium [m] sit acceptilatio. & ideo [n] puto & Græcè acceptum fieri posse, dummodò sic fiat, vt Latinis verbis solet, ἔχεις λαβὼν ἀπαίτησιν τοῦτ' ἔχω λαβών [f].

IX. Paulus lib.xij. ad Sabinum.

PArs [o] stipulationis accepto fieri potest, non tantùm si sic dicat, *Ex nummis decem quos tibi promisi, quinque habẽs ne acceptos?* sed & si sic, *Quod ego tibi promisi, id pro parte dimissa habẽs ne acceptum?*

X. Pomponius lib.xxvj. ad Sabinum.

SEd & si non numerata pecunia, sed certum corpus, veluti homo in stipulationem deductus est: potest ex parte acceptilatio fieri: quomodo [p] & vni ex hæredibus acceptum fieri potest.

SXI. Paulus lib.xij. ad Sabinum.

Pecies acquirendi est liberasublata, itlæ prætoriæ non remanent: & sic in superiori casu erit vt suprà, de verbo. obligat. l. cùm filius. & facit infra eodem. l. species. §. sed & si seruo. Item dic tolluntur hic ipso iure per nouationem. nam obligatio magis dicitur transfundi quàm tolli: quippe cùm alia in loco prioris substituitur, non tollitur obligatio, cùm non contingat liberatio, licet tollatur ex prima causa. & argumen. sume hic quod potest colligi ex duabus legibus: vt ff. de bonorum possessio. ex testamen. mili. in fin. ritu. & de mili. testamen. l. antepe.

1 ¶ *Quia.* rectè accepto feratur seruo, quia hoc, &c. Io.

m ¶ *Iurisgentium.* per approbationem: vel propter pactum quod in se continet. Ioan.

n ¶ *Et ideo.* non est bonum hoc ideo, quia idem esset, si esset de solo iure ciuili. & facit institut. quibus modis tollitur obligatio. §. sed & Græcè.

o PArs. facit institu. quibus modis tollitur oblig. §. sicut autem. & de libe. lega. non solùm. in princip. & ff. l. pluribus.

p ¶ *Et & si non numerata. Quomodo.* id est sicut. diuiditur enim obligatio inter cohæredes, & pars vni ex hæredibus competẽs accepto ferri potest, vt ff. de verb. oblig. l. ij. §. idẽmque. item facit ff. ti. j. l. si stipulatus sum. §. qui decem.

SPecies acquirendi.] CASVS. Habeo vsumfructũ in Sticho seruo, ille seruus potest me liberare à creditore meo, acceptum rogãdo, quia potest mihi acquirere, & liberare à debito, est species acquirendi. Idẽ in seruo qui mihi bona fide seruit. Item si seruus tuus mihi aliquid promittat, & ego ei acceptum tulero, ipse liberabitur, & dominus eius ab actionibus prætoriis, quibus pro seruo tenebatur, sicut est actio de peculio, de in rem verso, &c.

Si seruus.] Titius mortuus est cuius hæreditas nondum est adita. erat autem in eadem hæreditate seruus Stichus, qui ante aditã hæredi-

d ¶ *Stipulari.* vt ff. de stipul. ser. l. proinde. §. accepto. Accursius.
e ¶ *Et ipsa.* bona ratio: vt infra, de regulis iuris, l. nihil. & intitt. eodem. §. item per acceptilationem.
f ¶ *Tolli.* vt liberatio ipso iure sequatur. Io. vel non potest tolli scilicet potestas acceptilationis: tollitur tamen obligatio consensu cõtracta potestate pacti: vt supra de rescinden. vendit. l. cùm emptor. & infra eodem, si acceptolatum. & l. fina. Item contrà infra eodem. l. & per iusiurandum. §. & si fideiussor. Solu. vt ibi. Item contrà. C. de transactio. l. vt responsum. Sol. vt ibi.

g ¶ *Non obligat.* sed prætorio iure quandoque. Id est, habes acceptos tot? acceptos habeo.

h ¶ *Agit.* pacto vero liberatur pater: vt supra, de libe. lega. l. si quis reum. §. idem Iulianus. Accursius.

i ¶ *Obligatus.* ciuiliter, sed de peculio iure prætorio. Sed non est ratio: quia seruus non est obligatus ciuiliter: accepto tamen rogare potest: vt subiicit: sed dices verbis obligatũ seruum naturaliter.

k ¶ *Honorariæ.* ergo & quod non verbis cõtractum est, per acceptilationem tamen tollitur? Respond. hoc non principaliter fieri, sed per quandam consequentiam. nam principali obligatione ciuili

Antonio Agustín

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem acceptũ rogauit aliqua debita Titij domini sui quor dã. quæritur,an hæreditas per hanc acceptilationẽ liberetur? Respon. quod sic. Item dominus est apud hostes:seruus eius potest eũ liberare acceptum rogãdo à creditoribus suis: & liberabitur dominus, cùm reuersus fuerit ab hostibus iure postliminij:quia etiã domino qui est apud hostes, seruus stipulari potest. lex seq. plana est.Franc.Accur.

a ¶ *Obligatione.* ciuili.

b ¶ *Potest.* vt suprà de vsufruct. sed sicuti. & de pact.l.si debitor. & de sol. l. si debitor sit.

c ¶ *Idem fiet.* vt & ℨ. de vsu & ha.l. per seruum.in prin.

d ¶ *Sed & si seruo.* alieno.

e ¶ *Promisit.* ex causa peculiari.

f ¶ *Actiones.* vt & ℨ. l. an inutilis.§.fi.

g ¶ *Dicendum est.* videtur enim facta quasi in ciuitate sit is, cuius seruus sit:cùm contra eum ex postfacto in ciuitate esse credatur.

1 *Flo roget.* 2 *Fl.defunctus promisit.*

h ¶ *Seruus potest.* & valet si redit dominus:vt ℨ.de stipul. ser. l.si seruus communis. §.seruus.

i ¶ *Quod in diem.* incertum : ne fit contrà suprà de nouatio.si Stichum.§. legata.vel sol ue vt ibi. Accur.

k ¶ *Exiterit.* vt simul committatur & tollatur : vt suprà de nouatio.si Stichũ. §. si quis ita. & facit ℨ. de solu. sub conditione. & de iure dot. l.licet. in princ.

Ex per iusiurãdũ. CASVS. Cùm serui manumittuntur, imponuntur eis operæ certæ, quas iurant se præstaturos ipsis patronis suis. quæritur, vtrum tales operæ possint accepto ferri? Respond.quòd sic. §. seq. planus est.

¶ *Illud certum est.* Tu promisisti mihi fundum. ego tibi accepto tuli viam, vel vsumfruct.certè talis acceptilatio non valet. nam qui acceptum fert aliquid,debet totum vel partem eius acceptum ferre. vsufructus autem vel via non sunt partes fundi.& ponit exemplum : vt si quis domum stipuletur,& accepto ferat cœmenta vel fenestras.nam talis acceptilatio non valet. In §. seq. gloss. ponit casum. ¶ *Si is qui hominem.*]Promisisti mihi hominem in genere. ego tibi Stichum accepto tuli. vtrum talis acceptilatio aliquid operetur? Respond. quòd sic:quia tollit totam obligationem.& est ratio:quia si in genere tibi promisi hominem:poteram illum Stichum tibi soluendo liberari.

¶ *Eum qui fundum.*]Stipulatus sum à te fundũ. tu promisisti etiam tẽ nihil in hac promissione doli commissurum. quæritur, vtrum possim tibi accepto ferre dolum cõprehẽsum in hac clausula? Respon. quòd non,si nondum sit commissus. si verò commissus iam sit : tunc possum tibi acceptũ ferre.§.seq.planus est. ¶ *Et si fideiussori.*] Mutua ui tibi decem,& non sum stipulatus ea mihi reddi : sic tu es mihi re obligatus:dediſti fideiussorem mihi pro his decem : huic fideiussori acceptum tuli.quæritur, vtrum tu liberatus sis per hanc acceptilationem?Respon.quòd sic. ¶ *Si legatorum.*] Titius faciens testamentum legauit mihi fundum Sempronianum sub conditione,si Imperator in Italiam venerit.hæres Titij dedit fideiussorem pro his legatis soluendis:ego accepto tuli hic fideiuſſ. quæritur vtrum hæres Titij liberetur à præstatione legati ſtius?Respond.quod non imo tenebitur illud soluere conditione existente:& est speciale in legatis.aliàs contrà : vt ℨ.§.proxim.

¶ *Qui ita stipulatur.*]Eramus simul tu & ego.dixi tibi:Rogo te,crede Titio amico meo centũ:ego fideiubeo pro eo.postea statim antè quam pecuniã numerares Titio , acceptum tuli tibi. si postea Titio crediderit,quæritur,an ipse teneatur?Respon.q̃ sic.nam licet ipse fideiuſſ. non antè liberetur aut obligetur,quàm reo creditũ fuerit reus tamen non potest priori vel antiquiori obligatione liberari,quàm sit eius obligatio. Duo §§.seq. plani sunt cum l.seq.Franc.Accursius.

1 ¶ *Obligationem.* quæ verbis fit, non dico stipulatoris : quia tunc non esset dubium:licet iusiurandum interueniat.

m ¶ *Verius est.* nam & hæc obligatio quodam modo verbis fit. & facit suprà de oper.liber. l. vt iusiurandi. Accursius.

Fl.stipulatus acceptum vel actũ fecerit: acceptilatio nulla.

n ¶ *Partis fundi.*quia recipit diuisionem : vt suprà de vsufruct. l. v. prædiales seruitutes non:vt hic, & ℨ.de verborum obligat. l. ij. §.j. & ad legem Falcid. l.j. §. si vsusfru. Accursius.

2 aliàs fundi. 3 Fl.desit.

o ¶ *Tamen viam.*quę & ipsa diuisionem non recipit:vt & ℨ. de verb. obligat. l. stipulationes non diuiduntur.

p ¶ *Momenti.* ℨ. si seruũ.vendi.loci.§.j. contrà. Solut. aliud est à principio constituere separatim aliud post constitutionem separare. sic & eodem modo soluitur aliud contrar.ℨ. de seruitut.prædio.qui sella. in princip. & §. qui viam.

q ¶ *Partes non sunt.* imò vsusfructus est pars fundi : vt suprà de verborum obligationib. qui vsumfructum. & de fideiussor. l. si à reo. §. si reo. quæ est contrà. Solut.hic in obligatione erat causa: quæ non potest separari à proprietate: sed in contrariis de forma loquitur.

4 Fl.si à Titio. 5 al. tantum. 6 Fl.usufructuarius.

r ¶ *Dicam.* id est cœnaculum:vt infra de extra. cri. l. faccularij. §.

dolo malo [a] clausulam accepto [6] ferre [b] constat. non enim in parte debiti id constitit [c]: & aliud est quod debetur, aliud quod accepto fertur [d].

Si accepilatio non ualet in expresso,non ualet in tacito.Bartolus.

6 ¶ Si Stichum aut x.sub cõditione stipulatus,Stichum aut x.acceptum fecerit, & pendente conditione Stichus decesserit,decem in obligatione manebunt [e], perinde ac si ea [7] acceptilatio interposita non fuisset.

Accepilatio interposita super obligatione,per consequentiam tollit obligationem alio modo contractam.Bartolus.

8 ¶ Et [8] si fideiussori [f] accepto fuerit latum,cùm reus re, non verbis fuisset obligatus, an reus quoque liberetur?Et hoc iure vtimur, vt licet reus non sit verbis obligatus, tamen acceptilatione per fideiussorem liberetur [g].

Acceptilatio facta fideiussori pendente cõditione,cuius existentia non fingit quem retro obligatum,non prodest principali. Bar.

8 ¶ Si legatorum [h] sub conditione relictorum fideiussori dato accepto latum sit : legata debebũtur [i] postea conditione [k] eorum existente.

9 ¶ Qui ita stipulatur à fideiussore, *Quod Titio credidero, fide tua esse iubes?* deinde antequam crederet, acceptũ fecit fideiussori, reus nõ liberabitur : sed quandocunq; [l] ei [m] creditũ fuerit, tenetur. nam & si fideiussorem non antè liberatum esse credimus quàm cùm fuerit creditum reo [n], non tamen reus antiquiore acceptilatione, quàm obligatio eius est, liberari potuit.

10 ¶ Tutor & [10] curator furiosi vel prodigi [11], acceptum ferre nõ possunt [12]:nec procurator quidem potest facere acceptũ :sed hi omnes debẽt nouare. Possunt enim [o] & sic acceptum facere.nec [13]his [p] quidem acceptum fieri potest: sed nouatione facta poterunt liberari per acceptilationẽ. nam & in ab-

Fl.accepit.

a ¶ *De dolo malo.*siue fuit expressa in promittendo clausula doli,siue non:non potest accepto ferri ante dolum commissum : quia nihil pro dolo debetur:vt hic dicit.Sed si iam erat commissus , remitti potest:vt suprà,de pact.l.si vnus.§.illud.& §.pacta.quæ turpem.sed videtur etiã pro futuro valere,& expectare eum committi : vt argu.ℨ.eod. l.quod in diẽ. sed hoc esset contra bonos mores expectare : vt d. l. de pact. & ℨ. depositi. l. j.§.si cõuenit. Item dolo commisso fieri potest acceptilatio , etiã si non fuerit stipulatus expressè dolũ malum abesse : quia ex promissione fundi , & ita verbis tenetur ad non committendum dolũ malum:vt argumẽ. ℨ. eod.l.iij in princ.

Fl.desit.ea.

b ¶ *Accepto ferre.* nihil enim ex ea debetur ante dolum commissum.

c ¶ *Constitit.* s. doli clausula.

d ¶ *Fertur.* vnde non valet:vt ℨ.eod.l. pluribus.in fin.

Fl.desit.&c.

e ¶ *Manebunt.* ℨ. de pact.l.si vnus. §. sed si stipulatus. contrà.sed non est contrà: quia vbi acceptilatio est in vno facto, & tenet tota facta : tollitur obligatio : vt ibi. quia fuit purà stipulatio,licet alternatiua. hic autem non tenuit re perempta pendente cõd. vnde cùm in ea non tenuit,nec in altera quæ iam inerat tacitè , valeret:vt argu.ℨ. de seruit. rusti.prædio. l. item.§. qui habet.

f ¶ *Et si fideiussori.* efficaciter obligato , vel non:vt ℨ.ad Velleia. l. quamuis.§. Marcellus. & §.fi mulier. Azo.

2 Fl.stipulandi. 3 Fl.accepto ferri.

g ¶ *Liberetur.* hic est contrà. ℨ. eod. an inutilis.§. accepto. Solue consequitur reus per alium quod per se nõ potest. arg.ℨ. quæ res pig.obli. posl.l. Aristo. vel non per acceptilationem , sed per contingentem n , vel per exceptionem. Item cõtrà.j. proxi.§. fi legatorum. Solue vt ibi. Item contrà.j. eodem, §. qui ita. sed ibi apparet fol.in fine. Item facit ℨ. manda. l. inter causas. §. fi .is. & l.ideméq;§.fi.& l.fi vero non remunerandi. in prin.& de trasact. l. post rem.§.j.

2 Fl.accepto ferri. 3 Fl.accepto ferri. 4 Fl.accepto ferri.

h ¶ *Si legatorum.*scilicet nomine.

i ¶ *Debebuntur.*à reo. ergo per acceptilationem factam fideiussori non porrigitur liberatio ad reum:& sic est cõtrà ℨ.proxi.§. Sol. hic in persona fideiussoris tantũ:& sic personalis.ibi in re facta fuit acceptilatio,secundum R.& Irne.vel pone hic casum, vt ℨ. de fideiusso. l. Vel dic speciale in legato conditionalitãn quo sicut interim legatarius non est creditor,sic nec alius debitor:vt ℨ. de actio.& obli. l. is cui.& sic non potest accepto ferri etiã in re,vt reo proficiat: vt arg. j. proxi.§.ipse tamẽ fideiussor & obligabitur & liberabitur eodẽ tẽpore.vt ibi dices,siue in personã siue in rẽ fuit facta.& eisdẽ modis soluetur.Itẽ cõtrà ℨ.mãda.idémq;§.fin.& l. si verò nõ remunerandi. in prin.Itẽ cõtrà huic & inferiori.§.j.eo.si ex pluribus. §. fi. Sol. vt ibi.

k ¶ *Conditione.*siue legatarius eum remunerare voluerit , siue aliàs donaturus erat.ad quod facit ℨ.manda.l.idémque.in fin.Accur.

Accurſius.

l ¶ *Quandocunque.*aliàs quandoque,aliàs quandocunque. Accur.

m ¶ *Et.*scilicet Titio.

n ¶ *Reo.*tunc enim obligatur & liberatur:vt hic & suprà, de nouatio. l.si Stichum.§.si quis ita.

sentium persona hoc remedio vti solemus cùm [14] stipulamur ab aliquo id nouãdi causſa,quod absens nobis debet:& ita accepto liberamus eum,à quo stipulati sumus:& ita fiet,vt absens nouatione , præsens acceptilatione liberetur [q].

¶ Hæres quoque & liberare & liberari accepto potest,& honorarij successores.

11 ¶ Ex pluribus reis [r] stipulandi si vnus acceptum fecerit , liberatio contingit in solidum [s].

Si in accepilatione uenit aliud , quàm sit in obligatione,non ualet.Bartolus.

XIIII. Paulus lib.xij.ad Sabinum.

NIſi consentiat acceptilatio cum obligatione, & nisi verum est [t] quod in acceptilatione demonſtratur, imperfecta est liberatio:quia verbis [v] ea demum verba [x] persoluī [y] possunt,quæ inter se congruunt:

Adiectio ultra debitum, acceptilationem non uitiat.Bart.

XV. Pompo.lib.xxvij.ad Sabinum.

SIis,qui Stichũ promiſit,ita interroget, *Quòd Stichum promiſi, Stichum & Pamphilum habẽsne acceptum?* puto rectè acceptolatum,& pro superuacuo [z] Pamphili mẽtio nẽ factã:quẽadmodũ si is qui decẽ promiſit,ita interroget, *Quòd tibi decẽ promiſi, viginti habẽsne accepta?* etiã decẽ nomine [a] erit liberatus.

Acceptilatio facta uni ex pluribus reis debendi,cæteros liberat ſicut ſolutio. Bart.

XVI. Vlpianus lib vij.Disputationum.

SI ex pluribus obligatis vni accepto feratur, nõ ipse solus liberatur [b], sed & ij,qui secũ obligãtur. Nã cùm ex duobus pluribusve [c] eiusdẽ obligationis participibus vni accepto fertur, cæteri quoque liberantur:non quoniam ipsis acceptolatũ est : sed quoniã velut soluiſſe [d] videtur is;qui acceptilatione solutus est.

1 ¶ Si iudicati fideiussor sit datus, & [2] acceptus , eiq; acceptolatũ sit, liberabitur & iudicatus [d].

Pars unius ex rebus alternatiuè debitis, potest per acceptilationem ab obligatione ſubduci.Bartolus.

1 Fl.reſolui.

o ¶ *Possunt enim.* vt ℨ. de nouati. l. nouare. §. pupillus.

1 Fl.desit. cium.

p ¶ *His.* etiam pupilli vel domini nomine accipientibus:nisi speciale mandatum procurator habet à domino:vt supra eod.l. per procuratorem.

q ¶ *Liberetur.* vt supra titu. j. l. si debitor tuus.

r ¶ *Ex pluribus reis.* ſqui sunt socij.

s ¶ *In ſolidum.* vt supra de pact.si vnus.j.resp̃. contrà.Sol.aliud in acceptilatione quam in pacto. arg. ℨ. de lib.lega.si quis reum.§. fi. & j.proxi.respon. & facit ℨ.de duobus reis.l.cùm duo. & de inoffi. testa. l.nihil.§.fi. & de nouationi.l.si rem. §. si duo. & est idem econtrà, vt vno debitore liberato alter liberetur , si socij sunt in vtroque casu. Accurſius.

1 Fl.reſolui.

t ¶ *Nisi consentiat. Verum est.* i. nisi id verè debetur quod,&c.

v ¶ *Verbis.*acceptilatoriis.

x ¶ *Verba.* obligatoria.

1 Fl.accepto't

y ¶ *Persoluī.* id est dissoluī quæ , &c. vt ℨ. an inutilis. §. acceptum. Accurſius.

Si is qui Stichum. CASVS. Tu promisisti mihi Stichum seruum ſolum.venis ad me, & dicis : Stichum quem tibi promisi , & Pamphilum , habẽsne acceptum? an talis acceptilatio valeat? Respond. quòd sic , & Pamphilus superflue appositus est in hac acceptilatione. & ponit tex. aliud exemplum, quod planum est.Franciſcus.

1 Fl.pluribuſque.

z ¶ *Pro superuacuo.*ſicut in obligando non nocet superflum : ita nec in dissoluendo : vt ℨ.de verborum obligationib. quæ extrinsecus. & l. v. §.fin. & l.si mihi.

2 Fl.decẽ. &.

a ¶ *Nomine.* non solũm Stichi in superiori

Fl.reſolui.

Si ex pluribus. CASVS. Titius, Mæuius & Seius promiſerunt mihi centum aureos:ego acceptum fero. certè alij etiam liberantur non ea ratione,quòd ipſis etiam sit acceptolatum:sed quia ille cui acceptum tuli,videtur mihi soluiſſe pro ſe & pro aliis.ſequens plana est.Franciſcus Accurſius.

b ¶ *Liberatur.*imò contrà:vt ℨ.de verbor.obligatio.l.ij.§.si tamen.Sol. ibi in personam , hic in rem acceptilationem factam intellige. vel vt ibi. & facit C.de diuer.re.l.j.

c ¶ *Soluiſſe.*solutione vnius cæteri liberantur:vt ℨ.de libe. leg. non solũm.§.j. Accur.

d ¶ *Et iudicatus.*vt ℨ.eod.& per iusiurandũ.§. fi legatarii. & §. qui ita.contrà.Solue,hic etiam ante sententiam erat obligatus , & sic non

Universidad de Deusto
Biblioteca

condemnatus.ibi non.Vel dic.quòd hìc fuit fideiussor iudicati,id est condemnati hominis:ibi non. prima placet. & facit §. de leg. j. non quocunque §.qui Gaium.

a *Qui hominem.* Dicas hominé certum:& quod subiicit, aut decem.dic non simul &c.& sic est disiunctio legis,non hominis. & sic vera sunt quæ sequuntur, vt v. acceptolatis, tollatur in v. obligatio:& parte Stichi acceptolata, tollatur pro ea parte obligatio. ad quod est suprà tit. j. §i stipulatus. §.qui decem. & secundum hoc nihil est contrà.si autem diceres hominem in genere pro missum, & partem Stichi acceptolatam: tũc non liberaris etiam in parte: ne plus operetur acceptilatio quàm solutio:vt d. l. §i stipulatus. quæ esset cõtrà. Sed contrà dicere posses, quòd licet partem petere possit,nõ tamen sequitur, quòd in parte liberetur. Item si diceres quòd esset alternatiua stipulatio:tũc esset contrà suprà de condi. indebi. si non fortem.§.fin. sed soluè vt ibi.& facit suprà de rescind. vendit. l. Proculus.

1 Flo. *acceptio-*

2 Flo. *quærùm que.*

ADDITIO. Dic quòd aliud in solutione vt in contrariis: aliud in acceptilatione, vt hic.& ratio est,quia solutio partis non parit liberationem: nec si solueretur pars in alia re, sequeretur inconueniens, quod ponitur in l. in executione. §. pro parte. ℈. de verb. oblig. quod inconueniens non potest habere locum, quando quis liberatur per acceptilationem, vt hic. Idem in eo qui à parte absoluitur per sententiam: vt l. ij. §. si tamen hominem. suprà de verborum obligat. Bar. hìc.

3 Flo. *Agerius*
4 Fl. *Negidius*
5 Flo. *spopon dit:id haberét ne à si acceptum.*

b ¶ *Peremit.* quantum ad se:quia non potest amplius petere hominẽ aut decem,sicut poterat priùs:sed non quantum ad reum quin possit soluere decem adhuc: & sic decem vel hominem integrũm secundum Hu.

c ¶ *Aut partem.* Etsi partem hominis quam stipulatus est, acceptam fecit. Accurſius.

ET vno.] CASVS. Contraxi cum Titio multis vicibus : ita quòd mihi tenetur ex pluribus causſis. ego possum ei accepto ferre ex vno contractu,aliis exceptis:vel ex omnibus, si volo. & vna acceptilatione omnes contractus possunt tolli.§. seq. ponit verba & formam acceptilationis:quam formam seruare tutum est : quare non indiget casus positione.Franciſcus.

d ¶ *Certis.* vbi dandum:incertis vbi faciendum continetur in stipulatione.

e ¶ *Fieri.potest.* ad quod suprà eodem,l. pluribus.& suprà titul. j.si ex pluribus.

f ¶ *Actio.* in personam.

g ¶ *Petitio.* in rem.

h ¶ *Persecutio est.* id est fideicommiſ.

i ¶ *Stipulatus est.* De prima persona transit ad tertiam. sic C. de in ius vocan. l.fin.

k ¶ *Quod Numerius.* hìc finitur stipul. Aquilia : & incipit acceptilatio.sed qualiter nouatur res vend.respõ. stipulabor pretium rei : vnde quædam venditio intelligitur interuenire,& solũ pretiũ deberi.

SI *Acceptolatum.* CASVS Mutuaui tibi centum & sum à te stipulatus ea mihi reddi.sic es mihi obligatus re.acceptum tibi fero. certè tu non liberaris ipso iure:sed tamẽ si petam à te illa centum, tu

XVII. Iulianus lib.liiij. Digeſtorum.

QVi hominem [a] aut decẽ stichos stipulatus est,si quinque acceto fecerit, partem stipulationis peremit [b], & peterequinque aut partem [c] hominis potest:

XVIII. Florentinus li. viij. Institutionum.

ET vno ex pluribus contractibus,vel certis [d] vel incertis, vel quibusdam, exceptis cæteris, & omnibus ex causſis vna accepti latio & liberatio fieri potest [e].

1 ¶ Eius rei stipulatio quam acceptilatio[1] sequatur, à Gallo Aquilio talis exposita est, Quicquid te mihi ex quacunque causſa dare facere oportet, oportebitve, præsens in diémve : quarumcunque[2] rerum mihi tecum actio [f], quæq; aduersus te petitio [g], vel aduersus te persecutio [h] est, eritve, quódve tu meum habes, tenes, possides: quanti quæque earum rerum res erit,tantam pecuniam dari stipulatus est [i] Aulus Augerius[3] : spopõdit Numerius Nigidius[4]. quod Numerius [k] Nigidius Aulo Augerio promisit spopondítve[5], id habẽsne acceptum? Numerius Nigidius Aulum Augerium rogauit: Aulus Augeri[9] Numerio Nigidio acceptum fecit.

XIX. Vlpianus lib.ij. Regularum.

SI acceptolatum fuerit ei, qui nõ verbis,sed re obligatus est, non liberabitur quidem, sed exceptione [l] doli mali vel pacti conuẽti se tueri potest [m].

poteris mihi opponere exceptionem doli mali,vel pacti conuenti.

¶ *Inter.*] Iste §. ponit differentiam inter ista duo genera liberationũ. vnum est,quod vocatur apocha.& quid sit,vide in gloss. aliud est acceptilatio. & est differentia inter ista duo. nam per acceptilationem debitor liberatur,etiã si pecuniam soluat,per apocham verò non, nisi pecuniam soluat.

1 ¶ Inter † acceptilationem & apocham [n] hoc interest,quòd acceptilatione omnimodo liberatio cõtingit,licet pecunia soluta non sit: apocha non alias,quàm si pecunia soluta sit.

† Dosto.hic maximè.

XX. Idem lib,lxxvij. ad Edictum.

SI accepto [o] fuerit lata ob rem iudicatam clausſula, Marcellus ait cæteras partes stipulationis [p] euanuisse. propter hoc enim tantum interponitur [1], vt res iudicari possit.

XXI. Venuleius lib.xj. Stipulationum.

SI sub conditione legatum mihi datum [q], nouandi causſa [r] stipulatus sim, & ante existentem conditionem acceptum fecero, Nerua filius ait, etiam si conditio extiterit, neque ex testamento cõpetituram actionem,quia nouatio facta sit : neque ex stipulatu, quæ acceptilatione soluta sit.

XXII. Gaius libr.iij. de Verborum obligationibus.

SEruus nec iussu domini acceptum facere potest [s].

Resoluta una parte contractus, totus contractus soluitur. Bart.

XXIII. Labeo lib.v. Pithanon à Paulo epitomatorum.

SI ego tibi acceptum feci,nihilo magis ego à te liberatus sum. Paul. Rñ. Imò cùm locatio,cõductio,emptio, venditio,conuentione facta est, & nondum res interceſſit,vtrique[1] per acceptilationem [t], tametsi ab alterutra parte duntaxat interceſsit , liberantur obligatione.

uandi : posteà ante conditionis euentum acceptum fero hæredi stipulationem.si pòst conditio extiterit:non possum petere legatum neque ex testamento,neque ex stipulatione. Ex testamento non : quia actio quam habebam,est nouata per stipulationem quam interposui animo nouandi.ex stipulatione non:quia sublata est per acceptilationem : & sic nullo iure possum petere legatum , vbique oppositis obicibus.l. sequens plana est.Franc. Accur.

1 *Fl. interpretantur.*

q ¶ *Datum.* id est relictum.

r ¶ *Nouandi causſa.* amphibologia.nam vel legatum purum est, & stipulatio conditionalis.vel econtrà legatum conditionale , & stipulatio pura:vt ℈.eod.& de noua.quoties.in princi.& §.j.vt & illa:verum est tamen comedere panem.

s SEruus *Facere potest.* quod domino debetur,nisi primò sibi stipuletur animo nouandi:vt ℈.eod.& per iusiurandum.§.tutor.

SI ego *tibi.*] CASVS. Tu & ego contraximus inuicem vendendo, emendo,locando,conducẽdo:& sic sunt mutuæ obligationes.ego tibi acceptum fero.certè tu non solus liberaris,sed etiam ego liberor. hoc verum est , si nondum res interuenit , aut ab altera parte tantùm res interceſsit. Franc.

t ¶ *Per acceptilationem.* non natura acceptilationis , sed conuentionis:vt suprà de rescind.vend.l.cùm emptor. & sic non obst. suprà eo. an inutilis.§.acceptum. Item contrà huic l. suprà de pact.l. si conuenerit. Solut.hic erat res integra,ibi non:vel vt ibi. Et eodem modo solue aliud contrarium suprà loca.l.si tibi habitationem. Item nec contrà suprà de contrahen.empt.l.sed Celsus.§. si fundus. quia & ibi fuerunt facta pacta in casum illum,quando non esset res integra. Item ibi agebatur vt ex altera parte tolleretur obligatio.

De prætor

¶ DE PRÆTORIIS STIPVLATIONIBVS.

Dixit ℈. de verborum oblig. de stipulatione in genere : nunc in specie,vel ibi de ciuilibus prin. apalitet, hìc de prætoriis.

Dosto.hic. Prætoriarum. Ista lex primo diuiditur in duas partes principales. Nam primò facit diuisionẽ stipulationũ prætoriarum.Secundò declarat quæ stipulationes exigunt nudam repromiſsionem,& quæ satisdationem. prima pars in Principio. secunda in §.stipulationũ istarum. prima pars subdiuiditur in tres: quia primò ostendit quæ sint stipulationes prætoriæ iudiciales.secundò , quæ conuentionales. tertiò quæ communes.Prima ibi,iudiciales. Secũda ibi,cautionales. Tertia ibi , communes sunt. Secũda pars. diuiditur in duas: quia primò ostendit,quæ satisdationem requirunt:secundò, quæ nudam repromiſsionẽ. Habita hac diuisione huius legis, de se clara est: quia potest plana exẽpla Fran. Accur.

De prætoriis stipulationibus.

TITVLVS V.

Hæc lex diuiditur in quatuor partes. Primò ponit diuisionem stipulationum. Secundò, quamlibet partem diuisionis. Tertiò, dicit qua liter debent interponi. Quartò, ad cuius iurisdictionem spectat cognitio super eis. Secunda ibi, iudiciales. Tertia ibi, Stipulationũ. Quartatibi, Quòd si fit. Bart.

1. Vipianus lib.lxx. ad Edictum.

PRætoriarum [a] stipulationum tres videntur esse species: iudiciales [b], cautionales[1] [c], communes.

Iudicialis stipulatio prætoria est illa, quæ interponitur propter sententiã ut rata sit: & fortitur effectum. Communis uerò est illa, quæ interponitur propter processum & instãtiam, ut procedat, & ad sententiam perueniatur: & sic habet communionem cum iudicialibus quia niſi processus expediretur , ad sententiã non perueniretur. Cautionalis uerò est illa, quæ propter sententiam interponitur , nec propter processum, sed propter aliã causſam æquitatis. Paul.

¶ Iudiciales eas dicimus,quæ propter iudicium [d] interponuntur:vt ratum [e] fiat:vt iudicatum solui:& ex operis noui nuntiatione [f].

¶ Cautionales [g] autem sunt quæ instar actionis habẽt:& vt fiat[2] notatio, intercedũt. vt de legato[3] stipulatio,& de tutela, & ratam rem haberi,& damni infecti. ¶ Communes sunt stipulationes quę fiũt iudicio sistendi causſa [h]. Et sciendum est omnes stipulationes naturaſui cautionales[4] esse. hoc enim agitur in stipulationibus, vt quis cautior sit , & securior interpositа [k] stipulatione.

Stipulationes prætoriæ regulariter requirunt fideiussores, & sic sunt fortſtiones. fallit in tribus ℈.sus. qui hic continentur usque ad §. quòd si fit. Paul.

1 ¶ Stipulationum istarum prætoriarum quædam sunt, quæ satisdationem exigunt:quædã quæ[4] nudam repromiſsionem: quæ dã quæ[4] nudam repromiſsionem habent : quibus enumeratis apparebit [l] cæteras nõ esse repromiſsiones, sed satisdationes. ¶ Stipulatio itaque ex operis nouinũtiatione, alias satisdationem, alias repromiſsionem habet. Ex qua igitur[5] operis nouinũtiatione satisdari oporteat , & quemadmodum satisdetur , videamus. Namque [m] de eo opere quod in priuato [n] factum erit, satisdari[6] : de eo in diem.& l. quoties.in tutela fit nouatio : quia cùm stipulatur pupillus rem saluam fore,& post pupillarem ætatem habet ratum:nouat actionem tutelæ:vt ℈. de nouat.l.si pupillus. vel etiam si dicas eum stipulatum iam adultum rẽ saluam fore,id est,sibi restitui quod ex act. tutelæ deberur,nouat actionem tutelæ statim:vt diximus in ea.l.si pupillus. Per stipulationem ratam rem haberi,qua stipulor à procuratore creditoris cui soluo,nouatur condi.inde.quæ competeret non interpoſita hac stipulatione:vt j.rem ra.ha.l.fi sine.in princ.& l.fi.§. fi. Per stipulationem damni infecti nouatur interdictum , quod vi aut clàm,competens vel competiturum si opus facias,quod ruinam mihi minatur in domum meam,& ipsum opus in meo facere te dico, pro quo competeret quod vi aut clàm,cùm scias,vel scire debeas te prohibitum vel prohibendum:vt ℈. quod vi aut clàm.l.iij.in fin.& l. iiij. Vel dic secũdum M & Ioan.& Azo.& H. nouari actionẽ legis Aquiliæ,& in factum quæ competeret stipulatione non interpoſita:sed ea interpoſita non competeret:vt ℈.ad legem Aquiliam,si seruus.§. si furtum.& arg.suprà de ripa mul.j. Alij dicunt , quòd nouatur except. quæ competeret damnum passo contra dominum domus ruinoſæ:vt non aliter tollat,nisi etiam omnia inutilia tollat , & de dãno futuro & præterito caueat.nam si damnum fuerit passus stipulatus, iam non eget dicta exceptione. Alij dicunt nouari quoddam interdictũ quod datur ei qui dãnum passus est,per quod dominus cogitur tollere rudera,aut totas ædes pro derelicto habere:vt ℈. de dã.infect.l. prætor. in fi. Accur.

1 Flo. *deeſt, ſo iure fiebat nouatio quæ vt tolleretur prima, eo quòd aliquid noui addebatur: vt institu quibus mo. tollit. obl. §. præterea. sic ergo per stipulationem legati nouatur actio ex testamento, quæ pro legato competit : vt C. communia de legat. l. j. & cùm interponatur pro legato cõditionali vel in die: vt ℈.vt leg. no. ca.l.j. in euentum diei fit nouatio vel condi. tionis: vt ℈. de noua. l.*

2 Fl. *& vt si nouatio.* ℈. *lor. de legatis stipulationibus.*

3 Fl. *Exquæ operis nouinu tiatione satisfaciendum sit? quem admodũ satisfaciendum sit? quæ.*

4 Flor. *satisdationis est.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Repromitti.* ab ædificatore petenti: & ex tunc competit interdictū vt liceat ei ædificare: vt ff. de ope. no. nuntiati. prætor. §. deinde. Sed quare plenius prouidetur nōtianti in priuato quàm in publico? Respond. vt ff. de noui ope. nuntiatio. l. nō solū. §. sed si cū iure. sed videtur etiā in publico satisdari: vt ff. de no. ope. nūtiati. l. prætor. §. proinde. quæ est contrā. Sol.

vt ipsi.

b ¶ *Cauent.* de eo opere quod in publico fieret, de quo cœperat loqui.

c ¶ *Satisdant.* etiam si in publico fiat. ad quā est ff. qui ex cau. in pos. ea. hæc autem. §. finali. Accur.

d ¶ *Satisdatur.* in x. annos: vt ff. de dam. infe. l. prætor. §. de eo. Sed contrā. ff. de ripa mu. l. 2 *Fl. nisi sicō* j. in princ. Sol. vt §. j. in ea. l.

e ¶ *De ædibus.* f. publicis, vel priuatis quę minantur ruinam alicui.

f ¶ *Repromittitur.* f. ab iis qui promittunt suo nomine. aliàs satisdatur: vt ff. de dam. infe. l. prætor. in princip. & l. qui bona. in princip. §. j.

g ¶ *Stipulatio duplæ.* quæ fit in venditione vt ff. de ædil. edict. l. q̄ si nolit. §. quia assidua. & ex necessitate: vt ff. de euict. l. ij. 3 *Vle. cautum iubere.*

h ¶ *Satisfietur.* vt & ff. de euictio. l. si dictum. Item excipitur cūm ante solutum pretium de re mouetur quæstio: sed tunc ad satisdandū non agitur: sed nisi satisfiet, & pretium petatur, excepti. repellitur: vt C. de euictio. si post.

i ¶ *Ipse prætor.* de dupla vel alia. nam omnium stipulationum est cōmune hoc: vt ff. & §. vt in possessio. lega. ſi is à quo. excipit. Azo. nisi quādo fit missio ex secundo decre. in causſa dam. infect. vt ff. de dam. infe. l. iij. §. ſi forte. Sed certè non quæritur vbi ſit ſatisdandum vel nō: ſed quia non eſt ſatisdatum, an fiat miſſio, vel ſit retardanda: quia adhuc forte nō rimetur damnum de proximo. & facit ad ſummariam cognitionem quod nōt. ff. ad exhiben. l. iij. §. ſciendum eſt. Accur.

k ¶ *Vel addit.* additur ante eam interpoſitam, vt ſi iuſſerit prætor cauēri, cūm debuerit ſatisdari: vel ſi iuſſerit ſatisdari in venditione, cum debuerit caue. i: & mutatur vt cūm iuſſerat obligari pignus, mutauit in fideiuſſorem: vt ff. l. prætoriæ. vel in tempus longius: vt ff. l. Valerianus. & ſecundum hoc additur vel detrahitur vel mutatur de eo quod dixerat prætor, hoc enim poteſt, q̄a eſt interlocutoria 2: vt ff. de arbitris, qualem. in fi. & ff. de re iudic. l. quod iuſſit. ſecus in diffinitiua: vt dicta l. quod iuſſit. vel dic ei, quod dicebatur per aliquā partium. Quid autem ſi fiat mutatio in aliam formam quàm prætoriā? Reſpō. poteſt conſenſu partium, non aliàs. vt ff. proxi. §. ſtipulatio duplæ. ſed ſit mutari tunc eſt conditionalis, non prætoria. cūm non fiat ex neceſſitate. Item niſi haberet quid ſi eam interpoſitam velit prætor immutare? reſpon. nec tūc pōt vim diffiniti uæ. vt per- uenerit. & ibi Abbas v- terque ex- trā de appel. & intra eō tempus. vi- de Lanfra. de Orin. c. quoniam cō tra falſam. §. interlocu- tiones & ap- pella. vers. ſed nec intra præ- miſſa. & ibi notauī in a- poſtil. ad eū poſt Benedi. Vadum ſul- ower. extrā de proba. inutilis contrahentibus etiam ſi velit reducere in formam prætoriæ, cūm prius forte non erat, niſi dicatur, quòd per errorē ſit prius interpoſita: vt ff. ſi quis cautionis. ſed & ſi quis. §. fi. & ſecundum hoc nō ob ſtat ff. de verb. oblig. l. in conuentionalibus. vbi dicit non poſſe eis ad di vel detrahi: quia verum eſt ab alio quàm à prætore. Item nec à prætore in aliam formam. Item nec etiam in formam prætoriam quando iam erat interpoſita, niſi volentibus partibus fieret. nec etiam hīc dicit, quòd prætor addat vel detrahat: ſed dicit, q̄ eſt ſua iuriſdictio. quod intelligo vt ff. dictum eſt. Accur.

à Limitabis hanc gl. dū videtur ſen- tire, q̄ inter locutoriapo poteſt ſit mutari vim diffiniti uæ. vt per- peruenit. & ibi Abbas v- terque ex- trā de appel. & intra eō tempus. vi- de Lanfra. de Orin. c. quoniam cō tra falſam. §. interlocu- tiones & ap- pella. vers. ſed nec intra præ- miſſa. & ibi notauī in a- poſtil. ad eū poſt Benedi. Vadum ſul- ower. extrā de proba.

quod in publico, repromitti a oportet. Sed & 7 ij quidem, qui ſuo nomine cauent b, repromittunt: qui alieno, ſatisdant c. Item ex cauſſa damni infecti interdum repromittitur, interdum ſatisdatur. Nam ſi quid in flumine publico fiat, ſatisdatur d: de ædibus e autē repromittitur f. ¶ Stipulatio duplæ g repromiſſio eſt, niſi 8 conuenerit vt ſatisdetur h.

Quando uertitur dubium, an ſtipulatio prætoria ſit de neceſſitate præſtanda, cauſſa eſt ſummaria, & pertinet ad prætorem uiuū hoc diſcernere. Paul. de Caſt.

¶ Quòd ſi ſit aliqua controuerſia, vt putà, ſi dicatur per calumniam deſiderari, vt ſtipulatio interpona tur, ipſe prætor i debet ſuper ea re ſummatim cognoſcere, & cauere 9 iubere, aut denegare. Sed & ſi quid vel addi k, vel detrahi, vel immutari in ſtipulatione l oporteat, prætoriæ erit iuriſdictionis.

Si prætoria ſtipulatio continet factum indiuiduum, non diuiditur inter hæredes ſtipulatoris uel promiſſoris, & tranſit ad quemlibet ipſorum actiue. & paſſiue ſecus, ſi cōtinet quantitatem certam uel incertam. Paul.

Paulus lib. lxxiij. ad Edictum.

PRætoriæ ſtipulationes aut rei reſtitutionem m continent, aut incertam quantitatem: reſtitutionem rei r, ſicut n ſtipulatio ex operis noui nuntiatione, qua cauetur, vt opus reſtituatur. ideóque ſiue actor ſiue reus deceſſerit pluribus hæredibus relictis, vno vincēte o vel victo p totum opus reſtitui q debebit. Quandiu enim aliquid ſupereſt r, tandiu non poteſt videri opus reſtitutum.

1 ¶ Incertam quantitatem continet ſtipulatio iudicatum ſolui s, & rem ratam dominum habiturum, & damni infecti, & his ſimiles: in quibus t reſpondetur ſcindi eas in perſonas hęredum v: quā uis poſſit dici z ex perſona hæredū promiſſoris y nō poſſe deſcendētē à defuncto ſtipulationem, diuerſam z conditionem cuiuſque face re. At in contrarium ſumma ratione fit a, vt vno ex hæredibus ſtipulatoris vincente, in partem eius committatur ſtipulatio. hoc enim facere verba ſtipulationis, *Quanti ea res eſt* b.

Si poſſeſſor conuentus rei uendicatione decedit ante litem conteſtatam, & poſt ſatisdate lit. conteſtatio. ſi autem moriatur poſt litem cōteſtatam, tunc hæredes tenentur pro parte ad fundi reſtitutionem, licet vnus totum fundum poſſideat. Lex ſequens iuncta glo. plana eſt. Franc.

¶ *Prætoriæ.*] Poteſt eſſe diuiſio, & tūc ibi, Sicut, &c. eſt exēplū primæ partis. Poteſt etiam totum de vna ſtipulatione dici, ſcilicet de ope. noui nuntiati. ſcilicet ſi contineat hoc vel illud: vt in exemplo quod ſubiicit: vt ff. de ope. no. nuntiatio. ſtipulatio. §. ſiue autem. primum verſus, cūm de vtroque per ordinem ponat exemplum. Accur.

m ¶ *Reſtitutionem.* id eſt in primum ſtatum reſtaurationem.

n ¶ *Sicut.* reſtitutionem rei, repete ſicut, &c. & ſic eſt exemplum primæ partis.

o ¶ *Vno vincente.* de hæredibus actoris ſuper opere deſtruendo.

p ¶ *Vel victo.* de hæredibus rei. Accur.

q ¶ *Reſtitui.* facit ff. eo. l. j. §. ſi.

r ¶ *Supereſt.* ex opere deſtruendo. Accur.

s ¶ *Solui.* ſtipulatio iudicatū ſolui eſt incerta ratione duarum clauſularū, ſcilicet defendendo, & de dolo: ſed ratione tertiæ certa eſſe videtur: vt ff. iudica. ſolui. l. iudicatum ſolui. quæ eſt contrā. in eo quod dicit expeditam. vel die etiam pro eo quod ſonat verbum, eſt incerta ante ſententiā, vt hīc, non poſt, vt ibi. De aliis ſequentibus conſtat, q̄ ſunt incertæ, & dicuntur continere incertum, quia intereſſe, ſiue adiciatur, ſi non parueris, tenearis ad intereſſe, vel quanti ea res eſt. quod quandoque conſueuit poni: vt ff. prox. §. & ff. ſi quis cautioni. l. penul. ſiue non: vt ff. eo. l. ſi. & ff. tit. iij. l. ſi procurator. Accur.

t ¶ *In quibus.* incertam quantitatem continentibus.

v ¶ *Hæredum.* ſtipulatoris & promiſſoris ſi agitur ex ſtipulatione.

x ¶ *Dici.* allegando ſecundum Azo.

y ¶ *Promiſſoris.* qui cūm conueniretur rei vendicatione, promiſit iudicatum ſolui. Accur.

z ¶ *Diuerſam.* vt vnuſquiſque teneatur inſolidum. & pro hoc ff. de verb. obli. l. iij. §. i. & ſic dicūt quidā hoc quamuis corrigere, & ſecus ſit in hæredibus ſtipulatoris: vt ſubiicit, ſic inſtit. de excu. tu. §. item qui literas. ſed tu dic ſecundū Io. & Azo. quòd aduerſatur, nō corrigit. & ſic non mutat quod dixerat. pro quo eſt ff. de verb. obli. l. adem. §. Cato. in fin. & §. ſequen. & hoc dicat. at in contrarium, &c. & dic vt j. vno etiā, &c. & ita re incipiat de hæredibus ſtipulatoris loqui ibi. vt vno etiam, &c. vt & ibi, at in contrarium, &c. vt primi dicebant.

a ¶ *Ratione fit.* vt diuidatur inter hæredes promiſſoris, vt id eſt, ſicut, &c.

b ¶ *Ea res eſt.* id eſt, ad intereſſe, Azo. quæ verba in ipſa ſtipulatione quandoque inferuntur. Accurſius.

a ¶ *Ex hæredibus promiſſoris.* ſcilicet iudicatum ſolui.

b ¶ *Damnandum.* in rei vendi. qua conueniuntur ſed ſi poſt condemnationem nolit reſtituere, poteſt cōueniri actione ex ſtipulatu inſolidū: & condēnabitur pro portione hæreditaria. & hoc dicit j. in fi. l. ſecūdum Ioā & Azo. ſic ff. depo. l. ſi duo. ſed & aliud auxilium eſt. ſcilicet manus militaris: vt ff. de rei vendic. qui reſtituere. & die quòd hīc nō erat lis cōteſtata contra defunctum: licet ſtipulatio iudicatum ſolui fuiſſet interpoſita.

c ¶ *Inquantum.* interferit quandam quæſtionem, & nō ſoluit: quā in ſi. meliùs poſuiſſet. Accur.

d ¶ *Ipſe.* ſcilicet promiſſor.

e ¶ *Non committatur.* & reſpon. inſolidum tenentur hæredes ſuorum fideiuſſores, vt & reus principalis: vt inſti. de ſi deiuſſ. §. ſi plures. hæredes autem pro parte, licet Paulus ſurda aure tranſiens hanc quæſtionem non ſoluit. Accur.

f ¶ *Ex parte.* Azo & Al. hoc vltimum reſponſum intelligunt in vendicatione fundi. & ſic ſecundum eos recte. ff. de excu. tu. §. item qui deceſſerit poſſeſſor ante litem conteſt. & tūc ille ſolus hæres tenearur rei vend. qui poſſidet: vt ff. §. ſed & ſi vnus. an poſt litis conteſt. contra ſe, & tunc omnes, etiam ſi vnus de hæredibus tantūm poſſideat: vt hīc. & pro eis ff. de rei vend. ſi poſſeſſor. in eo quod notabiliter dicit ante iudiciū. ité pro eis q̄ hīc dicit, ſed ſi lite cōteſtata, &c. vt ſic bona ſit aduerſario in eodem. Ité vt ff. de quaſi ex cōtractu: quod debere inter hæredes diuiditur. arg. ff. de pec. §. idē ſcribit. Ité pro eis: quia ſi poſſeſſor dolo deſiit poſſidere, & ſic tenetur vtili, & deceſſit. nam diſtinguitur an ante litē cōteſt. in vtili ſi deceſſit, & hæredes tenētur in factū. an poſt, & tunc tenentur vtili quia defunctus, licet ad eos nulla poſſeſſio peruenerit: vt ff. de rei vēd. l. idem autē. quod ergo in toto quo ad totū: quia nullus hæredum haber, & tamen oēs tenentur vtili, ergo idem in parte quo ad partem: vt in noſtro caſu teneantur etiā illi hæredes, qui non poſſident. & ſecundum hoc omnes leges quæ dicūt illum hæredem teneri inſolidū, qui poſſidet, intelliguntur eo mortuo ante lit. conteſt. qui prius tenebatur, qualeſcunque ſunt iſtæ: vt ff. de rei vēd. ſi poſſeſſor. & de vi & vi ar. l. ſi plures. & ff. commo. l. ſed mihi. §. hæres. cū ſuis concor. alij, vt Io. Azo. & Hdicunt in primo caſu idem, ſcilicet quando ante litem cōteſtatam deceſſit poſſeſſor, vt ille hæres qui ſolus poſſidet, inſolidū teneatur, & non aliſ. ſed ſi decedat poſt litē conteſtatam, tunc diſcordāt à prædicto nam dicūt eum ſolum teneri & inſolidū qui poſſidet, ſicut & ante litē conteſtatā eo mortuo. Et quod hīc in fine dicit, in ſtipulatione iudicatum ſolui intelligitur. ſic ergo ſecundū primos dic damnandū in rei vendica. ione, ſecūdum iſtos damnandū in ſtipulatione iudicatum ſolui. Et quod dicit, ſed ſi lite, &c. dicūt aduerſarij ſic: quia ante litē conteſtatā mortuo poſſeſſore ſolus hæres qui poſſidet, cōueniatur rei vend. vnde & inſolidū ſubaudi, & ille idem ex ſtipul. iudicatū ſolui tenetur inſolidum eadem ratione, licet condemnetur pro parte: nec damnatur in actione ex ſtipulatu niſi pro parte. & ſecundum hoc aduerſatur ad ſubauditū. Item pro iſtis, quia ſi poſſeſſor lit. cōteſt. deſiit poſſidere ſine dolo & culpa, eſt abſoluēdus: & ecōtrā ſi incipit, eſt damnandus: vt ff. de rei vend. ſin autem. §. j. per quod videtur, q̄ hęres qui eſt eadem perſona cum defuncto, qui incipit poſſidere, inſolidū tenetur, alij non, quaſi deſierit. Sed huic poteſt dici, quòd in partem non & ſecundum hoc illa. l. ſi nautem. circa eandem perſonam loquitur. hīc circa diuerſas quo ad partes. prima placet. Vel poſſet dici in- fallibiliter facto teſtatoris vel hæredum qui non poſſidēt deuenit poſſeſſio ad aliū hæredē: & tunc quia quaſi culpa deſinūt habere, ſua vel de fūnctō, quæ ſua reputatur, quæ venit poſt lit. conteſt. vt ff. de rei vēdi. l. ſi homo. & tūc omnes tenentur rei vendi. an ſine facto, & tunc non, interponūtur, cùm ſine culpa ſtipulatoris cautum eſſe deſiit h.

Ex ſtipulationibus prætoris per procuratorē quæritur actio domino ſine ceſſione cauſſa cognita: ſicut in contractibus inſtitorum. Bart.

V. Idem lib. xlviij. ad Edictum.

IN omnibus prætoriis ſtipulationibus hoc obſeruandum 1 eſt: vt ſi procurator meo ſtipuletur i, mihi cauſſa cognita k ex ea ſtipulatione actio l competat. Idem eſt, & cū inſtitor in ea cauſſa eſſe cœperit 2, vt interpoſita m perſona eius dominus mercis remāſurus 3 n ſit veluti bonis eius venditis. ſuccurrere o enim domino prętor debet.

In ſtipulationibus prætoriis poteſt appoſi pœna. licet in edicto prætoris hoc nō dicatur. Paul. de Caſt.

VI. Idem lib. xiiij. ad Plautium.

IN omnibus prætoriis ſtipulationibus, in quibus fieri primò aliquid p cōuenit 1, deinde ſi factū nō ſit, pœnam inſerimus, pœnæ nomine ſtipulatio committitur q.

In ſtipulationibus prætoris tenetur quis dare fideiuſſores, non autem p g̃ora. Paul.

VII. Vlpianus lib. xiij. ad Edictum.

PRætoriæ ſtipulationes perſonas 2 deſiderāt pro ſe 3 inter 3. de ope. no. nuntia. prætor. §. pen. & de dam. infec. l. ſi finita. in princ. & §. qui ſatisd. cog. l. ſi ab arbitro. in fi. & l. de die. §. ſi fideiuſſ. & l. quoties. & 3. vt in poſſ. ff. leg. l. plane. & per has leges patet hīc exemplū. Accur.

Nomn bus.] CASVS. Procurator meus poteſt mihi acquirere ſtipulatione prætoria: ſimiliter & inſtitor id eſt, factor meus. Fran. Accur.

i ¶ *Stipuletur.* ſi ipſi domino eſt ſtipulatus ad inſtar tutoris pupilli, & curatoris furioſi: vt ff. de conſt. pecu. l. eum qui. §. ſi actori. aliàs, ſi fibi, etiam nomine domini ſibi quærit, ſed domino actionē mandati cogitur cedere: vt ff. quorum legat. l. j. §. pen.

k ¶ *Cauſſa cognita.* expone vt ff. de dam. infe. l. damni. §. ſi. Sed regulariter contrā, C. per quas perſo. l. j. Item facit ff. de act. emp. l. Iulianus. §. ſi procurator. & plenè no. inſti. de inuti. ſtip. §. ſiquis alij. & facit ff. eo. l. generaliter. cum ſuis concor. Accur.

l ¶ *Actio.* vtilis ex ſtipulatu: vt ff. de procur. l. ſi procurator. & l. in cauſſa. in fi. & quod cuiuſque vni. l. ſi. in fin.

m ¶ *Interpoſita.* ſcilicet inſtitoris ad merces vendendas, ergo damnum patior. Vel interpoſita, id eſt, omiſſa ſeu poſtpoſita, quia nihil habet.

n ¶ *Remanſurus* aliàs rem amiſſurus, & alias remanſurus ſcilicet vt teneatur ex contractu inſtitoris dominis aliis vel alij domino. M.

o ¶ *Succurrere.* ei dando vtiles actiones ex contractu inſtitoris cōtra illos, cum quibus contraxerunt inſtitores: vt ff. de inſti. l. j. & ij.

Nomnibus.] CASVS. Stipulatus ſum de opere demoliendo: & ſi non deſtruas, pœnam promittis. certè iſta ſtipulatio prętoria cōmittitur etiam ad pœnam, non tantum ad principale. Franciſcus Accurſius.

p ¶ *Aliquid.* ſupple conuenit. aliàs eſt in textu.

q ¶ *Cōmittitur.* ad ſenicnte conditione. Accur.

Prætoria.] CASVS. Domus mea impēdebat in tuam, ita vt minaretur ruinam. tu conuenis me de damno infecto, do tibi fideiuſſorem de damno refarciendo, tu vis me compellere, quòd dem tibi pignora, vel q̄ quòd deponam autem vel argentum pro ſecuritate tua. quæritur vtrum poſſis me ad hoc compellere? Reſpon. quòd nō: quia ſtipulationes prætoriæ deſiderant perſonas fideiuſſorum. G. of. pon. t caſum l. ſeq. Franc. Accur.

r ¶ *Perſonas.* ſupple fideiuſſorum per ſe, &c. & facit ff. tit. j. l. nō quaſi. in prin. & in auth. de exhi. & ſi. ſuſcepto. & qui ſatisda. cog. l. ij. ſecus ſi conſtituerit ſe ſatisdaturum: vt ff. de conſt. pecu. l. prom. ſſor. § fin.

s ¶ *Proſe.* principali promiſſore. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Satisdatione fungitur*. i. cogitur fungi: ita pōt si vult: vt insti. de rerum diui. §. vendit. & ff. de colib. l. j. §. an pignoribus. & ff. quorū leg. l. ſi. §. ſi legatarij. & hoc est regulare. fallit ante ff. l. j. §. stipulationū. sed videtur quādoq; accipi pignus ab inuito in prætoria vt insti. de satisd. §. si verò aliquis. quæ est contra. Sol. speciale vbi ipse dominus per procuratorē satisfaciebat iudicatum solui quasi pro seipso. & ideo admittitur hypotheca. Vel non est contra, quia hic de pignore dicit, qđ traderetur creditori vel alij: vt fubiicit. & ff. de verb. sign. l. plebs. §. pignus. & inst. de actio. §. ita Seruiana. Vel tertiò aliud est pignus, p fideiussore dari, vt hic, ad qđ reus nō cogitur, aliud adiicere hypothecā fideiussorij vt ibi. quod hic non prohibet, & sic in eo casu conceditur. Accur.

b *Paulus notat*. esse verum quod sequitur. Et quod dicit in diem longiorem, i. in diem conditionis deficientis. ſſe restiturum hæreditatem ſi conditio defecerit. nō enim vult præter beneficium ſuum. i. vt bonorum poſſ. inſtituto data, ſit captiosa ſubſtituto. Sed nunquid ſubſtitutus videt hoc calūniosè petere quē alius. i. inſtitutus ante cedit? interrogatiuè. quaſi dicat, non, ſecundum R. vel non interrogatiuè ſic, iſte inſtitutus poteſt videri ſatis calumniosè petere hoc ſ. ne ſatiſdet quē ibi gloſ. in ſubſtitutus antecedit. ea quoniā de conſtitu. extra tes in capex parte ſij. de verbo, legā.

uenientium. Et neque pignoribus quis neq; pecuniæ vel auri vel argenti depoſitione in vicem ſatiſda tionis fungitur a.

Inſtitutus ſub cōditione, ſi ea pēdente petat bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, cogitur ſatiſdare ſubſtituto vulgari ad quem cōditione deficiente peruentura eſt hæreditas de reſtituendo, & etiam de bene adminiſtrando. Paulus.

VIII. Papinianus lib. v. Quæſtionum.

PAulus notat b: Qui ſub conditione inſtitutus eſt c, agnita d bonorum poſſeſſione cogitur ſubſtituto in diem cauere longiorem. Prætor enim beneficium ſuum nemini vult eſſe captioſum, & poteſt videri calumnioſè ſatis petere, quem alius antecedit.

1 ¶ Cùm ſub contrariis conditionibus e Titio & Mæuio legatum ſit, vtrique cauetur f: quia vterque ex voluntate defuncti ſperat legatum.

IX. Venuleius lib. j. Stipulationum.

IN prætoriis ſtipulationib⁹ ſi am biguus ſermo acciderit, prætoris erit interpretatio†. eius etenim mens æſtimanda eſt g.

In ſtipulationibus prætoris interitū nouæ perſonæ nouatio nō præſumitur ipſo iure. ſed ope exceptionis. Bart.

X. Vlpianus lib. j. Reſponſ. Valeriano reſpondit.

VAlerianus 1 reſpondit, Si præſes, qui antè in triennium cauerit i iuſſerat, poſteà in longum k tempus caueri præceperit 2, quia à prima ſtipulatione prorſus diſce di voluerit 3 l: exceptionē primæ ſtipulationis 4 obligatis m peperiſſe videtur.

In ſtipulationibus quæ committuntur ad intereſſe, propter difficultatē probandi intereſſe, utile eſt apponere pœnam certæ quantitatis, quæ loco illius ſuccedit. Paul. de Caſt.

XI. Venuleius lib. viij. Actionum.

IN eiuſmodi ſtipulationib⁹ quæ quanti res eſt, promiſſionē habent n, commodius o eſt certam ſummam comprehendere: quoniā plerunque difficilis probatio eſt, quanti cuiuſque intereſit p: & ad exiguam ſummam deducitur q.

Rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore.

TITVLVS VI.

Hæc ſtipulatio committitur finita pœna, & non ante. Paul. de Caſt.

Paulus lib. xxiiij. ad Edictum.

VIm pupillo rem ſaluam fore ſatiſdatū ſit, agi ex ea r tunc poteſt, cùm & tutelæ s poteſt.

Vel aliter, Paulus notat eſſe falſum quod ſequitur. & quod dicit in diem longiorē, i. ſi conditio etiam deficiat vel exiſtat, cauere ſe reſtituturum. non enim vult, &c. i. inſtituto. & etiam poteſt videri iſte ſubſtitutus ſatis calumnioſè, &c. & legas planè. Vel dic, quòd vbi agnouit bono. poſſe. non ſatiſdat: vt hic. & dic, Paulus notat falſum eſſe quod ſequitur. cùm enim prætor dederit, non vult eſſe captioſum. Si autem ſimpliciter per ſe accepiſſet, tunc ſatiſdaret: vt ff. 3. qui ſatiſd. cogan. inter. quæ eſt contrà. ſed ſecundum omnes literas ſatis apparet eſſe ſoluta. Accurſius.

c ¶ *Inſtitutus eſt*. inſtitui Titium hæredem ſi natis venerit ex Aſia vſque ad annum: & ſi non venerit, Seium ſubſtituo directò vel per fidei commiſſum.

d ¶ *Agnita*. quod facere potuit etiam pēdente cōditione: vt ff. de bono. poſſeſ. ſecundum tab. l. ij. §. ſi ſub conditione. & l. hi demum.

e ¶ *Beneficium*. quod vertitur in dando bono. poſſeſſ.

f ¶ *Sub contrariis conditionibus*. in quibus vnius euentus eſt alterius defectus & econtrà: & ſub alternatione, non autem ſimul. & facit ff. vt in poſſeſſio. leg. l. etiam. & ſuprà, quando dies lega. ced. l. hoc & ipſis. Accur.

g ¶ *Cauetur*. prætoria ſtipulatione. Accur.

IN prætoriis.] CASVS. Si quis ita ambiguè proferat verba ſatiſdationis, vt faciunt duplices homines, ita vt intelligi vix poſſit, debet adiri iudex vt verba ſtipulationis vel ſatiſdationis interpretetur. Franciſcus Accur.

h ¶ *Aeſtimanda eſt*. ſiue in eius interpoſitione, ſiue poſteà: vt ff. eo. l. j. in fi. & ad hoc ff. qui ſatiſd. cogan. l. de die. ſed in conuentionalibus cōtra profitentem: vt ff. de pactis. l. veteribus. & de verb. oblig. l. ſtipulatio iſta §. in ſtipulationibus. & facit ff. de appel. l. ab executore. & C. de ſacroſanct. eccle. l. omni. & ff. de regul. iur. l. in ambiguis. §. ff. & ff. de verbor. oblig. l. in conuentionalibus. Accur.

VAlerianus.] CASVS. Cū domus mea domui tuæ ruinam minaretur, prætor iuſſit vt tibi cauerem in trienium: poſteà iuſſit vt caueremin decennium. Dicitur hic, quòd prima ſtipulatio triennij non eſt ſublata ipſo iure, ſed tantùm per exceptionem. Franc. Accurſius.

i ¶ *Cauerī*. puta opus reſtitui, vel aliquid aliud. Accur.

k ¶ *In longum*. decennium.

l ¶ *Voluerit*. prætor, nō dico ſtipulator: quia tūc ipſo iure tolleretur: vt inſti. quib. mo. tol. oblig. §. pe. ſed videt, q etiam vbi pars non nouauit, tamen non teneat, niſi ſemel promiſſor ipſo iure: vt ff. de verb. obligatio. qui bis. quæ eſt contrà. Sol expone vt ibi: quia nō teneē amplius ſcilicet ſoluere: ex vtraque tamen tenet, vt hic: licet exceptio competatur. vt hic. & ff. de leg. j. l. huiuſmodi. §. cùm pater. Et diſtingue hic: quia aut expreſsè agit, q fiat nouatio: & fiet. aut nec expreſsè nec tacitè: & vtraque remanet: vt ff. de re iudi. l. iiij. §. ſi ex conuentione. aut agitur tacitè: & tūc remanet vtraque: ſed prima ope exceptionis mittitur, vt hic: niſi ſit actū vt remaneat. Arg. ff. qui ſatiſda. cogan. l. ſi fideiuſſor. in princ. Non tamen dicas tacitè agi, vt olim in nouatione dicebatur quandocunque aliquid noui fieret. vt inſtitut. quib. mod. tol. oblig. §. præterea. Sed ita ſi hoc ſit verſimile, vt hic erat: quid enim ſi in foro Maij decem mihi promiſiſti, poſteà eadem decem in foro Auguſti: & vtraque facta fuit ante primum terminum? Certè ſatis refragatur cōpetere exceptio cōtra primam ſtipulationem, arg. huius l. ff. de fideiuſſo. l. fideiuſſeres. in princ. & ff. de nouā. l. ſi pupillas. in prin. Item no. q hic mutatio prætor prīmū præceptū, quia interlocutorium: vt ff. de re iudic. l. quod iuſſit. Accur.

1 *Fl. Si preſes.*

2 *Fl. præcipit.*

3 *Fl. vt inde.*

4 *Fl. ſtipulatio.*

m ¶ *Obligatis*. vel die obligatis priore ſtipulatione. id eſt actione primæ ſtipul. vel die primæ ſtipul. i. contra primam ſtipulationem, & die obligatis. ſ. fideiuſſoribus & etiam reo. Accur.

Si pupillus poteſt fari, debet ipſemet ſtipulari rem pupilli ſaluam fore. ſed ſi non poteſt, debet adhiberi ſeruus eius ad ſtipulandum, ſi ipſum habet, vel habere poteſt: aliàs debet interponi per notarium de mandato iudicis: & tunc acquiritur pupillo utilis actio. Paul.

XII. Vlpianus lib. lxxix. ad Edictum.

SIpupillus absens ſit, vel fari nō poſſit: ſeruus eius ſtipulabitur a: ſi ſeruum non habeat: ſeruus ei emendus eſt. ſed ſi non ſit vnde ematur, aut non ſit expedita emptio b, profectò dicemus c ſeruū publicum d apud prætorem e ſtipulari debere.

XIII. Idem lib. xxxv. ad Edictum.

AVt dare aliquem f prætor debet, cui caueatur.

XIIII. Idem lib. lxxix. ad Edictum.

NOn quaſi ipſo iure pupillo acquirat g. neque enim pupillo acquirit: ſed vt h vtilis actio ex ſtipulatu pupillo detur. Cauetur autem pupillo hac ſtipulatione per ſatiſdationem k.

Qui tutelam adminiſtrauit, etiam ſi non erat uerus tutor. ſed ut tutor agebat, hac ſtipulatione tenetur. ſed ille qui nullo modo geſſit, etiam ſi erat uerus tutor, non tenetur hac ſtipulatione: licet teneatur utili actione tutelæ. Paulus.

1 ¶ Illud ſciendum eſt, hac ſtipulatione teneri tā eū, qui tutor eſt i, quàm eum qui pro tutore negotia geſſit, vel gerat k, vel 2 fideiuſſores eorū. Sed enim qui nō geſſit, omni modo 3 nō tenebitur, nā nec actio tutelæ l eum qui nō geſſit, tenet, ſed vtili actione m cōueniēdus eſt: quia ſuo periculo ceſſauit: & tamē ex ſtipulatu actione neq; ipſe neq; fideiuſſores eius tenebuntur. Compellēdus igitur erit ad adminiſtrationem n, propterea vt ſtipulatione quoque iſta poſſit teneri.

Hæc ſtipulatio contra uerum tutorem cōmittitur demum finita tutela: ſed contra procuratorem & contra curatorem committitur ſtatim, quòd res cœperit malè geri. Paulus de Caſtro.

2 ¶ Hanc ſtipulationē placet finita demum tutela committi, & fideiuſſoribus diem exinde incipere cedere o. In curatoribus 4 aliud eſt p. Sed & in eo, qui pro tutore negotia geſſit, aliud q dicendum eſt. Itaque iſtæ ſtipulationes, ſiquidem quis tutor fuit, finita demum tutela committuntur 5. Si verò pro tutore negotia geſſit, conueniens eſt dicere, ſtatim atq; quæque res ſalua non eſſe cœpiſſet, committi ſtipulationem r.

3 ¶ Si tutor ab hoſtibus captus ſit, an committatur ſtipulatio, videamus. mouet, qa finita s tutela eſt, licet recuperari ſperetur t. Et puto poſſe v agi.

4 ¶ Generaliter ſciendum eſt, Ex quibus cauſſis diximus x tutelæ agi nō poſſe, ex eiſdem cauſſis nec ex ſtipulatu rem ſaluam fore agi poſſe dicendum eſt.

Iſte uerſic. loquitur in gerente: & ſic non continuatur cum præcedenti, qui loquitur in non gerente, & dicit, quod contra curatorem datum adulto uel etiā pupillo, uel cuique indigenti curatore poteſt committi hæc ſtipulatio, etiam durante adminiſtratione: quod intellige pro emendatione alicuius damni particularis: non autem pro reddēda ratione adminiſtrationis. h. d.

5 ¶ Si quis curator datus nō geſſerit curam, conſequens erit dicere ſtipulationem non cōmitti y. Sed eadē hic erūt dicēda, quæ in tutore diximus. Illud 6 ſecus z eſt, q hæc ſtipulatio ſtatim atque quid ſaluū eſſe definit, cōmittitur a: & ne quoque iſta poſſit teneri.

Si pupillus abſens ſit, vel fari nō poſſit: ſeruus eius ſtipulabitur: ſi ſeruum non habeat: ſeruus ei emendus eſt. ſed ſi non ſit vnde ematur, aut non ſit expedita emptio, profectò dicemus ſeruū publicum apud prætorem ſtipulari debere.

Idem lib. xxxv. ad Edictum.

Vt dare aliquem prætor debet, cui caueatur.

Idem lib. lxxix. ad Edictum.

Non quaſi ipſo iure pupillo acquirat. neque enim pupillo acquirit: ſed vtilis actio ex ſtipulatu pupillo detur. Cauetur autem pupillo hac ſtipulatione per ſatiſdationem.

Qui tutelam adminiſtrauit, etiam ſi non erat uerus tutor. ſed ut tutor agebat, hac ſtipulatione tenetur. ſed ille qui nullo modo geſſit, etiam ſi erat uerus tutor, non tenetur hac ſtipulatione: licet teneatur utili actione tutelæ. Paulus.

1 ¶ Illud ſciendum eſt, hac ſtipulatione teneri tā eū, qui tutor eſt, quàm eum qui pro tutore negotia geſſit, vel gerat, vel fideiuſſores eorū. Sed enim qui nō geſſit, omni modo nō tenebitur, nā nec actio tutelæ eum qui nō geſſit, tenet, ſed vtili actione cōueniēdus eſt: quia ſuo periculo ceſſauit: & tamē ex ſtipulatu actione neq; ipſe neq; fideiuſſores eius tenebuntur. Compellēdus igitur erit ad adminiſtrationem, propterea vt ſtipulatione quoque iſta poſſit teneri.

Hæc ſtipulatio contra uerum tutorem cōmittitur demum finita tutela: ſed contra procuratorem & contra curatorem committitur ſtatim, quòd res cœperit malè geri. Paulus de Caſtro.

2 ¶ Hanc ſtipulationē placet finita demum tutela committi, & fideiuſſoribus diem exinde incipere cedere. In curatoribus aliud eſt. Sed & in eo, qui pro tutore negotia geſſit, aliud dicendum eſt. Itaque iſtæ ſtipulationes, ſiquidem quis tutor fuit, finita demum tutela committuntur. Si verò pro tutore negotia geſſit, conueniens eſt dicere, ſtatim atq; quæque res ſalua non eſſe cœpiſſet, committi ſtipulationem.

3 ¶ Si tutor ab hoſtibus captus ſit, an committatur ſtipulatio, videamus. mouet, qa finita tutela eſt, licet recuperari ſperetur. Et puto poſſe agi.

4 ¶ Generaliter ſciendum eſt, Ex quibus cauſſis diximus tutelæ agi nō poſſe, ex eiſdem cauſſis nec ex ſtipulatu rem ſaluam fore agi poſſe dicendum eſt.

Iſte uerſic. loquitur in gerente: & ſic non continuatur cum præcedenti, qui loquitur in non gerente, & dicit, quod contra curatorem datum adulto uel etiā pupillo, uel cuique indigenti curatore poteſt committi hæc ſtipulatio, etiam durante adminiſtratione: quod intellige pro emendatione alicuius damni particularis: non autem pro reddēda ratione adminiſtrationis. h. d.

5 ¶ Si quis curator datus nō geſſerit curam, conſequens erit dicere ſtipulationem non cōmitti. Sed eadē hic erūt dicēda, quæ in tutore diximus. Illud ſecus eſt, q hæc ſtipulatio ſtatim atque quid ſaluū eſſe definit, cōmittitur: & ne quoque iſta poſſit teneri.

Hæc ſtipulatio contra uerum tutorem cōmittitur demum finita tutela: ſed contra procuratorem & contra curatorem committitur ſtatim, quòd res cœperit malè geri. Paulus de Caſtro.

2 ¶ Hanc ſtipulationē placet finita demum tutela committi, & fideiuſſoribus diem exinde incipere cedere. In curatoribus aliud eſt. Sed & in eo, qui pro tutore negotia geſſit, aliud dicendum eſt. Itaque iſtæ ſtipulationes, ſiquidem quis tutor fuit, finita demum tutela committuntur. Si verò pro tutore negotia geſſit, conueniens eſt dicere, ſtatim atq; quæque res ſalua non eſſe cœpiſſet, committi ſtipulationem.

3 ¶ Si tutor ab hoſtibus captus ſit, an committatur ſtipulatio, videamus. mouet, qa finita tutela eſt, licet recuperari ſperetur. Et puto poſſe agi.

4 ¶ Generaliter ſciendum eſt, Ex quibus cauſſis diximus tutelæ agi nō poſſe, ex eiſdem cauſſis nec ex ſtipulatu rem ſaluam fore agi poſſe dicendum eſt.

Iſte uerſic. loquitur in gerente: & ſic non continuatur cum præcedenti, qui loquitur in non gerente, & dicit, quod contra curatorem datum adulto uel etiā pupillo, uel cuique indigenti curatore poteſt committi hæc ſtipulatio, etiam durante adminiſtratione: quod intellige pro emendatione alicuius damni particularis: non autem pro reddēda ratione adminiſtrationis. h. d.

5 ¶ Si quis curator datus nō geſſerit curam, conſequens erit dicere ſtipulationem non cōmitti. Sed eadē hic erūt dicēda, quæ in tutore diximus. Illud ſecus eſt, q hæc ſtipulatio ſtatim atque quid ſaluū eſſe definit, cōmittitur: & ne quoque iſta poſſit teneri.

Si pupillus poteſt fari, debet ipſemet ſtipulari rem pupilli ſaluam fore. ſed ſi non poteſt, debet adhiberi ſeruus eius ad ſtipulandum, ſi ipſum habet, vel habere poteſt: aliàs debet interponi per notarium de mandato iudicis: & tunc acquiritur pupillo utilis actio. Paul.

XII. Vlpianus lib. lxxix. ad Edictum.

SIpupillus absens ſit, vel fari nō poſſit: ſeruus eius ſtipulabitur a: ſi ſeruum non habeat: ſeruus ei emendus eſt. ſed ſi non ſit vnde ematur, aut non ſit expedita emptio b, profectò dicemus c ſeruū publicum d apud prætorem e ſtipulari debere.

XIII. Idem lib. xxxv. ad Edictum.

AVt dare aliquem f prætor debet, cui caueatur.

XIIII. Idem lib. lxxix. ad Edictum.

NOn quaſi ipſo iure pupillo acquirat g. neque enim pupillo acquirit: ſed vt h vtilis actio ex ſtipulatu pupillo detur. Cauetur autem pupillo hac ſtipulatione per ſatiſdationem k.

Qui tutelam adminiſtrauit, etiam ſi non erat uerus tutor. ſed ut tutor agebat, hac ſtipulatione tenetur. ſed ille qui nullo modo geſſit, etiam ſi erat uerus tutor, non tenetur hac ſtipulatione: licet teneatur utili actione tutelæ. Paulus.

1 ¶ Illud ſciendum eſt, hac ſtipulatione teneri tā eū, qui tutor eſt i, quàm eum qui pro tutore negotia geſſit, vel gerat k, vel 2 fideiuſſores eorū. Sed enim qui nō geſſit, omni modo 3 nō tenebitur, nā nec actio tutelæ l eum qui nō geſſit, tenet, ſed vtili actione m cōueniēdus eſt: quia ſuo periculo ceſſauit: & tamē ex ſtipulatu actione neq; ipſe neq; fideiuſſores eius tenebuntur. Compellēdus igitur erit ad adminiſtrationem n, propterea vt ſtipulatione quoque iſta poſſit teneri.

Hæc ſtipulatio contra uerum tutorem cōmittitur demum finita tutela: ſed contra procuratorem & contra curatorem committitur ſtatim, quòd res cœperit malè geri. Paulus de Caſtro.

2 ¶ Hanc ſtipulationē placet finita demum tutela committi, & fideiuſſoribus diem exinde incipere cedere o. In curatoribus 4 aliud eſt p. Sed & in eo, qui pro tutore negotia geſſit, aliud q dicendum eſt. Itaque iſtæ ſtipulationes, ſiquidem quis tutor fuit, finita demum tutela committuntur 5. Si verò pro tutore negotia geſſit, conueniens eſt dicere, ſtatim atq; quæque res ſalua non eſſe cœpiſſet, committi ſtipulationem r.

3 ¶ Si tutor ab hoſtibus captus ſit, an committatur ſtipulatio, videamus. mouet, qa finita s tutela eſt, licet recuperari ſperetur t. Et puto poſſe v agi.

4 ¶ Generaliter ſciendum eſt, Ex quibus cauſſis diximus x tutelæ agi nō poſſe, ex eiſdem cauſſis nec ex ſtipulatu rem ſaluam fore agi poſſe dicendum eſt.

Iſte uerſic. loquitur in gerente: & ſic non continuatur cum præcedenti, qui loquitur in non gerente, & dicit, quod contra curatorem datum adulto uel etiā pupillo, uel cuique indigenti curatore poteſt committi hæc ſtipulatio, etiam durante adminiſtratione: quod intellige pro emendatione alicuius damni particularis: non autem pro reddēda ratione adminiſtrationis. h. d.

5 ¶ Si quis curator datus nō geſſerit curam, conſequens erit dicere ſtipulationem non cōmitti y. Sed eadē hic erūt dicēda, quæ in tutore diximus. Illud 6 ſecus z eſt, q hæc ſtipulatio ſtatim atque quid ſaluū eſſe definit, cōmittitur a: & ne quoque iſta poſſit teneri.

1 ¶ Illud ſciendum eſt, hac ſtipulatione teneri tā eū, qui tutor eſt i, quàm eum qui pro tutore negotia geſſit, vel gerat k, vel 2 fideiuſſores eorū. Sed enim qui nō geſſit, omni modo 3 nō tenebitur, nā nec actio tutelæ l eum qui nō geſſit, tenet, ſed vtili actione m cōueniēdus eſt: quia ſuo periculo ceſſauit: & tamē ex ſtipulatu actione neq; ipſe neq; fideiuſſores eius tenebuntur. Compellēdus igitur erit ad adminiſtrationem n, propterea vt ſtipulatione quoque iſta poſſit teneri.

Hæc ſtipulatio contra uerum tutorem cōmittitur demum finita tutela: ſed contra procuratorem & contra curatorem committitur ſtatim, quòd res cœperit malè geri. Paulus de Caſtro.

2 ¶ Hanc ſtipulationē placet finita demum tutela committi, & fideiuſſoribus diem exinde incipere cedere. In curatoribus aliud eſt. Sed & in eo, qui pro tutore negotia geſſit, aliud dicendum eſt. Itaque iſtæ ſtipulationes, ſiquidem quis tutor fuit, finita demum tutela committuntur. Si verò pro tutore negotia geſſit, conueniens eſt dicere, ſtatim atq; quæque res ſalua non eſſe cœpiſſet, committi ſtipulationem.

3 ¶ Si tutor ab hoſtibus captus ſit, an committatur ſtipulatio, videamus. mouet, qa finita tutela eſt, licet recuperari ſperetur. Et puto poſſe agi.

4 ¶ Generaliter ſciendum eſt, Ex quibus cauſſis diximus tutelæ agi nō poſſe, ex eiſdem cauſſis nec ex ſtipulatu rem ſaluam fore agi poſſe dicendum eſt.

Iſte uerſic. loquitur in gerente: & ſic non continuatur cum præcedenti, qui loquitur in non gerente, & dicit, quod contra curatorem datum adulto uel etiā pupillo, uel cuique indigenti curatore poteſt committi hæc ſtipulatio, etiam durante adminiſtratione: quod intellige pro emendatione alicuius damni particularis: non autem pro reddēda ratione adminiſtrationis. h. d.

5 ¶ Si quis curator datus nō geſſerit curam, conſequens erit dicere ſtipulationem non cōmitti. Sed eadē hic erūt dicēda, quæ in tutore diximus. Illud ſecus eſt, q hæc ſtipulatio ſtatim atque quid ſaluū eſſe definit, cōmittitur: & ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

principaliter rebus: vt C.de nup.l.in copulādis.& hāc ratiōnē reddimus cùm quæritur,quare habēti tutorē non potest dari tutor:sed habenti curatorē potest dari curator:vt institut.de curato.§. interdum.

Tutorē habēti tutor non potest dari: & curatorē habenti curator datur: & quare.

a ¶ *Cedit.* expone vt §.§.hanc stipulationem.Accur.

b ¶ *Revoluitur.* i. fæpius committitur. s. stipulatio. Sed contrà §.de arbit. l. si duo. in fi.Sol.ibi in mera pœna, hic in interesse: vt j.titu.j.l.si procurator. Vel dic reuoluitur curatio seu administratio: & per hoc stipulatio fæpius committitur. ad quod est §. de verb. oblig. si fic. Vel dic tertiò ſtatim ꝙ quid saluum non est, curator tenetur hac stipulatione: & si à se nō exigat quod debet ex hac stipulatione, in cipit teneri neg. gest. maximè si cœpit labi facultatibus: ergo & in stipulatione tenetur in id quod negot.gest. incipit teneri. & sic in non alibe- §. de iure. & cur. da. ab secundūm al- his. l. si cùm adhuc. Ac in l.donatur cur.

Flo. obligatio nat.

¶ *Iste est casus sing.* & se reuoluitur. & facit hic in additio. ad cerdum. hocquòd pu- d ¶ *Assolet.* de quibus pillus vel in habes §. de priuileg. fans stipulā credito. l. dabimus.§. do fibtae- fi.& l. sequen. & §. de quirit sine postu.d.j. in fi, & l.sicq. tutoris au- Accur. thoritate, quando sti- pulatur rem saluam fore. 1 *Flo.de esse,&*

c ¶ *Siue impuberibus.* quod fit quandoque: vt instit. de cura.§. in-

e ¶ *Furiosi.* scilicet patris. Accur.

f ¶ *Rem.* s. patris.

g ¶ *Stipuletur.* à curatore paterno. potest etiam filius curator dari patri furioso:si tamē probus est:vt §. de cura.fur.l.j. ij. iij. & iiij. alioquin petere debet curatorem:vt C.de cur.fur.l.iij.

h ¶ *Obligationem.* §.de verb.oblig.quodcunque. Accur.

Eruum pupilli.] CASVS. Dictum est §. eod. l. ij. qui stipuletur pro pupillo absente.hæc lex dixit,quod si pupillus sit præsens, & fari possit:melius est quòd ipse stipuletur,licet nō intelligat quid agatur. Fran. Accur.

i ¶ *Necesse est.* aliàs si pupillus potest stipulari,nō in necessitate,sed in voluntate consistit stipulatio serui. Accur.

k ¶ *Stipulari & agere.* Nota,non intelligentē stipulari.& sic est contrà,quod dicitur, ꝙ in stipulatione debet esse consonans intellectus: vt C. de contrahenda stipulatione.l.omnes.sed dic,quòd hīc est consensus fictione huius legis. Item contrà §.de verb.oblig.l. j. in princ. & l.mulier.quæ dicunt infantem non posse stipulari.Sol. secundū M. hīc de maiori infante.quod patet:quia dicit, ꝙ potest fari,ergo non est infans.& quod dicit non intelligat,quòd videtur ei obstare:exponit scilicet plenè,aliquem tamen intellectum habet.sed secundū hoc nulla esset specialitas:quia sic est in qualibet alia stipulatione. vt institut. de inuti. stipulatio. §. pupillus. dic ergo specialē hīc , vt etiam infans & nullum habens intellectum in stipulando dummodo possit loqui, possit sibi hac stipulatione prouidere:cùm sic apertè hic dicat, ꝙ non intelligat,&c.& sic reprobatur M.opinio.& facit C.de acquirenda possessio.l.donaturum.& C. de donationi. l. si quis in emancipatum. & §.de acquiren.hæreditate.pupillus.

Atiure.] CASVS. Titius & Mæuius sunt dati tutores in testamento,vel à iudice alicui pu. Titius dicit Mæuio,Volo ꝙ satisfades mihi rē pupilli saluam fore, Mæuius dicit,Non teneor. quæritur quid iuris?Respon.quòd Titius nō potest cogere Mæuium,vt sibi fa-

Tutor datus cum inquisitione, uel testamentarius,non tenetur satisdare pupillo: sed si offertur satisdatio à contutore uolente in se totam administrationem recipere,debet eā recipere uel offerre. Paul.

VII. Modestinus lib.vj.Regularum.

DAtiuus vel testamētarius tutor,siue curator non petest satis à collega suo, sed offerre l ei poterit m vtrum satis accipere velit,an satisdare.

Not. hic, quòd potest dari curator ad unū actum. Paul. de Cast.

VIII. Vlpianus lib.ij. ad Edictum.

ET si ad species n curator datus sit,rem saluam fore,stipulatio interponetur.

Etiam nomina debitorum comprehenduntur appellatione rerum: & ideo cadunt sub uerbis ipsius stipulationis. Paul.

IX. Pomponius lib.xv.ad Sabinum.

CVm pupillus † à tutore stipulatur rem saluam fore, nō solùm quæ in patrimonio habet,sed etiam quæ in nominibus o sunt: ea stipulatione videntur p cōtineri. Quod enim in tutelæ iudicium venit q,hoc & ea stipulatione cōtinetur.

Fideiussor simpliciter datus, non solùm tenetur ad sortem,sed etiam ad usuras, quæ ueniunt ex natura actionis super qua intercessit. Paul. de Cast.

X. Africanus lib.iij. Quæstionum.

SI posteà quàm pupillus ad pubertatem peruenerit,tutor instituēda tutela r aliquandiu moram fecerit, certū est & fructuum nomine,& vsurarum medij tēporis s tam fideiussores eius quàm ipsum teneri.

Licet res pupilli sint saluæ in se: si tamen sunt penes tutorem, & non restituuntur, committitur contra eum hæc stipulatio: quia non uidentur saluæ quo ad pupillum. Paul.

XI. Neratius lib.iiij. Membranarum.

CVm rem saluam fore pupillo cauetur,committitur t stipulatio, si quod ei u ex tutela dari v fieri oportet non præstetur. Nam & si res ei x salua sit, ob id non est saluā y,quia quod ex tutela dari fieri z oportet, non soluitur.

Inter plures fideiussores unius tutoris datos pupillo non est locus beneficio diui Hadriani, scilicet ut diuidatur actio.secus in pluribus tutoribus existentibus soluendo: & etiā in pluribus fideiussoribus datis alteri quàm pupillo. Paulus.

Potest. volens ad m nistrare solus. Accursius.

ET si ad speciem stipulationis secundū Azo. vt totius panis vel mus tenti vini. Sed quid si ad li- cundū Bal. tem? & tunc dicunt i- quòd stetur dem per l.illam secun- monij apud dum quosdam. Et not. latione vi- quòd curator potest niunt non dari etiam ad certas na debitori- res a, quod non est in nc & sibiliter tutore: vt institu. qui ter pondera dari tuto. possunt. §. rus hoc certæ. & de curato. §. probatam item inuiti. dicit, quòd

Vm pupillus.] CASVS. Pamphilus pupillus lauum habens patrimonium ne rem pup habebat multos deoi- sal. fi cum tores, datus est ei tu- nerit,vbi tor, qui facit edit rem nomina de pup. sal. fo. quæritur, autem debi- his cum verum nomina debito- habemus in rum comprehendan- patrimonio tur hac stipulatione, nec quòd ad ita vt etiam salua de pellationē beant esse per hanc sti- patrimonij pulationem? Respon. veniant no- quòd sicita quòd si pe mina.Bal. reant negligentia tu- nam quæ toris, tutor tenebitur admodum ad damnum ficut si ex num adim. teræ res pupilli perit- de quo. hic sent.Fran.Accur.

o ¶ *In nominibus sunt.* in l. ij. & §. vt exigat.argu. contrà. nascun. C. Carbi.tut.l.nomina.& debeo ibi l.quicquid. de fecundo

P ¶ *Videntur.* per interesse prætationem. cub bo ibi & facit §.de verb.sign. & in l. bonorum. general.

ADDITIO. Barto.fa- detur.do- tetur quòd nomina a *Flam.* sunt in patrimonio: sed ea quæ à debitore debent exigi, non sunt in patrimonio. & eo respectu sic loquitur hæc lex.

q ¶ *Venit.* principaliter,& sic sibi alia

r ¶ *Tutela.* id est ratione tutelæ:& eo restituendo quòd ex bonis pupilli habet.

s ¶ *Temporis.* inter tutelam finitam,& rationem redditam.& facit C. de vsu.pupillarib. l.ij.& §. de vsu.l. j.in fi.Accur.

Vm rem saluam.] CASVS. Ista lex declarat quando committatur stipulatio rem pu.sal.fo.& dicit, ꝙ tunc demum committitur quando tutor non agit vel administrat sicut debet:ita ꝙ subtrahenda pupilli diminuitur vel deterioratur, aut tutor non agit circa personam pupilli id quod facere debet. Franc. Accur.

t ¶ *Committitur.* per interpretationem. Accur.

v ¶ *Dari.* pura interesse quod dat de suo.

x ¶ *Ei.* scilicet tutori in area. Accur.

y ¶ *Non est salua.* subaudi aliàs est salua in textu.& est sensus, id est intelligitur saluā:quia,&c.& sic committitur hæc stipulatio.& facit §.manda.l.si procuratorem.§.dolo. Accur.

z ¶ *Fieri.* vt restitui quod est pupilli.restitutio enim facti est.

Si plures

Si plures.] Pulchra lex & elegantissima:& casus eius talis est.Pamphilus pupillus habebat duos tutores,qui dederant ei duos fideiussores rem pup.sal.fo.finita est tutela: pupillus vult conuenire fideiussores,eo ꝙ tutores malè administrauerūt, videt quòd facilius erit sibi litigare cum vno fideiussore quam cum ambobus : ideo vult vnū eorum insolidum conuenire: quæritur,vtrū possit? Respond. ꝙ sic: nec poterit fideiussor vti beneficio epistolæ diui Hadriani de diuidenda obligatione.isti tamen tutori debebit pupillus cedere actiones contra alium fideiussorem. Sed videtur quod huic fideiussori qui insolidum cōuenitur , fiat iniuria. nā tutores conueniuntur tāquam pro parte quam quisque administrauit: & tunc demum insolidi conueniuntur quādo res ab aliis seruari non potest:ergo etiam in fideiuss. fieri debet, vt tūc insolidum conueniantur,si res ab alio seruari non potest. Itē fic est etiam in cæteris contractibus,vbi fideiussores accipiuntur, vt inter ipsos obligatio diuidatur: ergo hic etiam fieri debet. Sed respond. quòd ab hac forma iuris recessum est in hoc casu summa ratione. nam cùm in contractibus fideiussores adhibentur : ipsi contrahentes quodam modo voluntariè incidunt in fideiussores : & intelligunt bene quid agant:pupillus verò non ipse contraxit,sed quodammodo incidit in tutorem , & non bene intelligebat quid agebatur, quando sibi tutores & fideiussores dabantur:& inconueniens est ei,quòd ex vna tutela plures quæstiones oriantur,& fortè apud diuersos iudices : quare constitutum est vt fideiussores tutorum possint insolidum conueniri. Franc.Accur.

1 *Fi. non esse cum dispargē dum.*

2 ¶ *Contrarietas.* error.

3 ¶ *Præsumit.* ne.

4 ¶ *tutores.* 5 *Flo. admittit. Nouerint.*

6 *Flo. & ide non culpa dare potest.*

a ¶ *Dati.* pro re pupilli salua fore.Accur.

b ¶ *Distinguendum.* id est , diuidendum ius agendi ex epistola diui Hadriani.

c ¶ *Actionem.* scilicet insolidum.

d ¶ *Præstentur.* aduersus cæteros.ad quod est §. de fideiuss. l. vt fideiussor.& l.cùm is.& l.mandato.

e ¶ *Discussum.* est enim euidēs ratio eum qui administrauerit , priùs conueniendum propter suum factum , quàm illum qui non gessit. ille enim qui gerit,facit cur ipse contutor conueniri possit: at qui nō gerit non ex gestione sua cōuenitur,sed collegæ duntaxat.Sed cur fideiussor prius vnus quàm alter conueniri debeat,quis æstimabit?sed respondetur,æstimabo,ibi:nam æquitas arbitrij,&c.Sed arg. contrà §. f ¶ *Postquam.* putauerit inquam hac ratione ductus,postquàm,&c.

g ¶ *Placuit.* vt §.de tu. & ra.distl.j.§.nunc tractemus.& §. de admin. tut.l.tutores qui post finē.§.in eum.& facit C.de hæ.tu.l. pater vester.

h ¶ *Condemnari.* beneficio diuisionis.

i ¶ *Cæteris.* qui aliam partem administrauerunt.

k ¶ *Non fernetur.* id est,non potest seruari.

l ¶ *Et ideo.* insolidum conueniencium:& est hic casus secundus. Accursius.

m ¶ *In eo.* scilicet tutore,vt hīc.vel dic vt detegatur scilicet tutor in ea culpa,quòd,&c.

n ¶ *Susceptum.* scilicet contutorem. Azo.

o ¶ *Superfederit.* vel tardius querelam mouit,vel sua sponte iura pupilli prodidit:vt C.de diui.tut.l.j.& ij.Ir.& facit suprà de admin. tu. etiam.

p ¶ *Æquitas* meritò,&c.scilicet diuiditur inter tutores actio.

q ¶ *Atque officium.* scilicet iudicis:quia actio tutelæ bonæ fidei est.

r ¶ *Boni viri.* scilicet tutelare. quod à bonis duntaxat viris administrari debet:& à quo officio tutelæ i minus fide idonei vt suspecti removeantur.sed in fideiuss.nō principaliter bonitas,sed an sint diuites , cōsideratur. Accur.

s ¶ *Formam.* vt vnusquisque conueniatur pro parte.

t ¶ *Cæterum.* pro sed.

v ¶ *Cæteris.* maioribus à iure communi.

x ¶ *Impetrare possunt.* vt C.de confti.pec.l.fi.& §. de fideiuss.l. inter

XII. Papinianus lib. duodecimo Quæstionum.

SI plures fideiussores à tutore pupillo dati a sint,non esse distinguendum b,sed in vnum dādam actionem c,ita vt ei qui conuenitur d,actiones præstentur e. Nec quisquam putauerit à iure discessum f,postquam g pro ea parte placuit g tutorem h condemnari h,quam administrauerit i: & itademum insolidū, si res à cæteris i non seruetur k,& ideo l in culpa detegatur,quòd suspectū m facere superfederit o:namq; æquitas p arbitrij, atque officiū q boni viri r videtur eam formam s iuris desiderasse. Cæterùm t, fideiussores ciuiliter insolidum obligati,cæteris v quidem agentibus, vt diuidatur actio, impetrare possunt x: pupillo verò agente , qui non ipse contraxit y , sed in tutorem z incidit,& ignorat a omnia, beneficiū b diuidendæ c actionis iniuriam d habere visum est:ne ex vna tutela 7 cauſſæ plures, variæq; quæstiones apud diuersos iudices constituerentur e.

1 *Flo. tutela.*

Iudicatum solui.

TITVLVS VII.

Dies huius stipulationis cedit lata sententia, postquam transiuit in rem iudicatam: licet exactio differatur in tempus quod datur iudicatis ad soluendum. Paul.

I. Paulus lib.xxiiij.ad Edictum.

IN stipulatione iudicatum solui,post rem iudicatam statim dies cedit f:sed exactio in tempus reo principali g indultum differtur h.

Perempta instantia liberatur fideiussor iudicatum solui. Bart.

II. Idem lib.lxxj.ad Edictum.

CVm lite mortua i nulla res sit, ideo constat fideiussores ex stipulatu iudicatum solui non teneri.

Si sententia est lata per illum iudicem, coram quo non fuit præstita satisdatio, non cōmittitur hæc stipulatio Paul.

III. Vlpianus lib.lxxvij.ad Edictum.

SIquis ad 1 aliquem iudicē iturus,stipulatus est iudicatū solfideiussores.& insti.eo.§.si plures.

y ¶ *Contraxit.* cum tutore vel cum fideiussoribus eos accipiendo: vt §.eodem.l.ij.& iij. & iiij.Idem fortè & si ipse accepit eos,propter rationem quæ sequitur.

z ¶ *In tutorem.* id est,in tutoris potestatem etiam inuitus.

a ¶ *Ignorat.* vt suprà de iur.& fac.igno. l. fi. & C. de fal. mo. l.j. in fin.

b ¶ *Beneficium.* quod datur fideiussoribus aliàs.

c ¶ *Diuidendæ.* inter fideiusso.es à tutore vno datos non diuiditur actio ex epistola, & hoc fauore pupilli: sed inter fideiussores plurium tutorum diuiditur:vt §. de fideiu. tu. l. pupillus. contrà. Nec ob.l.seq. ibidem : quia adultus ea cautione præiudicat sibi.

ADDITIO. Dic secundum Barto.quòd ibi erant plures fideiussores diuersorū tutorum: hīc erant vnius tantūm tutoris fideiussores.

d ¶ *Iniuriam.* scilicet si detur.

e ¶ *Constituerentur.* contra fideiussores singulos in suo foro conuentos. In tutoribus enim illa ratio locum non habet : vt suprà de quibus rebus ad eū. iudi. eatur.l. j. Accursius.

1 *Flo apud.*

a ¶ *Ignorat.* vt suprà de iur.& fac.igno. l. fi. & C. de fal. mo. l.j. in fin.

b ¶ *Beneficium.* quod datur fideiussoribus aliàs.

c ¶ *Diuidendæ.* inter fideiusso.es à tutore vno datos non diuiditur actio ex epistola, & hoc fauore pupilli: sed inter fideiussores plurium tutorum diuiditur:vt §. de fideiu. tu. l. pupillus. contrà. Nec ob.l.seq. ibidem : quia adultus ea cautione præiudicat sibi.

ADDITIO. Dic secundum Barto.quòd ibi erant plures fideiussores diuersorū tutorum: hīc erant vnius tantūm tutoris fideiussores.

d ¶ *Iniuriam.* scilicet si detur.

e ¶ *Constituerentur.* contra fideiussores singulos in suo foro conuentos. In tutoribus enim illa ratio locum non habet : vt suprà de quibus rebus ad eū. iudi. eatur.l. j. Accursius.

¶ IVDICATVM SOLVI.

Aliam speciem prætoriæ stipulationis ponit: & sit hæc ante lit.cont.vt §. qui satisd.cog.l.de die.§. si seruus. & olim à quocunque suo vel alieno nomine conuento reali vel personali actione: sed hodie nō præstatur ab eo,qui suo nomine conuenitur:ut insti.de satisd. in prin. & §.sed hodie. Defensor ergo rei præstat etiam si habeat mandatū:vt C.de satisd.l.j.in fi & si dominus est præsens , fideiubet: pro procuratore suo:vt institu. de satisda.§. si verò aliquis.si absens ipse procurator inuenit fideiussores.vt j.eodem.l si ad defendendum. Accur.

IN stipulatione.] CASVS. Feci te cōueniri in iudicio ad centū.procurator tu* satisfecit iudicatū solui.fuisti cōdemnatus.quærit, quādo dies istius stipulationis cedit? Respō. ꝙ statim postquàm sententia iudicis trānsiuit in rē iudicatā:tamē exactio non potest fieri,nisi post tempus reo à iure indultū,scilicet post quatuor menses. Lex sequens plana est. Fran. Acc.

f ¶ *Cedit.* id est,incipit debitori:sed nō venit:vt j.de verb.sig.l. cedere. & hoc obtinet ex clausula quod verbum sonat : cæterū ex aliis clausulis etiam ante committitur.vt j.eo.iudicatū solui. Accur.

g ¶ *Principali.* quatuor mensium olim,duorum hodie : vt C.de vsur. rei iudi.l.ij.& §.de re iudi.l.debitoribus.

h ¶ *Differtur.* contra fideiussores:vt C.de vsur.rei iudi.l.fi.in fi.

i ¶ *Vm lite mortua.* triennij lapsu:vt C.de iudi. properandū. vel solutione seu transactione vel alio simili modo:vt j.eo.l. cùm quærebatur.§. proinde.& §.si quis cau.l.ij.in prin.vel quia cū petebatur rei vendi.mortuū est.non enim tenentur fideiussores vel reus nisi fortè euictio imminet:vt j.eo.si seruus.nec enim de facilitate tenetur:vt ibi,& §.de peti.hær.l.illud. & facit j.l.prox.in prin.& §.de iudi.l.non à iudice.§.fi.Item no.hic arg.ꝙ finita causſa triennio,non valeant prima acta.quod dic vt no.C.de iudi.l properandū.§. j. Accur.

I quis.] CASVS. Volebam te facere conueniri coram aliquo iudice:procurator tuus satisfecit iudi.sol.postea muto volūtatem, & facio te vocari coram alio iudice:certè isti fideiussores prius acceptī non tenentē mihi:quia nō subdiderūt se sententiæ illius secūdi iudicis. ¶ *Stipulationem.*] Nunc Iurisc on. incipit numerare personas, quæ possunt stipulari iudi.sol.& primò dicit,ꝙ procurator,tutor, & curator,hi possunt stipulari iudi.sol.& ꝓcurator accipiendus est ille, qui mandatū habet siue pro illa causſa tantūm, siue sit procurator vniuersorum bonorum:& licet ab initio cùm stipularetur iudi. sol. non fuisset procurator,si tamen postea dominus ratū habuit , erit ratū ꝙd fecit , & procurator fuisse videbitur. ¶ *Sed & si fortè.*] Sunt certæ personæ quæ possunt agere pro personis coniūctis : vtrū istæ possint stipulari iudi.solui?Respō. quòd nō:quia non sunt procuratrices tales

Universidad de Deusto Biblioteca

personæ si non habeant mandatū : licet prætor permittat eis, quòd possint agere sine mādato: imò si tales personæ stipulatæ sunt iudica. fol. nō valet stipulatio: sed erit de nouo satisdandū. Item & tutor ille esse debet qui administrat, si velit stipulari iudic. solui. vsq; ibi, Sed & si Ponamus q; aliquis administrat negotia pupilli quasi tutor, & tamē tutor non est : vrūm talis possit stipulari in. fol. Respond. quòd non. Item & si tutor esset, non tamen administraret, nō potest stipulari iudi. sol. Nā solus ille tutor potest agere pro pupillo, & stipulari, qui est datus à patre pupilli : vel cui maior pars tutorum cōmisit administrationem: vel qui datus est à iudice qui habuit ius dandi tutorem.

a Eli. & agit

¶ *Sed & curatorem.*] Dictū est ff. ea. l. §. stipulatione, q; curator potest stipulari iudi. sol. hīc declarat quis curator illud facere possit: & dicit q; curator furiosi tē pupilli & adolescentis, hi omnes possunt stipulari iudi. sol.

¶ *Si tutor.*] Pupillus habebat patrimonium in Italia & in Gallia, tutores etiam habebat vnū rerum Italicarum, alium rerum Gallicarū. dicitur hīc quòd tutor rerū Italicarū non potest stipulari iudi. sol. super rebus Gallicis: quia non habet earū administrationem.

3 Flor. ei

¶ *Si vero.*] Dicitur ff. eo. l. iudi. sol. quòd stipulatio, iudica. sol. habet tres clausulas. prima est id, qđ verbū sonat. l. q; soluatur res iudicata. secūda est, quòd reus defendatur. tertia, quòd dolus absit. istis præsuppositis pone casum. Reus conuentus satisfecit iudicatum solui : quia secundum iura Digestorū cogebatur satisfdare etiam ille qui conueniebatur nomine proprio. satisfecit ergo reus, postea se absentavit. vtrūm committatur clausula de defendendo? Respō. quod sic: si nemo sit qui eum defendat : si vero sit qui eum defendere velit, interim non committitur stipulatio iudicatum solui.

¶ *Si plures.*] Reus conuentus satisfecit iudi. sol. & dedit tres fideiussores. non defenditur reus: & sic commissa est illa clausula de defendendo: actor agit contra vnum fideiussorem ad interesse propter rem non defensam, & litem est cōtestatus cum fideiussore. nunc quæritur, vtrum reus principalis possit suscipere defensionem causæ? Respon. q; sic: & si fideiussor debet absolui. h. d. cum l. sequen. Fran. Accur.

a ¶ *Alterum.* scilicet iudicem. Accur.

b ¶ *Stipulatio.* iudicatum solui. & facit ff. l. cūm apud. & l. cūm quærebatur. §. fin. & ff. l. proxima. & de iudi, non à iudice. §. fin. & ad Macedo. si filiusfamilias. in fin. & ll. sequen.

c ¶ *Stipulari possunt.* id est exigere stipulationem. & facit ff. tit. ij. generaliter.

d ¶ *Rei.* pro qua agit nunc. Accur.

e ¶ *Videtur.* licet ab initio falsus sit vt ff. de solutioni. l. vero. in fin. & ff. de iudi. l. licet. Accur.

f ¶ *Non exigitur.* vt & ff. de procuratorib. l. sed & hæ. & C. de procurato. maritus.

g ¶ *Ne committi.* nec stipulanti, quia sua non interest: nec domino, quia alteri stipulari nemo potest.

h ¶ *Habitum.* negotium sine mandato gestum. Sed contrà ff. eo. si anteq; in fine. vbi per subsequens mādatū vel ratihabitionem infirmatur,

4 Fl. sed &

ui, & egit [2] apud alterum [3], nō cōmittitur stipulatio [b] quia non huius iudicis sententiæ fideiussores se subdiderunt.

Ista stipulatio committitur, si fuerit interposita per uerum procuratorem, aut per uerum tutorem aut curatorem, qui possunt acquirere obligationem & actionem dominis, quorum negotia administrant, secus, si per eum, qui non erat uerus procurator: licet haberet potestatem agendi à lege, nisi fuerit secuta ratihabitio domini. Item secus, si nō erat uerus tutor: uel erat, tamen non habebat administrationem ipse, sed alius: uel non habebatur in illo loco, sed alibi. Paul.

1 ¶ Stipulationum iudicatum solui & procurator & tutor & curator, stipulari possunt [c].

2 ¶ Procuratorem autem eum accipere debemus, cui mandatum est, siue huius rei [d] tantū mandatū susceperit, siue etiam vniuersorū bonorum. Sed & si ratum fuerit habitum, procurator videtur [e].

¶ Sed & si fortè ex liberis vel ex parentibus aliquis interueniat, vel vir vxoris nomine, à quibus mandarum non exigitur [f], an committatur stipulatio, quæritur. Magisque erit ne committi [g] debeat: nisi fuerit eis [3] mandatum, vel ratum habitum [h]. Quòd enim eis agere permittitur edicto prætoris [i], non facit eos procuratores. Itaque si talis persona [k] interueniat [l], ex integro erit cauendum [m].

¶ Sed [4] quod de tutore diximꝰ, ita accipiendum est: si is fuerit qui tutelam administrabat [n] cùm tutor non esset [o], tutoris appellatione eum non contineri. Sed & si quidē tutor sit, non tamē quasi tutor negotia administret, vel dum ignorat [p], vel alia ex caussa [q], dicendū erit non committi stipulationem.

¶ Nam edicto prætoris illi tutori ius [5] agendi, stipulandiq; facultas datur [r], cui à parēte maioréve parte tutorū, vel [6] cuius de ea re iurisdictio fuerit, tutela pmissa erit.

¶ Sed & curatorē accipiemus furiosi, vel [7] furiosæ, itē pupilli [s] pupillæve, cæterorumq; [8] curatores, puta adolescētis, vel si alterius cuius [v] curator sit, committi puto stipulationem.

3 ¶ Si tutor esse proponatur regionis alicuius, vel prouinciæ, vel rerum Italicarum, consequens erit dicere stipulationem ita demum committi, si ex ea caussa egerit [9], quæ ad administrationē earū [10] pertinebat.

Si caussa non defendatur, committitur hæc stipulatio propter clausulam de defendendo, licet diffinitiua non sit adhuc lata. Paul.

4 ¶ Si reus postquam iudicatum solui promisit, absens [11] yfactº sit, an stipulatio cōmittatur ob rem [z] non defensam, quæritur? Magisque est vt committatur [a], si nemo eum defendat.

5 ¶ Ob rem non defensam stipulatio non committitur, quandiu potest existere [b] qui defendat.

Mora commissa non defendendo potest purgari usque ad sententiam: post sententiam uerò uel solutionem purgari non potest, hoc dicit. Barto.

6 ¶ Si tū plures fuerīt fideiussores, posteaquàm cum vno [c] lis contestata est [d], ex clausula ob rem non defensam, ipse reus potest suscipere defensionem [e].

IIII. Iulianus lib. lv. Digestorum.

IS autem [f] cum quo actum fuerit [1], absolui debet.

V. Vlpianus lib. lxxvij. ad Edictum.

IAm tamen fideiussore, qui iudicium acceperat, damnato, frustrà defensionem reus suscipit.

1 ¶ *Interueniat.* & cautum fuerit.

m ¶ *Cauendum.* ſ. domino ad hoc vt committatur. & facit §. de fideiuſſo. l. qui ſatisdare. Accur.

n ¶ *Administrabat.* ff. de ſol. l. quod ſi forte. §. j.

o ¶ *Non esset.* & administrabat: & ſtipulatus fuit iudicatum ſolui.

p ¶ *Dum ignorat.* ſe datum tutorem.

q ¶ *Ex alia causſa.* nam ſcit datum ſe tutorem: ſed non gerit ideo, quòd tutor eſſe velit, ſed vt amicus: nec vtitur excuſatione ſibi competenti. vel gerebat nomine cōtutoris qui ſolus adminiſtrabat ſic ſtipulando.

r ¶ *Facultas datur.* & ſtipulandi & excipiendi, ſi vt tutor velit defendere: vt & ff. de admini. tu. l. iij. §. fi. & l. iiij. & inſtit. de ſatiſmda. tut. §. ſed & ſi teſtamento. Si verò non vt tutor ſed vt extraneus defendere velit, audiri non legitima [2], aliàs in agendo ſeruа quod hīc dicitur.

s ¶ *Vel cuius de ea.* ſup. ab eo iudice cuius de ea, &c.

t ¶ *Pupilli.* facit inſtitut. de cura. §. interdum.

v ¶ *Cuius.* id eſt alicuius. ad quod ff. tit. j. l. non quaſi. §. j.

x ¶ *Earum.* aliàs rerū, aliàs eorum. & facit C. de authori. præſtan. l. fin. Accur.

y ¶ *Absens.* aliàs demens.

z ¶ *Ob rem.* i. ob clauſulam iſtam quæ inſtipulatione, iudicatum ſolui.

a ¶ *Committatur.* alioquin contemni poſſet hæc ſtipulatio.

b ¶ *Poterit existere.* poteſt tamē committi ex aliis duabus clauſulis, etiam ſi defenſor exiſtat. ſed ſi quæratur, an denuntiare ſtipulator debeat, an ſit qui velit reum defendere? Reſpond. ſic, arg. ff. quib. ex cauſſis in poſſeſſio. ea. l. prætor ait. §. fin.

c ¶ *Cum vno.* ex fideiuſſoribus. Accur.

d ¶ *Cont. ſtata eſt.* ad intereſſe. Accur.

e ¶ *Defensionem.* ſecus poſt condemnationem: vt ff. l. iiij. in principio. Et not. quòd purgat moram etiam lite conteſt. Arg. contrà ff. de verb. oblig. l. ſi inſulam. item facit ff. de procu. l. qui proprio. Accur.

ADDITIO. Die ſecundum Bart. poſt Per. q; hoc eſt ideo, quia ſtipulatio citius committitur, quàm debeatur ideo in alio releuetur, vt vl.

f ¶ *Interiori tempore admittatur purgatio.*

g ¶ *Is autem.* ſcilicet fideiuſſor. Accur.

IAm tamen.] CASVS. Dictū eſt ff. proxi. l. & §. præcedē. q; reus pōt ſuſcipere defenſionē lite cōteſt. cōtra fideiuſſorem. hoc dictum non habet locū, ſi fideiuſſor ſit iam condemnatus: quia ſi cōdemnato fideiuſſore daretur reo poteſtas ſuſcipiendi defenſionē, ſequeretur q; ſolutione facta daretur repetitio: quod eſſet inconueniens: ergo, &c.

¶ *Vnus.*] Reus ſatisfecit de iudicato ſoluēdo: & dedit plures fideiuſſores. vel ſic, Plures erant hæredes qui conueniebātur: alīq; volūt defendere: aliqui verò non: dubitatur vtrū vnus fideiuſſorū aut vnus hæredum

redū poſſit deſedere ſi alij nolint: Reſ. q; ſic. Glo. bene declarat. §. ſeq.

¶ *Nunc videamus.*] Sæpe ff. dictū eſt, q; in ſtipulatione iudicatū ſolui ſūt tres clauſulæ, inter quas eſt vna de deſe dēdo. In hoc quę ritur, qua perſonæ debēt defendere. Reſ. Iuriſ. q; ſi perſonæ ſuperius enumeratæ defendant, recte videtur facta defenſio: nec ſtipulatio committetur. & ſunt illæ perſonæ fideiuſſorū hæredū vel debitorum: item tutores curatores & procuratores. Si verò aliæ perſonæ ſint, quàm illæ quę velint defendere: ſtipulatio non cōmittetur, ſi defendant arbitrio boni viri. i. cum ſatisdatione. nam ſi ſatisfecit, videtur rectè deſendere. ſi aūt velit deſendere ſimpliciter. i. ſine ſatisdatione, & iudex eū repellat, cōmittit ſtipulatio. vſq; ibi, quòd ſi quis eum. Si aduerſarius talem defenſorē ſine ſatisfdatione admiſerit, ſtipulatio cōmittetur: quia ſibi debet imputare qui talem defenſorem admiſit.

¶ *Si ex fideiuſſ.*] Si vnꝰ ex fideiuſſ. qui fideiuſſerunt iudicatū ſoluī ve lit defendere, ſtipulatio non committitur.

¶ *In hac stipulatione*] Pone caſum. Vnus fideiuſſorū iudicatū ſol ui cœpit defendere. poſteà deſeruit defenſionē, an poſſit agi contra ipſum actiōe mādati ad intereſſe? Reſpondetur q; nō: quia non fideiuſſit in defenſionē, ſed tantū ad quantitatē. ſ. vt ſoluerет rē iudicatā. Si vero iſti ſi deiuſſores deſeruerūt vt etiā defenderēt: an poſſint agere mandati? Diſtinguitur: aut victi ſunt in iudicio, aut vicerunt. Si victi ſunt; poterunt agere mandati contra reū, ſi ſoluerunt iudicatum: veruntamē expēſas litis non conſequētur. Si autē obtinuerūt in iudicio, tūc poterunt petere litis expēſas quaſi ſecūdum māda tū fecerint.

¶ *Si tamē plures fideiuſſ.*] Quia ergo ita eſt, quòd fideiuſſores poſſūt defendere vt euitetur cōmiſsio ſtipulationis ob rē nō defenſam: quę ritur, ſi plures fideiuſſores & velint defendere: vtrum poſſint oēs ſimul defendere: vel an cogantur dare vnū qui defendat? Reſpon. q; debent vnū dare pro ſe omnibus qui defendat. aliàs ſtipulatio cōmittitur ob rem non defenſam. & arguit Iuriſcon. à ſimili. Nam ſi reus principalis ſatisfecit iudicatum ſoluiſſi moritur pluribus hæredibus diuiſa fuerit, actor incōmodo afficiatur. Secꝰ eſt in hęredibus acto ris, qui nū habent neceſſe vnū defenſorem dare. Cętera clara ſunt. Cōponit caſum legis. ſi ante. & planè exponit. Franc. Accur.

¶ *Iam tamen.*] alias iam tamen, & aliàs non tamen. Accur.

a ¶ *Cæterum.* id eſt, alioquin ſi condemnato fideiuſſore reus admittetur ad defenſionem, ergo & ſolutione facta daretur repetitio: quod inconueniens eſt: vt ff. eod. l. ſi ex duobus. & ff. de ſolu. l. id quod. & de condi. indebi. l. qui ob rem. Accur.

b ¶ *Constituemus.* id eſt, videbimur conſtituiſſe.

c ¶ *Solutum eſt.* aliàs inemptum eſt vt dixi.

d ¶ *Vel hæredibus.* rei vel fideiuſſorum.

e ¶ *In hac stipulatione.* ſcilicet iudicatum ſolui.

f ¶ *Cauſſa.* id eſt, clauſula, ſcilicet de defendendo, de dolo molo. & re iudicata. R. vt ff. l. proxi.

g ¶ *Vna quantitate.* id eſt vna conceptione verborum. vel quanti tatem dicit pecuniæ ipſam. nā quantū continet vna, continet altera. ſecus ſi plus vel aliud in altera contineretur: vt in argu. contrà. ff. de verb. oblig. ſi ſic. & facit ff. eo. l. cum quærebatur.

h ¶ *Eo casu.* veluti ob rem non defenſam.

i ¶ *Non potest.* aduerſus eundem: ſcilicet vt ex vtraque clauſula idē exigatur: ſed vnus ex vna, alter ex altera exigi poteſt: vt ff. eo. l. ſi. itē ex eadem cauſſa, vt ob dolum pluries poterit committi: vt ff. eod. l. nouiſſima. in prin. Accurſius.

k ¶ *Ex personis enumeratis.* ſcilicet fideiuſſorum, vel hæredū eorum, vel debitorū: vt ff. §. vnus. & tunc ſatisfdabit fideiuſſor, vel hæres eius, non autem hæret rei: vt ff. §. ſi ex fideiuſſoribus. Vel dic enumeratis, vt tutores vel curatores & procuratores. vt ff. l. iij. §. j.

l ¶ *Nec committi.* ex hac cauſſa quòd nō de fendatur.

m ¶ *Persona.* id eſt alia à prædictis.

n ¶ *Simpliciter.* id eſt, non ſatisdans.

o ¶ *Nec admittatur.* nemo enim cogitur eum admittere: vt Inſti. de ſatiſda. §. ſi verò reus. & ff. de procu. l. qui proprio. §. qui aliam. & ff. quib. ex cau. in poſſeſ. l. hæc autē. §. rectè. & ff. de admi. tutol. generaliter.

p ¶ *Admiserit.* ſatisdantem admittere te-no. ad hoc, neor: vt ff. non ſatisfdā-quòd procu tem non: vt modò dixi. Accur.

q ¶ *Stipulationis.* iudicatum ſolui.

r ¶ *Nullam partem.* nec illam de defendē-do: quia defenſum eſt: nec illam de re iudicata: quia non nocet reo principali: vt ff. de re iudi. l. ſi ſe. in princip. nec illā de dolo: quia non interuenit dolus: & quia nulla eſt ſententia: cùm nec manifeſtum, eſt verum in præiudiciū domini, vel fideiuſſoris. ſed nullo ſe offerente defenſioni ſit executio: vt d. l. ſi ſe. & de procura. l. Plautius. in fin. Accur.

s ¶ *Imputare* debet. ad hoc ſuprà de fideiuſſo. l. qui ſatisdare.

t ¶ *Ob rem iudicatam.* id eſt, iudicatum ſolui ex ea clauſula de defenſione. & quod ſubiicit, cætera quę, &c. ſcilicet quia ſatisfdabit ſicut extraneus defenſor. nam pro eo quaſi ipſe eſſet litigaturus, nō eſt ſatisfdatum. ſed quaſi reo litigatur: vnde non committitur ſtipulatio: vt ff. eo. l. cūm apud. Vel dic verius ſecundū Ioannē, ob rem iudicatā. qđ verbum ſonat: hic non committitur, licet ſit iudicatum: quia non fuit perſona huius defendentis in ſtipulatione cōprehenſa. & quod ſubiicit, cætera jur, id non muto ſecundū Ioannem. at R. aliter expoſuit cæteraque, ſcilicet de defenſione. nam quod eſſet extraneo defendente, quia non cōmitteretur ſtipulatio quicūque defenderet, ex quo eſſet admiſſus: vt §. prox. §. hīc fideiuſſore defendēte: at ſatisfdare nō tenetur ſecundum eum. Nec obſtat ei ff. eo. cūm apud. quia in mutatione iudicis dicit, non defendentis per Ioan. ff. proxi. §. in princ. cuius opi. placet. Accur.

v ¶ *In quantitatem.* quæ fuerit iudicata.

x ¶ *Non in defensionem.* ſcilicet interuenerunt.

y ¶ *Vt defendant.* licet eis mandatum non fit.

z ¶ *Victi sint.* in defendendo. Accur.

a ¶ *Consequentur.* nō quia iudicatū: vt ff. d. re iudica. l. ſi ſe. nec ideo quia liberaſſent eum ab illa ſtipul. iudi. ſolui. quia nec commiſſa fuit, cūm ſententia non tenuit: vt ff. §. nunc videamus. in fin. dictum eſt,

Cæterùm [a], & ſi ſolutū fuerit poſteà quàm illi iudicatum eſt, repetitionem conſtituemus [b] eius quod ſolutum eſt [c].

Supra in §. ſi. dixit: quòd ipſe reus qui fuit in mora admittitur ad defenſam uſque ad ſententiam ut mora purgetur. hic dicitur, quòd etiā unus ex fideiuſſoribus datis in hac ſtipulatione: & etiā ſi reus deceſſit pluribus hæredibus relictis, unus ſolus poteſt ſuſcipere defenſionem pro omnibus, & purgare moram. Paul.

1 ¶ Vnus ex fideiuſſoribus, vel hęredibus [d] pluribus, alio ceſſante ſuſcipere defenſionem poteſt.

Stipulatio ſemel commiſſa ad intereſſe tale, ulterius non committitur. Bart.

2 ¶ In hac ſtipulatione [e], quia plures cauſſæ [f] ſunt vna quantitate [g] concluſæ, ſi committatur [1] ſtatim ſtipulatio ex vno caſu [h], ampliùs ex alio committi non poteſt [i].

Si defendatur cauſſa per aliquem ex illis qui promiſerunt defenſionem, uel per aliquem ex hæredibus illorum, non requiritur, quòd detur alius fideiuſſor: & ſtipulatio non committitur ex clauſula de defendendo: ſed ſi alius à prædictis cauſſam defendat, etiam ſi non ſit ex fideiuſſoribus datis, requiritur quòd det fideiuſſores nouos: aliàs actor nō tenetur eū ad mittere: ſi tamen admiſit, dicetur cauſſa legitimè defenſa, & ſtipulatio ob rem non defenſam non committitur. Paulus.

3 ¶ Nunc videamus qualis defenſio exigatur, ne committatur ſtipulatio, & quarum perſonarum. Et ſi quidem ex perſonis enumeratis [k] in defenſionem quis ſuccedat, palam eſt rectè rem defendi, nec cōmitti [l] ſtipulationē, ſi verò extrinſecus perſona [m] defenſoris interueniat, æquè ſtipulatio non committetur: ſi modò ille paratus ſit rem boni viri arbitratu defendere, hoc eſt, ſatisfdare. Sic enim videtur defendere, ſi ſatisfdet. Cæterū, ſi ſimpliciter [n] paratus ſit interuenire, nec admittatur [o], committetur iſta ſtipulatio ob rem non defensam. Quòd ſi quis eum, vel cum ſatisfdatione vel ſine ſatisfdatione admiſerit [p], conſequens erit dicere ſtipulationis [q] iſtius nullā partem [r] committi: quia ſibi imputare debet [s], qui [2] talem defenſorem admiſit.

4 ¶ Si ex fideiuſſoribus qui iudicatum ſolui cauerant, exiſtat defenſor, placuit ob rem iudicatā [t] ſtipulationem non committi: cæteráque eadem eſſe, atque ſi extraneus defenſor exiſtat.

Fideiuſſores dati in hac ſtipulatione non tenentur defendere. ſi nolunt: quia nec promiſerunt ſed duntaxat pœnā & intereſſe, ſi cauſſa non defendatur: ſed ſi defendant & ſuccumbant, recuperant ſortem quam ſoluūt: expenſas uerò non: ſi autem obtinent expenſas recuperant per utilem actionē mandati, non per directam: quia non fecerunt id quod mandatum erat, cum defenſio non eſſet eis mandata, ut dictum eſt, ſed fecerunt iuxta mandatum. Paul.

5 ¶ In hac ſtipulatiōe [†], hoc tractatur, an ij qui fideiuſſerāt [3], ſi defenſionem omiſerint, mādati iudicio teneātur? & hoc [4] eſt verius nō teneri. hi enim in quantitatē [v] interuenerunt, & hoc illis fuit mādatū, non in defenſionem [x]. Quid tamē ſi & ipſi hoc ſibi aſsūpſerint vt defendant [y] an mandati poſſint agere? Et ſi quidem victi ſint [z], vtique quod ob rem iudicatam præſtiterunt, conſequuntur [a]: ſumdauerit, nec ratā habuerit ſententiam: nec ille ſatisfdedit. Hug. Quod

Flo. deeſt, hoc.

Accur.

s ¶ *Imputare* debet. ad hoc ſuprà de fideiuſſo. l. qui ſatisfdare.

t ¶ *Ob rem iudicatam.* id eſt, iudicatum ſolui ex ea clauſula de defenſione. & quod ſubiicit, cæteráque, &c. ſcilicet quia ſatisfdabit ſicut extraneus defenſor. nam pro eo quaſi ipſe eſſet litigaturus, nō eſt ſatisfdatum. ſed quaſi reo litigatur: vnde non committitur ſtipulatio: vt ff. eo. l. cūm apud. Vel dic verius ſecundū Ioannē, ob rem iudicatā. qđ verbum ſonat: hic non committitur, licet ſit iudicatum: quia non fuit perſona huius defendentis in ſtipulatione cōprehenſa. & quod ſubiicit, cætera jur, id non muto ſecundū Ioannem. at R. aliter expoſuit cæteraque, ſcilicet de defenſione. nam quod eſſet extraneo defendente, quia non cōmitteretur ſtipulatio quicūque defenderet, ex quo eſſet admiſſus: vt §. prox. §. hīc fideiuſſore defendēte: at ſatisfdare nō tenetur ſecundum eum. Nec obſtat ei ff. eo. cūm apud. quia in mutatione iudicis dicit, non defendentis per Ioan. ff. proxi. §. in princ. cuius opi. placet. Accur.

v ¶ *In quantitatem.* quæ fuerit iudicata.

x ¶ *Non in defensionem.* ſcilicet interuenerunt.

y ¶ *Vt defendant.* licet eis mandatum non fit.

z ¶ *Victi sint.* in defendendo. Accur.

a ¶ *Consequentur.* nō quia iudicatū: vt ff. d. re iudica. l. ſi ſe. nec ideo quia liberaſſent eum ab illa ſtipul. iudi. ſolui. quia nec commiſſa fuit, cūm ſententia non tenuit: vt ff. §. nunc videamus. in fin. dictum eſt,

† Hunc textum. ad hoc, neor: vt ff. non ſatisfdā-quòd procurator conſti tutus ab aliquo ſi non facit prout dicit mandatum ſibi datum, ſed jurinno habet actionē mādati contra conſtituentem ad intereſſe ſuum. Bol.

2 Fl. quia talem. 3 Flo. ſi deiuſſerint, hoc.

Universidad de Deusto Biblioteca

sed quia liberauerunt eũ abactione qua cõueniebatur: & cõsequentur lumptus in sequenti casu vtili mandati actione: quia iuxta mandatum factum est. & in prima sortè actio. nego. gest. quia ipso gestu negotium suum est Accursius.

a ¶ *Petent.* hoc ideo quia in sententia apparet nõ vtiliter negotiũ cœptum esse: vnde nõ agitur: vt §. de neg. gest. l. sed an vlro. §. j. at in eo qui cum mandato agit, vel defendit, sem per repetit sumptus. siue vincat, siue p̃dat: vt §. de proc. l. qui pro prio. §. litis. & C. mandat. l. etiã. Itẽ cõtrà. C. de nego. gest. ob negotium. Sol. ibi vtiliter: hic autẽ non expediebat domino litigare. vel ibi extra eius: hic in iudicio. Itẽ facit §. de verbo. obli. l. vendi tores. Accursius.

b ¶ *Liti.* Sed nõne habent per l. properãdũ? Resp. fuit iusta ignorantia: vt §. de leg. ij. qui solidũ. §. ẽt & in auth. de iud. §. oportet. Ac.

c ¶ *Pro parte sua.* ex beneficio epistolæ dui Hadriani. Accur.

7 *Plo. haredes res necesse.*

d ¶ *Desiderante.* nisi actor ex variis caussis actiones intendat plures, tunc enim singula possunt esse defensores: vt §. de procura. l. omnium. Accursius.

8 *Et deest. per sonas.*

e ¶ *Hæredes.* rei principalis qui satisfecit iudicatum solui.

f ¶ *Per plures personas.* ad quod ẽt. §. fimi ercis. l. si familia & de ædil. edic. q; si nolit. §. si plures. & de exercito. l. j. §. fin. & l. seq. & §. de procur. l. non tamẽ. & l. licet. §. planè. sed cõtrà in cõtit. l. si quis cum procuratorio. §. vnius. Solu. ibi plures erant principales cõuẽti: hic vnus satisdãs, cuius sunt plures hæredes, & sic loco vnius. Item argu. contrà. §. de duo. re. l. iij. §. vbi. Accursius.

g ¶ *Actorem.* hoc in hæredibus rei. aliud &c.

h ¶ *Per vnum litigent.* sicuti nec vt litigent.

i ¶ *Ibi.* id est, in eo foro. ad quod §. de iudi. l. venditor.

k ¶ *Vdicatum. Tres.* haber, imò vnam: vt j. eo. l. cum quærebatur. quæ est contrà. Solu. hic vna est clausula verbo: vt ibi. & trina est in tellectu & effectu. vt hic. Accursius.

l ¶ *Collectas.* aliàs collatas, aliàs collectas.

m ¶ *Iudicata.* scilicet soluenda. & hoc est quod verbum sonat.

n ¶ *Deve.* id est, caussa. & facit ad hos suprà de oper. no. nun. stipulatio. §. habet.

o ¶ *De dolo.* s. vt absit. & has duas per interpretationem. s. ne quid in fraudem huius stipulationis fieri possit debitore non defendente: vel ne iudicetur, dolosè quid faciẽte, secundum R. Sed tamẽ si ex vna clausula committatur, non committitur ex alia sufficit enim q; exaltera committatur ad hoc vt possit agi. & sic disiunctiuè habet collectas in vnum: vt j. eo. l. cũm quærebatur.

p ¶ *Sante.* maximè. nam idem & si post, cùm persone conditio mutaretur: quod innuit ratio inferius scripta. Alij dicũt, quòd post prohibere non potest.

q ¶ *Prohibitus fuerit.* scilicet defẽdere, & hoc post satisdationem. & dic quòd reus dedit procuratorem, & satisdedit pro eo iudi. sol. & postea prohibuit defendere: & tota hæc lex dicit de procuratore seu defensore rei.

r ¶ *Procurator.* scilicet rei.

s ¶ *Committatur.* propter rem non defensam. R. vel secundum alios propter rem iudicatam: vel secundum H. de dolo.

t ¶ *Committi.* si dicas committi ex clausula de defendendo secundũ R. videtur littera contrà, quia dicit exegerit, & j. ſtatim dicam.

v ¶ *Quòd si quis.* sibi imputaturus.

x ¶ *Committi.* quamuis non defendatur: quia non est illud iudicium pro quo obligauerint se fideiussores: & sic non videtur defendi in eo iudicio, quo se obligauerunt fideiussores, secundum R.

y ¶ *Acceptum.* s. ventilatum iudicii. & sic fuit defensus: quod sufficit per quemcunq; admissum: vt §. ibi tamen. §. nũc videamus. Sed respon. pro eo, vel ũ est, si persona cõditio quæ incipit defendere, eadem perfuit: imò fuit mutata de habente mandatum ad nõ habentem: & sic iam non est illud iudicium pro quo fuit satisdatũ. Item si dicas secundũ alios commit ti propter rẽ iudicatã, & sic iudicatũ fuit: vt contrà: quia sententia nõ valet in præiudicium domini: cũ ille se obtulisse videtur reuocato mandato: vt §. de re iudi. l. si fe. sed dicas valere in præiudicium offerẽtis se: vt §. de proc. l. Plautius. in fi. Sed pro certo non fuit satisdatũ pro ea sententia, quæ teneret defendentem, sed quæ teneret dominum. sed dices in odium reuocantis, ne probabilis ignorantia damnũ afferat. Itẽ si dicas tertio committi ex clausula de dolo: quia prohibuit dolo procuratorem nõ certificato actore: alio quin probabilis ignorantia damnũ afferret: quod esse nõ debet: vt inst. iu. mãda. §. rectè. tũc ob. quod subiicit, nam vt committatur, &c. vbi dicit cõmitti, quando agit cum persona habente eandem conditionẽ quã prius, ad quid enim tũc committeretur dolo clausula? sed dices in eo, quòd dolũ committeret vt pro se iudicet: vt diximus §. proxi. & ita omnes desendi possimus.

Fl. collatas.

Fl. prohibitum cum esse.

Vlor respon sum esse.

z ¶ *Caussam personæ.* id est, mandatum.

a ¶ *Ecce.* vt ad defendendũ interueniens mandatum haberet, & non defendatur. R.

b ¶ *Fuit.* non sufficit hæc ratio. nam eadem posset allegari cũ ignorauit actor. sed est alia: quia non dolo prohibuit cum inde scivet.

c ¶ *Exiterit.* quo casu non condemnatur vt procurator, sed vt reus principalis, non ergo committi potest stipulatio, quæ pro eo interposita fuit. & facit §. de excep. rei iudi. l. si quis hæres. Accur.

d ¶ *Prohibitus.* vt in primo casu legis.

e ¶ *Stipulatio.* quia vtroq; modo desiit procurator esse. vt §. q; p si g. s. iis qui no. infa. l. seru*. & in vtroq; dic dominũ fecisse: vt §. q; p si g. s.

f ¶ *Defendent.* sine mandato: vt discrepet à casu superiori.

g ¶ *Satisfecerit.* iudicatum solui. Sed quid si dominus satisfecerit pro se, & postea procuratorem constituat: nũquid committitur stipulatio? & fortè committitur: quia domini caussa non mutatur.

h ¶ *Datus.* scilicet ille idem qui defensor erat. & sic eandem personam ex alia caussa defendit.

i ¶ *Fideiussores.* s. dati in priori iudicio pro iudicato soluendo.

k ¶ *Non teneri.* q; pro hac sn̄ia se nõ interposuerit. in eo astũ q̃ hic dicit mutationes cõditionis p̃sonæ defendẽtis de habẽte ad nõ habẽtẽ mandatũ, vel ecõtrà, annihilare stipulationẽ: est cõtrà §. de procur. in caussæ. q. fi. Sol. hic ante lit. cõte. mutatũ est iudicium: ibi verò post. & hic ante lit. cõte. seu in lit. cõte. oportet cãm p̃sonæ esse eandẽ, quæ fuit tpe stipulationis interpositę: secus si post, vt ibi. & pro hoc est. in prin. l. si ante. &c. & q̃ ibi similiter dr̃ cãm personæ eandem esse, quæ fuit tẽpore stipulationis interponẽdæ. nã non dicit interpositæ, sed interponẽdæ. & sic tẽpore interponẽdæ id est, ante lit. contest. & tempore accepti iudicii, id est, lit. conte. debet habere eandem conditionẽ, vel aliter, hic ex parte rei: ibi actoris: vt patet hic & ibi. & hoc secundo modo soluitur & aliud cõtrar. §. q̃ satisd. cog. Iulia. & est ratio diuersitatis: q̃ huiusmodi p̃sona mutata nõ est legitima. Non enim legitimè defendit, cũ reuocatũ est mãdatũ: & nec dominus ratũ habet. sed ibi in l. in caussæ. est legitima & legitimè desẽdit. quia est ipse dominus vel ibi in vtraque ideo cõmittitur: quia nõ põt imputari dño, vel eius procuratori, quare iterũ nõ exegit cautionẽ: quia nimis esset graue reo toties ab eo exigi illã cautionẽ. sed hic potest ei imputari, quare mutata persona etia non exigit sibi caueri verus dominus. nã nõ esset graue reo, cũ ei non possit imputari cur mutauit personam. ipse enim imposuit sibi illam ne cessitatem. Item contrà. §. eo. l. iij. §. stipulationẽ. Sol. vt ibi. Itẽ cõtrà. §. de iud. l. licet. sed ibi ex parte actoris. nec circa satisdationes aliquid dicit. & fa. §. quib. mo. pig. vel hypo. fol. l. j. §. fi. & q̃ no. in d. l. Iuli. Accur.

Fl. collatas.

I petitor.] CASVS. Petebam à te fundũ aliquem rei vend. & tu satisdedisti de iudi. sol. ego instituo te hæredẽ meũ: dicitur hic, q̃ stipulatio iudicatũ solui est extincta. Fran. Accur.

Fl. prohibitum cum esse.

a ¶ *Si petitor.* ergo agebat rei vendi.

b ¶ *Extinguetur.* est nempe iudiciũ extinctum: quia & idem si post acceptũ iudiciũ. & facit §. de iudi l. si à me. & de noxa. si communis. in fin. & l. si alienus.

c ¶ *Vdicatum Expeditã.* quo ad clausulam de re iud. sed quo ad alias incertam secundum R. vt §. de præto. stipul. l. ij. §. incertam. Vel dic certã quando erit iudicatũ, vt hic interim autem incertam, vt ibi etiam quo ad clausulam de re iudica. vel dic quo ad alias clausulas contenet certã per iudicem, qui sententiam certam dabit in interesse: ante autem incerta est: vt ibi, & inſti. de act. §. curare.

d ¶ *Pronunciauerit.* si agat ex ea clausula, scilicet de re iudica. ex alia autem agitur ad interesse.

I ad defendendum.] Duo notat hæc lex esse genera defensorum. quidam sunt qui defenduut præsentes dominos suos: quidam verò qui defendunt absentes. Defensores qui defendunt præsentes, debent satisdare iudi. sol. quæ ſatisdatio interponitur ab ipso domino. Defensores verò qui defendunt absentes, debent per seipsos satisdare iudicatum solui, siue mandatum habeant, siue non habeant. Franeif. Accursius.

e ¶ *Satisdare.* quo casu procuratoris fideiussor existit.

f ¶ *Iubetur.* dominus, si præsens est R.

g ¶ *Adomino.* præsente, quod est etiam si est in hortis: ut §. de procu. & qui in foro. cum sequentibus.

h ¶ *Si procurator.* habens vel non habens mandatum: vt C. de procura. l. exigendi. & de satisda. l. j. in fin.

i ¶ *Aliquem.* absentem. Accur.

k ¶ *Iudicatũ solui.* cũ fideiussore extraneo. nemo enim, &c. vt inſtit. de satisda. §. fin autẽ re*. & §. seq. & §. de iudi. l. rectè. & de procur. l. qui pprio. §. qui aliũ. & l. si minor. §. si. cũ seq. & facit §. de procu. l. si iusſa. in fine. Et no. q̃ ex hac stipulatiõe tenetur ille qui promisit: nõ dominũ si nõ, q̃ misit. quia ipse si se defendisset: promittere nõ teneretur: vt infra. de satisd. §. sed hodie. Actiõe autẽ inſtãtia de re iud. tenetur dominum ex alia caussa. quia mãdauit: aliàs, procurator se offerẽs: vt §. de procu. l. Plautius.

I seruus.] CASVS. Petebã à te seruum Stichum per in rem actionem, satisdedisti de iudicato soluendo, & de re defendẽda: mortuus est Stichus, Tu litẽ hanc deseruisti. quæritur vtrum fideiussores tui teneantur ob rẽ non defensam: Videtur quòd non: quia nulla res est, propter quam iudicetur. tamen nihilominus fideiussores tenentur: licet res nulla sit: quia expedit iudicari propter euictionẽ & propter fructus. Franc.

Vlor respon sum esse.

a ¶ *Rem iudicari.* & ideo committitur stipulatio ob rem non defensam. sed cõtrà. C. de euic. l. si quis tibi. Solu. hic decessit lit. cõtest. ibi ante. & nõdẽ modo solues §. de euict. si seruus. Itẽ facit §. de noxa. l. si ſtatim. in fin. & l. seq. & C. de asser. tol. l. ij. in fi. & §. de arbi. l. nõ dicimus. vt que. & de re iudi. l. si homo.

Vlor respon sum esse.

VI. Idem lib. lxxviij. ad Edictum.

I Vdicatũ solui stipulatio tres k clausulas in vnum collectas l habet, De re iudicata m, De re n defendenda, De dolo o malo.

Mutata cõditione defensoris rei de habẽte mandatum ad non habentem, uel econtrà, uel in ipsum principalem actore sciente, stipulatio iudicatum solui non poterit committi. secus actore ignorante. Bar.

VII. Gaius lib. xxvij. ad Edictũ prouinciale.

SI ante p acceptum iudicium prohibitus fuerit q procurator r à domino, & actor ignorans prohibitum * esse egerit: an stipulatio committatur *? Et nihil aliud dici potest, quàm cõmitti t. Quòd si quis v sciens prohibitum esse egerit, Iulianus non putat stipulationem committi x. nam vt committatur, non sufficere ait cum ea persona acceptum y esse iudicium, quæ stipulatione comprehensa est: sed oportere etiam caussam personæ z cãdem esse a, quæ stipulationis interponendæ tempore fuit b. & ideo si is qui procurator datus est, hæres extiterit c domino, atque ita acceperit iudicium, siue etiam prohibitus d acceperit, non committitur stipulatio e. nam & aliàs respõsum est *, siquis absentem defendens f satisdederit g, deinde vel procurator ab eo datus h, vel postquã hæres ei extiterit, iudiciũ acceperit, fideiussores i non teneri k.

Fl. cessat.

VIII. Paulus lib. lxxiiij. ad Edictum.

I petitor a post satisdationem ante iudicium acceptum hęres possessori extiterit, extinguetur b stipulatio.

Stipulatio iudicatum solui, habet quantitatem certam: quia continet illud in quod iudex reum condemnauerit. Franc. Accur.

IX. Vlpianus lib. xiiij. ad Edictum.

VDicatum solui stipulatio expeditam c habet quantitatem. in tantum enim committitur, in quãtum iudex pronuntiauerit d.

Pro defensore cum mandato satisdat, dominus: sed defensor sine mandato inuenire debet sibi fideiussores. Pau. de Cast.

X. Modestinus lib. iiij. Pandectarum.

SIad defendendum procurator datus fuerit, satisdare e iubetur f iudicatum solui stipulatione, quæ non ab ipso procuratore, sed à domino g litis interponitur. Quòd si procurator h aliquem i defendat, ipse cogitur satisdare iudicatum solui k stipulatione.

Perempta re deducta in iudicium, perimitur stipulatio, nisi iudicium nõ perimatur: ut si erat necessaria ad hoc sententia propter cessiones. Paulus.

XI. Paulus lib. lxxiiij. ad Edictum.

SI seruus, qui in rem actione petebatur, lite cõtestata decesserit, deinde possessor litem deseruerit, quidam eius fideiussores putãt pro lite datos non teneri: quia mortuo homine nulla iam res sit: quod falsum est: quoniã expedit de euictione actionis conseruãdæ caussa, item fructuum nomine rem iudicari l.

Si post præstitam satisdationẽ reus acquirit priuilegium personale per quod inuitus nõ compellatur litigare, nihilominus si caussa nõ defendatur. cõmittitur stipulatio ista ex clausula de defendendo contra fideiussores. Paul.

XII. Pomponius lib. xxvj. ad Sabinum.

SIreus post iudicatum solui ab eo satisdationẽ datam *, in magistratu sit, nec inuitus in ius vocari m possit, nisi tamen res boni viri arbitratu defendatur, fideiussores n tenentur.

Diffinitiua lata contra cõtumacem, extinguit actionem competentem ob rẽ non defensam, nisi super ea prius lis fuerit contestata. Item quocunque modo desinat actio cõpetere, uel lis fuerit terminata, stipulatio ob rẽ non defensam finitur. Bart.

XIII. Vlpianus lib. vij. Disputationum.

CVm quærebatur, si interposita iudicatum solui stipulatione cùm quis rem non defenderet o, postea ex eremodicio p sententiam esset passus: an ob rem iudicatam clausula committatur? di quo fundo mihi restituendo. tu satisdedisti iudicatum soluisin qua satisdatione continetur clausula de defendendo. tu non defendebas: nec quisquam pro te comparebat in iudicio: iudex te pro tua contumacia condemnauit. Nunc quæritur vtrũ stipulatio ob rem non defensam sit commissa attento quòd es condemnatus. & hæc est prima pars legis quæ ponit quæstionem, vsque ibi, dicebam. & ponit Iurisconsul. dubium istius quæstionis: dicens quòd ista stipulatio iud. sol. habet in se vnam clausulam, quæ duo continet, scilicet interesse ob rem non defensam, & aliam, rem iudicatam solui debere. cũ ergo ista stipulatio claudatur vna clausula: vt siue res iudicetur, siue nõ defendatur: quæritur vtrũ si vna clausula committatur, possit nihilominus altera etiã committi. vsque ibi, Ecce enim. vbi facit Iurisconsul. vnam allegationem per quam vult probare, quòd vna clausula stipulationis cõmissa non possit iterũ altera committi, & dicit. Si quis promisit centũ alicui sub alternatiua conditione, scilicet si nauis ex Asia venerit, vel Titius consul factus fuerit: siue nauis prior venerit, siue Titius prior cõsul factus fuerit: cõditio est impleta. sed quando est impleta conditio ex priori clausula, non põt amplius ex posteriore committi. vsque ibi, Proinde videndũ. vbi ponitur quarta pars illius legis, in qua determinatur quæstio, dicendo quòd si commissa fuerit stipulatio ob rem nõ defensam. & postea reus condemnatus fuerit: stipulatio ob rem non defensam euanescit, nisi super stipulatione ob rẽ non defensam fuerit prius lis contestata. ideo fideiussores non statim tenentur: licet res non defendatur. quapropter si postea lis fuerit, finita solutione, vel transactione, vel acceptilatione, vel quocunq; modo: stipulatio de re non defensa euanescit, & hoc dicit: & est difficilis lex, tamen pulchrũ habet causmin quo ponẽdo consumptus est labor vnius diei.

Si fuero.] Agebam contra te rei vendi. ad fundũ quendam: exegi à te satisdationem iudicatũ solui. postea mutata volũtate egi actione personali cõtra te ad centũ aureos, quos te dicebam mihi debere ex caussa venditionis certarũ merciũ, quæritur si fueris condemnatus, aut si non defendaris, vtrũm committatur stipulatio iudica. solui? Respondeo quòd non: quia de alia re egi, & de alia est interposita stipulatio: & sic nihil ad rhombum. Fran.

o ¶ *Non defenderet.* lite contestata. aliàs non posset dari diffinitiua: quòd hic fuit.

p ¶ *Ex eremodicio.* ergo erat lis contestata, vt C. de iudi. properandum. §. j. & ij. Accur.

Fl. ab oe datum,

m ¶ *Vocari.* ergo erat de maioribus: vt §. de in ius voc. l. ij. alias secus: vt j. de imur. l. nec magistratibus.

n ¶ *Fideiussores.* quia personale priuilegium rei non transit ad fideiussorem. Azo. Sed contrà. j. eod. l. vir bonus. Sol. vt ibi. Item contrà. C. de vsur. rei iudi. l. fi. Sol. hic personalis est exceptio: vt ibi dixi: per quod etiã soluitur §. de excep. l. omnes. quæ est contrà, cum suis concor. Accur.

Vm quærebatur.] Hæc lex notabilis in quinque partes diuiditur. Primò ponit vnam quæstionem. Secundò ostendit dubium quæstionis. Tertiò facit vnam allegationem in quæstione. Quartò quæstionem determinat. Quintò ponit vnam nouam quæstionem. Secunda ibi, Dicebam. Tertia ibi, Ecce enim. Quarta ibi, proinde videndũ. Quinta ibi, proinde & si fortè. vsque ad §. final. Casus autem in terminis talis est. Conueniebam te in iudicio super certa summa pecuniæ quàm mihi debebas, vel pro aliquo fundo mihi restituendo. tu satisdedisti iudicatum soluisin qua satisdatione continetur clausula de defendendo. tu non defendebas: nec quisquam pro te comparebat in iudicio: iudex te pro tua contumacia condemnauit. Nunc quæritur vtrũm stipulatio ob rem non defensam sit commissa attento quòd es condemnatus. & hæc est prima pars legis quæ ponit quæstionem, vsque ibi, dicebam. & ponit Iurisconsul. dubium istius quæstionis: dicens quòd ista stipulatio iud. sol. habet in se vnam clausulam, quæ duo continet, scilicet interesse ob rem non defensam, & aliam, rem iudicatam solui debere. cũ ergo ista stipulatio claudatur vna clausula: vt siue res iudicetur, siue nõ defendatur: quæritur vtrũ si vna clausula committatur, possit nihilominus altera etiã committi. vsque ibi, Ecce enim. vbi facit Iurisconsul. vnam allegationem per quam vult probare, quòd vna clausula stipulationis cõmissa non possit iterũ altera committi, & dicit. Si quis promisit centũ alicui sub alternatiua conditione, scilicet si nauis ex Asia venerit, vel Titius consul factus fuerit: siue nauis prior venerit, siue Titius prior cõsul factus fuerit: cõditio est impleta. sed quando est impleta conditio ex priori clausula, non põt amplius ex posteriore committi. vsque ibi, Proinde videndũ. vbi ponitur quarta pars illius legis, in qua determinatur quæstio, dicendo quòd si commissa fuerit stipulatio ob rem nõ defensam. & postea reus condemnatus fuerit: stipulatio ob rem non defensam euanescit, nisi super stipulatione ob rẽ non defensam fuerit prius lis contestata. ideo fideiussores non statim tenentur: licet res non defendatur. quapropter si postea lis fuerit, finita solutione, vel transactione, vel acceptilatione, vel quocunq; modo: stipulatio de re non defensa euanescit, & hoc dicit: & est difficilis lex, tamen pulchrũ habet causmin quo ponẽdo consumptus est labor vnius diei.

Si fuero.] Agebam contra te rei vendi. ad fundũ quendam: exegi à te satisdationem iudicatũ solui. postea mutata volũtate egi actione personali cõtra te ad centũ aureos, quos te dicebam mihi debere ex caussa venditionis certarũ merciũ, quæritur si fueris condemnatus, aut si non defendaris, vtrũm committatur stipulatio iudica. solui? Respondeo quòd non: quia de alia re egi, & de alia est interposita stipulatio: & sic nihil ad rhombum. Fran.

o ¶ *Non defenderet.* lite contestata. aliàs non posset dari diffinitiua: quòd hic fuit.

p ¶ *Ex eremodicio.* ergo erat lis contestata, vt C. de iudi. properandum. §. j. & ij. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Clausulam*. scilicet iudicatum solui. Accursius.
b ¶ *Iudicatum*. & tertiam: vt ſ. eo. iudicatum solui.
c ¶ *Clausula*. id est cõmittatur: vt ſ. iam tamen. ſ. in hac. vel dic, id est contineatur quo ad verbum, ſed quo ad intellectum sunt tres. vt ſ. eo. iudicatum solui, quæ est contrà in hoc. Accursius.
d ¶ *Committatur*. scilicet ob rem non defensam.
e ¶ *Ecce*. adducit similе, quòd non cõmittatur pluries.
f ¶ *Constat*. vt ſ. de verb. obligat. l. ſi ita quis ſtipulatus.
g ¶ *Cõmissa est*. hoc referunt quidã ad vtrum q; casum. ſed videtur tantũ ad proximum.
h ¶ *Caussa*. id est, conditio.
i ¶ *Non vtraque*. coniunctim.
k ¶ *Stipulationi*. ſic & iſte in quæſtiõe quã non ſoluit. vt ſ: l. iam tamẽ. ſ. in hac. Sed cõtrà. C. de ſecũ. nup. au thẽ. ſed ſi quis. Sol. ibi nõ ex pacto, ſed ex lege ſaccedit. Itẽ cõtrà. j. tit. j. l. ſi procurator. & ſ. tit. j. l. nõ quaſi. §.
1 Fl. inhæret. ſi quis curator. ſed hic totũ intereſſe conſecutus erat: ibi non.
l ¶ *Non defensa*. ante iudiciũ. vel poſteà ante ſententiam latam in principali. R.
m ¶ *Ex stipulatione*. non iſta ob rem nõ defenſam. ſed ex ea ſtipulatione propter quam iudiciũ ſperabatur cũ iudicatum ſolui ſatiſdaretur. R. Sed ſecundũ hoc conteſtatio nõ poſſet fieri niſi contra
3 Fl. cæperat. reum: quia ille ſoluſ tenetur ex ea ſtipu.
5 Flo. vel quo alio. & ille nõ defenditur. qua re dicas lit. conteſt. ex ſtip. iudi. ſol. pro clauſula, quia non defenditur: & ſic contingit, q; cõdicio impletur ipſa conteſtatione litis, & acquiſiuit actor ius: vt & aliàs ſ. de verbo. oblig. l. ſi Titius.
n ¶ *Quod magis est*. vt cõmittatur lit. cont. ad intereſſe. quia non defendit in propoſita quæſtione quando ex eremodicio fuit damnatus: quia pròualet rei iudic. clauſula: vt arg. j. e. l. ſi. aliàs autem ſi re non defenſa non ſequatur ſententia, cõmittitur ſtipulatio etiam ante lit conteſt. ad intereſſe: quia non defendit. vel veriùs ſemper ante cõmittitur: vt ſ. iã tãmẽ. ſ. in hac. & ſ. hac lege. ſed in caſu prædicto quã do ex eremodicio eſt damnatus, creditur non cõmiſſa: niſi fiat lit. con te. in ea: vt hic, & facit ſ. de verb. oblig. ſi inſulam.
o ¶ *Clausulam*. facit ſ. titu. j. l. non quali. §. generaliter.
p ¶ *Procuratori*. rei. Accurſius.
q ¶ *Actione*. perſonali.
r ¶ *Dictauero actionem*. non tamen de eadem re: aliàs eſſe contrà ſ. de excep. rei iudi. l. de eadem re. vel ſi de eadem re agit, tamen ex alia
6 Fl. deeſt, re. cauſſa. ne ſit contrà. ſ. de excep. rei iudic. & an eadem. §. actiones. quomodo autẽ hũc libellus fuerit mutatus ſeu cumulatus: dic vt no. C. de eden. edita. & facit j. de adul. denuntiaſſe. §. quid tamen. & ſi menſor. fal. mo. dixe. l. j. §. ideo.

S *I ex duobus*.]CASVS. Conueniebam te certa actione. tu ſatiſdedi iudicatum ſolui: datis duobus fideiuſſoribus non defenderis. qua propter commiſſa eſt ſtipulatio ob rẽ non defenſam. vnus fideiuſſorum tuorum ſoluit partem ſuam. Nunc quæritur, vtrum nihilominus alter fideiuſſor rectè defendere poſsit? Reſpon. q; ſic. ſed an ille qui ſoluit, poſsit repetere? Dicitur quòd non: quia ſtipulatio ꝑparte ſua eſt extincta, ac ſi ſibi acceptolatũ eſſet. ¶ *Quoties*.] Titius cõueniebat Mæuiũ aliqua actione: exegit ab eo fatisda. iudi. ſol. nõ eſt uenſus Mæuius. Titius actor vult conuenire fideiuſſores ob ſtipulatio nem commiſſam rei non defenſæ. fideiuſſores dicunt Titio: nos tumus cõtenti ſoluere: tamẽ nos petim⁹, q; abſoluas Mæuiũ à priore iumus, & reus non eſſet dicio: quia ſi ſoluere-
absolutus à priore iu- dicio, nos nõ poſſem⁹ quicquã ab eo conſe- q; actione mãdati pro eo, q; fideiuſſimus pro ipſo. aut ſi vellemus aliquid conſequi, cogeremur reũ defendere in primo iudicio: & ſic eſſemus multũ gra- uati. quæritur, vtrũ petitio ita fideiuſſorũ ſit iuſta? Reſpon. q; ſic. gl. Fran. Accur.

Licet facta fuerit solutio pro parte de int reſſe ex clausula de defendendo: poteſt purgari mora, ne soluatur altera pars: nec properet à repetitur ſolutum. Paul.

XIIII. Iulianus lib. v. Digeſtorum.

SI ex duobus fideiuſſoribus qui iudicatum ſolui ſpoponderãt, alter ob rem non defenſam partẽ ſuam a ſoluerit, nihilominus res defendi poterit b. nec tamen is qui ſoluerit, repetet v. ſtipulatio enim pro parte eius perẽpta x eſt, perinde ac ſi acceptum ei factum fuiſſet.

Si agitur ob rem non defensam cõtra fide iussores: debet actor ſibi cauere de non proſequendo litem contra principalem: aliàs non tenetur fideiuſſor ſibi ſoluere: & ſi ſoluit hac cautione non recepta, non repetitur à principali. Paulus.

I ¶ Quoties ex ſtipulatione iudicatum ſolui, ob rem non defenſam agitur cum fideiuſſoribus y, non eſt iniquum caueri z, dominũ priorẽ a iudicio abſoluib: quia omiſſa cautione c fideiuſſores d mandati iudicio non cõſequenturc: aut certè f (ſi velint1 actione mandati à domino aliquid conſequi,) cogantur dominum priore iudicio defendere.

Clausula ob rem non defensam, tollitur eo ipso, quod cœpit causſa defendi, vel deſtit poſſe. Paulus.

XV. Africanus lib. vj. Quæſtionum.

HÆc ſtipulatio g, *Quandiu res non defendatur*, ſimul h atque defendi cœperit, aut defendi debere deſierit i, reſoluitur.

Qui paratus est soluere, non cogitur iudicium ſuſcipere. Paulus.

XVI. Neratius lib. iij. Membranarum.

EX iudicatum ſolui ſtipulatione ob rem k non defenſam cũ vno ex fideiuſſoribus agere volo. Quod1 pro parte eius ſit, ſi ſoluere mihi paratus eſt, nõ debet l mihi in eum dari iudicium. Neq; enim ſoluerunt.

e ¶ *Non consequentur*. ab eo pro quo fideiuſſerant.
f ¶ *Aut certè*. id eſt, ſi velit actione mandati à domino conſequi. Io. & ſic habes: non conſequitur, & c. aliàs deeſt non: & tunc habes emiſſa cautione.
g *Hæc ſtipulatio*. promittis decem ſingulis diebus, quandiu reus non defendatur. & ſunt hæc verba ſtipulationis, quandiu, &c.
h ¶ *Simul*. id eſt, poſtquàm.
i ¶ *Desierit*. fortè in tranſactione facta vel acceptilatione, vt ſuprà eodem. cùm quærebatur. §. proinde ſi fortè. Accur.

EX *iudicatum*.]CASVS. Tu conuentus fuiſti à me, & dederas fideiuſſores iudi. ſol. non fuiſti defenſus, quapropter voluiſti cõuenire vnũ ex fideiuſſoribus tuis. ipſe paratus eſt ſoluere mihi. quæritur, vtrũm cogatur iudicium accipere? Reſpon. quòd non. cætera ſtatus legis gl. declarat. Franc.
k ¶ *Ob rem*. id eſt, pro hac parte ſtipulationis.
l ¶ *Non debet*. quanquàm enim pro parte defendere non poſſit, partem tamen ſolum ſoluendo liberatur: vt ſ. de verbo. obliga. l. in exe- cutione. §. inſolidum. vel melius dic vt not. ſ. eod. l. ſi ex duobus. ne fit contrà. ſ. j. l. proxi.

2 ¶ *Aut iudicio*. ſcilicet iam cœpto.
b ¶ *Adstringi*. ſcilicet ad eum compellendum.
c ¶ *Aut ad inficiationem*. ſcilicet iudicij de nouo: vel dic ad inſtitu tion cm. ſ. procuratoris: & hoc ſi habeas inſtitutionẽ. aliàs eſt inficiatione: quod ſubiicit, quomã &c. & ſic eſt plana: aliàs eſt, quo nõ amplius per iu. &c. eſt
1 Flo. deficit. idem ſenſus. Aliàs eſt quoniam plus. &c. q. d. licet per iudicem a-
2 Flo. quo non compleat. liquid plus ſit cõſecuturus forte iniquum vel forte vltras currentes lite pendente: non ideo eſt compellẽdus ad iudicii. & ſic. nõ eſt hæc ſufficiẽs ratio, q; ſit cõpellendus ad iudicii. & facit ſ. de iudi. l. ſi debitori. & de procura. l. ſi reus. & inſtit. de perpe. & tem po. actio. §. ſi.
3 Flo. res iudicata. EX *clausula*.]CASVS. Titius conueniebat Mæuium, & exegit ab eo fideiuſſores iudic. ſol. Mæuius doloſus homo procuratit per dolum, quòd ipſe abſolueretur à iudice. quæritur, vtrum videatur defenſus eſſe ita vt non committatur ſtipulatio? Reſpon. quòd non videtur ſe defendiſſe ex quo per dolum vicit aduerſarium ſuum. Vel pone caſum in fideiuſſoribus, quod. ſ. ſi non defendatur reus, fideiuſſores tenentur inſolidum ob rem non defenſam. Fran.
d ¶ *Ex clausula rei*. aliàs eſt re iudicata: & tunc dic ex clauſula ſcilicet ob rem non defenſam inſolidam cõmitti ſtipulationẽ re iudicata dolo ma- lo. f. defendẽtis: quaſi non videatur plenè de fendiſſe, qui dolum adhibuit vt vinceret. aliàs eſt de re iudicata: & tunc pro vnaquaque illarũ cõmitteretur ſtipulatio inſolidum contra fideiuſſores ſingulos. quod tamẽ dic vt no. ſ. eo. ſi ex duobus. Item contra reum: quia non poteſt defendere pro parte.
4 Flo. quo ad. ¶ *Arbitratu*. quòd hic cuenit, quãdo res fuit iudicata dolo malo ſe cundum primam literam: vel dic ſecundum aliam plene. ad quam facit ſ. de dam. infec. in ſtipulatione. Accurſius.

VIr *bonus*. CASVS. Iudæus quidam conueniebat me vt darem ſibi mancipium Chriſtianũ: ſatiſdedi iudi. ſol. non fui defenſus quæritur, vtrum ſtipulatio ſit commiſſa? Reſpon. quòd non: quia nõ. poterat me ad mancipium Chriſtianum conuenire. Fran. Accur.
e ¶ *Non cogat*. imò & ſi reus nõ ſit cogendus, cõmittatur tamẽ ſtipu latio ob rem nõ defenſam cõtra fideiuſſorem, ſi non defendatur reus: vt ſ. eod. l. ſi reus. quæ eſt contrà. Sol. aliud eſt ſi non cõpellat prætor reſpondere reum: vt ibi. aliud, ſi vel actorẽ agere prohibeat, vel reũ cõueniri: vt hic: quia ibi dignitas ſubtrahit à iuriſdictione iudicis: hic litigare actor ꝓhiberi, vt contra patronum libertus actionẽ famoſam inſtituere, vel hæreticum petere mancipium Chriſtianum. ſecundum R. Idẽ de liberis improbatæ lectionis: vt ſ. fam. erciſ. l. cæte re. ſ. j. Alij, vt Io. dicunt, quòd hic non cogebatur? quia finita erat lis ſententia tã ſ. vel iureiur. vt ſ. cùm quærebatur. §. proinde. Tertij diſtinguunt ſic, quòd ſi prin. nõ poterat cogi defendi: quia iuſta cauſſa defenſionis fuit finita, vel per ſe vel per alium: vt hic, & ſ. de pecu. eo. è poſt. in prin. aliud ſi ex poſtfacto. vt ibi. Vel quartò hic intercedit cauſſæ, exceptionis inter ſe, & eũ quẽ defendebat: voluit inimicitiæ capitales intercedere inter ſe & eũ quẽ defendebat: vel alia iuſta cauſſa, impediebat quo caſu nec defenſor cogitur, nec fideiuſſores conueniuntur: vt ſ. de pro. l. murus. §. ſi. & l. nõ cogendũ. ſibi autẽ illa cauſſa ſuperueniente, quæ reum excuſabat perſonaliter. Nã priuilegium perſonæ ad fideiuſſores non trãſit, vt reſtituitur. in integ. quæ ad fideiuſſo res minorũ nõ porrigitur: vt ſ. de excep. l. exceptiones. §. rei autẽ. & ſa cit ſ. de iudic. nõ videt. & j. de regul. iur. l. nullus. Itẽ per ea. quę dicta ſunt, ſatis caſus huius legis colligitur. Item potes ponere in legato qui habet ius reuocandi domum: vt ſ. de iudi. l. ij. §. legatis.

NOuiſſima *clauſula*.]CASVS. Dictum eſt ſ. eo. l. iudicatum. j. q; tres ſunt clauſulæ ſtipulationis iudi. ſol. quarum vltima eſt de dolo abſuturo. dicitur in hac l. quòd ita ver-
5 Flo. deficit. ba, dolum abeſſe, & abſuturum eſſe, non reſpiciunt tantũm tempus præſens, imò etiam tempus futurum, ita quòd ſi ille qui dolum commiſit, deceſſerit, hæres ſuus tenebitur: quia refertur ad omne tempus. Secundò dicit, ſequis ita fuerit ſtipulatus, promittis dolũ abeſſe, & abſuturum. Vl. deoſſ, de eſſe: & ſi nõ abfuerit, promittis pœnã quinquaginta? ſi ita ſtipulatus fuerit: tenebitur promiſſor etiam pro dolo extranei ad pœnã per eũ promiſſam. Tertiò dicit, q; ſtipulatio iudicatum ſolui, referetur ad principium ſtipulationis, quid hoc ſit dicere declarat gl. vltima ſuper verbo. ad principium. Franc. Bart. hic dicit ſe hi bere iſtum text pro fin gul. ad hoc, quòd Sempronius iudex iudicaſſet, præſtaretur. à cuius ſententia petitor appellauit. & cùm apud competer tem appellationis i iudicem res ageretur, defenſore rei condemnato, quæritur eſt an ſtipulatio commiſſa eſſet? Reſpõdit ſecundum ea, quæ proponerẽtur, non eſſe iure cõmiſſum. 2 Claudio. Ideo in ſtipulatione adiicitur, *Qui ve in eius locum ſubstitutus erit*.

Hæc stipulatio ex duabus clausulis potest cõmitti contra diuersos: sed contra eundem non, sed prævalet causſa iudicati. Bart.

XXI. Idem lib. ſing. Quæſtionum publicè tractatum.

SI vnus ex fideiuſſoribus ob rẽ nõ defenſam k conuẽtus ſit v:

k ¶ *Factum*. quod ſcilicet factum ſit coercendum:
l ¶ *Hæres eius*. etiam de proprio dolo.
m ¶ *Ab futurum*. hoc enim facere debet, vt permaneat ſine dolo.
n ¶ *Tempus*. poſt ſtipu. labens. ar. contrà. j. de verb. fig. l. viij. & l. ver bum erit. Azo.
o ¶ *Quanti*. non adiecta pœna non teneretur de extranei dolo: quia factum alienum promittere non debet: vt ſ. de verb. obli. l. ſtipulatio ita. Azo. & facit in ea. l. §. ſi quis dolum. & l. inter ſtipulantem. ij. reſpon. & j. de verb ſignifi. hæc verba, cui rei.
p ¶ *Ad principium*. vt dolo commiſſo ab initio ſtipulationis agi poſ ſit. ad quod eſt j. de reg. iur. l. in omnibus. ſicut enim principio ſtipu lationis in præſenti tempore cõcipitur, ita & ſi in præſeti verum ſit dolum non abeſſe, committitur ſtipulatio propter verbum abeſſe.

CVm *apud*.]CASVS. Conueniebam te apud iudicem Sempronium. tu dediſti fideiuſſores, qui promiſerũt mihi ſoluere id q̃d Sempronius iudex iudicaret. tu fuiſti abſolutus à Sempronio iudice. ego appellaui ab iſta ſententia. tu poſtea fuiſti condemnatus apud iudicem appellationis quæritur, vtrum fideiuſſores tui teneantur? Reſpon. q; non: & ideo cõſulit lex, q; adiiciatur in ſtipulatione, promittis ſoluere pro reo quod Sempronius iudex iudicauerit, vel ille qui in Sempronij locum fuerit ſubſtitutus: tunc tenebuntur fideiuſſores etiam in cauſſa appellationis. Fran. Accur.
q ¶ *Datum*. id eſt delegatum.
r ¶ *Non esse*. nec ex prima ſententia: quia ex ea ſolus ſoluere non potfuit cogi: nec ex ſecunda: quia ex ea ſe nõ obligat fideiuſſor, ad quod ſ. eo. l. iij. j. reſpon. & l. cùm quærebatur. §. fin.
s ¶ *Substitutus*. vt committi poſsit propter ſententiam ſubſtituti iudicis. Accurſius.
t *Tyrus*.]Pone caſum vt ſ. eo. l. ſi ex duobus. Fran. Accur.
v ¶ *Conuentus sit*. & ſoluit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Defendatur*. id est, iudiceur.
b ¶ *Conuenire possit*. si cõdemnatus sit is pro quo fideiusserit. & dic hic vt not. ℣. eo. l. ex duobus.
c ¶ *Creditur*. quò ad exactionem. ℣. eo. l. cùm quærebatur.
d ¶ *Et nos*. aperit quod obscurè dixerat. Et no. q̃ aliàs est nos: & hęc bona, aliàs non: & tũc redimus ad plures personas.
e ¶ *Præualere*. cùm fortè vtraque in eadẽ persona concurrit: vt ℣. ea. l.

¶ REM RATAM haberi.

Id est quomodo & quando quis promittit rem ratam haberi. Ir.

1 Plaut. defendat. *Et nota, q̃ duas partes habet rubrica, vt patebit per exempla ℣. eod.*

2 Pl. defendat

f *Vti quis*. id est, ali quis ex reis debẽdi vel condemnandis fideiussoribus.
g ¶ *Stipularetur*. à procuratore.
h ¶ *Non idem*. quia dera to stipulatus fuerit. Io.
i ¶ *Pro domino*. & de debitore & creditore loqui potest, puta aliquo agente pro creditore vel conuento procuratore debitoris secundum primam expositionem.
k ¶ *Conueniri*. ab aliquo qui nomine domini ageret.
l ¶ *Habuisset*. scilicet dominus.

3 Fl. adomino.

m ¶ *Cùm fideiussor*. aliàs si cùm. aliàs non est si.

4 Fl. deest, dormit

n ¶ *Socius est*. secus si non est socius: vt ℣. de fideiuss. l. Vranius. & de arbitr. l. si duo. & ℣. eod. l. ℣. si quis vni. & ℣. de lib. leg. si quis decedens. §. nũc de effectu.

si ergo in duobus reis sociis admittitur, hìc restat, quod vnus pro alio fideiubere non semper videatur. Nã hoc admisso stipu. semper committitur nec ob. ℣. de duo. rei. reos. in prin. quia expone vt ibi dixi.

o ¶ *Conuenitur*. qui actione pro socio cùm sint socij, vel manda. seu neg. gest. recuperare nt ab eo, qui fuit stipulatus: vt arg. ℣. de pact. l. quod dictũ. vnde secus si animo donandi fideiussissent. arg. illius, l. quod dictum & ℣. de arbi. adueꝛsus.

Casũ ponit.

P *Stipulatione*. Duobus modis potest legi hæc lex. Primo, Titius nomine meo petiit à te centũ, quæ mihi debebas: à quo stipulatus es de rato. ego non habeo ratum. ages contra Titiũ procuratorẽ non ad cẽtum, sed ad interesse tuum, qđ quandoque plus est, quàm cẽtum propter sumptum: vel si erat species petita, in qua singulare interesse, ℣. debeas: quãdoque est minus quàm cẽtum, si Titius habuerat mãdatum, vnde non possum rem exigere. & pro hoc ℣. de præ. stipu. l. ij. §. incertam. & l. si & secundũ hunc casum dic rei promit. & stipu. pro vno supponere, & sic promittẽdi passiuè accipitur. vel hæc coniunctio, vel, ponatur correctiuè, vel rei promittendi debiti principalis, & rei stipulãdi. ſ. de rato. & sic pro eodã his tribus modis ponitur & secundũ has tres expositiones qđ dicit cõpendiũ. i. qđ ab eo petitur ſ. debitum principale. vel secundũ R. redde, ppriè singula singulis. sic enim hic scripsit, rei, promittendi cõpendium dicitur. quod ipse petit. Rei stipulãdi, quod ab ipso petitur. vel quintò dices in duplicibus iudicijs, vbi ab vtraq; parte cauetur de rato à procuratoribus vt ℣. de procu. l. si defunctus. §. ij. & vt ibidem non inspiciatur cõpendium rei vel reorũ. ſ. quantũ ab his petatur: sed interesse tam in hac quã in superioribus: & qđ dicit in fine, eius qui stipulationẽ, &c. propriè ponitur: cum ipse principalis reus cõuentus de rato fuit stipulatus, præterquã in expositione de duplicibus iudiciis: in qua dicit, eius qui stipulatus est. & c. ſ. per procuratorẽ. & hæ omnes expositiones sunt secundũ primũ casum. Secundò pone casum, q̃ ex parte mea actoris & tua rei interuenit procurator. & tuus à meo stipulatus est de rato. ego nõ habeo ratum. ages quidem ex stipulatu de rato tibi per procuratorẽ tuũ quæsita: vt ℣. de præto. fti. l. in omnibus. in qua venit quod tua interestinõ quod procur. tui: vt probatur ℣. de procura. l. si procurator. & secundũ hoc quod dicit rei stipulan. vel promittendi, ponitur per procuratoribus quorum vn⁹ ab alio de rato stipulatur. Item quod subiicit, eius qui stip. scilicet per procuratorem: vt d. l. in omnibus. Accur.

Vm minor.]CASVS. Titius minor xxv. annis dedit pecuniã mutuã Seio: ad quam petendam fecit procuratorem Męuiũ. Seius cũ conueniretur petiit à procuratore Mæuio, q̃ cauaret de rato. ſ. quòd minor ratũ haberet: id quod gereretur inter se & procur. & sic soluit pecuniã. minor istã pecuniã perdidit: & sic petit restitui in integrum cõtra istã solutionem: quæ restitutio sibi à prætore data est. Seius debitor vult conuenire procuratorẽ minoris propter cautionẽ de rato: vel vult pecuniam repetere, quæritur vtrũ possit? Rñ. q̃ neutrũ facere potest. Idẽ est dicẽdum si minor habebat ratum actum falsi procura. & postea petat restitui. vsque ibi, & ideo ita. Dat consilium reo vel eius proc. qualiter sit cauendum de rato à procu. minoris, quãdo mandatũ habet procurator scilicet sic: promittis quod minor ratihabebit: & si in integrum restitutus fuerit, aut hæres eius: siue is ad quem ea res pertinebit tantã pecuniã dare spondes? Si verò mandatum procu. non habet: tunc debet etiã pœna stipulationi de rato inseri: vt declarat glos. magna super verbo, prudentius. Nã si talis pœna non sit adiecta, vel nõ cõsentiret minor, daretur iterũ actio minori. ¶ *Falsus procurator*.]Mutuaui Titio centum, quibus qui nullum mandatũ à me habebat, fecit cõueniri Titium pro ista pecunia, & cauit de rato. victus est procurator. & ego dominus appellauit. quærit vtrum stipulatio de rato sit cõmissa cõtra istũ falsum procu? Respõ. quòd nõ: quia ego videor ratũ habere actũ procu. conſigendo ad cõmune auxiliũ iuris. Quòd si ego posteà pecuniã exegero, nõ habendo ratam sententiam, committetur stipulatio in eam pecuniam quam exegi, licet procu. nihil acceperit de pecunia ista à Titio. glosſ. ponit casum l. seq. Franciscus Accur.

5 Fl. deest, qd

Non interuenientẽ. id est, si dubitetur de mandato.
Verbis. datiui casus, id est, vsitatæ stipulationi de rato habendo.
Hoc. scilicet si petat restitui pœnam vel interesse.
Prudentius. quàm suprà cùm habuit mandatum. cùm tantum ob id quòd ratum non haberet, cauebatur: & dic inter consentientes, id est, pacisentes: & dic ad. l. ruetur, id est, adiũgetur. & supple. ſ. stipulatio pœnæ, vel quã ti ea res est, si restitutio fuerit postulata. alioquin si non conueniat præter stipulationem de rato, pœnam præstari si minor restituatur secundũ R. Alli vt Ir. sic id est, creditore non consentiente agi non possit. Ir. Nec creditor minor consentiat id est, secũdum R. ab initio ratũ non habuit iure communi: quemadmodum scilicet quilibet maior posset non habere ratum. non autẽ ideo, quòd posit ratihabitio nem impetrer. R. in tegra actio est ei, scilicet qui stipulatus est de rato, quam solam posteà petat restitui. ibi, & ideo ita. Dat consilium reo vel eius proc. qualiter sit cauendum de rato à procu. minoris, quãdo mandatũ habet procurator scilicet sic: promittis quod minor ratihabebit: & si in integrum restitutus fuerit, aut hæres eius: siue is ad quem ea res pertinebit tantã pecuniã dare spondes? Si verò mandatum procu. non habet: tunc debet etiã pœna stipulationi de rato inseri: vt declarat glos. magna super verbo, prudentius. Nã si talis pœna non sit adiecta, vel nõ cõsentiret minor, daretur iterũ actio minori. ¶ *Falsus procurator*.]Mutuaui Titio centum, quibus qui nullum mandatũ à me habebat, fecit cõueniri Titium pro ista pecunia, & cauit de rato. victus est procurator. & ego dominus appellauit. quærit vtrum stipulatio de rato sit cõmissa cõtra istũ falsum procu? Respõ. quòd nõ: quia ego videor ratũ habere actũ procu. conſigendo ad cõmune auxiliũ iuris. Quòd si ego posteà pecuniã exegero, nõ habendo ratam sententiam, committetur stipulatio in eam pecuniam quam exegi, licet procu. nihil acceperit de pecunia ista à Titio. glosſ. ponit casum l. seq. Franciscus Accur.

6 Fl. deest, qd

Interpositus. ab eo minore qui mutuam pecuniã dederit, & forte authoritate tutoris fecit hunc procuratorem: arg. C. de procura. l. neque. vel fortè illa in iudicio.
Cauit. & ei debitor minoris soluit.
Data. scilicet minori cùm posſulat ſolutionem procuratori factã rescindi, ſibiq; ex integro ſolui, cùm pecuniam pei didisset à procuratore restitutam.
Conſtitutionem. contra minorem, quia ex ea non fit factus locupletior. item & quia debita.
Neque ſtipulationem. de rato: quia verus erat procurator. & nũquam contrauenisset nisi ratione ætatis. & quod facit hìc mandatũ præcedens: hoc ſequẽti casu facit ratihabitio. vel dic, q̃ pretẽdo restitui vt habere ratũ. vt ℣. in proximo casu quando expreſsè habet ratũ.
Idẽque. cũ mandato primo casu, secũdo sine mandato: & vtrịq; per ordinem subiicit consilium.
Habuerit. & posteà restitui desideret.
Præcedente. id est, vbi mandatum præcesſisse constat: ut in primo casu.
Restitutus. facta stipulatione si ratum habuerit, promittis intereſſe? & ita est adiiciendum: vel si ratum habuerit, & restitutionem poſtulauerit ipſe hæres eius, &c.
Pertinebit. vt bonorum possessori vel fideicommissario. Accur.

Non

nũ interuenire a, vulgaribus verbis b de rato habendo, hoc 3 c quoque prudentius d inter consentientes adſtruetur 3 e aliòquin si non conueniat f, nec creditor minor consentiat g, actionem dari oportebit h.

4 Fl. adquæsse.

5 Fl. aliquem sse.

Nota hic. quòd qui appellat à sententia lata contra ſolſum procuratorem ipſius facit deficere conditionem ſub qua fuit interpoſita ipſa ſtipulatio. Videtur enim promiſſe intereſſe, ſi dominus non habeat ratum: ergo appellans videtur ratum habere, quod eſt in promptu: quia ſi non haberet ratum, ſententia illa non noceret: nec eſſet ſibi neceſſaria appellatio. Paul.

¶ Falsus † procurator de rato habendo cauit, atque ita dominus à sententia iudicis procuratore victo i prouocauit k. Stipulationis defeciſſe cõditionem l apparuit, cùm ad auxilium commune m ſuperatus confugiſſet. Quòd si dominus qui ratum non habuit n, pecuniam exegerit, stipulatio de rato committetur in eam pecuniam, quam dominus acceperit: quamuis nihil procurator acceperit o.

Sſ falſus procurator exigat partem debiti, dominus uero poſteà ratum non habẽs exigat totum, committitur ſtipulatio rati ad partem exactam, & quatenus intereſt ſoluentis non ſoluiſſe illi etiam in lucro captãdo. Paulus.

IIII. Scæuola lib. xiij. Quæſtionum.

P Rocurator quinquaginta petit P. Si dominus centum petiit q, tenebuntur fideiussores, qui de ratihabitione cauerũt in quinquaginta, & quanti inter fuit differri in quinquaginta actionem r.

Ratihabitio poteſt fieri tacitè ſicut expreſsè: & utroque caſu facit ſtipulationem iſtam non commiſſi. Paul. de Caſi.

V. Idem lib. v. Reſponſorum reſpondit.

P Aulus 1 respõdit non tantũ 2 verbis 3 ratum haberi posse, sed etiam actu. Denique si eam litem quam procurator inchoaſſet, dominus comprobans v perſequetur x, non esse commiſſam ſtipulationem y.

1 Plaut. defendat.

2 Pl. defendat

3 Fl. adomino.

4 Fl. deeſt, dormit

In cauſſa ſuſpecti ex parte rei cogitur cauere de rato. Bart.

VI. Hermogenianus lib. j. Iuris epitomarum.

T Vtore z ſuſpecto poſtulato, defensor si velit respondere, cautionem a ratam rem dominum b habiturũ cauere compellendus est.

Hæres non poteſt ratum habere quod factum eſt nomine defuncti in iis, quæ ad hæredem non tranſeunt Bart.

VII. Paulus lib. ij. Sententiarum.

S I is, cui c ignoranti petita d est bonorum possessio, decesserit, hæres eius intra tempora petitionis ratam eam habere nõ potest e.

Propoſitio actoris, contra quam exceptio rei iudicatæ non obſtaret ſi dominus uerus egiſſet, nõ facit ſtipulationem de rato committi. Bartolus.

Reſtitutus. facta stipulatione si ratum habuerit, promittis intereſſe? & ita est adiiciendum: vel si ratum habuerit, & restitutionem poſtulauerit ipſe hæres eius, &c.

Pertinebit. vt bonorum possessori vel fideicommissario. Accur.

Actionem. Pactus enim erat reus cũ procuratore, vt alia quinquaginta nõ pete. ętur vsq; ad annũ: & ſuper toto cauit de rato scilicet tam pro ſolutis quàm pro aliis remiſſis vsq; ad annum, secundum H. Vel dic secundum Azo. q̃ loquitur tãtum de acceptis, & de eis tantũ fuerat cautio de rato interpoſita. agit enim debitor ad intereſſe quãti fua intereſt non ſoluiſſe. ſi enim non ſoluiſſet, ineratus interim aliquid eſſet cum eis: vt ℣. eo. l. ſi commiſſa. in prin. & secundũ hoc pro aliis quinquaginta nõ agit: quia nec procurator petiit, nec de rato cauit.

Casum ponit duobus modis. ſſ. Nõ tantum. verbo.

Aulus reſpondit.]CASVS. Quidam falſus procurator egit cõtra Titium nomine meo, non eſt data cautio de rato, ego tamen posteà litem inceptã ab illo procuratore proſequor. nunquid videor ratum habere quod procurator fecit? Reſpon. quòd ſic, etiã ſi verbis non habeam ratum. lex ſequens plana est. & est speciale in tutore ſuſpecto poſtulato: q̃ procur. rei debet cauere de rato. Franc.

7 ¶ *Paulus reſpondit non tantum*. alias incipit. Paulus reſpondit. aliàs, nõ tantũ. Accur.

Verbis. dicendo, habeo ratum.
Comprobans. Sed nonne hodie ſemper dicitur cõprobare dominus iurãdo de calũnia: ergo hodie nũquã cõmittitur ſtipulatio de rato? Reſpõ. imò: quia reclamare potest dominus, ne ille eã cauſſam pro ſequatur qui inchoauit, aſſerẽdo se aliũ conſtituturum procuratorẽ. & tunc si reus spõtè ſuſceperit actionẽ procuratoris, poterit quidem cõmitti ſtipulatio. de quo ẽt notaui ℣. de procur. l. Põponius ſcribit.
Perſequeretur. qualiter quis ratã rem habere videatur, habes alibi plura arg. vt ℣. de inoff. teſt. l. ſi pars. §. fi. & C. de condi. inde. l. indebitũ. & ℣. eo. amplius. §. ſi verò. Sed arg. cõtrà. ℣. de inoff. teſta. l. nihil. §. fi. & l. mater. §. cæterũ. & l. eum qui. j. reſpon. & l. filius. j. & ij. reſpõ. & §. fi. & l. adueꝛſus. §. tutores. & l. is qui. §. fi hæres. & §. quid ergo.
Perſequeretur. non aliam inchoans.
Stipulationem. De rato.

T Vtore.]CASVS. Qui defendit tutorem absentem accuſatum de ſuſpecto: ſatiſdare debet de rato. Fran. Accur.

Tutore. absente. Accur.
Cautionem. ſpeciale. vt rei procur. hanc cautionem præter. ſic & ℣. de procur. l. non ſolùm. §. ſi ſtatus. & §. eſt caſus. & §. item ait. & l. Pomponius. §. ſi. ſtipuletur.
Dominum. id est, tutorẽ. & hoc propter ſolitam cautio. iudi. ſoluì. vt d. l. non ſolùm. §. fi. Accur.

S *Iis*.]CASVS. Delata est mihi bonorũ poſſeſſio. procurator meus petiit eam mihi ignorantiː & antè quàm habeam ratam iſtam petitionem, deceſſi. dicitur quòd hæredes mei nunquam poſſunt habere ratam iſtam petitionem. Fran. Accur.
Si is cui. hoc ſpectat ad vltimam partem titu. Accur.
Petita. fortè à tutore vel curatore vel ꝓcuratore R. ſecus si ſciiſſet & mãdaſſet, quia videtur agnoſcere: vt ℣. de acqui. hæ. l. ſi gis alicui.
Non poteſt. non agnita enim non tranſmitteretur: vt ℣. de bonor. poſſi. l. ij. §. acquirere. ar hìc per ſe non petiit, nec ratam habuit peralium petitã: ergo hæres non poteſt ratum habendo petere: vt hìc, & ℣. eod. bonorum. nisi in caſu: vt ℣. de acqui. hære. l. Pantonius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Procurator.] CASVS. Procurator meus egit exhibendum contra te,& promisit de rato.eandem fuisti ad iudicium: quia non possidebas.nunc ego ago cõtra te ad exhibẽdũ, quia nunc inueniris possidere.nunquid procurator meus tenebitur de rato? & certè non: cũ ex alia possiõe agat.& adducit simile.¶ *Si procurator.*] Falsus procurator nomine meo exegit à debitore meo decẽ, quæ mihi debebar,& satisfedit de rato.tandẽ ego cœpi ista decẽ petere à debitore meo, & succubui, dicitur q̃ cõmittitur stipulatio ista rati. & dici tur quòd committitur ex quo dominus non habet ratum. non autem antè poterit agi,quàm si fuerit iudicatum pro libertate, & velim venire postea contrà. si autẽ iudicetur seruus stipulatio de rato efficitur inutilis. Fran.Accur.

1 Fl.at cum.

† Iste est §. multum sin. secũdũ Bald. ad idquod in summa rio dicitur& de defensore,quis dicatur defensor e necessita te,videBald. in l. ij.C. de pact.& §. iste non est alibi, secũdum Bal hîc.

2 Flor.*satisfederit dominũ meum ratum habiturum.*

3 Flor. cgit.

4 Fl.*conuenitur.*

VIII. Venuleius lib.xv. Stipulationem.

PRocurator[a] ad exhibendum egit, & aduersarius absolutus est,quia nõ possidebat[b], cùm[1] possessionem eiusdem rei nactus[c] esset,agit cum eo dominus ad exhibendum. Sabinus ait fideiussores[d] non teneri, quoniam hæc alia res sit. Nam[e] & si dominus egisset, mox absoluto aduersario, qui non possideret, ex integro ageret[f]: non obstaturam rei iudicatæ exceptionem.

Defensor ex necessitate potest exceptionẽ ex sua persona opponere: Bart.

1 ¶ Si procurator[g] † à debitore[h] pecuniam exegerit, & satisde[3] dederit[2] rem ratam haberi:mox do minus de eadem pecunia egerit[3], & litem amiserit[i], commiti stipulationem[k]: & si procurator eandem pecuniam domino fine iudice[l] soluerit, condicturum[m] Sed cùm debitor ex stipulatu agere cœperit, potest dici, dominum si procuratoris defensionem susci piat, non inutiliter doli mali exceptione[n] aduersus debitorem,vti: quia naturale debitum manet[o].

In caussa status cauetur tam ex parte actoris quàm rei, & certa pœna apponitur: quia res est inæstimabilis.

2 ¶ Si quis à procuratore status controuersiam patiatur, satis accipere debet à procuratore,ne impunè sæpius pro suo statu conueniatur[4]:& si dominus, venientésque ab eo personæ,ratum non habuerint[5] quòd procurator cum in seruitutem[p] petierit, vel aduersus procuratorem[q] ex seruitute in libertatem petitus fuerit, quanti ea res est, ei præstetur, scilicet cùm de libertate eius cõstiterit[6], id, est quanti interfuerit eius de statu suo rursus nõ periclitari, & propter impẽdia, quæ in litem fecerit. sed Labeo certam summam comprehendendã existimabat: quia æstimatio libertatis ad infinitum[r] extenderetur. Ex quo autem dominus ratum non habuit[7] committi stipulatio videtur ,sed non antè ex ea agi poterit, quàm de libertate[s] iudicatum fuerit. Quòd[8] si seruus sit iudicatus, inutilis fit stipulatio:cùm & si qua sit actio,eam domino acquisisse intelligatur[9].

In hac lege Iurisconsultus facit mẽtionem de quatuor personis:quarum prima tenetur de rato:tres non. Bart.

IX. Vlpianus lib.ix.ad Edictum.

ACtor à tutore datus[t] omnimodo[v] cauet,actor ciuitatis nec ipse cauet,nec magister[x] vniuersitatis, nec curator bonis consensu creditorum datus[y].

Etiam in actibus extraiudicialibus præstatur ista cautio, si de mandato dubitatur, ut pars aduersa tutior sit. h. d. cum l. sequen. Paulus.

X. Idem lib.lxxx.ad Edictum.

INterdum ex conuentione[z] stipulatio rem ratam haberi, interponi solet: vt putà si quid emat[1] procurator,aut vendat,aut locet, aut si ei soluatur:

cus in actore ciuitatis, vel magistro vniuersitatis, vel curatore bonis dato. Franc. Accur.

t ¶ *Actor à tutore datus.*id est,dari petitus.

v ¶ *Omnimodo.* etiam si constet eum habere mandatum à tutore.quia tamen non est certum solenniter fuerit constitutus, an non : cauet contra quem agit pro minore:cauet dico de rato. solenniter enim est constituendus.scilicet cum decre. vt d. l. & infti. de cura.§. fin. sed fi constaret eum cum decreto constitutum,tunc non caueret.in aliis de quibus hic subiicit,non consideratur solennitas : vel præsumitur solemnitas,scilicet quòd interuenerit decretum : ideóque non cauetur dummodò constet de mandato.fic & in tutore qui non cauet fi constet eum tutorem. vt ff. de admi. tuto. l. vulgò. si autẽ probabilis præsumptio essset in contrarium,vel hoc non constaret:cauere deberet. f. actor vniuersitatis;vt ff. quod cuiusque vniuer. l. item.§. actor. & sic in primo. l. in actore tutoris duo sunt necessaria cõpetere, si à primo incipias.mandatum tuto. & iudi. decretum,vt videtur satisdatio. In aliis vnum.f.mandatum à ciuitate:vel ab vniuersitate : vel à creditoribus. Sed de quo cauet hic actor tutoris?Respon. q̃ minor ratum habebit. vel secundum Azo.certam summam pecuniæ si minor restitui petat: arg. ff. eo. l. cùm minor. ij. respon.

x ¶ *Nec magister.*ad hoc est ff. de pac. l. item magistri.

y ¶ *Datus.*de quo dicitur ff. de cura. bo. dan. l. ij. in prin.

INterdum.] CASVS. Non solùm in iudicio præstatur cautio rati, sed etiam extra;vt si hoc conueniti:vt ecce, si procurator meus vẽdat aut locet,aut ei nomine meo soluat, hoc acto q̃ satisdet de rato. nã satisdare debet. quæ satisdatio de rato præstatur,vt magis sit tutus ille cui præstatur. & hoc dicit hæc l. cum seq.& prin.seq. Fran. Accur.

z ¶ *Interdum ex conuentione.*in iudiciis ex necessitate præstatur,cùm est petita ab initio : vt suprà de procurato. Pomponius. §. rati. & infitit.

V& infti.de satisda.tuto.& cura.§.sciendum.& ff.eo. l.nõ solũ. *Et si. Aliud.*scilicet negotium.

Vò enim.] Principium continuatur suprà in casu præceden.

¶ *Rem habere.*] Nunc dicit qualiter dominus videatur habere ratum quod fecit procurator falsus.

Iulianus.] Quæritur quando dominus debeat habere ratum quod factum est cum falso suo procuratore, quo ad hoc vt non cõmittatur stipulatio de rato contra procurat. & dicit, quòd statim cùm cœpit scire quod fecit falsus procurator: dum tamen arbitrio iudicis aliquod tempus modicum transeat. decundò dicit,si dominus non habuit ratum : qd procurator falsus exegit, & fic commissa est stipulatio de rato contra falsum procurat.sed demum habet ratum: an euaneícat stipulatio de rato iam commissa? Respond.quòd de rigore non euaneíscit, sed de æquitate fic ope excep.doli mali, quæ præuaiet. Intellige autem dominum habere ratum siue dominus dicat, hoc habeo ratum quod exegit procurator meus falsus, siue exigat à procuratore falso quod ipse falsus pro curator exegerat.

¶ *Sine.*] Leuis est hic §.Franc.Accur.

¶ *Quòd enim.*quòd pro vt.

e ¶ *Conuenit.*cum pro curatore.

d ¶ *Comprobare.* sed non improbare,ratihabitionis pars est.

e ¶ *Procuratore.*in falso exigitur ratihabitio: in vero non.nam cogimur habere ratum : vt ff. de procur.non solùm circa princ.

f ¶ *Iulianus.*differentia est:quia si statim debet habere ratum,committitur si non habeat.ergo si statim non debet habere ratum , non committitur.Item potest esse adiectum tempus in ratihabitione.

g ¶ *Est.*an post aliquod tempus.

h ¶ *Hoc autem.*ratum haberi vel non. R. alij dicunt hic fuisse Græcũ, quod significat,pinguius.& idem sensus fit.

i ¶ *Accipiendum.* a.id est cùm primum certior factus est:vt hic,& suprà de solutionibus,lege,ratum.Sed videtur magis post tempus:vt suprà de verborum obligationib.lege,quicquid.§.fin.Solutio,idem esset hic,si intra aliquod tempus certum ratum haberi cautum esset : argumento infra de verborum significatione,lege,boues. §. hoc sermone. & suprà de iure do.itipulationem.& l.sequenti.& l.dotis. & suprà qui & a quibus.l.matrimonij.

k ¶ *Nihilominus magis.*id est non ideo magis,id est si primò dominus ratũ non habuerit,quod procurator fecerat:licet postea ratum habeat : tamen nihil prodest illa ratihabitio ad impediendam seu tollendam actionem , quam ipse dominus cœperit saluam habere contra debitorem,ob id quod primò ratum non habuit:ei tamen iterum habenti ob hanc exceptio doli mali,vel aliter. Secunda ratihabitio nihil proficit ad impediendum actio ex stipulatu , quam debitor stipulatus de rato cœpit habere contra procuratorem,ob id quòd dominus primò ratũ non habuit:licet exceptione doli mali debitor agens remoueatur : vt hic dicitur,& supra eodem,procurator.§. si procurator. Ioan.

l ¶ *Exegerit.*dominus à procuratore sponte soluente cùm non teneatur,ex quo primo dominus non habuit ratum:ex hoc autem quòd modo acceperit,ratum habere videatur. Alij dicunt, exegerit à debitore, quod non placet:licet possit saluari si dicas,sed ego &c.non ad proximum sed superius dictum referri.

m ¶ *Poterit.* de rigore.

n ¶ *Eum.* scilicet dominum , eundémque creditorem secundum primum,vel eum scilicet debitorẽ ex stipu.de rato agentem.sed secundũ

XI. Hermogenianus lib.vj. Iuris epitom.

VEl si paciscatur[1], vel quod libet aliud[2] absentis nomine gerat negotium[2].

XII. Vlpianus lib.lxxx.ad Edictum.

QVò enim[b] tutiore loco sit, qui contrahit[c], de rato solet stipulari.

1 ¶ Rem habere ratam,hoc est cõprobare[d] agnosceréque quod actum est à falso procuratore[e].

Si dominus ratum habet statum quod sit actum suo nomine uel gestum, uel post modicũ interuallum,quod iudicis arbitrio relinquitur ista stipulatio non committitur. si uero exinteruallo,tunc commissa soluitur ope exceptionis. Paulus.

2 ¶ Iullanus[f] ait,interesse,quando dominus ratam habere debeat[g] solutionem in procuratorem factam, an tunc demum cùm primum certior factus[2] est[h]. Hoc autem[h] πραγματικῶς erit accipiendum[i],& cum quodam spatio tẽporis, nec minimo, nec maximo: quod[4] magis intellectu percipi, quàm elocutione exprimi possit. Quid ergo si quidem[5] primum ratũ non habuerit, postea habebit ratum? Nihilomagis[k] proficere ad impediendam actionem[6]:quoniã & ob id quod primò non habuerit ratum , actionem saluam habere ait. ideóque si quod procuratori fuerat solutum:exegerit[l], perinde agi ex ea stipulatione poterit[m], ac si ratum habere se postea non dixisset. Sed ego putò exceptionem doli mali eum[7n] habiturum[o].

Qualitercunque quis impugnet factum fal si procuratoris, facit hanc stipulationem committi. Paulus.

3 ¶ Siue quis[p] petat,siue compensatione vtatur[q],committitur statim ratam rem dominum habiturum stipulatio. Nam qualitercunque[8r] quis eundem actum retractet, qui à procuratore actus est, committi stipulationem oportet.

Ista stipulatio committitur ad interesse cõsistens etiam in lucro. Paulus.

XIII. Paulus lib.lxxvj.ad Edictum.

SI commissa† est[s] stipulatio ratam rem dominũ habiturũ, in tantum competit, in quantum mea interfuit[t] id est,quantũ mihi abest quantúmque lucrari[v] potui.¶ Si sine iudice[x] procuratori[y] legatum[z] soluatur, de rato[1] cauere eum debere Pomponius ait.

A te uideor petere, si peto ab alio qui soluendo contra te habet regressum, puta à correo, socio uel fideiussore: ideo facio committi stipulationem hanc, ac si à te peterem. Paul.

XIIII. Idem lib.iij.ad Plautium.

SI quis[a] vni ex reis[b] promiserit rem ratam dominũ habiturũ,aut ampliùs[c] eam non peti[d]: dicendum est stipulationem committi[e], si ab eo petatur, qui eiusdem obligationis socius est[f].

Petitio iudicialis cum contestatione uel eius solutione subsecuta, facit hanc stipulationem committi de ampliùs non petendo. Idem in cõpensatione uel deductione, quæ dicitur ficta solutio: secus si nullum istorum adest. Paulus de Castro.

vtrunque est contrà ff. de solu. dispensatorem. Solut. non potest habere ratum posteà vt act. neg. gestor. habeat: vt ibi. potest tamen habere ratum,vt procurator se per exceptionem defendat secundum vnum casum,vel debitor secundum alium. vel hic spontè soluit procurator. vn de oritur hîc doli exceptio:ibi autem non possum modò habere ratũ, vt ab eo inuito extorqueam : & fic nulli nascetur doli except. ex quo iam non habuerã ratum. Item dic habere locum exceptionem, si nec stipulationis, nec litis sumptum nomine interfuit,secundum R.

o ¶ *Habiturum.* si habes repellendum:bene stat glo. aliàs habiturum:& tunc dic, id est debitorem secundum primum,vel id est procurat. secundum secundum.

p ¶ *Sine quis.* dominus.

q ¶ *Vtatur.* contra debitorem agentem contra se ex alia caussa.

r ¶ *Nam qualitercunque.* aliàs , qualiter. id est qualitercunque : vt ff. cod. non tantum. & ff. l. amplius.

Si commissa.] CASVS. Debebam de cem Titio. solui falso procuratori eius, & promisit de rato procurator.tandem Titius egit contra me ad illa decem.dicitur quòd agã ex stipulat. de rato contra procuratorem ad interesse quo habeo , eo quòd Titius non habuit ratum.

¶ *Si sine.*] Hæres institutus grauatus dare legatum Titio,puta decẽ: nunc vult soluere cuidam nomine Titij tanquam procuratori Titij.dicitur, quod debet exigere cautionem de rato. Franciscus Accurs.

s ¶ *Si commissa est.* debitori contra procuratorem actoris.

t ¶ *Interfuit.*vel quia soluit:vel litis sumptus sustinuit.

v ¶ *Lucrari.* si non fuissem coactus stare iuri. R. vel si ratum esset habitum. Ir. ad quod est ff. eod. l. procurator. §. fin. & infra eod. l. in stipulatione. & l. si sine. §. cùm autem. Item ad hoc quòd venit lucrum , facit suprà,de eo quod cer. loc. l. ij. §. fin. & ff. loc. si fundus. & quod no. C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. j. in fin. Sed arg. contrà suprà , de actio. empt. si sterilis. §. cùm per venditorem.

ADDITIO. Dic quòd ibi petitur interesse propter non factum: hic propter malè factum. malè enim fecit agere tanquam procurator, cùm non esset. ita no. secundum Guli. de cu. ibi; quem sequitur Bart. hîc.

x ¶ *Si sine iudice.*vel etiam cum iudice: vt ff. eo. non solùm. & ff. de procur. l. Pomponius. §. j. sed quando sine iudice, magis dubitabatur.

y ¶ *Procuratori.* de quo tamen dubium erat.

z ¶ *Legatum.*scilicet domino relictum.

Si quis.] CASVS. Duo erant rei debendi qui promiserant mihi decem. nunc Titius nomine meo agens contra vnum reorum, exigit ab eo, & promisit habere ratam illam exact. si ego agam contra aliũ correum,dicitur,quòd committitur stipulatio contra procura. hoc est verum,si isti rei sint socij. Francisc. Accur.

a ¶ *Si quis.*procurator actoris.

b ¶ *Ex reis.*debendi.

c ¶ *Aut amplius.*alio tempore committitur vna,alio alia: vt infra,proxi. & suprà,l. quo enim. §. j.

d ¶ *Non peti.*verba stipulationis.

e ¶ *Committi.*contra procuratorem.

f ¶ *Socius est.*aliud si socius non esset.quod dic vt suprà,l. j. & facit suprà,de duo. re. eandem. §. j. in fin. & de arbi. si duo. Item secus si ab vno hæredum stipulatoris petatur de rato:quia nec socij sunt, & potest diuidi,vt suprà de verborum obligationibus. l. eadem. §. Cato. in fin. quæ est contrà. Azo.

Universidad de Deusto Biblioteca

Amplius.] CASVS. Titius nomine meo petiit à te centum, & promisit eo quòd ego amplius nõ peterem. quæritur quando cõmittatur hæc stipulatio cõtra Titiũ? Resp. Labeo, si ego dominus petã in iudicio nõ aliãs. sed author legis clarius dicit: quia si peto: si modò non cõtester litẽ, nõ cõmittitur stipulatio. hoc enim casu non peto sed petere volo. sed si sum litem contestatus, vel si petij sine iudice, & habeã vel dum aliquid ei debeã, & peratã me, & ego obiicia rei compensat. de his centum, videor petere. & sic cõmittitur stipulatio prædicta contra procu. & quòd his casibus committatur stipulatio prædicta, probat per similem. nam hæres à testatore grauatus ne petat à debitore hæredi. debitum quod debebat testatori: si aliquod de prædictis faciat, videtur petere & venire cõtra testamentum. Franciscus.

a ¶ *Amplius non peti.* id est petendum: & cùm dixit verbum, melius dixisset orationem.

b ¶ *Accipiebat.* obscurè tamen. Accur.

c ¶ *Iudicium.* id est lis contestata.

d ¶ *Non cõmitti.* tardiùs ergo hæc stipulatio, amplius non peti, committitur quàm illa, rem ratam ha. quæ statim committitur, vbi quis ratum non habet: vt ff. eo. procurator. § si quis. & l. quo enim. § fi. Item si dicam quandocunque à me petieris, tibi dabo decem, aliàs si non dedero x. promitto xx. committo in pœnam statim cùm petis etiam extra iudicium. argu. suprà de verborum obligationib. fi decem cùm petiero. Item ad hoc supra, de in ius voc. l. quamuis. & de testam. fi is qui Sed contrà. C. de transact. l. fi quis maior. Solu. vt ibi. Item argum. contrà supra, de solution. l. cùm mihi. §. j. & de inoffic. testam. Papinianus. §. meminisse. & de bo. lib. l. in seruitute. & l. qui cùm maior. §. accusasse. & C. de iis quibus vt indign. alia. quibus dicitur etiam post lit. contesta. licere desistere. Item argumen. contrà supra de verborum obligationib. in stipulatione ista. §. sed quatenus. vbi qualisqualis controuersia sufficit in stipulatione habere licere.

ADDITIO Dic secundum Bar. quòd aliud est in stipulatione, habere licere: vt ibi aliud in stipulatione, amplius non peti: vt hic.

e ¶ *Compensatione.* & sic propter verba & propter actum committitur: vt hic, & ff. eo. leg. quo enim. in fin. & sic contra deficit propter vtrunque: vt argum. ff. eo. non tantum.

f ¶ *Amplius non peti.* stipulationem horum verborum. & facit supra eod. l. quo enim, §. fina. qualiter stipulatio concipiatur, habes ff. eodem procurator. in fin.

g ¶ *Damnatus est.* in testamento.

h ¶ *Fecisset* quia compensauit vel deduxit.

Si indebitum.] CASVS. Credens te mihi teneri ad centũ soluisti Titio accipienti nomine meo. & promisit, quòd istam solutionem habebo ratam. tandem vidisti, quòd nihil mihi debueras, & sic indebitum solutum vis condicere condi. indebiti. quæritur à quo condicas? & dicitur, quòd si habeo ratam solutionem factam Titio: tunc à me cõdices. si non habeo ratam, tunc à Titio condices, poteris igitur agere contra Titium ex stipulat. de rato, vt faciat me habere ratum. & si faciat, tunc teneor condic. indebiti. sed si non, tunc ipse tenetur.

¶ *Si procurator.*] Falsus procurator nomine meo petiit fundum à te, & promisit de rato. tandem succubuit postea istum fundum vendidi alij: & induxi emptorem in possess. licet non vacuam. tandem emptor rei vendi. petiit à te fundum. dicitur quòd stipulatio de rato committitur contra falsum procuratorem. Franciscus Accursius.

i ¶ *Sit.* sine iudice.

k ¶ *Agi.* aliàs est, an agi &c. aliàs deest an.

l ¶ *Ex ea stipulatione.* promisit enim quòd faceret dominum rem ratam habere.

XV. Idem lib. xiiij. ad Plautium.

Amplius † *non pet*[1] [a] verbum, Labeo ita accipiebat [b], si iudicio petitum non [2] esset. Si autẽ in ius eum vocauerit, & satis iudicio sistendi causa acceperit, iudicium [c] tamen cœptum [3] non fuerit: ego puto non committi [d] stipulationem, *Amplius non peti.* hic enim non petit, sed petere vult. si verò soluta esset pecunia, licet sine iudicio, committitur stipulatio. nã & si quis aduersus petentem compensatione [e] deductionéve vsus sit, rectè dictum est petiisse eum videri, & stipulationem committi, *Amplius non peti* [f]. nam & hæres qui damnatus est [g] non petere, si horũm quicquam feciſſet [h], ex testamento teneretur [4].

Si soluitur indebitum falso procuratori, statim potest agi ex hac stipulatione, ut uel re stituat, uel faciat dominum ratificare, ut ab eo repeti possit. Paulus.

XVI. Pomponius lib. iij. ex Plautio.

SI indebitum procuratori solutum sit [i], agi [k] statim ex ea [1] stipulatione [l] aduersus procuratorem potest, vt ratum habeat dominus, vt possit dignosci [m] vtrúmne domino condici debeat id, quod indebitum solutum sit, si is ratum habeat: an verò procuratori condicendum sit, si dominus ratum non habeat [n].

Factum eius qui caussam habet à me, censetur factum meum. Paulus.

1 ¶ Si procurator fundũ petiisset, & causisset, vti assolet, ratam rem dominũ habiturum [o]: deinde post cà dominus vendidisset eundẽ fundum [p], eúmque emptor peteret [q], stipulationem ratam rem haberi committi [r] Iulianus scribit [s].

Ratihabitio potest fieri pro parte super re diuisibili: & tunc pro illa tantum impedit stipulationem committi: & in alternatiua, si electio pertinet ad creditorem, & aliquis eius nomine petat partem unius ex alternatiuis, deinde ratificetur petitio, censetur illa res electa: ut sic altera pars debeat peti, non autem altera res. Paulus.

XVII. Marcellus lib. xxj. Digestorum.

CVm debitore [v] decem [x] creditoris nomine Titius [y] egit: partem petitionis ratam habuit dominus [z], dicendum est, obligationis partem consumptam [a]: quemadmodum [b] si decem stipulatus [c] esset, aut [d] exegisset [e], creditórque non totum, sed partem [f] rei gestæ comprobasset. idcirco [g] si ex stipulatu [h], *decem aut Stichum, vtram ego voluero* absente me domino Titius quinque petiisset, insecuta ratihabitione rectè actum videri [i].

Stipulatio quæ ad particulare interesse cõmittitur, potest sæpius committi. Bart.

quinque, non in aliis quinque: dicitur, quòd pars obligat consumpta est per meam ratihabitionem. idem est si ista x. animo nouandi stipulatus esset meus procurator, & posteà x. exegit, & promisit me ratum habiturum. nam si habeo ratum in v. tantum, pars obligat. consumpta est. promisisti mihi Stichum aut decem quod volam, absente me Titius tã quam meus procurator exegit à te quinque, & promisit me ratum habiturum. dicitur, quòd si habeo ratum: extincta est obligatio in v. Franciscus Accur.

Calū ponit.

r ¶ *Cùm.* Tres sunt casus pares. Primus, quando procurator falsus egit, & in totum succubuit. Alter quando animo nouandi totum debitum domini stipulatus est. Tertius est, quando totum debitum domini exegit, & in omnibus promisit debitori de rato: & dominus habuit tantũ ratum pro parte. Accursius.

v ¶ *Debitore.* id est cum eo qui debebat decem animo nouandi.

x ¶ *Decem.* Genitiui casus, ac si diceret cum debitore libri vel fundi.

y ¶ *Titius.* vt procurator sine mandato.

z ¶ *Dominus* aliam petiit in iure à debitore.

a ¶ *Consumptam.* scilicet quam ratam habuit.

b ¶ *Quemadmodum* scilicet pars obligationis consumitur.

c ¶ *Stipulatus.* Domino debita animo nouandi.

d ¶ *Aut.* pro &, vel exegisset extra ius: vt differat à præcedenti casu.

e ¶ *Exegisset.* scilicet procurator.

f ¶ *Partem* rei. nouationis vel exactionis.

g ¶ *Idcirco* quia eadem debet esse ratio totius ad partem. nam ex toto erit facta electio.

h ¶ *Ex stipulatu.* id est ex ea stipulatione qua fuit stipulatus decem aut Stichum.

i ¶ *Videri.* & electis quinque non debebitur Stichus, sed alia quinque. vt suprà de condictione indebiti. si non sortem. §. fin. & de leg. j. si ex toto. §. fin. quæ sunt contrà. erat enim hic electio stipulatoris: vt ff. de procu. si is. & de verb. oblig. si quis stipulatus. Item ad legem istam est simile suprà, re. amo. de rebus. Sed a g contrà supra, de admin. tut. l. cùm quæritur. & de procu. in causs. in princip.

ADDITIO Dic quòd ibi loquitur in vero procuratore: hic in falso. Vel dic, quòd non potest pro parte ratum haberi procuratore inuito: vt l. contraria. sed eo volente, & ad eius commodum sic, vt hic secundum Bartolum.

Si procu

Si procurator.] CASVS. Titius nomine meo petiit à te centũ, & facisdedit de rato: postea ego decessi duobus hæredibus relictis. vnus quorũ habet ratum quod fecit Titius, alter non: dicitur quòd pro parte illius, qui habuit ratum, non committitur stipulatio. pro parte altera tamen sic. Secundò dicit: idem esse, si ego dominus pro parte habui ratum, id continetur quod fecit Titius: puta in quinquaginta, pro parte non, puta in aliis quinquaginta. nam in parte quam nõ habui ratam, cõmittitur stipulatio, in alia non. ratio vtriusque dicti est: quia hæc stipulatio de rato competit ad interesse eius in eo quod habui ratum. & colligitur ex dicta ratione solutio talis quæstionis: scilicet an hæc stipulatio rati possit pluries committi: puta, cœpi agere ego dominus vocando te in ius: & ex hoc te pati damnũ constet. secundo lit. fum contestatus contrà te: & interest tua propter aduocatum vel alias expensas: & respondeo pluries committi, & pluries agi, cum mea interest, si fim hipothatus à Titio procuratore. & ad hoc adducit simile de stipulat. damni infec. si promissili emendare damnum quod dabitur ex domo tua ruinosa vsque ad decem annos. nam pro damno quod mihi dat in primo anno, statim agam: & sic de cæteris. si autem dicerestunc demum me posse agere cùm certum sit me amodo dãnum ex illa domo non passurum: & tunc committatur stipulatio dãni infecti. & non antè: fortè hoc eueniet post x. annos. Franciscus Accur.

1 Hypothesis huius.

1 Hypothesis. ff. eo. qui ex ea. ff. de stipulat. Sabinus. ff. de procu. Iulianus.

a ¶ *Si procurator.* sine mandato.

b ¶ *Pro ea parte.* id est pro parte qua hæres est: qui ratum non habet.

c ¶ *Stipulatio.* vt §. l. pro x. sed contrà §. de verb. obli. eadem. §. Cato. in fin. §. fol. §. pro parte non habet ratum, cùm ipse promiserit hîc procurator promisit. Mar. vel fortè tale erat negotium quod pro parte potuerat haberi ratum ab hærede, non à defuncto: vt suprà, de leg. j. legataria. §. fi seruus. §. fi plurium. Solu. vt ibi.

d ¶ *Et ideo sæpius.* sic supra, rem pup. fal. fo. non quasi. §. fi quis curator. Sed contrà §. de arbi. l. fi duo. §. fina. sed ibi ih mera pœna: hic in interesse. Item contra supra, tit. j. cùm quærebatur. Sol. ibi totum consequitur agendo semel. vnde amplius non agit. hîc autem non: vt hic. Item facit supra, fi cui plus quàm per leg. Fal. l. nisi. §. quæsitum. & de verbo. obli. fi fic stipulatus.

2 Confumsit.

3 Consumsit, in sumptibus litis: vt supra eodem, procurator. §. fina. Accursius.

4 Aduocat.

f ¶ *Aduocat.* id est quod aduocatis ministrat. vel dic quod auocat se à suis negotiis: vt supra eodem, l. fi commissa. §. fina. & quemadmodũ testam. ape. l. si quis ex.

g ¶ *Solutit.* idipsum quod debebatur: vt & §. eod. l. procurator quinquaginta.

h ¶ *Agat.* id est statim cùm commissa est stipulatio, vel damnum datum est: & sic sæpius. vel dic iterum & iterum.

i ¶ *Cauet.* per hanc stipulationem de iis quæ sequuntur, vt pro omnibus possit committi: vt hic. & §. de dam. infect. l. damni infecti.

k ¶ *Aedificabitur.* ex quibus habebam damnum. Accur.

l ¶ *Eo.* id est ex eo ædificio ex quo interposita est stipulatio.

m ¶ *Subinde.* id est sæpius. vel statim. vel dic posteà quam semel. Accursius.

n ¶ *Propemodum.* id est ferè. nam quandoque posset esse, quòd etiam

XVIII. Pomponius libro xxvj. ad Sabinum.

SI procurator [a] ratam rem dominum hæredémve eius habiturum cauerit, & vnus ex hæredibus domini ratum habeat, alter nõ habeat, sine dubio cõmittitur stipulatio pro ea parte [b] pro qua ratũ nõ habebitur: quia in id cõmitti tur, quod stipulatoris interfit. nã & si ipse dominus pro parte ratũ habuerit, pro parte non habuerit, non vltrà quàm in partem cõmittitur stipulatio [c]. quia in id cõmitti tur stipulatio [1] quod interfuit agẽtis: & ideo sæpius [d] ex ea stipulatione agi potest, prout interfuit agẽtis in eo [2] quòd litigat, quòd consumit [e], quod aduocat [f], quòd dãnatus soluit [g], sicut in stipulatione dãni infecti accidere potest, vt is qui stipulatus sit, subinde agat [h] cauet [i] enim si quid ibi ruet, scindetur, fodietur [3], ædificabitur [k]. finge enim [4] eo [l] subinde [m] damnum dari. non erit dubiũ, quin agere sæpius [5] possit. nam si toto dãno computato, tũc agendum est, quàm propemodum [n] non antè aget, quàm [o] dies stipulationis prætererit, intra quem si damnum datum sit, stipulatori cautũ erit. quod verum non est [p].

Stipulatio de rato continet interesse: sicut stipulatio dolum non committi, quæ interponitur multoties tam in contractibus quam in iudicijs. Franciscus Accursius.

XIX. Paulus lib. xiij. ad Sabinum.

IN stipulatione qua procurator cauet rem ratam dominũ habi turum, id continetur quod interfit stipulatoris. Idémque iuris est in clausulis [q] omnibus de dolo malo.

Procurator de cuius mandato dubitatur, cauet de rato etiam cùm implorat iudicis officium nobile. Paulus.

XX. Vlpianus lib. j. Disputationum.

NOn solùm in actionib[o] quas procurator intendit, verùm in stipulationibus quoque quas interponi desiderat, si vicem [1] [r] præsentant actionum, cauere eum de rato oportet. quare si duplæ stipulationes [s] procurator interponat [t] de rato cauere debet. Sed & si damni infecti stipulatio à procuratore interponatur [v], de rato debet procurator cauere.

Cautio de rato non interponitur, cùm est certum de mandato: secus in cautione iudicatum solui. Bart.

XXI. Idem lib. j. Opinionum.

NE satisdatio ratam rem dominum habiturum, exigatur [x] in iis [y], quæ quis [1] nomine eius [z] ageret, qui [a] eum [b] se feciſſe procuratorem libello principi dato professus est, prodest [c]. Quòd [d] si iudicatum solui satis ab eo procuratore postuletur, necesse est, vt iuri manifesto pareatur [e].

Si dominus non ratificat solutionem factã falso procuratori extra iudicium, stipulatio ista committitur, siue pecunia erat indebita, si ue debita, ad totum id quod fuit per procuratorem exactum: & ad expensas factas posteà in lite mota per dominum: sed si ratificat, non committitur. si tamen pecunia erat indebita, repetitur à domino per condictionem indebiti si verò debita non repetitur, sed liberatio contingit. Paulus.

1 Hypothesis.

1 Hypothesis.

1 Hypothesis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

satisfda.l.j.in fi.sed ex parte actoris prodest,vt dictū est, nisi in duobus casibus:vt §.de ope.no.nunt.l.de pupillo.§.qui procuratorio. & supra ad Trebe.qui ita.§.etiam.vel aliter vt dictum est ibi,& distingue vt §. de procur.l.non solum.§.j.diximus.

Si sine iudice.] CASVS. Falsus procurator nomine meo exegit indebitum: & sine iudice,quæritur, qualiter consultur soluentiꝭ Et respon. nam aut ego non habui ratum, aut habui. Primo casu aut procurator non satisfecit de rato, & tenetur condi. inde. procurator soluenti. aut satisfecit de rato: & tūc tenetur ipse & fideiussores ad interesse & ad impensas act. ex stipulatu. Secundo casu, scilicet si ego habeo ratum, non committitur stipulatio de ratosed ego dominus teneor soluenti cond. inde. & hæc sunt vera quādo pecunia erat indebita.Sed quid si erat debita?certe idē: quia si non habeo ratum,tenetur ꝓcurator ex cautione de rato, & eius fideiussores. inò tamē differt quādo est debita, à casu superiori.si quādo est indebita. nā quando est debita, & soluatur falso meo procuratori & habeo ratum,nulla actio datur contra me causſa eius pecuniæ repetēdæ.sed quādo est indebita, & soluat falso meo procuratori, & habeo ratū, teneor condi. inde. & istum casum habuimus §.proxi.hæc omnia vera sunt quando sine iudice soluta est pecunia procuratori meo falso. Quid autem si per iudicem soluatur falso meo procuratori?tunc distinguе,an indebita pecunia fit,an debita.primo casu non videtur stipulatio de rato cōmittisse habeam ratum,siue non, duabus rationibus : quia nulla res est quæ possit haberi rata. Item quid ad soluentem pertinet habeam ratum vel non:cùm vtroque casu nō potest repetere:cùm sit per iudicē solutū,& hoc de rigore.de æquitate tamē si ego dominꝰ nō habeo ratum, fideiussores falsi procuratoris tenētur quāti stipulatoris interest me habuisse ratum,quod dic vt in gl.si autē pecunia sit debita,& non habeam ratum:tunc fideiussores tenētur insolidum. ¶ *Cùm autem.*] Procurator vens habens mandatum egit,& de rato satisfedit,& succubuit:postea dominꝰ agit,& obtinuit, licet iniuste. quæritur an committatur stipulatio contra procuratorem & eius fideiussores? & dicitur quòd non nisi in expensis iteꝝ quas fecit cōuentus. Idem dixit Marcellus & si dominus agens succubuit. nam non cōmittitur stipulatio nisi in expensis. ¶ *Si procuratori.*] Constituit Titium procuratorem ad exigendum quoddam legatum mihi relictum, & dandum à Sempronio hærede cuiusdam.hic Titius exigit hec legatum me stor tuo,& satisfecidit de rato.dicitur quòd fi hæres meus nō habet ratum, committitur stipulatio:maximè cùm hoc legatum verè debitum fuerit. ¶ *Si in stipulatione.*] Pone casum vt in gl quę incipit, agebas &c. ¶ Si *procurator.*] Procurator falsus nomine meo petiit hæredi.cuiusdam agendo petitio.hæredi.a.& promisit de rato,& succubuit.postea ego dominus si peto à te fundum hæreditar.ex causſa hæreditaria, dicitur quòd committitur ſt pulatio contra procuratorem.

¶ *Qui patris.*] Fecta est iniuria filio,& sic oritur actio iniuriarū patri & filio.si ꝓcurator patris agat iniuriarū patris nomine: debet cauere non solùm quòd pater habebit ratum, sed etiam filius. poterit enim euenire quòd filius poterit agere iniuriarum. Idem dicas si nepoti facta est iniuria.nā si procurator aui agat iniur.& antequām auus sciat procuratorem ſum egisse,decedant auus & filius,modò nepos poterit agere ini riarum:& ideo procurator aui debet cauere de rato ex persona aui filij & nepotis.Franciſcus Accurſius.

a ¶ *Si sine.*secus si cum iudice.vt j § quòd si procurator.

b ¶ *Procurator.*scilicet falsus qui de rato promisit : vel verus, sed ad alia constitutus:vt & §.de iureiuran.l.aliàs.

c ¶ *Instituer t.*potēs,quamuis non debitam.

d ¶ *Et condictio.*indebiti,si solūēs ea solutione se liberatū putauit: vt C.de condic.inde.l.creditoris si verò dedit vt falsus procurator face ret eum liberari,dabitur ob causſam:vt suprà,de condi. causſa da. l. si

XXII. Iulianus libro lvj. Digestorum.

SI sine [a]iudice non debitam pecuniā exegerit procurator [b] & dominus ratam solutionem nō habuerit,sed eandē pecuniam petere instituerit [c], fideiussores tenentur:& condictio [d] qua procurator teneretur,si stipulatio interposita nō fuerit [e], perimitur [f]. Quoties enim procuratori pecunia soluitur, & dominus eam solutionē ratam nō habet,existimo [g] ea actione cum eo agi,vt condictio perimatur:& sola actio ei,qui indebitam [h] pecuniam soluit aduersus procuratorē ex stipulatu [i] cōpetit [k]. Hoc amplius præstant [l] fideiussores impensas quæ in iudicium [m] factæ fuissēt [n]. Quòd si dominus ratum habuisset, fideiussores quidem liberantur,sed ab ipso domino eadem pecunia per condictionem peti potest [o].

1 ¶ Quod si [p] procurator debitam domino pecuniam sine iudice exegisset [q], idem iuris est [r]. Hoc secus,quòd si dominus ratam rē habuisset, nulla eius pecuniæ repetitio [s] futura est.

Si dominus non habet ratam solutionem factam falso procuratori per sententiam iudicis,ſt pecunia erat indebita, ſtipulatio iſta non committitur de rigore ſed de æquitate: ſt uerò debita,cōmittitur etiam de rigore. Bartolus.

¶ Quòd si procurator per iudicē non debitam pecuniam exegisset, dici potest, siue ratū dominus habuisset, siue non habuisset,fideiussores non teneri:vel quia nulla res esset [t] quam dominus ratam habere posset, vel quia nihil stipulatoris interesset [u] ratum haberi [x]. Afficietur ergo iuiuria is, qui soluerit [y] procuratori [z]. magis tamē est,vt si ratam dominus nō habuerit,fideiussores teneantur [a].

¶ Quòd si debitam pecuniam procurator, cui [b] nihil mandatum [c] fuerit,per iudicem petierit: magis est, vt insolidum fideiussores teneantur, si dominus ratum non habuerit.

Si uerus procurator exegit debitū uel indebitum, & dominus ratum non habens iterum agit,ſiue obtineat,& iterum exigat, ſiue succumbat,non cōmittitur ſtipulatio contra procuratorem, & eius fideiuſſores: niſi ad ſumptus factos in lite mota per dominum. Paulus.

2 ¶ Cùm autē procurator recte [d] petit, dominus perperam [e], non debet procurator præstare, ne in-

i ¶ *Hoc amplius præſtant.* pecuniam indebitam ſolutam, hoc amplius &c.

k ¶ *In iudicium.*aliàs quas.ſcilicet in iudicio feciſſet ſtipulator de rato.aliàs quæ.ſcilicet in iure factæ fuiſſent. & eſt idem ſenſus.& dic iudicium ſcilicet eum domino nunc habitum.

l ¶ *Fecerint* aliàs quas feciſſent,& aliàs quæ factæ fuiſſent.

m ¶ *Petii potest.*id est repeti potest per ſoluentem:vt ſuprà de cōdict. inde.l. ſi procurator.

n ¶ *Quòd ſi.* §.de indebito,nunc interſerit vnum caſum de debito.

o ¶ *Exegiſſet.*interpoſita ſtipu.de rato.

p ¶ *Iuris eſt.*vt fideiuſſores teneantur domino ratum non habente. R.

q ¶ *Repetitio futura.*quia debitū eſt ſolutum. quod in ſuperiori caſu nō eſt.& hoc quādo extra iudicium.& facit C.de neg.geſt.ſi pecuniā.

r ¶ *Nulla res eſſet.*quæ ad dominum pertineat:cùm exactio huius pecuniæ ab eum non ſpectaret,vt pote indebitæ:vel quia nullū eſt iudicium cùm falſo procuratore conteſtatum:ideo videbatur nō poſſe im putari procuratori ſi ratum nō haberet dominus, quod habere ratum ſi non poſſet.vel dic,quòd malam aſſignat rationem.nam bene poſſet habere ratum [a],vt §.de neg.geſt.ſi pupilli.§. item quæritur.

s ¶ *Haberi.*nam ſi etiam ratum habeatur,non repeteret pecuniam nec à procuratore,nec à domino propter authoritatem rei iudic.cùm ipſe dominus videatur exegiſſe:vt §.manda.l.ſi fideiuſſor.§.in omnibus.hic autem opponendo dicit. Azo.

t ¶ *Procuratori.*hoc de rigore:magis tamen &c.ſcilicet de æquitate, quia ſi ratum habet,tenetur etiam dominus ſine cauſſa, licet non inde bitī:vt not.in d.§.in omnibus.& facit §.de procur.l.licet. Accur.

v ¶ *Teneantur.*in id quod ſtipulator actori præſtiterit, vel circa iudicium expenderit. nec ob. quod ſequitur fideiuſſores propter iniuriam iudicis non obligari ibi enim rectè procurator egerat nō mentitus eſt mādato,& ideo eius factum domino nocere potuit.ac hic mentitus eſt procurator ſe habere mādatum. vnde ex eius facto nulla domino exceptio poterit opponi,quare iniquum eſt fideiuſſorē in totum ſtipulatori præſtare quod nō præſtitiſſet,ſi dominum procuratoris falſi geſtū ratum habere cogere potuiſſet.R.aliſ expenſas tantum. arg.inferioris §.pro.R.eſt quod ſuprà dicitur,quando ſine iudicio indebitum eſt exactum:ibi expreſsè dicitur in totum ſolutum committi.

x ¶ *Cui.*ſcilicet procuratori. Accurſius.

y ¶ *Mandatum.*de petendo.

z ¶ *Rectè.*quia mandatum habet,& verum debitum petit,abſolutus tamen fuit debitor per iniuriam.

a ¶ *Perperam.*nam non debebat inſiſtingere quod fieri mandauerat. iuriā [a] iudicis dominus aliquid conſequatur. Nunquam enim per iniuriam iudicis fideiuſſores obligantur.verius tamē eſt hoc caſu [b] fideiuſſores non niſi ad [c] impēſas litis teneri. ¶ Marcellus ait,Si dominus ratam rem non habuerit, ſed lite mota rem amiſerit [d], nihil [e] præter impēdia in ſtipulationem ratam [f] rem haberi deducitur.

Geſtum nomine defuncti, poteſt ratificari per eius hæredem. Paulus.

¶ Si [g] procuratori [h] eius [i], qui mortuus erat, ſine iudice [k] fuerint ſoluta [l] legata,ſtipulatio committetur, niſi hæres [m] ratum habuerit :vtique [n] ſi debita fuerint. tunc enim non dubiè [o] intereſt ſtipulatoris ratam ſolutionem ab hærede haberi, ne bis eadem præſtet.

Si in ſtipulatione rati per dolum cauentis omittatur mentio hæredum,agitur ratione dolisecus,ſi nullus dolus interceſſit. Paulus.

3 ¶ Si in ſtipulatione [p] ratam rem haberi,hactenus cōprehenſum fuerit, *Lucium Titium ratum habiturum*, cùm id apertè ageretur, vt hæredis [q] cæterorúmque perſonæ ad quos ea res pertineret, omitterentur : difficile eſt [r] exiſtimari doli mali clauſulam committi. Sanè [s] cùm per imprudentiam [t] hæ perſonę omittantur,actio ex doli clauſula competit.

Si dominus petat id, quod petere non poterat,ſi ille qui cauit , fuiſſet uerus procurator,committitur hæc ſtipulatio. Paulus de Caſtro.

4 ¶ Si procurator [u] iudicium de hæreditate [x] ediderit, deinde dominus fundum ex ea hæreditate petierit [y],ſtipulatio ratam rem haberi committetur:quia ſi verus ꝓcurator fuiſſet,exceptio rei iudicatæ dominum ſubmoueret [z]. Plerūque [a] autem ſtipulatio ratam rem haberi,iis caſibus committitur [b], quibus ſi verus procurator egiſſet, domino aut ipſo iure [c], aut per exceptionem actio inutilis eſſet.

Mutatione perſonæ extinguitur cautio rē ratam haberi: & in ſtipulatione ſunt compre hendendæ perſonæ ad quas ueriſimiliter iudicium debet tranſire. Bartolus.

5 ¶ Qui patris [d] nomine iniuriarum [e] agit ob eam [f] rem, quòd filius eius verberatus [g] pulſatúſve ſit , in ſtipulatione cogendus eſt filij quoque [h] perſonam comprehendere : præſertim cùm [i] fieri poſſit , vt pater antè decedat, quam ſcierit procuratorem ſuum egiſſe : & ita iniuriarum actio

n ¶ *Non dubiè.*idem ſi non ſunt debita:vt §.proxi.§.diximus.Accur.

o ¶ *Si in ſtipulatione.*Agebas contra me nomine Lucij , & promiſiſti eum ratum habiturum.de hæredibus autem eius ſi ratum nō haberet, noluiſti teneri.& ego conſenſi,vt tantùm de Lucio tenereris , ſcilicet ſi ratum ipſe non haberet.certè non poterit agi pro dolo tuo,licet hæredes non habeant ratum, cùm nullū dolum cōmiſeris. nā conſenſiſti & dolus voléti non infertur. ſi autem fuiſti in dolo,vt pote promiſiſti ſta in ſtipulatione Titium tantùm ratum habiturum, & ſuaſiſti mihi impruꝺenti , ꝙ per ita verba contineretur perſona hæredis : tunc agam ꝓ hoc dolo : vt dicit hic, quod intelligitur ſi pro miſeras dolum non cōmittere:& poſteà promiſiſti prædicto modo. nam tunc ex ſtipulatu. vel dic quòd non promiſeras ſpecialiter. nā & tunc ſi poſteà hæredes non habeant ratum,agam ex ſtipulatu. & ſi excipias quòd fuerit perſonale pactum: replicabo de dolo, & ſic competit actio, id eſt replicatio ſecundum hæc. vel actio replicatione munita. ſed prima placet, quia dicitur hic, doli clauſula. & faci ſupra de pac.l. iuriſgentium.§. pactorum.& §. de proba. l.ſi pactum.

† Nota iſtū text. ad hoc oppoſitum quod clauſu ſi doli ſubie latione te fer ut ad in cognita,& ad omiſſa.& tex. iſte hoc optimè probat. Bolo g.

p ¶ *Hæredis.* in hoc cō ſentiebant ne teneretur promiſſor : vt faceret hæredes habere ratum.Accur.

q ¶ *Difficile eſt.* ideſt impoſſibile:quia nullus dolus fuit commiſſus hoc caſu inter ſcientes & conſentientes:vt C.de tranſact.l.cùm donationis.

r ¶ *Per imprudentiam.* ſtipulatoris promittentis & dolum committentis.

s ¶ *Si procurator.*falſus vel ad alia conſtitutus.

t ¶ *De hæreditate.* agendo petitione hæreditatis.

v ¶ *Petierit.*ex eadem cauſſa,ſcilicet hæreditatis.aliàs contrà:vt C.de cuict.l.j.

x ¶ *Submoueret.*vt §.de excepr.rei iudi.l.Iulianus,& l. ſi quis cùm totum.in fin.

y ¶ *Plerunque.*id eſt in omnibus caſibus. H. Vel id eſt pluribus quoque caſibus.Ir.Vel ſecundum R.dic quòd plerunque ideo dicit , quia committitur interdum vbi domino inutilis eſt actio, etiam abſque omni ratihabitione cùm falſus procurator egit : vt ſupra , R. & intellexit quando indebitum nomine meo exegit per iudi vt ſupra , §. quòd ſi procurator.

z ¶ *Iure.*vt quia ei ſolutum fit,cùm de hoc habuerit mandatum : vt §. de ſolu.l.hoc iure:& quod ſubiicit exceptio,ſcilicet rei iudi.

a ¶ *Qui patris.*ſupple procurator qui &c.ſecundum R. volens deducere in iudicium & filij & patris iniuriam.

b ¶ *Iniuriarum.* prætoria,non Cornelia:vt infrà,de iniur.lege,lex Cornelia.§.illud.Azo.licet ex caſibus illis quibus naſcitur Cornelia vt hic erat.

c ¶ *Ob eam.*id eſt propter iniuriam filij & patris.

d ¶ *Verberatus.* hæc verba expone vt j. de iniur.l.lex Corne. §. inter pulſationem.

e ¶ *Filij quoque.*id eſt de rato filij quoque:nō ſolū patris:qui filius ſimiliter ſuo nomine agere poteſt ex l.Cornel. vt d. §. illud.ſed videtur non cauere:vt §.de procu.l.non ſolum.§.ſi pater.quæ eſt contrà. Sol.a. liud in ipſo patre,cui ipſa lex defert actionem : vt ibi. aliud in eo qui procuratorio nomine agit:vt hic.Vel ſecundum Py. & Ir.poſſumus dicere,quod agebat nomine patris actione iniur.ex l.Cornel. de iniuriis, quæ non competebat patri.vt j.de iniur.l.lex Cornel.§.illud.nam ſi de prætoria velles intelligere,non eſſet neceſſaria ſatisdatio nomine filij: vt in cōtrario:cùm pater eam habeat iure proprio.& ſi iniuria fit acta filio volente:vt j.de iniur.l.j §. vſque adeo. Sed tunc ad quid cauet patrem rem ratam habiturum?vt hic dicit prima verior eſt.

f ¶ *Præſertim cùm.* id eſt maximè, quod ideo dicit, quia ſi ſciret

Patri agenti actione iniuriarū prò in

Universidad de Deusto
Biblioteca

antè, quàm decederet, & ratum non haberet, similiter ad filium rediret: quòd si ratũ haberet pater, filij actio extincta esset. Azo. cùm ejus exercitium competat patri: vt ff. de iniur. l. patri. Azo.

2 ¶ *Ad filium.* quantum ad exercitium quod patri eiúsque procuratori competit. sed & ipsi filio datur: vt ff. de iniur. l. sed si vnius. §. filio. & §. procuratorem. & l. j. §. fin. & l. lex Cornelia. §. illud.

b ¶ *Nepoti.* existenti in potestate aui [a]. Accurſius.

c ¶ *Nepotis.* Sed non ne ſufficit, ſi hic procurator cauet eũ ad quẽ res pertinet rem ratam habiturum? Reſpon. nõ: quia his verbis hæredes continentur: vt ſupra de ædil. edic. l. ſciẽdum §. deinde. hic autẽ agit, etſi nõ ſit hæres, vt infra de iniurijs. l. ſed ſi vnius. §. fina. Accurſius.

d ¶ *Patrem.* id eſt auum.

e ¶ *Filium.* patrem ſcilicet nepotis.

PRocurator.] CASVS. Procurator agens nomine meo prote, promiſit tibi ampliùs non peti. quæ verba exponẽ vt ſupra l. amplius non peti. & fortè quando interceſſit hic aliꝰ: iam finitum e. at iudicium cum primo abſolutione vel condemnatione.

g ¶ *Procuratoris.* vt non habens mandatũ: vt ff. de probat. l. in exceptioni. §. ff. Sed quid ſi eſt coniuncta perſona quæ non poteſt repelli? Reſpon. idem: vt ff. iudi. ſol. l. iij. §. j. Accurſius.

h ¶ *Ne.* id eſt an. Acc.

i ¶ *Pertinebit.* ad quod ff. de procur. l non ſolũ. §. qui alieno. ſed an ad impendia tantùm: ſicut & ſupra eodem, l. ſi ſine. §. cùm autem? Reſpondeo non. aliud eſt enim in perſona falſi procuratoris, cuius per ſtipul. rem ratam habere iuſt hic. aliud in domino cuius perſona in ſtipul. continetur. Azo. licet nec dominus agere potuerit: vt ibi.

k ¶ *Intelligendus eſt.* ergo de eius ratihabitione cautum non eſt.

BOnorum.] CASVS. Bonorum poſſeſſ. mihi delatam quidam apprehendit nomine meo. dicitur quòd debeo ratam habere illam apprehenſionem intra tempus, quo poſſem eam petere: nec nocet, ſi tempore quo habeo ratum, ille qui apprehenderat, ſit factus furioſus, vel ſit mortuus, vel pœnituerit. Franciſcus.

l ¶ *Ab alio* id eſt nomine eius cui delata fuerat petitio.

m ¶ *Peti poſſit.* aliàs committitur ſtipulatio: vt infra eodem, lege fina. §. fina.

n ¶ *Non poteſt.* Not. non trahitur hic retro ratihabitio: vt hic, & infra quis ord. in bonor. poſſeſſion. ſerue. l. finali. & de bono. poſſeſsio. l. iij. §. acquirere. ſic & ſupra, de iis qui no. infam. l. quid ergo. & infrà eodem. l. finali, in fine. Sed argum. contrà. C. ad Macedo. l. fina. & l. ſi filius. & ſupra de ſolut. cùm mihi decem. §. j. Item facit ſupra, de acquir. hæred. l. Pantonius. & l. ſi quis alicui. & ad Trebel. l. ſeruo inuite. circa princ.

o ¶ *Qui.* Procurator. Accurſius.

ad filium [a] redeat. Sed etſi nepoti [b] iniuria facta fuerit, & procurator aui propter hanc cauſſam iniuriarum agat [10], non ſolùm filij, ſed etiam nepotis [c] perſona comprehendend[d] erit in ſtipulatione. Quid enim prohibet & patrem [d] & filium [e] antè, quàm ſcierint [12] procuratorem egiſſe, decedere? quo caſu iniquum eſt fideiuſſores non teneri, nepote iniuriarum agente.

Factum falſi procuratoris non facit committi ſtipulationem de rato ab alio interpoſitam. Bartolus.

XXIII. Idem lib. v. ex Minicio.

PRocurator cùm peteret pecuniam, ſatiſfecit ampliùs non peti. poſt iudicium acceptum [f] ex titit qui & ipſe procurator io nomine eandem pecuniam peteret. quę ſitum eſt, cùm is qui poſteà peteret, procurator non eſſet, & propter hoc exceptionibus procuratoris [g] excludi poſſit [1] ne [h] fideiuſſores procuratoris prioris tenerentur. Iulianus reſpondit, Verius eſt non obligari fideiuſſores. nam in ſtipulatione cauetur non petiturum eum, cuius de ea re actio, petitio, perſecutio ſit: & ratum habitu ros omnes ad quos ea res pertinebit [i]. is autem [2] qui procurator nõ eſt, nec actionem nec petitionem, habere intelligendus eſt [k].

Si ſuperuenit defectus ex parte ratum habentis, ratihabitio impeditur: ſecus ſi ex parte gerentis. Bartolus.

XXIIII. Africanus lib. v. Quæſtionum.

BOnorum [†] poſſeſsionem ab alio [l] agnitam, ratam haberi oportet [1] eo tempore, quo adhuc in ea cauſſa ſit vt peti poſſit [m]. itaque poſt centeſimum diem rata haberi non poteſt [n].

p ¶ *Videamus.* verè videndum eſt: quia ſunt quidam, qui volunt dicere non poſſe haberi ratum, quaſi perinde habendum ac ſi non mandaret.

q ¶ *His caſibus.* ſcilicet tempore tranſacto, vel eo mortuo, vel furente.

¶ An autem & ſi mortuus fuiſſet qui [o] petiiſſet, vel furere cœperit, ratum haberi poſſit, videamus [p]. nam ſi in vniuerſum perinde haberi debet, ac ſi tunc cùm ratum habet, per eum bonorum poſſeſsio nẽ peta[q]t, fruſtra his caſibus ratum habetur. Sed & [2] illud conſequens [r] futurum, etiam ſi pœniteat illum petiiſſe, ratum haberi non poſſe: quod vtique ſit abſurdum. Rectiùs itaque dicitur neutram [s] eorum cauſſam impedire ratihabitionem [t].

Quando quis ſuccedit ei, quem promiſit ratum habiturum, non tenetur. Bartolus.

XXV. Idem lib. vj. Quæſtionum.

PAter dotem à ſe datam, abſente filia petiit [1]: & ratam rem habiturum eam [u] cauit. ea priuſquàm ratum haberet, mortua eſt. Negaui committi ſtipulationem: quia etſi verum ſit ratum eam non habuiſſe, nihil tamen mariti interſit dotem [x] reſtitui: cùm patri, etiam mortua [y] filia ſalua eſſe dos debeat.

Defectus ſuperueniens ex parte ratum habentis, ex legis diſpoſitione impedit ratihabitionem. Bart.

1 ¶ Procurator cùm ab eo æs alienum exigeret, qui tempore liberatur, ratam rem dominum habiturum cauit: deinde poſt tempus liberato iam debitore, dominus ratam rem habet. Poſſe debitorem agere [2] cum procuratore exiſtimauit: cùm iam debitor liberatus ſit: argumentum rei eſſe, quòd ſi nulla ſtipulatio interpoſita ſit, conditio [a] locum aduerſus procuratorem habitura ſit: in locum autem condictionis interponi ſtipulationem.

r ¶ *Conſequens eſt.* ſcilicet ei quod dicitur me non poſſe petere, ſi cœperit furere.

s ¶ *Neutram.* ſiue mortuus ſit is qui petiit, ſiue pœnituit poſteà ſe petiiſſe, ſiue furioſus factus ſit. dum tamen intra tempus poſſit à domino ratum haberi. 2 Fl. deeſt. cr.

t ¶ *Ratihabitionem.* aliter eo mortuo cuius nomine petita eſt, vt ſupra eod. ſi is. ex prædictis patet ſecundum R. quòd aliud eſt habeam ratum eo tẽpore, quo non poſſem petere: vt in princip. legis, aliud eſt ſi tunc cùm meorum negotiorum non poſſet pe[t]ere. & facit ſupra de vſucap. lege, nunquam. §. ſi ſeruus. & de bonor. poſſeſſio. lege penultima. §. fina. Accurſius. 1 Fl. petit Mantiſc. reporta.

u ¶ *Eam.* filiam abſentem.

x ¶ *Dotem reſtitui.* ſibi marito à patre, cùm eandem ſit reſtituturus patri, vnde dolo facit &c. vt ff. de except. doli. l. dolo. vel dic reſtituì, ſcilicet alij quàm patri.

y ¶ *Mortua.* non diſtinguitur liberos habeat vel non. & ſic eſt pro Bul. ff. de in ſupra ſoluto matrimonio. lege ſecunda, & de ſolut. lege, qui homini. & ff. de ſolut. matrimonio. le. §. ff. gener. & de iure do. l. iure ſuccurſum. & C. ſolut. matrimonio. le. ge, dos à patre.

z ¶ *Agere.* ex ſtipulatu vt pecuniam reſtituat. non ergo trahitur ratihabitio: vt ff. eod. l. bonorum. & ſic eſt contrà ff. de ſolut. l. cùm mi decem. §. ſi fideiuſſor. Solu. vt ibi.

a ¶ *Conditio.* ſcilicet ob cauſſam datorum, vel indebiti, vel ſine cauſſa: vel etiam furtiua: vt nota. ſupra eodem: lege, ſi finc. in principio. & Cyn. Bald. in nota. & hic argumen. quòd qui tutus eſt exceptio. triginta annorum. ff. de pecu. repetere poteſt: vt argumento ſupra, de adminiſtratione & periculorum. ſi pupillus.

causſam, vel indebiti, vel ſine cauſſa ad reddendum retro quod accepit. Franciſcus.

De priuatis

¶ DE PRIVATIS DELICTIS.
Poſt obligationes ex contractibus ponit delicta.

Iuilis.] CASVS. Regula ciuilis eſt, vt ex delictis defunctorum pœnales act. non dentur in hæredes, ſeu cæteros ſucceſſores. hinc eſt, quòd actio furti non datur in hæredes furis.

Secũdò dicit quòd actio ad exhibendum datur in hæredem ſiue poſſideat rem ſiue dolo deſiit poſſidere. Item & rei vendicatio. Item condictio furti datur in hæredem. Tertiò dicit, quòd actio furti, item actio legis Aquiliæ: vt actio iniuriarum non datur hæredi. Quartò dicit, Si ſeruus meus fecit tibi furtum, vel dedit tibi damnum, vel rapuit tibi rem, hæ actiones quæ oriuntur ex prædictis delictis, ſequuntur ſeruum. hinc eſt, ſi ſeruus deſinat interim eſſe meus, & efficitur alterius, tenebitur nouus dominus, & non ego. Franciſcus.

2 ¶ *Ciuilis.* nec minus hoc natura dictat, & eſt hæc conſtitutio inſtitutionib. de perpetuis & temporalibus actionibus, §. non autem.

b ¶ *Actionibus.* ex delictis venientibus, ſecus ſi ex contractu: vt ſupra de nautico fœ. l. ſi. Item ex contractu intellige delictum: vt ff. de action. & obliga. l. ex contractibus. & de his no. C. ne ex delict. defunc. l. j. Accurſius.

c ¶ *Conuenirí poſſunt.* ex perſona defuncti, ſed ex ſua contractatione ſic.

d ¶ *Eos.* ſcilicet ſucceſſores prædictos: & quod dicit infrà, 'condictio', ſcilicet furtiua. ſiue ad eos peruenerit, ſiue non: vt ſupra, de condictione furtiua l. ſi pro fure. §. finali. & lege, ex cauſſa. & inſtitutio. de obligationib. quæ ex delicto naſcuntur. §. fin.

e ¶ *Conſtat.* vt inſtitutionib. de perpetuis & temporalibus actionib. §. j. Accurſius.

f ¶ *Non competit.* quia non intelligitur antè in bonis noſtris eſſe, quam item conteſtati fuerimus: vt infrà, de iniur. lege, iniuriarum. §. fi. Accurſius.

g ¶ *Ciuiles.* vt actio l. Aquil. & furti non manifeſti.

h ¶ *Honorariæ.* vt actio vi bonorum raptorum, & actio furti manifeſti. vt inſtitutionib. de noxalib. §. ſunt autem. & facit ſupra de iis qui deiic. vel effu. l. j. §. cùm ſeruus. & infra arborum furtim cæſ. l. furtum. §. pe nult.

NVnquam.] CASVS. Ponit regulam quam approbat per octo exempla. regula eſt, quòd ſi plura delicta fiant in vnam eãdemque rem, & agitur ex vno delicto, non tolluntur acti. ex aliis delictis ortæ. Primum exemplum eſt: ſeruum meum ſurripuiſti & occidiſti. pro furto agam furti. quia occidiſti, agam Aquilia: nec una earum tollitur per aliam, poſteà ponit alia exempla. quæ omnia plana ſunt. Franciſcus.

Concurrentia. etiam in eundem hominem & eãdem rem, ex diuerſis tamen factis: & ſunt exempla octo huius regulæ in iſta lege.

k ¶ *Ob aliud.* id eſt ob ſatisfationem pro altero delicto factam. ſed

Digeſtorum, ſeu Pã-
DECTARVM
LIBER XLVII.
De priuatis delictis.
TITVLVS I.

Hæc lex diuiditur in tres partes principales. Primò, loquitur quando actio ex delicto tranſit contra hæredes. Secundò, quando tranſit ad hæredes. Tertiò, quando tranſit contra eundem mutatione conditionis. ſecunda, ibi, Hæredem. tertia ibi, Non tantùm. Prima pars ſubdiuiditur in duas partes, primò loquitur de actione pœnali. ſecundò, de perſecutoria. ſecunda ibi, Sed quamuis. Bartolus.

I. Vlpianus lib. xlj. ad Sabinum.

Iuilis [a] conſtitutio eſt, pœnalibus actionibus [b] hæredes nõ teneri, nec cæteros quidem ſucceſſores. Idcirco nec furti conueniri poſſunt [c]. Sed quamuis furti actione non teneantur, attamen ad exhibendum actione eos [d] teneri oportet, ſi poſſideant, aut dolo malo fecerint, quò minùs poſſideant. Sedenim & vendicatione tenebuntur re exhibita. Item condictio aduerſus eos competit.

1 ¶ Hæredem autem furti agere poſſe, æquè conſtat [e]. Executio enim quorundam delictorum hæredibus eſt data. Itaque & legis Aquiliæ actionem hæres habet: ſed iniuriarum actio hæredi non competit [f].

2 ¶ Non tantùm in furti, verumetiam [1] in cæteris actionibus, quæ ex delictis oriuntur, ſiue ciuiles [g] ſint, ſiue honorariæ [h], hoc placet vt noxa caput ſequatur.

Gloſſ. diuidit hanc in duas partes. ſed Bartolus in quatuor. Primò ponit regulam: Secundò probat eam quatuor modis vel exemplis. Tertiò format iuam quæſtionem circa prædicta. Quartò redit ad regulam, & eam probat tribus aliis exemplis. Secunda ibi, Qui ergo hominem. Tertia ibi, Item quæſtum. Quarta ibi, Item ſi quis. Bartolus.

20 II. Idem lib. xliij. ad Sabinum.

NVnquam plura delicta concurrentia [i] faciunt, vt vllius impunitas detur. Neque enim delictum ob aliud [k] delictum minuit pœnam. Qui ergo [l] hominem ſurripuerit [1], & occiderit, quia furripuit, furti: quia occidit, Aquiliate netur: neque altera harum actionũ alteram conſumit. Idem [m] dicendum eſt, ſi rapuit & occidit: nam & Vi bonorum raptorum, & Aquilia tenebitur.

1 ¶ Item [2] ſi quis ſurreptum [n] flagello ceciderit, duabus actionibus tenetur: furti, & iniuriarum: & ſi fortè [o] hunc eundem occiderit [p], tribus actionibus tenebitur.

2 ¶ Item [3] quæſitum eſt, ſi condictus [q] fuerit ex cauſſa furtiua, an nihilominus ex lege Aquilia agi poſſit? Et ſcripſit Pomponius, agi poſſe [r], quia alterius æſtimationis eſt legis Aquiliæ actio: alterius condictio ex cauſſa furtiua. Namque Aquilia eam æſtimationem complectitur, quanti eo anno plurimi fuerit: condictio autem ex cauſſa furtiua non egreditur retrorſum iudicij accipiendi tempus [s]. Sed ſi ſeruus ſit qui hæc [4] admiſit, ex quacunque actione [t] noxæ deditus fuerit, perempta eſt altera actio.

3 ¶ Item ſi quis [v] ancillam alienã ſeruus ante.

1 Fl. ſuripuit, & occiſum.

2 Fl. eſt. §. 2.

3 Fl. deeſt. in f.

4 aliàs, quæ hoc.

q ¶ *Si conditus.* ſeruus primò ſubtractus, poſteà occiſus. & eſt quintũ exemplum.

r ¶ *Agi poſſe.* in id tantum quod conſecutus eſt minus per condictio. argum. ſupra commoda. inde quæritur. §. finali. & infra vi bonorum raptor. lege prima. argument contrà ſupra de actionib. & obligationib. lege, qui ſeruum. in fine. ſed dico, quòd inſolidum: vt ſupra in principio huius legis, & illæ leges loquuntur cùm ex vno facto plures naſcuntur actiones, hic quando ex pluribus: & tunc aliud dico ſecundum H.

s ¶ *Accipiendi tempus.* Imò quanti plurimi fuerit à tempore facti furti: vt ſupra de condict. furt. lege, in re furtiua. §. j. & infra titul. j. inficiando. §. infans. quæ ſunt in hoc contrà. Sed & hic intelligitur tẽpus accipiendi iudicij, id eſt quo potuit accipi, quod fuit ex tunc. ſed in Aquil. inſpicitur etiam ante delictum commiſſum: vt inſtitut. ad legem Aquil. in principio. Vel dic, quòd hic hodie cùm agitur, plurimi eſt. ſed prima placet.

t ¶ *Actione.* furti, vel iniuriarum, vel Aquilia. & facit inſtit. de noxa. §. ſumma.

v ¶ *Item ſi quis.* Sextum exemplum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Veraque.* supra dicta furti, & iniuriarum.
b ¶ *Nam & serui.* à simili. Et est septimum exemplum quando subtrahendo corrupi seruum: vt hic, & ℣. de ser. cor. l. Neratius. §. fin.
c ¶ *Item si quis.* Octauum exemplum.

Si quis.] CASVS. Ex delictis priuatis oriuntur duæ viæ agendi. scilicet ciuiliter & criminaliter. Ciuiliter, quando ad bursam meam ago: nec debeo subscribere. & pone exemplum in act. furti, quæ datur ad duplum vel quadruplum. Criminaliter, quando ago vt puniatur ex furto extra ordinem, non vt mihi aliquid detur: & tunc debeo subscribere. Fráciscus.

d ¶ *Ex maleficiis.* priuatis: de quibus hic liber tractat, puta furti: vt infra, tit. j. lege prima, & iniuriarum: vt in fra, de iniur. lege fina. & instit. de iniur. §. in summa. & idem in similibus: vt infra, de extraord. cri. l. stellionatus. sed de furto ad nocturnum videtur restringi hæc lex, vt infrà de furi. bal. l. j. & ij.

e ¶ *Ordinarium.* quod erat secundum legem istam de formulis & aucupationibus syllabarum. quod hodie est sublatum: vt C. de formu. lege j. & ij. Vel ordinarium intellige pœna ordina. vt dupli. sed hoc qualiter in actione iniuriarum & aliis delictis, in quibus nec pecuniaria pœna certa est, intelligimus? Respon. ad arbitrium iudicis: vt instit. de iniuriis. §. pœna. vbi dicit de arbitrio iudicis, deferendo iuramentum cum taxatione super actione iniuriarum &c.

f ¶ *Pœnam.* id est accusationem, vt pœna imponatur. Et not. quod primo casu agit, vt sibi habeat hoc. Secundo ad vindictam non vt aliquid sibi habeat. De subscriptione autem accipe: vt ℣. de accusa. l. lib bellorum. dices. Item & not. quòd vna non tollitur per aliam: vt C. quando ciui. act. l. j. nisi interim: vt ℣. vi bono.

g ¶ *A ferendo.* sibi enim affert, & alij aufert. & facit in ff. l. eo. §. furtum.
h ¶ *Fures.* sic & ℣. de verbo. signifi. fugitiuus.
i ¶ *Intercipiendi.* ad lucrum, sed occultæ contrectando. nam vtrumque est necesse: vt ℣. de acquiren. possess. l. iij. §. si rem. & ℣. cod. inficiando. in princ. & ℣. proxi. §. & ℣. man. procurator.

Diuidit hic Iurisconsul. genera furtorum: dicens quòd quoddam est furtum manifestum, quoddam non manifestum. & declarat de quo libet vsque ad l. si quis furti. litera plana est.

II. Gaius lib. xiij. ad Edictum.

FVrtorũ genera duo sunt, manifestum, & nec manifestem.

III. Vlpianus lib. xlj. ad Sabinum.

FVr est manifestus, quem Græci αὐτόφωρον appellant, hoc est, eum qui deprehenditur cum furto. Et parui refert à quo deprehendatur: vtrum ab eo cuius res fuit, an ab alio. Sed vtrùm ita demum fur sit manifestus, si in faciendo furto deprehendatur? an verò & si alicubi fuerit deprehensus? Et magis est, vt & Iulianus scribit, & si non ibi deprehendatur vbi furtum fecit, attamen esse furem manifestum, si cum re furtiua fuerit deprehensus priùs, quàm eò loci rem pertulerit, quò destinauerat.

IIII. Paulus lib. ix. ad Sabinum.

QVò destinauerit quis perferre sic accipiendum est, quò destinauerit eo die manere cum eo furto.

V. Vlpianus lib. xlj. ad Sabinum.

SIue igitur in publico, siue in priuato deprehendatur antè, quàm ad locum destinatum rem perferret, in ea causa est, vt fur manifestus sit, si cum re furtiua deprehendatur, & ita Cassius scribit. Sed si pertulerit quò destinauit, tametsi deprehẽdatur cũ re furtiua, non tamen est manifestus fur.

VI. Paulus lib. ix. ad Sabinum.

QVamuis enim sæpe furtum contrectando fiat: tamen in initio, id est, facien di furti tempore, constituere visum est, manifestus nécne fur esset.

manifestũ. Vltimò dicit: fur portauit rẽ surreptã ad locũ destinatũ: & cum furto inuẽtus est. dicitur, q̃ nõ est fur manifestus. nã in initio, id est antè, quàm portetur ad locũ destinatũ, est inspiciendum, an sit manifestus fur vel non, vt si deprehendatur antè, sit manifestus: aliàs non: & hoc dicit hæc lex cum quatuor seq. Francifcus Accurſius.

s ¶ *Duo.* olim plura. & cõiũges sequẽtes leges cũ ista vsque ad l. ei qui. cum quibus omnibus facit inst. eo. §. furtorum. vsque ad §. pœna. Acc.

t ¶ *Vr. Ab alio,* negotium meum gerẽte. quod semper fit quia ipso gestu negotium meum fieri videtur: vt & supra, de vsur. leges, siquis solutioni. §. fin. & arg. ℣. quod vi, aut clàm. l. iij. in princ. & ℣. l. si quis in seruitute.

v ¶ *Deprehensus.* siue sit ipse qui furtum fecit, siue alius qui sciẽs rem furtiuam alicui eam perferat. Accurſius.

x ¶ *Vamuis. In initio.* Initium appellatur illud totale tẽpus quo tulit ad locum destinatum: & hoc si fuit eiusdem conditionis fur toto tempore illo. aliàs non. Item & si actio fuit nata, alioquin non ita: vt ℣. l. proxi. in princ. Accurſius.

Si quis

Si quis in seruitute.] CASVS. Seruus cui erat relicta libertas sub conditione, furripuit Titio extraneo rem, & interim extitit conditio libertatis: & cùm portaret furtum ad locum destinatum: deprehensus est in via. quæritur, an sit fur manifestus? Et dicitur, quòd non: quia origo furti in seruitute facti non fuit manifesta. Secundò dicit, Deprehensione furis antè quàm portet ad locum destinatum: efficitur ipse furtum manifestum. Tertiò, Cùm hoc proferat in domum meam quã in eam nocte vel die vedisses, & surripueres mihi rẽ videns te, absconditum me, ne me occideres. dicitur, quòd non est fur manifestus. Sed si causa ponẽ, quòd cùm vidi te furripere, cucurri post te, volens eum apprehendere: & ipse dimisit me & fugit. dicitur q̃ est fur manifestus. Vltimò dicit, q̃ non est fur manifestus. vis quia apprehendat furem cum furto: an ille cui est factum furtum: an quilibet alius vicinus. & hoc dicit hæc l. vsque in finem. Franciſcus.

a ¶ *Manumissus.* quia conditio sub qua manumissus fuit, extitit post factum furtum, antè tamen quàm ad locum destinatum perferret.

b ¶ *Non fuerit manifesti.* intellige ergo, eum fecit extraneo furtum. si autem domino ex prima contrectatione nascitur, & ideo sequẽs posset liberatem inspicitur: vt C. de noxa. l. j. & facit infrà eodem, l. ei qui. in prin.

c ¶ *Idem Pomponius.* corrigendo: vel verius alium casum in libero homine ponendo.

d ¶ *Non est manifestum.* vt & infrà eod. l. penulti. Sed arg. contrà ℣. de regulis iuris. l. in omnibus.

e ¶ *Vicinus.* vt & supra eod. l. iij. ij. respon. & facit ℣. de constitu. pecu. l. & licet.

Nec manifestum.] CASVS. Furtum non manifestum quod fit, apparet ex supradictis. nam viso quod fit manifestum: apparet quòd omne aliud est non manifestum: Franciſcus.

Et qui.] Diuiditur hæc lex in tres partes. Primò ponit vnum dictum. Secundò aliud: scilicet quod fit officium iudicis quãdo fuit prius actum cõdictione furtiua, & nunc agitur rei vendicatione. Secunda ibi, Sed si eam. Tertia ibi, Quod si ex cõdictione. hoc dicit. Bar.

CASVS. Hodie surripuisti mihi rem & contrectas, postea alia die siue aliis diebus adhuc contrectas. Dicitur, quod ex prima contrectatione oritur actio, non autem ex assidua cõtrectatione in plus oritur actio furti. Secundo dicit, Egi contra furem rei vendi. & habui lit. z. cõdi. furt. scilicet cùm egi rei vendi. sed officio iudicis non est mihi damnandus nisi cõdict. remittere. Tertiò dicit, Egi condi. fur. contra furem: præstitit lit. æstima. nunc ago rei vẽdi. dicitur, q̃ iudex aut absoluet furem à rei vẽdi. aut condemnabit eum vt restituat rem. etsi nõ restituat, cõdemnabit eum quantũ in litem iurauero, si modò reddam æstimationem. Franciſcus.

f ¶ *Habet.* iam scilicet ex præterita contrectatione nata: cæterùm ex sequenti contrectatione nasci posset. R. vt C. de noxa. l. j. & facit in fra de regulis iuris. l. omnis hæreditas. §. ij. Sed quid si feci furi pactũ de non agendo furti, quod potuit: vt ℣. de pact. l. si vnus. §. pactus, sed postea contrectat: an ex hac sequenti contrectatione datur actio furti? Dico, argumen. supra, de verborum obligat. si dari stipulor. & ℣. eo. si quis vxorem. §. si quis iurauerit.

g ¶ *Decreuisset* contrà videbatur, quasi aliena res sit: vt supra, de iudi. l. proponebatur. & ad exhi. Iulianus §. sed si quis.

h ¶ *Vendicassem.* & litis æstimationem consecutus essem. cæterùm si rem, condictio non manet: vt ℣. eo. si pignore. §. cùm furti. & ℣. de obligat. qui seruum. in fi. quæ sunt cõtrà. fic Insti. de leg. §. si res.

i ¶ *Restitui.* per rei vendicationem.
k ¶ *Condictionem.* furtiuam.
l ¶ *Remittetet.* sed cùm possit se tueri exceptione si conueniatur: quare super. flue interponitur cautio: vt supra, vt leg. no. ca. l. hæc stipulatio. in fine? Respon. propter sumptus: vt dixi supra de rei vendica. l. non sũlùm. & facit supra loca. si vulnerauerit. & de actio. & obliga. qui seruum. §. si is. Accurſius.

m ¶ *Condictione.* scilicet furtiua. & dic econtrà, quia primò fuit conuentus condictione furtiua, & condemnatus præstitit litis æstimationem: si postea conuenitur rei vend. quia res ad eum reuersa est.

n ¶ *Sustulit.* cùm non possideret, vel dixerat se non posse possidere per mendacium. Accurſius.

o ¶ *Vt aut.* supple officio iudicis continetur secundum Mar. vt aut: &c. & facit supra, de rei vendica. l. si culpa. in fi. sed argumen. contra in eo. titu. eius rei. Item facit supra ℣, commo. l. in commodato. §. fi. Accur.

p ¶ *Absoluat reum.* ab actione in rem.

q ¶ *In litem* iure actionis in rem: vt supra, de in lit. iuran. in actionibus.

Vius.] Casus in hac lege cum iiij. sequentib. vsque ad §. præterea. Is demum habet actio. fur. cuius interest: non aliusː vt habebis exempla iam in l. itaque. & hoc est verum, si ex honesta causa eius interest, non si ex inhonesta, vt quia fur rem furtiuam amisit. honesta autem potest esse, vt quia fit fullo, cui sunt surrepta vestimenta, quæ debebat aptare. habet enim actio. furti, cùm teneatur emendare hæc vestimenta domino eorum: quæ vestimenta fullo amiserat culpa sua. & hæc sunt vera, si hic fullo erat soluendo, ita quòd posset emendare domino damnũ hoc si autem non sit soluendo, tunc debitur actio furti domino, non fulloni. Tãdem dicit, malæ fidei possessori si surripiatur res illa quam mala fide possidebat, nõ datur actio furti. & redditur ratio. sed an creditori, si surripiatur res obligata competit actio furti? Dic q̃ sic, sue idẽ debitor qui obligauerat surripuit, siue alius: & quando alius surripuit, tunc & domino & creditori competit actio furti. & quod dico creditori dari actio. furti, intellige siue debitor sit soluendo ad debitum qđ debet, siue non. & potest reddi ratio: quia tutius est pignori incumbere, quàm in personam agere ad debitum. sed si promisi tibi statim dare, & fui in mora dandi, idem si non fui in mora dandi, & interim mihi surripiatur an habeas actio. furti? & dicitur q̃ nõ. Tandem quæritur de emptore an habeat actio. furti pro re empta surrepta antè, quàm sibi esset tradita? & dicitur quòd non. venditor tamen cedit eam act. emptori: & etiam quasdam alias. Vltimò quæritur, si emptor rem quam emit, nondum sibi traditam surripiat, an teneatur furti venditori? & distinguitur. nam aut soluerat pretium emptor venditori, & tunc actio. furti non tenetur. aut surripuit pretio non soluto: & tunc tenetur, sicut qui pignus surripuit. Franciſcus.

r ¶ *Is actionem.* scilicet solus, non autem omnis. Ro. & sic non obst. infra l. proxi. & l. itaque. §. fed furti. l. is cui. & l. eum qui. in prin. & §. is apud. & §. an pater. & l. interdum accidit. & l. qui iniuriæ. §. qui alienis. & l. si is. §. fina. & l. is cuius interest. in fi. titu. & facit insti. eod. §. furti. & C. eod. l. fin. in princ. & quod in vtraque not. & adiunge quatuor seq. cum ista.

s ¶ *Is cuius.* exemplum infra eodem, qui re. §. j. Sed arg. contrà ℣. eo. qui vas. §. si ego.

t ¶ *Itaque. Semper agit.* si sua interest: aliàs contrà: vt infra eod. l. fullo. Accurſius.

v ¶ *Soluendo non est.* insolidum. vt & ℣. de verborum significa. l. soluẽdo. & insti. eo. §. item si fullo.

x ¶ *Actio.* furti: nam de ea dicit, non de condictione, vel rei vendica-

a ¶ *Manusc. fiat velauerit.*
b *aliàs, furripuerit.*
c *Fl. actionem. & Loritur.*
1 *Fl. obscuro.* 2 *Vlo. ferendo & auferendo.* 3 *l. sermone, qui φῶρες appellant fures. simo & Græci ἀπὸ τοῦ φέρειν dixerunt. inde sola cogitatio furtiua, &c.*
d *Fl. deposuit abnegat, non statim.*
1 *Fl. scripsit.*
2 *Fl. habeat re conuentus condictione furtiua, quàm.*
3 *aliàs, sustulit.*
1 *Fl. quod conuertat.*
2 *Fl. deest, sicut per-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione quæ domino dãtur:vt ℨ.loca.l.si merces.§.fi.& l.cùm in plures. §.vestimenta.& ℨ.nau.caup.stab.l.sed & ipsi.

a ¶ *Reddat.* aliàs perdat.& facit ℨ.de dolo.l.nam is.

b ¶ *Sed nemo de improbitate sua.*vt & j.eo.cum qui.§.is autem.& j. eo.qui re.§.si quis.& suprà,ad exhi.l.iij.§.fi mecũ. & j. de regu. iur. l. non fraudãtur.§. nemo.Sed contrà.ℨ. commo.l.ita.& depos. l. j. §. si prædo. & l. bona fides.§. j. & de iudi. l. non à iudice.sed in illis magis ex cõtractu quàm delicto consequitur quis actionem. vt & ℨ.de cõdi.inde. l. si vrbana.Item cõtrà ℨ. de vi & vi arma.l.j.§. qui vi à me. sed & ibi ex delicto in se, non à se facto consequitur act.prædo. Accursius.

c ¶ *Soli bonæ fidei.* vt institut. eod. §. sed & bonæ fidei.

d ¶ *Damus.* aliter tamen & aliter:vt j.eod. l.cum qui.§.idem scribit.& l. creditores. & ℨ.de pig. act. si pignore.in prin. Accursius.

e ¶ *Non tenetur.* quãdo extraneus facit.

f ¶ *Vbique.* quia tutius est pignori &c. vt instit. eo. §. furti autẽ. & facit ℨ. de vsu. l. sequitur.§. si rem pig. & j.eod.l.si is qui rẽ pig. in prin.

g ¶ *Si cui Non habet.* vt infrà eo.is cuius interest.

h ¶ *Cùm per debitorem.*maximè. sed hoc casu perpetua est. Io. & satis cautum est cõtra ipsum debitorem.

i ¶ *Eam dixret.* nec actionem furti cedendo liberatur debitor.at vbi per debitorem nõ stetisset quò minùs rem daret quanquam suo iure similiter actionem haberet stipulator, tamen fi debitor condemnationẽ euitare vellet, oportet eum ei cedere.R. vt j. eo. si vendidero. in prin. & j.l.proxi.in prin.

2 *Vl perdat.*
1 Nota hîc text. ad hoc ꝓpositũ, q furtũ nõ dicitur pſonalis furtis,sed rapina sic. Bolog.

dat [2] ², eius periculo nihil est. Sed furti † actio malæ fidei possessori non datur, quamuis interſit eius rem non surripi: quippe cùm res eius periculo sit.sed nemo [b] de im probitate sua consequitur actionem.& ideo soli bonæ fidei [c] possessori,non etiam malæ fidei furti actio datur. 10 20

Pro re pignorata surrepta datur actio furti creditori. & etiã domino rei, quia utrũsque interest. Et semper creditoris interest: licet debitor soluendo sit, cum sit tutiũ pignori incumbere propter fallacẽ hominum fidem. hoc dicit.

¶ Sed & si res pignori data sit,creditori quoque damus [d] furti actionem , quamuis in bonis eius res [3] non sit. Quinimò non solùm adue us extraneũ ci [4] dabimus, verum etiam contra ipsum quoque dominum furti actionem. & ita Iulianus scribit [5].Necnõ & ipſi domino dari placet:& sic fit vt non [6] teneatur [e] furti, & agat. Ideo autem datur vtrique furti actio [7], quia vtriusque interest. ¶ Sed vtrum semper creditoris interest, an ita demum,si debitor soluendo non est? Et putat Pompo. semper eius interesse pignus habere.quod & Papi.libr. xij. quæstionum probat.& verius est vbique [f] videri creditoris interesse.& ita Iulianus sæpissimè scripſit. 30 40

3 aliàs,deest, rei.
4 Fl.deest, ei.
5 Fl. scripsit.
6 Manusc. vt teneatur.
7 Fl.deest.fur tis actio.

XIIII. Paulus lib.v.ad Sabinum.

IS cui ex stipulatu res debetur, furti actionem nõ habet [g], si ea surrepta sit:cùm per debitorem [h] stetisset quò minùs eam daret [i]. 50 60

Emptor ante traditam sibi rem furti actionem non habet. Quòd si rem emptor ipse surripiat ante pretium solutum tenetur actione furtiui fecus uerò post pretium solutum.

XIIII. Vlpianus lib.xxix.ad Sabinum.

EVm,qui emit,si non est tradita ei res, furti actionem nõ haberè , sed adhuc venditoris esse hanc actionem Celsus scribit.Mãdare eum planè oportebit emptori furti actionem , & condictionẽ, & vindicationem. & si quid ex his actionibus fuerit consecutus [k], id præstare eum emptori oportebit. quæ sententia vera est:& ita Iulianus ait. Et sane periculum re iad emptorem pertinet:dummodò vẽditor custodiam [l] ante traditionẽ præstet.

1 ¶ Adeò autem emptor ante traditionem furti actionem non habet,vt sit quæsitum , an ipse surripiendo rem emptor furti teneatur. Et Iulianus libro vigesimotertio Digesto.scribit, si emptor rem cuius custodiam venditorem præstare oportebat , soluto pretio surripuerit,actione furti non teneri [m]. Planè si antequàm pecuniam soluerer,rem subtraxerit, furti actione teneri [n], perinde ac si pignus subtraxisset.

2 ¶ Præterea habent actionem furti coloni , quamuis domini non sint [o]:quia eorum interest.

3 ¶ Is autẽ apud quẽ res deposita est,videamus an habeat furti actionem. Et cùm dolum duntaxat [p] præstet, meritò placet cum non habere furti actionẽ. Quid enim ei[9] interest si dolo careat? Quòd si actio furti datur ei cuius interſit epistolam non fore surreptam.id est ei ad cuius vtilitatem pertinebant ea, quæ sunt scripta in epistola.Posteà quæritur an nuntio qui portabat epistolam, competat act. furt.& dicitur quòd sic in duobus casibus.Primus , si ad eum spectabat custodia epistolæ.secundus,si eius nuntij,interest epistolam non fore surreptam:vt quia in epistola continebatur aliquid debere dari nuntio vel ei fieri.Franciscus. 70

k ¶ *Consecutus.*scilicet venditor , & est sic instit. de empt. & vend.§. quòd si fugerit,& ℨ. de contrahen.empt.quod sæpe.§.si res.& de peri. & com.rei ven.l.eum qui. & de act. empt. l. si ea res.Sed contrà ℨ. de hære.vel act.vendit.l.venditores.in fi.Sol. vt ibi.

l ¶ *Custodiam.*qualem bonus pater familiãs,vt d.§. si res. & de peri.& com.rei vend. l.custodiam.

m ¶ *Non teneri.*non tamen aperit an sit prædo vel non:sed hoc dic vt not.C.de acquiren.possess.l.minus.& ℨ.de acquiren.possess.l. si ex stipulatione.

n ¶ *Teneri.*quia poterat venditor rem retinere loco pignoris:vt supra de act.empt.l.Iulianus.§.offerri.& supra de acquiren.possess.l. si ex stipulatione.

o ¶ *Non sint.* eorum quæ à fundo non sunt separata. his enim percipiis statim efficitur dominus, siue nummis colati:siue partiarius sit colonus:vt & j.eod.si apes.§.fi.& l.fullo.§.frugibus.

p ¶ *Duntaxat.*& lata culpa vt ℨ.depositi.l.j.§. sæpe. do & leuem & leuissimam culpam præstaret : vt ℨ. depositi. l.j. §. sæpe. ager furti eo casu vt j.ea.l.§.fina.ibi,& ideo &c.& infra vi bono.rap. l.ij.§.generaliter.

Dolo

a ¶ *Dolo fecit.*scilicet vtendo,& sic fecit furtum:vt infrà eodem,fullo.in principio.

b ¶ *Actionem.*vt ℨ.eodem,itaque.§.sed & furti.Sed contrà infrà eodem,l.qui vas. §. si ego. Sol. hic ipsi depositario idẽque furi surrepta fuit. Ibi alij cui concessit.vel hîc commisit furtum vtendo. ibi alijs concedendo. arg. infrà eadem l.§. idem Pomponius.

c ¶ *Iulianus.* ratio est præcedentis dicti.

d ¶ *Fures sant.* nisi ex honesta antecedenti causſa interſit furis: vt dixi ℨ. proxi.§. per Lj. eo. qui vas. §. fi ego.& facit j. de regu. iur.cùm par.§.illi.

e ¶ *Non habebit.* facit supra ead.l.§. is autem apud.

f ¶ *Is.*scilicet deposita rius.

g ¶ *Putat.* scilicet in decem aureos ãgi duplicando : vt supra eodem,itaque. in fin.sed videtur ad totum pignus agi:vt j.eod.l.creditoris. quæ est contrà.Solu. vt j.proxi.§. & facit ℨ.qui & à quibus. l.cùm hæreditas. in fine. Item contrà. j. eadem l.§. idem dicit. Solue vt ibi.

h ¶ *Non competere.* fecus in dominio:vt j. eod.l. inter.§. fin. quæ est contrà.

i ¶ *Surripiatur.* & ita nec teneor pignoratitia.

k ¶ *Agere potero.* insolidum in summam pignoris. sic ergo distingue. aut debitor surripuit : & tunc in summam pignoris debiti : vt infrà eod. l. creditoris. aut extraneus. & tunc aut interest solummodò, vt pignus habeat : vt supra eodem , itaque. in fin.& tunc creditorenus agit : vt supra proxi.§. & in principio huius §. & infrà proxi.§. & infrà eod. l. inter omnes. §. hæc actio. & insolidum si quis ex dominus , agit vt subsicitr,& d. §. hæc actio. Sed quidam etiã hoc casu insolidum creditorem agere dicunt : non vt ibi pars habeat sed debitori reddat : & pro eis supra,de pig. act. l. si pignore. si autẽ interest creditoris in toto pignore , vt quia id sua culpa amisit, in summam pignoris ꝑgit:vt j.eo.creditoris.& hic,& ℨ. de pignori. l. si pignore.sed quomodo actio furti datur hic ad decem,imo ad duplum? sed dic ad duplum actum:vt pater,quia de actione furti dicit:quæ ad duplum eius quod interest,datur:vt insti.eo. §. pœna. sed qui xx. habet,x habet:vt ℨ.de verbo.oblig.l.j.§.ex contrario.

l ¶ *Seruũ.* obligati scilicet Accursius.

m ¶ *Sed in totum.* imò videtur [a] occasione cuiuslibet in solidum : vt ℨ.§. Papin.sed hic simul.nam est vnum furtum.ibi separatim : quia alter tantum;& hoc statim hic probat.sed quare non tantum operatur ibi alter retentus,quantũ & hic alter amissus:vt ℨ.pro parte hic agat? Respondeo ibi illæ qui remansit,periculo creditoris ex facto , vel saltem ex natura contractus erat:hic vterque transit in periculum furis:vt ℨ. de condi.fur.l.fi.& dic,quòd credito tenus agit hic:vt ℨ.proxi.§.dixi.

dolo fecit [a], iam quidem periculum ipsius est,sed nõ debet ex dolo suo furti quærere actionem [b].

Fur non habet actionem rei surreptæ, quã ipse feruatus est.hoc dicit.

4 ¶ Iulianus [c] quoque libro xxv [2]. Digestorum scribit, Quia in omnium furum persona est constitutum,ne eius rei nomine furti agere possint,cuius ipsi fures sunt [d], non habebit [e] furti actionem,is apud quem res deposita est , quamuis periculo ei[3] esse cœperit:quia [3] eam contrectauit.

In odium furis inspicimus quod euenire potest,licet uerisimiliter res non tendat ad hoc. Bartolus.

5 ¶ Papinianus tractat,si duos seruos ob decem aureos pignori acceperim,& alter surripiatur , cùm alter quoque qui sit retentus, non minoris x. valeret , vtrùm vsque ad v. aureos [4] tantùm habeam furti actionem:quia in alio habeo salvos quinque aureos[5]:an verò quia mori potest, dicimus debeat in decem fore actionem etiam si magni pretij sit is [f], qui retinetur. Et ita Pomponius[6] putat [g].nõ enim debemus respicere pignus quod surreptum non est, sed id quod subtractum est.

Qui semel consequitur quod sua interest,nõ habet amplius actionem furti pro eadẽre surrepta:& distingue ut in uersi. hoc ita.

6 ¶ Idem scribit , si cùm mihi decem deberentur , seruus pignori datus subtractus sit, & [7] actione furti cõsecutus fuero decem , non competere [h] mihi actionem furti, si iterum surripiatur [i] : quia desit mea interesse,cùm semel sim consequutus. Hoc ita,si sine mea culpa surripiatur. nam si culpa mea , quia interest mea [8], eo quòd teneor pignoratitia actione , agere potero [k]. Quòd si culpa abest , sine dubio actio competere domino videtur,quæ creditori non cõpetit. quam sententiam Pomponius quoque libro decimo ad Sabinum probat.

7 ¶ Idem [9] dicit, etiam si duo serui [l] surrepti sint simul, competere vtriusque nomine furti actionẽ creditori:sed non in totum [m], sed pro qua parte in singulos diuiso eo,quod eis debetur,eius interest. separatim autẽ duobus subreptis, si vnius nomine solidum cõsequutus sit,alterius nomine [10] nihil cõsequetur. ¶ Idem Pomponius libro decimo ad Sabinum scribit [11], si is cui commodauit,dolum [12] fecerit circa rem commodatam , cum furti agere non posse [n]. ¶ Idem Pomponius probat,& in eo qui rẽ mandato alicuius acceperit [13] per ferendam [o].

Non omnis cuius interest, habet furti actionem:sed is tantum cuius interest, & sua culpa res surrepta est.

8 ¶ An pater [p] cuius filio commodata res est , furti actionẽ habeat, quæritur. Et Iulianus ait , patrem hoc nomine agere non posse:quia custodiam præstare non debet [14]: sicut,inquit, ¶ is,qui pro eo cui cõmodata res est,fideiussit, nõ habet furti actionem [r]. Neque enim,inquit , is cuiuscunque interest [15] rẽ non perire , habet furti actionẽ [s], sed qui ob eã rem tenetur [t],quòd ea res culpa eius pericrit. quã sententiam Celsus quoque lib.xxij [16]. Digestorum probat.

9 ¶ Is,qui precario seruum rogauerat,surrepto eo potest quæri,an habeat furti actionem. Et cùm non est contra eum ciuilis actio [x],quia simile donato precarium est,ideóque & interdictum necessarium visum est,non habebit furti actionem. Planè post interdictum [z] redditum [y] puto eum etiam culpam præstare [a]:& ideo furti agere posse. ¶ Quòd si conduxerit quis, habebit [b] furti actionẽ, si modò culpa sua [17] est surrepta sit.

10 ¶ Si filiusfa.surreptus fuerit, patrẽ furti actionẽ habere palã est [c].

11 ¶ Si res commodata est,& is cui cõmodata est,decesserit,quamuis hereditati furtũ fieri nõ possit [d],& ne filij sui,secundum Py quod non placet:quia cùm in hac actione nõ habeatur ratio lucri:vt infrà eo.fi is cui. §. j. nec actionis debet haberi ratio:vt ℨ.ad l.Aquil.si seruum meum occidisti. dicam ergo duplicari operas quibus carnit pater:quia filius non potuit ei operari , quæ veniunt in act.leg. Aquil.vt ℨ.ad legem Aquil.l.qui actione. & ℨ. fi quadrupes pau.feciſse dica.l.ex hac.Vel æstimabitur , vt veniat duplandũ quanti vendi possit.pater enim eum vendere quandoque potest [b]: vt C.de pa.qui fili.dist.l.ij.& in actione furti bene futurum damnum venit.vt ℨ.ea.l.§.Papinianus.Mater autem non agit:vt j. eod.mater. Alij hic dicunt aliter actionem,id est,accusationem:vt ℨ.ti.j.l.fi.non ciuiter, cùm liberum corpus , &c. vt ℨ. de iis qui deiec. vel effu. l. j. §. fed cùm homo.& facit insti.eo.§.interdum Accursius.

e ¶ *Non possit.* vt & j. tit. ij. l. j.§.Scæuola.& de crimin.expi.hære-

n ¶ *Non posse.* infra eodem,qui vas.§.si ego.contrà.Sol. vt dixi ℨ.eod. §.is autem apud.

o ¶ *Perferendam.*facit C.de fur.§i is.

p ¶ *An pater.*hoc intelligo,cùm peculium filij soluendo non sit:secũdum ea quæ dicuntur infrà,l.fi quis vxori.§.fi seruus tuus.quæ est contrà.hanc solutionem reprobat Ioan. quia huius responsionis quæ in hac l.fit,talis ratio redditur : quia ipse pater non debet custodiam sicut nec fideiussor:vnde non agit. dic ergo contrà. nam & pater agit non suo (vt ita dixerim) nomine,sed pro tius nomine filij : quia peculiaris est actio : vt in ea l. fi quis vxori.§. fernus meus.licet ei ali quid posset obijci.Azo. Vel speciale est hic in commodato.& facit ℨ. commoda.l.ij. §.fi filio familiãs. & §. sequen. Accursius.

q ¶ *Sicut inquit.* Iulia. & est bona similitudo: vt ℨ.de verbo. oblig.l. cùm filius.

r ¶ *Non habet furti actionem.* licet sua interſit non surripi : quia tenetur.

s ¶ *Actionem.* si culpa eius res sit surrepta.

t ¶ *Tenetur.*ex suo contractu, non quasi contractus:vt j. eod. qui iniuriæ. §. qui alienis. & de hoc dixi plenè supra eod. l. cuius interfuit.

v ¶ *Ciuilis actio.* nominatavt & supra de pre ca.l. inter dictum.innominata enim est præscriptis verbis:vt supra de preca.l. inter dictum.innominata enim est præscriptis verbis:vt supra de preca. l. ij. §. j. & l. duo. §. fina. quæ sunt contrà.vel solu. vt not. in d.l.interdictum.Accur.

x ¶ *Interdictum.* de precario.

y ¶ *Redditum.* id est,lite contestata ia interdicto.

z ¶ *Præstare.* ante ergo , quia de solo dolo tenetur. non agit furti: vt & ℨ. de preca. l. quæsitum. §. fi seruitute. & supra eodem ,§. is autem apud. Accursius.

a ¶ *Habebit furti.* vt supra,loca.l.is qui rem.

b ¶ *Palam est.*vt dupletur vel quadrupletur totum id pro quanto iuraverit se pater noluisse carere tanto tempore filio suo, vel visio ne filij sui,secundum Py quod non placet:quia cùm in hac actione nõ habeatur ratio lucri:vt infrà eo.fi is cui. §. j. nec actionis debet haberi ratio:vt ℨ.ad l.Aquil.si seruum meum occidisti. dicam ergo duplicari operas quibus carnit pater:quia filius non potuit ei operari , quæ veniunt in act.leg. Aquil.vt ℨ.ad legem Aquil.l.qui actione. & ℨ. fi quadrupes pau.feciſse dica.l.ex hac.Vel æstimabitur , vt veniat duplandũ quanti vendi possit.pater enim eum vendere quandoque potest [b]: vt C.de pa.qui fili.dist.l.ij.& in actione furti bene futurum damnum venit.vt ℨ.ea.l.§.Papinianus.Mater autem non agit:vt j. eod.mater. Alij hic dicunt aliter actionem,id est,accusationem:vt ℨ.ti.j.l.fi.non ciuiter, cùm liberum corpus , &c. vt ℨ. de iis qui deiec. vel effu. l. j. §. fed cùm homo.& facit insti.eo.§.interdum Accursius.

e ¶ *Non possit.* vt & j. tit. ij. l. j.§.Scæuola.& de crimin.expi.hære-

2 Vl dolo fecit.
3 Fl. cœperit, pro eam.
4 Fl. deest, aureos.
5 Fl. deest, aureos.
6 Fl. deest, Pomponius.
7 Fl. factior.
8 Fl. deest.
9 Fl. Idẽ dicit.
10 Fl. deest, nomine.
11 Fl. scripsit.
12 Fl. dolo fecerit.
13 Fl. accepit.
14 Fl. d. best.
15 Fl. interest.
16 Flor. 11.
17 Fl. culpa eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dita.l.ij.& fin.& suprà,de noxa.si seruus legatus.Accur.
a ¶ *Furti agere.* vt infrà eod.l.hæreditariæ.& l.seq.
b ¶ *Non solùm.* facit 3.commod.l.si vt certo.§. vsque adeò & depositi.l.j.§.quæ depositis. & 3.de preca.l.quamuis.Accursius.
c ¶ *Nata est.* vt partus.
d ¶ *Nam.* à simili.
e ¶ *Competere furti actionem.* scilicet pœnalem.
f ¶ *Actio detur ei.* an pœnæ persecutoria.
g ¶ *Conditio.* scilicet furtiua: sed incerti datur ad instar creditoris: vt suprà de pig. act. si pignore. in prin. & 3.de condic. fur. l. & ideo.in fine. Accursius.
h ¶ *Intercepta sit.* id est surrepta per aliquē ipsi nuntio. Accursius.
i ¶ *Procuratori.* similiter eius: vt & 3. de acqui. re. dom. l.fi epistolā. in prin.secus si est mittentis: vt argu. suprà,de dona. l. ij. §. si pecuniam.
k ¶ *Quæri potest.* vt suprà de acquir. rer. do. l. traditio. in fin. & 3.de acquirpossef. l. communis seruus. §. j.& C.per quas perso. no.acquir.l.j.Accur.
l ¶ *Manet.* sic 3. de sol.l.qui sic.
m ¶ *Quis ergo.* redit ad propositam quæstionem. & facit 3. eodem,si is.
n ¶ *Etsi.* nunc respondet.Accursius.
o ¶ *Reddere.* id est dare.sic 3.de lega. ij. l. & Proculo. sed non est hæc ratio necessaria, quia interfit, vt dixi 3. eo. l. cuius, sed hic etiam detentationem habebat.vt & in l.itaque.3.eo.§.sed furti.
p ¶ *Quoniam periculum.* vt & 3. furti aduersus naut. caup. sta. l. j. §. quòd si receperit. & 3. nau. cau. sta. lege,sed & ipsi.sic ergo & in nostro casu quando periculum erat suum : vt & suprà, commo.si is. §. si quē. Accursius.

Creditoris.] CASVS. Culpa creditoris surreptum est ei pignus :& sic creditor vult agere act. furdicitur quòd debet agere insolidum : & quicquid consequitur vltra debitum , reddet debitori pig. actio. ab eo conuentus.

¶ *Dominus.*] Proprietarius surripuit rem in qua alius habebat vsumfructum , dicitur quòd tenetur ei actio. furti. Secundò dicit commodaui tibi Stichū : eundē tibi surripui.nō teneor tibi acti.fur.cùm tua non interfit, nisi fortè feceras expēsas in hoc seruo:quem poteras retinere donec tibi redderem expensas.nam hoc casu si surripio, teneor tibi act. fur. Franciscus Accursius.

q ¶ *Insolidum.* cōtra extraneū:& cùm sua culpa pignus est amissum: ideo nec hæres eius cui commodata est,possit agere:tamen commodator poterit furti agere. Idémque & in re pignorata,vel in re locata. licet enim hæreditati furti actio non acquiratur : tamen alij cuius interest,acquiritur.

12 ¶ Non solùm autem in re cōmodata competit ei , cui commodata est , furti actio : sed etiam in ea,quæ ex ea nata [18] est : quia & huius custodia ad eam pertinet. nam & si seruum tibi commodauero, etiam vestis eius nomine furti ages:quamuis vestem qua [19] vestitus est , tibi non commodauerim. ¶ Item si iumenta tibi commodauero , quorum sequela erat equuleus [20] vel pullus, mihi & tibi puto competere furti actionem etiam eius nomine , quamuis ipse non sit commodatus.

Furti actio datur ei cuius interest: conditio uerò furtiua datur domino rei.

13 ¶ Qualis ergo furti actio detur ei , cui res commodata est,quæsitum est.Et puto omnibus,quorum periculo res alienæ sunt veluti cōmodati , item locati , pignorisve nomine accepti , si hæ surreptæ sunt , omnibus furti actionem competere : condictio [21] autem ei demum competit, qui dominium habet.

Etiam in re propria quis nuntius esse potest. Angelus.

14 ¶ Si epistola quā ego tibi misi, intercepta [b] sit , quis furti actionem habeat? Et primùm quærendum est,cuius sit epistola : vtrùm eius qui misit , an eius , ad quem missa est.Et si quidem dedi seruo eius,flatim ipsi quæstio est cui mi si.si verò procuratori [i] , æquè,quia per liberam personam possessio quæri potest [k] , ipsius facta est: maximè si eius interfuit eam habere. Quòd si ita misi epistolam , vt mihi remittatur , dominium meum manet [l] :quia eius nolui amittere vel trāsferre dominiū. Quis ergo [m] furti aget?Is , cuius interfuit eam non surripi : id est , ad cuius vtilitarem pertinebant ea , quæ scripta sunt.Et ideò quæri potest, an etiam is , cui data est perferenda , furti agere possit. Et si [n] custodia eius ad eum pertineat , potest.Sed & si interfuerit [22] eius epistolam reddere [o] , furti habebit actionem. finge enim eam epistolam fuisse , quæ continebat vt ei quid redderetur , fierétve : potest habere furti actionem:vel si custodiam eius receperit [23] , vel mercedem perferendæ acceperit [24]. & erit in hunc casum similis caussa eius,& cauponis , aut magistri nauis.nam his damus furti actionem si sint soluendo:quoniam periculum [p] rerum ad eos pertinet.

Creditor,cui pignus surreptum est , tenetur debitori actione pigneratitia in id , quod plus est in pignore:ideo habet furti actionem. b.d.

XV. Paulus lib.v.ad Sabinum.

CReditoris cui pignus surreptū est , nō credito tenus interest, sed omnino insolidum [q] furti agere potest:sed & pignoratitia actione [r] id,quod debitum excedit,debitori præstabit [s].

Vsufructuarius habet actionem furti contra proprietarium : sed commodatarius non contra dominum rei commodatæ , nisi impensas in re commodata fecerit.

1 ¶ Dominus qui rē surripuerit [t] , in qua vsusfructus alienus est,furti vsufructuario tenebitur [u] : sed eū, qui tibi cōmodauerit , si eam rem surripiat , non teneri furti placuisse [v] Pomponius scribit : quoniam nihil tua interesset , vtpote cùm nec commodati tenearis. Ergo si ob aliquas impensas quas in rem cōmodatam fecisti , retentionem eius habueris [x] , etiā cum ipso domino,si eam surripiat, habebis furti actionem:quia eo casu quasi pignoris loco ea res fuerit [3].

XVI. Idem lib.vij ad Sabinum.

NE cum filiofamil.pater furti agere possit , non iuris constitutio [y] , sed natura rei impedimento est , quod non magis cum iis quos in potestate habemus, quàm nobiscum ipsi agere possumus.

Cum seruis & liberis nostris furti actionē non habemus:quia aliter eos castigare possumus:nec seruum manumissus tenebitur actione furti:nisi post manumissionem iterum rem illum contrectauerit. Bart.

XVII. Vlpianus lib.xxxix.ad Sabinum.

SErui & filij nostri furtum quidem nobis faciunt:ipsi autem furti nobis non tenentur [z]. Neque enim qui potest in furem statuere, necesse habet aduersus furem litigare [b].idcirco nec actio ei à veteribus prodita est. ¶ Vnde est quæsitum , si fuerit alienatus , vel manumissus , an furti actione tenea-

a ¶ *Non tenentur.* vt in §.it.eod.§.ij.qui.& infrà eod.qui seruo.§.item placuit. Accursius.
b ¶ *Litigare.* nec etiam ei proficit & facit C.de patria potestate.l.cōgruentius.
c ¶ *Non teneri.* vt & infrà.de noxa.§.si seruus.
d ¶ *Neque enim.* vt suprà , quod iussu , l. si tutoris. §. si. & suprà, de legatis j. l. cætera. §. j.& infrà, si quis testam. liber esse iussus fue.l.j.§.j. Accursius.
e ¶ *Teneri eum.* pro furto non modico , vt infrà , de pœnis. l. respiciendum. §. furta. & infra eodem , si libertus.& facit C. de noxa.l.j.& C.an ier. ex suo facto.l.fi.
f ¶ *Quem emi.* & furtum mihi post emptionem fecit. Accursius.
g ¶ *Meus fuisset.* vt ita actio furti competat.
h ¶ *Sed fallit.* scilicet eius loco qui fuit meus : & desiit , & sic non possit agi furti , vt suprà proxi. §. vnde est quæsitum. & infrà eodem, l. inficiādo depositum nemo facit.§.cùm seruus inemptus.
i ¶ *Contineatur.* vt suprà,de ædil.edic. cùm autem. §. Iulianus. & infrà eodem , si seruus communis §. idem dicendum.& 3 de leg. j. si seruus Titij. Accursius.
k ¶ *In fuga.* nondum ab alio possessus , nec adhuc gerat se pro libero.
l ¶ *Domino.* i putatiuo, id est , bonæ fidei possessori primo , & sic in toto hoc §. accipe.
m ¶ *Posset.* dominus putatiuus.
n ¶ *Non regressum.* seruum,& domini,dic putatiui.
o ¶ *Videor.* vt suprà, de acquiren. possess. l. & l. rem quæ nobis. nisi ab alio possideatur , vel pro libero se gerat, vt suprà, de acquirendo rerum dom. homo liber. in fi.Azo.
p ¶ *Actione.* noxali,si interim seruus alij fecit furtum:& per hoc vidētur quòd agere possit,nō ob.prima ratione quòd possideat : & per hoc 3.de noxa.quoties.§.an potestate.& argu.3.ad exhib.l.Celsus. §. Sed cōtrà.C.eo.ti.l.apud antiquos.§.finaute definat vbi dicit verū est.sed hic in bonæ fidei posse.dicit:ibi in domino.ité & ibi posteà fuit dominum teneri noxali etiā pro eo tempore quo apud eum verè non est.sed hic in bonæ fidei posse.dicit:ibi in domino.ité & ibi posteà fuit apud dominum:sed hic non ponitur quòd redierit ad primum possessorem.ité cōtrà 3.ad l.g. Aq il,si seruus seruum.§.serui. ij. respon. vbi tenetur dominus noxali etiā pro fugitiuo.sed speciale est in aquil. nam cùm grauetur actor vt nō agat nisi dominus:in hoc releuetur, vt hic.& hac actione furti quilibet agat cuius interest.vel dic vt ibi.
q ¶ *Ad vsucapionem tantùm.* sic suprà, de vsucapio. serui nomine. & 3.de rei vendi.si bonæ fidei.in fi.Sed contrà 3.de acquir.poss.l.j.§. per seruum.in fi.vbi dicit etiam possumihi per eum quæri.sed hic [a] in nō domino,vt dixi ibi in domino tantùm.vel hæc dictio tantùm,non excludit nisi quantum ad usucapionem Accur.
r ¶ *Huic domino* id est,bonæ fidei emptori, quod ex eo pareat , quia ex præterita contrectatione,vt 3.ea.in prin.Azo.
s ¶ *In fuga fuerit.* si seruus iste apud bonæ fidei possessorem constitutus rem contrectauit,cæterum pro eo furto quod ante quam ab alio possidere tur,domino fecit,actio furti oriri non potuit.

Quod dicitur.] CASVS. Quod dicitur noxā caput sequi : tunc est verum,si hoc fieri potest.nam aliquando nō. vt si seruus tuus fecit mihi furtum, tandem effectus tui dominus eius , & vendidi eum alij.nam non possum agere furti contra emptorem. Franciscus Accursius.
t ¶ *Quod dicitur.* vt instit. de noxalib. §. omnis. & C. de noxa. l.j.
v ¶ *Sequatur.* vbi hoc fieri potest , aliàs non, vt subiicit. & hoc in fi.
x ¶ *Cum emptore.* alij habent cum debitore & tunc dic id est, venditore , quia debitor fuit ex caussa nox.li.& facit j.eo.l.falsus.§.fin. & 3. de noxa. l. si alienus.

In actione furti.] CASVS. Si ago cō dictione fur. vel actione furti, debeo in libello meo declarare rem furtiuam:& si sunt vasa surrepta, debeo dicere lancem surreptam,non autem debeo dicere pondus vasorum : sed *fagphum*. an argentea an aurea sint. Si autem petam argentum infectum , debeo dicere massam argenteam & pondus,& si sint numi argentei, debeo declarare numerum si autem est vestis, debeo dicere colorē, & adducit simile. & si autem non recordor de colore, & hoc iurē, tunc non cogor dicere.
¶ *Quærem.* Obligauit librum cuidam fœneratori , puta Bazolo. eundem furripui : teneor furti idem si istum librum quem obligaueram , vendidissem: nam teneor furti. Franciscus.
y ¶ *In actione furti.* id est,actione quæ competit pro furto, id est, condictione furtiua. vel dic etiam in furti:quia nec potest sciri duplū nisi sciatur simplum,sicut diximus de actione

Qvod dicitur [s] , noxam caput sequi, tunc verum est, vt quę quæ actio [t] ab initio aduersus aliquem nata est, caput nocētis sequatur [v].idcóque si seruus tuus furtum mihi fecerit,& dominus eius effectus eum vendidero, non posse me agere cū emptore [x] Cassiani putant.

XIX. Vlpianus lib.xl.ad Sabinum.

IN actione furti [y] sufficit rem de monstrari , vt possit intelligi [z]. De pōdere autem vasorum nō est necesse [a] loqui. Sufficiet igitur ita dici,lancē,vel scyphū [1],vel paterā, vel discū. Sed describenda [2] etiam materia,vtrum argentea, an aurea est,an alia quæuis [3]. Quod si quis argentum infectum [b] petat,& massam argenteam dicere , & pondus debebit ponere , & signati argenti [c] numerum debebit complecti: veluti aureos tot plurésve [d] furto ei abesse. ¶ De veste quæritur, an color eius dicēdus sit.Et verum est colorem eius dici oportere : vt quemadmodum in vasis dicitur patera aurea , ita & in veste color dicatur. Planè si quis iuret pro certo se colorem dicere non posse , remitti ei huius rei necessitas debet [e]. ¶ Qui rem pignori dat, eāmque surripit , furti actione tenetur [f]. Furtum autem rei pignoratæ dominus non tantùm tunc facere videtur , cùm possidenti siue tenēti creditori pignus aufert, verùm etiam si eo tempore abstulerit quo non possidebat [g]:vt puquod metus caussa.vt supra,de dol.l.arbitrio.§.ideo. & pro hoc j. eo. qui vas.in prin.Accursius.
z ¶ *Intelligi.* sic supra,si certum petatur.l.certum.
a ¶ *Non est necesse.* suprà,depo.l.j.§.si quis argentum argu.contrà.sed illud in depositio vbi potuit prouidere quantum sit.
b ¶ *Infectum.* id est,neque specificatum , neque signatum. & facit ad hæc omnia.3.de rei vend.l.si in rem.
c ¶ *Argenti.* vt nummi.
d ¶ *Plus ésse.* facit 3.de in lit.iuran.l.cùm furti.
e ¶ *Debet.* quantum ad eius recipiendum libellum:sed posteà debebit exprimere colorem,vt & dixi 3.de po.l.j.§.sed & si purpura. & facit vt sic iuranti succurratur,vt hic, & dicto §.sed & si purpura.& de arbit.l. Pomponius.in fi & C.de fide instr.l.fi.§ j.& 3.quod vi,aut clām.l sem per.§.in hoc interdicto.& C.vnde vi.l.si quando.
f ¶ *Actione teneatur.* vt 3.de vsucap.l.sequitur §. si rem. & Instit eo.§. aliquando.& C.de vsucap.pro emp.l.cùm sit probatum.& 3. de pign. actio.si quasi. Accursius.
g ¶ *Non possidebat.* sed aliquo tempore possedit : vt quia precario habet debitor a creditore , aliàs non videtur quòd agere possit, vt

21 *Furti actio nos.*

18 *Fl. qua ex ea adgnata.*

19 *Fl. quam Bast.*

20 *Fl. eculeus.*

Furti actio datur ei cuius interest: conditio uerò furtiua datur domino rei.

Etiam in re propria quis nuntius esse potest. Angelus.

Creditoris.] CASVS. Culpa creditoris surreptum est ei pignus :& sic creditor vult agere act. furdicitur quòd debet agere insolidum : & quicquid consequitur vltra debitum , reddet debitori pig. actio. ab eo conuentus.

¶ *Dominus.*] Proprietarius surripuit rem in qua alius habebat vsumfructum , dicitur quòd tenetur ei actio. furti. Secundò dicit commodaui tibi Stichū : eundē tibi surripui.nō teneor tibi acti.fur.cùm tua non interfit, nisi fortè feceras expēsas in hoc seruo:quem poteras retinere donec tibi redderem expensas.nam hoc casu si surripio, teneor tibi act. fur. Franciscus Accursius.

Cum seruis & liberis nostris furti actionē non habemus:quia aliter eos castigare possumus:nec seruum manumissus tenebitur actione furti:nisi post manumissionem iterum rem illum contrectauerit. Bart.

Vsufructuarius habet actionem furti contra proprietarium : sed commodatarius non contra dominum rei commodatæ , nisi impensas in re commodata fecerit.

In fuga fuerit. si seruus iste apud bonæ fidei possessorem constitutus rem contrectauit,cæterum pro eo furto quod ante quam ab alio possidere tur,domino fecit,actio furti oriri non potuit.

Quod dicitur.] CASVS. Quod dicitur noxā caput sequi : tunc est verum,si hoc fieri potest.nam aliquando nō. vt si seruus tuus fecit mihi furtum, tandem effectus tui dominus eius , & vendidi eum alij.nam non possum agere furti contra emptorem. Franciscus Accursius.

In actione furti.] CASVS. Si ago cō dictione fur. vel actione furti, debeo in libello meo declarare rem furtiuam:& si sunt vasa surrepta, debeo dicere lancem surreptam,non autem debeo dicere pondus vasorum : sed *fagphum*. an argentea an aurea sint. Si autem petam argentum infectum , debeo dicere massam argenteam & pondus,& si sint numi argentei, debeo declarare numerum si autem est vestis, debeo dicere colorē, & adducit simile. & si autem non recordor de colore, & hoc iurē, tunc non cogor dicere.
¶ *Quærem.* Obligauit librum cuidam fœneratori , puta Bazolo. eundem furripui : teneor furti idem si istum librum quem obligaueram , vendidissem: nam teneor furti. Franciscus.

Furti actio datur ei cuius interest: conditio uerò furtiua datur domino rei.

Etiam in re propria quis nuntius esse potest. Angelus.

Creditoris.] CASVS. Culpa creditoris surreptum est ei pignus :& sic creditor vult agere act. furdicitur quòd debet agere insolidum : & quicquid consequitur vltra debitum , reddet debitori pig. actio. ab eo conuentus.

¶ *Dominus.*] Proprietarius surripuit rem in qua alius habebat vsumfructum , dicitur quòd tenetur ei actio. furti. Secundò dicit commodaui tibi Stichū : eundē tibi surripui.nō teneor tibi acti.fur.cùm tua non interfit, nisi fortè feceras expēsas in hoc seruo:quem poteras retinere donec tibi redderem expensas.nam hoc casu si surripio, teneor tibi act. fur. Franciscus Accursius.

Cum seruis & liberis nostris furti actionē non habemus:quia aliter eos castigare possumus:nec seruum manumissus tenebitur actione furti:nisi post manumissionem iterum rem illum contrectauerit. Bart.

Vsufructuarius habet actionem furti contra proprietarium : sed commodatarius non contra dominum rei commodatæ , nisi impensas in re commodata fecerit.

In fuga fuerit. si seruus iste apud bonæ fidei possessorem constitutus rem contrectauit,cæterum pro eo furto quod ante quam ab alio possidere tur,domino fecit,actio furti oriri non potuit.

Quod dicitur.] CASVS. Quod dicitur noxā caput sequi : tunc est verum,si hoc fieri potest.nam aliquando nō. vt si seruus tuus fecit mihi furtum, tandem effectus tui dominus eius , & vendidi eum alij.nam non possum agere furti contra emptorem. Franciscus Accursius.

In actione furti.] CASVS. Si ago cō dictione fur. vel actione furti, debeo in libello meo declarare rem furtiuam:& si sunt vasa surrepta, debeo dicere lancem surreptam,non autem debeo dicere pondus vasorum : sed *fagphum*. an argentea an aurea sint. Si autem petam argentum infectum , debeo dicere massam argenteam & pondus,& si sint numi argentei, debeo declarare numerum si autem est vestis, debeo dicere colorē, & adducit simile. & si autem non recordor de colore, & hoc iurē, tunc non cogor dicere.
¶ *Quærem.* Obligauit librum cuidam fœneratori , puta Bazolo. eundem furripui : teneor furti idem si istum librum quem obligaueram , vendidissem: nam teneor furti. Franciscus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

suprà,de præscrip.verbis.si rē.§.fin.& j.eo.si vēdidero.§.fin. vel secūdum H.verius etiā l.nunquam habuit.vt hic.& j.eo.l.si is qui.in prin. & in dictis legibus nullum in re habuerat qui volebat agere.

a ¶ *Pignorata.*[a] id est conuentione speciali:vt j. eo. si is qui. aliud si generali,vt C.de ser.pig.da.l.ab eo.vel expone vt d.l.si is.

a Ista gl. est not.ad illud oppositum.

b ¶ *Vendiderit.* scilicet debitor.

CVm æ. JCASVS. Obligari æs loco auri, dicens esse aurum. non teneor furti licet turpiter fecerim,secus est si obligauerā aurum:deinde cum velles pōderare, posui æs loco istius auri,hoc casu teneor furti. rē enim iam pignori datam interuerti.

¶ *Si bona.*] Emisti à non domino rem meā bona fide, tādem eam tibi furripui , dicitur q teneor tibi actio. furti.Idē si rem meam in qua habebas vsumfruct.furripui. nam teneor tibi furti : non tamen hæc res efficitur vitiosa quin alius eam posteà apprehendens possit eam vsucapere.& adducit simile. Franciscus Accur.

c ¶ *Turpiter fit.* vnde stellionatus crimine tenetur , & contraria pignoratitia , vt §. de pig.act.l.j. & lege , si quis in pignore. & j. de cri.stel.l. iij. Accurd ¶ *Tenebor tibi.*vt & suprà eodem, itaque. §. j. & infrà eodem, l. furtiuam.

e ¶ *Dominus rei sim.* vt & instit. eod. tit. §. aliquando.& §. l. proxi.§.fi.Sed arg. contrà §.de acqui.poss.l.fi de eo.§.fi.sed in alio casu est.Item arg. contrà j.vi bo.rapt.l.ij. §. hac actione. soluti. ibi credebat sibi licere. ar. in fstitu. vi bo. rap. §. j.Item contrà.j.eod. qui iniuriæ. §. fina. fed ibi ex causſa lucrativa habebat ille cui est surreptum.Accurſius.

f ¶ *Non impeditur.* Vt & §. de vsucap. sequitur. §. rem. & suprà,pro empto. l. fi rē. & intellige qđ alius vsucaperet,sed tu non:quia interrupta est vsucap.vt §. de vsucap. l. naturaliter.nec ego qui dominus sum.vt suprà,de vsuca.l.sequitur.§. lana. Accurſius.

f Fl. vsucapie batur.

g ¶ *In meam.*vt institu.de vsucap.§.aliquando.

VVlgaris.] CASVS. Ex alieno aceruo abstuli modium. videor quòd faciam furtum totius acerui,sicut & si tango aurē alicuius, videor totum tāgere. Idem est & si doliū totum vini aperui,& aliquā tulū vini abstuli,videor totius vini fur esse.sed de æquitate secus est, vt eius tantum frumenti siue vini quod surripui,videar furtum fecisse. & circa hoc multos casus ponit. ¶ *Qui furti.*] Camerā tuā intraui animo surripiendi tibi aliquas res,nō tamē surripui. dicitur quòd non sum fur.iniuriarum tamē teneor,vel de vi.fi p vim intraui.Sed si scrinium tuum aperui aut fregi,& aliquas res de scrinio surripui , teneor fūrti pro rebus tātūm quas abstuli.Quid si torsellum tuum dissolui vt contrectaré res quæ in eo erant,& quasdā ex his contrectaui, quasdā non:pro rebus tātūm surreptis teneor.& est verum, si totum tollere non poteram simul,siue contrectare.si autē poterā totum tollere siue contrectare,& hoc animo accepi torsellum,tandē posteà dissolui , & quasdam res tantūm abstuliiin hoc casu totius torsellī dicar fur.

¶ *Si duo.*]Plures simul portauerunt trabem meam animo furādi: nec vnus solus potuisset portare.dicitur quòd quilibet eorum insolidum tenetur act.furti. Vltimò dicit,contrectaui plures res tuas, quasdam tamen ex his tantùm furripui.teneor furti pro omnibus etiam non surreptis,non tamen teneor condi.furtiua pro non surreptis. Franciscus.

h ¶ *Put at.*stricta ratione.

i ¶ *Videtur fur esse.*stricta ratione.

tius videtur fur esse [i] . Sed verum est [k] intantum eum[2] furti actione teneri,quantum abstulerit[3] [l] .Nā & si quis armarium [m] quod tollere non poterat,aperuerit,& omnes res , quæ in eo erant, contrectauerit,atque ita discesserit,deinde reuersus vnam ex his abstulerit : & antequàm se reciperet quò destinauerat , deprehensus fuerit, eiusdem rei [n] & manifestus & nec manifestus fur erit [o] . ¶ Sed & is qui segetem ante [4] lucem secat,& contrectat [p] ,eius quod secat,manifestus & nec manifestus fur est.

Nota pulchrum casum & elegantem textum.& satis planus est.si bene punctuetur.

1 ¶ Si is qui viginti numorum saccum depositi esset,alterum[5] saccum in quo scit triginta esse, errante eo qui dabat acceperit,putauerit autem illic sua xx.esse,teneri furti [q] decem nomine placet.

2 ¶ Si quis æs surripuerit [6] dum aurum se furripere putat , vel cōtrà, ex lib.viij.Pomponij ad Sabinum, aut minus esse putat , cùm plus esset,eius quod surripit [r] ,furtū committit.Idem Iulianus [7] [s].

Qui duas res surripuit , quarum unam suā putat,alterius tantùm furtum facit.hoc dicit. Bartolus.

3 ¶ Sed & si quis surripuerit[8] furto duos sacculos , vnū x.alterum xx. quorum alterum suum putauit,alterū scit alienū : profectò dicemus tantum vnius, quē putauit alienū, furtum eum facere [t] :quemadmodum si duo pocula abstulerit,quorum alterum suum putauit, alterū scit alienum. nam & hîc vnius fit furtum [v].

4 ¶ Sed si ansam [x] in poculo suam putauit , vel verè fuit, contrectando committit furtum , & sic tenebitur furti manifesti. ar.ff.

i Fl. sed fortè.

k ¶ *Verum est.* scilicet de æquitate, vt hic , & j. §. sed & si de naui. vel supra totum contrectauit , ponendo per sacculos vt minuratum portaret. hic & dicto. §.sed & si de naui. non nisi quod portauit. vel supra parum erat , ita quòd totum poterat portare.hic & §.sed & si de naui, multum.arg. j.ea.l.§.item si quis mancipioris.vsque ad §. si duo.

2 Vlet. vl. abstulerit. 3 vl. auferret. 4 ita f. eorum loco legendi.

l ¶ *Quantum abstulerit.*in hoc enim solo & corporis animique actum plenum , (quo,vt furti actio sit, opus est) adhibuit. Ro. sed contra.j.de incen.rui. naul. l.ij.§.fenatus.sed alius est casus, & totum periit ibi dominio.

5 Fl.Lal.um.

m ¶ *Armarium.* locus vbi libri reponuntur, vt§.de leg.iij l.libroru. §.chartis.Accur.

n ¶ *Eiusdem rei.* non dicit omnium,sed de illa tantum tantum, vt infra eo. §. proinde.& §.qđ si furtū. Azo.

6 Fl.idem.

o ¶ *Fuerit.* imò videtur quòd tantum ex prima contrectatione desineret agi,& tantum manifestus fur dici : vt §. eod.l.fine igitur. in fin. & l.seq. Respon.verum est ex prima contrectatione tantum agi, vt §. eod.l.ei qui.& tamē nihilominus plura sunt furta b. nam quotiescunque contrectat , committit furtum.& sic plures ad alterius vxorem accedas. & tamen pro vno adulterio pœna imponitur. posset tamē fortè defendi vt nascatur,& agi possit ex prima contrectatione furti nec manifesti , & ex secunda furti manifesti quia cùm recessit,remā fit res in potestate domini:& sic posteà iterū

7 Fl.idem Vlpianus.

8 Fl.subtr. Bar. l.authe. sed nono in fe. v. etsi etiam, vbi etsi etiam loquitur.

b Ista gl. fortè non placet.

p ¶ *Contrectat.*scilicet post,& tunc deprehenditur.& est contra j.arbo.fur.cæ.l.furti.Solu.vt ibi.& facit infra eodem, siquis per se

q ¶ *Teneri furti.*Sed si putabat tota xxx.aliena esse,omnium xxx.nomine furti tenetur. & facit §. de condic.cau.da.l.dedi.§.subtilius.& j.eo. si iussu.§.si rem.Sed contra videtur supra eod.l.in actione.§.fin fed ibi creditor,hic depositarius.& facit §. de condic.fur.l.quoniam. & infra, de arbi.l.j.in fi.& de iniur.l.iij.§.fin.

r ¶ *Quod surripit.*omissa falsa eius opinione.M.& facit j.eod.qui faciū.& j.de iniur.eum.§.si iniuria.

s ¶ *Idem Iulianus.*scilicet dicet.

t ¶ *Furtum eum facere.*vt in§i. vi bo.rap.§.j.Sed quid si sciebat alterū,sed nō certū:dicunt quidā q; vtriusque in dubio,omnis enim & cvt C.vnde vi.l.fin.vel dic eius tantum de quo probabit' actor eū sensisse.

v ¶ *Fit furtum.*sed quare non & eius quem putauit suum:cùm potius veritas quàm opinio spectanda sit,vt §. si quis æs? Respond.quia sine effectu furandi non fit furtum:vt hic:sed putare suum,non videtur exercere eum,cùm & fi suum esset,committeret furtum,vt §.eo. l.in actione.§.fin.sed ibi ius alienum putabat furari.

x ¶ *Sed si ansam.* adiunctam per ferruminationem vel applumbaturam. Accurſius.

a ¶ *Totius poculi.* quando ansa non sit à poculo separata,vt erant superiora.Item nec est per se alicuius:sed eius cuius est poculum. sed nonne suprà,§.is qui.erant nummi commixtione confusi : nec tamen agit pro eo q od ibi suum putauit.sed non sic accedebant alij aliis,vt hic poculo ansa. p ærterea & ibi depositarius erat.

b ¶ *Dorum.* & ideo æquitas præualet : vt suprà eadem l. in princip. & §. sed verum est,vbi plenè dixi. Accurſius.

c ¶ *Non totius.* quantum ad hoc vt teneatur furti actione.

d ¶ *Vnam tulerit.* cæterū non contrectatis.

e ¶ *Iniuriarum.* vt infrà de iniuriis.l. is qui in domum.

f ¶ *Quid.* vt scrinium in quo erant libri.

g ¶ *Furti actio.* scilicet de stricto iure. R.

h ¶ *Inuolucrum.*id est, torsellum.

i ¶ *Cæterarum non est.* scilicet fur. vel si fur aliqua ratione dicatur qui eas vbicunq; contrectasset scilicet ratione stricta ex bono & æquo relaxabitur , vt suprà in princi.huius l. & § sed & si de naui.

k ¶ *Totius esse.* cùm eo animo contrectauit vt omnes tolleret. M.

l ¶ *Licet soluerit.* posteà ductus penitentia. Accurſius.

m ¶ *Furti insolidum.* nec vnum soluentem, alium liberare : vt & suprà, ad legem Aquiliam. ita vulneratus. in fin. & C. de condi.fur.l. j. & infra, arbo.fur. cæ.l. si plures. & argumen. suprà, de iurisdict. omnium iudicum. l. si quis id. in fi. & l. sequen. & argu. quod vi, aut clàm, l. semper. §.si in sepulchro. Accurſius.

n ¶ *Non abstulit.* pœnitentia ductus : cùm iam contrectasset. M. vel quia deprehensus antequàm omnia tolleret : vt suprà, §. quod si totum. Vel dicas quòd mutat causam , scilicet quando ope & consilio alicuius fit furtum : vt suprà, de condict. fur. l. proinde.

o ¶ *Ablata.* non ergo quæ ablata non est : vel dic tertiò tenetur ratione mera. & sic loquitur de eo quod suprà ead l.in princi.dicitur. Accurſius.

p ¶ *Contrectaverit.*exemplum infra proxi.§.

q ¶ *Non potest* sed l. Aquil. vt suprà , ad legem Aquil.si seruus seruū. §.iij.sed contra inf.a eodem,qui faccum. sed ioi etiam faccum portauit. Item conſra infra eodem , qui rabulas.in fin.sed ibi debitori debenti animus lucrandi f.it:vt infra eodem , si quis vxori.§.fi quis seruo. quod hic non fuit in rebus fractis. Accurſius.

r ¶ *Vniones.* id est, margaritæ. vt suprà accipitur de exceptio. do. apud. §. item quæritur. & hic. dic vt in princip. huius l. diximus.

s ¶ *Totius.* scilicet lancis.& hoc de rigore:vt suprà lege proxi. in princip. sed de æquitate agitur ad interesse:: vt subiicit. & suprà lege proxima. §. sed verum est. & §. sed si de naui.

t ¶ *Interest.* id est , ad singularem æstimationem:vt æstimetur quasi adhuc cohærens ei à quo ablatum est. & hoc generaliter in simi libus:cùm aliàs si quæsuis res infolidum surripiatur,veluti equus, ibi verum rei pretium inspicitur : & sic non est contrà infra eodem, l.in furti. in principio.

Impuberem.] CASVS. Impubes doli capax tenetur si faciat furtum. Item & Aquilia si damnum iniuria alicui dedit: secus si est infans , vel nop proximus pubertati : quia tunc non tenetur furti , nec Aquil. nec si ipse opem tulit furto , tenetur , nec condictione furt. tenetur.& hoc dicit hæc. l. & sequens. Franciscus.

v ¶ *Cap xsit.* veluti si sit proximus pubertatinon aliàs : vt instit. eodem. §.vlti. & infra de regulis iuris.l.pupil eodem sit , de lum.& l.pupillus. & su prà , de doli excep. l. apud. §. si quis non tutor.

x ¶ *Aquilia.* vt & suprà , ad leg. Aquiliam. sed si quæcunque.§.fed si infans.& idem generaliter in quolibet delicto.vt supra,de mino.l. si ex causſa. §. nunc videndum.

y ¶ *Teneri eum.* cùm non esset doli capax : vt infra eodem, lege ante

x Fl. quia id fu. eum.

19 Fl. deest, & quæ quis.

20 Fl. & ita & Lampon.

1 Fl. refrafia. sit.

Fl. cum dolo eadem sit , de

z ¶ *Non posse* vt instit.de vsuſca.§.quod aut.m.

¶ *Qui lancem.*] Lancem tuā rasi.dicor fur esse totius lancis.& hoc de rigore.sed de æquitate teneor in tantum quanti tua interest.Fran.

p ¶ *Contrectaverit.*exemplum infra proxi.§.

q ¶ *Non potest* sed l. Aquil. vt suprà , ad legem Aquil.si seruus seruū. §.iij.sed contra inf.a eodem,qui faccum. sed ioi etiam faccum portauit. Item conſra infra eodem , qui rabulas.in fin.sed ibi debitori debenti animus lucrandi f.it:vt infra eodem , si quis vxori.§.fi quis seruo. quod hic non fuit in rebus fractis. Accurſius.

r ¶ *Vniones.* id est, margaritæ. vt suprà accipitur de exceptio. do. apud. §. item quæritur. & hic. dic vt in princip. huius l. diximus.

s ¶ *Totius.* scilicet lancis.& hoc de rigore:vt suprà lege proxi. in princip. sed de æquitate agitur ad interesse:: vt subiicit. & suprà lege proxima. §. sed verum est. & §. sed si de naui.

t ¶ *Interest.* id est , ad singularem æstimationem:vt æstimetur quasi adhuc cohærens ei à quo ablatum est. & hoc generaliter in simi libus:cùm aliàs si quæsuis res infolidum surripiatur,veluti equus, ibi verum rei pretium inspicitur : & sic non est contrà infra eodem, l.in furti. in principio.

Impuberem.] CASVS. Impubes doli capax tenetur si faciat furtum. Item & Aquilia si damnum iniuria alicui dedit: secus si est infans , vel nop proximus pubertati : quia tunc non tenetur furti , nec Aquil. nec si ipse opem tulit furto , tenetur , nec condictione furt. tenetur.& hoc dicit hæc. l. & sequens. Franciscus.

v ¶ *Cap xsit.* veluti si sit proximus pubertatinon aliàs : vt instit. eodem. §.vlti. & infra de regulis iuris.l.pupil eodem sit , de lum.& l.pupillus. & su prà , de doli excep. l. apud. §. si quis non tutor.

x ¶ *Aquilia.* vt & suprà , ad leg. Aquiliam. sed si quæcunque.§.fed si infans.& idem generaliter in quolibet delicto.vt supra,de mino.l. si ex causſa. §. nunc videndum.

y ¶ *Teneri eum.* cùm non esset doli capax : vt infra eodem, lege ante

x Fl. quia id fu. eum.

19 Fl. deest, & quæ quis.

20 Fl. & ita & Lampon.

1 Fl. refrafia. sit.

Fl. cum dolo eadem sit , de

z ¶ *Non posse* vt institu.de vsuſca.§.quod aut.m.

turam. Accurſius.

a ¶ *Totius poculi.* quando ansa non sit à poculo separata,vt erant superiora.Item nec est per se alicuius:sed eius cuius est poculum. sed nonne suprà,§.is qui.erant nummi commixtione confusi : nec tamen agit pro eo q od ibi suum putauit.sed non sic accedebant alij aliis,vt hic poculo ansa. p ærterea & ibi depositarius erat.

b ¶ *Dorum.* & ideo æquitas præualet : vt suprà eadem l. in princip. & §. sed verum est,vbi plenè dixi. Accurſius.

c ¶ *Non totius.* quantum ad hoc vt teneatur furti actione.

d ¶ *Vnam tulerit.* cæterū non contrectatis.

e ¶ *Iniuriarum.* vt infrà de iniuriis.l. is qui in domum.

f ¶ *Quid.* vt scrinium in quo erant libri.

g ¶ *Furti actio.* scilicet de stricto iure. R.

h ¶ *Inuolucrum.*id est, torsellum.

i ¶ *Cæterarum non est.* scilicet fur. vel si fur aliqua ratione dicatur qui eas vbicunq; contrectasset scilicet ratione stricta ex bono & æquo relaxabitur , vt suprà in princi.huius l. & § sed & si de naui.

k ¶ *Totius esse.* cùm eo animo contrectauit vt omnes tolleret. M.

l ¶ *Licet soluerit.* posteà ductus penitentia. Accurſius.

m ¶ *Furti insolidum.* nec vnum soluentem, alium liberare : vt & suprà, ad legem Aquiliam. ita vulneratus. in fin. & C. de condi.fur.l. j. & infra, arbo.fur. cæ.l. si plures. & argumen. suprà, de iurisdict. omnium iudicum. l. si quis id. in fi. & l. sequen. & argu. quod vi, aut clàm, l. semper. §.si in sepulchro. Accurſius.

n ¶ *Non abstulit.* pœnitentia ductus : cùm iam contrectasset. M. vel quia deprehensus antequàm omnia tolleret : vt suprà, §. quod si totum. Vel dicas quòd mutat causam , scilicet quando ope & consilio alicuius fit furtum : vt suprà, de condict. fur. l. proinde.

o ¶ *Ablata.* non ergo quæ ablata non est : vel dic tertiò tenetur ratione mera. & sic loquitur de eo quod suprà ead l.in princi.dicitur. Accurſius.

Furti insolidum.] CASVS. Si ego fur aliquid fregi vel amoui non animo furandi,non teneor pro his furtis:& pone tale exemplum. Scrinium aperui vel fregi animo furripiendi annulos qui ibi intus erant, & alias res quæ erant in superiori parte scrinij removi , & posui in ea ad hoc vt annulos qui erant in fundo scrinij accipiā & furripiā: & sic arripui annulos:teneor furti pro annulis tantum.

¶ *Qui duas res surripuit , quarum unam suā putat,alterius tantùm furtum facit.hoc dicit. Bartolus.*

3 ¶ Sed & si quis surripuerit[8] furto duos sacculos , vnū x.alterum xx. quorum alterum suum putauit,alterū scit alienū : profectò dicemus tantum vnius, quē putauit alienū, furtum eum facere [t] :quemadmodum si duo pocula abstulerit,quorum alterum suum putauit, alterū scit alienum. nam & hîc vnius fit furtum [v].

4 ¶ Sed si ansam [x] in poculo suam putauit , vel verè fuit, contrectando committit furtum , & sic tenebitur furti manifesti. ar.ff.

8 Fl. subtr. Bar. l.authe. sed nono in fe. v. etsi etiam, vbi etsi etiam loquitur.

b Ista gl. fortè non placet.

¶ *Qui furti.*] Camerā tuā intraui animo surripiendi tibi aliquas res,nō tamē surripui. dicitur quòd non sum fur.iniuriarum tamē teneor,vel de vi.fi p vim intraui.Sed si scrinium tuum aperui aut fregi,& aliquas res de scrinio surripui , teneor fūrti pro rebus tātūm quas abstuli.Quid si torsellum tuum dissolui vt contrectaré res quæ in eo erant,& quasdā ex his contrectaui, quasdā non:pro rebus tātūm surreptis teneor.& est verum, si totum tollere non poteram simul,siue contrectare.si autē poterā totum tollere siue contrectare,& hoc animo accepi torsellum,tandē posteà dissolui , & quasdam res tantūm abstuliiin hoc casu totius torsellī dicar fur.

¶ *Si duo.*]Plures simul portauerunt trabem meam animo furādi: nec vnus solus potuisset portare.dicitur quòd quilibet eorum insolidum tenetur act.furti. Vltimò dicit,contrectaui plures res tuas, quasdam tamen ex his tantùm furripui.teneor furti pro omnibus etiam non surreptis,non tamen teneor condi.furtiua pro non surreptis. Franciscus.

h ¶ *Put at.*stricta ratione.

i ¶ *Videtur fur esse.*stricta ratione.

k ¶ *Verum est.* scilicet de æquitate, vt hic , & j. §. sed & si de naui. vel supra totum contrectauit , ponendo per sacculos vt minuratum portaret. hic & dicto. §.sed & si de naui. non nisi quod portauit. vel supra parum erat , ita quòd totum poterat portare.hic & §.sed & si de naui, multum.arg. j.ea.l.§.item si quis mancipioris.vsque ad §. si duo.

2 Vlet. vl. abstulerit. 3 vl. auferret. 4 ita f. eorum loco legendi.

l ¶ *Quantum abstulerit.*in hoc enim solo & corporis animique actum plenum , (quo,vt furti actio sit, opus est) adhibuit. Ro. sed contra.j.de incen.rui. naul. l.ij.§.fenatus.sed alius est casus, & totum periit ibi dominio.

5 Fl.Lal.um.

m ¶ *Armarium.* locus vbi libri reponuntur, vt§.de leg.iij l.libroru. §.chartis.Accur.

n ¶ *Eiusdem rei.* non dicit omnium,sed de illa tantum tantum, vt infra eo. §. proinde.& §.qđ si furtū. Azo.

6 Fl.idem.

o ¶ *Fuerit.* imò videtur quòd tantum ex prima contrectatione desineret agi,& tantum manifestus fur dici : vt §. eod.l.fine igitur. in fin. & l.seq. Respon.verum est ex prima contrectatione tantum agi, vt §. eod.l.ei qui.& tamē nihilominus plura sunt furta b. nam quotiescunque contrectat , committit furtum.& sic plures ad alterius vxorem accedas. & tamen pro vno adulterio pœna imponitur. posset tamē fortè defendi vt nascatur,& agi possit ex prima contrectatione furti nec manifesti , & ex secunda furti manifesti quia cùm recessit,remā fit res in potestate domini:& sic posteà iterū

7 Fl.idem Vlpianus.

p ¶ *Contrectat.*scilicet post,& tunc deprehenditur.& est contra j.arbo.fur.cæ.l.furti.Solu.vt ibi.& facit infra eodem, siquis per se

q ¶ *Teneri furti.*Sed si putabat tota xxx.aliena esse,omnium xxx.nomine furti tenetur. & facit §. de condic.cau.da.l.dedi.§.subtilius.& j.eo. si iussu.§.si rem.Sed contra videtur supra eod.l.in actione.§.fin fed ibi creditor,hic depositarius.& facit §. de condic.fur.l.quoniam. & infra, de arbi.l.j.in fi.& de iniur.l.iij.§.fin.

r ¶ *Quod surripit.*omissa falsa eius opinione.M.& facit j.eod.qui faciū.& j.de iniur.eum.§.si iniuria.

s ¶ *Idem Iulianus.*scilicet dicet.

t ¶ *Furtum eum facere.*vt in§i. vi bo.rap.§.j.Sed quid si sciebat alterū,sed nō certū:dicunt quidā q; vtriusque in dubio,omnis enim & cvt C.vnde vi.l.fin.vel dic eius tantum de quo probabit' actor eū sensisse.

v ¶ *Fit furtum.*sed quare non & eius quem putauit suum:cùm potius veritas quàm opinio spectanda sit,vt §. si quis æs? Respond.quia sine effectu furandi non fit furtum:vt hic:sed putare suum,non videtur exercere eum,cùm & fi suum esset,committeret furtum,vt §.eo. l.in actione.§.fin.sed ibi ius alienum putabat furari.

x ¶ *Sed si ansam.* adiunctam per ferruminationem vel applumbaturam. Accurſius.

a ¶ *Totius poculi.* quando ansa non sit à poculo separata,vt erant superiora.Item nec est per se alicuius:sed eius cuius est poculum. sed nonne suprà,§.is qui.erant nummi commixtione confusi : nec tamen agit pro eo q od ibi suum putauit.sed non sic accedebant alij aliis,vt hic poculo ansa. p ærterea & ibi depositarius erat.

b ¶ *Dorum.* & ideo æquitas præualet : vt suprà eadem l. in princip. & §. sed verum est,vbi plenè dixi. Accurſius.

c ¶ *Non totius.* quantum ad hoc vt teneatur furti actione.

d ¶ *Vnam tulerit.* cæterū non contrectatis.

e ¶ *Iniuriarum.* vt infrà de iniuriis.l. is qui in domum.

f ¶ *Quid.* vt scrinium in quo erant libri.

g ¶ *Furti actio.* scilicet de stricto iure. R.

h ¶ *Inuolucrum.*id est, torsellum.

i ¶ *Cæterarum non est.* scilicet fur. vel si fur aliqua ratione dicatur qui eas vbicunq; contrectasset scilicet ratione stricta ex bono & æquo relaxabitur , vt suprà in princi.huius l. & § sed & si de naui.

k ¶ *Totius esse.* cùm eo animo contrectauit vt omnes tolleret. M.

l ¶ *Licet soluerit.* posteà ductus penitentia. Accurſius.

m ¶ *Furti insolidum.* nec vnum soluentem, alium liberare : vt & suprà, ad legem Aquiliam. ita vulneratus. in fin. & C. de condi.fur.l. j. & infra, arbo.fur. cæ.l. si plures. & argumen. suprà, de iurisdict. omnium iudicum. l. si quis id. in fi. & l. sequen. & argu. quod vi, aut clàm, l. semper. §.si in sepulchro. Accurſius.

n ¶ *Non abstulit.* pœnitentia ductus : cùm iam contrectasset. M. vel quia deprehensus antequàm omnia tolleret : vt suprà, §. quod si totum. Vel dicas quòd mutat causam , scilicet quando ope & consilio alicuius fit furtum : vt suprà, de condict. fur. l. proinde.

o ¶ *Ablata.* non ergo quæ ablata non est : vel dic tertiò tenetur ratione mera. & sic loquitur de eo quod suprà ead l.in princi.dicitur. Accurſius.

Furti insolidum.] CASVS. Si ego fur aliquid fregi vel amoui non animo furandi,non teneor pro his furtis:& pone tale exemplum. Scrinium aperui vel fregi animo furripiendi annulos qui ibi intus erant, & alias res quæ erant in superiori parte scrinij removi , & posui in ea ad hoc vt annulos qui erant in fundo scrinij accipiā & furripiā: & sic arripui annulos:teneor furti pro annulis tantum.

¶ *Qui lancem.*] Lancem tuā rasi.dicor fur esse totius lancis.& hoc de rigore.sed de æquitate teneor in tantum quanti tua interest.Fran.

p ¶ *Contrectaverit.*exemplum infra proxi.§.

q ¶ *Non potest* sed l. Aquil. vt suprà , ad legem Aquil.si seruus seruū. §.iij.sed contra inf.a eodem,qui faccum. sed ioi etiam faccum portauit. Item conſra infra eodem , qui rabulas.in fin.sed ibi debitori debenti animus lucrandi f.it:vt infra eodem , si quis vxori.§.fi quis seruo. quod hic non fuit in rebus fractis. Accurſius.

r ¶ *Vniones.* id est, margaritæ. vt suprà accipitur de exceptio. do. apud. §. item quæritur. & hic. dic vt in princip. huius l. diximus.

s ¶ *Totius.* scilicet lancis.& hoc de rigore:vt suprà lege proxi. in princip. sed de æquitate agitur ad interesse:: vt subiicit. & suprà lege proxima. §. sed verum est. & §. sed si de naui.

t ¶ *Interest.* id est , ad singularem æstimationem:vt æstimetur quasi adhuc cohærens ei à quo ablatum est. & hoc generaliter in simi libus:cùm aliàs si quæsuis res infolidum surripiatur,veluti equus, ibi verum rei pretium inspicitur : & sic non est contrà infra eodem, l.in furti. in principio.

Impuberem.] CASVS. Impubes doli capax tenetur si faciat furtum. Item & Aquilia si damnum iniuria alicui dedit: secus si est infans , vel nop proximus pubertati : quia tunc non tenetur furti , nec Aquil. nec si ipse opem tulit furto , tenetur , nec condictione furt. tenetur.& hoc dicit hæc. l. & sequens. Franciscus.

v ¶ *Cap xsit.* veluti si sit proximus pubertatinon aliàs : vt instit. eodem. §.vlti. & infra de regulis iuris.l.pupil eodem sit , de lum.& l.pupillus. & su prà , de doli excep. l. apud. §. si quis non tutor.

x ¶ *Aquilia.* vt & suprà , ad leg. Aquiliam. sed si quæcunque.§.fed si infans.& idem generaliter in quolibet delicto.vt supra,de mino.l. si ex causſa. §. nunc videndum.

y ¶ *Teneri eum.* cùm non esset doli capax : vt infra eodem, lege ante

x Fl. quia id fu. eum.

19 Fl. deest, & quæ quis.

20 Fl. & ita & Lampon.

1 Fl. refrafia. sit.

Fl. cum dolo eadem sit , de

z ¶ *Non posse* vt institu.de vsuſca.§.quod aut.m.

Impubes doli capax furtum facit:doli non capax non facit. Bart.

XXIII. Vlpianus lib.xlj.ad Sabinum.

IMpuberem furtum facere posse,si iam doli capax sit [v] , Iulianus lib xxij. Digestorum scripsit. Item posse cum impubere damni iniuria agi:quia & [1] furtum ab impubere fit:sed modum esse adhibēdum ait:nam in infantes id non cadere.nos putamus cum impubere culpæ capace Aquilia [z] agi posse. Itē verum est,quod Labeo ait,nec epe impuberis furto facto teneri eum [y].

XXIIII. Paulus lib.ix.ad Sabinum.

NEc minus [z] etiam condici ei posse Iulia.scripsit,cùm [2] doli capax sit.

Qui alium deiecit de fundo,nō tenetur furti condictione.tenetur tamen triticaria ratione possessionis fundi,quam abstulit:sed ratione arborum ablatarum tenetur actione furti. Bar.

XXV. Vlpianus libro xlj.ad Sabinum.

VErum est, quod plerique probant,fundi nomine furti agi non posse [a].Vnde quæritur,si quis de fundo vi deiectus sit,an cōdici ei possit qui deiecit. Labeo negat:

z Npenult.§.finali.

Nec minus qua ætate potest furti conueniri & condictione.

Verum est.] CASVS Si deieci te de fundotnō teneor furti. cōdi.tamen triticaria teneor ratione possessionis fundi , quam haburi.Franciscus.

a ¶ *Non posse* vt institu.de vsuſca.§.quod aut.m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Possessionem* tantum per triticariam si non erat dominus deiectus, aliàs etiam dominium, vt & ℨ.de condi.trici.l.ij.

b ¶ *Mobili.* vt & ℨ.de trítica.l.j.in fine.

c ¶ *Nulla dubitatio est.* vt & ℨ.quod vi, aut clàm.l.si alius. §. notauimus. & ad leg. Aquil. si seruus seruum.§.si oliuã. & ℨ.l.proxi.§.j.& argu. infrà, arb. fur. cæs. l.facienda.§.j.& ℨ. eo. l.si cretæ.

SApes.]CASVS. Apes feræ stantes in arbore fundi mei fecerunt alias apes, furripuisti eas, vel fauum earum. non teneris mihi act. furti, cùm meũ non fuerit quod furripuisti.

¶ *Item constat.*]Colonus meus agrũ meũ colebat numis, quia pro certa mercede in pecunia consistente mihi dãda fructus agri mei debebat facere suos. venit quidam, & fructus huius agri stantes in agro collegit & fur ripuit. dicitur quòd tenetur furti huic colono. Franciscus Accur.

d ¶ *Si aprs.* ad hoc ℨ. de acquir.re.do.l.naturalem §.apum. & infra, de re.diui.§.apũ.

e ¶ *Qui numis.* hoc est, qui mercede constituta in pecunia numerata colit: vt ita omnes fructus percipiendo suos faciat. partiarius verò est, qui partem fructuũ domino reddit. distingue ergo aut colit numis: & tunc habet actionem furti & condictionem furtiuã, cùm sui sint fructus, vt hic. addunt quidam, si ad non modicum tẽpus cõduxit, aliàs contrà, vt arg. ℨ. fi ager vecti. vel emphy.pe.l.j. & ij. & iij. quòd hic non dicitur. Aut partiarius: & tunc ipse solus habet condi. furti. vt in contrario. & ℨ. loca. cùm in plures. §. messem. de quo dic vt ibi. actionẽ aũt furti habet quilibet pro parte fructuũ quæ eũ tãgit. ℨ. eo. fullo. §. fructibus. nec obst. ℨ. eo. si quis vxori. §. fi sulphurariæ. quia licet vbi agat ex cõducto contra dominum, potest tamen & furti agere. Sed alij dicunt ibi loqui de eo qui colit numis ad modicum tempus.

f ¶ *Cæpissent.* f. uctus, vt bonæ fidei possessoris: non sic in fructuario antequam consumantur. vt ℨ. de acquiren. rerum domi. bonæ fidei. §. denique. & ℨ. de vsur. qui scit. §. præterea. & ℨ. de vsufru. si fur.

QVi tabulas.]CASVS. Tabulas vel cautiones meas siue instrumenta aliquis furripuit. dicitur quòd tenetur actione furti. & æstimabitur non solùm valentia tabulæ siue charræ, sed etiam debiti quod in ea continetur, siue debitum quod in his continebatur, sit mihi solutum: siue non. & redditur ratio. item videtur & si alias probationes haberẽ ad iiud debitum. Idẽ de apocha fi surripiatur. Sed pone quòd aliquis delet instrumentum meum. tenetur furti, & etiam actio legis Aquil. Sed pone q primò furripuit, & postea delet illud nõ propter hoc. cessat actio furti, sed furti tenebitur & Aquil. itẽ actio. ad exhibendum. Itẽ quorum bonorum, si hæc instrumẽta essent hæreditaria. Sed & si aliquis imaginem meam vel librum deleuit, tenetur Aquilia. Vltimò dicit: quæ dicta sunt de instrumentis priuatorum, idem & si essent reipublicæ alicuius municipij. ité & de cæteris rebus publicis, siue alicuius societatis. & hoc dicit hæc lex cum quatuor sequentibus. Franciscus.

g ¶ *Quæ tabulas* ligneas vel cereas, in quibus olim scribebantur rationes debitorum. vt & ℨ. commod. l. in commodato. §. sicut.

h ¶ *Continetur.* sit ergo æstimatio secundum causam cohærentem. sed Celsus putat posse condici possessionẽ: quemadmodum potest remobili[b] surrepta. ¶ eorum nomine quæ de fundo tolluntur, vt putà arborũ, vel lapidũ, vel arenæ, vel fructuum quos quis furãdi[b] animo decerpserit, furti agi posse nulla dubitatio[c] est.

XXVI. Paulus lib.ix.ad Sabinum.

SIapes[d] feræ in arborem fundi tui apes fecerint, &[1] quis eas vel fauum abstulerit, eum non teneri tibi furti, quia non fuerunt tuæ: cásque constat captarum terra, mari, cœlo, numero esse. ¶ Item constat colonum, qui numis[e] colit, cum eo qui fructus stantes furto furripuerit, acturum furti: quia vt primùm decerpti[2] essent, eius esse cœpissent[3] f.

Chirographa furripiens tenetur non tantùm propter pretiũ chyrographorũ, sed etiã ad æstimationem summæ in eis contentæ, licet creditori solutum sit: quia eius interest tabulas habere, ne patiatur litem à debitoribus de eis reddendis.

XXVII. Vlpianus lib.xlj.adS abinum.

QVi tabulas[g] vel cautiones amouet, furti tenetur, non tãtùm pretij ipsarum tabularum nomine[1], verùm etiam eius quod interfuit: quod ad æstimationem refertur eius summæ, quæ in his tabulis continetur[h] (sci licet, si tanti[i] interfuit. vt putà, si chirographa aureorum decem tabulæ fuerint[2]. nam hoc dicimus duplicari. Quòd si iam erant inanes, quia solutum proponebatur, nunquid ipsarum tantùm tabularum pretij videatur esse æstimatio faciẽda? Quid enim interfuit eius[3]? Sed potest dici, quia nonnunquam debitores tabulas si bi restitui petunt[k], quod nonnũ quam calumniantur debitores[l] quasi indebito soluto ab his[m], interesse[n] creditoris tabulas habere, ne fortè controuersiam super ea re patiãtur. Et generaliter dicendum est, id[5] quod interest, duplicari. ¶ Inde potest quæri, si quis cùm alias probationes mensæ[6] o quàm scripturam haberet, chirographi furtum sit passus, an æstimari duplo chirographi quantitas debeat? & nunquid non quasi nihil interfuit. quanti[7] enim interest, cùm possit debitum aliunde probare? quẽadmodum si in binis tabulis instrumentum scriptum sit: nam nihil videtur deperdere: sed[8] futurum[p] est vt alio chirographo[q] saluo securior sit creditor.

¶ Apocha† quoque si fuerit surrepta æquè dicendum est furti actionem in id quod interest, locũ habere: sed nihil videtur interesse[r] si sint & aliæ probationes solutæ pecuniæ.

¶ Sed si quis non amouit[s] huiusmodi instrumenta, sed interleuit, non tantùm furti actio locum habet[t], verùm etiam legis Aquiliæ. nam amouisse[9] videtur qui corrupit.

XXVIII. Paulus lib.ix.ad Sabinum.

SEd si furripuit priusquam deleat, tanti[1] tenetur[v], quanti domini interfuit non furripi. delendo enim nihil ad pœnam adiicit[x].

XXIX. Vlpianus lib.xlj.ad Sabinum.

HOc amplius, etiam[1] ad exhibendum[y] agi potest, & indicto Quorum bonorum[z] agi potest. quòd hîc tantum deleuit, vt infra, l.sed & si imaginem. §. si quis. & secundum lucrandi: vt quia debitor erat: sed in contrario non fecit animo lucrandi. Accursius.

v ¶ *Ed si furripuit. Tanti tenetur.* scilicet actione furti ad duplum, vt & ℨ.l.proxi. in princi. Accursius.

x ¶ *Adiicit.* imò videtur adiicere: vt ℨ.tit proximo. l.nunquam. §.olu. secundum. R.hic vno actu deleuit & furripuit, nec enim potuit deleri quin contrectaret: sed ibi, ex interuallo. sed tu dic quòd ex interuallo hic fuit: & dic ad pœnam, scilicet furti: sed Aquil. bene datur, cùm sint diuersa delicta, vt in contrariis. Accursius.

y HOc amplius. *Ad exhibendum.* vt & supra, ad le. Aquil. qui tabulas. Accur.

z ¶ *Quorum bonorum.* licet qui deleuit, non contendit se hæredem: quia tenetur ex dolo: vt & in petit. hæreditatis diximus, suprà de petition. hæredi. lege, sed vtrum. & contra quem datur vnum, & reliquum. vt suprà quo. bono. lege prima, in principio. sed hoc non placet, quia interdicto quorum bonorum ad vniuersitatem tantum agit. & contra hæreditarium debitorem non datur: vt suprà, quorum bonorum. lege prima. §. primo. & lege secunda, quæ sunt contrà. constat autem eũ debitorem hæreditarium eum qui damnum dedit, vt dicta lege, sed vtrum. dic ergo secundum M. dari hic quorum bonorum, id est interdicti quo dictum de tabulis exhibendis quod præparatorium est interdicti quorum bonorum. & pro hoc suprà, de tabulis exhibendis, lege prima, in principio.

Sed

a SEd & *si imaginem.* facit suprà ad legem Aquiliam. si quis testamentum.

b ¶ *Deleuerit.* poteà cùm iam furripuisset. Vel dic deleuerit tantum animo lucrandi: vt ℨ. eo. qui tabulas. in fin.

c ¶ *Aut furripuerit.* scilicet tantum.

d ¶ *Furti.* non pecunias: vt ℨ. eo. ob pecuniam.

e ¶ *De cæteris rebus publicis.* quæ sunt in patrimonio publico: non etiam in vsu publico. M. vel dic publicum, scilicet alicuius municipij.

f ¶ *Societatibus.* vt si instrumentum societatis alicuius quis furripiat.

QVidam.]CASVS. Habebam instrumentum de decem contra Titium. furripuisti mihi illud instrumentum: nunc ago contra te furti ac. videtur q nõ teneatis nisi ad æstima. chartæ siue tabulæ, nõ autem ad decem quæ cõtinebantur in instrumento: quia si nunc possum probare de illis decẽ, non videtur mea interesse. sed tamen dicit q potest interesse. pone enim quòd nunc furto facto rehabui instrumenta. & sic possum nũc probare interesse per ea: quòd non potui tẽpore quo egi ad debitum, sed succubui. id multò magis quæritur de lege Aquil. nã si instrumentum meum de decẽ quod habebã contra Titiũ, destruxisti, & agam contra te Aquil. videtur q non tenearis: quia si probo decẽ cõtineri in instrumẽto: potero agere ad ea cõtra Titium debitorem meum, etsi nihil mea interfuit instrumentum fuisse destructum. si autem hoc non possum probare, videtur mea interesse. sed tamen ponit duos casus quibus interest mea. Franc.

g ¶ *Pecuniam.* in instrumento redactam.

h ¶ *Non potest.* debitum in chirographum redactum. sed non valet hoc arg. quod fit à destructione antecedẽtis.

i ¶ *Sed potest.* nunc respondet.

k ¶ *Non esset.* & sic agitur furti: vt & ℨ. de eden. argentarius. §. fina. nec per hoc desiit competere, quod interesse definit: vt ℨ. eod. l. inter omnes.

l ¶ *Maior quæstio.* quia licet posteà recuperet tabulas, nihil per eas potest probare, cùm deletæ sunt. argum. ℨ. locutus est cùm deletæ non erant.

m ¶ *Probare.* purum debitum.

n ¶ *Damnum.* & sic non agit, sed tamen contradicit ponendo de debito conditionali & puro. & sic incipit respondere.

o ¶ *Pendente.* conditione, quasi dicat agam. condemnationis tamen cessatio in euentum conditionis differtur: vt ℨ. ad leg. Aquil. l. in lege.

p ¶ *Vti possim.* Et certè furti agendum: & idem in Aquilia etiã quãdo delitum erat purum: vt dicta l. argentarius. §. fina. & ℨ. eod. l. qui tabulas.

TVtor.]CASVS. Licet tutor habeat administrationem rerum pupilli: si tamen furripiat rem pupilli, tenetur furti & tutelæ: & idem in curatoribus omnibus. Franc. Accursius.

q ¶ *Non datur.* vt & ℨ. pro emptore. l. qui fundum. §. fi tutor. & ℨ. eo. Interdum. §. qui tutelam. & ℨ. de sol. l. pupilli. in prin.

r ¶ *Tenetur.* vt & ℨ. de tut. & ra. distr. l. actione.

s ¶ *Agi possit.* scilicet finita tutela: vt ℨ. de tutel. & ra. distr. l. si tutor. §. fina. & hi quem. & per hoc quòd illa dabatur, furti famosa denegari videbatur. argumen. suprà de in integrum restituti. l. diuus. sed ad diuersa dantur. Accursius.

t ¶ *Curatoribus.* sic ℨ. de negot. gest. l. ex facto. in fine. vt de similibus ad similia procedatur.

I*S qui opem.*]CASVS. Præbui opem & auxiliũ tibi furtum: tandem tu fuisti deprehensus cũ re furtiua. dicitur qd ego teneor furti non manifesti, & tu furti manifesti. Fran. Accursius.

v ¶ *Fert.* Quis hoc faciat, habes instit. eod. tit. §. interdum. & ℨ. eo. in furti. §. ope. & l. si pignore. §. qui ferramenta.

x ¶ *Manifestus est.* Item nec est furtum: nec est manifestus: licet quòd de neceritate nõ requiritur, sed sola clamatio fuit facta. vt no. Bertr. in j. in principi. §. e. Cy. in l. falsus. in iii. opo. C. e. titu. potest autẽ & de prehensus dici fur manifestus: vt in l. manifestũ. ℨ. de cõ. & qui ie per tus est in domo: vt not. idem Bartol. Alexan. in præallcg. l. ii. §. eod. Bal. in authen. quas actiones C. de sacr. sanecc. & Ioã. And. ad addi. ad Spec. instit. de probat. §. j. verſic. ijo & Spec. in titu. de præsumpt. §. i.

1 Flo. desunt hic insusa.

2 Ilteꝛ. videtur sentire, quòd adhoc quòd quis dicatur fur manifestus, requiritur quòd fuerit in furto de prehensus: sed tu dic quòd de necessitate nõ requiritur, sed sola actio furti: vt no. ibi. Cy. in l. falsus. in iii. opo. C. e. titu. potest autẽ & de prehensus dici fur manifestus: vt in l. manifestũ. ℨ. de cõ. & qui ie per tus est in domo: vt not. idem Bartol. Alexan. in præallcg. l. ii. §. eod. Bal. in authen. quas actiones C. de sacr. sanecc. & Ioã. And. ad addi. ad Spec. instit. de probat. §. j. verſic. ijo & Spec. in titu. de præsumpt. §. i.

1 alias *persua sorit.*

2 Flo. dedit.

3 Flo. *persuasit vt se præsentaret.*

XXX. Idem lib.ix.ad Sabinum.

SI hæreditariæ tabulæ deletæ sint.

XXXI. Idem lib.xlj. ad Sabinum.

SEd & si imaginem[a] quis vel librũ deleuerit[b], & hic tenetur damni[1] iniuriæ, quasi corruperit. ¶ Si quis tabulas instrumẽtorum reipublicę municipij alicuius aut furripuerit[c], aut interleuerit, Labeo ait furti[d] eũ teneri. Idémque scribit & de cæteris rebus publicis[e], déque societatibus[f].

XXXII. Paulus lib.ix. ad Sabinum.

QVidam tabularum dũtaxat æstimationem faciendam in furti actione existimant: quia[1], si iudici apud quem furti agatur, possit probari quantum debitum fuerit, possit etiam apud eum iudicem eadem probare apud quem pecuniam[g] petat. si verò in furti iudicio probare non potest[h], nec illud quidem possit ostendi[2], quãti eius interfuit. Sed potest[i] post furtum[3] factum si tabulas nactus esset actor, vt ex eo probet quanti sua interfuit[4], si tabulas nactus non esset[k].

1 ¶ De lege Aquilia maior quæstio[l] est, quemadmodum possit probari quanti eius interfuit. nam si potest aliàs probare[m], non patitur damnum[n]. Quid ergo si fortè pecuniam sub conditione crediderit[5], & interim testimonia sunt, quorum probationem habeat, qui possunt mori conditione pendente[o]. aut puta me petiisse creditũ: & quia testes & signatores qui rẽ meminissent[6], præsentes non haberem, victum remansisse[7]: nunc verò cùm furti agam, eorum memoria & præsentia ad ndẽ creditæ pecuniæ vti possum[8] p.

Cui cõceditur administratio rerũ, nõ videtur cõcessum ut in eius fraudẽ cõmittat. Bar.

XXXIII. Vlpianus lib. xlj. ad Sabinum.

TVtor administrationem quidem rerum pupillariũ habet, intercipiendi autem potestas ei nõ datur[q]. & ideo si quid furandi animo amouerit, furtũ facit, nec vsu capi res potest. sed & furti actione tenetur[r]: quamuis & tutelæ cum eo agi possit[s]. Quod in tutore scriptum est: idem erit & in curatore adolescentis, cæterisq; curatoribus[t].

XXXIIII. Paulus lib. ix. ad Sabinum.

IS, qui opẽ furtũ facienti fert[v], nunquã manifestus est[x]. Itaq; accidit vt is quidem qui opem tulit furti nec manifesti: is autẽ qui deprehensus est, ob eandem rem manifesti teneatur.

XXXV. Pomponius lib.xix.ad Sabinum.

SI quis quid perferẽdum acceperit, & scierit furtiuum esse, constat, si deprehendatur, ipsum duntaxat furem manifestũ esse. si nescierit, neutrum[y], hũc, quia fur non sit[z]: (illum[1] autem non esse manifestum) furem, quia deprehensus non sit.

Diuersis respectibus possunt duo fures eiusdem rei alter dici fur manifestus, alter non manifestus. Bart.

1 ¶ Si vnus seruus tuus hausisset[a] & abstulisset, alter hauriendo deprehensus esset[†], prioris nomine nec manifesti, alteri[9] manifesti teneberis.

Qui præstat opem furto irregulari, non tenetur furtiuisi fur ipse irregulare sequatur. Bart.

XXXVI. Vlpianus lib. xl. ad Sabinum.

QVi seruo persuasit[1], vt fugeret, fur non est. Nec enim qui alicui malum consilium dederit[2], furtum facit: non magis quàm si ei persuaserit[3], vt se præcipitaret, aut manus sibi inferret[b]. hæc enim furti non adFranc. Accur.

y ¶ *Neutrum.* scilicet teneri.

z ¶ *Non sit.* facit infrà eodem, si is qui. §. fi tutor. & l. falsus. §. sed & si is. & ℨ. eod. l. vulgaris. §. primo. & §. item si quis maioris.

a ¶ *Hausisset.* scilicet vinum.

QVi seruo.]CASVS. Seruo tuo persuasi vt fugeret, & fugit: dicitur quòd non sum fur. non enim ex meo malo consilio fit tũ. dicor facere. & adducit simile. Secundò persuasi tibi vt fugeres hoc animo vt ab alio furripiaris, fugisti: & furreptus ab alio furti. dicitur quòd teneor furti. Tertiò persuasi tibi vt fugeres: & hoc feci causa inimicitiarum, tandem fugisti: & furreptus fuisti. dicitur quòd teneor furti. Quartò filio vel seruo tuo, vel vxori tuæ furripienti tibi rem, opem tuli. dicitur quòd teneor tibi furti. licet filius vel seruus vel vxor non teneantur tibi furti. Quintò persuasi seruo tuo vt fugeret, & fugit cum quibusdam tuis rebus. teneor furti tam nomine serui quàm rerum: quasi opem videar tulisse.

¶ *Si duo serui.* Seruus meus cum seruo tuo habuerunt inter se consilium: & communi consilio ambo fugerunt à nobis: vnus eorum non est fur alterius: nisi vnus alium celaret. Franciscus.

b ¶ *Inferret.* id est detruncaret. Accur.

ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ *Non admittunt actionem*, imò contrà vt ff. de seru. corr. l. Neratius. §. quamuis. sed ibi fuit secuta fuga: vt ff. §. prox. hîc non. Itè contrà. ff. de re. iur. l. cõsilij. vbi dicit dari de dolo: sed & illud quãdo cœpit interesse & nõ cadit in speciale nomẽ maleficij: cæterũ hîc nõ fugerat, & si fugisset, caderet in speciale nomẽ maleficij: vt furti & serui corrupti. Itè cõtrà. C. de ser. fug. l. j. fol. verũ est q̃ serui fugitiui fit furtũ: & eius nomine datur actio furti, ita tũ, si alius eũ apprehẽdit: si alius eũ apprehẽdit: nõ: quia cũ non fit qui principaliter teneatur, nec qui accessorie debet esse: vt argu. ff. §. si is. §. si tu. sed cõtrà est in hac lege. §. itẽ placuit. vel aliter furtum fit quãtum ad impediendam vsucapionem vel præscrip. vt ibi: sed nõ vt possit agi, vt hîc. vel dic q̃ nõ est cõtrà: quia hîc dicit, nõ facit furtũ qui cõsilium dedit: quia nemo tenetur furti ex solo cõsilio [a]: vt ff. eo. l. si quis vxori. in cap. que §. neq; & §. de verb. sig. reliam. & ibi gni. l. fæpe. ar. ibi cõtre Innoc. extrade ele. no Bal. in l. ij. col. xv. C. de seruitu. & aqua. & hanc gl. & iura in oppo. allega. dic esse limitanda, nisi furtum fit fa ctum & secutum, quia ille casu teneretur: vt per Spe. in i tu. de accu. §. fina. versi. sed quid fia. Tu dic cõtra per tex. vt ff. eo. l. fi quis in tantũ quòd alius habuit eum. teneris tu furti: & de hoc dic vt in glo. domini mei. Accur. Fran. k *Aliquis.* quem supposueras secundum H. fed idẽ dico si non fuposuisti eum personaliter, sed impersonaliter: vt dixi ff. l. proxi. §. sed si alius. Accur.

l *Mater. Non habet.* sed pater sic: vt subiicit.

m ¶ *Liberarum.* id est filiorum.

n *Actio sit.* vt ff. & ff. l. eum qui. §. fi filius. & ff. eo. l. proxima.

o *Nusquam est.* Nam illa datur iure proprietatis: vt ff. de cõd. furt. l. j. vel positionis: vt ff. eo. l. verum. ij. respon. sed hoc in filiis nõ habemus: vt ff. de acqui. pos. l. cùm hæredes. §. fi.

Verum est.] CASVS. Meretricem alienam ancillam rapui caussa libidinis: dicitur q̃ non facio furtum. Secundò ostia meretricis fregi caussa libidinis: tandem fures ostia sic inuenta fur: ipuerunt, dicitur quòd non teneor furti. Tertiò ancillam alienam meretricem celaui domino: dicitur quòd non teneor. l. Flauius. Franc. Accur.

p *Sed caussa.* i. voluntas delinquẽdi: vt ff. & ff. ad legẽ Cor. de sica. l. dicuus. & j. arbo. furtim cæsa. l. faciẽda §. fi. sed cõtrà. j. eo. fuilo. §. qui ancillam. Solu. ibi in non meretrice. Sed quare nõ inspicitur ibi caussa? Respond. quia domini interest, cùm minus modo valeat: vt ff. de act. empt. l. ex empto. §. si quis virginem. Alij dicunt hîc de æquitate: vel ibi caussa alienæ libidinis subtraxit. Item quare in meretrice non sic? Respon. quia licet ibi sit quidam vsus: tamen non fit caussa commodi pecuniarij vel damni per hoc domino inferendi.

q ¶ *Qui fores.* id est ostia domus meretricis.

r ¶ *Ab eo.* qui fregit ostia caussa libidinis.

s ¶ *Egesserunt.* i. secum portauerunt: & sic fecerunt furtum.

t ¶ *Non teneri.* vt ff. eo. l. qui iniurix. §. j.

v ¶ *Compensat.* sic ff. de iureiu. l. nam posset quàm. & l. duobus. & arg. ff. de off. præsid. Ulpianus. in fi. Azo.

Vi inmenta.] CASVS. Iumentum tibi commodaui vt ff. vsq; ad certũ locum eum ducas. tu duxisti eum longius. teneris furti. idem & si à principio contra meam voluntatẽ eum duxisti. Fran. Accur.

x ¶ *Furtum facit.* vt instit. eo. §. furtu autem. & arg. ff. commo. l. si vt certo. §. sed interdum. Sed nunquid duplatur tantũ æstimatio vsus? an etiã plena proprietas? Respõ. secundũ H. solus vsus. & pro eo est quod de frumento de aceruo sublato dicitur ff. eo. vulgaris. sed verum est. & §. sed & si de naui. Item pro eo ff. e. si quid fur. §. qui lãcem. vbi nõ æstimatur tota lanx. Item pro eo dicit. q̃ nõ iure dominij. sed vsus agitur: vt ff. eo. l. si vẽdiderо. §. cùm autẽ. in fi. §. itẽ pro eo. ff. e. si quid fur. in prin. & §. j. sed Io. & Hu. dicunt plenã proprietatẽ duplari. & q̃ eis ff. eo. qui tabulas. in princ. Item pro eis: quia dicunt iure dominij q̃ habet in re, in qua cõtrectatur vsus, agi. & eius tutius furtum fieri. & sic inducitur j. eo. fi vendidero. §. j. nec obstat quod dictũ est de frumento & rasura: quia possunt separari: non sic vsus rei à re: & ita cohærens caussa æstimatur vt not. d. l. qui tabulas. Item facit pro eis hæc l. quæ aliquid debet addere. non autem adderet si de furto vsus diceret, cùm sit dicti ff. eo. l. j. de tota ergo re facit furtum contrectando vsum: sed Azo inclinat in primam opi. & facit j. eo. l. qui re.

Adlegem Iſtam adde rext. vide dum, & ibi glo. in e no. quando & cano. dic cõtingit de diſtin. ala. rem incipit hæc lex, cet rem eſt. *Fl. ex fen. Fl. dant vel Fabius.*

Vtpote.

Vlp. dolo. quia.

Fl. dolum re mittit.

Vlp. deſert. Fl. Aliena re mittit.

S I *cùm quis.*] CASVS. Rem capti ab hostibus furripui: tandem do minus rei reuersus est. dicitur quod competit ei act. furti.

¶ *Arrogatorem.*] Titio furripui rem eius: tandem Titius dedit se in arrogationem Sempronio. dicitur q̃ Sempronio cõpetit actio furti. Idem multò magis est si post arroga. Titio factum est furtum.

¶ *Quandiu.*] Actio furti durat donec fur viuit. & aut fur est sui iuris: & tunc ipse cõuenitur act. furti. aut est alterius iuris, vt quia filiusfa. & tũc cõuenitur parer ei⁹. & hoc est quod dicitur, noxa caput sequitur.

¶ *Si quis.*] Feci Titio furtum. tandem Titius captus est ab hostibus. dicitur quòd extinguitur actio furti. si tamẽ Titius reuertatur ab hostibus, rehabebit acti. furti. Franciscus.

y ¶ *Si cùm quis.* id est aliquis sapiens dicet.

z ¶ *Actionem.* contrà videbatur quia non fuit cui fieret furtũ, secundum M. vt j. eo. l. falsus. §. alienum. Item nec posteà: cùm ex priore cõtrectatione non fit nata: vt ff. eo. serui & filij. §. vnde est quæstum.

a ¶ *Factum est.* cùm omnia per arrogationem sint ei quæsita: vt instit. de acqui. per arroga. §. j.

b ¶ *Quandiu.* vsque ad xxx. ann. vt C. de præscrip. xxx. ann. l. ficut. vel

vel respicit antiqua tempora, quando erant perpetuæ. vt inst. de perp. & temp. actio. in princ. Accur.

a ¶ *Post noxam.* id est delictum, puta furtum.

b ¶ *Alio fure.* hostibus fortè deuictis: vt instit. quibus mod. ius pat. pot. fol. §. sed & qui captus. Accur.

c ¶ *Nasci.* sic ff. si ex noxa. cau. aga. l. ij. in fin. regulariter contrà: vt ff. de fol. qui. res. §. ream.

Si seruus.] CASVS. seruus meus exercitor nauis existẽs non mea voluntate, habet vicarium in naui, si datum est damnum alicui mercatori in naui, datur actio in factũ cõtra me: & siquidem vicarius dedit dãnum, teneor duntaxat de peculio. si autem seruus dedit damnum, tunc in æstima. damni, aut noxæ eum dedere. & si iste seruus efficiatur liber, adhuc teneor de peculio: & ipse factus liber tenebitur.

¶ *Interdum.*] Seruus meus fecit tibi furtũ, & ego manumisi eum ne teneat pro eo furti dicit q̃ adhuc teneor: & etiã ipse seruus: & si ego conueniar, liberatur fur. Fran. Accur.

d ¶ *Vulgaris.* id est, actio in factum ex illo edicto nau. cau. quæ oritur ex recepto: vt ff. de noxa. si in rem. §. fi. prout est ibi aut. & ff. de exer. l. si seruus. & ff. nau. cau. l. iij. §. itẽ si seruus. formula autem dicitur propter id qđ habes ff. de orig. iur. l. j. §. omnii. quod hodie est sublatum: vt C. de formulis. Accur.

e ¶ *Alter.* vicarius qui erat in cura nauis. vel forte extraneus, & sine voluntate exercentis: vt ff. d. l. si in rem. in fin. Azo.

f ¶ *Quod ipse exercitor.* seruus dedit annum: & supple in litis æstimationem damnetur, aut &c. nec dicas non dari de peculio, cùm detur ex delicto: vt ff. de peculio: vt ff. nau. cau. l. licet. etiam si dominus prohibuit: vt ff. de pecul. si quis seruum. §. etiam. sed noxalis ex delicto. Accur.

g ¶ *Adiciatur.* scilicet in sententia condemnatoria.

h ¶ *In peculium.* propriè, vbi dicimus agi ex contractu. si autem agetur actione in factum ex quasi malificio, liberaretur dando de peculio vicarium ad noxam: vt d. l. si in rem. §. fi. prout est ibi litera ad no xam. Accursius.

i ¶ *Annum.* vt ff. quando act. de peculio est anna. l. j.

k ¶ *Ideo manumisus fit.* & ita dolo defuit habere: vt & ff. de noxa. l. j. de illo. Accur.

l ¶ *Liberari.* vt & ff. de noxa. l. electio. in princ. non enim sæpius, &c. vt ff. nau. cau. l. licet. in fine.

Falsus.] CASVS. Rem quam non debebam, tibi scienter acci pienti soluis, facis furtum. ¶ *Falsus.*] Falsus procurator accipiendo pecuniã facit furtum. hoc est verum si debitor eo animo soluit falso procuratori, vt falsus procurator portaret hãc pecuniam ad creditorem: & non portauit. si autem eo animo soluit, vt numi fiant procuratoris, credẽs eum procuratorem in rem suam: tunc licet non domino, non tamen facit furtum. ¶ *Sed & si is.*] Cùm indebitum sibi fuerit soluere, tu delegasti me quod alij soluerẽ: & solui. quæritur an tenearis furti? & distinguitur. nam aut solui te præsente: & tunc teneris aut te absente: & tunc non teneris. ¶ *Si quis.*] Verebas à me vt mutuarem tibi decem, & mutuaui, dicendo quòd eas locupletes, vel te velle dare fideiussores, vel te cõfectũ mihi solutũ pecuniam, & mentitus es, quæritur an tenearis furti? & dicitur quod non, sed de dolo teneris si alia actio non competat.

¶ *Qui alienum.*] Librum alienum iacentẽ in terra accepi animo furandi dicitur q̃ facio furtum, licet nesciem cuius sit: nisi dominus rei habuerit eũ pro derelicto. nã tunc non facio furtũ. Idem si putaui quòd dominus habuit eum pro derelicto: licet ita nõ sit. Sed potes quod inueni rem alienã iacentẽ in terra: & accepi non animo lucrandi. volebam enim reddere domino rei si inuenirem eum: dicitur quòd non facio furtũ: & quicunque qui sic inueniunt, faciant scripturam in qua contineatur, notum fit omnibus quòd ego talis inueni sic & hic. & reddã ei qui peter. & hãc scripturã ponant in ali quo loco vt possit legi, & hæc sunt vera etiam si petat aliquod pretiũ nomine inuentionis. nam propter. hoc fur non est. *1 Flo. sient.*

¶ *Si quis sponte.*] Rẽ à domino habitam pro derelicto, accepi, non teneor furti: siue sciebam eam habitam pro derelicto, siue ignorabam.

¶ *Si iactum.*] Rem iactam de naui accepi. quæritur an teneat furtũ? & distinguitur. nam aut dominus deiiciens habuit eam pro derelicto: & tunc nõ teneor. aut non: & tunc si animo furandi teneo, teneor furti, aliàs non: sed semper reddere debeo eius domino. sed si putans simpliciter rem factam accepi, non teneor furti. *1 Fl. Si is qui. 3 Flo. fecit.*

¶ *Etiam.*] Surripui tibi seruum: & sic teneor furti, tandem emi à te partem huius serui, extinguitur actio furti, etiam in alia parte. secus si vsumfruct. huius serui cœpi habere. nam propter hoc non extinguitur actio furti. Franc. *4 Manuleri se collaturum.*

m ¶ *Nec numi.* videtur enim sub quadam conditione solutum, hac scilicet, si creditor est. argumen. supra, de acquirenda possessio. si me in vacuam. Sed argumen. contrà supra, de acquirenda possessione. quod meo. §. primo. vel melius secundum Azo. hoc est cum debitor labitur in persona, vt quia filiũ credebat esse creditoris eum cui soluit, quia & hoc ipse asserebat: vt infrà eodẽ. si quis vxori. §. cum Titio. Si verò non labitur, transfertur dominii, sed repetit cõfidictione indebiti. & facit suprà de condictio. furti. l. quoniam. & pro suo. l. hominem. in fine.

n ¶ *Vera sit.* sed si rata sit habita solutio, cessat actio furti: vt ff. eo. l. si vendidero. §. si Titius. Accursius.

o ¶ *Manent.* hîc est contrà ff. de dona. l. qui mihi. Sol. vt ibi.

p ¶ *Procuratoris fiant.* putans eum procuratorẽ in rem suam factũ, vel aliter volui in eum transferre dominium, & ipse debebat facere contentum creditor em. Accursius.

q ¶ *Furtum facere.* sed habet locum condictio indebiti, vt C. de cond. indebiti. l. creditoris. nisi creditor habeat ratum, vt d. l. si vendidero. §. si Titius. & de hoc plenè dixi. C. eo. d. falsus. in gestore habes ff. de nego. gest. si ego. & facit ff. de noxa. quemadmodum. in fine. Item contrà ff. pro empto. l. ij. §. ij. vt ibi.

r ¶ *Accipiebat.* sciens.

s ¶ *Soluendum.* vt suprà eodem titul. si quis quid perferendum. Accursius.

t ¶ *Furtum facit.* quia breui manu &c. vt ff. de donat. caussa mortis. l. quod si ita. tuliber. & ff. de donatio. inter virum & vxorem. l. ij. §. fin. & si certum petat. l. singularia. & ff. de verb. oblig. si procuratori præsentis. Accursius.

v ¶ *Mentitus.* vt superiori §. vel dic non dicendo se esse alium quàm sit, vt j. eo. si is qui. §. si tu Titium.

x ¶ *Locupletem.* vt facilius credatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Non tenetur.* contrà j. eod. l. si quis vxori. §. cum Titio. sol. vt ibi, secus si non in essentia, sed in conditione personæ: vt j. eod. si quis vxo. §. sernus qui se.

b ¶ *Actio.* sed nonne semper condictio certi? Resp. non dicit de illa: quia hæc illâ nõ excludit: vt cõ dictione indebiti: vt 3. de dolo. l. legatarius. Sed nõne certi cõdictio specialis ex mutuo datur? Resp. potest esse q; non: vt quia filiusfamilias fuit qui dixit se in rem patris versurũ vel erat seruus cum accepit versurus in rem dñi: nec vertit: nec est liber. & facit 3. de dolo. l. & eleganter. in fi. & l. seq. non placet vt dicas q; non sit soluendo, cùm nec de dolo tunc esset vtilis.

c ¶ *Ignoret.* .. Sic C. vnde vi. & fin. ibi, omnes autem &c.

d ¶ *Fiat.* vt j. tit. ij. l. j. §. Scæuola. & j. §. si quis sponte.

e ¶ *Desinere.* vt & 3. de noxa. quemadmodum. §. j. & 3. pro derelicto. l. ij. & facit insti. de rerum diui. §. fin. & j. de inceu. rui. nau. l. iij. in prin ibi no. & l. si quis. & 3. de acquirend. possess. l. interdum. &c.

f ¶ *Neque putauit.* s. ille qui accepit.

g ¶ *Non tenetur furti.* quia non fuit animus.

h ¶ *Videamus.* scilicet plenius prædictam responsionem.

i ¶ *Plerique etiã hoc.* id est, plerique hoc faciunt. Sed quid fi simpliciter deiectum credidit? Resp. non tenetur furti: vt j. ea. l. §. fi iactum. in fi.

k ¶ *Menytra dicunt.* græcum est: cuius interpretatio a est prætium inuentionis petat. per Lóbardam autem ante iudicé debet portare: vt in titu. de fugacibus, l. si quis autem. Azo. Accur.

l ¶ *Iecit.* facit 3. ea. l. §. qui alienum. Azo.

m ¶ *Plerumque.* Imò in dubio præsumitur quòd non: vt infra. de rerum diui. §. fi. & 3. de acquir. rer. do. qua ratione. §. fina. & 3. ad leg. Rho. l. qui leuandæ. & l. ij. §. fi. sed hîc proiecit sic, vt sit verisimile pro derelicto haberi, vt librum apertum. & facit C. pro derelicto. l. si quis merces. & de acqu. possess. interdum. Accur.

n ¶ *Animo.* scilicet accepit. Accur.

o ¶ *Extinguatur actio.* quia deuenit in eum casum à quo incipere non potest, & facto meo, aliàs secus. vt suprà de condictio. furti. l. & ideo. & suprà, de iis, qui sunt sui vel alien. iuris. l. patre. vbi de hoc dixi. Accur.

p ¶ *Non poterat.* vt & 3. de noxa. l. cùm seruus.

q ¶ *Non est.* quò ad hoc, sed quò ad quædam. sic 3. de bonis author. iudi. possiden. l. in venditore. quæ est cõtrà. & de hoc dixi j. de verb. sig. l. rectè. Accurſius.

Iussu. CASVS. Quidam dicens se meum procuratorẽ cùm nõ esset, iuit ad debitorẽ meum, & petiit quod mihi debebatur. debitor cùm nõ haberet pecuniã præ manibus, dixit debitori suo vt mihi daret: & dedit eo præsente: dicitur q; procurator meus tenetur furti.

¶ *Si rem.*] Rem meam credens tuam, tibi tradidi: & tu bene sciebas meam & accepisti. i. ieneris furti.

¶ *Si seruus.*] Seruus hæreditarius rem hæredis furripuit, tenetur furti hæredi nunc liber factus. Franc. Accur.

6 ¶ Si iactum ex naue factum aliquis [7] tulerit, an furti teneat? quæstio in eo est, an pro derelicto habitum sit. Et si quidẽ derelinquẽdi [8] animo iactauit, quod plerunque [m] credendum est, cùm sciat peritурum, qui inuenit suum fecit: nec furti tenetur. Si verò non hoc animo [n], sed eo [9], vt si saluum fuerit, haberet: ei qui inuenit, auferendũ est, & si scit hoc qui inuenit, & animo furandi tenet, furti tenetur. enimuero si hoc animo vt saluum faceret domino, furti non tenetur. quòd si putans simpliciter iactatũ, furti similiter non tenetur. ¶ Etiã si partis dimidiæ nanciscar dominiũ in seruo qui mihi anteà furtũ fecerat, magis est vt extinguatur actio [o], etiam parte redẽpta: quia etsi ab initio quis partem in seruo habebat, furti agere nõ poterat [p]. Planè si vsusfructus meus in eo seruo esse cœperit, dicendum est, furti actionẽ non extingui: quia fructuarius dominus non est [q].

XL. Pomponius lib. xix. ad Sabinum.

Si iussu debitoris ab alio [r] falsùs creditoris procurator accepit [s], debitori iste tenetur furti, & numi debitoris erunt.

1 ¶ Si rem meam quasi tuam tibi tradidero scienti [t] meam esse, magis est furtum te facere, si lucrandi animo id feceris.

2 ¶ Si seruus hæreditarius nondũ adita hæreditate furtum hæredi [v] fecerit, qui testamẽto domini manumissus est, furti actio aduersus eũ cõpetit: quia nullo tempore [x] hæres domin⁹ eius factus est. (qđ [y] euenit, & si alij fuit legatus.)

XLVI. Vlpianus lib. xlj. ad Sabinum.

Si socius, communis rei furtum fecerit, potest enim cõmunis rei furtum facere, indubitatè dicendum est furti actionem competere [z].

Actio noxalis non extinguitur, licet ex postfacto desinat esse. Bart.

XLVII. Idem lib. xlij. ad Sabinum.

Nter omnes [2] constat, etiam si [3] extincta res sit furtiua, attamen [4] res communis duorum surrepta est à tertio: ambobus dominis competit act. furti, & si vnus eorum agat, non tollitur actio alteri⁹. Item proprietario potest dari actio furti contra fructuarium, si fructuarius contrectet rem in qua habet vsumfructum.

¶ *Rectè.*] Rem tuam accepi, credens de tua voluntate facere, cùm nõ esset verum: non facio furtum: sed si credidi contra tuam voluntatem facere, cùm non esset verum, fur fum, non tamen teneor furti.

¶ *Si furtiua.*] Surripui tibi rẽ, & eam tibi credidi, iterum eam surripui. dicitur quòd teneor actio furti alia quàm prius. Fran. Accur.

2 ¶ *Inter omnes.* vt j. eo. l. in furti. §. j. & 3. de actio. & obli. l. quæcunque. & 3. fami. ercisc. l. in iudicio. in fin. & arg. j. de aqua quotid. & actu. l. j. §. præterea illud. & C. de fur. l. subtracto.

Quo ad

3 ¶ *Quo ad subtrahendum.* Item & quo ad actionem de peculio annalem. vt 3. quando actio de pecul. & tra. l. j. & quo ad deductionem quæ fit de peculio vtriusque. vt 3. de pecu. l. sed & si damnũ §. idẽm que est & si legatus. & §. certè. Itẽ & quo ad id quod habes 3. de solu. si mihi alienum. sed quo ad condictionem furtiuam non est similis: cùm manumissio extinguat eam, sed non mors: vt j. proxi. & 3. de act. & oblig. l. quæcunque. Item nec quo ad redhibitionem: vt 3. de ædil. edic. l. si homĩem.

b ¶ *Absuit.* si habes per ad, dic beneficio, i. maleficio. sic ponitur C. de inoffi. testa. l. fratres. & sic nõ adfuit sed absuit. si verò habes, absuit per b, tunc beneficio propriè ponitur. q. d. sed maleficio. sed cõtrà est j. e. fallo si actione. in prin. & §. j. Sol. hîc agitur ratione dominij: vel quia aliquid sibi abfuit de suo, sed ibi quia alij tenebatur.

c ¶ *Hoc idem.* s. vt condictio perseueret etiã re extincta: vt 3. de act. & obli. l. quæcunque. & 3. de condi. furt. l. in re furti. Sed contrà 3. de condi. fur. l. si seruus. vbi dicit eam extingui si interesse desinat. Sol. vt ibi. Accur.

d ¶ *Hoc idem.* s. vt condictio duret.

e ¶ *Furti.* s. actione, & non cõdictio. quia suo facto dominus esse de sinit: vt 3. de cõdi. fur. l. & ideo. & d. l. quæcunque. in fi. Accur.

f ¶ *Aget de fructibus.* vt 3. de vsucap. l. si homo. & de vsufru. l. si fur.

g ¶ *Hoc amplius etiam debitor.* & ita pluribus: vt 3. e. itaque. §. sed & si res. & arg. j. de iniur. l. j. in fi. Sed arg. contrà. j. arbo. fur. ce. l. si plures. Et dic q; dicitur actio inter creditorem & debitorẽ cùm fine culpa creditoris est factum: quia tunc domini interest, sed si culpa, tunc soli creditori competit: nec est per hoc melior conditio creditoris, cùm culpam commisit: quia totũ quod vltra debitum percepit, debitori reddit: vt 3. eod. l. eum. §. idem scribit. & l. creditoris.

h ¶ *Plus valeat.* quia in eo sua interest. in residuo agit creditor: quia ex quo à fure percipiet, iã à debitore nil petet: vt hic, & arg. j. ad legem Aquil. qui occidit. §. j.

i ¶ *Decideritis.* id est transactione compositurit.

k ¶ *Potest iudicio.* vt & 3. de vsucap. l. si cuius. §. ij. Accur.

l ¶ *Non esse furem.* vt insti. eo. §. placuit. & j. eo. l. qui rem.

m ¶ *Facere sciuit.* vt & 3. de condictio. ob causſam. l. cùm seruus. in fine.

n ¶ *Et ait Pomponius* & malè, secundum Azo. & H.

o ¶ *Verum tamen est.* id est verius. & corrigit dictum Põponij. esset enim contra regulam communem, vt quis iubente domino faciat furtum: vt in princip. huius §. & j. eo. l. qui vas. §. qui ex voluntate. nisi in casu: vt C. de furt. si quis. sed quidam dicunt Pompon. in prædicto casu specialiter loqui. & quod subiicit, generaliter dicat fieri furtum: quod non placet. & pro prima facit j. de incend. rui. nau. l. §. si suspicio. vel verius dic fit furtum: sed non agitur furti: vt & aliàs 3. eod. serui, & filij, in prin. Sed quid in dubio præsumetur? Responde eum inuitum: nisi indicia probent contrà: vt j. eo. qui vas. §. vetare. Itẽ nõne dicet semper quod credidit eum velle, vt sic non teneatur? sit respõ. Considerabimus quid debeat credere quantũ ad hoc vt alia actione teneatur: sed non furti: vt j. eo. l. qui re.

p ¶ *Contrectatio est.* ab eodem, vel ab alio. secus in creditore: vt 3. eod. l. eum qui. §. idem scribit. & facit j. e. interdum. in princ. & j. de verb. signific. l. mulieris. §. penult.

Dominium.] CASVS. Rem tuam furripuit: tãdem tu dominus decessisti: & hanc rẽ legati. actio facti datur nouo domino s legatario. idem in similibus nouis dominis Franc.

q ¶ *Mutatus sit.* vniuersali vel singulari titu. Accur.

r ¶ *Domino.* nouo, & ex noua contrectatione: & sic sunt quatuor bona sequentia exempla: & quocunque alio modo transferatur. vt & j. eo. si is qui. §. j. & j. eo. interdum. sed in tribus primis aget nouus dominus etiam ex veteri. & sic pro eadẽ re habet duas actiones furti: vt 3. eo. si quis cũ. §. j. nec obst. 3. eod. ei, qui. quia illud quando dominiũ nõ mutatur. quod ergo facit quando redit ad dominum: vt 3. l. proxi. in fin. hoc facit hîc dominij mutatio. Item sicut hæres suus noua cõditione & noua actione furti tenetur si contrectet: sic & nouo domino rei noua datur actio: vt & 3. de cõdi. fur. si pro fure. §. fi. alij dicũt vt R. domino nouo ex veteri cõtrectatione: quod non placet: quia in legatario & similibus est falsum: vt j. eo. si is. §. j. Tertij dicũt domino veteri & ex veteri contrectatione: quod est contra mentem huius legis: vt patet in exemplis.

s ¶ *Patri adoptiuo.* id est arrogantiquia ipse est vniuersalis successor: licet viuentis: vt insti. de acquisi. per arrones quæ eis competunt, vt si quis eorum pro fure damnum dederit, dici oporteat solummodò actionem sibi competentẽ amisisse eũ, cæteris verò superesse. Nam & si proponas communẽ seruũ esse surreptũ, & alium ex dominis pro fure damnum decidisse, is qui non decidit, habet furti actionẽ. Proprietarius quoque agere aduersus fructuarium potest iudicio furti, si quid celandæ proprietatis, vel supprimendæ causſa fecit.

In delictis licet allegare ignorantiam ad commodum ignorantis, nõ ad incommodum. Bart.

4 ¶ Rectè dictum est, Qui putauit se domini voluntate rẽ attingere, non esse furem. .. Quid enim dolo fecit, qui putauit dominũ cõcessurum fuisse: siue falsò id, siue verè putet? Is ergo solus fur est, qui contrectauit, quod inuito domino se facere sciuit.

5 ¶ Per contrariũ quæritur, si ego me inuito domino facere putarẽ, cũ dominus vellet, an furti actio sit? Et ait Pomponius, furtũ me facere. Verum tamen esto, vt cũ ego velim eum vti, licet ignoret, ne furti sit obligatus.

6 ¶ Si furtiua res ad dominum rediit, & iterũ contrectata est, cõpetit alia furti actio.

Interuentu noui dominij ædibus contrectatione nascitur actio furti. Bart.

XLVIII. Paulus libro ix. ad Sabinum.

Si dominiũ rei surreptæ quacunq; ratione mutatũ sit, domino furti actio cõpetit: veluti hæredi, & bonorũ possessori, & patri adoptiuo, & legatario.

Licet dominus rem recuperauerit, nihilominus fur ad pœnam furti siue manifesti, siue non manifesti tenetur. Bart.

XLIX. Vlpianus lib. xlij. ad Sabinum.

Qui vas argenteum perdiderat, eo nomine furti agebat, de pondere vasis comstf. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nere donec ira domini recessisset, & non animo celādi vel lucrādi, & tunc non sum fur: secus si animo furandi recepi eum. nā tunc fur sum. Deinde exponit verbum suprà positum, s. vetare: & dicitur, ꝙ vetare dicitur eo ipso quòd nō expresse cōsentit quòd seruum suum recipiā.

¶ *Si ego.*] Locaui fulloni vestimenta mea ad fulliendum siue polien-

3 Fl. v. deest, vsi.

dū. hic fullo me ignorante vel inuito commodauit hæc vestimenta Titio: & Titio hæc vestimenta surrepta sunt. dicit quòd mihi cōpetit actio furti cōtra te: quia non debueras ea cōmodare: & tibi etiā datur actio furti contra furē: cùm vestimenta ista debueris custodire. & hīc est casus quo fur furti agit.

¶ *Si ancilla.*] Ancillā surripuisti. hæc ancilla tempore furti erat prægnans, vel cōcepit penes furē, siue penes bonæ fi. possessorē. secus si cōcepisset, & pareret penes bonæ fidei possessorem. nā hoc casu partus nō est furtiuus, & vsucapi potest. Et quod dixi in ancilla & partu, idem in pecudibus obserua: & de hoc dic vt in gl. Cō sequenter dicit, Equa surrepta penes bonæ fidei pol. cōcepit. ir. dicitur quòd partus est effectus bonæ fidei possessoris. secus esset in partu ancillæ: quia nō numeratur in fructu.

4 Fl. deest, cō-

5 Fl. recepit, quam neque,

6 Fl. fur si celauit.

¶ *Cùm fur.*] Fur rem meā surripuit, & eandem vendidit. numos quos inde habebat, de manu eius abstuli. dicitur ꝙ facio furtum: quia hi numi redacti ex re furtiua, non erant per hoc furtiui. Franc.

7 Flor. polien dum vestimentum.

8 aliàs, aduersus te nihilominus, quia nihil deb.

9 Flo. ista erit casus.

a ¶ *Diceret.* spōtè: vt suprà eodem, l. in actione. in princ.

b ¶ *Rectissimè* imò malè. quia ius suū amittit: vt suprà quod met. cauſ. l. exrat. & C. vnde vi. si quis in tātam. quæ sunt contrà. Sol. hic fur domino dedit vt sciretur quantum esset pondus, secundum Rog. ibi ab inuito abstulit. & sic expone hic abstulit, id est accepit. sic suprà, de peti. hære. l. postquàm. & de lega. j. duobus. & de leg. ij. Mæuius. §. eum. vel hic fuit ante edictum & ante constitutionem, si quis in tantam. vel hic per iudicem accepit. vel verius hic dicitur de act. furti non admittenda: contra quam non est delictum factum, cùm ad meram pœnam detur: vt hīc subiicit, & C. eo. ancillæ. Fran. Accur.

c ¶ *Non tenetur.* vt & ℨ. de ser. fugi. l. j. in princ. & facit. ℨ. de incens. nau. l. iij. §. non solùm. & C. de transac. l. sub prætextu. §. fanè. & ℨ. de condi. ob tur. cau. l. idem. §. fi.

d ¶ *Dici potest.* nullus: vt ℨ. eo. l. inter omnes. §. penul.

e ¶ *Non celandi.* sed donec ira domini cessaret: vt & ℨ. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. fin autem.

f ¶ *Sed si celauerit.* dolo, & animo lucrandi, quinetiam lege Flauia tenetur: vt ℨ. ad l. Flauiam de pla. l. & non statim. §. fi.

g ¶ *Nec celauit.* dolo, vt ℨ. de ser. cor. l. doli.

h ¶ *Vetare.* exponit verbum verare quod suprà posuit.

i ¶ *Ignorat.* qui non consentit, dissentit, vt pro hoc & contra hoc dixit ℨ. de pro eurat. l. filiusfami'. §. inuitus. & potes dicere quòd vbi tacitus sufficit consensus, sufficit præsentia, aliàs nō, vel quoties lex vetat, vel prohibet aliquid, & certo modo illud fieri concedit, obtinetur quod hīc dicit cum suis concordantiis, aliàs contrà. vel dic vt dicto §. inuitus.

k ¶ *Quia custodia*, bona ratio, vt & ℨ. eo. itaque. & ℨ. eod. l. fullo vel sarcinator. in fine. Accursius.

trouersia cùm esset, & actor vas[3] maius fuisse diceret [a], fur vas protulit, id is cuius erat, abstulit ei qui fur ripuerat. dupli nihilominus cō demnatus est: & [4] rectissimè [b] iudicatum est. nam in actionem pœnalem nō venit ipsa res, quæ surrepta est siue manifesti furti, siue nec manifesti agatur.

1 ¶ Qui furem nouit, sine indicet eum, siue non indicet, fur non est cùm multum interfit, furem quis celet, an non indicet. Qui nouit, furti non tenetur [c]: qui celat, hoc ipso tenetur.

2 ¶ Qui ex voluntate domini seruum recipit [5], quòd neq; fur, neque plagiarius fit, plusquàm manifestum est. Quis enim voluntatem domini habens, fur dici potest [d]? Quòd si dominus vetuit: & ille suscepit, si quidem non celandi [e] animo, non est fur: sed [6] si celauerit [f], tunc esse incipit fur. Qui igitur suscepit, nec celauit [g], erii inuito domino fur non est. ¶ Vetare [h] autem dominum accipimus etiā eū qui ignorat [i], hoc est, eum qui nō consentit.

3 ¶ Si ego tibi polienda [7] vestimēta locauero, tu verò inscio, aut inuito me commodaueris Titio, & Titio furtum factum sit, & tibi cō petit furti actio, quia custodia [k] rei ad te pertinet: & mihi aduersus te [8]: quia non debueras rem commodare, & id faciendo furtum ad miseris! & [9] hic est casus quo fur furti agere potest.

4 ¶ Si ancilla surripiatur prægnans, vel apud furem conceperit, partus furtiuus est [m]: siue apud furem edatur, siue apud bonæ fidei possessorem. Sed in hoc posteriore casu furti actio cessat. sed si concepit apud bonæ fidei possessorem, ibique pepererit [10], cueniet vt partus furtiuus non sit: verumetiam vsucapi possit [o].

¶ Idem & in pecudibus [p] obseruandum est, & in fœtu earum [11], quod in partu.

5 ¶ Ex furtiuis equis nati [q] statim ad bonæ fidei emptorem pertinebūt, & [12] meritò, quia & in fructu [r] numerantur: at partus ancillæ non numeratur in fructu.

Pretium redactum ex re furtiua, non est furtiuum: ideo dominus rei furtiuæ uenditæ id auferens, furtum committit. Bart.

6 ¶ Cùm fur rem furtiuam vendidisset, ei numos pretij dominus rei per vim extorsit. furtum numorum eorum fecisse rectè respōsum est. Idem etiam vi bonorum raptorū actione tenebitur. Quod enim ex re furtiua redigitur, furtiuum non esse nemini dubium est. Numus igitur hic qui redactus est ex pretio rei furtiuæ, non est furtiuus [s].

Creditor non habet actionem furti pro re debitoris surreptā, si ei non fuit obligata, licet eius interfit. Bart.

L. Caius lib. x. ad Edictum Prouinciale.

INterdum accidit vt nō habeat furti actionem is cuius interest rem saluā esse: vt ecce creditor ob rem debitoris surreptam furt: agere non potest, etsi aliunde creditū seruare non possit. Loquimur autem scilicet de eare, quæ pignoris iure obligata non sit. ¶ Item rei dotalis [t] nomine quæ periclam. l ¶ *Admiseris.* vt & ℨ. eo. l. Fullo vel sarcinator. in princ.

m ¶ *Casus quo fur.* scilicet cùm quis facit furtū eius rei cuius custodiam præstare debet. non enim ad solum fullonem referendū est. Rogge. & sic non obstat ℨ. eodem, l. eum. §. is apud quem. ibi depositarius non debet custodiam. V. el dic vt ibi solui. sed obstat. ℨ. eod. cum. §. idem Pompon. contrà. Sed dic vt ibi. item obst. suprà, nau. cau. stabu. l. sed ipsi. contrà. sed & ibi de iure communi de custodia non tenetur: sed de dolo tantū, vt depositarius: sed tenetur specialiter ex illo edicto. vnde quantum ad actionem furti denegandam ius commune inspicitur, vt ei non detur sicut nec de positario. vel solue vt dixi ℨ. eo. l. eū. §. is autem apud.

n ¶ *Furtiuus est.* his duobus casibus: vbicunque pariat: vt subiicit. & sic habetur pro nato. & sic suprà, de statu homin. l. qui in vtero. & quæ in fraudem credit. l. fi. §. Proculus.

o ¶ *Vsucapi possit.* vt C. de vsusca. pro empt. l. fi marrem. & suprà, de vsucap. l. non solū. in princip. hoc tamen cum distinctione accipe: vt not. in distinctione. C. eodem. ancillæ. Itē secus hic in pecude, quia statim fiebat fœtus bonæ fidei possess. vt infrà eadem. l. §. ex furtiuis. & ideo cessaret vsucapio: vt ℨ. de vsucap. sequitur. §. lana.

p ¶ *Idem & in pecudibus.* scilicet vt pecudes prægnātes surreptæ, vel apud furem prægnante effecta, sit fœtus furtiuus: & ideo nec vsucapi possit etiā apud bonæ fidei possess. & sic corrigitur quod est suprà, de vsucap. l. fi aliena. §. fin. vbi dicit conceptum fœtum apud furem, & editum apud bonæ fidei possess. posse vsucapi. vel ibi fuit apud hæredem furis conceptus, non apud furem. nō autem ad superiorem proximum casum refertur idem: vt ibi modò dixi.

q ¶ *Ex furtiuis nati.* & concepti apud bonæ fidei possess. vt suprà proxi. reipon. & sic etiam intellige suprà, de acquir. rer. domin. bonæ fidei. §. fi.

r ¶ *In fructu.* vt insti. de rerum diui. §. in pecudum.

s ¶ *Non est furtiuus.* vt & ℨ. de noxa. quemadmodum. §. fina. & arg. ℨ. qui po. in pign. hab. idémque. §. fina. & ℨ. eod. si quis vxori. §. si Titius. Sed ar. contrà. ℨ. de iur. do. l. res. & de hoc dixi ℨ. de peti. hære. fi & rem & pretium. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bart. hic quòd in vniuersalibus iudiciis pretium succedit loco rei: sicut in petitione hæreditatis, & in fideicommissis vniuersalibus: vt l. fi & rem & pretiū. (quod & nota.) & de peti. hæred. & l. Imperator. §. fina. cum l. seq. ℨ. de lega. j. sed dos est quoddā vniuersale, sicut hæreditas, peculium, & similia, vt l. quod dicitur. ℨ. de impen. & ibi no. per eundem Bart. ℨ. sol. matr. super rubr.

20 *Interdum.*] CASVS. Aliquando euenit quòd interest mea furtum non fore factum: & tamen non habeo actio. furti: vt si rem debitoris mei nō mihi obligatam surripuisti: & nihil aliud habes, vnde possis mihi satisfacere. nam non teneris mihi act. furti. Idem in re dotali inæstimata quæ surrepta est viro. nam vir habet act. furti, non mulier: licet eius interfit furtum non esse factum. Franc.

t ¶ *Dotalis.* inæstimata: vt C. de rei vxo. act. §. cùm & lex. & facit ad l. illam ℨ. eo. l. cuius. & quod ibi nota.

In furti

IN furti actione.] CASVS. In act. furti venit duplum vel quadruplum pretij rei: non autem interesse singulare duplicabitur vel quadruplicabitur. Secundò dicit: actio furti durat etiā re surrepta extincta. Tertiò dicit: tēpore furti facti res surrepta valebat xx. potest cœpit valere minus: vel econtrà. dicitur quòd inspicitur æstimatio illius temporis quo plus valebat.

¶ *Ope.*] Opē & consilium præbuit vt res tuæ furarentur, dī q; teneor furti siue idcirco præbui opem, vt socij mei furarentur: siue vt quicunque alij. & hoc est verū si ego præbeo opē dolo malo: sicut nec furtum sine dolo malo esse pōt. Tandem exponit q; dicatur dare cōsilium, itē q; dicatur dare opē. ¶ *Cū eo.*] Pannū rubeū ostendi ouibus tuis, & sic eas fugaui: & surreptæ sunt. dē quòd si hoc feci dolo malo vt surriperentur, teneor furti, aliàs non furti, sed in factum act. debet dari. sed si oues timore ductæ sunt præcipitatæ, & sic mortuæ: teneor vtili Aqui. & hoc dicit hic. §. cum l. seq. Franc.

a ¶ *Non quod interest.* scilicet singulariter subaudi. & sic non obstat ℨ. eodē. si quid fur. §. qui lancē & l. qui tabulas. vel subaudi hīc tantū. & sic in electione sua est quod velit duplari vel quadruplari. & hęc prima placet. venit ergo duplandum omne quod per condictionem est simplandum: quod multa continet: vt hæc l. subiicit. & ℨ. eo. si quis vxori. §. pe. & l. §. si quis nō. & ℨ. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. hæc actio. & hoc secūdum Ioan. & Mar. sed H. dicit, interesse extra rem non duplari: vt ℨ. vi bo. rap. l. ij. §. in hac. sed ℨ. rem sic: vt d. l. inficiando. §. j. & §. infans. quis vxori. §. fi. & super ea veniunt quæ modò dixi, & hoc cùm agit ture dominij: aliàs non: quia interesse illud duplatur vel quadruplatur: vt ℨ. eo. si vendidero. §. cùm autem. Accur.

b ¶ *Facienda est.* vt & ℨ. eod. l. inter omnes. in princip. & C. de fur. l. subtracto.

c ¶ *Pretiosior.* vt & ℨ. e. l. inficiādo. §. infans. & ℨ. de condi. furt. l. in re furtiua. & ℨ. rerum amota. l. penult.

d ¶ *Verius est.* augetur ergo pœna: sed nō geminatur, vt ℨ. eo. l. ei qui.

e ¶ *Factum.* id est consilium præstitum vel opem. Accur.

f ¶ *Inimicitiarum.* postea secuto furto: vt ℨ. eod. l. qui seruo. §. idem Papo. Sed contrà. ℨ. e. l. qui iniuriæ. in prin. Sol. hic nō supposuit, s. cerum sed aliquos sciebat accipere. & sic etiam soluitur instit. eo. §. fed & si per lasciuiam. arg. ℨ. eo. l. si quis vxori. §. fi quis de manu. Accur.

g ¶ *Posse.* vt teneatur furti. in factum tamen tenetur: vt instit. eo. §. fed & si per lasciuiam.

h ¶ *Præbet.* vt ℨ. eo. l. fi pignore. §. pen. An autem de quolibet separatim intelligatur, dic vt ℨ. de verb. sign. l. sæpe. §. fi.

i ¶ *Cum eo.* ad hūc §. & l. seq. cōcor. instit. e. §. interdū. & ℨ. ad l. Aquil. §. cæterum. itē si obstetrix. §. fi seruū. & l. si boues. & instit. ad l. Aquil. §. cæterum.

k ¶ *Vt Ope. consilio fuo.*

1 ¶ Ope & consilio furtum factum Celsus ait, non solùm si idcirco fuerit factū [e], vt socij furarentur: sed & si non vt socij furarentur, inimicitiarum [f] tamen causa fecerit. ¶ Rectè tamen Pedius ait, sicut nemo furtum facit sine dolo malo, ita nec cōsilium vel opem ferre sine dolo malo posse [h]. Consiliū autem dare videtur, qui persuadet & impellit atque instruit consilio ad furtum faciendum. Opem fert, qui ministerium atque adiutorium ad furripiendas res præbet [i].

2 ¶ Cum eo [k], qui pannum rubrum [l] ostendit, fugauitque pecus, vt in fures incideret, si quidem dolo malo fecit, furti actio est. Sed & si non furti faciēdi causa hoc fecit, non debet impunitus esse lusus tam pernicios. Idcirco Labeo scribit in factum dandam actionem.

1 Vt Opē. consilio.

2 Fl. eandem rem.

3 Hodie tenet.

10 aliàs pretiosior.

11 Vide eum.

12 Fl. partus sunt, meritò quia ex fructu.

LII. Gaius lib. xiij. ad Edictum prouinciale.

NAm & si [1] præcipitata sint pecora, vtilis actio damni iniuriæ, quasi ex lege Aquilia dabitur.

1 Fl. & opre cipitata.

LIII. Vlpianus lib. xxvij. ad Edictum.

SI quis [1] vxori res mariti subtrahenti opem cōsiliúmve accendit & condict. furtiua nomine massæ vel poculorum. Idē & ā furti puit mihi vuas, & de his fecit vinū, & habet vinacea. ¶ *Seruus qui se.*] Seruus dixit se liberū, ad hoc vt inueniret mutuantē. & inuenit, dicitur quòd non est fur: & redditur ratio. idē de filio si se sui iuris dixit. ¶ *Iuli.*] Tradidi tibi pecuniā vt eā soluas creditori meo nomine. tu ei dedisti nomine tuo, cū & eius esses debitor. dicitur ꝙ furti facis. ¶ *Si Titius.*] Rem alienam vendidisti, nō diceris numorum quos inde habes, furtum fecisse.

¶ *Si duobus.*] Duo erant socij omniū bonor. vnus eorū mutuauit pecuniā cuidam scholari habito pignore: quod pignus ei surreptū est, dī ꝙ ille tantum aget furti cui erat obligatum, non autē eius socius.

¶ *Neque verbo.*] Verbis solis siue scriptura non fit furtum. furtum enim non fit sine contrectatione. vnde si consilium dedi furi vel opem vt furtum faciat, & non fecit: non sum fur, nec teneor furti.

¶ *Si quis asinum.*] Asinum meum posuisti in equas tuas, vt sic eas coo periret. non teneris furti si non habuisti animum contrectandi eum: & de hoc etiam extat reseriptum, sed teneris in factum.

¶ *Cùm Titio.*] Cùm crederem pecuniam mutuare Titio qui erat legalis & diues homo, subiiciti mihi alium Titium pauperē, cui mutuaui: & numos mutuatos cum eo diuisisti. dicitur quòd teneris furti & etiam Titius si hoc sciuit.

¶ *Si maiora.*] Cùm emerem frumentum à Titio ad pondus, puta centum corbes, & vellem facere mensurari, cōmodasti mihi maiora pondera cum quibus mensurarem, & mensuraui. hic commodās tenetur Titio act. furti, & etiam ego, si sciens maiora feci cum eis mensurari.

¶ *Si quis.*] Emi Stichum à domino eius, & de hoc habeo instrumenti quo continetur ꝙ emi Stichum. persuasisti Sticho vt nomen suum de hoc instrumento deleret, & deleuit. dicitur ꝙ teneris furti. si autem persuasisti ei vt alia mea instrumēta deleret, & fecit: teneris serui corrupti. si tumet hoc idem fecisti tuis manibus, teneris de dolo.

¶ *Si linea.*] Si lineam margaritarum mihi surripuisti, & agam furti: debeo dicere numerum, sed si agam furti pro vino surrepto, debeo dicere quot corbes. sed si vasa sunt surrepta, debeo dicere numerum.

¶ *Si seruus.*] Seruo meo habenti liberam peculij administrationem surrepta est res peculiaris: actio furti mihi domino est quæsita: quæritur si tranfigat hic seruus cum fure non animo donandi. Idem & si tota pœna dupli vel quadrupli sit seruo soluta.

¶ *Si quis iurauerit.*] Iurasti te furtum mihi non fecisse. nō teneris furti, nisi amodò contrectes: sed rei persecutio puta rei vendicatio mihi dabitur. & de hoc dic vt in gloss.

¶ *Si seruus.*] Surripuisti mihi seruum, & interim est hæres institutus: & antequām meo iussu adiret, vt quia eum mihi non dabas, deceßit hic seruus: agam actio. furti ad pretium hæreditatis amissæ, & etiam condictio furtiua ad hoc datur, non solùm ad pretium.

¶ *Si statuliber.*] Statuliber ver res sub conditione legata surrepta est hæredi. hæres habet condictionem furtiuam, & æstimabitur quanti res talis valet. existente autem condi. furti actionem amodò non habet hæres: quia sua defiit interesse. Franc.

1 ¶ *Si quis.* scilicet extraneus. Roge.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Tenebitur*.licet furtum non faciat:vt infti.eo.§.interdum.
b ¶ *Non teneatur*.vt & ff.eo.qui seruo.§.item placuit. & ff.eo. l.ff. in fin.& ff.rerum amo.l.j.
c ¶ *Furti*.furripienti res viri.
d ¶ *Sed rerum amotarum*.ſi cauſſa diuortij amouit:vt ff.rerum amotarum.ſi concubina.in fin.j.reſpon.& l.ſed & ſi.& l.ſi rem.
e ¶ *Nomine*. quia ſeruus vxoris fecit furtum viro.
f ¶ *Furti*.ſ.noxali.
g ¶ *Ambigendum eſt*. vt ff.re. amo.l. & ideo. ij.reſpon.Sed contrà in eo rit.ſi mulier.§.j.Sol. ibi, timens ſeruus parauit mulieri,vel credebat res mulieris.
h ¶ *Furti*. hoc ſtatim corrigitur.
i ¶ *Agendum*. ſic & ff. de fideiuſſ. ſi dubitetur. in fine. & de iudi. l.lis.in fin.
k ¶ *Furti tenebitur*. id eſt de furto.ſed agitur actione in factum: vt & ff.de dolo. l. non debet.& C.de dolo. l. ſi ſuperſtite. quæ ſunt contrà. Ex ſupradictis not. quòd in furto aliquando vitiatur perſona & res, & per hoc fit res inuſucapibilis: vt quãdo extraneus facit furtum : vt infti.de vſuſca. §. furtiuæ. Aliquando ſola perſona : & ſic eſt vſucapibilis: vt quãdo debitor creditori:vt ff.de vſuſcap. l.ſequitur.§. ſi rẽ. quãdoque res tantùm : & ſic nõ eſt vſucapibilis, vt quando filij & ſerui faciunt furtum patri & domino:vt ff. eo. ſerui & filij. Idem de vxore,vt ff. eo. in prin. huius legis.& ff. rerum amo.l.j. quandoq; nec perſona , nec res quo ad ſcilicet quo ad aliũ fic:& tamen furti tenetur:vt ille qui opem & conſilium dedit: vt infra.eo.§.interdum.
l ¶ *Retineat*. & contrectet.aliàs contra. j. e.l.inficiando. in princip.& C.de pign.act.l. ſi nulla.
m ¶ *In agro*. conducto ad hoc vt cõductor habeat fructum ſulphuris.nam fructus eſt : vt ff. ſoluto matrim.l. diuortio.§.ſi vir.
n ¶ *Terram*.ex qua extrahitur ſulphur. & ſic eſt j.eo.ſi cretæ.
o ¶ *Dominus furti adget*. & nihilominus colonus , ſecundũ Roge. vel dic vt diximus ff.eo. ſi ſapes.
p ¶ *Habeas*. ſubtractis vectibus.Accur.
q ¶ *Soluendo*.& ſic eſt periculo peculij:vt & ff.eod.itaque.
r ¶ *Actionem*.m.Nomine peculij,non ſuo:vt in contrario,vt ff.eo. eum qui.§.an pater.vbi plenè diximus.
s ¶ *Imprudens*. aliud ſi ſciens.quia & ipſe eſſet fur , & ſic non ageret furti:vt & ff.eo.l.itaque.§.ſed furti.
t ¶ *Actionem*.ſecus in donatario : niſi & eius ratione cuictionis interſit:vt j.eo.qui iniuriæ.§.ſi.quæ eſt contrà.

commodauerit,furti tenebitur [a].
Sed etſi furtum cum ea fecerit [1],tenebitur furti:cùm ipſa non teneatur [b].Ipſa quoq; ſi opem furi [c] tulit,furti non tenebitur , ſed rerum amotarum [d]:ſerui verò ſui nomine [e] furti [f] eam teneri,nequaquã ambigendum [g] eſt.Idem dicendũ eſt & in filiofamil.milite,nam ipſe patri non tenebitur furti [h]: ſerui autẽ ſui nomine caſtrenſis tenebitur , ſi patri ſeruus furtum fecerit.
¶ Sed ſi filius meus, qui habet caſtrenſe peculium furtum mihi fecerit,an poſſim actione vtili aduerſus eum agere,videndum eſt: cùm habeat vnde ſatisfaciat. Et poteſt defendi agendum [i]. An autẽ pater filio teneatur,ſi res [2] eius caſtrẽſis peculij ſubtraxerit , videamus. Et puto [3] teneri. Non tantũ igitur faciet furtum filio,ſed etiam furti tenebitur [k].
1 ¶ Eum creditorem , qui poſt ſolutam pecuniam pignus non reddit [4],furti teneri Mela ait,ſi celandi animo retineat [l]. quod verum eſſe arbitror.
2 ¶ Si ſulphurariæ [5] ſunt in agro [m], & inde aliquis terram [n] egeſſiſſet & abſtuliſſet , dominus furti [o] aget:deinde colonus cõducti actione cõſequetur vt idipſum ſibi præſtetur [6].
3 ¶ Si ſeruus tuus vel filius poliendã veſtimenta ſuſceperit , an furti actionem habeas [p],quæritur. Et ſi quidem peculium ſerui ſoluendo ſit , potes habere furti actionem , ſed [7] ſi non fuerit ſoluendo [q] , dicendum eſt non competere furti actionem [r].
4 ¶ Sed & ſi rem furtiuam imprudens [s] quis emerit , & ei ſurrepta ſit,habebit furti actionem [t].
5 ¶ Apud Labeonẽ † relatum eſt: ſi ſiliginario [v] quis [x] dixerit , vt qui [8] nomine eius ſiliginem petiiſſet,ei daret:& quidã ex tranſeuntibus cũ audiſſet, petiit eius [y] nomine,& accepit [z] ; furti actionẽ [a] aduerſus eum,qui ſuppetiit [9] , ſiliginario competere , non mihi [b]. Non enim mihi negotium,ſed ſibi ſiliginarius geſſit.
6 ¶ Si fugitiũ meũ † quis quaſi ſuũ à duumuiris [10] , vel ab aliis qui poteſtatẽ habent de carcere [c] vel cuſtodia dimittere [11],acceperit,an is furti teneatur?Et placet, ſi fideiuſſores dederit [d], in eos [e] domino actionẽ dandam : vt hi [f] actiones ſuas mihi mandent [g].Quòd ſi non acceperint fideiuſſores [12],ſed tanquam ſuũ accipienti ei tradiderint , dominum furti actionem aduerſus plagiarium habiturum.
7 ¶ Si quis de manu alicuius numos aureos vel argẽteos,vel aliam rem excuſſerit,ita furti tenetur [h], ſi ideo fecerit,vt alius tolleret,iſq; ſuſtulerit.
8 ¶ Si quis maſſam meam argenteã ſurripuerit , & pocula fecerit, poſſum [i] vel poculorum,vel maſſæ nomine [13] furti agere, vel condictione. Idẽ eſt & in vuis,& in muſto,& in vinaceis.Nam & vuarum & muſti & vinaceorum nomine furti agi [14] poteſt,ſed & condici.
9 ¶ Seruus, qui ſe liberum affirmauit,vt ſibi pecunia crederetur, furtum non facit. Namque hic nihil amplius quàm idoneũ ſe debitorem [k] affirmat. Idem eſt & in eo qui ſe patremfamiliãs finxit, cùm eſſet filiusfamiliãs , vt ſibi promptius pecunia crederetur.
10 ¶ Iulia.lib. xxv. [15] Digeſtorum ſcribit , ſi pecuniã quis à me acceperit vt creditori meo ſoluat:deinde cùm tantam pecuniam eidem creditori deberet,ſuo nomine ſoluerit,furtum eum facere [l].
11 ¶ Si Titius alienam rem vendiderit [16] , & ab emptore numos acceperit [17], non videtur numorum furtum feciſſe [m].
12 ¶ Si ex duobus ſociis omniũ bonorum vnus rem pignori acceperit,eáque ſurrepta ſit,Mela ſcribit, eum ſolum furti habere actionem qui pignori accepit , & ſociũ non habere [n].
13 ¶ Neque verbo, neque ſcriptura quis furtum facit.Hoc enim iure vtimur , vt furtum ſine contrectatione non fiat. Quare & opem ferre , vel conſilium [o] dare tunc nocet , cùm ſecuta contrectatio eſt. 14 ¶ Si quis aſinum meum coẽgiſſet,& in equas ſuas [p]

o ¶ *Vel conſilium*. ob ſolum conſilium tunc tenetur quis furti , cùm non aliàs erat factурus is cui conſilium datum eſt: vt & ff. de iniur. l. non ſolùm.§.ſi mandato.& not.ff.de verb.ſignific.ſæpe.§. fin.& facit ff.de iniur.l.item apud.§.ſi curaueris.& ff.eod.l.qui ſeruo. in prin. & ff.eo.l.j.
p ¶ *In equas ſuas*.ex quo coitu naſcuntur muli. & eſt hic Græcum. Accur.Florentinus.

a ¶ *Furti teneris*. vt tollas contraria,dic aut error in ſubſtantia perſonæ ſub eſt hic,aut in conditione perſonæ ,vt quia liberum & ſui iuris ſe dixit,aut in qualitate cauteſe:vt an ſit idoneus,& tunc ceſſat furti,& da furtum.
b ¶ *Non tenetur furti*:vt argumen.contrà ſuprà eadẽ l.§.ſeruum.
c ¶ *Deſsit*.ſed tunc eſt contrà ff.eodem , inter.in princip.Solu. hic de condict.fur.ibi de actio.fur.dicit,vt non deſinat competere,quia deſinat intereſſe.
d ¶ *Aeſtimandus eſt*.ſi agatur furti pro furto commiſſo poſt aditam hæreditatem.
e ¶ *Emptorem*. nota res tantum valet quãtum vendi poteſt.hic ff. de cond.&.furt. ſi ſeruus. Sed contrà videtur j.eo. ſi vendidero. [25] *Flo. ſed & §. cùm autem. Sol. ibi*: in actione furti, hic in condi. vel verius illa ſecundum illam,vt ibi ſit verum pretium.

[1] *Si quis ex domo.*] CASVS. Cùm eſſem in camera Thad- [26] *Flor.deeſt*, dei dilecti mei ad ſcri- *non*. bendos iſtos caſus,dimiſſa camera mea in qua nemo tunc erat , quidam rapuit libros meos de camera mea. tenebitur vi bo.rap. in quadruplum , & furti nõ manifeſti. ſed ſi effregit cameram meã non animo ſurripiendi per ſe vel per alium aliqd: [27] *Flor.deeſt*, tamen alius inuenta *ſeruum*. camera mea fracta ſurripuit modò aliquid : nõ tenebitur effractor furti.& redditur ratio. & hoc dicit hęc l.cum prin.ſeq.Franc.
a ¶ *Rapuerit*.nõ clàm: quia ſic eſſet ſimplex furtum:vt ff.eo.l. j.ſed rapturus etiam ſi inueniſſet ibi aliquem.
b ¶ *Tollenda*. hic eſt [1] *Flo.eſt* §. 23. ſpecialis caſus, ſecun- *& vltimus le* dùm P. vt raptor non *gis præceden.* teneatur furti non manifeſti. aliàs contrà: vt [2] Materiam furti habes infti. vi bo. rapto. in latiſſimè tractatam per prin. Vel dic hic tolli ſcribẽtes in act. furti,non quo ad authen. ſed natiuitatem :ſed quia nouo iure. facta fuit exactio per hãc vi bon.rap. vt j. vi gig. per Alex. C.de fer.ſubbon.rap.l.j. Item dicit conſil.v.in j. P.raptorem etiã ſi de- volu. & ad prehendatur , non te- materiã huneri furti manifeſti:ſed ius. l. vide non manifeſti, vt hic innuit.ſed dic contrà, ſcilicet eum manifeſti Bolo. in l. ſi tenerivt j.eo.ſi vendidero.§.cùm raptor.Item nor.ſecundùm H.q. in quis in tancasu huius legis loquitur j.de pub.iudi.l.infamem.Nam alias ſemper tam.C.vnde vi bon.rap.actione ſi agatur criminaliter,erit publicũ iudicium , ſci- vi.& iſta lex eſt ſin. & nõ licet legis ſuliæ vis publi.vel priua.quæ publica ſunt:vt j. de iudi.l.j. habet concor.ſecundũ & facit infrà , de incen.rui.nau.l.iij.§. Labeo. Bar.
Raptor quã doque furti non manife ſti non tene *Flo.deprehẽ derit tollẽta.*

Qui iniuriæ.] In princip.caſus eſt planus. ¶ *Si ſeruus*.] Commodaui Thaddeo librum meumſeruus meus ei ſurripuit:& Thaddeus bene eſt ſoluendo:in ſoluenda æſtimatione libri, dicitur q agã cõmodati actio.ad æſtimatio.libri:& ipſe Thaddeus cõtra me actio furti,& ab hac act.furti liberor reddendo Thaddeo qđ ab eo habui. idẽ & ſi antequã agam velim ei remittere act. cõmodati.ſed ſi ſeruus [1] *Flo.deprehẽ* Thaddei ſurripuit librũ illum. Thaddeus mihi tenebitur act.cõmoda- *derit tollẽta.* ti tantùm,non furti. ¶ *Qui alienis*.] Geſtor meorum negotiorũ culpa ſua rem meam amiſit per furtum.dicitur q̃ non habeo actio.furti. ſed agã cõtra geſtorẽ ad æſtimatio.rei meæ.& teneor ſibi cedere act. fur.quàm habeo contra furem.Idem in eo qui gerit negotia mea pro tutore.Idem in eo tutore qui oblata ſatisfadati.contutoribus,ſolus adminiſtrat. ¶ *Si ex donatione*.] Rem meã tibi donaram à Titio tibi ſurripio:puta ſeruum:agis contra me furti , ſi intereſſit tua ratione poſſeſſionis:vt quia damnum ab eo datum alicui emendaſti,vel eum emptũ curaſti:cùm & ſi cum poſſideres,& eum à te vendicarẽ, obſtaret mihi exceptio,niſi has expenſas tibi redderem. Fran.
e ¶ *Non tenetur furti*.vt ff.eo.l.verum. Azo.ſed contrà ff.eodem,l.in furti.§.ope.Sol. vt ibi.

† Flor. ſi rem eius.
3 Fl.& puto.
4 Fla.reddat.
5 Flo. ſulpuarie.]
6 Fl. præſtare tur.
7 Fl.deeſt,ſed.
† Iſte text. non alibi, ſecũdũ Bar. to hic, & eſt mirabilis ad hoc , quòd debitor ſi ſoluit.& rem debitã dedit alteri tertio dolo & fraude tertij, in re commi- titur furtũ, & actionem p furti habet debitor non dominus rei.Bolog
8 Fl.quiſquis.
9 Fl.ſuppetet.
† Hic habemus bonum text , & ſin-

Furti

Universidad de Deusto
Biblioteca

ADDITIO. dic quòd ibi habuit animum vt furaretur res ab alio certo, vel incerto: vt ibi per Bart. aliàs secus secundum eundem.

a ¶ *Distingunt.* No. sic ff. de iniuriis. l. quod reipub. & C. de fic. l. j. & ff. de tabu. exhib. l. iij. §. si quis dolo.

b ¶ *Rem.* commodatam.

c ¶ *Is.* commodatarius.

d ¶ *Cum eo.* commodatario.

e ¶ *Furti.* noxali: vt & ff. cõmo. rem. mihi. §. fi. aliàs l. si seruus.

f ¶ *Furti actionem* id est condictionem furtiuam; aliud in actione furti: vt ff. c. inter. sed hodie fortè idem in actione furti: vt instit. e. §. quæ de fullone. & C. eo. tit. l. fi. §. tales. quæ sunt cõtrà. qbus dicitur nõ dari commodatio actio né furti si dominus eũ non cõueniat commodati, sed certè prorsus alius est ibi casus: scilicet quia ibi extraneus, hic seruus commodantis fecit furtũ. Sed quare per cõpensationem non cõfunduntur salem vsque ad concurrentẽ quantitatẽ? Respon. propter electionem quã habet dominus in noxali. Accur.

g ¶ *Sed tantum commodati.* Sed quare magis si tu cõtrectas: vt instit. eo. §. placuit. cùm nõ debeat licere seruo quod non licet libero: vt C. si ser. extero se. l. j. & facit ad §. ff. nau. caup. sta. l. licet. §. j. & de exce. do. apud. §. j. ver. q̃ si is.

h ¶ *Non habet.* facit ff. eo. l. cuius. contrà. & quod ibi nota.

i ¶ *Eadem sunt.* vt nomine rerum subtractarum teneatur: sed non condemnetur nisi actiones cedantur.

k ¶ *Suscepit.* facit de tut. & cur. qui satisdare cogi. l. non omnium.

l ¶ *Defendisti.* & sic æstimationem damni pro eo soluisti.

m ¶ *Habituras.* Item potest interesse vt feratur sententia in condemnatione: vt sic de euictione agat, si donatio ceperit à promissione: vt C. de iur. do. l. j. aliàs ergo non: vt hìc. sed secus si ex vendi tione possideas: vt ff. eo. cùm ex §. j. & ff. si quis vxori. §. sed & si rẽ. quę sunt cõtrà. item non obst. ff. eo. l. cuius. vt ibi dixi.

I pignore. **CASVS** Creditor, purà Bozolus libro sibi obligato vtitur: tenetur furti. idem est si rem tibi commodatam alij commodas. Idem & si fullo vestimentis meis quæ accepit ad poliendum, vtitur portando ea. Idẽ est si aliquis furripiat rẽ ad hoc vt alij donet. Species enim lucri est ex alieno largiri.

¶ *Furem.*] Furem inueni in camera mea furripientem de die mihi librũ meum. possum eum impunè occidere si se telo defendat. Secũdò dicit quid appellatione teli significatur. ¶ *Cũ furti.*] Cùm actio furti datur ad pœnã, rei vendicatio & condictio furtiua datur adhrẽ vel eius æstimationẽ: dicitur quòd pœnalis non tollitur per persecutoriam vel econtrà: sed persecutoria per persecutoriam tollitur.

¶ *Qui ferramenta.*] Commodaui furi ferramenta ad frangendum ostium, vel scalas sciens commodaui: nec aliter secum participaui cõfilium. teneor furti. ¶ *Si tutor.*] Tutor vel curator transiens cum fure rei pupilli tollit actio. furti. Franc. Accur.

n ¶ *Furti tenetur.* vt instit. eo. §. furtum autem.

furti nã maleficia voluntas & propositũ delinquẽtis distinguntur[1] a.

1 ¶ Si seruus commodatoris rẽ b furripuerit, & soluendo sit is c, cui furreptum est, Sabinus ait, posse & commodati agi cum eo d, & contra dominum furti e serui nomine. sed si pecuniam f, quam dominus exegit, reddat, euanescere furti actionem g. Idem est, & si remittat commodati actionem. ¶ Quòd si seruus tuus rem tibi commodatam furripuerit, furti tecum actio non est: quia tuo periculo res sit, sed tantum commodati h.

2 ¶ Qui alienis negotiis gerendis se obtulit, actionem furti non habet i, licet culpa eius res perierit: sed actione negotiorum gestorum ita dãnandus est, si dominus actionem[2] furti ei cedat. Eadem sunt i in eo qui pro tutore negotia gerit, vel in eo tutore, qui diligentiam præstare debet[3]: veluti qui ex pluribus tutoribus testamento datis, oblata satisdatione solus administrationem suscepit k.

3 ¶ Si ex donatione alterius rem meam teneas, & eam furripiam, ita demum te furti agere mecum posse Iul. ait, si interfit tua retinere possessionem, veluti si hominem damnatũ[4] noxali iudicio defendisti l, vel ægrum curaueris: vt aduersus vendicantem iustã habituras m sis retentionem.

[1] Flor. distinguit.

[2] Flo. actione ei cedat.

[3] Flo. debeat.

[4] Flo donatũ.

LVI. Gaius lib. xiij. ad Edictũ quinciale.

SI pignore creditor vtatur, furti tenetur n.

1 ¶ Eum, qui quid[o] vtendum accepit, si ipse alij commodauerit, furti obligari responsum est p. Ex quo satis apparet furtum fieri: & si quis vsum alienæ rei in suum lucrũ conuertat ¶. Nec mouere quem debet, quasi is nihil lucri sui gratia faciat. Species enim lucri est, ex alie

o ¶ *Eum qui quid.* id est aliquid.

p ¶ *Responsum est.* vt & ff. eo. qui vas. §. si ego.

q ¶ *Conuertat.* vt ff. eodem. fullo. j. & argumen. suprà, de dona. l. fi tibi rem. & suprà, commoda. fi vt certo. §. sed interdum. & C. eodem, Alienum.

no largiri, & beneficij debitorẽ r sibi acquirere. Vnde & is furti tenetur, qui ideo rem amouet, vt eam alij donet.

2 ¶ Furem interdiu deprehensum non aliter occidere lex xij. tabularũ permisit, quàm si telo s se defendat. Teli autẽ † appellatione, & fustis, & ferrum, & lapis, & denique omne quod nocendi causa habetur, significatur t.

Condictio uel uendicatio rei furtiuæ non tollit pœnam sed pœnalem actionem: furti econtrà Bart.

3 ¶ Cùm furti actio ad pœnæ persecutionem pertineat, condictio verò & vindicatio ad rei recuperationem, apparet recepta re nihilominus saluam esse u furti actionẽ, condictionem verò & vindicationem tolli: sicut ex diuerso post solutam dupli aut quadrupli pœnam, salua est vindicatio, & condictio x.

4 ¶ Qui ferramenta sciens cõmodauerit ad effringendum ostium, vel armarium, vel scalã, sciens cuius rei gratiã id fieret, commodauerit ad ascendendum, licet nullum eius consilium principaliter y ad furtum faciendũ interuenerit, tamen furti actione tenetur.

5 ¶ Si tutor, qui negotia gerit, aut curator transgerit cum fure, euanescit z furti actio.

LVII. Vlpianus lib. iij. Disputationum.

CVm creditor rem sibi pignoratam aufert, nõ videtur cõtrectare a, sed pignori suo incumbere.

LVIII. Iulianus lib. xxij. Digestorum.

INterdum fur etiã manente pœnæ obligatione in quibusdam casibus rursus obligatur, vt cum eo sæpius eiusdẽ rei nomine furti agi possit. Primus casus occurrit, si possessionis causa mutata esset:

r ¶ *Debitorem.* naturalem: vt & suprà, de per. hære. l. sed & si legę. §. consuluit. & in aut. de hære. & Fal. §. fi verò expressim.

s ¶ *Telo.* no. telo: quia nocturnum etiam sine telo: vt ff. ad legem Aquil. l. iij. §. lex. & ff. de fica. l. furem.

t ¶ *Significatur.* & facit inàiij. de inter. §. qui autem. & suprà, de vi & vi ar. l. iij. in princi. & ff. de verborum significa. l. armorum.

v ¶ *Saluam esse.* vt C. eod. ancillæ. & instit. eod. §. j. & ff. de condi. furt. l. si pro fure. §. fina.

x ¶ *Condictio.* vt tamẽ vna eligatur: vt C. de nouæ. l. fin. & no. secundum Azo. quòd vendi tione non tollitur ipso iure condictio: vt ff. eo. ei qui quia plus ea cõtinet: vt ff. de act. & obl. l. qui seruum. §. fin. vel dic vt dixi in d. l. ei qui. Item videtur contrà ad §. quod me. caut. l. merũ. §. licet. & naucaul. idem. §. fi. sed ibi plenè dixi.

Condictio furtiua non tollitur.

y ¶ *Principaliter.* id est expressim: quia furtẽ nihil dixit: sed bene sciebat ad quid accipiebat. Itẽ ad id quòd ex sola ope teneatur, videtur contrà. ff. de verb. sig. læpe. in fi. sed ibi dixi. & facit instit. eo. §. ope. & ff. e. in furti. §. ope. & l. fiquis vxori. §. neque.

z ¶ *Euanescit.* vt & ff. eod. l. interdum. & ff. de tutelam. & ff. pro empto. qui fundum. §. fi tutor. Accur.

Vm creditor.]

CASVS. Creditor rem sibi obligatã aufert, non tenetur furti. & intelligę quòd ei tradita res, & postea amiserit: vel à debitore qui eam tenebat, abstulit. & die

vt in glo. Franc.

a ¶ *Contrectare.* imò contrà: vt ff. vi bo. rap. l. iij. Solut. hìc loquitur in dubio: vt argum. ff. pro socio. l. meritò. sed ibi contrarium probatur, secundum H. vel hìc loquitur quando fuerat ei tradita, & postea possessionem amiserat vel à debitore qui precario tenebat, abstulit: vel ex conuentione vel iudicis authoritate. ibi nullum horum interuenit vt arg. C. de pig. act. l. iij.

INterdum.] **CASVS.** Aliquando euenit vt fur obligetur pluries ff. furti pro eadem re: vt si furripuisti mihi rem. & ex peruenit ad me, iterum eandẽ mihi furripuisti, vel ei cui cõmodaueram: teneris duplici act. fur. Idem si furripuisti mihi rem: tandem ea res peruenit ad me, & eam vendidi alicui & tradidi, & iterum eãdem ei furripuisti: teneris & mihi & nouo domino act. furti.

¶ *Qui furem.*] Furem deprehensum cum re mea furtiua duxi ad præfectum vigilum, vel ad præsidẽ. videor elegisse viã persecutionis: & si iudex condemnat eum mihi in æstima. rei furreptæ, videtur sublata quæstio furti: siue vltra æstima. eũ condẽnauit, siue non. eũ maiori pœnæ, s. corporali sit subiectus. ¶ *Si res peculiaris.*] Res peculiaris furrepta est seruo meo: tandẽ reuersa est in potestatẽ serui. act. fur. quæ erat nata,

erat nata, tollitur. Secundò dicit, seruus rẽ suã peculiarem furripiendo non dicitur fur: cum rei conditio per hoc non mutetur. Tertiò dicit. Tutor potest transfigere cũ fure rei pupilli: & tollitur actio furti. Idem si reuertatur res furrepta in potestatem tutoris: cùm tutor loco domini sit. Idem in curatore furiosi, cùm & alienare rẽ furiosi possit: intellige & cum decreto & ex causa iusta. Vltimò dicit, tutor item curator furiosi p re pupilli vel furiosi furrepta habens condictionem furtiuam.

[1] *Flo. ferrip. vel.*

¶ *Sitno serui.*] Duo serui tui mihi furripuerunt vestem & argentum: egi nomine vnius contra te occasione vestis furreptæ. [2] Hiberatis ff. furti. no. cõsequitur. & ff. de iniur. l. fi. cõsequitur. & ff. de condi. furt. l. fi. quòd ei furripuisset. vt C. de condi. furt. l. fi. §. fina. [3] Hîc text. potest hoc allegari quòd amissio rũ species tione vel omnes[3] nocere possent.

Vm creditor.]

CASVS. Creditor rem sibi obligatã aufert. non tenetur furti. & intelligę quòd ei tradita res, & postea amiserit: vel à debitore qui eam tenebat, abstulit. & die veluti si res in domini potestatẽ a rediisset, eandemque idem furripuerit [1], vel eidẽ domino, vel ei cui cõmodasset, aut vendidisset. Sed & si persona domini mutata esset, altera pœna obligatur b.

1 ¶ Qui furem deduxit † ad præfectum vigilum [2], vel ad præsidẽ c, existimãdus est elegisse viam, qua rem persequeretur d. Et si negotium ibi terminatum est, & damnato e furi recepta est pecunia subtracta, in simplũ videtur furti quæstio sublata: maximè si non solùm rem furtiuam fur restituere iussus fuerit, sed amplius aliquid in eum iudex constituerit f. Sed & si nihil amplius, quàm furtiuam rem restituere iussus fuerit [3], nec amplius aliquid in eum iudex cõstituerit, eo ipso, quòd in periculum maioris pœnæ g deductus est [4], intelligendum est quæstionem furti sublatã esse.

2 ¶ Si res peculiaris furrepta in potestatem serui redierit, soluitur h furti vitium: & incipit hoc casu in peculio esse: & ita à domino possideri. Cum autem seruus rem suam peculiarem furandi consilio amouet, quandiu eam retinet, conditio eius non mutatur i, nihil enim domino abest, sed si alij tradiderit. furtum faciet k.

3 ¶ Qui tutelam gerit, transigere l cum fure potest: & si in potestatem suam redegerit rem furtiuam, desinit m furtiua esse: quia tutor loco domini habetur. Sed & circa curatorem furiosi eadem dicenda sunt: qui adeò personam domini n sustinet, vt etiam tradendo rem furiosi alienare o existimetur. Condicere autem rem furtiuam tutor & curator furiosi eorũ nomine p possunt.

4 ¶ Si duo serui tui vestẽ & argentum furripuerint, & alterius nomine de veste tecum actum fuerit, alterius de argento agetur, nulla exceptio q dari debebit ob eã rẽ, quòd iam de veste actum fuerit.

LIX. [Alphenus lib. iij. Digestorũ à Paulo epitomatorum.

SI cretæ fodiendæ caussa specum r, quis fecisset, & cretam abstulisset, fur est: non quia fodisset [1], sed quia eam [1] abstulisset.

LX. Iulianus lib. iij. ad Vrseium Ferocẽ.

SI filiofamilias furtum factum esset, rectè is paterfamilias factus eo nomine ager t. Sed & si res ei locata furrepta fuerit, & paterfamilias furripuisset [1], idẽ agere poterit u.

LXI Idem lib. iij. ex Minicio.

SI is, qui rem commodasset, eã clàm abtulisset, furti cum eo agi nõ potest: quia suũ recepisset: & ille cõmodati liberat[o] esse [2]. Hoc tamẽ ita accipiẽdũ est, si nullas retinẽdi [2] caussas is, cui cõmodata res erat, habuit. nã si impẽsas necessarias in rẽ cõmodatã fecerat, interfuit eius potiùs per retentionẽ eas seruare, quàm vltrò cõmodati agere: ideóq; furti actionẽ habebit [3].

LXII. Africanus lib. vij. Quæstionum.

ANcilla fugitiua quẽ admodũ sui [2] furtum facere intelligitur, ita partũ quoque contrectando furtum facit.

Hec lex diuiditur in sex partes. Prima loquitur de seruo communi furripiente. Secunda de seruo pignoridato. Tertia de seruo redhibito. Quarta de seruo empto mãdato alicui. Quinta de seruo deposito Sexta de seruo commodato. Secunda ibi, Hîc etiam. Tertia ibi, Idem dicendum. Quarta ibi, Quod uerò admandi tis actionem. Quinta ibi, Idque euidentius. Sexta ibi, Circa commodatum, usque ad §. locaui. Bart.

LXIII Idem lib. viij. Quæstionum.

SI seruus communis vni ex dominis furtum fecerit, cõmunem commodatam, puta propter expensas quas in re commodata fecerit: quàm melius sit per retentionẽ seruare, quàm habere ius agẽdi per actio. commodati. nam hoc casu habes act. fur: Fran.

x ¶ *Liberatus esset.* ad hoc ff. commo. l. rem mihi. & ad l. Aquil. l. legis. Sed arg. contrà. ff. eo. in actione. §. qui rem.

ADDITIO. Dic secundò Bar. q̃ ibi habebat retentionem occasione debiti. idẽ & hìc qñ habet retẽtionẽ ob aliquã cãm occasiõe debiti.

y ¶ *Habebit.* vt ff. eo. creditoris. §. fi. & ff. vi bo. rap. l. ij. §. in hac.

ANcilla.] **CASVS** Si ancilla mea fugiat à me: facit furtũ sui. Item si contrectat partum suum facit furtum partus. Fran.

z ¶ *Sui.* vt & C. de seruis fugi. l. j. & erat dominica non peculiaris alterius serui, quia tunc seruares quod dicitur ff. eo. interdum. §. fi res.

I seruus communis.] **CASVS** Seruus cõmunis, id est, meus & tuus fecit tibi furtum: aut dãmnum tibi præstare teneor, aut partem quam habeo in seruo, tibi eedam: & si alienaui partem meam, ages cum emptore ad hoc: secus si efficiatur liber, vel decedat: nam non teneor nisi de furto aliquid penes me sit. Secũdò dicit, Obligati mihi furtum furem ignorans. is mihi furtum facit. agam contraria pignoratitia, vt aut emendes furtum: aut pro noxa eum relinquas penes me. idem & si seruum quẽ emi à te, tibi reddam ex caussa redhibitoria qui seruus fecerat mihi furtũ, nam teneberis mihi vel furtum emendare, vel seruum pro noxa dimittere. sed si sciens seruum furem,

a ¶ *Alienare.* cum decreto & ex caussa: vt & C. e. l. ij. & ff. de cor. fur. l. ab agnato. & l. fi.

p ¶ *Nomine.* nõ suo: vt ff. eo. is cuius. & d. l. qui iniuriæ. §. qui alienis.

q ¶ *Nulla exceptio.* quasi videatur remisisse pro altero agẽdo: sed non fecit vt hìc, & ff. eo. si quis ex. §. j. & facit ff. de condi. fur. l. fi seruus. §. bonæ. & ff. commoda. l. in cõmodato. §. duabus.

Cretæ.] **CASVS.** Feci specum, id est, fossam in fundo tuo, & inde amoui cretam. teneor furti: non quia cauaui, sed quia amoui cretam. Franc.

r ¶ *Specum.* quid sit specus, dicitur ff. de rius. l. j. §. specus.

s ¶ *Fodisset.* non animo furandi: alioquin hoc ipso q̃ amouit de loco ad locum, licet non abstulerit, tenetur furti: vt ff. eod. l. verum. §. eorum. & hoc patet in eo qui segetem secat: vt ff. eo. l. vulgaris. vel hìc fu bandi tantùm.

[1] Fl. *fecisset, ed.*

I filiofami.] **CASVS.** Filiofamilias furtum factum est furtum rei cuius res peculij, vel quasi. vel aduentitij: eidẽ facto sui iuris competit actio furti. idem & si res ei locata fit ei sui repta. Franc.

[1] Fl. *factus iisdem.*

t ¶ *Ito nomine agere.* facit ff. eo. l. cuius. contrà. & ff. de pact. l. pactum.

[1] Flo. *retinendo.*

Pater an habeat actionem pro furto commisso filio in peculio suo.

u ¶ *Desinit.* vt & ff. de vsucap. l. sequitur. §. si pupilli. Mirum ergo est quòd non agit furti: vt. ff. eo qui iniuriæ. §. qui alienis.

x ¶ *Domini.* cùm bene gerit: non cùm malè: vt hìc, & ff. eo. l. tutor. & ff. pro emptore. l. qui fundũ. §. fi tutor. & quod vi, aut clàm. l. is qui. §. fi tutoris. & ff. de admi. tuto. l. qui tutelã. & C. de quæstio. l. ij. Sed in duobus casibus fallit: vt in pacto gratuito: vt modò dixi. Item in conductione procu. vt C. de procura. l. neque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũ mihi obligas, & is mihi surripiat: præcisè teneris emendare dãnũ. in actio. autẽ exempto spectabitur qui vẽditor serui promisit: vt ad id quod promisit teneatur. in actione autem mandati aliud seruatur quàm in superi oribus dictũ sit: vt si mãdaui tibi vt talem seruum, puta, Stichum mihi emas, emisti, & is seruus tibi surripiat: teneor act. mandati præcisè omne damnum quod habes, tibi emẽdare etiã si ignorabam eum furem. Id quod in mãdato dixi, seruã in deposito. & redditur mirabilis ratio. sed in commodato aliud seruatur, quãdo cõmodatũ est factum gratia accipientis tantùm: quia si seruus cõmodatus faciat furtũ cõmodatario, tenetur cõmodans vel emendare dãnum, vel dare pro noxa seruum. hæc sunt vera, si

1 Fl. parte ce dat.

2 Fl., apparere cr.

non fuit in dolo commodans sicut & locator. imò põt dici q in minus teneatur quàm locator: vt sic etiam sciens cõmodans seruum furẽ, non teneatur vltra æstimat. serui. Vltimò reuertitur ad casum depositi & mãdatarij: vbi est dictum, q mãdãs & deponens tenẽtur insolidum; dicens q hæc sunt vera: quãdo depositarius vel mãdatarius nõ fuit in culpa: secus si depositarius aut mandatarius cõmisit totum aurum vel argentum huic vilissimo seruo, qđ dominus nõ fecisset: certè hoc casu nõ tenetur commodans vel deponens emendare damnũ.

4 Fl. quod in.

5 Fl. omnimodo.

¶ *Locaui.*] Cùm locarem tibi fundum procerta mercede, conuenit vt fructus agri fint obligati p mercede. tãdem tu eos clàm ex portasti, furti teneris, idem & si vendas eos, & emptores exportẽt. nam fructus efficiuntur furtiui. Secundò dicit donec fructus cohærent agro, domini dicuntur. remoti autem, si quidem à colono, sui sunt: cũ voluntate dñi eos accipiat. sed quãdo emptor, qui emit à colono, percipit, non fiunt coloni, cùm emptor suo nomine percipit, nõ coloni.

6 Flo. reprouerit

¶ *Statu liberũ.*] Seruus liber esse iussus est si det decem hæred. interim hic seruus cõmisit delictum propter quod hæres tanquã dominus cõuentus est noxali: & pẽdẽte iudicio noxali seruus dedit hæredi decẽ, & peruenit ad libertatem: nunc hæres petit seruus sibi & refert de qua pecunia soluit hic seruus x. hæredi. nam si de pecunia aliunde habita quàm ex peculio, tunc debet hæres hæc x. quæ habuit à seruo dare agenti noxali & liberabitur à noxali. nã & si dedisset eũ pro noxa antequã dedisset seruus x. hæredi. dedisset hæc x. de pecunia peculiari: tũc liberabitur hæres. à noxali, nullo dato agẽti noxali: quoniam & si dedisset eum pro noxa ante data x. hæc x. quæ habebat seruus in peculio, non iuissent inuito hærede ad eum cui esset datus pro noxa. Francisc.

7 Fl. ammodo.

a ¶ *Communi diuidundo.* non furti: vt & suprà, de noxa. si seruus cõmunis. & l. cùm seruus. & ʒ. famil. ercis. l. & puto. §. fina. & l. si id qđ. §. j. & ʒ. de iniur. sed si vnius. §. si seruus.

b ¶ *Cum emptore.* vt & ʒ. de noxali. de illo. & l. si ad libertatem. §. fi. etiam si ignorauerit is qui certũ [m] hominem emi mandauerit, furem esse: nihilominus tamen damnum decidere [n] cogatur [8]. Iustissimè enim procuratorem allegare non fuisse se id damnum passurum, si id mandatum non suscepisset: idque euidentius in caussa depositi apparere [o]. nam licet alioquin æquum videatur non oportere cuiquam plus damni per seruum euenire, quàm quanti ipse seruus sit: multò tamen æquius esse nemini officium suum, quod eius cum quo contraxerit, non etiam sui commodi [p] caussa susceperit, damnosum [q] esse. Et sicut in superioribus contractibus, vẽditore, locatione, pignore, dolum eius, qui sciens reticuerit, puniendum esse dictum sit, ita & in his culpam eorum, quorum caussa cõtrahitur [9], ipsis potius damnosam esse debere. nam certam [10] mandantis culpã [r] esse, qui talẽ seruum sibi emi mandauerit: & similiter eius, qui deponat, quòd non fuerit diligentior circa monendum qualem seruum deponeret.

4 ¶ Circa commodatum autem meritò aliud existimandum esse: videlicet, quòd tunc eius solius commodum qui vtendum rogauerit, versetur. Itaque eum qui cõmodauerit, sicut in locatione, si non [11] dolo quid fecerit, non vltra [s] pretium serui quid amissurum: quinetiã paulò remissius circa interpretationem doli mali debere [t] nos versari. quoniam, vt dictum [12] est nulla vtilitas commodantis interueniat [v]. Hæc ita putat vera esse [x], si culpa nulla ipsius qui mandatum vel depositum susceperit, intercedat. Cæterùm, si ipse [y] vltrò ei [z] custodiam argenti fortè vel mumorum commiserit, cùm alioquin nihil vnquam dominus tale quid fecisset, aliter existimandum est.

5 ¶ Locaui † tibi fundum, & (vt assolet) cõuenit [a] vti fructus ob mercedem mihi pignori essent. Si eos clàm deportaueris, furti tecum agere me posse aiebat. Sed & si tu alii fructus pendentes vendideris, & emptor eos deportauerit, consequens erit vt in furtiuam [b] caussam eos incidere dicamus. Etenim fructus quandiu solo cohæreant, fundi [c] esse: & ideo colonum, quia voluntate domini eos percipere videatur, suos fructus facere [d]. qđ certè [e] in proposito [f] non æquè dicitur. Qua enim ratione coloni fieri possit, cùm emptor eos suo nomine cogat [g]?

6 ¶ Statuliberum qui si decẽ dederit, liber esse iussus erat, hæres noxali iudicio defendebat [13]. pendente iudicio seruus datis decem hæredi, ad libertatem peruenit. quæritur an non aliter absolutio fieri debeat, quàm si decem, quæ accepisset hæres, actori dediisset. ? Referre [h] existimauit, vnde ea pecunia data esset: vt si quidem aliunde, quàm ex peculio, hæc [i] saltem præstet: quoniam quidem si nondum ad libertatem seruus peruenisset noxę deditus, ei cui de ditus esset, daturus fuerit [k]. Si verò ex peculio, quia numos hęredi dederit, quos vtique is passurus eũ non fuerit ei dare, contrà statuendum est.

a ¶ *Consenit.* caussa tollendæ dubitationis, vt & ʒ. manda. l. qui mutuã. nam necesse nõ est, vt ʒ. in quibus causs. pig. tac. cõtra. l. in prædiis. sed certè imò videtur necesse quo ad actionẽ furti, vt ʒ. eo. §. is qui. in princ. sed contrà, vt ʒ. de actio. & obli. qui seruum. §. si is. & facit ʒ. pro socio, idem est.

b ¶ *Furtiuam.* quod dic vt ʒ. eod. l. falsus. §. sed si is.

c ¶ *Cohæreant, fundi esse.* vt ʒ. de rei vendi. l. fructus. Accur.

d ¶ *Facere.* cùm merx sit soluta: vel fides habita de pretio. vt Inst. de rerũ diui. §. vẽditæ.

e ¶ *Quod certè.* scilicet q fiant coloni, licet soluta mercede.

f ¶ *In proposito.* id est, eo casu quando vendidit. Accur.

g ¶ *Cogat.* & ex voluntate coloni; & sic non obstat ʒ. eodem, si apes. §. fi. & nota ex iis quę hic dicit, q fructus non sunt facti coloni. compẽsationem inducere. Idẽ & si tantùm desit in sola noxæ deditione: aliud si plus vel tantum desit in dãno: quia dominus fructuum, non quia obligati. Sed & illa ratione posset agere si non esset dominus, vt ʒ. de vsufcapio. l. sequitur. §. si rem. quæ est contrà. R.

h ¶ *Referre.* nunc respon. Accur.

i ¶ *Hæc.* scilicet decem vt & sup. de statuliberis. l. statuliber. §. j. nec ob. ʒ. de noxali. l. si quis ʒ multis. quia illa secundum iſtam intelligitur. Aliàs autem legitur hoc.

k ¶ *Fuerit.* facit. ʒ. de condict. ob caus. l. iij. §. fin. & suprà de statu libe. l. iij.

Vtrum.] CASVS. Seruo tuo à te domino fugienti iter ostendi per quod iret. nos sum fur. Fracisc. Accursius.

1 ¶ *Monstrauit.* etsi sciuit cum fugitiuum, secundum M. facit suprà eodem, qui seruo. in princ. Sed argumen. contrà suprà, de ser. cor. l. j. in princi. & §. per quæ. vnde potes dicere; aut in odium domini: aut vesic iram domini euaderet monstrauit, vt suprà eodem, qui vas. §. qui ex voluntate.

On potest.] CASVS. Damnatus furti est infamis, non potest [m] præses facere quin sit in famis. Franc. Accur.

[m] *In famia.* vt & c. ʒ ad Turpil. l. j. §. j. in fi. Sed contrà. C. ex quibus causs. infa. irro. l. furti. So. vt ibi. & no. q argumẽto huius legis, & ʒ. de trit. nupt. l. palam. §. fi. dicit Io. sola sententia aliquẽ effici infamem: licet nõ subsit caussa. Sed ar. contrà, ʒ. de iis qui no. infa. l. ictus. & de iis qui not. infa. Athletas. in fine.

Titio.] CASVS. Titio hærede instituto seruus Stichus legatus est Seio, antequam Titius adeat hęredi. seruus Stichus fecit furtum Titio. Postèa Titius adiuit hæredi. & Seius vult habere seruum legatum, & habuit. quæritur an Titius habeat actionem furti contra Seium? & dicitur quòd sic: quia tempore furti Titij non erat seruus Stichus cùm nondum adisset hæredi. & tẽpore aditæ hæredi. fuę post aditam non sit suus: cùm recta via transeant ea quæ legantur, ad legatarium. Franc.

n ¶ *Titius.* vt & ʒ. de noxa. si seruus legatus.

o ¶ *Recta via.* non statim, sed adita hæreditate, vt suprà, de lega. j. si tibi homo. §. cùm seruus. hoc quãtum ad veritatẽ, aliud de fictione, quia ex tempore mortis est legatarij. nã si hæredis fingeretur, iam hîc furti agi nõ posset: vt ʒ. de noxa. si alienus. & hîc proximè diximus. & secundum hoc loquitur ʒ. de pecul. l. sed si damnum. §. idem si legatũ. & de leg. j. legatum ita. & de lega. j. si seruus Titij. & infrà titu. ij. l. j. §. seruus. & suprà de iudi. l. quod legatur. in fine. & suprà eodem, si insti. §. fin. Sed cõtrà huic l. ʒ. de fideicõmiss. liber. l. cùm verò. §. fina.

solu. vt ibi. Item contrà ʒ. de serui. l. Papinianus. sed die vt ibi.

ADDITO. Die quia ibi testator legauit rem hæredis non ipsius testatoris, tunc enim non transit dominium in legatarium nisi traditione facta, vt ibi, & in l. si quis inquilinos. §. seruum. ʒ. de leg. j. & no. in l. si hæredis. eo. tit. secundùm Bart.

LXIIII. Marcianus libro quarto Regularum.

FVrtum non committit qui fugitiuo iter monstrauit [1].

LXV. Macer libro secundo Publicorum iudiciorum.

NOn potest [1] præses prouincię efficere, vt furti damnatum non sequatur infamia [m].

LXVI. Neratius libro primo Membranarum.

A Titio † hærede homo Scio legatus, ante aditam hæreditatẽ Titio [1] furtũ fecit. Si adita hæreditate Seius legatum ad se pertinere voluerit, furti eius seruo nomine aget cum eo Titius [n]. quia nec tunc cùm faceret furtum, eius fuerit. Et vt maximè quis existimet, si seruus esse cœperit eius, cui furtũ fecerat, tolli furti actionem, vt nec si alienatus sit agi possit eo nomine: nec post aditam quidem hæreditatem Titij factus est: quia ea quæ legantur, recta via [o] ab eo, qui legauit, ad eũ, cui legata sunt, transeunt.

Qui tenetur ex delicto actione originaliter pœnali, non liberatur pœnitentia. Bart.

LXVII. Vlpianus lib. j. ad Edictum Curuli um.

QVi ea mente alienũ quid cõtrectauit, vt lucrifaceret, tamẽ si mutato cõsilio id domino posteà reddidit, fur est. Nemo enim à tali peccato pœnitentia sua nocens esse desiit [p].

LXVIII. Paulus lib. vij. ad Plautium.

SI is qui rem pignori dedit, vendiderit eam, quamuis dominus sit, furtum faciet: siue eam tra

Qui ea mente.] CASVS. Rem tuam surripui, & contrectaui animo lucrandi. licet postea pœniteam, & tibi reddam: adhuc non sum fur. & ad ducitur ratio. Franc.

p ¶ *Desiit.* sic ʒ. de ædi. edict. quis sit fugi. & l. arg. contrà. C. de apo. l. hi qui sanctam. in fin. & ʒ. depos. l. j. §. fi rem. Sed contrà ʒ. de vsufcap. sequitur. §. idem Labeo. Solu. ibi vendidit, nõ tradidit: & id circo non cõtrectauit. Itẽ cõtrà. ʒ. de ser. fugit. l. j. §. j. Ibi ignorauit eũ fugitiuũ qui recepit: & fic fuit ad plus in culpa: hic in dolo. vel alius est casus. Item arg. contrà ʒ. de in ius vocan. l. quamuis. & ʒ. de iurisdict. omnium iudi. si conuenerit. Vltimò distingue circa pœnitentiam: quia aut in contractibus, aut in delictis. Primò casu in innominatis pœnitere licet, vt ʒ. de condi. ob caussam. l. si pecuniam. In nominatis siquidẽ vtriusque gratia sunt celebrati, non licet pœnitere, vt C. de act. & obli. sicut. & de contrah. empt. l. non idcirco. si alterius tantum, pœnitere potest is cuius gratia celebratus est: vt ʒ. depos. l. j. §. penult. in delictis, si quidem statum est in finibus voluntatis, & non est processum vltrà, licet pœnitere, & sic pœnam euitare: vt ʒ. de pœnis. l. cogitationis. Si processum est ad actum, si quidem consummatum est & perfectum, non potest postea pœnitere vt euitet pœnã, vt hîc, & ʒ. vi bono. rapt. l. pen. fallit tamen, vt C. de crimi. stellio. l. j. & ʒ. de ser. fugi. l. j. §. j. & de pub. l. j. §. quod si fecerit. & quod metus caussa. l. si cum excep. §. fatis. Si autem ad actum non consummatum nec perfectum: si quidem quia noluit, sed potuit: licet pœnitere, & non incidit in pœnã: vt ʒ. ad legem Cornel. de fal. l. qui falsam. Nisi in casu, vt C. ad legẽ Iulia maiestã. l. quisquis. Si verò quia nõ potuit, nihilominus tenetur, vt ʒ. ad legem Pompeiam de parri. l. j. in fin.

1 Fl. non pote rit.

† Nota ex his. Vide Ang. Lomp. cap. 8 istal. secundùm ʒ. ar. quòd dominiũ rei legatę trãsit in legatarũ directa via.

Pœniteream & quando licet.

SI is qui.] CASVS. ¶ Rem meam tibi obligaui & tradidi, vel rẽ meam tibi specialiter obligaui, & eã Titio vendidi. licet sim dominus rei, tamen dicitur quòd fur sum.

¶ *Si is cui.*] Rẽ meã mihi furreptã & apud furẽ existentẽ Titio legaui, nec fur adhuc eã cõtrectat, quærit an actio furti Titio legatario detur? & dẽ q fic ex hac contrectatione, non ex prima. & redditur ratio.

¶ *Eũ qui.*] Mulionẽ plures mulas habentem in stabulo vocaui in ius dolo malo ad hoc, vt mulæ ei subtraherentur, & subtractæ sunt, dicitur q teneor furti. ¶ *Iulianus.*] Seruus præpositus ad pecunias domini exigendas manumissus postèa fugit. dicitur, q furtum facit. Idem in tutore cui finita tutela solutum est à debitoribus pupilli.

¶ *Si tu Titium.*] Cõmendasti mihi Titiũ dicẽdo q erat idoneus, & q securè poterã ei mutuare. & ego ignorãs q̃s sit Titius, mutuaui cuidã alij, puta Seio pauperi, quẽ dixisti vocari Titium. & ipse Seius in hac fraude fuit. dẽ q furtũ facis, & teneris furti, & etiam ipse Seius: secus si Sei' hoc ignorat. nã hoc casu tu nõ teneris furti, sed actio. in factũ.

¶ *Si stipulatus.*] Promisisti per te non fieri quominus des mihi Stichũ intra Calendas Iulias. ante Calẽdas surreptus est tibi, & sic ex liberatus ab actio. ex stipulatu, non tamen datur mihi actio furti, licet mea interfit eum non esse surreptum. Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ *Speciali.* aliud si generaliter vt C. de ser. pigno. da. manu. l. ab eo. Vel dic speciali. id est expresse: vt C. de neg. gest. l. negotium. quod est audacius, quia ius habet in re, vt arg. ff. de acquirend. hær. l. si seruũ quis. & finali. Azo. item videtur contra. ff. de distra. pigno. l. j. Solu. vt ibi. Ité ficit ff. eod. interdũ accidit. & l. in actióe §. finali. & quod ibi not. & C. de vsufcap. pro emptore. l. cùm sit probatum. Accursius.

b ¶ *Suo nomine.* sed nomine defuncti ex prima constectatione: vt ff. eod. l. interdum. Item contra j. eo. is cuius. §. fina. sed ibi sub condítione erat legatus, vel non erat hæreditarius. item dic vt nota. ff. de dominium. & facit ff. eo. tit. l. à Titio. Acc.

c *Vocasset.* vt ei mulæ subtraherentur: & sic opem præbuit: vt & supra eodem, in furti. §. opc.

d *Manumissus.* sciés se manumissum: secus si ignorans: vt ff. si certum pet. l. eius. quæ est cõtrà. & facit ff. de sol. si quis seruo. & l. quod seruus. Accur.

e *Crederem.* id est mutuarem. Accur.

f *Furtum facies.* vt & ff. eod. l. si quis perferẽdum. sed contrà ff. de jurisdi. om. iudi. l. si quis id. §. fi. sol. vt ibi.

g ¶ *In factum.* subsidiaria. Aquila: quia de dolo non datur: nã in personam labitur creditor: vnde nõ transfertur dominiũ: ideòque cessat de dolo, cũ rei ven. durec. & de hoc die vt dixit ff. eod. si quis vxori. §. cum. Titio.

h ¶ *Si stipulatus de te.* id est à te. Accur.

i ¶ *Non tamen.* vt & ff. eo. is cui. & j. eo. is cuius. in prin. Accur.

Nficiando.] CASVS. Depositarius negat penes se depositum esse, non propter hoc est fur: sed tunc demũ, cùm incipit contrectare. ¶ *Si tibi.*] Promiseras Titio Stichum dare intra certũ diẽ, & sub pœna. tandẽ interim est tibi sur reptus Stichus. & sic quia non potuisti dare Titio intra diẽ, incidisti in pœnam. dicitur, quòd hoc totum consequeris per act. furti.

¶ *Infans.*] Surripuisti mihi infantem. hic infans penes te furem existens adoleuit, & factus est magnus. dicitur. q. dicetis furtum fecisse & infantis & adolescentis. vnum tamen furtum est: & vna actione furti agetur, in qua veniet damnum quanti homo plurimi fuit. & sic tempus adolescentiæ spectatur, cùm tunc pluris fuerit quàm prius.

(Cùm seruus) Seruum emi. hic seruus fecit nunc mihi plura furta. & ga nũc apparet vitiosus, agi redhibitoria, & sic factus est inemptus volo agere furti cõtra venditorẽ, cui nunc reddidi seruum pro furtis, quæ fecit seruus penes me existẽs. dicitur, q. nõ possum. *Quod furi.*] Seruus furtiuus ipsi furi fecit furtum. tenetur dominus seruꝰ.

¶ *Si colonus.*] Colonus qui conduxerat fundum vsque ad quinquennium. finito quinquennio remansit in fundo inuito domino fundi, & fructus percepit: dicitur, quòd tenetur furti nomine fructuũ etiã fructibus consumptis. Fran. Accur.

k ¶ *Facit furtum.* ad hoc ff. de acq. poss. l. si rem. & ad exhib. l. thesaurus. & ff. eo. l. j. & ff. manda. l. si procurator em. §. dolo. & l. procurator. & ff. eo. fi quis vxori. §. neque. Accur.

l ¶ *Datus.* id est obligatus, & creditori traditus. vel dic depositus in apotheca, & sic in tenuerit contrectatio. Vel dic quòd erat etiã prius in apotheca: sed tunc quomodo sine cõtrectatione? Respon. trahitur retrò, quasi tũc cõtrectauerit cùm apprehendit. Quid ergo si medio tempore fuit pretiosior res post acceptationem ante interuersionem, nunquid æstimabitur cum retrotrahitur? Respõdeo, non, quia non ad omnia retrotrahitur, sic & aliàs vt C. de donationibus inter virum & vxorem l. donationes. vel si velis dicere hoc casu non fieri furtum, dic quòd hæc litera, ad principium legis, non ad proximè dicta, quod patet quia subiicit, quicquid cùm in deposito teneret &c. sed pro Io. placet.

m ¶ *Sufficere.* aliàs sufferre. & tunc planare, aliàs sufficere, & tunc. id est præstare, vel id subrogatam in locum illius, sicut & dicitur, Suffecti consules, id est subrogati. An autem pœna dupletur, dic vt ff. eod. l. in furti. in princip. & facit j. proximo. §. Accur.

n ¶ *Vnum tantum.* sic ff. de verbo. oblig. qui bis. Accur.

o *Altero.* secus si à domino ad quẽ redijt, set, vt ff. eod. l. interdũ. Accur.

p ¶ *Adolescentia.* facit ff. proxi. §. & ff. de condi. furti. ex aliquato. & ff. eo. l. in furti. & quod ibi nota.

q ¶ *Existimare.* q. d. nihil. Accursius.

r ¶ *Cùm seruus.* facit supra eodem, l. seruui & filij. §. cùm autem.

s ¶ *Placet*, contrà, supra eodem, itaque. §. primo, sed solue vt no. ff. depoſi. l. j. §. si pigeo.

t ¶ *Posſit.* per condictionem furtiuam. & facit supra, si certum petatur. l. fi quis nec. & penultimo. & supra, quod vi aut clàm. l. fi alius. §. notauimus. Accursius.

Hæreditariæ.] CASVS. Rei hæreditariæ non dicitur fieri furtum, nec datur actio furti, nisi in tribus casibus. Primus, si defunctus eam obligauerat. Secũdus, si commodauerat. Tertius, si alius habet vsumfruct. in ea. his enim casibus fit res hæreditaria furtiuaque, vt efficitur res illa furtiua, vt sic non possit vsucapi: & hæredi posteà acquirenti datur actio furti. Franc.

Iulianus

a ¶ *Iulianus negabat.* vt ff. de noxa. si seruus legatus. & ff. de crimine expila. hæredi. l. ij. & ff. & ff. tit. ij. l. j. §. Scæuola. idémque si putauit hę reditarias: vt ff. eod. si quis ex bonis. secus in Aquil. vt & ff. ad legẽ Aquiliam l. ob id. Accur.

b *Vt in qua. Alienus est.* vt ff. de vsufcap. si homo.

c *Is enim. Hæredi quoque.* aliũ ergo habet qđ per se habere non potest. sic suprà, quæ res pig. obli. poss. Aristo. & ff. de acquirenda hę redita. l. cùm hæreditate. Sed argument. contrà. C. de vsur. l. eos. in fi. sed illud generales cætera specialia. vel nõ potest per alium à se submissum. at hic non fuit ab eo submissus. argumen. ff. de admi. tuto. l. ita autem. §. gestisse. Accur.

Is qui.] CASVS. Commodaui tibi rem, tu malè vsus es ea, tractas eam. teneris furti, id est, condictione furti. tollitur ipso iure actio commodati. & si agatur primò cõmodati: tollitur condictio furti. ope except.

Eius rei.] Aliquis hæres rem alienã possidebat titulo pro hærede. interim est ei surrepta. dicitur quòd nõ competit ei actio furti, licet eius interfit. quia vsucepisset eam: sed ad hoc nõ dicitur interesse eius, qui lucrum sperat cum damno alterius, sed potius illius qui erat eam amissurus per vsucapionem. Franc. Accur

d ¶ *Admisit.* malè vtẽ do. Si autem damnum dando, tunc obtinet. ff. commoda. vnde quæritur. in fine.

e *Vt commodati.* sic in deposito, vt ff. depoſi. l. si facculum. & in locato: vt ff. locati. in locato. l. si locatum. Accursius.

f ¶ *Furti.* id est, condictione furtiua. & sic non est contrà ff. pro socio. l. rei cõmunis. & l. seq. & ff. de actio & obli. l. qui seruum. §. fi is. in fin. vbi de actione furti dicit. vel solue. vt ibi. sed hæc est veritas: hodie videtur tolli electione etiam actio furti, vt C. codẽ. l. fin. nec dicas ibi lequi, quando extraneus fecit furtum in re commodata.

g ¶ *Extinguitur.* ipso iure: cùm tantum & etiam plus contineat condictio furtiua quàm actio commodati, si. ex incfecas vtilitates: vt ff. de condi. fur. l. iij. ita solutione eius qđ debetur, & c. vt in fitu. quibus modis tollit. obli. in prin. Item quod habeo, petere non possum: vt ff. de sol. fi stipulatus. §. j.

h ¶ *Actioni furti.* i. condi. furtiuę. & ideo non ipso iure: quia plus cõtinet condictio: vt dixi. non autẽ actio furti, quæ ad pœnã tantùm datur. ff. de j. pro soc. l. rei cõis. & l. seq. Sed quidã hic dicit idẽ de actio furtiua: quia datur ex eo quod interest, sicut cõmodati, licet in duplu. arg. j. de reg. iur. l. nemo. §. quoties. quod nihil est. & facit C. eo. l. j. ff. eo. in fine. §. j & l. cum eo. §. j. & j. eo. furtiuam.

i ¶ *Non pertinet.* pro ea æstimatione ac si esset sua, vt sic non obsit ff.

k ¶ *Posſit.* ex ergo extraneus. aliàs contrà, vt C. de vsufcapio. pro hærede. l. nihil. Azo.

l ¶ *Facturus esset.* hic est contrà ff. eodem, lege, si quis vxori. §. penul. sol. vt ibi.

m *Empronia. Centurioni.* sub quo vir eius militabat: quæ cùm nollet amplius expectare, libellos repudij fecit.

n ¶ *Ad officium.* superioris forte.

Creditor uendens pignus antè quàm debeat, furtum committit. Ange.

LXXV. Iauolenus lib. xv. ex Cassio.

SI is qui pignori rem accepit, cùm de vendendo pignore nihil conuenisset, vendidit, aut ante quam dies venditionis veniret pecunia non soluta id fecit, furti ꝙ se obligat.

Qui emit ancillam furtiuam ab aliquo, & alius ei surripuit, tenetur surripiens domino ancillæ in duplum, & emptori in duplum quãti eius interesſi. Barto.

LXXVI. Idem lib. xiiij. Epistularum.

FVrtuam ancillam bona fide duorum aureorum pretio i emptam cùm possiderem, surripuit mihi Titius: cum quo & ego & dominus furti agimus. Quæro quãti æstimatio pro vtroque fieri debeat? Respondi, Emptori duplo quanti eius interest, æstimari debet. Domino autem, duplo quanti ea mulier fuit. Nec nos mouere debet, quòd duobus pœna furti præstabitur: quippe cùm eiusdem rei nomine præstetur, emptori, eius possessionis, domino ipsius proprietatis causſa præstanda est r.

LXXVII. Pomponius lib. xxj. ad Q. Mucũ.

SI is, qui simulabat se procuratorẽ esse, effecerit t, vt vel sibi, vel cui me delegauit, promitterẽ, furti cum eo agere nõ possum: quoniam nullũ corpus interuenisset, quòd furandi animo contrectaretur s.

LXXVIII. Idem lib. xxxviij. ad Q. Mucium.

QVi re sibi commodata, vel apud se deposita vsus est aliter atque accepit, si existimabat u se non inuito domino id facere, furti non tenebitur x: sed nec depositi vllo modo tenebitur: cõmodati autẽ vt teneatur, in culpa existimatio erit, scilicet y q. nõ debuerit solis verbis non fit furtum, vt ff. eo. si quis vxori. §. neque. Accur.

Vi re sibi.] CASVS. Commodatarius vtitur re commodata ad alium vsum quàm accepit, vel depositarius vtitur re deposita, credens se non facere inuito domino. dicitur q. non est fur, nec actione depositi pro hoc tenetur: commodati autem tenetur, si nõ debuerit existimare dominum, si fciisset, permissurum eum vti ad talem vsum ad quem vsus est.

¶ *Si quis.*] Fur rem furtiuam furto amisit. dicitur, q. domino rei datur actio furti, non furi, licet interfit eius, quia ex inhonesta causſa interest. & hæc sunt vera etiam si nemo appareat dominꝰ rei furtiuæ, vt quia sit hæreditaria: nec aliquis hæres sit extiturus. nã hoc casu fur nõ habet furti actio, sicut nec ille qui possidebat rẽ ti. q. hærede, & interim surrepta est. nã nõ habet furti act. licet si non amisisset eã vsucepisset. dominus ergo rei habet act. furti & contra primum furẽ, & cõtra secundum: & si agat contra vnum, adhuc competit contra alium. Item condictione furtiua vterque tenetur. Fran. Accur.

t ¶ *Non tenebitur.* vt ff. eo. inter omnes. §. rectè.

o *Lucius.* tabellio fortè.

p ¶ *Commissum est.* cũ intereraț mulieris eos non legi in publicum: quia debitor suus quẽ ipsa conuenire volebat, aufugit, cùm in ipsis libellis coarguebatur de committendo negotio alicui amico gerendo. æquiparatur ergo hæc lectio instrumentorum furti, vt ff. & ff. eod. qui tabulas.

Sine qui.] CASVS. Creditor vendidit pignus, cùm de vendendo pignore nihil esset dictum. vel si esset dictum, vendidit ante diem appositã de vendendo: dicitur, quòd furti tenetur. Fran. Accur.

q ¶ *Furti.* nisi ter denuntiauerit: vt suprà, de pign. actio. si conuenerit.

Vtuam.] CASVS. Emi ancillã furtiuam à fure bona fide. taudem Titius mihi surripuit. dicitur quòd tenetur Titius duobus actio. furti: scilicet vero domino ancillæ in duplum quanti ancilla fuit. emptori in duplum quanti eius interest. Fran. Accur.

r ¶ *Præstanda est.* vt ff. eod inter omnes. §. fi seruus. & l. cum ax. §. fin. Manubon. rap. l. ij. §. in hac. ff. & ff. vti possid. si duo. in fi. Sed in creditore & debitore quid sit, habes ff. eo. cum qui. §. idem scribit. Accur.

Sine qui.] CASVS. Titius dicens se procuratorem creditoris mei, fecit quòd sibi promitterem, vel ei cui me delegauit, id quod debebam creditori meo, dicitur quòd non est fur, cùm nullũ corpus interuenerit quod possit contrectari. Franc.

s ¶ *Contrectaretur.* ex

1 Flo. desit. pretio.

1 Flo. existimauit.

2 Flo. non tenetur.

3 Flor. eris id est. in nos. deb.

1 Flor. efficisset. Manubon. rap. l. ij. §. in hac. ff. & ff. vti possid. si duo. in fi. Sed in creditore & debitore quid sit, habes ff. eo. cum qui. §. idem scribit. Accur.

Seuer. Monac. y Scrip. della Rocca Rocca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Existimare.* hoc quo ad actionem commodati. sed furtum non fit sine affectu: vt instituit. cod. §. placuit. fic & ff. depos. l. quod seruus. & ff. qđ vi aut clam. l. Seruius. & ad l. Aquil. ob id. & ff. de nego. gest. sed an vltro. in fi. & ff. de eri. expil. l. fi. in fi.

b ¶ *Non potest.* imò vt ff. eo. inficiando. §. infans. sed ibi sine iudicio recuperauit. Accur.

c ¶ *Non prioris.* ex honesta causa. vt subinicit.

d ¶ *Furis.* scilicet interfuit.

e ¶ *Si honesta ex caussa.* vt & ff. eo. is cuius. & l. seq. nisi in casu: vt ff. eo. qui vas §. si ego.

f ¶ *Nemo existimaret.* vt hæreditariæ.

4 Flor. ideo quod.

g ¶ *Lucrum* cum alterius iniuria: vt ff. e. l. is cui. §. fi.

h ¶ *Condictionem.* sed & si semel condictionem fuerit consecutus, cessat postea: vt C. de condi. fur. l. j. & ff. eo. ei qui. Alij contrà. vel dic an rem prius consequar à primo: & tũc nõ tollitur: an æstimatione: & tũc facit. arg. infti. de leg. §. si res aliena.

3 Fhenim eius esse intelligitur qui iustè

Qui sactũ.] CASVS. Siccum in quo erat pecunia, surripui habens animũ principaliter surripiendi pecuniam. dicitur quod teneor turi nomine pecuniæ & sacci. Frã. Accursius.

Voluntas coacta voluntas est.

i ¶ *Animus.* principaliter & directò, sed secundariò: & sic non est cõtrà ff. eod. si quid fur. vel solue vt ibi: & sic coacta voluntas, est voluntas scilicet secundariò: vt suprà, quod metus caussa, si mulier. §. pe. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. qui abortiõis. Et notant quidam tres casus quibus sine affectu fit furtum. Primus hic: secundus ff. e. l. fullo. §. ij. Tertius ff. de condi. cau. da. l. penult. Accur.

1 Flo. subripit. Manuscript surripuit

2 Fl. deest, actione.

Furtũ quãdoque sine affectu committitur.

k *Item inspiciendam. spectet.* quod quando sit habes ff. commod. l. eum. §. j. & ff. de præscrip. verb. l. si gratuitam. §. j. & l. fi rem.

+ Dicit tamen hic Bar. se putare quod si debitor sit paratus soluere antequam cõdemnetur, liberatur ab actione furti.

1 Flor. soluit. 2 Flo. recepit.

I debitor.] CASVS. Debitor surripuit pignus creditori: & furti cõdemnatus soluit pœnam creditori. hanc pœnam quam soluit, nullo modo recuperat. Franciscus Accursius.

l ¶ *Repetit.* vt & ff. de pigno. act. fi pignore. & dic vt ibi. & fac. ff. de condi. indebi. pœnæ. & de fol. l. id quod pœnæ. Accur.

I vendidero.] CASVS. Vendidi tibi seruum, & antequam traderem, est mihi surreptus sine culpa mea: dicitur quòd actio furti mihi competit, cùm dominium serui adhuc penes me sit.

¶ *Cùm autem.*] Cùm ago furti ratione dominij, etiam si non interfit mea nisi ratione æstimationis corporis, illud demum veniet. vnde si hæredi statuliber est surreptus, vel res quæ erat alij sub condi. legata, æstimatio demum rei veniet in hac actio. furti. si autem agitur furti non ratione dominij, sed ratione interesse, siue alterius vtilitatis, vt cùm fullo ni sunt surrepta vestimenta, vel creditori pignora, tunc id quod interest, veniet in actio. furti. nec inspicietur dominium. ¶ *Si ad exhibendum.*] Legaueras mihi quem vellem de seruis tuis. vnus eorum hæredi tuo surreptus est. agebam ad exhibendum, petens omnes exhiberi, vt eligam quem volo. dicitur quòd hæres habet actionem furti contra furem. ¶ *Cùm raptor.*] Dicitur quòd raptor est fur manifestus. sed ille qui præbuit opẽ raptori, nõ est fur manifestus: sed vi bonorũ raptorum tenetur. ¶ *Si Titius.*] Credebam debere decẽ Titio: soluì ea falsò eius procuratori scienti non debere. Titius tamẽ hoc ratum habet. dicitur quòd Titius habet actionem neg. gẽ. contra illum accipientem. & petam à Titio hæc decem condictione indebiti. Item ad

existimare * id dominum permissurum.

Fur pro re quam surripuit non potest furti agere contra eum, qui illam surripuit. Barto.

1 ¶ Si quis alteri furtum fecerit: & id quod surripuit, alius ab eo surripuit, cum posteriore fure dominus eius rei furti agere potest, fur prior non potest b: ideo, quia 4 domini interfuit, non prioris c furis d, vt id quod surreptum est, saluum esset. Hæc Quintus Mutius refert, & vera sunt. Nam licet interfit furis rem saluam esse, quia condictione tenetur: tamen cum eo is cuius interest, furti habet actionem, si honesta ex caussa e interest. Nec vtimur Seruij sententia, qui putabat, si rei surreptæ dominus nemo extaret f, nec extituturus esset, furem habere furti actionem. non magis enim 5 tunc eius interesse intelligitur, quàm qui lucrum g facturus sit. Dominus igitur habebit cum vtroque furti actionem, ita, vt si cum altero furti actionem in choet, aduersus alterum nihilominus duret. Sed & condictionem h: quia ex diuersis factis tenentur.

LXXIX. Idem lib. xiij. ex Variis lectionibus.

Qui saccum habentem pecuniam surripuerit i, furti actione 2 etiam sacci nomine tenetur, quamuis non sit ei animus i sacci surripiendi.

LXXX. Papinianus lib. viij. Quæstionum.

REm inspiciendam quis dedit. si periculum spectet k ad eum, qui accepit, ipse furti agere potest.

LXXXI. Idem lib. ix. Quæstionum.

SI debitor † pignus surripuit, quod actione furti soluerit l, nullo modo repetit 2 l.

LXXXII. Idem lib. xij. Quæstionum.

SI vendidero, neque tradidero seruum, & is sine culpa m mea surripiatur, magis est, vt furti mihi competat actio: & mea videtur interesse: quia dominium apud me fuit, vel quoniam ad præstãdas actiones teneor n ¶ Cùm autem iure dominij defert furti actio, quãuis non alias o nisi nostra interfuit, competat: tamẽ ad æstimationem corporis, etiam 1 si nihil amplius interfuit, vtilitas mea referenda est. Idémque 2 & in statuliberis p & in legato sub conditione relicto probatur. alioquin diuersum probantibus statui facilè quantitas non potest: quia itaque tunc sola vtilitas æstimationem facit, cùm cessante dominio furti actio nascitur q, in istis caussis ad æstimationem corporis furti actio referri non potest r.

1 ¶ Si ad exhibendum egissem, optaturus s seruum mihi legatum, & vnus ex familia seruus surreptus sit, hæres furti habebit actionem. eius enim 3 interest. nihil enim refert cur præstare 4 custodiam t debeat.

2 ¶ Cũ raptor † omnimodo furtũ facit, manifestus fur existimandus est u. Is autem, cuius dolo fuerit raptum, furti quidem non tenebitur x, sed vi bonorum raptorum.

Primò loquitur quando falsus procurator recepit indebitum. Secundò quando recepit de bitum. Tertiò, ponit quasdam quæstiones circa p æd cta. Secunda ibi, Quòd si pecunia. Tertia ibi, Falsus autem. Bart.

3 ¶ Si Titius, cuius nomine pecuniam perperã y falsus procurator accepit, ratũ habeat, ipse quidem Titius negotiorum gestorũ aget: ei verò qui pecuniam indebitam dedit, aduersus Titium erit indebiti cõdictio z: aduersus falsum procuratorem furtiua durabit con-

Not. ergo. hìc regulã, Quoties iure dominij datur actio furti, æstimatio tur dominium & coniunctæ vtilitates, vt hìc. & ff. eo. in furti. vbi autem ratione interesse, solum id æstimatur, vt hìc dicitur. In vsu autem quod fit, dic vt ff. eod. qui iumenta.

s ¶ *Optaturus.* cùm mea erat electio.

t ¶ *Custodiam.* sine cõductor sue fullo sit, vt hìc est.

u ¶ *Existimandus est.* ex sua publicatione, quia publicè & manifestè facit furtum, non ex deprehensione, vnde est manifestus, vt dic, manifesti non teneatur: nisi fuerit deprehensus, secundum M. vel dic, quòd hìc fuit deprehẽsus, & tenetur actione furti manifesti, & sic cõtra Pla. est, vt dixi ff. eo. si quis ex domo. Accur.

x ¶ *Non tenebitur.* scilicet manifesti, si deprehensus non fuit. Sed nõ manifesti cur non teneatur, non video, cùm à raptore factum sit, vt j. vi bo. ra. l. j. licet P. dixerit contrarium, arg. huius literæ, scilicet eum non teneri etiam non manifesti.

y ¶ *Perperàm.* id est sciẽs indebitum. & sic in duobus deliquit, quia falsus, & quia sciens accepit.

z ¶ *Indebiti condictio.* vt ff. de neg. gest. si pupilli. §. item quæritur. & §. fi. & ff. de condi. ob caussam. l. si procurator. i. in prin.

a ¶ *Condictio.* & actio furti. vt & ff. de condi. fur. l. quoniam. & ff. de solut. cùm quis. §. j.

b ¶ *Et à Titio.* cõuento condictione indebiti. ad quod fa. prædicta. cùm quis. §. j. & j. proximo §. Accur.

c ¶ *Vtì.* Pro vt. Accursius.

d ¶ *Furrit debita.* soluta non per iussum ignorantiam: aliàs esset liberatus: vt suprà de solut. l. vero procuratori. §. j. & l. cùm quis. §. j.

15 Liberatur. ex dicta Titio.

e ¶ *Liberatur.* vt & ff. de neg. gest. si ego.

f ¶ *Assumpto.* dicens, ego sum Titius procurator Seij, cùm quidam Titius sit procurator, non tamen iste: & sic debitor labitur in persona: & sic non transfert dominiũ pecuniæ in procuratoré vt & suprà eod. fi quis

15 ff. pecuniã, vbi refert §2. pone.

vxori. §. cum Titio. vel dicit se procuratorem Seij, cùm nullus sit: vel procuratorem pro curatoris, cùm non sit. Tu tamen dicas semper quòd non transferat dominium pecuniæ debitor: vt ff. eo. l. falsus §. j. & plenè dic vt ibi. & fa. ff. de cond. indeb. l. si procurator.

g ¶ *Eius nomine.* scilicet Tit. j. Accur.

h ¶ *Soluit.* de sua bursa.

i ¶ Ei. C. Titio.

k ¶ *Nata est.* si dominium non transtulit: vt & ff. si prox. §. nota.

l ¶ *Neque possessio.* bona ratio: vt & suprà de præscript. verb. si rem. §. fin. & adde, id est neque ius habebat in ea: vt non obst. suprà eodem, in actione furti. §. fi. & l. si is qui. in princip.

m ¶ *Titius habebit.* quia eius nomine solutum est, & ratum habet: vt & suprà de condict. indebi. l. si procurator. & de condict. fur. l. quoniam. vbi plenè dixi.

n ¶ *Furtiuam.* scilicet condictionem, quæ soli domino datur.

o ¶ *Quæ* scilicet condictio furtim.

p ¶ *Ceperit.* ab illo qui soluit propter ratihabitionem. aliàs non teneretur: vt suprà de ne go. gest. l. si quis negotia. Accur.

q ¶ *Præstabitur.* ab eo qui conuenit. Accursius.

dictio 1 z: & à Titio b non iniquè per doli exceptionem vti c præstetur ei furtiua condictio desiderabitur. Quòd si pecunia fuerit debita d, ratum habente Titio, furti actio euanescit: quia debitor libera tur e. ¶ Falsus autem procurator ita demum furtũ pecuniæ facit, si nomine quoque veri procuratoris quem creditor habuit, assumpto f, debitorem alienum circumuenerit. Quod æquè probatur & in eo, qui sibi dederit pecuniã, dicendo 2 se esse hæredem Sẽpronij creditoris asseuerauit, cùm esset alius.

4 ¶ Qui rem Titij agebat, eius g nomine falso procuratori creditoris soluit h, & Titius ratum habuit, non nascitur ei i furti actio. quæ statim cùm pecunia soluta est ei, qui dedit, nata est k: cùm Titij numorum dominium non fuerit, neque possessio l: sed condictionem quidem indebiti Titius habebit m: furtiuam n autem, qui pecuniam dedit: quę o & si negotiorum gestorum actione Titius conueniri cœperit p, arbitrio iudicis ei præstabitur q.

LXXXIII. Idem lib j. Responsorum.

OB pecuniam ciuitati r subtractam, actione furti, non crimine peculatus tenetur s.

Qui rei usum peruertit, furti tenetur. h. d.

LXXXIIII. Paulus libro secundo Sententiarum.

FVllo vel sarcinator qui polienda vel sarcienda vestimenta acceperit, si fortè his vtatur, ex contrectatione eorum furtum fecisse videtur: quia non in eam caussam ab eo videntur accepta t.

1 ¶ Frugibus ex fundo surreptis tam colonus, quàm dominus furti agere possunt 1 v: quia vtriusque interest rem persequi.

2 ¶ Qui ancillam x non meretricẽ libidinis caussa surripuit, furti actione tenebit: & si suppresit y, pœna legis Flauiæ 2 coercebitur.

Qui tabulas z cautionésve surripuerit, in adscriptam summã furti actione tenebitur. Nec refert, cancellatæ nécne sint: quia † ex his debitum magis solutum esse comprobari potest.

LXXXV. Neratius lib. j. Responsorum.

SI quis ex bonis eius quem putabat mortuũ, qui viuus erat, pro hærede res hæreditarias 1 apprehẽderit, eum furtũ nõ facere a.

1 ¶ Ei cum quo suo nomine furti actum est, si etiam serui nomine de alia re b aduersus eum agatur, non dandam exceptionem furti vnà c facti placet 2.

LXXXVI. Paulus lib. ij. ad Neratium.

QVamuis res furtiua, nisi ad dominum redierit, vsucapi non possit d: tamen si eo nomine lis æstimata fuerit, vel furi dominus eam vendiderit, non interpellari iam e vsucapionis ius dicendum est.

LXXXVII. Idem lib. ij. Manualium.

IS cuius interest non surripi, furti actionem habet, si & rem tenuit domini voluntate 1, veluti is cui res locata f est. Is autem qui sua voluntate vel etiam pro tutore negotia gerit: item tutor, vel curator ob rem surreptã sua culpa non habebunt 2 g furti actionem. Itẽ is, cui ex stipulatu 3 h, vel ex testamẽto seruus debetur, quãuis interfit eius, non habet furti actionem: sed nec is qui fideiussit pro colono.

Non videtur possidere qui se ignorat possidere.

LXXXVIII. Tryphoninus lib. ix. Disputationum.

SI ad dominum ignorantẽ peruenerit 1 res furtiua, vel vi possessa, non videtur i in possessionem domini reuersa: ideóque nec si post talem domini possessionem bona fide amenti vænierit, vsucapio sequetur 2.

LXXXIX. Paulus libro primo Decretorum.

CReditori actio furti in sum-

suo nomine. sic & suprà eod. qui iniuriæ. §. qui pilli sic: vt ff. eod. interdum. §. qui tutelam.

h ¶ *Stipulatu.* vt & ff. eod. l. is cui. & fac. l. cuius interest. & quod ibi not. Item contrà suprà eo fi is qui rem. in princ. sed ibi habet ius in re.

ADDITIO. Intellige hoc, quòd res erat sibi obligata sub conditione: vel non erat res hæreditaria: vt per Bart. hìc.

I ad dominum.] CASVS. Res mihi surrepta est, vel vi accepta: reuersa est ad me, & hoc ignoro. tandem desij eam possidere. dicitur quòd non desiit esse furtiua: vnde nec vsucapi potest ab aliquo. Franciscus Accursius.

i ¶ *Non videtur.* vt ff. de vsucap. sequitur. §. tunc is potestate. & ff. de verbo. signific. l. Labeo. §. j.

Creditori.] CASVS. Creditor cùm agit furti: aut agit contra extraneum: & tunc valentia libri æstimatur, quasi tantum interfit

1 Hic est bo. §. & nedũ dicit: ga ex his debitũ, &c. ex quo textu nota q ꝙ instrumẽtũ cãcellatũ ꝓbatur debitũ secũdum Bart. hìc.

2 Fl. deest, hæreditarias.

2 Fl. deest, plus est.

1 Fl. habet furti.

3 Fl. stipulato.

1 Fl. voluntate, id est velute.

2 Fl. habet sua.

1 Fl. peruenit. ret.

2 Fl. sequitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua & hoc intelligat quando in se creditor suscepit periculum.si autem agit contra ipsum debitorem surripientem:tunc summa pecuniæ debitæ & eius vsura spectatur,& duplabitur. Franc.

a ¶ *Pignoris*. hoc est verum vbi competit ei soli:quod est cùm susceperit pignus suo periculo : vel cùm culpa eius subtrahitur : alioquin eredito tenus aget : vt sup. eod.l.eum.§.idem scribit. vbi plenè dixi. Accursius.

b ¶ *Conueniatur*. s. in duplum,licet sua culpa amiserit : quia debitor est in dolo: qui præpóderat. Et facit 3.eod.l.si debitor.& 3. de pign.si inter.§. fin.& suprà, de solut.id quod. & C. de pig.l. si tibi.

Si quis egerit.] CASVS. Si agatur actione vi bonorum raptorum, tollitur actio furti non manifesti:secus ecótrà in eo quod excedit. Franc.

c ¶ *Furti*. non manifesti. Io.& facit infrà vi bono.raptorum.l.j. Accursius.

Si libertus.] CASVS. Libertus patrono leue quid surripuit,vel capifer domino siue scholari. non habet locũ hæc actio. Franciscus.

d ¶ *Non nascitur*. in re viliori : vt & 3.eod. seruũ & filij, & institu. e.§.hi.& j. de pœl.respiciẽdum. secus in nõ vili, si est fur libera persona:vt C.eo. l.apud §. fin.Accur.

Vllo.] CASVS. Locaui tibi vestimenta mea ad sullienduin. ea sunt tibi surrepta. tibi competit actio furti : quæ tollitur si te liberem ab actio. locati, qua mihi teneris : siue te liberaui priùs quàm cœpisses agere furti:siue posteà. si autem non te liberaui, condemnabitur tibi fur. Vltimò dicit, qui non tenetur furti: si facit furtum,vt impubes: ille idem non dicitur dare consiliũ vel opem furi : nec tenet ex hoc. Franciscus.

e ¶ *De domino*. id est, à domino.

f ¶ *Negat*.scilicet Põponius.

g ¶ *Liberatus*. puta pẽr pactum.

h ¶ *Absolui debet*.3.eod.inter. in prin.contrà.sol.vt ibi.Item facit 3. eod.l.itaque.& 3.locat.& condu.si merces.§.fi.Accur.

i ¶ *Nemo*. hoc habes 3.eod.l.impuberem. in fin.

Si quis cùm sciret.] Cùm scirem mihi surripi rem, nihil dixi.non ago furti.Paulus dixit contrà.nam si non prohibuit, quia non poterat prohibere:bene agit furti.& hoc sæpe accidit,cum surripit patronus liberto:quia verecundia ducius non dicit aliquid. Franc.

k ¶ *Furti*. non manifesti: vt 3. eod.si quis in seruitute. §. cæterum. & hîc.& facit 3.de reg.iur.l.nullum crimen est.Accur.

l ¶ *Agere*. sed certè consentire videtur:vt 3. de his qui not. infam.l. quid ergo.§.si quis alieno.sed hic expressus consensus exigitur : vt 3. eod.qui vas.§.vetare. Accur.

m ¶ *Agere*.ait Labeo:vt patet ex legis inscriptione. Accur.

n ¶ *Prohibere*.quia erat multitudo furum,qui interfecissent eum.

o ¶ *Libero*.qui aget in factum:vt 3 de obseq.l.honori. & l.parens.& l. licet.Accursius.

Eminisse.] CASVS. Nunc dicit furem posse accusari de furto.& accusans inscribet:& nihilominus furti ciuiliter potest agere.

p ¶ *Plerunque*. propter domestica.vt j. de pœl. respiciendum. & facit 3.tit.j.l.fi.& quod ibi not.item facit 3.eod.inter.dum. §. qui furem. & j.ad Turpil.l.& in priuatis.

¶ DE TIGNO IVNCTO.

mam pignoris [a] non debiti competit. Sed vbi debitor ipse subtraxisset pignus,contrà probatur, vt in summam pecuniæ debitæ & vsurarum eius furti conueniatur[1] [b].

XC. Idem lib. singul. de concurrentibus actionib.

SI quis egerit vi bonorũ raptorum, etiam furti [c] agere non potest.Quòd si furti egerit[1] in duplum,potest& vi bonorum raptorum agere,sic vt nõ excedat[2] quadruplum.

XCI. Idem libro singul. de Pœnis paganorum.

SI libertus† patrono vel cliens, vel mercenarius ei qui eum cõduxit, furtum fecerit, furti actio non nascitur [d].

Ille non potest furti agere, cuius non interest:aut si interest desinit tamen facto furto interesse.Bartolus.

XCII. Iauolenus lib. ix. ex Posterioribus Labeonis.

FVllo si[e] actione locati de domino [e] liberatus est:negat [f] eum furti rectè acturum Labeo.Item,si furti egisset priùs, quàm ex locato cum eo ageretur, & antequàm de furto iudicaretur, locati actione liberatus [g] esset:& fur ab eo absolui debet [h]. Quòd si nihil eorum antè accidisset,furem ei condemnari oportere.Hęc idcirco,quoniam furti eatenus habet actionem,qua tenus eius interest.

r ¶ Nemo [i] opem aut consilium alij præstare potest, qui ipse furti faciendi consilium capere non potest.

XCIII. Labeo lib. ij. Pithanon à Paulo epitomatorum.

SI quis cùm sciret quid sibi surripi,non prohibuit,non potest furti [k] agere [l] .Paulus:Imò cõtrà. Nam si quis scit sibi rapi, & quia non potest prohibere,quieuit,furti agere [m] potest. At si potuit prohibere [n],nec prohibuit,nihilominus furti aget.Et hoc modo patronus quoque liberto [o], & is cuius magna verecundia,ei quem in præsentia pudor ad resistendum impedit,furtum facere solet.

Qui agit actione furti criminaliter, debet subscribere se ad pœnã talionis:sicut fit in criminibus publicis.hoc dicit. Titulus sequẽs per se patet.

XCIIII. Vlpianus lib.xxxviij.ad Edictũ.

MEminisse oportebit nũc furti plerunque [p] criminaliter agi:& eum,qui agit,in crimen subscribere:non quasi publicum sit iudicium,sed quia visum est temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduersione coërcendã. Non ideo tamen minùs,si quis [1]ve lit,poterit ciuiliter agere.

De tigno iuncto.

TITVLVS III.

I. Vlpianus lib.xxxvij.ad Edictum.

LEx duodecim tabularum neq; solueré [q] permittit tignũ furtiuum ædibus vel vineis iniũctũ [1], neque vendicare [r]:quod prouidenter lex effecit[2],ne vel ædificia sub hoc prætexto diruantur, vel vinearum cultura turbetur:sed in eum qui conuictus est iniunxisse[3],in duplum dat actionem [s]. ¶ Tigni [t] autem appellatione continetur omnis materia ex qua ædificium cõstat,vineæ que necessaria. Vnde quidam aiũt tegulam quoque & lapidem & cæmenta[4],cæteraque si qua ędificiis sunt vtilia, hac appellatione contineri.tigna autem à tegendo dicta sunt. Hoc amplius & calcem & arenam tignorum appellatione contineri. ¶ Sed & in vineis tigni appellatione omnia vineis necessaria continentur:vt putà perticæ [v], pedamenta [x]. ¶ Sed & ad exhibẽdũ [y] danda est actio. Nec enim parci oportet ei,qui sciẽs [z] alienã rem tentari poterit, vt saltem iuretur in litem. & hoc dicit hæc lex & seq.Francis cus.

¶ *Suprà dictum est de furto in genere. Sed quia iniungere tignũ alienum suis domibus est speciesfurti:ideo ponitur rub. de tigno iuncto. Vel ita, suprà dictum est de furtis cuiuscunque rei : hic de furto tigni iniuncti.Et hæc rubr. ponitur materialiter. Vel dic de furto pro tigno iniuncto, bene est vt videamus. Vel sic, 3.de fur. generaliter dixit : nunc de quadam specie, in qua sunt quædam specialia.*

[1] Ex duodecim tabulari. CASVS.

Si tignum meum mihi surreptum in ædificio tuo posuisti, vel in vineis : non possum petere illud tolli siue remoueri de ædificio,neque vendicare. & hoc dixit l.xij.tabul.& redditur ratio, ne ædificia diruantur, vel vinearum cultura turbetur. Can seruus ex suo facto &c.

q ¶ *Soluere*.id est, dissoluere. Accur.

r ¶ *Vendicare*.& ita nec tenetur rei ven.sed quasi dolo defierit possidere tenetur ad exhibẽdũ,vel rei ven.& ita soluitur cõtrarium in fi.l. s ¶ *Actionem*.vt 3.& 3.de acquir.rerum domi.l.adeò.§. cùm in suo.& institut.de re.diui.§.cùm in suo. Accur.

t ¶ *Tigni*. facit j.de verb.signi.l.pali & tigni. Accur.

v ¶ *Vi putà perticæ*.quæ ponuntur in longum,vt vites sustineant.

x ¶ *Pedamenta*. sunt quæ figuntur in terra.

y ¶ *Ad exhibendum*.iste finis videtur tollere quicquid possium est in principio.quare dic,quòd te possum conuenire actione tigni iniuncti ad dupium,vel ad exhibendum,vel rei vend. vt non eximas:sed quasi dolo malo defierit possidere.& not. quòd v.actionibus hic tenetur:furti, & condi.furt.& de tig.iniunc. & ad exhibend. & rei vend.& de hoc dicit hæc litera,si bene aduertas.

z ¶ *Sciens*. secus si ignorans:vt 3. ad exhib.l. gemma. & l. tigni. quæ sunt contrà.Item facit suprà quod vi aut clàm.l.nam origo. Sed si

a ¶ *Sed si proponas. Non dubito*.vt tamen & hîc iuretur in litem.vt 3 de sol.qui res.in fin.idem si separetur:vt C.de rei vẽd.l.ij.Sed quid si alius iniunxit,alius habet iniunctum? Respon.is tenetur qui habet iniunctum:vt 3.ne quid in loc.pu.l.ij.§.prætor ait cætera dic vt di xi suprà de rei vend.l.in rem.§.tignum.Item fa.3.de excep. rei iudi.l.si quis cum totum. §.sed

[1] Ille.iniunxit. vt.

in cæmentis.

¶ SI QVIS TE stamento liber esse iussus fuerit,&c.

Habuimus suprà de furtis in genere perpetrati à quacunque persona:& in quacunque re mobili : & de quodam speciali : scilicet de tigno iniuncto : sequitur videre modò de quodam alio. Et not. [a] *quòd ista rubri. non potuit materialiter:sed ponitur significatiuè: & ponit verba edicti. prætoris habentia plenum intellectum vel ponit causam totius rei. vade quòd sequitur in nigro, esi commendatio rubricæ.*

[a] Si fugi. pro alio. Iafo in alle. Iafo i ru.de acti. assist. i ij. colãe eũ bol. in rub. C an seruus ex suo facto &c.

[2] Ifti, qui. [3] Erit pos mortem.

[4] Liquid dicetur.

Si dolo malo.] CASVS. Si seruus cui in testamento domini relicta est libertas, iacẽte hæredi.aliqua surripuit de bonis hæredi tariis, vel damnum in eis dederit : tenetur in duplum intra annum: & hoc dicit prætor. & hoc est æquum,ne hoc facinus remaneat impunitum neque enim vt seruus posset puniri, cùm spe habeat libertatis,neque vt liberum damnari,quia hæreditati fecit furtum dominique vel damnum, hoc est quo fiunt vineæ : & sic pali & perticæ, & pedamenta. Tandem dicit, quòd datur actio ad exhibendum contra eum qui sciens alienum tignum suo ædificio imposuit : nec conuenietur quasi possidens, sed quasi dolo desiit possidere.Vltimò dicit, si agitur tigni iniuncti, non tollitur rei vendi. imò interdum remanet impunitum. Et tunc demum hæc actio habet locum, quando dolo malo desiit possidere. & not. quòd actionibus hic tenetur furti, & condi.furt. & de tig.iniunc. & ad exhibend. & rei vend. & de hoc dicit hæc litera,si bene aduertas.

[1] Ille.§. est si ting-in fine.Quid illa dicetur esse tis.neque vt liber, cùm quæritur hæredi fecit furtum dominio vel damnum, hoc est & dominæ & domino.

[2] Hæc.§. ex ting-in fine.Quid illa dicetur esse tis.neque vt liber, cùm quæritur hæredi fecit furtum dominio vel damnum, hoc est & dominæ & domino.

[3] Vel.

[4] Fl. & ingl.

Sed dominæ non datur actio furti nisi seruus liber factus contrectet. vnde æquum fuit hanc actio.dari in duplum, ne eius delictum remaneat impunitum.Et tunc demum hæc actio habet locum, quando dolo malo desiit vel culpa lata.&quòd post mortem domini det damnum,vel furtum faciat,& quòd ante aditam hæreditatem.Sed pone,quòd liber erat & tas erat ei sub conditione relicta, & interim det damnum : & posteà est adita hæreditas ante existentem conditionem, non habet locum hæc actio,cùm tanquam seruus possit castigari : nisi incontinenti post datum damnum effectus sit liber,quia euenit conditio. nam tunc hæc actio locum habet. ¶ *Si seruus*.] Quidam fecit testamentum, & instituit sibi hæredem:& Stichum seruum alicui purè legauit. hîc Stichus in hæreditate iacente dedit damnum,tandem adita est hæreditas.quæritur an hæc actio locum habeat:& dicitur quòd sic.nam qualitercunque hic seruus desiit esse hæredit.& per consequens hæredis,habet locum hæc actio siue vsucap. siue legato,siue libertate ei relicta, etiam si sub conditione:dum tamen extiterit conditio ante aditam hæreditatem,vel parum post.Secundò dicit,si hæres sit rogatus seruum Stichũ manumittere,& hic Stichus det damnum interim in hæreditate:quæritur an hæres nõ cogatur eum manumittere, nisi primò hoc damnum sibi emendet seruus:& dicitur quòd bene cogitur eum manumittere. nec obstat rescriptum diui Marci,in quo dicitur quòd debet eligi arbiter qui rationem serui inspiciat,& in quo seruus damnificauit dominum,iubeat primò solui,quàm manumittatur : quia illud habet locum quando seruus gesserat negotia domini.sic ergo in nostro casu hac actione tenetur liber factus. Vltimò dicit,hoc edictum dari hac actio. quando damnũ datur à seruo libero esse iusso,ante aditã hæreditatem habet etiam locum quando nemo hæredum adierat. secus si saltem vnus hæredum adierat rempore damni dati à seruo libero esse iusso, cum hoc casu puniatur vt liber:quia liber erit factus adita hæreditate falem ab vno hæredum. ¶ *Si pupillus*.] Pupillum hæredem mihi instituisti:& si decederet intra pupillarem ętatem,ei dem substituit Titium. hoc casu grauaui Titium vt manumittat seruum meum Stichum. hic

II. Idem libro quadragesimosecundo ad Sabinum.

SEd si proponas tigni furtiui nomine ædibus iniuncti [1] actum, deliberari poterit, an extrinsecus sit rei vendicatio. Et esse non dubito [2].

Si quis [1] testamento liber esse iussus fuerit [2], & post mortem domini ante aditam hæreditatem surripuisse aut corrupisse quid dolo [3] malo dicatur.

TITVLVS IIII.

I. Vlpianus lib.xxxviij.ad Edictum.

SI dolo malo eius qui liber esse iussus erit,postmortem domini ante aditam [b] hæreditatem in bonis,quæ eius fuerint, qui eum liberum esse iussisset [1] [c],factum [d] esse dicetur, quòd minùs ex his bonis ad hæredem aliquid peruenire,in eum intra vtilem annum dupli iudicium datur [e]. ¶ Hæc autem † actio [f] in factum [2],vt Labeo scripsit,naturalem potiùs, quàm ciuilem habet in se æquitatem. si quidem ciuilis [g] deficit actio : sed natusa æquum est non esse impunitum eum,qui hac spe audacior factus est, quia neque vt seruum se coërceri posse intelligit,spe imminentis [h] libertatis : neque vt liberum damnari,quia hæreditati furtum fecit [i],hoc est dominæ.domi nus autem dominæ non possunt habere furti actionem cum seruo suo,quamuis posteà ad libertatem peruenerit,vel alienatus sit, nisi [3] posteà quoque eam [4] rem contrectauerit [k]. Itaque [5] æquum esse prætor putauit, calliditatẽ & proteruitatem eorum, qui hæreditates depopulantur,dupli actione in factum [6] coërceri.

1 ¶ Non autem aliàs tenebitur iste libertus, quàm si dolo malo [7] quid dissipasse proponatur. Culpa autem negligentiaque serui post libertatem excusata est: sed culpa doio proxima dolum repræsentat [l]. Proinde si quid damni dedit sine dolo, cessabit ista actio: quamuis aliàs Aquilia teneatur ob hoc, quòd damnum qualitercunque [8] dederit. ¶ Habet itaque certum finem ista actio, vt [9] dolo fecerit iste, & post mortem domini, & ante aditam hæreditatem. Cæterùm,si sine dolo malo [10], aut dolo quidem, verùm viuo domino, non tenebitur hac actione. Quinimò & si post mortem domini [11], post aditam tamen hæreditatem ciuiliter deficit actio : sed natusa æquum est non esse impunitum eum,qui hac spe audacior factus est, quia neque vt seruum se coërceri posse intelligit,spe imminentis libertatis : neque vt liberum damnari,quia hæreditati furtum fecit,hoc est dominæ.domi nus autem dominæ non possunt habere furti actionem cum seruo suo,quamuis posteà ad libertatem peruenerit,vel alienatus sit, nisi posteà quoque eam rem contrectauerit. Itaque æquum esse prætor putauit, calliditatẽ & proteruitatem eorum, qui hæreditates depopulantur,dupli actione in factum coërceri.

1 ¶ Non autem aliàs tenebitur iste libertus, quàm si dolo malo quid dissipasse proponatur. Culpa autem negligentiaque serui post libertatem excusata est: sed culpa doio proxima dolum repræsentat. Proinde si quid damni dedit sine dolo, cessabit ista actio: quamuis aliàs Aquilia teneatur ob hoc, quòd damnum qualitercunque dederit. ¶ Habet itaque certum finem ista actio, vt dolo fecerit iste, & post mortem domini, & ante aditam hæreditatem. Cæterùm,si sine dolo malo, aut dolo quidem, verùm viuo domino, non tenebitur hac actione. Quinimò & si post mortem domini, post aditam tamen hæreditatem apprehendat poss. Secundò dicit,hæc actio non habet locum quando alia competit,nisi rei vendi. siue competit cum ista. alia autem datur quando liber factus surripit rem hæredi. aditæ. Item hæc actio datur hæredi & aliis similibus successoribus. Item hæc actio datur seruus liber esse iussus,siue plures serui liberi esse iussi commisserint furtum,vel damnum dederunt in rebus hæreditariis. nec vno consento & exacto alij liberantur. Franciscus Accursius.

[1] Si dolo malo.

[2] Hæc autem actio.

[3] Nisi si posteà.

[4] Flo. deest, eã rem.

[5] Io. è re ita dicit. que.

[6] Fl. deest, in factum.

[7] Fl. deest, malo.

[8] Fl. qualiter

[9] Fl. vt & do

[10] Fl. deest, nõ potest fieri furtum:

[11] Fl. deest, do cet adeat, possidet nisi mini.

b ¶ *Ante aditam*.& de hoc furto quædam specialia dicit.

c ¶ *Iussisset*.secus si in bonis hæredis:vt 3.tit.ij.à Tito.

d ¶ *Factum*.furtum vel damnum. Accur.

e ¶ *Datur*.vsque huc sunt verba edicti:vt suprà de manumiss.test.l. Titia.§ pe.

f ¶ *Hæc autem actio*.scilicet in factum:quia ex quolibet edicto prætoris ex quo non datur certa,datur in factum:vt suprà de damno infect. l.iiij.§.an tamen si dicas vbi est edictum:non reperio. Respon.ipsa rubri.vel dic quòd non habemus verba:sed eius mentem.alij dicunt hęc actio,id est ex lege condictio:quia quoties aliqua lege noua inducitur obligatio.&c. Accursius.

g ¶ *Ciuilis*.vt furti non manifesti.idem puto de prætoria, scilicet manifesti,licet deprehendantur : nam leges indistinctè dicunt de furto, & sic de manifesto & non manifesto:vt hic in princ. & suprà de aequirerum domi.in eo.quod.& 3.de noxa.l.si seruus legatus.in fin.licet Azo dixerit contrarium.

h ¶ *Imminentis*.sic 3.si ex no.caussa.l.pe. & fi.

i ¶ *Furtum fecit*.id est quod aliàs esset furtum ne sit contrà, infrà §. Scæuola.

k ¶ *Contrectauerit*.ad hoc 3.tit.ij.serui & filij.& C.de noxa.l.j.& C. an seruus ex suo facto.l.fin.

l ¶ *Repræsentat*. Not. sic suprà manda.fi fideiuss.in princip.& suprà si men.fal.mo.di.l.prima.§.ideo.& infra de verbor.signifi.l.magna.item facit suprà de libera.cau.illud.& ad legem Aquil.si seruus.§. si fornicarius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Cessabit.* nisi in casu: vt j. proxi. secundum R.
b ¶ *Nondum liber est.* scilicet tempore aditionis.
c ¶ *Seruus potest coerceri* à domino, nen à iudice: vt j. de pœnis. l. mo ris. in fine. & de quæstion. statuliber. quæ sunt contrà.
d *Cessare.* pro furto tunc facto, scilicet post aditam hæreditatem, & ante conditionem libertatis.
e ¶ *Continuò.* id est statim adita hæreditate: vt quia purè est relicta. Et secundum hoc est contrarium superiori dicto infra eod. l. fin. Sed dicto citò [a], tollit contrarium. vel dic vt loquatur hic eodem casu quando sub conditione: tunc si continuò, id est ita citò competat libertas post factum delictum, vt dominus eũ corripere non potuerit: habet locum hæc actio. vt infra proxim. §. & infra eod. l. fina. & hoc casu secundum R. dabitur per interpretationem: cùm eadem spe audacior fiat, qui & ante aditam hæreditatem directò manumissus &c.
f ¶ *Mutatur.* de testatore in legatarium recta via: vt ℥. de furt. l. a Titio.
g ¶ *Immutatur.* vt in legato.
h ¶ *Amittitur.* vsucap. vel dic lege: vt C. de episco. & cler. l. fin.
i ¶ *Post interuallum.* quia sub conditione fuit relicta: vt suprà §. proxi.
k ¶ *Eo casu.* dicunt qui dam, si modò competat ei libertas vndecunque: quia alias contra nouum dominum non posset agi: vt instituit. de noxa. §. si seruus. quod non placet quia hic non fuit hæredis aliquo momento, quando fuit legatus vel amissus: vnde per interpretationem dicas dari his casibus siue non fiat liber, siue fiat post aditam hæreditatem ei tò, cùm dominus non potuerit eum coercere.
l ¶ *Satisfecerit.* quod videtur: vt suprà de lega. j. si seruus Titij. in fi. Accursius.
m ¶ *Imperatore nostro.* Alexandro.
n ¶ *Pertinet eius actus.* non autem ad hoc delictum. M. vt ℥. de fideicommiss. lib. I. si purè.
o ¶ *Hic.* quia rescriptum cessat. M. & facit supra ea. l. in princi. & de manu. testa. Titia §. penult. & de noxa. si seruus legatus. sed contrà ℥. de liberali causſa. l. penulti. sed ibi non purè.
p ¶ *Libertas.* vt ℥. de manu. test. l. legato seruo. §. fin. & l. testamento. §. j. & de bo. lib. l. etiam. §. vt patronus.
q ¶ *Subſtituto.* pupilliariter.
r ¶ *Data.* id est grauatus erat subſtitutus dare libertatem seruis si euenerit casus subſtitutionis. Accursius.
s ¶ *Admittantur.* scilicet à seruis.
t ¶ *Non esse huic actioni.* quia dominum habuit tempore delicti.
v ¶ *Quis.* scilicet subſtitutus.
x ¶ *Causſam bonorum.* id est hoc vocabulum bona. sic instituit. vi bono. rapt. §. penult. & ℥. vt in posſeſſ. leg. is cui. §. bonorum.
y ¶ *Pro vtilitate.* hæredum. Accur.
z ¶ *Furti actionis.* vel legis Aquil. vt ℥. eod. l. §. non autem. & in §. non tantum.
a ¶ *Propter seruitutẽ impedientem* quò minùs teneat.
b ¶ *In omnibus.* non tamen solum.
c ¶ *Furti.* vel pro damno dato: vt dixi. Accur
d ¶ *Agnatos.* scilicet contrectauit. Accur.
e ¶ *Præterea si impubes.* à cuius subſtituto fuit relicta seruo libertas: vt ℥. eod. l. §. si pupillus.
f ¶ *Non tantum.* fa. ℥. eo. in prin. & §. non autem. Accursius.
g ¶ *Possessionẽ.* id est posſeſſæ rei ab aliquo. Accursius.
h ¶ *Partum fieri.* quia non est cuius fuit: vt ℥. titul. ij. l. falsus. § qui alienum.
i ¶ *Non habet.* vt & j. de cri. expi. hared. l. ij. & l. fina. ℥. rer. amot. cõtra. & de acquir. rerum do. l. in eo. ff. l. si fallit ℥. tit. ij. l. hæreditariæ. & l. seq. & l. in actione. §. fi & l. si is. & l. falsus. §. fi factum. & l. eum. §. si res. & ℥. de vsuca. si homo.
k ¶ *Quæ facti.* habet ergo multum iuris & multum facti: in retinẽdo: vt hic, & no. C. de acquiren. posſ. j. Azo. l ¶ *Hæreditatis.* id est dominia & iura: non autem posſeſsiones: vt supra de acquiren. posſ. l. cùm hæredes. & de acquir. hære. gerit. sed contrà supra ex quibus cau. ma. l. cùm miles. fol. vt ibi. Item hoc falsit in causſa peculiari: vt supra de act. & obli. l. qui à seruo. in fin. & ℥. de ca. in bello. §. factæ. non tamen in peculiaribus iacente hæreditate vsufcapio incipit: vt & ℥. de vsufca. l. fin. §. fi. & facit infra eod. titu. l. iusto. §. fi. & ℥. eod. ma. l. ait prætor. §. j. & §. hi. & ℥. de furti. vendidero. §. fina. & de præscrip. ver. fi rem. §. fina. item argu. est lex quod. ista, quod hæc actio locum habet: quod non placet: quia statim adita hæreditate seruus est. liber: vt C. de eadẽ. tol. §. in nouissimo.
l ¶ *Hæreditatis.* igitur decurrendum est ad hanc actionem.
m ¶ *Ad ſtum.* actione, scilicet speciali, vt furti, & cond. furtiua, non rei ven. vt j. proxi. §. & ℥. eo. §. non autem. in fi.
n ¶ *Vt in id.* imò ad duplum: vt j. proxi. §. & §. fi. sed dic ꝙ ad alias se refert actiones. & fa. ℥. de dol. l. j. §. ait prætor.
a ¶ *Successoribus.* nam sic est in actione furti: vt institu. de perpe. & tempo. cet. §. non autem. ad cuius similitudinem hæc habetur: vt supra eod. §. plenius. & j. §. proximo.
b *Liberatem.* vt & §. ad leg. Aquil. ita vulneratus. in fi. & de furt. l. vulgaris. §. fi duo. & arg. ℥. de iurisd. omniũ iudi. si quis id. §. fi. & l. sequen. Sed an in duplo continetur tei persecutio? quidam sic. arg. supra eod. illud. supra quod met. cau. fi eum. §. j. sed dic contrà: cùm ad instar furti sit: vt & ℥. proxi. §.
c ¶ *Propter seruitutẽ impedientem* quò minùs teneat.
d ¶ *In omnibus.* non tamen solum.
e ¶ *Furti.* vel pro damno dato: vt dixi. Accur
f ¶ *Agnatos.* scilicet contrectauit. Accur.
g ¶ *Prætereà si impubes.* à cuius subſtituto fuit relicta seruo libertas: vt ℥. eod. l. §. si pupillus.
h ¶ *Non tantum.* fa. ℥. eo. in prin. & §. non autem. Accursius.
i ¶ *Possessionẽ.* id est posſeſſæ rei ab aliquo. Accursius.
k ¶ *Partum fieri.* quia non est cuius fuit: vt ℥. titul. ij. l. falsus. § qui alienum.
l ¶ *Non habet.* vt & j. de cri. expi. hared. l. ij. & l. fina. ℥. rer. amot. cõtra. & de acquir. rerum do. l. in eo. ff. l. si fallit ℥. tit. ij. l. hæreditariæ. & l. seq. & l. in actione. §. fi & l. si is. & l. falsus. §. fi factum. & l. eum. §. si res. & ℥. de vsuca. si homo.
m ¶ *Quæ facti.* habet ergo multum iuris & multum facti: in retinẽdo: vt hic, & no. C. de acquiren. posſ. j. Azo. n ¶ *Hæreditatis.* id est dominia & iura: non autem posſeſsiones: vt supra de acquiren. posſ. l. cùm hæredes. & de acquir. hære. gerit. sed contrà supra ex quibus cau. ma. l. cùm miles. fol. vt ibi. Item hoc falsit in causſa peculiari: vt supra de act. & obli. l. qui à seruo. in fin. & ℥. de ca. in bello. §. factæ. non tamen in peculiaribus iacente hæreditate vsufcapio incipit: vt & ℥. de vsufca. l. fin. §. fi. & facit infra eod. titu. l. iusto. §. fi. & ℥. eod. ma. l. ait prætor. §. j. & §. hi. & ℥. de furti. vendidero. §. fina. & de præscrip. ver. fi rem. §. fina. item argu. est lex quod. ista, quod hæc actio locum habet: quod non placet: quia statim adita hæreditate seruus est. liber: vt C. de eadẽ. tol. §. in nouissimo.
o ¶ *Hæreditatis.* igitur decurrendum est ad hanc actionem.
p ¶ *Ad ſtum.* actione, scilicet speciali, vt furti, & cond. furtiua, non rei ven. vt j. proxi. §. & ℥. eo. §. non autem. in fi.
q ¶ *Vt in id.* imò ad duplum: vt j. proxi. §. & §. fi. sed dic ꝙ ad alias se refert

12 *Flor. libere rit.* aTu dic qualiter intelligitur ista dictio citò, p gl. & Ang. in auth. de mẽsura ordi. eleri. col. iij.

13 *Fl. deeſt, & ſ.* 14 *Fl. deeſt, ſeruus.*

15 *Fl. adit.*

condemnatio fiet.
11 ¶ Præter hanc actionem esse & vendicationem rei constat: cùm hæc actio ad similitudinem furti competat. Item hęredi cæterisque successoribus [a] competere istam actionem dicendum est.
12 ¶ Si serui plures libertatem [b] iustam [20] acceperunt, & dolo malo aliquid admiserint, singuli conueniẽtur insolidum, hoc est, in duplum: & cùm ex delicto conueniãtur, exemplo furti, nullus eorum liberatur, etsi vnus conuentus præstiterit.

Furti aduersus nautas, cauponas, ſtabularios.

TITVLVS V.

Primò ponit mentem edicti usque ibi Nauigandi. Bart. deinde exponit edictum: postea ponit quæstiones promiscuè usque in fi. tituli.

I. Vlpianus lib. xxxviij. ad Edictum.

NEos, qui naues, cauponas, stabula exercent [1], si quod à quoquam [x] eorum [c] quos [3] quasve ibi habebunt, furtum factum esse dicetur, iudicium [f] datur: siue furtum ope & consilio exercitoris [g] factum sit [h], siue eorum cuius qui in ea naui nauigandi causſa essent [4] [i]. ¶ Nauigandi autem causſa accipere debemus eos, qui adhibentur vt nauis nauiget, hoc est, nautas. Et in duplum actio est. Cùm enim in cauponа vel nauis res perierit [5], ex edicto prætoris obligatur exercitor nauis vel caupo: ita vt in potestate [k] sit eius, cuius res surrepta sit, vtrum malit [6] cum exercitore honorario iure, an cum fure iure ciuili experiri [l]. Quòd si receperit saluum fore caupo, vel nauta, furti actionem, non dominus [m] rei surreptæ, sed ipse habet: quia [7] recipiendo [n] periculum custodiæ subiit.
1 ¶ Serui verò sui nomine exercitor noxæ dedendo [o] se liberat. Cur ergo non exercitor nauis [8] cõdemnetur, qui seruum tam malum in naue admisit? & cur liberi quidem hominis nomine tenetur insolidum, serui verò non tenetur? nisi fortè idcirco, quòd liberum quidem hominem adhibens, statuere debuit de eo qualis esset: in seruo verò suo ignoscendum sit ei, quasi in domestico malo, si noxæ dedere [p] paratus sit. Si autem alienum adhibuit seruum [q], quasi in libero tenebitur.
2 ¶ Caupo autem præstat factum eorum, qui in ea caupona eius cauponæ exercendæ causſa ibi sunt: item eorum, qui habitandi causſa ibi sunt: viatorum autem factum non præstat [r], nanque viatorem sibi eligere caupo vel stabularius nõ videtur: nec repellere potest [s] iter agentes [t]. Inhabitatores verò perpetuos [v] ipse quodammodo eligit [9] [x], qui non reiecit: quorum factum oportet eum præstare. In naui quoque vectorum [y] factum nõ præstatur.

Diſſentiam inter hunc titu. & ſuprà nau. cau. ſta. vt ibi in rubri. notaui, quidam notant & aliam. ſcilicet quòd actio in factum ex quaſi maleficio datur tũc demum, quando non recipit ſaluum fore ſi autem recipiat, datur illa quæ est ex contractu. quod non placet: quia ſi non recipit, debet tenẽri ex quaſi maleficio: vt ſuprà de actio. & oblig. l. ex maleſi. §. fina.

NEos qui naues.] CASVS. Exercitor nauis & caupo & stabularius tenentur, si hospitantes in naui vel in caupona, vel in stabulo furtum sint passi, vel ab ipso exercitore cauponæ, vel à stabulario, vel ab aliquo alio quem in naui teneret exercitor, vel caupona, vel stabulo. Item tenetur si ope sua vel eorũ, qui erant in naui causſa nauigandi, vt sunt nautæ, sunt furtũ passi hospitantes. Et datur hæc actio in duplum &c. In electione est furtũ passi, vel actione furti agere contra furẽ, vel hac act. cõtra exercitorẽ & similes. Ipse autẽ exercitor vel caupo actio. furti non habet, nisi in suam custodiam recepit res, quæ postea sunt surreptæ. Item exercitor tenetur nomine eorum quos tenebat secũ causſa nauis: si ipsi furtum fecerunt, vt dictũ est. & hoc est verũ si sunt liberi homines, vel serui alieni. si autem est seruus exercitoris, & fecit furtum: tunc sufficit si eum det pro noxa: quasi minus sit in culpa, si suum seruum tenet licet malum, quàm si liberum hominem malum vel alienũ seruum teneat. Item caupo tenetur de furto facto ab aliquo, quẽ tenebãt caupones causſa tabernæ exercendæ. Item factum eorũ quos tenebat secum causſa habitãdi perpetuò, id est non ad modicum tempus, præstat caupo: non autem factum viatorũ caupo præstat: nec vectorum factum siue de licto præstat exercitor. Franc. Accur.

a ¶ *Successoribus.* nam sic est in actione furti: vt institu. de perpe. & tempo. cet. §. non autem. ad cuius similitudinem hæc habetur: vt supra eod. §. plenius. & j. §. proximo.
b *Liberatem.* vt & §. ad leg. Aquil. ita vulneratus. in fi. & de furt. l. vulgaris. §. fi duo. & arg. ℥. de iurisd. omniũ iudi. si quis id. §. fi. & l. sequen. Sed an in duplo continetur tei persecutio? quidam sic. arg. supra eod. illud. supra quod met. cau. fi eum. §. j. sed dic contrà: cùm ad instar furti sit: vt & ℥. proxi. §.
c ¶ *Eorum.* scilicet exercitorum.
f ¶ *Iudicium.* primo casu ciuile, vt furti, & suo nomine. secundo prætorium ex hoc edicto: vt in titu. de oblig. ex quasi delicto. §. fina.
g ¶ *Exercitoris.* & hic suo nomine tenetur: vt dixi ℥.
h ¶ *Factum sit.* ab extraneo.
i ¶ *Essent.* aliàs esset, scilicet factum ab extraneo.
k ¶ *In potestate.* hoc cùm non recipit res, sed homines: vt differat à sequentibus, secũdum quosdam. vel dic vt ibi. Accur.
l ¶ *Experiri.* puta furti. Accur.
m ¶ *Non dominus.* tãtum. aliquin contrà: vt ℥. naut. caup. l. idem ait. ℥. fin. & l. seq. & per hoc differt à fullone: vt in tit. de oblig. ex delict. §. furti. vel non differt à fullone: quia & hic soluendo erat exercitor: aliàs secus: vt in fullone. Accur.
n ¶ *Quia recipiendo.* bona ratio: vt & ℥. de furt. l. eum qui. §. qualis. & l. fullo. Acc.
o ¶ *Noxæ dedendo.* ſ. ſeruum qui fecit furtum. Accur.
p ¶ *Dedere.* contrà ℥. nau. cau. ſtab. l. idem. §. fi filius. ſol. vt in eo. ti. l. fi. §. ſeruorum. item arg. contrà, ℥. loca. videamus. ſed ibi in aliena domo inducebat: hic in ſua tenebat. Item facit ad hoc quod dicit hic ſtatuere. & c. ℥. de admi. tute. l. iij. §. fi parens. & ad Tertul. l. iij. §. idoneos.
q ¶ *Seruum.* & ille fecit furtum. Accurſius.
r ¶ *Non præſtat.* contrà ſuprà nau. cau. l. prima. §. fina. & l. ſicut. Solut. hic non recipit ſaluum fore: ibi ſic. vel ſolue vt ibi. & facit in eod. titu. l. licet. §. in factum.
s ¶ *Poteſt.* id est debet. & contrà quandoque ponitur vt not. ℥. de offi. procon. obſeruare. §. fi.
t ¶ *Iter agentes.* tanquam eorum mores agnoſcentes. Accurſius.
v ¶ *Perpetuos.* id est non ad modicum tempus. fic ℥. de pign. debitor. & de act. emp. l. fundi. §. Labeo. & ℥. pro ſocio. l. j. Accurſius.
x ¶ *Eligit.* Not. qui non improbat, probat. fic C. de nupt. ſi vt proponis. & C. quomodo & quando iud. l. ab eo. & ſuprà qui & à quibus. l. fina. in princ. & ſuprà de ritu nupt. l. in eo. §. deinde. & ſuprà de ſpon. l. in ſponſalibus. j. & ℥. ad Macedon. ſi filiusfamil. Sed arg. contrà ℥. de ſeruit. vrba. prædio. inuitum. & de procur. filiusfami. §. inuitus. & de tribu. l. j. §. ſcientiam. & ℥. ad Macedon. l. item ſi filius. §. interdum. & ſuprà de fur. qui vas. §. vetare. Accurſius.
y ¶ *Vectorum.* id est eorum qui naue vehuntur. nam nec iſtos poteſt eligere vel reiicere, ſicut nec viatores.

Approbare dicitur qui nõ improbat.

4 *Fl. eſſet.*
5 *Flo. perit.*
6 *Fl. mallet.*
7 *Fl. qui recipiendo.*
8 *Fl. deeſt, nauis.*
9 *Fl. legit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ SI FAMILIA FVRTVM fecisse dicatur.

Specialia quædam de his seruantur.

Si familia furtum fecisse dicatur[1].

TITVLVS VI.

Si familia alicuius furtum fecerit, habet dominus electionem aut totam familiam dedendi: aut tantum offerre pro furto facto, quantũ ſt unus liber furtum fecisset. hoc uerum, ſi eo non conscio furtum factum ſit. nam ſi eo conscio, tunc poterit conueniri suo nomine, & nomine singulorum de familia. deinde exponit uerbum scientiam. hoc dicit.

I. Vlpianus lib. xxviij. ad Edictum.

VTiliſſimum id edictum prætor propoſuit [a], quo [b] dominis proſpiceret [c] aduersus maleficia seruorum: videlicet, ne cùm plures furtum [d] admittunt, euertant domini patrimonium, ſi omnes dedere, aut pro ſingulis æſtimationem [e] litis offerre cogatur. Datur igitur arbitrium [f] hoc edicto, vt ſi quidem velit dedere [1] noxios seruos, poſſit omnes dedere, qui participauerunt furtum. Enimuerò ſi maluerit æſtimationem offerre, tantum offerat quantum ſi vnus liber [g] furtum feciſſet, & retineat familiam ſuam.

1 ¶ Hæc autem facultas domino tribuitur toties, quoties ignorante eo furtum factum eſt. Cæterùm ſi sciente eo, facultas ei non erit dãdã [2] [h]. nam & ſuo & ſingulorum nomine [i] conueniri poteſt noxali iudicio: (nec [3] vna pœna exacta, altera tollitur:) nec vna æſtimatione, quam homo liber ſufferret, defungi poterit. ¶ Is autem accipitur ſcire, qui ſcit, & [4] potuit prohibere. Scientiam enim ſpectare debemus, quæ habet & voluntatem. Cæterùm, ſi ſcit & prohibuit [k], tũ dicendum eſt vſurum edicti beneficio.

2 ¶ Si plures serui damnum culpa dederint, æquiſſimum [l] eſt eandẽ facultatem domino dari.

Si ſecundum iudicium ita ſe habet ad primum, quòd condemnatoria lata in prima & ex actione ſecuta tollatur, ſecundum interim differtur, & cumulatio impeditur. Bart.

3 ¶ Cùm plures serui eiuſdem rei furtum faciunt, & vnius nomine cum domino lis contestata ſit, tandiu aliorum nomine actio ſuſtinebitur, quandiu priori iudicio poteſt actor conſequi [m], quantum cõſequeretur, ſi liber id furtum feciſſet.

II. Iulianus lib. xxiij. Digeſtorum.

IDeſt, pœnæ nomine duplum, & condictionis [n] ſimplum.

Diuiditur in duas partes. Primò loquitur, an ſolutio domini proſit habentibus cauſſam à domino. Secundò, an ſolutio habentium cauſſam à domino, proſit domino. Secundò ibi, Quòd ſi prius. Bart.

III. Vlpianus lib. xxxviij. ad Edictum.

QVoties tantum præſtat dominus, quantum præſtaretur ſi vnus liber feciſſet [o], ceſſat cæterorum nomine actio, non tantùm aduerſus ipſum dominum [1], verumetiam aduerſus emptorem [p] duntaxat: ſi fortè quis eorum, qui ſimul [q] fecerant [r], vænierit [2]: idémque eſt, & ſi fuerit manumiſſus [s]. Quòd ſi prius fuerit oblatum à manumiſſo [t], tunc dabitur aduerſus dominum familiæ [v] nomine, nec enim poteſt dici, qđ à manumiſſo præſtitum eſt, quaſi à familia eſſe præſtitum. ¶ Planè ſi emptor præſtiterit, puto denegandam in venditorẽ actionem. quodammodo enim hoc à venditore præſtitum eſt, ad quem nonnunquã regreſſus [x] eſt ex hac cauſſa: maximè ſi furtis noxiiſque ſolutum eſſe promiſit. ¶ Sed an ſi legati [y] serui nomine, vel eius, qui donatus eſt, actum ſit cum legatario, vel eo, cui donatus eſt [z], agi ex his qui fecerat, & dato pretio ſui, vt ſic non ſit ex lucratiua cauſſa liber. Vel dic, etiam ſi nihil dedit. & dic idem quod in ſubaudito non ex præſto caſu. dixit enim duntaxat emptorem. ſic ergo aliud in eo qui habet lucratiuam cauſſam: & ad hoc refertur: idémque &c. & ſic bene conuenit cum ſequen.

t ¶ *A manumiſſo.* gratis. & idẽ accipe in omni eo qui lucratiuam habet titulum. & dic oblatũ, & etiã præſtitum. & ſic eſt cõtrà ẽ. de noxa. l. de illo. in fi. & l. ſeq. Sed hic cùm familiaribi cùm vnus seruus, & ſic alter ſoluẽdo alter liberatur. ſed hic cùm maius eſt delictũ: quàm à pluribus eſt cõmiſſum. ità cõtrà ẽ. de peti. hære. l. etiam. §. pen. Sol. vt ibi.

v ¶ *Dominum familiæ* quia ſui delicti tantum pœnam ſoluit. Azo.

x ¶ *Regreſſus eſt.* ſic C. de vſur. rei iud. l. fina. ſed quid ſi regreſſum non habet? forte idem: vt infra. ad legem Aquil. §. his autem verbis. ſed Io. contrà, vt habeat regreſſum.

y ¶ *Sed an ſi legati.* ſcilicet in ſpecie. tunc enim de euict. non agitur. ſecus ſi in genere legatus eſſet: vt ẽ. de lega. j. ſi à ſubſtituto. §. hæres ſeruum. Accurſius.

z ¶ *Donatus.* cuius nomine de euictione non agitur: vt ſupra de dil. edict. l. ad res. ſecus ergo ſi agatur: quod quãdoque euenit vt C. de iur. do. l. j. & idem quod hic dicas in omni qui habet titulum lucratiuum. Item no. quòd quidam poſuerunt hic diſtinctionem talem: cùm quis promiſit mihi rem & pœnã: debeo eligere: vt ſupra de pact. l. rescriptũ. §. ſi pacto. niſi factum eſt rato manente pacto: vt ẽ. de transact. qui fidem. ſi vero ſors fuerit exacta, pœna non petetur: vt ſupra de eo quod certo loco. l. fin. idem econtrà: vt ſupra pro ſocio. l. ſi quis à ſocio. idem ſi duo ſunt debitores, & ſunt ſocij: vt ẽ. ſi quis cau. ſi duo. niſi in id quod minus eſt: vt ſupra de accep. præd. ia. in non ſociis ſi ab vno pœnam peto, ab alio rem nihilominus peto: vt hic, & ſupra de ſolut. Stichum. §. dolo. & ſupra de pet. hæred. l. etiam. §. penultimo. Si rem: nõ agitur ad pœnam: vt d. §. dolo. & argum. ẽ. ſi quis cau. l. ſecunda, in principio. Sed certè quantum ad liſtam nõ videtur bona hæc diſtinctio: vt hic: quia ab vtraque parte exigitur pœna furti, & maxime à manumiſſo, à quo non poteſt peti condict. furt. aliquid niſi liber contrectaſſet: vt ſupra de condi. fur. l. quod ab alio. forte in emptore ſecus dici poſſet, cum noxaliter detur condict. furti. vt actio furti: vt ſupra de condi. furt. ſi ſeruus.

a ¶ *Poſſideret.* eſt enim ſatis pro poſſeſſore haberi hoc caſu. & ita non efficitur actoris conditio deterior, ſed non melior: vt ſupra de noxa. act. electio. §. ſi is. & l. ſi plurium. in princi. ſed argu. contrà ẽ. eod. l. j. §. hoc autem.

b ¶ *Etiam hæredibus.* Datur enim hæredi actio furti: vt inſtitut. de perpetuis actionibus. §. j. & facit j. de iniur. l. ſed non omne.

c ¶ *Eius.* puta Titij.

d ¶ *Cui.* ſcilicet Titio.

e ¶ *Omnes.* hæredes.

I familia.] CASVS. Ego Franciſcus habebã familiam ſeruorum communem cum Geruaſio, hæc familia fecit furtum Titio ſciente Geruaſio, & me ignorante. dicitur quòd Geruaſius tenebitur nomine ſingulorum ſeruorum. & ſic pro quolibet præſtat ſuam pœnã. ego autem habeo beneficium huius edicti: nã præſtabo quãtum liber homo præſtaret pro ſeipſo, & recuperabo partẽ eius quod ſolui, à Geruaſio. Idem eſt ſi Geruaſij iuſſu damnum dedit familia ſeruorũ communis. nam eius quod præſtiti, recupero partẽ à Geruaſio, ſicuti ſi communi rei damnum intuliſſet. Tandem dicit, ego & Geruaſius habemus duos ſeruos communes: eo ſciente & me ignorante ſerui fecerunt furtum. teneor non in partem dimidiã eius quod præſtitit, ſed in dimidiã eius quod liber homo præſtaret pro furto à ſe facto. Si autem Titius vult agere priùs cõtra me: teneor intãtum quantum liber homo furtum faciens præſtaret. ſed me cõuento & exacto an Titius poſſit agere cõtra Geruaſium? dico q̃ non: niſi iuſſu Geruaſij eſſet factum furtum. Franc.

f ¶ *Si familia communis.* duorum dominorum.

g ¶ *Sciente.* & non iubente. & ſupple & altero ignorante. Accur.

h ¶ *Omnium.* id eſt ſingulorum.

i ¶ *Cum altero.* ſcilicet ignorante. & facit ad hoc ſupra l. j. §. hæc autem.

k ¶ *Comprehenſus.* vt ſ. det tantum quantum ſi vnus liber feciſſet.

l ¶ *Quòd ſi ille.* qui ignorauit, emendauit damnum tantum quantum ſi vnus liber feciſſet. & de hoc dimidiam conſequetur à ſciente: vt & ẽ. eod. l. j.

i ¶ *Debitoribus.* i. dominis ſeruorum qui ex tali cauſſa ſunt debitores.

k ¶ *Fieri.* putat Labeo.

l ¶ *Iniquum.* & tamẽ ita ſtatuerat Labeo. ſic inſt. de teſta. §. ſed neque.

m ¶ *Rectè experiri.* nomine ſingulorum ſeruorum ad duplum. & hoc ſecundum Labeonem ſimiliter. Accurſius.

n ¶ *Scæuola.* corrigens duo dicta Labeonis per ordinem.

ADDITIO. Dic quòd hic loquitur quando dominus deliquit circa ipſum maleficium commiſſum: ibi quando ex poſtfacto deliquit, deſinendo dolo poſsidere, ſecundum Bar. hîc.

i ¶ *Suo nomine.* id eſt inſolidũ, non ex ſuo maleficio quod nullum eſt. ſuum maleficium tenetur: vt ẽ. de noxa. l. ij. §. j. & l. ſi ex duobus. in prin. Item eſt contrà ẽ. de noxa. l. iiij. §. cùm dominus. Solue vt ibi. Accurſius.

k ¶ *Et prohibuit.* vel prohibere non potuit: vt & ſupra de noxa. l. iij. & iiij. in princ. & facit l. ſi communis ſeruus.

l ¶ *Æquiſſimum.* cùm eadem ſit ratio: vt & ſupra ad leg. Aquil. illud. Idem in rapina: vt j. vi bon. rap. l. ij. §. hac actione. videtur ſecus in iniuria: vt ſupra de iur. omn. iud. l. ſi familia. in fi. quæ eſt contrà. Sol. vt ibi.

m ¶ *Conſequi.* quod ſciemus quando dominus vel damnũ emendebit, vel illũ ſeruum pro noxa dabit. & ad hoc facit ſupra de noxa. l quod ait prætor. & facit ẽ. de excepr. l. fundum Titianum. & l. ſundi. Accur.

n ¶ *Deſt* Condictionis furtiuæ. & ad hoc ẽ. de noxa. l. quod ait prætor. Item quod dicit duplũ, dic niſi ſit manifeſtum: quia tunc quadruplum.

1 *Fl. dolo. furtiuum.*

o ¶ *Quoties. Feciſſet.* vſque huc eſt ſubiectum.

2 *Fl. remittendo idémque &c.*

p ¶ *Emptorem.* accipe hominem omnem cui de euictione agere permittitur, id eſt qui lucratiuã nõ habet cauſſam. ſic & accipitur ẽ. de excep. doli. l. apud. §. ſi quis ex cauſſa. & de ædil. edic. ſciendum. §. deinde. Non ergo aduerſus habentem titulũ lucratiuum, vt aduerſus donatarium. ſic ẽ. eo. §. planè. verſ. ſed an ſi.

q ¶ *Simul.* i. cum aliis.

r ¶ *Fecerant.* ſcilicet furtum.

s ¶ *Manumiſſus.* vnus ſeruorum communes: eo ſciente & me ignorante ſerui fecerunt furtum. Franc.

t ¶ *A manumiſſo.* gratis. & idẽ accipe in omni eo qui lucratiuam habet titulum. & dic oblatũ, & etiã præſtitum. & ſic eſt cõtrà ẽ. de noxa. l. de illo. in fi. & l. ſeq. Sed hic cùm familiaribi cùm vnus seruus, & ſic alter ſoluẽdo alter liberatur. ſed hic cùm maius eſt delictũ: quàm à pluribus eſt cõmiſſum. ità cõtrà ẽ. de peti. hære. l. etiam. §. pen. Sol. vt ibi.

v ¶ *Dominum familiæ* quia ſui delicti tantum pœnam ſoluit. Azo.

x ¶ *Regreſſus eſt.* ſic C. de vſur. rei iud. l. fina. ſed quid ſi regreſſum non habet? forte idem: vt in fi. ad legem Aquil. §. his autem verbis. ſed Io. contrà, vt habeat regreſſum.

y ¶ *Sed an ſi legati.* ſcilicet in ſpecie. tunc enim de euict. non agitur. ſecus ſi in genere legatus eſſet: vt ẽ. de lega. j. ſi à ſubſtituto. §. hæres ſeruum. Accurſius.

z ¶ *Donatus.* cuius nomine de euictione non agitur: vt ſupra de dil. edict. l. ad res. ſecus ergo ſi agatur: quod quãdoque euenit vt C. de iur. do. l. j. & idem quod hic dicas in omni qui habet titulum lucratiuum. Item no. quòd quidam poſuerunt hic diſtinctionem talem: cùm quis promiſit mihi rem & pœnã: debeo eligere: vt ſupra de pact. l. rescriptũ. §. ſi pacto. niſi factum eſt rato manente pacto: vt ẽ. de transact. qui fidem. ſi vero ſors fuerit exacta, pœna non petetur: vt ſupra de eo quod certo loco. l. fin.

poſſit etiam cum domino cæterorum nomine, quæritur. Quod admittendum puto. ¶ Huius edicti leuamentum nõ tantùm datur ei, qui ſeruos poſſidens condemnatus præſtiterit, quantum ſi vnus liber feciſſe dicatur: verùm ei quoque qui idcirco condemnatus eſt, quia dolo fecerat quò minus poſſideret [a].

IIII. Iulianus lib. xxij. Digeſtorum.

ETiam hæredibus [b] eius [c] cui [d] plures eiuſdem familiæ furtum fecerint, eadem actio competere debet, quæ teſtatori competebat: id eſt, vt omnes [e] non amplius conſequantur, quàm conſequerentur, ſi id furtum liber feciſſet.

Iſta lex diuiditur in tres partes. Primò, loquitur quando familia plurium petit, aliàs deliquit uno ſciente, non tamen iubente. Secundò, quando deliquit uno iubente. Tertiò, repetit quod dixit in principio, & circa illud determinat unam quæſtionem ſecundo ibi, Et ſi ſeruus. tertio ibi, Si ergo. Bartolus.

V. Marcellus lib. viij. Digeſtorum.

SI familia communis [f] ſciẽte [g] altero furtũ fecerit [1], omniũ [h] nomine cum eo qui ſcit, furti agi poterit: cum altero [i], ad eum modum qui edicto cõprehenſus [k] eſt. Quòd ſi ille [l] præſtiterit non totius familiæ nomine, ob hoc à ſocio partem conſequetur. ¶ Et ſi ſeruus cõmunis alterius iuſſu damnum dederit, etiam quod præſtiterit alter [m] (ſi modò cum eo quoque ex lege Aquilia vel ex lege xij. tabul. agi poterit [n]) repetet à ſocio: ſicuti cùm rei communi nocitum [o] eſt [p]. Si ergo duntaxat duos habuerimus [2] ſeruos communes, cum eo quo non ignorante [q] factum eſt [r], agetur [s] vtriuſque ſerui nomine: ſed non amplius cõſequetur [t] à ſocio, quàm ſi vnius [v] nomine præſtitiſſet. Quòd ſi cum eo quo ignorante factum eſt agere volet [x], duplum [y] tantùm conſequetur. Et videamus, an etiam [3] in ſociũ alterius ſerui nomine non ſit dandum iudicium, quemadmodum ſi omnium nomine ſocius [z] decidiſſet [a]: niſi fortè hoc caſu [b] ſeuerius à prætore conſtituẽdum, & nec ſeruorum conſilio parcendum [c] eſt.

VI. Scæuola lib. iiij. Quæſtionum.

LAbeo putat [d], ſi cohæres meus, quòd furtum familia cuius [e] feciſſet, duplum [f] abſtuliſſet, me non impediri quò minus dupli [g] agam, cóque modo fraudem edicto [h] debitoribus [i] fieri [k], eſſéque iniquum [l] plus hæredes noſtros ferre, quàm ferremus ipſi. Item ſi defunctus minus duplo abſtulerit, adhuc ſingulos hæredes rectè experiri [m] Scæuola [n] reſpondit. Verius puto

a ¶ *Præſtiterit alter.* qui non iuſſit.

n ¶ *Agi poterit.* quod ſemper ferè eſt ex delictis ſerui. & da exemplũ inſtit. de noxa. §. ſunt autem. Vel da exemplum de Aquil. in leuioribus, in lege xij. tabu. in atrocioribus: vt ẽ. de noxa. l. ij. §. fina. quandoque tamen agi non poteſt: vt quando ignorans ſeruum facere furtum non poſſidet: nec dolo fecit quo minus poſſideat. ideóque ſi quid tunc ſolueret, non repeteret: cùm ſponte non neceſſitate ſoluiſſet. Vel dic, poteſt agi cum ſeruus in atrocioribus paruit altero domino iubente: alioquin non: cum [1] nullum ſit ſerui delictum: vt ẽ. de noxa. l. ij. §. is autem. Vel tertiò eſt caſus, vbi non poteſt agi contra ignorantem, puta ſi omnino inuitus ſeruus paruit, periturus ſi non pariſſet. hic enim nullum eſt ſerui delictum, & ſic dominus ignorans eius nomine non tenetur.

1 *Fl. habuerim.*

1 *Fl. tam.*

o ¶ *Nocitum.* vt damnum omnino ſeruaret: vt ſupra de noxa. l. ſed & eo nomine. & communi diuid. l. ij. & ad l. Aquil. ſed & ſi communem. & l. ſeq.

p ¶ *Eſt.* culpa ſocij.

q ¶ *Quo non ignorante.* id eſt ſciente & pro hibere valente, non dicas iubente, vt quidam dicunt. Accur.

r ¶ *Factum eſt.* ſcilicet furtum ab iſtis ſeruis.

s ¶ *Agetur.* contra ſciẽtem.

t ¶ *Conſequetur.* ſciens ab ignorante ſocio, quàm ſi vnius &c. Sed quidã æquiparant ſciẽtem & iubentem: quod non placet, quia iubens nihil agit: vt ẽ. de noxa. ſi ex duobus. §. illud.

v ¶ *Vnius.* in tantum enim liberauit eum. Azo.

x ¶ *Voler.* is cui damnum datum eſt. Azo.

y ¶ *Duplum.* ſcilicet eius rei ſurreptæ quod præſtaret liber.

z ¶ *Socius.* ignorans. Azo.

a ¶ *Decidiſſet.* id eſt tranſegiſſet de toto.

b ¶ *Hoc caſu.* cum iuſſit &c. & hoc eſt verum: vt ẽ. de noxa. l. ſi ex duobus. in princ. & ſic abundat hæc dictio fortè. ſic ẽ. de arbi. l. ſi duo.

c ¶ *Parcendum.* quin puniatur ſciens. Accurſius.

Labeo putat.] CASVS. Franciſcus habebã familiam ſeruorum communem cum Geruaſio, hæc familia fecit furtum Titio ſciente Geruaſio, & me ignorante. dicitur quòd Geruaſius tenebitur nomine ſingulorum ſeruorum. & ſic pro quolibet præſtat ſuam pœnã. ego autem habeo beneficium huius edicti: nã præſtabo quãtum liber homo præſtaret pro ſeipſo, & recuperabo partẽ eius quod ſolui, à Geruaſio. Idem eſt ſi Geruaſij iuſſu damnum dedit familia ſeruorũ communis. nam eius quod præſtiti, recupero partẽ à Geruaſio, ſicuti ſi communi rei damnum intuliſſet. Tandem dicit, ego & Geruaſius habemus duos ſeruos communes: eo ſciente & me ignorante ſerui fecerunt furtum. teneor non in partem dimidiã eius quod præſtitit, ſed in dimidiã eius quod liber homo præſtaret pro furto à ſe facto. Si autem Titius vult agere priùs cõtra me: teneor intãtum quantum liber homo furtum faciens præſtaret. ſed me cõuento & exacto an Titius poſſit agere cõtra Geruaſium? dico q̃ non: niſi iuſſu Geruaſij eſſet factum furtum. Franc.

d ¶ *Labeo putat.* & male: vt patet j. Accurſius.

e ¶ *Cuius.* id eſt alicuius.

f ¶ *Duplum.* nomine ſingulorum, pro parte tamen hæreditaria. Azo.

g ¶ *Dupli.* inſolidum, ac ſi nihil eſſet exactum, vt bene conueniat ſequentibus.

h ¶ *Edicto.* quod vult non vltrà præſtari, quàm ſi vnus liber feciſſet: vt ẽ. eod. l. j.

i ¶ *Debitoribus.* i. dominis ſeruorum qui ex tali cauſſa ſunt debitores.

k ¶ *Fieri.* putat Labeo.

l ¶ *Iniquum.* & tamẽ ita ſtatuerat Labeo. ſic inſt. de teſta. §. ſed neque.

m ¶ *Rectè experiri.* nomine ſingulorum ſeruorum ad duplum. & hoc ſecundum Labeonem ſimiliter. Accurſius.

n ¶ *Scæuola.* corrigens duo dicta Labeonis per ordinem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Partes.*non ergo aliquis solidum consequetur.
b ¶ *Duplo.*cõputato quod accepit defunctus:vt sic non plus iuris hæredes habeãt,quàm defunctus habuit:vt & ℈.de reg.iur.hæredes. Acc.

¶ ARBORVM FVRTIM cæsarum.

Et de hoc quædam sunt specialia.

SI *furtim arbores.*] CASVS. Arbores meas furtim cecidisti. teneris legis Aquiliæ actione,&arborum furtim cæsarum. & vna acta tollitur altera in eo quo cõcurrunt. Potest etiam accusari criminaliter tanquam latro. & maximè habet locum hoc in vitibus succisis. & appellatione arboris continentur etiam vites,& hedera, & arundo,item salictũ quod iam radices imisserat. Sed in salignis virgis, id est in plantationibus quas plantaui, si antequam imponant radices,aliquis incidit: non tenetur hac actione , cùm non dicatur arbor.Quid autem si arborem meam cum radicibus euulsi , & eam cum radicibus in alio loco plantaui,licet non dum comprehendit terram?si aliquis talem arborem incidit, habet locum hæc actio. Item habet locum in arbore cuius radices desiccantur: quia si aliquis eam incidit , tenetur hac actione. Item habet locum hæc actio in arbore vento deiecta , quæ in fundo iacebat causa replantandi. Item stirpes olex dicuntur arbores.& nomine omnium supradictarum arborum potest agi hac actione.Idautem quod ita est tenerum , vt sit loco herbæ,non continetur arboris appellatione. & hoc dicit hæc lex , & tres sequentes. Franciscus.

c ¶ *Aquilia.*scilicet dandam actionem. Accursius.
d ¶ *Actionem.*scilicet arborum furtim cæsarum.
e ¶ *Deducat.*id est extrahat de posterioribus.
f ¶ *Condemnet.*sicut fit in cæteris concurrentibus,vt ℈.eod. titu. l. j.& no.supra naut.caupo.l.& ita.§.fina.& facit infrà eod.l.si colonus. & l. penultima.& ℈.de euict.l.cùm fundus.& ℈.de ædil.edic. quòd si nolit.

a Tu dic grãmaticospoſt Plin.in natural. historiæ lib.v.aliter sentire.& est hedera arbor (vt ait) sæpe virẽs coronis militũ & nouellorum poetarum authore Maroneí Gallo aptab Pius Anton nin.Bar.í nouis legũ frequenter pulchrè quid sit seminarium explicat.

g ¶ *Ciendum.Latrones.*criminaliter.secus si ciuiliter : vt patet ℈.eod. l.facienda.in principio.Latrones enim furcis suspendũtur , dein de bestiis subiiciuntur,vt ℈.de pœnis.l.capitalium. Accursius.
h ¶ *Item.Existimauerunt.*vt & ℈.eod.l.j.in fine j. resp̃onsi.
i ¶ *Hederæ.* hæc hedera huius hederæ , impropriè dicitur arbor ², ſed ex interpretatione,& in vulgari dicitur hedera , & inhæret plerunque arboribus. Accursius.
k ¶ *De salicto.*quando iam radices immisit.
l ¶ *Salignea.*id est virgas de salicibus quas appellamus plantones.
m ¶ *Salicti.* à salice.
n ¶ *Defixerit.* id est detraxerit incidendo vel euellendo , vt subiicit.
o ¶ *Non posse agi.*scilicet leg. Aquil.
p ¶ *Non conceperit.*ℑ.eod.¶.ſtirpem.contrà Sol.vt ibi.
q ¶ *Quòd si quis ex seminario.*exponit seipsum ᵇ.
r ¶ *Transtulerit.* ℑ. de loco alieno in suum fundum , aliúsque posteà conceperit P. ¶ Quòd si quis ex seminario q,id est, stirpitus arborem transtulerit r , eam quamuis nondum comprehenderit terram, arborem tamen videri s Pomponius libro xix.ad Sabinum probat. Ideo ea quoque arbor esse videtur cuius radices desinunt viure, quãdiu t adhuc terra contineantur. quam sententiam Labeo quoque probat. ¶ Labeo etiam eam arborem rectè dici putat,quæ subuersa à radicibus, etiam nunc reponi potest:atque ita translata est,vt reponi ² possit v.

¶ Stirpem oleæ x , arborem esse magis est , siue iam egerit radices, siue nondum. Omnium ergo harũ arborum quas enumerauimus, nomine agi poterit.

IIII. Gaius libro ad legem xij. Tabularum.

CErtè non dubitatur , si adhuc adeò tenerum sit,vt herbæ loco sit,non debere arboris numero haberi.

V. Paulus lib.ix.ad Sabinum.

CÆdere , est non solùm succidere y , sed etiam ferire cædẽdi causſa. Cingere , est deglabrare z . Subsecare , est ſerra ¹ secuiſſe ². Non ᵇ enim poterat cecidiſſe intelligi,qui ſerra ſecuiſſet.

¶ Huius actionis eadẽ causſa eſt, quæ eſt legis Aquiliæ c.¶ Is cuius vſusfructus eſt in fundo, hãc actio nẽ non habet d. Qui autẽ fundum vectigãlem habet , hanc actionem habet:ſicuti aquæ e pluuiæ arcendæ actionẽ,& finium regũdorũ f.

1 Fl.ſed & cẽ.

1 Fl.fossiferæ.

a Fl. pecu.

1 Fl.coegerint.

1 Fl.deeſſe,legendum.

2 Fl.&.

1 Fl.cogerint.

1 Fl.ſuccisæ.

1 Fl.ſerra.

2 Fl.ſecuiſſe.

1 Fl.ſalicto.

1 Fl.ſalicibus.

1 Fl.ſalicibus.

1 Fl.ſalicibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

aqua quotid.& æsti.l.j.§.si fundum. & de actio. & obliga. l. quæcunque. & infrà de iniur.fi seruũ.& 3.quod vi aut clàm.l.is qui in.§.si posteà.& 3.de seru.cor.l.doli.§.fin.fed contrà, suprà de aqua plu. arcen. l.si tertius.§.si quis.sed speciale in ea:vt dixi.

ADDITIO Dic quòd imò ibi competebat actio de dãno futuro, ideo trãsit ad emptorem : hìc pro damno præterito ante venditionem. & ideo remanet penes venditorem.

In scriptis exemplarib. legitur, De vi bo. rapt. & de rurba.

¶ VI BONORUM RAPTORUM.

Post furta ponit de rapina quæ manifestè fit.

Vi rem rapuit. CASVS. Raptor tenetur duabus actio. scilicet vi bonorum raptorum in quadruplũ: & actio. furti non manifesti in duplum. & si agatur vi bonorum raptorum tollitur actio furti. sed si agatur primò furti, & fic ad duplum, adhuc durat actio vi bonorum rapto rum in aliud duplum, quod plus est in ea quàm in furti actiõe. Franciscus.

a ¶ *Nec manifesti.* si in rapina non deprehendatur, vt & suprà de furtis. si quis de domo. alioquin manifestus fur est, vt §. de fur. fi vẽiderо. §. cùm raptor. sed M. & P. aliter illum §. intelligunt, vt ibi dixi. Accurfius.

b ¶ *Consequatur.* facit suprà de actio. & oblig. l. cùm ex vno. & l. qui seruum. & l. quoties lex. §. j. & l. plura. & l. nunquam. & suprà pro socio, sed si ex caussa. & de acti. empt. l. prædia. & commo. l. vnde quæritur. & suprà ti. u. j. l. j. & l. si colonus. & l. pen. & suprà nau. cau. l. idem §. fin. & quod ibi not. Accurfius.

Vi bonorum raptorum.

TITVLVS VIII.

Quando duo delicta ex eodẽ facto descendẽtia se habent ut genus & species, pœnæ tollũtur in uicem quatenus concurrunt. Bar.

I. Paulus lib. xxij. ad Edictum.

QVi rem rapuit, & furti nec manifesti [a] tenetur in duplũ: & Vi bonorum raptorum in quadruplum. Sed si antè actum fit Vi bonorum raptorũ, deneganda est furti actio[1]. Si antè furti actũ fit, nõ est illa deneganda: vt tantum [2] id quod amplius in ea est, consequatur [b].

1 Flo. deest, actio. 2 Fl. tamen.

II. Vlpianus lib. lvj. ad Edictum.

PRætor ait, *Si cui dolo malo hominibus [c] coactis damni quid* [30] ¶ Hoc edicto contra eą quę vi cõmittuntur, consulit prætor. Nam si quis se vim passum docere possit, publico iudicio devi [h] potest ex periri: neq; debere [i] publico iudicio priuata actione prejudicari quidam putãt [k]. Sed vtilius visum est, *fiue serui tui, vel alieni quos bona fide tenebas, sub.idẽ fi mala.* & sufficit emendari damnũ vel rapinam, ac si vnus tãtum fecisset, vel dabitur pro noxa qui dolo hoc fecit fieri. & si plures dolo fecerunt, omnes debebunt dari [p] noxa, vel vnũ quadruplũ pro his solui. & hæc actio vocatur vi bonorum raptorũ, & is demum hac actione tenetur, qui dolũ commisit. si ergo rem meam rapui à possessore, credens hoc mihi licere: non teneor hoc edicto, sed ex contractu. si quis in tantam. idem si seruum meum fugitiuum possides, & eum rapio, non teneor hoc edicto. si autem mihi rem obligatam rapio, teneor hoc edicto. & dic de hoc vt in gl. domini mei Accurſij.

3 Fl. inuisa fa. iunt.

¶ *Impubere ex.*] Impubes non capax doli si rapiat rem alicuius, nõ tenetur: nomine autem rapientis bene tenetur hac actione noxali. Secundò dicit, si publicanus oues rustici rapuit sine dolo, credens rusticum non soluisse tributum, licet secret, non tenetur hac actio. secus si dolo rapiat sciens solutum tributum, & eas includat, & pereant fame. nam tenetur hac act. & lege Aquil. idem si aliquis alius oues rustici rapuit, & fecit eas fame perire. nam tenetur prædictis act. Tertiò dicit, hæc actio datur ei cui est rapta res: siue sit sua: siue commodata ei erat, siue locata, siue deposita, siue vsumfru. vel aliquod aliud ius in ea habebat. & vt breuiter dicam, datur hæc actio ei re rapta cui datur furti re eiàm ablata. sed hoc videtur falsum. nam depositario non datur furti, sed hæc actio sic. sed intelligas dari depositario non dag quando eius intererat, vt quia promiserat custodiam, vel pretium depositi accepit non vt mercedem. imò verius dicas dari semper hanc act. depositario. & secus in act. furti: cum rapina sit maius delictum. sic ergo hæc actio datur ei cui* (vel ,p falte) *salte modicè interest. & sub audi maximè si interest.* ¶ *Si fugitiuus.*] Seruus meus fugitiuus emit sibi aliquas res: puta equum & similia. raptæ sunt sibi. dicitur quòd habeo actio. vi bonorũ raptorum. ¶ *Rerum.*] Rebus raptis & deterioratis, non solùm actio vi bonorum raptorum potest intendi, sed etiã furti actio, & legis Aquiliæ actio & cõdictio triticaria, vel furtiua: & etiam rei vendicatio. Secundò dicit, actio vi bonorum raptorum datur hæ- redi & cæteris successoribus: contra hæredes tamen raptoris non datur hæc actio, cùm sit pœnalis. sed inquantum sunt locupletiores facti, tenentur ex condictione furtiua. Franciscus.

3 Fl. infra de furt. l. qui iniuriæ. in princip.

c ¶ *Hominibus.* sub hoc verbo & fœmina continetur: vt §. de verb. sig. l. homines. Azo. & not. quòd tria habet capita hoc edictum, duo hic, tertium §. eo. l. prætor. Inter quæ no. differentiam, quia in primo exigitur homines cogi, in secundo non, vt §. e. l. prætor. §. fi. quis. Item primũ pro damnis, secundum pro rapt is, tertium apertè differt: vt patet §. eo. l. prætor. in princ. & facit §. de verb. signifi. l. Marcellus.

d ¶ *Rapta.* etiam non coactis, vt dixi.

e ¶ *In quadruplum.* prout ad secundum caput refertur, cõstat quadruplo inesse rei persecutionem, vt institu. eo. §. quadrupli. Sed prout ad primum dicunt quidam totum esse pœnam, vt in furto. quod non placet, & sic quantum ad pœnam nihil refert inter hæc duo capita, in aliis differunt, vt modò dixi. Accur.

f ¶ *Iudicium.* hoc scilicet vi bono. rapto. vt §. eod. l. prætor. §. loquitur. sed quomodo pro damno dato habet locum vi bon. rapt? ipon. iuncti? forte causſa rapiendi animalia: & cùm ducere non possent, occiderunt. vel in factum in primo casu.

g ¶ *Noxale dabo.* vt & C. eo. l. de his, & de noxa. fi seruus.

h ¶ *De vi pu.* vel prima ex qua publica est accusatio, vt §. de pu. iu. l. j.

i ¶ *Neque debere.* Pe. dixit quòd si primò ago ciuili, præiudico mihi in criminali si absoluatur reus. licet qui dam dicebant cõtrà. secus eo trà si primò criminali. nam non denegatur ciuilis. & sic illum §. intelligunt. Io. dixit non præiudicari actori, nisi interim quam cunque prius eligat, & quemcunque exitum causſa habeat, nisi in casu: vt §. de iniur. eodem. §. etiam.

k ¶ *Quidam putant.* q. d. quòd qui agit ciuili, non præiudicat sibi in criminali, vt dicunt, sed male, vt subiicit, quia præiudicat omnino secundum Pe. vel secundum Ioan. dicunt non præiudicari etiam interim, & in hoc reprehenduntur, vt subiicit, quia interim præiudicat, vt §. fure resistere volentem. & sic potes intelligere suprà §. doli. in fi. Proposĩtum ergo inspicitur vt dicatur esse vis vbi non fuit: vt suprà, de

potest agi criminaliter, nõ agitur ciuiliter, per qd fieret præiudicium criminali. hoc non placet, vt §. de accusa. in eum. & vt not. C. de fideinstrumẽn. l. fin. in princip. Accurſius.

a ¶ *Priuata fit.* omnino secundum Pe. absoluto reo in ciuili. secus si cõdemnetur: vt C. quando ci. ac. l. j. quæ est cõtrà. qd nõ placet, qa tũ facit absolutio, quantum cõdẽnatio cum solutione. vt §. de excep. rei iudi. l. si quis cùm totum. §. planè. subaudi ergo hic interim.

b ¶ *Nihilominus.* sensus est secundum Pe. qui eligit priuatam persecutionem. idest accusationem criminalẽ, p priuato dãno, non est deneganda actio. f. vi bo. rap. & secundum hoc nihilominus propriè ponitur prout habes non esse, &c. Si verò habes sine nõ. dices nihilominus, p nihilomagis. & est fic C. de iud. properandũ. §. fin. imò etiam habent qui dam hìc nihilomagis. sed tu dic secundũ Io. simpliciter q licet præiudicetur interim vt dixi, non præiudicabitur finito ciuili. & dic ac. i. acc. vt §. de sepul. vio. l. ij. §. pe. & priuatam persecutionem. i. ac. vi bonorũ rapto. & nihilominus expone vt prius. cætera quæ de sunt, dic vt no. C. ad leg. Aquil. ex morte. & C. quando ciuilis actio. l. j.

c ¶ *Eligentibus.* & ad finem deducentibus.

d ¶ *Is qui.* scilicet rapuit non coactis hominibus.

e ¶ *Videtur.* fic §. de his qui deiec. l. fi verò. §. ait prætor. & §. sequen. & §. fol. matri. etiam. §. licet.

f ¶ *Neque additur.* not. pro generalitate. fic §. de lega. præſiã. l. j. §. & generaliter.

g ¶ *Sed si vnus.* per hoc differt ab inferio ri edicto: vt §. eod. l. prætor. §. j. fic & §. de vi & vi ar. l. j. §. familiæ. Sed arg. contrà §. de verb. signi. l. detestatio. §. fin.

h ¶ *Solum.* hominem vnum.

i ¶ *Damnum dedisse.* eũ tamen ad dãnum plures fuerunt coacti, nõ aliter. nec enim licebat hæc actio aliter: vt §. e. l. §. etiam.

k ¶ *In se.* vt genus suã speciem.

l ¶ *Dolo malo facit.* vt hoc edictum locum habeat. Si autem vis esset sine dolo, habet locum, si quis in tantã vt instit. e. §. j. & fic nõ obstat. §. si quis eum qui in ius voc. l. fi quis. in fin. Vel solue vt ibi. Accurſius.

m ¶ *Continebitur.* sub doli mentione, non tamen hoc edicto coercendum. & sic facit simplicem demonstrationem hoc edicto. vel dic vt §. eodem. §. etiam.

n ¶ *Sed non puto.* corrigit seipsum.

o ¶ *Non vi.* nec coactis hominibus à se vel ab alio.

p ¶ *Sine vi.* de facto. coacti tamen sunt homines vt non possint ingredi resistere volentem. & sic potes intelligere suprà §. doli. in fi. Proposĩtum ergo inspicitur vt dicatur esse vis vbi non fuit: vt suprà, de quamuis præiudiciũ legi Iuliæ de vi priuata fiat [2], †nihilominus [b] tamen non esse denegandã actionem eligentibus [c] priuatam persecutionem.

Hic incipit exponere uerba edicti prætorĩ.

2 ¶ Dolo autẽ malo facere potest, quod edictum ait, non tantùm is qui rapuit[2], sed & qui [d] præcedente consilio ad hoc ipsum homines coegit [3] armatos, vt damnum det, bonave rapiat. Siue igitur ipse qui [4] cogat homines, siue ab alio coactis vtatur [5] ad rapiendũ, dolo malo facere videtur [e].

3 ¶ Homines coactos accipere debemus ad hoc coactos, vt damnũ daretur. neque additur [f] quales homines: qualescunque, siue liberos, siue seruos. Sed & si vnus [g] homo coactus sit, adhuc dicemus homines coactos.

4 ¶ Item si proponas solum [h] dãnum dedisse [i], non puto deficere verba edicti[6]. Hoc[7] enim quod ait, hominibus coactis, sic accipere debemus, vt siue solus vim fecerit, siue etiã hominib[9] coactis vel armatis, vel ſermib[9], hoc edicto teneat.

Vbicunque est violentia, ibi est dolus: sed nõ econtrà. hoc dicit.

5 ¶ Doli mali mẽtio hìc & vim in se [k] habet. nam qui vim facit, dolo malo facit[8]: non tamen qui dolo malo [l] facit, vtique & vim [9] facit. & ita dolus habet in se & vim. Et sine vi si quid callidè admissũ est, æquè continebitur [m].

6 ¶ *Damni*, prætor inquit. Omnia ergo damna continentur[10], & clãdestina. Sed non puto [n] clandestina contineri[11]: sed ea, quæ violentię[12] permista sunt. ¶ Etiam quis rectè definiet, si quid[13] dolo malo solus admisit quis, non vi [o], non cõtineri hoc edicto: & si quid hominibus coactis, etiam si sine vi [p], dũmodo dolo sit admissum, ad hoc edictum spectare.

7 ¶ Cæterum [q], neque furti actio[7] neque legis Aquiliæ contributæ sunt in hoc edicto: licet interdum communes sint cum hoc edicto. nam Iul. scribit eum qui vi rapuit, furem esse improbiorem [r]. & si quid damni coactis hominibus dederit, vtique etiam Aquilia poterit teneri.

8 ¶ *Vel cuius bona rapta esse dicentur*[14]. Quod ait [s] prætor, *Bona rapta*, sic accipiemus, etiam si vna res [t] ex bonis rapta sit.

9 ¶† Si quis non hominesipse coẽ gerit, sed inter coactos ipse fuerit, & quid aut rapuerit, aut damni derit, hac actione tenetur. Sed vtrum hoc solùm contineat edictum quod dolo malo hominibus à reo coactis damnum datum sit, vel raptum, an verò quod dolo malo [v] rei raptum vel damnum datũ sit, licet ab alio homines sint coacti, quæritur. Et melius esse dicetur[15] etiam hoc contineri, vt omnia hæc contineantur, & quod ex coactis ab alio damnum datum sit, vt & is, qui coẽgit, & is qui coactus [x] est contineri videatur.

10 ¶ In hac actione intra annum vtilem verum pretium rei quadruplabitur[17] [y], non etiam quod interest.

11 ¶ Hæc actio etiam familię nomine competit [z] non imposita necessitate [a] ostendendi, qui sunt ex familia homines qui rapuerunt, vel etiam dammum dederunt [b]. ¶ Familiæ [c] autem appellatio seruos continet: hoc est eos qui in ministerio sunt, etiam si liberi esse propohantur, vel serui alieni bona fide [d] nobis seruientes.

12 ¶ Hac actione non puto posse actorem singulorum seruorum nomine agere aduersus dominum eorum: quia sufficit [e] dominum semel quadruplum offerre.

13 ¶ Ex hac actione noxæ deditio non totius familiæ, sed eorum tantùm vel eius, qui dolo malo fecisse comperietur, fieri [f] debet.

14 ¶ Hæc actio vulgò, *Vi*[18] *bonorum raptorum* dicitur. ¶ Hac actione is demum tenetur, qui dolum malum adhibuit. Si quis igitur suam rem rapuit [g], Vi quidem bono-

1 Similiter vel habemus in eum. de ædi. & il. propterandũ. in C. de iu. & concor. rer. in ea. j. §. fin. vers. & nihilomin. de dolo. ĩ pag. fine. & in ti. & i. glo. fin. tit. ĩ §. cessauit ramen.

2 Fl. rapit.
3 Fl. colligit.
4 Flo. quæ.
5 Fl. vtatur.

6 Fl. deest. dolo.

7 Fl. Hæc e. nem. quod dic. nominibus eos vim fecerit. vel sine. §. de accipe. ne. ti. de vi. bo. rap. l. j. §. fi. & de vi. & vi. l. j. §. quid ergo. & de ædi. edict

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Non tenebitur*.vt & institu.eo.§.j.& argu.3.ne vis fiat ei.l. j. §. si quis ideo.& de lib.ho.exhib.l.iij.§.si quis eũ.& §. si eũ. & 3. de fur.l. eum qui.§. adeò.& l.creditoris.§.fi.& 3.de acquiren. poss.si de eo. §. fina.& ad leg.Aqui.quemadmodum. §.magistratus.

b ¶ *Multabitur*. scilicet criminaliter.vel dic per constitutionem : vt C. vnde vi. l. si quis in tantam. & sic fiet hîc mentio noui iuris.

c ¶ *Debebit teneri*. si accepit vt sibi habeat, vt C.eod. l. res. aliàs si vt in pignore teneat, locum habet edictum diui Marci : vt 3. quod met.cau.l.extat.& hoc si nõ fuerit hoc actum, vt C. de pign. l. iij. vel illa l. extat. loquitur quando vult,licet coactè ille cui aufertur, & sic nec furtum nec rapina,vt in eo,tit.fi cùm ex.§.qui vi.

d ¶ *In impuberem*. quidã habent §. vi bonorap.& tunc habeas actio. aliàs impuberem, & tunc habeas actione. Accursius.

e ¶ *Non dabitur*. ad hoc 3. de fur. impuberem. & insti. de obligquæ ex delic.§.fi. & in frã de regul. iuris. pupill'.& 3. de trib. l. iij. §.fi.& C. de fal. mo. l. j.§. fina.& suprà de rei vend. l.quod infans. & 3. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc edict.& j. de sep. vio. l. iij. §. j. his enim legib' distinguitur an sit capax doli, vel non. Accursius.

f *Si publicanus*.quis sit,dic vt suprà de publi.l.j.§.j.

g ¶ *Errauerit* bona ratio:vt & 3.eo.§. hac actione. & facit C. de his qui not. infa. l. neque furti. Sed contrà C. de furt.l.etiam.Sol. vt ibi.

h ¶ *Aquilia tenetur*. q. d. non solùm vi bono. rap. vt & suprà ad le. Aquil. quemadmodum.§.magistratus.Accursius.

i ¶ *Si per vim*. facit C. ad leg.Aquil. de pecoribus. & suprà ad legem Aquil.l.quemadmodum. §. magistrat'. Accursius.

k ¶ *In bonis*.id est dominio,vt suprà de acquir.rerũ domi. l. rẽ ĩ bonis. & j. de verbo. signi. l. bonorum. Accursius.

l ¶ *Ex bonis*.de hoc potest exempla.

m ¶ *Non auferri*. qđ potest contingere multis ex caussis & intellige non tamẽ dolo : vt 3. de furt.l.eum qui,§.is autem apud.

n ¶ *Non dominium* id est dominij æstimationem , vt 3. quod metus cau. l. si mulier.§.qui possessionem. Accur.

o ¶ *Illud solum*. hoc non excludit pœnam tripli vsque ad annũ : sed dominij æstimationem, & facit ad hũc §.instituto.eo.§.fi.& 3.nau.cau. l.j.§.ité Pomponius.& j.de iniur.l.lex Cornelia.§.ij. & 3. de re. eo. l. magis.§.j.& 3.de vi & vi arma.l.j.§.quod autem.& de petit.hær.l.& non tantum.& de neg.gest.liberto. §.inter.

p ¶ *Et generaliter*.quidam habent §.& quidam non. Accur.

q ¶ *Non habemus*.quia non interest nostra,si dolum non commiserimus:sed & si commisimus,ex improbitate consequi actio.nõ debemus,vt 3.de furtis.l.eum.§.is autem apud. Accur.

r ¶ *Non quasi mercedem*.quia tunc esset locatio,vt suprà depos. l.prima.§.si quis seruum.& adde hic alios casus quos habes.3.depos.l.prima.§.ĩfine.

s ¶ *Cessset*.vel quia non interfit.vel dic vt in liberto & similibus, vt j. de pœ respiciendum. & 3. de fur. l. libertus. Accursius.

t ¶ *Publicet*. plus ergo delinquit qui facit palam. sic C. de summa trini. l. nemo clericus. Sed arg. contrà. suprà de rit.nu.l.fin. & de autho. tuto. l. pupillus. §. sanè. & j. de iur. fisci, nõ intelligitur.& suprà de admi.tut.non existimo.

ADDITIO Dic secundum Bar. post Dy. quòd aut id quod fit, est omnino prohibitum per legem : vt furtum & similia : & tunc magis punitur palam faciens quàm clàm, vt hic. aut non est omnino prohibitum, vt matrimonium & venditio, & tunc magis punitur clàm faciens. vt in contrariis. Vel dic latius vt not.Cya.C.de sum. trinit. l. nemo. in fin.

v ¶ *Vel modicè*. subaudi maximè. nam idem si nihil, aliàs non differret à furto. vel dic vt modò proxi.§.dixi.

x ¶ *Instituendi*.aliàs instituendi,scilicet ad fugam,vt equum.& facit 3. de solu. fugitiuus. & de publi.in rem actio.l. si seruus.

y ¶ *Rerum raptarum*. & deterioratarum.

z ¶ *Condictione*. triticaria vel furtiua, vt suprà de cond.fur. l.fiue. §.ei quoque. & ad hoc 3.eo.§.damni. & §.czterùm.

a ¶ *Non datur*. vt inst. de perpe.actionibus.§. est enim.

b ¶ *Condictionẽ*. l.furti uam, vt suprà proxi.§. & est sic 3.de calum.in hæredẽ.in fin.vbi tollitur in factum.quia sufficit condictio. sic ergo no.ac.vi bonorum raptorum non dari in hæredes, etiam in id quod peruenit. sic in interdict. vnde vi:& 3.de vi & vi arm.l.j.§. fi. secus in aliis ex delicto: vt 3. quod metus cau.l. quod dixi mus.§.hæc actio. & de calum.l.in hæredem.in principe.& suprà ad le.Aquil.l.inde Neratius.§.hanc actionem.sed cõtrà. C.ex deli. def. l.j. vbi etiam in rapina videtur idem statui quod in aliis. sed solue vt ibi.

SI *seruus*.] CASVS Seruus meus rapuit tibi rem. tu eadem eũ manumisi.dicitur quòd contra eum factum liberum potest agi,non solùm mecum. post annum tamen à die rapinæ computandum non potest agi,& intelligas ad pœnam.Item si mecum est actum intra annũ, & solui,vel fui absolutus:liberatur manumissus.Franc.

c ¶ *Cum libero*.scilicet facto pòst.

d ¶ *Si cum domino*.non solùm si cum seruo manumisso.

e ¶ *Post annum*.à die rapinæ computandũ. in pœna ergo dicit : secus in re,vt instit.eo.in princ.

Actum sit a,deinde cum manumisso agatur,rei iudicatæ exceptionem nocere Labeo ait.

Hic ponitur aliud edictũ huius tituli vsque ibi, Turbam,vbi exponit verba præsentis edicti,vide per te:quia planus est textus.

IIII. Vlpianus lib.lvj.ad Edictum.

PRætor ait, *Cuius dolo malo in turba damnum quod*[1] *factum esse dicetur* b, *in eum in anno quo primum de ea re experiundi potestas fuerit, in duplum : post annum in simplum iudicium dabo* c.

¶ Hoc edictum de eo damno proponitur,quod quis in turba dedit.

¶ Turbam autem d appellatam Labeo ait ex genere tumultus : id quæ verbum ex Græco tractum † ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν.

1 ¶ Turbam autem ex quo numero admittimus? Si duo rixam commiserint,vtique nõ accipiemus in turba id factum:quia duo, turba non propriè dicuntur [2]. Enimverò si plures fuerunt, putà decem aut quindecim homines , turba dicetur. Quid ergo,si tres aut quatuor. Turba vtique non erit e. Et rectissimè Labeo inter turbam & rixam multum interesse † ait. Nãque turbam multitudinis hominum esse turbationem & cœtum, rixam etiam duorum f.

2 ¶ Hoc autem edicto tenetur nõ solùm[3] qui damnum in turba dedit : sed etiam is qui dolo malo g fecit [4],vt in turba damni quid daretur, siue illò h venerit , siue non fuerit præsens.Dolus enim malus etiam absentis i esse potest.

3 ¶ Hoc edicto dicendum est, etiã cum teneri qui venit , & in turba fuit author damni dandi:si tamen & ipse in turba [5] k fuerit cùm dãnum daretur , & dolo malo fuit. Nam & huius dolo malo in turba damni quid factum esse,negari nõ potest.

4 ¶ Si quis aduentu suo turbã cõcitauit,vel contraxit,vel clamore, vel facto aliquo, vel dum crimina tur aliquem,vel dum misericordiã prouocat,si dolo malo eius datum sit damnum , etiam si non habuit consilium l turbæ cogendæ, tenetur. Verum est enim dolo malo eius in turba damni quid datum. Neque enim exigit prætor, vt ab ipso sit turba cõuocata, sed hoc vt dolo malo alicuius in turba damnum datum sit. Eritque hæc differentia inter hoc edictum & superius m:quòd ibi de eo damno prætor loquitur, quod per dolum malum hominibus coactis datũ est n, vel raptum o etiam non coactis hominibus:at hîc de eo damno quod dolo malo in turba datum est, etiã si non ipse turbam coẽgit, sed ad clamorem eius vel dicta p vel misericordiam turba contracta est: vel si alius cõtraxit, vel ipse ex turba fuit. Idcirco illud quidem edictum propter atrocitatem facti, quadrupli pœnam comminatur. at hoc dupli. Sed & hoc & illud in tra annum tribuit experiundi facultatem:post annum in simplum competit.

5 ¶ Loquitur autem hoc edictum de damno dato,& de amisso q, de rapto non : sed superiori edicto vi bonorum raptorum agi poterit r.

6 ¶ Amissa autem dicuntur ea, quæ corrupta alicui relinquuntur, scissa fortè vel fracta.

6 ¶ Hæc autem actio in factũ est, & datur in duplum quanti ea res erit:quod ad pretium verum rei refertur s : & præsentis t temporis fit æstimatio:& semper in duplum intra annum est: doceréque actor in turba damnum datum esse debet. Cæterùm, si alibi datum sit, quàm in turba , cessabit hæc actio.

7 ¶ Si cùm seruũ meum Titius pulsaret,turba fuerit collecta, isq; seruus in ea turba aliquid perdiderit, cum eo qui pulsabat agere possum quippe cùm in turba dolo malo dãnum datum sit , sic tamen v , si vt pto,& etiam de dãno dato,& de amisso hominibus coactis & facit j. de verbo. signi.l.Marcellus. Accursius.

s ¶ *Refertur*.sic j.de verbo.signifi.l.inter hæc.& 3 eod.l.ij. §. in hac actione.sed argumen.contrà,in ea.l.ij.§. in hac actione non vtique.

ADDITIO Dic secundum Bar.q hîc agitur ratione dominij : ibi ratione alterius iuris,quod quis habet in re vel ex re: argumen.l.si vendidero.§.j.de furt.

t ¶ *Præsentis*.quo nocium sit:& non retrotrahitur:vt lex Aquil. vt 3. ad leg.Aquil.l.ait lex.& sic ergo collige , quòd extra turbam non habet locum hæc actio.sic 3.nau.caupo.stabu.debet.in prine.& de insti.l. quicunque.§. non tantum.& l.fed & si pupillus.§.cõdictio.& de exer. l.j.§.non autem.& §.igitur.item not.hoc §.intra quod tempus & cuius temporis habeatur ratio:& pro quo damno. Accursius.

v ¶ *Sic tamen*.scilicet poterit agi. Accursius.

1 Flo.quod.

Vide Bud. in annot. pandc. in verbo. Edictum.

Flo.dicetur.

Flo.qui sit.

2 Flo.turba non fit nisi.

3 Flo.qui damnum dedit.

4 Flo.fecit,vt in turba damni quid daretur.

5 Flo.si tamen author damni dandi & ipse in turba.

Flo.fuerit.

Flo.coadunatam , & tunc damnum datum : vel etiã sine turba raptũ. hoc autem vt dolo malo damnum sit datum in turba, exigit, etiam si non turbam quis coadunauit. & ideo in illo edicto imponitur pœna quadrupli , in hoc dupli. vtrique autem post annum imponit pœnam simpli. & habet locum hoc edictum cùm damnũ datum in turba. Item in amisso. De rapto autẽ habet locum primum edictum. Amissum autem dicitur quod corrumpitur est,vt scissa,item fracta. Item hæc actio quæ datur ex hoc edicto,datur in duplum,quanti ea res est:& incipitur tempus damni dati probare tamen debet actor damnum in turba datum. ¶ *Si cum seruum*.] Cùm seruũ meum verberares in turba. aliquid perdidit. teneris hoc edicto,si ideo verberaueris,vt turba collecta damnũ daretur. Fauem alia de caussa verberaueris:cessat hoc edictũ. Secundò dicit, turbam coadunasti,vt in turbam seruum meum verberares,nõ animo eĩ dandi damnum : tamẽ datũ est ei damnum. Dicitur q̃ teneris hoc edicto.& nota verba in fine hui' §.Tertiò dicit,si à domino serui vel familiæ alici[2] datum est dãnũ in turba:tenetur dominus,seruus,vel familia. Vtimò dicit,ea quæ dixi in actione vi bonorũ raptorum vt det hæredi nõ in hæredem,habẽt locum & in hac actione ex hoc edicto descendente.Francifcus.

b ¶ *Dicetur*.ab aliquo,vel eius dolo ab alio,vt j.§. hoc autem edicto.

c ¶ *In simplum iudicium dabo*.in factum:vt j.ea. l. §. hoc autem.Sed quare non in quadruplum? Respon.vt j.e.l.§.si quis aduentu. Accur.

d ¶ *Autem*.sic j.de abigeis.l. oues.

e ¶ *Non erit*. sed collegium etiam ex tribus fit:vt j. de verbo. sig.l. Neratius Priscus.

f ¶ *Duorum*. sic C. de fide instru. comparationes.& 3.de testib.l. vbi numerus.& j.de custo. reo.l.fin. & j. de pol.l. pactum. & 3. de assig. lib.l.vtrum ei. & instit. de assi. lib.§.datur.sed arg. contrà instit. de inperso.in fi.vbi multitudinem dicit fieri ex duobus.

ADDITIO Dic secundum Bar. q hic exponitur quid sit turba : ibi verò exponitur quid sit multitudo:quę potest esse maioris & minoris numeri : vt ibi not.

g ¶ *Dolo malo*. sic 3. de fur. fi vendidero.§. cùm raptor.

h ¶ *Siue illo*. vbi est datum dãnũ. & sic est aduerbium loci. & est cõtrà j.proxi.§. Accur.

i ¶ *Absentis*.& absenti fieri:vt & j. de iniuriis. item apud Labeonem. §. conuicium. & ad hoc 3. ne quis eum qui in ius voc. l. fi per alium.in prin.&ad Syl. l j.§.hoc autẽ. & quod vi aut clàm. fi alius.§. est & alia.

k ¶ *In turba*. licet non eo loco vbi fit nocitũ: vt 3. proxi. §. quæ est contrà. nam turba magnum spacium loci cẽ prehendit, sed damnũ etiam parum.

l ¶ *Non habuit consilium*. non punitur tantum secundum affectũ, sed secundum effectũ: arg. contrà 3. ex qui. caus. ma.l.iij.

m ¶ *Superius*.3.eo.l.ij. in principio.

n ¶ *Datum est*. in primo capite.

o ¶ *Vel raptum*. hoc secundo eius capite.

p ¶ *Dicta*.scilicet eius.

q ¶ *De amisso*. non per rapinam , sed per causum. quia fecit vt cadere:vt j.dicit.

r ¶ *Agi poterit*. de rade verbo.signi.l.Marcellus. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Habet edictum.* ex interpretatione.
b ¶ *Dedisse.* sic suprà ad legem Aquil. qui occidit. §. in hac. oportet ergo vel ad hoc esse turbam conuocatã, vt iniuria fieret: vel damnum vel iniuriã esse causſam damni, etsi non ad hoc turba esset conuocata, secundum Azo.
c ¶ *In seruum.* id est in dominum nomine serui. sic ff. tit. j. l. j. §. ité in seruũ. & ff. de iurisdict. omn. iud. l. si quis id. §. serui. sed quidam dicunt ipsum seruum conueniri. pro quibus est infrà de sepul. violl. iij. §. pe. sed ibi in accusatione dicit.
d ¶ *Cæteríque successoribus.* quibus datur: non his aduersus quos datur. nam licet superior non detur: vt suprà eodem, l. secunda. §. fina. hæc tamen datur.
1 Fl. deest, &.

NOn prodest. *Ante iudicium.* vt & suprà. de fur. l. qui ea mente. & ar. ff. de ædil. edict. l. quis sit fugitiuus. in prin. depositi. l. j. §. si rem. sed contrà suprà qđ metus cau. si eum. §. j. sed illa est arbitraria: vt inst. de act. §. prætereà.
e ¶ *Quod vi possessum. Lex vetat.* vt & inſti. de vſuc. §. furtiuæ. & ff. de vſuſc. l. sequitur. §. tunc. & l. vbi lex. §. j. & de acquiren. rer. domi. l. bonæ fidei. circa princi pium.

¶ DE INCENdio ruina, &c.

PRator ait. CASVS. Ponit edictũ cuius ſetus eſt. Qui rapit vel recipit dolo malo aliquid ex incendio, ruina, vel naufragio, rate, naue expugnata, vel damnum in his rebus dat, intra annum quo experiũdi potestas est, in quadruplum tenetur: post annum in simplum tenetur. si seruus autem vel familia alicuius aliquod de prædictis fecit, tenetur domin' eius noxaliter. posteà loquitur Vlpia. & dicit, vtilitas huius edicti magna est. intereſt enim nihil rapi ex huiusmodi casibus. & licet ex his delictis sint accusationes criminales propositæ: tamen hanc actionem pecuniariam introduxit prætor. Postea incipit exponere verba edicti per ordinẽ: & primo id quod dixit ex incendio. & dicitur q̃ ex incẽdio dicit rapi vel accipi, siue accipiatur aliquid ex loco in quo est ignis: siue ex domo tota: siue ex vicinis ædib' occaſione incẽdij fit raptum vel acceptum, habet locum hoc edictum. & eodẽ modo exponas aliud verbũ edicti, scilicet ex ruina. si tũ suſpicatur aliquis esſe incendium vel ruinã in domo tua, & ibi veniens rapiat aliquid, cùm nõ esſet incendiũ vel ruina: cessat hoc edictum. Item quod dictum est ex naufragio, intelligas quando tempore naufragij aliquid raptũ est vel acceptũ. secus si posteà. nam tunc vt fur tenetur. Itẽ quod dictum est, rate, naue expugnata, itelligas quãdo cẽpore pugnatiõis aliquid damnũ daret, ideo cœperat cædere. Cæterùm, si alia causſa verberã di fuerit, cessat hæc actio: Sed & si quis ipſe turbam conuocaſſet, vt turba coram seruum verberaret in iuriæ faciendæ causſa, non damni dandi consilio, locum habet edictum. Verum est enim, eum qui per iniuriam verberat, dolo malo facere: & 6 eum qui causſam præbuit damni dandi, damnum dediſſe.
2 Fl. deest, &.
c ¶ In seruum. cẽ autem & in familiam quoque prætor dat actionem.
8 ¶ Quæ de hæredibus cæteríſque ſucceſſoribus in vi bonorum raptorum actione diximus, & hîc erunt repetita.

Qui rapuit rem aliquam, non liberatur à pœna, licet restituat rem. Franc.

V. Gaius lib. xxv. ad Edictum prouinciale.

NOn prodeſt ei, qui vi rapuit, ad eũ itandam pœnam, ſi ante iudicium restituat rem, quam rapuit.

Raptæ res uel ui possessæ, non possunt usucapi antè, quàm in potestatem domini uel eius hæredis redeant. Franc. Accur.

VI. Venuleius lib. xvij. Stipulationum.

QVod vi possessum, raptúmve ſitantè quàm in potestatem domini hærediſve eius peruenerit, vſucapi lex vetat f,

De incendio ruina, naufragio, rate, naue expugnata.

TITVLVS IX.

Diuiditur in quatuor partes. Primò, ponitur edictum. Secundò, cõmendatio edicti. Tertio, expoſtio uerborum edicti. Quartò: promiſcuæ quæſtiones luriſconſulti. Secũda ibi, Huius edicti. Tertia ibi, Ex incẽdio. Deinde cætera.

I. Vlpianus lib. xvj. ad Edictum.

PRætor ait, *In eum qui ex incendio, ruina, naufragio rate, naue expugnata quid rapuiſſe, recepiſſe dolo malo, damnúve quid in his rebus dediſſe dicetur. in quadruplũ in anno quò primùm de ea re experiundi potestas fuerit, poſt annum in ſimplum iudicium dabo. Item in ſeruum h & familiam noxale iudicium dabo.* ¶ Huius edicti vtilitas euidens est, & iuſtiſſima ſe ueritas est. siquidem i publicè intereſt, nihil rapi ex huiusmodi casibus. Et quanquam sint de his facinoribus etiam criminum k executiones, attamen rectè prætor fecit: qui forenſes l quoque actiones criminibus m iſtis proposuit.
1 ¶ *Ex incendio* † quemadmodum accipimus, vtrum ex ipſo igne: an verò ex eo loco vbi incendium fit? Et meliùs sic accipietur: propter incendium, hoc est propter tumultũ incendij, vel propter trepidationem incendij rapi: quemadmodũ ſolemus n dicere in bello amiſſum, quod propter causſam belli amittitur. Proinde si ex adiacentibus prædiis vbi incendium fiebat, raptum quid fit, dicendum est edicto locum esſe: quia verum est ex incendio rapi.
2 ¶ Item ruinæ appellatio refertur ad id rempus quo ruina fit: non tãtùm si ex iis quæ ruerunt, tulerit quis: sed etiam si ex adiacentibus.
3 ¶ Si suſpicio fuerit incendij, vel ruinæ, & incendium vel ruina non fuerit, videamus an hoc edictum locum habeat. Et magìs est, ne habeat o: quia neque ex incendio, neque ex ruina quid raptum est.

Hoc edicto tenetur qui eo tempore rapit quo naufragium fit, non ſi posteà: ſed furti tenetur. b. d. uſque ibi, Deinde ait prætor. & ibi exponit iterum uerba edicti.

4 ¶ Item ait prætor, *Si quid ex naufragio.* Hîc illud quæritur, vtrùm ſi quis eo tempore tulerit, quo naufragium fit, an verò & ſi alio tempore tulerit [1], hoc est, & post naufragium? nanque res ex naufragio etiam eæ esſe dicuntur, quæ in litore post naufragium iacẽt. Et magis † est vt eo tempore p,

EII. Gaius lib. xxj. ad edictũ Prouinc. Et loco q,

QIII. Vlpianus lib. lvj. ad Edictum. VO naufragium sit, vel favel damnum dedit vel recepit. Posteà aſſignat differentiam inter rapere, quod ſit tantum cum vi: & amouere: quod ſit etiam ſine vi. ſubiequenter dicit: quid rapuit res de naui eiecta vento, tenetur hoc edicto.
q ¶ *Quod ait prætor.*] Dictum est in edicto: qui damnum dat in rebus naue expugnata vel rate, quòd tenetur. additum est idem in domo expugnata. & hoc est verum, ſi dolo malo dedit damnum, ſecus ſi ſine dolo: vt ſi orto incendio iuxta meam domum, timens ne ad meam domum veniret ignis, deſtruxi domum vicini. vt ſic ignis ad meam domum non veniret. nam non teneor hoc caſu hoc edicto: nec etiã lege Aquil. ¶ *Senatuſcõſul.*] Senatuſc. de quo habetur hîc mẽtio, punit eũ qui remouit clauũ vel clauos de naui per quod nauis fuit in periculo: vt iſte remouens teneatur emendare omnes res quæ in nauí erãt. Itẽ alio ſenatuſconſulto est dictum, qui dolum cõmittunt ne mercatores, qui ſunt in nauí naufragiũ patientes, ſibi nauíque cõſulant, pœnis legis Corneliæ de ſicariis tenentur. illi autẽ qui lucrati ſunt ex naufragio, tenentur in quadruplum dãnum poſſis: & in tantundem fiſcò tenentur. Franc. Accur.
a ¶ *Rapuerit.* eo tempore & loco. quis autem fur sit: de hoc dic vt ff. ad leg Rhod. de iact. l. ij. in fin. Item in teilige hoc ex interpretatione. quemadmodũ
1 Fl. fur sit, quem hoc edictũ tenetur. quemadmodũ ad edictũ &c.
b ¶ *Nec rapere.* nunquid ergo de raptu tãtum loquitur hoc edictum? Quidam vtique dicunt: quod non placet. nam ſecundũ hoc iam non teneretur edicto qui amouit. Dico ergo principaliter rapientem teneri hoc edicto, ſed per interpretationem conueniri potest etiam qui abſtulit vel amouit: vt ff. ca. l. §. non ſolum. Accurſius.
c ¶ *Deinde.* ad hoc j. eo. expugnatur.
d ¶ *Labeo ſcribit.* interpretando edictum.
e ¶ *Expugnantis.* domo & villa. Accurſius.
f ¶ *Locus ſit.* ex interpretatione.
g ¶ *Nec enim minus.* i. non minus in villa, quàm in mari: vt ff. de dona. cauſſa mor. l. ſenatus. §. mortis cã. & ſic eſt hîc hyſterõ proteron. ſic ff. de rerum diuiſi. l. riparum. & ff. de pact. iur. ſigentium. §. vtrum. Accurſius.
h ¶ *Quam aggreſſores.* ſic ff. de recep. l. j. & ff. de ſer. corru. l. dolli. in prin. & de fur. ſi quis per. & l. falſus. §. qui alienum. & §. ſi iactũ. & C. de furt. l. eos. & l. in eum. & C. de his qui latro. vel aliis ci. treos. l. j.
i ¶ *Additum eſt.* ſ. in edicto.
k ¶ *Qui rapuit.* i. de nauibus abſtulit per vim. ad quod eſt ff. quis eum qui in ius vocatus. l. ſed eximendi. Item hoc edicto tenetur etiam recipiens res hîc ablatas ex cauſſis ſuperius ſcriptis. & hoc eſt verum, ſi dolo malo ſciẽs recepit. Item non ſcit cui ſit furtum qui rapuit ex cauſſa ſuperius ſcripta. poſtea ſcit. ſed ſciẽs recipit. Item hoc edicto tenetur qui abſtulit vel amouit: vt ff. ca. l. §. non ſolum. Accurſius.
l ¶ *Forenſes.* id eſt pecuniarias. Accur.
m ¶ *Criminibus.* id eſt ad hæc crimina coercenda.
n ¶ *Solemus dicere.* vt ff. de cap. l. in bello. in princi. & facit ff. tit. j. l. prætor. §. ſi cùm ſeruũ. & de vulg. ſub. ſed ſi plures. §. in arrogato. & C. de legib. & conſt. l. non dubium ibi, ex eo, vel ob id. & de pac. l. petens.
o ¶ *Habeat.* non ergo cauſſa ſtatur falſæ ſuſpicioni, vt & ſic & ſupra de fur. l. inter. §. penul. in fin. & ff. quod vi aut clãm. ſi alius. §. eſt & alia. Sed ar. contrà in auth. vt licẽat ma. & auiæ. §. in quoque. & ſuprà ad legem Aquiliam. ſi quis fumo. §. quod dicitur. & C. de adul. ſi hi qui. & l. quamuis. Item cõtrà. j. eo. quæ in litore, &c.
p ¶ *Vt eo tempore.* vel etiam incõtinenti poſt vel antè, cum iam naufragij trepidatio immineret. R. vt infra eodem, Pedius & l. ſi quis ex naufragio. Accurſius.
q ¶ *Et loco.* ſcilicet ſic accepto: vt infra exponitur l. ſi quis Azo.

QVo.] CASVS. princ. huius legis vſque ad §. Labeo. continuatur cum præceden. caſu. ¶ *Labeo ſcribit.*] Hoc edictum extenditur ad eum qui ff. de domo expugnata. vel villa aliquid rapuit. Item hoc edicto tenetur etiam recipiens res hîc ablatas ex cauſſis ſuperius ſcriptis. & hoc eſt verum, ſi dolo malo ſciẽs recepit. Item non ſcit cui ſit furtum qui rapuit ex cauſſa ſuperius ſcripta. poſtea ſcit. ſed ſciẽs recipit. Item hoc edicto tenetur qui abſtulit vel amouit: vt ff. ca. l. §. non ſolum. Accurſius.
r ¶ *Abſtulit.* non de manibus, ſed aliàs ei inuito. Item facit ff. de fur. qui vas. in principio.
s ¶ *Qui eiecta.* forte ex vi ventorum.
t ¶ *Iudicium.* i. actio ex hoc edicto.
u ¶ *Defendendarum.* cùm ergo gratia ſuarum ædium, ergo gratia ſui iuris conſeruandi: & ideo excuſatur, nec eſt quod ei impuretur: vt ff. de lega. ij. cùm pater. §. Titio fratri. & ff. de acquirend. hæredita. l. Iulianus. in princip. & ff. de neg. geſt. at qui. §. cùm me. & de actio. emp. l. j. in fi. & de excep. do. purè. §. ſi cui. & de dolo. l. ſi quis libertũ paternũ. & de aqua plu. arcẽ. l. j. §. denique. & l. j. §. idem Labeo. & argumen. ff. de iuſti. & iure. l. ij. Accurſius.
R ¶ *Labeo ſcribit.* ſcilicet vt detur in me iudicium.

q ¶ *Et non puto.* niſi certum esſet ignem non esſe ad ædes peruenturũ: vt ff. ad leg. Aquil. ſi quis ſumo. §. j. & quod vi, aut clam. l. ſi alius §. est & alia. Accurſius.
r ¶ *Non poſſe.* ſ. ſe tueri. ſic & ff. ad leg. Aqui. l. ſcientiam. §. qui cum.
s ¶ *Clauos.* gubernacula nauis duo enim claui ſunt in nauí qui eam rectãm tenent. Accur.
t ¶ *Omnium.* & meritò: quia his ablatis res omnes in periculum deducuntur. & est ſic ſuprà, ad Sylla. l. ſi quis in graui. §. ſi quis tabulas. Sed contrà ſuprà, de fur. l. vulgaris. in princi. ſed ibi ſoluitur. Accurſius.
v ¶ *Naufragi.* id est opem contra naufragium præſtantes.
x ¶ *Suppreſſi.* ipſi.
y ¶ *Opitulentur.* ipſi ſuppreſſi. i. opitulari poſſint.
z ¶ *Legis Corneliæ.* quia homicidæ ſunt: vt & ff. ad l. Cor. de ſic. l. eiuſdem. §. alio. Acc.
P Fl. naui, vel ius periclitantib.
a ¶ *In quantum.* i. in quadruplum: vt ff. eo. l. j. in princ.
b ¶ *Dare tur.* ſ. ei cuius res est. Accur.
10 Fl. naufragiorum.
c ¶ *Dari debere.* sic & C. de ſepul. vio. l. iiij. & facit C. eo. l. in eum.

PEdius. CASVS. Ex naufragio dicitur rapere qui rapit etiam antequam naufragium fiat, cùm in trepidatione erant gentes nauis, ſubſequutum tamen fuit poſteà. & ſub ſequenter dicit quòd diuus Pius Antoninus reſcriptum fecit de his
1 Fl. rapere, qui de naufragio faciunt: tractando de pœna criminali imponenda rapientibus ex naufragio. Et dicitur quòd ſi raptores rapuerunt magnas res, & quæ non erant tempore naufragij perituræ: ſi sunt liberæ perſonæ, fuſtibus cædantur, & in triennium relegantur. [ſi autem sunt ſordidiores, plebeij ad opera publica in triennium pariter damnantur.] ſi autem ſerui, verberantur. & in metallũ damnantur. ſi verò res rapiæ ſunt modicæ, ſi ſunt liberi raptores, ſuſtigantur: ſeruũ flagellis traduntur. Vltimò dicit, hæ actiones hæredibus dantur, non in hæredes niſi in quantum ad eos peruenit ex rapina defuncti. Franc.
2 Fl. deeſſet, Pius.
3 Fl. deeſſ. naufragio.
d ¶ *Fiat.* ſuit tamen poſteà factum: vt ff. eod. ſi quis ex. §. quod ita. alàs contrà. vt ff. eo. l. j. §. ſi ſuſpicio. Accur.
5 Fl. ita huiſmodi cauſſis. & Vl. & diligẽter ſunt ætimanda.
e ¶ *Quæ pœna.* crimina li. nam pecuniaria certa eſt ſtatuta: vt ff. eod. l. j. & de hac criminali dicit C. eo. l. in eum.
Perſonæ cõditio inſpicienda eſt.
f ¶ *Grauior.* vt quia res nõ erant perituræ, & magnæ erant: vt ſubiicit.
g ¶ *Eiuſdem temporis* i quod erit eo tempore: vel in triennium.
h ¶ *Fuſtibus.* ad hoc ff. de pœ. l. capitalium. §. non omnes. & de accu. l. leuia. Accurſius.
i ¶ *Conditione.* No. conditionem perſonæ inſpici: vt plus minor, quam

q ¶ *Et non puto.* niſi certum esſet ignem non esſe ad ædes peruenturũ: vt ff. ad leg. Aquil. ſi quis ſumo. §. j. & quod vi, aut clam. l. ſi alius §. est & alia. Accurſius.
r ¶ *Non poſſe.* ſ. ſe tueri. ſic & ff. ad leg. Aqui. l. ſcientiam. §. qui cum.
s ¶ *Clauos.* gubernacula nauis duo enim clauí ſunt in nauí qui eam rectãm tenent. Accur.
t ¶ *Omnium.* & meritò: quia his ablatis res omnes in periculum deducuntur. & est ſic ſuprà, ad Sylla. l. ſi quis in graui. §. ſi quis tabulas. Sed contrà ſuprà, de fur. l. vulgaris. in princi. ſed ibi ſoluitur. Accurſius.
v ¶ *Naufragi.* id est opem contra naufragium præſtantes.
x ¶ *Suppreſſi.* ipſi.
y ¶ *Opitulentur.* ipſi ſuppreſſi. i. opitulari poſſint.
z ¶ *Legis Corneliæ.* quia homicidæ ſunt: vt & ff. ad l. Cor. de ſic. l. eiuſdem. §. alio. Acc.
P Fl. naui, vel ius periclitantib.
a ¶ *In quantum.* i. in quadruplum: vt ff. eo. l. j. in princ.
b ¶ *Dare tur.* ſ. ei cuius res est. Accur.
10 Fl. naufragiorum.
c ¶ *Dari debere.* sic & C. de ſepul. vio. l. iiij. & facit C. eo. l. in eum.

PEdius. CASVS. Ex naufragio dicitur rapere qui rapit etiam antequam naufragium fiat, cùm in trepidatione erant gentes nauis, ſubſequutum tamen fuit poſteà. & ſub ſequenter dicit quòd diuus Pius Antoninus reſcriptum fecit de his
1 Fl. rapere, qui de naufragio faciunt: tractando de pœna criminali imponenda rapientibus ex naufragio. Et dicitur quòd ſi raptores rapuerunt magnas res, & quæ non erant tempore naufragij perituræ: ſi sunt liberæ perſonæ, fuſtibus cædantur, & in triennium relegantur. [ſi autem sunt ſordidiores, plebeij ad opera publica in triennium pariter damnantur.] ſi autem ſerui, verberantur. & in metallũ damnantur. ſi verò res rapiæ ſunt modicæ, ſi ſunt liberi raptores, ſuſtigantur: ſeruũ flagellis traduntur. Vltimò dicit, hæ actiones hæredibus dantur, non in hæredes niſi in quantum ad eos peruenit ex rapina defuncti. Franc.
2 Fl. deeſſet, Pius.
3 Fl. deeſſ. naufragio.
d ¶ *Fiat.* ſuit tamen poſteà factum: vt ff. eod. ſi quis ex. §. quod ita. alàs contrà. vt ff. eo. l. j. §. ſi ſuſpicio. Accur.
5 Fl. ita huiſmodi cauſſis. & Vl. & diligẽter ſunt ætimanda.
e ¶ *Quæ pœna.* crimina li. nam pecuniaria certa eſt ſtatuta: vt ff. eod. l. j. & de hac criminali dicit C. eo. l. in eum.
Perſonæ cõditio inſpicienda eſt.
f ¶ *Grauior.* vt quia res nõ erant perituræ, & magnæ erant: vt ſubiicit.
g ¶ *Eiuſdem temporis* i quod erit eo tempore: vel in triennium.
h ¶ *Fuſtibus.* ad hoc ff. de pœ. l. capitalium. §. non omnes. & de accu. l. leuia. Accurſius.
i ¶ *Conditione.* No. conditionem perſonæ inſpici: vt plus minor, quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

maior puniatur ex eodē delicto extra ordinē:vt C.de ord.cog.l.iij. & ad legē Iul.de vi publi.l.seruos.& ĵ.de pœnis.in seruorū. Et argu. ĵ. de nego.gest.Póoni'.& C.de nauf.l.de submersis.& ĵ.ad legē Iuliā de vi priua.l.j.§.fin.Sed arg cōtrà.C.de epis.& cle.presbyteri.Itē & qualitas reiicit magna res vel parua:vt ĵ.de abige.l.j.§.sed & qui.

a ¶ *Aut remissius.* sic ĵ. de pz. l. respiciendum. Accursius.

b ¶ *Peruenire.*quia ex delicto:vt C. ex delic. defunct.l.j.

c Fl.deeſt, at. ¶ *I quis.*]CASVS. Rē seruasti ex naufragio vel incendio. eandem surripui vel rapui. teneor ac. furti, vel vi bonorum raptorum.Idem si rem iectam per ventū ex naui rupta surripiam : vt non habeat locum hoc edictum, sed actio furti.& hoc est verum si ex interuallo post naufragium accipiam rē: secus si incontinenti. nam tūc haberet locū hoc edictū. & eadem distinctio est seruāda si raptæ sunt res naue expugnata. & qualiter dicatur nauis expugnari, exponit in l. seq. & hoc dicit hæc l.& seq. Franc. Accur.

c ¶ *Seruatam.* ab alio.

d ¶ *Fluctibus.* id est putat istum vndis. rex. sing. & mirabilē, ad hoc: q. patri cipiūpræteri ri rēporis ve rificatur ex tēpore præsē ti vel incōti nēti elapso. Bol.

e ¶ *Putant.* vt furti, non hoc edicto teneatur, vt ĵ. de furtis. l. falsus.§.si iactum. Accursius.

† Inuoluit, legit Sypōti nusquo loco significationē verbi expugnare, declarat, nisi mēdosus sit locus.

f ¶ *Accideritad* hoc ĵ.eo.l.j.in fi. & l. ij. & iij. in prin. & ĵ. fi cer. pet.l.lecta. & C.de pac. l.petens.

g ¶ *Debemus.* vt in ipsa expugnatione habeat locum hoc edictum:aliàs furti.

h *Expugnatur.* Per *tunditur.* id est perforatur. Accursius.

i ¶ *Conſcinduntur.* quibus ablatis nauigare non poterit. Accursius.

k ¶ *Inuolantur.* id est furantur:vt & ibi,Cæsaris inuolet arcus. & sic etiam in vulgari dicimus.aliàs inuoluuntur : pro quo est ĵ. ad leg.Aquil. quemadmodum. §. idēque Labeo scribit. facit ĵ. eo. l.iij.§.deinde.

1 Fl. ſcirent ſi quando.
2 Fl. ingēta.
3 Fl. cuiuſque.

NE quid.] CASVS. Multis modis prospectum est ne reperiantur res ex naufragio.nam & diuus Hadrianus de his scripsit.Item raptores vel accessores talium rerum puniuntur vt latrones. Item qui admisit res per rapinam prædicto modo, vadat ad præfectū:quia præfectus faciat vendere de hoc inculpatos.Item dominus fundi in quo hæc dicuntur factas,satisfaciat iudicio fisti.Vltimò prohibet neminem debere accedere ad colligendas res per naufragium amissas Franc.

l ¶ *Nę quid ex naufragiis.*id est rebus ex naufragio amissis. & facit ĵ.eo.§.fi.Accursius.

m ¶ *Multifariam.* id est,multis modis.sic ĵ.de in integ.restitu. l. j. & in epistola Pauli,Multifariàm:& c.

n ¶ *Naufragia* id est res amissas propter naufragium.

o ¶ *A possessoribus.*rapientibus:& tunc in quadruplum:vt suprà eodem l.j.in princi.Quid si illi quorum opera vtitur,forte idem, vt institu.de obliga.ex quasi delic.§.fi.Sed q.d si extraneus est ? distinguit, forte fuerit ignorans:& tūc nō teneatur possessor.vel si sciens, teneatur in simplum,non in quadruplum:& sic quasi ad custodiam tenetur. vt C.de fal.mon.l.prima.§.fina.& de his qui la. vel crim. reos occul. l.ij.§.domini etiam prædiorum.

p ¶ *De latronibus.*sic ĵ.arbo.fur.cæsa.l.ij.

q ¶ *Facilior.*sic C.de hæreti.quoniam multi. Accursius.

r ¶ *Testari.* id est testibus præsentibus notificare.

s ¶ *Remittantur.* Not. speciale vt actor trahat reum ad suum iudicē : licet quandoque ex vrbanitate fiat. vt ĵ. de custo.reo.l.j.non dubium.vt quidam dicūt. & ad hoc C.de fide instru.iudices.

t ¶ *Accipi.* scilicet cū fideiussoribus : vt ĵ. de verbo.obliga.l. v. §.fātis acceptio. Sed contrà supra qui satisda. cog.seiendum. Sed hic speciale vt possessor im mobilium satisfaciat. Accursius.

v ¶ *Senatus.*vt & ĵ.ea. l.in princ.& C.de naufra.l.j.

Reus quādo quę forum actoris leg. Fl. Vt ſuo iure. Fl. & quę Fl. Et ad eū Fl. Immobilia poſſeſſor quādoque ſatisfiat.

1 Vlr. obiicis. 2 Fl. deſperationi.

Atis,] CASVS. Ratem tuam ejectam vi fluminis in meū fundum, non potes extrahere nisi prius de damno per eam mihi illato caueas. Franciscus.

x ¶ *Faciendam.* auferē di & petendi.

y ¶ *Præterito quoque.* non solum de futuro: vt & ĵ. de dam. infect. hoc amplius §. Neratius. & ad exhiben.Celsus. §. sed & si ratis. & facit supra si certum petas.si quis nec causſam. in fin.Accur.

Vi ædes.] CASVS. Qui cōbussit domum vel acervum frumenti iuxta domum positum, si hoc constet : verberatus igne concremantur: si casū, id est negligentia hoc fecit, emendabit damnum:vel si non potest, leuiter castigabitur. Vltimò dicit,quod dictum est in domo, idem in omni ædificio est:secundum. Franciscus.

z ¶ *Iubetur.* Item l. Cornelia de fica. accusari potest : vt infrà ad l. Cornel. de fic. l. j. in princ. & C.qui accusare non pos.l.data. & infrà de pœnis,capitalium.§.qui ob inimicitias.

a ¶ *Casu.* id est,negligentia.talis expositio fit ĵ.ad l.Cornel.de fic.l.j. §.diuus.nisi enim sic exponeretur,esset contrà.infrà eod. l. si fortuito.

b ¶ *Noxam.* id est damnum:vt instit.de noxa.

c ¶ *Leuius.*si dolo feciſſet. & not. suppletur corpore quod pecunia deest.sic & ĵ.de iurisd.omn. iudic. si quis id. §. in seruos. & de in ius voc.l.ſi.§.fin.& ĵ.de pœ.l.j.Item contrà huic l.ĵ.eo.l.ſi.§.ſi.Sol. hīc effectum habuit incendium:ibi non.

1 Fl. ſi ſeruus.

2 Fl. ſi mancipio.

3 Fl. ſi ædificium.

Epiſcatores.]CASVS. Præses prouinciæ debet prouidere ne piscatores fallant nauigantes imponendo lumen de nocte in loco periculoso maris:vt sic nauigantes ad illud lumen venientes crepidentes ibi esse portum:& veniendo ibi periclitentur. Franc.

d ¶ *Delaturi.* scilicet, piscatores,vt putent ibi esse portum vbi lumen vident,cùm tamen ibi sit locus periculosus. Accur.

e ¶ *Efficiat.* tenentur etiam hi piscatores ac si ipsi raperent.ar. C. de famo.libel.l.j.in prin.& C.de hæret.quicūque.§.pe.& ĵ.de ſer. cor.l.j. §.fin.

& fi.& ad leg. Aquil.qui occidit.§.pen. Arg.contrà.ĵ. de fur. l. furtū non.& de acqui.poſſ.l.quod meo.§.ſi per vendi orem. Accur.

Si forsitò.]CASVS. Qui fortuitò commisit incendium.non tenetur nisi esset in lata culpa vel dolo. Franc.

a ¶ *Venia indiget.* scilicet ne cōburatur,damnum verò reſarciet: vel castigabitur : vt suprà eo.qui ędes.secundum Irn.Accur.

b ¶ *Luxuriæ* id est, latæ culpæ. Accur.

c ¶ *Dolo.* sicque ecce mabitur:vt ĵ.e. qui ędes.Sed arg. contrà ĵ.ad leg. Corn. de sic. in lege. Alij dicunt q damnum sarciet, vel leuius castigabitur : vt ĵ.eo.qui ędes. sed illa magis dicit contrariū. Accur.

1 Vlr. vltio ria.

Icere.] CASVS. Quilibet potest naufragium suum colligere. i. res quas amiserat naufragio. Secundò dicit, qui studiosē ignem posuit in ciuitate.si humilis est, bestiis subiici solet : si in dignitate est, capite punitur, aut deportatur.Franc.Accur.

d ¶ *Licere.*facit ĵ.eo.l. ne quid.in princ. & in fin.Sed arg. contrà supràad leg. Rhodiam de iac. l. domine Imperator.

e ¶ *Deportantur.* aut igne concremantur.& sic non obstat contrar. ĵ.eod. qui ędes.vel solue vt ibi.Accur.

¶ DE INIVRIIS & famosis libellis, &c.

Si in rebus meis deliquiſti dixit:nunc si in meis ſo. Accur.

Hæc lex & §. *qui data.*in l. *ſequen. tractant de alia parte rubricæ : ſcilicet de pœna incendiariorum.& clarus eſt text.*

XI. Marcianus lib.xiiij. Institutionum.

SI forsitò incendium factum sit, venia indiget a :nisi tam l ta culpa fuit, vt luxuriæ b ,aut dolo c sit proxima.

XII. Vlpianus lib.viij. de Officio Proconsulis.

LIcere d vni cuique naufragiū suum impunè colligere constat :idq; imperator Antoninus cū diuo patre suo rescripsit.

1 ¶ Qui data opera in ciuitate incendium fecerint,si humiliore loco sint, bestiis subiici e solēt:si in aliquo gradu existētes f id fecerint, capite puniuntur:aut certè in insulam deportantur g .

De iniuriis ,& famosis libellis.

TITVLVS X.

Hæc lex prima huius tituli in ſui principio ponit derivationem vocabuli iniuriæ uſque ibi, Iniuriam autem. ubi ponit quandā diuiſionem Iniuriarum , quam ſequitur per quæſtiones uſque ad finem l. & §§. huius legis ſunt breues & plani:nec indigent ſumma vtile : quia non poſſet ſuccinctius dici , quam textus ipſe faciat.

I. Vlpianus lib.lvj.ad Edictum.

INiuria ex eo dicta est, quòd nō iure fiat. Omne enim quod non iure fit, iniuria fieri dicitur. hoc generaliter, specialiter autē iniuria dicit cōtumelia g. Interdum iniuriæ appellatione damnum culpæ datum significatur:vt in lege Aquilia h .dicere solemus.Interdū iniquitatē i iniuriam dicimus. Nam cùm quis iniquè k vel iniustè l sententiā dixit, ex eo iniuriam dictam, quòd iure & iustitia caret, quasi non iuriam.Contumeliam autem à contemnendo dicimus m .

1 ¶ Iniuriam autem fieri Labeo ait aut re,aut verbis.Re, quoties manus inferuntur.Verbis autem,quoties nō n inferūtur manus : vt cùm conuicium m fit. ¶ omnē o autem iniuriam aut in corpus inferri,aut addignitatē,aut ad infamiam pertinere.In corpus sit,cū quispulsatur p ,Ad dignitatem,cùm comes matronæ abducit q ,Ad infamiā. cùm pudicitia attentatur r .

2 ¶ Itē aut per semetipsum alicui fit iniuria , aut per alias personas. Per semetipsum,cùm directò ipsi patrifamiliās vel matrifamilias fit iniuria.Per alias,cùm per cōsequētiam s fit:vt t cùm ht liberis meis, vel seruis meis r ,aut vxori,nuruiue. Spectat enim ad nos iniuria, quę u is fit qui vel potestati nostrę, vel affectui s subiecti sunt. ¶ Et si fortè † cadaueri defuncti fiat iniuria,cui t hæredes,bonorúmve possessores extitimus,iniuriarum nostro nomine actionē habebim v .

Spectat enim ad existimationē nostram, si qua ei fit iniuria. Idemq; est & si fama eius, cui hæredes extitimus,lacessatur x .

3 ¶ Vsque adeò autem iniuria quę fiē liberis nostris, nostrum pudorem perstringit, vt etiam si volenprehendit.

n ¶ *Pulsatur.*vt ĵ.eo.lex Corne.in prin.& §.j.

q ¶ *Abducitur*..vt & ĵ.eo.item apud.§.comitem.& ad idem ĵ.eo.in iuriarum.§.si quis de honoribus.

p ¶ *Attentatur.*vt de pudico impudicus fiat: vt ĵ.eodem.attentari. Et arg.suprà de ſer.cor.l.j.§.fi.& facit ĵ.eodem.l.item apud.§.si quis in libello.Et not.quòd imperfecto flagitio deportatur:periculo autē capite punitur:vt ĵ. de extraord.crimi.l. prima.Item hīc strictè: largè quicquid fiat ad infamiam , fit ad dignitatem : vt ĵ. de variis cogn. l.pen.Accursius.

q ¶ *Cùm per consequentiam.* No. tantum fieri per consequentiam quantum & directò : vt ĵ. de his qui not.inf.l.athletas.§.fin.autem. de procu.l.qui proprio.§.procurator vt in cæteris.& ĵ.ad ſc. Aquil. proinde.§.item.& ĵ.qui & à qui.l.si quis hac.§.j.& de vi&vi ar.l.j §. quod seruus.item facit ĵ.de pac.in personam.

r ¶ *Seruis meis.* & hoc si est atrox,vel ad contumeliam domini facta, vt instit.eo.§.seruus.

s ¶ *Affectui.*vt vxori,& nurui.& hoc ĵ.de lib.cau. l. ij. & iij. & ĵ.de app. l.non tantum. Accur.

t ¶ *Cui.*scilicet defuncto.

v ¶ *Habebimus.* vt & de reli. ossa. in princ. Et not. quòd hæc actiones iniuriarum hæreditati quæritur.& per eam hæredi futuro : vt suprà de peti.hære.l.si à domino.§.si possessor.& ad legem Aquil.ob id. & quod vi,aut clām.l. denique. §. quæsitum. & facit suprà de seruo corr.l.vt tantum.§.j.

x ¶ *Lacessatur.*id est,ab aliquo diminuatur.& ad hoc instit. qui manumit.non pos.§.j.Accur.

1 Fl. deeſt,Licinius.

2 Fl. quoties non est ex fide, peccatū est: vt C. de Iudæis. *ſemuntur cum ſit.* l.cælicolarum. Accursius. 3 Fl. Comm. q. iniuriam.

g ¶ *Contumelia.* & sic hoc titulo accipitur. Accur.

h ¶ *Vt in lege Aquilia.* vt ĵ. ad legem Aquil.l.sed & si quemcunque.§. j.

i ¶ *Iniquitatem.*id est, ius iniquum , quod fit ex sententia:vt ĵ.de iu. *patrefam.* fiat.& iure.l.penult. & ĵ. eodem , iniuriarum actio. §. idem Labeo. Accur.

4 Fl. ipſi eius

5 Fl. deeſt, vt.

k ¶ *Cum quis iniquè,* quando ex certa scientia.

l ¶ *Iniustè.* quando ignorans.& facit instit. eo.in prin.

6 Fl. quæ in his.

+Tex. iſte eſt nota. ad hoc q. infamia illata & contra deſtum facta eſt iniuria ipſi hæredi,& ita eſt hęres ea agere. ea *ſ.* quæ ipſi fuit illata ſibi rex.in iſta cadēmet l.iij. §. quoties.ver. ſēp enim interest.& tex.ſi.ſi tamen.iſto e. tit Bolog. 7 Fl. habemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Suo quidem nomine*..vt ℣.eod.l. pater. & l.si quis seruum.
b ¶ *In volentem*.No.fic ℣.de aqua plu.arcē.l.in diē.& ℣.de furt. l. inter omnes.§.pen.& ℣.de in ius vocan.l.quamuis.& de libe.ho.exhi.l. iij.§.si quis volentē.& ℣.eo.l.sed si vnius.in prin.& ℣.de reg.iur.l.nemo.Sed ar.cōtrà.C.de rap.vir.ibi,siue volētibus siue nolētibus,&c.& in authē. de rap. muli. in princ. & ℣. de seruo corru.l.j.§.fin.
c ¶ *Purgare*. vt & ℣. proxi.§.Accur.
d ¶ *Acquiri*. vt & ℣. ad leg. Aquil.ob. id.& ℣.de nouati.l.nouatio. & insti.de stipu.ser.in princ.& ℣.de leg.ij.l.si Titio & mihi. §. j. & qđ vi,aut clām.l.deniq.§.quæsitū.& ℣. de reg.iu.l.nemo plus iuris.& l.nemo plus cōmodi.sed si trāsit dē hęreditate in hæredē, est cōtrà.inst.de perpe. & tēp.act.§. nō autē oēs. Sol. ibi vetat transire de pona ad personā: hīc vna videtur fuisse persona.f.hæredis: qa fingitur ex tempore mortis fuisse hæres: vt ℣.de stipu.seru.si ex re. §.fi.& ℣.de reg.iur.omnia quę.& l.omnis hęreditas. & de acquir. hære. l. hæres quoque hæreditatē, &c.iā ergo non est quæstio an hīc hæres in suū hæredem transmittat: quia non: vt patet ex prædictis,licet quidā contrà: quasi hæreditaria sit facta:vt ℣.quod met. cau.l.videamus.Accur.
e ¶ *Denique*. procedit ad speciem de genere: vt clarius dicat.Accu.
f ¶ *Hæreditario*.à sciēte hęreditariam,vel eo qui idem fecisset si sciuisset:aliās secus : vt ℣. e.l.illud.in fi. & l.item apud.§.interdum. & l. eum.§. fina. secundum quosdā quod non placet : quia in personam certam intulit, & se obligare voluit: vt & ℣. eo.l. cūm. §. si iniuria. & facit ℣.de peti. hær. l. sed vtrū. §. debitor. & ℣.ad leg. Aquiliam. l.liber homo.§.si seruus. Accur.
8 Vlpi. nequę vllius.
9 Vl.per aliū.
g ¶ *Aditam hæreditatem*.ex tunc enim est liber:vt C.de cadu.tol.§. iu nouissimo.Accur.
h ¶ *Siue scit se*.Not.errorem esse in passo iniuriam, non in inferente. & sic non sunt contrà,℣.eod.item apud.§.interdum.& l.eum.§.penu. & l.fin. Accur.
i ¶ *Siue ignorat*.si tamē is qui fecit iniuriam, ipsum liberum sciebat: vt ℣.i.i.j.§.fin.secundum quosdam.quod non placet:vt ℣.proximo. §. dixi.
k ¶ *Habere me*.hic est contrà.℣.eo.item apud.§.interdum. & l. eum. §.fin.& l.sed si vnius.in princ.Sol.hīc facturus erat etiam si sciuisset, vel hīc sciebat vxorem vel filiumfami.sed nesciebat cuius : ibi nec filium vel similem esse credebat.& facit ℣.ad legem Aquil. l. scientiā. §.j.& ℣.eo.eum qui.§.si iniuriam.
l ¶ *Tribus*.quandoq; etiā quatuor vel quinque:vt si habet patrem & auum,item nurum & socrum.nam omnibus & sibi fit iniuria.Accur.
m ¶ *Consumi*.vt argum.℣.de fur.inter omnes.§.hæc actio.Sed cōtrà. ℣.de action.& obliga.l.plura. Sed ibi plures vni, hīc plures diuersis dantur actiones.Item ad hoc ℣.de priua.delict.l.ij. Accur.
n ¶ *Vxoris meæ*.vxor ergo mea est in potestate sui patris : vt & C. de condi.infer.l.si vxor. Accur.
o ¶ *Quod si. Aequum est*.vt instit.eod.§.pariter.& facit ℣.ad Velleia.l.ij.& ℣.de regul.iur.l.ij.& ℣.de statu homi.l.in multis.
p ¶ *Illud. Posse*.sed non omnes,vt subicit.
q ¶ *Non est*.vt ℣.de regul.iur.l.pupillum.Accur,

r ¶ *Namque hi*.Errant ergo qui dicunt non fieri iniuriam nisi ad animum reuocet.vt not.instītu.co.§.fi. patiuntur ergo & pater & mater per eos:vt argumen.℣.de vsucapioni.l.nunquam.§.si seruus. & ℣.de acquirend.hæred.l.more nostro.§.fi.
s ¶ *Ex affectu*.vt ℣.de fur.l.qui iniuriæ. & l.verum est. & ℣. ad legem Aquil. sed & si quemcunque.§.igitur.& §.fi magister.in fin.§. & ℣. ad l.Corn.de sica.l.duus.& ℣.de rei vend.l. quod infans. & arg. ℣. de acquir. hæred.l.si is ad quem.
t ¶ *Nesciat*. exemplū ℣.eo.eum. §. si iniuriā. & ℣.eod.l.j. §. siue autem. & argum. suprà ad legem Aquiliam. l. scientiam.§. sed si defendendi.& ℣.quòd vi, aut clām.l. denique.§. quæsitum.
v ¶ *Per iocum*. & hoc probatur, cūm contra eam probetur ipso facto:vt C. ad legē Cornelde sic.l.j.& C.eo.titul. si non conuicij. & facit ℣.de actio.& obl. l. obligationum subtā. ad fin.Accur.
x ¶ *Dum putat*. sic ℣. de fur. si quis vxori.§. cum Titio. & ℣.de iurisd.om.iu. si per errorem. & C. si à non cōpe.iudi.l.j.& ℣.de opt. leg.l.ij.§.j. arg. contrà ℣.ad leg. Aquil. scientiam.§.j.
y ¶ *Seruum suum*. secus si putet alienum:vt ℣.eo.l.j.§.Labeo.& facit ℣.ad legem Iuliam peculatus.l. antepe. & quod not.℣.eod.l. eum qui.§.si iniuria.& ℣.e. l.si quis seruum meum. Accur.
z ¶ *Cum seruo meo Non teneor*. sed Aquil. vt suprà ad legem Aquiliam, scientiam.§.sed si defendēdi.Accur.fius.
Ex Cornelia. ¶ CASVS. Lex Cornelia de iniuriis facta habet locū cūm quis se pulsatum, vel verberatum, vel domumve suam introitam

In iniuriā actio accompetat iniuria to qui post collatam in iuriam non reuocauit animum fu- rum.

1 Vl.vxorē

Q Vòd si viro iniuria facta sit, vxor non agit:quia defendi vxores à viris,non viros ab vxoribus[1],æquum est [o].

III. Vlpianus lib. lvj.ad Edictum.

ILlud relatum peraequè est eos qui iniuriam pati possunt,& facere posse [p].

Furiosus & impubes non doli capax possunt iniuriam pati:facere autem nequaquam: cùm affectum habere non videantur. Bald.

1 ¶ Sanè sunt quidam, qui facere nō possunt:vt purà furiosus,& impubes qui doli mali [r] capax non est [q],nanq; [r] hi pati iniuriā solēt, non facere. Cùm enim iniuria ex affectu [s] facientis consistat, cōsequens erit dicere hos,siue pulsent, siue conuicium dicāt[2], iniuriā fecisse nō videri. Itaque pati quis iniuriam,etiamsi nō sentiat, potest: facere nemo,nisi qui scit se iniuriā facere, etiāsi nesciat [t] cui faciat. Quare si quis per iocum [v] percutiat,aut dum certat,iniuriarū non tenetur.

Error in persona cui fit iniuria facit ut nō oriatur actio iniuriarum.

2 ¶ Si quis hominem liberum cæciderit[3], dum putat [x] seruum [y] suum, in ea caussa est, ne iniuriarum teneatur.

IIII. Paulus lib.50. ad Edictum.

SI quum seruo meo pugnū ducere vellem,in proximo testātem inuitus percusserim, iniuriarum non tenor [z].

V. Vlpianus lib.lvj. ad Edictum.

LEx Cornelia de iniuriis competit ei qui iniuriarum agere volet ob eam rem, quòd se pulsatum verberatúmve, domúmve suam vi introitā esse dicat [a]. Qua lege cauetur vt nō iudicet [b] ci[1] qui agit,gener, socer, vitricus, priuignus,sobrinúsve,ppiórve[2] eorū [c] qui in ea cognatione affinitatéve attinget,quíve eorū cuius[3], parētíve cuius eorum patronus erit.

¶ Lex itaque Cornelia ex tribus caussis dedit actionem: quòd quis pulsatus,verberatúsve,dominúsve eius vi introita sit. Apparet igitur omnem iniuriam quæ manu fiat, lege Cornelia contineri.

1 ¶ Inter pulsationem & verberationem † hoc interest, vt Ofilius scribit : Verberare est cum dolore cædere:pulsare, sine dolore.

2 ¶ Domum accipere debemus nō proprietatem [d] domus,sed domicilium [e]. Quare siue in propria domo quis habitauerit,siue in cōducta[4] vel gratis, siue hospitio [f] receptus hæc lex locum habebit. Quòd si quis in villa [g] habitet,vel in hortis,idem erit [h] probandum. Et si dominus fundū [i] locauerit, inq; eum [k] impetus factus sit, colonus [l] aget,non dominus.

Iste vers. diuiditur in tres partes. Primò ponit dictum Labeonis. Secundò ponit reprehensionem dicti. Tertiò ponit unam determinationem generalem circa præmissa. secunda ibi,Ego puto. tertia ibi,Tantum igitur. Bart.

¶ Si tamen † in fundum alienū [m] qui domino colebatur [n],vi introitum sit,Labeo negat esse actionem domino fundi ex lege Cornelia: quia nō possit [o] vbiq; domicilium habere, hoc est, per omnes villas suas. ¶ Ego puto ad omnē habitationē,in qua paterfamiliās [p] habitat,pertinere hanc legem: licet ibi quis domicilium nō habeat [q]. Ponamus enim studiorū caussa Romæ agere. Romæ vtiq; domiciliū non habet : & tamen dicendū est, si vi domus [r] eius introita fuerit, Corneliam locum habere. Tantū igitur ad meritoria [s] vel stabula non pertinebit. Cæterùm ad hos pertinebit qui inhabitant non momenti caussa,sed perpetuò[5], licet ibi domicilium non habeant.

3 ¶ Illud quæritur, an paterfamilias filio iniuriā passo, ex lege Cornelia iniuriarū agere possit?Et placuit non posse:dēq; ea re inter omnes constat. Sed patri quidē prætoria [t] iniuriarum actio cōpetit, filio [v] verò legis Corneliæ.

4 ¶ In lege Cornelia [x] filiusfamilias agere potest [y] ex omni caussa [z]:nec cauere [a] debet rem ratā patrem habiturum.Nam nec aliās agētem filium iniuriarum ad cautionem de rato compellēdum Iulianus scribit.

5 ¶ Hac lege [b] permittitur actori iusiurandum deferre vt reus iuret iniuriam se non fecisse. Sed Sabinus in assessorio [c] etiam prætores exemplū legis secutos [d] ait. & ita res se habet [e].

Hic ponitur de secunda parte rubricæ. Primò ponuntur uerba Iurisconsulti. Secundò exponit aliqualiter illa uerba in l.quod senatus. Bart.

6 ¶ Si quis librum ad infamiam alicuius pertinentem scripserit, cōposuerit, ediderit, dolóve malo fecerit quo quid eorum fierer, etiam si alterius nomine [f] ediderit, vel sine nomine [g] vti de ea re agere liceret [h],& si condemnatus sit, qui id fecit [i],intestabilis [k] ex lege esse iubetur.

7 ¶ Eadē pœna ex senatusconsulto tenetur is qui [6] [l], aliúdue in illo libro,siue cautione erat ex pressum nomen infamati,siue nō vt quilibet possit accusare. Item agere poterit infamatus actio.iniuriarum cumulāter.& si agatur vna,tollitur altera. & hoc dicit hæc l. & seq.Bruc. Accur.

a ¶ *Dicat*.vt instit.eod.§.sed & lex. Sed nunquid his casibus agi poterit prætoria actione iniuriarum?Respon.ita, argum. ℣. ea l. §. illud.Cur ergo lex Cornelia facta est? Respō. vt ostenderet curam quam esse maximè dē his caussibus. argum.infrà eo. item apud.§. hoc edictum. Item erit hīc perpetua: ibi annalis: vt instit. de perpe. & tempor. actio. in prin. Item non iuratur sed officio iudicis damnum æstimatur:vt ℣. e. l. constitutionibus.Accursius.
1 Vide in c
2 Vl.dicent
3 Manuscript. occidit.
4 Vl.domo.
5 Vlo. deest,sed perpetuo.
6 Vlo.διηγέμενα ἢ ἐγκαλέσαντα.

b ¶ *Iudicet*. id est, ius dicat. Accur.
c ¶ *Eorum*. expone, locorum & cauetur eadem l. ne quis eorum qui prior est. j. in proximiori gradu ei qui agit.subaudi quàm sit sobrinus. non autem ad prædictos affines refertur,cùm nemo sit proximior in gradu affinitatis, quàm prædicticūm nec gradus ibi fit:vt suprà,de gradib. affin.l. non facilè. §. gradus. & sic erit hīc exemplum de patruo & auunculo & fratre,& aliis qui sunt intra sextum gradum, quo sunt sobrini: vt instit.de gradib. §. vj. & idē de his qui sunt vltra sobrinos. & hoc subiicit, quique. q. d. & ea l. cauetur ne is qui in ea cognatione vel affinitate est, qua
7 Vlpi. qui ea re.
8 Vl.reprouę. de re vtr. quos esse maximè dē his caussibus. argum.infrà eo. item apud.§. hoc edictum.
9 Vlpi. vnus.

d ¶ *Domum*.quam in habirat Romæ conductam fortè: vel quam in patria reliquit. Accursius.
e ¶ *Ad meritoria*. id est ſtationes : à meredo dicta:quia ibi operantes lucrantur : vel quia ipse meretur mercedem ab operātibus in eis, quæ domino datur.
f ¶ *Prætoria*. vt & ℣. terra.hab. l. fi sine.§. finali. & facit ℣. de procu. l.non solùm. §. fi pater.& ℣. de furt.l.eum. §.an pater.
g ¶ *Filio*. quam pater exercet : vt & prætoriam filij : vt ℣. eod. l. pater.& l. sed si vnius. §.ait prætor.licet quidā dicant contrarium: pro quibus est ℣. proxi.§. Item facit. ℣. ad Trebell.l.cogi.§. si pater. Accursius.
h ¶ *In lege Cornelia*. id est, in actione quæ descendit ex lege Cornelia.
i ¶ *Agere potest*. patre absente : vt in prætoria. sed quidam etiā eo præsente in hac Cornelia.
k ¶ *Ex omni caussa*. quæ sunt tres:vt ℣. ea.l. §.itaque.
l ¶ *Nec cauere*. No. arg.pro eis qui dicunt Cor. à filio exerceri cùm non caueat de rato. sed dic quòd patre absente agit.nam & de prætoria dicit ibi,nam nec aliās & cōtrà.quo casu filius agit:vt ℣.eo.l.sed si vnius. §. filiofamil. & ideo non cauet, quia suo nomine agit.aliās caueret:vt ℣. de neg. gest. fin autem.& de compen.l.si cum filio.Accur.
a Vide in hunc locum & leciat. lib. prēter. ij. ij. hoc ipso titu.
b ¶ *Hac lege Cornelia*. & facit C.de rebus creditis,l.in bonæ fidei. Accursius.
c ¶ *In accessorio*.id est dum esset assessor illius prætoris.
d ¶ *Secutos*.in actione quæ iure prætorio datur.Azo.
e ¶ *Res se habet*.vt etiam in prætoria possit deferri iuramentum, & necesse habeat reus iurare:sicut & cùm sacramentum à lege deferatur: vt C.de iure delib.l. fina.§. licentiam.& ℣.re.amot.l. Marcellus.& C. de his qui ad eccl.confu.l. præsenti.§.sicubi.Accur.
f ¶ *Alterius nomine*. quasi non ipse sed alius componat. Vel dic e contrà cūm intenderet Titium infamare, alium nominabat de quo constat eum non sentire:vt ℣.eo.l. proxi.
g ¶ *Sine nomine*. facientis:vel eius cui fiebat iniuria.
h ¶ *Liceret*. illi ad cuius iniuriam factus est: & subaudi, voluit senatus:vt innuit.℣.l.proxi.
i ¶ *Qui id fecit*. etiam ciuiliter.illud autem constat quòd criminaliter acculari potest:& imponitur pœna capitalis vt C. de famos. libel.l. j. Accursius.
k ¶ *Intestabilis*. hoc expone.vt ℣. de testib.l.ob carmen.in prin.& de testam. is cui.§.fin.& l. cūm lege.
l ¶ *Epithesin*. Græcum est:cuius interpretatio est ephytha[a] siue epiſt.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

grammata, quasi mortem alicuius significans: vt j. de extraord. crimi. l. penult. §. plerique. Accur.

a ¶ *Sine scripturam*.. vt cautiones sint: & alia exempla j. eod. l. item apud §. generaliter,

b ¶ *Ciuauerit*. talem librum. Accur.

c ¶ *Præmium*. alias pretium. & facit C. de famo. libell. l. j.

7 Flo. sine scriptura in nota. d ¶ *Præstanda*. dando pretium domino à fisco: vt C. pro quibus caus. serui pro præmio acc. li. l. ij. & facit j. ad Syllan. si quis in graui. §. verum. Accur.

8 Fl. pretium. e ¶ *Quod senatusc onsultum*. super accusatione factũ. f ¶ *Necessarium*. maximè subaudi. nam & quando est certum, locum habet accusatio: vt suprà proxi. l. in fine dixit. & j. subiici cit.

g ¶ *Publica quæstione*. id est querela siue accusatione cuiuslibet de populo. Et sic nor. criminaliter quem puniri, licet non appareat ad cuius iniuriam fecerit. sic & suprà, ad legem Aquil. item Mela. §. sed etsi plures. & l. ita vulneratus. Accursius.

1 Fl. vindicavi. h ¶ *Iure communi*. i. ciuiliter. & pro etiam. nam & hîc criminali agi potest, prout vult iniuriam passus: vt subiicit. Accur.

2 Flo. poterit. i ¶ *Priuatam*. q. d. prosequitur suam iniuriã: vnde maximè auditur licet præiudicet in criminali, & sic omittitur publica vindicta. Accursius.

3 Flor. quòd, pub. k ¶ *Ex diuerso*. vt & j. l. proxi. §. j. & facit j. de publi. iud. l. interdum. & C. ne tutor vel cura. vecti. condu. l. j. & de crimi. stellio. l. j. & ꝛ. vi bono. rapto. l. ij. §. ij. Sed contra. C. de ordin. iudi. l. fi. vbi vnum per aliud non tollitur. sed ibi vicissim reconueniendo: hic vnus contra alium vtrumque pro ponebat. Itẽ contra. C. quando ciuilis actio crimina. præiudi. l. j. Solue hic vetus, vel verius hic vtrumque ad vindictam: ibi quando propter damnum rei familiaris agitur. vt j. l. proxima. §. j. & eodem modo soluitur ꝛ. ad legem Aquili. inde Neratius. §. si dolo. quæ est cõtrà. Accur.

1 Flo. designare, & certum specialiter dicere. Vnum per aliud an tolatur invicit situdinaria intẽtione.

PRætor edixit,] CASVS. Prætor dixit: qui agit iniurarum actio. debet nominare personam de qua conqueritur. Item debet dicere quam iniuriam sit passus. Secundò dicit, seruũ meum in mei cõtumeliã occidisti. quæritur an possim agere actio. iniuriarum priuata. Item accusare lege Cornelia de sicariis. Idem si veneno cũ occidisti & dicitur ꝙ si ago vna nõ possum alia agere. & licet aliàs dici cõsueuit ꝙ ciuilis via per criminalem non tollitur, vel econtrà, nõ obstat: quia illa ciuilis datur ad bursam priuatam, siue ad damnum emendãdum: hæc autem iniuriarum datur ad vindictam. hinc est ꝙ si lege Aquilia velim agere occasione damni mortis seruĩ mei, non tollitur accusatio legis Corneliæ: quia Aquilia datur ad damnũ emendandũ. Sed si volo agere actione iniuriarum eo, ꝙ capur serui mei percussisti gladio, cùm iam accusassem te lege Cornelia: dicitur ꝙ non possum agere, licet Labeo contradixit. Item bene dixi, quòd qui agit iniuriarum, debet dicere iniuriam: quia secundum qualitatem iniuriæ, quãdoq; puniet iudex, quandoq; non: vt euenit in liberto & filio qui dicunt se passos iniuriã à patrono vel à patre. nã debent dicere quam in iuriã. nam si erit atrox iniuria, tenetur pater & patronus: aliàs non. Filius autem in potestate etiam pro atroci iniuria non potest agere cõtra patrem. Item qui agit iniuriarum, debet dicere certum, id est debet dicere quam iniuriam sit passus: non alternatiuè illam aut illam. Sed pone quòd plures iniurias mihi feciſti, puta gente coadunata domum meam intrasti per vim, & opprobrium mihi dixisti, & me verberasti: dicitur ꝙ de omnibus iniuriis debeo simul agere, non separatim de qualibet. Item de omni iniuria potest ciuiliter agi, etiã de atroci. Postea dicit quòd iniuria atrox fit quandoque ratione personę, quandoque ratione rei, quandoq; ratione temporis. & dat exẽpla. nec

ve quid, siue? scripturã in notam aliquorũ produxerit: itẽ qui emendũ vẽdendúmue curauerit. Et ei qui ídicasset, siue liber, siue seruus sit, pro modo substãtiæ accusatæ personæ, æstimatione iudicis præmiũ? constituitur, seruo forsitam etiam libertate præstanda. Quid enim si publica vtilitas ex hoc emergit?

VI. Paulus libro lv. ad Edictum.

QVod senatusconsultũ necessariũ est, cùm nomen adiectũ non est eius in quem factũ est. Tũc enim, quia difficilis probatio est, voluit senatus publica quæstione rẽ vindicare, Cæterum si nomẽ adiectũ sit: & iure cõmunih iniuriarum agi potest. Nec enim prohibẽdus est priuato agere iudicio, quo? publico iudicio prejudicatur, quia ad priuatã causſam pertinet. Planè si actũ sit publico iudicio, denegandum est priuatum. similiter ex diuerso.

VII. Vlpianus lib. lvij. ad Edictum.

PRætor edixit, *Qui agit iniuriarum, certũ dicat quid iniuria factum sit*: quia qui famosam actionem intendit, non debet vagari cũ discrimine alienæ existimationis, sed designare certum; & specialiter dicere quam se iniuriam passum contendit.

Ipse §. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit duas quæstiones & responsionẽ. Secundò opponit & soluit. Tertiò ponit aliam quæstionem & responsionem. Quartò, similiter ponit aliam quæstionem & responsionem. Secunda ibi, Atquin. Tertia ibi, Quid ergo. Quarta ibi, Quid ergo si quis. Prima pars loquitur uno modo secundum gl. alio modo secundum Iacobum de Are. Secunda & tertia pars loquitur uniformiter secundum omnes. Quarta pars legitur duobus modis secundum gl. Tertio modo secundum Iac. de Arena. & secundum glo. ipse §. hoc intẽdit: Si actum est actione ciuili quæ competit ad vindictam, tollitur criminalis accusatio secus, si ad rem familiarem ciuiliter sit actum. Bart.

1 ¶ Si dicatur homo o iniuria occisus p, nunquid nõ debeat permittere prætor priuato iudicio q legi Corneliæ r præiudicari? Idẽ ꝙs & si ita quis agere velit ꝙ tu venenũ dedisti hominis occidendi v causſa. Rectius x igitur fecerit, si huiusmodi actionẽ y non dederit.

¶ Atquin a solemus dicere a, ex quibus causſis publica b sunt iudicia, ex his causſis non esse nos prohibendos quo minus & priuato agamus: & hoc est verũ c: sed vbi d nõ principaliter de ea re agitur e, quæ habet publicã executionẽ.

¶ Quid ergo de lege g Aquilia dicemus? h? Nam & ea actio principaliter i hoc continet k: hominẽ autẽ occisum l non principaliter.

l ¶ *Actionem*. iniuriarum, quam constat infamare. vt subiicit, & ꝛ. de his qui not. infa. l. j. idem de actione de dolo: vt ꝛ. de dolo. sed & si ex dolo. §. fi. & l. & eleganter. in fin. Accursius.

m ¶ *Discrimine*. id est periculo. fit periculum. C. de pœna iudi. l. ij.

n ¶ *Designare certum*. scilicet nominem iniuriam inferentem. sed hoc quandoque fallit: vt ꝛ. l. proxi. vel ibi in accusatione criminali. Vel secundò exponе certum, scilicet genus iniuriæ. & facit ꝛ. de rei vendi. l. si in rem. & de interrog. actio. l. de ætate. §. nihil. & de cõfessis. l. certum. in prin. & j. de iure fil. l. ita fidei. & j. ea. l. §. prætereà. & §. quod autem prætor. & ꝛ. de fur. l. in actione furti.

o ¶ *Si dicatur homo*. id est seruus tuus, & in tuam contumeliam.

p ¶ *Occisus*. & propter hoc ciuiliter iniuriarum, vel criminaliter ex lege Cornelia agatur, poteit eriam lege Aquilia agi ciuiliter: vt ꝛ. ad legem Aquilium, & inde Neratius. §. si dolo. Accur.

q ¶ *Iudicio*. scilicet iniuriarum.

r ¶ *Legi Cornelię*. scilicet de sicariis.

s ¶ *Præiudicari*. id est dicere, si actum fuerit vno, an possit agi postea altero: & econuerso. Accursius.

t ¶ *Idémque*. scilicet quæritur.

v ¶ *Occidendi causſa*. cuius causſa potest agi iniuriarũ ciuiliter, & l. Corne. de sicariis & veneficis: vt j. ad leg. Corne. de sica. l. j. & iij. §. fi.

x ¶ *Rectius*. respõsio. secundum Ioan.

y ¶ *Actionem*. i. accusationem, si prius ciuiliter fuerit actum. sic & ponitur in auth. de sanct. epis. §. j. sed si prius fuerit criminaliter actũ, propriè ponitur. Sed contrà ꝛ. vi bono. rap. l. ij. §. ij. Sol. vt ibi.

z ¶ *Atquin*. oppositio responsionis secundum Ioan.

a ¶ *Solemus dicere*. secundum generalem regulam quæ est C. quãdo ciuilis actio. l. j. Accur.

b ¶ *Publica*. id est criminalia. non autem propriè vocantur hæc publica, cùm non cuilibet de populo competant, secundum R. & sic vt faciat pro Pl. ad id quod not. C. quando ciuilis actio. l. j.

c ¶ *Et hoc est verum*. id est prædicta regula per allegatam l. C. quando ciuilis actio. l. j. Accur.

d ¶ *Sed vbi*. scilicet in eo casu vbi & contra. Accur.

e ¶ *De ea re agitur*. id est de eo maleficio.

f ¶ *Quæ*. id est quod.

g ¶ *Quid ergo de lege*. nam hæc datur ad pœnã. & continet rei persecutionem.

h ¶ *Dicemus*. an idem dicemus quod in hac actione dicimus? certè non nam &c. secundum M. & Azo.

i ¶ *Principaliter*. id est cùm in actione non vertitur eadem quæstio quæ in accusatione secundum M. vt in nostro casu. nam in ciuili iniuria, vt in criminali, l. Cornel. de sicariis, & veneficis, agitur ad vindictam tantùm: & quod tibi non abest, peti videtur, & quod alteri non adest: & ita cessat regula prædicta. vbi ergo pro re familiari vel propter rem familiarẽ agitur, habet locum prædicta regula: vt hic, & C. quando ciuilis actio. l. j.

k ¶ *Hoc continet*. scilicet damnum: vel hoc quod facit locum dictæ regulæ. quod idem est. Accur.

l ¶ *Occisum*. id est crimen non agitur principaliter cùm ciuiliter agitur Aquilia: licet mentio eius fiat & probatio: sed cùm fit accusatio,

satio principaliter agitur de crimine.

a ¶ *Sarciatur*. & ideo cessat dicta regula. cùm enim dicitur, cõuenio te lege Aquilia, quia hominem occidisti: oportet damnum exprimi, scilicet conuenio te ad decem, quia in tãtum me damnificasti. sed ecus in actione iniuriarum. Item & quod dixit damnum nõ venire in actione iniuriarum: est contrà. C. eod. dominis. sed nõ venit principaliter, vt hîc, sed secundario sic, vt ibi, & j. eod. item apud. §. si quis seruo verberato. vel dic vt in contrario notaui.

Virtel. for. tutor. b ¶ *Iniuriarum*. ciuiliter cùm prius egisset criminaliter lege Cornelia de sicariis: vel econuerso. Accur.

c ¶ *Labeo ait*. & bene secundum Iacobũ & M. sed Ioan. & nos malè.

d ¶ *Hoc*. crimen quod s. pub. habeat animaduersionem. i. vindictam in vtraque via agendi imò in ciuili etiam damnum impensarum veneratæ propter quod videbatur vtraque via licere agi, secundum Labeonem.

e ¶ *Non est*. ex hoc ratio non sententia Labeonis corrigitur secundũ quosdã. nos secundum Io. contrà. s. quòd vtrunque corrigatur.

Illaesitas. f ¶ *Cornelia*. de sica. vel de iniuriis? Respon. certè potest contineri, dummodo criminalis tollat ciuilem secundum nos: & econtrà. Alij contrà. & est ratio specialitatis secũdum eos quod de expensis dixi: & quia in capite: vt argum. ꝛ. de relig. l. cùm in diuersis. & quia gladio. Et prædictis not. tria exempla quibus vtraque via agitur ad vindictam: & sic vna tollit aliam in occiso, venenato, & capite percusſo, & est ratio? quia cùm de eodem agitur, exceptio. rei iud. repelliturvt ꝛ. de excep. rei iud. l. si quis eum. §. planè. secus ergo vbi alterum est de re familiari, & facit ꝛ. l. proxi. in fin. Accursius.

Vide Virtel. for. tutor. g ¶ *Prætered*. i. non solum: quia non debet vagari: vt ꝛ. in prin. sed etiam hac secunda ratione: vt ex qualitate.

h ¶ *Si servilis*. id est, talis quæ seruo facta pareret actionem iniuriarum domino: vt quia atrox. vt instituitur. eo. §. seruus.

i ¶ *Dabimus*. id est, non denegabimus.

k ¶ *Enim*. scilicet prætorem. Accur.

l ¶ *Heri seruum*. sic in authen. quomodo oport. episcopos. §. j. & facit j. eo. non solum. §. quanquam. & suprà de in ius vocan. sed & si. §. prætereà. & j. de obseq. honori. Et argum. suprà de vi & vi arma. l. j. §. inter dictum. & de excep. doli, l. apud Celsum. §. aduersus. & j. ad legem Iul. de adulter. l. si adulterium. §. penult. & ꝛ. de furtis, si libertus. Accur.

m ¶ *Non temerè*. id est, indistinctè. q. d. non dabitur. Accur.

n ¶ *Atrocitas*. & tunc non iniuriarum, sed in factum eius loco: vt C. de dolo, si superstite. Vel ibi in actione doli: hîc iniuriarum.

Nam ibi principaliter de damno agitur, quod domino datum est: at in actione iniuriarum de ipsa cæde vel veneno, vt vindicetur, nõ vt damnum sarciatur? a. ¶ Quid ergo si quis idcirco velit iniuriarũ b agere, quòd gladio caput eius percussum est? Labeo c ait, non esse prohibendum. Neque enim vtiq; hoc d, inquit, intenditur, quod publicam habet animaduersionem. quod verum non est e. Cui enim dubium est etiam hunc dici posse Cornelia f conueniri?

2 ¶ Prætereà g illo spectat dici certũ de iniuria quam passus quis sit, vt ex qualitate iniuriæ sciamus an in patronum liberto reddendũ sit iniuriarum iudicium. Etenim meminisse oportebit, liberto aduersus patronum, nõ quidem semper, verùm interdum iniuriarum dari iudicium, scilicet, si atrox sit iniuria, quã passus sit, putà si seruilis h est. Cæterùm leuem coercẽtionem 4 vtique patrono aduersùs libertum dabimus i: nec patiẽtur eum prætor querẽtem, quasi iniuriam passus sit, nisi atrociter k eum l mouerit. Nec enim ferre prætor debet heri seruum l, hodie libertum 6, conquerentem quòd dominus ei conuicium dixerit, vel quòd leuiter pulsauerit, vel emẽdauerit. Sed si flagris vel 7 verberib. vulnerauerit non mediocriter 8, æquissimũ erit prætorem ei subuenire.

3 ¶ Sed & si quis ex liberis, qui non sunt in potestate, cum parente velit experiri, non temerè m iniuriarum actio dãda est, nisi atrocitas n suaserit. Certè iis, qui sunt in potestate, prorsus non 9 competit, etiã si atrox fuerit o.

Hic exponit verba edicti prætoris.

4 ¶ Quod autem prætor ait p, *Quid iniuriæ factum sit, certum dicat.* quemadmodum accipiendum sit? Certũ eum dicere Labeo ait, qui dicat nomen iniuriæ, neque sub alternatione q: putà, Illud, aut illud: sed illam iniuriam se passum.

o ¶ *Fuerit*. vt & ꝛ. de iudi. l. lis. sed potest cogi vt emancipetur: vt ꝛ. si à paren. quis ma. fu. l. fi. Itẽ facit j. eo. item apud. §. quæ tionẽ. Accu.

p ¶ *Quod autem prætor ait*. vt & ꝛ. ea. l. in prin.

q ¶ *Neque sub alternatione*. Nota alternationem facere incertitudinem: vt ꝛ. de pact. l. veteribus. & nocet: vt hic, & ꝛ. de rẽp. seruo. sed si facit incertitudinẽ quæ pupillorum. §. si prætor. & de rebus cor. si pupillorum. §. fi. prætor. & de testa. tute. l. tutor ita rectè. & ꝛ. de confessis, certum. circa princ. & de ope. lib. l. seruus. §. fina. quandoque non nocet: vt quia sic est voluntas legantis vel paciscentis: vt ꝛ. de l. ga. j. non quocunque. §. fin. & l. cùm res. §. sed si Stichus. & C. de verbor. signifi. cùm quidam. & ꝛ. de verbor. obligationibus, l. vbi autem. §. qui illud. & ꝛ. de iure dot. l. plerunque. & de arbi. item si vnus. §. idem Pomponius. quibus casibus & libellus & confessio & sententia poterit sub alternatione dari. vt institu. de offic. iudi. in princ. Accursius. Alternatio facit incertitudinẽ quãdoq; nocet, quandoque non nocet. †Iste tex. est hora. & fin. ad hoc q. de lichum dici. quia sic est voluntas cirtur atrox legantis vel paciscentis: propter con vt ꝛ. de l. ga. j. non cursũ multo quocunque. §. fin. & l. tum delin cùm res. §. sed si Sti quentium. chus. & C. de verbor. qui tex. hoc signifi. cùm quidam. non probat & ꝛ. de verbor. obliga de atroci in tionibus, l. vbi autem. iuria: sed q §. qui illud. & ꝛ. de iu iniuria facta re dot. l. plerunque. & à tribu ho de arbi. item si vnus. §. minum vel idem Pomponius. qui à cœtu, con bus casibus & libellus iungitur, & & confessio & senten reputatur v tia poterit sub alterna na iniuria, tione dari. vt institu. de non plures. offic. iudi. in princ. Accursius. Bol.

1 Flo. deesta tis. Flo. æstimatur. 1 Fl. alicuius introcas. 11 Fl. & simul &. 12 Fl. vt cùm. 13 Flo. patrono fiat.

r ¶ *Turpa*. quæ sit ex decem: vt ꝛ. vi bono. rap. prætor. §. j. Accursius.

s ¶ *Coniungere*. sic suprà, pro socio. l. cum duobus. §. si plures. & ꝛ. famil. ercis. l. hæredes. §. de pluribus. Sed argu. contrà. ꝛ. de act. empt. non est nouum. Accur.

ADDITIO. Die secundum Bartol. quòd cogitur omnes proponere in vno libello: tamen ex qualibet sequitur condemnatio ac si proponerentur in diuersis libellis: vt d. l. nõ est nouum. & quod ibi no.

t ¶ *Ciuiliter agi*. vt j. eodem, constitutionibus. §. etiam. & insti. eo. §. in summa.

v ¶ *Magistratui*. ratione ergo personæ iniuriam passi. & sic econtrà ratione personæ infe entis, vt infrà eod. sed si vnius §. quædam. & argum. supra de re iudicata, l. ij. & j. eodem titulo, l. item apud Labeonẽ. §. quod ait prætor. Sed argum. contrà. j. eod. eum qui. §. j. & facit instit. eodẽ. §. atrox. & §. sequenti. Accur.

1 Flo. deesta tur. Flo. æstimatur.

x ¶ *In fœditudine*. id est, quando est solus.

y ¶ *Illatum*. scilicet sit. Accur.

z ¶ *Vulnerio. Atrocitatem facit*. maiorem. & facit insti. eo. §. atrox. & §. sequen. Accur.

a ¶ *Hæ nonnunquam*. sed multoties.

b ¶ *Vulnerio*. facit scilicet maiorem atrocitatem.

c ¶ *Id est. Atrocem*. id est, atrocissimam. sic personalis, id est, personalissima. vt ꝛ. de colla. bonorum. l. j. §. si impuberi. Accur.

d ¶ *Nam & hæc*. scilicet filiofamiliãs facta.

e ¶ *Existimabitur*. ex causſis prædictis: vt & insti. eo. §. atrox.

f ¶ *Præsens sit*. & vult eum defendere.

g ¶ *De eo*. noxaliter, vel etiam non noxaliter si dominus potuit prohibere, & non prohibuit: vt ꝛ. de noxa. l. iij. & iiij.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Si abfuerit.* dominus seruo præsente. & est ad hoc §. fi ex noxa. caussa aga. l. ij. §. fi. & §. penul. & ad hoc §. de min. l. quòd si minor. §. cùm seruus. & §. de fur. l. interdum. §. j. Accur.

b ¶ *Flagris.* id est flagellis.

c ¶ *Tam fœminam quàm masculum.* vt & infrà eodem, si stuprum. & continua l. proxi.

d *Attentari. Agitur.* blanda oratione: vt & §. cod. l. item apud. §. tenetur. Accur.

e ¶ *Impudicus.* vel ex impudico impudicior: vt & §. de ser. corrupt. l. j. §. fi. & hoc nisi erat in ea forma quæ hunc excusat: vt §. eod. item apud. §. fi quis virgines. & facit insti. co. §. j. Accur.

5 *Fl. deestatio.*

Non solùm. CASVS. Non solùm tenetur actione iniuriarum qui facit iniuriam: sed etiã qui dolo fecit, vel qui curauit vt aliquis percuteretur, seu aliqua iniuria fieret. Secundò dicitur, quæ cit, quod actio iniuriarum ex bono & æquo est, & quòd dissimulatione aboletur. vnde si feci tibi iniuriam, & tu ad animum tuum reuocasti: licet postea velis ad animum reuocare, non competit tibi iniuriarum act. xxiij. q. iiij. glo. in cano. idem si transactum sit super iniuria, seu pactum factum. idem si iusiurandum sit exactã & præstitum. nam hæc actio erit extincta. Tertiò dicit quòd actio iniuriarum potest intentari etiam per procuratorem & tutorem & curatorem & similes. Quartò dicit, si mãdato meo est facta alicui iniuria. & ille qui fecit, & ego mandans tenemur. idem est si te conduxi. i. pretium tibi dedi vt cuidam faceres iniuriam. idem est si filio meo mandaui vt tibi iniuriam faceret. nam teneor. idem si persuasi tibi vt faceres alicui iniuriam, & fecisti, maximè si non aliàs eras facturus.

4 Vltra ea quæ not Bar. hîc in quæstione sua in cipiẽte, quæ cit, ro. addo gl. in ca. j. § cui rei. in ver. tãquotes, de collatio. i prag. fãctio. vltra illam addo textum ibi no. ctis ibi no. can. sic illi. xxiij. q. iiij. glo. in cano. panem decõse. dist. ij.

Quanquam.] Si patronus leuem iniuriam faciat liberto vt leuiter eum verberando: non potest agere libertus iniuriarum act. contra patronum. Sed quid si libertæ patronus leuem iniuriam faciat, an vir libertæ aget iniuriarum? Quidam quòd sic. Vlpianus autẽ dicit quòd non. Si autem vter que esset libertus istius qui eam leuiter verberauerit: tunc secundum omnes neuter agit iniuriarum. Ex his apparet q̃ si patronus filio liberti vel vxori liberti faciat leuem iniuriam, quòd libertus non possit hac actione agere contra patronum: ipse autem filius vel vxor poterunt agere hac actione.

Ei qui seruus.] Si dico aliquem esse meum seruum, siue agendo, vt petendo eum in seruit. siue defendendo, vt cùm petat se in libertatẽ, ego dicam eum esse meum seruum, & sciam eum esse liberum, teneor ei actione iniuriarum: nisi peterem eum in seruit. ad hoc vt habeat regressum contra venditorem serui. & hoc dicit hic. §. & l. sequens. Franc. Accur.

f ¶ *Mala.* i. maxilla. hîc enim prætoria, non Cor. tenetur, arg. §. eod. l. lex. §. illud. & est idem Inst. eo. §. non solùm. & §. ea. l. §. fi mandato. & §. Proculus. & C. de accusat. l. non ideo. Et arg. §. de vi, & vi arma. l. j. §. deiecisse. & §. quories. & l. iij. §. cùm procurator. & de admoni. tur. l. ita autẽ. §. gessisse. & §. eod. item. §. fecisse. & §. de iurisd. om. n. iud. l. si quis id. §. pep. & §. de regul. iur. l. hoc iure. §. j. & quod vi, aut clàm. l. si ego. & insti. man. §. & ideo. Sed videtur qui fecit, nõ teneri: vt §. ad le. Aquil. l. liber homo. in prin. sed ibi in Aquilia, in qua sola culpa erat: quia tenebatur parẽre: hîc non, vbi est dolus etiam si de illis est qui à quibus debuerant parẽre: vt ibi plenè dixi. Accur.

g ¶ *Ex bono & æquo est.* imò ex delicto: vt instit. de obligatio. ex deli. in princi. sed illud ex parte rei, hîc actoris. sed etiam ex parte rei æquitas scilicet cũ punitri, non pro eo: & est sic §. de sepul. violat. l. quæsitum. Accur.

h ¶ *Aboletur.* dicunt quidã dixisse Bulgar. hanc actionem nõ nasci nisi dicat iniuriam passus statim, ad animum reuoco. quod nõ credo eũ dixisse, cùm hîc dicat aboleri. & insti. eodem. §. fi. quod non esset, nisi iam esset acta: vt arg. §. de iniusto testamento. l. nam & §. fi. post defectum. & de verbo. obligatio. l. decem. Sed argumen. contrà §. eod. iniuriarum. sed illud quo ad transmissionem ad hæredem. Accur.

i ¶ *Actionis.* iniuriæ remissæ.

k ¶ *Metum.* quem reus haberet.

l ¶ *Contra æquum.* id est propriam remissionem.

m ¶ *Non tenebit.* facit §. de pact. si tibi. §. quidam. & §. ad Syllaniãum. & C. de pact. l. pacta nouissima. & §. eod. sed si vnius. §. si autem. Accur.

n ¶ *Agere.* per procuratorem: vt §. eo. sed si vnius. §. idẽ Iulianus. & §. idẽ ait. & §. de pact. l. licet. §. ad accusationem. & hoc fi ciuiliter, nõ si criminaliter: nisi in casu: vt C. eod. l. iniuria. & l. fi.

o ¶ *Aiunt.* & bene: vt suprà, in princ. huius legis.

p ¶ *Suscepit.* §. mandatum. Accur.

q ¶ *Cum vtroque.* vt & suprà in princ. huius legis.

r ¶ *Idémque ait.* vt ego & filius teneamur. Ro. vt & §. arbo. furtim cæsa. l. furtim. §. siue.

s ¶ *Nolenti.* aliàs nolenti: & subaudi maximè, & aliàs volenti: & bene. nam non oportet laudando augeri, &c. vt §. de ser. corrup. l. j. §. fi. Sed quidam dicunt quòd si aliàs facturus erat: non tenetur cõsulens: vt in furto: vt instit. de obliga. ex delict. §. ope. in fine. Sed quid si credidi eum non aliàs facturum: & mandauit: ipse autem aliàs facturus erat?

t ¶ *Non detur.* pro non atroci: vt §. eo. prætor. §. prætereà. Accur.

v ¶ *Admittit.* & malè, cùm de non atroci dicat.

x ¶ *Ego autem notaui.* id est reprehendi secundum R. vnde malè videtur hîc scripsisse Azo, pro leuissima agit: alius non ipsa pro atroci & ipsa & alius.

y ¶ *Non de omni iniuria.* liberto facta.

z ¶ *Putare.* vt suo nomine maritus agat.

a ¶ *Cur patrono.* pro ea ergo iniuria duntaxat maritus aget pro qua liberta. Accur.

b ¶ *Omnino.* scilicet vbi non est atrox iniuria. Vel omnino, id est omnes dicimus nemine reluctante. Vel subaudi stricta ratione.

c ¶ *Marito.* liberto, si sibi vel vxori facta sit iniuria. Accur.

d ¶ *Non pari.* & hoc verum quando suo nomine ageret. sed si nomine filij vel vxoris qui, vel quæ est ingenuus, vel ingenua, bene potest: & hoc si ciuiliter: secus si criminaliter: vt probatur hoc suprà de in ius vocan. l. quæsitum. & C. si tu. vel cura. non gesserit. l. j. & C. de obseq. l. j.

e ¶ *Filius.* qui reuerentiam debet: vt C. de in ius voc. l. venia. & C. de obsequiis

obsequis. l. fin. licet sit ingenuus: vt instit. de ingen. sed non tantam quantam pater: vt in hoc exemplo pater. Vel die, viuo patre præstet aquerentiam, vt ibi: non eo mortuo, vt hic, & §. de obseq. l. hæres.

a ¶ *Aduersus dicentem.* cùm sciat liberum. vt §. l. proxi. Accur.

b ¶ *In seruitutem.* Hæc bona videbatur distinctio: vt C. de asser. tol. l. j. in prine. Accur.

c ¶ *Indistinctè.* quantum ad hoc vt agat, vel conueniatur. distinguitur tamen sciat vel non liberum. arg. §. eod. l. iij. §. fin. & §. l. proxi.

d *Si quis. Faciat.* quia tunc secus. vt arg. §. de rei vend. vtique. & de euict. l. sed & si. & de ne. gest. at qui. §. eũ me. & de bo. libe. si quis libertũ & l. qui cùm maior. §. si patris. argum. contrà. C. de asser. tol. l. fin. sed ibi decesserat. Accur.

e ¶ *Tenetur.* vt & C. de liber. cau. si tibi. & C. de qui filios. Accur.

Iniuriarum.] CASVS. Actio iniuriarum non datur hęredi, nec in hæredem. vnde si seruo meo facta est iniuria: si decedam, posteà non vadit hæc actio ad hæredem meũ. lite autem contestata super hac actione vadit: & in hæredes, & hæredibus dabitur. Secundò dicit, qui iure publico vtitur, non facit iniuriam. & ponitur exemplum. Tertiò, fecisti me citari vt ad iudicem quendam vadam, & hoc fecisti caussa me vexandi. dicitur quòd teneris iniuriarũ actione. Quartò dicit, cùm velles ponere statuam in honorem Titij, prohibui te ne id faceres. non teneor hac actione. Si cùm ad quendam debebat spectare onus locandi stationes publicas, duumuiri istud onus mihi dederunt: non teneor hac actione, idem in similibus muneribus siue oneribus. idem si iudex tulit falsam sententiam. nam non tenetur hac actione. idem si iudex fecit aliquem contumacem capi, non tenetur hac actione. Sed si aliquis me prohibet in mari piscari, vel in diuerticulo iuxta mare ducere retia, tenetur hac act. Item in eo qui prohibet me lauare pannos in publico flumine: vt in Rheno, vel in Apofa. idem in eo qui prohibet me sedere in curia communis, vel in palatio, vel in campo mercati. nam tenetur hac actione. idem in eo qui prohibet me equitare equum meum, vel aliàs re mea vti. Si autem aliquis conduxit campum Rheni, vel alium locum publicum, haber interdictum ne quis vtatur loco publico. Sed pone, Habeo domũ iuxta Rhenum, vel iuxta mare. vis piscari vel lauare in Rheno ante faciem domus meæ. dicitur quòd non possum te prohibere. consuetudine tamen obseruabatur contrarium. tamen reiecta consuetudine qui prohibet tenetur hac actione. in lacum tamen meum proprium possum prohibere ne aliquis piscetur. Item si per priuilegium alicui est concessum vt habeat vsum maris, habet vti potiũ dictis interdictum ne impediatur vsum suum siue ius suum exercere. & hoc dicit hæc lex & sequens. Franc. Accur.

f ¶ *Iniuriarum.* nec hîc videbatur quòd sicut seruus transit ad hæredem, sic & iniuria ei facta. sed contrà est. & est ratio hîc & superiori §. eod. l. fi. quia non est in bonis meis ante litem contestatam: vt §. eo. in fin. & de pe. pe. & tempor. act. §. non autem. sic & suprà de in ius vocan. l. proxi.

g ¶ *Successores.* id est, contra successores: non solùm successoribus. & facit C. ex delic. defunc. l. j. & §. de priua. delic. l. j. & C. de reuocan. dona. l. fi. in fine.

h ¶ *Non videtur.* præsumitur enim iusta sententia, sicut aliàs ius æquum: vt §. de iusti. & iure l. pen. Et no. hîc q̃ subuenitur alicui ratione officij, si illicitè non fiat: vt & aliàs §. de rei ven. l. qui restituere. & §. quod me. cau. l. continet. & §. ad le. Aqui. quẽ admodũ. §. pe. & §. locati. item quæritur. §. fi quis mensuras. & de peri. & com. rei ven. l. lectos. & l. eum qui. & in Lombarda de dam. iniu. l. fi quis moli. & de his qui in consultando, & subdito suo rixa. l. j. & ij.

5 ¶ Ei, qui seruus dicitur, seq; asserit in libertatem, iniuriarũ actionẽ aduersus dicentem[a] se dominum competere, nulla dubitatio est. Et hoc verum est siue ex libertate in seruitutem[b] petatur, siue ex seruitute in libertatem proclamet. nã hoc iure indistinctè[c] vtimur.

XII. Caius lib. xvij. ad Edictũ prouincialẽ.

SI quis de libertate aliquẽ in seruitutem petat, quem sciat liberum esse, neq; id propter euictionem, vt eã sibi cõseruet, faciat[d]: iniuriarum actione tenetur[e].

XIII. Vlpianus lib. lvij. ad Edictum.

INiuriarum[f] actio neque hæredi, neque in hęredem datur. Idẽ est & si in seruum meũ iniuria facta sit. nam nec hic hęredi meo iniuriarum actio datur. Semel autẽ lite cõtestata, hanc actionem etiã aduersus successores[g] pertinere.

1 ¶ Is qui iure publico vtitur, non videtur[h] iniuriæ faciendæ caussa hoc facere. Iuris enim executio[i] non habet iniuriam.

2 ¶ Si quis quòd decreto prætoris non obtemperauit, ductus sit, non est in ea caussa vt agat iniuriarum propter prætoris præceptum[k].

3 ¶ Si quis per iniuriam ad tribunal[l] alicui[m] me interpellauerit[n] mei vexandi caussa, potero iniuriarum experiri[o].

Ille tenetur actione iniuriarum, qui facto facit iniuriam: non ille, qui prohibet ne quis ad honorem aliquem promoueatur. Bart.

4 ¶ Si quis in[1] honorib[9] decernẽdis alicui passus non sit decerni, vt putà imaginem[o] alicui, vel quid aliud tale, an iniuriarũ teneatur? Et ait Labeo non teneri, quamuis hoc contumeliæ[p] caussa faciat[2]. Etenim multum interest, inquit, contumeliæ caussa quid faciat[3], an verò fieri quid in honorem alicuius quis non patiatur[4].

5 ¶ Idem Labeo scribit, si cùm alium contingeret locatio[4], alij hoc onus duuuiri[5] iniunxerint, nõ posse agi iniuriarum ob laborẽ iniunctum. Aliud enim est[6] laborẽ iniungere, aliud iniuriam[7] facere. Idẽ ergo erit probandũ & in cæteris[8] muneribus & oneribus[7], quæ per iniuriam[y] iniunguntur. Ergo si quis per iniuriã sententiã[z] dixerit, idem[a] erit probandum.

6 ¶ Quę iure potestatis a magistratu sunt, ad iniuriarum actionem non pertinent[b].

7 ¶ Si quis me prohibeat in mari piscari, vel euerriculum[c], quod Græcè σαγήνην[8] dicitur, ducere, an iniuriarũ iudicio possim eum cõuenire? Sunt qui putẽt iniuriarum me posse[d] agere. Et[9] ait Pomponius, & plerique esse huic similem eum qui in publico[10] lauare, vel in cauea[e] publica sedere, vel in quo alio loco agere, sedere, conuersari non patiatur: aut si quis re mea vti me non permittat. nam & hic iniuriarum[f] agi potest. Conductori[g] autem veteres interdictum[h] dederunt, si fortè publicè hoc conduxit: nam vis ei prohibenda est fieri, quò minùs conductione sua fruatur. ¶ Si quem tabernis. item facit §. eo. l. j. §. omnem.

1 Vide Bud. in Pand. de iur. fisc. l. j. in fin. & de iurisd. omn. iud. l. in criminalibus. sed contrà §. eo. §. idem Labeo.

2 *Flo. faciet.*

3 *Fl. quid fiat*

4 *Flo. legatio.* Maioris auctoritas excusat.

5 *Flor. duum uir indixerit.*

6 *Flor. eje.*

7 *Flor. atque honoribus.*

8 *Fl. σαγήνην*

9 *Flor. & ita Pomponius. Manuser. & ita ait Pomp.*

10 *Fl. publicè.*

a *Locatio.* id est, onus locãdi stationes publicas vel domos: aliàs est, locator. Accur.

b ¶ *Iniuriam.* id est, contumeliam.

c ¶ *In cæteris* quæ multa sunt sub tribus generibus: vt §. de mune. & hono. l. munerum.

d ¶ *Et oneribus.* aliàs, honoribus. & aliàs, oneribus. pro prima §. de muner. & hono. l. honor.

e ¶ *Per iniuriam.* id est, contra ius. aliàs esset sibi contrarius iste. §.

f ¶ *Sententiam.* id est, contra ius & insti. tiam. vt & §. eo. l. j. circa prin. & insti. eo. in prin. huic §. est contrà. §. cod. §. fi quis per iniuriam. sed non obst. quia ibi animo inferendæ contumeliæ siue iniuriæ fecit: hîc non: sed vt alium fortè releuet: tenetur tamen hîc actione in factum. vt §. de var. cog. l. fi iudex.

a *Idem.* vt non teneatur iniuriarum: sed in factum vt dixi. & facit C. de pe. iudi. l. fi.

b ¶ *Non pertinent.* vt dixi §. ea. l. §. j.

c ¶ *Euerriculum.* aliàs a euerriculum. aliàs diuerticulum.

d ¶ *Posse agere.* contrà suprà de diuer. præscrip. l. quisquam. Solue vt ibi.

e ¶ *Cauea publica.* locus erat in theatro, secundum quosdam.

f ¶ *Nam & hîc iniuriarum.* vt & §. eod. si quis proprium. & suprà de act. empt. l. qui pendentem. & §. fi er. vendi. l. ficuti. § Ariito. in fin. Item ad hoc §. ne quid in loco pub. l. ij. in prin. & §. j. de vsufcap. l. fi. & de vi, & vi arm. l. vim. & facit §. vti possid. si duo. §. j. & iij. & §. Labeo. Accur.

g ¶ *Conductori.* quidam habent hîc §. sed non debet esse: quia pendet ex superioribus. & die conductori loci publici.

h ¶ *Interdictum.* vti possidetis vtile, secundum Azo. vel dic de loff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

co publico fruendo: vt ff. de loco publico fruendo. l. j. in princ. iniuriarum etiam agi potest.

a ¶ *Quis agrum alienum.* vt ff. de ser. ruſt. prædi. diuus. & insti. de re. diui. §. apum, & ff. de acqui. re. do. naturalem. §. apum. Accur.

b *Vſurparum.* i. consuetudine obtentum: vt ff. de vſusca. l. ij. vel contra rationem introductum. Item no. q. tenetur iniuriarū qui ſciēs iniuſta vtitur conſuetudine [a].

a Conſuetudine iniuſta scientes tenetur. imò vi deturquòd ei faueatur per ea quæ tia fit notat Frāc. de Cremo. ſingul. ſuo cl. incipi. cō ſuetudo eſt Bono.

c ¶ *Quare ſi quis.* quia nullo iure vſurpatum eſt. ergo ſi quis &c.

d ¶ *Agi poteſt.* licet ſit vſurpatum: niſi conſuetudo ex certa ſcien tunc legem vincere: vt C. quæ ſit lon. conſue. l. conſuetudinis. & ff. commu. prædi. l. venditor. §. ſi conſtat.

e ¶ *Mei dominij.* quod eſſe poteſt: vt ff. quib. mod. vſusfr. amit. l. quid tamen. §. j. & ff. vt in ſtu. pu. na. li. l. j. §. ſi priuatus.

f *Sanè. Pertineat.* per priuilegium, vel per longam conſuetudinem: vt ff. de diuer. præſcrip. l. ſi quiſquam. Azo.

g ¶ *interdicta ſunt.* vti poſ. & vtrobi. & plura alia. multa tamen cauſſa publici iuris introducta ſunt: vt ſuprà de interdi. l. j. & l. ij. §. hominum. quæ ſunt contra. Accur.

1 Flo. *fruendo agitur, quò* 2 *io. continuat.*

[1]*Tem apud Labeonem.*] CASVS. Qui medicamenta alicui dedit vt eum alienaret à mente, vel qui alio modo hoc fecit, & ſic factū eſt: tenetur hac actione. Secundò dicit, eleuaui manum cōtra te quaſi tibi alapam daturus, & non dedi: teneor hac actione.

¶ *Ait prætor.*] Ponitur edictum cuius ſenſus eſt, qui aduerſus bonos mores conuicium alicui fecit: cuiuſue opera hoc factum eſſe dicetur: in eum prætor dat actionē. Poſteà loquitur Vlpianus & dicit, conuiciū eſt iniuria. Et dicitur conuiciū à concitatione vel à collatione vocū quando plures vnā vocem ponūt: vt cùm dicūt, Titius eſt cucurbita, eo præſente: vel ad domum Titij vadunt, & ibi dicunt ante domū, vel aliquid aliud dicunt quod ſit contra mores huius ciuitatis. & nō ſolùm qui poſuit vocē, tenetur hac actione, ſed & is qui induxit aliū vel alios ad cōcitandum. Et bene dictum eſt in edicto cui. ſi enim nō nominarent perſonū: ſed dicerent quis cucurbita, non tenerentur hac actione. Subſequenter dicit, procuratū vt tibi conuiciū diceretur per aliquem, puta per Barbacam de porta noua: qui habet malā linguam: non tamen dixit conuicium. dicitur quòd non teneor. ex his apparet conuicium cum vociferatione fieri ſiue ab vno ſiue à pluribus. id eſt ſi in cœtu dicatur. ſi autem aliquis aſtrologus, vel diuinus dicat aliquem furem cùm non eſſet: non tenetur hac actione, ſed per conſtitutio. punitur. Item hæc actio iniuriarum, quæ naſcitur ex conuicio, nō datur hæredi, nec in hæredem.

¶ *Si quis virgines.*] Appellaui virginem ancillari veſte veſtitam. minus pecco, & non teneor. vel aliter vt in gloſſ. Item non teneor ſi erat veſtita veſte meretricali, & eam appellaui, ſcilicet eius pudicitiā blādo ſermone attentando: vel comitem abduxi. comitem autē intelligas qui aſſociabat virginem: ſiue liber ſit, ſiue ſeruus: ſiue maſculus, ſiue fœmina. ſic ergo comes dicitur qui erat deſtinatus vt aſſociaret puellam quandā. cōtinetur etiam & pædagogus. & ille dicitur abducere comitē qui fecit ne comes cum ea eſſet ſiue per vim, ſiue per blādicias. Tenetur etiam hoc edicto non ſolùm qui comitē abduxit: ſed & is qui aſſectatus eſt aliquē comitum, & qui appellauit. Poſteà dicit quid ſit appellare. poſteà dicit, ſi dico verba turpia alicui, teneor iniuriarū, poſteà dicit differentiam eſſe inter appellare & aſſectari. & dicit quid ſit aſſectari. poſteà dicit, quòd non omnis aſſectator tenetur. ecce enim qui ſolatiandi cauſſa cum aliqua domina vel virgine loquitur, non tenetur. Item ioculatores qui præcedunt ante dominas ſonando ſua inſtrumenta: non tenentur. vltimò dicit, pro iniuria facta ſponſæ habet ſponſus actionem iniuriarum.

¶ *Ait prætor.*] Ponit edictum cuius ſenſus eſt, prohibet prætor nequid fiat ad infamiam alicuius. & ſi cōtra hoc fiat, prætor animaduertet. Poſteà dicit, hoc edictum videtur ſuperfluum per ſuperius, ſed tamen ſpecialiter de hoc voluit dicere. ea enim quæ notabiliter fiūt, &c. apparet ergo prætorē aliquid fieri vel dici ad infamiam alicuius

men ante ædes meas vel ante prætorium meum piſcari prohibeam, quid dicēdum eſt? me iniuriarum iudicio teneri, an non? Et quidem mare cōmune omnium eſt, & littora: ſicuti eſt aër. Et ſæpiſſimè reſcriptum eſt non poſſe quem piſcari prohiberi, ſed nec aucupari, niſi quòd ingredi quis agrū alienum prohiberi poteſt. Vſurpatum [b] tamen & hoc eſt, tametſi nullo iure, vt quis prohiberi poſſit ante ædes meas vel prætorium meum piſcari. Quare [c] ſi quis prohibeatur, ad huc etiam iniuriarū agi poteſt [d]. In lacu tamen, qui mei [e] dominij eſt, vtique piſcari aliquem prohibere poſſum.

XIIII. Paulus lib. xiij. ad Plautium.

Sanè ſi maris proprium ius ad aliquem pertineat [f], Vti poſſidetis interdictum ei competit, ſi prohibeatur ius ſuū exercere: quoniam ad priuatam iā cauſſam pertinet, non ad publicam hæc res: vt pote cùm de iure fruendi [1] agatur, quod ex priuata cauſſa cōtingit, [2] non ex publica. Ad priuatas enim cauſſas accōmodata interdicta [g] ſunt, non ad publicas.

XV. Vipianus lib. lxxvij. ad Edictum.

Item apud Labeonē quæritur, ſi quis mentem alicuius medicamento, alióve quo modo [1] alienauerit, an iniuriarum actio locū habebit [2]. Et ait iniuriarum aduerſus eum agi poſſe [h].

1 ¶ Si quis pulſatus † quidem non eſt, verùm manus aduerſus eū leuatæ & ſæpe perterritus [3] eſt quaſi vapulaturus [i], non tamen percuſſus [4] [k], vtili iniuriarum actione [l] tenetur.

2 ¶ Ait prætor, *Qui aduerſus bonos mores conuicium cui feciſſe, cuiuſue opera quid [5] factum eſſe dicetur, quò aduerſus bonos mores conuicium fieret, in eum iudicium dabo.* Conuicium iniuriam eſſe Labeo ait.

3 ¶ Conuicium † autem dicitur vel à concitatione, vel à conuentu, hoc eſt, à collatione vocum. Cùm enim in vnum complures

lienum verberat aduerſus bonos mores: item qui quæſtionem habet de ſeruo alieno ſine iuſſu domini: iniuriarum act. tenetur. item ſi quid aliud fiat prætor act. dat. Poſteà dicit: qui ſeruo alieno fecit iniuriam in odium domini, domino datur hæc actio. ſiue in odiū domini prætor non debet relinquere hanc iniuriam inultam. Poſteà dicit, qui ſeruum communem ſuum & alterius verberat: non tenetur hac act. & bene dictum eſt in edicto: ſi fructuarius: nam non tenetur hac act. & bene dictum eſt in edicto verberet ſeruum in quo habet vſumfru. Idem ſi proprietarius: nam nō tenetur hac act. & bene dictum eſt in edicto aduerſus bonos mores. quid enim ſi cauſſa corrigendi ſeruum meum eum verberes? non tenebis. ſi magiſtratus. Poſteà exponit verbū, verberaſſet, poſitū in edicto. item verbum quæſtionē. Poſteà exponit vltima verba edicti, hæc ſcilicet, item ſi quid aliud factum eſſe dicetur, &c. nā ſi ſeruus alienus verberetur, vel quæſtio eius habeatur ſine cauſſæ cognitione, tenetur hac actione, qui hoc fecit. ſi autem alia iniuria ſit ei facta: non ſemper tenetur qui fecit iniuriā. ſcilicet cum cauſſæ cognitione: qui enim leuiter ſeruum alienum percuſſit vel maledixit, non tenetur. Si autē aliquis infamauit eum carmine vel alio modo: bene tenetur cùm cauſſa cognitione. nam inſpicitur conditio ſeruitutis in litera declaratur. Poſteà dicit: facta iniuria ſeruo, domino oritur hæc actio: quandoquidem non. quid enim ſi ſeruus dicebat ſe liberum, & eum verberaſti ſeruum? ſi alterius credebam ſeruum quàm eſſet? Vltimò dicit, verberaſti ſeruum meum ita quòd ei rupiſti brachium: egi hac actione iniuriarum: poſſum adhuc agere Aquil. & reddit rur ratio.

¶ *Si vſumfructum.*] Habebam vſumfru. in ſeruo, & tu proprietatem. ſi aliquis ei ſeruo facit iniuriam, tibi competit hæc actio, non mihi. idem ſi cùm ſeruum alienum bona fide poſſidebam. Secūdò dicit, poſſidebam liberum hominem tanquam ſeruum. ei eſt facta iniuria, ſi in mei odium, ego habeo: aliàs non. Idem in ſeruo alieno quē bona fide poſſideo. Idem in fructuario ſerui eſt dicendum. Tertiò dicit, ſeruum pluriū verberaui. omnibus dominis datur hæc act. o. & cuilibet ſum condemnandus pro parte quam habet in ſeruo, ſed ſi volente vno ex dominis ſeruum verbero: ſi quidem eius tantum credebam eum eſſe, teneor hac actio. ſi autem ſeruum eius & aliorum ſciebam eum eſſe, tunc aliis teneor: ei qui voluit, non teneor. Vltimò dicit, iuſſu tutoris vel curatoris ſeruum pupilli vel adulti poſui quæſtioni. non teneor. & hoc dicit hic §. cum I. ſequen. & prin. tertiæ. Franc.

h ¶ *Agi poſſe.* criminaliter etiam accuſatur: vt C. de mathe. l. multi. argum. contrà. ff. ſi quis ali. te. pro. l. fin.

i ¶ *Vapulaturus.* id eſt verberandus eſt. Azo.

k ¶ *Percuſſus.* efficaciter.

l ¶ *Actione.* prætoria, id eſt non Corneliа: vt ff. eod. l. lex Cornelia. in princip. & §. inter.

m ¶ *Conuicium.* differt inter conuicium & nudum dictum cauſſa infamandi: vt ff. j. §. ex his. & vſque illuc eſt expoſitio horum verborum.

a ¶ *Te abſente.* ſit ergo dolus abſenti. ſic & abſens dolum face re poteſt: vt ff. vi bo. rap prætor. §. hoc autē edicto.

b ¶ *Oportere.* eſſe cōuicium.

c ¶ *Feciſſe conuicium.* vt & ff. eodem, non ſolùm. in princ. & ff. eod. l. §. aduiſſe. & ff. de ſer. cor. l. j. §. perſuadere. & de vi & vi ar. l. j. §. deieciſſe. & de minor. l. in cauſſæ. j. §. in ſumma. & ff. eodem, ſed ſi vnius. §. ſeruus meus.

a ¶ *Adiectum eſt.* in edicto prætoris: vt ff. §. ait prætor.

e ¶ *Nulla executio eſt.* aliud in famoſo libello: vt ff. eod. quod ſenatus: & facit inſti. de leg. §. tutor. & infrà eod. cum. §. ſi iniuria. & argum. contrà inſti. de rerum diuiſio ne. §. hoc amplius. Accurſius.

f ¶ *Non tenebitur.* nō ſufficit † conſilium vel conatus ſi delictum non habeat effectum: vt ſuprà quod quiſque iuris. l. j. §. fin. & ff. de fur. ſi quis vxori. §. ſi quis de manu. & §. neque verbo. & de ope. lib. ſicuei. & de verbo. ſing. ſæpe. in ſi. & l. fugitiuus. & ff. de his qui not. infa. l. qui autē. & §. quæ in frau. cred. ait prætor. §. ita demum. ſed arg. con trà ff. de neg. geſt. ſed an vltro. §. is autem. & de contra. iudi. tu. l. j. §. ſufficit. & ff. tit. j. j. Accurſius.

Notes: q ¶ *Non poteſt.* quia non dolo ſed ſuæ ar- ſi non ſciūm. §. j. con ſol. vt ibi. ſi alterius. Accur. ſi ff. eod. l. j. pri. Acc. ſi quis virgines. id eſt, eas quæ erāt virgi- nes. Accurſius. ſi ff. eod. §. appellare. ſi ff. modo. Ioā. vel minus quām ſi id liber feciſ- ſet. R. pro quo facit quod ſubiicit multò minus, ſed non placet, cùm non ſit atrox: vt in fi. eod. §. ſeruus. ſi ff. eod. §. appellare. ſi ff. eodem. §. ſeruus. ſi ff. eod. §. appellare. ſi ff. eodem. §. ſeruus. ſi ff. eodem. §. ſeruus. ſi ff. eodem. §. ſeruus

Universidad de Deusto Biblioteca

Neglecta. à prætore.sic & ℨ.nautæ cau.ſtab.l.& ideo.§.j.&de publi.l.§.publicanus, plus ergo qđ ſpecialiter ſit vel dicitur,valet: vt & ℨ. de acqui.hær. ſi quis mihi bona.§. ſed vtrum.& de auro & argẽ. lega.l. Quintus.§. ſed quod Quintus.& in auth. de nupt.§.ſoluto.ibi vnde donec.& C.de ſer. pign.da.l. ij.& de act. empt.quæro.argu.cõtrà,ſ. de regu.iur.l. ex preſſa. Azo.

b ¶ *Fieri.* generaliter ergo hîc accipiendum eſt:& hoc ſubijcit ꝓin de,& c. ſic.ℨ.de leg.prę ſtan. l. j. & de legatis iij. ſi plures.in fine tituli.

c ¶ *Qui fecerit.* hoc ex verbis edicti.

d ¶ *Vel dixerit.* hoc ex ſententia. Azo.

e ¶ *Ad inuidiam.* id eſt,iniuriam.

f ¶ *Veſte.* facit ſ. e.veſtẽ.& in auth. de ſanepiſc.§. penul. & C. de his qui notan. infa. l. decreto.

g ¶ *Si carmen.* facit ℨ. eo.l. lex Corne. in fin.

h ¶ *Quod ait prætor.* vt ℨ. eod.§. ait prætor ne quid, &c.

i ¶ *Mouerit.* ne debeat audire agentem.

k ¶ *Qui agit..* vt quia talis eſt cui facta ſit iniuria:cui ſamæ damnum non eſt iniuria. vt C. vt intra certum tempus.l.ij.

l ¶ *Aduerſus quẽ.* vt quia libertus aduerſus patronum pro leui iniuria:vt ℨ. eo. prætor.§. prætereà. & §. penult.

m ¶ *In re ipſa.* ſtatim ſe exponit, id eſt, in qualitate etiam : vt eſt cùm ſit ſeruo non a-
31 Fl. vendi-tauit. trox:vt ℨ. eo dem.§.ait prætor.

n ¶ *Qui agit.* ſ. actio ne iniuriarũ. vel agit contra id quod prætor mouet. vel tertiò agit, id eſt, facit iniuriã. audit tamẽ eũ qui actionẽ proponit : vel agit, id eſt , excipit dicẽdo ſe nõ teneri : quę duæ vltimæ in idẽ recidunt, & aliũ ſenſum dãt quã dixerim exponendo. & facit vt ex qualitate agatur. ℨ. de ter.moto.l.ij. §. de pœna.& ℨ. de neg. geſt. l. Põponius. ij. & de legꝫ.j. l. ſi ſeruus pluriũ. in fi. & ℨ. eo. prætor edixit.§.pon.& §.ſi.
33 Flor. verberauiſſe, dẽ veto.

o ¶ *Si quis. libello.* infamatorio. & facit ℨ. e.l. lex Corn.§.ſi. & l. ſeq. vel dic in ciuili etiam ex cauſſa vexandi:vt ℨ.e.l.iuriarũ.§. ij.
34 Flo. video dominum.

q ¶ *Idem ait eſt.* aſſeſſorem vel comitem.

q ¶ *Vẽdidit.* aliàs vendidit : & aliàs indicauit:& aliàs iactauit.

35 Fl. vel quæſtione fieret. hanc enim. & punitur æquali pœna dans , & accipiens: vt C. de acc. qui expli candi: vbi plenè dixi

neglecta a .

21 ¶ Generaliter autem vetuit prętor quid ad infamiam alicuius fieri b . Proinde quodcunque quis fecerit c vel dixerit d , vt alium infamet,erit actio iniuriarum. ¶ Hęc autem ferè ſunt, quæ ad infamiam alicuius fiunt:vt puta 23 ſi quis adinuidiam e alicuius veſte f lugubri vtatur,aut ſqualida,aut ſi barbam demittat , vel capillos ſubmittat, aut ſi carmen g conſcribat vel proponat,vel cantet aliquid 24 , quod pudorem alicuius lædat.

22 ¶ Quod ait prætor h , *Si quis ad uerſus ea fecerit , prout quæque 25 res erit , animaduertam.* ſic intelligendum eſt,vt plenior eſſet prętoris animaduerſio,id eſt,vt 26 quodcunque eum mouerit i vel in perſona vel ei 27 qui agit k iniuriarũ actiõe 27 , vel eius aduerſus quem l agitur, vel etiam in re ipſa m . i 2. 8 ,in qualitate iuriæ nõ 29 audiat eũ,q agit o .

23 ¶ Si quis libello o dato,vel principi,vel alij 30 famam alienam inſectatus fuerit,iniuriarum erit agendum:vt Papinianus ait.

24 ¶ Idem ait eum p , qui euentũ ſententiæ,velut laturus 31 ,pecuniã vẽdidit , fuſtibus à præſide ob hoc caſtigatum , iniuriarum dãnatum videri. Vtique autem apparet hũc iniuriam ei feciſſe,cuiuſſentẽtiam vendidit 32 . ¶ .

25 ¶ Si quis bona alicuius, vel rem vnam r per iniuriam occupauerit, iniuriarum actione tenetur. ¶ Itẽ ſi quis pignus proſcripſerit , venditurus tanquam à me acceperit, infamandi mei cauſſa,Seruius ait in iuriam agi poſſe. ¶ Si quis non debitorem s quaſi debitorem appellauerit iniurię faciendæ cauſſa,iniuriarum tenetur.

26 ¶ Prætor ait , *Qui ſeruum alienũ aduerſus bonos mores verberaſſe 33 dẽque eo iniuſſu domini quæſtionem t habuiſſe dicetur, in eum iudicium dabo. Item ſi quis aliud factum eſſe dicetur: cauſſa cognita iudicium dabo.*

27 ¶ Si quis ſic fecit iniuriam ſeruo,vt domino faceret v , iudicio 34 dominum iniuriarum agere poſſe ſuo nomine , Si verò nõ ad ſuggillationẽ domini id fecit , ipſi ſeruo facta iniuria inulta à prætore relinquinõ debuit:maximè x ſi verberi bº,vel quęſtionibº 35 affligeret.hoc enim & ſeruũ ſentire y , palàm eſt.

28 ¶ Si communẽ quis ſeruumverberauerit, vtique hac actione non tenebitur:cũ iure dominij z id fecerit. Nec ſi fructuarius id fecerit, dominus cum eo aget 36 : vel ſi pro prietarius fecerit,fructuarius eum conueniet a .

29 ¶ Adiicitur b , *Aduerſus bonos mores verberauerit* 37 . vt non omnis omnino qui verberauit,ſed qui aduersus bonos mores verberauit , teneatur. Cæterùm, ſi quis corrigẽdi animo c verberauerit 38 , aut ſi quis emendandi , non tenetur. Vnde quęrit Labeo,ſi magiſtratus municipalis ſeruũ meum loris ruperit , an poſſim cum eo experiri, quaſi aduerſus bonos mores verberauerit? Et ait iudicem debere inquirere qui faciẽtem ſeruũ me ſũ verberauerit.nam ſi honorẽ ornamentáque petulanter attentantẽ ceciderit, abſoluẽdũ d eũ. ¶ Verberaſſe dicitur abuſiuè , & qui pugnis ceciderit.

30 ¶ *Quæſtionem* e intelligere debemus & 39 tormenta & corporis dolorem ad eruendam veritatem. Nuda ergo interrogatio vel leuis territio nõ pertinet ad hoc edictũ. ¶ Quæſtionis verbo etiam ea,quã malam manſionẽ dicunt f †, cõtinebitur. Cùm igitur per vim & tormenta habita quæſtio eſt,tunc quæſtio intelligitur. Sed& ſi iuſſu domini quis quæſtionem habeat , modum tamen g exceſſerit h ,teneri eum debere Labeo ait.

31 ¶ Prætor i ait:*Si quid aliud factũ eſſe dicetur , cauſſa cognita iudicium dabo.* Proinde ſi quidem verberatus ſit ſeruus,vel tormentis de eo quæſtio habita eſt , ſine cauſſæ cognitione k iudicium in eum competit. Si verò aliam iniuriam paſſus ſit , non aliter competit , quàm 40 cauſſa cognita:quia prętor non ex omni cauſſa , iniuriarum iudicium ſerui nomine permittit. 41 Nã ſi leuiter percuſſus ſit, vel maledictum ei leuiter,nõ dabit actionẽ. At ſi infamatus ſit vel facto aliquo,vel carmĩe ſcripto,puto cauſſæ cognitionem prætori porrigendam,& ad ſerui qualitatẽ. Etenim multũ intereſt,qualis ſeruº ſit, bonæ frugi l .† ordinarius, diſpẽſator,an verò vulgaris,vel mediaſtinus,an qualisqualis.& qđ ſi cõpoditus,vel malè notus,vel notæ extremæ ? Habebit igitur ꝓtor rationẽ tã iniuriæ,quę admiſſa dicitur, quàm perſonæ ſerui , in quem admiſſa dicitur: & ſic aut permittet,

v ¶ *Vt domino faceret.* i.ad eius ſuggillationẽ vt eum cruciaret facta eſt.ſic inſti.de excu.tut.§.item ſi propter vim. 36 Fl.agit.

x ¶ *Maximè*, hoc idẽ quia idem dicetur etiam ſi aliàs atrociter cruciet eum.& ſic con cor.inſti.eo.§. ſeruus. & §. ſi communi.

y ¶ *Sentire.* ergo ipſe. 37 Flo. deſſt. verberauerit. met agit. & hoc quidã cõcedunt. & pro eis ℨ. vi bon. rapt.l. prætor. 38 Flo. deſſt. verberauerit. §.pe.& ℨ.de ſepu. vio. Liij §.ſi ſeruus.ſed quã libet earum expone vt ſuo loco dictum eſt.& hîc dicas dominũ non ſeruum agere: vt C. de iudi.l.ſeruus.licet ſentiat: vt dicit inſpectio iure naturali : vt ℨ. de his qui ſui iur. ſunt vel alie.l.ij.§.dominorum. & facit ſ. eod. §. interdum.Accur.

z ¶ *Cùm iure dominij.* nobilis præſumptio:vt & ℨ. pro ſoc.l. meritò. niſi contrà probetur:vt in arg. contra.ℨ.de ſer. cor.ſi quis ſeruum. & C. ad legem Aqui.l.ſed ſi communem. 39 Flor.deſſt.

a ¶ *Conueniet.* repete negationem.& facit ℨ. eod.§. ſi vſumfru. Vide Bar. in anno dẽ in anno poſtero.

b ¶ *Adiicitur.* in §. prętor ait. qui eſt ℨ. eod.l. hîc quæ dicit.C.de emenda. propinquo.& de emendator. ait. qui eſt ℨ. eod.l. hîc quæ dicit.C.de emenda. proſer.& ℨ.ad Turpil. l. ſ. §. calumniatoribus. Accur.

c ¶ *Animo.* in hoc ſa cauſa manifeſto.

d ¶ *Ad ſoluendum.* ſcilicet iudicem.

e ¶ *Quæſtionem.* facit ℨ.proxi.§. & ℨ.ad Syll. j.§. quæſtionem. & C. de iura.calum.l. j. in fi. & de rei ven. cùm ſuper vernis.

f ¶ *Dicunt.* vt ſi ponitur in carcerem vt nõ comedat donec dicat id de quo quæritur, & facit ℨ. depoſi. l. ſi homo. Accur. 40 Flo. ſedet. 41 Fl. quamdiu.

g ¶ *Modum tamen facit.* C. de emenda. ier. & de emenda.propinquo. & ℨ. de ſeruit. ſi cui & ℨ.ſolut.matr. ſi conſtante. §. ſi marirus. & ℨ. de cond. ob cauſ. l. cùm ſeruus.

h ¶ *Exceſſerit.* ad iniuriam domini: Accur. Vide in

i ¶ *Prætor.* vt ℨ. eo. §. prætor ait qui. nunc petit x. ſi cõtrà totus eſſet vilioris domini, peteret x. nunc petit v. Accur.

k ¶ *Cauſſæ cognitione.* Buſſ. l. ſ. de excep. rei iudic. cùm quæritur.§. & an eadem.

l ¶ *Quædam.*] Cuius iniura ſa ſeruũ meũ poteſtas fecit flagellari. teneris hac act.ſed ſi eſt mortuus vt & ℨ. ead. l. §. quod deteriorem. ſeruus:ioh. hoc agam Aquil.contra te. ¶ *Quædam.*] Cuius iniura ſa dãa libero,leuiter punitur:à ſeruo autem facta,grauiter punitur. Sed ꝓ hoc dicit,pro iniuria facta à ſeruo oritur paſſo actio iniuriarũ no ſed dare ſeruum pro noxa:vel emendere iniuriam: & iudicis arbitrio pro iniuria quam fecerat:& verberatus eſt,amodò ſi paſſus iniuriam velit agere iniuriarum , non poterit.idem ſi iniuriam remiſiſſet nuda voluntate. Idem ſi tempore extincta ſit actio iniuriarum: vt his caſibus non poſſit eſſe iniuriarum actio.

edic.l.ſ. §. ſi.& l. j.in fin.cum ſeq.& ℨ. de offic.præ.l.fin.& inſtit.eo.§. pœna.in fin.§.

a ¶ *Non cæſurus.* cæcidit non cæſurus. Accur.

b ¶ *Iniuriam fecerit.* at conueniretur à domino pro iniuria atroci facta quaſi ſeruo non quaſi ſibi.alias eſſet contrà ℨ. ead.l.§. ſi quis ſic ſecit. nec obſtat ei quod dico non agi. ℨ. eod.l. eum.§. ſi. in prin. quoniam licet ibi non agat pater vel maritus: agit tamen ea perſona quæ paſſa eſt iniuriam.ac hîc ſi non ageret dominus , nemo alius poſſet agere:& ſic iniuria eſſet inulta. quod eſſe non debet. Item argum. contrà ℨ. de ſer.cor.l.doli.§. j. 42 Flo. conſti. tuit quis. non cæſurus.

c ¶ *Conueniri.* contrà ℨ.e. l. eum. §. ſi iniuria. ſed ibi aliud in ſeruis : aliud in liberis. vel plenè ibi dices. Item arg. contrà, ℨ. de neg. geſt. item ſi cùm : & ℨ. de acquir. hæred.is qui putat: in eo quod hîc nõ inſpicitur nec quod in opinione, nec quod in vero eſt omnino. Accurſius. 43 Flo. meũ.

d ¶ *Iniuriarum.* ex eodem facto.

e ¶ *Eandem rem.* id eſt, eandem cauſſam: quia iam interuenirent quæ dicuntur ℨ. de except. rei iudic. cùm quæritur.§. & an eadem.

f ¶ *Ad damnum.* Aquilia. Accur.

g ¶ *Altera ad contumeliam.* vt iniuriarum. ſed ſi primò egit iniur.ciuiliter,poſtea non aget criminaliter: vt ℨ. eo. prætor edixit.§ j. Item videtur huic l. contrà ℨ.arbo.fur.cæ.l. ſi colonus. Sol. vt ibi. Item contrà ℨ. de actionib.& obligation.l.qui ſeruũ. in princ.hæc ſecundum illam. Item contrà C. e.l. dominum.ſed dico ibi loqui in actione legis Aquiliæ: & de ea dico eam continere dãnum. Alij dixerunt de actione iniuriarum vt contineat damnum nõ principaliter,ſed ſecundario , ſicut ibi. ſed ſecundum eos non video quare ſi egit vna,non debeat repelli ſi agat alia:niſi dixerit hoc tãc eſſe cùm noluit rationem damni haberi in actione iniuriarum. Item ſa cit ad legem iſtam ℨ. de priua. delict. l. ij. Sed arg contrà ℨ. de acquir. hær. lãllud. dubitari.

h ¶ *Magiſt.* electiuè ponitur 42 .& hoc etiam niſi in contumeliam fruatur. Guarij facta ſit:vt ℨ. proxi.§. in fi.& ℨ. de vſufr. l. vſus fructus. quę ſunt contrà. & eſt ad hoc ℨ. ad l. Aquil. item Mela.§. pr.& §. fin.&. l. ſequẽ.

i ¶ *In meam contumeliam.* vt & inſti. eo.§. ſed ſi in libero. & facit. ℨ. l. ſi dominus. & inſti. eo.§. quòd ſi vſufru.

k ¶ *Dabimus.* ſi læſus eſt in eius contumeliam: ſi atrox ſit etiam ſi nõ ſit læſus, in eius contumeliam: vt differat à fructuario.

l ¶ *Si autem me.* poſſeſſorem.

m ¶ *Ednon eſſe æquum.* aliàs æquum.& hæc eſt bona. & alias iniquum.& tunc Pædius malè dixit:& ideo corrigitur ſtatim.

n ¶ *Damnationem.* ſic & ℨ. de leg.j. ſi ſeruus plurium.in prin.& de ſti pu.ſeruo. l. proinde.in prin. Sed contrà,inſti.eod. §. ſi communi. vbi dicit plus vnius iniuriam æſtimari quàm alterius , ſi nobilior vel dignior eſt.Sol. hîc corrigitur:vel hîc ſunt æquè nobiles & boni: vel ſi ſua cùm ad ſuggillationem dominorum ſit iniuria: hîc nõ ſed atroci ter eſt ſeruus tractatus. Vel verius : hîc non negat vnum plus pro ſua dimidia petere quàm alter : cùm ſi totus eſſet nobilioris , peteret x. nunc petit x. ſi cõtrà totus eſſet vilioris domini, peteret x. nunc petit v. Accur.

o ¶ *Portiones.* alias petitiones.

Et ſi vnius] CASVS. Princ. huius ſatis declaratur in fine caſus præcedẽtis. *Seruus meus.*] Querela tua falſa vel inſtigatiõe tua

p ¶ *Non competit.* quia non fit iniuria volenti:vt ℨ. eo.l. j.§. vſque. & ℨ.§. proximo.& argu.ℨ.ſolu.matrimo.cùm mulier. & ſuprà commodati. ſi vt certo. §. planè ſi ſic. & ad hoc ℨ. de ſeruitutib. ruſticorum prædiorum.l.per fundum.& de leg.ij.cùm pater.§. libertis. & mãda. l.ſi præcedente.in fine.& de ope.noui nuntia. l. de pupillo. §. ſi plurium.& quorum lega.l. j.§. ſi alter.& de ſepara.l. j. §. quæſtum. & ad ſenatuſcon.Sylla.l.ſi. Accur.

q ¶ *Aut procuratoris.* habentis generalem & liberam adminiſtrationem. Accur.

r ¶ *Ceſſare.* facit hic tutor ne pupillo quæratur actio : vt & aliàs

Si iuſſu.] Seruus meus me iubente fecit tibi iniuriam: teneor act. iniuriarum etiam meo nomine, ſeruus autem manumiſſus poſteà ipſe tenetur. non enim debebat domino parere. vnde & ſi occidit hominem meo iuſſu: licet ſit poſteà manu- 44 Fl.deeſt.amiſſus, tamen tenetur. *clio.* ſi tamen cauſſa defendendi dominum ſeruus alicui iniuriam fecit : non tenetur factus liber , nec ego pro eo.

Si ſeruus.] Seruus in quo habebam vſumfru. fecit mihi iniuriam : competit mihi actio iniuriarum noxalis contra proprietarium. ſecus ſi eſſet ſeruus communis 1 Flor. erunt. mei & alterius : nam pro iniuria quam mihi facit , non habeo actio. cùm ſi extraneo feciſſet , tenerer pro eo.

Vtit prætor. Ponitur edictum cuius ſenſus eſt. facta iniuria alicui qui ſit in alterius poteſtate ſi is qui habet eum in poteſtate, non ſit præſens:neque procurator aliquis exiſtat qui velit agere pro eo : ipſi paſſo iniuriam prætor permittit agere act. iniuriarum cauſſa cognita. Secundò loquitur Vlpian. facta iniuria filio Titij,& Titius ſit præſens , non poterit tamen agere : quia furioſus eſt:vel alio iuſſo impeximẽto:dicitur quòd iſte filius aget hac actio.cùm pater eius pro abſente ſit. Sed pone q Titius eſt ſanæ mẽtis,& præſens:non vult tamen agere iniuriarum : ſed remittit hanc act. Dicitur quòd filius non poteſt agere.& redditur ratio:niſi perſona patris ſit vilis perſona filij actoris habilis. nam hoc caſu remiſſio patris non nocet filio. Sed pone quòd pater cœpit agere,& lite conteſtata incipit abeſſe,vel negligit procedere,cũ ſit vilis perſona : hoc caſu filius procedet in cauſſa etiam ſi non ſic emancipatus. Poſteà exponit verbum edicti illud ſcilicet,ſed quòd comprehendunt etiã patrem paſſi iniuriam vbi facta eſt iniuria nepoti : & pater eſt præſens, auus abeſt:patri dabitur actio. Poſteà dicit, dictũ eſt patre abſente filio dari actionem. plus dico quòd & filius poteſt hoc caſu agere per procuratorem. Item ſi nepoti facta eſt iniuria, & non ſit auus præſens: pater paſſi iniuriam poterit agere per procuratorẽ & ſubiicitur notabilis regula. Poſteà dicit,filius abſente patre egit iniuriarum actio. pater reuerſus nemine filij agere nõ poterit. Vltimò dicit,filio datur hæc actio quoties nemo agit pro patre.Idem eſt ſeruandum ſiue ſit in poteſtate ſiue emancipatus:ſiue mortuus ſit pater , & filius ſit exhæredatus:vel ex parte ſcriptus hæres. & eam adiuit : ſiue abſtinuit ſe à paterna hæreditate:nam ſemper his caſibus filio prædicto paſſo iniuriam datur hæc actio.Franc.

Et ſi ſeruus] CASVS. Princ. huius ſatis declaratur in fine caſus præcedentis. *Seruus meus.*] Querela tua falſa vel inſtigatiõe tua ſeruũ meũ poteſtas fecit flagellari. teneris hac act.ſed ſi eſt mortuus vt & ℨ. ead. l. §. quod deteriorem. ſeruus:ioh. hoc agam Aquil.contra te. ¶ *Quædam.*] Cuius iniura ſa dãa libero,leuiter punitur:à ſeruo autem facta,grauiter punitur. Sed ꝓ hoc dicit,pro iniuria facta à ſeruo oritur paſſo actio iniuriarũ no ſed dare ſeruum pro noxa:vel emendere iniuriam: & iudicis arbitrio pro iniuria quam fecerat:& verberatus eſt,amodò ſi paſſus iniuriam velit agere iniuriarum , non poterit.idem ſi iniuriam remiſiſſet nuda voluntate. Idem ſi tempore extincta ſit actio iniuriarum: vt his caſibus non poſſit eſſe iniuriarum actio.

ergo & in ſeruo alieno bona fide mihi ſeruiẽti : vt toties admittam o iniuriarũ actionẽ; quoties in meã contumeliam l iniuria ei facta ſit. Nam ipſius quidem ſerui nomine domino dabimus k iniuriarum actionem. Si autem me l tangat,& pulſet:iniuriarum mihi quoque actio 45 eſt. Ergo & in fructuario idẽ diſtingui poteſt. 45 Fl.deeſt.

36 ¶ Si ſeruum plurium cæcidero, competere iniuriarum actionem omnibus , plus quã manifeſtũ eſt.

XVI. Paulus lib.xlv.ad Edictum.

SEd non eſſe æquum m pro maiore parte,quã pro qua dominus eſt,damnationem n fieri, Pædius ait:& ideo officio iudicis portiones o æſtimandæ ſunt 1 .

XVII. Vlpianus lib.xlvij.ad Edictum.

SEd ſi vnius permiſſu id fecero. ſi quidẽ ſolius eius eſſe putaui, nulli cõpetit iniuriarum actio. Plane ſi ſciui eſſe pluriũ : ei quidẽ qui permiſit,iniuriarum actio non cõpetit p ,cæteris competit.

1 ¶ Si iuſſu tutoris aut procuratoris q vel curatoris quæſtio habita ſit:cõſequens erit dicere ceſſare r qui velit agere pro eo : ipſi paſſo iniuriam prætor permittit agere act. iniuriarum cauſſa cognita. Secundò loquitur Vlpian. facta iniuria filio Titij,& Titius ſit præſens , non poterit tamen agere : quia furioſus eſt:vel alio iuſſo impeximẽto:dicitur quòd iſte filius aget hac actio.cùm pater eius pro abſente ſit. Sed pone q Titius eſt ſanæ mẽtis,& præſens:non vult tamen agere iniuriarum : ſed remittit hanc act. Dicitur quòd filius non poteſt agere.& redditur ratio:niſi perſona patris ſit vilis perſona filij actoris habilis. nam hoc caſu remiſſio patris non nocet filio. Sed pone quòd pater cœpit agere,& lite conteſtata incipit abeſſe,vel negligit procedere,cũ ſit vilis perſona : hoc caſu filius procedet in cauſſa etiam ſi non ſic emancipatus. Poſteà exponit verbum edicti illud ſcilicet,ſed quòd comprehendunt etiã patrem paſſi iniuriam vbi facta eſt iniuria nepoti : & pater eſt præſens, auus abeſt:patri dabitur actio. Poſteà dicit, dictũ eſt patre abſente filio dari actionem. plus dico quòd & filius poteſt hoc caſu agere per procuratorem. Item ſi nepoti facta eſt iniuria, & non ſit auus præſens: pater paſſi iniuriam poterit agere per procuratorẽ & ſubiicitur notabilis regula. Poſteà dicit,filius abſente patre egit iniuriarum actio. pater reuerſus nemine filij agere nõ poterit. Vltimò dicit,filio datur hæc actio quoties nemo agit pro patre.Idem eſt ſeruandum ſiue ſit in poteſtate ſiue emancipatus:ſiue mortuus ſit pater , & filius ſit exhæredatus:vel ex parte ſcriptus hæres. & eam adiuit : ſiue abſtinuit ſe à paterna hæreditate:nam ſemper his caſibus filio prædicto paſſo iniuriam datur hæc actio.Franc.

p ¶ *Non competit.* quia non fit iniuria volenti:vt ℨ.eo.l.j.§.vſque. & ℨ.§. proximo.& argu.ℨ.ſolu.matrimo.cùm mulier. & ſuprà commodati. ſi vt certo. §. planè ſi ſic. & ad hoc ℨ. de ſeruitutib. ruſticorum prædiorum.l.per fundum.& de leg.ij.cùm pater.§. libertis. & mãda. l.ſi præcedente.in fine.& de ope.noui nuntia. l. de pupillo. §. ſi plurium.& quorum lega.l. j.§. ſi alter.& de ſepara.l. j. §. quæſtum. & ad ſenatuſcon.Sylla.l.ſi. Accur.

q ¶ *Aut procuratoris.* habentis generalem & liberam adminiſtrationem. Accur.

r ¶ *Ceſſare.* facit hic tutor ne pupillo quæratur actio : vt & aliàs

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. de admini. tut. l. pupillorum. non vt quę sita perea: vt ℨ. de admi. tu to. L. acius. in fine, & ℨ. de fur. l. tutor. quæ sunt argu. contrà. & facit ℨ: quod vi, aut clàm. l. aut. §. firmiter. Accursius.

a ¶ *Vel querela.* scilicet falsa. Accursius.

b ¶ *Inquantum.* facit insti. eod. §. pœna.

c ¶ *Agere posse.* actio nel. Aquilia: vt probat se quęs litera: quia & contra. non autè in actione iniuriarū venit damnum: vt suprà eodem, l. itē apud. §. si quis seruo. & competunt etiam seruo mortuo: vt ℨ. de actioni. & obligatio. l. quæcunque. & facit ℨ. e. l. itē. §. feciſſe. & C. de accusa. l. non ideo, & ℨ. de condictio. ob causſam. l. penult.

d ¶ *Videntur.* & ita modicè coercendæ.

e ¶ *Eadem tamen.* alias tamen eædem, & alias enimuero. & facit ℨ. eo. prætor. §. atrocem. & l. itē apud Labeonē. §. quòd ait prętor. & §. prætor ait si quid. & C. de epiſc. & cleri. ſi quis in hoc. & de liber. & eorū lib. l. ij. Item facit ℨ. ſoluto matri. l. ſi cum dotem. §. eo aūt tępore. & j. ea. l. §. interdū tamen. & §. quod autē ait. & ℨ. ſi ex noxa. cauſſa agatur. l. ſi ſeruum. Accurſius.

f ¶ *Actio datur.* vt & inſtitutio. de noxa. in princi. & §. ſunt autem. in actione autem de dolo diſtinguitur: vt & ℨ. de dolo. l. ſi oleū. §. hęc actio. Accurſius.

g ¶ *Sed & in arbitrio.* actore ſcilicet pro vindicta poſtulante ſecundum Bart.

h ¶ *Præſtare.* vt iniuriam paſſus habeat ſeruum apud ſe. ſic & in Lombarda de libe. homine exhi. l. ſi ſeruus cum voluntate. & l. ſi quis liber homo. Accur.

i ¶ *Facultas.* iniuriam paſſo hoc poſtulante. Accurſius.

k ¶ *Non ſatisfiat.* amittit ergo electionem propter moram vt ℨ. de pecu. leg. l. j. in fi. Accurſius.

l ¶ *Suſſ rendam.* alternativa eſt ergo ſententia: vt inſtitut. de oſſic. iudic. in princip. & ſuprà de re iudi. l. miles. §. decē. & de cōfeſſ. l. certū. §. j. & facit ℨ. eo. de minore. §. ſi ſeruus & ſuprà de iur. omn. iudic. l. ſi quis, §. in ſeruos. & de his qui detec. vel cēſſ. l. j. §. cùm ſeruus. & ſuprà, ſi ex noxa. cau. agatur. l. ſi ſeruum. Accurſius.

1 Flo. deeſt. detinentem.

2 Flor. ieuit manu nullius.

3 Fl. ſcit. j) beonē. §. quòd ait prętor. & §. prætor ait ſi quid. & C. de epiſc. & cleri. ſi quis in hoc. & de liber. & eorū lib. l. ij. Item facit ℨ. ſoluto matri. l. ſi cum dotem. §. eo aūt tępore. & j. ea. l. §. interdū tamen. & §. quod autē ait. & ℨ. ſi ex noxa. cauſſa agatur. l. ſi ſeruum. Accurſius.

4 Flo. præſtare ei ſeruum.

5 Fl. deeſt. ſuū.

6 Fl. alicuius.

iniuriarum actionem.

2 ¶ Seruus meus opera tua vel querela [a] tua flagellis cęſus eſt à magiſtratu noſtro. Mela puta mihi dandam iniuriarum actionem[1] aduerſus te, inquantum [b] ob eam rem æquum iudici videbitur. Et ſi ſeruus deceſſerit, dominū eius agere poſſe [c] Labeo ait: quia de dāno quod per iniuriam factum eſt, agatur. & ita Trebatio placuit.

3 ¶ Quædam iniuriæ à liberis hominibus factę, leues,[2] & nulliusmodi eſſe videntur [d]: eædem tamen [e] à ſeruis factæ, graues ſunt. Creſcit enim contumelia ex perſona eius, qui contumeliam facit[3].

4 ¶ Cùm ſeruus iniuriam facit, maleficium eum admittere, palā eſt. Igitur meritò ſicut ex cæteris delictis, ita & ex hoc iniuriarum noxalis actio datur [f]. Sed in arbitrio [g] domini eſt, an velit cum verberandum exhibere, vt ita ſatisfiat ei qui iniuriam paſſus eſt. Neque enim erit neceſſe domino vtique eum verberādum præſtare [h]: ſed dabitur ei facultas [i] præſtare ſeruum [4] verberandum: aut ſi de eo verberibus ſatis non fiat [k], noxæ dedendum, vel litis æſtimationem ſufferendam [l].

5 ¶ Prætor ait, *Arbitratu iudicis.* vtique quaſi [m] viri boni, vt ille modum verberum [n] imponat. ¶ Si ante iudicem dominus verberandum ſeruum ſuum [5] exhibuerit, vt ſatis verberibus ei fieret, & erit factum arbitratu iudicis[6] [o]: poſtèa actor agere iniuriarum perſeueret, nōeſt audiendus. Qui enim accepit ſatisfactionē, iniuriā ſuā remiſit [p]. Nā ſi nuda voluntate [q] iniuriā remiſit, indubitatè dicendū eſt extingui in iuriarum actionē, nō minùs, quàm ſi tempore [r] iniuria fuerit abolita.

6 ¶ Si iuſſu domini ſeruus iniuriā fecerit, vtique dominus conueniri poterit etiam ſuo [s] nomine. Sed ſi proponatur ſeruus manumiſſus, placet Labeoni in eum dandam actionē: quia & noxa caput [t] ſequitur: nec in omnia ſeruus domino parere debet. Cæterùm [v], & ſi occiderit iuſſu domini, Corneliæ eū eximemus [x]. ¶ Planè ſi defendēdi domini gratia aliquid fecerit, rationem ei cōſtare apparet [y]: inque eam rem aduerſus agentē exceptio obiicienda erit.

7 ¶ Si ſeruus in quo vſusfructus meus eſt, iniuriam mihi fecerit, ad uerſus dominū noxali iudicio experiri potero [z]: neque debeo deterioris conditionis [a] ob hoc eſſe, quòd vſumfructum in eo habeo, quàm ſi non haberem: aliter atque ſi [7] communis eſſet. tūc enim non daremus ſocio actionem, ea propter, quia & ipſe iniuriarum actio ne tenetur [b].

8 ¶ Ait prætor [c]: *Si ei, qui in alterius potestate erit iniuria facta esse dicetur, & neque is, cuius in potestate est, præsens eris, neque procurator qui suam existat, qui eo nomine agat, caussa cognita ipsi qui iniuriam accepisse dicetur, iudicium dabo.* ¶ Filiofamiliâs [d] iniuriam paſſo, ſi præſens ſit pater, agere tamen non poſſit propter furorem, vel quem alium caſum dementię, puto competere iniuriarum actionem. nam & hic pater eius abſentis loco [e] eſt. Planè ſi præſens agere nolit, vel quia differt, vel qa remittit, atque condonat iniuriā, magis eſt, vt filio actio [f] non detur. nam & cùm abeſt, idcirco datur actio filio, quia verisimile eſt patrem, ſi præſens fuiſſet, acturū [g] fuiſſe. Interdum tamen putamus & ſi pater remittat, iniuriarum actionem filio dandam: vt putà ſi patris perſona vilis abiectaque ſit, filij honeſta. Neq; enim debet pater viliſſimus filij ſui cōtumeliam ad ſuam vilitatem [h] metiri. Ponamus eum eſſe patrem cui iure meritóque curator à prætore conſtituatur [8].

9 ¶ Sed [9] & ſi lite conteſtata cœperit abeſſe [i], vel etiam negligere executionem, pater vilis

r ¶ *Si tempore.* anni: vt C. eo. ſi conuicij.

s ¶ *Suo nomine.* ſ. domini. Accur.

t ¶ *Noxa caput.* vt inſt. de noxa. §. omnes.

v ¶ *Cæterum.* i. ſi noxa caput non ſequatur.

x ¶ *Eximemus.* reſpon. non: & ſic interrogatiue lege. & ad hoc ſuprà de noxa. l. ij. & quod vi, aut clàm. is qui. §. ſi tutoris. & de acti. & obligᵒ. l. ſi ſeruus non vi. & ℨ. de reg. iur. l. ad ea. & C. ad leg. Iul. de vi. ſeruos.

y ¶ *Apparet.* vt nō teneatur: vt ſ. ad Syll. l. cùm dominus occidi tur. & argu. ℨ. de bonis lib. qui cùm maior. §. ſi patris.

z ¶ *Experiri potero.* ſic ℨ. de noxali. l. qui vſumfructum.

a ¶ *Conditionis.* ſic ℨ. de capt. in bello. §. ſi quis ſeruum. ibi, rurſus conſtitutio. & contrà. Accur.

b ¶ *Tenetur.* ſi extraneo fecit iniuriam. & eſt bona ratio: vt & ℨ. de noxa. l. cùm ſeruus communis. in prin. & ad l. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. j. & C. de fur. ſi ſeruus communis. in princi. & l. apud antiquos. & ℨ. famil. erciſ. l. & puto. §. ſi. & arg. ℨ. de neg. geſt. l. ſiue hæreditaria.

c ¶ *Ait prætor.* plenè ſubſequenter hæc verba exponuntur.

d ¶ *Filiofamiliâs.* datiui caſus.

e ¶ *Abſentis loco eſt.* vt & ℨ. de iure codi. l. ij. §. furioſus. ſed contrà. ℨ. de procur. l. ij. §. j. ſed expone vt ibi. & facit ℨ. ſol. matri. l. ſi cùm dotē. §. ſi ſoluto. & de in ius vocan. l. ſi libertus. & de actio. & obli. filiusfa. & j. eo. ſeruo. §. filio. & ℨ. de iudic. ſi longius. §. j. & de procu. ſi iusfa. & l. non ſolùm. §. ſi pater. Ité facit ad hoc vt pater iniuriam filij remittat, j. ad leg. Iuliā de vi qui cœtu. §. ſi. & ℨ. ad Syll. l. diuus. & C. de reuo. do. l. fin. & in authen. de iureiurand. à mo. §. j.

f ¶ *Filio actio.* ſecus in filio qui in patris prætorio non remittit. vt ſuprà de pactis. & l. in perſonam. Item ſecus in bonor. poſſeſſ. quam pater non remittit in prætorio fi lij: vt C. de repu. bon. poſſeſſ. l. ij. Item hæc vera etiam ſi ex lege Cornelia. §. illud. & §. ſeq. Item ſecus in querela inofficioſi teſta. vt ℨ. de inofficioſi teſta. l. Papinianus. in princ.

g ¶ *Acturum.* facit ℨ. de verb. oblig. cōtinuus. §. cùm ita. & ſic p. in fi. Sed argu. contrà. ſol. ma. l. ij. §. voluntatem.

h ¶ *Vilitatem.* aliàs vilitatem, aliàs vtilitatem. & ad hoc ℨ. ſolut. mat. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore.

i ¶ *Abeſſe.* nec ſit procurator patris, qui agat.

Cauſſa

ADDIT. O Dic ſecundum Bart. quòd ibi erat iniuria ſoli filio, quæ non tranſibat ad patrem: ideo per patrem nō poteſt remitti. vide circa hunc §. quod not. per gloſſ. in l. in perſonam. ſ. de pact. & per Inno. extrà de ſenten. excom. c. non dubium.

a Adde gl. ſi. um. cōcerō in l. m

j detranſac. & ℨ. de verb. obl. l continuus. §. cùm ita. & in hoc fa cit ℨ. pro ſocio l. & in l. Lucio. in propoſita. & de leg. iij. fidei com. §. ſic fidei.

us Titius. in l. cū in hāc. de re. eredi. & in l. ſi ve ro ante. ℨ. ſo lu. matri mo.

n ¶ *Verberum.* cùm verberandus tradatur ex cauſſa, quæ ℨ. proxi. §. dicitur. & hoc edictum non habemus cui hoc adiungatur.

o ¶ *Iudicis.* vt ℨ. proxi. §. alias alicuius.

p ¶ *Remiſit.* ſic ℨ. de admini. tuto. l. ſi pupillus alterum.

q ¶ *Nuda voluntate.* vt per abolitionem: vt inſti. eo. in ſi. & ℨ. eo. l. nō ſoldum. §. j.

a ¶ *Cauſſa cognita.* hoc expone: vt j. ea. l. §. quod autem. & facit j. e. l. §. idem aut filio. Accurſius.

b ¶ *Si emancipatus.* poſt litem cōteſt. à patre: in poteſtate tamen erat cùm ſibi facta fuit iniuria. alioquin ſine diſtinctione ageret. & facit ad hāc tralationē. C. de rei vxo. act. l. j. §. videamus. & de vſufruc. ſed & ſi quis. §. ſi operas. & C. cōmu. de le. l. ſi. §. jubi, cenſemus itaque &c. & de lega. j. l. cum res. & ℨ. de ſepul. violla. l. iij. §. nō perpetuæ. & j. ea. l. §. ſi. & ℨ. de iudiciis. l. tam ex contra ctibus. ſed an de nouo incipiat agere filius, an procedet, in ſtantia patris? dic quòd in prima inſtantia procedet: vt arg. d. l. tam ex cōtractibus. & de rei vxo. actio. de calumnia tamē iurabit filius: vt C. de iuram. calum. & c ¶ *Non ſufficiat.* vel quia non poteſt proba re mandatū: vel quia pauper, argu. ℨ. man. ſi procurator. §. ſi igno rantes. Vel quia aliàs habet tot adminiſtrare, vt huic non poſſit ſuper ſe, dere. argu. ℨ. de procura. l. ſi filius. §. ſi ſeruus communis. in princi. & l. apud antiquos. & ℨ. famil. erciſ. l. & puto. §. ſi. & arg. ℨ. de neg. geſt. l. ſiue hæreditaria.

c ¶ *Ait prætor.* plenè ſubſequenter hæc verba exponuntur.

d ¶ *Filiofamiliâs.* datiui caſus.

e ¶ *Abſentis loco eſt.* vt & ℨ. de iure codi. l. ij. §. furioſus. ſed contrà. ℨ. de procur. l. ij. §. j. ſed expone vt ibi. & facit ℨ. ſol. matri. l. ſi cùm dotē. §. ſi ſoluto. & de in ius vocan. l. ſi libertus. & de actio. & obli. filiusfa. & j. eo. ſeruo. §. filio. & ℨ. de iudic. ſi longius. §. j. & de procu. ſi iusfa. & l. non ſolùm. §. ſi pater. Ité facit ad hoc vt pater iniuriam filij remittat, j. ad leg. Iuliā de vi qui cœtu. §. ſi. & ℨ. ad Syll. l. diuus. & C. de reuo. do. l. fin. & in authen. de iureiurand. à mo. §. j.

f ¶ *Filio actio.* ſecus in filio qui in patris prætorio non remittit. vt ſuprà de pactis. & l. in perſonam. Item ſecus in bonor. poſſeſſ. quam pater non remittit in prætorio fi lij: vt C. de repu. bon. poſſeſſ. l. ij. Item hæc vera etiam ſi ex lege Cornelia. §. illud. & §. ſeq. Item ſecus in querela inofficioſi teſta. vt ℨ. de inofficioſi teſta. l. Papinianus. in princ.

g ¶ *Acturum.* facit ℨ. de verb. oblig. cōtinuus. §. cùm ita. & ſic p. in fi. Sed argu. contrà. ſol. ma. l. ij. §. voluntatem.

h ¶ *Vilitatem.* aliàs vilitatem, aliàs vtilitatem. & ad hoc ℨ. ſolut. mat. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore.

i ¶ *Abeſſe.* nec ſit procurator patris, qui agat.

Cauſſa cognita. hoc expone: vt j. ea. l. §. quod autem. & facit j. e. l. §. idem aut filio. Accurſius.

b ¶ *Si emancipatus.* poſt litem cōteſt. à patre: in poteſtate tamen erat cùm ſibi facta fuit iniuria. alioquin ſine diſtinctione ageret. & facit ad hāc tralationē. C. de rei vxo. act. l. j. §. videamus. & de vſufruc. ſed & ſi quis. §. ſi operas. & C. cōmu. de le. l. ſi. §. jubi, cenſemus itaque &c. & de lega. j. l. cum res. & ℨ. de ſepul. violla. l. iij. §. nō perpetuæ. & j. ea. l. §. ſi. & ℨ. de iudiciis. l. tam ex contra ctibus. ſed an de nouo incipiat agere filius, an procedet, in ſtantia patris? dic quòd in prima inſtantia procedet: vt arg. d. l. tam ex cōtractibus. & de rei vxo. actio. de calumnia tamē iurabit filius: vt C. de iuram. calum. & c ¶ *Non ſufficiat.* vel quia non poteſt proba re mandatū: vel quia pauper, argu. ℨ. man. ſi procurator. §. ſi igno rantes. Vel quia aliàs habet tot adminiſtrare, vt huic non poſſit ſuper ſe, dere. argu. ℨ. de procura. l. ſi filius. §. ſi ſeruus communis. in princi. & l. apud antiquos. & ℨ. famil. erciſ. l. & puto. §. ſi. & arg. ℨ. de neg. geſt. l. ſiue hæreditaria.

c ¶ *Ait prætor.* plenè ſubſequenter hæc verba exponuntur.

d ¶ *Filiofamiliâs.* datiui caſus.

e ¶ *Abſentis loco eſt.* vt & ℨ. de iure codi. l. ij. §. furioſus. ſed contrà. ℨ. de procur. l. ij. §. j. ſed expone vt ibi. & facit ℨ. ſol. matri. l. ſi cùm dotē. §. ſi ſoluto. & de in ius vocan. l. ſi libertus. & de actio. & obli. filiusfa. & j. eo. ſeruo. §. filio. & ℨ. de iudic. ſi longius. §. j. & de procu. ſi iusfa. & l. non ſolùm. §. ſi pater. Ité facit ad hoc vt pater iniuriam filij remittat, j. ad leg. Iuliā de vi qui cœtu. §. ſi. & ℨ. ad Syll. l. diuus. & C. de reuo. do. l. fin. & in authen. de iureiurand. à mo. §. j.

f ¶ *Filio actio.* ſecus in filio qui in patris prætorio non remittit. vt ſuprà de pactis. & l. in perſonam. Item ſecus in bonor. poſſeſſ. quam pater non remittit in prætorio fi lij: vt C. de repu. bon. poſſeſſ. l. ij. Item hæc vera etiam ſi ex lege Cornelia. §. illud. & §. ſeq. Item ſecus in querela inofficioſi teſta. vt ℨ. de inofficioſi teſta. l. Papinianus. in princ.

g ¶ *Acturum.* facit ℨ. de verb. oblig. cōtinuus. §. cùm ita. & ſic p. in fi. Sed argu. contrà. ſol. ma. l. ij. §. voluntatem.

h ¶ *Vilitatem.* aliàs vilitatem, aliàs vtilitatem. & ad hoc ℨ. ſolut. mat. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore.

i ¶ *Abeſſe.* nec ſit procurator patris, qui agat.

Cauſſa cognita. hoc expone: vt j. ea. l. §. quod autem. & facit j. e. l. §. idem aut filio. Accurſius.

b ¶ *Si emancipatus.* poſt litem cōteſt. à patre: in poteſtate tamen erat cùm ſibi facta fuit iniuria. alioquin ſine diſtinctione ageret. & facit ad hāc tralationē. C. de rei vxo. act. l. j. §. videamus. & de vſufruc. ſed & ſi quis. §. ſi operas. & C. cōmu. de le. l. ſi. §. jubi, cenſemus itaque &c. & de lega. j. l. cum res. & ℨ. de ſepul. violla. l. iij. §. nō perpetuæ. & j. ea. l. §. ſi. & ℨ. de iudiciis. l. tam ex contra ctibus. ſed an de nouo incipiat agere filius, an procedet, in ſtantia patris? dic quòd in prima inſtantia procedet: vt arg. d. l. tam ex cōtractibus. & de rei vxo. actio. de calumnia tamē iurabit filius: vt C. de iuram. calum. & c ¶ *Non ſufficiat.* vel quia non poteſt proba re mandatū: vel quia pauper, argu. ℨ. man. ſi procurator. §. ſi igno rantes. Vel quia aliàs habet tot adminiſtrare, vt huic non poſſit ſuper ſe, dere. argu. ℨ. de procura. l. ſi filius. §. ſi ſeruus communis. in princi. & l. apud antiquos. & ℨ. famil. erciſ. l. & puto. §. ſi. & arg. ℨ. de neg. geſt. l. ſiue hæreditaria.

c ¶ *Ait prætor.* plenè ſubſequenter hæc verba exponuntur.

d ¶ *Filiofamiliâs.* datiui caſus.

e ¶ *Abſentis loco eſt.* vt & ℨ. de iure codi. l. ij. §. furioſus. ſed contrà. ℨ. de procur. l. ij. §. j. ſed expone vt ibi. & facit ℨ. ſol. matri. l. ſi cùm dotē. §. ſi ſoluto. & de in ius vocan. l. ſi libertus. & de actio. & obli. filiusfa. & j. eo. ſeruo. §. filio. & ℨ. de iudic. ſi longius. §. j. & de procu. ſi iusfa. & l. non ſolùm. §. ſi pater. Ité facit ad hoc vt pater iniuriam filij remittat, j. ad leg. Iuliā de vi qui cœtu. §. ſi. & ℨ. ad Syll. l. diuus. & C. de reuo. do. l. fin. & in authen. de iureiurand. à mo. §. j.

f ¶ *Filio actio.* ſecus in filio qui in patris prætorio non remittit. vt ſuprà de pactis. & l. in perſonam. Item ſecus in bonor. poſſeſſ. quam pater non remittit in prætorio fi lij: vt C. de repu. bon. poſſeſſ. l. ij. Item hæc vera etiam ſi ex lege Cornelia. §. illud. & §. ſeq. Item ſecus in querela inofficioſi teſta. vt ℨ. de inofficioſi teſta. l. Papinianus. in princ.

g ¶ *Acturum.* facit ℨ. de verb. oblig. cōtinuus. §. cùm ita. & ſic p. in fi. Sed argu. contrà. ſol. ma. l. ij. §. voluntatem.

h ¶ *Vilitatem.* aliàs vilitatem, aliàs vtilitatem. & ad hoc ℨ. ſolut. mat. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore.

i ¶ *Abeſſe.* nec ſit procurator patris, qui agat.

dicendum eſt cauſſa cognita [a] translationem filio cōpetere. Idē eſt etſi emancipatus [b] filius eſſe proponatur.

10 ¶ Procuratorem patris prætulit prætor ipſis perſonis quæ iniuriam paſſæ ſunt. Si tamen procurator aut negligat, aut colludat, aut non ſufficiat [c] aduerſus perſonas, quæ iniuriam fecerint, ipſi potiùs, qui paſſus eſt iniuriam, actio iniuriarum competit. ¶ Procuratorem [d] autem [+] accipere debemus, non vtique [e] eum cui ſpecialiter data [10] eſt procuratio actionis iniuriarum: verùm ſufficit eſſe eum cui omnium rerum adminiſtratio mādata eſt.

11 ¶ Quod autem ait prætor, cauſſa cognita, ipſi qui iniuriam acceperiſſe dicetur, iudiciū permitti: ita accipiendum eſt, vt in cognitione cauſſæ hoc verſetur, quàm longè pater abſit, & quando ſuperuenturus [f], & nunquid is, qui [g] iniuriarum vult actionem mouere, ſegnior [11], vel inutilis admodum [h] ſit, & qui non ſufficiat ad rei alicuius adminiſtrationē, ac per hoc nec ad actionem [i].

12 ¶ Quod deinde [+] ait [k], *Qui in iuriam accepit*, interdum ita accipiendum eſt, vt patri eius competat actio: at putà nepoti facta eſt in iuria: pater præſens eſt: auus abeſt. ſcribit Iulianus patri potiùs [l] dandam iniuriarum actionem, quàm ipſi nepoti. ad cuius, inquit, officiū pertinet etiam viuente auo filium ſuum in omnibus tueri.

13 ¶ Idem Iulianus ſcribit filium non tantùm ipſum agere [m] debere, verùm procuratorem quoque dare poſſe. alióquin, inquit, niſi ei per miſerimus procuratorem dare poſſe [12], futurum eſt, vt ſi valetudine impediatur, neque ſit qui iniuriarum actionem exequatur, impedia tur actio. Idem ait, & ſi nepoti facta ſit iniuria, & nemo ſit, qui aui no mine agat, permittendum eſſe patri experiri: & is procuratorem dabit. omnibus enim qui ſuo nomine actionem habent, procuratoris dā di eſſe facultatē [n]. Intelligitur autē filium, inquit, familiàs ſuo nomine [o] agere, cum patre ceſſante prætor ei agere permittit [13].

14 ¶ Si filius familiàs iniuriarū egerit [p], patri actio [q] non competit.

Filiofamiliàs datur actio iniuriarum exiſtenti in patris poteſtate, & etiā emancipato, uel alias liberato à patris poteſtate. Bar.

15 ¶ Idem ait filiofamiliàs iniuriarum nomine actionem dari, quoties nemo eſt qui patris nomine experiatur: & hoc caſu [r] quaſi patrēfamiliàs conſtitui. Quare ſiue emancipatus ſit, ſiue ex parte hæres ſcriptus, vel etiā exhæredatus, ſiue paterna hæreditate abſtinuerit, executionem litis ei dandā. Eſſe enim perabſurdum, quē prætor manente patria poteſtate ad actionem admittendū putauerit, ei patrifa. facto [14] vltionem iniuriarum ſuarū eripi, & transferri ad patrē, qui eam, quantum in ipſo eſt, omiſerit: aut, quod eſt indignius, ad hæredes patris [s], ad quos nō pertinere iniuriā filiofamiliàs factā, procul dubio eſt.

XVIII. Paulus lib. lv. ad Edictum.

EVm qui nocentē infamauerit [t], non eſſe bonū & [1] æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota eſſe, & oportere, & expedire.

1 ¶ Si ſeruus ſeruo fecerit iniuriā, perinde agēdum eſt [v] quaſi ſi domino feciſſet.

2 ¶ Si nupta filiafamiliàs iniuriam acceperit, & vir & pater iniuriarū [x] agent. Pomponius rectè putat tanti patri cōdemnandū eſſe reū, quanti condēnaretur [2], ſi ea vidua eſſet. Viro tanti quāti condēnaretur, ſi ea in nullius poteſtate eſſet: quòd ſua cuiuſq; iniuria propriam æſtimationem haberet. Et ideo ſi nupta in nullius poteſtate ſit, non idco minùs eā iniuriarū agere poſſe: q; [y] & vir ſuo nomine [z] agat.

Quando iniuria infertur in aliquem principaliter, ueritas inſpicitur potius quam opinio: & cùm infertur in aliquē per conſequentiā, inſpicitur opinio potius quā ueritas. Bar.

3 ¶ Si iniuria mihi fiat ab eo cui ſim ignotus: aut ſi quis putet me Lucium Titium eſſe, cùm ſim Gaius Seius, prætualet quod principale

in tantum: vt ℨ. eodem, l. prætor. §. penulti. & ℨ. de pericul. & commodo rei vendit. æ. l. cuſtodiam. & facit ℨ. eodem. l. item apud. §. ait prædam. Accurſius.

x ¶ *Iniuriarum.* vt ℨ. eo. l. j. in fine. & C. eodem, l. ij. & inſtit. eodem. §. patitur. Accur.

y ¶ *Quòd.* id eſt, quia.

z ¶ *Nomine.* ſcilicet viri, id eſt, pro iniuria quæ videtur viro fieri, cū eius vxori fiat.

d ¶ *Procuratorem.* ſa ℨ. de ſol. l. vero. & cit ℨ. de adminiſtra. tut. ſi duo. in fine. & ℨ. de pa ctis. l. nam. ſed arg. cō trā. de procu. l. Pom po. in princip. cū ſuis concordantis.

e ¶ *Non vtique.* ſcilicet tantum.

f ¶ *Superuenturus.* vt ℨ. de iudic. l. ſi lon gius. in princ.

g ¶ *Is qui.* ſ. filius.

h ¶ *Admodum.* id eſt, valde.

i ¶ *Ad actionem.* in tē tandam.

k ¶ *Quod deinde ait.* de ei datarum actionem. Accurſius.

l ¶ *Patri potius.* vt pro curatori aui. & facit ℨ. de procu. filius.

m ¶ *Agere debere.* quando ipſe accepit iniuriā: vt ℨ. de act. & oblig. filius. Accur.

n ¶ *Facultatem.* ad hoc ℨ. de procur. l. j. §. vſus. & C. de procur. l. §. ſi. & ℨ. fami. er. ciſc. planè. & ℨ. eo nō ſo lū. §. agere. quādoq; ēt eſt neceſſe p procuratorem agere: vt C. de procur. l. penul. quādoque etiā nō poteſt etiā ſi vult: vt in criminalib': vt ℨ. de publ. iudi. l. penul. §. ad crimē. niſi quādoq; in crimine iniuriarum C. de iniur. l. ſi. extra iudiciū autē cōſtat quēlibet poſſe ordinare procuratorem in ſua re: vt ℨ. de procu. l. j. in prin. Accur.

o ¶ *Suo nomine.* ergo hoc caſu de calumnia iurabit, cùm legitimam habeat adminiſtrationem. vt C. de iuramento calumniæ. l. ij. §. quod obſeruari.

p ¶ *Egerit.* & exegerit. Idem tamē videtur & ſi non egerit in caſu licito. Accurſius.

q ¶ *Patri actio.* volenti agere poſt de iniuria filij nomine, actione iſ. intentata per filium: ar ſito poteſt: vt ℨ. eodem. l. j. §. fi. & j. eod. l. pater. Accur.

r ¶ *Hoc caſu.* facit ℨ. ea. l. §. filio. Accur. Floren.

s ¶ *Ad hæredes patris.* cum fortè pater iam nomine filij eſſet litem conteſtatus, ſecundum R. & facit ℨ. de operis libertor. l. ſi operarum. & C. de rei vxori. actio. §. videamus. & §. & ex hoc. Item facit ℨ. ſoluto matrimonio. l. ſi marito. §. ſi volun tate. & C. de vſufruct. ſi. Accur.

12 Fl. permittet.

t ¶ *Infamauit.* Non tamen libello famoſo: vt C. de fa. lib. l. j. Item hoc ſiue in iudicio agendo iniuriarum ſiue alio modo etiam extra ius: vt patet generali ratione: peccata enim & cætera, & ad hoc C. eodem. l. ſi non es. & l. ſi non conuitij. & l. penulti. & ſuprà ad Syllan. l. lege. & C. de off. re. prouinc. l. iuſtiſſimos. & in decreto, ij. qui eſt. j. ſi peccauerit. Accur.

1 Fl. deeſt, &.

2 Flo. condēne tur.

v ¶ *Perinde agendum eſſ.* ita iniuriarum naſcitur actio ſed non do rei vendit. æ. l. cuſtodiam. & facit ℨ. eodem. l. item apud. §. ait prædam. Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ *Certus sum ego*. & sic non obstat.ff. eo.itē apud.§. cui.vbi dicitur incertæ personæ non fieri iniuriam.

b ¶ *Putet me*. ad §.iftū facit ff. qđ vi,aut clām.l. aut qui.§.fi quis dū. & ad leg. Aquil.scientiā.§. qui cùm aliter.& de furt.l. falsus.§.qui alienum.& de neg.gest.l.ē si cùm putaui.§.fi.& de ser.cor.doli.& j.de adul. si postulauerit. §. si liber.& j. proxi.§.in fi.sed contrà. j. proxi. §. in princi. Sed ibi ex tra personam patientis producitur : & sic duo contra pro positū inferentis ; quod non potest esse:& sic etiam potest tolli aliud contra.ff. eod.itē apud. §. interdum. itē non obstat.ff. eod.illud.§. fin. quia ibi non habuit animū inferendi iniuriam alicui. & eodem modo respondeo ad l. si cum seruo. Item facit arg. cōtrà. ff. quib. ex cau.in pos. ea. l. Fulcinius.§. quod fi aduersus.& C. de hæred. in tri.di.omn. jud. si p errorē. sed in hoc exigebatur consensus duorū:quod hic non est.

c ¶ *Cùm aliquis filium fami.* ex parte suppositi.partēfa. ex parte apposit.Accur.

3 *Flor.per per sonæ putationem.*

†Adde an in te iuriam filio familiarum pater remittente possit. vide in l. sed si vnius §. filius fa.ff. e.

d ¶ *Putat.* id est, credit patrem fam. qui filius fa. est. Accur.

e ¶ *In personam eorum.* l. parentum.

f ¶ *Affectus.* qui in gl.& Bar.in spiciatur vt ff. e. l. illud. l.in persona, in prin.

g ¶ *Scisset.* mutat casum. & sicut hīc subiicit,loquitur §. e.l. j. in princi.& §. fiue autē. h ¶ *Vtrum.* posse agere.

i ¶ *Sciret.* licet ignoret cuius esset. aliud est in seruo. nam si fiat iniuria ab ignorante, cùm non esset facturus si dominum cognouisset:non tenetur : vt in contrario. ff. eo.item a pud. §. interdum. Vel dic q licet non credaret eius filiū, vel vxorē,tamen animus eius erat, vt cuiuscunque esset filius vel vxor,idem facturus esset:vt subiicit. secus si nullo modo fecisset,si Titij puta filiū vel vxorem cognouisset esse : vt ibi potest tamen tunc agi filij vxoris vel nomine:ar. ff. e.item apud. §. fi quis sic. & facit ff. ad Maced.l. sed Iulianus.§. item si duos.

Si creditor.] CASVS. Creditor meus cùm vellem.ei soluere,interpellauit fideiussores meos causſa me iniuriandi.Dicitur q̄ habeo hanc actionem contra eum.Franc.

k ¶ *Tenetur.* ff. qui satisda.cog.l.fi verò pro.§.qui pro.Accur.

Si iniuriæ. [CASVS. Domum debitoris absentis in iniuriam eius signaui quasi debitoris mei,sine authoritate eius qui pōt hoc concedere:dicitur quòd teneor hac actione.Franc.

l ¶ *Posse respon.* & facit ff.defurtis, qui vas.in princ. & §. fi.& l.qui iniuriæ.& C.vt nenimi lice. sine iudic.author.fig.impo.l. j. & ij.& j. de pœnis.l.ij.& j. de regu.iur.l.nemo de domo.& C.ad l. Iuliam de vi publi.l.in possess.& l. qui in domum.

m *Iniuriarum æstimatio.* aliàs actio:aliàs æstimatio. & dic referri ad tempus illatæ iniuriæ cùm fortè posteà fit facta vilior persona vel econtrà honestior: & fiet hæc æstimatio per sacramentū agentis:qui iuret quòd tantum de suo potius amisisset, quàm hanc iniuriā esset passus,& nō se passurū iniuriam pro tanto ,vel nolle esse tantum lucratus:arg. j. de pœnis.l. penulti.& sic intelligitur instit.e. §. pœna. sed cùm hæc actio descēdat ex lege Corn.nō iniuriā passus,sed iudex æstima :vt j.eo.cōstitutionibus. §. fi.& ē est sic ad legē. ff. si quis cau.q Aufē.§. illud.& §.fi ta.te. ex.l.fi.& de edē.vbi.§. j.& de ser.cor. doli.§. fi.Sed arg.contrà. ff.mand.l.si procuratorem.§.mandati. & j. de iure fisc.l.iij.§.diui fratres.

Si liber.] CASVS. Cepi liberum hominē sciēs eum liberū quasi fugitiuum seruum meum:teneor ei hac actione.Fran.

n ¶ *Apprehensus.* à sciente liberum, & causſa inferendæ iniuriæ : ne obstet ff.eod. illud. §. fi quis. ar seruum fugitiuum capere licet:vt ff. de ser.fugit.l.j. §.vnusquisque.

o ¶ *Agit.* apprehēsus. Accur.

1 Fl. *Qui in domum.*

2 Flo. *interea.*

Si qui in domum.] CASVS. Qui domū alienam inuito domino domus intrat: licet intret causſa vocandi eū in ius,actione iniuriarum tenetur.Fran.

p ¶ *Is qui in domum.* vt & ff. de in ius voc. l.plerique.& in authē. vt defun. seu fun. §. j. & ff.de furtis. l. vulgaris.§. qui furti. & j. de regul.iur.l.nemo. & ff. e.l.fi iniuriæ.

Si quis.] CASVS. Si quis ,phibet me vendere seruū meum, iniuriarum actione tenetur.Fran.

q ¶ *Experiri potest.* vt ff.eo.iniuriarum.§.pen. & §.fi.

Si stuprum.] CASVS. Stupraſti ancillam meam teneris mihi hac actione. si autē stuprauit seruum meum celasti:furti teneris.si autē ancillam meam nondū viri potentem stupraſti,teneris etiam actione legis Aquiliæ. Fran.

r ¶ *Etiam furti.* cùm non erat meretrix : aliàs cessat furti.vt ff.de furt.l. verum. & ff.sulo.§.qui ancillam.quæ sunt contra. & facit ff. eodem, l. sed est quæstionis.§.fi. & j. de dulcer. l. inter liberas. & s ¶ *Actionem.* sed fi matura,cessat Aqui.vt ff. ad legem. Aquil. si rursū seruus seruum.§.si oliuam. Accur.

Si quis seruum.] CASVS. Seruum ui.ei fecit quin comperat etiam post manumissionem vel alienationem.

t ¶ *Filio.* facit suprà de procuratoribus. l. non solum.§.fi pater. & in fi eodem, pater. & suprà eodem,sed & fi.§. interdum. & ff. de pac. in personam

Nec magistratibus.] CASVS. Si magistratus facit alicui iniuriam,tenetur hac act. & si est de magnis magistratibus , conuenitur finito officio. si autem est de minimis magistratibus , conuenitur etiam durante officiō. Franc.

u ¶ *Qui sine fraude.* id est,pœna:vt ff. de ædil. edi. cùm autem.§. excipitur.vt quia habet merum imperiū:vt hīc, & ff. de in ius vocan.l.ij. & §.quibus ex cau.ma.sed & si per prætorem.§. ait prætor.& hoc casu lo quitur ff. de iudi.l.pars.quæ videtur contra fi.huius l.hoc autem fallit quando in officio delinquunt : vt C. ad legem Iuliam repetund.l.iubemus.& quando actio tempore periret vsque ad contestat.litis , vel hodie ad executionem : vt suprà de officio præsi. l. senatusconsulto. & C.de anna.except.l. vt perfectius.sed hodie dicunt quidam indistinctè eos conueniri etiam durante.magistratu coram episcopo loco:vt in authen.vt diff.ju.§.fi tamen. sed ſoan. dicit ibi quando in officio delinquunt:vt hic erat. minores autem dic qui habēt simplicem iurisdictionem : tamen hi possunt conueniri : vt subiicit.& suprà quod metus causſa.l. continet. & ad leg. Aquil. l. quemadmodum.§. magistratus. & facit ad primam partem tantum. infra de adult.l. si adulterium.§.fina.& ff. l. proxi. & ff. de operis noui nunt.l.de pupillo.§.fi quis ipsi.& ff.de ture.& ratio. distr.l. nisi.§. fi.& l. sequēt.& ad totā suprà eodē,l.iniuriarū.§. i.& ij.& C.de offic.præfec.prætori.& Illyri.l. de ordinario. apparet ex præmissis q̄ in casu huius legis indistinctè conuenit etiam durante magistratu : cùm in

agit o.

XXIII. Paulus lib.iiij.ad Edictum.

SI qui in domum p alienā inuito domino introierit, quamuis eum in ius vocat, actionem iniuriarum in eum competere Offilius ait.

XXIIII. Vlpianus lib. xv.ad Edictum Prætoris.

SI quis proprium seruum distrahere prohibetur à quolibet, iniuriarum experiri potest q.

XXV. Idem lib.xviij.ad Edictum.

SI stuprum serua passa sit, iniuriarum actio domino dabitur: at si celauerit mācipium, vel quid aliud furandi animo fecerit,etiam furti r : vel si virginem immaturā stuprauerit , etiam legis Aquiliæ actionem s competere quidā putant.

XXVI. Paulus lib.xix. ad Edictum.

SI quis seruum meum vel filiū ludibrio habeat, licet cōsentientem t : tamen ego iniuriam videor accipere:veluti , si in popinam duxerit illū, si alea u luserit v. Sed hoc vbicunque x locum habere potest , quoties ille , qui suadet,animum iniuriæ faciendæ habet. Atquin potest malum consiliū dare ei,qui dominum ignorat: & ideo incipit serui corrupti actio necessaria esse y.

XXVII. Idem lib.xxvij. ad Edictum.

SI statua † patris tui in monumēto z posita saxis a cæsa est, sepulchri violati agi non posse, iniuriarum posse Labeo scribit.

XXVIII. Vlpianus lib.xxxiiij.ad Sabinum.

INiuriarum actio in bonis nostris b non cōputatur antè , quā litem contestemur.

meum vel filium meum ludibrio habuisti , vt si in popinam eum posuisti,si malam ducere eum fecisti vitam:licet ipse filius his consentiret:si tamē animo mihi iniuriandi hoc fecisti,teneris mihi hac actione. si autem ignorabas eum seruum,& ei persuasisti hoc : seruī corrupti accusatione teneris mihi.Fran.

t ¶ *Consentientem.* fic ff. eodem. l.j. §.vsque. & ff.de ficar.l.lege.§.finali.

v ¶ *Luserit.* id est,ludere fecit.

x ¶ *Hoc vbicunque.* aliàs vbicunque,& aliàs vtcunque.

y ¶ *Necessaria esse.* quia cessat iniuriarum,vt ff. item apud.§. interdū. & facit ff.de ser.cor.l.doli verbum.§.fi quis dolo.& l.j.§.fi.Accur.

Statua.] CASVS. Statuas positas in honorem patris mei iuxta monumentum eius,si aliquis proiiciens lapides eas destruxit,hac act.agam non act.sepulchri violati.Fran.

z ¶ *In monumento.* id est,iuxta monumentum:alioquin si in ipso monumento affixa vel nō affixa esset,secus esset:vt j.de sepul.viola. l. ij. contrà. vel ibi erat sepulchrum, hic monumentū nōdum religiosum. Item nec ibi dicitur dari sepulchri violati: sed interdictum quod vi, aut clam. Accur.

a ¶ *Saxis.* id est,percussione lapidum.

Iniuriarum.] CASVS. Actio iniuriarum mihi cōperens non dicitur in bonis meis:& ideo non transmittitur ad hæredes ante litem contestatam.Fran.

b ¶ *In bonis nostris.* quo ad hoc vt transmittamus ad hæredes : vt inst. de

instit. de perpe. & tē. actio.§. si heredibus.sed dūvidimus,est in bonis: vt tā per nos quàm per alios exerceamus:vt suprà eod.sed & si vnius.§. idem ait & si nepoti.vnde & vēdere eā possumus:vt C. de hæredi. vēdi. l.fi. licet quidā cōtrà per l.iſtam.est autem ratio quare non transmittimus:quia ad solam vindictam datur: vt ff. de col.bono.l. cùm emancipati. §. emancipatus.

XXIX. Paulus lib.xlij.ad Sabinum.

SI seruum cuius nomine iniuria rum actio tibi competit,manumiseris,aut alienaueris,superest tibi iniuriarum actio a.

XXX. Vlpianus lib.x. ad Sabinum.

SEruo b autem manumisso non competere actionem ob iniuriam,quam in seruitute passus est, quis dubitet c? ¶ Filio d ſi iniuria facta sit, cùm vtrique tam filio quàm patri acquisita actio sit , nō eadem vtique facienda æstimatio est:

XXX Paulus lib.x.ad Sabinum.

CVm possit propter filij dignitatem maior ipsi quàm patri iniuria facta esse.

XXXII Vlpianus lib.xlij.ad Sabinum.

NEc magistratibus licet aliquid iniuriosè facere. Si quid igitur per iniuriam fecerit magistratus , vel quasi priuatus, vel fiducia magistratus , iniuriarum potest conueniri. Sed vtrum deposito magistratu: an verò & quandiu est in magistratu ? Sed verius est si is magistratus est, qui sine fraude e in ius vocari non potest , expectandum esse quo ad magistratu abeat f. Quòd si ex minoribus magistratibus erit, id est , qui sine imperio aut sine potestate sunt magistratus , etiam in ipso magistratu posse eos conueniri.

XXXII Paulus lib.x.ad Sabinum.

QVod reipublicæ vindicandę causſa † secundum bonos mores sit etiam si ad contumeliam g alicuius pertinet:quia eo deliquerit. Accur.

f ¶ *Abeat.* id est,recedat.Accur.

Quod Reipublicæ.] CASVS. Cū quidā miles se malè habuerat in prælio:iudex siue potestas terræ fecit scutū prædicti militis perforari : & hoc fecit vt alij milites sint fortes in prælio. Dicitur quòd iste potestas non tenetur hac act.Fran.

g ¶ *Ad contumeliam.* vt si alicuius scutum perforet quia in bello malè se habuerit. Azo. & facit ff. eodem , iniuriarum. §. j. & ij. & §. quædam. & de fur. qui iniuriæ. in princ. & j. de termino moto.l. ij. §. de pœna. & ff. si omiſ. cau. test. l. quia autem.§.fi patronus.in fi.§.& ff.l.prox. Accur.

1 Fl. *Mai estia tis.*

Si plures serui.] CASVS. Plures serui aliquem verberauerunt. quilibet dicitur delinquere. & tot sunt iniuriæ quot sunt personæ facientes iniuriam.quod expone vt in gl. Franc.

h ¶ *Maleficium.* vt ff. ad leg. Aquiliam. Lita vulneratus. in fin.

i ¶ *Quot & personæ.* si sint plurium serui. vel dic quod vnus. sed tunc sufficeret tātum prætari quantum si liber prætaretur: vt ff. si famil.fur. feciſſe dicatur.l. j. & ad leg. Aquil. l. illud. licet sint plura facta:vt suprà de iurisdict.om.iud. si familia.

Si quis.] CASVS. Quidam fecit mihi iniuriam : & nihil habet: & sic non. potest mihi satisfacere. Dicitur quòd punitur corporaliter. Franciscus.

k ¶ *Contemnere.* contemnit , quia emendare iniuriam pecuniariter non potest. Item nec nocet ei infamia. ad quod C. vt intra cert. temp. l. iij. infamatur enim iniuriarum damnatus : vt suprà de his qui notan. infa.l.j.

l ¶ *Coercere.* corporaliter.ad quod j.de pœnis.l.j. §.fi.& j. eo.l. fi. & ff.de admi.tu.l.Alphenus.& de in ius vo.l.fi.

Si filij nomine.] CASVS. Filius tuus fecit mihi iniuriam.volo agere contra te patrem nomine filij tuiſtu ordinas quendam procuratorem,qui defendat filium tuum.qui procurator non vult satisfacere iudicatum solui.Dicitur quòd non dicitur defendi hic filius: & ideo ipse filius se debet defendere.Franc.

m ¶ *Satisfetur.* vt suprà qui satisf.eog.fi filius.& ff.qui.ex cau. in possessio.eat.l.hoc autem. §.fi.& C.de tuto.& curator. qui satis non deder.l.fi.

n ¶ *Danda erit.* sic ergo defensio filij in subsidium concedetur filio: vt hīc,& ff.de noxa.l.noxa.& l.quoties.fic & aliàs appellandi tempus indulgetur seruo. Item not. quòd licet patri recusare defensionem , cùm nullum vsumf.uctum ei afferat lex:vt C.de bon.quæ libe.l.fin.§. fin autem patre. Accur.

Constitutionibus.] CASVS. Carmen famosum de aliquo est positum suprà quoddam monumentum. Dicitur quòd tolli debet siue remoueri:& qui imposuit,tenetur act.iniuriarum ciuili , non solùm lege Cornelia prætoria. & fit condemnatio arbitrio iudicis. Franciscus.

o ¶ *Posita.* id est,publicè posita,vt carmen famosum.

p ¶ *Etiam ex lege Cornelia.* non solùm prætoria.& facit instit. eo. §. sed & lex.& §.in summa.& ff. eo.prætor.§. posse.

q ¶ *Æstimatione.* quod dic vt ff. eo.l. iniuriarum æstimatio.sed si crimināliter:tunc vt j.eo.l.fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Enatu sconsulto.] CASVS. Portabâm quandam statuam principis, ideo (vt dicebam) quia timebam Titium, qui me volebat occidere, vt dicebâ. & hoc faciebâ in iniuriâ Titij. dicitur quòd teneor Titio hac actione. Franci Accursius.

a ¶ *Portet.* ĵ. de pœnis. l. capitalium. §. ad statuas.

VEstem.] CASVS. Cùm quidam esset accusatus de aliquo crimine: portare volebam vestes nigras vel barbam longam, quasi in signum tristitiæ futuræ de accusato. dicitur, quòd nõ possum, nisi essem de coniunctis. Franc. Accursius.

1 Fl. *mittetur.*

b ¶ *Rei.* id est, accusati.

c ¶ *Capillum ve.* Sic dictum in signum tristitiæ. & causa inferendæ iniuriæ faciebat.

† Ad egis huius intelligentiã vide. Bu. in an not. posteri. hic.

1 Fl. *affinitati.*

† Ratio autem huius text. est: quia animus iniuriãdi no præsumitur iniqua. his enim hoc facere permittitur propter dolorem: & sic ad septimũ gradũ. gl. est no. in l. vt vim ĵ. de iust. & iur. quam limitabis vt per Bart. ibi. ĵ. quod falsò cut. authentis in atrocissimis delictis!

1 *Flo. scripsit.*
2 *Flo. putauerunt.*
1 *Tit. 4.*

d ¶ *Testimonium.* quæ istæ sunt, habes suprà de test. l. legeIulia. his enim hoc facere permittitur propter dolorem: & sic ratio sanguinis tollit præsumptionem inferendæ iniuriæ. fic C. de adul. l. si quis adulterij. & de episco. & cleri. cum qui. & Bartol. ibi. ĵ. quod falsò cut. authentis in atrocissimis delictis! & sic apud. ĵ. generaliter.

DIus] CASVS. Damnatus pro iniuria atroci, est infamis: & ideo non potest esse decurio: nec prodest ei error iudicis. quod dicvt in gl. Fran. Accur.

e ¶ *Non potest.* quia est infamis: vt C. de digni. l. ij. & C. de in fadecuriões. & C. dedecu. l. infamia. Acc.

f ¶ *Error.* in iure. Azo.

g ¶ *Pronuntiauerit.*

1 Vlor. patiatur. super iniuria: non autem aliquid dixit de remotione ab ordine: sed putauit te posse remanere. Alij dicunt quòd expresse pronuntiauit quòd in ordine remaneret.

1 Vlo. facerit aut si.

h ¶ *Putauerint.* imò minorata pœna minor atur infamia: vt C. dei qui not. infa. l. & si seuerior. Solu. ibi causa cognita fuit minorata: hic nõ: vt hic, vt ĵ. ad muni ei. l. ordine. circa princ. Vel dic q̃ hic non fuit minorata: sed hoc dicit hæc lex. Alij vt P. dicunt in hoc crimine pœna minorata nõ tollit infamiã, vt pote atrociori: sed aucta sic. Itẽ nec obst. ĵ. de pœ. l. in seruorũ. quia & ibi fuit aucta: qđ hic non fuit.

PAter.] CASVS. Facta iniuria filio: pater potest suo nomine agere iniuriarum. itẽ & nomine filij: Franc. Accur.

i ¶ *Pater cuius filio.* facit ĵ. eo. l. ij. §. fi. & l. sed si vnius. §. fi. & de procu. l. non solum. §. si patre. & ĵ. eo. seruo. §. filio. & l. cùm posit.

IVdici.] CASVS. Qui appellat à sententia iudicis, non debet iniuriam dicere ipsi iudici à quo appellat. & si dicit, tenetur hac actiõe: & condemnatus fit infamis. Franc. Accur.

k ¶ *Iudici ab appellatoribus.* vt ĵ. de appel. illud. idem & econtrà. vt C. de appel. l. & in maioribus. & l. si quis pronocatione.

l ¶ *Notantur.* post condemnationẽ in actione iniuriarũ de eis facta.

QViniuriarum] CASVS. Qui accusat per calumniam criminaliter Titiũ de iniuria, & non probat: extra ordinem damnatur, & datur in exilium, vel similem pœnam patitur. Franc. Accur.

m ¶ *Q. iniuriarum actionem.* id est accusationem.

n ¶ *Extra ordinem.* id est criminaliter. & facit ĵ. ad Turpil. l. si quis repetere. §. si stellionatus.

SI *inferiorum.*] CASVS. Dominus inferioris domus facit fumũ caussa me iniuriandi in alta domo. dicitur quòd tenetur hac act. Item si proiicio aquã vel aliquid aliud in inferiorem domum iniuriæ caussa teneor hac actione. Fran. Accur.

o ¶ *Si tamen.* facit ĵ. si serui. vend. l. sicuti. §. Aristo. sed quidã fignant contrà. sed non est. Accur.

DE *iniuria.*] CASVS. Iniuriam faciens potest puniri extra ordinem secundum qualitatẽ personæ quæ facit iniuriam, & quę sustinet. hinc est, quod seruus faciens iniuriã verberatur, & domino redditur. liber verò si est vilis personæ, fustibus subiicitur. cæteri autem homines vel in exilium dantur, vel certo loco interdicuntur. Franc. Accur.

p ¶ *Ex persona.* die vt ĵ. e. prætor. §. atrocem. & l. sed si vnius. §. quidam. & facit ĵ. l. lex Cor. §. fi. & institu. cod. §. in summa. & ĵ. eo. si quis iniuriam. & de susp. tuto. l. si tutor. §. sed sciendum.

q ¶ *Vel interdictione.* quia interdicetur fortè ei ars sua. Accur.

De extraordinariis criminibus.

TITVLVS XI.

1. Paulus lib. v. Sententiarum 1.

SOlicitatores alienarum nuptiarum r, itémque matrimoniorum interpellatores s, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem t tamen 1 per nicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur.

1 ¶ Fit iniuria contra bonos mores, veluti si quis fimo corrupto aliquem perfuderit v: cœno, luto oblinierit, aquas spurcauerit x: fistulas, lacus, quidve 2 aliud ad iniuriam publicam contaminauerit y: in quos grauiter animaduerti solet.

2 ¶ Qui puero 3 stuprum, abducto z ab eo vel corrupto comite, persuaserit: aut mulierem puellamve interpellauerit: quidve impudicitiæ gratia fecerit: domum cinũs in inferiores ædes quid aut proiecerit, aut infuderit, negat Labeo iniuriarum agi posse: quod falsum puto, si tamẽ o iniuriæ faciendæ caussa immittitur.

XLV. Hermogenianus lib. v. Epitomarũ.

DE iniuria nunc extra ordinẽ ex caussa & persona p statui solet. Et serui quidem flagellis cæsi dominis restituuntur: liberi verò humilioris quidem loci fustibus subiiciuntur: cæteri autem vel exilio temporali, vel interdictione q rei certæ coërcentur.

¶ DE EXTRAordinariis criminibus.

1 *Senatus.*

Suprà de priuatis & nominatis criminibus, nunc de innominatis secundum Azo. Vel die secundũ R. sic, De priuatis delictis ex quibus etiam ciuiles nascuntur actiones posuimus: dicturi ĵ. de his, Flo. de quæ solæ criminales ouiuntur actiones, publicam ordinariámque pœnã irrogantes: præmittimus de his criminibus ex quibus sunt executiones criminales & extraordinariæ & priuatæ.

2 *Fl. quid.*

SOlicitatores.] CASVS. Qui solicitat vxorem alienam volens cum ea iacere, vel 3 *Paul. d. Sententiarum* accipere in vxorem: li- 4 *Fl. puero.* cet nõ habuit effectum hoc delictum: ad alia delicta, quæ puniuntur extra ordinem. Franc.

Dardanus. Accusant Nec. lex. Accur. Bonon. Lazar. Cæsenas. Rei. Bolo. Lex. Accur.

Nuptiarum. id est, vxorum nuptarum vt cum eis rem habeant.

s ¶ *Interpellatores.* qui eas volunt ad vxores: licet hoc esse non possit. Accur.

t ¶ *Propter voluntatem.* sic C. de epi. & cle. l. si quis non dicam. & de fur. l. si quis persuaserit. & ad le. Iul. maie. quisquis. & C. si quacunque prædi. pote. l. j. in princ. Sed arg. cõtrà suprà de his qui not. infa. l. qui autem. Item argu. contrà, suprà, quod quisque iur. l. j. in fi. sed hic speciale propter enormitatem criminis. sed an hîc peruenerunt ad aliquẽ actum? Respon. sic: vt ad colloquium vel basia quæ sunt præcedentia Veneris: vt ĵ. de adul. l. quod ait lex. aliàs contrà: vt ĵ. de pœnis. l. cogitationis. & adde hîc quod no. C. de his qui ad eccl. confu. l. præsenti. circa prin. & facit ĵ. tit. j. l. item apud. §. si quis virgines. & C. de fica. l. fi.

u ¶ *Fluxerit.* id est, si quid cõburatur cum aliquo cuius fumus est pestifer: vt sulphur: quo casu fumus dicitur corruptus: aliàs est fimo corrupto, & tunc eam turpitudinem in aliquem deiecit. Accur.

x ¶ *Spurcauerit.* id est contaminauerit. spurca tamen propriè est sqđ ab ore porci cadit.

y ¶ *Contaminauerit.* facit C. de re mili. l. cùm suprà.

z ¶ *Abducto.* scilicet comite.

Quo

2 ¶ *Quo id.* aliàs is.

b ¶ *Puniatur.* hic ergo de ordinario crimine tractat, scilicet de adul. & stupro. vel dic punitur, id est, puniri solet. & facit insti. de pub. iud. §. ité ex Iulia.

lc ¶ *Deportatur.* erant enim corrupti comites: & sic aliquod conamẽ interuenit. Accur.

d ¶ *Summo supplicio.* quod mors est, &c. vt ĵ. de pœ. vltimum supplicium.

Flagro in per fodiat. ¶ Adpenat.

† Ro expoſcat. vltimo supplicio. & mes text. allegat p. Ro. ĵ. quas sin. mulier recipere peru- sari. amatẽ in do f mulier & recepter, bus. mulier ta- mulier

e ¶ *Vb prætextu. Illicitos* quales sunt, nisi speciali- ter contrà probetur: vt infra de coll. illi. l. ij. §. ĵ. & facit C. de sacro san. eccl. l. qui sub prætextu.

f ¶ *Nec à veteranis.* non solùm à iuuenibus, sed & à veteranis.

g ¶ *Stellionatus. Nõ sunt publica.* vt ĵ. de infa. l. quid ergo. & ĵ. de cri. stel. l. fenia capita. tamen i. ficta text si re. §. fin. & ĵ. de cri. stel. l. de inuest. j. & iij. §. pen. & C. de hoc nõ pro- cri. stel. l. iij. bolo. quia so- lloquitur comite & no in alio. bolo.

Exilium. ante quadraginta dies a: quia antè non erat homo: nec erat pœnã de homicidio tenetur secundum leb. & quę la- gem Moysi, vel legem Pompeiam de parricivt dicit ĵ. ad leg. Pomde pe. de parric. l. j. & fa- cit C. ad legem Corne. ficar. l. penult. & ĵ. fica. si mulierem. Accur.

a No. gl. fin. ad hoc ę

INeum.] CASVS. Instigasti seruũ meũ vt fugeret ad statuam quasi conquerens de me, quòd nimis eram crudelis contra eum, & sic caussa me infamandi. dicitur quòd nõ solùm teneris act. serui corrupti, sed etiam extra ordinem puniri. Franc. Accur.

h ¶ *Animaduertetur.* facit suprà de ser. corrup. l. corrumpitur. & ĵ. de pœn. l. capitalium. §. ad statuas.

ANnonam.] CASVS. Erant olim quidam qui emebant omne bladum qđ poterant: & posteà vendebãt cariusꝰ & isti vocabantur Dardanarij. erant & quidã alij qui colligebãt multum bladi, & nolebant vendere nisi cùm erat carum. Dicitur ergo, quòd præsides curent ne hæc fiant, puniendo eos qui talia faciunt. iubet etiam puniri eos qui stateras siue mensuras habent falsas. Franciscus Accur.

i ¶ *Dardanarij.* qui sic à quodam Dardano functionum auctore dicebantur: qui maximè dabat operam vt annona carior fieret. emendo omnem quam inuenire posset: vt posteà solus venderet sicut vellet.

m ¶ *Debebis.* O præses prouinciarum.

n ¶ *Mercis sint.* f. cõparatores vel negotiatores. i. interdicas eis negotiatoribus quales sunt Tricoli. & facit ĵ. de pœnis. l. moris.

o ¶ *Coemptas.* Quia plures simul emunt, vt sic annonam cariorem faciant. & sic habeas coemptas. aliàs est emptas.

p ¶ *Supprimunt.* supple vt annona oneretur: quod est ĵ.

q ¶ *Prouentus.* id est, vt plus vendatur: & caue, quia non cogit locupletes vendere: nec punit si nõ vendãt: vt & ĵ. ad legẽ Iul. de an. l. ij. sed illos qui emũt vt carius vẽdant. nã per illos etiam locupletes seruant, prætuerit, pretiúmve quo id 5 per suaderet, dederit, perfecto flagitio punitur b capite: imperfecto, in insulam deportatur 6 c: corrupti comites summo † supplicio d affliciuntur.

Cœtus illicitos prohibet fieri etiam à uetere tanꝰ sub prætextu religionis h. d. Franc.

II. Vlpianus lib. iiij. Opinionum.

SVb prætextu religionis, vel sub specie soluendi voti, cœtus illicitos e nec à veteranis f tentari oportet.

De stellionatus crimine uel expilatæ hæreditatis potest quis accusari: non tamen publicæ accusationes sunt. Franc.

III. Idem lib. iij. de Adulteriis.

STellionatus vel expilatæ hæreditatis iudicia accusationẽ quidem habent, sed non sunt publica g.

Fœmina quæ studiosè fecit abortum, in exilium temporale damnatur. hoc dicit. Franc.

IIII. Marcianus lib. j Regularum.

DIus Verus & Antonin. rescripserunt, eam quæ data opera partum abegit 1 h, à præside in temporale exilium i dandam. Indignum enim videri potest, impunè eam maritum liberis fraudasse.

V. Vlpianus lib. v. de Officio Proconsulis.

INeum, cuius instinctu ad infamandũ dominum seruus ad statuam confugisse compertus erit, præter corrupti serui actionẽ, quæ ex edicto perpetuo competit, seuerè animaduertitur k.

VI. Idem lib. viij. d. Officio Proconsulis.

ANnonam attentare & vexare vel maximè Dardanarij l solent † quorum auaritiæ obuiam itum est, tam mandatis quàm constitutionibus. Mandatis denique ita cauetur, Præterea debebis m custodire ne Dardanarij vllius mercis n sint, ne aut ab iis qui coëmptas o merces supprimunt p, aut à locupletioribus qui fructus suos æquis pretiis vendere nolunt 1, dũ minùs vberes prouentus q expectant, annona oneretur. Pœna autem in hos variè statuitur. nam plerunque si negotiantes sunt, negotiatione tantùm eis interdicitur: interdum & relegari solent: humiliores r ad opus publicum dari.

1 ¶ Onerant annonam etiam stateræ s adulterinæ: de quibus diuus Hadrianus 2 edictum proposuit. quo edicto pœnam legis Corneliæ t in eos statuit perinde ac si lege testamentaria, quòd testamentum falsum scripsisset, signasset, recitasset, damnatus quis 3 esset. Sed & diuus Hadrianus eum qui falsas mensuras habuit, in insulam relegauit u.

VII. Idem lib. ix. de Offic. Proconsul.

ACcusarij x † qui vetitas artes exercentes, in sacculos partem subducunt y, partem subtrahunt: item qui directarij 1 appellantur, hoc est, ij, qui in aliena cœnacula se dirigunt furandi animo, plus quàm fures puniendi sunt: idcircò que aut ad tempus in opus dantur publicum, aut fustibus castigãtur, & dimittuntur: aut ad tempus relegantur. ¶ Sunt 2 præterea crimina quæ ad executionem 3 z præsidis pertinent, vtputà si quis instrumẽta sua prodita esse dicat 2, Nam huius rei executio 4 b præfecto vrbi à diuis fratribus data est.

¶ Sunt ç quædam † quæ more prouinciarũ coërctionem 6 folent admittere: vt puta in prouincia Arabia c σκωπτικὸν crimẽ appellãt, cuius rei admissum tale est, pleriq; d inimicorum solent in 7 prædium inimici σκωπτίζειν, id est, lapides ponere, indicio e futuros quòd is 8 qui eum agrum coluisset, malo leto perituros esset insidiis eorum, qui scopulos f posuissent. Quæres g tãtum timoris 9 habet, vt nemo ad eum agrũ accedere audeat, crudelitatem timens eorum qui

r ¶ *Humiliores.* id est, inferiores, quales sunt: vt C. de incest. nup. l. humilem. & facit ĵ. tit. j. l. fi. & de incend. l. Pedius.

s ¶ *Stateræ.* id est, mensuræ, vel instrumenta quædam quibus fit mensura.

t ¶ *Corneliæ.* de falsis, quæ est ĵ. de fal. l. penul.

u ¶ *Relegauit.* vt & infra ad legem Cornel. de fal. l. pen. §. fin. & facit ĵ. de pœnis. l. in dar danarios. & quod not. ĵ. de dolo, arbitrio. §. de eo.

1 Fl. *nollent,*

Accusarij.] CASVS. Præcipit puniri saccularios. & qui sint dic, vt in glo. domini mei Acc. Item præcipit puniri directarios, & exponit qui sint directarij, & dicit quæ

2 Fl. *Traianus.*

pœna eis imponatur. Secundò dicit, qui instrumentum meum alicui recitauit, ex quo dolo & passus sum damnum, punitur extra ordinem. Tertiò iubet puniri capite eos, qui ponunt lapides in aliquo fundo, & per hoc dant intelligere quòd si quis colat illum, quòd occidetur ab eis. Quartò dicit, cùm in Aegypto nõ pluat, aqua Nili spargebatur certo tempore anni per fundos: & qui hoc libet includebat de illa aqua in fossatis suorum fundorum. si ergo aliquis istos fossatos rumpat vel destruat, & fic aqua recedit, punitur extra ordinem. Item cùm arbores plantentur in riuis illorum fossatorum vt ripæ non ruant: siquis illas arbores inciderit, grauiſsimè punitur. Item cùm sint aliqua instrumenta siue ducħæ per quas diuiditur aqua Nili, quæ veniebat in fundos: de sscorcoribus siquis ea obstruat, grauiter punitur. Franc. Accur.

3 Flo. *deest, eius.*

† Vide in hanc l. Pe. Crini. lib. de disc. 17. cap. 8. & Cæl. Rho. lib. lec. antiq. 13. c. 35. & Bud. in an no. posteri. hic.

1 Flo *derectarij.*

2 Fl. *est l. 8. cu ins epigraphe est, Idem cod. lib.*

3 Flo. *executionem.*

4 Flo. *executio.*

5 Fl. *est l. 9. cu iur. epigraphe est, idem cod. lib.*

† Vide in hunc §. Alc. lib. præter. hoc ipso tit. & Crinitum lib. 8. chro. c. 10.

6 l. *coercitio nem.*

7 Fl. *deest, in.* 8 Fl. *quod si quis eum.*

9 Fl. *timorem.*

x ¶ *Saccularij.* qui faccos ferunt plenos mercibus falsis, & falsis nũmis, & cum eis soluitur pro merce pecunia, partem pecuniæ furantur negantes se accepisse quantum acceperãt, & quod reddunt, ex parte fuit dantis, ex parte eorum tantum. & ideo fallunt retenta bona pecunia, cum fibi do mi iri traditam poscũt. Azo. Vel saccularij, id est, iaculatores. vel directò secundum H. id est, qui in faccis portant merces de super bona ĵ. inferius malas in eodem facco.

y ¶ *Subducunt.* veritas supponentes bonis mercibus quas ostendunt. H. ad hoc & superius primum respon. facit ĵ. de cõtract. l. j. §. simili modo. & C. de princ. agen. in reb. l. j. in fi.

z ¶ *Executionem.* aliàs persecutionem.

a ¶ *Prodita esse dicat.* id est, manifestata esse, ex quo est læsus: argum. infrà de pœnis, siquis aliquid. §. instrumenta.

b ¶ *Executio.* aliàs persecutio.

c ¶ *Arabia.* sequitur Græcum. & facit ĵ. de pœnis, aut facta. §. fin.

d ¶ *Plerique.* vt est in illo Græco.

e ¶ *Indicio.* id est, vt indicaretur quòd si quis, &c.

f ¶ *Scopulos.* id est, lapides.

g ¶ *Quæres.* id est, delicta vel facta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Hanc rem.* id est, delictum : & facit C.vt nemi.li.fine iudi.autho. l.j. & ij.
b ¶ *Qui chomata.* id est, aggeres: vt statim ponit. choma enim propriè dicitur diuisio. nam diuiduntur, scilicet aggeres seu chomata loca abinuicem. dicitur etiam fieri choma vocis: cùm in fine vox exaltatur. fima verò cùm in eodē statu retinetur : periodus verò cùm deprimitur.
c ¶ *Hi sunt.* melius dixisset hæc sunt: & exponit chomata.
d ¶ *Aggeres.* id est, chomata. Accur.
e ¶ *Niloticam.* in Aegypto non pluit : & ideo certis temporibus anni egreditur aqua Nili p prædia: & quilibet in suo prædio facit aggeres vt aquam contineat : & de his dicit hic. Sunt & alij aggeres qui sunt iuxta flumen Nili: & si quis eos rumpit, flammis ibi cōburitur: vt C.de Nili aggeri.l.j.Accur.
f ¶ *Quidam.* scilicet prædictorum rumpentium dictam aquam.
g ¶ *Et metalli.* id est, in opus metalli. & est differentia inter hanc pœnam & metallum de quo subiicit: vt j. de pœ.l.aut damnum.§.in ter eos. Accursius.
h ¶ *Sycomorum.* ficus est Aegyptia prædulcis sine granis.
i ¶ *Colligant.* id est, retinent ne ruant.
k ¶ *Coercentur.* ne fluant. Accursius.
l ¶ *Chomata rtiam & diacopi.* hæc duo idem significant. & dicitur diacopi à dia, quod est duo, & copos, quod est diuisio : quia in duas partes aquæ diuidebantur. sunt ergo hic commata instrumenta quibus aqua diuidebatur & deriuabatur a.
m ¶ *In aggeribus.* id est, iuxta aggeres. Accursius.
n ¶ *Efficiunt.* id est, faciunt eos puniri. Azo.
I N circulatores.] CASVS. Quidam portant secum serpentes siue biscas: & faciunt timorem aliquibus: qui ducti timore fugiunt, & sua dimittunt quæ ibi habebant: & alij veniunt qui ea furantur. dicitur q̄ isti portantes serpentes grauiter puniuntur. Franc. Accur.
o ¶ *In circulatores.* à circunsero: & est in præpositio. Accursius.
p ¶ *Et proponunt.* scilicet subitò alicui vt metu serpentino fugiat, suáque dimittat, vt interim alius occupet.
q ¶ *Actio dabitur.* id est, accusatio, de qua pœna est extraordinaria.

¶ DE SEPVLCHRO VIOLATO.

r *Sepulchri. Actio.* scilicet in factum: vt j.l.iij.in prin. non solum accusatio.
s ¶ *Irrogat.* condemnatione facta.

S I sepulchra.] CASVS Destruxi sepulchrū tuū diruendo ipsum, teneor quod vi aut clàm. idem si statuam ſ. sepulchrum tuum positam destruxi: siue fit affixa, siue fit applumbata sepulchro, siue non. nā teneor interdicto quod vi aut clàm, non Aquil. Franc. Accursius.
t ¶ *Diruat.* sine iudicis authoritate : vt supra de aqua plu. arc. quamquam.§.j.
v ¶ *Cessat Aquilia.* quia non possum me dicere dominum sepulchri. aliàs Aquil. actio competit hero: vt ſ. ad legem Aquiliam. item Mela. §.legis. Accursius.
x ¶ *Aut clàm.* scilicet ad opus restituendum.
y ¶ *De monumento.* quæ affixa fuerat monumento: vt differat à sequenti. Accur.
z ¶ *Scribit.* scilicet vt non agatur Aquilia: sed interdicto quod vi aut clàm, & de sepulchro violato.
a ¶ *Fuerit.* scilicet statua. Accur.
b ¶ *Esse.* scilicet statuam. Accursius.
c ¶ *Ossiariam.* in lib. Io. ossaria. Et dic ossuariam vrnam in qua ossa reconduntur: vel, id est, monumenta.
d ¶ *Interdicto.* & cessat Aquilia. & ad hoc ſ. quod vi aut clàm. l.is qui in pureum.§.si quis de monumento. & l. denique.§. quæritum.in fi. Sed contrà ſ. de iniur. l.si statua. Sol. vt ibi.

P Rætor.] CASVS. Dolo cuius sepulchrum violatum est tenetur act. in factum ad interesse ei, ad quem pertinet sepulchrum. si nemo sit ad quem pertinet : vel si est, non tulit vult agere, prætor permittit cuicunque volenti agere actione ad centum aureos. sed si plures sunt qui volunt agere, præfertur qui iuftiorem causſam habet. Item si quis in sepulchro alieno habitauerit, vel ædificium aliquod non fecerit in sepulchri causſa ibi fecit: quicunque vult agere contra eum, prætor permittit vſque ad quantitatem ducentorum aureorum. Postea Vlpian. exponit verba prædicta, & dicit, apparet ex primis verbis edicti, eum qui violat sepulchrum, ita demum tenere, si dolo malo hoc fecit. impuberes ergo nō tenentur hoc edicto, cùm dolo careant. & appellatione ſ. sepulchri omnis locus sepulturæ continetur.

I. Vlpianus libro secundo ad Edictū Prætoris.

SEpulchri violati actio f infamiam irrogat g.

II. Idem lib.xviij ad Edictum Prætoris.

SI sepulchra h quis diruat i, cessat Aquilia k : quod vi tamen aut clàm l agendum erit. Et ita de statua de monumento m cuiusſa Celsus scribit n. Idem quærit, si neque applumbata fuit o, neque affixa, an pars monumenti effecta sit, an verò maneat in bonis nostris. Et p scribit, sic esse q monumenti, vt ossuariā r : & ideo Quod vi aut clam interdicto s locum fore.

III. Idem lib.xxv.ad Edictum Prætoris.

PRætor ait, *Cuius dolo malo sepulchrum violatum esse dicatur, in cū in factum iudicium dabo: vt ei ad quem pertineat, quanti ob eam rem aquum esse videbitur t, condemnetur.*
¶ Si nemo erit ad quem pertineat, siue agere nolet u, quicunque agere volet, ei centum aureorum x actionem dabo. Si plures agere volent, cuius y iustissima z causſa esse videbitur, ei agendi potestatem faciam.

¶ *Si quis in sepulchro dolo malo habitauerit, ædificiúmve aliud quàm quod a se sepulchri causſa factum sit, habuerit, in eū si quis agere eo nomine volet b, ducentorum aureorum iudicium dabo.*

1 ¶ Prima verba ostendunt eum demum ex hoc c edicto plecti d, qui dolo malo violauit. Si igitur dolus absit, cessabit in eiusdem e persona f pœna g. Igitur doli non capaces, quemadmodum h impuberes i, item omnes qui non animo violandi accedunt k, excusati sunt.

2 ¶ Sepulchri autem appellatione omnem sepulturæ locum continere existimandum est l.

3 ¶ Si quis in hæreditarium m sepulchrum inferat: quanuis hæres, tamen potest sepulchri violati teneri, si fortè contra voluntatem testatoris intulit. Licet enim cauere testatori, ne quis eò inferatur, vt re scripto Imperatoris Antonini cauetur. seruari etenim voluntatem eius oportere. Ergo & si cauit, vt vnus tantùm hæredum inferat n, seruabitur vt solus inferat.

4 ¶ Non perpetuæ sepulturæ traditā corpora posse transferri, edicto diui Seueri continetur o: quo mādatur ne corpora detinerētur, aut vexarentur, aut prohiberentur p per territoria q oppidorum transferri. ¶ Diuus tamen r Marcus rescripsit, nullam pœnam meruisse eos qui corpus in itinere defuncti per vicos, aut oppida transuexerunt: quanuis talia fieri sine permissu s eorum t, quibus permittendi ius est, non debeant.

5 ¶ Diuus Hadrianus rescripsit u, & pœnam statuit quadraginta aureorum in eos qui in ciuitate sepulchrum x faciunt: quam y fisco infer

& de admi. tuto. l.iij. §. pe. & de pac. l. iurisgentium. in fi. & l. maiorem. & ſ. de popu. act. l.ij. & iij. Item hoc accipe, quando non intererat horum qui agere volebant. aliàs omnes agerent : vt ſ. ea. l. §. fi ad plures.
a ¶ *Volet.* Not. curiosè in primo edicto haberi delectum personarum: inhoc non.
b ¶ *Ex hoc.* scilicet edicto. Accursius.
c ¶ *Eiusdem.* aliàs in eandem personam. aliàs, in eiusdem personā pœna.
d ¶ *Pœna.* id est, non erit, ea persona quæ teneatur.
e ¶ *Impuberes.* quidam, sed non omnes. vt supra de ęxcept. doli, apud. §. quæ in tutore.
f ¶ *Accedunt.* quos ignorantia consilij tuetur. Accursius.
g ¶ *Existimandum est.* vt & supra quod vi aut clam. l. finali. §. fi quis.
h ¶ *Si quis in hæreditarium.* quod hæreditarium, & quod familiare sit, habes supra de religio. l. familiaria. & l. seq.
i ¶ *Continetur.* ad hoc C.de religio. l.fi necdū. & argum. supra de legat. iij. l. si ita legatum. & ſ. de religio. si quis eo animo. Sed argum. contrà ſ. de transact. l. cùm hi. §. sed si non fuerint.
k ¶ *Prohiberentur.* facit ſ. de religio. l. ne corpora.
l ¶ *Per territoria.* quid sit, dic vt infrà de verborum significa. lege, pupillus. §. territorium.
m ¶ *Diuus tamen.* quanquam diui Seueri sufficiat decretum. Rovel de his quæ non per pectuæ sepul. tradita sunt, dixit. vel de his quæ tradita sunt perpetuæ, vt hic : vel hic nulli sepulturæ traditum.
n ¶ *Sine permissu.* vt omnis cuitetur suspicio. ad quod C. de religio. l. ossa. in princi. Et not. hic delictū sine pœna : vt ſ. de relig. at si quis. §. item Labeo. & C.de pigno. l.iij. & supra quod me. cau. l. fin. §. fin. & ſ. quando appel. sit. l. j. §. biduum. & de inter. & relē. l. relegatorum. §. ad tempus. & ſ. de fur. l. j.
o ¶ *Eorum.* scilicet pontificum vel principum: vt ſ. de religio. l. ossa. in prin. Accursius.
p ¶ *Quam.* scilicet pœnam quadraginta aureorum.
q ¶ *Passi.* vt C. de commerc. l. secunda. item facit supra de religio. mortuorum.
r ¶ *Sepelirī.* quidam hic colligunt quòd consuetudo non vincit legē, quasi primò fuerit lex Hadriani, & postea superuenerit consuetudo. pro quibus est C. de vſu. l. eos. in fin. & ſ. ad legem Rho. de iac. domi. ne Imperator Antonine. secundum quod vno modo legitur. Tu dic q consuetudo superueniens vincit legem: siue sit generalis, & tunc generaliter: vt ſ. de leg. & senā. l. de quibus. §. inueterata. siue specialis, & tunc specialiter: vt hic & ſ. communia prædio. venditor. §. fi constat. & ſ. quod cuiusque vniuer. l. item. §. ij. & secundum hoc fiat hic punctum interrogatiuè post dictionem sepeliri. & de his dixi in dicta l. de quibus. Accur.
s ¶ *Principalia rescripta.* facta post legem municipalem.
t ¶ *Ab hoc.* rescripto Hadriani. R. sed cautè in plurali de rescri. loquitur. vnde dic ab hoc, & quod statuitur in rescrip. Hadriani.
u ¶ *In omni loco.* ad hoc C. de tempo. in integ. resti. l. superuacuam.
x ¶ *Aggrediantur.* hic criminaliter agitur.
y ¶ *Quatenus interfit.* quod qualiter probetur, dic vt C. de senten. quę pro eo quod interest. l. j.
z ¶ *Extraneo agenti.* quod est c. aureorum contra violantem. Item cc. aureorum cōtra habitantem : vt ſ. eod. §. fi nemo. & §. fi quis in sepulchrum. & est fic instit. de excu. tut. §. qui autem. & C. de tempo. in integr. restitutio. ea quæ. ij. respon. Accur.
a ¶ *Occupauit.* scilicet dabitur actio. Accursius.
b ¶ *Agitur.* quid ergo si vnius interest in x. alterius in xx. Respon. fiat condemnatio in c. vt bis tantùm consequatur is cuius interest in xx. quàm alius. non enim ideo plus deliquit violans. Item not. quòd dicit omnibus dari : quia omnium interest. aliàs eligitur vnus: vt supra ead. l. §. fi plures. Item facit infrà de adulte. l. fi maritus. in princip. & §. j. & §. ij. Item instit. de cap. dimi. §. fi.
c ¶ *Nolet.* siue dicas, nolunt dissimulando: siue expressè remittendo: est contrà ſ. de minorib. auxilium. sed facilius iniuriarum actio tollitur: vt ſ. titul. ij. nō solùm. §. ij. Item contrà j. de adulter. fi maritus. §. fi negauerit. Solut. vt ibi. Item contrà. C. qui accusare non poſſ. l. accusationem. & l. fi ea. Solu. vt in d. l. accusationem. Item cō trà C. de pact. l. postquam. sed ibi erat lis contestata, hic non. vel ibi ciuilis. Vel dic secundum alios, noluit agere tunc, nec tamen remittere, ibi sic. vt arg. ſ. de iudic. l. destitisse. Sed quid si iste expressè & postea remisit? Respon. Ir. & R. adhuc eundem audiendum. & idem in omni crimine publico dicunt : vt nota. ſ. de pac. l. iurisgentium. §. fi pacisc. excepto additorio : vt in d. §. fi negauerit. licet alij contradixerint quando expressè renuntiauit. & facit ad hoc quod hic de poenitentia dicitur, j. de falſ. l. qui falsam. & ſ. de iurisdict. omn. iudic. fi conuenerit. & quod quisque iur. l. j. in fi. & de repu. fi posuerit. & C. ad l. Iul. ma. l. quisquis. in fine. & j. ad l. Iul. de ambi. l. j. & C. de poena iudic. aut. nouo iure. argum. contrà ſ. de furt. l. qui ea mente. & vi bono. raptor. l. non prodest a. Item argument. contrà ſ. de legat. j. huiusmodi. §. Stichum.

ADDITIO Dic quòd ibi fuit statim ius quæsitum ex sola electione: hic non, nisi secuta renuntiatione, secundum Bar.

d ¶ *Cessat.* quia quasi publica est accusatio, & pro priuato crimine tantùm solet noxalis actio dari: vt supra de ædilit. edic. quis sit fugitiuus. §. noxalis.
e ¶ *Et in eum.* scilicet seruum.
f ¶ *Actionem.* id est accusationem. sic in authenti. de sanctiſſ. episcop. §. si quis autem pro pecuniaria. nam & supra eadem l. §. aduersus. de accusation. locutus est. & absit vt credam actionem ciuilem dari in seruum, secundum Ioann. & Irner. Alij dicunt hic speciale: vt ſ. vi bonorum raptorum. l. antepenultima. §. penulti. vel dic etiam ciuilem: & dices in seruum: scilicet factum liberum. vel in seruum id est, in dominū nomine serui. sic ſ. de iurisdict. omn. iud. l. si familia. & sic intelligitur vi bon. rapt.

1 De sepulchris, & corū violatione, nō nihil Cælius lib. ix. cap. xliiij.
2 Vide Bu. ī annota. poſte. hic, quæ dicantur hic cōmata.
3 Fl. quique.
4 Fl. desit plecti.
5 Fl. desit persona. igitur, &c.
6 Fl. vt adimo dam nupsit.
7 Fl. restituta. Accursius. explicat. pono.
8 Fl. eadem qui passi sunt, & locum.
9 Fl. deest, si dedere.
10 Fl. habitat.
11 Fl. arborem fycaminem.
12 Fl. colligit.
13 Fl. qui id ad miserunt.
a Ibi, in delicto: ne maleficia remaneant impunita, non est locus pœnitentiæ ex parte eius qui petit puniri, secundum Bartol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Ibi.*id est in sepulchro.
b ¶ *Noxale iudicium.*quia non est tam graue delictum, vt criminaliter sit puniendus.H.
o ¶ *Posse.*sunt enim quædam sepulchra adeò parua vt in eis domunculam habere non possit.
d ¶ *Popularis.* verumtamen ei cuius interest, primò competit, vt ff.l.iij.in princip. sic & suprà ne quid in lo.publ. l.ij.§.aduersus eum. &
17 *Fl. habere.* §. hoc interdictum. & j.de lib.hom. exh. l. ij. & §. hoc interdictum. & C.de adul.quamuis. & j. de popul. act.l.iij. item facit ad hunc §.ff. ad Syll.l.j.in fi.

Sepulchra.] CASVS Sepulchra hostium quæ cepimus nō sunt apud nos religiosa.vnde qui destruitea, non tenetur hac act. Fran.Accur.
e ¶ *Non sunt.*nec nostra eis: vt ff. de reli. l. cùm loca.in fi.
Vtimur.] CASVS. In fundo meo habebam sepulchrum. vendidi fundum excepto sepulchro. dicitur quòd non possum agere contra
3 *Flor.eius.* emptorem vt det mihi iter ad sepulchrum.Frā cis.Accur.
f ¶ *Adeundorum.* qđ est verum si in venditione excipit sepulchrum:vel si est ibi publicum iter: alioquin transit cum prædio: vt ff.de relig.l.si venditor. & de act.emp.si mercedem.§.si eum fundū.& facit de contrah. emp. qui fundum. §. in lege. quidam tamen dicunt tacitè semper exceptū, quod nihil est.
g ¶ *Legibus.* id est pactis.sic ff.depositi.l. j.§.si conuenerit.
h ¶ *Cauetur.* id est cauieri solet. quòd si non fuerit cautum, dic idē: si modò sepulchrum fuerit exceptum : vt modò dixi.
i ¶ *Ambitus.*id est circuitus.vel abitus, scilicet ad redeundum; & aditus scilicet ad veniendum:& iter comprehendit vtrunque, quasi duo sequentia exponant primum.
1 *Fl. nō sepul.*

Sepulchri.] CASVS. Actio sepulchri violati datur in primis ei ad quem id spectat:sed si ille abest.& alius egit & obtinuit: amodò ille cuius interest reuersus si velit agere,non auditur.Franciscus Accursius.
k ¶ *Dominus.*id est is ad quem ea res pertinet.
l ¶ *Sustulerit.*id est soluerit,vel etiam acceperit: vel etiam tantum lis contestata.fuerit:vt ff.l.iij.§. fi is.nec enim in petitione pœnarum auxilio proditum est:vt ff. de minor.l.auxiliuum.Sed contrà ff.ex quib. caus.maio.l.si qua mulier.Sol.ibi tempore lædebatur: hic per hoc quòd alius egit & exegit:facit j.de popu. act.l.iij.
m ¶ *Ad vltionem.*& ideo in bonis nostris non est ante lit. contestat. vt hic,& j.de verborum signification.l.si cui.& suprà titul.ij l.iniuriarum.& de acquiren. hæredit. pro hærede. in fin.sic in actione iniuriarum:vt suprà titu.ij.l.iniuriarum.sed videtur huic contrà suprà. l.iij.§. qui de sepulchri.vbi dicit dari ad interesse.sed certè licet veniat ad interesse,non tamen ad interesse datur tantùm,vt ibi:vel dic venit secundariò.

Sepulchri.] CASVS. Sepulchrum deteriorari prohibitum est.corruptum autem siue destructū potest quis reparare siue reficere corporibus quæ ibi sunt non contrectatis Accur.

pollicetur. Si tamen non habitet, sed domunculam ibi [a] habeat seruus, noxale iudicium [b] erit dandum: si modò habitare [17] posse [c] videatur. ¶ Hæc actio popularis [d] est.

IIII. Paulus lib.xxvij.ad Edictum Prætoris.

SEpulchra hostium religiosa nobis non sunt [e]: ideóque lapides inde sublatos in quemlibet vsum conuertere possumus, nec [1] sepulchri violati actio competit.

V. Pomponius lib.vj.ex Plautio.

VTimur eo iure vt dominis fundorum in quibus sepulchra fecerint,etiam post venditos fundos adeundorum [f] sepulchrorum sit ius.Legibus [g] nanque prædiorum vendendorum cauetur [h], vt ad sepulchra,quæ in fundis sūt, iter eis [i],aditus ambitus [i] funeris faciendi causſa sit.

VI. Iulianus lib.x.Digestorum.

SEpulchri violati actio in primis datur ei, ad quem res pertinet: qua cessante si alius egerit, quanuis reipublicæ causſa abfuerit dominus [k],non debebit ex integro aduersus eum qui litis æstimationem sustulerit [l], dari. Nec potest videri deterior fieri conditio eius qui reipublicæ causſa abfuerit: cùm hæc actio non ad rem familiarem eius, sed magis ad vltionem [m] pertineat.

VII. Marcianus libro iij.Institutionum.

SEpulchri deteriorem cōditionem fieri prohibitum est [n]: sed corruptum & lapsum monumentum corporibus non cōtrectatis [o] licet reficere.

VIII. Macer lib.j.Publicorum.

[1] Fl. non contactus.

n ¶ *Prohibitum est.*vt C.eod.l.qui sepulchra. & ff. eod.l.ij. in princip. Accursius.
o ¶ *Non contrectatis.*aliàs contractis:& aliàs contrectaris. & facit ff. de mor.inferen.l.j.§.prætor.vſque in fin.& facit C. de relig. l. j. in fin. Accursius.

SEpulchri violati crimē potest dici ad legem Iuliam de vi publica pertinere [p] ex illa parte,qua de eo cauetur,qui quidfecerit quò minùs aliquis funeretur, sepeliatúrve:quia & qui sepulchrum violat,facit quò minùs quis sepultus sit [q].

IX. Idem lib.ij.Publicorum iudiciorum.

DE sepulchro violato actio quoque pecuniaria [r] datur.

X. Papinianus lib.viij Quæstionum.

QVæsitum est,an ad hæredem necessariū,cùm se bonis non immiscuisset [s],actio sepulchri violati pertineret?Dixi rectè eum ea actione experiri, quæ in bonum & æquum [t] concepta est.Nec tamen si egerit [v], hæreditarios creditores timebit: cùm & si [x] per hæreditatem obtingit [y] hæc actio,nihil tamen ex defuncti capitur voluntate: neque id capitur,quod in rei persecutione [z],sed in sola vindicta sit constitutum.

XI. Paulus lib.v.Sententiarum.

REi sepulchrorum [a] violatorum si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humilioris quidem fortunæ summo supplicio afficiuntur:honestiores in insulā [b] deportantur:aliàs autem relegantur, aut in metallum damnantur.

p ¶ *Pertinere.* vt suprà de iniur. l. prætor. §. j. & j.ad legem Iul.de vi pu.qui cœtu. & ff.eod. l.ij.§.aduersus. Accursius.
q ¶ *Sepultus sit.* ff. de mor.inferend.l. j. in fine. 1 *Fl.misisse*
r ¶ *De sepulchro. Pecuniaria.*vt ff.eod.l.ij. §. aduersus. in princ.& §.j & §. nō solum criminalis.
2 *Fl.dixit* *Vastum est.*] CASVS. Dicitur quòd hæc actio pro sepulchro violato competens vadit ad filium defuncti, licet non succedat patri.nec per hoc videtur succedere. Fran.Accursius.
s ¶ *Immiscuisset.*quod ei licet per prætorem: vt ff. de acquir. hæred. necessariis.
t ¶ *Æquum.*non seruato iuris rigore:vt ff. eo. l.iij.in princip. & facit ff.de injur.l.non solùm. §.j.& de cap.diminu.l. cas. Accur.
3 *Fl. corrige te.*
v ¶ *Si egerit.* sicut quilibet ageret.
x ¶ *Et si.*i.quanuis.
y ¶ *Obtingit.* scilicet filium.
z ¶ *Persecutione.* vel quod in hæreditate æstimetur, cùm ad liberos transeunt hæc iura, & non ad hæredes: vt ff.de relig. l. vel quod. & facit ff. de acquiren. hæred.l. pro hærede.§. fin.& ff.eod.l.sepulchri violati.in fin.& j.de popul.actio.l.penult. & j. de verbor.signific.l.si cui.

Ei.] CASVS. Qui corpora extraxit de sepulchro vel ossa:si est humilis, decapitatur:si est honestus,in insulam deportatur. Franciſc. Accur.
a ¶ *Rei sepulchrorum.*id est accusati.
b ¶ *In insulam.* hic not. quòd ciuiliter agitur actione in factum ad c. vel cc.aureos:vt ff.l.iij.in princ. & §.j.item criminaliter.& tunc secundum qualitatem personarum & factorum:vt hic,& ff.l.iij.§. aduersus. & l.sepulchri violati crimen. sed & alibi dicitur quòd x.pondo auri dat fisco:vt C.eo.l.qui sepulchra. vnde potest dici quòd quando ipsa corpora extraxit vel contrectauit, habeat locum quod hic dicitur, aliàs quod in illa l.qui sepulchra.vt ibi plenè diximus.

¶ DE CONCVSSIONIBVS.

c *Si simulato.*] Quod non est,simulo:dissimulóq; quod est. Dixit ergo officialis q̄ præsidis iussu debebat quendā capere.& nō dixit verum:& propter hunc timorē aliquid fuit ei datum:vt faciunt nuntij communis. Accur.
d ¶ *Ablatum eiusmodi.* aliàs ablatum huiusmodi terrore:& tunc plana.aliàs ablatum est in omni tempore.& tunc speciale vt præscriptione non tollatur:vt C.de fal.querela. al. ablatum eiusmodi tempore.& hoc quod auferatur. Et nota quòd hoc crimine tenetur qui occasione alicuius

De concussionibus [1].

TITVLVS XIII.

I. Vlpianus lib.v. Opinionum.

SI simulato [c] præsidis iussu cōcussio interuenerit,ablatū eiusmodi [d] terrore, restitui præses prouin-

alicuius dignitatis quam habet vel officij aliquos premit: vt ar. C. de condi.ob tur.cau.l.quod euitandi.& quandoque sine officio:vt j.l.pro xi.ij.respon.
a ¶ *Iubet.*actione in factum. Accursius.
b ¶ *Coercet.*extra ordinem:& hoc accusatione instituta. ad quod suprà de priua. deli. l.fin. & de fur.l.fi. Accur.

Concussionis.] CASVS. Accusatio de concussione non est publica. si autem quis accepit pecuniam à me ne me accusaret de quodam delicto, potest accusari lege Cornel. de fal. qua cauetur ne quis accipiat pecuniam ob accusandum. & hæc accusatio est publica. Franc. Accursius.
Macer. c ¶ *Publicum non est.* scilicet semper : sed aliquando sic. & hoc est,sed si, &c. Est ergo priuatum , vt tantum ille qui passus est concussionem, possit etiam criminaliter accusare: nisi in casu qui sequitur secundum Azo. & H. & omnes. Vel potes dicere quòd semper est priuacum,etiam si detur ex causſis sequen. nec enim ibi dicit quòd hoc sit publicum: sed si accusatio l. Corn. de fal.institua-
Flor. ex. tur,quæ potest institui, vt ibi dicit, publicum est : quia illa accusatio publica est : vt infra de publi. iudi. l. j. Accursius.
d ¶ *Iudicium.* scilicet concussionis. & hoc ex senatusconsul. id est arg.horum senatusconsultorum quæ inducunt aliam accusationem publicam:vt per hoc etiam [a] fit hæc publica. vel dic iudicium scilicet legis Corne.de fal.vt non dicar de crimine concussionis quòd sit publicū, licet habeat locum:sed erit priuatum,vt modò dixi.
Flor. de quæstio. Flor. de abig. Flor. de abig. Flor. de abig

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur q vnus equus sit grex:sed idem erit fortè quòd in porcis, scilicet quòd quinque vel quatuor faciunt gregem. Accursius.

a ¶ *Extra terram Italiam.*si ergo non sit de Italia, extra prouinciam suam.& facit ȝ.de recepta. l.j.

¶ DE PRÆVARICATORIBVS.

Præuaricator.] CASVS. Primò dicit quis est prævaricator. & propriè prævaricator est qui accusat aliquem, & fictitias probat. inducit, & veras omittit. aduocatus autem alicuius qui prodit causam suam siue criminalem siue ciuilem, & qui talis est animo, nō propriè dicitur prævaricator: punitur tamen extra ordinem. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran. Accur.

b ¶ *Ex altera.* scilicet potius: quia præualet animus: vt hic, & ȝ. de his qui not.infa. athletas.§.pe. & argu. ȝ. de capt. l.nihil.

c ¶ *Accusauerit.* fictitiè admittendo falsas defensiones, & bonas probationes dissimulando: vt ȝ. ad Turpil.l.j. §. prævaricationem.

d ¶ *Prævaricator.* propriè: sed impropriè seu abusiuè sic.C. de adue. diuer.iudi.l. j. & punitur extraordinariè: sicut & ille qui accusans de publico crimine prævaricatur: vt hic subiicit,& d.l.j.C.& ȝ. l.proxi.

e ¶ *Prodiderit edessam.* in qua patrocinatur,etiam si causa erat publica: vt infrà l. prævaricationis. §. quod si aduocato.

f *Ciendum. Prævaricati sunt.* propria vel abusiua prævaricatione: vt no.ȝ. l.proxi.in fi.

g ¶ *Extraordinaria.* & infamia: vt infrà l.fi is.

Rœuaricationis.] CASVS. Iudicium prævaricationis est publicum quandoque: vt si absolutum de aliquo delicto volo eum adhuc accusare: & ille dicat se absolutum: & ego replicem,& dicam primum accusantem prævaricatum fuisse. hoc enim iudicium publicum est. Item quandoque est moribus introductū id est priuatum. si aduocatus de prævaricatione accusetur siue in causa priuata, siue criminali fuerit prævaricatus. Vltimò dicit, quidam accusauit quendam de aliquo delicto: & destitit. non est publica accusatio contra eum inducta, sed v. libris auri punitur per Turpillianum. Francis. Accursius.

h ¶ *Moribus.* quod est priuatum.

i ¶ *Consiterit.* vel nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur: vt infrà de accusa. si cui.§.iisdem. Item quid si iuramento se purgauit? Respon. vt ibidem no. & facit suprà de iureiuran. l. eum qui.§. in popularibus. & C. de accusa. si quis homicidij.& suprà de lib. hom. exhiben. l. quod & lex.§. si tamen postea.

k ¶ *Pronuntiatio.* hoc est speciale, vt de incidenti quæstione pronuntietur, ea ratione: quia per eam sententiam præiudicatur omnibus omnino, cùm nullus postea possit admitti si pronuntietur non prævaricatum: quod non fieret in aliis except. vel dic non speciale: quia hic principaliter secundus accusator obiecta exceptio. est repellēdus propter absolutionem, & quia dicebatur, non est ille prævaricatus qui primò accusauit. Secundus verò ait: & ego accuso eum de prævaricatione: & sic fecit. vnde differtur accusatio donec pronuntietur: vt aliàs infrà de adulter. l. denuntiasse. §. quæritur. Azo. & adde hic quæ not. ȝ. de iud.

vel bouem, abigeatus crimen face re. Eum quoque plenius coërcendum, qui à stabulo abegit domitū pecus, non à sylua, vel grege. ¶ Qui sæpius abegerunt, licet semper vnum, vel alterum pecus surripuerint, tamen abigei sunt. ¶ Receptatores[2] abigeorum quæ pœna plecti debeāt, epistola diui Hadriani[3] ita cauetur, vt extra terrā Italiā[a] decem annis relegentur.

De prævaricatoribus[1].

TITVLVS XV.

I. Vlpianus lib.vj.ad Edictum Prætoris.

Prævaricator est[†] quasi varicator, qui diuersam partē adiuuat prodita caussa sua. qđ nomen Labeo à varia certatione tractum ait. nam qui prævaricatur ex vtraque parte consistit[1]: quinimò ex altera[b]. Is autem prævaricator propriè dicitur, qui publico iudicio accusauerit[c]. Cæterùm aduocatus non propriè prævaricator[d] dicitur. Quid ergo de eo fiet, siue priuato iudicio, siue publico prævaricat[e] est,[2] hoc est, prodiderit caussam[e], hîc extra ordinem solet puniri.

II. Vlpianus libro ix.de Officio Proconsulis.

Ciendum est quòd hodie iis, qui prævaricati[f] sunt, pœna iniungitur extraordinaria[g].

III. Macer libro primo Publicorum iudiciorum.

Prævaricationis iudiciū aliud publicum, aliud moribus[h] in ductum est. nam si reus accusatori publico iudicio ideo præscribat, quòd dicat se eodē crimine ab alio accusatum & absolutum, cauetur lege Iulia publicorum iudiciorū[1] vt non priùs accusetur, quàm de prioris accusatoris prævaricatione constiterit[i], & pronuntiatum fuerit. Huius ergo prævaricationis pronuntiatio[k] publici iudicij[l] intelligitur. Quòd si aduocato prę uaricationis crimen intendatur, publicum iudicium nō est: nec interest publico, an priuato iudicio prævaricatus dicatur[m]. ¶ Si ideo quis accusetur, quòd dicatur crimen iudicij publici destituisse[n], iudicium publicum non est: quia neque lege aliqua[o] de hac re cautum est: neque per senatusconsultum[p], quo pœna quinque librarū auri in desistentem statuitur[q], publica accusatio inducta est.

IIII. Idem libro secundo Publicorum iudiciorum.

Sis, de cuius[r] calumnia agi prohibetur, prævaricator in caussa iudicij publici pronuntiatus sit, infamis[s] erit.

V. Venuleius Saturninus lib.ij.Publicorum iudiciorum.

Accusator de prævaricatione conuictus, posteà ex lege non accusat[t].

VI. Paulus lib.sing.de Iudic.Public.

AB Imperatore nostro & patre eius rescriptum est, vt in criminibus, quæ extra ordinem obiiciuntur, prævaricatores[1] eadem pœna v afficiātur, qua tenerentur, si ipsi in legem commisissent, qua reus[x] propter[2] prævaricationem absolutus est.

VII. Vlpianus lib.iiij.de Censibus.

INomnibus caussis præterquàm in sanguine[y], qui delatorem[z] sunt de calumnia accusari: vt mater mortem filij. Item vir adulterium vxoris: vt C.de calum.mater.& de adult.quamuis.sunt & alix, vt no.ȝ. de qua re.

l ¶ *Publici iudicij.* imò non publici: vt ȝ.de ritu nuptiarum. palam.§.si qua c alumniæ. quæ est contrà. Sol. vt ibi.

m ¶ *Dicatur.* scilicet aduocatus. facit ȝ.l.j.in fi.& quod ibi no.

n ¶ *Destituisse.* id est non instituisse. nam si instituisse deseruisset, non video quomodo Turp. euitaret: vt ȝ.de decul. spurij. §. quin iudicij. vel dic q̄ alius omnino est sensus huius §. scilicet q̄ accusatio Turpil. non est publica accusatio, sed bene habet locum Turpil. sed secundum hoc dicas eum incepisse, & pòst destitisse: vt C. ad Turpil. l.j. Item no. hic pœnam Turpil. & v. librarum auri. Item infamia. Item pœna promissa pro exhibitione extraordinaria pœna: vt C.eod.l.ij. & infrà de custo.reo.l. iiij. & C.qui accus. non pos. qui crimen. sed videtur in quarta parte bonorum puniri: vt C. vt intra cer.té. l.j. contrà. sed ibi destitit tacendo & permittendo labi biennium, hic expresse.

1 *Fl. desistisse etiam.*

o ¶ *Neque lege aliqua.* s.publicorum iud. & est bona ratio: vt ȝ. de public.iudi. l.j. p ¶ *Senatusconsultum.* scilicet Turpillianum.

q ¶ *Statuitur.* scilicet regulariter: nam fallit in muliere ac minore: vt infrà ad Turp. l.j.§. accusationem.

Si is.] CASVS. Mater si accusat alios quos quos dicit culpabiles de morte sui filij: licet non probet, non potest de calumnia accusari. si tamen damnata est de prævaricatione infamis est. idem in similibus qui sine metu calumniæ accusare pot sunt. quod dic vt in gl. Franc.

r ¶ *Si is de cuius.* si, id est quamuis. Sunt autē quædam personæ quæ licet videantur accusationes calumniosas instituere, non tamen pos

Calistratus non tenetur de calumnia accusatus.

a ¶ *Habetur.* nisi appareat ab innocente extortam pecuniam: vt C. de adul.ferui.& suprà de calum.l.ab eo. idem in caussa fiscali: vt ȝ. de iur. fisc.l. cùs qui. in prine. & l. in fisci. & facit infrà de bo. eo. l.j. & ij. in prin. & C. de transac. l. transigere.

¶ DE RECEPTATORIBVS.

Esimum.] CASVS. Crimē receptatorū pessimum est. & reddit rationem. & iubet eos puniri vt latrones. idē in eis qui poterant capere latronē: & pecunia accepta vel parte rerum subtractarum, eum non cepe-runt. Francisc. Accursius.

b ¶ *Latrones.* imò x. annis à sua terra debent exulare, licet receptus aliter erat puniendus: vt suprà de abig. l.fi.§. fi. Sol. ibi speciale in re cipiente abigeum: hic alium furem. vel dic perinde puniturnon tamen simili pœna. sic ȝ. de peri. & commo. rei ven. l. custodiam. & fa. §. quod me. cau. l. nec ti morem. & de offi. præfi. congruit. & de incen. rui. nau. l. iij. §. non tantum. & ad Syll. l. iij. §. si quisque. & C. de his qui latro. l. ij. & C. de fab. l. iij. & ȝ. de pœn. l. Metrodorum. & ȝ. de fur. l. qui vas. §. qui furē. & C. de hær. auch. credentes. & oēs intellige quando fuit sciens, & ignorantia præsumitur: vt ȝ. de proba. verius. ni si fit notorius. a: vt C. qui accusare non. l.j. & aduer. quos. l.j.

c ¶ *Accepta.* aliud si gratis.

d ¶ *Parte.* accepta.

Et.] CASVS. Qui cognatū suū vel affinem furem conspiciens, seruauit, minus puniri quàm si extraneum consensisset. Fran.

e ¶ *Recipiunt.* Not. aliquid fieri ratione sanguinis, quod aliàs non fieret: & sic C. de codicill. li. §. penulti. & de adul. l. quamuis. & infrà ad leg. Iul. repe. l.j. de re mili. l. iiij §. fin. & l. milites prohibentur. in princ. & l. milites. §. penulti. & C. de iniur. l. ex Cornelia. in prin. & de iurisd. om. iud. qui iurisdictioni. Accursius.

1 *Fl. expilatores.*

¶ DE FVRIBVS BALNEARIIS.

Facit suprà de off. præfect. vrb. l. penult.

Vres.] CASVS Quæstiones de furibus nocturnis extra ordinem cognoscuntur: & puniuntur non vltra opus publicum vsque ad tempus. Idem est seruandum in furibus balnearijs. sed si fures se telo defendant, vel effractores vel his similes: non tamen percusserunt aliquem, in metallum damnantur: honestiores autem relegantur. fures autem diurni con demnantur ciuiliter: & dic de hoc vt in gl. Vltimò dicit: miles qui furtū in balneo siue ſtupha fecit puta vestitum alterius surripuit: remittitur à militia cum ignominia. & hoc dicit hæc lex cum duabus sequentibus. Fran.

Audiendi sunt. aliàs audiendi. & tunc dic id est, de eis. vel, id est si vel sibi sunt facere aliquam defensionem, quia negent. aliàs puniendi: & tunc plana est.

§ ¶ *Relegationis.* pœna.

corrupit, ex senatusconsulto pro victo habetur[a].

De receptatoribus.

TITVLVS XVI.

I. Marcianus lib. ij. Publicorum iudiciorū.

PEsimum genus est receptatorum: sine quibus latere nemo diu potest. & præcipitur, vt perinde puniantur atque latrones[b]. ¶ In pari caussa habendi sunt, qui cùm apprehendere latrones possent, pecunia accepta[c], vel surreptorū parte[d], dimiserunt.

II. Paulus lib.singul. de Pœnis paganorū.

EOs apud quos affinis vel cognatus latro conseruatus est, neque absoluendos, neque seuerè admodum puniendos. Non enim par est eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinētes latrones recipiunt[e].

De furibus balneariis.

TITVLVS XVII.

I. Vlpianus libro viij. de Officio Proconsulis.

VRes nocturni extra ordinē audiēdi sunt[f], & caussa cognita puniēdi: dūmodò sciamus in pœna eorum operis publici temporarij modum nō egrediendum. Idem & in balnearijs furibus. Sed si se telo fures defendunt, vel effractores, vel cæteri his similes, nec quemquam percusserunt, metalli pœna, vel honestiores relegationis[g] afficiendi erunt.

II. Marcianus lib.ij. Iudiciorū publicorū.

SEd si interdiu[h] furtum fecerint, ad ius ordinariū[i] remittendi sunt.

III. Paulus lib.singul. de Pœnis militum.

MIles qui in furto balneario deprehensus est, ignominia mitti[k] debet.

De effractoribus & expilatoribus.

TITVLVS XVIII.

I. Vlpianus lib.viij.de Offi.Proconsulis.

DE iis, qui carcere effracto euaserūt, sumendum supplicium diui fratres Æmylio Tyroni rescripserūt. Saturninus etiam probat eos[1] qui de carcere eruperunt[l], siue effractis foribus[m], siue conspiratione cum cæteris, qui in eadem custodia erāt, capite[n] puniēdos. Quòd si per negligentiam custodum euaserint[2], mitiùs puniendos.

1 ¶ Expilatores[o] qui sunt atrocior res[p] fures,† hoc enim est συλαγωγοὶ[3] vel συλῆται, in opus publicū vel perpetuum vel temporarium dari solent. honestiores autem ordine ad tēpus moueri, vel patriæ fines iuberi excedere: quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est. Idcireo† caussa cognita liberum erit arbitrium[q] statuēdi ei qui cognoscit. Simili modo & sacculario[r] & directario[s] erunt puniendi. itē & effractores[t]. Sed enim diuus Marcus effractorē equitē Romanū qui effracto[u] pariete pecuniam abstulerat, quinquennio abstinere iussit prouincia Africa vnde[x] erat, & vrbe, & Italia. Oportebit autē æquè & ī effractores & in cæteros suprascriptos caussa cognita statui, prout admissum suggerit[y], dum[z] ne quis in plebeio[a] operis publici pœnā, vel ī honestiore relegationis[b] excedat[c].

II. Paulus lib.sing.de Offi.Præfecti vigili.

INeffractores variè animaduertitur. Atrociores[d] enim sunt nocturni effractores: & ideo hi fustibus cæsi in metallum damnari[1] solent. diurni verò effractores post fustium castigationem in

h ¶ *Ed si interdiu.* id est, in die.

i ¶ *Ordinarium.* scilicet vt ciuiliter agatur in duplum vel quadruplum: vt ȝ. de priua. delict. l. fi. j. respō. Sed nunquid etiam diurnus fur poterit accusari de crimine extraordinario? certè sic: vt ȝ. de fur. l. fi. & d.l. de priua. delic. in fi. sed ideo hoc dicit, quia mitius punitur: vt arg. j. tit. j. l. fi. sic & alibi est inter eos differentia: vt suprà ad l. Aquil. itaque. & ȝ. de sicar. l. furem.

k *Miles. Mitti.* id est, remitti à militia.

¶ DE EFFRACtoribus & expilatoribus.

DE iis.] CASVS. Capti qui effracto ostio carceris fugerūt vel conspirant inter se, capite puniūtur. si autem fugerunt quia non bene erat clausum ostium carceris, & sic culpa custodum: leuius puniuntur. Item expilatores hæreditatum gra-

1 *Fl. probat in eos.*

2 *Fl. euaserūt leuius puniendos debent: & imponitur eis pœna arbitrio iudicis.* 3 *Fl. hoc enim est expilatores.*

† Vide Budem in effractoribus: licet miles quidam Ro manus qui effregit ostium, & pecuniam surripuit, in quinquennium fuit relegatus. Scias tamen quòd hi omnes supradicti sunt puniendi iudicis arbitrio: dum tamen plebeius non condemnetur vltra pœnam operis publici: honestius autem vltra relegationē. Fran.

l ¶ *Eruperunt.* id est, qui fugerunt rupto carcere.

m ¶ *Foribus.* id est ostiis domus vbi erant in captiuitate.

n ¶ *Capite.* ad hoc ȝ. de cu. re. l. in eos. & infrà de re mili. l. milites. §. eius.

o ¶ *Expilatores.* hæreditatum, & ideo melius staret in titulo sequent.

p ¶ *Atrociores.* quàm fures. nec enim propriè sunt fures: vt ȝ. de fur. l. hæreditariæ. & ȝ. tit. j. l. ij. sed raptores sunt atrocissimi: vt C. de infa. l. fi te.

† Nota & tenemēt istū tex. dicit hic Bartol. ad hoc, q̄ quando pœna nō est limitata: i iure, remanet imponē da officio iudicis. addo e go bene facere tex. in c. de causs. de offi. & pot. iud. de leg. tex. in l. hodie. & l. fi ctio. fegū. in fra, de pœnis.

4 *Fl. effracto perforatoque pariete.* 5 *Fl. dūmodo.* 6 *Fl. inter effractores.* 7 *Fl. dari solet.*

q ¶ *Arbitrium.* facit ȝ. de pœnis, hodie. & ȝ. de iure delil. j. §. ait prætor.

r ¶ *Saccularij.* expone vt suprà de extraor. cri. l. saccularij. in prin.

s ¶ *Et directarij.* aliàs, dietarij. ad quæ facit suprà de extraor. criminib. saccularij.

t ¶ *Effractores.* effrangitur vt surripiatur: vt hic: & ȝ. effringitur vt evadatur: & tunc maiori pœna: vt ȝ. eo. in princ.

u ¶ *Effracto.* aliàs effracto: aliàs perforato.

x ¶ *Vnde.* ad hoc C. si seruus expor. ve. l. fi.

y ¶ *Suggerit.* ad quòd infrà de pœnis. l. aut facta. §. qualitate. Accursius.

z ¶ *In plebeio.* non tamen nocturno effractore. R. vt ȝ. l. prox.

a ¶ *Relegationis.* scilicet pœnam. Accur.

b ¶ *Excedat.* nisi in casu, vt ȝ. l. proxi.

c

d ¶ *Damnari.* ȝ. de bo. liber. l. quæro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE CRIMINE EXPILATAE HAEREDITATIS.

Si quis. Accusationem. & est pœna: vt 3. de effrac. l. j.§. j. Et no. quòd actio ciuilis ex hoc crimine non datur: quod non est in aliis criminibus. sed potest dici actionem in factum dari ad recuperandum possessionem. argum. 3. de præscri. ver. quoties. Itē ex eo probatur quia lex dicit negari hociudicium: quia datur famil. erc. quod non diceret nisi aliqua ciuilis daretur qua recuperarentur res: vt C. fa. erc. l. aduersus. ciuilit enim fa. erc. per hāc criminalem vel ecōtra tolli non posset: vt C. quando ciuil. act. l. j.

1 Flo. deest, de crimine.

SI expilatæ.] CASVS. Cùm agitur de crimine expilatæ hę reditatis, præses debet cognitionem suam interponere. nam cùm furti agi non possit: hoc solum auxilium superest. habet ergo hoc crimen locum cùm furtū sit ante aditam hæreditatem, vel post aditam ante apprehensa bona per hæredem. & sic furti actio non competit. Secundò dicit: est in electione hæredis vel agere hoc crimine vel petitione hæreditatis. Tertiò dicit: si vnus hæredum agit hoc crimine contra expilatorem hæreditatis & obtinet: prodest aliis hæredibus. quod dic vt in gl. Quartò dicit: vxor defuncti si surripuit de hę reditate viri post mortem eius: non tenetur hac act. cùm nec furti ipsa posset teneri. Quintò dicit, surripui rem hæreditariam credens eam non esse hæreditariam. dicitur, quòd bene teneor hoc crimine: nec prodest mihi mea incredulitas, & hoc dicit hæc l. cum quatuor seq. Fran.

2 Flor. sicut & oratione.

1 Flor. nam in hunc casum fingi.

2 Flo. posse si qui.

†Seuerus.

1 Flo. præsider.

b ¶ *Si expilata.* scilicet ante aditam hæreditatem: vt & C. eod. l. j. in fi. & 3. rer. amo. l. contra rem, §. fi. nisi in casibus: vt 3. de fur. l. hæreditariæ. & l. seq. & l. eum. §. fi res.

c ¶ *Possessę sint.* vel ab alio: quia tunc posset agi furti. 3. de vsucapio. l. fi homo. in fi. Accursius.

d ¶ *Competere.* nec alia accusatio pro hoc crimine. secus si aliqua ciuilis detur pro hoc crimine: vt d. l. aduersus. C. famil. ercisc. un. hæ autē quæ sequuntur, ratione possessionis dantur, non delicti: vt hic, & infrà. l. proxi.

e ¶ *Palàm est.* vt & 3. de vsusca. l. si homo. & de furt. l. si is. §. j. & l. si vēdidero. & de acqui. poss. cùm hæredes. & ad Treb. l. facta. in prin. Sed contrà. C. de fur. de his. Solu. vt ibi.

f *Iuus Verus. Agere.* qui de talibus cognoscunt.

g ¶ *Ordinario.* aliàs ordinario. & aliàs hæreditario scilicet per petitio. hæredi. si possideant pro hærede vel pro possessore: quod hic erat. Sed contrà. C. eo. l. fina. vbi dicitur dari in locum deficientis actionis huius criminis accusatio. hic autem erat alia actio: vt dicit. Sol. vt ibi. Item contrà. C. fami. ercis. l. aduersus. vbi dicitur cessare hanc actionem si habet locum alia. Solu. ibi cessabat hæc actio: non quia alia actio competebat. sed quia hoc crimen commissum non erat: cùm cohæres magis suo iure vti quàm criminis cōsilium videatur iniisse: vt 3. pro socio. l. meritò. vel aliter vt ibi. Item contrà. 3. de minor. in causse. vbi non habet locum extraordinarium si habet locum ordinarium. at hic dicitur contrà Solu. hic non ad idem: cùm vnum ciuiliter, aliud criminaliter detur. Item quæritur si egi criminaliter, an possim agere ciuiliter? P. non: quia intellexit l. j. C. quando ciui. actio. quando ex publica accusatio, & ciuilis actio: non quando priuata ordi. vel extraordin. pro quo suprà de furt. interdum. §. qui furem. & suprà vi bono. raptor. l. ij. §. hoc edicto. & Instit. de iniur. §. in summa. & quod hic dicitur, quod nobis non placet: vt not. in d. l. à plerisque. alij dicunt idē quod dicit P. sed alia ratione scilicet specialitatis: vt & in crimine stellio. vt C. de cri. stel. l. j. vel verius dicas vnam per aliam non tolli. ar. d. l. quando ciuilis act. l. j. & etiam dixi 3. eo. l. j. Accur.

a Que est l. j. C. quando ci uil. act.

opus perpetuum, vel tēporarium dandi sunt.

De crimine expilatæ hæreditatis.

TITVLVS XIX.

I. Marcianus lib. iij. Institutionum.

SI quis alienam hæreditatē expilauerit, extra ordinem solet coërceri per accusationem [2] expilatæ hæreditatis [3], sicut [1] oratione diui Marci cauetur.

II. Vlpianus lib. ix. de Officio Proconsulis.

SI expilatæ [b] hæreditatis crimē intendatur, præses prouinciæ cognitionem suam accommodare debet. Cùm enim furti agi non potest, solùm supereſt auxilium præsidis.

1 ¶ Apparet autem expilatæ hæreditatis crimen eo casu intendi posse, quo furti agi non potest, scilicet ante aditam hæreditatem, vel post aditam antè quàm res ab hærede possessæ [c] sint. nam hoc [1] casu furti actionem nō competere [d] palàm est [e]: quamuis ad exhibendum agi posse eum [2] qui vendicaturus exhiberi desideret, palàm sit.

III. Marcianus libro ij. Publicorum iudiciorum.

DIuus † Verus & Antoninus rescripserunt electionem esse, vtrum quis velit crimen expilatæ hæreditatis extra ordinē apud præfectum vrbi, vel apud præsidē [1] agere [f] an hæreditatē à possessori bus iure ordinario [g] vendicare.

IIII. Paulus lib. iij. Responsorum.

RES † hæreditarias omnium hæredum fuisse cōmunes [h]: & ideo eum, qui expilatæ hæreditatis crimen obiecit & obtinuit [i], etiam cohæredi profuisse videri.

V. Hermogenianus lib. ij. Iuris epitomarū.

VXor expilatæ hæreditatis crimine idcirco non accusatur, quia nec furti eum ea [k] agitur.

VI. Paulus lib. j. ad Neratium.

SIrem hæreditariam ignorans in ea caussa esse, surripuisti: furtum te facere [l] respondit. Paulus: rei hæreditariæ furtum nō fit, sicut nec eius quæ sine domino [m] est: & nihil mutat existimatio [n] surripientis.

De crimine stellionatus.

TITVLVS XX.

I. Papinianus lib. j. Responsorum.

ACtio [o] stellionatus neque publicis iudiciis neque priuatis [p] actionibus continetur.

II. Vlpianus l. b. viij. ad Sabinum.

STellionatus [1] iudicium famo sum quidem non est: sed coërctionem [1] extraordinariam habet.

III. Idem lib. viij. de Officio Proconsulis.

STellionatus accusatio ad prę fidis [1] cognitionem spectat.

1 Flo. deest, de crimine.

b ¶ *Hæreditarias. Communes.* videri dicimus: vt in fi. l. j. Prima enim facie sic præsumitur: non tamen est præsumptio cui omnino sit standum: vt C. res inter alios act. l. j. & infrà de ap. à sententia. Item acta inter aliquos adeò non præiudicāt iter alios q̄ nec præiudicant inter eos nisi testes presente ad. uersario sint producti: vt C. de testi. l. fi quando. in fine.

† Not. istum text. ad hoc probatio ad facit ius vbi sententia nil facit ius: & hoc clare probatur iste text. iungēdo gl. suam cū ea. alitet non. Bolog.

c ¶ *Possessę sint.* vel ab alio: quia tunc posset agi furti. 3. de vsucapio. l. fi homo. in fi. Accursius.

d ¶ *Competere.* nec alia accusatio pro hoc crimine. secus si aliqua ciuilis detur pro hoc crimine: vt d. l. aduersus. C. famil. ercisc. un. hæ autē quæ sequuntur, ratione possessionis dantur, non delicti: vt hic, & infrà. l. proxi.

e ¶ *Palàm est.* vt & 3. de vsusca. l. si homo. & de furt. l. si is. §. j. & l. si vēdidero. & de acqui. poss. cùm hæredes. & ad Treb. l. facta. in prin. Sed contrà. C. de fur. de his. Solu. vt ibi.

f *Iuus Verus. Agere.* qui de talibus cognoscunt.

g ¶ *Ordinario.* aliàs ordinario. & aliàs hæreditario scilicet per petitio. hæredi. si possideant pro hærede vel pro possessore: quod hic erat. Sed contrà. C. eo. l. fina. vbi dicitur dari in locum deficientis actionis huius criminis accusatio. hic autem erat alia actio: vt dicit. Sol. vt ibi. Item contrà. C. fami. ercis. l. aduersus. vbi dicitur cessare hanc actionem si habet locum alia. Solu. ibi cessabat hæc actio: non quia alia actio competebat. sed quia hoc crimen commissum non erat: cùm cohæres magis suo iure vti quàm criminis cōsilium videatur iniisse: vt 3. pro socio. l. meritò. vel aliter vt ibi. Item contrà. 3. de minor. in causse. vbi non habet locum extraordinarium si habet locum ordinarium. at hic dicitur contrà Solu. hic non ad idem: cùm vnum ciuiliter, aliud criminaliter detur. Item quæritur si egi criminaliter, an possim agere ciuiliter? P. non: quia intellexit l. j. C. quando ciui. actio. quando ex publica accusatio, & ciuilis actio: non quando priuata ordi. vel extraordin. pro quo suprà de furt. interdum. §. qui furem. & suprà vi bono. raptor. l. ij. §. hoc edicto. & Instit. de iniur. §. in summa. & quod hic dicitur, quod nobis non placet: vt not. in d. l. à plerisque. alij dicunt idē quod

h ¶ *Es hæreditarias. Communes.* videri dicimus: vt in fi. l. j. Prima enim facie sic præsumitur: non tamen est præsumptio cui omnino sit standum: vt C. res inter alios act. l. j. & infrà de ap. à sententia. Item acta inter aliquos adeò non præiudicāt iter alios q̄ nec præiudicant inter eos nisi testes presente ad. uersario sint producti: vt C. de testi. l. fi quando. in fine.

i ¶ *Et obtinuit.* probando res fuisse hæreditarias. ammodo enim si alius agat non habebit necesse probare. Azo. Sed H. contrà. & facit infrà de appellat. si qui separatim. §. fin. & suprà. familiam. hæredes. §. idem scribit. & si fervendic. l. j. loci. §. fi furdus. & C. de diuersis reſ. l. j. & suprà de bo. autho. iud. possi. cùm vnus. in prin. & de re iudic. sæpe.

k VXor. Cùm ea. Ad hoc suprà de neg. gest. hæres viri. & C. de fur. l. quamuis. & suprà re. amo. l. j. & C. eo. aduersus. & hoc si viri hereditatem dicitur expilasse: non aliam in qua sunt hæredes filij viri: vt C. eo. si cui. Accur.

1 Flo. deficit crimine.

l SIrem. Facere. respon. aliàs respondit quidam iurisconsul. aliàs deest. sed subauditur, Paulus correxit. vel lege interrogatiuè: & respond. Paulus. Item quod subiicit furtum non fit quidam dicunt quòd sic: & bene: vt suprà eod. l. ij. aliàs vt Py. deest non. & tunc lege interrogatiuè: & respond. non. si cut, &c.

1 Flo. corrigit nem.

m ¶ *Sine domino est.* nec enim fit nisi fit qui fiat: vt 3. de furt. l. falsus. §. qui alienum.

n ¶ *Existimatio.* qua credebat alicuius quod est nullius adhuc. In alio autem prodesse potest etiam existimatio surripientis. quod dic vt d. §. qui alienum. & in eo. tit. l. inter. §. rectè. & l. vulgaris. §. fi ex. & l. qui rebi. quæ sunt ar. contrà. Item est ar. contrà. 3. de acqui. hære. l. is qui locum bonarum possuit.

DE CRIMINE STELLIONATVS.

ACtio.] CASVS. Accusatio stellionatus non conumeratur inter publica iudicia, nec inter priuata. Item hoc crimen nō infamat, & extraordinariam pœnam imponit, & præses de hoc debet cognoscere. & qui dolū in aliquo cō miserunt, nec sit crimen proprium, possunt de hoc accusari. quod enim actio de dolo operatur in priuatis iudiciis: hoc in publicis stellio. Et postea dat exempla in quibus hoc crimen habet locum. postea dicit quæ pœna imponatur ex hoc crimine. Vltimò dicit, obligaui tibi rem, & eam surripui. teneor hoc crimine. & hoc dicit hæc l. & duæ seq. Francisc.

1 Flo. deficit crimine.

o *Actio.* id est accusatio.

p ¶ *Neque priuatis.* i. pecuniariis vel criminalibus specialibus.

q ¶ *Continetur.* i. connumeratur. ad quod 3. de extraor. crim. l. stellionatus. & C. eo. stellionatus. & j. l. proxi. & l. fi.

r ¶ *Stellionatus.* dicitur sic à quodam animali quod stellio vocatur: & est varij & diuersi coloris: vt cœlum stellis apparet oculis intuentibus: cuius varietatem imitantur deceptores: quia varia agunt, & aliud simulant, & aliud dicunt. Item contrà. 3. de infam. l. quid ergo. §. fi. Sol. vt ibi.

s ¶ *Tellionatus. Præsidis.* qui est clarissimus: & sic habet merum imperium: vt 3. de offi. præsid. illicitas. §. qui vniuersas. quod est hic necesse.

De dolo

a ¶ *De dolo actio.* quæ datur in subsidium ciuilis actionis dolo commisso: vt suprà de dolo. l. j. sic & hic in subsidium accusationis criminalis: vt hic. Item vbicunque potest agi de dolo ciuiliter, ibidem potest agi hoc crimine criminaliter: vt 3. de dolo. fi legatarius.

b ¶ *Deficit.* & certum est crimen commissum.

c ¶ *Vel permutauerit.* aliud si diuersis vendidit. tunc enim pœna legitima est: vt infrà de fal. qui duobus. secundum Azon. Item idem quod hic si alij obligauit: & non sufficit vtrique debito: vt suprà de pignor. act. l. si quis. in prin.

1 Flor. deest.

1 Flor. vel si corrup.

d ¶ *Suppositurit.* in locum earum quas obligaturum se dixerat, & ostendat creditori futuro: & sic malas in locum bonarum posuit.

e ¶ *Aduerterit.* vt qa iam obligauerat bonas, sed non tradide rat: posteà autem tradidit malas: dicens eas esse quas obligauerat. & facit ad hoc & superius suprà de pig. act. l. j. & l. tutor. §. j. & l. fi quis in pignore. & suprà de statuliberis, l. statuliberum. 6. j. & alij dicunt auerterit, vt quia subtraxit mihi, & alij non obligauit.

1 Flo. deficit crimine.

f ¶ *Corruperit.* antè quàm tradantur: ar. 3. de dolo. l. & elegāter. §. non solum. si autem post traditionem tunc habet locum vtilis Aquilia: vt 3. de pigno. seruum.

g ¶ *Imposturam.* id est, bonis viris mendacia imposuit.

Impostura Gallis.

h ¶ *Legitima.* id est, ordinaria per legem.

i ¶ *Nec legitimum.* id est, pœna criminis non est ordin. nam nullum crimen legitimum est: vel dic legitimum, id est publicum. & facit 3. eo. l. j.

k ¶ *Remittenda.* id est, mitiganda.

l ¶ *Qui merces.* obligatas. vt cùm in furti vitium non incidit: aliquin cessat hoc crimen.

1 Flor. coercetur.

De periurio.] CASVS. Obligaui tibi rem quam iurauit meam, cùm non esset mea. teneor hoc crimine. Franc.

m ¶ *Stellionatus.* nec ergo est infamis: vt 3. eod. l. ij. Sed contrà. C. de transact. l. si quis maior. Sol. vt ibi.

n ¶ *Et ideo.* non quia peieravit: sed quia crimen stellionatus commisit. & sic non ob. C. de rebus cre. l. ij. Vel sol. vt ibi. An autem quilibet periurus teneatur hoc crimine? quod satis videtur cùm crimen sit, & deficiat titulus criminis: vt 3. l. proxi. §. item si quis hoc. nec ob. d. l. de rebus credit. quia non periurat, sed quia periurando incidit, puniturur vt dixi.

¶ DE TERMINO MOTO.

Terminorum.] CASVS. Qui terminum de loco alieno auellit, non tenetur ad pecuniam: sed corporaliter punitur pro conditione personæ delinquentis. & illud delictum pessimum est. & si est nobilis, mitius punitur, quàm plebeius. quod declarat in litera. si autem quis amouit fines per ignorantiam, ignorans eos fines, verberatur. & h. d. hæc l. & seq. Fran.

o ¶ *Pecuniaria.* contrà. j. eo. l. iij. in prin. Sol. vt ibi.

p ¶ *Coercione.* personali: vt j. l. proxi.

q ¶ *Transigendum est.* id est, puniendum: vt C. de accusa. l. j.

Stellionatum autem obiici posse iis, qui dolo quid fecerint, sciēdū est: scilicet si aliud crimen non sit quod obiiciatur. Quod enim ī priuatis iudiciis est de dolo actio [a], hoc in crimini bus stellionatus per sequutio. Vbicūque igitur titulus criminis deficit [b], illic stellionatus obiiciemus. Maximè autem in his locum habet, si quis fortè rem alij obligatā dissimulata obligatione per calliditatē alij distraxerit, vel permutauerit [c], vel in solutum dederit. nam hæ omnes species stellionatum cōtinēt. ¶ Sed & si quis merces suppositurit [d], vel obligatas aduerterit [e], vel [2] corruperit [f], æquè stellionatus reus erit. ¶ Itē si quis imposturam [g] fecerit, vel collusionem in necē alterius, stellionatus potest postulari. Et, vt generaliter dixerim, deficiēte titulo criminis, hoc crimē locum habet, nec opus est species enumerare.

1 Flo. deficit crimine.

1 ¶ Pœna autem stellionatus nulla [h] est, cùm nec legitimū [i] crimen sit. Solent autē ex hoc crimine extra ordinem plecti: dummodò nō debeat opus metalli hęc pœna in plebeiis egredi. in iis autē qui sūt in aliquo honore positi, ad tēpus relegatio, aut ab ordine motio remittenda [k] est.

2 ¶ Qui merces [l] suppresserit, specialiter hoc crimine postulari pōt.

IIII. Modestinus lib. iij. de Pœnis.

DE periurio, si sua pignora esse quis in instrumēto iurauit, crimen stellionatus [m] fit: & ideo [n] ad tempus exulat.

De termino moto.

TITVLVS XXI.

1. Modestinus lib. viij. Regularum.

TErminorum auulsorum nō multa pecuniaria [o] est, sed pro conditione admittentiū coercione [p] [1] transigendum est [q].

II. Callistratus lib. iij. de Cognitionibus.

DIuus Hadrianus in hæc verba rescripsit: Quin pessimum factum sit eorum, qui terminos finium causſa positos propulerunt, dubitari non potest. de pœna tamen eorum modus ex conditione personæ, & mente facientis magis statui potest. Nam si splendidiores personæ sunt quæ conuincuntur, non dubiè si [1] occupandorum alienorum finium causſa id admiserint [2], possunt ad tempus, vt cuiusque patietur ætas, relegari. id est, si iunior, in longius: si senior, in recisius [r]. si verò alij negotium gesserint, & ministerio functi sint, castigari, & ad opus publicum [3] biennio dari. Quòd si per ignorantiam aut fortuitò [4] lapides furati sunt, sufficiet eos verberibus cædere [4].

III. Idem lib. v. de Cognitionibus.

AGraria lege, quam Caius Cæsar tulit aduersus eos, qui terminos statutos extra suum agrum [1] finésve mouerint dolo malo, pecuniaria pœna constituta est. nam in terminos singulos quos eiecerint, locóve mouerint, quinquaginta aureos in publicum [2] dare iubentur: & eius actionis petitionem ei, qui volet [s], esse iubet. ¶ Alia quoque lege agraria, quam diuus Nerua tulit, cauetur, si [3] seruus seruāve nesciente domino dominave [4] dolo malo fecerit † ei capitale [5] esse: nisi dominus dominave multam [v] sufferre maluerit. Hi quoque qui finalium quæstionum obscurandarum causſa faciem locorum cōuertunt, vt † ex arbore arbustum, aut ex sylua [x] cædua [6] nouale, aut aliquid eiusmodi faciunt, pœna plectendi sunt pro persona, & conditione, & factorum [y] violentia.

r ¶ *Recisius.* id est breuius tempus. & facit j. de iu. immu. l. semper. & facit j. ad l. Iul. pec. & de sacril. l. sacrilegij. in princ. & ibi no. gl. j. in princ. & 3. l. j. & C. de accu. l. j.

s ¶ *Aut fortuitò.* quia cùm alios lapides furarentur, fortuitò lapis qui erat terminus, inter eos sublatus est, & sic per ignorantiam. & leges aut pro &. sic est infrà de pœ. l. absentē. §. fi. vel dic ignorantia, negligentia tamen: vt suprà de incendio, ruit. naul. qui ædes. & hoc *sunt in tēpus.* ne fit contrà suprà de iurisd. omn. iud. l. fi quisid. §. doli. & sic furari impropriè dicitur.

1 Flor. deest. §. fi. vel dic ignorantia, negligentia tamen: vt suprà de incendio, ruinaul. qui ædes. & hoc *sunt in tēpus.*

2 Flo. admisit.

Graria.] CASVS. Ponit pœnam 50. aureorum in eum qui amouet termi num: & pro quolibet termino amoto hæc pœna imponitur, & hoc si est liber. si autem seruus est qui nesciente domino eius terminum alicuius amouit, decapitatur, nisi dominus eius velit soluere 50. libras pro eo. Vltimò dicit: qui causſa ob seruandi fines faciem agri mutauit, vel vineā extirpauit, vel sylnam terram aratoriam fecit, punitur pro qualitate suæ personæ & inspecta qualitate delicti. Fran.

3 Fl. deest, pabicum.

4 Fl. decidere.

1 Flor. suum gradum.

2 Fl. in publico dari iubet. & eius actionem. petitionē.

3 Flo. vel si seruus.

4 Fl. deest, dominave.

† Caput amittit. aliàs, ei capitale esset.

5 Flo. capital.

† Aut.

6 Flor. deest, cædua.

t ¶ *Ei qui volet.* id est, cuilibet de populo. nec enim fisco datur iudicium in eum: licet obuiare videatur suprà ad Syl. propter hoc. & erit actio de qua hic subiicit, condic. ex le. Agraria. vel dicas fisco dari: & dic actionem, id est accusationem: nam criminis est accusatio: vt suprà fi. re. l. iiij. §. fi dicatur. alij dant condictionem ex l. nomine fisci. item dicunt quidam medietatem nomine præmij ei dari, cuius opera conuictus fuerit quis. vt argum. suprà ad Syl. l. lege. §. fi sed in eo quòd pecuniaria pœna hic imponitur: est contrà suprà eo. l. j. Sol. distingue tempora & omnia concordabuntur. à principio enim non fuerat statuta, sed posteà per Cæsarem statuta est. vel hic pro suo commodo amouit: quia prædium confine erat suum. ibi non prima placet. item per Lombar. qui amouit de loco, in 50. solidis. qui remouit, & in alio loco posuit. tunc in xl. vt in Lombar. de termi. l. fi quis pro. & l. fi seruus.

v ¶ *Multam.* prædictam 50. aureorum. ad quod 3. de iurisdj. omn. iudi. si quis id. §. in seruos.

x ¶ *Ex sylua.* facit j. de verb. sig. l. sylua.

y ¶ *Factorum.* aut igitur mouit vt lapides sibi furarentur: & tunc de furto: vel aliàs: aut causſa occupandorum finium: & habetur ætatis discretio: vt 3. l. proxi. aut causſa seminandarum litiū: & tunc pro factorum varietate vt hic. & facit Instit. de of. iudi. §. eo quoque. vbi etiam dicitur agi finium regundorū pro crimine si habeamus agros cōfines.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE COLLEGIIS ET CORPOR. ILLIC.

Quod sic dictum est: quia simul colligantur.

a ¶ *Illicitis.* tres constituunt collegium: vt ff. de verb. sig. l. Neratius.

b ¶ *Corporibus.* cùm simul cohabitant, aliàs non.

De collegiis, & corporibus [a] illicitis [b].

TITVLVS XXII.

I. Marcianus lib. iij. Institutionum.

MAndatis principalibus præcipitur præsidib⁹ prouinciarũ, ne patiãtur esse collegia sodalitia[c]: néve milites[d] collegia in castris[e] habeãt. sed permittit tenuioribus[f] stipem menstruam conferre: dum tamẽ semel in mense coeãt: ne sub prætextu huiusmodi illicitum cœtum legum[3] tenuiorum[r] recipi, volentibus tamen[4] dominis: vt curatores horum corporum sciant[s], ne inuito aut ignorãte domino in collegium tenuiorum recipiant[5], & in futurum pœna teneantur in singulos homines[t] aureorum centum.

Primò ponit quæ liter uocentur, qui sunt de uno collegio. Secundò dicit, quid possint facere inuicem collegiati. Tertiò dicit, unde prædicti habuerunt originem, scilicet à lege Solonis Græca. Quartò ponitur interpretatio illius legis Græcæ. Secũda ibi, His autem. Tertia ibi, Sed hæc. Quarta ibi, Si autem plebs. Bart.

IIII. Caius lib. iiij. ad leg xij. tabula.

SOdales sunt qui eiusdem collegij sunt: quã Græci ἑταιρίαν vocant[v]. His autem potestatem facit lex pactionem, quam velint sibi ferre[x], dum ne quid ex publica lege corrumpant. Sed hęc lex videtur ex lege[y] Solonis translata esse. nam illic ita[1] est[z]: Ἐὰν δὲ δῆμος, ἢ φράτορες, ἢ ἱερεῖς, ἢ ὄργιον, ἢ ναῦται, ἢ σύσσιτοι, ἢ ὁμοτάφιοι, ἢ θιασῶται, ἢ ἐπὶ λείαν συνόδιοι, ἢ εἰς ἐμπορίαν, ὅτι ἂν τούτων διάθωνται πρὸς ἀλλήλους, κύριον ἔστω, ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα: id est, Si autem plebs, vel fortè illud est statutum de libertorũ alioquin nimiũ esset impedimentum aliquem ciuem conuenire dum est in ciuitate. sed si esset extrà, debitor liberti iam habebit causam cum eo cui non debet reuerentiam: & sic tunc nullum esset dubium. Item in seruo magnum est impedimẽtum veritatis inquirendæ si non torqueatur. vel dic quòd collegia & uniuersitates aliquid habent proprium: & singulorum est: & quicunque recedit, partẽ suã petit, scilicet cùm ex collatione singulorum habent aliquid commune: vt ff. ne quid in loco pu. l. ij. §. viarum. sed vbi collegio vel ciuitati legatur, non legatur nisi his qui sunt in collegio: & qui de collegio sunt, habent partẽ. ergo cùm quis recedit, nihil vendicabit: quia non est singulorum, sed ciuium vel collegiatorum. & facit ad hoc ff. quod cuiusque uniuer. l. sicut. §. si qui. & ad Treb. l. j. §. fi autem collegium. & infrà de quæstio. l. j. §. seruum. & ff. de acqui. re. domi. l. statuas.

m ¶ *Vi illicitum.* Tenetur. vt maiestatis: vt ff. ad l. Iul. ma. l. j. ibi, quóve cœtus, &c. vel alio capite: vt C. de his qui ad ecc. confu. l. denuntiamus.

Collegia. CASVS Collegia illicita debent dissolui: & res communes quæ ibi sunt, debent diuidi. Secundò dicit: omne collegium est illicitum nisi sit permissum ab aliquo senatusconsulto, vel à principe. Tertiò dicit: in collegium remiorum possunt recipi serui voluntate dominorum, non aliàs: imò puniuntur qui alter recipiunt. Sequens lex est plana cum toto tit. sequenti. Fran. Accursius.

n ¶ *Illicita.* qualia sunt omnia nisi probentur licita: vt ff. §. in summa. & suprà quod cuiusque vniuer. l. j. in prin. & C. de hære. instit. l. collegium.

o ¶ *Dividere.* de hoc dic vt ff. eo. l. j. in fin.

p ¶ *Celebratur.* argumentum contra ff. de procuratori. mutus. §. cùm quæritur. hoc tamen variè: quia hoc tanquàm illicitum generaliter prohibetur: illud tanquam licitum conceditur: vt ff. de iniur. sed fi. §. idem ait. in fi. & ff. eod. l. j. in prin. & facit ff. de iur. immu. semper. §. quibusdam. Item eodem modo soluitur argu. contrà. §. ex qui. cau. maior. necnon. §. quod eis.

q ¶ *Seruos quoque licet.* id est, licitum est.

r ¶ *Tenuiorum.* hoc expone vt ff. l. j. in prin.

s ¶ *Sciant.* vel superiora determinãt verbum sciant: & tunc exponitur scilicet quòd serui sint, & quòd domini voluntate. vel inferiora: tunc nihil subaudiendum est.

t ¶ *In singulos homines.* scilicet seruos receptos domino inuito vel ignorante. quæ ignorantia semper præsumitur: vt arg. C. qui mil. non post. super seruis.

v ¶ *Odales vocant.* id est, societatem.

x ¶ *Velint sibi ferre.* id est, sibi inuicem facere: & dic quòd tenet hoc casu societas: aliàs nec pactum teneret: & hoc subiicit: dum ne quid, &c.

y ¶ *Ex lege.* quod est si pactum illicitum est: licet societas licita sit: siue pactum est etiam licitum: dummodo societas illicita. cùm ergo principale non tenet, nec accessorium: vt ff. de reg. iur. cùm principalis.

z ¶ *Nam illic ita est.* aliàs licita est eadem, scilicet talis lex, vel talis societas, scilicet sodalitia, aliàs illicitam esse scilicet talem societatem vel legem. aliàs illicita est. & tunc habeas verba quædam quæ inter

1 Fl. deest. illicitus.

1 Fl. arcẽtur.

2 Fl. deest. coluati, legiis.

1 Fl. Quisquis.

a Addo q̃ potest quis inuitus cogi facere eleemosynã pueri, & sic ei subuenire, vt per glo. i c. sicut. 47. distin. no. Panor in cap. cùm gratianus. 8. & ibi posui in apo. ad eum, in ver. eleemosynã. extrà de elect.

1 Fl. senatusconsultum. 2 Fl. celebrat. 3 Fl. delegatis. 4 Fl. dominis. 5 Fl. receptetis.

1 Fl. populi. 2 Fl. dominos.

1 Fl. est, sic. cietatẽ. vide Budæũ hic. 2 Fl. alios. 3 Alter fo. Quod si per. Pisanus, vel alter. Ideo religiosus. Ideo. Quia, vel quasi. Ideo. Quia. Ideo. Quia. Ideo. Quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum P. comprehendere sacrilegia & residua.

a ¶ *De testamentis* falsis, vt instit. eod. §. item lex Cor. Sed quid si aliquod instrumentum dicitur falsum: an erit publica accusatio? Respō. P. nō vt hic & ĵ. de Fal. l. Paulus. j. respō. & ĵ. ti. j. l. ij. §. j. sed Azo quòd sic. & pro eo, instituu. de pu. iudi. §. itē lex Cor. ex eo quòd ibi dicit, itē, &c. quasi coniungat præcedentibus. quæ constat esse publica. item pro eo. ŝ. de concussio. l. ij. nec ob. hic quia sup. vel aliis instrumentis. item nec illa, Paulus. quia per surreptionem solam non est pub. accusatio falsi nisi in testamento, sed pro alio falso ficiquæ multa sunt: vt ea. l. & ĵ. de fal. l. j. ad hoc qđ no. C. de Fal. eum qui.

b ¶ *Repetundarum.* superiora publica & ordinaria. hæc duo publica, sed extraordinaria M.

c ¶ *De annona.* quid dicemus de Flauia, & Viscel. & Turpil. & de crim. suspec. tu? de Flauia dicit P. ꝙ est priuata: cùm non dicatur hic quòd sit publica, & hoc nisi quando liber homo, qui nō sit in alicuius potestate abduceretur: vt C. ad l. Fla. de pla. plagij. fed Azo dixit semper publicam per l. illam C. In secunda verò videtur pu. qa in C. ponitur inter pu. ecōtra quòd non: quia hic non dicit de ea. In tertia videtur pu. ad instar prævaricationis: vt suprà de prævar. l. iij. in princ. cum in pu. crimine tātùm committatur Turpil. vt C. ad Turpil. l. j. sed tutius est, ꝙ nō: vt suprà de præv. l. iij. in fi. & quia non inuenitur hîc. De quarta dic vt instit. de susp. tu. §. vel consequens. Item facit ad hāc l. instit. e. §. j. vsque ad fi. ti. Acc.

d ¶ *Vblicorum. Mors.* naturalis, vel etiam ciuilis: quia seruus pœnæ. Item exilium, quia perdit ciuitatem. tria enim sunt quæ habemus, &c. vt suprà de capi. dimi. l. fi.

e ¶ *Nam catera.* ſ. quando nō eximitur caput de ciuitate: nō sunt exilia propriè, vt dicit, sed impropriè. quandoque etiā illa dicuntur exilia: vt C. de epiſ. aud. l. nemo. in fi. & ĵ. de inter. & rele. l. exilium. & ŝ. si quis cau. l. fed & si quis. ibi, aut si fortè, &c. Et facit Instit. eo. §. publi corū. Itē facit ŝ. de bo. poſ. edicto. §. rei. & ŝ. si quis cau. l. iiij. §. rei. & ĵ. de pœ. l. ij. & l. capitalium. in prin. & ĵ. de verb. sig. l. licet capitalis.

f ¶ *Aliqua coercitio.* ſ. modica: ne alioquin necesse habeas dicere ꝙ etiam vbi mors infertur, non sit capitale: quod esset falsum: vt ŝ. proxi.

g h ¶ *Vblica. Reo.* id est, accusato.

h ¶ *Rea.* id est, accusata. Accur.

i ¶ *Perimitur.* aliàs perimitur: & tūc dic ꝙ siue ante lit. cont. siue etiā post perimitur: & hæredes accusatoris vel accusati nō habent necesse crimē exequi, nisi in casib. vt hic, & ĵ. e. l. defuncto. & ĵ. de fal. l. cùm fal si. & C. si reus vel ac. mor. fue. l. ij. & iij. & ĵ. de accu. l. ex iudiciorū. Itē nūquid hoc dices etiā post latā sententiā ap. ſuſpēſam? Reſpō. ſic in persona accusatoris. In reo autem distinguēs qualis sententia fuit: vt C. si pen. ap. l. ij. & C. si reus vel ac. mor. fue. l. fin. aliàs est in litera permittitur: & tunc ſubaudi, ſ. caſualiter: vt d. l. ex iudiciorum. Accur.

Interdum. CASVS. Qui agit Aquil. pro morte serui: nō pōt inte rim agere iudicio publico pro eodē delicto, vt lege Cornelia. Item si agit act. furti ciuiliter, interim nō potest accusare de eodem furto. Idem in similibus delictis. & da exemplum vt in gloſſ. ſed finita via ciuili, cùm de re familiari fit actum, intentabitur criminalis. Francis.

k ¶ *Interdum euenit.* ſ. vt interim dum agitur ciuiliter, non possit accusari criminaliter, & econtrà. sic nō ob. ĵ. vi bono. rapto. l. ij. §. hoc edicto. & ŝ. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fi dolo. & C. quando ciui. accri. l. j. & ŝ. de iniu. prætor. §. j. & C. ad leg. Aqui. l. ex morte. & ŝ. de tab. exhiben. l. locū. §. fi quis. quæ sunt cōtra. & hoc not. ŝ. vi bono. rapto. l. ij. §. hoc edicto. Item videtur contrà. C. de ord. iu. l. fin. ſed hic vtraque quæstio ab eodem intenditur, vbi potest eligere vtrum primò ciuilem vel criminalem voluerit intendere: ibi quando ex diuersis partibus puta ego aduersus te ciuiliter, tu econtrà vis criminaliter me accusare: vt tua quæstio tanquam maior præiudicet meæ tanquam minori.

1 Fl. Pœnis parricidij.

riis & veneficis, Pompeia de parricidis[1], Iulia peculatus, Cornelia de testamentis[a], Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum[b], Iulia de annona[c].

Ista sunt iudicia capitalia ex quibus perditur libertas, uita uel ciuitas: alias non. b. d. & diuiditur in tres partes. Primò ponit diuisionem bimembrem. Secundò prosequitur primum membrum. Tertiò prosequitur secundū. Secunda ibi, Capitalia. Tertia ibi, non capitalia. Bart.

II. Paulus lib. xv. ad Edictum Prætoris.

PVblicorum iudiciorum quædam capitalia sunt, quædam non capitalia. ¶ Capitalia sunt, ex quibus pœna mors[d] aut exilium est: hoc est aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cæteræ[e] nō exilia, sed relegationes propriè dicūtur: tunc enim ciuitas retinetur. ¶ Non capitalia sunt ex quibus pecuniaria, aut ĩ corpus aliqua coercitio[1][f] pœna est.

Quidam habent in litera perimitur. Alij habent permittitur. Secundum primam lectūram dicitur, quòd mortuo accusato uel accusata, accusatio extinguitur. Secundum aliā literam dicitur, quòd reo, seu accusato uel rea defunctis accusatio non perimitur: & ſic durat: & ſic iſte literæ ſunt contrariæ. Bart.

III. Vlpianus lib. xxxv. ad Sabinum.

PVblica accusatio reo[g] vel rea[h] ante defunctis perimitur[2][i].

Pendente iudicio ſuper actione ciuili non poteſt proponi accuſatio criminalis ſuper eodem crimine. Bart.

2 Fl. permittitur.

IIII. Paulus lib. xxxvij. ad Edictum.

INterdum euenit[k], vt præiudicium iudicio publico fiat: sicut in actione legis Aquiliæ[l], & furti, & vi bonorum raptorum, & interdicto vnde vi, & de tabulis testamenti exhibendis. nam in his[m] de re familiari agitur.

Diuiditur in duas partes. Primò loquitur, utrum accuſatus poſſit accuſare ſuum accuſatorem pendente iudicio. Secundò, utrum poſſit accuſare poſt ſententiam. Secunda ibi, Illud. Itē ſecunda ſubdiuiditur in alias duas partes: quia prima loquitur utrum poſt condemnationem poſſit reaccuſare de nouo. Secunda an poſſit proſequi accuſationem tam inchoatam. Secunda ibi. Inchoatas planè. & breuiter hoc intendit: Receptus inter reos non poteſt ſuum accuſatorem reaccuſare, ſi fuerit cō demnatus pœna quæ aufert ciuitatem, uel libertatem: poterit tamen accuſationes inchoatas perficere. Bart.

V. Vlpianus lib. viij. Disputationum.

ISqui[1] reus[n] factus est, purgare se debet, nec antè potest accusare[o], quàm fuerit excusatus. Constitutionibus enim obseruatur, vt non relatione criminum, sed innocentia reus purgetur[p]. ¶ Illud incertum est, vtrum ita demum accusare poteſt, ſi fuerit liberatus, an & ſi pœnam ſubierit. Eſt enim conſtitutum ab Imperatore noſtro, & diuo patre eius poſt damnationē accuſationem quem inchoare[q] non poſſe. ſed hoc puto ad eos demum pertinere, qui vel ciuitatem vel libertatem amiſerunt[r].

1 Fl. Si qui reus.

Aquiliæ. pro damno. ſcilicet pro morte serui agitur ciuiliter & criminaliter: vt ŝ. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. ſi dolo. Item pro furto: vt ſupra de priuatis. deli. l. fin. Item melius in plagio: vt C. de pla. ſi quis ſeruum. Itē pro rapina: vt C. vi bona. rap. l. j. Item pro iniuria: vt C. quando ciui. actio. l. j. Item pro testamento celato. vt ſupra de tabul. exhi. l. iij. §. ſi quis dolo. Accurſius.

Nam in hīs. ideo interim tātum fit præiudicium. nam &c. ſi enim de re familiari, perpetuò fieret præiudicium: vt ŝ. vi bonc. raptorum. l. prætor. §. j. & de iniur. l. prætor. §. j.

Is qui reus. CASVS. Accusatus non potest accusatorē ſuum accuſare, niſi primò expediat ſe de prima accuſatione facta contra eū. Secundò dicit: qualiter debet ſe expedire vt poſſit reaccuſare. certè ſi eſt abſolutus planum eſt, quòd poteſt reaccuſare. ſed ſi eſt condemnatus, an poſſit reaccuſare dubiū eſt: & in quadam conſtitu. videtur dici quòd non poſſit reaccuſare damnatus. quod eſt intelligendum ſi ciuitatem vel libert. amiſit, vt non poſſit reaccuſare: proſequi tamen poteſt accuſationem quā prius fecerat. Franc.

1 Fl. Si qui reus.

n ¶ *Is qui reus.* id eſt, is qui habitus eſt inter reos, ſecundum Ioan. ſic ponitur ĵ. de adul. l. j. §. extraneus.

o o ¶ *Accuſare.* ſcilicet accuſatorem ſuum de pari vel minori crimine: niſi proſequatur ſuam vel ſuorum iniuriam: vt C. qui accu. non poſſ. l. neganda. quod accipe niſi accuſator ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur: alioquin quod ſecundo daretur, priori denegaretur: quod esse non debet. vt C. qui potio. in pig. ha. l. aſſiduis. de maiori autem poteſt: vt C. qui accu. non poſſ. l. j. quæ eſt contrà. maius enim minori præfertur: vt C. de adul. l. in adulteri. ſed hoc habet locum quando non eſt receptus inter reos: alioquin non poteſt etiam de maiori: vt ĵ. de adul. l. j. §. extraneus. & l. ſi maritus. §. præſcriptiones. Item & de minori poteſt interim deponere inſcriptionem: vt d. l. neganda.

p ¶ *Reus purgetur.* No. ſecundum l. de purgatione. ad quod eſt C. de fica. l. ſi quis reum. & C. de fal. vbi falſi. in prin. & l. maiorem. eo. tit. & C. de his qui ad eccle. confu. l. ſi. ſi. ſi. cubi. & C. de requi. reis. l. j. & ij. Itē no. quòd non debet quis alium inculpare priuſquàm ſe lauet. vt & C. de procu. l reum. & de accu. l. ſi. ibi, obiectu cuiuſlibet cri. &c. & ŝ. in prin. l. j. & ĵ. de adul. l. ſi vxor. ſ. iudex. Accur.

q ¶ *Iuchoari.* niſi vt ĵ. tit. j. l. qui in iudicio.

r ¶ *Amiſerunt.* ſi eum qui ſe accuſauit, velit accuſare: non poteſt ſi libertatem vel ciuitatē amiſerit: vt hîc. nam ſi alium ſcilicet velit accuſare: qualiter publico iudicio dānatus poterit accuſare? & ſi nō talem pœnam ſcilicet libertatis vel ciuitatis vel nullā fuerit paſſus cum eſſet infamis: vt ĵ. tit. j. l. iiij. & ŝ. de iniu. rup. teſt. ſi quis filio exhæredato. §. irritum. certè non poterit: vt ĵ. tit. j. l. qui accuſare. & l. qui iudicio. Sic ergo quod hic dicit, intellige ſi velit accuſare accuſatorem ſuum: & ſic ſequitur. ergo ſi non amiſit ciuitatem vel libertatem, vt quia ſit relegatus: poterit illum accuſare: nec poterit illud ei dici, quòd ſit infamis, & ſic non poſſit accuſare: niſi ſuam vel ſuorum, &c. vt j. tit. j. l. ij. §. hoc edicto. Item videtur dici quòd non poſſit reaccuſare dubiū eſt: & in quadam conſtitu. videtur dici quòd non poſſit reaccuſare damnatus. quod eſt intelligendum ſi ciuitatem vel libert. amiſit, vt non poſſit reaccuſare: proſequi tamen poteſt accuſationem quā prius fecerat. Franc.

& de iure fiſ. l. ij. in prin. Itē nec poterit dici, quòd iſte videatur calumniator: licet in prima cauſſa appareat ꝙ calumnioſe reſiſtebat: quia aliud eſt ſi reſiſtēdo, & aliud eſt ſi accuſando commiſit calumniā: vt ĵ. tit. j. l. ſi cui. §. iiſdē. & l. ſi. in prin. Item hoc ſi caſu moritur: ſecus ſi mortē ſibi cōſciuerit poſt lit. conteſt. vel poſtquàm fuerit in crimine deprehenſus: vt C. ſi reus vel accu. l. defunctis. & ĵ. de bo. eo. l. ſi.

Inchoatas planè[a] delationes ante damnationem implere eis & poſt damnationem permiſſum eſt[b].

VI. Marcianus lib. viiij. Inſtitutionum.

DEfuncto eo, qui reus fuit criminis, & pœna[c] extincta eſt[1]. ¶ In quacunque cauſſa crimi nis extincti debet is cognoſcere[d] cuius de pecuniaria re eſt cognitio.

1 Fl. dmſſ. eſt.

Damnatus publico iudicio eſt infamis: ſecus ſi priuato: niſi ſit tale crimen cuius ciuilis actio infamaret. Bart.

VII. Macer lib. ij. Iudiciorum publicorū.

INfamem non ex omni[e] crimine ſed ex eo quod iudicij publici cauſſam habuit. Ita que ex eo crimine quod iudicij publici cauſſam habuit. Ita que ex eo crimine quod iudicij publici cauſſam habuit, damnatum[f] infamia non ſequitur: [1] niſi id crimē[g] ex ea actione fuit, quæ etiam in priuato iudicio[h] infamiam condemnato importat[i], veluti[k] furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.

1 Fl. non ſequē tur.

VIII. Paulus lib. ſing. de Iudiciis publicis.

ORdo[l] exercendorum publicorum iudiciorum capitalium in vſu eſſe deſiit, durante tamen pœna legum cùm extra ordinem[m] crimina probantur.

Inchoatas planè. ſaduerſus extraneos, ſecundum quoſdam: vt differat à præcedentibus. Vel ſecūdū Azo. & aduerſus quēcūque. & contrarium. C. ſtatim ſolues. & ſecundū hoc generaliter hic dicit quām. ŝ. proxi. reſpon. & hoc verum quā do libertatem vel ciuitatem, non verò vitam naturalem debeat perdere. nā tunc quomodo moriens accuſaret? cautè ergo dixit ciuitatem vel libertatem. Ad plus adde hic diſtinctionem R. quæ ſic dicit: ſi accuſatus fueris, ſic vt nomē tuum iā ſit inter reos receptum: eū qui te accuſauit, de nullo crimine poteris accuſare. ſi abſolutus fueris, eū de quolibet accuſabis, niſi ob aliud impediaris. ſi cōdēnatus fueris, ſub diuiditur. nā ſi nec ciuitatē nec libertatem amiſeris, idem erit. Itē ſi amiſeris liber tatē vel ciuitatem, diſtinguē. nam ſi ante condemnationem eum accuſatorē detuleris, ſiue antè quàm te accuſaſſet, ſiue pòſt, non diſtinguo, adhunc ſimiliter eum accuſabis. ſi verò nō antè eū detuleris, nō audieris, vt hic. nec ob. primo dicto diſtinctionis qđ dicitur C. de calū. l. j. vbi dicit calū. eo tēpore coercendā. quo iudicatur de cauſſa: per quod videtur quòd etiā lite cōte. accuſet, ſed coercet eum iudex, & nemine accuſante vel deſiderāte, ſitē reo deſiderāte non accuſante, vt ibi dicitur, & ŝ. de bo. liber. l. qui cùm maior. §. ſi libert[a]. Porrò ſi aliū de maiori crimine tunc accuſare velis, audieris, ſi de pari vel minori, non, niſi tuam vel tuorum iniuriā proſequaris. vt C. qui accuſa. non poſſ. negāda. inſcribes tū & tunc, ſcilicet quando ex receptus inter reos de maiori contra alium. nam de maiori cōtra alium non eſt poteſtas denegā da tibi, & proſequeris, ſiue abſolutus fueris, ſiue condemnatus, ſed nō infamatus, niſi in cauſſa tua tuorūmve, vt ĵ. tit. j. l. iiij. ſi tamē fueris de lat[a] ab aliquo, ſed nōdū inter reos reus recept[a], aliū certè deferes. ſed vt puto, nō accuſans etiā alterū niſi de maiori crimine, vt C. qui accuſ. non poſſ. l. j. Sed & pro crimine quādoque obiicies excipiēdo, vt delatus de adulterio, obiicias de lenocinio: vt ĵ. de adul. l. j. §. lenocinium. hoc tamen non eſt accuſare, ſed tamē aduerſus alium rectiſſimè inſcribes etiam de minori, ſecundum Azo.

a ¶ *Inchoatas planè.* ſecundum quoſdam: vt differat à præcedentibus. Vel ſecūdū Azo. & aduerſus quēcūque. & contrarium. C. ſtatim ſolues. & ſecundū hoc generaliter hic dicit quām. ŝ. proxi. reſpon. & hoc verum quā do libertatem vel ciuitatem, non verò vitam naturalem debeat perdere. nā tunc quomodo moriens accuſaret? cautè ergo dixit ciuitatem vel libertatem. Ad plus adde hic diſtinctionem R. quæ ſic dicit: ſi accuſatus fueris, ſic vt nomē tuum iā ſit inter reos receptum: eū qui te accuſauit, de nullo crimine poteris accuſare. ſi abſolutus fueris, eū de quolibet accuſabis, niſi ob aliud impediaris. ſi cōdēnatus fueris, ſub diuiditur. nā ſi nec ciuitatē nec libertatem amiſeris, idem erit. Itē ſi amiſeris liber tatē vel ciuitatem, diſtinguē. nam ſi ante condemnationem eum accuſatorē detuleris, ſiue antè quàm te accuſaſſet, ſiue pòſt, non diſtinguo, adhunc ſimiliter eum accuſabis. ſi verò nō antè eū detuleris, nō audieris, vt hic. nec ob. primo dicto diſtinctionis qđ dicitur C. de calū. l. j. vbi dicit calū. eo tēpore coercendā. quo iudicatur de cauſſa: per quod videtur quòd etiā lite cōte. accuſet, ſed coercet eum iudex, & nemine accuſante vel deſiderāte, ſitē reo deſiderāte non accuſante, vt ibi dicitur, & ŝ. de bo. liber. l. qui cùm maior. §. ſi libert[a]. Porrò ſi aliū de maiori crimine tunc accuſare velis, audieris, ſi de pari vel minori, non, niſi tuam vel tuorum iniuriā proſequaris. vt C. qui accuſa. non poſſ. l. negāda. inſcribes tū & tunc, ſcilicet quando ex receptus inter reos de maiori contra alium. nam de maiori cōtra alium non eſt poteſtas denegā da tibi, & proſequeris, ſiue abſolutus fueris, ſiue condemnatus, ſed nō infamatus, niſi in cauſſa tua tuorūmve, vt ĵ. tit. j. l. iiij. ſi tamē fueris de lat[a] ab aliquo, ſed nōdū inter reos reus recept[a], aliū certè deferes. ſed vt puto, nō accuſans etiā alterū niſi de maiori crimine, vt C. qui accuſ. non poſſ. l. j. Sed & pro crimine quādoque obiicies excipiēdo, vt delatus de adulterio, obiicias de lenocinio: vt ĵ. de adul. l. j. §. lenocinium. hoc tamen non eſt accuſare, ſed tamē aduerſus alium rectiſſimè inſcribes etiam de minori, ſecundum Azo.

b ¶ *Permiſsiū eſt.* imò videtur ex euentu iudicij nō permitti, vt C. qui accuſ. non poſſ. l. j. & l. neganda. quæ ſunt contra. Sol. hic contra extraneum contra quem nullam calumniam commiſit, permittit, ibi contra accuſatorem contra quem commiſit calumniam, nō permittit. ar. ĵ. tit. j. ſi cui. §. iiſdem. ſecundū quoſdā. vel dic quòd ibi erat accuſatio talis, quæ permebatur per aliam, vt quia te accuſabā de furto ſeruimei facto tali die, tu autē me accuſabas, ꝙ in præcēdēti die eū interfeci. hic vna per aliā nō tollitur ſecundū Azo. ſed ſecūdum H. nonne eſt dānatus infamis? Rñ. ſic, vt ŝ. eo. l. infamē ergo nō accuſat. vt ĵ. ti. j. qui accuſare? Rñ. hîc in inchoatis ante infamiā. Alij ꝙ hic ꝓſequebatur ſuā vel ſuorum iniuriā, vt ĵ. tit. j. qui iudicio. & l. hi tamē. ſed an ſit differenda pœna ciuitatis vel libertatis, vel etiā mortis donec impleuerit accuſationem? antea inchoatā? quod videtur, quia ex diſpenſatione quadam permittitur infami in accuſatione prima perſiſtere: ergo largiſſimè, vt ŝ. de conſti. pri. l. fi. Item vt veritas delicti inueniatur, vt ŝ. de pœ. l. qui vltimo. Itē non fuit negligens, vt C. de inof. teſt. l. con tra maiores. item non potuit, vt C. de anna. except. l. j. in fi. item autho ritate legis diſtulit, vt ŝ. de iudi. in omnibus. item non permittitur deſi ſtere, vt ŝ. de accu. l. fi. item propter partum aliàs differtur. vt infrà de pœn. prægnātis. econtrà ꝙ nō agit, vt C. de pœnis. l. cū reis. & l. ſi vin dicari. & de cuſt. re. l. ij. & ĵ. de pœ. l. ſi fortè. So. in libertate & ciuitate promptum eſt dicere, vt ſeruus accuſet, vel non ciuis per l. iſtam ſcilicet, in inchoatis. ſed in morte nō puto differri per leges prædictas. non obſtant prima arg. vt in ſingulis eis poteſt de facili reſponde ri. Sed quomodo non ciuis ſtabit in ciuitate? die quòd interim permittitur ei ſtare in ciuitate. ar. huius legis. vel dic, ſi præſes iuerit in terram, vbi erat in deportatione, vt ŝ. de mino. l. Papinianus. ſi autem eſſet crimen quod imponeret pœnam minorem, faceret procuratorem, vt ĵ. an per alium cau. app. l. j. & in d. l. Papinianus.

Defuncto. CASVS. Aliquo dānato pœna corporali, eo decedente finit pœna. Secūdò dicit. accuſat' de falſo deceſſit: poterit agi contra hæredem eius ad id qđ puenit ad eū de falſitate defuncti. & de hoc cognoſcet iudex qui de pecuniariis cauſſis cognoſcit. Fran. Pœna. ſcilicet corporalis. nam ſi in pecunia condemnatus eſt, hæres eius tenetur. in iudicio autem repetundarum, & maieſtatis & qui

d ¶ *Is cognoſcere.* ſcilicet vbi aliquid ad hæredem peruenit. vt ĵ. de fal. cùm falſi. & ŝ. de calum. in hærede. & ar. C. ſi reus vel ac. l. iij. & hoc ſiue ante illatum crimen, ſiue poſt deceſſerit. cognoſcet ergo etiam qui merum imperium non habet: & agetur actione in factum: vt arguit infra de fal. l. qui nomine. ſed ſi in parte bonorum certa debeat condemnari, & etiam corpore puniri, licet mortuo criminis reo poſt litem conteſt. pœna extinguatur corporalis. de pecuniaria tamen agitur tunc lite conteſt. contra defunctum etiam ſi nil peruenerit: vt infrà titu. j. ex iudicio: um. §. finali. nam & hic in cauſſa appel. hoc ſeruatur: vt C. ſi penden. appel. l. ij. & C. ſi reus vel accu. l. fina. §. fin. Alij vt in princ.

Infamem. CASVS. Non ex omni crimine damnatus ſit infamis, ſed cùm damnatur ex publico crimine ſit infamis. ſi autem quis dānetur de crimine priuato, vt puta debitor qui rem alienam obligauit: & ſic tenetur crimine ſtellionatus, & ex eo damnatur, non ſit infamis: ſecus ſi damnetur ex crimine furti vel iniuriarum vel ſimili: quia tunc ſit infamis: cùm ex priuatis act. talium criminum damnatus fiat infamis: vt act. furti damnatus, & idem in ſimilibus. Franc.

e ¶ *Non ex omni.* id eſt, non ex publico vel priuato: ſed publico tantùm, vt ſubiicit, & ŝ. de ritu nup. l. palam. §. quæ in adulterio. licet ſit arg. contrà, in §. ſigua. in ea. l. ſed dic vt ibi: & hoc ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agitur de pub. cùm hic non diſtinguitur niſi in caſu: vt infrà l. fina.

f ¶ *Damna'um.* vt eſt ex priuato delicto quando criminaliter de eo agitur: vt ſuprà de priua. deli. l. fina. Et not. damnatum, non punitum: quia tunc ſecus eſt. ſunt enim quædam quæ infamant executione pœnæ: vt not. ſuprà de infa. l. dictus. ſic poteſt dici in omnibus his priuatis, ſecundum H.

g ¶ *Niſi id crimen.* id eſt, econtrà actio ex crimine: vel dic crimen, id eſt, criminalis accuſatio venerit ex actione, id eſt crimine quod parit actionem talem quæ. &c.

h ¶ *In priuato iudicio.* id eſt, ſi ciuiliter agetur.

i ¶ *Importat.* Si quæritur an damnatus criminaliter de crimine priuato ſit infamis, diſtinguitur: quia aut ciuilis actio quæ ex eo crimine deſcendit, infamat: vt furti ciuilis: & vi bo. rapt. & de dolo: quæ infamāt: vt inſtitu. de pœna teme. lit. §. ex quibuſdam. hic ſi criminaliter agitur, infamatur condemnatus: vt hic. ſi autem ciuilis non infamat, vt contraria pignoratitia. nam nulla contraria infamat, vt ſuprà de infam. furti. §. contraria. tunc nec ſtellionatus crimen quod ex eo deſcendit, infamat: vt ŝ. de pignoratitia actione. l. tutor. §. contrarium. & de crimi. ſtellionatus. l. ij. ſecus ſi ſtellionatus deſcenderet ex dolo pro quo ciuiliter agitur de dolo: quia & tunc infamat: cùm & ciuilis infamet, vt hic, & ŝ. de infa. l. quid ergo. §. fin. Item de crimine concuſſionis poteſt dari exemplum vt non infamet: quia nec ciuilis infamat, ſcilicet in factum: vt ŝ. de concuſſ. l. j.

k ¶ *Veluti.* exemplificat quorum criminum priuatorum actio ciuilis ſit famoſa. Sed & quomodo vi bonor. rapt. crimen de quo hic dicit, numeratur inter priuata iudicia: cùm ſemper vim publicam vel priuatam contineat: ergo eſt publica: vt ſuprà eodem, l. j. ? Reſpon. hoc poſuit gratia exempli: non quòd ſit priuatum. vel dic quòd in caſu eſt priuatum: vt ſuprà de furtis, ſi quis ex domo. & ex eo caſu hic dicit. item eſt exemplum crimen expi. hære. quia ex furto deſcendit: vt C. de infa. l. ſi te.

Ordo. CASVS. Ordo, id eſt, ſolennitas qua proponebantur olim accuſationes. deſiit eſſe in vſu, pœnæ tamen criminum durant. vnde extra illam ſolennitatem omnes accuſationes hodie propo nuntur. Fran. Accur.

l ¶ *Ordo* id eſt ſolennitas. quia formabatur accuſatio à prætore, vt & actio, vt ŝ. de orig. iur. l. j. §. omnibus. ſolemniter autem hodie fieri debet libellus: vt ĵ. titu. j. libellorum. quia ſic fit in ciuili. vt in authen. offeratur. & no. C. de eden. l. edita. Accurſius.

m ¶ *Extra ordinem.* id eſt, ſine ſolennitate. omnia enim iudicia ſunt extraord. vt inſtitut. de interdi. §. fin. & C. de formu. l. j. & ij. & ideo extraordinariè probari dicuntur: quia in iudiciis quæ extraordinaria

Universidad de Deusto
Biblioteca

suunt,probatur.& facit C.de his qui no.infa.l.decreto.

S C.endum est.] CASVS. Dominus seruum suum accusatū de alio quo delicto nō defendit,non propter hoc amittit dominiū seruitutis. Franc. Accursius.

a ¶ *Non defenderit.* quod potest:vt dices j.l.seruus.

b ¶ *Absolutus fuerit.* idem si cōdemnatus: nisi seruus pœnæ fuerit factus: vt j. de pœnis.l. aut dānū. §. fi. & C. de pœnis. seruo. & j.de quæstioni.l.j.§. fi. Accur.

c ¶ *Domini.* vt 3. qui & à qui. ille. Sed arg. contrà.C. de Lati. lib. tol.§.sancimus.Accursius.

INter accusatorē.] CASVS. Accusatione cœpta reus cœpit se absentare. venit nunc aliquis, & allegat causas absentiæ.in terim licet citetur re', non debet damnari. idem contrà.Franc.Accur.

d ¶ *Suscepta.* scilicet lite contestata.

e ¶ *Pro absente.* id est, eius absentiæ: vt & j. eod.l.penulti.§.ad crimen.in fi.& C.de accusa.l. reos. & 3. de procura.l. seruū. §. publicè. & j.l.proxi.non autē in caussa principali: vt d.§.ad crimen.

f ¶ *Ne per triduum.* aliàs nec. & aliàs ne, p nec. & semper subaudi etiam secundum Io.vt sit sensus, q̄ sit citatus:vt hīc dicit: nec dānatur etiā pecuniaria pœna,vel vsque ad relegationem, quæ in absentes cōsueuit ferriri j.de pœnis. l. absentem.§.j.siue interuenerit prædicta excusatio, siue non. alij propriè ponunt ne, vt sic dicta excusatio faciat vt nō cōdemneтur qui condēnaretur secundum eos,si dicta excusatio nō esset in pœna scilicet pecuniaria. Ité quod dicit triduū,dic quòd imò triduo citetur ix. vicibus.i.qualibet die ter.vel dic q̄ intra nouē dies citetur ter:scilicet omni die semel:hoc modo ne p triduum:scilicet quilibet citatus ter: scilicet per singulos dies semel.Item an hodie fint fic citādi accusati? Resp.nō:imò per interualla triginta dierum ter : vt in ciuilibus : vt C. de iudi.properandum.§.j.& C.quomodo & quādo iud.authen.qui semel.nec ob.quòd hīc dicit.nō enim ponit fic faciendū, sed q̄ si fuerit factum,secūdū Io.imò innuit nō faciendū : vt modò no.nec enim potest ferri sententia.vt j.de pœnis.l.absentem.§. fi.in prin.Sed annotantur bona:vt C.de requiren.reis.l. j. Alij dicunt fieri condemnationē:vt hīc.& ne propriè ponunt.& sic intelligunt C.de accusa. fi accusatoribus.& facit pro eis C.quomodo & quādo iudex.l.tres. & aliud dicunt in ciuili accusatore:quo non veniente prædicto modo fiat citatio:vt in ciuili:vt d.authen.qui semel.sed etiā imponi potest pœna:vt C.qui accusa.non pos.l.qui crimen.& C.vt intra certum tempus criquæstio.l.ij.& ad Turpil.l.ij.Azo.

g ¶ *Accusatoris.* conuertit casum quando accusator est absens.

h ¶ *Calumnia.* No.calumniari,&c.vt no.C.de aduo.diuer.iudi.l. j. & facit C.de calumnia.l.j.

i *Eruus.* Scilicet accusat':de quo potest.quod dic vt j.tit.j.l.hos. §.omnibus.

k ¶ *Potest.* contrà infra,§.ad crimen.fol.vt C.de accu.l. cuiusdam. & facit infrà,de appel.Lucius.& infrà tit.j.l.fi seruum.& 3.eod.sciendū.

Vstodias.] CASVS. Potestas cùm vult audire caussas captorum,& qui sunt in turri communis Bono.debet habere consiliū super his à doctoribus legum qui sunt in hac terra. Ité ab aliis sapientibus viris,vt ab aduocatis bonis:vt est Palmerius de terra Focolis:& Gulielmo Pancone,& aliis.& etiā feriatis diebus de his debet cognoscere:ita vt innocētes ipse liberet.eos autē qui videntur culpabiles, & qui indigent maiori animaduersione,conseruet & differat. Franc.

l ¶ *Custodias.* id est,custoditas personas:vel etiā propriè : vt 3. de offi. procon.l.solent.in prin. Accur.

m ¶ *Vires.* qui sunt prudentes iuris:non tamen aduocatos eius caussæ. item patronos : scilicet qui aduocant aliàs. de quibus omnibus habes C.de postu.l.quisquis.hoc autem ideo, vt veritas melius inquiratur.

Seruus de capitali crimine cōdemnatus, si tamen non efficitur seruus pœnæ,remanet sui domini. Ange.

IX. Marcianus lib.j.de Iudicijs publicis.

SCiendū est,si in capitali caussa suum seruum reum crimine factum quis non defenderit a,non eū pro derelicto haberi, & ideo si absolutus fuerit b, non liberū fieri,sed manere domini c.

Hæc lex habet duas lect. secundùm primā diuiditur in duas partes. Primò, ponit unum dictum. Secundò, ponit aliud dictum distinctum & separatum à primo. secundùm aliam lectu.etiam diuiditur in duas partes. Primò ponit unum dictum. Secundò, ponit effectum illius dicti: & secundum hoc debet habere litera,ne per triduum. & ibi est secunda pars.Bar.

X Papinianus lib.ij. Definitionum.

INter accusatorem & reum cognitione suscepta d, excusatio pro absente e iustis rationibus admittitur:ne per triduum f per singulos dies ter citatus reus damnetur, vel de accusatoris g absentis, præsente reo,calumnia h pronuntietur.

XI Marcianus lib.x.dePublic.iudicijs.

SEruus i etiam per procuratorem domini æquè ac per dominum defendi potest k.

Diuiditur hæc lex in duas partes. Primò loquitur qui debent adesse examinationi reorum.Secundò loquitur quo tempore debet fieri examinatio reorum.secūda ibi,Et feriatis. Bart.

XII. Modestinus lib.iij.de Pœnis.

VStodias l auditurus[1], tā clarissimos viros m,quàm patronos caussarū, si omnes in ciuitate vel [2] in prouincia quam regit, agunt,adhibere debet.

¶ Et feriatis n diebus custodias audiri o posse rescriptum est : ita vt innoxios p dimittat: & nocentes qui duriore[3] animaduersione indigent,differat q.

Hīc habentur tres lecturæ.una habet iudicante.alia habet inchoata.alia iudicata.secundum duas primas lecturas hoc intendit: Accusatore defuncto iudex potest processum prosequi & ipsum finire, & terminare. secundum tertiam lecturam dicit, quòd res iudicata ab alio potest executioni mandari per præsidem etiam accusatore defuncto, & non petente. hoc dicit.Bar.

XIII. Papinianus lib.xv.Responsorum.

ACcusatore defuncto,reus[1] ab alio, iudicāte r †præside p- uinciæ,peragi potest.

Hic §.diuiditur in duas partes. Prima loquitur de eo, qui uenit ad prosequendum crimen publicum.Secunda loquitur de eo, qui uenit ad allegandum caussas absentiæ. Secunda ibi,sed excusationes. Ité secunda subdiuiditur in duas partes. Primò ponit dictum. Secundò effectum illius dicti. secunda ibi, Et si iustam. Item prima principalis subdiuiditur in duas partes.Prima loquitur de procuratore ex parte actoris. Secunda de procuratore ex parte rei.secunda ibi: Multòque magis. & breuiter hoc intendit.In crimine publici iudicij non potest interuenire procurator ad allegandum caussas caussæ,sed ad allegandum caussas absentiæ admittitur.Bartolus.

I ¶ Ad crimen iudicij publici s per sequendum frustra † procurator t interuenit:multóq; magis v ad defendendū:sed excusationes absentium ex senatusconsulto x iudicibus allegantur:& si iustam rationē[2] habent,sententia differtur[3].

Sententia iniusta patrem prosequentem necem filij non infamat. Bart.

XIIII. Idem lib.xvj.Responsorum.

GEneri seruis[1] à socero veneficij accusatis, præses prouinciæ patrem calumniam intulisse pronuntiauerat c. Inter infames patrem defunctæ nō habendum respondi:quoniam & si publicum iudicium inter liberos d de morte filiæ constitissēt, citra periculum pater vindicaret[2] e.

De accusationibus,& inscriptionibus.

TITVLVS II.

I. Pomponius lib.j.ad Sabinum.

NOn est permissum mulieri publico iudicio quenquā reū facere : nisi scilicet parentum liberorúmque & patroni & patronæ, & eorum filij, filiæve f, nepotis neptísve f mortem exequatur.

II. Papinianus lib.j. de Adulteriis.

CErtis ex caussis cōcessa est mulieribus publica accusatio:veluti si mortem exequantur eorum que in quos ex lege testimonium publicorum g iudiciorum inuitæ nō dicunt. Idem & in lege Cornelia testamentaria h senatus statuit. Sed & de testamento paterni liberti i, vel materni mulieribus publico iudicio dicere permissum est.

I ¶ Pupillis k ex consilio tutorum patris mortem, item pupillæ aui sui mortem exequi concessum est lege[2] testamentaria. nam de patris quidem testamento pupillis agere diuus Vespasianus permisit. Sed & 3 si non exhibeantur tabulæ,per interdictum l possunt experiri.

III. Paulus lib.iij. de Adulteriis.

LIbellorum inscriptionis conceptio talis est, Consul m & dies n. Apud illum prætorem vel proconsulem Lucius Titius o professus est se Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre, quòd dicat eam cum Caio Seio in ciuitate illa,domo illius,mense illo,consulibus illis adulterium commisisse. Vtique enim & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona p cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum [1] cauetur, & generaliter præcipitur omnibus,qui reum aliquem detulerunt. Neq; autem diē q neque horam r inuitus comprehendet.

I ¶ Quòd si libelli inscriptionum legitimi ordinati non fuerint [3],

i ¶ *Paterni liberti.* quos mulieris pater vel mater manumisit: quos suos dicere potest etiam viuente patre vel matre:vt j. de verbor. sig.l. licet.§.paternos.& 3.de excu.tu.l.libertum.istius ergo liberti potest dicere falsum.Sed quid mirū,quia cuiuslibet potest:vt 3.proxim. respon-so.sed dic hīc videbatur repelli,eo quòd inuita in eum ferre testimonium non cogitur: vt 3.de testi.l. iiij.in fi.nihi lominus accusat, quia sponte facit.

k ¶ *Pupillis.* non quòd pupillus accuset,sed tutor:vt C.qui accusā.non pos.l.ij.vel dic,accusat pupillus cùm tutor accusat, vel si fari potest, tunc pupillus tutoris authoritate : vt hīc. aliàs tutor vt in ciuilibus : vt suprà de admi. tu.l. j. §. sufficit.secundum Ir. hæc vltima placet.Et not.quòd pupillus regulariter prohibetur.vt 3.titul ij.l. mulier. & infra eodem, l. qui accusare. sed fallit in casibus illis:in adulto autem pater, quòd potest authore curatore, eo quod in pupillo tantum prohibetur. Item patet. C. de auth. præstand.l. clarum. nisi in accusatione adulterij quando quæritur de alieno, non de suo matri. vt infrà de adul. l.si maritus.sit in magistratu.§.lex. item secus in testimonio minoris: vt supra de testi.l.in testimonium. secundum Azo.sed H.non admittit minorem viginti annis, sicut nec testem. arg.supra de bo. lib. l. qui cùm maior.§.sed si non accusauerit. Item quod subiicit, patris, subaudi vel aui. Item quod dicit, aui,subaudi vel patris multò magis.Item & quod dicit testamentaria:dic quòd lex Cornel. testamentaria licet de falso principaliter tractaret,vel forte specialia aliqua circa id diceret in persona pupilli forte:vt infra proxi. §. adiecit & incidenter hoc speciale in pupillo circa legem Cornel. de fal.& hoc probat. nam de patris, &c. & dic testamento scilicet celato vel suppresso, pro quo agitur ciuiliter interdicto de tab.exhiben.vt subiicit.& supra de tabu.exhiben.locum. §. si quis dolo. & adde quòd de falso agitur quatuor modis : vt not.C.de transac.si ex falsis.

l ¶ *Per interdictum.* de tabul.exhiben.

libellorum.] CASVS Nunc dicit quæ debet continere libellus accusationis.Secundò dicit:mortuo accusatore aboletur accusatio postulante hoc reo : potest tamen accusari ab alio intra triginta dies. Franciscus.

m ¶ *Consul.* Item nomen Imperatoris scribi debet:vt argu. in auth. vt præpo.nomen Imperatoris.sic ergo consul & dies ponitur in scriptis libelli,secundum R.& dic,consul apud quem ne accusatio:vel id est,imperator qui quandoque in signum humanitatis vtebatur vestæ consulari.& secundum hoc sit in instrumentis : & deinde sequitur narratio libelli,apud illum,&c.Sed quidam dicut annos domini vel nomē Imperatoris non apponi in his libellis accusatoriis, sed tantùm in instrumentis in quibus habetur memoria temporis.vel dic tertiò cōsul istius anni.Accursius.

n ¶ *Et dies.* quo datur,non quo scribitur libellus:vt in authē. de exhi. & introdu. §. susceptio.& idem in ciuili, sed à reo, non ab actore: vt d.authen. Alij hīc exponunt dies scripsi libelli,quod nihil est,nisi dixerint & dati,quando eodem tempore scriberetur & daretur.

o ¶ *Tullius.* loquitur in tertia persona,idem si in prima.

p ¶ *Et persona.* vtraque scilicet.sic 3.de dolo.l.sed si ex dolo. §. fina. arg.j.de appel.l.j.in fi.& l.scio.j.respon.

q ¶ *Neque ante n diem.* commissi criminis scilicet, sed dati libelli sic. Item est contrà 3.quod vi,aut clām.l.aut.§.j.

r ¶ *Neque horam.* admissi criminis.& hoc ne quid,&c. argu. suprà de edendo.l.j §. editiones.

s ¶ *Non fuerint.* scilicet vt hīc dictum est:vt not. C. eod. in caussis.

1 Fl.reus absens.

2 Fl.auditurus.

1 Fl.iudicatus.

2 Fl.ciuitatem prouinciæ.

3 Fl.differtur animaduersionem indigentis.

1 Fl. res absens.

2 Fl.tempore absentis minor.

3 Vide Bal. annota per ipsum hic

1 Fl.deest, in dicterum.

2 Fl.Celeriter efficitur testamentaria.

3 Fl.sed quæsitum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Aboletur*.id est,cancellatur accusatio postulante reo : vt infrà §. si accusator.

b ¶ *Repetendi*.solenniter & legitimè, si tempora accusationis largiãtur:vt infrà de adult.l.accusaturus.& dices j.proxi.§.

c ¶ *Subscribere*.dicendo,huic meæ accusationi subscribo , & vsque ad finem vel sententiã perseueraturum promitto.super hoc etiam fideiussorem dabit : vt C.ad Turpil. l. j. & infrà,l.ficui. Vel dic subscribit dicens,& profiteor me dedisse talem libellum , per quẽ statim intelligitur esse ligatus ad talionem : vt hîc,& d.l. ficui. Tertij dicũt quòd exprimat, vt, scribo me paratum subire eandem pœnã. vt dices in l.si cui.& sit hæc subscriptio ante lit.contest. vt infrà ad Turpil. l. in senatus. §. qui post.

Subscriptio accusatoris in libello quæ verba hat,& qd cõ tineat.

d ¶ *Vel alius*.ad qđ C. de testa.l. hac cõsultissima.in prin.

e ¶ *Quòd domum*. infrà de adulte. qui domum.

f ¶ *Dimiserit*. infrà de adulte. l. mariti. in prin.

g ¶ *Comperto*.]vt d.titu. l. mariti. §. plectitur.

h ¶ *Simile*.vt ẽ. de mino.l. auxiliũ.§.j.& nota quod hic dicit Azo ex hoc §. qđ vnus accusat vnum simul de diuersis delictis : licet secus sit de vno: vt C. eod.l. j. & l. de crimine. sed potest dici quòd alius sit hîc sensus , scilicet si libellus adulterij malè fiet, potest & de his dicere non simul, sed primò de vno , & sic alternatiuè. vel dic , sicut in accusatione adulterij ponuntur plura in libello:vt ẽ.fic & in his criminibus.vel dic,finita prima accusatione,sed nõ interim. & sic potest intelligi quod Azo dixit.arg.ẽ.tit.j.interdum.

a F. *Aliáve qua causa ei impederit.*

i ¶ *Aliáve causa*.fic & illa comprehenditur quam dixi in superiori §.puta si malè conceperat libellos,de qua loquitur infrà de adul.l.accusaturus:vel intellige hunc §.lit.cont.quãdo alia de caussa,puta mors poterit iterum accusare intra viginti annos:tanto enim tollitur tempore criminalis accusatio:vt C.de fal.querela. H. nisi & prima mino ri tempore tollebatur,vt adulterium per quinquenniũ:de quo loquitur superius responsum.

k ¶ *Simile*.vt feriæ repentinæ.aliàs videtur abundare.H.

l ¶ *Aboletur*.id est,cancellatur:& ita à iudicij obseruatione absoluitur.

l ¶ *Aboletur*.nomen rei:non quidem absolutè,sed ita,&c.

m ¶ *Alij*.supple etiam.nã idẽ potest,scilicet si viuit , & cessat impedimentum intra idẽ tempus triginta dierum:vt hîc,& suprà proxi. respõ.& infrà ad Turpi.l.aut priuatim.in prin.& §.xxx.& l.in senatus.§. fi.& C.de generali abo.l.j.& infrà eodem.hi tamen.§.fi.nisi sit priua ta abolitio:quo casu nõ potest,nisi de hoc supplicet principi:vt C. de aboli.l.j.& facit C.si reus vel accu.l.fin.§.j.

n ¶ *Quod tempus*.scilicet alius accusare poterit : quod certè vsque ad xxx.dies:vt hîc,& ẽ.eodem.hi tamen.in fine.

Vi iudicio.]CASVS.Hæc lex enumerat quosdam qui accusare non possunt,quos videas in litera.Franc.

o ¶ *Non habet*.quia infamis est:vt suprà tit.j.l.infamẽ.& hoc si extraneum de nouo vult accusare.secus si non de nouo.Item secus si suum accusatorem etiam de nouo,nisi ciuitatem vel libertatem amiserit p damnationem:vt ẽ.tit.j.l.is qui.

p ¶ *Mortem*.si ergo non sic exequatur suam vel suorum iniuriam, nõ admittitur:licet alij infames quandoque admittãtur qui nõ sunt iure publico damnati:vt ẽ.titu.ij.l.famosi.& ẽ.e.l.mulierẽ.vbi in accusatione annonæ infamis accipitur.

q ¶ *Notatis*.id est,qui per calumniam aliquem accusauerunt. nam sunt infames,sicut & inferiores:vt ẽ.de insa.l.j.& facit ẽ. de prævari.l. accusator. Accur.

r ¶ *Item ita*.scilicet ius accusandi ademptum est,qui,&c.& dic intromissi scilicet per sententiam damnationis : vnde efficiuntur serui pœnæ:vt infrà de pœ.l.qui vltimo.Item si sua sponte pro mercede : secus si gratia virtutis : vt suprà de postul.l. j. §. bestias.

1 Fl. *Si quidẽ dicit.*

s ¶ *Lenocinium*.De eo dicit quod est suprà de infam. athletas. §. ait prætor. quod ipso iure infamat.sed & de illo de quo dicitur infrà de adulte. l. ij. §. ij. loqui potest vt licet ante sententiam non sit infamis, tamen repellatur ab accusatione adulterij si obiiciatur ante lit. contesta.vt C. de adul. l. ita pudor. & l. quoniam non potest.& infra de adult. l. ij. §. qui hoc dicit. & §. si publi-

2 Flo. *secũdum.*

ca.

t ¶ *Negotiũve*. vt ca lumnioſum.

v ¶ *Iudicatus*.vel conuictus, secundum Aldri.argu.ẽ.de test. l.testium.§. penul.licet ibi propter testimonium, hîc propter accusationem faciendam vel non faciendam pecuniam accepit,tamẽ eadem æquitas est , licet quidam contrà.& tenetur lege Iulia. repe. vt ẽ.ad l.Iul.repe. l. eadẽ. §.j.& sic infamat, cùm sit publicum iudicium: vt ẽ. tit. j. l. j. & l.infamem.

Viuos.]CASVS. Serui etiam possunt de adulterio accusari, qui tamen non possunt accusare liberum hominem:vt de his habui ẽ. l. proxi. ille nec etiam seruum potest

1 Fl. *Si quidẽ dicit.*

accusare.Vltimò dicit,Dominus potest seruum suum de adulterio accusare:& si non accusat,& nupta cum qua commisit seruus adulterii, separet se à viro,& nubat alij : amodo ipsa non poterit accusari , nisi prius adulter accusetur.Franc.

x ¶ *Dubitatio est*.vt ẽ.eo.hos.§. omnibus.

y ¶ *Accusare*.quod euenit in casibus superioris.l.& ẽ. eo. qui accusare.& facit l.hos.§.fi seruus.

z ¶ *Aduersus proprium seruum*. q. d. non solùm aduersus liberum. Accur.

a ¶ *Necessitas*.non præcise,sed dic solẽniter:vel dic,si vult eum poenam subire legitimam.vel imò si vult accusare adulteram iam alij nuptam,vt subiicit.

b ¶ *Nupta*. à qua diuerterat prior vir propter adulterium commissum antequàm accusaretur de adulterio seruus , & antequàm denuntietur ne nubat:vt infra de adul. l. ij. in princ.& l.denunciasse. Accurtius.

c ¶ *Præscriptione vtetur*.vt ab adultero incipiat:vt d.l.denuntiasse.& l. ij. in princip. & l. nuptura. & l. qui vxori. & l. vim passam. §. nuptam.

Euia.]CASVS. Leuia crimina potest proconsul de plano , id est licet non sedeat pro tribunali , cognoscere. & quæ sint leuia, dic vt in glossis hîc positis. Franc. Accur.

d ¶ *Leuia*.vt l.Iulia de anno.vel leuia,id est, priuata crimina , secundũ Ald.& crimen de nauibus submersis.vt C.de naufra. l.de submersis.& crimen abigeatus:vt C.de abige.secundũ H. vel cognitio custodum:vt ẽ.de quæstionibus.l.vnius.§.fi.

e ¶ *De plano*.a id est, sine libello:vt d. l. de submersis.& suprà de offic.proconsul.l.nec quicquam.§.de plano.secundum Aldrinum. vel se & ibi recundum alios sine inscriptione, cum libelli tamen oblatione. nam dicunt in istis non esse necessariam inscriptionẽ:vt C.eodẽ.si quis se.Sed certè imò in omnibus tam publicis quàm priua. dico necessariam inscriptionem:vt suprà de priua.deli. l. fina.& de furt. l. fin. & C.de iniur.l.fina.nisi in crimine abigeatus : vt C. de abigeis. vel etiam in aliis specialibus quæ not.C.qui accu.non possunt. l. qui crimen.Sed tamen bene

bene appello leuia quæ dixi.& alia quæ non sunt ita magna.vt crimẽ lenocinij,& similia,& alia de quibus fit mentio ẽ.de essi proco.l.nec quicquam. §.de plano.& quod hîc dicit de plano:licet nõ sedeat pro tribunali potest discutere iudex:vt ẽ.de quæstio.l.vnius.§.fi.& de adulte. miles. §.fexaginta. & facit. in auth. de manda. princ. §.fi tibi.

a ¶ *Seruos*.alias cæsos, aliàs non.& facit ẽ. de incend. rui. nau. l. Pedius.§. j.

Vel accusatores vel homines.

Sicui.]CASVS.Qui accusat,debet subscribere se ad talionẽ si non probauerit : debet etiam dicere se perseueraturum in accusatione. Secũdò dicit , de quo crimine quis est absolutus,non potest iterum accusari ab eodem, sed ab alio fic,si sua interfit, & probet se ignorasse de accusa. prima. Item probet primum accusantem fuisse prævaricatum. Tertiò dicit, qui accusauit calumniosè , & succubuit : non potest eundem de alio crimine accusare. filius tamen eius potest accusare non obstante calumnia patris. Quartò dicit,seruus in ea ciuitate in qua deliquit, puniẽdus est:& dominus serui in eo loco in quo seruus deliquit , debet eum defendere. Vltimò dicit, sacrilegium commisit Titius in ciuitate Mutinæ. Item aliud delictum minus primo cõmisit idem Titius in hac ciuitate Bon. cùm hîc fit,debet de primo delicto hîc facto cognosci.postea remitti tur ad ciuitatem Mutinæ.Fran.

1 Flo. *Si quis accusauerit.*

Accusare

2 Flo. *sacrilegium.*

b ¶ *Subscriptio*. nedũ inscriptio. primò enim fi inscriptio , postea subscriptio.

c ¶ *Perseueraturos*.s. adiicere debet se perseueraturum : & hîc fortè sumitur subscriptionis forma secundũ R.debet enim scribere se perseueraturum vsque ad finem : & super hoc paratum fideiussorẽ dare: vel si tabellio scripsit accusationem,satis est si hic(vel alius pro eo si nescit scribere)subscribat se ita professum:vt ẽ.l.libellorum Sed & si ipse accusator scripsit libellum dicens, profiteor me accusare illum: bene fiet si subscribat:& profiteor me ita professum esse. Quidam tamen dixerunt quòd subscribere debet velle pati eandem pœnam si non probauerit de crimine,quam passurus erat reus si probauerit.vel subscribere debet se ita professum esse , scilicet velle pati.& de hoc die hîc loqui ad quod vltimum est C. de arbit. l.ne in arbitris. & est pro eis C.de fide instru.l.ij.& fi.& C.de adulte.l.ita nobis pudor. & ẽ.l.fi.Item facit C.eod.l.pen.& fin.& qui accusa. non poss.l.iij.

d ¶ *Accusari*.ab eodem vel ab alio.Sed quid si trãsegerit accusatus? Respon.vt not.C.de transact.l.transigere , siue in crimine de quo potest tranſigi siue non,& siue de publico,siue de priuato:vt in diuersis glo. ibi dixi. Item quid si delato sacramento se purgauit? Respon. predesse:vt arg.ẽ.de iureiuran.l.eum qui.§.in popularibus.nec ob. ẽ. de iure patroni.l.fi iurauero. quia fauor ingenuitatis ibi est. Item facit C.de fide instrumen.l. iij.

Non præiudicant.regulariter,sed fallit hîc:vt & aliàs : vt not. C. quæ res ius.non nocet.l.j.

Docetque.quod est eo ipso quòd cõtrarium non probatur. sic C. qui mil. non poss. super seruis. nam quilibet ignorare præsumitur: vt ẽ.de proba.l.verius.vel dic docetur suo sacramento:arg.ẽ.de re mil. l.non omnes. §.à Barbaris.

Magna ex caussa. scilicet si doceat de præuaricatione prioris accusatoris:non aliter,secundum Io.vt ẽ. de præuari.l.præuaricationis. Azo.sed secundum alios subaudi,maximè si doceat. Idem tamen etsi non doceat secundum eos:& sic dicunt alterum horũ sufficere:sed tu dic verum,necesse si à primo incipias:secus forte si à secundo.sic C. de iur.delib.potuit.& facit ad hoc ẽ.de lib.hom.exhiben.l.iij.§.si tacastigare,vel flagellis cæsos t a liberare.

t Flo. *castrari.*

VII. Idem lib vii.de Officio Proconsulis.

SI cui crimen obiiciatur, præcedere debet in crimen subscriptio b , quæ res ad id inuenta est, ne facilè quis prosiliat ad accusationem:cùm sciat inultum sibi accusationem nõ futuram. Caueãt itaque singuli , quod crimen obiiciant:& præterea perseueraturos c se in crimine vsque ad sentẽtiam.

Absolutus non potest de eodem crimine accusari ab eodem,uel ab alio , nisi fuerit ignorans, & suam iniuriam prosequatur. Item idẽ accusator non potest eundem de alio crimine accusare:nisi suam prosequatur iniuriam. secus in filio eius.Bart.

1 ¶ Iisdem criminibus quibus quis liberatus est,non debet præses pati eũdem iterum accusari d. Et ita diuus Pius Saluio Valenti rescripsit.Sed hoc vtrũm ab eodem , an nec ab alio accusari possit, videndum est.Et putem, quia 3 res inter alios iudicatæ , aliis non præiudicant e:si is qui nunc accusator extitit , suum dolorem persequatur, docéatque f se ignorasse accusationem ab alio institutam,magna ex caussa g admitti eum ad accusationem debere. Si tamen alio crimine postuletur ab eodem, qui in alio crimine eum calumniatus sit , puto non facilè admittendum h eum qui semel calumniatus sit 4: quamuis filium accusatoris admitti oportere aliam accusationem instituentem aduersus eum , quem pater accusauerat i , diuus Pius Iulio Candido rescripsit.

Ibi debet quis puniri,ubi deliquit. Bart.

2 ¶ Idem Imperator rescripsit seruos ibi puniendos , vbi deliquisse arguantur : dominúmque eorum, si velit eos defendere, nõ posse reuocare in prouinciam suã : sed ibi oportere defendere , vbi deliquerunt k .

Quis debet suum processum expedire antequam reum etiam pro maiori crimine ad iudicem alterum remittat. Bart.

3 ¶ Cùm sacrilegium admissum esset in aliqua prouincia , deinde in alia minus crimen , diuus Pius Pontio proconsuli rescripsit,postquã cognouerit de crimine in sua prouincia admisso , vt reum in eã prouinciam remitteret l , vbi sacrilegium admisit.

Cognito uno de contrariis cognoscitur de alio : & contrariorum eadem est disciplina. uel aliter, Omnes regulariter possunt accusare, nisi personæ prohibeãtur. Bart.

VIII. Macer lib.ij. de publicis iudiciis.

QVi accusare possunt intelligemus , si scierimus qui non possunt m. Itaque prohibentur accusare alij propter sexum vel ætatem : vt mulier n , vt pupillus. Alij propter sacramentum sit 4: quamuis filium accusatoris admitti oportere aliam accusationem instituentem aduersus eum , quem pater accusauerat i , diuus Pius Iulio Candido rescripsit.

4 Calumniatus est.

Ibi debet quis puniri,ubi deliquit. Bart.

2 ¶ Idem Imperator rescripsit seruos ibi puniendos , vbi deliquisse arguantur : dominúmque eorum, si velit eos defendere, nõ posse reuocare in prouinciam suã : sed ibi oportere defendere , vbi deliquerunt k .

Quis debet suum processum expedire antequam reum etiam pro maiori crimine ad iudicem alterum remittat. Bart.

3 ¶ Cùm sacrilegium admissum esset in aliqua prouincia , deinde in alia minus crimen , diuus Pius Pontio proconsuli rescripsit,postquã cognouerit de crimine in sua prouincia admisso , vt reum in eã prouinciam remitteret l , vbi sacrilegium admisit.

Patris delicti filio non nocet.

Cognito uno de contrariis cognoscitur de alio : & contrariorum eadem est disciplina. uel aliter, Omnes regulariter possunt accusare, nisi personæ prohibeãtur. Bart.

VIII. Macer lib.ij. de publicis iudiciis.

QVi accusare possunt intelligemus , si scierimus qui non possunt m. Itaque prohibentur accusare alij propter sexum vel ætatem : vt mulier n , vt pupillus. Alij propter sacramentum qui non possunt accusare, per consequens sciemus qui possunt accusare,& enumerat quasdam personas quæ non possunt accusare & in casu istis personis permittitur accusare, vt si suam iniuriam exequantur. Item liberi & liberti in casu possunt conqueri de patre & de patrono. Item & filius de facto matris potest conqueri in casu quẽ ponit in litera. Vltimò dicit, Accusatum ab alio accusare nõ possum: & hoc intelligas pendente accusa. prima. si autem primus accusans desinat,abolit.petita vel non,bene possum accusare eundem.& hoc dicit hæc lex cum tribus seq. Francisc.

Accusare plures prohibentur.

m ¶ *Non possunt*.nam quilibet potest qui non prohibetur : vt ẽ. quibus ex cau.maio.necnon.§. quod eis.& not. quòd hæ , & seq. ll. sunt ij.q.j.ca.prohiberi.Accur.

n ¶ *Vt mulier*. mulier non prosequendo suam iniuriam repellitur vt hîc,& C.qui accusẽ nõ pos.l.de crimine.sed fallit in crimine maiest.vt ẽ.ad leg.Iul.maiest.l.in quæstionibus. & annonæ:vt ẽ. ad leg. Iul. de anno.l.fi.§.fin.& leg.Cor testamentaria:vt ẽ.eod.l.ij. Item in crimine suspe.tur.vt infra.tu de suspe.tu.§.consequens. Item in pupille die fecerit adultus maior xx.anãd instar testiã:non autem minor. arguconrrà ẽ.de bo.lib.l.qui cùm maior.§.sed si non, & de his qui. vt iudig.l.post leg.§.his verò.vel dic secundum Azo.& minor:vt not. ẽ. l.ij.§.pupillus.& dic q. etiã pupillus in casibus admittitur:vt ibi no. Item per sacramentũ, scilicet in quo iurant non euitare mortẽ caussa reipub.vt subiicit:vt & C.e.l.si crimen.& l.non prohibentur.nisi vt ẽ. tit.ij.l.famosi.Item qui habet magistratum, id est merum imperium, quod dicitur potestas:vt ẽ.de iurisd.om.iud. l. imperium. non potest accusare dum durat magistratus:vt hîc,& ẽ.de iniur.l. nec magistratibus.& ẽ.de adult.l.si maritus fit in magistratu,quia nec accusari, vt subiicit hîc.& ẽ.de in ius vo.l.ij.& dic sine fraude,id est, sine pœna. fic ẽ.de ædil.edic.l. cùm autem.§.excipitur.vel fraus fieret reipubl.si ab eius cura auocaretur,qui pro eius vtilitate quotidiè debet esse solicitus.Ideo enim magistratus dicitur, quia magis instat vtilitati publicæ quod ẽ.de verb.signifi.l.quibus.& facit ẽ. de iudic. parff. & ad Trebel.ille à quo.§.tempestiuum.Itẽ infamis non accusat:vt C. eod. fi.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.criminis.& ẋ.de popul.ac.l.popularis.nisi vt ẏ.tit.ij.l.famosi.& ẏ. c. l.mulierem.& nisi vt ẏ.l.hi tamen, nam & in pecuniaria causſa poteſt agere pro ſeruę ẋ,ad Tertul.l.ij.§.ſi mulier ſit famoſa. Itę qui accuſauerit duos: quod poteſt: vt dices in l.hos accuſare.§.lege Iul.nec poteſt tertium accuſare: vt hic,& C.eo.l.cũ rationibus.& hoc propter quæſtum turpem vitandũ:

1 Flo. ſtipendium.

ſed ſicut qui aliàs non poteſt, admittitur tamen ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur: ſic poteſt hic tertium accuſare: vt hic,& d.l.cum rationibus. Item qui accepit numos ob accuſandũ vel non: quia incidit in l.Iul. repet. vt ẏ. ad l.Iul. rep. l. eadem. §. j.& ij. & facit ſuprà l. qui iudicio.in fi. Item liberti patronos non accuſant: vt ſubiicit. imò pœna imponitur: vt C.eo.l.fi.& ſic eſt in ſeruis & familiaribus cũm nõ poſſint & puniantur ſi contrà fecerint: vt C.eo. iniquum. & l.ſi quis ex famil. & facit C.de teſti.l.libertorum.& de fal.l. falſi. Item propter ſuſpicionem cal.vt quia falſum teſtimonium ſubornati dixerint: per quod & aliàs præſumuntur male factores: vt ẋ.eo.ſi cui.§.ſi tamen.in fin.§. & ẋ.de teſtib.produci. & in auth. quomodo opor.epi.§. quanta. & ẋ.de per.hæred.l. poſquam.in fi.& arg.ẋ. de offi.præ.illicitas. §. ne potentiores. Item ſocij criminis: vt C. de lib.cau.l.ſi filium.Item qui commiſit ſimile crimen: vt vir propter lenocinium: vt ẏ. de adult. l. ij. §. lenocinij. Item qui deſtitit: vt ẏ. ad Turpil.l.ij.Item iure canonum repelluntur alij: quia ſunt conſpiratores,alij quia anathematizati,alij quia ſacrilegi: vt vj.q. iiij. cõſpiratores & ca.eos.& ca.nulli.Item inimici: vt iij.q.v. quia ſuſpecti. & c.canonica. & c. omnes.

2 Flo. accepe-runt.
3 Flo. ſive liberti contra patronos.

a ¶ *Vi filij* alij non habent in litera vt filij.

b *Nonnulli. Aureos.*ſi tamen diligens ſit & fidelis, admittitur ſicut ad tutelam: vt arg. inſtit. de ſuſpec. tuto. in fi. tit. & in auth. de teſti. §. j.& ẋ. de adop.l. nec ei.§. j.

c *Haſi tamen. Non excluduntur.* ad quod eſt ẋ.eo.l. qui iudicio. & C.in qui.cau.eo.vel cen.l. ij.in fin. ſed hoc fallit in liberis & libertis: quia etiã ſuã iniuriã proſequendo non poſſunt accuſare: ſed ciuiliter agere: vt ẏ.proxim. §.ſed aliàs prohibitus etiam graue delictum poteſt proſequendo ſuam iniuriam: vt C.e.l. propter.

d ¶ *Non vt crimen.* contrà ẋ.proxi.reſpon. Sol.hic ſpeciale in liberis & libertis: vt ibi dixi.aliį concedunt in graui etiã liberis & libertis. vt C.eo.l.propter.quod non placet niſi in exceptis crimininibus, vt læſæ maieſtatis & adulterij: vt ẏ.de adulte.l.ſi adulterium.§.liberto.nec obſt.ẋ.de iniur.prætor.§.prætercea.quia ibi ciuiliter.Item facit C.qui accuſa,non poſſi.l.ſi.

e ¶ *Recipiunt.* per interdictum vnde vi.ſi vis fuerit armata, aliàs agitur actione in factum: vt ẋ.de vi & vi arm.l.j.§. interdictũ hoc quia atrocitatem facineris.& de obſeſſ.qui honori. Accur.

f ¶ *Queri.* per actionem in factum.arg.ẏ.de fal.qui nomine.ſcilicet ad intereſſe, vel excipiendo.

g ¶ *Non eſt.* propter reuerentiam, quod alias liceret ei cuius intereſt: vt ẏ.de fal.l.j. §.j. Accur.

h ¶ *Ab alio delatum.* id eſt accuſatum, & dic pendente accuſatione prima:& plenius dic vt C.eod. qui de crimine.in princi.Item contrà ẏ.de adul.l.ij.in fi.Sol.ibi ſpeciale,& eſt ſic ẋ.de in ius voc.l.iij.in prin.

i ¶ *Vel priuata.* quæ iſta ſint, dic vt ẏ.ad Turpil.l.abolitio.& l. ſeq. in fin.& ſic quod ſubiicit de deſiſtente, dic ꝙ quandoque impunè petetur, quandoque non, vt C.de aboli.l.abolitio.& ẋ. eodem l. libellorũ. in fin.

k ¶ *Non prohibentur.* intra triginta dies: vt ẋ.eo.l.libellorum.§. fi.& ẋ.tit.ij.l. pen. in princ. ſed an eſt opus docere de prævaricatione primà: dic non, vt hic. ſed alij dicunt in publica ſic, ſed in priuata abolitione non: vt arg. ẋ.de prævari.l.iij.

Os accuſare.]CASVS. Numerat quaſdam perſonas quæ nõ poſſunt accuſari, aliqui propter dignitatem, alij quia legati, alij propter alias cauſſas ſimiles. Item ſi accuſatus ſit abſolutus, & nũc cepit habere aliquam de dignitatibus ſuperioribus, & velit de eodem crimine iterum accuſare intra triginta dies, repellendus eſt accuſans. Tertiò dicit, non poſſum duos in eodem libello accuſare, niſi pro iniuria mea. Quartò dicit, cùm ſeruus accuſatur, eadem ſunt ſeruanda quæ ſeruantur, ſi liber accuſaretur: vt & de hoc habuiſti ſuprà eod. l. ſeruos. Quintò dicit, ſeruus de qualiber lege poteſt accuſari, excepta l. Iulia de vi priuata, cùm ea lege imponatur pœna tertiæ partis bonorum, quæ pœna in ſeruum non poteſt cadere. idem in cæteris legibus, in quibus imponitur pœna bonorum vel capitis quæ in ſeruum non cadit, ſicut nec relegatio. lege autem Pompeia parricidij poteſt ſeruus accuſari. Item Cornelia iniuriarum ſeruus non poteſt accuſari, ſed extra ordinem punitur. Fran.

1 Flo. Terentia.
2 Flo. mentia.
3 Flo. poſſit dedigne.

l ¶ *Hos.* aliàs hos, aliàs eos.

m ¶ *Præſidem.* ſi habes, id eſt præſidem, bene eſt: vt ẋ.de offic. præſi.l. pe. nam quandoque vicem præſidis gerebat: vt C.de peda.iu.l.j.aliàs eſt item præſidem.& facit ẏ.de adul. l.ſi marius.in prin.

1 Flo. detrit

1 X. Paulus lib.v. Sententiarum.

Vſum eſt qualiter accuſatio debet formari. *Item quæ perſonæ poſſunt accuſare, & quæ non: hic autem incipit dicere, quæ perſonæ poſſunt accuſari, & quæ non.* Bart.

XII. Venuleius Saturninus lib.ij.de publiciis iudiciis.

HOs [1] accuſare non licet, Legatum Imperatoris, id eſt præſidem [m] prouinciæ, ex ſententia Lentuli dicta Sylla & Tyrone [1] conſulibus. Item legatum prouincialem, eius duntaxat criminis quod antè commiſerit [n], quàm in legationem veniret [2]. Item magiſtratum populi [o] Romani, eúmve qui reipubli. cauſſa abfuerit, dũ non retractandi [3] leges [p] cauſſa abeſt.

4 ¶ Hoc beneficio [q] etiam inter reos recepti [r] vti poſſunt, ſi abolitione interueniente repeti [s] ſe nõ debere contendant [t]: ſecundum epiſtolam diui Hadriani ad Glabrionem conſulem ſcriptam.

2 ¶ Lege Iulia iudiciorum publicorum cauetur, ne eodem tempore de duobus reis [v] quis queratur, niſi ſuarum iniuriarum cauſſa.

n ¶ *Ante commiſerit.* vt ẋ. de iudi.l.ij.§. legatis.

o ¶ *Magiſtratum populi.* vt ẋ.de in ius voc.l.ij. ſed licet non accuſetur, verum eſt vt procedatur: ſatisfactur tamen iudicio ſiſti poſt honorem depoſitum: vt ẏ.de adul.l.ſi adulterium.§. fin. Accur.

p ¶ *Leges.* ex quibus ſperatur accuſatio. ad quod ẏ.de adult.l.ſi marius.§. j.& ẋ.de teſti.l.inuiti.

q ¶ *Hoc beneficio.* quod dictum eſt in prin. huius legis vt quis præſcribat propter dignitatem ſuam.

r ¶ *Recepti.* dicitur receptum poſt lit.conte. ẏ.de adul.l.ſi marius. §. præſcriptiones.

s ¶ *Reperi.* poſt triginta dies ſecundum quoſdam: imò nec intra triginta dies: alioquin nullum eſſet beneficium ſecundum Al.& probatur ẋ. eo.libellorum.§. ſi.H.

t ¶ *Contendant.* vt quia abolitione habita accuſatus in aliqua dignitate prædictorum fuerit electus, ſed an alio accuſante, an verò ipſo eodem: H.d. alio accuſante, nã primo non poteſt obiici: vt ẏ.ad Turp. ſi quis repetere. Vel dic, quãdo ſuperuenit dignitas etiam primo. ſed quando primò non habuerat dignitatem cùm primò accuſabatur: tũc primo non obeſt: ſed alij. vt d.l. ſi quis repetere.ar.C. de conſor.l. ij & ẋ.de procu. Pompon.§. rati. Item eodem modo reſpon.ad l. ẏ. de adul. l.ſi maritus.§. præſcriptiones. vel ſubaudi ibi, niſi abolitione habita de nouo reincipiant: vt hic dicit.

v ¶ *De duobus reis.* ſcilicet in vno libello: ſed vnum priùs in vno libello, aliũ alio bene poteſt: vt in contrario.ẋ.eo.l. qui accuſare. & C. eo.l.cũ rationibus.ſecundũ Al.& nos. Alij dicunt, ꝙ nec etiam duos & etiã diuerſis libellis.& quod in illis legibus dicitur, dicũt fuiſſe admiſſum, ſed non admittendum. prima placet. Alij hic de diuerſis criminibus: ibi ex vno. ſed vt ꝙ etiam vno libello duos poſſit: vt ẏ.de adul.l.qui pupillã.§. fi.& l.vim paſſam.§. inceſti. ſed dic vt d.l. qui pupillã. Item adde quod no.C. qui accu.non poſ.l.cum rationibus. Poſtu-

a ¶ *Poſtulabitur.* in caſibus illis quibus poteſt: vt ẏ. proxi.§.

b ¶ *Liber.* vt ẏ.eodem.l.ſeruos. ſed hoc fallit infrà ad Turpil.l.Dominianus. Item in eo quod ſeruus non excipit de lenocinio, ſed liber ſic: vt C.de adult. quoniam Alexandrum. Item in eo quod poteſt defendi per dominum vel procuratorem domini. quod non eſt in libero homine: vt ẋ.tit.j. ſeruus. Accur.

c ¶ *Legibus.* publicorum iudiciorum.

d ¶ *Reſ.* id eſt accuſari poſſunt. Sed econtrà non accuſant niſi in caſibus: vt C.de preci.Imper.offe.l.j.& ẏ.ad leg. Iul.maieſt.l.famoſi. & ẏ.eo.l.mulierem.in fin. & ẋ.de po.act.l. populariſ actio. & C. de adulter. quoniam Alexandrum. & ẋ.de iudi. l. vix.

e ¶ *Vi priuata.* id eſt quando ſine armis.

f ¶ *Quia ea lege.* ſcilicet vis priuatæ: vt inſtit.de pub.iudi.§. item l. Iul. ſed videtur hac lege ſeruum accuſari: vt C.ad leg. Iul.de vi.l. ſi criminis. ſed dic ꝙ ibi corporaliter punitur: vt in eod.tit. l. ſeruos. non pecuniariter: vt ibi dixi, & hic dicitur. Item quid de publica. ſtatim dices.

g ¶ *Publicatione.* & relegatio. vt inſtit.de public. iudic. §. item lex.

h ¶ *Pœna.* tertiæ partis bonorum.

i ¶ *Non cadit.* cùm nihil habet: vt inſtit. per quas perſo.no. acquir. §. item quod ſerui.nam delinquendo non auferт peculium ſeruus domino, vel filius patri: vt C. de bo. proſcr. l.j.& l.ſi filius. Accur.

k ¶ *Quibus.* vt l.Iul.de ambitu: vt ẏ.ad l.Iul.de ambi.l.j.item de anno. vt ẏ.ad l.Iul.de anno.ſecundum Al.

l ¶ *Capitis.* hæc eſt in tribus: vt ẏ.de pœn.l.ij.in prin.ſed hãc nõ cõprehendit ciuitatis amiſſionem: quia ſeruus non eſt ciuis, ſecundũ Azo.

m ¶ *Quæ.* ſcilicet capitis: non conuenit &c. & dic quòd quidam habent non conuenit, & tunc contradicit principio huius §.& C.de bo. proſcri.l.ſed dices quantum ad bona, vt quia crimẽ perſonæ & bonorum pœnam inferebat. quò ad perſonam enim conuenit, quò ad bona non conuenit ſeruo.& differt à proxi.ſuperiori reſpon. quia ibi pecuniaria tantùm pœna inferebatur ex crimine. alij habent ſine nõ, & dic conuenit, quò ad corporalem: non tamen quò ad pecuniariam. & erit idem exemplum quando pro eodem delicto pecuniaria & corporalis pœna imponitur: vt eſt in omni crimine quod imponit pœnam mortis naturalis vel etiã ciuilis: vt ſeruus pœnæ: vt C.de bo. proſcripto.l.in metallum. quæ pœnæ indubitanter conueniunt ſeruis quò ad corpus vt ẏ.de pœn.aut damnum.§.fi.Et & tertiũ genus criminum, vbi etiam bona tacitè auferuntur: vt quia ciuitatem quis perdit, puta quia deportatur: vt C.de bo.proſcrip. l. deportari. non dico relegati. quia eis vel aliis quibus alia pœna quàm vna de prædictis imponitur, non auferuntur bona: vt C. de pœn.l.deportatorum. quæ relegatio an ſeruo conueniat, ſtatim dices. Item quod ſubiicit, ſicut relegatio: dicunt ſcilicet non conuenit. prout ẋ.habuiſti nõ conuenit, & tunc eſt cõtrà. C.de ſepul.viol.l.ij.& ẋ.qui.& à quibus.l.ij. quibus dicitur ſeruũ relegari. Solu.non poteſt, ſic ſcilicet vt bona aliqua perdat: quod euenire poteſt in relegato in perpetuum: vt ẏ. de interdi. & releg.l.iiij. in fi. vel ſecundum Azo. verius non poteſt vt ſimpliciter illa pœna imponatur: ſed grauior imponitur etiam vbi relegatio tantùm libero eſſet imponẽda: vt C.ad leg. Iul.de vi.l.ſeruos.& ẏ.eo.l. fi. & hoc eſt in omni crimine ex quo etiam ſeruus non poteſt accuſari: vt ſcilicet recipiatur aecuſatio: ſed durior ei pœna imponitur quàm libero, ſecundum Azo. Alij vt Io. vt dicta contraria nõ obſt. dicunt, ſicut relegatio, ſcilicet conuenit. & ſic dicunt ſeruum poſſe relegari, vt in contrariis, & hic: vt tamen ei durior quàm libero imponatur pœna. & caue, quia cũ diximus hic de pœnis capitalibus: oportet exponi relegatio, id eſt deportatio. nã relegatio non imponit pœnam capitalem, cùm ciuitatẽ & bona retineat relegatus: vt ẏ. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. ſiue. & §. ad tempus. ſed in ſimplici relegatione dic ꝙ ſeruo non conuenit, niſi vt grauior pœna ei imponatur. Tertij vt Al. referunt hãc literam, ſicuti relegatio, ad id quod ẋ. dicitur, quibus pecuniaria &c. ſicut relegatio quæ imponit pœnam pecuniariam quando ſit in perpetuum: vt d.l. de inter. & releg.l.iiij.in fi. In opus autem publicum non datur ſeruus: & ẏ. de pœn. l. ſeruus.

3 ¶ Si ſeruus reus poſtulabitur [a], eadem obſeruanda ſunt quæ ſi liber [b] eſſet, ex ſenatuſconſulto Cotta & Meſſala conſulibus.

Iſte §. diuiditur in tres partes. Primò ponit quando pœna non cadit in ſeruum, ideo quia non poteſt priuari bonis, quæ non habet: quando pœna non cadit in ſeruum, quia in eum uerba legis non cadunt. Iſtis tribus caſibus loquitur lex iſta. Secunda ibi, Idẽmque dicendum. Tertia ibi, Item nec lex Pompeia. Quartò redit ad primum ibi, item Cornelia. Quintò conſulit in omnibus prædictis ibi, Sed durior. & ſic quinque particulas habet. Bart.

4 ¶ Omnibus autẽ legibus [c] ſerui rei [d] fiunt excepta lege Iulia de vi priuata [e]: quia ea lege [f] damnati, partis tertię bonorum publicationẽ [g] puniuntur: quæ pœna [h] in ſeruum non cadit [i]. ¶ Idemq; dicendum eſt in cæteris legibus, quibus [k] pecuniaria pœna irrogatur, vel etiam capitis [l], quæ [m] ſeruorum pœnis non conuenit [n], ſicut relegatio. ¶ Item nec lex Põpeia parricidij [o]: quoniam caput primum eos apprehendit, qui parentes cognatósve aut patronos occiderint [p]: quæ in ſeruos, quantum ad hæc verba pertinet, non cadunt [q]. Sed cùm natura communis [r] eſt: ſimiliter [s] & in eos

1 Flo. Seuerus & Antonin.

animaduertitur [4]. ¶ Item Cornelia [t] iniuriarum ſeruum non debere recipi reum, Cornelius Sylla auctor fuit: ſed durior ei pœna extra ordinem imminebit [v].

Qui hac lege enumerantur, licet prohibeantur de aliis criminibus accuſare, tamen permittuntur accuſare lege Iulia de annona. h. d.

XIII. Marcianus lib.j. de Public. iudiciis.

MVlierem propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem, audiri à præfecto annonę deferentem diui Verus [1] & Antonin. reſcripſerunt [x]. ¶ Famoſi [y] quoque accuſantes, ſine vlla dubitatione admittuntur [z]. ¶ Milites quoque qui cauſſas alienas deferre non poſſunt, qui propace [a] excubant [b], vel [c] maximè [2] ad hanc accuſationem admittendi ſunt. ¶ Serui quoque deferentes [d] audiuntur [e].

XIIII. Paulus lib.ij. de Offic. Proconſulis.

SEnatus [f] cenſuit, ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret [g].

Non cogitur quis omittere actionem ciuilem, & proponere criminalem deſcendentem ex eodem facto. Bart.

XV. Vlpianus lib.vj. ad Edictum.

2 Flo. vel magis.

lege dicuntur.

y ¶ *Famoſi.* id eſt infames.

z ¶ *Admittuntur.* facit ẏ.ad l.Iul.maieſt.l.famoſi. Sed contrà ẋ. eo. l. qui accuſare. Sol.hic ſpeciale.

a ¶ *Propace.* ſcilicet aliorum: vt ẋ.de teſta.mili. l.j.

b ¶ *Excubant.* i. vigilant.

c ¶ *Vel.* pro etiam. Sed arg. contrà. C. qui accu. non poſſ. l. non prohibentur. Sol.hic ſpeciale.

d ¶ *Deferentes.* i. accuſantes de annona fraudata.

e ¶ *Audiuntur.* vt ẏ.ad leg. Iul.de anno. l.j. etiam contra dominum, vt ẋ.de iudi.l.vix.

f *Senatus.* cuius nomen non habemus, & da exemplum de eo qui filiũ occidit, qui veteri Cor.de ſica.& noua.l.de parricidiis tenetur, non autem vetus per nouã tollitur: vt ẋ.de actio.& obli.l. quoties. Vel dic de eo, qui fecit ſocietatem contra innocentẽ: qui l. Iul.de vi priua.tenetur: vt ẏ.ad leg. Iul.de vi priua.l.ij: & iij.& iiij.& l.Corn. de fal.& ẏ.de fal.l.j §.j. quod non placet, ſed tantùm ex vi priua. per ſenatuſconſ. Voluſianum: vt ẏ.ad l.Iul.de vi priua.l.ex ſenatuſcon. & ẋ.de concuſ.l.ij. Vel dic tertiò de eo, qui accepit pecuniam ob negotium faciendum vel non faciendũ, qui tenetur l.Iul. repe. vt ẋ. de calum.l.j.§.j.& l.Cor.de fal.vt ẏ.de fal.l.j.§.j. Item dic ꝙ nec accuſatio admittatur ex quo iam eſt factus reus.i. accuſatus alia. l.nec ab eodẽ, vt hic, nec ab alio. vt C.e.l. qui de crimine.j.reſpon. vel ſecundum alios poteſt accuſari ab eodem diuerſis legibus: ſicut ſecuta condemnatione ex vno, non ſequetur ex alio. Idem ſi fiat abſolutio. Tertij dicũt, quòd non poteſt, ſcilicet in eo quod pœna concurrit, ſed in eo ꝙ maior eſſet pœna, in altero ſecus dicunt ad inſtar ciuilium, vt ẋ.vi bonorum rapto.l.j.& facit ẋ.de actiõ.& oblig.l.pen & ẋ.nau. caupo. ſtabu.l.idem §.pen. Sed contrà ẋ. de actiõn. & oblig.l. cum ex vno. ſed ibi cùm agitur ciuiliter per prædictam l.vi bono. rapto. Item contrà C.de accuſa.l.qui de crimine.ij.reſpõ. Solu.ibi diuerſis perſonis permittit, hic in vna prohibet ſecundum quoſdam, vel ibi erant diuerſa delicta, hic vnum, vt ibi plenè not. Item contrà C.quando ci.actio. l. j. Solu. ibi altera ciuilis, altera criminalis, hic vtraque criminalis. Item contrà. C.ad leg. Fla. de pla.l.j. ſed & ibi diuerſa erant crimina, ſcilicet violentia, & plagium & c. Accur.

g ¶ *Eiecet.* & eſt ratio, quia de commiſſo eiuſdem hominis non debet amplius quærit. vt ẋ.nau.cau. ſta.l. licet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In eum.] CASVS. Hominibus coactis, id est coadunatis dedisti mihi damnum res meas rapiendo. volo agere contra te acti. vi bono. raptorum, bene possum: nec cogor ad accusationem venire omissa via ciuili. Franc. Accur.

a ¶ *In eum.* id est contra eum.

b ¶ *Ciuili.* vt ff. vi bo. rap. l. ij. in prin. & facit ff. ea. l. § j. & C. quando ciuilis actio. l. j. & de falsis. l. damus. & l. præbemus.

Si plures.] CASVS. Plures volunt quēdam accusare de eodem delicto. iudex debet vnū ex his eligere caussa cognita, quæ specificatur in litera. Franc. Accur.

c ¶ *Volunt*, & simul omnes concurrant.

d ¶ *Interest.* quia suam vel suorum iniuriam prosequatur: vt ff. eo. si cui §. j.

e ¶ *De caussa.* affinitatis vel cognationis. ar. ff. de iis qui deiec. l. si verò. § qui autē. & ad hoc ff. de fide instru. l. fin. in fin. & de col. deteg. l. fin. & ff. de adult. l. ij. §. si simul. & ff. de lib. ho. exhib. l. ij. §. hoc interdictum. & de sepul. viola. l. sepulchri. & de popul. act. l. ij. & ff. de lib. cau. interest. & de excus. tut. l. si duas. & de dam. infect. in reficiendo.

Si seruum.] CASVS. Dominus qui vult seruum defendere de crimine capitali, debet satisfdare iudicio eum sisti. Franc. Accur.

f ¶ *Iubetur.* vt ff. tit. j. l. ij. & facit ff. eod. hos accusare. §. si seruus. & C. de accusa. & inscri. l. ij. & ff. tit. j. l. seruus.

Titia.] CASVS. Titia proposuit libellum, quo accusabat testamentum fratris sui de falso: & quia libellum ineptè composuerat, iudex interloquendo dixit, ô fœmina vade, & libellum rectius ordina intra tale tempus, puta intra pascha. illa intra tempus statutum non venit: & sic iudex tulit diffinitiam, in qua dixit fœminam istam non admitti amodò ad accu. falsi. & ista non appellauit, dicitur quòd ista fi vult amodò accusare de falso, repellitur. Franc. Accur.

g. ¶ *Minaretur.* dato libello accusationis minabatur se falsum &c.

h ¶ *Non impleſſet.* & non probauit testamentum factum falsum.

i ¶ *Definitum.* hic not. quòd iudex tam actori quàm reo dat tempus ad except. proponendas.

k ¶ *Iterum.* apparet ergo, ꝙ prius pronuntiauerat eam non posse de falso agere, & dicunt quidā vtranque diffinitiuā: & ex eo quod inepte de quo die erat libellus factus: & habent ff. aduersus quas sententias &c. Sed secundum hoc quis bis iudicat? Respon. quia prima cum secunda concordat: vt not. C. sen. refcind. non posse. l. ij. vel quia prima fuit abiecta caussa libelli malè concepti: vt ff. si mensor. l. j. §. j. Alij ve Al. dicunt primā interlocutoriā, & dicūt ab ea appellari: quia effectū habet diffinitiuæ. nam cùm dicitur istā agere non posse, per consequens videtur abiolui accusatus. & habent ff. quas sententias. Tu dic primam interlocutoriam: & ab ea non potuisse appellari: vt ff. de appel. l. §. quæsitum. & C. quor. app. nō re. l. antepenul. & ideo de nouo redincipit caussam, & sic habeas ff. quam sententiam. Et secundum omnes dic, ꝙ post primam iudex statuit certum tempus intra quod bene libellum formaret, & caussam ad finem perduceret, quod potest fieri: vt C. qui accusa. non poss. ii ca. Item not. in hac lege ab interlocutoria appellari secundum Al. Item quid si diffinitum de falso fuit ex caussa male concepti libelli? Respon. posse iterum accusationem fieri, sed in secunda sententia non fuit adiecta caussa: ad quod est ff. de cuict. l. minor. §. j. & ff. de except. rei iud. l. fi mater. §. j.

l ¶ *Sed dixit.* per quod magis confirmare quàm infirmare sententiam de falso videtur.

m ¶ *Audienda sit.* sed de irrito fieri vt C. de inoffi. testa. l. eum.

Illi fratres.] CASVS. Hæres accusatoris non tenetur exequi crimina à defuncto inchoata. Item non compellitur quis plures accusare. quod expone vt in glo. Franc. Accur.

n ¶ *Accusatorū.* i. eorum qui accusabant. & est tunc arg. contrà. ff. pro socio. l. hæres socij. & ff. de fideiuss. tuto. l. j. vel id est eorum qui accusabantur. & túc adhibe distinctionem quam habes infrà si pend. appell. l. j. & C. si reus vel accu. l. fi.

o ¶ *Crimina.* sed ab alio poterunt accusari: ut ff. eo. l. libellorum. in fin.

o ¶ *Crimina.* quia crimina prodita sunt ad vindictam.

p ¶ *Reos.* quia & si vellet, non posset, nisi cū determinatione: vt ff. eod. hos. §. lege. & facit C. vt nemo inuitus age. vel ac.

q ¶ *Facere.* scilicet eodem crimine.

Ex iudiciorum.] CASVS. Pœna bonorū ademptionis deiecndens ex crimine publico, non transit in hæredem delinquentis, nisi sententia fuerit lata ante mortem accusati. fallit in quibusdam crimibus in litera positis. de crimine autē priuato pœna transit in hæredes si lis fuerit contestata cum delinquente ante eius mortem, licet non fit adhuc fecuta condemnatio. Franc.

r ¶ *Admissis.* id est de lictis.

s ¶ *Aduersus hæredes.* reorum defunctorum.

t ¶ *Secuta.* qua secuta si est appellarum ante mortem, distingue, expresse vel tacitè bona sint adempta: vt primo casu teneantur hæredes nisi defendant, in alio non: vt C. si penden. appel. l. iij. idem dicam b si non est appellatum vt non transeat pœna ad hæredes quādo est tacita bonorum ademptio: in pœnis moliendis debemus niti: vt ff. de pœnis. l. interpretatione.

v ¶ *Maiestatis.* hoc in duobus casibus tantum est, vt quando contra principem vel rempub. vt ff. tit. ij. l. ñ. & instit. de pub. iud. §. ij. Item adiicit repetendarum. Et & tertius peculatus. Item quartus de residuis: vt hic, & ff. ad leg. Iul. repetund. l. ij. & ad leg. Iul. pecu. l. fin. & ff. ad Turp. in senatusconsul. § & si propter. Item quintus, crimen hæreseos: vt C. de hære. l. iiij. Item sextus apostatatus: vt C. de apol. lij. & l. apostatarum. Item septimus quando vxor de morte viri accusata desistit: vt ff. de iure fis. l. Lucius. nam nō secuta condēnatione imminet pœna bonorum ademptionis hæredibus mulieris. Item octauus est crimen desertæ militiæ: vt C. de re mili. l. iiij. lib. xij. Nec obstat prædictis. 3. de iudi. de qua re. §. cùm absentem. quia hæc specialia, vel alio prorsus casu ibi loquitur. Item alius. vt ff. de bo. eor. l. fi. Item vt in prædictis falsis: vt ff. de iniusto rup. si quis ex §. eius qui. Item obst. 3. de solu. l. reo. sed ibi in crimine alio non exceptato.

x ¶ *Actum est.* etiam non dato libello.

y ¶ *Alienare* c. Nota ex die cōmissi criminis: sed in aliis non exceptatis tantùm ante lit. contesta. vt ff. de manu. qui pœnæ. & facit ff. de dona. l. donationes §. fi & l. post contractum. & C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. & ff. qui & à quib. l. quæsitum.

z ¶ *Pœna.* pecuniaria: vt pro furto dupli vel quadrupli.

a ¶ *Accusatio.* i. actio. & sic facit C. ex delict. de fun. l. j. Alij propriè ponunt. quod nō placet. & secundum hoc dices idem in priuato delicto si criminaliter agitur, quod in publico, scilicet prout est in principali. huius l. ad quod est ff. ad Turpil. l. in priuatis. Accur.

b ¶ *Secuta.* & intellige quādo reus moritur pendēte caussa principali.

Capitis.] CASVS. Accusatus de crimine capitali potest interim petere deferri bona aliqua in fiscum ex aliqua de caussis positis. ff. de iure fisci. l. j. Franc. Accur.

a ¶ *Capitis reus.* id est accusatus de crimine capitali.

b ¶ *Caussam.* aliquam ex iis quæ sunt ff. de iure fis. l. j. vel similem. Putabatur autem contrà. argum. C. de procura. reum. Item quia dictū est regulariter accusatum accusare nō posse: vt ff. tit. j. l. is qui.

b ¶ *Caussam.* id est bona vacantia.

Literas.] CASVS. Mutinen. deliquit in hac terra: potest hic accusari & puniri: & hoc non solùm in priuatis, sed & in militibus est observandum. Franc. Accur.

a ¶ *Ostenditur.* vt C. vbi de crimine. l. j. & in auth. vt nulli iudi. §. fi verò quis. & ff. eod. si cui. §. pen. & fin.

d ¶ *In militibus.* vt ff. tit. j. l. de militibus. & C. ad exhiben. l. j. & C. de iurisdi. omn. iudic. l. penul.

De custodia & exhibitione reorum.

Dictum est suprà de accusatio. nem quia accusati custodiuntur, & exhibentur: ideo ponitur hîc ista rubric. Bartolus.

De custodia.] CASVS. De accusato quid fit faciendum: vtrùm ponendus in carcere: an dandus custodiæ militum, id est nūtiorum. vel aliter expone vt in gloss. domini mei Accursij. an sub fideiussoribus fit dandus: an verò sine fideiussore fit dimittendus: hoc debet æstimare iudex causæ ex qualitate delicti. item personæ accusatæ. Item videre debet sit culpabilis vel non: vt aliter in vno casu se habeat quàm in alio. & expone literam, vt in glossis habes. Franc.

e ¶ *Recipienda.* sic distingue: aut accusatus confitetur de crimine: & tunc est ponendus in carcerem: vt ff. l. fi confessus. & ex tunc citò cōdemnetur: vt tamen iterum & iterum cōfiteatur: vt C. eo. si quis in ea. & l. fi. aut diffitetur: & tunc aut est valde graue scelus. & tunc ponitur in carcerem: vt ff. eo. diuus. & interim custoditur secundum formam quam habes C. eo. l. j. & l. quoniam. si autem nō valde graue, committitur custodiendus: vt hic subiicit, & ff. eod. diuus Pius. in prin.

f ¶ *Personæ.* scilicet accusata.

g ¶ *An militi.* vel propriè: vt ff. eo. milites. vsque ad §. fi. vel pro nunc communis, qui miles dicitur: vt C. vbi quis decurio vel cohor. l. j. & sic expone ff. eo. diuus.

h ¶ *Fideiussoribus.* quando leue est crimen.

i ¶ *Sibi.* ad quod est C. de epif. & cleri. l. cum clericis. §. j.

k ¶ *Obiicitur.* accusato.

l ¶ *Propter honorem.* quem habet cum administratione: vt ff. de muner. & hō. l. honor. in prin.

m ¶ *Facultates.* vt in authen. de testi. §. j.

n ¶ *Pro innocentia.* quia talis est persona quæ prima facie videtur innocens: vt C. de adult. fi qui. & C. de fic. l. j. vel quia in aliis erat innocens: vt ff. de re milit. l. non omnes. §. à barbaris.

o ¶ *Vel pro dignitate.* quam habet sine administratione: vt in authen. vt ord. præfecturæ. col. v. & C. de episc. & cle. l. ad similitudinē. & facit ad ff. tit. j. l. fi seruū. & C. de app. l. minimè. & de pœnis. l. fi vindicari. & C. de cu. re. l. iij. & de dign. l. fi grauius. & l. quoties. & de app. l. eos. §. super. Item no. ꝙ huius legis prouiso non habet locum, quando est graue scelus: vt ff. eo. l. diuus. nam tunc in carcerem mittitur. in hoc erit tamen cognitio quod fit graue: vt hic, & ibi dicitur. Accur.

Si quis] CASVS. Si dominus vel alius vult defendere seruum de crimine capitali accusatū, debet satisfdare iudicio sisti: aliàs poni tur seruus in carcere. Secundò dicit, cùm seruus accusaretur de crimine capitali, dominus erat absens: vel si præsens erat, non potuit satisfdare propter inopiam. & sic seruus positus est in carcere: nūc dominus vult satisfdare, & sic vult seruum eximi de carcere, & defendere seruum. dicitur ꝙ auditur, si non multum tardauerit. Tertiò dicit, Accusat' de vno delicto in hac ciuitate nō potest interim accusari de alio delicto, vt vadat in ciuitate tem Mutinen. idē in actio. priuatis. & da exemplum vt in glos. nisi secunda actio esset temporalis. Francis cus. Accur.

p ¶ *Si quis seruus capitali.* seruus ergo capite accusatur: & sic est contrà, suprà titu. proxi. hos. §. fi. ibi, vel etiam capitis &c. Sol. vt ibi.

q ¶ *Vel.* pro etiam. q. d. non solùm dominus si defenderet, satisfaceret, sed etiam si extraneus.

r ¶ *Ab extero.* id est extraneo: qui nomine domini defendat: vt ff. titul. ij. seruus. nam vterque satisfdat: vt hic. Alij autem dicunt dominum cauere tantùm, sed extraneum satisdare. quod non placet: vt ff. titu. j. fi seruū. Dic ergo vel ab extraneo. id est non solùm à domino: sed etiā ab alio potest defendi cū satisfactione: & sic etiam per extraneum defendātur, vt hic, & infrà de pœn. l. fi non defendātur. & de app.

1 Flo. deest, In lig.
2 Flor. deest, iudicorum.
3 Flor. extero.
4 Flo. deest, sibi.
5 Fl. perdura, permanum.
6 Fl. vel quod per.
7 Flor. & hamnib.

Capitis reus.] CASVS. Accusatus de crimine capitali potest interim petere deferri bona aliqua in fiscum ex aliqua de caussis positis. ff. de iure fisci. l. j. Franc. Accur.

a ¶ *Capitis reus.* id est accusatus de crimine capitali.

b ¶ *Caussam.* aliquam ex iis quæ sunt ff. de iure fis. l. j. vel similem. Putabatur autem contrà. argum. C. de procura. reum. Item quia dictū est regulariter accusatum accusare nō potest: vt ff. tit. j. l. is qui.

b ¶ *Caussam.* id est bona vacantia.

Literas.] CASVS. Mutinen. deliquit in hac terra: potest hic accusari & puniri: & hoc non solùm in priuatis, sed & in militibus est observandum. Franc. Accur.

a ¶ *Ostenditur.* vt C. vbi de crimine. l. j. & in auth. vt nulli iudi. §. fi verò quis. & ff. eod. si cui. §. pen. & fin.

d ¶ *In militibus.* vt ff. tit. j. l. de militibus. & C. ad exhiben. l. j. & C. de iurisdi. omn. iudic. l. penul.

De custodia & exhibitione reorum.

TITVLVS III.

Accusatus custoditur arbitrio iudicis caussis inspectis, quæ hac lege ponuntur. Bart.

I. Vlpianus lib. ij. de Officio Proconsulis.

DE custodia reorum proconsul æstimare solet, vtrùm in carcerem recipienda sit persona f, an militi g tradenda, vel fideiussoribus h committenda, vel etiam sibi i. Hoc autem vel pro criminis, quod obiicitur k, qualitate, vel propter honorē l vel propter amplissimas facultates m, vel ꝓ innocentia n personæ, vel pro dignitate, o eius qui accusatur, facere solet.

In caussis capitalibus seruus ex uinculis caussam dicit, nisi pro eo dominus uel extraneus satisfecerit: ad quod admittentur post-

XXI. Papinianus lib. xv. Responsorum.

CApitis reus a suspenso crimine caussam b fisco deferre nō prohibetur.

XXII. Idem lib. xvj. Responsorum.

ALterius prouinciæ reus apud eos accusatur & condemnatur 1, apud quos crimen contractū ostenditur c. quod etiam in militibus d esse obseruandum optimi principes nostri generaliter rescripserunt.

De custodia & exhibitione reorum.

TITVLVS III.

Accusatus custoditur arbitrio iudicis caussis inspectis, quæ hac lege ponuntur. Bart.

I. Vlpianus lib. ij. de Officio Proconsulis.

DE custodia reorum proconsul æstimare solet, vtrùm in carcerem recipienda f sit persona, an militi g tradenda, vel fideiussoribus h committenda, vel etiam sibi i. Hoc autem vel pro criminis, quod obiicitur k, qualitate, vel propter honorē l vel propter amplissimas facultates m, vel ꝓ innocentia n personæ, vel pro dignitate, o eius qui accusatur, facere solet.

In caussis capitalibus seruus ex uinculis caussam dicit, nisi pro eo dominus uel extraneus satisfecerit: ad quod admittentur post-

XXI. Papinianus lib. xv. Responsorum.

CApitis reus a suspenso crimine caussam b fisco deferre nō prohibetur.

XXII. Idem lib. xvj. Responsorum.

ALterius prouinciæ reus apud eos accusatur & condemnatur 1, apud quos crimen contractū ostenditur c. quod etiam in militibus d esse obseruandum optimi principes nostri generaliter rescripserunt.

De custodia & exhibitione reorum.

TITVLVS III.

Accusatus custoditur arbitrio iudicis caussis inspectis, quæ hac lege ponuntur. Bart.

I. Papinianus lib. j. de Adulteriis.

SI quis seruus capitali e crimine postuletur, lege Iulia 1 publicorum iudiciorum 2 cauetur, vt sistēdum vel q ab extraneo 3 satisdato promittatur. Quòd si non defendatur, in vincula publica cōiici iubetur vt ex vinculis caussam dicat. Solet itaque tractari, an posteà domino 4 permittēdum sit oblata satisdatione seruum suū vinculis liberare? dubitationem auget edictum Domitiani, quo cautum est, abolitiones ex senatusconsulto r factas, ad huiusmodi seruos nō pertinere s. Nā & ibi 5 lex x ipsa prohibet eum absolui y priusquam de eo iudicetur. Sed hęc interpretatio prædura z, & pernimium seuera est in eo, cuius dominus absēs fuit, vel qui 6 per inopiam illo momēto temporis satisdationem implere non potuit. Neque enim pro indefenso derelictus rectè dici potest, qui dominum præsentem non habuit: vel habuit paratum defendere, pauperem tamē. Quod vtique faciliùs admitti poterit a, si nōpost longum temporis b spatiū hoc defideretur.

Qui propter unum crimen detinetur, uel ad iudicium uocatur, propter aliam caussam reuocari non debet. Bart.

I. ¶ Qui exhibendi c postulari sunt propter aliam caussam, alterius criminis quod antè admissū d est, rei non recipiuntur e ex senatusconsulto. Quod in priuatis quoque caussis f & nominib⁹ 7 sub fideiussore factis obseruatur: nisi ex

quàm seruus fuerit uinculatus. Bart.

II. Papinianus lib. j. de Adulteriis.

SI quis seruus capitali c crimine postuletur, lege Iulia 1 publicorum iudiciorum 2 cauetur, vt sistēdum vel q ab extraneo 3 satisdato promittatur. Quòd si non defendatur, in vincula publica cōiici iubetur vt ex vinculis caussam dicat. Solet itaque tractari, an posteà domino 4 permittēdum sit oblata satisdatione seruum suū vinculis liberare? dubitationem auget edictum Domitiani, quo cautum est, abolitiones ex senatusconsulto r factas, ad huiusmodi seruos nō pertinere s. Nā & ibi 5 lex x ipsa prohibet eum absolui y priusquam de eo iudicetur. Sed hęc interpretatio prædura z, & pernimium seuera est in eo, cuius dominus absēs fuit, vel qui 6 per inopiam illo momēto temporis satisdationem implere non potuit. Neque enim pro indefenso derelictus rectè dici potest, qui dominum præsentem non habuit: vel habuit paratum defendere, pauperem tamē. Quod vtique faciliùs admitti poterit a, si nōpost longum temporis b spatiū hoc defideretur.

Qui propter unum crimen detinetur, uel ad iudicium uocatur, propter aliam caussam reuocari non debet. Bart.

I. ¶ Qui exhibendi c postulari sunt propter aliam caussam, alterius criminis quod antè admissū d est, rei non recipiuntur e ex senatusconsulto. Quod in priuatis quoque caussis f & nominib⁹ 7 sub fideiussore factis obseruatur: nisi ex

1 Flo. deest, In lig.
2 Flor. deest, iudicorum.
3 Flor. extero.
4 Flo. deest, sibi.
5 Fl. perdura, permanum.
6 Fl. vel quod per.
7 Flor. & hamnib.

serui. Et accipe hic prout no. C. de acc. l. ij. Et caue, quia hîc nō dicit, quòd dominus vel extraneus defendat. sed satisfdare de præsentatione personæ, vt in carcerem non ponatur. Accur.

s ¶ *Domino.* scilicet post vinculationem.

t ¶ *Ex senatusconsulto.* Turpilliano.

v ¶ *Non pertinere.* quòd à vinculis interim eximantur.

x ¶ *Lex.* id est Domitiani edictum: vt ff. ad Turpil. Domitianus.

y. ¶ *Absolui.* à vinculis.

z ¶ *Admitti poterit.* vt ante & post vincula admittatur dominus satisdans. Accur. fius.

a ¶ *Temporis.* id est longo tempore. facit ff. de cap. l. in bello. in prin. & ff. de verb. obli. l. fi ira. §. Seia. & si quis cau. & si post tres. & ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris. & ff. de priui. cred. l. fi ventri. §. fi. & ff. de ritu nup. plerunque. & C. de ord. cog. l. fi. & de arb. si cùm dies. §. fi. Item facit ad leg. ff. si ex noxa. caussa aga. l. ij. §. fi. & ff. manda. si procuratorem. §. fi ignorantes.

b ¶ *Qui exhibendi.* coram iudice.

c ¶ *Quod ante admissum.* i. ante accusationem instituta: secus si post: vt ff. si quis cautio. fed & si quis. §. illud. & ibi plenius nota.

d ¶ *Non recipiuntur.* scilicet cùm in prima caussa necesse habeat stare id est eodem die: vt ff. de in ius vo. l. ij. in fin. & l. quicunq; in princ. in aliis autem diebus respondere debent: vt C. de accus. qui de crimine. & hîc: nisi fortè ad maius auditorium vocantur: vt in ciuili arg. ff. de re iudi. l. contra pupillum. §. fi.

e ¶ *Caussis.* si aliquis teneatur alicui cauere cum fideiussore iudicio sisti: siue erat ciuilis siue criminalis, & nunc vocetur ad ius in aliqua prouincia, non tenetur ire: vt hic, & dicta l. quicunq; & in eo. tit. l. ij. in fi. & de iudi. l. ij. §. legatis. hoc autem fallit, quando actio periret: vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

subiecerit. ff. de iud. l. ij. §. in omnibus. & l. sed & si restituere. §. si dies. & de feriis. l. j. in fi. Item fallit quando ad maius auditoriū vocatur: vt modò dixi. & dic quòd quidam habent hominibus: aliàs nominibus, quod in idem recidit. Accur.

a D *Iuus Pius. Fideiussores.* iudicio fisti.

b ¶ *Paratus sit,* vt ff. l. j.

c ¶ *Neque militibus.* hoc expone, vt ff. eo. l. j.

d ¶ *Pœnam.* id est custodiam.

e ¶ *Sustinere.* hoc in muliere hodie corrigitur: vt in authen. vt nulli iudic. §. necessarium.

Si quis reum.] CASVS. Qui promisit accusatum iudicio fisti, & non fecit fisti: pœna pecuniaria punietur, nisi dolum cōmiserit in non exhibendo. Nam tunc extra ordinem punitur. Sed pone quòd non erat certa pœna promissa si non exhibeat: neque fit cōsuetudo quanta pœna sit imponenda: tunc hoc quòd si arbitrio iudicis imponitur: quod intelligas vt in gloss. Franciscus.

f ¶ *Non exhibuerit.* sed in mora exhibēdi fuit vsque ad sententiam, non vltra: vt ff. de pœnis. qui pro eo fideiuss. Græcè §. an ergo.

g ¶ *Consuetudo.* ad hoc supra de aqua plu. arc. l. si prius: & de testi. l. iij. §. fi.

h ¶ *Pecuniæ.* scilicet ad interesse: vt ff. de verborum obligationibus, l. quoties. & ff. si quis in ius voca. non ierit. l. j. imò non: quia in his criminibus interesse spectari nō potest: vt ff. ad exhib. fi liber. dic ergo certè.

i ¶ *Statuet.* ita tamen, vt modum non excedat: vt C. de modo mult. l. eos. & facit infrà de regul. iur. l. semper in stipulationibus. & de constitu. pecu. l. qui autem. circa princip. & C. de fideiuss. si Barsatoram. & l. sancimus. & C. de appella. l. eos. §. super his. & suprà de arbit. l. diem. §. fin. & suprà de in ius. vo. lege, eum pro quo. & infrà de verbor. signifi. l. antepe. ad fin. & l. fin. in princip. & suprà de ser. cor. l. vt tantum. §. j. Sed contrà. C. ad Turp. l. ij. Sol. illa secundum istam. Accursius.

k *Si confessus. Pronuntietur.* non ergo confessus habetur pro iudicato: & sic est contrà suprà de confessis. l. j. & C. de confessis. l. ij. sed illa in ciuili, hæc in criminali. ad quod ff. de quæstio. l. j. §. diuus Seuerus, & §. fi quis vltro. & dixi in d. l. C. vel hîc extra ius: vel cùm dubia est vindicta, ad quod C. de pœnis. lege, qui sententiam. Item aliud contrà. ff. ad legem Aquil. lege. proinde. §. fi. Solu. vt ibi. Item cōtrà est prædictis: vt ff. de confessis. lege Iul. sed ibi extra ius. & facit ff. tit. j. l. ij, in fin.

†Iste tex. est sing. ad hoc quòd si arbitrio iudicis imponitur: quod intelligas vt in gloss. Franciscus.

†Florent. nisi sit. ‖ Flo. eum.

‖Flo. desit, de here.

Iuus.] CASVS. Magistratus ciuitatum cùm apprehendissent aliquem de delicto aliquo inculpatū, mittebant eum ad præsidē: & epistolam mittebant præsidi in qua cōtinebatur, q̄ iste erat cōfessus de delicto. dicitur q̄ huic epistolæ non est credendum. item nec epistolæ Irenarchę. & hoc etiā continetur in vno capitulo de lib. mādatorū principis: & hoc etiā diuus Pius & alij principes dixerunt. si ergo præses vult inquirere de facto istius missi ad eū: mittat pro ipso hoc temporalis actio in periculum cadat.

Accusatus de modico delicto, sub fideiussoribus debet dimitti. secus si ex graui. Franciscus Accursius.

III. Vlpianus lib. vij. de Officio Procōsul.

DIuus Pius ad epistolam Antiochensiū Græcè rescripsit, non esse in vincula coniiciēdum eum, qui fideiussores a dare paratus sit b; nisi1 tam graue scelus ipsum2 admisisse constet, vt neque fideiussoribus neque militibus c committi debeat: verùm hanc ipsam carceris pœnam d ante suppli cium sustinere e debere3.

1 Flo. nisi fortè.

2 Flo. desit, de here.

IIII. Idem lib. ix. de Officio Proconsulis.

SI quis reum †criminis pro quo satisfecerit, nō exhibuerit f, pœna pecuniaria plectitur, puto tamē si dolo non exhibeat, etiam extra ordinem esse damnandum. Sed si neq; cautione, neq;1 decreto præsidis quantitas certa comprehensa est, ac nec2 consuetudo g ostenditur, quæ certam formam habeat, præses de modo pecuniæ h quam inferri oporteat, statuet i.

1 Flo. in decre 20.

2 Flo. ac ne cō suet.

Confessus de crimine debet in carcere stare, donec sententietur. Franc. Accur.

V. Venuleius Saturninus lib. ij. de Iudiciis publicis.

SI confessus fuerit reus, donec de eo pronuntietur k, in vincula publica coniiciendus est.

Denuntiationibus non est credendum quòd ad condemnationem: sed ex his potest procedi ad inquisitionem: & ueritate cōperta absoluet uel condemnabit denuntiatum uel denuntiantem. h. d. Diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd denuntiatio non prodest ad condemnationem: & hoc probat duobus exemplis. Secundò dicit, quòd denuntiatio prodest, ut perueniatur ad inquisitionem: & hoc probat duobus rescriptis. Tertiò dicit, quale debet esse iudicis officium super processu, quem facit super inquisitione. Secunda ibi, Sed & caput. Tertia ibi, Et ideo cùm quis. Bart.

VI. Marcianus lib. ij. de Iudiciis publicis.

DIuus Hadrianus Iulio Secūdo ita rescripsit, & aliàs rescriptum est, non esse vtiq; credendum, qui quasi damnatos m ad præsidem remiserint. Idem & de Irenarchis n præceptum est: quia nō omnes ex bona fide elogia o conscribere compertum est. ¶ Sed & caput p mādatorum extat, quod1 diuus Pius cùm prouinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, vt Irenarchæ cū apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis q & receptatoribus, & interrogationes literis inclusas atque obsignatas ad cognitionem r magistratus mittāt. Igitur qui cum eo elogio † mittūtur ex integro audiendi sunt, & si per literas missi fuerint, vel etiam per Irenarchas perducti. Sic & diuus Pius & alij principes rescripserūt, vt etiam de iis qui requirendi annotati sunt, non quasi pro dānatis, sed quasi re integra quæratur, si quis erit qui eos2 arguat s. Et ideo cū quis ἀναχωρῶν t faceret, iuberi oportet venire v Irenarchā: & quod scripserit, exequi x. Et si diligēter ac fideliter hoc fecerit, collaudandum eum. Si verò3 parum prudēter, nō exquisitis argumentis, simpliciter denotare Irenarchā y minùs retuliſſe. Sed si qd malignè z interrogasse, aut nō dicta retuliſſe pro dictis eum compererit, vindicet a in exemplum, ne quid & aliud posteà tale facere moliatur.

1 Vide Hunc locum Bud. in l. ij. ff. de off. iu. in prin. etc.

Potest iudex unius prouinciæ scribere prouinciæ alterius iudici, ut remittat sibi eū, qui in sua prouincia deliquit ut ibi puniatur.

VII. Macer lib. ij. de Officio Præsidis.

SOlent etiam1 præsides prouinciarum in quibus b delictum est c, scribere ad collegas suos vbi factores agere d dicuntur: & desiderare vt cum persecutoribus e ad se remittantur. Et id quibusdam

1 Flo. quia.

m ¶ *Damnator.* id est confessos.

n ¶ *De Irenarchis.* qui corrigendis moribus & publicæ disciplinæ præficiuntur: vt ff. de muner. & honor. l. fin. §. Irenarchæ. & C. de Irenarchis. l. j. lib. xj. & facit ff. de offi. præfecti vrb. l. j. §. & sanè. & quod ibi nota.

o ¶ *Elogia.* id est epistolas & literas in quibus talia notificantur: vt ff. l. j. tit. im. quod no. cōtra nuncios mendacium referentes, quod dic vt iiij. q. iij. c. testes. Accursius.

p ¶ *Caput.* id est vnum capitulum de libro mandatorum huius principis, sic in auth. de manda. principum, in fin.

q ¶ *De sociis.* ad quod C. ad le. Iul. maie. quis quis in fin. & suprà ad leg. Aquil. inde Neratius. §. sed si seruus. & suprà ad exhib. l. fin. & infrà de iure fisci. l. ij. §. diuus Pius. & no. C. de accusa. l. vltra, in fin. Item facit suprà ad Syl. l. prius. & l. fi percussor. & infrà de quæstioni. l. j. §. si quis dominus.

r ¶ *Ad cognitionem.* ex hoc infertur igitur &c. & facit C. de accu. finguli. & l. ea quidem. Accursius.

s ¶ *Arguat.* id est accuset: vt ff. de verbor. sign. l. indicasse. & facit C. de accusf. l. absentem.

t ¶ *Anacrisin.* id est, condemnationem, secundum Pla. & secundum hoc die facereet, id est, facere veller. sed secundum Bul. id est, inquisitionem.

v ¶ *Venire.* forte ad præsidem, cùm hic esset minor magistratus: vel dic ad collegam: vt infrà eod. l.

1 Flo. quia.

solent.

x ¶ *Exequi.* id est probare.

y ¶ *Denotare. Irenarcham.* repete, oportet.

z ¶ *Malignè* subaudi, cùm compererit &c. aliàs interrogasset.

a ¶ *Vindicet.* præses: & repete oportet: vt nota. in exemplo. sic C. ad le. Iul. repe. l. j. & ff. depos. l. bona fides. circa princ. & C. de hær. l. quicunque. §. quòd si fecerint.

Solent.] CASVS. Titius deliquit in vna prouincia, & in aliam prouinciam fugit. præses prouinciæ in qua est commissum delictum, solet mittere ad præsidē alterius prouinciæ vt delinquens remittatur: & ita quibusdam rescriptis continetur. Idem in militibus si deliquerunt. nam debent remitti ad magistrum militum. Item si qui accepit exercitum, potest punire milites caligatos. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

b *In quibus.* scilicet prouinciis.

c *Delictum est.* scilicet commissum: vt ff. eo. non est. in princip.

d ¶ *Agere.* id est, esse. Accur.

e ¶ *Cum persecutoribus* id est, si dis custodibus: vt in auth. vt nulli iudic. §. si verò quis. & facit ff. tit. j. l. fi.

De milit

a D *E militibus. Ad eum.* scilicet magistrum militum: vt ff. tit. j. l. fi. & ff. eod. non est. §. fi. & C. ad exhib. l. prima. & in authen. vt nulli iudic. §. fi verò quis. & in decre. iij. q. vj. c. fi. & c. accusatus. & c. quamuis.

b ¶ *Caligatos habet.* id est infirmos & obscuros: vt in authent. quibus mod. natu. effi. leg. §. quisquis. & de his fit mentio. ff. de infa. l. ij. & C. de nuptiis. à caligato

CArceri.] CASVS. Custos carceris dimittit captos in vinculis, pretio corruptus, vel pereunt. ad missit capto portari filiolites vt ferrum vel venenum punitur & in carcerem. si hoc effugiatur scienter fecit, punitur iudicis arbitrio, si scienter, vide ignoranter, repellitur à custodia. Franciscus Accur. C. ne Pyr. pa c ¶ *Custodiam.* i. custodiam personam. Flor. accipit. d ¶ *Puniendus est.* de officio huius custodis habes C. eo. l. j. & pen. & fin. de epis. audien. l. iudices. Item in eo, quòd remouetur ab officio, facit C. de officio. præfec. prætor. l. fi quos. & C. de procur. Leō. & de an. leg. l. fi. in princ. & de ser. fugi. l. mancipia. & §. de specc. tur. l. impuberibus. §. fi. Item nor. negligenti nō parci; sed misericordiæ punieri: vt hic, & ff. de adulte. l. fi adulterium. §. stuprum. & facit in decr. xv. q. j. fi episcopus. & xxj. distinct. ca. iuramentum.

1 Flor. qui

2 Flo. desit

NE quis.] CASVS. Nullus sine causa dimittat captum. & si magistratus dimiserit sine causa, præses puniet magistratum: & dimissum facier capi: & sic deinceps timebunt alij magistratus. Franc.

e ¶ *Ne quis.* hæc lex non est Py. R.

f ¶ *Custodiam.* vel dic, quòd est custoditam. personam. vel dic, id est officium custodiæ.

g ¶ *Cognouerit.* ô præses, ei enim loquitur.

h ¶ *Facient.* vt & C. de agricol. & censit. l. seruos vel tributarios.

On dubium.] CASVS. Vndecunque est ille, qui in hac terra deliquit: hîc debet puniri. & si fit miles qui hic deliquit: data sententia contra eum remittitur ad magistratum suum, scilicet ad magistrum militum cum ista sententia. Franc.

i ¶ *In qua agitur.* dummodò delictum sit ibi commissum: vt ff. l. fol. & ff. de re mili. l. iij. in princ.

k ¶ *Et constituerit.* aliàs constituerit, id est pronuntiauerit: aliàs constituit, id est, pronuntiatum est. & primò executio, secundò etiam sententia remittitur.

l ¶ *Cum elogio.* id est scriptura quæ declarat eū esse reum: vt ff. eod. l. diuus.

m ¶ *Ex causa.* puta si miles est. vt ff. eod. l. de militibus. & ff. tit. j. l. fin. vel vicinitatis, vel consimili. & facit in auth. vt nulli iudi. §. si verò quis. & de testi. §. & quoniā. & ff. de re milita. l. iij. & de rebus eo. l. magis. §. illud quæri.

Milites.] CASVS. Imponit pœnam militibus qui custodiunt captos, si dimittant eos fugere: & aliter puniuntur. & si nimia negligentia militum fugiant, aliter si casu: & vtrum vnū vel plures diquoque rescriptis declaratur.

Milites deliquentes puniuntur a duce, sub quo militant.

VIII. 1 Venuleius Saturninus lib. j. de Officio Proconsulis.

DE militibus †ita seruatur, vt ad eum a remittātur, si quid deliquerint, sub quo militabant. Is autem qui exercitum acceperit 1 etiam ius animaduertendi in milites caligatos habet b.

1 Flo. quia.

IX. Paulus lib. o singular. de Pœnis militum.

CAreceri præpositus si pretio corruptus sine vinculis agere custodiam c, vel ferrum venenúmve in carcerem inferri passus est, officio iudicis puniēdus est d: si nescit, ob negligentiam remouendus est officio.

Si maior magistratus coercetur propter dotum uel negligentiam, à fortiori minor magistratus. hoc dicit.

X. Venuleius lib. ij. de Offic Proconsulis.

NE quis e receptā custodiā f sine caussa dimittat 1 mādatis ita cauetur: Si quos ex his, qui in carceribus sunt, celeriter & sine caussa solutos à magistratibus cognoueris g, eos vinciri iubebis: & his qui soluerint, mulctam dices. Nam cùm scierint tibi quoq; molestiæ futurum magistratus, si facilè soluerint vinctos, non indifferenter decætero facient h.

1 Flor. quotiens custodia militibus euaserint, exquiri oportere vtrum nimia negligentia militum euaserit an casu & vtrū vnus ex pluribus, an vna plures.

XI. Celsus lib. xxxvij Digestorum.

NOn dubium est, quin cuiuscunq; prouinciæ est homo, qui ex custodia producitur, cognoscere debeat is, qui ei prouinciæ præest, in qua agitur i. ¶ Illud à quibusdam obseruari solet, vt cū cognouerit 1 & cōstituerit k, remittat illum cum elogio l ad eum qui prouinciæ præest, vnde is homo est. Quod ex caussa m faciendum est.

1 Flor. desit

Delicta commentariensium sunt puniendapro mensura culpæ. h. d.

XII. Callistratus lib. v. de Cognitionibus.

MIlites n si amiserint custodias o, ipsi in periculum p adducuntur. Nam diuus Hadrianus Statilio Secundo legato rescripsit, quoties quis 1 custodiam militum euaserit, exquiri oportere vtrùm nimia ¶ negligentia militum euaserit, an casu: & vtrùm vnus ex pluribus, an vna r plures: & ita demum afficiendos supplicio s milites quorum 2 custodiam euaserit, si culpa eorum nimia deprehendatur: alioquin pro modo culpæ in eos statuendum esse.

1 Flor. quotiens custodia militibus euaserint, exquiri oportere vtrum nimia negligentia militum euaserit an casu. & vtrū vnus ex pluribus, an vna plures.

2 Flor. quibus custodiæ euaserint, si culpa.

¶ Saluio quoque legato Aquitaniæ idem princeps rescripsit, in eum, qui custodiam dimisit, aut ita sciens habuit, vt possit custodiā 3 euadere, animaduertendū t. Si tamen per vinum, aut desidiā v custodis id euenerit, castigandum eum, & in deteriorem militiam dandum 4. Si verò fortuitò amiserit, nihil in eum statuendum. ¶ Si Pagani 5 euaserit custodiam x, idē puto exquirēdum, quod circa militum personas explorandum retulit 6.

3 Flor. custodia.

4 Flor. dare. Manuscri. dari.

5 Flo. si paganos euaserit custodia.

6 Flor. retuli.

Supra diuisum est qualiter puniuntur personæ, quæ non custodierunt bene: nunc sequitur videre de personis custoditis. Bart.

XIII. Idem libro sexto de Cognitionibus.

IN eos qui cùm recepti essent in carcerem, conspirauerint y vt ruptis vinculis & effracto carcere euadant, ampliùs quam caussa ex qua recepti sunt reposcit, constituendum est z: & 1 quamuis innocentes ex eo crimine inueniantur propter quod impacti a sunt in carcerem, tamen puniendi sunt b. Eos verò qui conspirationem eorū derexerint, relcuandos c,

1 Flor. dicit, &

XIIII. Herennius Modestinus lib. iiij. de Pœnis.

biles etiam de delictis de quibus erant accusati: & ille captorum qui hoc manifestabit, releuabitur à pœnis impositis aliis captis. Franciscus.

y ¶ *Conspirauerint.* id est se inuicem sub silentio adstrinxerint: vt probatur j. Azo.

z ¶ *Constituendum est.* in lib. R. custodiendum est: in lib. Bul. statuendum. & facit ff. de effrac. l. j. in prin.

a ¶ *Impacti.* immissi vel impulsi. ff. ad leg. Aquiliam. quemadmodum. §. ij.

b ¶ *Puniendi sunt.* non aperit qua pœna: sed videtur referre se ad pœnam eius criminis pro quo erat ibi: vt sic habeatur pro confesso: ad quod est in authen. de collatio. § prohibemus. colla. ix.

c ¶ *Releuandos.* à pœna: si de illis erant: vel id est à præstatione munerum. similis expositio C. de fal. mone. l. prima. §. primo. & C. de ser. mili. l. j. lib. duodecimo. Item not. parci se offerenti. sic C. ad leg. Iul. maiest. quisquis. in fin. & j. ad legem Iul. de ambitu. l. j. & j. de re mili. milites agrum. §. penul. & C. de pœ. iudi. auth. nouo iure nec bo. j. de pœ. aut damnum. § solent. quia hîc non ad pœnam erant in carcere: sed ad custodiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

On est facilè.] CASVS. Tyroni, id est nouo militi non debet tradi custodia alicuius: & qui tradidit, punitur. Item vni non debet tradi custodia, sed duobus: & si nō bene custodierūt, puniuntur secūdum qualitatē delicti. & si custos est leuis personæ: castigatus restituitur. si autem custos misericordia ductus dimisit custoditū: repellitur custos à militia.

si autem fraudulenter dimisit: grauius punitur. Item si vnus custos fugit: cum capto: alter custos non punitur. si autem captus se occidit: castigatur custos. quasi hoc debebat præuidere. si autē custos occidit captū: vt homicida punitur. si autem casu captus decessit, hoc debet probari: & absoluitur custos. Item si captus fugit, & custos vult cum apprehendere: assignatur ei tempus à iudice intra quod inquirat: & dabitur ei socius, qui cum eo vadat. Ité qui secūū aliquius furtitium iussu magistratus custodiebat: & dimisit eū fugere: condemnabitur custos ad æstimationē serui dotur de facto mino dandam. Franc. sui socij: & Accur.

hoc ideo q̄ iustè erat de suo socio cōfisus, quod est notandū pro istis castellanis. Bo.

Tyroni. id est nouo militi: fortè quia vsantur tunc, vel nimiū sunt curiales: vt C. de tyronibus. l. j & fi. hoc autem fallit si est diligens: item si alij desiciunt: vel talis sit consuetudo: vt j. de decur. l. generaliter. §. ſpurios. & l. non tantum. §. fin. & C. qui ætate. l. ij. lib. x. & ideo hîc dicit facilè. Accur.

Prodita. id est data.

Commiserit. sic j. de officio præto. diuus. in fin. & pro ſoc. ſi id quod. in fin. maximè ſi eſt commentariēſis hic qui præpoſuit: vt C. eo. l. ad commentariēſem.

Sed duobus. sic C. de teſti. leg. iurisiurandi.

Vel. pro id est, ne sit contrà j. eod. milites. vbi dicit castigandum eum, & in deteriorē militiā dandū. & facit C. de offi. præfec. præto. l. ſi quos.

Custodia. id est custodes. commentariēſes. vel, i. custoditæ personæ.

Castigati. scilicet custodes.

Dimiſerit. vt Inſti. ad leg. Aqui. §. fin.

Capite. ſi taliter erat puniendus incarceratus: vel aliter vt dixi j. cod. l. milites.

Custodia. id est custodita persona.

Probandum est à custode: & est contra ius commune, ſecundum M. quòd primo culpa deberet probari contra eum: ſed est ſpeciale: ideo quia ſpeciale officium ſuum erat custodire. ſic & in argentario est: vt j. de eden. l. ſi quis ex argentariis. §. fin. vbi plenè dixi. & facit C. de teſti. l. ij.

Custodia est. id est custodita persona.

Applicato. id est dato & alio milite, vt ſecum vadat.

Fugitiuum. ſeruum, qui à magiſtratu debet detineri: quod hîc faciebat per custodem: vt j. de ſer. fugi. l. j. §. vnuſquiſque. ſed hic perdidit, id est, recedere permiſit: quare emendat, ſi habet vnde.

1 *Flo. negligentes amiserint.*

2 *Fl. dee H, &.*

3 *Fl. miseris.*

† *Alc.* hic in & apo. ad Bart. dicit hunc tex. nedum ſing. ſed ſingulariſsimū ad hocquòd custos careris nō tenetur de facto ſui ſocij: & Accur.

† Inquantū Bart. hic in j. eod. loquitur de ſecuritate ambaſiatorum, qui non debent offendi etiā miſſi ab hoſtibus: ego addo ad hoc gl. videndā in c. j. §. item circa. in ver. ambaſiatores. de cau. in pragmati. ſan.

Ad legem Iuliam maiestatis.

TITVLVS IIII.

Primò ponit comparationem criminis læſæ maiestatis. Secundò diffinitionem. Tertiò in quibus cōtrahitur crimen læſæ maieſtatis. Secunda ibi, Maieſtatis autem. Tertia ibi, Qui tenetur &: uſque ad §. hoc crimine. qui eſt infrà eo. l. iiij. nec indiget ſummariis. h. d.

I. Vlpianus lib. vij. de Officio Proconſulis.

PRoximū † ſacrilegio crimen est, quod maiestatis dicitur. ¶ Maiestatis autem crimen est illud, qđ aduersus populum Romanum, vel aduersus ſecuritatem P eius committitur: quo tenetur is cuius opera dolo malo consiliū initum erit, quo obsides iniuſſu q principis intercederēt r: quo armati homines cum telis lapidibúsve in Vrbe s sint, conueniántve aduersus rempublicam: locáve occupentur, vel templa t: quóve cœtus u, conuētúsve fiat: hominésve ad seditionem conuocentur: cuiúsve opera & consilio dolo malo consilium initum erit, quo quis magiſtratus populi Romani, quíve imperium poteſtátémve habet, occidatur: quóve quis contra rempublicam arma ferat: quíve hoſtibus populi Romani nuntium literáſve miſerit, ſignúmve dederit, fecerítve dolo malo, quo hoſtes populi Romani consilio iuuentur aduersus rempublicam: quíve milites x ſollicitauerit, concitauerítve, quò ſeditio tumultúsve aduersus rempublicam fiat.

II. Idem lib. viij. Diſputationum.

QVive è prouincia, cùm ei ſuccesſum esſet, non deceſſit y, aut qui exercitum deſeruit: aut priuatus ad hoſtes profugit z: quíve ſciens falſum conſcripſit, vel recitauerit in tabulis a publicis. nā & hoc a capite primo legis maieſtatis enumeratur.

III. Marcianus libro decimoquarto Inſtitutionum.

LEx duodecim tabularum ſi quis b concitauerit c, quíve opē d hoſti tradiderit, capite puniri. Lex autem Iulia maieſtatis præcipit eum, qui maieſtatē publicam leſerit, teneri: qualis est ille, q̄ imbellis ceſſerit e, aut arcem non tenuerit f, aut caſtra conceſſerit g. ¶ Eadem † lege tenetur & qui iniuſſu principis bellum geſſerit, delectúmve g habuerit, exercitúmve comparauerit h: quíve cùm ei in prouincia ſucceſſum eſſet, exercitum ſucceſſori non tradiderit i: quíve imperium exercitúmve populi Romani deſeruerit, quíve priuatus pro poteſtate magiſtratúve quid ſciens dolo malo geſſerit a: quíve quid eorum quæ ſuprà ſcripta ſunt, facere curauerit.

IIII. Scæuola lib. iiij. Regularum.

CViúſque dolo malo iureiurādo quid adactum i est, quod aduerſus rempublicam faciat, cuiúsve dolo malo exercitus populi Romani in inſidias deductus, hoſtibúsve proditus erit, factúmve dolo malo cuius dicetur quò minùs hoſtes in poteſtatē populi Romani veniant b: cuiúsve opera dolo malo hoſtes populi Romani cōmeatu, armis, telis, equis, pecunia, aliáve aliqua re adiuti erunt c: vt ve ex amicis hoſtes populi Romani fiant: cuiúsve dolo malo opera factum erit, quò Rex exteræ nationis d populo Romano minùs e obtemperet: cuiúsve opera dolo malo factum erit, quò magis obſides, pecunia, iumenta hoſtibus populi Romani dentur aduerſus rempublicam: item qui confeſſum † in iudicio reum f, & propter hoc in vincula coniectum, emiſerit.

I. ¶ Hoc crimine liberatus est g à ſenatu, qui ſtatuas Imperatoris reprobatas h conflauerit.

V. Marcianus lib. iiij. Regularum.

NOn contrahit crimen maieſtatis qui ſtatuas Cæſaris vetuſtate corruptas reficit i. Nec qui lapide iacto k incerto l, fortuito ſtatuam attigerit, crimen maieſtatis commiſit. & ita Verus 2 & Antoninus Iulio Caſſio 3 reſcripſerunt. Iidem Pompeio 4 reſcripſerunt, non videri contra maieſtatem fieri ob imagines Cæſaris nondum conſecratas m venditas.

VI. Venuleius Saturninus lib. ij. de Iudiciis publicis.

QVi ſtatuas aut imagines Imperatoris iam conſecratas n conflauerint, aliúdve quid ſimile admiſerint, lege Iulia maieſtatis tenentur.

Certæ personæ hæc & ſequen. l. enumeratæ, licet non admittantur ad accuſationem in reliquis criminibus: tamen admittuntur in crimine læſæ maieſtatis.

VII. Modeſtinus lib. xij. Pandectarum.

1 *Flo. perſeq.*

1 *Flor. citatus.*

1 *Flo. Iulio.*

† *Vide Budeum in anno. poſtremo. hîc.*

1 *Flo. conſulē iudicium.*

a ¶ *Geſſerit.* hoc dic vt j. de fal. qui nomine.

b ¶ *Viúsque. Veniant.* ſic j. de pœnis. l. Metrodorum.

c ¶ *Adiuti erunt.* id est auxilium habuerunt.

d ¶ *Exteræ nationis.* Rex Bocchus. ſo. vel Iugurtha.

e ¶ *Minus.* id est non.

f ¶ *Reum.* de alio crimine. vel die de hoc læſæ maieſtatis. & facit ſuprà tit. j. l. ſi confeſſus.

g ¶ *Hoc crimine liberatus est.* vt nec dicatur incidiſſe: ſed tamen exteraordin. poteſt puniri qui facit: vt ſimile ſacrilegio. Secundò, dat exempla multa de crimine læſæ maieſtat. dicit etiam quoſdam caſus in quibus non habet locum hoc crimen. & hoc dicit hæc lex cum ſequ. vſque ad legem famoſi. Franc.

h ¶ *Reprobatas.* id est ſine permiſſu ſatis: vt C. de ſtatu. & imag. l. penultim. & fin.

i ¶ *Non contrahit. Reficit.* argument. ſuprà de ſepulch. viol. l. ſepulchri dexteriorem. Accurſius.

k ¶ *Iactato.* in certum locum proiecit, ſed fortuitò attigit ſtatuam. argument. ſuprà de iniur. l. ſi cum ſeruo.

l ¶ *Incerto.* ſcilicet loco.

m ¶ *Conſecratas.* aliàs ſecus: vt infrà l. proximo. & facit C. de furt. l. ſi nondum. & infrà, de polli. l. j. §. fin. Accurſius.

n ¶ *Vi. conſecratas.* alioquin aliud eſſet: vt ſuprà l. proxim.

Amoſi.] CASVS. Numerat quaſdam perſonas quæ poſſunt de hoc crimine accuſare, quæ aliàs non poſſunt accuſare. Secundò dicit, quòd iudices de hoc crimi- cognoſcentes cùm deliberant in hac cauſa, indicent & inſpiciant perſonam accuſari, an potuerit hoc crimen commiſiſſe: & an ſimile quid fecerit aut cogitauerit: & an fanæ mentis fuerit. Vltimò dicit, quòd ſi milites deſtruant ſtatuas vel imagines principis: grauiter ſunt puniendi, & plus quàm priuati. Franc.

o ¶ *Famoſi.* id est infames.

p ¶ *Non habent.* vt j. tit. ij. qui accuſare. & facit in cod. titul. l. mulierem.

q ¶ *Non poſſunt.* vt d. l. qui accuſare. & facit in cod. tit. l. mulierem. Accur.

r ¶ *Pro pace.* i. vt populus habeat pacem.

s ¶ *Excubant* i. vigilant.

t ¶ *Deſerentes.* i. accuſantes.

u ¶ *Dominos ſuos.* vt j. de iud. l. vlt.

x ¶ *Patronos.* vt C. qui accuſ. non poſ. l. pen. & C. eo. l. pen. in fin.

y ¶ *Facere.* ad hoc j. de dolo. l. hæredibus. in fin. & l. ſeq.

z ¶ *Quid.* ſcilicet ſimile, ad quod j. de accuſ. ſi cui. §. iiſdem.

a ¶ *Cogitauerit.* ad hoc C. eodem. l. quiſquis.

b ¶ *Linguæ.* ſic C. qui bon. cede. poſſ. l. ij. ſed argu. contrà. C. de epiſco. & cler. l. omnes qui. §. fin.

c ¶ *Parcendum eſt.* aut ergo verbis tantùm contra principem delinquitur: & tunc ſi ex leuitate vel furore, parcitur. ſi ex iniuria, tunc ad principem remittatur, vt hîc, & C. ſi quis Imperatori maledixerit, l. j. ſi autem facto: ſi ex ſcriptura legis: vt quia ſit de capitulis dictis ſuprà eodem l. j. & ij. & iij. tenetur. Si autem ex ſententia, tunc idē: vt hîc, & j. eodem, l. qui ſtatuas: & argument. infrà de parrici. l. iiij. in fin. Alij hîc exponunt ſcripturam, vt quia famoſum libellum de principe ſcripſit ex ſententia: vel quia ſine ſcriptura famoſum carmen de eo fecit: pro quibus j. de iniur. & fam. libel. l. lex Cornelia. §. fin.

1 *Flo. deeſt, vt.*

a *Quæ non hæc ſit ſecuritas, à ſe. dico differt. Anot. poſt. ab Accur. ſit enim recta via.*

d ¶ *Exacerbatur.* aliàs exercebant milites: quia audaciores: aliàs exercebantur in milites, id est per milites, & ſic idem ſenſus. vel, id est maximè puniebantur, ſcilicet i. acrius milites. Alij dicunt hîc loqui de ſtatuis militum, qui ſunt iuxta latus principis: vt C. eodem. l. quiſquis. in princip. & tunc in milites, id est men. contra milites quibus frequenter inuident populares: vt C. de ſtatu. l. fina. ſed non placet, quia non niſi pro ſtatua principis iam conſecrata agitur hoc crimine: vt ſuprà eodem, qui ſtatuas. Item dic differentiam inter ſtatuam & imaginem. vt not. C. de ſtatuis & imaginibus, in rubri.

1 *Flor. tamen vt inſanus.*

†aliàs crimen

e ¶ *In quæſtionibus. Mulieres.* vt j. de accuſ. mulierem. Accur.

f ¶ *Eorum. Exiſtat.* Imò prima fronte fiſco: vt C. de bo. liber. l. j. & infrà de interdic. & relegat. l. iiij. quæ ſunt contrà. Sol. vt hîc in aliis capitulis: ibi contra principem vel rempublic. argumen. infrà l. fin. vel hîc de æquitate: argum. infrà de bon. damna. l. fin. Alij vt Hug. dicunt quòd decapitatur: in contrariis deportatur vel relegatur. argument. in authenti. de man. prin. §. oportet. hoc non placet: quia & iſte perdit libertatem: vt infrà de pœn. l. qui vltimo. Et plenius dic, vt in contrariis not. prima placet. & ſecundum hoc intelligitur Inſtitut. de hæredi. ab intеſta. §. per contrarium. & facit ſuprà de iure patronatus. l. eum. & ad Trebel. l. ſi patronū. in princ.

1 *Flo. Iulie.*

† *Vide Budeum in anno. poſtremo. hîc.*

1 *Flo. conſulē iudicium.*

Maieſtatis.] CASVS. Qui commiſit dolū, vel opem dedit vt prouincia vel ciuitas proderetur hoſtibus, poteſt accuſari hoc crimine. Franc. Accur.

g ¶ *Accuſari.* aliàs est appellari: & tunc expone appellari, id est accuſari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Is qui.] CASVS. Accusatus de aliquo delicto si interim decedat extinguitur delictum, nisi de crimine lesæ maiestatis esset accusatus. nam accusato de crimine hoc, nisi hæredes eius probent de purgatione, bona defuncti ad fiscum ibunt. & hoc est tantùm in duobus capitulis lesæ maiestatis. Franciscus.

a ¶ *Is qui in reatu.* quocunque : vt suprà de don. post contractum.

† Alex. hic in Ad. ad Bar. fol. quærit, an corpus mortuum, pendēte diffeptatione criminis, de quo accusatus erat, debeat mitti ad l.iiij. §. in mortem. & furcas sprout vniuus venie bas mittendus: & refert ipse Bal. in l. j C. qui test. fac. post. dicens hoc esse in arbitrio iudicis: & ad istud tā dē dae multas remiss. Ego vltra cū adduco Ang. in §. inter. de hæ. quæ ab intestat. defe. super no. qui dicit iudices in hoc errare, dum mittūt cadauer ad furcas : sed dicat is rō quòd illud est tolerabile p ea quę no. in ar. in cano. mulier xv. q. j. & in l. j. C. ad legē Iul. repet. s. ad terrorem de linquentiū, & in exemplū hoc potest fieri.

1 *Flo. nam hoc crimine nisi.*
2 *Fl. deest, nō. accusare.*

Is qui † in reatu [a] decedit, integri [10] status decedit. Extinguitur enim crimen mortalitate: nisi quis fortè maiestatis reus fuit. Nam nisi [1] hoc crimen [b] à successoribus purgetur, hæreditas fisco vendicatur. Planè non quisquis legis Iulię maiestatis reus est, in eadē cōditione est: sed qui perduellionis [c] reus est, hostili animo aduersus rempublicā [d] vel principem animatus. Cæterùm, si quis ex alia caussa legis Iulię maiestatis reus sit, morte crimine liberatur.

Ad legem Iuliam de adulteriis, & stupro.

TITVLVS. V.

Continua rubricam: quia crimen adulterij est crimen grauius quia omne crimē committitur extra corpus: fornicatio uerò committitur in corpus. ut infrà ad leg. Cornel. l. pj. circa fin. ideo ponitur hic rubric. ad leg. Iuliam de adulter. js. Bart.

I. Vlpianus lib. j. de Adulteriis.

[illegible] Æc lex lata est à diuo Augusto [e].

II. Idem lib. viij. D. Spurationum.

EX lege Iulia seruat, vt cui [50] necesse est ab adultero incipere, qa mulier ante denuntiationē nupsit, non aliàs ad mulierem possit peruenire, nisi reum [f] peregerit. Peregisse autem non aliàs quis videtur, nisi & condemnauerit [g].

1 ¶ Marito [h] iure mariti accusanti illa prescriptio obiicitur: *Si non legē prodidisse dicatur ob hoc, quòd aggressus accusationem adulterij, accusare [2] desiuit.* [60] pro sed: sed subaudi &, vt non aduersetur. & facit ℨ. fol. ma. l. cùm mulier. & C. eod. l. crimen. & l. ita nobis. & j. eod. mariti. §. j. ij. & iij.

Hæc lex] CASVS. Primò dicit à quo hæc lex Iulia sit lata. Secundò dicit, Si mulier ante denūtiationē sibi factā nupsit secundò, debet adulter priùs, quàm ipsa accusari & dānari. Tertiò dicit, si maritus de adulterio accusauit, amodò amplius accusare nō potest. Quartò dicit, certū capitulū est factū circa lenocinia. punitur enim vir qui pretiū accepit ab adultero vxoris suæ: pura, à scholari Item punitur qui vxorē suā inuenit in adulterio & eam retinuit. Item punitur qui scit vxorē suā cum alio iacere, & hoc patitur. Quintò dicit, maritus Bertæ accusabat scholarē de adulterio cum Berta cōmisso. scholaris obiicit, quòd vir fuit leno eius: nō excusatur per hoc scholaris. sed si scholaris vult virū de hoc accusare nō pōt nūc, cùm sit ipse accusatus. Ité si vir accusat vxorem suā de adulterio, & vxor obiicit, quòd vir fuit leno: & de hoc eum accusat: non excusatur per hoc vxor: punietur tamen vir ob hoc: imò eriā sine accusatore poterit iudex punire de lenocinio. Extraneus autē à viro Bertæ accusatus de adulterio, interim nō potest le nocinii crimē obiicere accusanti: nec ex hoc punietur vir. & h. d. hæc lex & pars sequentis. ¶ *Si simul.*] In accusatione adulterij præfertur vir patri mulieris: adeò quod si pater libellum accusa. dederit & vir non veniat accusare volens, præferatur vir si priùs non fuerat negligens, sed se præparabat. de aliis autē excepto viro & patre mulieris accusare volētibus præfertur idoneior iudicis arbitrio eligēdus: Ité bene dixi virum præferendum patri mulieris: nisi pater probet virū mulieris infamem: aut probet q̄ colludere vult. nam his casibus præfertur pater. & hoc dicit hic §. cum l. seq. Franc. Accursius.

2 ¶ Lenocinij quidē crimini [3] lege Iulia de adulteriis prescriptū est [i]: cùm sit eadē [4] in cū † maritū pœna statuta, qui de adulterio vxoris suæ quid acceperit [5]: ité in cū, qui in adulterio deprehēsam retinuerit. Cæterùm, qui patitur vxorem suā delinquere [k], matrimoniúmque suum contemnit, quiq; contaminatione [l] nō indignatur, pœna adulterij [6] in eum infligitur [m].

3 ¶ Qui hoc dicit [n], lenocinio mariti se fecisse, releuare quidē vult crimen suum: sed non est huiusmodi compensatio admissa [o]. Ideo si maritum velit reus [p] adulterij, lenocinij reū facere, semel delatus [q] non audietur.

Exceptio lenocinij opposita à muliere inter reos recepta, maritum non repellit: sed eum puniri facit: sed si obiicitur ab extraneo, nihil importat. b. d. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit unum dictum. Secundò, illationē ex dicto. Tertiò determinat unam quæstionē dependentem ex prædictis. Quartò ponit aliud dictum. Secunda ibi. Lenocinium. Tertia ibi, Vnde quæri potest. Quarta ibi, Extraneus autem. Bart.

4 ¶ Si publico iudicio maritus suā vxorē ream faciat, an lenocinij allegatio repellat maritum ab accusatione? Et putem nō repellere [r].

¶ Lenocinij igitur mariti ipsum onerat: non mulierem excusat.

¶ Vnde quæri pōt, an is qui de adulterio cognoscit, statuere [s] in maritum ob lenocinium possit. Et puto posse. Nam Claudius Gorgonius [7] vir clarissimus vxorē accusans, cùm detectus esset [8] vxorē in adulterio deprehensam retinuisse, etiam sine accusatore [t] lenocinij dānatus est à diuo Seuero. ¶ Extraneus autem nequaquam lenocinij obiiciens, postèa quàm reus

a Bal. in l. 2.
b ¶ *Nec maritum.* imò obiicitur: vt C. eod. l. quoniam. quæ est contra. fallum. C. si trā. solu. hic extraneus obiiciebat lenocinij quæstionē postquā nomē fisci. in suum redactum est inter reos: quod non licet: vt j. co. si maritus. §. præterea. Dyn. hanc maritum quolibet ac repetiri ali. custato, quia dicatur ei dicit non accusato, quia dicatur ei dicit non accusato, vel ab aliquo super fal. fisse: vel post adulterium per viam ex basse: vt ibid. & obiiciendo fuit cietur hęc exceptio, cū per iu- fit peremptoria: quandocunq; ante sentē- tiam per iu- docunque, ante sentē- tiā fossan: & hic mandat fieri iu- ritus repulsus subiicitur. Et no- cietur pœnæ. Excepto glossi. dicatur duxisse vxorē ideo non- rio: non prodest ex- traneo accusato, nec nocet maritotaut vxoratibus. accusatæ non prodest nocet tamen maritotaut vxori, vt hic distinguitur.

c ¶ *Mag's est.* ad hoc C. eo. l. quamuis. & j. eodē. l. si maritus §. fin. & arg. C. qui ad mit. ad bo. possel. l. fi. in fi. Item facit j. de iure fisci. l. edicto. §. ex tas. & ℨ. de dam. infecto. l. si finita §. elegan ter. Accur.

d ¶ *Constituat.* suprà de accusatio. l. si plures.

e ¶ *Possunt.* de quibus dicitur C. e. l. quā uis. licet enim ordinatē ponatur: non tamē hic feruatur ille ordo. Accur.

f ¶ *Præscriptum est.* i. de eo certum capitulum est: vt ℨ. de mino. l. auxilium. §. fi. vel dic, id est exceptio inducitur.

g ¶ *Condemnauerit.* id est condemnari fecerit: vt ℨ. de infam. l. furti. §. mandati. & hoc ideo quia si absoluitur adulter, prodest adulteræ: sed non nocet cōdemnatio. vt j. e. l. de nuntiasse. §. penult.

h ¶ *Marito.* vt C. eod. l. abolitionem. & j. ad Turpil. l. qui destitit. & j. eodem, l. quæstiū. & l. miles. §. socer. Accursius.

i ¶ *Præscriptum est.* i. de eo certum capitulum est: vt ℨ. de mino. l. auxilium. §. fi. vel dic, id est exceptio inducitur.

k ¶ *Delinquere.* cùm non deprehenderit.

l ¶ *Contaminatione.* subaudi, de. Accur.

m ¶ *Infligitur.* in lib. 7 B. est non, & tunc dic quòd potest excusare ignorantiam: vt j. e. l. esi. mariti. & sic dic exceptum pro sed. alij non habent hic nō: vt quia scit committi adulterium: & dices extrerum pro certè: vel dic

n ¶ *Qui hoc dicit.* ſ. extraneus de adulterio accusatus à marito.

o ¶ *Admissa.* vt ℨ. de publi. judi. l. is qui reus. & ℨ. de in rem verso. fi filius. sed argu. contrà. j. co. l. si vxor. §. iudex. & §. fi.

p ¶ *Velit reus.* id est accusatus extraneus.

q ¶ *Delatus.* id est accusatus, vt lis sit contestata: vt j. proxi. §. in fin. sed ante sic: & vterque punitur.

r ¶ *Non repellere.* si nomē vxoris receptum esset inter reos: alioquin est contra: vt ℨ. fol. ma. l. cùm mulier. & j. co. si maritus. §. præscriptionēs. & C. eo. ita nobis.

s ¶ *Statuere.* ſ. pœnam.

t ¶ *Sine accusatore.* speciale. sic C. de epis. & cle. si quis in hoc. Idem in crimine suspec. tut. vt ℨ. de suspec. tut. l. tutor quoq;. §. præterea. Idē in charta falsa: vt C. de proba. l. pen. Idem in testibus: vt C. de testi. l. nullum. Idem in calumniatore, vt C. de calum. l. j. & ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. fi libertus. Idem in falso: vt C. de falsis. l. vbi. fed nos dicimus quòd ibi fuit principaliter accusatio de falso instituta. Idē in notorio: vt C. de accu. l. ea quidē. sed regulariter cōtrà: vt ℨ. de mun. & hon. l. rescripto. §. si quis accusatorē. Item quæro an qđ hic dicitur vt puniatur ille contra quē excipitur, sit in crimine falsi & similibus, vt excep. repulsus puniatur? Respon. non. & potest esse ratio secundum Hug. quia per exceptionem lenocinij tollitur accusatio lenocinij: sed per

factus est criminis, se releuabit, nec maritum [9] pœnæ subijcier. [10]

Maritus præfertur patri uxoris suæ ad accusandum de adulterio uxoris, si nō fuerit negligens ad causſam instituendam & prosequēdam. hoc dicit.

5 ¶ Si simul ad accusationem veniant maritus & pater mulieris: quē præferri oporteat, quæritur. Et magis est [b] vt maritus præferatur. Nā & propensiore ira [8], & maiore dolore executurum eum accusationē credendum est, in tantum vt & si pater præuenerit, & libellos inscriptionum deposuerit, marito nō negligente nec retardante, sed accusationem parante, & probationibus instante [10] atque imminente, vt faciliùs iudicantibus de adulterio probetur: idem sit [11] dicendum. Sed & quoties alij qui post maritum & patrē accusare possunt [c], ad accusandum profilierint: lege expressum est, vt is cuius de eare notio est, de iusto accusatore constituat [d].

III. Idem lib. ij. de Adulteriis.

NIsi igitur pater maritum infamē [e] aut arguat, aut doceat colludere magis cum vxore, quàm ex animo accusare: postponetur marito.

Viro accusante non currunt tēpora patri. utroque differente, utrique currunt tempora. Item accusanti adulterum non currunt tempora contra adulterum. Item ex tranei admittuntur post accusationem patris & mariti: & habent quatuor menses. hoc dicit.

IIII. Idem libro octauo Disputationum.

SI maritus præuenerit, accusare que instituerit, tempora nō cedunt patri: quia [1] accusationem instituere non potest: sic tamē vt quo ad [2] vnus occupet [f], vtrique tempora cedant. Vbi verò maritus occupauit, residua tēpora ei qui occupare nō potest, nō cedant: quod & in eo dici potest, qui ab adultero, vel ab adultera cœpit. Nam ad uersus eum aduersus quem nō cœpit, defunt ei tempora cedere [g]. [70]

1 Flaccerit.

b ¶ *Præfertur.* & sic dic in simili. ff. de bo. damn. l. j. §. fi. & l. ij. §. fi. & C. de bo. damn. l. fin. in fin. & Instit. de public. iudi. §. publi.

c ¶ *Perduellionis.* id est criminis maiestatis: sic dicti, quia per duellum probatio recipitur. quod non est aliàs secundum quosdam. vel verius ideo, quia perduellis dicitur hostis: vt j. de verb. sign. l. quos nos.

d ¶ *Reipublicam.* hæc continet multa: vt patet ℨ. eod. l. j. & ij. & iiij. in quibus aliqua sunt ad hæc pertinentia: aliàs non, sed simpliciter maiestatis. nō verò perduellionis.

AD LEGEM IVliam de adulteriis, & stupro.

Cuius præcepta traduntur suprà de mino. l. auxilium. §. fi. & est enormius aliis. cùm omne peccatū est extra corpus. nisi fornicatio secundū Apostolū hinc est. quòd non licet trasigere, vt C. de trasact. l. trasigere. ideo de hoc tractauit: & dic ad l. g. iul. scilicet supplendam, interpretandam, & emendandam sunt leges huius tituli. Azo.

I. Vlpianus lib. xxxvj. Digestorum.

NVptam [1] mihi, adulterij reā postulari posse in priore matrimonio commissi, dubium non est: cùm apertè lege Iulia de adulteriis coerceāis caueatur, vt si quidem vidua sit de cuius adulterio ageretur, accusator liberū arbitriū [m] habeat, adulterum, an adulteram priùs accusare malit. Si verò nupta sit: vt priùs adulterum peragat, & tunc mulierem.

VI. Papinianus lib. j. de Adulteriis.

INter liberas tantùm personas [n] adulteriū stuprúmve passas lex Iulia locum habet [o]. Quod autē ad seruas pertinet, & legis Aquilię actio facilè tenebit: & iniuriarum quoque competet [p]: nec erit deneganda prætoria quoque actio de seruo corrupto [q]: nec propter actiones plures parcendum erit [r] in huiusmodi crimine reo.

1 ¶ Lex Iulia [2] † stuprum & adulterium promiscuè [3] κοὶ συμμιγῶς de diuersis criminibus, possum tertium accusare de adulterio cùm vxore mea commisso. Franc.

n ¶ *Inter liberas tantùm personas.* inter seruos enim non tenet matrimonium. vt C. de incest. nup. l. cum ancillis.

o ¶ *Locum habet.* vt C. eo. l. serui ob.

p ¶ *Competet.* vt ℨ. de iniuriis. l. fi stuprum.

q ¶ *De seruo corrupto.* vt ℨ. de ser. corrupt. l. si quis serui. in fin. Accursius.

r ¶ *Erit.* ne etiam extra ordinem puniatur vt ℨ. de of. præ. l. fi. vel dic quòd licet vna conueniatur: poterit & aliis conueniri in id quod est plus, cùm ex vno facto competant: aliàs si ex diuersis, tunc insolidum: vt ℨ. vi bon. rap. l. j. & de act. & oblig. l. qui seruū. & de cut. & ra. distr.

s ¶ *Promiscuè.* vt j. de verb. sig. l. inter stuprum.

1 *Fl. competit.*

2 *Flo. deest, Iulia.*

† Vide in hunc § Lau. Val. lib. elegan. c. 45. & Alc. lib. disputc. j. ca. 16. & Budæ. in ann. poste. hic.

3 *Flo. promiscuè & incerte κρυπίως.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *In nuptam.* vel sponsam alienam: vt C. eo. l. propter. & j. eod. si vxor. §. diuus. Accursius.

b ¶ *Nomine.* id est dictione: scilicet adulterium. nã dicitur quasi ad alterius thorum accessus: vel quasi ad alterũ accessus. & dicunt quòd magis significatiõe quàm voce fit cõpositio: sed certè & voce. scilicet ex corruptione: & est pœna in fœmina & mare. C. eo. l. quamuis. ij. in fin. in stupro est qualis dicitur institutio. de pub. iud. §. ii. Item in incestu dices. j. eo. si adulterium cum. §. nonnunquam. & de lenocinio punitur vt adulter: vt j. eod. l. qui domum.

c ¶ *Viduámve.* non meretricem, vel illicitam concubinam: vt C. eo. si ea. & suprà de concub. l. antepen. & sup. vel puerum: vt C. eo. l. cùm vir. & j. eo. l. stuprum. §. i.

d ¶ *Phthoram appellant.* id est corruptionẽ, quasi societas turpis vel consortiũ turpe dicatur stuprum.

e ¶ *Non separatur.* quia sic accusat, acsi esset sui iuris. vt subiicit.

f ¶ *Posse.* fortè hoc est correctum: vt C. de bonis quæ libe. l. fina. §. necessitate. vel illud in ciuili. & pro hoc C. qui accusa. non poss. l. ii. vbi tutor qui est legitimus administrator, nõ accusat nomine pupilli. nec ergo pater. & facit infrà eodem. l. filium.

g ¶ *Crimine.* & alio subaudi in nam eiusdem criminis duos reos eo dem tempore facere non potest, secundum Py. nec obst. C. si reus vel accusator. l. i. quia ibi, ꝓsequebatur suam iniuriã: quod nõ placet. imò etiam decem potest quis eodem tempore accusare: dum tamen diuersis libellis: quod plenè dic vt C. qui accusa. non pos. l. cùm rationibus.

h ¶ *Accusare.* iure speciali: quia suam iniuriam prosequitur: vt d. l. cùm rationibus.

i ¶ *Cæterarum.* scilicet causarum. & aliàs exterorum scilicet criminum sine accusatorum. Accursius.

4 Flor. nupta.

§ aliàs, qto. sup.

6 Fl. filius familias mari tus.

7 Flo. dest, ac cusationum.

1 Flor. est hoc.

2 Flo. desponsam.

Vi pupillam.] CASVS. Tutor pupillam suam duxit in vxorẽ. dicitur quòd tenet matrimonium: & potest tutor de adulterio accusari. idẽ in curatore si intra vigintiquinque an. duxit adultam in vxorem non à patre desponsatam, vel destinatam. vel in testamento eius nominatam. Vltimò dicit, de incestu potest tam masculus quàm fœmina eodem tempore accusari. Franc.

k ¶ *Nec matrimonium est.* vt §. de ritu nup. l. non est. & C. de excu. tu. l. amplissimi. & §. rerum amo. l. si concubina.

l ¶ *Adulterij* id est stupri: cùm non sit matrimonium: & est poena. C. si quis eam cuius tutor. & c. l. j. ad quæ est §. de do. inter. vir. & vxo. l. ij. §. j. & in auth. de restit. & ea quæ parit. §. vnum.

m ¶ *Annum.* & insuper quadriennium: vt C. de interdicto matrim. l. si patris.

n ¶ *Incesti*, sed non adulterij: vt C. eo. l. reos. & j. eod. l. vim passam. §. duos. & §. incesti.

o ¶ *Intentari potest.* à diuersis. Pla. vel dic etiam ab eodem, diuersis tamen libel. secundum Alexand. vt suprà de accusationibus. l. hos accusare. §. lege.

Vi domũ.] CASVS. Qui præbet domum vt stuprũ vel adulterium cum aliena matre familiãs aliquis faciat, vel cum puero. item qui accipit pretium à scholari, vel alio quem inuenit cum vxore sua: quasi adulter punitur: cuiuscunque sit cõditionis: & appellatione domus omnis habitatio continetur: nec est vis etiam si amico suo præbuit domum ob hoc. idem si agrum suum vel alienum ob hoc alicui præbuit. idem si præbuit domum ad colloquiũ ibi faciendũ cum aliqua matrefamil. ob hoc factum, nam tenetur. Item matrefamil. intelligitur non tantùm nupta: sed etiam vidua. Item non solùm masculus tenetur qui domum præbuit, vel qui pretium accepit pro stupro: sed etiam fœmina quæ accit. Vltimò dicit, quædã mater familiãs timebat, ꝙ si haberet rem cum aliquo, quòd accusaretur de stupro: vnde facta est lena, aut operas suas in scenam locauit, vt sic euitaret pœnam stupri. & sic postèà habuit rem cum aliquo. dicitur ꝙ hæc fraus fibi non prodest. vnde de stupro potest accusari. & hoc dicit hæc lex cum duabus seq. Franciscus.

1 Flo. præbuerit.

1 Flor. scims præbuerit vel quæsum.

2 Flo. quoque.

p ¶ *Matrefamil.* hoc exponc: vt j. eo. l. mater.

3 Flor. in agro balneo ve forum.

q ¶ *Punitur.* ẽ. de minor. l. auxilium. §. j. & de extraord. crim. l. j.

4 Flor. quæ.

5 Flor. loch.

in fi. & l. pror. & l. mariti. in princ. & §. j. ij. & iij.

r ¶ *Appellatione domus.* sic §. de iniur. l. lex Cornelia. §. dom⁹. & j. e. l. nec in ea. §. ij.

s ¶ *Si amicis.* Tu. *Ieneur.* contra vi. debatur: vt §. de excep. l. ij.

t ¶ *Præbuisset.* id est permisisset: vt C. de rem. male. & ma. l. iij.

1 Flo. Mulier.

2 Flo. domum præbuerunt.

v ¶ *Sine.* facit §. de auro & arg. leg. & si non sint. § quid ergo.

3 Flo. acceperunt.

x ¶ *Non committeretur.* facile. ad quod j. de verbo. signific. l. nepos Proculo.

y ¶ *Mater autẽ.* Significatur. ẽ. eo. qui domum. & facit j. de verb. sig. l. pronuntiatio. §. matrem. Accur.

z ¶ *Pœna.* si propriè ponas adulterij: dic ꝙ hæc fraus fibi non proficiebat: vt j. eod. si vxor. in prin. Si dicas (quod est verius) quòd impropriè pro stupro, vt quia non erat nupta, bene dicit: quia pœna stupri non tenet eas inhonestas C. eo. l. quæ adulterium. & plenè dic vt ibi. & facit C. eo. l. si mulier.

a ¶ *In scenam.* per hæc duo fit infamis ipso iure: vt ẽ. de infam l. j.

b ¶ *Adulterij.* scilicet propriè: vel, id est stupri: vt modò notaui.

Miles.] CASVS. Miles pactus est cum adultero vxoris suæ: remouetur à militia, & deportatur. Item miles qui iacuit cum filia sororis, de incestu accusari potest. Item accusata de adulterio & recepta inter eos, non potest defendi per alium, etiam si fit absens. Vltimò dicit, socer volens accusare nurum de adulterio, est protestatus coram præside se velle dare de hoc libellum. postèà destitit volẽs lucrari dotem, quasi eius nurus culpa solutum sit matrimonium. dicitur quòd volens interim accusare, non auditur. ¶ *Adulterij.*] Datur quòd volens interim accusare, non auditur. ¶ *Adulterij.*] Dadulterio potest accusari adulter intra quinquennium à tempore cõmissi criminis etiam muliere defuncta. Secundò dicit, quòd dies lx. qui dantur marito ad accusandum, item quatuor menses qui dantur extraneo, sunt viles. & ideo non currunt accusare volenti, donec est captus, & sic in custodia sit. in prædicto tamen tempore computantur etiam feriati dies, si prædidis fuit copia. Sed pone ꝙ desponsauí quandam: & pater eius alij eam nupsit, & tradidit. dicitur ꝙ non possum eum qui eam duxit, de adulterio accusare. postèà dicit, defuncto viro eius vxor de adulterio accusabatur. ipsa dicebat debere differri causam istam donec filius suus impubes erit magnus, quasi hæc causa tangat eum. dicitur quòd non auditur hæc fœmina: cùm hæc causa non præiudicet filio eius.

¶ *Volenti.*] Non potest vxor donec perseuerat in matrim. accusari de adulterio: sed nec adulter potest interim accusasi. Secundò dicit, mulier

lier nupta est secũdo, de quo erat suspiciõ, quòd viuo primo viro habebat rem cum ista. non potest ista accusari de adulterio ante adulterum. & adducitur pulchra ratio. Tertiò dicit, cùm Barta audisset ꝙ vir suus qui iuerat vltra mare vel alibi, decessisset, nupsit Titio: de in go tempore expectauit primum virum: & audito quod decesserat nupsit secundo, nõ punitur. si autem finxit se audisse virum decessisse, & nupsit: hoc casu punitur.

¶ *Ream.*] Accusatam de adulterio sciẽs duxi eam in vxorem: & cùm sit damnata, eam repudio: dicitur quòd culpa mulieris dicitur factum diuortium: vt sic patiatur pœnas quæ mulieribus ob hoc ꝙ hãc causam imponuntur à lege. C. de repudijs. l. consensu. Franciscus.

1 Flo. receptat ja.

2 Flo. quæ.

Pactus est. graris ab vel non gratis. nam commi- vtrũq; prohibitum est. ita vt C. eo. l. de crimine. & de trãsa. l. trãsigere. & dic vt ibi. Accur.

Sacramento. miitiæ, quod dic vt ẽ. de infa. l. ij. §. miles. & fa cit j. de re milit. l. qui cum vno. §. adulterij. *Adulterij.* i. stupri. ad quod ẽ. de iis quib. vt indi. l. mulier. *Recepta est.* hoc autem posset fieri deabsente. f. recipi inter reos: vt C. eod. l. adulteram. Accur.

Non potest. hîc dic vt ẽ. de pub. iudi. l. pen. §. j. sed fallit in casu vt C. eod. quam uis indubitati. Accur. *Fuisset.* quod propriè sic apud prætorem vel magistratum: vt C. de cano. fru. vt. ro. l. j. & no. quòd hic libellum non dedit. nã tũc nulla esset dubitatio: vt §. l. j. §. j.

Commentum. aliàs commercium.

Culpa. quo casu vir dotem lucratur: vt C. de repu. consensu.

Repellitur. ab accusando iterum, non autem incidit in Turpil. vt C. ad Turpil. l. j. contrà. sed non incidit in Turpil. ante lit. contestã. vt ibi. sed denuo accusatum non repetit. vt hic, & ẽ. eo. l. §. marito. Accur.

Commodum. sic. ẽ. de iure do. l. cùm post. §. patrono. Item C. de donat. inter virum & vxor. si maritus. & C. de in ius. & subst. l. reprehendenda.

Admisi. facit infrà eod. mariti. §. præterea. & §. quinquennium. & j. quinquennium. & ẽ. ad Sylla. l. in cognitione. Accur.

D finctã. infrà eod. vim passam. §. in matrimonio. & l. fin.

Posse. scilicet maritum, vel alium ex parte subiecti.

In custodiam. scilicet publicam. vt infrà de verb. signific. l. vinctum. & suprà, ex quibus caus. ma. l. succurritur. Accur.

Fuisset. scilicet ipse accusator.

Viles dies. lx. vt C. eo. l. iure mariti. & quatuor menses: vt suprà eodem. si maritus. § hæc in maritis.

Non debuit. vt C. eod. commissa. & l. si quoddam. & suprà de di verb. præscri. l. j. & ẽ. qui, ex cau. ma. l. si quã. & j. proxi. §. dixi.

cusanti viles computantur s, feriatis quoque diebus, si modò facultatem præsidis adeundi accusator habuit, numerari certũ est: quoniam de plano t quoq; libellus dari potest. Quod priuilegium si amisit, nõ prohibetur intra alios quatuor menses querelam suam apud iudicem deferre v.

7 ¶ Quærebatur an iure mariti posset accusare vir eã fœminam, quæ cùm ei desponsata 4 fuisset, alij in matrimonium à patre tradita fuisset? Respondit, Nouã x rem instituere huiusmodi accusatorẽ existimo, qui adulterij crimen obiicere desiderat propter hoc tantùm, quòd priori sibi desponsata 5 puella, à patre in matrimonium alij fuerit tradita.

8 ¶ Defuncto † marito adulterij rea mulier postulatur y.

9 ¶ Quæ propter impuberem filiũ vult ditationẽ ab accusatore imperrare z, an debeat audiri. Respõdi, Non videtur mihi a confugere ea mulier ad iustam defensionem, quæ ætatem filij prætẽdit ad eludendam legitimam accusationem. Nam non vtique crimen adulterij, quod mulieri obiicitur infanti præiudicat: cùm possit b & illa adultera esse, & impubes defunctum patrem habuisse.

Vxor non repudiata non potest de adulterio accusari. Bartol.

10 ¶ Volenti mihi ream adulterij postulare eam, quæ post commissum adulterium in eodem matrimonio perseuerauerat c, contradictum est. Quæro, an iustè responsum sit. Respondit, Ignorare non debuisti, durante eo matrimonio in quo adulterium dicitur esse cõmissum, non posse mulierem c ream adulterij fieri, sed nec adulterum interim accusari 7 posse.

Adultera secundò nubens non potest accusari, nisi prius conuicto viro de adulterio. Bar.

11 ¶ Licet d mulier ei, q in suspicionẽ adulterij incidit, nupsisse dicacũ sit minor vigintiquinque annis. Item nescit veritatem rei vt mater.

Dies constituti ad accusandum de adulterio, sunt utiles.

5 ¶ Quidam accusare volebat adulterij mulierem: & postulabat ne sibi computarentur dies, quos in custodia o fuisset 3 ?. me autem hoc admittente, extitit qui mihi contradiceret: cuius opinionem an tu probes rogo maturiùs mihi rescribas. Respondit, Opinionem quidem tuã, & verba legis & sententia adiuuant, cui placuit viles dies q accusatori computãdos esse, id est, quibus potuit accusationis solennia implere. Quare sine dubio dies quibus quis in custodia fuit extra computationem vtilium dierum existimanti tibi constitutos, contradici non debuit r.

6 ¶ Sexaginta dies, qui marito ac-

s ¶ *Viles computantur.* vt suprà proxi. §.

t ¶ *De pl.mo.* id est, non sedente iudice pro tribunali. Sic in aliquibus bon. poss. in aliis non: vt §. quis or. in bon. poss. ser. l. ij. §. j. contrà. Item quod dicit de die feriato, est speciale. sic C. de fer. l. j. & de dilatio. l. siue. § j. aliàs contrà. ẽ. si quis in ius vo. non ierit. l. ij. §. fi. & facit. ẽ. de condi. & demon. l. quibus diebus. in prin. & de offi. procon. l. nec quicquam. § de plano. Accur.

v ¶ *Deferre.* facit C. eo. l. iure mariti.

x ¶ *Nouam rem.* & ideo nõ auditur. aliud si à non viro sit cognita: vt in contrario j. eo. si vxor. §. diuus.

y ¶ *Postulatur.* facit j. eodem, l. fi. in fin.

z ¶ *Impetrare.* hoc autem petebat ad instar 4 fuisset, alij in matrimonium à patre tradita fuisset? Respondit, Nouã rem instituere huiusmodi accusatorẽ existimo, qui adulterij crimen obiicere desiderat propter hoc tantùm, quòd priori sibi desponsata puella, à patre in matrimonium alij fuerit tradita.

4 Flo. desponsata.

5 Flor. desponsa.

Carbon. edict. vt ẽ. de ſa. Carbon. edict. l. j. in prin. & ad instar ventris: vt ẽ. de ven. in pos. mit. l. j. §. si ea. Accur.

a ¶ *Non videtur mihi.* imò videtur differri: vt ẽ. de ven. in pos. mit. l. antepe. contrà. fol. hîc de iam natoribi de nascituro. vel ibi malè respondit, & scribi Hadrian⁹: vel peribi Hadrianꝰ: vel perfonaliter. Ioan. vel ibi dum nascitur: vt j. de mulier mepœ. l. iij. vel vt no. C. de rertrix habẽs fal. l. j. & facit C. de Caro. edict. l. Titia. & j. e. l. in crimine.

† Casum hic habes no. ad hoc quòd maritum si patiat, parpatrus natus ex ea præsumitur ex mariti monio natus. Bolog.

b ¶ *Cùm possit.* ergo à contrario cùm mater accusatur de partu suppositò, debet differri quæstio propter puerum: sed lex dicit contrà. ẽ. de Carbon. edic. l. j. §. fin. & l. ij. & C. de fals. l. j. si enim constat in causa matris partũ subiectum: fit præiudicium filio. Ad quod ideo non differtur, quia maiori constantia se defenderet: nec dicas præiudicium fieri filio. & quod dicitur in d. §. fina. quòd filio denegatur actio de hæreditate, verum est si sententia contra se fuerit lata, non contra matrem: vt §. de iureiur. l. iij. §. pen. nec ob. prædictis de Carb. edic. l. iij. §. ibidem. vbi etiam in pubere fratre differtur quæstio propter impuberem: quia ibi in illo pubere cessat ratio quam in matre dixi. nam non est constans, cum sit minor vigintiquinque annis. Item nescit veritatem rei vt mater.

c ¶ *Non posse mulierem.* iure isto prius debet vir vxorem dimittere, & tunc accusare: vt hic, & j. eod. constante. & C. eod. l. crimen. nec est contrà j. eod. vim passam. §. nupta. vt ibi no. sed hoc videtur corrigi etiam iure Codicis: vt C. eo. quamuis. ij. fic enim dicit codicillus. vel ibi in personis certis: hic in extraneis. vel dic ibi connubia secundo contracta cùm iam alij nupserat. Vel dic futura, vel etiam præterita. at iure authen. est expediti vt constante matrimonio accuset & conuictam deferat: vt in authen. vt liceat ma. & auiæ. §. quia verò pluri-mas. colla. viij. & in auth. hodie. C. eodem.

7 Flo. accusare.

d ¶ *Licet.* i. quamuis: & est aliàs ei: & ita qui: & est plana. aliàs est ea: & ita quæ, & tunc supple ibi nupsisse dicatur. f. suspecto. & facit j. eo. quæsitum. Item arg. contrà in auth. de rap. mulier. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Poterit.* posteà ergo fic: vt C. eod. l. commissum.
b ¶ *Conuictus.* hoc si nupserit ante denuntiationem: vt ſ. eod. l. ij. in princip.
c ¶ *Concordatum.* ad hoc infrà eodem, conſtāte. & ſuprà de libe. ho. exhib. l. j. in fin.
d ¶ *Si longo.* id eſt decennio: vel vicennio: vt inſtit. de vſuſcap. in princip.
e ¶ *Nuptiis ſecundis.* quātum ad vtriuſque propoſitum. vnde dico filios interim natos legitimos eſſe: ſed vir reuerſus recuperat vxorem ſuam: vt in auth. vt liceat matri & auiæ. §. quod autē. & in decre. trigeſima quæſtione j. ca. j. & facit ſ. de repud. l. vxores. & C. de repud. l. vxor.
f ¶ *Quòd veriſimile.* quod, id eſt quia: & eſt ratio ſequentis. Accurſius.
g ¶ *Vxorē duxi.* ſciens vel ignorans eam accuſatam: ſed non credens eam commiſſiſſe crimen: aliàs eſſem leno: vt C. eodem. l. ſine metu: & l. caſtitati.
h ¶ *Prohibearis.* ſciēs, vt modo dixi.
i ¶ *Diuortio.* vt habeat locū lex C. de repud. l. conſenſu.

HAec verba.] CASVS. Exponit. quædā verba quæ fortè erant talia: nemo iudex dimittat impunitum adulterium vel ſtuprum factum poſt hanc legem. hæc enim verba ſpectant ad eum ſtionē, an ſi puniendum qui fecit aliquis reli- ſtuprū vel adulteriū. quit cērum Item ad eum qui ſua- eccleſię fra- ſit hæc fieri. Franci- trum præ- ſcus. latorum ſi ibi eumſæpe k *Poſthac.* vel hoc ierint in ta- id eſt in poſterum. li loco in ec- l *Dolo malo.* defe- cleſia, poſt ctiua ſunt. fortè enim modum ſe erant talia: nemo iu- occidit, vel dex dimittat impuni- in tali ſtatu tum adulterium, vel deceſſit, ita ſtuprum factum poſt quòd neci- hanc legem. & hoc ſi bi, nec alibi habeas factum, aliàs in ſacro ſepe eſt facito: & tunc eſt liti poruit, debeant fra- ſic ſuprà eod. l. miles. §. penult. & ſ. eod. l. pe. aliàs eſt ſtupro vel adul tres centum rio factor: ſed non eſt bona.
habere. dicit quòd ſic.

Vxor. CASVS. Patronus habebat libertam ſuam in concubinā Titius iacuit cum ea: dicitur quòd patronus poteſt eam accuſare de ſtupro tanquam extraneus, non vt vir, cùm non ſit vir. Secundò dicit, habebas vxorem bonam vel malam. ipſa iacuit cum ſcholari. conpetit tibi accuſatio adulterij. nō enim ſoli Atridæ vxores ſuas amāt. & hoc eſt verum etiam ſi ipſa vxor ſit meretrix. nam adulteriū committit qui cū ea iacet. ſecus ſi eſſet vidua & meretrix. nam qui cū ea iacet, non cōmittit ſtuprum: ſed ſi quis iacet cū ſponſa mea, ſtuprum cōmittit. & de hoc poteſt accuſari. ſi iacet cū concubina mea, poſſum eum de ſtupro accuſare, non de adulterio, cùm vir non ſim. Vltimò dicit, in cauſſa adulterij cùm vir accuſat vxorē ſuā de adulterio, debet iudex inſpicere, an iſte vir ſit pudicus, an verò fuerit leno, & puniat eum. ¶ *Si quis planè vxorem.*] Accuſo vxorem meā de adulterio ob id quòd antequām mihi eſſet nupta, iacuit cum ſcholari. dicitur quod non audior. Idē & ſi tunc temporis fuerit cōcubina. Idem ſiſiia mea nupſit alicui ſine mea voluntate, & poſteà cōſenſi illis nuptiis. nā ceſſat accuſatio adulterij ob præcedens factum. Vltimò dicit, aliquis iacuit cum vxore mea capta ab hoſtibus. poſſum eam reuerſam ab hoſtibus de adulterio accuſare, niſi per vim hoſtium illud paſſa fuit. ¶ *Si minor.*] Minorem duodecim annis deſpōſaui, & eam in domum meam duxi. iſta iacuit cū ſcholari: poſteà facta maior duodecim annis eſt: & ſic vxor mea eſſe cœpit. volo eam de adulterio accuſare cōmiſſo ab ea intra minorem ætatē. dicitur q̄ non audior: ſed de ſtupro poſſum eam accuſare. Secūdò dicit, cum vxore mea iacuit ſcholaris, eandē repudio: & aliquo tēpore elapſo eandem reduco in vxorē. dicitur q̄ amodo non poſſum eam de adulterio prius commiſſo accuſare. & redditur ratio in litera. Vltimò dicit: quandam puellam accepi in vxorem: nunc volo eam de ſtupro accuſare, quod cōmiſit antequām eſſet mihi nupta, dicitur quòd non audior: & redditur in litera ratio. Franc.

m ¶ *In adulterio.* id eſt ſtupro. adulterium enim propriè eſſe non poteſt: vt ſ. eodem, l. inter liberas. §. j. aliter contrà.
n ¶ *Concubina.* non fecit ſtuprum cùm erat vxor, ſed cùm erat concubina.
o ¶ *Accuſationē.* ſcilicet ſtuprī: ſed alij, id eſt adulterij. & adde quod dicitur C. eo. l. ſi quod ea. & l. quæ adulteriū, item & quod eſt ſ. de concubi. l. j. in prin. & §. cum Attilicino. & l. in concubinatu. & j. eodem, §. diuus. & §. ſi quis vxorem.
p ¶ *Si modò.* aliàs ſi modò. & j. eſt, non. alias, ſi non: & deeſt infrà non.
q ¶ *Concubina.* hæc non amiſit honorem matronæ: vt arg. ſ. de ritu nupt. l. ſtuprum.
r ¶ *Iuſta.* id eſt bona, & iniuſta, id eſt mala: vxor tamē. vel dic a Erat hic iniuſta: quia erat talis toto quæ impunè poterat Accuſare dimittī: ad quod eſt C. Proinde de repud. l. conſenſu. in annot. & de ſponſalib. l. mutieſtoriolus. ler. §. his quoque. vel hic. dic iuſta, id eſt legitima: vt quia de facto erat vxor, iure tamen prohibita: vt ſ. §. diuus. in fi. & arg. ſ. ad Syll. ſi quis in graui. §. ſi quis codicillos.

vel adulterium intulit, pertinent.

XIII. Idem lib. ij. de Adulteriis.

SI vxor non fuerit in adulterio m, concubina n tamē fuit, iure quidem mariti accuſare eam non poterit, quæ vxor non fuit: iure tamen extranei accuſationē o inſtituere non prohibetur: ſi modò p ea ſit quæ in cōcubinatum se dando, matronæ nomen non amiſit, vt putà quæ patroni concubina q fuit.

1 ¶ Planè ſiue iuſta r vxor fuit, ſiue iniuſta, accuſationem inſtituere vir poteſt. Nam vt Sextus Cæcilius ait, hæc lex ad omnia matrimonia pertinet. & illud Homericū affert, οὐ μέντοι φιλέσσ' ἀλόχους μετὰ πάντων ἀνθρώπων Α'χαιΐδας: † Nec enim ſoli, inquit, Atridæ s vxores ſuas amant. ¶ Sed & in ea vxore poteſt maritus adulterium vindicare t, quæ vulgaris v fuerit, quamuis ſi vidua eſſet, impunè in eam ſ ſtuprum committeretur. ¶ Diui Verus 6 & Anto. reſcripſerunt etiam in ſponſam 7 hoc idem vindicandum x: quia neque matrimonium qualecunque, neque ſpem matrimonij violare permittitur.

2 ¶ Sed 8 ſi ea ſit mulier, cum qua inceſtum commiſſum eſt, vel ea quæ quamuis vxoris animo haberetur, vxor tamen y eſſe non poteſt, dicendum eſt, iure mariti accuſari z eā non poſſe, iure extranei a poſſe.

Nemo iure ab alio uirtutem exigere conatur, quam ipſe non habet, iuxta illud Iuuenalis. Nil Iudæus Iudæo, nil Catilina Cethego. Et, Turpe eſt doctori cùm culpa redarguit ipſum.

3 ¶ Iudex adulterij ante oculos habere debet, & inquirere, an maritus pudicè viuēs mulieri quoque bonos mores colendi auctor fue-

Non uidetur in culpa qui dimittit eam quam retinere non poteſt. Bart.

13 ¶ Ream † adulterij vxorem duxi §, eam damnatam mox repudiaui. Quæro an cauſſam diſsidij præſtitiſſe videar. Reſpondit, Cùm per legem Iuliam huiuſmodi vxorem retinere prohibearis b, non videri cauſſam te diſsidij præſtitiſſe palam eſt. Quare ita ius tractabitur, quaſi culpa mulieris facto diuortio i.

XII. Vlpianus lib. j. de Adulteriis.

HAc verba legis, *Nequis poſt hac k ſtuprum adulterium ve facito ſciens dolo malo l*; & ad eum qui ſuaſit, & ad eum qui ſtuprum

† Par. hic poſt Dyn. perſtitūtexti determinat talē quæſtio ſtionē, an ſi aliquis reli- quit cērum eccleſię fra- trum præ- latorum ſi ibi eumſæpe ierint in ta li loco in ec cleſia, poſt modum ſe occidit, vel in tali ſtatu deceſſit, ita quòd neci- bi, nec alibi ia ſacro ſepe liti poruit, debeant fra tres centum habere. dicit quòd ſic.

† Not quòd ſemel appro batum amo dò non poteſt reproba ri. concor. text. in ca- no. in iſtis iiij. diſtin. tex. in cano. di lectiſti. vij. q. i. in cano. horrē mētu calumniæ. Item dus. xxxiij. q. v. Maritus in accuſando plura præcipua habet. ‡ *Vlor. deprehenſa.*

a ¶ *Videtur.* vt ſuprà de public. iudi. l. is qui. & de eden. l. ſi quis. §. pro hibet.
b ¶ *Non exhibeat.* committendo lenocinium. & dic quòd poſtquàm eſt recepta inter reos: & ſic nō extinguit accuſatio adulterij, ſed vter que puniturſecus ſi anteè: vt ſ. eo. l. j §. qui hoc dicit. & §. ſi publico. contrà. Alij dicunt, quòd hīc etiam ante litem conteſta. obiici tur. & quod dicit virum damnare, expōnunt alio accuſante, non viro: vel etiam viro non vt viro: vt ibi. ſed extranei iure, vt hīc.
c ¶ *Inter vtroſque.* hoc aliquando fit. l. ſi ante litis conteſta. obiicitarg. ſ. ſolu. matr. l. viro. de compenſa. l. ſi ambo. in princi. & de dolo. l. ſi duo. & de eo per quem factum erit. l. fin. §. j.
d ¶ *Non poterit.* nec iure extranei: vt ſ. eo. l. fin.
e ¶ *Non cùm.* aliàs nō cùm: & aliàs antè quā ei nupta eſſet.
f ¶ *In concubina.* vt ſi aliquis habeat concubinam, & alius eā violet, licet celebretur poſteà matrimonium inter concubinam & amaſium: non tamen accuſari poterit de adulterio violator, ſed iure extranei: vt ſ. in prin. l. niſi. quia eam approbat. vt in ſi. huius legis.
g ¶ *In ſiſia familiàs.* Sic pone, quòd filia fami. nupſerat ſine conſēſu patris: vnde cùm matrimonium non valeret: vt inſti. de nupt. in princip. nec adulte rij accuſatio locū habet. Accur.
h ¶ *Viri.* contrà videbatur: quia non eſt vxor: vt in authen. de nup. §. ſed etiam captiuitatis. & ſolu. matrī. l. ſi quis ſic.
i ¶ *Damnetur.* vt C. eod. l. fœdiſſimę. & ſ. vim paſſam. & ſ. de poſtul. l. §. remouet. Accu. ſponſ. l. in ſponſalibus.
k ¶ *Sponſa.* nam poteſt eſſe ſponſa, licet non vxor à ſeptem annis. vt ſ. de ſponſ. l. in ſponſalibus.
l ¶ *Quod ſuprà.* in §. diuus.
m ¶ *Eam.* vt infrà eodem. l. quæſitum. in fin. & ſ. rerum amot. l. fina. & C. de teſta. l. ſi quis. & ſuprà nau. cau. p. l. penult. §. fina. & ſuprà de adil. edic. l. quod ſi nolit. §. in factum. Sed argu. contrà. ſuprà māda. l. qui mutuam. §. non ideo. & negot. geſt. l. Pomponius. & ſ. l. j. §. qui hoc. Accurſius.

S *cuius.* CASVS. Qui opem præſtitit: item qui dolum commiſit vt ſcholaris vel fœmina in adulterio ſit inuenta, & ſe pecunia redimat: tanquam leno punitur. Secūdò dicit ſubiecit quendam ſcholarem in camera mea, vt ſic cum inueniam cum vxore mea: & hoc ſe ei cauſſa eam infamandi: dicitur, quòd ego punior: & etiam ipſa. & dic de hoc vt in glo. domini mei Acc. Tertiò dicit, vir vel pater mu lieris poteſt primò accuſare adulteram: & hoc intra ſexaginta dies: nec aliquis alius interim admittitur: ſed poſt. Quartò dicit, qui iure mariti accuſat: ſi committat calumniam punitur: & hoc declara vt in glo. domini mei Accur. quæ incipit maritus: &c. Fran. Accur.
n ¶ *Is cuius.* hoc expone vt ſ. de fur. l. in furti. §. ope. & §. rectè. & fa. cit ſ. eo. hæc verba.
o ¶ *Ea pœna.* ergo adulterij: vt ſ. qui domū. ergo gladij: vt C. eod. l. quiuis. & facit. p ¶ qualiter tenēatur. C. de accu. l. nō ideo. & de dolo. l. & eleganter. §. ſi quadrupes. & ſuprà de iniur. ſed ſi vnius. §. ſi iuſſu. & ſ. de iure fiſc. l. j. §. diuus Pius.
p ¶ *Et vir.* quia ſuaſit: vt ſ. hæc verba.
q ¶ *Tenētur.* hæc videtur ex ſola deprehēſione damnata: vt ſ. de ri nu nupt. palā. §. qui in adulterio. vel illud quò ad prohibitionē nu-

rit. Per iniquum enim videtur a eſſe vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quā ipſe nō exhibeat b. Quæres etiam poteſt virum damnare, non rem ob compēſationem mutui criminis inter vtroſque c communicare.

4 ¶ Si quis vxorem ſuam velit accuſare, dicátque eam adulterium commiſiſſe antè, quàm ſibi nubere t, iure viri accuſationem inſtituere non poterit d: quia non cùm e ei nupta eſt, adulterium commiſit. Quod & in concubina f dici poteſt, quam vxorem quis poſteà habuit, vel in filia familiàs g cuius cō iunctioni pater poſteà conſenſit g.

Non coinquinatur corpus, niſi de conſensu mentis hoc dicit.

5 ¶ Si quis planè vxorem ſuā cùm apud hoſtes eſſet, adulterium cōmiſiſſe arguat, benigniùs dicetur, poſſe eam accuſare iure viri h: ſed ita demum adulteriū maritus vindicabit, ſi vim hoſtium paſſa non eſſet. Cæterùm, quæ vim patitur, nō eſt in ea cauſſa vt adulterij vel ſtupri damnetur i.

6 ¶ Si minor duodecim annis in domum deducta, adulterium cōmiſerit mox apud eum ætatem ex ceſſerit, cœperitque eſſe vxor, non poterit iure viri accuſari ex eo adulterio, quod in 10 minori ætate antè, quàm nupta eſſet commiſit: ſed quaſi ſponſa k poterit accuſari ex reſcripto diui Seueri, quod ſuprà l relatum eſt.

Quod approbo, non reprobo.

7 ¶ Sed & ſi qua † repudiata, mox reducta ſit, non quaſi eodem matrimonio durante, ſed quaſi alio interpoſito, videndum eſt, an ex delicto quod in priore matrimonio admiſit, accuſari poſſit. Et puto non poſſe. Aboleuit enim prioris matrimonij delicta reducendo eam. Idem dicendum eſt, ſi ſtupri velit accuſare eam m, quā poſteà duxit vxorem. ſerò enim accuſat mores, quos vxorem ducendo probauerit.

XIIII. Scæuola lib. iiij. Regularum.

IS, cuius n ope & cōſilio dolo malo factum eſt, vt vir fœminā ve in adulterio deprehenſi o, pecunia, aliáve qua pactione ſe redimerent, eadem pœna p dānatur, quæ conſtituta eſt in eos qui lenocinij crimine damnantur. ¶ Si vir infamandæ vxoris ſuæ cauſſa adulterum ſubiecerit, vt ipſe deprehenderet, & mulier & vir p adulterij crimine tenentur q.

2 ¶ Ex ſenatuſconſulto r de ea re facto, marito 3 primùm, vel patri s eam filiam, quam in poteſtate habet, intra dies ſexaginta diuortij accuſare permittitur: nec vlli alij intra 4 id tempus agendi poteſtas datur. vltra eos dies neutrius t voluntas expectatur.

3 ¶ Iure mariti qui accuſant, calumniæ periculum non euitant u.

Quando duo habent æquale ius, & eſt locus præoccupationi, ſi unus eſt impeditus, impeditur ſocius. Bart.

XV. Vlpianus lib. ij. de Adulteriis.

SI maritus ſit in magiſtratu, C. de iis qui. vt indig. l. tutorem. vel ille in viro: hīc in patre, & aliis iure mariti accuſantibus: vt argu. ſ. eo. pater. & ſecundum hoc dic nō euitant ſcilicet quandoque. Vel dic, non euitant ſi probentur calumniari: non autem præſumuntur eo ipſo quòd non probant vt in contrariis. ſecundum Io. vel refert accuſet vir vel pater intra ſexaginta dies: & ſic euitant. an poſt & tunc non. Et ſecundum hoc dices, accuſant, id eſt accuſare ſolent. Accur.

Si maritus.] CASVS. Vxor Titij qui erat magiſtratus alicuius ciuitatis, iacuit cum ſcholari, dicitur q̄ pater huius fœminæ non poteſt interim accuſare, donec Titius ſit in magiſtratu: & interim nō currunt ſexaginta dies patri.

¶ *Legis Iuliæ.*] Nō poteſt accuſari de adulterio, qui cauſſa reipublicæ abeſt ſine detrectatione, id eſt qui non dedit operam vt abeſſet cauſſa euitandæ accuſationis. Item præſens non acculatur quandoque de adulterio: vt ſi oporteat eum vigilare circa cuſtodiam turris vel caſtri. Vltimò dicit: Bononienſis quidā erat abſens cauſſa reipublicæ, puta in ciuitate Neapolitana: vbi nūc eſt Papa Alexāder quartus, ibi cōmiſit adulteriū. dī q̄ ibi poteſt accuſari: niſi ſit talis perſona, quæ non poſſit ſub præſide cōueniri. qđ declara vt in gloſſa domini mei Accu.

Si negauerint.] Si pater fœminæ quæ iacuit cū ſcholari, & vir eiuſdem dicit ſe nolle accuſare de adulterio, ſtatim currunt tēpora extraneis accuſare volentibus: & pater & vir amodò accuſare nō poſſunt.

¶ *Lex Iulia.*] Minor viginti quinq; annis nō poteſt de adulterio accuſare, niſi ſuum matrimonium vindicare velit: vt vxorem ſuam, item eum qui iacuit cū ea, accuſare poterit, licet ſit minor viginti quinque annis. & hoc caſu cùm admittitur ad accuſandum minor non facilè de calumnia damnatur. & quod dixi regulariter minorem non accuſare, intelligo minorem etiam ſi viginti quinque ann. ſit, nondum

r ¶ *Ex ſenatuſconſulto.* cuius nomen non habemus.
s ¶ *Vel patri.* Imò pater non: vt ſ. eod. l. nec in ea. §. j. Solu vt ibi. Accur.
t ¶ *Neutrius.* nec patris nec viri: ſed de iuſto accuſatore conſtituetur: & poterit eſſe q̄ etiā vir vel pater præferatur: vt ſ. eodem. l. ij. §. fi. & facit ſ. eod. l. iiij. & C. eod. l. iure. & l. quamuis.
u ¶ *Non euitant.* Marius habet quædam præcipua iura in accuſando. Primum quia habet lx. dies quibus præfertur aliis: vt ſuprà proxi. §. Item ſine metu calumniæ. Item dus. xxxiij. ex ſola ſuſpicione. Item ſecundum P. fine inſcriptione ſeu libello: vt C. eodem. l. quāuis. ij. ſed in hoc viri. dic vt ibi not. hæc eadem habet pater, præterquàm quia vir ei præfertur niſi colludat, vel ſit infamis: vt ſuprà proxi. §. & ſuprà eodem. l. ij. §. fina. & præterquàm quia non accuſat ex ſola ſuſpicione ſine libello: quod viro licet, ſecundum quoſdam. Sunt & alij qui habent aliqua de prædictis: ſcilicet q̄ anteponantur aliis: ſed cætera non habent: vt colligitur ſuprà proxi. §. & C. eodem. l. quam uis. Item in eo quod hīc dicitur, ſine metu talionis hos accuſare nō poſſe, eſt contra. C. eo. l. quamuis. & l. iure mariti. in fine. & ſ. l. prox. §. lex Iulia. in fine. §. & ſuprà de mino. l. auxilium. in prin. Sol. ſi euidens calumnia eſt, obtinet quod hīc: aliàs quod in contrariis: arg. ſ. de petit. hæredi. l. poſtquàm. in fi. & C. qui accuſa. non poſ. l. ij. in fi. & C. de admin. tut. l. non eſt. & iure mariti accuſantibus: vt argu. ſ. eo. pater. & ſecundum hoc dic nō euitant ſcilicet quandoque. Vel dic, non euitant ſi probentur calumniari: non autem præſumuntur eo ipſo quòd non probant vt in contrariis. ſecundum Io. vel refert accuſet vir vel pater intra ſexaginta dies: & ſic euitant. an poſt & tunc non. Et ſecundum hoc dices, accuſant, id eſt accuſare ſolent. Accur.

† *Vlo hic in di tatione, matrimonij § ij.*
‡ *Vlo. in id et pus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

time: eos compleuerat
1 Fl. à patre
2 aliàs, furriatur.
3 Fl. qui tum.
4 Fl. absentè.
5 Fl. operatur.
6 aliàs, dicitur.
† Budęus le quo ad literio: nec git qui tunc quādo facto. dicitur sine dextra quòd satis est. vnde si ctione reip. ipsa amotò nupsit, causa abe- possum ab ea incipe rit re. sed si specifico in
7 Fl. crimmis idegit.
8 Fl. proficiat.
o Flo. m regi- libus. vel.
† De castris prętorianis Budęus intelligēdū putat.

piones quæ obiiciuntur accusantibus de adulterio vt non admittan tur ad accusat. vt est ista, quia minor est accusans, vel similis: vt suprà proxime habuisti notatum: debent opponi antequam nomen accusadam viduam de adulterio quod commisit eam erat nupta. dicitur, quòd est in mea electione velim ab ea incipere, an ab adultero: sed sœui virumque accusare non possum. & accusatio facta de vtroque irritatur. & interim incipere possum à quo volo. Tertiò dicit: inueni vxorem meam cum scholari, repudiaui vxorem, & ei denuncio ne nubat alij. possum & ab ea incipere si volo: & dicit qualiter sit denuntiandum. Quartò dicit, pone quod non denuntiaui, libellum tamen accusationis de ea dederam antequām ipsa alij nuberet, & hoc scito ipsa nupsit. dicitur quòd nunquam ab ipsa incipiā hoc casu. Quintò dicit, denuntiauit ei ne nuberet, cùm velim eam de adulterio accusare: nec dixi pro quo adulterio: nec dicit qui tunc quādo facto. dicitur sine dextra quòd satis est. vnde si ctione reip. ipsa amotò nupsit, causa abe- possum ab ea incipe rit. sed si specifico in denuntiatione de quo adulterio velim eam accusare, vt de eo qđ commisit cum Titio: Caio commisso, cùm iam alij nupta sit. dicitur quòd non prodest mihi denuntiatio. Sextò dicit quòd per procuratorem potest fieri denuntiatio, & per seruum. & hoc dicit hic §. cum. l. seq. & parte tertij. vique ad §. quæritur. vbi dicitur, quòd vnus potest adulterum accusare: alius adulteram. mulier tamen si est prius nupta ante denuntiationem sibi factam, non potest accusari priusquàm adulter: sed prius accusatio facta de adultero expediri debet: & si absolutus fuerit adulter, ipsa amodò non accusatur. si autem condemnatur, non præiudicat mulieri, sed accusatio eius fiet. Sed pone, quòd adulter decesisit ante accusationem de eo factam, vel post accusa. ante condemna. dicitur quòd statim adultera potest accusari. idem si adulter sit relegatus. Sed pone quòd tempore quo accusauit adulterū, adultera non erat nupta. dicitur, quòd bene potest ipsa accusari non obstante absolut. adulteri hoc casu. Vltimò dicit, absoluto adultero, adultera nupta non potest accusari ab eodem qui accusauerat adulterum, nec ab alio: etiā si adulter per collusionem sit absolutus. sed si adultera desiit esse nupta: potest & ipsa accusari etiam absoluto adultero. & h. d. hic §. cùm duabus legibus sequentibus. Fran. Accursius.

a ¶ *A patre.* mero iure. vel lege interrogatiuè. Et no. quòd maritus repellitur dum est in magistratu. cui est cōtrà. j. eo. §. lex Iulibi, nec enim. Sol. vt ibi. Itē eidē cōtrà. 3. de accu. hi tamē, in prin. Sol. excipe illos qui sunt in magistratu: cùm etiā in ciuili parcissimè ius dicatur: vt 3. de officio præs. l. senatusconf. Itē si dicas eū esse in tali magistratu vt non possit vocari in ius fine pœna: vt 3. de in ius vocando. l. ij.

b ¶ *Atquin.* pro sed certè & corrigit.

c ¶ *Æquale habet.* quò ad aliqua inæquale: vt 3. proxi. §. fi.

d ¶ *Non potest.* vt 3. si maritus. in prin. & l. ij. §. fi. & l. seq.

e ¶ *Detrectatione.* & facit suprà quibus ex causs. ma. l. iiij. & v. & in 80 frà de re mili. l. fin. & suprà, de accus. hos accusare. circa prin. & arg. suprà de testi. l. inuiti. secus autem si aliàs abest: quia potest recipi inter reos: vt C. eo. l. adulterā. quæ receptio fit post litem contestatā. sed an accusari possit absens. Respon. sic: vt C. de exhiben. reis. l. pe. §. ex longinquo. sed non vt procedatur: vt C. de accusa. absentem. & C. eodem. l. fi quondam.

Præscriptiones.] Præscriptiones siue exceptiones quæ obiiciuntur accusantibus de adulterio vt non admittantur ad accusat. vt est ista, quia minor est accusans, vel similis: vt suprà proximè habuisti notatum: debent opponi antequam nomen accusationi receptū inter reos, non post. Secundò dicit, volo accusare quandam viduam de adulterio quod commisit cum Titio: Caio commisso, cùm iam alij nupta sit. dicitur quòd non prodest mihi denuntiatio. Sextò dicit quòd per procuratorem potest fieri denuntiatio, & per seruum. & hoc dicit hic §. cum. l. seq. & parte tertij. vique ad §. quæritur. vbi dicitur, quòd vnus potest adulterum accusare: alius adulteram. mulier tamen si est prius nupta ante denuntiationem sibi factam, non potest accusari priusquàm adulter: sed prius accusatio facta de adultero expediri debet: & si absolutus fuerit adulter, ipsa amodò non accusatur. si autem condemnatur, non præiudicat mulieri, sed accusatio eius fiet. Sed pone, quòd adulter decesisit ante accusationem de eo factam, vel post accusa. ante condemna. dicitur quòd statim adulteram potest accusari. idem si adulter sit relegatus. Sed pone quòd tempore quo accusauit adulterū, adultera non erat nupta. dicitur, quòd bene potest ipsa accusari non obstante absolut. adulteri hoc casu. Vltimò dicit, absoluto adultero, adultera nupta non potest accusari ab eodem qui accusauerat adulterum, nec ab alio: etiā si adulter per collusionem sit absolutus. sed si adultera desiit esse nupta: potest & ipsa accusari etiam absoluto adultero. & h. d. hic §. cùm duabus legibus sequentibus. Fran. Accursius.

a ¶ *A patre.* mero iure. vel lege interrogatiuè. Et no. quòd maritus repellitur dum est in magistratu. cui est cōtrà. j. eo. §. lex Iulibi, nec enim. Sol. vt ibi. Itē eidē cōtrà. 3. de accu. hi tamē, in prin. Sol. excipe illos qui sunt in magistratu: cùm etiā in ciuili parcissimè ius dicatur: vt 3. de officio præs. l. senatusconf. Itē si dicas eū esse in tali magistratu vt non possit vocari in ius fine pœna: vt 3. de in ius vocando. l. ij.

b ¶ *Atquin.* pro sed certè & corrigit.

c ¶ *Æquale habet.* quò ad aliqua inæquale: vt 3. proxi. §. fi.

d ¶ *Non potest.* vt 3. si maritus. in prin. & l. ij. §. fi. & l. seq.

e ¶ *Detrectatione.* & facit suprà quibus ex causs. ma. l. iiij. & v. & in 80 frà de re mili. l. fin. & suprà, de accus. hos accusare. circa prin. & arg. suprà de testi. l. inuiti. secus autem si aliàs abest: quia potest recipi inter reos: vt C. eo. l. adulterā. quæ receptio fit post litem contestatā. sed an accusari possit absens. Respon. sic: vt C. de exhiben. reis. l. pe. §. ex longinquo. sed non vt procedatur: vt C. de accusa. absentem. & C. eodem. l. fi quondam.

f ¶ *Reipublicæ* non data opera.

g ¶ *Castris militat.* vt 3. quibus ex cau. maio. l. vt sunt. & l. milites. & l. qui mittuntur. §. sed & in vrbanis. & l. ij. qui

h ¶ *Deferri.* id est accusari.

i ¶ *Habet.* scilicet accusatus.

k ¶ *Cognitionem.* vt C. si quis cunq; prædit. po. l. j. vel pone quòd habet priuilegium indultum à principe, vt sub illo præside nō teneatur respondere: vt C. de veteranis. l. fi. in fin. li. xij. sed hoc hodie non valeret, nisi esset dictum, non obstāte auth. qua in prouincia. Vel certiō pone exemplum in milite armato. ad quod C. vbi quis decu. vel co. l. ij. & C. quib. cau. minor. fo. præ. l. j. sed tunc obstat suprà, de custo. reo. l. non dubium. vbi saltem est cognitio præsidis. Sed dices ibi de milite inermi secūdum quosdam, si velis ista hanc expositionem tuę Concord. ri. sed non placet: cum graue delictum sit adulterium: vt j. de re milit. l. iij. in prin. & 3. de accus. l. fi.

l ¶ *Assentiendum puto.* vt C. qui admittad bono. possess. l. fin. cum suis concordan.

m ¶ *Non audiendum.* cum ista concordant C. ad Turpil. l. quam uis & j. ad Turpil. qui destitit & l. in senatus. §. fi propter. in fin. §. & suprà de inoffic. test. l. Papinianus. §. ij. & j. ad legē Iul. de vi pub. l. qui cœru. §. ij. & C. de pe. hære. l. ficut. & de ædi. edict. quæritur. §. fi vēditor. & de iud. l. sed etsi susceperit. in prin. & C. qui accusa. non pos. l. accusationē. in prin. opponatur: licet fit peremptoria. Alij dicunt in crimina libus etiam peremptorias opponi in princ. quod dic vt not. 3. eo. l. j. §. fi publico. Accursius.

n ¶ *Specialiter.* nam in aliis accusationibus admittitur minor, etsi non prosequatur suam iniuriam: non pupillus: vt 3. de accusa. l. qui accusare. Accur.

o ¶ *Minores.* xxv. ann. secus in testificatione: vt 3. de test. l. in testibus.

p ¶ *Extranei.* puta post sexaginta dies.

q ¶ *Tamen audietur.* cum authoritate curatoris: vt C. de authori. præstan. l. clarum. & 3. de acc. l. ij. & l. qui accusare. & l. hi tamen. in prin.

r ¶ *Reipublicæ* non data opera.

s ¶ *Castris militat.* vt 3. quibus ex cau. maio. l. vt sunt. & l. milites. & l. qui mittuntur. §. sed & in vrbanis. & l. ij. qui

t ¶ *Deferri.* id est accusari.

u ¶ *Habet.* scilicet accusatus.

k ¶ *Cognitionem.* vt C. si quis cunq; prædit. po. l. j. vel pone quòd habet priuilegium indultum à principe, vt sub illo præside nō teneatur respondere: vt C. de veteranis. l. fi. in fin. li. xij. sed hoc hodie non valeret, nisi esset dictum, non obstāte auth. qua in prouincia. Vel certiō pone exemplum in milite armato. ad quod C. vbi quis decu. vel co. l. ij. & C. quib. cau. minor. fo. præ. l. j. sed tunc obstat suprà, de custo. reo. l. non dubium. vbi saltem est cognitio præsidis. Sed dices ibi de milite inermi secūdum quosdam, si velis ista hanc expositionem tuę Concord. ri. sed non placet: cum graue delictum sit adulterium: vt j. de re milit. l. iij. in prin. & 3. de accus. l. fi.

l ¶ *Assentiendum puto.* vt C. qui admittad bono. possess. l. fin. cum suis concordan.

m ¶ *Non audiendum.* cum ista concordant C. ad Turpil. l. quam uis & j. ad Turpil. qui destitit & l. in senatus. §. fi propter. in fin. §. & suprà de inoffic. test. l. Papinianus. §. ij. & j. ad legē Iul. de vi pub. l. qui cœru. §. ij. & C. de pe. hære. l. ficut. & de ædi. edict. quæritur. §. fi vēditor. & de iud. l. sed etsi susceperit. in prin. & C. qui accusa. non pos. l. accusationē. in prin. opponatur: licet fit peremptoria. Alij dicunt in crimina libus etiam peremptorias opponi in princ. quod dic vt not. 3. eo. l. j. §. fi publico. Accursius.

n ¶ *Specialiter.* nam in aliis accusationibus admittitur minor, etsi non prosequatur suam iniuriam: non pupillus: vt 3. de accusa. l. qui accusare. Accur.

o ¶ *Minores.* xxv. ann. secus in testificatione: vt 3. de test. l. in testibus.

p ¶ *Extranei.* puta post sexaginta dies.

q ¶ *Tamen audietur.* cum authoritate curatoris: vt C. de authori. præstan. l. clarum. & 3. de acc. l. ij. & l. qui accusare. & l. hi tamen. in prin.

& de pact. l. post quàm. & de condi. insert. l. fin. & 3. quis or. in bo. poss. seruę. si cohæredi. & C. de rebus cre. l. si quis. Sed cōtrà. C. de transac. transigere. Sol. hīc nec transactio nec pactum est, sed repudiatio quædam iniicitia. Nam facit eum incidere in Turp. scilicet si accusatio erat instituta. aliàs non incidit: vt C. ad Turp. l. j. & C. de fi. inst. l. fi negationem videtur conferi si non habere ius: vt C. de fi. inst. l. fi aduersarius. quod non fit per transactionem ex parte transigentis. vel dic, quòd non tenet transactio vel pactio: vt ibi. ipse tamen qui fecit, non potest contrauenire: vt ar. 3. de serui. rusti. prædio. per fundum. quæ non placet. Item cōtrà. 3. de sepul. vio. l. iij. §. fi is. Sol. ibi destitit hīc destitit. Vel verius hæc secundum illam: quia hīc iam ab alio erat accusatio cœpta quando pater vult accusare de nouo: aliàs auditur pater: vt ibi. Vel secundum Io. dic etiam patrem interim non audiri antequām lis ab alio contestetur: & sic speciale in adulterio. In aliis enim crimnibus, & idē ipse qui remisit auditur: vt in contrario: vt 3. de pact. fi vnus. §. pacta. ver. itē nec experiar. & l. iuris. §. fi pacisc. secundum eum. sed contra se facit j. ad Turp. l. qui destitit. Sed ipse respondet, q; ibi iam cœpta accusatio deseritur, hīc incipiendo. vel potest dici, q; ibi in crimine, in quo licet transigi vel pacisci, hīc nō. vel ibi ab alio iā erat lis cōtestata. Et eisdē modis potest respōderi ad has duas quibus dicitur eundē non audiri. f. C. ad Turp. l. quamuis. & j. ad Turp. l. in senatus. §. fi propter. & etiā C. qui accus. non poss. l. accusationem. Item contra hoc respōsum j. de appell. l. si quis libellos. sed ibi iusta, hīc iniusta est pœnitentia. & eo modo respondetur 3. de colla. bon l. nonnunquam. in princ.

Qui reipub. caussa absunt sine fraude non ut accusationem criminis euitent, non possunt interim accusari adulterij: secus est in militibus, qui sunt in eadem prouincia. Item quis debet puniri in ea prouincia in qua adulterium commisit, nisi esset talis persona, in qua præses prouinciæ nō habet iurisdictionem h. d. usque ad §. fi negauerint. Bart.

1 ¶ Legis Iuliæ de adulteriis capite septimo ita cauetur, *Ne quis inter eos reseratur eum, qui tunc 3 sine detrectatione c reipublicæ caussa aberit.* Neque enim æquum visum est, ab sentes 4 reipublicæ caussa, inter reos referri, dum reipublicæ f operantur 5. Necessariò adiicitur 6 †, *sine detrectatione.* Cæterùm, si quis cuitādi criminis sui caussa 7 id egerit, vt reipublicæ caussa abesset, nihil illi cōmentum hoc proficiet 8. Quòd si quis præsens sit, vice tamen absentis habetur, vt puta qui in villis 9 vel † vrbanis castris militat g, dicendum est deferri h hūc posse. neq; enim laborare habet i vt se repræsentet. ¶ Et generaliter dicendum est eōrū demum absentiam excusatam esse, qui in alia prouincia reipublicæ caussa absunt, quàm in ea in qua deferuntur. Proinde si quis in ea prouincia, in qua agit, adulterium commiserit, vindicari 10 & accusari poterit: nisi sit ea persona, quæ ad præsidis cognitionem k non pertinet.

20 *Renuntiante aliquo iuri suo, non immeritò sequens admittitur: nec erit renuntianti regressus ad id, cui renuntiandum putauit.*

2 ¶ Si negauerint se pater & maritus accusaturos intra diē sexagesimum, an statim incipient 11 ipsa tempora extraneo cedere? Et primùm 12 Pomponius putat, admitti ad accusationem extraneum posse statim atque 13 isti negauerint: cui assentiēdum l puto. Fortiùs enim dicitur eum, qui se negauerit acturum, posteà non audiendum m.

Minor non potest accusare de adulterio nisi de commisso cum uxore sua: & in eo de facili calumnia non præsumitur. Bart.

3 ¶ Lex Iulia de adulteriis specialiter n quosdam adulterij accusare prohibet: vt minores 14 annis o vigintiquinque. Nec enim visus est idoneus accusator, qui nondū robustæ ætatis est. Quod ita verum est, si non matrimonij sui iniuriam exequatur. Cæterùm si suum matrimoniū vindicare velit, quanuis iure extranei p ad accusationē veniat: tamen audietur q.

10 Flor. defendit. vindicari.

11 Fl. incipiat. 12 Flo. & pro 13 Flor. atque 14 Fl. minores.

1 Concord. vt in l. ij. §. fi. & l. 3. §. e. iudex ibi not. & concor. tra- dita de iure

Nec enim vlla præscriptio obiicitur r suam iniuriam vindicāti. Sanè si iuuenili facilitate ductus, vel etiam feruore ætatis accensus ad accusationem prosiliit 15, accusanti ei non facilè b calumniæ pœna irrogabitur.

4 ¶ Minorem vigintiquinque annis etiam eum accipimus, qui annum vigesimumquintum ætatis c agit d.

5 ¶ Præscriptiones, quæ obiici solent e accusantibus adulterij, antè solent tractari f, quàm quis inter reos recipiatur g. Cæterùm †, posteà quàm semel receptus est, non potest præscriptionem obiicere.

6 ¶ Si in viduitate mulier persecurat h, in accusatoris est arbitrio, à quo velit incipere: vtrùm ab adultero, an ab adultera.

7 ¶ Si quis adulterum & adulterā simul detulerit, nihil agit i: poteritque, quasi neutrum detulerit k, rursùs à quo velit initium facere: quia nihil prima delatione l agit.

Diuiditur cum l. sequen. Primò ponit unū dictum. Secundò circa illud format quinque quæstiones per ordinem, usque ad §. Quæritur. in l. denuntiasse. Bart.

XVI. Idem lib. j. de Adulteriis.

QVi vxori repudium miserit, potest denuntiare m, ne Seio nubat 1: & si denuntiauerit, & ab ea incipere potest.

XVII. Idē lib. ij. ad leg. Iul. de Adulteriis.

DEnuntiasse † qualiter accipiamus? vtrùm ad iudicem, an verò simpliciter? Ego etsi nō denuntiauit n ad iudicem, sufficere credo si adulterij se acturum o denuntiauerit. Quid ergo si non quidem denūtiauerit, verùm libellos accusatorios dederit antè, quàm nuberet, eāque, cùm id cognouisset, nupsit ve 1 ignorās? Puto nō videri ei denuntiatum: & idcirco non posse accusatorem ab ea incipere.

1 ¶ Quid ergo si tantùm denuntiauit ne nuberet, sed non addidit 2, quare? nū rectè nupsisse videatur? Sed melius est illud sequi, vt eius denūtiatio videatur electionē accusatori reseruare, qui crimē r de nuntiauit. Omnino igitur si fecit

a ¶ *Obiicitur.* minoris ætatis de qua dixerat. Item nec illa quæ non obiicitur maiori, vt lenocinij, postquàm esset inter reos recepta: vt 3. l. ij. §. fi publico. sed aliæ quæ aliis opponuntur, etiam huic opponuntur, vt quòd sit magistratus: vt 3. in prin. l. Item viginti an. vt C. de fal. querela. Item quinquennij & sex mensium, & sexaginta dierum: vt j. e. l. mariti. & l. quinquennium. Itē secundum Al. qui habet duos reos delatos eodē tēpore: vt C. qui accu. nō pos. l. cum rationibus. quod non placet: cùm suam iniuriam prosequatur: vt in d. l. & 3. de accu. l. hos accusare. §. lege. in fi. Itē & aliæ sunt quæ possunt opponi: vt not C. eod. ita nobis.

b ¶ *Non facilè.* 3. l. pro xi. in fin. contrà. sol. vt ibi. & illa quæ fuerunt ibi contraria, hic concordant.

c ¶ *Ætatis.* i. complet. vel dic, i. in choauit. & sic non sunt argumēta contraria gl.

d ¶ *Agit.* sic 3. de minor. l. ij. §. minorem. & 3. de cōdi. & demon. l. non putabam. sed argu. contrà. j. de mu. & ho. l. ad rēpublicā. & 3. ad Trebel. l. qui filium. §. j. e ¶ *Obiici solent.* quæ istæ sint, dixi 3. proxi. §. & ex illis apparet, quæ dilatoriæ, quæ peremptoriæ sint.

f ¶ *Tractari.* hoc de dilatoriis fortè verū est: vt si dicat nupta, ab adultero incipiendum est: vt 3. eo. l. ij. in prin. secus in peremptoriis: vt in ciuili caussa: vt C. sen. rescin. non poss. l. peremptorias. & facit C. de procur. l. ita demum. Sed contrà supra eod. l. ij. §. fi publico. in fi. §. sed ibi speciale in lenocinio, vt tantum in prin. opponatur: licet fit peremptoria. Alij dicunt in criminibus etiam peremptorias opponi in princ. quod dic vt not. 3. eo. l. j. §. fi publico. Accursius.

g ¶ *Recipiatur.* quod fit post lit. contest. vt C. eod. l. adulteram.

h ¶ *Persuerat.* facit 3. eo. l. nuptam. & l. ij. in prin. & l. miles. §. volenti.

i ¶ *Nihil agit.* sed quātum ad abolitionem aliquid agit: vt j. vim patfam. §. pe. & j. ad Turpil. l. j. §. accusationem. & arg. de ser. vrb. prædiorum. & facit C. eod. reos.

k ¶ *Detulerit.* facit j. de decurioni. l. Imperatores. §. fina. & 3. de ædili. edic. bouem. §. fina. & de oper. liber. l. ij. Accursius.

l ¶ *Delatione.* id est, accusatione.

m ¶ *Vi vxori. Denuntiare.* sic 3. de eden. l. quædam. §. sed si ante. & C. eo. §. dum. & l. ita. & j. l. proxi.

n ¶ *Denuntiasse. Et si non denuntiauit.* vel præcedētibus vel sequētibus iunge. & facit 3. l. proxi. cum suis cōcordan. & suprà ad legem Aquil. l. qui foueas. & C. de anna. excep. vt perfectius. & j. e. vim Patfam. §. nupta. & j. §. quid ergo. & 3. māda. si hominē. & de sol. si quis seruos. §. fi. & l. aliud. in fi. & de curat. fur. consilio. in fi. Sed arg. contrà in auth. de hæredi. & falci. §. his igitur. ibi, ex decreto iud. &c. & hæc valent ad protestationem.

o ¶ *Acturum.* id est, accusaturum.

p ¶ *Non videri.* ar. contrà. 3. de admin. tut. l. quidam. §. ex quo. & de peti. hære. item veniunt. §. quid ergo.

q ¶ *Non addidit quare.* quia non dixit pro quo delicto, nec pro quo adulterio. & sic not. admitti denuntiationem sine caussa: sicut 3. ad Treb. l. quia. & l. sed fi alio. & 3. de suspec. tut. l. hæ enim. & de iudic. solemn. sed arg. contrà suprà de actio. empti. l. j. in fine. ADDITIO. Dic quòd hæc denuntiatio est de substantia, secundum Bartol. hic.

r ¶ *Qui crimen.* i. crimis memoriam habuit. Accur.

s ¶ *Non monstrauerit.* 3 Flor. actores. de oper. noui. nun. l. j. §. ij.

t ¶ *Non debeat.* quia expressa nocent. sic 3. de iudi. l. non à iudice. §. fi. & C. de eden. edita. & de procura. l. maritus in fi. arg. contrà, in frà de appellationibus, l. fcio.

v ¶ *Denuntiationem.* ad hoc quòd per aliū: vt 3. pro socio. l. actione. §. renuntiare. & fi mensor fal. mo. dixe. l. j. §. fina. & de peti. hæredi. item veniunt. §. à quo. & de vsu. fi quis solutioni. in fine. & l. mora. in princ. & C. de preci. impe. offe. l. vniuersis. Accur.

x ¶ *Postulare.* id est, accusare. Accur.

y ¶ *Postulari non possint.* C. eodem. l. reos. Accursius.

z ¶ *Sed non abs re est.* id est, absurdum.

a ¶ *Nec vltra.* id est, nisi definat esse nupta: vt infrà eodem, l. adulter. in fin. & nota. quòd res inter alios acta alij prodest: non nocet. quod not. plenè vt C. quibus res iudic. non nocet. l. ij. & facit suprà, nau. caul. l. licet. §. fina. & C. de procurat. l. non eo. & suprà de liber. causs. l. 7 Fl. deesis, & fi vsumfructum, §. finali.

b ¶ *Condemnata.* scilicet ideo: vt C. eo. l. & fi crimine.

c ¶ *Auxilio.* vt præscriptione temporis à lege indulta: qua etiam adulter vti potuit: sed non fuit vsus: vel quia crimen ei mulieri supplicanti est remissum: vt C. de precibus impera. offer. rescripta. vel quia accusator ex persona sua poterat repelli.

d ¶ *Defendat.* quod cùm contingit, quæro an proficiat adultero iam damnato? Respon. nō, vt suprà de liber. cau. l. si pariter. in fi. & l. duobus. & infrà de appellatio. si qui separatim. §. fin. & 3. de inof. testam. filio

e ¶ *Et agi. Potuerit.* aliàs cœperit.

Denuntiatio quādoq; sine caussa admittitur.

2 Flo. Fecerit.

Expressa quandoque nocent.

† Probatur hic, quòd vbi est connexitas respectu eiusdem delicti, sententia contra vnū, non præiudicat alteri. concord. text. in c. significasti. de adul. & vide gl. in cap. j. §. ité placuit. in verbo, ordo. de colla. in prag. fanc.

3 Fl. suam sororem. 4 Fl. deest. per eum.

5 Fl. suam sororem. Expulsis & obtinere.

6 Flor. defensa. 7 Fl. deesis, & o. det.

Vquidem.

Vel antequàm cum eo agi potuerit 1 c.

XIX. Vlpianus lib. ij. ad legem Iuliam de Adulteriis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Dulter. Sine præscriptione* scilicet illa vt ab adultero sit inciendum. vt C. eo. l. crimen.

b ¶ *Pœna alia.* vt relegationis vel similis.

c ¶ *Adultera nupta.* alias secus: vt ℨ. l. denuntiasse. § . quæritur.

d ¶ *Nupta inuenitur.* post diuortium; & ante denuntiationem. & facit ℨ. de aqua plu. arcen. l. quanquam. § . j. & de iu risd. omn. iudic. l. penulti. & ad Maced. l. j. § . reȝ.

e ¶ *Nupta.* post diuortium, & ante dēnuntiationem.

1 *Flo. posse ad mulierem ueniri.*

f ¶ *Omnes.* nisi prius de præuaricatione doceatur primi accusatoris: vt ar. j. e. constante. & ℨ. de diuer. præsc. l. inter quatuor. & C. de acc. l. si quis. vel secundum Al. etiam conuicto isto de præuaricatione, non poterit tamen statim istam accusare nisi incipiat ab adultero, & eum accusa, & sententiam obtineat.

2 *Manuscr. ab soluebatur.*

† Iste tex. ad hoc potest al legari quòd deficiente causſ. desicit effectus.

g ¶ *Quandiu.* Cessante causſa, &c. vt C. de episſ. & cleral. generaliter. & ℨ. de opc. liber. planè. & de iniu. l. nec magistratibus. & in auth. de mona. §. fi verò. & j. de iure immu. l. semper. §. negotiatores. & in auth. de nup. §. & non permittimus. & de san. epi. §. sed neq; curialē. & §. si seruꝰ. & ℨ. de excu. tu. l. Geometræ. Item contrà. ℨ. e. denuntiasse §. quæritur. Sol. vt ibi. Accur.

3 *Flor. consliuerit.*

PAtri.] CASVS. Pater adulterum inuentum cum filia sua quam habet in potestate potest occidere. si ergo hic pater non habet eam in potestate: non potest eā occidere: & per consequens nullus alius, vt quia hic pater filiæ sit in potestate sui patris. Item non est vis, sit verus pater filiæ, siue adoptiuus. nam quilibet horū pōt occidere adulterum inuentū cum filia quam habet in potestate. Secundò dicit, scholaris iacuit cum filia mea vidua, dicitur, q̄ quilibet extraneus admittitur ad accusationem stupri: nec ego præferor eis. Tertiò dicit, ille adulter potest occidi à patre puellæ, qui est inuentus cum ea in domo patris puellæ, vel in habi. patris puellæ vel in domo generi. Item hic pater puellæ potest adulterum contumeliis afficere. & bene dico, q̄ pater puellæ potest occidere adulterum & filiam adulteratam. non autem vir fœminæ adulteratæ potest hoc facere cùm pater nus furor refrænetur quandoque vt non occidat: non sic viri furor. & ille demum adulter occidi potest à patre puellæ, qui est inuentus cum ipsa puella in ipsis rebus Veneris: vt in lecto cum ea, vel osculando eā: & ille demum pater puellæ potest occidere adulterum, qui eam nunc habet in potestate, licet prius aliquo tempore non habuerat. & illum demum adulterum occidit, quem inuenit cum filia in domo sua pater: siue in ea habitet pater, siue non: vel in domo generi, non si alibi inueniat. & redditur ratio in litera: & debet incontinenti occidere vtrumque scilicet filiam & adulterum, non ex interuallo, nisi cùm occideret adulterum, filia fugit, & pater persecutus filiam, occidit eam postea. nā hoc poterit, quasi incontinenti videatur occidere. & hoc dicit hæc lex cum tribus sequentibus. Fran. Accursius.

1 *Fl. patribus.*

h ¶ *Adulterum simul cum filia.* scilicet inuentum: vt infrà eod. nihil. & l. quod ait. in princ. vel eum & filiam, non adulterum tantum: vt dicta. l. nihil.

i Sic *eueniet. Nec alius.* aliàs nec auus, & est bona. aliàs alius: & tunc scilicet qui non habet in potestate: nec etiam pater habet in potestate.

k ¶ *Qui non est.* sed nonne filusfamil. potest esse tutor: & ita habet allium in potestate: vt infitu. qui dari tutor. pos. in prin. & inst. de legitimo. §. j. sed ibi aliter dicitur potestas. Item contrà. j. de mu. & honor. l. ij. sed illud quo ad honores. ar. ℨ. ad Trebill. à quo. §. fi. & l. seq. item facit ℨ. de ac quir. rerum do. l. homo liber. in fi. & C. de legat. l. fi.

1 ¶ Nec *in ea lege naturalis.* & 2 *Flo. dicere* legitimus subaudi: vt *nente.* init de adopt. in princ. hodie autem in adopti uo habet locum quando datur, nō extraneo: vt dicto tit. §. j. qui potest adulterum quemlibet occidere vt hic dicitur.

m ¶ *in accusatione viduæ filiæ.* cum qua 1 *Flo desicit.* primum commissum est. Et sic non obst. ℨ. eo. is cuius. §. matrimo.

n ¶ *Extraneum.* nam 2 *Flo Filiam de adultero deprehendat.* extraneus sicut ipse pater statim potest accusare.

o ¶ *Domi suæ.* in qua habitat: vt j. l. proxi. §. sed si pater.

p ¶ *Et pro domicilio.* Vide Bre. i. habitatione.

q ¶ *De iniuria.* sic ℨ. de iniu. l. lex Cornel. §. domum. & ℨ. de aleator. l. j. §. domum.

r ¶ *Multò magis.* vt j. de regu. iur. l. non debet. & de in lit. iurand. videamus. in fin. Accurſius.

s ¶ *Omnem.* sed marito turpem tantum: vt j. l. 5 *Flo quid.* marito. sed certè imò videtur, q̄ mulierē occidere liceat viro: vt ℨ. ad Syll. l. si quis in gratiū. § . fi maritus. contrà. Solu. subueniturr vt puniatur minus: vt ibi, & C. eod. l. Gracchus. & j. eod. fi adulterium. §. Imperatores. & infrà de sica. l. j. §. fin. non vt prorsus ei parcatur: vt hic.

t ¶ *Pietas.* sic j. de patri. l. diuus & C. de pat. potestā. l. iij.

u ¶ *Capit.* vt non occidat eam.

x ¶ *Facilè* ad quod ℨ. ad Velle. l. iiij. & C. eo. l. quamuis.

y

z ¶ *Competere.* sed an filio adulterum matris, vel fratri sororis scilicet adulterum liceat occidere, vt marito vel patri? quidam quòd sic: vt ext à in decret. de adulter. capitu. ficut. §. fina. alij contrà. Item pater & vir si nolunt occidere, possunt eum seruare: vt suprà eodem capite.

a ¶ *In ipsis rebus* sunt enim res Veneris antecedentia ipsium scelus: sci Veneris 2 *Flo* licet apparatus, colloquia: vt ℨ. eo. & si amicis. in fin. locus constitutus, quæ huc coniuuia, basia, tactus. Nam ab ipsis argumentum scelcris inducitur, vt in topicis Marci Tullij. vnde versus, Visus & alloquium, tactus, post osculu, factum.

b ¶ *Solon* propria nomina: de quorum legibus dicitur insti. de iure naturali. §. sed ius. & fit de his mentio ℨ. fin. reg. l. fin.

c ¶ *Suffitit.* potest ex ingratitudine: vt C. de ingratis lib. l. j.

d ¶ *Habitet* alibi in lib. R. est, sed in lib. B. decst alibi. & facit ℨ. de ritu nuptia. l. palam. § . pe. & fin.

a ¶ *Quod ait lex.* in loco quem non habemus.

b ¶ *Æquali.* ad hoc ℨ. de vi & vi arm. l. iiij. §. cùm igitur. & l. qui possessione & si certum petat. l. lecta. & de verbor. obligat. l. continuus. in princ. & de duo. reis. l. duos in fin. & de testa. l. hæredes. §. fin. aliàs aliter accipitur. vt suprà ad leg. Falci. l. j. §. item si ita. & C. de erro. adnoca. l. fi.

Iste tex. scilicet Bart. videtur no. & ex tex. hic quòd in delictis diuersis inconuenit fieri, quod vno ictu vno impetu vtrumque occidere liceat. vel si habent hic non, dicunt non affectare, scilicet occidere. cætera dicūt vt dixi. prima vetior.

c ¶ *Non affectauit* scilicet fugam filiæ. & habeas hic non: & in fine fine non, & sic plana. alij hic fine non, quasi pater affectauit fugam filiæ, sed eam posteà occidit mutato proposito, licet sito, & habent in fin. non videtur. vel si habent hic non, dicunt non affectare, scilicet occidere. cætera dicūt vt dixi. prima vetior.

1 *Flremissum.*

d ¶ *Persequebatur.* subaudi, & tunc pater occidit. Accursius.

e ¶ *Occidisse.* scilicet & sic non tenebitur pater. Accur.

Mario. JCASVS. Maritus potest occidere adulterum vxoris suæ inuentum cum ea in domo sui viri, non inuentum in domo soceri. nec quemlibet adulterum occidit, sed vilem personam. de quibus vilibus dat exempla multa. & cùm occidit vir aliquem istorum, statim debet vxorem dimittere, nec refert sit sui iuris hic vir, an non. Vltimò dicit, quid si inuenio magistratum cum filia mea, nunquid eum possim occidere? item quid si filia mea est ignominiosa, aut contra leges nupta, vel quid si vir est leno, vel turpis persona, an possim adulterum occidere? & ad omnia respondet, dicens quòd ille pater, & ille vir potest occidere, qui & posset accusare. non ergo turpis persona patris & mariti potest occidere magistratum, & sic hoc expone vt in glo. domini mei Accurſ. hic posita quæ incipit, ergo, &c.

f ¶ *Permittitur.* imò non: vt ℨ. de sica. l. j. in fi. secundum quosdam. sed certè imò sic: vt ℨ. statim determinat. Sed an adulteram? quidam sic: vt ℨ. ad Sylla. l. si quis in gratiū. §. si maritus. in fine. sed tu de ea die vt ℨ. eo. l. hoc in ea. §. fin. no. Accur.

g ¶ *Vt pater.* vt suprà quod metus causſa. l. nec timorem. §. fina. & l. sequen.

h ¶ *Domui suæ.* & etiam alibi quandoque hodie: vt in authent. vt licet. in. & auiæ. §. his quoque.

i ¶ *Occidere.* Scilicet eum qui, &c. & non sit hic §. alij habent hāc §. & male. Item & hodie quandoque quemlibet occidere licet: vt dicta authen. Accur. Floren.

k ¶ *Virique.* aliàs vtriusque, aliàs vtrisque. Accur.

l ¶ *Dimittet.* diuertendo ab ea.

m ¶ *Dictum est.* quod secus est in patre & filiofamiliàs. vt suprà eodē, patri.

n ¶ *Illud in vtroque.* scilicet marito & patre.

o ¶ *Magistrum.* scilicet si inueniat eum: scilicet cum filia sua.

p ¶ *Licet.* scilicet marito & patri.

q ¶ *Vxor contra.* vt ℨ. eo. l. si vxor. §. j.

r ¶ *Accusare possunt.* ergo si filia ignobilis est, vel matrimonium contra legem, vel pater vel maritus turpis persona sit, non poterit magistratum occidere: cùm eum iure viri vel patris accusare non possit: cum talis persona est: vt ℨ. si maritus. in princ. Accur.

Capite. JCASVS. Adulterum inuentum cum vxore mea si nolo eum occidere, vel non possum eum de iure occidere: & volo eum retinere per aliquas horas vt ostendam eum aliis qui posteà testificentur contra eum: bene possum eum retinere per horas saltem viginti: nec est vis vbi eum inuenerim: siue in domo mea, siue alibi. & quod dicitur in viro, idem in patre. sed si dimisi eum ire: non possum petere vt reducatur. sed si fugit, bene reducetur: si hoc volo, ad hoc vt aliqui videant eum ibi: vt sic ferant posteà testimonium. Francisc. Accur.

1 *Fl. in muris.*

s ¶ *In vxore.* id est, cū vxore. & aliàs cum vxore.

2 *Flo. deest, vt vti.*

t ¶ *Retinere.* scilicet licēat.

v ¶ *Testandæ.* scilicet ostendendo eum testibus.

x ¶ *Sine fraude.* id est, sine pœna. Accursius.

y ¶ *Suo iure.* scilicet iure viri. Accursius.

z ¶ *Poterit retinere.* ad hoc vt ostenderet aliquibus qui possint posteà testificari qualiter viderant eum. Accur.

3 *Flor. accipias veri.*

a ¶ *Reduci non potest.* vt C. de remiſſ. pig. l. fin.

b ¶ *Si euaserit.* ita quòd tunc non potuit capi.

c ¶ *Accusaturo.* sed hoc dicere, scilicet quòd inuenerint captum, non prodest accusanti: sed ſi in rebus Veneris: vt suprà quod ait. Sic & aliàs in pecuniariis: vt suprà de testi. l. testium. vnde dicit P. hoc genus testimonij non multum approbo: vt C. quod metus cau. l. metum. Aliſ quòd est speciale, vt valeat testimonium de auditu. ad quod suprà de probat. l. si arbiter. & in authenti. de fide instrumen. §. si quis igitur. Tu die quòd duo audient & probabunt, scilicet hunc confeſſum de crimine item & quòd 2 pro hoc est captus, quod prodest ad iudicium vt torqueatur & stetur confeſſioni factæ in tormentis: cui aliàs non statur, vt j. de quæstio. l. j. §. dinus. & §. pen. Sed ſi in iudicio non confitetur, hoc factum extra ius non valet, vt suprà de inter. act. l. j. in fine, nisi ad liberandum, vt C. de teſt. authent. regati. Et est sic C. de agrico. & censi. l. cùm scimus. in princ. & in auth. vt lice. mat. & auiæ. §. iis quoque. vbi similiter adhibetur vt possit de adulterio probari. Item sic C. de anna. except. l. vt perfectius. §. fin autem. & ℨ. quæ in fraudem credi. ait prætor. §. ſi quis particeps. Item no. sic de hac acclamatione, ℨ. ad legem Aquil. itaque. §. j. sic ℨ. de libero homi. exhib. l. iij. & iiij.

2 *Flo Filiam de adultero deprehendat.*

3 *Flo. scripſit.* 4 *Flo. dicitur ius ypo. Suffi cit patri.*

Constante. JCASVS. Vxorem tuam non possum accusare de adulterio constante matrimonio inter te & eam, nisi te virum de lenocinio accusauerim & conuicerim Franc. Accur.

d ¶ *Extra maritum.* sed nec maritus: vt ℨ. eod. l. miles. §. volenti. & C. eodem. crimen. nec obſt. j. eod. vim passam. § . j. vt ibi dices: sed hodie contrà in viro: vt in authen. vt licc. mat. & auiæ. §. quia verò pluribus.

e ¶ *Inquietare.* C. eodem. l. quamuis. & ℨ. de liber. homi. exhib. l. j. §. j. in fine.

¶ Quod † aitlex 2 Iulia 6, *Incontinenti filiam occidat.* sic erit accipiendum ne occiſo hodie adultero, reſeruet, & post diem 7 filiām occidat, vel contrà. Debet enim propè vno ictu & vno impetu vtrunque occidere, æquali b ira aduersus vtrunque sumpta. Quòd si non affectauit c, sed dum adulterum occidit, profugit filia, & interpositis horis apprehensa est à patre qui perse quebatur d, incontinenti videbitur occidisse e.

Hac lege numerantur personæ, quæ possunt à marito occidi, si deprehendantur in adulterio cum uxore sua.

XXIIII. Macer lib. j. Publicorum.

MArito quoque adulterum vxoris suæ occidere permittitur f: sed non quemlibet, vt patri g. Nam hac lege cauetur, vt liceat viro deprehēsum domi suæ h, non etiam soceri, in adulterio vxoris suæ occidere i eū qui leno fuerit: quive artem ludicram 1 fecerit, vel in scenam saltandi cantandive causſa prodierit, iudicióve publico damnatus neque in integrū restitutus erit: quive libertus eius mariti, vxorisve, patris, matris, filij, filiæ vtriusque 2 k eorum fuerit: nec interest propriùs cuius eorum, an cum alio communis fuerit, qui ve seruus erit. Et præcipitur vt is maritus, qui horum quem occiderit, vxorem sine mora dimittat l. Cæterùm sui iuris, an filiusfamiliàs sit maritus, nihil interesse 3, à plerisque dictum est m.

1 ¶ Illud in vtroque n ex sententia legis quæritur, an pater magistratum o occidere liceat p. Itē si filia ignominiosa sit, aut vxor contra q leges nupta, an id ius nihilominus pater maritusve habeat. & quid si pater maritusve, leno, vel aliqua ingnominia notatus est? Et rectiùs dicetur eos ius occidendi habere, qui iure patris maritive accusare possunt r.

XXV. Vlpianus lib. ij. ad legem Iuliam de Adulteriis.

CApite quinto legis Iuliæ ita cauetur, vt viro adulterum cum vxore 1 s sua deprehensum, quem aut nolit, aut non liceat occidere, retinere t per horas diurnas nocturnásque continuas non plus quàm viginti testandæ v eius rei causſa, vt vti 2 sine fraude x suo iure y possit, liceat. Ego arbitror etiam in patre id seruādum, quod in marito expressum est. Sed & si non in domo sua deprehenderit maritus, poterit retinere z. sed semel remissus adulter, reduci non potest a. Quid ergo si euaserit b? an reductus custodiri viginti horis possit? Et putem hic magis dicendum reductum retineri posse testādæ eius rei gratia. ¶ Quod adiicitur, *Testandæ eius rei gratia*: ad hoc pertinet, vt testes inducat testimonio futuros accusaturo 3 c deprehensum reum in adulterio.

Constante matrimonio nō debet mulier accusari de adulterio, nisi priùs accusetur maritus de lenocinio.

XXVI. Idem lib. iij. Disputationum.

COnstante matrimonio, ab eo qui extra maritum d ad accusationem admittitur, accusari mulier adulterij nō potest. Probatam enim a marito vxorem, & quiescens matrimonium non debet alius turbare atque inquietare e, ni si priùs lenocinij maritum accusauerit. Derelictam verò à marito accusationem etiam ab alio exerceri 1 vtile est.

1 *Flo. excitari.*

a Scribē. hic dicunt hanc gl. esse no. ad hoc q̄ confeſsio extrajudicialis est sufficiēs ad sa seu iudicium ad torturam. Bolo. adde qd no. Pan. in ca. de hoc. nu. 7. & ibi posui in add. ad eum: vbi alie. hāc glo. pro singu. ad hoc in vero ad sup. ponēdū ter. rorem extrà de sim. & in cap. quam ꝓ

Universidad de Deusto Biblioteca

Hæc lex concatenata de quæstionibus seruorum loquitur: nec fuccinctius potest summa ri quàm textus loquatur. vide eã per te: quia est valde philosophalis. id est rationibus æquis fulta: & præcipuè ibi, Ratio autem publicandorum seruorum.

XXVII. Idem lib.iij.de Adulteriis.

SI postulauerit accusator [a] vt quæstio habeatur de seruo adulterij accusato [b], siue ipse adesse voluit [c], siue interesse noluit, iubent iudices eum seruum æstimari: & vbi [d] æstimauerint, tantam pecuniam adulterum [1] [e] quãtam eum [f] qui nomen eius serui detulerit [g], ei ad quem ea res pertinet dare iubebunt.

1 ¶ Sed dispiciamus cui ista poena præstanda sit: quia lex eum nomi nauit ad quem ea res pertinebit. Igitur bonæ fidei emptorem quanuis ab eo emerit, qui dominus non est, rectè dicemus eum esse ad quẽ ea res pertinet. Eũ quoque qui pignori [h] acceperit, magis admittimus in eadem caussa esse: scilicet quia intererat eius quæstionem non haberi. Sed & si vsusfructus in seruo alienus sit, inter dominum & fructuarium diuidi debet [i] æstimatio. Et si communis plurium erit seruus, vtique inter eos quoque erit æstimatio diuidenda. ¶ Si liber homo dum seruus existimatur, tortus sit, quia & ipse conditionem suam ignoret, magis admittit Cæcilius actionem vtilem [k] ipsi dandam aduersus eum, qui per calumniam appetit: ne impunita sit calumnia eius, ob hoc, quòd liberũ hominem quasi seruum deduxit in quæstionem.

2 ¶ Haberi quæstionem lex Iulia [2] iubet de seruis ancillisve eius de quo vel de qua quæritur [3], parentisve [l] vtriusque eorum, si ea mancipia [m] ad vsum ei à parentibus data sint. Diuus autem Hadrianus Cornelio Latiniano rescripsit & de exteris seruis quæstionẽ haberi [n].

3 ¶ Quæstioni interesse iubẽtur [o] reus [p] reáve, & patroni [q] eorum, & qui crimen detulerit [r]: interrogandique [s] facultas datur patronis [t].

4 ¶ De eo [4] quoque seruo, in quo vsumfructum reus habuit, magis est vt quæstio haberi possit. Licet enim seruus eius non fuerit, in seruitute tamen fuisse videtur. Nec tam proprietatis caussa ad quæstionem, quàm ministerij pertinet. Ergo & si bona fide seruiat [u] reo seruus alienus, admittit quis interrogari eum per quæstionem posse. Sed & si seruus sit, cui fideicommissaria debetur libertas, vel statuta [x] speratur, torqueri eum posse magis [y] est.

5 ¶ Iubet lex eos homines de quibus quæstio ita habita est, publicos esse [z]. Proinde in communi [a] partem publicamus, in proprio cuius [5] vsusfructus alienus est, nudam proprietatem: in quo tantum vsumfructum habuerit reus, magis est vt perceptio vsusfructus, ad publicum incipiat pertinere. Alienum seruũ [b] vtique nõ publicamus. Ratio autẽ publicãdorum seruorum ea est, vt sine vllo metu veram dicant: & ne, dum timẽat se in reorum potestatẽ regressuros [c], obdurent in quæstione. non tamen prius publicantur, quàm quæ dicte quòd hic supplet: licet alij quòd hic corrigat. Item facit C.eo.l.in adulterij. & C de repud. l. consensũ. §. pen.

o ¶ *Quæstioni interesse iubentur.* sic in authentica de testibus. §. & hic verò.

p ¶ *Reus.* qui accusatur.

q ¶ *Patroni.* id est aduocati. Accur.

r ¶ *Detulerit.* scilicet accusator. Accur.

s ¶ *Interrogandi que.* ff. de interrog. act. l. si fine. §. j.

t ¶ *Patronis.* sic j. de exhib. reis. l. ij. in fi.

v ¶ *Seruiat.* ad hoc & superius responsum est arg. contrà. ff. ad Syll. l. j. §. qui seruum. sed concordat ff. de noxa. l. quoties. §. j.

x ¶ *Vel statuta.* vt in statuliberis: vt j. de quæst. l. edictum. §. fi.

y ¶ *Magis est.* arg. contrà. ff. ad Syll. l. j. §. ferui appellatione. & §. sed in eo. item facit j. de quæst. l. is cuius. & l. patre, & l. extraneo. in princ. & §. qui & à quib. l. prosp exit.

z ¶ *Publicos esse.* sed an fiscus debit pretium? Respond. sic. argum. C. pro quibus caussis serui pro præmi. li. acc. l. ij. sed cur æstimatur & capitur, vt hic, & infrà. §. fi reus. & C. eodem, verba? Resp. demum torqueri & deteriorati publicantur. vnde in deteriorationem committitur stipulatio secundum Ioan.

a ¶ *In communi.* accusati & accusantis & extranei.

b ¶ *Alienum seruum.* bona fide possessium: vt suprà proxim. §. vel verius extranei omnino: vt suprà §. diuus. ratio est vt infrà proxim. §. Accursius.

c ¶ *Regressuros.* id est remansuros. Habita

1 ¶ *Quod magis est.* vt non possit ducere damnatam de stupro.

m ¶ *Ob aliam caussam.* quæ explanatur suprà, de mino. auxilius. §. fin. & facit C. eod. l. castitati. & l. serui ob. & ff. quod met. cau. l. ifti quidem. & ff. eo. l. ij. §. j.

n ¶ *Plectitur.* id est, punitur lege Iulia.

o ¶ *Stupro.* i. adulterio: vt suprà eodem inter liberas. §. lex Iulia.

p ¶ *Gratis quis.* vir, vel alius. & facit suprà si quis omis. causs. testa. l. si quis pecuniam. & de iis qui notan. infa. furti. §. pactus. & suprà de postu. l. j. §. bestias. & C. ad Vellei. l. antiquæ. & j. ad legem Iul. de vi publ. qui cœtu. sed quia vxorem retinet, puniri potest: vt suprà in princi. Accursius.

q ¶ *Mediocriter.* i. non parum, sed multum.

r ¶ *Siue enim.* ad hoc C. de seru. fugi. l. quicunque. & j. de pœnis. l. capitalium. §. grassatores. & C. ad legem Iuliam de vi. l. seruos. §. primo. & facit C. eodem. l. ij. & l. castitati. & l. serui. & l. de crimine.

s ¶ *Vel nimiam.* argumen. contrà, suprà de eo per quem fac. erit. l. j. §. j.

t ¶ *Sex mensium.* quorum duo iure mariti, quatuor iure extranei dantur: vt suprà l. iij. Accur.

v ¶ *In nupta.* secundo viro, renuntiata à primo.

x ¶ *Diuortij.* à primo viro. Accur.

y ¶ *Commissi criminis.* de adulterio constat quòd vltra quinquennium continuum non accusatur: vt C. eo l. quinquennium. & infrà ead. l. §. fina. sed in adultera videtur hic distinguere inter nuptam secundò, & viduam, ad hoc vt quilibet vsque ad sex menses vtiles, & non vltra: sed in nupta incipiunt à die diuortij: in vidua à die commissi criminis. & est ratio, quia facilius accusatur vidua: ideòque facilius præscribit. & ad hoc infrà ad Turpil. l. j. §. accusationem. hi tamen sex menses vtiles non excedunt quinquennium continuum: vt infrà proxim. §. alij exponunt criminis, scilicet computetur quinquennium. vel dic sex menses. sed ad quid? Respond. vt qui repudiauit ex delicto commisso: postea iure mariti accuset. vel fortè loquitur de stupro quod in viduam committitur. Vel verius loquitur de muliere quæ commisso adulterio diuerterat. si enim interim nupta est, tuetur se sex mensibus à die diuortij. si vidua, quinquennio à die commissi criminis. prima placet: vt not. C. eodem. l. adulter. Sed quid si tribus annis continuis in adulterio perseuerauerit? Respond. à die primo commissi secundum quosdam: argumen. suprà de furt. ei qui. sed absurdum est: vt nota. infrà de pœnis, lege, si diutino.

z ¶ *Sexaginta dies.* qui dantur marito: vt ff. eod. si maritus. §. si negauerit. Azo.

a ¶ *Habita fuerit.* & finita: quia posteà cùm essent publici, non torquentur. Alij dicunt inchoata tantum.

b ¶ *Reuersuros.* id est, remansuros. sic suprà vsufruct. quemadmod. caueat. l. iij. §. j.

c ¶ *Recedunt.* sed an recedant, hìc non aperit: sed satis innuit q̃ non. argu. j. de pœnis, aut dãnum. §. fi. sed Ro. & B. contrà. Accur.

d ¶ *Absoluti.* serui erant accusatæ vel accusati: vel patris scilicet & sic emendatur demum secuta absolutione: vt C. e. l. verba. in fin. sed si extranei, tunc indistinctè: vt ff. in prin. huius legis, & plenè dic vt no. C. eod. l. verba. in fi. illius gl. non aliter, &c. sed an econtra si seruus accusatoris petatur torqueri? respon. B. idem vt caueatur, & demum condemnato reo emendetur.

e ¶ *Factúmve.* non ergo publicationis damnũ: quia id à fisco: vt ff. dixi secundũ B. Sed R. contrà. & facit j. de quæstionibus. l. patre. Accur.

f ¶ *Non cauetur.* quod lex aliàs iubet scilicet duplum domino præstari, &c. quod est j. fi. ff. de quæst. at lum. l. fi. & C. de calum. l. dominus. & C. eod. l. verba.

g ¶ *At hìc simplum.* quando nõ seruus sed alius accusatur: & dimidium huius simpli accusatoris, & dimidium accusatus præstat: vt suprà eadẽ l. in princip. sic est extranei seruus. Alij dicunt accusati.

Quod ex his. Petitur. de hoc dic ff. de condi. ex lege, l. ij.

Ariti. CASVS. Vir vxorem inuentam cum scholari in lecto finxit se non videre: & scholarem recedere dimisit: & vxorem retinuit. dicitur quòd hic punitur de lenocinio. Item punitur qui duxit in vxorem fœminam de adulterio condemnatã, vel de stupro: secus si ob aliam caussam damnata erat. Item punitur qui pretium accepit pro comperto stupro. ¶ *Sex mensium.*] Adultera potest accusari de adulterio intra sex menses vtiles: & aut remanet vidua: & tunc incipiũt sex menses currere ex die commissi criminis: aut hæc nupsit secũdò. & tunc incipiũt ex die diuortij facti. Secũdò dicit: vir separauit se ab vxore: habet sexaginta dies: intra quos potest iure mariti accusare. cucurrerunt prædicti dies. item quinquenniũ cucurrit à die commissi criminis computandum. dicitur quòd amodo non potest vir eam accusare: & sex menses vtiles qui dantur ad eam accusandam, non possunt extendi vltra quinquennium. Item cùm quinquennium detur ad accusationem adulterij faciẽdam intelligas illud quin quennium competere quocunque capitulo legis Iuliæ accusetur quis. quæ sunt vltra, dic vt in gl. & hoc quinquennium incipit à die commissi criminis. & connumeratur vsque ad diem inceptæ accusationis. Itẽ si plures eundem accusauerint de adulterio, & vnus eorum tantũ perseuerauerit: inspici debet dies qua data fuit accusatio iltius: vt scratur an illa die retro cucurrit quinquennium. Vltimò dicit: qui per vim aliquam vel aliquem stuprauerit, perpetuò potest de hoc accusari, cùm lege Iul. de vi teneatur: Franc.

h ¶ *Lenocinium.* aliter ponitur suprà de infa. athletas. §. j. & adde quod dicitur j. e. l. si quis. in prin. & §. si quis adulterum. & C. eod. l. ij. & l. fine metu. & xxxij. q. j. sicut. Accur.

k ¶ *Deprehensam.* aliàs vxorem: aliàs fine. sed hodie videtur corrigi quod hìc dicitur & j. proxi. responso, per authen. vt lic. ma. §. adulteriũ. vel dic vt not. ff. de minori. l. auxilium. §. fi.

stio de illis habita fuerit [a]. Sed & si negauerint, nihilominus publicantur. Ratio enim adhuc eadẽ est, nedum hi sperant se in potestatem dominorum reuersuros [b]: si negauerint, spe meriti collocandi in mendacio perseuerent. Sed & serui accusatoris, si de iis quæstio sit habita, publicentur. Eius enim serui, ne mentiantur, meritò à domino eius reeedunt [c]: extranei verò non habent cui gratificentur.

6 ¶ Si reus vel rea absoluti [d] fuerint, æstimari per iudices lex damnum voluit, siue mortui fuerint, quantæ pecuniæ ante quæstionem fuerint: siue viuerent, quantæ pecuniæ in his damnum datum fuerit, factúmve [e] esset.

7 ¶ Notandum est, quod hoc [7] ca pite quidem non [8] cauetur [f]. si seruus adulterij accusetur, & accusator quæstionem in eo haberi velit, duplum pretium domino præstari [9], at hic simplum [g].

XXVIII. Marcianus lib.j.de Iudiciis publicis.

QVod ex his caussis debetur, per condictionem quæ ex lege descendit, petitur [h].

Continuat expositionem suam uerborum legis Iuliæ de adulteriis.

XXIX. Vlpianus lib.iiij.de Adulteriis.

MAriti lenocinium [i] lex coërcuit, qui deprehensam vxorem [k] in adulterio, retinuit, adulterúmq; dimisit. debuit enim vxori quoque irasci, quæ matrimoniũ eius violauit. Tunc autem punien dꝰ est maritus, cùm excusare ignorãtiã suã nõ potest, vel adumbrare patiẽtiã prætextu incredibilitatis. Idcirco enim lex ita locuta est, *Qui [1] adulterum in domo deprehensum dimiserit* quòd voluerit in ipsa turpitudine deprehendentem maritum coërcere.

1 ¶ Quod ait lex, Damnatam adulterij si quis duxerit vxorem, ea lege teneri [2]: an & ad stuprum referatur, videamus. quod magis est [l]. Certè si ob aliã caussam [m] ea lege sit condemnata: impunè vxor ducetur.

2 ¶ Plectitur [n] & qui pretium pro comperto stupro [o] acceperit. nec interest, vtrum maritus sit qui acceperit, an alius quilibet. Quicunque enim ob conscientiam stupri accepit aliquid: pœna erit plectendus. Cæterum si gratis quis [p] remisit: ad legem non pertinet.

3 ¶ Qui quæstum ex adulterio vxoris suæ fecerit, plectitur. Nec enim mediocriter [q] delinquit, qui lenocinium in vxore exercet [3]. Quæstũ autem ex adulterio vxoris suæ facere videtur, qui quid accepit vt adulteretur vxor. Siue enim [r] sæpius, siue semel accepit, non est eximendus. Quæstum enim de adulterio vxoris facere propriè ille existimandus est, qui aliquid accepit vt vxorẽ pateretur adulterari meretricio quodam genere. Quòd si patiatur vxorem delinquere, non ob quæstum, sed ob negligentiam, vel culpam, vel quandam patientiam, vel nimiam [s] credulitatem, extra legem positus videtur.

4 ¶ Sex mensium [t] hæc sit separatio, vt in nupta [v] quidem ex die diuortij [x] sex menses computentur: in vidua verò ex die commissi criminis [y]. quod significari videtur rescripto ad Tertyllum & Maximum consules. ¶ Præterea, si ex die diuortij sexaginta dies [z] sint, ex die verò commissi criminis quinquennium præterierit, debuit dici nec mulierem posse accusari: vt quòd dicitur [4], Dantur

a ¶ *Sex menses.* duo iure mariti, quatuor iure extranei.
b ¶ *Similes.* vt §. de mino. auxilium. §. fi. & §. eo. qui domum. Accur.
c ¶ *Et ad eum.* id est vsque ad eum.
d ¶ *Et non ad eum.* sufficit ergo accusationem incipere ante quinquennium. non autē est necesse perficere. ad quod est C. de rei vēdi. l. more. & C. de collu. dete. l. ij. §. quinquennium.
e ¶ *Postulationis.* in scriptis factæ. Io.
f ¶ *Exigatur.* vt fiat intra quinquennium.
g ¶ *Spectet.* aliàs expectet. s. intra quinquennium fieri.
h ¶ *Non alienos.* nec enim ei prodest vt accusare possit. sed contrà. §. eo. quinquenniū. sol. hūc vnus in accusatione præcesserat: non tamen in litem processerat secundū Io. Item no. hic q̄ interruptio ciuilis non prodest alij ad quod §. de diuer. præscri. l. intra. & ne de ista. defun. l. ij. §. præscriptio.
i ¶ *Huius temporis.* quinquennij. & caue quia loquitur si accusetur lege Iul. de vi, & non Iul. de adulte. Duplex est enim delictū. & facit §. tit. j. qui cœtu. §. fin. secundū H. vel fortè. l. Iul. de adul. vt bene conueniat prædictis, & aduersetur con
§ Fl. expectet. iunctio aūt, ibi, eū autē &c. & facit C. de apo. l. qui apostatarum.

Pater.]CASVS. Pater adulteratæ accusans de adulterio si committat calumniā euidentem: punitur. Item in sexaginta diebus qui dantur viro vt iure mariti accuset, computatur & sexagesimus dies. Itē quinquennium quod datur ad accusationem adulterij, continuum est: nō tamen computatur tempus accusare volēti intra quod adulter erat accusatus, vel intra quod alius egerat, & prēuaricatus fuerat. hoc dicit hæc l. & sequens. Franciscus Accursius.
k ¶ *Calumniæ.* euidentis: vt §. eo. is cuius. in fin. ne sit contrà. §. de pub. iud. l. fi.
l ¶ *Sexaginta dies. à diuortio.* Hoc dic vt suprà, l. proxi. §. sex mensium.
1 Flor. deest. dies.
1 Fl. continuò.
2 Flo. ergo fiet fi.
m ¶ *Dies est.* §. de reg. iur. vbi lex. Accur.
n ¶ *Quinquennium. Continuum.* ex hoc colligit Ioan. quòd vtile est quo ad sui initium. sed continuum quo ad processum: vt & aliàs, infrà quando appel. fit. l. prima. §. biduum. & suprà de ædili. edict. cum sex. Item est contrà. huic legi, suprà, l. mariti. §. hoc amplius. solu. vt ibi. Item ad hoc quòd negligenti non currit præscript. suprà de ſtatuliber. l. cum hæres. §. Stichus. & de colluſio. detegen. l. ij. §. j. fic C. qui admit. ad bon. possſ. l. fina. & suprà eod. l. iiij. & de minorib. l. intra vtile.
o ¶ *Non potuit.* vt suprà, l. denuntiasse. §. quæritur. & infrà. l. proxi. §. cùm alterum.
p ¶ *Transierit.* certè bene poterit accusari adulter non obstante quòd lapsum sit quinquennium.
q ¶ *Postulauerat.* id est accusauerat.

sex mēses [a] vtiles, sic sit accipiendum, ne crimen quinquennio continuo sopitum excitetur.

5 ¶ Hoc quinquennium obseruari legislator voluit si reo vel reæ stuprum, vel adulterium, vel lenocinij obijciatur. Quid ergo si aliud crimen sit quod obijciatur, quod ex lege Iulia descendit, vt sunt qui domum suā stupri causſa præbuerint, & alij similes [b]? Et melius est dicere omnibus admissis ex lege Iulia venientibus quinquennium esse præstitutum.

6 ¶ Quinquennium autem ex eo die accipiendum est, quo quid admissum est: & ad eum [c] diem quo quis postulatus postulatáve est: & non ad eum [d] diem quo iudicium de adulteriis exercetur.

7 ¶ Hoc amplius senatusconsulto adiectum est, vt si plures eundem postulauerint: eius qui perseuerauerit reum reámve facere, postulationis [e] dies prima exigatur [f]: scilicet vt qui accusat, suos libellos accusatorios spectet [g], non alienos [h]. ¶ Eum autem qui per vim stuprum intulit vel mari, vel fœminæ: sine præfinitione huius temporis [i] accusari posse dubium non est: cùm eum publicam vim committere nulla dubitatio sit.

XXX. Paulus lib. j. de Adulteriis.

PAter sine periculo calūniæ [k] agere non potest.

1 ¶ Sexaginta dies à diuortio [l] numerantur. In diebus autem sexaginta & ipse sexagesimus dies [1] est [m].

XXXI. Idem libro secundo de Adulteriis.

QVinquennium non vtile, [60] sed continuum [1] [n] numerādum est. Quid ergo [2] si prior mulier rea facta sit, & ideo adulter eodem tempore reus fieri non potuit [o]: & diu tracta lite quinquenium transierit [p]? Quid si is, qui intra quinquennium quem postulauerat [q], non peregerit: aut præ-

1 ¶ *Repetere.* id est accusare.

Nihil.] CASVS. Pater si occidat adulterum filiæ suæ, & filiam debet occidere: nec est vis quę prius occidat, dum tamen vtrunque occidat. Item satis est si occidat adulterum, & vulneret filiam: licet filia nō decedat ex his vulneribus. Itē si vir accusat vnū de adulteris, interim aliū accusare non potest: cum tamen qui prębuit domū vt adulteriū ibi fiat: vel qui consilium in hoc dedit, potest accusari simul cū vno de adulteris. Franciscus Accursius.
s ¶ *Prius.* quàm adulterum.
t ¶ *Alterum occidat.* non deprehensum in opere Veneris: vt §. eo. quod ait. vel id est adulterum tantum, quasi sit in dolo, cùm sine filia occidat. ideo lege Corne. de sicar. tenetur: vt hic, & §. eod. l. patri. & facit §. eodem. l. nec in ea. §. fina.
v ¶ *Alter.* s. adultera.
x ¶ *Non liberatur.* scilicet pater.
y ¶ *Tam grauia.* hic collige maiora vulnera sustinere fœminā quàm marem. sic §. ad leg. Aquiliam. qua actione. §. si quis.
z ¶ *Voluntate eius.* scilicet patris.
a ¶ *Seruata est.* id est viuit.
b ¶ *Maritus.* litem cōtestando.
c ¶ *Accusari non licet.* vt & §. de accusa. l. hos. §. lege. & fac. C. eodem l. reos. & infrà l. vim passam. §. duos. Accursius.
d ¶ *Domum.* vt §. eod. qui domum.
e ¶ *Vel consilio.* ad hoc suprà eo. l. is cuius. in princ.

Si quis.] CASVS. Seruus meus iacuit cum vxore mea. volo eum torqueri, vt dicat de hoc veritatem. dicitur quòd non audior: quia iam confessio eius præiudicaret qualiqualis modo vxori meæ: sed ipsam accusare possūm de adulterio. Secūdò dicit: filius meus iacuit cum vxore mea quæ erat ei nouerca: vel seruus vel libertus meus iacuit cum vxore mea: eundem me cum retinui. dicitur quòd teneor quasi leno: & hoc ex sententia legis positæ suprà eodem. l. mariti. non ex verbis eius. Item ipsa vxor rentenda poterit accusari. intelligas tamen secundum formam legis positæ §. eod. l. constante. in fine. sed si ipsam vxorem dimisi, & postea eā reduxi, teneor quasi leno ex sententia legis positæ §. eo. l. mariti. Vltrò dicit: vxor mea inuenit me cum vxore Titij in lecto. ipsa accepit à me pretium vel ab ea vt non dicat alicui hoc, tenetur ista vxor mea vt lena pœna adulterij. Fran. Accur.

1 Flor. Dicit Marcus &c.
2 Manuscripti. falsi.
3 Flo. fuerint.

f ¶ *In præiudicium eius.* scilicet mulieris, seruo aliquid in se confitente: quod esset mulieri præiudicium qualequale. ad quod §. de appell. 3 sententia. H. vel dic eius, s. domini: quia fortè in tormētis periret. & sic incipit ab adultera etiam secundò nupta, contra generalem regulam: vt C. eo. l. si dum. & facit §. de ritu nup. l. ſtuprum.
g ¶ *Forsitan filium.* §. eo. ſi adulterium. in prin.
h ¶ *Vel.* pro saltem.

Legis.

a ¶ *Legis.* quæ est §. l. mariti. Accur.
b ¶ *Verbis.* quæ sunt §. l. mariti. in prin.
c ¶ *Punitur.* hoc accipe vt §. l. constante. in fi.
d ¶ *Ne fraus fiat.* legi Iuliæ. & ad hoc C. eo. l. cakitati. Accur.
e ¶ *Acceperit.* à viro vel ab adultera.
f ¶ *Tenetur.* ſic ergo pœna lenocinij est eadem quæ adulterij.
1 Flo. fol. §.
g *Stuprum mulierem.* viduam vt §. proxi. §. & facit §. de verb. sign. l. inter. & C. eod. l. quæ adulterium. & §. eo. inter. §. j.
h ¶ *Concubina.* in qua protestatio est necessaria: vt §. de concubi. l. j. §. cum Attilicino. & l. in concubinatu.
1 Flo. præterium.
i ¶ *In vidua.* honestè viuente: vt inſti. de pub. iud. §. item lex.

Accusaturus.]CASVS. In libello accusationis adulterij erraui. possūm emendare si sum intra tempus, scilicet xxx. dierum. & hoc habuisti §. de accu. l. libellorum. in fi. potes
1 Flo. continuet. tenuisse ſte l. libellorum. in fi. potes
2 Flo. ſi tenuit. dicere vt in glo. Franc. Accommittere eū cursus.
k ¶ *Si tempora.* statuta quod fallit. à iudice. ar. §. de accuſ. §. vt in nō pos. si ea. vel à lege eiusdem de ap. §. vt suprà de accusa. l. ſi. coll. bellorum §. fi. vel quinquennium. & facit §. ad leg. Aquiliam. qua actione. §. si quis.
z ¶ *Voluntate eius.* scilicet patris.
a ¶ *Seruata est.* id est viuit.
b ¶ *Maritus.* litem cōtestando.
c ¶ *Accusari non licet.* vt §. de accusa. l. hos. §. lege. & fac. C. eodem l. reos. & infrà l. vim passam. §. duos. Accursius.
d ¶ *Domum.* vt §. eod. qui domum.
e ¶ *Vel consilio.* ad hoc suprà eo. l. is cuius. in princ.

Si quis.] CASVS. Seruus meus iacuit cum vxore mea. volo eum torqueri, vt dicat de hoc veritatem. dicitur quòd non audior: quia iam confessio eius præiudicaret qualiqualis modo vxori meæ: sed ipsam accusare possūm de adulterio. Secūdò dicit: filius meus iacuit cum vxore mea quæ erat ei nouerca: vel seruus vel libertus meus iacuit cum vxore meæ: eundem me cum retinui. dicitur quòd teneor quasi leno: & hoc ex sententia legis positæ suprà eodem. l. mariti. non ex verbis eius. Item ipsa vxor rentenda poterit accusari. intelligas tamen secundum formam legis positæ §. eod. l. constante. in fine. sed si ipsam vxorem dimisi, & postea eā reduxi, teneor quasi leno ex sententia legis positæ §. eo. l. mariti. Vltrò dicit: vxor mea inuenit me cum vxore Titij in lecto. ipsa accepit à me pretium vel ab ea vt non dicat alicui hoc, tenetur ista vxor mea vt lena pœna adulterij. Fran. Accur.

1 Flor. Dicit Marcus &c.
2 Manuscripti. falsi.
3 Flo. fuerint.

f ¶ *In præiudicium eius.* scilicet mulieris, seruo aliquid in se confitente: quod esset mulieri præiudicium qualequale. ad quod §. de appell. 3 sententia. H. vel dic eius, s. domini: quia fortè in tormētis periret. & sic incipit ab adultera etiam secundò nupta, contra generalem regulam: vt C. eo. l. si dum. & facit §. de ritu nup. l. ſtuprum.
g ¶ *Forsitan filium.* §. eo. ſi adulterium. in prin.
h ¶ *Vel.* pro saltem.

tentia legis [a] tenetur, quamuis ver bis [b] non continetur. quæ autē retinetur, punitur [c]. Sed &[2] si dimiſſam reduxerit, verbis non tenetur: sed tamē dicendū est vt teneatur, ne fraus [d] fiat.

2 ¶ Si vxor ex adulterio viri præmium [3] acceperit [e], lege Iulia qua si adultera tenetur [f].

Qui filium uel seruum qui commiserunt adulterium in uxorem suam, retinet, punitur quaſi leno, & mulier etiam retenta punitur, & ſi eam dimiſſam poſtea maritus reduxit, tenetur etiam ipſe.

XXXIIII. Modestinus libro j. Regularum.

STuprum cōmittit qui liberam mulierem [g] cōsuetudinis causſa, non matrimonij retinet [1]: excepta videlicet † cōcubina [h]. ¶ Adulterium in nupta admittitur: ſtuprū in vidua [i] vel virgine, vel puero cō mittitur.

Per porrectionem libelli malè concepti nō interrumpitur præſcriptio adulterij. Bart.

XXXV. Idem libro viij. Regularum.

ACcusaturus adulterij, ſi quid circa inſcriptionem errauerit, ſi tempora [k] largiantur, emendare non prohibetur: ne causſa criminis [1] aboleatur.

XXXVI. Papinianus libro iij. Quæſtionum.

SI minor annis adulterium cōmiſerit, lege Iulia tenetur: quo niam tale crimen [l] poſt pubertatem incipit.

XXXVII. Idem lib. v. Quæſtionum.

FIliumfamiliàs publico iudicio adulterium in vxore ſine volū tate patris arguere poſſe, conſtitutum est. vindictam enim proprij doloris consequitur [m].

Si committatur adulterium cum inceſtu, mulier punitur ut uir. Idē ſi committatur ſtuprū & inceſtus: ſed ab inceſtu excuſatur propter ignorātiā, quæ præſumitur in muliere minore, & ſtatim pœnitente. h. d. uſque ad §. imperatores. Diuiditur principaliter in quinque partes. Primò loquitur quando committitur adulterium cum inceſtu. Secūdò loquitur, quādo committitur ſtuprum & inceſtus à maſculo. Tertiò, quando cōmittitur ſtuprum & inceſtus à muliere ſub colore matrimonij. Quartò quādo maſculus aliqualiter excuſatur. Quintò, quādo in totum liberatur ſecunda ibi, Stuprū. tertia ibi, Quare mulier. quarta ibi, Non nunquam. quinta ibi, Fratres denique. Bar.

XXXVIII. Idem lib. xxxvj. Quæſtionū.

SI adulterium [n] cum inceſtu [1] cōmittatur, vt putà cum priuigna [o], nuru, nouerca, mulier [p] quo que ſimiliter punietur [q]. id enim [r] remoto etiā adulterio eueniret [s].

1 Flo. inceſtu.

Hæc ſecūda pars legitur duobus modis. Primò, quod hic loquitur finaliter de adulterio & inceſtu. Secundò quòd loquitur de ſtupro & inceſtu. & quòd hæc lex loquitur de inceſtu & adulterio, primò facit tex. qui dicit an adulterij pœna ſufficiat, item quòd loquitur de ſtupro & inceſtu. facit tex qui dicit ſtuprū primæ lectūræ applaudit glojja ſuper uerbo, adulterij. & ſuper uerbo, duplex. & ſuper uerbo errore. Bart.

1 ¶ Stuprum [t] in sororis filiā [v] ſi committatur, an adulterij [2] pœna ſufficiat marito [2], conſideranda eſt. Occurrit [y], quòd hic duplex [z] admiſſum est: quia multum interest, errore iuris [3] [a] matrimoniū illicite contrahatur [b], an contumacia iuris, & ſanguinis cōtumelia cō cur [4] [c]: quare [d] mulier tunc de mum eam pœnam, quā mares, ſuſtinebit [e], cùm inceſtum iure gentium [f] prohibitū admiſerit [g]. Nā ſi ſola iuris noſtri [h] obſeruatio interueniat [5], mulier ab inceſti crimi

2 Flor. mariti conſiderandū.
3 Flo. deeſt iuris.
4 Flo. concurrunt.
5 Flo. interueniet.

t ¶ *Stuprum.* id est, inceſtus. Accur.
v ¶ *Filiam.* ſcilicet nuptam alij.
x ¶ *An adulterij.* id est, ſtupri ſeu inceſtus. plerunque enim vnum pro altero ponitur, vt §. eo. inter. §. j. Accur.
y ¶ *Occurrit.* vt non ſufficiat pœna.
z ¶ *Duplex.* ſcilicet ſtuprum & inceſtus.
a ¶ *Errore iuris.* facti iuſtiſſimi & continui: vt C. de inceſ. nup. l. qui cō tra. vel dic iuris ciuilis: quia tunc de inceſtu tantum, non de ſtupro punirur, cùm ſtuprum nō proponat in contumeliam iuris, & c. ſicut in noſtro caſu. vnde de vtroque ſcilicet ſtupro & inceſtu accuſatur: vt C. de accuſa. qui de crimine. licet ſit arg. contrà. §. de accu. l. ſenatus.

Titius iacuit cum priuigna ſua alij nupta, vel cum nuru ſua, vel cum nouerca: & ſic commiſit adulteriū & inceſtum. dicitur quòd ipſa mulier pōt accuſari de adulterio: & punietur ſicut Titius. hoc idē eſſet ſi de ſtupro accuſaretur. nam punire tur ſicut vir. Secūdò dicit: Titius iacuit cum filia ſororis ſuæ nupta cui dā. quæritur an ſufficit ſi puniatur pœna ſtupri? & certè duo ſunt delicta. vnde augēda eſt pœna: quia hic & in ſequēti caſu vbi duo ſunt delicta, maior imponitur pœna. ſi enim filiā ſororis meæ accipio in vxorē, referet an errore hoc fecīan nō: vt magis vno caſu puniat. ſ. quando ſciens ius & factum hoc feci, quàm ſi neſcirē. & quia plus delinquitur vbi eſt contumacia iuris: apparet quòd mulier inceſtum cōmittens minus dicitur delinquere: quia in ea non dicitur eſſe contumacia iuris: vt ſi adoptiua filia cum fratre contraxit matrimonium. nā hoc caſu ei nō parcitur: cùm ius gentium, id eſt, naturale nō debeat ignorare. Itē qui per matrimoniū cōmittit inceſtū: humanius tractatur quàm adulter: & dat exemplum. iubet tamen dirimi tale matri. mulier tamen in iure errans, à crimine inceſtus liberatur ab adulterio non liberaretur. Item ſi accepi nouercam meā in vxorē bona fide: & cùm ſciui hoc eſſe illiciū, ſeparaui me ab ea: modò non poſſum accuſari de crimine inceſtus.

1 Flo. deeſt. ſtupri.
2 Flo. ergo ſi ſtuprum.
3 Flo. fuerit ſua nouerca.

& hoc idem ſubiicit in ſequēti §. generaliùs tamē. Vltimò dicit: inceſtu per adulterium commiſſo, parcitur mulieri ignoranti ius. Item par citur minori ætati maſculi vel fœminæ: vel etiam quandeque modicè puniuntur ſi error allegatur: & hoc cum accuſatore: & facilius puniū tur ſine accuſatore. ¶ *Imperatores.*] Vxorem meam in adulterio deprehēſam occidi. nō punior, l. Corn. de ſica. mitius tamē: nā ſi humilis ſum, in opus perpetuū trador. ſi honeſtus ſum, in inſulam relegor.

¶ *Liberto.*] Libertus non admittitur de facili ad accuſandum patronum ſuum: ſed de adulterio quod commi ſit patronus cum vxore liberti, poteſt libertus accuſare patronum ſuum: ſicut & de atroci iniuria ſibi facta à patrono poſſet eum accuſare. Libertus ſi inueniat patronum ſuum cum vxore ſua in lecto, an poſſet eum occidere: cùm ſit perſona patroni vilis? & dicitur quòd non. Vltimò dicit, Titius commiſit adulterium. poſtea in aliquo officio publico eſt collocatus. debet interim differri accuſatio: ſed promittet ſtare iuri cùm erit officium finitum. Franciſcus.

n ¶ *Si adulteriū.* poteſt ergo adulteriū & inceſtus eſſe ſimul: & quodlibet ſeparatim: vt hic. & eſt inceſtus cum his fœminis de quibus hic dicit, & §. de ritu nup. l. fina. & eſt eadem pœna quæ eſt adulterij: vt hic colligitur.
o ¶ *Cū priuigna.* alij nupta. & ſic de ſequentibus.
p ¶ *Mulier ſimiliter.* ſcilicet vt vir.
q ¶ *Punietur.* ſcilicet de adulterio.
r ¶ *Id enim.* id eſt, vt mulier ſicut vir puniatur, remoto &c.
s ¶ *Eueniret.* ſ. ſi de ſtu pro argueretur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum.Sed est cõtrà in eo.tit.l.j.sed ibi clãm: vnde scientia præsumitur: vt ℨ.de ritu nuptia.l.fin. & ad hoc vt error ciuilis iuris profit, vel non noceat,facit ℨ.vt in pos.lega.l.j in prin. & ad Syl. l. j. §. si quis ignorãs.& de lega.ij.qui fideicom:& de peti.hæred.sed & si lege.§.Iciere. item facit C.de iuris & fac.ignor.l.fi.& ℨ.de iure fil.l. ij. in fin. & C.si aduer. de li.l. j.& fina.

a ¶ *Grauiora.* idest grauiora quàm adulterij. Accur.

b ¶ *Illicitum contractum sit.* errore fortè iuris: quia hic contumelia fortè sanguinis non continetur:vt ℨ.& sic not. q̃ parcitur in delictis si bonam habuit originem, id est, causſam fauorabilem: argu.ℨ.de furt. qui vas. §.si ego. & de re iud.l. inter pares, & de donat. inter vir.& vxor. si donatæ, in prin. & §. fin. Accur.

c ¶ *Fratres denique.* exemplum superioris.

d ¶ *Incestũ.* per matrimonium contractum: vt subiicit.

e ¶ *Per ætatem.* maximè subaudi : cùm aliàs mitius se habet lex cum incestuosis quàm cum adulteris.H.& potes dicere quòd vbi cõiuges sciunt factum, id est, consanguinitatem, & ius, id est, non licere, habent locum pœnæ. C. de incest. nup.l. qui contrà. si verò errant in factο, iustè excusantur : vt ea. l. si in quidem ignorantia iuris naturalis vel gentium, neuter excusatur in totum, sed releuantur, vt hic, vel etiã puniendi &e.si ciuilis: si masculus, releuatur in aliquotmulier in totum. Item minor excusatur in totum:vt ℨ. ea. l.j.§.j. & hic, & ℨ. eo. §. Imperatores. & §. incestum. Item not. in hoc speciale quòd si quis distrahat illicitam conjunctionẽ antequàm accusetur:nõ punitur vt ℨ.e. §. iidem Pollioni.Sed quid si vnus sciat:alter nonẽRespond. in sciente quod dixi : & in ignorante quod de ignorante dixi:vt dictæ pœnæ habeant locum, vel non habeant.

Habetis hîc tex.vnicum in iure ad hoc quòd licet confessio erronea in contractu sine promiss. non valet.l.tres fratres.cum ibi no.ℨ. de pactamen confessio erronea euidenter in delictis si bonam habuit originem, id est, causſam fauorabilem: argu.ℨ.de furt. qui vas. §.si ego. & de re iud.l. inter pares, & de donat inter vir.& vxor. si donatæ, in prin. & §. fin. Accur.

6 *Flor. quod pubertate delinquitur.*

f ¶ *Ætate.* etiam iuris ignorantia.& facit C.de pœ.l. impunitas. & ℨ. de mino.l.auxilium.in fi.Accur.

g ¶ *Suprà dictum est.* vt ℨ.eod.§.stuprũ in fi.& ad §.ℨ. de ritu nuptiar. l.qui in prouincia.in fi.& de condictione fine causſa.l.fin.& ℨ. eo. l. fi. & de iure fisci.l.ij.in fine.Accur.

h ¶ *Cum nouerca.* si accepit nouercam in vxorem, licet eam cognouerit.si tamẽ cùm scit esse illicitum,eam dimittit : nõ tenetur inceſti, & idem dicit §.sequens,generalius tamen. & ita remittitur alicui delictum si præueniat in satisfactione.sic C.ne tuto.vel curator.l. j. & de crimine ſtelliona.l.j. & de faiſ. Codicillos. & de iis qui sibi adsc ri. l. ij.& de plus petit.l.j.& ℨ.de publi.l.hoc edicto.& C.de incestiis & inutil.l.qui contrà.& C.ad legem Iuliam maiestat.l.quisquis. in fine. & ℨ. de falſ.qui falſam.Accur.

i ¶ *Postulatus est.* quia in iure erravit.nam si in facto:nec antè nec pòst potest accusari.Accur.

k ¶ *Admittitur.* per errorem iuris.

Mulieri permittitur ius ignorare.

l ¶ *Sexu.* quia mulieribus est permissum ius ignorare:vt j. de iure fisc. l.ij.in fi.& C.de iur.& fac.igno.l.fina.

m ¶ *Vel ætate* vt C.de incest.nup.qui contrà.& ℨ.proxi.§.

n ¶ *Puniendi.* Genitiui casus.

ne erit excusata.Nonnunquam tamen & in maribus incesti crimina,quanquam naturà sunt grauiora ª ,humaniùs quàm adulterij tractari solent:si modò incestum per matrimonium illicitum contractũ sit ᵇ .Fratres denique ᶜ imperatores Claudiæ crimen incesti ᵈ propter ætatem ᵉ remiserunt:sed distrahi coniunctionem illicitam iusſerunt:cùm aliàs adulterij crimen quod post ⁶ pubertatem delinquitur,non excusetur ætate ᶠ .nam & mulieres in iure errantes, incesti crimine non teneri suprà dictum est ᵍ ::cùm in adulterio commisso nullam habere possint excusationem.

2 ¶ Iidem Imperatores rescripserunt , post diuortium ʰ,quod cum nouerca bona fide priuignus fecerit, non esse crimen incesti admittendum.

3 ¶ Iidem Pollioni † in hæc verba rescripserunt : Incestæ nuptiæ confirmari non solent:& ideo abstinenti à tali matrimonio , pœnam præteriti delicti ei,qui ⁷ nondum reus postulatus est ⁱ , remittimus. ¶ Incestum autem quod per illicitam matrimonii coniunctionem admittitur ᵏ ,excusari solet sexu ˡ , vel ætate ᵐ , vel etiam puniendi ⁿ coercitione ᵒ quæ bona fide interuenit:vtique si error ᵖ allegatur⁸:& faciliùs, si nemo reũ postulauerit.

Qui uxorem deprehensam in adulterio occidit,non tenetur lege Cornelia de sicariis: tamen aliter & aliter secundum conditionẽ personæ punitur.h.d.

4 ¶ Imperatores ⁹ Marcus & Antoninus & Commodus filius ᵍ rescripserunt, Si maritus vxorem in adulterio deprehẽsam, impetu tactus ¹⁰ doloris interfecerit,non vtique legis Corneliæ de sicariis pœnam excipiet ʳ .nam & diuus Pius in hæc verba rescripsit Apollonio, Ei qui vxorem suam in adulterio deprehensam occidisse se non negat , vltimum supplicium remitti potest.difficillimum ¹¹ enim est iustum dolorem temperare : & magis ¹² ˢ quia plus fecerit , quã quia se vindicare non debuerit, punien dus sit.Sufficit ¹³ igitur, si humilis loci sit,in opus perpetuũ eum tradi:siquidem ¹⁴ honestior,in insulã relegari ᵗ .

5 ¶ Liberto patroni famã lacessere nõ facilè ᵛ conceditur.Sed si iure mariti velit adulterij accusare patronum ¹⁵,permittendum est, quo modo ˣ si atrocem iniuriã passus ʸ esset.Certè si patronum ᶻ , qui sit ex eo numero qui deprehensus ab alio interfici potest ª ,in adulterio vxoris deprehenderit , deliberandum est an impunè possit occidere.quod nobis durum videtur. nã cuius famæ,multò magis vitæ parcendum est.

6 ¶ Si quis in honore ministerióve publico sit , reus quidem ᵇ postulatur:sed differtur eius accusatio:& cautione ᶜ iudicio sistendi causſa promittitur in finẽ honoris. & hoc ita Tyberius Cæsar rescripsit.

Violentia excusat ab adulterij pœna,licet celetur marito hoc factũ. §§ seq. breues sunt, ideo non summantur.

XXXIX Idem lib.xv. Respensorum.

VIm passam † mulierem sententia præsidis prouinciæ cõtinebatur. In legem Iuliam ¹ de so.Sed quid si durante officio?Respon.secus secundum P. ad instar legati:vt ℨ.de iudi.l.ij.§.legatis.aut si in officio deliquit , tunc distingue fit de maioribus,vel minoribus.Sed tu dic quòd omnes indistinctè:vt accipi vt per ℨ.de iniur.l.nec magistratibus.& de iudic.l. pars literarum. item facit Barro.in ij. ℨ.de accu.l.hos.

c ¶ *Cautione.* non satisdatione:vt C.de verb.sign.sancimus. & de iudi. circa finem.l.ij.§.sed si dubitetur.& ℨ.de offic.præsi.senatusconſ. item facit ℨ.eod. dampnatum. & ibi Alex.

Vim passam.] CASVS. Vxor Titij per vim stuprata est.non tenetur lege Iulia de adulterio : licet hoc prohibuit nuntiari viro de duobus causſa protegendæ suæ pudicitiæ. Secundò dicit, mulier commisit adulterium cum Titio.tandem hæc mulier diuertit à viro,& nupsit Titio:dicitur q̃ bene tenet matrimonium.Secundo. potest Titius accusari de adulterio , licet primùs vir non fit ℨ. de mancolenocinio accusatus. Tertiò dicit, potest vir etiam mortua vxore reſt. in ij. in matrimonio adulterum accusare. Quartò dicit , Berta commisit adulterium:tandem separauit se à primo viro , & nupsit secundo non vet. volo nos. potest ipsa de adulter.accusari priusquàm adulter , nisi antequàm nu. fcite. ℨ. eod. beret secundo,denuntiatum sibi fuerit.Quintò dicit : vxor Titij damnata est in exilium : quia socia latronum erat. dicitur quòd adhuc remanet vxor.Sextò dicit:accusatio incestus ,licet cum nupta sit commissus,tollitur quinquennio.Septimò dicit:vir nõ semel potest & eodem tempore masculum & foeminam de adulterio accusare:in crimi lexan. vbi ne aurẽ incestus secus est. Vltimò dicit , si aliquis de crimine incestus accusatur cõmisso cũ nupta:possunt seruiei eius accusati torqueri. Fran. Iulia.

Respondi

a ¶ *Respondi.* & bene:vt ℨ.eo.vxor.§.si quis planè.& ℨ.de post.l.j.§.remouet.& C.eo.l.fœdissimam.& ar.ℨ.de li.cau.l.imò. Accursius.

b ¶ *Prohibuit.* expressè vel tacendo.

c ¶ *Nupta.* secundo viro facto diuortio à primo cuius matrimonium adulteratum erat.& secundũ hoc nihil est cõtra.vel dic de eodẽ viro loqui. Et qd̃ dicit prior. i.primo.sed tũc est cõtra.ℨ. e. l.cõstante.sed ibi vxorem : hic adulteram. Item est contrà ℨ.eo. miles. §. volenti. sed ibi virum prohibet accusare:hic extraneum permisit.& facit ℨ.eo.l.adulter.§.fin. & C.eo.si nondum.

d ¶ *Postulat.* sic ℨ. eo. l.fi.& ℨ.e.miles.§.adultetij. Accursius.

e ¶ *Nupta.* ſ. secundo viro.

f ¶ *Damnetur.* facit ℨ. eod.adulter. §. fi. & l. denuntiasse. §. fina. in prin.& l. si maritus. §. fi.& l. qui vxori. & C. eo. l. si nondum.

g ¶ *Ad domum.* ℨ. de dam.infec. l. iiij. §. rogaties.

h ¶ *Adulterij.* vel stupri:vt ℨ.eod. mariti i. §. j.

i ¶ *Iurctum adulterio.* nec fortè adulterij iuncti incesto : vt ℨ. l.prox §.j.& facit ℨ.eo. l.mariti.§. fi. sed separatim tollitur:vt ℨ. eo. l.mariti.§.hoc quinquẽnium.

k ¶ *Propter communem.* alioquin secus esset. & facit ℨ. de accusatio accusare. §. lege. & C.eo.ti.l. reos. & ℨ. e.si maritus.§. fin. & l. nihil.§.fi. & ℨ. ad Turpillianum.l.j.§.accusationem.

l ¶ *Postulari.* id est, accusari. Accur.

m ¶ *Tamen duobus.* adultero & adulteræ.

n ¶ *Intentari potest.* de hoc die vt ℨ.eod. qui pupillam. §. fi. & C. si reus vel accu.l.j.

o ¶ *Per adulterium.* secus in adulterio : vt C.eodẽ.l. in adulterij quæstione.& l.iij & C. de quæstio.l.j.

p ¶ *Dicatur.* aliàs non: cum de domo accusatæ vel accusantis non debeant produci seruiad torquendum : vt ℨ. de quæstio.l.j.§. j. & l.de incestu.

Vsitatum est.] CASVS. Dixi vxori meæ quòd eã volebam de adulterio accusare qd̃ cõmiserat cũ Titio:& eã nõ accusauit:posteà se parauit se à me, & nupsit Titio:dicitur q̃ bene tenet matrimoniũ.Sed pone q̃ postquã à me separauit se,eã accusauit de adulterio,& interim eam reduxi in vxorem.dicitur quòd videor desiisse ab accusatio. & amplius eam accusare non possum ex eadem lege.Fran. Accur.

q ¶ *Publico.* id est,extranei.

r ¶ *Desinauerit.* maritus.

s ¶ *Nihil impedire.* aliàs lex.& facit ℨ.eo.l.miles.§.licet.& C.eo.l.cõmissum.sed arg.contrà.in auth.de rap.mu.colla.ix.

t ¶ *Videri.* nec ideo crimen lenocinij contrahere videtur : vt C.eo.l. fine inetu.& l.ſerui.§.j.

u ¶ *Non superesse.* vt C.eo.l.oblationem.in fi.& ℨ.eo. l. si vxor. §. sed q̃ ℨ.ad Turpil.qui desitit.& ℨ.eo.l.ij.§.j.& not.de tacita remissione similia.ℨ.de mino.si filiusfa.& C.de itr.do. l. ij. & ℨ. de le. commiſ.l.diem.& ℨ.fol.mat.l.ij.& ℨ.rerum amo.l.fi.

In crimine.] CASVS. In accu.adulterij nulla datur dilatio nisi vt personæ exhibeantur:item nisi hoc videatur iudici.Franc.

x ¶ *Hoc.* aliàs hoc,aliàs hanc dilationem.aliter ergo vel nulla danda, vel vna ſaltem tantum. & est speciale. aliàs tres: vt ℨ. de fer. l. fin. & facit quod not.ℨ. de pu.iu.l.inter. item facit ℨ.eod.l.miles.§.quapropter.

Qui desistit ab accusatione uxoris eam reducendo,non potest iterum eam accusare.

1 ¶ Item quæritur, an idem maritus destitisse videatur, vel lenocinium commisisse,qui eandẽ reduxit vxorem. Paul. respondit, eum qui post crimen adulterij intentatum,eandem vxorem reduxit,destitisse videri ᵗ :: & ideo ex eadem lege posteà ius accusandi ei non superesse ᵛ .

XLI. Idem lib.j.Sententiarum.

IN crimine adulterij nulla dãda dilatio est,nisi vt personæ exhibeantur,aut iudex ex qualitate negotij motus,hoc ˣ causſa cognita permiserit.

XLII. Triphoninus lib.ij.Disputationũ.

SI is,qui ius aureorum ¹ anulorum impetrauit , adulterium commisit in patroni vxorem, aut in patronam suam , aut in eius ʸ , eámve ²ᶻ cuius libertus patris ª , aut matris,filij filiæve fuit:an vt libertus puniri debeat:& si deprehẽsus fuerit in adulterio , an impunè occidatur ᵇ ? Et magis probo pœnæ ³ subiiciendum libertinorum: quoniam lege Iulia de adulteriis coërcendis, ad tuẽda matrimonia pro libertinis eos haberi placuit ᶜ : & deteriorem eorũ ⁴ causſam per istud beneficium patronorum haberi non oportet.

Qui uxorem non legitimè repudiatam duxit uxorem,credens eam repudiatam, adulterium non committit.

XLIII. Gaius lib.iij.ad leg.xij. tabularũ.

SI ex lege repudium missum nõ sit ᵈ ,& idcirco mulier adhuc nupta esse videatur ᵉ :tamẽ si quis eam vxorẽ duxerit ᶠ ,adulter non erit.idque Saluius Iulia.respondit: quia adulterium , inquit, sine dolo malo non committitur ᵍ . quanquam dicendum , ne is qui sciret eam ex lege repudiatam non esse, dolo malo committat ʰ .

XLIIII. Papinianus lib.iiij. Resp.

DEfuncta quoque socru ⁱ gener.in fi.Itẽ nec stuprum sine dolo committitur:vt ℨ.eo.l.eum qui.& ſa.ℨ.e.hæc verba.& l.is cui?.in pri.& l.miles.§.mulier.& C.de sicā.l.j. h ¶ *Committat.* adulterium , vt communiter pœna ſtatuta debeat imponi.nam non debet imponi:quia per qualequale matrimonium commissum est adulteriũ:vt ℨ.e.l.fi adulterij.§.nonnunquam.Vel dic quòd non cõmittitur adulterium hoc ipso q̃ duxit vxorẽ,nisi eam cognouerit.& secundum hoc habeas ne.& facit ℨ.de condi.fine causſa.l.auunculo. & ℨ.vnde vir & vxor.l.j.in fi.alij habent sine ne:& tũc est sensus q̃ cõmittit adulterium,quia sciens:in primo casu non , quia ignorans.

Defuncta.] CASVS. Gener iacuit cum socera:etiam mortua socera potest gener accusari de incestu,sicut adulter post mortem mulieris.Franc.

i ¶ *Quoque socru.* cum qua gener concubuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Vt.* id est, sicut.
b ¶ *Adulter.* vt ff. eo. vim passum. §. ij.

AD LEGEM IVLIAM DE VI PVBLICA.

c ¶ *Lege Iulia. Dominot.* mirabile quòd reputatur vis solùm habere arma domi, vel portare.
d ¶ *Agróve.* fortè vbi erat vna domus.
e ¶ *In villa.* vbi plures.
f ¶ *Præter vsum.* sic ff. eo. qui dolo. §. j.
g ¶ *Coegerit.* id est, habuerit.
h *Excipiuntur.* quædam enim, &c. vt ff. de acquiren. rer. do. quædam. & infrà de decurioni. l. decurio. Accursius.
i *In eadem.* vt hac l. teneatur.
k ¶ *Habuerint.* C. e. l. fin.
l ¶ *Qui pubes.* maximè. nam impubes tenetur si sit doli capax: vt argum. C. de author. præstan. l. clarum. & in frà, de regul. iur. l. pupillum. sed arg. contrà C. de fal. mo. l. j. in fi.
m ¶ *Rapuerit.* vt C. eo. l. fi. Accur.
n ¶ *Præter materiam.* qua vtitur ad ædificandum: vt ff. de le. iij. ligni. in prin. & ff. de vsufruc. l. arboribus. in princip. & hoc ideo, quia aliàs cõburerentur.
o ¶ *Per vim.* vt ff. tit. j. l. mariti. §. fi.
p ¶ *Vel prohibendi.* repete fuit caussa prohi.
q ¶ *Eadem.* id est, pœna eiusdem l. quæ est Instit. de publ. iudi. §. item lex.
r ¶ *Armatis.* sed sine armis locum habet sequens titul. vt ff. tit. j. fi quis. & l. j. §. j.
s ¶ *Suo.* scilicet domini facientis vim. Accursius.
t ¶ *Naui sua.* pro aliis datur interdictum vnde vi: sed pro naui non, vt suprà de vi & vi arm. l. j. §. fi quis de naui. & facit C. eod. l. fi quis.
v ¶ *Concusserit.* aliàs concusserit. & aliàs ex cusserit.
x *Vtiue.* id. p. vtive distrahe retur.
y ¶ *Fieret.* scilicet aliquod de supradictis. Accur.

1 Fl. promercij.
2 Flor. deiecerit, expugnauerit cõcussit. v.

Qui cœtu.] Casus huius prin. est planus. ¶ *Si de vi.*] Dico me de iectũ per vim de domo quam dico esse meã: vnde peto te puniri. Item peto domũ mihi restitui: cùm sim domin': tu te dicis dominũ, dicitur q̃ prius cognoscitur de vi. Secundò dicit: viduam vel nuptam rapuit: vltimo supplicio damnor. sed si pater mulieris hanc iniuriã remisit mihi: quilibet extraneus potest me accusare etiã vltra quinquennium: cùm maius sit hoc delictum quàm adulterium: Francisc.
z ¶ *Concussũ.* aliàs conuerso. & tunc die cœtu conuerso, id est, conuocato. vel dic propriè.
a ¶ *Incluserit.* sic ff. quod met. cau. l. qui in carcerem. & C. eo. l. iij & ff. eo. l. & eum. Accursius.
b ¶ *Quominus.* Sicut B. sed R. quò magis.

2 Fl. conuocatus sed stronc.

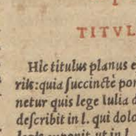
ner incesti postulabitur. vt [a] adulter [b] post mortem mulieris.

Ad legem Iuliam de vi publica.

TITVLVS VI.

Hic titulus planus est, nec indiget summarijs: quia succinctè ponit in quibus casibus tenetur quis lege Iulia de ui publica: & pœnam describit in l. qui dolo. §. ult. & pauca uerba legis exponit, ut in l. armatos. & in l. hi qui ædes. §. telorum.

I. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

EGe Iulia de vi publica tenetur qui arma, tela, domi [c] suę, agróve [d], ĩ villa [e] præter vsũ [f] venationis, vel itineris, vel nauigationis coegerit [g].

II. Scæuola lib. iiij. Regularum.

EXcipiuntur [h] autem arma, quæ quis commercij [1] caussa habuerit, hæreditatéve ei obuenerint.

III. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

IN eadem [i] caussa sunt qui turbæ, seditionisve faciendæ consilium inierint, seruósve, aut liberos homines in armis habuerint [k].

1 ¶ Eadẽ lege tenetur, qui pubes [l] cum telo in publico fuerit. In eadẽ caussa sunt, qui, pessimo exẽplo, conuocata [2] seditione villas expugnauerint, & cũ telis & armis bona rapuerint. Itẽ tenetur qui ex incendio rapuerit [m] aliquid præter materiam [n]. Præterea punitur huius legis pœna qui puerum, vel fœminam, vel quenquam per vim [o] stuprauerit. Sed & qui in incendio cum gladio aut telo rapiendi caussa fuerit, vel prohibendi [p] dominum res suas seruare, eadem pœna tenetur. Eadem [q] lege tenetur qui hominibus armatis [r] possessorem domo agróve suo [s], aut naui sua [t] deiecerit, concusserit [2] [v], expugnauerit.

IIII. Vlpianus lib. I. ad Edictum.

Vi tive [1] [x] fieret [2] [y], homines accommodauerit [3].

V. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

QVi cœtu, cõcursu [1] [z], turba, seditione, incendium fecerit, quíque homines [2] dolo malo incluserit [a], obsederit, quíve fecerit quò minùs [b] sepeliatur, quò magis funus diripiatur, distrahatur [c]: quíve per vim sibi aliquem obligauerit. nam eam obligationem lex rescindit [d].

1 ¶ Si de vi, & possessione [e] vel dominio quæratur: antè cognoscendum esse de vi [f], quàm de proprietate rei, diuus Pius Τὸκτωφ τῷ Cocceiano rescripsit [3]. Sed & decreuit [g] vt prius de vi quæratur, quam de iure dominij siue possessionis [h].

2 ¶ Qui vacantem [i] mulierem rapuit, vel nuptam, vltimo [k] supplicio punitur. Et si pater iniuriã suã precibus exoratus [l] remiserit [m], tamen extraneus [n] sine quinquennij præscriptione reum postulare poterit, cùm raptus crimen legis Iuliæ de adulteriis potestatem excedat [4] [o].

VI. Vlpianus lib. vij. de Officio Procõsulis.

ET cum qui puerum ingenuũ rapuit, puniendum diuus Pius rescripsit, in hęc verba, Exemplũ libelli dati mihi à Domitio Syluano, nomine Domitij Syluani patrui, subiici iussi, motus querela eius, qua significauit filium suum ingenuum, iuuenem admodũ, raptũ atque conclusum [1], verberibus ac tormentis vsque ad summũ periculum afflictum. Germane [2] charissime velim audias eum: & si cõpereris hęc ita admissa, rem seuerè exequaris [p].

VII. Idem lib. viij. de Officio Proconsulis.

LEge Iulia de vi publica tenetur qui cùm imperium, potestatémve haberet, ciuẽ Romanum aduersus prouocationẽ necauerit [q], verberauerit, iusseritve quid fieri, aut quid in collum iniecerit, vt torqueatur [r]. Itẽ quod ad legatos [s],

c ¶ *Distrahatur.* aliquid quod sit necessarium funeri sepeliendo. Azo. vel dic distrahatur, id est, auferatur funus vt portetur ad sepeliendum. sic ff. depositi. bona fides. & facit ff. de sepul. vio. l. sepulchri.
d ¶ *Rescindit.* vt ff. quod met. cau. l. metum. §. sed quod. & §. ex hoc.
e ¶ *Si de vi & possessione.* id est, si de re possessa. & sic vel, pro id est. & adde quod no. ff. de iudi. l. fi de vi.
f ¶ *De vi.i.* de crimine: quod potes intelligere cùm accusatio prius fuerit instituta secundum quosdam. vel dic scilicet si hoc voluerit accusator. & sic non est contrà. C. quando ci. act. præscri. l. j. & facit C. e. fiquis. Item contrà C. de ap. l. j. fol. pro eodem hic accipitur dominium & possessio secundum Hug. ibi secus: vel fol. vt ibi. & eodem modo solue C. de rei ven. l. ordinarij.
g ¶ *Sed & decreuit.* nõ solum rescripsit consultus putà: sed & decretum proprio motu fecit.
h ¶ *Sine possessionis.* hoc ponit, pro expositione, dominij, id est iure rei possessæ: sic ergo hæc duo ad idem referuntur. vt & ibi, Alexãder siue Paris. vel dic dominij proprię possessionis. i. iuris quod habet in re possessa, puta vsumfr. vel emphyteuticũ ius: vel simile. Acc.
i ¶ *Qui vacantem.* i. virginem.
k ¶ *Vltimo supplicio.* vt C. de rap. vir. l. j. & Instit. de pub. iud. §. fi autem.
l ¶ *Exoratus.* id est, rogatus.
m ¶ *Remiserit.* non aperit valeat remissio vel non: sed hoc dic vt ff. de adul. l. fi maritus. §. fi negauerit. item facit C. de transa. l. transigere & ff. de iure fis. l. in fisci. Accur.
n ¶ *Extraneus.* cui per patrem non fit præiudicium. ad quod ff. de pact. fi vnus. §. & in summa. & C. de inge. manu. l. ingenui.
o ¶ *Excedat.* i. non finitur quinquennio, vt crimen adulterij: vt ff. tit. j. l. mariti. §. fi.

Teum.] CASVS. Qui puerum inge num rapuit, grauiter punitur. & hoc diuus Pius rescripsit: verba cuius rescripti ponuntur in litera. cætera sunt plana.

1 Mons. ve.
2 Fl. Barre.
3 Fl. commo. dauerit.
1 Fl. commodatum. fo. Mans. cum cõmo. act. cõmod.
2 Fl. homicid.
1 Fl. Greci rescripsit.
2 Flor. deiecerit, expugnauerit cõcussit. v.
3 Flor. deest. & ff.
4 Flo. excedit.
1 Flor. ad ea.
2 Flor. deest. & ff.
1 Flo. tutãda.
2 Fl. sed & exfius.

p ¶ Exequaris. vt ff. qui cœtu. ij. respon.

Lege Iulia.] CASVS. Si Potestas Bon. aliquẽ cõdemnat morti vel vulnerib. vel simili pœnæ: & cũ appellaret, iussit potestas has pœnas ipsum spreta appellatiõe tenetur potestas hac l. Iul. Idẽ in legato proconsulis, & in oratore, i. doctore artiũ. Et idem in comite: vt si aliquem ipsi pulsauerunt, siue iniuriam fecerunt, teneantur hac lege. Franq ¶ *Prouocationem necauerit.* quia appellabat ab eius iniuria: vt C. de app. si quis & ff. de ap. recei. l. ij.
r ¶ *Vt torqueatur.* facit ff. tit. j. l. legis. sed contrà in eod. tit. l. hac lege. sed hic armis, ibi non: vt ff. l. iij. in fi.
s ¶ *Ad legatos.* proconsules. vel dic hostium: vt ff. de legationibus, l. fi. in prin. prout habes quem. Accur.

Oratores

2 Imò verò oratores hoc loco intelligendi sunt, vt apud Virgi. in xj. Iliade ita oratores adsunt ex vrbe Latina relatis oleę ramis oleę, ueniámque rogantes. Bene hic.
1 Flor. si quis non quem qui fecit & fine.
2 Flor. eos inuitos debent.
1 Fl. etiã quid aliud qđ nocet.

oratores [a], comitésve [b] attinebit, si quisquã [1] [c] eorum [d] pulsasse siue iniuriam fecisse arguetur.

VIII. Marcianus lib. v. Publicorum.

LEge Iulia de vi publica cauetur ne quis reum [e] vinciat, impediátve quò minùs Romæ [f] intra certum tempus adsit.

IX. Paulus lib. vij ad Edictum.

ARmatos nõ vtique [g] eos tantum [1] accipere debemus qui tela habuerunt: sed etiam eos [2], qui habent aliud quod nocere potest.

X. Vlpianus lib. lxviij. ad Edictum.

QVi dolo malo fecerit quò minùs iudicia turò exerceantur, aut iudices vt oportet iudicent, vel is qui potestatem imperiúmve habebit, quàm [h] eius [i] erit, decernat, imperet, faciat [k]. ¶ Qui ludos [l], pecuniámve ab aliquo inuito polliceri publicè, priuatímve per iniuriam exegerit. Item qui cum telo dolo malo ĩ conuentu [1] [m] fuerit, aut vbi iudicium publicè exercebitur [n]. Exceptus est qui propter venationẽ habeat homines, qui cum bestiis pugnẽt: ministrósque ad eas [2] [o] habere conceditur. ¶ Hac lege tenetur & qui conuocatis hominibus vim fecerit [p], quo quis verberetur. & pulsetur, & si [3] neque homo occisus sit.

1 ¶ Damnato de vi publica aqua & igni [q] interdicitur.

XI. Paulus lib. v. Sententiarum.

HI qui ædes alienas, aut villas expilauerint, effregerint, expugnauerint, si quidem in turba cum telis [1] fecerint, capite puniuntur. Telorum [r] autem appellatione omnia ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur.

1 Flor. ne quisquã.
2 Flor. ne quisquã.
3 Flor. deest. & ff.
1 Flor. ad ea.
2 Flor. deest. & ff.

HI qui ædes.] CASVS. Qui intrant domum alienam per vim, & eam frangunt & destruunt: item qui damnum dant turbæ, puniuntur capite. Secundò dicit quid contineatur appellatione telorum: vltimò dicit, qui telum portat caussa se defendendi, non tenetur: & ita rustici nostri comitatus portant pro maiori parte eorum. Franc.

1 ¶ Qui telum tuendæ [1] [s] salutis suæ caussa gerunt, non videntur hominis occidendi caussa portare.

XII. Idem lib. singul. ad Senatusconsultum Turpillianum.

QVi nouaue vectigalia exercẽt [t], lege Iulia de vi publica tenentur.

Ad legem Iuliam de vi priuata.

TITVLVS VII.

Primò ponit pœnam legis Iul. de ui priuata: deinde casus quibus quis tenetur l. Iul. de ui priua. usque in fi. tit. & planus est text.

I. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

DE vi priuata [u] damnati [x] pars tertia bonorum ex lege Iulia publicatur [y]: & cautum est, ne senator sit aut decurio [1], aut vllum honorem capiat: néve in eum ordinem sedeat: néve iudex sit. & videlicet omni honore quasi infamis [2] ex se natusconsulto carebit [a]. Eadem pœna [b] afficiuntur, qui ad pœnam legis Iuliæ de vi priuata rediguntur: & si quis ex naufragio dolo malo quid rapuerit. Sed ex [2] constitutionibus principum extra ordinẽ qui de naufragiis aliquid diripuerint [c], puniuntur. nã & diuus Pius rescripsit [d], nullam vim nautis fieri debere, & si quis fecerit, vt seuerissimè puniatur.

II. Scæuola lib. iiij. Regularum.

HAc lege [e] tenetur, qui conuocatis hominibus vim fecerit quo quis verberaretur, pulsaretur, neque homo occisus erit.

III. Macer lib. j. Publicorum iudiciorum.

1 Flor. ne desu, eadem, &c. dic vt in gl. ibi posita. Item qui rapuit aliquid ex naufragio: punitur hac pœna. sed hodie secus: quia extraordinem punitur. cætera sunt plana vsque ad l. creditores. Francisc. Accursius.
2 Fl. sed & ex curio.

r ¶ *Telorum.* contrà ff. de furtis. fi pignore. §. ij. & ff. eo. l. armatos. Accur.
s ¶ *Tuendæ* sic ff. de iusti. & iu. l. iij. & dic hoc vel ab homine, vel ab alio animali.
t *Qui noua. Exercent.* per vim exigẽdo plus nomine tributorum. Item lege Iulia de ambi. vt ff. ad legem Iul. de ambi. Item constitutionibus: vt C. noua vectigalia. l. fi. Accur.

¶ AD LEGEM Iuliam de vi priuata.

Quando sine armis est, continet tamen publica iudicia, vt suprà de publi. iudi. l. j.

DE vi priuata.] CASVS. Numerat pœnas quas patitur damnatus lege Iul. de vi priuata: vt in sequenti ver
1 Flor. ne desu, eadem, &c. dic vt in curio.

y ¶ *Publicatur.* ipso iure, quod est hic speciale. vel per sententiam: vt ff. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus.
z ¶ *Quasi infamia.* expressiuum veritatis: vt C. de pu. iu. l. infamis. & ff. eo. l. fi. Alij dicunt quòd de facto, non de iure est infamis. & secundum vtrumque est sic. C. de digni. l. ij.
a ¶ *Carebit.* semper supple hac lege damnatus.
b ¶ *Eadem pœna.* q. d. sic erit infamis: & omni honore carebit is qui non criminaliter ex hac lege, sed ciuiliter conuentus damnatur ad tertiã partẽ bonorũ. & dicas ad bona dari rei ven. vel cõd. ex lege: si dicas ipso iure publicationẽ bonorum tertiæ partis. Sed certè neutra talium actionum infamat. sed dicam de facto infamari: vel dicã speciale: vel aliter eadem pœna. i. qui punitur aliàs ex alio edicto scilicet ex hoc fi quis, &c. sic vt hic efficitur infamis si extra ordinem pecuniariter condemnatur. Sed nónne ex illo edicto est pœna quadrupli: vt ff. de incen. l. j. & C. de fur. l. in eum. & non infamat? Resp. dices vt l. Pedius. §. j. in eo. tit. ff. de incẽ. vel tertiò eadẽ pœna afficitur qui fecit naufragio, &c. quãdo, fecit vim. nam sic redigitur ad pœnam huius legis, nihilominus ciuiliter & in quadruplum. & hoc si sine armis. nam si cum armis: tenetur lege Iul. de vi publ. vt ff. tit. j. l. iij. in fi. quæ videtur contra.
c ¶ *Diripuerint.* vi priuata. Accur.
d H ¶ *Rescripsit.* vt ff. de incendi. Pedius. §. j.
e *Ac lege.* continuatur sequenti l. nec interest. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a NEc interest. Eadem lege. Hic no. similia ff. ad Turpil. l. j. §. incidit. & C. de ac. l. non ideo. & ff. vi bo. rap. l. ij. §. si quis verò. & dato. Item facit C. eo. l. si criminis.

b L. Egis. Produceretur. ff. tit. j. l. lege.

c ¶ Moderatius. id est, mitius agitur ciuiliter injuriarii: quia postea potest hac lege accusari, ad quod est supra de injur. item apud. §. prætor. sed ob, in eo. ff. l. prætor. sed respon. ciuiliter & criminali non agitur: sed diuersam habet naturam,

d S I quis aliquem. Vis priuata. aliàs publica: vt supra. tit. j. in eadem. in fine.

e ¶ Postulari. id est, accusari. Accursius.

f EX senatusconsulto. Ex condemnatione. innocentium; vt ff. de concuss. l. ij.

g ¶ Ipsius. id est, quicquid habuerint, communicent.

h ¶ De vi priuata. item crimine falsi: vt ff. de fal. l. j. §. j. Item lege j. Cornelia de sica. ff. tit. l. j. §. j. & l. iij. §. alio. in fi. §. Item crimine concussionis: vt supra de concuss. l. ij. nec tamen omnibus, sed vna accusatur. Accur.

1 Flo. communicaretur. C Reditores. C A S V S. Creditor debet coram iudice petere quod sibi debetur: non autem sua authoritate in rem debitoris debet intrare: alioquin ius crediti perdit. Item creditor qui res debitoris sui occupat sine parabola iudicis, tenetur hac lege: & tertia parte bonorum multatur: & fit infamis. & hoc dicit hæc lex & sequens. Franc. Accursius.

i ¶ Nullo concedente. iudice: vt ff. l. fin. vel debitore etiã à princ. vt C. de pigno. l. iij.

k ¶ Crediti eos non habere. in illa re quã acceperint. Quid si aliam pro alia? Resp. vt no. ff. quod me. causa. l. extat. Item no. quòd quidam dicunt quòd edictum diui Marci tantùm in eo ea fu loquitur in quo si non esset creditor qui vim adhibuerit, teneretur quod metus cau. scilicet quando voluntas fuit, licet coacta. sed I. an. contrà. arg. huius l. cui respond. fic, quia licet nullo concedente interim, voluntas tamen debitoris intercessit, licet coacta. Item contrà. ff. de fur. qui vas. Item contrà. ff. quæ in fraud. credi. ait prætor. §. si debitorem. Item contrà. C. de Iudæ. nullus. prout ibi fumitur à contrario sensu. Item contrà. ff. quorum lega. l. j. §. rediguntur omnia. Sol. vt d. l. extat. Item contrà. C. vnde vi, l. si quis in tantã. Sol. illa generalis. vel hoc speciale in re in qua actor habet ius. Item contrà. C. vi bo. rap. l. ij. Sol. vt modò dixi. Item facit ff. ad l. Aquil. l. quê-

2 Flo. & suos. 2 Flor. sed ſi nulli.

NEc interest, liberos an seruos, suos[2] an alienos quis ad vim faciendam conuocauerit. Nec minus ij, qui conuocati sunt, eadẽ lege Iulia tenentur. Sed & ſi[2] nulli cõuocati, nulliúe pulsati sũt, per iniuriã tamẽ ex bonis alienis quid ablatum sit, hac lege teneri cũ qui id fecerit.

IIII. Paulus lib. lv. ad Edictum.

LEgis Iuliæ de vi priuata crimẽ committitur, cùm cœtũ aliquis, & concursum fecisse dicitur, quò minùs quis in ius produceretur. & si quis quæstionem de alterius seruo habuisset. & ideo modæ ratiùs edicto prætoris de iniuriis vtendum esse l. Labeo ait.

V. Vlpianus lib. lxix. ad Edictum.

SI quis aliquem deiecit ex agro suo hominibus congregatis sine armis, vis priuatæ postularie poterit.

VI. Modestinus lib. viij. Regularum.

EX senatusconsulto Volusiano, qui improbè coëunt in alienã litem, vt quicquid ex cõdemnatione in rẽ ipsius redactum fuerit inter eos cõmunicetur, lege Iulia de vi priuata tenentur.

VII. Callistratus lib. v. de Cognitionibus.

CReditores si aduersus debitores suos agant, per iudicem id quod deberi sibi putant, reposcere debent: alioquin si in rem debitoris sui intrauerint, id nullo concedẽte, diuus Marcus decreuit ius crediti eos nõ habere, verba decreti hæc sunt: Optimum est, vt si quæ te putas habere petitiones, actionibus experiaris. interim ille in possessione debet morari, tu petitor esse. Cùm Martianus diceret, Vim nullam feci, Cæsar dixit, Tu vim putas esse solùm si homines vulnerentur? Vis enim est & tũc quoties quis id, quod deberi sibi putat, nõ per iudicem reposcit. Nõ puto autem nec verecundiæ, nec dignitati, nec pietati tuæ conuenire, quicquam nõ iure facere. Quis quis igitur probat mihi fuerit, rẽ vllam debitoris, nõ ab ipso sibi traditam, sine vllo iudice, temerè possidere, eumque sibi ius in eam rem dixisse: ius crediti non habebit.

3 Flor. deeſt, nec pietati.

VII. Modestinus lib. ij. de Pœnis.

SI creditor sine auctoritate iudicis res debitoris occupet, hac lege tenetur, & tertia parte bonorum multatur, & infamis fit.

Ad legem Corneliam de sicariis & veneficis[1].

TITVLVS VIII.

I. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

LEge Cornelia de sicariis & veneficis tenetur, qui hominẽ occiderit: cuiúsve dolo malo incendium factum erit: quíve hominis occidendi, furtíve faciendi causſa cũ telo ambulauerit: quíve cùm magistratus esset, publicóve iudicio præsset, operã dederit quo quis falsum iudicium ¶ profiteretur, vt quis innocens circumueniretur, & condemnaretur.

1 ¶ Prætereà, tenetur qui hominis necandi causſa venenum confecerit, dederit: quíve falsum† testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capitalis damnaretur: quíve magistratus, iudéxve quæstionis sub capitalẽ causſam pecuniam acceperit, vt publica lege reus fieret & qui hominem occiderit, punitur, non habita differentia cuius conditionis hominem interemit.

Nullus tenetur l. Corne. de ſica. niſi qui dolo occiderit. Item, qui ex iuſta cauſſa occiderit lege permittente, non tenetur. hoc dicit uſque ad l. inauditum.

2 ¶ Diuus Hadrianus rescripsit eũ, qui hominem occidit, si non occidendi animo hoc admisit, absolui posse: & qui hominem non occidit, sed vulnerauit vt occidat, pro homicida damnandum. & ex re constituendum hoc. nã si gladium strinxerit, & in eo percusserit, indubitatè occidendi animo id eum admisisse. Sed si clauaſ percussit, aut cucuma in rixa, quamuis ferro percusserit, tamẽ non occidendi animo, leniẽdam eius pœnã, qui in rixa casu magis, quàm

admodum. §. j. & de acqui. poſſeſſ. l. ſi ex ſtipulatione. Sed argu. contrà. C. de decur. l. generaliter.

ADDITIO. Dic quòd ſpeciale est ibi, quando non potest haberi copia iudicis, ſecundum Bar.

l ¶ *Vulneretur.* interrogatiuè & planè legi potest.

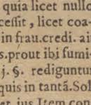
m ¶ *Non habebit.* imò tantùm actione vi bo. rap. debent teneri: vt C. vi bo. rap. l. iij. contrà. ſol. ius crediti amittit, & vi bo. rap. tenetur. vel aliter hic non erat res obligata. M.

n S I creditor. *Infamia ſit.* vt supra eo. l. j. §. j. & fa. C. eo. l. in poſſeſſione.

¶AD LEGEM Corneliam de ſicariis.

Qui dicuntur ſicarij: habes inſti. de pub. iudi. & item lex ſed interpretatio eſt largior: vt ibidem dicitur.

1 Flo. veneficijs. a De interpretatione huius l. Cornelianæ. de ſic. ad de vidẽdam gloſſ. in can. quiſquis. de pœ. diſt. j. 1 Fl. veneficijs.

O Ege. Fallũ erit. vt j. eo. ſi quis dolo. Et not. dolo. nam ſecus ſi culpa etiam lata: vt in ead. l. item ad hoc quod de incendio dicit, ſa. ſupra de incen. qui ædes. & l. fina. & C. qui accuſ. non poſſ. l. data. & ff. tit. ij. qui cœtu. & infrà de pœn. aut facta. §. fina. & C. eod. eum qui. & ad legem Aquil. l. ij.

2 Flo. de ſic. 3 Flo. inducias.

p ¶ *Ambulauerit.* C. de iſis qui. & Inſtitut. de publi. iudic. §. item lex. Accurſius.

q ¶ *Iudicium.* id est, ſententiam b.

r ¶ *Profiteretur.* id est, proferret: vt & infrà eo dem, l. lege. in princip.

4 Flo. deeſſe, ma. 5 Flo. conſſe. 6 Flo. habro. 7 Flo. & id ſed falſa. 8 Flo. ſed ſi. 9 Flo. habere. 10 Flo. habere. 11 Flo. habere. 12 Flo. habere. 13 Flo. habere. 14 Flo. habere. 15 Flo. habere. 16 Flo. habere. 17 Flo. habere. 18 Flo. habere. 19 Flo. habere. 20 Flo. habere.

s ¶ *Publico iudicio.* duo sunt necessaria ſci. ej. & capitale: aliàs locum habet lex Cornel. de fal. vt j. de Fal. l. j. in princ. & §. j. & ſic infrà eo dicas de iudice, licet quidam idem in ciuili. Accur.

3 Flo. deeſſe. 4 Flo. deeſſe, & 5 Flo. conſe.

t ¶ *Sub capitalem.* id est ſuper capitali cauſſa.

u ¶ *Pecuniam.* ad hoc j. ad legem Iuliam repe. l. ea. §. fina. & l. ſeq. Accur.

x ¶ *Hominẽ.* vel liberũ vel ſeruum. vt & ff. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. ſi dolo. itẽ ſit in dignitate vel non, masculus vel fœmina.

y ¶ *Abſolui poſſe.* non omnino, ſed ab accuſatione huius legis: vt ff. l. lege. §. j. facit C. eodem, l. j. & l. eum. & infrà de ædil. edic. cum autem. §. excipitur. Accur.

z *Exre.* id est, ex cauſſa.

a ¶ *Percuſſerit.* vt occidat, repete. quid enim ſi cùm ferro percutere potuit, haſtã percuſſerit? Accurſius.

b ¶ *Caſu.* culpa tamen præcedente: & ideo punitur caſus: argum. ſupra eo. l. in rebus. Vel caſu, id est, negligentia. ſic exponitur. ff. de incen. qui ædes.

qui ædes. §. j. aliàs casus non esset punitus: vt C. eo. l. j. & l. eum qui. & facit ff. de iniur. l. illud & C. de iniur. l. non conuicij. Accur.

a ¶ *Diminutionem.* ad hoc ff. quod met. cau. Iſti quidem in fin. & de incendiu. nau. l. iij. §. quod ait prætor.

b ¶ *Deprehenſam.* vilem. Vel dic quòd in adulterio habetur illa diſtinctio: vt ff. de adul. l. marito in prin.

c ¶ *Reſcripſerit* non enim hac lege tenetur vt C. de adulte. G acchus. & ff. de ad. l. ſi adulterium. cũ. §. Imperatores. ſed mitius punitur, vt hic. ſed videtur in nihilũ: vt ff. ad Syl. ſi quis in graui. §. ſi maritus. Sol ignoſcitur, vt ibi. ſed non omnino, vt hic.

d I Nauditum. id est ſuppoſitum a, & tunc de falſo poterit accuſari ſi erit dolus. & ſi non li capax: vt C. de falſis. l. j. vt fuit in Eſau quodammodo. Vel dic inauditum, id est, non accuſatum. ſic ff. de re milit. l. iij. in prin. Vel dic inauditum, id est, commiſſum aliquid inauditum, & ſic contra patrem deliquit. Sed quid ſi cõtra aliũ, vel ſi contra patrem, ſed leuiter? Reſpond. non accuſat pater: vt C. qui accu. non poſſ. ſi magnum, & l. prop ter. & j. de patrici. dicitur §. fin. & C. de pa. po. l. iij. in fi. & j. de pœ. capitaliũ. §. omnia. Accurſius.

1 Flo. ſcripſa. 2 Flo. ſed ſi. 3 Flo. & ſi. 4 Flo. & ſi. 5 Flo. & ſi. 6 Flo. & ſi. 7 Flo. & ſi. 8 Flo. & ſi. 9 Flo. & ſi. 10 Flo. & ſi. 11 Flo. & ſi. 12 Flo. & ſi. 13 Flo. & ſi. 14 Flo. & ſi. 15 Flo. & ſi. 16 Flo. & ſi. 17 Flo. & ſi. 18 Flo. & ſi. 19 Flo. & ſi. 20 Flo. & ſi.

e ¶ *Iuſdẽ legis. Qui in publicum.* nã ximè. nam idem ſi in priuato. mitius tamen punitur qui in priuato, vt puta extraordi. Et ſic eſt arg. contrà. ff. de ſtatu. Rael etiam vt non obſt.

f ¶ *Paratum eſt.* vt j. de verb. ſig. qui venenũ & ff. de contrahen. empt. quod ſæpe. §. veneni.

g ¶ *Appellatur.* id est, licet quod ſit publicũ, in fi. de fal. vt j. de Fal. l. j. in princ. & §. j. & ſic infrà eo dicas de iudice, licet quidam idem in ciuili. Accur.

h ¶ *Malo exemplo.* vt ff. l. ſi qui abortionis.

i ¶ *Alio ſenatuſconſulto.* cuius nomen nõ habemus.

k ¶ *Pigmentarij.* id est, ſpeciarij.

l ¶ *Canharides.* ſub. ſcilicet.

m ¶ *Sciente.* & prohibere valente: vt ff. de dignitat. in delictis. Acc.

n ¶ *Recuperand.* ex interuallo: aliud ſi incontinenti: vt ſupra, de vi & vi armata. qui poſſeſſionem.

o ¶ *Item qui auctor ſeditionis* ad hoc ſupra, de ſer. corrupt. l. in hoc iudicio. & C. ad legem Iul. ſã de vi. l. ſi quando & C. de ſeditio. per totum.

p ¶ *Falſa indicia.* vt ſi dixit, vade hinc: & non hinc: cùm ſciat homicidas ibi eſſe qui eum occidere volunt.

q ¶ *Circumueniretur.* aliàs circunueniretur, alias conuenitur.

r ¶ *Libidinis.* quia lux riosus erat. die ergo ſcilicet reſtrenendæ. ad quod ff. l. proxi §. j. & C. de eunuchis. l. ij. Accur.

ſerit, quíve[7] falſa indicia ¶ profeſſus fuerit, profitẽdáve[8] curauerit, quò quis innocens circumueniretur[c].

¶ Qui[9] hominem libidinis[d] vel commercij[10] cauſſa caſtrauerit, ex[11] ſenatuſconſulto pœna legis Corneliæ punitur[e].

3 ¶ Legis Corneliæ de ſicariis & veneficis pœna, in[12] insulam deportatio est, & omnium bonorum ademptio[v]. ſed ſolent hodie capite[x] puniri: niſi honeſtiore loco poſiti fuerint, quàm[13] vt pœnam legis ſuſtineant. humiliores enim ſolent vel beſtijs ſubijci: altiores verò deportantur[y] in insulam.

4 ¶ Trãsfugas[z] ſcilicet[14] vbicunque inuenti fuerint, quaſi hoſtes interfiſcere licet[15].

IIII. Vlpianus li. vij. de Offic. Procõſulis.

LEge Cornelia de ſicariis tenetur qui cùm in magiſtratu eſſet,[1] eorum quid fecerit contra hominis necem, quod legibus permiſſum non ſit[a].

1 ¶ Cùm quidam per laſciuiam[b] cauſſam mortis præbuiſſet, cõprobatum eſt f. ctum Ignatij Taurini procõſulis Betycæ à diuo Hadriano, quòd eum in quinquennium relegaſſet.

2 ¶ Idẽ diuus Hadrianus reſcripſit, *Conſtitutum*[c] *quidem eſt ne ſpadones faciant: eos*[d] *autem qui hoc crimine*[e] *arguerentur*[f], *legis Corneliæ pœna teneri*[g], *eorúmque bona*[h], *meritò fiſco meo vindicari debere. Sed*[i] *in ſeruos, qui ſpadones fecerint, vltimo ſupplicio animaduertendum eſſe: & qui hoc crimine tenentur, ſi abſerunt*[j]*, de abſentibus*[i] *quoque, tanquam lege Cornelia teneantur, pronuntiandum eſſe*[k]. Planè ſi ipſi, *qui hanc iniuriam paſſi ſunt, prolamuerint, audire eos præſes prouinciæ debet, &*[4] *qui virilitatem amiſerunt. Nemo enim liberum ſeruũ ve inuitum ſinentémve*[l] *caſtrare debet. nec quis ſe ſponte caſtrandum præbere debet. A ſi quis aduerſus ed. ctum meum fecerit, medico quidem qui exciderit, capitale erit: item ipſi qui ſe ſponte excidendum præbuit*[m].

7 Flo. & qui. 8 Flo. conſtitũdáve. 9 Flo. & qui hominem. 10 Fl. vel prouincij. 11 Fl. deeſt, ex. 12 Flor. pœnã, inſula deportatio. 13 Flor. deeſt, quam. 14 Flo. licet. 15 Flo. deeſt, licet.

1 Flo. eſt, eſſet eorum.

a Quid proprie hoc loco ſignificet laſciuia, vide Bud. hic. 2 Fl. ſed & in.

b ¶ *Per laſciuiam.* ergo per culpam b. ſic ff. ad l. Aquil. ſi putator. & j. de re mil. cædere. §. penul. & j. l. in lege. & ſupra. l. j. §. ſed ſi claua.

c ¶ *Conſtitutum.* aliàs est §. conſtitutum quidem, & c. aliàs est, §. idem.

3 Flo ſi non ad fuerint.

d ¶ *Eos* ſcilicet liberos.

e ¶ *Crimine.* ſcilicet quòd fecit ſpadones.

f ¶ *Arguerentur.* id est, accuſarentur.

4 Fl. deeſt, &.

g ¶ *Teneri.* ſupra eodẽ, l. iij. §. qui hominem. & contrarium ibi ſignatum, & hic ſigna: item facit C. de eunu. l. j. & ij.

h ¶ *Bona.* hodie contrà. vt no. ff. l. proxi. §. penult.

i ¶ *De abſentibus.* quia non veniunt ad ius.

k ¶ *Pronuntiandum eſſe.* infrà, de pœn. abſentem. contrà. Solut. hìc ſpeciale, vel hìc non pronuntiatur in l. Corne. de ſicariis. ſed pronuntiatur in eo, in quo ibi conceditur, ſcilicet vſque ad relegationem.

l ¶ *Sinentémve.* ſic ff. de iniur. l. j. §. vſque adeò. & l. ſi quis ſeruum. & C. de rap. vir. & C. de mena. l. deuotum. & C. de furt. ſi quis. & C. de nup. l. & ſi contra mandata. & C. de re milit. l. fin. & in authen. vt nullus. di. §. j. item facit ad hoc C. de eunuchis. per totum.

m ¶ *Præbuerit.* ſcilicet erit capitale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I Qui quæque. CASVS. Qui faciunt thlibias, id est instrumẽtum quo quis castratur: puniuntur eadem poena qua castrantes. vel aliter vt in glo. Fran.

a ¶ *Thlibias.* id est, instrumentum cum quo quis leuiter castratur. vel venæ sunt quibus incisis virilia amittuntur: vnde instrumentum quo inciduntur, sic dicitur.
vel aliter vt ff. de verb. sig. l. spadonum. aliàs est tibias.

b ¶ *Castrant.* in qua autem hi sunt, habes ff.l.proxi.

S *qui.* CASVS. Qui seruum tradidit castrandum: in dimidia parte bonorum punitur. Fran. Accur.

c ¶ *Multabitur.* ff. de bo. dam. l.j. in fin. & de insa. quid ergo. §. pœna. Accur.

IN lege. CASVS. Dolus pro facto habetur, vt puniatur. qs ex hac lege: & da exemplum vt in glo. hic posita. & qui per culpam occidit alterum, nõ tenetur: vt si quis in arbore exidens iuxta viã nõ proclamauit, & sic se deiecit in terram, & super transeuntem cecidit: vel ramum deiecit, & prætereuntem occidit: non tenetur hac lege. Franc.

d ¶ *Dolus.* id est, dolosum propositum, vt si ambulauerit cum telo causſa occidendi, tenetur ac si occidisset. vt ff. l.j. in prin. Accursius.

e ¶ *Culpa lata.* vt in suo text. quæ licet lata culpa & dolus: punitur tanquam culpa vt dolus: punitur tamen culpa: vt ff. eod. l. in ciuilibus lege. §. j. & l. j. §. sed si æquiparentur. secus est in criminalibus. Bolo.

¶ Concord. text. in cap. perfodiẽs. de homi. extrà. tex. in lita. que. §. lex. ad leg. Aqui.

1 *Fl. Nimiũ.*

1 *Fl. ne in hac.*

2 *Flor. si quis alte.*

3 *Flor. præclamauerit.*

4 *Flo. coercitionem.*

a No. glo. ci

Thlibiæ qui dicãtur, pulchrè Alc. li. præcer. ij. hoc ipso tit. & Nebriss. in lexico iur. ciui. dictione thlasiæ.

Tempus delictum aggrauat.

V. Paulus lib.ij. de Officio Proconsulis.

I quoq; qui thlibias [2] † faciũt, ex constitutione diui Hadriani [1] ad Iulium [1] Hastã in ea causſa sunt qua ij, qui castrant [b].

VI. Venuleius Saturninus lib.j. de Officio Proconsulis.

IS qui seruum castrandum tradiderit, pro parte bonorũ dimidia multabitur [c] ex senatusconsulto, quod Neratio Prisco & Annio Vero consulibus factum est.

In pœnis corporalibus lata culpa non comparatur dolo, sed mitius punitur. hoc dicit. Bart.

VII. Paulus lib. sing. de Public. iudiciis.

IN lege Cornelia dolus [d] pro facto accipitur: nec [1] in hac lege culpa lata [e] pro dolo accipitur. quare si quis ab alto [2] se præcipitauerit, & super alium venerit, eumque occiderit: aut putator ex arbore cùm ramum deiceret, non procla mauerit, [3] & prætereuntem occiderit, ad huius legis coercitionem [4] non pertinet [f].

VIII. Vlpianus lib. xxxiij. ad Edictum.

SI mulierem visceribus suis vim intulisse, quò partũ abigeret [g], constiterit [h], eam in exilium [i] præses prouinciæ exiget.

IX. Idem lib. xxvij. ad Edictum.

FVrem nocturnum † si quis occiderit, ita demum impunè feret, si parcere ei sine suo periculo [k] non potuit.

X. Idem lib. xviij. ad Edictum.

SI quis dolo malo [1] insulã meã exusserit, capitis pœna plectetur [l], quasi incendiarius.

XI. Modestinus lib. vj. Regularum.

CIrcuncidere [m] Iudæis filios suos tantùm, rescripto diui Pij permittitur: at [1] in nõ eiusdem religionis hominem [2], qui hoc fecerit, castrantis pœna [n] irrogatur.

1 ¶ Seruo sine iudice ad bestias dato [o], non solùm qui vendidit, pœna [p], verùm & qui comparauit, tenebitur [q].

2 ¶ Post legem [r] Petroniam, & senatusconsulta ad eam legem pertinentia, dominis potestas ablata est ad bestias depugnandas suo arbitrio seruos tradere: oblato tamẽ iudici seruo, si iusta sit domini que rela, sic pœnæ tradetur.

XII. Idem lib. viij. Regularum.

INfans [s] vel furiosus si hominẽ occiderit [1], lege Cornelia non tenetur [2], cùm alterum innocentia consilij tueatur [2]: alterum fati [v] infelicitas excuſet.

XIII. Idem lib. xij. Pandectarum.

EX senatusconsulto [x] eiusdem [1] legis pœna damnari iubetur qui mala sacrificia [y] fecerit, habuerit.

XIIII. Callistratus lib. vj. de Cognitionibus.

DIuus [2] Hadrianus in hæc verba rescripsit, In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.

XV. Vlpianus lib. viij. ad leg. Iuliam & Papiam.

NIhil interest [a] occidat quis, an causſam mortis [b] præbeat.

Circuncidere.] CASVS. Iudæis permittitur filios suos circuncidere, id est, pellem quæ est in summitate virgæ, incidere: non autem aliis personis hoc permittitur: imò si faciunt, vt castrantes puniuntur. Ité qui seruum suum vendit hoc pacto vt ad bestias detur, punitur pœna huius l. tam venditor quàm emptor. & ad hoc concordat lex prætoria, cuius sententia statim subiicitur in litera. Fran.

1 *Flo. dicit. tamen.*

2 *Fl. dicit. latinus.*

m ¶ *Circuncidere.* id est, pellem quæ est in summitate virgæ naturalis circuncirca incidere. Accur.

n ¶ *Castrantis pœna.* quæ sit, dicitur ff. eo. l. lege. in fine.

o ¶ *Dato.* id est, vendito lege hac. vel die ad pœnam huius l. necesse esse dari. & no. quòd secundum hanc l. potest intelligi institor. de iis qui sunt sui vel alie. iur. ibi, bonis, &c.

1 *Flor. occidat rem.*

2 *Flo. tamen.*

3 *Flores legi.*

p ¶ *Pœna.* scilicet huius legis. Accur.

q ¶ *Tenebitur.* facit ff. de contrahen. empt. l. domini.

r ¶ *Post legem.* aliàs lege, aliàs rem.

INfans. CASVS. Si furiosus vel infans occidat aliquem, non tenetur l. Cornelia. & redditur ratio in litera. Fran.

s ¶ *Infans.* C. de iur. de liberan. si infanti.

t ¶ *Non tenetur.* vt pupillus. C. si aduer. delictum. l. j.

v ¶ *Fati.* id est, casus vel morbi. & facit C. eod. l. j. & ff. de rei ven. quod infans. & ff. de admi. tu. l. fi. & ff. de offi. præ. diuus. & l. congruit. in fi. & ad le. Aqui. sed & fi. §. pe. & ff. tit. j. l. pe. §. fi.

EX *senatusconsulto.* CASVS. Qui mala facit sacrificia, punitur pœna l. Corn. & da exemplum vt C. de paga. sacri. & tem. l. ij. & iij. Franc.

x ¶ *Ex senatusconsulto.* l. Cor. de fica. & da exemplum C. de paga. & sacrifi. l. ij. & iij. & iiij. §. pen. & fina.

y ¶ *Sacrificia.* vt faciunt pagani.

z *Diuus.* vt ff. eo. l. j. §. diuus. & dic volũtas: vt si deliquisti, sed noluisti: non tenearis: vt ff. de iniur. illud. & de fur. qui iniuriæ in princ. & l. verum. & l. qui ea. vel dic voluntas, quia delinquere voluisti. sed non perfecisti. & tunc est sic C. ad l. Iul. maiesta. quisquis. & C. si quacunque præ. potestate. l. j. & ff. titu. j. l. j. in fin. & secundum hoc est cõtrà. ff. de pœnis. l. cognitionis. & ff. quod quisque iur. l. j. in fi. Sol. vt not. C. de iis qui ad ecc. confu. præsenti. in princ. & de epi. & cle. si quis non dicam. & ff. de extraor. cri. l. j. & de furtis, qui ea mente. item sic suprà, ff. de nego. gest. sed an vltro. §. j. & ff. de re mili. l. iij. §. is qui. Ité ar. contrà. ff. de fal. qui falsam. item facit C. eo. l. fi. & ff. eo. l. infans. & ff. tit. j. l. j. in fine. & ff. quod quisque iur. l. iij. ADDITIO Dic secundũ Bart. quòd in l. contraria potuit delictum perficere, & noluit: hic non potuit.

NIhil. CASVS. Siue occidam aliquem, siue causſam mortis præstiti, vt dando cultellum in manu furiosi qui se occidat, vel alium: teneor hac l. Fran.

a ¶ *Interest.* quantum ad hanc accusationem, sed quantum ad Aquil. interest: vt ff. ad l. Aquil. l. item si obstetrix. in princ. quia altero casu vti li Aquil. altero directa teneatur. Accur.

b ¶ *Mortis.* vt si gladium furioso dederis vt se occidat vel alium. & facit ff. eo. l. iij. in princ. & §. j. & vi bo. rap. l. prætor. §. si cum. & ff. ad l. Aquil qui occidit. §. penul. Accursius.

a *Vi eadem admiserint.* id est, commiserint.

b ¶ *Capite.* vt bestiis subiicientur: vt ff. l. iij. §. penul.

c ¶ *Fieri potest.* vt deportentur.

d ¶ *Prius.* de hoc dic vt ff. de pœn. l. diui fratres. §. j. & de bonis eor. l. ij. §. j. & de leg. iij. l. j. §. hi. & de iniu. rup. test. si quis ex. §. eius. & ff. quando ap. fit. l. j. in fin. j. respon. & ff. de pœn. l. moris. §. iltz. & l. ij. §. j.

e ¶ *Non posset.* quàm hominis occisione, qui tunc punitus erit iudicio populi.

SI in rixa. CASVS. In quadam rixa percussus Titius fuit, & decessit. ictus cuiusli bet inspicitur, vt præsumatur quis percusserit animo occidendi, vt ille teneatur. Fran.

f ¶ *Vninscuiusque.* vt præsumatur quis occidendi animo percusserit, quis non: vt suprà l. j. §. diuus. vt ille, & non ali teneantur. quòd si non potest apparere, tunc omnes: vt ff. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si plures. & ff. de iis qui deiec. l. j. §. fi. & l. ij. & ff. ad l. Iul. de vi priua. l. iij. & vi bono. rapt. l. j. §. si quis. & l. prætor ait. §. hoc autẽ. & §. hoc edicto. & §. si cum seruum. caute ergo dixit, rixa. nam si ex proposito, tunc etiã si non percussisset. vt ff. l. j. in princ.

1 *Flor. sed & mutes. quæ si.*

2 *Flo. dicit. latinus.*

¶ AD LEGEM Pompeiam de parricidiis.

Töpeius statuit pœnam, sed accusationẽ inuenit Corn. lus Sylla: vt suprà, de origi. iur. l. ij. §. deinde Cornelio.

Notandum quòd propter tumultum & latitium aliquis postpo natus filius, aliter non erunt con sor. text. in can. de his vero. l. dist. tra in expla dict. de con. dist. ij. Flo. De lege speciale par. sicut.

GEre Cauetur. non expressim de omnibus quæsequuntur, sed ex sententia. nam de solo patre & matre in ea expriminitur. Ioan.

h ¶ *Autem.* idem puto & in infinitum: ar. ff. de in ius vocan. l. quisque. §. parentes. Accur.

i ¶ *Matrue.* id est, amitinam: vt insti. de gradi. §. iiij. cum ff. dicatur de consobrina.

k ¶ *Consobrinam.* not. quòd non excedit quartum gradum ex latere.

l ¶ *Socerum.* aliàs & socerum: & bene: comprehendit etiam socrum: vt ff. de ver. sig. l. j. aliàs socrum.

m ¶ *Patronum.* expone vt ff. de in ius voc. ad optiuum. §. j.

n ¶ *Vt.* hoc vt, abundat propter aliud vt, quod est in princi. l. fic. C. de agri. & cen. l. litibus.

o ¶ *Pœna.* not. quòd primò dicit de linea ascendente. & dic in infinitum. secundò de transuersali. & ponit de tertio & quarto gradu. idem in secundo: vt infrà, eodem lege, sed sciendum. tertiò de quibusdam affinibus: de quibus adiicit in l. fed sciendum: & l. cùm pater. quartò de linea descendenti: & hoc in infinitum. Sed duo obstant: primò quia dicit quòd l. Cornel. de sicar. habet locum. sed alibi dicitur aliam pœnam habere locum. & hanc & omnem solẽnitatem cessare: vt insti. de pub. iudi. §. alia. & C. eod l. j. quæ sunt contrà. Sol. hæc per illas corrigitur. vel secundum Io. hic tenetur: sed non accusatur. vel dic quòd tenetur pœna l. Corn. id est, capitis. nã vtraque est pœna capitis licet diuerso modo imponatur. vel dic nulla alia si primo illa l. Cornel. accuſetur: vt suprà de accusſ. l. senatus. Vel dic quòd contraria habent locum in patre & in matre, & in aliis personis hic enumeratis: arg ff. eod. l. proxi. Secundò obiicitur, quia non ibi pœnæ omnes hæc l. vidintur contineri, sed solummodo pater, mater, auus, & auia: vt ff. eo. l. pe. Sol. vt ibi.

XVI. Modestinus lib. iij. de Pœnis.

QVi eadẽ admiserint [a] sponte, dolóve malo, in honore aliquo positi deportari solent, qui secundo gradu sunt, capite [b] puniuntur. Facilius hoc in decuriones fieri potest [c]: sic tamen, vt & consulto prius [d] principe & iubẽte id fiat: nisi fortè † tumultus aliter sedari non possit [e].

XVII. Paulus lib. v. Sententiarum.

SI in rixa percussus homo perierit, ictus vniuscuiusque [f] in hoc collectorum contemplari oportet.

Ad legem [1] Pompeiam de parricidiis.

TITVLVS IX.

I. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

LEge Pompeia de parricidiis cauetur [g], vt si quis patrem, matrem, auum, auiam [h], fratrem, sororẽ, patruelem, matruelẽ [i], patruum, auũculum, amitã, materteram [1], consobrinum, consobrinam [k], virum, vxorem, generum, nurum [2], socerum [l], vitricum, priuignum, priuignam, patronum [m], patronam occiderit, cuiusve dolo malo id factum erit, vt [n] pœna [o] ea teneatur, quæ est legis Corneliæ de sicariis. Sed si [3] mater quoque filiũ [p] filiámve occiderit, huius [4] legis pœna afficitur: & auus qui nepotẽ occiderit: & prætereà, qui emerit [q] venenũ vt patri daret [r], quamuis non potuerit dare.

p ¶ *Filium.* hoc in infinitum vt ff. de in ius vocan. l. sed si hac. §. liberos. idem de patre: vt C. eo. l. j. & insti. eo. §. alia.

q ¶ *Qui emerit.* vt daret, hic plus punitur, quàm si ipsemet daret: vt ff. eo. l. vtrum.

r ¶ *Daret.* de hoc dic vt ff. tit. j. diuus.

II. Scæuola lib. iiij. Regularum.

FRater autem eius qui cognouerat tantùm, nec patri indicauerat, relegatus est, & medicus [s] supplicio affectus.

III. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

SEd sciẽdum est lege Pompeia de consobrino cõprehensum [1] esse [t], non eos etiam pariter complecti [v] qui pari [x] prioréve [2] gradu fuerint. Sed & nouercæ & sponsæ personæ omissæ sunt: sententia tamen legis continentur.

IIII. Idem lib. j. de Publicis iudiciis.

CVm pater & mater sponsi & sponsæ, socerorum, vt [y] liberorum sponsi, generorum, appellatione continentur.

V. Idem lib. xij. Institutionum.

DIuus Hadrianus fertur, cùm invenationẽ filium suum qui dam necauerat, qui nouercam suã adulterabat, in insulam cum deportasse [z]: quòd latronis magis quàm patris iure eũ interfecisset [1]. nam patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere [2].

VI. Vlpianus lib. xiiij. de Offic. Proconsul.

VTrum qui occiderint [b] parentes, an etiam cõscij [c] pœna parricidij afficiantur, quæri potest. Erait Mætianus etiam conscios eadem pœna afficiendos, nõ solùm parricidas. Proinde conscij etiam extranei eadem pœna afficiendi sunt [d].

VII. Idem lib. xxix. ad Edictum.

SIsciẽte † creditore ad scelus [e] cõmittendum pecunia sit sub ministrata, vt putà si ad veneni mali comparationem, vel etiã vt

s *FRater.* Et medicus. in li. B. medicus, qui dedit venenum filio vt patri daret, sub. tenetur. l. Corn. de sicar. vt suprà, titu. j. l. iij. §. j. sed in libro Ald. est mediocri, & tunc id est, relegatione: vt de filio hic dicitur. Accursius.

1 *Flo. comprehendi. sed non etiam eos pariter.*

t *SEd sciendum. Comprehensum esse.* quo ad sententiam.

2 *Fl. propriórem grauiu. junt.*

v ¶ *Compl. ect.* quo ad verba, nec quo ad verba, nec quo ad sententiam ante senatusconsul. Mar.

x ¶ *Qui pari.* scilicet gradu in quo est consobrinus, scilicet in quarto, qualis est patruus magnus & alij qui sunt insti. de gradi. cognatio. §. iiij. item priorem, id est, proximiorem quàm consobrinus, qualis est frater, soror, qui sunt in secundo, vt insti. de gradi. cognatio. §. ij. de quibus non est dictum in l. j. sed tantum de patruelibus. Item qualis est filius fratris qui est in tertio. sed licet nec verbis nec sententia ante senatusconsul. Mar. istæ personæ comprehendantur: ex interpretatione tamen huius Marciani continebuntur amodò sententia. Alij dicunt has personas non contineri verbis nec sententia. & quod dicit in fine, ad nouercas tantum & sponsas referunt. Item continua l. sequẽtem cum ista. Accursius.

1 *Flor. interfegra. cogn. cerst.*

† *Glo. in ista l. in verbo ea uerat est sin. ad hoc quòd pœneta ad restitutionẽ usurarũ tenetur, quas de bitor soluit creditori, perinde ac si eas receuisset. Bolog.*

a *Hic habetis glo. vide not. 3. singu. ad hoc quòd conscius delicti non deliquit nisi procuraueritindelicto. & istud verũ nisi delictũ cõmittatur eius vindicta ob iniuriam ei illatam: & committatur eo tacente, secundum gl. no in ca. pe extrà de homicidio. licet alibi contradicãt in hoc vlti. Bolog.*

y *Vm pater. Vt.* ideſt, sicut. liberorum, i. filiorum: vt ff. de gradibus. l. Labeo. & ff. de testib. l. in legibus.

DIuus. CASVS. Qui filium occidit quem nouerca iacere credebat, & erat fortè verum: deportatur in insulam. Franciscus.

z ¶ *Deportasse.* videbatur excusari pater propter adulterium, cùm filius erat vilis: vt suprà, de adulte. l. marito. sed non in opere Veneris. Item secundò quia patri licet occidere filium: vt ff. de lib. & posthum. l. in suis. sed illud quando vt pater: sed hic vt adulterum: & extraneum latronem. relegatur ergo quia accusare, non occidere debuit: vt suprà titu. j. l. inaudit. um. à Pompeia excusatur propter iustum dolorem: vt suprà de adul. si adulterium. §. Imperatores. Item & quia meruit filius perdere filij priuilegium, cùm deliquit non vt filius: vt in authen. vt cùm de ap. cog. §. causſas. Item quia vt latronem, non vt filium occidit vt subiicit.

a ¶ *Consistere.* vt & ff. de adul. l. nec in ea. §. pen.

VTrum. CASVS Non solum filius qui occidit patrem: punitur hac l. sed etiam si fuit tantum conscius. idem in extraneo: item creditor qui mutuat pecuniam ad venenum comparandum, vel vt detur alicui qui occidat patrem: punitur hac l. Item proxeneta qui hoc sciens inuenit pecuniam ad hoc. item qui fideiusserunt pro hac pecunia. & hoc dicit hæc l. & seq. Fran.

b ¶ *Occiderint.* tantum.

c ¶ *Conscij.* † subaudi & participes. nam ex sola scientia non puniretur.

d ¶ *Afficiendi sunt.* at plus puniuntur quàm si ipsi occidissent: cùm extranei l. Cornel. teneantur si occidant.

e *SIsciente. Ad scelus.* id est, delictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *A quo*.id est,ei à quo data est pecunia.
b ¶ *Cauerint*.id est,fideiusserint.aliàs curauerint.Et not.ar.contra pro xenetas vt teneantur reddere vsuras secundum ecclesiam ac si ipsi accepissent.& facit.j.tit.j.lege Cornel.

Parricidij.]CASVS. Accusatus parricidij interim decedens si mortem sibi intulerit,fisco ei succedit. si naturaliter deceßit, & testatus : instituti succedunt. si intestatus deceßit:& agnati eius ei succedunt. Franciscus.

c ¶ *Postulatus*. id est, accusatus.
d ¶ *Debebit*. vt C. qui testamen. fa. poss. l. ij. & infrà,de bon. eorũ qui ante sententiam.l. fina.
e ¶ *Quem voluit*. finitur ergo hîc crimen morte : vt & aliàs regulariter : vt suprà, de accu.l. ex iudiciorum. & facit C. si reus vel accu.mor.fue.l. defunctis.

Poena.]CASVS. Hic dicit, quæ sit pœna parricidij.Secundò dicit, qui aliquam personã occidit excepti is qui nominantur in l. j. huius tit. capite punit, aut vltimo supplicio damnatur. Tertiò dicit:filius furiosus si occidit patrẽ,non punitur.Franc.

f ¶ *Sanguineis*. id est, de ligno illo, vel dic de quocunque, dummodo sanguis exeat, id est, sic verberetur.
g ¶ *In culeo*. de corio cocto.
h ¶ *Gallinaceo*.id est, cum gallo qui non habet testiculos, quiã for tius pugnat cum serpente : vel gallo qui habet testiculos,& gallinaceo qui non habet secundum alios. vnde dicimus in vulgari, iste est gallus gallinaceus, id est fœmineus. vel dic gallinaceus qui diligit gallinas,qui fortior est : vt vir vxorius qui diligit vxorem.
i ¶ *Alioquin*. imò videtur in proximum amnem : vt C. eodem l. j. & Instit. de pub. iudic. §. alia. Solut. hîc non erat. vel dic mare comprehendere etiam amnem & flumen,cùm mare sit congregatio aquarum multarum.
k ¶ *Qui alias*. quæ non continentur appellatione parentum , scilicet prout probatur Insti.eo.tit.§.alia.& ℨ.l.j. Alij dicunt quæ appellatione parricidij continentur.
l ¶ *Et auiam*.& alias similes quas habes ℨ.l.j.& C. eod. l. j. quæ sunt contrà.vel illi soli verbis & sententia:alij sententia tantùm:vt ℨ. eo. l. sed sciendum.sed prima placet.similis expositio fit C.de adult.l.ita nobis.& ℨ.de noua.l.cui.
m. ¶ *Capitis*.scilicet ciuitatis:vt ℨ.l.diuus.
n ¶ *Supplicio*.fortè in metallum vel deportatione quæ sunt similes morti:vt ℨ. de pœnis.l.capitalium.in prin.vel dic propriè : vt ℨ. ti. j. l. iiij.§.pe.& optimè dicitur Insti.eo.§.j.
o ¶ *Puniri*.sic.ℨ.ti.j.l.infans.& dic vt ibi.
p ¶ *Coercendum*.ℨ. de offic.præsi.diuus.
q ¶ *Eorum.Semper*. id est , in perpetuum est accusatio parricidij. sic.ℨ.tit.j.qui fallam.in fi.& ℨ. ad l.Iuliã de adul. l. mariti. §. fin. & ad Syll.in cognitione.& de accu.l.j.regulariter contrà. C. de falsi.l. querela.

¶ AD LEGEM CORNELIAM de falsis.

Facto ad eam supplendam.

Ad[1] legem Corneliam de falsis: & de senatusconsulto Liboniano.

TITVLVS X.

Diuiditur in tres partes. Primò loquitur de eo qui uerè falsum commisit,& in hoc proponuntur septem uel octo casus. Secundò loquitur de eo qui cõmisit quasi falsum. Tertiò ponitur pœna falsi, & quasi falsi. Secunda ibi, Ad testamenta. Tertia ibi, Pœna loquitur in scribente falsum : uel in eo qui tradidit dicta testium falsa iudici. Bart.

1. Marcianus lib.xiiij.Institutionum.

Poena legis Corneliæ [2] irrogatur in [1] eum qui in falsas testationes faciẽdas [1] testimoniáve falsa inuicem[2] dicẽda dolo malo coierit[3] [c].

¶ Item qui [4] ob instruẽdam aduocationem [v], testimoniáve pecuniã acceperit,pactúsve fuerit, societatem coierit ad obligationem innocentium , ex senatusconsulto [x] coërcetur.Sed & si quis ob denuntiandum [5] [y] remittendúmve testimonium,dicendum,vel non dicẽdum,pecuniam acceperit,pœna legis [z] Corneliæ afficitur:& qui iudicem corruperit, corrumpẽdúmve curauerit [a].Sed & si iudex constitutiones principum neglexerit, punitur [b].

1 ¶ Qui in rationibus [c], tabulis [d], cereíſve,vel alia quare [e] siue [6] cõsignatione falsum fecerint, vel rẽ amouerint [f], perinde ex his causſis atque si essent falsarij [g], puniũtur.Sic & diuus Seuerus lege Cornelia de falsis dãnauit prẽfectũ Ægypti,quòd instrumentis suis cùm præerat prouinciæ,falsum fecit.

2 ¶ Is qui peruerterit [7] [h] viui testamentum,legis Corneliæ pœna tenetur. ¶ Is qui deposita instrumenta apud alium,ab eo [i] prodita esse aduersarius suisdicit,accusare eum falsi potest [k].

Diuisio.

Nemo debet duplici contritione conteri: quia afflictio non est danda afflicto.

¶ Sanè si per furorem aliquis parentem occiderit , impunitus erit: vt diui Fratres rescripserunt super eo,qui per furorem matrem necauerat:nam sufficere furore ipso eũ puniri [o]:diligentiúsque custodiendum esse,aut etiam vinculis coërcendum [p].

X Paulus lib.sing.de Pœnis omniũ legum.

Eorum qui parricidij pœna teneri possunt,semper [q] accusatio permittitur.

[1] Flor. Delige Cornelia. l. Cornelia de falsis & de Senatusconsul.

Poena legis Corneliæ de falsis. Accursius.

s ¶ *Faciendas*. scilicet vt aliter scriberentur dicta testium quàm dixissent. Item curauit vt iudex inspiceret ea falsa dicta tanquam vera. & hoc subiicit. & facit ℨ.eod.l.falsi.
t ¶ *Coierit*. aliàs conierit,id est,procurauerit.Accur.
v ¶ *Aduocationem*. accepit quis pecuniam vt falsam aduocationem faceret.Item vt faceret falsum testimonium: vel etiam verum reddet per pecuniam:vt dicit Maximus de iudice qui accepit vt etiam bonam sententiam det:vt ℨ. de cond.ob tur.cau.l.ij.
x ¶ *Ex senatusconsulto Velusiano*. vt suprà tit. iij. l. ex senatusco. & dic vt ibi.
y ¶ *Ob renuntiandum*. officialis pura notarius retulit iudici talem tulisse testimonium qui non tulerat:& hoc per pecuniam.vel idem non dicendum etiam quem gratis debet relaxare,si pecunia accepta relaxet, ex hac l tenetur : ãr. eius quod de iudice diximus. Vel dic non dicendum idem significare quod etiam dixerat remittendum. Vel dic quòd accepit ob non dicendum aduersario producentis.
z ¶ *Pœna legis*. quæ est j.ea.l.§.fi.
a ¶ *Curauerit*. vt ℨ. eo. qui duobus. ij. respon.
b ¶ *Punitur*.hac.l.& aliis etiam : vt not. C.ad le.Iul.mai.l. j. Et not. quòd secundum ll. debet iudicare. a ad quod est quod not.C. de iud. l.rem non nouam. cum

2 Flor.irrogatur. tur ei, qui.
3 Fl.coierit.
4 Fl.disposuerit.
5 Flor.renuntiandum.
6 Flo.sine.
7 Fl.peruerterit.

auth.ibi posita.& facit ℨ.eo.l.fin.
c ¶ *Qui in rationibus*.quid sit ratio:dic vt ℨ.de edend.si quis ex.§.rationem.& dic in membranis:vt differat à seq.Accur.
d ¶ *Tabulis*.ſ.ligneis vel lapideis:vt ℨ.de secun.tab.l.j.Accur.
e ¶ *Alia qua re*. vt cùm subscribitur pro quanto dicitur liber : vel aliasigna:quia alio signo quandoque aliquis signat torcellum vel alias res: in quibus potest committi falsitas:
f ¶ *Vel rem amouerint*.id est,veritatem amouerint, id est,fecerint vt verum apparere non possit:vt ℨ.eo.l.Paulus.§.j.vnde dicimus:ita est in re,id est,in veritate.& hîc est bonus nomine & re.Accur.
g ¶ *Falsarij*.ex alio falso de quo cõstaret.
h ¶ *Is qui peruerterit*.aliàs peruerterit , aliàs aperuerit. & facit ℨ. de pœnis,si quis aliquid.§.qui viui.Accursius.
i ¶ *Ab eo*.scilicet depositario.
k ¶ *Falsi potest*.& est ℨ. de pœnis,si quis aliquid. §. instrumenta. item iniur.vt suprà,depositi. l. j. §.fi quis ita. & act. in fac. subsidiaria Aquil. vt suprà ad legẽ Aquil.si quis testamentum.§.sed & si quis. facit suprà vers.fig.

de tab.

de tab.exhib.l.locus.§.si quis dolo.
a ¶ *Lege Cornelia*. de falsis. ad quod est C. de iis qui sibi adscrip. l. penultim.
b ¶ *Inter filium & seruum*.siue extraneus , siue filius vel seruus , sine iussu adscribant sibi vel alij,qui tangit eos per potestatem , incidunt. in Cornel. & legatum non habent. sed si iussu, filius vel seruus à pœna Corn. excusantur.licet legato careãt: extraneus in nullo excusatur. Vltrà si filius vel seruus, vel extraneus sibi adscribant, & postea testator recognouit,si quidem specialiter , prodest filio & seruo , & etiam extraneo quoad vtrumque. si verò generaliter,tunc filio vel seruo prodest quoad vtrumque.& etiam extraneo quoad pœnam Corn. tantum. & probantur hæc hîc, & ℨ.eo.filius, & l. diuus. Et facit ad hoc quòd plus specialis quàm generalis recognitio valeat, suprà ff.Senatusc. communia prædi. l. in ff.Instit. tradendis. & suprà de acquirend. hæredit. si quis mihi. §. iussum. Accur.
c ¶ *In extraneo*. ergo in emancipato qui extraneus est : vt ℨ.eodẽ, filius.sed contrà C.eo. l.j.Sol.vt ibi. Accur.
d ¶ *Facta est*.postea à testatore.
e ¶ *Quod illi*. verba subscriptionis.
f ¶ *Et recognoui*.& est illud recognoui : & placet mihi, & confirmo.
g ¶ *Pœna cessat*. sed quo ad pœnam euitãdam etiam generalis sufficit:vt ℨ. eo. diuus. §.planè.
h ¶ *Vel generalis*. vel pro saltem , vel pro etiam.
i ¶ *Subscriptio*. specialis est si dico , decem quæ tibi adscripsisti , recognoſco & confirmo. generalis quando sic : omnia quæ tibi Titio adscripsisti (vel etiam non nominando personam) confirmo.
k ¶ *Euitandam*.imò sine subscriptione pœnam euitant:vt ℨ. eo.filius. & C.eo.l.fi.& dic vt C.eo.l.ij.
l ¶ *Ex illa*.aliàs est §.& aliàs non est §.
m ¶ *Falsi*.id est si aliquis hanc subscriptionem falsificauerit : vel dic, etiam si verum scripſit:sed testator generaliter vel specialiter non recognouit vt prædixit.Item an in nuncupatiuo habeat locum ?
n ¶ *Non possunt*.nec contrahere matrimonium cum pupilla:vt C. de inter.mat.l.si patris,videntur enim velle fraudare fiscum,quasi asserant se nulli teneri:vt C.ne tuto.vel curat.vec.con.l.j.
o ¶ *Præfecto*.in lib.Al.præfecto:& bene:sed in lib.R. præfectus,scilicet quòd videtur puniri præfectus si obrepserit contrahenda cum tutore.& est præfectus,id est procurator fisci : vt & ℨ. de fideicommiss. lib.l.iiij.§. fi bona.
p ¶ *Sed ad illos*.scilicet tutores vel curatores.
q ¶ *Gesserunt*.id est cum fisco contraxerunt.
r ¶ *Excusationem*.id est dicere,licet tutor qui prius cum fisco cõtraxerat,nũ excusat se à tutela postea ei delata,cũ possit ex aliqua causſa: non ideo teneatur crimine falsi,sed quãdo fraudẽ committeret : quod esset si prius fuisset tutor,& tunc cõtraheret cum fisco. & sic admisſisse & excluſisse ad tutores refertur:vel fraudẽ excluſisse quo ad pupillum fictione huius l.& sic in veritate in fraudem pupillorũ fit factum. tenetur tamen crimine stellionatus,vt ℨ. de pig.act. tutor. §. certum. An autem hęc sit iusta excusatio à tutela,quia cum fisco contraxerat? quidã sic.vt C.ne tu.vel cu.l.j. in fi.vel dic contrà:vt C.de excu. tut.l. Coloni.& illam ne tu.vel cur.expone vt ibi dixi. Alij dicunt q admiſisse & excluſisse refertur ad principes,quaſi dicat,principes non admittunt excusationẽ à tutela,quia tenetur fisco:sed excludunt fraudẽ quæ esset in cõtrario casu,scilicet quando prius fuisset tutor. & facit C.de inter.ma.l.iiij.aliàs iij.& de iure fil.l.j.Itẽ not.ex hoc §. q fraus facta fisco inducit hoc crimẽ: sed facta pupillo nõ.& sic fiscus fauorabilior est [a].Accur.
s ¶ *Eum contrahere*. facit ℨ.de ritu nup.non soluim. §. si puella. & de admi.tuto.l.ex pluribus.
t ¶ *Vel curator*. quia succeſſerunt eis qui fisco tenebantur.& facit ℨ. de decu. l. decurio qui.& ℨ.de re mili. l. milites prohibentur. §.fi.& ℨ.quod cum eo. l.iiij.§.soli. & C. de euict.l.fin. & ℨ. quæ res pig.ob.po. l. Aristo. & ℨ.de inoff.test. l. filius. §.multo.Sed arg. contrà in auth. vt ij , qui ob.ſeha.perhi. res mi. §.sed & si quis.
v ¶ *Pœnam*. ſ. legis Cor. de fal.Accur.
x ¶ *Pœna falsi*.vt si vti tur falso instrumento scienter.quod nõ fecit: vt C.eo.si falsos. quod non videtur bonũ exẽplum:vt ℨ. eod. falsi. §. ordine. sed dic exemplũ.ℨ.ead.l. §. tutores. Item in eo qui sibi adscribit: vt ℨ.§.ad testamenta.
y ¶ *Publicatio*.hoc ho die corrigitur:vt in authen.vt nul. iud. §. fin.
z ¶ *Eorum*. quæ prohibentur leg. Cor. Et no. hic pœnã falsi. vel quasi:vt C. eo. l.vbi. in fi.& Inst. eo.§. Itẽ lex. sed quandoque grauior, quandoq; mitior imponitur casualiter : vt C.e.l.maiorem.& ℨ. e.l.quicũq;. & l.diuus. §.j.& de Lhodie.§. j. & l. qui duobus. Accur.
a ¶ *Vi testamentũ interleuerit*.& in hoc videtur esse cõtra. ℨ.eod.falsi.§.j. Sol. hæc secundum illam. non valebant.quia non erant signatæ tabulæ ad quod ℨ.eo. si quis legatum.& facit ℨ.e.l.j. §. qui in rationib.& §.seq.& ℨ.e.l.si quis patris. & l.Paulus.§. j.& C.de Iust.Cod.com.§.hunc igitur.& C.eo.l.eum.& ℨ. de dolo.si quis affirmauerit.in fine.Accur.

[a] Adde qđ notaui in ad Ji. ad Iaco. Rebu. in rubri. de iur. fil. num.5.in ver.fiscus.C. lib.x.

1 Flo. extorquendum est. Inde Diuus quoque Marcus, cum quidam à patre.

reditario successerunt in fiscalem contractum tutor vel curator [t] licet ante rationem redditam,non puto pœnam [v] locum habere:licet adhuc viuat is cuius tutela vel cura administrata est.

Hic ponitur tertia pars de pœna falsi, & quasi falsi. Bart.

6 ¶ Pœna falsi [x] vel quasi falsi,deportatio est,& omnium bonorum publicatio [y]. ¶ Et si seruus eorũ quid amiserit,vltimo supplicio afficì iubetur.

II. Vipianus lib.iij. ad Sabinum.

Qui testamentum amouerit , celauerit,rapuerit [1],deleuerit,interleuerit [a],subiecerit , resignauerit : quive testamentum falsum scripserit, signauerit,recitauerit,mutauerit [2] dolo malo,cuiúsve dolo malo id factũ erit, legis Corneliæ pœna damnatur.

III. Vipianus lib.iiij.Disputationum.

Qui ignorans falsum esse testamentum , vel hæreditatẽ adiit [b], vel legatum accepit, vel quoquomodo agnouit, falsum testamentum dicere non prohibetur [c].

IIII. Idem lib.viij.Disputationum.

Si quis cùm falsò sibi legatum adscribi curasset,decesserit,id hæredi quoque extorquendum [d] esse[1] diuus Marcus rescripsit. Idẽ quoque cùm quidam à patre hæres instituтus codicillos [e] intercidisset , & decesſisset, fisco [f] tantũ esse putauit vendicãdum, quantũ

2 Fl.scripuerint.

2 Fl.deest,tam tacuerit.

Item contra. ℨ.de pœnis , si quis aliquid. §. qui viui,sed ibi ipso iure non valebant.quia non erant signatæ tabulæ ad quod ℨ.eo. si quis legatum.& facit ℨ.e.l.j. §. qui in rationib.& §.seq.& ℨ.e.l.si quis patris. & l.Paulus.§. j.& C.de Iust.Cod.com.§.hunc igitur.& C.eo.l.eum.& ℨ. de dolo.si quis affirmauerit.in fine.Accur.

Qui ignorans.] CASVS. Hæres qui adiuit hæreditatem , ille qui accepit legatum,credens testamentum valere , potest accusare testamentum de falso.Franc.Accur.

b ¶ *Adiit*.Quomodo potuit adire:vt ℨ.de acquiren. hære.l. cùm falsum?Respon.erat falsum in aliquo legato,non in institutione hæredis. Vel dic,ignorans adire potest:vt C.de edict. diui Hadriani tol.l.ij. at ibi sciebat:quia quæstio iam erat mota.Accur.
c ¶ *Non prohibetur*.facit ℨ.de inoff.test. Papinianus.§.fi conditioni. & l.nihil.§.si cùm filius.& l.mater.& C.eo.licet.& ff.de his quibus vt indig. l. post legatum. hîc tamen post legarum vi facere dist. inter agentem primò de inoffi.testa.& agentẽ de falso.& dic vt ibi. Accur.

Si quis.] CASVS. Qui falsò sibi legatum asscribi curauit , & decessit,ab hærede eius hoc legatũ extorquetur. Secũdò dicit, filius hæres instituтus grauatus in codicillis restituere hæreditatem alicui, hos codicillos destruxit,& decessit:apud fiscũ quarta remanet. Franc.

d ¶ *Extorquendum est*.turpia enim &c.vt ℨ.de calum. l. in hæredem. & quod met.cau.l.quod autem.& ℨ.eo.l. cùm falsi. & l. si quis patris. & C.ex deli.defunct.l.j.& confi cantur:vt ℨ.proxi.§. Sed ar.cõtrà.ℨ.e. filius.§. fi.sed ℨ.proxi.§.solues.Accur.
e ¶ *Codicillos*.quibus rogatus erat restituere alij hæreditatem.
f ¶ *Fisco*.si habes fisco,dic vendicandum efficaciter, & erogari, i. detineri.quod est quarta:vt C.ad leg. Falc.l.etiã. sed fi habes à fisco,dic q fideicommiss. à fisco vendicabit , id est petet dodrantem. vt hic.

Universidad de Deusto Biblioteca

& §.ad Syll.l.cùm fisco. & j.de iure fisci.l.quod dicitur.& sic quartā sibi retinet:vt dixi.nec obst. j.eo.l.filius. §.fin. & 3. de iis quæ pro nō scrip.l. fi. vbi remanet hæredi:quia hic deliquit hæres, ibi non. Ad quod est 3.ad Trebel.l,Paulus respondit.si certa.& de iis quib.vt indig.rescriptum.

a ¶ *Erogari.*i.retineri. Accur.

Senatus.] CASVS. Filius scripsit testamentum patris in quo est hæres à patre institutus, & legata pluribus relicta. postea filius idem scripsit codicillos patris, in quibus legata omnia à patre in testamento relicta erant revocata. dicitur hic quòd remittitur filio pœna falsi, eo quòd erat minor xxv.annorum, & fecerat iussu patris. & erit hæres patris.hoc dicit. Franc.

b ¶ *Et.*scilicet filio.

c ¶ *A se.*hærede instituto.

d ¶ *Data.* i. danda relicta.

e ¶ *Ademerat.*per qđ videtur adscribere in codicillis.

f ¶ *Annorum.*id est in his annis.non enim eos compleuerat.alias magis esset ratio in contrarium.

† Scribētes hic dicunt g ¶ Capere.vt C.eodē, hunc text. l. j. valde no. ad hoc & licet notarius nō posit sibi adscribere mercedem suam & possit esse rogatus de hoc.Bolo.

1 Flo. dicitur. 2 Flo. essent.

per codicillos erogari [a] posset, id est vsque ad dodrantem.

V. Iulianus lib.lxxxvj.Digestorum.

SEnatus pœnam falsi remisit ei [b] qui legata à se [c] testamento data [d], codicillis sua manu scriptis ademerat [e]: sed quia [1] & iussu patris id fecerat, & annorum [f] xxv.erat, hæreditatem quoque ei capere [g] permissum est.

Si legatum est inualidum ratione rei legatæ,uel alterius uitij uitiabilis, adscribens pœnæ falsi tenetur:secus,si uitium esset inuitabile. Bart.

VI. Africanus lib.iij.Quæstionum.

SI quis legatum sibi adscripserit,tenetur pœna legis Corneliæ,quamuis inutile legatum sit [h]. Nam & eum teneri constat,qui eo testamēto quod posteà ruptum [i], vel etiam quod initiò non iure [k] fieret, legatum sibi adscripserit: hoc tamen tunc verum est, cùm perfectum [l] testamentum erit. Cæterùm † si non signatum fuerit,magis est,vt senatusconsulto locus non sit. sicuti nec interdictum de tabulis testamenti exhibendis locum habet. prius enim oportet esse aliquod testamentum, vel [m] non iure factum vt senatusconsulto locus sit. nam & falsum testamentum id demum rectè dicitur, quod si adulterinum [n] non esset, verum testamentum rectè diceretur [1]. Similiter igitur & non iure factum testamentum id appellatur,in quo si omnia ritè facta fuissent [2],iure factum diceretur.

1 ¶ Si institutus hæres exhæredationem nominatim [o] filij vel aliarum personarum [p] adscribit, senatusconsulto tenetur. Similiter & is ¶, qui libertatem sua manu

ademit seruo [3] testatoris,& maximè cui à se legata, vel fideicommissa data erant, senatusconsulto tenetur.

2 ¶ Si patronus testamento liberti legatum sibi adscripserit [4], & venia impetrata [r] abstinere à legato iussus est,an emolumētum bonorum possessionis cōtra tabulas habere possit? Et magis placet non posse [s]. Nec tamen huic consequens est, vt & si vxor dotem [t], vel creditor id quod in diem sibi debetur,sibi adscripserit,& similiter venia impetrata abstinere se à legato iubeantur, aut mulieri dos aut creditori actio sua denegari debeat,ne eorum verque meritò debito [v] careat.

VII. Marcianus lib.ij.Institutionum.

NVllo modo serui cum dominis suis consistere possunt: cùm ne quidem omnino iure ciuili, neque iure prætorio, neque extra ordinem computētur [1] : præterquam quòd fauorabiliter diui Marcus & Commodus rescripserunt, cùm seruus quereretur [y] q̃ tabulæ testamenti, quibus ei data erat libertas, supprimerentur, admittendum [z] ad suppressi testamenti accusationem.

VIII. Vlpianus lib. vij. de Officio Proconsulis.

QVicunq; numos aureos partim raserint [3], partim tinxerint, vel finxerint, si quidem liberi sunt,ad bestias [b] dari,si serui, supremo [1] supplicio affici debent.

IX. Idē lib.viij.de Officio Proconsul.

LEge Cornelia cauetur eū [1] qui

NVllo.] CASVS. Seruus non potest esse in iudicio contra dominum,nisi accusaret eum de testamento suppresso quo libertas erat ei relicta.Franc.

x ¶ *Computentur.*inter homines,vel dic pro aliquo:vt j.de reg. iur.l. quod attinet.

y ¶ *Quereretur.*id est conquereretur.

z ¶ *Admittendum.*& in quibusdam aliis:vt no.3. de iud.l.vix.

QVicunque.] CASVS. Qui numos aureos sic eos minuit, vel qui tingit puta æs auro,vel fingit,i.ex toto falsos fabricat:si est liber homo, ad bestias datur:si est seruus, vltimo supplicio afficitur. Franc.

a ¶ *Raserint.*Radunt minuendo.tingit puta ex auro vel aureo colore. fingunt qui ex toto falsos fabricant: quibus parcitur si non peregerint:vt j.eod.qui falsam.

b ¶ *Ad bestias.*speciali pœna pro hoc falso.& sic non ob.3.eo. l.j. in fi.nā habet multa capitula falsum.item contrà.C.de fal. mo.l.j. & ij. vbi alia pœna imponitur falsatorib.monetæ,sed dic vt ibi not.Accu.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd si aliquis falsat monetam ciuitatis,punitur vt ibi.si falsat monetam principis,aliter punitur: vt in eod.tit.l.ij.illi enim qui aliter tradunt vel tinguntˊ, puniuntur vt hic dicitur,& ex quanto.extrà de iureiuran.

Lege Cornelia.] CASVS. Qui in auro aliquid vitij addit: item qui argenteos numos facit adulterinos: pœna falsi tenetur.eodem modo punitur qui potuit prohibere ne aliquid tale fiat, & non

& nō prohibuit. Item prohibetur ne quis numos stanneos plumbeos emat vel vendat dolo malo. Item pœna le.Cornelię irrogatur ei qui aliquid falsum signauit,vel signari fecit, etiam in alio quam in testamento. Item ei qui procurauit falsam attestationē fieri,vel falsum testimonium.Item qui delatorē submisit in causa, eadē pœna tenetur qua tenentur aduocati qui ob instituendas lites falsas pecuniam acceperunt. Franc.

1 Flo.fauerit. a ¶ *In aurum.*priuatū. de publico enim cauetur ad leg. Iul. pecu.vt j. ad l. Iul. pecul. l.j. & l. sacrilegij. §. qui cum.

b ¶ *Non prohibuit.*sic 3.eo.l. j. si sciente creditore.& l.frater.Item qui cœperit accusare cum nō poterat, si desistat, Turpil. punitur: vt j.ad Turpil.l.j.§.accusationem.Item facit 3. de noxa. in delictis. & j.de re milit. l. non omnes. §. fin. & l. de desertorem.§. fin.& 3. de rece.l.j.& 3.loca.si fundus. in authen. de non alie.§.j. Accur.

2 Flo.in ob. fraudes. c ¶ *Quid aliud.* supple etiam:vt j. eo. Paulus. & facit 3. eod. l. j. in princ.& §.j. & institu. de public.iudic. §. itē lex Cornelia.

3 Flo.senatusc. repetit. d ¶ *Coierint.* i. procurauerint.Accurſius.

e ¶ *In caussa pecuniaria.*sub.etiā: vt probatur j. de iure fisc. l. senatus.§. j. & suprà de calumn.l. j. in princip. & §.j.& facit infrà ad Turpil. l. prima. §. & incidit.& §.verum.

f ¶ *Pœna tenetur.* falsi:vt suprà, l. j.in principio.

4 Flo.senatusc. repetit. g ¶ Ij. scilicet aduocati.

h ¶ *Lites.* scilicet falsas.

i ¶ *Acceperunt.* ad hoc facit suprà, l. j. §.j.

DE eo.] CASVS. Qui legatū adscripsit fratri suo & erant ambo in potestate patris eorum:incidit in legem Corneliam. & redditur ratio in literas: secus si extraneo adscripsit quem posteà in potestate habere cœpit. Item secus si pater scribens testamentum cuiusdam militis adscripsit legatum filio suo militi qui erat socius testatoris. nam punitur hoc casu pater, cùm hoc legatum non acquiratur patri: quia ex caussa castrensi filio est quæsitum. Item cum filius adscribit legatum matri suæ iussu testatoris, non punitur per hanc l. & h. d. hæc l. & seq. Franc. Accur.

k ¶ *Ei.*puta fratri.

l ¶ *Committitur.* scilicet l. Cornel. de fal. fed quis incidit:filius vel seruus adscribens:& in filio potest tolerari quoquomodo:quia videtur dominus,etiā patre viuente.in seruo pōt esse ratio:q̃a & ipse à domino habet sustentationē sui,& quia ab eo sperat præmiū. vel posset dici vt hic pater dominúsve incidat:cùm eorū voluntate filius & seruus adscribant eis,vel alij in eorū potestate cōstituto:vt j.eod.diuus. §.scribere autem.non autē filius vel seruus incidunt in Corn. Accur.

m ¶ *In legem.*scilicet Corneliam de falsis.

n ¶ *Sibi.*facit 3.de inoff.testa.l.nihil.

o ¶ *Coperit.*sed tūc esset in potestate,incidit.vt j.eod.filius, in princ. nisi in casu:vt j.eod.l.proxi.

p ¶ *Non esse.* nam non vitiatur , licet ad eum casum perueniat à quo incipere non potest:vt 3.de noxa.l.in delictis.§. fi extraneus. & C. de inter.dī.mā.l.ij.& 3.de dona.l.donationes.in prin.& 3.de ritu.nupt.fi qua.& 3.vnde lib.l.fi.& 3.quod iussu.l.fi tutores.§.fi.& j.de regul.iuris.in ambiguis.§.non est.Sed argum.contrà.j.de decu.l.ij.§.in filiis. Et not.quod tribus modis tangit quis alium per potestatem, vt 3. de dona.inter vir.& vxo.l.iij.§.qui in eiusdem.

q *Si pater. Nouit.*hic declarat quod sit castrense:vt j. de castren. pecu.l.miles.& l.si fortè.& l. castrense.

r ¶ *Cum iussu.*idem si sine iussu:quia non est in potestate.vt institu.de adop.§.fœminæ.vel fortè secus si sine iussu: cùm speratˊ ad se peruenturum per successionem.

pserit , quem cōmilitonem in militia nouit [q]: quia patri non acquiritur,extra pœnam est. Et cùm matri filius adscripserat, dixi Fratres rescripserunt, cùm iussu [r] testatoris hoc scripsit , impunitum eum esse, matrémq; capere posse.

Turpia lucra sunt ab hæredibus exigenda.

XII. Papinianus lib.xiij.Responsorum.

CVm falsi reus [a] ante crimen illatum,aut sententiam dictā vita decesserit, cessante [t] lege [1] Cornelia , quod scelere quæsitum est, hæredi [v] non relinquitur.

XIII. Idem lib.xv.Responsorum.

FAlsi nominis vel cognominis asseueratio pœna falsi coërcetur [x].

Spoliatus dignitate ad tempus,finito tempore restituitur ad suam dignitatem.Bart.

1 ¶ Ordine † decurionum decem annis aduocatus motum,qui falsum [y] instrumentum cognoscente [z] præside recitauit, post finem temporis [a] dignitatem [b] recuperare [c] respondi: quoniam in Corneliam,falso recitato non facto [d], non [1] incidit. eadem ratione plebeium ob eandem caussam exilio temporario punitum,decurionem post reditum rectè creari.

Filius emancipatus adscribens legatum sibi & Titio,uel seruo suo,ex Titij in testamento patris.non excusatur à pœna falsi, licet iussu patris fecerit : & legatum nulli acquiratur.

XIIII. Paulus lib.xxij. Quæstionum.

FIlius emancipatus cùm scribere t patris testamentum , iussu

CVm falsi.] CASVS. Accusatus de falso, decessit ante crimen probatum. dicitur q̃ cessat hæc lex. hæredi tamen eius extorqueturˊ quod scelere erat quæsitum.Fræ. Accursius.

s ¶ *Reus.*id est accusatus: & illatum , id est probatū, vel dic reus, id est nocēs:quia commiserat falsum, sed nō erat accusatus: & illatū, scilicet antequàm accusaretur.

t ¶ *Cessante.* vt 3. de pub.iudi.l.iij. & l. defuncto. 1 Flo.dicit.lege.

v ¶ *Hæredi.* de hoc dixi 3.e.l. fi quis cum. in princ.

Falsi.] CASVS. *Qui falsi mutat nomen vel cognomen,* pœna falsi punitur. & dic de hoc vt in glossˊ. Itē aduocatus qui falsum instrumentum recitat coram præside, ob hoc remotus decennio ab ordine decurionum, finito tempore dignitatem decurionatus recuperat. Item plebeius prędictā pœnam passus, finito tempore potest creari decurio.Franc. Accur.

† Text. in l. ij. C. de dict. offi. lib. xij. videtur huic esse cōtrarius. Sed tu dic q̃ ibi loquitur in spoliato dignitate q̃ per delictū, qui illud restituere nō potest : hic autem non maximè si delictum illud irroget infamiā de quo per Gerard. de petra sancta, singul.240 j. ver. facit secundū Bald. 1 Haband. vt vulgo non fe. Flo incidit,sed male. Angel. Alb.iij.eo. vbi.

x ¶ *Coercetur.* in tempore in quo fraus præsumitur. in libero contrà.vt C.de muta.no.l. Vel ibi sine fraude, hic cum ea. Alij dicūt quòd aliud est mutare generaliter : aliud in casu asserere.

y ¶ *Qui falsum.*subaudi ideo.

z ¶ *Cognoscente.* de quocunque negotio.

a ¶ *Post finem temporis.* alias finitū tempus.

b ¶ *Dignitatem.*est enim dignitas decurionatus:vt C.de decur.l.ij.& intellige si locus vacet.alias expectat donec vacet:vt j.de decur.l. ij. §.alia.

c ¶ *Recuperare.*Innuit hic,& j.proxim.respons. quòd statim recuperat. & sic videtur contrà,infrà ad municip.ordine in princ. vbi dicit quòd tanto tempore debet expectare posteà quanum fluxit in pœna. bol.hæc secundum illam : & sic post reditur , & non statim. sic 3. de verb.obl.si stipulatus sum Damam.in fi.l.in verbo, continuò. Alij distinguunt,aut damnatur ex crimine quod irrogat infamiam. quo casu licet finita sit infamia:vt C.de infa.l.& si seuerior.adhuc tamen debet abstinere:vt ibi.argum.C.de episc.& cleric.authen.sed neque curaˊ aut non famoso:& tunc statim:vt hic,& j.de decur.l.ad tempus.& de re mili.qui cum vno.§.ad tempus.hoc non valet:quia hic ex famoso,cùm enim sit publicum crimen falsi : vt 3. de publi.iudic.l.j. ergo infamat:vt eodem titu. l.infamem.sed ipsi dicunt quòd non est publicum,nisi pro testamento:vt j.eod. Paulus quod non placet : vt not. d. l.j.de pub.iudi. Tu ergo dic , quòd ibi ad nouum honorem volebat aspirare,hic ad veterem:quia vacabat.& adhuc quę statim admittitur cùm vacet:vt j.de decu.l.ij.§.j.& adde fi vis quod no.C.de infam.fi Possidonium.& l.& si seuerior.& de infam.l.quid ergo. §. pœna grauior. Accursius.

d ¶ *Non facto.*à se.& sic mitius cum eo agiturˊ:vt aliàs. C.eod.l.si falsos.Accursius.

Filius.] CASVS. Filius emancipatus scribens testamētum patris, iussu patris adscripsit legatū seruo suo & Titij,quæritur quis exitus sit huius legatiˊ? Et certè duæ quæstiones ex hoc nascunturˊ: nā hic filius incidit in hoc senatusconsultum nec excusat eum iussus patris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm non esset in eius potestate.Secũda dubitatiò est,quid de hoc legato fit,an totum acquiratur Titio, an pars:Et certè Iulianus dixit,si quis adscribat legatum sibi & Titio vel seruo communi:cùm pro nõ scripto fit:facilè potest quæri quantũ Titio vel socio quæratur. vnde dicendum est quòd nihil quæratur Titio vel socio.

¶ *Maritus.*] Maritus seruũ dotalẽ manumisit : & illius manumissi testamentum scribens adscripsit sibi legatũ. quæritur ad quid vir teneatur vxori , cũ lex Iulia vult virum teneri vxori restituere quicquid ad eum peruenit? Et certè hic maritus qui est patronus ad manumissum, punitur per hanc legẽ. sed filius emãcipatus scribens se hæredẽ patris nõ punitur de çquitate,sed petat bon.posi.secundum tab. hîc ergo vir cùm nihil habet de bonis liberti,cùm legatũ sibi adscriptum nõ teneat , in nihilo tenetur suæ vxori: nec ob hoc tenetur quasi dolo desiit habere , cùm nullum dolũ excogitauit quo ad eam. sed cur vir nõ habet petit. legati sibi adscripti: cùm alij scilicet mulieri debeat restituere? certè nõ propter hoc petet:cùm ille qui sibi adscribit legatum iussu testatoris, & grauatur alij restituere,non potest petere legatum : sed apud hæredem remanet eum onere fideicom.Franc. Accur.

a ¶ *Et suo.* scilicet filij. Accur.

b ¶ *Et quidem quantum.*ad euidentiam huius l.dic vt not.ff.l.j.§. inter.in prin.

c ¶ *Ad senatusconsultum.*ff.pertinet.

d ¶ *Legatum.*vel ei in cuius sumus potestate: vel ei qui est nobiscũ in potestate eiusdem:vt ff.e.l.de eo. Accur.

e ¶ *Eadem pœna.*scilicet legis Corneliæ,& amissionis relicti. secus si est extraneus. sed certè imò iussus videtur eum excusare ab vtroque: vt C.eo.l.j.quæ est contrà.Sol.vt ibi. Accur.

f ¶ *Licet iussu.*est enim extraneus:vnde iussus nihil ei prodest.

g ¶ *Excusatus.*scilicet à pœna l. Cornel, vt habeat commodum. sed hoc non propter iussum, sed propter subscriptionem , vt subiicit. & facit ff.de iis quibus vt indignis.l.in fraudem.Accur,

h ¶ *Is.*filius.Accur.

i ¶ *Sicut.*similitudinariè.

k ¶ *Seruus.*hoc verum quòd ifti excusentur,si tamen &c.

l ¶ *Ex subscriptione.*etiam generali,secus in extraneo.

m ¶ *Adnotasse.*id est reprehendisse.hoc scilicet quòd hoc totum socio debeatur.

n ¶ *Scripsisset.*hanc quæstionem:si sibi &c.

o ¶ *Adscripsisset.* quis legatum &c.

p ¶ *Subaudiatur.*quasi dicat nihil,seu nullo modo.

q ¶ *Quæstione.*secus si forte mihi & Titio adscripsi; quia Titij nomẽ quasi falsum non subuertitur,sed totum habet: ad quod est ff. qui. ad li.procla.non licet.l.fi.& C.de cadu.tollen.l. j.§.in primo.& de leg.j. planè.§.fi coniunctim.& de legij.ſi Titio.& arg.ff.de do.inter vi. & vxo.fi sponsus.§.j.& de autho.tuto.ſi seruus communis.Sed argu. cõtrà,ff.de legij.l.& Proculo.& l.ſi duobus seruis.& de vſufru. accreſcen.l.j.§.ſi communi.& §.idem.

r ¶ *In testamento eius.*scilicet manumiſſ.

s ¶ *Adscripsit.*scilicet marito.

t ¶ *Lege Iulia.*quæ vult quòd quicquid ad virum peruenerit,restituat mulieri:vt ff.sol.ma.l.ſi verò.in princ.

v ¶ *Et patronum.* hic copula, &, continuatur cum illo quod sequitur,& filium.

x ¶ *Edicti.*quod sequitur Cor.vt ff.l.proxi.in prine.

y ¶ *Dicendum est.*hic no. q; hîc duo dicenda sunt, scilicet quòd patronus sibi adscribens in testamẽto liberti incidat in edictum: vt hîc, & ff.eo.ſi quis legatũ.§.fi.& quòd filius adscribens se hæredẽ in testamento patris,nõ incidat de æquitate,sed petat bon.posſ.secundũ tab. vt subiicit. & C.e. l. ij. licet secus sit de rigore: vt ff. ea.l.in prin. licet præteriri possit: quia aliàs erat ingratus: vel possit: quia nihilominus valet testamentum, licet haberet contra tab. & sic petitur bo.possess. in bonis patris ab emancipato. vel dic quòd loquitur de illa bon.posse. quæ datur in bonis liberti. nã licet filius , scilicet patroni poterat præteriri,habet tamen bona liberti.Idem ſi fuit exhæredatus , sed non mala mente , vel præteritus.vt ff. sol. matri. l.ſi verò. §.ſi filium. & de bo.lib.l.Paulus.

z ¶ *Ex bonis l.liberti.* quia quod sibi adscripsit,sibi aufertur.

a ¶ *In lege.* prædicta Iul.vt d.l.ſi verò. §.adiicitur.

b ¶ *Excogitauit.* ad hoc ff. quæ in frau. cre. ait prætor.§.j. & ff.ſolu. mat. etiam. §. j. & qui.ex cau.in poſſ.ea.l. Fulcinius. §. quòd ſi aduersus.

c ¶ *Huic.* scilicet patrono.

d ¶ *Pti.*id est vt.

e ¶ *Remanere.* contrà ff.eod.ſi quis cũ. in fin. sol.vt ibi.Item ar. contrà ff.de inoffi.test. Papin.§.meminisse.& ff. de excu.tuto.l. legatarius.& ff.ſi quis ali. testa.pro.l.j.§.sed & ſi legatũ. sed similia sunt ff.de iis qui.vt indig. l. ſi.& C.de cadu.tollendis. §.in primo.

f ¶ *Fideicommissi.* quæstionem non soluit , sed satis remanet soluta quòd fint denegandæ.

Iuus.] CASVS. Si quis scribens alterius testamentũ vel codicillos adscripsit sibi legatum:pœna l.Corn.affligitur.& hoc diuus Claudius in edicto dixit,& adiecit l.Corne.nec prodest ei q dicat se ignorasse hoc edictũ.Itẽ nõ est vis siue sua manu adscribat,siue manu serui sui vel filij , ſi tamẽ testator in subscriptione sua dixit de sua voluntate illud adscriptum Titio à seruo Titij:debetur legatũ & nõ punitur seruus.Si autem generaliter subscripsit omnia confirmando quę in eo testamento erant adscripta:legatum non debetur.nõ tamen punitur seruus:tutius tamen puto veniam petendam à principe. ¶ *Item senatus.*]Seruus in testamento domini adscripsit sibi libertatem.senatus censuit non competere ei libertatem directam:sed hæres testatoris manumittat eũ:& hoc est verum ſi testator in subscriptione sua confirmauerat ea quæ in testamento sunt scripta.djuus tamẽ Pius dixit: & dixit libertatẽ purè cõpetere ſi testator posteà subscripſit,sed in alias personas quæ nõ sunt in potestate testatoris,ſi adscribãt sibi legatũ vel libertatẽ:nõ prodest eis generalis subscriptio testatoris.nã per hãc non habẽt legatũ vel libertatem de quibus dã autem personis quæ nolentes adscribere legatũ quaſi compulſæ ſcripſerunt: dubitatur an puniãtur: vt ecce seruus Bertæ ſcribẽs testamentum filij Bertæ adscripsit legatũ Bertæ.bene valet tale legatum,nec punitur seruus.Item ſi filia ſcribens testamentum matris adscripsit ſibi legatũ matre iubente ignorans hæc iura, bene facit hæc filia. ¶ *Si quis duobus.*]Quidã instituit ſibi duos hæredes,& adiecit,ſi alteruter eorũ decedat ſine filiis,ei q ſupererit & habebit filios,restituatur hæreditas.vel ſi contingat vtrunq; mori ſine liberis , hæreditas restituatur Titio,& Titius prædictus tale testamentũ ſcripſit:dicitur q nõ punitur Titius,imò habebit hæreditatẽ prædicto casu cõtingente. Franc.

g ¶ *Legatum.*quod testator ei legabat. Accur. Et ne

dictum contra solutionem , & illud soluit. Quint ò ponit aliud dictum, & illud determinat.secunda ibi , Respondi. tertia ibi , Ergo. quarta ibi , An ideo.quinta ibi, An ideo non. Bart.

2 ¶ Maritus seruum dotalẽ manumiſit , & in testamento eius a legatum ſibi adscripſit. quæro , quis exitus quæstioni ſit ? Respondi: Plures quæstiones coniunxiſti. & quidem quantum b ad senatusconſultum c,quo prohibemur nobis, vel his quos in potestate habemꝰ, adscribere legatum d: emancipatus quoque filius eadem pœna e tenebitur:licet iussu f quoque patris ſcripſerit. Excusatus g enim is h videtur , qui in potestate est, ſicut i seruus. k:ſi tamen iussus ex ſubſcriptione l testatoris appareat. ſic enim inueni senatum cẽſuiſſe.

1 ¶ Sequens quæstio est, an quoniam placet id quod illicitè ſcriptum est,pro nõ ſcripto esse:quod seruo communi ſcribentis & alterius adſcriptum est , vtrũm in totũ pro non ſcripto ſit,an quantum ad eum tantum qui adſcripſit: cæterùm ſocio totum debeatur. Et inueni Marcellum apud Iulianum adnotaſſe m, nam cùm Iulianus ſcripſiſſet n, ſi ſibi & Titio adſcripſiſſet o,aut seruo communi,cùm pro non ſcripto ſit,facillimè quæri poſſe quantum Titio & ſocio eius acquiratur.ita adiicit ipſe Marcellus, Quemadmodum ſocio debebitur , ſi quaſi falſum nomen ſerui ſubducitur p? quod & in præſenti quæſtione q obſeruandum est.

Iste §. diuiditur in quinque partes. Primò ponit thema & quæstionem. Secundò , ponit duo euidentialia ad solutionem. Tertiò,ponit solutionem quæstionis. Quartò , ponit unum

XV. Callistratus lib.j.Quæstionum.

DIuus Claudius edicto præcepit adiiciendum legi Corneliæ , vt ſi quis cùm alterius testamentum vel codicillos ſcriberet, legatũ g ſibi ſua manu adſcripſerit [1]:perinde teneat ac ſi cõmiſiſſet

f ¶ *Fideicommissi.* quæſtionem non ſoluit , ſed ſatis remanet ſoluta quòd fint denegandæ.

Iuus.] CASVS. Si quis ſcribens alterius testamentũ vel codicillos adſcripſit ſibi legatum:pœna l.Corn.affligitur.& hoc diuus Claudius in edicto dixit,& adiecit l.Corne.nec prodest ei q dicat ſe ignorasſe hoc edictũ.Itẽ nõ est vis ſiue ſua manu adſcribat,ſiue manu ſerui ſui vel filij , ſi tamẽ testator in ſubſcriptione ſua dixit de ſua voluntate illud adſcriptum Titio à ſeruo Titij:debetur legatũ & nõ punitur ſeruus.Si autem generaliter ſubſcripſit omnia confirmando quę in eo testamento erant adſcripta:legatum non debetur.nõ tamen punitur ſeruus:tutius tamen puto veniam petendam à principe. ¶ *Item senatus.*]Seruus in testamento domini adſcripſit ſibi libertatem.senatus cenſuit non competere ei libertatem directam:ſed hæres testatoris manumittat eũ:& hoc est verum ſi testator in ſubſcriptione ſua confirmauerat ea quæ in testamento ſunt ſcripta.djuus tamẽ Pius plus dixit: & dixit libertatẽ purè cõpetere ſi testator posteà ſubſcripſit,ſed in alias personas quæ nõ ſunt in potestate testatoris,ſi adſcribãt ſibi legatũ vel libertatẽ:nõ prodest eis generalis ſubſcriptio testatoris.nã per hãc non habẽt legatũ vel libertatem de quibuſdã autem personis quæ nolentes adſcribere legatũ quaſi compulſæ ſcripſerunt: dubitatur an puniãtur: vt ecce seruus Bertæ ſcribẽs testamentum filij Bertæ adſcripſit legatũ Bertæ.bene valet tale legatum,nec punitur seruus.Item ſi filia ſcribens testamentum matris adſcripſit ſibi legatũ matre iubente ignorans hæc iura, bene facit hæc filia. ¶ *Si quis duobus.*]Quidã instituit ſibi duos hæredes,& adiecit,ſi alteruter eorũ decedat ſine filiis,ei q ſupererit & habebit filios,restituatur hæreditas.vel ſi contingat vtrunq; mori ſine liberis , hæreditas restituatur Titio,& Titius prædictus tale testamentũ ſcripſit:dicitur q nõ punitur Titius,imò habebit hæreditatẽ prædicto casu cõtingente. Franc.

g ¶ *Legatum.*quod testator ei legabat. Accur. Et ne

a ¶ *Et ne.*præcipit edicto repete.Accur.

b ¶ *Detur.*imò videtur dari veniaꝰvt C.de iis qui ſibi adſcrib.in testa. l.pe.ſed ibi non ſola ignorantia,ſed & militiæ priuilegiũ intercenit. Item contrà in eod.tit.l.iij. Solu. vt ibi. Item contrà , ſuprà ad Syl.ſi quis in graui.§.ſi quis ignorãs.cõtra.& infrà de decre.ab or.fac.l.fin. contrà.& de iur. omn. iud.l.ſi quis id.§ dolo. Sol.non ſic licet ignorare hoc edictum vt illa: cùm offendere hic manus delictum est: quia punitur & perdit relictum.

1 *Ille scrip.*

c ¶ *In potestate.* quod non possum per me, nec per alium : vt ff. eodem. l. de eo. & infrà de administratione rerum ad ciui. perti. l. ij.§.j.

d ¶ *Specialiter.* ſecus ſi generaliter : vt infrà Proxi.§.

1 *Ille dest.ſi.*

e ¶ *Subscriptione sua.* licet ſuperiore proximo caſu non ſubſcripſit.

f ¶ *Senatusconsulti.* vt in prædicto caſu.

g ¶ *Pro non scripto.*facta generali ſubſcriptione tantum.

1 *Mar. & ſeruus.*

h ¶ *Et qui.* ſupple ei ſeruo ſcribenti. Et ſic nõt.q; per generalem cõfirmationem remittitur pœna in extraneo.ſic & C.eodem, l. ſecunda.& not.ff. eod. l.j.§.inter.

i ¶ *Dari.* hucuſque erant verba edicti. Accurſius.

k ¶ *Petendam.* quando generalis ſubſcriptio erat.

1 *Dest. non.*

l ¶ *Post eam.*non ergo aliter:vt C.eod.l.fin.& infrà eod. impuberem. §. item non continetur.

m ¶ *Quatenus.* id est quia.

1 *Ille. ſideic. remiſſa.*

n ¶ *Rescripsit.*hoc modo.Accur.

o ¶ *Excusari.* vt & ff. l. proxim. circa princ. & C. de his qui ſibi adſcr. l. fin. & ſuprà quod vi aut clàm. is qui in puteũ.§.ſi tutoris. Accur.

p ¶ *Subscribentis.* etiã generaliter : vt ff.l.j.§. inter.

q ¶ *Ea.* ſcilicet ſcripta niſi ſpecialis recognitio interueniat: vt ff. ea.l.j.§. planè. & facit ſuprà de vi & vi arma. l. prima. §. deiecisse. Accurſ.

r ¶ *Quod tamen.* id est ſimiliter.

s ¶ *Non facientibus.* id est , nolentibus facere niſi compulſi.

t ¶ *Veniam,*nunc reſpondet:& ſubaudi &.Accur.

v ¶ *Tribuendam.*id est dandam vel tuendam.

x ¶ *Idem.*Subaudi reſpondet.

y ¶ *Scripserat.*iuſtè ergo obedit filio ſeruus matris: item filia matri. item iuſtè fœmina errat in iure.ad quod C.de iur.& facti ignoran. l. fin.& ff.de iure fiſci.l.ij.in fine.& ff.de eden.l.j. in fine.

z ¶ *Si quis.* alias.§.ſenatus cenſuit ſi quis:aliàs §.ſi quis &c. Accur.

a ¶ *Testamentario.*id est ſcriptori prædicto.

b ¶ *Remitti.*criminaliter nõ punitur nec ciuiliter:vt ſequitur. Acc.

c ¶ *Scripta sint.* in testamento. & est ratio : quia per alium conſe-

in legem Corneliã: & ne a vel iis venia detur b,qui ſe ignorasſe edicti ſeueritatem prætendãt. ¶ Scribere autẽ ſibi legatum videri non ſolùm eũ qui manu ſua id facit 2, ſed etiã eum qui per ſeruum ſuum vel filium,quem in potestate c habet,dictante testatore, legato honoratur.

1 ¶ Planè conſtitutionibus principalibus cauetur , vt ſi testator ſpecialiter d ſubſcriptione ſua e declarauerit se 3 dictasse ſeruo alicuius vt domino eius legatũ ab hæredibus ſuis daretur, id valere:nec generalem ſubſcriptionem testatoris valere aduerſus senatuſconſulti f auctoritatem. & ideo legatum pro non ſcripto g habendum: & ei 4 qui h etiam ſibi legatũ adſcripſit,veniam dari i , ego tutius esſe puto veniam ab Imperatore petendam k , ſcilicet eo, quod relictum est,abſtinentibus.

2 ¶ Item senatus cenſuit, vt ſi ſeruus domini ſui iuſſu testamento codicilliſve libertatẽ ſibi adſcripſerit:ob eam rem quòd ipſius manu adſcriptum est , non ideo,5 minus liber ſit : ſed libertas ei ex fideicõmiſſi cauſſa præſtetur : ſi modò poſt eam l ſcripturam manu ſua testator testamento , codicilliſve ſubſcripſerit.

3 ¶ Et quatenus m de ſola ſpecie fideicõmiſſariæ 6 libertatis hoc senatuſconſulto cõtinebatur, diuus Pius reſcripſit n ſententiam magis ſequendam eſſe huius senatuſconſulti , quàm ſcripturam.nã ſeruos, cùm dominis ſuis parent , neceſſitate poteſtatis excuſari o, ſi tamẽ accedat domini auctoritas ſubſcribentis p ſe ea q dictaſſe, & recognouiſſe. videri enim ait ipſius domini manu ſcripta,cuius voluntate ea ſcripta ſunt. Quod tamen r, inquit,ad liberas perſonas in quas nullum ius testator habuit, extẽdi non debet. quæri tamen debet an æquè ſubſequendi neceſſitas , nec honeſta excuſatio est non facientibus s quod non ſit conceſſum.

4 ¶ Matri quoque, cui per ſeruum ſuum dictante filio legatũ adſcriptum eſſet,veniam t tribuendã v legis Corneliæ placuit. Idem x in filia 7, quæ dictante matre ſua per ignorantiam iuris legatũ ſibi ſcripſerat y,senatus cenſuit.

5 ¶ Si quis z duobus hæredibus inſtitutis , adiecerit, vt ſi alteruter hæres ſine liberis deceſſiſſet,ei qui ſupereſſet,& liberos haberet , hæreditas redderetur:vel ſi ſine liberis vterque deceſſiſſet,vt 8 hereditas deinde alia manu ſcriptori testamenti reſtitueretur:placet testamentario a pœnam legis Corneliæ remitti b.ſed benignius est , vt ea quæ ſuprà ſcripta ſunt c ſimili modo conſequatur.

XVI. Paulus libro iij. Reſponſorum reſpondit.

PAulus 1 d reſpõdit inſtrumẽtorum ſurreptorum crimẽ e non eſſe publici iudicij, niſi testamentum alicuius f ſurreptum arguatur.

1 ¶ Paulus reſpondit,legis Corneliæ pœna omnes teneri, qui etiam extra testamenta cætera falſa fignaſſent g. Sed & cæteros,qui in rationibus h , tabulis, literis publicis , aliáve qua re, ſiue 2 confignatione falſum fecerint , vel vt verum non appareat,quid celauerunt,ſurripuerunt i , deleuerunt, ſubiecerunt , reſignauerunt , eadem pœna affici ſolere dubium non est 3.

XVII. Idem lib.iij Fideicommiſſorum.

CVm quidam k ſua manu ſeruum ſibi legatum ſcripſiſſet, & eũ manumittere rogatus eſſet, senatus cenſuit ab omnibus hæredibus eum manumittendum l.

XVIII. Idem lib.iij.Sententiarum.

VXori † legatum in alieno testamento ſcribere non prohibemur m.

1 ¶ Qui ſe filio testatoris impuberi tutorem adſcripſit n, etſi ſuſpectus esſe præſumitur o, quòd vtrò p tutelã videbitur affectaſſe: tamen ſi idoneus eſſe approbetur q, non ex testamento , ſed ex

1 *Ille ſcripsit.*

2 *Ille deceſſit. Proxi.§.*

3 *Ille deceſſit.*

4 *Mar. & ſeruus.*

5 *Dest. non.*

6 *Ille. ſideic. remiſſa.*

7 *Flo.in filiam.*

8 *Fl. deceſſit.vt.*

1 *Flo.incipit, ſeruus ſubrep.*

2 *Fl. ſine confignatione.*

3 *Flor. eſſe.*

† *No.tex.ad hoc, q mari tus notarius poteſt facere inſtrumẽtum ad vtilitatem vxoris ſuæ: licet non poſſit ꝙ ſe ipſo facere.& addc, q maritus non poteſt eſſe curator vxoris minoris xxv. ann. l. maritus. C. qui da. tu. poſ. & ibi Bart. in l.ſi quis.§.Iulian fin ff. de pecu.Bolo.*

prohibetur adſcribere legatum ſuæ vxori , ſcilicet ſcribenti. item ſi adſcribat ſe tutorem filio impuberi testatoris : licet ex hoc ſuſpectus præſumitur,tamen ſi aliàs est idoneus,dandus est à iudice:nec poteſt ſe excuſare à tutela.Franc.Accur.

m ¶ *Non prohibemur.*nos mariti.

n ¶ *Adſcripſerit.*ſic ergo ſi fideicommiſſarium eadem ratione.

o ¶ *Præſumitur.*ad quod ff.de procu.l.quæ omnia. & C.de epiſco.& cleri.ſi quenquam.& de offi.præ.l.prætor, nec.

p ¶ *Vltro.*id est ſpontaneè.

q ¶ *Approbetur.*ad hoc ff.de condi.inſtitu.l.quidam.ij.reſpon. & de iudic.l.obſeruare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Decreto.*id est à iudice.
b ¶ *Admittetur.*quam excusationem aliàs habebat: vt Institu. de excus.tut.§.ité si propter.& §.de testa.tut. l. ex sententia. & facit supra de contra tabu.l.nō putauit. §.si quis sua manu. & de leg.ij. cùm pater.§. filius matrem. & j. de iur. immu. semper. §. conductores. & j. eodem,impuberem.§. fin. & suprà de interrog. actio. de ætate. §. primo. & depositi.l.prima. §. sed & si quis. Accur.

1 Flo.*formare.* Qui falsam.]CASVS. Qui percussit falsam monetā, non tamē perficere cōvult , id est formare: absoluitur , id est non punitur. Secundò dicit, Accusatio suppositi partus perpetuò competit etiam si decesserit mulier quæ dicitur supposuisse partum. nā possunt adhuc accusari qui fuerunt conscij & participes illius delicti.Franc.

c ¶ *Percusserint.* sed nondum formauerint. nam formare , id est perficere. & facit §. de

1 Fl.*&, deest.* adult.l.si adulterium.§. idem Imperator. & C. eod. l. si falsos. & de appel. si quis. & de hær. & Munich.l. Manicheos.& §. de in ius voc.quamuis. & quod quisque iuris. l.prima. in fi. & de infa. l. qui autem.& de iis qui. vt

1 Fl.*& hoc & Diuus.* indig.l.alia.& de inofficio.testa.Papinianus.§.

2 Fl.*corrūpit.* meminisse.& j.de bonorum.l.fin.§.si autem. & §.de fur.l.j.Sed arg. contrà C.de apost.l.hi qui.& de ædil. edict.l. quis sit fugitiuus,& C. de fur.ei qui.

d ¶ *Dispelletur.*not.specialē.regulariter contrà.C.eod. querela. sic §.tit.j.l.fi.& §.de adulte.l.mariti.§.fin.Itē facit. C.eod.l.j.& §.de Car. edict.l.j.in fi.& §.eo.l.lege.§.j. Accur.

e ¶ *Contenditur.*quia participes puniuntur:vt §.de Car.edic. l.licet.

Falsi.] CASVS. Pœna falsi coercentur qui acceperunt pecuniā ob litem falsam instituendam,id est mouendam contra aliquem: vel ob aduocat.falsam: vel ob testimonium falsum dicendum : vel ob aliquid simile quod in litera subiicitur.Franc.

f ¶ *Instruendam* falsò.

Lis duobus instruitur. g ¶ *Testibus.*not.quòd lis instruitur duobus, scilicet aduocato, & testibus.§.eo.l.in prin.& §.j.

Qui duobus.] CASVS. Titius vendidit eandem rem duobus, cuique insolidum diuersis contractibus:pœna falsi punitur. Itē qui iudicem corrupit: pœna falsi punitur. solent tamen prædicti mitius puniri.solent enim ad tempus relegari: nec bona eis auferuntur. Franc. Accur.

h ¶ *Coërcetur.*sed si obligatum vni,vendat alij:tunc crimine stellionatus.§. de cri,stel.l.iij. An autem illud cum isto concurrat, dic vt j. eod.si à debitore.& facit C.de rei ven.l. quoties.

i ¶ *Corruperit.*§. eo.l.j.§. & qui iudicem.

k ¶ *Auferuntur.*quæ aliàs regulariter auferuntur:vt §. eod. l. prima, in fi.

Impuberem.]CASVS. Impubes non dicitur posse committere hoc crimen falsi.Secundò dicit, in testamento alicuius adscripsi legatū filio meo qui erat captus ab hostibus,eo filio reuerso incido in pœnam senatusconsulti: nam de falso punior. si autem ibi decedat, non punior:cùm legatum non valeat. Item si filio meo emancipato vel in adoptionem dato legatum adscribo , non punior. Item si seruo meo legatum adscribo cui debebam libertatem ex causa fideicommiss. & sim in mora dandi : non punior. Idem si seruo alieno quem bona fide possidebam,legatum adscribo.nam non punior.& redditur ratio in litera. Idem si seruo meo adscripsi legatum sub conditione, cùm liber erit,in filio.

¶ *Qui codicillos.*] Scripsi codicillos Titijrin quibus cōfirmatū est testamentum quod prius fecerat Titius: in quo testamēto mihi erat legatum relictum. Dicitur q̄ in senatusconsultum incido.punior enim de falso.Sed quid si in testamēto erat mihi seruus legatus,& rogatus sum de manumittendo:in codicillis autem quos scripsi, dixi ademptū esse onus manumittendicertè punior de falso?& si hæc scripsi voluntate testatoris,non dabitur libertas:aliàs sic. Idem si codicillis ademi onus fideicōmissi mihi legatario impositū in testamento: nam punior de falso. Idem si adscripsi mea manu assignationem liberti mihi factam: nam incido in sententiam senatus. Item si seruus Titij scribens testamētum alterius adscripsit sibi libertatem per fideicommiss. dandam à Titio domino suo cui aliquid erat relictum, punitur hic seruus de falso.sed si seruus testamentum alterius , scripsit seruo suo deberi libertatem, non punior , nisi hoc fecit vt magno pretio seruus redimatur. Itē qui scribens testamentum cùm esset legatus Titio fundus, adiecit, si ipsi scriptori dentur x. punitur de falso. si lius autem scribens testamentum patris sui voluntate eius scripsit se exhæredatum,vel sibi legatum ademptum quod erat ei prius relictum, non punitur. Franc. Accur.

1 Flor. exspectatur.

2 Flor. desp. sed.

3 Flor. adscripsit

4 Flor. quæ ad

5 Fl. dicunt.

l ¶ *Vix.* id est nullo modo.sic §.ad Vell.l. tutor.aliter.§.de iud.l. vix.

m ¶ *Ætatem.* nisi sit doli capax , vt proximus pubertati.vt j. de reg. iuris.l. pupillum. Accur.

6 Flor. desp. dicit pejus.

n ¶ *Adscripserit.* in testamento alterius. Accur.

o ¶ *Pater.*scilicet qui erat tabellio.

p ¶ *Senatusconsulti.* scilicet quo tenetur ac si commisisset falsum: vt §.eo.l.diuus.in princ.

q ¶ *Existimatur.*quia nō valet legatum:vt §.de le.j.l.si seruo meo.§.j. sed obstat §.eo.si quis legatum.in prin.fed hīc non quasi conditionale, scilicet si redierit : ibi purum inutile. vel ibi directò sibi: hīc per obliquum. Item hīc videtur mortuus ante captiuitatem.

r ¶ *In adoptionem dato.*qui iure isto est in potestate adoptiui:vt §.de adopt.j sed hodie distinguitur:vt C.de adop.l.cùm in adoptiuis. Itē facit §.eo.l.de eo.& l.diuus.§.j.& §.ij.l. si pater. Item videtur hodie distinguendum de eo qui est in potestate,cùm ei quærantur aduentitia:sed dico contrà.quia faltem vsusfru.quærit patri.

s ¶ *Manumisso.*vt j.de le.ij.si quis seruo. in fi.& C.ad Syll.l.pen.& facit §.de pec.l.deniq; § fin.& de ali.leg.cùm vnus.§.verbum.Accur.

t ¶ *Adscribis.*scilicet in alio testamento.

v ¶ *Ad cogitationem.* id est scientiam suam.

x ¶ *Acquiritur.* nisi contemplatione bonæ fidei possef. relinquatur: quo casu caderet in legē dominus si scriberet. arg. suprà de vsufruct. sed & si quid. Accur.

y ¶ *Eximendum.* No.puniri affectū.sic suprà de iur.& fac.ign.l. regula.§.qui ignorauit.& Instit.de ob.quæ ex de.§.placuit.& §.de furt. inter omnes.§.rectè.& facit §.de acquir.rer.do.l.liber homo. & de acquir.hæred.l.si quis mihi.in princ.Sed arg.contrà.§.ad leg. Corne.de fica.l.diuus.

ADDITIO. Die secundum Bart. quod hīc loquitur de quasi falso quod non potest committi adscribēdo alij nisi adscribēti quæratur: & ideo cùm ad perfectionem delicti requiratur euentus acquisitionis:ideo inspicitur euentus, non animus.sed in l. contraria ad perfectionem illius delicti sufficit animus cum aliquo actu , vt colligitur ex verbis l.Cornel.

z ¶ *Postea emancipato.* vt si adscribat filio legatum dandū cùm erit emancipatus.& facit quod dixi §.item si seruo.item facit §.de manumiss.testa.l.si quis locuples. Accur.

a ¶ *Qui codicillos.* qui scilicet legatarius. Confirmat.

a ¶ *Confirmat.* nam per sequens testamentum erant immutati codicilli,secundum P.sed hodie contrà: vt Instit. de codicil. §. sed cum.

b ¶ *Manumisso.* id est manumittendo per fideicommiss.

c ¶ *Hoc ita.* quidam non habent hunc versum,hoc ita &c. vsq; illuc, nam si &c.& tunc dic ignorante eo,scilicet seruo.quia si sciēte eo,nō valeret libertas. sed tu habeas. & dic si volēte testatore , incidit in falsum : & non erit liber. Si verò ignorante , incidit , sed tamen seruus erit liber. ad quod suprà de iis quæ in testa. delē. l. prima. Sed videtur quòd etiā volente testatore cum onere remaneat apud hæredem : vt suprà eo.

7 Flor.*valet. Iun.fa.* filius.in fi.sed hic ademit: quod valet in præiudicium serui ; licet non ad vtilitatem scribentis.

d ¶ *Fideicommissum ademerit.* ipse legatarius.& concor. cum superiori respon.

e ¶ *Qui.* scilicet filius.

f ¶ *Sed sententia.* quia liberti non sunt res æstimabiles. Accur.

g ¶ *Non continetur.* verbis edicti vel senatusc̄ōsulti Libonianī. Accur.

1 Fl.*delicorum.* h ¶ *Adscripserit.* cùm fortè dominus aliquid ex eo testamento percipiat. Accur.

i ¶ *Hæsitari.* id est dubitari.

2 Fl.*adscribit.* k ¶ *Diximus.* suprà eod.l.diuus. §. item senatus.

l ¶ *Hunc.* scilicet seruum.

m ¶ *Qui.* s. seruus.

n ¶ *Si testamentarius.* id est tabellio qui scripsit testamentum.

o ¶ *Ab eo.* scilicet hærede.

p ¶ *Et manumittatur.* quo casu videtur legatum quod plus vendit. ad quod suprà de fideicommiss. lib. sed fi alienare.

q ¶ *Sibi.*scilicet tabellioni.

r ¶ *In voluntatem.* id est contra mentem.

s ¶ *Neque sententia.* de inofficio. testam. tantō agit: vt suprà de bono. possef. contra tabu. l. non putauit. §. si quis. & facit ad hoc quòd qui scribit sibi onus, non incidit. suprà eod. vxori. §. primo. & de inter. ac. de ætate. § j.

Quid sit falsum. Imitetur. sic in auth. de fide instrumen. in princip.

v ¶ *Mentitur.* verum est hunc mentiri:sed non incidit in senatusconsulte. quia no omnis mendax tenetur falsi.& sic non obstat C.si contra ius vel vti.publi. l. nam & secundum iura cano. multa sunt genera mendaciorum.

Thaletus.] CASVS. Vetitus Callimachus instituit filiam suā hæredem in vna vncia,& quosdam alios instituit hæredes in xj. vnciis,& eosdem grauauit vt Athaleto seruo suo dent libertatem , & duas vncias hereditatis.nunc ipse seruus præsente filia testatoris & ea confirmat , in senatusconsultum incidit quod & Iulianus scribit.

5 ¶ Adimendo quoque aliquid,in pœnam incidere debet, quasi sibi aliquid dederit : veluti si seruo legato sibi,eidémque manumisso b libertatē sua manu ademerit. hoc ita c ,si voluntate testatoris ademerit. nam si ignorante eo , libertas valebit 7. Idem,si rogatus restituere legatum sibi adscriptum, fideicommissum ademerit d .

6 ¶ Qui e liberti assignationem sua manu adscripserit,non verbis, sed sententia f senatusconsulti tenetur. ¶ Item non continetur g verbis seruus , qui in alieno testamento fideicommissariam libertatem sibi adscripsit h .sed de hoc potest hæsitari i : quoniam , vt suprà diximus k , senatus ita demum ei , qui sibi libertatem fideicommissariam 8 in testamento domini adscripsit,pœnam remisit si dominus subscripserit. Imò magis dicēdum est,hunc l contra senatusc̄ōsultum facere , quàm eum , qui m legatum sibi adscripsit 9:cùm libertas omni modo ipsi competitura sit , legatum autem acquiri domino possit.

7 ¶ Si testamentarius n seruo suo fideicommissam libertatem dederit, videamus ne extra pœnam sit: quoniam nullum ipsius commodum est : nisi ideo adscripserit , vt seruus magno pretio redimatur ab eo o , & manumittatur p . Sed & ille qui , cùm Titio fundus legaretur , adiecit sua manu conditionē pecuniæ sibi ¶ dandæ, in voluntatem r senatusconsulti incidit.

8 ¶ Qui autem ex voluntate patris se exhæredat , vel legatum sibi adimit , neque verbis senatusconsulti,neque sententia s cōtinetur.

XXIII. Idem lib.singul.de Pœnis paganorum.

Quid sit falsum, quæritur. Et videtur id esse falsum t ;si quis chirographum alienum imitetur u , aut libellum , vel rationes intercidat, vel describat:non qui aliàs in computatione vel in ratione mentitur x v .

A crimine falsi potest quis liberè desistere ante sententiam.secundum gloss. Bart.

XXIIII. Scæuola libro xxij. Digestorum.

Thaletus 1 seruus, cui testamēto Vetiti Callimachi 2 domini per fideicommissum libertas & portio 2 hæreditatis re icta erat ab iis,qui ex vndecim portionibus hæredes erant instituti : professus est in iudicio 3 apud 4 Maximillā filiam testatoris ex parte duodecima hæredem scriptam,se posse probare falsum testamentum Vetiti Callimachi 4 & apud magistratū interrogatus 2 à Maximilla , professus est probaturum se 5 quemad modum sit falsum testamentum factum. & cùm a in crimen falsi subscripsisset Maximilla b in scriptorem c testamenti † ,& Proculum cohæredem:acta caussa,præfectus vrbi falsum testamentum nō esse pronūtiauit.& Maximill.am 6 partem duodecimam fisco 7 dari cogi d iussit e .quæritur an Athaleto 8 libertas & fideicommissum post hæc facta debeantur. Respondi , secundum ea quæ proponerentur f , deberi.

1 Flo. *Athaleus seruus.*
2 Flor. *Calinici.*

a ¶ *Et cùm in.*id est cō tra. Accur.

b ¶ *Maximilla.* cùm velles accusare.

c ¶ *In scriptorem.* id est contra tabellionē.

d ¶ *Cogi.*quod iussum est, qa accusando succubuit:vt C.eod. l. qui falsas. & facit suprà de acquiren. hæred. l. quæsitum. sed argum. contrà C.eod. l.maiorem. Accursius.

3 Flo.*est iudicium.*

e ¶ *Iussit.* quod facus haberet.

4 Fl.*Calinici*

f ¶ *Proponerentur.*hoc est contrà , suprà de his qui. vt indign. l. post legatum. §. an libertas. sed ibi tulit testimoniū : quod pius fuit : hīc autem tantum quædam verba dixit. Item secundum hoc contrà , infrà ad rius possunt Turpillia. l. prima. §. accusari incidit. Sed specialis in hoc crimine , vt nō prosequendo parcatur instigatiquia & accusanti & desistenti parcitur:vt C.de his qui. vt indign.l.alia. & suprà de inofficio. testa. Papinia. §. meminisse. Item contrà. suprà de his qui. vt indig. l.post legatū. §. sunt qui putant. sed hīc non peruenerunt seruus , licet ab initio verba fecit:sed pœnituit. ibi perseuerauit.

† Iste rex est fingu. ad hoc quod mandans & mandatarius diuersis delictū bellis fuisset accusati,post sunt tamen vna l. condē nari, secundum Cyn. in l. non ideo minus C.de accu. & Ange. Are. in §. interdum. instit. de oblig. quæ ex quasi del. nasc. Panormit. & doct. in c. ad audientiā extrà de homicis non mitteret : vel cap. sicut dignū.in prin. edit & Hippo. de Marsi. fing. clxxxj. & Flor. Maximillæ.

Vincimine.]CASVS. Quasdam literas præsentaui alicui ex parte potestatis. cùm ipse edictum falsum proposui ex parte potestatis,cum nō esset verum. Dicitur quòd tenecon. act. in factum ad interesse:licet & accusari possim ex l. Cornel.Franc.

7 Flor. *à ffo.*
8 *Athaleti.*

g ¶ *Rediderisse.* id est cui præsentasse quasi prætor mitteret : vt C. eod. l. maiorem. & dic vt ibi.

1 Flor. *deest hac.*

h ¶ *Proposuisse.* scilicet in edict. ad quod infrà eod.hodie.§. j. sed in lib.Ald.est edictum. Accur.

i ¶ *Pœnali.*ad interesse:vt infrà eodem,hodie.§.j. sed contrà infrà ad munic. Titio.Solu.vt ibi.Accur.

Si quis.] CASVS. Patris mei testamentum aboleui , & bona eius possedi quasi intestati:& decessi relicto hærede.Dicitur quòd bona patris mei auferuntur hæredi meo.Franc.

k ¶ *Obierit.*filius.

l ¶ *Eripietur.* vt §. eod.si quis cum. in princ. Et sic not. quòd etiam

Universidad de Deusto Biblioteca

nepoti auferetur hæreditas propter factũ aui. sic & in feudo. ad quod C. de quæst. diuo. & de bon. lib. quæritur. Sed arg. contrà, suprà de senato. l. emancipati. §. j. in fine. & de in ius vocando. adopriuù. in fin. l.

EOs qui.]CASVS. Qui diuersa præbuerint testimonia inter se, id est falsa vel varia: puniuntur leg. Cornel. Item qui dixit falsum testimonium contra sigillum suum: de falso punitur. Item qui in eadem lite testificatus est pro actore, & postea pro reo: & sic cõtraria dixit: de falso punitur. Item qui se gessit pro milite, cùm non esset: vel qui falso diplomate vsus est: quod expone vt in gl. punitur pro qualitate delicti. Franc. Accur.

a ¶ *Diuersa.* id est falsa vel varia: vel id est aduersa. ad quod in authen. de testibus. §. si verò, & ʒ. de teſti. l. qui falsa.

b ¶ *Præbuerunt.* scilicet in eodem negotio.

c ¶ *Legis.* scilicet Cornel.

d ¶ *Signum.* id est sigillum, vel etiam aliud signum quod fecerat.

e ¶ *Præbuit.* vt & ʒ. proxi. respon. dixi.

f ¶ *Duobus.* scilicet actori & reo. Accur.

g ¶ *Pro milite gessit.* cùm non sit miles.

h ¶ *Vsus est.* vt cùm text. sing. ad Centurio non sit, fixit hoc q. sentẽ se in capite legionis. ria lata ex i ¶ *Commeauit.* id est falsis actis, iuit cũ sociis: vt cùm est ipso iure deberet equitare cum nulla, hoc ad x. equis, equitaturus dito, quod idẽ est si fuisset cum xx. per alia ex falso quem locum, vel cùm testimonio: per singula xx. milia- vt in c. olim. ria deberet habere cer extra de pri- tum salarium, dixit uil. per Bald. per xl. miliaria: & sic in l. si veri- percepit salariũ quasi tas. C. de fi- duorum dierum. cum deicom. non tantum iuisset. secus si tantum iuisset: vt ʒ. de verbo. obli. l. continuus. §. cùm ita. vel cùm deberet ire per viam securam ad custodiendum castratiuit per magis curtam, & minus securam.

Casum ponit.

k *Scribẽ. hic reputat ittũ*

l *Flo. quòd.*

m *Flo. & præscripto.*

n *Flo. proinde.*

XXVII. Modestinus lib. viij. Regularum.

EOs, qui diuersa a inter se testimonia præbuerũt b, quasi falsum fecerint, præscripto 1 legis c Corneliæ teneri pronuntiatum est.

¶ Et eũ qui contra signum d suum falsum præbuit e testimoniũ: pœna falsi teneri pronuntiatum est.

1 ¶ De impudentia eius qui diuersa duobus f testimonia præbuit, cui° ita anceps fides vacillat, quin crimine falsi teneatur, nec dubitandum est.

2 ¶ Qui se pro milite gessit g, vel illicitis insignibus vsus h est, vel falso diplomate vias cõmeauit i, pro admissi qualitate grauissimè puniendus est.

XXVIII. Idem lib. iiij. Responsorum.

SIà debitore, k prolato die l pignoris obligatio mẽtiatur, falsi crimini locus est.

XXIX. Idem libro singul. de Enucleatis casibus.

SIquis † obrepserit m præsidi prouinciæ tã per acta n, quàm per libelli interpellationem, nihil agit: imò si accusatus fuerit, pœnã temeratoris o luit. perinde1 enim punitur, atq; si falsum fecerit sunt enim rescripta de ea re p. sufficit autem vnum argumenti causſa referre: cuius verba hæc sunt, Alexander Augustus Iulio Maryllo. Si libello dato q aduersarius tuus veritatem in precibus ab eo datis non adiecit, subscriptione. r vti nõ potest: imò si accusatus fuerit, etiã pœnam sufferre s debet.

XXX Idem lib. xij. Pandectarum.

LEge Cornelia t testamentaria obligatur, qui signum v adulterinum x fecerit vel1 sculpserit.

1 ¶ De partu supposito soli accusant parentes y, aut ij ad quos ea res pertinet2: non quilibet ex populo, vt publicam z accusationem intendat.

XXXI. Callistratus libro iij. de Cognitionib.

DIuus Pius Claudio rescripsit pro mensura a cuiusque delicti constituẽdum in eos qui apud iudices instrumenta protulerunt, quæ vera probare1 non possunt b; aut si plus eos meruisse videatur, quàm ex forma iurisdictionis pati possint c, vt Imperatori describatur, æstimaturo d quatenus coërceri debeãt. Sed diuus Marcus cũ diuo fratre suo pro sua humanitate hãc rem temperauit: vt si, quod plerunq; euenit, per errorem huiusmodi instrumenta proferãtur, ignoscatur e eis qui tale quicquã protulerint.

XXXII. Modestinus lib. j. de Pœnis.

HOdie qui edicta proposita f dolo malo corrumpunt, falsi pœna plectuntur.

1 ¶ Si venditor mensuras publicè probatas frumenti, vini, vel cuiuslibet rei, aut emptor corruperit, dolóve malo fraudem fecerit, quanti ea res est, eius duplo1 condemnatur g: decretóque diui Hadriani præceptum est in insulam eos relegari, qui pondera aut mensuras falsassent.

XXXIII. Idem lib. iij. de Pœnis.

SI quis falsis constitutionibus † nullo h auctore habito vtitur i, lege Cornelia aqua & igni k ei interdicitur.

Lege Cornelia.]CASVS. Qui signum falsum fecerit, vel sculpserit tenetur l. Corn. testamentaria. Item accusatio de suppositio partu non est publica, sed ad certos spectat, vt in litera dicitur. Franc.

t ¶ *Lege Cornelia.* scilicet de falsis.

v ¶ *Signum.* figillando. vel etiam subscribendo. de quibus dicitur Insti. de test. §. j. & ij, & facit ʒ. eod. Paulus, §. j.

1 Fl. desp. vel.

x ¶ *Adulterinum.* id est falsum.

y ¶ *Parentes.* non tamen filius matrem: vt ʒ. de accu. hi tamen.

2 Fl. pertinet.

z ¶ *Vt publicam.* speciale in hoc falso, vt non sit publica accusatio. aliàs contrà: vt suprà de publi. iud. l. j. no. & facit C. eod. l. cùm suppositi. & ʒ. c. l. qui falsam. §. j.

DIuus.]CASVS. Qui coram iudice producit instrumẽta suspecta nec potest probare ea esse vera: punitur iudicis arbitrio quandoq; multũ, quandoque parum seu modicè. & si præses videat eũ debere deportari, mãdabit hoc Imperatori, qui imponet pœnam prout sibi videbitur. & de hoc etiã diuus Marcus dixit. Franc. Accur.

1 Fl. qua per ta. bari non pos

a ¶ *Pro mensura.* id est qualitate seu magnitudine. Accursius.

b ¶ *Non possunt.* cùm suspecta essent: vt C. eod. prohibemus. & de prob. l. iubemus. Accur.

c ¶ *Pati possint.* vt quia deportari: quod præses non potest: vt infrà de pœn. l. ij. §. ij. vel dic plus quàm fit; forma iuris: id est iurisdictionis, id est plus quàm fit pœna ordinaria falsi, vt alij terreanturi: vt C. ad le. iuliam repet. l. j.

Flo. duplo.

d ¶ *Aestimaturo.* Imperatori dico.

e ¶ *Ignoscatur.* si tamen suam innocentiã probant, & ostendant à quo acceperant: vt C. eodem, l. maiorem. & secũdum hoc ponitur casus in falso rescripto: quod tamen dic vt ibi: vel dic in alio instrumento, si desinat vti vt C. eodem tit. l. si falsos. & ʒ. ad munic. l. libertus. §. error.

HOdie.] CASVS. Qui corrupit edictum, punitur de falso. Item qui corrupit mensuras frumenti vel vini, in duplum condemnatur: item in insulam relegatur. Franc.

f ¶ *Proposita.* in albo: vt ʒ. de iurisd. om. iud. si quis id. per totum.

g ¶ *Condemnatur.* qua actẽ: respon. cõdictione ex hac l. vel dic actione in factum, quæ aliàs datur pro simplo eius quod interest, vt ʒ. cod. qui nomine. Alij dicunt quòd per act. l. Cor. de fal. quod nõ placet, & facit C. de dolo. l. arbitrio. §. de eodem. & quod ibi not. & ʒ. de extra ordi. cri. l. annona. §. fin. j. de verbo. sign. Paulus respon. & ʒ. de fur. si quis vxori. §. si maiora. Accur.

Si quis.]CASVS. Qui falsis constitutionibus, siue legibus vtitur, quæ nullum habent authorem, scilicet iustũ, aqua & igni interdicitur. Franc. Accur.

h ¶ *Nullo.* nullum habent authorem etiã quæ habent, sed reprobatæ sunt: vt C. de Iustin. codic. confir. §. hunc igitur. ille ergo habet authorem qui habet talẽ qui habet ius condẽdi legem, vt principem vel senatum vel præfectũ, vel dic aliter authorem à quo accepit rescriptũ quasi cõstitutiones, quæ tamẽ nõ sunt. & concor. tunc C. eo. l. maiorẽ.

i ¶ *Vtitur.* vt Galgosius Papien.

k ¶ *Igni.* id est deportatione: vt ʒ. eo. l. j. §. fin.

Ad legem

¶ AD LEGEM IVLIAM REPETVNDARVM.

Hodie diceremus repetundarum. scilicet pecuniarum.

Ex Iulia.]CASVS. Lex Iulia repetund. pertinet ad eas pecunias quas quiseqüestres in magistratu vel officio publico accepit ab aliquo priuato, vel aliquis de ei' famil. permittit tamen posse accipere à quibusdã pfonis: vt à fobrinis, & ab eis qui propiore gradu, & à cognatis, & ab vxore. qui cõtrà facit, tenetur in duplũ hac. l. intra annũ. item hac l. tenetur qui cũ haberet aliquã potestatẽ, s. officiũ: accepit pecuniam ob iudicãdũ, vel ob nõ iudicandũ: vel vt faceret aliquid vltra officiũ suum. Itẽ in comites siue socios militũ datur actio ex hac. l. si faciãt cõtra hãc legẽ. Itẽ hac lege punitur qui accepit pecuniam ob denũtiãdum testimoniũ vel ob nõ denũtiandũ. & qui dãnatur ex hac lege, nõ põt esse testis vel iudex vel aduocatus. Itẽ lege Iulia repetũdarũ cauctur, ne quis accipiat pecuniã ob aliquam de causſis numeratis in litera huius l. & prin. sequẽtis. & sic apparet, q. à pfonis extraneis nõ licet accipere: à cõiũctis autẽ numeratis licet accipere in infinitũ. & h. d. hæc l. cũ quinque sequẽtib. & pri. sextæ.

1 Fl. desp. vel.

a ¶ *Coartatione.* priuato vt faciat nõ faciendũ: vel omittat faciendũ. & sunt exẽpla. ʒ. eo. l. eadẽ. §. fi. & l. lex. & est pœna legis. ʒ. eo. l. lex §. fi. Itẽ actio ciuilis quod dic vt ʒ. l. proxima. & dic q. etiã dũ rãte offẽdo accusatur: quia in offi. delinquit, vel quia subiectos opprimit: vt C. eo. l. iubemus. aliàs autẽ non potest magnus magistratus in ius vocari: vt ʒ. de in ius vocan. l. ij. nisi in furto: vt in authen. vt iudic. sine quoquo suffrag. §. si quis autem. minores magistratus etiam durãte offẽcio conueniuntur: vt ʒ. de iniur. l. nec magistratibus.

b ¶ *Acceperit.* à priua vel omittat faciendũ. & sunt exẽpla. ʒ. eo. l. eadẽ. §. fi. & l. lex. & est pœna legis. ʒ. eo. l. lex §. fi. Itẽ actio ciuilis quod dic vt ʒ. l. proxima. & dic q. etiã dũ rãte offẽcio accusatur: quia in offi. delinquit, vel quia subiectos opprimit: vt C. eo. l. iubemus. aliàs autẽ non potest magnus magistratus in ius vocari: vt ʒ. de in ius vocan. l. ij. nisi in furto: vt in authen. vt iudic. sine quoquo suffrag. §. si quis autem. minores magistratus etiam durãte offẽcio conueniuntur: vt ʒ. de iniur. l. nec magistratibus.

c ¶ *Vel cùm.* ʒ. solus: hic cum aliis est in magistratu. Accur.

d ¶ *Ex cohorte.* i. aliquis ex cohorte. i. ex societate. Accur.

e ¶ *Eorum est.* i. alicuius eorum, accepit subaudi: vt ʒ. eod. l. in comites. aliàs est ex sorte: & in idem recidit.

f ¶ *A fobrinis.* qui sunt in sexto gradu: vt Instit. de gradi. §. sexto. & ab omnibus proximioribus: vt subiicit. nam ratio sanguinis tollit suspitionem a: vt arg. ʒ. de recep. l. ij. & in auth. de eccle. tit. §. interdicimus. Et dic quòd in infinitum ab istis, dũmodo non ratione officij. Alij ab alijs autem vsque ad centum aur. per annum inter omnes. & nõ ratione officij: vt ʒ. eod. l. eadem. §. fi. & l. lex. §. j. licet quidam dicant ab istis vsque ad centum aur. ab aliis nihil: quod est contra l. il am expressum. Et culentum autem potest accipere secundum l. vt ʒ. de offic. proconsul. solent. & de offic. præsid, l. plebiscito.

De legẽdo ciuili.

Flo. capit.

Flo. desp. in litera §. j. in fi. licet accipere in infinitũ. & h. d. hæc l. cũ quinque sequẽtib. & pri. sextæ.

2 Fl. pertinet.

g ¶ *Datur. Actio.* Ex hac lege datur actio ĩ factũ vel condictio ex hac lege cõtra iudicẽ vel officialẽ pro eo quod ipse vel minister accepit: vt C. eo. l. j. & intra annũ à tẽpore depositi offic. vt C. eo. l. pen. licet quidam dicant ibi speciale in comite domorũ: quod non placet: vt ibi: & l. iubemus. & fortè intra annũ in quadruplũ: post annum in simplum: vt suprà de calum. l. j. in princ. & hoc quadruplum datur totũ sicq; quando turpiter dedit. nã sibi, ne repetat, sua turpitudo obstat: vt ʒ de iure fisci, Luci°. & hoc casu est popularis accusatio. Si autem fuerit extortum, tunc remedium est spoliato: vt C. de assessor. l. j. Item in casu punitur etiam qui dat: vt C. eodem. l. finali. In hæredem autem qualiter datur, triplex est opinio in hac l. nam quidã dicunt dari intra annum post litem contestat. scilicet cõtra defunctum in quadruplũ: quod est speciale vt non detur perpetuò: vt C. ex delict. defun. Alij vt H. dicunt teneri hæredem etiam si non peruenit: sed intra annũ: vt hic, & C. eod. l. sciãt. §. j. Vel dic secundũ Azo. dari in hæredem, sed intra annum: & erit semper speciale: quia secundũ regulã de eo quod peruenit, datur perpetuò. & hoc vltimũ speciale tolerabilius est. sed siue dicat annum currere defuncto durante officio, siue demum finito, videtur absurdum: quia si ponas eum mori quando iam sex menses cucurrerũt, tenebitur hæres in vlterius tempus quàm teneretur defunctus si viueret. sed hoc toleratur quandoque in quantitate non mirum si in hoc tẽpore: vt ʒ. de cuict. si per imprudentiam. §. non mirum. sed si dicas lic. cont. vel in id quod peruenit: nõ obstat dicta oppositio. Item cõtrà. C. vt omnes tã ciui. quã milit. l. j. vbi per quinquaginta dies debet morari, & lis inchoari, & finiri intra xx. dies. sed illa nõ habet locum quando in sua patria posteà conuenitur & accusatur. præterea hic loquitur etiam de his qui in sua patria exercuerunt officium. Item facit ʒ. de popula. ac. l. fi. & de ac. l. ex iudiciorum. cõtrà. sed hic speciale. Item facit ʒ. tit. ij. l. fin. item hic de ciuili. de criminali habes infrà l. lex. §. fin.

h *Lege Iulia. Decernendúmve.* aliquem honorem vel munus. Et not. hũc teneri hac l. item de cõcuss. vt ʒ. de concuss. l. ij. Itẽ de falsis, vt ʒ. de falsis. l. j. §. j. item de sicar. vt suprà de sica. l. j. in princ. & §. j. & l. iij. §. ij. & l. iiij. in principio. Item lege Iulia de vi pub. vt suprà ad legem Iuliam de vi publi. l.

1 Fl. acceperit.

Ad legem Iuliam repetundarum.

TITVLVS XI.

I. Marcianus lib. xiiij. Institutionum.

LEx Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magistratu, potestate, curatiõe a, legatione, vel quo alio officio, munere ministeriõve publico accepe-rit b, vel cùm c excohorte d cuius eorum e est. ¶ Excipit lex à quibus licet accipere: à fobrinis f, propioréve gradu cognatis suis, vxoréve 2.

II. Scæuola lib. iiij. Regularum.

DAtur ex hac lege & in hæredes actio g intra annum dum taxat à morte eius, qui arguebatur.

III. Macer lib. j. Publicorum.

LEge Iulia repetundarum tenetur, qui cùm aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicãdum, vel non1 iudicandum, decernendúmve h acceperit.

IIII. Venuleius Saturninus lib. iij. Publicorum Iudiciorum.

VEl quò magis, aut minùs qd ex officio suo faceret.

V. Macer lib. j. Publicorum.

IN comites i quoque iudicum ex hac lege iudicium datur.

VI. Venuleius Saturninus lib. iij. Publicorũ Iudiciorum.

EAdem lege tenẽtur k, qui ob denuntiandum, vel nõ denũtiandum testimonium pecuniam acceperint.

1 ¶ Hac lege dãnatus, testimoniũ publicè dicere, aut iudex esse, postularéve l prohibetur.

2 ¶ Lege Iulia repetundarum cauetur, ne quis ob militem legendum m, mittendúmve n, æs accipiat o: néve quis ob sententiam in senatu, consilióve p publico dicẽdam pecuniã accipiat, vel ob accusandum, vel non accusandum. vtque vrbani magistratus ab omni sorde se abstineant: néve plus doni muneríve in anno accipiant, quàm quòd sit aureorum q centum.

VII. Macer lib. j. Iudiciorum publicorũ.

LEx Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem arbitrúmve r dandum, vel mutãdum, iubendúmve vt iudicet: néve ob non dandum, non mutandum, non iubendum vt iudicet: néve ob hominem in vincula publica coniiciendum, vinciendum, vinciríve iubendum, vel ex vinculis dimittendum: néve quis ob hominem condemnandum, absoluendúmve: néve ob litem æstimandam s, iudiciúmve capitis pecuniæve t faciendũ vel non faciendũ, aliquid accipiat1. Apparet autem, quòd lex ab exceptis u quidẽ in infinitum capere permittit: ab iis x autem qui hoc capite enumerantur, nihil accipere prohibetur.

1 Fl. acceperit.

lege Iulia de vi.

i *In comites.* id est criminis huius consci & socios. vel dic solus comes iudicis deliquit. ad quod C. eod. l. j. & C. de accu. l. qui explicandi.

k *Eadem lege tenentur.* iudices scilicet qui denuntiant testibus vt veniant etiam inuiti: vt in auth. de testib. §. quia verò. & C. de testib. si quando. vel in teste loquitur. & facit ʒ. de cal. l. j. & ʒ. de coneuss. l. ij. & ʒ. l. lege.

l *Postularéve prohibetur.* ideo prohibetur ab his tribus, quia damnatus publico crimine est infamis: vt ʒ. de pub. iudi. l. infamem. sed infamis à testimonio repellitur: vt ʒ. de testi. l. ij. §. lege. & à iudicando: vt ʒ. de iudic. l. cùm prætor. §. fi. & à postulando: vt ʒ. de postulan. l. j. §. ait prætor. & facit ʒ. de testi. l. repetundarum. & de testam. is cui. §. fi. & l. cùm lege. & de senat. l. ij.

m ¶ *Legendum.* id est eligendum qui eligi non debet.

n ¶ *Mittendum.* fortè in aliquam legionem.

o ¶ *Accipiat.* Hoc largè accipe: vt ʒ. de calum. l. ij. §. ij.

p ¶ *Consulióve.* qui ergo accipit pecuniam vt arengет in consilio Bonon. tenetur hac lege.

b Vide in

q ¶ *Aureorum* b. nisi esculentum & poculentũ, quod intra proxi. dies consumitur: vt ʒ. de offic præsi. plebiscito.

Alciat. lib. disput. iij. cap. ix.

r ¶ *Ex Iulia. Arbitriúmve.* id est delegatum.

s ¶ *Æstimandam.* scilicet vt fit coram æstimatoribus communis Bonon. aliàs instituendam. ad quod ʒ. de cal. l. j. & facit ʒ. de acc. l. ex iudiciorum. in fi. & l. qui accusare.

t ¶ *Pecuniæve.* igitur & in ciuili habet locum hoc crimen. quod est contra B. qui in criminali tantùm locum habere dixit. vel dic vt not. C. eod. l. iij. Accur.

Accipere permittitur tacitione doni.

v ¶ *Ab exceptis.* qui dicuntur ʒ. l. j. in fi. & dic vt ibi.

x ¶ *Ab iis.* s. etiam exceptis, sed accipientibus vt faciant vel nõ faciãt, & c. ratione ergo doni permittitur recipere, & dic hoc capite, s. repe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tun.& quod dicit,permittit,scilicet dicta l. ¶ *Illud quoque.*]Dic cāsum vt in glos.hic posita proximè seq.

a ¶ *In acceptum.*id est ne accepto ferat alicui qui debet opus publicum facere,vel frumentū præstare publicè.Ité cùm aliquis debet ex publica vtilitate sarta tecta habere,non debet iudex accepto ferre:vt hic, & C. de ædif. pri. l. singuli. in fi.& facit ℨ.de oper. pu. omnes.

b ¶ *Legerunt.* aliàs legerunt, alias legerint, alias legerunt.

¶ *Hodie.*]CASVS. Damnatus crimine repetundarum extraordinem punitur hodie: & quādoque grauiter & quandoque modicè secundum modum delicti.Franciscus.

c ¶ *Extraordinem.* i. extra antiquam solennitatem : vt dixi suprà

† Hic est de publi. iudi. l. ordo. ℨ.fin. & v.& facit ℨ. de pœ. honeus in iu-dic. vel extra ordinem ad hoc quid est non imponitur iudex faciés executionē oculare in eum qui appellauit aute tēporādie quòd etiam aliis appellatiōis, modis potest accusari: vel durante vt dixi suprà eodem, l. tempore ap- lege Iulia. pellationis ; d ¶ *Admiserint.* i. deest puniēdus liquerint. pœna mortis e ¶ *Calore.* id est iracū qua pariasunt occidere in- dia.

nocentē vel nocentē, qui t amē habet iustam causfidi contra legem Iusam defen- liam repetundarum : sionis. Bolo- non potest vsucapi. I- 1 *Flor. deest quinges.* tem venditio vel locatio facta præfidi minori pretio ad hoc vt faciat plus vel minus in officio, non tenet : nec talis res potest vsucapi priusquam redeat in potestatem eius à quo descenderat. Franciscus.

f ¶ *Vel prætori.* vel alij iudici.

g ¶ *Vsucapi.* vt ℨ. de ac.re.do.l. bonæ fidei. circa princ.

1 *Fl. Constitit.* h ¶ *Factas* præfidi vt faciat plus vel minus in officio. vel dic à præside de rebus sibi datis ob causſam prædictam. & facit Instit. de vsucap. §.aliquā do. & not. quòd desinit esse vitiosa, licet redeat in potestatem delinquentis.

i *Vi munus.*i.aliquod officiū publicum.

k ¶ *Publicè.*id est à republica.

l ¶ *Ruperunt.*id est malè se in eo habuerunt.

¶ AD LEGEM IVLIAM. DE ANNONA.

m *Onstituitur.*aliàs conſtat : & aliàs constitit. aliàs constituitur. Et no.ſpeciale, vt & aliàs ℨ. de iudi.vix.& de accuſa.l.mulierē in fi.regulariter cōtra:vt C.de iud.ſeruus.& facit ℨ.de fal.nullo.& C.de quæſtio.l.j.

n ¶ *Dicat.* ſcilicet ſeruus.

LEge Iulia.]CASVS. Qui contra annonam fecit vt carior esset,vel de hoc societatē coiuit:punitur le.Iul.de annona. Ité in eadem le.Iul.cauetur ne quis detineat nauem ferentē annonā,& pœna xx.aureorum imponitur contrarium facienti. Franc.

o ¶ *Pœna statuitur.* quæ est ſuprà de extraordina.crim. l. annona.

rantur,à nullo neque vllam quantitatem capere permittit.

1 ¶ Illud quoque cauetur,ne in acceptum [a] feratur opus publicum faciendum,frumentúmve publicè dandum, præbēdum , approbandum [2] , ſarta tecta tuenda , antè quàm perfecta , probata , præſtita legerunt [b] .

2 ¶ Hodie ex lege repetundarum extra ordinē [c] puniūtur:& plerunque vel exilio puniuntur , vel etiā duriùs,prout admiſerit [d] .† Quid enim ſi ob hominē necandum pecuniam acceperint?vel licet nō acceperint,calore [e] tamen inducti in terfecerint vel innocentē, vel quē punire non debuerant?Capite plecti debent,vel certè in insulam deportari:vt plerique puniti sunt.

VIII. Paulus lib.iiij ad Edictum.

QVod contra legem repetundarum proconſuli,vel prætori [f] donatū est, non poterit vſucapi [g] . Eadem lex venditiones omnes [1] ,locationes , eius rei cauſſa pluris minorisve factas [h] ,iritas facit : impeditque vſucapionem priuſquam in potestatē eius à quo profecta res ſit,hæredisve eius veniat.

IX. Papinianus lib.xiiij. Reſponſorum.

QVi munus [i] publicè [k] mandatum accepta pecunia ruperunt [1] ,crimine repetundarum poſtulantur.

Ad legem Iuliam de annona.

TITVLVS XII.

I. Marcianus lib.ix. ii.Institutionum.

ONſtituitur [m] inter ſeruum & dominum iudiciū , ſi annonam publicam fraudaſſe dicat [n] dominum.

II. Vlpianus lib.x.ad Offic.Proconſulis.

LEge Iulia de annona pœna ſtatuitur [o] aduerſus eum qui contra annonam fecerit,ſocietatémve

eoierit, quò [p] annona carior fiat. Eadem lege cōtinetur ne quis nauem [q] nautā mve retineat, aut dolo malo faciat, quò magis detineātur [1] : & pœna viginti aureorum [r] ſtatuitur.

III. Papirius Iuſtus lib.j.de Conſtitution.

IMperatores [1] Verus & Antoninus Auguſti in hæc verba reſcripſerunt, *Minimè æquum eſt decuriones ciuibus ſuis frumentum vilius , quàm annona exigit,vendere* [s] .

¶ Item reſcripſerunt [2] ,ius non eſſe ordini [t] cuiuſque ciuitatis pretiū grani quod inuenitur3 [v] ſtatuere.

¶ Ité in hæc verba reſcripſerunt , *Eſſi non ſolemus hoc genus nuntiationis [x] mulieres exercere : quia tamen demonſtraturam te eo quæ ad vilitatem annonæ pertinent,polliceris [y] , præfectum annonæ docere potes.*

Ad legem Iuliam peculatus,& de ſacrilegiis, & reſiduis.

TITVLVS XIIII.

Ponit quid ſpectet ad legem Iuliam peculatus.

I. Vlpianus lib.xliiij. ad Sabinum.

LEge Iulia peculat [a] cauetur , ne quis ex pecunia ſacra [z] , religioſa [a] , publicáve [b] auferat,néve intercipiat, néve in rem ſuam vertat: néve faciat quo [c] quis auferat , intercipiat,in [1] rē ſuā vertat:niſi cui vtiq; lege licebit [d] :néve quis in aurum, argentum, æs publicum , quid indat , néve immiſceat , néve quo quid indatur [e] , immiſceatur, faciat ſciens dolo malo,quo id peius fiat.

II. Paulus lib.xj ad Sabinum.

LEge Iulia de reſiduis tenetur qui publicam pecuniam delegatā [f] in vſum aliquē retinuit, neque in eū [g] vſum [1] conſumpſit.

Mperatores.]CASVS. Decuriones non coguntur vilius vēdere annonā ciuibus ſuis quàm annona exigat. Item non debet ratui vt cert' ordo hominum puta mercatorum vendat frumentū certo pretio. Ité & fœmina poteſt accuſare de crimine fraudatæ annonæ Franc.

s ¶ *Vendere.* vt & ℨ.ad municip. l. nō debere. & ℨ. de admin. rerum ad ciui.pertin.l. decuriones.

t ¶ *Ordini.* ſicut nec alicui priuato : vt C. de iudi.l. nemo. & ſuprà.re.amo.nō eſt. Sed facit.vrb.l.j.§. cura carnis. & C.de epiſc. audi. l.j. vbi de hoc dicit.

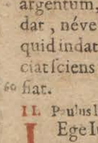
ADDITIO. Dic ſecundum Bart.quòd nō poteſt ſtatuere pretiū non iuſtum,vt hic:pretium autem iuſtum potest ſtatuere,vt in contrariis.

v ¶ *Inuenitur.* ſecundum morem loci. arg. de fal.hodie.§. j.

x ¶ *Nuntiationis.*i.accuſationis publicæ : vt C. qui accu. nō poſſ.l. de crimine. ſed hoc ſpeciale;& ℨ. de accu. mulierem. Accur.

y ¶ *Polliceris.* ô mulier.

¶ AD LEGEM Iuliā peculatus, & de ſacrilegiis,& reſiduis.

Ege Iulia peculat'.] CASVS. Lege Iul. pec. cauetur ne quis auferat ex pecunia ſacra,religioſa , vel publica , néve intercipiat , néve in rem ſuā conuertat , néve faciat ſiue procuret qp hæc fiāt ab aliquo.Ité eadē l. præcipitur ne quis adiiciat quid ferri vel immiſceat in aurū vel argentum publicū:nē ve procuret vt hæc ab alio fiant. Franc. Acc.

1 *Fl. vel furtū.*

Pecunia ſacra &c. z ¶ *Sacra.* largiſſimè pone nomen,vt pro ſacris vaſis. ad quod est in ſtitu. de pub. iud.§. item lex Iul.ſic &aliàs: vt nota.C.de conſtit.pe.l. ij.§.pen.Ité quod dicit ſacra, expone vt ℨ. l. iiij. in prin.Accurſius.

a ¶ *Religioſa.*vt in ornamentis ſepulchrorum.

b ¶ *Publi. ãve.*ſifci,vel ciuitatis Romanæ:vt ℨ.l.iiij.in fi.

c ¶ *Quo.*pro vt.

d ¶ *Legelicebit.*vt ſacerdoti de re ſacra,& officiali de re publi.cuius periculo eſt:vt ℨ.l.ſacrilegij.in prin.

e ¶ *Indatur.*id est adiiciatur ferrum vel aliquid ſimile. & facit ℨ. ad legem Cornel.de fal.l.lege Cornelia.

LEge]CASVS. Qui pecuniam publicam deſtinatā ad aliquod factum,puta ad cluſam: retinet eā,nec eam expendit in vſum in quem debebat,punitur le.Iul.de reſiduis.Franc.Accurſius.

f ¶ *Delegatam.*id est deſtinatā.ad quod ℨ.l.iij.§. ſed & qui. Accur.

g ¶ *In eum vſum.*ſcilicet in quem erat delegata.

a *Peculatus.Succeſſit.*vt in auth.de nupt.§.deportatio. & not. ℨ. de pœn.l.ij.§.conſtat.

b ¶ *Statum.*i.in pœnam ſupradictam.Accur.

c ¶ *Amittit.*hoc hodie contrà:vt in auth.vt nulli iud.§.fin.

Lege Iul.]CASVS. Hîc declarat mentem, l. proxi. præceden.

Quæ pœna impo natur ex crimine pecu latus.Secundò dicit q prædicta pœna punitur qui pecuniam ſacrā vel religioſam auferēdē ſi rem donatā deo quis auferat. Tertiò dicit, mādatis principum cauetur vt præſides cōgrāt ſacrilegos,latrones & plagiarios;& eos inuētos puniāt ſecundum modū delicti. Quartò dicit, Qui pecuniā habitam ex loca. fidei reipublicæ vel ex ſimili cauſſa in litera declarata, penes ſe retinet, lege Iu. de reſiduis punitur. Item qui pecuniam publicam habebat vt eā expenderet in aliquo facto publico, & non expēdit eam,imò retinet : pœna legis Iuliæ de reſiduis tenetur.

¶ *Non ſit.*] Locus in quo theſaurus inuenitur, non ſit religioſus, etiā ſi in monumento inueniatur : prohibitū est enim ſepeliri theſaurū. & quod prohibitū eſt ſepeliri : ſi ſepeliatur , nō facit locū religioſum. Vltimò dicit,qui rē ciuitatis Romanæ ſurripit : crimine peculatus tenetur. Item ſi res priuatorum in ædem ſacram depoſitæ ſurreptæ fuerint: actio furti cōpetit. & hoc dicit hic §. cum l. ſeq. Franc. Accur.

d ¶ *Sacram.* priuatim: ſecus ſi publicè:vt ℨ. l. vj.& l.ſacrilegi.capite. Accur.

e ¶ *Donatum.* fortè ad eius donantis honorem in loco publico: & ſic quando ad decorem publicum pertinet,locum habet hęc lex.& facit ℨ.ad l.Fal.l.j.§.ad municipū.& quod not.C.de fur.l.ſi nondum.

f ¶ *Mandatis.*principum.

g ¶ *Conquirant.*id est conquiri faciant.ſic ℨ. de infamibus. l. furti. §. mandati.& facit ℨ.de offic.præſid.congruit.

h ¶ *Prout.*ſic ℨ.de offi.præſi.diuus Mar.in prin.

i ¶ *Extraordinem.*vt ℨ.eod.l.ſacrilegij poenam.ſed certè imò ordinā ria pœna:vt ℨ.eod.l.ſacrilegi.Sol.vt ibi.

k ¶ *Ex locatione.*à publico facta. hîc exigebat nomine publico : vel erat ei data à publico vt emeret fundum fiſco,vel vt aleret aliquem à republica alendum.Vel dic quòd ipſe locabat nomine publico, & vē debat,& ſic emptione ab aliquo perfecta.pro quo infrà eodem,l.hac lege.

l ¶ *In vſum aliquem.*id est alium quàm ſuperioribus caſibus.

m ¶ *Legę.*ſcilicet de reſiduis.

n ¶ *Tertia parte.*id est in triplo eius qđ accepit:& plus:& ſic in qua druplum ſecundum P.pro quo est infrà,ſacrilegij §.fina.& l. penulti. & inſtitu. de actio.§.tripli. Alij dicunt extraordina. & amplius tertia partē ſcilicet ſuorū bonorū.tu dic in eo quod accepit , & tertia eius plus.ad quod C.de inofficio.teſtam.l.ſi quis in ſuo.& C.de liti.l.fina.Accurſius.

o ¶ *Theſaurus.*ℨ.de acquiren.rer.dom.nunquàm.§.j.

p ¶ *Non poteſt.*vt & ℨ.de reli.ſi quis.§. funeris. niſi cauſſa cuſtodiæ: vt ℨ.de acqui.poſ.peregrè.

q ¶ *Ciuitatis.*Romanæ,non alterius:vt ℨ.de furt.l. ob pecuniam. contā.

r ¶ *Committi.*aliàs committi,&-aliàs committat.

s *Dius Fratē.* imò ſacrilegii.nam facit locus vt ſacrilegium ſit:vt ℨ. de pœ.aut ſacta.§.locus q̄ est contrà.Sol.ſecundum R. & A.hîc ſubaudi,furti actionem, ſcilicet etiam , non ſacrilegij,ſcilicet tantum.& ſic vtraque via locum habet.ſimile ſubaudītum est ℨ. de acquirē.poſſ.poſſideri. §. ſi rem.& de fort.l.ſi is.

& ſi de re ciuitatis q aliquid ſurripiatur 4 † , conſtitutionibus principum diuorū Traiani & Hadriani cauetur peculatus crimen committi r , & hoc iure vtimur.

V. Idem lib.v Regularum.

DIui Verus [1] & Antoninꝰ Caſſio Feſto reſcripſerūt, res priuatorum ſi in ædem ſacram depoſitæ, ſurreptæ fuerint, furti s actionem, non ſacrilegij eſſe.

VI. Vlpianus lib. vij. de Officio Proconſulis.

SAcrilegij pœnā debebit proconſul † pro qualitate perſonæ,próque rei conditione & temporis & ætatis t , & ſexus,vel ſeuerius,vel clemētius ſtatuere,& ſcio multos & ad beſtias damnaſſe ſacrilegos , nonnullos etiam viuos exuſtiſſe v :alios verò in furcas ſuſpendiſſe. Sed moderāda pœna eſt vſque ad beſtiarum damnationem eorum , qui manu facta tēpla [1] effregerunt , & dona Dei noctu tulerunt.

¶ Cærerū, ſi quis [2] interdiu x modicum aliquid ex tēplo tulit , pœna metalli y coērcendus est: aut ſi honeſtiore z loco natus ſit, deportandus in inſulam eſt.

1 ¶ Qui cùm in moneta publica operantur 3 , extrinſecus a ſibi ſignant pecuniā forma publica , vel ſignatam furantur, hi non videtur adulterinam monetā exercuiſſe, ſed furtum publicę monetæ fecisse:quod ad peculatus b crimen accedit.

2 ¶ Si quis ex metallis Cæſarianis aurum , argentúmve furatus fuerit , ex edicto diui Pij exilio

tum ſurripuit:in exilium vel in metallum damnatur ſecundum qualitatem perſonæ. Tertiò dicit,qui auxilium præſtitit furanti pecuniam publicam:punitur in quadruplum vt manifeſtus fur,& infamis ſit.Ité qui ex metallo Cæſaris aurum accepit illicitè,& cōſtituit, in quadruplum punitur.Franc.Accur.

t ¶ *Et ætatis.* videtur ergo extraordin.& ſic est contrà ℨ. eodem , ſacrilegi capite.ſed & iſtæ ſunt capitales.vel dic vt ibi. Ité quod dicit moderandam pœnam pro ætate & ſexu,facit ℨ.de adulter.l.ſi adulterium.§.fratres. & de termino moto l.ij.de minoribus,auxilium.item ad hoc ſuprà de incendio rui. naufrag.Pedius.§.primo.& l.nequid.§. primo.

v ¶ *Exuſſiſſe.*id est combuſſiſſe.

x *Interdiu.*id est ex die.

y ¶ *Pœna metalli.*quæ minor est quàm beſtiis ſubiici. vt hîc colligitur.nam grauius pro nocturno puniendus est:vt ℨ.de effra.& l.ſi Item not.modicum,vt pro modica re magna pœna. argumen. contrà ℨ.de dolo l.ſi oleum. in fin.

z ¶ *Honeſtiore.*ad hoc ℨ.de ter.mo.l.ij.& de arbi.l.ij.§.ij.in fine.& C. de ſacroſanctis eccleſiis.l.placet.in fin.& ℨ.ad le.Cor.de ſicariis.l.iij. §.pen.& ℨ.de pœna.l.capitalium.in fi.& ℨ.de re milita.l.iij.§.is qui ad hoſtes.& ℨ.proxi.§.ſi quis ex metallis.

a ¶ *Extrinſecus.*id est extra eam quam de publico faciunt in alia manu:vt ſibi habeant & faciant, publica forma tamen,vt ſubiicit : aliàs tenetur crimine falſi:vt C.de falſa monet.l.ij.& ℨ.de Falſ.l. lege Cornē.& l.qui falſam. Accur.

b ¶ *Quod ad peculatus.* R. hîc habet §. alij non , ſed ℨ. ſi quis &c.

4 *Fl. aliquid fabricatur Mauiſcor. aliquid quis fabricat.*

† Vide hîc mancipium.§.fin. & C. Alcia. lib.di. de teſt.l.j.& ℨ. de ope. ſpūct.j. ciij. no.nō. de pupillo.§.ij. 2 *Fla. Seuerus.*

† Adde q non tantùm proconſul. i. iudex laicus. & ecclesiaſticus de ſacrilegio co gnoſcit:vt c. cū ſit grauē. & ibi no tati in apoſtil. ad Pan. de nu. j. in ver. incen. ruina naufrag. tam ſecula. & loco.Sed quādo q̄d tis quam ecclesiaſticus incipit eſſe ſacrū : dic vt C.de fur.l. ſi nondū. extra de ſponſa. & ſecundū can.eſt ſecus:vt xvij. q.iij. quiſquis. Item facit etiā ℨ. C. de epiſc. & de vi & vi arma.l.j.§. cleri. illud.& §.ſi quis. & §. 1 *Fl. templum j. ſed arg. contrà.C. de epiſcopi. & cle. l. ſi quis in hoc. vel dic tertiò hîc res priuata de ſacro : ibi res ſacra de ſacro : & ſic locus facit ſacrilegium vel furtū.quod in idem recidit.* *effugerunt.* 3 *Flo. operantur.*

Aerilegij.]CASVS. Hîc dicit q̄ procōſul imponit pœnā ſacrilegij pro qualitate perſonæ quādoq; acriter, quandoq; leuiter.

¶ *Qui cùm.*] Qui nomine ciuitatis faciunt pecuniam publicā, & partē pecuniæ ſibi retinent, partem aſſignant ciuitati:non ſunt falſarij,ſed fures,& ideo pecuniæ crimine tenentur.Secundò dicit, qui ex metallis Cæſarianis aurum vel argentum ſurripuit:in exilium vel in metallum damnatur ſecundum qualitatem perſonæ. Tertiò dicit,qui auxilium præſtitit furanti pecuniam publicam:punitur in quadruplum vt manifeſtus fur,& infamis ſit.Ité qui ex metallo Cæſaris aurum accepit illicitè,& cōſtituit, in quadruplum punitur.Franc.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Punitur*.per hanc l.vt ℣.l.iij.in fi.& ℣.ea.l.in fi. primi casus. & facit j.de poenis.l.si quis.in princ.
b ¶ *Signum*.aliàs signum,ad quod C.ad leg.Fla.de Pla.si quis.
c ¶ *Condemnatus esset*.id est punitur in quadruplum eius quod ablatum est,& datur fisco proposita actione huius l.vel actio. in factũ. & pro hoc j.l.pen. & j. proxi. respon. nam & aliàs qui opem præstat furi, furti tenetur : vt Insti. de ob. quæ ex delic.§. interdum furti. sed ob. manifestus fur tenetur condictióe fur. sed istę qui opem tulit, non : vt ℣.de condi. furt. proinde. ergo nõ est idem. item qui præbet opem furto manifesto : nõ tenetur furti manifesti, sed nõ manifesti : vt ℣. de furt. is qui opẽ. ad quod dic ꝙ pinde habetur : non tamẽ per omnia idem. sic ℣. qua. rerum actio nõ datur.l.j.§. in summa. sic & aliàs nihil interest:non tamẽ ꝙ omnia nihil, vt ℣. de inter.act. de ætate. §. nihil. & insti. de vsufru. §. nam extraneo. & ℣. de compen.postquam. & C.de procu.l. nihil. & de erro.addu.l. j. & ℣.de pig.act.l.solutum. §.si quasi. & ℣.de statulibe.l. statuliberi à cæteris. in princ. & insti. qui mo. ius pa. po. so.§.nostra.& C. de iure do. l. vbi. in me. & ℣.de accusa. hos accusare. §. si seruus. & ℣. de poe. l. capitalium. & ℣.de acqui. poss. naturaliter.§. ratio. & de vsucap. nunquam. §. si seruus. & pro empt. qui fundum.§. fi. & de solu.§. ita Ripulatus. & arg.℣. de iureiuran. sed & fi.§. fi.
d ¶ *Famosus*.condemnatione facta:ad quod ℣.ad leg.Iul.de vi pri. l. j. Alij quòd de facto tantũ non facta cõdemnatione. Alij ipso iure cõdemnatione etiam nõ facta.sed hoc non est in furto:sed demum post sententiam : vt suprà de iis qui no.infa.l.furti.& l.j.§.qui furti.
e ¶ *Ex metallo* Cæsaris:vt ℣.proxi.§.
f ¶ *In quadruplum*.proposita actione huius. l. vel actione in factum. arg.℣.ad Fal.l.qui nomine.verum hic datur fisco.quod dic,vt j.l.pe.
g ¶ *Non oportet*.sic in adulterio:vt ℣.de adul.l.quinqueniũ.regulariter contrà:vt C.de fal.querelam.
h ¶ *Vi tabulam aneam*. aliàs æreã,aliàs æneam.& dic publicã: vt j.l.hac lege.Accur.
i ¶ *Agrorum*.pro eodem ponit:vt campus fori sunt torneaturæ tot.
k ¶ *Continentem*.vt mensuræ viarum:vt circa curiam.
l ¶ *Induxerit*.id est ducendo penam subtus.
m ¶ *Acrilegi*.JCASVS. Primò dicit,qualiter puniatur sacrilegium. Secundò dicit,qui sint sacrilegi: Tertiò punit eos qui intrauerunt res sacer totum vel ædes eorũ per vim aliquid accipiendo:& puniuntur minus quàm sacrilegi:& plus quã fures.iudex ergo inquirere debet quod sit sacrum verum vel quasi,& quòd crimẽ cadat in crimẽ sacrilegij.¶ *Labeo*.] Labeo definit peculatũ.Secundò dicit,quòd in casu qui surripit pecuniam priuatam,committit peculatum. & ponitur exemplum in litera.Tertiò dicit,qui pecuniã publicã traiiciendam suscepit,vel similis persona ad quã spectat periculum, nõ committit peculatũ.Quartò dicit,qui fecit potestatẽ tabularum publicarum inspiciendarum & describendarũ sine parabola eius qui præerat his factis,committit peculatum.Quintò dicit, qui pecuniam publicã habebat ad expendendũ in certos vsus,& eã retinuit,nec expẽdit vbi debebat,crimine peculatus tenetur.Vltimò dicit, debitor fisci dedit mihi pecuniã vt eã solueré ærario siue fisco.& ego coram procura. cõfessus sum eam habere.recessi aliqua de causſa in prouinciã,& nõ solui.Dicitur quòd non teneor de residuis:sed fisci debitor sum,& coget me procurator Cæsaris ad soluendum pignora exigẽdo,& me detinẽdo, & multã indicendo,& si per annum ita quòd non soluam:de residuis teneor.Et hoc dicit hic §. & lex.Franc.Accur.
n ¶ *Capite*.imò extra ordi.vt ℣. eo.l.lege.§. mandatis. & l. sacrilegij. Solu.& illæ sunt capitales. secundũ Azo.vel dic triplex sacrilegium. Primum verum de quo subiicit, sunt autem. &c.& fit sacrũ de sacro. Secundum quasi sacrilegiũ: de quo subiicit:atqui &c. & tunc extraordin.vt ibi.
o ¶ *Compilauerunt*. aliàs compilauerint.sic ℣. loca.l.dominus. sed in libro B. cõfiauerint. sic C. de sacrosan. eccle. auth. præterea. & quod dicit publica sacra, vt confecrata per pontifices,vt Instit. de re.di.§.nullius.priuata sacra in quibus committitur quasi sacrilegium , appellat confecrata per principem : vt ℣. de re. di. l. sacra. vel appellat sepulchra quæ quis facit priuatim inferendo mortuum : vt Insti. de re. di. §. religiosum. vbi quasi sacrilegium cõmittitur si contingantur:vt C.de sepul. vio. l. j. vel priuata sacra appellat res sacer dotũ quas pro se vel ecclesia habent. argu. C. de episc.& cle. l. ij. Item quod subiicit ædiculas : diminutiuum est : vt & aliàs seculi & heduli.vt Insti. de re. di. §. in pecudum. & dic esse domũculas nõ sacras, sed sacer dotibus relictas, & propter vilitatem incuriositas. vel dic domunculam, quæ est iuxta ecclesiã in qua sacer dos morat: quas vocamus canonicas.vel illa in qua sacra vasa reponuntur. & dic tunc incuriositas : quia tunc ibi non erat custos:& sic ponitur in pro non, vel etiã in pro valde:vt ℣.de lib.& posthum.l.Gallus.§.ille.Est & tertiũ quasi sacrilegium,de quo tractatur C.eo.l.j.ij.iij.& iiij.
p ¶ *Sacrum*.aliàs factum.& tunc verum vel quasi.
q ¶ *Sacrilegij*.scilicet veri vel quasi.
r ¶ *Considerandum est*. vt sic capitis vel extraord. pœna imponatur. vel dic vt sic maior vel mediocris pœna imponatur.
s ¶ *Aedituum*.i. qui ædes tuetur.sic Instit.de ture.§. j:
t ¶ *Non admittere*.vt ℣.§.proxi.in fi.
v ¶ *Inferius scribit*.Idem Labeo.de quo ℣.proxi.§.dixi.
x ¶ *Facere*.s.quandoque:vt si quis &c.& ideò malè staret hic §. quia sic contradiceret ℣.l.lege.§.fi.& quod ibi dixi.Item contrà:j. eo. peculatus.Sol.vt ibi.
y ¶ *Qui pecuniam* publicam.
z ¶ *Traiiciendam*.i.quæ traiici debebat.
a ¶ *Susceþit*. s. in suos vsus.
b ¶ *Quilibet*. custos pecuniæ publicæ.
c ¶ *Non committit*.vt & ℣.§.Labeo.sed lege de residuis tenetur:vt ℣. eod.l.j.& iij.§. lege.& §.sed & qui.
d ¶ *Qui iniussu*.id est sine iussu.
e ¶ *Fecerint*.scilicet alicui.
f ¶ *Aliquos*. subaudi destinatam. & sic ad præcedentia respicit, & quod subiicit,hac lege,s.de residuis.vt diximus ℣.§. is autem &c.
g ¶ *Labeo*.construe.Labeo ait non esse actionem residuæ pecuniæ cũ eo &c. Accur.
h ¶ *Vm eo*.aliàs §.cum eo.& aliàs lex Labeo.
i ¶ *Abiret*. propter aliquod suum negotium. si autem nuntius publicus esset,acquisita esset fisco tradente hoc gerente:vt ℣. de do.l. qui mihi donatũ.nec ob.℣.de acquir.rer.do.l.res.quia ibi neuter gerit,vt mihi qui æreretur.Accur.
k ¶ *Pecuniam*.s. datam ab alio vt ad ærarium deferret.
l ¶ *Professus*.se habere apud ærarium confessus fuit priuatus:& ideo non adhuc publica erat.
m ¶ *Priuatus*.qui soluit isti.
n ¶ *Debitores*.fisci.

a ¶ *Retinendo*.ad hoc C.qui bo.ce.pos.l.j.& ℣.quæ in fraud.credi.l.fina.in fine.
b ¶ *Multam*.hæc enim sunt remedia cogendi:vt ℣.de ven. inspicien. l.j.§.quid ergo.
c ¶ *Sed eam*.scilicet pecuniam.
d ¶ *Residuam*.idest, vt residuam , si tanto rem pore differat, haberi.
Hæc lege. JCASVS. Quidã gubernator rerum publicarum cùm venderet fundum reipublicæ vel locaret certo pretio:scripsit in libro rationum suarum vbi scribebat omnia quæ faciebat in his factis, minori pretio vendidisse vel locasse quàm esset verum. Dicitur ꝙ tenetur hac l. scilicet peculatus.vel dic de re fiduis. Secundò ponit quandam fabulam, & est Ieuis.Franc.
e ¶ *Venierit*. id est, cùm venditur aliquid à fisco vel locat.& dic.l.hæc.s. peculatus. vt ℣. l. qui tabulam. alij de residuis : vt ℣. l. iiij. §.Iul. & erat venditor & locator nomine publico : & redigebat in scriptis. si autem alius notarius, tenetur crimine falsi:vt ℣. de falsſ. l.j.§.qui in rationibus. sed certè & istę per eã dem legem.
f ¶ *Arculam*. id est, parua arcula.
g ¶ *Conuictum*.iuuenẽ prædictum.
Qui perforauerit.] CASVS. Qui frangit muros ecclesiæ,vel de ecclesia aliquam rem sacram auferet, peculatum committit.Franciscus.
h ¶ *Qui perforauerit muros*. publicos puta mœniæ ciuitatis romanæ : vel die muros ecclesiæ : licuius.
i ¶ *Abstulerit*.pecuniam publicam,vel sacram,vel religiosam vel lapides.
k ¶ *Actione*.sic eeontrà in authen.de sanc.episc.§. si quis autem pro pecuniaria.
Peculatus.JCASVS. Debebas mihi x.item fisco debebas aliquã pecuniam.exeg à te x.quæ mihi debebas.non committo peculatum quasi pecuniãi fisci accipiam,cùm adhuc sis debitor fisci.Franciscus.
l ¶ *Et fisco debet*.aliam quãtitatem fisco,& aliam mihi debet. & die exigo meo nomine tantum,aliàs contrà.suprà eodem. l. sacrilegi. §. eodem, & C.de exa tri. l. quoties. quæ sunt contrà vel hic ignorabat fisci debitorem:ibi sciebat.Item hic erat communis debitor : sed suprà fisci tantum.hoc tamen casu fiscus aduocat à me:vt infrà de iure fisc.deferre.§.fin.
Si quis prædam.JCASVS. Prædam captam ab hostibus virtute militum fisci,& sic erat publica effecta,surripuit.Dicitur quòd crimine peculatus teneor,& in quadruplum punior Fran. Accur.
m ¶ *Captam*.virtute militum nostrorum , & sic fisci factam : vt ℣. de capt.l.si captiuus.§.j.
n ¶ *Tenetur*.& sic accusatus deportatur:vt ℣.l.iij. Itẽ ciuiliter actione in factum,vel condi.ex hac l.in quadruplum fisco.ad quod ℣. eod. sacrilegij poenam.§. fi.Vel dic quòd solam quadrupli poenam patitur,quocunque modo contra eum agatur.ad quòd ℣.de fal.l. pen. §. Quòd solùm triplum erit poena.ar.℣.de poe.l. interpretatione.
Publica.JCASVS.Accusatio criminis peculatus,item de residuis, item repetundarum,licet sint publica crimina,competunt tamen aduersus hæredes delinquentium,eãm in qualibet earum quæstio ablatæ pecuniæ moueatur.Fran.
o ¶ *Hæredem*.est hic speciale vt incohentur cõtra hæredes. ad quod ℣.de accus.l.ex iudiciorũ.& j.ad Turp.in senatus.§.si propter.& ℣.ad leg.Iul.repetundarum.l.ij.
p ¶ *Principalis*.est & alia ratio:quia turpia lucra,&c.vt ℣.de calum. l.in hæredem.& j.de iure fisci.l.Lucius.

¶ AD LEGEM IVLIAM DE AMBITV.

Hæc lex.] CASVS. Hæc lex in vrbe nõ habet locum , cùm ibi princeps det magistratus. si autem in alia ciuitate per pecuniam quis petierit magistratum aut sacerdotium : (& hoc expone vt in gl.) punitur cẽtum aureis, & infamis fit. Et si dãnatus hac lege accuset alium de simili delicto , & cum cõuincat, restituitur in pristinũ statum : pecuniam tamen non recuperat. Item qui instituit nouum vectigal,hac pœna tenetur. Item si accusator vel accusatus intrat domum iudicis rogando eum vt iudex faueat ei poſteà,in cẽtum aureis punitur. Franc.Accur.
q ¶ *In vrbe*. Romana, per excellentiam : vt Inſt.de iu.na.§.sed ius quidem ciuile.Accur.
r ¶ *Fauorem*. est enim quidam fauor vel honor habere electionem magistratus.
s ¶ *In municipio*.largè etiam pro ciuitate vbi princeps non eligebat sed populus : vt in authen.de defen.ci.§.in terim.
t ¶ *Contra hanc legẽ*. s.per pecuniam : vt C. eo.l.fin.& hoc si clam: secus si palam,vt j. de pœ.l.j.§.j. & l.ſi quis. & ob.j. de dec. l. eos. & ℣.de do.l. hoc iure. in prin.& de offic.præ.
℣.l.Barbarius.quæ sunt contrà.arg.ad hoc ℣. de admin.tut.l. non existimo. Item qui episcopatum desideraſt, &c.non vt præsit , sed vt prosit.Sed quid si præses tantùm videtur idem si clam : vt C. ad leg.Iul. repetun.l.fi.in prin.ibi, ambitu vel pretio.Item quid si alius eo ignorante pecuniam dedit:fortè non incidit iste in legem:licet decretistæ dicant secus.
v ¶ *Sacerdotium*. dic esse dignitatẽ secularem:vt & C.de natu.li.l.j. multò magis esset idẽ in ecclesiastica:vt C.de epi.& cle.l.ſi quenquã.
x ¶ *Per senatusconsultum*. ſ. factum ad interpretandum hanc legem.
y ¶ *Cum infamia*.& sic non admittitur ad postulandũ:vt ℣. de postulan.l.j.§.ait prætor.
z ¶ *Conuicerit*.. aliàs conuicerit,aliàs conuenerit.& dic alio crimine secundum quosdam:imò dic simili crimine:& est mirum. sic ℣. de re milita.l.non omnes.§.ſi.& C.ad legem Iul.maiesta.quisquis.in ſi.& ℣. de custo.reo.l.in eos.& C de pœ.iud.qui malè iudic.auth.nouo iure. & C.de fal.mo.l.j.§.accusatoribus.sed contrà.℣. de minor. l. auxiliũ. in prin.sed ibi vt alium accuſet,hìc vt ſe excuſet,restituitur.
a ¶ *Recipit*. imò adhuc in quadruplum dans & accipiens fisco dãnatur:vt C.ad leg.Iul.repe.l.ſi.§. ſi.& facit ℣.de tu.eos.item facit ℣.ad l. Iul.de vi priua.l.j.in prin. sed in quo restituitur ſi pecuniam non acceþit?Respon.in fama.sic C.ad Tertul.l.ſi quis.
b ¶ *Instituerit*.etiam ſi id non exerceat.nam ſi exerceat, lege Iulia de vi fieret reus:vt ℣.ad leg.Iul.de vi pub.l.ſi.item facit C.no.vec.Inſtit. non poſ.per totum.
c ¶ *Et si quis reus*.id est accuſatus.& sic de criminali causſa tantùm.
d ¶ *Iagrediatur*.ſ.ſtudio,vt iudex faueat ei poſteà.sic C. de offi.ciui. iudicum.l.j.
e ¶ *Iudiciariam*.Item quarto casu cùm quis suſcipit iterum dignitatem vel officium in quo semel fuit : & ei imponitur pœna deportationis : vt C.eod.l.j.& dic vt ibi.Et dic quòd hæc lex iudiciaria fuit facta ſuper l.Iul.de ambitu.Accur.

1 Flor. deuſh punitur.

a Et istа est veritas:vt in c.ſuper eo.& ibi no. in apoſt. ad Panor in ver. impedit. ex tra de elect. & in li.vbi e tiam notaui in addi. ad Jacob.rebuf. in ver. ab horibus & dignitare. num. j. C.de Inſa.lib.x.

1 Flor. aream legis.

2 Flor. deſsh punitur.

Flor. locauerit, ſpoſperit. Ellorrus.

1 Fla.deſsh.

2 Flor. trigeſimo octauo.

3 Flor. eſt præcedentis ij.§. & vltimo.

2 Fl. cùm prouincia adiret.

3 Fla. ſcrib.

1 Fla. De lege Iulia ambitus. † al. Ad legẽ Iuliam ambitus.

2 Fl. ſenatuſconſulto eo tempore aureis.

3 Fl. aureis.

2 Fl. plectitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD LEGEM FLAVIAM
de plagiariis.

SI *liberum.*]CASVS. Qui sciens liberum hominẽ vendidit, item qui sciens emit, punitur pœna legis Flauiæ: & est pœna capitis, sed qui seruum suum absentem vendidit non punitur. Item si tibi mando vt seruum meum fugitiuum persequaris & vendas: non punior hac lege. Idem si tibi mandauit vt seruum meum fugitiuum deprehendas, & eum deprehensum habeas emptum pro decem, etiam non punior. si autem seruũ meum in fuga constitutum vendo: punior hac lege. & h. d. hæc lex & seq.

a ¶ *Sciens.* secus si ferè non credens: vt ff. eo. l. legis.

b ¶ *Capitale.* hoc die, vt C. eod. l. fin. & ff. eo. l. fin.

c ¶ *De plagio.* à plaga dicitur, id est dolore, infligit enim &c. vt C. eod. l. fin. aliàs plaga, id est vulnus: vt ff. ad leg. Aquil. fi ex plagis. & facit C. eod. liberũ. & C. vbi de crimi. agi opor. l. sciens. Accursius.

d ¶ *Quo.* id est hoc crimine legis Flauiæ de plagiariis.

e ¶ *Vendiderit.* Sed an idem si quis sciens vendat vel emat seruum a lienum, vel aliàs contrectet? Respon. sic si animum celandi dominus habuit: vt ff. eo. l. pen. §. lege, & nihilominus furti & ser. cor. vt C. eo. l. j. aliàs si non habuit animum celandi, non nisi ser. cor. vt infrà l. pen. §. planè. vbi autem exportatur liber vel seruus: indubitanter habet locum hæc l. vt C. eod. l. quoniam.

f ¶ *Ciẽdum. Senatusconsultum.* facit C. eod. l. in fuga. & die vt ibi. & facit ff. de cõtrahẽ. empt. quod sæpe. §. ij. Accur.

g ¶ *Seruorum.* id est seruos in fuga constitutos.

Egis Flauiæ.]CASVS. Si sumpsi sue celaui seruum alienum credens meum, vel credens domini sui voluntate facere: non teneor l. Flauia: cùm lex Flauia puniat tantum dolum. Secundò dicit, cùm venderes liberum hominem hoc sciens vel aliter: in l. Flauiam incidisti, licet decedat is homo cuius occasione incidisti in l. Flauiam: adhuc tamen teneris pœna. l. Flauiæ. Fran. Accursius.

h ¶ *Legis Flauiæ.* expositio superioris. ad quod infrà de verbor. sig. bonæ fidei. & suprà de contrahen. emptio. qui à quolibet. & adde quod notat. C. eo dem, lege, plagij criminis. Item facit eodem titul. lege, comparentem.

i ¶ *Lex.* Flauia. Accursius.

k ¶ *Adiicitur.* in l. Flauia. Accursius.

l ¶ *Legis Aquil.* si seruum meum vulnerasti, & fic nata est mihi Aquilia: nõ liberaris, licet postea decesserit: vt ff. de actio. & oblig. quæ

vt & ff. de iudic. eum. §. j.

r ¶ *Furti.* vt si opem ad furtum præstitit: vel quia etiam corrupit vt fugeret: nec furripuit vt exportatione dominum celaret: vt dixi ff. l. j. & facit ff. de fur. fullo. §. qui ancillam. Accursius.

s ¶ *Pasceretur.* aliàs pascereturs, aliàs pacisceretur. ad quod est C. de ser. fugi. l. quicunque. §. quòd si.

t ¶ *Vt liber.* aliàs vt liberi: & tunc transit de singulari ad pluralem. ad quod C. de in ius voc. l. fin.

v ¶ *Earum quæ re.* id est aliqua. Accursius.

x ¶ *Eius pœna.* scilicet legis Flauiæ, & etiam legis Iuliæ de vi. vt C. eodem. l. j. & inter dicto de liber. hom. exhib. vt ff. de liber. hom. exhi. l. iij. & facit C. eodem, l. ij.

Pœna

Ad legem Flauiam de plagiariis.

TITVLVS XV.

I. Vlpianus lib. I. Regularum.

SI liberum hominem emptor sciens a emerit, capitale b crimen aduersus eum ex lege Flauia de plagio c nascitur: quo d vẽditor quoque fit obnoxius, si sciens liberum esse vẽdidit te e.

II. Idem lib. ix. de Officio Proconsulis.

SCiendum est, legem Flauiam ad eos non pertinere, qui cùm absentes seruos haberent, eos vendiderũt: aliud enĩ est abesse, aliud in fuga esse. Item non pertinere ad eum, qui mandauit seruum fugitiuum persequendum & distrahendum, nec enim fugam vendidit.

¶ Hoc amplius dicendum est, si quis mandauit Titio seruum fugitiuum apprehendendum, vt si apprehendisset, eum emptum haberet, cessare senatusconsultũ f. Hoc autẽ senatusconsulto domini quoque continentur, qui fugam seruorum g suorum vendiderunt.

III. Marcianus libr. j. Iudiciorum publicorum.

LEgis Flauiæ h crimine suppressi mãcipii bona fide possessor non tenetur, id est, qui ignorabat seruum alienum: & qui voluntate domini id putabat eum agere. & ita de bonæ fidei possessore ipsa lex i scripta est. nam adiicitur k, *Si sciens dolo malo hoc fecerit.* & sæpissime à principibus Vero 3 & Antonin. constitutum est ne bonæ fidei possessores hac lege teneãtur.

l ¶ Illud nõ est omittendum, quòd exẽplo legis Aquiliæ l si is propter quem quis in Flauiam 4 commisit, decesserit, adhuc accusatio & pœna legis Flauiæ 5 supereſt: vt dixi Verus 6 Anton. rescripserunt.

IIII. Gaius lib. xxiiij. ad Edictum prouinciale.

1 *Vlp. De lege Fabia de plagiariis.*

1 Flauiã appellat hãc l. Pomponius Lætus in libello, de Romanorũ legi. Sypontinus autẽ quo loco id dicit fit plagiũ explicat, Paniam vocat. Cic. in ora. p. Gaio Rabirio, appellat legem Fabiam, alij Flauiam.

1 *Flor. fauiæ.*

§ *Fl. bona fide.*

3 *Flor. Seuero.*

4 *Fl. Fauiam.*

5 *Flo Fauiæ.*

6 *Flo. vt & Pinus Seuerus.*

1 *Fl. desi. hic.*

2 *Fl. & si quis.*

1 *Flo. Fauiæ.*

Ad Senatusconsultum Turpillianum.

TITVLVS XVI.

Primò dicit accusatores triplicitèr delinquere. Secundò illa tria delicta enumerat. Tertiò illa prosequitur per ordinem. secunda ibi, Calumniari. tertia ibi, Calumniatoribus & ibi vsque ad uer. prævaricatorem. ponit de calumniatore & prævaricatore. abinde usque ad §. si quis autẽ. ponit de tergiuersatore usque ad finem legis. & ista pars quæ incipit, Calumniatoribus, dividitur in tres partes. Primò, dicit calumniatorem puniri. Secundò, ponit modum procedendi. Tertiò, modum & effectum prouantiandi. secunda ibi. sed non utique. tertia ibi, Nam si quidem in §. quæri post fit. Bart.

I. Marcianus lib. singul. ad Senatusc. Turpil.

ACcusatorum temeritas tribusmodis detegitur, & tribus pœnis subiicitur. Aut enĩ calumniantur: aut præuaricantur, aut tergiuersantur. ¶ Calumniari, est falsa crimina intendere d. præuaricari verò est vera crimina abscondere e. tergiuersari, in vniuersum ab accusatione f desistere.

1 ¶ Calumniatoribus pœna g lege Rhemnia 1 irrogatur h.

¶ Sed non vtique qui non probat i quod intendit, protinus calumniari videtur. nam eius rei inquisitio k arbitrio cognoscentis committitur: qui reo absoluto, de accusatoris incipit l cõsilio quærere, qua mente ductus ad accusationem processit. & si quidem eius iustum errorem m repererit, absoluit eum. si verò in euidẽti calumnia eum deprehenderit, legitimã pœnam n ei irrogat. quorum alter utrum ipsius 2 verbis pronuntiationis manifestatur. Nam si quidẽ ita pronuntiauerit, *Non probasti.* pepercit o ei. si autem pronuntiauerit, *Calumniatus es* 3 condemnauit P eum. & quamuis nihil de pœna subiecerit, tamen legis potestas aduersus eum exercebitur. nam, vt Papinianus respondit, facti quidẽ quæstio q in arbitrio iudicantis est: pœnæ verò persecutione facta, & productis probationibus ab eo qui calumniatorem dicit.

i ¶ *Non probat.* i. pronuntiatur non probasse. sic enim videtur ei iudex remisisse pœnam calum. vt appareat ex sequentibus. & fic intellige C. de calum. l. qui non probasse. secundum H. vel secundum Io. loquitur in illis casibus in quibus est speciale: vt in marito, matre, & similibus. quod plenè no. ff. de infa. athletas. §. pen. alioquin videtur cõtra Io. qui dixit, eo ipso quòd non &c. vt C. de aduo. diuer. iu. l. j. ac fi dicat, non est vera illa regula semper: imò fallit in prædictis casibus & sic perdit officium suum. vt ff. de reg. iur. l. j.

k ¶ *Inquisitio.* an fit calumniator, vel non. Accur.

l ¶ *Incipit.* incontinenti non ex interuallo: vt C. de calum. l. j. contrà. vel absoluto reo. f. destinatione, argu. ff. de verbo. sig. l. fugitiuus. & dixi in d. l. athletas. §. pen. Accur.

m ¶ *Errorem.* accusandi sine metu calum. i. suspicione: non ergo de præsumpta, sed de euidenti: vt ff. de adul. l. is cuius. §. fi. & ibi no. & facit ff. de iniur. item in §. adiicitur. & ff. de fal. l. antepenul.

n ¶ *Pœnam.* quæ sit, modò no. Accur.

o ¶ *Pepercit.* deliquerat ergo. Ioan. & fic intellexit C. de calum. l. qui non probasse.

p ¶ *Condemnauit.* quoniam de eius calum. pronunciatum est. ad quod ff. de pub. iudi. l. fin.

q ¶ *Facti quidem quæstio.* nam potest iudicare & non iudicare de quæstione. & si nõ iudicat iudex de facto: nec pronũciat de pœna, sed si de facto pronũciat iudex, nec de pœna aliquid decernit, ius pronũciat de pœna: potest tamẽ iudex in ipsa sententia pœnã minuere: sed causſa cognita: vt C. de iis qui no. infa. l. & si feuerior. nõ aliàs: vt ff. de pœn. hodie. quæ est contrà. & sic no. quòd sufficit in crimine adulterii si dicat iudex: pronuntio te adulterum. Idem in aliis criminibus quæ certam pœnam continent. item pro hoc quòd pronuntiato de principali videtur de pœna pronuntiari. facit ff. si quis cau. lege ij. in princ. & C. de vſur. lege eos. in princip. Item ad hoc suprà de furtis, l. non poterit. & de ritu nuptiarum, palam. §. penultimo. & fina. & facit C. plus val. quod agit. lege secunda. & ff. ad municip. ordine. & de verborum signification. si qua. Sed opponoi: iudicare vel non, est de potestate, cùm possit cogi per superiorem: vt infrà de munieribus & honoribus. l. final. §. iudicandi. sed dic, est de potestate donec cogatur. Item est in potestate sua absoluere vel condemnare etiam contra ius litigatoris: & valeret sententia. sed ipse posset puniri si facce-

a ¶ *Pœna statuta.* vt C. eo. l. in fuga. & die vt ibi. Accur.

b ¶ *Detecti.* i. conuicti. Accur.

c ¶ *In metallum.* quando nobilis est. si aũt ignobilis, gladio: seruus vel libertus bestiis subiicitur: vt C. eo. l. fi. & sic no. ex hac l. & C. eo. l. quoniam. quòd ordinaria pœna imponitur in quolibet plagio. Sed quidam dixerunt esse ordi. tantum quando committitur in filio: vt C. eod. l. final. Itẽ not. quòd publica est accusatio: vt C. eo. l. fi. sed P. contrà: vt ibi no.

1 *Flo. Fauia.*

¶ AD SENATVS consultum Turpillianum, & de abolitionibus criminum.

Accusatorũ. CASVS. Accusatorũ temeritas detegit vno de trib' modis: & trib' poenis subiiciturnam aut quis calumniatur: aut præuaricatur: aut tergiuersatur, & quid sit vnumquodque, declarat in litera. Postea dicit quòd nõ eo ipso quod quis non probat quod intendit, calumniari videtur: sed de hoc iudex inquiret. nã reo absoluto iudex incipiet cognoscere de conscientia accu. qualis fuit cùm venit ad accusationem: vt si bonam cõscientiam habuit, non puniatur. si verò iudex in euidenti videat accusatoris calumniam: legitimã pœnam imponet. & qualis sit, dic vt in glo. Sed si iudex pronũtiat, calumniatus es, satis est. nam condemnatus de calũnia dicitur, vt poena legalis id est à lege ei imponatur, cũ quæstio facti sit arbitrio iudicis. impositio aũt pœnæ est in legis voluntate. sed quid si iudex dicat inter loquẽdo temerè, Titius accusauit: nõ videtur Titius de calũnia. dãnatus. imò venia videtur cõcedere. ¶ *Prævaricatorem.*] Qui's sit prævaricator ff. dixi. nã prevaricator est qui colludit cũ reo &c. & dic vt in litera fubiicitur Secũdò dicit, qui desistit ab accu. nõ petita aboliti. licẽtia: punitur, s. pœna Turpill. Tertiò dicit quòd abolitio priuati potest à præside peti: Itẽ pro tribunali & nõ de plano debet ei cõcedi. Itẽ nõ potest præses deleg. hãc cognitionẽ. Quartò dicit de plurib. delictis te accuſ. si ab omnibus volo desistere, de omnib. abolit. petere debeo: aliàs punior. Quintò dicit, accusaui adulterum post quinquẽnĩũ, vel adulterã post sex mẽses: & sic non tenet mea accusatio: nec desisto absq; abolitione. dicitur quòd punior. Sed secus in casu dixit Papi. mulier cùm non possit accusare de falso nisi suam suorũmq; iniuriã prosequetur, si tamen accuſer, & desistat sine abolitione. & hoc dixit Pap. Sed quid refert impediatur quis accusare propter temporis præscript. vel propter vitiũ sui ſtatus an propter sexũ? mo mulier magis debet puniri quàm alij: cùm mulier possit accusare si, prosequeretur suã vel suorũ iniuriã. sed alij nõ: cùm sit præsens rum: vel propter suæ personæ vitium. Pap. autẽ in aliis personis quæ impediũtur accusare aliqua causſa excepta fœmina: si accusent. & de fiskãr: dicit idẽ q. d. dictũ est in eo cuius accusatio nõ valet: vt quia est præscriptũ: vel propter vitiũ personę, ſ. vt puniatur desistẽs. & dat exẽpla. Primũ in eo qui accusauit eod. tẽpore marẽ & fœminã: quia licet nõ teneat accusatio, cùm marẽ & fœminã eodẽ tẽpore accusare nõ possit, tamẽ si desistat sine abolit. punitur. Secundũ si non tenet accusatio propter cõiunctionẽ personarũ: vt quia libertus patronũ accuſet, & desistit sine abolitione, nõ punitur. Dicamus ergo ad omnes quæstiones, qui accusant & desistũt sine aboli. puniãtur, excepta fœmina, & minore xx. ann.

¶ *Suspecti.*] Accusatio suspecti tutoris p tribunali & nõ de plano est cognoscẽda: & solus præsesprouinciæ de ea cognoscit: & qui desistit ab ea, incidit in Turpil.

¶ *Item si dicat.*] Pone casũ vt in gloſſ. domini mei Acc. quæ incipit, dic quòd &c. ¶ *Incidit.*] Qui desistit ab accusatione, aliũ submittẽdo vel instigando: vel qui instruit aliũ ad accusationẽ: vel mãdat alicui & instruit eum ad accusa. capitalẽ, dando proba. & simili modo: incidit in hoc senatusconsultum, nisi suppositus probet crimen. Item non est vis per se quis mandet accusat. alii: an per alium. Itẽ qui fuit nuntius ad istam accusa. ex sentẽtia senatusconsulti punitur. Item qui susceptit hoc officium accusandi: punitur hoc eodem senatusconsulto.

¶ *Reus condemnatus.*] Accusaui Titium de quodam delicto, & succubuit: tandem appellauit. ego desisti in causſa appellationis. dicitur quòd punior pœna Turpilliani, cùm pronunciatum sit extinctum per appellat. Franc. Accur.

d ¶ *Crimina intendere.* scilicẽt. ad quod ff. de infa. l. athletas. §. calumniatores. Accur.

e ¶ *Abscõdere.* facit ff. de verb. sig. l. prævaricatores. & d. l. athletas. §. prævaricator. & ff. de præua. l. j. & qualiter punitur prævaricator, vt *Flor. Rhemdic* vt ff. de prævaric. l. *ma.* ij. & l. accusator. & l. ab Imperatore. Accur.

f ¶ *Ab accusatione.* dic publici non priuati: vt ff. eo d. si quis repetere. §. j. & incidit in Turpillianum: vt C. ad Turpil. l. j. & est pœna eius vt dixi ff. de præuarica. l. iij. §. fi. Accur.

g ¶ *Calumniatoribus pœna.* pro publico iudicio similitudo supplicij. ſ. extraordinaria pro motu iudicis: vt C. de accuſ. l. fi. & de ca- 2 *Flor. ipſis.* lum. l. fi. & ff. eod. & in priuatis. & ff. de præuari. l. ab Imperatore. & de fur. l. fin.

h ¶ *Irrogatur.* est ergo 3 *Flo.* publica accusatio cùm ex publico crimine veniat, vt ff. de præua. l. præuaricationis. §. fi. & j. respon. nam pro priuato non habet locum hoc senat. con. vt ff. eo. fi quis repetere. §. j. & hoc debet fieri seruato ordine iuris scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret dolo.vt 3.de fal.l.j.§.sed & si iudex. Accur.

a¶ *Eius*.scilicet iudicis.

b¶ *Authoritati*.facit in auth.in me.li. non fieri sacras iussiones. circa p. fine. Accur.

c¶ *In eloquutus*.iudex.

d¶ *Subire* aliàs subire.aliàs sustinere & facit infra de regul. iuris.l.quicquid.& 3.de iniur.l. diuus.& C. de iniur. si non consitij. & C.de infl.interlocutio. & l. verbum. & C. si quis Imperato. maled.l.j.

e¶ *Ostendimus*. 3. in princ. huius l. sed postea hucusque de calũ. dixit.

f¶ *Dissimularet*.dãdo rebus de nihilo.

g¶ *Excusationes*.aliàs actiones, id est exceptiones, sic dictæ quia agere & c. vt 3. de except.l.j.

h¶ *Admitteret*.id est recipere tãquam bonas.

i¶ *Si quis*. nunc autem de tergiuersatione.

k¶ *Punitur*.pœna Turpil. quæ est vt no.3. de præua.l.iij.in fin.& facit C.de abolitio.l.abolitio.

l¶ *Abolitio*. nunc de secunda parte rubricæ.Accurius.

m¶ *Priuatim*.nam publicè datur, sed non à præside: vt infrà eo. l.abolitio. & l. sequen. & facit C. de abolit. l. prima & secunda.& 3. de iure fisc. fenatus. in princip.

n¶ *Cognitionem*. quia cum cauſſæ cognitione fit. quod dic vt C. eodem, fallaciter. & l. penul. & facit suprà quis ordo in bon. poſ. ſer.l.ij.§. dies. & §. in bonorum. & §. ſi præſes. Accur.

o¶ *Intulerit*. quod qualiter fiat habes 3. de accuſ.l. hos accuſare.§. lege.

p¶ *Patietur*. quæ eſt, vt suprà de præuaricat. l.iij. in fin.& facit suprà de cuic. l. ſi rem. §.j. & de colla. bonor. l.j.§.ſi cum duobus. & suprà,ſi quis cau.ſi seruus.§.j.& de oper. nountia. de pupillo.§. ſi plurium do. & l. quia. in prin.& l. ſtipulatio. §.ſi. Accur.

q¶ *Adulterij*. ſubaudi crimen inferens.

r¶ *Diuortij*.de his habes suprà de adulter. lege mariti.§.ſed. cum ſequent.

s¶ *Desiterit*.non petita abolitione.

t¶ *Negene*.aliàs nécne,aliàs bellè,id eſt belliſſimè.

v¶ *Penè*.id eſt ferè. & facit infrà de regulis iuris, lege nihil intereſt.

x¶ *Vitium*.quod ab accuſando repellit,vt infames & ſimiles:de quibus habes 3.de accuſa.l.qui accuſare.Accur.

y¶ *Permitteret*.ſcilicet ſpatium temporis.

z¶ *Qualiſcunque*.ſiue vera,ſiue falſa.ad quod ſuprà de infa.quid ergo.§.cum autem.

a¶ *Maiorèque*.quàm ipſe qui ſuo nomine ad accuſandum acceſſit,& posteà deſtitit.

b¶ *Proceſiſſet*.ſubaudi,verius erit &c.aliàs eſt in textu. Accur.

c¶ *Loquimur*.qui cùm poſſet exceptione remoueri, deſtitit. Accur.

d¶ *Non admitteretur*.vt C.de fal.l. & ſi.

tio non eius [a] voluntati mãdatur, ſed legis authoritati [b] reſeruatur.

2¶ Quæri poſſit,ſi ita fuerit interlocutus [c], *Lucius Tuius temerè accuſaſſe videtur*, an calumniatorem pronuntiaſſe videatur,Et Papinianus temeritatẽ, facilitatis veniam continere,& incõſultum calorem calumnię vitio carere,& ob id hũc nullam pœnam ſubire [d] oportere reſpondit[4].

3¶ Præuaricatorẽ eſſe eum oſtendimus [e], qui colludit cum reo, & tranſlatiuè[5] munere accuſandi defungitur,eò quòd proprias quidẽ probationes diſſimularet [f], falſas verò[6] excuſationes [g] admitteret [h].

4¶ Si quis [i] autẽ ab accuſatione citra abolitionem deſtiterit,puniturᵏ.¶ Abolitio [l] priuatim [m] à præſidibus poſtulari ac impetrari ſolet.item pro tribunali, non de plano:nec præſes[7] hanc cognitionẽ [n] alteri demandare poteſt.

5¶ Si plura crimina idẽ eidem intulit [o], ſingulorum abolitionẽ debet petere. alioquin prout quidẽ [8] omiſerit,eius nomine ſenatuſconſulti pœnam patietur [p].

Primò ponit unum dictum.Secundò ponit dictum Papiniani ,quod uidetur ſibi aduerſari.Tertiò ponit aliud dictũ Papiniani,quod uidetur ſibi cõſonare.Quartò ponit determinationem & concluſionem omnium præcedẽtiũ. ſecunda ibi, Atquin. tertia ibi, Atquin idem. quarta ibi, Meritò.Bart.

6¶ Accuſationẽ is intulit, qui præſcriptione ſubmoueri poterat, vt quilibet, adulterij ¶ maſculo poſt quinquẽ annos continuos ex die cõmiſſi adulterij, vel fœminæ poſt ſex mẽſes vtiles ex die diuortij. An ſi deſtiterit[9], hoc ſenatuſconſulto plecti debeat[10], nécne [r] ?dubitatur.mouet,quòd penè [s] nulla eſt accuſatio , quam temporis ſpatium aut perſonæ vitium [t] omni modo remoueret,reóque ſecuritatem timoris ac periculi permitteret[11] ,contrà mouet,quòd qualiſcúque [u] accuſatio illata,cognoſcẽtis auctoritate,non accuſantis volũtate aboleri debet, maioréque odio dignus exiſtimetur[12],qui temerè ad tam improbã accuſationem proceſiſſet [b].Ergo verius eſt eum quoq; de quo loquimur [c], in ſenatuſconſultum incidere oportere. Atquin Papinianus reſpõdit, mulierem,quæ idcirco ad falſi accuſationem non admitteretur [d], quòd ſuam ſuorúmve iniuriam nõ perſequeretur, deſiſtentem, ſenatuſconſulto Turpilliano non plecti. Num ergo & in cæteris idẽ reſpõſurus [e] ſit [f]? Quid enim [g] intereſt,propter ſexus infirmitatem, an propter ſtatus turpitudinem, temporiſve finem ad accuſationẽ aliquã non admittatur?Multóque magis excludẽdi [h] ſunt,quòd mulieris quidem accuſatio,vel [i] propter proprium eius dolorem, effectum habere potuit [k]: illorum verò accuſatio voce [l] dũtaxat hactenus[14] interuenit. Atquin idẽ [m] aliàs ſcribit non poſſe aliquẽ duos eodem tempore adulterij accuſare marem & fœminam [n]: & tamẽ ſi vtroſque[15] ſimul denuntiauerit, in vtriuſque perſona abolitionem eum petere debere [o],ne in hoc ſenatuſcõſultum[16] incidat. Quid [p] porrò refert, propter cauſſas ſuprà ſcriptas [q] accuſatio non valuerit, an propter numerum perſonarum non tenuerit?an hoc[17] interſit [r], plenam habuerit aliquis accuſandi facultatẽ, ſed propter perſonarum coniunctionẽ [s] ab hac accuſatione ſubmoueatur:an verò ſtricta ratione quibuſdam accuſandi facultas non competat? Meritò [t] itaque [v] dicẽdum eſt,omnes, exceptà muliere,& minore,niſi abolitionem petierint,in hoc ſenatuſconſultum[18] incidere.

Licet accuſatio ſuſpecti tutoris importet infamiam,ſi remotus ſit à tutela : tamen deſiſtens ab accuſatione , non incidit in ſenatuſconſultum Turpil. hoc dicit.

7¶ Suſpecti tutoris accuſatio pro tribunali [x] tantùm examinari poteſt : & nullus alius de huiuſmodi quæſtione,quàm præſes [y] pronunciæ pronuntiare poteſt : & tamen qui ab ea deſtitit,ſenatuſconſulto

in muliere eſt contrà. C. ad Turp. l. ſi fœmina. Sol. vt dices. 3. eod. l. mulier. & eodem modo ſolue 3.eod. l. mulier. Item contrà. 3. eod. l. quærebatur. Sol. vt ibi. Item in minore eſt contrà.3. de mi. l. auxilium. Sol.ibi petebat reſtitui vt poſſet accuſare : quod non licet. hic vt non puniatur,quia deſtitit:quod poteſt: vt hic , & 3. de adulter. ſi maritus.§.j.

x¶ *Pro tribunali*.& non de plano. Accur.

y¶ *Præſes*.3.de offic.eius cui man.eſt iur.l.cognitio.cõtrà.Sol. vt ibi. & eodem modo suprà de ſuſpect. tut. l.j.§.an autem. Alij dicunt, 3 cognoſcit de remouendo,ſed non remouet , quod non placet : vt Inſtitu.de ſuſpect.tuto.in prine.Item per hoc quod dicit præſes, qui eſt clariſſimus:multò magis ſpectabilis:vt not. 3. de offic.præſi.illicitas.§. qui vniuerſas. Accurſius.

a¶ *Non tenetur*.quia non eſt publicum,ſed extraordi.ad quod 3. e. ſi quis repetere.§.j.ſed certè imò videtur publicũ. deſcendit enim ex l. xij.tab.vt infti.de ſuſpect.tut.in prin.ergo publicum:vt 3. de præuar. l. iij.in fin. econtrà videtur non verè : ſed quaſi publicum : vt inſtitut. de ſuſpec. tu. §.conſequens. ſed quicquid eſt,erit ſpeciale fauore pupillorum , vt multi veniant ad eorum commodum , & in Turpil. non incidant. ſic & alia ſpecialia ſunt in crimine ſuſpectis:quia ſine accuſatore:vt ſuprà de ſuſpec.tut. l. tutor. §.j. & quia cognitio delegatur legato proconſulis , & iudicat : vt ſuprà de offic. proconſu. ſolent.

Caſum ponit.

b¶ *Item ſi dicatur*. Dic quòd accuſo Tilium ſingu.ad hoc q̃ licet Turpil. præſes cognoſcit : vt ſuperiori§. etſi mandas aliquid deſero accuſationem, non incido in Turpil. quia extraord. eſt accuſatio mea:vt d.l. ſi quis repetere. §. j. & pro hoc infrà proxi.§. & 3. quod quiſque iur. l.fin. Alij dicunt quòd ſi accuſo de Turpil. & deſiſto:præſes inquirit an ego inciderim in Turpil. vt ſi iuſto errore, vel non:vt ſuprà eod.l. j.§. j. & hoc hic dicit: quod non placet per dictas duas ll. Item quod ſubiicit, dicunt de eo , qui accuſat deſertorem militiæ : de quo dicitur C. de deſerto. mili. l. ij. & erit ſpeciale fauore militię, vt ſuperiori fauore pupilli. ad quod C. quando li. vnicuique. l. opprimendorum. Accurſius.

c¶ *Accuſator non eſt*. vt deſiſtens incidat in Turpil.vt 3.proxi.§. dicit.

d¶ *Accuſatorem*. alium,ipſe deſiſtendo.

e¶ *Inſtigat*.vt 3.de fal.l. Athaletus.contrà Sol.vt ibi.Item 3.de iis, qui not.inf.l.ob hoc.contrà.Sol.vt ibi.& facit 3.de bo.liber.qui cũ.§.ſed ſi.

f¶ *Crimini*.id eſt,de crimine. Accur.

g¶ *Niſi ſubornatus*.3. de calũ.l.pe.& de bo.lib.qui cùm maior. §.fin.

h¶ *An per alium*.ad quod 3.ne quis eum,qui in ius.l. pe. in princ. & 3.de vi,& vi ar.l.j.§.deiecisſe.& quod vi.aut clàm.l.aut qui.§.ſi. & l.ſi ego.Accur.

i¶ *Papinianus*.vt & C.de accu.l.non ideo. & C. de calum.l.noſtris.

k¶ *Receperit*.& ſic tres puniuntur. Accur.

l¶ *Videatur*.ad hoc C.de his qui.vt indig.l.minoribus.

m¶ *Extinguitur*.v. propriè accipe, ſcilicet ſi nec fuiſſet iudicatum : vt hic,& 3.qui ſatisd.cog.ſciendum.§.pen.& de iniuſto teſta. ſi quis filio ex.§.hi autem.& de his,qui not.infa.furti.ij.reſpon. vbi dicitur q̃ interim non eſt infamis damnatus furti.Item pro hoc 3.de condi.indebi. eleganter.§.j.& de bo.liber.qui cum maior.§.accuſaſſe.& 3. de pœ.l. ij.in fi.Sed econtrà videtur tenere:nec extinguitur omnino,ſed ſuſpẽditur.& hic expone extinguitur,i.ſuſpenditur:quod patet, quia ſi non proſequatur,retro habet effectum:vt C.e.l.furti.§.j.ibi,ſinautem , &c. & C.de temp.appel.l.fin. §. illud. ſed illud eſt cum fictione. nam verè interim eſt extincta. Accur.

n¶ *Vi deſtitit*.hoc exponitur 3. deſtitiſſe. & l. ab accuſatione.in princ.& §.j.& l.quæſitum.& 3.de adul.l.quæſitum.& de iud. deſtitiſſe.& de mi.deſtitiſſe.Item quod dicit agere : dic ſcilicet ciuiliter.ad quod C.de pac.l. poſtquàm.

o¶ *Accuſare*.ſcilicet,criminaliter.quod poteſt verũ eſſe, quando ex eòdẽ crimine ciuilis & criminalis oritur actio. vt C. quando ciui. act. l.j.vel dic agere,id eſt,accuſare.ſic 3.ad legem Iul. pec. l.qui perforauerit.Idem eſt in eo,qui præuaricatus eſt:vt suprà de præuari. l.accuſator.& facit suprà de adul.l.ij.§.j.& l.ſi maritus.§.ſi negauerit.& C.qui accu.non poſſunt.l.accuſationem.& de adul.abolitionem.& 3.e.l.mulier.§.j.Accur.

p¶ *Prohibetur*.hoc cùm iam ab alio cœpta eſt accuſatio. aliàs cõtrà, 3.de ſepulc.viol.l.iij.§. antepen. Vel híc in totum,ibi non:vt no. d.l. accuſationem.

q¶ *Et in priuatis*. dic priuata crimina nominata & ordinaria:vt furtum & ſimilia. Extraordinaria ſcilicet innominata extra ordinaria.de primis habes 3.de priuatis delic. de aliis in tit. de extraordin.cri.cum ſeq. Alij dicunt, & pro id eſt:vt omnia prædicta comprehendat. Tertij dicunt priuata , quando pro calumnia commiſſa in ciuili cauſſa agitur iniur. quod poteſt etiam hodie:vt hic, & C. de lib. cau. l. ſi tibi. arg.3.de iniur. l. ſi creditor.Erat & alia actio prodita pro calum. quod hodie non eſt:vt inſti. de poe. te. liti.§. hoc autem. Etiam ſi committatur in cauſſa liberali:vt C.de calum. l. qui calumniatores. Quarti dicunt priuata ordinaria,ſcilicet de famoſo libello : quod eſt falſum:vt C.de fa.libel. l. j. & 3. de iniur.quod ſenatus. & de ſuſpoſito partu : vt 3. de fal. l. lege. §. j. Sed nec hoc placet:vt not. 3. de publi.iudi.l.j. Item ponũt in accuſationibus de ſe ditioſis & in eo qui accuſat illicitum collegium : quod vltimum ſtare poteſt. Acc.

r¶ *Admiſi*. id eſt delicti quia & ſic accuſati damnantur:vt 3.de priua.delic. l. fin.& de præuar.l.ij. ergo & iſte eadem:vt hic, & ſuprà de præua.l.penul.& de iniur.l.qui iniuriarum.& l.ſi quis repetere. §.j. Accur.

MVl er.] CASVS. Berta denunciauit quendam de falſo inſtrumẽto ſcripto in ſui Bertæ præiudicium:& deſtitit. Dicitur quòd non punitur.Secundò dicit:accuſans impetrata abolitione deſtitit:posteà idem crimen & in eundem vult intentare,dicitur quòd non auditur.Franciſcus Accur.

s¶ *Iniuria*.vt quia de falſo inſtrumento ſcripto in ſui præiudicium:vt C.qui accu.non poſ.l.de crimine.& facit 3.l.j.§.accuſationem.in fi. §. ſed videtur incidere in Turpil.vt C.eo.l.ſi foemina quę eſt contrà.Sol. ibi accepit pecuniam,híc non.Vel ibi pacto:hic ſimpliciter, Ioan.nam præſumit eam delinquere cum pacto deſtitit.vel hic petiit abolitionẽ, quod facilè ei conceditur:ibi non.Sed alij,quòd hic non potuit accuſare,ibi ſic,quæ eſt falſa:quia hic ſuam iniuriam proſequebatur. Item quia etſi non poſſet,tamen tunc deberet incidere:vt 3.l.j.§.accuſationem.vbi dicit,maiore odio , &c. Item alij , quòd hic non accuſat inchoando.& ſic communiter dicunt ceſſare Turpil per l. C. ad Turpil. l.j.& vt intra certum.l.j.& 3.eod.l.quæſitum.Accur.

t¶ *Non videtur*.hoc propter ſexus fragilitatem.Azo.

v¶ *Poſt abolitionem*.priuatam. ſecus ſi publicam: vt C. de abolit. l. j. & facit ſuprà eodem.l.qui deſtitit.& C.ad Turpil.l.ſi is.& l. quamuis. Accurſius.

QVæſitum eſt.] CASVS. In libello principi porrecto à me,dixi me velle quendam de falſo accuſare,& non vltra proceſſi.dicitur quòd non punior,cùm non accuſauerim.Fran.Accur.

x¶ *Vel bis*.ſed ſententia ſic,ſecundùm Io.& Azo.vt 3.eod.in ſenatuſconſult.§.qui poſt.& C.de calum.l.pen.ſed H.dicit nec etiam ſententia:vt C.ad Turpil. l. pen. ſed eam exponeꝰ vt ibi.nec enim accuſat, ſed accuſare vult,vt dicit H.vt ſuprà re rat.hab.amplius , & pro eo 3. ſi.nouum.

non tenetur [a].¶ Itẽ ſi dicatur [b] aliquis in ſenatuſconſultum incidiſſe Turpillianũ, prædis erit [19] ſuper ea re notio:& tamen contra deſertorem ſenatuſconſulti nõ in teruenit coërctio [20]. Qui autem dicit quem in hoc ſenatuſconſultũ incidiſſe,accuſator non eſt [c].

Qui deſiſtit ab accuſatione alium ſummittendo,uel inſtigando , uel mandando : uel inſtruit alium ad accuſationem capitalem, ſi ille,qui ſummiſſus eſt,non probat : ſummittens incidit ſimili modo in hoc ſenatuſconſultum cum illo, qui ſummiſſus eſt. Item nuntius ad hoc miſſus incidit.h.d.

8¶ Incidit [†] in hoc ſenatuſconſultum,& qui accuſatorem [d] ſum mittit,aut inſtigat [e] ,aut qui mandat alicui , & inſtruit eum ad accuſationem capitalem:dando probationes,allegando accuſationes: & meritò.Nam diffidendo criminiᶠ , quod mouet,& eximẽdo ſe periculo calumniæ , vel deſertionis , meritò calumniantis & deſiſtentis pœnæ[21] ſubiici debuit , niſi ſubornatus [g] accuſator probauerit crimen, quod intendere ſuſcepit. Nec intereſt , per ſe mandauit accuſationem,an per alium [h]: verùm hunc , qui hoc miniſterio vſus eſt , ad mandandam accuſationem , non ex verbis, ſed ex ſententia ſenatuſconſulti puniri, Papinianus [i] reſpondit.Summiſſus enim accuſator ſimiliter eodẽ ſenatuſcõſulto plectitur : id eſt,propter hoc ſolùm punitur, quòd miniſterium alieni timoris recepe rit [k].

Qui ab accuſatione deſiſtit in cauſſa appellationis,incidit in hoc ſenatuſconſultum.

9¶ Reus condẽnatus prouocauit, deinde accuſator deſtitit:an ĩ hoc ſenatuſconſultum incidit? Propè eſt,vt incidiſſe videatur [l] :quia ,prouocationis remedio,condemnationis extinguitur [m] pronuntiatum.

II. Paulus lib. ſing. de Pœnis omnium legum.

QVi deſtitit [n] , agere ampliùs & accuſare [o] prohibetur [p].

III. Idem lib.j.Sententiarum 1.

ET in priuatis [q] ,& in extraordinariis[1] criminibus , omnes calumnioſi extra ordinẽ pro qualitate admiſſi [r] plectuntur.

IIII. Papinianus lib.xv.Reſponſorum.

MVlier,quæ falſi crimen iniuriæ[2] propriæ poſt interpoſitam denuntiationẽ deſiſtens omiſit , ſenatuſconſulto [s] Turpilliano teneri non videtur [t].

1 Poſt abolitionem [v] idem crimen ab eodem in eundem inſtaurari non poteſt.

Licet quis in libello principi porrecto dicat ſe uelle aliquem de publico crimine accuſare,non incidit in ſenatuſconſultum, licet non accuſet.

V. Paulus lib.ij.Reſponſorum.

QVæſitum eſt an is , qui libello principi dato falſum ſe obiecturum minatus eſt, ſi non obiciſſet , Turpilliano ſenatuſconſulto teneretur. Paulus reſpondit , verbis [x] ſenatuſconſulti Turpilliani eum,de quo quæritur non contineri.

de præua.l.penul.& de iniur.l.qui iniuriarum.& l.ſi quis repetere. §.j. Accur.

MVl er.] CASVS. Berta denunciauit quendam de falſo inſtrumẽto ſcripto in ſui Bertæ præiudicium:& deſtitit. Dicitur quòd non punitur.Secundò dicit:accuſans impetrata abolitione deſtitit:posteà idem crimen & in eundem vult intentare,dicitur quòd non auditur.Franciſcus Accur.

s¶ *Iniuria*.vt quia de falſo inſtrumento ſcripto in ſui præiudicium:vt C.qui accu.non poſ.l.de crimine.& facit 3.l.j.§.accuſationem.in fi. §. ſed videtur incidere in Turpil.vt C.eo.l.ſi foemina quę eſt contrà.Sol. ibi accepit pecuniam,híc non.Vel ibi pacto:hic ſimpliciter, Ioan.nam præſumit eam delinquere cum pacto deſtitit.vel hic petiit abolitionẽ, quod facilè ei conceditur:ibi non.Sed alij,quòd hic non potuit accuſare,ibi ſic,quæ eſt falſa:quia hic ſuam iniuriam proſequebatur. Item quia etſi non poſſet,tamen tunc deberet incidere:vt 3.l.j.§.accuſationem.vbi dicit,maiore odio , &c. Item alij , quòd hic non accuſat inchoando.& ſic communiter dicunt ceſſare Turpil per l. C. ad Turpil. l.j.& vt intra certum.l.j.& 3.eod.l.quæſitum.Accur.

t¶ *Non videtur*.hoc propter ſexus fragilitatem.Azo.

v¶ *Poſt abolitionem*.priuatam. ſecus ſi publicam: vt C. de abolit. l. j. & facit ſuprà eodem.l.qui deſtitit.& C.ad Turpil.l.ſi is.& l. quamuis. Accurſius.

QVæſitum eſt.] CASVS. In libello principi porrecto à me,dixi me velle quendam de falſo accuſare,& non vltra proceſſi.dicitur quòd non punior,cùm non accuſauerim.Fran.Accur.

x¶ *Verbis*.ſed ſententia ſic,ſecundùm Io.& Azo.vt 3.eod.in ſenatuſconſult.§.qui poſt.& C.de calum.l.pen.ſed H.dicit nec etiam ſententia:vt C.ad Turpil. l. pen. ſed eam exponeꝰ vt ibi.nec enim accuſat, ſed accuſare vult,vt dicit H.vt ſuprà re rat.hab.amplius , & pro eo 3. ſi.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de adulter.miles.§. socer.sed dic vt ibi. Item pro eo suprà de in ius voc.libertus.& l.quamuis.& C.de adulte.sine metu. Sed oppo. huic l. C.quando libe.princ.da.l. j. & ij. sed illud quo ad perpetuationem in quibusdam casibus:hic quo ad aliud.Item pro Ioan.3. de adulteriis. l. quæsitum.Accur.

B accusatione.] CASVS. Hic dat tria exempla, quis dicatur desistere ab accusatione: & sic litera est plana. ¶ *Nuntiatores.*] Dic vt in gloss. quę incipit:pone exemplum. ¶ *Calumnia.*] Qui librum scribit in fraudem alicuius: vel qui testimonium tulit in fraudem, in iudicio de calumnia potest puniri.Fran.Accur.

1 *Flo. peregit.*

a ¶ *Locutus.* cum effectu,scilicet, transigendo. nec distinguitur: sit tale crimen super quo poterat transigi,vel nō: quia illud quo ad reū: vt C.de bo. e. l. j. & 3. de præua.l.in omnibus.

2 *Flo.vel scripsisse.* at accusator semper incidit in Tur. vt hic, & C.eo.quanuis.& l.si fœmina.& de adulte.seruii.§. j. & de abolitio.l. abolitio.

b ¶ *Depositi.* vt & C. e. l. fi. & j. desistisse.aliud si impeditus differt: vt l.desistisse.& l. eā *reorum abo* in senatus.§.qui post.& facit 3.eo.l.qui desistit. Accursius.

1 *Flo. quæ antinomem.*

2 *Flo. stellionatum quis.*

c ¶ *Non peregerit.* id est accusationem ad finem non perduxerit.vt C qui accu. non poss.l. si ea.& C.vt intra cert. temp.l.ij.

3 *Flor. nec si furti.*

d ¶ *Nuntiatores.*pone exemplum in curiosis, vel aliis officialibus, qui licet sine inscriptione deferant,debent tamen probare:vt hic, & C.de accus. l. ea. & de decur.l.j.& arg.3.de accusa.l.leuia. Accur.

e ¶ *Per notoria.*id est,manifesta.alias pernota,id est, valde nota. aliàs notoria.

a Nugatur hoc loco vt & aliis mul. de curiosis, & suprà de custod.reor.diuus.aliàs abstinere. & dic scilicet cum abolitione,ne incidant. Alij dicunt etiam sine abolitione non incidere in Turpill.ad quod dicit notoriis,id est,notis, scilicet nuntiatoribus. Accur.

f ¶ *Indicia.* aliàs iudicia.id est,accusationes in iudicio [a].

g ¶ *Assistere.* aliàs assistere. q.d.aliàs incidunt in Turpil.vt argum.d.l. & aliis mul. tis Accur. p- inde tu Budæum hic in annotat. posteriotibus videro.

VI. Idem lib.j.Sententiarum.

AB accusatione destitit,qui cū aduersario suo de compositione eius criminis,quod intendebat,fuerit locutus [a].

¶ Animo ab accusatione destitit, qui affectum & animum accusandi deposuit [b].¶ Destitisse videtur, qui intra præfinitum accusationis à præside tempus reum suum non peregerit [c].

1 ¶ Nuntiatores [d], qui per notoria [e] iudicia [f] produnt, notoriis suis assistere [g] iubentur.

2 ¶ Calumniæ [h] causſa puniūtur, qui in fraudem [i] alicuius librum, vel testimonium,aliúdve quid cōquisisse vel conscripsisse [2] [k], vel in iudicium protulisse dicuntur.

VII. Vlpianus lib.viij.Disputationum.

SI quis repetere [l] velit crimen publica abolitione interueniē te,eo iure repetit, quo accusabat. neque enim possunt ei præscriptiones obiici,quæ à reo [m] ante abolitionem non sunt obiectæ.& ita diuus Hadrianus rescripsit.

1 ¶ Si stellionatus [2] [n] quis obiecerit, vel expilatæ hæreditatis crimen, & destitit, poenam senatusconsulti Turpilliani non subibit, nec [3] furti,vel iniuriarum [p], sed officio iudicis culpa eius coërcebitur [q].

VIII. Papinianus lib.ij.de Adulteriis.

ABolitio [r] aut publicè fit ob diem insignem [s],aut ob publicam gratulationem [t].

IX. Macer lib.ij.Publicorum.

VEl ob rem prosperè [v] gestam.

X. Papinianus lib.ij.de Adulteriis.

AVt priuatim actore [x] postulante [y]. Tertio genere fit ex lege abolitio mortuo accusatore, vel ex iusta causſa impedito [z],quòminùs accusare possit.¶ Abolitione autem publicè facta non retractabitur [a] in iudicio repetendo de mariti iure.

1 ¶ Triginta dies repetendi rei [b] diuus Hadrianus [1] vtiles esse inter pretatus est:ex die scilicet quo feriæ finitæ sunt. & senatus censuit eos dies [2] cedere, quibus quisque reum [c] suum repetere possit. Hoc autem repetendi rei tempus nō aliter cedit, quàm si accusator [d] quoque potuit adire.

1 F. Traianus.

Quando quis accusationem non prosequitur,quia iudex exceptionem temporis obstare pronuntiat, in Turpillianum non incidit. hoc dicit secundum unam lectur.am. Bart.

XI. Idem lib.sing.de Adulteriis.

QVærebatur,an ij,qui ab accusatione tēpore exclusi essēt, in senatusconsultū Turpillianum incidērent [1]. Respondi, non oportere dubitari,de [2] calumnia non puniri [e] eos, qui præscriptione ord.de causſa cognoscente conceditur,vt C.de abolitio.l.j. & ij.& 3.l.j §.abolitio.& j.eo.l.fi interueniente. Accursius.

1 *Flo. excludi.*

2 *Flo. de fictis.*

s ¶ *Ob diem insignem.* quia natus est ei filius.

t ¶ *Gratulationem.* quia par ludus debet fieri.

v ¶ *Et ob rem prosperè* quia deuicit hostes.

x ¶ *Vt priuatim actore.* id est,accusatore. sic suprà eodem, l.qui destitit.

y ¶ *Postulante.* à præside,vt 3.l.j.§.abolitio.

z ¶ *Impedito.*& tantùm quòd biennium sit elapsum.ad quod j.eod.in senatus.§.penulti. & C.de accusatio.l.iiij.

a ¶ *Non retractabitur.* id est dicere, si tempore concessæ abolitionis iste accusator erat in eo statu,vt iure mariti accusaret:& nunc erit, & non obiicitur ei,quòd media tempora dum duraueunt feriæ,noceant ei.ad quod suprà eodem,si quis repetere. vel contrà si iam tempus illud erat finitum:nec nunc illud habebit : nam in eodem statu reponitur:vt dicta l.fi quis repetere.in prin.& facit 3.de damno infecto. hoc amplius.in princip. Accur.

b ¶ *Rei.* licentia redeundi ad accusationem datur quando fuit publica abolitio:sed si priuata,non sit perat abolitionem : vt C. de abol. l.j.in fin.& post hos dies non datur:vt C.de gene.aboli.l. j.nisi ex causſa : vt statim dicit. Et not. quòd non omnino extincta fuit prima accusatio, cùm ad eandem instantiam redeat.

c ¶ *Reum.* quia potuit citari & adesse.& idem de accusatore subiicit mortuo vel accusato:vt suprà de publ. iudic. l. defuncto. & C. si reus vel accusſ.l.ij.iij.& iiij & facit infrà eo.l.diuus.

d ¶ *Si accusator.* sic suprà de damno infec. hoc amplius.in princi.& suprà de diuers.& temp. præscr.l.j.& infrà l.in senatusco.§.fina.& facit 3.de accusa.l.libellorum.in fine. Accur.

d *Accusator quoque.* non solùm reus.

e ¶ *Væretur. Non puniri.* Si dicas casum,quòd iā exclusus nūc vult accusare,& non incipit,quia videt se præscriptione excludendum : plenum est:vt suprà l.quæsitum. Si dicas hunc incepisse, & posteà desistisse:tunc est contrà, suprà l. j. §. accusationem. Solut. hic impetrauit aboli.& eodem modo sol.C.vt intra certū tempus. l.j. & ij.Vel ibi de tempore inſātiæ,scilicet biennij:hic de tēpore accusationis.Vel dic,q̄ in pœnā talionis non,vt hic:sed Turpil. fic: vt ibi.& secundum hoc dic perferre:& ita succubuit.& facit ad l.3. depo.l.j.§. est autem.& in decre.xxij.q.ij.ne quis.& 3.de acqu.pos.fi quis rem.& 3.decondi.insſt.filius.& qui satisd.cog.l.fi.

1 *Flo. Salusio.*

I interueniente.] CASVS Propter publicam abolitionem desistit ab accusatione: & finitis feriis non repetro accusationem; nō punior pœna Turpillia ni. & redditur ratio in litera. Secundò dicit, reus eximitur abolitione facta. Franc. Accursius.

3 *Manuscrip. proferre.aliàs differre.*

a ¶ *Præstitutos.* xxx. vt 3.eo. aut priuatim.§. fina. nec est contrà suprà eod. mulier. §. j. quia ibi in priuata. Accursius.

b ¶ *Exemptum.* ab accusatione per abolitio nem generalem. ad quod est etiam j.l.prox. in fi. Accur.

1 F. Traianus.

1 *Flor. reorum delationes. in margine.*

c DEstitisse. *Accusationem.* 3.de min.destitisse.& de iudi.destitisse. & C. eo l. fi. & 3.eo.ab accusatione.§.j.

2 *Flo. ea dic.*

d ¶ *Permissu.* vel publi. aboli. vt 3. l. proxi. vel etiam per priuilegium ex certa scientia : ne sit contrà.C.eo.l. ij. & facit in authen. quomodo opor. epis. §. illud. Accur.

1 *Flo. accipies.*

D *Iuus Hadrianus.* CASVS. Tutor pupilli accusauit quendam causſa pupilli. & mortuo postea pupillo vult desistere ab accusatione. dicitur q̄ potest sine pœna.Fran. Accur.

e ¶ *Creta.* id est, Africæ.

f ¶ *Pupilli causſa.* non nomine : quia hoc non potest,vt C.qui accusa. non possſ.l.ij.

g ¶ *Cœperat.* hoc est pro opi.H. sed sic de facto hoc erat. quod dic vt 3.e. quæstum. & facit 3.si quis cau. l. fi. & de his quibus vt indig. torem.§.etsi tutorem.

IN *senatusco.*] CASVS. Qui subiecit accusatorē,item subiectus ad accusandum,qui desistit & non peregit,quique pecuniam ob accusandum promisit,vel aliquā pactionem ob hoc fecit:incidunt in senatusco.Quod autem dictum est,& non peregissent,refertur ad vtrūque,id est,ad subiicientē & desistentē. Secundò dicit:hodie de omnibus crimiribus cognoscitur extra ordinē. Si aliquis hodie accusat & desistit:an habeat locum pœna Turpilliani? Et dicitur q̄ sic, qui accusare possunt sine metu calumniæ. & de his si desistant ab accusatione: non incidunt in pœnam senatusconsulti Turpilliani. & de his da exēplum vt in gloss.domini mei Accursij. ¶ *Si propter.*] Si accusator desistit ab accusatione propter mortem accusati,finitur accusatio:nisi in crimine læſæ maiestatis.Item in accusatione repetundarum, quæ non finitur morte accusatiimò & in hæredes accusati protenditur hæc accusatio.Secundò dicit,desistit ab accusatione iā cœpta : & posteà decesit accusatus : non releuat, quin pœna Turpilliani teneor. sic & si postquàm desistit,volo nunc iterum accusare.nā punior pœna Turpilliani,cùm semel desiterim.Tertiò dicit,volēs Titiſ accusare,libellum dedi, & me scripsi ad talionē:& nōdum lit.contest.fui in peditus procedere per annū vel biennium variis præsidū occupa. vel simili causſa, non punior pœna Turpilliani.Vltimò dicit, abolitio publicè concessa ante quàm reū iterum reaccusarem,alia abolitio est concessa.dicitur q̄

ptione tēporis excluſi causſam adulterij perferre [3] non potuerunt.

Qui reum non repetit publica abolitione interueniente, in senatusconsultum non incidit.Bartolus.

XII. Vlpianus lib.ij.de Adulteriis.

SI interueniente publica abolitione ex senatusconsulto,vt fieri assolet,vel ob lętitiam aliquam, vel ob honorem domus diuinę,vel ex qua alia causſa, ex qua senatus censuit abolitionem reorum fieri, nec intra dies præstitutos [a] reum repetierit,dicendū est,cessare Turpillianum senatusconsultum.Nec enim videtur desistere, qui exemptum [b] reum non defert.eximitur autem reus [1] publica abolitione interueniente.

Nunc exponit quis dicatur desistere ab accusatione.Item qui ex licentia principis desistit ab accusatione,non punitur.Francisc. Accur.

XIII. Paulus lib.iij.de Adulteriis.

DEstitisse eum accipimus [1], qui in totum animum agendi deposuit, non qui distulit accusationem [c].Sed qui permissu [d] Imperatoris ab accusatione destitit, impunitus est.

XIIII. Vlpianus lib. vij. de Officio Proconsulis.

DIuus Hadrianus Flauio [1] Caro proconsuli Cretæ [e] rescripsit tutorem , qui pupilli causſa [f] instituerat accusationem:defuncto pupillo,cuius causſa accusare cœperat [g], non esse cogendum accusationem implere.

XV. Macer lib.ij Publicorum.

IN senatusconsultum Turpillianum incidunt , qui subiecissent accusatores, aut subiecti postulassent,nec peregissentreos:aut aliter quā abolitione facta desistissent: quique chirographum [h] ob accusandum dedissent , pactionémve aliquam interposuissent.Hoc autē verbum , *Nec peregissent* [3] , ad vniuersos suprascriptos [k] pertinere dicendum est.

Hodie de omni crimine cognoscitur extra ordinem , & ideo de omni crimine, qui accusat,& desistit,incidit in hoc senatusconsultū, exceptis his,qui sine periculo calumniæ accusant.nam tales non incidunt in senatusconsul. qui autem sint illi,gloſſ.ponit.b.d.cum l seq.

1 ¶ An ad eos,qui hodie [l] de iudiciis publicis extra ordinem cognoscunt [m] , senatusconsultum pertineat, quæritur. Sed iam hoc iure ex sacris constitutionibus vtimur, vt pertineat:ita vt [2] ex singulis causſis singulæ pœnæ irrogentur.

2 ¶ Eos,de quorum calumnia [n] agi nō permittitur,si desiterint,nō incidere in pœnam huius senatusconsulti , cōstitutionibus cauetur.

Qui post mortem rei desistit ab accusatione,non incidit in hoc senatusco. sed ille , qui priùs desistit,licet reus postea moriatur, euadet pœnas huius senatusco.exceptis criminibus hic positis.

3 ¶ Si propter mortē rei accusator desiterit [o],non potest [p] hoc senatusconsulto teneri : quia morte rei iudicium soluitur [q]:nisi tale crimē fuerit [2],cuius actio [r] etiā aduersus hæredes durat,veluti maiestatis [s].

4 ¶ Idem in accusatione reperundarū [t] est:quia hæc quoque morte non soluitur.Cæterum, si posteà quàm accusator desistit , reus decesserit : non ideo [u] magis delictū accusatoris releuatur. Nam eum, qui semel desistit,si posteà accusare paratus sit,non esse [x] audiendū, diui Verus 3 & Antoninus statuerunt.

5 ¶ Qui post inscriptionē ante litē contestatam,vel anno,vel biennio agere nō potuerunt [4] [y] variis præ-

1 *Flor. ita ex singulis.*

quod patronus in aliqua accusatione in Turpil. incideret. & sic bene dixit. Accur.

o ¶ *Desisterit.* etiam non petita abolitione.

p ¶ *Non potest.* aliàs non puto,& aliàs non potest.

q ¶ *Soluitur.* vt 3. de pub.iud.l.defuncto.& C.si reus vel ac.mor. fue.l. j.& fin.

r ¶ *Actio* id est,accusatio.

s ¶ *Maiestatis.* in duobus casibus,vt 3.ad legem Iul.maie.l.fi.

t ¶ *Repetundarum.* vt 3.de accu.l.ex iudiciorum. & C. ad legem Iul. repe.l.ij.& l.fi.in fi.& C. de hæret.l.Manichęos. Accur.

v ¶ *Non ideo.* superueniens casus non excusat præcedens delictum,sic 3. de fur.inter omnes. in prin. & 3. de condi. fur. qui furtum. & C.de sponsarriis.& 3.qui fatisd.cogan.fi decesserit.& de vi & vi.ar.l.j. §.retictissimè.& commo.l.in rebus.& C.de fideiusſ.l.sancimus Sed arg.contrà,3.de rei ven.finaurem.§.fi homo.& 3. quod vi,aut clàm. si alius. §. est & alia.& ad leg.Rho.de iac.l.fi.§.j. Accursius.

x ¶ *Non esse.* Not.remittentibus,& c.vt suprà,de æd.edic.quæritur.§. fi venditor.& 3.eo.l.qui desistit.& l.mulier. §.j. & 3. ad legem Iul. de adul l.ij.§.j.& l.fi maritus.§.fi negaverit. & C. de adul.l.abolitionem, & C.de pac.l.postquàm & C.eo.l.iij.§.j. Accur.

y ¶ *Non potuerunt.* maximè,secundum H.sed Ioan.nil subaudit, quasi aliàs non incideret in Turpill. licet lis non fit contesta. quod dic, ff.nouum.

2 *Flo. fuit.*

2 *Flor. potuerunt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ℨ. eod. l. quæsitum.
a ¶ *Posᵗ abolitionem.* publicam.
b ¶ *Abolitio* aliàs intra xxx. dies. & si non habeas, subaudi.
c ¶ *Abolitione.* vtraque fuit publica. & facit ℨ. l. aut priuatim. §. fina. Item facit C. de temp. in integ. restit. l. j. ij. iij. & iiij. Accur.
d *Domitianus.*
Dicitur. ℨ. eo. aut priuatim. Accur.
e ¶ *Ad seruos.* nam interim dum feriæ durant, non liberantur: vt suprà de cust. reo. l. ij. circa princ. Sed argu. contrà suprà, de accu. hos accusare. §. si seruus.
f ¶ *Finiatur.* finiretur autem: quia si ille exiret, fortè fugeret, & sic frustrà amodò procederetur in accusando. & hoc si habeas finiatur, aliàs puniatur. nam punitur iudicium quodámodo cùm deseritur, vel pro deserto habetur. Accur.

Vcius.] CASVS. Accusaui quendá de falso: & antequam sententiam obtinerem, abolitione publicè facta oportuit me desistere: dicitur quòd finitis feriis si non reaccuso eum, incido in Turpillianum. Et sic no. hoc speciale. Et dic vt in glossa domini mei Accursij. Franc.
g ¶ *Perſequeretur.* vsque ad sententiam. Ac.
h ¶ *Publicè.* idem de priuata: vt C. de aboli. fallaciter. §. fin. sed in vtraque contrà C. de fal. si docueris. sol. ex certa scientia fuit ibi concessa generalis vel specialis.
i ¶ *Non pertinere.* incidit ergo in Turpill. post ferias si ad accusationem non redierit: quod non est in alio: vt ℨ. l. si interueniente. Accur.

Mperatores.] CASVS. Accusaui quédam: non possum petere abolit. vt desistam inuito aduersario vel eo ignorante. sed si præsè consentiat: possum. Secundò dicit, in accusatione capitali abolit. impetraui, & sine causæ cognitione habui aboli. dicitur quòd non tenet. vnde si non probaui quod in accusationem deduxi: punior. Franc. Accurſius.
k ¶ *Abolitionem* priuatam: de qua loquitur tota hæc l. & facit C. de abolitio. fallaciter. §. quando autem.
l ¶ *Nisi euidenter.* circa eundem casum. & sic nec contradicente, nec etiam tacente: sed oportet quòd expresè consentiat. ad quod ℨ. de procurator. l. filius. §. inuitus.
m ¶ *In re pecuniaria.* i. non causſa cognita: quod est opus: vt ℨ. l. j. §. abolitio. & C. de aboli. l. fin.

¶ DE REQVIRENDIS REIS, &c.

Iui uerus.] CASVS. Nemo absens punitur: & si graue est delictum, de quo quis absens accusatur, de quo deberet imponi poena operis metalli vel similis, vel capitalis, tunc nō debet dānari absens: sed requiritur: & secūdò annotatur. Item tertiò requiritur per edicta: & etiam literæ

Dᵉ fl. Ulpio.
Flo. detulerat.
Flo. non ex superiore.
Al. donec.
Flor. perſequetur.
Fl. Antoninus & Verus. Manuſcri. Seuerus.
Flor. Iulio Vero.
Flo. dicetur.

fidum occupationibus, vel etiam ciuilium officiorū neceſſitatibus distracti[5], in senatusconsultum nō incidunt.

Abolitione publicè conceſſa, ſi antequàm reus iterum accuſetur, alia abolitio eſt conceſſa: dicitur quòd xxx. dies incipiunt currere accuſatori finita ſecunda abolitione, intra quos poteſt iterum accuſare.

6 ¶ Quanquàm prius reum quis detulerit[6], & post abolitionem [a] antequàm reus repeteretur, intra triginta dies alia abolitio [b] superuenerit: nō tamen[7] ex superiore, sed ex secunda abolitione [c] dies triginta computantur.

XVI. Paulus lib. ſing. de Adulteriis.

DOmitianus reſcripſit, quod de feriis & de abolendis reis dicitur [d], non pertinere ad ſeruos [e], qui accuſati in vinculis eſſe iubētur, ne † iudicium finiatur [f].

Ad crimina in quibus ex utraque parte incumbit onus probandi, abolitio non porrigitur. Bart.

XVII. Modeſtinus lib. xvij. Reſponſorum.

LVcius Titius Seium reum fal ſi fecit: & priuſquā perſequeretur [g], indulgentia reorum crimina abolita ſunt. quæro, ſi posteà eum iteratò reum nō fecerit, an in Turpillianum ſenatuſconſult. incidерit. Modeſtinus reſpondit, abolitionem reorum, quæ publicè [h] indulgetur, ad hoc genus criminis non pertinere [i].

Non valet abolitio impetrata ſine conſenſu aduerſarij, ſi diu ille eſt uentilata. Item nec impetrata ſine cauſſæ cognitione: imò ſi accuſator deſtitit, aut non probet, punitur. h. d. tota lex.

XVIII. Papyrius Iuſtus lib. j. de Cōſtitut.

IMperatores Verus[1] & Antoninus Auguſti Iulio Seuero[2] reſcripſerunt, cùm ſatis diu litem traxiſſe diceretur[3], inuito aduerſario non poſſe eum abolitionem [k] accipere. Item reſcripſerunt, niſi euidenter [l] probetur conſentire aduerſarium, abolitionem non dari. Item reſcripſerunt, cùm in crimine capitali abolitionem, vt in re pecuniaria [m] petitam eſſe dicere-

Flo. diuerſ. Flo. reſpondendum.

tur[4], inſtaurandā[5] eſſe nihilominus cognitionem: &, ſi nō probaſſet hoc quod proponeret, non impunè eum laturum.

De requirendis reis, vel abſentibus damnandis.

TITVLVS XVII.

Dictum eſt ſuprà de uariis & diuerſis delictis. Item dictum eſt qualiter contra accuſatorem non perſequentem, uel perſequentem calumniosè procedatur: ſequitur uidere qualiter procedatur contra reum. ſed quia reus quandoque eſt cōtumax, ideo præmittit, qualiter proceditur contra reum contumacem, ut in hoc titulo. quandoque uerò quia reus eſt præſens, ponit qualiter proceditur contra reū ad criminis examinationem: ut infrà tit. de quæſtion. poſt maleficium uerò inuentum ponit qualiter procedatur contra reum ad pœnæ impoſitionem: ut infrà tit. de pœnis. Barto.

I. Marcianus lib. ij. Publicorum.

DIui † Verus[1] & Antoninus Magni [n] reſcripſerunt, ne qui s abſens puniatur [o], & hoc iure vtimur, ne abſentes damnentur. Nec enim inaudita cauſſa quem [2] damnari æquitatis ratio patitur [p]. ¶ Si autem [q] grauius quis puniatur, putà in opus metalli, vel ſimilem [r] pœnam, ſiue capitalem [s], hoc caſu non eſt irroganda in abſentem pœna [t]: ſed abſens requirendus [v] annotandus ℨ [x] eſt, vt copiam ſui præſtet.

1 ¶ Præſides autem prouinciarum circa requirendos annotatos hoc debent facere [y], vt eos quos annotauerint edictis [z] adeſſe iubeant [a], vt poſſit innoteſcere [b] eos[4], qui annotati ſunt. Sed & literas ad magiſtratus, vbi conſiſtunt, mittere: vt per eos [c] † poſſit innoteſcere, requirendos reos[5] eſſe annotatos: & ex hoc [d] annus cōputetur 2 ad ſe purgādos [e]. ¶ Sed & Papinianus lib. xvj. reſponſorum ſcribit [6] requirendum [f] annotatum, ſi prouinciæ præſidem [g] intra annum adierit, & ſatis obtulerit [h], demandantur magiſtratui illius ciuitatis, in quam aufugit, vt hoc illi in noteſcat. & ex tunc per annum expectatur: & intra annum veniens & ſatiſdare offerens, bona ſua recuperat, nec fiſcus ea habet. Item ſi intra annum decedat, & ſic accuſatio eſt extincta, eius hæredes petent bona defuncti, & habebunt. Franc. Accur.

Flo. diuerſ. Flo. reſpondendum.

n ¶ *Magni.* ſcilicet Imperatores.
o ¶ *Puniatur.* etiam ſi te conteſt. vt C. eo. l. ij. Sed an accuſari. Reſp. vt dixi ℨ. de poe. abſentem. ij. reſpon.
p ¶ *Ratio patitur.* niſi in caſu: vt C. de poe. l. ne diu. & fa. ℨ. de poe. abſentem. in prin. & C. de ac. l. abſentem. & ſi per vim vel alio modo. l. ij. & in auth. de liti. §. omnem. & imponitur poena relegationis vel minoris vt ℨ. de poe. abſentem. §. j. & ij.
q ¶ *Autem.* pro certè. Accur.
r ¶ *Vel ſimilem.* quæ faciunt aliquem ſeruū poenæ.
s ¶ *Siue capitalem.* vt deportationem, quæ facit perdere ciuitatem.
t ¶ *Pœna.* ad hoc d. l. abſentem. §. j. & ij.
v ¶ *Requirendus.* i. requiritus, aliàs requirendus, ſi antequā requiratur: quod in idem recidit. primò ergo debet requiri ad inſtar ciuilis: vt dixi ℨ. de publi. iud. l. inter. Secundò bona annotantur, dicendo: omnia bona pono in banno ſiſci, niſi venerit intra annum: & deſcribentur: vt j. l. fin. ab hac ſententia conditionali appellatur: vt C. ſi pen. ap. l. eius qui. ſecundū vnum intellectum illius l. nec tamen fiſcus de facto occupat, niſi poſt annum: vt ℨ. l. ij. & l. ſi. Tertiò iterū requiritur per edicta, vt ſubibit, præſides, &c. & ex quo innoteſcere potuit computatur annus vt ℨ. eo. annus, vt ſubibit. Item not. quòd hic qui expectatur vſque ad annum: habendus eſt pro cōfeſſo quo ad bona vſque ad annum: vt malè ita le. & ℨ. de cuſt. reo. diuus. gaſ. §. ſic & diuus. quo ad crimen antè perpetuo audirur: vt ℨ. eod. l. anni. ſpatium in fi. l. Acc.
x ¶ *Annotandus eſt.* i. bona deſcribentur in publicum.
y ¶ *Facere.* tertio loco.

*Flo. diuerſ. Flo. reſpondendum. Flo. reſpondendum. Flo. reſpondendum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Iidem Cornelio.*] CASVS Quæstioni vnius serui, id est, dicto eius non creditur plenariè: sed alia argumẽta requiruntur. Secundò dicit, serui dicuntur aurum alicuius exportásse cum domino eorum, & de hoc torquentur. dicitur quòd non debent interrogari de domino, & si sponte dicant de eo, non credetur. ¶ *Diui fratres.*] Quæstio aliqua est inter hæredes de rebus hæreditariis. serui eorum communes ex alia causa quam hæreditatis: vel serui vnius eorum tantùm nõ sunt super hoc torquendi, etiam si dicatur vnum hæredum quæsisse dominium fictitiè in illo seruo. ¶ *Seruum.*] Seruus municipum potest torqueri in caput cuiusque ciuis. Idẽ in seruo cuiuscunque corporis siue societatis vt possit torqueri contra quẽlibet de illo corpore siue societate. Item ille, qui mihi seruit bona fide tanquam seruus, siue esset seruus alienus, siue liber homo esset, non potest contra me torqueri. Item libertus contra patronum non potest torqueri. Item nec frater contra fratrem. & omnes illæ personæ quæ contra certas personas non cogũtur dicere testimonium nec contra eas torquẽdæ erunt. ¶ *Seruum mariti.*] Seruus mariti potest torqueri contra vxorem eius. Item aliquo damnato possunt serui eius quondam torqueri contra eum, cùm defierint eius esse. Item si manumittat seruum meum hoc acto ne torqueatur contra me potuerit torqueri contra alium. & intelligas eo casu, quo liberi hominis torquentur. Item seruus, qui nunc est tuus, tempore autem accusationis incœptæ cõtra te nõ erat tuus, bene põt torqueri contra te. Item seruus quẽ dicis te emisse: si probo vendi. non tenuisse aliqua de causa: vt quia vẽditú tibi à pupillo sine tutore vel alia de causa, & sic nõ tuú esse: põt torqueri cõtra te, cùm tuus nõ fit. hoc tamen priùs probato. Vltimò dicit, serui non sunt torquendi contra dominum: & si torti sint de facto, nulla fides habetur dictis eorum. ¶ *Diuus Seuerus.*] Confessio accusati non habetur pro probatione, si nulla alia sit probatio. & hoc intelligas quando non perseuerat in accusatione: vel quando in tormentis fuit confessus, & dic de hoc vt in gl. domini mei Ac. hic posita. ¶ *Cùm quidam.*] Cùm te accusarem de aliquo delicto, petebam seruum tuum torqueri cõtra te, volens serui pretium deponere vt tibi detur. dicitur, quòd non audior. Secundò dicit, serui tui torquentur occasione cuiusdam delicti quod dicitur eos commisisse. si aliquid contra dominum dicunt, dominus ex hoc grauatur: id est, nocet domino. & hoc dicebat quoddam rescriptum: sed hoc rescriptum correctũ est: nam nullo modo præiudicat domino.

¶ *In causa.*] Dic casum vt in gl. domini mei Acc. hic posita: quæ incipit, negotiator, &c. ¶ *Qui quæstionem.*] Docet qualiter est interrogãdus qui torquetur. ¶ *Diuus Hadrianus.*] Seruus agricola Pompeij accusatus de aliquo delicto positus ad tormenta de se potest interrogari. de aliis autem si dicat, est rei indicium. id est, vt reus indicaretur, vt sciatur qui alij fecerunt delictũ. ¶ *Quæstioni.*] Nunc dicit quando creditur tormentis, & quando non. Item inimicorum quæstioni quandoque habetur fides, quandoque non: vt si est inimicitia magna, eis non creditur. aliàs sic: vt hic habes in gloss. ¶ *Cùm quis.*] Latrones quosdam cepit: & eos iudici assignaui, vt eos faciat torqueri ad sciendum si sint latrones, vel non. ipsi torti dicunt se latrones fuisse mecum. dicitur quòd quantum est cõtra eos, creditur: quantum contra me est, nõ. & dic vt in litera. ¶ *Si quis vltrò.*] Licet quis sponte confiteatur se homicidium fecisse: non semper eius confessioni statur. quidam enim ob metum vel similem causam dicunt, quod non est verum: imò extat epistola quorundam. qua est cautum quòd seruus cuiusdam confessus se homicidium fecisse, & ex hac confessione postea non culpabilem fuisse, & sic restitutum: & pretium assignatum, vendito alij isto seruo. sed præses prouinciæ non potest mutare sententiam suam, sed hoc principi mittere. & expone literam vt in gloss. domini mei Accur. hoc dicit tota lex. Franciscus Accursius.

4 *Flo. Sennio.*

5 *Flo. non habui.*

6 *Flor. deest, vbi hi.*

1 ¶ *Iidem Cornelio Proculo reseruit pserunt, nõ vtique in serui vnius* a *quæstione fidẽ rei cõstituendã, sed argumentis* b *caussã examinãdã.*

2 ¶ Diuus Antoninus & diuus Hadrianus Seruio 4 Sabino rescripserunt, cùm serui pariter cum domino aurum & argentũ exportasse c dicerẽtur, nõ esse de domino interrogãdos: nec quidẽ si vltrò aliquid dixerint d, obesse hoc domino.

3 ¶ Diui fratres Leliano Longino rescripserunt de seruo hæredum e non esse habendam quæstionẽ in res hęreditarias, quamuis suspectũ fuisset, quòd imaginaria venditione f dominium in eo quæsisse hæres videretur g.

4 ¶ Diui fratres Leliano Longino rescripserunt de seruo hæredum e non esse habendam quæstionẽ in res hęreditarias, quamuis suspectũ fuisset, quòd imaginaria venditione f dominium in eo quæsisse hæres videretur g.

5 ¶ Seruum municipum posse in caput ciuium h torqueri, sæpissimè rescriptum est: quia nõ fit illorũ i seruus, sed reipublicæ. Idémque in cæteris k seruis corporum dicendum est, nec enim plurium seruus videtur, sed corporis.

6 ¶ Si seru⁹ bona fide mihi seruiat etiam si dominium in eo non habeam [5], potest dici torqueri cum in caput meum non debere. Idem est & in libero homine, qui mihi [6] bona fide seruit. Sed nec libertum torqueri in patroni caput cõstitutum est l: nec quidem fratrem in fratris m Imperator noster cũ diuo patre suo rescripsit: addita ratione, quòd in quem quis inuitus testimonium dicere non cogitur n, in eum nec torqueri debeat [7].

7 ¶ Seruum mariti in caput vxoris posse torqueri diuus Traianus Seruio [8] Quarto o rescripsit, ¶ Idem [9] Nummio Iuliano rescripsit, damnati seruos, qui [10] desierunt esse ipsius p, posse in eum torqueri.

8 ¶ Si seruus ad hoc erit manumissus, ne torqueatur q, dummodo in caput domini r non torqueatur, posse eum torqueri s diuus Pius rescripsit. Sed & eum, qui cognitionis t susceptæ tẽpore alienus fuit: licet postea rei v sit effectus x, torqueri in caput eius y [11] posse, diui Fratres rescripserunt.

9 ¶ Si quis dicatur nullo iure emptus: non prius torqueri poterit, quàm si constiterit z venditionẽ nõ valuisse. & ita Imperator noster cum diuo patre suo rescripsit.

10 ¶ Antoninus [12] Seuerus Septitio Antigono ita rescripsit: *Cùm quæstio de seruis contra dominos neque haberi debeat, neque si facta sit, dicturi sententiam consilium instruat a, multò minus b indicia seruorũ contra dominos admittenda sunt.* ¶ Diuus Seuerus rescripsit confessiones reorum pro exploratis c facinoribus haberi damnatus: apparuit postea non culpabilem fuisse, & sic restitutum: & domino quondam eius pretium assignatum, vendito alij isto seruo. sed præses prouinciæ non potest mutare sententiam suam, sed hoc principi mittere. & expone literam vt in gloss. domini mei Accur. hoc dicit tota lex. Franciscus Accursius.

7 *Flor. debet.*

8 *Flo. Seruius. Flor. Nummio Luitano.*

10 *Flor. quia.*

11 *Flor. desit eius.*

12 *Flor. Item Seuerus Septicio Antigono.*

a ¶ *Serui vnius.* ad quod infrà eod. l. maritus. sed certè nec in plurium, nisi præcedant aliæ probationes, id est, indicia, vt §. eo. l. in princ.

b ¶ *Argumentis.* facit suprà de custo. reo. diuus.

c ¶ *Exportasse.* per furtum. & facit infrà ead. l. §. si serui. & l. vnius. §. seruo.

d ¶ *Dixerint.* scilicet, sine quæstione. Accursius.

e ¶ *Hæredum.* puta cõmuni seruo ex alia causa vel alicuius eorum. & not. hæredum, & sic duorum: quia secus in hæreditario, cùm alter negatur cohæres: vt infrà eod. l. hæreditarij. & C. eodem, l. final. & l. hoc quod. nam non constat quòd seruus sit ibi in l. hæreditarij.

f ¶ *Venditione.* id est, emptione. Accursius.

g ¶ *Hæres videretur.* nisi hoc constet prius: vt infrà eo. l. si quis dicatur.

h ¶ *Ciuium.* singulorum.

i ¶ *Non sit illorum.* singulorum. Accur.

k ¶ *In cæteris.* hic no. arg. ad similia quæ sunt §. de rer. diuis. in tantum. §. vniuersitatis. & ad idem. ff. de rebus dub. cum senatus. & ff. quod ciuiusque vniuer. l. ij. & in decr. xxxiiij. dist. fraternitatis, aliàs in ca. super. xiiij. q. ij. Accur.

l ¶ *Constitutum est.* C. eo. l. pridem.

m ¶ *In fratris.* scilicet, caput. & facit C. qui ac. non pos. l. si magnum.

n ¶ *Non cogitur.* quos habes ff. de testib. l. iiij. & v. Accur.

o ¶ *Seruio Quarto.* arg. §. ad Syll. l. j. §. si vir.

p *ipsius.* scilicet, per damnationem: quod fit vt infrà de bon. dam. l. j. in princip. secus si alio modo. vt infrà l. proxi. & ff. l. extraneo. §. fin. & l. vnius. §. seruus in eius caput. & C. eo. l. seruos. & l. non solùm. quæ sunt contrà.

q ¶ *Ne torqueatur.* nam liberi non torquentur nisi vt infrà eodem l. ex libero.

r ¶ *In caput domini.* antiquis: vt dixi in superiori §.

s ¶ *Torqueri.* in his in quibus liber torquetur.

t ¶ *Cognitionis.* scilicet accusationis.

v ¶ *Rei.* id est accusati.

x ¶ *Effectus.* scilicet, seruus.

y ¶ *In caput eius.* scilicet domini, id est, rei cuius nunc est seruus esse ctus. & facit suprà de arbitr. non distinguemus. §. sacerdotio. oportet ergo quòd tempore accusationis vel antea fuerit rei, vt in eũ non torqueatur.

z ¶ *Constiterit.* per eũ, qui dicit hoc, ff. venditionem non valere. licet: sit arg. contrà, ff. de publ. l. cuicunque. §. fi. & facit ff. ea. l. §. diui fratres.

a ¶ *Instruat.* scilicet ductum seruorum in quæstione positorum.

b ¶ *Multò minus.* ad hoc ff. l. diuus. §. ex quibus. & C. eod. l. j. & de testib. seruos. Accur.

c ¶ *Pro exploratis.* id est, probatis. Sed ar. contrà ff. de custod. reor. l. si confessus. & C. de pœn. l. qui sententiam. & ff. de minor. l. auxilium. §. sed vt ad legem Iul. Solut. valet si perseueret: vt ibi. aliàs non: vt hic. arg. j. ea. l. §. si quis vltrò. Alij vt Ro. quòd hic in tormentis: ibi sine tormentis: vt arg. eiusdem §. si quis vltrò. Item contrà C. de confess. l. j. Solu. ibi in ciuili. Et not. quòd dominus seruum confitentem & inuitum potest defendere: vt ff. de appell. l. non tantũ. & ff. de libera. caus. l. j. j. & iij. &

iij. & iiij. & de re iud. sæpe. §. sciẽtib. & C. de libe. cau. l. principaliter,

a ¶ *Non oportere.* aliàs non oportet. & facit ff. eo. l. penul,

b ¶ *Cognoscentis.* iudicis. Accur.

c ¶ *Pretium.* domino dandum: & facit C. eo. l. j.

d ¶ *Ostenditur.* ad hoc ff. eo. l. §. diuus Antoninus. & ff. eo. l. vni⁹. §. seruo. & C. de testi. l. seruos.

c ¶ *In caussa tributorum.* negotiator seruorum præstat vectigal pro seruis, etiam si sint alicuius ciuitatis: & debet eos profiteri: & q hoc faciat, in fraudem ruit eum pœna capitalis, quæ sibi celanti, & seruo conscio imponitur: vt C. de vecti. l. vniuersi. §. fi. & l. j. & dic reipubl. alicuius ciuitatis, non Romanæ: vt ff. de publi. l. locatio. §. fiscus. & incipit constructio ibi, quoque, &c.

f ¶ *Quod.* f periculum. vel quæ, scilicet ratio. & in quib. scilicet tributis, id est, sub quib. vel dic seruos alicuius ciuitatis torquendos in caussa tributorum: non dico ciuitatis Romanæ: vt ff. de adult. l. fi. potuluauerit. §. iubet. & §. ratio. & construe vt ff. & quod dicit seruos, scilicet, torquendos. quibus, id est sub quibus tributis.

g ¶ *Professionem.* i. manifestationem seruorum delatorum: vt C. de vecti. l. omnibus. secundũ primum casum. vel, id est dictum siue testimonium, secundũ alium. in primo fit professio à deferente, in secundo à seruo.

h ¶ *Interrogare.* nisi in se torqueatur: vt infrà proxi §.

i ¶ *Suggerentis.* quòd Lucius fecerit.

k ¶ *De se.* ff. proxi. §. cõtrà. Solu. vt ibi.

l ¶ *Amplius.* quàm de se. quod de aliis dixit certè hoc fuerit, i. erit, vel est indicium rei, i. indicaretur reus: non tamen culpa interrogatoris: id est, interrogationis: quia bene sic de buit interrogari.

m ¶ *Non semper.* imò semper vt j. eod. l. edictum. contrà. Sol. illa secundùm iftam. Item facit C. quando appel. fit. l. ij.

n ¶ *Ab eis.* aliàs ab eis, aliàs ab eius. f. criminis in quo torqueter. Et not. quòd variis ex causis formatur quis suam opi. & mutat: vt hic, & ad Trebel. quia potest. & de eod. bo. l. nonnunquam. & de transac. cùm hi. §. in personam. & j. de pœ. l. diui.

o ¶ *Mentiuntur.* facit ad hoc in authen. de testi. §. fi verò. odiosus. & ff. de adi. leg. l. iij. §. fi. & ff. de test. l. testium, in prin. & de suspe. tuto. l. tutor. §. si tutor. & C. de inoffi. test. liberi. & de testi. si quis.

p ¶ *Cognita.* diligenter inter inimicitiam magnam vel paruam: vt d. authen. §. fi verò odiosus.

q ¶ *Tradiderit.* iudici puniendos. puta duxiſſi ad iudicem latrones, vt eos torqueret, an hoc esset verum. & ipsi torti, vel non torti dicunt, quòd tu es latro cum eis.

r ¶ *Haberi eis.* latronibus.

s ¶ *In eos.* id est, contra eos.

t ¶ *Quibusdam.* scilicet rescriptis.

v ¶ *Hoc.* f. q non creditur eis. nam quandoq; creditur.

x ¶ *Plerique.* quod potuit facere iste, qui eos tradidit.

y ¶ *Proditores suos.* ergo de se confesso creditur, quãdoque de aliis: vt ff. de custod. reo. diuus. & ff. ad Syl. prius. Sed contrà. C. de accu. l. fi. Sol. vt ibi.

z ¶ *Creditur.* q. d. bene est, vt eos prodamus: quia postea non fic eis credetur.

a ¶ *Eis.* prodentibus. Accur.

b ¶ *Transmittenda.* i. admittenda. H. vel, id est, omittenda.

c ¶ *Allegatio.* non debet haberi inualidum arg. hic q dicũt proditores, f. q latrones mentiantur, siue calumnientur in se, f. proditores. Io. posset etiam econtrà tota lege: vt hæc dicant proditi, & facit C. eo. l. iiij.

d ¶ *De maleficio.* à se commisso.

e ¶ *Nonnunquam.* i. plerunque.

f ¶ *De caussa.* vt ff. §. quæstioni.

g ¶ *Confessus.* iure Lógobar. secus. nam priùs confitens, postea negare volens non auditur: vt in Longobar. qualiter qui se de. l. fi pro quacunque.

h ¶ *Primitium.* proprium nomen serui.

i ¶ *Reuertendi.* cùm dominus præceperat seruo, vt aliquem occideret: quod dicebat seruus se fecisse. ne dominus in eum sæuiret.

k ¶ *Suspectus.* id est cõfessus.

l ¶ *Perseuerante.* aliàs non esset damnandus: vt ff. §. diuus.

m ¶ *Peruenires.* vt aliis præiudicares: vt C. de de accusa. l. fi.

n ¶ *Constiterit.* i. certũ fuerit hoc duplex dictum quod sequitur.

o ¶ *Commentum.* id est, confessum.

q ¶ *Reuertatur.* vt insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. fi.

r ¶ *Quẽ.* f. dominum.

non oportere a, si nulla probatio religionem cognoscentis b instruat.

12 ¶ Cùm quidam deponere pretium c serui paratus esset, vt seruus torqueretur contra dominũ, Imperator noster cum diuo patre suo id non admisit [13].

13 ¶ Si serui quasi sceleris participes in se torqueantur, déque domino aliquid fuerint confessi apud iudicem, prout caussa exegerit, ita pronuntiare eum debere diuus Trajanus rescripsit. Quo rescripto ostẽditur d grauari dominos confessione seruorum: sed ab hoc rescripto recessum constitutiones posteriores ostendunt.

Iste §. potest legi tribus modis. Vno modo dicit sic: Seruus cuius est omissa professio, potest torqueri cõtra obtinentem, etiam si sit seruus reipublicæ. Secundò sic: Seruus reipublicæ potest torqueri contra omittentem professionem alicuius rei. Tertiò sic: Seruus potest torqueri, si ipse dicatur omisisse professionem alicuius rei. & per omnes istos casus intellige esse omissam istam professionem in caussa tributorum, & sic seruus est capitaliter puniẽdus. Bart.

14 ¶ In caussa tributorũ e, in quibus esse reipublicę neruos nemini dubium est, periculi quoque ratio quod f seruo fraudis conscio capitalem pœnam denuntiat, eiusdem professionem g instruat.

15 ¶ Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare h, an Lucius Titius homicidium fecerit: sed generaliter quis id fecerit. alterum enim magis suggerentis i, quàm requirentis videtur. & ita diuus Hadrianus [14] rescripsit.

16 ¶ Diuus Hadrianus Calpurnio Celeriano in hæc verba rescripsit. *Agricola Pompeij Valentis seruus de se k potest interrogari. et [15] si dum quæstio habebitur [16] amplius l dixerit, vel fuerit in dicium, non interrogantis [17] culpa.*

17 ¶ Quæstioni fidẽ non semper m, nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur. Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat: nam pleruque patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab [18] eis n veritas nullo modo possit. alij tanta sunt impatientia, vt in quouis potiùs [19] mentiri, quàm pati tormenta velint: ita fit, vt etiam vario modo fateãtur: vt non tantùm se, verumetiam alios criminentur [20].

¶ Prętereà, inimicorum quæstioni fides haberi non debet: quia facilè mentiuntur o nec tamen sub [21] prętextu inimicitiarum detrahẽda erit fides quęstioni [22]: sed caussa cognita p habenda fides, aut nõ habenda.

18 ¶ Cùm quis latrones tradiderit [23] q, quibusdam rescriptis continetur non debere fidem haberi eis r in eos s, qui eos tradiderunt. Quibusdam t verò quę sunt pleniora, hoc cauetur, vt neque districtius [24] hoc v habeatur, vt in cæterorum persona solet: sed caussa cognita æstimetur habenda fides sit, nécne. Plerique x enim, dum metuunt ne fortè apprehensi eos nominent, prodere eos solent: scilicet impunitatem sibi captantes, quia non facilè eis indicantibus proditores suos y creditur z. Sed neque passim impunitas eis a per huiusmodi proditiones concedẽda est, neque transmittenda b est allegatio c dicentium idcirco se oneratos, quòd eos ipsi tradidissent. Neque enim inualidum argumẽtum haberi debet mendacij, siue calumniæ in se instructæ.

Si post sententiam ex prima confessione lata de innocentia rei constiterit, debet condemnatus restitui à principe, non ab inferiore. Bart.

19 ¶ Si quis vltro de maleficio d fateatur, non semper ei fides habenda est, nonnunquam e enim aut metu, aut aliqua alia de caussa f in se confitentur. & extat epistola diuorum Fratrum ad Vocomium Saxam, qua continetur libe randum eum, qui in se fuerat confessus g, cuius post damnationem de innocentia constitisset: cuius verba hęc sunt: *Prudenter & egregia ratione humanitatis, Saxa charissime, Primitium [25] h seruum qui homicidiũ in se confingere metu ad dominum reuertendi i suspectus k esset, perseuerante [26] l falsa demonstratione damnasti, quæsturus de conscio, quos aquè habere se commentus [27] fuerat, vt ad certiorem ipsius de se confessionem peruenires m. nec frustrà fuit tam prudens consilium tuum cùm in tormentis constiterit n, neque illos ei conscios fuisse, & ipsum de se temerè commentum o. Potes itaque decreti P gratiam facere: & enim per officium d. strahi iubere, conditione addita, ne [28] unquam in potestatem domini reuertatur q: quem r pretio accepto certum habemus libenter tali seruo caritu-*

13 *Flo. tradidit.*

24 *Flo. districtè non habetur.*

25 *Fl. Primitium.*

26 *Flo. perseueranter.*

27 *Flor. mentitus.*

28 *Flo. vt nun quam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Quòd si.* aliàs quasi. & aliàs quia. & ℣. habeas si fuisset, &c. damnaretur. ad hoc ℣. de fideicommiss. liber. l. generaliter. §. si seruus. Sed contrà ℣. de pœ. l. aut damnum. §. seruos. & C. de sen. pas. frastra. Solu. hic restitutus fuit. ad quod ℣. de senten. pas. l. fin.

b ¶ *Restituere.* quando verè commiserat delictũ, de quo fuit cõfessus.

c ¶ *Non potest.* neque in criminali, neque in ciuili: vt hîc, & supra de re iudi. l. acta. §. de amplianda. & l. iudex. & l. Paulus. & infrà titu. j. aut damnum. §. fina. C. senten. ref. nõ possl. l. j. & C. de sen. l. post sententiam. & ℣. de re iudi. l. quod iussit. & ℣. titul. j. diui fratres. in prin. & §. j. & l. moris. §. iste. & de offic. procon. solent. §. sicut. & de offic. procura. Cæs. l. fin. & ℣. de fur. l. non potest. Sed contrà ℣. de minor. l. in caussæ. §. fin. sed ibi ratione ætatis. ad quod ℣. de postu. l. j. §. de qua. vel illud in ciuilibus. Item secus in multis: vt ℣. de offic. præsi. l. illicitas. §. fin.

d ¶ *Sententiam suam.* nisi ratione ætatis: vt ℣. de minori. l. in caussæ. §. fin.

e ¶ *Principi.* multa enim principi licent, quæ non licent alij: vt ℣. si quis inge. esse di. l. ij. §. final. & de fideicom. liber. l. itaque. & de adop. l. adoptio.

f ¶ *Constitit.* aliàs constitit. Accur.

Hæreditarij.] CASVS. Cùm quæstio sit quis succedat Titio, an ego vel tu interim seruus hæreditatis non dicitur esse alicuius nostrûm. vnde potest torqueri contra quemlibet nostrûm. Fr. Accur.

g ¶ *Bona.* hæreditaria. quia vnus negat alium cohæredem. & concor. C. eodem. l. hoc quod placet. & l. cùm te. sed hodie etiam si conster ad quem seruus pertinet: vt C. eo. l. fi. vbi erat speciale secundum hoc, vt seruus in caput domini torqueatur: vt ibi dixi. & facit ℣. eo. l. j. §. diui fratres.

Constitutione.] CASVS. Tres vel quatuor habemus seruum cõmunem. hic seruus non potest torqueri contra aliquem nostrûm. Fran. Accur.

h *Plurimum.* nisi sit collegium: vt ℣. l. j. §. seruum. Accur.

i *In nullius.* vt & C. eo. l. hoc quod placet. nisi in casu: vt ibi in fin. & ℣. eo. extraneo. §. penul.

De incestu.] CASVS. Titius accusatur de incestu: vt quia iacuit cum quadam vidua vel virgine: non possunt torqueri serui Titij, contrà eum: cùm lex Iulia de adul. cessat: quia non est adulterium. Frã. Accursius.

k ¶ *Cessant.* scilicet contra dominos.

l ¶ *Lex Iulia.* hoc est verum ex capite adulterij: sed tamen incestus est vnum de capitulis eius: vt suprà de minoribus. l. auxilium. §. finali. vbi ergo est adulterium, torquetur in dominum: vt hîc innuit, & infrà eodem, extraneo. in princip. Item vbi incestus cum adulterio, idem: vt infrà eodem l. proxim. & suprà de adulteriis. l. vim passam. §. finali.

m ¶ *Cessat.* pro simplici incestu.

Si quis viduam.] CASVS. Titius iacuit cum quadam vidua, vel cum vxore alterius: quæ erat sua cognata, deportandus est in insulam, cùm duplex sit delictum, scilicet, incestus, quia cognata: itè adulterium, quia nupta erat alij: vel ℣. rupram, cùm esset vidua: hoc ergo casu, scilicet quando cum cognata sua alij nupta iacuit, torqueri possunt serui Titij contra Titium. Fran. Accur.

n ¶ *Deportandus est.* saltem, secundùm Io. nam vbi erat vidua, omninõ est deportandus. vbi nupta, saltem ad minus hæc eadem pœna debebit imponi. nec obest C. de adulte. l. quamuis. in fin. l. potest enim esse, quòd ex dignitate & nobilitate deportatio sufficit: vt ℣. de ficat. l. eiusdem. §. penult. & adde quod no. ℣. de adulter. si adulterium cum incestu. in prin. Accur.

o ¶ *Adiungit.* delinquens.

p ¶ *Hoc casu.* adulterij tantùm, non stupri Iulius. alioquin contrà ℣. l. proxi. (1 *aliàs, adulterij.*)

Patre vel marito de adulterio[1] agente, & postulante de seruis rei q, vt de seruis rei quæstio habeatur, si verè caussa perorata[r] testibus, platis absolutio secuta fuerit, mancipiorum, quæ mortua fuerint[2], æstimatio habetur[3]: secuta verò damnatione, quæ supersunt publicantur.

1 ¶ Cùm de falso testamento quæritur, hæreditarij serui possunt torqueri[t].

VII. Vlpianus lib. iij. de Adulteriis.

Quæstionis modum magis est iudices arbitrari oportere[v]. Itaque quæstionem haberi oportet, vt seruus saluus sit, vel innocentia[1] vel supplicio. (1 *Flo. innocentia vel.*)

VIII. Paulus lib. ij. de Adulteriis.

Dictũ diui Augusti, quod proposuit Iunio[1] *Auito, & Lucio Aproniano consulibus, in hũc modum extat, Quæstiones neque semper, neque*[2] *in omni caussa & persona desiderari debere arbitror. sed*[3] *cùm capitalia & atrociora maleficia*[x] *non aliter explorari & inuestigari possunt, quàm per seruorum quæstiones: quas*[4] *efficacissimas*[y] *eas & esse ad inquirendam veritatem existimo, habendas censeo.* (1 *Flo. semper fuit absolutus.* Respon. *in omni.* 2 *Flo. et cùm.* 3 *aliàs, quas.* 4 *aliàs, quasi.*)

1 ¶ Statuliber in adulterio[z] postulari poterit, vt quæstio ex eo habeatur, quòd[a] tantisper[5] seruus hæredis[b] est: sed spem suam retinebit. (5 *Fl. desit hîc.*)

IX. Marcianus lib. ij. de Publicis iudiciis.

*Diuus Pius rescripsit posse iudicis est, quem modum teneat in quæstionibus: & cùm seruus accusatur, quæstio haberi poterit, vt sic seruus sit saluus, vel innocentiæ, vel, &c. Franc. Accur.

v ¶ *Oportere.* ad hoc facit ℣. eod. l. de minore. §. tormenta. & ℣. de iniu. item apu d. §. quæstionis. Accur.

Edictum.] CASVS Ponitur edictum diui Augusti, cuius sensus est, quæstio tormentorum non semper, non in omni caussa, non in omni persona habenda est, sed cùm capitale crimen est, vel aliud delictum atrox, & veritas non potest aliter sciri, quàm per seruorum quæstiones. hoc casu serui torquentur, & eis credetur. Secundò dicit, accusato aliquo de adulterio, peto quendam seruum torqueri, cui relicta erat libertas à domino suo sub condi. ille se excusare vult dicens se liberum: dicitur, quòd hæc excusatio non recipitur, cùm interim seruus hæredis est. Fran. Accur.

x ¶ *Maleficia.* imò & in ciuili: vt ℣. l. proxi.

y ¶ *Efficacissimas.* nam tormentis, verberibus, & igne fatigati, quæ dicunt, veritas ipsa videtur dicere: vt Tullius in topicis. Sed contrà, suprà eodem, l. j. §. quæstioni. Solu. hic perseuerauit: ibi non: vt suprà. l. j. §. si quis vltro. vel hîc torquebatur in alium, vt testis: ibi in se.

z *Statuliber in adulterio.* à quocunque commisso, sed non in caussa ciuili: vt ℣. l. proxi. in fi. & facit ad hoc C. eo. l. nec si mors.

a ¶ *Quòd.* id est, quia.

b ¶ *Hæredis.* q. d. non est liber, vt per hoc euitet tormenta: sed seruus quidem hæredis: vt hîc, & d. l. nec si mors. Sed argu. contrà, ℣. eod. statu liber. & ℣. ad Sylla. l. j. §. serui. & ℣. de adult. l. fi postulauerit. §. quæstioni. & ℣. de statu lib. l. statu liberi.

Diuus.] CASVS. In caussa pecuniaria potest quæstio seruorum haberi, si veritas facti aliter sciri non potest: & hoc diuus Pius rescripsit: & etiam aliorum rescriptis continetur. Secundò dicit, quo

quo casu seruus non potest torqueri contra dominum, eodem casu si torqueatur de facto, dicto eius non est credendum: nec indicium aliquod inde colligẽdum. Tertiò dicit, seruus Titij deportatus est in insulam ob aliquod delictum. non potest torqueri contra dominum antiquum, scilicet Titiũ. vel dic casum. seruus deportatus nõ potest torqueri in caussa aliquorum. & est secundùm hoc ratio, quia quodlibet diceret vt euaderet. Quartò dicit, statu liber non potest torqueri in caussa pecuniaria. nisi defecerit cõditio sub qua relicta erat libertas. Fr. Iacobus Accur.

(1 *Flor. vt & a Diuus Seuerus rescripsit. sect. itaque.*)

a ¶ *De seruis.* scilicet alienis. quasi dicat non solùm de suis. & sic in nuit seruum torquendum in dominum in caussa pecuniaria. & sic est contrà. C. eo. l. j. in fine. Solu. hîc loquitur cùm contra alium, non contra dominum seruus in pecuniaria caussa torquetur, vt innuitur in hac litera. vel dic vt ibi, & facit ad hoc suprà de testib. l. serui. & C. de testib. l. serui. & C. de iura. cal. l. j. in fin.

b ¶ *Valere.* q. d. seruus non debet torqueri: ergo tortus quod dixit, non valet: vt C. de legi. & con. l. non dubium. & adhuc minus si fine tormentis aliquid dicat: vt ℣. l. j. §. iidem Cornelio. & §. Antoninus Seuerus. vt hîc subiicit.

c ¶ *Habenda non est.* in præteritum dominum: vt ℣. eod. l. extraneo. §. fi. Vel dic de libero. & est ratio: quia & si lex de quolibet diceret, non euaderet.

d ¶ *In pecuniarijs.* at in criminibus sic cum distinctione: vt ℣. l. proxi. §. fi.

De minore.] CASVS. Minor quatuordecim ann nõ potest torqueri: nemo autem excusatur, quin possit torqueri in crimine læsæ maiestatis, qd cõtra principem dicitur cõmissum. Secundò dicit, filiusfam. in caussa peculio habet seruos. dicitur quòd isti serui nõ possunt torqueri cõtra patrẽ domini eorũ: sicut nec serui patris cõtra filiũ domini possent torqueri. Tertiò dicit, cùm iudex facit aliquos torqueri, non debet, posse facere ad volũtatẽ actoris: sed modũ in tormẽtis adhibeat. Itẽ nõ debet iudex incipere à seruis, vel libertis accusati, vt faciat eos torqueri. Itẽ iudex inspiciat qua voce loquatur in testificando qui torquetur: & qua constantia: & qua trepidatione loquatur. Quartò dicit, cùm quæritur fis meus, vel fis liber: non debes in hac caussa torqueri. & dic de hoc vt in gl. domini mei Accur. Franciscus Accursius.

e ¶ *Diuus.* vt ℣. eo. l. ex libero. §. j. & suprà de testib. l. iij. §. lege Iul. & l. in testimonium.

f ¶ *Principum.* ad hoc facit ℣. ad legem Iul. maie. l. famosi. & C. ad legem Iuliam ma. nullus. & ℣. de testi. l. ob carmen. §. fi ea.

g ¶ *Nam patris.* scilicet seruus.

h ¶ *Torquendos.* aliàs interrogandos. & facit suprà ad Sylla. l. j. §. si pater.

i ¶ *Temperamenta.* vt & ℣. eo. l. quæstionis. & facit ℣. de testi. l. j. in fi. & de in lit. iur. videamus. §. iurare. & de iniur. sed fi vnius. §. ait prætor, arbitratu.

k ¶ *Sumere: dum.* C. de testi. l. nimis. & de eden. l. j. & l. qui accusare.

l ¶ *Existimationis.* i. famæ. ad quod ℣. de fun. instru. & instru. le. l. cùm de salionis. §. afinam. & de testib. l. iij. in princ. & ℣. de re mili. nõ oës. §. à barbaris. & ℣. de transactio. l. cùm hi. §. sed & personarũ. & ℣. solu. matrim. l. fi cùm dotem. §. eo autem tempore. & in auth. de testib. §. j.

m ¶ *Veritatem requiri.* Quatuor modis fit mihi controuersia de seruo: vno per rei vendicationem: quia ego ab alio, vel alius à me vendicat: & tunc torquetur: vt C. eo. l. quoties. & de rei ven. l. cùm super. & de ser. fugi. l. quicunque. §. fin. & l. cùm seruum. quæ sunt contrà. Secundo de possessione eius, vel inter me & eum, quod fit vel officio iudicis, vel vtrobi: vt C. vbi caussa status. l. j. & tunc similiter torquetur: vt C. de libe. cau. l. ea quæ. quæ est contrà. Tertiò de libertate: quæ quæstio fit præiudicialib. act. & tunc non: vt hîc fortè propter spem proximæ apparituræ libertatis argu. ℣. eod. l. statuliber. Quartò per petitionem hæreditatis: vel quia ipse solus, vel vnà cum aliis hæreditariis rebus petitur per petitionem hæreditatis: & tunc torquetur super omni re hæreditaria: vt suprà eodem, l. hæreditarij. & C. eo. l. fi. quia vnus dicit se insolidum hæredem: alius econtrà: aliàs si seruum confiterentur communem, & se cohæredes. sed si vna alia re fit quæsti o, non torquetur: vt C. eod. l. hoc quod placet. Item si de aliis nõ de hæreditariis rebus quæstio sit: licet dubium sit, cuius sit seruus hæreditarius, non torquetur: vt ℣. eod. l. ex libero. vel verius illa, ex libero, & illa, hoc quod placet, corriguntur per l. C. eod. l. fi. Accur.

(2 *Fl. libertes.*)

Etiam.] CASVS. Rhedibito seruo non potest seruus torqueri cõtra dominum quondam, scilicet cõtra emptorem. Franc. Accur.

n ¶ *Etiamsi redhibitus.* ℣. eo. vnius. §. seruus.

o ¶ *Emptoris.* accusati de aliquo crimine.

Si quis.] CASVS. In caussa quam habeo contra Titium, peto seruum cuiusdam torqueri, qui dicit se liberum: prius debet inquiri fit liber vel non: & si iudicatur seruus, poterit torqueri. Franciscus.

p ¶ *Experiatur.* seruus. vel dic, id est, agatur à domino: vt C. de adul. l. quoniam Alexandrum. & facit ℣. l. j. §. si quis dicatur.

Certo.] CASVS. Cùm peto seruum cuiusdam torqueri: ita demum audior, si fiat æstimatio serui, & hanc æstimationem dare promittat domino serui. & quando committatur hæc stipulatio. dic vt in gloss. Franc.

q ¶ *Stipulatione.* id est, petitione, ne torqueatur.

r ¶ *Receptum est.* de hoc dic vt ℣. de adulte. si postulauerit. in princ. & §. pen. & C. de adul. l. iij.

Tatuliber.] CASVS. Statuliber deliquit. puniendus est, vt homo liber. Franc. Accur.

s ¶ *Puniendus est.* vt & ℣. titu. j. moris. §. fi. Sed contrà. ℣. de statulib. l. statuliberi à cæteris. Sol. vt ibi. Item argu. contrà, ℣. si quis testa. li. esse iuss. l. j. §. quid tamen. Solu. vt ibi. & facit ad hoc suprà, si ex noxa. caua. l. fi.

Ex libero.] CASVS. Liber homo testificans & non vacillans nõ debet torqueri. Item minor quatuordecim ann. non potest torqueri in caussa aliquorum. & si fine tormentis dicat testimonium: non creditur ei. Vltimò dicit: petebam à te seruum. promisisti iudicatum solui: interim hac caussa pendente pro domino haberis. vnde talis seruus nõ potest torqueri contra te in aliqua alia caussa. & hoc etiam diuus Pius rescripsit in hæc verba, Caussam, &c. Franc.

(1 *Adde glo. videdam in c. hoc habet xlvj. distin. No. istũ tex. cum text. ℣. proximè. ibi etiam vox ipsa, &c. nam Ludo. Ro. in suo fin. viij. refert Bald. in ru. de iureiur. ℣. reuisse p istũ tex. qualiter testis nõ possit iurare p nuntium, sisti o, non torquetur: vt ℣. C. eod. l. hoc quod placet. Item fi de aliis nõ de hæreditariis rebus quæstio sit: licet dubium sit, cuius sit seruus hæreditarius, non torquetur: vt ℣. eod. l. ex libero. vel verius illa, ex libero, & illa, hoc quod placet, corriguntur per l. C. eod. l. fi. Accur. Etiam. Rhedibito seruo non potest seruus torqueri cõtra dominum quondam, scilicet cõtra emptorem. Franc. Accur. n ¶ Etiamsi redhibitus. ℣. eo. vnius. §. seruus. o ¶ Emptoris. accusati de aliquo crimine. Si quis. In caussa quam habeo contra Titium, peto seruum cuiusdam torqueri, qui dicit se liberum: prius debet inquiri fit liber vel non: & si iudicatur seruus, poterit torqueri. Franciscus. p ¶ Experiatur. seruus. vel dic, id est, agatur à domino: vt C. de adul. l. quoniam Alexandrum. & facit ℣. l. j. §. si quis dicatur. Certo. Cùm peto seruum cuiusdam torqueri: ita demum audior, si fiat æstimatio serui, & hanc æstimationem dare promittat domino serui. & quando committatur hæc stipulatio. dic vt in gloss. Franc. q ¶ Stipulatione. id est, petitione, ne torqueatur. r ¶ Receptum est. de hoc dic vt ℣. de adulte. si postulauerit. in princ. & §. pen. & C. de adul. l. iij. Tatuliber. Statuliber deliquit. puniendus est, vt homo liber. Franc. Accur. s ¶ Puniendus est. vt & ℣. titu. j. moris. §. fi. Sed contrà. ℣. de statulib. l. statuliberi à cæteris. Sol. vt ibi. Item argu. contrà, ℣. si quis testa. li. esse iuss. l. j. §. quid tamen. Solu. vt ibi. & facit ad hoc suprà, si ex noxa. caua. l. fi. Ex libero. Liber homo testificans & non vacillans nõ debet torqueri. Item minor quatuordecim ann. non potest torqueri in caussa aliquorum. & si fine tormentis dicat testimonium: non creditur ei. Vltimò dicit: petebam à te seruum. promisisti iudicatum solui: interim hac caussa pendente pro domino haberis. vnde talis seruus nõ potest torqueri contra te in aliqua alia caussa. & hoc etiam diuus Pius rescripsit in hæc verba, Caussam, &c. Franc.)

De seruis[1] *haberi quæstionẽ in pecuniaria caussa, si aliter veritas inueniri non possit: quod & aliis rescriptis cauetur. Sed hoc ita est, vt nõ facilè in re pecuniaria quæstio habeatur: sed si aliter veritas inueniri non possit, nisi per tormenta, licet habere quæstionem: vt diui Verus & Antoninus rescripserũt. Licet itaque & de seruis alienis haberi quæstionẽ, si ita res suadeat.

1 ¶ Ex quib° caussis quæstio de seruis aduersus dominos haberi non debet, ex his caussis ne quidem in terrogationem valere[b]: & multò minùs indicia seruorum cõtra dominos admittenda sunt.

2 ¶ De eo qui in insulam deportatus est, quæstio habenda non est[c]: vt diuus Pius rescripsit. Sed nec de statulibero in pecuniariis[4] caussis quæstio habenda est, nisi deficiente conditione. (1 *Flor. haberi non posse.*)

X. Arcadi°, q & Charisi°, lib. sing. de testib°.

De minore quatuordecim annis quæstio habenda nõ est, vt diuus[c] *Pius Cęcilio Iubentiano rescripsit: sed omnes omnino ĩ maiestatis crimine, quod ad personas principum[f] attinet, si ad testimonium prouocentur, cùm res exigit, torquentur.

1 ¶ Potest quęri, an de seruis filij castrensis peculij in caput patris quæstio haberi[1] possit. nã patris[g] non debere torqueri in filium, cõstitutum est. Et puto rectè dici, nec filij seruos in caput patris esse torquendos[2 h]. (1 *Flor. haberi non possit.*)

2 ¶ Tormenta autem adhibenda sunt, non quanta accusator postulat, sed vt moderatę rationis temperamenta[i] desiderant: nec debet initium probationum de domo rei accusator sumere: dum[k] aut liberos[3] eius, quem accusat, aut seruos in testimonium vocat. (2 *Fl. sunt.*)

3 ¶ Plurimum quoque in excutienda veritate etiam vox ipsa, cognitoris subtilis diligentia affert. Nã & ex sermone[†], & ex eo, qua quis constantia, qua trepidatione quid diceret, vel cuius existimationis[l] quisque in ciuitate sua est, quædã ad illuminandam veritatem in lucem emergunt. (3 *Fl. libertes.*)

4 ¶ In caussis quoque liberalibus non oportet per eorum tormenta, de quorum statu quæritur, veritatem requiri[m].

XI. Paulus lib. ij. de Officio Proconsulis.

Etiam si redhibitus[n] *fuerit seruus, in caput emptoris*[o] *non torquebitur.

XII. Vlpianus lib. iiij. ad Edictum.

Si quis, ne quæstio de eo agatur, liberum se dicat, diuus Hadrianus rescripsit non esse eũ antè torquendum, quàm liberale iudicium experiatur[p].

XIII. Modestinus lib. v. Regularum.

Certo pretio seruum æstimatum in quęstionem dari inter posita stipulatione[q], *receptum est*[r].

XIIII. Idem lib. viij. Regularum.

Statuliber in delicto repertus, sperandæ libertatis prærogatiua, non vt seruus, ob ambiguum conditionis, sed vt liber puniendus est[s].

XV. Callistratus lib. v. de Cognition.

*Ex libero homine pro testimonio peto seruum cuiusdam torqueri, qui dicit se liberum: prius debet inquiri fit liber vel non: & si iudicatur seruus, poterit torqueri. Franciscus.

p ¶ *Experiatur.* seruus. vel dic, id est, agatur à domino: vt C. de adul. l. quoniam Alexandrum. & facit ℣. l. j. §. si quis dicatur.

Certo.] CASVS. Cùm peto seruum cuiusdam torqueri: ita demum audior, si fiat æstimatio serui, & hanc æstimationem dare promittat domino serui. & quando committatur hæc stipulatio. dic vt in gloss. Franc.

q ¶ *Stipulatione.* id est, petitione, ne torqueatur.

r ¶ *Receptum est.* de hoc dic vt ℣. de adulte. si postulauerit. in princ. & §. pen. & C. de adul. l. iij.

Tatuliber.] CASVS. Statuliber deliquit. puniendus est, vt homo liber. Franc. Accur.

s ¶ *Puniendus est.* vt & ℣. titu. j. moris. §. fi. Sed contrà. ℣. de statulib. l. statuliberi à cæteris. Sol. vt ibi. Item argu. contrà, ℣. si quis testa. li. esse iuss. l. j. §. quid tamen. Solu. vt ibi. & facit ad hoc suprà, si ex noxa. caua. l. fi.

Ex libero.] CASVS. Liber homo testificans & non vacillans nõ debet torqueri. Item minor quatuordecim ann. non potest torqueri in caussa aliquorum. & si fine tormentis dicat testimonium: non creditur ei. Vltimò dicit: petebam à te seruum. promisisti iudicatum solui: interim hac caussa pendente pro domino haberis. vnde talis seruus nõ potest torqueri contra te in aliqua alia caussa. & hoc etiam diuus Pius rescripsit in hæc verba, Caussam, &c. Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Non vacillante.* tunc ergo posset torqueri: vt ff. eo. l. vnius. §. testes. & C. de testi. nullum. & in authen. de testi. §. j. & C. de abo. l. fallaciter. sed an etiam hoc in ciui. nō solūm in crimi. dicam sic, vt ff. eo. diuus. j. resp̄on. Accur.

b ¶ *Eiſdem.* aliàs eiusdem. & facit ff. de mino. in prin. & ff. ad Syll. l. j. & l. excipiuntur. §. impuberes. & §. impuberi. & ff. de trāſa. l. cùm hi. §. in persona.

c ¶ *Cauit.* ſcilicet iudicio ſiſti, vel iudicatū ſolui: vt inſtitu. de ſatiſda. in prin.

d ¶ *Seruos.* in alia cauſſa quàm ſui ipſius, vt no. ff. de mino. §. fi.

e ¶ *Habeatur.* vt ff. qui ſatiſda. cog. l. pe. §. pe. Sed contrà C. e. l. fi. Sol. hîc corrigitur. vel hîc loquitur cùm de aliis rebus non de hæreditariis erat controuerſia. tūc enim ſeruus torqueretur.

REpeti.] CASVS. Semel in tormētis poſitus, poteſt iterum torqueri. Secundò dicit, confeſſus de ſe, non debet torqueri vt de aliis dicat. Franciſc. Accur.

f ¶ *Repeti.* Argu. ad reuerſionem teſtium. ſic C. de teſti. l. fi. & ff. de opti. lega. l. ij. & j. eodem, l. vnius. §. j. Sed argu. cōtrà, ff. de teſti. l. produci.

g ¶ *Reſcripſit.* Sed argu. contrà, ff. ad Syll. l. prius. Solu. ibi ſpeciale: vt & alia quæ not. C. de accu. l. fi. in fi.

EXtraneo.] CASVS. ſ. iā extraneo accuſante quendam de adulterio poſſunt ſerui accuſati torqueri, & ſic contra dominum. ſecus ſi accuſaretur de ſtupro. Secūdò dicit: mortuo patre plurium, quidam dicit ſe filium defuncti, & ſe debere & vel le ſuccedere cum fratribus, qui ſunt filij defuncti. at illi negant illum filiū eſſe defuncti, & ſic non debere ſuccedere, ſed ſe tantùm debere ſuccedere. dicitur quòd ſerui hæreditarij poterunt torqueri ſuper hoc. Idem ſi ſocius dicatur ſocium occidiſſe. nam ſeruus communis eorum poterit ſuper hoc torqueri. Vltimò dicit: ſeruus damnatus in metallum, & ſic deſiit prioris domini eſſe, nō poteſt torqueri contra dominum quondam. Fran.

h ¶ *Pl. scuit.* vt C. eo. l. j. imò & de ſtatu lib. vt ff. eo. edictum. §. fi.

i ¶ *Sed in quæſtione ſtupri.* non de inceſtu ſimplici: vt ff. e. de inceſtu. & l. ſeq.

k ¶ *De quæſtione.* quæ per accu. fal. exercetur: vt ff. de fal. qui falſam. §. accuſatio. & C. de fal. l. j. & facit ff. de Carbo. edict. l. iiij. §. duæ.

l ¶ *Hæreditatem.* ſcilicet ille quem, &c. Accur.

m ¶ *Contra dominum.* ſubaud. id eſt, cæteros, &c.

n ¶ *Quæritur.* aliàs quæritur: aliàs quæri. & facit C. eo. l. hoc quod placet. & l. ſuper. & communi diui. l. communi.

o ¶ *Poſtularetur.* id eſt, accuſaretur.

p ¶ *Pro domino.* ad hoc ff. ad Syll. l. & ſi certus percuſſor. §. vnus.

q ¶ *Damnato.* ſecus ſi econtrà dominus fuiſſet damnatus: vt ff. l. j. §. fi. Nummio. & facit ad hoc C. eod. l. ſeruos. & de ſen. paſſ. l. fruſtra. & ff. eo. l. vnius. §. ſeruus. & ff. eo. diuus. §. fi.

r ¶ *Confiteatur.* ſcilicet, ſeruus iſte.

VNius.] CASVS. Plures accuſari de vno & eodē delicto, ſi ſint torquendi: incipiendum eſt à timidiore, & qui magis teneræ ætatis ſit. Secundò dicit: reus tortus ſemel, iterum poteſt torqueri, ſi argumenta apertiora ſint contra eum nunc. Tertiò dicit: cùm nulla indicia ſunt cōtra reum ſiue accuſatum: non poſſum incipere à tormentis. Quartò dicit: teſtis tunc torquetur, cùm falſum dixerit, & cùm dixerit ſe interfuiſſe facto ſuper quo tulit teſtimonium. hæc enim duo ſunt neceſſaria. Quintò dicit: cùm quæritur, an quis ſit filius defuncti, vel non, poterunt ſerui hæreditarij ſuper hoc torqueri. Sextò dicit: ſeruus ſi ſpontè dixit aliquid contra dominum ſuum: non creditur ei. Septimò dicit: ſeruus venditus non poteſt torqueri contra dominum ſuum quondam. Octauò dicit: ſeruus etiam ad poſtulationē domini non torquetur in cauſſa domini. Nonò dicit: cùm peto quē dam torqueri contra te, & ille dicit ſe tuum ſeruum eſſe, & ſic non torquendum: de hoc priùs inquiritur. Decimò dicit: præſes cùm vult cognoſcere de quibuſdam delinquētibus qui erant in turri detruſi: debet eis nunciare per aliquot dies antè, vt ipſi præparent ſe ad defenſionem. & redditur ratio in litera. Vltimò dicit: ſi cuſtos captos afflixit: de hoc delicto poteſt cognoſci de plano, id eſt, ſine libello, & etiā cum eo. Fran. Accur.

s ¶ *Ita.* id eſt, iſto ordine ſunt torquendi ad veritatem eruendam.

t ¶ *Videtur.* ff. eod. l. j. §. j.

v ¶ *Repeti.* id eſt, iterum torqueri: vt ſuprà e. l. repeti.

x ¶ *Adhibenda ſunt.* vt ff. eod. l. j. in princ.

y ¶ *Teſtes.* liberi.

z ¶ *Quum facto.* id eſt, negotio ſuper quo teſtificantur, & tamen non rectè dicunt, & ſic duo exiguntur, ſcilicet, quòd ſe interfuiſſe dicāt, & quòd vacillēt: vt ſuprà eod. l. ex libero. facit C. de epiſcopis & cle. presbyteri. & in authen. de teſti. §. ſancimus.

a ¶ *Habere quæſtionem.* vt C. eo. l. ſuper ſtatu.

b ¶ *Seruo qui vltrò.* i. ſine tormentis. ad quod facit ff. de iniu. vo. l. ex quibus. vel, id eſt, voluntate etiam domini. ad quod eſt ff. de poſtulan. l. quos prohibet. & C. de iuramen. calum. l. ij. §. ſed quia. & C. de teſti. ſeruos. & C. eo. l. ſeruos. & de procura. filius. §. veterani.

c ¶ *Committi.* licet dominorum ſalutem ſuæ anteponere debeant: vt ff. ad Syll. l. j. §. iuxta hæc.

d ¶ *In memoriam.* vt & C. eo. ſeruos. §. non ſolùm. & facit ff. de decu. l. fi. & C. eo. l. pen. & ff. eo. extraneo. §. fi. Sed contrà, ff. eo. l. j. §. item Nummio. Sol. vt ibi.

e ¶ *Interrogandus eſt.* vel pro ſe: vt C. eo. l. ſeruos qui. & l. prīdem.

f ¶ *Inquiri.* vt & ff. eo. l. j. §. ſi quis dicatur. & l. ſi quis. Accur.

Ante Hadrianus reſcripſit. cùm enim in ſociū cædis ſocius poſtularetur, de communi ſeruo habēdam quæſtionem reſcripſit, quòd pro domino fore videtur. ¶ De ſeruo in metallum damnato, quæſtionē cōtra eum qui dominus fuit, non eſſe habendam reſpōdi. nec ad rē pertinere, ſi miniſtrum ſe facinoris fuiſſe confiteatur.

XVIII. Paulus lib. v. Sententiarum.

VNius facinoris plurimi rei vita audiendi ſunt, vt ab eo primùm incipiatur, qui timidior eſt, vel teneræ ætatis videtur.

1 ¶ Reus euidentioribus argumentis oppreſſus, repeti in quæſtionem poteſt: maximè, ſi in tormenta animus corpuſque durauerit.

2 ¶ In ea cauſſa in qua nullis reus argumētis vrgebatur, tormēta nō facilè adhibenda ſunt, ſed inſtā dum accuſatori, vt id quod intendit, cōprobet, atque conuincat.

3 ¶ Teſtes torquendi nō ſunt cō uincendi mendacij, aut veritatis gratia, niſi quum facto interueniſſe dicuntur.

XVI. Modeſtinus lib. iij. de Pœnis.

REpeti ſ. quæſtionem poſſe diui Fratres reſcripſerunt.

1 ¶ Is qui de ſe confeſſus eſt, in caput aliorum non torquebitur: vt diuus Pius reſcripſit.

XVII. Papinianus lib. xvj. Reſponſorum.

EXtraneo quoque accuſante ſeruos in adulterij quæſtione contra dominum interrogari placuit: quod diuus Marcus, ac poſteà Maximus principes iudicantes ſecuti ſunt. Sed in quæſtiōe ſtupri ſerui aduerſus dominum non torquentur.

1 ¶ De quæſtione ſuppoſiti partus, vel ſi petat hæreditatē; quē cæteri filij non eſſe fratrem ſuum contēdunt: quæſtio de ſeruis hæreditariis habebitur. quia non cōtra dominum cæteros filios, ſed pro ſucceſſione domini defūcti quæritur. quod cōgruit ei, quod diuus

Iudex debet dare terminum parti ad faciē dum ſuam defenſionem, licet poſſit fieri defenſio ſine termino. Bartolus.

6 ¶ Cognitorū de criminibus præ

Flo. aliàs Metilio.

Flo. eiſdem.

3 Fl. facultatem.

4 Flor. inſtituere.

† Limitabis hanc legem per l. vnius, in prin. ff. eo. vt procedat ſi noua indicia ſuperueniant. quam limitationē iterū limitabis per l. & ſi certus. & qd ibi not. Angel. & doct. ff. ad Syllā. ſcilicet vt poſſit tortura repeti nullis ſuperueniētibus indiciis: vt manifeſtet mādatorem & ſocios criminis.

1 Fl. extrario. 2 Flo. Sed &. 3 Fl. dominos.

3 Flo. eius de mino.

4 Flor. videtur.

1 Fl. animus.

2 aliàs ac ſic.

Flo. Surro.

Flo. habere.

Flo. ſi.

a ¶ *Ante diem.* fortè vnum: vel ante diem illum, quo allegationes debet audire ita tamē quòd ſuos poſſit habere aduocatos. ad quod facit C. de exhi. reis. l. ij. §. fi. & de pub. iudi. l. cuſtodias.

b ¶ *Cuſtodias.* id eſt cuſtoditas perſonas. ſic ff. de offic. proconſul. l. ſolent. ſecundùm vnum ſenſum.

c ¶ *Quocunque.* ante ſententiam.

d ¶ *Proferatur.* ſcilicet cuſtodiæ. aliàs eſt in textu.

e ¶ *Pro tribunali.* dic libello & inſcriptione depoſita. ſed etiam ſine his. ad quod facit ff. de accuſ. l. leuia. & C. de cuſtod. re. l. final. & dicas hîc de cuſtodibus qui captos afflixerant: vt C. de cuſto. re. l. j. §. fin. Accurſius.

IS cui.] CASVS. Seruus, cui per fidei commiſſum relicta eſt libertas: non poteſt interim torqueri, niſi quæſtionibus aliorum oneretur. Franciſc. Accurſius.

f ¶ *Aliorum.* demum ergo ſi oneretur ab aliis, torquetur vt ſeruus: vt & C. eo. l. nec ſi mors. & facit ſuprà de adulter. ſi poſtulauerit. §. ſed & ſi ſeruus is ſit. & ff. eo. ſtatuliber.

Testis qui non debet examinari propter partis reuerentiam: examinatus non facit indicium, nec probationem. Bart.

MAritus.] CASVS. Succeſſi vxori meæ, & peto à Surro pecuniam puta decem, quæ dico vxorem meam apud eum depoſuiſſe me viro tūc abſente. & ad hoc vnum teſtem produxi, qui plenè dixit, & petit ancillā Surri torqueri ſuper hoc. & iudex habuit quæſtionem de ancilla. cæ ipſa torta concordauit cū teſte primo: & ſic iudex condemnauit Surrum. poſteà Surrus appellat ad principem. Imperator dixit, quòd ancilla non debuit torqueri contra dominum ſuum, & ſic dictum eius pro nihilo eſſ:. non ergo potuit iudex condemnare Surrum ex dicto vnius teſtis tantùm. & ſic rectè appellatum. Franciſcus Accurſius.

g ¶ *Abſente.* ſcilicet marito. hoc non ſine myſterio poſitum fuit. hîc enim maritus verita eā ignorabat, & ideo ſic fuiſſe iurare non poterat: vnde dictum ſolius vnius teſtis non erat ſufficiens. ſi verò & ipſe, & teſtes iurarent, id eſt iurare vellent, deſertur eis iuramentum, niſi reus ſic non eſſe iuret. tunc enim quia iuſiurandum actoris eludit reus, non defertur ei actori ſecundum conſuetudinem. Azo. ſed hoc dic, vt not. C. de iureiur. l. in bonæ fidei. vel illud in ciuilibus: at in criminalibus etiam inopia probationum non defertur.

h ¶ *Procuratorem.* Cæſaris vel fiſci, vicem præſidis agentem, vel ex conſenſu partium audientem. vt C. de iuriſdic. omn. iudic. l. j. & de pedane. iudi. l. j.

i ¶ *Ancilla.* ſcilicet defuncti.

k ¶ *Admiſti.* vt C. de teſti. l. iuriſiurandi. Sed arg. cōtrà. ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris.

l ¶ *A quæſtionibus.* niſi præcedant indicia: vt ff. e. l. j. in prin. ſed poſtea, vt hîc ſubiicit, reprobatur quæſtio. ergo non præcedit indiciū: ergo vnus teſtis non inducit præſumptionem. ſecundùm Io. Sed cōtrà, ff. de do. prælega. l. Theopompus. nō enim hîc fuit reprobata ſententia quaſi quæſtio eſſet habita nō præcedēte indicio, licet hoc Surrus allegaret. ſed malè. ſed quia ancilla in cauſſa pecuniaria contra dominū torta eſt: vt C. de quæſtionib. l. j. Vel melius quæſtio fuit habita an è, quām libertus diceret teſtimoniū. & ideo allegabatur bene ſecūdum Io. vel ideo nō fuit facienda quæſtio, quia talis teſtis ſic familiaris nō inducit indiciū cùm in ſeruitutē à producente poſſit reuocari, vt C. de lib. & eo. lib. l. fina.

m ¶ *Habuit.* ſed malè: vt ſtatim dicitur.

n ¶ *Illicitè.* non illa ratione quia vnus teſtis tantùm præcedebat, quæ non facit indicium, vel præſumptionem: ſed illa, quia in caput domini torta fuit ſecundum primam expoſitionem: vel quia ipſa priùs fuit torta, quàm teſtis teſtimonium reddidiſſet ſecundum aliam. vel quia familiaris ſecundum tertiam.

o ¶ *Credendum.* plenè: vel dic talis hominis: vel dic etiā ad indicium præmiſſorum tormentorum. Accur.

p ¶ *Quæſtionis habendæ.* dic, id eſt, habitæ. q. d. confeſſus in tormentis non damnatur: vt ſuprà, l. j. §. diuus. vel, id eſt, habitæ non præcedente indicio: vt ſuprà l. proxi. vel dic habendæ propriè. q. d. nemo dānatur, quia tormenta recuſet: ſed remediis prætoris arctatur: vt ff. de vent. inſpi. l. j. §. quid ergo. vel dic, non debet quis damnari, vt quoties opus eſt, torqueatur in pœnā alicuius delicti, de quo non ſit conuictus. ſunt enim certæ pœnæ inter quas hæc non eſt: vt infrà titu. j. l. vj. & l. ſequen. in princ.

QVi ſine.] CASVS. Cùm de quibuſdam delictis cognoſcatur, etiam ſine accuſatore (quæ dic vt in gloſſ. hîc poſita) quæritur, an eiſdem caſibus poſſit peti ſeruos alicuius torqueri non præcedentibus indiciis? Et dicitur, quòd non: niſi enim præcedant aliqua indicia, non poſſunt ſerui torqueri. Frā. Accur.

q ¶ *Qui ſine accuſatoribus.* quod euenit in caſibus: vt nota. ff. de adul. l. ij. §. vnde quæri poteſt.

r ¶ *Suſpicionibus.* ſed præcedente ſuſpicione torquenturnon dico dānantur: vt j. tit. proxi. l. abſentem. quæ eſt argu. contrà.

De pœnis.

TITVLVS XIX.

In imponendis pœnis tempus delicti non ſententiæ inſpicitur. h. d. Superius dixit in genere: hîc in ſpecie. Bart.

1. Vlpianus lib. viii. Diſputationum.

QVoties ſ. de delicto quæritur, placuit non eam pœnā ſubire quē debere, quam cō ditio eius admittit eo tempore, quo ſententia de eo fertur, ſed eam cauſſam, ſuſtine re quam ſuſtineret, ſi eo tempore eſſet ſententiam paſſus, cùm deliquiſſet. Proinde ſi ſeruus crimē cōmiſerit, deinde libertatem conſecutus dicetur, eam pœnam ſuſti nere debere quam ſuſtineret, ſi tunc ſentētiam paſſus fuiſſet, cùm deliquiſſet. Per contrarium quoque, ſi in deteriorem conditionem fuerit redactus, eam pœnam ſub ire eum oportebit, quam ſuſtineret, ſi in cōditione priore duraſſet.

Qui nō habet in ære, debet luere in corpore.

1 ¶ Generaliter placet in legibus publicorum iudiciorum, vel priuatorū criminum, qui extra or-

XXI. Idem lib. ſingul. de Pœnis paganorū.

QVæſtionis habendæ causſa neminem eſſe damnandum diu Hadrian reſcripſit.

XXII. Idem lib. j. Sententiarum.

QVi ſine accuſatoribus in cuſtodiā recepti ſunt, quæſtio de eis habenda non eſt, niſi aliquibus ſuſpicionibus vrgeantur.

De pœnis.

TITVLVS XIX.

In imponendis pœnis tempus delicti non ſententiæ inſpicitur. h. d. Superius dixit in genere: hîc in ſpecie. Bart.

1. Vlpianus lib. viii. Diſputationum.

QVoties ſ. de delicto quæritur, placuit non eam pœnā ſubire quē debere, quam cō ditio eius admittit eo tempore, quo ſententia de eo fertur, ſed eam cauſſam ſ. ſuſtine re quam ſuſtineret, ſi eo tempore eſſet ſententiam paſſus, cùm deliquiſſet. Proinde ſi ſeruus crimē cōmiſerit, deinde libertatem conſecutus dicetur, eam pœnam ſuſti nere debere quam ſuſtineret, ſi tunc ſentētiam paſſus fuiſſet, cùm deliquiſſet. Per contrarium quoque, ſi in deteriorem conditionem fuerit redactus, eam pœnam ſub ire eum oportebit, quam ſuſtineret, ſi in cōditione priore duraſſet.

Qui nō habet in ære, debet luere in corpore.

1 ¶ Generaliter placet in legibus publicorum iudiciorum, vel priuatorū criminum, qui extra or-

† Potest ad hoc allegari, quòd inperium eſt ſpectandū. cōcord. ſunt in cap. dudum. de elec. extrā in gl. ſuper verbo, electionis.

1 Flor. deeſt cauſſam ſuſtinere.

2 Flor. debet.

3 Flo. eius de mini.

Pœnæ diffinitio.

Ville Barbosa
Leo populi &
Jost vt Jure

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Cognoscunt.*vt fit hodie in quolibet publico crimine: vt ff. de publi.iudi.ordo.
b ¶ *Eludunt.*quia non possunt soluere.& facit ff.de in ius voc.l.fi. & de offi.præf.l.illicitas.§.fi.& facit C.de ser.fu.quicũqi.§.quòd si.& ff. de iurisd.om.iu.fi quis id quod.§.in seruos.& C.de sepul.vio.l.fi.in fi.
c ¶ *Coercitionem.* Scili cet in corpore.
d ¶ *Extraordinariã.* id est, extra antiquam solennitatem.
e ¶ *Indicant.*id est,imponant.
f ¶ Ei *capitalis.* Quia plerunque hoc titul. habetur mentio pœnæ capitalis: ideo hîc exponit.
g ¶ *Mors.* naturalis.
h ¶ *Amissio.* quæ est mors ciuilis: vt de contra tab.l. j.§. finale & seruitus dicitur mors ciuilis: vt subiicit: & j. de regul. iur. seruitutem. & facit suprà de iure patro. l.eum.§. j. & si quis cau. l. iiij. §. rei. & de bono. pos. l. edicto. §. rei.& j.de verbo. sign. l. licet. ij. & suprà de publi.iudi.l.ij.
i ¶ *Vel seruitus.* vt quia damnatur in metallum.
k ¶ *Successit.* vt suprà, ad leg. Iuliam pecula. leg. iij. in princip.
l ¶ *Deportandi.* sed & præfectus prætorio, & qui vice præfecti ex principis mandato cognoscit: vt suprà, de lega. iij. l. j. §. hi. Item magistratus munic. nec etiã seruũ ad mortem damnare potest: vt suprà, de iurisdic. omni. iudi. l. magistratibus. & adde quod nota. suprà, de officio præfi. l. illicitas. §. qui vniuersas. & de officio præfecti vrb. l. j. §. relegandi. & suprà de iniust. testa. si. quis ex. §. eius.& facit j.de interdic.& releg. l. inter.
m ¶ *Damnatus.*vt ff. ad Turpil. l. j. in fi.& quod ibi not.
n ¶ *Caussa.* vt non videatur damnatus: vt argu. ff. quod cuiusque vniuer. l. j. in fine. & j. quod quisque iu. l. j. in fi. & de re iudic. l. iiij. §. condemnatum.& ff. de contra tab. l. non putauit. §. non quæuis. Item facit j. eod. l. in metallum.

1 *Fl. deportandum.*
2 *Flor. pronocabit.*
3 *Fl. pronocet.*
1 *Fl. prægnantis.*

dinem cognoscunt [2] præfecti vel præsides, vt eis qui pœnã pecuniariam egentes eludunt [b], coërctionem [3] [c] extraordinariam [d] indicant [4] [e].

Quicunque damnatur ad mortem naturalem, uel amissionem ciuitatis, uel ad seruitutem, dicitur damnatus rei capitalis. hoc dicit. Franc. Accur.

II. Idem lib.xlviij ad Edictum.

Ei capitalis [f] datum sic accipere debem[9], ex qua caussa [20] dãnato vel mors [g], vel etiã ciuitatis amissio [h], vel seruit[9] i cõtingit.

Loco pœnæ aquæ & ignis successit poena deportationis: & cum princeps statuit aliquẽ deportandum, ille statim amittit ciuitatem: præses autem hoc non potest facere: sed præfectus urbis sic. & damnatus statim amittit ciuitatem. Item prouocatione extinguitur pronuntiatum. h. d. § seq. Franc. Accur.

I ¶ Cõstat, postquàm deportatio in locũ aquæ, & ignis interdictionis successit [k], nõ priùs amittere quẽ ciuitatẽ, quàm præceps deportandum[1] eum in insulam statuerit. Præsidem enim deportare nõ posse, nulla dubitatio est: sed præfect[9] vrbi ius habet deportãdi [l]: statim que post sententiam præfectiami-[30] sisse ciuitatem videtur.

2 ¶ Eum accipiemus damnatum, qui non prouocauit [2]. cæterùm si prouocat [3], nondum damnatus [m] videtur. Sed & si ab eo, qui ius dãnandi nõ habuit, rei capitalis quis dãnatus sit, in eadem caussa [n] erit damnatus enim ille est, vbi damnatio tenuit.

III. Idem lib.xiiij.ad Sabinum.

Prægnantis[1] mulieris cõsumẽ [40] dæ [o] dãnatæ poena differtur, quoad pariat. Ego quidem, & ne quæstio de ea habeatur, scio obseruari, quandiu prægnans [2] est [p].

Qui iussus est relegari, & non obtemperat, aut citiùs reuertitur, mittitur in exilium. & qui iussus exulare non obedit, pœna capitis plectitur. & nemo potest exulem reuocare nisi princeps. h. d. tota lex.

IIII. Marcianus lib.xiij. Institutionum.

Relegati, siue in insulã deportati, debent locis interdictis abstinere. & hoc iure vtimur, vt relegatus interdictis locis nõ excedat [q]: aliôquin in tempus quidem relegato perpetuum exilium [1] [r], in insulam relegato deportationis, in insulam deportato pœna capitis [s] irrogatur [2]: & hæc ita, siue quis non excesserit [t] in exilium intra tẽpus intra quod debuit: siue etiam aliàs exilio non obtemperauerit. nam contumacia eius cumulat poenam: & nemo potest cõmeatum [u] remeatúmve dare exuli, nisi Imperator, ex aliqua caussa [y].

Primò ponit unum dictum. Secundò ponit aliud dictum, quod uidetur primo contrarium. Tertiò soluit cõtrarietatem. Secunda ibi, Sed nec de suspicionibus. Tertia ibi, Potest quis. Bartolus.

V. Vlpianus lib.vij.de Offic.Procon.

Absentem [z] in criminibus dãnari non debere diuus Hadrianus [1] Iulio Frontoni rescripsit. ¶ Sed nec de suspicionibus debere aliquem damnari [a] diuus Traianus Aufidio [2] Seuero rescripsit. Satius [b] enim esse impuni-

1 *Flo. exilium in perpetuum relegato infer. La relegatio.*
2 *Flo. alter gatur.*

r ¶ *Relegationis.* arrogatur. quod est j.
s ¶ *Relegato.* in perpetuum. Accur.
t ¶ *Capitis.* sed non ne deportatio est pœna capitis: vt suprà, de publi.iudi.l.ij.& j. eodem j. capitalium. in princi. respon. sed hîc dicit ad literam capitis amputatio. Item ad hoc, quòd augeatur pœna, si non parcatur minori, facit inf. à eodem, capitalium. §. in exulibus. & C. de pa. po. l.iij.& de episcop. & cler.l. quicunque. & infrà eodem, aut damnum. §. inter. & in authen. de san. episcop. §. fi monachus. & in authenti. vt lic. mat. & auiz. §. his quoque. & in decr. xj.q. iij. fi quis episcopus.
u ¶ *Excesserit.* aliàs accesserit. aliàs fine non: & tunc dic excesserit. id est, recesserit de exilio. & secundum hoc debuit, scilicet, stare.
x ¶ *Commeatum.* eundi: sed remeatum domi.
y ¶ *Ex aliqua caussa.* magna, & iusta caussa est eius voluntas. & facit suprà tit. j. l. j. in fin. & quod ibi not.

1 *F. Traianus.*

Bsentem.] CASVS. Absens de crimine non damnatur. Item ex suspicionibus aliquis non debet damnari: & redditur mirabilis ratio, satius enim est, &c. Item aduersus absentes contumaces, qui citati non

2 *Fl. Adfutus.*

obediunt iudici, potest sententia ferri, sicut in priuatis iudiciis, sic & in publicis. sed hæc videntur contraria. nam primò dixit absentem non damnari, nunc dicit posse damnari. sed certè non sunt contraria. nam in absentem potest pecuniaria poena imponi, vel quæ infamiam continet. Item vsque ad relegat. poena potest imponi in absentem: maior, puta metalli, vel capitis non potest in absentem ferri.

¶ *In accusatorem.*] Qui accusat & destitit, punitur quandoque vltra poenam Turpilliani. Item magis punitur qui scienter delinquit, quàm qui casu. Fran. Accur.

z ¶ *Absentem.* Nota absentem non damnari: vt hîc, & C. de accus. l. absentem. & de adulte. l. si quondam. & suprà de requi. re. l. j. etiam lit. cõtest. contra eum ante absentiam: vt C. de requir. re. l. j. quod secus est in ciuilibus: vt C. de iud. properandum. §. j. Sed contrà. ff. de procur. l. seruum §. publice. ibi, vbicunque, &c. & j. ea. l. §. j. sed ibi solues. Item contrà. C. eo. l. ne diu. Sol. ibi speciale. item contrà. C. de adulteriis, l. quamuis indubitati. Sol. vt ibi. Item contrà suprà titul. j. l. final. Sol. vt ibi. Item an libellus potest dari, vel accusatio recipi? Videtur quòd nõ: vt C. de accusa. l. absentem. quod quidam dicunt. tu dic quòd fit: vt C. de exhib. reis. l. ij. §. ex lõginquo. sed non procedatur: vt d. l. absentem. Item nec procura. pro eo adueniat, vt possit damnari eius nomine: vt suprà de publi. iudi. l. pen. §. j.
a ¶ *Damnari.* No. ex sola præsumptione quem non grauari. sic suprà de Præsumptis. mino. l. iij. §. idem tamen consitetur. & ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. sed si ne iola. Sed incertum. & arg. C. de proba. l. sciant. Sed arg. contrà. C. de adult. l. fi hi non grauius Hadrianus. & de incẽ. l. qui ædes. & de cust. re. l. milites. & ff. de qui adulterij. & in authent. vt lic. ma. & auiz. §. his illud. sed in illis est tur. termi. mo. l. ij. §. fi.
b ¶ *Hæc.* scilicet dolo, vel casu.
Si quis.] Quidam damnatus ad mortem dicit se principi velle nũciare quoddam secretũ, quod spectat ad salutẽ principis: Futa manifestare quosdã qui sumpserunt cõsilium prodendi princi-

a ¶ *Aduersus contumaces.* absentes, vt subiicit, sit lis contestata. [a] vel non: vt dices j. proxi.
b ¶ *Denuntiationibus.* præconum.
c ¶ *Neque edictis.* in also: vt in authen. de litigio. §. omnẽ. & facit ff.
d ¶ *Pronuntiari.* id est, proferri.
e ¶ *Iudiciorum.* id est, priuatis pronuntiatur in absentem: & hoc in his publicis. Et fie not. pro nobis, vt eodem modo sint faciendæ citationes: vt not. ff. de pabli. iudi. l. in ter. licet ibi plures: vt dicetur infra eo. titul. j. §. diuus & quod subiicit, potest quis, supple tamen: & soluitur contrar. quod est in prin. l. & superiori: i reipon. alij habẽt [d] sed secundũ, &c. & legitur hic: sed potest, &c.
f ¶ *Contraria.* id est, quem absentẽ damnaris & non damnari.
g ¶ *Existimationem.* id est, famam: vt j. de var. cog. l. pen.
h ¶ *Sententiari.* id est, sentẽtiari. Accur.
i ¶ *Fiqué.* inclusiuè ponitur: vt not. infrà an per alium cau. ap. l. j. §. j.
k ¶ *Ad relegationem.* si tamẽ sit tale crimẽ, cuius nomine accusatus est is, qui est absens, quòd non irrogaret in præsentem capitalẽ pœnam, sed relegationem vel minorem pœnam. si autem irrogaret capitalem, nullo modo damnabitur absens: sed annotantur bona, & accusabitur: vt ff. de requi. re. l. j. circa princ. & habet hoc locũ etiã lit. nõ conteit. per hunc §. & §. superiorem. & per l. ff. de requi. re. l. j. circa princ. quod secus est in ciuili vt detur sententia lit. non contesta. vt C. de iud. l. properandum. §. j. & de tẽpo. ap. l. iij. §. illud. Sed quid si lis est cõtestata? H. & Azo dicunt idem per omnia, scilicet vt capitalis poena nõ imponatur absenti: vt argu. C. de requi. reis. l. j. de his dic vt no. in summa per Azo. de requir. re. l. j. sed alij dicũt cõtrà. nam dicũt posse sentẽtiari in principali: vt argu. C. de adult. l. adulteram. sed ibi non dicitur, quòd damnetur, sed recipitur inter reos. quod fiebat lit. contest. Item adde hîc, qđ no. ff. de procu. l. seruum. §. publicè. Accur.
l ¶ *Pœna.* quæ autem hæc sit, dic vt ff. de præua. l. iij. §. fi. item facit C. qui accusa. non pos. l. iij. §. fi.
m ¶ *Et in maioribus.* nõ solùm in minoribus. & facit ad hoc infrà eo dem. respiciendum. §. fi. & C. de sica. l. j. & l. eum. & ff. de sica. l. j. §. diuus Hadrianus. & de incẽ. l. qui ædes. & de cust. re. l. milites. & ff. de termi. mo. l. ij. §. fi.
n ¶ *Hæc.* scilicet dolo, vel casu.
Si quis.] Quidam damnatus ad mortem dicit se principi velle nũciare quoddam secretũ, quod spectat ad salutẽ principis: Futa manifestare quosdã qui sumpserunt cõsilium prodendi principem. nũquid ob hoc remittitur ad principẽ, vt sic differatur pœna? & certè plures iudices sunt, qui differunt pœnã imponere. & remittunt eum ad principem. quidã alij sunt iudices, qui non differunt pœnã imponere. Itẽ sunt alij iudices, qui quandoque mittũt eum ad principẽ, quãdoque non. sed mihi videtur, q̃ nõ remittatur ad principẽ, ob hoc

1 *Flo. deportatio.*
2 *Flo. pœna.*
3 *Flor. irrogatur.*
4 *Flo. cõmittit.*
1 *Flo. pœna in exilium.*
2 *Flo. pœna.*
3 *Flo. pœna.*
4 *Flo. pœna.*
1 *Flo. pœna

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Permittentes*.personaliter & specialiter alicui,vel aliquibus damnatis eligere mortem.
b ¶ *Hæc pœna*.alij quoque multi:vt C. de Iudæ. l.ij. & C. de mulieribus quæ seruis propriis,l j.& C.de fal.mo.si quis.
c ¶ *Exurantur*.vt j.e.si quis aliquid.§.j.vel si velimus seruare, erunt
mittentes[a] liberam mortis facultatem.
2 ¶ Hostes autem, item transfugæ hac[6] pœna [b] afficiuntur, vt viui exurantur[c].Nec ea quidem pœna damnari quem oportet, vt verberibus necetur, vel virgis interimatur,nec tormentis:quamuis plerique dũ torquẽtur, deficere solẽt.
3 ¶ Est poena,quæ adimat libertatem,huiusmodi:putà,si quis in metallum,vel in opus metalli [d] damnetur.Metalla autem multa numero sunt:& quædam quidem prouĩciæ habent, quædam non habent. sed quæ non habent,in eas prouincias mittunt,quæ metalla habent.
¶ Præfecto planè vrbi specialiter cõpetere ius in metallum [e] damnãdi, ex epistola diuorũ[7] Veri, & Antonini ad Fabium Cilloně ex 4 primitur, ¶ Inter eos autem qui in metallum , & eos qui in opus metalli damnantur , differentia in vinculis tantùm est:quòd qui ĩ metallum damnantur, grauioribus [f] vinculis premuntur:qui in opus metalli,leuioribus:quíque[8] refugę ex opere metalli , in metallum dãnantur[9], ex metallo [g] grauiùs [h] coërcentur.
5 ¶ Quisquis autem in opus [i] publicum [k] damnatus refugit,duplicato tempore damnari [l] solet[m]:sed duplicare[n] eum id tempus[10] oportet,quòd ei supereſſet[11] cùm refugit,scilicet ne illud dupli cetur, quo apprehensus [o] in carcere [p] fuit [q].& si in decem annos damnatus fit,aut perpetuari debet ei poena, aut in opus metalli transmitti.Planè si decennio damnatus fuit,& in initio statim fugit, videndum est , vtrùm duplicari ei tempora debeant , an verò perpetuari,vel transferri in opus metalli. Et magis est vt transferatur [r] , aut perpetuetur [s], Generaliter enim dicitur , quoties decennium excessura est duplicatio , nõ esse tempore poenam arctandã [t].
6 ¶ In ministerium [v] metallicorum[12] fœminæ [x] in perpetuum, vel ad tempus damnari solent:sicuti modo & in Lucanas.& si quidẽ in perpetuum fuerint damnatæ, quasi seruæ pœnæ constituuntur. si verò ad tempus damnẽtur, amittunt[13] [y] ciuitatem.
7 ¶ Solent etiam[14] præsides in carcere continendos damnare , vt[15] in vinculis perpetuis[16] [z] continea tur: sed id eos facere non oportet: nam huiusmodi pœnæ interdictæ sunt. Carcer enim ad continendos [a] homines , non ad puniẽdos haberi debet.
8 ¶ In calcariam [b] quoque,vel sũphurariam[17] damnari solent : sed hæ pœnæ metalli magis sunt.
9 ¶ Quicunque in ludum venatorium sunt damnati,videndum est, an serui pœnæ efficiantur. solent enim iuniores [c] hac pœna affici. Vtrùm ergo serui pœnæ isti efficiãtur,an permaneant[18] in libertate, videndum est. Et magis est , vt hi quoque serui efficiãtur. hoc enim tantum[19] distant à cæteris, quòd institũuntur venatores, aut pyrrhi carij [d],aut [e] in aliam quam voluptatem,gesticulandi , vel aliter se mouendi gratiã.
10 ¶ Seruos in metallum,vel in opus metalli , item in ludum venatorium dari solere,nulla dubitatio est [f]. Et si fuerint dati,serui pœnæ efficiuntur : nec ad eum pertinebunt,cuius fuerint antè,quàm dãnarentur. Denique cùm quidam seruus in metallum damnatus,beneficio principis esset iam pœna [g] liberatus,Imperator Anto.rectissi mè rescripsit, quia[20] semel domini desierat esse pœnę seruus factus: non esse eum in potestatem domini postea reddẽdum [h], Sed siue in perpetua [i] vincula fuerit damnatus seruus,siue in temporaria,eius remanet,cuius fuit antè quàm dãnaretur.

tX. Idem lib.x. de Officio Proconsulis.

MOris est aduocationibus quo que præsides interdicere:

dunt:vt j.eo.l. pitalium.§.diuus.
z ¶ *Perpetuis*.alias [t] habetur,sed intelligitur.
a ¶ *Ad continendos*.donec de delicto cognoscatur.& facit C.de exac. tri.l.ij.& j.de verb.sig.l.verum est.
b ¶ *in calcariam*.id est,in opus calcandi terram ad faciendum murum : vel dic de calcaria.
c ¶ *Iuniores*. qui bene possunt currere per mõtes. nam senes non ita currunt vt iuniores. aliàs viliores.& aliàs iuuenes.
d ¶ *Pyrrhicarij*. genus est venationis[a].
e ¶ *Aut*. subaudi acturi aliam voluntatem , vel voluptatem. sunt enim multa officia , quæ gerunt, & in quibus moueuntur venatores. nam aliàs cum canibus,aliàs cum auibus,vel in aliis ministeriis sunt.
f ¶ *Dubitatio est*. vt C. eo.metalli. ergo seruus fit pius seruus. sed imò alterius duriori seruitio adiãctus. sic excommunicatus potest plus excommunicari: sed infamis non [u] famari : vt C.vt intra cer. temp. l. ij. item hoc in seruo non corrigitur per authent. de nup. §. quod autem.
g ¶ *Pœna*. non per alium : vt ẽ. titul.j.l.j.§. fina.
h ¶ *Reddendum*. vt C.de sen. pas. l.fruſtra. & ẽ.de fideicom. lib. l. generaliter.§. si seruus. & arg. ẽ. de adi. leg.si seruus.§.fin.& ẽ.de rei vend. l in rem. §. item quæcunque. Sed argu. contrà , infrà , de senat.fl. licet ibi restitui tur in integrum. Item argu.in authen. de sanct. episc. §. contrà , si seruus sciente. & facit C. eo.l.seruo.
i ¶ *In perpetua*. quæ pœna vix in seruo recipitur. non autem in libero:vt C.eodem, l.incredibile. & lege, seruus.

MOris.] CASVS. In hac lege literaris est satis plana,vti diximus in casu præceden. vsque ad §. sed enim sciendum. vbi sic accipe : Prædictæ pœnæ sunt illæ quæ imponi solent delinquentibus.sed quædam prædictarum pœnarum non cadunt in omnem personam. nam decurio nes non possunt in metallum damnari:nec in opus metalli : nec furcæ subiiciunec viui exuri.& si de facto fuerit talis sententia lata in eos:annihilatur principis authoritate.idem priuilegium datur parentibus de curionum susceptis patre existente decurione,vel prius,siue pater duret decurio,siue desinat esse decurio.filiis autem natis post finitum de curionatum patris,non prodest hoc priuilegium.
¶ *Statuliberum*.] Si statuliber deliquit:punitur vt liber.Item si seruus delinquat,exẽplo humilis punitur.& subaudi ad minus. plus autẽ punitur,quàm humilis:vt in exemplis subiicit. Item seruus damnatus, vt domino suo reddatur sub pœna vinculorũ:& dominus nõ vult eũ recipere:seruus vendẽdus est:& si nõ inueniatur emptor,tradetur in opꝰ publicũ.Ité damnatus in metallũ si delinquat antè , quàm ad pœnam vadat:puniẽdus est,perinde ac si iã ad pœnã iuisset. sic grauissimè punitur.

[10] Flor. etiam ciuitatem.
[11] Flor. desp. etiam. a Imò verò pyrrhicarij dicebantur qui saltabãt armati.Sabaud. in annotat. post.hic.
[12] Flor. ad to. Flor. desp. perpetuis.
[13] Flor. seruitio ciuitatem.
[14] Flor. desp. etiam. a Imò verò pyrrhicarij dicebantur qui saltabãt armati.Sabaud. in annotat. post.hic.
[15] Flor. ad to. Flor. desp. perpetuis.
[16] Flor. seruitio ciuitatem.
[17] Flor. sulphuraria.
[18] Flor. remanent liberæ.
[19] Flor. hoc eum distant.
[20] Flor. quia.

nitur.Vltimò dicit : cùm iudex imposuit maiorẽ pœnã loco minoris: remissa est infamia damnato,quasi cõpensata cũ maiori pœna. & dic circa hoc vt in glo.domini mei Accur.ibi posita,quæ incipit,si pro pecuniaria,& hoc dicit hic §.cum l.sequen.
a ¶ *In perpetuum*.vt C.de postul.l.j.& ẽ.de of.præfe.vrb.l j.§.fin. Sed contrà.infrà.l. fin. Sol. vt ibi. & dixi de hoc ĩ d.l.C.& ẽ. de postul. l. & puto.§.j.& facit ad hoc ẽ.de iniur l. fi.
b ¶ *Ad annum*. aliàs ad annum, aliàs annis. tunc intellige duobus: vt ẽ.de manu.testamento.libertas.§. fin. & de testi.vbi numerus.
c ¶ *Metiuntur*. i. statuunt præsides. Azo.
d ¶ *Cui*.i.alicui.
e ¶ *Vel procuratorem*. fisci vel Cæsaris. Accursius.
f ¶ *Per consequentiam*. nam cui maius interdicitur multò magis minus. ad quod facit supra de ser.expo.l.cui pacto. & j. de interdi. & rele.l. relegatorum. §.cõstitutũ. & §. fi. & ẽ.de senat.l.iiij.& in de cre.v.quæst.vij.ca.episcoporũ.& C.de principibus agẽ.in rebus l. ex eo.& in authent.de defens. ciui. in princi. Accursius.
g ¶ *Nonnunquàm*.sed multotiens.
h ¶ *Huic* cui est interdictum foro.
i ¶ *Non permittitur*. neque procuratorio nomine vel sũffra. vel alio modo.
k ¶ *Pragmaticis*. scilicet qui consueuerũt scribere pragmaticas sanctiões : vt C.de appel. l. præcipimus. Imò verò sunt iuris interpretes. Budæus hic.
l ¶ *Consignent*. id est, scribant dicta testium.
m ¶ *Archivo*. [a] aliàs dicitur archium vbi sacra vasa reponũtur: vt in authen. qui. mo. ra.cẽbilegi. §. illud. in fi. §. sed hic pro loco, vbi scripturæ publicæ reponuntur : vt in authen.de his qui ingredi ad appel §. illud.
n ¶ *Gazophylacio*. à Philattein qđ est custodire, & grãma , qđ est litera. Idem etiã gazophylacium à gaza, quod est diuitia. q. d. custodia diuitiarũ vel repositorium. Accur.
o ¶ *Præcipitur*. i. publicis abstinere. & hodie dicuntur Bono publicati de officiis
p ¶ *Tractare*.id est,intelligere.
q ¶ *Tractauerit*. puta in eo,qui scit id facere in quod damnatur: aliàs si nescit sunt inciuiles:vt supra.& facit supra de publ. l. coté.§. fin. Accur.
r ¶ *Cuius*.id est,alicuius. Accursius.
s ¶ *Ista*.de quibus dixit.ẽ.si quis forte. § fi.hucusque.
t ¶ *Non possunt*.ad hoc facit j.quando app.fit.l.j.§. finali. & ẽ. ad legem Cor.de fica.l.penul.& C.eod. l. decurionum.& l.decurionem.& C.de quæstio.l.antepe. & fi.& j.de priuile.vetera.l.iij. Accursius.
v ¶ *Erunt*.qua pœna sunt damnandi:Respon. deportatione vel relegatione propter capitalia crimina:vt j.de interdi.l.inter pœnas.in fin.
x ¶ *Aut permutetur*.aliàs permutetur,aliàs permiscetur. i.imponetur si placuerit principi. Accur.
y ¶ *Liberetur*. tenuit ergo sententia:aliàs ipse idem iudex cognosceret : vt C. de accus. l.iiij. sed hic ad principem itur.Sed argu.contrà,suprà, de iniusto testa.si quis ex. §. quòd si quis fuerit.aliàs exponoꝛ vt ibi.& facit C.eo. l.pœnam.& ẽ.tit. j.l.j. §.fi.
z ¶ *Omnes liberos*. vsque ad pronepotes,nisi præcedentem personã aliqua macula pudoris aspergat:vt C. de quæstio.l.diuo.&dic,vt ibi. Sed arg. contrà. j. de verb. sign.l.liberorum. & facit C.eod. l.si matrem.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd in lege cõtraria agitur de iure cõmuni:hic agitur de priuilegio.

a ¶ *Debere*. vt & j. de decur.l.ij.§.in filiis.
b ¶ *Decurione*.existente.
c ¶ *Plebeio*.& facit supra de sena. l. emancipatum.
d ¶ *Puniendum*.si deliquit in statu libertatis: vt & ẽ.tit.j l. statuliberos.sed si prius , tunc vt seruus:vt supra de statu lib.l.statuliberi à cæteris.& supra l. j. quæ est contrà. & facit ẽ. si ex noxa.cau.l.fi. Accur.
e ¶ *In seruorum Humilierum*. humilem.& c. vt C.de incest. nup.l humilem. & subaudi hic ad minus:quia statim ponit,quòd plus seruus quàm alius humilis.Accur.
f ¶ *Flagellis*. Flagella, plus dolent:quasi parata ad plus dolendum. Accur.
g ¶ *Flagellis*. maior pœna est stare in vinculis , quàm laborare in agro seu opere publico. & facit C. eodem l.si seruus. Accursius.
h ¶ *In opus publicum*. datur ergo seruus in opus publicum.Sed cõtra infrà eodem , seruus.Solu.hic non inuenitur emptor, qui emat sub poena vinculorum: vel fortè sine poena. & sic in subsidium hic datur in opus publicum. & facit suprà, de incend. Pedius. §. primo.& de accusatio.

[a] Vide gl. in l. de illust. Gallin. Sabin. fam. Epitin. sup. Cryptag. Accurs. & gl. guild. Dragon. Bal. in archiv. Bart. ibi. Salic. Alber. Ias. Bart. Alex. Imol. Dec. Corn. Ang. Bal. Alex. Ias. Dec. Aret. Ias. Alex. Dec. Aret. Ias. Alex. Dec. Aret. Ias. Alex

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Permutant.* vt j. e. o. l quod ad statum. & l. qui vltimo. & ẽ. e. o. l. ij. §. j. Sed cõtrà. ẽ. de iniust. testa. si quis filio exheredato. §. eius. Solut. ibi non à competenti iudice, puta præfide, fuit deportatus: hic à competẽti, puta præfecto: vel similibus: vt dixi ẽ. eo. tit. l. ij. §. j.

b *Infamis.* si pro pecuniaria imponitur corporalis, remittitur infamia: vt ẽ. de infa. qđ ergo. §. pœna grauior. Si p corporali minori imponitur maior: tũc idẽ. & his duobus casibus põt hic loqui. si verò minor corporalis, p maiori: aut causſa cognita: & tũc idẽ: vt C. de infa. l. &. si seuerior. & j. ad muni. l. ordine. sed si sine causſæ cognitione, tũc non idẽ: vt d. l. quid ergo. §. quantũ. Interim tamen dum durat pœna aucta, vel minuta cũ causſæ cognitione durat infamia: vt d. l. & si seuerior. quæ est cõtrà. & facit j. de remiss. l. q. cũ vno. §. ad tẽp': & ad de qđ not. in d. §. pœna grauior. & facit ad hoc ẽ. de fur. interdũ. §. j. & C. de sac. fan. ecc. l. sancim'. in fi. & j. de reg. iu. si í duab', c ¶ *Multatur.* qui in nullo debuit multari. quod non nisi ex causſa facere deberet: vt j. eo. l. aut facta. §. fi. & C. ad l. Iul. de vi. l. seruos in fi. & sic accipe j. eo. l. hodie.

2 Flo. quia &c.

3 Flo. pecuniaria.

3 Flor. Perspiciendum.

2 Flor. constituatur.

R *Espiciendum.*] Docet hæc lex qualiter iudex se debeat habere in cognoscẽdo & iudicãdo circa crimina. Se cũdo dicit, q̃ furta domestica si de vilibus rebus sunt, nõ sunt iudicanda siue punienda per iudicẽ: sed ipse pater vel dominus intra domum castigabit: & dat exempla de furto domestico. Tertiò dicit, qui delinquit, aut delinquit casu, aut pro posito, aut impetu. & de omnib' dat exẽpla. Vltimò dat exẽpla de pœna capitis. Franc.

d ¶ *Clementia.* id est, pietatis.

e ¶ *Res expostulat.* vt ẽ. de incen. Pedius. §. primo.

f ¶ *Seueritatem.* etiam in extraordi. cri. habito respectu ad id quod fieri solet: vt & ẽ. de dã. inf. l. si finita. in prin. & C. de epi. audi. l. iij. & cor. gl. in c. j. §. volés itaque. de colla. in prag. san. in ver. fa milix.

g ¶ *Leuiora sint.* aliàs leuiora, aliàs viliora. Accursius.

h ¶ *Publicè.* id est, per iudicem, sed domi: vt hic, & C. an ser. ex suo. l. fi. & ẽ. de fur. l. ſerui & filij. & C. de pa. po. l. cõgruentius. sed si grauia sint, potest agi ciuiliter & criminaliter: vt ẽ. de iniu. l. prætor. §. prætor ea. & de acqu. re. do. homo liber. in prin. & C. de fur. apud. in fi. nisi cõtra seruũ, cõtra quem ciuiliter agi nõ potest. vt C. de acquir. pos. l. fi.

i ¶ *Vel mercenarius.* No. personas familiares, vt à testimonio repellantur: vt C. de his qui ad eccle. confu. l. fi. §. sanè. vt ibi dixi. Itẽ facit ẽ. de relig. l. familiaria. & ẽ. de testi. l. pe.

k ¶ *Offeratur.* i. fiat de eo querimonia, vel quæstio.

l ¶ *Apud*, subaudi, his apud, &c.

m ¶ *Delinquunt.* scilicet homines.

n ¶ *Aut casu.* aut quis deliquit sine animo, vt casu: & non punitur: vt hic, & ẽ. de præua. l. pe. aliquando culpa leui vel leuissima, & tũc punitur propter culpam, vel propter malum exemplũ, sed leuius: vt hic, & ẽ. l. absentẽ. in fi. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ẽ. de fica. l. iij.

Deliquere quis multipliciter pót.

nondum in eum locum perducti fuerint, in quo operari habent. nã statim vt sententia de his dicta est, conditionem suam permutant a.

2 ¶ In personis tam plebeiorum, quàm decurionum illud constitutum est, vt qui maiore pœna afficitur quàm legibus statuta est, infamis b non fiat. Ergo & si opere tẽporario quis multatus sit, vel tantùm fustibus cæsus, licet í actione famosa, veluti furti, dicendũ erit infamem non esse: quia 2 solus fustium ictus grauior est, quàm pecuniaria 3 damnatio.

Hæc lex est philosophica, & dat doctrinam iudicibus, quomodo in causſis criminalibus procedere debent: & uide elegantem tex.

XII. Marcianus libro ij. de Publicis iudiciis.

R Espiciendum 1 est iudicanti, ne quid aut duriùs aut remissiùs constituat 2, quàm causſa deposcit. nec enĩ aut seueritatis, aut clementiæ d gloria affectanda est: sed perpenso iudicio prout quæque expostulat e, statuendum est. Planè in leuioribus causſis proniores ad lenitatem iudices esse debent: in grauioribus pœnis seueritatem f legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.

Furta domestica de uilibus rebus non sunt uindicanda per iudicem: sed paterfa. intra domum suam uindicabit. hoc dicit. Cætera plana sunt.

1 ¶ Furta domestica, si leuiora sint g, publicè h vindicanda non sunt: nec admittenda est huiusmodi accusatio, cùm seruus à domino, vel libertus à patrono in cuius domo moratur, vel mercenarius i ab eo, cui operas suas locauerat, offeratur k quæstioni †. nam domestica furta vocantur quæ serui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij iis apud l quos degunt, surripiunt.

2 ¶ Delinquunt m autem aut proposito, aut impetu, aut casu n. Pro posito delinquunt latrones, qui factionem o habent. Impetu autem, cùm per p ebrietatem ad manus, vel ad ferrum venitur. Casu q rò, cùm 4 venandi telum in feram missum hominem interficit 5.

¶ Capitis pœna est vel 6 bestiis obici r, vel alias similes pœnas pati, vel animaduerti s.

Quæcunque accusatione siue publici siue priuati crimine siue extra ordinem quis damnatur ad bestias, siue similem pœnam, statim fit seruus pœnæ. Bar.

XII. Macer lib. ij. de Officio Præsidis.

Q Vod ad statum damnatorũ pertinet, nihil interest, iudicium publicum fuerit, nécne t. nam sola sententia, non genus criminis spectatur. Itaque ij in quos animaduerti iubetur, quiue ad bestias damnantur u, confestim v serui pœnæ fiunt x.

XIII. Vlpianus lib. j. de Appellationib.

H Odie licet ei, qui extra ordinem y de crimine cognoscit, quam vult sententiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem: ita tamẽ, vt in vtroque moderationem z non excedat.

Quod delictum plerumque unus impunè fert alteri idem mortis infligit poenam secundùm diuersitatem personarum. h. d. l. seq. uide per te, & est pulchra seipsam distinguens per membra.

XIIII. Macer lib. ij. de Re militari.

Q Vædam delicta pagano aut nullam aut leuiorem pœnã irrogant: militi verò grauiorem a. Nam si miles artem ludicram b fecerit, vel in seruitutẽ se vænire passus est, capite puniendum Menander scripsit 1.

a ¶ *Permutant.* vt j. eo. l. quod ad statum. & l. qui vltimo. & ẽ. eo. l. ij. §. j. Sed cõtrà. ẽ. de iniust. testa. si quis filio exheredato. §. eius. Solut. ibi non à competenti iudice, puta præfide, fuit deportatus: hic à competẽti, puta præfecto: vel similibus: vt dixi ẽ. eo. tit. l. ij. §. j.

b *Infamis.* si pro pecuniaria imponitur corporalis, remittitur infamia: vt ẽ. de infa. qđ ergo. §. pœna grauior. Si p corporali minori imponitur maior: tũc idẽ. & his duobus casibus põt hic loqui. si verò minor corporalis, p maiori: aut causſa cognita: & tũc idẽ: vt C. de infa. l. &. si seuerior. & j. ad muni. l. ordine. sed si sine causſæ cognitione, tũc non idẽ: vt d. l. quid ergo. §. quantũ. Interim tamen dum durat pœna aucta, vel minuta cũ causſæ cognitione durat infamia: vt d. l. & si seuerior. quæ est cõtrà. & facit j. de remiss. l. q. cũ vno. §. ad tẽp': & ad de qđ not. in d. §. pœna grauior. & facit ad hoc ẽ. de fur. interdũ. §. j. & C. de sac. fan. ecc. l. sancim'. in fi. & j. de reg. iu. si í duab', c ¶ *Multatur.* qui in nullo debuit multari. quod non nisi ex causſa facere deberet: vt j. eo. l. aut facta. §. fi. & C. ad l. Iul. de vi. l. seruos in fi. & sic accipe j. eo. l. hodie.

c ¶ *Res expostulat.* vt ẽ. de incen. Pedius. §. primo.

d ¶ *Clementia.* id est, pietatis.

e ¶ *Seueritatem.* etiam in extraordi. cri. habito respectu ad id quod fieri solet: vt & ẽ. de dã. inf. l. si finita. in prin. & C. de epi. audi. l. iij. & cor. gl. in c. j. §. volés itaque. de colla. in prag. san. in ver. fa milix.

f ¶ *Leuiora sint.* aliàs leuiora, aliàs viliora. Accursius.

g ¶ *Publicè.* id est, per iudicem, sed domi: vt hic, & C. an ser. ex suo. l. fi. & ẽ. de fur. l. ſerui & filij. & C. de pa. po. l. cõgruentius. sed si grauia sint, potest agi ciuiliter & criminaliter: vt ẽ. de iniu. l. prætor. §. prætor ea. & de acqu. re. do. homo liber. in prin. & C. de fur. apud. in fi. nisi cõtra seruũ, cõtra quem ciuiliter agi nõ potest. vt C. de acquir. pos. l. fi.

h ¶ *Vel mercenarius.* No. personas familiares, vt à testimonio repellantur: vt C. de his qui ad eccle. confu. l. fi. §. sanè. vt ibi dixi. Itẽ facit ẽ. de relig. l. familiaria. & ẽ. de testi. l. pe.

i ¶ *Offeratur.* i. fiat de eo querimonia, vel quæstio.

k ¶ *Apud*, subaudi, his apud, &c.

l ¶ *Delinquunt.* scilicet homines.

m ¶ *Aut casu.* aut quis deliquit sine animo, vt casu: & non punitur: vt hic, & ẽ. de præua. l. pe. aliquando culpa leui vel leuissima, & tũc punitur propter culpam, vel propter malum exemplũ, sed leuius: vt hic, & ẽ. l. absentẽ. in fi. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ẽ. de fica. l. iij. §. sed ex se. có. & l. iiij. §. cùm quidã. & l. in lege. sed etsi prætẽdat ignorantiã iuris ciuilis, excusatur in incestu: vt ẽ. ad l. Iul. de adul. si postulauerit. Item in sena. con. Liboniano: vt C. de his qui fibi in te. adscri. Senatus, aut naturali, vel quasi: & non parcitur: vt C. de in ius vo. l. veniã. aut dolo: & tunc secũdum legem punitur: vt hic. sed ibi diſtingue procedat ad actum, vel nõ: vt no. j. eo. tit. l. cogitationis.

n ¶ *Aut casu.* aut quis deliquit sine animo, vt casu: & non punitur: vt hic, & ẽ. de præua. l. pe. aliquando culpa leui vel leuissima, & tũc punitur propter culpam, vel propter malum exemplũ, sed leuius: vt hic, & ẽ. l. absentẽ. in fi. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. & ẽ. de fica. l. iij. §. sed ex se. có. & l. iiij. §. cùm quidã. & l. in lege. sed etsi prætẽdat ignorantiã iuris ciuilis, excusatur in incestu: vt ẽ. ad l. Iul. de adul. si postulauerit. Item in sena. con. Liboniano: vt C. de his qui fibi in te. adscri. Senatus, aut naturali, vel quasi: & non parcitur: vt C. de in ius vo. l. veniã. aut dolo: & tunc secũdum legem punitur: vt hic. sed ibi diſtingue procedat ad actum, vel nõ: vt no. j. eo. tit. l. cogitationis.

o ¶ *Factionem.* id est, societatem cum aliis. in malam enim partem ponitur.

p ¶ *Cùm per.* aliàs cùm, aliàs eum. & j. venit. sed certè tunc sub intelligitur qui.

q ¶ *Casu.* id est, non dolo vel culpa, lata vel leuissima tamen interuenit: vnde tenetur Aquil. vt ẽ. ad l. Aquil. scientiam. §. pe. & l. in lege. & facit ẽ. absentẽ. §. fi.

r ¶ *Obiici.* hoc expone vt j. eod. l. qui vltimo.

s ¶ *Animaduerti.* ad hoc suprà eod. l. ij. in princ.

Q *Vod ad statum.*] CASVS Siue ex accusa. priuata siue publica, siue etiam extra ordinem quis damnatur ad bestias, vel similem pœnam: statim fit seruus pœnæ. Francisc.

t ¶ *Necne.* vt quia priuatum vel extraordinarium: vt ẽ. de priua. de. li. l. fi.

u ¶ *Confestim.* vt j. eo. l. qui vltimo.

x ¶ *Fiunt.* non inspecto an ex eo crimine talis pœna debuerit imponi: cùm ex causſa possit augeri: vt j. l. proxi.

H *Odie.*] CASVS. Qui extra ordinem de crimine aliquo cognoscit, potest pœnam imponere, quam vult leuem vel grauem, dum tamen non excedat rationem, id est cõsuetam pœnarum impositionem. & dic de hoc vt in glo. domini mei Francisci Accursij.

y ¶ *Extra ordinem.* vel ordinariè: vt ẽ. ad l. Cor. de fal. l. antepe. & de fic. l. iij. §. lege. & de min. l. auxilium. §. j. & de bo. lib. qui cum maior. §. is demum. & §. fi tamen. & j. l. aut facta. in fi. & l. pe. & ẽ. eo. respiciendũ. Sed contrà ẽ. ad Turpil. l. j. §. finautem. sed non licet post sententiam, vt ibi, sed in ipsa sententia sic ex causſa: vt not. in d. §. pœna grauior. sed vt ponis in extraord. cri. seu priua. quà do dicitur augeri vel minuĩ? Respond. quidam. de pœna scripta dicit: nemo ambigit. imò de non scripta: vt dixi ẽ. eod. respiciendum, circa prin. Potest & hæc lex loqui in ordinario crimine: & quod dicit extraordi. cri. id est, extra antiquam solennitatem: vt suprà de pub. iud. l. ordo. Item contrà, suprà ad Turpil. l. j. §. finautem. sed dic vt in ipsa sententia possit augere & minuere ex causſa? vt modò dixi, non autem potestà, vt modò not.

z *Moderationem.* aliàs modò rationem. id est, consuetam poenarum impositionem: nisi ex causſa, aliàs moderationem.

Q *Vædam.*] CASVS Similes artem ludicram facit, vel patitur in seruitutem se vænire: capite punitur. secus si alius homo hoc faceret. Franc.

a ¶ *Grauiorem.* vt C. de episcopis & clericis. l. presbyteri. in fi. & j. de re militari. l. ij. & l. omne. §. j. argumentum contrà, suprà de incen. Pedius. §. j. & de fica. l. iij. §. penul. & C. de testa. mili. l. frustra.

b ¶ *Ludicram.* de qua habes ẽ. de infa. l. ij.

1 Flor. Delinquatur.

1 Flo. vtrum modo ratum.

4 Flo. cùm in venando. Flo. interficit.

5 Vl dorsi. vel.

1 Flor. fortis.

1 Flor. Auctor.

Diuus Hadrianus.] CASVS. Decurio non potest puniri capite nisi parentem occidisset. potest etiam puniri leg. Cornel. de sica. Franciscus.

a ¶ *Essent.* vel eorum filij vel parentes: vt ẽ. l. moris. §. ista.

b ¶ *Capite.* non capite parricidij, sed de fica.

c ¶ *Qui.* scilicet decurliones.

d ¶ *Mandatis.* scilicet principum: vt ẽ. de fica. l. iiij. in princ. & l. penult.

Flor. deest, mandatis.

Avt facta.] CASVS. Quandoque punitur factum, vt furta & cædes: quãdoque dictum, vt conuitia, & infidæ aduocationes: quandoque scriptum, vt falsa, & famosi libelli: quandoque consilia, vt coniurationes, & latronũ conscientia. & circa ista quatuor genera criminum leuiter, vel acriter punienda septẽ sunt considerandæ: scilicet causſa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, euentus, & aliter puniur vno casu quàm alio: & de hoc suprà eod. l. ij. in princ.

Q *Vod ad statum.*] CASVS Siue ex accusa. priuata siue publica, siue etiam extra ordinem quis damnatur ad bestias, vel similem pœnam: statim fit seruus pœnæ. Francisc.

t ¶ *Necne.* vt quia priuatum vel extraordinarium: vt ẽ. de priua. de. li. l. fi.

u ¶ *Confestim.* vt j. eo. l. qui vltimo.

x ¶ *Fiunt.* non inspecto an ex eo crimine talis pœna debuerit imponi: cùm ex causſa possit augeri: vt j. l. proxi.

H *Odie.*] CASVS. Qui extra ordinem de crimine aliquo cognoscit, potest pœnam imponere, quam vult leuem vel grauem, dum tamen non excedat rationem, id est cõsuetam pœnarum impositionem. & dic de hoc vt in glo. domini mei Francisci Accursij.

y ¶ *Extra ordinem.* vel ordinariè: vt ẽ. ad l. Cor. de fal. l. antepe. & de fic. l. iij. §. lege. & de min. l. auxilium. §. j. & de bo. lib. qui cum maior. §. is demum. & §. fi tamen. & j. l. aut facta. in fi. & l. pe. & ẽ. eo. respiciendũ. Sed contrà ẽ. ad Turpil. l. j. §. finautem. sed non licet post sententiam, vt ibi, sed in ipsa sententia sic ex causſa: vt not. in d. §. pœna grauior. sed vt ponis in extraord. cri. seu priua. quà do dicitur augeri vel minuĩ? Respond. quidam. de pœna scripta dicit: nemo ambigit. imò de non scripta: vt dixi ẽ. eod. respiciendum, circa prin. Potest & hæc lex loqui in ordinario crimine: & quod dicit extraordi. cri. id est, extra antiquam solennitatem: vt suprà de pub. iud. l. ordo. Item contrà, suprà ad Turpil. l. j. §. finautem. sed dic vt in ipsa sententia possit augere & minuere ex causſa? vt modò dixi, non autem potestà, vt modò not.

z *Moderationem.* aliàs modò rationem. id est, consuetam poenarum impositionem: nisi ex causſa, aliàs moderationem.

Q *Vædam.*] CASVS Similes artem ludicram facit, vel patitur in seruitutem se vænire: capite punitur. secus si alius homo hoc faceret. Franc.

a ¶ *Grauiorem.* vt C. de episcopis & clericis. l. presbyteri. in fi. & j. de re militari. l. ij. & l. omne. §. j. argumentum contrà, suprà de incen. Pedius. §. j. & de fica. l. iij. §. penul. & C. de testa. mili. l. frustra.

b ¶ *Ludicram.* de qua habes ẽ. de infa. l. ij.

Diuus Hadrianus eos, qui in numero vel ordine a decurionum essent, capite b puniri prohibuit: nisi si qui c parentem occidissent. Verùm pœna legis Corneliæ puniendos mandatis d plenissimè cautum est.

XVI. Claudius Saturninus lib. singul. de Pœnis paganorum.

Avt facta puniuntur, vt furta cædésque: aut dicta, vt cõuitia & infidæ aduocationes: aut scripta, vt falsa, & famosi libelli: aut consilia e, vt coniurationes, & latronũ conscietia: quósq; f alios g suadendo iuuisse h sceleris est instar. ¶ Sed hæc quatuor genera consideranda i sunt septẽ modis, causſa, persona, loco, tẽpore, qualitate, quantitate †, euentu.

1 ¶ Causſa, vt in verberibus, quæ impunita sunt à magistro illata k, vel parente: quoniam emendationis, non iniuriæ gratia videtur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulsatus est.

2 ¶ Persona dupliciter spectatur: eius qui fecit, & eius qui passus est. Aliter enim puniuntur ex iisdẽ facinoribus serui l, quàm liberi: & aliter qui quid in dominum, parẽtémve ausus est, quã qui in extraneũ, in magistratũ m, quàm in priuatum. In huius n rei consideratione ætatis quoque ratio habetur o.

3 ¶ Locus facit vt idẽ vel furtũ p, vel sacrilegiũ sit, & capite q luendum, vel minore supplicio.

4 ¶ Tempus discernit emãsorem à fugitiuo r, & effractorẽ vel furem diurnum à nocturno s.

5 ¶ Qualitate, cùm factum vel atrocius vel leuius est: vt furta manifesta à non t manifestis discerni solent: rixæ à grassaturis u: expilationes x à furtis: à violẽtia petulãtia y. qua de re maximè apud Græcos orator Demosthenes † sic ait: Οὐ γὰρ ἁπλῶς κρίνουσιν ὑμᾶς ἕλκειν, ἀλλ' ἢ ἀτιμίαι. δεῖ τοίνυν ἰδεῖν ὅς ἐλευθερίως δεῖ ἄνθρωπον καὶ πῶς ὑβρίσθη, ἀλλὰ τοῦθ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τυπτήσων, ὡ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ὁ παθὼν οὐδὲ ἂν ἀπαγγεῖλαι δι' αἰσχύνην ἕτερῳ τῷ δύναιτ' ἂν βλέψας εἰ, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὕβριζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς τὰ δεχόμενος, ὅταν κατὰ δίκας, ὅταν ὑπὸ κρίσιν.

Diuus Hadrianus eos, qui in numero vel ordine a decurionum essent, capite b puniri prohibuit: nisi si qui c parentem occidissent. Verùm pœna legis Corneliæ puniendos mandatis d plenissimè cautum est.

XVI. Claudius Saturninus lib. singul. de Pœnis paganorum.

Avt facta puniuntur, vt furta cædésque: aut dicta, vt cõuitia & infidæ aduocationes: aut scripta, vt falsa, & famosi libelli: aut consilia e, vt coniurationes, & latronũ conscietia: quósq; f alios g suadendo iuuisse h sceleris est instar. ¶ Sed hæc quatuor genera consideranda i sunt septẽ modis, causſa, persona, loco, tẽpore, qualitate, quantitate †, euentu.

1 ¶ Causſa, vt in verberibus, quæ impunita sunt à magistro illata k, vel parente: quoniam emendationis, non iniuriæ gratia videtur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulsatus est.

2 ¶ Persona dupliciter spectatur: eius qui fecit, & eius qui passus est. Aliter enim puniuntur ex iisdẽ facinoribus serui l, quàm liberi: & aliter qui quid in dominum, parẽtémve ausus est, quã qui in extraneũ, in magistratũ m, quàm in priuatum. In huius n rei consideratione ætatis quoque ratio habetur o.

3 ¶ Locus facit vt idẽ vel furtũ p, vel sacrilegiũ sit, & capite q luendum, vel minore supplicio.

4 ¶ Tempus discernit emãsorem à fugitiuo r, & effractorẽ vel furem diurnum à nocturno s.

5 ¶ Qualitate, cùm factum vel atrocius vel leuius est: vt furta manifesta à non t manifestis discerni solent: rixæ à grassaturis u: expilationes x à furtis: à violẽtia petulãtia y. qua de re maximè apud Græcos orator Demosthenes † sic ait: Οὐ γὰρ ἁπλῶς κρίνουσιν ὑμᾶς ἕλκειν, ἀλλ' ἢ ἀτιμίαι. δεῖ τοίνυν ἰδεῖν ὅς ἐλευθερίως δεῖ ἄνθρωπον καὶ πῶς ὑβρίσθη, ἀλλὰ τοῦθ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τυπτήσων, ὡ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ὁ παθὼν οὐδὲ ἂν ἀπαγγεῖλαι δι' αἰσχύνην ἕτερῳ τῷ δύναιτ' ἂν βλέψας εἰ, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὕβριζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς τὰ δεχόμενος, ὅταν κατὰ δίκας, ὅταν ὑπὸ κρίσιν.

e ¶ *Consilia.* fraudulenta. vt vbi quis fecit, quod aliàs facturus nõ erat: quanquàm consilia & pro opere accipiuntur: vt j. de verbo. sig. l. sæpe. in fin. & de reg. iur. l. consilij. & de hoc dixi ẽ. manda. l. j.

f ¶ *Quosque.* id est aliquos. ad quod ẽ. de fer. cor. l. prima. §. persuadere.

g ¶ *Alios.* & est instar sceleris, scilicet huius de consiliis.

h ¶ *Iuuisse.* aliàs monuisse. id est compulisse ad aliquod maleficiũ faciendum: vt suprà ad leg. Aquil. sed & si quemcunque. & aliàs inmuisse.

i ¶ *Considerandæ sunt.* scilicet aggrauãda vel leuianda.

k ¶ *Illata.* moderata ad quod C. de emẽda. propinquorum. & ẽ. ad leg. Aquil. sed & si quemcunq; §. fi. & ẽ. loca. item quæritur. §. idem. & de iniur. l. prætor. §. prætered. & §. seq. & de li. ho. exhi. l. iij. §. fi eum. & ẽ. de fur. qui iniuriarum. in prin. & l. verum est. & de aqua plu. arc. l. j. §. denique. & ẽ. de noxi. causſa aga. l. pen. & de iniur. l. sed si vnius. §. ij. & Instit. de iniur. §. atrox.

l ¶ *Serui.* vt ẽ. eod. in seruorum. in princ. & j. eod. capitalium. §. fin. & j. de reg. iur. l. ferè in omnibus.

m ¶ *In magistratum.* ad hoc suprà de iniur. prætor. §. prætered. & §. seq uent. & §. penult.

n ¶ *Ratio habetur.* vt & ẽ. de fic. l. infans. & de mi. l. auxilium. §. j. & l. si ex causſa. §. nunc videndum. & ẽ. de adult. si adulterium cõ incestu. ad l. Iul. pec. l. diuus. Sol. vt ibi.

o ¶ *Furtum.* solum: vel sacrilegium scilicet & furtum. & est contrà ẽ. de sica. l. j. §. antepen.

p ¶ *Capite.* cùm est sacrilegium: vt ẽ. ad leg. Iul. pecu. l. sacrilegij & ad hoc ẽ. de ædil. edi. quis sit fugitiuus. §. antepen.

q ¶ *A fugitiuo.* id est desertore: & dic quid sit emansor & desertor: vt j. de re mil. l. iij. §. emãsor. & l. qui cũ. §. j. aliàs furtiuo.

r ¶ *A nocturno.* ẽ. de fur. bal. l. j. & ij. & de effra. l. fin. & de condi. furt. l. furtum.

s ¶ *A grassaturis.* grassatores sunt nitẽtes ad malum, qui aliena sub trahunt: vt & j. ea. l. in fin. Accur.

t ¶ *Expilationes.* vt ẽ. de cri. expi. hære. per totum. & de iff. a. l. j.

u ¶ *Petulantia.* i. contumacia quædam. & ẽ. de sica. l. j. §. di uus. Accursius.

x ¶ *Non enim.* quam interpretationem qui dam non habent. Accursius.

y ¶ *Contumeliam* sub. fecit iniuriam.

z ¶ *Quamuis.* scilicet aliquod speciale: vel dic lege non punitur, vt puta si per iocum. Accur.

a ¶ *Malum.* generaliter: vel dic malum: quia affligit. vel etiam specialiter. & dic sed &c. aliàs sed, & aliàs si.

b ¶ *Cùm.* aliàs vt cum. & aliàs cùm verberat vt contumeliam. &c.

c ¶ *Cùm vt.* subaudi & vel punctus sit loco copulæ.

d ¶ *Verberat.* scilicet fustibus.

e ¶ *Cum fustibus.* sub. vel & cum &c.

f ¶ *Pupilla.* f. oculi, vel in ictu oculi.

g ¶ *Hæc.* scilicet facta. extra se, id est extra mentem. q. d. facit eos irasci.

h ¶ *Eorum.* f. de numero continentis.

i ¶ *Existentes.* homines dico repete &c.

k ¶ *Qui gregem.* de hoc dic vt ẽ. de abige. l. fi. in princ.

l ¶ *Euentus.* id est effectus.

m ¶ *A dementissimo.* non solùm à sapiente. nam interest habuerit euentum crimen vel non: quanquàm interdum hoc non considerat: vt subiicit: & ẽ. ad le. Corn. de sica. l. diuus. & C. ad le. Corn. de sica. is qui. & Instit. de pub. iud. §. item lex Corn. Accursius.

n ¶ *Voluntario.* id est ad arbitrium iudicis a.

o ¶ *Luebantur.* ad hoc ẽ. de fic. l. iij. §. j.

p ¶ *Incensores.* quia multum nascitur ibi de frumento, vt apparet in metallis.

q ¶ *Vitium.* incensores. Accur.

r ¶ *Supplicia.* id est pœnæ erescunt ex personis quorundam maleficiorum.

p ¶ *Capite.* cùm est sacrilegium: vt ẽ. ad leg. Iul. pecu. l. sacrilegij & ad hoc ẽ. de ædil. edi. quis sit fugitiuus. §. antepen.

q ¶ *A fugitiuo.* id est desertore: & dic quid sit emansor & desertor: vt j. de re mil. l. iij. §. emãsor. & l. qui cũ. §. j. aliàs furtiuo.

r ¶ *A nocturno.* ẽ. de fur. bal. l. j. & ij. & de effra. l. fin. & de condi. furt. l. furtum.

s ¶ *A grassaturis.* grassatores sunt nitẽtes ad malum, qui aliena sub trahunt: vt & j. ea. l. in fin. Accur.

t ¶ *Expilationes.* vt ẽ. de cri. expi. hære. per totum. & de iff. a. l. j.

u ¶ *Petulantia.* i. contumacia quædam. & ẽ. de sica. l. j. §. di uus. Accursius.

x ¶ *Non enim.* quam interpretationem qui dam non habent. Accursius.

y ¶ *Contumeliam* sub. fecit iniuriam.

z ¶ *Quamuis.* scilicet aliquod speciale: vel dic lege non punitur, vt puta si per iocum. Accur.

a ¶ *Malum.* generaliter: vel dic malum: quia affligit. vel etiam specialiter. & dic sed &c. aliàs sed, & aliàs si.

b ¶ *Cùm.* aliàs vt cum. & aliàs cùm verberat vt contumeliam. &c.

c ¶ *Cùm vt.* subaudi & vel punctus sit loco copulæ.

d ¶ *Verberat.* scilicet fustibus.

e ¶ *Cum fustibus.* sub. vel & cum &c.

f ¶ *Pupilla.* f. oculi, vel in ictu oculi.

g ¶ *Hæc.* scilicet facta. extra se, id est extra mentem. q. d. facit eos irasci.

h ¶ *Eorum.* f. de numero continentis.

i ¶ *Existentes.* homines dico repete &c.

k ¶ *Qui gregem.* de hoc dic vt ẽ. de abige. l. fi. in princ.

l ¶ *Euentus.* id est effectus.

m ¶ *A dementissimo.* non solùm à sapiente. nam interest habuerit euentum crimen vel non: quanquàm interdum hoc non considerat: vt subiicit: & ẽ. ad le. Corn. de sica. l. diuus. & C. ad le. Corn. de sica. is qui. & Instit. de pub. iud. §. item lex Corn. Accursius.

n ¶ *Voluntario.* id est ad arbitrium iudicis a.

o ¶ *Luebantur.* ad hoc ẽ. de fic. l. iij. §. j.

p ¶ *Incensores.* quia multum nascitur ibi de frumento, vt apparet in metallis.

q ¶ *Vitium.* incensores. Accur.

r ¶ *Supplicia.* id est pœnæ erescunt ex personis quorundam maleficiorum.

3 Flo. inclusa desunt.

4 Alter sic verò. Non enim paga tã contumeliam. re concitauit. ipsa facili indignatus: neque tam ingenuis grauis est cadi, qui grauis est, quam per contumeliam cadi. Si quidẽ multa sic, qui admodum cadit, admittere potest, quorum magnam partem ingenuis afferebat ipsa verberibus. affectus est, habitus corporis, multis, vociferatione, nunc vi contumeliæ impetus, nunc vt inimici fortitudo gerendi, nunc pugnæ ducta. non solùm malè cadens, alteri remittitur de repræsentare quit hæc ipsa monent, hæc de statu mentis deturbans homines pro pudij ac fugillationis non assuetos. Nemo enim &c. vt in alia versione.

5 Flo. clementissimo quo.

† Locum restituit Alc. lib. dispun. j. c. xvij. attigit etiã prætor. ij hoc ipso tit. Bud. autẽ in anno. poster. alios versus subtituit ex vi lib. Iliados. in illum vidéro.

a Imò vocat voluntariũ exilio. ſponte. aneum dicit: ho c est qđ quis que sibi cõſcifcit. Bud. hic.

Y

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciorum siue malefactorum vt alij terreantur. ad quod ℨ.ad l.Iul.maie. l.famosi.in fi.& C.de epi.au.l.iij.in fi.& ℨ.de abig.l.j.§.puniuntur.& ℨ.co.l.hodie.& ℨ.e.l.capitalium.§.famosos.arg.cont.a.j.tit.j.cùm ratio.§.si plures.& ℨ.ad l.Cornel.de fal.l.antepen.in fi.

a ¶ *Nimirum*.alias nimium,alias nimirum.

b ¶ *Multis*. plures tamen remanent alij nõ delinquentes; aliàs si isti sunt plures detrahendum est seueritati vbi multorum strages iacet.argu.suprà de ficar.l.qui cædem.& facit ℨ. eod. capitalium.§.famosos.& §. grassatores.

c ¶ *Grassantibus*. id est ad malum tendentibus:vt d. §. grassatores.& §.solent.& facit C. de hær. quicunque. §. quòd si fecerint. & C.ad leg.Iuliam repet. l.j.

d *Quidam. Metalli*. hi sunt serui:vt ℨ.eod.aut damnum.§.est pœna. & C. de bonis proscript.l.in metallum. & Inst.qui. mod.ius patr. po. solu. §. pœnæ. & de capi. dimi. §. j. & infrà de var. cog.l. pen.§.consumitur.

e ¶ *Pro non scripto*. vt & C.de hæred.Instit. l.j. & ℨ. de acquirend. hæredit. si quis mihi. § si quis planè. nisi in caussa alimentorum: vt suprà de his quæ pro non scrip. l. si in metallum. & de capi. dim.l.legatum.& facit ℨ.de iure fisc. l. in metallum.

f ¶ *Apolides*. Græcum amonecæ: aliàs Apolidesab à quod est sine: & polis,quod est ciuitas.

g ¶ *Perpetuò*. secus si ad tẽpus.vt ℨ.l.capitalium.in fi.j.respons.

h ¶ *Non habeant*.vt testari:vt suprà,de leg iij. l.j. §. hi. Item nec eis legari : vt in eod. tit. si deportati serui.§. j. Item nec filios retinent in potestate:vt Instit.quib.mo.ius patri.pot.sol.§.cùm autem. quæ potestas est iuris ciuilis.vt Institut.de pa.po.at emere, & alia quæ iurisgentium sunt,bene possunt:vt ℨ.de cura.fur.l.cõsilio.§.pen. & de capi.dimi.l.legatum.

i ¶ *Iurisgentium*.vt & sibi acquirant:vt dicta l.si deportati.in princi. & §.j.

k *Cogitationis*.hoc verum est,si est statutum in finibus cogitationis:vt & ℨ.de verbor.significa.l.fugitiuus.& de insa.l.qui ante. & ℨ.de verbor.signif.l.fœpe.in fi.& de fur.l.inficiando. in prin. & sic omnia contraria tolluntur.sic ℨ.de extraor.crimin.l.j. & C. de episc. & cle.l.si quis non dicam.& de fur.l.si quis.& si quacunq; præ. pote. l.j.& de his qui ad eccle.confu.l.fi.§.j.& de fica.l.diuus.& dixi ℨ. de

Flo. scripti.

Si non defendantur.]CASVS. Seruũ tuum accuso, licet non vis eum defendere: non propter hoc statim damnatur. potest tamen alius eũ defendere:vel seipsum defendat.& iudex qui de hoc cognoscit,non puniat eum,nisi-viderit eum esse culpabilem. Franc.

l ¶ *Ab alio*.vt & ℨ.de custo.reo.l.ij.in princ.& facit ℨ. de ap.ferui,& ℨ de sta.hom seruus.

m ¶ *Qui*.scilicet,iudex.

n *Si pœna. Commentitio iure*.contracto ex cõmentis.ad quod Instit. in procœmio.§.cũq;. Alij,l.opinione sapientũ, & fac.ℨ. e.crimẽ. & ℨ.de priua.del.l.j.in pri.& C.e.l.tancim'.& C.ex del.defun.l. vnic.

o ¶ *Hominum*.vt & C.ad le.Iul.repe.l.j.

p *Vltimum. Interpretamur*.sic vltima voluntas , quæ non redit, vt C.de sacrosan.eccle.l.j.& facit ℨ.eo.l.capitalium.in princ.

Flor. eis.

In metallum.]CASVS. Titius damnatus est in metallum : nũc est effectus inutilis ad illud opus infirmitate ductus vel senectute. dicitur,quòd potest dimitti,si aliquis pro eo hoc postulet, vt cognatus vel affinis, & si in hac pœna stetit per decem annos. Franc.

cerbentur: quoties nimirũ a multis b personis grassantibus c exẽplo opus fit.

In metallum damnatis nihil potest relinqui in testamento : apolidibus verò , id est qui ciuitatem perdunt,auferũtur ea,quæ sunt iuris ciuilis:ut testari:sed non ea,quæ sunt iurisgentium,sicut emere,uendere. Bart.

XVII. Marcianus lib.j. Institutionum.

QVidam sunt serui pœnæ, vt in metallum dati,& in opus metalli d,& si quid eis testamento datum fuerit,pro nõ scripto e : est:quasi nõ Cæsaris seruo datum, sed pœnæ.item quidam ἀπόλιδες f sunt,hoc est, sine ciuitate : vt sunt in opus publicum perpetuò g dati,& in insulã deportati: vt ea quidem quæ iuris ciuilis sunt,non habeant h: quæ verò iurisgentium i sunt,habeant.

XVIII. Vlpianus lib.iij ad Edictum.

COgitationis k pœnam nemo patitur.

XIX. Idem lib.lvij. ad Edictum.

SInõ defendãtur serui à dominis,non vtique statim ad supplicium deducuntur, sed permittetur eos l defendi,vel ab alio l :& qui m cognoscit, debebit de innocentia eorum quærere.

Pœna imposita delinquenti non transit in eius hæredem,ratio est in textu. Franc. Accu.

XX. Paulus lib.xviij.ad Plautium.

SIpœna alicui irrogatur, recẽptum est commentitio n iure, ne ad hæredem l transeat.cuius rei illa ratio videtur esse:quia o pœna constituitur in emẽdationem hominum o:quæ mortuo eo in quem constitui videtur, desinit.

Flor. hæredet.

XXI. Celsus lib.xxxvij.Digestorum.

VLtimum supplicium , mortẽ solam interpretamur p.

XXII. Modestinus lib.j. D iferentiaru

INmetallum damnati,si valetudine,aut ętatis infirmitate inutiles operi faciendo deprehendantur:ex rescripto diui Pij à præside dimitti poterunt, qui q æstimabit de his dimittendis:si modò vel cognatos,vel affines habeãt r, & nõ minus decẽ annis pœna s sua functi fuerint.

XXIII. Idem lib.viij Regularum.

SIne † præfinito t tempore in metallum dato u , imperitia dantis,decennij tempora præfinita videntur.

XXIIII. Idem lib.xj.Pandectarum.

EOrum,qui relegati v , vel deportati sunt ex caussa maiestatis, statuas detrahendas scire debemus z .

Qui heri,aut nudiustertius commisit adulterium , magis punitur , quàm qui commisit quinque annis elapsis,vide gloss.

XXV. Idem lib.xij.Pandectarum.

SI diutino tempore aliquis in reatu y fuerit,aliquatenꝰ pœna z eius subleuanda erit. Sic etiã constitutum est , non eodem modo puniendos eos esse, qui longo tempore in reatu agunt, quo i cos

q ¶ *Qui* princeps,& habeas,æstimanit,vel verius , qui , scilicet præfes:& habeas,æstimabit.Sed tũc eũ cõtrà.l.e.Diui.Sol.in metallũ dati,cùm in opus aliquod destinentur,inutiles facti operi absoluuntur: vt hic.Exules verò, qui nulli certæ rei præscribuntur,hoc tamẽ modo coërcẽtur meritòmec absq; principis cõscientia liberãtur. ¶ vel hæc secundum illã. nã nec hic dicit, quòd præfes dimittat : sed q æstimet,& fic ad principẽ remittat.

r ¶ *Habeant*. qui pro eis impetrant : vt & ℨ. de procur.l.sed & hæ. Accur.

s *Sine præfinito*. Pone,ita dixitin metallum te ad tempus esse iudico. indefinitũ enim tempus decennio determinatur. Si verò tẽporis mentionẽ non habuisset, vel in perpetuum damnasset, perpetuò esset in pœna:vt C.eo.l. seruus. & ℨ. de lega.l.fin.§. fina. Item facit ℨ.de interdi.& relegato. relegatorũ. §. hæc est differentia. contrà Sol.vt ibi.Item contrà ℨ.eod.l. capitalium. §. diuus. sed ibi ad tempus certum.

t ¶ *Dato*.aliàs dato , aliàs damnato.

Eorum.] CASVS. Relegati vel deportati ex caussa maiestatis , statua eius si qua erat posita in ciuitate,remouenda est:& da exẽplum vt in glo. Franc.

v ¶ *Eorum qui relegati*. vt si hostem occultari passus est, vel cum scilicet hostem occultauit:vt ℨ.e. Metrodorum. in quibus casibus ac:usatur lege Iul.maiest.vt ℨ.ad leg.Iul. maiest.cuius Accur.

x ¶ *Scire debemus*. quæ honoris sui caussa

Flor. quid.

positæ sunt in ciuitate:vt ℨ. de acquir.rer.dom.l.statuas. & de priuil. cred.l.Aufidius.vel dic vt ad eas non confugiant : vt ℨ.l. capitalium. §.ad statuas.

Si diutino.]CASVS. Qui heri fecit homicidiũ , magis est puniendus,quàm qui fecit iã est decennium:& hanc positionẽ habes in fine magnæ glossi.hîc positæ:vel aliter vt eadem glossi. Item non potest quis damnari vt de saxo se deiiciat,& sic moriatur. Franc.

y ¶ *In reatu*.id est in expeditione pœnæ reatus , qui non recipit iterationem,vt homicidium.est enim tunc pœna subleuanda, id est differenda,& cum ordine iudiciario imponenda. crimine autem commisso adhuc flagrante latius quibusdam crimen puniendi datur potestas:vt C. de rapt.virg.l.prima. vbi autem quis longo tempore fuit in reatu,qui recipit iterationem:maiorem patitur pœnã , quàm si semel tantum commisit:vt in fugitiuo,errone,emansore , & desertore & multis aliis:vt ℨ. eod.l. aut facta.§.tempus. & ℨ.de re mili.non omnes. §. à barbaris.in fin. & l. qui commeatus. & l. iij. §. fi plures.& C. de commea.l.ij.& iij. in fin.lib.xij. & suprà de ædil edict. quis sit fugitiuus.& C.de episc. aud. l. iij. in fin.& ad legem Iuliam de vi. forteuos.& ℨ.eod. l.capitalium. §.solent. & §.grassatores. & C. de superexac.l.j.in fin.& ℨ.de abig.l.fi.§. qui sæpius. Alij ponunt hunc casum per l.C.eodem.l. omnes.quod non placet:quia ibi impolita , non imponenda erat pœna, Tertij dicunt, quòd hæc diu iterauit delictum:vnde pœna est subleuanda,id est augenda: vt in pœna quæ lenatur, id est augetur & maioratur,cũ debet fieri panis.Quarti dicunt in reatu,id est in carcere propter reatum minus puniendum, quàm si ex recenti ibi fuerit: quasi ex quadã misericordia. ad quod ℨ.eodem, respiciendum.in princ.& C.de custo.re.l.j. & ℨ. de iureiurand. cum qui.vel dic quinò,vt primò dixi , quòd plus est puniendus qui heri fecit homicidium,quàm qui fecit iam est decennium.& sic facit ℨ.de risu nupt.l.qui in prouincia.§. fin.& de fur.ei qui.& l.inficiando.§. infans.Accur.

z ¶ *Pœna*.aliàs pœna,aliàs pœnæ eius.

a ¶ *De saxo.facit* ℨ.e.aut damnum §.j. Accur.

b *Ritsen. Isi gere.* nisi in crimine maiest.vt C.ad leg. Iul. maiestatis quisquis.& nisi in caussa primipil.vt C.de primi.l.fi.vel nisi circa vltricap.vt ℨ.de diuer.præscrip.cùm hæres. & nisi C. de quæstionibus.l.j.& eo Marco.& nisi C.de libe. & eo.lib.l.ij. cum hac autẽ C.eod.

Flor. deest.

si quis in suo §.fi. & ℨ. de in ius vocan. ladopiduum.in fin.& in decret.alij.distinct. per totum. & ℨ. de decũr. l.j.§.nullum. & ℨ.e. si pœna. & ℨ.de ope.nouum.l.pen.& ℨ.de sena. filiam.

Diui fratres.]CASVS. Non solent præsides mutare sententias suas,imò quòd plus est, non possunt mutare. si tamen quis allegat se succubuisse, eo , quòd instrumenta pro se facientia non potuit habere, & nunc ea inuenit, potest restitui in integrũ contra primam sentẽtiam : vel potest ob hoc minui pœna,& hoc solus princeps potest facere. secundò dicit , si decuriones & principales ciuitatum committãt in vii. vel aliud crimen propter quod relegandi essent,vt hic. Præsidebi scripta. Item alio rescripto cauetur, vt si quis ex principalibus ciuitatis latrociniũ commisit, vel simile delictum propter quod fit capitaliter damnandus:quòd præsides eos ligatos custodiat, & hoc rescribat principem narrando principi delictum cuiusque.Franc.

Flor. deest.

Flor. deest. excu.

Flor. deest. petuant.

Flor. parcitur.

Flor. pœnæ.

Flor. deest.

Flor. deest.

*Flor. deest

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Admoniti.* nam tunc grauius. & fa. ad hoc C. de pat. pote. l. iij. & C. de excep. l. penul.

b ¶ *Cùm separati.* ad hoc est quod diximus. ff. c. l. si diutino. Item facit C. de his qui ad ecclesiã cõfu. l. denũtiamus. & ff. de fisc. l. iij. §. alio. & ff. de re milita. l. iij. §. qui seditionem. & ff. si quis aliquid. §. ij. sed contra. C. de seditiosis. l. j. Sol. illa secundum istã. Accur.

c ¶ *Serui casi.* ex caussa superioris §. & not. quòd quidam non habent hic §. sed ibi, & vt generaliter.

d ¶ *Prohibuerunt.* quales sunt honestiores: vt ff. eod. l. §. nou omnes. Vel dic quales sunt, qui se accommodant &c. etiam vt sic continuetur cum superiori §.

e ¶ *Intelligi debet.* quo ad omnia huiusmodi.

f ¶ *Quandiu.* id est sicuti & subaudi retinêt &c. vt ff. eo. l. quidam. Accur.

g ¶ *Pariunt.* secus si in metallũ: vt ff. de fideic. lib. l. generaliter. & fa. ff. eo. aut damnum. §. in ministerium.

h ¶ *Alterius.* nam dicebat quòd Titius volebat eũ occidere, cum non esset verum.

i ¶ *Prohibitum est.* vt C. de his qui ad statuas con. l. j.

k ¶ *Confugere.* præsumitur ergo contra cõfugas: vt C. de ludæis. l. nullus. & l. cùm verisimile. & C. de his qui per metum iudic. l. j. & authen. de manda. princ. patrocinia. at si quis ad imaginẽ summi Regis, id est Dei confugiat: tunc dic vt C. de his qui ad eccle. confu. l. fin. §. fanè. Accursius.

l ¶ *Pius.* ad hoc ff. de iniu. l. senatus. & C. de extraor. cri. l. in eum.

m ¶ *Grauius.* ad hoc ff. de iniur. l. prætor. §. penult.

n ¶ *Venenarij* aliàs venenarij, id est qui colunt planetas: de quibus dicitur C. de pag. per totum. aliàs venenarij, qui venena conficiunt: ad quod ff. ad legẽ Cornel. de sic. l. j. §. j. & l. eiusdem.

o ¶ *Oportuerit.* ad hoc fac. ff. de ter. mo. l. ij. & de crimi. stel. l. ij. §. pe. Accursius.

p ¶ *Grassatores.* id est ad malum nitentes: vnde grassor, id est nitor ad malum. Accursius.

q ¶ *Si sæpius.* ad hoc

† Vide in quod no. ff. eodem, si hunc. §. Ioã. diurino.

r ¶ *Incendiarij.* aliàs est hic §. & non §. nonnunquàm &c.

s ¶ *Exurantur.* ad hoc ff. l. capitalium. in princ.

t ¶ *Aut villam.* scilicet extra oppidum. ad quod C. de incest. nup. l. iij. in fine.

v ¶ *Disceptet* agendo. Aquil. vt ff. ad leg. Aquil. si seruus seruũ. §. si fornacarius. & §. si quis alteri. & §. si quis insulã. & dic vel pro &: vt C. quando ciui. actio. l. j. & facit ff. de fisc. l. si quis dolo. & ff. de in. rui. l. qui ædes. & l. si fortuito. & l. ff. & ff. ad leg. Aquil. l. si quis. Item facit ff. de abigeis. l. j. in fine. Accursius.

x ¶ *Relegetur.* scilicet in perpetuum: vt & ff. eo. l. relegati. & facit ff. eod. l. aut damnum. §. inter. & ff. de re mili. qui cum vno. §. j. & §. ij. Accur.

y ¶ *In custodiis.* idem videtur repetere: nisi dicas ff. de aliis accusatis: hic de custodibus. ad quod ff. de pu. iu. l. custodias.

z ¶ *Grassati sunt.* id est contueuerunt aggredi cũ armis, vel sine armis & violenter: vt in auth. vt nulli iu. §. pro furto. vel grassati, i. vbi frequenter obseruerint itinera publica. nam si semel veniam mererentur à furca: vt ff. §. grassatores. & C. de epis. au. l. iij. in fi.

a *Furca.* aut clã aliquis furripuit, & non est famosus: & fustigatur: vt in auth. vt nulli iu. §. pe. aut palàm, & est famosus & tunc furca: vt hic. aut palàm. sed non est famosus: & tunc lege Iul. de vi publi. vel priua. vt Inst. de pub. iu. §. item lex. sed hodie hoc casu pœnis legalibus: quod exponunt pœna huius legis: vt d. authenti. vel posset dici d. l. Iuli. de vi. si modò tantùm semel fecit: aliàs pœna huius §. vt ff. §. grassatores. aut est famosus: sed non nisi clàm surripuit: & tunc fortè quod hic dicitur obtinet: sed secundùm Lõgobardam pro prima culpa oculum, pro secunda nasum perdat: pro tertia moriatur. vt in Longobarda de furtis. l. de latronibus. Ité facit ff. de incendiariis, l. ne quid. §. j. & ff. ad leg. Iul. pec. l. facrilegij. & ff. ea. l. in princ.

b *Interemptorum.* i. eorum quos interemerunt latrones.

c ¶ *Liberos.* quandoque æqualiter seruus, vt liber in priuatis criminibus vel delic. vel dic vt ff. eodem. l. j. in princ. & facit C. de or. cog. l. iij. & supra cod. l. in seruorum. & si ex nox. causa agatur. l. penul. & ff. de dolo. l. non debet. & ff. ad leg. Iuliam pecula. l. facrilegij. in prin. Sed arguitur contrà. C. de episc. & cle. l. presbyteri. & ff. eod. l. aut facta. §. persona.

Qui vltimo.] CASVS. Vltimo

Vltimo supplicio damnatus statim perdit ciuitatem & libertatem: licet dudum post differatur pœnæ impositio: quod plerunque euenit: vt in litera dicit. Franc. Accur.

a ¶ *Perdunt.* ante quàm interficiantur & intra decem dies. sed appellatione facta extinguitur hic effectus: vt supra de iniusto testa. si quis ex §. hi autem.

b ¶ *Casus.* id est, à libertate & ciuitate. Accursius.

c ¶ *Ad bestias.* qui ergo damnatur ad bestias, debet mori: vt hic: & ff. de iniusto testa. si quis. & §. sed & si quis. vnde trahebatur fortè ad caudam equi donec moreretur: vel verùs ponebatur inter feras bestias. nam cùm dico bestiam, intelligo feram: vt ff. de postul. l. j. §. bestias. Et damnatus ad mortem damnatur ad mortem sit ferus: vt hic, & dicto §. sed & si quis. & §. eodem. quod ad statum. Idem si in metallum: vt ff. §. eo. in seruorum. §. qui ex caussa: quia illa est proxima morti: vt supra. l. prox. in princi. sed hoc hodie corrigitur in bene nato. non sic in spurio puto: vt in authentic. de nupt. §. quod autem. In deportatis verò dic, quòd ipsi statim post sententiam perdant ciuitatem: vt & supra de leg. iij. l. j. §. deportatos. in fin. sic ergo dicas. & sententiæ trahunt secum executionem: vt sententia excommunicationis. vnde sicut ab hac appellatur, sic ab illa. nec ob. quòd ibi casus non infligit, quia & hic lex. vel ibi Deus. quia & hic princeps. vel quia ibi terror: quia sic & hic. Sed tamen decretistæ contradicunt: & de hoc dixi C. si à nõ compe. iud. l. fi.

d ¶ *Solent.* scilicet damnati in metallum.

e ¶ *Habeatur.* & propter alia quandoque: vt ff. eod. prægnantis. & hoc quod hic dicitur, dic in casibus præmissis: vt C. de accusa. l. fin. vel ibi in confesso: hic in conuicto. vel ibi in non damnato: hic in iam damnato.

Si quis.] CASVS. Qui aliquid facit, per quod leuis animi hominẽs terreantur, vt mortem vel similem timorem habeant. in insulã relegatur. Franc.

f ¶ *Reseripsit.* sed & pœnam capitis patietur, si ipsa territio mortem minabatur: vt ff. de extraord. crimi. l. pe. §. sunt quædam.

Ad bestias.] CASVS. Damnatos ad bestias præses nõ debet eos dimittere ad clamorem populi: nisi hoc videat expedire populo. nam tunc dimittere potest, cum principis tamen consilio. Item nõ licet damnatum transduci de prouincia in prouinciam sine licentia principis Franc.

g ¶ *Ad bestias.* non dicas damnatos ad feruorem, vel ad clamationem populi. hoc enim fieri non debet: vt C. de decurio. l. decurionum. & arg. §. qui & à quibus. l. fi priuatus. sed volebat populus hos dimitti, cùm essent iam damnati.

h ¶ *Sine permissu principis.* ad hoc & superius respon. est ff. eo. l. diui. l. iij. in fi. & quod no. ff. tit. j. l. j. in fi. sed arg. contra. C. de reli. l. j.

Si præses.] CASVS. Præses vel alius iudex tulit sententiam definitiuam, in qua dixit Titium vim cõmisisse. quæritur an sit infamis: & inspicitur forma petitionis. nam aut super interdicto vnde vi esset conuentus: & tunc non erit infamis: si autem de crimine legis Iuliæ esset accusatus, tunc erit infamis. sed qua pœna punietur: an pœna legis Iuliæ de vi priuata, an de vi publica? & certè inspicitur de qua fuerit accusatus, & illius pœnam patietur. si autem de vtraque esset accusatus, & sic simpliciter iudex tulit sententiam vt dictum est: tunc significatur damnatus de vi priuata. Franc.

i ¶ *Vel iudex.* scilicet talis qui habeat merum imperium: quod hic exigitur: vt ff. de offi. præsi. illicitas. §. qui vniuersas.

k ¶ *Ex interdicto.* proposito.

& libertatem perdunt [a]. itaque præoccupat hic casus [b] mortẽ: & nonnunquam lõgum tempus occupat: quod accidit in personis eorum, qui ad bestias [c] damnantur. sæpe etiam ideo seruari solent [d] post damnationem, vt ex his in alios quæstio habeatur [e].

Qui abest ineuitit timorem mortis. uel alium magnum timorem, debet in insulam relegari. Bart.

XXX. Modestinus lib. j. de Pœnis.

SI quis aliquid fecerit, quò leues hominum animi superstitione numinis terreantur [1], diuus Marcus huiusmodi hominẽs in insulam relegari rescripsit [f].

XXXI. Idem lib. iij. de Pœnis.

AD bestias [g] dãnatos, fauore populi præses dimittere nõ debet: sed si eius roboris vel artificij sint [†], vt dignè populo Romano exhiberi possint, principẽ cõsulere debet. ¶ Ex puncia aũt in prouinciã traduci [1] dãnatos sine permissu principis [h] non licere diui [2] Seuerus & Antoninus rescripserunt.

Sententia debet conformari petitioni uel accusationi factæ in libello: & secundùm hoc pœna statui. Bartol.

XXXII. Vlpianus lib. vj. ad Edictum.

SI præses [†] vel iudex [i] ita inter loquutus sit, *Vim fecisti*, si quidẽ exiner dicto [k] nõ erit notatus [l], nec pœna legis Iuliæ sequetur. si verò ex crimine [m] aliud est [n]. Quòd [o] si non distinxerit præses [o] verum Iulia publicorũ, an Iulia priuatorum? tunc ex crimine [p] erit æstimandum. sed fi vtriusq; legis crimina obiecta sint, mitior ¶ lex, id est priuatorum, erit sequenda.

XXXIII. Papinianus lib. ij. Quæstionum.

FRatres Imperatores rescripserunt seruos in temporaria vincula dãnatos, libertatẽ, hæreditatem [1], siue legatum, postquàm tẽpus expleuerint [r], consequi: quia temporaria coërcitio quæ descendit ex sententia, pœnæ est abolitio. si autem beneficium libertatis in vinculis eos inueniat [2], ratio iuris & verba constitutionis [s] libertati refragantur.

¶ Planè si testamento libertas data [t] sit, & eo tempore quò aditur hæreditas, tempus vinculorum solutum sit, rectè manumissus intelligitur [3]: non secus ac si pignori datum seruũ debitor manumisisset, ciúsque post liberatum pignus adita fuisset hæreditas.

XXXIIII. Idem lib. j. Responsorum.

SEruus in opus publicũ perpetuũ, ac multò magis temporariũ nõ datur [u]. Cùm igitur per errorẽ in opus tẽporarium fuisset datus, expleto tempore domino seruum esse reddendum respondi [x].

¶ Eos quoque [y] delatoris pœna

1 ¶ *Non erit notatus.* vt ff. de vi & vi ar. l. neque. Accur.

m ¶ *Ex crimine.* scilicet proposito fuit interlocutus.

n ¶ *Aliud est.* scilicet quia erit infamis: sed oppo. quia interlocutio non infamat: vt ff. de insa. l. quid ergo. & cum autem. & C. de insa. l. verbum. & l. interlocutio. quæ iunt contra. Sol. hic ponitur pro diffinitiua sententia, quæ sola talia crimina diffiniunt: vt C. de fal. l. vbi. vel hic causa cognita: in contrariis non.

o ¶ *Præses.* in sententiando.

p ¶ *Ex crimine.* proposito. Et not. quòd H. dicit, quòd si ex lege publica, erit infamis. si verò l. Iul. de vi priu. non: quod probatur: quia descendit ab interdicto. vnde vi. accusatio le. Iul. vis priuatæ: quod interdictũ restituatem. non infamat. nec hoc ergo infamet: vt supra de pu. iud. l. infamem. Sed opinio eius grauatur. & sic intelligitur supra ad legem Iuliam. de vi priu. l. j. in vtat. princip. & l. fina. quod non placet: quia illa distinctio descendit à ciuili famosa: vel non habet locum in priuato delicto, non publico: vt ff. l. infamem. at hæc accusatio vis priuatæ est publica: vt ff. de publi. iudic. l. j. præterea expressè dicitur ff. ad legem Iuliam. de vi priua. l. j. in princ. & l. fina. quòd infamet: quod de infamia iuris est intelligendum. & quod hic dicit est intelligendum quò ad pœnam imponendam: quæ statim lata sententia intelligitur: vt ff. ad Turpil. l. j. §. fin. autem.

[1] Flor. quia §.

[2] Flor. & hanatæ: quod interdictũ restituatem.

[3] Flor. impeditur.

1 Flo. correctis.

2 Fl. deest, &.

3 Flo. sed qui ad tempus.

9 Halo. quæ admodũ etiã.

10 Flor. Venenarij.

11 Fl. deest.

12 Fl. insidiatores.

13 Flo. & furunque.

14 Flo. aliqui

15 Flo. vitale caretur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Andatis. CASVS. Nemo liber homo dãnari debet in perpetuis vinculis. Franc.

a ¶ *Perpetuis.* nisi seruus: vt C. eo. incredibile. & lege, seruus.

Metallum. CASVS. Damnati in metallum & in ministeriũ metallorum serui fiunt pœnæ. Franc.

b ¶ *Efficiuntur.* vt & suprà eod. aut facta. §. fina. & l. capitalium. in princ. Sed hodie cõtra, vt dixi ff. eo. l. qui vitimo.

Dardanarios. CASVS. Dardanarij qui habent falsas mensuras ad mensurãdum annonam, extra ordinem puniũtur pro modo delicti: & qui sinchi, dic vt ff. de extraordi. cri. annonam. Franc. Accur.

c ¶ *Extra ordinem.* facit ad hoc ff. de extraordi. cri. l. annonam. Accur.

Si quis aliquid. CASVS. Qui aliquid ex metallo principis, vel ex moneta sacra surripuit, in metallum dari debet: vel in insulam secundùm qualitatem personæ. Item transfuga, id est qui ad hostes vadit: item qui renuntiant hostibus nostra consilia, viui comburi debent aut furca suspendi. Item factores, siue auctores seditionis tumultus populo concitato furca damnantur, aut bestiis, aut in insulam secundùm qualitatem personæ. Item qui corrumpunt virgines nondum viripotentes, grauiter puniuntur: quod dic vt in litera. Item seruus, qui vocat dominum suum in ius, dicens se ab eo emptum suis numis, & sic petit se manumitti: si hoc non probet, domino suo redditur sub pœna vinculorum: aut in metallum damnatur, si hoc probabit. Item qui dat poculũ abortionis aut amatorium poculum, grauissimè punitur: licet non in fraudem dederit: & magis punitur, si ex hoc poculo homo, vel fœmina perierit: quod dic vt in litera. Item qui supprimit testamentum, quod ipso iure non valet: non dicitur delinquere. Item qui testamentum viuentis aperuerit, recitauerit & resignauerit, pœna legis Corneliæ tenetur. Item procurator meus si instrumentum litis meæ prodidit aduersario, grauiter punitur. quod dic vt in litera. Item si duo deposuerunt instrumẽta penes Titium, & Titius ea restituit vni eorum altero absente: vel ea ostendit aduersario litis eorum: grauiter punitur. Item iudices pedanei, id est qui negotia humiliora disceptant: si corrupti dicantur, & hoc inueniatur: grauiter puniuntur. quod dic vt in litera. Item miles qui de carcere fugit cultello sibi dato, & ense extracto, capite punitur. Item custos, qui dimisit captum, eadem pœna tenetur. Item miles qui sibi manus infert, volens se occidere, non tamen se occidit: capite punitur: nisi ob impatientiam doloris vel morbi, vel simili de causa hoc fecisset: tunc enim cum ignominia remittitur. Franc.

1 *Flos. furca.* 2 *Vl. Actores.*

d ¶ *Punitur.* vt ff. ad legem Iuliam pec. l. vj. §. fi quis ex.

e ¶ *Furca.* vt ff. de re mili. l. omnes. §. exploratores. & l. proditores. & ff. eodem, aut damnum. §. j. & argum. ff. de fica. l. iij. §. fina. Sed contra C. de seruis fugi. l. iij. sed ibi delictum nõ erat consummatum: quia in itinere fuit deprehensus: hîc peregerat. Item contrà. ff. de cap. & postli. re. l. postliminium. §. transfugæ. Sol. ibi non petebatur per aliquem puniri: & ideo domino redditur.

f ¶ *Authores.* aliàs fautores, aliàs authores. & facit ff. l. capitalium. §. solent. & quod ibi dixi.

g ¶ *Mittuntur.* facit ff. de iniur. l. si fluxum. & de incen. l. si. §. pe. & de iure patro. l. adigere §. quamuis.

h ¶ *Redemptum.* & super hoc dominum vocat in ius: vt ff. de iudic. l. vix.

i ¶ *In metallum.* vt & suprà de manu. si quis.

k ¶ *Amatorium poculum.* vt ff. ad leg. Corn. de fica. l. iij. §. sed id. Accur.

l ¶ *Exempli.* ad hoc 3 *Fl. desfolar* suprà de fica. l. iij. §. *Sit.* sed ex senatusconsul. & l. si mulierem. & suprà de iudic. obseruare. & ad Maced. l. j. & C. de prob. exemplo. & ff. de re iudic. diuus. in fine.

m ¶ *Amissa parte.* dimidia: vt infrà de verbor. significe. l. nomen filiarum. §. portionis.

n ¶ *Relegantur.* & in perpetuum. ex quo de bonis auferuntur: vt infrà tit. ij. l. iiij. & l. relegatorum. §. ad tempus.

o ¶ *Si ex eo.* scilicet poculo.

p ¶ *Nullo iure.* hoc accipe vt diximus suprà de falsis. l. si quis legatum. & sic non obst. quod ibi dicitur: ad quod est suprà de rabu. exhi. l. j. §. si quis codicillos. quæ sunt contra. Item contra suprà de fal. l. ij. Solu. vt ibi.

4 *Flos. destitut.* 5 *Flo. & qui cum eo quem.*

q ¶ *Legis Cornelia.* de falsis: vt suprà de fal. l. j. §. is qui. & facit ff. quemadmodum testa. ape. l. ij. §. fi dubitetur.

r ¶ *Conuicerit.* id est probauerit.

s ¶ *In perpetuum.* 6 *Flo. exilio.* ad hoc ff. de extraord. cri. l. saccularij. §. j. & de fal. l. j. §. is quidẽ. & ff. prox. §. item facit ff. titu. j. l. j. & titu. iij. l. iiij.

t ¶ *Deposita.* à duobus. ad quod facit ff. depositi. l. j. §. si pecuniã. & facit ff. proxi. §. & quod ibi no.

v ¶ *Iudices pedanei.* id est delegati, vel etiam ordinarij, qui humiliora negotia disceptant: vt C. de peda. iudici. l. fi. & facit C. de pœn. iudi. qui male iudi. l. j. & ij. & in authen. ibi posita. Accur.

x ¶ *De seruit.* ad primum facit ff. de re mili. l. milites. §. eius. in fin. Ad secundum ff. de custo. reo. l. fin.

y ¶ *Mittendus est.* ad hoc ff. de re mili. omnes. §. qui se. Item facit ff. tit. ij. l. fi. Item arg. contrà. ff. de fal. qui falsam.

Cicero. CASVS. Vir Milesius fecit testamentum, & instituit sibi hæredem ventrem Milesiæ suæ vxoris. erat enim grauida ex eo, vt dicebatur. & si non nasceretur aliquis, vel aliqua ex Milesia sua vxore, substituit quosdam: posteà hæc Milesia accepta pecunia à substitutis fecit abortum aliquibus medicamentis factis. dicit Cicero hanc Milesiam capite damnandam. Item mulier quæ postquàm diuertit se à viro, & erat prægnans, vim intulit ventri, vt sic abortum faceret: in exilium temporarium damnatur. Franc.

z. ¶ *Cum esset.* scilicet mulier, vel dic Cicero.

a ¶ *In Asia* prouincia.

b. ¶ *Ab hæredibus secundis.* scilicet substitutis.

c ¶ *Sibi.* aliàs filiis, & aliàs sibi. Accur.

Damna

a ¶ *Damnatam.* vt & ff. de fica. si mulierem. & quod ibi not.

b

c

M ¶ *Marito.* C. de diuor. l. fi. §. inter.

Etrodorum. Deportari ff. eo. l. eorum. Accur.

d *Anctio legum.* id est legalis. sic C. de leg. & con. l. non dubium.

Et dic si aliqui delicto imponitur certa pœna per legẽ, non debet cumulari, vt imponatur extraordin. arbitrio iudi. sed ibi tantũ vbi non est certa pœna legis. Accur.

e ¶ *Neuilstin.* è. scilicet per generalem doctrinam, vel per regulam, quod nouissimè fieri solent: vt ff. ad le. Aquil. si seruus seruum. §. inquit. vnde regulæ in ff. ne digestorum ponuntur.

f ¶ *Pœnam.* scilicet iudicis arbitrio indictã, ante tamen est incerta, id est extraordi. vt potẽ in crimine stellionatus accusatione deficiente, specialis accusatio locum habet cõtra eum qui legi non pareat: vt ff. de crim. fal. l. iij. si autem vtraque esset certa: neutra alteri derogaret, & ideò malè sequeretur: nec ambigitur &c. potest tamen dici extraordin. fieri certam per arbitrium iudicis, & illam pœnam quam iudex imponit, lex imponere videtur: vt ff. de hæred. Instit. l. affe.

g ¶ *Legis præceptis.* id est legale præceptum.

h ¶ *Non videtur.* id est locum sibi in his speciebus non vendicat, pertinet tamen ad generalitatem verborũ, quæ etiam species continentur: vt diximus ff. de reg. iur. l. j. alioquin non potest dici derogatio. Sunt autem hæc generalia verba: quicunque legi non pareat, extra ordi. coerceatur.

i ¶ *Omni iure.* sicut in supradicto respon. ad quod ff. de leg. iij. seruis manumisi. §. fi. & de pecu. leg. seruo manumiſ. & de tritico legato. l. ij. & de verborum oblig. l. doli clausula. & ff. de reg. iur. l. in toto. & de lega. Titio centum aureos. & ff. de fun. instr. & instru. leg. quæsitum. §. pen. & l. cùm de lanionis. §. cui fundo. & ff. de manu. testa. si peculiũ.

k ¶ *Eadem lege.* in genere hoc accipe. Accur.

l *Nterpretatione.* facit ff. eod. hodie. & l. respiciendum. & ff. de decurio. l. generaliter. & ff. de reg. iur. l. factum. §. fi. & ff. de pig. l. in quorum.

Mperator. CASVS Dic casum huius princi. vt in gloss. hîc posita, quæ incipit, hoc intelligit Io. &c. In secunda parte dic: filius decurionis ex delicto suo amisit honorem debitum filiis decurionũ. amodò sustinebit pœnas plebeiorum. Franc.

m ¶ *Administrationis.* hoc intelligit Io. si non lite contest. in iudicio solenniter damnatæ aliquem de crimine cap. sed extra iudicium pro aliquo excessu, quantumcunque dicat, prohibeo te vti arte tua. hæc enim interlocutio vltra suum tẽpus non extenditur. & secundum hoc non est contrà C. de postul. l. j. quæ signatur contra. alij aliter soluunt, vt ibi. Item facit ad hanc legẽ ff. de arbit. l. fi cùm dies. §. fi intra. & de offi. p. præfect. vrb. l. j. §. pen. & de postulan. l. & puto. §. fi. & ff. eo. l. moris. & ff. de iurisdictio. om. iudi. eum qui. §. j. & de pignor. l. in quorum.

n ¶ *Vindicare.* vt C. de quæstionibus. l. diuo. & ff. de Sena. l. emancipatorum. & ff. de decur. l. ij. Accur.

DE BONIS DAMNATORVM.

Vplicij. CASVS. Cùm quis damnatur ad mortẽ naturalem, vel cùm ciuitatem perdit, vel cùm seruitus imponitur, his tribus casibus perdit bona. Secundò dicit, quòd etiam filij damnati patris, ante damnatio. patris cõcepti, egisset, rei capitalis esse damnatam ff. ¶ Sed & si qua viscerib⁹ suis post diuortium, quia prægnãs fuisset, vim intulerit, ne iam inimi co marito filium procrearet: vt tẽporali exilio coërceatur, ab optimis Imperatoribus nostris rescriptum est.

Qui hostem fugientem sciens susceperit, in insulam relegatur. hoc dicit. Franc. Accur.

XL. Paulus lib. iij. Decretorum.

Etrodorum ff, cùm hostem fugientem sciens susceperit, in insulam deportari c: Philoctetem, quòd occultari eũ non ignorãs, diu dissimulauerit, in insulam relegari placet.

Glos. prima ponit casum.

XLI. Papinianus lib. ij. Decretorum.

Anctio legum d quæ nouissimè e certam pœnã f i genera liter irrogat ei, qui legis præceptis g non obtemperauerit, ad eas species pertinere non videtur h, quibus ipsa lege pœna specialiter addita est: nec ambigitur in cæteris omni iure i speciem generi derogare. nec sanè verisimile est delictum vnum eadem lege k variis æstimationibus coërceri.

XLII. Hermogenianus lib. j. Epitomarũ.

Nterpretatione l legum pœnæ molliẽdæ sunt potius, quam exasperandæ m.

XLIII. Paulus lib. j. Responsorum.

Mperator Antoninus Aurelio Attiliano rescripsit, Patricij l præses vltra administratiõis n suæ tẽpus interdicere alicui artẽ suã vti non potest.

Qui pro suo delicto amittit honorem, amittit etiam commodum honoris. Bart.

¶ Idem rescripsit ff cum, qui suo ad misso decurionis 3 filij honorem amisit, non posse in pœnis euitandis, decurionis filij honorem vindicare n.

De bonis damnatorum.

TITVLVS XX.

I. Callistratus lib. j. de Iure fisci & populi.

Svpplicij l ff o damnationem bona publicantur, cùm aut vita adimitur, aut ciuitas p, aut seruitis conditio irrogatur.

1 ¶ Etiam ij, qui antè concepti, & post damnationem nati sunt, portionem 2 ¶ ex bonis patrum damnatorum accipiunt. liberis autem ita demũ portio tribuitur, si iustis nuptiis r nati sunt.

2 ¶ Liberis eius, cui pars dimidia duntaxat bonorum ablata est, partes non dantur. Idque & diui Fratres rescripserunt.

II. Idem lib. vj. de Cognitionibus.

Non vt quis in carcerem ductus est, spoliari s eum oportet: sed post t condẽnationem. idque diuus Hadrianus rescripsit.

III. Vlpianus lib. xxxiij. ad Edict. m.

Qvinque v legibus damnatæ mulieri dos publicatur: maiestatis, Iuliæ l vis publicæ, parricidij, veneficij, de sicariis. non potest.

1 *Flor. deest, Iulia.*

2 *Flo. responsit.* 3 *l. decurionum honorem amisit.*

1 *Flor. deest, supplicij. & incipit, Damnatione. vide August. libr. Emendat. c. 4.* ! Et populi dãnatione.

2 *Flo. portionem.*

1 *Flor. deest, supplicij. & incipit, Damnatione. vide August. libr. Emendat. c. 4.*

2 *Flo. portionem.*

3 *Flo. & qui cum eo quem.*

4 *Flo. destitut.*

5 *Flo. exilio.*

6 *Flo. furca.* 7 *Vl. Actores.*

8 *Flo. destitut.*

9 *Flo. exilio.*

10 *Flo. furca.* 11 *Vl. Actores.*

12 *Flo. destitut.*

13 *Flo. exilio.*

14 *Flo. furca.* 15 *Vl. Actores.*

16 *Flo. destitut.*

17 *Flo. exilio.*

18 *Flo. furca.* 19 *Vl. Actores.*

20 *Flo. destitut.*

21 *Flo. exilio.*

22 *Flo. furca.* 23 *Vl. Actores.*

24 *Flo. destitut.*

25 *Flo. exilio.*

26 *Flo. furca.* 27 *Vl. Actores.*

28 *Flo. destitut.*

29 *Flo. exilio.*

30 *Flo. furca.* 31 *Vl. Actores.*

32 *Flo. destitut.*

33 *Flo. exilio.*

34 *Flo. furca.* 35 *Vl. Actores.*

36 *Flo. destitut.*

37 *Flo. exilio.*

38 *Flo. furca.* 39 *Vl. Actores.*

40 *Flo. destitut.*

41 *Flo. exilio.*

42 *Flo. furca.* 43 *Vl. Actores.*

44 *Flo. destitut.*

45 *Flo. exilio.*

46 *Flo. furca.* 47 *Vl. Actores.*

48 *Flo. destitut.*

49 *Flo. exilio.*

50 *Flo. furca.* 51 *Vl. Actores.*

52 *Flo. destitut.*

53 *Flo. exilio.*

54 *Flo. furca.* 55 *Vl. Actores.*

56 *Flo. destitut.*

57 *Flo. exilio.*

58 *Flo. furca.* 59 *Vl. Actores.*

60 *Flo. destitut.*

61 *Flo. exilio.*

62 *Flo. furca.* 63 *Vl. Actores.*

64 *Flo. destitut.*

65 *Flo. exilio.*

66 *Flo. furca.* 67 *Vl. Actores.*

68 *Flo. destitut.*

69 *Flo. exilio.*

70 *Flo. furca.* 71 *Vl. Actores.*

72 *Flo. destitut.*

73 *Flo. exilio.*

74 *Flo. furca.* 75 *Vl. Actores.*

76 *Flo. destitut.*

77 *Flo. exilio.*

78 *Flo. furca.* 79 *Vl. Actores.*

80 *Flo. destitut.*

81 *Flo. exilio.*

82 *Flo. furca.* 83 *Vl. Actores.*

84 *Flo. destitut.*

85 *Flo. exilio.*

86 *Flo. furca.* 87 *Vl. Actores.*

88 *Flo. destitut.*

89 *Flo. exilio.*

90 *Flo. furca.* 91 *Vl. Actores.*

92 *Flo. destitut.*

93 *Flo. exilio.*

94 *Flo. furca.* 95 *Vl. Actores.*

96 *Flo. destitut.*

97 *Flo. exilio.*

98 *Flo. furca.* 99 *Vl. Actores.*

100 *Flo. destitut.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ritus, donec cõstat matrimoniũ. & hęc probatur ff. l. prox. de alia seq. sed hodie nec fœmina amittit propter delictum libertatẽ: nedũ masculus. Vnde nec solueretur matrimoniũ, nec iam maritus lucraretur dotem: vt in authen. de nup. §. quod autẽ priùs Azo. & facit §. sol. mat. si maritus. Itẽ ex his collige, q̃ pro debito vxoris fit missio in rebus dotis ex aliis causis quàm istis.

a ¶ *Omnes. Actiones.* ad res dotales, cùm eas lucretur vir: vt dixi. Alij dicunt ad impensas: quod nõ placet. cùm vir lucretur: vt C. eo. fi vt proponis. & ff. de capi. diminu. l. eas. contrà.

b *Sed si alia l ge. Mortua sit.* vt §. de contra tab. l. j. §. filium.

c ¶ *Quòd si deportata.* & sic ciuitatem tãtum perdit. & facit in authen. de nup. § deportato. & C. de dona. inter vi. & vxor. l. res. & ff. de dona. inter vir. & vxo. sed si mors. Item contrà. ff. de capi. dimi. eas. Sol. vt ibi.

d ¶ *Matrimonium.* aliàs contrà. quod dic, vt suprà pro socio. l. actione. §. publicatione.

e ¶ *Maritum.* in ciuitate existentem, secus econtrà si ipse deportatur: quia mulieri redditur: vt C. de repudiis. l. j. in fine.

f ¶ *Actione.* sic hîc ex humanitate demũ sol. matrimonio datur actio: ergo alibi mero iure etiam constante matrimonio est nata. sed dici potest humanitatem esse in hoc, quòd per pœnam non perdat dotẽ. & sic dicimus cõmuniter nasci demum solut. matrim. vt C. de iure de. in rebus. §. omnes. Accursius.

Iunus.] CASVS. Aliquo damnato tali pœna, quòd & bona debeant amittere, debent bona eius deferi, & confiscari. pannicularia vel viles res nõ confiscantur. & quę sint pannicularia, declarat in litera. prohibet etiam præsides & nuntios cõmunis hæc pannicularia accipere, & quid de eius pannicularijs fieri debeat, declarat in litera.

g ¶ *Ex iusso nomine.* quia vilis est res: vt §. ea. l. §. pannicularia. & sic argumentatur ex nomine: vt Institu. de donat. §. est & aliud. & hæc non publicantur: vt in hac lege: & sic in inuentario cum cæteris non conscribuntur: vt C. eo. l. si quis intra.

h ¶ *Z nam.* magni pretij.

i ¶ *Aliquis.* præses vel alius tanquàm pannicularia.

k ¶ *Vestem.* supple si vendicet quis pannicularium vestem &c.

l ¶ *Inuiterales.* id est viles, & non aptos ad veterandũ: quia non sunt ex toro aurei vel argentei.

m ¶ *Lenis.* id est viles.

n ¶ *Anulos.* non signatorios: vt ff. de verb. sign. l. signatorios. & facit

1 Flo. capitis.

2 Flo. dissolute.

1 Fl Bradua. 2 Fl pannicularia.

† Vide in Cõio: ergo alibi mero iure constante Cæl. Rhod. li. 3. ca. antiqua. ij. cap. xxvi. Alciat. li. pręter. j. in dict. one numerales. & Bud. in annot. postrem. de Roma. magistra. j. & ij. cetera si. rrobique q̃ dicatur Spiculatores & optiones, de quibus in hac lege.

3 Flor. deest sid.

4 Flo. in ventralem.

5 Fl. quærens. 6 Fl. decisum. 7 Flor. retinebitur. 8 Fl. ductur.

ff. ad legem Rho. de iac. l. ij. §. cùm in eadem.

o ¶ *Hanc rationem.* scilicet pannicularium: nec etiam de aliis rebus potest intelligi: cùm alia fisco describantur, non aliquibus officialibus: vt C. e. l. si quis intra. & l. in metallum. sed hodie nec officialibus, nec fisco aliquid datur: vt in authen. vt nul. iudi. §. fin.

p ¶ *Abuti.* contra nostros Bonon.

q ¶ *Corrasas.* id est acceptas.

IIII. Papinianus lib. ij. de Adulteriis.

ET omnes omnino maritus salua sua actiones a contra fiscum habet.

V. Vlpianus lib. xxiij. ad Edictum.

SEd si alia lege capite[1] punita sit, quæ lex dotẽ nõ publicat: quia priùs serua pœnæ efficitur, verum est dotem mariti lucro cedere, quasi mortua sit b. Quòd si deportata c sit filiafamiliàs, Marcellus ait, quæ sententia vera est, non vtique deportatione dissolui matrimoniũ d. nam cùm libera mulier remaneat, nihil prohibet & virum mariti affectionem, & mulierem vxoris animũ retinere. Si igitur eo animo mulier fuerit, vt discedere à marito velit, ait Marcellus, tunc patrẽ de dote acturũ. Sed si materfamil. sit, & interim cõstante matrimonio fuerit deportata, dotem penes maritum e remanere: posteà verò soluto[2] matrimonio posse eã agere: quasi humanitatis intuitu, hodie nata actione f.

VI. Idem lib. v. de Officio Proconsulis.

DIuus Hadrianus Aquilio Brãduæ[1] ita rescripsit, Pãniculariæ[2] † caussa quemadmodũ intelligi debeat, ex ipso nomine g apparet. Non enim bona damnatorũ pãnicularia significari quis probè dixerit: nec si zonam h circa se habuerit protinus aliquis i sibi vindicare debebit: sed[3] nec vestẽ k, qua is fuerit indutus, aut numulos inueterales[4] l quos victus sui caussa in prõptu habuerit, aut leues m anulos n, id est, qui[5] rem nõ excedunt aureorum quinque. alioquin si quis damnatus in[6] digito habuerit aut sardonycha, aut aliam gẽmam magni pretij: vel si quod chirographum magnæ pecuniæ in finu habuerit, nullo iure illud in pãnicula ratione tenebit[7]. ¶ Pãnicularia sunt ea, quæ in custodiã receptus secum attulit spolia, quibus indutus est quis, cũ ad supplicium deducitur[8]: vt & ipsa appellatio ostendit. Itaque neque Spiculatores vltrò sibi vindicent, neque Optiones ea sibi desiderent, quibus spoliatur, quo momento quis est punitus. Hanc rationem o non in compendium suum debẽt præsides vertere: sed nec pati Optiones, siue Commentarienses ea pecunia abuti p: sed debent ad ea seruari, quæ iure præsidum solent erogari: vt putà carciaticum q quibuldam officialibus inde subscribere: vel si quid fortiter fecerint milites, inde eis donare. Barbaros etiam inde munerari venientes ad se, vel legationis, vel alterius rei caussa. Plerunque etiam inde corrasas ¶ pecunias præsides ad fiscũ transmiserunt: quod perquàm nimiæ diligentiæ est: cùm sufficiat si quis non in vsus proprios verterit, sed ad vtilitatem officij patiatur deseruire.

De portionibus quæ liberis damnatorum conceduntur.

TITVLVS XXI.

I. Paulus lib. sing. de Portionibus quæ liberis damnatorum conceduntur.

VIm ratio † naturalis quasi lex quædam tacita, liberis parentum hæreditatem adiceret r, velut ad debitã successionem eos vocando: propter quod & in iure ciuili suorum hæredum nomen eis inditũ[2] est s, ac ne iudicio quidẽ parentis t, nisi certis[3] de caussis v submoueri ab ea successione possunt x: æquissimum existimatum y est, eo quoque casu, quo propter pœnam pãrẽtis aufert bona damnatio, rationem haberi liberorum, ne alieno admisso grauiorem pœnam luerent, quos nulla contingeret culpa interdum in summam egestatem deuoluit: quod cum aliqua moderatione definiri p acuit: vt qui ad vniuersitatem venturi erant iure successionis, ex ea successione[5] portiones sibi concessas z habeant. ¶ Si in libertinum animaduersum erit, patrono eius id quod in bonis illius habiturus esset a, si is in quem animaduersum est, suæ morte decessisset, eripiendum nõ erit. reliqua pars bonorum, quę ad manumissorem non pertinebat, 6 fisco erit vindicanda.

o ¶ *Defensionem.* ac si dicat, bona auferuntur hæredibus. Sed contrà C. de hære. l. Manichæos. vbi bona hęredibus relinquuntur: vt ff. de iure fil. l. eius qui. Sol. secundum 10. speciale hîc in latronibus: vt & in crimine læsæ maiestatis: vt C. ad legem Iul. maiestatis. l. quisquis. & dic latrones, id est fures. nam & latrones, qui suspẽduntur furca, vt §. tit. j. capitaliũ. §. famosos. possunt redimere sanguinem suum: vt §. l. proxi. quæ est contrà. & facit C. de pœna iud. qui malè iu. l. j. & §. ad Turpil. l. senatusconsultum. §. si propter. Item contrà. ff. l. proxi. in fin. Sol. vt ibi. Accur.

p ¶ *In insulam.* facit ff. quando appel. sit. l. j. & de leg. iij. l. j. §. hi. & §. de fica. l. qui eædem. & ff. tit. j. l. ij. & vj. & §. ti. ij. l. ij. §. j. & l. diui. §. decurionibus. & §. de iniust. test. si quis filio. §. eius qui.

q ¶ *Videatur.* quod prodest. vt §. de accus. l. ex iudiciorum.

r ¶ *Argumento.* ff. q ante sententiam.

s ¶ *Debent.* ff. l. proxi. §. si quis autem.

Qui rei.] CASVS. Qui se occidit metu pœnæ, in duobus casibus bona eius cõfiscantur. vnus quãdo iam erat accusatus, alius quando inuentus fuit in crimine & nondum accusatus se occidit metu delicti q̃ commiserat. Si verò non fuerit accusatus, nec in scelere deprehensus, reus tamen criminis mortem sibi intulerit: bona eius non confiscantur, sed ad hæredem eius vadunt. Item cùm accusatus se occidit, ad hoc vt bona eius confiscentur, oportet esse tale delictum ex quo damnatus perderet vitam, aut deportaretur. seeus si esset accusatus de furto modicæ rei: vel inuentus in tali delicto se occidat. nam bona eius vadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item si quis se occidit tædio vitæ: vel impatientia alicuius doloris, vel simili modo finiuit vitam: bona eius vadunt ad suum hæredem non ad fiscum. Item si pater cùm occidisset filium suum, se occidit: præsumitur quòd ob dolorem filij amissi se occiderit, non metu pœnæ: & ideo bona eius vadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item secundum quod distinguitur in eo, qui occidit se, qua de caussa se occiderit: ita est distinguendum in eo, qui voluit se occidere, sed gentes non permiserunt: nam talis homo puniendus est, nisi tædio vitæ vel impatientia alicuius doloris se occidere voluerit: & redditur ratio mirabilis in litera. Item si accusatus interim decessit morte naturali: bona eius non confiscantur. Vltimò dicit: accusatus de graui delicto, credens se deliquisse, se occidit, si hæredes eius volunt probare eum non deliquisse, audiuntur: & hoc probato habebunt bona defuncti: & non fiscus. Franc.

t ¶ *Metu.* quem metum habere videtur de minus postulatus, vel in crimine deprehẽsus. & facit ad l. §. de infa. liberorũ. §. non solẽt. & §. tit. ij. si quis aliquid. §. fi. & C. si reus vel accu. mor. fuer. l. defunctis. & C. eod. l.

1 Flo. pertinebit.

2 Flo. filios.

3 Flo. deest.

4 Fl deest.

5 Flor. & Mar. nuscrip. deest hic tit.

1 Flor. in hac parentelæ.

Patris iussus non semper excusat.

1 Flor. est regraphe l. vlp. præcedentis tituli.

† Hîc text. est singularis. hoc propter debita filij succedit loco alimentorum. hoc addit Bolog. voluit Cyn. in terminis in l. sanciman. C. de nup. non vadunt hæc bona Flor. indesed ad fiscum. idem & Flam. 3 Fl. amittit.

4 Fl deest.

5 Flor. deest. successionis.

1 Fl. qualitercunque.

2 Fl. Seuerus. 2 Flor. Iulio Iuliano. Eos, qui à latronibus. Manuscr. Eos, qui latrones nominati.

3 Flo. publicantes sunt.

De bonis eorum, qui ante sententiam vel mortem sibi consciuerunt, vel accusatorem corruperunt.

TITVLVS XXII.

I. Vlpianus lib. viij. Disputationum.

IN capitalibus[1] criminibus à principibus decretum est non nocere ei k, qui aduersarium corrupit: sed in iis demum quæ pœnã mortis continent. nam ignoscendum[2] censuerunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque[1] m redemptũ voluerit.

II. Macer lib. ij. Publicorum.

IMperatores Verus[1] & Antonius Aulo[2] Iuliano rescripserũt, Eos, qui in latronibus n nominati, corruptis accusatoribus diẽ suum obierint: vt confessos de crimine, non relinquere defensionem o hæredibus, rationis est.

1 ¶ Si is de cuius pœna Imperatori scriptum est, veluti quòd decurio fuerit, vel quòd in insulã p deportari debuerit, antequã referiberetur, decesserit, potest quæri non ante sententiam decessisse videatur q. argumento r est senatusconsultum, quod factum est de iis, qui Romam transmissi, ante sententiam decessissent: cuius verba hæc sunt, *Cùm damnatus nemo videri possit in hunc annum, antequàm de eo foriè iudicium Romæ redditum, & pronuntiatum esset, neque cuiusquã mortui bona antè quàm de eo Romæ pronuntiatum sit publicanda[3] sunt: eáque bona hæredes possidere debent s.*

III. Marcianus lib. singul. de Delatorib.

QVi rei postulati, vel qui in scelere deprehẽsi metu t criminis imminentis mortem sibi

n ¶ *Imperatores. In latronibus.* i. inter latrones numerati: & tunc plana. & hîc habes latrones. sed in lib. R. est latrones.

o ¶ *Defensionem.* ac si dicat, bona auferuntur hæredibus. Sed contrà C. de hære. l. Manichæos. vbi bona hęredibus relinquuntur: vt ff. de iure fil. l. eius qui. Sol. secundum 10. speciale hîc in latronibus: vt & in crimine læsæ maiestatis: vt C. ad legem Iul. maiestatis. l. quisquis. & dic latrones, id est fures. nam & latrones, qui suspẽduntur furca, vt §. tit. j. capitaliũ. §. famosos. possunt redimere sanguinem suum: vt §. l. proxi. quæ est contrà. & facit C. de pœna iud. qui malè iu. l. j. & §. ad Turpil. l. senatusconsultum. §. si propter. Item contrà. ff. l. proxi. in fin. Sol. vt ibi. Accur.

p ¶ *In insulam.* facit ff. quando appel. sit. l. j. & de leg. iij. l. j. §. hi. & §. de fica. l. qui eædem. & ff. tit. j. l. ij. & vj. & §. ti. ij. l. ij. §. j. & l. diui. §. decurionibus. & §. de iniust. test. si quis filio. §. eius qui.

q ¶ *Videatur.* quod prodest. vt §. de accus. l. ex iudiciorum.

r ¶ *Argumento.* ff. q ante sententiam.

s ¶ *Debent.* ff. l. proxi. §. si quis autem.

Qui rei.] CASVS. Qui se occidit metu pœnæ, in duobus casibus bona eius cõfiscantur. vnus quãdo iam erat accusatus, alius quando inuentus fuit in crimine & nondum accusatus se occidit metu delicti q̃ commiserat. Si verò non fuerit accusatus, nec in scelere deprehensus, reus tamen criminis mortem sibi intulerit: bona eius non confiscantur, sed ad hæredem eius vadunt. Item cùm accusatus se occidit, ad hoc vt bona eius confiscentur, oportet esse tale delictum ex quo damnatus perderet vitam, aut deportaretur. seeus si esset accusatus de furto modicæ rei: vel inuentus in tali delicto se occidat. nam bona eius vadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item si quis se occidit tædio vitæ: vel impatientia alicuius doloris, vel simili modo finiuit vitam: bona eius vadunt ad suum hæredem non ad fiscum. Item si pater cùm occidisset filium suum, se occidit: præsumitur quòd ob dolorem filij amissi se occiderit, non metu pœnæ: & ideo bona eius vadunt ad suum hæredem, non ad fiscum. Item secundum quod distinguitur in eo, qui occidit se, qua de caussa se occiderit: ita est distinguendum in eo, qui voluit se occidere, sed gentes non permiserunt: nam talis homo puniendus est, nisi tædio vitæ vel impatientia alicuius doloris se occidere voluerit: & redditur ratio mirabilis in litera. Item si accusatus interim decessit morte naturali: bona eius non confiscantur. Vltimò dicit: accusatus de graui delicto, credens se deliquisse, se occidit, si hæredes eius volunt probare eum non deliquisse, audiuntur: & hoc probato habebunt bona defuncti: & non fiscus. Franc.

t ¶ *Metu.* quem metum habere videtur de minus postulatus, vel in crimine deprehẽsus. & facit ad l. §. de infa. liberorũ. §. non solẽt. & §. tit. ij. si quis aliquid. §. fi. & C. si reus vel accu. mor. fuer. l. defunctis. & C. eod. l.

1 Flo. capitalibus.

2 Flo. ignoscendum.

1 Flo. qualitercunque.

2 Flo. Iulio.

3 Flo. publicanda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

co.l.j.& ij.& qui testa.fa. possl.ij & j.de iure fis.in fraudem.§.ij.& ij.& 3.de institut.test.si quis ex.§.ei⁹ qui.l fi.& 3.ad Syll.l.j.§.fi quis.

a ¶ *Postulati* id est accusati.

b ¶ *Deprehensi* 3.de ritu nup.l.palàm.§.quæ in adulterio.Accur.

c ¶ *Adiiciendus esset*.facit ad hoc & inferius responsum, j. de iure fis.l.in fraudem.§.ij.

d ¶ *Finierit*. id est iple met suspenderit se.

e ¶ *Furtum*. scilicet in casu sequeti, cùm &c. Accur.

f ¶ *Fuisset*.sed castigatur:vt auth.vt nul. iudi.§.penul.

g ¶ *Diuus Antoninus*. 3.de testa.milita.l. eius militis.

h ¶ *Occidisse*.id est occisum esse.Accur.

i ¶ *Non perpetrauit*. & facit j. de re milit. l. iij.§.is,qui. & 3. de sicar.l.diuus.Sed arg.contrà 3 de falsl.l qui falsâ. & de inofficiocest.Papi. 6. meminisse.& quod dicit non perpetrauit, id est se non occidit: quia fuit decemtus ab hominibus.

k ¶ *Manus*. supra de ædil.edict. cùm autē. §. in aliis.

l ¶ *Cauetur*.3.cod.l. ij. in fi. de iure fisci. in fraudem.§.bona.

m. ¶ *In reatu*. id est in suspicione reatus.

n ¶ *Probatum*. contrà Ciqui test.fa. posl. l. ij. soluabi innocētia probatur eo ipso quòd cōtrariū non ostenditur: & sic habes quid in dubio p æsumatur & distingue vt ibi.Ite contrà.3.c.l.ij. in prin.sed ibi accusatorem corrupit. Item contra. 3. ea.l.§.videri.

1 *Flor. consti-tuerunt.*
2 *Flor. Papinianus primum, &c.*
3 *Flo. scripsit, &c.*
Manuseri, est lex & incepto Qui rei.

4 *Flor. deest.*
5 *Flor. nexus fuit*
6 *Flo. careat.*

DE INTERDI-ctis,& relegatis, & deportatis.

CApitulū. CASVS. Aliquo relegato ad tempus, ius cōsistabātur, & hoc olim, hodie secus. Franc.

o ¶ *Capitulum*. id est caput.

p ¶ *Relegatorum*. ad tempus vel j. relegatorum.§.ad tēpus, non si in perpetuū:vt j.d.relegati.Accur.

q ¶ *Superiorum temporum*. sic B. & R. sed aliàs Imperatorum.

r ¶ *Inter cætera* id est quia inter cætera hominibus quibus innocentia rationum meorum temporum, id est nos qui sumus innocētes,lucrari fisco, quod nō debemus:& sub remissi & hoc quoq; &c.

s ¶ *Quibus*.aliàs qđ a aliàs quibus.Accur.

t ¶ *Innocentiam*. aliàs inhocentiam : aliàs innocentia.item aliàs rationes : & aliàs rationem.

7 *Flo. desultor.*
8 *Flor. omnimodo.*

9 *Flo. parcer.*

1 Idem rescripsit eum, qui modici furti reus fuisset,licet suspendio vitam finierit d, non videri in ea caussa esse vt bona eius hæredibus adimenda essent:sicuti neque ipsi adimerentur, si compertum in eo furtum efuisset f.Ergo ita demum dicendum est bona eius 4, qui manus sibi intulit,fisco vēdicari, si eo crimine innexus 5 fuerit, vt si conuinceretur, bonis careret 6. ¶ Si quis autē tædio vitæ,vel impatientia doloris alicuius,vel alio modo finierit vitam,successorem habere diuus Antoninus g rescripsit. Videri autem & patrem qui sibi mā⁹ intulisset, quòd diceretur filiū suum occidisse h, magis dolore filij amissi mortem sibi irrogasse : & ideo bona eius non esse publicanda diuus Hadrianus rescripsit.

2 ¶ Sic autē hoc distinguit, interesse qua ex caussa quis sibi mortē cōsciuit : sicuti cùm quæritur, an is, qui sibi manus intulit, & non perpetrauit i, debeat puniri, quasi de se sententiam tulisset 7. nam omnino 8 puniendus est, nisi tædio vitæ, vel impatientia alicuius doloris coactus est hoc facere.& meritò, si sine caussa sibi manus k intulit, puniendus est. Qui enim sibi non pepercit, multò minus alij parceret 9.

¶ Si qui autem sub incerto caussæ cuētu in vinculis vel sub fideiussoribus decesserint, horum bona non esse confiscanda mandatis cauetur l.

Si accusatus de graui crimine se occidit, credens se deliquisse, ſi hæredes eius uolunt probare innocentiā defuncti, audiātur : quæ probata habebunt bona defuncti : non fiscus. Bart.

3 ¶ De illo videamus, si quis conscita sibi morte, nulla iusta caussa præcedente, in reatu m decesserit: an si parati fuerint hæredes caussam suscipere,& innocentē defunctum ostendere, audiendi sint? nec priùs bona in fiscum cogenda sint, quàm si de crimine fuerit probatum n: an verò omnimodo publicanda sint? Sed diuus Pius Modesto Taurino rescripsit, si parati sint hæredes defensionem suscipere, non esse bona publicanda, nisi de crimine fuerit probatum.

De interdictis †, & relegatis, & deportatis.

TITVLVS XXIII.

Olim bona relegatorum à fisco uindicabātur. hodie secus est. Bart.

† De istorū differētia vi de Crinitū lib.de honesta disciplina xxxij.c. v.& Cælium Rhodig. lib. xxvij. c. xx. antiq. lect.

I. Pomponius lib.iiij.ad Sabinum.

CApitulum 1 ex rescripto diui Traiani ad Ausidiū 2 Secundum, *Scio relegatorū p bona auaritia superiorū temporum q fisco vindicata : sed aliud clementiæ meæ conuenit, qui inter cætera r quibus s innocentiam t rationum meorum temporum tuetor, hoc quoque remisi exemplum.*

1 Flo. Quæ-stus relegare.
2 Flo. Didii.

II. Marcianus lib.xiij.Institutionum.

MAnumittere u deportatum non posse diuus Pius rescripsit.

Filij eius, qui amittit ciuitatem, debent perdere bona ipſius.quæ haberent ab intestato, non ea quæ aliunde ipſis obuenīunt.hoc dicit,& ponit exempla in textu.

III. Alphenus lib.j.Epitomarum.

EVm qui ciuitatem amisit, nihil aliud iuris adimere liberis, nisi quod ab ipso peruenturum esset ad eos, si intestatus in ciuitate moreretur, hoc est, hæreditatem eius,& libertos x, & si quid aliud in hoc genere reperiri potest. Quę verò non à patre,sed à genere,à ciuitate, à rerum natura tribuerentur, ea manere eis incolumia y. Itaque & fratres z fratribus fore legitimos hæredes, & agnatorum tutelas, & hæreditates habituros. non enim hæc patrem, sed maiores eius eis dedisse.

IIII. Marcianus lib.ij.Institutionum.

RElegati a in insulam, in poteſtate sua liberos retinent: quia & alia omnia sua iura retinent b. Tantū enim insula eis egredi non licet b:& bona quoque sua omnia retinēt c, præter ea si qua d eis adempta sunt. Nam eorum, qui in perpetuum e exilium dati sunt, vel relegati f potest quis sententia partem bonorum adimere.

V. Idem lib.j.Regularum.

EXilium g triplex est:aut certorum locorū interdictio h, aut lata fuga,vt omnium locorum interdicatur præter certum locū i : aut insulæ vinculum,id est, relegatio in insulam k.

VI. Vlpianus lib.ix de Officio Proconsulis.

INter pœnas est etiam insulæ deportatio:quæ pœna adimit ciuitatem Romanam. ¶ Deportandi autem in insulā ius præsidibus pro uinciæ non est datum l,licet præfecto vrbi detur:hoc enim epistola diui Seueri ad Fabium Cillonem præfectū vrbi expressum est. ¶ Præsides itaque prouinciæ m, quoties aliquem in insulam deportandum putant l, hoc ipsum annotare debent n. nomen verò eius scribendum est principi, vt in insulam deportetur.sic deinde principi scribere,missa plena opinione,vt princeps æstimet,an sequēda sit eorū o sententia, deportarique in insulā debeat:medio autē tempore dum scribitur,iubere eum debent ī carcere esse. ¶ Decuriones ciuitatum propter capitalia crimina deportandos, vel relegandos, diui Fratres rescripserūt. Denique Priscū in homicidio & incendio nominatum 3 o, ante quæstionem confessum, in insulā deportari iusserunt.

VII. Idem lib.x. de Officio Proconsulis.

RElegatorum duo genera sūt. quidam,qui in insulam relegantur : sunt qui simpliciter , vt prouinciis eis interdicatur, non etiam insula assignetur. ¶ In insulam relegare præsides prouinciarum possunt:sic tamen , vt si quidem insulam sub se habeāt, id est, ad eius prouinciæ formam pertinentem, quam administrant, ctiā specialem p insulam assignare possint, inque eam relegare q. Si verò non habeant , pronuntient quidē in insulam se relegare:scribant autem Imperatori , vt ipse insulam assigner. Cæterùm , non possunt damnare in eam insulam, quam in ea prouincia cui præsunt r, nō habeant. Interim quoad insulā Imperator assignet, militi tradendus est relegatus.

1 ¶ Hæc est differētia inter deportatos & relegatos : quòd in insulā relegari,& ad tempus & in perpetuum quis potest s. ¶ Siue ad tēpus, siue in perpetuum quis fuerit relegatus,& ciuitatem Romanam retinet t,& testamenti factionem non amittit. u ¶ Ad tempus v relegatis neque tota bona,neq; partē adimi debere x reseriptis quibusdam manifestatur : reprehēsæque sunt sententiæ eorum , qui ad tempus relegatis ademerunt partem bonorum,vel bona : sic tamē, vt non infirmarētur sentētiæ, quæ ita y sunt prolatæ.

2 ¶ Est quoddā genus quasi in insulā relegationis in prouincia Ægypto , in nouas 2 insulas relegare.

3 ¶ Sicut autē relegare in insulam quisquam, quæ non est sub se, non potest z : ita nec in prouinciā quidem relegandi habet ius, quæ non est sub se,fortè præses Syriæ in Macedoniam nō relegabit: sed intra 3 prouinciam suā potest relegare a. Item in partem 4 certā prouinciæ moraturū relegare potest : vt fortè non excedat b ciuitatem aliquā, vel regionem aliquam c nō egrediatur. Sed & in eas partes prouinciæ,quæ sunt desertiores,scio præsides solitos relegare.

4 ¶ Interdicere autem quis ea prouincia d potest , quam regit : alia non potest. & ita diui Fratres rescripserūt. Vnde eueniebat, vt qui relegatus esset ab ea prouincia in qua domicilium habuit , morari apud originem suā posset. Sed Imperator noster cū diuo Fratre suo huic rei prouidit 5. Mæuio 6 enim Probo præsidi prouinciæ Hispanię rescripsit 7, etiam ea prouincia interdici, vnde quis oriundus est, ab eo qui regit eam prouinciam, vbi quis domicilium habet. Sed & eos, qui cùm incolæ essent 8 , non in ea prouincia quid admiserint, æquum est ad rescripti e authoritatem pertinere.

5 ¶ Dubitatum est an interdicere quis alicui possit prouincia, à qua 9 ciæ in qua sunt incolæ:vt & infrà proxi. §. Et sic not. quòd accusatur quis de delicto in ea prouincia vbi habet incolatum, licet alibi deliquerit : vt C. vbi de crim. agi opor. l. prima. Et nota , hic quem esse incolam , & habere domicilium , idem est : vt infrà de verborum significationibus. l. pupillus. §. incola. quid ergo

1 Flo. prouinciarum.
2 Flo. Malto enim.
3 Flo. referi-psserunt.
4 Flo. in parte certa.
5 Flo. non essent, in ea.
6 Flor. in qua.
b Hic habes ris gl. singul. ad hoc quod iudex originis potest pu nire subditū suum ratione delicti perpetrati extra territorium suū de quo per Bart. in l. sepulchri. §. de sepulchris. Bolo.

a ¶ *Retinent*.inst.quib.mod.ius pat.fol.§.relegati.

b ¶ *Non licet*.vt 3.de pœnis.l.relegati.

c ¶ *Retinent*.vt j.de iure fisci.l.bona.& 3.ex quibus cauſ.maior.si qua mulier.in fin.

d ¶ *Si qua* id est aliqua.

e ¶ *In perpetuum*. secus si ad tempus,vt infrà, l. relegatorum. §. ad tempus.sic & suprà de pœnis. l. si quis aliquid.§.si quis inſtrumē tum.

f ¶ *Relegati*. pro eodē ponit,scilicet pro relegato in perpetuum.Accursius.

g ¶ *Exilium*. exilium propriè dicitur deportatio,sed relegatio impropriè : vt suprà de public. iudic. l. ij. hic ergo impropriè dicitur : quia aliàs est in perpetuum , & tunc perdit ciuitatem:aliàs tēporalis,& tunc non, vt suprà si quis cau. sed & si quis. circa princ.

h ¶ *Interdictio*. vt fuerat Bononiæ vel Mutinæ.

i ¶ *Certum locum*. puta vt ſtaret Mutinæ tantum : vt infrà eodem, relegatorum.§.item in parte.

k ¶ *In insulam*. vbi non ſtat cum hominibus a.

CASVS. Inter cæteras pœnas est etiam deportatio insulæ : quæ pœna aufert ciuitatē. & ius deportandi habet præfectus vrbis, nō præses prouinciæ: sed cùm præses videt aliquē deportandum: potest de hoc ferre sententiam:mittat tamen postea ad principem, qui assignet huic damnato insulam , si hæc sentētia ei placuerit:& interim faciet damnatum custodiri. Vltimò dicit : decurio ex crimine capitali deportandus est,vel relegandus. Item confessus ante quæstionem, in insulam deportandus est. Cæterū l.huius titu. sunt planæ.

l ¶ *Non est datum*. nisi habeat sub se prouinciam : vt j. l. proxi. in princ. quæ est contra. vel ibi in relegatione , hic in deportatiōe. & facit 3. de pœ. l. ij.§. j. & l. diui. & 3. titu. j.l.ij.§.j.& j. quando appel.ſit.l.j.& 3. de off. præſ.vrb.l.j.§. relegari.Accur.

m ¶ *Prouinciæ*.f.cuiuſ libet.Accur.

n ¶ *Annotare debēt*.cō demnando eum in insulam:vt infrà l.proxi.in prin.

o ¶ *Nominatum*.id est,accusatum.

p ¶ *Relegatorum.In eam relegare*.sed deportare non:vt 3.de pœ. l.ij.& l.prox.cum ſuis cōcor.& de iniuſto teſt.ſi quis ex.§.ceſſ.

q ¶ *Præsunt*.quia extra territorium.& c.vt 3. de iuriſ.om. iud. l. fin.& facit 3.quod quiſq; iur.l.j.in fi.& j. de bon.aut.iudi.poſſ.cùm vnus. §.pe.& ſic iudex huius terræ non poteſt mittere in poſſeſſionem alterius diſtrictus.Item facit j.cod.§.ſicut. Accur.

r ¶ *Quis poteſt*.quaſi diceret,non deportari,niſi in perpetuum: & ſic eſt contrà ad hoc ſubauditum 3. de pœnis. l.ſine præfinito.Sol.nō debet quis deportari ad tempus,vel damnari ad tempus in metallū:vt hic. Si tamen cōprehendatur tempus , tenet ſententia nihilominus.vt ibi.& facit j. ea. l. §. ad tempus. & facit 3.de pœnis, l.capitalium. in prin. Accurſius.

s ¶ *Retinet*. imò perdit:vt ſuprà de capitis diminū. l. amiſſione. §. ſed & hi.Solu. ibi exponitur , id eſt deportati.vel vt ibi.

t ¶ *Non amittit*. vt & ſuprà de teſta. l. eius. §. penult.

u ¶ *Ad tempus*. ſecus ſi in perpetuum:vt patet in damnato l. Inſ. de vi pub. vt Inſt. de pub.iud.§.item lex. & 3.el. relegati. & facit 3. de pœ. capitalium. in prin. & j. de iure fiſ. l.bona.in prin.& 3. ad l.Fal.in ratione.§. cùm quidam.

x ¶ *Debere*.niſi lex dicat ſpecialiter:vt C.de epiſ.audien.l. nemo.in fin & C.de poſtul.l.fin. quæ eſt contrà.

y ¶ *Ita*. ſ. cum ademptione bonorū. & dic prolatæ ſcilicet tēporis huius legis:ſed quæ ferentur poſteà , infirmātur:vt C.de legi.& conſt.l. non dubiū. vel quia licet fieri non debeat,factum tamen tenet.ad quod 3. de pœnis,l.moris.§.iſte. & j. quādo app.ſit.l.j.§. biduum.& 3.de cond.indebiti. l. eleganter. §. ſi quis poſt. & quod met.cau.l.fin.

z ¶ *Non poteſt*.3. ea.l. in prin.& ij.q.ij.nullus poteſt.

a ¶ *Poteſt relegare*. fortè ſi prius imperator aſſignaſſet : & ſic poteſt intelligi 3. in princ.huius. l. per hoc quod eſt 3.l. inter pœnas.

b ¶ *Non excedat*.i.nō recedat,vel excat pœnas.Accur.

c ¶ *Aliquam*.ad quod 3.eo.l.exilium.

d ¶ *Ea prouincia*. in qua ſunt incolæ.

e ¶ *Ad reſcripti* b , vt ſcilicet poſſint interdici ea , à qua ſunt oriundi , ab eo præſide qui præeſt prouin-

a ¶ *Relegati*. in perpetuum vel ad tempus.

1 *Flor. patent.*
2 *Flo. cū ſit.vt.eſt ad hoc q̄ dic.*
3 *Flo. relegari, ſcripti ſi ſuſtinuit vbi ſe ad-ſuſ. ſpec. ſuſ. ſuſ. ſuſ

Universidad de Deusto
Biblioteca

differt à superiori §.respon.ibi deliquit vbi habitabat,hic alibi.

a ¶ *Ortundus.*id est ortus.

b ¶ *Incolit.*id est habitat.

c ¶ *Sua.*id est ea prouincia cui præst.

d ¶ *Italia.*in qua est ortus.

e ¶ *Patria.*in qua habitat&in qua est præses.

f ¶ *Si quis eam sententiam.* quam habes §.§. sed & eos.

g ¶ *Admiserit.* id est commiserit.

h ¶ *in aliam prouinciam.* ab ea quam inco lit, vel vnde est oriundus.lo.

i ¶ *Commisit.*id est delinquerit.

k ¶ *Prouinciæ.* quam incolit.

l ¶ *Præter Italiam.*inuit Italiam esse prouinciam. sic supra de ma.vindi.l.ottam.§.fin. Accursius.

m ¶ *Patronorum.* ad quod ff.au munic.l. assumptio.§.fi.&l. eius qui in prouin.

n ¶ *Patria.* scilicet sua propria.

o ¶ *Etiam ab vrbe.* Rom. per excellentiã: vt infr.l.de iu.ma.§.sed ius. quæ & sua patria est, &c quidem maior vnde abitinet ab ea: sed non ideo in casu: quia non ideo videntur interdici minora, quòd interdicantur maiora, vt ff. ad munici.Rom.&§. de seruis expor. l. ij. & l. cui pacto.& ff.ead.l.§. potest. & supra de fena.l. qui indignos. & C. si seruus expor.l.fin.

p ¶ *Patria sua.* vtpote minori.

q ¶ *Non videtur.* tacitè. expressim autem interdici debet : quia licet nõ sit maior quo ad alios,sibi tamen videtur esse maior : vt §. de offic.præfect.vrb. l. j.§. fin. vel hic patria: ibi ciuitate.vel dic, nõ videtur cõmuni opin.

r ¶ *Excedendi.* id est recedendi.

s ¶ *Relegatum.* si habes relegatus: legas cum superior bus.si re legatum tunc cum inferioribus.& dic quòd præses dat libellũ continentem modum relegationis ipsi relegato.

t ¶ *Dare.*scilicet præsides.

v ¶ *Ne excedant.*id est ne acceedant in patriam.sic §. de pœnis. l. relegati.vel pone etiam proprie.& facit §.de poenis,l.moris.

x ¶ *Ad honores.*alios.nã & decurionatus honor est:vt C.de decurio.l. prima.

y ¶ *Non admittatur.*facit ff. de decurio.l. ij.& ff.de variis cog.l.pen.

oriundus [a] est, cùm ipse ei prouinciæ præsit,quã incolit [b], dum sua [c] non interdicit:vt solent Italia [d] interdicere, qui patria [e] non interdicunt : vel an per consequentiam[10] videatur eti ea [11] prouincia interdixisse cui præsest.Quod magis erit probãdũ. Per contrarium autẽ is qui originis prouinciæ præst, non est nactus ius interdicendi ea prouincia,quã incolit is qui relegat. 6 ¶ Si quis eam sententiam [f] admiserit [g], vt is,qui in alia prouincia [h] commisit [i], possit relegari ab eo qui prouinciæ [k] præst,eueniet, vt relegatus iste tribus prouinciis præter Italiam [l] debeat abstinere, & in qua deliquit,& quam incolit,& originis.& si ex diuersis prouinciis oriti videatur propter conditionẽ vel suam, vel parentis, patronorum[12] [m]: pluribus etiã prouinciis consequenter interdictum ei dicemus. Quibusdam tamen præsidibus,vt multis prouinciis interdicere possint,indultum est: vt præsidibus Syriarum,sed & Daciarum.

7 ¶ Constitutum est eum, cui patria [n] interdictum est, etiam Vrbe [o] abstinere debere. Contrà autẽ,si cui Vrbe fuerit interdictum, patria sua [p] interdictum non videtur [q]. & ita multis constitutionibus cauetur. ¶ Si cui planè non patria sua,sed aliqua ciuitate interdictum sit : videndum est , an etiam patria sua , itemque Vrbe interdictum dicamus, quod magis est.

8 ¶ His,qui relegantur,dies excedendi [r] à præsidibus dari & potest, & solet.Etenim moris est ita pronuntiari , *Illum prouincia illa,insulaque illis*[13] *relego. excedereque debebit intra illum diem* ¶ Relegatum [s] planè libellum dare [t] posse principibus,[14] etiam diui Fratres rescripserunt.

Cui interdicitur minus officium,non potest accedere ad maius:sed non habet locum econuerso. Bart.

9 ¶ Solet præterea interdici sentẽtia quibusdam,ne intra patriæ territorium,vel muros morentur, ne excedant [v] patriã, vel in vicis qui busdam morentur. ¶ Solet decurionibus ordine interdici vel ad tẽpus, vel in perpetuum. ¶ Item potest alicui pœna iniungi,ne honores adipiscatur : nec ea res facit vt decurio esse desinat:cùm fieri possit vt quis decurio quidem sit, ad honores [x] autẽ nõ admittatur [y]. Nam & senator quis esse potest, & tamẽ honores non petere[15] [z].

¶ Potest alicui & vnus honor interdici : sic tamẽ, vt si cui honore vno interdictum sit,nõ tantùm eũ honorem petere non possit:verùm ne eos [a] quoque, qui eo honore maiores sunt est enim perquam [b] ridiculum,eum qui minoribus pœnæ caussa prohibitus sit, ad maiores aspirare [c].maioribus tamẽ prohibitus , minores petere nõ prohibetur. Sed muneribus si quis pœnæ caussa fuerit prohibitus , nihil valebit sententia. Neque enim † immunitatem pœna tribuere debet.Ergo & si honoribus [d] quis in pœnam fuerit prohibitus , poterit dici,nisi honores isti habuerint mistam muneris grauem impensam, infamiam [e] illi ad hoc nõ [f] profuturam.

VIII. Marcianus lib.ij.Publicorum iudiciorum.

SEd honore quidem illum arceri puto : cæterùm impendia debere [g] præstare.

IX. Vlpianus,lib.x de Offic.Proconsulis.

POtest præses quendam damnare , ne de domo sua procedat [h].

De sententiam passis, & restitutis.

TITVLVS. XXIIII.

Deportatio & dãnatio in metallũ non extinguit ius patronatus patrono restituto.h.d.

I. Vlpianus lib.xxxviij.ad Edictum.

AD successionem liberti patronus deportatus, & restitutus admittitur. Sed & [1] si in metallum damnatus restitutus [2] est,nunquid seruitus pœnæ [i] extinguet [3] ius patronatus, etiam post restitutionem? Et magis est, vt non extinguat seruitus [k] ius patronatus.

II. Idem lib.v. Opinionum.

SI deportatus restitutus dignitatem quidem indulgentia principis recuperauerit, in sua autem omnia bona non est [4] restitutus. nec à creditoribus, nec reipublicæ nomine cõueniri potest.Sed si cùm ei facultas oblata esset à principe, ad [1] bona quoque sua recuperanda [2],maluerit ea relinquere[3],& actionibus exuere se,quibus ante sententiam subiectus fuerat [b], non poterit.

III. Papinianus lib.xvj. Responsorum.

IN insulã deportari bona fiscus pœna remissa retinuit. Creditores ex antè gesto non habere cum eo , qui debitor quondam fuit , actiones, constitit. Quòd si [5] bona cum dignitatis restitutione concessa recuperauerit, vtiles actiones necessariæ non erunt, cùm & directæ competant [c].

IIII. Paulus lib.xvij. Quæstionum.

IN metallum damnata mulier eum , quem conceperat [d], edidit : deinde à principe restituta est.Humanius dicetur etiã cognationis iura huic restituta [e] videri.

De cadaueribus punitorum.

TITVLVS XXV.

I. Vlpianus libro ix.de Officio Proconsulis.

CORpora eorũ, qui capite damnãtur, cognatis [f] ipsorum neganda non sunt. & id obseruasse se etiam diuus Augustus libro decimo de vita sua scribit. ¶ Hodie autem eorum,in quos animaduertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quàm si fuerit petitum [g] & permissum:& nonnunquam nõ permittitur,maximè maiestatis damnatorum.

2 ¶ Eorũ quoque corpora,qui exu principis recuperauerit, in sua autem omnia bona non est [a] restitutus. nec à creditoribus, nec reipublicæ nomine cõueniri potest.Sed si cùm ei facultas oblata esset à principe, ad [1] bona quoque sua recuperanda [2],maluerit ea relinquere[3],& actionibus exuere se,quibus ante sententiam subiectus fuerat [b], non poterit.

III. Papinianus lib.xvj. Responsorum.

IN insulã deportari bona fiscus pœna remissa retinuit. Creditores ex antè gesto non habere cum eo , qui debitor quondam fuit , actiones, constitit. Quòd si [5] bona cum dignitatis restitutione concessa recuperauerit, vtiles actiones necessariæ non erunt, cùm & directæ competant [c].

IIII. Paulus lib.xvij. Quæstionum.

IN metallum damnata mulier eum , quem conceperat [d], edidit : deinde à principe restituta est.Humanius dicetur etiã cognationis iura huic restituta [e] videri.

De cadaueribus punitorum.

TITVLVS XXV.

I. Vlpianus libro ix.de Officio Proconsulis.

CORpora eorũ, qui capite damnãtur, cognatis [f] ipsorum neganda non sunt. & id obseruasse se etiam diuus Augustus libro decimo de vita sua scribit. ¶ Hodie autem eorum,in quos animaduertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quàm si fuerit petitum [g] & permissum:& nonnunquam nõ permittitur,maximè maiestatis damnatorum.

2 ¶ Eorũ quoque corpora,qui exu

De appellationibus.

TITVLVS I.

Istud principium diuiditur in duas partes. Primò ponit caussam inducendæ appellationis. Secundò respondet cuidam tacitæ quæstioni. Secundo ibi, Licet nonnunquam. Bartolus.

I. Vlpianus lib j.de Appellationibus.

APpellandi vsus quã sit frequens, quámque necessarius, nemo est qui nesciat [k], quippe cùm iniquitatẽ [l] iudicãtiũ, vel imperitiã corrigat [m]: licet nonnunquã etiã bene latas sententias in peius reformet [n] aduersus [o] nonnulli, quosdam non , vt cùm essent plures mei tutores quondam contra quos egi propter malam administrationem , & succubui,nunc appello,& quosdam ex eis nomino:satis est vt contra omnes videar appellasse.secus si ipsi tutores fuerunt condemnati mihi:& quidam eorum appellant , quorum nomina in libello appellationis sunt posita.nam non prodest aliis quorum nomina nõ sunt apposita.Item licet in appel.est apposita caussa quare appellet : poterit tamen in processu caussæ aliam caussam allegare , & aliam omittere, & prosequi appel.quibuscunque modis poterit.& hoc dicit hic.§.cũ duabus ll. seq.Franc.

k ¶ *Nesciat.*& ideo plenius attingendus:vt §. de lib.leg.legaui.

l ¶ *Iniquitatem.*cum dolo : imperitia sine dolo. ad primum est §. de minori.l.præfecti.ad secundum.C.eod.l.j. ad vtrumque Instit. de iniur.§. j.& vtrobique facit litem suam:vt Inst.de ob.quæ ex quasi delict.in princ.si autem contra constitutiones,ipso iure non valet,& nõ est opus appellatione:vt ff.quæ sentent.sine appella.l.j.

m ¶ *Corrigat.*vsus appellandi.id est appellatio. seu appellationis index.

¶ DE APPELLATIONIBVS.

Appellandi.] CASVS. Vsus appellandi frequens est & necessarius. Per appellationem enim corrigitur quod malè iudicatum erat siue dolo,siue imperitia:licet quandoque deteriusiudicetur in caussa appellationis, quã in prima.

¶ *Quæsitum.* si princeps respondet alicui iudici de quadã quæstione: & iudex secundum illam respõsionem iudicat,potest appellari à sententia prædicta: potest enim esse quòd iudex in consulendo principem fuit mentitus: & sic contra respõsionem siue rescriptum principis appellari vide.ur. & dic [1] *Flo.alnbi. de hoc vt in glo.domi* [2] *Fl. Severini mei Accur.* quæ incipit, non dicas appellari, &c.

¶ *Si quis.*] A sententia quadam appellaui ad quendam iudicem , cũ deberem ad alium iudicem appellare:quæritur an mihi error meus prædictus noceat. & distinguitur. nam si appellaui ad minorem iudicem quàm fuerit iudicans : tunc mihi nocet. si autem cùm deberem appellare ad quendam , qui erat aliquantulum maior iudicante,appellaui ad quendam magis maiorem : non nocet mihi: & de hoc dat exemplum. nam cum iussu principis consules iudicem delegarũt in caussa mea , quam habebam cum Titio , deinde à sententia iustius delegari appello ad principem, cùm deberem ad consules appellare , non noceret mihi: & ipsi consules de caussa appell. cognoscent , ac si ad eos esset appellarum.

¶ *Libelli.*]Nunc docet qualiter fiat libellus appellatorius. Secundò dicit quòd si in ipsa die, qua lata est sententia, volo appellare:sufficit si dicam, appello. Tertiò dicit quòd in appellatione non est necesse declarare contra quem aduersarium [3] *Flo. recentra* *Gat.* appellet. Item si in appellatione quosdam ex

---

1 Ff. desert.ad. 2 Ff. recuperandis. 3 Ff.derelin. quæ: actionibus.

1 Flo. competente.

10 Flor. consequentias. 11 Flor. etiam pronuncie.

12 Flo. patronorum:vel plu ribus.

13 Flor.eis relego.

14 Flo.principia diui fratres.

15 Flor. repetitio: inferri ex sententiatere. qua prohibetur honor.

1 Flo.dubit. quis propter quod est deportatus. 2 Flor. vel est in metallũ damnatus.poste à restitutus. 3 Flor. manet. patronatus integrũ habet : & sic succedere liberto poterit. Franciscus.

4 Flor. non debet. ex.§.fi.inter cõcor.xvj. cap.legi. quis pati.fic §. de exce.leximus. de rei iudi. euidenter, & iudic. C.de leg. & consti. quæ fauore.& §. de cap. di. l.ij.§. nemo. & l. tutelas.§.iniur. & de cõtra tabulas,non putauit.§. si quis sua.Sed arg.cõtra §. de his quibus vt indign. l.j.& l.post legatum in fi.Et hoc no. plenius §. de neg. gest. siue hæreditaria.

5 Flor. vel pœnæ.

1 Flo. competente.

10 Flor. consequentias. 11 Flor. etiam pronuncie.

12 Flo. patronorum:vel plu ribus.

13 Flor.eis relego.

14 Flo.principia diui fratres.

15 Flor. repetitio: inferri ex sententiatere. qua prohibetur honor.

1 Flo.dubit. quis propter quod est deportatus. 2 Flor. vel est in metallũ damnatus.poste à restitutus. 3 Flor. manet. patronatus integrũ habet : & sic succedere liberto poterit. Franciscus.

4 Flor. non debet. ex.§.fi.inter cõcor.xvj. cap.legi. quis pati.fic §. de exce.leximus. de rei iudi. euidenter, & iudic. C.de leg. & consti. quæ fauore.& §. de cap. di. l.ij.§. nemo. & l. tutelas.§.iniur. & de cõtra tabulas,non putauit.§. si quis sua.Sed arg.cõtra §. de his quibus vt indign. l.j.& l.post legatum in fi.Et hoc no. plenius §. de neg. gest. siue hæreditaria.

5 Flor. vel pœnæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ *Pronuntiat.* scilicet quandoque.

b ¶ *Aduersus rescriptum.* quo respon. alicui iudici consulenti ad aliquā quæstionē de iureno dico de facto: vt ff. de iudi. cum quē. §. j. & hoc casu princeps nō dat dilationē: vt C. de dilationi. l. cūm à nobis.

c ¶ *Prouocari oportere.* Non dicas appellari à literis, in quibus mendacia sunt inserta: quia iam sunt approbatæ: vt j. quando appel. fit. l. fina. quæ est contrà. nec à rescripto: licet hoc videatur dicere. non enim à sententia principis appellatur: vt infrà, à quibus appellar. non licet. l. j. in prin. Sed dic appellari à sententia iudicis quā fert secundum consilium principis, quod cōsilium fuit secundū relationem: & sic quodammodo appellatur contra rescriptum, & contra literas consultationis: & hæc probatur in Græco quod est hic si scripserit &c. & sic intelligi potest C. de app. l. ij. & in auth. vt in med. li. §. super hoc. Sed op. quia licet non appellatur à sententia principis sita nec ab eius iudicis sententia, qui iudicat secundum q ipse mandat: vt in authen. vt in mendacio li. §. j. quæ est contrà. Sol. ibi à principe, princeps audiuit causam cōsuluit principē. vel ibi secūdum hic contrà ius commune. vel hic princeps iussit. dicauit.

d ¶ *Ad sententiam no stram.* vetus lectio, Ab enunciatione, id est à mendacij relatione pū cipi facta: vt hic subiicit.

e ¶ *Non esse appellandum.* Io. & Azo dicunt ab hac interlocutoria appellādum: vt infrà quando appell. fit. l. j. in princ. & C. de relationib. l. j. in fine, quæ sunt contrà. & hic exponunt nō esse appellandum de necessitate: sed potest si vult. Vel secundum alios in illa j. quando app. fit, idcò appellatur, quia iam erat lata sententia: hīc ferēda: & illa C. vocat refutatorias præces: non appellationem sed contradictionē, quæ fit contra consultationem. Et secundum hoc hic nullo modo appellatur: & sic secundum hoc ab interlocutoria non appellatur: quod dic vt j. de app. reci. l. ij. Vel tertiò contra interlocutoriam, qua pronuntiat principem consulendum, nō appellatur: sicut nec ab actis, vt hic: sed à grauamine: quia inserit mendacia, vel interloquitur inferendo, potest appellari: vt d. l. C. sic enim hic dicere videtur.

f ¶ *Iudicem.* scilicet ad maiorem.

g ¶ *Vt minorem.* scilicet minorem eo qui iudicauit: vt colligitur j. denique &c. vel dic verius fortè minorē eo qui iudicaturus est. & facit ff. de minor. l. minor autem.

h ¶ *Ei nocebit.* videtur quòd non: quia in damno vitando etiam iuris error non debet obesse: vt ff. de iur. & fact. igno. error. Sed speciale vt hic noceat error facti vel iuris. quia ad rigorem iuris conseruandum hoc statuitur, vt in vsucapione: vt not. eo. tit. l. iuris ignor. Item sic est in confes. l. non fatetur.

i ¶ *Nihil ei oberit.* quia non alium, sed magis plus: vt suprà quemadmodum serui. amit. is cui. in princ.

k ¶ *Ex rescripto nostro.* mandauit enim princeps consulibus vt dent iudicem: vt j. quis & à quo. l. fin.

l ¶ *Consules.* ad hos fuit appellandū: vt j. quis & à quo. l. fi. & j. e. Imperator. ij. respon. & idem si Imperatorē appellasset: vt j. eod. Imperatores. in prin. Sed non nunc consul est maior: quia superillustris & præfectus illustris tantū. vt in authen. vt cūm de appell. §. illud. & vt ab illustri. & qui suprà eam dign. §. j. & in auth. consti. quæ de di. co. vj. Ad hoc dic qđ cōsul maior est quò ad dignitatē: non quò ad administrationē: quia nō habet nisi voluntariam iurisdictionē: vt colligitur ff. de off. cōsulis. l. j. quod non placet: quia imò habet ea. tiam contentiosam: vt ff. de arb. l. iij. in fi. & l. seq. Alij dicunt quòd hīc dicit de illis cōsulibus, qui dignitatem habent, nō administrationem. ar. d. l. de arbi. Vel dic scilicet, minorem: scilicet eo qui iudicauit.

m ¶ *Prouocatio.* non ergo opus est noua appellatione.

n ¶ *Vel parem.* parem vel maiorem accipe: vt ff. dixi. Item facit j. l. iij. & de appel. re. l. si cuius. de cēsi. l. forma. §. fi. sed ar. contrà ff. de iur. omn. iudi. l. si per errorē. & de aqua plu. arcen. l. sed hoc.

o ¶ *Vel maiorem.* ordinariū tamē, vel quasi ordi. vt delegatum à principe. Quid ergo est quod dicitur nō debere appellari, nisi ad delegantē, nec etiā ad imperatorem: vt j. eo. l. Imperat. respon. verū vt ipse cognoscat.

p ¶ *Libelli qui dantur.* aliàs appellatorij, & ita planum est: vt subaudias dantur, scilicet iudici. sed in lib. Alb. est appellationis, & tunc dic, scilicet, faciendæ: & dic dantur iudici à quo appellatur, si fieri potest: aliàs ei ad quē appellatur: vt quando appel. fit. l. j. §. dies, & §. si quis. & j. decem dies ho die.

q ¶ *Aduersus quem.* scilicet iudicem. nec enim ei nocet si non dicatur in libello appellationis aduersus quem aduersarium: vt j. l. iij. in prin. vel dic, 2ª dicendum vt hīc: non tamen nocet si non dicatur: vt ibi.

r ¶ *A qua sententia.* puta quam tulit cōtra me de tali re. ad quod j. de libel. dim. ij. respon. & est addendum, apostolos peto: & instanter. secundum quosdam: vt j. de libel. di. §. fi sed fortè non est opus poni in libello appellationis.

s ¶ *Ed si apud acta.* Quid si iudex surrexerat? videtur in scriptis appellandum. arg. ff. de in integ. rest. diuus. sed ibi contra ius commune volebat admitti. vnde hīc potest dici tota ea die, dummodo sit iudex: ibidem in eadem iudicij figura possit viua voce appellari, cæterum sequenti die in scriptis: vt hīc, & j. l. à sententia. §. fin. & arg. C. eo. l. litigatoribus: sed an cùm appellatur ab interlocutoria, quod est quandoque, fit appellandum in scriptis die seq. respon. non puto, cùm nec sententietur in scriptis ex necessitate: quod secus est in diffinitiua vt C. de senten. ex breuicu. re. l. ij.

t ¶ *Clo quæsitum. Præscriptioni.* id est exceptioni.

v ¶ *Præscribi.* non obst. ff. l. j. in fi. vt ibi exposui.

Et

a ¶ *Et cùm vna.* puta plurium tutorum relinquatur. ergo secus esset, si diuersæ causæ sunt: arg. j. ptoxi. respon. Accur.

b ¶ *Hi soli.* hic est contrà. C. si vnus ex pluribus ap. l. j. & ij. sol. hīc videtur soli illi appellare: victoria tan. & eorū alijs prodest: vt ibi, vel hīc ex diuersa causa: ibi ex vna: vt j. si qui separatim. §. fin. ad qđ ff. de ope. no. nū. de pupillo. §. si plurū. Alij dicunt quòd hic aliis ab sentibus, ibi aliis præsentibus, appellauit: vel hic alij acquiescunt sententiæ: ibi nō: quæ duæ nō placent: quia diuinare est. & facit j. q. separatim in prin. & p totā. l.

c ¶ *Sunt comprehensa.* vt j. qui separatim. in prin.

d ¶ *Reddere.* hic no. q aliam proponit, licet primò vnā allegauerit. ad qđ Insti. de ex cu. tu. §. qui autem. & de suc. ed. l. j. §. sed vi dendū. & de bon. li. si verò. §. sed & si mortis. & C. de edē. edita. & ff. de inoffic. test. mater. & C. de inoff. test. ea. tā. de adul. l. denuntiasse. §. qđ tamē. & C. de cod. l. vl. in prin. & §. illo. Sed an teneatur dicere causā: hīc enim nō bene aperit. sed certè satis innuit, q nō, cū dicit: quibuscuq; modis, &c. & patet p formā libelli, vbi de causa nihil dicitur: vt j. l. iij. & de appel. re. l. si cuius. de cēsi. l. forma. §. fi. sed ar. cōtrà ff. de iur. omn. iudi. l. si per errorē. & de aqua plu. arcen. l. sed hoc.

e ¶ *Ab executore.* scilicet ab ipsa executione facti: est enim executor, &c. vt & C. de execu. rei iudica. l. executorem. Sed si pronuntiat exequendam. sic: vt C. de appel. l. & in maioribus.

f ¶ *Non licet.* vt C. eo. l. quoniā iudices. & j. de verb. sig. si qua pœna. vbi dicit de pœna non prouocandū secundum vnum intellectū. hoc autem verum est nisi executor excedat modum: quod multis modis fieri potest: vt C. quorum app. ab excutione. ij. respon.

g ¶ *Præsis prouinciæ.* qui præses sententiam duorū legatorū interpretatur: vt ff. de re iu. l. duo. vel etiam vnius. sed an suam propriam possit interpretari? quidam dicunt quòd nō, ita vt C. sententiam rescindi non pos. l. j. Nec dicas ibi non interpretatur sed retractat: quia per interpretationē ad idē posset venire: qđ esse non debet. arg. ff. de reb. eor. l. mag. §. §. fi pupillus. ité pro eis ff. de re iu. l. inde. x. alij qđ etiā suā. & pro eis qđ princeps, fa. C. de le. & const. l. j. & ff. de de re. iur. l. Neratius. & in authen. de rap. mul. in prin. & ff. de vulg. substi. l. ex facto. in princ. Ité testator: vt ff. de testa. hæredes. §. fi quis. Ité prætor: vt ff. de præ to. ftip. l. j. §. fi & l. antepe. Ité tabellio: vt C. de fal. fi quis decurio. & in auth. de fid. instr.

h ¶ *Aliò condemnato non appellante, uel appellationem non prosequente, alius, cuius interest, poterit appellare: & appellationem interpositam ab alio prosequi.*

i ¶ Alio condemnato, is cuius interest, appellare potest i: qualis est qui per procuratorem expertus victus est k. nec procurator suo l nomine appellat m. Ité si emptor de proprietate victus est, eo cessante auctor eius appellare poterit n, aut si auctor egerit, & victus sit, nō est deneganda emptori appellādi facultas. Quid enim si venditor, qui appellare noluit, idoneus non est? quinetiam si auctor appellauerit, deinde in causæ defensione suspectus sit visus? Perinde defensio causæ emptori committenda est, atque si ipse n appellasset. Idq; ita constitutum est in persona creditoris, cùm debitor victus appellasset, nec ex fide causam defenderet o. Quę constitutio ita accipienda est, si interuenientе creditore debitor de pignore victus prouocauerit. nam absenti creditori nullum præiudicium debitor facit: idque constitutum p est.

Procurator qui litem cōtestatus est, si uincatur, per procuratorem appellat. Bart.

2 ¶ Si procurator† qui iudicio interfuit, victus sit: an ipse q quoque per procuratorem appellare possit, videamus: quia constat procuratorem alium procuratorē facere nō posse. Sed meminisse oportet, q procurator lite cōtestata dominus vniuersas. sed potest dici quòd sui delegati potest: vt ff. de re iudica. C. de sentent. l. post sententiam. & C. quando prouoca. non est necesse. l. j.

k ¶ *An iure.* Sed quomodo aliter scient conscientiā interpretātis? Respon. q a fortè omnia cōtra verba sententiæ interpretatus erat: vt cùm dixerat in nouē boues: fuit interpretatus in nouū bouē: à quibus verbis non licet recedere sic omnino: vt ff. de leg. iij. non aliter. & sic coram iudice appelationis approbabitur qualiter de nouē bobus & qualiter de omnib⁹ probatū fuerat in causa principali: & qualiter sic fuerit sentitum in iudicando, arg. ff. de except. rei iudi. l. fi ex testamento.

l ¶ *Appellare potest.* intra triduum, vt in propria causa: vt j. quando appellan. fit. l. ij. §. j. & facit C. de appella. l. dominus. & j. de appell. recip. l. j. & quando appel. fit. si procuratorio. & ff. de iure do. l. quamuis.

m ¶ *Victus est.* defendendo, vel agendo: vt ff. de euic. l. cuicta. §. j. & facit ff. quar. rer. act. non da. l. j. §. ij. & j. l. proxi. in prin. & §. j. & ff. de iniur. sed fi vnius. §. filio.

n ¶ *Suo.* id est domini, vel suo proprio procuratoris.

o ¶ *Poterit.* nisi emptor vt contumax est damnatus. nam tunc non interest vēditoris: vt ff. de euic. fi ideo. & C. de pig. l. v. licet quidam cōtrà etiam in hoc casu. & facit C. de euic. l. fi parentes.

p ¶ *Si ipse.* scilicet emptor.

q ¶ *Causam defenderet.* scilicet auctor.

r ¶ *Defenderet.* scilicet si creditor absit: aliàs præsens patitur præiudicium: vt subiicit: vt ff. de re iudica. sæpe. §. primò. de pigno. l. fi superatus. & ff. de exceptio. rei iudi. l. fi mater. §. fin. & C. de pig. lo. fi præsens.

p ¶ *Ipse.* scilicet procurator.

† Vide Alciat. lib. di-spunct. iij. c. xvi.

2 Flo. *sub ꝙ à quo.*

† *certe.*

3 Flo. *certe ante Adrianum.*

4 Manuscript. *volētibus pro uocare ab eius tutione licentia exiliet.*

5 *Aliter sic vertitur.* Si quis *per epistolam nos con suluerit, simili que nos illi quidpiam rescripserimus: omnibus, qui uolent, aduersus rescriptū prouocādi copia erit: nam si qua epistola comprehensa sunt, vel falsa, vel aliter se habere dixerint: nihil per nos præiudicij factum esse putetur, qui ita rescripserim, quasi scripti ad nos relata aliter se habuerint.*

6 Vi. huic cōsequentur.

7 Flo. *consultatorum.*

8 Manuscrip. *nihil obfuerit alias obfuit.*

9 Flo. *Rollitiam.*

10 Flo. *prouocari.*

11 Flo. *si minor vem.*

12 Flo. *appellatorij.*

13 Flo. *antiqui defunct.*

Lud. Ro. in suis sing. fo. 18. singu. ccccciij. istū tex. sing. reputauit ad hoc q̄ procurator etiā possit substituēdi substituere aliū ad appellandum.

14 Flor. *appellandi.*

15 Flo. *statutū* &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Litis efficitur.* vt & C.de procur. l. iij. & l. nulla, & l. à procuratoribus. & l. quod quis. & C.eod.l.si actor. & suprà de procura.l.is cui ius. & suprà manda.si procuratorem.§.j. & de dol.except.l.si procurator.§.j. & not.quòd etiam dominus litis dicitur, qui nũquam fuit in iudicio.sic.C.eod.dominus. & de sententiis.l.j.

b *Sententia. Prõiudicium.* siue in odium cohæredum, vt hic, fuerit vnus de cohæredibus damnatus: siue non in odium quilequale prætudicium facit aliis: vnde appellari vt hic non tamen est firmum prætudicium vt subiicit hic, quamuis &c. & in contrariis: vt ℨ. de re iudi. l. sæpe. & de excepti. rei iudic. si cum vno. & C. de libe. cau. l. Atrianus. Item quod subiicit similem caussam: sunt exempla ℨ. de pe. & de Carb. edi. l. iij. §. ibidẽ. & de venire in pos. mit. l. antepe. & de Carb. edi. l. Titia. item similiter ad qualequale prætudicium sunt exempla ℨ. de iure patrona. si ãuo. & de interroga. acti. l. & quia. §. interdum. Sed argu. cõtrà, suprà de infam. l. Lucius. in fin.

¶ Scribẽtes sic reputãt istum textũ. ad hoc q̃ quilibet possit appellare à sententia, etiam si ti. hær. si quis. in prin. non sit lata contra se. dũmodo eius interfit. bol.

* Flo. patuit.

c ¶ Pro eo. aut pro principali appellauit fideiussor, & habet tridũ. aut pro se, quasi sibi fiat prætudicium: & habet biduum: vt ℨ. quando appel. sit l. j. §. in propria. & l. ij. §. j.

d ¶ *Ne venditor.* vt suprà de separatio. l. j. §. fed & si quis suspectum. in fin.

e ¶ *Acceperunt.* destinatione.

f ¶ *Permittendum est appellare.* prætudicaretur enim eis. cùm ius ex sententia fiat: vt ℨ. de inoffi. testa. Papin. in fin. & facit ℨ. eo. si prosiluerio. in prin. & ℨ. de inoffi. testam. si suspecta. in prin.

g ¶ *Si querãtur.* id est ẽicant.

h ¶ *Ab eo.* instituto hæredẽ.

i ¶ *Dicerent.* scilicet legatarij.

k ¶ *Idem dicendum est.* nisi in causam testamenti agant petentes legata: non dico quòd à transẽct, appelletur. sic ℨ. prox. respon. & de inoffi. testa. si suspecta. §. quamuis. & facit ℨ. de transact. l. iij. in princ.

l ¶ *Sufficit* hoc dic vt ℨ. eod. l. ij.

m ¶ *Computandum est.* vt C. e. l. eos. §. penul. sed hodie decem dies: vt in authen. ibi posita.

Non tantùm.] CASVS. Aliquis est damnatus ad supplicium, potest ipse appellare: item alius ctiã extraneus pro eo etiam inuito eo. Franciscus.

n ¶ *Ducitur.* post sententiam.

o ¶ *Necessarium.* id est coniunctus.

p ¶ *Humanitatis ratione.* qua ratione quilibet homo alij debet bene facere: vt suprà de ser. expor. l. seruus ea. Nam natura cõstituit cognationem inter nos. vt suprà de iusti. & iure. l. vt vim. & pro hac cognatione ponitur hîc humanitas, aliàs pro ægritudine: quia naturaliter homini cõuenit: vt ℨ. qui ex cau. ma. sicut. §. fi. aliàs p̃ morte: vt Insti. de do. §. j. item quod subiicit, nec quærimus cuius interfit & c. f. pecuniariter: vel ratione veræ cõsanguinitatis: interest tamẽ ratione prædictæ cognationis, quę est inter ões: vt dictũ est. & hac ratione, qui audit, quia sua interest, appellabit intra biduum: vt in fua causa: vt ℨ. quãdo app. sit. l. ij. §. fi. & §. j. & ℨ. de app. reci. l. j. nec obst. q̃ in causis criminũ non auditur procurator in principali caussa vel appel. vt ℨ. an per alium caussæ app. l. prima. §. & generaliter. quia vt dixi, hîc nõ vt procurator, sed vt pro suo facto venit. Sed an in principali poterit sic defendere. R. spon. non: quia non est ibi sic promptum periculum. vt argu. ℨ. de appel. reci. l. j. in fin.

c. Flo. & ideo &.

litis efficitur [2], & ideo [c] per procuratorem appellare potest. 10

A sententia inter alios data potest appellare is, cuius interest ratione pleni uel qualiqualis præiudicij: & caussã appellationis auctor interpositæ potest prosequi. hoc dicit cum duobus. § seq. Bart.

V. Marcianus lib. j. de Appellationib.

A Sententia † inter alios dicta appellari nõ potest, nisi ex iusta caussa: veluti si quis in cohæredum præiudicium [b] se condemnari patiatur [1], vel similem huic caussamiquamuis & sine appellatione tutus est cohæres. Item fideiussores pro eo [c], pro quo interuenerunt. Igitur & venditoris fi- 30 deiussor emptore victo appellabit: licet emptor & venditor [d] acquiescant. ¶ Si hæres institutus victus fuerit ab eo, qui de inofficioso testamento agebat, legatariis & qui libertatem acceperunt [e], permittẽdum est appellare [f], si querant [g] per collusionem pronuntiatum: si- 40 cut diuus Pius rescripsit. Idem rescripsit legatarios caussam appellationis agere posse. Sed & si in fraudem suam transactionem factam ab eo [h], qui appellasset, dicerent [i], idem dicendum est [k]. Sed & sine appellatione si fuerit transactum, similiter rescriptum est. 50

¶ Si quis ipso die inter acta, voce appellauerit, hoc ei sufficit [l]. si autem hoc non fecerit, ad libellos appellatorios dandos biduum vel tridũ computandum est [m].

Cuilibet licet prouocare pro eo, qui ad supplicium ducitur, etiam eo inuito. Bartol.

VI. Vlpianus lib. ij. de Appellationib. 60

NOn tantùm ei, qui ad supplicium ducitur [n], prouocare permittitur, verùm alij quoq; nomine eius: non tantùm si ille mandauerit, verùm quisquis alius prouocare voluerit. Neque distinguitur, vtrùm necessarius [o] eius sit nécne. Credo enim humanitatis ratione [p] omnem prouocantem audiri debere. ergo & si ipse acquiescit ¶ sententiæ. nec quærim [q] cuius interfit. Quid ergo † si resistat qui damnatus est aduersus prouocantem [r], nec velit admitti eius appellationem, perire festinans? Adhuc putem differendũ [s] supplicium.

VII. Marcianus lib. j. de Appellationibus.

CVm † quidam propter violentiam iudicis nõ ipsi à quo appellauit [t], dedisset [1] libellos, sed publicè [v] proposuisset, diuus Seuerus veniam ei dedit: & permisit ei caussam [2] appellationis agere.

Appellans non debet iniuriari ei, à quo appellat, aliàs punitur. Bart.

VIII. Vlpianus lib. iiij. de Appellationib.

ILlud sciendum est eum, qui prouocauit, non debere cõuitiari [x] ei, à quo appellauit [1]: cæterùm oportebit eum plecti. & ita diui Fratres rescripserunt.

A sententia lata pro libertate potest appellari: non in integrum restitutio peti. Bart.

IX. Macer. lib. ij. de Appellationibus.

IJ ILlud sciendum est, neque pupillum, neque rempublicam cùm pro libertate [y] iudicatur, in integrũ restitui posse: sed appellationem esse necessariam. Idq; ita rescriptum est.

Si plures sunt diuersis sententijs condemnati, pluribus appellationibus opus est: nisi una probatio esset contra eos conuenienter. hoc dicit ipsud principium cum uersiculo, sed cum aduersus. qui cum isto debet iungi. Bart.

X. Vlpianus lib. viij. Disputationum.

I qui separatim fuerint condemnati [2], quãuis ex eadem caussa, pluribus eis appellationibus opus est.

Plures summæ ex diuersis speciebus, quæ eadem actione comprehenduntur, debent inspici cumulatæ non separatæ. Bar.

1 ¶ Si quis cùm vna [b] actione agetur, quæ plures species in se habeat, pluribus summis ĩt condemnatus, quarum singulæ notionem principis non faciunt [c], omnes autem coniunctæ faciunt, (quid [1] faciat, videndum est. Et) potent [d] ad principem appellare. Sed cùm aduersus plures [e] prolatæ [2] essent rationes, quæ eis nocerent [f], sufficit eis vna appellatio [g]: quia vno titulo comprobatarum rationum omnes conueniebantur [h].

Si plures una sententia condemnantur, quilibet in utrili tenetur. Bar.

2 ¶ Quoties autem plures in vnã summam condemnantur, vtrùm vna sententia est, & quasi plures in vnam summam sint rei promitten di, vt vnusquisque eorum insolidũ teneatur [i], an verò scinditur in personas eorum [3] sententia, quæri tur. Et Papinianus respondit scindi sententiam in personas [k]: atque ideo eos, qui condemnati sunt, viriles partes debere [l].

3 ¶ Quod est rescriptum [m], in cõmuni caussa quoties alter appellat alter non, alterius victoriam etiam ei proficere, qui non prouocauerit. ita [4] demum probandum est, si vna eadémque caussa fuit defensionis. cæterùm, si diuersę, alia caussa est: vt in duobus tutoribus procedit, si alter tutelam gesserat, alter non attigerat: & is qui non gesserat, prouocauit. Iniquum est enim eum, qui idcirco agnouerat sententiam, quoniam gessisse se scit: propter appellationem eius, qui non gesserat, obtinere [n].

XI. Idem lib. iij. de omnibus tribunalib.

CVm ex caussa iudicati soluta esset pecunia ex necessitate [o] iudicis, ab eo qui appellatione interposita meruerit meliorem sentẽtiam, recipere eum pecuniam quã soluit, oportet.

Si electio & confirmatio est inualida, appellatio non est necessaria. Bart.

XII. Idem lib. ij. Responsorum.

SI constat [1] nullo actu ex lege habito duumuirum creatum, sed tantùm vocibus † popularium postulatum, eíque tunc proconsulem, quod facere nõ debuit [p], consensisse, appellatio in re aperta superuacua fuit [q].

XIII. Idem lib. ij. Responsorum.

APpellanti nihil obest [1] quòd in libellis à qua parte sententiæ appellaret, non significauit [r].

1 ¶ Non solere improbari appellationes [2] eorum qui vel [3] vnam caussam appellandi probabilem habuerunt [t].

Aduersus sententiam contra testamẽtum legitimè latam permutitur legatarius appellare. Bartolus.

XIIII. Idem lib. xiiij. ad Edictum.

SI prolusorio [1] iudicio actum sit aduersus testamẽtum [v], an ius faciat iudex [x], videndum est. Et diuus Pius cùm inter coniunctas [y] personas diceretur per collusionẽ in necem legatariorum & libertatum actum, appellare eis permisit: & hodie hoc iure vtimur, vt possint appellare: sed & agere [2] caussam apud ipsum iudicem, qui de testamento cognoscit, si suspicantur non ex fide cohæredem [3] caussam agere [z].

Sententia lata contra testamentum contumacem hæredem non facit, nisi contra ipsum hæredem. Bart.

a ¶ *Condemnati.* vt multi tutores ex gestione vnius tutelæ: vt ℨ. eod. l. scio. §. certè. & arg. ℨ. eo. l. cùm in vna.

b ¶ *Si quis cùm vna.* vt tutelæ.

c ¶ *Non faciunt.* quia xx. libras excedunt: vt C. eo. l. in offerendis.

d ¶ *Et poterit.* id est, debebit. sic C. de peda. iud. l. ij. Inspicitur ergo quasi coniunctæ sunt. ad quod ℨ. de pact. fi plures. §. ij. & C. de don. sancimus. §. fi. & sic est contrà, suprà de iurisd. omn. iudi. l. fi idẽ. ibi, vt singulæ. Solu. ibi pluribus actionibus, hic vna. vel ad idẽ tẽdit, vt potius res, id est iurisdictio valeat quàm non. vel ibi in caussa principali: hic appellationis.

e ¶ *Aduersus plures.* tutores puta: vt ℨ. eod. §. fin. item si vnus condemnatus fuit ex diuersis caussis, & simpliciter appellat. secus si ab vna: vt infrà eod. l. cùm in vna. & suprà, de iniur. etiam. §. ex caussa.

f ¶ *Nocerent.* & ita sunt omnes condemnati simul.

g ¶ *Appellatio.* e- tiam ab vno ex his facta.

h ¶ *Conueniebantur.* puta quia omnes gesserunt, & malè: vel quia nulli.

i ¶ *Teneatur.* & ita vna sit necessaria appellatio vt faciat ad ritul.

k ¶ *In personas.* & ideo sunt plures appellationes necessariæ.

l ¶ *Partes debere.* facit C. si plures vna sententia. l. j. & quod ibi not.

m ¶ *Quod est rescriptum.* vt C. si vnus ex pluribus appel. l. j.

n ¶ *Obtinere.* hic distingue an res de qua est quæstio, est corporalis & communis: & tunc vnius app. alteri prodest: non restitutio in integrum: vt C. si vnus ex plu. l. j. & econtrà idem si contra vnum appellatur: vt ℨ. eo. scio. §. sed illud. aut est incorporalis: & tunc distinguitur sit indiuidua seruitus, & vni per alterũ non prodest. aliàs sic: vt ℨ. si serui. ven. loci. §. si fundus. & quem ad. ser. amit. l. si communem. Sunt autem indiuiduæ omnes præter vsumfructum: vt ℨ. ad l. Fal. l. j. §. si vsusfructus. Si autem non est aliquid commune corporale vel incorporale, sed sola caussa communis, tunc aut est eadem caussa defensionis, aut non: vt hic: & secundum hoc intelligitur C. si vnus ex plu. l. j. & ℨ. de excep. rei iudi. si cum vno. & facit ℨ. de manu. test. si ita fuerit. §. seruus. & C. de diuers. re. l. j. & ℨ. de neg. gest. qui aliena. §. fin. & ℨ. ea. l. §. sed cùm aduersus. & ℨ. de min. l. etiam. §. ex caussa. Quid ergo si de vsuf. communi duo contra tertium litigant? non prodest ap. vnius alij secundum Azo. vt patet ex prædictis. sed certe imò videtur idem multò magis quàm in re corporali: vt ℨ. de vsufr. acce. l. j. in fi. licet non sic in caussa principali: quia nec in re corporali potiores sententia vnius alteri in caussa principali.

Vm ex caussa.] CASVS Condemnatus ad c. appellauit: pendẽte appellatione primus iudex coegit me ad condem. soluendam: & solui. postea in caussa appellationis obtinui. faciet iudex mihi restitui quod solueram. Franc.

o ¶ *Ex necessitate* Nota quia ex necessitate. ad quod suprà quod met. caussa l. fin. in fi. secus enim si sponte: vt ibidem, & suprà, mandati. l. si fideiussor. §. in omnibus. & de condi. indebi. l. Iul. verum. nam soluẽdo, appellationi videtur renuntiasse: vt C. de re iudi. ad solutionem. Item secundò fit repetitio prætextu falsitatis: vt C. si ex fal. instru. l. fina. item tertiò quia rehabuit victor rem pro qua sibi soluta fuerat litis æstimatio: vt suprà commo. l. in commodato. §. finali. & l. rem mihi. in princip. & de con. sine cau. l. si fullo. item prætextu restitutionis: vt suprà de minor. si ex caussa. in princip.

Si constat.] CASVS. Quidam est electus in duumuirum extra solennem ordinem: & appellat: frustrà appellat, cùm suo iure electio non teneatur.

p ¶ *Non debuit.* vt C. de pœnis. l. decurionum.

1 *Flo. constet.*

q ¶ *Superuacua fuit.* quia cùm non teniat electio, non fuit appellandum: vt hic, & C. eod. l. nominationes. nec ob. ℨ. de re iudic. præses. quia ibi tenuit sententia. contrà suprà, rem ratam hab. cùm minor. §. fin. quia ibi nec fuit necesse domino appellare. & fa. infrà, si expressim. & infrà, quando appell. sit. l. j. §. si quis. & C. quando prouo. non est necess. l. si vt proponis. & l. si pater. item facit C. de filiofami. contrà. Accur.

† Concord. licet. viij. in can. mi- distin. gl. in rem ratam hab. c. ij. nec. de elec- tex. in cano. quæst. j. tex. ramur. lxj. ctio. in prag. sanc. in ver- bo, precib". tex. & ibi gl. in ca. Ofius. de elec. extrà.

1 *Flo. obsse.*
2 *Flor. appellandi. lationem.*
1 *Flo. periuso- rio.*
2 *Flo. hæredẽ.*

Appellanti.] CASVS. Appellauit à sententia quadam in qua plura compromissa erant. tenet appellatio licet non expressi à quo capitulo appellarem. Item licet vnam caussam tantùm appellandi habeam, tenet appellatio mea. Franciscus.

r ¶ *Non significauit.* nam in quouis capitulo exercebit: cùm & ab vno appellans in alio exercere potest. vt ℨ. eo. scio. §. fin. & facit C. de annali excep. l. fi. in fin.

s ¶ *Vel.* pro saltem.

t ¶ *Habuerunt.* non tamen in appellando necesse habent dicere: vt no- [illegible] ℨ. ℨ. scio. §. vlti.

Si prolusorio.] CASVS. Cùm agitur querela contra scriptum hæredem, & sententia datur contra scriptum: possunt legatarij & serui quibus erat in testamento prædicto libertas relicta, appellare ab illa sententia si collusum fuisse in prima caussa dicant. Item in querela quæ mouetur cõtra scriptum, possunt legatarij & serui prædicti adesse in dicta caussa si suspicantur aliquid mali de hærede scripto. Item cũ agitur querela contra scriptum hæredem: & eo absente data est sententia contra eum: non præiudicat hæc sententia libertatibus, nec legatis relictis in testamento: imò legatarij & serui quibus erat libertas relicta, petent legata & libertates ab eo, qui obtinuit contra scriptum hæredem. Franc.

v ¶ *Testamentum.* per filium exhæredatum agentem querela inofficiosi, teda. vt ℨ. eo. l. à sententia. §. si hæres.

x ¶ *Iudex* ex tali sententia.

y ¶ *Inter coniunctas* quo ad iudicium.

z ¶ *Agere caussam.* id est, defendere caussam scilicet, de inoffic. aliàs prætudicat: vt suprà. de pign. l. si superatus. §. atquin.

a ¶ *Caussam agere.* scilicet permisit diuus Pius. ad quod suprà, à sententia. ℨ. j. & de inoffic. testa, si suspecta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Neque legatis*.ad hoc suprà,de lega.j.l.si seruus pluriũ.§. j. & de excep.rei iud.l.j.& de inoffic.testam.qui repudiantis. in fi. Sed contrà in cod.titu.l.Papinianus.§.fin.Solu.hic hæres est absens : vnde non facit ius:vt hic,& d.l.qui repudiantis in fin.aliàs facere:vt ibi , & aliis casibus ibi notatis in l.Papinianus.

b ¶ *Possessore*. id est scripto hærede.

c ¶ *Neglexerit*. per cõtumaciam.ad hoc ff.de re iudi.l.fi Prætor.& de re iudi. l. de vnoquoque. & de procu. l. qui absentem.& C.quo. & quan. iud. l. ea quæ. & C. res inter alios acta. l.j.ij.& ilj.

d ¶ *Acceperunt*.spe.

e ¶ *Qui vicit*.quod dic vt not.ff.de transa. l.iij. in princi.¶& l. controuersia.& d.l. qui re. in fine.

f ¶ *Eis*. legatariis & similibus.

SErui.] CASVS. Seruo meo damnato possum appellare. Itẽ quilibet alius meo nomine appellare potest. & fi nullus appellet,ipse seruus appellare potest.Franc.

g ¶ *Serui*. damnati in caussa capitali.

h ¶ *Auxilio*.quia eorũ interest,& ideo eorum videtur caussa : vnde quasi in caussa sua appellant : vt j.eo. l. Lucius.

i ¶ *Et alius*. puta procurator domini:vt d.l. Lucius. vel dic etiam extraneus : vt suprà,de quæ.reo.l.ij.

k ¶ *Triste*. aliàs triste, & aliàs trist m.sententiam : & sub. contrà.& fa. ff. de pœ. fi non defendantur.& ff.de pub. iud.sciendum.Accur.

Constitutiones.] CASVS. Constit. quæ dicũt nil noui fieri appellatione pendente,non habent locũ in quibusdam personis damnatis,quæ statim fi cõdemnantur, debent pati pœnam : & nominat eas in litera. Franc.

l ¶ *Nihil noui fiat*.donec deliberetur fit appellandum vel non. quas constitutiones habes C.eod.l.iiij.& j.nil no,app.pen,l. j. in prin. & de ap.rec.l. sciendũ. & arg. ff. de iniu, test.fi quis.§.hi autem.

m ¶ *Vel duces*. si modò sint conuicti & confessi:vt C.quo.appell.l.ij.alij dicunt his casibus etsi sint conuicti tandẽm.sunt & alij:vt j.de app. recip.l.fina.

Cum in vna.] CASVS Condemnatus sum tibi ad decem nomine sortis:in alia sententia sum damnatus ad quinque nomine usurarum per stipulatum promissarum.volo appellare. nõ sufficit vna appellatio pro vtraque sententia.Secundò dicit.Tutor datus à pupillo ex causabat sententiecta fuit excusatio,vult tutor appellare : potest interim cùm datur curator , & alius tutor etiam dabitur si non sufficiat curator,vt cùm pupillo prædicto delata est hæreditas ad quam adeundam non sufficit authoritas curatoris. Franciscus Accur.

n ¶ *Vsurarum*.per stipulationem promissarum:vt ff.de eo quod certo.l.centum.secus si per officium iudicis:vt C.depositi.l.iiij.Sed arg.contrà.C.de iud.l.nulli.

o ¶ *Datus*.id est dari pronuntiatus.

p ¶ *Si prouocet*.de hoc dic vt j.quando ap.fit.l.j.§.j.

q ¶ *Ad hoc inutilis est*. Sed quare ? respon. quia tutoric iussus est nec-

1 ¶ Quoties hęrede non respondente,secundùm aduersarium sententia datur , rescriptum est, nihil nocere neque legatis [a] , neque libertatibus : & hoc diuorum Fratrum epistola continetur ad Domitium,in hæc verbà, *Quod absente possessore* [b] , *nec quoquam nomine eius respondente pronuntiatum est, non habet rei iudicatæ authoritatem , nisi aduersus eum solũ,qui adesse neglexerit* [c]. Quare iis,qui testamento libertatesvel legata , vel fideicommissa acceperunt [d],saluæ sunt actiones si quas habuerunt,perinde ac si nihil esset iudicatum:& ideo aduersus eum, qui vicit [e],permittimus eis [f] agere.

Dominus uel alius potest appellare à condemnatione facta de seruo,& etiam ipse seruus in subsidium. Bart.

XV. Marcellus lib.j.Digestorum.

SErui [g] appellare non possunt: sed domini eorum ad opem seruo ferendam possunt vti auxilio [h] appellationis:& alius [i] domini nomine id facere potest. Sin verò neque domin[o],neque alius pro domino appellauerit , ipsi seruo qui sententiam passus est,triste[t] [k] auxilium sibi implorare non denegamus.

In tribus casibus hic expreßis non auditur appellans. Bart.

XVI. Modestinus lib.vj.Differentiarum.

COnstitutiones quæ de reciendis nécne [l] appellationibus loquuntur,vt nihil noui fiat [l], locum nõ habent in eorum persona , quos damnatos statim puniri publicè interest:vt sunt insignes latrones,vel seditionum concitatores,vel duces [m] factionum.

Vbi duplex fertur sententia,ibi duplex appellatio est necessaria. Bart.

XVII. Idem lib.viij.Regularum.

CVm in vna caussa separatim duplex sententia diuersa[u] da-

cessarius in adeunda hæreditate:& iubere non potest nisi dominus:vt in authent.vt nulli iudi.§.& hoc.& tutor quasi dominus est: vt suprà de vsufc.pro emptore.l.qui fundum.§.si tutor.& eius potestas dicitur violenta:vt instit.de tute.§.vnde prætat authoritatem.vt hic, & ff. actio.& obligatio.obligari.& instit.de author.tuto.§. neque. & ff. de tut.& cura.da. ab his.l. impuberi.in princ.& ff. de author.tut.l.curatorem. sed est argum. quetiam tutor non potest iubere:vt suprà,de acqhær. siquis mihi. §. iussum. sed in eo differũt, vt possit etiam subiectquis:vt ibi dicitur.curator autem personæ non insistit:sed patrimonio: vt C.de nup.l. in rogandis.secundùm Ioan. Itẽ hoc fi est pupillus:si autem est adultus, sufficit curatoris authoritas:vt C.de adm tu.l. cùm quidam. Alij distinguunt: vt si curator ad alia , non potest : vt hic.si ad hoc,vel generalis,sic:vt ibi.

Dominus appellationem quam interposuit pro seruo , potest prosequi per procuratorẽ. Bartolus.

XVIII. Idem lib.xvj.Responsorum.

LVcius Titius pro seruo suo qui ad bestias datus est [r], prouocationem interposuit : quæro, an huiusmodi appellationis caussas , per procuratorem reddere possit?Modestinus respondit posse [s].

Sententia , quæ continet expressum iurk errorem , est nulla : & appellatio ab ea, non est necessaria : & si appellatur , & deferatur appellatio , sententia non confirmatur. hoc dicit. Primò ponit unum dictum. Secundò illud declarat. Tertiò illud infert ad declarationem nouæ quæstionis. secunda ibi , Non iure. tertia ibi , Vnde si quis. Bartolus.

XIX. Idem lib.sing. de enucleatis casibus.

SI expressim sententia cõtra iuris rigorem data fuerit, valere non debet : & ideo & sine appellatione [t] caussa denuo induci põt.

¶Non iure profertur sententia, si specialiter contra leges vel senatusconsulta[1] , vel cõstitutiones fuerit prolata [v]. Vnde si quis ex hac sententia appellauerit, & præscriptione [x] submotus sit,minimè cõfirmatur ex hac præscriptione sententia : vnde potest caussa ab initio [y] agitari.

ni vel biennij hodie,vt in authen.de his qui ingre.ad app.Sed pone de facto appellatum,& à iudice appellationis confirmatam primam sententiam:an poterit adhuc nulla dici prima ? Videtur quòd non , quasi alius sit effectus,si confirmetur expresse:& alius si temporis cursu : vt ff.de infa.furti.§.j.Vel dic verius non confirmari,ad quod C. de inoffi. testa.l.eum.Item eligit appellare errando,cùm nullam dicere poterat, non ergo sibi prædicat:vt C. de inoffic.test.l.mater.& de peti. hære. l.legitimam.Item videtur contrà.ff.rem rat.habe.cùm minor.§. falsus. Sol.ibi valuit iudicium inter litigantes , licet non in prædicium domini:sed hic nullo modo:& ideo confirmari in hoc non potuit : vt argum.extrà de ap.c.inter cæteras.

y ¶ *Ab initio*.an denuo ab initio fiet lit.conte.an verò ex eisdem actis sententiabitur?& quidẽ videtur q̃ ab initio:vt hic in fin.& C. de sent. l.j.in fi maximè si alij iudici cõmittuntur:vt C.quomodo & quãdo iudex.l.fi vt proponis.sed contrà videtur ex eisdem actis:vt ff.de iudic.l. mortuo.Item expressum videtur C.de acc.l.iiij.qđ puto verũ.& quod dicit,

dicit hic ab initio:& alibi quasi re integra. ff. quo ad sententiam , quæ non valeret arg.ff.de pecu.quoties.§. ij. & sic vtile per inutile non vitiatur:vt suprà,de verb.oblig.l.j.§.sed & si mihi.

Qui suspectum.] CASVS Quidam amicus pupilli dicit tutorẽ pupilli suspectum:& sic petit eum remoueri à tutela.Item cùm quidam tutor datus pupillo excuset se : & aliquis nomine pupilli defendat in hac caussa pupillum, volens tutorem illum posse excusari : in vtroque casu iste dicitur alienam caussam agere:vt si succumbat , habeat triduum: sed procurator in rem suam constituus, si succumbat in caussa , habet biduum ad appellandum:quia suam caussam litigat. Item miles si in caussa sua succubuit : potest appellare intra tempora quæ priuatis dantur ad appellãdum.& si non appellet intra tempus statutum: postea non auditur.Fráciscus.

a ¶ *Qui suspectum*.puta amicus pupilli. nam ipse pupillus non potest:t Iustit. de suspect.tut.§.consequens. facit j.quando appel. sit. l.j. §. pen. & de ap. recip. intra.

b ¶ *Non recipienda*, aliàs de non repudianda:quia iam coperat tutelam,quæ dimitti non potest nisi rarò, vt not. ff.de mi. l. verum. §.ex facto.aliàs non recipiẽda quia adhuc non erat assumptum officiũ tutelæ : quod facilè fit: vt de excus.tut.ff.& C. & Instit.& dicas,quòd egit dictam caussam excusationis aliquis [p] pupillo contra illum qui se excusat,arg.superioris respon.Vel dic,quòd aliquis pro excusan te non autem ipse se excusans alienam caussam agit:& secundum hoc agit defendendo pupillum.sic ff.de eden.l.j.

c ¶ *Alieno nomine*. sic intra triduum:vt C.eod.l.eos qui.§.apostolos.

d ¶ *Agit*.vt & j.quando ap.fit.l.j.§. in propria.

e ¶ *Tempora*. bidui,non tridui,cùm alienam caussam agere non possint:vt C.de procura.l.militem.

f ¶ *Et solennia*. in formatione libelli & nominatione iudicis ad quẽ appellatur:vt ff.l.j.§ pe.& fina & repete non.

g ¶ *Non audiuntur*. in appellando.f.& sic non ob. C. de iur. & fac. igno.l.j.quæ est cõtrà,quia in alio ibi auditur. Item & in hoc auditur si petat restitutionem ex iusta caussa:quod dic, vt ff. de in integ.rest.l. fin.& hoc etiam modo quidam intelligunt contrarium. Alij hoc vetus ius,illud nouum. Alij quòd refert,agat : vt hic:an conueniatur , vt ibi. Alij,quòd ibi erat in castris,hic domi.prima placet.

Imperatores.] CASVS. Cùm deberet appellari ad præsidẽ,appellatum est : d principem.dicitur quòd hæc caussa appellationis mittitur ad præsidem. Item si præses deleget iudicem in quadã caussa:& appelletur à sententia delegati ad principem: non rectè est factum.remittit ergo caussa debet ad præsidem. Subsequenter dicit. Duo magistratus electi sunt:vnus appellat, interim alter subit onus vtriusque officij.sed si vterque appellet,alius ponitur in locum vtriusque,& qui illorum apparuerit iniurè appellasse , emendabit reipublicæ omne damnum quod ex appellatione eius habuit.& si vterque iustè appellauit, tunc præses vel princeps æstimabit cui hoc sit adscribendum fortè ad nominantem.Item electus ad annonam administrandã si appellet,dabitur alius interim loco eius. Vltimò ponitur casus in quo sequestratur fructus agri petiti pendente appellat. vt si depopulabantur ab aduersario qui condemnatus ad restit.fundi appellauit. Franc.

h ¶ *Retro*. id est,ante hanc l.vel verius,id est, ordine transuerso [z].

i ¶ *Debuerunt fieri*. quod dic vt j. quis & à quo.l.j.§ fin.

k ¶ *Ex vno ordine*. præmitte:præsides,qui sunt de vno ordine,s.clarissimorũ,cũ multi sint ordines magistratuũ: vt in authen. vt ab illa. §.j. Vel dic ex vno ordine , quia multi sunt ordines in diuersis negotiis, inter quos hic est vnus, vt à minore appelletur ad superiorem proximum.Et no.ap.non fieri per alium.sic & in auth.de defen.ciui §.& iudicare.& ff.l.j.§.pe.& in authen.de manda.prin.§.si tibi. & ff. de offic. procon.solent §.legatus.& in authen.de iudi §.vetus. in fine. Item & no.de ordine vt in authen. de hæredi.& fal §.inordinatum.

l ¶ *Non recte*.vt ipse cognoscat.tenet tamen appellatio:vt ff. l.j.§ pe. quæ est contrà. habes ergo hic quòd delegãs appellatur.sic C.eo.principium.§.fi. & ff. tit.ij. l.j in prin. & l. fin. Sed contrà. j. quis & à quo ap.l.j §.fin.Sol. hic ordinarius est delegatus: ibi delegatus ad vniuersitatem caussarum. Itẽ contrà extrà de ap. c. nes in eminenti. vbi dicitur quòd potest hic iudex destruere, & antequam remittat, & post acta facta coram eo.Franciscus.

x ¶ *Ad principem remissa*.ab eo qui putans ad se pertinere cognitionem,postea comperit quòd non pertinet.

y ¶ *Cognitio*.appellationis. Azo.

z ¶ *Remisit*.cùm non ipse,sed princeps caussam debuit cognoscere.& facit C.eo.l.siquis libellos.& j.eo.ad imperatorem.& ff.ad Turpil. l.diuus.& dic antequàm remittat,& post.

Ex consensu.] CASVS Præses prouinciæ delegauit nobis iudicẽ in caussa nostra,& promisimus quòd non recusaremus delegatũ. dicitur quòd à sententia talis delegati potest appellari Secundò dicit: procurator Cæsaris cognoscens non vice præsidis de lite priuatorum, delegauit iudicem in ea caussa,non potuit:& ideò à sententia talis delegati non appellatur , cùm non valeat ipso iure. Tertiò dicit , Pater meus pro quodam fundo peculiari egit,vel alia re peculiari,& succubuit.dicitur quòd possum appellare nomine eius:non aliàs.Vltimò dicit,contumax contra quem est lata sententia,non appellat:& redditur ratio in litera. Franc.

a ¶ *Citra*.aliàs citra:& aliàs circa. & dic q̃ cõpromiserunt quòd non recularent eũ,qui daretur à præsidẽ,& si delegatus fuerit aliàs contrà. C.de arbi.l.j.& facit C.de iudi.l.fi.& ff. qui satisdã.cog.l.arbiter.

b ¶ *Non fungebatur*.quod quando fit,dic vt C de pedan. iu. l. j. & ad leg.Flaui.de pla.non valet.fa.C.qui pro sua iurisd.l.j. fi.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Sententia.*Lata à legatis.
b ¶ *Patrem eius.*vt de profectitio vel aduentitio peculio.
c ¶ *Non nisi patris.*sed nonne filij interest habere peculium, vt ff. de min.l.iij.§.sed vt.&in fi.ergo appellat:vt ff.e.l. à sententia. sed hæc est coniuncta persona: vnde potest ratione patris facilè appellare etiam sine mandato: vel propter hoc quia est in potestate. erubescit enim &c.vt in auth. de nup. §.& ita.
d ¶ *Eum qui cognouit.* aliàs ipso iure non valeret sententia:nisi edictum in sui notitiam peruenisset secundum quosdam. Nos contrà: vt j.quæ sententiæ sine app.l.j.§.pe.
e ¶ *Ordinis.* aliàs contrà: vt C. quomod. & quan.iud.l.ea.
f ¶ *Datum.*al.dati.
g ¶ *Non recte prouocasse.* si dixit se nolle ire: vbi non est locus cõiecturæ:vt ff. de verbo.oblig.continuus. §. cũ ita. Aliàs quis esset ille fictus contumax, qui appellat,vt ff. de iu. & post.§. fi. nisi sit ille, qui inuentus nihil dixit: ad quẽ ter est nuntiandũ vt præsumatur cõtumax:vt ff. de re iu. contumacia. §. contumax.sed dices:ille, qui cõuenitur, non inuenitur.Sed respon.hic non esse expeditũ an sufficiat citari ad domum, vel sic citari q̃ non inueniatur. nã de hoc sub iudice lis est: vt not.d. §.item cum ex edicto. In dubio tamen videtur verè contumax inuẽtus non veniens:vt j. de re iu. l. nemo videtur dolo.vnde non appellat,nisi iudice sedente pro tribunali veniat: vt ff. de in integ. rest. diuus.vel nisi probet non contumaciã per hoc q̃ aliqua iusta causa non venit:fortè per obliuionem:vel quia non credebat fic iudicem festi nare: vel similia. & sic intellige.ff. de iud. l. & post.§. sciendum.& C. quomodo & quan.iud. l.ab eo.secundum H. si autem esset causa necessaria:tunc dic vt no. ff.de in integ. rest. l fin. vel dic inuentum semper verum contumacẽ: vt dices j. quando ap. fit.l.j.§.fi.

Contumax verus quis sit & an & quando appellare possit.

¶ *Flor.dati.*

†Ange. hic reputat istũ text. notanda cũ l.tutor.j.eod.ad hoc, q̃ reddito instrumentorũ facta domino ex parte q̃ curatoris, inducit expirationem mãdati. Bo.
‡ *Flo.debeantur.*

†Alciat.lib. disputct. j. c.xvj.legem hanc ex Pãdect.Flor.restituit, simul & vertit,cuius interpretationem textui inserimus, q̃ verus ne legenda ipsi quidẽ Acc. videatur.

in lite priuatorum ius dandi iudicis non habuisset, frustrà prouocatum ab ea sententia [a] cõstitit,quæ non tenebat.

In profectitiis filius potest tantùm nomine patris appellare.Bartolus.

2 ¶ Filiumfamiliàs, cùm aduersus patrem eius [b] de bonis, quæ per ipsum poterant acquiri pronuntiatum esset,respondi nõ nisi patris [c] nomine potuisse prouocare.

Verus contumax non appellat.

3 ¶ Eum,qui cognouit [d] edictum peremptorium, secundùm ordinis [e] causſam datũ [f], placuit nõ rectè prouocasse [g],cùm in eius potestate fuerit, ante diem præstitutum pro tribunali respondentẽ [h] aut defensum edicti denuntiationem rumpere.

XXIIII. Scæuola lib.v.Responsorum.

NEgotiorum † gestor [i], vel tutor vel curator bona fide [k] cõdemnati [l] appellauerunt,& diu negotium tractatum [m] est: quæsitum est,appellatione eorum iniusta pronuntiata,an quia tardiùs iudicatum sit [n],vsuræ principalis pecuniæ [o] medij temporis deberentur [1]. Respondi, secundùm ea quæ proponerentur, dandã esse vtilem actionem.

Iuuenis adolescens factus maior,debet pro sequi appellationem interpositam à suo curatore.Bart.

1 ¶ Curator iuuenis aduersus tutoris hæredes iudicio [p] expertus appellationem interposuit : cùm implesset autem vicesimumquintum annum ætatis iuuenis, & in militia ageret, exequi appellationem desiit.Quæro,regressus à militia vtrùm ipse appellationem explicare deberet, an verò curatorẽ in eam rem conueniri oporteret? Respõdit,ipsum militem causſam ad se pertinẽtem exequi debere [q], secundùm ea quæ proponerentur.

XXV. † Paulus lib.xx.Responsorum.

m ¶ *Tractatum est.* frustratorie. nam quãuis bona fide appellauerint, frustratoriè tamen causſam differebant.imò aliter:vt not.ff.de re iud.l. fi.per quam tollitur contrarium.C. de vsur.rei iud.l.fi.& facit ff. de rit. nupt.l.si quis tutor.§.quid ergo.sic & ff.de vsur.l.tutor.

n ¶ *Iudicatum sit.*de sorte & vsuris etiam medij temporis secundum quosdam. & dicũt etiã hanc esse dubitationẽ: quia iudex ap. non potuerit de eis iudicare: vt C.de app.l. eos. §.j. & C.quando prouo.nõ est necesse.l.fi.sed tamen potest:vt hic.& pro eis C.de sen. quæ sine cer. quan.l.j. Sed quare dicit vtilem act.dandam, cùm iam iudicatum sit? sed dices dandam coram iudice app.vel vterius dic vt not. suprà, de re iud.l.vltim.in fin. Item opp. C. depo. l. iiij.So.hic fuit appellatum:vnde non videtur iudicatum:vt C. de vsuris.l. in bonæ fid.& ad Tur. l. j. in fin. & ibi not.

‡ *Fl.aperte.*

o ¶ *Pecuniæ* quæ debetur ex mora:vt C. de vsur.l in bonæ fidei.
p ¶ *Iudicio.*vtrelæ.
q ¶ *Exequi debere,* quasi non curatorem. & sic est contra.j.e.tutor. Sol. hic non poterat imputari curatori: quia iuuenis fortè habebat instrumẽta causſæ vel probationes, quas iste non poterat exhibere: & ideò non erat in culpa.Vel dic q̃ & curator teneatur: vt ibi.& infrà e. l.vlt.§.fi. vel dic, factus maior cœpit exequi: vt hic innuit:ibi non.Item facit cum hac l. §. de admin.tut.l.tutor pro pupillo.& C.de ar.l.tutor post. Item eodem modo solue illas ll. quæ concordant ad illam l. tutor.

‡ *Aliter videtur.* ‡ *Mauersp. contrario.* ‡ *Fl.dicit.* ‡ *Fl.aperte.*

r ¶ *Imperator.* in multis libris deest hæc lex,quæ incipit, Imperator Alexander, &c. & nullius vtilitatis,nec legenda est.

ACASVS. Præses causſam appellationis remisit ad principẽ partibus volentib. dein de princeps hanc causſam remittit ad præsidem. poterit præses cognoscere.Franc.

s ¶ *Causſam remittere.* à præside.

t ¶ *Consentientibus.*hoc determinat remissam, vel illud quod sequitur.& facit ff. eo.l.ad principem.& suprà,quibus ex causſ.in poss.ea.l.ad cognitionem.

v ¶ *Audire potest.* si denuo permittat princeps quasi mandato eius: quia à se eius causſæ abdicauit iurisdictionem: quod potuit: vt ff.de orig.iur.l.ij §.& cùm placuisset.

Tutor.] CASVS. Tutor in causſa pupilli appellauit, vel curator in causſa adulti, deinde decessit hic tutor vel curator. dicitur q̃ hæres eius debet complere causſam appellationis:& hoc est verum ni fi fin: redditæ rationes. Franc.

x ¶ *Debet.*facit C.de administr. tuto.l.si bona.& infrà, si tutor vel cur. l.fi.& si pen.app.l.j.§.fina.& si quis cau. l. fi. & de admini. tut. tutores qui post.§.qui se.& l.ita autem §.fina.& C.vt causſ.post pu.dit tu.l.j. sed contrà,ff.e.l.negotiorum §.fi. Sol.vt ibi.In procuratore dic vt infrà,an per alium causſæ app l.fin.

Creditor.

Creditor.] CASVS. Creditor egit contra fideiussores:deinde citatus ad causſam peragendam non venit. & sic absoluti sunt fideiussores:nũc seruus creditoris appellat. dicitur quòd non tenet appel. Secundò dicit:Iussus vt exhibeas instrumenta,quæ fueras cõfessus penes te esse,non exhibes:& delato mihi sacramento iurauì quanti mea interest, & in eo fuisti condemnatus. dicitur quòd potes appellare à tali sententia. Tertiò dicit,tutore legitimo remoto vt suspecto : dati sunt alij tutores iuueni bus:qui tutores egerũt contra remotum act.tutelæ:& iudex condemnauit eum in minus quàm debuit : tutores appellauerunt. interim iuuenes facti sunt adulti : dicitur quòd ipsi adulti possunt prosequi causſam appel. etiam inuito aduersario.idem si curator in causſa adulti appellauit, deinde adultus compleuit xxv. ann. nam factus perfectæ ætatis poterit prosequi causſam appellationis inceptam à curatore suo quòdam. Francif.

a ¶ *Cum fideiussoribus.* debitoris.
b ¶ *Non adfuit.* citatus tamen fuit legitimè.aliàs ,sententia non valeret ipso iure : vt ff. de re iud.l.de vno quo que.
c ¶ *Eius.*scilicet creditoris.
d ¶ *Iussus.* per interlocutoriam sententiam ante diffinitiuam , cum sit arbitraria actio ad exhi.vt Instit. de ac. §. præterea.& ideo in litem iuratur:vt subiicit, & C.ad exhi. non ignorabit.
e ¶ *Cauerat.*i.confessus fuerat.
f ¶ *Iurasset.*scilicet in litem.Accur.
g ¶ *Appellandi auxilium.*hoc est contrà.C. de iud. properandum. §.finautem. & ff. de iud.l.& post.§. fi.sed ibi in non veniendo : hic in non exhibendo fuit contumax.& est ratio:quia plus deliquit non veniens:quia ibi in duobus,hic in vno. Item not. quòd hic colligitur sol. quæstionis quæ est. C.de iura.calumn.l.ij.§.quòd si actor.vt scilicet contumax in non iurando de calum.appellet. Alij contrà,quasi sit confessus , per id quod est ibi.& C. quo.ap.l.ij.Sed nunquid confessus & condemnatus appellare potest?Respon.sic,nisi in casibus:vt not.C. quo.appel.l.ij. potest enim esse quòd errauit in facto confitendo : & sic vsque ad sententiam poterit corrigere:vt C.de iur.& facti ignor.l.error.& ideo appellat, vt corrigat:vt ff.ad Turpil.l.j in fin.& ff. l. j.in princ. Item in hoc casu an iudex appellationis faciet iterum iurare?Respon.non,sed confirmabit vel infirmabit primam sententiam:vt C.de appel.l.eos. Sed quid si videtur minus esse iuratum?Respon.taxat:vt ff.de in lit.iur.l.videamus.§. pe.& l.in actionibus.
h ¶ *Legitimi.*remoti vt suspecti fortè.
i ¶ *Cum eo.*tutore legitimo.
k ¶ *Condemnauit.*tutelæ iudicio,non admittendo ipsum ff.iudicium.
l ¶ *Quàm.*scilicet tutelam.id est,tutelæ rationem, &c.vel dic quòd cõdemnauit aliter quàm, &c.putà minus quàm debuit:& tunc est sic C. de iud.properandum. §.fi.
m ¶ *Huius.*appellationis.dicebant enim malè appellasse.vel si habeas accusatio,vel executio,planum est.Azo.
n ¶ *Eorum.*id est,eius.
o ¶ *Contra quos* id est,quem.sic C.de in ius voc.l. qui in potestate.
p ¶ *Dicentium.*id est,dicentis prohibendos.fic j.an per alium.l. fin.& C.eo.l.si actor.& ff.eo.l.tutor.cum suis concor.

¶ A QVIBVS APPELLARE NON LICET.

Restandum est.] CASVS. Non potest appellari à sententia principis:sitem nec à sententia senatus. Item cùm aliqua pars ante sententiam iudicis dixit se non appellaturam:non poterit amodo appellare. Item cùm princeps delegat causſam, hoc expresso q̃ non possit appellari à sententia de legato:non poterit amodo appellari: & excepto principe alius iudex non potest hoc vetare.Franciscus.

q ¶ *Stultum.* id est supernacuum : quia omnes sciunt : sed ab eius rescripto potest: vt suprà titul. j. l. j. §. j. & C.eo.non est nouum &c.

r ¶ *Prouocatur.* sic in authen. de sanc. episc. §. j.

s ¶ *A senatu.* sub. etiam. sic & suprà de postu. l. j. §. de qua.& de legib. & senatusc. non ambigitur. & suprà de flum.l.quominus.

t ¶ *Perdidit.* hoc si in iudicio : secus si extra: vt C. de iur. & fac. ignor. cum falsa. nisi extra ius pacisceretur cum aduersario : vt C. de temp.o.app. l.fina.in fin. item facit C. de fide instrum. l. fi aduersarius. & C. de pac. si quis in conscribendo. Item argumen. contrà suprà de acquirend. hæredita. qui suppœtitijs. & de succ.edict l.j.§.decretalis.

v ¶ *Ab eo prouocare.* & tunc non appellat. secus iure canon. nam nihilominus appellat. & est ratio : quia nisi hoc operetur hic, nihil operatur:ut ibi cùm poterat appellari à quocunque grauamine, operatur illud vt ab aliis non appellet nisi iusta causſa : & sic solùm friuola remouet : vt arg. suprà de legat.j.fi quando. sed quare facilius iure canonum? Respon. mitius eo modo agitur. Inde est quòd hoc iure punitur temerè appellans,non illo:vt C.quorum appellat.l.ab executione. §. fina. Item nunquid hoc casu poterit recusare ante lit.contest? Respond. sic: vt C.ne in vna eadẽmque causſa.l.j.& de sententiis l. fina. & de iudic. l. apertissimi.in eo enim tantùm nocet in quo est prohibitum : vt C. ad Velle.l.iubemus.& de suc.ed.l.j.§.quibus.decretalis tamen dicit contrà extrà de appel. super eod. nisi in casu. vt extrà de appel. ad aures. In hac igitur l.not.quatuor casus in quibus non appellatur.Est quintus à præsect.prætor.vt C.de sent.præsect.prætor.l.v.Est & sextus ab arbitro:vt C.de arbi.l.j.& est ratio:quia est nulla.Est septimus suprà de inust.test.fi quis ex.§.hi iñ fi.Item alius. C. quorum app.l.j. At alij qui sunt in eod.titul.Sed non sunt propter iudicem, sed propter causſæ naturam.

Reprobandũ arbitros à delegato potest appellari, & potest ex officio delegationis quod factum est per eos corrigi.Bartolus.

1 ¶ Paulus lib.singul.de Appellationib.

QVæsitũ est in arbitros,qui ad fideiussores probãdos dãtur, an appellare liceat [z] quãuis hoc casu & sine appellatione quidã putãt [y] ab eo,qui eos [1] dit, sententiam eius corrigi posse.

lationis reddere,qui primi sunt experti,admittenda non sit.Respondit eos,quorum tutela gesta esset, si vellent causſam exequi,nõ prohibẽdos.Idẽ & in curatoribus obseruandum est, si interim adultus ad legitimam ætatem peruenit.

A quibus appellare non licet *.

TITVLVS II.

A principe vel à senatu nõ appellatur.Bar.

1 Vlpianus lib.j.de Appellationibus.

RActãdum est à quibus appellare nõ licet [1]. Et quidẽ stultũ [q] est illud admonere, à principe appellare fas nõ esse:cùm ipse sit, qui prouocatur [r]. ¶ Sciendum est appellari non posse à senatu [s] ad principem.idque oratione diui Hadriani effectum est. ¶ Siquis ante sententiam professus fuerit se à iudice nõ prouocaturum,indubitatè prouocandi auxilium perdidit [t].

Imperator potest delegare causſam appellatione remota,non aliter.Bart.

1 ¶ Interdum †Imperator ita solet iudicẽ dare,vt nõ liceat [2] ab eo ꝓuocare [v]:vt scio sæpissimè à diuo Marco iudices datos. An & alius ita possit iudicem dare,videamus [3]. Et puto non posse.

Ad reprobandũ arbitros à delegato potest appellari, & potest ex officio delegationis quod factum est per eos corrigi.Bartolus.

1 ¶ Paulus lib.singul.de Appellationib.

QVæsitũ est in arbitros,qui ad fideiussores probãdos dãtur, an appellare liceat [z] quãuis hoc casu & sine appellatione quidã putãt [y] ab eo,qui eos [1] dit, sententiam eius corrigi posse.

* In hũc tit. vide Alexã. ab Alex. lib. vj. Genial. dier. cap.xxx.

1 *Flo. licet.*

† Pro intelligentia no. & scias istud quòd remota appellatione nõ intelligitur remota ꝑ sententia est euitãda & iniqua:vt in ca. inter cæteras. de re iudi.& ibi plenè nor. Domi.cano. & in cap. ex conquestione. de restit. spo.Bolog.

2 *Fl.ne liceret.*

3 *Flo. videbimus.*

1 *Flo. qui eũ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

satisfia cog. l. arbitro.

¶ QVIS, ET A QVO APPELLETVR.

QVod dicitur.] CASVS. Quod dicitur à sententia delegati appellari ad delegantem, adeò est verum quòd & si delegans decesserit, ad eius successorem in eodem officio appellabitur à sententia delegati. In secunda parte ibi, ab eo, cui quis, &c. pone casum vt in glo ibi posita. Frã.

a ¶ *Quod dicitur.* vt C. de appellation. præcipimus. §. hoc si. & l. fina. & suprà titul. j. Imperatores. & in authen. de iudi. §. illo. in fi. §.

b ¶ *Et successor.* in officio. ad quod suprà, de offic. procon. l. meminisse.

c ¶ *Proinde.* id est igitur,

d ¶ *Præfectus prætorio.* quod dic vt in authent. de appel. §. fina. & de sanctissi. episc. §. si quis contra aliquem.

e ¶ *Qui.* vel eius successor.

f ¶ *Ab eo.* delegato ad vnam causſam Et pone casum secundum Ioan. Præses prouinciæ delegauit vniuersitatē causſarum Titio quascunque contingeret moueri in tali castro: qui Titius subdelegauit vnam de dictis causſis Seio. si igitur appellet Seio, cognoscet præses. dic ergo ab eo, s. Seio: cui quis, scilicet Titius, non ipse, s. Titius, &c. posito sic casu non ob. C. qui pro sua iur. l. j. in fin. quia ibi fuit princeps primus delegans. Item non est contrà. C. de iud. l. à iudice, quia simplex delegatus non subdelegat: vt ibi, & suprà de iur. omn. iud. l. more. sed delegatus ad vniuersitatem causſarum, sic vnã: vt hic, & suprà de iurisd. om. iudi. l. solet. & de iudi. cum prætor. §. j. non autem ipsam vniuersitatem: vt suprà de offi. eius cui man. est iur. l. fi. Alij retento prædicto casu dicunt litem contestandam coram primo delegato, ad instar proconsulis. vt C. de proc. l. neque. quod stare potest. Tertij vt Ald. dicunt vnum tantum delegatum à præside. in quo distinguunt, aut mandata est ei causſa cognoscenda: & tunc delegans: vt in princ. huius l. aut iurisdictio: & tunc ille, qui appellaretur à delegate: vt hic, quasi delegans non reseruauerit sibi iurisdictionē, cuius prætextu poterat ad eum redire etiam iure appellationis. quibus ob. ſ. de offic. præſi. l. legatus. sed possunt dicere, quòd alius modus est ille desinendi habere iurisdictionem, quia hoc secundum. l. ibi cõtra. ité obst. quia sic semper ad principem: quod est falsum: vt ſ. de app. Imperatores. Quarti vt P. dicunt retenta prima positione, quòd ad vtrunque appellatur: & quod hic dicit non ipse, scilicet, tantum. Et quod subiicit, erit, sub. etiam. non autem ponas in delegato principis, qui subdeleget. Et vt omnia comprehendas, dic cùm appellatur ab ordinario: tũc ad maiorem, non parem: vt C. de appell. præcipimus. § hoc si. & in authent. de appellatio. §. fi. aut à sententia delegati ab ordinario: & tunc ad delegantem tantùm: vt in princip. huius legis cum concord. aut à sententia subdelegati: & tunc si primus scit princeps, ad eum: vt C. qui pro sua iurisdict. l. j. in fi si ab alio, quod potest esse post litem contestatam, vel quando ad vniuersitatem causſarum, tunc obtinet quod hic dicitur. quod autem dixit, quòd à delegato debet appellari ad delegantem, fallit cùm princeps delegat: quod dic vt C. de appellatio. præcipimus. §. huic. & in alio casu: vt eod. tit. eo casu. Item ex prædictis patet solut. contrarij ſ. tit. ij. Imperatores. quia possumus hic subdelegari à delegato. Item contrà extrà de appellatio. c. nos. solu. vt ibi. Alij dicunt quòd non est hic §. ab eo, &c. & continuant cum precedentibus, & tenent tertiam positionem quòd vnus tantum sit delegatus. & dicunt, ipse quem scilicet præfectus dedit iudicem. sed hoc est contra l. prædictam, Imperatores. quia sic semper ad principem, qui facit ordinarios, appellaret, &c.

g ¶ *Quis.* delegatus ad vniuersitatem causſarum.

h ¶ *Non ipse.* delegatus ad vniuersitatem causſarum sub. sed primus delegatus.

i ¶ *Is* scilicet primus delegans.

k ¶ *Ab eo.* delegato ad vnam causſam.

l ¶ *Qui.* ſ primus delegans.

m ¶ *Ab eo.* delegato ad vniuersitatem causſarum.

1 Fl. *deest, &*

2 Flo. *dixerit.*

Casum ponit.

1 Flo. *deest, præfectus.*

Quis, & àquo appelletur.

TITVLVS. III.

A iudice appellatur ad eum, qui eum dedit: uel ad successorem suum. Bart.

I. Vlpianus lib. j. de Appellationibus.

QVod dicitur [a], Eum appellari, qui dedit iudicem, sic accipiẽdum est, vt & successor [b] eius possit appellari. ¶ Proinde [c] & si præfectus vrbi iudicẽ dederit, vel præfectus [1] prætorio [d], ipse erit prouocandus, qui [e] eum iudicem dederit.

A delegato non appellatur ad proximũ sub delegãtem, sed ad ordinarium. hoc dicit secũdum lecturam glos. uel aliter: A uicario non appellatur ad eum, qui eum dedit uicarium, sed ad superiorem ipsius dantis. Bart.

I ¶ Ab eo [f] cui quis [g] mandauit iurisdictionem, non ipse [h] potest. Nam & generaliter is [i] erit prouocandus ab eo [k], cui mandata est iurisdictio, qui [l] prouocaretur ab eo [m], qui mandauit iurisdictionem.

II. Venuleius Saturninus lib. ij. de Offic. Proconsulis.

APpellari à legato [1] Procõsulis potest: & si multã indixerit, [2] potest de iniquitate eius pro cõsul cognoscere: & quod optimum putauerit, statuere [n].

III. Modestinus lib. viij. Regularum.

DAto iudice à magistratibus populi Romani cuiuscunq; ordinis, etiã si ex auctoritate principis, licet nominatim iudicem declarantis, dederint: ipsi tamen magistratus appellabuntur [o].

Quando appellandum sit, & intra quæ tempora.

TITVLVS IIII.

Potest appellari cùm principi scribitur, & cum secundum eius rescriptum sententiatur. Bart.

I. Vlpianus lib. j. de Appellationibus.

SI quem [1] P in insulã deportandum anno tauerit ¶ præses prouinciæ, & Imperator [2] rescripserit vt deportetur, videamus quando sit prouocandum: vtrùm cùm Imperator rescripsit [3], an cùm ei scribitur. Et putem tunc esse appellandum, cùm recipi eum præses iubet [r], sententia prolata [s] Imperatori scribendo [4] vt deportetur. Cæterùm, verendum est, ne serò sit, vt tunc prouocetur cùm Imperator insulam ei assignauerit. comprobata enim sententia præsidis, tunc solet [t] insulam assignare. Rursus [a] illud verẽdum est, si mẽdaciis apud principẽ oneraueret eum quẽ deportãdum laborat [5]: intercludi illi viã prouocãdi. Quid ergo est? Rectè dicetur humanitate suggerẽte, vt & hoc & illo tẽpore [b] non frustrà prouocetur [6]: quia non aduersus [c] principẽ, sed aduersus iudicis calliditatem [d] prouocauit. Simili modo & in decurione erit ꝓbandũ, quẽ punire [e] sibi præses prouinciæ [7] permittere non debet: sed recipere eum in carcerem, & principi scribere de pœna eius.

Si onus est munus publicum authoritate, sed utilitate priuatum, debet excusari: ſt uerò publicum omnino debet appellari. Bartolus.

1 ¶ Si quis tutor datus fuerit, vel à testatore [8], vel à quouis alio [9] qui ius dãdi habet, nõ oportet eum ꝓuocare: hoc enim diuus Marcus effecit: sed intra tẽpora præstituta excusationẽ allegandã habet: & si fuerit repulsa, tũc demũ appellare debebit: cæterùm antè frustra [f] appellatur. Alia causſa est eorum, qui ad aliquod munus vel honorẽ vocantur, cùm dicãt se habere excusationem. nam non aliter allegare possunt causſas immunitatis suæ, quã si appellationem interposuerint [h].

A decreto electionis, non à nominatione appellatur: & ab ordine appellatur ad præsidem, licet ipse eum nominauerit, uel de collegio fuerit. Bartolus.

2 ¶ Solent plerunque præsides remittere ad ordinẽ nominatum [i], scilicet vt Caium Seium creẽt magistratum, vel alius quis honor, vel munus in eum conferatur. Vtrùm igitur tunc appellandum est, cùm ordo decretum ĩterposuerit, an verò à remissione, quam præses fecerit, appellatio sit interponenda? Et magis est, vt tunc sit appellãdum, cùm ordo decreuerit. magis enim consilium dedisse præses videtur quis sit creandus, quàm ipse cõstituisse [k]. denique ipse erit appellandus [l], non ab eo prouocandum.

3 ¶ Sed & si præses in ordine [m] fuerit, ita vt assolet fieri, cùm ab ordine crearetur [n] quis ipse erit prouocandus, quasi ab ordine, non ab ipso fiat appellatio.

Tempus appellationis interponendæ currit à tempore sententiæ latæ, etiam ſi sententia fuerit conditionalis. Bart.

4 ¶ Biduum [o] vel triduum appellationis, ex die sententiæ latæ [p] computandum erit. Quid ergo, si sententia fuerit sub cõditione dicta: vtrũ ex die sententiæ latæ [q] tẽpus cõputamus ad appellandum: an verò ex die quo cõditio sentẽtiæ extitit? Sanè quidẽ non est dicenda sub cõditione ¶ sentẽtia. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est vtile statim [r] tẽpora ad appellandũ cõputari debere.

Tempus appellationis interponẽdæ est uniforme à quocunque actu interponatur. Bar.

5 ¶ Quod in sententiis receptũ est, vt vel altera die, vel tertia prouocetur, hoc etiam in cæteris obseruandum, ex quibus sententia quidem nõ profertur, appellari tamẽ oportere & posse suprà [s] relatum est.

Tempus appellationis interponendæ est utile quo ad initium, continuum quo ad processum. hoc dicit. Vel aliter: Tempus appellationis interponendæ currit à die sententiæ, ſi est facultas adeundi iudicem à quo uel ad quẽ: & tunc uidetur esse facultas, cum iudex in publico se ostendit. Bart.

6 ¶ Dies autem istos quibus appellandum est, ad aliquid [t] vtiles esse oratio diui Marci voluit: si fortè eius à quo prouocatur, copia nõ fuerit, vt ei libelli dentur. ait enim, Is dies seruabitur, quo primũ adeundi eius [10] facultas erit. Quare si fortè post sentẽtiam dictam statim copiam [v] sui nõ fecerit is, qui pronũciauit, vt fieri assolet: dicẽdum est nihil nocere appellatori. nam vbi primùm copiã eius habuerit, prosequi [u] debet.

1 Flo. *laborabat.*

2 Flor. *prouocetur.*

3 Flor. *deest, prouincie.*

1 Flor. *Si quidem.*

2 Flo. & Flor. *pertori scribitur.*

3 Flo. *scribitur.*

4 Fl. *scribendum.*

Casum ponit.

1 Flor. *deest, præfectus.*

2 Flo. *dixerit.*

1 Flo. *à legatis.*

Casum ponit.

1 Flor. *deest, &*

2 Flo. *dixerit.*

1 Flo. *à legatis.*

Casum ponit.

1 Flor. *deest, præfectus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Subueniendum est*.in quinquennium vt non incipiat currere tempus.& not.similia vbi stat per iudicem,& non nocet.ff.qui.ex cau.ma. l sed & si per prætorem.§.ait prætor sicut &c.& §.si ferix.& de diuer. præ.l.j.& ff.de arb.l.arbiter calendis.& in authent.vt spon.larg. §.hoc quoque.Accursius.

b ¶ *Hora*.diei.

c ¶ *Subtraxisse*. vnde biduum ex illa hora computabitur, fauore rei iudicatæ: ergo de momento ad momentum:quod est no. vt aliàs no.ff.de min.l.iij.§. minorem.

d ¶ *In publico*. i. in loco vt publicè possit videri,& ei loqui.

e ¶ *Alicui*.condemnato.

f ¶ *Suburbanam*. non accessit.

g ¶ *Appellauit*.i.appellare debuit. ad neutrũ enim appellauit: aliàs ad quid curreret biduũ vel triduum?

h ¶ *Ad quem appellauit*. i. vult appellare.

i ¶ *Præscriptio*. bidui vel tridui.

k ¶ *Suo nomine*.ex hoc apparet quòd non facit contra P. in eo qđ dicit C. de iura.calum. l. ij. nam cùm intendit procurator qui est in rem suam directus:nomine domini, non suo agit. & facit ad hoc ff. §.biduum.& C.de app. l.eos.in fi. & de procu. l.qui stipendia. & §. de appellat. qui suspectũ. & de damno infect. qui bona.§.siue,& ff.ad Velleia. l.aliquando.& j.l.prox. §. sed si alius. Sed arg.contrà, ff.si ex nox.cau.agatur. si cum vno, hodie verò in sua & aliena decem dies: vt in auth. de appellat. §.j.

ADDITIO. Dic secundùm Bart. quòd ibi ex necessitate litigat: & ideo tota dicitur sua illo respectu, sed quo ad hunc § forte habet tertiam diem pro parte socij. nam esse in iudicio alieno nomine dicitur multimodis:vt ff. de his qui no. inf. l. furti. §. qui alieno.

l ¶ *Procurator*.simplex.Accur.

m ¶ *Alteram*.id est biduum.

n ¶ *Litigat*.Vt cohæres.Accur.

o ¶ *Caussam egit*. id est defendit. sic suprà de edendo.l.prima.sed si non habet mandatum,ergo fit in eum executio:vt suprà de procurat. l.Plautius.ergo suum damnum:& sic biduum:vt suprà proxi. §. Solue. etsi damnum,non tamen proficuum.vel dic nec damnum, quia recuperat à domino:vt suprà iudicatum solui.l.iam tamen.§.in hac. Item no.quòd defensor quandoque vt defensor,quandoque suo nomine in tertienit:quod esset quando animo nouandi:vt suprà de solut. l. solutionem:& sic facit ad id quod no. suprà, de procurat. l. non solùm. §. qui alieno.

p ¶ *Suam caussam*.suam dico lit.contest.fit enim dominus procurator lit.conte.vt C.de procur l.procuratoribus.& l.nulla.Accur.

q ¶ *Triduum debere*.j.tit.j.l.iij.& de appel.qui suspectum.

r ¶ *Computandum est*.sed in quo casu intelligendum est quod hîc dicitur:nam cum absente ante litem contestatã non,cùm tunc nõ possit ferri diffinitiua secundùm nos:vt C.de temp.appellat.l.fin. §.illud.Itẽ nec de absente pòst:quia si fuit defensus,tamen in nullo restituitur:nisi fit absens caussa reipublicæ [a],qui ad appell.tantum restituitur.vt suprà,de in integ.restit.l.fi.& C.quomodo & quando iudex.l.ab eo.si autem non fuit defensus aut legitimè citatus: & sic contumax: vt suprà de re iudic.l.contumacia. non habet locum appellatio: vt l.post. §.finiſi venerit adhuc sedente iudice pro tribunali:vt suprà, de in integ. restit.diuus.aut non fuit legitimè citatus:& tunc ipso iure sine appellatione non valet sententia : vt suprà de re iudicata , de vno quoque. & infrà quæ sentent. sine appellat. l.j.§. item cùm ex edicto. & ad hoc respõde quòd loquitur de absente post litem contestatam , & citato, non tamen venit in eius notitiam citatio: nam tunc verè contumax diceretur. ad domum ergo tantùm fuit missum : quod sufficit : vt suprà de damno infect. l. iiij. §. tonties. & dices in dicto §. itẽ cum ex edicto.in prædicto ergo casu appellabitur intra biduum vel triduum : & cedit demum ex quo scit vt hîc dicitur, & dicta l.ab eo. item est hic argumentum quòd si hæres emphyteutæ non soluat debitum canonem per triennium vel biennium: non cadat à iure suo secundùm Io. Sed argum. contrà suprà, de verb. oblig. ad diem. quod dic vt not. C. de iure emphyteut. l. ij. in fin. & facit ad hoc suprà,quod vi, aut clàm. semper. §. sed & is. & suprà,de excusa.tuto.l. quinquaginta.& suprà, de calumn. annus. Accur.

[12] *Flor.quadragesimus*.

[13] *Fl.ascipio*.

[1] *Flor.disponderis*.

s ¶ *Si ille*.qui defendebat absentem.

t ¶ *Audiatur*. nam auditur procurator non existente soluendo : vt argumen. C. de iud. properandum. §. fin.& aliàs not. C. eodem , authentic. hodie.

b *Ista gl. est valde notabilis ad hoc q̃ reus possit appellare etiã post decem dies quãdo eius procurator non appellauit in tempore debito.& non fit iudicatũ.Bologn.*

[2] *Flo. fa. sustinuisse*.

Si *procuratorio*.] CASVS. Procurator meus pro me egit,& succubuit : deinde appellat , & iterum succubuit , vult nunc appellare : potest intra triduum.Secundò dic:data sententia contra vnum , alius cuius interest,potest appellare intra biduum : & redditur ratio in litera. Testis potebat in libertinitatem:dico me ingenuum:& succubui:pater meus intra biduum potest appellare. Item aliquo iusso decapitari , aliquis de suis coniunctis vult appellare, potest intra biduum. Franciscus.

[1] *Hic est ciendum est* : vt C. de melior rec. rela.l. j.& ij. ius de iure.

f ¶ *Consensisse*. arg. adhoc q̃ pars videtur consensisse actis per iudicem si nõ ne.& ff. de re iudi. l. absolutio dicem si nõ ne.& ff. de sepa. l. j. §. contradicæ:illud. Sed arg. contrà ff. eis actis j.eo.l. fi. & §. de re iudicatis.mitur di.l.non videtur.

g ¶ *Nec audiendus*. ff. eo. l. j.j.respon.contra hoc ve in his, trã. solu. non conceditur ei appellare à litetiam dicij ris, quia eis consensit: si ma- vt hîc dicitur , sed potest appellare à sentenquia &c. ferẽtis , non literis sibi editis fuerit oneratus. Io.vel hîc quærẽdo nõ respondẽdo, loquitur. H.& eodem modo sol ue ff.de appel.l.j.§.j.in princ. vel ff. eo. loquitur quando post sententiam, hîc ante consulitur princeps.

[3] *Flor.defensores*.

De appellationibus recipiendis,vel non.

TITVLVS V.

I. Vlpianus lib.xxix.ad Edictum.

NOn solent audiri appellãtes,nisi ij, quorum interest [h], vel quibus mandatum est , vel qui negotium alienum gerunt,quod mox [i] ratum habeat [k]. Sed & si [1] cùm mater rem [l] filij per sententiam versam [2] [m] animaduerteret, prouocauerit pietati [3] operam dãdo , dicendum est & hanc audiri debere : & si litem præparandam curare [n] maluerit, intercedere nõ videtur,licet ab initio defendere non potest.

Ab interlocutoria , quæ infert grauamen, quod non potest reparari per appellationem à diffinitiua , appellatur. hoc dicit secundum lect. lo. quæ placet sola. Bar.

II. Scæuola lib.iiij Regularum.

ANte sententiam [o] appellari potest, si quæstionem [p] in ciuili negotio habendam iudex interlocutus sit , vel in criminali , si contra [q] leges iudex [r] hoc faciat.

Propter suppliciũ factum principi iudex inferior impeditur procedere : & qui ob eam caussam appellat, non auditur. Bart.

III. Paulus lib.singul.Regularum.

INtra triduum [r] appellare licet ei , qui de suspecto tutore egit: victúsque appellat.

IIII. Macer lib.j.de Appellationibus.

EIus , qui ideo caussam agere frustratur,quod dicit se libellum principi dedisse, & sacrum rescriptum expectare,audiri desiderium prohibetur [s] :& si ob eã caussam prouocauerit , appellatio eius recipi sacris constitutionibus vetatur [t].

Appellatione interposita,siue sit recepta, siue non,debet officium iudicis conquiescere: & attentata reuocantur per superiorem.hoc dicit vsq; ad uersũ plane.Barto.

V. Vlpianus lib.xiiij.de Appellationib.

EI [1] cuius appellatio non recipitur quomodo appellat,cùm ipso iure non valeat:vt j.quæ senten.sine app. l.j.item cùm contra sacras constitutiones?Respon.nõ expresè:vt quia dixit pronuntio vel interloquor hunc Stichum torquendũ in Sciũ. secus si dixisset in dominum.nã dominus erat Scius. In dominum enim non debet torqueri:vt C.de quæstio.l.j.nisi in casibus:vt ibi:vel nisi de facto serui quæratur:vt j.eod.titul.l.interrogari.sed contra alium regulariter potest vt suprà,de quæstio.diuus.in prin. item pone quòd dixit simpliciter torquendum,cùm non præcederent indicia. secus si dixisset,pronuntio torquendum non præcedentibus indiciis:vt d. §. item. & C.quãdo prouo non est necesse.l.ij.Non enim à quæstionibus est inchoãdum [a] nisi præcedentibus indiciis:vt ff. de quæstio.l.j. in prin.nisi secundùm quosdam in quibusdã casibus:vt not.C.de quæstio.l.j.

[1] *Manuscrip. Si cuius.*

[a] *Concord. text. iuncta sua glo. in c. quæstionũ. xij.q.j.*

INtra.] CASVS. Petij quendam tutorem remoueri vt suspectum, & succubui possum appellare intra triduum.Franc.

r ¶ *Intra triduum*.sic ff.tit.j.l.j.§.si quis suspectum.

EIus.] CASVS. Quidam appellauit,& differt procedere in caussa eo quòd de hoc rescripsit ad principem,& eius responsum expectat.non auditur volens ob hoc differre:& si appellet ob hoc , non recipitur eius appellatio.

s ¶ *Prohibetur*.vt & C.de appel.l.ex illo.secus quandoque si ob alias caussas supplicat lit.pen.vt C.vt lit.pen.l.ij.

t ¶ *Vetatur*.& quia lit.pen.supplicatur,vt dixi:& quia est interlocutoria,si dicat non expecto te propter hoc:vt no.ff.l.antepen.

EI *cuius*.] CASVS. Cùm appellare vellem à sentẽtia iudicis obtuli ei libellum appellationis , iudex non recipit eum. dicitur q̃ mea appellatio pro recepta est:& debeo ire ad iudicẽ,qui de appellatione cognoscet,& si aliquod impedimẽtũ interuenerit, q̃ non potuit interim iri ad iudicẽ appellationis,impedimento cessante ibitur.si autem cùm iudex non recepit appellationem meam , iui ad principem vt cognoscret de appellatione, cùm ad alium iudicem ire deberem:

1 *Flo. deest.ff.*

2 *Flo. sententiã euersam.*

3 *Flor. pietati dam: dicendũ.*

[a] Limitabis hanc glos.vt non procedat in absente caussa rei publicæ affectato animo : per l.& qui data.ex quib. caussma.& l. vniuersi. secundum vnam lect.C.de legã.lib.x.& l. peratores & ibi notaui in apostil.ad Iac. Rebuf. in verbo.ipsi autẽ absentes habent, C. de excusmu.lib. x.de quo p. Lud. Ro sing suo ecccecccvi. incip. su habes.

[11] *Flor. partẽ pro alieno.*

[12] *Flor. quadragesimus.*

[13] *Fl. ascipio.*

[1] *Flo. deest. iudex.*

Universidad de Deusto Biblioteca

non mihi nocet: secus si ad minorē iudicē iui quàm esset ille, qui de appellatione mea cognoscere deberet: nā non mihi prodest. Vltimò dicit, nō recepta mea appellatiōe debeo ire corā iudice causæ appellationis intra tempora ad hoc statuta. quod dic vt in glo. Franc.

a ¶ *Dicere.* id est, probare, vt subiicit. solū enim dicere non sufficit. sic ff. de dolo. l. j. §. j.

b ¶ *Principi.* id est, ad principem.

c ¶ *Quam.* scilicet directo.

2 Fl. *quaquæ,* d ¶ *Alium pro alio.* forte minorē: vt ff. de app. l. j. §. pen. & facit C. de app. l. à cōsule. in fi. & de his qui per metū iud. l. j. & ij. in fi.

e ¶ *Intra constituta.* scilicet, anni, vel sex vel quatuor mensium: vt C. de appella. si appellationem oblatam. Ioan.

SCiendum.]CASVS. Cùm appellauit, & iudex non recipit appellationē meā: omnia stant in eodem statu: nec quicquā mutandum est, etiā si contra fiscum appellasse: & iudex, qui non recipit appellationem, debet sententiam manifestare mihi & causā dicere quare non recepit appellationem, & eius exemplum dare mihi debet. Franc.

f ¶ *Non recipitur.* aliàs est non. & aliàs deest: & tunc debet de esse similiter in medio & in fi. huius l. & facit C. de ap. l. appellationē. & ff. vlt. ij. l. j. & qđ ibi no. & xxiij q. j. c. j.

g ¶ *Opinionem.* id est, sententiam. ad hoc C. de app. l. eos. §. super. & de rela. l. j. & ij.

h ¶ *Manifestare.* iudici ad quem est appellādum.

SI res.]CASVS. Ponit quinque casus in quibus non appellatur: & est ratio in

1 Flor. *deest, eius.* omnibus quia non recipiunt dila. quod apparet ex litera. Francisc.

i ¶ *Appellare.* suprà, de app. cōstitutiones.

k ¶ *Aperiatur.* C. eo. l. quisquis.

l ¶ *In annonæ.* ad hoc suprà de re iudi. l. ij. & ff. de fer. l. eadem. & C. quo. ap. l. fi.

m ¶ *Ex perpetuo edicto.* ff. de appella. l. ex cōsensu. §. fina.

n ¶ *Vendere.* ab ipso

1 Flor. *ne vel,* scilicet vēditore. cùm nulla sit ibi sententia, vel etiam à sententia scilicet quā fecit creditor denuntiari ei postquàm expectauit biennio, vt C. de iure do. impe. l. fi. §. sinautem.

pitur, sufficit si possit dicere a appellationem suam nō esse receptā. quod quacunque2 ratione doceat, admittetur eius appellatio. Nō recepta autē appellatione, si quidē principem appellari oportuerit, principi b erit supplicandum. Sin verò alius appellabatur quàm c princeps, ille erit adeundus. sed & si quid aliud post receptam appellationem impediměti factum fuerit, eum adiri oportet, quem appellare quis debet. Planè si appellatione nō recepta, non ipsū adierit, quem debuit, sed principem, pro eo habebitur, atque si is aditus esset,3 qui adiri debuit, idque rescriptis Imperatoris nostri Antonini declaratur. Planè si alium p alio d adiit, nō principem, nihil ei hic error proderit, licet nō videatur cessasse. Intra constituta e autem appellatoria tempora debet is, cuius appellatio nō est recepta, vel cum petentem iudicem, vel principem adire.

3 Fl. *aditus est.*

In appellatione non recepta nil debet innouari. Itē apostoli etiam refutatorij debent dari, ita quòd partes quid in eis continetur, intelligant. Bart.

VI. Macer lib. ij. de Appellationibus.

SCiendum est cùm appellatio non recipitur f, præcipi sacris constitutionibus omnia in eodem statu esse, nec quicquā nouari, etiā si cōra fiscum appellatum sit. eū que qui appellationem non receperit, opinionem g suam cōfestim per relationem manifestare h; & eius1 causam pro qua non recipit appellationē, eiusque exemplum litigatori edere debere, mandatis cauetur.

1 Flor. *deest, eius.*

Primò ponit unam regulam: quòd in his quæ non recipiunt dilationem, non potest appellari. Secundò hanc declarat per tria exempla. Tertiò ponit duos casus in quibus non licet appellare, qui non ponuntur in dicta regula. Secunda ibi, Veluti. tertia ibi, Itē si ex perpetuo. Barto.

VII. Paulus lib. singul. de Appellationib.

SI res dilationē nō recipiat, nō permittitur appellare i: veluti ne testamētum aperiatur k: vt diuo Hadrianº cōstituit, ne frumētum in vsum militū, in annonæ l subsidia cōtrahatur, néve scriptus hæres in possessionem inducatur.

¶ Item si ex perpetuo edicto m aliquid decernat: id quò minùs fiat, non permittitur appellare. Item quò minùs pignº vendere n liceat, appellari non potest.

De libellis dimissoriis.

TITVLVS VI.

I. Marcianus lib. ij. de Appellationibus.

POst appellationē interpositā literæ dādæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, siue principē siue quē alium: quas literas, dimissorias, siue apostolos appellant. Sēsus autem literarum talis est: appellasse putà Lucium Titium à sentētia illius, quæ inter illos dicta est o. Sufficit autem petisse intra tempus p dimissorias instanter, & sæpius: vt1 si non accipiat, idipsum contestetur q. nam instantiam petentis2 dimissorias, constitutiones desiderāt. Æquum est igitur si per eum steterit, qui debebat dare literas, quò minus det, ne hoc accipiēti r noceat.

1 Flo. *nec si.*

2 Fl. *requisitas.*

Nihil nouari appellatione interposita.

TITVLVS VII.

I. Vlpianus lib. iiij. de Appellationibus.

APpellatione interposita, siue recepta sit, siue non, medio tempore nihil nouari s oportet. Siquidem fuerit recepta appellatio, quia recepta est t. Si verò nō est recepta, ne præiudicium fiat v ei, quoad de liberetur vtrùm recipienda sit appellatio, an non sit.

1 ¶ Recepta autem appellatione, tandiu nihil erit innouandum, quandiu de appellatione erit sinautem.

2 Scrib. hic dicunt hanc glos. singul. hoc proprie.

t ¶ *Recepta est.* vt in authent. vt cùm de appellatio. cogno. in princip. & in authenti. vt nulli iudi. in princ. & §. illas verò. & suprà, de infam. l. furti. §. j. & infrà, hac l. sed contrà, in authenti. vt spon. largi. §. aliud. ad hoc sol. illud speciale in supplicatione. & aliàs: quod dic vt not. C. de appella. l. iiij. & facit ff. ad Turpil. l. j. in fine. & C. in integ. resti. po. ne quid noui fi. l. j. & C. de bo. pos. secundùm tab. l. j. & C. quo. appel. non reci. l. ab executione. §. à quo. & ff. qui satisda. cog. sciendum. §. fin. & ff. de pœnis. l. ij. in fin. Item oppo. quia videtur appellans fieri actor etsi prius erat reus, quod est verum secundùm P. sed nos contrà: vt no. C. eo. l. hi, qui.

v ¶ *Fiat ei.* appellationi quoad, &c. vt ff. titu. ij. sciendum. Sed apud quem deliberabitu? Respon. apud principē, non apud eum à quo appellatur, vt ff. de iniusto testa. l. fi. quis ex. §. hi autē omnes. & de admitu. l. chirographis. & l. fi. in prin. vel apud eum, qui de appellatione est cogniturus: cum pro eo habeatur ac si fit recepta quo ad commodū appellātis: vt C. de appel. l. à proconsulibus. in fi. & l. fi quis appellanti.

1 Fl. *neque in.*

3 Flor. *potest* quo. app. non reci. l. ab executione. §. fi. & C. eo. l. à proconsulib'. & sic poterit Ratim exequi si talis sit iudex, qui

No. caute- aliàs hoc posset: sic er- ex isto go hic loquitur, cùm ter. pro dif- dubiū est nt recipiēda erenda exe an non. Accur.

cusa crimi- iusta vel non. Idem ta- nalis ve scili- men & si lapsa sint fa- ces condem- cta aliàs: quia tunc est fir- tentia malefi- ma sententia prima: vt ces, accuse. C. de tempo. app. l. fi. §. ter de alio illud.

nitore ma- b ¶ *Si quis.* ponit exē- plicio: quo- pla. fium. eū re- c ¶ *Deportatus.* ver- datæ, ex- bo tenus. tumoritis. d ¶ *Deportandi ius* tes, quos- est. vt Imperator & prę- tes pendet fectus præto. & vrbis, ne. fecisse. non præses prouin. vt ff. bar in l. 3. de pœ. l. ij. §. j. de in- ff. §. fin. 3. de iu. tetta. si quis ex. §. ei⁹. & de lega. iij. l. j. §. hi. ff. reor. & de interdic. & rele- Gamma. fing- ga. l. interesse. §. j. sed vi occurrit. detur nisquā dubitām: Flor. deest. quia aut est specialiter inhibita à iure: & sic certū est non posse appellari, aut nō: & certū est posse: vt C. de app. l. fin maiorib'. Resp. negatione fit dubiū: vt C. qui. ad lib. pro. non licet. l. iij. in p. inc. Vel dic quòd aliquis casus est vbi non est prohibita expressè, tamen est prohibita in eius simili: vt in condi. ex l. fi quis in tantam. & in infinitis similibus.

e ¶ *Ad notarios* subaudi appellauit.

f ¶ *Non acquieuerat.* nec appellauerat. posset autē etiam aliter legi.

g ¶ *Participare.* ff. de mune. & ho. l. reus. §. eum in fi. cōtrà. sed hic habuerat honorē, à quo per sententiam de ponebatur. vnde appel. pe. remaner in eodem: ibi de nouis honoribus non de habitis per sententiam prohibetur. vnde & appellat, interim absinet: & sic vtrobique est eadem ratio, quia pen. app. & C. vt in prin huius legis.

h ¶ *Differenda.* hic not. damnatum ex multis causis, in aliquibus posse appellare: in aliis omittere. ad quod ff. de appella. l. appellanti. & de mino. l. etiam. §. ex causa. & de inofficio. testa. fi minor. §. fina. & l. pen. §. fin in princi.

¶ QVÆ SENTENTIAE SINE APPELLATIONE RESCINDANTVR.

ILlud.]CASVS. Quatuor casus ponit in quibus sententia retractatur sine appellatione: quod videas in litera. Vltimò dicit: peto à te decem, & tu à me petis decē: condemnat me iudex vt tibi dem decem, & nondum te mihi condemnat. dicebatur olim quòd non erat necesse me appellare à tali sententia: quia non cogebar tibi soluere ex tali sententia, cùm possem compensationem opponere. sed certè tenet sententia, & appellare possum si non iustè me condemnatum dico. Franciscus Accursius.

pronuntiatum 2. ¶ Si quis b ergo fortè relegatus fuerit, & appellauerit, non arcebitur neque2 Italia, neque prouincia, qua relegatus est. Propter eādem rationem & si quis deportatus c fuerit ab eo cui deportādi ius est, vel adnotatus e, neque vincula patietur, neque vllam aliam iniuriā, quam patitur, qui sententiæ non acquieuerat f. Integer enim status esse videtur prouocatione interposita. Ergo & si abstinere ordine iussus sit, & prouocauerit, eadem ratione poterit3 interim participare g: cùm hoc sit cōstitutum, & sit iuris, ne quid pēdēte appellatione innouetur. ¶ Si quis h ex pluribus facinoribus cōdemnatus, propter quædam appellauerit, propter quædam non, vtrùm differenda pœna eius sit, an non, quæritur? Et si quidem grauiora sint crimina, ob quæ appellatio interposita est, leuius autē id, propter qđ quis4 nō appellauerit, recipienda est omnino appellatio, & differenda h pœna. Si verò grauiorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua nō est appellatum, omnino pœna imponenda est.

3 Flor. *potest*

Quæ sine sententiæ appellatione rescindantur.

TITVLVS VIII.

I. Macer lib. ij. de Appellationib.

ILlud meminerimus, Si quærat i iudicatum k sit, nécne, & huius quæstionis iudex non esse iudicatum pronuntiauerit, licet fuerit iudicatum, rescinditur l, etsi1 m prouocatum non fuerit.

1 Flor. *deest, si.*

i ¶ *Si quæratur.* cùm fortè victor peteret coram præside executioni mandari: victus dixit non esse iudicatum. & ad hic quod not. C quā do prouoca. non est necess. l. j.

k ¶ *Iudicatum.* aliàs autem super iudicato frustrà iudicatur: vt C. de senten. post sententiam. & sic transactio: vt C. de transact. l. si causa cognita.

l ¶ *Rescinditur.* prima sententia.

m ¶ *Etsi.* id est, quamuis. Accur.

n ¶ *Corrigitur.* secus si non fit expressum: vt C. de re iudica. l. ij. & facit C. de iure fisci. l. ij. Accur.

o ¶ *Quæstionis.* qua petebatur corrigi dicta erronea sententia. vel cùm peteretur executio, excipiebatur in ea erratum.

p ¶ *Putauerit.* non tollitur ergo quæstio erroris calculi per primam vel secundam sententiam: & sic est contrà C. de errore cal. l. j. fol. ibi fuit sententia tum super errore habito extra ius & in sententia non fuit error expressus. hic autem primus error fuit in sententia: similiter & vtro bique expressus: vel saltem in prima: quod sufficit secundum quosdam. & sic expressa nocent, &c. vt suprà de condit. & demon. l. nonnunquàm. cum suis concor. Item nota. quòd satua opin. nil operatur a. argu. suprà

a Adde tade. fur. l. qui rem. putamen quòd uit enim (quod nullo opinio fatui modo esse poterat) sci quandoque licet quinquaginta & attenditur: xxv. esse centum. & ita sicut de fanil valet, vt hic, & surifiensi, qui prà de supel. leg. l. La- decidit q. de beo. & ff. de vsufru. leg. pauperie: qui l. si alij. sic etiam distin- comederat guitur inter expres- panem suū sum, & non expressum adodotē ásī errorem iuris: vt ff. pro- vt dicit ca- xi. §. no, in cap. ad

q ¶ *Appellationi.* quia sententia valet. notiram. de consue. pro

r ¶ *Remittitur.* vt & ff. in l. j. ī ver. qua facit gl. de appella. si expressim constituti. ff. in l. j. ī ver. de orig. iur. sed fallit suprà de pœ- nis. l. moris. §. ille. Item

2 Fl. *cognito.* ille rex. facit ad id qđ voluit gl. in c. j. §. his autem. in ver.

suprà de interdict. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. item C. de appella. l. j. quibus dicitur quòd contra præceptum. l. pronuntiatur. & tamen non est pro nihilo. sed per principem in primo casu. in aliis per appel. sed in omnibus dic q̄ non expressim contra legem pronuntiauit. item videtur in alio: vt ff. de re iudi. l. præses. sed ibi dicas cōtra ius controuertit litigatoris pronuntiatum. item in alio, vt quando putauit causam legi- timas. de pacit. bus iuuari, quasi dicat bona fid. facit iudex: vt ff. de re iudi. l. cùm prola- pos. in prag. tis. vel dic quòd ibi in l. cùm prolatis. respon. tacitę obiectioni. q. d. quis sanct. est iudex ita fatuus, qui etiam contra ius litigatoris pronuntiet? & sic tacitè contra. l. respon. quia putabat causam legibus iuuari, &c. Alij di xerunt in omnibus prædictis casibus, quòd putabat causam legibus iuuari. item facit ff. proximo §. & C. quando prouoc. non est necess. l. ij. & l. circa. Accursius.

s ¶ *De iure.* id est, contra ius.

t ¶ *Propositum.* solenniter vt debuit. fuit tamen interpositum, alioquin sine causa poneret de notitia illud tamen ad maiorem exaggerationē intelligo positum, quòd non peruenit in notitiam: secus si solenniter fuit propositum: sed non peruenit in notitiam: vt C. quomodo & quando iud. ab eo. & C. si ab hæred. se absti. authen. si omnes. & C. de iudi. properandum. §. j. quæ videntur contrà. item nec obst. prædictis. C. de accusa. l. absentem. quia secus in criminalibus: vt not. ff. de pœnis, l. absentem. Accur.

v ¶ *Notitiam* hoc ponitur, vt dixi, ad maiorem & euidentiorem iniquitatem sententiæ ostendendam: vt dicenda sit ipso iure nulla. & dic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic quòd si solenniter fuit propositum: licet non peruenerit in notitiã: tenet sententia: vt ff. de dã. infect. l. iiij. §. sed. & ff. qui vi, aut clàm. aut qui. §. j. & C. de an. excep. vt perfectius. & est expressum C. quomodo & quando iud. l. ab eo. Itẽ facit ff. de oper. no. nũtia. l. de pupillo. §. nũtiationẽ. & si quidẽ erat per contumaciam absens, nõ auditur postea, nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali: vt ff. de in integ. restit. l. pe. & de iud. & post. in fin. & C. de iudi. properandũ. §. eum aũt. ff. si autem probabili & iusta de causa: seruat distinctionẽ, quæ sit de absentibus. Alij dicũt esse necesse peruenire in notitiã absentis: vt hic, & ff. de app. l. ex consensu. §. fi. & in authen. de litigio. §. omnem. & ff. de requi. reis. l. j. & ad idem quod no. d. l. ex consensu. §. fi. & quando appellet. l. j. §. fin.

a ¶ *Absentis.* quia nõ fuit propositum.

b ¶ *Sine vsuris.* maximè: vt ff. de compen. l. cùm aliter.

c ¶ *Priorem.* id est prius.

d ¶ *Me condemnatum.* quàm ego te. & ff. a. ff. de iurisd. om. iudi. si idem. §. j. & C. de compen. l. neque. item. ff. a. ff. ercisc. in hoc iudicio. contrà. sed ibi in indiuiduis.

e ¶ *Iudicatum.* a. opposita compen. & ideò Videbatur nulla sententia, cùm ex ea efficaciter ago non posit. ergo necesse est appellare: sed non est verum: quia ipso iure tenet: imò quia opponitur compensatio agenti, cũdũm Bar. in l. si cum dos. ff. re. amota. Bolo. uersus Titium qui tempore sententiæ erat mortuus, non valet ipso iure. Item iudex delegatur contra Titium, quem volebat conuenire: & Titius erat iam mortuus, non tenet delegatio: & sententia à tali delegato lata non tenet. Franc. Accur.

a Not. gl. ad hoc q. compensa. potest opponi etiã post sententiam latam: adde q. idẽ si sententia transiuit in rem iudic. secũdũm Bar. in l. si cum dos. ff. re. amota. Bolo.

1 *Flor. potuit.*
1 *Flo. appellationum reddi possunt.*

f ¶ *Condemnatum.* Not. non valere sententiam in mortuum: vt hic, & ff. de re iudica. l. in summa. §. fina. etiam si per viuum defenditur, vt eo ff. de iudi. de qua re. §. cum absentem. sed econtra pro eo sic: vt ff. de fideicommiss. lib. l. cùm quasi. vel speciale ibi. in priuilegio autem cõcesso procuratori mortui dic vt infrà, de regu. iuris. l. Neratius. Item pactum pro mortuo, vel contrà valet: vt suprà, de pact. l. tale. §. fin. & facit ff. de accusat. l. ex iudiciorum.

Paulus.] CASVS Præceptum iudicis impossibile de iure non tenet: vt si iussit partes quadam die adesse in quadam taberna. & dic de hoc vt in glo. idem si est impossibile de facto: vt si iussit cuidam, qui promiserat Titium facere stare iuri, vt eum Titium exhibeat in iure: cùm Titius iam decesserat. nam hoc præceptum non tenet. & ff. de hoc dic vt in glo. Franc. Accur.

g ¶ *Impossibile.* de iure: vt ff. de arbi. si cùm dies. §. antepe. & pe. hoc autẽ euenit quãdoque ex repugnãtia: vt ff. de re iudi. duo. & C. de fide instru. scripturæ. & ff. de cõdi. & demon. Titiæ si non nupserit. Sed arcontrà, de inoffi. test. Papi. §. sed nec impuberis. & facit ff. de act. & oblig. l. non solùm.

h ¶ *Non potest.* vt suprà, qui satisda. cogan. l. si decesserit. & sic not. æquiparari impossibilitatem iuris & naturæ: vt suprà, de condit. instit. filius & l. conditiones. Sed si iudex condemnat debitorem Stichi in Stichum eo mortuo post moram an valeat sententia? videtur quòd non: vt hic. Econtrà quòd sic, quia in stipulationem potest venire: vt suprà, de verborum obligatio. l. inter stipulantem. §. fina. & in constituto: vt suprà, de constitu. pecu. l. promissor. & ideo dicam valere. Titius tamen est si in æstimationem condemnet: licet æstimatio non sit in obligatione: vt & aliàs ff. si certum pet. l. vinum. cũ & pretium loco rei succedat: vt ff. de pet. hæred. si & ff. de re. & quia sic punitur culpa debẽtis: quia aliàs remanet impunita: quod esse non debet, vt & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. item quia pecunia est rerum æstimatio: vt ff. de fideiuss. l. si ita fideiuss. & quia ideo fuit inuenta, vt subueniret difficultatibus hominum: vt ff. de contrahen. emp. l. j. §. j.

Iuris & naturæ impossibilitas æquiparatur.

¶ AN PER ALIVM CAVSSAE APPELLATIONIS reddi possint.

I. Vlpianus lib. iiij. Appellationum.

QVæri solet, an per alium causæ appellationis reddi possint, quę res in rebus [1] pecuniariis & in criminibus agitari consueuit. Et in rebus pecuniariis sũt rescripta posse agi. verba rescripti ita se habent, *Diui Fratres Longino: Si tibi, qui appellauit, mandauit vt eum de appellatione, quam Polla [2] ad eum [i] fecit, defenderes, & res pecuniaria est, nihil prohibet nomine eius te iustè [3] respondere. Sinautem non sit pecuniaria causa, sed capitalis, per procuratorem agi non licet [k]. Sed & si ea causa sit, ex qua sequi solet pœna vsque ad relegationem [l], non oportet per aliũ causas agi: sed ipsum adesse auditorio debere, sciendum est.*

¶ Planè si pecuniaria causa est, ex qua ignominia [m] sequitur [n], potest & per procuratorẽ hoc agi [o]. Idque erit probandum & in ipso accusatore si appellauerit, vel si ad uersus eum sit appellatum. Et generaliter [p], quæ causa [q] per aliũ agi non potest, eius nec appellationem per alium agi oportet.

Dictum est suprà de appellationibus, & à quibus, & quando sit appellandum: restat videre per quos causæ appellationis debeãt exerceri. Bart.

Væri solet. Dicitur q. causæ appellationũ si sunt pecuniariæ, possunt per alium exerceri. & de hoc extat quod dam rescriptum, cuius verba ponuntur in litera. si autem causa sit capitalis: non potest per procuratorem exerceri. idem si talis sit causa per quam possit imponi pœna maior relegationis. in causa autem pecuniaria ex qua imponitur pœna infamiæ, potest constitui procurator. & hæc habent locum tam ex parte appellantis, quàm ex parte eius contra quem appellatur: & vt generaliter dicam, omnis causa quæ non potest per alium exerceri, nec eius appellatio exercebitur per alium. Franc. Accur.

1 *Manuscrip. in causis.*

2 *Flo. Polla.*

3 *Flor. despuisse.*

i ¶ *Ad eum.* id est, contra eum. & sic vterque appellauit. Vel dic appellatione, id est, conuẽtione. sic C. de procur. l. cùm rem.

k ¶ *Non licet.* vt ff. de publi. iudi. l. penul. §. ad crimen.

l ¶ *Relegationem.* descensiuè incipiendo à capitali, non ascensiuè incipiẽdo à minima. Accipe etiam inclusiuè secundum quosdã: quod non placet, sed exclusiuè ponitur vsque. si ergo relegationem vel minorem pœnam relegatione contineat, poterit dari procurator: quia & in relegatione, & in minori pœna, vt in remotione ab ordine, damnatur absens vt in ciuili causa: vt ff. de pœnis. l. absentem. ergo in eadem constituitur procurator: quia hæc duo simul debent residere: vt ff. de procura. l. seruum. §. publicè.

m ¶ *Ignominia.* in omni causa, in qua pœna corporalis non imponitur, per procuratorem cuilibet agere licet sponte: non ex necessitate. Ioan. sed huic regulæ in quatuor derogatur casibus. In primo ratione personarum illustrium. Aliæ verò personæ, si volunt, possunt: aliæ verò personæ quandoque etiam, si volunt, non possunt, vt in crimine, scilicet de suspect. tut. Item in interdicto de libe. exhiben. & in terno generali. vt C. de procura. l. fina. Vel melius suprà de procura. l. licet. in princi. sed primus casus, scilicet de suspect. tuto. patitur duas exceptiones: secundus de interdicto vnam. tertius nullam. quod dic, vt C. de procur. quicunque. & l. fin. & suprà de procura. non solùm. §. fina. & l. Pomponius. primo respon. In criminibus verò publi. vel privat. per procur. non agitur, si modò pœna saltem relegationem contineat: alioquin licebit. Excipitur illustris, qui indistincte super actione iniuriarum procuratorem constituit [b]: vt hic, & C. de iniur. l. fin. & sic patet ex prædictis quòd prima pars gl. in pecuniariis, secunda in criminalibus loquitur. Item ad secundam partem est contrà, suprà de appel. Lucius. sed ibi dominus non vt procurator, sed vt in rem suam recipitur, cùm eius interfit. Item facit quod not. ff. de procur. ferunum. §. publicè.

b Concordat. ine. ex. nicus. extra de accu. & decis. cancr. tantum. & spe. in ille. de proc. & j. vet. sed fallit ex dicta. ibi.

n ¶ *Sequitur.* vt in pro socio & mandati actione.

o ¶ *Hoc agi.* vt & ff. de iis, qui not. infa. l. furti. §. j. Accur.

p ¶ *Et generaliter.* Not. in fine huius legis optimam regulam, quæ in initio poni debet: cui est contrà, suprà de appellat. non tantum. Solue vt ibi.

q ¶ *Caussa.* scilicet principalis.

An per alium caussæ appellationis reddi possint.

TITVLVS. IX.

Quando principalis caussa potest agi per procuratorem, tunc etiam caussa appellationis per procuratorem agi potest. Bart.

Licet procurator, qui uoce appellauit, reddendo rationes domino, desinat esse procurator: tamen poterit in caussa appellationis pro domino respondere: & procuratore cessante potest dominus respondere.

Si procurator.] CASVS Procurator meus appellauit: deinde rationem administrationis suæ mihi reddidit: & sic desiit esse procurator. dicitur q. potest procedere ipse idẽ in caussa appellationis: & eo cessante possum ego procedere: secundum quod & de adolescente dicitur ff. de appella. l. si. Franc. Accur.

a ¶ *Si procurator.* simplex procurator ad causam victus appellare tenetur, secũdũm oẽs: vt C. de procura. l. inuitus. sed an exercere: sub iudice lis est: vt ibi no. vbi dicimus q. nõ tenetur. & huic l. respõ. q. nõ simplex procurator, sed omniũ negotiorum domini erat procurator. sic & de caussa app. vel dic q. specialiter erat constitutus ad principalem caussam, & ad caussã appel. vel tertiò debet id esse. põ. sic ff. de offic. proco. obseruate. §. fi. & secundùm primos duos intellectus tenetur domino ac mã. nisi responderit ipse procurator. Accursius.

b ¶ *Appellauerit.* facit ff. de ap. l. fi. §. fin. & C. de appel. l. fi. ctor. & l. dominus. & in authen. de appel. §. j.

c ¶ *Reddiderit.* s. domino suæ administrationis. & sic est contrà ff. de appel. l. tutor. si. sed ibi in tuto, vel cura. in quo duo conueniunt, scilicet finiri officium, & ratione reddi. hic autem vnũ tantùm, scilicet rationem reddi. vel fi dicas hic debet pro potest, non est cõtra. vel dic rationes reddi sic ilicet quia appellauerit. ad quod ff. de appel. scio. & qđ subiicit respondere, scilicet prosequendo. Accursius.

1 *Flor. scicet.*

¶ SI TVTOR, vel curator, vel magistratus creatus, &c.

Si qui.] CASVS. Electus ad aliqđ mun' appellauit: & succubuit. omne damnũ quod interim accidit Reipbl. ipse debet emendare. si autem obtinuit: tunc præses vel princeps æstimabit ad quem damnum hoc redundet: forte ad eum, qui dolo malo illum elegit. & si interim pendente appellatione decessit: hæres eius debet prosequi caussã appellationis propter periculum medij têporis. & hoc dicit hæc l. & seq. Franciscus Accur.

d ¶ *Nominati.* id est, electi.

e ¶ *Aestimabit.* scilicet nominato vel cuius dolo facta est nominatio: vt C. lib. xj quo quis. ord. con. l. quoties. & l. ij & facit ff. de appella. Imperatores. §. fi magistratus. & quãdo appel. fit l. j. §. alia. Accur.

f ¶ *Vtor. Detentus.* id est, in tutelam datus. & dic hic vt ff. quando appel. fit. l. j. §. fi quis tutor. & Insti. de excusa. tuto. §. qui autẽ.

g ¶ *Medij temporis.* si pateat tutorem per malitiam caussam egisse, spectat ad eum periculum alioquin cõtra: vt suprà, de excu. tut. l. qui testamento. & C. de excusa. tuto. l. quanquàm. & de ritu nupt. si quis tutor. §. quid ergo.

¶ EVM, QVI APPELLAVERIT, IN PROuincia defendi.

Evm qui.] CASVS. Appellaui à quadam sententia: & ob hoc fui extra prouinciã interim aliquis vult me conuenire ad aliquid in prouincia. debeo ibi defẽdi. secus si fui absens extra prouinciã caussa reipublicæ interim non cogor me in prouincia defendere. hoc dicit cum leg. seq Franc. Accur.

h ¶ *Rescripserunt.* Romæ enim vel alibi vbi peregrinetur caussa exercendę ap. non habet necesse respondere: vt ff. de iud. l. ij. §. legatis. quæ est contrà. sed in sua prouincia vbi appellauit, fic. vt hic. & est ratio. quia ibi facilè habet per quẽ defendatur: aliàs si non defenditur, ibi fit missio & vendi. io bonorum eius: vt ff. quibus ex cau. in pos. ea. l. ad cognitionem.

Si tutor, vel curator, vel magistratus creatus appellauerit.

TITVLVS X.

Qui ad publicum munus uocatus frustratoriam interposuit appellationem, tenetur rei publicæ de damno, quod interim acciderit. hoc dicit.

I. Vlpianus lib. iij. de Officio Procõsulis.

SI qui ad munera publica nominati [d] appellauerit, nec caussas [e] pbauerit, sciãt [1] ad periculum suum pertinere, si quid dãni per moram appellationis reipublicę acciderit. Quòd si apparuerit eos necessariò prouocasse, cui adscribendum sit id damnum, prases vel princeps æstimabit [e].

1 Hermoge. lib. v. Iuris Epitomarum.

TVtor, vel curator detentus [f] si prouocauerit, & ante caussam actam moriatur, propter periculum medij temporis [g] successores eius caussas appellationis necesse habent reddere.

Eum, qui appellauerit, in prouincia defendi.

TITVLVS XI.

II. Macer lib. ij. de Appellationibus.

SI procurator [a] absentis appellauerit [b], deinde rationes reddiderit [c]: nihilominus ipse respondere debet. Sed an eo cessante dominus litis respondere possit exẽplo adolescentis, videamus. Magis tamen obseruatur, vt audiri debeat in caussis appellationis reddendis, is cuius absentis procurator appellauit.

Si tutor, vel curator, vel magistratus creatus appellauerit.

TITVLVS X.

Qui ad publicum munus uocatus frustratoriam interposuit appellationem, tenetur rei publicæ de damno, quod interim acciderit. hoc dicit.

I. Vlpianus lib. iij. de Officio Procõsulis.

SI qui ad munera publica nominati [d] appellauerit, nec caussas [e] pbauerit, sciãt [1] ad periculum suum pertinere, si quid dãni per moram appellationis reipublicę acciderit. Quòd si apparuerit eos necessariò prouocasse, cui adscribendum sit id damnum, prases vel princeps æstimabit [e].

1 Hermoge. lib. v. Iuris Epitomarum.

TVtor, vel curator detentus [f] si prouocauerit, & ante caussam actam moriatur, propter periculum medij temporis [g] successores eius caussas appellationis necesse habent reddere.

Eum, qui appellauerit, in prouincia defendi.

TITVLVS XI.

II. Macer lib. ij. de Appellationibus.

SI procurator [a] absentis appellauerit [b], deinde rationes reddiderit [c]: nihilominus ipse respondere debet. Sed an eo cessante dominus litis respondere possit exẽplo adolescentis, videamus. Magis tamen obseruatur, vt audiri debeat in caussis appellationis reddendis, is cuius absentis procurator appellauit.

I. Vlpianus lib. iiij. de Appellationibus.

LVm, qui appellauit oportere in prouincia defendi in aliis suis caussis, etiam si appellatiõis caussa peregrinetur, diui Fratres Decio [1] Philoni rescripserunt [h].

II. Marcianus lib. ij. de Appellationibus.

HOc enim illis præstatur, ne ne cesse habeant se defendere [i] qui Reipublicæ caussa absunt.

Apud eum, à quo appellatur, aliam caussam agere compellendum.

TITVLVS XII.

Iudex propter appellationẽ ab eo factam non efficitur suspectus in alia caussa. Bar.

I. Vlpianus libro quarto de Appellationibus.

SI qs ex alia caussa [k] appellauerit à iudice, an in alia caussa eundem iudicẽ habere necesse habeat, videamus. Et hodie hoc iure vtimur, vt [1] tametsi appellatio interposita sit, tamen apud eundem iudicem, à quo quis prouocauit, cõpellatur [2] alias caussas, siquas habet agere [l]: nec vtetur hoc prætextu, quasi apud offensum [m] iudicem non debeat experiri, cùm possit denuo prouocare.

Si pendente appellatione mors interuenerit.

TITVLVS XIII.

I. Macer lib. ij. de Appellationibus.

APpellatore defuncto, siquidem sine hærede, cuius

1 *Flor. & ita.*

2 *Flo. compel-* & defendere me in a- *letur.*

i ¶ *Hoc enim. Defendere.* bona tamen eorum possidebuntur fi non defendantur: non tamen distrahuntur: vt ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. in pos. §. j. & ff. quibus ex cau. ma. item ait prætor. §. j. nisi ante absentiam sit negotium motum. nam tunc debet defendi: vt ff. de iud. l. ij. §. ei quoque. ibi not. & facit ff. de dã. infect. l. eorum. & ff. ex quib. can. ma. sed & si per prætorem. §. fin. & de arbi. l. non distinguimus. §. item si quis Romæ. Accursius.

1 *Flor. Decij. mo.*

¶ AD EVM, à quo appellatur, aliam caussam agere compellendum.

Si quis.] CASVS. Appellaui à sententia domini Scacauelli iudicis domini Ricardi de villa potestatis Bononie contenior coram eodẽ domino Scacauello ab alio: ego dico, quòd eũ offẽdi, ob hoc *metus.* q. appellaui ab eius sententia, vt sic sit suspectus dicitur quòd non audior: imò teneor agere, & defendere me in aliis meis caussis coram eo. Franc. Accur.

k ¶ *Ex alia caussa.* ex eadem nullo modo: vt C. de appellat. l. eos. in princ.

l ¶ *Agere.* cùm habet ibi domicilium. aliàs contrà: vt ff. de iud. l. ij. §. ei quoque.

m ¶ *Offensum.* nec enim debet reputare se offensum: vt C. de app. l. & in maioribus. Accursius.

¶ SI PENDENTE APPELLATIONE mors interuenerit.

Appellatore.] CASVS. Appellaui à sententia lata contra me. nũc decessi sine hærede. dicitur q. appellatio est extincta, cuiuscunque generis caussa fuerit, id est, siue ciuilis siue criminalis. si autem reliqui hæredem, qui adiuit hæreditatem meã, si nullius interest caussam appellatio. expediri: tunc non cogitur hæres meus prosequi caussam appella. & ponitur exemplũ infrà in litera ibi, nullius autẽ, &c. & est tale. Si sententia lata contra me iudicabat me relegãdũ, de bonis autẽ meis nihil dicebat, & ego appellaui, & decessi interim relicto hærede, nõ cogitur hæres meus prosequi caussam appella. Hoc enim casu nullius interest caussam prosequi. si autẽ interesset alicuius, scilicet si ei, caussam appellationis expediri: tũc cogitur hæres meus prosequi. & ponitur exẽplũ, quãdo interest fiscivel si in sententia dictã est me deportandũ vel relegãdũ bonis ademptis, vel in metallũ dandũ. & appellaui ab ista sententia. & interim decessi relicto hærede: hoc casu hæres meus tenetur prosequi caussam appellationis. & nõ aliter bona mea habebit hæres, nisi prima sententia retractetur. aliàs haberet fiscus: quando autẽ interesset priuati appellationẽ exerceri, nõ habes in litera exẽplum sed ferè omnes caussæ appellationũ sunt tales, q. interest aduersarij procedi in caussa appellationis. ¶ *Tutor.*] Tutor in caussa pupilli appellauit: & ipse decessit relicto Titio hærede. hæres prædicti reddidit rationẽ pupillo, eo qđ gesserat tutor. dicitur q. cogitur reddere caussã quare appellauerit. & tutor in caussa pu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pilli: sed diuus Seuerus dixit quòd tutor po[n] quã reddidit rationes, non cogitur causſam appellationis reddere: & ſic multò magis nec eius heres cogitur.Francis. ¶ *Appellatore.*] Fuerat ergo damnatus in cauſſa ciuili vel criminali.

a ¶ *Generit.* vel ciuilis, vel criminalis cauſſa.

b ¶ *Peragere appellationem.* de hoc ſtatim ponit exemplum. & ſub.hic,& tamen habetur pro eo, ac ſi obtinuiſſet appellator.

c ¶ *Neceſſe habet.* & quatuor habet menſes plus quàm definctus, vt C.eod.l. fin. & ſub. hic vel ſtatutis acquieſcere:vt C.eo.l.j.

d ¶ *Ademptione.* expreſſa. nam ſi etiam tacita fuit, nihilominus extinguitur : vt C.eodem. l. ſi is. & ſuprà,de ſer. rufti.præ. item qui habet.& facit C.ſi reus vel acc. mor. fue.l. ſi.

e ¶ *Adẽptis.* expreſsè.

f ¶ *Succeſſionis.* hæres.

g ¶ *In reddendis.* aut interiit res ſuper qua appellatum eſt:& tunc ſi eſt ad aliquem vſum tenetur exæquì : ſuprà de cõdi.fur.ſi ſeruus,§. boue. & ſubaudi ſi erat in mora. ſi autem ad nullum vſum,nõ tenetur niſi propter peculiũ:vt C. de lib. cau. l.principaliter. vel propter morã : vt ſuperiori caſu:vt ſ. de verbeobli.inter ſtipulantem, §.penul. Si auté litigator interiit : aut cauſſa erat ciuilis, & durat poſt mortẽ:vt C.e. l. ij. aut criminalis:& tunc non propter pœnã corporalẽ,quæ iã mortuo appellanti imponi nõ poteſtiſed propter bona ſic, ſi expreſsè in ſententia continebatur:aliàs nec in bonis durat:vt C.eo.l.iij.vbicunque dixi hæredem appellantis proſequi,ſub.vel acquieſcat ſtatutis:vt ibi,non aliter,&c. & C.eodem.l.j.vbi autem à ſententia oneris vel muneris appellatur,dicvt C.eo.pater.

h ¶ *Detexerit.* quod fecit eo ipſo quòd aduerſarius non probat. qđ dic vt C.de appell.ei,qui. Accur.

i ¶ *Tutorem.* nec hæredem:vt plenè dixi ſ.de appell. l. tutor.

¶ DE IVRE FISCI.

Iura priuatorum dixit: nunc audi fiſcalia: uel dixit in lib. ſuperiori de criminibus,per quæ bona ueniunt ad fiſcum:ideo de hoc & aliis iuribus fiſci dicit:ut infrà eo.l.j.

k ¶ *Variæ.* & *quis.* Si ipſe non capax ſe defert,habet præmiũ, ſiue ſit hæres, ſiue ſit legatarius, ſiue fideic.vt ĵ.e.Senat'. §.Senatus. Itẽ & ſi nõ capax præuenit ab alio vt ab hærede capace vel ab extraneo:& tũc ſimiliter habet præmium deferens:vt C.de his,qui ſe def.l.j.& plenè no, ĵ.eod.edicto. §. extat.Sed quis non eſt capax?Reſpon. deportatus:vt C. de hære. inſti. l.j.Item hæretici:vt C.de apoſt.l.ei,qui ſententiam.& de hære.l. Manicheos.Item damnati in metallum:vt ſ.de his, quæ pro non ſcrip. ſi in metallum.Item nati ex damnato eoitu:vt in auth.quib.mod.na. eſ. ſui.§.fin.& C.de inceſt.nup.ſi quis. & de natu.li.j. & hi vltimi deferendo ſe lucrantur,non primi:verùm in his omnibus locum habet vt fiſco poſsit deferri.Accurſius.

l ¶ *Taci.* è vel non tacitè:vt ĵ.eo.edicto.§.j.

m ¶ *Non vindicetur.* vt C.vbi cauſſæ fiſc.l.j.& C.de his,qui. vt indi. l.j.

n ¶ *Indignus.* aliis modis quàm ſuperioribus. & eſt exemplum ſ. de his,qui.vt indi.l.indignum.& aliis multis in eo.tit.nam & ſuperiores modi ſunt indignorum.

o ¶ *Surrepti.* quo caſu ſi priuatus eſſet hæres,ipſe accuſaret, & hæreditatem peteret:vt ſuprà,de fal.qui teſtamẽto.nũc quia fiſcus eſt hæres,ipſe petit h æreditatem,& accuſat.

p ¶ *Inuentiſſe.* ſcilicet in loco publico vel fiſcali,ſecus ſi aliàs , id eſt,in loco priuato,quia ceſſat delatio [a]:vt Inſti.de rerum diui.§.theſauros. & ĵ.eo.non intelligitur.§.ſi. Accur.

q ¶ *Magni pretij.* ſi dicas abeſſe dolum vtriuſque vel gratiam : dices de deceptione vltra dimidiam iuſti pretij. vt C.de reſcin. vendi.l.ij. ſi dicas illa adeſſe,tunc etiam pro minori deceptione : vt C. eod. ſi minori.& l.qui in contractibus. & ſic iure priuati : vt C.de pretio. hæredita. lege prima.

r ¶ *Ex præuaricatione.* quia procur. fiſci vel aduocatus præuaricatus eſt : vt C. de ſent. aduer. fiſc. l2. l. j. lib. x.

s ¶ *Capitali crimine eſſet.* ſcilicet damnatus. & bona expreſsè adempta. vt ſuprà titul.j.l.j.& C.de bo.proſcrip. l fina. vel dic eſſet, ſcilicet poſtulatus vel deprehenſus. & poſteà ſe occidit timore futuræ pœnæ : vt infrà eod. in fraudem. §. ij. & iij. & ſuprà de bonorum. l. fina. Accurſius.

t ¶ *Reum eſſe.* quod dic per exempla vt ſuprà de accu. l. ex iudiciorum.

v ¶ *Deſtructam eſſe.* per vim publi. vel priuatam.vt ſ.ad le.Iul.de vi publ.l.hi qui.vel cauſſa negotiandi deſtructa fuit:vt ſuprà de contrahen. emp. l. ſenatus, & de damno infec. l. fina.

x ¶ *Receſſiſſem.* & ob id de calumnia ſeu tergiuerſatione damnatum eſſe,aliter enim non deferrentur bona in fiſcũ: vt C. vbi cau. fiſcales.

l.j.& vt intra certum tempus.l.j.& ſic eſſet vbicunque viueret criminoſus.nam primò deberet accuſari & conuinci coram præſide antequam procurator Cæſaris ſe intromittat.at vbi deceſſit,vt in præcedẽtibus caſibus,ſola pecuniaria quæſtio ſupereſt : niſi ſe ſtatim intromitteret procurator Cæſaris vt iudex:& procurator fiſci, vt actor : vel alius nomine fiſci,nuntians & proſequens:vt no.C.vbi cau. fiſ. l.j. in fine.Accur.

y ¶ *Rem litigioſam* pone exemplum C.de litigio.l.fin.Accur.

z ¶ *Venundari.* vbi pretium perditur,vel fiſco datur.

a ¶ *Contractu priuato.* quia ex officio quod adminiſtrat emit : vt ĵ.eo. aufertur.§.quod à præſide.& ſ.de contrahen.empt.non licet.& C.qđ met.cau.l.ſi per impreſſionẽ.& ſic eſt pœna legalis. Vel dic quòd ſi eius ſucceſſit aliculi priuato , cui debebatur aliquid nomine pœnæ vel fortis etiam:vt ĵ. eod. fiſcus.& ſic eſt etiam pœna conuentionalis. Ex ſuo autem contractu non eſt verſimile quòd ignoraret:ſed ex alterius contractu ſic.vt ĵ.de reg.iur.l.qui in alterius.

b ¶ *Aduerſus leges.* ſub.vel pro eo quod. &c.& quod ſubiicit aduerſus leges factum eſſe,& eſt exemplum C.de aſſeſ. l. conſiliarios. & ad leg.Iul.rep.l.j.Item quod ſubiicit,vel commiſſum factum eſſe, ſcilicet in fiſcum.& eſt exemplum ſuprà de pub.cotem ferro.§. dominus.& l. commiſſa.vel ſecundò non ſubaudias,ſcilicet factum eſſe:ſed repete, vel aduerſus commiſſum,&c.& in idem recidit. Alij non habent ibi, vel aduerſus &c.& tunc eſt vnus tantum caſus , ſcilicet de commiſſo. & no.quòd ex aliis cauſsis ſit nuntiatio:vt C.de ſacroſan.eccl. l. iubemus nullam.in fin.Item fi quis ſalem vel arma vendidit hoſtibus, vt ſuprà de pu.contem.& C.quæ res expor.non de. l. j. & ij. Item ſi quis inceſtas nup.contraxerit:vt C.de inceſt.nupc.l.qui contra legem.Item alibi:vt C.de iis,qui à non do.l.fin.Item C. ad l. ſul. de vi. l. ij. & l. ſi quis.in ſi.Item ſi quis ſeruos fiſ.occultauerit:vt ſ.de pub.l.fi.§.quoties. Item C.de ſepul.vio.l.ij.ſed hodie his & ſimilibus bona non auferuntur hæredibus,niſi in crimine maieſt.vt in authen.vt nulli iudi.§.ſi.

c ¶ *An bona.* puta hæreditas vel patrimonium alicuius aliqua ex prædictis cauſsas appellationum reddere.

De iure fiſci.

TITVLVS XIIII.

Sedecim caſus enumerat in quibus bona deferuntur in fiſcum.

1. Callistratus lib.j.de Iure fiſci.

Varię cauſſæ ſunt ex quibus nũciatio ad fiſcum fieri ſolet. Aut enim ſe quis [k], quòd tacitè [l] relictum eſt,profitetur capere nõ poſſe:vel ab alio præuentus defertur: vel quòd mors ab hæredibus non vindicetur [m]: vel q[ꝫ] indignus [n] quis hæres nuntiatur : vel quòd princeps hæres inſtitutus [o] eſt : vel quòd teſtamentum ſiue codicilli ſurrepti [o] eſſe nũtiantur : vel quòd dicatur quis theſaurum inueniſſe [p]:vel magni pretij [q] rem minoris ex fiſco comparaſſe:vel ex præuaricatione [r] fiſcum victum eſſe: vel eum deceſſiſſe, qui in capitali crimine eſſet [s]:vel etiã poſt mortem aliquem reum eſſe [t] : vel domum deſtructam [v] eſſe [v]:vel ab ac cuſatione receſſum [x]:vel rem litigioſam [y] venundari [z]:vel pœnam fiſco ex contractu priuato [a] deberi:vel aduerſus leges [b] cõmiſſum factum eſſe.

1 ¶ An bona [c], quæ ſoluendo non ſunt,ipſo iure ad fiſcum pertineant,quęſitum eſt.Labeo ſcribit, etiam ea quæ ſoluendo non ſunt, ipſo iure ad fiſcum pertinere. Sed

a Limitabis hanc gloſſã per l.j. cum ibi not. C. de theſau.li. x. niſi eſſent reperti tales theſauri ac te magicæ. quia tunc competunt fiſco. vt per gl.in vet.ac.te.in præal. leg.l.j.

1 a.Ro. in ſuis fin.fo.1. ſingu. ceeſ. dicithic eſſe cauſam ſing. de hoc q[ꝫ] li. ter cõfeſsio in vno iudicio facta prę iudicet in alio: hoc eſt verũ in confeſsione vectigalis in ſiſco. Bolog. Aliàs, Aromano.

2 Flo.inſtitutus & ſubſtitutus & ſegmentum ſua codicilli.

3 Flo. Titi. & Flor. etiam poſt.

a ¶ *Eius.* Labeonis. Accurſius.

b ¶ *Quòd.* id eſt, quia. aliàs quo. Accur.

c ¶ *Væneunt.* à creditoribus.

d ¶ *Nihil acquiri.* hoc ſi certioratus etiam nõ fuerit præfectus ærarij. aliàs etiam ſi ſoluendo eſſent, vænirẽt : vt ſuprà,de fideicom.lib.l. iij.§.ſi bona.

e ¶ *Diuus.* detuli bona Titij mortui pertinere ad fiſcũ,quæ poſſidet Seius ſine titulo. certè ſi duo interueniant, ſcilicet , quod verè vacent fiſco, & ſunt nuntiata fiſco:quadriẽnio præſcribitur:vt hic, ſi non agnoſcat. aliàs contra eum non præſcribitur quadriennio. ſed xx. annis. dic ergo nũtiationem id eſt petitionem nuntiatorum bonorũ. ipſa enim nuntiatio fit vſque ad xx.annos vt ſequẽtibus duobus §. & cũ hoc facit ſ.de diuer. præſcri. l. intra. §. j. & C.de quadri. præſcrip. l. j. ſi autem bona vacent fiſco , non tamen ſunt nũtiata : tũc poſſeſſor præſcribit xx.an.à die quo cœperũt vacare propter delictũ:vt quia delinquẽs fugit:& ſic requiritur,& bona annotãtur : ſiue alia ex cauſſa:vt ſubiicit.& hoc ſi nõ habet tit.poſſeſſor. aliàs enim poſſeſ. x. vel xx.anno.præſcribitur:vt ſuprà,de vſucap. quamuis. Accurſius.

f ¶ *Finiri.* ſuprà, ſi quis omiſ.cau.teſtamen.l.quia. §. qđ ergo tẽpus. & quis ordo in bono.poſſeſ.ſer.l.ij.

g ¶ *Hæredem.* ſcilicet aliquem.

h ¶ *Bona.* primò deſcribũtur.poſteà ſi ſtet fiſcus xx.ann.q[ꝫ] nõ repetat, repellitur:vt hic,& ſuprà,de requi.re.l.ij.iij.& iiij.& quod dicit etiã: ideo quia aliàs bonis delatis idem eſt:vt d.titu.l.iij.& ſuprà,de diuer. præſcrip.l.in omnibus.

i ¶ *Cauſſæ autem.* duo dicit. Primò detuli quædã bona cuiuſdam requiſiti pro derelicto fiſco antequam poſſeſſor eorum teneret xx. an. puta cùm iam tenuerat xix.an.potero etiã vltra xx.annos proſequi. & ſic interrumpo mihi præſcriptionẽ,nõ autem alii:vt ſuprà , de diuer. præſcrip. l. intra. ij. reſpõ.Secũdò detuli quædam in fiſcum,& deſtructi corruptus pecunia à poſſeſſore.poſt quam denũtiationẽ poſſeſſor tenuit quadriennio:& ſic deberet eſſe tutus ſi bona eſſent vacantia.certè hoc caſu non erit tutus.nam alius poterit nuntiare etiam poſt dictum quadriennium dicẽdo de præuaricatione mea.& corrumpẽs habetur pro confeſſo:vt & dicta.l.intra.ij.reſponſo.infrà,eod.l.in fiſci. literam autem expone.

k ¶ *Statim.* id eſt, infra xx.annos.& ſic perpetuat ſibi nuntiationem,nõ alij:vt dicta l.intra quatuor. Accur.

l ¶ *Motæ ſunt.* à nuntiatore,& nuntiationem proſequẽte.ad quod infrà,eod.l.in fiſci. Accur.

m ¶ *Vigeſimum annum.* quidã habent hic differri poſſunt, alij ſubaudiunt.ſed cerè neutrum opus:quia eſt in ſi.nuntiare poſſunt:quod ad vtrunque referri poteſt.

n ¶ *Proditæ.* vt C.de ſen.aduer.fiſ.l.j.& ſuprà, de adul. quinquenniũ.

o ¶ *Poſt tempora.* ſcilicet xx.an.in primo caſu. Item poſt quadrienium in ſecundo.Sed quid ſi deſtitit nõ corruptus,ſed gratia:vnde nõ habetur pro confeſſo delatus:vt infrà,eo.l,in fiſci?Reſpon.idem quod hic dicitur.Sed an eo caſu admittitur alius delator poſt xx.an?Reſpõ. nõ peto.nec enim minus ideo præſcribit ſic delatus , quàm nullo modo.Alij dicunt etiam vltra xx.an.alium admitti.cùm autem ſuit corruptus pretio,planum eſt:vt hic dicitur.

prædictis cauſsis:vel etiam quia ſit inſtitutus fiſcus:vt ĵ.eod.l. nõ poſſunt. & ſuprà, de offic. procu. Cæſa.l.ij.fiſco obuenit.Itẽ qđ dicit ipſo iure:nunquid ergo ſine additione erit hæres,quando eſt inſtitutus:Reſpon, non : vt ſ.de offic. procu. Cæſa.l. j. in fi.ſed additione factus erit hæres ſi bona ſint ſoluendo.aliàs non , etiã ſi adierit. ſi autem diceres ſine additione eſſe dominũ : ſpecialiſſimum eſt.quod enim in Cæſare dicitur, & in fiſco regulariter eſt dicendum:vt ĵ.eo.l.fiſcus.in fin.

a ¶ *Eius.* Labeonis. Accurſius.

b ¶ *Quòd.* id eſt, quia. aliàs quo. Accur.

c ¶ *Væneunt.* à creditoribus.

d ¶ *Nihil acquiri.* hoc ſi certioratus etiam nõ fuerit præfectus ærarij. aliàs etiam ſi ſoluendo eſſent, vænirẽt : vt ſuprà,de fideicom.lib.l. iij.§.ſi bona.

e ¶ *Diuus.* detuli bona Titij mortui pertinere ad fiſcũ,quæ poſſidet Seius ſine titulo. certè ſi duo interueniant, ſcilicet , quod verè vacent fiſco, & ſunt nuntiata fiſco:quadriẽnio præſcribitur:vt hic, ſi non agnoſcat. aliàs contra eum non præſcribitur quadriennio. ſed xx. annis. dic ergo nũtiationem id eſt petitionem nuntiatorum bonorũ. ipſa enim nuntiatio fit vſque ad xx.annos vt ſequẽtibus duobus §. & cũ hoc facit ſ.de diuer. præſcri. l. intra. §. j. & C.de quadri. præſcrip. l. j. ſi autem bona vacent fiſco , non tamen ſunt nũtiata : tũc poſſeſſor præſcribit xx.an.à die quo cœperũt vacare propter delictũ:vt quia delinquẽs fugit:& ſic requiritur,& bona annotãtur : ſiue alia ex cauſſa:vt ſubiicit.& hoc ſi nõ habet tit.poſſeſſor. aliàs enim poſſeſ. x. vel xx.anno.præſcribitur:vt ſuprà,de vſucap. quamuis. Accurſius.

f ¶ *Finiri.* ſuprà, ſi quis omiſ.cau.teſtamen.l.quia. §. qđ ergo tẽpus. & quis ordo in bono.poſſeſ.ſer.l.ij.

g ¶ *Hæredem.* ſcilicet aliquem.

h ¶ *Bona.* primò deſcribũtur.poſteà ſi ſtet fiſcus xx.ann.q[ꝫ] nõ repetat, repellitur:vt hic,& ſuprà,de requi.re.l.ij.iij.& iiij.& quod dicit etiã: ideo quia aliàs bonis delatis idem eſt:vt d.titu.l.iij.& ſuprà,de diuer. præſcrip.l.in omnibus.

i ¶ *Cauſſæ autem.* duo dicit. Primò detuli quædã bona cuiuſdam requiſiti pro derelicto fiſco antequam poſſeſſor eorum teneret xx. an. puta cùm iam tenuerat xix.an.potero etiã vltra xx.annos proſequi. & ſic interrumpo mihi præſcriptionẽ,nõ autem alii:vt ſuprà , de diuer. præſcrip. l. intra. ij. reſpõ.Secũdò detuli quædam in fiſcum,& deſtructi corruptus pecunia à poſſeſſore.poſt quam denũtiationẽ poſſeſſor tenuit quadriennio:& ſic deberet eſſe tutus ſi bona eſſent vacantia.certè hoc caſu non erit tutus.nam alius poterit nuntiare etiam poſt dictum quadriennium dicẽdo de præuaricatione mea.& corrumpẽs habetur pro confeſſo:vt & dicta.l.intra.ij.reſponſo.infrà,eod.l.in fiſci. literam autem expone.

k ¶ *Statim.* id eſt, infra xx.annos.& ſic perpetuat ſibi nuntiationem,nõ alij:vt dicta l.intra quatuor. Accur.

l ¶ *Motæ ſunt.* à nuntiatore,& nuntiationem proſequẽte.ad quod infrà,eod.l.in fiſci. Accur.

m ¶ *Vigeſimum annum.* quidã habent hic differri poſſunt, alij ſubaudiunt.ſed cerè neutrum opus:quia eſt in ſi.nuntiare poſſunt:quod ad vtrunque referri poteſt.

n ¶ *Proditæ.* vt C.de ſen.aduer.fiſ.l.j.& ſuprà, de adul. quinquenniũ.

o ¶ *Poſt tempora.* ſcilicet xx.an.in primo caſu. Item poſt quadrienium in ſecundo.Sed quid ſi deſtitit nõ corruptus,ſed gratia:vnde nõ habetur pro confeſſo delatus:vt infrà,eo.l,in fiſci?Reſpon.idem quod hic dicitur.Sed an eo caſu admittitur alius delator poſt xx.an?Reſpõ. nõ peto.nec enim minus ideo præſcribit ſic delatus , quàm nullo modo.Alij dicunt etiam vltra xx.an.alium admitti.cùm autem ſuit corruptus pretio,planum eſt:vt hic dicitur.

Ex quibuſdam.] CASVS. Ponit tres caſus in quibus deferens bona in fiſcum,licet non probet,non infamatur:& dic eos vt in li tera habes,& expone literam vt in gl. ¶ *Diuus.*] Cùm fiſcus haberet cauſſam cum Titio:puta fundum petebat fiſcus à Titio rei vendi.& petebat fiſcus à Sempronio exhiberi quædam inſtrumenta, quæ dicebat ad hanc cauſſam ſpectare, qui Sempronius non exhibet:dicitur q[ꝫ] præſumitur Sempronium ſubtraxiſſe ea inſtrumenta , quæ ſunt nocitura huic cauſſæ fiſci , non aliis eius cauſſis præſumitur nocere. Secundò dicit in quibus caſibus fiſcus habens cauſſam cum vno, poſſit petere ab alio fibi exhiberi inſtrumenta ſpectãtiaad hãc cauſſam. *Senatus.*] Deferre cœpi quędam bona poſſeſſa à Titio in fiſcum,tandem iudex fecit me citari, vt procederẽ in hac cauſſa:nec veni corã iudice : & etiam Titius citatus non venit.dicitur,quòd ego & mei fideiuſſores tenemur fiſco ad omne dammum, quod ex hoc habet. Itẽ Titius debet abſolui ab iſta delatione : & apponi debet cauſſa quare abſoluitur, ſcilicet ob culpam & ceſſa.delatoris.eadẽ pœna imponitur ei, qui mandauerat mihi vt deferrem bona illa in fiſcum:& ob hoc cogor mandatorem nominare. ¶ *Imperator.*] Prohibetur ſeruus deferre aliquid contra dominũ ſuũ.Itẽ libert[ꝰ] prohibetur mandare aliq̃d deferendũ contra patronũ ſuũ. ¶ *Complu-*

1 *Flo. cauſſato & hac.*

2 *Flo.dubitatum.*

ra.] Dic caſum vt in gl.quæ incipit,quidã Titij, &c.Franc.Accur.

p ¶ *Ex quibuſdam.* conſtitue,fama ſuſcipientium delationes non lædit ex quibuſdam, &c.id eſt,delatores non infamantur,ſubaũ. licet nõ probãt.regulariter ergo delator nõ probans infamatur:vt hic, & C de dela.l.ex vtria.ſed hoc fallit,quando nõ ſperat præmium fortè à fiſco: vt ĵ.eod.l.edicto.vel à delato vt deſiſtat.Itẽ & fallit in eo,qui vlciſcendi,&c.vt ſubiicit:quia fortè alius eũ defert.vnde ipſe delatus ſuum defert delatorem ex alia cauſſa.ad quod ſuprà,de bonis libe. qui cum.§. ſi iibertus.& C.de meta.l.deuotum.ſed in hoc eſt argu.contrà,ſ.ad legem Aquil.ſcientiam.§.penult.ſed hic ciuiliter coram iudice,ibi facto volebat ſe vlciſci.

q ¶ *Delationes.* id eſt,qui ſuſcipiunt vt defendant.

r ¶ *Reipublicæ.* pro hæreditate puta decurionum & ſimilium : vt C.de hære.decu. per totũ.aliàs nõ.vt C.de bonis va.l.j.idem in eo qui defert cauſſam ſibi cum fiſco communem:vt ĵ.eo.deferre.§.ſed & cõmunẽ.

s ¶ *Exequitur.* non pro præmio. Accur.

t ¶ *Pluriſariàm.* id eſt,pluribus ſimilibus modis : vt in epiſtola Pauli, multifariàm.& facit ĵ.eod.fiſcus in quæſtione.& l.delator. vel dic pluriſariàm,id eſt,conſtitutionibus multis.

v ¶ *In hæc.* ſcilicet quòd ea, &c. Accurſius.

x ¶ *Quin.* pro vt.

y ¶ *Eſſe inſtrumenta.* fiſco.

z ¶ *Capiendi.* id eſt, vſucapiendi,vel id eſt,acquirendi.vt quia habes in ſtrumentum quod fiſcus emit,vel alio modo dominium acquiſiuit , vt per teſtamentum.& quod dicit nummaria,puta de mutuo.alij ponunt exemplum per leg.C.ad legem ſul.pecul.l.j.

a ¶ *Simili re.* ſubaudi,ſcilicet,vel abundat re.

b ¶ *Agatur.* imò videtur,quòd etiam in capitali : vt C. de edend. l.is apud.quæ eſt contrà. Solu. primus iudex,qui tulit ſententiã, vel iudex appel.indifferenter acta publica ciuilia vel criminalia iure communi exhibere cogitur:vt C.ne lite penden.l.ſupplicare. & ita loquitur lex Cod.ſed alia inſtrumenta non cogitur in cauſſa criminali,ſed in ciuili vt hic,& ſ.de eden.ne quiſquã.nã nec cogitur acti. ad exhibendũ pro inſtrumentis in criminalibus actionibus:fortè nec actio.in factũ : quia pecuniariter nõ intereſt:vt ſ.ad exhib.ſi liber.ſi tamẽ ſiſci eſſet, eſt certũ quòd poteſt intendere rei ven.Vel dic,in cauſſa pecuniaria tantùm hoc ipſo qđ quis etiã nõ interpellatus nõ exhibet fiſco inſtrumenta ei

2 ¶ Senat[ꝰ] cẽſuit,vt ſi neq; delator

Universidad de Deusto
Biblioteca

necessaria, patitur poenã, quia creditur eum instrumẽta ei subtraxisse: & ita farti cõuenitur. sed in causſa criminali quam fiscus mihi mouet, secus. nã non patior poenam hoc ipso quòd non exhibeo: possum tamẽ arctari vt exhibeã: vt ibi. põt & hæc regula intelligi in cõuento à fisco: vt in pecuniaria causſa sit speciale, q̃ licet sit reus, exhibet tamen offi. iu. actori instrumẽta ad eum pertinentia: vt ff. de eden. l. ne quisquam. secus in criminali. sed quilibet alius, qui nõ est cõuentus, acta ciuilia & criminalia exhibere tenetur: vt ibi. Azo. vel ibi in rationibus: hic in instrumẽtis. Vel hic quidam tertius habebat: ibi aduersarius. prima & secunda placent.

a ¶ *Tribus.* qui ter citatus habetur pro confesso: vt ff. eodem, sena tus. §. senatus. & l. Arrianus.

b ¶ *Teneantur.* in summam petitam: vt infrà eo. senatus. §. senatus. vel ad damnum: vt C. de lit. contest. authẽ. libellum.

c ¶ *Admiatur.* sic C. qui accusa. non pos. l. si ea: & de iudic. l. in peremptorio. & C. de procur. l. eum.

d ¶ *Omnino non esset.* quia absoluitur: vt d. §. senatus, & ff. proxi.

e ¶ *Id cõprehendisse.* id est, debet in sententia dici qualiter delatores vocauit per edicta. & construe, sic, Sententia scilicet, absolutoria etiã delatores comprehendisse, id est, feciſſe, id scilicet, vt absolueretur possessor, fecerunt dico edicto, id est, per edictum quo fuerũt citati: id est, propter cõtumaciã quæ colligitur propter illã citationem ternã. vt suprà, de re iudi. l. contumacia. §. j. & no. hic duo arg. primũ, quòd etiã actore absente cõtra hatur eremod cium: quod dic, vt ff. Senatus. §. Senatus. Item quòd in sententia cõtinetur causſa absolutionis. vt non obstet alij excep. rei iud. vt suprà. l. j. in fi. & ad hoc C. de iudi. properandum. §. illo.

f ¶ *Compelleretur.* ad hoc ff. ad Syl. l. & si certus sit percussor. & l. prius. sed contrà suprà, de eden. l. si quis. §. rationem. vbi non compellitur edere vnum mãdatũ. Sed ibi ideo quia non erat liber rationum, sed rationis. Præterea hic mãdatorem edit, ibi mandatum: id est, scripturam mandati non edit. Accurſius.

g ¶ *Subduceretur.* id est, euaderet: quæ pœna est suprà, §. Senatus. & infrà, eod. Senatus. §. diuus. & facit suprà, de vi, & vi ar. l. j. §. quoties. & infrà, eo. de eo. & l. nõ tantum. & l. senatus. §. j. & C. de accu. l. non ideo. & suprà, ad Turpil. l. j. §. incidit. Item hoc fallit C. de dila. l. ij. sed ibi procu. fisci suppositi delatorem. Item ar. contrà. C. de fur. l. ciuile. & C. de fal. l. maiorem.

h ¶ *Puniretur.* vt infrà, eo. senatus. §. j.

i ¶ *Coerceantur.* seueriſſimè, etiam si probent: vt C. de dela. l. fi. lib. x.

k ¶ *Plectendos.* scilicet cõstituit imperator. ad quod ff. de fal. diuus. §. pe. & dic pœna. s. metalli: vt ff. de off. præf. vr. l. j. §. cùm patronus. & ad hoc C. qui accu. non pos. l. pe. & l. fi. & suprà, de accu. hi. qui. §. j.

l ¶ *Complura.* quidam Titij filius ex Berta quã reiecerat vir, & tenebat Seiam pro vxore. institutus ab illo Titio detulit se errãs in facto: quia nesciebat matrem esse vxorẽ veram. nec ob. quòd dicit matris: quia ignorabat factũ, & per consequens ius. Vel dic quòd in iure: quia credebat posse reiici vxorem vnã, & aecipi aliã: vel definere esse vxorẽ eo ipso, quòd nõ cohabitabat cum viro. quod nõ nocet: vt ff. de dointer vir. & vxo. l. cùm hic ſtatus. §. ſi mulier. licet ergo si vera esſet ꝓfessio, haberet dimidiã tantum: nũc totum habebit: quia est legitimus, & potuit instituí. & facit ff. eo. edicto. §. ſi.

m ¶ *Si ea persõa.* his personis exceptatis non nocet error facti vel iuris etiã in hoc vt probet se dignã: vt ff. de pœna. cũ de indebito. §. j. sed aliis noceret: vt à cõtrario sensu hic colligitur. & sic est contrà ff. eo. edicto. §. ſi. sed dic illã secũdũ istã loqui in personis exceptatis. vel dic etiã in aliis: & nocet ei, vt hic, quo ad onus probãdi se dignã scilicet error facti quo probato nõ nocet: vt ibi. In errore iuris nõ potest cõtra probari: vt ff. de confeſ. l. non fatetur. nisi dicat illã habere locũ, quando in iure, & præsente aduersario, qui nõ fuit hic præsens: vnde & hic potest contrà probari. Alij dicũt facti errorem simpliciter nemini nocere, sed iuris sic aliis sed personis exceptatis nõ. & sic hic de errore iuris: in l. edicto, de errore facti. Accur.

n ¶ *Posſit.* vel etiam propter ætatẽ. vt ff. de reg. iur. l. ferè in omnibus. Item facit ff. de adul. l. ſi adulteriũ cum inceſtu. §. fratres. & ff. ad municipalem. l. libertus. §. error. & ff. de eden. l. j. §. ſi. & C. de iur. & fac. igno. l. ſi. & ff. ad Syll. ſi quis in graui. §. ſi quis ignorãs. & C. qui admit. ad. bo. poſſ. poſſunt. l. ſi. sed arg. contrà. C. de in ius vocan. l. ij. Accur.

Non intelligitur.] CASVS. Instituí quẽdam capacem hæredẽ: & eum palàm rogaui vt talem meum fundum det Titio, qui erat non capax. non punitur hic hæres. sed si in eodem testamento dixi postea, de eo quod te rogaui, rogo vt cõpleas: Iuli. dixit hunc hæredem perdere hæreditatẽ. sed malè dixit: & hoc subiicit infrà ibi, ideóque, &c. postea dicit, quando quis dicatur in fraudẽ legis fidem accommodare. subsequenter dicit: hæres rogatus est tacitè dare c. cuidam nõ capaci: deinde illud idem, & eidem palàm est rogatus dare. præualet qd palàm dictum est: vt sic non videatur contra l. fidem accommodare. Postea dicit: grauatus est hæres dare centum cuidam non capaci, qui factus est postea capax tempore mortis testatoris, vel econtrà. dicitur exitum spectãdum: vt si tempore mortis testatoris, sit capax legatarius, habeat legatum: aliàs non. Quid autẽ sit de pœna impo nenda hæredi, vel non: dic vt in gl. hìc posita, quæ incipit, si veroq; tepore, &c. Subsequenter dicit qualiter ostendatur tacitum fideicomiſſum. Vltimò dicit: quoties bona auferãtur hæredi ob hoc quòd tacitã fidem accomodauerat de dãdo legato cuidã nõ capaci: & sic hæc bona ad fiscum pertinẽt, fiscus tenetur soluere omnia, quę vtiliter in testamento sunt relicta. ¶ *Diui Fratres.*] Cùm procurator vendit rẽ fiscalem, debet eã vẽdere iusto pretio. & dicit quod sit iustũ. ¶ *Cùm quinquennium.*] Cõduxiti prædiũ à fisco vsque ad quinquennium: & prote fideiuſſi nunc finito tẽpore prædicto remanes in eadẽ conduc. dicitur quòd nõ teneor pro futuro tẽpore. Itẽ nec ipse conductor cogitur reconducere finito tẽpore. ¶ *Si posteriori.*] Fiscus succeſſit posteriori creditori Titij, dicitur quòd fiscus vti debet eodẽ iure, quo priuatus vteretur si viueret. Secundò dicit, fiscus habet debitorẽ, nõ potest cõuenire debitorẽ debitoris nisi in casibus, quos ponit in litera. & eos dic vt in gl. quæ incipit, quia sunt non soluẽdo, &c. ¶ *Diuus.*] Hæreditate delata ad fiscũ, quidã, qui dicitur seruus illius hæreditæ. petit se in libertatẽ. dicitur quòd in hac causſa debẽt esse præsentes illi qui sunt cõsueti agere causſam fisci, & sententia lata cõtra fiscũ absente fisci aduocato, nõ tenet. ¶ *Si in locis.*] Si in loco fiscali vel alio in litera numerato inueniatur thesaur*: medietas fisco debetur. Idẽ ſi in Cæsaris fundo, & qui inuenit in prædictis casibus thesaurum, debet deferre: aliàs nõ. ſi autẽ qui inuenit thesaurũ in loco fisci, non detulit partẽ fisco, imò celauit totum thesaurum inuentum: cum alio tantundem cogitur fisco soluere. Franc. Accur.

o ¶ *Legi.* indefinitè dicit, vt ff. de pœ. l. sanctio legum. sunt enim multæ leges, quæ prohibent relinqui alicui: vt not. ff. eo. l. j. in prin. & quod dicit palàm, caute dicit, scilicet, quòd intelligi possit: vt ff. de testa. l. hæredes. Sed est contrà. ff. de proba. l. qui testamentum. Sol. hìc quòd ad rogatum, qui est capax. ibi, quò ad nõ capacẽ legatariũ. qui ergo palàm rogatur, non potest non audire. & ita non punitur etiam si fortè dicat, be ne faciam. sed si tacitè, tunc delinquit, vt fubiicit: & punitur vt perdat Falcidiam, & non capax perdat dodrantem: siue sit hæreditas, siue res singularis vel quantitas: & datur fisco, vt ff. de vsuris. l. cùm quidam §. in tacito. & de iis qui. vt indi. l. hæres. & l. eum qui. & ff. de pet. hær. l. prædonis. & C. ad le. Falc. l. etiam. nisi rogatus erat in potestate rogantis, vt filius, vt ff. de iis, quib. vt indig. in fraudem. §. ſi. Et idem in seruo: vt ff. ad leg. Falc. ſi tacitum. & sic tria excusant rogatum: scilicet quia palàm, vel quia filius, vel quia seruus. Item habet locum prædicta pœna ſi vtroque tempore fuit non capax, scilicet tẽpore mortis, & tempore testamenti. Si autem altero eorum fuit capax: ceſſat pœna. Sed an valeat relictum, dices ſtatim infrà §. quæri autem. Item hæres aliquando perdit quartam: & tamen fideicom. habet dodrantem: quia est capax, sed hæres indignus: vt ff. ad Trebel. Marcellus. in fin. Accur.

p ¶ *Petij.* in hoc testamento, & ita palàm. petierat enim vt daret decem vel fundũ certum Titio, qui erat nõ capax. & sic non est contrà, ff. eo. l. ita fidei. vbi erat ſcriptus fundus in testamento, & dicit hæc verba, quæ hìc: quia fundi appellatio est incerta: vt ibi dicitur, & ita potest

esse in testamento, & esse certum vel incertum relictum, & secundum hoc malè dixit Iuli. hìc ſtatim: & ideo corrigitur, ideóque &c. Vel dic quòd allegando dixit. Quod autem in medio interseritur, quæri autem &c. interpoſitio est. sed R. aliter dixit, quòd à vobis petij &c. quod est tacitum. & sic hæredes patiuntur pœnam, quam dixi suprà proxi. responſo. & secundum hoc Iuli. benè dixit: & id, quod dixit, ideóque &c. exponit & supplet, ita, niſi persona cui prædictis verbis prospiciebat, sit talis vt eius iudicio ex testamento eius prohibeatur accipere. Item ex prædictis no. aliquid posse fieri palàm, & non puniri, & non clàm, scilicet, posse fieri vt suprà, de ritu nupt. l. ſi. & de administr. tut. l. non exiſtimo. & ff. de autho. tuto. l. pupillus. §. pupillus.

a ¶ *Iul'anus respondit.* vel dic malè, vel allegando: vt modò no.

b ¶ *Rogaretur.* apertè & clarè. ſi verò obscurè rogaretur etiam in testamento: contra est, scilicet vt videatur fieri fraus legi: vt ff. eod. l. ita. & ad hoc ff. de iis, qui. vt indig. l. in fraudem. & ff. eo. §. tacita. & suprà, de leg. j. in tacitis.

c ¶ *Obligaret.* vel etiã pollicitus est: vt suprà de iis, quibus vt indig. l. in fraudem.

d ¶ *Non potest.* secus ſi poterat: vt C. de dela. l. prima. vel exponе vt ibi secundum Ro.

e ¶ *Ex supradictis.* id est, quæstione facta: vel expone vt dixi secundum Ro. niſi persona &c. Accur.

f ¶ *Si quis palàm rogatus.* scilicet primò.

g ¶ *Tacitè* scilicet, posſeã.

h ¶ *Accommodaſſe.* eligendum est bonum, & fugiendum malum: vt in authen. quibus mod. na. effi. ſui. in prin cip. & ad hoc suprà de condit. & demonſtra. ſi quis. & de administ. tuto. l. ſi pupillus. & ad Maced. sed Iul. §. item ſi duos. & C. mand. l. fina. & ff. de senat. l. emancipatum. in fine. Sed argum. contrà, suprà, nau. cau. l. fin. §. sed & ſi quis sit nauta. & quibus ex cau. in poſ. eat. l. Fulcinius. §. quod ergo. & ad Syllanianum. l. ſi quis in graui. §. fin.

i ¶ *Interpoſita.* & tacitè rogato hærede. Accur.

k ¶ *Agendum est.* id est videndum est.

l ¶ *Non capiebat.* quo casu palàm relictum esset pro non scripto: vt ff. de iis quib. vt indig. l. ſi in metallum. & l. sequen. & C. de catol. l. §. ea autem.

m ¶ *Exitum.* id est, tempore mortis. Accur.

n ¶ *Spectandum.* ſi vtroque tẽpore, scilicet testamenti & mortis fuit non capax, non valeret relictum: & habet locum pœna quam dixit in princ. Item contrà ſi vtroq; tempore capax sit: valet relictum, & ceſſat pœna. ſi verò altero sit capax, altero non, ceſſat pœna. sed an valeat relictum? & ſi quidẽ tempore testamenti fuit capax, non peccauit hæres, ſi etiam tacitè se adſtrinxit: niſi in futurum casum fidem accommodauerit: vt & ſi legibus capere prohiberi poterit, reſtituat: & tunc remanet apud hæredem: vt ff. de iis qui. vt indi. l. in fraudem. §. j. hoc ergo casu inſpicitur exitus, vt non debeatur, vt hìc dicit: vel econtrà: non autem vt pœna habeat locum. ſi autem econtrà tẽpore testamenti fuit non capax. sed tempore mortis capax: hìc peccauit hæres. sed tamen de benignitate parcitur ei inſpecto exitu vt ceſſet pœna: non autem debeatur relictum: vt Inſti. de hære. qua. & diffe. §. in extraneis. & ff. de iis qui. vt indig. l. ſi. §. j. & sic exitus diuersimodè accipitur alio & alio casu. Alij dicunt & bene hoc casu valere relictum. ad quod ff. de lega. præſtan. intercidit. & legem Inſtitu. de hæred. qua. & diffe. intelligũt in hærede non capace. & facit ad exitũ, ff. de furt. l. ſi quis vxori. §. neque verborũ. & ff. de verb. ſig. sæpe. in fi. & ff. quod quiſque iur. l. j. §. ait prætor. & §. fi. & ff. ne quid in ſlu. pub. l. j. & ff. de iniur. item apud Labeonem. §. abduxiſſe. & de fideicõ. liber. l. generaliter. §. ſi libero. & de minori. l. iij. §. j. & ad Maced. l. ſi filius. in fi. & l. ſeq. Accur.

Exitus diuersimode accipitur.

o ¶ *Deteguntur.* id est manifeſtantur. Accur.

p ¶ *Chirographum.* manu priuati factum.

q ¶ *Quo.* scilicet chirographo.

r ¶ *Reſtituturum.* ſ. nõ capaci: vt ff. §. quæri autem. plenè no. Accur.

s ¶ *Probationibus.* vt per confeſſionem rogati.

t ¶ *Fit.* id est, manifeſtantur tacita fideicommiſ. Accur.

v ¶ *Pertinent.* quidam norant hìc, quòd ex quacunque causſa bona debitoris mei veniant ad alium poſſeſſorem, conuenio eum quaſi hæredem per hoc quod est hìc, & ff. ad Sylla. l. cum fisco. & ff. fol. ma. l. ſi marito publico. & C. ad leg. Falc. l. ij. & ff. eo. l. dicitur. & ff. de iis quib. vt indig. cùm quidã. & l. cum tabulis. & ff. ad Treb. l. Marcellus. §. fi. & de fideicommiſ. lib. l. Imperator. §. fi. & de leg. j. ſi seruus plurium. §. j. & in Lõbarda de iis qui à pa. vel à re. l. ſi quacunque. & per aliàs leges, quæ aliẽ magis dicunt contrà. ff. scilicet, de iure do. l. mulier. & quę in frau. cred. omnes. §. Lucius. & de pecul. leg. l. ſi peculium. §. penu. & ſuperiores in ſiſco loquuntur, qui quaſi personam hæredis ſibi aſſumit ſito priuilegio: vt C. ad l. Iul. de vi. j.

Exitus diuersimode accipitur.

5 *Flor. inuenta sicuntur.*

6 *Flo. probent.*

x ¶ *A procuratore.* aliàs negligens in ſimplum, fraudans in duplum ipſe, non hæres tenetur, vt hìc, & ff. de admi. re. ad ciui. pert. l. pen. §. item reſcripſerunt. Accur.

y ¶ *Ex præſenti.* ad hoc C. de reſcin. ven. ad reſcindendam. Sed arg. contrà, ff. de inſtr. l. iniuriarum æſtimatio. Accur.

z ¶ *Sicut enim diligenti.* ſic ff. de ori. iur. l. ij. §. poſt originem.

a ¶ *Non tenetur.* ſ. indeiuſſor: vt & C. loc. ſi cùm Hermes. nec alterius pignus. vt ff. loca. item quæritur. §. fi. & facit ff. eo. tit. qui fideiuſſor.

b ¶ *Diuus.* aliàs §. aliàs non.

c ¶ *Vectigalium.* ff. de public. l. eotem. §. ſi. contrà. Sol. vt ibi.

d ¶ *Non poſſunt.* ſcilicet, aliis.

e ¶ *Si fuerint.* id est ſi hoc contingeret, vt ſi &c. vel illi, qui sunt, facilius, id est, facilioribus pactis & conuentionibus.

f ¶ *Is vſurus* variatio hæredis non variat ius: vt ff. de eden. quædam. §. j. & de re. eo. magis. §. ſi pupillus. & ff. de decl. de curio, qui. & ff. de vſur. cum quidam. §. fiſcus. & de iudi. l. hæres. & C. re. euic. pign. non de. l. j. & ff. eod. fiſcus. Accur.

g ¶ *Defecerint.* quia sunt non ſoluendo. tunc enim condictione

ex lege,vel illa vtili,quam debitor, idémque creditor habet directã, exigetur:vt C.quando fiscus vel priua. lege, non prius. & de condi. ex lege.l.j. Item eodem modo agit in proximo casu quando ex pecunia fisci factus fuit hîc secundus debitor.In tertio dic quòd agit fiscus ex contractu fiscali prius,scilicet,condemnato debitore.& sic offi. iudi. vt C.quando fiscus vel priua. l. si debitum. in fine. & hoc in prædictis tribus casibus fi fa tetur,aliàs dic vt nota. C. quando fiscus vel priua.l.ij.Item ad quartum quando esset delegatus fisco: vt C. de noua.l.j. & sic apparet quòd duo primi sunt speciales. Tertius est de iure communi. Sed Azo & H. dicunt etiã tertium specialem : & sic debitore condemnato. sed fi ita posset semper fiscus, ad quid prædiceret hoc quando esset non soluendo, vel quando ex pecunia fisci &c.

a ¶ *Proclamat.* quis sit iudex in tali casu : dic ar. C. vbi caus. status. lege. penult. Accursius.

b ¶ *Restituuntur.* id est, ex integro cognoscitur nil valere quod actum est:vt j. eod.l. si fiscus. & argum. C. in quibus cau. in integr. resti. non est ne. l. penult. & qui satisd. cogan. de die.§. si seruus. & ȝ.de adul.l. si maritus.§. fin.fiscus vbi prætextu falsi : quia tunc per in integ. resti. vt ȝ. de re iudi.l.diuus. Sed an sit idẽ in aliis causis fisci ? videtur quòd non per hoc quòd dicit,& huiusmodi &c. & per l.illã. j.fi fiscus. licet plures aliæ dicãt aduocatũ eius debere adesse:vt C.de aduoc.fis.l.fi. & fi aduersus fisc. l.ij.& de delato.omnes.non tamen dicunt si contrà fiat,q̃ non valeat sententia. sed satis puto esse idem. ad quid enim exigeretur adesse si absentia nihil nocereret?Item per hoc,quia in priuato dicitur secus: vt C.de postu.l.velamentum. Item hæc vera sunt,si contra fiscum pronuntietur:secus si pro eo vt arg.C.de procu.l.non eo.& ȝ.de arbi.l.pupillus.& de re iudi.acta.§.fin.& sunt similia vbi pro eo valet,sed contrà nõ valet:vt ȝ.de inoffic.test.posthumus.§.fi quis ex his.& de adul. denuntiasse.§.fi. Quod dixi in aduocato, idem in procuratore : cùm & ipse aduocatus dici poteſt:& econtrà.

Procurator aduocatus dici poteſt.

c ¶ *Vendi ceuetur.*in eo quod dicit religiosus, est contrà Instit. de re. di.§.thesauros. vbi dicit totum inuentori cedere. Sol. ibi Hadrianus fuit secutus naturalem æquitatem : hîc dixi Fratres ciuilem authoritatem & publicam vtilitatem , cuius ratione quandoque derogatur æquitati communi. Vel (quod in idem recidit) hîc loquitur de iure ciuili.nam licet sacra & religiosa fiunt in bonis Dei, tamen quodammodo & in bonis Imperatoris per constitutionem hominum fiunt. & hîc præiudicatur iuri naturali per ius ciuile:sicut & in vsufruc.secundum Ioan. vt ȝ.de vsufruc.l.j.& j.de reg.iur.l.iure naturæ. Vel hîc de rigore,ibi de æquitate,quæ prævalet:vt C.de iudi.placuit. Vel hîc data operatibi non data: & facit ȝ.de acqui.re.do.si is.& sol.ma.l.diuortio.§.fi fundus.in fi.§.& C.de thesau.l.j Item quod dicit si in loco Cæsaris,q̃ medium fisco datur:Institu. dicit ipsi Cæsari.& sic est contrà: sed Cæsar pro fisco accipitur:cuius Cæsaris omnia sunt:vt C.de quadri.præscri.l.fi.in princ.

d ¶ *Vendicari.*scilicet,iure dominij.

e ¶ *Deferre.*aliàs §.& aliàs non est.

f ¶ *Debeatur.*quòd quando sit ȝ.proxi. dixi.

g ¶ *Totum.*perdit ergo partem suam , & iterum quantum est totum: & est mirabilis pœna,scilicet,simpli,& dimidiæ simpli.vel verius in triplo,quia in dimidia fisci tantum deliquit:nec deferre poterit cùm iam in pœnam incidit.

In fisci. CASVS. Cùm quandam hæredi.à te possessam in fiscum deferrem:dedisti mihi aliquod pretium:vt desisterem.dicitur quòd pro confesso haberis. Franc.

7 ¶ Diuus Hadrianus Flauio Proculo rescripsit, cùm in libertatem proclamat [a],qui ex bonis ad fiscũ pertinentibus esse dicitur, iudiciũ dari præsentibus & agentibus etiã iis, qui negotiis fisci solent interuenire. Et huiusmodi liberales caussæ, si non interueniente fisci aduocato decisæ sint,in integrum restituuntur [b].

Ponit casus in quibus thesaurus inuentus partim pertinet ad fiscum , partim ad inuentorem.

8 ¶ Si in locis fiscalibus vel publicis,religiosisve,aut in monumentis thesauri reperti fuerint , diui Fratres constituerunt , vt media pars ex his fisco vendicaretur [c]. Item, si in Cæsaris possessione repertus fuerit,dimidiam quidem partem fisco vendicari [d].

9 ¶ Deferre [e] autem se nemo cogitur , qui 7 thesaurum inuenerit , nisi ex eo thesauro pars fisco debeatur [f]. Qui autem in loco fisci thesaurum inuenerit,& partem ad fiscum pertinentem suppresserit, totum [g] cum altero tanto cogitur soluere.

7 *Vlor. quod.* scitur nil valere quod actum est:vt j. eod.l. si fiscus. & argum. C. in quibus cau. in integr. resti. non est ne. l. penult. & qui satisd. cogan. de die.§. si seruus. & ȝ.de adul.l. si maritus.§. fin.fiscus vbi prætextu falsi : quia tunc per in integ. resti. vt ȝ. de re iudi.l.diuus. Sed an sit idẽ in aliis causfis fisci ? videtur quòd non per hoc quòd dicit,& huiusmodi &c. & per l.illã. j.fi fiscus.

IIII. Vlpianus lib.vij. ad Edictum.

IN fisci causfis pacti cum delatoribus [h], pro confessis [i] habentur [k], si modo [l] pretiũ , vel [m] modicum [n] dederunt.

V. Idem lib.xvj. ad Edictum.

SI procurator [r] Cæsaris rem aliquam vẽdiderit,quamuis duplum vel triplum pro euictione promiserit: tamen fiscus [o] simplũ præstabit. ¶ Si ab eo,cui ius distrahendi res fisci datum est [p], fuerit distractum,quod [q] fisci fuit,stat im fit emptoris [s] pretio tamen soluto [t].

VI. Idem lib.lxiij.ad Edictum.

FIscus cùm in priuati ius succedit , priuati iure pro anterioribus suæ successionis temporibus vtitur [u]. Cæterùm , posteà quàm successit , habebit priuilegium [x] suum.Sed vtrùm statim atque cœperit ad eum pertinere nomen [y], an verò posteà , quàm conuenit [z] debitorem: an posteà quàm relatũ est inter nomina [y] debitorum, quæritur. Et quidem vsuras exinde petit fiscales [z] , etsi breuiores debeantur, ex quo conuenit [a] certum debitorem & cõstitentem. At in priuilegio variè [b] rescriptum est.puto tamẽ exinde priuilegio [c] esse locum , ex quo inter nomina debitorum relatum nomen est.

1 ¶ Quodcunque priuilegium [1] fisco competit , hoc idem & Cæsaris ratio habere solet [d], & Augustæ.

1 *Fla. priuilegia.*

VII. Idem lib.liiij.ad Edictum.

q ¶ *Fit emptoris.*vt C.de quadri.præs.l fin.

r ¶ *Soluto.*vel aliter satisfacto:vt C.de contrahẽ.empt.quod vendidi. & Institu.de re.diuis.§. venditæ. non autem fide habita de pretio : & est speciale contra ll. prædi. & no. pro minoribus [2] & pro ecclesiis. Accur.

2 *Ista fl. est ad hoc, quod propositum, sicut procurator non potest hæredem instituere, ita nec dimittere, & idem est in ecclesia. Bologn.*

Fiscus. CASVS. Fiscus succedens priuato pro antiquo tempore iure priuati vtitur:sed postquã successit,vtitur priuilegio suo. & de primo da exemplũ vt in glossa,quæ incipit:vt & C.credi.euic.&c. De secundo da exemplũ vt ff. de vsuris.cùm quidã.§. fi debitores &c. Secundò dicit:fiscus succedit creditori Titij, qui Titius ad vsur. modicas tenebatur. ex tũc incipiẽt deberi fiscales,id est,semisses ex quo fiscus conuenit in iudicio Titium debitorem. priuilegiis autem aliis ex vt in hypotheca & aliis ex tunc vtitur fiscus, ex quo nomen Titij receptum est inter nomina debitorum fisci. Vltimò dicit quæ priuilegia competunt fisco,eadem competunt & patrimonio Cæsaris. item Augustæ vxori principis. Franc. Accur.

r ¶ *Vtitur.*vt & C.credi.euic.pig.non debe.l.j.& ȝ.de vsur.cùm quidã.§. fiscus.& ȝ.de ser.rusti.prædio.l.via.§.fi fundus.& de fisca. vsur. lege.ij.& fi.in fin.& de condi.& demon.l. in facto. §. j. & de iudi. l. hæres.in princip.& ȝ.eodem,l.non intelligitur.§.cùm ex causfa. & §. fi posteriori.

s ¶ *Priuilegium.*vt dicta l.cùm quidam.§.fi debitores.

v ¶ *Pertinere nomen.*quod est quando succedit.

x ¶ *Conuenit.* extra ius , vel in iure.ad quod est C. de noua.l. tertia. Accur.

y ¶ *Inter nomina.*quod posteà fit in aliquo quaterno.

z ¶ *Fiscales.*id est semisses:vt suprà,de vsur.cùm quidam.§.fi debitores.

a ¶ *Conuenit.*in iudicio.

b ¶ *Variè.*id est,aliter.

c ¶ *Priuilegio.*scilicet alio ab vsuris:vt in hypotheca.& in priuilegio personalium actionum:& in aliis de quibus habes in summa de priui. fisci. Accur.

d ¶ *Solet.* vt C. de quadri.præscrip.l.fi.& ȝ. de leg. & sen.cùm principa.& dic contrà:vt ibi. Accur.

Si fiscus. CASVS. Fiscus dicit aliquem seruum suum:ille se liberũ dicit.in hac causfa debet adesse aduocatus fisci: & si iudicetur contra fiscum absente eius aduocato,non tenet. Franc. Accur.

a ¶ *Oportere.*hoc dic vt not. ȝ.l.non intelligitur.§.diuus. Accur.

Bonorum. CASVS. In hæred. fisco quæsita inter cætera quæ ibi sunt,sunt serui castaldiones.prohibet ne procurator vẽdat eos : etsi fiat contrà dicit nõ valere. Franc.

b ¶ *Vindicatorũ.* quia vacantia.

c ¶ *Actores.* id est,castaldiones seruos. & ad hoc j.eo.ne procuratores.& l.aufertur.§. actores. & facit ȝ. de offi.procu.Cæsa.l.j. in prin. Itẽ sic accipitur actor C. quod cum eo. l.fi. Item ratio huius l. in promptu est per l.ȝ. de offic.præ.l.fin.

d ¶ *Procuratoribus.* fisci. Accurfius.

Vcius. CASVS. Lucius instituit sibi hæredẽ ex dodrãte sororem suam : in reliquo instituit Mæuiam vxorem suam & socerum suũ : deinde mortuo Lucio natus est posthumus ex Mæuia: & sic ruptũ est testamẽtũ : qui posthumus intra paucos dies decessit:& sic mater eius. ſ. Mæuia succedens huic puero habet omnia bona:nũc soror testatoris accusat Mæuiam de morte testatoris,q̃ venenauit eũ. in hac accusatione succubuit ista soror testatoris, & appellauit. pendente appellatione decessit Mæuia. dicitur quòd appellatio est extincta. fiscus tamen poterit prosequi bona quæ scelere sunt quæsita : & hoc probato habebit illa bona. Franc. Accur.

e ¶ *Eui.* tempore,post mortem tamen patris:aliàs de æquitate prætoria valet:vt ȝ. de iniust.testa.l.posthumus.

f ¶ *Deuoluta est.* olim per Tertul. hodie per authen. defuncto. C. ad Tertullia.

g ¶ *Accusauit.*de quo si fuisset conuicta , perderet etiam primam institutionem si:io non nato:vt C.de iis quibus vt indig.l.fororem. Item hoc potest prosequendo suorum iniuriam:vt C.qui accus.non poss. l. de crimine.

h ¶ *Prouocauit.*intra triduum:vt ȝ.quando ap.fit.l.j §.pen. & l.ij. §. fi.& ante xxx. dies intra quos apostoli dantur:vt j.de lib.dim.l.j.

i ¶ *Decessit.* hæc mulier.

k ¶ *Inducendam:* scilicet in iudicio : quod videtur propter hæredi. &c.vel dic inducendam,id est cãcellandam.quod nõ videtur propter hæred.&c. Sed Modest. respon. q̃ alia ratione aufertur ei hæreditas. scilicet quia scelere quæsita:nõ antem propter crimẽ: q̃ ita si propter crimẽ auferetur,eodẽ modo alia sua bona,vt hæc hæreditas,auferentur.& sic patet q̃ non est contra.C.si pen.appell.l.iij. & C. si reus vel ac.mor.fuerit.lege si,quia ibi fuit condẽnatus accu.vnde distinguitur in bonis expresse vel tacitè:hîc autẽ absolutè. vnde non distinguitur: imò indistinctè dimittitur bona hæredibus eius:verùm quia hæc hæreditas est cum scelere quæsita auferetur hæredibus,ad quod ȝ.de cal. l.in hæredẽ.& ȝ.quod me.cau.l.quod diximus.§. fi.& de bo.dam.l.fi. §.fi.& sic patet q̃ non poteſt prosequi appellationem. Item not. ex hac l.quod omnia turpiter quæsita,vel quæ indignè possidentur,confiscantur apud quencunque inueniantur: siue apud quærentem , siue apud hæredem,per hanc legem,& per prædictas.& ad idem ȝ.de donatione inter virum & vxorem.l.cùm hic status.§. fin.& de inofficio.restia. Papinianus.§. meminisse.fallit tamen hæc regula : vt C. de leg. ſi Gatarius.& ȝ.de iis quib. vt indig. poſt legatum. §. æstimare. & C. de hæred. instit.l.fi parer.& l.nec apud. Item oppo.q̃ non videtur hæc mulier scelere quæsisse. nam filium à quo habet , non occidit , à viro non habet.sed respondeo cùm posthumus in breui decesserit, creditur Lucium vixisse poſt mortem posthuminisi ab vxore fuisset interfectus:& sic bona non haberet mulier. quod ergo habet, est propter scelus:sed & secũdum hoc esset secus si diu posteà decessisset posthumus.quare da & aliã rationem:quia hæres hæredis &c.vt C.de hære. institu. l.fi.bona autem,quæ aliunde obuenissent posthumo,non puto auferẽda matri.arg.ȝ.de vulg.sub.is qui. Item nota quòd hîc est vnus de casibus in quibus poſt mortem criminosi quæritur de crimine propter bona : vt nota. ȝ. de ac.l.ex iudiciorum. Criminoso mortuo quã de ri mine quæritur.

1 ¶ *Crimine extincto.* & sic appellatione extincta.

1 *Flor. mortem.*

Non puto delinquere. Loquitur de his à quorũ sententiis vel respõsis recedere non licet:vt Institu. de iure natu.§. responsa. & fortè est ratio: quia diues est: vt in authen. de non alie. §. fi minus. & ȝ.de fun. dot.l.ij.& hac ratione non satisfdat: vt ȝ. vt leg.no.ca.l.j. §. fi ad fiscum. econerã in mulierem:vt ȝ.de iure do.l. in ambiguis.posset etiã intelligi hæc lex in iudice & doctore,qui & ipſi interpretantur : vt ȝ.de leg.& senatusc nã vt ait Pedius. Accur.

Non possunt. CASVS. Illa bona dicuntur ad fi cũ pertinere cum effectu , quæ supersunt satisfacto creditoribus. Franc.

n ¶ *Pertinere.* perseueranter : pertinent tamen ex quo soluendo sunt,& fiscus soluit:vt & j.eo.l.dicitur. & C. ad leg. Iuli. de vi.l. tutoris. secus fi non sunt soluendo:vt ȝ.l.j. §. anbona.

o ¶ *Superest.* non est contrà.j.l.deferre.§. fi. quia ibi fiscus credi- 1 *Flproposuit.* tor erat:hîc non. & facit ȝ. de vsufru.leg.l.fi.& de col.bo.l.cùm emancipati.§.j.& infrà, de verb.sign.subsignatum.§. j. & ȝ. de lega. ij. l.fi quis seruum. §.fin. & l.sequen.

In metallum. CASVS. Damnatus in metallũ fit seruus:& quod relictum erat ei qui postea damnatur in metallum,non vadit ad fiscum:& dicitur seruus pœnæ,non fisci. Franc.

p ¶ *In metallum.* perpetuum:secus si ad tempus : quia non adimitur eis libertas:vt ȝ.de pœn.l.capitalium.§. diuus. vel ibi in opus metalli:quod est aliud;vt in eodem titul. aut damnum.§. inter.ar metallum semper est perpetuum:vt ȝ.de fideicomm. lib. l. generaliter. §. si seruus.

q ¶ *Seruilibus.* quia flagellantur.

r ¶ *In metallum.* de relicto posteà minus dubij est.

s ¶ *Non pertinere.* vnde euanescit quasi in causfa caduci. ad quod ȝ. de pœnis l.quidam. & de iis quæ pro non scrip.l.iij.

t ¶ *Quam fisci.* imò fisci:vt C. de senten. pæ.l.fructũ. contrà.Sol.vt ibi. Item contrà.C.de bonis pro.l.ij. Solu.ibi in deportato:hîc in damnato in metallum.& eodem modo solue ȝ. mandat. fi mandauero. §. is cuius.

Dicto. CASVS. Relictum est legatum non capaci masculo vel fœminæ:antequam alius hoc legatum deferat in fiscum, ipse legatarius defert hoc legatum in fiscum,dicens se non capacem:& hoc probat,ſ.legatum. Dicunt q̃ dimidiam legati accipit fiscus, & aliam dimidiam retinet legatarius vel legataria.nec est vis qua ex causfa fit non capax,vt quia incestuosus,vel alia ex causfa sub. dum tamen non propter suum delictum:quia tunc secus.quod dic vt in eodem.§. pen. & si ille,qui sic detulit,decedat antequam hoc legatum vadat ad fiscum,hæredi eius hoc idem præmiũ dabitur quod defunctus habuisset si vixisset.Sed quid si decessit legatarius non capax antequã se deferat? Certè hæres eius deferendo(si quidem animum deferendi habuisset defunctus:non tamen detulit morte præuentus)illud idẽ consequetur quod defunctus esset consequuturus si vixisset,& detulisset: secus si non habuit animum deferendi defunctus.nam tũc hæres eius deferendo consequitur vulgare præmium:id est , tertiam eius quod detulit.vel aliter expone vt in glossa,quæ incipit,tertiæ partis &c.& hoc etiam diui Fratres rescripserunt.

¶ *Cùm antè.* Hæres rogatus in testamento tacitũ fideicõmissum dare cuidam nõ capaci, antè apertũ testamentũ hoc manifestauit fisco. postea aperto testamento legatarius hoc idẽ manifestauit, si non capacem. quod fecit hæres, non sibi prodest. quod autem legatarius fecit, proderit sibi, scilicet vt dimidiã legati retineat. Secundò dicit: qui se detulit non capacẽ, haber beneficium Traiani, id est dimidiã legati retinet. qui autem defert aliũ non capacem etiam filium vel seruũ suum cui erat aliquid legatũ: non potest deferre. f. vt habeat dimidiam legati: sed tertiã habebit. Tertiò dicit: qui quasi indigni propter eorum delictũ repelluntur a legato: licet deferãt fisco se nõ esse capaces, nõ habent aliquod præmiũ. & de his dat exẽpla in litera. Vltimò dicit, legatarius credens se non capacẽ detulit hoc legatũ fisco. postea scitur q̃ non capax, dicitur q̃ non præiudicat sibi quod fecit. id est, quòd detulit. Franc. Accur.

a ¶ *Ad ærarium.* id est ad præfectũ ærarij, id est, fisci: vt ʒ. de fideicom. lib. l. generaliter. §. si bona. Accur.

b ¶ *Deferatur.* per aliũ.

c ¶ *Capere.* cũ effectu vt retinere possit. vt j. de ver. sig. l. aliud. erat enim nõ capax iste cui erat legata vel relicta hæc, scilicet res.

d ¶ *Partem.* f. dimidiam: vt j. eo. senatus. §. j. & j. proxi. respon. & datur sibi electio: vt C. de iis qui se de. l. j. & facit in authẽ. vt litig. iur. §. si quis. & j. de re mil. l. nõ omnes. §. qui in defertione. & C. ad leg. Iul. ma. quisquis. in fi. Accur.

e ¶ *Quæcunque.* scilicet, mulier. nam ʒ. de mare, non de fœmina dicit: vt j. e. ait Diuus.

f ¶ *Et probasset.* quomodo probat contra se? Respon. probat sibi relictum & fatetur se non capacem. Sed an infametur si non probat? Respon. sic: nisi fit de exceptuatis: vt ʒ. l. ij. in princ. Accur.

g ¶ *Possideret.* f. fiscus. ad quod ʒ. de pub. l. commissa. Vel dic secundum H. id est, deferens. Accur.

h ¶ *A præfecto.* id est, procuratore fisci,

i ¶ *Ferat.* & alia mulier deferens nec ob. C. de iis qui se de. vbi dat tertiam: quia ibi rogato. & datur illi, qui prius detulit, non alteri: vt ʒ. in prin. huius l. & j. eo. §. id autem. nisi in casu: vt j. §. cùm autem.

k ¶ *Quæ caussa.* quia incestuosus, vel quocunque modo illegitimus, & retinque dummodo non fit propter suum delictũ: vt ʒ. de iis quib. vt indig. post legatum. in fi. & j. eo. l. penult.

l ¶ *Fisci est.* da exemplum in primo respon. huius l. & ij. & j. eod. in fraudem. §. eius.

m ¶ *Quòd.* aliàs antequam sed est cancellatum in lib. R. & facit ʒ. de inoffic. testa. post humus. in fi. & l. sequen.

n ¶ *Deferre.* siue non capax, siue fidem accommodans.

o ¶ *Consequatur.* quod defunctus consecuturus erat. quod erat dimidia in eo cui relictum erat sed in accommodante fidem tertia: vt j. eo. l. senatus. §. senatus.

p ¶ *Deferre.* arg. contra. ʒ. de rebus eo. l. j. §. si defunctus.

q ¶ *Vulgare.* tertiæ partis, etiã si nõ capacis sit hæres. quæ tertia datur ei cuius fidei erat commissum: vt C. de iis, qui se de. l. j. & cuilibet deferenti bona in fiscum: vt ex hac l. & ʒ. l. in prin. & j. eo. senatus. §. j. cùm enim tertiã habeat is, qui deliquit: id est cuius fidei erat cõmissum, multo ergo magis habet qui nõ deliquit. Arg. ʒ. de noxa. l. nõ solùm. Vel dic remunerari pro arbitrio fisci. vel erat certũ pretium statutum cuilibet qui deferret. sic & ʒ. de pecu. l. & ancillarũ. j. ref. Vxor autẽ defuncti cõsequitur medietatem: vt C. de iis qui se de. l. j. Si verò non hæres vel extraneus, sed is cui non erat relictũ, se deferat, habet dimidiam: vt j. eo. senatus. §. iij. f. dodrantis: vt j. eod. cùm tacitum. & quis primò admittitur si ambo nuntiant, habes

r ¶ *Consecuturum.* nã nec constitutionem apposuit a defuncto potest implere hæres: vt ʒ. de condi. & demon. l. à testatore.

s ¶ *Quibus.* scilicet, defunctis.

t ¶ *Si non potuerit.* ʒ. quib. ex cau. ma. non enim. Accur.

v ¶ *Ab his.* rogatis. Accur.

x ¶ *A fideicommissario.* cui erat restituendus, & nõ erat capax.

y ¶ *Professionem.* refert an post apertas tabu. an ante. si post: qui primò nuntiat, præfertur: vt ʒ. ea. l. in prin. & l. j. in princ. siue rogatus, siue non capax, siue extraneus. si autẽ antè non nocet incapaci, dummodo postea deferat, vt hîc. nec puto infamari, cùm per eũ nõ stat: vt ʒ. eo. l. ij. ibi, & hæc ita & c.

z ¶ *Eius.* cui erat restituendum. Accur.

a ¶ *Dignam esse.* sic ʒ. de bo. libe. si filius. §. cùm filius. & C. de iis quib. vt indi. sororem.

b ¶ *Præmio.* quod esset tertia: vt j. eo. l. senatus. §. j.

c ¶ *Capere nõ possunt.* nõ sibi quasi nõ seruo vel filio: vt subiicit. sic & ʒ. de leg. præ. l. iij. §. hoc solum. & de adi. le. l. legatum. & de inter. ac. si defensor §. illud. & quod ibi no. sed tanquã extraneus vulgare præmiũ habeat: vt ʒ. co. l. j. §. extat.

d ¶ *Potuit.* ad hoc vt habeam dimidiã: sed tertiam habebo.

e ¶ *Indigni.* facti suo facto. nec obst. ʒ. ea. l. §. nihil.

f ¶ *Testamentum.* idem in similibus indignis: vt ʒ. de iis quib. vt indi. post legatum. in fi.

g ¶ *Oppugnauerunt.* & succubuerunt, & ad hoc ʒ. de bon. lib. l. qui cum. §. antepe. & de inoffi. testa. Papinianus. §. meminisse. & C. de iis quib. vt indig. l. aliam.

h ¶ *Rescripserunt.* hîc dic vt ʒ. eo. l. ij. in fi. quæ est contrà. & facit j. ad munici. libertus. §. error.

Dicitur. CASVS. Ex quacunque caussa ad fiscum deuenit hæreditas alicuius, vt quia institutus erat non capax, vel aliter indignus: tenetur fiscus ad legata relicta à testatore, item ad libertates: licet quidam contradixerint, & malè. Franc. Accur.

i ¶ *Dicitur.* à quibusdã & malè, vt subiicit. & cõstat, cùm fiscus &c.

k ¶ *Tueatur.* fiscus &c.

l ¶ *Causs.* §. quibus hæreditas auferetur indig. vt & C. de iis quib. vt indig. hæreditas. in fi. & ʒ. de fideicom. lib. l. Imperator. & ʒ. ad Syllan. l. cum fisco. & ʒ. si quis ali. te. pro. l. ij. in fi. & ʒ. ad Trebel. l. iij. in fin. & de leg. j. quidam. §. quoties. & ʒ. eodem, non intelligitur. §. cùm ex caussa.

Senatus.] CASVS. Bona, quæ erant penes Titium, deinde in fiscũ, volo desistere à delatione & sic peto abolitã dicitur q̃ ex caussa est concedenda. si errauerim in deferendo, credens me iure deferre, aliàs non cõceditur. sed si non prosequor: teneor fisco in tantum, quãtum haberet si delationem meam probassem. Item qui suppositi delatorem calumniosè: in tantum tenetur fisco. quantum haberet deferens si probasset: & aliam pœnam patitur: quod dic vt in glossa. Item delator qui citatus non venit, perinde punitur ac si persistens in delatione

tione eam non probauit: de qua pœna ʒ. proximè habuisti. Itẽ qui detulit quædam bona in fiscum quæ ipse capere nõ poterat, partẽ dimidiam retinetralia ad fiscum vadunt. si autem bona à Titio possessa defero in fiscum, & non prosequor, Titius absolui debet: & ego in tantum teneor fisco, quantum habuisset fi delationem meam probassem.

¶ *Senatus.*] Dic casum: vt in glo. quæ incipit, si conuersiuè &c. ibi, si igitur rationes &c. ¶ *Si quis.*] Hæres institutus cũ non esset capax, detulit hæc bona in fiscum: & librum rationum in quo erant multæ falsitates, detulit similiter in fiscum. præfectus ærarij inspiciet an hæres fecit fraudẽ in illis rationibus, puniendo eum. Franc. Accur.

a ¶ *Abolitionem.* id est, licentiam desistendi impunè. quod aliàs non licet: vt j. eodẽ, l. res. §. fi. Accur. sins.

b ¶ *Erasse.* hæc enim & similia inducunt vt detur abolitio: vt C. de aboli. l. ij.

c ¶ *Imprudẽtiæ.* id est, ignorantiæ. Accur.

d ¶ *Calumniæ.* scilicet caussa detuliste videbitur: ad quod ʒ. ad Turpil. l. j. §. calumniãtibus. & facit ʒ. de acqui. hære. si seruum. §. amouere.

e ¶ *Accusatori perinde.* id est ad damnum accusatoris.

f ¶ *Perdidisset.* tunc enim tantũ daret, quãtum delatus si fuisset victus: vt j. §. senatus. sic ʒ. de accu. l. fi.

g ¶ *Si quis delatorem.* extraneum ergo.

h ¶ *Subiecerit.* id est, supposuerit. nam mãdauit alicui vt deferret.

i ¶ *In ærarium.* imò plus: quia tantũ quantum penes fiscum remãsurum foret si probasset: vt infrà eadem lege, §. senatus. nam mãdator & is, cui mãdatur, tenentur pariter: vt j. eo. l. ij. §. diuus. sed dic verè tantum: quia plus: & maiori summæ minor inest: vt ʒ. de verb. obl. l. j. §. fi stipulanti. & facit infrà, l. res. §. fi. Item facit suprà, quod vi, aut clàm. l. si ego.

k ¶ *Præmij.* scilicet, tertiæ: quod est vulgare præmium: vt ʒ. eod. edicto. §. extat. sed certè imò plus: vt modò not.

l ¶ *Delator.* subiectus.

m ¶ *Si citatus.* scilicet, ter: vt j. proxi. §. Accur.

n ¶ *Si caussam.* quod dic vt j. proxi. §. & facit j. eo. l. Adrianus. & de re mili. l. iij. §. fi ad diem. & facit. C. de censi. l. iij. lib. xj.

o ¶ *Non potuerit.* siue sit hæres non capax, siue legatarius, siue fideic. nec ob. quod dixi ʒ. eo. edicto. §. extat. scilicet hæredem retinere tertiam, per l. C. de iis qui se de. l. j. quia de hærede capace & fidẽ tacitè accommodante (quod est maius delictum) ibi dixit: hîc nõ capax est hæres. Item facit ʒ. eo. edicto. j. & ij. respon.

p ¶ *Quòd si tribus.* vel mutat casum: quando alium, scilicet defert. Vel si dicas quòd se: dic quòd fideicommissarius se defert, & hæres posset.

q ¶ *Pronuntiandum.* collige hic speciale vt actore absente contra hæc eremodicium: vt j. e. Adrianus. §. j. & ʒ. eo. l. ij. §. quoties. sicut & in liberali caussa: vt C. de libe. cau. si is. & ʒ. de inoff. testa. Papinianus. §. meminisse. sed regulariter cõtrà: vt l. & post edictum. §. j. sed hodie est expeditum: vt C. de iudi. prœrandum. §. j.

r ¶ *Quam detulerat.* ʒ. eod. l. ij. §. senatus. & j. proxi. §. & j. eo. Adrianus. §. j.

s ¶ *Euicta est.* quasi non capaci.

t ¶ *Atque.* si conuersiuè diuisset, mihi plus placuisset: sic ʒ. de pac. iurisgen. §. pactorum. Si igitur rationes, id est, liber rationum: (vt ʒ. de eden. l. si quis ex argentariis. §. ratione) erant in bonis: apud fiscũ esse debent: siue tota substantia, siue pars consisteret: siue vniuersale: quia inter alia etiam rationes erant relictæ forte non capaci, vel aliàs indigno: vt suprà, de eden. quædam. §. nihil. saltem quia dignior: vt suprà, de ſid. instru. lege fin. & C. de eden. lege, procurator. & patet ibi intellectus huius & sequen. §. & infrà eod. in fraudem. §. ex his.

v ¶ *A quo.* ʒ. in princi. §. quando tota hæreditas est euicta: hîc dictio qui, quando pars. & sic idem in toto quo ad totum, quod est in parte quo ad partem.

x ¶ *Euicta sit.* vt sit cũ parte onere.

y ¶ *Detulisse.* quę erant in hæc edita, quæ ab eo est euicta: vt suprà eo. proxi.

z ¶ *De eo.* quibus continebatur aliquos esse debitores, qui non sunt.

a ¶ *Ærario.* scilicet, Cæsaris: hoc est rationalis: vt C. vbi cau. fi. ad fiscum. & ʒ. ne quid in loco publ. l. j. §. hoc interdictum. aliàs fisci: vt suprà, de fideicommiss. l. iiij. §. fi bona. & ʒ. eod. edicto. ij. respon.

b ¶ *Pecuniam.* id est, pro qualitate delicti pœnam imponit.

c ¶ *Ait diuus.* vt ʒ. eo. edicto. j. & ij. respon.

d ¶ *Fœminam.* sic j. de verbo. signifi. l. j. & ʒ. de nego. gest. l. iij. §. j.

e ¶ *Delationibus.* scilicet, extraneorum: vt j. eo. deferre. in princ. nisi de annona: vt ʒ. de accu. mulierem. & nisi prosequendo suam iniuriam: vt ʒ. de accus. l. hi tamen.

Colligo ex hac lege post Bart. q̃ hæc dictio qui, comprehendit fœminam & fœminæ. est tamen dictio masculina. nor. in l. qui cunque. C. in l. hoc articu. ʒ. de hær. instit.

8 Flo. vt tamen.

9 Flo. ærario.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Deferre.*scilicet,à supradictis.
b ¶ *Vindicare.*aliàs indicare.ad quod est ff. de verbo.signi.l. iudicasse,& C.eo.l.ij.in princi.
c ¶ *Non obtinuerit.*qui ergo propriam defert:quia propter præmiũ, infamatur si non probat,vt & ff.eo.l.si fiscus.§.delatoris. & l.delator.

quoque sacris cõstitutionibus delatores esse prohibentur, propter honorem vtiq; & merita militiæ. Item milites propter honorem stipendiorum,quæ merẽt, deferre [a] prohibentur.Sed cõmunem causſam sibi cum fisco quiuis deferre poteſt, hoc eſt, vindicare [b]: nec per hoc famoſus eſt, licet in cauſſa ſua non obtinuerit [c].

d ¶ *Rescripserunt.* ad hoc C. qui accuſ. non poſ. l. pe. & in authen. vt hi qui ob. §. quòd ſi quis.& §.vt autem.
e ¶ *Interrogari.* pertineant ad dominũ bona, an ad fiſcum. ad quod ff. de procura. l. omnium. & l. non ſolùm. Et notãt hìc quidã argumentum quòd procurator poteſt eſſe teſtis in cauſa quam procurat.quod nõ placet:vt ff.de teſt. l. fi. & hîc non vt teſtis interrogatur.
f ¶ *Sed accuſare.* ſcilicet prohibitum eſſe.
g ¶ *Deferre debet.* & ſic venit contra ſuum factum:vt ff. de adopt. poſt mortẽ. erat enim res illa ad fiſcum pertinens ob aliquã cauſſam.
h ¶ *Pœnam.* dupli vel tripli nomine cuiũcionis promiſſi omiſſa doli excep.vt ff.de euic.l. vendicantem. & l. ſequen.
i ¶ *Publicam.* id eſt, fiſco debitam : vt ff. de eo quod certo loco. l. j. aliter enim non diceretur debitor. vt Inſtitu.de act. in prin. & prætereà re conſumpta liberatus eſſet. Azo.
k ¶ *Creditor.* ſcilicet, poſterior.
l ¶ *Accepit.* id eſt, ſolutum ei.
m ¶ *Sed placet.* doleo quòd contradicit Papi. Ioan.
n ¶ *Auferendam.* per hypothecariã ſi extat. aliàs condictio. ex lege quæ eſt extraor. vt C.de priuil. fiſci. l. pecuniã. & de condi. ex lege.l. j. nec commiſit peculatum ille creditor:vt ff.ad leg.Iul. pe. l.antep.ſic & alius priuilegiatus reuocat : vt ff.quod cum eo.l.iij. & de pecul.l.ex facto. in fine. Item iſte reddit cum altero tantum ſi antequam conſumat, ſciat fiſci debitorem : vt ff.eo.l.aufertur.§.j.Accur.

2 *Flor. cauſſa.* 3 *Fl. Seuerin.*

F *Ior. omnimodo.*

5 *Flor. libr 7. Digeſt.*

o ¶ *Diretam.*ſcilicet priſtinam,ſuſcitatam,ſcilicet, creditori primo. id eſt,qui primo erat creditor,nunc deſierat per ſolutionem ſibi factã competere in ipſum debitorem & in fideiuſſorem & in pignora : vt quaſi ſi ſublata,& debitor ab eo liberatus:ideo dicitur vtilis:vt ff.eo.l. ſed reuocata.ſed dic ibi liberatum quo ad opinionem. vel liberatum quondam.& vtilis,id eſt,efficax.& pro hoc ff.e. l. Titius. Alij dicunt primam omnino ſublatam,ſed vtilis modo ſuſcitatur, vel condi. ex lege,vel in factum:vt C.ſi aduer.tranſ.l.j.& ij.& de euic. l. minor. in princ. etſi ex noxa. cau. l. ij.in fi. & quod hic dicit directam, exponunt,fiſco in debitorem cui eſt ablata pecunia per creditorem priuatum.Accurſius.

p ¶ *Enique.* Præſtandas, fiſco à debitore cum primo ſolutum eſt,

q ¶ *Ret,*id eſt,ratione rei quæ peruenit.Accur.
r ¶ *Non persona.*ex ſuo contractu ſcilicet,tunc enim præſtaretur vſura C.de priuile.fiſci:l.pecuniam.& ff.de vſu.l.cùm quidam.§. ſi debitores.& facit ff.de pub.l.Imperatores.
s ¶ *Ed reuocata. Liberatum.*quo ad opinionem.Accur.

XIX. Papinianus lib.x.Reſponſorum.

DEniq; non eſſe præſtandas [p] vſuras,cùm pecunia reuocatur,conuenit:quoniam res [q], non perſona [r] conuenitur.

XX. Idem lib.xj.Reſponſorum.

SEd reuocata pecunia, in fideiuſſorem liberatum [s] vtilis [t] actio dabitur.

XXI. Paulus lib.iij.Quæſtionum.

TItius [u],qui mihi ſub pignoribus pecuniam debebat:cùm eſſet fiſci debitor,ſoluit mihi quæ debebat. poſteà fiſcus iure ſuo vſus,abſtulit mihi pecuniam. quærebatur an liberata eſſent pignora. Marcellus rectè exiſtimabat, ſi id, quod mihi ſolutum eſt , fiſcus abſtulit : nõ competere pignorum liberationem. Neque differẽtiam admittendam eſſe exiſtimo intereſſe putantium , vtrum [1] idipſum quod ſolutum eſt , an tantundem repetatur.

Rem litigiosam non potest procurator fisci uendere,nec alij obligatam:sed sibi obligatã bene.b.d.usque ad §.lites.cuius casum dic ut in gloss.

XXII. Martianus lib.ſing. de Delatoribus.

REs, quæ [x] in controuerſia [y] ſunt, non debent à procuratore Cæſaris diſtrahi:ſed differenda eſt earũ venditio: vt diui [2] quoque Verus [2] & Anto. reſcripſerũt. Et defuncto maieſtatis reo, parato hærede purgare innocẽtiam mortui, diſtractionem bonorũ ſuſpendi iuſſerunt [z]:& generaliter prohibuerunt rem diſtrahi à procuratore, quæ eſſet in controuerſia.

1 ¶ Res autem nexas pignori [a], diſtrahere procuratores [b] poſſunt. Sed ſi antè alij res obligatæ ſunt iure pignoris [c], non debet procurator ius creditorũ [d] lædere. Sed ſi quid [3] ſuperfluũ [e] eſt iure [4] permittitur procuratori vẽdere,ea lege,vt in primis,creditoribus præcedentibus ſatisfiat:etſi quid ſuperfluum eſt, fiſco inferatur:aut ſi acceperit [f] totũ fiſcus,ſoluat [g] ipſe.

t ¶ *Vtilis.*id eſt,efficax vt no. ff.eod. l. deferre: in fi.licet alij ſecus:vt ibi dixi. & facit ff. de inoffi.teſta. l. mater. & ff.l.proxi.& iij.§. fin.
u ¶ *Titius.* facit ff. eo.deferre. §. fi. & quod ibi not. & ſuperioribꝰ proximis legibus duabus.

Et quæ.]CASVS. Cõtrouerſia erat de quibuſdam rebus ſint fiſci vel alterius. interim non poſſunt illæ res diſtrahi à procuratore Cæſaris. & dat exemplum in litera.rem autẽ fiſco obligatam poteſt procurator fiſci vel Cæſaris vendere. ſed ſi hæ res ſint aliis prius obligatæ:non poteſt procurator fiſci lædere ius æquum.ſi tamen eas vendat, & de prætio faciat ſolui creditoribꝰ, vel ipſemet ſoluat eis: tenet venditio.

¶ *Lites.*] Die caſum vt in gloſſa , quæ incipit , ſi quis &c. ¶ *Sicut.*] Nemo cogitur fiſco nuntiare alium, id eſt,bona ab alio poſſeſſa.ex quo tamen deuitauit,debet perſiſtere: aliàs punitur. & hoc eſt verum etiam ſi mãdato alterius nũciauit, ſi tamen iſte qui mandato alterius nũtiauit, velit abolit. peteretur, ſi mandatorem ſibi ſubtractum quæretur, id eſt, ſi mandator qui ſecum derulerat, diſceſſit à lite. ſecus ſi ſolus lite denuntiauit: qui tenetur complere licet mandator interim deceſſit.aliàs ſi nõ perſiſtat,punitur. ſi tamen viuat mandator,& delator non probet:punitur vterque.& hoc dicit hic §. cum duabus ll. ſequent. Franciſcus Accur.

x ¶ *Res quæ in controuersia sunt.* fiſci vel alterius : imò nec interim capiẽda:ſed apud poſſeſſorem conſiſtere: vt C. eodem l.final. & facit ff. de act. & obl. ſicut.& ſuprà,de arb. l. iij.§.tametſi
k ¶ *Audiendum.* vt nõ puniatur.
l ¶ *Subtractum.*ſponte non coactè:vt ff.eo.l.iij. §.diuus.fic & ff.de alie. iudi.l.iij.§.ſi.Item hoc caſu ſolus mandator colludens tenetur.
m *De eo. Mandatoris.*nam tũc ſecus eſt:vt ff. l. proxi. §. fin.
n ¶ *Puniendum.*nihilo minus. Accur.
o *Non tantum.*ſa. ff.eod.l.ij.§.ſenatus. & §. diuus. & l. ſenatus.§.j. & ad Turpi.l.j.§.pen.

Et & decretum.] CASVS. Bona à te poſſeſſa defero in fiſcum. mihi incumbit onus probandi qualiter ad fiſcũ pertineant: non autem cogeris oſtendere quo iure ea habeas.Franc.

P ¶ *Quem.*ſ.poſſeſſorem conuentum.
q ¶ *Quæ intedit.*vt C.de eden.q accuſare.& de peti.hære.cogi. & de proba.l.ij.& l.actor.quãdoq; cõtrà:vt C.de proba.l.ſiue poſſidetis. & de don.inter virũ & vxo.l.etiã. & C.de præſcr.lon.tẽp.l.emptor. & l. pe.& in aut.de teſt.§.ſi verò dicatur.& ff.ſi ſer.vẽdi.l.ſi quis diuturno.

Vm quidam.] CASVS. Accuſatus de crimine ex quo dãnatus amittet bona:interim pendente cauſſa emancipat filiũ ſuum qui erat à quodam hæres inſtitutus,qui filius emancipatus adiuit hæreditatem.Dicitur quòd non videtur in fraudem fiſci factum. Franc.

r ¶ *Cùm quidam.*cuius bona erant publicanda.
s ¶ *Reus.*id eſt,accuſatus. Accur.
t ¶ *Hæreditatem.*alicuius ſibi relictam.contra hanc l.ſ.eo. in fraudẽ. in princ.ſed hîc nedum erant bona fiſcalia.nam non erat damnatus. & facit ff.quæ in frau.credi.l.qui autem.& ff.de reg.iur.l. qui fraudãtur.& ff.eo.aufertur.§.in reatu. Accur.

Vm mortẽ.] CASVS. Vir morte vxoris occiſæ lucratus eſt dotem ex pacto:quam dotem perdit,ſi non vindicat mortẽ vxoris accuſando occiſores eius.Franc. Accur.

v ¶ *Non defendit.*id eſt,non vindicat accuſando occiſores.
x ¶ *Pertineat.*per pactũ dotis.ad quod ff.de iis qui.vt indig. l.ei quoque.& C.de iis qui.vt indig.l.j.& ff.ad Trebel.l.Marcellus.§.fin. & ff. ſol.matri..l.ſi ab hoſtibus.§.j. Accur.

Si is qui.] CASVS. Accepi à Titio 100. mutuòeidem obligaui ea quæ habeo,& quæ habiturus ſum:tandẽ contraxi eũ fiſco,& ſum

a ¶ *Vel simpliciter.*id eſt, vendidit tantum:non autem pecuniam accepit.
b ¶ *Lites.*ſi quis vult fiſco cedere ac.non ſuſcipit vt hîc, & ff. de alie. in mu.cau.fac.l.pe.& C.ne fi.vel reſp.iij.& Inſtit.quib. mod. tol. ob. §.pe.& ff.de hæred. inſtit. l. pe. nec etiã recipit poſſeſſionem illius qui pollicetur ſe derelicturũ bona ſua fiſco vel partem.& facit. C. de teſta. l. ex imperfecto.
c ¶ *Se quis.*ſ. donator. in quibus erat fortè vel non erat lis: & hoc ideo, quia futuræ ſucceſſionis &c.
d ¶ *Non suscipere.* reſcripſit diuus Pius.
e ¶ *Commentio.*ſ.voluntate inſpecta: quia per eum non ſtetit quo minus delinqueret.
f ¶ *Durum.* Inſpecto exitu qui nõ fuit ſecuras:ſed dignum inſpecta voluntate: quia nõ erat atrox delictum.
g ¶ *Videatur.* publico conſilio.
h ¶ *Statuere.* ſcilicet dignum fuiſſe.
i ¶ *Nemo cogitur.* vt C. vt nemo inuitus. & facit C. de act. & obl. ſicut.& ſuprà,de arb. l. iij.§.tametſi
k ¶ *Audiendum.* vt nõ puniatur.
l ¶ *Subtractum.*ſponte non coactè:vt ff.eo.l.iij. §.diuus.fic & ff.de alie. iudi.l.iij.§.ſi.Item hoc caſu ſolus mandator colludens tenetur.
m *De eo. Mandatoris.*nam tũc ſecus eſt:vt ff. l. proxi. §. fin.
n ¶ *Puniendum.*nihilo minus. Accur.
o *Non tantum.*ſa. ff.eod.l.ij.§.ſenatus. & §. diuus. & l. ſenatus.§.j. & ad Turpi.l.j.§.pen.

Et & decretum.] CASVS. Bona à te poſſeſſa defero in fiſcum. mihi incumbit onus probandi qualiter ad fiſcũ pertineant: non autem cogeris oſtendere quo iure ea habeas.Franc.

P ¶ *Quem.*ſ.poſſeſſorem conuentum.
q ¶ *Quæ intedit.*vt C.de eden.q accuſare.& de peti.hære.cogi. & de proba.l.ij.& l.actor.quãdoq; cõtrà:vt C.de proba.l.ſiue poſſidetis. & de don.inter virũ & vxo.l.etiã. & C.de præſcr.lon.tẽp.l.emptor. & l. pe.& in aut.de teſt.§.ſi verò dicatur.& ff.ſi ſer.vẽdi.l.ſi quis diuturno.

Vm quidam.] CASVS. Accuſatus de crimine ex quo dãnatus amittet bona:interim pendente cauſſa emancipat filiũ ſuum qui erat à quodam hæres inſtitutus,qui filius emancipatus adiuit hæreditatem.Dicitur quòd non videtur in fraudem fiſci factum. Franc.

r ¶ *Cùm quidam.*cuius bona erant publicanda.
s ¶ *Reus.*id eſt,accuſatus. Accur.
t ¶ *Hæreditatem.*alicuius ſibi relictam.contra hanc l.ſ.eo. in fraudẽ. in princ.ſed hîc nedum erant bona fiſcalia.nam non erat damnatus. & facit ff.quæ in frau.credi.l.qui autem.& ff.de reg.iur.l. qui fraudãtur.& ff.eo.aufertur.§.in reatu. Accur.

Vm mortẽ.] CASVS. Vir morte vxoris occiſæ lucratus eſt dotem ex pacto:quam dotem perdit,ſi non vindicat mortẽ vxoris accuſando occiſores eius.Franc. Accur.

v ¶ *Non defendit.*id eſt,non vindicat accuſando occiſores.
x ¶ *Pertineat.*per pactũ dotis.ad quod ff.de iis qui.vt indig. l.ei quoque.& C.de iis qui.vt indig.l.j.& ff.ad Trebel.l.Marcellus.§.fin. & ff. ſol.matri..l.ſi ab hoſtibus.§.j. Accur.

Si is qui.] CASVS. Accepi à Titio 100. mutuòeidem obligaui ea quæ habeo,& quæ habiturus ſum:tandẽ contraxi eũ fiſco,& ſum

vel ſimpliciter [a] ſi vendidit procurator, jubebit pecuniam , quam deberi creditori priuato fuerit probatũ, exolui ei. & ita diui Verus [5] & Anto. reſcripſerunt.

2 ¶ Lites [b] donatas ſe nõ ſuſcipere diu° Pius reſcripſit:& [6] licet bona relicturũ ſe quis [c] profiteatur, vel partem bonorum,donatã non ſuſcipere [d]. & adiecit [7] illum dignum fuiſſe puniri pro tam turpi, tãmq; inuidioſo commento [e]: &, niſi durum [f] eſſe videatur [g],in vltro venientem pœnam ſtatuere [h].

Sicut ab initio cuique liberum est deferre in fiscum,uel non,ita post inceptam delationem desistere , sine pœna quàm non potest. hoc dicit.ll.ſequentes ſe ſummant.

3 ¶ Sicut nũtiare [†] cauſſam nemo cogitur [i] : ita liberum arbitrium deſiſtendi ei nõ datur qui detulit. & ita diui Verus [8] & Antonin° reſcripſerunt:& idem eſſe licet alieno mãdato detuliſſet.Planè reſcripſerunt delatorem audiendum [k] volentẽ à lite deſiſtere,ſi ſibi mandatorem ſubtractum [l] queratur.

XXIII. Calliſtratus lib.ij de Iure fiſci.

DE eo delatore, qui cauſſam ſolus agere inſtituerat , non habita mentione mandatoris [m]: ſi poſteà deſiſtat, prætendens mandatorem cauſſę deceſſiſſe,puniendum [n] diui fratres reſcripſerunt.

XXIIII. Marcianus lib.ſingul. de Delat.

NOn tantum [o] delator punitur,ſi non probauerit: ſed & mãdator quem ipſe exhibere debet delator.

XXV. Vlpianus lib. xix.ad Sabinum.

ESt & decretum ab Imperatore Seuero,& cõſtitutum,nullo modo exigendum quem [p] probare vnde habeat,circa delationes fiſcales:ſed delatorem probare debere ea, [1] quæ intendit [q].

XXVI. Idem lib.xxxj.ad Sabinum.

CVm quidam [r] capitis reus [s] emancipaſſet filium,vt hereditatem [t] adiret : reſcriptum eſt non videri in fraudem fiſci factũ, quod acquiſitum non eſt.

XXVII. Idem lib.xxiiij.ad Edictum.

CVm mortem vxoris necatæ maritus non defendit [v], diu° Seuerus reſcripſit dotem fiſco vẽdicandam,prout ad maritum pertineat [x].

Licet priuatus habeat hypothecam generalem anteriorem in tempore : tamen fiscus præfertur in bonis post suam obligationem quæstis.hoc dicit.Bart.

XXVIII. Idem lib.iij. Diſputationum.

SI is, [1] q mihi obligauerat,quæ habet , habituruſve [2] eſſet [y], cum fiſco contraxerit [z]: ſciendũ eſt,in re poſteà acquiſita fiſcũ potiorem eſſe debere , Papinianum reſpondiſſe [a]: quod & conſtitutũ eſt.Prævenit enim cauſſam pignoris fiſcus.

Ista lex dividitur in quatuor partes. Primò ponit unum dictum. Secundò determinat unam quæstionem dependentem ex dicto. Tertiò respõdet cuidam tacitæ obiectioni. Quartò responsionem illã determinat,atque declarat. Secunda ibi, Sed enim. Tertia ibi , Nec enim. quarta ibi , Planè.hoc dicit. Bart.

XXIX. Idem lib.v.ij. Diſputationum.

EIus,qui delatorẽ corrupit , ea conditio eſt,vt pro conuicto [1] habeatur [b].nã in fiſcalibus [c] cauſſis id conſtitutum eſt. Sed enim j.multò magis econtra,ſi fiſcus ſit prior, præfertur: vt ff. d. l. fi fundum. Item quid ſi duobus priuatis obligo bona mea præſentia & futura : nunquid erit prior potior in poſteà quæſitis , an ſimul concurrent? Videtur priorem præferendum:vt ff.qui potio.in pigno.l.qui generaliter.& l.qui balneum.§.fi.& l.ſi.in princ.& hoc in eo,ſcilicet quia ſi eſt priuilegium fiſci,vt poſterior præferatur,ergo ſecus in alio : vt ff. ad municip.l.j.in fine.Econtra videtur ꝙ concurrant:vt eo.tit.idẽque,in fi.& l.qui generaliter.& in antè quæſitis dicit.Item nec obſtilla qui balneum.in fin.vt ibi no.nec finalis in eo.tit. quia propter priuilegium tutelæ.Item nec hîc:quia in hoc eſt priuilegium , vt præferatur,non vt concurrat:ſed totum occupat.Accur.

Ius.]CASVS. Qui corrupit delatorem, pro victo habetur. hæc autem pœna non tranſit aduerſus hæredem corrũpentis,ſed tunc cùm de crimine prætuariatio.conſtabit per ſententiam ſuper hoc latam:& ſi de hoc ſententiabitur , ſententia prima , qua erat abſolutus corrumpens,retractabitur. ¶ *Eum qui.*]Ego Franciſcus teſtamentum patris mei in quo eram inſtitutus hæres, accuſaui de falſo , & ſuccubui:nihilominus poſſum adire hæred.tamen bona mihi vt indigno auferuntur:& vadunt ad fiſcum etiam actio.hæreditariæ.Si quid tamen pater meus mihi debebat , & ſic per meam additionem confuſum eſt ius petendi:non mihi reſtituitur ius petendi.& adducit ſimile in litera.Franc.

b ¶ *Pro victo habeatur.*de hoc dic vt ff.eod.in fiſci.& facit ff. de bo. eor.l.ij.& ff.eod.Imperator.
c ¶ *In fiscalibus.*in priuatis dic vt C.de pœ.iud.l.j.Accur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Cæterum* pro sed.
b ¶ *Transire*.vt pro victo habeatur hæres:etsi velit quis probare corruptelam,sed videtur contra hoc ff. de bon.eo.l.ij.fol.vt ibi.
c ¶ *Exinde*.vt non audiatur hæres postea in iure.
d ¶ *Redempta est*.& fortè absolutus corruptor,
e ¶ *Vel actio*. competens corrumpenti, putà non capaci: quàm actionem deferebat in fiscum. Accur.
f ¶ *Constare*. tunc ergo prædicta pœna transibit.
g ¶ *De crimine*.præuaricationis:vt ff. de præuar. l. præuaricationis.
h ¶ *Agi possit*. facit ff. de iureiu.l.cum qui. §. in popularibus. & de popul.ac.l.iiij.
i ¶ *Non pœnæ*. id est non vt hæres habeatur pro conuicto vt dictū est:sed vt plenè discutiatur caussa ac si nulla corruptela facta fuerit.Alij dicunt, si ago contra hæredem: satis est probare corruptelam defuncti: quia per hoc apparet meam delationem fuisse validā, & quod dicit nō pœnæ,est sensus:ideo sufficit probari delictum defuncti,quia non peto pœnam ab hærede: sed tantùm quia priùs deferebam. ad quod C.si pen.appella.l.j.sed certè non potest palliari quin esset pœna si hanc admitto probationem, scilicet corruptelā defuncti. quid enim si ius habeat delarus ? nonne esset ei pœna si propter corruptelam ei vel hæredi auferatur:vt ff. eo. Imperator. ideo prima placet.Accursius.
k ¶ *Dixit*.& succubuit vt C.de iis qui, vt indi. aliam & no.q nihilominus hæres est. & ideo si quis habeat actiones contra defunctum: ad hoc, q extinctæ sunt, licet ei quis dicatur auferatur hæreditas vt ciuis. & adeoq; propriè est ille, qui est ex origine,non autē ex priuile gio.l. ciues. l
¶ *Actionibus*.scilicet hæreditariis,
C. de inco. m ¶ *Obligationes*.aliàs actiones,& subaudi, & aliàs est §.
lib.x.Bologn n ¶ *Resuscitari*.hæreditate ei vt indigno ablata:vt not. superiori responso.

1 Flo. cæteroquin.
2 Flo. pronunciare.
4 Fl. hic enim,
5 Flor. restituuntur.
1 Flo. Seuerus.

a ¶ *Cæterum* pro sed.
b ¶ *Transire*.vt pro victo habeatur hæres:etsi velit quis probare corruptelam,sed videtur contra hoc ff. de bon.eo.l.ij.fol.vt ibi.
c ¶ *Exinde*.vt non audiatur hæres postea in iure.
d ¶ *Redempta est*.& fortè absolutus corruptor,
e ¶ *Vel actio*. competens corrumpenti, putà non capaci: quàm actionem deferebat in fiscum. Accur.
f ¶ *Constare*. tunc ergo prædicta pœna transibit.
g ¶ *De crimine*.præuaricationis:vt ff. de præuar. l. præuaricationis.
h ¶ *Agi possit*. facit ff. de iureiu.l.cum qui. §. in popularibus. & de popul.ac.l.iiij.
i ¶ *Non pœnæ*. id est non vt hæres habeatur pro conuicto vt dictū est:sed vt plenè discutiatur caussa ac si nulla corruptela facta fuerit.Alij dicunt, si ago contra hæredem: satis est probare corruptelam defuncti: quia per hoc apparet meam delationem fuisse validā, & quod dicit nō pœnæ,est sensus:ideo sufficit probari delictum defuncti,quia non peto pœnam ab hærede: sed tantùm quia priùs deferebam. ad quod C.si pen.appella.l.j.sed certè non potest palliari quin esset pœna si hanc admitto probationem, scilicet corruptelā defuncti. quid enim si ius habeat delarus ? nonne esset ei pœna si propter corruptelam ei vel hæredi auferatur:vt ff. eo. Imperator. ideo prima placet.Accursius.
k ¶ *Dixit*.& succubuit vt C.de iis qui, vt indi. aliam & no.q nihilominus hæres est. & ideo si quis habeat actiones contra defunctum: ad hoc, q extinctæ sunt, licet ei quis dicatur auferatur hæreditas vt ciuis. & adeoq; propriè est ille, qui est ex origine,non autē ex priuile gio.l. ciues. l
¶ *Actionibus*.scilicet hæreditariis,
C. de inco. m ¶ *Obligationes*.aliàs actiones,& subaudi, & aliàs est §.
lib.x.Bologn n ¶ *Resuscitari*.hæreditate ei vt indigno ablata:vt not. superiori responso.

† Hic habetis text. in iure vnicum ad hoc, q extinctæ sunt, licet ei quis dicatur auferatur hæreditas vt ciuis. & adeoq; propriè est ille, qui est ex origine,non autē ex priuile gio.l. ciues. l

hæc pœna magis est vt aduersus ipsum locum habeat,qui delatorē redemit:cæterū [2] a, aduersus hæredē eius transire b nō debet.Nec enim exinde c perit caussa,ex quo redempta d est,vel actio e perimitur,vel condēnatio facta videtur: verùm oportet constare f priùs,& de crimine g pronuntiari [3]. Planè si fortè de retractanda caussa agatur,quæ semel iudicata est per delatoris corruptelam:mortuus corruptor non efficiet quò minùs agi possit h, atque retractari caussa. hæc [4] enim non pœnæ i, sed caussæ restitutio est.

1 ¶ Eum, qui falsum testamētum dixit k, posse adire hæreditatē cōstat:sed denegatis ei actionibus l, fisco locus erit : & obligationes quas adeundo confudit,non restituentur. [5] nam & in eo qui post aditam hæreditatē defuncti mortē non defendit,Imperator noster cū patre rescripsit obligationes m cōfusas non resuscitari n.

XXX. Marcianus lib.iij.Institutionum.

NE procuratores Cæsaris bonorum actores o, quæ ad fiscum deuoluta sunt, alienent p, Imperatores Verus [1] & Anto. rescripserunt.Et si manumissi q fuerint,reuocantur ad seruitutem.

XXXI. Idem lib.iiij.Institutionum.

DIuus Commodus rescripsit obsidum bona r, sicut captiuorum s, omnimodo in fiscum esse cogenda.

XXXII. Idem lib.xiiij.Institutionum.

SEd si † accepto t vsu togæ Romanæ,vt ciues Roma. semper egerint, diui Fratres procuratoribus hæreditatum rescripserunt, sine dubitatione ius eorum v abobsidum [1] cōditione separatum esse beneficio principali: ideóq; idem ius eis x seruandum esse,quod haberent, si à legitimis ciuibus Romanis hæredes instituti fuissent.

XXXIII. Vlpianus lib. j. Resⁿsorum.

EVm qui debitoris fisci adiit hæreditatem, priuilegiis fisci cœpisse subiectum esse y,

Qui corrumpit delatorem pecuniâ, condemnatur in quingentis solidis.h.d.

XXXIIII. Macer lib.ij. Publicorum.

IMperatores Verus & Anton. ita Asclepiadi rescripserunt, *Tu qui defensione omissa,redimere sententiā maluisti,cum tibi crimen obiceretur,non immeritò quingentos solidos inferre fisco iussus es.omissa enim ipsius causse inquisitione, ipse te huic pœnæ subdidisti* z. *Obtinendum est enim vt y, quibus negotia fiscalia mouentur, ad defensionem causse bona fide veniant:nō aduersarios aut iudices redimere tentent.*

Priuato & fisco mouentibus caussam super una re,priùs tractatur caussa fisci.

XXXV. Pomponius lib.xj.Epistularum.

APud Iulianum scriptum est, Si priuatus ad se pertinere hæreditatē Lucij Titij dicat, altero eandem hęreditatem fisco vendicante: quæritur vtrùm ius fisci antè excutiendum sit,& sustinendæ a actiones b cæterorū c, an nihilominus inhibendæ petitiones creditorum singulorum,ne publicæ caussæ præiudicet. Quod [1] etiā loquitur Vlpianus. ff. de bo. poss. non est ambigendum. secundum Roger.

1 Flo. obsidis.

1 Flo. ideqp.

r ¶ *Bona*.vt puto,post mortem obsidum debet hæc lex exaudiri,secūdum R.ar.ff.l.proxi.secus in aliis de quibus dicitur ff.e.in fraudē. §.ff. Vel dic,quæsita in obsidatu:siue viuāt siue moriātur.nā ea, quæ domi obsides reliquerunt,in fiscum non cogunturquia nec captiuorum.& dic obsides qui commissi erant Imperatori pro aliquo pacto seruando vel præcepto : vel pro aliquo capto qui recessit eo dimisso. & hos constat non posse testari:vt ff. de testa. l. obsides. nec tamen capite minuti sunt. Alij dicunt quòd etiā bona,quæ anteà habebāt, amittunt.
s ¶ *Captiuorum*. potest intelligi de hostibus, qui per virtutem bellicam deuicti, cum agris suis capiuntur.hi enim quamuis fiant serui capientium , & res mobiles , quæ cum his captæ sunt: vt ff. de acqui.re do. l. transfuga.& ad leg. Iul. pecu. lege penult. quæ sunt contrà. prædia tamen eorum non sunt capientium:sed fisci:vt ff. de capti. l. si captiuus. §. expulsis. & hæ sunt res quæ limitatæ dicuntur : vt ff. de acqui. re.do.l.in agris.vel dic loqui de iis qui ob caussam capti & detenti sunt, sola ciuitate non libertate amissa. cùm enim hi liberi remaneant, sibi acquirunt: sed eis detentis bona eorum publicantur:vt C.de bo. proscri. l.deportati. quod autē subiicit in lege proxi. potest referri tam ad obsides , quàm ad captiuum de quo proxi. exemplum posuisti ponas eos iurisperitos: & ita acceperunt vium togæ,vt dicerentur togati.id est aduocati: vt C.de aduoc.di.in.l. ne quis. Aut impetrato ab Imperatore vsu cuiusdam vestis quæ togata dicitur. Vnde dicitur Italia Galliā togata. & fortè de huiusmodi captiui bonis

1 Flo. idqp.

t ¶ *Sed si accepto*.ab Imperatore:quia Imperator promisit vt Roma na toga vterentur Romani.cætera dic:vt ff.l.proxi. Accur.
v ¶ *Eorum*.qui impetrauerunt vsum togæ.
x ¶ *Eis*.qui ab ipsis fuerunt hæredes instituti. R. scilicet ab obsidibus H.ad quod ff. de bonorum poss. non est.

7 EVm qui.]CASVS. Qui successit debitori fisci,vt ad vsuras maiores teneatur quàm priuato deberentur,& in aliis multis fisci priuilegiis subiicitur.Franc.
y ¶ *Subiectum esse*.ad hoc ff. de vsur.l.cùm quidam. §. debitores.

IMperatores.]CASVS. Quidam deferebat in fiscum quædam bona à te possessa:tu cum corrupisti,vel iudicem caussæ.de hoc fuisti accusatus,in quingentos solidos fuisti condemnatus.dicitur quòd recētè fuisti condemnatus. Franc.
z ¶ *Subdidisti*.& pro conuicto debes haberi:vt ff.eodem.l.eius. & l.in fisci & C.quando prouo.non est necesse.l.venales.

APud Iulianum.]CASVS Quandam hæredi. à Titio possessam deferebas in fiscum,& ego eam à te petebam, dicēs ad me spectare.quæritur an mea quæstio sit differenda propter illam fisci : non autem petitio creditorum hæreditariorum differatur ? Et dicitur q mea quæstio & petitio creditorum differendæ sunt. Franc.
a ¶ *Sustinendæ*.id est differendæ.
b ¶ *Actiones*.vniuersales.Accur.
b ¶ *Cæterorū*.i.vendicantiū hęredi.& nō singulorū credi.an &c. Acc.

Expressum

a ¶ *Expressum est*.scilicet vt actiones etiam creditorum d'ferantur : quæ non differrentur si inter duos priuatos de hæreditate ageretur:ve in contra.C.de petit.hære.l.fi & facit ff.de excep.rei iud.l.qui cum hæ rede. Item contrà suprà,si cui plus quàm per l.Falc.si hæres.Sol.hic iā erat lis,scilicet mota pro fisco.ibi non.Accur.

Rediis.] GAIVS. Qui emit prædia tributoria à fisco etiam ad præteritorum annorum tributa tenetur. Franciscus Accur.

1 Flor. tributarius.
1 Flor. deest, ed.

b ¶ *Distractis*. cū suo onere.Accur.
c ¶ *Placuit*. facit ff. de hæred. vendi. l. ij. §. fi qui d. & §. pen.

Quod placuit.] CASVS. Hæredi. fisco delata, fiscus nō pōt per priuilegium auferre ius creditorū hæreditariorū:sed iure communi poterit vti contra eos:& de hoc vltimo dat exēplū:vt ff. c. l.Statius.in fi. Fran.
d ¶ *Quod placuit*. ff. eo.l.in summa. & l.j.§. an bona.& l.nō possūt. & ff.l.Statius.§. fina. & C. de pœn. fisci. l. j. aliàs est de priuile. fis. l. j.& ff. eo.l.Arrianus.in prin.Accur.
e ¶ *Fisco*.id est,ad vtilitatem fisci. aliàs à fisco.
f ¶ *Suum*.id est, sibi debitum.
g ¶ *Ius commune*. qđ est vt in sortis pet. præferatur cæteris : vt C. de pœnis fis.l.j.vel verius da exemplum. ff. eo.Statius.§. fina. item sunt exempla.C. de testa. l. ex imperfecto. & C.ne fiscus rem quā vendi.euinc.l.j.item ff. eo.l.res.§.j.& sic communia iura tenent in præmissis. ad quod etiam est C. de petitio. hæred.l.j.Accur.

Fiscus.]dic casum in hoc prine.vt in gl.quæ incipit, quidam delator &c. ¶ *Delatoris*.] Legata erāt x.fisco in diem:go cùm essem procurator Cæsaris,petij hanc pecuniam nomine fisci,credens diem venisse,non tamen venerat:& sic succubui.non punior pœna delatoris,cùm nec delator dicar.Franc.Accur.
h ¶ *Fiscus*.quidam delator pro fisco seu pro vtilitate fisci accusabat testamentum de falso.si obtinuerit,habet propositum. si succubuerit. non habet fiscus,vt C.de iis quibus vt indig.l. aliam. si autem pendet lis,& ex alia caussa bona vacant:quæ caussa constat,nec est ambigus: veniunt fructus ex die moræ primæ litis.
i ¶ *Vacare*.ex alia caussa:vt quia non sit capax hæres instructus in testamento falso.
k ¶ *Absumi*.id est,consumi ad damnum fisci.
l ¶ *Neque enim*..nota,quòd dicitur bonæ fidei poss.non teneri nisi in quantum locupletior est:vt ff.de peti.hære.item veniunt. §. cùm ante quam.non habet locum post controuersiam motam:vt hîc fuit,& supra de peti.hære.fed & si lege.§.fi autem.& §.consuluit.& de iis qui bus vt indig.l.hæredem.& l.eum qui.in prin.
m ¶ *Controuersia mota* in secunda lite. Accur.
n ¶ *Non esse functum*.& sic non infamari.
o ¶ *Pertinere*.proponendo diem soluendæ pecuniæ veniisse : & suum tempus:quia legata erat reipubli.in diem,non tamē venerat,nec erat procurator fisci ille.& facit infrà eodem,l.delator.& §.cod.l. deferre,& l.ij.in prin.& ff.cod.l.proxi.§.fin.alij ponūt per l.C.de delator.l. nullam. Accur.
p ¶ *Egerat*.non pro præmio:vt ff.l.ij.in prin.

Qui.]CASVS. Bona alicuius damnati,vt relegati, non debent per sententiā auferri ei,& fisco dari,nisi esset in exiliū perpetuū deportatus,id est, deportatus,vel in aliam pœnam capitalem damnatus.
¶ *Eum qui*.]Dic casum vt in glo.quæ incipit:duo vel plures.
q ¶ *Exilij*.id est, deportationis vel alterius capitalis pœnæ , non relegationis:vt ff. de pub.iud.l.ij. & de interdict.& releg.l.relegatorum. §.hæc est differētia.& §.ad tēpus.& l.iiij.& C.si pend.en.appel. fi is.
r ¶ *Postulauit*. duo vel plures magistratus erant condemnati simpliciter.vnde alter eorum petit separari condemnationem:quod potest vt C.si plu.vna sen.l.j.& ij.dic quòd iudicati participes sunt solūdo

senatusconsultis expressum est a.
XXXVI. Papinianus lib.iij. Responsorū.

PRædiis à fisco distractis b præteriti temporis tributi [1] eorundem prædiorum onus ad [2] emptorem spectare placuit c.

XXXVII. Idem lib.x. Responsorum.

QVod placuit d, fisco e pœnā non esse petendam, nisi credi tores suum f recuperauerint,eò pertinet, vt priuilegiū in pœna contra creditores non exerceatur, non vt ius g commune priuatorum fiscus amittat.

XXXVIII. Idem lib.xiij. Responsorum.

FIscus in quæstione falsi testamenti nō obtinuit. Priusquam autem quæstio ea decideretur,alio nuntiante bona posteà vacare h cō stitit. Fructus post primam litem absumi i non oportuisse respondi. neque enim l ad senatusconsulti beneficium scriptum hæredē pertinere controuersia mota m.
1 ¶ Delatoris opera non esse functum n respondi,qui fisci pecuniā, quam alius tenebat, ad sui temporis administrationem pertinere o, quamuis probare non potuisset, contendit:quoniam propriā caussam egerat p.

XXXIX. Idem lib.xvj. Responsorum.

BOna fisco citra pœnā exilij q perpetuam adiudicari sententia non oportet.
1 ¶ Eum, qui periculū communis condēnationis diuidi postulauit r, quòd participes iudicati soluendo

1 Flor. tributarium.
2 Flor. deest, ed.

a ¶ *Expressum est*.scilicet vt actiones etiam creditorum d'ferantur : quæ non differrentur si inter duos priuatos de hæreditate ageretur:ve in contra.C.de petit.hære.l.fi & facit ff.de excep.rei iud.l.qui cum hæ rede. Item contrà suprà,si cui plus quàm per l.Falc.si hæres.Sol.hic iā erat lis,scilicet mota pro fisco.ibi non.Accur.

Rediis.] GAIVS. Qui emit prædia tributoria à fisco etiam ad præteritorum annorum tributa tenetur. Franciscus Accur.
b ¶ *Distractis*. cū suo onere.Accur.
c ¶ *Placuit*. facit ff. de hæred. vendi. l. ij. §. fi qui d. & §. pen.

Quod placuit.] CASVS. Hæredi. fisco delata, fiscus nō pōt per priuilegium auferre ius creditorū hæreditariorū:sed iure communi poterit vti contra eos:& de hoc vltimo dat exēplū:vt ff. c. l.Statius.in fi. Fran.
d ¶ *Quod placuit*. ff. eo.l.in summa. & l.j.§. an bona.& l.nō possūt. & ff.l.Statius.§. fina. & C. de pœn. fisci. l. j. aliàs est de priuile. fis. l. j.& ff. eo.l.Arrianus.in prin.Accur.
e ¶ *Fisco*.id est,ad vtilitatem fisci. aliàs à fisco.
f ¶ *Suum*.id est, sibi debitum.
g ¶ *Ius commune*. qđ est vt in sortis pet. præferatur cæteris : vt C. de pœnis fis.l.j.vel verius da exemplum. ff. eo.Statius.§. fina. item sunt exempla.C. de testa. l. ex imperfecto. & C.ne fiscus rem quā vendi.euinc.l.j.item ff. eo.l.res.§.j.& sic communia iura tenent in præmissis. ad quod etiam est C. de petitio. hæred.l.j.Accur.

Fiscus.]dic casum in hoc prine.vt in gl.quæ incipit, quidam delator &c. ¶ *Delatoris*.] Legata erāt x.fisco in diem:go cùm essem procurator Cæsaris,petij hanc pecuniam nomine fisci,credens diem venisse,non tamen venerat:& sic succubui.non punior pœna delatoris,cùm nec delator dicar.Franc.Accur.
h ¶ *Fiscus*.quidam delator pro fisco seu pro vtilitate fisci accusabat testamentum de falso.si obtinuerit,habet propositum. si succubuerit. non habet fiscus,vt C.de iis quibus vt indig.l. aliam. si autem pendet lis,& ex alia caussa bona vacant:quæ caussa constat,nec est ambigus: veniunt fructus ex die moræ primæ litis.
i ¶ *Vacare*.ex alia caussa:vt quia non sit capax hæres instructus in testamento falso.
k ¶ *Absumi*.id est,consumi ad damnum fisci.
l ¶ *Neque enim*..nota,quòd dicitur bonæ fidei poss.non teneri nisi in quantum locupletior est:vt ff.de peti.hære.item veniunt. §. cùm ante quam.non habet locum post controuersiam motam:vt hîc fuit,& suprà de peti.hære.fed & si lege.§.fi autem.& §.consuluit.& de iis qui bus vt indig.l.hæredem.& l.eum qui.in prin.
m ¶ *Controuersia mota* in secunda lite. Accur.
n ¶ *Non esse functum*.& sic non infamari.
o ¶ *Pertinere*.proponendo diem soluendæ pecuniæ veniisse : & suum tempus:quia legata erat reipubli.in diem,non tamē venerat,nec erat procurator fisci ille.& facit infrà eodem,l.delator.& §.cod.l. deferre,& l.ij.in prin.& ff.cod.l.proxi.§.fin.alij ponūt per l.C.de delator.l. nullam. Accur.
p ¶ *Egerat*.non pro præmio:vt ff.l.ij.in prin.

Qui.]CASVS. Bona alicuius damnati,vt relegati, non debent per sententiā auferri ei,& fisco dari,nisi esset in exiliū perpetuū deportatus,id est, deportatus,vel in aliam pœnam capitalem damnatus.
¶ *Eum qui*.]Dic casum vt in glo.quæ incipit:duo vel plures.
q ¶ *Exilij*.id est, deportationis vel alterius capitalis pœnæ , non relegationis:vt ff. de pub.iud.l.ij. & de interdict.& releg.l.relegatorum. §.hæc est differētia.& §.ad tēpus.& l.iiij.& C.si pend.en.appel. fi is.
r ¶ *Postulauit*. duo vel plures magistratus erant condemnati simpliciter.vnde alter eorum petit separari condemnationem:quod potest vt C.si plu.vna sen.l.j.& ij.dic quòd iudicati participes sunt solūdo

essent, reuocatis alienationibus, quas fraudulenter s fecerant,non videri caussam pecuniæ fisco vindicasse [1] t respondi.

XL. Paulus lib.ij. Quæstionum.

ITa fidei hæredis commisit, *Rogo,fundum Titio des,de quo te rogaui* u. Si Titius capere non posset, non euitabit hæres pœnam taciti fideicommissi. nō est enim palàm relinquere,quod ex testamēto sciri non potest, cùm recitatum est: quemadmodum nec ille palàm dat,qui ita scribit, *Rogo vos hæredes meos,in eo,quod à vobis petij,fidem præstetis*. Imò in priori specie maiorem fraudem excogitasse videtur, qui non tantùm legem circumuenire voluit x, sed etiam interpretationem legis, quæ circa tacitum fidei commissum habetur. Quamuis enim fundū nominauerit, non tamē eo [2] y, cognosci potest,de quo sit rogatus hæres : cùm diuersitas rerum z obscurum faciat legatū.
1 ¶ Patronus si tacitè in fidem suā recipiat vt ex portione a sua præstet b, cessare fraudē dicitur: quia de suo largitur.

XLI. Idem lib.xxj. Responsorum.

EVm, qui bona vacātia à fisco comparauit, debere actionē, quę contra defunctum cōpetebat, excipere c.

XLII. Valens lib. v. Fideicommissorum.

ARrianus d Seuer[o] præfectus

1 Flo. idqp.

s ¶ *Fraudulenter*.licet non probet quæ sunt in fraudem alienata, non ideo infamatur. Accur.
t ¶ *Vendicasse*. id est, detulisse bona in fiscū, vt ob hoc fi non probet, fiat infamis. & facit ff.l.proxi.§. fi.

2 Flo. nuncisse.

ITa fidei.] CASVS. Ego Franciscus habens filium spurium, cui nihil poteram relinquere:rogredi meū rogaui clàm vt fundū quendam daret ei : in testamento autem meo palàm eum rogaui vt daret fundum:a dicitur quòd talis hæres punitur cùm fidem accommodauerit de dando non capaci: sicut si rogassem eum tacitè de certo fundo dando nō capaci: & in testamēto dixissem: rogo hæredē vt adimpleat quod ei dixi.& maior fraus est in primo casu quàm in secundo. & dic vt in littera.Sed quid si patrono meo relinquo tertiam quam debet habere de bonis meis: & eum tacitè rogo de dando aliquid de portione sua cuidam non capaci & non punitur iste patronus rogatus, cùm de fide date sit rogatus. Franc. Accur.
u ¶ *Rogaui*.& verè rogauerat. sed non dixerat de certo fundo. Accur.
x ¶ *Voluit*. legem circumuenit,dum non cauenit:dum voluit ne quid certū appareret q̄ fideicommissarius petat: & plenè dic vt ff.l.iij.in prin.
y ¶ *Eo*.id est,ideo.
z ¶ *Rerum*.ad quod ff.communia prædi.l. in tradentis. & de iniur. l. prætor.in prin. & §.quod ait.Item & generalitas ambiguum parit [3], vt ff.de fol.l.cùm Stichus.& no.ff.de pact.l.veteribus.
a ¶ *Ex portione*.quæ est tertia.vt Insti.de suc.lib.§.nostra. & die suā, id est,sibi debita.Accur.
b ¶ *Præstet*.non capaci:in qua non poterat grauari etiam capaci : vt ff.de lega.ij.cùm patronus & si quis omiss.eau.testa.l. qui autem. §. fi patronus.& facit ff.de inoffic.testamen.Papinianus.§.fi quis.in prine. Sed argu.contrà.ff.de fal.l.fi quis leg.§.fi. Accur.

3 Die nimia generalitas est reprobanda concord. ff. & ibi gl. in c. ad hæc. de reser. extrà.glo. in c. quia nonnul. li. in verbo, indeterminatè co. eit extrà

Vm qui.] CASVS. Qui emit bona vacantia à fisco, actionibus quæ competebant contra defunctum,ipse tenetur. Franc. Accur.
c ¶ *Excipere*.id est,suscipere:vt & C.de hære. ven. l. j. Sed contrà C. de quadrien. præscrip. l.bene à Zenone. Solu. vt d.l.C.de hære. vendi. Item secus in eo qui à priuato emit:quia venditor creditori, & emptor venditori tenetur:vt d.l.C.de hære.ven.l.ij.§. fi. Item facit ff. de peti.hære.nec vllam.§.item si quis à fisco.

ARrianus.] CASVS. Hæres accommodauit fidem de dādo fundo Titio non capaci.iste hæres commisit delictō propter quod omnia bona eius sunt obligata.nūc Titius defert hoc fideicōmissum fisco.Dicitur q̄ habet beneficium diui Traiani:scilicet vt parte fundi retineat:& pars alia ad fiscum vadat. ¶ *Quia autem*.]Qui fideicommissum sibi relictū detulit fisco,dicens se non capacem.tandem cùm hærede possidente hoc fideicommissum transigit : & sic in delat. non procedit. & ter citatus non venit:dicitur q̄ intantū teneatur,inquantū ad fiscū peruenisset si processum esset in delat. & probatū. Itē possessor in tantundem teneatur si fraudem in hoc commisit. Franc. Accur.
d ¶ *Arrianus*.aliàs Adrianus.aliàs Arrianus.Accur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Publicata.*ex aliquo delicto alio:vt ff.eo.Statius.§.fi.
b ¶ *Relictum.*& habebit præmium:vt not.ff.eo.l.edicto.§.extat.
c ¶ *Diui Traiani.*quod est ff.eo.l.edicto.§.extat.& ff. ij. respon.
d ¶ *Transigunt.*puta cum hæredibus rogatis: idem tamen & cùm alius defert alium,vt ff.eo.l.ij.§.senatus.& l.senatus. Accur.
e ¶ *Quod conuictus.*

aliàs, qui. sed melius quod. & not: simplum ex gi ab vtroque, sed cõtrà ff. eo. l. aufertur. §. fi. vbi quadruplum. Sol.vt ibi. Accur.

IMperator.] CASVS.Qui accõmodat fidē de dando fundo non capaci: dominiũ istius fundi ipso iure transit ad fiscum: & sic fiscus habet act. in rem pro fundo.Frãciscus.

f ¶ *Fiscum*, sic ergo ipse qui tacitum fidei commissum præstandum suscepit, propter suum delictum ab eius dominio cadit ipso iure:vt hîc, & ff.eo.l.de pub.l.cõmissa.& ff.l.j.§. an bona.nec obst.ff. eo. in fraudem. §. eius. quia & hîc constat relictum non capaci. Accur.

DElator.] CASVS.Ego Franciscus pono casum in hac lege vt litera stat: & da exemplum vt in gl Franciscus.

g ¶ *Denuntiat.* quod dic vt ff.l. deferre. §. fi cõmunẽ.& l.ij.in prin. & l.fiscus.§.fi.& C. de dela.l.nullã. & facit ff. de lib.cau.qui ex liber tate.& de aqua plu.arcen.l.j.§.denique.& de bo.li.qui cum maior.§. fi libertus. Accursius.

IN fraudem.] CASVS.Debitor fisci res quasdam suas donauit in fraudem fisci,

vel alio modo alienauit,vel actiones suas amisit cursu temporis non intentando eas Dicitur quòd fiscus hæc omnia reuocabit.Secũdò dicit,Aliquis in custodia,vel in vinculis,vel in compedibus existẽs decessit bona eius vadunt ad hæredem suum, siue testatus, siue intestatus decessit.Tertiò dicit, Aliquis malefactor propter delictum quod commiserat,timens de hoc puniri,seipsum occidit. hoc probato bona eius ad fiscum vadunt.si autem tædio vitæ vel impatientia doloris alicuius vel simili de causa se occidat:hoc casu bona eius non vadunt ad fiscum,sed ad hæredem defuncti.Quartò dicit, à debitore fisci datæ libertates in fraudem fisci, reuocantur: debitor autem fisci potest seruum emere hoc pacto vt manumittat:& manumittere potest, & tenet manumissio.

¶ *Ex iis.*]Dic casũ vt in gl.quæ incipit,vel quia cõa &c.¶ *Neque.*] Dic casũ vt ff gl.quę incipit,aliàs edi &c.ibi cũ dicit,quare dic q &c.

¶ *Quoties.*]Cõrà procuratore fisci ago cõtra quendam:lite pendente peto actorum copiam mihi fieri.Dicitur quòd manu cõmentariensis,id est notarij huius causæ sunt scribẽda.& redditur ratio in gloss. Secundò dicit,procurator fisci existẽs iudex in causa mea iudicauit cõtra me:cùm essem minor,petij restitui: & ipse idẽ cognouit:peto nũc copiã priorum actorũ factorũ in prima causa,audior. Tertiò dicit,cùm essem fideiussor pro Titio,petij penes fiscum solui debitum pro eo.dicitur quòd procurator filci debet mihi cedere omnia iura quæ habet contra Titium etiam in bonis Titij.

¶ *Fiscalibus.*]Debitor fiscalis cõuenitur.potest petere dilationẽ ad inueniẽdam pecuniã: & si est modicæ summæ debitor, vsque ad duos meles:sed si magnæ summę est debitor,vsq; ad tres mẽses dilatio põt dari per iudicẽ causæ:non maior,nisi à principe hoc concederetur.

¶ *Si principalis.*]Titius debebat fisco c.& debebat fideiussores,cùm Titius nõ soluerer,bona eius sunt à fisci procuratore occupata. Dicitur quòd liberantur fideiussores,nisi illa bona non sint sufficientia ad debitum.nam tunc in residuum remanent obligati. si autẽ procurator fisci vendidit hæc bona,& habuit vltrà quàm fit debitũ: quod plus habuit,restituat Titio.

¶ *Conductor.*]Qui fundũ fiscalem cõduxit:nec cupresum nec oliuã

ærario,cùm eius qui tacitè rogat? fuerat non capienti fideicommissum reddere, bona publicata [a] erant:pronuntiauit nihilominus ius deferẽdi ex cõstitutione diui Traiani habere eum, cui fideicommissum erat relictum [b].

1 ¶ Quia autem nonnulli ingrati aduersus beneficium diui Traiani [c],post professionem quoque de tacito fideicommisso factam,cum possessoribus transigunt [d], atque tribus edictis euocati non respondent, placuit Senatui tantum ab eo, qui id fecisset, exigi, quantũ apud ærarium ex ea caussa, quam detulerat, remanere oporteret, si professionem suam implesset: & si possessoris quoque fraus apud prẽfectum conuicta fuisset,ab eo quo que quod conuictus [e] inferre debuisset,exigi.

XLIII. Vlpianus lib vj.fideicõmissorũ.

IMperator noster rescripsit fiscum [f] in rẽ habere actiones ex tacito fideicommisso.

XLIIII Paulus lib.v.Sententiarum.

DElator non est,qui protegendæ caussæ suæ gratia aliquid ad fiscum denuntiat [g].

XLV. Idem lib.v. Sententiarum.

IN fraudem fisci non solùm per donationem,sed quocũque modo res alienatæ [h] reuocãtur. Idémque iuris est & si non quæratur [i]. Æquè enim in omnibus fraus punitur [k].

1 ¶ Bona eorum [l],qui in custodia, vel in vinculis,vel compedibus de cesserunt, hæredibus eorum non auferuntur,siue testato, siue intestato decesserunt.

2 ¶ Eius bona, qui sibi mortẽ consciuit, non antè ad fiscum coguntur [m], quàm priùs cõstiterit cuius criminis gratia manus sibi intulerit. ¶ Eius bona, qui sibi ob aliquod admissum [n] flagitiũ mortẽ cõsciuit,& manus intulit,fisco vindicãtur.Quòd si is tædio vitæ, aut pudore æris [o] alieni, vel valetudinis alicuius impatiẽtia [p] id admisit,non inquietabuntur [q], sed suo successori [r] relinquuntur [s].

Libertates datæ à debitore fisci in fraudem ipsius fisci reuocantur. Potest autem debitor fisci emere seruum,ut eum manumittat: quæ manumissio tenebit.h.d. §. Seq. glos. casum ponit.

3 ¶ A debitore fisci in fraudẽ datas libertates retrahi placuit [t]. Sanè ipsum ita ab alio emere mancipiũ, vt manumittat,non est prohibitũ, ergo tunc & libertatem æstare poterit [u].

4 ¶ Ex iis bonis, quæ ad fiscũ delata sunt, instrumẽta, vel chirographa,acta etiam ad ius priuatorum pertinentia [v], restitui postulantibus conuenit.

5 ¶ Neque instrumenta , neque acta [w] à quoquam aduersus fiscum edi [x] oportet. Item [3] autem

p ¶ *Impatientia.*nam fortè habebat talem infirmitatem quã non poterat sustinere.vnde se occidit.

q ¶ *Non inquietabuntur.*scilicet eius bona.

r ¶ *Relinquuntur.* sed hîc distingue vt no. C. qui testa.face.posse.l.ij. Item facit ff.de bo.eo.l.iij.& C.eo.l.j.& ij.& ff.de re mili.l.omne delictum.§.qui se vulneravit.& ff. de iniust.testa.si quis ex.§.proinde. & §.quod.& C.fi reus vel accu.mor.fu.l.defunctus.

s ¶ *Placuit.*ff.qui & à quibus.si cùm fideicommissa.§.Aristo.& lege, in fraudem.

t ¶ *Pertinentia.*vel quia communia,vel alio modo tali quo poterant peti ab eo:hoc est alius potest petere ab ipsius fisci debitore cuius bona sunt fisco delata:quod multis modis contingit:vt nota.ff.de ædẽd. lege j.§.editiones.Et quod subiicit restitui, dic ad exemplificandum: vel etiam omnino vt ibidem not.hoc pacto quòd si fisci sunt, vel habet ibi partem:hac conditione edit,quòd alius non vtetur eis aduersus fiscum : vt ff. proxi. §. vbi ponit exemplum quomodo acta possunt pertinere ad fiscum & priuatum.& ff.eo.l.senatus. §. penulti. & fin.a.

v ¶ *Neque acta.*scilicet,publica:puta inter te & me facta. cùm te de homicidio accusarem.postea ego,vel alius defert bona tua tanquam nocentis & damnati in fiscum,& habet illa acta in quibus de innocentia continetur : non cogetur ea tibi exhibere. vel dic acta, id est, sententias.Azo.

x ¶ *Edi.*aliàs edi,scilicet,in lib.Bul. & aliàs reddi.Et no.q quantum est ad instrumenta,est contra.C.de eden.l.procurator.& l.iustum.& l. non est nouum. & C. de fide instru. l. illatæ. quibus dicitur q fiscus edit instrumenta etiam cõtra se:vt etiam per hoc contradicant inferiori respon.Solu.ibi erat controuersia inter fiscum & priuatum : hîc inter duos priuatos. quo casu ab alio nullo modo , à fisco non sine cautione.& hoc ideo secundum P.ne si postea ageret cũ fisco, his rationibus vteretur contra eũ,eo scilicet casu,quo non possit postulare sibi edi.i.cùm esset actor.sed si hoc est fisci priuilegio, ergo aliàs priuatus teneretur edere aliis inter se litigantibus:vt ff.ad muni.l.jn fi.

Sed dices q hîc dicit de instrumentis,quæ etiam pertinent ad priuatum ff.eo.l.ij.§.fi. Vltimò prohibet ne procurator fisci loce: fundum vel vectigalia minoribus xxv.an.& redditur ratio in litera. Franc.

h ¶ *Alienata.*à debitore fiscali.

i ¶ *Non quæratur.*hîc est contrà,ff. eo.l. cùm quidam. Sol. hîc non quærit qui patitur litem moueri vel liti præscribi : quia nõ cõqueritur. id est litẽ nõ cõtestatur. ad quod ff. quæ in frau. cre. l. vel ei.§. j. & secundũ hoc nõ queratur.id est non conqueratur. vel secũdò quæratur. id est acquiratur. & sic nõ erit par conditio fisci & aliorum creditorũ:vt ff. quæ in frau. cred. qui autẽ. in princ. Et ad l. contrariam dic q hîc iam erat delatum lucrum:puta mortuo ill testatore, qui debitori fiscali legauerat.arg. ff. ad le. Aquil. inde Neratius. §. idẽ Iulianus. *cõsummodo* quod legatum debitor fisci in fraudẽ fisci repudiat. Vel dic non quæratur. i. acquiratur : quia ex his rebus quæ fisco sunt delatæ, patitur alios percipere fructus. Vel sol. vt ibi.

k ¶ *Punitur.* in hoc vt reuocet,& quandoque plus:vt ff. aufertur.§. j. & facit ff. qui & à qui. l.in fraudem.& l.fi cũ. §.à debitore.

l ¶ *Bona eorum.* & facit ff.proxi.§.

m ¶ *Coguntur.*id est in uadiuntur.

n ¶ *Admissum.* id est, commissum.

o ¶ *Aeris.* i. pecuniæ quã debebat dare alij.

p ¶ *Impatientia.*nam fortè habebat talem infirmitatem quã non potest sustinere.vnde se occidit.

q ¶ *Non inquietabuntur.*scilicet eius bona.

r ¶ *Relinquuntur.* sed hîc distingue vt no. C. qui testa.face.posse.l.ij. Item facit ff.de bo.eo.l.iij.& C.eo.l.j.& ij.& ff.de re mili.l.omne delictum.§.qui se vulneravit.& ff. de iniust.testa.si quis ex.§.proinde. & §.quod.& C.fi reus vel accu.mor.fu.l.defunctus.

s ¶ *Placuit.*ff.qui & à quibus.si cùm fideicommissa.§.Aristo.& lege, in fraudem.

t ¶ *Pertinentia.*vel quia communia,vel alio modo tali quo poterant peti ab eo:hoc est alius potest petere ab ipsius fisci debitore cuius bona sunt fisco delata:quod multis modis contingit:vt nota.ff.de ædẽd. lege j.§.editiones.Et quod subiicit restitui, dic ad exemplificandum: vel etiam omnino vt ibidem not.hoc pacto quòd si fisci sunt, vel habet ibi partem:hac conditione edit,quòd alius non vtetur eis aduersus fiscum : vt ff. proxi. §. vbi ponit exemplum quomodo acta possunt pertinere ad fiscum & priuatum.& ff.eo.l.senatus. §. penulti. & fin.a.

v ¶ *Neque acta.*scilicet,publica:puta inter te & me facta. cùm te de homicidio accusarem.postea ego,vel alius defert bona tua tanquam nocentis & damnati in fiscum,& habet illa acta in quibus de innocentia continetur : non cogetur ea tibi exhibere. vel dic acta, id est, sententias.Azo.

x ¶ *Edi.*aliàs edi,scilicet,in lib.Bul. & aliàs reddi.Et no.q quantum est ad instrumenta,est contra.C.de eden.l.procurator.& l.iustum.& l. non est nouum. & C. de fide instru. l. illatæ. quibus dicitur q fiscus edit instrumenta etiam cõtra se:vt etiam per hoc contradicant inferiori respon.Solu.ibi erat controuersia inter fiscum & priuatum : hîc inter duos priuatos. quo casu ab alio nullo modo , à fisco non sine cautione.& hoc ideo secundum P.ne si postea ageret cũ fisco, his rationibus vteretur contra eũ,eo scilicet casu,quo non possit postulare sibi edi.i.cùm esset actor.sed si hoc est fisci priuilegio, ergo aliàs priuatus teneretur edere aliis inter se litigantibus:vt ff.ad muni.l.jn fi.

Sed dices q hîc dicit de instrumentis,quæ etiam pertinent ad priuatum ff.eo.l.ij.§.fi. Vltimò prohibet ne procurator fisci loce: fundum vel vectigalia minoribus xxv.an.& redditur ratio in litera. Franc.

h ¶ *Alienata.*à debitore fiscali.

i ¶ *Non quæratur.*hîc est contrà,ff. eo.l. cùm quidam. Sol. hîc non quærit qui patitur litem moueri vel liti præscribi : quia nõ cõqueritur. id est litẽ nõ cõtestatur. ad quod ff. quæ in frau. cre. l. vel ei.§. j. & secundũ hoc nõ queratur.id est non conqueratur. vel secũdò quæratur. id est acquiratur. & sic nõ erit par conditio fisci & aliorum creditorũ:vt ff. quæ in frau. cred. qui autẽ. in princ. Et ad l. contrariam dic q hîc iam erat delatum lucrum:puta mortuo ill testatore, qui debitori fiscali legauerat.arg. ff. ad le. Aquil. inde Neratius. §. idẽ Iulianus. *cõsummodo* quod legatum debitor fisci in fraudẽ fisci repudiat. Vel dic non quæratur. i. acquiratur : quia ex his rebus quæ fisco sunt delatæ, patitur alios percipere fructus. Vel sol. vt ibi.

k ¶ *Punitur.* in hoc vt reuocet,& quandoque plus:vt ff. aufertur.§. j. & facit ff. qui & à qui. l.in fraudem.& l.fi cũ. §.à debitore.

l ¶ *Bona eorum.* & facit ff.proxi.§.

m ¶ *Coguntur.*id est in uadiuntur.

n ¶ *Admissum.* id est, commissum.

o ¶ *Aeris.* i. pecuniæ quã debebat dare alij.

tem : sed tunc esset iniquum si etiam contra fiscum eo nõ iuuetur vt suo.Quare dic in primo respon.hîc erat caussa inter fiscũ & priuatũ: & nõ agitur acta à tertio cõtra fiscum quia non cogitur, nec sponte debet:sed in caussa priuatorum potest tertius,licet non cogatur.& sic expone non oportet,id est,oportet quòd non in secundo respon.duo priuati litigant maximè apud procuratorẽ fisci. & fiscus ecit si vult:& si non vult,non cogitur: quia nec priuatus : sed si contiuga quòd edat procurator fisci, edit cum cautione prædicta.& ex prædictis etiã patet quòd non est contra C. eodem, l. ij. At contra fit editio. quod dic vt supra eo. l. ij. §. finali. Accur.

a ¶ *Ne is.* scilicet cui fit editio.

b ¶ *Aduersus se.* scilicet hîc licet fiscum.

c ¶ *Vel rem publicã.* pro eodem ponit fiscum & rempubli. vt infrà, de verborum significa. l. eum qui vetigal. vel non pro eo cipi.l.fimile.

d ¶ *His actis.* id est, hac editione. non ita si quãdocunque in aliis articulis.

e ¶ *Ptatur.* licet enim probatio plena ex his expensis non esset,pręsumptio tamen contra fiscum esset, si constaret eadem scripta, secundum Azo. & sic non obst. in authenti. vt spon.larg.§. j. & C. de edẽ.l.procurator. & de fide instrumen. l. ij.

Vel dic quòd hîc erat publicata:vt in authen. vt fra.ff §. illud. vel his scilicet originalibus.ad quod C.de eden.l.procurator. Accur.

f ¶ *His actis.*vel is cui fit editio.

g ¶ *Quoties apud fiscum.*id est,apud fisci procuratorem.

h ¶ *Postulanda est.*ab iis qui inter se agunt. & de actis illius caussæ die vt C.vt lite penden.l.supplicare. & C. de edendo. l. is apud. non autem dicit de actis fisci,de quibus dixi ff.proxi.§.& dic potestas, id est editio:vt possit videre aperta.

i ¶ *Commentariensis* sic dictus quia ei sunt acta cõmissa. Aliter autem ponitur C.de custo.reo.l.ad commentariensem.

k ¶ *Adnotanda sunt.*vt significet quam & in qua parte habeat literã amissam.ad quod in authen.vt diuinæ iussiones.

l ¶ *Aliter.*quàm sint scripta. Accur.

m ¶ *Cadat.*qui falsitatem committit in caussa,perdit eam.nec est cõtrà C.de formul.l.j.quia in alio casu dicit. Accur.

n ¶ *Apud fiscum.*ex caussa restitutionis:vt suprà, de minor..l. præfecti. Azo.

o ¶ *Postulatus.*id est, denuntiatus per aliquem quod aliqua ad fiscũ pertinentia tenet.vel dic petitus,scilicet vsus actorum. & facit C. de tempo.appel.l.per hanc.

p ¶ *Pro quo.*ad quod infrà,de censi.l.cùm possessor.in princip. & suprà,de fideiussl.fideiussores.& suprà,de sol.Stichus.§. penulti. & C. de fideiuss.l.cùm eorum.

q ¶ *Ad comparandam.*quia soluit vsuras pro dilatione,quod est pretium dilationis.imò planè potest legi. & dic comparandam, id est, inueniendam.

r ¶ *Plus quàm.*minus ergo esse potest:vt ff.de vsur. l. fi bene. & facit C.de dila.l.j.item facit ff.de re iudi.l.ij.

s ¶ *Postulandum est.*ad hoc ff. de pœ. diui fratres.§.j.

t ¶ *Si principalis.*dic bona occupata, quia non soluebat. si autem successisset fiscus reo:ipso iure liberati essent fideiussores fisci quos fiscus accipiebat ex contractu, etiam si reus non esset soluendo : quia fibi hæredi dicitur soluendo : vt suprà ad legem Falcidiam. l. & quærebatur. Item habeas infrà, nisi fortè, &c. & dic idonei, scilicet rei sint. vel dic rei idonei sint fideiussores. vel dic bona, vt sic verbum idonei sit genitiui casus:hoc est pro non idoneo. interfecerunt.Alij dicũt idonei nominatiuum:& supponere, scilicet debitores principales.quod in idem recidit:sed tũc de singulari numero ad pluralẽ transiret.Et quod dicit accesserũt,dic quod tũc si fiscus actorum suorum exẽpla hac conditione edit, u ne is [a] cui describendi fit potestas,aduersus se [b] vel rempublicam [c] his actis [d] vtatur [e],de quo cauere compellitur: vt si vsus his [f] contra interdictum fuerit,causa cadat.

6 ¶ Quoties apud fiscum [g] agitur: actorum potestas postulanda [h] est, vt meritò his vti liceat:eaque manu Commentariensis [i] adnotanda [k] sunt. Quòd si ea aliter [l] proferantur:is,qui ita protulerit, causa [m] cadat [n]. ¶ Quoties iterum apud fiscum [o] eadem caussa tractatur, priorum actorum,quorum vsus nõ fuerat postulatus [p],ex officio recitatio iure poscetur.

Soluens fisco pro alio habet priuilegiũ fisci de persequẽdis bonis eius pro quo soluit. hoc dicit.seq.plana sunt.

7 ¶ Qui pro alio à fisco conuẽtus, debitum exoluit:non iniquè postulat persecutionem bonorum eius pro quo [q] soluit:in quo etiam aduuari per officium solet.

8 ¶ Fiscalibus debitoribus petentibus ad comparandam [r] pecuniam dilationem negari non placuit. Cuius rei æstimatio ita arbitrio iudicãtis conceditur,vt in ma

1 Flo. sus pe.

2 Flor. post.

3 Flo.ipse ar tem.

ioribus summis non plus quàm tres menses: in minoribus verò nõ plus quam duo prorogentur. prolixioris autem temporis spatiũ ab Imperatore postulandum est [s].

9 ¶ Si principalis [t] rei bona ad fiscum deuoluta sunt, fideiussores [v] liberantur:nisi fortè minus idonei sint , & in reliquum non exolutæ quantitatis accesserint.

10 ¶ Si plus seruatum est ex bonis debitoris à fisco distractis [x]: iure ac meritò restitui [y] postulatur [z].

11 ¶ Cõductor ex fundo fiscali nihil transferre potest , nec cupressi materiã [a] vendere,vel oliuæ,non substitutis [b] aliis , cæteràsque arbores pomiferas cædere [c]: & facta eius rei æstimatione [d],in quadruplum conuenitur [e].

12 ¶ Minoribus vigintiquinq; annis neque fundus neque vectigalia locanda sunt : ne aduersus ea beneficio ætatis vtantur [f].

XLVI. Hermoge. lib.vj. Iuris Epitomarũ.

AVfertur ei quasi indigno [g] successio , qui cùm hæres institutus esset vt filius:post mortem eius qui pater dicebatur, suppositus declaratus est [h].

1 ¶ Qui aliqd sciens in fraudẽ fisci suscepit [i]:non solũ rẽ in qua fraudem fisci acceperat ex cõtractu:prout habes nisi: non illi qui interfuissent apud alios creditores: vt C.de fideiuss.l.j.contrà.vel vt ibi.

x ¶ *Distractis.* id est, plus vendidit quàm deberet exigere.

y ¶ *Restitui.*scilicet illud plus.

z ¶ *Postulatur.*à debitore.ad quod C.de iure dom.impe.l.fi.§.fin. aliàs postulantur,scilicet quæ sunt seruata vltra debitum.

a ¶ *Materiam.* quid materia , quid lignum dic vt ff.de legat.j. ligni in prin.

b ¶ *Non substitutis.* arboribus.

c ¶ *Cædere.* id est incidere.

d ¶ *Æstimatione.* scilicet, si contrà fecerit.

e ¶ *Conuenitur.*facit ff. solut.matrimonio.l.dẽ uortio §.fi in fraudem. & locati.l.si merces.§. culpæ.

f ¶ *Ptantur.* etiam cõtra fiscum.ad quod ff.de mino.si ex caussa. §. penul. & de publ.l. Imperatores & C.si aduer.fi.l.j.& ij.

AVfertur.] CASVS. Testator instituit quendam vt filium suum. post mortem testatoris apparet q ille non fuit filius eius. dicitur q huic instituto auferuntur bona vt indigno, & ad fiscum vadũt. Secundò dicit:qui in fraudem fisci emit aliquid à debitore fisci, rem illam perdit:& tantundem de suo.

¶ *Quòd à præside.*]Si præses provinciæ vel procurator fisci,vel Cæsaris vel quilibet alius in prouincia quã administrat, à sibi subdito emit aliquam rem per interpositam personam:ille, qui vendidit,vendicare potest rem suam:& qui emit,æstimationem rei dat fisco.nam nec nauem in prouincia quam administrat fabricare potest.

¶ *Fisci s.*]Ex omni contractu habet fiscus tacitè obligata bona contrahentis secum.Secundò dicit Debitor fisci conuentus à fisco potest opponere compensatio.de eo quod fiscus ei debet si hoc debitũ probet intra duos mẽses:fallit autem in casibus vbi non obiicitur compensatio contra fiscum,quos nominat in litera.Item accusatus de aliquo delicto,interim potest bona sua administrare,& debitor eius soluendo ei liberatur. Item actor institutus à procuratore Cæsaris vel fisci non potest vendere absque scientia principis seruos cæsaldiones aliquorum bonorum fisco delatorum. Ité seruus Cæsaris si iussu procuratoris Cæsaris adiit hæredi. Cæsari delatã : Cæsari volenti acquiritur. Vltimò dicit:plures surripuerunt rem fisci. omnes non tenẽtur vltra quadruplum:& qui sunt idonei, pro non idoneis tenentur. Franc.

g ¶ *Indigno* non tamen fisco applicatur:sed agnatis : vt C. de hæred. instituen.l.fi pater.& l.nec apud.§ finali.quæ sunt cõtrà. nam nec hîc dicit fisco applicari.vel verius vt faciat ad titulũ, dic hîc applicari fisco,& eum non habere aliquos agnatos.& facit C.de fideicommiss.l. eam quam.& de testamẽ.l.neque professio.& de inge.ma.l.j.& quod no.C.de iis qui.vt indig.l. hæreditas. sed secundùm primum intelectum fallit hæc regula,quæ auferuntur indignis, applicari fisco:vt & not.ff. eod.l.Lucius.

h ¶ *Declaratus est.*per accusationem de partu suppositò. de quo dic vt not.C.de fal.l.j.vel per petitionem hæreditatis.agente legitimo,cùm non valeat institutio ipso iure,vt C.de hæred. instit.l.nec apud. & de fideicommiss.l.eam quam. Accur.

i ¶ *Suscepit.*à debitore fisci fortè,aliàs cõtrà:vt ff.ea.l.§.fin. & de ad ministra.re.ad ciui.perti.l.fi.§.iij.& ff.eo.in fraudem.in prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Vel procuratore.* fiscl, vel Cæsaris. Et dic quod isti emunt.

b ¶ *Vendicatur.* quia priuatus qui vendidit vendicat. & officialis de suo dat fisco eiusdem rei æstimationem: sed videtur in quadruplum: vt §. de contrahen. emp. l. non licet. contrà. Sol, dic æstimationem: scl. licet in quadruplum. vel hîc à priuato aliquo de sua iurisd: actione emittit: ibi ab ipsa republi. quã administr. vel dic quòd hanc æstimationem præstat vendi tor, puta pretium quod habuit. vt arg. §. de contrahen. emp. l. senatus, & dd. dã. infect. l. vlti. & secundũ hoc nihilominus fiscus habebit quadruplum. & facit C. de cõtra. iudi. l. j. & §. de re milita. l. milites. & §. de admi. rerũ ad cimi. pert. l. ij. §. j. & C. quod me. cau. lege, si per impressionem.

1 Elar. dæsi. autem. hoc autem fallit in esculentis, vt §. de off. pro consolẽt. Item quãdo paterna erãt: vt not. §. de cõtrahen. emp. qui officij. vel nisi in casu quando confirmatur quinquénio: vt C. de condict. indebi. l. j. in

2 Manuscrip. pributorum. princi,

c ¶ *Et nauem.* facit §. de vac. mu. l. hi qui.

d ¶ *Aedificare.* id est facere.

e ¶ *Pignoris.* ex suo contractu: vt C. quib. cau. pi. ta. cõ. iij, non si

a Ista gl. est not. ad hoc vt §. e. l. quod placuit, q̃ fiscus nõ vel priuato succedit: habet tacitã vt §. eo. fiscus. sed tunc hypothecã quando inter nomina in bonis deposuit, haber hypo. vt ibi dicitur. Accur.

f ¶ *Duos menses.* facit C. de cõpen. l. vlti. & §. proxi.

g ¶ *Constitutum est.* vt §. de compen. l. fi. & l. §. de pactis. §. idẽ. nisi in casibus qui idẽ tenuit. hîc sequitur: vt C. de compen. l. j. & lege, in ea. & lege fi ex venditione.

h ¶ *In reatu constitutus.* etiam post accusã. inchoatã. & dic vt no. §. de solu. l. reo. sic ponitur reus, id est accusatus: vt §. de pub. iud. l. v. & §. eo. l. cùm quidam. Accur.

i ¶ *Actores.* instituti à procuratore fisci, vel Cæsaris. vt dicitur Insti. de cura. §. fina. Accur.

k ¶ *Procuratores.* id est castaldiones seruos. ad quod §. eo. l. bonorum. & ꝙ ne procuratores. Accur.

l ¶ *Adiit hereditatem.* dic vt §. de acqui. hære. fi quis mihi bona. §. fisci. & de off. procur. Cæsa. l. j. & vti. & l. seq. Accur.

m ¶ *Fecerint.* sutripiendo, non ita si alio modo, vt §. eo. l. Arrianus. §. qui autem. & §. ea. l. §. j. & sic not. quòd in hoc est deterior causa fisci quàm priuati, qui pro furto ageret ad duplum vel quadruplum cõtra omnes: nec vnus per alium liberatur: vt C. de condi. fur. l. j. sic & aliàs §. de diuer. præ. l. in omnibus. Prætereà dicunt quidam, vt Azo hanc pœnam habere locum, vbi non est alia pœna specialis à lege statuta. Item huic §. est contra §. de pub. l. hoc edicto. & §. fi. & l. fi multi. vbi duplicandum dicit: sed ibi in quærendis fuit fraus: vt C. cod. l. facultas, hîc in quæstis iam fisco: ut §. de iis qui ex pu. ra. l. j. & C. de assess. l. cõsiliarios. Et arg. C. de acquir. poss. l. vlt. nam in eo quod tam quæritũ est, non sic si fraus, ar. §. e. l. cùm quidam. Item in contrariis priuatus agit in duplum contra publicanum: hîc ipse fiscus. Accur.

n ¶ *Sol dum.* id est in duplum vel quadruplum.

o ¶ *Conuenium ur.* in hoc est sic §. de pub. l. si multi.

Moschis.]CASVS. Moschis conduxerat vectigal à fisco: deinde tenebatur fisco ad pensionẽ aliquorum annorũ vel vnius anni: & decessit relictis hæredibus: qui hæredes adita hæreditate quædam prædia hæreditaria vendiderunt pluribus personis: nunc fiscus dis ministerium suscepit, sed & aliud tantundem restituere cogitur.

2 ¶ Quod à præside prouinciæ vel procuratore [a], vel quolibet alio in ea prouincia in qua administrat, licet per suppositam personã, comparatum est, in firmato contractu vendicatur [b], & æstimatio eius fisco infertur. nam & nauem [c] in eadem prouincia, in qua quis administrat, ædificare [d] prohibetur.

¶ Fiscus autem [1] semper habet ius pignoris [e].

3 ¶ Qui compensationem opponit fisco, intra duos menses [f] debitum sibi docere debet. ¶ Vt debitorib⁹ fisci, quod fiscus debet, compensetur, sæpe cõstitutum [g] est, excepta caussa tributoria [2], & stipendiorum, item pretio rei à fisco emptæ, & quod ex caussa annonaria debetur.

4 ¶ In reatu cõstitutus [h] bona sua administrare potest: eique debitor rectè bona fide soluit.

5 ¶ Actores [i] qui aliquod officium gerunt, in bonis quæ distrahunt, procuratores [k] venudare inconsultis principibus prohibentur: & si vænerint, venditio nullas vires habebit.

6 ¶ Seruus Cæsaris si iussu procuratoris adiit hæreditatem [l], Cæsari volenti acquirit.

7 ¶ Si multi fisco fraudẽ fecerint [m], non, vt in actione furti, singuli soli dum [n] sed omnes simul quadrupli pœnam pro virili portione debẽt. Sanè pro non idoneis, qui sunt idonei conueniuntur [o].

Si debitor fisci reliquit hæredes: illi sunt priùs conueniendi à fisco, quàm ij, qui ab hæredibus bona aliqua emunt: & si hæredes non sufficiunt tunc perueniũt ad emptores. b.d.

XLVII. Paulus lib. j. Decretorum.

MOschis quædã fisci debitrix ex cõductione vectigalis [p], hæredes habuerat, à quibus post aditam hæreditatẽ Faria Semilla [1], & alij prædia emerant. cùm cõueniretur [q] propter Moschidis reliqua: dicebãt [2] hæredes Moschidis idoneos esse, & multos alios ex iisdem bonis emisse. Aequum putauit Imperator noster priùs hæredes conueniri [r] debere: deinde [3] in reliquum possessorẽ [s] omnem [†]. & ita pronuntiauit.

Qui conducit à fisco potest alij plus locare: & soluet tantum quanti à fisco conduxit, non plus. hoc dicit Bart.

1 ¶ Æmilius Prætolinus [4] conduxerat à fisco possessionem: eámque paulatim pluribus locauerat maiore quantitate, quàm ipse susceperat [t]. Conueniebatur à procuratoribus Cæsaris [v] in eam quantitatem, quam ipse perciperet [x]. Hoc iniquum & inutile fisco videbatur [y], vt tantum suo periculo ipse eos quibus locauerat, conueniret: ideóque pronuntiauit in eã solam [z] quantitatem eum conueniri debere, qua ipse cõductor extiterat.

Reuocato testamento non uidetur reuocatum fideicommissum tacitè iniunctum. Bart.

XLVIII. Idem lib. ij. Decretorum.

STatius Florus testamẽto scripto, hæredis sui Pompeij tacitè fideicommiserat vt non capienti, fundũ & certæ [1] pecuniæ quantitatẽ daret: & eo nomine cautionem [a] à Pompeio exigi curauerat,

p ¶ *Vectigalis.* & per hoc bona eius fisco tenentur: vt §. proxi. §. fiscus.

q ¶ *Conueniretur.* extranei possessores hypothecæ pro bonis vel prædiis quòdam conductis: non dico per hæredem quæsitis: vt suprà, de pign. actã. l. Paulus. in prine. licet hoc quidam dicant. Accurs. 1 Flo. Semilla.

r ¶ *Conueniri.* imò videtur, quòd hoc emptor allegare non possit vt infrà, de censi. lege, cùm possessor. §. fi contrà. Solu. hîc in præ- 2 Flor. & succabant.

3 Flor. desiderande. ctione tacitæ gali. & eũ eo concor. suprà, de publi. Imperatores. & suprà, eodem, in lege, prædiis. Item nota. in hoc tacito pignore principales debitores primò debere conueniri quã possessores rei: secus in expresso: vt C. de pign. persecutionem. sed hodie idem in expresso: vt in authenti. ibi posita. Item facit §. de adminis. re. ad cui. perti. l. iij. §. fina. & quod ibi no. Accur.

s ¶ *Possessorem omnem.* id est, quemlibet. Alij dicunt collectiuè: vt quisque viriliter teneatur: quod hîc probari videtur. nam duo dicebant emptores, scilicet hæredes idoneos: & alios esse emptores. & ad vtrunque respon. sed prima verior. nam etiam pro paruo debito tota res quãuis magna teneatur: vt C. de distractio. pig. quandiu. 3 Flo. certum.

t ¶ *Susceperat.* à fisco. Accurſius.

v ¶ *Cæsaris.* id est, fisci: quæ & Cæsaris sunt: vt & C. de quadrien. præscrip. lege vltima.

x ¶ *Perciperet.* à suis conductoribus.

y ¶ *Videbatur.* quia nemo accederet ad conductionem fiscalium prædiorum: vt suprà, lege tertia. §. cùm in quinquennium. Accurſius.

z ¶ *Solam.* nam si minoris locasset, non esset fiscus contrarium postulaturus: vt C. de solu. l. penulti. Item quia hîc non conuenit: vt §. locã. lege, ea lege. primo respondeo. Item quia sustinet periculum: ergo & lucrum si intercederet, vt §. commod. l. fi. §. j. Item colonus aliis locare potest, vt C. loc. nemo. & si plus locauerit, quàm ipse præstat, suũ erit, vt §. de act. emp. si mercedem. & loca. l. fi tibi. & l. fin. & l. qui insulam. Accur.

Statius Florus. Pone casum in hoc principio prout habes in glossa, quæ incipit, Pompeius &c.

¶ *Cornelio.*]Filius instituit matrem suam hæredem, & rogauit eam, vt post mortẽ suam mater restituat hanc hæreditatẽ Flauio: & ita fecisse mihi cõmisit delictum, propter quod omnia bona sua fuerunt confiscata: & sic hæc hæreditas, nunc Flauius petit hæc bona à fisco quasi debita. Dicitur, ꝙ non auditur interim, cùm nondum venerit dies, sub qua erant ei relicta. cùm & ipse posset priùs mori, quàm illa fœmina, & sic deficeret prædictum fideicommissum: vel aliàs res acquirere posset illa fœmina. Franc. Accur.

a ¶ *Cautionem.* domesticam. quod dic vt §. l. iij. §. quæri. per

a ¶ *Per præceptionem.* igitur cohæredem habet, Faustinũ scilicet, vt subiicit.

b ¶ *Quòd.* pro quia.

c ¶ *Desideraret.* apud iudicem appellationis.

d ¶ *Oportere.* Pompeius se restituturum quasdam res non capienti ea uerat de eadem res p Præceptionẽ à cohære de acceperat. & sic hoc legato totam hæreditatem onerauerat: nõ solũ partem Pompeij qui damnatus volebat onus legati, etiam nũc ad totam hæreditatem p. inere. volebat enim p præceptiones confe qui à cohærede, vt in primo testamẽto scriptum erat hac allegatione: quia nõ põt videri pro parte, &c. sed contra eũ meritò pronunciatum est: nam cũ per secũdum testamentum ruptũ est primum, & ita præceptiones interciderint: ex postremo peti nequeũt, cùm non sint in eo relictæ. vnde quia ipse solus cauerat, ipse solus soluere oneratur. Si quæras, cũ totũ fit testamẽto ruptum per posterius, cur solum tacitũ fideicommissum durat? Respond. hoc suprà, de proba. l. iij. explicatur.

e ¶ *Non acceperat.* in secundo testamento.

f ¶ *Pro parte.* vt ita præstetur de parte sua tãtum, scilicet vt onus sentiat, lucrum nõ habeat.

g ¶ *Pronuntiauit.* iudex appellationis.

h ¶ *Extare.* aliàs contare in lib. R. in B. extare.

i ¶ *Dedisset.* i. si liquisset testator, s. præceptiones.

k ¶ *Repetitum esset.* in secundo testamẽto.

l ¶ *Placuit.* mihi paulo: & est responsio.

m ¶ *Non probabat.* non capiens. Sed contrà §. de proba. cùm tacitũ, sed ad aliud hîc probat, vt etiam ex testamento agat: ibi non probat vt videatur repetitum: quia præsumitur: nisi hæres contrà probet. Itẽ facit §. de hære. instit. l. vlti. & §. de leg. iij. si iure testamento. Accur.

n ¶ *Sibi.* scilicet Pompeio.

o ¶ *Ex sola.* hoc est contrà §. de probat. l. iij. in eo quòd hîc dicit ex sola cautione. Item in eo quod dicit hic, scilicet dedit in primo, non videtur repetitum in secundo. Solu. hæc secundum illam: vt videatur repetitum fideicommissi. tacitum. & quod hic dicit, nec si dedisset, scilicet prælegationes. & quod dicit ex sola cautione, sub. etiam. Vel dic secundò, quòd hîc fuit interposita cautio animo nouandi actio. ex testamento: & sic non potest agi ex fideicommisso ex sola cautione. & secundum hoc quod hîc dicit, nec si dedisset, potest intelligi etiam in fideicom. vt primò dixi. vel solu. vt ibi.

p ¶ *Fideicommissum.* q. d. non præceptiones: quia eas à cohærede percipere non potest ex secundo testamento gratis, vt voluit testator in primo testamento, fideicom. autem præstat: quia de bursa sua voluit testator in primo testamento eum præstare.

q ¶ *Hær. s.* scilicet à filio. Accur.

r ¶ *Post mortem suam.* scilicet matris.

s ¶ *Condemnata.* de aliquo crimine.

t ¶ *Ante.* id est, se esse admittendum antequàm fiscus ad pœnam. Accurſius.

v ¶ *Constitutum est.* vt §. l. quod placuit. cum suis concord. sed hæc allegatio non videtur bona: cùm non dicatur creditor ille cui sub condebetur ante condi. vt §. de actio. & oblig. is qui. licet sit arg. eam infrà, de verborum signi. l. creditores.

x ¶ *Peruisset.* adeò' vt etiam ad præsens restitui non possit, etiam si vellet, vt §. ad Trebel. l. sed si ante. nec ob. C. de fideicommiss. l. post mortem. vt ibi not.

y ¶ *Ipse.* Felix. & sic deficit fideicommissum. vt §. de minor. in causſæ. §. Pomponius.

z ¶ *A petitione.* tria nota. primum, quia non debet esse quis solicitus de hæred. viuentis. ad quod suprà, de vulgari substitut. l. ij. §. interdum. Item quia nõ videtur mori, licet condemnata & deportata. ad quod §. de verborum oblig. l. ex ea. §. insulam. & de leg. ij. cùm pater. §. hæreditatem. Item tertiò, quia dicit interim. cùm ergo erit naturaliter mortua, patet scilicet, à fisco fideicom. vt §. ad Treb. ex facto. §. ex facto. & §. cod. l. dicitur. Item quia dicit aliàs res, &c.

Cum tacitum.]CASVS. Statius rogatus de restituẽda hæreditate Titio non capaci. Titius hoc detulit fisco, dicẽs se non posse capere, & sic debet habere dimidiam ex beneficio diui Traiani. quæritur de quanto debet esse hæc dimidia: an totius hæreditatis an dodrantis tantùm? Et dicitur, ꝙ dodrantis. quarta enim quæ deberet remanere aliàs penes hæredem, confiscatur. & hoc apparet ex quodam rescripto: cuius verba in litera ponuntur. Franc. Accur.

Is cui restituta est hæreditas ex tacito fideicommisso, cùm esset incapax se detulit in fiscum. dicitur hîc, quod debet habere dimidiam dodrantis illius hæreditatis pro præmio, quia se detulit.

XLIX. Idem lib. sing. de tacitis fideicomm.

CVm tacitum fideicommissum [a] is cui datum [b] erat, se capere nihil posse detulisset: in quæstionem venit, dodrantis, an totius assis partem dimidiam [c] ex beneficio diui Traiani recipere debeat. de qua re extat rescriptum diui Imperatoris Anto. in hæc verba, *Imperator Anto. Iulio Russo. Quia tacitam fidem accommodauit, vt non capienti restitueret hæreditatem: si deducta quarta parte restituit, nihil retinere debet. quadrans autem qui hæredi imponitur, ipse eripiatur, & ad fiscum transferatur* [d]. Vnde [e] dodrantis semissem [f] solũ capit, qui se detulit [g].

Fructus percepti inter primam & secundam citationem pertinent ad uenditorem: exantes autem ad emptorem: uel pensio locatio nis fundi uenditi.

L. Idem lib. iij. Decretorum.

VAlerius Patronus [1] procurator Imperatoris Flauio Statilio [2] prædia certo pretio addixerat [h], deinde facta licitatione, idem Statili⁹ [3] recepta ea licitatione [i] prædia obtinuerat [k], & ita in vacuum possessionem inductus erat [l]. de fructibus medio tẽpore perceptis quærebatur. Patronus [4] fisci esse volebat. Planè [m] si medio tẽpore inter primã licitationẽ [n] & sequẽtẽ addictionẽ [5] percepti fuissent,

a ¶ *Fideicommissum.* torius hæreditatis. Accurſius. 3 Flor. Statilicius.

b ¶ *Datum.* i. relictum. quod qualiter fiat, & quãdo hoc inspiciatur, dic vt no. §. eo. non intelligitur. j. ij. & iij. respon. Accur. 4 Flo. Patronius.

c ¶ *Dimidiam.* dimidiam enim constat eũ habere secundum edictum Traianiv: t §. eo. edicto. in princip. & §. j. & l. senatus. §. senatus. nec ob. C. de iis qui se de. l. j. quia plenè nota. §. eo. edicto. §. extar.

d ¶ *Transferatur.* vt & §. ad legem Falcid. l. beneficio. & ad Sylla. si sequens. & C. ad legem Falc. l. etiam si tacitum.

e ¶ *Vnde.* colligitur ex suprædictis.

f ¶ *Semissem.* scilicet relicti.

g ¶ *Detulit.* nam tantum erat suum relictum, & non plus.

Alerius.]CASVS. Valerius procurator Imperatoris vendidit prædium Flauio Statilio pro certo pretio hoc pacto, quòd si alius offerat plus vsque ad annũ, posset discedi ab ista venditione. nũc cùm alius offert plus pretio antiquo, idẽ Statilius inductus fuit in vacuam possessionẽ prædij: cuius erunt fructus medio tẽpore percepti, quæritur? Respon. si medio tempore inter licitationẽ & sequentẽ addictionem percepti sunt, ad venditorẽ pertinent. si autẽ intra vindemias vtraq; addictio facta est, tũc fructus interim percepti sunt emptoris: nisi hæc prædia colebantur per colonũ, qui nummis colat. cui locauerat fiscus. nã tunc fructus coloni sunt: & hoc fauore fisci, pensionem tamen debet emptori. si autem fiscus faceret ea prædia coli per suos rusticos, fructus essent emptoris.

¶ *Tryphonio.* Dic casum vt in gloss. quæ incipit, iudicio meo, &c. Franc. Accur.

h ¶ *Addixerat.* id est, sub addictione in diem vendiderat.

i ¶ *Licitatione.* ab alio. Accur.

k ¶ *Obtinuerat.* nam emptori primo licuit addicere, vt §. de in diem addict. l. item quod. §. fi. & l. necesse.

l ¶ *Inductus erat.* vel tunc quando primò emit, vel tunc cùm secundò obtinuit in licitando.

m ¶ *Planè.* id est, certè. & incipit determinare.

n ¶ *Licitationem.* id est, emptionem. Accur. 1 Flo. Patronius. 2 Fl. Statilicio.

Universidad de Deusto Biblioteca

2¶ *Ad venditorem.* nisi prædia erant sub colono: vt in fi. huius legis.
b¶ *Allata est.* cùm enim vendo tibi fundũ sub addic. in diẽ, & alius interim meliorem conditionẽ attulerit: fructus interim percepti ad me venditorẽ pertinent. Idẽ etiam si tu ipse meliorem condi. ab alio oblatam præstiteris: vt ʒ. de in diem addict. l. item, quod dictum. & l. hæc. & lege sequen.

c¶ *Intra tempus.* citrà: & sic medio tẽpore nõ est perceptus fructus: ergo pẽdẽtes fructus cedunt emptori: vt ʒ. de actio. empt. l. ul. §. si fructibus.

d¶ *Ab hoc tractatu.* i. ab hac sententia, quæ est vt fructus venditori cedant.

e¶ *Papinianus.* debentur fructus emptori nulla licitatione facta. idem si vtraque addictio intra tempus vindemiarũ processit. Papi. aũt & Messius nouam sententiam inducunt, quando non per dominum, sed per colonum cui fiscus locauerat, hæc prædia exco lũtur. & hoc propter fisci priuilegium, quasi ta citũ de recipiendo colono pactũ inter emptorem & vendi. inter-

6 Flo. *si qui-dem domino.*

uenerit.

f¶ *Sententiam.* cùm enim sub colono est, præ-

7 Fl. *accipere.*

dium locatũ licet vendirũ à domino, nõ debet cum emptor expel lere de equitate: sed pẽsionem ab eo accipere

8 Flo. *Trypho* *nino*

fauore fisci: nec colono teneatur. sic C. de

9 Fl. *putaret.*

10 Flo. *præce-pti.*

ven. præ. fi. l. j. §. fi. & ff. de bo. autho. iu. pos. l. in vẽditione. §. j. & in decre. Alexã. c. quæ rimoniam. de iure pa.

g¶ *Quia.* hanc fecilicet quia &c.

h¶ *Et.* colono. & applicatur emptori.

i¶ *Eius.* tantùm. si ergo colonus esset partiarius: partem tantùm acciperet emptor vt verus dominus.

k¶ *Ne.* & hoc ideo, ne &c.

l¶ *Conuenisset.* vt colonus staret vsque ad tempus conductionis. finitum.

m¶ *Secundum illorum opinionem.* scilicet Papi. & Mæssij: licet nouã & contra ius communẽ: vt ʒ. loca. si merces. §. j. & C. loca. lege, empto ri. sed hoc propter priuilegium fisci, ne teneatur colonus: vt hic dicit. sic ʒ. eo. l. cum qui.

n¶ *Vniuersos fructus habere.* scilicet emptorem, cùm licitatio per emptorem primum non est addicta. vel si facta est antè quàm fructus percipiantur, resest secundo addicta licitatione ab emptore admissa. alioquin licitatione facta fructus medio tempore percepti, ad venditoris spectant compendium.

o¶ *Suggerente.* id est consulente.

p¶ *De fructibus aridis.* Iudicio meo de aridis fructibus erat maior quæstio. fuerãt enim percepti ante tempora addictionis: & propter ea videbantur ad venditorem pertinere ad instar venditionis factæ sub addictione in diem. respon. quòd non tempus perceptionis, sed soluendæ pẽsionis dies spectatur. sicut ergo fructus qui post addictionem percipiuntur, ad emptorem pertinẽt ita & pensio cùm dies post addictionem venit: licet fructus propter quos debet solui pẽsio, antè percepti sunt: quos emptor percipere dicitur, dum eorum nomine pẽsionem percipit. Sed argumentum contrà ʒ. de vsufructu. defuncta. Quod aũt in aridis dicitur, & in liquidis per omnia dicas: vt patet ex prædictis. ADDITIO. Dic secundum Bartolum, quòd aliud in vsufructuario, vt ibi, qui non restituit fundum de voluntate sua: aliud in emptore & in venditore, vt hic.

q¶ *Fuissent.* aliàs venissent.

r¶ *Cùm addicta.* id est vendita: & sic non est pactũ addict. in diem. Vel dic, quòd hic fuit aliud pactum. & secundùm hoc intellige ab illo §. Papinianus. vsque in fin. scilicet, quòd vel fuerit pactum adictũ in diem, vel non.

s¶ *Eos quoque.* i. pro eis debitã pensionẽ: vt declarat litera. loquitur enim de eo colono, qui colit nummis. si verò partiarius esset, & antè percepti essent, vt posuit in casu: sine dubio erant emptoris. & est ratio: quia cedit & venit dies contracta iam emptione. si verò antè venissent: essent venditoris. aliud in prædio dotali locato: vt ʒ. sol. ma. diuortio. Accur.

10 I. Marcellus lib. xxij. Digestorum.

Vod seruus eius, qui ab hostibus captus est, posteà stipulatus est: aut si legatum sit seruo eius posteà, quàm ille ad hostes peruenit t, hoc habebunt hæredes v eius: quia etsi captiuitatis eius 1 tempore decessisset x, acquisitum foret hæredi.

11 Idem lib. xxxix. Digestorum.

NAuibus y longis atque onerariis propter belli vsum postliminium z est, nõ piscatoriis, aut si quas actuarias a voluptatis causa parauerunt. Equus itẽ, aut equa fræni patiẽs recipiũtur 1 postliminio. nam sine culpa equitis prorripere se potuerunt. Non idem in armis iuris est: quippe 2 quæ non sine flagitio amittuntur. Arma enim postliminio reuerti negantur 3, quòd b turpiter c amittantur.

III. Pomponius lib. xxxvij. ad Quintum Mucium.

ITem vesti s d.

IIII. Modestinus lib. iij. Regularum.

EOs, qui ab hostibus capiuntur, vel qui 1 ab hostibus deducuntur e, iure postliminij reuerti antiquitus placuit. ¶ An qui hostibus deditus f, reuersus g, nec à nobis receptus est, ciuis Romanus sit: inter Brutum & Scæuolam variè tractatum est. Et consequẽs est, vt ciuitatem non adipiscatur h.

De captiuis, & postliminio reuersis, & de redemptis ab hostibus.

TITVLVS XV.

I. Flor. *vel hostibus deducti.*

NAuibus.] CASVS. Nauis lõga, & deputata propter belli vsum si capiatur ab hostibus, fit hostiũ. si tamẽ recuperatur, primo domino redditur. secus in naui piscatoria vel in scapha. Idẽ quod in naui magna, est in equo vel equa: dum tamen sint domi: secus in armis: quæ si capiãtur ab hostibus, deinde recuperentur, non redduntur primo domino. Idem in veste quod in armis. & hoc dicit hæc l. cum seq. Franc.

y¶ *Nauibus.* No. quòd in agris aliud est, quàm in rebus mobilibus. mobilia enim sunt hostium, & postliminium habent. at agri non sunt alicuius specialiter: quia nec dicuntur occupari, sed inuadi. & quia potius vniuersi dicũtur inuadere vel vniuersitas quã aliquis: & ideo dicendum est, quòd sunt vniuersitatis hostium. Azo. Sed certè & immobilia dicuntur recipi iure postliminij: vt ʒ. eo. fi captiuus. §. j.

z¶ *Postliminium.* id est primo domino restituũtur: vt ʒ. eo. lege, postliminium est. in prin. & Insti. eo. §. si ab hostibus.

a¶ *Actuarias.* id est agiles ad agendum. i. ducendum: vt sunt scaphæ.

b¶ *Quòd.* id est, quia.

c¶ *Turpiter.* ad quod ʒ. de re mili. l. iij. §. miles qui in bello. Accur.

d¶ *Tem vestis.* scilicet, denegatur habere postliminium: quia turpiter &c.

EOs qui.] CASVS. Captum ab hostibus, vel deductum ab hostibus ante nõ bello, postliminio reuerti antiquitus placuit. Item transfuga ad nos reuersus non à nobis receptus, ciuitatem non recuperat. Franc. Accur.

e¶ *Deducuntur.* arte, non etiam bello.

f¶ *Hostibus deditus.* vt eorum esset seruus, fortè quia legatum hostiũ pulsasset: vt ʒ. de lega. I. fi. §. pen. Vel pone in transfuga: vt ʒ. quib. ex cau. ma. l. item ei Accursius.

g¶ *Reuersus.* contra voluntatem hostium: qui receperunt eum. alioquin contrà: vt ʒ. de legationibus. I. fi. in fin.

h¶ *Non adipiscatur.* sed libertatem fic, secundum P. de æquitate. Sed contra eum ʒ. de acqui. rerum domi. transfuga. Accursius.

Posthumi

Posthumij.] CASVS Ius postliminij quandoque in bello, quãdoque in pace competit. & dat exemplum de vtroque.

Captiuus.] Cepimus hostem, puta Cremonensem: deinde manumisimus eum. & reuersus est ad suos. ita demum habet postliminiũ, si nõ habet animum reuertendi. & adiungit exemplũ de Marco Regulo capto à Carthaginensib⁹, qui est reuersus Romam, & iurauerat se reuerti Carthaginem: nam non dicitur habere postliminium, nisi habet animum Romæ standi. Hinc & aliud exemplum de Menandro adiungit. Franc.

a¶ *In pace.* non in bello.

b ¶ *Cæperunt.* in bello.

c ¶ *Et.* vel alij. Accursius.

d ¶ *Aut intra præsidia.* præmitte si. Accursius.

e ¶ *Cæperit.* facit ad hoc institut. quibus modis ius pa. po. solui. §. fi ab hostibus. & de rerum diui. §. item ea quæ.

f ¶ *In pace.* id est, nõ in bello. Accur.

g ¶ *Cum gente.* non sub dita nobis.

h ¶ *Hospitium.* quia nec ipsi apud nos nec nos apud eos hospitamur: solúmque differunt ab hostibus, quia non est inimicitias bellum: sed tamen guerram habemus. & sic patet, quòd à latrũculis differunt, qui non habent inimicitias patentes. & ideo non est postliminium: vt infrà eodem, l. hostes. & l. postliminium. §. ij. quæ videtur contra.

i ¶ *Hi.* nec tamen est in dictum bellum.

k ¶ *Non sunt.* vt infrà eodem, l. hostes. Accursius.

l ¶ *Captiuus.* liber nõ seruus alicuius de hostibus: vt infrà eo. l. in bello. §. certè apud hostes, &c.

m ¶ *Manumissus.* & per consequens dimissus. & sic expone ʒ. eo. in fi. l.

n ¶ *Regulo.* b. qui fuerat Romanus, & captus à Carthaginensibus.

o ¶ *Non habebat.* alioquin contrà: vt infrà eodem, nihil.

p ¶ *Remandi.* non ita in seruo secundum Io. vt probatur ʒ. eod. in bello. §. manumittendo.

q ¶ *Missus est.* fortè vt esset eorum seruus: quia legatum hostium pulsasset: vt ʒ. de legatio. l. fi. vel dic, i. remissus liberè.

r ¶ *De illo.* Menandro interprete. Accur.

s ¶ *Desineret.* quia domicilium sola constituitur, & mutatur voluntate: vt infrà. ad munici. l. placet & l. seq. sed aliud in origine: vt in eo. tit. l. fi. & in eo non est lex superuacua. Azo. & infrà. ad municip. l. fi. quis in fructus. §. pe. & fin. Accur.

MVlier.] CASVS. Berta damnata est in opus salinarum propter delictum quod commiserat. deinde capta est à latrunculis, & vendita est Cocceio: Dicitur, q⁹ reuerti debet in antiquam poenam, & pretium eius dabit fiscus Cocceio. Franc. Accur.

t ¶ *Data.* si perpetuò, perdit libertatem: si ad tempus, ciuitatem tantùm vt ʒ. de poe. aut damnum. §. in ministerium. Accur.

v ¶ *In causam suam.* i. in poenam: vt ʒ. eo. in bello. §. si deportatum. Alij dicunt redit impropriè.

x ¶ *Recidit.* aliàs redit. aliàs incidit.

y ¶ *Cocceio.* redemptori.

z ¶ *Ex fisco.* id est, à fisco.

a ¶ *Reddendum est.* quia negotium fisci viliter gessit.

On dubito.] CASVS. Fœderati homines, id est, qui nobiscum fecerunt treugas, vt Mutinenses, item alij liberi homines, vt Florentini & similes, nobis sunt extranei, & nõ habet locum postliminium inter nos & eos: cum & ipsi huc venientes retineant libertatẽ & dominium rerum suarum, ac si in suis ciuitatibus essent. & idẽ nobis euenit. Posteà dicit, quòd liber populus dicitur, qui non est subiectus potestati alterius populisue est fœderatus cum alio populo, siue non: & si fœderatus cum alio populo, siue æquali fœdere, siue non: vt Mutinen. populus nobiscum. & sicut clientes nostri sunt liberi: sic & hi qui maiestatẽ principis comiter cõseruant, vt Bononienses & Mutinenses, liberi dicuntur. & qui sunt clientes: expone vt in glo. Si autem aliquis de ciuitatibus fœderatis nobiscum hic inclusa, de' inquat: puniam eum. Franciscus Ac cursius.

1. Flo. *externi sint.*

2. Flor. *desint*

3. Flo. *remit.*

4. Flo. *conservaret.*

b ¶ *Fœderati.* id est, cũ quibus fecimus treugas: vt infrà eodem, de postliminium. §. inducia.

c ¶ *Et liberi.* scilicet alij homines, qui non habent nobiscum treugas, vel habent: vt ʒ. §. liber.

d ¶ *Siue non fœderatus est.* alias non habetur in text. hæc particula, sed intelligitur.

5. Fl. *neque viri boni nobis sint, sic &.*

e ¶ *Aequè.* æquali hinc inde obseruatione ob treugas custodiendas, vel inter se tantùm, vel eos & alios, vt vtrinque vel ab altera parte tantùm habita consideratione. R.

6. Fl. *At fiat.*

f ¶ *Fœdere.* i. fœderis pacto. Azo.

g ¶ *Comiter.* aliàs comiter, aliàs commu-

uacua.

VI. Idem lib. j. ex Variis lectionib.

MVlier in opus salinarum ob maleficium data t, & deinde à latrunculis exteræ gentis capta, & iure commercij vendita ac redempta, in causſam suam v recidit x: Cocceio y autem Firmo centurioni pretium ex fisco z reddendum est a.

VII. Proculus lib. viij Epistularum.

NOn dubito, quin fœderati b & liberi c, nobis extranei 1 non sint, nec inter nos atque eos postliminium esse. Etenim quid inter nos atque eos postliminio opus est? cùm & illi apud nos & libertatem suam, & dominium rerũ suarum æquè atque apud se retineant, & eadem nobis apud eos contingant? ¶ Liberatum autem populus est is, qui nullius alterius populi potestati subiectus est: sui is fœderatus (est 2, siue non fœderatus est d): item siue æquo e fœdere f in amicitiam obuenit 3: siue fœdere comprehensum est, vt is populus alterius populi maiestatẽ comiter g conseruet 4. hoc enim adiicitur, vt intelligatur alterum populum superiorem esse: non vt intelligatur, alterum nõ esse liberum. Et quemadmodum cliẽtes h nostros intelligimus liberos esse, etiam si neque auctoritate i, neq; dignitate, neq; iure 5 omni nobis pares sunt: sic & eos, qui maiestatẽ nostram comiter conseruare debent, liberos esse intelligẽdum est. At 6 si fiunt apud nos rei ex ciuitatibus fœderatis: & in eos dãnatos animaduertimus.

VIII. Paulus lib. iij. ad legem Iuliam & Papiam.

NOn vxà patre k filius l, ita vxorà marito m iure postli-

niter.

h ¶ *Clientes.* id est rusticos quibus in causſa patrocinamur d, vt C. de iudi. l. rem non nouam. Vel dic, id est, seruientes: vt ʒ. de vſu & ha. l. & clientes.

d Clientes q dicãtur publicè Budeus hîc in anno

i ¶ *Neque authoritate.* hoc tale est: licet clientes nostri non præsint nobis, id est, comparentur, nec subsint nobis vt boni viri: nec per authoritatem vel dignitatem: tamen liberi sunt: fic, &c. Ro. sed quidam habent cancellatum boni viri. Accur.

tat. posteri.

Non vxà patre.] CASVS. Pater ab hostibus captus si reuertatur, recuperat filium in potestate iure postliminij, velit nolit filius. Sed secus in viro, qui captus ab hostibus & reuersus non recuperat vxorem, nisi ipsa velit: cùm non esset alij nupta. & cùm ipsa non vult eum non iusta ex causſa, punitur pœnis statutis contra eas quæ sine causſa repudiant virum: quæ sunt C. de repu. l. fi. Franc. Accur.

k ¶ *Non vxà patre.* scilicet reuerso. Accur.

l ¶ *Filius.* vt in institutio. quibus modis ius patriæ potestatis solu. §. si ab hostibus.

m ¶ *A marito.* reuerso.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Potest.* vt ff.eo.l.cùm duæ.in fi.Sed arg.contrà.§. de situ nup. l. in eo iure.§. fi.fed ibi in patrono.

b ¶ *Constitutum tempus.* scilicet,triennij:vt in auth.de nup.§.fed etiã capitur.

c ¶ *Tenis diffidij.* quæ sunt C.de repu.l.fi.Accursius.

Pud hostes. CASVS. Filius susceptus apud hostes,& reuersus,recuperat iure postliminij iura filiationis, vt succedere possit patri , & agnatis suis. Franciscus Accursius.

d ¶ *Nulla dubitatio.* facit §.ad Tertu.l. j.§. sed si apud hostes.& C.eo.l. j. & §. ex quib. cau.ma. l. ab hostibus. §. j.& §.de suis & legi. hæ.l.pe.§. pen. & §. de iniust.test. si quis filio. §.fue aut.& dices §.e. dinus. Accursius.

Ater. JCASVS. Pater filium suum impuberem instituit hæredem, & substituit ei Titiũ, si contingeret eum mori in pupillari ætate. nunc puer captus ab hostibus ibi dem decessit in pupillari ætate.Dicitur , q substitutus habet bona perfide acti testator prima hora captiuitatis decessisse. Secũdò dicit, pater filio instituto vel exhæredato reliquit substitutum, si contingeret filium mori in pupillari ætate.nunc filius mortuo patre captus ab hostibus ibidem decessit. Dicitur,quòd substitutus habet bona de æquitate,& vtiles actiones in hæreditatem dabuntur substitutoilicet de rigore videretur secus:quia hic puer decessit in tali statu,quo testari nõ poterat:& sic substitutio sibi facta quasi testamentum suum non videbatur valere:sed secus est , vt dixi. Tertiò dicit,Ponè,quòd si ius decessit in ciuitate ante captiuitatem patris. amodo substitutus eius nihil potest habere,siue puer reuertatur ab hostibus,siue non.& sic filius nõ erat in potestate patris tempore mortis patris:quod est necesse,vt pupillaris substitutio teneat. Sed si ambo sint capti ab hostibus,& pater primò decedat,& filius reuersus postea decedat:substitutus admittitur ad bona. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc. Accursius.

e ¶ *Legitimum.* i. agnatum & non substitutum.

f ¶ *Neque tabulas* in quibus facta fuit substitutiõ pupillaris. Accur.

g ¶ *Refragatur.* id est,contradicit.Accursius.

h ¶ *Captus est.* vt §.ad Tertu.l. j.§. sed si apud hostes. & C.eo.l. j. & §. ex quib. cau.ma. l. ab hostibus. §. j.& §.de suis & legi. hæ.l.pe.§. pen. & §. de iniust.test. si quis filio. §.fue aut.& dices §.e. dinus. Accursius.

i ¶ *Tenet.* ff.l.proxi.contrà.in prin.Sol.vt ibi. Sed concor. §. de vulg. substi.l.lex Cornelia.in prin.

k ¶ *Si mortuo.* in ciuitate:secus si eo viuo impubes capitur : vt §. de vulg.substi.l.lex Corne.§.fi verò viuo.& §.quæritur etiam.Accursius.

l ¶ *Institutur.* cui pupillariter alius est substitutus:quæ substitutio appellatur secunda tabu.

m ¶ *Vel exhæredatus.* cui etiam potest substitui pupillariter : vt instituto.de pupil.substi.§.non solum.

n ¶ *Testamenti factionem.* quã hic impubes nõ habuit in actiua significatione:sed in passiua sic:vt institutio.de hæred.quali.& dif.§ testamenti.qui est contrà.Item nec obst.ff.eo.l.bona.in princip. ibi sine satione &c.quia confirmat legitimam,non testamentariam:vt hic statim subiicit.vel de æquitate,vt hîc statim dicit.Et ex prædictis distingue sic,an pater capiatur filio in ciuitate mortuo:an econtrà filius capiatur patre in ciuitate defuncto.an vterque capiatur , ibique ambo decedant. In primo casu vbi pater capitur , aut primò pater captus moritur:& postea filius non captus . & sic confirmantur primæ & secundæ tabulæ,vt suprà,hæc lege,in princip.& suprà , de vulg. substi. lege,lex Corne.j.respon.aut ecõtrà primò moritur filius non captus, & tunc nihil est tractandum de secundis tabulis:vt infrà lege proxi. in principio.in secundo verò casu vbi filius capitur,pater nõ:aut capitur patre viuo:& non est locus legi Corneliæ seu secun.tabu. etiam si ante patrem decedat:sed legitimi succedunt patri: vt §. de vulga. substi. l.lex Cornelia. §.fi verò. & §.quæritur.aut capitur mortuo patre,& tunc secũdæ tabu.irritãtur capi.dimi.vt §. de iniusto testa.§. g filio.§.irritum.in hoc itaque casu lex Cor.nihil locuta est:nec confirmantur secundæ tab.vt hîc,sed ex æquitate prætor indulget secũdas tabu.vt hîc in fi.& §. de iniusto.testa.posthumus.& lege,filio: & Instituquibus mo.testa.infr.§. non tamen. Sed videtur quòd etiam per legẽ Cornel. deferatur substituto: vt §.de vulgari substitu. l. lex Cornel. §. sed si pater. Sol. defertur ea lege, id est in re præto.quod eam legem imitatur. vel ea lege inducta per prætorem ad tabul. pupillares : sicut lex Falcid. per edictum prætoris inducitur,vt §.ad legẽ Falcidiam.l.j.§.ad eos. vel ea.l. non ex verbis, sed per interpretationem Iurisconsult. Alij dicunt ad substitutos hîc, & ibi scilicet in hæreditate, i. ad legitimos. Et quod ibi dicit ea lege, sub. s. non impediente: quod non placet.In tertio vbi verteque capitur , aut simul vel incõtinenti:& neutræ tabul. confirmantur: vt §.de vulga. substitu. l. si pater captus.nimirum cùm patris hæreditas adita nõ fuerit. si verò post patris captionẽ filius ex interuallo capitur. vtræque tab. confirmãtur:vt ff.lege proxi. secundùm Ro. vel secũdum Azo.& B.non refert incontinenti , vel ex interuallo:quia nũquam cõfirmantur,nisi filius redeat: vt ff. lege proxima.& dicta lege, si pater captus.

Subſtitutio facta filio impuberi à patre, qui poſteà ab hoſtibus capitur, non euaneſcit, licet impubes defunctus ſit, & apud hoſtes pater moriatur.

1 ¶ Si mortuo k patre capiatur impubes institutus l , vel exhæredatus m, in promptu est dicere legem Corneliam de tabulis secundis nihil locutam esse:sed eius duntaxat personam demonstrasse,qui testamenti n factionem o habuisset. Planè captiui etiam impuberis legitimam hæreditatem per legem Corneliam deferri : quòd 2 verum est,ne impuberem quidem factionem testamenti habuisse: & ideo non esse alienum,prætorem subsequi p non minus patris , quàm legis voluntatem , & vtiles actiones in hæreditatem substituto dare.

XI. Idem libro xxxj. Quæstionum.

QVòd q si filius r antè moriatur s in ciuitate, nihil est, quod de secundis tabulis tractari possit t : siue quoniam viuo patre filiusfamil. mori intelligitur v; siue quoniã non reuerso eo x , exinde y sui iuris videtur fuisse z ,

o ¶ *Factionem.* actiuè. Accur.

p ¶ *Sequi.* de æquitate.& sic intellige infrà eodem, lege, bona. & §. de vulg.substi.lege,lex Cornel.§.fed & si pater. Et not.quòd vbi lex non distinguit , nos tamen sic:vt suprà , de testibus. lege , quæsitum. Accur.

q ¶ *Vod.* pro sed. Accursius.

r ¶ *Filius.* non captus. Accur.

s ¶ *Moriatur.* quàm pater ab hostibus captus:& sic non est contrà §. l.proxi.in fi.j. respon.& est ratio:quia hîc pendet fictio adhuc : vt statim dicam.

t ¶ *Possit.* quantum ad leg. Corneli.& sic substitutus nihil habet Accursius.

v ¶ *Mori intelligitur.* patre reuerso:& sic nullæ sunt secundæ tabu.vt §.de vulg.substi.si pater filium.in fi.nam nec primæ:vt C.de cadu.tol. §.pro secundo.

x ¶ *Eo.* scilicet patre.

y ¶ *Exinde.* & sic non esset in potestate patris tempore mortis patris: quod est necesse,vt teneat pupillaris substitutio:vt Insti. de pupil.substi. in princi. sed certè tunc qua ratione fingitur filius fuisse sui iuris, extunc eadem ratione & huic pater præmortuus : & sic erat in potestate:& ita videtur valere substitutio:quod est falsum: quia si valeret, per fictionẽ Cor.oporteret quòd valeret.& sic tractaremus de secundis tabulis,quo ad Cor.quòd non est faciendum:vt hæc l.dicitur.quare dic, q hîc debet esse non,scilicet non videtur fuisse &c.secundum B.& sic non habet locum fictio l.Cor.hîc:quia cùm pater moritur naturaliter, iam filius erat mortuus : & sic nõ potest fingi super eo qui erat mortuus,quòd videatur fuisse vel non fuisse sui iuris tempore captiuitatis patris:sed tunc tantum fi viueret filius:vt fuit in superiori l. in principio quæ est contrà. hîc ergo tempore mortis filij pendebat fictio:ibi iam habebat suum effectum. Si verò non habeas non , tunc dic primam rationem positiuam:& hanc secundam remotiuam , hoc modo:si pater redit,non habent locum secundæ tabulæ : quoniam filius &c.si verò non redit:non habent locum primæ tabulæ ea ratione attenta,quoniam &c.quia non est vera hoc casu præmortuo filio quo ad secundas tabulas. Et secundum hoc est argumentum contrà §. de suis & legitimis.si pater.in principio. Solutio. ibi quo ad hoc , vt ab intestato habeat hæredem. Accur.

z ¶ *Videtur fuisse.* in lib. B. est nonsed in lib. R. deest.

Subſtitutus

a ¶ *Subditus est.* aliàs potestati hostium subditus est.aliàs hostium potitus est:vt ff.eo.in bello.§.codicillis.in fi.

b ¶ *Substituto.* reuerso in ciuitatem filio.Io.vt statim subiicit. & fic nõ est contrà §. de vulg.substi.l.si captus pater.

c ¶ *Decessisset.* & sic secundæ tabulæ tenent , & verè etiam sine auxilio l. Corn. Sed quid si ambo ibi moriantur? Respon.vt no.§.l.prox. Accur.

1 Flo.hoſtium potius. vide Angeſt.lib.4. cap.10.

2 Flo.ſufficiat

N bello. JCASVS. Captus in bello si recuperetur in bello, habet postliminiũ. Idẽ si recuperetur per pacem,nisi esset hoc casu factũ pactũ in contrariũ:scilicet quod nõ haberet postliminiũ, nam hoc pactum valeret. & redditur ratio in litera. Item si tẽpore pacis quis iuit ad ciuitatem quondam inimicam:& subitò nata est discordia inter eos: & sic est ibi captus:efficitur seruus hostium.& si recuperaretur per bellum vel per pacem , habet postliminium , nisi pactum esset factum in contrarium. ¶ *Si quis.*] Capto patre sa. ab hostibus , filij interim sunt dubij status. nam patre ibidem mortuo,filij præsumuntur semper sui iuris fuisse:& id quod interim quilibet filiorum acquisiuit,proprium eius dicitur. Si autem pater reuertatur:semper filij eius dicuntur fuisse in eius potestate. serui autem istius patris capti,id est defuncti, quod interim domino eorum capto acquisierunt , ad filios defuncti domini communiter vadit , & quare secus in acquisitis per seruos quàm in acquisitis per filios , redditur ratio in litera. ¶ *Factæ.*] Vsucapiebam aliquam rem:interim captus sum ab hostibus:dicitur,quòd vsucapio interrumpitur. Si autem seruus meus qui emit peculiari nomine , vsucapiebat aliquam rem tẽpore quo fui captus,vel post cœpit vsucapere, non nocet mea captio quin in vsucapione procedatur:licet Marcellus dixerit secus:sed malè dixerit. ¶ *Medio tempore.*] Filius capti vxorem potest ducere:nec pater captus potest consentire vel dissentire.& puer natus ex hoc matrimonio erit nepos capto reuerso:& suus hæres erit. Vltimò dicit capto viro soluitur matrimonium,etiam si vxor quondam velit remanere vxor. ¶ *Codicilli.*] Feci testamentum,in quo cõfirmaui codicillos quos posteà faciam.postea captus fui:& in captiuitate existens feci codicillos,nunc reuersus sum ab hostibus,& deceſſi. dicitur , quòd codicilli valent inspecto quòd fuerant confirmati in testamento. & hoc de æquitate,perinde ac si nunquam fuissem captus:cùm etiam quoad bona mea perinde habeat reuersus ab hostibus , ac si nunquam fuissem captus. ¶ *Si quis.*] Seruum Titij captum ab hostibus ab eis emi sciens eum alienum.Dicitur,quòd meus fit:si tamen Titius det mihi pretium quod pro eo dedi,postliminio dicitur redisse aut receptus virtute militari:& sic Titio redditur.si autem ignorans eum captum,credens vẽdenti emi eum bona fide,& triennio tenui eum:præscripsi iuri offerendi ei eum si Titius offerens mihi pretium,& petens hunc seruum reddi,nõ audiatur.sed si manumitto eum,& sic meus esse desinit : an Titio redatur:an verò fit liber quo ad omnes ? & certè si esset manumissus ab hostibus,& posteà reuersus esset intra præsidia nostra : Titius iure dominij recuperat eum. Nec distinguitur quo animo redeat : siue animo standi,siue non.licet secus in libero homine capto ab hostibus : qui si reuertatur ab hostibus animo non reuertendi ad hostes , dicatur postliminio reuersus:aliàs non:sed hoc non multum facit ad nostram quæstionem. hostium enim manumissio non debet præiudicare domino seruũ.sed in nostra quæstione ego manumittens dominus eram seruũ.sic ergo dico. quòd si Titius non obtulit mihi pretium seruĩ , potui eum manumittere. & fit plenè liber quo ad omnes. nã & iure veteri si emi bona fide seruum à te,quem tu sciens alienum redemisti ab hostibus, & eum vsucepi, possum amodò eum manumittere : & per hoc prior dominus ius dominij perdit.si autem sciuissem alienum ante vsucap. non possum eum manumittere. ¶ *Si statuliber.*] Seruus cui relicta est libertas sub conditione,interim captus est ab hostibus , & redemptus est ab aliquo.Dicitur,quòd in sua causa , id est, in statura libertate reuertitur , vt veniente conditione sit liber. Sed quid si erat ei relicta libertas si decem daret,& captus est ab hostibus , & ab aliquo redemptus:isti dabit hæc decem vt sic sit liber?Et dicitur , quòd de eo quod acquisiuit ex opera sua,vel ex rebus redimentis,redimenti quæritur.& de eo dando non sit liber.quod autem aliunde acquisiuit, suum est. & de hoc dando decem sit liber.

¶ *Si pignori.*] Obligaui seruum Stichum Titio : deinde seruus est ab hostibus captus,& à Sempronio redemptus.Dicitur,quòd ex quo suus factus erit Sempronio,Titio restituitur actio in seruum.& si hic Titius soluisset de suo redemptori , habebit seruum obligatum pro vtroque debito. Et adducit simile de posteriori creditore qui priori satisfecit: nam habet pignus obligatum pro vtroque debito. in facto tantum est dissimilitudo:quia in primo casu qui redemit seruum ab hostibus , vltimus est tempore , tamen prior iure. sed in casu simili qui prior est tempore , prior erat iure. ¶ *Si seruus.*] Seruus plurium captus est ab hostibus, & redemptus est.dicitur,quòd si soluatur redemptorino mine omnium domino rum reuertitur hic seruussub dominio omniũ dominorum. si autem nomine quorũdam dominis soluatur redẽptoriillis tantum restituitur pro partibus eorum.pro partibus aliorum remanet penes redemptorem. ¶ *Si fideicommissaria.*] Per fideicommissum relicta est libertas Sticho. hic Stichus posteà fuit ab hostibus captus , & redemptus est. dicitur,q non potest petere liber tatem priusquam satisfaciat redemptori. ¶ *Si deportatum.*] Liber homo deportatus in insulam captus ab hostibus , tandem redemptus est.dicitur quòd deportandus est:& sic in priorem statum reuertitur.intelligas tamen,quòd pretium à fisco debitur redimenti.Secundò dicit.seruus qui non poterit manumitti vsque ad tempus (de quo dãtur exempla in litera) captus est ab hostibus,deinde redemptus est:dicitur quòd non mutatur eius conditio : & sic non poterit manumitti, perinde ac si nunquam esset captus.Item damnatus in metallum,dein de captus ab hostibus,& redemptus , in pristinam pœnam reuertitur: nec vt transfuga punitur.redimens tamen pretium à fisco recipit. ¶ *Si natum.*] Titius leganit mihi partum nascituram ex Pamphila.tãdem Pamphila capta est ab hostibus,& eam redemi:& peperit penes me existens.dicitur,quòd non videor ex caussa lucratiua partum habere.& ideo æstimationem partus petere possum:ab hærede Titij,perinde ac si Pamphilam & partum emissem per se.Sed quid si partus natus est apud hostes,& redemi vtrunque ? Dicitur,quòd æstimationem partus petam ab hærede Titij quantum ex pretio totali partum contingit.Idem multò magis si alius redemit ancillam,alius partum eius:sed si vnus emit vtrunque separatim,id dandum est redemptori quod pro vtroque dederit.Franc. Accur.

3 Flo. fuerat.

Qui moritur apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

1 ¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij, quos in potestate habuit , in incerto n sunt , vtrùm sui iuris facti,an adhuc pro filiisfamil. computentur.nam defuncto illo apud hostes,ex quo captus o est 4,sui iuris fuisse videbuntur.patre verò fami. P reuerso,nunquã nõ ¶ in potestate eius fuisse credentur.Ideóque & de iis , quæ medio tempore acquirũt stipulatione , traditione, legato,nam hæreditate r an s possint,tractatum est , vbi non est reuersus : si fortè alij vel in totum, his t exhæredatis testamento , vel in partem u instituti sunt hæredes:vtrùm in hereditate captiui v, quæ lege Cornelia inducitur x,an re cautum m fuerit 3,ne esset his ius postliminij.

4 Flo. captus est, patre ſa. militarum: reuerſo nunquã nou.

5 Flo. hæreditate non poſſunt.

Qui moritur apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

1 ¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij, quos in potestate habuit , in incerto n sunt , vtrùm sui iuris facti,an adhuc pro filiisfamil. computentur.nam defuncto illo apud hostes,ex quo captus o est 4,sui iuris fuisse videbuntur.patre verò fami. P reuerso,nunquã nõ ¶ in potestate eius fuisse credentur.Ideóque & de iis , quæ medio tempore acquirũt stipulatione , traditione, legato,nam hæreditate r an s possint,tractatum est , vbi non est reuersus : si fortè alij vel in totum, his t exhæredatis testamento , vel in partem u instituti sunt hæredes:vtrùm in hereditate captiui v, quæ lege Cornelia inducitur x,an re cautum m fuerit 3,ne esset his ius postliminij.

Qui moritur apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

1 ¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij, quos in potestate habuit , in incerto n sunt , vtrùm sui iuris facti,an adhuc pro filiisfamil. computentur.nam defuncto illo apud hostes,ex quo captus o est 4,sui iuris fuisse videbuntur.patre verò fami. P reuerso,nunquã nõ ¶ in potestate eius fuisse credentur.Ideóque & de iis , quæ medio tempore acquirũt stipulatione , traditione, legato,nam hæreditate r an s possint,tractatum est , vbi non est reuersus : si fortè alij vel in totum, his t exhæredatis testamento , vel in partem u instituti sunt hæredes:vtrùm in hereditate captiui v, quæ lege Cornelia inducitur x,an re cautum m fuerit 3,ne esset his ius postliminij.

3 Flo. fuerat.

Qui moritur apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

1 ¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij, quos in potestate habuit , in incerto n sunt , vtrùm sui iuris facti,an adhuc pro filiisfamil. computentur.nam defuncto illo apud hostes,ex quo captus o est 4,sui iuris fuisse videbuntur.patre verò fami. P reuerso,nunquã nõ ¶ in potestate eius fuisse credentur.Ideóque & de iis , quæ medio tempore acquirũt stipulatione , traditione, legato,nam hæreditate r an s possint,tractatum est , vbi non est reuersus : si fortè alij vel in totum, his t exhæredatis testamento , vel in partem u instituti sunt hæredes:vtrùm in hereditate captiui v, quæ lege Cornelia inducitur x,an re cautum m fuerit 3,ne esset his ius postliminij.

3 Flo. fuerat.

Qui moritur apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

1 ¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij, quos in potestate habuit , in incerto n sunt , vtrùm sui iuris facti,an adhuc pro filiisfamil. computentur.nam defuncto illo apud hostes,ex quo captus o est 4,sui iuris fuisse videbuntur.patre verò fami. P reuerso,nunquã nõ ¶ in potestate eius fuisse credentur.Ideóque & de iis , quæ medio tempore acquirũt stipulatione , traditione, legato,nam hæreditate r an s possint,tractatum est , vbi non est reuersus : si fortè alij vel in totum, his t exhæredatis testamento , vel in partem u instituti sunt hæredes:vtrùm in hereditate captiui v, quæ lege Cornelia inducitur x,an re cautum m fuerit 3,ne esset his ius postliminij.

3 Flo. fuerat.

Qui moritur apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis. hoc dicit.

1 ¶ Si quis capiatur ab hostibus, ij, quos in potestate habuit , in incerto n sunt , vtrùm sui iuris facti,an adhuc pro filiisfamil. computentur.nam defuncto illo apud hostes,ex quo captus o est 4,sui iuris fuisse videbuntur.patre verò fami. P reuerso,nunquã nõ ¶ in potestate eius fuisse credentur.Ideóque & de iis , quæ medio tempore acquirũt stipulatione , traditione, legato,nam hæreditate r an s possint,tractatum est , vbi non est reuersus : si fortè alij vel in totum, his t exhæredatis testamento , vel in partem u instituti sunt hæredes:vtrùm in hereditate captiui v, quæ lege Cornelia inducitur x,an re cautum m fuerit 3,ne esset his ius postliminij.

3 Flo. fuerat.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Verius est*. quòd sint eorum propria: vt ff. de stipulatione seru. l. si seruus §. seruum. & ff. eo. bona. §. quòd si filius. & §. ij. & de vsucap. iusto. §. fina. & ff. eo. l. j.

b ¶ *Acquiruntur*. nam totum cedit hæredibus.

c ¶ *Quoniam hi*. scilicet serui. Accur.

d ¶ *Illi*. scilicet filij. Accursius.

e ¶ *Acquisisse*. aliàs nō acquisisse: & tūc dic scilicet capto. aliàs sine non: & tūc dic ipsis scilicet filiis.

f ¶ *Factæ*. aliàs facti. & aliàs factæ.

g ¶ *Caussæ*. id est interruptiones possessionum per captiuitatem, quæ sunt caussæ definendi vsucapere: non possunt fieri infectæ vlla constitutione postliminij vel alia: vt suprà quib. ex cau. ma. denique. & sunt sic suprà de acqui. pos. l. j. §. si vir. & in authen. de æquali. do. §. quæ igitur prius. & ff. de regul. iur. l. verum est. Sed argum. contrà. C. de leg. & const. l. nō dubium. Accur.

h ¶ *Possidens*. aliàs possidens qui posteà captus est: aliàs possidens & ei qui posteà nactus est. & distingue secundum H. cum aliquis capitur ab hostibus: aut vsucapit per se, vel per seruum non nomine peculiari. aut per seruum, & nomine peculij. si per se, vel per seruum non nomine peculiari: aut est reuersus, aut ibi decessit. primo casu interrumpitur: nec potest continuari vsucap. Si verò decesserit: dicunt quidam idem idē esse, scilicet quia non complebitur vsucap. quasi non plus operetur fictio Cor. §. quàm postliminium. sed H. dicit vsucapionem impleri. & est ratio: quia fingitur ea hora qua captus est, decessisse: quare etiam hæreditas sine possessione vsucap. complet: vt & suprà de vsucap. l. nunquam. §. vacuum. Si verò per seruum vel filium nomine peculiari: siue reuertatur, siue ibi decedat, completur vsucap. & hoc cum erat incohata ante capti. si autem posteà filius vel seruus aliquam rem per traditionem accipiant: distingue, aut nomine patris vel domini, aut peculiari. primo casu siue reuertatur, siue ibi decedat: non incipit vsucap. ante reuersionem, vel ante aditam hæreditatem, siue succedat suus siue extraneus: imò videtur, quòd incipiat in suo hærede: vt suprà de vsucap. iusto. §. fina. Si verò nomine peculiari, subdistingue: quia aut est reuersus suus: & intelligitur vsucap. incœpta in capti. aut ibi decesit: & tunc aut succesit suus: & tunc intelligitur cœpta in cap. aut extraneus. & tunc adita hæreditate: vt suprà de vsucap. si is qui. & l. iusto. §. fina. & hic. & j. eod. bona. §. penult. & l. pen. secundum H. Accursius.

i ¶ *Interrumpitur*. ff. de vsucap. si is qui. §. j. contrà. Solue. hic per scribi per subiectam personam ex caussa peculiari: vt & hic subiicit. & ff. qui bus ex cau. ma. ait prætor. §. j & ij. Accur.

k ¶ *Vsque capiebat*. ex caussa peculiari, & erat inchoata vsucap. ante capt. vt differat à sequenti respon. Vel dic etiam ex caussa non peculiari cùm ante capt. incœperat, & in cap. decesserat: vt modò no. in distinctione.

l ¶ *Posteà*. id est posteà, quàm captus est.

m ¶ *Peculiari nomine*. quasi dicat in peculiaribus cùm finitur vsucap. domino illic decedente, vtrique hæredi proderit: in his autē quæ per se possidebat, non ita: nec hæredi prodest tempus medium. vt hic, & ff. de vsucap. iusto. §. fin. secundum R.

n ¶ *Iulianus scribit*. licet primò dubitauit: vt suprà, de vsucap. si is.

o ¶ *Hæredi*. & aliàs credi.

p ¶ *Tempore*. id est, vt initium sumat vsucap. demum hæreditate adita: vt ff. de vsucap. l. fi. in fine secundum quosdam. imò dic tempore, id est in re mobili triennio: & immobili decem vel viginti ann. domi-

propria ipsorum sint. Quod verius est [a]. Diuersum [6] in iis, quę per seruos acquiruntur [b]. & meritò: quoniam hi [c] bonorum fuerunt, & esse perseuerant: illi [d], sui iuris [7], exindéque sibi ideo acquisisse [e] intelliguntur.

2 ¶ Factæ [8] [f] autem caussæ ginfectæ nulla constitutione fieri possunt. Ideóque eorum quæ vsucapiebat per semetipsum possidēs [h]: ei [9] qui postea captus est interrumpitur [i] vsucapio: quia certum est, eum possidere desisse eorum verò, quę per subiectas iuri suo personas possidebat, vsúque capiebat [k], vel si qua posteà [l] peculiari nomine [m] comprehenduntur, Iulianus [n] scribit hæredi [o] suo tempore [p] impleri vsucapionem, remanētibus iisdem personis in possessione. Marcellus [q] scribit nihil interesse, an ipse possedisset, an subiecta ei persona [r]: sed Iuliani sententia sequēda [10] [s] est.

3 ¶ Medio tempore filius quem habuit in potestate sua [11] captiuus, vxorem ducere potest [t]: quanuis consentire nuptiis pater eius non possit [12]: nam vtique nec dissentire. Susceptus ergo nepos, in reuersi captiui potestate [13] ita [x] est, vbi redierit *, suúsq; hæres ei quodam modo inuito [y], cùm nuptiis non consenserit. Nec mirum, quia illius temporis conditio necessitásque faciebat, & publica nuptiarū vtilitas exigebat. Sed captiui vxor tametsi maximè [z] velit [a], & in domo eius sit, non tamen in matrimonio [b] est.

4 ¶ Codicilli, si quos tempore captiuitatis scripserit, non creduntur iure subtili [c] confirmati testamento, quod in ciuitate fecerat [d]. Sed nec fideicommissum ex eis peti potest: quia non sunt ab eo facti, qui testamenti factionem habuit. Sed quia [e] merum principium [f] eorum [g] in ciuitate constituto captiuo factum est [14], & in eo testamento confirmatio codicillorum: & is posteà reuersus est, & postliminio ius suum recepit, humanitatis rationi congruum est eos codicillos ita suum effectum habere, quasi in medio nulla captiuitas interceSisset [h]. Cætera, quæ in iure sunt [i], posteà quàm postliminio rediit, pro eo habentur, ac si nunquam iste hostium potestati [15] subditus [k] fuisset. ¶ Si quis [l] seruum [m] captum ab hostibus redemerit [n], protinus est redimentis, quanuis scientis alienum fuisse: sed oblato [o] ei pretio, quod dedit, postliminio rediisse aut receptus esse [p] seruus creditur [16]. Et si ignorans captiuum, existimans vendentis esse, redemit: an quasi vsucepisse videatur, scilicet ne

q ¶ *Marcellus*. Marcellus in iis quæ per se captiuus possidebat scripsit vsusca. interrumpi: nec hæredi prodesse: & in hoc bene: sed quia hoc exenditur in peculiaribus, refutatur: vt hic, & ff. de vsusc. fi is qui. & l. pen. §. fina. R. vel dicebat Marcellus non interrumpi: sed hæredi proficere indistinctè etiam in caussa non peculiari: & in eo corrigitur. Accur.

r ¶ *Persona*. vt fic nunquam, vel semper in neutro, vel vtroque casu vsucapio procedat. Quid enim Marcellus senserit: ex his verbis colligi non potest. Ego autem puto Marcellum in his casibus sensisse vsucapionem nullatenus currere. Iulianus autem (cuius sententia tenenda est) non inaurgutè distinguit in duobus casibus vsusc. procedere: hoc est cū quid dominus per seruum possidebat ante cap. etiam non peculiariter: vel si seruus quædam apprehendit post captiuitatem peculiariter. in aliis duobus non procedere: hoc est per se, cū dominus quid possidebat: vel si seruus quid posteà apprehendit nō peculiariter.

s ¶ *Sequenda est*. scilicet vt hoc verum sit tantum in peculiaribus vt modo not. indistinctè: & adde quod not. in l. ff. de vsucap. si is qui. Accur.

t ¶ *Potest*. post trienniū vel etiam anteà: vt ff. de ritu nupt. si nepos. in fi. & l. fi filius. Accur.

v ¶ *Non possit*. vtpote seruus hostium constitutus R.

x ¶ *Ita est*. scilicet statim: vbi, id est postquam redierit, &c.

y ¶ *Inuito*. sic Insti. de adopt. §. licet. & ff. de contrata. l. iij. §. si emāci.

z ¶ *Maximè*. Not. quale maximè sic C. quod met. cau. l. iij. Azo.

a ¶ *Velit*. remanere vxor, sed secus eo deportato: vt ff. de bon. dam. l. sed si.

b ¶ *In matrimonio*. finitur enim cap. vt hic, & in auth. de nup. §. sed etiā captiu. & ff. e. l. nō vt à patre. & ff. sol. ma. si quis sic stipuletur. nisi ad hoc, vt alij non nubat: vt ff. de diuor. l. vxores. contrà. hoc tamē fallit in patrona. vt ff. de rit. nup. l. in eo. §. si ab hostibus. sed hodie non soluitur matrimoniū capt. vt in auth. de nupt. §. sed etiā captiuitatis, in fi. Acc.

c ¶ *Iure subtili*. id est de rigore.

d ¶ *Fecerat*. ante captiuitatem: in quo comprobauerat, si quis codicillos posteà fecerat.

e ¶ *Quia*. bona ratio: vt ff. de codi. diuus. §. codicillos.

f ¶ *Principium*. id est testamentum quo dictum est, codicillos quos faciam confirmo. & no. de princ. p. fic ff. de leg. ij. cùm filius. §. hæres.

g ¶ *Eorum*. scilicet codicillorum.

h ¶ *InterceSisset*. secus in testamento ibi facto, licet redierit: vt Instit. quibus non est permissum face. testa. §. fi. Accur.

i ¶ *In iure sunt*. id est quorum petitio vel retentio iure sibi competebat ante captiuitatem. & sic punctua, in iure, sunt, vel sunt in rerum natura: vt sic iure possint peti vel retineri. ad quod C. eo. l. ab hostibus.

k ¶ *Subditus*. simile ff. quod si filius. Accur.

l ¶ *Si quis*. nunc de redemptis dicit.

m ¶ *Seruum*. alienum.

n ¶ *Redemerit*. non tamen quærit ei nisi ex duabus caussis fortè: vt ff. ea. l. §. statuliberis. Accur.

o ¶ *Oblato*. quandocunque si fuit sciens. aliàs intra triennium tantum: vt ff. de leg. j. l. senatus. §. fin. Resp. toleratur: quia liber redemptus, est liber, & tamen est obligatus iure pignoris: vt C. eo. l. fina. Accur.

p ¶ *Receptus esse*. receptos esse dicimus, qui virtute militari sunt liberati

beratiue: vt C. eo. l. ab hostibus Accur.

a ¶ *Post legitimum tempus*. scilicet triennium: vt subiicit.

b ¶ *Videamus*. & videtur, quòd sit ius offerendi: nam &c.

c ¶ *Intelligi non potest*. Hic tria not. quia dominus non vsucap. sic suprà de vsusc. sequitur. §. Iana. Secundò, quia non debet deterioris conditionis esse dominus quàm non dominus: vt ff. quibus mod. vsusfruct. amit. l. fi vsusfructus. & de iniuriis. sed fi vnius. §. fi seruus in quo. Sed argu. contrà, suprà de donat. l. qui debitori. & de except. rei iudic. l. final. §. j. Tertiò, quòd præscribitur iuri luendi. ad quod C. quod met. cau. l. iij.

d ¶ *Tempore*. scilicet triennio. ad quod est suprà, de colla. bo. l. nonnunquam. in fin. & ad Vellei. l. debitrix. §. fina.

e ¶ *Recte*. sic vsusfructo dicitur in casu proposito.

f ¶ *Manumittendo*. ille qui ignorans redemit: nam sciens non potest: vt in fine huius §. dices.

g ¶ *Ab eo*. scilicet redemptore.

h ¶ *In ius*. domini. in li. R. est cancella. in ius prioris domini. Vel dic domini, scilicet redimentis qui est prior: habito respectu ad luentem: sed & posterior quantum ad eundem, vt subiicit.

i ¶ *Prioris*. scilicet veteris.

k ¶ *Eum*. scilicet iste redimens eum manumittendo.

l ¶ *Translatio*. ff. de redimente in verum dominum: vt olim erat in iure accrescendi in seruo communi ab vno ex dominis manumisso: vt Instit. de donat. §. fin.

m ¶ *Certè*. omissa solutione primæ quæstionis transit ad aliam similem.

n ¶ *Manumissus*. ab eis hostibus.

o ¶ *Ipsius*. serui.

p ¶ *Intra præsidia*. id est territoria.

q ¶ *Ad illos*. scilicet hostes.

r ¶ *Retinetur*. ff. dominus verus. j. eo. l. fin. contrà. Solu. illa hanc determinat.

s ¶ *In libertate*. scilicet hominibus captis.

t ¶ *Reuertebatur*. scilicet liber homo captus.

v ¶ *Illósque*. scilicet hostes.

x ¶ *Quia*. ratio quare aliud in liberis.

y ¶ *Cuique*. libero.

z ¶ *Facultas libera est*. facit j. ad munici. l. nihil. & l. non vtique. & l. j. & l. domicilium. & l. eius. §. pen. & ff. de conditio. & demonst. rat. Titio. §. j. & C. de testamen. l. testandi. & j. eod. nihil. & ff. de acquir. hæred. l. filium. in fine.

a ¶ *Dominij*. quod est alterius, non domini.

b ¶ *Verùm*. scilicet postquam manumissus ab hostibus recipitur à nobis iure postliminij: quia hostium iure &c.

c ¶ *Inspectionem*. id est primam quæstionem, quòd si manumittatur à redimente, quòd redeat in potestatem veteris domini.

d ¶ *Ciui nostro*. scilicet domino serui, vt subiicit.

e ¶ *Domino*. vero.

f ¶ *At is*. scilicet redimens.

post legitimum [a] tempus offerendi pretij priori domino facultas fit, videamus [b]. Nam occurrit, q constitutio quæ de redemptis lata est, eum redimentis seruum facit: & quod meum [17] est, iam vsucapere me, intelligi [c] non potest. Rursus, cùm constitutio non deteriorem caussam redimentium, sed si quo meliorem effecerit, perimi ius bonæ fidei emptoris vetustissimum, & iniquum, & contra mentem constitutionis est. ideóque transacto tempore [d], quanto nisi constitutio eum proprium fecisset, vsucapi potuisset, nihil ex constitutione domino * superesse rectè [e] dicetur.

¶ Manumittendo [f] autem vtrùm definit dominus tantùm esse, & relictus ab eo [g] seruus, in ius [h] prioris [i] domini redit: an & liberum eum [k] facit [18], ne præstatio libertatis, dominij fiat translatio [l]? Certè [m] apud hostes manumissus [n] liberatur: & tamen si eum nactus dominus ipsius [o] vetus intra præsidia [p] nostra fuisset, quanuis non secutum res nostras, sed cùm eo consilio venisset, vt ad illos [q] reuerteretur, seruum retinet [19] [r] iure postliminij. quod in liberis [s] aliter erat. Non enim postliminio reuertebatur [t], nisi qui hoc animo ad suos veniSset, vt eorum res sequeretur, illósque [v] relinqueret à quibus abiisset: quia [x] (vt Sabinus scribit) de sua quaque ciuitate cuique [y] constituendi facultas [z] libera est, non de dominij [a] iure. Verùm [b] hoc non multùm onerat præsentem inspectionem [20] [c]: quia hostium manumissio obesse ciui nostro [d] domino [e] serui non potuit. at is [f] de quo quæritur, lege nostra [g], quem [21] [h] constitutio [i] fecit ciuem Romanum, domi-

g ¶ *Lege nostra*. in primo.

h ¶ *Quem*. scilicet redemptorem.

i ¶ *Constitutio*. de redemptis: vt ff. eo. l. ab hostibus. Accursius.

k ¶ *Ab eo*. scilicet redimente.

l ¶ *Tractamus*. & si dicamus quòd nō, sequitur absurdum. quid enim &c. Dyn.

m ¶ *Ille*. scilicet verbis dominus.

n ¶ *Conueniendi*. extra iudicium pro pretio redemptionis.

o ¶ *Eius*. scilicet veri domini. Accursius.

p ¶ *Facultas*. redemptoris. Accur.

q ¶ *Liber erit*. Respon. certè liber. & c. & lege planè. & quod sequitur qui & c. à domino scilicet veteri. nam non potest ei seruire, vt merito suo libertatem assequatur: qđ est iniquum: & ideo peruenit ad libertatem per manum redimētis: vt hic, & suprà, de acquir. hæred. si seruum. Alij legunt interrogatiuè: & eodem proxi. respon. vsque ad finem. vbi exponit iste scilicet redimens. & respon. certè manumittere potest per d. l. fi seruum. pretium autem domino debet restitui: vt d. l. fi seruum.

r ¶ *A domino*. redimente.

s ¶ *Quod est iniquū*. scilicet eum non posse cōsequi libertatem per fuum seruitium. Accursius.

t ¶ *Fauore*. vt suprà de condit. & demonst. Titio. §. ij.

v ¶ *Ab hoc*. scilicet redimente.

x ¶ *Ad libertatémque*. post vsucapionem tamen.

y ¶ *Potuit*. scilicet secundus emptor.

z ¶ *Ipse*. scilicet qui emit à redimente sciente alienum, & ante vsucap. fortè: nec redimēs propter scientiam manumittere potest: aliàs posset: vt ff. de acquir. hæred. si seruum. Alij interrogatiuè leguntur: vt dixi.

a ¶ *Pendente conditione*. statutæ libertatis.

b ¶ *Remanebit*. remanet statuliber, etiā reddito pretio serui. ad

num habuit: & an ab eo [k] possit libertatem assequi, tractamus [l]. Quid enim si nunquam ille [m] pretium eius offerat? si nec conuenienti [n] eius [o] sit facultas [p]? liberetit [q] seruus, qui nullo merito suo poterit à domino [r] libertatem cōsequi? quod est iniquum [s], & contra institutum à maioribus libertatis fauore [22] [t]. Certè & veteri iure, si ab hoc [v] quis sciens alienum esse redemisset, alius bona fide emisset, vsucapere, ad libertatémque [x] perducere potuit [y], & isto quoque modo prior dominus qui ante captiuitatem fuerat, ius suū amittebat. Quare igitur iste [z] non habet ius manumittendi?

6 ¶ Si statuliber fuerat [23] antè, quàm ab hostibus caperetur, redemptus pendente conditione [a] suam caussam retinebit [b]. Quid ergo, si ita libertatem acceperat, si decem [24] dederit? quæritum est, vn de dare ea debebit. quoniam & si concessum est statulibero de peculio dare, hoc tamen quod apud hunc qui redemit, habet, nunquid vice illius sit, quod apud hostes quæsiuisset [c]? Vtique, si ex re illius aut ex operis suis quæsitum est. Ex alia autem caussa parto [25] peculio potest dari [26], ita vt conditioni benignè [d] eum paruisse credamus.

7 ¶ Si pignori seruus datus fuerat ante captiuitatem [e], post dimissum redemptorem, in veterem [f] obligationem reuertitur. & si creditor obtulerit ei, qui redemit, quanti [27] redemptus est, habet obligationem, & in priorem debiti caussam, & in eam summam qua eum liberauit: quasi ea obligatione quadam constitutione inducta: vt cùm posterior creditor priori satisfacit, confirmat [28] sui pignoris caussam [g]: nisi quòd in

22 Fl. fauorē.

23 Flo. fuerit.

24 Flo. decem milia.

25 aliàs, parato.

26 Flo. dare.

27 Flo. quāto.

28 Flo. confirmandi pignoris caussa.

quod j. eo posliminium. §. si statulib. Accur.

c ¶ *Quæsiuisset*. quòd esset hostium, & non posset dare pro implenda conditione libertatis. vel si vnà cum seruo haberet id redimens, similiter non posset dare: vt ff. de statulib. non videbitur.

d ¶ *Benignè*. cùm hoc respiciat primum dominum, in quo est benignitas: respond. vt quanquam pleno dominio fit redimentis iste seruus: vt ff. §. fi quis seruum. non tamen quærat, nisi ex re vel ex opera. Vel dic acquiri vndecunque redimenti. & sit in hoc benignitas quòd permitti tur dare ex alterius peculio, quam eius qui libertatem reliquit: contra regulam ff. de statuliberis. l. non videbitur. Accur.

e ¶ *Captiuitatem*. sub. & posteà fuit captus.

f ¶ *In veterem*. sicut proprietas ad dominum, sic pignus ad creditorē ad quod ff. prox. §. & ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. voluntate. & de vi & vi arma. l. fi defuncto. & quemadmodum seru. amit. fi locus per quē. & ff. quib. mod. vsusfruct. amit. l. fi ager cuius. & ff. de fide instrum. l. iij. Sed argum. contrà. ff. de actio. & oblig. seruus.

g ¶ *Caussam*. scilicet habet in primam & secundam caussam: vt argumen. C. qui pot. in pigno. l. prima. & suprà, de distract. pigno. l. cùm ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundus.& suprà,qui pot. in pign.hab.si prior. §. sciendum. & C. de pign.l.secundus.

z ¶ *in hoc.*scilicet casu cùm posterior offert priori, est diuersa res ad precedentem alium casum.Accur.

a ¶ *Diuersa.* aliàs conuersa.& aliàs diuersa.& dic quòd differt in facto : quia altero casu posterior offert priori, & altero prior tempore offert posteriori: prior creditor redempti pri qui postea redemit. vtrobique tamen est idem iuris:quia semper offerens confirmat pignus.& est ratio:quia ille qui redemit, quanquam posterior tempore , potior tamen est iure. & hoc dicit postea rior, scilicet tempore redimens,qui apud nos est prior. id est potior in iure:nisi fuisset ei oblatum à primo:& qui scilicet redimens effecit sua redemptione eum seruum vt esset apud nos : ab eo qui tempore prior fuit , infirmior tamen iure. Accursius.

c ¶ *Quia.* aliàs qui.

d ¶ *Dimittendus est.* scilicet qui redemit. id est necesse est vt sibi re dimenti satisfiat à primo, vt ille prius conster sibi pignus.

e ¶ *Fuerat.* sub. & est captus ab hostibus : & quidam redemit eum.

f ¶ *Vel quorundam.* s. nomine pretium fuerit solutum.

g ¶ *Obtineat.* id est retineat.Accur.

h ¶ *Petere.* cùm nec ante redemptionem fuerit primi dominivt suprà. §. si seruus.& facit §.§. si statuli.

i ¶ *Si deportatum.* liberum.Accur.

k ¶ *Deportabitur.* sed redemptor pretium à fisco habet: vt in fine huius §.

l ¶ *Commisisse eum.* seruum , per quod intra decem annos prohibetur manumitti : vt suprà , do manumis. l. lege Falcid. Accursius.

m ¶ *Sine pœna.* nam non est pœna seruo non posse à domino manumitti : cùm & si non esset hæc pœna, tamen non posset manumitti à primo domino, nisi offerat pretium redimenti. Sed an ipse redimens credens vendentis fuisse,poterit manumittere ? Videtur quòd sic:vt suprà eod.§.manumittendo. Sed dico contrà : quia in causam priftinam redditur:argumen.in princip.huius §.& §.§. si statuliber.Accursius.

n ¶ *Transfuga.* qui grauius coereetur:vt §. de pœ. aut damnum. §. inter.Accur.

o ¶ *Recipiet.* vt & suprà eodem,l.mulier.& C.pro quib. cau. seru. pro præ.l.ij.

p ¶ *Si natum.* id est nasciturum.Accur.

q ¶ *Lucrativa.* & ideo eum vel eius æstimationem petes:vt insti.de le ga.§.si res.& de lega.ij. si quod ex Pamphila. & facit §. de leg. j. non quocunque.in princ.& §.fundus.

r ¶ *Officio.* aliàs arbitrio,aliàs officio.Accur.

s ¶ *Perinde atque.* nam intuitu partus plus matrem emit.

t ¶ *Vanisset.* per se.

v ¶ *Quod si iam.* construe sic:quòd si iam natum apud hostes, redimatur ab eodem cum matre vno pretio:natum dico quod gerebatur in vtero eo tempore quo capiebatur:videtur is , scilicet partus postliminio reuersus:& hoc dico oblato tanto ex pretiò quod pro vtroque vænundatum est,id est, datum nomine venditionis,quantum contingeret æstimationē partus.

x ¶ *Gerebat.* statuliber.

y ¶ *Is.* s. partus.

z ¶ *Quemque.* aliàs quoque , aliàs pro quo eorum.

Si me tibi.] CASVS. Permisi me à te arrogari : tandem me emancipasti. Dicitur q̃ si filius meus captus ab hostibus reuersus est , nepos tibi erit. Franc. Accur.

a ¶ *Dedissem.* qui habebam filium in potestate.Accur.

b ¶ *Emancipato.* filio adoptiuo.Accur.

c ¶ *Me reuersum.* ante captiuitatem filij mei vel post : dum tamen ante ingressum. nam si post:non iure postliminij , sed iure communi.

d ¶ *T.bi.* idem ergo fiet , si nepos semper in ciuitate fuisset : vt §. eo. l. retrò,quia postlimi. fingit eum semper in ciuitate fuisse. & sic facit pro eo quod no. §.de adop. l.sed etiam. Item contrà §. de coniungen. cum emanc.liber.l.pen.Sol.licet non non est quia non fit nepos adoptiuus in potestate aui : sed quia non remanet ipsi suo patri ex liberis , nec habet vim naturalis nepotis in illa coniunctione. & facit j.l.proxima.§. fin. Accur.

Vm duæ.] CASVS. Duæ species sunt postliminij. nam reuersus ab hostibus recuperat sua bona. Item si erat filiusfamil.recuperat eum pater suus.Secundò dicit filiusfa.captus ab hostibus reuersus,reuertitur sub potestatem patriã. Secus in vxore capta ab hostibus. nã reuersa non redintegratur matrimonium,nisi de nouo consentiat. Francil. Accursius.

e ¶ *Redintegratur.* fuit ergo finitum:vt §.eo.l.non vt à patre. & dic vt no.§.in l.bello,§.medio.

Si pater.] CASVS. Patresfamilias capto & redempto, & ante luitionem sui defuncto : filius eius offerendo quantitatem redimendi qua fuit redemptus pater suus,poterit succedere patri suo. sed verius dicas,vt etiam non offerendo aliquid succedere possit. Franciscus Accursius.

f ¶ *Si patre redempto.* à quodam alio redemptore,non filio.Accur.

g ¶ *Luitionem.* à filio faciendam.

h ¶ *Defuncto.* scilicet patre.

i ¶ *Offerat.* redemptori.

k ¶ *Suum.* scilicet hæredem.

l ¶ *Hunc.* scilicet patre m.

29 Flor. conuersa.

30 Flo. efficit.

31 Flor. infirmiore.

32 Flo. si plurium seruus fuerat.

33 Flor. obtineant , & in parte.

34 Flo. ei qui.

35 Flor. fideicommissa libertas.

36 Flo. fuerit.

37 Flo. Paulo.

38 Flor. constiterat, vel ita venierat.

39 Flor. non videri.

40 Flo. Officio arbitrioque iudicis.

41 Flo. quãto.

42 Flor. desiderio mater.

43 Flo. suum datum.

44 Flo. & videtur.

45 Flor. quo. Manuscript. vnaque.

1 Flor. desiderio hæredum.

2 Flor. reuertatur.

2 Et recipiet.

3 Flo. permanet.

a ¶ *Debiti.* dandi redemptori. Accur.

b ¶ *Possit.* aliàs poterit,aliàs possit.

c ¶ *Suum* scilicet hæredem.

d ¶ *Habere.* & non tenetur offerre quantitatem,vt prædixi. & ad hoc §.de suis & leg.l.j.§.si filius. & §.de probat.l.Procula.

1 Flo.poterit.

Etro creditur.] CASVS. Qui ab hostibus reuertitur, præsumitur semper in ciuitate fuisse. & hoc ex fictione postliminij. fallit in illis , qui armis victi hostibus se dediderũt.Itẽ capt⁹ ab hostibus si ibi decedat.præsumitur mortuus prima hora captiuitatis. & hoc dicit hæc l. cũ duabus seq. Franciscus.

e ¶ *Aduenit.* vt insti. quib. mod. i. s pat. posol.§ si ab hostibus. Accursius.

f ¶ *Postliminio. Armis,* hostium.Accursius.

g ¶ *Hostibus.* licet non sponte:quia coacta voluntas,voluntas est.

h ¶ *Dediderunt.* vt §. eo.l.ij. Accur.

i ¶ *Nomnibus. Ab hostibus.* s. ibi mortuis.

k ¶ *Decessisse.* quia per momentum prius: & sic liber. ad quod facit instit. quibus non est permiss. fa. test. §. fin. & suprà de vulg. subst. l. lex Cor. & j. eo.l.bona.in princ.Accursius.

Postliminiũ est.] CASVS. Primò dicit, quid sit postliminium. Secundò dicit, quid sint inducię. Tertiò dicit , quòd capti à piratis , aut à latronibus,liberi permanent. Quartò dicit, quando quis dicatur reuersus postliminio. Quintò dicit, transfuga reuersus non habet postliminium. & dicit quid sit transfuga.& hæc sunt vera in libero transfuga.si verò seruus meus ad hostes transfugit,& nunc reuersus est:mihi reddendus est.si statuliber transfuga reuersus fit : hic hæredi domini redditur. si amodò existat conditio sub qua relicta erat ei libertas,liber efficitur.secus si extitit conditio eo existente in captiuitate.nam reuersus non fit liber, neque hæredi domini quondam redditur,cùm exiterit conditio sub qua relicta erat ei libertas,sed fisci seruus fiet. Item filiusfam. transfuga non potest reuerti postliminio viuo patre.Vltimò dicit, quis dicatur transfuga.

¶ *Si is qui.*] Emi captum ab hostibus pro decem, pro viginti cedo ex causa emptionis. Dicitur quòd dando decem redemptus liberatur. emptor tamen agit contra venditorem actio. ex empto. Vltimò dicit, quòd postliminium locum habet in omni persona capta ab hostibus, libera vel serua , si reuertatur ab hostibus. & redditur ratio in litera. Franc.

l ¶ *Ab extraneo.* id est hoste.

m ¶ *Constituta.* ipso facto ex vsu nostro & nostrorum subiectorum, & ex vsu populorum , qui non sunt nobis subditi : & reges similiter non subditos scilicet pro se,& suis populis : & sic à toto mundo. nam aut sunt de imperio nostro , aut non : & tunc aut subiecti alicui regi, aut non,sed sunt populus liber:vt suprà,l.non dubito. & sic prædictus vsus est ius gentium,vt est bellum,vt hic subiicit, moribus &c. & institut. de iure natu. §. ius autem. vel dic, quòd etiam pacto hoc fuit ab initio statutum inter nos & prædictos. & tunc facit §. de pact. cõuentionum.& secundum hoc dic liberos populos, & reges , scilicet hostes.

n ¶ *Bello.* id est in ipso conflictu.

o ¶ *Æquitate.* quæ ius gentium induxit:vt §. de iusti. & iur. l. omnes. §.quod verò.

p ¶ *Extraneis.* scilicet hostibus.

q ¶ *Vbi.* id est postquam.

r ¶ *Lacesserent* id est ad bellum prouocarent , sed trengæ in longum & dicuntur fœderatæ:vt suprà eodem,non dubito.& infrà eod.l. hostes. Accur.

s ¶ *Postliminium.* quia nec seruus fit:vt §. non dubito.& infrà eo.l. hostes.

t ¶ *A piratis permanent.* & ideo &c. vt j. l. hostes. sed contra §. e. postliminij ius. §. in pace. sed dic vt ibi , & j. eo. l. hostes. & facit j. eo. si quis. §. fin. Accursius.

1 Flo relicquit,

v ¶ *Vbi.* i. postquam.& facit §. eod. l. postliminij ius. in princip.& instit. quib. mod. ius patr. pot. sol.i. §. si ab hostibus.

2 Flor. casu captus.

x ¶ *Nullum postliminium.* nec restituitur in integrũ , licet læsus: vt suprà. quib. ex caus. ma. l. item ei. remanet tamen tutor , quia liber : vt §. de tutel. l. si quis tu.& facit j. tit. j. non omnes. §. antepe. & pen.& fi.& §. de acquir. re. do. trãsfugam. & j. eod. si quis. in fin. & §. de flip. leru. quod seruus.& C. eo. si quis. in fi.

3 Flo. permanet.

y ¶ *Cassa.* s. seruitutis.

z ¶ *Rectissimè.* aliàs iustissimè.

a ¶ *Et* I seruo ad suum proficuum:& hoc probat , necessarium &c. sed contrà suprà de pœnis. l. si quis aliquid. § j. Solu. vt ibi plenè not. & facit suprà de inter. actio. si seruus ab hostibus. Item hoc si fine voluntate domini trãsfugit: vt argumen. suprà de public.l.fin.§.seruũ qui in fuga.

4 Flo. aut ad eos.

b ¶ *Contrarium.* id est si cõtrariũ statueretur.

c ¶ *Reuersus sit.* & sic hæredes habent eum iure postlimin. vt suprà proxim.& l.in bello.§.si statuliber. & facit §. de condit.& demonstrat. l.eum qui.

d ¶ *Vt liber sit.* quia non est capax tempore existentis conditionis.

e ¶ *Hæredi.* qui rogatus fuit manumittere.

f ¶ *Queri* id est conqueri:scilicet hæres.

g ¶ *Obtingente.* id est competente nisi &c.ergo erit fisci seruus:vt argum.§. de iure fisci. Lucius. quasi non capax tempore existentis condi. quod est opus: vt hic,& d.l.cum.in puro dic vt dixi §. de iure fis.l.iij.§. quæri. Accur.

h ¶ *Amisit.* quò ad patriam potestatem,vt per deportationem:vt insti, quib.mod.ius pa.po.sol.§.cùm autem. iure ergo belli eum recipimus: vt §. de acquir.re.dom.transfugam.

i ¶ *Patria.* definit ergo esse ciuis:vt §. de capi di.amissione.§. qui deficiunt.& sic est media capitis diminut.vt eo,tit.l.final. ergo debet desinere esse tutor:vt insti.quib.mod.tur.fin.§.simili.sed contrà.§. de tut.l. si quis tutor.Sol.ibi remanet tutor in sui præiudicium,non verè. vel verius ibi non animo proditorio , hic sic : ideo ibi non definit esse ciuis, hic sic.vel dic vt ibi.

k ¶ *Disciplina* quæ est vt nullus transfugiat.

l ¶ *Charitas.* id est patria potestas,quæ fuit inducta propter affectionẽ liberorum iure ciuili Romanorum 2:vt instit.de pat. pote. §. j. prius enim data fuit opera bello:postea iuri:vt instit.in prooemio, in princi. & facit §. de ven.in pos.mit.l.j §.generaliter.

2 Perperam hunc locum Accursi. interpretatur. proinde tu vide Budæũ in annot.pandectarũ hic.

m ¶ *Inducias* hoc expone vt §.eo. §.inducię.

n ¶ *Amicitia.* hoc dic vt §.eo.l. postliminij ius.§.in pace.

o ¶ *Fide.* id est fiducia,vel securitate.

a ¶ *Emerat.* id est redemerat pro decem.
b ¶ *Cesserit.* id est pro viginti vendiderit.
c ¶ *Quantitatem.* id est viginti.
d ¶ *Triorem.* qua fuit redemptus. ad quod C. quæ res pigno. ob. possunt. l. nomen.
e ¶ *Debet.* fic ergo emptori vt venditori potest offerri ad quod C. quod met. cau. l. si vi sic in vero seruo: vt §. de statuliber. si statu. §. j. & §. fin. & l. statuliberum me. §. fin. & §. j. & C. si quis igno. rem mi. l. pen.
f ¶ *Emptor.* qui emit pro viginti.
g ¶ *Serui sint.* vt & §. transfugæ.
h ¶ *Pugnare.* vt sunt hominesqui vadunt ad bellum.
i ¶ *Possint.* nam omnia sunt occasione belli. ad quod §. ad legem Aquil. qui occidit. §. in hac. Accur.

SI captiuus.] CASVS. Tempore pacis factæ inter nos & Mutinenses conuenit q omnes captiui redirent. tandem quidam captus noluit reuerti. non competit amodò ei postliminium. Secundò dicit, hostes occupauerũt nostros agros: nos eos recuperauimus. Dicitur quòd ad priores dominos reuertuntur, si autem occupauimus agrum hostium. publicatur. Vltimò dicit captus si redimatur: habet facultatem redeundi, nec mutatur ius postliminij: & dic vt in gloss. Franciscus.

k ¶ *Si captiuus.* captus eo tempore quo erat guerra.
l ¶ *Pace.* facta postea.
m ¶ *Cautum.* id quod sequitur.
n ¶ *Mansit.* ergo seruus mansit sua voluntate: vt & quis manumittit sua voluntate, secundum P. Sed argu. contrà. C. de testa. ma. l. fin. §. j. & facit §. de hæred. vend. l. ij. §. feciſſe. & §. titul. j. l. non omnes. §. qui captus.
o ¶ *Redire.* & receptos non captos dicimus: vt C. eo. l. ab hostibus. & facit §. de rerum diui. l. i in tantum.
p ¶ *Ager.* imò occupanti: vt suprà, de acqui. re. domi. l. transfugam. contrà. Solue vt dixi §. de iure fisc. diuus. Item non obst. j. l. si quis in principio. ibi de mobili, hic de immobili dicit. & facit §. de acquir. rerum domi. in agris.
q ¶ *Mutat.* habetur ergo perinde, ac si esset reuersus sine redemptione: nam & redempta parit ingenuum, & alteri succedit, & alter ei: vt C. eo. præses prouinciæ. & l. commercio. & l. is qui. nec obst. in eod. tit. liber captus. ita tim enim habet postli. præterquàm in vinculo pignoris quo tenetur. & ita vt per omnia pristinum statum recipiat, debet solue re pretium: vt ibi dicitur. Accur.

SI quis ingenuam.] CASVS Quandam ingenuam ab hostibus captam redemi, & eam mecum tenui: & ex ea habui filios, & eam & filios manumisi. Dicitur, ex hoc ius pignoris remissum videtur, & ipso iure postliminij reuersa dicitur. & sic ingenua ingenuos peperit filios. & hæc manumissio nihil eis nocuit. si autem captam ab hostibus recuperauimus virtute militum, & eam tenui mecum, & habui ex ea filios: vxor mihi dicitur. Vltimò dicit inter ciues nata discordia, vt hi qui sunt citra Apoſam habent discordiam cum iis, qui sunt vltra Apoſam: in exitium, id est in damnum, reipublicæ non contenditur. hoc est dicere, licet capiantur aliqui, non fiunt serui. & capti si manumittantur, frustra fit manumissio: & frustra petent ingenuitatem, cùm eam nunquam perdiderint. Fran.

r ¶ *Habuerit.* non tamen præsumitur matrimonium. erat enim quasi seruus: vt §. de testa. l. qui testamento. §. j. non ergo contraxit matrimonium, nec econtra fuit protestatus quòd esset concubina: & ideo j. dicit mariti: quia sic credebatur, non tamen erat.

1 Fl. *qui emat.*

susceptа transfugit.

5 ¶ Si is, qui emerat [5] a ab hostib[9], pluris alij ius pignoris, quod in redempto habet, cesserit [b], non eam quantitatem [c], sed priorem [d] redemptus reddere debet [e]: & emptor [f] habet actionem aduersus eum, qui vendidit, exempto.

6 ¶ Postliminiũ est omnibus [6] cuiuscunq; sexus, cõditionisve sint, nec interest, liberi, an serui [g] sint. Nec enim soli postliminio recipiũtur, qui pugnare [h] possunt: sed & omnes homines, qui eius [7] naturæ sunt, vt vsui esse vel consilio, vel aliis modis possint [i].

XX Pomponius lib. xxxvj. ad Sabinum.

SI captiuus [k], de quo in pace [l] cautum [m] fuerat, vt rediret, sua voluntate apud hostes mansit [n], non ci [1] posteà postliminium esse, verum est.

1 ¶ Expulsis hostib[9] ex agris, quos cœperant [2], dominia eorum agrorum [3] ad priores dominos redire [o]: nec aut publicari, aut prædæ loco cedere. Publicatur enim ille ager [p], qui ex hostibus captus est.

2 ¶ Redemptio facultatem redeũdi præbet, non ius postliminij mutat ¶.

XXI. Vlpianus lib. v. Opinionum.

SI quis ingenuã ab hostibus redemptam, eo animo secum habuerit [r], vt ex ea susciperet liberos & posteà ex se natum sub titulo naturalis [s] filij [t] cũ matre manumiserit [v], ignorãtia mariti [x] eiusdẽq; patris neque statui eorũ, quos manumisisse visus est, officere debet [y]: & exinde intelligi oportet remissum matri vinculũ pignoris, ex quo de ea susciperet liberos optauerat [z]: idcóque eã quæ postliminio reuersa [1] erat, liberam & ingenuam ingenuum peperisse cõstat. Quòd si publicè præda virtute militum recuperata [a], nulli pretium matris pater numerauerit, protinus postliminio reuersa, non cum domino, sed cum marito [b] fuisse declaratur.

In ciuilibus discordiis si aliqui capiuntur ab aliqua partium, non fiunt serui: & ideo frustra fit manumissio: & frustra petunt ingenuitatem à principe.

1 ¶ In ciuilibus [c] dissensionibus quamuis sæpe per eas respublica læsatur: non tamen in exitium [d] rei publicæ cõtendirur [e]. ¶ Qui in alterutras partes discedunt [2] [f], vice hostium nõ sunt eorũ, inter quos iura captiuitatum aut postliminiorum fuerint: & ideo captos & venũdatos posteáque manumissos [g] placuit superuacuo [h] repetere à principe ingenuitatem, quam nulla captiuitate amiserant.

Mortuo capto apud hostes omnia restituũtur in eum statum, ac si captus non fuisset: & hoc per legẽ Corneliam. exempla uide in text.

XXII. Iulianus lib. lxij. Digestorum.

BOna eorum qui in hostiũ potestatem peruenerint, atque ibidem decesserint, siue testamẽti factionem habuerint, siue non [i] habuerint, ad eos pertinẽt, ad quos pertinerent si in potestatem hostium non peruenissent. idémque ius [k] & [1] eadem causſa omnium rerum iubentur esse lege Cornelia, quæ futura essent, [2] si ij de quorum hæreditatibus & tutelis constitue batur [l], in hostium potestatem non peruenissent. Apparet ergo eadem omnia pertinere ad hæredes eius, quem [3] ipse qui hostium potestati subditus est, habiturus esset, si postliminio reuertisset. Porrò quæcunque serui captiuorũ stipulantur vel accipiunt [4], acquiri dominis intelligunturs, cùm postliminio redierint: quare necesse est [5] ad eos pertinere, qui ex lege Cornelia hæreditatẽ adierint [a]. Quòd si ex lege Cornelia nemo hæres extiterit, bona publica fient: legata quoque [b] seruis eorum præsenti die [c] vel sub conditione, ad hæredes pertinebunt. Item, si seruus ab extraneo hæres institutus fuerit, iussu hæredis captiui adire poterit.

1 ¶ Quod filius eius, qui in hostiũ potestate est, accipit, aut stipulatur: id, patre, priusquam postliminio redierit, mortuo, ipsi acquisitũ intelligitur: & si viuo patre decesserit [d], ad hæredem patris pertinebit [e]. nam status omnium [6], quorum patres in hostium potestate sunt, in pendenti [f] est [7]. & reuerso quidẽ patre existimatur nunquã fuæ potestatis fuisse [g]. mortuo patre [8], tunc paterfamil. fuisse, cùm pater eius in hostium potestatem perueniret.

2 ¶ Quæ peculiari nomine serui captiuorum possident, in suspenso sunt. nam si domini postliminio redierint, eorum facta intelligũtur [h], si ibi decesserint, per legem Corneliam ad hæredes eorum pertinebunt [i].

Mortuo hærede ante testatorem, testamentum rumpitur.

3 ¶ Si quis, cùm prægnantem vxorem haberet, in hostium potestatẽ peruenerit, natóq; [9] deinde filio & mortuo [k], ibi decesserit [l], eius testamentũ [m] nullum est: quia & eorum, qui in ciuitate remãserunt [10], hoc casu testamenta rumpuntur.

XXIII. Idem lib. lxix. Digestorum.

SI quis prægnante vxore relicta [o], in hostium potestatem peruenerit, mox natus filius eius, vxore ducta [p] filium vel filiã procreauerit, ac tũc postliminio auus reuersus fuerit, omnia iura nepotis nomine perinde capiet, ac si is filius natus in ciuitate [q] fuisset.

Hæc lex diuiditur in quatuor partes: quia primò dicit, qui sunt hostes. Secundò qui sunt latrunculi. Tertiò quid iuris sit de captis à latrunculis. Quartò quid iuris sit de captis ab hostibus: Secũda ibi, cæteri. Tertia ibi, Et ideo. Quarta ibi, Ab hostibus. Bart.

XXIIII. Vlpianus lib. j. Institutionum.

HOstes [r] sunt † quibus bellũ publicè populus Roman[9] decreuit [s], vel ipsi populo Romano: cæteri [t] verò latrunculi vel prædones [v] appellantur. Et ideò, quia latronibus captus est, seruus latronum non est: nec postliminium illi necessarium [x] est. ¶ Ab hostibus autem captus, putà [a] a Germanis [y], seu Parthis, & seruus est hostium, & postliminio statum recuperat pristinum.

XXV. 1 Florentinus lib. vj. Institutionum.

NIhil interest quomodo captiuus reuersus est: vtrùm dimissus, an vi [z] vel fallacia potestatem hostium euaserit: ita tamen, si ea mente venerit, vt non illò reuerteretur [a]. Nec enim satis est corpore domum quem rediisse [b], si mente alienus est. Sed & qui victis hostibus recuperantur [1], postliminio redisse existimantur [c].

XXVI. 1 Marcianus lib. xiiij. Institutionũ.

DIuus [1] Verus & Antoninus rescripserunt, si vxor cum marito ab hostibus capta sit [2], & ibidem ex marito enixa sit, si reuersi fuerint, iustos esse & parentes & liberos: & filium in potestate patris: quemadmodum si 3 iure postliminij inde reuersus sit [d]. Quòd si cũ matre sua sola reuertatur, quasi sine marito natus, spurius [e] habebitur.

1 Florentinus lib. xiij. Institutionũ.

Hæc lex diuiditur in quatuor partes: quia primò dicit, qui sunt hostes. Secundò qui sunt latrunculi. Tertiò quid iuris sit de captis à latrunculis. Quartò quid iuris sit de captis ab hostibus: Secũda ibi, cæteri. Tertia ibi, Et ideo. Quarta ibi, Ab hostibus. Bart.

XXIIII. Vlpianus lib. j. Institutionum.

HOstes [r] sunt † quibus bellũ publicè populus Roman[9] decreuit [s], vel ipsi populo Romano: cæteri [t] verò latrunculi vel prædones [v] appellantur. Et ideò, quia latronibus captus est, seruus latronum non est: nec postliminium illi necessarium [x] est. ¶ Ab hostibus autem captus, putà [a] a Germanis [y], seu Parthis, & seruus est hostium, & postliminio statum recuperat pristinum.

† Bar. hic in ij. col. ad me diũ ibi, item pro recuperatione, &c. vult, quòd si quis careat iudicis facultate, potest manu armata & authoritate propriã rem suam recuperare. Ad quem ego addo Inn. in colum. j. de restit. spoli. extra Panor. in c. j. &c. qualiter. de iudic. extrà.

XXV. 1 Florentinus lib. vj. Institutionum.

NIhil interest quomodo captiuus reuersus est: vtrùm dimissus, an vi [z] vel fallacia potestatem hostium euaserit: ita tamen, si ea mente venerit, vt non illò reuerteretur [a]. Nec enim satis est corpore domum quem rediisse [b], si mente alienus est. Sed & qui victis hostibus recuperantur [1], postliminio redisse existimantur [c].

XXVI. 1 Marcianus lib. xiiij. Institutionũ.

DIuus [1] Verus & Antoninus rescripserunt, si vxor cum marito ab hostibus capta sit [2], & ibidem ex marito enixa sit, si reuersi fuerint, iustos esse & parentes & liberos: & filium in potestate patris: quemadmodum si 3 iure postliminij inde reuersus sit [d]. Quòd si cũ matre sua sola reuertatur, quasi sine marito natus, spurius [e] habebitur.

1 Flo. *ut puta.*
1 Flo. 26. & *sequẽs est* 25.
1 *Flo. recuperentur.*
1 Flo. 25.
1 Flo. *Diui Seuerus & Antonin.*
2 *Flo. fuerit.*
3 Flo. *desi. fi.*

a Spurius quid & vnde natũ vocabulũ pulchrè Crinit[9] lib. de honest. discipl. xx. cap. v.

1517 De captiuis, & postliminio reuer. 1518

quod, id est retractabatur. & facit suprà, de tut. l. muto. §. fin. & §. de lega. ij. l. j. §. si ab hostibus.
a ¶ *Adierint.* facit §. in bello. j. & de acceptila. §pecies. §. fina. & adde quod not. §. in bello. §. factæ.
b ¶ *Quoque.* relicta. Accur.
c ¶ *Die.* f. purè.
d ¶ *Decesserit.* scilicet filius.
e ¶ *Pertinebit.* imò filij vt infrà de castrensi peculio. lege, proponebatur. in fine. quæ est contra. Solutio hic deest non: vel lege interrogatiuè. & respon. non pertinebit, vt ibi. pro quo est quod sequitur, nam &c. vel dic & fi, id est, quamuis. & fic iunge præcedentibus. quod autem sequitur, ad hæredem patris &c. mutat casum, scilicet quòd si pater rediit post mortem filij, & decedit in ciuitate. vel lege planè. vel dicas hæredem patris, scilicet reuertentis in ciuitatem, & decedentis post mortem filij. Item & eodem modo solue §. de suis & legit. hæred. l. si pater. quæ est contrà.
f ¶ *In pendenti.* hoc dic vt institut. quibus mod. ius pat. po. solu. §. si ab hostibus.
g ¶ *Fuisse.* scilicet æstimatur: & facit §. de ver bo. oblig. l. si filius.
h ¶ *Intelliguntur.* facit §. de vsusca. l. si is qui. in prin. §. j.
i ¶ *Pertinebunt.* aliàs rediguntur.
k ¶ *Et mortuo.* filio eo dem.
l ¶ *Decesserit.* pater.
m ¶ *Testamentum.* quod antea in ciuitate fecerat, & in quo postumum prætulerat, & hoc quo ad institutionem. cætera nanque &c. vt C. de libe. præter. authent. ex causſa.
n ¶ *Hoc casu.* scilicet nato filio post mortem patris: licet etiam moriatur. Sed quid si viuo patre in ciuitate decedit pater? Respon. vt dixi §. de iniuſ. testam. l. posthumus. & sic differt filius captiui, cùm pater videatur mortuus prima hora captiuitatis: vt hîc, & §. de iniuſt. testa. l. qui vxorem. vel vt ibi.
o ¶ *Relicta.* in ciuitate.
p ¶ *Ducta.* scilicet aliqua: aliàs directa scilicet vxore capti.
q ¶ *In ciuitate.* scilicet existente auo.
r ¶ *Hostes.* scilicet in quibus habet locum postlim. alij enim & si sint hostes, hoc ius tamen locum non habet: vt §. eod. l. si quis ingenuam. §. pen. & l. fi.
s ¶ *Decreuit.* etiam subditi: vt suprà de capi. dimi. l. amissione. §. qui desiciunt.
t ¶ *Cæteri.* sed non omnes. vt statim dices.
v ¶ *Vel prædones.* quinque sunt genera gentium. Primum hostes,

1 Flo. *quæ ipse qui hostiũ potestas est, habiturus esset.*
1 Flo. *necesse est ad eos pertinere qui.*
1 Flo. *testo erat liberi & ingenua, ingenuum peperisse.*
1 Flo. *in eadem.*
2 Flo. *esset.*
1 Flo. *mater.*
2 Flo. *manse runt.*

de quibus hîc dicit, in quibus scilicet postl. locum habet. item alij cum quibus non habemus vsum: & in his idem: vt suprà eodem, l. postliminij jus. §. in pace. Tertium populi liberi, qui nec nobis nec alicui sunt subditi: siue sint nobis fœderati, cùm prius erant fortè hostes, siue non. & in his non est opus postli. vt suprà eodem, l. non dubito. & idem dico de iis qui non sunt liberi, sed subsunt regibus, non subditis tamen imperio: si modò cum eis amicitiam habuimus: vt in d. l. non dubito. & l. postliminium. in prin. Quartum populus Romanus: vt hîc, quòd accipe pro toto imperio Romano: vt infrà ad municip. l. Roma. Quintum sunt latrunculi: de quibus hîc dicit, & suprà de leg. iij. l. j. & de verb. signi. l. hostes. & suprà de testam. l. qui à latronibus. sub quibus possunt comprehendi si ciuitas de nostris contra ciuitatem aliam de nostris, vel si eiusdem ciuitatis ciues inter se, vt Fauentia vel Aretium: vel si castrum cum castro de nostris: vel aliquis tyrannus caperet: vt suprà eod. postliminium. §. à piratis. & idem si non de nostris similia inter se faciant: vt suprà, si quis ingenuam. §. pen. & fi. idem si ciuitas de nostris, cum alia ciuitate de non nostris cùm non sit de licentia publica: vt hîc dicitur. quid autem si latro hostium capiat de nostris, & ad hostes deducat? Respõ. fernus sit hostium: & habet locum postlimi. vt §. eod. j. respon. & de dolo l. j. §. non fuit. & j. l. proxima. & l. latrones.
x ¶ *Necessarium.* restituitur tamen læsus: vt §. quib. ex caus. ma. in integr. restituunt. l. succurritur.
y ¶ A *Germanis.* nomẽ est quarundam gentium.

Nihil.] CASVS. Qualitercunque reuertatur captiuus, habet locum postliminium. & dat exempla in literis, dũ tamen non habeat animum reuertendi ad hostes. Franciſe.

z ¶ *An vi.* C. eod. l. ab hostibus capti. Item fallacia, quæ est licita: vt suprà de dolo. l. j. §. non fuit.
a ¶ *Reuerteretur.* aliud in seruo: vt §. in bello. §, manumittendo.
b ¶ *Redisse.* etiam si iurasset redire: ad quæ facit §. l. v. §. fi. & §. de præua. l. j. & quib. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit. & de acquir. pos. l. iij. §. in amittenda. & de ædili. edict. quis sit. §. idem Cœlius. & in decret. xciij. distin. c. j. & xj. quæst. iij. c. antecessor.
c ¶ *Existimantur.* vt instit. quib. modis ius patriæ pot. solui. §. sed & qui.

Ius.] CASVS. Vir & vxor capti sunt ab hostibus. ibidem vxor à viro facta gravida peperit, & tandem omnes reuersi sunt ab hostibus Dicitur, quòd hic filius in potestate patris sit, & iustus filius dicitur. sed si cum matre sola reuertatur filius: velut spurius habetur, quasi sine iusto patre natus. Franc.
d ¶ *Reuersus sit.* scilicet filius, quamuis is verè non fuerit captus.
e ¶ *Spurius* [a]. Quid si cum patre tantùm? dic vt C. eod. l. j. & §. quib. ff. nouum.

a *Spurius*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex cau.ma.l.ab hostibus.§.non minus. Item not. casum vbi ex matrimonio natus est spurius. nam inter hos remanet matrimonium, secundum ius nouum: vt ff.e.in bello.§.medio. item facit ff.ad Tert.l.j.§.sed si apud.& C.quib.ex cau.ma.l.fi. Accur.

Latrones.] CASVS Latrones mihi seruum Stichum abstulerunt: & sic est factus furtiuus, deinde hostes cœperunt eum per vim, posteà amiserunt. qui eum recuperauit ab hostibus vendidit eum. Dicitur, q̃ non potest vsucapi ab emptore, cùm furtiuus sit. Franciscus.

a ¶ *Eripuerant.* per hoc non erat eorum seruus: vt ff.postliminiū §.à piratis.

b ¶ *Ad Germanos.* s. ad hostes.

c ¶ *Vænierat.* ab eo qui eum cepit: vel ab alio non domino.

d ¶ *Rediisset.* per hoc quòd erat factus hostium, erat dubium: sed tamen rediit in pristinam causſam: vt ff.in bello.§. fi deportatum. anteà autem non poterat vsucapi: quia furtiuus: ergo nec nunc.

Siquid.] CASVS Seruum meum, vel equum hostes ceperunt, tandem cùm Bonomienſes essent in exercitu, recuperauit eum aliquis. Dicitur, quòd nõ redderur mihi Francisco iure postliminij, sed efficitur illius qui eum recuperauit ab hostibus. sed hoc fallit in casu, si seruum hostium cepi. deinde facta pace reuersus est ad domum. tandem renouata guerra ille idẽ seruus captus est ab ali quo Bono. mihi reddẽdus est, nisi tempore pacis conueniſſet vt redderẽtur captiui. Frãcisc.

a ¶ *Si quid bello.* mobile: vt suprà de acquir. rerum do. transfugam. & C.eo. l. ab hostibus. & dixi suprà, si captiuus. §.j.

f ¶ *Rediit.* nisi prius alicuius nostrũm fuerit.

g ¶ *Erat.* ne sit præda duorum. & sic no. quòd firmius occupata prius quàm sua propria seruantur ei: & ita magis est meum quod per meam probitatem quæro, quàm id quod per anteceſſores. ad quod suprà, de interdi. & releg. l.iij. Accur.

h ¶ *Pace.* facta de primo bello ante secundum.

i ¶ *Redderentur.* facit ff.eod.in bello.§.factæ. & de pactis. l. conuentio num. Accur.

Si postliminio.] CASVS. Captus ab hostibus & reuersus nihil potuit interim vsucapere, nisi per seruum qui nomine peculiari aliquid posſedisset: cùm & eo modo scilicet per seruum etiam ignorans dominus vsucapit. & hæreditas capti capto defuncto, & nondum nato posthumo, per talem seruum potest augeri. Franc.

k ¶ *Potuisti.* ad hoc infrà, de reg. iur. qui in seruitutem. & ff. in bello.§. 2 factæ.

l ¶ *Statu.* id est in captiuitate.

m ¶ *Id eo.* aliàs medio.

n ¶ *Vsucapere.* vt ff.de vsusca. iusto.§. fin. & ff. in bello.§. factæ. & qui. ex cau. ma. iit prætor.§. hi planè.

o ¶ *Inſcientes.* id est, ignorantes: vt & ff.de vsucap. Labeo. & pro emptore. l.ij.§. Celsus. & pro solut. l.ij.

p ¶ *Hæreditas.* scilicet capti. & facit ff. de vsusca. iusto.§. nondum.

Non purgatur vitiũ rei subreptæ eò quòd in potestatem hostium peruenit, & pòst ab ali quo empta est, & ideo usucapere eam emptor non potest.

XXVII. Iauolenus lib. ix. ex posterioribus Labeonis.

LAtrones tibi seruum eripuerant [a]: & posteà is seruus ad Germanos [b] peruenerat: inde bello victis Germanis, seruus vænierat [c]. Negãt posse vsucapi eum ab emptore Labeo, Offilius, Trebatius: quia verum esset eum subreptum esse: nec quòd hostium fuisset, aut postliminio rediisset [d], ei rei impedimento esse.

Primò ponit unum dictum. secundò ponit limitationem Iurisconsulticirca illud. Barto.

XXVIII. Labeo lib.iiij. Pithanon à Paulo epitomatorum.

SI quid bello [e] captum est, in præda est, non postliminio redit. Paulus: Imò si in bello captus pace facta domum [1] rediit, deinde renouato bello capitur, postliminio redit [f] ad eum, à quo priore bello captus erat [g]: si modò non conuenerit in pace [h], vt captiui redderentur [i].

Captus ab hostibus per se nihil potest usucapere. sed per seruum suũ ſte. si seruus aliquid possidet peculiari nomine & ponit simile in si ne legis.

XXIX. Idem lib.vj. Pithanon à Paulo epitomatorum.

SI postliminio rediſti, nihil dũ in hostium potestate fuisti, vsucapere potuisti [k]. Paulus: Imò si quid seruus tuus peculij nomine, dum in eo statu [l] esſes, possederit, id eo [m] quoque tempore vsucapere [n] poteris. quoniam eas res etiam insciẽtes [o] vsucapere solemus: & eo modo etiam hæreditas [p] nondum nato posthumo, aut nondum adita, augeri per seruum hæreditarium [q] solet.

Seruus captus ab hostibus, licet intra fines populi Romani uenerit, non tamen intelligitur postliminio reuersus: niſi uenerit in potestatem domini, uel alicui seruiat.

XXX. Idem lib.viij. Pithanon à Paulo epitomatorum.

SI id, quod nostri [1] hostes ceperunt, eius generis est, vt postliminio redire [r] possit, simul atque ad nos redeũdi causſa profugit ab hostibus, & intra fines imperij nostri esse cœpit, postliminio rediisse existimandũ est. Paulus: imò cùm seruus cuiusuis [2] nostrum ab hostibus captus inde aufugit, & [3] in vrbe Roma ita est, vt neque in domini [4] potestate sit [s], neque vlli seruiat, nondum postliminio rediisse existimandus [5] est.

1 Flo. *demum refugit, deinde.*

1 Flor. *nostri.*

2 Flo. *seruus ciuis noster.*

3 Flo. *& vel in vrbe.*

4 Flo. *dominũ sui.*

5 Flo. *existimandum.*

De re militari.

TITVLVS XVI.

¶ DE RE MILITARI.

L. VIpianus lib.j. ad Edictum.

MIles, qui in commeatu agit [t], non videtur reipublicæ causſa abesse.

Enumerat militum delicta usque ad l. qui cum uno. & plana est litera.

II. Furius Macer lib.j. de Re militari.

MIlitum delicta siue admiſſa, aut propria sunt, aut cum cæteris communia. vnde & persecutio [v] aut propria, aut cõmunis est.

¶ Proprium militare est delictum, quod quis vti [x] miles admittit.

¶ Dare [y] se militem cui non licet, graue crimẽ habetur, & augetur [z] (vt in cæteris delictis) dignitate, gradu [a], specie militiæ.

1 Flo. *foſſato.*

e Flo. *excubatione.*

Miles.] CASVS. Qui steterat cũ principe: habita licentia recedendi si nõ reuertitur, non dicitur amodò abesse causſa reipublicæ. Franciſcus.

t ¶ *Agit.* vacando: vt non obstet suprà, quibus ex causſ. magi mittuntur. §. j. & facit lex, si cui. §. tandiu.

Militum.] CASVS. Delicta militum aut sunt propria, aut communia: & sic pœna aut propria est, aut communis. & proprium delictum militare est, quo l quis vti miles facit. Secundò dicit: miles si dat se cui non licet, id est, deputat se vt conducendo agros, vel similia inhabita militibus faciat, grauiter punitur. Tertiò dicit, Delictum proprium, id est, militare augetur qualitate personæ: vt magnus miles grauius puniatur, quàm paruus. Accurſius.

v ¶ *Et persecutio.* id est pœna. & est propria: vt infrà, hac l. & j. l. proxim. per totum.

x ¶ *Vti.* pro vt. Accur.

y ¶ *Dare.* pone vt ff.titu.j. postliminio carent. & l. postliminium.§. transfugam. vel vt j.eod. qui cum.§ j.ij. & iij. vel largè, id est, deputare. ad quod C. loca. milites. & l fi. & de condict. ob causſ. l. si militem. & per totum hunc titu.

z ¶ *Augetur.* scilicet hoc crimen vt det se cui non licet. & quod subiicit, vt in cæteris, scilicet militaribus delictis. vel dic delictum militare siue proprium augetur qualitate personæ: sicut & communia variantur qualitate personæ, illa tamen minuuntur: vt suprà, de pœn. aut facta. §. personæ. hæc augentur, vt hic, & argumento C. de episcopis & clericis l. presbyteri. & facit infrà eodem, l. non omnes. in princip.

a ¶ *Gradu.* nam tyroni parcitur: vt infrà eodem, l. tertia. §. si plures.

Desertorem

Desertorem.] CASVS Miles desertor accusatus coram præside remittendus est ad iudicem suum: niſi graue sit delictũ tunc enim ipse præses puniet eum. Secundò dicit, quæ pœnæ possunt imponi. Tertiò dicit, quis sit emansor, & quis sit desertor. Quartò dicit, qui iuit videre hostes cõtra prohibitionem, sine dolo malo tamẽ, aut qui à foſſato recedit, capite punitur. Quintò dicit, qui munus siue officium stationis reliquit: q̃ modo delicti punitur: & stationis officium habet miles deputatus ad tuendam populariũ quietem: qui per ciuitatẽ discurrit ad sciẽdum in qua parte ciuitatis sit rixa. Sextò dicit, qui non obedit præcepto præsidis vel potestatis, pœna desertoris tenetur.

1 Fl. *Seuerus.*

2 Flor. *pœne.*

3 Flo. *ſunt.*

¶ *Si ad diem.*] Die casum vt in gl. quæ incipit, id est, dic posito, &c. Secundò dicit, miles qui certo tempore stipẽdio priuatur. Terciò dicit, si plures milites simul primipilum deseruerint, & posteà intra certum tempus reuersi fuerint: dignitate priuati, in diuersa loca mandantur: parcitur autem tyronibus, nisi bis hoc admiſerint.

1 Habes hic quis dicatur emansor: de eo etiam habes textum & ibi glos. in canon. aut ſictas. de perſictis. de penitẽt. dist. j.

¶ *Is qui.*] Qui ad hostes cõfugit, & rediit: ad bestias dãnatur vel ad furcam. & hoc in paganis. Item qui coepit fugere ad hostes, si apprehensus fuit in via, capite punitur. si autẽ aliquis cùm iret ad villam suã, captus est ab hostibus: inspicitur si anteà erat bonus homo: vt sic nõ sit verisimile, q̃ studiosè fecerit se capi, & parcitur ei. & si redeat ab hostibus expleto tempore, intra quod erat assumptus ad militiam: vt veteranus dicetur, & priuilegia veteranorum habebit, & emerita accipiet.

4 Flo. *vagatur.*

5 Flo. *foſſato.*

6 Flo. *excubatione.*

¶ *Miles.*] Miles qui in bello arma amiſit illicitè, vel ea alienauit: capite punitur: & hoc de rigore: sed de æquitate militiam perdit. Item miles ſutripiens aliena arma, perdit militiã. Item miles qui duci belli non obedit, aut eius mãdata non seruat: capite punitur: licet bene ei acciderit. Itẽ miles qui agmẽ exceſſerit, vel fustib' cæditur, vel mutat militiam. Itẽ qui vallum transcẽdit: aut per murum castra ingreditur: capite punitur. Item qui foſſam transiuit: perdit militiam.

¶ *Qui ſeditionem.*] Dic casum vt in gloſſ. domini mei Accurſij, quæ incipit, id est milites, &c.

¶ *Si intra.*] Dic casum vt in gl. quæ incipit, per aliquem militem, &c.

¶ *Qui præpoſitum.*] Qui non defendit ducem belli, aut qui deseruit eum: eo occiſo capite punitur. Franciſcus.

a ¶ *Desertorem.* militem.

b ¶ *Auditum.* id est, accusatum. sic & ff.de sica. l. mandatum.

c ¶ *Ducem.* aliàs iudicem. & aliàs ducem.

d ¶ *Elogio.* id est, literis desig nantibus qualiter reliquit: vt ff. de cust. re. diuus. & hoc est crimen militare. & est ad hoc in authent. vt nulli iudi. §. si verò quis. & ff.de accusa. l. si cui. §. fi. idem si commune, sed leuius: vt innuit statim. & C.eo. l. fi. in princi. sed si graue, tunc præses: vt subiicit, & C. vbi de cri. agi oport. l. j. & in authen. qua in prouin. & ff. de accusa. l. fi. & no. C. de iurisdict. omnium iudi. l. pen.

e ¶ *Admiſerit.* cõmune crimen tamen committendo. Alij dicunt, si aliter tumultus fedari non potest: vt ff.de sicar. l. qui cædem. quod in leui communi posset dici, non graui, vt paret ex prædictis.

f ¶ *Admiſſum est.* vt C. vbi de crimi. agi oportet. l. prima. & authenti. qua in prouincia.

g ¶ *Pœna militum.* etiam pro communi crimine.

h ¶ *Caſtigatio.* fustium quandoque, vt j.ij. in bello. item verberũ quãdoque: vt j.l. qui commeatus.§. fi.

i ¶ *Torquentur.* nec aliàs similes pœnas quæ plebeiis conueniunt, vt suprà de pœn. l. moris.§. iſte. & C. de pœn. l. honor. & C. de quæstio. l. milites. & ideo hodie de consuetudine non ſi.spenduntur etiam ex delicto ex quo plebeius suſpenditur.

I. Modeſtinus lib.iiij. de Poenis.

DEſertorem [2] auditum [b] ad suum ducem [c] cum elogio [d] præses mittet, præterquàm si quid grauius ille desertor in ea prouincia, in qua repertus est, admiſerit [e]. Ibi enim cùm plecti pœna debere, vbi facinus admiſſum [f] est, diui Verus [1] & Antoninus rescripſerunt.

1 ¶ Pœna [2] militum [g] huiusmodi [3] est, castigatio [h], pecuniaria multa, munerum interdictio, militiæ mutatio, gradus deiectio, ignominiosa missio. Nam in metallum aut in opus metalli non dabuntur: nec torquentur [i].

2 ¶ Emãsor [k] est, qui diu vagatus ad castra reuertitur. ¶ Desertor est, qui per prolixum [l] tempus euagat [4] reducitur. ¶ Is qui in exploratione [1] emanet, hostibus insiſtẽtibus, aut qui à foſſa [5] recedit, capite puniendus est: ¶ Qui stationis munus [m] relinquit: plus quàm emãsor est. itaque pro modo delicti aut castigatur, aut gradu militiæ deiicitur: ¶ Si præfidis aut cuiusuis præpositi ab executione [6] [n] quis deſistat, peccatum desertionis subibit. ¶ Si ad diem commeatus [o] quis non veniat, perinde in eum statuendum est, ac si emanſisset, vel deseruisset, pro numero temporis, facta priùs copia docendi [p], num fortè casibus quibusdam detentus sit, propter quos venia dignus videatur.

3 ¶ Qui militiæ tempus in desertiõe impleuit, emerito [q] priuatur.

4 ¶ Si plures simul primum [r] deseruerint, deinde intra certum tẽpus reuersi sint, gradu pulsi, in diuersa loca distribuendi sunt. sed tyronibus parcendum [s] est: qui si iteratò [t] hoc admiserint, pœna cõpetenti adficiuntur.

5 ¶ Is qui ad hostes confugit, & rediit, torquebitur, ad bestiásque, vel in furcam damnabitur: quamuis [v] milites nihil eorum patiantur. Et is, qui volens [x] transfugere apprehensus est, capite punietur. Sed si ex improuiſo, dũ iter quis [y] facit, capiatur ab hostibus, inspecto vitæ eius præcedentis actu [z], venia [2] ei dabitur. & si expleto tẽpore militiæ [a] redeat, vt veteranus restituetur [b], & emerita accipiet.

6 ¶ Miles, qui in bello arma amiſit [d], vel alienauit, capite punitur: humanè [c], militiam mutat. ¶ Qui aliena arma surripuit, gradu militiæ pellendus est. ¶ In bello qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, etiam si res bene ceſſerit [7] [f]: Sed qui agmen exceſſit, ex

1 ¶ *Is qui in exploratione.* dic quòd insiſtentibus hostibus. i. eorum precibus ille quem miſimus pro exploratione, steterit, & nõ citò redierit. vel dic, quòd sine fraude ibat videre hostes cõtra prohibitionẽ tamen vt j.§. in bello.

m ¶ *Munus.* de hoc munere habes ff. de offic. præfect. vrb. l. j. §. fi.

n ¶ *Ab executione.* i. præcepto. & est argu. contra subditos qui nõ obediunt prælatis [a], vt pœna desertionis teneantur: quæ est infrà eo. non omnes. §. qui in pace.

o ¶ *Si ad diem commeatus.* id est, die posito in commeatu, vt vadat fortè ad custodiam alicuius ciſt: vel loci: vel dic vt redeat domum intra diem ſtatutum à licentiante vel à lege scilicet viginti milium diurnorum: vt suprà si quis cau. l. j. & ad hoc infrà eodem, l. qui commeatus. & suprà ex quib. cauſſis maio. ſi cui. §. fina. Sed ad quid curatur vadat citò vel non? Respon. quia interim percipit ſalaria, quæ perdet ſi negligat redire: vt infrà proxi. §.

p ¶ *Docendi.* aliàs docendi, & aliàs ducendi, id est, retinendi ſe domi. aliàs docendi. Accur.

q ¶ *Emerito.* id est, ſtipendio: vt j.ſed & f. Emerita enim dicuntur cõmoda veteranorum.

r ¶ *Primum.* puta primipilarium: vel aduerbium temporis ſi habes primò. Accurſius.

s ¶ *Parcendum est.* ad hoc infrà lege proxi. in fine, & lege, qui commeatus. in fine.

t ¶ *Iteratò.* ad hoc C. de epiſco. audien. l. iij in fi. & j.eod. non omnes. §. desertor. & in authen. de ſanc. epiſc. §. antepe. & ff. de pœ. l. capitaliũ. §. ſolent. & §. graſſatores.

v ¶ *Quamuis.* quaſi dicat, hoc in paganis, ſecus in militibus: vt ff. e. l. j. §. j. vel aliàs ſubaudi ſcilicet in aliis criminibus.

x ¶ *Volens.* id est, voluntariè transfu. ſic ff. de rerum diui. l. fin. & ſic non ob. ff. de pœ. l. cogitationis. vel dic, quòd non profugit, ſed tamen ad aliquem actum procedit: vt & aliàs ff. de ſica. diuus & de parric. l. j. in fi. & de bo. eo. qui mor. ſibi conſci. l. fi. §. ſic autem.

y ¶ *Quis.* pro aliquo facto fortè vt naturæ ſeruiat.

z ¶ *Actu.* ad quod C. de princ. agen. in re. l. penal. & ff. de libe. exhib. l. iij. §. Iulia. & j.eo. non omnes. §. à barbaris.

a ¶ *Venia.* deliquit enim quia ſtultè ibat, & facit ff. de æ dil. edic. quis ſit fugitiuus. §. idem ait.

b ¶ *Militiæ.* erat enim aſſumptus in decem annis j. quos fuit captus: & rediit poſt eos elapſos: aliàs ſi infra eos militiæ reſtituitur: vt j.eod. non omnes. §. à barbaris.

c ¶ *Reſtituetur.* ſcilicet vt habeat priuilegium veteranorum & emeritaſed non ſtipendia medij temporis: vt j.l.pe. & l. non omnes. §. pe. cõtra. C. eo. l. j. vel dic vt ibi. Item ſecus in desertore: vt ff. §. qui militiæ.

d ¶ *Amiſit.* illicitè: vt ff. titu. j. l. ij. & l. poſtliminio carent. ſi autem ad ludum, tunc comprehenditur ſub verbo alienauit. de quo verbo dic vt j.eo. qui commeatus. §. fi.

e ¶ *Humanè.* id est humanius est vt ſic puniatur: & ſic propriè dicitur mutare: vel hic de æquitate, ſed ff. de rigore. ſic ponitur ff. de appel. l. non tantùm. & est aduerbium. aliàs humerale, quod est genus armorum: vt j.qui commeatus. §. fi.

f ¶ *Ceſſerit.* aliàs geſſerit. magna est virtus obedientiæ. & ſic est contra ſubditos pro prælatis. ad quod in decre. v. q. ij. c. ij. & ff. man. ſi remunerãdi. §. ſi paſſus. & l. ſed Proculus. & ad Macedo. ſed & ſi. §. ij. & ad le.

Aquil.

a Limitabis hanc gl. per text. in c. cũ nõ liceat. & ibi bo. glo. & dõc. extrã depræſcript. videlicet ni ſi eſſet notorius criminoſus, vel ex cõmunicat' ſecundùm Inn. in c. j. deſchiſmaticis. item nisi ſit non obſeruãte canones ſecũdùm Inn. in cap. j. fi. extrã de conſti. Felynus poſt Abb. in c. ſciſt citatus. numiix. & ibi notaui in apoſtil. ad ipſum in ver. ſacerdotes. extrã de reſcript. & Alex. in 3 ita ſtipulatus. col. v. ff. de verb. obligat.

7 Flo. *geſſerit.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Aquil.l.si seruus seruum.§.fi puerum.& C.de neg.gest.l.fi.& ȝ.de cõdi.ob tur.cau.l.ij.§.pen.& in authẽ.vt defun.seu iu.§.j.& C. de infan. ex l.ij.& C.si cõtra ius vel vti.pub.l.& si legib'.& ȝ.de iure dot.l.j. & insti.de aucto.ru.§.neq;.& C.de sacrosan.eccl.authẽ.qui rem.& ȝ. de ope.no.nun.prætor.§.interdictũ hoc.Sed arg.cõtra.C.de app. l. quoniam iudices. & quod vi aut clam.l.si alius.§. antepen.

a ¶ *Castra.* sic ȝ. de rerum diui.l.fi.Accur.

b ¶ *Atrocem militũ.* id est milites qui sunt atroces in hostes,seditiosè concitauit in aliquem, non in hostem. vel dic sæuiẽtes in hostes cõcitauit, i. remouit ab illo proposito: vel hic concitauit etiã in hostes, sed non ex præcepto ducis belli: vt ȝ.§.in bello.

c ¶ *Mota est.* per aliquem militẽ facta est seditio, dum quidam alij quoquo modo rixarentur: hic quidem deiicietur militia. ad quod ȝ. de iniur. item apud.§.feciſſe.

d ¶ *Conſipirent.* accipe auocari. &c. & dic vel pro etiam.

e ¶ *Si legio.* i. qui præest legioni, deficiat ad maleficiũ puniendũ a, quod C. de iis qui latro. vel ali cri. l. ij.

f ¶ *Auocari.* aliàs aducare, ſcilicet præfixa ꝯ. *Qui præpoſitum.* de Budæũ in pata ducem belli.

annot. potest, hic.

h ¶ *Protegere.* id est, defendere.

i ¶ *Capite.* vt infrà eodem. omne delictum. in fine. & suprà ad Sylla. l. ij.§.cùm dominus.

Vi cum vno.] CASVS Qui tantũ vnũ testiculum habet potest esse miles. & extant exẽpla de Cotta & Sylla: quorum quilibet habens vnum testiculum fuit dux. ¶ *Ad bestias.*] Ad bestias datus, deinde profugit, & militiæ se dedit, vel passus est se eligi in militẽ: quãdocunq; inueniatur, capite punitur. Item in insulã deportatus si inde fugit, & militiæ se dedit, vel passus est se eligi in militem dissimulãdo deportationẽ: capite punitur. ¶ *Temporarium.*] Dic casum vt in gl. quæ incipit, id est, dicere si ad tẽpus erat &c. ¶ *Ad tempus.*] Ad tẽpus relegatus finito tẽpore relegationis dedit se militiæ. Dicitur, ꝙ est inspicienda causſa dãnationis: vt si cõtineat perpetuam infamiã, repellatur à militia, aliàs non repellatur. ¶ *Reus.*] Accusatus de crimine capitali, pẽdente accusati. factus est miles. si probabitur illud crimẽ, punietur capite: nec remittendus est ad iudicem coram quo cœpta fuit accusatio: sed vbi est causſa militiæ, auditur: si dicta causſa fit, id est verũ sit eum primò accusatũ. & si à militia reiicitur ignominiosè, ad iudicem suum coram quo fuit cœpta accusatio, remittitur, nec ad militiã amodò admittitur. ¶ *Adulterij.*] Accusatus de adulterio vel de aliquo iudicio publico non potest interim effici miles. Item non omnis homo habẽs litem prohibetur effici miles, sed ille tantùm qui eo animo se dedit militiæ, vt pretiosiorẽ se aduersario faceret in lite. nam talis remouetur à militia. parcitur autẽ ei, si transigat in illa lite: & prædicta de causſa remotus non sit infamis: & lite finita poterit se militiæ dare. ¶ *Qui post desertionem.*] Miles desertа vna militia in aliam militiam se cõtulit. Dicitur, ꝙ militari pœna puniendus est: & grauius delictum est detrectare militiã, quàm no uam illicitè appetere. Item miles qui non respondebat præceptis fãctis à duce belli: in seruitutẽ olim reducebatur sicut proditor libertatis: & sic fit hodie: & militiam perdit, & pœna capitis cessat hoc casu: nec ad militiam reuertitur, cùm alius loco eius in numero militũ sit positus. ¶ *Qui filium.*] Pater subtrahit filium suum militem à militia tempore belli. dandus est iste pater in exilium, & in parte bonorum mulctatur. sed si tẽpore pacis subtrahi filium à militia, fustibus cædirur: filius autẽ requisitus, vel à patre postea exhibitus dandus est in deteriorem militiam. non enim debebat pati se corrumpi à patre. sed si pater debilitauit filium suum militem, vt fic sit inhabilis militiæ, deportandus est talis pater. *Edictum.*] Desertor dicitur miles, qui diu aufugit à militia, vt sic inter emansores habeatur. si autem se offerat postea duci belli, vel si deprehensus offeratur, pœnam desertoris in casib' euitat quos infrà proximè dices. Itẽ crimen emansoris leuius est, vt vitium erronis in seruis: desertoris crimen maius est, vt vitium fugitiui in seruis. Vltimò ponit causſas, propter quas subueniunt emansori. Franciſcus.

k ¶ *Memorantur.* paſsiuè. & sic Cotta & Sylla fuerunt duces cũ vno teste b. vel deponens: & dices quòd fuerunt iurisconſulti, qui referunt quosdam duces fuisse carentes altero teste. & quod subiicit natu, vel naturæ, dic, id est, natiuitate.

b Vide in hunc locũ Cæsiũ Rhodigi. lib. lect. antiqua. li. c. xxxvij.

l ¶ *Quandocunque.* aliàs quandoque, id est quandocunque.

1 Fl. profugio.

m ¶ *Puniendus est.* facit ȝ. de pœn. l. capitalium. §. in exulibus. & l. aut damnum. §. inter.

2 Fl. lectus vel dissimulauit.

n ¶ *Legi se.* hoc expone ne vt j. proximis duobus §. vbi ponitur lego pro eligo. vel lectus pro electus.

o ¶ *Lectus.* id est, electus: & dissimulauit de portationem: vel non electus dissimulauit dã do se militiæ, vt subiicit. vel dic vtroque casu spontè fuit miles electus vel non electus. sed primo dixit qualiter erat deportatus, spõtè tamen recepit militiam: & altero dissimulauit: vt & j. proxi. §. & sic expone suprà pro. xi. §.

3 Fl. militiæ se dedit.

p ¶ *Temporarium.* id est dicere, si ad tempus erat relegatus, & excesſit ante præfinitum tempus, & factus est voluntarius miles: dicendum tamen qualiter fuerat relegatus, debebit relegari perpetuo in insulam. si dissimulando passus est se eligi in militem, tunc in perpetuum exilium, id est deportationem. ad quod ȝ. de pœn. l. capitalium. §. in exulibus. & l. rei capitalis. & l. aut damnum. §. inter. sed si deportatus fiat miles, tunc capite: vt ȝ proxi. §. & est sic de episcopo qui est indignus, nisi fuerit ordinatus inuitus: vt C. de episcop. & clerı. si quẽquam & facit j. §. reus.

4 Flor. sed vbi.

q ¶ *Fugæ.* id est relegationis, quæ lata fuga quandoque dicitur: vt ȝ. de interdict. & releg. l. exilium.

r ¶ *Perpetuam.* ergo aliqua est temporalis. quod dic: vt ȝ. de pœ. l. in seruorum. §. fi. & facit j. de decur. l. ad tempus.

s ¶ *Idem obseruetur.* quod plenè dicitur ȝ. proxi. §.

t ¶ *Sit.* id est esse intelligitur. & dic de futuro, id est de infamia futuri temporis, quod est si corporalis pro pecuniaria: vt ȝ. de iis qui not. infa. quid ergo. §. pœna. & ibi no. al. de furto: vt qui relegatus fuerat propter furtum. sed certè non videtur inquiri debere hanc causſam: vt suprà, de postu. imperator. contra. Sol. vt ibi.

v ¶ *Et honores.* veteres statim: alios non statim: vt j. de decu. l. ij. & j. ad municip. l. ordine. Accur.

x ¶ *Reus.* id est accusatus.

y ¶ *Voluntarius.* secus si coactus; & hoc fait pendente accusatione. Accurſius.

z ¶ *Capite.* ob hoc ipsum accusatus, quòd passus est fieri vel eligi miles: argu. ȝ. ea. l. §. ad bestias. vel dic ex crimine probato quo accusatur, quod capitale erat.

a ¶ *Postulatus est.* id est accusatus de primo crimine, sed vbi est causſa militiæ.

b ¶ *Si.* id est quamuis. Accurſius.

c ¶ *Dicta causſa sit* id est verum sit eum primò accusatum, vel si dicta ex causſa, scilicet militiæ, sit ibi: aliàs si abest à loco militiæ, requiritur: vt ȝ. de requi. reis. l. j. sed contrà ȝ. de iudi. l. si quis post. Solutio. speciale hic in milite armato ne auocetur propter communem causſam militiæ. quod publicè prodest. vel hic vocatus, licèt sponte acceperit: ibi non vocatus. vbi in eadem re vocatus: hic in alia. sed aut succumbit in ista, & non remittitur in prima. aut absoluitur: & tunc remittitur in prima secundùm quosdam. sed prima placet: in casu tamen remittitur etiam in noua: vt j. proxi. §. Accur.

d ¶ *Requirendus.* scilicet de secundo crimine secundùm quosdam. Accurſius.

e ¶ *Annotatus.* id est bona sequestrata.

f ¶ *Ad iudicem suum.* coram quo ante militiam fuerat accusatus. & coniungitur superiori §. & in simili casu loquitur. sed quomodo, cùm ibi capite, hic ignominia? Respon. hic ex leuiori crimine antè accusatus fuerat: ibi de capitali. ad quod ȝ. eo. l. ij. §. penult. & l. ij. in fin. & facit j. eo. l. fina.

Absoluitus

a ¶ *Absolutus* à suo iudice. & sic not. arg. quòd periurus pœnitentiã accipiens, vel infamis non testificatur. vt notatur. C. de nup. Imperialis. & facit C. eo. l. iij. Accur.

b ¶ *Recipiendi.* suprà, de iis qui not. infa. l. ij. §. miles. & ȝ. de adult. miles. Sed quid milum, cùm capite puniantur? sed dico, quòd tempore huius legis nõ erat Fœna gladij pro ãdulterio, licet hodie fit: vt C. de adul. quamuis. ij. vel ex alio capitulo. l. fuit damnatus, cùm multa sint, vt suprà, de minori. l. auxilio vt stupro, vbi tantùm publicatio bonorum publicatio bonorum fit: vt insti. de public. iudic. §. ij. nisi in casu ibi excepto, & C. si quis eam cuius tu. fu. cor. l. j. & de mulie. quæ seruis propriis. l. j.

1 Fl. habuerunt.

c ¶ *Faceret.* sic C. qui milii non posſ. l. j.

d ¶ *Indulgendum est.* scilicet illis qui dicunt se non malo animo milĩtasse. Accurſius.

e ¶ *Extra ordinem.* duæ partes, i. extra iualiàs, de dicto. qui de ȝ. de delicto. ret, vel ef- ferus. q. d. puniſ- cil. ndi sunt: nec eis parcitur nisi per iudicium, sed quia non animo malo militauerunt, tunc parcitur iure communi: quia absoluitur: idem si tranſigat. & sic est arg. ꝙ qui trãſigit, vincere videtur, de

2 Vide, delicto.

quo dic vt suprà, mandat. l. fina.

f ¶ *Iudicationis.* id est, sine cognitione iudicis.

g ¶ *Qui.* illi scilicet qui, &c.

h ¶ *Negotium.* id est, litem.

i ¶ *Recidit* scilicet ne gotium illud.

k ¶ *Indulgendum est.* de iure communi.

l ¶ *Exauctoratus.* id est, à militia depositus.

m ¶ *Eo nomine.* id est, eadem causſa quæ fuit dicta in superiori. §. secus si ex alia. vt ȝ. de iis qui not. infa. l. ij. §. sed & si.

n ¶ *Relinquat litem.* pacisſendo, vel tranſigendo, vt subiicit, aduersario desidente Accurſius.

o ¶ *Retinendus est.* in prohibitione. quod est iniquum: vt suprà, §. non omnis.

p ¶ *Qui post desertionem.* quis sit desertor, dic vt j. eo. edicto.

q ¶ *Legitur.* id est, eligi.

r ¶ *Militariter* id est, pœna militiæ.

s ¶ *Detrectare* sic suprà, de administratio. tuto. tutores qui primo. §. tutor datus. & infrà, ad munici. l. fina. primo respon. & C. de condi. ob cau. l. quod euitandi & C. quod metus cau. l. cùm te.

t ¶ *Appetere.* etiam illicitè. nam licitè petere non est delictum: vt suprà §. ad tempus. in fi. vel ibi, veterem: nouam autem petere, delictum est: vt suprà, ex quibus causſis maiores. l. qui data. & ad legem Iuliam de ambit. l. j.

v ¶ *Et qui.* scilicet milites. Accurſius.

x ¶ *Ad edictum.* scilicet factum à duce belli.

y ¶ *Vt.* id est, sicut.

z ¶ *Redigebantur.* hodie etiam hoc contingit in causſa liberali: vt C. de asſer. tollen. l. j. §. scientes. sed in aliis vt contumax punitur: vt suprà, de re iudicata. l. cõtumacia. in princip. & §. j. & de iudic. l. & post. §. sciendum.

a ¶ *Recessim.* quia hodie redigitur in seruitutem: & sic recessum est à pœna capitali secundùm quosdam, scilicet quando mutauit militiam, vt hic fuit. Vel dic recessum à pœna capitali scilicet, seruitutis: & mutat militiam, id est, reiicitur de vtraque: vel ponitur in deteriorem.

b ¶ *Quia plerunque.* vnde deiicitur & non admittitur: quia remittendus est: nec recipiendus postea militare volens, licet fuerit absolutus a.

7 ¶ Adulterij vel aliquo iudicio publice damnati, inter milites nõ sunt recipiendi b.

8 ¶ Non omnis qui litem habuit, & ideo militauerit, exauctorari iubetur: sed qui eo animo militiæ se dedit, vt sub obtentu militiæ prætiosiorem se aduersario faceret c. Nec tamen facilè indulgendum est d, extra ordinem e iudicationis f, qui g negotium h antè habuit i: sed si in trãsactionem recidit i, indulgendum est k. ¶ Exauctoratus l eo nomine m, non vtique infamis erit, nec prohibendus lite finita militiæ eiusdem ordinis se dare: alioqui & si relinquat n litẽ, vel tranſigat, retinendus o est,

9 ¶ Qui post desertionem p in aliam militiam nomẽ dederunt, legive q passi sunt, Imperator noster rescripsit, & hos militariter r puniendos. Grauius autem delictum est detrectare s munus militiæ, quàm appetere t. Nam & qui v ad edictum x olim non respondebant, vt y proditores libertatis in seruitutem redigebantur z: sed mutato statu militiæ, recessum a à capitis pœna est: quia plerunq; b voluntario milite numeri supplẽtur.

10 ¶ Qui filium suum subtrahit militiæ belli tempore: exilio, & bonorum parte multandus est. Si in pace, fustibus cædi iubetur: & requisitus iuuenis, vel à patre postea exhibitus, in deteriorem militiam dandus est. Qui enim se solicitauit ab alio c, veniam non meretur.

11 ¶ Eum qui filium debilitauit de lectu d per bellum e indicto, vt inhabilis militiæ sit: præceptum diui Traiani deportauit.

12 ¶ Edictum Germanici Cæsaris militem desertorem f faciebat, g qui diu abfuiſset g vt is inter emãsores h haberetur. Sed siue adear i quis, & offerat se, siue deprehensus offeratur: pœnam desertionis euitat i. nec interest, cui se offerat: vel à quo k deprehendatur. Leuius itaque delictum emansoris l habetur, vt erronis in seruis: desertoris m grauius, vt in fugitiuis n.

13 ¶ Examinantur autem semper causſæ emãsionis: id est, o & cur, & vbi fuerit, & quid egerit: & datur venia valetudini, affectioni parentum p & affinium, & si seruum fugientem persecutus est, vel si qua huiusmodi causſa sit. Sed & ignoranti adhuc disciplinam tyronij ignoscitur q.

V. Idem lib. iij. de Re militari.

NOn omnes desertores similiter r puniẽdi sunt: sed habetur & s ordinis, & stipendiorũ ratio, & gradꝰ militiæ vel loci, ac muneris deserti, & antè actæ vitæ t. Sed & numeri, si solꝰ, vel cum altero, vel cũ pluribus deseruit, aliúdve qd crimẽ desertioni u adiũxerit. Itẽ ceteris quo in desertiõe fuerit, & eorum quę postea gesta fuerint. Sed si fuerit vltro reuersus, non cum necessitudine: non erit eiusvltro. id est, sponte reuertatur, mitiùs punitur. nam tantùm in insulam deportatur. Item qui in pace deseruit militiam, eques gradu repellitur, pedes militiam mutat, sed, si tempore belli deserat militiam, capite punitur. & si deserendo militiam, aliud delictum faciat, veluti furtum, aut plagium vel simile: grauiùs punitur. Item desertor militiæ si in vrbe scilicet Romana inueniatur: capite punitur. si autem alibi apprehendatur: ex prima desertione poteit restitui, ex secunda non: imò penitus capite punitur. Item desertor militiæ si se offerat: ex indulgentia principis in insulam deportari solet. Item captus ab hostibus si cùm posſet redire, non rediit, pro transfuga habetur. Item cùm quis iuisſet ad hostes vt spia, ibidem captus est: & cum posſet redire, non rediit, pro transfuga habetur. si tamen cùm iter Seius faceret, vel epistolam ferret, captus est, non committen do in hoc dolum, deinde reuertatur, veniam meretur, & emerita accipiet.

A Barbaris.] Cùm aliquis miles esſet captus ab hostibus, reuertitur. ita demum restituitur suæ militiæ, si probabit se captum ab hostibus euasisse, non transfugisse. & si hoc non potest liquidò probari, inspicitur si anteà bonus miles fuit: vt sic eius dicto in hoc stetur. si autem fuit malus, vt quia emansor, aut negligens suorum, aut segnis, non credetur ei si post multum temporis rediit. Item captus si reuertatur finito tempore militiæ: vt veteranus habetur, & præmium emeritum habet. Vltimò ponit casum, in quo parcitur transfugæ: vt si transfuga multos latrones apprehendit, & transfugas plures demonstrauit. potest enim ei parci. si autem promittat se prædicta facturum, non ei creditur: & sic ei non parcitur. Franciſcus.

Confanguinitas excusat.

1 Flo. habetur ordinis, stipendiorum ratio, gradus militiæ, vel loci, muneris deserti.

p ¶ *Similiter.* id est, æqualiter.

q ¶ *Vitæ.* vt j. eod. à barbaris.

r ¶ *Desertionis.* scilicet criminum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

offerenti se sponte præsentat.

a ¶ *Sortis.*id est conditionis.nam tantum in insulam deportatur:vt j. §.qui desertorem.& sic no.quòd in aliquo parcitur sponte offerenti: vt C.de pœna iudi.auth.nouo.& facit ff.quæ in frau. cre. pupillus. & ad Senatusconsul.Tertul.l.ij.§.si mater. Accur.

b ¶ *Admissum.*scilicet delictum desertionis.

c ¶ *Veluti.* id est quasi alia à simplici, cum qua nō est admixtum aliud delictum, vel id est secunda, quasi bis deserat, qui delinquendo deserit.

d ¶ *Capite.* inspecta sua vita priori: vt ff. in prin.huius legis.

e ¶ *Iterū deserendo.* secundò:& sic ex consuetudine: vt ff.eo. desertorem. §. si plures. & facit ff. de pœ. capitalium. §. solent. & in auth. de litig. §. antepenul.aliàs dicit litera differendo.

f ¶ *Puniendus.* aliàs est in litera quādoque quod expone, vt ff. in prin. huius legis: aliàs deest. Accur.

g ¶ *Si se obtulerit.* vt ff. de iure fisci, edicto. & ff. in princip. huius legis.

h ¶ *Pro transfuga habetur* ff. tit. j. l. postlimi.§.captus. & l. si captiuus in prin.Item facit ff. quib. ex cau. mare hi.§ j. & l. si cui. §. tādiu.& de ædil. edic. quis fit fugitiuus. §. idem ait.& in decre xx. q.iij.§. præmissis. & ij. q. j. c. in primis. & §. desertoris. & i a q i nō facit qđ debet cum possit,punitur, vt ff. eo. omne §.fi & arg. j. de verb fig. alienationis. §. j. Accur.

a Manuscrip. puniēdus quādoque est.

i ¶ *Qui in præsidio.* id est exploratiōe vel spia, & poterat redire:& debebat, & non rediit. per tales enim habemus præsidium, i. insidias hostiū præscimus. sic potest dici. ff. de leg.iij. si chorus. §. j. de capti.l.in bello. §. manumittendo.

5 Flo. affirmatus. & Flo. remansor.

7 Flo. creditur esse si post multum temporis rediit, qui ab hostibus: & c.

k *Conditione.*vt fit pro transfuga:vt ff. proxi. respon.

l ¶ *Meretur.* & emerita accipiet:vt ff.eo.desertorem.§.is qui.ibi, sed si ex improuiso.& j. qui ab hostibus.

m ¶ *A Barbaris.*id est hostibus.

n ¶ *Restituni.*suæ militiæ. Accur.

o ¶ *Bonus miles.* si bonus fuit, & bonus præsumitur. sic etiam si malus.ad quod facit.ff.de probatio. cùm tacitum. & l. eum. & de transactio l.cùm hi §.in persona eius.& de testi.l. testium. in princi. C. de in integ.restitu.min.l si minorem.& ff.de libe.exhiben.l.iij §.Iulianus ait.& de accusa.l si cui.& in auth.de monac.§.si verò intra.& qui fatisda.cog.de die §.fin.& de act.emp l penul.

p ¶ *Creditur.*quantum ad præsumptionem,probabitur ergo in contrarium:vt C de inoff.nup.l qui contra legem.

q ¶ *Si ema ſ.* ff. eo.l.iij.§ emansor.

r ¶ *Suorum.*commilitonum:vel, id est suæ partis.

s ¶ *Segnis.*in suis propriis negotiis:quo casu ex fatuitate captus videtur.ad quod ff.de pœnis.l.in fi.

t ¶ *Redit* secus videtur ergo si post paruum argu. ff.de arbi. item. §. si multo & hic est multum,quinquennium:vt j.eo l.milites.§. si.

v ¶ *Restituendus* Si expleto tempore militiæ rediit:vt ff. l. iij. §. sed si ex improuiso. & die vt ibi. Accur.

x ¶ *Et præmium e merirum* aliàs præmium & merium.

y ¶ *Reſcripſit.* parcitur sponè confitenti.sic C. ad legem Iul. maiesta. l.quisquis.in fi.& C.de iis qui se defer.l.j.

z ¶ *Ea.*scilicet apprehendere latrones, & demonstrare transfugas. & sic no. argu. contra docto. promittentes maria & montes, vt non dem sortis a.

1 ¶ Qui in pace deseruit,eques gradu b pellendus est: pedes militiam mutat.In bello idem admissū c capite puniendum est.

2 ¶ Qui desertioni aliud crimen adiungit,grauiùs puniēdus est: & si furtum factum sit, veluti d alia desertio habebitur:vel si plagium factum est,vel aggressura, seu abigeatus, vel quid simile accesserit.

3 ¶ Desertor si in vrbe inueniatur, capite e puniri solet:alibi apprehē sus ex prima desertione restitui potest:iterum deserendo f, capite puniendus g est.

4 ¶ Qui in desertione fuit,si se ob tulerit h,ex indulgētia Imperatoris nostri in insulā deportādus est.

5 ¶ Qui captus,cùm poterat redire,non rediit,pro transfuga habetur i. Item eum, qui in præsidio k captus est,in eadem conditione l esse certū est.Si tamē ex improuiso dum iter facit,aut epistola fert, capiatur quis,veniam meretur m.

6 ¶ A Barbaris n remissos milites ita restitui o oportere Hadrianus rescripsit, si probabunt se captos euasisse,non transfugisse.sed licet hoc liquidò constare non possit, argumentis tamen cognoscendū est,& si bonus miles p antè existimatus q fuit, prope est,vt affirmationi eius credatur r. si emāsor 6 q, aut negligens suorum s, aut segnis t,aut extra contubernium agens:non credetur ei, si 7 post multum temporis redit u.

7 ¶ Qui ab hostibus captus est:& captum eū,nō trāsfugisse cōstiterit:vt veteranus erit restituēdus v:

a ¶ *Exigit.*de his respondē sub duce belli,vel sub præside:vt C. eod l. fina.in princip.

b ¶ *Segnitiæ.*id est pigritiæ.

c ¶ *Præpositō.*puta duci belli.

d ¶ *Dignitate præpositi.*sic supra,de pœn aut facta.§ persona. & instit.de iniur.§.atrox.& supra l.ij. & iij & infrà l.milites. §. missionum. in fine.

e ¶ *Contumacia.*scilicet ex animo.& facit ff.l.iij.§.in bello. Et not.argu.contra clericos contumaces. Accur.

f ¶ *Propter exemplum.*malam,scilicet vt fugiant. sic ff. de pœnis. aut facta.§,fin & C.ff ser.export.l.mouetur.& in authen.vt iudic. sine quo quo fuff.ag.§ eos.in fin. & C.ad legem Iul.repetum.l.j.& ff.de bo.eo. qui sub tu.l quamuis.& C.de hæreti.quicunque.

g ¶ *Exploratores.*ff. de pœ.si quis aliquid.§. j. & §. si quis. & §.instrumenta.& ad legem Iul.maiest.l.j.Accur.

h ¶ *Proditores.*& ideo puniuntur:vt j.l.proxi.

i ¶ *Caliguus.*expone vt in authenti.quibus modis natu. effic. legiti.§. quisquis.

k ¶ *Metu.*quia nolebat pugnare:vt Grimaldus.

l ¶ *Caput amittit.*sic C.ad leg.Iul.maiest.quisquis.in prin.

m ¶ *Statutus.*aliàs ſtatutus,aliàs ſtatuendus.

n ¶ *Mittatur.*id est remittatur.

o ¶ *Prædendat.*sed metu pœnæ criminis.

p ¶ *Puniatur.*facit ff. de iure fis.in fraudem. §. eius. & de pœn.si quis aliquid.§ fi.& l.respiciendum.§.ij.& ad le.Pompe.de partici.l.pen.& de iniusto testa.si quis filio.§ quòd si quis.& §.quòd si tædio. & C.qui testa.

Mne delictum.] CASVS. Delictum militare appellatur,quod cōmittitur contra disciplinam militarem:vt delictum pigritiæ. Item contumaciæ vel desidiæ.Item si manum intulit in præpositum,id est in ducem belli,capite punitur:& dignitate & præmium 8 x emeritum capiet.

8 ¶ Qui transfugit, & posteà multos latrones apprehendit,& transfugas demonstrauit, posse ei parci Diuus Hadrianus rescripsit y:ei tamen pollicenti ea z, nihil permitti oportere.

VI. Idem lib.iij.de Re militari.

OMne delictum est militis, quod aliter quàm disciplina communis exigit a, committitur: veluti segnitiæ b crimen, vel contumaciæ,vel desidiæ.

1 ¶ Qui manus intulit præpositō c, capite puniendus est.augetur † autem petulantiæ crimen dignitate præpositi d.

2 ¶ Contumacia e omnis aduersus ducem,vel præsidem militis capite punienda est.

3 ¶ Qui in acie fugam prior fecit, spectātibusmilitibus, propter exē plum f, capite puniendus est.

3 Fl. & emeritum capit.

† Concordat. tex. in canon. homo Christianus. & addo quòd ista lex dicit. & ita fuit Bald. in c. j. §. inter. de pace iura. fir. vbi volunt. instantem. alapam. restari. alios. cuius certe. posse capitis. lirer punitis. quod dicit. refert & fe. quitur.sed in l. j. C. de præcib. imp. offer. Fl. contra.

1 Flo. militiam.

2 Flor. Seuer. Anton. & Flo. sed & Pigm.

Exploratores g, qui secreta nuntiant h hostibus, proditores h sunt,& capitis pœnas luunt. Sed & caligatus i, qui metu k hostiū languorem simulauit : in pari cum eis causſa est.

4 ¶ Si quis commilitonem vulnerauit:si quidem lapide, militia reiicitur:si gladio, caput l amittit i.

5 ¶ Qui se vulnerauit,vel aliàs mortem sibi consciuit, Imperator Hadrianus rescripsit, vt modus eius rei statutus m sit, vt si impatientia doloris,aut tædio vitę,aut morbo, aut furore, aut pudore mori maluit : non animaduertatur in eum, sed ignominia mittatur n. si nihil tale prætendat o, capite puniatur p.¶ Per vinum,aut lasciuiam

4 Flor. capitali diminutio.

4 Flo. si delatus fuerit.

testa.ff. posl.l.ij.& de bo.eo.l.j.& ij.& C.de sica.l.in lege.§.j. & ff. de pecu.l.peculium.§.si ipse seruus.

a ¶ *Lapsis* culpa præcedens non omnino punitur.

b ¶ *Non protexit* non adiuuauit.

c ¶ *Factori habendus* est. facit ff. non omnes. §. qui captus. Item facit ff.ad Sylla.l.j.§. occiforum.& ff. si fi sibi. & ff.l.iij. §. si præsidis. & §. seq. & ff. loca. item quæritur. §. exercitu. & in decre.xxxvij.di. c.ergo si quis. & lxxxviij.dist.c.culpa.

d ¶ *Centuria.*id est cēturij.

e ¶ *A latronibus.* hoc expone vt ff.ti.j.hostes.

f ¶ *Placuit.* Capite, vbi præpositus est occisus:vt ff.l.iij.§. fi.sed qui manum intulit, capite punitur, etiam si non occidit. suprà ea.l.§.j.

g PRoditores. qui libet transfuga est proditor:sed nō econtrà: vt supra tit. j.postlimi.§.transfugę. & ff.l.proxi.§.exploratores. & de pœnis. si quis ali. §. j. & de iis qui no. infa. Athletas. §.fin. & nota, quòd aliàs,est proditores:vel aliàs deest vel.

QVi status controuersiam patiuntur, licet re vera liberi sint,non debent per id tempus nomen militiæ dare, maximè h lite ordinata, siue ex libertate in seruitutem,siue contrà petantur:nec ij quidem:qui ingenui bona fide seruiunt:sed nec qui ab hostibus redempti sunt priusquàm se luant i.

IX Marcianus lib. ij. Institutionum.

MIlites prohibentur prædia comparare in iis prouinciis in quibus militant 1: præterquàm si paterna k eorum fiscus distrahat. nam hanc speciem Verus 2 & Anto. remiserunt. sed 3 stipendiis impletis emere permittuntur l : Fisco m autem vindicatur prædium illicitè comparatum n, si delatum 4 o sit. Sed si nondum delata causſa p stipendia impleta sint, vel missio contigerit, delationi non est locus q.

1 ¶ Milites si hæredes extiterint, possidere ibi prædia non prohiben tur r.

X. Paulus lib.singul.Regularum.

QVi excubias s palatij deseruerit, capite punitur. Sed ex causſa desertionis t re-

Qui excubias.] CASVS. Custos nocturnus palatij regij si deseruit custodiā: capite punitur. Item miles qui deseruit militiam, deinde restitutus est in militiam : non recuperat salaria medij temporis nisi princeps hoc specialiter indulserit.Franciscus.

lapsis a,capitalis pœna remittēda est,& militiæ mutatio irroganda.

7 ¶ Qui præpositum suum non protexit b, cùm posset, in pari causſa factori habendus c est. si resistere non potuerit,parcendum est ei.Sed & in eos, qui præfectum centuriæ d à latronibus e circunuēntum deseruerunt,animaduerti placuit f.

VII. Tarrutenus Paternus lib.ij.de Re mil.

PRoditores g transfugæ plerūque capite puniuntur:& exauctorati torquentur.nam pro hoste, non pro milite habentur.

VIII. Vlpianus lib.viij.Disputationum.

Vi status controuersiam patiuntur, licet re vera liberi sint,non debent per id tempus nomen militiæ dare, maximè h lite ordinata, siue ex libertate in seruitutem,siue contrà petantur:nec ij quidem:qui ingenui bona fide seruiunt:sed nec qui ab hostibus redempti sunt priusquàm se luant i.

IX Marcianus lib. ij. Institutionum.

MIlites prohibentur prædia comparare in iis prouinciis in quibus militant 1: præterquàm si paterna k eorum fiscus distrahat. nam hanc speciem Verus 2 & Anto. remiserunt. sed 3 stipendiis impletis emere permittuntur l : Fisco m autem vindicatur prædium illicitè comparatum n, si delatum 4 o sit. Sed si nondum delata causſa p stipendia impleta sint, vel missio contigerit, delationi non est locus q.

1 ¶ Milites si hæredes extiterint, possidere ibi prædia non prohiben tur r.

X. Paulus lib.singul.Regularum.

QVi excubias s palatij deseruerit, capite punitur. Sed ex causſa desertionis t restitutus in militiam,non aliter medij temporis stipendia 1 & donaria accipit v, nisi hoc ei specialiter liberalitas principalis indulserit.

XI. Marcianus lib.ij. Regularum.

ABomni x militia serui prohibentur : alióquin capite puniuntur.

XII. Mercer lib.j.de Re militari.

OFficium regentis exercitum, non tantùm in danda, sed etiam in obseruanda disciplina y consistit 1.

Milites non debent exercere officia vilia, siue mechanica,quibus possint à militia distrahi.

1 ¶ Paternus 2 quoque scribit debere eum,qui se meminerit armato a præsse,parcissimè b commeatum dare,equum militarem extra prouinciam duci non permittere: ad opus priuatum, piscatum,venatum militem non mittere. Nam in disciplina Augusti ita cauetur : *Et si c scio fabrilibus operibus exerceri milites, non esse alienum d :vereor tamen si quicquam permisero, quod in vsum meū aut tuum fiat e , ne modus in ea re non adhibeatur, qui mihi sit tolerandus f.*

2 ¶ Officium tribunorum est, vel eorū qui exercitui prę sunt, milites in castris continere,ad exercitationem producere, claues portarum suscipere,vigilias interdū circumire,frumentationibus g commilitonum interesse,frumentum h probare,mensorum 2 fraudem coërcere, delicta secundùm suæ auctoritatis modum i castigare, principiis k frequenter interesse, querelas commilitonum audire,valetudinarios inspicere l.

XIII. Idem lib.ij.de Re militari.

MIlites agrum comparare prohibentur in ea prouincia in

s ¶ *Qui excubias.* id est, nocturnas vigilias ad custodiam palatij principis, vel ducis bel li.sic ff. de offi. præfect. vrb.l.j.

1 Flo. stipendium & donatiua.

t ¶ *Desertionis.* aliàs despectionis: & aliàs desertionis,vt quia despexit vel deseruit suū præpositum:vt ff. eo.omne.§.fi.vel militiam deseruit.

v ¶ *Accipit.*vt C. eod. l.j.

x A *B omni.*adhoc C. de tabulariis, generali. sed contrà C.qui mili.non pos. l. fin. & l.super seruis. Solu.hic corrigitur:vel ibi authoritate princ. non aliàs vt hic. vel ibi electus:hic appetit. H. vel ibi non militat seruus,sed propter domini scientiam sit liber:& sic militat liber,non seruus.

1 Fl.consistit.

Officium.] CASVS. Officium eius qui regit exercitū, consistit & in danda & in obseruanda disciplina.Item parcissimè debet commeatum dare. Item equum militarem extra prouinciam duci non permittat. Item nō dimittat militem ire piscatū vel venatū:nec fabribus operibus militem immisceat.Item& in aliis consistit officiū tribunorum vel eorum qui exercitui præsunt: quæ declarantur in litera.Franc.

y ¶ *Disciplina.* quæ est in militibus:vt ff. eod.l. iij.§.in bello.& in aliis multis. Accur.

2 Flo. mensorum.

z ¶ *Paternus.* propriū nomen.

a ¶ *Armato.*id est, armatis,scilicet militibus & sic singulare pro plurali:vt j. de verbo.sign. l.in vsu.vel determinetur armato à verbo dare, quod est infrà, & tunc die præsse, scilicet militiæ vel exercitui.

b ¶ *Parcissimè.*sed tempore expeditionis nullo modo : vt C. de commea.l.j.lib.xij.

c ¶ *Si* id est,quamuis.hæc sunt verba Augusti. Accursius.

d ¶ *Alienum.*à iure id est,non est contra ius.

e ¶ *Tuum fiat.*id est,aliquod opus alicuius priuati.

f ¶ *Tolerandus.*& ideo non concedam.ad hoc ff.nau.cau.sta. l.j. & ff. de suspect.tu.l.ij.§.sed si pater.

g ¶ *Frumentationibus.*vt abundent frumentum & annona.

h ¶ *Frumentum.*sit bonum vel malum.

i ¶ *Modum.* id est,militaribus modis.

k ¶ *Principiis.*cùm milites assumuntur : vel cùm aliqua rixa nascitur: vt ff.l.iij §.pe.& sic facit in aut.de non alie.§.si minus. Accur.

l ¶ *Inspicere.*vt sic sint licentiandi,vel non:vt C.eo.l.semel.

Milites.] CASVS. Milites prohibentur agrum comparare in ea prouincia in qua militant:secus in domo. & redditur ratio in litera.in alia autem prouincia possunt cōparare agros. sed in ea prouincia in qua militant,nec nomine alieno agrum debent comparare. alioquin ager confiscatur si deferatur fisco antequàm miles missionē, i. licentiā recedendi acceperit.postquàm enim miles reuersus est de militia

Universidad de Deusto
Biblioteca

non potest deferri in fiscum. & hoc est verũ si ex honesta caussa est reuersus. idẽ si ex caussaria. secus si ex ignominiosa. Honesta est quæ tempore militiæ impleto datur. Caussaria, cùm quis vitio animi, vel corporis minùs idoneus militiæ renuntiatur [k]. Ignominiosa caussa est, cùm quis propter delictum sacramẽto soluitur. Et is qui ignominia miss[o] est, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere potest [l]. Sed & si sine ignominiæ mentione missi sunt, nihilominus ignominia miss[3] si intelligũtur [m]. Irreuerens [n] miles, nõ tantùm à tribuno vel cẽturione, sed etiam à principe [4] coërcendus est. nam eum qui centurioni castigare se volenti, restiterit, veteres notauerunt [o]. Si vitem [p] tenuit, militiã mutat. si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur.

4 ¶ Eius fugã, qui cùm sub custodia, vel in carcere esset, discesserit, in numero desertorum non computandam, Menãder scripsit: quia custodiæ refugæ, non militię desertor est. Eum tamen qui carcere effracto fugerit, etiam si antè non deseruerit ¶, capite [r] puniẽdum Paulus rescripsit [5].

5 ¶ Desertorem [s] qui à patre suo fuerat oblatus, in deteriorem militiam diuus Pius dari iussit [t]: ne videatur, inquit, pater ad suppliciũ filium obtulisse [v]. Item diui [6] Verus & Antoninus eũ qui post quin quennium [x] desertionis se obtulit, deportari iusserunt: quod exemplum & in cæteris sequi nos debere Menander scripsit.

XIIII. Paul. lib. singul. de Pœnis militũ.

QVi commeatus spatium excessit, emansoris [y] vel desertoris loco habendus est. habetur tamen ratio dierum quibus tardiùs reuersus est: item temporis nauigationis vel itineris: & si se probet valetudine impeditum, vel à latronibus detentum, similive casu moram passum, dum tamen [1] non tardiùs à loco profectũ se probet, quàm vt occurrere posset intra cõmeatũ, restituẽdus est.

1 ¶ Arma alienasse graue [2] crimẽ est: & ea culpa desertioni exæquatur: vtique si tota alienauerit. Sed & si partem eorum, nihil [2] quidem interest. nam si tibiale [a] vel humerale [b] alienauit, castigari verberibus debet. si verò loricã, scutũ, galeã, gladiũ [c], desertori similis est. Tyroni in hoc crimine faciliùs parcetur: armorúmque custodi plerúque ea culpa imputatur [d], si arma militi cõmisit non suo tempore [e].

n ¶ *Irreuerens.* id est qui non reueretur dominum.

o ¶ *Notauerunt.* infamia. Accur.

p ¶ *Vitem.* qua castigãtur, id est flagellum. & facit ff. ad legem Aquiliam. quemadmodum. §. fin. Accur.

q ¶ *Deseruerit.* facit ff. non omnes. §. desertor.

r ¶ *Capite.* vt ff. de pœn. l. si quis aliquid. §. miles. & de effra. l. j. in princip. & ff. de custo. re. l. in eos.

s ¶ *Desertorem.* etiam aliàs decapitandum: vt ff. non omnes. §. desertor.

t ¶ *Iussit.* non autem capite punitur: ne &c. & facit supra eod. l. qui cum. §. qui filium. & l. non omnes. §. qui desertioni.

v ¶ *Obtulisse.* non enim est verisimile patrem velle mori filium: vt C. de pa. pote. l. iij. in fi. & ad idem C. de fideic. l. cùm acutissimi. & quod fal. tut. author. falsus. §. Iulianus. & de re. eo. l. si pupillorum. §. si pater. & quod met. causa. si quidem. in fin. & in Lombar. de prohi. nup. l. iij. & de epis. & cler. l. orphanotrophos.

x ¶ *Post quinquennium.* ff. non omnes. §. à barbaris. in fin. Accursius.

Qui commeatus.] CASVS. Miles habuit commeatum à duce belli vsque ad certum tempus, deinde intra tempus non rediit. dicitur quòd emansor siue desertor dicitur. tamen inspiciendum est p quot dies stetit pòst, & an fuit impeditus in redeundo propter infirmitatem: vel propter tẽpus: vel propter nauigationem, vt in his & f. militibus ei parcatur: dũ tamen inceperat iter tam tempestiuè quòd potuisset rediisse intra tempus statutum nisi impedimentum euenisset. Secundò imponit pœnam militi alienanti arma vel partem armorum. parcitur tamen tyroni si arma alienet. & punitur quandoque custos armorum si arma commisit militi non suo tẽpore. Fran.

y ¶ *Emansoris.* differunt. vt ff. l. iij. §. emansor. & facit ff. l. iij. §. fi ad diẽ. & l. j. & quibus ex cau. maio. l. si cui. §. fin. & si quis cau. l. j. §. quod dixerunt. & §. si quis tamen. & de verbo. obli. continuus. §. cùm ita. & l. cùm ita stipulatus sim mihi à Proculo. & de sol. ratum. & de eden. si quis ex argentariis. & de arbi. l. j. §. fi. & l. seq.

z ¶ *Graue.* vt ff. l. iij. §. miles. & ff. titul. j. l. iij. & l. postliminio caret.

a ¶ *Tibiale.* genus armorum ad tibias.

b ¶ *Humerale.* aliud genus ad humeros.

c ¶ *Gladium.* plus punitur qui maiora arma alienauit. sic supra, ad Syllanianum. si quis in graui. §. si quis ea. & de abig. l. j. §. sed & qui porcum.

d ¶ *Imputatur.* ff. de custo. reo. l. fi. in prin.

e ¶ *Tempore.* sic ff. loca. si merces. §. conductor. & l. item quæritur. §. j. & de solu. soluturus.

Ex caussa

EX caussa.] CASVS. Miles damnatus ex caussa desertionis, deinde restitutus non recuperat salarium medij tẽporis quo in desertione fuit. si autem pronuntietur desertorẽ non fuisse: tũc salaria medij temporis bene recuperat. Franciscus Accursius.

a ¶ *Expungitur.* id est repellitur ab eorum petitione. & expone, id est cãcellantur, quæ ei debebantur: vt ff. l. iij. §. qui militiæ. & C. eodem, l. cùm allegas. sic accipitur infrà, de verborum significa. cognoscere. §. j. & ff. de diuer. præscript. l. in omnib'. §. j. & de bonis autho. iud. poss. l. fi.

b ¶ *Redduntur.* hoc dic vt ff. l. iij. §. seu si ex improuiso.

Gloſſa bene declarat hanc legem.

XV. Papinianus libro xix. Responsorum.

EX caussa desertionis notatus [1] ac restitutus, temporis quo [1] ĩ desertionis caussa fuerit, stipẽdiis expungitur [a]. quòd si ratio constiterit, neque desertorem fuisse apparuerit, omnia stipendia circa [2] temporis finem redduntur [b].

XVI. Paulus lib. v. Sententiarum.

QVi metu criminis quo [1] reus iam fuerat postulatus [c], nomen militiæ dedit, statim sacramento soluendus est [d].

¶ Miles turbator pacis capite punitur.

De castrensi peculio.

TITVLVS XVII.

I. Vlpianus lib. xiij. ad Edictum.

ILiifamiliàs militis si peculium apud patrem remansit [e], sine testamento filio defuncto, pater ipsi [f] hæres nõ fit: sed tamen hæres iis fiet [g], quibus filius fuit.

Filius familiàs non habet hæredem ab intestato: secus si fuerit testatus. hoc dicit cum l. sequen. Bartolus.

II. Idem lib. lxvij. ad Edictum.

SI filiusfamiliàs miles decesserit, si quidem intestatus, bona eius nõ quasi hæreditas [h], sed quasi peculium patri deferuntur. Si autem testamento facto, hic pro hæreditate habetur castrense peculium [i].

III. Idem lib. viij. ad leg. Iuliam & Papiã.

SI mulier filio viri [k] militi ad castrenses, vel fortè militares res comparandas reliquerit pecuniã, vtique castrensi peculio ea quę cõparantur, adnumerari incipiunt [l].

IIII. Tertullian' lib sing. de Castr. ẽsi pecul.

MIles præcipua [m] habere debet quæ detulit [n] secum in castra concedente patre [o].

1 ¶ Actionem persecutionémque castrensium rerum semper filius etiam inuito patre habet.

2 ¶ Si paterfamiliàs militiæ tempore, vel etiam post missionem arrogandum se præbuerit, videndum erit, ne huic quoque intelligatur earum rerum permissa administratio, quas ante arrogationem in castris acquisierit. quanuis constitutiones principales de iis loquãtur, qui ab initio cùm essent filiifamiliàs militauerint. quod admittendum est [p].

V. Vlpianus lib. vj. ad Sabinum.

MIles filiusfamiliàs à commilitone, vel ab eo quem per militiam cognouit [†], hæres institutus [q], etiam citra iussum patris suo arbitrio rectè pro hærede gerit [r].

Quæ ab uxore dantur viro non caussa militiæ non sunt castrensis peculij: secus si detur caussa militiæ.

VI. Idem lib. xxxij. ad Sabinum.

SI militi filiofamiliàs vxor seruum manumittendi caussa donauerit, an seruum [1] libertum fecerit, videamus: quia & peculiares [2] seruos & libertos potuit habere. Et magis est, vt hoc castrensi peculio non adnumeretur: quia vxor ei nõ propter militiam nota est [3 s]. Planè si mihi [s] proponas ad castra euncti [t] marito vxorem seruos donasse, vt manumittat, & habiles ad militiam libertos habet: potest dici, sua voluntate sine permissu patris manumittentem ad libertatem perducere [v].

VII. Idem lib. xxxiij. ad Ed. Cum.

SI castrense peculium habeat maritus: in quantum facere potest, condemnabitur [x]: quia etiam non castrensibus [y] creditoribus ex eo peculio magis est eum cogi respondere.

peculio tenetur quis etiam non creditoribus castrensibus. Item si vxor militis vel cognatus eius vel quis alius non ex caussa militiæ notus donauerit vel legauerit aliquid filio militi hoc expresso vt in peculio castrensi illud habeat: nõ propter hoc erit castrensis peculij. secus si ex caussa militiæ notus esset leganti vel donanti. & h. d. hæc lex cum tribus seq. Francis.

q ¶ *Institutus.* vt C. eo. l. j. & iij. & ff. eo. dotem. in prin. & §. j. & ff. eod. l. si fortè. & l. castrense. & ff. de fideic. l. si pater.

r ¶ *Similiter. Nota est* bona ratio: vt ff. l. proxi. cum suis concor. tenet tamen donatio: vt ff. de do. inter vi. & vxo. quod autem. §. pe. & §. fi. & l. si cum. §. j. & C. de donat. inter virum & vxo. l. maritus.

s ¶ *Mihi.* iurisconsulto.

t ¶ *Euntibus.* ff. eo. l. miles in prin.

v ¶ *Perducere.* ad quod ff. de iure patro. seruum.

x ¶ *Castrensi. Condemnabitur.* vxori de dote agenti vel aliàs actione. nam quacunque actione & à quocunque miles conueniatur, sic conueniatur: vt ff. de re iudi. l. miles. in prin & l. item miles.

y ¶ *Castrensibus.* non solùm castrensibus: & ita mulieri & cuilibet

Si mulier.] CASVS. Nouerca mea mihi militi reliquit pecuniam ad res militares comparandas: vt equum, arma, & similia. & comparaui ex illa pecunia res prædictas. dicitur quòd illæ res sunt castrensis peculij. Secundò dicit quòd filius res castrenses debet habere præcipuas: & actio. & persecutiones circa castrenses res etiam inuito patre intentare potest. Item si miles sui iuris existẽs cùm esset in militia, vel post missionem dedit se in arrogationem, omnia quæ in castris prius quæsierat, habere penes se debet velut castrensia. & administrationem in his habebit. licet constitutiones loquantur tantùm de filiisfamiliàs qui existentes milites castrensia lucrantur. hoc dicit hæc lex & seq. Franc. Accursius.

k ¶ *Si mulier filio viri.* ff. priuigno.

l ¶ *Incipiunt.* vt C. eo. l. j.

m ¶ *Miles præcipua.* id est antè petita. Accur.

n ¶ *Detulit.* mobilia: vt armaria: vt C. eo. l. j. & famili. erc. fi filius.

o ¶ *Patre.* habet: quia & contra patrem: vt ff. de furt. si quis vxori. in princip. & ff. ad Trebel. Imperat. ibi, post decretum.

p ¶ *Admittendum est.* vt sit permissa administratio prædictorum.

Miles filiusfamiliàs.] CASVS. Filiusfamiliàs miles hæres institutus à commilitone: vel ab eo quem cognouerat in militia, potest adire hæreditatem etiam sine iussu patris. Item si vxor eius legat ei seruum caussa manumittendi, dicitur quòd non fit hic seruus castrensis peculij. & redditur ratio in litera. & sic manumittere potest sine permissu patris: si autem ei euntiad castra vxor eius ei donat seruum vt eum manumittat. & eum libertum habeat secum in militia: potest eum manumittere sine permissu patris. Item ex castrensi peculio tenetur vir soluere dotem mulieri in quantum facere potest. nam ex castrensi

† Nota, q̃ notitia militaris prodest & multum operatur. dic ita dicendũ de notitia scholastica. vide gl. quæ solet ad hoc semper allegari, in ca. inquisitio. de lectra, super ver. in schoolis.

1 Flo. gerit.
2 Flor. suum.
2 Flo. peculiares & seruos &.
3 Fl. nota est.

1 Flo. & ideo &.
2 Fl. caussaria.
3 Flo. præstantur.
4 Flo. principali.
1 Flor. in quo.
1 Flo. quo d in desertione fuerit impendiis.
1 Flor. Citra.
5 Flor. scripsit aliàs rescidit.
6 Flor. Diuus Seuerus.
1 Flor. desertionem.
1 Flo. nisi quod interest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alij satisfecit ex eo.

a ¶ *Si fortè Quid.*id est aliquid.& facit C. eo. cùm allegas. & ff. eo. miles. cum suis cõcor. & ff. eo. castrense.

b ¶ *Non puto.*ff. de admi. tu. quidã. & de pecu. le. si peculiũ. & C. si qs alteri vel sibi. l. multũ. Sed argu. cõtrà i authẽ. vt lice. ma. & auiæ. i pri.

c ¶ *Veritatem.* C. de dedititia lib. tol. l. j. & ff. de condi. & demõ. l. iij. §. cõditio. & de officio. præ. sed licet. & Inſti. de le. §. ſi rem.

d ¶ *Spectamus.*ſcilicet an &c.

e ¶ *Verè.*aliàs verò.

PCASVS. Filius famil. miles habens castrẽſe peculiũ inſtituit ſibi quendam extraneũ hæredẽ, & deceſſit relicto patre viuo : qui pater & ipſe deceſſit hærede inſtituto à filio deliberante: deinde inſtitutus hæres à filio repudiat hæreditatem. quæritur ad quẽ hoc caſtrẽſe peculiũ filiifamiliàs perueniat? & certè aliàs iure cauetur, q̃ ſi filiusfamiliàs miles teſtatur ſuper caſtrẽſi peculio, illud pecu. ad inſtitutũ vadit. q̃ eiuſdẽ ſit inſtitut' ſ. pater vel extran' ſi autẽ ab inteſtato decedit: tũc penes patrem dicitur remanere, quaſi ab eo patre nõ ſeparatũ, hinc eſt q̃ ſi pater manumittit ſeruũ caſtrenſis peculij ſui: deinde ſi lius viuo patre decedat ab inteſtato: nõ impeditur libertas præſtita à patre. ſec' ſi filiꝰ ſuperuixit patri. vnde ſi pater decedat poſt mortẽ filij, & inſtituat ſeruum caſtrẽſis peculij filij hæredẽ, hic ſeruus hæres neceſſarius erit patri defuncto. Item ſi pater legauit rẽ caſtrenſis peculij filij: deinde filius prædecedat : cõfirmatur legatũ : ſecus ſi pater præmoritur. His ergo præmiſſis dicamus in noſtra q̃one q̃ ex quo hæres filij nõ adiuit, bona patris dicantur aucta: & ſic ad hæredẽ patris hæc oĩa vadant. nec eſt nouum vt ex poſtfacto aliquis videatur habere ſucceſſorẽ. nam hoc & alio caſu euenit. filius capti ab hoſtibus deceſſit patre exiſtente in captiuitate. ſi pater reuertitur, occupat bona filij vt peculiũ. ſi autẽ in captiuitate decedat pater, tũc bona filij etiam quæſita interim patre exiſtente in captiuitate, vadunt ad agnatum proximiorem tanquam ad hæredem. Fran. Accur.

1 Fl. deeſt, defuncti.

2 Flo. decernit Manuſcript. decreuerit.

3 Flor. poſſe.

f ¶ *Proponebatur.*præmitte, filiusfa. &c. q̃ ponebatur teſtamento &c.

g ¶ *Deceſſiſſe.*ſcilicet proponebatur filius.

h ¶ *Dixerit.*aliàs dixerit, aliàs decreuerit. & facit ff. l. ij. cum concor.

i ¶ *Ab eo.*ſcilicet patre.

k ¶ *Profectum.*id eſt non receſſit ab eo.

l ¶ *Libertas.*quæ non valeret ſi domino ſuccederet manumiſſor. ff. q

VIII. Idem lib. xlv. ad Edictum.

SI fortè vxor, vel cognatus, vel quis alius non ex caſtris notº, filiofamiliàs donauerit quid a, vel legauerit, & expreſſerit no minatim vt in caſtrenſi peculio habeat, an poſſit caſtrenſi peculio aggregari? Et non puto b, veritatẽ enim ſpectamus c, an verè d caſtrenſis notitia, vel affectio fuit, non quod quis finxit.

Legem iſtam rumina per te : & cuius ſaporis ſit, guſtabis.

IX. Idem lib. iij. Diſputationum.

PRoponebatur e filiusfamiliàs miles, teſtamento facto, extraneum hæredem ſcripſiſſe, patre deinde ſuperſtite deceſſiſſe f. pater deliberante hærede inſtituto & ipſe diem functus, deinde hæres inſtitutus repudiaſſe hę reditatem defuncti: quærebatur ad quem caſtrenſe peculium pertineret. Dicebã caſtrẽſe peculiũ filiifamiliàs, ſi quidẽ teſtatus deceſſit, quaſi hæreditatem deferri hęre di ſcripto, ſiue extraneum ſcripſit hęredẽ, ſiue patrem. Sed cùm nihil de peculio dixerit g filius, non nunc obueniſſe patri, ſed non eſſe ab eo h profectum i creditur. Denique ſi ſeruo filij caſtrenſi libertatem pater adſcripſerit, móxque filius viuo patre defunctus ſit, non impeditur libertas : cùm ſi filius patri ſuperuixerit, impeditur libertas k. Vnde Marcellus putat neceſſarium quoque hæredem ſeruum filij peculiarem patri exiſtere poſſe, ſi filio pater ſuperuixerit l. Idem referebam, & ſi rem peculiarem filij pater legauerit. nam eodem caſu quo libertatem competere l diximus, legatum quoque vel debebitur, vel impedietur m. Quibus ita præmiſſis & in propoſito dicebã, cùm hæres non adiit hæreditatem, retro peculium patris bonis acceſſiſſe. Vnde poteſt 3 dici etiam patris bona aucta per hanc repudiationem. Nec eſt nouum, vt ex poſtfacto aliquis ſucceſſorem habuiſſe videatur. nam & ſi filius eius, qui ab hoſtibus captus eſt, decesſerit patre captiuo viuo : ſi quidem pater reuerteretur 4 quaſi filiusfamiliàs peculium haberet. enimuero ſi ibidem pater deceſſerit, quaſi paterfamiliàs legitimum habebit n ſucceſſorem: & retro habuiſſe credetur 5 eius ſucceſſor. Ea quoque, quę medio tempore filius familiàs 6 ita quæſiuit, nec hæredi patris, ſed ipſi filio quæſita videbũ tur.

4 Fl. regrederetur.

5 Flor. creditur.

6 Flor. filius iſte quæſit.

In caſtrenſibus bonis filij nullum ius habet pater. h. d. Franc. Accur.

X. Pomponius lib. ſing. Regul.

EX nota Marcelli conſtat nec patribus aliquid ex caſtrenſibus bonis filiorum deberi o.

Hìc dicitur quid ſit caſtrenſe peculium. h. d Franc. Accur.

XI. Macer lib. ij. de Re militari.

CAſtrenſe peculium eſt, quod à parentibus, vel cognatis in militia degenti p donatum eſt : vel quod ipſe filiusfamiliàs in militia acquiſiuit q : quod niſi militaret, acquiſituras non fuiſſet. r nam quod erat & ſine militia acquiſiturus, id peculiũ eius caſtrẽſe nõ eſt.

XII. Papinianus lib. xiiij. Quæſtionum.

PAter, qui dat in adoptionem filium militem, peculium s ei auferre non poteſt, quod t ſemel iure militiæ filius tenuit. quà ratione nec emãcipando filium, peculium ei aufert: quia u nec in familia retẽto poteſt auferre.

Filiusfamiliàs miles inſtitutus hæres ab vxore ſua affectione militiæ, poteſt adire hæreditatem citra iuſſum patris, & ſeruos hæreditarios manumittere. hoc dicit. Franciſ. Accur.

XIII. Idem lib. xvj. Quæſtionum.

DIuus Hadrianus reſcripſit in eo, quem militãtem vxor hæredem inſtituerat, filium extitiſſe hæredem, & ab eo hæreditarios ſeruos manumiſſos, proprios eius libertos fieri x.

XIIII. Idem lib. xxvij. Quæſtionum.

FIliusfamiliàs miles ſi captus apud hoſtes vita fungatur, lex Cornelia ſubuenit y ſcriptis hæredibus, quibus ceſſantibus, iure priſti no peculium pater habebit. Proxima ſpecies v videtur, vt ſcriptis hæredibꝰ deliberãtibus, q̃ ſeruus interim ſtipulatus eſt, vel ab alio ſibi traditum accepit, quod quidem b ad patris perſonam attinet, ſi fortè peculiũ apud eum reſederit b, nullius momenti videatur: cùm illo tempore nõ fuerit ſeruus patris. quod autem ad ſcriptos hæredes, ſuſpenſo fuiſſe traditio itemq; ſtipulatio intelligatur. vt enim hæreditarius fuiſſe credatur, poſt aditam hæreditatem fit c. Sed paterna verecundia nos mouet, quatenus & in illa ſpecie, vbi iure priſtino d apud patrem peculium remanet: etiã acquiſitio ſtipulationis, vel rei traditæ, per ſeruum fiat e. ¶ Legatum, quod ei ſeruo f relictum eſt, quamuis tũc propter incertum nulli ſit acquiſitum: omiſſo teſtamento, patri tũc primùm g per ſeruum acquiritur h, cùm ſi fuiſſet exemplo hæreditatis i peculio acquiſitum, ius patris hodie non conſiderare tur.

1 Flor. acquiritur.

1 Flor. agentis.

XV. Idem lib. xxxv. Quæſtionum.

PAter militi filiofamiliàs reuerſo quod donat, caſtrenſis peculij k nõ facit, ſed alterius peculij, perinde ac ſi filius nunquam militaſſet.

1 ¶ Si ſtipulante filio ſpondeat l : ſi quidem ex cauſſa peculij caſtrẽſis, tenebit ſtipulatio. cæterùm ex qualibet alia cauſſa non tenebit. Si pater à filio ſtipuletur, eadem diſtinctio ſeruabitur m.

Quicquid ſeruus peculij quod ad filium familias pertinet, ab extraneo ſtipulatur, uel per traditionem accipit, hoc filio familiàs acquirit. in ipſo filio tamen diſtinguitur: aut ſtipulatur ex cauſſa peculij ſui: & tunc ſibi acquiritur: aut ex alia cauſſa, & tũc patri quærit. idem in peculiari ſeruo ſi ſtipuletur à patre: quia tunc etiam filio quærit. hoc dicit.

2 ¶ Si 1 ſeruus peculij, quod ad filium ſpectat, ab extero 2 n ſtipuletur, aut per traditionem accipiat: ſine diſtinctione cauſſarum o res ad filium pertinebit. Non enim vt filius duplex ius ſuſtinet, patris p, & filiifamiliàs q: ita ſeruus qui caſtrenſis peculij r eſt, quiq; nullo iure, quandiu filius viuit, patri ſubiectus eſt, aliquid acquirere ſimpliciter ſtipulãdo, vel accipiẽdo patri poteſt. quæ ratio ſuadet vt ſi ab ipſo patre ſeruus, qui ad filiũ pertinet, ſtipuletur ex quacunque cauſſa, vel traditum accipiat: ſic acquiratur filio res & ſtipulatio, quemadmodum ſi extero 3 promiſſet s, quoniam perſona ſtipulãtis & accipientis ea eſt, vt ſine differentia cauſſarum, quod per 4 eum v agitur, ad emolumentum filij ſpectet.

3 ¶ Si ſeruꝰ pater vſumfructum amiſerit, cuius proprietatem in caſtrenſi peculio filius habebat: plenã proprietatem habebit filius x.

XVI. Idem lib. xix. Reſponſorum.

DOtem filiofamiliàs datam, vel promiſſam, in peculio caſtrenſi non eſſe reſpondi. Nec ea res cõtraria videbitur ei, quod diui Hadriani temporibus y filiumfa. militem vxori hæredẽ extitiſſe placuit, & hæreditatẽ in caſtrenſe peculium habuiſſe. nam hæreditas aduentitio iure quæritur: dos autem matrimonio cohærẽs, oneribus eius, ac liberis communibus, qui ſunt in aui familia, cõfertur z.

1 ¶ Hæreditatẽ caſtrenſi peculio nõ videri quæſitã reſpõdi, quã frater patruelis a in alia prouincia ſtipendia merẽs, fratri patruelꝰ cũ quo nunquã militauit b, reliquit. Sanguinis etenim ratio, non militaret vſumfru. in ſeruo. filius eius miles ex caſtrenſi pecu. habebat proprietatem. pater vſumfru. amiſit. dicitur q̃ filio acquiritur : & ſic filius habet plenam proprietatem in ſeruo. Franc. Accur.

k ¶ *Peculij.*ſ. profectitij vt C. de bo. quæ libe. cùm oportet. §. j.

l ¶ *Spondeat.*ſcilicet pater.

m ¶ *Seruabitur.* vt Inſtitu. de iauti. ſtipul. §. item. & §. ei qui. & ff. de verb. oblig. l. dominus ſeruum. Et dic idẽ in quaſi caſtrenſi: vt ff. de col. bo. l. j. §. nec caſtrenſe. & facit ff. de iudic. l. iis. & de in ius vocan. adoptiuum. & C. de bo. quæ lib. cùm oportet. §. exceptis.

1 Flo. deeſt. ſ.

2 Fl. extero ſc.

n ¶ *Ab extero.* id eſt extraneo. Accur.

o ¶ *Cauſſarum.* i. ex cauſſa caſtrẽſi, vel alia quacunque. Accur.

p ¶ *Patris.* quo ad caſtrenſe vel quaſi: vt ff. ad Mace. l. ij.

q ¶ *Filiifamiliàs.* quo ad omnia alia aliunde patri quærat, ex caſtrẽſi vel quaſi ſibi.

3 Flor. extero.

r ¶ *Peculij.* ſ. ſuſtinet duplex ius.

s ¶ *Patri.* ſcilicet filij vel in cuius peculio caſtrenſe eſt ſeruus qui ſtipulatur. & ad hoc j. eod. hæreditate. ij. reſpon. Accur.

4 Fl. quod refert. Flor. agitur ecquid momentum ſibi ſpectet.

t ¶ *Promiſſiſſet.* ſ. pater aliàs extero, ſcilicet promiſſiſſet ſeruo prædicto.

v ¶ *Per eum.* ſcilicet ſeruum caſtrenſem.

x ¶ *Filius.* j. eo, ex caſtrenſi. §. ſeruos.

DOtem. JCASVS. Dos data filiofamil. militi non eſt caſtrenſis peculij, ſecus ſi vxor eius inſtituit eum hæredẽ affectione militiæ, & hanc hæreditatem adiuit hic filiusfamil. miles : caſtrenſis peculij dicitur hæreditas. & quare ſecus in dote, redditur ratio in litera. Secundò dicit, frater patruelis militans in vna prouincia inſtituit ſibi hęredem fratrem ſuum patruelem militantem in alia prouincia : quã inſtitutus hanc hæreditatẽ adiuit. dicitur quòd non videtur ex cauſſa caſtrẽſi quæſitum, imò ratione ſanguinis. Franc. Accur.

y ¶ *Temporibus.*placuit, quod eſt j. vt ff. l. diuus. Et dic contrà : vt C. eo. l. j. & ſol. vt d. l. diuus.

z ¶ *Confertur.* à ſlia fratribus, & fratrum ſi iis. vt ff. de col. do. l. j. §. j. & §. filiam. quod ergo dicit onus, ſ. matrimonij. Item quod dicit cum munibus, ſ. patri & matri mulieris. Et quod dicit autẽ eo dicit, quia aliqui erant filij filiorum quibus & à quibus confertur: vt C. de col. l. maritus. & ſecundum hoc verbum, cõfertur, diuerſimodè ponitur. ſic ff. de offi. proconſ. l. j. Alij dicunt cõferunt à filio, & hoc cùm deceſſit vxor viuãte patre: vt ff. pro ſoc. actione. §. ſi & l. ſe. quia cùm ſubiiciãtur eius oneri quia tenentur ad reddendũ : & lucrũ eius participare debent cum iſto filio. ſecus autem ſi non prædeceſſiſſet vxor quia non conferret hic filius: vt C. fa. ercíſc. l. ij. & ff. fam. ercíſc. ſi ſi ia. §. j. & l. ſi maritus. & hoc ſi non lucretur vir. Si autem lucretur, quid tunc? Reſpond. nec tunc confert. tu die q̃ hęc non dicit de tali collatione: ſed dic conferri, i. ad vſum datur vel ſubiicitur vt cætera profectitia vel aduentitia etiam hodie quantum ad vſumfru.

a ¶ *Patruelis.* vt Inſtit. de gradi. §. iij.

b ¶ *Militauit.* aliàs ſecus: vt C. eo. cùm allegas. & ff. eod. ſi fortè. & l. milles. cum concor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Meritum.* ideo sic dictum: quia plerunque merenti relinquitur: vt ff. pro soc. l. nec adiecit.

Pater qui castrense.]CASVS. Filiofamilias milite mortuo ab intestato apud patrem remanet peculium castrense: & debita filij debebit intra annum vtilem soluere inquantum patitur peculiũ. si autem successit pater filio ex testamẽto: tunc perpetuò tenetur ad debita filij. Si autem pater institutus à filio omittat ex testamento succedere, & velut peculium occupat bona filij: tanquàm legitimus hæres, id est sicut si adiisset, tenetur perpetuò ad debita filij soluenda inquantum patitur peculiũ, i. non deducta Falcid. Si autem filiusfamil. miles postquàm per annum defierat militare, fecit testamentum iure communi in quo instituerat patrem, & reliquit legata: debebit pater ea soluere retenta quarta ratione Falcid. si autem pater omisit hæc bona accipere ex testamento, cùm non essent hæc bona soluendo creditoribus, & ea occupat vt peculium: nihil dolo fecit, & tenetur intra annum soluere debita. Franc.

1 Flo. militauit.

b ¶ *intra modum.* i. quatenus patitur peculium detracta forte Falcidia.

c ¶ *Vtilem.* quasi nunquam fuerit castrense: vt ff. l. ij. cum concord. & l. proponebatur. & de fal. filius.

d ¶ *Testamento.* Nor. hanc distinctionem quam fecit hæc l. sed an vicio filio qui habet tale peculiũ, teneatur pater de pecu. occasione talis peculij? Respon. nõ: vt j. ex castrẽ si. ff. nã nec agit: vt ff. miles. ff. j. & l. ex nota. & vt paterfamil. habetur: vt ff. ad Mace. l. ij. idem in adustitio hodie. nã nõ vt de eo peculio, sed vt legitimus administrator cõuenitur pater. Sed an nihilominus de peculio profectitio? Rñ. sic. vt ergo olim in castrensi nõ poterat agi de peculio, ita nec hodie, p aduen. Itẽ vnde nascitur hîc de peculio, de qua hic dicit? Respõ. ex cõtractu facto dudum: sed demũ filio mortuo: vt & aliàs C. de re. permu. l. ex plaeito. cùm enim filius non teneatur, retro creditur profectitium fuisse, non castrense: vt ff. l. ij. & l. proponebatur. in fin. j. respon. Sed quomodo cùm succedat accessorium principali, non extinguitur obligatio peculij: vt ff. de fideiuss. hæres à debitore. §. q; si idem? Respond. nullo tempore cõcurrunt duæ in persona patris. nã viuo filio tantum filius tenetur: eo mortuo tantum pater: filij verò obligationis reliquię nullę remanent: vt ff. de fideiuss. l. qui contra. nec obst. q; hîc in castrensi loquitur: quia fingitur non castrense, cùm intestatus decedat. si autẽ prima duraret, tolleretur secunda scilicet de peculio, si esset nata: vt d. l. hæres. Item impediretur nasci si prima duraret: vt ff. proxi. respon. Itẽ quomodo durat accessoriũ principali extincto? Respon. de æquitate præto. Itẽ quomodo datur restitutio patri de peculio cõsto hoc primo casu: vt ff. de mino. l. iij. §. Pomponius. cùm alibi dicitur patrẽ de peculio conuentũ non restitui: vt ead. l. §. sed vtrũ? Respond. hic loco principalis succedit: vnde eius natura vti debet: vt ff. si quis cau. si eũ. §. qui iniur. sed in §. sed vtrũ. nõ: quia viuente filio conueniebatur. Itẽ hoc ff. respon. hodie corrigitur cùm pater habet vt hæres: vt in auth. de hære. ab intesta. §. si igitur defunctus. vnde perpetuò tenetur vt hæres: vt ij. respon. huius l. in aduentitio autem cùm in eo quo ad proprietatẽ habeat hodie hæredẽ, vt dicta authen. vnde perpetuò tenetur hæres filij vt hæres: vt hîc, & act. de pecu. annali: vt hîc. sed accessoria hoc casu tolluntur: vt d. l. hæres à de. Et poterit secũdum Io. restitui pater hæres vt hæres, si ille fuerat minor: & sic pòt intelligi §. Pomponius. in prin. Si autẽ loquaris de profectitio, vel etiã de aduentitio iure veteri, secundum quod omnia habent naturã profectitiã: vt Institu. per quas perso. nob. acquir. §. j. ibi tenetur pater act. de pecul. annali post mortẽ filij: vt ff. qñ act. de pecul. est anna. l. ij. §. j. & ei pòt accedere fideiussio: vt ff. de fideiuss. hæres. §. seruo. & si eo conuenitur pater, non restituitur: vt d. §. sed vtrũ. sed de obligationibus filij nullæ remanent reliquiæ: vt ff. ad Maced. l. creditorem. & idcò eius nomine non accedit fideiussio: vt ibidẽ. nõ ergo pro læsione filij videtur posse restitui: cùm nec cõuenitur ex eius persona: sicuti nec ex persona seruiì: vt d. l. denique. §. fin. & l. seq. Econtra videtur q; sic posit restitui pater, tali ratione: quia castrense pecul. reputatur vt profectitium filio intestato: vt ff. proponebatur. ij. respõ. & sic intelligimus. §. Pomponius. in princip. & pro hoc qđ quilibet successor restituitur: vt ff. de in integ. resti. non solũm. Sed dices q; ibi, scilicet in lege, proponebatur. dũ contraxit, liberè poterat contrahere. & illa quæ erat eõtra filiũ, alteratur eo mortuo: & sic de peculio: vt ff. de iudic. l. tã ex cõtractibus. quod hic non fit, sed prius fit de pecul. vnde non videtur q; posset pater restituì. sed hodie cùm habeat hæredẽ, nõ dico in profectitio: quia id pater potest etiam viuente filio dare cui vult: vt C. de bo. quæ lib. cùm oportet. in princi. & sic multo magis eo mortuo. sed in aliis suis bonis tenebitur hæres etiam ex cõtractibus huius peculij profectitij. & secundum hoc potest intelligi dictus §. Pomponius.

Si filiusfamilias facit testamentum iure militari patre instituto, & pater omittit hæreditatẽ ex caussa institutionis, peculiumque filij possidet: ipje tenebitur ad legata præstãda non deducta Falcidia, si autem fecerit filius testamentũ non iure militari, tunc pater pòt detrahere Falcidiã. cetera uide in glossa.

1 ¶ Paterà filio milite, vel qui militauerat[1] ¢, hæres institutus, testamenti caussam omisit, & castrẽse peculiũ possedit[2]. legitimi hæredis[f] exemplo cogetur ad finẽ peculij[g] perpetuò[h] legata præstare. Quòd si filius post annum, quàm militare desierat, iure cõmuni testamento facto vita decessit: ratione Falcidiæ retinebitur[i] quarta. Cæterũ si testamenti caussam pater omisit, cùm peculiũ creditoribus soluendo nõ esset: nil dolo videbitur fecisse, quamuis temporis incurrat compendium[k].

1 Flo. militauit.

2 El. possidet.

XVIII. Marcianus lib. j. Fideicommissorũ.

EX castrẽsi peculio seruus[l] à patre hæres institui non[1] potest[m]: & filiũ necessarium[n] hæredem patri facit. Et in summa, eius rei actus patris, qui ad præsens[p] tem nõ deducit, vt hîc no. quia non adiuit: vt ff. si quis omis. cau. testa. l. duo. §. fi. sed quia militis testamentum, si in militia est factum: aliàs non: vt C. de test. mili. l. in testamẽto. & l. ne diu. & ff. prox. respon.

1 Flo. ageret.

1 El. desit nõ

2 Flor. certus actus patris.

g ¶ *Peculij.* i. non detracta Falci. nec vltra vires peculij seu hæreditatis tenetur: vt ff. ad Trebel. l. j. §. denique.

h ¶ *Perpetuò.* hoc si intra annum filius miles decedit. si autem post annum, tunc locum habet ff. §. cæterùm.

i ¶ *Retinebitur.* à patre hærede exiitẽte: vt ff. ad leg. Falcid. l. si miles testamento.

k ¶ *Compendium.* quia nõ tenetur nisi intra annum: vt ff. in prin. l. sed si adiisset, teneretur perpetuò: vt ibi. & facit ff. de leg. j. l. filio pater. & de inof. test. Papinianus. §. quarta. & de leg. ij. cùm pater. §. Titio. Et no. q; dictio compẽdium, potest esse accusatiui & nominatiui casus.

EX castrensi.]CASVS. Si patèr instituat sibi hæredẽ seruũ castrẽsis peculij filij sui militis: nõ tenet statim institutio. ſ. q; ille sit liber & hæres. sed si fi is præmortuus sit antequã pater, tenet institutio, & erit seruꝰ liber & hæres. si autẽ pater primò præmoriatur, sit filius per se necessarius hæres patri. & vt breuiter de hoc dicã, actꝰ patris facti circa res castrẽsis peculij filij, si statim pãtẽ alien. rei castrẽsis peculij filij, vt quia pater vẽdat vel donet alicui rẽ castrẽsis peculij filij: nõ valẽt. si autẽ nõ statim præstãt præiudiciũ filio, & tũc pendent, vt quia rẽ castrẽsis peculij filij pater vẽdat sub cõdi. nam si cõdi. veniẽte filioꝰ sit præmortuus, valet qđ pater fecerat, aliàs nõ. hinc est q; pater nõ pòt quocare ad diuisionẽ sociũ filij sui militis: & alienatio ob hoc facta nõ tenet. Itẽ nec socius filiifam. militis pòt prouocare patrẽ militis ad diuisionẽ rerũ quas habet cõmunes cũ filio eiꝰ: sicut nec cui bonis esset interdictũ. Itẽ patri filiifa. si remittatur vsusfru. quẽ habet aliqs in seruo filij, vel in agro filij, vel seruitus remittatur: acquiritur per patrẽ filio liberatio, sicut & p eũ cui esset bonis interdictũ. nõ aũt pòt pater imponere. Itẽ fi filiusfam. miles in peculio castrẽsi rẽ alienã habebat: an ipse filius an eius pater debeat respõdere in rei vẽdi. quę mouetur à cõo rei, p ifta reꝰ & dicitur q; filius debet se defendere. Itẽ nec pater cõueniri pòt de peculio occasione debiti castrẽsis à filio cõtracti: & si pater velit defendere filiũ, potest: dũ tamẽ in solidũ defendat & hoc permittat. Item nomine prædicti talis filij non potest agere pater actionibus filio competentibus nisi fatiãdet de rato. Franc. Accur.

1 El. fuisset.

2 Flo. hist. & Flor. deest, potest.

l ¶ *Seruus.* peculij castrensis institutus à patre nõ sit hæres & liber indistinctè: sed facit filiũ necessariũ hęredẽ aliquãdo. nã si superuiuit filius, sit necessarius per seruũ: si pater superuiuat, erit hæres & liber: & sic ex postfacto cõsiderabitur vitietur actus patris, vel nõ: quia cõsiderabitur quis superuiuat. At in his in q̃bus actus patris statim recipiũt effectũ: in rebus castrẽsibus indistinctè statim vitiatur. & hoc probat, itaque. &c. & facit ff. proponebatur. §. denique. & §. vnde Marcellus. & §. idẽ referendũ. & ff. e. hæreditate. §. pater. dic ergo, ex caussa &c.

m ¶ *Non potest.* vt statim sit hæres & liber: quia actus patris pendet.

n ¶ *Necessarium.* aliquando, si pater præmoritur. nam aut iubet, & erit per eum hæres, aut non, & erit per se necessarius. Et not. secundum hoc q; aliquis erit necessarius filio, qui nõ poterat esse necessarius instituenti. & sic est cõtra. ff. de acqui. hære. qui in aliena. §. interdum. in fin. §. Sol. ibi loquitur de prorsus extraneo, quem post mortẽ patris filius arrogauit: qui sue præmoritur filius sue superuiuit, non potest esse necessarius instituenti: hic autem potest esse aliquo casu, si filius præmoriatur.

o ¶ *Eius rei.* aliàs est rei, & est plana: & aliàs est res, id est effectus, & dictio actus secundum hoc est genitiui casus. Accursius.

p ¶ *Ad præsens.* aliàs ad præsens, aliàs apprehensius actus &c. vt quia vendidit

vendidit vel donauit pater rem peculij castrensis: vel etiam prouocat socium filij ad diuisionem: vt ff. subiicit, itaque &c.

a ¶ *Solent.* parere seu præstare liberationem vel alienationem rei peculiaris: vt vendere sub conditione, vel legare: vt ff. proponebatur. §. idem. & de legat. j. seruum. in princ. & in nostro casu.

b ¶ *Si sit filiusfamilias.* id est superstit: quia præmoritur pater.

c ¶ *Auferatur.* fallit in libertate: vt ff. l. proxi. §. pater. ibi, non tamen &c. in fine legis.

d ¶ *Decesserit.* scilicet filius. sic ergo pendet, & postfacto apparet. ad quod ff. de testatur. l. si hæreditas. §. ij. & de leg. j. seruum. §. fi. in prin.

1 El. filius, cui.

e ¶ *Saluo.* i. vito.

f ¶ *Alienaturum.* aliàs alienare. per diuisionẽ enim peruenitur ad alienationem: vt C. de præ. mi. l. inter.

g ¶ *Dotalis.* vt C. de fundo do. l. ij.

4 Flo. ageret.

h ¶ *Veluti.* i. sicut.

i ¶ *Interdictum.* vt ff. de verbo. obligat. l. is cui. Accur.

k ¶ *Vsufructu.* sibi patri debito: vt ff. eo. pater. §. fin.

1 Flo. hist. & Flor. deest, potest.

l ¶ *Posse.* quia acquirere potest: vt dicta l. is cui.

m ¶ *Potest.* sed promittere quod constituet, bene potest: quia pendet: vt ff. proxi.

7 Flor. filius, rem.

n ¶ *Filiorum nomine.* vt ff. de pecul. l. depositi.

o ¶ *Separetur.* suprà de separa. l. prima. §. si filij.

p ¶ *Contraxisse.* aliàs concessisse, id est promisisse.

3 Flor. deest, propter.

q ¶ *De peculio.* vel de eo peculio vel alio: vt not. ff. l. proxi. hoc filio viuo: sed eo mortuo sic: vt ff. l. proxim. in princ.

4 Flo. fecisse.

r ¶ *Insolidum.* suprà de procurat. seruum. §. penult. & fi. & Instit. de satisfda. §. penult. & ff. qui satisfada. cogan. si filius.

s ¶ *Habiturum.* suprà de nego. gest. sinautem.

HAereditate.]CASVS. Filiusfamilias miles est institutus hæres ab agnato suo commilitone. quæritur an hæc hæreditas sit castrensis peculij, an non. & distinguitur an ille agnatus fecit testamentum ante militiam: & tunc ex caussa parentelæ non caussa militiæ videtur ipsum instituisse. an verò post militiam coeptam fecit testamentum: & tunc ex castrensi caussa videtur acquisita hæreditas. si autem seruus peculij castrensis filiifamilias militis instituatur hæres ab aliquo (& quicunque instituit, non est vis) & iussu domini adiuit hæreditatem: hæc hæreditas castrensis peculij dicitur. Secundò dicit, filiusfamiliàs quondam miles, nunc veteranus fecit testamentum in castrensi peculio, ignorans patrem suum decessisse. decessit & hic filius. quæritur an videatur pro parte testatus, & pro parte intestatus decessisse & certè si esset miles, hoc potuisset fecisse. sed quia veteranus est, hoc non potuit facere: sicut nec præter solennitatem iuris testari potuit. dicendum est ergo, quòd hæres institutus in castrensibus, omnia habebat: & sic bona patris testatoris: sicut cùm quis se pauperem credens instituit quendam hæredem. & in veritate diues erat lucratus multa per seruos suos. nã omnia habebit hæres. ¶ *Pater peculij.*] Pater in testamento suo seruum castrẽsis peculij liberũ esse iussit. postea decessit filius ab intestato. deinde pater decessit. quæritur an libertas seruo competat: Et videtur q; non. nam dominium eiusdem rei apud duos insolidum esse non potest. filius enim fi viueret, posset manumittere, cùm sit dominus eius. ergo pater eius nõ potuit hoc facere. Itẽ fi filiꝰ in testamẽto reliquisset libertatẽ seruo suo, sicut & pater eius reliquerat: præualeret libertas à filio relicta. sed certè prædicta videtur vera, scilicet quòd non sit liber ex testamento patris in tunc quãdo filius vtitur iure sibi concesso, id est testatur & relinquit libertatem seruo: vt tunc non valeat quod pater fecit: si autem filius ab intestato decedit, & sic non vtitur iure suo: videtur quasi iure postliminij patrem antiquo iure habere peculium, & retro dominiũ peculij habuisse: & sic manumissionem ab eo factam prædicto modo tenere. secus si vindicta manumitteret.

1 Flo. De hæreditate.

Sed quid si filius decessisset testatus, & nõ sit eius hæreditas adita? non sic dicas continuatũ dominium peculij de filio ad patrẽ, sicut si intestatus decessisset filius: & sic medio tempore, id est deliberantibus scriptis hæredibus dominium peculij non sit patris: sed in pendenti. si autem diceres dominiũ esse interim patris: si scripti hæredes à filio adirent, transiret dominium peculij à patre ad hæredes filij: quod esset absurdum. dicamus ergo interim dominium peculij esse in pendenti. vt si hæredes scripti à filio non adeant, patris dicatur retro fuisse dominium peculij: si adeant, sit secus. & sic dicas esse in pendenti dominiũ peculij. Quid si seruo peculiari aliquid ab extraneo legatur, ex cuius testamento pater nihil posset capere: an per hunc seruum quæretur: cùm ad hæredes filij pertineret si adiret? Facilior tamẽ responsio est cùm ab intestato decessisset filius. dicamus ergo in vtroque casu libertatem à patre

2 El. petuerat.

Miles potest pro parte testatus, & pro parte intestatus decedere: sed paganus nequaquã.

1 ¶ Filiusfamiliàs paganꝰ[2] de castrensi peculio fecit testamentum: & dum ignorat patri se suũ hæredem extitisse, decessit. Non potest videri pro castrẽsibus bonis testatus, pro paternis intestatus decessisse: quãuis id in milite etiã nunc rescriptum sit, quia miles ab initio[7] pro parte testatus, & pro parte intestatus poterat[2] mori: quod ius iste[8] non habuit[2]: non magis, quàm sine obseruatione legũ facere testamẽtum[b]. Necessariò ergo castrensis peculij hæres scriptus vniuersa bona habebit[c], perinde ac si paupertimus[d] facto testamento decessisset, ignorans se locupletatum per seruos alio loco agentes.

Hunc §. diuide in tres partes usque ad finẽ tituli. Primò, quando pater manumisit in testamento seruum filij: & filius intestatus decessit. Secundò, quando instituit extraneum qui non adiuit. Tertiò, quando pater fuit institutus. Secunda ibi, Non tamen sic hæres. Tertia in l. fin. quæ continuatur cum ista. Bart.

2 § Pater peculij castrensis filij seruum testamento liberum esse iussit: intestato defuncto[c] filiofamiliàs alienationem alicuius iuris de castrensi peculio præstant, impediũtur. Ij verò, qui non statim quidẽ, sed postea efficere solent[a], eo tẽpore animadu ertentur, quo habere effectum consueuerunt: vt si sit filiusfamil. [2] [b] cui auferatur[c], nihil agatur si antè decesserit[d], actus patris non impediatur. Itaq; negabimus patrem filio saluo[e] communi diuidendo agentem, proprietatem alienaturum[f], exemplo dotalis[g] prædij. Sed nec si socius vltrò cum eo agat, quicquam agetur. veluti[h] si cum eo agatur[4], cui bonis interdictum[i] est. ¶ Seruos ex eo peculio, vsufructu[k], item prædia tam vsufructu quàm cæteris seruitutibus pater liberare poterit. sed & seruitutes iisdem[5] acquirere potest[6]. id enim & eum cui bonis interdictũ est, verũ est consequi posse[l]. neque autem seruis ex eo peculio, neque prædiis vsumfructum, vel seruitutem imponere pater potest[m].

2 ¶ Si quando ex eo peculio filiusfam.[7] rem alienam bona fide tenebit, an pater eius in rem, vel ad exhibendũ actionem pati debeat, vt cæterorum filiorum nomine[n], quæritur. Sed verius est cùm hoc peculiũ à patris bonis separetur[o], defensionis necessitatem patri nõ imponendam. Sed nec cogendus est pater propter[8] æs alienũ, quod filius peculij nomine, quod in castris acquisiuit, contraxisse[9][p] dicetur de peculio ¶ actionem pati. Et si sponte patiatur, vt quilibet defensor, satisdato, filium insolidum[r], non peculio tenus defendere debeat. sed & eius filij nomine non aliter mouere actiones potes, quàm si satisdederit eum ratã rem habiturum[s].

Si agnatus alicuius ante militiam instituit agnatum militem hæredem, non efficitur hæreditas castrensis peculij, sed tunc est ex caussa parentelæ.

relictam seruo peculiari filij tenere. multò magis tenebit libertas si ponas filium testasse, & patrem suum hæredem instituisse: vt libertas seruii, & secus fit in eo qui seruum alienũ manumittit: deinde postea effectus est dominus huius serui. nam non confirmatur libertas. & hoc dicit hic §. cùm l. seq. Franc. Accur.

a Imò verò commilitiũ

t ¶ *Ante commilitium.* i. commilitionem[a]. aliàs commilitium.

v ¶ *Castrensis.* hoc sine distinctione. Io. contrà: nam distinguitur: vt ff. l. miles. & l. si forte. & l. castrẽse. & l. doté. §. fi. & C. e. l. j. & l. cũ allegas.

x ¶ *Paganus.* id est veteranus: quia desiit militare: vt ibi dicitur.

y ¶ *Ab initio.* sub. etiam: vt Institu. de hære. ab intesta. §. hæreditas. & not. ff. de testa. mili. l. vj. & l. fi duobus.

z ¶ *Iste.* scilicet veteranus.

a ¶ *Non habuit.* scilicet priuilegium.

b ¶ *Testamentum* vt & ff. eo. l. pater. §. j.

c ¶ *Habebit.* ad hoc ff. de hære. instit. l. j. §. fi ex fundo.

d ¶ *Pauperrimus.* quo ad opinionem.

c ¶ *Defuncto filiofamiliàs* scilicet postea.

militis instituatur hæres ab aliquo (& quicunque instituit, non est vis) & iussu domini adiuit hæreditatem: hæc hæreditas castrensis peculij dicitur. Secundò dicit, filiusfamiliàs quondam miles, nunc veteranus fecit testamentum in castrensi peculio, ignorans patrem suum decessisse. decessit & hic filius. quæritur an videatur pro parte testatus, & pro parte intestatus decessisse & certè si esset miles, hoc potuisset fecisse. sed quia veteranus est, hoc non potuit facere: sicut nec præter solennitatem iuris testari potuit. dicendum est ergo, quòd hæres institutus in castrensibus, omnia habebat: & sic bona patris testatoris: sicut cùm quis se pauperem credens instituit quendam hæredem. & in veritate diues erat lucratus multa per seruos suos. nã omnia habebit hæres. ¶ *Pater peculij.*] Pater in testamento suo seruum castrẽsis peculij liberũ esse iussit. postea decessit filius ab intestato. de-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Competat.* & respondeo sic de æquitate. sed de rigóre non vt in fine legis.
b ¶ *Occurrebat.* id est, obstabat nobis volentibus fieri liberum, hoc quod subiicitur. non posse &c. nam si tenet manumissio patris: ergo ipse dominus. item si filij, ergo ipse: quia tantum dominus manumittit vt C. de iis, qui à non domino. l. si non proprietatem.
c ¶ *Pro solido.* vt 3. de lega. ij. l. Mæuius. §. duorum. & 3. commo. l. si vt certo. §. si duobus & idem in possessione vt ibidem. & 3. de acquir. possil. iij. §. ex contrario.
d ¶ *Constituit.* vt 3. de iure pa. l. seruum. & 3. eo. diuus.
e ¶ *Et si testamento.* mutat casum.
f ¶ *Liberum esse.* quia siue dicas filium præmortuum, siue pòst: idem est. Quis autem præsumatur prior mori: dic vt 3. de rebus dub. l. qui duos. §. cùm in bello. & l. cùm pubere. & l. si mulier.
g ¶ *Dici possunt.* scilicet vt valeat hoc, nunquid &c.
h ¶ *Eousque.* q. d. non vltra. Et dic concessos in alienando & manumittendo & testando: quæ omnia vt paterfamil. potest.
i ¶ *Rerum dominia.* hæc allegatio est bona: vt 3. eo proponebatur. & l. ex castrensi. & de lega. j. seruum. §. fi. & arg. 3. de acquirendorum domin. seruus. §. fina.
k ¶ *Vindictam.* id est libertatem per vindictam: quasi statim haberet effectũ: vt 3. eo. l. ex castrensi. in princi. & 3. qui & à quib. si
l ¶ *Non tam facilè.* vt & quando deceßit intestatus. Accur.
m ¶ *Medium tempus.* præteriit: quod est j.
n ¶ *Successionis* in hoc vt alius ab intestato non veniat: vt j. de reg. iur. l. quandiu. item & ipse deliberans. interim aliquid facit quandoque: vt 3. de iure delibe. l. ait prætor. Accur.
o ¶ *Alioquin* id est si dicas medio tẽpore dominium esse patris, & si adita fit, scilicet postea, puta anno inter mortem filij & additionem.
p ¶ *Ad eum.* scilicet filium: & sic ambulare.
q ¶ *In pendenti.* aliàs nisi, & bene. aliàs si, & tunc dic, absurdum est si sic dicamus: dicimus tamen, quia non possumus aliud.
r ¶ *In aliis.* 3. de vsufru. sed & si. §. j. & de acqui. re. do. seruus. §. fi.
s ¶ *Credamus* hoc est verum q. sunt in pendenti. quod patet etiam 3. eo. filiusfamilias, per totum. & l. proponebatur. & hoc propter spem quæ est de futuro. in veritate tamen patris sunt: vt 3. de stipul. seruo. si seruus communis. in fi. j. respon. Sed eis adeuntibus fingitur non quæsitum: vt not. 3. de vsufru. sed & si quis. §. j.
t ¶ *Secundum quod.* id est si dicimus esse in pendenti.
v ¶ *Hæres* à filio milite institutus.
x ¶ *Dati.* id est relicti ab aliquo extraneo testante.
y ¶ *In testamento eius.* scilicet extranei testantis.
z ¶ *Ad ipsum.* scilicet patrem.
a ¶ *Pertineat.* id est pertinere potest si adiret: quia est capax: nulli tamen interim acquireretur: vt 3. eo. filius. §. fi. Alij dicunt quòd hic omni sit solutio. sed in fine legis soluitur, & dic quòd sic. Accur.
b ¶ *Ratio respondendi.* stricta: vt in princip. §. ibi, occurrebat &c.
c ¶ *Patris.* quod fuit tam in primo casu quã in 6. non tamen.
d ¶ *Vtroque casu.* tam in eo qui ponitur in princip. §. quàm in eo qui ponitur in §. nõ tamen &c. & eum primo concor. 3. proponebatur. §. denique. & 3. de leg. j. seruum: cum suis concor. & 3. de condi. inst. l. mulier. §. pen. & de opt. lega. l. si eum. Ex quibus collige, quod ab initio non valet, ex proposti. postfacto confirmatur. Sed arg. contrà. 3. qui & à quibus. l. si seruo. Alij dicunt in vtroque casu, scilicet libertatis primæ & legati, de quo dixit difficilè expediri. sed si dicas valere id legatũ: ius patris non consideratur. Et sic est contrà. 3. si filiusfamilias. in fin. si enim ei legare non potest, nec eius seruo: vt de leg. ij. debitor. §. seruo. & de leg. j. si mihi & tibi. §. regula.
e ¶ *Sed si ponas. Testamento suo.* scilicet patris.
f ¶ *Dedisset.* id est reliquisset.
g ¶ *Acquisitus est.* quo casu non valet: vt & 3. qui & à quibus. si seruo.
h ¶ *Admittere.* id est valere.
i ¶ *Nec fustibus.* vt j. eo. l. iij.
k ¶ *Immunitas.* in quibus sunt immunes, habes C. eo. l. j. Accur.
l ¶ *Valet.* ex differ. enim loca. &c. vt C. de tempo. in inte. resti. superuacuam. q. d. non solùm vbi habet originẽ. vt C. de muni. & orig. l. j.
m ¶ *Labefactatur.* quò minus ipsi & eorũ liberi perseuerẽt immunes in aliis, vt C. de iis qui spon. mu. sub. l. iij. & pro constanti ponas, q fuerat iam decurio. aliàs nõ daretur ei honor: vt j. de decur. honores. §. iis qui. & post eà fuit veteranus. vnde accipiendo vnum honorem, in alio non præiudicat. secus si hodie postquàm est veteranus, patitur se fieri decurio: quia tunc omnibus renuntiare videtur: vt in contrariis. j. l. ij. in fi. & C. de iis qui spon. mu. sub. l. iij. & j. de decurio. l. ij. §. fi. de iure immuni. l. j. & arg. j. tit. j. l. ij. Item facit C. de excu. tut. l. voluntaria. Sed arg. contrà. 3. ex quibus. cau. maio. & l. qui data.
n ¶ *Vectigalia.* contrà. C. de vete. l. j. ibi, neque vectigalibus &c. Sol. vt ibi. Accur.

1 Flo. possè posse. 4 Hi fuisse.
2 Flo. quod ad.
3 Flo. deofs. &.
7 Flo. delibe-rant.
8 Flo. succes-sioni.
9 Fl. absurdũ est, si in pen-denti.
10 Flo. ex fa-cto.
11 Flor. hæ-redes.

De priuilegiis veteranorum.

TITVLVS XVIII.

L. Arrius Menander lib. j. de Re militari.

VEteranorum priuilegium inter cætera etiam in delictis habet prærogatiuam, vt seperentur à cæteris in pœnis. Nec ad bestias itaque veteranus datur, nec fustibus cæditur.

II. Vlpianus lib. iiij Opinionum.

HOnestè sacramento solutis data immunitas k, etiam in eis ciuitatibus apud quas incolæ sunt, valet l: nec labefactatur m, si quis eorum voluntate sua honorẽ aut munus susceperit. ¶ Vectigalia n & patrimoniorum onera

1 Flo. cedun-ter.
1 Flo. Sosiano.
1 Fl. intribu-nibus quæ posset.
1 Angatiari quid sit, vi-de Rhod. li. 2. cap. viij. & Alciat. in li. di. Co. xij. de præpo. fac. cubi. l. hæ ostiæ. & Es-tidmum in anno. ad 17. Marth. cap. 3 Fla. Firmo.
1 Flor. in tro-que.
1 Manuscript. proponas.
1 Flo. Sanctor. bile est.
1 Fl. De Vete-ranis.

filij pertineret. facilior tamen de libertate serui deliberatio est in specie, in qua intestatus filius decessisse proponitur. Non est ergo ratio respondendi b competere libertatem eo tempore datam, quo non fuit in dominio patris c: fauorabilem tamen sententiam cõtrariam vtroque 12 casu d non negamus.

XX. Paulus lib. singul. ad Regulam Catonianam.

SEd si ponas 1 filium testamentum fecisse, & patrem hæredẽ instituisse, cùm vtique pater testamento suo e seruo filij libertatem dedisset f, qui ad eũ ex testamento filij pertinere cœperit, videndũ est, nunquid ei comparari debeat, qui cùm manumitteretur, alienus erat, deinde posteà acquisitus g est. Sed fauorabilius 2 est libertatem à patre relictam admittere h, & ab initio patris eum esse videri, ex hoc quòd posteà cõtingit, ostẽditur.

De priuilegiis veteranorum.

TITVLVS XVIII.

L. Arrius Menander lib. j. de Re militari.

VEteranorum priuilegium inter cætera etiam in delictis habet prærogatiuam, vt seperentur à cæteris in pœnis. Nec ad bestias itaque veteranus datur, nec fustibus i cæditur.

II. Vlpianus lib. iiij Opinionum.

HOnestè sacramento solutis data immunitas k, etiam in eis ciuitatibus apud quas incolæ sunt, valet l: nec labefactatur m, si quis eorum voluntate sua honorẽ aut munus susceperit. ¶ Vectigalia n & patrimoniorum onera

i ¶ *Nec fustibus.* vt j. eo. l. iij.
k ¶ *Immunitas.* in quibus sunt immunes, habes C. eo. l. j. Accur.
l ¶ *Valet.* ex differ. enim loca. &c. vt C. de tempo. in inte. resti. superuacuam. q. d. non solùm vbi habet originẽ. vt C. de muni. & orig. l. j.
m ¶ *Labefactatur.* quò minus ipsi & eorũ liberi perseuerẽt immunes in aliis, vt C. de iis qui spon. mu. sub. l. iij. & pro constanti ponas, q fuerat iam decurio. aliàs nõ daretur ei honor: vt j. de decur. honores. §. iis qui. & post eà fuit veteranus. vnde accipiendo vnum honorem, in alio non præiudicat. secus si hodie postquàm est veteranus, patitur se fieri decurio: quia tunc omnibus renuntiare videtur: vt in contrariis. j. l. ij. in fi. & C. de iis qui spon. mu. sub. l. iij. & j. de decurio. l. ij. §. fi. de iure immuni. l. j. & arg. j. tit. j. l. ij. Item facit C. de excu. tut. l. voluntaria. Sed arg. contrà. 3. ex quibus. cau. maio. & l. qui data.
n ¶ *Vectigalia.* contrà. C. de vete. l. j. ibi, neque vectigalibus &c. Sol. vt ibi. Accur.

a ¶ *Sustinere.* vt C. de mune. patrim. l. ij. & iij & j. eodem. l. viæ. & facit j. de mu. & hono. rescripto. §. fi. & l. fi. §. patrimoniorum. ibi, ab his autem.

VEteranis.] CASVS. Idem honor debetur veteranis & filiis eorum, qui & decurionibus. igitur nec in opus publicum, nec ad bestias vel fustibus dabuntur. Franc. Accur.
b ¶ *Veteranis & liberis.* vsque ad primum gradum tantùm: vt C. de quæstion. l. diuo. Et not. aliquod priuilegium dari filiis, non tamen aliis hæredibus. sic suprà soluto matrimonio, l. maritum. & l. etiam. in princ. Item suprà de excusatio. tutor. l. dicimus. §. si pater.
c ¶ *Igitur.* bene infert vt suprà de pœnis. l. moris. §. ifte. & §. libe-ros.

VIæ.] CASVS. Veterani non habent immunitatem viæ sternendæ: nec à collectis, quæ pro possessionibus præstantur. Item & naues eorũ possunt angariari. Franciscus Accur.
† Angariari quid sit, vide Rhod. li. 2. cap. viij. & Alciat. in li. di. ¶ *Viæ sternendæ.* facit ad leg. C. de cursu public. l. nullus penitus. & C. de sacro sanct. eccles. l. ad instructionem. & j. de vac. mune. l. sunt munera.

VEteranos.] CASVS. Veterani excusantur à nauium fabrica. Item nec coguntur esse exactores tributorum. veterani autem qui passi sunt se eligi decuriones, coguntur suscipere munera. Franciscus Accursius.
¶ Subaudi inquit Bu-dæus in an-notationibus hic in leges, vt Po-tanus pri-mi animad-uersit. Alias sunt legitur de hac re-tione, de mu-cipibus, & incolis. Quæ autem dicuntur mu-cipes, pul-thig. Gel. li. 16. Atticar. 13. & xiij cap. vj.
c ¶ *Hoc est ne exactores.* Noluit incidere in contrarium. infrà de mune. & ho. l. ij. §. exactionem. quæ est contrà.
f ¶ *In ordinem.* decurionum. ad quod C. de excus. tut. l. vo-luntariè. & C. de iis infrà de vac. mu. l. pe-nultim. §. finali. & de iur. immun. l. v. §. fi-nali.
g ¶ *Legi.* id est eligi.

VEteranos.] CASVS. Veterani excusantur à nauium fabrica. Item nec coguntur esse exactores tributorum. veterani autem qui passi sunt se eligi decuriones, coguntur suscipere munera. Franciscus Accursius.
c ¶ *Hoc est ne exactores.* Noluit incidere in contrarium. infrà de mune. & ho. l. ij. §. exactionem. quæ est contrà.
f ¶ *In ordinem.* decurionum. ad quod C. de excus. tut. l. vo-luntariè. & C. de iis infrà de vac. mu. l. pe-nultim. §. finali. & de iur. immun. l. v. §. fi-nali.
g ¶ *Legi.* id est eligi.

solemnia omnes sustinere 1 oportet.

III. Marcianus lib. ij. Regularum.

VEteranis & liberis b veteranorum idem honor habetur, qui & decurionibus. igitur c nec in metallum damnabuntur, nec in opus publicum, vel ad bestias, nec fustibus cædentur 1.

IIII. Vlpianus lib. iiij. de Officio Proconsulis.

VIæ sternendæ d immunitatẽ veteranos non habere Iulio Gosiano 1 veterano rescriptũ est. nam nec à contributionibus 2 quæ in possessionibus fiunt, veteranos esse excusatos palàm est. Sed & naues eorum angariari posse Ælio Rufino 3 & Antonino claro veteranis rescriptum est.

V. Paulus lib. singul. de Cognitionibus.

VEteranos diuus Magnus Antoninus cum patre suo rescripsit à nauiũ fabrica excusari. Sed & ab exactione tributorum habẽt immunitatem: hoc est, ne exactores e tributorum constituantur. Sed veterani qui passi sunt se in ordinem f legi g, muneribus fungi coguntur.

1 Flo. Sosiano.
1 Fl. De Vete-ranis.

Digestorum, seu Pandectarvm. LIBER L.

Ad municipalem †, & de incolis.

TITVLVS I.

Primò ponit qualiter efficiantur municipes ipso facto. Secundò qualiter fiant ex dispositione ciuitatis. Tertiò quid importat nomen municipis largo modo, & impropriè sumendo. Quartò inducit prædicta ad determinationem unius quæstionis. Quintò à determinatione prædicta ponit unam exceptionem, quam probat per rescripta principum. Sextò circa prædicta ponit quorundam falsam opinionem, quam reprobat. Secunda ibi,

AD MVNICIPALEM. & de incolis.

Continua sic rubricam, Quatuor sunt genera cognitionum, scilicet de re pecuniaria: aut de æstimatione: aut de crimine capitali: aut de muneribus & honoribus, vt l. cognitionũ. in princ. j. de variis & extraord. cog. & de primis tribus dictis est 3. sequitur videre de quarta scilicet de mune. & hono. rerum quia inducitur ciuibus & incolis: ideo præmittit ti. ad munic. & de incolis. B.

MVnicipem. CASVS. Primò dicit municipem fieri vno de tribus modis: & nominat eos. Secundò dicit, qui proprie dicantur municipes. Tertiò, qui dicantur municipes in larga significatione. qui ergo ex duobus Campanis natus est, Campanus dicitur. sed si ex patre Campano, & ex matre alterius loci, Campanus est inspecto patre: nisi priuilegium habeat materna origo, vt filij sint eius ciuitatis ciues, vnde

a ¶ *Municipem.* CASVS. Primò dicit municipem fieri vno de tribus modis: & nominat eos. Secundò dicit, qui proprie dicantur municipes. Tertiò, qui dicantur municipes in larga significatione. qui ergo ex duobus Campanis natus est, Campanus dicitur. sed si ex patre Campano, & ex matre alterius loci, Campanus est inspecto patre: nisi priuilegium habeat materna origo, vt filij sint eius ciuitatis ciues, vnde

est mater: vt Ilienſibus concessum est: item Delphis concessum fuit. Item Ponticis concessum fuit, vt qui ex matre Pontica nascatur, & ex patre qui aliunde sit, Ponticus dicatur filius hic. & hoc priuilegiũ intelligitur in veris filiis, id est in iis qui nascuntur ex legitimo matrimonio. nam in vulgo quæsitis filiis hoc idem seruatur, & sine priuilegio vt matrem sequãtur. licet quidam in vulgo quæsitis tantum dicebant priuilegium locum habere. sed malè dicebant: quia superfluum esset priuilegium: vt dictum est. Franc. Accur.
b ¶ *Natiuitas.* propria vel paterna: vt j. eodem, assumptio. j. respons. & §. j. & j. de verborum sign. l. municipes. & C. cod. l. iij.
i ¶ *Manumissio.* vt eius originem sequatur à quo fuit manumissus: vt j. eo. l. eius. non illius qui iussit manumitti: vt C. cod. l. ij.
k ¶ *Aut adoptio.* dum durat: vt j. eo. sed si is. & hîc retinet primam: vt infrà. eo. ordine. §. fin.
l ¶ *Propriè* inspecta significatione vocabuli. sic suprà de acquirenda, vel amittenda possessione. l. j. in princip. & secundum hoc ciali, est vaqui non subeunt munera, licet sint in municipio, non sunt tamen municipes: sed largè & illi sunt municipes: vt infrà proxim. & not. hîc ciuitatem dici municipium: vt hîc & suprà de rediui. l. antepen. Item dicitur ciuitas oppidum: vt in procemio Dige. §. autem. & §. illud autem.
m ¶ *Ciues.* etiam qui munera non subeunt.
n ¶ *Campanos.* est ergo ciuitas Campaniæ, sicut & Puteolanum. Sic ponitur 3. quod metus cau. l. metum. §. sed quod prætor. Et & pronincia: & sic etiam posset hîc exponi licet non sic bene.
o ¶ *Priuilegio.* priuilegio ergo municeps fit vt hîc, & C. de incol. l. priuilegio.
p ¶ *Non probat.* id est improbat. & ita minus

1 Fl. dicemus.
† Argumen. sumpti per locum à specialibus in iure. compon. text. in c. præsentii. vers. loca ibi specialiter de præben. in vj.

dicit: & plus intelligitur.
q ¶ *Habet.* interrogatiuè, certè nullam: vt j. eod. l. eius qui iustum.
r ¶ *Parentibus.* scilicet legitimis. sic ergo vulgò quæritus mater, legitimus patrem sequitur: vt suprà de statu hominum, cùm legitimæ. Sed quid de legitimato per principem? Respon. patrem etiam sequitur, vt adoptiuus: vt j. eod. l. ordine. in fin. Item not. hîc quòd non debet aliquid sic intelligi, vt sit superuacuum, si aliquis intellectus sanus possit ei dari. Item not. & illud, quòd superuacuum est precibus impetrare, quod iure communi conceditur &c. ad quod facit 3. de capt. postliminium. §. fin. & suprà de condit. institut. à verba hæc. & de vsur. l. si stipulatus. & de legat. j. si quando quis. & l. si creditori. & de Carbo. edict. l. quod Labeo. & de minori. in causs. j. respon. & de verbor. oblig. doli. & C. de iur. delibe. l. j. & de thesau. l. j. & C. arbitrate. cum inter dictæ. & de verbo. oblig. si sic stipulatus. & l. si dari. Sed argumen. contrà, suprà de aur. & arg. lega. pediculis. §. Labeo. & suprà, mand. l. qui mutuam. Accur.

ADDITIO. Die secundũ nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum Bart.quòd hæc verba possunt ibi operari:vt not.3.pro soc.l.sed & si adiiciatur.

Voties.] CASVS. Cùm filiusfamiliàs sit decurio patris voluntate,pro omnibus muneribus quæ filio vt decurioni iniunguntur,pater tenetur vt fideiussor filij.Secundò dicit , qualiter pater dicitur consentire decurionatui filij , & quicquid talis filius in republica gessit : pater tenetur vt fideiussor filij,& exponit, quando dicatur filius aliquid gerere in republi. Sed quid si filio vt decurioni commissum est dare tutores pupillis , & eos non dat,vel minus idoneos dat , nec satis exegit:ipse quidé filius tenetur.pater autem tenetur pro eo ficut fideiussor.sed fideiussor nõ tenetur, cùm rem pupilli sal.fo.promittat. hoc autem casu non interest reipublic. dederit tutorem vel non:vel minus idoneum dederit: sic ergo nec pater tenetur hoc casu.

a ¶ *Is qui.*] Die casum vt in gloss.quæ incipit, aliquo &c. ibi, puta &c.Franc.Accur.

a ¶ *Quoties filiusfamiliàs.* aliud si emancipatus: vt C. de filiisfamil.& quemadmo.l. j, & fac.ʒ.de mu.l.j. & l. sponte.6.j.

b ¶ *Vniuersis* ergo tutelæ & curæ ratione consequentiæ : vt C. quod cum eo.l.j.

c ¶ *Quasi.* ʒ. eod. Lucius. §. idem respon. hæredes. in fin.contra. Solu.vt ibi.

d ¶ *Non contradixit.* contradicere ergo debet:vt ʒ.titul.j.l.honores.§. fi. & l. spurij. §. pater.& C. ne filiꝰ pro patre. si filius : & facit ad hæc vt filio videatur consentire.C.de decur.l.j. & ʒ. de admi. rer. ad ci.perti.filius.& ʒ.fa.ercif.si filia.§. idem scribit.& ʒ. e. Lucius. §. idem respon.& ʒ. de mu. & ho.sponte.§.sed qua actio.conueniet ur? Respon.ex stipulatu vel quod iussu:cùm dicat eum quasi fideiuſſ.tenetur:vt hic,& ʒ.de hære.tu.l.iiij.§. fi & sic aliàs in multis articulis singi- gentur stipulatio vbi non est:vt ʒ.de ado.his verbis.& l.fi.Item not. hîc : qui tacet,cõsentit ᵃ. pro quo sunt prædictæ leges.& ʒ.loc. item quæritur.§ fi.& de eui&t.l.quidam.& man.l. qui patitur. & l. qui fide. & sol.ma.l.ij.§.voluntatem.& de adop.l. in adoptionem. & de cu. fu. l. consilio.§.fi.& de sponſ.l.in sponſalibus.Ite not,hic dist. quia aut fit tutor filius aut decur.primo casu si in testamento indistincte tenetur pater de peculio tantum,etiã si agnouit:vt ʒ.de adminiſt.tut. Lucius. Si aliter:tunc si agnouit,insolidũ.aliàs de pecul. vt ʒ. de tut.l.fi filius. Enimuerò si fiat decurio eo conscio: quo ad publicam cauſſam contingit,in solidum quo ad priuatam,peculio tenus:vt hic,& ʒ.de magist.con.l.j.§.fin.& de pecu.l.iij.in fi.& l.seq. Et not. q primum mẽbrum est quãdo authoritate publicum,sed vtilitate priuatum munus est vt instit.de excu.tu.in prin.In secundo vtroque modo est publicũ. ideo facilius & plenius obligatur pater.

e ¶ *Negotij.*id est officij.

f ¶ *Creauit.* scilicet ille filius cùm erat decurio. & hoc erat sibi concessum. Accurſius.

g ¶ *Tenebitur.*scilicet si illi quos elegerit, malè gerant.

h ¶ *Nominauit.* vt succedere in suum officium quod habebat filius: ʒ. & ʒ.eo.ordine.§.j.Sed contrà.ʒ.eo.l.libertus.§.fi.Sol.vt ibi.

i ¶ *Obstrictus.*scilicet in solidum.

k ¶ *Curauerit.*cùm esset sibi commissum.

l ¶ *Acceperit.*tutorem vel fideiussorem.

m ¶ *Ipse.*scilicet si ius.

n ¶ *Sicut fideiussores.*nisi q hic tenetur de pecu.vt ʒ. de pecu.l. licet. in fi.& sic non est per omnia bona similitud,item secus si ipsemet scilicet filius esset tutor:vt C.quod cum eo.l.j. item no. quòd hæc est fi-

1 Flo. publicè tractare, siue.

2 Flo.cuius alterius reipub.

3 Flo.obstringet.

4 Flor. sed si filius.

5 Flor. desunt hic incisa.

6 Flor. si & fideiussores.

7 Fl.desp.publicum.

a Tu die q regulariter taciturnitas eũ fœmina habetur pro consensu:vt l. in sponsalibus. ʒ. de spon.de quo quia est materia brocardica,vide Panor.in ca.venerabili.nu. xxviij.& ibi in apostil. meis in ver. consentiat. extrà qui filij sint legitimi.gemi.ca.fi posit. num. j. vbi etiã post sui in add. ad eũin ver. taciturnitas extrà de cõcess. lib. vi. Rebuf.in l j. num.ij.& qd ibi posui in apo. ad eam in ver. pro consentiente. C. de filiisfam. & quemad.mo.l. j. ter tenetur pro eis li. x. ve & ʒ.eo.ordine.§.j.Sed contrà.ʒ.eo.l.libertus.§.fi.Sol.vt ibi. 20.sing.489. inci. 1.f.prior & principe.& Corset.sing. suis in verſic. taciturnitas.

II. Idem lib.j.Disputationum.

QVoties ᵃ filiusfamiliàs: voluntate patris decurio creatur , vniuersis ᵇ muneribus , quæ decurioni filio iniunguntur,obstrictus est pater ; quasi ᶜ fideiussor pro filio. ¶ Consensisse autem pater decurionatui filij videtur , si præsens nominationi non contradixit ᵈ. Proinde quicquid in republica filius gessit , pater vt fideiussor præstabit. ¶ Gestum autem in republica sic accipere debemᵉ, pecuniam publicam ᶠ habere debitã tractare, siue erogandam decernere. ¶ Sed & si curatores operum , vel alicuius ᵍ alterius negotij ʰ reipublicæ creauit ᶠ, tenebit ᵍ. Sed & si succeſſorẽ sibi nominauit ʰ, patrem obstringet ᵌ. Sed & si vectigalia publica locauit,pater erit obstrictus ⁱ , ¶ Sed & ⁴ si filius tutores dare nõ curauerit ᵏ, vel minùs idoneos elegerit. nec [pupilli ⁵ rẽ saluam fore] satis exegerit,vel nõ idoneũ acceperit ˡ , ipse ᵐ quidẽ quin sit obstrictus nulla dubitatio est:pater verò ita demũ obligatur, ficut ⁶ fideiussores ⁿ hoc nomine obligari solent. Sed non solent ᵒ. hoc etenim relatum & rescriptum est. quia fideiussores rem pupilli saluam fore promittunt:reipublicæ autem nihil ᵖ , quod ad rẽ publicam ⁷ pecuniariam attinet , interest pupillis tutore dari.

2 ¶ Is qui vltra commeatum ¶ abest ʳ , vel vltra formam commeatui datam,ad munera ˢ reuocari ⁸ poterit.

III. Idem lib.xxv.ad Sabinum.

PLacet ᵗ etiã filiumfamiliàs ¹ domicilium habere posse.

IIII. Idem lib.xxx.ad Edictum.

NOn vtique vbi pater habuit ᵛ,sed vbicunq; ipse domicilium constituit ˣ.

Non est à iure dissonum,quam pluribus locis habere domicilium.

V. Paulus lib.xlv.ad Edictum.

LAbeo iudicat eum, qui pluribus locis ex æquo ʸ negotietur,nusquã ᶻ habere domicilium: quosdam autem dicere refert pluribus locis eum incolam esse , aut domicilium habere †.quod verius est ᵃ.

Propter nostrum affirmare aut negare,nihil mutatur in re.hoc dicit.

VI. Vlpianus lib.ij Opinionum.

ASsumptio originis quæ non est,veritatẽ naturę ᵇ nõ perimit. Errore enim veritas originis non amittitur ᶜ : nec mẽdacio dicentis se esse vnde non sit,deponitur ᵈ :neque recusando quis patriã ex qua oriundus ᵉ est, neque mẽtiendo de ea,quam non habet,veritatem mutare potest ᶠ.

Hîc habes duo. Primò,quòd filius sequitur originem patris quantum ad ciuitatem. Secundò quòd filius nõ sequitur domicilium patris, Bart.

1 ¶ Filius ciuitatem ex qua pater eius naturalem originẽ ducit,non

10 Flo. vocata.

1 Flo. filiusfa.

1 Flor.virin.

1 Flor. eóque, de quo.

Franc.

y ¶ *Ex æquo.*id est non plus in vno loco quàm in alio.

z ¶ *Nusquam.*id est nullo prædictorum locorum.

a ¶ *Quod verius est.*vt ʒ.l.prox.§.iuris prudentibus.& ʒ.eod.l.si quis eum conor.& C.de adop.l.in adoptione.

Assumptio.]CASVS. Si natus Florentiæ dicat se non esse ibi natum,sed Bononiæ:non potest mutare veritatem.Itẽ ego Franciscus dicor ciuis Florentinus:cùm ibi pater meus. Ac.fuerit natus.nõ autem sequor domicilium patris mei : vt si staret Muti. non sum per hoc ciuis Muti.Item si domum habeo Mutinæ.& domum Bonon. & vtrobique moror diuersis temporibus:dicor ciuis vtrobique esse.Itẽ libertus sequitur originem vel domicilium patroni.idem in descendentibus libertorum.Item manumissus à pluribus dominis , omnium patronorum sequitur originem.& h.d.hæc lex, & seq.

b ¶ *Naturæ.*sic ʒ.de contra tabu.l,non putauit.§.si quis emãcipatus. arg.contrà.ʒ. de postu. l. j. §. bestias. ADDITIO. Dic secundùm Bar.quòd hîc est quædam qualitas propter quam quis obligatur alteri,s.ciuitati fuæ ad munera subeunda:ideo mutari non potest sine ciuitatis consensu.In contrario est quædam qualitas per quam quis alteri non obligatur:vt bestiam esse ferocem.

c ¶ *Non admittitur.*id est perditur.

d ¶ *Deponitur.*scilicet veritas originis,id est absconditur.

e ¶ *Oriundus.*id est oritur.sic C.de episc.& cle.l.nulli.

f ¶ *Mutare potest.* vt vel desinat esse vnde est , vel incipiat esse vnde non est,& ad hoc C.de incol.l.ij.in fin.& de mun.& orig.l.origine.& l.fi.& ʒ.eo.ordine.§.ius originis.& ʒ.de offi.præs.l.legatus.& l.illiciras.§.veritas.& C.de libe.eau.l.nec omissa. & sic non nocet mentiri : quia veritati fatur:vt d.ll.& C.de iur.& fac.igno.cùm falsa.& ʒ.qui & à quibus,si priuatus.§.j.& ʒ.de quæstio.l.j.§.si quis vltro.arg.contrà.ʒ.de rei ven.l.fi.& C.de non nu.pecu.authen.contra qui propriã. ADDITIO. Dic quòd mendaciũ non nocet:quia per hoc non mutatur veritas:vt hîc cũ concord.sed bene nocet mentienti:quia ipse pũnietur:

nietur:vt in contrariis secundùm Bart.

a ¶ *Non domicilium sequitur.*scilicet patris:vt ʒ. eod. libertus. §. patris,cùm ipse filius sua voluntate sibi constituit vbi vult.vt suprà, l.placet.& l.seq.sic ergo not.quòd filius suam propriam originem sequitur quam nec mutare potest : vt ʒ.proxi. respon. Item & patris sui:vt hîc. & etiam illam non potest mutare : vt suprà l. proxim. cum concordan. quod accipe in eam quam pater habuit ex se:non ex origine sui patris. alioquin oporteret nos quærere,vbi natus fuit Adam, scilicet agrum Damascenum. sed pro Deo, in quo sequitur originem sui patris vel suam? Respond. quantum ad honores & quantum ad tutelas, quas in illis locis habet necesse agnoscere : vt C. vbi pe. tu. vel cu. l. j. non quantum ad alia munera : vel,vt ibi conueniatur ; sicut dicitur in municipe translato ad dignitatem senatoriam : vt infra eo.municeps. & sic etiam intelligitur , suprà de senat. l. penultim.non ergo patrimonialia munera , vel alia personalia ibi subit, nisi alibi habeat domicilium. & eadem possunt dici in eo , qui per manumissionem fit municeps: vt non sequatur nisi in præmissis , quæ dixi ratione originis. Alij dicunt prædicta vera nisi in origine propria : quo casu omnia ibi subit : vt dicunt. & sic intelligitur suprà de sena. l. penul. Tu dic , quòd in omnibus subit munera ratione suæ vel paternæ originis vel manumissionis hîc:nisi habeat alibi domicilium : quia tunc nihil ibi subit onoris vel honoris : vt C. de mun.& origi. l. filios. Nec obst. de senatore: quia in eo est speciale propter dignitatem , vt liberetur à muneribus municipij sui.Sed hoc reprobatur C.de munic. & origin. l. fina. vnde prima placet.

b ¶ *Alteros.*id est alios.& facit ʒ.e.si quis.& ʒ.e.l.Labeo.Accur.

c ¶ *Vel domicilium.*hoc quando patronus ibi habet domicilium , vbi est eius origo.alioquin contrà:vt ʒ.eodem;&ius qui.vel verius subaudi interim Azo.& facit ʒ.eod.filij.in princ.& l.municeps.& ʒ.l.j.in princip.& ʒ.l.proxi.

d ¶ *Ex his.*scilicet libertinis.

*I quis à pluribus.*ʒ.l.proxi.§.fina.

f ¶ *On debere.Frumentum.*pro omni blado ponitur:vt ʒ. de verbo.signi,l. frugem.

g ¶ *Cautum est* ad hoc ʒ.ad leg.Iul.de anno.l.fi. & ʒ. de adminiſtr.rei. ad ciui.perti.decuriones.

h ¶ *Ius.Edictus est.*ʒ.de ſta.ho.l.lex.

i ¶ *Simile In bonis.*tacitè obligatis,quæ fiscus habet:vt hîc. & ʒ.de iure fisci.l.aufertur.§. fiscus.non ciuitas:vt C. de iure reipu. l. ij. lib.xj.Item fiscus habet personale priuilegium : quia primò de bonis eis satisfit:vt hîc,& ʒ.de priuileg.credi.quod quis. Non ciuitas alia,nisi per priuilegium,vel nisi Romana:vt hîc subijcit.& ʒ.de priuile. credit.l.penult.§.j.& nisi Antiochena:vt in eo.tit.l.antepenult. & facit ʒ de verb. sign.l.eum qui vectigal.& ʒ.de vsur.l.etiam. & qui po-in pig. hab.si pignus.& ʒ.eod Lucius. & ʒ.ad Macedo.l.nihil. & C. de bo.va. l.j.& dic vt not.de debj.ciui.l.ij.

Imperator.] CASVS. In ciuitate Mutinæ sunt duo potestates quibus insolidum est cõmissum officium potestariæ simul gerẽdum:ipsi inter se diuiserũt regimen.dicitur quòd officiũ & periculũ est commune,hoc tamen ordine vt ex mala administratione vnius , alter scilicet collega teneatur,si ille qui malè gessit,non est soluendo tempore finiti officij,nec fideiussores eius. item nec ille qui eum nominauerat siue elegerat.nã aliquo istorum existente soluendo:collega non conuenietur.Item si nominatos conuentus soluat, non aget contra collegam eius,pro quo soluit.& quod dixi quando ambo gesseruntidem est seruandum & si vnus tantum gesserit,& malè.nam primò ipse conueniturs secundò eius fideiussores:tertiò nominatores eius:vltimò collega. nec cõqueratur nominans,cùm scire debet eum , quem nominat indiuiduum officium & commune periculum susceptũrum. idem seruatur & cùm ambo gesserunt : vt ʒ. l. Imperator , & hoc dicit hæc lex cum duabus sequentibus.Francisc.

X. Marcianus lib.singul.de Delatoribus.

SImile priuilegium fisco nulla ciuitas habet in bonis ⁱ debitoris,nisi nominatim id à principe datum sit.

In hac lege & duabus seq. ponit quo ordine sint conueniendi magistratus qui malè gesserunt:aut is qui eos nominauit:aut fideiussores.& est tex. planus.

XI. Papinianus lib.ij.Quæstionum.

IMperator Titus Antoninus Lẽtulo Vero rescripsit magistratuum ᵏ officium indiuiduum ˡ,at periculum esse commune. quod sic intelligi oportet,vt ita demum collegę ᵐ periculũ adscribatur ⁿ, si neque ab ipso qui gessit, neq; ab iis qui pro eo interuenerunt ᵒ, res seruari possit ᵖ,& soluẽdo non fuerit honore ᵍ depositо , alioquin si persona eorum vel cautio sit idonea ʳ,vel soluendo fuit ˢ,quo tempore cõueniri potuit, vnusquisq; ᵗ in iis quę administrauit tenebitur.

¶ Quòd si fortè is, qui periculo suo nominauit ᵛ magistratum,soluendo sit, vtrum in eum priusactio red di quasi in fideiussorem debeat,an verò nõ aliàs quàm si res à collega seruari nõ possit ˣ? Sed placuit fide iussoris exẽplo priorem conueniendum,qui nominauit: quoniã collega quidem negligẽtiæ ac pœ-

k ¶ *Magistratuum.*dic quòd simul gerendum fuit iniunctum:sed ipsi sua authoritate diuiserunt.

l ¶ *Indiuiduum.* & tenetur in solidum:sed ordine qui sequitur. vt ʒ.eod.quid ergo ʒ.resp. & dic vt ʒ.eod.l.magistratus.

m ¶ *Collegæ.*datiuus casus.

n ¶ *Adscribatur.* Ita vt teneatur vnus pro administratione alterius.

o ¶ *Interuenerunt.* id est fideiusserunt. ad quod ʒ. de adminiſtra. re.ad ciuit. perti.l.ij.& iij. in princip. & §. antepenulti.& §.fin & C. de conue.fiſ.deb.l.quoniam. & quo quis ord.con.l.iij.

p ¶ *Seruari possit.* reipublicæ.priuatus enim non tenetur:vt ʒ.l.quoties.§.pen.& de magiſtra.conue.l.j. in principio.Accur.

q ¶ *Honore.* aliàs honore, aliàs onere. & facit C.de probatio. l.ex persona.& infrà eo.l. ordine.§.j.& C.de pen. & com.rei vendi.l.j. & ʒ. de fideiu.l.fideiussores. quis autem probet hoc dic vt ʒ. de prob. l.non est.& ʒ.de magi. con.l. j.§.si magiſtratus.& de adminiſt.tu.l.Titium.§. Lucius.

1 Flor. in id quod.

2 Flor.non patet.

r ¶ *Sit idonea.*scilicet nunc.

s ¶ *Puerit.*persona magistratuum vel fideiussorum.

t ¶ *Unusquisque.*magistratuum.

v ¶ *Nominauit.* quid est ergo quod dicitur C. de magistratibus conuenendis.l.auctoritas.scilicet nominantem non teneri antequàm bona principalis & fideiusso. & collegæ excutiantur ? Respon.aliud fortè in tutore,vt ibi:& aliud in magistratiꝰ,vt hîc. vel hîc fortè expressè fuit dictum tempore nominationis , vt possent conuenire antequàm collega conueniatur:ibi simul, Vel verius,hîc fortè separatim gesserunt.Sed huic solutioni ob.ʒ.de ma. con. l. duo. Sed dic quòd ibi erat tutor in lata culpa,quòd non administrauerit in totum , cùm sciebat alium tutorem mortuum. Vt tamen hæc & alia contraria soluas,distingue:quia aut magistratus reipub.gesserunt omnes simul, aut diuisim:& tunc aut ab eis facta fuit diuisio,aut à iudice,aut etiam vnus tantùm gessit. primo casu quando omnes simul:cùm & indiuisim fuit eis iniunctum officium,non priùs ad nominatores porrigetur manus, quàm omnes qui gesserunt,& eorum fideiuſſ. solenniter fuerint excussi : vt C. quo quis ord.con.l.ij.in princ.lib.xj.idem in tutoribus:vt C.de ma. con.l. aduersus.sed si diuisim gesserunt:cùm & diuisim fuit eis iniunctum officium:tunc vnus non conuenitur propter administrationem alterius,nisi demum excusso nominatore:vt C.quo quis ord.con.l.ij. §. j. & fortè demum cùm & collegam debuit suspectum facere:vt ʒ.de administratione rerum ad ciuitatem pertinentium.l.penul.§. antepenultimo. & idẽ fit in iis quod in tutoribus : vt argum. ʒ. de administratione tutorum. Lucius.§.penul.Si verò diuisim gesserunt diuisione facta ab ipsis, non à iudice:tunc non cõuenitur vnus propter administrationem alterius, nisi demum nominatore excusso:vt hæc l. in princi. sed aliud est in tutoribus tunc:vt C.de administratione tutorum.l.ij. in fine. & suprà de administratione tutorum Lucius.§.j. sed fi vnus gessit tantùm : si omnibus fuit iniunctum indiuisim , idem est quod in superiori proximo casu:vt infrà quid ergo.Idem in tuto.vt ʒ.de ture.& ra.dist.l.j. §. nunc tractemus Et sic not.esse duos tractatus:vnus quando respub.agit contra magistratus,& eorum fideiussores,vel nominatores.& de hoc principaliter dicit hîc.alius quando priuatus , scilicet pupillus vel adultus agit contra tutorem & curatorem eorum , vel fideiussores , vel magistratus.de quo principaliter nota.C.de diuid.tutel.l.ij.& C.de translationibus.l.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Caussa.*scilicet conuenitur.
b ¶ *Conuenitur.*ad quod ℣. de dolo.l.Sabinus.
c E *Tei. Non oportet.*id est nominator vnius cùm priùs conueniatur,quàm collega,non aget contra alium collegam,scilicet nominatim.& sic iungitur cum l.superiori. sed collegæ in collegam datur: vt ℣. de tut.& ra. dist. l. j. §. nunc tractemus.
d Q *Vid ergo. toto anno.* aliàs tot annis, id est multis.
e ¶ *Peractis omnibus.* de duobus dicit.
f ¶ *Ex magistratibus.* aliàs ex administratoribus, aliàs ex magistratibus. Et est contra. C. quo quis or. con. l.ij. j. respon. Solu. ibi ambo administrabant. vt ℣. Imperator.
g ¶ *Susceptorum.*insolidum:vt ℣. Imperator. in princ.
h ¶ *Collegam.* qui est non soluendo.& sic est idé casus qui est ℣. Imperator. & sol. contra. C.quo quis ordin. conue. l. ij. vt modo in distin. notaui. in l. Imperator.vel dic collegam qui est soluendo. Sed tunc qualiter primò no minauit quàm magistratus? Respon qui soluendo est in parte sua: non in eo quod à primo non potuit seruari. sic ergo ipse primò exigitur in toto,quod potest soluere. & caue: quia nihil hîc dicit de ordine conuentionis: sed solummodò nominantem insolidum teneri,licet alterum tantum nominauit.
i M *Vnicipes. Sciunt hi.* vel maior pars:vt ℣.eo. l.quod maior.& facit C.de ad uo.di.iudi. l. restituendæ.circa princ.ibi, non redditur omnibus &c. & suprà de condit. & demonst. l. municipibus. & quod cuiusque vniuer.nomine.l.item.§.j.& de acquir.poss.l.j.in fin.& l.seq.

1 Flo. Et ei cõtra nominati collegã actionem vtilem dari &c.
1 Flo. cauerũt.
2 Fl. magistratibus.
3 Fl. vniuersis.
4 Fl. recusauit.
5 Fl. vniuerso.
1 Fl. sciant.

O *Rdine.*] CASVS. Remotus ab ordine decurionatus vsque ad tempus,tandem tempore finito reuersus in ordinem, ad nouos honores aspirare non potest:nisi tanto tempore nunc stet,quanto stetit remotus à decurionatu,ad exemplum relegati,sed in vtroque casu inspiciendum est,quod crimen commiserat:vt si minor pœna qua deberet tanto crimini imponi,imposita est,tunc habeat locum quod dictum est.si autem maior pœna sit imposita quàm deberet,tunc liberatur à pœna,& omnia videntur remissa. ¶ *In cum.*] Cùm domino Richardo de villa Potestati Bonon. commissa esset à ciuibus huius terræ electio de Potestate sequentis anni eligendo:elegit quendam,qui electus malè gessit potestariam:& tempore finiti officij erat soluendo.dicitur quòd dominus Richardus non tenetur pro isto:ex quo soluendo fuit tempore finiti officij. Item si Bonon. caussa euitandorum munerũ fictitiè vendidit prædia sua alicui: dicitur quòd prædia confiscantur. Item venditor pretium sibi solutum fisco cogitur assignare. Item Bon. si patiatur se adoptari ab aliquo Mutinen. & remanet ciuis de Bononia:& efficitur de Mutina ratione patris adoptiui: & cùm emancipatur ab adoptante,non durat filius: nec est amodo ciuis de Mutina. & h.d.hic §.& l.seq. Franc.
k ¶ *Ad tempus.*puta ad x.annos.
l ¶ *Ad honores.*nouos.sed veteres statim recuperat post reuerfionem: vt C. de iis qui in exilium da.vel ord.mo.sunt.l.ij.non ob.ℑ.tit.j.l.ij.in prin.& l.ad tempus. quia statim hic distinguitur. & hoc etiam modo soluitur ℣.de fal.l.falsi.§.ordine.qui est contra.vel sol.vt ibi.
m ¶ *Dignitate.* quam habebat vt decurio. nam decurionatum statim recuperat vt prædixi.
n ¶ *Sed in vtroque.*scilicet relegato,& ab ordine moto.

næ caussa [a]: qui verò nominauit, fideiratione conuenitur [b].

XII. Idem lib.j.Responsorum.

ET ei qui nominauerit[c], contra collegam vtilem actionem dari non oportet [c].

XIII. Idem lib.ij. Quæstionum.

QVid ergo si alter ex magistratibus toto anno [d] abfuerit, aut fortè præsens per cõtumaciam,siue ignauiam,vel ægrã valetudinem reipublicæ negotia nõ gesserit,& omnia collega solus administrauerit,nec tamẽ tota res ab eo seruari possit? Talis ordo dabitur, vt in primis qui reipublicæ negotia gessit, & qui ꝓ eo cauit[1], insolidum conueniantur:mox per actis omnibus [e] periculum agnoscat,qui nõ idoneũ nominauit:post remò alter ex administratoribus [2] [f] qui reipublicæ negotiis se nõ immiscuit. Nec iustè qui nomi nauit vniuersum [3] periculum recu ser [4]:cùm scire deberet eũ qui nominaretur,indiuiduũ officium, & commune periculũ susceпturũ [g]. Nam & cùm duo gesserunt, & ab altero seruari quod deberetur,non potest,qui collegam [h] nominauit, in vniuersum [5] conuenitur.

XIIII. Idem lib.xv.Quæstionum.

MVnicipes intelligũtur scire, quod sciũt[i] hi [i], quibus sum ma reipublicæ commissa est.

Si grauior pœna imposita sit alicui decurioni, non cogitur abstinere ab honoribus tanto tempore quanto fuit relegatus: secus si nõ grauior pœna imposita fuit.

XV. Idem lib.j.Responsorum.

ORdine decurionũ ad tẽpus [k] motus,& in ordinẽ regressus,ad honores [l],exemplo relegati tanto tẽpore non admittitur,quãto dignitate [m] caruit:sed in vtroque [n] placuit examinari quo crimine [o] dãnati huiusmodi sententiam meruerunt dutioribus etenim pœnis affectos [p],ignominia, velut transacto negotio,posteà [q] liberari:minoribus verò quàm leges permittunt subiectos [r],nihilominus inter infames haberi [s]:cùm facti [t] quidẽ quæstio sit in potestate iudicantium,iurisautem auctoritas nõ sit.
1 ¶ In eum [v],qui successorem suo periculo nominauit,si finito magistratu successor idoneus fuit,actionem dari non oportet [x].
2 ¶ In fraudẽ ciuilium munerum per tacitam [y] fidem prædia translata,fisco vindicantur:tantúmque alterum interdictæ rei minister [z] de suis bonis cogitur soluere.

Adoptio non liberat à muneribus quæ imponuntur ratione originis: imò plus adstringit,ut in litera habetur.quòd si emancipetur, non amplius erit ciuis illius ciuitatis, ex qua est pater adoptiuus.h.d.cum l.seq.

3 ¶ Ius originis in honoribus subeundis[1] ac muneribus suscipiẽdis adoptione non mutatur [a]:sed nouis quoque muneribus filius per adoptiuum patrẽ adstringitur.

XVI. Hermogenianus lib.j. Epitomarum.

SEd si is emãcipetur[1] ab adopti suo patre,non tantùm filius,sed etiã ciuis ei[o] ciuitatis,cuius ꝑ adoptionẽ fuerat factus,esse desinit [b].

XVII. Papinianus lib.j.Responsorũ.

LIbertus propter patronum à

o ¶ *Quo crimine.*scilicet vtrum crimine tali cui conueniret talis pœna:aut non.nam hîc secundò distinguitur,si maior imponatur, & tunc locum habet princ.l. aut minor:& tunc aut caussa cognita, & tunc similiter.aut caussa non cognita, & tunc cùm remaneret infamis, non habet locum princ.huius legis. Sed videtur non distingui:vt ℣. de postul.l.Imperator.Sol.vt ibi. Sed quid si conueniens imponitur? Respon. remanet infamis etiam posteà. ad quod suprà de re mili. qui cum vno. §. ad tempus.
p ¶ *Affectos.* siue pro pecuniaria corporalis, siue pro corporali alia corporalis maior : nec exquiritur caussa cognita, vel nõ. secus autem si pro pecuniaria, alia pecuniaria, licet maior: vt de iis qui no. insa. l. quid ergo. §. pœna. & ℣.de pœnis. in seruorum. §. fin.
q ¶ *Posteà.* finito tempore pœnæ.interim ergo est infamis, vt hîc: & C.de insa.& si seuerior. & hoc cùm ad tempus pœna durat: aliàs si statim imponitur & finitur, tunc non interim est infamis: vt dicta l. in seruorum. in fin. & adde quod not.in d.§.pœna grauior.
r ¶ *Subiectos.* sine caussæ cognitione. alioquin contrà: vt C. de insa.& si seuerior. quæ est contra. & hoc modo intelligitur suprà de iniur. diuus. vt ibi.no.
s ¶ *Haberi.* & sic nec ad decurionatum, vel ad aliam dignitatem admittitur:vt C. de digni. l. ij. & infrà de decurion. l. ad tempus.
t ¶ *Cùm facti.*q. d. potuit relegare, vel non relegare,sed ex quo relegauit,non potest facere, quin sequatur esse

1 Fl. obedientia
1 Fl. Sed si emancipatur

ctus.ad quod facit ℣.ad Turpil.l.j.§.calumniantibus. vel aliter videre sit probatum vel non,potest:sed hoc viso non potest absoluere damnandum,vel econtrà:nisi in certis rationibus: vt C. de infa. & si seuerior.hoc non valet:quia valet sententia, licet contra ius litigatoris: vt ℣.quæ senten.sine appel.l.j.§.j.
v ¶ *In eum.*magistratum succedentis.ad quod ℣. Imperator. in princi. cum suis concor.
x ¶ *Non oportet.*j.e.l.libertus.§. penult.
y ¶ *Per tacitam.*i.clam:vt C.de rescin.ven.l.pen.
z ¶ *Minister.*id est emptor,si pretium non soluerat, vel id est venditor,si solutum fuerat.ad quod ℣.de contrah.empt.senatus. & de dam. infe.l.fi. & C.de lit.l.fi. & ℣.de iur.fisci.l.aufertur.§.quòd si præside. & ℑ.eod.l.fin.§.antep.vel dic minister, id est proxeneta. [a] sic ponitur in authen.de fi.instru.§.fi verò omnes.
a ¶ *Non mutatur.*vt C.de adop.l.in,adopt.sed nec voluntate:vt ℣. assumptio.in prin.& facit ℑ.tit.j.l.j,& de mune. & ho.& qui originem.aliàs contra.C.ne fan.bap.iteretur.l.iij.& ℑ.eo.municipes. Accursius.
b S *Ed & si is. Desinit.*sic & ℣.de adopt.l.in omnium.& l.seq.& C. de adopt.l.penult.§.sed & hæc omnia.& sic no. quòd ambulat status.similia sunt ℣.de admi.tut.l.iiij.& de fur.si quis vxori. §. fi. & in auth.de sanc.episc.§.si seruus.& ℣.de sena. l.senatoris. in fine. & ℑ. de iur.immu l.semper.§.negotiatores.& ℣.de adul.l.adulter diem. in fin. & ℣.de re.diui.l.in tãtum. & ℣.quemadm.ser.amit.l.si locus.& de ope. lib.l.planè.& de in ius vo.sed & si.§.parentes.

1 Fl. Sed si emancipatur

L *Ibertus.*] CASVS. Libertus non excusatur à muneribus ciuilibus propter patronũ:licet patrono suo capto luminib' operas vel ministeriũ præstet.fallit in liberto senatoris:qui si gerat negotia sui patroni, à tutelis aliorum excusatur.Secundò dicit, pater voluit filium decurionem

decurionẽ creari: qui filius factus decurio malè gessit, dicitur quòd primò ipse filius est conueniendus quàm pater. Tertiò dicit, cùm lege quadam caueatur,quòd:qui habuit officium, ad id officium non debet eligi vsque ad quinquennium:hoc est verum in eadem ciuitate:secus in alia. Item non debet quis eodem tempore duo officia habere in diuersis ciuitatibus: sed debet recipere in ea vnde est ciuis. Item licet habeam aliqua prædia in ciuitate Mutinæ, non propter hoc cogor ibi suscipere munera personalia, nisi de hoc ciuitas Mutinæ haberet priuilegium. Item reuersus postliminio debet subire munera in patria sua licet moretur alibi: & ſubaudi, non caussa constituendi ibi domicilium. Item decuriones possunt eligi ad exigenda tributa, cùm non sit sordidum munus. Item manumissus ex caussa fideicommissi, sequitur originẽ manumittentis, vt ibi rogatur munera ciuilia subire, non originem eius qui libertatem reliquerat. Item natus ex filio adoptiuo sequitur originem aui naturalis, non solùm adoptiui quoad munera subeunda: perinde ac si ipse i adoptionem dediſſet.

1 Flo. pater.

¶ *Error.*] Credens me municipem Mutinen- sem, protestatus sum ibi me velle munera ciuilia subire. dicitur quòd errore compertо non præiudicat mihi. Item si pater meus cœpit habere domicilium Mutinæ: non dicor inde ciuis, si nolim esse. Item accusatus de crimine capitali,ad nouos honores interim non admittitur : pristinam tamen dignitatem retinet. Iñ eo ipso quòd habeo domum Mutinæ, non dicor per hoc domicilium habere ibi.

¶ *Nominari.*] Si aliquis magistratibus nominauit sibi successorẽ qui gessit malè:tenetur nominans,non fideiussores nominantis. Item illi qui fideiubent penes Rempublicam pro aliquo officiali promittentes rem publicam seruari indemnem,item nominatores magistratuum tenentur emendare damnum ciuitati illarum per eum: non autem ad pœnam tenentur.Fran.Accur.

Lege quadam dicitur, quòd qui habuit unũ officium,non debet in quinque annis ad illud officium eligi.certè hæc lex habet locum in illa ciuitate,ubi gessit officium,non in alia.

2 ¶ Præscriptio [c] temporum, quæ in honoribus repetendis, vel in aliis suscipiendis data est [f], apud eosdem [g] seruatur,non apud alios. sed eodem tempore non sunt honores in duabus [h] ciuitatibus ab eodem gerendi.Cùm simul igitur vtrobique deferuntur,potior est [i] originis caussa.

3 ¶ Sola ratio possessionis ciuilibus muneribus [k] possessori iniungendis,citra priuilegiũ specialiter ciuitati datum [l], idonea non est.
4 ¶ Postliminio reuersi, munerib' [m] patriæ obtemperare cogitur, quãuis in alienæ ciuitatis [n] finibus cõsistant [o].
5 ¶ Exigendi tributi munus inter sordida munera non habetur : & ideo decurionibus [p] quoque man datur.
6 ¶ Ex caussa fideicommissi manumissoris originẽ [q] sequitur, nõ ciuilibus muneribus non excusatur [a] nec ad rem pertinet, an operas patrono, vel ministeriũ capto luminibus exhibeat. ¶ Liberti verò senatorũ, qui negotia patronorum gerunt, à tutela decreto patrum excusantur.
1 ¶ Filium pater decurionem esse voluit:antè filiũ ex persona [b] sua respublica debet conuenire,quàm patrem [1] ex persona filij. Nec ad rẽ pertinebit an filius castrense pecu lium tantùm possideat [c], cùm antè militasset [d], vel postea.

Lege quadam dicitur, quòd qui habuit unũ officium,non debet in quinque annis ad illud officium eligi.certè hæc lex habet locum in illa ciuitate,ubi gessit officium,non in alia.

2 ¶ Præscriptio [e] temporum, quæ in honoribus repetendis, vel in aliis suscipiendis data est [f], apud eosdem [g] seruatur,non apud alios. sed eodem tempore non sunt honores in duabus [h] ciuitatibus ab eodem gerendi.Cùm simul igitur vtrobique deferuntur,potior est [i] originis caussa.

3 ¶ Sola ratio possessionis ciuilibus muneribus [k] possessori iniungendis,citra priuilegiũ specialiter ciuitati datum [l], idonea non est.
4 ¶ Postliminio reuersi, munerib' [m] patriæ obtemperare cogitur, quãuis in alienæ ciuitatis [n] finibus cõsistant [o].
5 ¶ Exigendi tributi munus inter sordida munera non habetur : & ideo decurionibus [p] quoque man datur.
6 ¶ Ex caussa fideicommissi manumissoris originẽ [q] sequitur, nõ eius qui libertatem reliquit. [2]

Natus ex filio adoptiuo sequitur originem aui naturalẽ.non solum adoptiui,quo ad munera subeunda: ac ſi ipse se in adoptionem dediſſet.

7 ¶ In adoptiua familia susceptum, ¶ exẽplo dati, muneribus ciuilibus apud originẽ aui quoque [r] naturalis respondere, diuo Pio placuit : quamuis in isto [s] fraudis ne suspicio quidem interueniret.
8 ¶ Error [t] eius, qui se municipem aut colonum existimans, munera ciuilia susceпturum promisit, defensionem iuris non excludit [v].
9 ¶ Patris domicilium,filium [x] aliorum incolam ciuilibus muneribus alienæ ciuitatis [y] non adstringit : cùm in patris quoque persona domicilij ratio temporaria [z] sit.
10 ¶ In quæstionibus nominatos capitalium criminum ad nouos honores ante caussam finitam admitti non oportet [a] : cæterùm dignitatem pristinam interim retinent.
11 ¶ Sola domus possessio quæ in aliena ciuitate comparatur,domicilium non facit [b].
12 ¶ Nominat successoris periculum fideiussores nominãtis [c] non tenet.
13 ¶ Fideiussores,qui saluam rempublicam [d] fore spoponderunt, & qui magistratus suo periculo nominant, pœnalibus actionibus nõ adstringuntur, in quas inciderunt ij, pro quibus interuenerunt [e], eos enim damnum reipublicę præstare satis est: quod promittere videntur.

1 Fl. relinquit.

Natus ex filio adoptiuo sequitur originem aui naturalẽ.non solum adoptiui,quo ad munera subeunda: ac ſi ipse se in adoptionem dediſſet.

7 ¶ In adoptiua familia susceptum, ¶ exẽplo dati, muneribus ciuilibus apud originẽ aui quoque [r] naturalis respondere, diuo Pio placuit : quamuis in isto [s] fraudis ne suspicio quidem interueniret.
8 ¶ Error [t] eius, qui se municipem aut colonum existimans, munera ciuilia susceпturum promisit, defensionem iuris non excludit [v].
9 ¶ Patris domicilium,filium [x] aliorum incolam ciuilibus muneribus alienæ ciuitatis [y] non adstringit : cùm in patris quoque persona domicilij ratio temporaria [z] sit.
10 ¶ In quæstionibus nominatos capitalium criminum ad nouos honores ante caussam finitam admitti non oportet [a] : cæterùm dignitatem pristinam interim retinent.
11 ¶ Sola domus possessio quæ in aliena ciuitate comparatur,domicilium non facit [b].
12 ¶ Nominat successoris periculum fideiussores nominãtis [c] non tenet.
13 ¶ Fideiussores,qui saluam rempublicam [d] fore spoponderunt, & qui magistratus suo periculo nominant, pœnalibus actionibus nõ adstringuntur, in quas inciderunt ij, pro quibus interuenerunt [e], eos enim damnum reipublicę præstare satis est: quod promittere videntur.

1 Fl. relinquit.

dic apud eos,scilicet municipes.q. d. non in alia terra:cùm in vna habeat originem,in alia domicilium.vt l.proxi. in si.
h ¶ *In duabus.* hîc dic similia quæ not.C.de assess.l.fina.
i ¶ *Potior est.*Præualet originale.sic ℣.titu.j. l. j. & ℑ. de mune. & honor. l. & qui originem. & ℣. eod. assumptio.in princi.
k ¶ *Muneribus.* personalibus, & sic intellige ℑ §.fola. & C. de inco. l.cum neque.& l.priuilegium. secus in patrimonialibus : vt C. de mulie.& in quo lo.mu. l j.lib.x.& ℑ.de censi. l. forma.§.qui vero. & ℑ. eo.filij. in fi.
l ¶ *Datum.*aliàs,donatum.
m ¶ *Ciuitatis.* de nostris.
n ¶ *Confisiant.* non tamen caussa domicilij restituendi:vt ℣.de cap. in bello.§.manumitten do. & l. postliminium. §.postliminio.& sic loquitur C. de inco.l. est verum.

ADDITIO. Die secundùm Bar.hîc, quòd ibi loquitur in eo qui voluit recuperare ciuitatem Romanam aliàs de necessitate recuperaret domicilium ratio ne originis,quod mutari non potest:vt l assumptio.in princ. ℣. eod.& ibi Bar.

o ¶ *Decurionibus quoque.* sed veteranis remittitur:vt ℣.de pri.veter.l.fi.
p ¶ *Originem.* vt C. de muni. & origi. l. ij. & dic,vt ℣.eo. assumptio. §.filius.
q ¶ *Susceptum.* id est natum ex filio in adoptionem dato.
r ¶ *Aui quoque.* non solùm adoptiui de cuius est familia.ad quod facit ℣.eo.l ordine.§.fi. & ℣.§.proxi.
s ¶ *In isto.*nepote.
t ¶ *Error.*facit ℣.de fal. l.antep.& ℣.de interro. act.de ætate. §. qui iuvenis.
v ¶ *Non excludit.*hoc dic vt ℑ.de iur.immu l.ij. Accursius.
x ¶ *Filium.*aliàs filium,aliàs filiorum,scilicet aliquem.
y ¶ *Ciuitatis.*vnde neuter ducit originem:vt infrà eodem.l.eius. & suprà eodem,assumptio. §. filius. & quod cuiusque vniuersita. plane. & l.sequenti.
z ¶ *Temporaria.*quia potest mutare quando vult:vt ℑ.eo.l. si quis ℟. l. domicilium.& ℣.eo.non vtique.& l.Labeo.
a ¶ *Non oportet.*facit ℑ.de mune.& honor.l.rescripto.§. si quis accusatorem.& l.reus.& l.ij. §.quod pater.& C.de procura.l. reum. & C. de reis po.l.j.& ℑ.eodem.l. Lucius.§.idem respondit.Item ℣.de postu. l.j. §.casum.
b ¶ *Non facit.*ad subeunda personalia munera:vt not. suprà ead.l. §. fola.
c ¶ *Nominantis.* si aliquis magistratus nominauit sibi successorem, qui successor malè administrauit, ipse nominans tenetur:vt ℣. eodem, l.ordine.§. in eum. non fideiussor nominantis : quia malè gesta à se in republi.promisisse videtur:vt ℑ.§. proxi. secus in patre, quia hoc casu tenetur:vt in contra.ℑ.l.ij.§.gestum. Item facit ad hoc suprà, Imperator.
d ¶ *Rempublicam.*pro aliquo officiali.non dico ex contractu.
e ¶ *Interuenerunt.*vt suprà,de administratio.tuto. l. tutor qui reperto rium.§.penul.& facit C.de pericu.eo.qui pro ma.con.l.j.& ℣. de fideiuss.l.fideiussores.& C.de iis qui ex offic.l.j.& ℣.eod.l.ij. circa fi. & ℑ. l.proxi.§.fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIuus.] CASVS. Cùm quis habuit honorem aliquem,non admittitur intra certum tempus ad illum vel alium honorem.hoc est verum inuitus:sponte tamen admitti potest,Franc.

a ¶ *Inuitis*.Sensus est vt inuiti non cogãtur:sed volentes admittantur ad honores.& quæ sunt interualla:dic vt not.supra,l.proxi.§ præscripto.

b ¶ *Continuet*. No. q̃ nemo debet continuare honorẽ : vt C. ad legẽ Iul.ambi. l. j. & C. de assess.l. nemo. & in auth. defen. ciui. §. interim. & C. de honõ cõti. inter pa. & fil. l. j, & l. fi. sed fallit in quatuor casibus. Primus in defectũ : vt j. de mune. & honor. §. fi. Alius in defen. ciui. quãdo volunt omnes: vt in authẽ. de defen. ciui. §. fi. quia paruus honor est. Tertius C. de assess. liceat. quia & ille paruus. Quartus ȝ.de offi. procõ. l. proconsulis.

c ¶ *Quod maior. Curiæ*, præsentis nam duæ partes debẽt eẽ præsentes: sed sufficit maiorem partẽ duarũ partiũ consentire : vt C. de decurion. l. nulli. cum seq. & ȝ.quod cuiusq; uniuersi. l. nulli. cum seq. quandoq; tamen maior pars non põt præiudicare minori : vt C.de autho. præstan. l. fina. & ȝ. de aqua plu. ar.fi autẽ.& de ser. rusti præ. p fundũ. & de ad l. edict. quòd si nolit.§. fi plures. & man. l.fi præce lente. §. Lucius.& C.fa. erc. l. cotradas obligationi.nu. x. l, iſtam.j. de regu. iur. extrà de offic.de leg. Mandagot. ȝ.de testa. ture. l. fi nemo.§. j. & ȝ.e. l. municeps.& de ven.inſpi. l. j.& C. qui bo. ce. poſ. l.fi.§.j. & ȝ. de bo. ausanior pars. tho.l.fi. & ȝ. de re iud. l. Pompo. & l. duo ex tribus. & de arbi.diem.§.fi plures.

a Tu dic q̃ maior pars conciderat nõ solum respectu maioritatis numeri, sed etiam dignitatis & sapiẽtiæ vt in c. prudentiæ v sti. & apostil.ad Panorm. post eum in l.fi præce. Luuersic. non cius.& C.fa. erc. l. cotradas obligationi.nu. x. l, iſtam.j. de regu. iur. extrà de offic.de leg. Mandagot. ȝ.de testa. ture. l. fi nemo.§. j. & ȝ.e. l. municeps.& de ven.inſpi. l. j.& C. qui bo. ce. poſ. l.fi.§.j. & ȝ. de bo. ausanior pars. tho.l.fi. & ȝ. de re iud. l. Pompo. & l. duo ex tribus. & de arbi.diem.§.fi plures.

1 *Flo. oneribus.*

2 *Flo. honorẽ.*

1 *Fl. effecit.*

d ¶ *Domicilium.Facto*. sub. & animo.nam hæc duo sunt necessaria:vt hic,& ȝ.eo.l.non vtique.cum suis concor.& j. e. fin. §. penul.fic in acquiren. posſeſ. vt ȝ. de acqui.poſſ.l.iij. in prin. & quod dicit nuda contestat.facit ȝ.eo.assumptio.j-respon.

e ¶ *Contestatione*.id est protestatione.

f ¶ *Incolas*.colligе ergo quòd domiciliũ facit incolas : vt C.de incolis.l.j. & l.fi in patria.& l.ciues.hic enim habẽtes fuerant incolæ per constitutionem domicilij,nunc dicebat desiisse per translationem , & sic non teneri ad munera.

LVcius.] CASVS Filiusfamiliãs inuito patre suo constitutus est curator frumẽto cõparando:quod officium noluit subire : & sic eius collegæ gesserunt:& malè,& ob hoc conuenti, non sunt soluendo : nũquid hic filiusfamiliãs factus sui iuris tenebitur ob gestionem collegarũ? Et dicitur q̃ sic.¶ *Paulus*.] Dic casum vt in gl. In secunda parte,dic casum vt litera stat,& etiã in tertia parte.Idem qui adoptat decurionẽ : tenetur pro oneribus eius. ¶ *Idem respondit constante*.] Dos dicitur in bonis viri cõstante matrimonio. si autẽ vocetur maritus ad munera municipalia pro modo bonorũ , non computatur dos. Itẽ pẽdente accusatione criminis capitalis accusatus non est vocandus interim ad honorẽ:licet intra primã dilationẽ à iudice datã non probasset accusator iusta de causſa impeditus. ¶ *Imperator*.] Pater cõsentit q̃ filius suus infans esſet decurio,& pro eo se obligauit reipublicæ,dicitur q̃ interim nõ potest teneri pro tali filio, cùm nec decurio esse possit,cùm sit infans.¶ *Idem respondit*.] Ciuitas aliqua vendi dit vel locauit quandam rem alicui:nũc cùm alius offerat plus, vult ciuitas discedere ab illo contractu. dicitur quòd nõ põt, nisi de hoc haberet priuilegium,secus in fisco seruatur.Franc.

g ¶ *Potestate*. Duo hic not. scilicet non genẽtem teneri. sed & potest

XVIII. Paulus lib.j.Quæstionum.

DIuus Seuerus rescripsit inter dualla temporum in cõtinuandis honoribus,[1] inuitis [a], nõ etiã volentibus concessa, dum ne quis continuet [b] honores [2].

XIX. Scæuola lib.j.Quæstionum.

QVod maior pars curiæ [c] efficit,[1]pro eo habetur,ac si omnes egerint.

XX. Paulus lib.xxiij.Quæstionum.

DOmicilium re & facto [d] trãsfertur,non nuda contestatione [e].sicut in iis exigitur,qui negãt se posse ad munera vt incolas [f] vocari.

Filiusfamiliãs potest eligi ad munus inuito patre,quòd si nõ gerat.tenebitur factus sui iuris.si quid reipublicæ propter hoc damnum cõtingit.

XXI. Idem lib.j.Responsorum.

LVcius Titius cùm esset in patris potestate [g], à magistratibus inter cæteros frumento cõparando,inuito [h] patre,curator constitutus est:cui rei Lucius Titius [i] neque consensit,neque pecuniam accepit, neque in eam rem cauit, aut se comparationibus cum cæteris miscuit : & post mortem patris in reliqua collegarum interpellari cœpit.quæritur,an ex ea causſa teneri possit? Paulus respõdit [k],eum qui iniunctum munus à magistratib⁹ susciperе supersedit, posse cõueniri eo nomine propter dãnum reipublicæ, quanuis eo tempore quo creatus est,in aliena fuerit potestate.

r ¶ Paulus respondit , eũ ,[1] qui pro aliis non ex contractu,sed ex officio quod administrauerit [2] ,conuenitur , in damnum sortis substituí solere,non etiam in vsuras [m].

2 ¶ Idem respondit,hæredes patris propter munera filij,quæ post mortem patris suscepit,iure conueniri non posse [n]. ¶ Hoc responsum & ad eum pertinet, qui à patre [o] decurio [p] factus,post mortem patris munera suscepit.

3 ¶ Idem respondit,eum qui decurionem adoptauit, onera decurionatus eius videri suscepisse:exemplo patris cuius voluntate filius de curio factus est [q].

Dos non onerat maritum quo ad subeunda munera:licet ſit dominus dotis.

4 ¶ Idem respondit cõstãte matrimonio dotẽ in bonis [r] mariti esse: sed si ad munera municipalia accepto modo substãtiæ vocetur [3] [s], dotem non debere computari [t].

5 ¶ Idem respondit,si per accusatorem criminum capitalium [v] non stetisset quò minùs [x] crimen intra statutum tempus [y] perseqꝫeretur, reum non debuisse medio [z] tempore honorem apperere.

Licet pater uelit filium suum infantem esse decurionem, non propter hoc adstringitur ad aliqua onera.h.d.§.seq.glo.ponit casum.

6 ¶ Imperatores Verus [4] & Antoninus, AA. Septimio Zenoni. *Pro infante filio , quem decurionem esse voluisti,quanquam fidem tuam in posterum adstrinxeris [a] , tamen interim onera sustinere non cogeris [b] : cum ad ea quæ mandari possunt , voluntatem*

i ¶ *Titius*.filius.

k ¶ *Paulus*. dic quòd qui pro officiali intercedit, non tenetur in vsuris nec in aliis pœnis quas reipub. deberet occasione officij:vt hic,& ȝ.e. l. libertus.§. fi.& C. de peri. eo.qui pro ma.conue. l.j. & ȝ. de fideiuſ. l. fideiussores.& ȝ.eo.l.ij. circa fi. & j.eo.l.constitutionibus. Secus si fideiubet pro aliquo contrahente cum fisco:vt j.de admi.re.ad ciui.perti. l.ij. §.fin.Item aliàs an fideiussor teneatur in vsuris , dic vt not. ȝ. locaquæro. & secundũ eos qui ibi dicunt non tenẽri , sub. hic maximè ex contractu.vel sub.etiã. & in illa de admi. re. ad ciui. perti. dices q̃ interceſſit in communẽ causſam.Sed contrà.C. de vsur.pup.l.ij.& ȝ.de admini.tuto. tutor qui. §.pen. Sol. vt ibi. Item contra.ȝ. de mag. con. l. fin. sed & ibi in pupil. est speciale. Vel ibi pupilli , hic reipubli. vel vt ibi. Item argum. contrà , supra de fideiuſſ.si quis pro.§. fi numos.

l ¶ *Administrauerit*. alius.

m ¶ *In vsuras*. an ipse principalis,dic vt j.eodem. l. constitutionibus.

n ¶ *Conuenirі non posse*. quamuis pater pro alio munus expediерat, vt de mune. & honor.l.ij.§.fi.& ȝ.fa.ercis.ex parte. §. filius. & l.fi filia.§.idem scribit.

o ¶ *Patre*. id est viuo patre.Accur.

p ¶ *Decurio*. Sed nonne faciendo eum decurionem obligat se omnibus muneribus quæ ei iniungerentur vt decurioni:vt ȝ.l. ij. in princip. quæ est contra ? Respondeo verum est si & viuente patre accepit munus:vt hic.Vel hic fecit eum decurionem protestando quòd nolebat pro eo obligari:vt j.de mune.& hono.l.honores. §.fi.

q ¶ *Decurio factus est*.vt ȝ.l.ij.& facit ȝ.de precar.l.si adoptauero. & de adopt.l.penulti.

r ¶ *In bonis*.de iure ciuili:vt supra de collatione bonorum.l.fin. & ad legem Falcid.l.pater.in princip.& ȝ.de iure dotium, l. quamuis. nam iure naturali mulier remanet domina:vt C.de iure dot.in rebus.& dicta l.quamuis.

s ¶ *Vocetur*.maritus de eo enim fit sermo.

t ¶ *Computari*.in bonis,scilicet mariti.& facit institu. qui. ali. non lic. in princi.& C.de dona.constante.& C.ne vxor pro mar. l. fin. Sed an mulier si aliud habeat:vel si nihil aliud habeat:dic de hoc vt not.C.de mul.& in quo lo.mu.& c.l.j.

v ¶ *Capitalium*.ȝ.eo.libertus.§.in quæstionibus.

x ¶ *Quò minus*.fuit ergo impeditus:& sic dabitur alia dilatio:vt C.de dilatio.l.j.Accur.

y ¶ *Statutum tempus*.à iudice secundum moderamen fortè locorum sic C.vt intra certum tempus cri. quæ.l.j.& de ac.l.si ea. Alij dicunt si, id est quamuis.& reum:id est accusatum de Turpil. ad quod infrà tit. j.l.spurij.§.qui iudicij.Vel dic statutum,id est annum : vt infrà,de mune.& hono.l.reus.

z ¶ *Medio tempore*. id est ante sententiam. vel antequam habeatur pro desistente.ad quod j.de mune.& hono.rescripto.§.penul.

a ¶ *In posterum adstrinxeris*.ȝ.eo.l.ij.

b ¶ *Non cogeris*.quia non potest esse infans decurio:vt j. de mune.& bono.l.ad rem.& de iure immuni.l.ij.§.j.

Videaris

a ¶ *Videaris*. aliàs hic expressè mandare non potuit: nec ergo tacitè:vt ȝ.to.l.ij.& facit C.de mu.& ho.l.j.& ȝ.quæ in fraud.cred. l. si pater.& j.de ad mi.rem.tum ad ciui.perti l.curatores §.fi. Accur.

b ¶ *Legem*.id est priuilegium quod dicitur priuata lex.

c ¶ *Admittendis* puta si ciuitas locauit pro x. & alius offerat xv. non admittitur nisi hoc priuilegium sit cõcessum ciuitati. Aliud in fisco:vt hic & ȝ.de priui.credi.l. Antiochensium.& facit C. de vendi. re. ciui. l. j. & ij. & de lo.fundorũ , per totum. & de iure habẽt fisci.§. tẽpora. & ȝ. de iure fisc.l.fi.

5 *Flo.adiectio præsentis.*

d ¶ *Pertinere*. q. d. nõ ad ciuitatem.

XXI. Idem lib.j.Sententiarum.

FIlij libertorũ libertarũmque, liberti paterni [e] & [f] patroni manumissoris [g] domicilium, aut originem [h] sequuntur.

1 ¶ Vidua mulier amissi mariti domicilium [i] retinet, exemplo clarissimæ personæ per maritum factæ. sed vtrunque alijs interuenientibus nuptijs permutatur.

2 ¶ Municipes sunt liberti & in eo loco,quo ipsi domicilium sua voluntate tulerunt [k]. nec aliquod ex hoc origini patroni faciunt præiudicium:& vtrobique muneribus [l] adstringuntur.

3 ¶ Relegatus [m] in eo loco , in quẽ relegatus est,interim necessarium domicilium habet.

4 ¶ Senator ordine motus [n], ad originalem [o] patriam,nisi specialiter hoc impetrauerit, non restituitur [p].

5 ¶ Senatores , & eorum filij filiæque [q] eo tempore [r] nati , natæve, itemque nepotes,neptes,[s] pronepotes & proneptes ex filio , origini [t] eximuntur [u], licet municipalem retineant dignitatem.

6 ¶ Senatores , qui liberum commeatum,id est,vbicũq; [3] velint morandi arbitrium impetrauerunt [x]: domicilium in vrbe [y] retinent.

7 ¶ Qui fœnus exercent,oneribus

e ¶ *Paterni*.id est patris qui est libertus.

f ¶ *Et*.pro id est.

g ¶ *Manumissoris*.id est,patroni qui est manumissor.

h ¶ *Aut originem*.Hic duo dicit:Primum,quòd filij libertorũ sequũtur domicilium patroni manumissoris.Idem dicam de filia liberti:vt ȝ.assumptio.in fi.Secundum,quòd liberti liber sequuntur domicilium patroni manumissoris.idem iuris de liberto patroni.& cum secundo concor.C.de mu.& origi.l.ij.& sic redduntur singula singulis. & facit j.§.ij.& l.eius.in prin.& dic vt not.ȝ.eo.l.assumptio.§. fi. Item in quocunque sequitur,dic vt j.ea.l.§.filius.

i ¶ *Domicilium*. vsque adeo vt priui. quod viuo marito habebat, ei reseruetur:vt C.de priui.scho.l.quoties.in prin.& facit C.de incol.l.j. & fi.& de nup.l.cùm te.& de senato.fœminæ.& in authẽ. de nup. §. non tantum.& ȝ. de iudi exigere.

k ¶ *Tulerunt*.id est transtulerunt,& facit j.eod.de iure. §. fina. & de muneri. & honori.l.ij in princ & §.liberti:

l ¶ *Muneribus*.de quibus dic vt in princip.huius l.

m ¶ *Relegatus*.relegatus est quo ad onera,nõ quo ad honores:vt ȝ.de interdict.& re.l.legatorũ §.fi.& facit I e.tit.l.exiliũ.& j.e.fi quis.§.fi.

n ¶ *Motus*.propter turpitudinem.

o ¶ *Ad originalem*.aliàs originariam.

p ¶ *Non restituitur*.quo ad honores.ad quod C. de dignit. l. neque. & ȝ.de senato.Cassius.sed quod onus sic:vt ȝ.de interdic.& relega.l. relegatorũ.§.fina.Sed nonne retinet:vt j.l.proxi.Respon. retinet quo

ad id tantum quod perdit,non propter turpitudinem.

q ¶ *Eo tempore*. quo pater erat in dignitate senatoria:vt ȝ. de sena. l. liberos.secundùm Hug.aliàs quoquo tẽpore. Et nõ habeas j. ex filiis. pro quo ȝ.de sena.l.senatoris filiam.in fi. sed illam expone vt ibi.

r ¶ *Or gini*.aliàs pro origine.vel melius ex origine , vel per originẽ. & quod aliàs habetur in tex.origine ex filiis intellige antea natis , qui non habent hoc: vt C. de dign. senatores. Itẽ quod dixit eximuntur, quo ad munera nõ quo ad honores [a]: vt subiicit. & j.l.proxi.in prin. aliàs sequuntur originem patris: vt ȝ. assumptio.§. filius.

1 *Flo. deest.*

2 *Flor. deest.*

1 *Flo. vbi vet. text.*

3 *Manuscripti habent.*

4 *Fl. Seuerus.*

a Vide ad l. huius intelligentiã lib. x. C. titu. de municipib⁹

s ¶ *Eximuntur*.ſsepa & originantur à filiis primòtiis , per totum.

t ¶ *Impetrauerunt*.sed si non impetrauerunt, hoc habent : vt C. de dig.l.clarissimis.§. fi.& ȝ.de inco.l.pe.

1 *Flor. dicit hoc autem.*

2 *Flor. ad hoc non ero, retinet, & creditur ob ginem. Dem.*

v ¶ *In vrbe*.Roma,per excellentiam: vt infra.

x ¶ *Non habeant*. vt j. de mune.l.munerum. §. patrimoniorum. & hoc est etiã si aliàs non habeant ibi domicilium: vt no.ȝ.eo. libertus. §. fola. Sed in personalibus secus : vt ibi ; sed dic distinguitur quo ad onera:vt j.de mun. & hono. rescripto. in fi.Accur.

3 *Manuscripti habent.*

4 *Flo. deest.fo.*

patrimonij intributionibus fungi debent, etsi possessionem non habeant [x].

XXIII. Hermogenianus lib. j. Iuris Epitomarum.

MVniceps desinit esse senatoriã adeptus dignitatem, hoc [1] autem [a] quantum ad munera:quantum verò ad honorem pertinere [2] creditur,originẽ retinet [a]. Denique manumissi ab eo [b], eius municipij efficiuntur municipes, vnde originem trahit [3] [c].

1 ¶ Miles ibi domicilium habere videtur,vbi meret [d],etsi [4] nihil in patria possideat [e].

Administrator cùm conuenitur ad aliqua reddenda,& ob hoc condemnatur,non debet condemnari in eius pecuniæ vsurã. & hoc idẽ seruatur in filiefamiliis eius.

XXIIII. Scæuola lib. ij. Digestorum.

COnstitutionibus principum continetur vt pecuniæ , quæ ex detrimento soluitur, vsuræ non præstentur.& ita Imperatores Antoninus & Verus rescripserunt his verbis,*Humanum est reliquorum vsuras neque ab ipso qui ex administratione honoris reliquatur [1] [f] , neque à fideiussore eius , & multò minus à magistratibus qui cautionem acceperint, exigi. cui consequens est vt ne in futurum à forma obseruata discedatur.*

Licet duo sint potestates : tamen uicem unius sustinent. hoc dicit.

XXV. Vlpianus lib.j.ad Edictum Prætoris.

MAgistratus [g] municipales cùm vnum magistratum ad ministrẽt etiã vni⁹ hominis vicẽ sustinẽt [h]:& hoc plerũq; quidẽ lege municipali eis datur : verùm & si non sit datũ, dũmodo nõ denegatoriam.Item in Roma sit municeps:vt ȝ.l.proxi.§. penul.

1 *Flo. reliquatus est.*

z ¶ *Hoc autem*. s. quòd definit esse municeps. nam munus ei imponi non potest respectu originalis municipij : quia honorem sustinenti , munus imponi non potest:vt hic,& j.de mu.& hono. l. honorem. R.

a ¶ *Retinet*.vt ȝ.de senato.l.senatores.& C.de inco.licet.& l. pe.

b ¶ *Ab eo*.scilicet senatore.

c ¶ *Trahit*.manumissor.Sed contrà.j.eo.eius.ij.responso. sed hæc secundum illam. & dic vt ibi not.

d ¶ *Meret*.aliàs haberet,aliàs inhæret.

e ¶ *Possideat*.idem si non habet ibi vbi meret,maiorem partem fortunarum: vt C. de incol. l. ciues.

f *Constitutionibus.Reliquatur*.aliàs relictus est.& facit C.de priui.fi.pecunia,& ȝ.de admi.tu.l.maximè.& C.de vsu.pu.l. eius. & ȝ.pro soc.fi vnus.§.pen.Sed contrà ȝ.de vsur.cùm quidam.§.penul. Solutio hîc honor,ibi munus tantum:vt arg. j. de mune. & honor. j. respon.& §.j.& sic accipe ȝ.eo. Lucius.§.j. & adde quod ibi not.

ADDITIO. Solue aliter secundum Bar. post Iaco.de Are.quòd ibi tenetur,quia pecuniam publicam in vsus suos conuerеit:hîc verò per culpam mi⁹ èadministrauit:vt ex tex. colligitur.

Magistratus.] CASVS. Potestates Mutinen.licet sint duo,tamẽ vicem vnius sustinent:si hoc sic dicatur in l.municipali,i. in statuto Mutinen.idem est si de hoc nihil sit dictum:nam moribus,id est, consuetudine hoc idem seruatur.Franc.Accur.

g ¶ *Magistratus* duo,vt sunt potestates Mutinenses.

h ¶ *Sustinent*.ad hoc quod plures vicẽ vnius sustinent:facit ȝ.e.l.Im-

Universidad de Deusto Biblioteca

perator.in princi.& de pact.l.fi plures.& suprà fi famil.fur.fecif.dica. l.j.in princi.& de excusa. tuto. l. tria onera. Item an vnius sententia fi ne altero valeat?Respon.non vt in auth.vt iudi.non expe.fac.iuf.§.j. & no.suprà de arbi.l.ficuti.

a ¶ *Moribus.*]d est consuetudine.ad quod j.de pollicita.l. Imperatores. in fi.& 3. de iudic.

Permissum dicitur omne quod nõ prohibetur.

cùm prætor. & j. titu. non tantum. §. final. Item quod non prohibetur, permittitur : vt 3. fur. aduer. nav. cau. &ab.l.j. in fi. & 3. qui. ex cau.maio.l. necnon. §.sed quod eis.

EA quæ.]CAVS. Magistratus municipalis non pôt facere ea,quæ sunt imperij meri vel misti, non ergo potest restituto.in integrum concedere, vel iubere possidere bona caussa rei seruandæ,aut doris vel legatorum seruandorũ caussa.Franc.

b ¶ *Iurisdictionis.* vt quia sunt de misto imperio : vt 3. de iurisdictio. omnium iudic. l. imperium. & l. iubere,sic ergo not. q defensor ciuitatis , vel municipij non habet merũ vel mistum imperium : vt & in auth. de defend. ciui. §. nullam.in fi.§. & j. de regu. iur. l. vbicunque, & suprà de dam. infec. l. iiij.§.fi fortè. & de iurisd.omnium iudi.l.magistratibus.

1 Flo. haliuea.
2 Flor. festis.
3 Flor. deeſts honoribus.
4 Flor. deeſts. ruris.
5 Flo. diuerſa. tur.
6 Flo. deeſt, vi detur.
7 Flo. tractat.

c ¶ *Restituere.* est ergo mitti imperij. Sed contra C. vbi & apud quem. l. fin. in fin. ibi, quod & veteribus &c: vbi etiam iure veteri videtur cõpetere iure magistratus co quòd potest delegari:vt ibi dicitur. Solu.specialiter sic, vt ibi , non generali commissione:vt hîc.vel ibi pro minoribus restituendis,non pro maioribus vt hîc:sed hodie competit iure magistratus, cùm generaliter etiam possit delegari:vt d.l.in fi,& de offic.eius.l.j.ij.respon.& in hoc hodie corrigitur hæc lex. Accurſius.

d ¶ *Possidere.* Ista sunt missi imperij:vt 3. de iurisdict.om.iudi.l. iubere.Sed contra.3. de dam.infect.l.iiij.§.duas.& l.j.Solu. ibi , ex primo decre.vel vt ibi.Item contra.3. de offic.eius cui mandat. est iurisdi. l. cognitio.§.fi.Sol.cognitio potest mandari fit danda vel non , vt ibi: sed ipsa missio non,vt hîc & ibi notatur.

Eius.]CASVS. Manumissus efficitur municeps eius ciuitatis vnde habet originem suus patronus:non autem domicilium patroni spectatur:& sub.tantum.vel aliter : vt in gloss. & si patronus sit municeps duarum ciuitatum, sic fiet libertus eius earundem ciuitatum municeps.Item qui in municipio moratur,ibi emit : ibi contrahit:ibi dies festos celebrat:& in colonia vbi sunt agri sui , non moratur nisi rarò:dicitur habere domicilium in municipio. Item si quis in duabus ciuitatibus sit instructus æqualiter : quia vtrobique habet domum, & massaratica patrifamilias necessaria, & vtroque loco moratur æqualiter:dicitur municeps vtriusque ciuitatis.Postea dicit post se aliquem esse sine domicilio:& dat exempla in litera. Item relegatus vt fiet in ciuitate quadam,puta Mutinæ , dicitur Mutinæ habere domicilium.Franc. Accur.

e ¶ *Non domicilium.* scilicet tantum:vel sine eo legi potest:vt suprà, assumptio.§. fina.

f ¶ *Municipem.* nisi in altera sit municeps ratione dignitatis:vt suprà municeps.ij.respon.& facit 3. Labeo.in fi.& l. si quis à pluribus. & l. fiiij.§.j.in fine.Accurſius.

g ¶ *Colonia.* i.villa[a] vbi agri sui coluntur. sic 3. loc. si in lege. §.colo nus.Ità dic q nõ suberat municipio villa.aliàs cõtra j. e. qui ex vico.

a Imò verò colonia hîc
pro oppido
sumitur qd
coloniæ iure vtitur.

h ¶ *Si quis,* aliàs lex,si quis,aliàs §.Celsus. Accur.

i ¶ *Animo.* 3. de cap.& postli.l.v.in fi.& l.nihil.& C. de inc. l. ciues.

k ¶ *Verum est habere.* 3. e. Labeo.& l. assumptio.§. iuris prudentibus. & l.ordine.in fi.& l.seq.& l.fi.ij.§.municeps.& l.proxi.§.j.

l ¶ *Consultat.* aliàs constituat.

m ¶ *Domicilio.* sic aliquis est sine domicilio:& ratione originis quis habet domicilium:vt 3.l.j.in princ. ergo originè propriâ potest quis derelinquere. Et sic est contra.3.eo.assumptio.in prin.& C.de mun.& ho.l.originem.Sol.dicunt quidã q aliud est origo,& aliud est domicilium.cũ primũ ex necessitate , & desc.i non pôt:secundum ex voluntate constituitur & retinetur:vt 3.eo.libertus.§.patris.& secundũ hoc non sequitur , hîc habet originem: ergo habet domicilium : licet sequatur, ergo est municeps : vt 3.l. j. & ita hîc de domicilio , non de origine dicit. hoc nõ placet. nã qui originem habet , ergo & domiciliũ. vnde etiam infantes statim habent domiciliũ:vt 3. assumptio.in fi.& l.filij.j.respon. vnde dic q hæc terra suæ originis chasmate periit, vel capta est vt Troia: vt arg. 3. de relig. l. cũ loca. vel passa est aratrum , vt Cartago:vt 3. quibus mo. vsusfru. amit. l. si vsusfructus ciuitati.vel omnes recesserunt : & sic est inhabitabilis: vt arg.3.de col. illi. l. iij. in princ. vel etiam per priuilegium definit: vt 3.eo.filij.§.senator.

8 Flo. existimationes.
9 Flo. constituat.

n ¶ *Vnde arcetur.* id est in quo. ad quod 3. l.filij. §. relegatus. & si quidẽ perpetuò, planum est,aliàs non , nisi maiorem partem fortunarum habeat. vt C. inco.l.ciues. vel nisi x. an.ibi steterit: vt in eo titu.l.nec tempore.sed an in pristino domicilio potest conueniri? Respon.sic, si illud habet ex origine & procuratorem habere potest:vt 3.de mino.l.Papini.exuli.sed si domicilium tantùm , tunc æqualiter,neque hîc minus quàm illic frequenter commoretur : vbi domicilium habeat : existimationem[8] animi esse accipiẽdum.Ego dubito , si vtrobique destinato sit animo[i] ,an possit quis duobus locis habere domicilium. Et verum est habere[k] ,licet difficile est, quẽ admodum difficile est sine domicilio quenquam esse. Puto autem & hoc procedere posse, si quis domicilio relicto nauiget, vel iter faciat,quærens quò se conferat,atq; vbi consistat[9] [l] . nam hunc puto sine domicilio[m] esse.

3 ¶ Domicilium autem habere potest,& relegatus eo loci , vnde arcetur[n] ,vt Marcellus scribit.

XXVIII. Paulus lib.j.ad Edictum.

INter conuenientes,& de re maiori[o] apud magistratus municipales agetur.

XXIX. Gaius lib.j. ad Edictũ prouinciale.

INcola[p] & his magistratibus parere debet,apud quos incola est: & illis apud quos ciuis ¶ est. nec tantum municipali iurisdictioni[r] in vtroque municipio subiectus est: verumetiam omnibus publicis muneribus fungi[s] debet.

XXX. Vlpianus lib.lxj.ad Edictum.

QVi ex vico[t] ortus est, eam patriã intelligitur habere[v], non,cùm illud sit mutatum voluntate:vt 3.in princip.huius legis not. & 3.libertus.§.patris.

INter.]CASVS. Defensor ciuitatis cùm infrà certam summam à iure taxatam possit cognoscere & iudicare:dicitur quòd ex consensu partium poterit & de maiori summa cognoscere & iudicare. Franc.Accur.

o ¶ *Maiori.* quàm ei liceat ratione suæ iurisdictionis. quid autem ei liceat,id est suæ iurisdictioni.dic vt in auchen. de defen. ciui. §. audient.& §.iudicare.Sed secundùm hoc nunquid potest vnus in eum consentire de caussis meri imperij? Respon. non : cùm tales caussæ maximæ maximos exigant iudices : vt 3.de arbit. non distinguemus. §.Iulianus.& C.vbi caussæ fiſ.l.j. Idem puto in caussis misti imperij : vt 3.eo.l.ea,quæ.quia & illæ maximos iudices exigunt:vt d.l. non distinguemus.§.de liberali.& C.de pedã.iudic.l.ij.in fine.De caussis ergo pecuniariis debet intelligi:in quibus tantùm vsque ad cẽtum aureos poterat olim cognoscere : vt C. de defen. ciui.l.j & adde quod nota.3.de iudic.l. j. Item facit 3. de iurisdictio. omnium iudicum. si idem.§.j.prout habes ibi in litera maiorem.& de iudi.de qua re.§. j. & l.ij.§.sed si iudex. Accur.

INcola.]CASVS. Natus Mutinæ,in hac terra venit ad habitandum. dicitur quòd munera subire debet vtrobique. Franciſcus Accurſius.

p ¶ *Incola.* constitutione domicilij,aliunde veniens : vt j. de verborũ significatio.pupillus.§.incola.& C.de inco.l.ciues.

q ¶ *Ciuis est.* origine.

r ¶ *Iurisdictioni.* vt possit ibi conueniri.

s ¶ *Fungi debet.* C.eo.l.j.in fi.

QVi ex vico.]CASVS. Natus in terra Butrij,dicitur ciuis huius terræ,cùm villa Butrij sub hac ciuitate sit.Franc. Accur.

t ¶ *Qui ex vico.* vt Virgilius Mãtuanus, licet ex vico eius,scilicet Pectolæ fuerit ortus.

v ¶ *Habere.* scilicet vt ibi habeat domicilium. & hoc quo ad omnia secundùm quosdã: vt C. de incol.l.est verum.vel in alio casu ibi loqui tur:scilicet quia non habẽt ibi domicilũ.& facit j. de cẽs. forma. §. qui verò.grom.& C. de episco.& eler.l.nulli.§.quòd si ex vico.& de natu.lib.l.iij.§.j.& in authen.quibus modis natura. effi. sui. §. si quis igitur

igitur ex quolibet.& j. de verb. sign.pupillus. §. incola. & §. territorium. & 3. de iurisd. om. iudic. l. fi. & de iudi. l. insulæ.

a ¶ *Cui.* aliàs cui,& aliàs cuius. & tunc dic reipub.& c.

b *Nihil Quòd.*] id est quia. & tũc similia. 3. eo.l. magistratus. vel quod,l.domicilium.nã quandoque interdicitur : vt j.e. incola. & facit 3. de cap. l. in bello.§. manumittẽdo. & de cond. & demõ. Titio. §. Titio. & de ope.liber. l.pe. & 3. eo.l. non vtique.

EA quæ.]CASVS. Despon aui quandam Mutinensem per verba de futuro : ante contractas nuptias non sequitur domicilium mei viri. In l.seq.dic casum vt litera flor,& expone vt in glo.Franciſcus.

1 Flo. desponſatio.

c ¶ *Ea, quæ desponsata.* per verba de futuro.

d ¶ *Ante contractas.* secus si posteà : vt 3. de iudi. l. exigere. & de

Vide in Franc. Alci. lib. disputac. iurisd. om. iud. l. cùm quædã.& C. de inc. l. fi. & de dig. l. mulieres.& j. eo. l. fi. §. iij. nisi esset non legitima. vt j. e. de iure. §. fi. Sed quid ante ductionẽ , post matrimonium tamen , vi-

detur quòd statim: vt hic. nam & donationes ante impediunt:vt 3. de do. inter. vi. & vxo. l. pe. in prin.

Flor. Eſt. Oma communis. Vnde qui libet potest ibi conuenire nisi priuilegium, vt legationis vel similes:vt 3. ex quib. causs. ma. necnon. §. fi. cui. & de iudi. l. ij. §. legatis. Item philosophantes ibi excusantur à tutelis,ac si in sua patria

cui reipubli. vicus ille respondet.

XXXI. Marcellus libro primo Digestorũ nihil est impedimento , quo minus quis vbi velit domicilium habeat,quod ei interdictum non sit.

XXXII. Modestinus libro iiij. Differentiarum.

EA quæ desponsata[a] est, ante contractas[d] nuptias suum nõ mutat domicilium.

XXXIII. Idẽ lib.sing.de Manumissionib.

ROma,† communis[e] nostra patria est.

XXXIIII. Idem lib.iij.Regularum.

INcola iam muneribus publicis destinatus[f] , nisi perfecto mune re incolatui renunciare nõ potest.

XXXV. Idem lib.j.Excusationum.

CIre[l] oportet quoniam qui in agro permanet[g] , incola esse non existimatur. qui enim illius ciuitatis[h] præcipuis non vtitur,non existimatur esse incola.

Qui exercet actum alteri mandatum sub certo salario:salarium petere potest. Barto.

XXXVI. Idem lib. j. Responsorum.

TItio,cùm esset Romæ studiorum gratia , epistola missa est[i] à magistratibus patriæ suæ , vt porrigeret Imperatori decretum eiusdem ciuitatis quod erat cum ipsa epistola missum. Is[k] autem,qui suscepit[l] literas restituẽdas[l] : collusione[m] facta dedit Lucio [n], Titio,qui & ipse Romę morabatur suæ rei gratia. Sublato Titij nomine , cui erat decretũ missum , vt per ipsum daretur , suum nomẽ[o] inscripsit[2] [p] , & sic Imperatori decretum secundùm mandata ¶ reipublicæ dedit[r] , quæro, quis[3] viaticum † ab eo[4] [s] petere potuerit:& quid[t] commisisse videtur is,qui non restituit literas ei, cui restituere mandatum suscepe rat:& is[v] ,qui sublato alieno nomine, inscriptóq; suo,quasi ipse iussus à patria decretum Imperatori porrexit. Herennius Modestinus respondit, Titium quidem viaticum petere non posse,sed eum qui nomen indidisset[5] [x] .

Si sequentes officiales approbant nomen contractus habiti ab officialibus præcedentibus: præcedentes à periculo liberantur : secus si non approbent.

1 ¶ Titius pro pecunia publica , quam ipse credidit , pignus accepit , pacto facto cum debitore , vt non soluto debito, sine vlla repromissione[y] distrahatur pignus,succedentes gradus[z] in locum Titij, nomen & pignus probauerunt vsque ad Mæuium ex vẽditione pignoris propter remissionem[6] [a] à Titio per eundem nuntiũ pro suo labore quem haberet in porrigendo principi.

k ¶ *Is.* nuntius.

l ¶ *Restituendas.* id est dandas.sic j. de verbo. signi.fi. l. verbum reddendi.

m ¶ *Collusione.* cum Lucio.

n ¶ *Lucio.* alij quam ei cui iusserat dare.

o ¶ *Suum nomen.* Lucij.

p ¶ *Inscripsit.* idem Lucius.sic enim dixit collusione.

q ¶ *Mandata.* facta Titio.

r ¶ *Dedit.* scilicet Lucius.

s ¶ *Ab eo.* nuncio.

t ¶ *Et quid.* repete,& quæro quid , & c. & dic is , scilicet nuntius qui non restituit,id est,non dedit Titio. & dic q multum cõmisit, id est, deliquit,quia crimen falsi:vt 3. de fal.l.j. §. qui in rationibus. & l.qui nomine.licet hîc nõ dicatur. Vel dic is,scilicet Titius qui nõ restituit. id est non dedit literas principi:& tunc dic quòd nihil deliquit.

v ¶ *Et is.* item repete & quod commisit is Lucius qui sublato , & c.

x ¶ *Indidisset.* aliàs incidisset , & aliàs indidisset. & no. hic argu. ad quæstionem,si tutor fecit sibi relinqui quod tetator pupillo volebat relinquere: vt non teneatur reddere pupillo. Io. Item no. q aliquis ex dolo suo lucratur.ad quod facit 3. de origi. iur. l.ij. §. posteà cùm Appius.& 3. de doli except. si procurator. & de noua.l.doli.ij. si & de negot.gest.ar qui natura.§. cùm me.& 3. ne quis eũm qui in ius vocat per alium.§.j.Sed argum.contrà.C.de furt.& ser.corru.si quis per. Ité facit 3. de fur. l. Sempronia. Sed nunquid hîc Lucius tenetur Titio? Respond.sic actio.in factum:vt 3. de falsi.l.qui nomine , & sic non lucrabitur ex dolo. Nec etiã in aliis concordã. quas modò dixi : vt in qualibet earum not.Nec obstat quod hîc dicit non posse:quia verùm est mandati vel negot.gestor.quasi ex acceptatione,sed quasi ex falso fiscivt dictum est.

y ¶ *Sine vlla repromissione.* de cuict. vel de indemnitate.quod & si nõ dicerent:tamen promittere non tenetur:vt C. cred. cui. pi. non de.l. j. & hoc si habes ex promissione.aliàs est demonstratione,id est denuntiatione.hoc est quod nõ tenetur denuntiare plus: quod scilicet pactum valet:vt 3. de cuict. l. Herennius.in princ. Vel demonstratione:quia nõ demonstrabat ementi:aliàs remissione : quia nil se de pretio remissurum emptoribus cum debitore conuenit.

z ¶ *Gradus* id est magistratus succedentes.

a ¶ *Propter remissionem.* aliàs demonstrationem : & dicunt à magistratu scilicet Titio fuit facta demonstratio vendentibus , id est sequentibus magistratibus qui vendiderũt : & sic vẽdentibus est datiũ

1 Flo. exiſtimationes.
2 Flo. ſcr pſit.
3 Flo. quis.
4 Vide in hunc locum Pium Arnoninum Bart. in nouis legum interpreta.
5 Flo. incidiſſe.
6 Flor. ſuſcepit vendere pignus, non pecuniã. Flor. repromiſſionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

casus:& non erat bonum pignus:aliàs est in remissionem:& tunc vẽdentibus,i.ementibus:vt ff.de act.emp.l.veteres.& quod dicit à magistratu,f.qui vendebat.& quod dicit pro modo,id est propter fundum maiorem demonstratum plus fuit venditus quàm valeret: ita quòd reipub.poterat satisfieri:sed remissione postea facta,nẽ:vt hic, & infrà subiicit. aliàs repromissione: quia promisit magistratus qui vendidit emptoribus quòd tot iugera erant: quod non erat verum: & ideo fuit coactus reddere.

7 *Vt.tenetur. Alias,teneatur.*

a ¶ *Restituere.* promittendo.

b ¶ *Eum ergo.* i. Titius qui fuit nouissimus,id est primus. Sic & ibi, & erunt primi nouissimi, & nouissimi primi: & sic corrigit quod dixit Herennius Mode Vel dic eũ, id est Mæuiũ qui verè nouissimus magistratus est, qui nomen approbauit. & facit ad hoc quod verius est in frà de admi. tẽrum ad ciu.pertin.l.iiij.§.9.prædium. qui exgo vltimus probauit, tenetur reipub. siue vendiderit, siue nõ. nam potuit non vendere: nec approbare: vt si recipit nomen in suam rationem,non tamen approbando: sed saluo iure reipub.contra eum. ad quod facit ff.de admi. re. ad ciui. pertin. l. cùm quæritur.

DEiure.] CASVS. Si vna ciuitas cũ alia ciuitate eiusdem prouinciæ litigat pro quodam ciue quẽquæ libet ciuitas dicit fusi, & non alterius ciuitatis: de hoc cognoscet præses prouinciæ earum. si autem hæ ciuitates sunt de diuersis prouinciis : tunc cognoscet præses sub qua est ciuitas quę cõuenitur. & hoc etiam diuus Hadrianus rescripsit in quadam fœmina nupta viro alterius ciuitatis quàm ipsa esset,vt conuenta nunc respondeat in foro viri. secus si non legitimo viro esset coniuncta:quia non sequitur forum viri:vt hic in fine legis habes.Item libertus subit munera vbi patrona nata fuit.Itẽ vbi habet domicilium libertus.Franciscus.

1 *Flor. quoties quæque ciuitates sibi vindicant.*

c ¶ *Vendicat.* adiecta causa de iure ciuitatũ. quod dic vt ff.de rei vendi.l.j.§.j & sic fi Bonon.cum Imola de hoc litigat, coram communi præside agitur:vt hic.sed in sequenti alius est præses vnius,alius alterius:hic tamen dicit largè vendicat agendo vel defendendo.

a Ad hãc gl. vide Corset. fin.149. icipien.do tibi pulchras. in fin.

d ¶ *Prouinciæ.* hoc est ideo[a] fortè,quia commodum non pertinet ad iudicem:& ideo in propria causa non videtur ferre sententiam.sed fi commodum ad eum pertinet,quia decimam est habituras,contradici poterit,vt ff.quando app.sit.l.j.§.in propria.

e ¶ *Ad munera.* erat enim ciuitas in quasi possessione:& ita ille agẽs sequitur forum rei:vt C.de iurisd.om.iud.l.iud.l.iurisdictionẽ. & sic ꝓ prię ponit agere.& facit ff.de euict.venditor.Sed quid si non erat in quasi possessione,sed fuerat? Videtur idẽ:vt hic,& ff.titu.j.l.j. Itẽ quid si negat se fuisse incolam? Respon.cognoscetur hic summatim sub iudice sub quo nunc est:an aliquãdo fuerit incola petentis:& sic remittetur:vt C.vbi causa status.l.j. Alij dicunt statim remittendũ ad litigandum sub præside petentis. Et sic nota ꝓ ratione dubitationis aliquid conceditur,quod aliàs non concederetur.sic ff.de iudic. si quis ex.& l.ij.§.sed si dubitetur.& C.de vsu.l.fi ea.& ff.de quæstio.l.hæreditariis.& ad legem Aquiliã,item Mela.§.j.in fi.Item nonne hic potest mutare suam voluntatem:vt ff.eo.nihil est? Respon. non mutabat, sed maiorem partẽ fortunarum vbi vendicabat,habet,vnde facto nõ mutabat:quod est opus:vt ff.eo.domicilium.

f ¶ *Nupta est.* Vt respondeat in foro viri vbi lis fuerat primò cœpta:vt ff.de iurisd.omn.iudic.l.penul. vel dic vt vir eam ibi petat per interdictum,vel offi.iudic.Sed si contra patrem interdicet vt, in foro patris agere:vt ff.de liber.exhiben.l.fin. Item facit ad primam expositionem ff.de iudic.exigere.in fine.& ff.eod.ea quæ.& C.de dig.l. mulieres.Accur.

magistratu vendentibus factam, pro modo fundi demonstrato satis debito factum non est.quærebatur quis reipublicæ teneatur[7],Herennius Modestinus respondit, Titiũ, cùm successores eius nominis periculum agnouerint, eo nomine obstrictum non esse: sed nec post magistratus,qui vendidisse proponuntur:cùm videlicet pluris vendiderint propter mensuræ agri demonstrationem: & hoc, quia pluris vendiderunt,restituere[a] minore modo deprehenso iussi sunt. eũ ergo[b],qui nouissimus nomen probauit, indemnitati reipublicæ satisfacere debere,si nomen ad successorem idoneum transmisisse non doceatur.

Istud principium legitur duobus modis. uno modo secundum Dy.alio modo secundum Iaco.de Are.& Odofre. secundum Dy. diuiditur sic Primò loquitur quando ciuitas uindicabat aliquem in suum ciuem: intelligas aliquem singularem uel uniuersalem alterius uillæ. Secundò quando aliquis negat se esse ciuem uel incolam alicuius ciuitatis. Secunda ibi, Cùm tamen. sed secũdùm Iacob. de Aren. primò loquitur quando est contentio inter duas ciuitates quæ subsunt diuersis præsidibus: quia uterque præses simul cognoscit. Secundò loquitur quando est contentio inter priuatum & rempublicam.& hoc secundum Iacob.de Aren.& Odofredum.Bartol.

XXXVII. Callistratus lib.j.de Cognitionibus.

DE iure omnium in clarum, quod[d] quæque ciuitas sibi vindicat[c], præfidum prouinciarum cognitio est. Cùm tamen quis se negat incolam esse : apud eum præfidem prouinciæ [d]agere debet, sub cuius cura est ea ciuitas à qua vocatur ad munera[e], non apud eam ex qua ipse se dicit oriũdum esse. Idque diuus Hadrianus rescripsit in[f] persona mulieris,quę aliunde orta,alibi nupta est[f].

1 ¶ Libertos eo loco munera[3] facere debere, vnde patrona orta[4] erit,& vbi ipsi domicilium habebunt,placet[g].

2 ¶ Mulieres, quæ in matrimoniũ se dederint non legitimum[h]:non ibi muneribus functuras[5], vnde mariti sunt earum, sciendum est: sed vnde ipse ortæ sunt. idque diui fratres rescripserunt.

XXXVIII. Papyrius Iustus lib. ij. de Constitutionibus.

IMperatores Verus[1] & Antoninus rescripserunt,gratiã se facere iurisiurandi ei, qui iurauerat se ordini[i] non interfuturum,& posteà duumuir creatus esset[k].

1 ¶ Item rescripserunt , colonos prædiorum fisci muneribus[l] fungi sine damno fisci oportere:idque excutere[m] pro fidẽ adhibito procuratore[n] debere.

2 ¶ Imperatores Verus[2] & Antoninus rescripserunt ad magistratus [o] officiũ pertinere exactionẽ pecuniæ legatorũ[p]: & si cessauerint,ipsos[q],vel hæredes conueniri:aut si soluendo non sint[r], fideiussores eorũ,qui pro his cauerunt.

3 ¶ Item rescripserunt, mulierem, quandiu nupta est, incolam eiusdem ciuitatis videri, cuius maritus eius est: & ibi vnde originem trahit, nõ cogi muneribꝰ[s] fungi.

g ¶ *Placet.* & sic in duobus locis ff.eod. & lij.§.ij.

h ¶ *Non legitimum.* aliàs si legitimum. cõtrà:vt ff.prox.§.idque. & j.l.proxima.§.item. Quo ad aliquid tamẽ non legitimum pro legitimo habetur : vt qua adulterium committitur:vt ff. de adult. si vxor.& ff.eo. si quis planè. Itẽ patri ius occidẽdi datur:vt eod.tit.l.marito.§.fin.

2 Flo. *respondit mulieri.*

3 Flor. *nauem facere.*

4 Flor. *desfunctus.*

IMperatores.] CASVS. Aliquis iurauit quòd nunquam erit decurio,i.de consilio : posteà eligitur in duumuirum , qui habet necesse administrare in consilio. remittitur ei sacramentum. Item colonus fisci debet fungi muneribus in sua patria , si hoc fit sine fisci damno.quod inspiciet præses cum procuratore fisci. Item ad officium magistratuum spectat exigere ea, quæ sunt legata ciuitatibus. & si non exigant : ipsi magistratus & eorum hæredes tenentur. Item Mutinensis fœmina hic nupta sequitur hoc domicilium viri, nec interim cogitur munera subire in ciuitate Mutinæ. Itẽ si pater fraudulenter eman cipat filium electum in magistratum,ne pro eo teneatur , tenetur quasi fideiussor. Item cùm quæritur an quis sit municeps huius ciuitatis : inspicitur an hic habeat domum & similia, non sufficit quòd Bononinus vocatur. Item magistratus siue sponte siue coactus fungatur magistratu,debet cauere de indemnitate reipublicæ.Franc. Accur.

5 Flo.*fungebat.*

1 Flo. *Anton. & Verus.*

2 Flo. *Anton. & Verus.*

i ¶ *Ordini.* decurionum.

k ¶ *Creatus esset.* si quis ergò non interest consilio qui iurauit nõ esse de consilio,& eligitur consul iustitiæ,qui habet necesse interesse consilio vt consul,indulgetur ei:vt hic,& C.ad legem Iul.maiestã.l.ij. & qui fatif.cogan.l.fi.& ff.de re mili.qui cum vno.§.qui post. Vel dic ꝙ hic primò decurio fuit electus:aliàs duumuir esse non potest:vt ff.titu. j.l.honores.§.ij.Accur.

l ¶ *Muneribus.* municipalibus.

m ¶ *Excutere.* possit fieri sine damno, vel non.

n ¶ *Procuratore.* fisci. quia eius interest,& sic vocandus: vt ff. de minoribus.l.causæ.§.causa. & concor. j. de iure immu. semper. §.conductores.& §.coloni.Sed cõtrà. C.de excusatione tutorum,coloni. Sol. vt ibi.

o ¶ *Magistratus.* genitiui casus.

p ¶ *Legatorum.* reipublicæ relictorum.

q ¶ *Ipsos* f. magistratus:vt & C.vt in poss.leg.l.fin.

r ¶ *Non sint.* non ergo prius,& sic cõtra.C. de fideiuss. l. iure nostro. Solu Sub.hic maximè hodie constat hoc esse verum:vt in auth. de fideiussoribus.§.j.& ff.e.l.libertus. §.j. ADDITIO. Vel dic aliter secundũ Bar.hic, quòd hic specialiter.vt l.iij.§.fi.& ibi not.ff.de admin. re. ad ciui.perti.

s ¶ *Muneribus.* nisi pro possessione quam ibi habet: vt C.de mulie. & in quo loco mu.seruit.l.j.lib.x.& facit ff.l.proxi.§.fi.& §. pen. & ff. de iudi.exigere.& C.de incom.l.fin.& de digni.l.mulieres. & de iurisd. om.iud.l.penult.

Consultò

a ¶ *Consultò.* id est malitiosè,ad quod infrà, de vac. mu. l. j. §. qui in fraudem.& suprà, de fun.fi fatuus natus §.interdum.& ff.si quis omissa causa test.l.j.in princ.& suprà eodem.l.ordine.§.in fraudem. & de re mili.qui cum vno.§.cum qui.fi cus si non malitiosè:vt C. de fil. fam. & quema.d.modum.l.j.lib.x.

b ¶ *Caueret.* expresse vel tacitè : vt suprà l.ij.

c ¶ *Ex ipsis rebus.* ff. eod.domicilium.

d ¶ *Nam solam nominis similitudinem.* quia vocatur Bononiẽsis non ideo Bononiẽsis est:aliquid tamen operatur, vt nomina sint consonantia rebus:vt instit.de donat.§.est & aliud.

3 Flor. *atque etiam.*

e ¶ *Debere.* de indemnitate reipubl.vt ff.l.ij. in fine.

4 Flo.*Anton. & Verus.*

f ¶ *Agnouerunt.* ff. famil.er.qui erat. contrà. Sol. hoc potest facere: vt in cautionẽ nõ indicat: puta bene regens.

5 Flor. *magistratu.*

¶ DE DECVRIONIBVS, & eorũ, &c.

Qui sunt decuriones, dic vt ff.de ver.sig. pupillus.§. decuriones. & continua. Dixit de mẽbris, nũc de capite.

ADDITIO.

Vel continua aliter secundùm Bart. hoc modo. Suprà dictum est de municipibus: sequitur videre de iis qui vegũt municipia.Bart.

DEcuriones.] CASVS. Decurio huius ciuitatis, cùm in hac ciuitate deberet stare,& tractare facta huius ciuitatis:recessit de hac terra,& alibi iuit.dicit quòd præses prouinciæ reuocabit eum, vt in hac terra subeat munera.Franc.

§ ¶ *Reuocare.* ad instar seruorum gleiæ: in auth.de man. princ. §.sed necq; & hoc nisi fecerint xxx.ann.in seruitio alterius curiæ : quoniã & si velint recedere.nõ possunt.secus si per se stant:quia tunc nec per xl.ann. præscribunt se:vt C.de præscrip.xxx.an.l. præscriptione. & C. de fundis rei. l.eum.aliàs cuilibet licet mutare domicilium:vt ff. titu. j. l. nihil. sed qua act.& coram quo iudice peteretur?dic vt C.vbi quis decu. vel cohor.l.j.& facit ad hoc quod hic dicitur,ff.tit.j.l.de iure.in prince.

Vi ad tempus.] CASVS. Decurio relegatus ad tempus definit esse decurio:& finito tempore relegũ.non recuperat locũ suum: poterit tamen de nouo eligi in decurionẽ:in suo tamen loco poterit eligi alius.secus est si eo qui ad tẽpus remouetur ab ordine decurionatus.nam finito tempore decurio est ipso iure:tempore autẽ nõdum finito potest alius eligi loco eius & cùm tempus finitum est, si non inuenit loca aliqua vacua,expectat donec locus vacet.Item finito tempore si inuenit locum vacuum,& sic in decurionatum reuertitur,recuperat statum quem prius habebat inter decuriones:secus in decurione relegato ad tempus qui finito tempore eligitur in decurionem:nam velut nouus in ordinem venit.

¶ Item rescripserunt,patris qui cõsultò[a] filium emancipauerat, ne pro magistratu eius caueret[b]:perinde bona teneri, quasi[3] fideiussor pro eo extitisset.

5 ¶ Item rescripserunt,cùm quæritur an municeps quis sit:etiam ex ipsis rebus[c] probationes sumi oportere. Nam solam nominis[d] similitudinem ad confirmandã cuiusque originem satis non esse.

6 ¶ Imperatores Verus[4] & Antoninus rescripserunt,nõ minus eos, qui compulsi magistratus[5] fungũtur,cauere debere[e], quàm qui spõte officium agnouerunt[f].

De decurionibus, & eorum filiis.

TITVLVS II.

Decuriones debent manere in ciuitatibus suis:aliàs reuocabuntur de locis ubi habitãt, in suam ciuitatem.

I. Vlpianus lib.ij.Opinionum.

DEcuriones , quos sedibus ciuitatis , ad quã pertinent, relictis , in alia loca transmigrasse probabitur:præses prouinciæ reuocare[g] in patrium solum,& muneribus congruentibus fungi curet.

II. Idem lib.j.Disputationum.

QVi ad tẽpus relegatus[h] est:si decurio sit,definit esse decurio[i]. Reuersus planè locum suum quidem non obtinebit[k]:sed non semper prohibebitur decurio fieri[l]. denique in locum suum non restituetur[m]. nam & sublegi[n] in locũ eius potest[o]. & si numerus ordinis plenus sit:expectare eũ oportet donec alius[p] locus[1] vacet. ¶ Alia causa est ei[9], qui ad tempus[q] ordine remouetur.hic enim impleto tẽpore decurio est[r]. Sed & in huius locũ sublegi poterit. Sed & si locum plenũ inuenerit, expectet[2] donec locus vacet.Restitutus[s] tamen in ordinem,vtrùm eum ordinem teneat, quem primũ habuit: an verò quẽ nunc nactus est , quæri potest. Et[3] si fortè de ordine sententiarum dicendarum agatur[t]:arbitror tamẽ eundem ordinem tenere quẽ prius habuit. Non idem erit in eo, qui ad tempus[v] relegatus est. nã hic velut nouus in ordinẽ venit[x].

Natus ante decurionatum est filius decurionis quò ad quædam, scilicet vt possit plebeiorum cultet.hoc dicit. §. seq. glossa ponit casum.

1 ¶ In filiis[y] decurionum quæstio est,vtrùm is solus decurionis filius esse videatur, qui conceptus & natus est ex decurione: an verò & is, qui antè natus est[†], quàm pater decurio fieret. Et quidem quantũ pertinet[z] ne fustibus castigetur, & ne in metallum detur: non nocet plebeio patre esse natum,si posteà honor decurionis patri eorum accesserit. ¶ In auo quoque Papinianus idem respondit[a] ne qua[4] patris nota filius maculetur. Sed si pater ipsius ordine motus decedat antequàm in ordinem reuertatur. Item si conceptus sit à plebeio, & antequàm nascatur, pater eius fuit decurio, & desiit esse:dicitur decurionis filius. ¶ *Nullum.*] Ex delicto patris non imponitur pœna filiomec ad decurionatum vel ad cæteros honores prohibetur filius aggredi propter delictum paternum:& dic de hoc vt in gl. Item maior quinquaginta & quinque annis non cogitur honorem decurionatus suscipere : sed sponte suscipere potest : & si suscepit sponte, munera ciuilia non cogitur suscipere: etiam si esset maior[1] lxx.ann. ad quæ decu riones alij vocari consueuerunt:honores autem gerere debet. Franc.

6 Flor. *desfunctus.*

locus.

h ¶ *Relegatus est.* puta[2] ad decem annos.

2 Fl. *expellet & damnet.*

i ¶ *Esse decurio.* durãte pœna.

k ¶ *Non obtinebit.* ipso iure,etiam si inuenerit locum vacuum.

3 Fl. *desst.&.*

l ¶ *Fieri.* id est de nouo eligi.

m ¶ *Non restituetur.* ipso iure.

n ¶ *Nam & sublegi.* bene dico non semper eum posse eligi.

o ¶ *Potest.* f. alius dum ille non est in pœna.

p ¶ *Alius.* aliàs ali*, & aliàs alicuius : & desicit locus : & tunc dic scilicet ordo : & facit in auth. vt clerici qui recedunt,aliis pro.§. j. Sed iure canonum nemo potest poni in loco viuentis:vi vij.q.j. c. j. & ij.

q ¶ *Qui ad tempus.* vt in primo casu huius legis.

r ¶ *Decurio est.* ipso iure.f.si inuenit locum vacuum.

s ¶ *Restitutus.* f. ipso iure.

t ¶ *Agatur.* ff.tit.j. l. j. in fi ie.

v ¶ *Ad tempus.* vt in primo casu huius legis.

x ¶ *Venit.* ex crimine damnatus:aut perpetuã subiit infamiam: vt quando cõueniens pœna vel minor,sed non causa cognita:aut temporalem , vt quando aucta vel etiã minuta,sed cũ causa cognita:vt no.ff.tit.j.l.ordine.In primo casu ad nullũ honorem aspirat:vt C.de dig.l.ij Nec obst.ff. j. l.proxi.ij. cre.sing. suo & iij.respon.quia ibi fuit pœna minuta ex causa:& sic infamia tẽporalis.& eodẽ modo respon.ad l.3. de fall.falsi.§.ordine.nã in vtraque fuit damnatus ex tali crimine quod perpetuam irrogat infamiam , sed minuta fuit cum causa:vt dixi. Si verò temporalẽ, durãte infamia nõ aspirat:sed & tempore finito ad nouum non aspirat:nisi tanto tẽpore fluxerit quanto dignitate caruit:vt ff.tit.j.ordine.in prince.& ff.eod.ad tẽpus.si verò veterem velit recuperare:aut non vacat, & non recuperat relegatus vel ab ordine motus.si verò vacaturus est relegatus per nouam electionẽ ab ordine motus ipso iure recuperat:vt hic.& hoc si prius fuerat decurio,aliàs non sine permissu principis:vt ff.eo.l. Imperator.

6 Flor. *desfunctus.*

y ¶ *In filiis.* legitimis. non autem spuriis:vt C.de suis & legitim.l. ex libera.

z ¶ *Pertinet.* nam quo ad alia non prodest eis dignitas patris.post dignitatem enim demum susceptus dignitate patris gloriatur : vt in filio senatoris dicitur:vt C.de dig.senator.R. Vel dic vt no. ff.de senat.l. senatoris.§.ium.non ergo his pœnis plectuntur decuriones,vel eorũ filij:vt hic,& ff.de pœn.moris.§.iste.& C.de infam. l. decuriones. & C.eo.l.omnes iudices.

a ¶ *Idem respondit.* vt factus senator post natiuitatẽ nepotis dicatur nihilominꝰ nepos decurionis:quod potest prodesse:quia posito ꝙ pater eius fuerit & ipse decurio,sed desiit ante cõceptionẽ huius nepotis:nota illa patris filio non nocet:quia & si non filius,erit tamen nepos decurionis:vt ff.de senat.l.emancipati.in fi.& facit ff.de pœ.moris. §.pe.& ff.de in ius vo.adoptiuũ.§.fi.Sed arg.contrà.C.de quæst.eius-

7 Add. *quæstio est multum dubia:& in qua doctores diuersimodè sentiũt: de qua plenè & diffusè tractaui in apost. ad lac. rebuffum in prin.legie. num.j. C.de decurio. lib.*

x.de qua vi- de quod no- fuit remissio nes ad fatuitatem.

4 Flor. *desfu- qua.*

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Moueatur*.id est, remoueatur.
b ¶ *Vt decurionis*.ad omnia hæc facit 3. de pen. moris.§. pen. & 3.de sena.l.senatoris.& l.emancipatum.per totum.
c ¶ *Venerit*.id est,redierit.
d ¶ *Illi prodesse*.arg.Instit.de inge.
e ¶ *Nullum patris delictum*. concor. 3. de pœn.l.crimen.& C. de pœn.l.sancimus. & 3. de bo.dam.l.fi. in prin. & J.tit.j. & qui or gi nem. §. quod pater. & C.de inoff.test.l. si quis in suo.§ fi & de bo. liber.l. in seruitute. §. fi patroni. & 3. de sena. l.emancipatum.in fi.& l.filiam. & de ri. nup. generali. in fi. & 3. ea. l.§. in auo.& J.eo. spurij. in princi. & de in ius vo. adoptiuum. in fi.& C.de lib.& eo. li. l.j. & 3. de iis qui. vt iudig. post legatū. §. fi pater.Sed falsi in cas bus , vt in crimine læsæ maiesta. & in alijs: vt no.C.de inoffi. test. si quis in suo.in fi.& 3. sol. matr. l. Mæuia. §. fin. & C. de quæstio. diuo. & C. de cohort. l.antep.lib.xij.& C. de nupt.imperialis. §. his illud quæ sunt ar. contrà.
f ¶ *Constitutionibus*. C. qui æta. se excus. l.j.lib.x. & sic in omni personali munere , nisi in tutela vel cura , vbi ad lxx.an.vt Institu.de excusat. tutor. §. item maior. & C. qui æta. lib.x.
g ¶ *Annis*.lxx. nedum lv.& facit C.e.l.iij.non vltra. Sed arg. contrà C.de excu.tu.l. voluntariæ.& J.de va. mu.l. pen.§.fin.

ADDITIO. Tu dic secundùm Bart q̃ hic cõsensi decurionatui , qui est actus vniuersalis adiiciens honores omnes : ibi consensit cuidam officio particulari.
h ¶ *Ciuilia*.ad quæ eligunt aliqui ex decurionib. & facit ad hoc J. tit.ij.l.sponte. & l. cui muneris.

GEneraliter.] CASVS. Quidam relegatus ad tempus, cùm grauiùs deberet condemnari,bona sua retinet:nec ad decurionatum admittitur finito tẽpore.& intelligas quòd sine causſæ cognitione fuit minuta.si autẽ causſa cognita fuit minuta pœna:vt quia ob delictum falsi,vel aliud simile ad tempus sit ordine decurionum motus, cùm grauius deberet damnari:finito tempore in ordinem reuertitur: quod intelligas si locum vacãtem inuenit.& hoc etiam dicit quidam Imperator, qui dixit quòd motus ab ordine ad tempus,vel ille cui est interdictum officium aduocationis,vel aliquod aliud vique ad tempus:quòd finito tempore poterit fungi honore vel officio.

¶ *Spurios*. Dicitur spurios posse eligi in ordinẽ decurionũ,sed si alij legitimi filij extant,qui in ordinẽ volunt venire:spurij hoc casu non admittuntur.tunc ergo demũ spurij admittuntur ad decurionatum, cùm alij legitimi desunt.Itẽ Iudęi possunt uocari ad honores.Franc.
ii ¶ *Clementiorem*.id est, minorem quàm debebat.
k ¶ *Boni*.alias bonis:quia bona nõ perdit.vt 3.de inter.& releg. l. relegatorum.§.ad tempus.alias boni,id est consolationem bonam propter bona,quæ non amittit:vt dixi.sic supra de iure do.si res.§. j.
l ¶ *Decurionatum*.si dicas sine causſæ cognitione minutam : planum est.si cum causſa,dices quòd non accepit decurionatum:scilicet non vacantem:vel etiam vacantem,nisi per nouam electionem:vt no.3.co. l.ij.& cum hæc secunda expositione melius continuatur, sed si &c.
m ¶ *Redire*.vt 3.de fal.l. falsi. §. ordine. & dic q̃ causſa cognita fuit minuta,& sic rediit ipso iure ad vacãtem: quod est in relegato secus, quia per nouam electionẽ:vt 3.proxi. respon. eodem modo intelligo quod sequitur , Imperator &c.nec obst.3.de postu.l.Imperator. vbi non fit differentia inter relegatũ , & ab ordine motũ:quia illa secundũ hoc intelliguntur:vt ibi no.& fa.3. ti. j.ordine.& J.e.ad tempus.& quod not.3.l. ij. Alij dicunt eum damnatũ ex crimine quod non irrogat infamiam. & quod dicit falsi,s.nõ publici : & grauioribus , i. grauibus.sic 3. loc.si merces.§.qui calumniam. & quod dicit non relegatus, subtaliter vt fuit 3.scilicet ex cri, quod importat infamiã. & sic intelligunt inferiorem.§.Imperator.
n ¶ *Adlegi*.i.eligi.
o ¶ *Legitime*.i. hũc filiũ legitimũ qui petat decurionatum.
p ¶ *Oportere*.No.inter alios eorum præferri. sic C. de hære.auth.idem est. & C. de loc.præ. fi. l. j. §. j. & 3.quæ in fraud.cre. l. j.& de hære.instit. qui soluẽdo.& de pac.matrim.& deposit.bona fides.& de adul.l.ij. in fi.& l.seq.& de leg.iij. l.re coniuncti.
q ¶ *His*. scilicet filiis legitimis.
r ¶ *Recipientur*.necessitas non habet legem: vt 3. de offic. proconſ. l.j.& 3.de fun.do.l.j.& 3. eod. spurij. & 3. de acquir.rer. domi. quæ dam.& C.eo. titu. eos. bus. & in auth. quomodo & por. episc. §. quãtam.
s ¶ *Plenum*.3.fol. matri.l.j.
t ¶ *Permiserunt*.C. de Iudæ.l.fin. contrà. fol. hic & ibi prohibentur. sed hic ea demum permittuntur quæ ad curum spectant superstitionem. R. vel dic vt ibi. & facit C. eodẽ, l. omnes.
v ¶ *Eis*. Iudæis.ad qđ est J.tit.ij.l.si quis magistratus.
x ¶ *Qui superstitionem*.sub.modo.nam si læderentur, non coguntur id agere.

DEcurio.] CASVS. Licet prohibeatur à lege ne decurio conducat agros & familia:si tamen succesſit conductori agrorũ,remanet in conductione.Franc. Accurſius.
y ¶ *Prohibetur*.vt C.loca.curialis.& C.eo. si quis procurationem. & J.eodem,spurij.§.decurio.
z ¶ *Successerit*. titu. vniuersali.
a ¶ *Remanet in ea*.ratio est quia melius est remanere quàm ad interesse iure hæreditario teneri.& fa.3.de iu.fisci.l.iij.§.fi post.& de fal.l. j.§.pe.& de re mi.milites.in fi & de vſu.cũ quida.§.fiscus.& de re.e.l. magis.§.fi pupillus.& 3.de acq.rer.do.quædam.& C.de vſur.fisc.l.ij.

AD tẽpus.] CASVS. Cùm minor pœna quã debeat de iure, imponitur decurioni:vt quia ad tẽpus ordine remouetur.ex crimine quod infamiã importat:etiã finito tempore remouetur à decurionatu.si autẽ quis relegetur ad tẽpus ex crimine leuiori,& sic aucta est pœna:non habetur inter infames:& ad honores admittitur.Franc.
b ¶ *Motos*.dic motũ lata sentẽtia vt debuit:vel fuit minuta sine causſa,

V. Papinianus lib.ij. Quæstionum.

AD tempus ordine motos [b] ex crimine , quod ignominiã importat: in perpetuum motos.

1 Flo. falsum.

1 ¶ Spurios quoq; posse [2] in ordinẽ adlegi [n], nulla dubitatio est. Sed si habeant [3] competitorem legitimè [o] quæsitũ,præferri eum oportere [4] [p] diui Fratres Iuliano [5] Auito Bithyniæ præsidi rescripserunt. Cessantibus verò his [q] etiam spurij ad decurionatũ & re & vita honesti [6] recipientur [r]. quod vtique non sordi erit ordini:cùm ex vtilitate eius sit , semper ordinem plenum [s] habere.
2 ¶ Eos [7] † qui Iudaicam superstitionẽ sequũtur,diui Verus [8] & Anto.honores adipisci permiserũt [t]: sed & necessitatem [9] eis [v] imposuerunt, qua [10] superstitionẽ [x] eorum non læderent.

2 Flo. Spurios.
3 Flo. habeat.
4 Flo. oportet.
5 Fl. Lucianus.
6 Flo. honestis.
7 Fl. Eos qui. † Vide hunc locum Alci. lib. iij. parad. c. 3. & Visi. & ibi Bruũ. C. 3.
8 Fl. Seuerus & Flo. Antoninus.
9 Flo. necessitatem.
10 Flo. qua.

III. Marcianus lib.j. de Iudiciis publicis.

DEcurio, qui prohibetur [y] cõducere quædam : si iure succesſerit [z] in conductione , remanet [a] in ea:quod & in omnibus similibus seruandum est.

IV. Idem lib.iij.de Offi. Proconsul.

GEneraliter id erit defendendum,vt qui clementiorem [i] sententiam passus est ob hoc quòd ad tempus relegatur,boni [k] consulere debeat humanitatem sententiæ:nec decurionatum [l] accipiat. Sed si quis ob falsi [1] causſam , vel aliam de grauioribus non ad tempus sit relegatus , sed ad tempus ordine motus : in ea est causſa , vt possit in ordinem redire [m]. Imperator enim Antoninus edicto proposito statuit , vt cuicunque , aut quacunque causſa , ad tempus ordine,vel aduocationibus , vel quo alio officio fuisſet interdictũ : cõpleto tempore nihilominus fungi honore vel officio possit:& hoc rectè.neque enim exaggeranda fuit sententia , quæ modum interdictioni fecerat.

1 Flo. falsum.

Spurij item eligi possunt in ordinẽ decurionum,cùm alij legitimi desunt.

1 ¶ Spurios quoq; posse [2] in ordinẽ adlegi [n], nulla dubitatio est. Sed si habeant [3] competitorem legitimè [o] quæsitũ,præferri eum oportere [4] [p] diui Fratres Iuliano [5] Auito Bithyniæ præsidi rescripserunt. Cessantibus verò his [q] etiam spurij ad decurionatũ & re & vita honesti [6] recipientur [r]. quod vtique non sordi erit ordini:cùm ex vtilitate eius sit , semper ordinem plenum [s] habere.
2 ¶ Eos [7] † qui Iudaicam superstitionẽ sequũtur,diui Verus [8] & Anto.honores adipisci permiserũt [t]: sed & necessitatem [9] eis [v] imposuerunt, qua [10] superstitionẽ [x] eorum non læderent.

2 Flo. Spurios.
3 Flo. habeat.
4 Flo. oportet.
5 Fl. Lucianus.
6 Flo. honestis.
7 Fl. Eos qui. † Vide hunc locum Alci. lib. iij. parad. c. 3. & Visi. & ibi Bruũ. C. 3.
8 Fl. Seuerus & Flo. Antoninus.
9 Flo. necessitatem.
10 Flo. qua.

III. Marcianus lib.j. de Iudiciis publicis.

DEcurio, qui prohibetur [y] cõducere quædam : si iure succesſerit [z] in conductione , remanet [a] in ea:quod & in omnibus similibus seruandum est.

IV. Papinianus lib.ij. Quæstionum.

AD tempus ordine motos [b] ex crimine , quod ignominiã importat: in perpetuum motos est J.tit.ij.l.si quis magistratus.
x ¶ *Qui superstitionem*.sub.modo.nam si læderentur, non coguntur id agere.

DEcurio.] CASVS. Licet prohibeatur à lege ne decurio conducat agros & familia:si tamen succesſit conductori agrorũ,remanet in conductione.Franc. Accurſius.
y ¶ *Prohibetur*.vt C.loca.curialis.& C.eo. si quis procurationem. & J.eodem,spurij.§.decurio.
z ¶ *Successerit*. titu. vniuersali.
a ¶ *Remanet in ea*.ratio est quia melius est remanere quàm ad interesse iure hæreditario teneri.& fa.3.de iu.fisci.l.iij.§.fi post.& de fal.l. j.§.pe.& de re mi.milites.in fi & de vſu.cũ quida.§.fiscus.& de re.e.l. magis.§.fi pupillus.& 3.de acq.rer.do.quædam.& C.de vſur.fisc.l.ij.

AD tẽpus.] CASVS. Cùm minor pœna quã debeat de iure, imponitur decurioni:vt quia ad tẽpus ordine remouetur.ex crimine quod infamiã importat:etiã finito tempore remouetur à decurionatu.si autẽ quis relegetur ad tẽpus ex crimine leuiori,& sic aucta est pœna:non habetur inter infames:& ad honores admittitur.Franc.
b ¶ *Motos*.dic motũ lata sentẽtia vt debuit:vel fuit minuta sine causſa,

sa,& perpetuo durat infamia.& sic in perpetuũ remouetur:vt C.de dignit.l.ij.& 3.de re mil.qui cũ vno.§. ad tẽpus.& 3. tit.j. ordine. ij. resp. & quod dicit crimẽ qđ ignominiã importat,dic q̃ est omne publicũ. Itẽ & priuatũ si modò ciuilis cõpetens pro eodem priuato infamet:vt 3.de pub.iud.l.infamẽ.Itẽ quod subiicit ad tẽpus , &c. dic relegatũ ex crimine, sed non famoso,vt dam.iniur.vel cõ cuſtionis : vel termini moti secundum quosdam. quod non placet: quia non bene diceret transacto. dic ergo q̃ fuit aucta pœna : & sic remittitur infamia post causſam finitam:vt hic, & §. pœna grauior. & C. de infa. fi Possidonius. non ergo intendit hic facere differentiam inter releg. & ab ordine motũ,sed inter eum in quo minuta , & eum in quo aucta est pœna: & sic nõ ob.3.de postu. Imperator.& adde hic qđ no. in §. pœna grauior. Itẽ nec ob.ad primũ respõ.huius l. 3. de fal.l.falsi.§.ordine.quia ibi causſa cognita fuit minuta. & eodem modo respon. 3. l.proxi.ij. & iij. resp. Alij distinguunt, aut in publico crimine ordinario augetur,vel aliàs diminuitur pœna,& non remittitur infamia.aut extraord. & tunc aut per sententiam , aut ex genere pœnæ.si ex genere pœnæ aucta,remittit.idem si diminuta : sed certis rationibus. vt C. de infa.l.& si seuerior. si autem per sententiam aucta,minuit:vt §. pœna grauior. minuta autem non minuit:vt 3. de iniu.diuus.quæ distinctio in prima parte est contra. §. pœna grauior. in eo quod dicit,vltro le.&c.vt 3.de pœ.in seruorũ,in fi. Itẽ dicũt quidã, vbi ex genere pœnæ vna est infamia:& sic finita pœna finitur:vbi duratura est pœna per sententiam latam,duæ sunt infamiæ.Prima ex sententia,secunda ex pœna:vnde finitur in tempus:& sic finitur vna , alia tamen remanere potest secundum prædictas distinctiones.

1 Sportula quid sit,pulchrè Budæus.ibi simulier. de dona. inter vi. & vxor.

SPurij.] CASVS Spurij,item incestuosi possunt fieri decuriones: & red ditur ratio in litera. Itẽ fi minor xxv.an.sit factus decurio ex causſa:debet habere salarium quod decurioni datur. interim tamẽ nõ subeũt ea,quæ alij de'decurione. Itẽ decurio prohibetur vectigalia etiam suæ ciuitatis conducere. Itẽ qui accusauit aliquẽ de crimine publico, & destitit sine abolitionẽ potest in decurionẽ eligi:sicut nec dãnati calũniæ causſa iudicio publico. ¶ *Pater*.] Filio in decurionẽ electo pater eius appellauit nomine filij.licet sic exclusus eo quia tardè appellauit, & sic filius subijcit decurionatũ inuito patrenõ tenebitur pater pro filio. Itẽ cùm decuriones debent aliquam sententiam ferre:primã vocẽ habẽt qui decorati sunt pluribus honoribus iure decurionis. Item & illi qui plures habent liberos in ordine decurionum. Fran. Accur.
a ¶ *Spurij decuriones*.in defectum:vt 3.l. generaliter.§.spurios.
b ¶ *Poterit*.decurio.
c ¶ *Admisit*.i.deliquit.sic enim vitium est,&c. vt. C. de leg. hæred.l. lege xij.tabu.Sed arg.contrà C.de natu.lib.legem.& l. fin. & extrà de fil.presby.c.j.& iij.& in Lombar.de fil.presby.
d ¶ *Facti*.ex causſa.vt J.eo non tantum.§.j.
e ¶ *Non possunt*.contrà.3.de re iudi quidam.Sed ibi à principe, & inter certas personas:hic generaliter.Item ibi ex consilio assessoris:vt in authen.de iudi.in prin.hic ipsemet debet consulere:vt J. de verbo.sig. pupillus.§.decuriones.& facit J.tit.ij.ad rem.
f ¶ *Etiam sua*.3.eo.l.decurio.cum suis concor.
g ¶ *Exercere*.id est,conducere.Accur.
h ¶ *Decurionum*.vt J.eo.Herennius Mod.
i ¶ *Ignominia*.vt C.ad Turpil. l.ij.
k ¶ *Veluti*.id est,ficuti.
l ¶ *Publico*.quos constet esse infames:vt 3.de infl.l.j. §. qui in iudicio. non aũt dicit q̃ accusatio Tur.sit publica.Sed de hoc dic vt 3.de pub. iu.l.j.no.& facit 3.ti.j.libertus.§.in quæstionib.& l.Lucius. §. antepen.
m ¶ *Creato*.patre absente.
n ¶ *Præscriptione*.bidui vel triduivt & 3.qñ ap.l.j.§.quod in sentẽtiis.

ueri placuit.ad tempus autem exulare iussos ex crimine leuiore, velut transacto negotio, non esse inter infames habendos.

VI. Idem lib.j. Responsorum.

SPurij,decuriones [a] fiũt:& ideo fieri poterit [b] ex incestu quoq; natus. Nõ enim impedienda est dignitas eius, qui nihil admisit [c].
1 ¶ Minores xxv. annorum decuriones facti [d] sportulas [†] decurionũ accipiunt:sed interim suffragiũ inter cæteros ferre non possunt [e].
2 ¶ Decurio etiam suæ [f] ciuitatis vectigalia exercere [g] prohibetur.
3 ¶ Qui iudicij publici quæstionẽ citra veniam abolitionis deseruerunt,decurionum [h] honore decorari non possunt:cùm ex Turpilia no senatusconsulto notentur ignominia [i] ,veluti [k] calumniæ causſa iudicio publico [l] damnati.
4 ¶ Pater qui filio decurione creato [m] prouocauit, etsi præscriptione [n] temporis exclusus fuerit , si quod gestum est non habuit ratum [o],ciuilibus muneribus pro filio [p] non tenebitur.
5 ¶ Priuilegiis cessantibus cæteris [q], eorum potior causſa habetur in sententiis ferẽdis [r] ,qui pluribus eodem tempore suffragiis iure decurionum [s] decorati [t] sunt.

Sed & qui plures liberos habet, in suo collegio [v] primus sententiam rogatur [x],cæterósque honoris ordine præcellit.

VII. Paulus lib.j. Sententiarum.

HOnores [y] & munera non ordinatis [1] omnibus [z],sed potioribus quibúsque iniungenda sunt.
1 ¶ Surdus & mutus si in totum [a] non audiant,aut nõ loquantur:ab honoribus ciuilibus , non etiam à muneribus [b] excusantur.
2 ¶ Is qui non sit decurio, duúuiratu,vel aliis honoribus fungi nõ potest : quia decurionum honoribus plebeij [c] fungi prohibentur.
3 ¶ Ad decurionatum filij ita demum pater non consentit , si contrariam [d] voluntatẽ vel apud acta præsidis,vel apud ipsum ordinem, vel quo alio modo contestatus sit.

VIII Hermogenianus lib.j. Epitomarum.

DEcurionibus facultatibus lapsis alimenta decerni [e] permissum est:maximè si ob munificẽtiam [f] in patriam, patrimonium exhauserint.

IX. Paulus lib.j Decretorum.

SEuerus Augũstus dixit,Etsi patetur [1] Titi [2] in seruitute sui patris natus:tamẽ cùm ex libera muliere sit procreatus:nõ prohibetur [g] decurio fieri in sua ciuitate. ¶ Nõ est [2] dubitãdum,quin nauicularij [h] dit contrariam voluntatem vel apud acta præsidis,vel apud ordinem, vel alio modo,& sic pro filio non tenetur hoc casu.Franc.
y ¶ *Honores*.adiuncti oneri.
z ¶ *Non ordinatis omnibus* [a].aliàs ordinationis , aliàs ordinationib. & est sensus.i.non secundum ordinem:vt qui primò fuit decurio , primò ad honorem aliquem admittatur.sic in auth.de mona.§. ordinationem.& C.eo.l.ad subeunda,& de potio.ad mu. vo. l.j. Sed ar.contrà, C.de offi.præ.vrb.l.primicerius [b].Item non ob.J.de mu.& ho.l.vt gradatim.in prin.Sol.ibi de ordine honoris, hic oneris.

ADDITIO. Ista solu.glo.non est bona secundum Bart.ideo dic aliter secundum eundem quòd ibi loquitur de ordine honorum in eadẽ persona:hic in diuersis.
a ¶ *Si in totum*.aliàs secus:vt C.qui morbo.l.j contrà.lib.x.&de excu. tu.l.frater.& insti.qui.non est permiſ.face.te.§.item surdus.
b ¶ *Non etiam à muneribus*.ſ.patrimonialibus:sed à personalibus bene excusantur:vt C.qui mor.l.j.l.b.x.
c ¶ *Plebeij*.hoc quære vt J.de vacat mu.l. ad decurionatum.
d ¶ *Si contrariam*.3.tit.j.quoties.& 3.sol.ma.l.ij.§.voluntatem. & C. de filiiſa.& quemadmo.l.ij.lib.x.& quando prouo.nõ est necesſ. si pater.& 3.ad Mace.fi filius.§.j. Item facit J.ti.ij.l. sponte.

DEcurionibus.] CASVS. Si decurio perdat bona sua , maximè quia multa dona contulerat in alios:danda sunt ei alimenta de publico.Fran.Accur.
e ¶ *Decerni*.de publico.sic ergo no.q̃ qui de suo non potest ali,quandoque de alieno est alendus:vt & 3.vt in pof.lega.l.penul. & de tu. & ra.distr.l.j.§.fi pupillus.& de libe.agno.l.iij.§.solent.& C.de or. cog.l. fi.& de inoffi.testa.fi instituta.§.penul.
f ¶ *Ob munificentiam*.ſ.conferendo munera & dona in alios. vel , id est,occasione muneris sui.ad quod J.tit.ij.honor.in prin.& §.j.

SEuerus.] CASVS. Natus ex seruo & ex matre libera potest fieri decurio.Item ñaui cularij non possunt fieri decuriones. Fr. Accur.
g ¶ *Non prohibetur*.planè si eius pater tunc sit effectus decurio:vt de curionis filius priui.sibi non vendicabit:diuersum est in legitimo:vt 3. eo.l.ij.& C.de suis & legi.l.ex libera.Rog.
h ¶ *Nauicularij*.His enim ea immunitas est danda, quæ decurionibus effectis non esset largienda,secundum M.Sed quamuis decuriones nõ debeant fieri:tamen creati muneribus compellentur fungi:vt J.de iur. immu.l.v.§.fi.Accurſius.

1 Flo. probatur.

SEuerus.] CASVS. Natus ex seruo & ex matre libera potest fieri decurio.Item ñaui cularij non possunt fieri decuriones. Fr. Accur.
g ¶ *Non prohibetur*.planè si eius pater tunc sit effectus decurio:vt de curionis filius priui.sibi non vendicabit:diuersum est in legitimo:vt 3. eo.l.ij.& C.de suis & legi.l.ex libera.Rog.
h ¶ *Nauicularij*.His enim ea immunitas est danda, quæ decurionibus effectis non esset largienda,secundum M.Sed quamuis decuriones nõ debeant fieri:tamen creati muneribus compellentur fungi:vt J.de iur. immu.l.v.§.fi.Accurſius.

2 Flo. non est sic.

a Vide Budæum in annot. posteriori hic.
b Dic q̃ ibi loquitur de electis & non eligendis & nominandis secundùm Bar.hic.
Aliquis de alieno quandoq; potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Decuriones.* Quia vtrunque officium gerere non possunt : vt ff. de iure immu.l.semper.§.fi.

HErennius.] CASVS Licet quis habuit salarium:vt decurio:nō propter hoc est effectus decurio , cùm secundum l. non erat factus decurio.Fran.

b ¶ *Salarij.* aliàs albi: & aliàs salarij , vt quia diu percepit salarium, vel diu stetit scriptus in albo. Et est ar. cōtra eos.qui nō rectè in ecclesiis sunt constituti. ad quod ff. de admi.tut. l.antepe.& C.de rei vē ta feciſſe, & ff. quām notarium solutionem recepisse probet & exegisse: propter hoc non probatur notari⁹.

1 *Flo.sola albi proscriptione. Manuſc salarij præscriptio me.*

† Dat. hic di gi. q hæc l. eſt in arg. q licet quis aliquē plura inſtrumenta feciſſe, & ff. quām notarium ſolutionem recepiſſe probet & exegiſſe: propter hoc non probatur notari⁹.

c ¶ *Non ſit.* vt quia minor, vel aliàs inhabilis: vt ff.l.proxi.§.j.

NOn tantùm.] CASVS. Qui sunt tenerę ætatis, vt minores vigintiquinque an. itē qui sunt grandis ętatis, non debēt eligi decuriones:& grandę ætatē intelligas ætatem quinquaginta & quinque an. nam abinde in frā debēt ſuſcipere decurionatū, vt ſic iuniores non ita grauentur. Itē minor vigintiquinque an. poteſt eligi decurio ex cauſſa, puta in defectum aliorum. Itē conſuetudo eſt expectanda in talibus : & hoc etiam principes dixerunt.Franc.

† Vide Budæ hic in anno.poſte. † No. iſticta gl. q perſona quæ aliàs ineligibilis per conſuetudinem efficitur eligibilis.concor.text ibi & glo.in cano.nos conſuetudinē. xij.diſ.

d ¶ *Ætatis.* vt minores vigintiquinque an. vt ff.l.proxi.

e ¶ *Grandes.* aliàs graues.

f ¶ *Natu.* maiores quin quagintaquinque annis.vt ff.proxi.§. & ff.l. ij.§.fi.

g ¶ *Seniores.* ſ. excuſantur , niſi quinquaginta quinque habeant annos &c. & dic non aliàs:id eſt,non ſine cauſſa.Accur.

h ¶ *Munera publica.* perſonalia. nam patrimonialia ſubeunt minores: vt C. de mun. pat.l.etiam.lib.xj.

i ¶ *Ex cauſſa.* propter inopiam aliorum:vt C.qui & aduer.quos.l. j. & §.e.l.ij.§.fi.& C.qui ætate ſe excu.l.ij.lib.xj.& C. quando prouo. non eſt neceſſ.l.ſi pater.& ff. de mu.& ho.l.ad rem.

k ¶ *Conſuetudo* Not.conſuetudinem in electione ſeruari:vt C de ædi. priu.l.iij.& ff.de admi.tut.l.ſine hærede.§.Lucius,& ff.de polli. l.Imperator.§.fi.& ff. de teſti.l.teſtium.in fi.& ff.communia prædi.l, venditor. §.ſi conſtat.& de aqua plu.arcen.l.j.in fi.Accur.

EOs qui.] CASVS. Qui eſculenta & poculenta vendunt,vt Petri colus Baillardi,& Guidoctus de Vignola, licet ſub ædilibus cæſi ſint.i ſub aſcariis:tamen poſſunt eligi in decuriones. ſi tamen cæſi ſint ab aſcariis.i.fuſtigati:vt quia malum forum faciebant de vino : ita demum poſſunt eligi in decuriones , quando aliàs honeſti homines non inueniuntur ad decurionatum.Fran.Accur,

l ¶ *Vrenſilia.* eſculenta & poculenta,& forenſes epulas.P.

m ¶ *Petere.* i.habere.nec enim honores peti debent , ſed offerri : vt ff. de variis cog.l.j.§.j.& de cri.ſacrile. l. fi. vel forte in caſu loquitur vt patriæ neceſſitas hoc exigeret,ſecundum Io, vel dic licet iam electo: vt & ff. de officio præſid.l.ſi.in princ.nondum electo non licet:vt ff. ad legem Iul.ambi.l.j.Vel dic vt dixi in l.Barbarius.

n ¶ *Infames.* vt & C.de infa.nullum.& ff. de infa. l. ictus.ſi ergo eſſent infames,ab honoribus non oneribus repellūtur:vt C.de infa.l.j. Acc.

o ¶ *Arcentur.* i. non habebunt honores.

p ¶ *Iure.* i. iuriſdictione ſua,& ſic non videtur illis eſſe dedecus.

q ¶ *Paucitas.* ff.tit.ij.vt gradatim.§.etſi lege.& ff. eo.l.ij.in fi.

r ¶ *Facultates.* C.eod.ad ſubeunda.

Imperatores.] CASVS. Plebeius relegatus ad tēpus finito tēpore reuerſus nō pōt eligi ſi ordinē decurionatus ſine pmiſſu principis. Item relegatus ad tēpus qui prius fuerat decurio , finito tēpore poteſt eligi in decurionem, ſi erat minor xxv. an.tēporedamnationis. Sed ſi autē erat maior, non admittitur ad decurio natum:niſi tantū tēpus labatur nunc, quantum fuit tempus relegat.Itē natus ex patre relegato poteſt eligi decurio.Item ex quo quis eſt factus decurio , ſi aliquis nūc veniat, & velit dicere quòd non rectè ſit factus , non auditur: à principio enim debebat venire.Franc.

s ¶ *Relegatos.* plebeios.ſaltem ſine permiſſu principis redirent ſecundum diſtinctionem quæ eſt ff. e.l ij. Vel dic ꝙ hic non fuerat prius decurio:ibi ſte.

t ¶ *In ordine.* decurionum.

v ¶ *Relegator.* ſ.nō plebeios.Vel dic,i.eos qui prius fuerant decuriones:& quod dicit eligi ſtatim.eſt ergo ſenſus vt ſi erat minor , ſtatim poſſit eligi in nouum, cum & infamia finita ſit.ſi maior:non niſi tanto tempore ſteterit quā to fuerit primo in relegatione:vt ff.tit.j.l.ordine.in prin.Accur.

x ¶ *Ætatis.* tempore damnationis.

y ¶ *Creari* i.minores: vt ff. e.ſpurij.§.j. nā tūc ſtatim , per nouam electionem tamen.

z ¶ *Dignitas.* al. dignitas certam ſpē.i. dignitū facit principi certā ſpē , ſi ille bene ageret: vt ita princeps probabiliter indulgeat.

a ¶ *Debuit.* vt ff. de adul. ſi vxor.§.fin.& l. ſi maritus,§.præſcriptiones.

b ¶ *Reſcripſit.* C.de infa.l.decuriones. Accur.

c ¶ *Decurio eſſe.* honeſtè, aliàs ſecus:vt C.de tab.l ij.

d ¶ *Priorēs dignitatis.* ff. de quæſt.l.vnius.§.ſeruus.cum concor.

¶ DE ALBO SCRIBENDO.

Cuius corruptor vindicatur egregiè.vt ff. de iuriſdictio.omn.iudi.ſi quis id quod iuriſdictionis cauſſa.

DEcuriones.] CASVS. Nomina decurionū ſcribēda ſunt in albo eo ordine,quem conſuetudo requirit.ſi non eſt conſuetudo , inſpicientur dignitates eorum : vt qui in maiori dignitate eſt,eius nomen primò ſcribatur:& ſic de ſingulis:& ſpecificat in litera.& ſimilis ordo inſpicietur , cum ſententiam aliquam debent dare dec. Item nomina eorum qui dignitatem aliquam habuerunt à principe : in albo ſcribendo præferuntur illis,qui municipalib.honorib.functi ſunt. & h.d.hæc l.& ſe. Franc.

e ¶ *Lege.* i. conſuetudine:vt ff. tit. j.l.non tantum.cum concor.

Qui

non debeant decuriones [a] creari.

X. Modeſtinus lib.j.Reſponſorum.

HErennius † Modeſtinus reſpondit,ſola ſalarij [1] [b] percēptione † minimè decurionē factū, qui ſecundum legem decurio creatus non ſit [c].

XI. Calliſtratus lib.j.Cognitionum.

NOn tantùm qui tenerę ætatis [d], ſed etiam qui grādes [e] natu [f] ſunt,decuriones fieri prohibentur.illi quaſi inhabiles rempublicam tueri , ad tempus excuſantur:hi verò in perpetuum amouentur:non aliàs ſeniores [g]:ne ſeniorū excuſatione iuniores onerentur, ad omnia munera publica [h] ſuſcipienda ſoli relicti.Neque enim minores xxv.annis decuriones ad legi niſi ex cauſſa [i] poſſunt: neque hi , qui annum quinquageſimum & quintum exceſſerunt.Nonnunquam etiam longa conſuetudo [k]† in ea re obſeruata reſpicienda erit: quod etiam cuſtodiendum principes noſtri conſulti de adlegendis in ordinem Nicomedenſium huius ætatis hominibus reſcripſerūt.

Qui caſtigati ſunt flagellis ab ædilibus curulibus,eo quòd mala uictualia uendebant, ad mittuntur ad decurionatum,ſi alij honeſtiores non reperiuntur.

XII. Idem lib.vj.Cognitionum.

EOs qui vtenſilia [l] negotiantur & vendunt, licet ab ædilibus cædantur , non oportet quaſi viles perſonas negligi. denique non ſunt prohibiti huiuſcemodi homines decurionatū , vel aliquē honorem in ſua patria petere [m]. nec enim infames [n] ſunt. Sed nequidem arcentur [o] honoribus,qui ab ædilibus flagellis cęſi ſunt. Quā quam iure [p] ſuo ita ædiles officio iſto fungantur. inhoneſtum tamē puto eſſe huiuſmodi perſonas flagellorum ictibus ſubiectas in ordinem recipi:& maximè in ciuitatibus quæ copiam virorum honeſtorum habent.nam paucitas [q] eorum,qui muneribus publicis fungi debeant,neceſſariò [1] hos etiam ad dignitatem municipalem,ſi facultates [r] habeant,inuitat [2].

XIII. Papyrius Iuſtus lib. ij. de Conſtitutionib.

IMperatores Anto.& Verus [1] reſcripſerunt in tēpus relegatos [s], & reuerſos,in ordinem [t] eligi [2] ſine permiſſu principis non poſſe. Item reſcripſerunt relegatos [v] non poſſe tempore finito in ordinē decurionum eligi 3:niſi eius ætatis [x] fuerint, vt [4] decuriones creari [y] poſſint [5],& dignitas [z] ſpem ei⁹ honoris iis [6] fecerit,vt id princeps indulgere poſsit. ¶ Item reſcripſerūt eum , qui in relegatione natus eſt, non prohiberi honore decurionatus fungi.Item reſcripſerunt , non admitti contradicere volentem, quòd non rectè quis ſit creatus decurio , cùm initio contradicere † debuerit [a].

XIIII Paulus lib.j.Quæſtionum.

DE decurione damnato nō debere quæſtionē haberi diuus Pius reſcripſit [b].vnde etiā ſi deſierit decurio [c] eſſe, deinde damnetur:non eſſe torquendum , in memoriam prioris dignitatis [d] placuit [3].

De albo † ſcribendo.

TITVLVS III.

I. Vlpianus lib.iij.de Offic.Proconſulis.

DEcuriones † in albo ita ſcriptos eſſe oportet,vt lege [e] municipali præcipitur. Sed ſi lex ceſſat, tūc dignitates erunt ſpectandæ, vt ſcri

& C.de proc.ita.& ff.de aqua plu.arcen.l Labeo,& de mor.infe.ſi pro prius.in princ.& §.j.& ff. de decr.ab or.fa.l.pe.& ff.de ma. vin. l. iuſta. §.j.& de iure fiſc.de eo.Accur.

DE decuriene.] CASVS Si decurio ſit damnatus , non propter hoc poteſt ſubiici tormentis:ſeitam ſi antequàm damnaretur, de fierit eſſe decurio.& redditur ratio in litera.Fran. Accur.

b ¶ *Reſcripſit.* C.de infa.l.decuriones. Accur.

c ¶ *Decurio eſſe.* honeſtè, aliàs ſecus:vt C.de tab.l ij.

d ¶ *Priorēs dignitatis.* ff. de quæſt.l.vnius.§.ſeruus.cum concor.

¶ DE ALBO SCRIBENDO.

Cuius corruptor vindicatur egregiè.vt ff. de iuriſdictio.omn.iudi.ſi quis id quod iuriſdictionis cauſſa.

DEcuriones.] CASVS. Nomina decurionū ſcribēda ſunt in albo eo ordine,quem conſuetudo requirit.ſi non eſt conſuetudo , inſpicientur dignitates eorum : vt qui in maiori dignitate eſt,eius nomen primò ſcribatur:& ſic de ſingulis:& ſpecificat in litera.& ſimilis ordo inſpicietur , cum ſententiam aliquam debent dare dec. Item nomina eorum qui dignitatem aliquam habuerunt à principe : in albo ſcribendo præferuntur illis,qui municipalib.honorib.functi ſunt. & h.d.hæc l.& ſe. Franc.

e ¶ *Lege.* i. conſuetudine:vt ff. tit. j.l.non tantum.cum concor.

Qui

a ¶ *Qui eorum.* aliàs deeſt eorum.

b ¶ *Venit.* id eſt, electus eſt.

c ¶ *In ſententiis.* i vt primo ſententiam de electione vel decreto alicuius ſeu conſilium ſuum dent : vt ff. tit. j. l. ij. §. reſtitutus tamen & l. ſpurij. §.fina.

d ¶ *Diximus.* facit ff. de offic.præ. vrb. l. fin. & de conſue.l.j.& ff.tit. j. l. reſcripto. in princ. & l. vt gradatim. in prin.& C. de mu. pa.l. j.& de ma.ceſta.l. fi. & j. de le. l. ſciendum. §. ordine.& ff.tit.j. ſpurij. §. fin. & ff. de va. mu.l. pen. §. fi. cum concor. Sed contrà ff.tit. jl honores.in prin. cum con cor.& C. qui bonis ce. poſſ.l.fi.& ff.de le.& ſe. con.l.non eſt nouum.

e ¶ *Nalbo. Conſecuti ſunt.* mai⁹ enim eſt bonum & efficacius à maiori datum. ad quod C. de aduoca.diiu. l. reſtituendæ.in fi. & in authē. vt iud.ſine quoquo ſuf. §. eos autē. & ff. de re iudi. quidam.& ff.tit.j. ſpurij.§. fin.in princ.

1 *Flo. quiſque priorie.*

1 *Flo. ſpeciam dus eſt.*

† Dignior eſt præferendus inferiori. ad hoc cō cor. text. in cap. ſolitæ. de ma. & obe. glo. eſt in gemmio prag. ſanc. §. quibus autē in verbo, muribus. Addo vltra ꝙ illa glo. videtur quia dignitati ordines ſint ſer uili. rub. eſt expreſſa C. vbi dig. ordo ſeruetur.lib.xij. & ſecundum dignitatem eſt hono randus alibi ſede. in fi. in c.cum olim.de con ſuetu. extrā. & adde vt ſu per impedi. præla. poſsit adiri, & eius offi. implora. vide lo. Ias.& An. in §. aliā in gl. ord. in gl. per vbi doctores. in hon. poſ. lit. in mun pat. Quæſtio. Quæritur. Nouel. in fi. & ſimiliter cu ra.

2 *Flo. ſalligē*

3 *Flor. dignitatis.*

¶ DE MVNERIbus & honoribus.

Dixit de municipibus & eorum primatibus.nunc de honoribus & oneribus eis imponendis.

VNerum.] CASVS. Primò ponit diuiſionem qua dicitur , quòd munerū quædam ſunt perſonalia quędā patrimonialia: & dat exempla de patrimonialibus primò,& poſteà de perſonalibus , & vt breuiter dicam , patrimoniale munus reſpicit onus perſonæ : & dat alia exempla de perſonalibus per totam hanc legem. & ea expone vt gloſſ. Franc. Accur.

f ¶ *Perſonam.* ſub. alia miſta:vt ff.l.ſi.in prin.

g ¶ *Vehicularis.* ſcilicet, præbens vehiculū ad onus portandum.ad quod ff. loca. l. cùm in plures. §. vehiculum. Sed contrà.ff.l.ſi.§. perſonæ munus. ſed plana eſt ſolutio.

h ¶ *Nauicularis.* hic idem de naui quod ff. de vehiculo.

i ¶ *Primatus.* id eſt,cuiuſdam qui præerat decem. Idem dicitur decaprotos:vt ff.l.iij.§.decaprotos.& eſt patrimoniale propter periculum quod ſubit , ſi non bene exigit. Eſt tamen perſonæ labor:vnde & miſtum:vt ff.l.fin.§.miſta.

k ¶ *Ab iſtis.* ſcilicet decemprimatibus.

l ¶ *Ipſorum.* decemprimatuum.

m ¶ *Solennium:* functionum.

n ¶ *Accipiendos.* omnia accipe cum eorum ſumptu.

o ¶ *Scribatur.* quod dic vt C. de bon. proſcrip. ſi quis poſt. cum concordan.

p ¶ *Annonæ.* deferendæ fortè exercitui.

q ¶ *Publicorum.* locandorum:vt C.de lo.prædi.l.j.lib.xij.

r ¶ *Comparandi.* exercitui pub.& facit ff.l.fi.§.j.contrà.ſol. hic omnia de ſuo faciebatibi de publico.

s ¶ *Aquæductus.* ſcilicet,cura.

t ¶ *Frumentariæ.* ſcilicet,cuſtodiendæ.

bantur eo ordine,quo quiſque eorum maximo honore in municipio functus eſt : puta,qui duumuiratum geſſerunt,ſi hic honor præcellat : & inter duumuirales antiquiſſimus quiſque [1] prior : deinde hi,qui eorum [2] ſecundo poſt duūuiratum honore in republica functi ſunt : poſt eos , qui tertio : & deinceps:mox hi,qui nullo honore functi ſunt : prout quiſque eorū in ordinem venit [b].In ſententiis [c] quoque dicendis idem ordo ſeruādus [2] eſt, quem in albo ſcribendo diximus [d].

II. Idem lib.ij.Opinionum.

IN albo † decurionum & [1] municipum nomina antè ſcribi oportet eorum,qui dignitatesprincipis [3] iudicio conſecuti ſunt [e]:poſteà eorum , qui tantùm municipalibus honoribus functi ſunt.

De muneribus & honoribus.

TITVLVS IIII.

Primò loquitur de muneribus perſonalibus publicis auctoritate & utilitate. Secundò de muneribus publicis auctoritate,& utilitate priuatis. ſecundabi, Aequè perſonale. Bartolus.

I. Hermogenian.lib.j.Epitomarum.

MVnerum ciuilium [f] quædam ſunt patrimonij:quædam [1] perſonarum [f]. Patrimonij ſunt munera rei vehicularis [g], item nauicularis [h], decēprimatus [i]. Ab iſtis [k] enim,periculo ipſorum [l], exactiones ſolennium [m] celebrantur. ¶ Perſonalia ſunt ciuilia munera, defenſio ciuitatis,id eſt,vt ſyndicus fiat: legatio ad cenſus accipiendos [2] [n]: vel vt patrimonium ſcribatur [o]: ſitonia †,id eſt,annonæ [p] ac ſimilium cura,prædiorum quoque publicorum [q], frumenti comparandi [r],aquæductus [s],equorum, circenſium ſpectacula , publicæ viæ munitiones , arcæ frumentariæ [t], calefactiones thermarum [v], annonæ diuiſio,& quæcunque aliæ curæ ſunt ſimiles iſtis. Ex iis enim quæ retulimus,cętera &[3] per leges cuiuſque ciuitatis [x],& [4] ex conſuetudine longa intelligi poterunt [5]. ¶ Illud tenendum eſt generaliter, perſonale quidē munus eſſe,quod cum [6] corporis labore, & ſolicitudine animi ac vigilantia principaliter [7] exiſtit [y]. patrimoniale [8] verò eſt, in quo ſumptus maximè poſtulatur. ¶ Æque perſonale munus [z] eſt tutela,cura adulti,furioſi ve,item prodigi,muti,& [9] ventris, etiam ad exhibendum [a] cibum, potum,tectum,& ſimilia. ſed & in bonis [b] cuius officio vſuſcapiōes [c] interpellantur , ac ne debitores liberentur [d],prouidetur [e]. ¶ Item ex Carboniano edicto bonorum poſſeſſione petita , ſi ſatis non detur [f] , cuſtodiendis bonis curator datus,perſonali fungitur munere. His ſimiles [g] ſunt bonis dati curatores,quæ fuerunt eius, qui ab hoſtibus captus eſt , & reuerti ſperatur [h]. Item cuſtodiendis ab eo relictis bonis [10] , cui necdum quiſquam ciuili vel honorario jure ſucceſſit,curatores conſtituti [i].

II. Vlpianus lib.xxj.ad Sabinum.

QVod ad honorespertinet,creditur in poteſtate filium habere etiam is,qui in patris poteſtate [k] eſt.

Enumerat perſonas,quæ debent & poſſunt uocari ad honores & munera.

III. Idem lib.ij.Opinionum.

ET qui originem ab vrbe Roma habent , ſi alio loco domicilium conſtituerunt , munera

y ¶ *Exiſtit.* aliàs extitit, id eſt , vt ff.l.fina.in princ.

z ¶ *Munus.* hæc ſunt authoritate publica tātum : ſed ſuperiora etiam vtilitate : omnia tamen perſonalia. ad quod inſtitut. de excuſ. tutor. in princip.

a ¶ *Ad exhibendum.* ventris dico ad exhibendum , &c. vt & ff. de ven. in poſ. mit. l. j. §. quotiēs. & l. curator.

b ¶ *Bonis.* ſcilicet , abſentis.

c ¶ *Vſuſcapiones.* corporalium.

d ¶ *Liberentur.* à perſonalibus.

e ¶ *Prouidetur.* ſcilicet , per procura. officium , &c. vt & ff. de nego.geſt. l. j. ſed quidam dicunt hic loqui de curatore dato bonis mortui , vel capti ab hoſtibus. quod non placet: quia de eo ſatim dicet. habent tamen & illi idem officium circa act. & ad hoc ff. de priui. cre. idem.§.j. & not. in hac l. multa genera curatorum. Eſt & aliud quando conſtituitur vt ſoluat creditoribus : vt ff. de cura. bo. dan. l. fina. Item alius quādo bonis etiā præſentis : vt C. de bo. quæ libe.l.fin. §.j. & in authen. vt lice. ma. & auiæ.§.j.

f ¶ *Statis non detur.* vt ff. de Car. ſed ſi is. §. quoties.

g ¶ *His ſimiles.* vt perſonali fungantur munere.

h ¶ *Speratur.* de quo habes ff. qui. ex cau. in poſ.ea.l.in poſſeſſio.& ſuprà quibus ex cau. l. ab hoſtibus. & interrumpit iſte præſcrip. vt ff. de cura. bon. dan. l. fina.

i ¶ *Conſtituti.* ſcilicet ſimiles ſunt prædictis vt perſonali . munere fungantur.& fa.ff.quib.ex cau.in poſſ.ea.l.ſi diu.& de col.bon.l. j. §.ſi cum duobus.

Quod ad honores.] CASVS. Qui in poteſtate alterius eſt:ſi habet filium,dicitur eum habere in ſua poteſtate quo ad honores, ſcilicet vt quaſi fideiuſſor teneatur pro filio in magiſtratu aſſumpto. Franc.

k ¶ *In patris poteſtate eſt.* vt videatur fideiubere pro eo:vt ff. ad mu.l. ij.vel dic vt profit ei ad excuſationem:vt ff.tit.j.l.ij.§.ij.vel vt profit ei ad honores vt ff. de mi.vigintiquinque an.l.ij.& facit ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.filius.

ETqui.] CASVS Natus Romæ,licet in prouincia habeat domicilium:tamen munera ſubire debet Romæ.Item donec miles moratur in caſtris , id eſt in exercitu , non debet ſubire onera in ciuitate ſua. Alij autem homines licet cognati militum ſint , onera ſubire debent in ſua ciuitate.Item damnatus in metallum ſi in integrum reſtitutus eſt,munera ſubire debet in ſua patria, & honores ſuſcipere perinde ac ſi nunquā extitiſſet damnatus.Item munera corporalia, vt honores , & munera perſonalia fœminis ſunt interdicta. Item non poteſt ff.nouum.

† Vide in hunc locum Alcia.lib. præter.ij. hoc ipſo ti. & in lib. C. x. vt nemi. liceat.& Budæum in ānot. poſte. ad l.vlti huius titu.

3 *Flo. catera etiam.*

4 *Fl. deeſt, &.*

5 *Flor. potuerunt.*

6 *Flo.quod corporibus, labore cum ſolicitudine*

7 *Flo ſolenniter*

8 *Flor.Patrimonia verò, in quo.*

9 *Flor.etiā vētris,*

10 *Flo. deeſt, bonis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pater contradicere,quò minus filius eligatur ad honores, cùm nullam excusationem iustam filius haberet: & pro honore quem habet filius patre non consentiente licet filius malè gerat,pater non tenetur: filius autem officium sibi iniunctum gerere debet. & tenetur si malè gerat. Item maior lxx.& v.ann.habens v. filios, cùm excusetur à muneribus ciuilibus:filij tamen eius munera eis iniuncta subire debent.Item vitricus non tenetur p oneribus priuigni. Itē liberti debent subire munera in ea ciuitate, vnde sunt patroni:si habent patrimonium ad hoc sufficiēs.non enim bona patronorum ad hoc tenentur. Itē licet pater commiserit aliquod delictū: non nocet si iis eius, quò minus ad honores vocentur.Item minor xxv. annis potest eligi: in decaprotum:& ideo sic dicitur: quia præest x.& dic vt in glos. domini mei.Acc. Item exactio tributorum. i. si ab aliquo exigitur tributum, onus est patrimonij. Item tenetur a fruméti cōparādi est munus personale:ab hoc excusatur maior lxx. an. Item si habet filios. Itē homines qui debent præstare hospitia in ciuitate militibus superuenientibus: debent præstare ea per vices. i. quidam vna die, quidam alia die: & onus tale est patrimonij. Itē præses prouinciæ prouideat munera & honores in ciuitatibus æqualiter distribui inter homines. Item si pater habet duos filios: non compellitur subire munera pro eis.Item si spontè subiuit munera pro vno: deinde cùm alter filius eligeretur ad honores, pater decessit: & hic filius gessit officium, & malè, nunquam de communibus bonis hoc malè gestum resarcitur,nisi pater hoc dixisset. Franc.

1 *Flor. filio si bullam habet*

2 *Flo. deest, negatio.*

3 *Fl. non ciuē.*

4 *Fl. septuaginta & quinque.*

a ¶ *Debent.* ſ. Romæ: quaſi nil profit tranſlatio domicilij:ſicut aliàs:vt ℨ.ad munici. l. incola autem.& de iuriſdictio.omn.iudi.l.cùm quidam.ſed certè ibi erat pręuentus. Item pro eis ℨ.titu.ij.l.j.ſed ibi erat inoffi.dic ergo hic eius ſcilicet loci. Vnde verſus. Terræ ad quam pergis, cape mores quos ibi cernis.nihilominus tamen & Romæ:vt C.de mu. & orig. l. fin. prout not.ℨ.ad muni.l.aſſumptio.§.filius. Accurſius.

b ¶ *His qui caſtris* id eſt, exercitui.

c ¶ *Municipale.* id eſt,de illo municipio vnde eſt.

d ¶ *Munus.* ſcilicet perſonale.

e ¶ Et *prouinciæ.* facit ℨ.ad municip.l.ij.§.fi.& ℨ.ead.l. §.decaprotos. & ℨ.l.proxi. §.fi.

f ¶ *Vel munera iniungantur.* perſonalia : ſed patrimonialia ſubit vbi habet poſſeſſionem:vt C.de mu.pa. l. patrimoniorum. & de mu. & in quo loco mu.l.j.ſed & pſonalia quādoq; ſubeūt:vt no.ℨ.de reg.iu.l.ij.

g ¶ *Intercedere.* id eſt,rogare.

h ¶ *Non habet* quò minus filius eligatur:vt ℨ.eod.honor. §.de honoribus.& ſic intercedere,id eſt,ſupplicare.& ſic repellitur:vt C.de preciū aduenti imperato.offeren.l.nec damnoſa. Alij habent vllam:& tunc dic nō habet ius,i.non eſt opus.vel dic intercedere, id eſt ſideiubere. & dic ius non habet,id eſt,ius non imponit ei neceſſitatem.

i ¶ *Quòd pater.* in lib.R.§.in li.B.non.& facit ℨ.ad muni.l.ij.

k ¶ *Illius.* ſcilicet patris [a].

l ¶ *Defenſionem.* patri.

m ¶ *Ciuem.* id eſt, filium.

n ¶ *Poteſt.* ſcilicet, filius.

o ¶ *Auferr.* ſ.pater.ad quod ℨ.de ven.in poſſ.mit. l. j.§.& generaliter.

p ¶ *Ann.lxxv.* ſic de facto erant.nam ſoli lv.ſufficiunt:vt ℨ. titu. ij.l.ij. in fin.niſi in tut.& cura.vbi lxx.vt ℨ.tit.ij.l.maiores.

q ¶ *Liberorum.* ſcilicet,v.vt C.qui nu.lib.l.eos.lib.x.& ℨ.ea.l. §.cura. & ſic geminam habet excuſationem.

r ¶ *A muneribus.* perſonalibus.aliud in honoribus.vt C.qui nu. li. l. j. l b.x.& ℨ.tit.ij.l.ij. in fi. & ℨ.ti.j.l.in honoribus. Item aliud in patrimonialibus : vt C. de mu. pa.l.neque.

s ¶ *Datum eſt.* quid ergo ſi ſunt minus idonei? Reſpon.adhuc patrem per eos iuuari : vt C.de iis qui mil.l.fin. 5 *Fl. ſed ſi iua.*

t ¶ *Munerum.* perſonalium vel patrimonialium. 6 *Fl. Quid pater.*

v ¶ *Fungi.* aliàs iungi, & aliàs fungi. & dic etiam ſi aliàs domiciliū tranſtulerunt.nam vtrobique muneribus adſtringuntur:vt ℨ.ad muni.filius.§.municeps.& l.de iure.§.libertos.

x ¶ *Sed ſi ſua.* ſ. ita demum eſt hoc verum.ad quod ℨ.titu.ij. l. eos. in fi.& dic habeant, ſcilicet,ibi, nam ſi alibi tantùm:fortè ſecus:vt not. ℨ.eodem, aſſumptio.§. filius.

y ¶ *Res.* id eſt ſubſtantia.

z ¶ *Patronorum* quam uis ex cauſſa fideicommiſſi manumittentium: vt C.de mun. & origi. l. ij. & ſuprà ad muni. libertus. §. ex cauſſa.

a ¶ *Impedimento.* vt ℨ. tit.ij.l.ij.§.nullum.

b ¶ *Decaprotos* b. decaprotos Græcè, Latinè dicitur decēprimus: vt protocolli & protomartyr Stephanū,i primus martyr : inde dicitur decēprimatus:vt ℨ. l.j.in princ. & quia eſt patrimonij:vt hīc & ibi dicit,& C.eo. nec protoſtaſiæ.ideo non excuſatur minor à perſonalibus hīc , & C. de mu. pat.l.etiam. qui excuſatur à perſonalibus:vt C.qui ætate ſe ex.l.cùm filios. b Decaprotos qui dicant pulchre Alciatus de muneribus patrimonialibus. lib.C.x. 7 *Flor. decaprotos.* 8 *Flo. iſtam.*

Vel dicitur decaprotos munus colligendi decimas:à protos , primum & deca,decem:quia prima menſura de decem colligitur.

c ¶ *Magiſt.* comparatiuè.nam eſt miſtum:vt ℨ.l.ſi.§.miſta. & ſic intellige C.eod.l.nec protoſtaſiæ.ſ.quòd eſt tantùm patrimoniale in hoc ſ. vt eius naturam habeat vt omnibus imponatur:miſtum tamen eſt.

d ¶ *Conſtat.* ſi ab aliquo exigatur.aliàs contrà:vt ℨ.l.j.& C. de priuile. vetera.l.ſi.contrà.

e ¶ *Munus eſt.* perſonale:vt ℨ.l.j.§.j.& ij.

f ¶ *Excuſat.* imò non excuſat:vt C.de qui.mu.vel præ.ne.li.ſe exc. l.ſi. contrà.Sol.vt ibi.Item ad idem contrà,C.vt ne. li. in emp. ſpecie. l. j. Solue vt ibi.

g ¶ *Quos.* nam non omnes contingit:vt infrà l.fin.§.pen.& §.fin.& dic quòd illuſtri militi medietas domus:non illuſtri tertia:vt C. de metal. l.ij.& nil plus etiam à volentibus petitur:vt C.de ſalga.bo. non præ.l. ij.& facit ℨ.l.ſunt munera.& C.de epiſc.& cler.l.j.& de mu. pa. l. iij. & ℨ.proxi.§.

h ¶ *Hoſpitis.* facit ℨ.proxi.§.

i ¶ *Statuti.* ℨ.de albo ſcribendo.l.j.

k ¶ *Diſcrimine.* id eſt,indiſtinctè.& facit ℨ.eod. honor. §. gerendorū. & facit ℨ.titu.j.l.j.§.penulti.& C.eo.l.fina.& l.cum te.& ℨ.tit.ij. honores.§.is qui.

l ¶ *Deſtituantur.* aliàs deſtruantur.

m ¶ *Non compellitur.* ſed pro vno cogitur ſecundum quoſdam:argu. huius literæ:quod non placet:vt ℨ.ea.l.§.quod pater.& ℨ.tit. ij. l. ſpurij.§.pater.& l.honores.§.ſi.& quod dicit hic eodem tempore:ſubaudi,maximè:nam nec diuerſo.

Iniuilium nomine priuigni ſui ſuſcipere nulla iuris ratione cogitur.

7 ¶ Liberti muneribus fungi [v] debent apud originem patronorum: ſed ita [s] ſua [x] patrimonia habeant ſuffectura oneribus.Res [y] enim patronorum [z], muneribus libertino rum ſubiecta non eſt.

8 ¶ Quòd ſi [6] pater in reatu criminis alicuius eſt:filiis impedimēto [a] ad honores eſſe non debet.

9 ¶ Decaprotos [b] etiam minores annis xxv. fieri,non militantes tamen,pridem placuit:quia patrimonij magis [c] onus videtur eſſe.

¶ Exactionem tributorum onus patrimonij eſſe conſtat [d].

10 ¶ Cura frumenti comparandi, munus eſt [e]:& ab eo ætas ſeptuaginta annorum,vel numerus quinque liberorum incolumium excuſat [f].

11 ¶ Eos milites, quibus ſuperuenientibus hoſpitia præberi in ciuitate oportet:pervices ab omnibus, quos [g] id munus contingit, ſuſcipi oportet. ¶ Munus hoſpitis [h] in domum recipiendi, non perſonę, ſed patrimonij onus eſt.

12 ¶ Preſes prouincię ,puideat,munera & honores in ciuitatib⁹ æqualiter per vices ſecundùm ætates, & dignitates aut [7] gradus munerū honorumq́;,qui antiquitus ſtatuti [i] ſunt,iniungi : ne ſine diſcrimine [k] & frequenter his [8] oppreſſis, ſimul viris & viribus reſpublicę deſtituā tur [l].

13 ¶ Si duo filij in poteſtate patris ſint:eodē tempore munera eorum pater ſuſtinere non compellitur [m].

Excuſatio patris non tribuit immunitatem filio à muneribus.

5 ¶ Quactuis maior annis ſeptuagintaquinque [4] P liberorum [q] incolumium pater ſit,ideoque à muneribus [r] ciuilibus excuſetur: filij tamen eius ſuo nomine competentia munera agnoſcere debēt. ideo enim proprium præmium immunitatis propter filios patribus datum [s] eſt,quod illi ſubibunt.

6 ¶ Vitricus onera munerum [t] ci

a ¶ *Iniunguntur.* die de nouo poſt mortem patris : licet electi in vita: vt ℨ.eod.l.& ſi filium.vel etiam eo viuente.ſed non conſentiente:vt ℨ. fami.erciſc.ex parte.§.filius. & l.ſi filia. [a] §.idem ſcribit Neratius. & ℨ. ad muni. Lucius.§.idem reſcripſit. & ſic eſt argum. ad ſumptus quos vnus fratrum fecit pro vxore ducenda , vel pro ſua militia exercenda. a aliàs,ſi vni.

CVra. CASVS.

Cura extruendi vel reficiendi operis publici, munus publicum perſonale eſt : à quo munere excuſatur qui habet quinque filios. & licet compulſus hoc officium geſſit, non præiudicat ſibi ad alia munera ſubeunda. Item excuſatio paupertatis propter quam quis excuſatur à muneribus vel ab honoribus,non eſt perpetua. durat enim donec pauper eſt : ſed factus diues cogitur ea ſubire. & onera patrimonialia ſubire quis non cogitur propter paupertatem: perſonalia autem cogitur ſubire. Item qui tenebatur munera ſubire : ſi cauſſa eorum euitandorum dedit ſe militiæ , non præiudicauit ciuitati, quin adhuc munera ſubire cogatur. Franciſcus.

b ¶ *Operis.* publici.

c ¶ *Munus.* perſonale: vt ℨ.l.j.§.j.

d ¶ *A quo.* munere.

e ¶ *Excuſatur.* C.qui nu. lib. l. fina. & ſuprà l. proxi. §. quamuis. & C. de ſump. re. l. j. lib.x.

f ¶ *Auferet.* quinimo etſi ſpontè , niſi ſit decurionatus : vt C. de iis qui ſpon. mu. ſub. l. j. & ij. & not.ℨ. de priui. vete. l. fin. & l.ij.

g ¶ *Si ex voto.* quilibet anhelat ad lucrum : vt hīc , & C.de arbitr. tute.l.ſi defunctus.

h ¶ *Æſtimabitur.* infrà de vacation. l. his oneribus. §. penult. & infrà titul.ij.ſemper. §.negotiatores.

i ¶ *Corpori.* aliàs corpora indicta. & idem eſt ſenſus : & facit C. de iis qui nu.lib. l. fin. item facit ℨ. de pœn. l.j.§.j.

k ¶ *Non potuit.* Argum. contra. habes de pœnitentia vt hīc, & in Lombard.de epiſcopis & clericis, de liberis ho. & de iis qui ſe in poſſeſ.a. l. j. & ij. & iij. & C. qui mili. non poſ. l. ij. & C. de col. l. j. & de iis qui ad ec. confu.l.j.& ſuprà de infa. l.ij.§.eſt & quartum. & ℨ. tit. j. l.pen.§.pen. & C.de epiſc.& cle.qui ſub præ textu.& argu.ℨ.de iure immu.ſemper. §.diuus. 1 *Fl.epiſcatur.*

l ¶ *Auiculariꝰ.Intra quinquennium.* ℨ.tit.ij.ſemper.§.negotiatores.contra.vbi dicit,dum durat actus. Sol.vt ibi.

m ¶ *Publici.* Perſonalis : vt d.§. negotiatores. & facit C.de hono.non contin.inter patrem & filium.l. ij. vbi ſimile ſpatium dicit. Item facit ℨ.titu.j.l.eos.& ℨ.de infa.l.ij.§. eſt & quartum.

14 ¶ Si is qui duos filios relinquebat, nihil de expediendis muneribus alterius filij ex communi patrimonio ſupremis ſuis cauit, propriis ſumptibus [9] & munera & honores qui ei iniunguntur [z], ſuſcipere debet:quamuis pro altero viuus pater eiuſmodi onera expedierit. 9 *Fl. ſumptibus,is & munera.*

IIII. Idem lib.iij. Opinionum.

CVra extruendi vel reficiendi operis [b] in ciuitate,munus [c] publicum eſt, à quo [d] quinque liberorum incolumium nomine [1] pater excuſatur [2] [e] : nec ſi per vim extortum munus fuerit,excuſatio nem quam habet ab aliis muneribus,auferet [f]. 1 *Fl.deeſt,nomine.* 2 *Flo. excuſatur.*

1 ¶ Deficientiū facultatibus †, ad munera, vel honores qui indicuntur,excuſatio non perpetua,ſed tēporalis eſt.nam ſi ex voto [g] honeſtis rationibus patrimonium incremētum acceperit, ſuo tempore an idoneus ſit aliquis ad ea , ad quæ creatus fuerit,æſtimabitur [h]. † Vide in hūc locū Ariſtot.li.4. Politic. cap. 13.

2 ¶ Inopes onera patrimonij , ipſa non habendi neceſſitate, non ſuſtinent:corpori [i] autem indicta obſequia ſoluunt.

3 ¶ Qui obnoxius muneribus ſuæ ciuitatis fuit:& [3] nomē militiæ defugiendi oneris municipalis gratia dedit:deteriorem cauſſam reipublicæ facere non potuit [k]. 3 *Fl.deſt.&* lib.x.

V. Scæuola lib.j.Regularum.

NAuicularij & mercatores olearij, qui magnam partē patrimonij ei rei contulerunt, intra quinquenniū [l] muneris publici [m] vacationem habent.

Quodam reſcripto cauetur , quòd poſtquā quis eſt decurio, debet ſubire magiſtratus. hoc debet intelligi,ſi aliàs eſt idoneus facultatibus deinde ponit alios qui eligi non poſſunt ad munera & honores:quos uide. Textus ſatis planus eſt.Franc.Accur.

v ¶ Vlpianus lib. iiij. de Officio Proconſulis.

REſcripto diuorum fratrum ad Rutilium Lupumita declaratur, *Conſtitutio* [n] *qua cautum eſt, prout* [o] *quiſque decurio creatus eſt, vt ita & magiſtratum adipiſcatur* [1] *: toties ſeruari debet, quoties idoneos & ſufficientes omnes eſſe contingit.Cæterum ſi ita quidam tenues & exhauſti ſunt , vt non modò publicis honoribus* [p] *pares non ſint,ſed etiam vix de ſuo victum ſuſtinere* [q] *poſſint : & minus vtile* [r] *, & nequaquam honeſtum eſt talibus mandari magiſtratum præſertim* [s] *cùm ſint qui conuenienter rei & ſuæ fortunæ, & ſplendori publico poſſint creari.*

¶ Sciant igitur locupletiores non debere ſe hoc pretextu legis vti: & de tempore quo quiſque in curiam adlectus [t] *ſit, intereos demum eſſe quærendum , qui pro ſubſtantia ſua capiant honoris dignitatem.*

1 ¶ Debitores rerum publicarum, ad honores inuitari non poſſe certum eſt [u]:niſi priùs in id quod debetur reipublicæ,ſatisfecerint.

¶ Sed eos demum debitores rerū publicarū accipere debemus , qui ex adminiſtratione reipublicæ relinquantur † [x]. Cæterùm,ſi nō ex adminiſtratione ſint debitores,ſed mutuam pecuniam à re publi. acceperint , non ſunt in ea cauſſa vt honoribus arceantur. † Relinquapræſcriptione tempo-ris: quod dic vt ℨ. ad muni. libertus. §. præſcriptio.

¶ Planè vice ſolutionis ſufficit, vt quis aut pignoribus,aut fideiuſſoribus idoneis caueat [y]. & ita diui Fratres Claudio [2] Herennio reſcripſerunt.Sed ſi ex pollicitatione debeant , quæ tamen pollicitatio recuſari non poteſt [z],in ea ſunt conditione [a], vt honoribus arceantur.

¶ Idem ſine accuſatore ab honoribus arcetur.

2 ¶ Si quis accuſatorem non habet [3],honoribus prohiberi [4] non debet [b] : quemadmodum nec is cuius accuſator deſtiterit. ita enim Imperator noſter cū diuo Fratre ſuo reſcripſit.

3 ¶ Sciendum eſt, quędam eſſe munera aut perſonarum [6], aut patrimoniorum:itidem quoſdam [c] eſſe honores. ¶ Quæ [7] munera patrimoniis iniunguntur, vel in retributiones [8] [d],talia [e] ſunt, vt neque ætas ea excuſet,nec alia prerogatiua , quę ſolet à perſonalibus muneribus excuſare. [9] Sed enim hęc munera , quę patrimoniis indicuntur, duplicia ſunt. Nam quędam poſſeſſori- q ¶ *Sꝰſinere poſſint.* ergo aliquid plus expendunt occaſione dignitatis:vt & ℨ.titul.ij. l.decurionibus.

r ¶ *Vtile.* quaſi & alij ſubeant hoc onus.

s ¶ *Præſertim.* abundat præſertim.nam & aliàs etiam non idonei eliguntur : vt infrà, eod. vt gradatim.§.quoties. & ſuprà titul. ij. l. ij.§. ſpurios.

t ¶ *Adlectus.* [b] aliàs alligatus,id eſt,obligatus ſit excuſabilis per ætatem ſenilem vel infantilem vel non interuenientem vel non interæus in aneos,&c.ac quod ſuprà titul.ij.non tantum.§.fin. & §.penul. & fa. C. de decu.l. ad ſubeunda.& ſuprà eod.& qui originem. §. liberti. & infrà titul.ij.eos. in fin. & ℨ. eod.honor.§. de honoribus.vel die de tempore.quia vult ſe excuſare b Adlectus quis hoc locutus ſit excuſabilis per ætatem ſenilem vel infantilem vel non interæus in aneos, non poſſe. pulchrè Budæus hīc.

u ¶ *Poſſe.* ſcilicet,filius.

x ¶ *Relinquantur.* id eſt, debitores ex reliquis fiunt. aliàs relinquant:& eſt idem. 1 *Fl Auſdeio. aliàs Auſuio.*

y ¶ *Idoneis caueat.* ſic ergo datis fideiuſſoribus &pignoribus cautum vel ſatisfactum intelligitur : vt ſuprà mand. ſi mandato. §. fi & de conſtitu. pecu. promiſſor. §. fina. de colla bo.l.j §.iubet. & infrà de verb.ſign. l.to lutionis. & l.liberatio nis. & ſuprà de ſolu. l. ſatisfacto. & l. ſolutionis.& ſuprà de contrahen.empt. l.vt res. & ℨ. de publi. l. licitario. 2 *Flo. vt quamuis dum non deſint, ſed vix cum ſuſtinere poſſint.* 3 *Fl. habeat.* 4 *Flo prohibi vt quamuis dum non deſint, ſed vix cum ſuſtinere poſſint.* 5 *Flo. patre.*

c locatio. hyp.l.item. §. fin. & de pig. act.ſi rem. §. omnis.& ſi. 6 *Flo. aut perſone.* 7 *Fl. Munera quæ.*

z ¶ *Non poteſt.* vt ℨ.de pollici.l.j. 8 *Fl. vel intributiones.*

a ¶ *Conditione.* id eſt, vt nen admittantur.

b ¶ *Non debet.* quamuis criminoſus. ſecus ſi accuſatur etiam non criminoſus : vt infrà l. proxima , cum con- 9 *Fl. exueret*

cor.Item not. hīc quod ſine accuſatore nemo damnatur. vnde illud: Mulier,nemo te accuſat,&c.& ad idem C.qui accuſare poſ. l. iij. ſed hoc fallit in caſibus nota.ℨ.ad legem Iuliam de adult.l.j.§. ſi publico. Item ſi habet hoc poſt electionem:vt ℨ.tit.ij.l.penul.§. fi. & ℨ. l. fin. §. patrimoniorum.

c ¶ *Quoſdam.* id eſt, tertio loco.

d ¶ *Retributiones.* aliàs retributionis,aliàs retributione.

e ¶ *Alia.* aliàs talia:& bene:& ſic comprehendit omnia patrimonia- ff.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lia quæ ei propriè cohærent, siue indicantur possessionibus, & hic consistant in retributione siue personæ pro patrimonio indicantur: vt hîc, & C.e.l.v.& j.tit.j.l.j.§.fi.& l.sunt munera.& l. his oneribus.in princi. & l.fi. §. patrimoniorum. & §. seq. Alibi est alia. & tunc innuit quòd patrimonialia vitentur. Alij (quod & verum est) per priuilegium principis: vt d. l. sunt munera.

a ¶ *Possessoribus.* aliàs possessoribus: & aliàs possessionibus.

b ¶ *Non sint.* accipe exemplum, in retributiones, &c. Accur.

c ¶ *Incolis.* vt collectæ quæ imponuntur pro rebus. Accur.

d ¶ *Incolis.* ad hoc referasillud, munera, &c. Accur.

Eus.] CASVS. Accusatus non admittitur ad honores pendente accusatione ante sententiam intra annum: sed post annum posset admitti, nisi per istum staret, quò minùs causa compleretur intra annum. Item cùm aliquis ad honores esset electus: appellazum est à quodam dicente eum non esse idoneum. dicitur, quòd si interim pendente appellatione vsurpat. i. accipit honorem, punitur. Item si Titius occasione alicuius delicti per sententiam prohibitus ne ad honores admittatur à sententia appellet: dicitur quòd interim pendente appellatione nõ debet admitti ad honores. Franc. Accur.

e ¶ *Petere.* de hoc dic vt ℨ.tit.ij. eos. & facit ℨ. ad mu. l. libertus. §. in quæstionibus. & l. Lucius. §. j. & C. de reis po. l. j. & suprà l. proxi. §. si quis. Accursius.

f ¶ *Sed post annum*, licet caussa criminis vsque ad biennium duret: vt C. vt intra certũ tempus. l. fi. & de hoc tempore potest loqui ℨ. ad muni. Lucius. §. idem respon. si per. Accur.

g ¶ *Appellatum est.* à quocumque, & cùm diceretur electus non idoneus. nam interest reipublicæ, &c. vt ℨ. de ope. no. nun. l. nam rei.

h ¶ *Honoribus.* futuris. aliàs secus: vt not. ℨ. nil noua. l. j. §. ij. Accur.

i ¶ *Secundum sententiam.* latam occasione alicuius delicti: vt ℨ. de pœ. l. moris. & j. de var. cognitio. l. cognitionum. §. j.

Ad rempublicam.] CASVS. Dicitur minorem xxv. ann. non debere admitti ad magistratum vel ad munera quæ non patrimonij sunt, vel ad honores, vel ad decurionatum: & minor dicitur qui non tetigit de vigintiquinque ann. si enim tangit de xxv. ann. pro maiore habebitur, vt ad honores admitti possit. & honores intelligas sine administratione: ne sit damnosum reipublicæ vel sibiipsi. Franciscus Accursius.

k ¶ *Non patrimonij sunt.* aliàs contrà: vt C. eod. l. neque. Item fallit propter liberos: vt ℨ. de mino. l. ij. & C. de in integ. restit. mino. l. ij. Ité facit ℨ. de decurio. l. non tantum. §. j. & C. quando prouo. non est necess. l. fi pater.

l ¶ *Nec creati.* scilicet de facto, vel etiam de iure: vt quia sit inopia aliorum: vt ℨ. de decurioni. ſpurij. §. j. & dic sufficere. scilicet, in electio. vel decretis vel administratis: vt suprà quod cuiusque vniuer. l. illud.

m ¶ *Fauoris causſa.* reipub. sic & aliis diuersis rationibus contingit idem: vt d. l. ſpurij. §. j. & ℨ. ad Trebellia. qui filium. §. Sabinus. & de vſucap. l. in vſucſcapione. Sed regulariter contrà: vt ℨ. de cõdit. & demonſtratio. non putabam. & j. de iure immunita. l. maiores. & ℨ. de minor. bus [a] iniunguntur, siue municipes sint, siue non sint [b]. quædam verò non nisi municipibus vel incolis [c]. In retributiones [10] quæ in agris fiunt vel ædificiis, possessoribus imdicuntur: munera verò quæ patrimoniorum habẽtur, nõ aliis quàm municipibus vel incolis [d].

VII. Marcianus lib.ij. Publicorum.

REus delatus etiam ante sentẽtiam honores petere [e], principalibus constitutionibus prohibetur. Nec interest, plebeius, an decurio fuerit. sed post annũ [f] quàm reus delatus est, petere non prohibetur: nisi per ipsum stetit, quò minus causſa intra annum expederetur. [1] ¶ Eum contra quem propter honores appellatum [g] est, si pendẽte appellatione vſurpauerit honorem coercendum diuus Seuerus rescripsit. Ergo & si is qui honorib⁹ [h] secundùm sententiam [i] vti prohibitus est, appellauerit, abstinere interim petitione honoris debebit.

VIII. Vlpianus lib.xj.ad Edictum.

AD rempublicam administrãdam ante vicesimũquintum annũ, vel ad munera quæ nõ patrimonij sunt [k], vel ad honores admitti minores non oportet. Minores [l] denique, nec decuriones creantur, nec creati [l] ſuffragium in curia ferunt. † ¶ Annus autem vicesimuſquintus cœpt⁹, pro pleno habetur. hoc enim in honorib⁹ fauoris causſa [m] constitutum est, vt pro plenis inchoatos accipiamus, sed in iis honoribus [n], in quib⁹ reipublicę causſa [o], quid eis nõ committitur [o]. Cæterum, cum damno publico honorem eis committi, nõ est dicendũ, etiam cum ipsius minoris pernicie.

IX. Idem lib.viij. de Officio Coniularis.

SI quis magistratus in municipio creatus, munere iniuncto fungi detrectet, per præsidem munus agnoscere cogendus [p] est, remediis quibus tutores quoque cogi solẽt ad munus, quod iniunctũ est agnoscendum [q].

X. Modestinus lib.v D. ſferentiarum.

HOnorem ſustinenti, munus [r] imponi non potest: munus ſustinenti, honor deferri potest.

Ascendendum est de gradu in gradũ. nam qui nimis festinat, seipſum præcipitat. b.d.

XI. Idem lib xj. Pandectarum.

VT gradatim † honores deferantur, edicto [s]: & vt à minoribus ad maiores perueniatur, epistola diui Pij ad Titianum exprimitur.

1 ¶ Et si lege municipali caueatur, vt præferantur in honoribus certę conditionis homines [t]: attamen sciendum est hoc esse obseruandũ, si idonei sint. & ita rescripto diui Marci continetur.

Necessitas legi præiudicat.

2 ¶ Quoties penuria est eorum qui magistratum ſuscipiunt, immunitas ad aliquid infringitur [v]: sicuti diui Fratres rescripſerunt.

3 ¶ Reprobari [x] † posse medicum à republica, quamuis semel probatus sit, diuus Magnus Antoninus cum patre rescripsit.

4 ¶ Eos, qui primis [y] literis pueros inducunt, non habere vacationem diuus Magnus Antoninus rescripsit.

Excusatus ab onere, non semper excusatur ab honore.

ita est intelligendum, si idonei homines ad hoc sint. Item si non inueniuntur in ciuitate aliqui idonei ad magistratum: etiam priùs legiati eliguntur ad hoc inuiti, qui aliàs habens excusationem, si sint de eis aliqui idonei. Item medicus semel approbatus reprobari potest, si causſa subsit. Item qui docet alphabetum pueros: non habet vacationem. Franciscus.

s ¶ *Edicto.* prætoris & accipe exprimitur quod est infrà & facit C. eo. l. j. & infrà eod. honor. § gerendorum. & suprà de nego. gest. quæ mulier. in prin. Sed argumen. contrà. ℨ. titu ij. honores. Sol. vt ibi. Vel ibi non erant idonei: vt infrà eodem, honor. §. final. & infrà proxi. §. Accursius.

t ¶ *Conditionis homines.* puta seniores, vel qui in albo præcedunt. ad quod suprà titul. j. l. j. & de fide instrumentor l. fina. vel aliqua progenies: tattamen, & c. & facit infrà titu. j. l. ij. §. antepe. & §. pe. & suprà eo. l. rescripto. in princ. & j. proxi. §. Item argu. contrà. ℨ. de publi. l. totem. §. fina.

v ¶ *Infringitur.* vt & j. eo. l. honor. §. fi. & l. æstimationem §. fi. & ℨ. tit. ij. l. ij. §. ſpurios, & l. eos. & C. qui ætate. l. ij. in fine. lib. x. & ℨ. proxi. §. & in authen. quomodo oportet. epiſco. §. quantam. & argu. ℨ. de publi. cotẽ. §. fi. Sed in casu fallit: vt j. de iure i. mu. l. ij. in fin.

x ¶ *Reprobari.* si causſa reprobandi subsit: vt hîc, & C. de professo. & medi. l. ij. & in authen. de col. §. iubemus. & ℨ. de excusatio. tutor. sed reprobari. in princip. aliàs contrà: vt suprà, de negot. gest. Pomponius, & dic vt ibi.

y ¶ *Qui primis.* scilicet, a. b. c. vt infrà, titul. ij. in fin.

Cui muneris.] CASVS Qui habet vacationem muneris publici, potest eligi in magistratum, & suscipere cogitur: non autem cogitur suscipere officium muniendi vias. Item si vacatio conceditur liberis & posteris alicuius, ad eos tantum extenditur, qui sunt de familia eius: non ergo filiis eius emancipatis videtur cõcessum. & hoc dicit hæc lex & seq. Franc.

a ¶ *Cui muneris.* quo ad munera pone exemplum: vt j. titul. j. sextum. §. j. & l. ij. & l. in honoribus. § qui muneris. sed & idem in tutore pupilli: vt ℨ. de excu. tut. l. ſpadonem. §. qui acceperit.

b ¶ *Ad tempus.* id est, pro tempore: vt j. tit. j. l. hi qui. sed ordinaria fic: vt j. titul. j. l pen. §. duo.

c *Acatio. Familiæ sunt.* ergo non emancipatis: sed largè pro omnibus aliis descendentibus ponitur familia: vt patet j. de iure immu. l. j. & iiij.

1 Flo. *sumpto.* HOnor.] CASVS. Primò dicit, quòd honor municipalis est administratio reipub. cum dignitatis gradu, siue cum sumptu suo, siue sine suo sumptu. Secundò dicit, quòd munus aut publi. est, aut priuatum: & dat exemplum de publico. Tertiò dicit, quòd solucre pro prædiis ad viarum munitionem, siue tributa soluere pro prædiis, non est personale munus, sed locorum munera sunt. Quartò dicit, quæ sunt consideranda cùm quęritur, id est, tractatur de honore alicui deferendo. Item quid si filiusfamil. plebeius eligitur ad aliquem honorem, licet patre inuito, & sic non tenetur pater pro eo licet malè administret ipſe filius. dicitur, quòd filius debet suscipere illum honorem: & si malè gerat, & non sit soluendo, tenetur nominans pro eo: & de hoc extant verba cuiusdam rescripti quæ Ponuntur in litera. Item non debet promiscuè siue indistinctè quis eligi ad honores. nam non debet quis vocari ad maiorem magistratum, nisi & minorem gesserit. Item debet inspici ætas. Item talis debet eligi, qui non continuet honores. si tamen non inueniuntur idonei ad honores gerendos: etiam qui primò gesserũt eos, compelluntur iterum eos gerere: & hoc pluribus constitutionibus cauetur: & diuus Hadrianus etiam hoc dicit. Franc.

d ¶ *Sumptu.* quia aliquid facit suo sumptu. sunt enim talia & alia quæ sine sumptu fiunt: vt habes exemplum ℨ. eod. l. j. §. j. & ij. ℨ. de interdic. & rele. l. antep. in fin. & l. penul. nam consul iuſtitiæ tenetur habere equum: sed alij iudices non coguntur: vt subiicit.

e ¶ *Sine erogatione.* id est, sine sumptu.

f ¶ *Cum sumptu.* vel etiam sine sumptu. nam potest esse lex in ciuitate, vt quilibet faciat ambasiatam suo sumptu: potest & quòd publico: & sic de aliis: & ita vel est personale, vel patrimoniale: vt j. munerum. § legati. de priuato dicit j. proxi. §.

g ¶ *Collationes.* id est; conferre pro prædiis ad tributa. & sic accipitur in authen. de colla. & facit j. de verbo. fig. pupillus. § munus. & j. tit. j. sunt munera.

h ¶ *De honoribus.* Item lex, id est, cõsuetudo. & facit ad §. ℨ. tit. ij. l. iij. §. pen. & l. honores. § is qui. & l. eos. & C. si fer. aut li. ad dec. aſpi. l. j. & ij. & ℨ tit. ij. non tantum. §. fi. & quod cuiusque vniuer. l. iij. & iiij. & infrà §. gerendorum.

XII. Iauolenus lib.vj.ex Cassio.

CVi muneris [a] publici vacatio datur, nõ remittitur eine magistratus fiat: quia id ad honorem magis quàm ad munera pertinet. cætera omnia quæ ad tempus [b] extra ordinem exiguntur, veluti munitio viarum, ab huiusmodi persona exigenda non sunt.

XIII. Idem lib.xv.ex Cassio.

VAcatio, itémque immunitas quæ liberis & posteris alicuius data est, ad eos dunta xat pertinet, qui eius familiæ sunt [c].

XIIII. Callistratus lib.de Cognitionibus.

HOnor municipalis est administratio reipub. cum dignitatis gradu, siue cum sumptu [d], siue sine erogatione [e] contingens.

Hic ponit aliam diuisſonem munerum.

¶ Munus aut publicum, aut priuatum est. Publicum munus dicitur, quod in administranda republica cum sumptu [f] siue titulo dignitatis subimus.

1 ¶ Viarum munitiones, prædiorũ collationes, [g] non personæ, sed locorum munera sunt.

2 ¶ De honoribus [h] siue muneribus gerendis cùm quæritur, in primis consideranda persona est eius, cui defertur honor, siue muneris administratio: itẽ origo natalių †, facultates quoque an sufficere iniuncto muneri possint. item lex, secundùm quam muneribus quisque fungi debeat.

3 ¶ Plebeij filijsamil. periculo eius qui nominauerit, tenebitur [i]. idque Imperator noſter Seuerus Auguſt. in hæc verba rescripſit, *Si in numero plebeiorum filius tuus est, quanquam inuitus honores ex persona filij suſcipere cogi non debeas [k]: tamen resistere quò minùs patriæ obsequatur periculo eius, qui nominauit, iure patriæ potestatis non potes.*

4 ¶ Gerẽdorum honorum nõ promiscua facultas est, sed ordo certus [l]; huic rei adhibitus est. Nã neque prius maiorẽ magistratũ quisquã nisi minorẽ, susceperit gerere põt: neque ab omni ætate: neq; cõtinuare quisquã [4] honores potest [m].

5 ¶ Si alij non sint qui honores gerant, eosdem cõpellendos qui gesserunt, compluribus constitutionibus cauetur. Diuus etiã Hadrianus de iterãdis muneribus rescripsit in hæc verba, *Illud consentio, vt si alij non erunt idonei qui hoc munere fungantur, ex iis qui iam functi sunt, creentur [n].*

Vnius hæredis mala gestio muneris non onerat cohæredes: licet pater illius hæredis de curionatui consenserit dum uiueret.

XV. Papinianus lib.v. Responsorum.

ET si filium decurionem pater esse voluit: tamen eo defuncto [o] honores qui filio decurioni congruentes post mortem patris obtigerunt, ad onus cohæredis filij non pertinent: cùm eidem [1] [p] decurioni sufficientes facultates pater reliquerit.

XVI. Paulus lib.j. Sententiarum.

AEstimationem honoris, aut muneris in pecunia pro administratione [q] offerentes, audiendi non sunt [r].

1 ¶ Qui pro honore pecuniã promisit, si soluere eam cœpit [s], totã præstare, operis inchoati [t] exemplo cogendus est.

2 ¶ Inuitus [v] filius pro patre rempublicam saluam fore cauere non cogitur.

3 ¶ Defensionem reipublicæ ampliùs, quàm semel suscipere nemo cogitur.

Æstimationem.] CASVS. Electus ad honorem vel munus, efferens pecuniam ne cogatur illud munus subire, non auditur. Item qui pecuniam promisit pro honore habendo: si soluere eam cœpit, totam cogitur soluere ad exemplum illius, qui est pollicitus opus aliquod facere reipublic. nam si incœpit, debet complere. Item filius non cogitur fideiubere pro patre rempubl. saluam fore. Item si semel quis fuerit magistratus: non cogitur illud officium amplius subire: nisi necessitas id faciat: vt si alij non inueniuntur idonei ad illud officium. Item potest quis spontè sacerdotium reiterare: & est quædam dignitas sacerdotium. Item qui est immunis ab honoribus & muneribus ciuilibus: si consentiat decurionatui filij sui, tenetur pro filio, si malè gerat filius in muner. & hono. sibi delatis. & hoc dicit hæc lex & sequen. Franciscus.

q ¶ *Pro administratione.* habenda vel omittenda.

r ¶ *Audiendi non sunt.* imò & pecuniam promiſſam dare, honorémque coguntur subire: vt j. de pollici. l. in priuatis. j. respon. & facit. C. de excuſa. mu. illud. & ℨ. de offi. præ. vrb. l. j. §. item solent. & de tutel. in eos.

s ¶ *Eam cœpit.* imò & si non cœperit: vt j. de pol. l. j. §. j. contrà. Sol. subaudi hîc maximè vel sol. vt ibi.

t ¶ *Inchoati.* ab eodem qui pro honore pecuniam promisit: vt j. de pol li. l. si quis ob hanc. Vel dic, quòd ponit aliũm casum in eo qui opus promisit: qui & pisę inchoando incipit teneri. & sic intellige eisdem duobus modis j. de polli. l. toties. §. j.

v ¶ *Inuitus.* j. de admi. rer. ad ciui. perti. l. iij. §. filium. & facit ℨ. de libe. agno. si quis à liberis. §. si parens. & ℨ. eo. honor. §. plebeij. & l. & qui ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

originem. §. quod pater. fallit autem in hoc casu: vt C. qui nu.libe. l. fi.

a ¶ *Nemo cogitur.* vt & ℨ. eod. l. honor. §. pen. cum concor. sed sponte potest: vt ℨ. l. proxi.

b *Sponte. Sacerdotiũ.* dignitas est: vt & C. de na. lib. l. j. nec ob ℨ.eod.honor.§. fin. quia hic speciale: non dico quòd hic alij desinant: quia tunc etiã cogitur: vt ℨ. l. honor. §.fin. Vel verius [a]. ibi de honore sine sumptu hic autem cum sumptu. ad quod ℨ.l.honor. in princ. & ℨ.l. proxi. in fi. & ℨ.tit.j l.ij. & quod ibi no. & C. de iis qui sponte mu. subeunt. l. j. & ij. & suprà tit. ij. in fine.

a Istam sequitur Bartol.

c ¶ *Potestate.* nam fortè emancipatus, consentiendo ei pater non obligaretur: vt suprà ad mu. l. quoties. & facit. C. de filiasta. l.j. Accurs.

d ¶ *Compellitur.* ℨ. de libe. agno. si quis §. non tantum. & ℨ tit.ij. honores. in fi.

e ¶ *Munerum. Pertractatur.* vt ℨ.e.l.j.§.j.

f ¶ *Calendarij.* i. qui de putantur nominibus faciendis: vt ℨ. de leg. iij. qui filium.

g ¶ *Quæstura.* vt si quis præst pecuniæ quærendæ. aliàs esset honor: vt ℨ. de off. quæst. o. l.j.§.fi.

h ¶ *Tyronum.* i. nouorum militum.

i ¶ *Productio.* ad hoc ℨ. de infa. athletas. Sed contrà. C. eod. l. iiij. Solue ibi à se sumptu suo: hic publico.

k ¶ *Pecuniæ.* scilicet, prouehendæ: vt ℨ. titu. j. l.ij.§. quem ita.

l ¶ *Vehicularis.* ℨ. tit. j. in princ. contra. fol. hic publico, ibi suo sumptu.

m ¶ *Præbitio.* aliàs prohibitio i. qui prohibet exigi ab his, à quibus exigi non debet. Alij habent angariarũ præbitio: & est patrimonia le munus: vt ℨ.tit.j. sunt munera.

n ¶ *Frumenti.* de pecunia publica. & sic non est contrà, supra l. j.§.j.

o ¶ *Harum speciarum.* scilicet olei & frumenti.

p ¶ *Publici balnei.* & est sordidum: vt ℨ. de episc. & cleri. placet.

q ¶ *Præficiuntur.* vt milites qui vadunt perquirendo latrones: vt ℨ. de cust. reo. diuus. & C. de irenarchis, lib. x. l. j.

r ¶ *Venalibus.* puta carnibus præsunt, vt iusto pretio præbeantur: vt & suprà de officio præfe. vrb. l. j.§. cura. & facit C. de episcop. au. l. j. Item nota statui pretium his quibus homines communiter indigent, vt sic bam, & cohi

mo cogitur [2] nisi id fieri necessitas postulet.

XVII. Hermogenianus lib. j. Epitomarũ.

SPonte prouinciæ sacerdotiũ [b] iterare nemo prohibetur.

1 ¶ Immunis ab honoribus & muneribus ciuilibus, si decurioni creato filio, quem habet in potestate [c] consentiat, in muneribus & honoribus sumptus subministrare filio compellitur [d].

XVIII. Archadius Charesius lib. singul. de muneribus ciuilibus.

MVnerum ciuilium triplex diuisio est: nã quædã munera personalia sunt, quędã patrimonio rũ dicuntur, alia mista. Personalia sunt, quæ animi prouisione, & corporalis laboris intentione sine aliquo gerentis detrimẽto perfrctã tur [e], veluti tutela, & cura [2]. Calẽ darij [f] quoque curatio, & quæstura [b] in aliqua ciuitate, inter honores nõ habetur [3], sed personale munus est. Tyronum [h] siue equorũ [i] ductio [j], & si qua alia animalia necessariò producẽda, vel res prouehẽdæ [4] siue persequẽdæ sunt, vel pecuniæ [k] fiscales [5], siue annona, vel vestis: personale [6] mun* est. Cursus vehicularis [l] solicitudo, itẽ angariarũ præbitio [m], personale munus est. cura quoq; emẽdi frumẽti [n] & olei. Nã harũ specierũ [o] curatores, quos στατήρας τῶν ἐλαιοπρόβατα. [7] * Græci appellãt, creari moris est. ¶ Inter personalia munera in quibusdã ciuitatibus numeratur & calefactio publici balnei [p], si ex reditibus alicui [9] ciuitatis curatori pecunia submini stretur. ¶ Sed & cura custodiẽdi aquęductus, personalibus munere ribus aggregatur. ¶ Irenarchę quo que qui disciplinæ publicę & corrigẽdis moribus præficiũtur [q]: sed & qui ad reficiendas vias eligi solẽt, cùm nihil de proprio patrimonio in hoc munus cõferant. itẽ episcopi, qui præsunt pani, & cæteris vænalibus [r] rebus, quæ ciuitatũ populis quotidianũ [8] victũ suggerũt, personalibus muneribus fungũtur.

¶ Qui annonã suscipit, vẽl exigit, vel erogat, & exactores pecuniæ [p] capitibus, personalis muneris solicitudinẽ sustinent. Sed & curatores qui ad colligendos ciuitatũ publicos reditus eligi solent, personali muneri subiunguntur [9]. ¶ Hi quoque qui custodes † [s] ædiũ vel archeotæ, vel logographi, vel tabula

rij, vel xenoparochi, vt in quibusdã ciuitatibus, vel limenarchæ [t], vel curatores ad extruẽda [v] vel reficienda ædificia publica, siue palatia [x], siue naualia vel mãsiones destinãtur, si tamen pecuniã publicã in operis fabrica merogent, & qui faciẽdis vel reficiẽdis nauibus, vbi vsus exigit, præponuntur, muneribus personalibus adstringuntur.

¶ Camelelasia [10] quoque similiter personale munus est. nã ratione habita & alimentorũ & camelorum, certa pecunia camelariis dari debet, vt solo corporis ministerio obligẽtur. hos & [11] alio ordine vocari, nec vlla excusatione liberari nisi si sola læsi & inutilis corporis infirmitate, specialiter sit expressum [y].

¶ Legati quoque, qui ad sacrariũ principis mittuntur: quia viaticũ, quod legatitiũ [12] [z] dicitur, interdũ solent accipere, sed & nyctostrategi, & pistrinorũ curatores [a], personale munus ineũt. ¶ Defensores quoque ciuitatũ [13], quos Græci συνήγορους appellãt, & qui ad certã causam agẽdã, vel defendẽdã eliguntur [b], laborẽ personalis munerisag grediũtur. ¶ Iudicãdi quoq; necessitas [c] inter munera personalia habetur. ¶ Si autẽ [14] aliquis fuerit electus, vt cõpellat eos q pecuniã publicã [d] possidẽt, sternere viã, personale munus est. Pari modo qui acceptãdis siue suscipiẽdis cẽsualib[9] professionibus destinãtur: ad personalis muneris solicitudinẽ animũ intẽdunt. ¶ Mastigophori quoq; qui agonothetas in certaminibus comitãtur, & scribæ magistratũ [e], personali muneri seruiũt. ¶ Patrimoniorũ [f] sunt munera, quæ sumptib[9] patrimonij & dãnis administrãtis expediũtur. Elęemporia [15] & osprionia apud Alexãdrinos patrimonij munus existimantur [16]. Susceptores quoq; vini per prouinciã Africã, patrimonij munus gerunt.

¶ Patrimoniorũ autẽ munera duplicia sunt. nã quædã ex his muneribus, possessionibus siue patrimoniis indicuntur: veluti agminales equi, vel mulæ [g], & angariæ, atq; veredi [17] [h]. Huiusmodi igitur obsequia & ij, qui neque municipes [i], neque incolæ sunt, agnoscere coguntur. Sed & eos [k] qui fœn[9] exercent, etsi veterani [l] sint, tributiones eiusmodi agnoscere debere sæpe [18] rescriptum est. Ab huiusmodi

ne labore personæ.

a Not. q; diputatio mul tum prodest ad studiũ: & de ipso studio addo gl. pulchrè & eleganter loquentem in cap. j. §. cui rei. versic. iuuenibus autẽ. de collatio. i prag. fanc. in verbo, studio.

b El sed ea quæ.

c El mores, & tiam de prouis faciendis bus impensas faciunt.

a ¶ *Munerib⁹* patrimonial bus: vt ℨ. eod. cura. §. fi. & ℨ. tit. j. l.ij. §. quæ patrimoniorum. & l. sunt. §. fi. & l. his oneribus. in princ. sed personalibus multis ex causis: vt ℨ. tit. j. per totum.

b ¶ *Veteranus.* ℨ. de priuileg. vetera. l.ij. & l. viæ.

c ¶ *Aliusve.* vt ℨ. eo. l. rescripto. §. fi. & ℨ. tit. j. l. ij. §. quæ patrimoniorũ. & C. de mu. pa. l. ij. & iij. & l. neque Acc.

d ¶ *Subnixus est.* si quidẽ quiscupere munera publica subire cogitur, nisi priuilegio principis relaxetur: vt ℨ. titul. j. hi qui. & l. sunt munera. & ℨ. de in immu. l. semper. §. priuilegia. cùm leges multæ cõtrariæ, & obuiantes priuilegiis tribuentes immunitatẽ munerum reperiãtur: vt C. de decu. l. vacuatis & l. nullus. & l. quicunque & l. curiales. & l. oẽs. & C. vt in emp. spe. l. j. & C. de qui. mu. vel præfa. l. ij. & C. de agri. & censi. immunitates. & l. originarios. & C. de murile. l. j.

e ¶ *Pontifex.* ergo nec cleric⁹, nec ecclesia: quia vt prædia possideant, à lege humana est. sed quod ecclesia, & ꝓ ea ius decimationis & primitiarum habet, hoc est à lege Dei: & ideò propriè principi ꝓ suo episcopo sub sit: vt hìc, & C. de sacrosan. eccle. l. ad institutionem. & l. sacrosancta. & C. de episc. & cle. l. de his. & i authen. de alie. & emphy. §. si verò quis. & de eccle. tit. §. ad hoc. & in decre. xj. quæ j. c. ficque. & c. cùm ergo. & c. si tributũ. & c. magnum quidem est.

f ¶ *Possidẽt.* prædia. & facit ℨ. de vsuf. si pendentes. §. fi quis.

g ¶ *Decaprotiæ.* Græcum.

h ¶ *Decaproti.* hoc expone, vt ℨ. l.iij. §. decaprotos.

i ¶ *Ciuitatis suæ.* nam lex dicitur: vt ℨ. de legi. & senatusc. l. cùm de consuetudine. & l. de quibus.

k ¶ *Publica appellantur.* infrà titu. j. in honoribus. §. qui publica.

l ¶ *Ab angariis.* infrà titu. j. l. his oneribus. §. angariarum.

m ¶ *Recipiẽdo.* Dic vt ℨ. tit. j. l. penul. §. duo.

n ¶ *A capitatione.* licet ergo capitatio sit personale: quia pro capite præstatur & ab aliis personalib⁹ per priuilegiũ quis excusetur: ab hoc tamen non: quia dãnum esset fisci: vt C. de preci. l. nec dãnosa. & C. si cõtra ius vel vti. pub. l. fi. & C. de vecti. & com. l. quicquid. Accur.

o ¶ *Veteranis.* veteranus ergo excusatur à nauium fabrica: vt ℨ. de priuileg. veterano. l. fi. & l pen. sed non à sua naue quin seruiat: nisi concedatur immunitas.

p ¶ *Potest.* facit ℨ. §. ad huius. cum concor.

q Et *medicis.* vt C. de episco. & cleri. l. j.

r ¶ *Philosophis.* aliàs ergo tenerentur. vt infrà titu. j. l. in honoribus. §. penulti. & de profess. l. penulti. & l. fina. & facit C. de professorib. & me. l. medicos. & C. de excusatio. tuto. si duas. §. primo. & C. de mune. patri. professio.

3 Aliquando hoc ver-

muneribus neq; primipilaris neque veteranus [b] aut miles aliúsve [c], qui priuilegio aliquo subnixus [d] est, neque pontifex [e] excusatur. ¶ Præterea habent quædam ciuitates prærogatiuã, vt ij qui in territorio earum possidẽt [f], certũ quid frumẽti pro mẽsura agri per singulos annos prębeãt. quod genꝰ collationis, munꝰ possessionis est.

3 ¶ Mista munera sunt [g] [h]: vt Herennius Modestinus & notando, & disputando † bene & optima ratione de creuit. nam decaproti [h] & icosa proti tributa exigentes, & corporale ministerium gerunt, & pro muneribus defunctorum fiscalia detrimenta resarciunt: vt meritò inter mista hoc munus numerari debeat. ¶ Sed & [19] quæ suprà personalia esse diximus, si ij, qui fũguntur ex lege ciuitatis suæ [i], vel more, [20] quid de propriis facultatibus impensæ faciunt, vel annonã exigentes, desertorum prædiorũ damna sustineant, mistorum definitione cõtinebuntur.

4 ¶ Hæc omnia munera, quæ trifariam diuisimus, vna significatione comprehenduntur. nam personalia, & patrimoniorũ, & mista munera, ciuilia seu publica [k] appellantur.

5 ¶ Siue autem personalium duntaxat, siue etiã ciuiliũ munerũ immunitas alicui concedatur, neque ab ãnona, neq; ab ãgariis [l], neque à veredo, neque à naue, neque ab hospite recipiendo [m], neque à capitatione [n], exceptis militibus & veteranis [o], excusari potest [21] [p].

6 ¶ Magistris, qui ciuilium munerum vacationem habent, item grãmaticis, & oratoribus, & medicis [q], & philosophis [r], ne hospitem reciperent, à principibus fuisse immunitatẽ indultam, & diuus Vespasianus, & diuus Hadrianus

rescripserunt.

De vacatione & excusatione munerum.

TITVLVS V.

1. Vlpianus lib. ij. Opinionum.

OMnis excusatio sua æquitate nititur. Sed si prætendentibus aliquid [1] sine iudice [s] credatur, aut passim sine temporis præfinitione, prout cuique libuerit, permissum fuerit se excusare, non erunt qui munera necessaria in rebus publicis obeant [t]. quare & qui liberorũ incolumium [v] iure à muneribus ciuilibus sibi vendicant excusationem, appellationem interponere debent [x], & qui tempora præfinita [y] in ordine eiusmodi appellationem peragendo non seruauerint, meritò præscriptione [z] repelluntur.

1 ¶ Qui excusatione aliqua vtuntur, quotiescunque creati fuerint, etsi iam antè absoluti sunt [a], necesse habẽt appellare [b]. Sed si per calumniam, & sæpiùs [c] idem adu ersarius vexandi gratia eius, quẽ scit perpetua vacatione subnixũ, id facere [d] probatus erit sumptus litis exemplo decretorum principalium [e] præstare iubeatur ei, quẽ sine caussa sæpius inquietauerit.

Adrus confugiens de ciuitate ne muneribus maioribus subiiciatur, excusationem non habet.

2 ¶ Qui in fraudẽ ordinis [f], in honoribus gerendis, cùm inter eos ad primos honores creari possent [2] [g], qui in ciuitate numerabãtur, [3] cui tãdorum maiorum onerum [h] gratia, ad colonos [i] prædiorum se trãstulerunt, vt minoribus subiiciantur, hanc excusationem sibi non parauerunt [k].

3 ¶ Quamuis lxxv. [4] an. sit aliquis, & tres liberos [l] columes habeat [l], à muneribus tamẽ ciuilibus [m] pro-

Mnis.] CASVS. Omnis excusatio sua æquitate nitibum vacare tur: & si cuilibet electo ad officium vel munus aliquod alleganti excusat. aliquam credatur: iam non erunt qui munera subeant. dicendum est ergo, quòd omnis electus ad aliquod munus si vult se excusare: appellet ab electione, & prosequatur eam intra tempus statutum. & si non prosequitur, cogitur suscipere munus. Item electus ad munus aliquod si appellat & obtinet, & interim eligatur: iterum debet appellare: & quoties sit electus, debet appellare. Sed quid si per calumniam eligatur, tam sæpe vt expensas faciat in appellatione? cogitur eligens de suo refarcire expensas electo. Item si decurio caussa euitandorum munerũ transtulit se ad colonos prædiorum: non propter hoc excusatur à muneribus. Item quamuis quis habeat quinquaginta & quinque an. & tres liberos in Italia: idem si in prouincia: non propter hoc excusatur à muneribus ciuilibus. & dic de hoc vt in gloss. Franc.

poitur pro intendere & operã dare: aliquãdo pro deficere: vt hic. tu habes gloss. in ca. j. §. & quo. in verbo, vacare de colla. j prag.

1 Flo. aliquod.

c. C. de decur. l.ij. & C. de sum. re. l. j. libro x. & ℨ. de epìsco. & cler. l. omnes qui. in fi.

s ¶ *Iudice.* id est, sine caussæ cognitione.

t ¶ *Obeant.* id est, subeant: quod malum est: vt suprà de origine. iur. l. ij. §. post originem.

v ¶ *Incolumium.* ℨ. l. ij. §. numerus.

x ¶ *Debent.* vt ℨ. quando appel. fit. l. j. §. alia. & C. de mu. pa. l. non vi detur. & ℨ. biduum. vt ℨ. quando app. fit. l. j. §. quod in sententiis.

y ¶ *Præfinita.* duorum mensium: vt C. de tempo. & re. appella. l. j.

z ¶ *Præscriptione.* C. de excusa. tuto. l. testamento.

2 El possint.

a ¶ *Absoluti sunt.* à prima electione.

3 El munera bantur.

b ¶ *Appellare.* à secunda electione.

c ¶ *Et sæpius.* C. de episco. audien. l. iij. in fine.

d ¶ *Id facere.* scilicet, caussa vexandi aliàs vt illum faceret. & dic quod probatur eo ipso quòd obtinet modo: vt

4 Flo. sexagin ta quinque an norum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia ibi nulli tẽptus sufficit: vt C de mu.pa.l.neque. Et not. hîc, quòd quando nõ profunt singula, nec multa iuuant. quod dic vt C. qui mil. lij. itẽ contrà, ẽ. de excusat. l. excusantur. §. amplius. Sed ibi similes species imperfectæ, hîc dissimiles.

S *Extumdecimum.* CASVS. Habens xvj. ann. ad munus Sitoniæ non vocatur, nisi sit consuetudo in contrarium. & est nomen dignitatis Sitonia, & dic vt in gl. Item minor xxv. an. non vocatur ad munera. Itẽ numerus liberorum aut lxx. ann. ætas non præstat vacationẽ ab honoribus vel munerib' cohærentibus honoribus, sed à muneribus tantùm ciuilibus. Item filij adoptiui non prosunt adoptanti vt in numerũ liberorũ eius cõputentur. Item cùm quis vult se excusare à munerib' propter liberos: liberi viui tunc inspiciuntur, non iam mortui. Itẽ liberi post ea suscepti, à muneribus susceptis nõ liberant. Itẽ propter liberos nõ excusatur quis ab honore patrimonij. Itẽ liberi emancipati prosunt patri ad excusationem munerum ciuilium. Item qui non bene audit: non excusatur à muneribus ciuilibus. Item grauatus senectute, aut infirmitate corporis, ita quòd non potest sufficere officio pecuiæ, & sub. publicæ perferẽdæ: dimitti debet, & alius constitui. Item corporis debilitas non excusat quem à muneribus patrimonij: sed à personalibus sic. Item magistri alphabeti nõ habent immunitatem à ciuilibus muneribus. Item præses prouideat ne vltra vires indicatur eis mun' patrimonij: siue in ciuitatibus doceant, siue in vicis. Franc.

3 Fl. creandi.

2 Flo. septuaginta quinque.

1 ¶ Numerus liberorum, aut septuaginta[2] annorum [d], ab honoribus vel muneribus his cohærentibus[e] excusationẽ nõ præstat [f], sed à muneribus tantùm ciuilibus.

¶ Adoptiui filij in numerum non proficiunt[g] eorum liberorum, qui excusare parentes solent. ¶ Qui ad munera vocantur, viuorum se liberorum numerum habere tempore, quo propter eos excusari desiderant, probare debent. numerus enim liberorum postea implet us, susceptis anteà muneribus, nõ liberat [h]. ¶ Quę patrimoniorum [i] onera sunt, numero liberorum nõ excusantur. ¶ Incolumes liberi etiam si in potestate patris sui desierint esse, excusationem à muneribus ciuilibus [k] præstant.

2 ¶ Minus audiens [l], immunitatẽ ciuilium munerum non habet.

3 ¶ Quem ita senio & corporis imbecillitate vexari præses animaduerterit, vt muneri perferendę pecunię [m] non sufficiat, dimittat,[3] & alium constituat. ¶ Corporis debilitas, eorum munerum excusationem præstat, quę tantùm corpore implenda sunt. Cæterùm, quæ cõsilio prudentis viri, vel patrimonio sufficientis [n] in honores 4 [o] obiri possunt, nisi certis & receptis propter has caussas non liberatur.

3 Flo. demittat.

1 Idem lib.iij. Opinionum.

S Extumdecimum ætatis annũ agentem, ad munus sitoniæ[a] vocari non oportet: sed si nihil prius in patria seruatur [b].

¶ De minoribus quoque annis vigintiquinque ad munera siue honores creandis[1] iusta ętas seruanda est [c].

1 Fl. creandi.

2 Flo. septuaginta quinque.

1 ¶ Numerus liberorum, aut septuaginta[2] annorum [d], ab honoribus vel muneribus his cohærentibus[e] excusationẽ nõ præstat [f], sed à muneribus tantùm ciuilibus.

¶ Adoptiui filij in numerum non proficiunt[g] eorum liberorum, qui excusare parentes solent. ¶ Qui ad munera vocantur, viuorum se liberorum numerum habere tempore, quo propter eos excusari desiderant, probare debent. numerus enim liberorum posteà implet us, susceptis anteà muneribus, nõ liberat [h]. ¶ Quę patrimoniorum [i] onera sunt, numero liberorum nõ excusantur. ¶ Incolumes liberi etiam si in potestate patris sui desierint esse, excusationem à muneribus ciuilibus [k] præstant.

2 ¶ Minus audiens [l], immunitatẽ ciuilium munerum non habet.

3 ¶ Quem ita senio & corporis imbecillitate vexari præses animaduerterit, vt muneri perferendę pecunię [m] non sufficiat, dimittat,[3] & alium constituat. ¶ Corporis debilitas, eorum munerum excusationem præstat, quę tantùm corpore implenda sunt. Cæterùm, quæ cõsilio prudentis viri, vel patrimonio sufficientis [n] in honores 4 [o] obiri possunt, nisi certis & receptis proba-

3 Flo. demittat.

4 Fl. hominem.

a ¶ *Sitoniæ.* nomen ciuitatis vel muneris, ad quod §. de administra. rerum ad ciui. perti. l. fin. §. item rescripserunt sitonas.

b ¶ *Seruatur.* id est, nisi sit alia consuetudo: vt ẽ. de decur. l. non tantùm §. fina. nec est opus appellare: vt C. quando prouoc. non est necess. l. si pater.

c ¶ *Seruanda est.* id est, expectanda. quæ est xx. ann. vt suprà titul. j. ad rem.

d ¶ *Septuaginta an.* scilicet numerus.

e ¶ *His cohærentibus.* ẽ. titu. j. l. honor.

f ¶ *Non præstat.* vbi est patrimonij tantum. nil enim excusat: vt j. §. quæ patrimoniorum. Idem si honor cum onere patrimonij: vt hic. & sic potest intelligi j. l. in honoribus. in prin. si autem est sine onere patrimonij, tunc lv. ann. vt ẽ. de decurionibus l. ij. in fin. & l. non tantũ. §. penul. Vel dicas illas in decurione loqui: secus in aliis honoribus: vt hic, & d. l. in honoribus. & C. de iis qui mili. l. j.

g ¶ *Non proficiunt.* patri adoptiuo: est tamẽ ar. cõtrà ẽ. de adop. l. penul. solu. dic vt inibi. de excusa. tuto. in prin. Item numerus est quinque liberorum: vt ẽ. titu. j. l. cura. item nota hîc quòd fauor non producitur, sed odium sic. vt suprà de bo. damna. l fi. §. ex bonis. & sic est argu. contrà. ẽ. de libe. & posthu. cùm quidam. & facit ẽ. de condi. & demon. tra fideicomm'ssum.

h ¶ *Non liberat.* vt ẽ. tit. j. semper. §. hoc circa. & ẽ. de iud. si quis post ea. & de excu. tuto. l. excusantur. §. oportet.

i ¶ *Quę patrimoniorum.* vt & C. de mune. pat. neque. & suprà eo. §. numerus.

k ¶ *Ciuilibus.* sicut & tutela. vt insti. de excu. tu. in prin.

l ¶ *Minus audiens.* vt surdaster: vt ẽ. de leg. j. l. fi fi autem nullo modo, tunc dic vt ẽ. titu. xij. l. honores §. j. & C. qui mor. l. j. & ij.

m ¶ *Perferendæ pecuniæ* quod est personale munus: vt ẽ. titu. j. l. fin. in prin. & facit insti. de excu. tu. §. item propter aduersam. & ẽ. de iudi. si longius. & j. eo. l. penin prin. & C. qui mor. per totum.

n ¶ *Sufficientis.* viri repete.

o ¶ *In honores.* aliàs in honores, & aliàs honinis. Et dic obiri. i. oriri. vel, i. obuenire vel accidere. H. vel, i. subiri. & facit ẽ. de capti. l. postlimi. §. fi.

p ¶ *Immunitatem.* vt ẽ. titu. j. vt gradatim. §. fina.

q ¶ *Cui eorum.* scilicet, magistrorum. & facit suprà tit. ij. l. iij. §. prætimoniorum. Accur.

1 Flo. excusantur.

IN *honoribus.*] CASVS. Ab honoribus quis non excusatur propter tempus septuaginta ann. nec propter liberos quinque. fallit in honore facerdotij, à quo quis excusatur numero liberorũ quinq; & hoc in Asia primo fuit. & idem ex seruandũ in omni alia prouincia. Item redemptores vectigaliũ qui exercent illud negotium à muneribus ciuilibus, & à tutelis excusantur. Itẽ priuilegia veteranorum non vadunt ad filies eorum. Item qui habet vacat. muneris publici, non cogitur subire collationes sibi ex improuiso impositas p mãgistratus, impositas autem à lege subire cogitur. Item tutela & munera sordida corporalia remittuntur philosophis: non patrimonialia: & redditur rõ in litera. Item qui appellauit in caussa sita ad principem Romæ, vel ad alium magnum magistratum Romæ, & ibi vadit pro hac caussa, nõ cogitur interim honores vel munera subire in sua ciuitate. Franc.

1 Fl. ob nauē.

IN *honoribus Excusantur.* ẽ. de priuile. vetera. l. j. & iij. & ẽ. tit. j. l. fi. §. patrimoniorum. Accur.

1 Flo. deest, imperatoris.

A *Muneribus Excusantur.* ẽ. de priuile. vetera. l. j. & iij. & ẽ. tit. j. l. fi. §. præses. & l. rescripto. in prin. & C. qui mor. l. fina.

HIr *qui naues.*] CASVS. Qui naues marinas fecerũt non minores quinquaginta milia modiorum: aut plures fecerunt singulas non minores decem milium modiorum, & ad annonã Romani populi præfuerunt: donec illæ naues aut aliæ loco earum nauigant: vacationem munerum publico. habẽt. Senatores hanc vacationem habere non possunt, cùm nec naues eis liceat habere. Francisc.

1 Flor. ad id.

r ¶ *Annonam.* hæc duo sunt necessaria & alia: vt j. titu. j. l. semper. §. immunitati. & §. diuus. & §. licet. & not. in §. negotiatores.

2 Flor. erit.

s ¶ *Non minores.* naues dico non minores &c. & facit C. de nauil. j. lib. xj. & j. titu. j. semper. §. negotiatores.

t ¶ *Ob naues.* infrà titu. j. l. j. contrà. Solue vt ibi.

v ¶ *Licet.* ẽ. de iure fisc. l. aufertur. §. quod à præside.

Tempus vacationis.] CASVS. Qui reipublic. caussa abfuerunt, habent excusationem anni ad nouas tutelas. Sed quando incipiet annus currere? Et certè ex tunc cùm abesse desiit cum aliquo laxamento temporis. si autem moratus in itinere aut alio loco fecit, vt plus temporis consumeret, quàm esset iustum, ex tunc computabitur annus, cùm potuisset esse reuersus domum commodè. Franciscus.

x ¶ *Tempus vacationis.* quod est anni ad nouas tutelas: vt institu. de excusa. tuto. §. item qui reipublicæ.

y ¶ *Neque enim minus.* non minus vnus quàm alter qui gerit id negotium: quia est in absentia, vel ab eo, &c. & facit ẽ. quibus ex caussis maio. l. fi eui. §. j. & ẽ. de re mili l j.

z ¶ *Ex commodo.* aliàs quoquo modo.

A *Decurionatu.*] CASVS. Quamuis quis sit decurio: potest ad alium honorem vocari, nec habet vacationem ob hoc, quòd sit decurio. Item qui habet vacationem muneris publici: non compellitur ad aliud extraordinarium. Item veterani habent vacationem à muneribus ciuilibus quæ non patrimoniis imponuntur. & hoc dicit hæc lex cum duabus sequentibus. Franc.

a ¶ *Honor est.* Nota honor est: sed non talis quòd impediat alium superuenientem. quod secus in aliis: vt C. de ho. non conti. l. fina. Item non dicas, quòd honor præcesserit decurionatum: vt suprà de decur. honores. §. ij. sed quomodo? ab honore aliquo casu excusatur ante, quàm sit decurio? non: quia nec eligi ad aliquem potest, nisi prius sit decurio.

decurio: vt ẽ. de decur honores. § is qui. ergo nõ excusatur: vt ibi. de excusatur. §. penult. rursus postea quàm erit decurio, nõ: vt hic: & ẽ. de decur. l. ij. in fi. Respõ quòd potest se excusare ab honore, & à decurionatu, qui & ipse honor est: vt hic, & ẽ. & sic satis se excusat: vt & ẽ. de spõ. oratio. Itẽ & potest esse quòd fuit factus decurio, quãdo nõ cõpetebat ei excusatio, sed postea incipit competere. licet enim ipse decurionatus non tribuat excusat. non tamẽ facit perdere quod de nouo cœpit: vt d. l. de decul. ij. in fi. ẽ. eo. l.

1 Fl. deest, cum libus.

a *Hi qui.* C. de vacat. mu. pa. lib. x. l. j. & j. e. in honoribꝰ. § qui muneris. Acc.

2 Flo. deest, imperatoris.

h *Muneribus Excusantur.* ẽ. de priuile. vetera. l. j. & iij. & ẽ. tit. j. l. fi. §. patrimoniorum. Accur.

1 Flo. excusatur.

IN *honoribus.*] CASVS. Ab honoribus quis non excusatur propter tempus septuaginta ann. nec propter liberos quinque. fallit in honore facerdotij, à quo quis excusatur numero liberorũ quinq; & hoc in Asia primo fuit. & idem ex seruandũ in omni alia prouincia. Item redemptores vectigaliũ qui exercent illud negotium à muneribus ciuilibus, & à tutelis excusantur. Itẽ priuilegia veteranorum non vadunt ad filies eorum. Item qui habet vacat. muneris publici, non cogitur subire collationes sibi ex improuiso impositas p mãgistratus, impositas autem à lege subire cogitur. Item tutela & munera sordida corporalia remittuntur philosophis: non patrimonialia: & redditur rõ in litera. Item qui appellauit in caussa sita ad principem Romæ, vel ad alium magnum magistratum Romæ, & ibi vadit pro hac caussa, nõ cogitur interim honores vel munera subire in sua ciuitate. Franc.

2 Flo. excusatur.

3 Manuscrip. priuilegia habent.

Flo. non vetant, sed hæc lex corrupta est.

c ¶ *Excusantur.* hoc dic vt ẽ. eo. l. ij. §. numerus. & pro primo intellectu facit. j. proxi. respon. vbi est patrimoniale munus: vt bene aduertatur, sed & c.

d ¶ *Constituit.* scilicet de sacerdotio prouinciæ: quod quidem est eius munus patrimoniale: vt C. de mu, pa. l. nec protoßa.

e ¶ *Placuit.* vt ẽ. de muner. & hono. rescripto. §. debitores. & j. titu. j. semper. § conductores.

f ¶ *Non spectat.* scilicet in honorẽ veteranorũ filij eorum primi gradus pœna metalli & operis publici non debent afficiꝰ: vt C. de pœ. l. v. j. respon. & ẽ. de priuil. vet. l. iij. & facit. j. tit. j. l. semper. §. conductores. & §. immunitates. & de reg. iur. l. priuilegia. & j. de leg. filio.

g ¶ *Recusat.* vt ẽ. l. proxi. & dic vt j. l. penul. §. duo.

h ¶ *Expediuntur.* hoc de communi iure: vt C. de mu. pa. l. professio. sed speciali beneficio principis hæc eis remittuntur: vt j. l. funt muneră. in fi. & ẽ. ti. j. l. fi. in fi. C. de profes. & me. l. fi. & facit j. de va. ceg l. j. §. an & philosophi. & ẽ. de excu. tut. l. fi duas. §. philosophi.

i ¶ *Appellauit.* scilicet ad eos. Accur.

k ¶ *Muneribus.* secus in abis litibus: vt ẽ. cum qui appel. l. j. & ij. & facit ẽ. de iudi. l. ij. §. legatis.

l EOs *qui profitentur.* id est, sunt professores literarum: vt C. de profes. & me. l. medicos. & j. eo. l. proxi. §. penul.

m ¶ *In patria sua.* qui ergo est in patria sua docẽs, excusatur: vt hic, nisi doceat leges: qui non est immunis, nisi Romæ doceat: vt ẽ. de excusa. tuto. sed reprobari. §. fi. & facit in præcedentibus. §.

n ¶ *Concessum.* ẽ. titu. j. l. nauicularij.

HIs *oneribus.*] CASVS Nullum priuilegium excusat quẽ à muneribus patrimonij. Item illi qui præsunt mensurationi frumenti rus Romam profectus est: quoad cognitio finem accipiat, ab honoribus & ciuilibus muneribus [k] apud suos excusatur.

IX. Paulus lib. j. Responsorum.

EOs, qui Romæ profitentur [l], perinde[1] in patria sua excusari muneribus oportet,[2] ac si in patria sua [m] profiterentur.

1 ¶ Paulus respondit, priuilegium frumentariis negotiatoribus concessum [n], etiam ad honores excusandos pertinere.

X. Idem lib. j. Sententiarum.

HIs oneribus [1] [o], quæ possessionibus, vel patrimonio indicuntur, nulla priuilegia præstant vacationem.

1 ¶ Corpus [p] mensorum[2] frumenti iuxta annonam vrbis habet[3] vacationem [q] in prouinciis nõ itẽ. 4

2 ¶ Angariarum[5] [r] præstatio, & recipiendi hospitis necessitas, & militibus,[6] & liberalium artium [s] professoribꝰ iter cætera remissa sunt.

3 ¶ Auctis post appellationem medio tempore facultatibus paupertatis obtentu non excusantur [t].

4 ¶ Defensores reipublicæ ab honoribus & muneribus eodem tempore [v] vacant.

XI. Hermogen. lib. j. Iuris epitomarum.

SVnt munera, quæ rei proprię cohærent: de quibus neque liberi [x], neque ętas, neque merita militię, nec vllum aliud priuilegium iure tribuit excusationẽ: vt est[1] prædiorum collatio, vię sternendę, angariarúmve[2] exhibitio, hospitis suscipiendi munus. Nam nec huius quisquam excusationẽ prẽter eos quibus principali [y] beneficio concessum est, habet: & si qua sunt prẽterea alia huiusmodi. Accursius.

Leges Romæ decens, nõ alibi, immunis est.

1 Flo. proinde.

2 Fl. oportere.

1 Flo. Ab his oneribus.

2 Flo. mensurarum.

3 Fl. habent

4 Fl. non idẽ..

5 Fl. Angario rum.

6 Fl. militi.

1 Fl. vt sit.

2 Fl. angeriarum.

t ¶ *Non excusantur.* aliqui: vt ẽ. tit. ij. cura. §. j. sed arg. contrà ẽ. eo. l. ij. §. qui ad munera.

v ¶ *Tempore.* scilicet biennij: vt j. l. legato. in princ.

Vnt munera.] CASVS. Quædam munera nominat à quibus nõ excusatur quis propter liberos vel militiam vel propter ætatem, nisi priuilegium principis de nouo indultum hoc concederet. Item legatus qui defendit semel negotium publicum intra biennium ad idem officium non compellitur. Vltimò nominat quosdam, qui habent excusationem à muneribus vel honoribus & tutelis. & hoc dicit hæc l. & sequens. Franc.

x ¶ *Neque liberi* similia sunt suprà eodem. his oneribus. in principio. & suprà titulo primo. rescripto. §. fina. & C. de mune. pat. l. neque & suprà titu. j. honor. §. viarum. & l. iij. §. munus. argumen. suprà, de priuileg. vetera. l. viæ. & suprà l. proxi. §. ij. & C. de anno. & tri. l. obsistere. & ẽ. l. ij. §. numerus. sed contrà ẽ. titu. j. l. fina. & §. pen. & fi. solu. vt statim dices.

y ¶ *Principali.* de nouo indulto: vt C. de iis qui à prin. va. acceperunt. l j. lib. x. vel verius. l. scripta. vt C. de profes. & me. l. medicos. & l. fin. & ẽ. titu. j. l. fin. §. penul. & fi. C. de episco. & clẽri. l. j. & not. in §. patrimoniorum. & suprà titu. j. l. fina. & suprà, in honoribus. §. philosophis. & suprà l. proxi. §. angariarum. & nota quòd hæc omnia subit ecclesia præter hospitem, si modo sit prouincialis: vt C. de sacrosan. eccle. neminem. & lege ad instructionem. & de episco. & cler. l. j. & l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de his.& in authē.de eccle.titu.§ ad hæc.& j.de censū.l.fina.& C. de vectig.l.vniuersi.& noua vecti.l.fina.

a *Legato.Præstituta.*biennij:vt C.de ho.non conti.l.fina lib, x. & j.de leg.l.Paulus.& ȝ.titu.j l.æstimationem §.j.

b ¶ *Vacant.*C.de excu.mu.l.eos.& ȝ.quib.ex cau.maio.abesse.

PRætor.] CASVS Prætor cōcedit excusationem illi, qui non potest operā dare ad iudicandū: vt quia ea valetudine sit, vt certum sit eum non posse perpetuò ciuilia munera subire, aut si ad sacerdotium aliquis sit assumptus. nā isti in ppetuū excusantur. Secundò dicit, q̄ sunt duo genera tribuendi vaca. muneris publici:& declarat in litera. Itē qui non habet excusationē, inuitus cogitur iudicare. Itē si spōte quis suscepit officiū iudicandi, & cœpit de causa cognoscere: nunc vult se excusare: an audiatur, quæritur. & si quidem ex priuilegio q̄d prius habebat, vult se excusare, nunc auditur. si autē nō cœpit habere excusationem, vt quia effectus infirmus sit, nō debet in alium transferri iudiciū: si cū damno alicuius partium esset, sed expectabitur donec liberetur. Franc. ¶ *Prætor.* aliàs prætor. & continuatur cū l. pce. sed malè. aliàs. prætor, & bene. Accur. d ¶ *Excusaturum.* aliàs enim ⟨ gerentur: vt ȝ.titu.j l fin. §. iudicandi.

e ¶ *Quòd.*i. quia.

f ¶ *Non potest.* ȝ. de iudi.si lōgius.& de procur. filiusfamil. §. fin. cum legibus sequen. & l. post litem. cum sequen. item facit C. qui morbo. l. iiij. libro x.

g ¶ *Quòd.*id est, quia.

h ¶ *Religione.*scilicet violata.ad quod C.de episco.& cler. l. omnes. qui item facit ȝ.de arbi.non distinguemus.§.facerdotio.

i ¶ *Datur.*Ille ſperat imunitatē, qui excusatur & ab honorib. Accur.

k ¶ *Acceperint.*scilicet aliqui, vel accepit, scilicet aliquis. & not. diligenter hanc distinctionem, quia per hoc intelligitur ȝ. titu. j. l. cui. & l.fina.§.penul.& ȝ.in honoribus.§.qui muneris.& l.hi qui.& C.de vac.mu.pa.l.j.Accur.

l ¶ *Cogitur.*hoc dic vt ȝ.titu.j. l. fina. §. iudicandi. excusationem autem habet quandoque perpetuam, quādoque temporalem : vt suprà, in principio huius legis.& j.proxi.§.Accur.

m ¶ *Si post causam actam.*id est ceptam.aliàs acceptam.Accur.

n ¶ *Agnoscendo.*Not.q̄ ipso facto renūtiauit,& q̄ possunt aliqua fieri re iuntegra,quæ postea nó possunt.ad quæ facit.C. de test.nullū.& ȝ. de priuil.vete l fi.& de redhibi.quod si nolit.§.in factū.& ȝ. de arbi. quid tamē..& l licet autē.& l.si qua.& l.non distinguemus §. cōpromisso.& §.sacerdotio.& §. itē si quis Romæ.& §.sed si nūc. & C. si ex fal.alleg l.ij.& ȝ. de dā.infec.si finita.§.si quis metu.& ȝ. eo.l.ij.§. qui ad munera.& C.si sæpius in integ.resti.l.quāquam.& ȝ. de iureiu. admonendi.& C. de inofficio. testamen, parentibus. & ad Macedo. sed & si.§.penul & si.& j.tit.ij.vicarius.& ȝ.rem ratam habe. quo enim. §.Iul.& j.de ope.pub.l.j.in fi & ȝ.de excu.tut.non solū.§.fin.& l.seq. & ȝ. de procur.l.qui procuratorē.§.si quis.& ȝ.de adul.si vxor.§.fi. & de decur.l.Imperatores.in fi & ȝ.de lege cōmiſ.fi fundus.§ fin. & C. de iure do.impe.l.si creditor.& ȝ.depositi.l.si hominē.§.fi.& C.de appel.ex illo.& ȝ.de decur.l.ij.in e.sed argumen. contrà ȝ. de priuileg. veter.l.ij.

o ¶ *Vel ad tempus.*secus si in perpetuum:vt in prin.huius legis.

p ¶ *Nouo.*facit ȝ.de iudi.l.de qua re.& l.vbi.

XII. Paulus lib.j.sententiarum.

LEgato qui publicum negotium tuitus sit, intra tempora vacationi præstituta [a] rursus eiusdem negotij defensio mandari nō potest.

I ¶ Comites Præsidum & Procōsulum, procuratorúmve Cæsaris, à muneribus vel honoribus & tutelis vacant [b].

XIII. Vlpianus lib.xxij.ad Edictum.

PRætor [c] eos, quoscunque intelligit operam dare nō posse ad iudicandum, pollicetur se excusaturum [d], fortè quòd [e] in perpetuum quis operam dare non potest [f]: quòd [g] in eam valetudinem incidit, vt certum sit eum ciuilia officia subire non posse: aut si alio morbo laboret, vt suis †negotiis superesse non possit, vel si qui sacerdotium nacti sunt, vt discedere ab eo sine religione [h] non possint, nam & hi in perpetuum excusantur. ¶ Duo genera tribuendæ muneris publici vacationis sunt: vnum plenius, cùm & militiæ datur [i], aliud exiguius, cùm nudam muneris vacationē acceperint [k].

¶ Qui autem non habet excusationem, etiam inuitus iudicare cogitur [l]. ¶ Si post causſam actam [m] cœperit se excusare iudex, si quidem priuilegio quod habuit antè quàm susciperet iudicium, velit se excusare, nec audiendus est. semel enim agnoscendo [n] iudicium, renūtiat excusationi. quòd si posteà iusta causſa incidat, vt iudex vel ad tēpus [o] excusetur, non debet in alium transferri iudicium, si cum captiōe id futurum est alterutrius. Tolerabilius denique est interdū iudicem qui semel cognouerit, [1] tantisper expectare, quàm iudici nouo [p] rem rursus iudicandam committere.

†Rebus.

1 Fl. vacatio gis.

XIIII. Modestinus lib.vij.Regularum.

AD excusationem munerum defunctus filius nō prodest, [1] præterquàm in bello amissus [q].

1 ¶ Eodem tempore idem duas curas operis non administrabit [r].

De iure immunitatis.

TITVLVS VI.

1. Vlpianus lib.iij.Opinionum.

VI ob hoc tantùm in nauibus sunt, vt in eis [1] agēdi [2] causſa operentur, [2] nulla cōstitutione immunitatem à muneribus ciuilibus habent.

1 ¶ Personis datæ immunitates hæredibus non relinquuntur [t]. Sed & generi posterisque datæ [v], custoditæque [x] ad eos qui ex fœminis nati sunt, non pertinent [y].

II. Idem lib.iiij.de Offic.Proconsulis.

HI qui certa conditione muneribus, vel honoribus se adstrinxerunt, cùm aliàs cōpelli non possent inuiti suscipere istum honorem, fides eis seruanda est, conditio [2] quoque [2], siue ad munera, siue ad honores applicari [3] se passi sunt [2]. ¶ Impuberes, quamuis necessitas penuriæ hominum concessa immunitas alicui vt & ad posteros eius vadatin perpetuum sibit ad eius posteros. & hoc dicit hæc lex cum tribus sequen. Franciscus.

A *Dexcusationem.*] CASVS Liberi defuncti non prosunt patri ad excusationem munerum, nisi in bello sint mortui. Item non debet quis eodem tempore duas curas operis habere. Franc.

q ¶ *Admissus.*ȝ.de excu tut.in bello.& l.excusantur. §.oportet.

r ¶ *Non administrabit.*aliàs administrauit, nisi in casu : vt j de oper. pub.l.j.in fi.Accur.

¶ DE IVRE IMmunitatis.

1 Fl cognouerat.

Sed quæ est differentia inter hunc titu. & superiorem? Respond. *ibi ad munera:hic ad euitandos honores datur, licet quædam leges diuersis modis in utroque tit.ponantur.uel ibi* 1 Fl.pro fit. *de subeundis:hic de euitandis similis diuersitas ad primam est C. inter titu.de aduoc.diuer. iudic. & de aduo. diuer. iudicum.* 2 Modio lauda causſas. 3 Manuscript. administrant

Vi ob hoc. vid. CASVS. Qui in nauibus stāt causſa nauigandi, nullam habent immunitatem. item im 1 Fl.in his munitas data alicui nō transit ad eius heredes. 2 Fl.operarum item immunitas data cuidam generi & posteris, non vadit ad eos qui ex fœminis illius prolis nati sunt. Item illi qui cùm non essent adscripti ad aliqua munera subeunda vel honores, se aditi inxerunt, vt suscipere quædam cogantur, quædam nō: seruanda est eis conuē tio. Item impuberes non debent admitti ad honores, licet penuria esset ibidem hominum. Item maior lxx. annis habet vacationem à tutela, & à cura, & à muneribus & maior dicitur qui compleuit lxx. ann. non antem sufficit si tetigit eum. Item

tus.§.error.& locati & conduct. si ignorās.& de epis.& cler.auten. presbyteros.

a ¶ *Cogat.*videtur propter peritiam eos esse cogendos.

b ¶ *Admittendos.*nisi vix ad tribunarū numeri:vt C.de testamen.milli.l.fi facit.ȝ. ad muni.Lucius.§.penult.

c ¶ *Declaratur.*aliter in adultis : vt ȝ. de decur.l.non tantum. §. j. & C. qui ætate. l. cùm filius.

4 Fl. Benidii. 5 Fl. Silicia.

d *Maiores. Vacant.*vt instit. de excus.tut. §. itē maior.& C.qui ætate. l. j. & v.

e ¶ *Maior esse.* in honoribus vitādis : secus in honoribus adipiscēdis: vt ȝ.de mun.& honorib.l.ad rem quæ est contrà. nam sicut ibi fauor, ita hīc odiū. & facit ȝ. de postulan.l. j. §. initium. & instit. de verborū oblig. §. oēs. in fi & de ritu nupt. l. minorē. & ȝ. de adult. l.si maritus.§ lex.& de excus.tut. l. iij. in prin. sed argu. contrà, ȝ. ad Trebel. qui filium. §. Sabinus. sed omnia dic vt not.ȝ.de mino.l. iij. §.minorem.

f ¶ *Immunitates. Succedentibus.*masculis.vt ȝ.l.j.in fi. & ȝ. de mune.& ho.l. vacatio. & facit ȝ.de pœ.l.moris.§ ille. & j. de cen. l.ætatē.in fi. & ȝ. de an nu.leg. l. annuā. & C. de leg. l. in annalibus. Sed arg. contrà, C. de vsufru. l. antiquitas. Item facit contrà, C. de pœ.l.iij.

6 Tit. onere.

S *Emper.*] CASVS. Honor debetur senectuti similis qui & magistratibus, & circa munera municipalia subeunda, & circa alia quæ hic satis clarè ponuntur in text. ideo vide per te ipsum. Franc.

7 Flor. idque. etiam.

8 Flor Ennii. Senex dicitur qui habet lx. annos.

g ¶ *In ciuitate.* contrà in authenti. de appel. §.illo. Accur.

h ¶ *Magistratibus.* sed magistratus non potest vocari in ius:vt ȝ.de in ius voc. l. j. ergo nec senex : vt eod. tit. l. generaliter. sed respō.vt in illa l. generaliter. & not. senem qui habet sexaginta annos:vt & ȝ. de decurio.l.non tantum.§. j.

9 Flor. Eluij Flor. Silnio

10 Flor. si quis agēdi. Flor. si qui

11 Flor. Ennii.

i ¶ *Pecuniæ erogationem.* quod quandoque fit, vt ȝ.titu.j. l. his honoribus.& sic not.quòd hi ex causſa admittuntur:vt d. l. honor. in fin.& de decur.l.non tantùm §.pen.& si.& l.vt gradatim. §. quoties. & l.eos. Accur.

k ¶ *Legens quoque.*i. consuetudinem. not. legem loci inspici oportere,sit scripta vel non:vt ȝ.de leg.& Senatuscon.l. cùm de consuetudine.& l.si de interpretatione. & ȝ de decur.non tantùm.§ fin. & quod cuiusque vniuersi.l.item.& C,de excu.mu.l.negotiantes.lib.x.& continua cum præcedentibus.

l ¶ *Compelleretur.*lex municipalis.

m ¶ *Nec absciſe* id est, distinctè vel præcisè, interpretatio Græci : & dic non ab omnibus quia non patrimonialibus:vr ȝ.tit.j. l. sunt. & tit. ij.l.fi.§.ab huius. Accur.

n ¶ *Sedecim.*sed hic xvj. aliàs xij. vt C. de decurio. l. si quis decurio.

cogat [a], ad honores non esse admittendos [b], rescripto ad Beridium[4] Ruffum legatum Siliciæ[5] declaratur [c].

III. Idem lib v.

MAiores septuaginta annis à tutelis & muneribus vacāt [d], sed qui ingressus est septuagesimū annum, nondum egressus, hac vacatione non vtetur: quia non videtur maior esse [e] septuaginta annis, qui annum agit septuagesimum.

IIII. Modestinus lib.vi.Regularum.

IMmunitates generaliter tributæ eo iure, vt ad posteros transmitterentur, in perpetuū succedē tibus [f] durant.

V. Callistratus lib.j. de Cognitionibus.

SEmper [1] ciuitate [g] nostra senectus venerabilis fuit. nanque maiores nostri penè eundem honorem senibus, quē magistratibus [h] tribuebant. circa munera quoque municipalia subeunda idē honor senectuti tributus est. sed eum, qui in senectute locuples factus est, & antè nullo munere publico fūctus est, dici potest nō eximi ab hoc honore [1] priuilegio ætatis: maximè si non tā corporis habeat vexationem, quàm pecuniæ [i] erogationem, indicti muneris administratio: & ex ea sit ciuitate, in qua non facilè sufficientes viri publicis muneribus inueniantur.

1 ¶ Legem quoque [k] respici cuiusque loci oportet, an cùm aliquas immunitates nominatim cōplecteretur [l], etiam de numero annorum in ea cōmemoretur. id quod [2] etiam colligi p test ex literis diui Pij, quas misit ad Aemilium[3] Proculum proconsulem prouinciæ Africæ.

2 ¶ Demonstratur variè nec absci sē [m] numerum liberorum ad excusationē municipalium munerum prodesse ex rescriptis diui Ælij [4] Pertinacis. nam que Saluio[5] Candido in hæc verba rescripsit[6]. Etsi non ab omnibus muneribus dimittit patrem natorum munerus : tamen quia sedecim [n] pueros habere per libellum notificasti: non est irrationabile vt concedamus filiorum educatione, remitti tibi munera.

3 ¶ Negotiatores, qui annonam vrbis adiuuant: item nauicularij [o], qui annonæ vrbis seruiunt, immunitatem à muneribus publicis consequuntur [p] quandiu in huiusmodi [q] actu sunt. nam remuneranda pericula eorum, quinetiam [7] cohortāda [r] præmiis meritò placuit: vt qui peregrè muneribus quidem publicis cū periculo & labore fungerentur [8], à domesticis vexationibus & sumptibus liberarentur [9]. cùm non sit alienum dicere etiam hos reipublicæ causſa, dum annonæ vrbis [s] seruiunt, abesse.

4 ¶ Immunitati quæ nauicularijs præstatur, certa forma data est: quam immunitatem ipsi duntaxat habent: non etiam vliberis [t], aut libertis eorum præstatur. ídque principalibus constitutionibus declaratur.

5 ¶ Diuus Hadrianus rescripsit immunitatem nauium maritimarū duntaxat habere, qui annonæ vrbis seruiunt [u].

6 ¶ Licet in corpore nauiculariorū quisſit, nauē tamē, vel naues nō habeat, nec omnia ei congruant, quę principalibus cōstitutionib. cauta sunt: non poterit vti priuilegio nauicularijs indulto: idq; & diui Fratres in hæc verba rescripserunt [+]. Ἤσαν καί ἄλλοι τινὲς ὧν προφάσει τὴν ναυκλήρων, τὴν τοῦτου καὶ ἔλαιον ἐμπορευομένων εἰς τὴν ἀγορὰν τῆ Ρώμαν, τοῦ ὅλου τῶν ἀτελῶν, ἀπαυθίστας τὰς λειτουργίας ἀπεδιδράκεσαν μήτε ὠνησάμενοι, μήτε τὸ πλοῖον μερῶ Ρωσίας γὴ τὰς ναυκλησίας γὴ τὰς ἐμπορίας ἔχοντες. ἀφορίστο γὴ τούτων ἀτέλεια. id est, Fuere [z] & alij quidam sub nauiculariorū prętextu frumentum & oleum mercantiū in foro populi Romani, eóque immunitate fruentium, æquum ducentes publicas functiones subterfugere: cùm neque naui gent, neq; plurimā [a] substātię par-

o ¶ *Nauicularii.* suprà titul.j. is qui naues. & C. de excusat. tut. l.penult. & C. de naui. l.j.

p ¶ *Consequuntur.* nisi in tutelis connauicularium : vt de excusat. tutor. l. penultima.

q ¶ *In huiusmodi.* aliud est in immunitate causſa dignitatis concessa : vt C. de excus. mu.l.eum. item facit suprà ad mu.l.sed si is. & de oper.lib. l. planè. & ȝ.de procu. l. mutus.§. fi.ibi,quòd si affinitate. & C.de inofficio. testa. l. fi. §. sed hoc obtinere. & C. de profes. & me. l. j. & suprà de re. di. l. in tantum. & j. proxi.§.

7 Flo. quinetiam & hortā dar

8 Fl fungentur.

9 Fl. liberentur.

r ¶ *Cohortanda.* aliàs coronanda,& aliàs cohortanda.

s ¶ *Liberentur.*à patrimonialibus ergo muneribus liberantur : vt C.de naui.l.cùm nauarchorum.

t ¶ *Annonæ vrbis.* hic nota, quòd nauicularij vnum corpus habent,& licitum:vt j. §. licet. & §. fin. & suprà quod cuiusque vniuer.l. j. quorum aliqui desertiunt annonę portandæ Romam. & de his loquitur C.de naui. per totum. & duo titu. l.sequent. Et hi sunt immunes dum durant in communi seruitio : vt hic : & infrà §. diuus. est ergo opus, quòd dum regatio, & quòd nauis sit sua, aliàs non: vt suprà tit.j. iis qui.& ȝ.titu.j. l. j. in prin. Item quòd nauis sit magna: vt ibidem,& j.§. licet. Item quòd non causſa effugiendi muneris fecerit se nauicularium, vt infrà, §. diuus quoque. & isti etiam succedunt sibi adinuicem. vt C.de naui.l.j.sunt & alij, qui non deseruiunt annonæ vrbis, sed tamen habent maiorem partem substantiæ in negotiatione : vt suprà titu. j. l. nauicularij. vt in Græco quod est j. §.licet.& in isto sunt eadem necessaria quæ suprà, excepto quòd non seruiunt annonæ vrbis.& isti habent vsque ad quinquennium:vt d.l.nauicularij.& facit ad hæc intelligenda infrà l.penultima.

† Vide Alciatū lib. disputnct.iij, ca.xix.

v ¶ *Non etiam.*idem est in priuilegiis concessis veteranis:vt ȝ.tit. j. in honoribus.§. vacationum.

x ¶ *Liberis.*personis enim data immunitas, cum personis finitur. vt j. de censi.l.iij.R & ȝ.eo.l.j.§.j.& facit C.de priui.do.l.j.

y ¶ *Seruiunt.*vt & ȝ.tit j.iis qui.& C.de sacrosan.eccle. l. qui sub prætextu.& suprà §.negotiatores.& no. ar. quòd potest vocari in ius etiā tempore feriato,qui eis non impeditur,secundum Io.vt not. ȝ. de feriis.l.j.

z ¶ *Fuere & alij.*interpretatio Græci per Alcia.lib.Dispun.iii.ca.xix.

a ¶ *Neque plurimam.*ȝ.tit.ij.l.nauicularij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Hoc circa.* i, circa ea quæ sequuntur.
b ¶ *Gerendū.* ℨ. tit. j. l. ij §. q. ad munera. & de excus. tu. l. ij. §. j. & ℨ. ti. j. his onerib. §. auct. ℨ. & ℨ. quib. ad l. b. pla. mā. nō licet. l. j. in fi. & alia similia quæ notantur ℨ. tit. ij. l. pen. §. fin. & ℨ. ad muni. l. incola.
c ¶ *Muneribus.* ℨ. tit. ij. l. nauicularij.
d ¶ *Non obstringūtur.* à tutelis tamen nō excusantur: vt C. de excus. tu. l. Coloni. Ir. vel fortè speciale est in cō ductore vectigalium. quod vltimū reprobatur, secundum Hug. ℨ. de falsis. l. j. §. pe. & C. ne tutor vel curat. vectig. con. l. j. vel dic vt not. in l. illa coloni. & facit C. qui mu. li. se excusare. lib. x. l. j. & ℨ. tit. j. in honoribus. §. nō alios. & C. de cōdu. & procurat. l. ij. lib. xij.
e ¶ *Subsignata.* i. obligatæ. & sic ponitur. C. de admini. tut. l. fin. §. defensionem.
f ¶ *Subfisti.* i. dubitari. sic ℨ. de procur. fer. tum. in prin. Accur.
g ¶ *Offerant.* & sic suspecti: vt ℨ. de procur. l. quæ omnia. & C. qui mil. non pos. l. cura.
h ¶ *Paria.* aliàs principalia, & aliàs pariā principalia siue pariā Hispani & Cathesani dicunt, P. sic ℨ. de manu. l. iiij. §. j. fortè fideiussorem dando qui debitis eorum satisfaciat, sicut dicitur in debitore fisci, q vectigalia cōducere nō pōt: vt ℨ. de publi. licitatio. §. debitore. vel dic. i. fol uēdo: vt no. ℨ. de cōdictio. inde. l. fi. §. Titius. aliàs est hīc patria.
i ¶ *Coloni quoque Cæsaris.* non patrimonia lis: vt hīc colligitur postea. Idē est si patrimonialis est, id est, priuata domus Imperatoris: vt C. q da. tu. pos. l. fi. licet sit contrà: vt C. de excu. tut. l. colopi. fol. vt ibi.
k ¶ *Idoneiores.* apud Boetiū idonei est præ dicatum, quàm subiectum in constituenda propositione. Accur.
l ¶ *Coeundi.* i. collegiū faciendi. Accur.
m ¶ *Adlecti.* id est, eligi. Accur.
n ¶ *Imbecillæ ætatis.* hoc accipe vt ℨ. de decu. nō tātum. §. j. Acc.
o ¶ *Tenuioribus.* i. vilibus & pauperibus. ad q ℨ. de col. illi. l. j. in prin. & l. iiij. in princ.
p ¶ *Eos qui.* ſ. diu' Pi'.
q ¶ *Adiecti sunt.* id est, electi.
r ¶ *Quæ.* ſ. corpora.

10 *Aliter se uersum est, Quæ sunt & alij præ textu nauicularioꝝ eorūmque qui in forō populi Romani frumentū & oleū conuehunt, qui immunitate perfruuntur, publicis se muneribus subtrahere: ita tamen si neque nauigent, neque maximā substātiæ partem in nauicularia, aut mercaturam exercendi cōtulerint. Adimatur itaque talibus immunitas inf.*

† Ar. huius literæ colligit Bart. q exercētibus facultatibus eccleſiæ debet tunc numerus canonicorum augeri. concor. in c. cùm omnes. & in c. cùm accesſissent. de cō ſti. extrā. Ad de tu & melius rexi c. cū M. ferrarien. & ibi per omnes ſcribēres: quia eſt materia peculiaris illi' c. prę allega. ri. de conſti. in anti.

11 *Fl. ſcripta eſt.*
12 *Flor. paria fiſco.*
13 *Flo. deeſt, ciuilibus vel.*
14 *Fl. de ſunt inclusa.*
15 *Flo. habēt: id eſt iccirco iuſtitium ſunt.*

tem in nauicularia & in mercatura habeant. Huiusmodi igitur hominibus immunitas auferatur [10].

7 ¶ Hoc circa [a] vacationes dicēdum eſt, vt ſi antè quis ad munera municipalia vocatus ſit, quàm negotiari inciperet, vel antè quàm in collegium aſſumeretur, quòd immunitatem pariat, vel antè quàm ſeptuagenarius fieret, vel antè quàm publicè profiteretur, vel antè quàm liberos ſuſciperet, cōpellatur ad honorem gerendum [b].

8 ¶ Negotiatio † pro incremento facultatum exercēda eſt: alioquin ſi quis maiore pecuniæ ſuæ parte negotiationem exercebit, rurſus locuples factus in eadem quantitate negotiationis perſeueraverit, tenebitur muneribus [c]: ſicuti locupletes, qui modica pecunia comparatis nauibus, ſe publicis muneribus ſubtrahere teneant. Idque ita obſeruandum epiſtola diui Hadriani reſcriptum [11] eſt.

9 ¶ Diuus quoque Pius reſcripſit, vt quoties de aliquo nauicu lario quæratur: illud excutiatur, an effugiendorum munerum cauſ ſa imaginem nauicularij induat.

10 ¶ Conductores etiam vectigalium fiſci, neceſſitate ſubeundorum municipalium munerum nō obſtringuntur [d]. Idque ita obſeruandum diui Fratres reſcripſerunt ex quo principali reſcripto intelligi poteſt, non honori conductorum datum ne compellantur ad munera municipalia: ſed ne extenuentur facultates eorum, quæ ſubſignatæ [e] ſunt fiſco. vnde ſubſiſti [f] poteſt, an prohibendi ſint à præſide vel procuratore Cæſaris, etiam ſi vltro ſe offerant [g] municipalibus muneribus. quod propius eſt defendere, niſi pariā [h] cum [12] fiſco feciſſe dicantur.

11 ¶ Coloni quoque Cæſaris [i] à muneribus ciuilibus [13], vel municipalibus liberantur, vt idoneiores [k] prædijs fiſcalibus habeātur.

12 ¶ Quibuſdam † collegijs, vel corporibus quibus (artificij [14] ſui cauſſa) ius coeundi [l] lege permiſſum eſt, immunitas tribuitur: ſcilicet eis collegijs, vel corporibus in quibus artificij ſui cauſſa vnuſquiſque aſſumitur: vt fabrorū corpus eſt, & ſiqua eandem rationem originis habent.

¶ Hæc [15] idcirco conſtituta ſunt, vt neceſſariam operam publicis vtilitatibus exhiberent. nec omnibus promiſcuè qui aſſumpti ſunt in his collegijs, immunitas datur, ſed artificibus duntaxat. nec ab omni ætate adlegi [m] poſſunt: vt diuo Pio placuit, qui reprobauit prolixæ, vel imbecillæ [n] admodum ætatis homines. Sed ne eos quidē qui augeant facultates, & munera ciuitatum ſuſtinere poſſunt: priuilegiis, quæ tenuioribus [o] per collegia diſtributis cōceſſa ſunt, vti poſſe, plurifariam conſtitutum eſt.

13 ¶ Eos qui [p] in corporibus adlecti [q] ſunt, quæ [r] immunitatē præbent nauiculariorum ſi honorem decurionatus agnouerint, compellendos ſubire munera publica accepi: idque etiam confirmatum videtur reſcripto diui Pertinacis.

VI. Tarruntenius Patrnus lib. j. Militarium.

QVibuſdam aliquam vacationem munerum grauiorum, cōditio tribuit: vt ſunt menſores [1], optiones [1] [t], valetudinarij, medici, capſarij [v] artifices [2] & qui foſſam faciūt, veterinarij [x], architecti [3] [y], gubernatores [z], naupegi, baliſtarij [4] [a], fabri, ſagittarij, ærarij [b], bacularij [5], ſtructores, carpentarij, ſcandularij, gladiatores, aquileges [6], tubarij, cornuarij, arcarij [7] [c], plumbarij [d], ferrarij, lapidarij, & ij qui calcem coquunt, & qui ſyluam incidunt [8], & qui arborem [9] [e] cædunt ac torrent. In eodem numero ſolent haberi lanij, venatores, victimarij, & optio fabricæ, & qui ægris præſto ſunt, librarij quoque qui docere poſſunt, & horreorum librarij, & librarij depoſitorum, & librarij caducorum, & ſtratores, & poliones, & cuſtodes armorum, & præco [f], & buccinator. hi igitur omnes inter immunes habentur [g].

De legationibus.

TITVLVS VII.

I. Vlpianus lib. viij. ad Maſurium Sabinum.

EGatus municipalis ſi deſeruerit legatio nē, pœna afficietur extraordinaria, motus ordine [h], vt plerunque ſolet [i].

II. Idem lib. ij. Opinionum.

LEgatus contra Rempublicā, cuius legatus eſt, per alium à principe quid poſtulare poteſt [k].

1 ¶ Vtrum quis deſeruerit legationem, an ex neceſſaria cauſſa morā paſſus ſit, ordini [l] patriæ ſuæ probare [m] debet.

2 ¶ Ceſſatio vnius legati [n], ei qui munus vt oportet obiit [o], non nocet [p]. ¶ His qui nō gratuitam legationem ſuſceperunt legatitium [q] ex forma [r] reſtituitur [2].

q ergo eſt nauicularius pōt ſe excuſare à decurionatu: vt hīc, & ℨ. de decu. l. Seuerus. ſed ſi ſponte ſuſcipit, renuntiat excuſationi eo ipſo vt hīc. & C. de his qui ſpon. l. j. ſic ℨ. de priuile. vete. l. fi. & de ino. teſt. Papi. §. ſi conditioni. & de decu. l. ij. in fi. item facit ℨ. tit. ij. l. nauicularij. & ℨ. tit. j. his qui. & ℨ. eo. l. §. negotiatores.

s *Vibuſdā. Menſores.* de quibus dicitur ℨ. de excu. tu. l. menſores. aliàs eſt hīc meſſores.

t ¶ *Optiones.* i. qui ſunt in aliqua optione. i. ſocietate peditum: vt C. loca. l. fin. Accur.

v ¶ *Capſarij.* hoc expone vt ℨ. de offi. præfec. vrbi. l. pen. §. fi.

x ¶ *Veterinarij.* i. illi qui fodiunt aurū vel argentum. aliàs vitriarij qui vaſa vitrea faciunt.

y ¶ *Architecti.* principes tectorum: vt in authen. de non alienan. §. qui autem. Accur.

z ¶ *Gubernatores.* fortè nauium. Accur.

a ¶ *Baliſtarij.* qui faciunt baliſtas. Accur.

b ¶ *Ærarij.* qui faciūt vaſa ænea vel de ære.

c ¶ *Arcarij.* qui faciūt arcus vel arcas. Accur.

d ¶ *Plumbarij.* qui fodiunt hæc.

e ¶ *Arborem.* i. carbonem [a].

f ¶ *Præco.* vt ℨ. de in ius vo. l. ij. in fi. Acc.

g ¶ *Hā entur.* vt & C. de excu. ar. li x. l. ij.

¶ DE LEGATIO.

h *Egatus. Ordine.* ſi quo erat.

i ¶ *ſolet.* ſ. fieri. & facit ℨ. de infa. l. neminem. & C. eod. l. ij. & ℨ. eod. l. proxi. §. j. Accur.

k LEgatus. Pōt. nō per ſe: vt ℨ. e. legat'. & l. Paulus. §. fi. & l. is qui. & facit C. de aduo. diuer. iudi. l. qui neceſſariò. Accur.

l ¶ *Ordini.* ſ. decur.

m ¶ *Prol are debet.* ℨ. de re milita. non oēs. §. à barbaris.

n ¶ *Legati.* Cùm duo erant legati.

o ¶ *Obiit.* i. peregit vel fecit, vel ſubiit. & facit C. eo. l. ij. in fin.

p ¶ *Nō nocet.* ſed qualiter ceſſatio contutoris cōtutori: exactoriſque ſuo conſorti nocere debeat optimè per exēpla poterit edoceri.

q ¶ *Legatitium.* ſ. falarium vel viaticū: vt ad mun. Titius. aliàs. i. ſumptus: vt ℨ. eo. legatus. §. ſi quis.

r ¶ *Ex forma.* ſ. legationis, vel conſuetudine

1 *Flo. optiones.*
2 *Fl. & architecti.*
1 *Videō arenas miſſum.*
2 *Flo. Seuerus Anto.*
3 *Flo. archiectus:*
4 *Fl. baliſtarij.*
5 *Flo. bacularium ſtructores.*
6 *Flor. aquilices.*
7 *Flor. arcarij.*
8 *Flo. inſanabiles.*
9 *Flor. carbonem.*
3 *Flo. Ruſſo.*
a *In Vict. exem legitimi qui carbones cædit.*

1 *Flo. legatio num.*
2 *Flo. reſtituitur.*

ne loci. ſic. C. de offic. præfe. præ. l. forma. & ℨ. de pact. reſcriptum. & dic reſtituitur. i. datur: vt ℨ. eo. legatus. §. ſi quis, Accurſius.

a ¶ *Vm Dari debeat.* ex aliquo contractu.

b ¶ *Vbi quis.* ſcilicet, agere volens.

c ¶ *Soluerētur.* q. d. vtrunq; eſt opus, nec ſufficit alterū. nam antè debitū, licet tunc ſoluendum, nō poteſt peti: vt ℨ. de conſtit. pecu. eum qui. §. Iul. ité tunc debitum, ſed extra legationē ſoluendum, non poteſt peti: vt hic dicitur. & facit ℨ. de action. & oblig. l. contraxiſſe. & de iudi. l. ſi quis in le. & l. non aliàs. §. j. & de arbi. non diſtinguem'. §. item. ſi quis.

d ¶ *Soluerētur.* aliquo contractu.

e ¶ *Sciendum. Reipubli.* ſ. Romanorū.

f ¶ *Reſcripſit.* ſed debito ſoluto poſſet. arg. eius quod in honore dicitur ℨ. de mu. & hono. reſcripto. §. debitores. Accur.

g ¶ *Miſſum.* i. damnatum. vnde poſtulare non poteſt vt ℨ. de poſtu. l. §. item.

h ¶ *Debitores fiſci.* for tè principis. aliud eſt ergo fiſcus: aliud reſpubli. vt hic, & in prin cipio l.

i ¶ *Legatione.* ſine dāno fiſci: vt ℨ. tit. j. ſemper. §. conductores. & ad mu. l. fin. in princi. & de mu. & hono. reſcripto. §. debitores. Accur.

k ¶ *Dicit.* & eſt verū: vt ℨ. tit. ij. l. j. in princi. & facit ℨ. de verb. ſig. l. latæ. §. amicos. & C. de inofficio. teſtamentis. l. liberi.

l ¶ *Non alios.* niſi ſint abſentes: vt infrà eodem. l. ſi abſenti. §. penult.

m ¶ *Filios.* & ſic ſine damno fiſci hoc ſit. argu. ſuprà, ad mu. l. fin.

n ¶ *Ordine.* i. per ordinem.

o ¶ *Electi ſunt.* ℨ. de alb. ſcri. l. j. & de mu. & ho. l. vt gradatim.

p ¶ *De primitibus.* aliàs prioribus.

q ¶ *Ternos.* i. ſex, vt de lega. j. l. ſi quis teſtamēto. Vel veri', i. tres: vt in authen. de iudi. §. ne autem.

r *Legato prodeſt.* vt ab eo tēpore in ā: ea reipubl. cauſſa videatur abeſſe: & non tantum quā do iter incipit arripere: ſicut tempus ſuæ vacationis conceſſum nō ſtatim ex die reuerſionis numeratur: ſed cum quodam temporis laxamento: vt ſuprà de va. mu. l. tempus. R. & facit ℨ. qui. ex cau. ma. l. qui mittuntur. §. ſi militer.

s ¶ *Cognoſcet.* ℨ. de iu. l. ij. §. ſed ſi dubitetur. & ℨ. ad muni. l. de iure. in prin. & ℨ. eo. l. ij. §. j. & l. j. Accur

t *Filio. Vacatio.* quæ eſt biennij: vt C. eod. l. iij. de ho. non cō. l. ij. in fine.

1 *Videō arenas miſſum.*
2 *Flo. Seuerus Anto.*
3 *Flo. Ruſſo.*
4 *Flo. qui in curiā lecti. ſunt.*
5 *Flo. primorito.*

v ¶ *In ſtipendiis.* aliàs impendiis. & dic ſemper, i. laboribus perſonæ. & facit C. de hono. non con. inter pa. & filium. l. j. & fin.

x *Filius. Biennij.* ſic ergo biennio excuſatur: vt ℨ. l. proxi. & C. eo. l. iij. & facit ℨ. de mune. & ho. l. & qui §. quamuis. & ℨ. eo. l. vicarius. ℨ. eo. l. ſciendum. §. legati. & ℨ. l. proxi.

ces: interuallis honorum, qui ſumptum habent, rectè obſeruatur: in ſtipendiis [1] [v] legationum, quæ ſolo miniſterio obeuntur, diuerſa cauſſa eſt.

VII. Papinianus lib. j. Reſponſorum.

FIlius decurio pro patre legatio nis officium ſuſcepit. ea res filium, quò minus ordine ſuo legatus proficiſcatur, non excuſat: pater tamen biennij [x] vacationem vindicare poterit: quia per filium legatione functus videtur.

VIII. Paulus lib. j. Reſponſorum.

PAulus reſpondit, eum qui legatione functus eſt, intra tempora vacationis [y] præfinita non oportere compelli rurſus ad defendendum publicum negotium, etiā ſi de eadem cauſſa litigetur [z].

1 ¶ Imperatores Verus [1] & Antonius AA. Germano Syluano. *Legatione functis, biennij vocatio conceditur [a]: nec intereſt, vtrum legatio in vrbe, an in prouincia agentibus nobis mandata ſit.*

2 ¶ Paulus reſpondit, eum qui legatione fungitur, neque alienis [b], neque propriis negotiis ſe interponere debere, in qua cauſſa non videri eum quoque contineri, qui cum amico ſuo prætore gratis con filium participat.

IX. Idem lib. iij. Reſponſorum.

PAulus reſpondit, de eo damno, quod legationis tempore legatus paſſus eſt, poſſe [1] etiam legationis tempore experiri [c].

X. Idem lib. j. Sententiarum.

LEgatus antè quàm officio legationis functus ſit, in rē ſuā nihil agere poteſt [d]: exceptis iis, quæ ad iniuriam eius, vel damnū parata [e] ſunt.

1 ¶ Si quis in munere legationis antè quàm ad patriam reuerteretur, deceſſit: ſumptus, qui proficiſcenti dati ſunt, non reſtituūtur [f].

XI. Idem lib. ſing. de iur. libellorum.

SI abſenti [g] iniūcta eſt legatio, eamque gratuitam [h] ſuſcepit: poteſt & per alium quis legationem mittere. ¶ Qui legationis officio fungitur, licet ſuum negotium [i] curare non poteſt,

1 *Fl. obſeruatur.*

y *Paulus. Vacationis.* ſ. biennij: vt ſuprà l. proxi. & ℨ. l. pro xi.

z ¶ *Litigetur.* ℨ. de vac. mu. l. legato. & ℨ. de mune. & ho. l. æſtimationem. §. fina. Accurſius.

a ¶ *Conceditur.* C. eo. l. ij. & de hono. non cō. l. ij. in fi.

b ¶ *Alienis.* ſi ſponte vellet gerere. nam ſi ex neceſſitate, pura pupillæ ſuæ nomine, ſecus: vt ℨ. l. legatus. & l. proxi. in princ. & l. legatus creatus. & l. ſi abſenti. §. j. Accurſius.

c *Paulus. Experiri.* quo caſu ſicut alium cōuenit legatus, vt hīc, ſic reſponde re debet eidē ſe conuenire volenti: vt ℨ. de iudi. l. qui non coguntur. & facit ℨ. l. proxi. in fi. & ℨ. l. proxi. in princ. & ℨ. de iudic. l. ij. §. item ſi extrà. ibi, non tantum, &c. Accur.

1 *Fl. Antonius & Seuerus.*

d *Legatus. Agere poteſt.* vt ℨ. l. proxi. §. qui. & l. is qui. & l. eundem. §. ante. & ℨ. l. ij. §. Paulus. ſed certè imò videtur, q agere poſſit quādocūq; vult: vt ℨ. de iudi. l. ij. §. item ſi extrà, ibi, ſed ſi agant, &c. Solu. non agunt, vt hīc quin aduerſus eōs ſe defendant: vt ibi. vel non agunt: ſi damnū eſt reip. vt hīc. aliàs ſic: vt ibi. ad quod ℨ. ad muni. l. ſi. ij. reſpon. In certis caſibus tamen agit, & ſe non defendit: vt in ea. l. §. ſed ſi agant. & hīc ſubiicit. & ℨ. l. proxi. §. j. & l. legatus. & ℨ. eo. l. Paulus.

1 *Flo. poſſe exactum.*

e ¶ *Parata ſunt.* vt ℨ. eo. l. proxi. & ℨ. l. proxi. §. j. & ℨ. de iudi. l. ij. §. ſed ſi agant.

f ¶ *Non reſtituunt:* ur. an autem poſſunt peti, quod videtur: vt in aduocato ſici: vt C. de aduoc. di. iudi. l. poſt duos. & de aduoc. diuer. iudi. iubemus. §. fi. videtur enim perfunctus defunctus: vt arg. ℨ. de va. cog. l. j §. diuus. & ℨ. de offi. aſſeſ. diem. & de ſtatulibus hæres. §. Stichus. & ad Tertullia. l. ij. §. confeſſi. & de condi. ob cauſſam. l. ſi pecuniam. j. reſpon.

g ¶ *Abſenti.* ſuprà ad mu. Titio.

h ¶ *Gratuitam.* i. ſponte, aliàs non ſuſceptam quomodo alij dare poteſt: & eſt ſpeciale hic quando abſens: & ſic intellige ℨ. eod. l. vicarius. aliàs contrà, ℨ. eod. ſciendum. §. legati. & facit ℨ. eod. filio. & l. filius. vel dic gratuitam proprie, vt ℨ. l. ij. in fin. vel ſi legatiuum habet, non poteſt delegari alij. Accur.

i ¶ *Suum negotium.* quo lucrum capiet. ſecus ſi damnum fatagit

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulsare,iniuriá ve repellere:vt ℨ.proxi.l. Paulus.

a ¶ *Participem*.vel contutorem.

b ¶ *Dicat*.necessitas eum excusat.ad quod ℨ.de postulan.l.j. §, sed est æquissimum.& l.puto.in princ.& l.pe.& fi.& de aduo.diuer. iudi. iubemus.§.ad hoc.& l.petitiones.§.& ad hoc.& ℨ.l.proxi.in princ.

c *Legatus creat*. *Nicopoli*. nomen ciuitatis vnde erat legatus. Et est speciale in domo:quæ est tutissimũ cuique refugium:vt & ℨ. de in ius voc. plerique. In aliis cõtrà. vt hic subiicit.

d ¶ *Emisit*.ſ. legatus.

e ¶ *Obstringi*. vt & ℨ. Paulus. §. fi. & l. legatus.in princ.& l.ſi absenti.§.j.

f *Vicarius*. Pone exẽplũ ℨ. ſi absenti.in princ. vel vt ℨ. filio. & l. filius. ne ſit contrà.ℨ. ſciendum. §. legati.

g ¶ *Cogetur*.vt ℨ.eo.filio propter patrem.

h *Vi libera*. i.libertatis : quia est finita: vt ℨ.de iudi.l.ij. §. planè.& ℨ.qui.ex cau.ma. l.non videtur. & de remili.l.j.& ℨ.tit.ij. tempº.Vel dic, liber abeſt, & non tanquam legatus:quod in idem recidit.

i ¶ *qui legatione. Libellum*. conuẽtionalem.sed ob ℨ.l. legatus ante. in prin. Resp. vt hic. Item fallit hoc in casibus vt ibidẽ no. Item argu. ℨ. de in ius voc.l.libertus.

k *Vndem plures*. ſ. perfecta prima, adeò q̃ cogatur post biennium : vel etiam vna vice potest committi pro pluribus negotiis ad plura loca vel vnum.Accur.

l ¶ *Præsertim*. ſ. sunt vera prædicta. Accur.

m ¶ *Sumptus*. ſcilicet ſufficiens maximè. nã & gratis ſuſcipere põt: vt ℨ.l.ij.§.ſi.

n ¶ *Suadeat*. aliàs ſubeat.

o ¶ *Susceptа*. negotiũ motum.

p ¶ *Fungatur*. i. functus ſit : & iſto ſecũdo casu ſi feratur ſententia in eum,vel in aliquo in eum procedatur per quod ius ſuũ lædatur, reſtituitur:vt not.ℨ.de integ.reſti.l.fin.in alio denegatur ei reſtitutio: verùm vtroque casu debet ſe defendere per ſe vel per alium.& ſi non ſit qui eum defendat,mittitur aduerſarius in poſſeſſionem:vel reſtitui tur aduerſus ipſum legatum:vt ℨ.ex quib.cau.ma.item.§.j.& l.ſequenti.& l.ſed & ſi per præ.§.j.& fi.& facit ℨ.eum qui ap.l.j.& ij.& quod ibi not.& ℨ.l.proxi.& ℨ.iudi.ſolui.ſi reus.

q ¶ *Si quis legatum. Sancti*.id est,inuiolabiles : vt & ℨ. de re. diui. l. ſanctum.§.j.

r ¶ *Liberos*.ſecus ſi ex alia cauſſa:vt ℨ.de cap.in bello.ij.reſpon.

s ¶ *Expulisse*.ſ.perpetuò,ad quod ℨ.de capi.dimi.l. amiſſione.§.qui de ſiciunt.

t ¶ *Interdiceret*.vt inſti.de capi.dimi.§.minor.

v ¶ *Numantini*.erant hoſtes qui voluerunt Hoſtilium, quòd offendet eorum legatos:aliàs eſt manumiſſum.& legunt per l.ℨ.de capti.& poſtlimi.reuer.l.v.§.fi.ſed prima placet.

x ¶ *Vt esset*.i.remaneret.ſic ℨ. de iudi.Iulianus.

y ¶ *Ciuis Romanus*.quaſi inſit in dedítione ea tacita cõditio,ſi ab hoſtibus admittatur. Quæſi enim quãdoque tacitè intelliguntur.vt ſi erranti poſ.tradat,non videtur tradens perdere, cùm errans non quæ rat:vt ℨ.de acqui.poſ.l.ſi me in vacuam. Item ſi creditor permiſit vendi pignus:ita nocet,ſi venditio ſecuta eſt:vt ℨ. qui. mo. pig. vel hypot. ſol.ſicut.§.ſi voluntate.& ℨ.de fideiuſ.ſi ſtipulatus.§.penul.

¶ DE ADMINISTRATIONE RERVM ad ciuitatem pertinentium.

SI quis legatum hoſtiũ pulſaſſet, contra ius gentium id cõmiſſum eſſe exiſtimatur: quia ſancti q habentur legati. Et ideo ſi cùm legati apud nos eſſent gentis alicuius, bellum[1] eis indictum ſit: reſponſum eſt liberos[r] eos mane re:id enim iure gentium conuenit eſſe.Itaque eum,qui legatum pulſaſſet, Quintus Mucius dedi hoſti bus,quorum erant legati, reſpondit[2] vtilius eſſe.quem hoſtes ſi nõ recepiſſent, quæſitum eſt,an ciuis Romanus maneret : quibuſdam exiſtimantibus manere, aliis contrà.quia quem ſemel populus iuſſiſſet dedi , ex ciuitate expulſiſſe[3 s] videretur: ſicut faceret cùm aqua & igni interdiceret[t] .in qua ſententia videtur Publius Mucius fuiſſe. Id autem maximè quæſitũ eſt in Hoſtilio Mancino,quem Numantini[v] ſibi deditum non acceperunt: de quo tamen lex poſteà lata eſt , vt eſſet[x] ciuis Romanus[y]:& præturam quoque geſſiſſe dicitur.

1 Fl. inſurrexe.

2 Flo. dicebat.

De administratione rerum ad ciuitatem[1] pertinentium.

TITVLVS VIII.

Quod relinquitur ciuitati ad certum usum expendendum,non debet expendi ad alios usus. Franc.

I. Vlpianus lib.x. Diſputationum.

VOd ad certam ſpeciem ciuitati relinquitur, in alios vſus conuertere non licet[z] .

1 Fl. ciuitatis.

II. Idem lib.iij. Opinionum.

NOn vtique[a] de exemplo poſterioris locationis,præterita rum conductionum, quæ ſuam legem habuerunt , rationem iniri §.grani.

z ¶ *Vod. Nõ licet*[2].ni ſi in caſibus:vt ℨ. l. legatũ & ℨ.de vſufruct.lega.l. legatum ciuitati. & infrà de ope.pu. l.pen.& de polli.l.Imperatores. in fi.& C.de expen. pu. lu.lib.xj. l. j. & facit ℨ. de iur. & fac. ign. l.penu. §. fin. & de vſufru. legat. l. quidam. & de an. leg. liberto. §. Lucius.

2 Facit ad id quod voluit gl.in c.j.§. ſi rei. de colla prag. ſan. in vet. pluralitatis. in vijcol.

1 Flor. bellum cum eis.

a *Non vtique*.] CAsus. Aliqua pacta quæ ſunt appoſita in præteritis locationibus , non ſpectantur in futuris. Item quod quis prohibetur per ſe exercere , nec per alium facere poteſt : & ſic decurio qui per ſe prædia ad colendum conducere non poteſt, nec per alium debet conducere : etſi contrà facit , reuocatur quod factum eſt. Item qui emit frumentum à republic. ſi ſoluit pretium in alium rationem , quàm frumentariam,adhuc ſoluere tenetur : & contra eum abſentem poteſt de hoc dari ſententia. Item debitor ex frumentaria cauſſa debet ſoluere citò , & debet cogi ad ſoluendum per præſidem prouinciæ. Item pecunia data ad comparationem frumenti , debet reſtitui ciuitati , non compenſari : & ſi pecunia frumentaria in alios vſus ſit conſumpta, quàm quibus deſtinata erat:reddi debet ciuitati à procuratore reipubli. Item ſi pecunia frumentaria redditur ciuitati cum vſuris fiſcalibus , ſatis eſt : nec vſura vſurarum debetur. & hoc dicit hæc lex vſque ad

2 Fl. ſolitus eſt respondere quem hoſtes ſi.

3 Fl. expulſſe.

a ¶ *Agere debet*.Hic not.quatuor. Primò , quod non poſſum per me, nec per alium:vt hic,& ℨ.de tuto.& cura.da.l.ſcire.§.ſi mater. & ℨ. de contrahen.empt.l.non licet.& C.de hæred.inſtit.l.neque per ſe.& de diſtrac.pigno.& qui ſub imagine.& de vſur. l. eos. in fine. & ℨ. de author.tut. pupillus.§.ſed ſi per interpoſitam.& ℨ.ad Macedo. ſed Iul.in princip. & l. filium. & qui & à qui.l. ſi quis in rem. §. fina. & C. de contractibus iud.l. j.in fin. & ſuprà de fal. diuus.ij. reſpon. & de vſuſca. Labeo. §. ſed eũ & de bon.lib.quæritur. & de pœ. iud. l. j. Secundò , quod poſſum per me , & per alium. ad quod ſuprà de lega. j.ſi mihi. §. regula. & de iniur.ſed ſi vnius. §. idem ait & ſi. Tertiò, quod per me non poſſum,poſſum tamen per alium : vt & ſuprà de off præfec. vrb. l.fin.& mand. l. ſi mandauero. §.ſi hi. & C. de procu. l. quicunque. & de acquiren. hæred. Antiſtius §.fin.& ℨ. quæ res pign. obli. Ariſto. vbi de hoc dixi. Quartò, quòd aliqua per me poſſum , quæ non per aliũ. ad quod ℨ. an per ali. cauſſa appell.l. j. & de pub.iudic. l. pe. §. j. & C.de his qui ve.æta. impe.l.ij.

1 Fl. locat.

2 Fl. ſua cauſſa.

b ¶ *Non licet*.vt & C. loca. l. curialis. verùm ſi ſuccedat ei , qui habet ea conducta,remanebit in conductione. vt ℨ.de decu.l.decurio. & arg.ℨ.de re mil. l. milites prohibentur. in fi. & de fal.l.j.§.pe.

3 Fl. pecuniã datam.

c ¶ *Vsurpata*. id eſt in malum vſum ducta.

d ¶ *Reuocentur*. vt & ſuprà de iur.fiſ.l. aufertur. §. quod à præſide.

e ¶ *In alium vsum*. qui emit frumentum à repu.ſi ſoluit pretium in aliam rationẽ quàm frumentariam, reipub. adhuc ſoluet : vt & C. de compen.l. ſi ex venditione. & redditur ei quod ſoluit : vt ſubiicit. Vel dic verius, quòd fuit pecunia data alicui vt emeret frumentum reipubli. qui in alium vſum reipubl.conuertit:debet reddere ſtatim. ſi reſpub. ei reſtituit,quod in alium vſum eſt conuerſum:vt infrà §. ad frumenti. & §. ſi autem.

4 Flo. cõputationis.

f ¶ *Debito*.cum vſuris,non cum vſurarum vſuris : vt infrà §. ſi indemnitas.

g ¶ *Inanis*.id eſt valet etiam contra abſentem. & eſt ſpeciale , regulariter contrà.ℨ.de re iudi.l.de vnoquoque. Accurſius.

h ¶ *Acceptorum*.pro frumento emendo.

i ¶ *Et datorum*.in alium vſum.

k ¶ *Ponatur*.niſi tantum ei reſtituatur à repu. quantum in alium vſum poſuit, & ipſe totam frumentariam pecuniam reddat : vt infrà §.ſi autem.

l ¶ *Debitor*.vel emptor vel qui acceperit pecuniam ad emendum : vt ℨ.proxi.reſpon.dixi.

m ¶ *Quàm primum*.id eſt cito.ad quod ℨ.de iure fiſ.in fraudem.§. fiſcalibus.

n ¶ *Habet*.ſi habes in litera habent,dic reſpu.& debitor frumentarius. Si verò habes habet:dic reſp.vel verius , ſcilicet debitor frumentariæ pecuniæ:vt ℨ.de iure fiſc.l.iij.§.multa.& C.quando fiſ.vel pri. ſi non in ſciantur.

o ¶ *Compensari*.vt & C.de compen.l.in ea. & l.fin. & ℨ.de iure fiſc.l. aufertur.§. qui compenſationem.

p ¶ *Pecunia*.data ad compenſationem frumenti vt prædixi.

q ¶ *Soluit*.id eſt reddi.

r ¶ *Vsuris*.ſcilicet fiſcalibus,quæ ſunt ſemiſſes:vt ℨ.de vſu. cùm quidã. §.ſi debitores.at ſi in ſuum vſum,tunc centeſimæ:vt ℨ.de neg geſt. qui ſine.

s ¶ *Sit*.vel ſoluta vel ſoluenda.

oportet.

1 ¶ Quod quis ſuo nomine exercere prohibetur ,id nec per ſubiectam perſonam agere debet[a] . Et ideo ſi Decurio ſubiectis aliorum nominibus prædia publica colat[1], quæ decurionibus conducere non licet[b] , ſecundum legem vſurpatam[c] reuocentur[d].

2 ¶ Quod de frumentaria ratione in alium vſum[e] cõuerſum eſt,ſuę cauſſæ[2] cum incremento debito[f] reſtituatur : idque & ſi contra abſentem pronuntiatum eſt,inanis[g] querela eſt : ratio tamen adminiſtrationis ſecundum fidem acceptorum[h] & datorũ[i] ponatur[k].

3 ¶ Frumentariæ pecuniæ[3] ſuo nomine debitor[l] quàmprimum[m] ſoluat. Neceſſaria enim omnibus rebus publicis frumentaria pecunia morã ſolutionis accipere non debet:ſed debitores, quos ex eadẽ cauſſa habet[n] ,ad ſolutionem per præſidem prouinciæ compellãtur.

4 ¶ Ad frumenti comparationem pecunia data[3], reſtitui ciuitati, nõ compenſari[o] in erogata debet. Sit autem frumentaria pecunia[p] in alios vſus quàm quibus deſtinata eſt , conuerſa fuerit, velut in opus balneorum publicorum : licet ex bona fide datum probatur , compenſari quidem frumentariæ pecuniæ non oportet:ſolui[q] autem à procuratore reipublicæ iubetur.

5 ¶ Si indemnitas debiti frumẽtariæ pecuniæ cum ſuis vſuris[r] ſit[s], immodicæ & illicitæ diſpenſationis[4] modus nõ adhibetur,id eſt,ne commodorum commoda,& vſurę vſurarum incrementum faciant[t].

6 ¶ Grani æſtimationem per iniuriam[v] poſt emptionem ablati,quæ rationibus publicis refertur, curator reipublicæ domino reſtitui iubeat[x].

7 ¶ Si eo tempore quo eſt nominatus idoneus[y] , poſtea lapſus[z] facultatibus, damnum debitis reipublicę dederit[a] , quia fortuitos caſus nullũ humanũ[5] conſiliũ præuidere[6] poteſt[b],procurator[7] hoc no mine nihil præſtare debet.¶ Ius reipublicæ pacto[c] mutari nõ põt, quò minus magiſtrat° collegę quo que nomine cõueniatur[8] in iis ſpe ciebus, in quibus fieri id iure permiſſum eſt[d] .Actio autẽ quæ proterea[9] in collegã decerni ſolet,ei qui pro altero dependit,ex æquita te[e] cõpetit[10] : & quod depenſum eſſe per collegam[f] in magiſtratu probabitur, ſolui & ab hæredibus eius præſes prouinciæ iubet[11].

9 ¶ Conductore perficiendi operis punito[g], fideiuſſor, qui pro eo interuenerat , idẽ opus extruendum alij locauerat. Nec à ſecundo redẽ ptore opere perfecto, vſurarũ præſtationem hęres fideiuſſoris recuſare nõ debet:cùm & prior cauſſa in bonę fidei cõtractu[12] in vniuerſum[h] fideiuſſorem obligauerit,& poſterior locatio , quia ſuum periculum agnouit, ſolidę præſtationi reipublicæ eum ſubſtituerit[i] .

10 ¶ Qui fideiuſſerint pro conductore vectigalis in vniuerſam conductionem, in vſuras quoque iure conueniuntur,niſi propriè quid in perſona eorum verbis obligationis expreſſum eſt[k]. Sed &[13] ſi in locatione fundorum[l] ,pro ſterilitate temporis , boni viri arbitratu fortuitis.Accur.

3 Fl. pretorea ſu.

4 Flo. cõputationis.

5 Fl. homicidium.

6 Fl. prouideretur.

7 F. curator.

8 Fl. cõueniãtur.

9 al. propter eum.

10 Fl. cõpetet. quod.

11 Flo. iubet. Idẽ ex eodem libro. Conductore.

12 Flo. contractum.

13 Fl. ſed ſi non.

t ¶ *Faciant*. vt & C. ex quib. cau. infa. ir. l.improbum.& C.de vſur.l. penult.

v ¶ *Per iniuriam*. aliquis emit à repub. frumentum , & pretium ſoluit vt debuit. ſed frumentum fuit emptori à repub. poſt:à ablatum: vel non traditum.certè eſt reddendum pretium. vel dic quòd fuit traditum, & per extraneum euictum.nam tenetur fiſcus ad pretium reddendum. ſed tunc eſt contra , ſuprà de euic. ſi per imprudentiam.quia hic dicit per iniuriam:& dicit quòd prima facie videbatur iniuria , ſed non erat: nec tamen fiſcus tenetur ad intereſſe : vel vltra æſtimationem , etiã ſi promiſit:vt ℨ. de iure fiſ.ſi procurator.vel dic quòd etiam ſi per iniuriam eſt euictum, tamẽ ad pretium tenetur : vt ſic ſpeciale contra fiſcum:cùm aliud ſit pro eo:vt d.l.ſi procurator. ad quod C. communia de le.l.fin.§.fina.

x ¶ *Iubeat*. aliàs iubeatur reſtituere , ſ.à præſide prouinciæ. & facit ℨ. de act. empt. ſi ſterilis.§.cùm per venditorem.

y ¶ *Idoneus*.aliquis officialis à curatore reipublicæ : vt C. de peri. no.l.j.lib.xj.& fac.ℨ.de fideiuſ.l.fideiuſſores.& de magi.con.l.j.§ magiſtratus.Accur.

z ¶ *Lapſus*.ſubaudi eſt fortuito caſu.& hic officialis.

a ¶ *Dederit*. patiendo debitores reipu. fieri non ſoluendo.

b ¶ *Poterit*. vt ℨ.de admini.tut.l.ſi reſpublica. & C.de pign. act. l.quæ

c ¶ *Pacto* inter ipſos magiſtratus:vt ℨ.de pac.l.iuſ pu.& j. de re. iur.l.neque.§.j.& l.nec ex prætorio.niſi quo ad hoc quia primò conuenietur ille.vt ℨ.de magi.con.l.j.§.ſi magiſtratus.

d ¶ *Permissum est*. quod eſt ſemper niſi quando à iudice fit diuiſio. Sed & tunc ſi prohibere potuit:vt j.l.proxi.& l.pen.§.antepe.& no. ℨ. ad munici.l.imperatores.Accur.

e ¶ *Ex æquitate*.ſcilicet vtilis negot. geſt. vt ℨ. de tut. & ra.diſt.l.j.§. nunc tractemus.& de neg.geſt.l.ſoluendo.

f ¶ *Collegam*.id eſt per eum qui erat collega in magiſtratu.

g ¶ *Punito*.in pœna aliqua , cùm fraudulenter admiſerit : vt j.l.vlt.§. iiii.non autem ſortem , id eſt mercedem quam acceperat reſtituet.& ideo eius infrà dicit præſtari vſuras. Sed oppo.C.de vſur. eos. §. pen. vbi nec occaſione pœnæ.Reſpon.ratione doli fuit pœna inflicta. at vſura ratione moræ.

h ¶ *In vniuersum*.hoc dic vt j.proxi.reſpon.

i ¶ *Substituerit*.quaſi ſequelam:vt ℨ.de inſtit.l.cuicunque.§.item ſullo num.cum concor. Accurſius.

k ¶ *Expressum est*.vt ℨ.de fideiuſ.l.fideiuſſores. §. j. & facit C.de pac. inter empt.l.in initio.& C.de fideiuſ.l.fideiuſſor.& de verbo.oblig.l.ſi ſeruum.§.nunc videamus.in fin. & ℨ. loca. quæro. & quod ibi not. & quod cum eo.l.ſi mandato.& ℨ.ad muni.Lucius.§.j.& ℨ. de fideiuſſor. l.ſi quis pro.§.j.

l ¶ *Fundorum*.quia timebatur ſterilitas, actum fuit vt penſio cuiuſ ſ.nouum.

Universidad de Deusto Biblioteca

libet anni æstimaretur arbitrio boni viri.sed tunc est contrà. ff. loca. si merces.in princ.Respon. hic specialeve est dic boni viri, scil certi. vel pone secundò quòd tantùm diminutio debet æstimari arbitrio boni viri cuiusque anni scilicet quo contigerit sterilitas.Et sic ff. loca.& con duc.l.ex conducto.§.fina.& §.sequen.

a ¶ *Fides*.quæ est vt seruetur pactum : vt ff. de pact.l.j.in princ. Accurſius.

Vratores.] CASVS.Quidam erant curatores alicuius officij communis : & eis omnibus insolidum certa pecunia publica danda erat.data est cui que pars sua pecuniæ, & sic diuisim. dicitur quòd propter hoc non liberatur vnusquisque ab oblig. insolidum. Vipia. tamen dicit gerentem primò conueniendum ad similitudinẽ tutorũ.Item si curator reipu. locauit prædiũ vsque ad quinquennium,non exacta idonea cautione,deinde cõductor remansit in conductione etiam post quinquennũ : est factus debitor reip. quia approbare videtur dimittendo ei prædium,non idẽ in vectigalibus erat cõstituturum : imò quilibet curator pro suo tempore tenetur. Item si curator reip. animo nouandi promisit creditoribus reipu. dicitur quòd ex hoc liberatur respu. & ipse tenetur ex officio : secus si constituat se soluturum. Item patre electo curatore reipu.filius eius non cogitur pro eo fideiubere etiam si prius esset emãcipatus à patre. Item si fideiussor magistratus dedit pignora : tenentur pignora in eum casum,cum solidum à magistratu seruari non possit.hoc dicit cum l.seq.Franc.

b ¶ *Periculo*.scilicet solidi.

c ¶ *Vlpianus*.scilicet dicit quod sequitur,vel quod præcedit.

d *Prior tamen*.aliàs incipit lex.& fac.C.si tutor non gest. l.j. & ij. & C.de conue.sisci deb.l.iiij. & ff.de admini.tu.l.tutores. §. in eum.& C.quo quis ordi.con.l.j. & de admini.tut.l.fi. Sed argum. contrà.ff.de cur.bonis dan.l.ij.§.fina.sed est ibi ratio,vt ibi dixi.Item facit quod no.ff.ad mu.l.imperator.& facit ff.de admini.tuto.l.etiam.& ff.l. vltima.§.penulti.

e ¶ *Cæteris annis*.vltra quinquennium.

f ¶ *Reliqua*.id est debitor fisco esse cœpit.

g ¶ *Non potuerint*.scilicet à colono.

h ¶ *Successor*.scilicet eius qui &c.id est alius curãtor. & dic tenebitur, scilicet reipu quia approbare videtur dimittendo ei prædium : vt ff.ad muni.Titio.§.j.sed duo quæro primò si ante quinquennium finiuit suum officium curator qui locauit,cuius sit periculum ex tunc? Respon.suum quo ad rempu.vt statim subiicit.non tamen amodò tenebitur vt ff.proxi.no.Item quid si durauit offic.vltra quinquennium,cuius est periculum eius temporis ? Respon. huius locatoris. nam si efficitur periculum alterius per approbationem:multò magis remanet huius in offic.durantis.

i ¶ *Sui temporis*. id est suæ locationis. amodò ergo innuit facturum idem.Sed quid differt locatio à vectigali?Respon.multum:quia altero casu transit dominium vtile vel effectus.altero non : vt ff.si ager vecti. per totum

k ¶ *Singuli*.curatores reipub.

l ¶ *In eum*.potestatem vel alium officialem.

m ¶ *Administrationis*.scilicet suæ Accur.

n ¶ *Creditoribus*.qui mutuauerunt reipub.

o ¶ *Facta*.per hoc rempub.liberatur.

p ¶ *Denegari*.creditoribus qui nouauerunt.

q ¶ *Videtur*.scilicet is qui nouauit secundùm Azo. & sic tenetur ex omni alio contractu etiam finito officio,præterquàm de constituta.sic in soluenda pensione cuiusque anni pacto comprehensum est:explorata lege conductionis,fides a bona sequenda est.

III. Papinianus lib.j. Responsorum.

CVratores communis officij diuisa pecunia, quam omnibus insolidũ publicè dari placuit: periculo b vice mutua non liberantur.

IIII. Vlpianus i c scribit.

PRior tamen d exemplo tutorum conueniendus est is, qui gessit e.

1 ¶ Prædium publicum in quinq; annos idonea cautione non exacta curator reipublicæ locauit. Cæteris annis f colonus si reliqua g traxerit,& de fructibus prædij merces seruari nõ potuerint h, successor i qui locauit, tenebitur. Idem in vectigalibus non ita pridem cõstitutũ est,scilicet vt sui tẽporis k singuli k periculum præstarent.

2 ¶ In eum l, qui administrationis m tempore creditoribus n rei publicæ nouatione facta o pecuniã cauit, post depositum officium actionem denegari p non oportet. Diuersa est caussa eius qui solui cõstituit. similis etenim videtur q ei qui publicè r vẽdidit aut locauit.

3 ¶ Filium pro patre curatore reipublicæ creato cauere cogi non oportet s,nec mutat quòd in eum pater emancipatum priusquàm cu rator crearetur 2,certam partẽ bonorum suorum donationis caussa contulit.

4 ¶ Pro magistratu fideiussor interrogatus,pignora quoque speciaLiter dedit. In eum casum pignora videntur data, quo rectè conuenitur t:videlicet postquàm es ab eo seruari non potuerit v, pro quo in terceſſit.

V. Valens lib.v.fideicommissorum.

LEgatam municipio pecuniã, in aliam rem, quàm defunct? voluit, conuertere citra principis authoritatem nõ licet x, & ideo si vnum opus fieri iusserit,quod Falcidiæ legis interuentu fieri nõ potest:permittitur summam,quæ eo nomine debetur,in id, quod maximè necessarium reipublicæ videatur,cõuertere. Si 1 verò plures summæ in plura opera legantur, & legis Falcidiæ interuentu id quod relinquitur, omnium operum extructioni non sufficit, permittitur in vnum opus quod ciuitas velit erogari y. Sed municipio pecuniã legatam, ita 2 vt ex reditu eius venatio aut spectacula edantur, scenatus in eam 3 causſam erogari vetuit z:& pecuniam eo 4 nomine legatam in id,quod maximè necessarium municipibus videatur,conferre permittitur: vt in eo munificentia eius qui legauit, inscriptione a notetur b.

1 Flo. *verisi. præcedes le gitusquesse habet, Vipianus: Prior, &c.*

2 Flor. *gesserit Ex eodem libro. Prædiũ, &c.*

10

20

30

40

50

60

in simplici procuratore:vt ff.de procu. l.procurator qui pro emict. Sed quæ est ratio in contrà.secundùm eum ? Respon. forte constituit ad fidem debiti profitendi,non animo se obligandi: vt ff. de instit. l. fi. aliàs in contrà.videtur idem ꝙ in alio arg. ff. de constit.pec. Titius sed H. dicit simili officio magistratũ nõ teneri ad instar tu.vt C. quod fal.tu auctor. l.j.nã hic vt tutor ex necessitate suscepit magistratum : vt ff.de mu. & ho. quis magistratus. & hic exponit. Similis ei videtur is qui constituit &c.& in stipulatione facta animo notandi est ideo,quia eo animo fecerit. ad quod ff. quod fal.tu.au.l.v.& ff. de constit. pec. Titius. Vel dic tertiò secundũ Al. quia refert in administratione ciuitatis vtrum sponse se obliget an necessitate. Primo casu obligatur ipse & non ciuitas. & adde qđ ibi no. Itẽ facit ff. quod iussu.l.j.& de pœ. l. liceet.§. fi. Accurſius.

e ¶ *Iliussa. Patrem*. & eius hæredem: excussis tamẽ prius bonis filij : vt C.de decu. l.j. & ff. fam. erciscun. si vni. §. idẽ scribit. & §. Neratius. & ff.ad mu. l. quoties. & adde qđ ibi no. Itẽ facit ff. quod iussu.l.j.& de pœ. l. liceet.§. fi. Accurſius.

f ¶ *Abesset*. scilicet principaliter. nã & qđ Priuatorum interest pri cipaliter, reip. interest secũdariò::vt instit.de his qui sunt sui vel alieni iur.§.expedit & tamen de eo non tenetur patet:vt d. l. quoties. Accurſius.

Alculi. Admittetur.etiã vsque ad xxx. annos quando per errorem,sed quando per gratiam quã fecit curator reip. alicui administratoritũc non retractatur vltra decẽ vel viginti ann.vt ff. de di.præ.l.in omnibus. §. j. nõ autẽ audeas dicere ꝙ prima casu vsque ad decimum vel xx. annum,secundo nullo modo reuocẽtur : quia esset contra l.C.de trãſact.præſes. & ff.tit.ij.l. iiij.& ff.de pact.l. Imperatores. Et facit C. de erro. cal. In casu tamẽ vsque ad xv. annum: vt ff. de oper. pub. l. in omnibus. Accur.

h ¶ *Expuncta*. hoc expone : vt ff. de verb. signi.l.cognoscere. §. j. & de re militari. l. ex

i ¶ *Retractalxuntur*. vltra decem vel viginti annos.

Mperatores.] CASVS. Pecunia publica quæ remansit penes curatorem reipublicæ,tenetur ad eam & ad eius vsuras : in ea verò quæ remansit penes redemptorem operum,qui redemptor non est soluendo,curator tenetur ad eam tantum:non ad eius vsuram.Itẽ periculum operum publicorũ quæ locavit curator reipub. spectat etiam ad hæredem curatoris.Itẽ curator debet revocare agros reipu. possessos etiam à bonæ fidei emptoribus.Item opera publica nõ sunt locanda sine cautione.Item si curator in distrahẽdis rebus publicis malè se habuit:si quidem dolo,in duplũ tenetur reipubli. & nõ eius hæres. si negligentia,in simplum tenetur. Item pecuniam ad annonam destinatam distractis rebus curator debet exigere. Item sitonæ qui non segniter suum officiũ gesserunt:indemnes conseruari debent. & expone vt in gl. Item curator calend.non debet cauere:cùm à præfide ex inquisitione eligantur. Itẽ vnus curator tenetur pro alio si videns eũ malè gerere,non petiit eum remoueri. Item curator tenetur reipub. si nomina debitorum reipublicæ facta sunt deteriora tempora curationis suę: secus si prius facta erant deteriora. Item magistratus qui tenuit pecuniam publicam penes se tempore magistratus,& pòst magno tempore.tenetur eã reddere,& eius vsuras,& hoc dicit hæc l.vsque ad fi.tit. Franciſcus. Accur.

k ¶ *Imperatores*.hæc lex vndecies,sed ff.ad muni.l.fin.septies,in l. fi. de decu.quater habet verbum reſcripſerunt.

l ¶ *Vsuras*.semisses,vt no.ff.eo.l.ij.§.fi indemnitas.

m ¶ *A redẽptoribus*. quibus curator dederat opera facienda : vt ff.de rei vendi.l.redemptores.& ff. titu.iij.iiij. §.j.

n ¶ *Sortis*. quamuis ex contractu cõueniatur: per quod videbatur etiam in vsuris teneri:vt ff.ad muni.Lucius. §. j. & hoc nisi in ea commiserit fraudem : vt ff. de vsur. cùm quidam. §.eos.qui.Accur.

o ¶ *Curatorum*. reipublicæ qui locauerunt opera facienda.

p ¶ *Retrahere*. id est vendicare rei ven. nomine ciuitatis : vt ff. quod cu.vni l fi.

q ¶ *Exactionem*. i. locationem operis post eà exigendi.vel , id est commissionem operũ exigendorum.

r ¶ *Committi*. vt & ff. l. curatoris. §. prædium. & C. de fundis pa. l.quicũq;. & de lo. præd.ciui.l.j.lib.xj.

s ¶ *Pœnam*.ratione pœnæ.sed in simplum tenentur:vt ff.ea.l.§.j.

t ¶ *Pecuniam ad annonam*. scilicet emendam.

v ¶ *Distractis rebus*. suis comparatoribus perpetua possidenti firmitate data.vt C. de cap.& diſcipli.trib.l.j.& ij.lib.x.

x ¶ *Reſcripſerunt sitonæ*.Sitonia munus publicum , vnde sitonæ qui id munus gerunt ad quod ff.de va.mu.l. fextum. Alij habent annonæ indemnes. & tũc pro præfecto anno næ ponunt. Alij annonæ indẽ.oportere. sub. præfectis eius reſcripſerunt Imperatores.

y ¶ *A cura calendarij*.quid fit,dic vt ff. de lega. iij. qui fiiũ. Acc.

z ¶ *Cùm à præside*. bona ratio:vt instit. de satisda.tu. & sic not. ꝙ curator Reipub. eũ nõ eligit , sed præſes prouinciæ:quia maius periculum posset inferre circa pecuniam,quàm circa alias res. Accur.

a ¶ *Oportuit*. hoc habet locum etiam diuisa à iudice administratione: aliàs si nõ esset diuisa. etiam si potuit prohibere,tenetur nomine collegæ : vt no. ff. ad mu. l. imperator.& facit ff.lij.§.ius reipu. & l.ij.in prin. & ff.de. admi.tu.l.etiam.item facit C.de ap.l.quoniã.& C.de diui.tu.lij.§.j.& de vſu.pupil.l.ij. Accur.

b ¶ *Non pertinere*.nisi ipse nomen probauit:vt ff.ad mu. Titio. §. j. & facit suprà abi.tut. l.ij.& de admini.tut.l.debitoribus.& si cert.pet. l. periculum.

c ¶ *Intulerit*. aliàs inutilis esset,id est inutiliter&vacua extiterit apud se.& facit ff.e.l.ij.in prin.& de vſu.l.cùm quidam.§.eos.Accur.

¶ DE DECRETIS AB ORDINE FACIENDIS.

d *Edicorum.Terminum*.qui est v.in minore,vij. in ciuitate maiori:vt ff.de excusſatores.si duas.§.j.

e ¶ *Prouinciæ*.arg.contrà.C.de epiſc.& cle.l.parabolani.solu.ibi de episcopo in Alexandria ciuitate.

f ¶ *Eligant*. & electi poterunt reprobari:vt ff. de mune.& ho. l. vt graſſi.nouum

1 Flo. *curatoris.*

2 Flo. *quia reprõ.*

3 Flo. *pertinere. Idem codẽ libro Imperatores Antonius & Verus.*

4 Flo. *curatoris.*

5 Flo. *non debere.*

6 Flo. *nisi si quid.*

7 Flo. *intuliſset.*

8 Flo. *numeriſ.*

DEcuriones.] CASVS. Decuriones non coguntur frumentum vilius vendere quàm annona exigit,nisi in casu quem specificat in litera.Franciſcus.

a ¶ *Decuriones*.ff.ad munici.l.non debere.

b ¶ *Quod*.scilicet frumentum.

c ¶ *Reſcienda sunt*. ff. de ope. pub. l. pecuniam.contrà.solu. vt ibi. Accurſius.

d *Agistratus. Negligẽtiã*. aliàs culpã,scilicet leuẽ. de qua hæredes nõ tenentur, vt ff. de magiſt.cõmu.nõ similiter.

e *Iliussa.Patrem*. & eius hæredem: excussis tamẽ prius bonis filij : vt C.de decu. l.j. & ff. fam. erciscun. si vni. §. idẽ scribit. & §. Neratius. & ff.ad mu. l. quoties. & adde qđ ibi no. Itẽ facit ff. quod iussu.l.j.& de pœ. l. liceet.§. fi. Accurſius.

f ¶ *Abesset*. scilicet principaliter. nã & qđ Priuatorum interest pri cipaliter, reip. interest secũdariò::vt instit.de his qui sunt sui vel alieni iur.§.expedit & tamen de eo non tenetur patet:vt d. l. quoties. Accurſius.

Alculi. Admittetur.etiã vsque ad xxx. annos quando per errorem,sed quando per gratiam quã fecit curator reip. alicui administratoritũc non retractatur vltra decẽ vel viginti ann.vt ff. de di.præ.l.in omnibus. §. j. nõ autẽ audeas dicere ꝙ prima casu vsque ad decimum vel xx. annum,secundo nullo modo reuocẽtur : quia esset contra l.C.de trãſact.præſes. & ff.tit.ij.l. iiij.& ff.de pact.l. Imperatores. Et facit C. de erro. cal. In casu tamẽ vsque ad xv. annum: vt ff. de oper. pub. l. in omnibus. Accur.

h ¶ *Expuncta*. hoc expone : vt ff. de verb. signi.l.cognoscere. §. j. & de re militari. l. ex

i ¶ *Retractalxuntur*. vltra decem vel viginti annos.

Mperatores.] CASVS. Pecunia publica quæ remansit penes curatorem reipublicæ,tenetur ad eam & ad eius vsuras : in ea verò quæ remansit penes redemptorem operum,qui redemptor non est soluendo,curator tenetur ad eam tantum:non ad eius vsuram.Itẽ periculum operum publicorũ quæ locavit curator reipub. spectat etiam ad hæredem curatoris.Itẽ curator debet revocare agros reipu. possessos etiam à bonæ fidei emptoribus.Item opera publica nõ sunt locanda sine cautione.Item si curator in distrahẽdis rebus publicis malè se habuit:si quidem dolo,in duplũ tenetur reipubli. & nõ eius hæres. si negligentia,in simplum tenetur. Item pecuniam ad annonam destinatam distractis rebus curator debet exigere. Item sitonæ qui non segniter suum officiũ gesserunt:indemnes conseruari debent. & expone vt in gl. Item curator calend.non debet cauere:cùm à præside ex inquisitione eligantur. Itẽ vnus curator tenetur pro alio si videns eũ malè gerere,non petiit eum remoueri. Item curator tenetur reipub. si nomina debitorum reipublicæ facta sunt deteriora tempora curationis suę: secus si prius facta erant deteriora. Item magistratus qui tenuit pecuniam publicam penes se tempore magistratus,& pòst magno tempore.tenetur eã reddere,& eius vsuras,& hoc dicit hæc l.vsque ad fi.tit. Franciſcus. Accur.

k ¶ *Imperatores*.hæc lex vndecies,sed ff.ad muni.l.fin.septies,in l. fi. de decu.quater habet verbum reſcripſerunt.

l ¶ *Vsuras*.semisses,vt no.ff.eo.l.ij.§.fi indemnitas.

m ¶ *A redẽptoribus*. quibus curator dederat opera facienda : vt ff.de rei vendi.l.redemptores.& ff. titu.iij.iiij. §.j.

n ¶ *Sortis*. quamuis ex contractu cõueniatur: per quod videbatur etiam in vsuris teneri:vt ff.ad muni.Lucius. §. j. & hoc nisi in ea commiserit fraudem : vt ff. de vsur. cùm quidam. §.eos.qui.Accur.

o ¶ *Curatorum*. reipublicæ qui locauerunt opera facienda.

p ¶ *Retrahere*. id est vendicare rei ven. nomine ciuitatis : vt ff. quod cu.vni l fi.

q ¶ *Exactionem*. i. locationem operis post eà exigendi.vel , id est commissionem operũ exigendorum.

r ¶ *Committi*. vt & ff. l. curatoris. §. prædium. & C. de fundis pa. l.quicũq;. & de lo. præd.ciui.l.j.lib.xj.

s ¶ *Pœnam*.ratione pœnæ.sed in simplum tenentur:vt ff.ea.l.§.j.

t ¶ *Pecuniam ad annonam*. scilicet emendam.

v ¶ *Distractis rebus*. suis comparatoribus perpetua possidenti firmitate data.vt C. de cap.& diſcipli.trib.l.j.& ij.lib.x.

x ¶ *Reſcripſerunt sitonæ*.Sitonia munus publicum , vnde sitonæ qui id munus gerunt ad quod ff.de va.mu.l. fextum. Alij habent annonæ indemnes. & tũc pro præfecto anno næ ponunt. Alij annonæ indẽ.oportere. sub. præfectis eius reſcripſerunt Imperatores.

y ¶ *A cura calendarij*.quid fit,dic vt ff. de lega. iij. qui fiiũ. Acc.

z ¶ *Cùm à præside*. bona ratio:vt instit. de satisda.tu. & sic not. ꝙ curator Reipub. eũ nõ eligit , sed præſes prouinciæ:quia maius periculum posset inferre circa pecuniam,quàm circa alias res. Accur.

a ¶ *Oportuit*. hoc habet locum etiam diuisa à iudice administratione: aliàs si nõ esset diuisa. etiam si potuit prohibere,tenetur nomine collegæ : vt no. ff. ad mu. l. imperator.& facit ff.lij.§.ius reipu. & l.ij.in prin. & ff.de. admi.tu.l.etiam.item facit C.de ap.l.quoniã.& C.de diui.tu.lij.§.j.& de vſu.pupil.l.ij. Accur.

b ¶ *Non pertinere*.nisi ipse nomen probauit:vt ff.ad mu. Titio. §. j. & facit suprà abi.tut. l.ij.& de admini.tut.l.debitoribus.& si cert.pet. l. periculum.

c ¶ *Intulerit*. aliàs inutilis esset,id est inutiliter&vacua extiterit apud se.& facit ff.e.l.ij.in prin.& de vſu.l.cùm quidam.§.eos.Accur.

¶ DE DECRETIS AB ORDINE FACIENDIS.

d *Edicorum.Terminum*.qui est v.in minore,vij. in ciuitate maiori:vt ff.de excusſatores.si duas.§.j.

e ¶ *Prouinciæ*.arg.contrà.C.de epiſc.& cle.l.parabolani.solu.ibi de episcopo in Alexandria ciuitate.

f ¶ *Eligant*. & electi poterunt reprobari:vt ff. de mune.& ho. l. vt graſſi.nouum

1 Flo. *recurre vt ff. eodẽ li. Imperato vel. Antẽ. & &c.*

2 Fl. *exauctio ne.*

3 Fl. *constituetur, partem bon.*

4 Fl. *eò legatum in id.*

5 Flo. *ita id.*

6 Flo. *ea caussa.*

7 Fl. *aut vicen ij.*

8 Fl. *dicentur.*

Universidad de Deusto Biblioteca

datim §.reprobari.cum concor.& facit J.de variis eo.l.j.§.j. & ij. & l.medicus.Accur.

a *Illa decreta.Coacto.* idest coadunato.& est legitimus:vt j.proxi.& sic C.de ap.nominationes.& de sen.l. proiatam. & C. quo modo & quãdo iu.ab eo.ité sume à contrario:si est legitimus,ergo valet vt C.de admin.tuto. l. scimus.& C. de adult. l.Gracchus.

b *Lege. Duabus.* ad minus.cæterum & si duæ partes non adsunt, potest inter ipsas numerari quã ipsi decreuerint : vt ẽ. quod cuiusq. vniuer. l. nulli.& l.plane. & facit ẽ.ad mu.l.quod maior.cũ concor.& C. de decu. l. nominationes. & in auth. de sanc.epi. §.iubemus igitur.

c *Ambitiosa.*[a] qui largitur ambit honorem:vt C. si cert. pe. l. quisquis. & facit ẽ.de min.l. denique. in prin. & ẽ. de iureiu. eũ qui. §. in popularibus.

d ¶ *Rescindi.* ergo tenent:vt ẽ.de iniu.te. l. nã & si sic est ar. contrà ẽ.quę sen.fi.app.l.j. §.cũ contra sacras.fol. ibi sententia,hic decretũ.imò expresse contrà ibi,hic verò nõ decreuerũt donationẽ valere: sed donauit. tenet ergo hic,sed põt rescidit:vt C.de pa. l. pactũ cũ.& ẽ.de pa.l.Imperatores.& C. de transactio.l.præses.Ité & ab eo vel eis qui remiserũt, posset extorqueri: vt C. de ann. & trib. l. ij.lib.x. ité cõtra. ẽ. tit. j. calculi.in fi. fol. vt ibi.ité & arbitriũ ambitiosum tenet licet retractetur : vt ẽ. de arb. l.iij.§. tandiu. & C. de arbi.l.arbitrorum.

o ¶ *Nonnunquam.* sed multotiens.

f ¶ *Salaria.* magistris & medicis:vt & C. de decu.l j.lib. x. ité & in alio:vt ẽ.de decu.l. decurionibus.

g *Quod semel. Ad publicam.* exẽplum est ẽ.de mun. & ho. vt gradatim. §. reprobari. cũ concor. sed videtur q etiã sine causa:vt ẽ.quod cuiusque vni. ité. §. q si actor.qui est contrà : vt

† Ad hoc in simili concordat.quod notat.c.fi.si de li. per Archidia.ibi de cẽsi præben. lib.vj. text.in ca.vt animarum. de cõstitu. in vj.

b Ista gl. est fusgul. ad hoc no.q nõ est rolerabilis ignorãtia illius quod publicè norũ est.p quo i ¶ *Paratas.* aliàs paratas esse,aliàs pariat.scilicet decretum.

1 *Flo.erit.* † Vide Alcia.lib.dis.j.c.xviij.

3 *Flor. vobis.* 3 *Aliter sic rersum est. Si quis extra de curiosis ordinem indicaue rit,& ipso ordine moueatur, & vsque per mille drachmas per soluat.*

a Ambitiosa decreta quæ dicantur, pulchrè Bud. ẽ. de viur.l. si bene collatæ.

2 *Flo. alicuius vel.*

II. Marcianus lib.j.Publico.iudiciorum.

ILla decreta, quæ non legitimo numero decurionum coacto [a] facta sunt,non valent.

III. Vlpianus lib.iij.de Appellationib.

LEge autem municipali cauetur,vt ordo non aliter habeatur,quàm duabus [b] partibus adhibitis.

IIII. Idem lib.singul.de Offic. Curatoris reipubl.

AMbitiosa [c] decreta decurionum rescindi [d] debent : siue aliquem debitorem dimiserint, siue largiti sint. Proinde, vt solent, siue decreuerint de publico alicui[1] vel prædia, vel ædes,vel certam quantitatem præstari, nihil valebit huiusmodi decretum. sed & si salarium alicui decuriones decreuerint, decretum id nonnunquàm [e] vllius erit momenti. vt putà si ob liberalem artem fuerit constitutum,vel ob medicinam.ob has enim causſas licet constitui salaria [f].

V. Callistratus lib.ij.de Cognitionibus.

QVod semel ordo decreuit, non oportere id rescindi diuus Hadrianus Nicomedensibus rescripsit : nisi ex causſa, id est, si ad publicam [g] vtilitatem respiciat rescisio prioris decreti.

VI. Scæuola lib.j.Digestorum.

MVnicipali lege ita cautum erat, [1] †Ἐὰν τις ἐξ αὐτοῦ συμπεσοῦσι δικάσῃ τι, τούτου ἐπὶ ἐξοὶς ἀργύριον, ἢ πρόστιμον τιμήσῃ δραχμὰς χιλίας. id est, Si quis extra collegiũ iudicio experiri voluerit,ipso collegio prohibeatur, & soluat drachmas mille [3]. Quæsitum est, quam pœnam sustinere debeat qui ignorans [2] ad uersus decretum fecit.Respondit, & huiusmodi pœnas aduersus sciẽtes [h] paratas [i] esse.

¶ DE OPERIBVS PVBLICIS.

Vrator.]CASVS. Titius electus in curatorem operum cœpit se excusare:& nõ potuit,& decessit posteà.dicitur quòd pro tempore quo cessauit in vita sua,teneatur ipse & hęredes eius:sed pro tempore quod cucurrit post mortẽ suam,nõ tenentur eius hæredes.Secũdò dicit, quidam in vno munere cõstitutus electus est ad curã aquęductus:& eã suscepit : & volebat primum munus recusare dicitur quòd non auditur secundum enim munus recusare potuit.Fran.

k ¶ *Perferenda.* voluit enĩ se excusare,sed nõ potuit.vnde ꝓ tẽpore quo cessauit etiã durãte, causſa excusatoria, tenetur, & eius hæredes:vt & ẽ.fi tut.vel cura ap.l.j. hic autẽ quia cessauit post repulsã, multò magis : vt & ẽ. ad mu.Lucius.& fa. C. e.l j.& l.ad port'.Acc.

l ¶ *Quando.*i.quia.

m ¶ *Oportuisset.* quod est verum regulariter: vt ẽ.de vac. mu. l. fina. §.j.

n ¶ *Ante probabilius.* nõ facit cõparationẽ. nã nõ cõcedit ei modo : vt & ẽ.de decu. l. pe.§ fi.& j.de vac.mu. l.pe.§.fi. & facit ẽ. de pœn.l. si quis fortè.

Vt liberalitate.] CASVS. Quidam concessit fructus agrorum suorum ad opera pub. perficienda.& vult quòd nomẽ suum inscribatur in illo opere quod ipse fecerit fieri.dicitur ꝙ autem:& præses prouinciæ debet procurare ꝙ nomen illius non eradatur, & aliud ponatur:& hoc dicit princ. cum fine l. In medio dicit quòd redẽptores operum habent facere cum curatoribus: & curatores habent facere cum repub.Franc. Accur.

o ¶ *Qui liberalitate.* ad opera publica aliqua.

p ¶ *Si qua.* opera,& facit j. proxi.§.

q ¶ *Negotium.* i. contractum. sic ponitur infra.quod cum eo. in rubri.

I ¶ Curam operis aquæductus in alio iam munere constitutus,post eà susceperat. præposterè visus est petere exonerari priore munere, vtrique iam implicitus:quãdo [l] si alterum tantum sustinere eum oportuisset [m],antè probabilius [n] impetrasset propter prius munus à sequenti excusationem.

II. Idem lib iij.Opinionum.

QVi liberalitate [o],non necessitate debiti,reditus suos interim ad opera finienda concessit, munificentiæ suæ fructum de inscriptione nominis sui operib[9] si qua [p] fecerit,capere per inuidiam non prohibetur.

I ¶ Curatores operum cum redemptoribus negotium [q] habent:Respu.autem cum ijs quos efficiendo operi pręstituit [r], quatenus ergo, & quis,& cui obstrictus sit,ęstimatio prędicis prouincię est.

2 ¶ Ne eius nomine cuius liberalitate opus extructum est,crasso, aliorum nomina inscribãtur:& propterea reuocentur similes ciuiũ [s] in patrias liberalitates.prędes prouincię authoritatem suam interponat.

III. Marcer lib.iij.de Officio præsid.

OPus nouum [t] priuato etiam sine principis authoritate facere licet: præterquàm si ad æmulationem alterius ciuitatis pertineat,vel materiam seditionis præbeat,vel circum theatrum vel amphitheatrum sit [a].Publico [b] verò sumptu opus nouum sine principis auctoritate fieri non licere,cõstitutionibus [c] declaratur.Inscribi autem nomen operis publico alterius quàm principis,aut eius,cuius pecunia id opus factum sit,non licet [d].

IIII. Modestinus lib. xij. Pandectarum.

NE prędis quidem nomen licebit superscribere.

V. Vlpianus lib. singu. de officio curato. Reipublicæ.

SI legatum vel fideicõmissum fuerit ad opus [e] relictum,vsuræ quæ & quando incipiant deberi, rescripto diui ita continetur, *Si quidem dies non sit ab ijs, qui statuas vel imagines ponendas legauerint, præfinitus, à præside prouinciæ tempus statuendum est : & nisi posuerint hæredes, vsuras leuiores [f] intra sex menses, si minus, semisses [g] vsuras reipub. pendant.* Si verò dies datus est [h],pecuniam intra diem deponant [i].Si autẽ[1] nõ inuenire se statuas dixerint [k],aut de loco controuersiam fecerint,semisses protinus pẽdant [l].¶ Fines publicos à priuatis detineri non oportet [m]. Curabit igitur præses prouinciæ,si qui publici sũt,à priuatis separare, & publicos potiùs reditus augere.siqua loca publica, vel ædificia in vsus priuatorum inuenerit, æstimare [n] vtrúmne vendicanda in publicum sint,an vectigal ibi sati[9] sit [o] imponi:&id quod

1 *Si aut nõ.* ẽ.l.proxi.in fi.& continua legem sequentem.

quilibet facere quod vult:vt C.de ædific. priv.per prouinciã. & de ser. vt præ.l.Imperatores & l. cum eo.& C.de reli.l.statuas. nisi in alienũ aliquid immittatur : vt ẽ.de dam.infec.fluminum.in fi.& de aqua plu. arc.l.j.§.iidem aiunt.& §.denique.& §.item sciendum.& ẽ.fi fer.ven. ficuĩ.§.Aristo. Sed potest dici & in priuato non licere, per l. istani, quam exponas opus nouum, in publ. scilicet vel priuato. & quia publica vtilitas præferenda est priuatæ:vt suprà pro socio. l. actione.§. Libeo. & secundum hoc intelligas d. l. per prouinciam. Item si opus necessarium ex publico, & facio in eodem deo,cur nõ licet si ad æmulationẽ pertinet? Respon. imò licet : sed cum authoritate principis.

a ¶ *Amphitheatrum sit.* puta aliqua tumba. & semper dic ad emulationem.

b ¶ *Publico.* forsan sumptu ciuitatis Romanæ:quæ ꝓprię dicitur publica : vt j. de ver.sig.l eum qui vectigal. & l. bona. si verò sumptu alterius ciuitatis,bene licet. & sic licet vniuersitati facere muros municipij : non autem alicui priuato: vt not. ẽ. de re. diui. l. antepe §. muros.

c ¶ *Constitutionibus.* C.e l.nemo. & l. intra. & j.eo.l. de operibus.

d ¶ *Non licet.* vt & ẽ.l.proxi.in fi.& continua legem sequentem.

S *I legatum.*]CASVS Legata pecunia ad opus publicum, si non soluatur: quęritur ex quo tempore vsuræ currant : & quantæ currant : & si quidẽ dies nõ fuit appositus à testante intra quam statuæ vel imagines ponantur, statuendum est tempus à præside prouinciæ : intra quod si non fecerint, tenentur ad leues vsuras scilicet trientes.& hoc intra sex menses:postea curĩt semisses.si verò dies fit positus à testatore,& intra diem non fecerunt:ex tunc ad semisses tenentur. Item præses prouinciæ curare debet fines publicos à priuatis separare,& publicos reditus augere : & siqua loca publica inuenerit occupata à priuatis:et ea recuperet,vel dimittat penes possessorem, & exigat vectigal à possessore.Franciscus Accursius.

e ¶ *Ad opus.* quod vsque ad perfectionem intelligitur:vt ẽ. de ver.sig. l.rei appellatio §. opere.

f ¶ *Leniores.* i. tientes.

g ¶ *Semisses.* nõ videntur semper leuiores:vt ẽ.de vsu.cùm quidam. §.fin.fol. hic nõ possit præses tempus.& dices ita nisi posuerint hæredes scilicet cùm nec testator nec præses posuerunt diẽ vsuris &c. proquo est.C.vt in possessg.l.certa forma.quod nõ placet:quia sic iam deberentur in primis sex mensibus.quod est contra legẽ. ẽ. de vsu. liberalitatis.in prin.vnde dic quòd hæc illam determinat hoc modo,nisi posuerint hæredes:scilicet intra diẽ positum à præside præstent leuiores intra sex menses:vt hic,& ibi,sed posteà maiores,vt hic,& de hoc nihil ibi.Item facit j.tit.ij.l.j.in princi.sed contrà ẽ.de vsu. l. liberali 3 tatis fol.vt ibi.

h ¶ *Datus est* ab his qui legauerunt.

i ¶ *Deponant.* hæredes.

k ¶ *Dixerunt.* nec tamen deponunt.

l ¶ *Pendant.* cùm deposuerint ante diem, & die protinus scilicet die ex ipso.nec consignando & deponendo impeditur cursus:cùm facere non soluere debet:vt C.de mu.& ho.l.exiſtimationem.aliàs secus : vt C.de vsu.l.acceptam.

m ¶ *Non oportet.* vt ẽ.tit ij Imperator.§.ij. & C.de ser.fugi.l.mancipia.& arg in authen.de ali.& emphy.§.quoniam.Accur.

n ¶ *Aestima.* e.id est deliberare.quæ deliberatio est in hoc vt si publico nocet,destruat.aliàs salutiũ imponat : vt ẽ ne quid in loco pu. l. ij.§.si quis nemine.& C.de diuer.præscri.l.j.lib.xj.

o ¶ *Satius sit.* id est melius est.

Si operibus.] CASVS. Si præses prouinciæ : additur ab aliquo priuato occasione operum quæ in muris vel portis ciuitatis fiunt : de hoc præses consulat principem.Franciscus Accursius.

p ¶ *Vel in rebus.* vt ẽ. vi js pu.& in sanctis religiosisque rebus. nam hæc pu. dici possunt: quia ius publicum in sacris consistit:vt ẽ. de iudi.& iur.l.j.§.ij. Accursius.

q ¶ *Extruantur.* scilicet de nouo. & semper dic sumptu publico:vt ẽ.eod. opus. quæ est aliàs contrà.Accursius.

r ¶ *Debere.* qui æstimabit an locari vel destrui debeant propter pericula : vt ẽ. l. proxima. & ẽ. ne quid in loco fa.fiat. l. fi. Accursius.

1 *Flor.deest. quoquo.*

Pecuniam.] CASVS. Pecunia legata in opera noua facienda potius expendi debet circa opera vetera reficienda, quàm circa nouas facienda:si plura opera sint publica : nec ad fiscum pecunia aliunde ad reficiẽdum. Item si opus ab alio factum aliquis vult adornare marmoribus, & vult q nomen suum in opere inscribatur : dicitur quòd debet audiri. Item si p iuatus aliquid de suo expendit in opere quod sit de publica pecunia : debet inscribi in opere qualiter talis tantam pecuniam

2 *Vtscribant.*

dedit ad opus illud faciendum.Franciscus

s ¶ *Quæ sunt.* sinchoanda. quæ & noua dici possunt.& fa.ẽ.tit.ij.l.j. & l.l.gatum & C.eo.l.fi. & in auth. vt nullus fabri. circa fi. §.j.

t ¶ *Operum.* ex his verbis colligi potest contra ictus determinatio. Respon.sic ẽ.tit.ij.decuriones.§.j.

v ¶ *Quoquo modo.* i.aliquo modo.

x ¶ *Fecissent.* prius.

VI. Modestinus libro ij. de Cognitionibus.

DE operibus quæ in muris vel portis,vel in rebus [p] publicis fiunt, aut si muri extruantur [q], diuus Marcus rescripsit præsidem aditum consulere principem debere [r].

VII. Callistratus libro ij. de Cognitionibus.

PEcuniam,quæ in opera noua legata est,potiùs in tutelã eorum operum,quæ sunt [s], conuertẽdam,quàm ad inchoãdum opus erogandam diuus Pius rescripsit: scilicet si satis operum [t] ciuitas habeat,& non facilè ad reficiendum pecunia inueniatur.

I ¶ Si quis opus ab alio factum adornare marmoribus,vel alio quo quo[1] modo [v] ex voluntate populi facturum se pollicitus sit nominis proprij titulo scribendo,manentibus priorum titulis qui ea opera fecissent [x],id fieri debere senatus cẽsuit. Quòd si priuati in opera,quæ publica pecunia fiant,aliquam de suo adiecerint summam,ita titulo inscriptionis vti eos debere iissdẽ mandatis cauetur, vt quantam summam contulerint in id opus, inscribant.[2].

De nundinis.

TITVLVS XI.

I. Modestinus lib ij Regula.

NVndinis impetratis à principe [y] nõ vtẽdo qui meruit decẽnij tempore [z], vsum amittit.

II. Callistratus lib.iij.de Cognitio.

SI quis [a] ipsos cultores agrorũ,

DE NVNDINIS.

Nundinis.]CASVS. Titius impetrauit à principe, vt liceat sibi facere nundinas in suis possessionibus. per decennium stetit ꝙ non vtitur isto rescripto, ro. dicitur ꝙ amisit istud privilegium. Item magistratus non debet cogere rusticos vt veniant ad ciuitatem cum gallinis vel cum piscibus & vendant eiusdẽ minutatim : cùm per hæc rustici relinquerent agros incultos, & sic annonæ præbitio destitueretur : sed confessim debent venire & vendere ea summatim: & reuerti ad agros.& h.d.hæc l. & seqnẽ.Fran. Accursius.

y ¶ *A principe.* i.vt liceat habere generale forũ in sua possessione vel a villa vel castro.

z ¶ *Tempore.* C. de diuer.re.l.falso.contra.sel. qui impetrat nundinas in præiudicium vniuersorum facit. vnde breuiore tẽpore priuilegium amittitur[3] aliàs si in præiudicium singularis persõæ priuilegium de quia tunc perenne est:vt ibi.vel hic ad faciendũ.ibi ad agendum vel excipiendũ.& est ratio vt prædixi. est enim præiudicium alij,quia per hoc quãdã eminẽtiã & vtilitatẽ habet:per quod subtrahitur alijs.

a *Si quis.* M. magistratus.

3 *Vt in ff.nouum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Vier silia*.id est frumentum,& gallinas,& pisces,& similia, quibus homines vtuntur sed alij dicunt instrumenta vt oratrum:cùm ex causa sit eis inhibitum:vt arg.ff.de pœnis.l.moris.§.sunt autem. prima pa cet. Accur.

b ¶ *Distrahant*.ad quod vtique compellendi non sunt.satis est enim si in vrbem ferant.P.

c ¶ *Qui*.rustici,ſ.

d ¶ *Tradere*. aliàs tradere, ſ. alicui officiali ad hoc quod remaneat vendicurus:vt in Græco posteà dicitur.aliàs distrahere,ſ.totam simul. & sic non cogitur minutatim vendere. sed contra seruatur Bon.in tricolis circa fructus vt vsque ad certam horam non emant, & sic per consequens rustici vendant minutatim.

e ¶ *Et aliis*. vt cerdonibus & pelliparijs & fabris.P.

f ¶ *Inuehentibus*. ad vrbem.

g ¶ *Euehentibus*. ab vrbe.

h ¶ *Negotiatores*. ſ. quibus eget vrbs.

i ¶ *Agricola*. id est nõ sessurus in foro vt distrahat.P.

k ¶ *Permutare*.i.cum venerit, non ſtatim inueniet emptorem, vel eum cum quo permutare, quo & illi quibus ea est hæc permutatura, cessabit ab opere in foro cõsistés:Minimè verò: sed sunt qui cũ hoc inuehantur, huic ministerio submittãt.

l ¶ *Vacabit*.id est otio se sedebit.

m ¶ *Nequaquàm*.subaudi,non.

n ¶ *Hæc*. i.vtensilia ab agricola illata qui emant, & posteà otiosè vendant quales sunt tricoli.vel dic quòd ali qui officiales erant deputati qui res rusticorum accipiant & otiosè vendant, & rustici ad opera redeant:quod est verius, licet non ſerpe accur. Accur.

¶ DE POLLICITATIONIBVS.

TITVLVS XII.

I. Vlpianus lib. singu. de Officio Curatoris Reipu.

SI pollicitus quis fuerit reip.opus se facturum, vel pecuniã daturum, in vsuras nõ conuenietur: sed si moram cœperit facere, vsuræ pacta si in litera. Item facto opere & assignato reipublic. si posteà aliquo casu destruatur, non tenetur qui fieri fecerat. Item qui vouet rem aliquam, obligatur:non autem obligatur res, quæ vouetur: & quis obligetur ex voto dicit.Item qui vouet decimam bonorum, tenetur: non autem decima dicitur exire de bonis eius nisi fuerit separata de bonis ejus:& si decesſit prius, hæredes eius tenentur ex voto defuncti. posteà dicit quid sit pactum,& quid sit pollicitatio.Item qui non ob honorem promiserit reipub.opus se facturum:si cœpit,tenetur adimplere.Itẽ qui ex pollicitatione tradidit rem municipibus, non potest eam vendicare:imò & si municipes desinant eam possidere, vendicabunt, & hoc dicit hæc l.cum duabus seq Franc.

o ¶ *Non conuenietur*. cùm non sit in mora.

p ¶ *Vsure accedunt*.etiam sine ſtipulatione.& sic est contrà.C.de vsur. l.secunda.ſol.hic ſpecialiter:vt arg.ſuprà.de vſu.l.etiam.item contrà ſuprà, de vſu.l.liberalitatis.ſol.ibi non erat in mora. Item contrà ſuprà, de dona.cum.ſol.hic ſpeciale in do.reipu.facta.& facit ſuprà, tit.ij.l.ſi legatum.

vel piſcatores deferre vtensilia[2] in ciuitatem iusserit,vt ea ipsi distrahant[b],destituetur annonæ præbitio:cùm auocentur ab opere rustici:qui[c] confestim vbi detulerint mercem,tradere[d] eam,& ad opera sua reuerti debeant. Denique summæ prudentiæ & auctoritatis apud Græcos Plato, cùm institueret quemadmodũ ciuitas bene & beatè habitari possit,ĩ primis istos negotiatores necessarios dixit. †Sic enim li.ij.ϑ πολιτείας ait, δεῖγαρ πλείονων μ χωρούντε, & ϑ ἄλλων ὁ μισθαρ γῶν, καὶ ϑ ἄλλων ἀξιωτῶν ζ εἰσφέρ των, καὶ ἐξάξοντων ἕκαστα. ὅτου δὲ εἰσὶν ἐμ πορικ. κομίζες δ' ὁ γωργὸς εἰς τὸν ἀγορασό τι, ὧν πείσ ἢ τις ἄλλ@ ϑ ὁ μισυργῶν, εἰ ϑ μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκ οἷς ἀσομένοις τὰ παρ' αὐτὸ ἀντιλάβεσθαι, ἀργήσει τὸς ὁ αὐτὸ ὁ μισυργεῖσ καθήμεν@ ϑ ἀγορᾶς οὐδ' ἀμοῖς ; ἀλλ' εἰσὶν οἱ τοῦτο ὁρῶντες, ἑαυτοῖς ὧν τὸν μισθὸν πάπουσι ταύτ. id est †, indiget enim ciuitas pluribus vtique rusticis, & aliis conductoribus, & aliis[e] ministrantibus inuehentibus[f], & euehentibus[g] singula.hi autem sunt negotiatores[h].afferens autẽ agricola[i] ad forum aliquid eorum, quæ facit,vel aliquis aliis conductorum: si non in idem tempus venit, cum indigentibus ea,quæ ab ipso allata sunt,permutare[k]:vacabit[l] sua statione sedẽs in foro?nequaquam[m]: sed sint qui hæc[n] videntes seipsos in hoc ſtatuant ministerium.

De pollicitationibus.

TITVLVS XII.

I. Vlpianus lib. singu. de Officio Curatoris Reipu.

SI pollicitus quis fuerit reip.opus se facturum, vel pecuniã daturum, in vsuras nõ conuenietur[o]:sed si moram cœperit facere,vsuræ paccedunt: vt Imperator noſter cum diuo patre suo reſcripſit.

1 ¶ Non ſemper autem obligari eum, qui pollicitus est, ſciendum est.Sed si quidem ob honorem promiſerit[q] decretũ[r] sibi,vel decernendum,vel ob aliam iuſtam causam[s]:tenebitur ex pollicitatione. Si verò ſine causa promiſerit, non erit obligatus:& ita multis cõſtitutionibus & veteribus, & nouis cõtinetur.Item si ſine causa[t] promiſerit,cœperit tamen facere,obligatus eſt, qui cœperit[v]. ¶ Cœpiſſe sic accipimus,ſi fundamenta iecerit,[1] * vel locũ purgauerit[2] x. Sed & ſi locus[y] illi[z] perẽri deſtinatus eſt, magis eſt vt cœpiſſe videatur. Item ſi apparatum[a] ſiue impẽſam in publico poſuit.ſed &ſi non ipſe cœperit:[4] sed cùm certã pecuniam promiſiſſet ad opus reipu.contemplatione pecuniæ cœpit[b] opus facere,tenebitur[c] quaſi cœpto opere.Denique cùm columnas quidã promiſiſſet,Imperator noſter cum diuo patre ſuo ita reſcripſit, *Qui non ex causa pecuniam reipu. pollicẽtur. liberalitatem perficere non cogũtur. ſed ſi columnas Circenſibus[5] promiſiſti, & opus ea ratione ſumptibus ciuitatis, vel priuatorum inchoatum eſt., deſeri quod cœptum[6] eſt,non oportet.*

2 ¶ Si quis † opus quod perfecit, aſſignauit:deinde id fortuito caſu aliquid paſſum[7] ſit:periculum ad eum qui fecit,non pertinere[d],Imperator noſter reſcripſit.

II. Idem lib.j.Diſputationum.

SI quis rem aliquã vouerit, voto obligatur : quæ res perſonã vouentis[e],non rem quæ vouetur, obligat. Res enim quæ vouetur, ſoluta quidẽ liberat vota:ipſa verò ſacra nõ efficitur[f]. ¶ Voto autẽ hæres ſocij.& de hære.tu.l.j. Accur.

x ¶ *Purgauerit*.Not mirabiles modos incipiendi. ad quod ſ. de ope. ſi pecuniam.l.j. §. poteſt.& poteſt intelligi ex legibus modo allegatis. ſed argu.contrà.ſ.de ope.no.num.l.ſtipulatio.§.opus.

y ¶ *Locus*.in quo debebat fieri opus.

z ¶ *Illi*.qui facere pollicitus eſt.

a ¶ *Apparatum*.ad hoc ſ.de condi.ob.cau.l. ſi pecuniam.

b ¶ *Cœperit*. ſcilicet reſpu. ad quod ſ.de peti. hære. ſed & ſi lege.§. quod autem.Quid autem ſi ipſe de pecunia cœperit ſoluere? Reſpondetis eſt:vt argumen.C.de noua.l.iij.& in legibus ſuprà allegatis. Accurſius.

c ¶ *Tenebitur*.ipſe promiſſor.

d ¶ *Non pertinere*.tria hoc faciunt;quia fortuito : item quia aſſignauit:item quia non erat actum expreſsè vel tacitè vt eſſet conductoris periculum.& ſic non ob.ſ.de verb.oblig. l. & ideo. quia non aſſignauit;nec fortuito,ſed operis vitio ruit. Item non ob.ſ.de ſer.vr. prædi.l. eum. quia ibi tacitè agitur ex natura ſeruitutis illius. & de his plenè no.ſ.loc.Martius. Item facit C.de ope.publi.l.omnibus.in fine.

e ¶ *Si quis rem.Vouentis*.vt etiam hæres eius teneatur:vt & ϳ. eo. l. fina.in fine.

f ¶ *Non efficitur*.ipſo voto ad quod ſ.de acqui.poſ. qui abſenti.& l. ſi rem.

q ¶ *Promiſerit*.per ſtipulationem magiſtratui puta.vel dic promiſerit, id eſt pollicitus fuerit:vt ſtatim innuit.

r ¶ *Decretum*.id eſt datum iam ab ordine vel dandum.

s ¶ *Iuſtam cauſſam*.ſcilicet ſi.milem ſi qua poteſt reperiri : vt ϳ. eod.l. propter.& l.ob cauſſam.& ſ.de do.l.hoc iure.in prin. & quod dicit tenebitur, dic ex ſtipulatu ſi interuenit promiſſio per ſtipulationem.aliàs ſi politicitatio, id eſt ſolius offerentis promiſsio : tunc in factum actio:vt ϳ.eod.pactum. ſed nonne ob honorẽ promittens incidit in legẽ Iul. ambitus? Reſpon.nõ:vt no.ſ.de off. præto. l. Barbarius. Itẽ videtur non teneri etiã ſi incœpit ſoluere:vt ſ. de mu.& ho.l.exiſtimationem.§.j.ſol.hic cauſſa honoris ſuæ perſonæ promiſit:ibi cauſſa alicuius.ſed in opere non diſtinguitur:vt ϳ.eo.tit.toties. §. j. & facit C. de ratio.pu.l.j.§. quod verò.& de neg. geſt. quæ vtiliter.& de admi.tut. Lucius. §. j. & in authen.de ſan. epiſ.§ pro conſuetudinibus. Accur.

t ¶ *Sine cauſſa* ad hoc ſuprà de excepț. do. l. ij.§.circa. & de condi. ſine cauſſa.l.qui ſine.& de pecu. l. non ſolum. & ſ.de acquir. rer. dominunquam.& de dona. nuda. & de pac.iuriſ. §. ſed cum nulla.& de leg. j. filiuſſa. §. diui. & de fideiuſ. ſi ſtipulatus eſſes. in princ. & iũæ ſunt conſti.vetres & nouæ:de quibus hîc dicit. Item hoc niſi cœperit : vt ſubiicit.

v ¶ *Cœperit*. Not.quòd rei principio obligatur ad quod fa. in authen. de hær.& fal.§. non autem. & C. de ecc.ti.ſi quis teſt.l.parentibus. & de fideiu. l.j. & ſ. de iudi. ſi.in fi. & ad Macedon. Iul. in fin. & C. de non nu. pe. l.cum fide. & ar. ſ. de mi. l. iij. §. ſcio. & C. de his qui ſpon. mu. ſub. l.j.lib.x. & ϳ.eod.l.toties. §.j.& ϳ.eo, l.pe.& ſ.pro ſo.l. opus.

1 Fl.iecit. * iacuit. 2 Fl. purgauit.

3 Fl.ſed ſi.

4 Fl.cœpit.

5 Fl. Citienſibus.

6 Flor.geſtum eſt. † Scribẽ.hîc dicunt iſtã tex. valde not. ad hoc propoſitum q aſſignatio operis p fecti facta ab ipſo conductore,libe rat eũ à caſu fortuito & ſuperueniẽte. & debet iſte tex.intelligi ſi ſo lũ ſi totum opus periit, verum etiã pars.Bolo. ¶ Expoſito.

7 Fl.ſed ſi rem.

ſi rem.ſed quare non ſtatim tranſit ab eo dominium : vt C. de ſac.ſan. eccl.l.ſi.Si reſpondeas ſic:quare ergo perſona obligatur, cùm res tantum tradi petatur:vt inſti.de act.§.j?Reſpon.hic alteruter tantùm dico verba interuenire,per quæ dominium non mutatur.at ibi erat contractus:vbi hinc inde erat cõſenſus : vnde dominium potuit tribuere: vt ſ. de act. & obl.l.ex contractibus.In vltima autem voluntate eſt ſpeciale vt verbis ex vna parte tantum prolatis & conſenſu dominium mutetur:vt d.l.dicitur. Et poteſt eſſe ratio:quia actus morientium non debẽt pendere:vt ſ.communia prædi.l.ſi.in fi. ſed quis petet hoc votum?Reſp.vt C.de epiſ.& cle. l.nulli. & in auth. de eccleſitu.§.ſi quis autẽ.Item qua actione? Reſpõ.of. iudi. vel condi. ex hac l. nam pro l. veteri datur : vt ſ. de adul.ſi poſtulauerit.§.fi. & l.ſeq. & adde quod no.C.de furt.ſi nondum. vel dic ſecundũ P. fortè Iuriſc. non intellexit vt voueat quis decimã Deo. nec enim id exprimit. ſed fortè intelligit vt voueat reipubli. vt ϳ.eo.l. pen.Accur.

1 Vide in hunc locum Bud.l.quicũque.ſ. de inſtito. actio. & in annot. poſtetio. hoc loco.

1 Fl.ſed eſt.

2 Flo.ao cogetur:& eſt conſtitutum. Si quis quam. 3 Flo.deeſt, &.

2 ¶ *Puberes*. vt xv.j.q.j. ſi quis laicus. & xx.q.j. per totum. & extrà, de regula.c.j. & c.nullus.& c.fin. & c.ad noſtram.

b ¶ *Filiuſa*. & pubes impubes enim nec patre authore obligatur: vt ſ.de ver.obli.l.ſi.§.j. Item in filio eſt contra. C.de epiſ.& cle. l. ſi.§. j.& in auth.de ſan.epi. §.interdicimus.in pen. col.ſol. ibi de perſona: hic de rebus.

c ¶ *Seruus*. vt xvij. q. iiij. ſi quis ſeruum. Accurſius.

d ¶ *Non obligantur*. ſpeciale, ſic in Maced. Item in ſeruo, vt etiam naturaliter hoc caſu non teneatur:vt hîc.ſic ſ.de fideiuſ. l. ſed & ſi ſeruus. Sed oppo.quomodo tenetur filius homini mortali ciuiliter & naturaliter:vt ſuprà de actio.& obliga. filiusfami. & non Deo immortali?Reſpon.mitius cum Deo agitur:vt ſuprà, de arbi. Celſus. Accurſius.

o ¶ *Sì decimam quis bonorum*.aliàs ſuorum.& aliàs deeſt. Acc.

f ¶ *Separata*.à bonis:vt ſ.de mino.l.iij.§.ſed vtrum.in fin. & de pecu. l.iiij.

g ¶ *Separationem*.aliàs poſitionem.

h ¶ *Voti enim*.quod in dando conſiſtit.ad quod ſ.de iure do.ſi ego.§. j.& de leg.iij.fideicom.§.pe.& C.de ſpon.l.ſi pater.& ſ.de fideicõ.li. cùm verò.in prin.& C.ad Treb.l.ſancimus.in fin.& ſ. qui ſine ma.l.eũ qui. Quid autem ſi voueat vt vadat ad ſanctum Iacobum?Reſpon.non tranſit ad hæredem:vt C.de cad.tol.l.j.§.ne autem.& ſ.de verb.obl.l. centeſimis.§.ſi ita. Accur.

i *Actum eſt duorum*.vt & ſ.de pac.l.j. & C.de tranſac. non minorem.& in authen.de litig.§.omnem.

k ¶ *Offerentis*.& ſic non eſt ibi conſenſus niſi vnius partis : per quod differt à pacto.& ideo non valet niſi in cauſibus,vt ſubiicit,& ideo &c.

l ¶ *Sed cœptum*.id eſt iam cœptum.

m ¶ *Pœnitentia*.vt & C.de act.& obli.l.ſicut.& inſtit. de act. §. aliæ. Accurſius.

n ¶ *Actionem*. in factum : vt ſ. de rei ven.l.quæ religioſis.vel vtilis in rem:vt ϳ.l.proxi.& C.de fac.ſan.ec.ſancimus.& facit ſ.de acqui.re.donatuas.& de exce.l.pe.& de priui.cre.l.Furius.

d ¶ *Eis*.ſcilicet municipibus.

PRopter incendium.] CASVS Cùm ciuitas Romana ſuſtinuit damnum occaſione incendij vel ruinæ vel terræ motus:ſi quis aliquid promiſit ob hoc reipu.dicitur quòd tenetur.Franciſcus.

p ¶ *Tenetur*.quaſi ſufficiens cauſſa ſit incendiũ : aliàs non valeret. ϳ. l. j.§.ſi verò.& facit ſ.de do.inter vi.& vxo.l.quid ſi vir.& valet hoc caſu etiam vltra legitimã ſummam : vt C. de do. l.pen.§.j. & facit j. e.l. ob caſum.

q C*Haridemus*. *Non poſſe*. ſi habeas non poſſe dicere muneris, i.doni edendi,& faciendi,vt opus. & ſunt tunc ſimilia ſ. de adopt post mortem. §. ſi.& inſti.de inut.ſtipu.§. itẽ verborũ. & ſ. de excu. tu.l. excuſare. & C. de ſ.di. mi. l. minorũ.& ſ. de of. proc. l.nec quicquã. §. vbi. ſed ſunt arg. contra. ſ. de pac.l.ij & C.de dona.l.ſi aliquid. & de ſideic.lib.I & in epiſtola.& ϳ.e.ex pollicitatione.§.pe.&ſ.de ma.vin. l.etiam.§. abſens.Si verò habeas ſiue non:tunc hæc ſunt ſimilia. ſed ſuperiora ſunt ar. contradic caſum quòd abſens qui à munere perſonali poterat ſe excuſare, inter abſentes, non poſſit, ſed inter præſentes ipſo facto:vt ſ.de iu.im mu.l.ij.& ſic dices edẽdi,ſ.ſubeundi.

1 Fl. Reſponſo rũ Charidemo reſpondit. 1 Flo. incipit, Ex epiſtola.

1 Fl. honores.

T*Oties*.] CASVS. Qui pollicitus fuit ſe aliquid daturum:puta c. reip. & effectus ſit non ſoluendo : diminuenda eſt pollicitatio. hoc fallit quando ob honorem facta ſit pollicitatio. Secundò dicit, qui ob honorem alienum promittit aliquid reipu.ſi incipit ſoluere, tenetur ſoluere reſt.duũ quaſi cœpto opere. Tertiò dicit : ſiue maſculus ſiue fœmina pollicetur aliquid reip. ob honorem : tenetur ſoluere. Quartò dicit:reſ- † Aliàs,Vlpu.præcepit mihi vt ſtapiannus. tuas de meo ponam ad honorem principis, cũ eas ponere non promiſeram:dicitur quòd non teneor obedire tali præcepto.Franc. Accur.

1 Fl. Dioni.

r ¶ *Toties*.caſum dic:vt ϳ.eo.l.ex pollicitatione.

s ¶ *Ob honorem*.alienum.aliàs non eſſet opus inchoare:vt & ϳ. l.j.§.j. & ſic etiam intelligitur ſ.de muneri.& hono.l.exiſtimationem. §.j. & ſubau maximè.

t ¶ *Cœpto opere*.ab eo qui pecuniam promiſit:vt ϳ.ſi quis ob honorem. in fin.

v ¶ *Ob honorem*.ſi quidem ſuum,planum eſt.& tunc dic:vt C. de muli.& in quo loco mu.l.j.lib.x.ſi dicas alienum:& tunc oportet vt incipiat ad hoc vt teneatur:vt dixi ſ.proxi.§.

x ¶ *Principi*. id eſt ad honorem principis.

y ¶ *Obtemperare*.reſiſtitur ergo magiſtratui in illicitis.ad quod C.de iure fiſc.prohibitum.libro decimo, & not.de hoc C. de appel. quoniam iudices.

OB *caſum*.] CASVS. Ob damnum quod ciuitas Bono.paſſa eſt occaſione incendij,vel ruinæ:vel de cluſa Rheni,ſi promitto me aliquid facturum ei ciuitati:dicitur quòd teneor, & ſi nondũ inchoaueram.Franciſ.

z ¶ *Inchoauerit*.quia eſt cum cauſſa:vt ſ.l.j.§.j.& facit ſ.eod.propter. Accurſius.

DE *pollicitationibus*.] CASVS. Iudices debent cognoſcere vt pollicitationes factæ ciuſtaribus adimpleantur. & de hoc extat reſcriptum:cuius ſenſus eſt talis:Gabinus promiſit ſe facturum quoddam opus cuidam ciuitati: & illud opus incœpit.poſteà in triẽniũ reſſ.nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

legari iussus est occasione alicuius delicti.dicitur q opus quod incœperat,debet complere per se vel saltem per aliũ cũ vadi in relega. & hoc iudex loci fieri procuret:& si Gabinus nõ vult facere, actor ordinatus à ciuitate aget contra Gabinum:& iudex causæ cognoscet de hoc antè,quàm Gabinus in exilium vadat:& si videat Gabinum tenerι ad opus perficiendum, iubeat iudex q Gabinus hoc faciat:& si nolit facere, iubeat fundum Gabini non di strahi à Gabino.Franc. Accursius.

a ¶ *Proscenij.* i. in tali lõco: vel genus operis.

b ¶ *Relegatus esset.* per sententiam. non tamen adhuc iuit. Accursius.

c ¶ *Muneris.* id est doni.

d ¶ *Et absens.* non solùm antè, quàm abesit.

e ¶ *Per amicum.* fit ergo opus per alium. & sic sunt argu. contrà: vt ff. de statulibe. Stichum.§. fi. & de so.inter artifices, sed necessitas fuæ absentiæ hoc facit:vt ff. de off.eius cui man.est iurisd. l.j. §. j. & facit ff. de admi. tuto. l. ita autem. §. gessisse.

f ¶ *Detrectat.* i. nolit facere. Accursius.

g ¶ *Legitimè.* vt suprà quod cuiusque vniuersitatis no.l.j. §. quibus. Accur.

h ¶ *Pro ciuitate.* Gabinorum quibus fuit pro missum. Accur.

i ¶ *Proficiscatur.* ad cuius profectionẽ consueuit poni terminus: vt ff. de interdict. & relega. l. relegatorum. §. is qui.

k ¶ *Fundum.* No. prohibitionem ad instar missionis bonorum.

Ex pollicitatione.] CASVS. Si promitto reipub. centum me daturum ob honorem habitum vel habendum:teneor insolidum, & mei hæredes insolidum tenentur. si autem fine causſa pollicitus sum reipu. me quoddam opus facturum:& cœpi opus, & factus sum non soluendo, vsque ad quintam partem mei patrimonij teneor perficere opus. Itẽ & hæres meus si est extraneus, in quintam partem patrimonij tenetur. si est de liberis meis, in decimam tenetur. Franc.

l ¶ *Promissione.* ãn pecuniarie obsit ff. l. penul. secundum quosdam. hel verius die secundum Ot. vt ibi. Acc.

m ¶ *Insolidum.* non ergo deducitur æs alienum.

n ¶ *Cœptum est.* à pollicente: quia sine causa fit pollicitatio: vt ff. l. j. §. j. & idem si cum causa quo ad hæredem: vt ff. l. pe.

o ¶ *In quintam partem.* mirabiliter hæredes & etiam ipse obligatur: sed quare non vt suus ipse, sed vt extraneus obligatus permanet? Respon. quia contra factum directius vult venire quàm hæres eius. Item no. alio modo teneri hæredes quàm defunctum. ad quod C. de primipil. l. fi. & C. de rei vxo. act. l. j. §. & hoc ex rei. & ff. l. pe. & fi.

Septitia.] CASVS. Quædam fœmina pollicendo reipu. certamẽ pollicita est reipub. c. hac forma, vt pecunia penes eam remaneat, nem esse diui Fratres Flauio Celso in hæc verba rescripserunt; Probè faciet Statius Ruffinus si opus pro scenij quod se Gabinis extructurum promisit, quod tandem aggressus fuerat, perficiat. nam & si aduersa fortuna vsus,in triennium à præfecto vrbi relegatus esset, tamen gratiam muneris: quod spõtè obtulit,minuere nõ debet,cùm & absens: per amicum perficere opus istud posit. quod si detrectat, actores constituti qui legitimè pro ciuitate agere posint, nomine publico adire aduersus eũ iudices poterũt: qui cùm primum potuerint priusquam in exilium proficiscatur cognoscent: & si opus perfici ab eodem debere cõstiterit,obedire eum reip. ob hanc causſam iubebunt, aut prohibebunt distrahi fundum, quem in territorio Gabinorum habet.

IX. Modestinus libro quarto Differentiarum.

EX pollicitatione quã quis ob honorem apud rempub. fecit, ipsum quidem omnimodo insolidum teneri,hæredem verò eius ob honorem quidem facta promissio ne insolidum teneri:ob id verò quòd opus promissum cœptum est, si bona liberalitati soluendo non fuerint, extraneum hæredem in quintam partem patrimonij defuncti,liberos in decimam tenerι diui Veruſ & Anton. rescripserunt. Sed & ipsum donatorem pauperem factum ex promissione operis cœpti quintam partem patrimonij sui debere diuus Pius constituit.

X. Idem libro j. Responsorum.

SEptitia certamẽ patriæ suę pollicẽdo,sub hac cõditione pollicita est, vti fors apud eã remaneat & ipsa vsuras semissales ad præmia certãtium resoluat,in hęc verba [p], [1] [2] Vide Aleiatum li. diſpun. iij. c. j.

λεῶν; μετ' ἐξόδους τῶν μυσταγώγων τόκων, ἀγωνοθετοῦσα ἐπὶ τῷ ἐξ ἐμοῦ χρηθῆναι μέλλοντι τίνων. χωρὶς δὲ τοῦ καὶ εἰς τὰ ἄθλα τῶν ὑμνικῶν, κἀλῶς ἂν ἔχοι ἐπάσου ἀδήλωτος ἡ βουλὴ ὁρίσαι. id est, Ex liberalitate mea quadriennale certamen dedico triginta milium sortis: vt pecunia penes me retenta, idonee apud Decemprimos caueã me soluturam, quæ solent præstari, triginta milium vsuras, agonotheta & præfecto ipsi certamini marito meo: deinceps quæ filiis qui ex me gignẽtur, cedẽtque id fœneris in Thymelicorum præmia, sicut in vnoquoque certamine senatus decerner. Quero an posint in iuriam pati filij Septitiæ quò minùs ipsi præsideren in his secundùm verba conditionémque pollicitationis. Herennius Modestinus respondit, quo casu certaminis editio licita est, formam pollicitationi datam seruandam esse.

XI. Idem lib. ix. Pandectarum.

SI quis ob honorem vel sacerdotium pecuniam promiserit, & antequam honorem, vel magistratum ineat, decedat: nõ oportere hæredes eius conueniri in pecuniam, quam is ob honorem, vel magistratum promiserat, principalibus constitutionibus cauetur: nisi fortè ab eo, vel ab ipsa repu. eo viuo, opus fuerit inchoatum.

XII. Idem lib. xj. Pandectarum.

IN priuatis operibus, inuitis iis qui fecerunt, statuas aliis ponere non possumus: vt rescripto diui Seueri continetur.

1 ¶ Cùm quidam, ne honoribus fungeretur, opus promisisset: tam honores subire cogendũ, quàm operis instructionem, diuus Antoninus rescripsit.

XIII. Papirius Iustus libro ij. de Constitutionibus.

IMperatores Verus & Antoni. rescripserunt opera extruere debere eos, qui pro honore polli-

a ¶ *Aliis.* id est ad aliorum honorem. sed nec ipse qui opus facit in cõsulto principe: vt C. de statuis & imagi. l. j. & fa. C. de operi. pu. l. ij. in fine. & l. fina. §. finali. Accur.

b ¶ *Cum quidam.* habilis. secus si inhabilis esset: vt C. de condi. ob tur. cau. l. quod cuitandi. & quod me. cau. l. cum te. & de decu. l. non tantũ in prin. & facit ff. de mu. & ho. l. exiſtimationem.

c ¶ *Honores.* sub. tãm, si non habes in textu: vt innuit sequens quàm: putatur ergo quia voluit detrectare munus ad honorem: quod est graue delictum: vt suprà de re militari. l. qui cum vno. §. qui post desertionem.

Imperatores.] CASVS. Qui pollicetur reipublicæ opus se facturum propter honorem habendum, cogitur illud opus implere, non pecunias pro eo cogitur soluere. Itẽ in donatione facta reipubl. conditio apposita seruãda est, si fit vtilis reipubl. secus si damnosa: vt si testator legat c. reipubli. & voluit quòd reipubli. non exigeret vectigal quod consueta erat exigere, non seruatur hæc prohibitio legantis. Franciscus Accur.

a ¶ *Cogi.* ad quod ff. de munere. & hono. l. exiſtimationem. in prin. & de leg. iij. fideicom. §. fi. ltẽ suprà, si cer. pet. l. ij. §. j. ibi aliud pro alio, &c.

b ¶ *Si vtilitatis.* est autem vtilitas eo ipso quòd non est damnũ: vt suprà eo. l. Septitia. & de sol. l. in pupillo. & facit suprà de decret. ab ordi. fac. l. penul. Accur.

c ¶ *Non debere.* sicut & quæ prorsus sunt illicita, non sunt ab initio obseruanda. ideo pecunia legata in alium vsum reipublic. est conuertenda, vt suprà, de admini. rer. ad ciui. perti. l. legatum. & de vsufruct. lega. l. legatum. R.

d ¶ *Legata.* reipu. alicuius ciuitatis.

e ¶ *Exerceri.* quod ex consuetudine exercebatur pro ciuitate vel patria: vt C. noua vecti. l. j. & sic legitimum: vt suprà, de public. licitatio. §. eorum. multò min' si ipsi reipublic. Romanorum. iuntas nõ fe ergo non omnis voluntas defuncti est seruanda: vt ff. de le. j. l. nemo põt. & l. si quis inqui. §. fi. & facit ff. de reli. l. at si quis. §. equum. & C. de testa. l. testãdi. & tamẽ legatũ hic valet vt C. de leg. l. ab administratione. & de vsufru. lega. l. quidam.

f ¶ *Consuetudo.* sic ff. de decur. l. non tantum. §. fin. & ad municip. l. magistratus & C. noua vecti. l. fi.

Si quis sui.] CASVS. Titius promisit cuidam ciuitati opus se facturũ ob honorem habendũ pro se vel pro Cicerone. & honorem habuit. tenetur Titius & eius hæres illud opus perficere. sed si incœpit Titius opus facere, & honoré non habuit: & antequam perficiat opus, decessit Titius, hæres eius tenetur perficere: debet autẽ quintã partẽ bonorum defuncti dare ciuitati cui opus debebat perfici. si autem ex numero liberorum sit is, qui hæres extiterit, decimam bonorũ Titij dare debet ciuitati Franc. Accur.

g ¶ *Promiserit.* & honorem receperit. aliàs non haberet locum quod de hærede dicitur, si dicas opus non inchoatum à pollicente: vt ff. l. si quis ob. Et nota, q quo ad opus non refert vtrũ ob ſsum vel alienum honorem promittat: quia vtrobique est inchoandum. vel dic ad perficiendum tenet. ir. at vbi pecunia, tunc fortè distinguitur: vt not. ff. eo. l. j. & facit C. de ratio. operum pu. l. j. §. qui verò.

h ¶ *Perficiendum.* & etiam inchoandum. vel dic ad perficiendum, id est, faciendum.

i ¶ *Obligatus est.* videtur in primo casu hæres teneri insolidum quando opus non fuit cœptum. in secundo non insolidũ si bona non sint soluendo liberalitati. sed tunc malè aduersatur secũdùm ff. vnde dic quòd in primo accepit honorem, in secundo non. sed & sic etiam intolligitur lex ff. eo. l. ex pollicitatione. ij. & iij. respon.

k ¶ *Ob honorem.* idem & sine causſa: quia ex tũc tenetur ex quo cœptum est: vt ff. eo. l. j. §. j. & l. ex pollicitatione.

l ¶ *Inchoauerit.* non tamen honorem ſsuscepit. aliàs hæres tenetur insolidum: vt ff. eo. ex pollici. ij. respõ. & sic non obstat: vt ff. eo. si quis ob. quia ibi incœperat: vnde hæres complere tenetur: vt arg. ff. pro socio. l. hæres socij. & de hære. tut. l. j. vel dic, quòd ibi pecunia ob honorem, hic opus tantum erat promiſsum. Accur.

m ¶ *Patrimonij.* si bona liberalitati soluendæ non sunt: vt ff. eod. ex pollicitatione. Accur.

n ¶ *Nter liberos.* facit suprà, qui satisfda. cogan. l. ij. §. j. & de verborum ſsignifica. cognoscere. §. ij. & l. iuſta. & l. liberorum. ſsed argu. contrà, suprà. de iure immu. l. j. in fi.

DE VARIIS ET EXTRAORDINARIIS cognitionibus: & ſsi iudex litem, &c.

Præses prouinciæ.] CASVS. Hic intendit dicere de quibus factis possit præſsidis officium implorari, vt sic ipse præses extra ordinem possit cognoscere: & dicit quòd præses prouinciæ solet extra ordinem cognoscere de mercedibus constituendis & dandis præceptoribus studiorum liberalium: & quæ ſsint liberalia ſstudia ſspecificat. Item cognoscere debet de mercede danda obſstetrici. Item de mercede constituenda & danda etiam medico qui peritiam habet sanandi aliquam certam partem corporis, vt auriculæ, vel fiſstulæ, vel dentium: non ei qui incantat aliquod malum ſsiue imprecatus est. Idem non dicet ius philoſsophis qui petunt salarium constitui à diſscipulis ſsuis. & redditur ratio in litera. ſsi tamen diſscipuli velint aliquid ſsponte dare doctori ſsuo: doctor potest recipere. Item nec doctoribus legum ius reddẽt qui petunt à diſscipulis ſsalarium constitui & ſsolũ. & redditur ratio in litera. ſsi tamen diſscipuli velint aliquid ſsponte dare doctori ſsuo: doctor potest recipere. Item præſses cognoscet de mercede retinuenda & danda à diſscipulis magiſstris ludi literarij: & qui ſsint hi, dic vt in gl. quæ incipit, pro constituenda &c. non autem cognoscet extra ordinem de mercede constituenda librariis & notariis & calculatoribus & ſsimilibus qui in litera nominantur. Item ſsi aſsſsores petant ſsalarium: de hoc cognoscet præſses extra ordinem. Item ſsi aliquid dicitur contra a iquem prædictorum: de hoc potest præſses cognoscere extra ordinem. Item qui iudices cognoscere possint aduersus aduocatos diui fratres rescripserunt ſscilicet in Græco: & de hoc habes exemplum. ff. de pœnis. l. moris. in prin. Item de ſsalario constituendo aduocato debet cognoscere præſses extra ordinem: & constituet ſsalarium pro modo litis, & pro facundia aduocati. & alia ſsunt inſspicienda quæ in litera continentur: & ſspecificat quis dicatur aduocatus. Item ſsi aduocatus fecit pactum cum clientulo de quota parte litis: non valet ſsi autem causſa finita factum fuit pactum prædictum: valet vſque ad probatẽ quantitatem. Item ſsi nomine victoriæ aliquid ſsibi dari pacisciter aduocatus, valet: vt tamen computetur in hoc quod primo fuerat datum: vt tamen non excedat licitam quantitatem: & quæ ſsit licita, ſspecificat. Item ſsi pendente causſa decedit aduocatus, ſsalarium quod erat ei præſstitum pro tota causſa, non repetitur. Item præſses prouinciæ vel prætor cognoscet ex officio de nutriciis dandis nutricibus, id est, de mercede constituenda & danda nutrientibus pueros qui ſsint infantes: non ſsi maiores infantibus nutriant, & omnes iſki qui conueniuntur coram præſside: ex eius ſscilicet præſsidis officio & coram eodem præſside potẽrunt reconueniri à conuentis. Franc. Accur.

o ¶ *Dicere.* extraordi. offi. iudi implorato: vt ff. proxi. §. medicorum. & in ipſsa rubrica. & ff. de decre. ab ord. fac. l. ambitioſsa. §. fi. petitur ergo constitui & ſsolui, licet à principio non fuerit constituta merces, vt dictis legibus. & ad idem C. de profeſs. & me. l. medicos. lib. x.

p ¶ *Liberalium.* artium, quæ ſsunt Grammatica, &c. & ſsub. & quibuſsdam aliis, vt hæc l. habetur. Accurſsius.

q ¶ *Contineabuntur.* ſsub ſstudio liberali. nam ſsunt vij. quarum hæc est vna. Accur.

r ¶ *Profeſsorum* hos ff. vocauit præceptores.

s ¶ *Iuſstior.* ſscilicet videtur causſa medicorum, cùm hi, &c. vt ff. de decret. ab ordi. fac. l. j.

t ¶ *Sed & obſstetrices.* quæ procurant mulierem in partu: vt ff. ad leg. Aquil. Neratius. item ſsi obſstetrix. & medicinas dat: vt ibi & hic.

v ¶ *Audiant.* ſscilicet præſsides petentes conſstitui & dari ſsalarium. ltẽ facit ff. eo. §. ad nutricia.

Aurie

1 Flo. *Adrianus.*

1 Fl. *De extraordinariis cognitionibus &c.*

1 Fl. *Idque appellant.*

2 Fl. *deest, &.*

3 Fl. *obſstetricem.*

4 Fl. *videtur.*

1 Flor. *deest, in.*

2 Flo *deceſsit.*

Defuncti vo
per ſseruat.

3 Fl. *hæc.*

1 Flo. *deest, teneri.*

2 Flo. *ab eo debere conſstituerint.*

2. Flo. *Gabinio rum.*

1 Flo. *De variis cognitionibus &c.*

1 Fl. *promiſsi ſse: honoris.*

1 Fl. *Anto. & Veru. Augu. ſscripſse.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Auricularum*.aliàs auricularius,& dicitur is qui aures ægras curat aliàs articularis,vel arthritidem intelligas. hoc sensu, vt is etiam medicus sit qui articularis morbi sanitatem pollicetur; vel aurium doloris.

b ¶ *Vel dentium*.scilicet sanitatem pollicetur.

c ¶ *Non sunt ista*. vel hoc superi⁹ non, abundat.sic ℨ. de dam. infe. l.fluminum. in prin.

d ¶ *Tamesi*. id est quamuis.

e ¶ *Prædicatione*. scilicet laudis.Accur.

f ¶ *Mercenariam*. id est mercedem ex opere capere:vt ℨ. de vacmu. l. in honoribus. §. philosophis. & C. de mu. patri. l. possessor. & idē videtur de poeta:vt C.de profes.l. penul.Accursius.

g ¶ *Dicet*.ſ.præses.non ergo doctor exrà orpetit constitui salariū: vt hic. Sed contra C. de profes.& me.l. medicos.in fi.Sol. ibi erat promissum: & sic poteſt petiri vt ibi. Item in aduocato secus:vt j.§. in honorariis.

h ¶ *Sanctissima*. quo ad animā:quia eī⁹ præcepta cōcordāt cū diuinis:vt ℨ.de iust.& iure. l. iustitia. §. iuris præcepta. Item est fi: missima quo ad mundum:vt insti. de re. diui.§.sanctæ.& per hoc videbatur debere reddi ius. sed quæ prætio &c.vt subiicit.

i ¶ *Æstimanda*. poteſt ergo sciētia donari, nō vendi:vt hic, & §.de dona. l. Aquilius. sic.C. de epis. & cle. l. si quenquam. Sed arg. contrà.j.de regu.iur. l. cuius.

k ¶ *Honor*.i. salarium, ideo sic dictū quia honor est donanti, & cui datur.sic ℨ. mā. l. si remunerandi. qui debet dari ,p facultate & dignitate donantis : vt ℨ.de admini.tut.l. cum plures. §. in primis. & etiam eius cui donatur:vt C.de episco.aud.l.tam dementis.

l ¶ *Petitur*.scilicet à scholari per doctorem.

m ¶ *Qui*.scilicet honor.

n ¶ *Ingressu sacramenti*.quod sacramentum fit à iudice per præsentiam euangeliorum:vt C.de iudi.l.rem non nouam. vel calum. quod fit à partibus:vt C.de iura.cal.l.ij.antequam ergo iuretur , debet solui.vel dic sacramenti.id est ſtudij:ideo sic dicti, quia doctor iurabat fideliter docere.vel ideo quia ſtudium res sacra est:cùm leges in quibus ſtudetur,sint sacratiſſimæ:vt C.de leg.& con.l.leges.sacratiſſimæ. & secundum hoc in prin.ſtudij sunt offerenda dona.& pro hac expositione optimè facit quod ſequitur,quædā enim &c. Sed an pro donis quæ hodie fiunt,possit agere doctor,cùm ipse non loquitur cum promittitur ? Respon. sic : quia consentit:quod sufficit:vt C. de dona. l,si quis argentum.§.fi autem.& de actio. & obli. l. in quibuscunque. & l.obligationum in fine.

o ¶ *Petuntur*.vt hoc salarium ante promissionem.sic ℨ.de oper. lib.l. Campanus.& de iudi.obseruandum.& ℨ.de origi. iur. l. ij. §. primus deinde.circa fi.l.& ibidem hoc not.

p ¶ *Ludi*.genitiui casus.

q ¶ *Vsurpatum est*.id est per vsum obtentum.

r ¶ *Quoque ius dicatur*.pro constituenda fibi mercede : vt ℨ. in prin. & sunt isti satyrici qui ludendo & saltando recitabant.Accur.

s ¶ *Tamesi librariis*.qui libros scribunt, vt in procem. Digest. §. illud autem.

t ¶ *Notariis*.qui notas faciunt,quæ non sunt literæ : vt ℨ. de bo. pos. l.sed culpa.§.fina.Accursius.

v ¶ *Calculatoribus*.hi sunt computatores de quibus dicitur C.de erro.cal.& ℨ.de libe.cau.l.fina.in fine.

x ¶ *Tabulariis*.id est tabellionibus:vt C.de tab.per totum. & ad hoc ℨ.de pœ.l.moris.in prin.Accur.

y ¶ *Quæ*.scilicet artes.

z ¶ *Comites*.id est assessores:vt suprà,de offic.assessl.diem.& loca.sed addes.§.primo.

1 Flor.auricularius.
2 Flo.si impretatus
7 Fl.ostosi, vt.

etiā eos qui alicuius partis corporis vel certi doloris sanitatem polli[10] centur:vt putà si auricularum [s a], si fistulæ,vel dentium [b]. Nō tamē si incantauit, vel [6] imprecatus est, &,[7] vt vulgari verbo impostorum vtar,si exorcizauit:non sunt ista [c] medecinę genera,tametsi [d] sint q hos sibi profuisse cum prædicatione [e] affirment.

1¶ An & philosophi professorum numero sint ? Et non putem. non quia non religiosa res est:sed quia hoc primùm profiteri eos oportet, mercenariam [f] se operā spernere.

¶ Proinde ne iuris quidem ciuilis professoribus ius dicet [8] [g]. Est enim† res quidem sanctiſſima [h] ciuilis sapientia,sed quæ pretio numario non sit æstimāda [i], nec dehonestanda, dum in iudicio honos [k] petitur [l],qui [m] in ingressu sacramenti [n] offerri [9] debuit. Quædā enim tametsi honestè accipiun tur,inhonestè tamen petuntur [o].

2¶ Ludi [p] quoque literarij magistris,licet non sint professores, tamen vsurpatū est [q] vt his quoque ius dicatur [10] [r] :tametsi librariis [s] & notariis [t] & calculatoribus [v], siue tabulariis [x] & [11] cæterarum artiū opificib⁹,siue artificib⁹,quæ [y] sunt extra literas vel notas positæ, nequaquam extra ordinem dicere ius præses debebit.

3¶ Sed & si comites [z] salarium petant,idē iuris,quod in professoribus [12] placet. Sed & [12] aduersus omnes ipsos [b] cognoscere præses debet[13].

¶ Quòd autem & aduersus aduocatos adeatur [c], diui Fratres rescripserunt.

4¶ In honorariis quoque aduocatorum ita versari iudex debet, vt pro modo litis [d],próque aduocati facundia, & fori consuetudine †, & iudicij in quo erat acturus,æstimationem adhibeat:dummodo licitum honorarium quantitas non egrediatur. ita enim rescripto Imperatori, nostri & patris eius continetur : & [14] verba rescripti ita se habent.Si Iulius Maternus, quem patronum causſæ tuę esse voluisti, fidem susceptam exhibere paratus est [e], eam duntaxat pecuniā quæ modum legitimum egressa est, [f] repetere [15] debes [g]. ¶ Aduocatos accipere debemus omnes omnino , qui causſis agendis quoquo [h] studio operantur. non tamen qui pro tractu [16] [i] non affuturi causſis accipere quid solent , aduocatorū numero erunt.

5 ¶ Si cui cautum est [k] honorarium [l] , vel si quis de lite pactus est, videamus an petere possit. Et de pactis quidem ita rescriptum est ab Imperatore nostro & diuo patre eius: *Litū causſa malo more [m] pecuniam tibi promissam ipso quoque profiteri. Sed hoc ita[17] est. si suspensa [n] lite societatem futuri emolumenti cautio pollicetur. Si verò post causſam actam cauta est honoraria summa [o] ,peti poterit vsque ad probabilem quantitatem : & si nomine palmarij [p]*

8 Flo.ius dicent.
† Vide gl.in prœmio prag.sanct. ℨ.§.quibus ad plenū.in verbo,specie.
9 Flor.offerri.
10 Fl.dicatur. id est librarijs
11 Fl.sed cæterarum.
12 Flo.sed aduersus.

a ¶ *Professoribus*. ſ. aliis quàm iuris ciuilis: vt ℨ. §. medicorum. & §.proinde.

b ¶ *Omnes ipsos*. ſi aliquid contra eos dicatur:vt j. ea. l. in fin.vel etiam ſi principaliter conueniantur.Accur.

c ¶ *Adeatur*. scilicet præses vel iudex : vt ℨ. ea. l. §. proinde ius dicent.Aliàs legitur, Qui autē aduer. aduoc. addi.fra.rescripserunt, in Græco , ſ. & dic etiam qui scilicet iudex & da exemplum ℨ.de pœn.l. moris.in princip. & de off.præfect.vrb.l.j.in fi. & de off. procon. nec quicquam.§. de plano. & de postu.l.j.§. accepit.& C.de iud.l.propè randū.§. illo. & de postu.l.prouidēdū.vel dic rescripserunt quod dicitur in sequen.§.

d ¶ *Pro modo litis*. i. pro quantitate causſæ. & sic ℨ.de transac.cùm hi. §. modus. & de relig. ſi quis sepulchrum. §. sumptus. sic & ℨ. de vsu & ha. plenum. §.j. & C. commu. de leg. authen.res.& C.de admi.tu.l.ſi curatores.

e ¶ *Paratus est*. quod esse debet.ad quod C. de iudi.properandum. §.illo.& loc.l. qui operas.in prin.& §.j. & C. de condi.ob causſam.l. aduocati.

f ¶ *Egressa est*. aliàs est in tex.non:& tunc habeas debet,scilicet aduocatus.Accur.

g ¶ *Petere debes*. i. repetere quod plus solusſes. vel petere vt ab soluaris ſi non soluiſti:

13 Fl. debet quia vt aduersus aduocatos adeantur.
† Hic videtur tex. qualiter ſtylus & consuetudo pro lege haberi debēt, & obseruari.De quo ego adio videdū Gti do. Papa in præfatione ſuarum decisi. parlamēti. qui tamē ibi non allegat ſtum text. addo. Ang.in ſ.ex non scripto. inſtit. de iure nat. gen. & ciui. in j. & ij.colum.vide gl.in c.j. §.notariis. ℨ ver.taxetur. de electi. in pragma. Sanct.
14 Flo. desſo C.
15 alias petere.
16 Fl. tractatu.
17 Fl. ita vtiſ.

vt C. de postu.l.iij.

h ¶ *Quoquo*.plus est opus,scilicet quòd quinquennio leges audierit: vt C.de aduo.diuer.iudic.l.iubemus pro tempore.§.ne de cætero. Item quod doctor iuret peritia iuris eum instructum:vt C.de aduo. di.iudi. l.nemini.per quæ remouet illiteratos qui quandoque expertos negotiorum postulant quod possunt:vt arg.C. de iudi.l.pen. nisi sint liberti: vt C.de postu.l.ij.Item per hoc remoueo procuratores,tutores, actores,& similes qui licet causſis operentur aliquo ſtudio,non tamen sunt aduocati vt reddatur eis ius pro salario constituendo. quod ergo dicit,quoquo ſtudio.i.ſiue in allegationibus tantum debet adesſe, ſiue vſ que ad lit.contest. tantùm:vel in causſa principali tantùm , vel appel. vel vtraque:vel in certo loco vel quolibet. quot autem modis petitur salarium aduoca.dic vt not.C.de ſuſ.l.j.

i ¶ *Pro tractu*.Puta vt dilationem vnam acquirat.aliàs pro contractu. aliàs pro tractatu,id est pro consilio.

k ¶ *Si cui cautum est* id est,promiſſum.

l ¶ *Honorarium*.id est,salarium.

m ¶ *More*.de quota litis.

n ¶ *Suspensa lite*. id est lite pendente qui iàm cœperat esſe aduocatus:pàciſcatur de quota parte litis:vt ſic fit quædam societas,nō valet: duplici ratione.Prima:quia lite pendente:vt C.de postu. l. quisquis. §. præterea.& arg.j.l.medicos. Alia quia de quota:quæ & anteà impediret:vt & hic intelligi poteſt quaſi ſuſpēſiuè lucrum inſpiciat:quod poteſt esſe & non esſe:vt probatur C.de procu.litem. & man. l. ſi contra licitum.& ℨ.de pact.l.ſumptus.& mandati.ſi remunerandi. §. Maurus. & adde quod not.C.de postulan.ſi quis.& l.quiſquis.§.præterea.

o ¶ *Summa*.puta etiam de quota:vt hic videtur velle. nec lex aliqua prohibet.argu.ℨ.de pact.do.licet.

p ¶ *Nomine palmarij*.i. victoriæ. nam prima victoriam ſignificat Cautum

a ¶ *Cautum*.ſubaudi poterit peti quod promiſſum est.

b ¶ *Aureos*.ſcilicet ad p[1]s[2]n.m minus quandoque datur:quod vidēdum pro modo causſæ & aduocati:vt ℨ.ea.l.§.in honorariis.

c ¶ *Repeti*.dic ſi ſtat per aduocatū viuentem,non petit salariumiimò
1 Vide in hunc locum Alcia.lib.diſo pun. ii,. ca. ix.
solutum reddit:vt C.de condict.ob cau.l. ſi. ſi verò per casum mortis in ſua persona contingentem , tunc obtinet quod hic dicitur , & C.de aduo.di. judic. l. post duos. §. j. & ℨ.de leg. legatus autem. §. ſi.nec ob.C. de aduoc. di.iud.l.petitionem. vt ibi not.& idem ſi eſt in firmus, vt ℨ de ſtatuli-
18 Fl. neutrimque.
† Iſte §. facit pro aduocatis & vide gl. in cano. magna pietas.de pœ. di.ſi est fama.in gl. circa ſi.
be.l.cùm hæres. §. Stichus. adeò vt ſi nihil fecerit, adhuc obtinet qđ hic dicitur : licet quidā in actore diſtinguant fuerat in mora contestādi vel procedē di. & tunc obtinet qđ hic dicitur:aliàs de æquitate reddit.in reo indiſtinctè dicūt reddi,ſi nihil erat factum. & hoc de æquitate dicunt. & pro eis ℨ. de condi.ob cau. l ſi pecuniā.& quod hic dicit per ipſum non ſteterit, ſubaudiunt : ſed per clientulum : quia dixerat aduocatus, paratus ſum venire ad causſ.m.econtra ſi ſteterit per clientuli non teddit aduocatus vt ℨ. locati.l. qui operas. §. aduocati. Idémque ſi per fortuitum caſum, & ex persona clientuli : vt ſi res petita interierit ita quòd reus nō teneatur , vt ℨ. de rei vendi.l. vtique. §. non et ℨ. Ex prædictis not. arg.q̄ ſalarium in prin. eſt præstandū. pro quo eſt C. de iudic. properandum. §. in honorariis.& C. de condi. ob cau.l. fina. & loca. qui operas.§.j.ℨ.eo. proinde.ſed quid ſi aduocatus deſerit causſam vt desperatā? Respon. vt ex causſa quam præuidere potuerat:& imputetur ei qđ imperitè vidit.aut ex aliqua causſa repentina:puta fecit clientulus prauam confeſſ. & tunc nihilominus habeat:vt ℨ.de vac.mu l.penul.§.ſiſcum ſuis concor. Item quid in poteſtate mortuo,vel aſſeſſore , vel in doctore vel magiſtro mortuo , an reddant ſalarium[b]? Reſpon non:imò petetur ex quo per eū non ſtat: vt hic.& d.l q operas & d.l.ſi pecuniā ibi,& cū p.te,&c.& ℨ. de ſta. liber.cùm hæres.§.Stichus.& ℨ.de lega.l.legat' §.fin. nec poteſt dici quòd alium ſubſtituat:quia inter artifices,& c.vt ſuprà, de ſolutio. inter artifices. Item quid in quolibet alio qui operās ſuas locat? Reſpō. vt plenè not ℨ.loca.l ſi vno. & cùm quidam & de condict.ob cau. l. ſi pecuniam.& facit ℨ.de aſſeſſ.diem.& loca.ſed addes.§.fi.& de actio. emp.ciditor.§.penulti. Item not.hic quòd mors tua vel vitium perſonæ tuæ non tibi,ſed alij nocet:vt ℨ.de leg j ſed & ſi res.& l.filius.§. ſi quid ſeruo.& de operis lib,libertus.§.qui opus.

d ¶ *Nutrices* petunt aduocati ſalaria : doctores liberalium artium mercedes:nutrices nutricia:proxenetæ philotrophia[c].

e ¶ *Debetur* ſi debetur,ergo act.petitur.reſpon. debetur ex bono & æquo,nonquòd ſit ciuilis,id est , naturalis obligatio niſi ad antidora. Accur.

f ¶ *Hæc omnia* ſcilicet habent locum.Accur.

g ¶ *Admitti*.vt & ℨ.§.ſed & aduerſus.& C.de sentē. l. cùm Papinia. & in authen.conſequenter.Accur.

DE *vſu*†*aquæ* [h], déque [1] riuis & noui, inciuiliter iſtitutis, itē de equis [i] alienis à ſciente poſſeſſis,fœtúque earum , & de damno dato p immiſſos in prædium ſuum vniuerſos homines eos,qui in plurium prædia diſtribui debuerāt[2] [k], ſi modò id nō ex authoritate ei⁹ [l], qui iubere potuit,factum eſt,prefi dem prouinciæ doceri oporteret re ſpōſum eſt:vt is ſecundùm rei æquitatem & iuriſdictionem,[3] conuenientem formam rei det.

III. Idem lib.v. Opinionum.

MEdicus[4] [m]† qui curādos ſuos oculos qui eis laborabat,cō-

a Flor.debuerunt.
3 Fl. Iuriſdictionis ordinem.
4 Fl. ſi medicus.
† Iſta lex est ſing. & notab.ſecundū Bar. hic.
1 Flo.de riuis.

cautum [a] ſit : ſic tamen , vt computetur id quod datum eſt , cum eo quod debetur : ne [18] vtrunque compoſitum licitam quantitatem excedat. Licita autē quātitas ſtelligitur pro ſingulis causſis vſq;ad cētum aureos [b].

¶ Diuus† Seuerus ab hæredib⁹ ad uocati eo mortuo prohibuit mercedē repeti [c]:quia per ipſum non ſteterat quò minùs causſā ageret.

6 ¶ Ad nutricia quoque officium præſidis,vel prætoris deuenit.nan que nutrices [d] ob alimoniā infantiū apud præſides quod ſibi debetur [e] petunt.Sed nutricia eouſque producemus quoad infantes vberib⁹ aluntur cæterùm posthæc ceſſant partes prætoris vel præſidis.

7 ¶ Hæc omnia [f] ſi apud præſides petantur,videamus an de mutuis petitionibus possſunt præſides cognoſcere.Et putem debere admitti [g].

II. Idem libro i. Opinionum.

DE *vſu*†*aquæ* [h], déque [1] riuis & noui, inciuiliter iſtitutis, itē de equis [i] alienis à ſciente poſſeſſis,fœtúque earum , & de damno dato p immiſſos in prædium ſuum vniuerſos homines eos,qui in plurium prædia diſtribui debuerāt[2] [k], ſi modò id nō ex authoritate ei⁹ [l], qui iubere potuit,factum eſt,prefi dem prouinciæ doceri oporteret re ſpōſum eſt:vt is ſecundùm rei æquitatem & iuriſdictionem,[3] conuenientem formam rei det.

III. Idem lib.v. Opinionum.

MEdicus[4] [m]† qui curādos ſuos oculos qui eis laborabat,cō-

k ¶ *Debuerant*.puta in aliquo exercitu vel curia.puta haſtiludium.Accurſius.

l ¶ *Eius*.ſcientis ſic fieri:vt ℨ.de antho.tut.l.j.in ſi & l.ſi.Accur.

Medicus.] CASVS Medicus oculorum malam medicinam dedit infirmo,vt ſcilicet ab eo extorqueret agros ſuos per emptionem:& exto ſit.dicitur quòd præſes prouinciæ iubebit hoc retractarit paniet etiam medicū. Franc.

m ¶ *Medicus*. facit C. quod met.cau.ſi per imprēſionem. de profeſ. l.antepe.& de offi.prę. ſi. illicitas. & ℨ. quod met cau.l. ſi. §.j. vſque in fin.l. & quod not. in l.nec timore.

n *Diuus. Studioſos*. id est, aduocatos vel aſſeſſores. & tunc cōſtitutum vel non conſtitutum : vt ℨ. l. j. §. in honorariis. & §.ſed & ſi comites. vel dic,id est, doctores legum : & tunc dic demum conſtitutum : vt ℨ.l.j.§. proinde.itē non ob.ℨ.man.l. qui munera. §. ſalarium.q: ia ibi conſtitutum incertum petebatur , hic autem vt conſtituatur petitur.

Cognitionij.] CASVS. Numerus cognitionum cum ex variis causſis deſcēdat, non poteſt facilè diuidi in genera : ſed cum difficultate ſic diuidituriam in quatuor genera diuiditur. aut enim de honoribus ſiue muneribus gerēdis tractatur:aut de pecuniaria re diſceptatur : aut de exiſtimatione alicuius cognoſcitur:aut de capitali crimine quæritur. Secundò dicit quid ſit exiſtimatio. Tertiò dicit quòd exiſtimatio quandoque minuitur,quandoque consumitur.&dat exempla de vtroque ſeparatim. Franc.

1 Fl. agitatur.

q ¶ *Non poteſt*.ſed cum difficultate ſic,vt ſubiicit,ſicut & mora:vt ℨ. de vſur.l.mora.& arg.j.de reg.iur.omnis definitio & not.quòd aliqua causſa eſt quæ ſub duobus membris ponitur,vt ſuſpecti tutoris : vt ſuprà de procur.non ſolum.§.ſi.Accur.

p ¶ *Exiſtimatio est* id est,fama ſiue opinio. nam hæc tria idem ſignificant vt mucro,enſis,ſpatha,gladius.vnde dicitur infamia,id est,famę priuatio.

q ¶ *Dignitatis*.id est, potentiæ à natura tributæ cuilibet , quia homo est.homo enim est dignior omni creatura:vt ℨ.de ædil.edict.iuſtiſſimè. cùm omnis creatura ei ſeruiat:ſed & angelica natura.nam & angelus ei ſeruit.vel aliter ponitur dignitas,vt C.de digni. Item per hoc quod dicit illæſæ,id est,in nullo diminutæ. Homini natura Angeli ea.de ſeruit.

r ¶ *Quæ* ſcilicet exiſtimatio ſeu fama.Accur.

s ¶ *Circa ſtatum* perſeuerantem.

t ¶ *Cùm plebeius*.honeſtior enim non ſubliceretur:vt ℨ.de pœ.l. capitalium.§.omnes.Accur.

v ¶ *Fuſt.bus*.ſuprà,de infa.l.ictus.contrà. Sol. verum est quòd infamis est dum pœnam patiturſed ea pœna finita, & reſtituto eo definit esſe infamis.Vel aliter cùm crimen præcedens tale ſit quod per ſentē etiam irrogat infamiam,tunc is qui cælius vel damnatus est , infamis est perpetuò.Accur.

x ¶ *Datur*.dic in opus pub.datur. ſ. ad tempus.& ſic non amittit ciuitatem:vt ℨ.de pœn.l.capitalium.circa prin.aliud ſi in perpetuum:vt ℨ. de pœn.l quidam.ſecundum Ioan.& C.de pœ.l.j. Sed & ſi perpetuò, adhuc differt à damnato in metallum, cùm ille ſeruus pœnæ efficitur, hic ciuitatem tantum perdit:vt ℨ. de pœ.capitalium.in prin. ar relegatus etiam in perpetuum remanet ciuis:vt ℨ.de interdic.l.relegatorum. §.ſiue autem.

Perpetuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Perpetuo*.id est generali,vt instit.de satisda.tut.§.j. quod edictum habes ff.de insa.l.j.Accur.
b ¶ *Consumitur*.scil.cet exitimatio.Accur.
c ¶ *Velati*.innuit quòd ille cui interdicitur aqua & igni, in cuius locũ succedit hodie deportatio,vt hic subiicit, & supra ad l. Iul. pec. l. iij. efficitur seruus. & sic est cõtra insti.de capi.di.§.minor.Sol. hic magna ponitur pro media tantum.& q̃ dicit libertas : non ponitur pro ea quæ est contraria seruituti : sed id est impossibilitas faciendi q̃d vult:q̃d non põt facere damnatus aqua & igni:vt ecce nõ potest testari:vt ff. de iniusto test.fi quis ex.§.eius.& si hic nihil de maxima dicitur. Vel dic q̃d magna cõprehẽdat maximã & mediam : vt aliàs ff.de vsufr. leg.l. j. in fi. & ad Tert. l. j. §. proinde.& quod dicit libertas,est exemplum de maxima.Item quod dicit veluti,exemplum de media : interposito puncto loco copulæ. Sed quidã habent vel. & tũc planior est hæc secũda lect.& facit de ver.sig.l. capitalis. Sed quis est effectus minutionis vel cõsumptionis? Respon. de primo pater per exempla hic posita. de alio constat quòd ad nullũ actũ ciuilẽ admittitur cuius fama est cõsumpta : vt ff.de pœ.l.quidã. & C. de dig.l.ij Accur.
d ¶ *Nec diu rsa*. qualitate, sed quantitate sic:vt ff.de pœ.l.aut dãnũ. §. interreos. & hic subiicit.
e ¶ *Operis*.scilicet metalli.
f ¶ *Metalli*.scilicet simpliciter.

1 Fl. *deest, cauſa.*
3 Fl. *quæ ed. ſto.*
4 Fl. *minutio.*
5 Fl. *admittur.*
6 Fl. *venit.*
7 Fl. *pœna.*

SI index.]CASVS. Iudex qui litem suã facit,quia contra æquitatem iudicat,obligatur ex quasi maleficio,& actione in factum tenetur in quantum æquum iudici videbitur.Francisc.
g ¶ *Si index litem suam fecerit*.quãdo cõtra æquitatem. sed si cõtra ius:tunc aut errore expresso,& non valet,& sic non facit litẽ suã. aut non & valet,& sic facit litem suam secundum quosdam.Accur.
h ¶ *Per imprudentiam*.not.teneri aliquem ex imprudentia. sic ff. loca.fi quis fundum.§.Celsus.& l.item quæritur.§.figemma. & ad leg. Aquil.idem Iulianus §.fina.& de offic.præ.illicitas.§.sicuti. & de nego gest.nam & Seruius.§.fina.H.
i ¶ *De ea re*.& ita non insolidũ dãnantur:& sic bene facit ad titul.sed vbi dolo,tũc insolidum:& sieret infamis:vt infi.de obli.ex quasi delict in prin.& C.de pœ.iu.l.fi.& hoc siue ordi.siue delega. siue etiam arbiter[a] & cõpromissarius sit. sic & C. de pact. si quis in conscriben-
a Scribẽ.hic do.in fi.nisi in casu quando siue poena,sed cum iuramẽto:quia tũc nihil est ei,scilicet arbitro præter sacramentũ:vt in authẽ.de iudi. §. & quoniã.Item si parcrfami. sit siue etiam filiusfami. de quo filio vt ff. de iudi.l.fi filius.& facit ff.de act.& obli.l.ex vna.§.fi iudex.
dteunt istã gio.fore sing. ad hoc q̃ sicut iudex qui malè iudicat facit litẽ suam vt in præsen ff. de iudi. ita etiã arbiter facit litẽ suã non recte iudicando. Bolog.

¶ DE PROXENETICIS.

Proxeneta est qui inquirit uoluntates aliquorũ uel ad munera, uel ad contractus,uel ad amicitias faciendas, uel similia:& cõstituitur ei salarium extraordinarium. Accur.

Proxeneta.

PRoxenetica.id est salaria quæ præstãtur proxenetis quæ & philotrophia dicuntur:vt ff.h.ij.
¶ *Petuntur*.extraordi.vt ff.l.fi.in princ.nõ ac.loc.vt ff. l. proxi.sed hodie bibliopolæ nostri tẽporis non expectãt petere pecuniam:sed libros retinent vsque dum eis satisfit.

SI proxeneta. CASVS Proxeneta iuit ad Bozolum vsurarium:& quæsiuit an vellet mutuare Titio centum laudato Titio :& sic mutuauit, Titio facto non soluendo non tenetur proxeneta Bozolo :

a ¶ *Mihi*.Vlpiano.
b ¶ *Nobilis*.scilicet villa.
c ¶ *Regionibus* id est,inter regiones[5] syriæ.
d ¶ *Fœderisque* id est,pactis:vt ff.de cap.l.non dubito.Accursius.
e ¶ *Percussit*.id est, pactum fecit.nam dicitur à percussione palmarũ:vt nos. supra de pactis.l.j. in princ. firmiter enim seruauit.fœdus cum Romanis.

1 Flo. *fœderis quod.*
1 Fl. *Imperator.*
3 Flo. *deeſt. vſi.*
4 Fl. *Helipoli iãris Italici nomine, tenẽ alias, He ſed non re. alias aliquis habet dignitatem ſine adminiſtratione: Impolitana.*
5 Fl. *Ptolemæſium.*
6 Fl. *Emiſſena. Amiſſa & Amiſenos*
7 Flo. *Phœnicenſes.*
8 *alibi, barbaricus.*
9 Fl. *Iudicia. Manuſcript. Iudæi.*
10 Flo. *Zarmezgethuſa. Iſum.*
11 Fl. *Zermizegethuſa.*
12 Fl. *Trahianapolis.*

f ¶ *Gratiosa*. subaudi est.
g ¶ *Colonia*.scilicet dicitur.
h ¶ *Habet*.& est Metropolitana beneficio principis:vt C. de Metropol.lib. xj. Accur.
i ¶ *Occasionem*. venit forcẽ sedare ciuile bellum.
k ¶ *Rempub*. i. à repub. accepit. subaudi. ius Italicę Coloniæ.
l ¶ *Coloniæ*.est ergo Italicum nomine, sed re. alias aliquis habet dignitatem sine administratione: vt ff. de iu.fisc. l. j. alias finali.& facit ff. cod. l. fin.§. diuus Seuerus.
m ¶ *Palmyrena*. quæ scilicet ius Italicum habet.
n ¶ *Coloniam deduxit*.id est,ius Italicum. de hoc enim quæritur. Accursius.
o ¶ *Deducta*. ad ius Italicum.
p ¶ *Vicus*. dictio vicus ad omnes præcedentes genitiuos refertur.& subaudi semper ius Italicũ habet: qui scilicet vicus à diuo Seu. &c. & sic est masculini generis : vt & C. de natu. lib. l. fi quis se.
q ¶ *Cynopensis*. scilicet colonia.
r ¶ *Traianopolis*. scil. colonia. & subaudi, quæ omnes habent ius Italicum. Accur.

VItia.]CASVS. Cum possessio sit ablata censuali per alluuionem,& sic census sunt vitiati, nouis censibus impositis soluentur per eum cui accreuit. Franciscus.
s ¶ *Census*. id est, priores census vitiati per hoc quod pos. per alluuionem est ablata censuali. Accursius.
t ¶ *Editis*.id est, positis.
v ¶ *Euanescunt*. cùm ille cui accrescit,suscipiat,vt hic, & C. de alluuio.& palu.l.ij.& iij.Accursius.

AEtatem.]CASVS Ille,qui facit scripturam censualem, decet etiam dicere ætatem suam:quia quibusdam non imponuntur tributa propter ætatem. nam in Syria à xiiij. ann. suprà masculi, fœminæ à xij suprà vsque ad lxv ann præstant tributa. & sic ætas inspicitur tempore censitionis.item concessa immunitas aliquibus rebus vt tributa ex his rebus non præstentur,auferi per rescriptum principis non debet:& nunquam extinguitur illud priuilegium. si autem concedatur personis vt non præstent tributa,priuilegium cum persona extinguitur. Francisc.
x ¶ *Significare*. i. ille qui facit scriptum censualem : vt infrà l. proxi. dices in princip. debet etiam suam ætatem dicere propter hoc quod hic dicit.
y ¶ *In Syria*.regulariter non tribuit:vt C de mu patri l.neque.
z ¶ *Extinguitur*. adeò vt etiam si ad diuinam domum vel aliam dignitatem prædictam deueniat, soluet tributa : aliàs deueniat scilicet prædium in illam ciuitatem cui solui debet:vt C.de exact. tribut. l. fi diutina. Accursius.

FOrma.]CASVS. In scriptura censuali quæ quis confitetur se talem agrum habere,&c. debet plura alia dicere quæ annectantur in litera. Item censitor,id est,ille qui censum colligendo præest,debet quandoque releuare eũ qui tributa præstatur si per sterilitatem chasmate. Item si vites aliqui q̃ mortuæ sunt, sectæ si eas excidit. nam eũdem pro inopia tenebatur præstare tributum nisi causam iccirco probauerit possessor censitori. Item in ea ciuitate debet possessor profiteri pro agro vbi ager est. Item priuilegia cõcessa personis ac non exigendis tributis, cum persona finiuntur. secus si populo, vt ciuitati vel villæ. quia illa semper durarant. Item si possideo fundum alienum, & professus sum pro eo : licet verus dominus non fit professus non perdit propter hoc actio. in rem. Item cùm defero seruos, debeo dicere nationes eorum, & alia quæ declarantur in litera. Item & lacus quos quis habet, item salinas,item inquilinos vel colonos quos quis in prædiis habet, debet deferre. Item postquã quis incœpit profiteri: antequam finiatur pro fessio,si aliqua interim sunt ei nata, aut in prædiis quæsita : profiteri quis debet. Item si quis post professionem perfectam petiit veniam à principe, vt possit eam emendare: postea videtur quòd non indiget emend. & si non vult emendare, non nocet ei petitio quam fecit. Francisc.
a ¶ *In censum*. id est, in scriptura quadam qua continetur, confiteor me talem agrum habere, & dicat signa quæ hic sequuntur. & pro eo debeo tantum nomine tributi,& hanc debet facere possessor statim cum incipit possidere vel emptione vel alio modo : vt & C. si cẽs. vel re. l. finali. hoc autem ideo vi sciatur quid ei auferendum est tributo non soluto : vt in authenti. vt nul. iudic. §. si verò aliquando. Accursius.
b ¶ *Pago*.id est,villa.
c ¶ *Vicinos*.not.ad hoc suprà de rei vend.si in rem.§. final. & de contrahen.empt.quod sæpe §. fi. & C. de bo.profc.l.si quis. in fin. & de ædil.edi.l.j.§. j.& l.quod si nolit. §. qui mancipia. & faciunt hæc ad formationẽ libelli,vt sic sufficiat dici duos confines. Item si erretur in confinibus[a],si tamen constat de re,valet iudicium:vt ff.de leg.iij. patronus.§.j.& ij.
d ¶ *Cæduæ*.quæ sint,habes ff.tit.j.l.Sylua.in princ.
e ¶ *Æstimet*.id est,consideret vt rectè hæc dicat.
f ¶ *Censitor*.id est,ille qui præest censui colligendo.
g ¶ *Delato modo* id est,tanta quantitate vt detulit.
h ¶ *Per censitorem*.non autem sua authoritate minuet: vt C.de collatio.libro xj.l.prima.& facit.C.de pollici.l.ij.& de anno.l.fin.& suprà,loca. l.fi vno.Sed contrà C.de iure emphy.l.j.Solut. speciale intributis:vt ibi not.
i ¶ *Censui*.pro illis vitibus.Accursius.
k ¶ *Excaderit*.scilicet possessor.
l ¶ *Arbores*.fructum ferentes.
m ¶ *Numerum eum*.ff.pecuniæ quã debet nomine census. H. vel dic

1 Fl. *Syriis à quatuordecim annis maſculinis duodecim faminæ.*
2 Flo. *habere. 3 alibi, Pe ſaturnus.*
1 Flo. *& id arbitrum quod in decem.*
2 Fl. *quot in Syria ſit Vrbes*
3 Flo. *olim quot.*
4 Flo *pratum quot.*
a Glo in l finalibus. ff. reg. & in l. cẽſus §. de probꝫ.quibus ad leg. in c. ſi Papa. in ver. probatæ cẽſus de priuile & in can. cum in iure de offi. de le.

Universidad de Deusto
Biblioteca

manerum arborum, cùm fortè pro qualibet certum tributum daba-
tur: vt & 3. ea. l. & fa. 3. de iniur. l. iniuriarum. & de leg. j. quid ergo. §.
si hæres. & C. eo. l. ij. lib xj.
a ¶ *Probaverit.* ſ. poſſeſſor. quia pro copia & recuperandis agrorum
fructibus nō vt ſterilitate vel inopia cenium euitare: vt C. eo. l. ij. R.
b ¶ *Proficeri debet.* vt
potius res ipſa, quàm
poſſeſſor conueniatur.
c ¶ *Leuari.* id eſt alle-
6 Fl. probabit. 7 Fl. Is verò qui. uiari: vt C. quibus loc.
mu. & c. l. j. l. b. x. ſimi-
le leuare habes 3. de
pœ. l. ſi diuitino. à ſimi-
li ergo ſecundum H.
qui fundum in aliquo
loco habet, & ibi con-
8 Fl. leuare. ueniri debet: ad quod
3. de bo. aut. iud. poſ. l.
cum vnus in fine. & de
cur. bo. dā. l. ij. in princ.
& C. qui pro ſua iuriſ-
dict. l. j. & 3. de excu.
9 Fl. tamen generaliter. tat. l. propter litis. §. ſi
& de interd. & releg.
l. relegatorū. in princ.
quod in reali pro eo
fundo expeditū eſt: vt
C. vbi remac. l. ſi. in
perſonali falſum eſt:
vt 3. ad munic. l. liber-
tus. §. ſola. ſed intelli-
gebat fortè perſonali
pro hoc tributo: quod
10 Fl. deeſſ. & rect. dici poteſt per l. iſtam:
ſaltem ratione contra
ctus: q. ibi profiteatur:
vt 3. de iud. l. omnē. l. ē
hoc intellige ſecundū
R. ſi ex permiſſione
principis hoc fiat non
pro ſua authoritate
* præſidis. hoc ſibi faciat ciuitas,
vt hoc habeat per præ
rogatiuam: vt 3. de mu
ne. & hono. munerum
§. prætere l.
d ¶ *Cum perſonis extinguantur.* ſi hoc a-
† Vide ad §. huius intel-ligentiā Piſ. & Antoninū concor. & adnotationi-bus ad ll. in nouis legū interpretatio-nibus. gitur à concedente: vt 3. l. proxi. in fi. cum ibi poſitis. & habeas hic §. quan-quā &c. & eſt plana.
e ¶ *Tranſmittatur.* nam ſemper videtur idem populus: vt 3. de iudi. l. proponebatur. ſed fortè extinguitur ſi ciuitas deſtruatur: vt 3. quibus mod. vſusfr.
31 Fl. nullum eſt. amittit. l. ſi vſu.
f ¶ *Petitor.* qui à me vendicabat.
g ¶ *Placet.* vt C. de rei ven. l. ſolēnibus. & de acquir. re. domi. quæ quiſque. Accur.
h ¶ *Nationes.* 3. de ædi. edict. quod ſi nolit. §. ſi mancipium.
i ¶ *Lacus.* quid ſit, habes 3. vt in flu. pub. l. j. §. lacus.
k ¶ *Colonum.* q. i erat in fundo cenſuali.
l ¶ *Tenetur.* quia res cōmittetur in fiſcum: vt C. de vecti. l. iij. & 3. de
public. l. commiſſa. vel aliud tantum quātum fuerit ſubtractū, ex pro
priis facultatib' fiſco dabit, vt C. de bo. proſcrip. ſi quis poſthac. in fi.
m ¶ *Quæſita.* in prædiis.
n ¶ *Operis.* aliàs temporis, aliàs operis, & eſt ſenſus, quia antequā con
pleatur ſcriptura profeſſionis, hæc quæruntur, inde in quarta poſſunt
& debēt poni, & hoc dicit profeſ. id eſt charta profeſſionis. Sed quid
ſi poſt conſummatam profeſſionem? Videtur idem, ad inſtar inuenta-
rij: vt C. de cura fu. l. pe. §. tali.
o ¶ *Reſcriptum eſt.* 3. de bo. l. ſi verò in prin. & de do. l. ſi patronus. in
prin Sed arg. contrà, 3. de interro. act. de ætate. §. ex cauſſa. & 3. ad mu.
libertus. §. error. & 3. de iure fiſci. edicto. §. ſi. & de mino. ſi iudex.

Cvm poſſeſſor.] CASVS Prædia quædam habebam communia
cum pluribus: ſolui tributa pro me & pro conſortibus. debet fi-
ſcus mihi cedere act. contra ſocios meos pro quibus ſolui.
¶ *Qui non habita.*] Dic caſum vt in gl. domini mei Accurſij, quæ in-
ſiteri iubetur, qui fuit cenſus tem-
pore, niſi cauſſam excidendi pro-
bauerit 6a cenſitori.
2 ¶ Si verò 7 quis agrum in alia ci-
uitate habet, in ea ciuitate profite
ri debet b, in qua ager eſt. Agri e-
nim tributum in ea ciuitate debet
leuari c 8, in cuius territorio poſſi-
detur.
3 ¶ Quanquam in quibuſdam be-
neficia perſonis data & immunita
tes cum perſonis extinguantur d:
tamen 9 generaliter locis aut ciui-
tatibus immunitas ſic data vide-
tur, vt ad poſteros tranſmittatur e.
4 ¶ Si cùm ego fundum poſſide-
rem, profeſſus ſim, petitor f autem
eius non fuerit profeſſus, actionem
illi manere placet g.
5 ¶ In ſeruis deferendis obſeruan-
dum eſt, vt & nationes h eorum, &
ætates, & res 10, & officia & artifi-
cia ſpecialiter deferantur.
6 ¶ Lacus i quoque piſcatorios &
portus in cenſum dominus debet
deferre.
7 ¶ Salinæ ſi quæ ſunt in præ-
diis *, æquè & ipſæ in cenſum de
ferendæ ſunt.
8 ¶ Si quis inquilinum, vel colo-
num k non fuerit profeſſus, vincu-
lis cenſualibus tenetur l.
9 ¶ Quæ poſt † cenſum editum na
ta, aut poſteà quæſita m ſunt, intra
finem operis n cōſummati profeſ
ſionibus edi poſſunt.
10 ¶ Si quis veniam petierit, vt cē-
ſum ſibi emendare permittatur:
deinde poſt hoc impetratum co-
gnouerit ſe non debuiſſe hoc pe-
tere, quia res emendationem non
deſiderabat, nullum ei 11 præiudi-
cium ex eo quod petiit, vt cenſum
emendaret, fore, ſæpiſſimè reſcri-
ptum eſt o.

✓. Papinianus lib. x' x Reſponſorum.

Cvm poſſeſſor vnius expedien
di negotij cauſſa tributorum
iure conueniretur p, aduerſus cæ
teros quorum æquè prædia tenen-
tur ei, qui conuentus eſt, actiones
à fiſco præſtantur: ſcilicet vt o-
mnes pro modo prædiorum pe-
cuniam tributi conferant. nec inu
tiliter actiones præſtantur, tam-
etſi q fiſcus pecuniam ſuam recu-
peraverit, quia nominum vēdito-
rum pretium acceptum videtur.
1 ¶ Qui non habita r ratione tri-
butorum, ex cauſſa fideicommiſſi
prædia reſtituunt, actionem ex di-
ui Pij Anto. literis habent: quam
legato quoque ſoluto locum ha-
bere voluit s. ¶ Pro pecunia t tri-
buti quod ſua die non eſt reddi-
tum, quò minùs prædium iure pi-
gnoris diſtrahatur, oblata v mora-
toria cautio non admittitur: nec
audietur legatarius x contradi-
cens ob tributa præteriti tēporis,
quòd hæres y ſoluendo ſit, & is
qui tributis recipiendis præpoſi-
tus fuerat.

*Hæc lex cum ſequenti numerat quaſdam
prouincias immunes à tributis. Franc.*

VI. C. lſus lib. xxv. † Digeſtorum.

COlonia Philippenſis, iuris Ita
lici eſt.

VII. Gaius lib. vj. ad Legem Iul. & Papiā.

IVris Italici ſunt Troas, Berytus
& Dyrrachium †.

VIII. Paulus lib. ij. de Cenſib.

IN Luſitania 1 Pacenſes 2 & Eme-
ritenſes iuris Italici ſunt. Idem
ius Valentini & Lacetani 3 habent.
Barcinonēſes 4 quoque ibidem im
munes ſunt. Lugdunenſes 5 Galli,
itē Viennēſes, & Narbonēſes 6 iuris
Italici ſunt. ¶ In Germania infe-
riori Agrippinenſes iuris Italici
ſunt. Laodicea in Syria, & Berytos
in Phœnice iuris Italici ſunt, & ſo-
lum earum z. Eiuſdē iuris & Tyrio
dandā diuus Pius: nō quòd ipſe inuenerit eā, ſed coptauit huic caſui.
vel dic tertiò quòd hæres cū traderet rē legatario, fideiuſſit pro eo, vt
pote nō idoneo, vt in aut. de māda. prin. §. & nō pmittas & poſteà fuit
hæres exactus tributa futura pro quibus fideiuſſerat. hoc enim caſu ſe
cauit ſibi à legatario de indēnitate, aget ex ea cautione: vt 3. de pact. l.
epiſtola. §. pactū. & l. inter. aut nō cauit: & tūc cōdictione ex lege diui
Pij, vt hic. & ſecundum hanc poſitionem non obſtat dictus §. hæres.
quia licet hæres hic ſoluat futura: ſoluit vt fideiuſſor. & licet repetat,
reperit futura: non præterita: & facit 3. de pub. l. Imperatores. Accur.
s ¶ *Voluit.* ſcilicet diuus Pius.
t ¶ *Pro pecunia.* quidam habent hic §. & alij j. quo minus. & c.
v ¶ *Oblata.* ſcilicet fiſco à legatario de ſoluendo tributo. Accur.
x ¶ *Legatarius.* cui prædium tributarium eſt legatum.
y ¶ *Hæres* qui debet ea ſoluere p præterito tēpore. vt 3. de le. j. apud
Iulia. §. hæredes. ſed videtur primò pricipalē quā pignoris poſſeſſor &
cōueniri vt 3 de iu. fiſ. l. Moſchis. cōtrà. & C. de cōuen. fiſci deb. l. j. ſed
certè hīc hæres nō eſt pricipalis fiſco, ſed poſſeſſor: vel ſaltē quæ poſ-
z ¶ *Inſulis.* ſeſſor vt hæres ea ratione quia poſſidet: vt 3. de publ. Impatores.
IN Luſitania. Et ſolum earum. ſic j. c. l. diuus Veſpaſianus.

2 ¶ *Colones* ſic ſuprà eo. l. j. §. Ptolemaidenſium.
b ¶ *Italici.* ſ. nomine & re.
c ¶ *Fecit.* ſcilicet nomine ſolùm, & non re.
d ¶ *Immune factum.* ſic 3. ea. l. §. in Germania.

¶ DE VERBORVM, ET RERVM SIGNIFIC.

7 Flo. a diuis Fratre & Antonino. *Omne ius quo vti-*
mur, pertinet vel ad
perſonas, vel ad res,
8 Flor. Diuus Antoninus Auguſtus. *vel ad actiones: de in-*
ſtit. de iure nat. §. fi. de
quibus eſt dictum in hoc
volumine pandectarū.
ſed quia in his verſan-
tur multæ dubitatio-
nes circa verborū &
rerū expoſitiones & in-
terpretationes. ideo de
hoc pomit: & dic quod
verba aliàs ſtrictè ac-
9 Flexis Capitolinus. *cepta. ſignificant*
partem orationis. ſed hic
largè ſumitur pro qua-
libet parte orationis.
10 Fl. Caſſiodorenſes. *ſic & rei verb. quod ſe*
11 Flor. Stuerſer. *quitur in rub. eſt gene-*
raliter: vt 3. ſi certum pet. l. j.
in fi. & caue tibi: quia
verba ſignificata actiuè, ſed res nata ſignificari. & non
verba ſignificata, & res
12 Flor. Victorius. *ſignificatur. Et eſt ſigni-*
ficare demōſtrare rem
de qua quæritur, ꝓprio
nomine ei atributo.
ſed hīc largiꝰ ſumitur:
13 Flor. deeſſ. & rerum. *vt ſi nō ꝓprijs no-*
mē iterueniat. ſed quo
cūque modo deſignetur rem: vt 3. ſi cert. pe-
tā. l. certum. Accurſius.

† Adde conor. terrum gl. ſi ca. generali. in prin. de elec. vj. & de materia iſti' not. hic. ſi vide Preſb. in cōſū ſed. & ibi Fe. in addit. ad ſen in c. apud. ex. de ſpon.

Verbis. Pone exemplū ſi lego tibi omnia quæ habeo in vrbe vel
Romæ quæ videantur legati: vt ſuprà, de lega. iij. cuique, & de
pe. leg. nā quod. §. ſi ita. Sed quid ſi dicam vtrunque in vrbe Romana?
Reſpon. ac ſi dixiſſet Romæ: vt d. §. ſi ita. vel refert ſecundū Azo. quod
præponatur: vt ſi dicat in vrbe Romana: finiatur muris. ſecus econtra.
Argu. 3. de ſtipula. ſeruo. ſi communis ſeruus. prima placet. Item pone
exemplum j eod. l. qui in cōtinentibus. & l. ædificia. & l. vt Alphenus.
& eſt ratio de Vrbe: quia dicitur ab vrtso quod eſt curuatura aratri,
quod in condenda ciuitate ſolet adhiberi: vt infrà eodem, pupillus. §.
vrbs Accur.
g ¶ *Muris.* ſcilicet finitur.
h ¶ *Romæ* ſcilicet appellatio.
i ¶ *Continentibus.* vt ſuburbia contineantur: & facit ſuprà, de procu-
ratoribus. l. præſens. & l ſequen. & infrà eodem lege, collegarum. §.
primo.
k ¶ *Quod.* ſcilicet nomen Roma.
l ¶ *Patet.* ſcilicet quām vrbs. Azo.
m ¶ *Cuiuſque diei.* artificialis, de quo dicitur, Qui mane iunctum ve-
ſperi. in hymno beati Ambroſij. Et & naturalis, qui xxiiij. horas ha-
bet, & continet diem & noctem: de quo dicitur ſuprà, ad legem Aqu.
ita vulneratus Accur.
n ¶ *Maior pars eſt horarum.* eſt ergo maior diei pars prima: licet ſit
minor. eſt ergo maior pars diei dico nōn ſpatio, ſed vſu & vtilitate,
& laboribus hominum competentior: vt 3. de annuis lega. l. iij. in fine.
Et argumen. in authent. de fide inſtrumen. §. j. & eſt ratio ſecundùm
M. quia difficilius aſcendit ſol in mane quām deſcēdit poſt meridiē,
iuxta illud, Ardua prima via eſt. ſed ignis facilius aſcēdit: cuius natu-
ra eſt aſcendere in altū. Azo. Sed nunquid habet dies artificialis xiiij.
horas? Reſpondetur: nonimo xij. tantū in hyeme & in æſtate: vt patet
ſi. de manu. l. prima. & quod hīc dicit, ſic intellige: ſi accipias ſeptem
horas primas alicuius diei, maior pars eſt die: imo ſic ſi accipias vij. vl
timas nam vij. vltimæ non ſunt maior pars ad v. præcedentes, ſed vij.
primæ bene ſunt maior pars ad v. ſequentes. & ſic creſcunt & decre-
ſcunt horæ quantitate, non numero. Si diceres quod accreſcerent nu-
mero, vt quidam philoſophi dixere: dici poteſt & hoc in artificiali
hora. naturales autem horas plures habet dies etiam numero in æſtate
quam nox. econtra nox habet plures in hyeme. Accur.
o ¶ *Primarum.* ſ. ad v. ſequentes.
p ¶ *Non ſupremarum.* ſ. pars horarum vij. eſt
maior pars ad v. præce
dentes.
q ¶ *Tinere.* Pone exē
plū in tutore qui
eſt vltra centeſimum la
pidem, & ſe excuſat: vt
inſti. de excu. tut. §. qui
autem. Item pone lu-
prà, ſi quis caut. l. j. & 3.
quis ordo in bonorum
poſ. ſeru. l. ij. §. ſi præ-
ſens. & hæc in iudiciis.
in contractibus autem
inſpicitur arbitrium bo
ni viri ſecundum poſſi-
bilitatem itineraniis, id
eſt, iter agentis: vt ſu-
prà, de verbor. oblig.
continuus. §. cùm ita.
quæ eſt contrà.
r ¶ *Milia.* mille paſſus
à continentibus ædifi-
ciis vrbis Romæ miliа-
rium faciunt: vt j eod.
mille paſſus.
s ¶ *Paſſuum.* & eſt paſ-
ſus quinque pedum.
t ¶ *Accipienda.* id eſt,
computanda.
v ¶ *Dinumerationem.* ſcilicet vigiuti milia
paſſuum.
x ¶ *Occupent.* id eſt, habeant ad veniendum.
y ¶ *De die.* vt ſi conueniat vt vna tantum die perficiat xx. milia paſſuū
& vnerunt tunc enim non habebit niſi diem. vel dic, ſi non conueuit de
certo numero miliariorum per ſingulos dies: vt & ſuprà, qui ſatisdare
cogan. de die.
z ¶ *Non poteſt.* iure ſtrictō: vt & C. communia de ſucceſ. l. ſeruus. ſed
de æquitate, quia lex Corne fingit eum deceſſiſſe prima hora captiui-
tatis: dicitur hæreditas: & habet hæredem: vt & 3. de reſta. l. lege Cor-
ne. & de vul. ſubſti. l. lex Cornelia. & C. de fuis & legit. hære. l. apud
hoſtes. & 3 fol. matri. ſi quidem. quæ ſunt contrà. Item in quibuſdam
caſibus ſpecialibus fallit hoc: vt not. d. l. ſeruus.
a ¶ *Deceſſit.* in captiuitate hoſtium.
b ¶ *Pecuniæ. Rem ſignificari,* ſcilicet omnem quæ ſit vel eſſe poſſit
in patrimonio: vt infrà l. proxi. & infrà eodem, pecuniæ. & eſt
exemplum 3. de calum. l. j. §. ſi. & l. ſequen. & plenè dixi 3. de conſtitu.
pecu. l. ij. circa finem.
c ¶ *Et.* continua cum lege præceden.
d ¶ *Latior.* id eſt, latior vel generalior.
e ¶ *Pecuniæ.* ſubaudi appellatio.
f ¶ *Continet.* ſcilicet appellatio rei: & eſt exemplum in re ſacra religio
ſa facta, & libero homine quæ nec ſunt, nec eſſe poſſunt in ipſo patri-
monio: vt infi. de rerum diuiſione in prin. & §. nullius. & de inutil. ſti-
pula. in princ. & de leg. j. l. apud Iulia. §. fina. alij ponunt in his quæ li-
cet non ſunt, tamen poſſunt eſſe in noſtro patrimonio: vt in hæreditate
iacente: vt 3. de rerum diuiſione. l. j. §. j. ibi, poteſt autem, &c. & in his
quæ conceduntur occupantiꝰ vt 3. de rerum diuiſio. l. item lapilli. Tertij
ponunt in ſeruitutibus perſonalibus & realibus quæ nec in patrimo-
nio ſunt, nec extrà: vt 3. de vſufru. leg. j. j. Quarti ponunt in actio & obl.
quaſi hæ non contineantur appellatione pecuniæ ſed rei: vt arg 3. eod.
j. rei appel. & l. pecuniæ. prima placet, aliæ non: cùm poſſint conuerti
in pecuniam. C. de conſti. pecu. l. ij. §. pen.
g ¶ *Ad ea.* ſcilicet tantum. Accur.
h ¶ *Patrimonio.* ſunt vel eſſe poſſunt, vt modo dixi: & ſunt in a patri-
monio de quibus habemus actionem & exceptionem: vt 3. de acqui-
rendo rerum dominio. rem in bonis. & dic vt ibi. & facit 3. de re. cre.
l. j. in fi. Sed argumen. contrà 3. de rei vendi. l. ſi in rem, ſed illa quo ad
illum tractatum intelligitur.

II. Paulus lib. j. ad Edictum.

VRbis f appellatio, muris g:
Romæ h autem, continenti-
bus i ædificiis finitur: quod k
latius patet l.
1 ¶ Cuiuſque diei m maior pars eſt
horarum n ſeptē primarum o dici,
non ſupremarum p.

III. Vlpianus lib. ij. ad Edictum.

ITinere q faciendo xx. milia r
paſſuū s in dies ſingulos peragē
da, ſic ſunt accipienda t, vt ſi poſt
hanc dinumerationem v, minus
quàm xx. milia ſuperſint, integrū
diem occupent x. veluti ſi xxj. mi-
lia paſſuum ſunt, biduum eis attri-
buetur. quæ dinumeratio ita de-
mum colligenda erit, ſi de die y
non conueniat.
1 ¶ Eius qui apud hoſtes deceſſit,
dici hęreditas non poteſt z: quia a
ſeruus deceſſit a.

IIII. Paulus lib. j. ad Edictum.

PEcuniæ b appellatione rem ſi-
gnificari c Proculus ait.

V. Idem lib. ij. ad Edictum.

REi c appellatio latior d eſt
quā pecuniæ e: qa f ea ēt quæ
extra computationem patrimonij
noſtri ſunt, cōtinet f: cum pecunię
ſignificatio ad ea g referatur, quæ s
in patrimonio h noſtro 2 ſunt.

1 Fl. Nominis appell.
a Not. iu præ
ſenti gl. patrimonij
ap. continen
tur ea quæ continent
bonorū ap-
pella. & iſta
ſunt conten
tibilia parri
monio. & be
ne iſtam gl.
ad hoc põde
rauit &
ſing. dicit
Bal. in ſua
marg. in ver
bo, patrimo
nio.
1 Fl. quæ etiā ea quæ.
2 Flor. deeſſ. noſtro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Opere.* Si testator grauauit hæredē vt faciat opus, puta domū municipibus, vel locauit aliquis mihi operas vt opus faciat: & sic locauit ei opus, sic demum liberatur si perficiat: vt hic, & ℈.eo.l. ædificia. §. p. feciſſe. & ℈.ad legē Falcid. ſi is. §. quædā. & ℈. de verb. obl. g. ſtipulationes non. ij. reſpon. Sed arg. cōtrà. ℈. de auro & arg. leg. & ſi non ſint. §. quid ergo. ſed ibi eſt fauor vltimæ volūtatis. vt legādo argentum factū, cōprehendatur etiam inchoatū. & hic ſimiliter eſt fauor, vt legando opus fieri debeat pfici: ſed quidam habent hic lo cato. Acc.

3 Fl. locato.

4 Fl. vocanti, non ἐργῳ Alciatus libro prater miſſ. hic legi. τοῦ ἔργου.

b *Nominis.* Plerunque dicitur in legibus, vendo nomen: vt patet ℈. de hær. vēd. l. ſi nomen. & C. de hæ re. vēd. poſtquam. in fi. item obligo nomen: vt C. quæ res pig. obl. poſ. l. nomen. & ℈. de pign. act. ſi conuenerit. & de pigno. grege. §. ij. Item do in ſolutum nomen: vt C. de ac. & obli. ſi in ſolutum. & in plurib' aliis: & certè quicquid debetur, cōtinet. Item cùm dicitur, res mihi debetur, intelligitur ſimiliter ex quocunque contractu vel obligatione: vt hic, & ℈. ſi certū pet. l. j. & etiā perſecutionem continet. Alij coniungunt & dicunt vt ſi teſtator dicat nomina & res lego. & facit infrà eo. l. Labeo. Accur.

2 Elo. ſponſus.

1 Elo. periſſe.

o ¶ *Verbum.* id eſt appellatione legis continentur verba legis: & ipſa legis ſententia tenetur ceſſantibus verbis. Item exemplum ℈. ſi quadru. pau. fac. di. l. j. in prin. & l. pe. & pone exemplū ex l. Aelia Sentia quæ prohibet relinqui ſeruo libertatem in fraud. cred. ſed inſtituere eum permittit hæredem, & liberum etiam in fraudem credi. vt inſtit. qui ali. lic. in princ. & §. licet. Sed quid ſi alium inſtituat, & ſeruo reſtitui iubet? Reſpond. idē ex ſententia legis ac ſi eū inſtituiſſet: vt ℈. ad Treb. facta. §. fina. Item pone exēplum ℈. de iuriſd. om. iud. ſi quis id. §. quod ſi dum proponitur. Itē inſtitu. de leg. patrono. tu. & ecōtrà æqualiter punitur faciens cōtra ſententiam, & contra verba & ſententiam: vt C. de leg. & conſti. l. nō dubiū. ſi autem verba tantum offendat: dic vt ℈. de leg. & ſenatuſcō. l. cōtra leg. & l. fraus. dic ergo verbū ex lege. ſiue dicas hæc actio eſt ex lege, ſiue hoc facit ſecundum legē, ſiue contra legem: vel ſimili colore loquatur, ſemper intelligitur qui hīc dicitur.

d ¶ *Legibus.* ſubaudi quid fieri. Accur.

e ¶ *Quod ex verbis.* vnà cum ſententia. Accur.

f *Sponſio. Sponſi.* id eſt illius hominis cui aliqua deſponſatur: vt ℈. de ſpon. per totū tit. vel ſpōſum intellige neutraliter. & ſic ponitur ℈. de ædil. edict. ſciendū. § j. quaſi dicat nō ſolùm ſpōſio eſt quæ fit per interrogationem, ſed etiā ſi fiat ſine vlla interrogatione. & facit inſtitu. de verbor. oblig. §. in hac re. & ſuprà, de pollic. l. pactum. Accur.

g *Verbum.* verbi gratia promittis mihi quicquid te dare facere oportebit. & ſic futurum ſignificat, ſiue cōtinet præſēs vt hīc & præteritū. vt j. eod. l, verbū erit. & præſens præteritum: vt ibidem. §. quemadmodum. & præteritum futurū: vt ℈. de leg. j. quod in rerum. in prin. & l. talis. in prin. & in fi. & ōia ſunt ex mēte legiſlatoris, non verbis. ſed ſecus in ſtipulatione dolum malū abfuturum: quia tempus poſt ſtipulationem tātū continet. & non præſens vel præteritum: vt ℈. iudi. ſolui. l. nouiſſima. vel ibi quia erat præſens, ſcilicet abeſſe: non oportebat claudi p futurū, hīc ecōtrà preſens non continet futurum: vt ſi dicā, promittis quicquid te dare facere oportet: vt ℈. de verb. oblig. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur. & l. ſi à colono. Accur.

h ¶ *Actionis.* vt ſi legas mihi actionem, non videris legare exceptionem.

Actio quandoque pro replicatione ponitur.

i ¶ *Non continetur.* id eſt non ſignificatur. nam aliud eſt actio, aliud exceptio, aliud replicatio, aliud duplicatio: vt inſti. de replic. actione enim proſequimur. ſed non exceptione. ſed in onere probandi ſunt pares qui agit, & qui excipit: vt ℈. de excep. l. j. quæ eſt contra. Item actio quandoque pro replicatione ponitur: vt ℈. de in rē verſo. l. ſi pro patre. §. verſum.

k *Marcellus. Notat.* id eſt notabiliter dicit.

1 ¶ *Rapuiſſe.* duplex eſt hīc litera. Prima, & ſciſſum & fractū contineri & vi raptū: qua colligitur q̄ per verbū rapio, intelligitur ſciſſio: ſcilicet per mediū: & fractum, i cōquaſſatum, & per vim eripere: vt ſic cōpetat vi bo. rap. pro his tribus: quod intellige in primis duobus ſi hominibus coactis vel turba ſciſſum & fractum fuerit: vt ℈. vi bo. rap. l. ij. in princip. & l. prætor. in prin. & ſic verbū corrupiſſe cōtinet ſciſſum & fractum: vt ℈. ad leg. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. Alia litera dicit: & ſeipſum fractum. q. d. verbū rapere vel rapinæ tria neceſſāriò continet: rapiēte m, & rapinam, & rem raptam: nec eſt rapina niſi hæc tria ibi ſint. & ſecundum hoc expone ſeipſum, i. ipſam rem quæ rapitur: & hoc nō mutatā: & fractum, id eſt, eum cui rapitur, & vi raptum, id eſt eū qui rapit. Alij exponunt hæc duo vltima cōtrà. Accur.

1 Flo. honoratio, vel extra ordinario fuit.

2 Flo. deſponſatum.

3 Elo. ſed ſi.

m *Reditores. Actione.* in perſona, vel in rem. ſed per ſecutio eſt extraordinaria, vt ſublicit. & j. eod. pecuniæ. §. actionis. ſic ergo qui habet rei vendicationē, eſt creditor: & qui poſſidet, debitor: & ſic eſt contra inſt. de actio. §. j. vbi dicit nullo iure teneri qui in rem actio. cōuenitur. ſed ibi ſtrictè pro perſonali ponitur: ſicut & ℈. de actio. & oblig. actio in perſonam. hic largiùs ponitur creditor: vt d. l. pecuniæ. §. actionis. & inſti. de act. §. actionis.

1 Fl. vel ſi cui.

2 Fl. eſſe, pro ſtea eſte.

n ¶ *Ciuili.* vt ſtipulatione: vt inſtitu. de actī. §. de conſtituta. vel gentiū, vt venditione, locatione, & ſimilibus. vt ℈. de iuſti. & iure. ex hoc. ſed iſte comprehenduntur ſub ciuilibus, cùm omnes quæ non ſunt prætoriæ, ſint ciuiles: vt ℈. de iuſti. & iur. l. ius autem ciuile. de honorario verò da exemplum de act. de peculio, & ſimilibus quæ oriuntur ex contractibus vel quaſi: & quod dicit ſine except. no. vt ℈. de act. & obli. l. is cui. & de dol. l. & eleganter. §. ſeruus pactionis. ibi, ego moueor &c. & j. eo. l. debitor. Accur.

o ¶ *Vel ordinario.* vt cùm iure actionis agitur. Extraordinario cùm officio. iud. imploratur: vt in reſtitutione minorum: vt ℈. de min. quod ſi minor. §. fi. & ℈. tit. iij. l. j. Accur.

p ¶ *Sub conditione.* ſ. certa. nam ſi ſub incerta, nequaquā: vt ℈. de verb. obl. l. decem. & de condi. inde. quod ſi. Oc. & H. imò idem ſi ſub incerta: vt ℈. de acti. & oblig. is cui. in princ. & qui & à quib. l. qui in fraudē. & quod dicitur in illa l. decem. intellige quando poſteà deficit condition. nam ſingimus quòd nec fuerit obligatus pendente ea. tamen & ille debet, & hīc creditor eſt. Accur.

q ¶ *Natura.* in eo qui ad antidora præſtanda tenetur: vt ℈. de pet. hær. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. & eſt ratio hoc caſu: quia nec ratio vlla datur. idem poteſt dici in quolibet naturali debito: vt j. eo. l. debitor. licet ſolutum non repetatur: vt ℈. de dona. l. hoc iure. §. ſi quis ſeruo. abuſuē tamen dicitur debitor: vt ℈. de ſolut. ſi is cui. §. Elauius. & per conſequens alius creditor: & quod debetur, dicitur debitum: vt ℈. de fideiuſſo. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. Accur.

r ¶ *Debeatur.* ſ. tantùm. quia eſt inefficax: vt ℈. de actio. & oblig. l. naturales. Accur.

s ¶ *Sed contractus.* quilibet alius. ſic largè ponitur in authen. de fideiuſſoribus. §. abſolutè. aliàs ſtrictè: vt C. ſi aduerſus credi. l. j. & ii. & cōtinua duas ſequentes ll. cum iſta.

t *Creditorum. Pecuniam.* largè. vt ℈. eod. l. pecuniæ. vel etiam ſtrictè ſi vis.

v ¶ *Crediderint.* & ſic contrahendo: vt ℈. ſi cert. pet. l. j.

x ¶ *Ex aliqua cauſſa.* etiam ex delicto quod non comprehēderat præcedens l. ſed tantùm extra delictum: & in hoc addit hæc l. illi legi. per l. autem ſeq. cauſſæ plenius enumerantur.

y ¶ *Si cui Debetur.* adde quod j. ſequitur, mihi videtur poſſe credito ris loco accipi. ſed & ſi ex de. &c. mihi &c. vt ℈. l. proxi.

z ¶ *Loco nō eſſe.* & ideo nec fideiuſſor accedit: vt ℈. de fideiuſſo. ſi quis. in fine. nec eſt locupletior qui eam habet. arg. ℈. de popu. actio. l. penultima. nam qua ratione eſſet aliquis creditor, eadem & quilibet de populo: quod eſſet abſurdum: vt & de manumiſſo ab vniuerſitate dicitur qui omnium in vniuerſo eſt libertus, ſed non ſingulorum: & ideo ſingulos

los in ius vocat: vt ſuprà, de re. diui. lege, in tantum. §. j. & ſuprà, de in ius voc. ſed ſi hac. § qui manumittitur. & hoc niſi competat actio popularis pro priuato damno: quia tunc eſt creditor, & procurator ē constituit etiam ante lit. cōteſt. vt ſuprà, de procu. lege, licet. in princi. & facit ſuprà, de iniur. l. iniuriarum.

a ¶ *Tardius.* itē & ille qui nihil ſoluit: vt j. eo. l. minus. Accur.

b ¶ *Soluitur.* & etiam plus: vt inſtit. de fideiuſ. §. itē ſi ille purè. & de act. §. pl' autē. quid ergo erit debitori quia tardius ſoluit? Reſpon. tenebitur etiam in acceſſoriis, ſecūdū quod not. ℈. de vſur. mora. in diſtin. de mora.

a Iſta gl. licet ample lo quatur de iſto termino mulier. addo Bart. in l. ſeruis lega tis. ff. de lega. iij. adde et iam gl. in ea no mulier. xxxij. q. ij. ¶ Aliàs. in manu pretij &c. Hīc vide Eraſ. chil. centur. ix. Prouerb. 53.

c *Mlieris.* ª. trib' modis dicitur. Primo pro omni perſona fœminini ſexus etiā infantili: vt ℈. de aur. & argē. l. argumēto. §. mulieri. Secundo pro viri poteſte quæ habet xij. an. vt inſtitut. quib. mod. tut. fin. in prin. & inſt. de nup. in prin. ſiue corrupta ſiue Virgine: vt hic. Tertio pro corrupta tātum: vt ℈. de contrahen. empt. l. alioquin. §. q̄ ſi ego. & de act. emp. ex empto. §. ſiquis virginem. & de manu. teſta. ſi collactaneus. in fi. & de ædi. edict. l. quæritur. §. mulierem. Accurſius.

d ¶ *Res abeſſe.* pone exemplū in ac. ad exhibendum quia non videtur exhiberi res per act. ad exhib. ſi rei forma eſt mutata: vt ℈. ad exhi. l. Iulia. §. ſed ſiquis. & ſic abeſt petitori exhibitio. Item pone in act. commodati vel depoſiti: vt ℈. cōmo. l. iij. §. ſi reddita. & depoſiti. l. j. §. ſi res. & j. l. proxi. Item pone exemplū. ℈. de ſolu. qui ſibi. §. fina. Item pone ℈. de auro & argen. leg. l. Seia. §. fi. & fa. ℈. de pign. act. l. eleganter. §. qui reprobos. & de ali. iudi. l. ex hoc. in princ.

1 Flo. ſed ſi.

e ¶ *Mutata eſt.* de materia in ſpeciem, vel econtra: vel de ſpecie in ſpeciem, vel prima ſpecies deteriorata vel deſtructa eſt.

f ¶ *Transfiguratæ.* in aliam ſpeciem.

g ¶ *Abeſſe.* petitori, etiam ſi eas tales habeat, & ſic petat adhuc, & habet: vt no. ℈. de dol. & eleganter. §. non ſolùm.

h ¶ *Plus eſt.* id eſt plus conſtat ſpecificatio quàm valet materia: vt in tabula picta: vt inſtit. de rerum diui. §. ſi quis in aliena. vnde Ouidius, materiam ſuperabat opus &c. Quandoque minus: vt in literis. & ideo dicit hīc plerunque: vt inſti. de rerum diuiſio. §. literæ. patet ex prædictis quòd ſi mutata redditur, nec videtur reddi vel dari: quod eſt planum ſi deterior fit. ſed ſi melior: quare non videtur reddi vel dari? Reſpond. fortè hoc non expedit petitori: vt inſtit. de actī. §. huic. ibi, quinetiam &c. vel vult expenſas quas habere non debet ſi ſciens alienam rem fecit: vt d. §. ſi quis in aliena.

i ¶ *Abeſſe res.* id eſt, in poteſtate noſtra dicitur rediſſe res furtiua: vt vitium eius purgatum ſit &c. & ſic ſi iterum furripiatur ab eodem vel ab alio, naſcitur actio furti: vt ℈. de fur. inter omnes. §. fina. per quam pone caſum.

k ¶ *Poteſtatem.* ſcilicet noſtram.

l ¶ *Poſſimus.* vt & ſuprà, de vſufca. l. ſequitur. §. tunc in poteſtate. & argumen. de acquiren. poſſeſſ. l. non videtur. Sed quomodo poſſet à domino auelli? Reſpond. in vi poſſeſſa planum eſt, ſcilicet ſi eam abſtulit per vim alij: vt dicta l. ſequitur. §. ſi dominus. in furtiua dic eodem modo quòd dominus abſtulit alij cui fur dederat: vnde tenetur triticaria ad poſ. vt ſuprà, de condict. tritic. l. j. in fine. & l. ſequen. Dic ergo, hoc eſt neceſſe quod hīc dicit vt definat eſſe vitioſa. Item quòd quando rediit in poteſtatem meam, ſciuerim ſubtractam: vt ſuprà, pro empt. lege, qui fundum. §. penult. Item quòd vt mea ſit reuerſa: vt d. §. tunc in poteſtate. & infrà, l. proxi. Item quarto quòd ſciuerim reuerſam, vt ſuprà, de fur. ſi ad dominum.

m ¶ *Abeſt & ea.* q. d. non ſolùm prædictis duobus modis abeſt res: ſed hoc tertio: vt & ſuprà, de peti. hære. deperditum. & ſuprà, pro ſoc. l. verum. §. ſocietas.

n *Labeo. Veſtimentum.* commodatum vel depoſitum: vt not. ſuprà, l. proxi. §. j.

o ¶ *Vel res.* alia. Accurſius.

p ¶ *Colliſi.* id eſt raſi.

q ¶ *Non in ſubſtantia.* ſcilicet tantum: ſed in arte: quod aliàs dicitur maius pretium: vt no. ℈. l. proxi. §. j.

r ¶ *Ignorans.* & ſic non vt ſua, ſed vt aliena venit in poteſtatē ſuam: vt no. ℈. l. pxi. §. definere. nec tamen tenet emptio: ſed pretium repetitur: vt ℈. de contrahē. emp. l. ſuæ rei.

s ¶ *Pretiū abeſt.* No. ergo quòd pretium loco rei ſuccedit. ſic & in act. quod metus cauſſa: vt ℈. quod. me. cau. l. ſi ipſa. & in peti. hære. vt ℈. de peti. hær. l. ſi & rē. in fin. ſic & in hæreditatis reſtitutione: vt ℈. de leg. ij. Imperator. §. fin. & l. ſeq. ſic & in re data in dotē: vt ℈. de iure dot. l. res in dotē datæ. H. ſic in re legata empta: vt inſti. de lega §. ſi res. & ℈ de leg. j. planè. §. quod ſi rem. generaliter tamen obtinet cōtrà: vt ℈. de fur. ſi quis vxori. §. ſi Titius. & ſuprà de hæred. vel actio. vend. l. vēditor. in prin. & de fur. lege, qui vas. §. fin.

x ¶ *Actionem.* ſi enim actionē habet, & rem habere videtur: vt j. tit. j. qui actionem. & dic vt ibi.

y ¶ *Habet.* quia annulus cecidit ſibi in mare.

x *Bona ciuitatis.* alterius quàm Romæ.

y ¶ *Abuſuē.* quare ergo prohibentur vſuca. vt ℈. de vſufca. l. vſufca pionem? Reſpon. non eſt quæſtio: quia multa quæ non ſunt publica, ſunt inuſucapibilia. & adiunge huic l. ſeq. & quæ ibi dicemus.

1 Fl. publica. † Not. ex iſta l. cū ſua glo. in ver. Romanū. & vnà cū l. prg cedenti. ibi poſſē ref. pub. dicitur ipſius ciuitatis Romanę. vide gl. in c. ii. § itē nec. de elec. in prag ſan. in verbo, reip. addo glo. in authen. de hæred. & fal. ptin. Bar. in rub. de iur. fiſci lib. x.

z *Eum qui veſtigal.* id eſt pedagium quod ſoluitur ex eo quod vehitur quod eſt octaua eius rei ex qua præſtatur: vt C. de vec. l. ex ſtatione. & l. à legatis.

1 Flo. ſed pecu lia.

a ¶ *Publicanum.* vt Matthæum: vt ℈. de pub. l. j. §. hic titulus.

b ¶ *In compluribus.* quandoque enim contrà: vt C. de ſer. fu. l. v. & ℈. de offi. procon. ſi in aliquam & C. de ſacroſan. eccle. vt inter diuinum. & ℈. de publi. l. del & hi. in §. præterea. & j. l. proxi. ſed impropriè dicitur reſpu. in dictis legibus.

c ¶ *Romanum.* ſcilicet tantum, non alium.

d ¶ *Ciuitates.* ſcilicet aliæ.

e ¶ *Habentur.* vt & ℈. ad Mace. l. nihil intereſt. & ℈. de fur. l. ob pecuniā. & ℈. de ædil. edi. l. j. § illud. licet publica ſoleant & hæc vocari. Quandoque tamen priuatorum loco non habentur: vt C. de ſac. ſanct. eccle. l. fina. & C. de ſer. fu. l. mancipia. & ℈. quibus ex cau. ma. l. ſed & ſi per prætorem. §. fin. & ℈. ſi cert. peta. l. ciuitas. & C. de ſac. ſan. eccle. l. illud. & ℈. rem ra. ha. actor. & C. qui ex cau. ma. l. reſpu. & de iur. reipu. l. rem pu. ſed illæ duæ vltimæ in repu. Rom. poſſunt intelligi. & fa. ℈. l. proxi. & j. l. proxi. & ℈. de iuſti. & iur. l. j. §. publicum.

f *Mter publica.* hęc lex ſtrictè accipit publicas res vniuerſitatis quę non ſunt in publico vſu: quod eſt impropriè dictum cùm nec ipſæ ciuitates dicantur reſpu. niſi impropriè ſimiliter: vt no. ſuprà l. proxi.

g ¶ *Nec religioſa.* iſta duo genera in bonis nullius ſunt: vt inſti. de rerum diui. §. nullius.

h ¶ *Deſtinata.* vt theatra, ſtadia, & ſimilia: vt ℈. de re. di. l. intantum. §. vniuerſitatis ibi ſed ſi qua. &c. & ſic ſtrictiſſimè hīc publica dicuntur quæ in patrimonio ciuitatis alicuius ſunt, vt molēdina communis Bononiæ quæ non ſunt in publico vſu: ſed ſunt ſicut molendina priuatorū. ſed in alia ſignificatione magis talia quæ in publico habentur, ſunt publica, quàm quę ſunt in patrimonio ciuitatis. vnde nō poſſunt alienari: vt ℈. de contrahen. empt. l. ſed Celſus. nec vſucapi: vt ℈. de vſufca. l. vſufcapionem. nec legari: vt ℈. de leg. j. apud Iul. §. fin. ſed R. hic dixit publicis vſibus deſtinata, ſcilicet vt ſint in reipu. vel fiſci patrimonio, quaſi ea dicantur hīc publica. & ſecundum hoc theatra & ſimilia appellabantur hīc publica: quod non placet.

i ¶ *Publica habentur.* id eſt communia ciuitatum, non publica omnium hominum, vel publicis vſibus deſtinata: vt inſtit. de rerum di. §. ff. nouum.

Universidad de Deusto Biblioteca

vniuersitatis. Sed quid habent iuris publici istæ res vniuersitatis? Respon. quia ciuitas in quibusdam casibus habet ius reipu. Ro. in talibus rebus: vt not. su prà l. proxi.

a ¶ *Venalium*. de quibus præfatur octaua: vt C. de vecti. l. ex præstatione. & legib allegatis.

b ¶ *Et metallorum*. de quibus decima fisco data tur: vt C. de met. l. cuncti. lib. xj.

c *Mvnvs. Donũ*. est tamen differentia inter munus & donum: vt infrà, eo. inter donum.

d ¶ *Onus*. fine honore: vt tutela & cura. vt suprà de mune. & ho. l. honor. §. j. sic accipitur j. eod. munus.

e ¶ *Remittitur*. quod fit ex variis caussis, quas habes ff. de va. mu. per totum.

f ¶ *Militiæ* i. talis muneris sine honore.

g ¶ *Officium*. cum honore: & sic magis dicitur honor, siue habeat onus annexũ, siue non: vt d. l. honor. in prin.c.

h ¶ *Militaria*. scilicet in armata militia. vocãtur enim rustici ad munera vel collectas, vt soluantur militibus stipendia.

i ¶ *Municipes*. id est quibus aliquod officiũ est impositum.

k ¶ *Munera*. id est officia.

l ¶ *Capiant*. id est habeant. aliter accipitur ff. ad mun. l. j. § j. & j. e. municipes.

m *Labeo*. inter tria verb differentiam facit Labeo.

n ¶ *Agantur*. id est agi dicantur: & sic de sequentibus.

o ¶ *Actum*. aliàs stricte accipitur: vt ff. de neg. gest. l. eum actum.

p ¶ *Vltro citróque*. id est hincinde sui natura. nam quandoque etiam in his non contrahitur obligatio nisi ex vna parte: vt ff. de act. empt. Iul. §. siquis à pupillo. & mandati. l. potest. Et not. q̃ contractus aliàs largius accipitur: vt insti. de ob. §. fi. aliàs largissimè etiam pro delictis. vt ff. de iudi. omnem. quæ sunt contrà. sed in illis impropriè, hîc propriè & regulariter.

q ¶ *Factam*. vt scribere & fodere. & licet inter gesta & facta videatur quædam subtilis differentia, tamen nulla est, vt hic, & j. eod. l. licet. & no. quòd gestũ aliàs largius sumitur: vt ff. de mi. l. ait prætor. quæ est cõtrà. sed ibi ex interpretatione: & iunge sequentem cum ista.

r *Verba. Non pertinent*. s. propriè, impropriè enim sic: vt instit. de testa. §. sed neque quæ est contrà. imò ibi est agi. Item nõ ob. C. de testa. l. testamentum, non ideo quia ibi dictio contractus non refertur ad testamentum. Item no. quòd hæc l. apertè facit contra Ir. in eo quod notauimus C. de sen. pat. l. fina. sed ipse hîc subaudiuit simul accepta. sed si solum gessisse esset positum, pertineret ad testandum secundum eum. Accursius.

s *Princeps bona concedendo*. deportatũ restituebat princeps concedendo ei bona. dicit q̃ etiã obligationes intelligitur concedere ff. vt teneatur creditoribus, & debitores sui quondam teneantur ei: vt hîc, & C. de sen. pat. l. si deportationis. & l. fi. in fi. & ff. de sen. pat. l. iij. & est ratio. quia & actiones continentur bonorũ appellatione: vt j. eo. bonorum. in fin. & ff. de iure fisc. eum qui. & ad Syl. cum fisco. & quia obligationes patsiuè restituuntur in eum appellatione bonorum: patet quòd aliter accipitur nomen bona quàm j. eo. l. subsignatũ. §. bona. & ff. de iure dot. l. mulier. Itẽ vt hic in priuilegio vel beneficio sumitur nomen bona: sic etiam accipitur in testamentis: vt ff. ad Trebel. l. nanque. §. fi. & l. cogi. in prin. & est ratio: quia in contractibus plenè: vt C. vt act ab hære. l. j. In vltimis voluntatibus plenius. vt j. tit j. l. in testamentis. In beneficiis plenissimè interpretamur: vt hîc, & ff. de consti. prin. l. beneficium. & C. de bo. vac. l. si quando. lib. x. Accur.

t *Lvs*. Differẽtiam facit inter restituere & exhibere. & q̃ dicit præsentiam corporis præbere: dic scilicet videndi, & tangendi: vt suprà, de tab. exhi. l. loca. §. hoc interdictum. & de lib. ho. exhi. l. quod & lex. §. ait prætor. & suprà, ad exhi. l. secunda.

v ¶ *In restitutione*. scilicet rei.

x ¶ *Possessorem facere*. scilicet petitorem, & reddere fructus: vt & ff. de vsur. l. videamus. §. in Pauiana.

y ¶ *Præterea*. i. præter rem & fructus. Sed quid aliud? Respon. caussa vsucapionis & omnis vtilitas: vt j. eo. l. restituere. & l. fin §. fi. Vel aliter præter hanc significationẽ quam habet verbum restituere, habet & aliam, scilicet cùm Imperator restituit aliquem. nam tunc significat vt ordini & dignitati restituatur: vt C. de sen. pass. l. j. & l. cassus. & fam. æ, vt ff. de postu. l. j. §. de qua. in fin. Item libertatis restitutionem quandoque significat: vt ff. de nata. restit. quæris. in fin. l. Aliud est in verbo indulgere: vt C. de genera. abol. l. indulgentia. Alij distinguunt an dicat Imperator, restituo te in integ. aut restituo te ad omnia: vt ar. insti. quibus mo. ius pa. po. sol. § cum autem quod non placet: vt d. l. C. de sen. pat. l. j.

z *Rei*. Et *caussa*. f. rei, vt fruct.

a ¶ *Et iura*. i. seruitutes debitæ ipsi rei.

b ¶ *Continentur*. puta sic generaliter cõcepto libello. de omnibus rebus ad me pertinentibus. verbum enim res, & ad corporalia & ad earum causas. i. omnes vtilitates: & incorporalia (quæ sunt iura) protenditur: vt insti. de rebus cor. & in cor. Et petere seruitutem arg. ff. de excep. rei iudi. l. fi. mater. §. eandem. Si verò dico: peto rem talem, puta Stichum vel fundum, non ideo credo venire seruitutem ei debitam: vt ff. de excep. l. fundum. nisi quo ad interruptionem. vt C. de anna. exceptione l. fi. Azo. & facit ff. eod. l. rei. & quod ibi dixi. Ac.

c *Nihil*. q. d. res hæreditariæ nõ sunt hæreditas: sed successio & c. q̃ passiuè accipe: quia in ea succeditur. Sed op. de trib'. Primò omnis definitio conuertitur cum suo definito: ergo omnis successio in vniuersum, est hæreditas, ergo omnis successor in vniuersum, est hæres: ergo bo. possef. quod falsum est: vt insti. de bon. pos. § quos autem. sed supple hîc, s. de iure ciuili: at bonorum possessio est de prætorio iure. Secundo de fideicom. qui non est hæres: cùm institutus sit hæres insolidum: vnde alius esse non potest: vt infrà tit. j. l. quod contrà. §. vni. sed respon. hîc directo. Similiter posset dici non sequitur, habet hæreditatem, ergo est hæres. Tertiò oppo. de duobus institutis. nam quilibet est hæres in vniuersum ius. Econtrà si vnus est in totum, alius esse non potest. Respond. aliud est in vniuersum, & aliud in totum ius. nam in vniuersum, id est aliquod quod est vniuersum. & eadem quæ habes hîc, habes j. tit. j. hæreditas.

d ¶ *Successio*. scilicet iuris ciuilis. Accur.

e ¶ *Rectè dicimus*. vt & ff. ad Syl. l. j. & inst. de hær. inst. in prin.

f ¶ *Seruitutis sit*. scilicet pars. i. species: nam seruitus alia est vsusfructus, alia via, alia iter: & omnis species vt pars quantum ad suum totum habere se videtur. est pars dico vt, id est sicut via & c. habes ergo hîc quòd vsusfruct. non est pars dominij: & idem instit de leg. §. si cui. sed alibi habes quòd sic: vt suprà de vsufr. l. iiij. quæ est contrà. So. Ro. dixit, quòd hîc de vsufru. seruitutis, ibi de caussa vtendi fruendi dicit secundum H. vel hîc de caussa libi de formali. Placen. verò sic q̃ vsusfr. est pars dominij, & non est pars dominij. vtrunque verum secundum dialecticos. est pars dominij legalis: non est pars dominij prædicatiua siue subiectiua: vt posita specie ponatur genus: vt homo: ergo animal. nam non sequitur, est fructus: ergo dominium: scilicet plenum. sed est legalis id est integralis: quia simul iuncta proprietas & fructus faciunt dominium scilicet plenum. vel dic tertiò vt no. in d. l. de vsufr. l. iiij.

g ¶ *Vt*. id est sicut.

h ¶ *Villa pars*. sed & si pars pro indiuiso alterius sit, meum dicere possum: vt j. eod. l. pupillus. §. fin.

i ¶ *Rem pro indiuiso*. scilicet, dimidiam: vt j. eo. l. nomen. §. portionis.

XX. Idem lib. xij. ad Edictum.

VErba, contraxerunt, gesserunt, non pertinent r ad testandi ius.

XXI. Paulus lib. xj. ad Edictum.

PRinceps bona concedendo, s videtur etiam obligationes concedere.

XXII. Gaius lib. iiij. ad Edictũ prouincia.

PLus t est in restitutione v quã in exhibitione. Nã exhibere † est præsentiam corporis præbere: restituere est etiam possessorem x facere, fructúsque reddere: pleraq; præterea y restitutionis verbo continentur.

XXIII. Vlpianus lib. xiiij. ad Edictum.

REi appellatione & caussæ z & iura a continentur b.

XXIIII. Gaius libro vij. ad Edictum prouinciale.

NIhil c est aliud hæreditas, quàm successio d in vniuersum ius quod defuncti habuit.

XXV. Paulus lib. xxj. ad Edictum.

REctè dicimus e eum fundum totũ nostrum esse etiã cuius f vsusfructus alienus est: quia vsusfructus non dominij pars, sed seruitutis f sit. vt & via, & iter. ¶ Non a falsò dicitur meum esse, cuius non potest vlla h pars dici alterius esse. & hoc Iulianus ait, & est verus.

Quod pro indiuiso cum alio possideo, eius partem possidere dicor.

1 ¶ Quintus Mutius ait, partis appellatione rem pro indiuiso i significari. nam quod pro indiuiso 3 nostrum sit, id non partem sed totum esse a. Seruius b nõ inelegãter partis appellatione vtrunque c significari.

XXVI. Vlpianus lib. xvj. ad Edictum.

PArtum d non esse partem rei furtiuæ Scæuo. lib. xj. quæstionum scribit.

XXVII. Idem lib. xxvij. ad Edictum.

AGer est locus e, qui sine villa f est.

1 ¶ Stipendium g à stipe appellatum est, quòd per stipes, id est, modica æra, colligatur. Idem h hoc etiam tributum appellari Pompo. ait: & sanè appellatur à contributione! i tributum, vel ex eo, quòd militibus k tribuatur.

XXVIII. Paulus lib. xxj. ad Edictum.

ALienationis verbum etiam vsusfcapionem l cõtinet. vix m est enim vt nõ videatur alienare n qui patitur vsucapi. Eum quoque alienare dicimus, qui nõ vtendo o amisit p seruitutem r.

1 ¶ Qui occasione acquirẽdi q nõ vtitur, non intelligitur r alienare: veluti, qui hæreditatẽ omittit, aut optionẽ intra certum tempus datam non amplectitur s.

Quandoque oratio in qua est coniunctio, ponitur pro disiuncta: ut si promittis dare decem mihi hæredique meo. nam intelligitur uel hæredi: ita ut mihi dando, non teneatur hæredi. Hoc dicit cum l. sequenti.

2 ¶ Oratio, quæ neq; coniunctionem t, neque disiunctionẽ habet, ex mente pronuntiãtis, vel disiuncta, vel coniuncta accipitur.

a ¶ *Sed totum esse*. sic j. eo. locus. in fi. ar. contrà. j. eo. littus. §. prædia.

b ¶ *Seruius*. corrigendo quod Quintus Mucius dixit.

c ¶ *Vtrunque*. hoc sic intelligo, cum ex vtraque parte vnum rãtum voluerint cõstituere ag. ũ, retinendo quilibet dominium suæ partis: aliquin duo essent: vt ff. de leg. j. l. quod in rerum. §. siquis. & l. planè. §. fin. & de leg. ij. l. Gaius. §. fi. & ff. communi præd. l. siquis duas. §. fi. quis. & suprà, de rebus eor. l. magis. §. fin.

c ¶ *Vtrunque* portionem diuisam, & indiuisam.

d *Partum ancillæ fœtiuæ*. si conceperit & pepererit ancilla apud bo. fi. possessorẽ, vel etiã hæredem furis ignorantẽ: non est para: & sic potest vsucapialiter si ancilla prægnans surrepta fuerit, vel si apud furem cõcepit: vt ff. de vsucapi. l. fin. & ff. de vsufru. l. ex hoc referipto. vbi dicitur esse partem. sed ibi antequam nasceretur: hîc post: vel est portio: vt sicut pro iure mulieris non datur interdictum de li. ho. exhib. sic nec propartu. sed portio nõ est quo ad vsucapionẽ impediendam. Accur.

e *Ager est locus*. vacuus. Acc.

f ¶ *Villa*. i. domo: & hoc in rure. & plenè de eis dic: vt j. eo. l. fundi. & l. quæstio est.

g ¶ *Stipendium à stipe*. quod est modicum æs: vt subiicit: vt soluant xxvj. denarios rustici nuntio principis.

h ¶ *Idem*. quod sic minutatim colligitur.

i ¶ *A contributione*. sic & tributoria à contributione dicitur: vt suprà, de tribu. l. procurationis. §. per hanc.

k ¶ *Militibus*. vt & C. de procu. l. qui stipendia.

l *Alienationis. Etiam vsucapionem*. Pone exemplum. prohibita est alienatio fundi dotalis: ergo vsuf. vt ff. de fun. do. fundum. & C. de fun. do. l. j. in fi. idem in re pupilli: vt ff. de acqui. re. do. l. bonæ fidei. §. veluti si pupilli. sed fallit quod hîc dicit: quia res litigiosa nõ potest alienari: vt C. de litig. l. lite. potest tamen vsucapi: vt ff. de rei ven. si post acceptũ. & C. de præscri. long. temp. l. j. & est ratio, quia vitium litigiosi non afficit rem: vt no. C. de acquir. poss. l. vitia.

m ¶ *Vix est*. vix fit quod nunquàm fit. sic ponitur ff. ad Velleia. tutor. in prin. sed aliter. ff. de iudi. vix.

n ¶ *Non videatur alienare*. quia bene alienat.

o ¶ *Non vtendo*. omittit enim facere quod facere debet. scilicet vti: vt & ff. quæ in fraudem credi. l. in fraudem. sic & si imponat: vt C. de re. alie. non alie l. fin.

p ¶ *Eam sit*. aliàs abstudendo. nam & tunc perditur: vt suprà, quemad. ser. amit. l. si sic.

q ¶ *Acquirendi*. id est qui potest acquirere, & non acquirit.

r ¶ *Non intelligitur*. pone exemplũ ff. quæ in frau. cre. l. quæ autem. Itẽ ff. de don. inter vi. & vxo. fi sponsus. §. fi maritus. & facit ff. de col. bo. l. j. §. confertur. & si in frau. pa. l. j. § verum. & ff. de iure do. l. profectitia. §. si pater. & de alt. iudi. mu. cau. fa. item. §. potest. & j. tit. j. non alienat. Sed fallit hæc regula ff. de peti. hæred. sed & si lege. § perinde. & ff. de hær. ven. l. ij. §. non tantum. & ff. solu. matri. l. si vero. §. debit.

s ¶ *Non amplectitur*. id est non eligit.

t ¶ *Neque coniunctionem*. cõiunctio per &, quæ, & similia: disiunctio per vel, vt Lucius Gaius hæres esto item peto codicẽ dec émpt., oratio dicitur soluta: vt j. eod. sæpe. vbi plenè habes de illis orationibus. & hoc quidẽ iudicatur ex mente loquẽtis: vt hîc. quod intellige in iudiciis: vt ff. de iudi. l. siquis intentione. Item in vltimis voluntatibus: vt j. eod. triplici. secus in contractibus. vbi contra proferentem fit interpretatio: vt ff. de contrahen. empt. Labeo. & de pac. l. veteribus. vbi plenè dixi. Sed quid si mens hic non apparet? Respon. præsumitur coniuncta: vt j. eo. triplici. §. videamus. & adiunge l. sequentem.

v *Coniunctionem*. bene dico hoc in illa quæ neutrum istorum habet: quia hoc etiam in ea est quæ coniunctionem habet.

x ¶ *Labeo*. vt j. eo. sæpe. & econtra disiuncta pro cõiuncta: vt d. l. sæpe. & C. eo. l. cùm quidam. & de epist. & cle. siquis in hoc. & in authẽ. sed nouo.

y ¶ *Hæredique meo*. da re vel facere spondes? nam sufficit vni a dari actionẽ euiuel fieri, nisi factura vque, &c. triusque intelligant cõtrahentes: vt in illa stipulatione, habere liceat. vt ff. de verb. oblig. stipulatio illa. in princ. & §. j. & in illa, per te fatis est: inuitã hæredẽ tuũ nõ fieri bus noris. vim: vt ff. de verb. obl. fi stipulatus sim.

z *Sylua cædua est*. *Vt cædi queat*. i. est habilis ad cædẽdũ. in hac significatione accipitur ff. de vsufru. l. ex sylua. & sol. matri. l. di- uortio. §. quod in anno. Item l. elegã. & ff. de contrahẽ. emp vi ca. xlij. & cum manu. §. sylua. & arbores cæduæ dicuntur in hoc sensu: vt d. l. diuortio §. fi fundum.

a ¶ *Ita esse*. sub. etiam & in hac significatione dicitur glans caduca quę cecidit: vt j. eod. §. glans. Accur.

b ¶ *Spiuda illecta*. id est non lecta. & pone casum vt ff. de contrahen. empt. qui fundum. §. fundi.

c ¶ *Spicæ*. sub. cum spicæ &c. & subaud. sunt. aliàs nil sub.

d ¶ *In messe*. id est ex messe deiectæ.

e ¶ *Quas*. spicas.

f ¶ *Vacauerint*. hic coram omnibus. cùm si non habes sub. cùm si non habes in textu.

g ¶ *Noualia*. id est noniter aprata ad colendum, vt pratum quod colitur ad seminandum de frumento.

h ¶ *Præcisa*. ad colendum.

i ¶ *Cessat*. aliàs cessat, scilicet antequam aretur, vt proinde melius fructificet. & aliàs cæsa fit. id est aprata & hoc etiã dicit præcisa, vt si in eo anno impinguetur & querquilinio, vt probat sequens citatus, integra autem & c. aliàs accipitur noua de terra ex sylua extracta: vt ff. de ter. mo. l. fi. in fi. & de peti. hæ. vtilis. & hîc etiam posset sic accipi.

k ¶ *Integra*. id est, arata: quia hæ impinguationes fiunt demum cum ea est arata.

l ¶ *Pascendi*. & impinguandi.

m ¶ *Ex arbore cecidit*. vt pro tali detur interdictum de glande legenda. vt ff. de glan. le. l. j. cuius appellatione omnes fructus continentur: vt ibi, & j. eo. qui venenum. § glandis.

n ¶ *Pascua sylua*. aliàs cædua: vt ff. in princ & aliàs pascua: vt hîc, & C. de pascuis publ. vel priua. l. j. & l. fi. in fi. & iunge seq. l.

o *Patum*. de hoc fit mẽtio. ff. de act. emp. si in qualitate. & in hoc non licet pascere: vt C. de pasc. pub. l. fi. Accur.

p ¶ *Capiendum*. scilicet sine semine.

q *Minus*. Pone exemplum ff. de tribu. illud. §. minus. facit j. eod. l. verbum amplius. in fi. Item pone exẽplum ff. de fideiuss. amissi. in prin. Item pone exemplum j. eo. si ita à te stipulatus. & facit quod dixi ff. eo. si cui. §. minus.

r *Palàm*. subau. fieri.

s ¶ *Coram pluribus*. repete fieri hoc in contractibus, & propriè: & pone exemplum ff. de instito sed & si. §. proscribere. item ff. de iure fisc. non intelligitur. & ff. de testa. l. hæredes. aliàs aliter, & impropriè: vt suprà, de rit. nup. l. palàm. item no. pluribus: nam etiam coram vno, vt j. eod. l. coram.

t *Actionis*. Si lex alicui actionem indulget, & persecutionem: vt suprà eo. l. creditores.

v ¶ *Etiam persecutio*. scilicet extra ordinem: vt per offi. iudi. vt suprà, ff. nouum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de min.l.quod si minor.§.fi.& l.eo.pecuniæ.§. actionis verbo. vel dic persecutio,scilicet in rem:vt plene habes l.e.pecuniæ.§.actionis.

a ¶ *Restituere* Pone in rei ven. vt l. de rei ven. l. p. ꝓtereà.item in actione personali:vt l.fi certum pet.l.cũ fundus.in prin.& de vsur.l.ij.& l.videamus. §. in Pauliana. & in pe. hær.fi est prædo possessor.vt l. de pet. hær. illud. & facit l. eo. plus est.& l.eo.l.fi.& l.cùm prætor.Accur.

b ¶ *Intelligitur*.scilicet possessor condemnatus restituere.

c ¶ *Causſam*. causſa rei est omne quod actor habuisſet si tempore litis contesta. restituta res fuisſet:vt hic & dicta l.prætereà.& l.cùm fundus.& l. ad exhi.Iu. §.fin.

d ¶ *Accepti*.id est tempore lit.contest.Accur.

e ¶ *Vſuſcapionis*. veluti si possessor lit. contest.cõpleuit vſuſc.nam restituet nihilominus, & cauebit de dolo, vt l. de rei vendi. si post acceptum. & pro emp. l.ij.§.j.

f ¶ *Fructum*. vt & infrà,titu.j. in condemnatione.§.j.

g *Litis*. Pone exẽplum l. de test. l.j.Azo.

h ¶ *Actionem*. intentatam , vel intentandam. hoc est ante litem , & post : vt ditimus C. de transac.l.causſas.& per illam pone hic exemplum.Accursius.

i ¶ *In personam*. siue mistà sit, siue officium iudicis locum habeat. Azo.

k *Verbum oportere*.Pone exemplũ q̃ stipulor à te quic quid te dare oportet. non enim videor stipulatus quod iudex in sententia expressit:sed q̃ pure , & in rei veritate nunc debetur : vt l. de verb.oblig. si à colono. & l.si stipulatus.§.cùm stipulamur.licet arbitraria actione mihi teneba ris.vnde condemnatio poterat crescere.vt l. de in lit.iu.l.j. Alij sic,verbum oportere necessitatem imponit:vt suprà de transac.l. cùm hi.§. arbitratu.& de rebus eor.l.magis.§.ne tamen.secus in verbo potest:vt l. de offic. præfi.lege,sæpe.& quod subiicit,non ad facultatem,qui potest &c.mutat casum.q.d.non sicut potest pluris vel minoris condemnare,ita potest in prædictis ipse cognoscere , vel alij delegare. potest autem pluris vel minoris condemnare:vt in prædictis arbitrariis.Item potest facere & omittere:vt C.quomodo & quando iud. l. ij. & l. de iudi.l.non quicquid.Item potest & plus quàm sit petitum damnare,si plus inueniat deberi,secundum quosdam:vt argu.suprà,de iudi. l.sole mus.& C.de appel.l.fin.in fin.& insti.de act.§.si minus. quod non placet:vt C.si à non compet.iudi.l.j.& l. de iudi.l.non potest.& not.in d. §.si minus.

l ¶ *Ad veritatem*. id est quod verè tunc debetur , siue ad verum rei pretium.

m *Ostentum*.id est partum.

n ¶ *Cuiuſque rei*.ergo etiam in brutis locum habet.

o ¶ *Factúmque*.id est editum,cùm generale sit nomen:vt l. eo.licet.

p ¶ *Nascitur*.pro parte alia.

q ¶ *Parte*.& hi sunt liberi:id est filij:vt suprà de sta.ho.lege, non sunt. in fine.Accursius.

r ¶ *Corporis*.vt cum duobus capitibus.

s ¶ *Contraria est*.& sic retinet formam hominis.

t ¶ *Videtur*.quod omnino discrepat ab homine,vt titulus.

v ¶ *Græci*.id est phantasma.& hi non sunt liberi:id est filij:vt d. l. non sunt.in prin.nec tenetur pater restituere:vt C. de posth. hære. insti. vel exhæ.l.quod certatim.in fi.quandoque contrà:vt l. eo.l.quæret.

x *Subſignatum*.tribus modis dicitur subſignare. Primò vt hîc, & C.de admi.tu.l.si nõ subscripsit.Secũdò in testamẽto.i.figillare:

Subſignare tribus modis dicitur.

XXXV. Idem lib.xvij. ad Edictum.

REstituere a autem is intelligitur b, qui simul & rem 1 & causſam c actori reddit, quã is habiturus esset:si statim iudicij accepti d tempore res ei reddita fuisſet id est,& vsuſcapionis e causſam,& fructum 2 f.

XXXVI. Vlpianus lib.xxiij.ad Edictum.

LItis g nomen,actionem h signi ficat siue in rem, siue in personam i sit.

XXXVII. Paulus lib.xxvj.ad Edictum.

VErbum oportere k, nõ ad facultatẽ iudicis pertinet , qui potest vel pluris vel minoris condẽnare:sed ad veritatẽ l refertur.

XXXVIII. Vlpianus lib.xxv. ad Edictũ.

OStentum m Labeo definit omne cõtra naturã cuiusq; rei genitum factúmque o. Duo ge nera sunt ostentorum.vnum,quoties quid contra naturã nascitur p, tribus manibus fortè,aut pedibus: aut qua alia parte q corporis, quę naturæ contraria s est. Alterum, cùm quid prodigiosum videtur t, quod Græci 1 v φάσμα τερατῶδες vocant.

XXXIX. Paulus lib.liij.ad Edictum.

SVbſignatum x dicitur quod ab aliquo subscriptum est. nã veteres subsignationis verbo pro adscriptione 7 vti solebant.

1 ¶ Bona intelliguntur y cuiusq; quę deducto ære alieno supersunt.

2. ¶ Detestari a est absenti denuntiare.

3 ¶ Incertus b possessor est , quem ignoramus.

XL. Vlpianus lib.lvj.

DEtestatio est c denuntiatio facta cum testatione d.

1 ¶ Serui e appellatio etiam ad ancillam refertur.

2. ¶ Familiæ f appellatione,liberi quoque cõtinentur.¶ Vnicus seruus,familiæ appellatione non continetur g:nec duo quidẽ familiam faciunt h.

XLI. Gaius lib.xxj.ad Edictũ Prouinciale.

ARmorum appellatio,non vti que i scuta tãtùm'& gladios & galeas significat,sed & fustes & lapides.

XLII. Vlpianus lib.lvij.ad Edictum.

PRobrum k † & opprobrium idem est l.Probra quædam natura turpia sunt , quædã ciuiliter, & quasi more ciuitatis : vt putà furtum,adulterium , naturã turpe est l. Enimuero tutelæ damnari, hoc non naturã † probrum est, sed more ciuitatis m. Nec enim naturã probrum est,quod potest etiam in hominem idoneum incidere.

XLIII. Idem lib.lviij.ad Edictum.

VErbo victus n † continentur quæ esui o &potui , cultuiq; corporis,quæque ad viuendũ homini necessaria sunt. Vestem quoque victus habere vicem Labeo ait.

XLIIII. Gaius lib xx˙j.ad Edictum Prouinciale.

CÆtera'quoque quibus tuendi curandíve corporis nostri gratia vtimur , ea appellatione p bona contineri Seruius respondit, quæ mundi causſa parata sunt, vt unguenta,balneum,scortum. Item vestis appellatione non solum ea quæ corpori circumdamus, sed & stragula & tapetia & cætera quæ ad ornatum domus parata sunt, continentur. Item argentum factum & signatum & forma tum & non formatum & vasa argentea & aurea & electra & myrrhina & crystallina & gemmata & ebur & lectuli & sedes & quæ his similia sunt, bona esse videntur. Item pecuniæ appellatione & ea quæ in arca sunt & nomina debitorum continentur. Item mancipia appellatione & ea quæ in his sunt, vt in instrumento fundi. Item boum appellatione non solum ea quæ ad arandum parata sunt, sed & quæ ad vehendum & quæ ad lactandum & fœtum. Item pecoris appellatione oues & capræ & quæ his similia sunt continentur. Item frumenti appellatione & ea quæ in horreo sunt & fœnum & paleæ & quæ his similia sunt continentur. Item instrumenti appellatione & ea quæ ad fundum colendum parata sunt, continentur. Item ornamenti appellatione & ea quæ ad ornandum & exercendum parata sunt, continentur. Item supellectilis appellatione & ea quæ ad usum familiæ parata sunt, continentur. Item familiæ appellatione & ea quæ in his sunt, continentur. Item fundi appellatione & ea quæ in fundo sunt & ædificia & quæ his similia sunt continentur. Item ædificiorum appellatione & ea quæ ædificiis cohærent, vt fores & cardines & trabes & tegulæ & quæ his similia sunt continentur. Item ædificia & ea quæ ædificiis cohærent, vt fores & cardines & trabes & tegulæ & quæ his similia sunt continentur. Item ædificia & ea quæ ædificiis cohærent, vt fores & cardines & trabes & tegulæ & quæ his similia sunt continentur.

a Concor. text.in c. nõ oportet. extrà de libel. obla.& in c. confidimus. xxj.q j.& in cle.j.§ ij. cũ gl.de supplen. negli. præla.ad qđ facit l. cũ oportet. in princi. C. de eo. quæ lib.

1 Fl.quæ Græci παντάπασιν vocant.

1 Fl. deest, & rem.

2 Flo. & fructum.

1 Fl. deest, tantum.

† Vide Valla. lam li. eleg. vj. ca. xliij.

2 Flo. ixit. 1 Flo. id est.

† Turpe.

† Vide Valla. ibidem c.

1 Fl. & cæteras quibus.

Instrato

a Tu dic aliud esse stratũque quid sit & in quo à via publica differat: vide not. in l.j.§.fin.ff. de ser. ruſtic. prædi. vbi dicit quòd strata ita de mũ definit quãdo intra turi plateã. 1 Flo. in stratum.

2 Fl. stragula.

3 Flor. in stratu.

1 Fl. deest, dici.

2 Flo. vixit.

1 Flo. aut naturalis aut ciuilis est.

1 Fl. Edictum Prætoris verbi titulo, qui neque sequantur neque ducẽtur. Incip. Solutum.

a *INstrato*.id est in appellatione stratus vel strata a omne &c.stratum ergo siue stragula dicitur vestimentum quod sternitur ad cubandum vt supra id quis iaceat:vt culcitra,tapeta & similia:quæ apud quosdam dicuntur lodices:non autem aliud quod induantur. & da exemplum ex l.suprà,de re iud.fi victum vel stratum.

b ¶ *Initiatur*. in terra vel plano:vt culcitra & similia.

c ¶ *Stragula*. idem est stragula quod stratum, forte à sternendo dicta : & de ea habes ff. de auro & argen. lega. lege:vestis.

d ¶ *Omne pallium*. id est omnis generis , vel de lana , vel de serico, vel de lino, vel de similibus materia.

e ¶ *In victum ergo*.id est appellatione victus: vt & ff.eod.l. verbo victus.

f ¶ *Accipiemus*. quæ quis induitur:quia sine ea esse non potest.

g ¶ *Non stragulam*. quia sine ea aliquis esse potest ar. ff. de re iu. l.fi stratum. sed contrà. j.eo.l.quos nos. §.verbum.Sol.vt ibi.

h ¶ *In stratum*. id est appellatione stratus.

i ¶ *Strangulam vestem*. non aliàs. vestis ergo genus est : vt hic, & j.eod.vestis. & ff. de aur.& ar.leg.l.vestis.

k *PRonuntiatũ & statutum idem potest*. id est significat, si non habes in textu, idem dici potest. & habes primum verbum C.de sent. l. ex stipulatione,secundum j.eod. titu.post sententiam.& de execu. rei iu. l. fi vt proponis. sed proprius statui dicitur quod in communi generaliter decernitur : vt C.de episc.& cle.l.cum clericis.§.statuimus.pronuntiari in sententiis quæ inter partes feruntur:vt d.l.ex stipulatione:& ff.de re iudi.l.j. quandoque ille solus dicitur haberi ius statuendi qui merum habet imperium. vt C.de sen.l.nulli.

l ¶ *Potest*.id est eundem habet effectum.

m ¶ *Eos*. scilicet iudices.

n ¶ *Libertina*.dummodo honestè viuat.

o ¶ *Boni mores*.vt & suprà , de tu. & cu. da.ab his.l.scire.§.cum reliquis. Et nota quòd tribus modis dicitur materfa. P.imò largè pro magnis & paruis:vt hîc.& da exemplum.C.de adul.l.quæ adulterium.Secũdò strictè pro fœmina notæ authoritatis:vt ff.de lib.ho.exhib.l. dein de.in fi.Tertiò largissimè pro omni fœmina quæ sit sui iuris : vt suprà, de iis qui sunt sui vel alie.iur.nam ciuium.& infrà,eodem, pronuntiatio.§.j.

p *LIberationis. Eandem vim*.hoc verum,si referas te ad personã. nam qui est liberatus,est absolutus:& econtrà:vt & j. eo.l.solutionis verbo.Item hoc verum quo ad subſtantiam obligationis tollendam.nam sic tollitur solutione, sicut alia liberatione:vt ff.de solu.solutionis verbum.secus si referas te ad qualitatem liberandi. nam alio modo potest quis liberari quàm solutione:vt ff.de re iudi.l.iiij.§.pe.& insti.qui.mo.tol.obli.per totum.

q *QVi neque*.Hoc totum , qui neque sequantur neque ducantur, dicunt quidam fuisse rub.quandam in li. Caij. quod verò sequitur , dicunt fuisse de textu.f.solutum &c. vel qui neque &c. id est qui non debent de iure vocari ad præcepta alicuius potestatis:vt quia certum est eos esse alterius iurisdictionis , non deducantur ad eum per vim:vt C.de iurisd.om. iu. l. in criminali.vel tertiò qui est in domo cum citatur , neque sequitur apparitorem extra domum non ducatur inuitus,id est non extrahatur inuitus de domo : vt ff. de in ius voc. l. plerique.

r ¶ *Vinculis leuatus*.aliàs leuatus fit.aliàs legatus non fit.Accur.

s ¶ *Seruatur*.id est custoditur,à nuntiis fortè. ille ergo demum est solutus,cui libera datur recedendi facultas:vt suprà,de lib.ho.exhi. l. ij. & de acqui.re.do.l.iij.in fi. & l.v.in princip.& facit j.eod. verum est eum qui in car.& l.vinculorum.& ff.ex quibus.cau.ma.succurritur. & l. in eadem.quod ergo interim promittit quasi in carcere sit , non tenetur: vt ff.quod met.cau.qui in carcere. per quam potes hic ponere exemplum. Itẽ de hac solu. habes ff.depositi. l. si hominem.

t *BOnorum. Ciuilia est*. iuris ſi. ciuilis est , aut naturalis.Naturaliter bona ex eo dicuntur , quòd beant,hoc est,beatos faciunt.beare est prodesse v.In bonis autẽ nostris computari sciendum est, non solùm quæ dominij x nostri sunt: sed & si bona fide y à nobis possideantur,vel superficiaria sint. Aeque bonis z annumerabitur etiam si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus. nam hæc omnia in bonis esse videntur 2.

L. Idem lib.lxj.ad Edictum.

NVrus b appellatio etiam ad pronurum,& vltrà porrigenda est.

1 ¶ Gaius libro xxiij. ad Edictum Prouinciale.

APpellatione c parentis non tantùm pater,sed etiam auus & proauus,& deinceps omnes superiores continentur:sed & mater, & auia,& proauia.

LII. Vlpianus lib.lij.ad Edictum.

PAtroni appellatione & patrona continetur d.

Oratio cõuncta ponitur pro disiuncta,nisi iuris dispositio alias repugnet. disiuncta uerò posita inter genus & speciem ponitur pro cõiuncta soluta uerò in illam resoluitur , ad quã facti qualitas & iuris dispositio adaptatur. Bart.

LIII. Paulus lib.lix.ad Edictum.

SÆpe ita comparatum e est, vt coniuncta pro disiunctis accipiantur , & disiuncta pro coniunctis: interdum soluta f pro separatis:quatenus prosunt.

z ¶ *Aequè bonis*.id est ciuili appellatione bonorum. Azo. vel etiam naturaliter in eo quod beant.& facit ff.de actio.& oblig.l.actio in personam.

2 a ¶ *Videantur*.subaudi ciuiliter.

b *NVrus*.Pone exemplum : legata non debentur nurui rupto testamento per contra tabu.nec ergo pronurui:vt ff.de leg.præſtan.l.virilis.§.nurus.Item pone ff.de postu.l.j.§.fin.& l. cui.§.affinitates.& facit j.eo.l.generi.& l.soceri.Item pone exemplũ suprà, de dointer vir.& vxo.l.ij.§.ab vxoris.& § socrui.

c *APpellatione*.non vocatur parens in ius sine venia:quod nomẽ parens comprehendit superiores vtriusque sexus in infinitũ: vt hîc,& ff.de in ius voca.l.quisque.§.prætor.& §. parentes. & hoc ex interpretatione:secus ex vocabuli significatione:vt ff.de gradi. l. iurisconsultus.§.parentes.quæ est contra.at appellatione patris non continetur auus:vt ff.de ritu nup.l.in lege.in princ. & §. non autem obest. sed est argu.contrà j.eo.l.iusta interpretatio.

d *PAtroni. Continetur*.hoc ex eo q̃ masculinum concipit fœminum:vt ff.eo. de testatio.§.serui.& j.eod.liberti. & l.pronuntiatio.in prin.sed contrà.ff.de ope.lib.l.si cum patronus. vbi dicitur q̃ patronus consentiendo libertę vt nubat,amittit peti.operarum.non sic in patrona.sed ibi speciale:& redditur ibi ratio in fi.quia non indecorè præstantur patronæ.

e *SAepe ita comparatum*.aliàs cõputatum.& aliàs cõpertũ , id est recitatũ & dictũ.& hot.q̃ tria dicit:& exẽplificat per ordinẽ.

f ¶ *Soluta*. Solutæ orationes sunt in quibus coniunctio est copulatiua vel disiunctiua vel alia:& quidem quandoque pro separatis,id est disiunctis accipiuntur:vt infrà,ibi,cùm verò dicimus.quandoque pro cõiunctis,licet hoc non dicatur hic:vt infrà,cùm verò dixit P. quòd si apareat,ex mente proferentis accipitur:vt suprà,eodem. l. alienationis. §.oratio.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ *Nam cùm dicitur*.exemplum primi.& dic gentiliúmque.i.cognatorum.sic ponitur suprà de proba.l.j.& supple hic fic,hæreditas defuncti agnatorú gentiliúmq; ponitur hîc que,pro separatione.i.disiuncta. non enim agnati cum cognatis admittuntur :sed post suos admittúrur agnati:& tertiò cognati:vt ff.si ta.testā.nul.ex.l.j.& quis ordo in bo.pos. ser.l.j.sunt & alia exempla vbi coniuncta prodisiunctis accipiuntur: vt ff.eo.l.coniunctionē. bene dico coniuncta pro disiuncta poni:non tamen semper,sed propriè ponitur pluries:& hoc subiicit,at cùm dicitur &c.

b ¶ *Apud veteres*.s.leges veteres. de iure enim nouo sublata est differentia agnationis & cognationis:vt in authen. de hær. ab intest. §.ex his.

c ¶ *Agnatorum*. ista verba materialiter ponuntur.

d ¶ *Super pecunia*.& hoc materialiter.

e ¶ *Tutelāve sua*. supple liceat alicui condere testamentum : tunc talis oratio accipienda est propriè.ſ. pro coniuncta : quia tutor non datur nisi in testamento vel codic.test.confirmatis:vt ff.de testa.tu.l. iij.oportet igitur hæredem instituì.& ita de pecunia, id est de bonis (cum appellatione pecuniæ & res contineantur:vt C.de constit.pe.l.ij.in fin.) testari oportet vt teneat datio tutoris. sed contra testamentum bene teneret sine tutela:vt instit.de legi.ag.tu. §. j. vel ideo dicit pecunia tutelāve: quia non potest dari tutor quin detur personæ & rebus:personæ tamē principaliter:vt instit.qui da tuto.pos.§.certe.& de excus.tu.§. datus. & ff.de test.tu.l.certarum.& l.seq.

f ¶ *Sua*.scilicet pupilli, pafsiuè:vel dic sua,scilicet testandi,actiuè,quia eam dat.

g ¶ *Quia tutor*.nunc respondet.

h ¶ *Et cùm dicimus*.hoc est exemplum secundi.

i ¶ *Continemus*.id est,ex causſa donationis dedi. & ita disiuncta pro coniuncta ponitur.sic suprà,de au.& arg.leg.l. Quintus.§.fin. & C.de inst.& substi.lege,generaliter.in princip.& de episc.& cle.authen.sed nouo.signata super l.ſiquis in hoc.

k ¶ *Cùm verò dicimus*.exemplum tertij,vbi soluta ponitur pro disiuncta.& dic ꝙ eum dare facere oportet,quòd iudex sic in sententia dixerit:condemno Titium in id,quod eum dare facere oportet. cùm tamē certa fit quantitas vel factum,& in aliqua parte gestorum comprehensa:aliàs non teneret hæc sententia:vt C.de sent.quæ sine cert.quanti.lege,hæc sententia.vel pone in contractu:vt ff.de verb.oblig.l.ſi à colono.& l.ſi stipulatus.§.cùm stipulamur.

l ¶ *Quoduis eorum sufficit*.siue aliquid debuit dari,aut fieri. ac ſi diceret,promittis quicquid aut dari aut fieri &c. & ita soluta pro disiuncta ponitur.sic suprà,de leg.& ſe.lege,legis. & econtra quandoque ꝓ coniuncta:vt hîc subiicit:cùm verò dicit,sic suprà, de auro & argento.lega.l.ſi quis ita.

m ¶ *Donum,munus*.in quo hæc diſcrepant,habes j. eo. inter donum.

n ¶ *Operas*.scilicet diurnas.

o ¶ *Redemerit*.scilicet libertus à patrono,remoueatur patronus à contra tab.vt ff.de bo.liber.iulianus.

p ¶ *Si omnia*.& sic pro coniuncta.

q ¶ *Esse*.vt à contra tab.remoueatur.

r ¶ *Ex re*.vel dic aliàs ex re,id est impositione rei,vel facti.aliàs ex re, id est à patrono.vel dic ex re,id est veritate.

s ¶ *Si quadam*.vt munus tantum.

t ¶ *Non desiderabuntur*.scilicet quæ non sunt imposita:vt scilicet, redimantur.sed sufficit redimi quæ sunt imposita.vt à contra tab. remoueantur.

v ¶ *Item dubitatum*.consilio.fortè talia erant verba in libris antiquis: opē & consilio alicuius furtum factum puniatur in duplum vel quadruplum:& hoc materialiter.Azo.

x ¶ *Ex sententia*.aliàs sententię.& ſupple an sint accipiendæ sententię coniungentium,id est eorum qui coniunctim dicebant orationem poni,aut contra &c.

y ¶ *Coniungentium*.& sic coniungenda.

z ¶ *Separantium*. & sic separanda.

a ¶ *Furtum facit*.scilicet per alium.

b ¶ *Condici potest*.puta ei qui tulit opē,potest condici:ei qui consiliū præbuit,nō:vt init.de ob.ex deli.§.ope.& ff.de fur.qui seruo. sed videtur etiam qui tulit opē nō teneri cōdictione furtiua:vt ff. de condi.furproinde quæ est cōtrà. Sol. appellatur hîc condictio. ſ. certi generalis.Ibi condictionē furtiuā negat competere vel dic dari cōdi.á.personalem actionē. ſ. furti. sicut ponitur instit. de act.§. sic itaque. vbi denegat condi. fur. vel tertiò hîc quoquo modo deuenit res ad eum qui tulit opem,ibi non. & pōt hic breuiter dicere , generale est vt quis de consilio non teneatur:vt ff. manda.l.ij. §.fin. nisi aliàs non erat ille facturus:vt in eo.ti. ſi remunerandi. §. ſi tibi man.in fi. §.& hoc ſi non est fraudulentum. tunc enim est obligatorium:vt j.tit.j cōſilij.& ff.de do.qđ ſi cū scires. Sed ac.fur.licet sit fraudulentum,locum nōhabet:vt in prin.huius gl. nisi aliàs non erat ille facturus furtū.arg.ff.de iniu.non solū.§.ſi mandato.& ff.de fur. ſiquis vxori. §.neque.quando que tamen ex ſolo consilio tenetur quis : licet ille aliàs erat factur⁹, vt in consilio dato furto:aliàs ſeruo:vtC.de fur.ſiquis nō vt notātūc tenetur licet ille aliàs erat factur⁹.& licet cōſiliū nō habuerit principaliter,dū tamē ſecūdariò:vt & ff.de fur.ſi pignore. §. pen. & instit. de ob.ex deli.§.ope.& ff.de fur.in furti actione.§.ope.& §.rectè. Acc.

c ¶ *Et ſanè*.nunc contradicit prædictis.

d ¶ *Nec consilium*..ad hoc vt teneatur.

e ¶ *Et factum*.scilicet furtum.

f ¶ *Secutum*.vel ab eo,vel alio:vt ff.de fur.ſi is qui.§.ſi tu Titium. & l. qui ſeruo.cū ergo hic finis contradicat Labeoni:aut dicā Labeonē male dixiſſe:aut quod melius est,vtrūque admittā,cū vnū alij non sit contrarium.vtrunque enim interuenire oportet vt sit furtum,& agatur furti:& ſecundū hoc coniunctim ponuntur:vt hîc in fin. ſed cùm diuersa sint dare consilium,& ferre opē:ſeparatim ſecundum Labeonem sunt accipienda:vt pote cùm alterum sine altero esſe possitimo nunquam simul sunt,cùm ſemper præcedat consilium,& ſequatur opera. & ſecundum hoc Labeo soluit significationē verborū,dicens eam ſeparatā & diuiſam.veteres verò effectum agendi conſiderauerunt:& sic vtrunque est opus:& sic coniunctim intellexerunt.patet ergo ex prędictis ꝙ coniuncta ponitur pro disiuncta.Itē propriè. Item disiuncta pro coniuncta.Item soluta pro disiuncta.Item etiam pro coniuncta.Item soluta quo ad quid pro coniuncta:quos casus vij.hîc lege per ordinem.

g ¶ *Onditionales creditores*.de his dixi ff.eo.l.creditores.

h ¶ *Competitura est*.quantum ad ſpem:vt instit.de verb.obl.§.ex conditionali.& est competitura in euentum conditionis.

i ¶ *Reditor*. *Perpetua*.facti pacti de non agendo in perpetuum.

k ¶ *Non potest*.vt j.eo.debitor.& j.titu.j.ſi quis obligatione.§. non potest.& ff.de acti.& ob.is cui.§.fi.

l ¶ *Exceptionē timet*.vt j. pacti facti de non petendo vſque ad annū.

m ¶ *Similis est*.quia sicut vnus expectat diem, sic alter condi.sed differunt in aliquo:vt j.eo.l.cedere.Item quantum ad condictionem indeb.vt ff.de condi.indeb.l.ſufficit.vel dic,ſimilis est conditionali creditori cùm conditio est omnimodo extitura.

n ¶ *Ognoscere*.Pone exemplum vtriuſque verbi ſcilicet cognoſcere & diſpungere,vt habes ff.de bo.autho.iudi.poſ.l.ſi.

o ¶ *Conferre*.& post collationem cancellare quod redditum vel impēsum inuenitur:vt ff.de diuer.præſcri.l.in omnibus.§.reipub.& de re mili.ex causſa desertionis.& de statulib.l.ſi statulibera pœnæ.§.ſi.

p ¶ *Liberorum*.Pone exemplum ff. de polli. l. pe.vbi dicit extraneum hæredem inchoantis opus teneri in quintam patrimonij ſi nolit perficere opus inchoatum,ſed eum qui est ex numero liberorum , teneri in decimam ſi non vult complere opus.

q ¶ *In potestate*.ſcilicet parentum.

r ¶ *Sed omnes*.etiam naturales. ff.ad Treb. ex facto.§. ſi quis. & facit j.eo.l.liberorum.& ff.de in ius vo.ſed ſi hæc l.§.liberos.Sed arg.cōtrà, ff.de

ratis.nam cùm dicitur [a] apud veteres [b], *Agnatorum* [c] *gentiliúmque*. *que*, pro ſeparatione accipitur. at cùm dicitur, *Super pecunia* [d] *tutelāve* [e] *ſua* [f], tutor [g] ſeparatim sine pecunia dari non potest.& cum dicimus [h], *Quod dedi aut donaui*, vtraque continemus [i], cùm verò dicimus [k], *Quod eum dare facere oportet*, quoduis eorum ſufficit [l] probare.cùm verò dicit prætor, *Si donum,munus* [m],*operas* [n] *redemerit*, [o], ſi omnia [p] impoſita ſunt,certum est omnia impoſita [q] redimēda esſe [r]. Ex re [r] ergo pro coniunctis habētur.Si quædam [s] impoſita ſunt.cætera non deſiderabuntur [t].

¶ Item dubitatū [v] est, illa verba, *ope*, *consilio*, quemadmodum accipienda ſunt:vtrùm [3] ex ſententia [x] coniungētium [y],an ſeparantiū [z]. Sed verius est, quod & Labeo ait, ſeparatim accipienda : quia aliud factum est eius qui opē, aliud eius qui conſilio furtum [a] facit. ſic enim alij condici potest [b], alij non potest.Et ſanè [c] post veterum auctoritatem eò peruentum est,vt nemo opē furtum videatur feciſſe,ni ſi & conſilium malignum habuerit:nec conſilium [d] habuiſſe nocē di , [4] niſi & factum [e] ſecutum [f] fuerit.

LIIII. Vlpianus libro lxij.ad Edictum.

COnditionales creditores [g] dicuntur [1] ij,quibus nondū cōpetit actio,est autem cōpetitura [h]: vel qui ſpem habent vt competat.

LV. Paulus lib.xvj.breuis Edicti.

CReditor autem is est , qui exceptione perpetua [i] ſummoueri non potest [k]. Qui autem temporalem exceptionem timet [l], ſimilis [m] est conditionali creditori.

LVI. Vlpianus lib.lxij.ad Edictum.

COgnoſcere [n] inſtrumenta, est relegere & recognoſcere. ¶ Diſpungere,est conferre [o] accepta & data.

101 ¶ Liberorum [p] appellatione continentur non tantùm qui sunt in potestate [q]: ſed omnes [r] qui ſui iuris sunt , ſiue virilis, siue fœ-

1 Fl. *super pecuniæ tutelāve ſua.*

3 Fl. *deeſſe,imposita.*

3 Fl. *accipienda ſunt ſententia. coniungentiū an ſeparantium.*

a Quod verum ſecuto &3.de ſer.cor.l.j.§. ꝑſuadere.ſi aūt opē &cōſiliū ſimul adhibuit furto, ui in l. qui ſeruo.in apostil. in verbo,ex ſolo cōſilio ſuper glo.in vers. admittit.ſuprà de fur.

3.de iure immu.l.j.§.perſonis.

a ¶ *Deſcendentes*.vt nepotes ex filia:vt C.de condi. inſer. l. j. & 3. qui ſatisda.cog.l.ij.§.prætor.ſed appellatio filiorum magis ſtricta est:vt in ſti qui da.tu.poſ.§.ſi.licet sit contrà.j.eo.l.filij.ſed ibi ſolues.

b Q*Vibus Cæteri*.diſcipuli.

c *Magiſtri*. id est magis quam diſcipuli adſtricti [a].

d ¶ *Appellantur*. vt magiſtri ſocietatum:vt 3. de pact. item magiſtri.& etiam legum: vt ſuprà, de arbi. qualem. §.ſi.Item liberalem ſtudiorum : vt C. de profeſ. & medi. l. magiſtros. Item cuiuſlibet mechanicæ artis:vt ſtatim dices ibi, vnde cuiuſlibet &c.& nota hic exigi in docente ſolertiam.Exigitur etiam fides & ſcientia:vt inſtitu.in prooemio. §.quorum omnium.

e ¶ *Cognominantur*. quia ad ipſos pertinet ſolicitudo reipu.magis quàm aliis:vt hic, & ſuprà,ex quibus cau. ma. l.& qui data.in fin.& l. ſeq.

f *Appellamus*. & sic Bono. dicunt.

g ¶ *Perſequi*.id est cōſequi quod ſuum est, vel ſibi debitum.& pone exemplum ſuprà de pig.act.ſi rem.§.omnis. & qui.mo. pig. vel hypo. ſol. item liberatur. §.j.

h ¶ *Satis accipit*. fideiuſſorem puta vel pignus. vel dic perſequi quo ad hoc vt conuentus ſit in mora : vt ff.de per.hær.lege, diuus.§. diuus.

i L*icet.Videatur*. Sed quæ ? Reſpond.facere plura continet nam iudicare : vt j.eod.l.verbum facere. Item non facere : vt j. eod.facere oportere.aliàs incipit facere non oportere. Item etiam verbis contrahere : vt ff.de cur.bo. dand.l. de curatore. circa princi. quæ non continet gerere : cùm gerere ſit aliquid facere etiam ſine verbis vt j eo.l.Labeo. in fi. quod ergo hîc dicit nihil intereſt,ſtrictè accipitur facere:vt j. eo. l.faciendi verbo.

k ¶ *Paternos*.pone exemplum:vt ff.de repu.l.nullum. item & ff. de in ius vo.ſed & ſi §.fin autem.Idem de maternis.vt ff.de excu. tu.l.libertum.

l ¶ *Liberorum noſtrorum*.ſcilicet libertos,ſi non habes in textu , nō dicimus noſtros:vt hic, & ff.de iure patr. l. ſeruum à filio.quod accipe cùm ex peculio caſtrenſi ſeruum manumiſerit:aliàs non : vt ff. qui & à qui.ſiquis hac lege 6.j.& sic ſoluta est quæſtio quare.vel est ratio quia etiam vino patre eſt filij:vt ſuprà,de li.& poſthu.l.in ſuis. Item nec libertum liberti,noſtrum dicimus:vt infrà eo.l.Modeſtinus.

m P*Ortus. Concluſus*. id est locus vbi rates morantur & ſtant. Azo.

n ¶ *Munita*.id est non minus quàm ſi in ſtatione eſſent:vt ff. de flu. l.j. §.ſtationem.Azo.

o ¶ *Angiportum*.id est,ſtrictus portus.vel id est parua porta ciuitatis quæ portula dicitur in vulgari : & sit mentio portus vt sic expoſitione eg eamus.ff.de rerum di.l.nemo.

P L*Ocus est non fundus*.totus & integer. quandoque dicitur locus etiam fundus:vt j.eo.fundi.§.locus.

q ¶ *Fundi*.vtbani vel ruſtici:vt j.§.loci.& ff.de aqua plu. arcen. l. j. §. apud.non rei mobilis:vt ff de relig.l.is,qui.§.j.

r ¶ *Plerunque*.quia etiam cum villa:vt infrà eodem,fundi.in princ. & est villa vilis domus.

s ¶ *Conſtituerimus*.No.ergo ꝙ arbitrio fit fundus & locus:vt hîc , & ff.de leg. j. quod in rerū §.ſiquis.& l.planè.§. ſi.& ff. communia prædi.ſi quis.§.planè.

t ¶ *Si eum*.locum. Accurſius.

v ¶ *Fines*.certos , & limitatos.

x S*atisdatione*.Pone exemplum in ſatisdatione iudicatum ſolui:vt ff.iudi. ſolu.l.v. §.nunc videamus.& facit ff.de pract. ſtipul.l.j. & de pigno. act.l.ſi rē. §.omnis. & j. eod. habere.§.cautum.& ff.qui ſatisda.cog.l.j.& C. de verbor.ſignific.l. ſancimus.

y ¶ *Qua*.ſcilicet re promiſſione.Accur.

z T*igni*. Pone exemplum ff. ad exhi.l.gemma.§. aliter. & l. tigni. Itē ff. de tig. iniun.l.j.& inſtit.de rer. diui. §. cum in ſuo. & de rei ven. l. in rem. §. tig. & facit j.eo.ferri.§. fabros.

a P*enes. Amplius*. id est firmius.

b ¶ *Apud te*. vnde dicitur depono apud te: vt ff.depoſiti.l. ſi homi- nem. Item apud te est quod petere potes : vt j.eo.id apud.

c ¶ *Poſſidetur*. vel ciuiliter,vel naturaliter.ſed ſecundum hoc econtra debuit dicere , ſ. quòd plus contineat apud:quàm penes : cum omne quod continet penes, contineat apud: ſed non econtra:ſed ex pone hic amplius , id est,plus attribuit alicui, vel maius commodum ſignificat:non quòd largius ſit, vel plura contineat.

d ¶ *Inteſtatus*. id est dicitur decedere inteſtatus. da exemplū in concordantiis iſtius ff. de contrata.filium §.q ſi hi.& de teſta.tu.ſi nemo. & de ſuis & legi. hær.l. j. & inſt.de hær. ab inteſt.in princip. vbi etiam not.quòd ſex mo

† Vide hîc Vallā lib.ele gan.vj.c. liiij.

1 Fl. *qualiter qualiter.*

1 Fl. *deeſt,hæredes.*

2 Flo. *continetur.*

1 Flo. *fœminei ſexus.*

2 Adde qui dicantur magiſtri.& in quo à docto re differant. gl & Card. in cle. j. de magiſtr Hoſtiēſ.in ſum.eod.§ j.

1 Flo.Cui.

2 Fl *appellari.*

3 Fl.*accepit.*

1 Flor. & hi.

4 Fl. *noceat.*

3 Fl *definitur.*

Facere & gerere differunt.

1 Fl.*villa locū.*

2 Fl.*habuerunt.*

FF iiij

Universidad de Deusto Biblioteca

2 *Dicitur*.ac per hoc periculo est emptoris: vt suprà, de contrahen. empt: quod sæpe.§.si res.

b ¶ *Donationis*.donatio genus:vt instit.de dona.in rub. circa princ.& ff.de dona.l.j.continens etiam legatum:vt instit.de le.§. legatum. Sed contrà.ff.de do.filiusfa.§.pe.vbi permittendo pater filio donare, nō videtur causſa mor. permittere.Solu.refert lex loquatur permittendo, vel prohibendo:quo casu omne comprehendi tur : vt hic.an priuatus: & tunc non:vt ibi. Vel dic,omnis donatio cōprehenditur : nisi illa quæ exigit specialem concessionem.nam quę speciale exigit concessionem:non continetur generali dicto. ar. ff.de procu.l.Pomponius, & de mi.illud.§.si talis.

1 Flo. *dicetur*.

1 Flo. *aberit, abfuerit*. 3 Flo. *cōprehendant*.

c *Illa verba arbitratu*. Da exemplū vt ff.pro so.si societatem.§. fi.& l.sequend ¶ *Ius significant*. id est quòd de iure arbitrium fieri debeat:hoc est à persona quæ possit arbitrari:& quòd dicat vt bonus viralias reformatur:vt d.l. si societatem.& suprà. de ope.liber.l. si libertus.

d ¶ Et *in seruum*. bene sequitur si ius significat,quòd seruus nō possit esse arbitrator : vt ff. de verb.obli. stipulatio ista.§.hi.& insti. de stipu.ser.§.sed cùm factum. Item quia serui secundū ius pro nullis habentur:vt j. titu.j. l. quod attinet. similiter nec verus arbiter esse potest:vt ff. de arb. Pedius.§.j.quidam tamen & istam intelligunt in vero arbitro qui ad similitudinē iudicis procedit.& facit suprà, de cur. fur. l. consilio. in fin.

4 Seruus arbiter esse non potest.

f *Haec verba. Abfuerit*.aliàs adfuerit.& sub.tātum dabis, vel sub. illam rem tantum tibi tradam.aliàs abfuerit.& tunc.ſ.non dabis. & pone exemplum in stipulatione iudicatum solui:quæ tria continet:cui quādoque ſpecialiter subiicitur dolum malum abesse abfuturúmque esse. & ſi cui rei dolus malus abfuerit.x.dabit.nam dolum cuiuslibet comprehēdit etiam extranei.vt hic,& ff.iudi.solu.l.nouissima. Item pone exemplum ff.de verb.obli.stipulatio ista.§.siquis dolum.& facit ff.de ser. vr. prædio.ſi seruitus.& de verb.obli.inter stipulantem.§.j.

g *Siendum est.Successiones*.id est gradus.vt hæres hæredis.sic ponitur C.de in li.iur.is qui rationes.& da exemplum.C. de hære. insti.l.fi.& quod dixi ff.eod.hæredis.& dic hic quod quæſiui suprà,de peti.hæ.l.iij.§.sed & Titio.

h ¶ *Speciebus*.id est casibus.

i ¶ *Proximum*.id est primum ſcilicet tantum:est ergo regula vt omnes contineat.sed fallit in casibus tribus qui ſequūtur:& in aliis quos non.j.titu.j. qui per ſucceſſionem.

k ¶ *Impuberis*.facta his verbis,quisquis &c. & da exemplum suprà, de vulg.sub.qui liberis,§.fina.& lege,patri.& institut.de pupil. sub. §. qui substituitur.

l ¶ *Filio*. impuberi meo.

m ¶ *Vbi*.id est in qua substitutione vel verbis.Azo.

n ¶ *Non continetur*.ſcilicet primus.

o ¶ *Item in lege*.da exemplum C.de li.& eorum li.l.pe. Sed contrà ff. de bo.li.ſi filius.§.Paulus.Sol.ibi contra tabul.hæredi hæredis:hic accuſationem ingrati denegat.fic in eo qui ex neceſſitate manumittit.nā habet contra tab.vt C.de bo.poſ.contra tab.liber. l.j. ſed non accuſat ingratum:vt C.de oper.liber.l.ij.

p ¶ *Item dicitur*.da exemplum ff.de ope.li.cum patronus.§. cū libertus:ſed contrà in eo.tit.ſi operarū.vbi debet tranſire iudiciū operæ ad filiū etiā non hæredē, ſed primo loquitur in opera certa:illa ſi operarum,in incerta:vt plenè nota.ff.de cōdi.inde.ſi non ſortem.§. libertus.

q ¶ *Verba hæc, Is pollicetur* prætor iudicium redhibitorium emptorii,& his ad quos ea res pertinet.vt ff.de ædil.edi.l.j.§. q ſi mancipiū. quod exponitur,id eſt,is qui in ius vniuerſum ſuccedit : non in re vlla tantùm:vt hic,& ff.de ædil.edi.ſciendum.§.deinde.ſed quandoq; etiā ſucceſſorē rei continet: vt cum dicitur:non datur actio poſt iuramentum neque in iurantem neque in eum ad quem ea res pertinet : vt ff.de iureiuran. l. ait prætor eius rei &c. quo etiam ſingularem cōtinet ſucceſſorem:ſiue in rem illam:vt in eod.titu. l. etiam ſi in rem. Item fallit ſecundò quod dicit hic ſuprà , de adop.his verbis.ſed in illis ll. im propriè ponitur.

1 Fl.*accepit*.

r ¶ *Dominium*.i.vniuerſalis ſucceſſor.

s ¶ *Contineatur*. ſcilicet his verbis.

2 Fl.*ſecus pernoniſſe*.

t *Aliud est capere*. Da exemplum quia hæres inſtitutus & rogatus de parte reſtituenda non capaci,id quod confiſcandum eſt nō capit:quod apud ſe manſurum eſt: ſic vt ff.de vul.ſub.ex facto.§. Iul. & facit j.tit. j.l.non videtur quiſquā vbi plenè dices.ſed cōtrà,infrà,eod.l.cepiſſe. Solu. vt ibi. Item contrà.ſuprà de fideiuſſ. tu to. l. j. Solu.ibi impropriè.

3 Fl. *ne quid*.

v ¶ *Sic & peruenisse*. pone exemplum vt in prætiis quæ pērūenerunt ex venditione rerum hęreditariarum ad bonā fidei poſ. hæreditatis:vt ff.de pe. hær.ité veniunt. §. item placere. quod intelligitur ſi locupletior eſt : vt hic, & j.eo. ti.l. vtrum. Ité pone exemplum ff. de leg.iij. qui cōcubinam. § ij.& facit j.eod.l. nomen filiarum.§.fin.Sed contra.j.e.l.peruenisse.

7 Fl. *Fabam*.

Fabam. ſed ibi impropriè:ſicut in multis aliis locis ponitur impropriè : vt ff.ad Treb.cogi.§.ſed ſi quis rogatus.& de hære.vend.l.ij.§.peruenisse.& ff. quod me.cau.l.videamus.& l.ſi ipſa.

x ¶ *Rectè*.id est arbitrio boni viri:vt j.l.hæc verba.

y ¶ *Præstari*.ſcilicet,indemnitatem his rebus.ſub pro.& da exemplum in condemnato in rei vendi.cui cauetur à petitore his verbis:vt & ſuprà,de rei ven.l.ipſi quoque.idem pone in agente redhibitoria , cui ſimiliter his verbis cauetur ſi conuenitur ex maleficio ſerui ab extraneo:vt ff.de ædil.edic.l.redhibere.§.idem. Pomponius.

z ¶ *Periculum*.perſonæ:vt arg C.de transac.interpoſitas.

a ¶ *Damnum*. ſcilicet, pecuniæ:vt ſuprà,de dam.infec.l.iij.& arg. C. de ædil.ac lege.j.

b *Appellatione*. Abſolutus à tota re,à parte abſoluitur:vt ff.de excep.rei iudi.ſiquis cùm totum.Item facit ff.de euic. l. j. & de leg.j.l.planè.§.ſi.& ff.eo.l.locus.

c *Haec verba*.Da exempla & concordantias vt dixi ſuprà , eod. reſtituere.

d ¶ *Rectè enim*.& ſic expoſui ff.l.aliud.§. hæc verba.

e *Signatorium*.Legaui tibi ornamenta muliebria. alij anuli cōtinentur,non ſignatorius:vt hic,& ff.de aur.& argent.leg.Largumento.§.ornamenta.& eſt ſignatorius cum quo ſigillatur:vt ſuprà, de teſta.lege,ad teſtium.§.ſi ab ipſo.& §.ſignum.& facit ſuprà , de bonis dam. diuus.

f *Restituere*.hoc die vt diximus ff.eo.reſtituere.

g *Ediſſe*. Pone quòd emi liberū qui ſciebat ſe liberum. tenetur mihi ad duplum eius quod dedi vel permutaui vel compenſaui pro eo,quando proclamat in libertatem : quia totū videor dediſſe:vt ſuprà,de lib.cauſſ.lege,in tantum.& l.ſequen. Item pone exemplum in permutatione : vt ſuprà, de iure dot.lege, ſi ei nuptura.Item ita

in conpen.ff.ſoluto matri.ſi filio.Item & qui accepto tulit, dediſſe videtur:vt ſuprà,de cōdi.ob cauſam.ſi mulier.Item facit ſuprà , de verborum obli.vbi autem non.in fi.l.

2 *Frugem. Appellari*.ſcilicet ait Paulus.Et notā,q nomen reditus genus eſt ad fructus:cum omnis fructus ſit reditus:ſed non ecōtrà:quia partus eſt reditus, non tamen eſt fructus:vt ff.de vſur. Paulus. §. hæres. & §. Neratius. & ad Trebel. l. deducta.§.ſi hæreditatem.& ff.de viu.in pecudum.§.partus. & reditui parificat Paulus frugem : ſicque continet omnia quibus homo veſcitur ſecundum cum:in quo corrigit eū Iul.ſtatim.

1 Fl.*deeſt, excidit*.

2 Fl.*deeſt, vel ex*.

3 Fl.*creti ſcdi nis*.

4 Fl. *lapidicinii*.

5 Flo. *carnem*.

b ¶ *Iulianus ſcribit*. & male, addendo:imò corrigendo.

6 Fl.*deeſt, in*.

c ¶ *Veſcatur*. quod intellexerat Paulus à fruendo dictas. Accur.

d ¶ *Frumentum*. dixit frugis vocabulum, nunc frumenti. infrà eo. qui fundum. dicit de pomo.

e ¶ *Teneat*.i. ſpica. ergo hordeum & ſpelta & auena.

f ¶ *Definisse*. dicit Iul.

g ¶ *Potius dici*. quàm frumentum : licet hoc in fi.l.corrigit.

h ¶ *Siliqua* id eſt, pellequadam qua retinentur fabæ : aliàs aliter accipitur:vt C. de epiſco.& cler. l. cùm clericis. auth. ſed hodie. quæ ſcilicet lupinū & fabam & ſimilia legumina puta , &c. & ſic corrigit quòd ſuprà dixit. eſt ergo hic generaliter eius ſignificatio : ſpecialiter verò vulgari ſermone dicimus id tantum granū frumentum quod præſui bonitate cætera ex cellit.

7 Fl. *Fabam*.

i ¶ *Nterdum. Significat*. id eſt , dicere , verbum poſſeſſionis ſignificat verbū proprietatis,id eſt,id quod deſignatur per verbum pro prietatis.& da exemplum ff.de iudi.ſi de vi.Item C.de fideiuſſ.mi.l. fi. & C.de cōtrahen.emp.cùm res.& de dona.inter vi. & vxo.l. ſi quidē. & econtrà dominium pro poſſeſſione:vt C.de rei ven.l.quoties.

k ¶ *Poſſeſſiones*.exponitur ergo,id eſt,res poſſeſſas.

l *Mpensæ,Peritura*.omnino. Accur.

m *Futura*. ideóque repetendæ ſunt:vt argu.ff.ad legem Rhod. de iact.l.ij.§. æquiſſimum. Azo.& da exmplum C. de rei vxo. actio. l. j. §.ſed nec ob impenſas.

n ¶ *Paſtinationes*.id eſt,planationes , arbuſti, id eſt , arboris ne ruat terra in futuris annis. vel etiam paſtinationes vineæ : vt accipitur ff. quod vi,aut clam.l.ſemper.§.j.

1 Fl. *paſtinationē*.

o ¶ *Fuerat*.alioquin diceretur neceſſaria impenſa.

2 Fl. *quorum*.

p ¶ *Puerorum*.id eſt,ſeruorum:vt & ſupra,de rei vendicatio.ſin autē. §.fina.

q ¶ *Carere*.vt & ff.de impenſis.l.vtilium.& de pig.act.ſi ſeruus.

r ¶ *In his*.i.in vtilibus impenſis.& ita eſt contra.ff. de impenſis. l. j. §. pen.vbi dicitur q; piſtrini & horrei impenſa eſt neceſſaria.Sol.ſi fiat in reficiēdo,obtinet quod ibi.ſi in faciendo , obtinet quod hic : ar. ff. de iti.actúq; pri.l.iij.§.pe.vel dic ſecūdum qualitatē rerū quandoque neceſſaria quandoque vtilis dicitur impenſa horrei & piſtrini.

s ¶ *Voluptariæ*.alias voluntariæ,id eſt,voluntatis cauſſa factæ. alias voluptariæ,id eſt,voluptatis vel delectationis cauſſa factæ.

t ¶ *Incruſtationes*.quādoq; ſubtilis cruſta marmoris extra murū ponitur,vt totus marmoreus videatur.Loricatio eſt cælatura in modum loricæ facta:vt picturæ militum armatorum:vt in palatio communis Bonon.& quod ſubiicit picturæ.ſ.alias imagines vel figuras continentes vel nullas.& facit ad hanc l.ff.de rei vē.in fundo.& quod ibi no. & C.de rei vxo.act.§.ſed nec ob impēſas. & quod ibi not. & facit ff. de impen.l.quod dicitur.& l.ſeq.& de peti.hære.l.vtiles.Accur.

v ¶ *In generali repetitione*. pone q; teſtator in ſubſtituendo repetiit legata,quæ ab inteſtato reliquerat:vt ff.de lega.iij. cùm in ſubſtitutione.Sed & hoc non dico intelligi repetitum niſi contraria colligatur voluntas:vt ff.de lega.j.l licet.Item pone vt ſuprà,de fund. inſtru.l. Seiæ.in prin.& facit j.eo.l.verbis.

¶ Voluptariæ ſunt,quæ ſpeciem duntaxat ornant , non etiam fructum augent:vt ſunt viridaria,3 aquæ ſalientes,incruſtationes t ,lo ricationes,picturæ.

3 Flo. *viridia*.

Teſtator repetendo legata à ſubſtituto,uidetur repetere & libertates.

LXXX. Idem lib.ix.ad Plautium.

IN generali repetitione v legato rum etiam datæ libertates cōtinentur ex mente legis xij.tabu.

Pone caſum huius legis:& ſeq.ut in gl.

LXXXI. Idem lib.x.ad Plautium.

CVm prætor x dicat,*vt opus factum reſtituatur* , etiam damnū datum actor cōſequi debet. Nam verbo *reſtitutionis* , omnis vtilitas actoris continetur.

LXXXII. Idem lib.xiiij. ad Plautium.

VErbum *amplius* y ,ad eum quo q; pertinet cui nihil debetur: ſicuti ex contrario z minus ſolutū videtur,etiā ſi nihil eſſet exactum.

LXXXIII. Iauolenus lib.v.ex Plautio.

PRopriè bona dici non poſſunt a , quæ plus incommodi quàm commodi habent.

Pone caſum,ut in gloſ.& etiam in l ſeq.

LXXXIIII. Paulus lib.ij. ad Vitellium.

FIlij b appellatione omnes c liberos intelligimus.

LXXXV Marcellus lib.j Digeſtorum.

NEratius d Priſcus tres e face re exiſtimat collegium. & hoc magis ſequendum eſt.

LXXXVI. Celſus lib.v. Digeſtorum.

QVid aliud ſunt iura prædiorū,quàm prędia, qualiter f

x *Cùm prætor*.prętor dicit opus vi,aut clàm à te factum reſtituas : vt ff.quod vi, aut clàm.l.j. in princip. quod exponitur hic, non ſolum opus reſtituitur,id eſt,deſtruitur, & in priſtinum ſtatum res reponitur:ſed etiam omne damnum actori emendatur : vt ſuprà, quod vi,aut clam.l ſemper. §. in hoc interdicto. Item cùm debeat arbitrio boni viri deſtrui : vt ſuprà, de operis noui nuntia. l. antepenulti. §. ſi quis autem.& arbitrium eſt etiam in omni damno: vt ſuprà eo. hæc verba. ergo omne damnum venit , vt hic dicitur.in alio ſenſu ponitur reſtituere ff. eodem. l. reſtituere.

y *Verbum amplius*.cauet legatarius de reddendo ſi quid ei ſoluatur qđ per legem Falcidiam. l. j. §.hæc verba. & hoc non ex propria ſignificatione verbi amplius. comparatiuum enim eſt, & propriè plerunque ponitur:vt ſuprà de lega.iij. ſi ſic.

z ¶ *Ex contrario*.da exemplum vt dixi ſuprà eodem. minus. Accurſius.

a *Propriè bona dici non possunt*. in naturali ſignificatione verborum:vt ſuprà eo.bonorum.vbi plenè dixi.

b *Filij*.pone exemplum. patet tutores filio. ſi plures habet, omnibus videtur dediſſe.ſ.qui ſunt in primo gradu : vt ff.de teſta.ture.l.ſi quis ita. § j.& hoc quia fauor eſt : ſecus ſi odiū eſſet,vt exhæredo filium meum:cùm plures habeam.nam nemo eſt exhęredatus: vt ff.de libe. & poſthu.l.ij.& pro hoc eſt in eod. titu.l.cùm quidam.& ſecundum hunc caſum non eſt contra quod ſignatur inſti.qui dat. tut. poſ.§.fi.vbi dicit non contineri nepotes filij appellatione. Vel dic ſecundo caſu in pupilla prohibita tutori vel eius filio iungi,vt etiam nepoti iungi non poſſit:vt ff.de ritu nup.l.Senatuſconſul.& eſt ratio, quia rationem reddere debet:vt ſuprà eo.titu.ſi quis tutor.§. fin. & l.libertum.§.Senatuſcon.aliàs non:vt dicto §.inſt.qui.da.tut.poſ.Vel dic tertiò loqui in quodam alio ſpeciali caſu:vt & omnes omnino comprehendat:vt lego tibi prædium cum villico & contubernalibus eius , & filiis eius.nam tunc nepotes ex filio legati videntur:& ſic appellatione filij nepotes continentur:vt j.eo liberorum. §. ſed & Papyrius.& hoc quia non debent nepotes ſeparari à patribus:vt C. communia vtriuſq; iudi.l.poſſeſſionum.aliàs regulariter contrà , vt inſtit.qui da.tut.poſ.§. fi.quòd facit ff.eo.cognoſcere.§ fi.

c ¶ *Omnes* maſculos & fœminas.

d *Neratius*.pluribus locis collegij habetur mētio:quod ex quot fiat hominibus , dicit.tres ergo, ſcilicet homines,ad minus ſub.faciunt collegium,ſed per vnum retinetur : vt ſuprà , quod cuiuſque vniuer.l.ſicut eſt.§.fina.Idem de familia:vt ff.eod. deteſtatio. in fi. vbi de hoc dixi.

e ¶ *Tres*.perſonas.

f *Quid aliud. Prædia qualiter*.id eſt qualitatiuè , vel ſecundum eam qualitatem ſe habentia.i.ſicut bonitas,&c.ſicut enim bonitas prædij. i. fertilitas bonorum multorum , vel ſalubritas , ſcilicet herbarum multarum , vel amplitudo ſinium eſt qualitas ipſius prædij:

a Concor. text. in ca. cū oēs. cū gloſ.& ibi not.extrà de cōſti & c.cū dilecta extrà de reſcri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita iura.id est libertas vel seruitus:vt infrà de re.cor.& incor.in fi.quæ est qualitas eius:restèque quæritur qualis est fundus cùm de seruitute vel de libertate certificari volumus:vt ℨ.de euict.l.pen:

a V T *Alphenus*.aliàs incipit, Alphenus.
b
c ¶ *Romam*.nos qui sumus Bonon.
d ¶ *Habitaremus*. in suburbiis tamē. & de hoc plenè dixi, suprà eodem.l.ij.
e P *Ropemodum*. aliàs ꝑpemodū.aliàs ꝑpe. & exponit quendā consuetam colorem loquendi.
f ¶ *Tantum*. quod valeat centum aureos.
g ¶ *Legato*. vt dicatur tantū pecuniæ reliquisse, quantum fundus ille alienus valet. pecunia enim æstimat merces:nō merces pecuniā:vt hîc,& ℨ.de fideiuſ. l. fi ita fideiussorem.& ad Treb. l. deducta.§.numis.ibi, diuersa est cauſſa &c. & facit ȷ. eodem, l. hæc nuntiatio.
h B *Oues magis*. electiuè: vt ecce si venditor iumēti dicat vitia : non continetur bos,id est nō sequitur ꝙ venditor bouis debet dicere vitia : vt ℨ. de ædi.ædic.l ędiles. in prin. & §. iumentorū. Itē si lego armentū, cōtinētur boues : vt ℨ. de leg.iij. seruis. §. armēto.sed si lego iumēta boues non continentur:vt eo. titu. legatis. §.iumentis.
i ¶ *Iumentorum*. nam iumenta faciunt equitium.
k ¶ *Appellantur*. ex genere.
l ¶ *Hoc sermone*. Dedi centū ꝙ Berta nōse dotis viri ei' : & stipulatus sum mihi reddi si ab eo diuertat postea,& alij nubat : repetā:quia dū nupta esset primo viro , videor de disse:vt hic , & ℨ.de iu. do. stipulatus de dote. & facit l.dotē. & l. stipulationem. & l. licet.

1 Fl.*inter edere & reddere* rationes.

& idē si promiſi tantū Titio cui ſperabā eam nubere. nam ſi alij primo nubat,& diuertat,& tūc Titio nubat:non teneor:vt ℨ.de iur. dot. l.dotis promiſſio.§.quod enim vulgatū. Itē pone , minor xx. ann. potest manumittere ancillā , vt ei nnbat. intellige primò quàm alicui alij:vt ℨ.qui & à qui.l.matrimonij.Item pone ℨ.de condi. & demon. l. hæc cōditio.sed quādoque etiam ſecundæ ſignificantur:vt ibi dixi in l. hæc conditio.& ℨ.deg.iij. cùm pater. §. pater. & C. de rei vxo. act. authen.ſed quamuis dos.& ℨ.de liber.& poſthu.l.placet.& l. ſequen. quæ ſunt argu.contrà.Item arg contra.ℨ.l.hæc conditio. & ſuprà , de fideiuſ.l.ſi ita ſtipulatus fuero à Seio.
m ¶ *Significantur*. dum tamen legītimæ ſint.vt in l.dotis.& dicta lege, hæc conditio.
n ¶ *Non soluat*. nam ſufficit quòd copiam deſcribendi faciat qui edere debet:vt ℨ.de eden.l.j.§.edere.& §.rationes.ſed reddere rationes duo continet,ſcilicet computare,& reddere reliqua:vt ſ.p.ā , de condi.& demon.l cùm ſeruus.
o Q *Vi vti*. Aut dixi,vti optimus & maximus:& tunc liberum dare debeo:vt hîc,& ℨ.de euict.l.pen.& ȷ.eo.ſi cùm fundum.& l.non tantum.alioquin ad omne intereſſe : vt ℨ. de actio. emp.Iul.§.quod autem diximus.aut ecōtra dixi,nec optimus nec maximus:& tunc dabo talem qualis eſt:vt ſuprà.de contrahend. empt. l. cùm venderes fundū.aut tacui,& tunc teneor quāto minoris emiſſet, vt ſuprà,de ædil.edic.l.quotiēs.
p ¶ *Illis*.ab ædibus vicinis.
q M *Eorum*.Inſtituì hæredem , & rogaui vt bona mea Titio reſtituat.actiones continentur:vt ℨ.ad Treb.ſi legatus.§.ſi quis bona.& l.nam quod.in fi.& l.ſeq.& l.cogi.in prin. & de verbo ſuorum, & per conſequens tuorum,habes ℨ.de leg.iij.ſuos autem.
r P *Roximè est*. Proximo agnato hęreditas defertur : vt ℨ. de ſu.& leg.l.poſt conſanguineos. §. hæreditas. proximus eſt ergo &c.vt hic.& ſupple , ſi nemo etiam ſit poſt eū quamquàm impropriè: vt ℨ.vnde cog.l.j.§.proximus verò. & ȷ. eod. proximi.& l.in vulgari. ij. reſponſo. ſupremus verò eſt &c.cui non datur ius ſuccedendi dū alij antecedunt. & facit quod ex ſupremis tabulis datur ſecundū tab.quas accipe,vt hîc. & ſuprà de bo. poſſeſſ.secundùm tab. l. j.§.non autem. etiam ſi ſolz ſunt:vt ȷ.eod.l.illa verba.ij.reſpon.
s M *Ouentium*.mobilia & moūe tia idem ſunt:niſi aliud appareat ex mente loquentis:vt hîc, & da exemplum. ℨ.de re iudi. l.à diuo. §. j. ſcilicet vt in his fiat primò miſſio. Item da exemplum , ꝙ aliquis legauit omnia mobilia ſua : vt hîc ſub iicit.vel mouentia. ſed an nomina ſint immobilia,vel non?dicam immobilia. Primò , quia non poſſunt moueri, cum ſint incorporalia: vt ſuprà de acquir. rerum domi. l. ſeruus. §. incorporales.Secundò, quia in eis fit executio etiam poſt immobilia. vt ℨ.de re iudi.l.à diuo. §. & facit ℨ. de legat. iij. ſi chorus. §. j. licet poſſit dici , quòd ſint mobilia. argu.C. quando & qui. quarta pars debetur.l.ij.ibi,mobiliis autem &c.
t ¶ *Vocasse*. appellatione mouentium:ſed videtur deeſſe , ſed,in litera. vnde dic quòd pro ſed:ſed verum eſt animalia duntaxat ſignificari:ſi tamen appareat defunctum vocaſſe mouentia illa quæ per ſe mouentur.
v V *erbum reddendi.Retrod. vſi.* & hæc eſt propria ſignificatio. & eſt exemplum ℨ.depoſiti.l.j.§.eleganter [a]. in fine.§.& ſuprà de leg.ij.cum pater.§.rogo.
x ¶ *Sign ſi ationem*.ex interpretatione.& eſt exemplum ſuprà , de legā. ij. cùm quidam.vbi vir reddiderat dotem , & tamen præcepit ei reddi quadraginta nomine dotis.nam accipitur pro dari cùm iam erat reſtituta.
y P *oteſt*.Pone exemplum,vt ȷ.eod. cæterorum. quandoque etiam continet nihil,ſi nihil eſt reliquum,vt in argumen.contra ℨ. de hære.inſti.item quod Sabinus.§.ſed ſi aſſe.
z L *ittus*.ſcilicet maris.dicitur inſti.de rerum diui. §. & quidem. quòd littora maris ſunt communia. nunc quatenus protendatur,exponit.nec eſt definitio littoris iſta.& dicitur littus : quia fluctus cluderet vel elideret:vt in fi.libri periher.Ariſto.
a ¶ *Hybernus*.id eſt hybernalis:quia tunc plus vento mare concitatur: vt inſti.de re.diui.§.flumina.ibi, eſt autem &c.aliàs nō habetur in textu , ſed intelligitur. Ar ripa fluminis per inundationem non mutatur nec deſtruitur:vt ℨ.de flu.l.j.§.ripa.& l.penul.& ȷ.eo.l.littus.
b ¶ *Aliquorum*.puta filiorum Titij qui ſunt tres.
c ¶ *Eq*.ſcilicet tantùm.& dixi de hoc ℨ.e.rectè diximus.§. Quintus.
d ¶ *Habente*.id eſt ſi ſint diuiſa inter eos.

Cum

a C *Vm ſtipulamur*. Emptor hæreditatis ſtipulatur à venditore quanta pecunia ad eum occaſione hæreditatis peruenerit,ꝙ ei det.hæc quidē ſtipulatio cōtinet etiam alias res:vt hîc, & ℨ.de leg. iij. quiſquis.& de pœ.ſi creditor.in prin.& de hære. ven. vēditoꝝ. & eſt ratio:quia pecuniæ verbum eſt generale:vt ȷ.e. l. pecuniæ. in prin.
b C *Vm biſſextus*. Nota,ꝙ annus diuiditur in xij. menſes:mēſis autem quilibet denominatur per Calen.nonas , & idus. cuius denominationis rationem intellige.Debes enim ſcire ꝙ aniquit' Romæ omni mēſe fiebat forum : & illud forum quolibet mēſe durabat per viij. dies : & quantum ad hoc erat conformitas inter menſes : & propter hoc denominantur mēſes per nonas, id eſt , per nundinas: quia nundinæ fiebant in quolibet menſe. ſed in hoc erat diſconuenientia : quia in Mayo, Octobri, Iulio,& Martio incipiebant nundinæ vij. die intrante illo menſe : & propter hoc iſti menſes dicūtur habere ſex nonas.vnde verſus:Sex Maius nonas,October,Iulius,& Mars.Quatuor at reliqui : tenet idus quilibet octo.vnde ſi iſti quatuor menſes habent ſex nonas , & calēdæ in quolibet menſe ſunt prima dies menſis:conſtat quòd in illis mēſibus incipiebant nonæ,ſiue nundinæ vij.die.In illis aliis mēſibus qui habēt quatuor nonas,incipiebat forum intra menſem per v.diem. quod patet,quia calen.quæ ſunt prima dies mēſis,coniunctis iiij.dieb'.faciunt quinque.Itē debes ſcire vt bene intelligas quòd calendæ (ſicut dictū eſt)ſunt prima dies menſis,& dicuntur ealendæ à colo : quia antiqui colebant primā diem mēſis.vnde dicuntur calendæ quaſi colendæ. vel à Calo Græcè,quod Latinè dicitur voco.& eſt ratio:quia Romani habebant præcones,& ſemper quando erat prima dies menſis,ipſi mittebant præcones per terram:& præco præconizabat per terrā,vocat vos ſenator ad no.ſiue ad nundi præparate vos.ſecūda die adhuc ibat præco per terrā & clamabat,quarto nonas vel ſexto nonas (quaſi diceret vſque ad quatuor dies vel ad ſex)inchoabunt nundinæ : & ſic ſi omni die faciebat annūtiando quot dies erāt vſque ad nundinas. die autē nonarum ſiue nundinarū dicebat,nonas,quaſi diceret modo inchoātur nonæ ſiue nundinæ.Item poſtquàm erāt nundinæ inchoatæ, ibat præco per terram,& dicebat viij.idu..nam idus idem eſt ꝙ diuiſio:quaſi diceret,emite & vendite:quia vſque ad viij.dies diuidentur nonæ ſiue nundinæ:& poſt in alio die dicebat ſept mo : quia ad ſeptē dies diuidentur nūdinæ.poſtea dicebat vj.poſtv.vſqꝫ ad idus.& poſt eā dicebat idus quaſi diceret,diuiſum eſt tempus fori , recedatis. & his factis præco omni die præconizabat de numero dierum qui erāt vſque ad calen.menſis ſequentis.Si quis verba iſta intelligit, bene poteſt text.exponere atque gloſſ.
b ¶ *Cùm biſſextus*.in quinque partes diuiditur lex. Sed quomodo eſt in calendis biſſextus:imò circa finem menſis, vt infrà eadē l. Reſpon. in calendis,id eſt,in ea parte menſis quæ denominatur à calen.ſequēt. menſis.nam tres partes habet menſis,ſcilicet idus,nonas,& calendas: in qua tertia tantūm eſt biſſextus.Vel dic in calen.id eſt,cùm dies biſſexti computatur in principio menſis puta Febr.inter alios dies menſis eiuſdem dicendo:hic menſis habet xxix dies:nec enim hebdomadæ tantùm,ſed toti menſi attribuuntur illi dies. nam in princip.cuiuſlibet menſis dicitur quot dies ſit habituras.& dicuntur calen.principium menſis,quaſi colendæ : quia in magna veneratione erant. vel à calo id eſt,voco : quia præco aſcendebat pulpitum , & conuocabat homines ad nundinas.
c ¶ *Calendis est*.ſupple eſt computatus vel numeratus : quod eſt omni quarto anno ratione ſex horarum quæ ſunt in anno vltra' ccclxv. dies.
d ¶ *Sextus*.ſcilicet dies. & ſupple ante calend.vt tamen antè incluſiue intelligas:& intellige hoc quòd toto eo anno amodo dicetur natus vj.calend.& hoc placet.Vel dic ꝙ à ſequentibus annis dicetur cō pleuiſſe annum vel annos in eodem menſe vj.calend.
e ¶ *Intercalatur*. id eſt, non computatur pro die,& hoc quantum ad ætates ſupra,de min.l.iij. §. minorem. & anni terminum , & iudicia: non quo ad contractus:vt ſupra, de diuer.& tempo.præſcrip.l.ij.in fine.Item nec quantum ad curſum Solis vel Lunæ. nam ſic currit illa die vt aliis,& proceditur in computatione Lunæ.Poſſet exponi econtrà,intercalatur,id eſt,pro die computatur non prior:& ſic ſeruant vltramontani in feſtiuitate beati Matthię.ſed Italici quidam præceden ti die obſeruant.
f ¶ *Intercalatum non est*.id eſt,non eſt biſſextus. Accur.

Calendæ vn dedicuntur.

1 Flo *deeſt. Lucij.*

1 Fl.*biſextum Calendis eſt.*

2 Flo.*ſextum.*

3 Fl.*biſextū Calendis eſt.* † Vide in hunc locum Budæū i annota. poſte. hîc,& ℨ.de minoribus. l.ij.§. minotem.

1 Flo.*cui.*

1 Flo.*ſi tamen apparet.* 2 Fl.*quia ſuꝑ mouentis.*

1 Flo.*habet.*

1 Fl.*deeſſe ſignificari.*

2 Fl.*ſed vel aliud.*

a Addē ad materiam de qua i hac glo.l.de biſſexto. gl. in ver. ſi.§.eo ex cōſequenti. de re iud. & vene. l. & in l. ij. §. minorem.ℨ.de min

a Meſſius in l.j.§. ſi quis ro & at. leg. & in l. cùm quæſtio ff. ℨ. de legat. iij.

g ¶ *Natus*. ſcilicet dicitur , & potes dicere quòd dicit de ipſo anno quo natus eſt,vel de ſequentibus:vt ad eundem diem non referamus: & dicamus eum anniculum vel biennalem in vj.Calend. vt infrà , anniculus.at cùm venerit alius biſſextus,in prima die dicitur cōpleuiſſe annum.vt hîc ſubiicit.& hoc placet.

C Vm ſtipulamur [a] , *Quantapecunia ex hæreditate Lucij* [1] *Titij ad te peruenerit* res ipſas quæ peruenerint,non pretia earum,ſpectare videmur.

Glo.bene declarat legem iſtam.

XCVIII. Idem libro xxxix.Digeſt.

C Vm bis ſextus [1] [b] Calendas [c] eſt,nihil refert vtrum priore an poſteriore die quis natus ſit : & ſic deinceps ſextus [2] [d] Calendas eius natalis dies eſt.Nā id biduum pro vno die habetur : ſed poſterior dies intercalatur [e] , nō prior.Ideo quo anno intercalatum non eſt [f] , ſexto Calendas natus [g] , cùm bis ſextus [3] Calendas [h] eſt,priorem diē natalem habet.

1 ¶ Cato [i] putat menſem †intercalarem additium [k] eſſe:omnéſque eius dies pro momento temporis obſeruat:extremóque diei mēſis Februarij attribuit Quintus Mutius [l] , Menſis autem intercalaris conſtat ex diebus xxix [4] [m].

XCIX. Vlpia.lib.j.de Officio Conſul.

N Otionem [n] accipere poſſumus,& cognitionem,& iuriſdictionem.

1 ¶ Cōtinentes [o] prouincias accipere debemus eas, quæ Italiæ coniunctæ [1] ſunt:vt putà Galliā;& [2] ꝓuinciā Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet , quæ modico freto [p] ab [3] Italia diuiditur.

2 ¶ Inſtrumentorum [q] appellatione quæ comprehendantur,perquàm difficile erit ſeparare [r]: tur iſte dies biſſextilis.vnde verſus:Biſſextum ſextæ Martis tenuere calendæ.Poſteriore die celebrantur feſto Matthiæ.
i ¶ *Cato*.Cato & Quintus duo ſtulta dixerunt.nam Cato cxx.ann.mēſem intercalarem dicebat,in ſingulis quaternis annis vnam diem vt ſu perfluam colligendo.& ſic ille annus habebat xiij.mēſes,& dies eius, ſcilicet menſis obſeruabat,id eſt, colligebat vel congregabat pro momento temporis,id eſt,ex momentis temporum.
k ¶ *Additium*.& ſic tertium decimum.
l ¶ *Quintus Mutius*. & malè:vt in principio huius legis, & eccleſia ſic ſeruat,vt eſt in principio huius legis,vt vj.calen.Mart.ponatur.
m ¶ *Viginti nouem*.aliàs Feb.habet tantùm xxviij.vnde verſus,

Iunius, Aprilis ſeptémque nouémque tricenos.
Plus vno reliqui:ſed Februus octo vicenos.

Sed quare attribuitur Feb?Reſp.quia minor erat. Vltimò no.ꝙ biſſextus dictus eſt,quia bis dicitur vj.calen Mar.vel verius quia ex beſsibus momentorum colligitur.Quippe ſol in vnoquoque ſigno moram facit per triginta dies,& triginta trientes horarū,& triginta beſſes mo.porrò duodecies triginta trientes horarū faciūt ccclxv.dies. Item duodecies xxx.triē.horarū faciūt cxxx. horas ex quibus colliguntur quinque dies.nā triginta triē.horarū faciūt x.horas.Itē triginta beſſes momen to.um faciunt xx.momenta,viginti autē momenta faciunt duo puncta, cùm x.momen.faciant punctum,& duo puncta faciunt dimidiam horam.ergò duodecies triginta beſſes momentorū faciunt duodecim dimidias horas,& ſic ſex integras.& ſic colligitur biſſextus.Sed quid ad nos de biſſexto?Reſpō.quia neceſſe habemus ſcire de ætate propter inteq.reſti.Itē propter tutelas & curas.Itē propter legata , quæ quandoque in certam ætatē relinquuntur.Itē & propter vſucap.& p.æſcr. & alia plura:vt plenè dixi ℨ.de mino l.iij.§.minorem. Accur.
n *Otionem*.pone exemplum ℨ.de re iudi. ait prætor. vbi dicit: condemnatus ab eo qui notionem habet ſoluat. quod exponit hic pro eo qui habet iuriſdictionem ſcilicet ordinariam, & cognitionem,id eſt,iuriſdictionem delegatam.Sed opp.ergo delegatus habet iuriſdictionem:& ſic eſt contrà ℨ.de offic.eius cui man.l.j. in fi.ſed illud accipe:non habet propriam,quin facilè poſsit reuocari : vel non habet ordinariam.& facit ℨ.de iuriſ.om.iud.l.cui.& l.ſolet. Vel dic ſecundò iuriſdictionem.ſ.ordinariam vel delegatam:& cognitionē quā habent,ſcilicet arbitri compromiſſarij.ſed opp. tunc quomodo cogetur ſoluere ab arbitro damnatus,cùm ex eius ſententia nō detur actio: vt C.de arbi.l.j.nec eſt ſententia:vt ℨ.de iis qui not.infa.l.quid ergo.§. ex compromiſſo?Reſpon.hoc verum eſt de iure veteri:hodie eſt ſententia:& actio ex ea datur quandoque.C.de arbi.l. pen. & ad illam fortè reſpexerunt conditores huius legis. Accur.
o ¶ *Continentes*.pone exemplum ex l.C.de dila.l.j.§.ſi verò ex.vbi dicit dandam dilationem ſex menſium pro teſtibus qui ſunt in continenti prouincia ad locum iudicij.Ibi tamen de vna continente ſe:alij hic de continentibus ſe Italiæ.Accur.
p ¶ *Modico freto*.id eſt,brachio maris.
q ¶ *Instrumentorum*.pone exēplū ex l. C. de dila.l.j.in princ.vbi dicit gratia inſtrumentorū dandam dilationem.Itē ex rubr.ℨ. de fide inſtru.
r ¶ *Separare*.quaſi dicat,quædam propriè & verè ſunt inſtrumenta:vt chartæ in quibus redigitur aliquid in ſcriptis. & ſic accipitur in authen.de fide inſtru.in rub.quædam non verè,ſed ex interpretatione appellatione inſtrumentorum continentur:vt puta teſtes.Iſti ergo qui ex interpretatione inſtrumenta appellatur,difficilè.i.nullo modo ſeparari poſſunt ab inſtrumentis:vt hîc,& ℨ.de fide inſtru. l. j. quia ſicut inſtrumenti

1 Fl.*iunctæ.*
2 Fl.*Galliam. ſed & prouinciam.*
3 Fl *deeſt, ab.*

4 Fl.*viginti octo.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

strumenti gratia debet dari dilatio,ita & causſa testium:vt hîc subijcit,&d.l C.de dila.l.j. Tertiò dicitur instrumentum apparatus fundi:vt 3.de fun.instru.& instrum.leg.l.quæstum.in prin.Accur.

a ¶ *Quæ enim*.planius diceret,quæ tamẽ &c.& eã sensus, si vis scire pro quibus instrumentis id est testibus danda est dilatio:inde cognoscas:quia si petitur præsentia talis psonę quæ possit instituere, detur,aliàs nõ: cũ causſa cognita debeat dari: vt C.de dila.l. j. §. fin. & ponit de hoc exemplũ: puta si petitur dilatio ad præsentiã eius personæ quæ &c. putẽ videri &c. supple, & ideo dãdam. & dic q̃ actum gerere, & esse actorem, pro eodẽ ponit, vel actum in alienis uebus:actor, id est castaldus in dominicis.vel primò administrauit. secundò non. Vltimò not. hîc argu. expressum q̃ seruus de eo quod in seruitute vidit potest ferre testimonium liber factus. Itẽ pro hoc q̃ nõ, phibetur,vt 3.de testi. l. j. §. j. fic & de pupillo no.3.de testi.l.iij. §. lege. & hoc nisi vbi. lex ad substantiam negotij exegerit certũ numerum testiũ: vt in testamentis, vbi répore testamẽti exigitur idoneus. Alij dicũt hic cũ tormentis. vt seruum meum audiri, & non aliter. Sed arg. cõtrà. 3.de Carbo.edic. l. iij. §. dux.ibi propter tem poris &c. vbi dicit q̃ propter réporis interuallum mutatur fides testis : sed hic de malo in statum bonum : ibi cõtrà, scilicet de homine bonæ famæ in infamem.Accur.

b ¶ *In præsentia*.id est est propter dilationem uon dandam.

c *Speciosas. Eorum*, scilicet personæ.

& quia dicit sexus.collige quòd filia senatoris est clarissima : sed ejus filij sequuntur virum:vt 3.de sena.libros.Accur.

d *Inter stuprum*.Pone exemplum:vt suprà,ad legem Iul. do adul.l. inter liberas.§.lex.vbi habes idem.

e ¶ *Putant*.& bene.

f ¶ *Viduam*.vel virginem,vel puerum:vt suprà, de adul. l. stuprum. §. j.nam & pœnæ eorum differunt.pœna enim adulterij est : vt C. de adulte.quamuis.in fi.& authen.ibi posita. Stupri pœna est instit. de publ.iudi.§.sed eadem lege.nisi in casu:vt ibi in princi.§. incesti pœna est.3.de adul.si adulterium.§.nonnũquam.& §.incestũ.in eo quod dicit coerctionem.nam multimodè ibi distin.de vidua intellige nisi sit meretrix:vt C.de adulte.si ea.vel licita concubina:vt suprà de concubi.l.penulti. Accur.

g ¶ *Hoc verbo*.id est his verbis indifferenter vtitur.Accur.

h ¶ *Diuortium*.exemplum accipe ex toto titu.supra, de diuor. & requæ exponit hic.& habes idem j.eo.inter diuortium.

i ¶ *Dicitur*.propriè.

k ¶ *Quod*.repudium.

l ¶ *Cadit*.in larga significatione.& sic vxer dicitur repudiari quandoq; impropriè : vt 3.de ri.nup.l.si qua.in prin.& econtra diuortium vbi non est matrimonium:vt 3.de condi.ob cau.l.quod Seruius.

m ¶ *Temporalem*.vt febrem.Sed Sabi.etiam perpetuo ponebat:vt 3. de ædil.edict.l.j.§.sciendum. Accur.

n ¶ *Luscus*.aliàs si luscios us:tunc dic qui lumine adhibito nihil videt:vt 3.de ædil.edic.l.idem Offilius. §. luscitionem.& alias si talem excusit:vt qui talum habeat ruptum.

o ¶ *Seruis*.idem habes suprà,de leg.iij.seruis.& facit supra eo.detestatio.§.j.& quod dixi 3.eo.l.j.

p ¶ *Putant*.& bene.

q ¶ *Commune nomen*.significatione non voce vel figura verborum:vt j.eo.l.quisquis mihi. Accurſius.

r *Erogatur*.Da exẽplum suprà,de pact.dot.l. Bebius.in fin.& de abrogare,dic vt suprà,de legi.& Senatuscon.lege,de quibus.in fin.Accur.

Quæ enim [a] propriè sint instrumenta propter quę dilatio danda fit,inde cognoscem[2],[4]si in præsentiam [b] personę quę instruere possit,dilatio petatur putà eius, [5] qui actum gessit,licet in seruitute, vel qui actor fuit constitutus : putem videri instrumẽtorum causſa peti dilationem.

C. Idem lib.ij. de Officio Consulis.

SPetiosas personas accipere debemus, clarissimas personas vtriusque sexus:item eorum [c], quæ ornamentis senatoriis vtuntur.

C. Modesti.lib.ix.Differentiarum

INter stuprum [d] & adulterium hoc interesse quidam putant [e], quòd adulterium in nuptam, stuprum in viduam [f] committitur. Sed lex Iulia de adulteriis hoc verbo [g] indifferenter vtitur.

1 ¶ Diuortium [h] inter virum & vxorẽ fieri dicitur [i] :repudium verò sponsę remitti videtur. quod [k] & in. vxoris personam nõ absurdè cadit [l],

2 ¶ Verum est morbum esse temporalem [m] corporis imbecillitatẽ, vitium verò perpetuum corporis impedimentum:veluti si luscus [1] [n] fit.nã & luscus vtique [2] vitiosus est

3 ¶ Seruis [o] legatis, etiam ancillas deberi quidam putant [p], quasi cõmune nomẽ ¶ vtrunque sexum cõtineat.

C Idem lib.vij.Regularum

DErogatur [r] legi,aut obrogatur.derogatur legi, cùm pars detrahitur : abrogatur legi , cùm prorsus tollitur.

CIII. Idem lib.viij.Regularum.

LIcet capitalis [s],Latinè loquẽtibus,omnis causſa existimationis videatur [t] :tamen [1] appellatio capitalis [v],mortis [x], vel amissionis ciuitatis intelligenda est.

CIIII. Idem lib.ij.excusationum.

Τῶν τύπτοντα προσηγορίας, ἐν ὧν ἐστὶ ἐγγόνες ἐκτείνετω. id est, † Natorum [y] appellatio,& ad nepotes extenditur.

CV. Idem lib.xj. responsorum.

MOdestinus respondit [z] his verbis, *Libertis libertabusque meis*, libertum libertæ testatoris non contineri.

CVI. Idem lib.singulari de præscriptio.

DImissoriæ [a] literæ dicuntur, quę vulgò dicũt apostoli [b]. Dimissoriæ autem dictę, quòd per eas causſa ad eum, qui appellatus est, dimittitur.

CVII. Idem lib.iij.Pandectarum.

ASignare [c] libertum,hoc est, testificari,cuius [d] ex liberis libertum esse velit. [1]

CVIII. Idem lib.iiij.Pandectarum.

DEbitor intelligitur is, à quo inuito exigi [e] pecunia potest.

CIX. 1 Idem lib.vj.Pandectarum.

SEquester [f] dicitur, apud quẽ plures eandem rem de qua cõ trouersia est,deposuerunt : dictus ab eo,quòd occurrenti [g],aut quasi sequenti eos qui contendunt, committitur.

CX. 1 Idem lib.v.Pandectarum.

BOnæ fidei emptor esse videtur,qui aut [1]ignorauit eam rẽ alienã esse [h] :aut eum qui vẽdidit,

s *Licet capitalis*. scilicet pœna. Accurſius.

t ¶ *Videatur*. & sic accipitur largè & impropriè. 3. de accus. l. hos accusare.§.omnibus.& mendarg. 3. de variis cog. l. cognitionum. §. existimatio.

v ¶ *Capitalis*. scilicet pœnæ. Accur.

x ¶ *Mortis*. s pœna.& Alcia.lib.disc propriè accipitur 3. spunct. iiij de publ. iudi.l. j. & de pœ.l.ij.& l.capitalium. in princip. & 3. si quis cau.lege, sed & si quis. §. rei. & 3. de bo. pos. edicto.§. rei. & de iur. pat.l.cùm patronum.§. Labeo. Accur.

y *Natorum*. expositio Græci.

z *Odestinus respondit*. Pone exemplũ 3.de ali. leg.l. alimenta.vbi legatis alimentis libertis non cõtinentur isti.Item pone exemplum 3. de leg.iij. lege, pater. §. duobus. vbi regauit testator ne fundus libertis relictus exeat de nomine suorum:vbi dicitur , quòd isti tales non admittuntur ad vendicationem vt liberti. Item not.hîc, quòd vasallus vasallis non est primi vasalli. sic suprà, pro socio. l.nam socij. & facit 3. eo.licet.§. patronus. Accurſius.

a *Dimissoriæ*. appellatione in- terposita scribit princeps iudex ad iudicem appellationis in hunc modũ,Notum sit vobis 1 Fl. deesſt.nam quòd talis à sententia mea,qua condemnatus erat,ad vos appellauit:vnde ad vos eum remitto. istæ literæ sic appellantur:vt hic dicit,& suprà de libel.di.l.j.Accur.

b ¶ *Apostoli*.quasi missi &c. Accurſius.

c *Assignare*.exemplum accipe ex ipsis rubricis.3.de assig. lib. & instit.eo.& dic quòd hæc assignatio fit vel testamento,vel nutu,vel codicillis,vel inter viuos:vt 3.de assig.lib.l.j.§.assignare.

d ¶ *Cuius*.& eius erit ac si ab eo solo esset manumissus:vt suprà,de assig.libe.lege j.§.j.

e *Debitor*. *Exigi*.hoc propriè est exigere , scilicet ab inuito extorquere:vt hic,& 3.de leg.iij.fideicom.§.si rem suam.nã verba &c.vt suprà,ne quis eum qui in ius voc.l. penul. §. edocere.& strictè dicitur hic debitor,aliàs largius:vt 3.de condict.indeb. in diem.aliàs largissimè pro conditionaliter suprà,de actio. & obligatio. is cui in princi.& etiam pro naturali:vt suprà,de fideiusso.lege, fideiussor.§. fideiussor.sed quo ad quædam ; non quo ad omnia tales sunt creditores.& facit 3.eodem,lege,creditores.& suerà,de fun. dot. l.iij.in fine. Accurſius.

f *Sequester*.hoc idem exemplum habes suprà,depositi.lege.licet.in prin.& lege,propriè. Accur.

g ¶ *Occurrenti*.id est subuenienti eis. R. Sed quæ actio in eum datur? Dic depositi sequestraria:vt suprà,depositi.lege,ei apud quem.§.j. licet quidam dent præscrip.verb.argumen.suprà,de præscript.verb.l.si rem §.fi.Item an possessio in eum transeat:dic vt suprà, de acquir. possess. lege,interesse. Accurſius.

h *Bonæ fidei*. *Alienam esse*.sed vendentis eam credidit esse.& habes exemplum insti.de rerum diui. §. si quis à non domino. & suprà,pro emp.si quis cùm sciret.& suprà, de contrahen. empt. lege, qui à quolibet.& hoc semper præsumitur : vt suprà, de proba. verius. qui mili.non possſ.super seruis.

a ¶ *Procuratorem*.pone exẽplum 3.pro empt.l.fi. in fi. de tutore pone exemplum 3.de pubii.l.quæcunque.in fi.& dic vt ibi. At contrà malæ fidei est qui cõtra legis interdictum emit.vt C. de agri & cen. quem admodum.in fi. Item & qui domino contradicente:vt & de rei ven.si fundũ.Itẽ & qui dolo inducẽs vẽditorem:vt C.de rescin. ven. l. si dolo.& l.dolus.Itã qui emit ab eo quem sciuit vẽdere non posse : vt à pupillo : vt d. l. qui à quolibet. in fi. & facit C.de iis qui.vt idi.l.j.

1 Flo Censori.

b *Enfere*..da exẽplum 3. de peti. hære. l. item veniũt. §. cum autem. in fi. Item da exemplũ 3. de acq. re.do.l.ergo.§.alluuio. Accur.

2 Fl.semet.

c ¶ *Censoris*. qui colligit cẽsum : vt 3.de origi. iur. l. ij. §. post deide. nã ipse indicat & disponit sup tributis adequandis:vt 3. de censi.l.forma. §. illam. Accur.

3 Flo.qua manume 3 Fl. de est,& effluit.

† Vide Crinitum lib. xxv. c.x. & Gellium li. xx c.j.

d *Litus*. de hoc 3. eo.l.rus.

e ¶ *In lacu*. vt eatenus porrigatur, vt publicum dicatur , & in eo liceat nauigare : vt 3. vt in flum.pu.na.l. j. in princip.

† Vide Laurentiũ Valleng.iiij. c.iv.& lib vj.c.xlj.

f ¶ *Priuatus est*.s. lacus : quod esse potest: vt lacus Sabaran.angularius : vt 3. de contrahẽ. emp.l. Rutilia. nec in eo licet extraneo nauigare:vt 3. de fluminibus. l. j. §. fi priuata. nec piscari:vt 3. de iniur. l. iniuriatum. §. fi.

1 Fl.hæc lex ponitur quæstio,& ejus solutio.

2 Fl.de iis speciebus fundi ad rẽ hominis.

g *Morbus sonticus*. da exemplum vt suprà, si quis cautio.l. ij. §. si quis in iudicio. & de re iudi.l. quæstum. vbi dicitur morbũ sonticum differre iudiciũ. & qđ dicit cuique rei agendæ:vt quia continuus, & sic nocet cuique rei agendæ : vt 3. de ædil. edict.l.si.§.fin. & l. ob quæ §.illud. aliàs incipit,§.illico.

h *Soluendo*.da exẽplũ insti.de obligat. ex de. §. fulloni. & 3. de fur.itaque.quibus dicitur quòd datur actio furti fulloni , si est soluendo. Item nota,quòd non videtur aliquid esse,nisi perfectum sit:vt suprà,de edend.l.j.§.edere non videtur. & C. de iis quib. vt indig. l. cùm Syllanianum.in fi.Sed argumen.contrà 3.de ritu nup. l. id. Item contrà j.titu.j.l.nemo dubitat.sed hæc secundum illam,scilicet per se vel per alium. Accurſius.

1 Fl.filii filius vel hæres sit, Labeo.

i *Quæstio est* proprietates quatuor vocabulorũ denotat hæc lex: plerunque tamen vnum pro alio ponitur.Accurſius.

k ¶ *Omne quicquid*.nimis largè loquitur : sed intellige , i. tam prædium rusticum quàm vrbanum:3.e.fundi.

l ¶ *Comparatur*.vt colatur & seminetur:& sic prædium rusticum tantum:vt j.eo.fundi § in rure.sic ergo *sũdus* genus est,ager species est.

m ¶ *Ab agro*.à fundo debuit dicere,vt ex principio colligitur.sed in notanda differentia à possessione,nõ refert inter agrũ & fundũ. Accur.

n ¶ *Iuris proprietate*.clarius diceret eõtrà iure ,proprietatis.nã in altero est proprietas,in altero non.& hoc probat,quicquid enim,&c.

o ¶ *Nec põt pertinere*.vt homo liber,quem quandoque possidemus.

p ¶ *Vsus*.aliàs ius , sed certè imò nulla possessio quæ sit vsus : & nullus vsus qui sit possessio:vt pote cùm non sequitur vtitur , ergo possidet:& si possidet,ergo vtitur.sed sic exponẽ possessio est vsus , i. dicitur in his rebus quæ possideri possunt gratia vsus,non gratia proprietatis.& sic strictè accipitur hic possessio scilicet sine proprietate:quandoque tamen & cum ea est.& sic est magis subtilis quàm vtilis hæc differentia.vel dic possest vsus, i.similis vsui.nam sicut non est dominus qui vsum solũm habet:sic nec qui solam possessionem habet.

ius putauit vẽdendi habere : puta procuratorem [a] ,aut tutorem esse.

CXI. Iauolenus lib.vj.ex Cassio.

CEnsere [1] [b] est constituere & præcipere.vnde etiam dicere solemus,Cẽseo vt hoc facias:& senatum [2] aliquid censuisse. inde Cẽsoris [c] nomẽ videtur esse tractum.

CXII. Idem lib.xj.ex Cass io.

LItus [d] publicum est , eatenus quatenus [1] maximè fluctus exæstuat & [2] effluit.idem iuris est in lacu [e] , nisi is totus priuatus [f] est.

CXIII. Idem lib.xiij.ex Cassio.

MOrbus sonticus [g †] est , qui cuique rei nocet.

CXIIII. Idem lib.xv.ex Cassio.

SOluẽdo [h] esse nemo intelligitur,nisi qui solidum potest soluere.

CXV. Idem lib.iiij. Epistularum.

QVæstio † est [i] ,fũdus à possessiõe,vel agro,vel prędio,qđ distet Fundus est omne,quicquid [k] solo cõtinet. Ager est [1],species fundi qui ad vsum hominis comparatur [l]. Possessio ab agro [m] iuris proprietate [n] distat. quicquid enim apprehẽdimus cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec potest pertinere [o]:hoc possessionem appellamus. Possessio ergo vsus est [p],ager proprietas [q] loci est. prædium vtriusque suprascriptæ [r] rei [2] generale nomen est. nam & ager & possessio,huius appellationis [s] species sunt [t],

CXVI. Idem lib.vij. Epistularum.

QVisquis [v] *mihi alius filius* [1] *siue hæres* [x] *sit*, ait Labeo nõ videri filiam contineri. Proculus cõtrà. Mihi labeo videtur verborum figurã sequi: Proculus [y] mentem testantis. Respondit, Non dubito quin [z] Labeonis sententia vera non sit.

Quia gl.non declarat,dic casum. Promisseras mihi soluere ix.Carthagine.in soluẽdo fuisti in mora:& sic teneris mihi ad interesse. si soluis sortẽ,& ego accipio sponte : liberaris ab interesse:& minus non diceris soluisse:cum contra te in plus actio non competit.

CXVII. Idem lib.ix.Epistularum.

NOn potest [a] videri minus soluisse is aduersus [1] quem amplioris summæ actio nõ cõpetit [b],

CXVIII. Pomponius libro ij.ad Quintũ Mucium.

HOstes [c] ij sunt,qui nobis,aut quibus nos publicè bellum dereuimus : cæteri latrones [d] , aut prædones sunt.

CXIX. Idem lib.iij.ad Q.Mucium.

HÆreditatis appellatio sine dubio continet etiam damnosam [e] hæreditatẽ.iuris [f] enim nomẽ est,sicuti bonorum [g] possessio.

CXX. Idem lib.v.ad Q.Mucium.

VErbis [h] legis xij. tabu. his *Vti quisque* [1] *legassit, ſuæ rei ita ius esto*, latissima potestas tributa videtur [i] & hæredes [2] instituendi,& legata,& libertates dandi,tutelas quoque constituẽdi:sed vel 3 interpretatione coangustatũ [k] est legum [4] [l] ,vel authoritate iura cõstituentium.

CXXI. Idem lib.v.ad Q.Mucium.

VSura pecuniæ,quam percipimus,in fructu nõ est [m] ? quia non ex ipso corpore, sed ex alia causſa [n] est,id est, ex noua obligatione.

Siquis dixit: Filio filiisque meis tutorem do etiam filiabus dedisse uidetur.

s ¶ *Appellationis*. s. prædij. Accurſius.

t ¶ *Species sunt*.sed omnia ista alia significatione sæpe accipiuntur:vt 3.e.interdum. & j.eo.l.fundi.

v *Quisquis*. instituit filios & extraneos : & vni filiorum substituit pupillariter his verbis : quisquis , &c. ad hoc facit suprà de vulgari substi. l.qui liberis. §. fin. Vel etiam dic, quòd de directa institutione loquatur.

x ¶ *Hæres sit*. vel fint.

y ¶ *Proculus*. pro Labeone.j.eod. Seruius p Proculo:vt 3.eo.l.inter stuprum.§.fi.

z ¶ *Quin*. i. quòd : vt non [3] sint duæ negationes : quia jam affirmarent.vt j. cod. duobus. quod non vult facere, imò negare:vt & suprà de testa. tute.l. si quis ita.

a *Non potest*. ponẽs exemplum per l.3.de eo quod certo loc. l. fin. in fi. Item per l. C. depositi. l. iij. Accurſius.

b ¶ *Actio non competit*. vel retentio. aliquin contrà:vt C.etiam ob chirogra. pe. l. j. secundum Azo. melius inducitur C de vsuris, l.per retentionem.

c *Hostes*. ea quæ ex hostibus capimus, nostra sunt : vt Inſt.de rerum diui. §. item ea. nũc qui sunt hostes dicit.& not decreuimus : aliquin licet non sint amici, non tamen sunt hostes:vt 3. de cap.l.v.& facit l. hostes.eo tit.& j.eo.quosnos. Accur.

d ¶ *Latrones*. à latendo & prædones ponit pro eodem.

e *Hæreditatis*. *Etiam damnosam*.vt & 3.de hær.inſt. l.ex facto. §.cũ hoc ita.sic & peculium:vt & 3.de pecul.peculium.§.pe.

f ¶ *Iuris est*.vt j.eo.pecuniæ.§.hæreditas. Accurſius.

g ¶ *Sicuti bonorum*.sic etiam est damnosa:& iuris est nomen : vt 3.de bo.pos.l.iij.in prin.& §.bonorum.sic videtur in appellatione bonorũ vt j.e.bonorum.Sed in hoc est arg.contrà,3.eo.subsignatum.§. bona.& l.propriè bona.sed hoc not.3.eo. l.bonorum. Accur.

h VErbis.xij.tabu quæ referuntur Insti.ad leg. Fal.in prin.

i ¶ *Videtur*.etiam vltra dodrantem , & non in legatis tantùm, sed & in aliis.

k ¶ *Coangustatum*.dictum ius. Accur.

l ¶ *Legum*.veluti leg. Falc.vt 3.ad legẽ Falci.l. j.& insti.ad legem Falci.circa prin.Vel Aeliæ Sentiæ,circa libertates:vt insti.qui ma.nõ possiu princ. & §.eadem. Item inspicitur an habeat factionem testamenti qui relinquit,vel cui relinquitur ex legibus Iuris consultorum:vt Instit. de hære.quali.& differ.§.in extraneis. Accur.

m *Vsura. Non est*.i.non semper vbi venit vnum,ibi venit reliquũ: vt in malæ fi. possi. hæreditatis , qui de percipiendis fructibus tenetur:vt 3.de pet.hæ.sed si lege. §. quod autem ait.sed de vsura pecuniæ non,si eam non attingat:vt 3.de peti.hære.l si possessor.in princ. sed tamen plerunque vbi venit vnum,& reliquum:vt argu. 3. de vsur. l.vsuræ.

n ¶ *Alia causſa*. extrinseca. nam est accessio ciuilis , sed fructus

1 Fl.in quem.

a De vsu negat ôis pal chrè Bene 3.de ritu nu ptiarum.hîc eo iure.

1 Flo.deest, quinque.

2 Flo hæredis.

3 Fl.sed id.

4 Flo.vel legum.

naturalis:vt ℨ.de rei ven.l.si nauis.

a ¶ *Herennius* aliàs Seruius:& aliàs Herennius.

b ¶ *Hoc.e* syllabica adiectio est:vt & aliàs suprà, de aqua plu. arc.lege,vicinus.

c ¶ *Quem*.sexum.

d ¶ *Positum*.numer'. & sic no.q; si posuisset singulare tantũ,licet ī masculino, cõprehẽderet oẽs.Itẽ si in plurali, similiter cõprehẽderet oẽs:vt ℨ.de test.tu.l. siquis ita. sed vbi vtrunque simul:quia bis posuit masculinum, non comprehenduntur fœminæ nisi vt hic.

e ¶ *Nõ iuris*. quia ius est expeditũ, vt dixi ℨ. ſ. quod fœminæ non continentur.

f ¶ *De filio*. ſ. tantum nõ de filiabus.Accur.

g ¶ *Videtur*. vt ℨ. eod. quisquis.& argu. ℨ.de leg. iij. l. si plures gradus.Accur.

h ¶ *Verbum confirmati*,ante testamentũ facti, non aliter olim volebant, nisi per subsequens testamentũ confirmarentur: vt ℨ. de iur.cod.l. ante testamentũ.& C. de codici. l.fiue. sed hodie cõtrà vt inſtit. de codi.§.non tantum.

† Aliquãdo vnũ tẽpus p alio ponitur.cõcor. tex.in c.ſi Paulus. xxxij.q.v.text. i canonis in Christo. de cõſ.di.iij. cũ tex. & ibi Panor.in c.nam cõcubina de conſtitu.extra.

1 *Flo Seruius.*

i ¶ *Scriptum erit*. ſub. confirmo, vel do, vel lego.

k ¶ *Interpretandũ est*. ſ. q̃ præteritos confirmãs habes hũc casũ gl. cũ tex. & ℨ.de iur.codi. l Plotia na. ſic aliàs erat in domo tempore mortis. ſolitus erat esse: vt ℨ. de auro & ar.le. l. ſi vxori. §. cùm ita. & de his nota ℨ.eo. l. verbũ oportebit.

l ¶ *Solutus* i.liberatus.

m ¶ *Obligatus*.aliàs alligatus.

n ¶ *Sed ad præteritũ*. ſic dicimus, amatus ſum vel fuí ſum enim verbum præteriti temporis non est: ſed vice præteriti temporis ſungitur.

o ¶ *Hæc verba*. licet dicat hæc verba.nõ tamẽ est quæſtio niſi de coniunctiuo ne aut. & quod ſuoiicit ille aut ille &c.ſup. deceſſit teſtatus vel intestatus.

2 *Fl. & cum*

CXXII. Idem lib.viij.ad Quintũ Muciũ.

HErennius[1] [a] ait,ſi ita ſcriptum ſit, *Filio, Filiisque meis hoſce* [b] *tutores do*. maſculis duntaxat tutores datos:quoniam à ſingulari caſu hoc filio,ad pluralem videtur tranſiſſe continentem eundem ſexum,quem [c] ſingularis caſus prior poſitus [d] habuiſſet.Sed hoc facti, non iuris [e] habet quæſtionem.potest enim fieri vt in ſingulari caſu de filio [f] ſenſerit:deinde plenius õnibus liberis proſpexiſſe in tutore dando voluerit.quod magis rationabile esse videtur [g].

Hoc uerbum erit, ſignificat quandoque præteritum tempus: ut ſi in teſtameno dico, quod in codicillis ſcriptum erit,confirmo, & prius eos feceram,confirmari dicuntur codicilli illi. item hoc uerbum est,non ſemper præſens ſignificat. & uide exempla in textu.

CXXIII. Idẽ lib.xxvj.ad Quintũ Muciũ.

VErbum † *erit*, interdum etiã præteritum,nec ſolùm futurum tempus demonſtrat.quod est nobis neceſſariũ ſcire: vt cùm codicilli ita cõfirmati [h] teſtamento fuerint, *Quod in codicillis ſcriptum erit*, [i] :vtrũme futuri tẽporis de monſtratio fiat, an etiã præteriti, ſi antè ſcriptos codicillos quis relinquat.Quod quidem ex voluntate ſcribentis interpretandum [k] est. Quẽadmodum autẽ hoc verbum, *est*,non ſolùm præſens, ſed præteritum tẽpus ſignificat: ita & hoc verbum *erit*, non ſolùm futurum, ſed interdum etiam præteritũ tempus demonſtrat.nam cùm dicim⁹, *Lucius Titius ſolutus* [l] *est ab obligatione*.& præteritum & præſẽs tẽp⁹ ſignificamus. ſicut hic[2], *Lucius Titius obligatus*[3] [m] *est*.& idẽ erit[4] cùm ita loquimur, *Troia capta est*. non enim ad præſentis facti demõſtrationẽ refertur is ſermo,ſed ad præteritum [n].

Vide bene gl. huí⁹ legis,& habebis casũ eius.

CXXIIII Proculus lib.ij. Epiſtularum.

HÆc verba [o] *,ill aut ille*, non ſolùm diſiunctiuæ [1] ſed etiam ſubdiſiunctiuæ orationis ſunt P. Diſiunctiuum est, veluti cùm dicimus, *Aut dies, aut nox est*, quorum poſito altero,neceſſe est tolli alterum:item ſublato altero,poni alterum.Ita ¶ ſimili figuratione[2] verbum aut[3], potest ſubdiſiunctiuũ.

¶ Subdiſiunctiuorum[4] [r] autẽ genera ſunt duo:vnum, cùm ex propoſitis finibus [s] ita nõ potest vtrũ que⁵ esse,vt poſſit [t] neutrũ [6] esse: veluti cùm dicimus, *Aut ſedet, aut ambulat* [v].nam vt nemo potest vtrũ que ſimul facere,ita aliquis potest neutrum:veluti is qui accumbit [x]. Alterius generis est,cùm ex propoſitis finibus ita non põt [y] neutrũ 7 esse vt poſſit esse vtrunque : veluti cùm dicimus , *Omne animal aut facit* [z] *,aut paritur*.nullum [a] enim animal [8] est, quod nec faciat,nec patiatur : at potest ſimul [b] & pati [c] & facere.

Vide l.auus ℨ.de iur.dot. §. j. hic per glo. allegatam:& bene habebis casum huius legis.

CXXV. Idem lib.v.Epiſtularum.

NEpos †Proculo [d] ſuo ſalutẽ [e]. Ab eo [f] qui ita dotẽ ,pmiſit: *Cùm commodum erit, dotis ſi ita mea tibi erunt aurei centum*, putàsne protinus nuptiis factis dotem peti poſſe? Quid ſi ita promiſiſſet, *Cùm potuero , doti erunt* [g] *tibi* [1] *centum?* Quòd ſi aliquam vim habeat [h] poſterior [i] obligatio [k] , *poſſit* verbum [l] quomodo interpretaris? vtrum ære alieno deducto? an extãte? Proculus Cùm dotem quis ita promiſit , *Cùm potuero , doti tibi erunt cẽtũ*, exiſtimo ad id qđ actũ est ĩterpretationẽ eſſe redigẽdam. Nã qui ambiguè loquitur , id loquitur qđ ex iis,quæ ſignificantur, ſenſit [m]. propius est tamen vt hoc cum ſenſiſſe exiſtimẽ,quod[2] deducto ære alieno potero [a] .potest & illa acciſ. dicens qui ambiguè loquitur,non vtrunque ſignificat:ſed id qđ vult. ſed ſi aliud dicit,quam quod vult:non id dicit;qđ vox ſignificat : quia nõ vult:neque id quod vult:quia id nõ loquitur.veluti aliquis voleat aliũ ſcribere hæredẽ & aliũ ſcripſit qué noluit. veluti frater meus patronus meus hæres eſto.nã ille qui ſcriptus est,nõ est hęres:quia de eo noluit.Itẽ ille quem voluit,nõ erit : quia cum nõ ſcripſit : & ſic aliud loquitur, & aliud vult: vt ℨ.de hær.inſt. l.quoties Ir.& ℨ.de reb dub. in ambiguũ.H. ſed hæc gloſ. non ponit de diſiũcta vel ſubdiſiunc̃ta. Itẽ & aliam caſum ponit H.quando neutrum est: veluti cùm haberet quis duos filios : & vnũ exhæredare volẽs ita dixit,filius meus exhæres eſto. Vel cùm voluit Titiũ eſſe tutoré filj ſui,dixit:Titius tutor eſto:cum duo eſſent.nã nullus erit tutor : vt ℨ. de liberis & poſth.l.ij. & de teſta. tut. l. duo. ſed nec hoc placet : cũ in eo non ſit diſiunc̃ta vel coniuncta.

1 *Flo.diſiunctiua.*

2 *Manuſcript. ſignificatione.*

3 *Flo. verbum potest eſſe.*

4 *Flo ſubdiſiũcta autem.*

y ¶ *Ita non potest*.quaſi dicat non est ita verũ vt poſſit eſſe neutrum: ſicut hoc qđd potest eſſe vtrunque. Accurſius.

5 *Fl. vtrumque.*

6 *Fl.neutet.*

7 *Flo.neutet.*

z ¶ *Aut facit*. hoc põt intelligi de actione, quæ in iudicio proponitur: vel except & ſecundũ hoc reſtringerẽtur ad hominẽ. vel etiã de coitu dicas.& ſecũdũ hoc dic omne animal,i. omnis generis animal : nec enim omne coit:cũ quædam exterra naſcantur:vt no.ℨ.de iuſti.& iur.l.j.§.pe.

8 *Flo. deeſt animal.*

a ¶ *Nullum enim*. hæc fuit vera propoſitio: quia non profertur vt denotet ſicut ℨ. alterũ cũ altero eſſe non poſſe : ſed quia nullum est animal quod aliquod eorum ſaltem non faciat. Accur.

b ¶ *Simul*.ſ. ſecundum ſui naturam : non tamẽ eodem tempore.

c ¶ *Et pati* vt in duplicibus iudiciis ſecundũ primũ caſum:veluti lepus, qui agit & patitur ſecundum aliũ.

d ¶ *Epos Proculo*. duo dicit. & quod est primũ vſq; illuc. qđ ſi ita &c. ſoluit in ſi.quæ interpretatio &c.& pone exẽplũ p l.ℨ.de iu.do.auus.§. j. Ac.

e ¶ *Salutem*.& ſequentem quæſtionem.

f ¶ *Ab eo*. titulo.

g ¶ *Doti erunt*.ſcilicet an ſtatim contractis nuptiis debeantur. & hæc est ſecunda pars:vſque illuc,interpreta.&c.

h ¶ *Vim habeat*.id est efficax ſit ei. Azo.

i ¶ *Posterior*. cùm dixit cùm potuero.

k ¶ *Obligatio*.id est posterior verborum prolatio.

l ¶ *Posſit verbum*.vel potero,nam vnum est verbum.

m ¶ *Sẽſit*.duo ergo neceſſaria ſũt.ſ.q; hoc ſeſerit, & q; ex ſ.ſu verborũ ille ſenſus colligatur:vt hìc, & ℨ. de ſup.le Labeo.§. ſi. Sẽſus aũt verborũ quãdoq; expreſsè colligitur:quãdoque p præcedẽtia & ſequẽtia.vt ℨ.de leg.ij.l.vnũ ex.§.ſi omiſſa. Apparet ergo q; ẽt ſi duplex eſt ſenſus verborũ,ille aſſumetur de quo ſentit ,pmiſſor qui est ambiguè locut'. & ſic est contrà,ℨ. de pact.l.veterib. & j.tit.j. ĩ in ambiguis orationib. Sol.hìc reſtringitur ſtatim.ſ.ad certum ſenſum verborũ cuius contrarius eſſet turpis,& ſic impoſſibilis: vt ℨ. de condi. inſti. l.filiius. Accur.

Alieno

† Glos.est hic in verbo, dignitate. quæ vale q; quemadmodum atq; ſunt pro pitia & neceſſaria milibus:ſic & æquibus scholaticus: & æqui parãtur.qđ glo. dicit ſing.ſalem.ſ. ſ.ſi. de acto nibus, inſtitu. in ij. columna. vltra enim, decisione ſitius gl. adduco ea que ponit gl. ĩ. ij.§. & quoties in verbo, libertio. ibi, & liberti dati.i.ſ.prop. 1 *Fl.deeſt, tria centum.*

a ¶ *Alieno potero*.ſed hoc non ſufficit.vnde ſtatim ſupple potest &c. i.debet vt ſ.qui po.in pig.ha.l. creditor qui prior.in ſi. j. reſpon. nam potest esse q; etiam ſoluto ære alieno nõ potest commodè ſoluere ſua ſalua dignitate.quod idem est:quia nõ est protinus cogẽdus ad diſtractionem ſuarum rerum:vt ℨ.de neg.ge.l.diuortio.& de noxa.ſi ſeruus

2 *Flo.deeſt, quod.*

depoſitus. §. j. Accur.

b ¶ *Dignitate*. i. commodo.nam ſi miles est, relinquenda ſunt arma , & ſcholaribus libri. Accur.

c ¶ *Magis*. i. prõptius: est tamẽ idem vtrobique:ſiue dicat cùm potero, ſiue cùm commodum erit. ſimile verbũ habes ℨ.de mino. l. qđ ſi minor. §. retiru. vbi dicit parcius. est tamẽ idem vtrobique. Acc.

† Not. q; illud dicimur posse quod cõmodè & cõuenienter possumus. cõcor. tex. ſi cano. aliud. xij.q.j. text.ĩ

d ¶ *Meo*.ſic ℨ. de ſolu. cano. faciat xij q.j. tex. in c. ſ. vo. & ibi gl. in verb. consumenti.

Paulus. hoc verſu fiad iiciantur hæc verba, cùm commodè potero. ſecus ſi ſimpliciter: vt ℨ. de verborũ obligatio. quicquid.

1 *Fl.ſic inter puncturas, eſſe ptr dominum: præſtabitur.*

e ¶ *Cum fundum Darem*.ex quacũque cauſſa.

f ¶ *Legem*.i. pactum.

g ¶ *Per dominum*. i. per me qui ſum dominus.Accur.

h ¶ *Præſtabitur*. hoc quod promiſſum est. quid autem ſit, ſtatim dicit. Accur.

i ¶ *Eo*. i. propter eam adiectionem. quaſi dicat,non præſtabitur aliud quàm præſtaretur etiam hoc nõ adiecto: imò minus : vt in fine dicam.

k ¶ *Etiam ſi*. i. quãuis.

l ¶ *Significat*. non aũt vt ſeruitus debeatur : vt ℨ de euict l.pe. & ℨ. e.qui vti. & hoc nullo alio adiecto.

1 *Flo. ſunt.itẽ thlibiæ, thlaſiæ.*

m ¶ *Ideoque*. i. propterea, propter prima verba. Accurſius.

n ¶ *Inferiore*. i. propter inferiorẽ partem. ſic ergo ſequentia reſtringunt præcedẽtia. ſic & ℨ.de acqui.poſ. l. ſi is,qui animo.& de penu.leg.l.nã quod.§.fin. & de auro & arg. leg. Plautius.& de leg.j.ſi ſeruus plurium.§. fina. & contrà præcedentia reſtringunt ſequentia:vt d.l.ſi ſeruus plurium. §. fina. & C. famil. erciſc.quoties.quandoque ampliant:vt ℨ.de leg.j.ſi quando, & de vſur. ſi ſtipulatus quæ est arg.contrà.Item arg.contrà,ℨ. de reſcin. vend. l. fin.§.fina.

1 *Fl. continetur.*

o ¶ *Ad iura* i.ſeruitutes,etiam ſi ibi ſint:liberatum dico,ne quid,&c. ſi ergo ſeruitus ab alio,ſ.à veteri domino à quo dominiũ in me tranſit,fuerit interpoſita,non teneor.Accur.

p ¶ *Eſtis appellatione*.indiſtinctè prolatæ.

q ¶ *Virilis*.quia talem veſtem legauit.& habes exempla de his ℨ.de auro & argen.leg.l.veſtis in prin.& §.veſtimenta.& l.argumento.§.muliebri.

r ¶ *Scenica* qua vtuntur in ſcena.

s ¶ *Etiam ſi tragœdica*.qua vtuntur tragœdi.

t ¶ *Citharœdica* qua vtuntur citharizantes. Azo. & facit ℨ. eo. l.verbo victus & l.in ſtratum. Accur.

v ¶ *Spadonum*.redhibetur ſpadatus:vt ℨ.de ædil.edi.ſi autẽ quis.hìc exponit qui ſint:ſed aliud in alio animali:vt ℨ. de ædil.edi.l.ædiles.§.Cælius.Item an poſſit accipere vxorem diſtinguitur ℨ. de iure dot.ſi ſerua §.ſi ſpadoni.vel adoptare:vt Inſti.de adop.§.illud.vel inſtituere poſthumum vt ℨ.de liber.& poſthu.ſed est quæſitũ.§. j. Acc.

x ¶ *Natura*.qui dicuntur caſtrati,id est,caſtè nati.

y ¶ *Thlibiæ*.qui ſint iſti nescio.vel thlibiæ dicuntur quibus ineiduntur virilia cum tali genere ferramenti : vt ℨ. ad legem Corneliam de ſica.l hi. Vel terriò thlibiæ dicuntur quibus ſupponuntur fiſtulæ, vt poſſint mingere dempta virga cum teſt bus.

z ¶ *Thlaſiæ*.i.qui ſecata virga ſtillant & mingunt. Accur.

2 Q Vi mortui.natiuita e poſthumi rumpitur teſtamentum.ſed hi non dicuntur nati:vt hìc, & C. de poſthu.hære.l.j.ij. & iij.

b ¶ *Videntur*.ex poſtfacto,niſi in libertate,ſecundum Ioan.vt ℨ.eod.l. quæret aliquis ſed illa non loquitur in mortuo , ſed in monſtroſo partu.& facit.ℨ.eo.anniculus.§ falſum. Accur.

c *Lege*. Da exemplum C. de inoffi.teſt. in arenam. vbi non damnato in arenam , ſed ſua propria ſponte ibi exiſtente ſeruãt legitimas hæreditates.ſed in caſu ſolẽ q; ab intestato veniunt,cõtinentur:vt ℨ.pro ſocio. l.iij.§.pe.

Quia non ſic.ſ.cap.q.ſ.ſed

d ¶ *Defertur*. quandoque etiam lex defert,vt agnatis quandoque de latam per teſtamẽtum confirmat:vt ℨ.e. l.verbis legis.& de teſtibus. l.iij §.eiuſdem.ſic ergo qui confirmat dat. fic in auth. de defen. ciui. §.interim. & ℨ. de hære.inſti. l. aſſe. & facit pro confirmationibus priuilegiorum.Sed arg. contrà, ℨ. de teſt.l. hæredes palam. §. quod verò.& facit ℨ. de peti. hære.l.j.& iij. §.ab inteſtato.

1 *Fl.deeſt, &* 2 *Fl.coercitio.*

A *Liud*.Pone exemplum ℨ. de ædil.edic.l.j.§ item ſi quod mancipiũ. vbi dicitur quòd venditor ſeruí debet dicere ſi fraudem capitalem admiſit:quod hic exponit & in eo.tit.l.cum autẽ. §.excipitur.Accur.

3 *Fl. quaque.*

f ¶ *Pœna*. ſcilicet delicti.

g ¶ *Fraus*. id est, delictum.

4 *Fl ſpecialis.*

h ¶ *Esse potest*. quia impunitum fit delictum: quod plerunque fit:vel quia ignoratur:vel quia non probatur:vt ſuprà, de pœnis. l. absentem. Accur.

5 *Fl.iudicatio. & Flo. deeſt, anim.*

i ¶ *Non potest*. i. non debet eſſe, vel non potest de iure: vt C. de pœ.l.ſancimus.

k ¶ *Noxa* i.delictum:vt Inſti.de noxa.§. j.ſed quandoque veteres fraudem pro pœna ponunt:vt d.l.cùm autem.§.excipitur.in fi. Accur.

l ¶ *Inter multam*.quia plerunque de illis vocabulis fit mentio:exponit aſſignando differentias.

m ¶ *Coercitio*. pecuniaria & corporalis.

n ¶ *Peccati*.ſ.coercitio est:ſed non omnis delicti, ſed eius tantùm ſpecialiter cuius est pœna hodie pecuniaria:licet olim eſſet ſecus:vt ſubiicit. sed hoc fallit in caſu : vbi etiam corporalis ĩponitur : vt C. de ſportulis.l.ij.in fi.& hæc est prima differentia.

o ¶ *Exiſtimationis* i.famæ.

p ¶ *Solet*.aliquando.

q ¶ *Qui multam dicit*.hæc ſecunda differentia est:vt infrà eo.ſi qua. in fin.

r ¶ *Impoſita*.ſed oppo.ex l.C.de epiſco.audien.l.ij.& ne liceat poten. l.ij.vbi multa etiam certa dicitur : ſed impropriè illis legibus dicitur multa.

s ¶ *Adiudicatio*.ordinaria.vt ſtatim ſubiicit: vt ℨ.de iudi.l.ij.in fi.& ℨ.ſi quis ius dicen.l.j.& C.de modo mul.l.ſi. in prin. niſi in caſu:vt C. de ſpor.l.ij.vbi etiam delegati imponunt.

t ¶ *Competit*.etiam per delegationem. Tres ergo ſunt differentiæ. est & quarta:quia à pœna nõ appellatur,à multa ſic : vt infrà eo.ſi qua.in princip. Item quinta,quia ſi multa imponitur vltra modum lege conceſſum,non tenet:vt C.quando prouo. non est ne. l. certa rationes.ſed pœna ſic:vt pro furto non manifeſto in quadruplum. ℨ. de iis,qui not. infa. l. qui ergo §.pœna. Item & multa datur ſiſco : vt C.de modo mul.l.multarum.ſed pœna actori plerunque. Item multa non infamat: vt & C.de modo mul.l.j.ſed pœna plerunque ſic:vt colligitur ℨ.de iis qui not.infa.l.j.§.qui furti. Accurſius.

a Cõcor. cũ hac gl. iũcto ſuo tex. ibi, ad iudicatio. text. in c. præſcriptũ. extrà de teſt. lib. vj. & qui ſunt qui multare poſſunt. no. Raph. Paul⁹ de Caſtr. & Alex. in l. j. ℨ.ſi quis ius di.nõ obtẽ. & Spec ĩ ti. de contu §. iiij.vt.j. & ĩ ti. de ſent.§ j.vt ſed nunquid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ANniculus amittitur a.i.moritur,vt subiicit.& facit ȝ.eo.l. anniculus & dic vt ibi.Accursius.

b ¶ *Consuetudo*.not.sic ȝ.de fun.instrn.& instr.leg.l.cùm de lanionis. §.asinam.Accursius.

c ¶ *Ante diem*.vt iſtam malam literam intelligas:dic q̃ quilibet dies mẽſis dicitur dies calẽ darũ:vt prima dies calendarũ, ſ.cunda dies calendarũ:& ſic de cæteris. ſi igitur promiſi tibi ante x.diem calendarũ, vel poſt diem x. calẽdarũ.ſ.inchoatum: paria ſunt. vel quia xj. dies non continetur. ſ. vt ſit arbitrio ſoluentis:ſed bene conuenit tur xj.die.vel quia idẽ tẽpus,& tantũnã ſemp intelligitur de primis x. diebus mẽſis de quo ſup ſunt xx. dies.

d ¶ *Poſt diẽ* x. quidã libri habẽt xij.& ȝ. habent,vtroq; enim &c. & tunc plana eſt:quia ſiue promittã ante diẽ xij. ſ. inchoatam , ſiue poſt x.diem:tenetur in xj.die. ſed in hoc intereſt ſecundum hunc caſum:quia primo caſu demũ poſſet finita xj. potero agere in ſecundo ſtatim poſt x, & ſic in ipſo die xj. Alij habent x.& tũc dic. ſ. finitũ & ȝ. habes vtroque.& pro hac eſt ȝ.de verb. obli. l. qui ante ſed ſi habes ȝ. neutro enim &c. tunc eſt mirũ quòd ſi promittam poſt x.dies, quòd non videar promittere die xj.ſed dicas,ſ. inchoatũ. & facit C. de poſthu. hæred.inſtitu. lege fin.

a ¶ *Calendarum*.i mẽſis:& ſup.hæc duo paria ſunt.

f ¶ *Falſum eſt*. lego x ſi pariat ei , ſcilicet vel alij:vt ȝ.eod.l. quæret. filium tamen habuiſſe dicitur tempore mortis:vt ȝ. eo. l. etiã.& facit ȝ.de inoff teſt.poſthumus.Sed arg.cõtrà,C.de inoff.teſt. l. iij.vbi habetur pro inſtituto ſi alij fuerunt inſtituti,non ſi extranei.

g ¶ *Extractus eſt*.aliàs exſectus eſt.Accur.

h S I *quis Eius*.etiam teſtatoris vel hæredis.

i ¶ *Numeratur*.ſi ergo moritur hora tertia,poteſt fieri quod pro miſſum eſt etiam hora nona : vt non committatur pœna ſi promiſſa eſt.& hoc ſi tale eſt factum quod per alium poſſit fieri:vt ȝ.de ſtat ho. Arechuſa.in fin.& l.ſeq.aliàs ſecus:vt C.de cadu.tollen. §. ne autem. Accurſius.

k ANniculus Natus ſ.dicitur anniculus Accurſius.

l ¶ *Trecenteſimo lxv*.nam tot dies habet annus:vt ȝ. & ȝ.de ſta. lib.l.cùm hæres §. Stichus & intellige hoc de die naturali : qui ſcilicet annus etiã vj horas habet plus vt ȝ.eo.l.cùm bis ſextus. quę tamẽ non curantur hîc in vno : & ſi currat bis ſextus : quilibet numeratur pro die.vt hîc dicit.Accurſius.

m ¶ *incipiente*. Nor. ſufficit tangi de vltimo die. ſic in vſufcapione : vt ȝ. de vſufca.l.ideóque & de diuer.tẽp.præ. in vſufcapione. in prin. Item ſic ȝ.de au & ar leg.l.& ſi non ſint §.quid ergo.in prin.Itẽ ſic.ȝ. eo. anniculus. Quãdoque etiã annus inchoatus habetur pro perfecto: vt in authen.de tẽpore nõ ſol.pec.ſuper do.§.generaliter.col.iiij. ibi, nouimus enim &c.quæ eſt huic l.cõtra.in eo q̃ nõ dicitur hîc anniculus.qui annũ inchoauit:ſed dicitur ibi habere xv.an.qui ſolummodo inchoauit eum,& peregit xiiij.quantũ ad matrimoniũ contrahendũ: cum ex tunc poſſit contrahere matrimonium:vt inſtit.de nup.in prin. quæ eſt contrà Quandoque quærimus dẽ momento ad momẽtum:vt in præſcri xxx.an vt ȝ.de act.& ob.l.in omnibus.& de reſti. in integ. vi ȝ.de mino.denique.§ minorem.quæ ſunt contrà.ſed ibi plenè dixi in gloſ quæ incipi ,quædam iura dicunt,&c.Accur.

n ¶ *Non exacto*.id eſt completo.

CXXXII. Paulus li.iij.ad l.Iul.& Papiã.

ANniculus amittitur a, qui ex tremo anni die moritur:& cõſuetudo b loquendi † id ita eſſe declarat : *Ante diem c decimum calendarum poſt diem d decimum calendarum e*. neutro i enim * ſermone vndecimus dies ſignificatur.

i ¶ Falſum eſt f, eam peperiſſe, cui mortuæ filius extractus g eſt.

CXXXIII. Vlpianus lib.iiij.ad leg.Iuliã & Papiam.

SIquis ſic dixerit , vti intra diẽ mortis eius h aliquid fiat:ipſe quoque dies , quo quis mortuus eſt,numeratur i .

CXXXIIII. Paulus lib.ij.ad leg.Iul.& Papiam.

ANniculus non ſtatim vt natus k eſt.ſed trecẽteſimo ſexageſimoquinto l die dicitur, incipiente m planè, non exacto n die: quia annum ciuiliter o, nõ ad momenta temporum,ſed ad dies numeramus.

Si legatum ſit mulieri aliquid ſi pariat, habebit legatum cicet aliquid monſtroſum pariat. & ratio redditur in litera ibi, Nec enim. hoc dicit.

CXXXV. Vlpianus lib.iiij.ad l.Iuliam & Papiam.

QVæret aliquis, ſi portento ſum p, vel monſtroſum,vel debilem mulier edidit vel qualemqualem[1] q viſu,vel vagitu nouum,non humanæ figuræ,ſed alterius magis animalis r, quàm hominis partũ:an quia enixa eſt,prodeſſe ei debeat.Etmagis eſt vt hi[2]quoque parentibus proſint.Nec enim eſt quod eis imputetur,quæ qualiter potuerunt,ſtatutis obtemperauerunt s : neque id quod fataliter t acceſſit,matri dãnum iniungere debet.

CXXXVI. Idem li.iiij.ad l.Iul. & Papiã.

GEneri appellatione, & neptis & proneptis v tam ex filio, quàm ex filia editarum[1], cæterarúmque maritos contineri manifeſtum eſt.

CXXXVII. Paul.li.ij. ad l.Iul. & Papiã.

TEr enixa x videtur etiã quæ tergeminos[1] peperit.

CXXXVIII. Idẽ lib ij. ad l. Iul. & Pap.

HÆreditatis appellatione bonorum quoque poſſeſsio continetur y.

CXXXIX Vlp.li.vij.ad l.Iul. & Papiam.

AEdificia z Romæ fieri etiã ea videtur,quæ in continẽtibus Romæ ædificiis fiunt[1]. ¶ Perfeciſſe ædificium is videtur,qui ita cõſummauit,vt iã in vſu eſſe a poſsit.

CXL. Paulus lib.vj.ad l.Iul.& Papiam.

CEpiſſe b quis intelligitur,quã cuis alij acquiſiuit.

CXLI Vlpianus li.viij.ad l.Iul. & Papiã.

ETiam ea mulier cùm morereretur creditur filiũ habere,quæ exciſo vtero edere poſsit c :necnõ etiam alio caſu mulier poteſt habere filium,quem mortis tempore nõ habuit : vtputa eum qui ab hoſtibus remeauit.

CXLII. Paulus lib.vj.ad l.Iul.& Papiam.

TRiplici modo intelligi[1] cõiũctio d poteſt. aut enim re e per ſe f coniunctio cõtingit:aut re & verbis : aut verbis tantùm. nec dubium eſt , quin coniuncti ſint, eodem modo impropriè bono. poſ.dicitur hæres:vt ȝ.l.hæredis appellatione.propriè autem hîc non ſic, vt Inſtit.de bo.poſſ.§ quos autem.

z AEdificia.ſtatuerunt Romani quòd qui ædificium habeat Romæ,Romanus ſit & eſt ratio huius leg. quia Roma ſic comprehenditvt ȝ.eod.l.qui in continentibus.& ȝ.eod. vt Alphenus. & l. ij. vbi plenè dixi.

a ¶ *Eſſe poſsit*.ſ.ad quem paratur.nam omne ædificium poteſt eſſe ad aliquem vſum etiam imperfectum:licet aliquæ picturæ vel ornatus rei deſinit.& eſt exemplum. ȝ. ad legem Fal.l.ſi is. §.qui ita.vbi hæres ita demum videtur perfeciſſe opus municipibus ſi ſic perficit,& facit ȝ.e. l.v.§.opere.& quod ibi not.Sed arg.contra.ȝ.de orig.iur.l. j. vbi dicit quòd principium eſt potiſſima pars. Item arg.contrà ȝ.de auro & arg. lega.& ſi non ſint.§.quid ergo. Accur.

b CEpiſſe.Pone exẽplũ vt ȝ.e. l. pueniſſe.vbi filiꝰ vel ſeruꝰ dicitur capere,licet alij acquirat etiã quo mõẽto apud eũ nõ ſit : vt ȝ.de acq.hæ.l.placet.Sed cõtrà.ȝ.ealiud eſt capere.vbi nõ videtur capere qđ eſt alij reſtituturus. Solu. refert vtrũ te accipiente alij acquirat:tunc cum ita accipio vt alij reſtituatur.hoc enim non eſt capere.

c ETiam.Poſſit.& poterit agere de inoff.teſt. extraneis inſtitutis: vt ȝ.de inoff.teſt.l.poſthumus.non tamen peperiſſe videtur : vt ȝ.eo.l.anniculus.§.falſum & facit ȝ.eo.intelligendum.Accur.

d TRiplici. Coniunctio. inter hæredes vel legatarios proprietatis vel vſusfruc. Accurſius.

e Re.tantum. Accurſius.

f ¶ *Per ſe*.i.ita q̃ non verbis , & eſt exemplũ quãdo duo inſtituuntur ſeparatim in eadem hæreditate : vt ȝ.de legat.iij.l.re coniuncti. j. reſpon & ȝ.eod.hac l.in fin.verbis ita , quòd non re : vt inſtituo Titium & Seium pro æquis partibus : vt ȝ. de legat. iij. l. re coniuncti. ij. reſponſ. re & verbis quando vtraque coniunctio interuenit , verborum

q ¶ *Qualemqualem*. accipe nouum. nouum dico viſu, qui habet oculos retro:vel vagitu, quia mugit vt bos vel fucculus.

r ¶ *Animalis*.i.qui melius affimilatur filio alterius animalis.

s ¶ *Obtemperauerunt*. ſic ȝ. de condi. inſtitu. quæ ſub conditione.§. damna.ſecus ergo ſi ex delicto mulieris eſſet: vt quia habuiſſe rem cum aliquo animali irrationali. ſed accidit fortè ei in hac l. quia quando cum homine ageret,cogitauit de ali quo animali.propter talia enim hæc accidunt. Accur.

1 Fl. editurũ mortuo.

1 Fl. trigemi nos peperit.

v GEneri. Proneꝑis. ſ.maritos quod eſt j. ſic in huru: vt ȝ.eo.nurus. vbi dedi exempla. ſic & in ſocero:vt ȝ.e.ſoceri. Accur.

1 Flo. ſcat.

x TEr en xa. Pone caſum vt inſtitu.ad Tertul.§ ſed neq; ingenua ter pariẽs admittebatur ad hæreditatem filij naturalis, non aliàs : quod hodie ibidem corrigitur. & quod ſubiicit ter gemi nos:i.tres ſimul:vt & ȝ. de reb. du l. vtrum ita. ij. reſpon. & ȝ. ſi pars hære. pet. l. antiqui. §. ſed & tres. Item pone exemplum ȝ. de ſtat. ho.l. Arechuſa. Accur.

1 Flor modo coniunctio in telligitur.

y HEreditatis. Cõtinetur.vt ſi reliqui legata ab hæredibus, omnes teneantur : ſed impropriè : & latione.propriè autem hîc non ſic, vt Inſtit.de bo.poſſ.§ quos autem.

1 Fl. ineipiꝰ, hoc memorandum.

1 Habemus hic text.val. de not. ad hoc adnotandum aliter alia ſit conſuetudo alibi. Bol.

1 Vide Lau. Val.lib. elect. vj.cap. 2.hoc Gtaſſe.

rum ſcilicet & rei.& hoc ſubiicit,nec dubium &c. nam medium caſum reaſſumit.

a ¶ *Veluti*.Jungit nominum cõplexus veluti &c.nam hîc ponit de coniunctis verbis tantùm:vt probãt illa verba ex parte dimidia.vt ȝ. de l.iij.l.re cõiuncti.ij.reſpon.Azo.quaſi de alia dimidia vnus, de alia alius ſit inſtitutus. & ſic etiam exponit tertium reſponſ. infrà vel Titius cum Mæuio &c. at medium de coniuncto re & verbis habes neceſſe intelligere. tu dicere potes vt de coniunctis re & verbis. hæc tria dicta dicant , ſiue ꝑ & , ſiue per quæ , ſiue per cum. & intelligas de dimidia , ſcilicet eadem tam in primò quàm in iij. reſpon. vt j. §. pe. ibi,vel ita, Publius Meuius &c. & ȝ. de lega. ij. l. Mæuio. in princ. Accurſius.

b ¶ *Santo*.] iſti re & verbis ſunt coniuncti.

c ¶ *Articulos*.] id eſt coniunctiones.Acc.

d ¶ *Coniunctos*.] re & verbis : vel verbis tantùm , nam tria exempla ponit, vbi detrahitur coniunctio vſque in ſi. primum veluti &c. in quo eſt coniunctio re non verbis , cùm dicat dimidia ſecundum Azo. Vel dic re & verbis coniunctos : & dimidia dic eadem vt modò dixi. Et not. quòd hoc primum nõ ſoluit : ſed dic cùm ſit ſoluta oratio , quòd accipitur pro coniuncta vt ȝ.eo.l.ſæpe. §.cùm verò dicit P.Accur.

e ¶ *Vel ita*.] ſecundum reſponſum.

f ¶ *Sunto*.]aliàs eſto. iſti re tantùm.

g ¶ *Eſto*.] repete , videamus an oporteat eos accipi coniunctos re & verbis ſcilicet : vt Titius &c. ſic non ſoluitur quæſtio. ſolues tamen vt & ſuperiorem proximam. vel dic ſecundo heres eſto. & R. vtique videtur coniuncti vt Titius &c. & ſic eſt ſolu.hîc.

h ¶ *Videantur*.] Sempronius verò ſit ab eis deſiunctus re & verbis. Accur.

i ¶ *Lucius Titius*.]tertium reſponſum,vbi detrahitur coniunctio.

k ¶ *Tres ſemiſſes*.]in hoc vltimo caſu:& erat cauſſa dubitationis, qa ſi illud,qua,faceret relationẽ ſimplicẽ, fierent tres ſemiſſes,ſed facit perſonalẽ.ſic ergo videtur inter eos diuidere quẽadmodũ ſi diciſſet, Lucio Titio fundum,& hoc amplius Seio x.vt ȝ.de leg.iij. ſi ſic. Acc.

l ¶ *Sed eo*.]reſponſio.

m ¶ *Ex parte*.]ſcilicet ſeparatim re & verbis.

n ¶ *Duos*.]ſ.primos:tertius verò nullo modo eis coniũctus eſt: vt ȝ. de hære.inſti.Iulia.quoque.nec enim re vel verbo cõiungũt hõc tertiũ:vt ȝ.de leg.iij.l.Proculo.in fi.licet in eo.tit.l.Mæuio. in prin.videatur contrà.ſed expone eam,vt ibi not.Et arg.ȝ.de vſufru.ac.l.pe.Et ex prædictis not.quòd alij ſunt coniuncti re & verbis, qui inſoluũ venientes faciunt ſibi partes cõcurſu:vt ȝ.de lega.iij.l.re coniuncti.Alij tantùm re:& alij tãtùm verbis,ſ.d in C.de cadu.tol.per totam.l. ſoli. primi dicuntur coniuncti,non ſecundi vel tertij.Item no. quòd quidam dixerunt verbis tantùm cõiunctos non habere ius accreſcendi: quia in illo tit.de vſufr.ac.non dicitur niſi de re cõiunctis : ſed malè: vt ȝ. de leg. j. ſi duobus. §. fi. & de leg.ij.Mæuio.in princ.ſecundum Azo.Et plenius not.hanc materiam ȝ.de vſufru.ac.l.j.in fi.

o ¶ *D apud. Habetur*.]id eſt haberi videtur.vt & ȝ.titul.j.qui autem. & hoc ſecundùm vnam ſignificationem verbi habere, id eſt dequos & nominũ,& rei cõplexus iungit:veluti a, *Titius & Mæuius ex parte dimidia heredes ſunto* b. Vel ita. *Titius Mæuiuſque heredes ſunto* : vel, *Titius cum Mæuio ex parte dimidia heredes ſunto*. Videamus autem ne etiã ſi hos articulos c detrahas, *& que, cum*, interdum tamen coniunctos. d accipi oporteat:veluti, *Lucius, Titius, Publius Mæuius heredes ſunto ex parte dimidia*. vel ita e, *Publius Mæuius, Lucius Titius heredes ſunto* f. *Sempronius ex parte dimidia heres eſto* g vt Titius & Mæuius veniant in partem dimidiã , & re , & verbis coniuncti videantur h. ¶ *Lucius Titius ex parte dimidia heres eſto: Seius ex parte qua Lucium Titium heredem inſtitui , heres eſto : Sempronius ex parte dimidia heres eſto.* Iuli.dubitari poſſe ait,an tres ſemiſſes i facti ſint, an Titius in eundẽ ſemiſſem cum Caio Seio inſtitutus eſt 1.Sed eò k q; Sempronius quoq; ex parte l dimidia ſcriptus eſt , veriſimilius eſt in eũdem ſemiſſem duos m coactos , & coniunctim hæredes ſcriptos eſſe.

1 Flo.ſit.

CXLIII Vlp. lib. ix. ad legem Iul. & Papiam.

IDapud ſe qs habere videtur, de quo habet actionẽ.Habetur enim,quod peti poteſt.

CXLIIII. Paulus lib. x. ad leg.Iul. & Papam.

MAſurius 1 Pſcribit † libro Memorialium , pellicẽ † apud antiquos eã habitam , quæ cùm vxor non eſſet, cum aliquo tamen viuebat:quam nunc vero nomine amicam , paulò honeſtiore q concubinam appellari Gaius 2 Flaccus in libro de iure Papyriano ſcribit pellicem nunc vulgò vocari , quæ cum eo cui vxor s ſit,corpus miſceat : quoſdam t eam,quæ vxoris loco ſine nuptiis in domo u ſit:quam Græci παλλακὴν vocant.

CXLV. Vlp.lib.x.ad leg.Iuliam & Papiã.

VIrilis v appellatione,interdum etiam totam hæreditatem contineri dicendum eſt.

CXLVI. Terentius Clemens lib. ij. ad legem Iuliam & Papiam.

SOceri w & ſocrus appellatione auum quoque & auiam vxoris vel mariti contineri reſpondetur.

CXLVII Idem lib.iij.ad leg.Iul.& Papiam.

QVi in cõtinentibus x vrbis nati ſunt , Romæ nati intelliguntur.

CXLVIII. Gaius y lib.viij. ad leg. Iul. & Papiam.

NOn eſt ſine b liberis , cui vel vnus filius , vnáve filia eſt.hæc enim enuntiatio c, *habet liberos,nõ habet liberos*:ſemper plurali numero profertur d ſicut & pugillares e & codicilli f.

CXLIX. Idem lib.x.ad le.Iul.& Papiam.

NAm quem ſine liberis eſſe dicere nõ poſſumus g:hũc neceſſe eſt dicamus liberos hſe.

Minus recipit etiam qui nihil recipit.hoc dicit Bart.

CL. Idem lib.ix.ad leg.Iul.& Papiam.

SIita à te ſtipulatus fuero, *Quanto minus à Titio conſecutus fuero , tantum dare ſpondes?* non ſolet dubitari,quin ſi nihil à Titio fuero conſecutus, totum debeas quod Titius debuerit.

CLI. Terentius Clemens lib.v. ad legem Iuliam & Papiam.

DElata i hereditas intelligitur quã quis poſſit adeũdo conſequi k.

CLII. Gaius lib.x. ad leg.Iul.& Papiam.

HOminis l appellatione † tã fœminã quàm maſculum contineri non dubitatur.

etiam neptis vna:vt hîc & ibi.fa.ȝ.de leg.ij.cùm pater.§.rogo.

c ¶ *Enuntiatio*.]id eſt in quod per enuntiationem ſignificare volumus:ſiue vnus,ſiue plures ſint liberi.

d ¶ *Profertur*.ſcilicet ſi iſte habet liberos.Accur.

e ¶ *Pugillares*.] vt ȝ.commo.l.in commodato.§.ſicut.

f ¶ *Codicilli*.]quãdoque hoc fallit in codicillis : quia in ſingulari numero proferuntur:vt in ar.contra.C.de ſac.ſan.ecc.l.generali.& iunge l.ſequen.cum iſta.ecõtrà quãdoq; ſingularis oratio plura ſignificat:vt j.e.l.in vſu. facit ȝ.de lib.& poſthu.l.Titius. in prin.

g *Am.Non poſſumus*.]vt quia habet vnum filium.Accur.

h S I *ita Dubitari*.] quia pluribus legibus colligitur:vt ȝ.de ſol.ſi decem.& de verb.obl.l.decem.& ſi cer.pe.l.ſi.Item & quia verbum minus continet etiam vbi non eſt:vt ȝ.eo.verbum amplius.in fi. in *Elata*.]vt ſi purè delata ſit.

k D ¶ *Conſequi*.] per ſe,vel per alium. per filiũ,vel ſeruum. Et da exemplum:vt ȝ.de acqui.hære. is qui hæres.vbi demum delata poteſt adiri,& repudiari:vnde conditionalis tantum non dicitur delata , vt ibidẽ dicitur.arg.ȝ.de leg.ij.ſi ita re.§.ſub conditione. Bon. poſſeſsio dicitur delata cum decreta eſt:vt ȝ.de ſue.edic.l.j.§.decretalis.

l H *Omnis*.]pone exemplũ:vt ȝ.vi bo.rap.l.ij. in princi. vbi dicitur hominibus coactis.& eſt verũ qũ hîc dicitur figura vo-

minium habere:vt j.eo.tit.l.habere.& ȝ.de verbo.obli. ſtipulatio iſta. §.habere. & ȝ.de acquiren.rer.dom.l.rem in bonis. ſed verbum penes,ſtrictius ponitur:vt ȝ.eo.l.penes.Accur.

P M *Aſurius*.] aliàs Maſurius:& aliàs, libro memoralium incipit lex iſta.

q ¶ *Honeſtiore*.] nomine quàm pellicem : & propriori quàm amicã: cùm amica non ſit ex inhoneſta cauſſa:vt hîc. & infrà. l. latæ. §. amicos.

r ¶ *Appellari*.] ſ. ſcribit Maſurius.

s ¶ *Vxor*.] ſ.alia mulier non pellex.

t ¶ *Quoſdam*.] ſ. vocare ait , ſ. Caius, inter quos erat Maſurius in prin.huius legis.Acc.

v ¶ *In domo ſit*.] ſ. alicuius qui nullam habet vxorem.

x ¶ *Greci* παλλακὴν. id id eſt , concubinã. & ſic cõcordat cum Maſurio.

y VIrilis.] ſ. partis. da exemplum : Si duo ſunt inſtituti in viriles partes , quorum vnus deceſſerat , vel poſt deceſſit ante aditam hæreditatem totum habebit ſuperſtes. ſic & C.de hær. inſti. l. ij. Sed propriè virilis , id eſt æqualis : vt ȝ. de leg.præſtan. l. virilis. in prin. Accur.

aliàs Terentius Clemens lib.ij. ad legẽ Iuliam & Papiam.

z S *Oceri*.] prohibentur nuptiæ inter tales. exponit ergo qui ſunt:vt ȝ.de ri.nup.adoptiuus. §. videamus. Item prohibentur quidam ter tio edicto poſtulare pro his perſonis : excipitur vt ſuprà de poſtu. l. j. §. ait prætor. & §. fi. & l. cui. §. item Pompo. & facit ſuprà. eod. l. nurus. & l. gener.Accur.

a QVi *in continentibus*.]facit. j.e. collegarum. §. j.& ȝ.eo. vt Alphenus. & l. ædificia.& Lij.& quod ibi no. Acc.

† Appellatione hominis continetur maſculus & fœmina cõcor. l. in cõ. §. de nde eligẽ. in verbo, vitũ in prag. ſanc. In cõtrarium eſt text.ſ.ea. hęc imago.32.q. 5.&in c. ſi quis lib.hominem aut mulieri. Cõtrarium tamẽ eſt veri ſ: vt hic in iuribus in glo. alle.& ad ſi dictos textũ allegatos. tñ. q̃ illud fit cã maioris expreſſõis:vt no. Card.ſ. cle 1.q̃.xv. de homicid. & quæſtio. ix.

b NOn eſt ſine.] ponе exemplum C. de condi. inſer. l. j. vbi inſtitui te hæredem, & rogaui te vt reddas Titio , ſi deceſſeris ſine liberis. ſufficit filia , &

Universidad de Deusto
Biblioteca

eis & significatiõe:vt & ẽ.e.l.quisquis mihi, vnde minus bene inducuntur concordãtiæ,quæ dicunt masculinum concipere fœmin. vt ẽ.eod.pronuntiatio.& ẽ.eo.l.j.Accur.

a *Intelligendus. Fuisse.*] si moritur mater, planum est:vt ẽ. eod.l. etiam ea.§.si pater.& tunc idem cùm de suo commodo q̃ritur vt ẽ. eod. quod dicimus. & suprà de statu hom. qui in vtero.

b *Mille passus.*] Pone exemplum in præfecto vrbis qui habet iurisdictionem vsque ad centum miliaria:ex quo loco incipiunt numerari,hic exponit:vt ẽ. de offic.præfect. vrb. l. j. §. cùm vrbem. & dic quòd mille passus faciunt miliare: vt colligitur suprà, si quis cau. l. j. Accur.

c ¶ *Continentibus.*] Roma enim continentibus ædificiis finitur seuterminatur : vt ẽ. eod.l. ij. & l. vt Alphenus. & l. ædificia. & l. qui in continentibus.

d *Proximi.*] da exẽplum : vt ẽ.eod. l. proximus.& ẽ. e. in vulgari. ij. respon. & idem in verbo optimus , & verbo maximus : vt infrà eodem. illa verba. idem in verbo supremus:vt infrà eo. in vulgari.

1 Fl. Aelius Gallus lib.1. de verborũ q̃æ ad ius pertinẽt significatione.

2 Fl. incipit, Paries est, & c. præcedẽtia verba sunt inscriptionis.

e *Maiore parte.*] pone exemplũ olim in interdicto vtrobi : vt vtrobi. l. j. in princ. & insti. de interdi. §. vtrobi. Et not.de maiori parte anni, hodie sufficit si tempore litis contestatæ possideat: vt ibidem.

3 Fl. à milia rio.

4 Fl. de hæ rede.

f *Quantum ad iuris.*] hic erat rubrica antiqua de iis quæ pertinent ad iuris significationem. Accur.

g ¶ *Murus.*] cùm cæmento:maceria sine cæmento.sic accipitur suprà communia prædio. si precario. Et erit exemplum vbi dicitur quòd medio pariete vna domus fiunt duæ : vt suprà communia prædio. si quis duas.

h ¶ *Semita.*] lapidibus facta sine cæmentis. Ir.

CLIII. Terentius Clemens lib.xj.ad legem Iuliam & Papiam.

INtelligendus est mortis tempore fuisse [a], qui in vtero relictus est.

CLIIII. Macer lib.j.ad leg.Iuliã & Papiam.

MIlle passus. [b] non à muro [a] vrbis, sed à cõtinẽtibus. [c] ædificiis numerandi sunt.

CLV. Licinius Rufinus lib.vij.Regularũ.

PRoximi [d] appellatione,etiã ille cõtinetur, qui solus est.

CLVI. Idem lib.x.Regularum.

MAiore parte [e] an possedisse qs intelligit, etiã si duob⁹ mẽsibus possederit,si modò aduersarius eius aut pauciorib⁹ diebus,aut nullis possederit.

CLVII. Aeli⁹ Gallus i lib.j. de verb. signif. [2]

QVantũ ad iuris [f] pertinet significationẽ,paries est si ue murus [g], siue maceria est. Itẽ via est, siue semita [h], siue iter est [3].

Sæpenumero singulari vtimur pro plurali:vt Liuius, militem Romanum apud Cannas Hannibal cecidit, id est milites Romanos.b.d. Alia exempla sunt in textu.

CLVIII. Celsus lib.xxv.Digestorum.

IN vsu iuris [k] frequẽter vti nos Cassallius ait singulari appellatione, cùm plura generis eiusdẽ significare volumus. nam multũ hominem veniſſe Romam,& piscem vilem esse dicimus, ¶ Itẽ in stipulando satis habemus heredem [l] cauere. *Si ea res secundùm me heredémve meum iudicata erit.* &rursus. *Quod ob eam rem te,heredémve tuum* [l] .nempè [m] si plures heredes sint, continentur stipulatione.

CLIX. Vlpianus lib.j.ad Sabinum.

ETiam [n] aureos numos æs dicimus.

Appellatione cæterorum & reliquorum etiam omnes continentur. Exempla sunt in litera.Bartolus.

i *Iter est.*]id ergo qđ est iter,dicitur via,vt hic,& ẽ.de ser. rust. p̃d. l.certo. §. si totus. in fi. & de ser.l. fi tam angusti.& hoc impropriè. propriè autem differunt:vt insti.de seruit. §. j.ij. & iij. quæ sunt cõtra.

k IN *vsu iuris.*] strictiũ.q.d.dũ iura legimus plerunque singularem numerum inuenimus pro plurali :vt in exemplis huius l. & econtra pluralem pro singulari:vt ẽ.eod.l.non est.Et not.suprà de pe. hære.l.diuus.in fin.Accur.

l ¶ *Tuum.*]dare oportebit,promittis.

m ¶ *Nempè.*]id est certè.

n *Etiam.*]dicit quòd appellatione æris continetur & aurum : vt cùm dicimus æs alienum:vt ẽ.eod.cedere.§.æs & ẽ.eo.subsignatum.§. bona. & C. de bo.quæ lib.l.vbi autem.Quandoque ponitur strictè pro eo quod eo simile auro: vt ẽ.de pign.act.l.j.& de contrahen.emp.l.in venditionibus.§.inde quæritur.

a Concor. tex. in c. is cui.§. si vero. cum ibi not.de præbe. li vj & ad d quod sequitur in glo.concor. tex. in cap. plura is. cu glo. & not. eo li. de regu. iur.

o *Cæterorum.Cæteri.*]vel reliqui: vt ẽ. de opt.leg.l cùm optio.& fa.C.de hære.instl.j.ij.& ẽ.e.l. post reliquorum.& quod ibi not.

p ¶ *Nam tentat.*]Scilicet dicere Marcellus.Azo.

q *Illa verba.*] Pone : lego vel promitto tibi fundum meum optimum maximúmq;:vt ẽ.eo.non tantùm.nam licet vnumtantum habeat,valet legatum:& hoc impropriè.cum sit superlatiuũ & respẽctuum:& fa.ẽ.eo.l.proxi.& quod ibi dixi.

r ¶ *Suprema.*]ex quibus permittitur bo.poss. secundum tab. vt ẽ. de bo.poss.secundum tab.l.j.§.j.& huc impropriè, cùm sit superlatiuum & relatiuum & respectiuum:vt ẽ.col.proxi.

s ¶ *Significatur.*]quia masculinum &c.vt no.ẽ.eo.l.j.

t ¶ *Puerperas.*]Sed quæ est ,patio hæc?Respo.bona & mirabil. cùm enim dicatur puerpera, licet puellam recenter peperit, patet quod puer in illo nomine puerpera puellam significat : quo tempore nec ad iudicium ire tenetur: vt ẽ.& quis cau. l. ij.§.nõ propter.

1 Flo. dixit.

v ¶ *Appellant.*] tam masculos quàm fœminas.

x ¶ *On est pupillus.*] sed esse speratur Accur.

1 Fl.ẽ l.16§. 1

y ¶ *In vtero est.*] existimatur enim viscerum pars : vt ẽ de ven. in spi. l. j. §. ex hoc rescripto. nec obst. ẽ. de vsucap. si aliena. §. Scæuola. quia ibi in nato, qui non est portio matris : hic in nascituro: vel dic vt ibi. Item arg. contrà.ẽ.eod.l. quod dicimus. & ẽ. de iniust. test. l.iij. §. sed cum.Tutor etiam ei datus non tenetur vt tutor, nisi nascatur,& tũc gerat:vt ẽ.de neg.gest. l. cùm pater.Accur.

1 Fl.et solæ.

z ¶ *Proximus.*]scilicet filio.

a ¶ *Solus.*]vt ẽ.eo.proximus.& quod ibi not.

b ¶ *Vnus.*]dicitur accidere viuis quãdo aliquod infortuniũ eis aduenit:tamen & morientibus simi iter accidit.hic tamen & sola mors vt dicit,& probatur hoc idem quòd sola mors contineatur cùm dicitur acciderit:vt ẽ.de po.l.publia. in prin.& insti.de do. §. j. & ẽ. de leg.iij.vxore.& Scia. Accursus.

c ¶ *Vulgari sermone.*]aliàs vulgi opi.& aliàs vulgi sermone.sic ẽ. eo. anniculus.& de fun.instru le.l.cùm de lanionis.§.a finam.

d ¶ *Omen.Nõ est.*]vt si lego filiabus,& posthumis,filiabus videor legare:vt ẽ.de le.j qui filiabus.in prin. Itẽ si do tutorem filio meo:vt insti.qui da.tu.poss.§.fi.sed nõ est eõtra q̃ appellatione posthumæ cõtineatur nata:vt subiicit.& sic est eõtra insti.q da.tut. poss. §.fi:ibi,planè si posthumi.Sol.ibi intelligũtur appellatiõe posthumorũ cæteri liberi,ſnepotes posthumi,nõ autẽ nati.Alij dicũt ibi specialiter in tutore,vt appellatione posthumi cõtineãtur nati.prima placet.

e ¶ *Posthumæ.*]scilicet nomen.

f ¶ *In eam.*scilicet filiam.

g ¶ *Portionis.*]& maximam.Accur.

CLX. Idem lib.ij.ad Sabinum.

CAeterorum & reliquorum appellatione, etiam omnes continentur : vt Marcellus ait [1] circa eum, cui optio serui legata est,cæteri [o] Sempronio. nam tẽtat [p], si non optet, omnes ad Sempronium pertinere.

Glossa ponit casum.

CLXI. [2] Paulus lib.ij.ad Sabinum:

ILla verba [q], *optimus maximusque*, vel in eũ cadere possunt, qui solus est.Sic & circa edictum prætoris suprema tabulę habẽtur etiam [2] solæ. ¶ Pueri appellatiõe etiam puella significatur [r], nam & fœminas puerperas [t] appellant recentes ex partu:& Græci cõmuniter *παῖδας* [3] appellant [u].

CLXII. [1] Idem lib.vij.ad Sabinum.

NOn est pupillus [x] qui in vtero est [y].

CLXIII. [1] Pomponius lib.ij.ad Sabinũ.

IN vulgari [z] substitutione quasi qui supremus morietur.hæres substituitur:rectè hæres substitutus etiam vnico intelligitur exemplo leg.xij.tabul.ex quibus proximus [a] agnatus etiam [1] solus [b] habetur.

1 Flo. & solus.

1 Flo. tibi.

2 Fl.accidãt. 2 Fl.sed vulgi.

1 Flo. Græ. *παῖδας* cõmuniter appellatur.

1 Flo. tibi

1 Flo. & solus.

1 Flo. paterionis. Appellatione posthumi hæ pliciter,vt nit pars dimidia.

i ¶ *Si quis ita in testamento scripserit, Si quid filio meo acciderit, Damæ seruus meus liber esto.* mortuo filio Damas liber erit.licet enim accidat 2 & viuis [c], attamen 3 vulgari [d] sermone etiam mors significatur.

CLXIIII. Vlpianus lib.xv.ad Sabinũ.

NOmẽ filiarum & in posthumã cadere, quæstionis nõ est [e]: quãuis posthumæ [f] nõ cadere ĩ eã [g], q̃ iã ĩ reb⁹ humanis sit,certũ sit. ¶ Portionis [h] tes per omnia fuisse testatorem,pone quòd cum iam nato subſtituit nasciturum qui tamen posteà natus non esset.Accur.

CLXV. Pomponius lib. v. ad Sabinum.

VEnisse [e] ad hæredem nihil intelligitur, nisi deducto ære alieno.

1 Manuscrip.peruenisse.

CLXVI. Idem lib.vj.ad Sabinum.

VRbana [f] familia, & rustica nõ loco [g], sed genere distinguitur.potest enim aliquis [h] dispensator non esse vrbanorum seruorum numero:veluti is q̃ rusticarum rerum rationes dispenset,ibique habitet:& [i] non multùm abest à villico .Insularius [k] autem vrbanorũ numero est.Videndum tamẽ est, ipse dominus quo [2] quemque loco habuerit: quod ex numero [l] familiæ & vicariis [m] apparebit.

1 Flo. quorum.

1 Fl. deest, & f.

1 Flo. 186

1 Flo. 188

1 Flo. 189

i ¶ *Pernoctare* [n] extra vrbẽ intelligendus est, qui nulla parte noctis in vrbe est. *Per* [o] enim totam noctem significat.

CLXVII. Vlpianus lib. xxv. ad Sabinum.

CArbonum appellatione ait Offilius [1] materiam [p] non contineri.sed an lignorum [q]? Et fortaſsis quis dicet,nec lignorũ. non enim lignorum gratia testator [2] habuit. Sed titiones [3],& alia ligna cocta ne fumum faciant, vtrùm ligno, an carboni, an suo generi adnumerabimus? Et magis est vt proprium genus [r] habeatur.Sulphurata [4] [s] quoq; de ligno æque candẽ habebunt definitionem [t]. Ad faces quoque

1 Fl. deest, & Offilius. 2 Flo. deest, & Pomponius. 3 Flo. sed & titiones. 4 Flo. sulphurata.

2 ¶ *Partem.* Aliàs maximam partem:scilicet iubere præstari & posse &c.aliàs maximam partiri:& tũc sub.partem.q.d.potest iubere diuidi & præstari posse vicesi.&c.scilicet iubere diuidi & præstari posse vel dic maximam posse &c.scilicet paruam:& sic subaudies semper.

p ¶ *Et prout libuerit.*]Scilicet proferenti.

c ¶ *Adiecta.*] habet exẽplum C. de iure emphy. l. j. & instit. locca.§.adeo.item ẽ.de vsufru.l.etiam.

1 Fl. iuberi. 2 Flo. deest, partem.

d ¶ *Habere.*] pone exẽplum in stipulatione licere habere : vt suprà de verb. obliga. stipula. ista. in prin. & §. habere. & j. eod.habere. & facit ad verbum peruenire.vt suprà .e.aliud est. ij.respon.& quod ibi no. Accursius.

1 Fl.ẽ l.16§.

Venisse [e] ad hæredem nihil intelligitur, nisi deducto ære alieno.

CLXVI. Idem lib.vj.ad Sabinum.

VRbana [f] familia, & rustica nõ loco [g], sed genere distinguitur.potest enim aliquis [h] dispensator non esse vrbanorum seruorum numero:veluti is q̃ rusticarum rerum rationes dispenset,ibique habitet:& [i] non multùm abest à villico .Insularius [k] autem vrbanorũ numero est.Videndum tamẽ est, ipse dominus quo [2] quemque loco habuerit: quod ex numero [l] familiæ & vicariis [m] apparebit.

1 Flo. quorum.

1 Fl. deest, & f.

1 Flo. 186

1 Flo. 188

1 Flo. 189

i ¶ *Pernoctare* [n] extra vrbẽ intelligendus est, qui nulla parte noctis in vrbe est. *Per* [o] enim totam noctem significat.

CLXVII. Vlpianus lib. xxv. ad Sabinum.

CArbonum appellatione ait Offilius [1] materiam [p] non contineri.sed an lignorum [q]? Et fortaſsis quis dicet,nec lignorũ. non enim lignorum gratia testator [2] habuit. Sed titiones [3],& alia ligna cocta ne fumum faciant, vtrùm ligno, an carboni, an suo generi adnumerabimus? Et magis est vt proprium genus [r] habeatur.Sulphurata [4] [s] quoq; de ligno æque candẽ habebunt definitionem [t]. Ad faces quoque

1 Fl. deest, & Offilius. 2 Flo. deest & Pomponius. 3 Flo. sed & titiones. 4 Flo. sulphurata.

parata [u], non erunt lignorum appellatione cõprehensa, nisi hæc fuit voluntas. Idem est & de nucleis oliuarum:sed & de balanis idem [5] est:vel si qui alij nuclei [x] sunt. De pinu autẽ integri strobyli [z], ligni appellatione continebuntur.

CLXVIII. Paulus lib.iiij.ad Sabinum.

PAli [a] & perticæ in numerũ materiæ redigendi sunt : & ideo lignorum appellatione non continentur.

CLXIX. Idem lib.v.ad Sabinum.

NOn tantùm in traditionibus,sed etiã in emptionibus,stipulationibus, & testamentis adiectio hæc, *Vti optimus maximusque est*,hoc significat vt liberũ præstetur prędium,non vt etiã [b] seruitutes ei debeantur [c].

CLXX. Vlpianus lib.xxxiij.ad Sabinum.

HEredis appellatione oẽs [d] significari successores credendum est, etsi verbis non sint expressi.

CLXXI. Pomponius lib.xvj.ad Sabinũ.

PEruenisse ad te rectè dicitur,qđ p te ad aliũ peruenerit;vt in hæreditate à liberto [e] p patronũ filiumfamil. patri eius [f] adoptiuo acquisita respõsum est.

CLXXII. Vlpian. lib. xxxix.ad Sabinũ.

LIberti [g] appellatione etiam libertam contineri placuit.

CLXXIIII Idem lib.xxxix.ad Sabinum.

COllegatum appellatione ij [h] continẽtur,qui eiusdem sunt potestatis [i].

1 ¶ *Voluntas testantis.*] vel aliàs contrahentis.

y ¶ *Nuclei sunt.*] in his idem est vt lignorum appellatione non contineantur: quia non indifferenter cum aliis lignis habentur : imò ob aliquod speciale, puta medicinalem ignẽ vel fusumigationem, non ob coquinam. Accur.

1 Flo. balanis est,

z ¶ *Strobyli.*] hi dicuntur pinæ à qua nuclei sunt extracti : & indifferenter vtimur eis pro lignis . & habes hoc de verbo ad verbum suprà de leg. iij. ligni. §. fed ſi. vſque in fin.

a *Pali.*] idem ẽ. de leg. iij. l. pali. & de fundo instructo. L.instrumenta.Acc.

b *On tantum. Non vt etiam.*] ad hoc suprà. de leg.j. seruo legato. §. ſi fundus. & de euic.l.pen.& suprà eod. l. qui vti. vbi plenè dixi.

c ¶ *Debeantur.*] à fundis vicinis.Accur.

d *Heredis. Omnes.*] primos & vltreriores : vt suprà eod. heredes. & de leg. iij. ſi plures gradus. & C. de vſufruc. l. antiquitas. Item iuris ciuilis & prætorij : vt suprà eod. hæreditatis. ſed improprie hic vltimus : vt ibi dixi.

e *Peruenisse. A liberto.*] defuncto.

f ¶ *Parti eius.*] ſcilicet patroni adoptati. ſic suprà eod. l. cepisse. & quod ibi dixi : licet nec momento ſteterit pènes te: vt suprà de acqu. hæredi. placet. de adoptiuo dic, id est de arrogato : quia cùm erat ſui iuris , eum manumiſit. Alij dicunt patri eius , ſcilicet liberti.nam sic ponunt quòd filiusfamil.miles seruũ ſuum manumiſit : hic libertꝰ à patre eiusdẽ militis posteà est adoptatus.Sed quomodo potuit tenere adoptio:vt ẽ.de ſta.ho.l.ſi.& de adopt.ſi pater.in fin. & de in ius vo.ſed & ſi.§.ij.Respon.tenuit per principẽ:vt ẽ.de ſta.ho. l. ij.

g *Liberti.*]prædio legato libertis,liberti & libertæ continẽtur, vt ẽ.de leg.ij.cùm pater.§.cum inter.& facit suprà eo.patroni.& quod no.ẽ.eo.l.j.Accur.

h ¶ *Eiusdem.*]id est qui habent ſimilem potestatem.

i ¶ *Potestatis.*]vt duo consules:vt suprà de offic.proconſul.l.j.§. j. & ẽ.de manu.vin.l.apud filiũ.§.apud collegã.Item & duo tutores. nam & ipſi potestatem habent:inſtit.de tut.§.rurela est. quandoque tamen pro familiari socio:vt in Topicis Aristotelis.

k ¶ *Qui extra.*]pone exemplum suprà de procur.l.& qui in foro.vbi videtur procurator absentis.Item facit suprà eodem,qui in continẽtibus. Et nota quòd multis modis dicitur absens:vt no.infrà eodem absentem.Accur.

l *Aliud est.*]qui seruum vendit, debet promittere nõ esse furem ſui vel alterius rei.Itã not.ſolutũ esse,vt ẽ. de action. empti. l.ex empto.§.& ſi ignorantis.Item ſi hæc adſunt, debet prædicere:vt de ædilitio edicto.l. quis sit fugitivus. §. quòd aiunt. & l. ſi furtum. & de euictio.l.Lucius.§.fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a F*Aciendi.*] quod metus caussa factũ erit &c.vt ſ.qđ me.cau.l. j.in prin.exponit factum & ſolutum vel redditũ:vt in eo.tit. l.extat.& ſ.eod.l.verbum facere.& not.vt dixi ſ.eo.l.licet.

b S*Olutionis.*]habes idem ſuprà de ſolu.ſolutionis verbum.& dic vt no.ſuprà eo.liberationis.

c ¶ *Satisfactionem.*] in alia re ad voluntatẽ creditoris,Accur.

d N*Atura. Mutationes.*] terminorum diſsimiliter acceptorum : vt ecce res diuinæ ſunt in bonis nullius. ſed quodin bonis nullius eſt, conceditur occupanti : ergo res diuinæ concedunturtur occupanti : quod eſt falſum. & terminus nullius diſsimiliter in poſitione & aſſumptione ponitur : nam primò cenſura , ſecundò ſecũdum naturam. & plenè de his not.infrà titu. j.l.ea eſt.

1 Fl. qui fecit.

2 Fl. ουφίσμα.

e P*Ecuniæ.*]hîc dic vt no.ſ.e. l. pecunię. & l.rei.Acc.

f ¶ *Iuris.*] vendita hæreditate ipſum ius , non autem res de hæreditate videtur vendi : vnde non præſtatur euictio eis euictis:vt ſuprà.

1 Fl. deeſt etiam.

2 Fl. quoque.

3 Fl.qui ambiget.

g ¶ *Quod.*]nomen.

h ¶ Et *deceſsionem.*] id eſt diminutionem:ſicut & peculium : vt ſuprà de pecu. l. peculium naſcitur.

i ¶ *Vel.*]pro ſaltem.

k ¶ *Maximè fructibus.*] vt ſuprà de petit. hereditatis appellatione.& de pęti.here. l. hereditas.

de hæred. vend. l. ij. in prin. res ergo ipſæ non ſunt hæreditas : vt hîc, & ſ.de bon.poſſ. l. iij.ſ. hereditas.& ſuprà eod.l. hereditatis appellatione.& de pęti.here. l. hereditas.

tur : qui furto noxáque ſolutum, nemini eſſe furti obligatum promittit.

CLXXV. Póponius lib. ij. ad Sabinum.

F Aciendi [2] verbo , reddendi cauſſa etiam continetur.

CLXXVI. Vlpianus lib. xlv. ad Sabinũ.

S Olutiõis [b] verbo, ſatisfactionẽ [c] quoque omnẽ accipiẽdã placet. Soluere dicimus eum qui [1] id facit,quod facere ꝓmiſit.

CLXXVII. Idem lib.xlvij.ad Sabinum. 20

N Atura cauillationis, quam Græci σοφισικὴν appellauerunt, hęc eſt, vt ab euidẽter veris per breuiſſimas mutationes [d] diſputatio ad ea,quæ euidẽter falſa ſunt perducatur.

CLXXVIII. Idẽ lib. xlix.ad Sabinum.

P Ecuniæ [e] verbũ non ſolùm numeratam pecuniã cõplectitur:verum etiã [1] omnẽ omnino pecuniam:hoc eſt,omnia corpora.Nã corpora quęque [2] pecuniæ appellatione contineri, nemo eſt qui ignoret [3].

1 ¶ *Hereditas* nomen iuris [f] eſt: quod [g] & acceſsionẽ & deceſsio nem [h] in ſe recipit.Hereditas autem vel [i] maximè fructibus [k] augetur.

2 ¶ *Actionis* verbum & generale [l] eſt, & ſpeciale. Nã omnis actio dicitur,ſiue in perſonam, ſiue in rem ſit petitio [m].Sed plerunque actiones perſonales [n] ſolemus dicere. *Petitionis* autem verbo , in rem actiones ſignificari videtur. *Perſecutionis* verbo ,extraordinarias perſecutiones puto contineri:vt putà fideicõmiſſorum [o]: & ſi quæ aliæ [p] ſunt quæ non habẽt iuris ordinarij executionem.

3 ¶ Hoc verbum , *debuit* [q], omnem omnino actionem comprehẽdere intelligitur:ſiue ciuilis [r], ſiue honoraria [s], ſiue fideicommiſſi fuerit perſecutio [t].

CLXXIX Idem lib.lj.ad Sabinum.

de leg.Aquil.in princ.Item aliud ſ.vi bo.rap.prætor ait , cuius dolo malo.§.hæc autem actio.Item aliud ſ.de dolo,arbitrio.in princ.Item aliud ſ.ſi quis ius dí.non ob.l.j.§.fi.Item aliud ſ.qui ſatiſ.cog.l.ij.§. fi.

T Item aliud ſ.de dam.infe.l.iij.§.deinde.Accur.

x T*Vgurij.Vrbanis.*]repete conuenit.

I Nter hæc verba, *Quanti ea res erit* , vel , *Quanti rem eſſe appa-* 10 *ret* [1] , nihil intereſt.in vtraque enim clauſula placet veram rei æſtimationem fieri.

CLXXX. Pompon.lib.xxx.ad Sabinum.

T Vgurij appellatione, omne ædificiũ quod ruſticæ rei [1] magis cuſtodiendæ conuenit,q̃ quod vrbanis [x] ædibus ſignificatur.Offilius ait tugurium à tecto tanquam tegurium [2] eſſe dictum vt toga,quòd ea tegamur [y].

CLXXXI. Idem lib.xxxv.ad Sabinum.

V Erbũ illud, pertinere,latiſſime patet,nã & iis [1] rebus petẽdis [z] aptũ eſt,quæ domini ꝓ [a] noſtri ſunt:& iis [2] quas iure aliquo [b] poſſidemus [3], quamuis noſtri dominij non ſint Pertinere ad nos etiam ea dicimus, quæ in nulla eorum cauſſa ſunt , ſed eſſe poſſunt [c].

CLXXXII. Vlpianus lib.xxvi..ad Sab.

P Aterfam. peculium habere non poteſt [d] , quemadmodum nec ſeruus bona [e].

CLXXXIII. Idem lib.xxvij.ad edictum.

T Abernæ [f] appellatio declarat omne vtile ad habitandum ædificium:nõ † ex eo quod tabulis claudatur [g].

CLXXXIIII. Paulus lib. xxx. ad edictum.

I Nde tabernacula,& cõtubernales [h] dicti ſunt.

CLXXXV. Vlpianus lib.xxviij.ad edictũ.

I Nſtructam autem tabernã ſic accipimus [1] , quæ & rebus & hominibus ad negotiationẽ parata [2] conſtat [i].

CLXXXVI. Idem lib.xxx. ad edictum.

C Ommẽdare [k] †,nihil aliud eſt quàm deponere.

CLXXXVII. Idem lib.xxxij.ad edictũ.

V Erbum *exactæ pecuniæ*,non ſolũ ad ſolutionẽ referẽdũ eſt,verumetiã ad delegationẽ [l].

CLXXXVIII Paul.lib.xxxiij. ad Edict.

H Abere,duobus modis dicitur:altero iure dominij:altero obtinere ſine interpellatio-

x ¶ *Tegatur.*] aliàs tegamur & aliàs tegatur. & no. deriuationem & interpretationem cuiuſlibet nominis in cauſſis. ſic enim argumentamur. tutor eſt , ergo tueri debet. vel,tuetur : ergo eſt tutor . Item teſtamentum eſt, teſtatio mentis. Ariſtoteles vocat hanc argumentationẽ ex denominatione : vel ex vi nominis quam etymologiam dicimus. ſed arg. contrà. infrà. eod. l. tabernæ.

1 Fl. paret.

Fl. ruſticæ magis cuſtodiæ.

2 Fl.tegularium.

† Adde glo. in ca. inter dilectos. de fide inſtru. & ine.ad ſ. dé.extra.de reſti. ſpoli. & ine. cum eccleſia ſuſtinet.Acad ſa poſſe. & proprie. & quid impoſſibile.ad Gulielmum.in vers.ſi.grauius.

z V*Erbum illud. Pertinet.*] cùm non poſsidemus.Accurſius.

a ¶ *Dominij.*] vel quaſi dominij.

b ¶ *Iure aliquo.*] id eſt titu. vel ex cauſſa pignoris : vel etiam ſi nullũ habemus ius quãtum eſt contra non dominum : vt C. de rei vven. l. res alienas. et ſic ſine recte legitur. vel dicnecrale C.eo quòd hæc dictio quamuis , non refertur ad proximum dictum : ſed ſuperius hoc modo :pementis inquam à nobis non poſsidẽtibus quamuis &c. vt quia Publicia nam vel hypotecariam habemus.

1 Flo. & eis.

2 Flo. poſsi deamus.

3 Vacat vox non, ſi intelligatur pretatione. Sexti Pópei Feſti, & alio rũ pene omnium grammaticorum ſequamur.

1 Fl. Claudius.

c ¶ *Poſsint.*] vt quæ ex aliquo contractu nobis debentur. & facit ad hanc l. ſuprà de eden. l. prætor. §. hoc edicto. & §.pertinere.& ſuprà quemadmodum teſta. ape. l.ſecunda. §. ad cauſſam.

d P*Aterfamilias. Non poteſt.*] Intellige prout accipitur pecuſuprà de peculio. Et da exemplum C. de inoffic. teſt. l. fin. in fin. ſi autem aliter accipias, poteſt habere : vt ſuprà ad Trebeſ. l. cogi. in prin. & ſuprà de leg. iij. ſi chorus. §. j. quæ ſunt arg.contrà. quot modis dicitur:not. ſupra de pecul. in ſub. Accurſius.

† Concor. tex. in Ipolia ſuprà. depoſi. ter. in canone. ne qs, xxii. q.v.tex.in. depoſi ex. tex.in l. cũ heredi. depoſi. tas. C.& ibi Bar. & Pau. & Fráciſ.Cur. ad Paul.ad. do ego tex. in c. nemo de ſcept. & electio. in vi.

1 Flo. modi. civet taxatin hęc ſolidos decẽ

2 Flo.minutulam.

3 Flo. paret.

e ¶*Nec ſeruus bona.*]de hoc da exemplum ſuprà ex quibus cau.ma. l.rectè.

f T*Abernæ.*] da exemplum ſ. de fundo inſtruc.et inſtru.leg.l.taberna.m.vbi ſunt legata taberna.Accur.

g ¶*Claudatur.*]dicitur taberna omne æciſiũ:ſed extra ſumpta ſignificatione.

h I*Nde tabernacula & contubernales.*] ſeruus et ancilla contubernio iunct:vt j.eo.l.libertorum.§.ſed Papyrius.vel ſocij in exercitu et in eodem tentorio:vt ſ.commo.l.rem mihi.§.j.

i I*Nſtructam.Conſtat*]ſa.ſ.de fun.inſtruc.l.tabernam.

k C*Ommendare.*]pone exemplum ſuprà depoſiti, Lucius. et hoc in rebus.in hominibus autem ponitur pro laudare.vt ſ.man. l.ſi verò non remunerandi.§.cùm quidam.Accur.

l V*Erbum.Ad delegationem.*]ſoluit enim qui delegat:vt ſuprà ad Velleia.l.quamuis.§.interdum. Azo. et per conſequens creditor videtur exegiſſe,cùm debitor ſit liberatus. vt ſupra de tuto. et curato.dat.ſi probatum.et ſuprà de fideiudorib.qui debitorem. et l. qui

qui ſatiſdare.in fi.& ſ.mã.inter cauſſas.§.abeſſe.Sed arg contra.ſuprà ſolu.matrimo.ſi cùm dotẽ.in princ.ſed ibi ſpeciale fauore dotis. vel fuit ibi mulier decepta dolo delegantis.

a ¶ *Emerit.*]vel ex alia cauſſa habeat:ſiue poſsideat:ſiue non:vt ſ.de ver.obli.ſtipulatio iſta.§.habere.& dixi de hoc ſ.eo.l.id apud ſe.Acc.

b ¶ *Siue perſonis.*]id eſt fideiuſſoribus.

c ¶ *Siue rebus.*] id eſt pignoribus . nam nomen rei generale eſt , ad omnem cauſſam pertinens , vt hîc : & ſuprà de præt. ſtip. l. j. §. communes. ſi tamen teſtator vel lex præcipiat caueri ſine fideiuſ. vel pignore : intelligitur vt C. eo. l. iij. cùm in generibus ſit electio debitoris : vt inſt. de act. §.prætereà.Accur.

1 Flo. curaret.

d F*Acere.*] aliàs facere oportere : puta dolum abeſſe, vel licere mihi habere. aliàs facere non oportere, ſ. dolum adeſſe , vel aliquid per quod mihi habere non liceat : & ſic da exemplum ſ. de ver. obli. inter ſtipulantem. §. & qui ſpondet. & facit inſtitu. de nup. §. ſi vxor tua. &ſ. de lega. j.cum pater. §. rogo. & ſ.eod. verbum facere.& dixi ſ. eo. licet. in fine. Accur.

e P*Rouinciales. Domicilium.*] vt ibi habitent : & ſic Romani : vt ſuprà de ſtatu homi. l.in vrbe.Accurſius.

1 Flo. & eis.

2 Flo. poſsi deamus, vt vox non, ſi intelligatur pretatione. Sexti Pópei Feſti, & alio rũ pene omnium grammaticorum ſequamur.

f ¶ *Non eos.*] ſcilicet duntaxat, vel dic ſecundò non eos,ſed omnes. & ſecundum hoc aliud eſt in ciuitate in qua natus eſt . nihilominus enim eius ciuitatis dicitur , licet alibi habeat domicilium : vt C. de adopt. l. in adoptionem. & ſ. ad municip. l.aſsũptio.in prin. & §.j.

Vide in Baſsilegem Alicia.l. diſsẽt. 2. c. beat domicilium ſ. xiii & Val. ſ. eleg. vi. ff. xxxv.

1 Flo. natalium, nuptiarum.

I*Nter dimortium.Turturum.*] & ſic inter ſponſos : & plenè dixi ſuprà eod. inter ſtuprum. §. diuortium. Accur.

g E*unt.*] vt ſuprà de diuor. & repu. l. ij.hoc autem inter ſponſos nõ eſt.

ne id quod quis emerit [a].

1 ¶ Cautum intelligitur ſiue perſonis , ſiue rebus [c] cautùm ſit. 10

CLXXXIX. Idem libro xxxiiij.ad Edictum.

F Acere [d] oportere , & hanc ſignificationem habet , vt abſtineat quis ab eo facto, quod contra conuentionem fieret , & curet [1] ne fiat.

CXC. Vlpianus libro xxxiiij.ad Edictum. 20

P Rouiciales eos accipere debemus , qui in prouincia domicilium [e] habent : non eos [f] qui ex prouincia oriundi ſunt.

CXCI. Paulus libro xxxv. ad Edictum.

I Nter diuortiũ & repudiũ hoc intereſt,q̃ repudiari etiam futurum [g] matrimoniũ poteſt:nõ rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur:quod diuortiũ ex eo dictũ eſt,q̃ in diuerſas partes eunt [h], qui diſcedunt.

CXCII. Vlpianus libro xxxvij.ad Edictũ.

H AEc adiectio, *Pluriſve* [i],nõ infinitã pecuniã continet: ſed modicã [k] dũtaxat.? Adiectio hæc , *Solidorum* [l] *decem pluriſve*, ad minuſculã [2]ſummã refertur.

CXCIII. Idem libro xxxviij.ad Edictum.

H AEc verba [m] , *Quãti eã rem apparet* [1] *eſſe*,non ad id qđ intereſt,ſed ad rei æſtimationem refer:untur [n].

CXCIIII. Vlpianus lib.xliij.ad Edictum.

I Nter donum † & munus hoc intereſt,quod inter genus & ſpeciem. nã genus eſſe donum Labeo ait , à donando dictum. munus ſpeciem.nam munus eſſe donum cum cauſſa [p], vt putà natalium [1], nuptiarum.

CXCV. Idem lib.xlvj.ad Edictum.

P Ronuntiatio [q] ſermonis in ſexu maſculino [r],ad vtrunque ſexum plerunque [s] porrigitur.

Ab hinc vſque ad finem legis cum leg.ſeq. ponit multimodam ſignificationem iſtius

1 Familiæ apellatio qualiter accipiatur,videamus.Et quidẽ varie accepta eſt .nã & in res,& in perſonas diducitur .In res,vt putà in lege xij.tabul.his verbis, *Agnatus proximus familiam* [x] *habeto.* Ad perſonas [y] autẽ refertur familiæ ſignificatio ita , cũ de patrono & liberto loquitur lex [z] familiæ:[1] *Ex ea familia*,inquit [2] *in eam familiam* [3] .& hic de ſingularibus [a] perſonis legem loqui cõſtat. ¶ Familiæ [b] appellatio refertur & ad corporis [c] cuiuſdã ſignificationẽ,qđ aut iure proprio ipſorũ, aut cõmuni vniuerſæ cognationis cõtinetur. Iure enim [1] proprio familiã dicimus plures ſonas,quę ſunt ſub vnius poteſtate,aut natura [2] ,aut iure ſubiectæ:vt putà patrẽfamil. matrẽfamil.filiumfamil.filiamfamiliàs, quique deinceps vicem eorũ ſequũtur : vt putà [3] nepotes & neptes,& deinceps. ¶ Pater autẽ familiæ appellatur q̃ in domo dñiũ habet:rectéque hoc noíe appellatur,quãuis filiũ nõ habeat. nõ eñ ſolam perſonam [d] eius,ſed & ius demõſtramus. Deniq; & pupillũ patremfam.appellamus. Et cùm paterfamil. moriẽ,quoquot capita ei ſubiecta fuerũt, ſingulas familias incipiũt habere. Singuli enim patrũfamil.nomẽ ſubeunt. Idẽq; euenit in eo q emãcipatus eſt.nã & hic ſui iuris effectus, ꝓpriã familiã habet. ¶ Cõi iure [4] familiã dicim⁹ oĩum agnatorũ. Nã & ſi [5] patrefa.mortuo,ſin guli ſingulas familias [6] habẽt:tñ omnes q̃ ſub vnius poteſtate fuerũt,rectè eiuſdẽ familiæ appellabũtur,q̃ ex eadẽ domo & gẽte [e] proditi ſunt. ¶ Seruientium [4] [f] hanc non bene cõueniunt exẽpla ſequẽtia:vt putà &c.ſed ad primã bene. hoc ergo modo vulgariter dicitur familia:& iſte eſt dominus familiæ:& hic eſt de familia talis epiſcopi vel prælati alicuius. Acc.

1 Flo. deeſt, familiæ

2 Flo. deeſt, enim.

1 Flo. cueſunt in poteſtate noſtra niet.

ratur:vt ſ.de ofiic.procon.ſolent.§.fin.

q P*Ronuntiatio.*]pone exemplum vt dixi ſ.eo.l.j.

r ¶ *Maſculino.*]ſcilicet facta.

s ¶ *Sexum.*]maſculinum & fœmininum.

t ¶ *Plerunque.*]plerunque dicit propter id quod ſuprà de ventre in poſſ.mit.l.j.§.quæritur & de leg.iij.l.Lucius.§.quæ ſitum.

v ¶ *Acceptæ eſt.*]ſcilicet appellatio familiæ, ſex ſcilicet modis : vt j. vſque in fi.& C. eod l.fi. Accur.

x ¶ *Diducitur.*] alias reducitur. & aliàs ſeparatur.

y ¶*Familiam.*] id eſt ſubſtantiam. ſic accipitur C. eod. l. fi. in fin. & ſuprà ad Treb. nã quod ad ius.§. fi.cùm dicimus familiæ erciſcundæ , id eſt hæreditatis diuidendæ.

z ¶ *Ad perſonas.*] ecce ſecunda ſignificatio.

a ¶ *Lex familiæ.*] quæ ſic dicebatur quia de familia tractabat.Azo.

b ¶ *Ex ea.*]hæc ſunt verba legis. & dic ex ea , ſ. familia liberti.

c ¶ *Inquit.*]ſlex.

d ¶ *In eam familiam.*] ſcilicet patroni. & ſupple bona veniant. & ſic accipitur inſti. de bo. poſſeſſ. §. quinto. & §. cumque antea.

e ¶ *De ſingularibus.*] ſcilicet patrono & eius filio vel filiis. Azo. vel etiam agnatis patroni : vt d. §. inſti. de bon. poſſ.

f ¶ *Familiæ.*] ecce tertia ſignificatio. Accur.

g ¶ Et *ad corporis.*] & pro etiam. q. d. non ſolùm ad ſingulares , vel ad ſpeciales perſonas.

h ¶ *Aut naturæ.*] i. naturali connunctione interueniente. non enim ſunt in poteſtate noſtra filij noſtri iure naturali: imò iure ciuili:vt inſt.de pa. po, quod ſubiicit, aut iure , ſcilicet ciuili: vt in adop. alij dicunt natura.i.iureg&r. vt cùm quis capitur ab hoſtibus . vel iure ciuili : vt cùm quis paritur ſe venundari ad pretium participandum : vt inſt. de ſeruiure perſonarum. Sed ad tuetium.

1 Flo. ſeruiure

GG iij

Universidad de Deusto
Biblioteca

norum.& est quinta significatio.
a ¶ *De furtis.* Jid est de publicanis,vbi de furtis loquitur.vt 3.de publi.l.j.in princ.& §.familiæ.Azo.
b ¶ *Seruorum.*] vel liberorũ qui tamẽ seruiunt publicano in eo ministerio, scilicet vectigalis. vt hic subiicit.& 3.de publ.l.j.§.familiæ.
c ¶ *Edicti.*] id est alio edicto de quo habemus suprà vi bo. rap.l. ij. in princip. licet ibi, expresse mentionem familiæ non facit. sed fit in ea.l. §. hæc actio. & §. familiæ. & accipitur sic eodem modo vt & superiori proxi.§.
d ¶ *Coactis.*] id est congregatis:& sic comprehenduntur tantum illi qui ministrant in ea violentia : siue liberi siue serui sint ; vt d. §. familiæ.
e ¶ *Idem redhibitoria.*] & hic accipitur eodem modo :vt suprà.& habes hoc exemplum suprà de ædi. edi. l. j. §. si quod mancipium. & l. ædiles etiam.§.familiæ.
f ¶ *Interdicto.*] & hic dic eodem modo : vt suprà & est exẽplũ. 3. de vi & vi arma. l. j.§.familiæ.Accur.
g ¶ *Continentur.*] appellatione,ſ.familiæ.
h ¶ *Item appellatur.*Jecce sextus modus.
i ¶ *Memoria.*] quia fit in memoriam.
k ¶ *Mulier.*]hic accipitur vt suprà. §.communi iure.
l ¶ *Caput & finis est.*] caput quia à filiis eius incipit patria potestas secuadum R. & finis, quia in ea finitur patria potestas & agnatio : & incipit cognatio : vt inſt. de leg. agna.tut.§. j.& infrà.l.proxi.§.fœminarum,
m *Familiæ.*] apta ad tertiũ & ad quartum & ad sextum modum superioris legis. & est sic in princip.& conmilitonibus suis : vt suprà de test- mili. le. j. §. j.
n ¶ *In familia.*] i. postestate vel agnatione : vt inſti. de leg. agn. tut. §. j.& suprà. l. proxi. in fi. sed videtur quòd filij sequantur matrem:vt 3. de ſta. ho. l.cùm legitimæ. & ad mun. l. j. in fi. quæ sunt contra.sed illud quo ad originẽ.Itẽ opp.C.de libe.cau.l.fi.sed ibi quo ad statum.
o ¶ *Indicasse.*] Da exẽplum.3.ad Syl.l.ſi quis in graui.§.ſi ex ſtipulatu.& §.verũ.vbi dicitur q̃ seruus qui indicauit occiſores domini efficitur liber.itẽ pone exemplũ 3.de iniur.l.lex Cornelia fi.vbi remuneratur qui indicauit eum qui famoſum libellũ compoſuit. dic ergo deteriſſe,ſcilicet in publicam notionem.
p ¶ *Arguisse.*]id est argutè & plenè probaſſe,& per teſtes accuſaſſe. hoc ſolum ſufficit:& conuiciſſe puta per confeſsionẽ:ſi hęc vel horũ aliquid facit, habet prædicta præmia. & facit 3. de iure fiſ.l.senatus. §.ſi quis.& l.deferre.& l.ij.
q ¶ *Vrbana. Accipimus.*]in ciuitate vel in villa ſint:vt 3. com. præ. l.j.& 3.eo.fundi.ij.reſpon.& inſti.de ſerui.§.prædiorum.
r ¶ *Stabula.*]hic est contra.3.qui.cau.pig.tac.contra.l.eo iure. §. ſtabula.Sol.ibi nõ ſunt coniuncta ædificiis:hic ſic.Vel hic gratia habitãdi fuerunt factа:ibi non. vel ſolue vt ibi.
s ¶ *Meritoria.*]i.habitationes ex quibus meretur mercedem.
t ¶ *Prætoria.*]Prætoria dicuntur loca in quibus paterfamil. reſidere ſolet.ſic ponitur 3.de vſu.& ha.l.plenum.
v ¶ *Deseruientia.*]ſub.idem erit.
x ¶ *Non locus.*]ſic C.de præ.mi.l.ſi prædium & 3.eo.l.vrbana.
y
z A ¶ *Olitorij.*]ab olere vel oliuis.
Bſentem.]Pone exemplum in procu.inſtituẽdo:vt 3. de procur. l.præſens. & l. ſeq. & ſe. ſic ergo vno modo dicitur abſens a qui eſt extra continentia vrbis vt hic, & ſuprà eod. collegarum. §. qui extra. ſecundò, cùm tractatur de præſcript. lon. temp. vt C. de præſcrip. lon.temp.l.ſi. tertiò cùm tractatur de ſtipu. quæ inter abſentes contrahi non poteſt, id eſt inter eos qui vocem exaudire non poſſunt : vt ſuprà de verb. obli.l.j.quar tò dicitur abſens qui nõ eſt in iudicio : vt in auth. de teſti.§. penul.& ſuprà de damno infect.l. iiij.§.abeſſe.
a ¶ *Si non latitet.*]tunc enim etiam ſi eſt in foro, & latitet inter columnas, dicitur abeſſe quo ad hoc vt fiat miſſio & venditio : vt ſuprà qui. ex cau. in poſſ.ea.l. Fulcinius. §. illud.
b ¶ *Captus est.*] quia pro mortuo habetur, cùm ſit ſeruus hoſtium: vt inſtit. de iur. perſo. §.ſi ſeruitus. vnde procur. habere poteſt : vt ſuprà ex quibus cauſa. l. ab hoſtibus. in princ.
c ¶ *Detinetur.*] ſcilicet eſt abſens, & reſtituitur:vt ſuprà ex quibus cau.ma.l.ſuccurritur & l. in eadem. Accurſius.
d H *Aec ſtipulatio. Solutum.*] ſcilicet ſeruum. quam ſtipulationem facit emptor : vt ſuprà de act.emp.ex empto.§.etiam.
e ¶ *Executionem.*] aliàs excuſationem.
f ¶ *Habent.*] ſed quæ ad pecuniarias noxias pertinent, ex quibus agitur noxali actione : vt ſuprà de ædil. edi. quis ſit fugitiuus. §.qđ autem.& ſuprà de euict. l. Lucius. §. ſi. vel dic tantùm: vt 3. eod. plebs. §. ſi. quod non placet.
g *Vſta. Respondimus.*] vt & ſuprà de ſtatu hominũ. l.ſi quis ita. & §.non autem obeſt.
h ¶ *Et nepos.*]hoc est contrà inſtit.qui dari tu.poſſ.§.fin.vbi appellatione filij nõ continetur nepos.ſol.ſpeciale eſt in donatione tutoris vel dic vt plenè dixi 3.l.filij.vbi idem habes quod hic.
i ¶ *Auus.*]vbicunque ergo in corpore iuris fit mentio patris,idẽ iuris in auo dicas,niſi in caſu:vt arg.contrà.3.de ri.nup.l. lege. in prin. & §.non autem obeſt.
k C *Vm in testamento. Aut in monumento.*] ſcilicet faciendo. &c.
l ¶ *Non licet.*]id est licitum eſt.ſed contrà. 3. mand. l. diligenter. in princ. & de pe. her. l. hereditas .§. ſi defuncto. & de nego. geſt. qui aliena.§.libertos.quibus dicitur nõ licere plus expẽdere.Sol.hic fuit eius volũtatis teſtator,vt etiã plus impẽdi voluerit,quàm dixerit:ſed in fauorẽ heredis taxauit.quaſi dicat nolo eos ampliꝰ grauare & &c.ſic 3.de dona.inter virum & vxorẽ.ſi ſponſus.§.ſi quis rogatus.vel ſolue vt ibi in dicta lege qui aliena.§ libertos.
m I *N lege censoria.*]id est quæ ſuper cenſu erat lata.
n I ¶ *Portorium.*]quod vectigal dicitur.

quoque ſolemus appellare familiã:vt in edicto ptoris oſtẽdimus ſub titulo de furtis [a],vbi ptor loquitur de familia publicanorũ. ſed ibi nõ omnes serui,ſed corpus quoddã ſeruorũ [b] cõtinetur qđ demonſtratur eius rei cauſſa paratũ, hoc eſt,vectigalis cauſſa. Alia autem parte edicti [c] omnes serui continentur:vt de hominibus coactis [d],& vi bonorum raptorum.itẽ redhibitoria [e], ſi de terior res reddatur emptoris opera,aut familiæ eius.& in interdicto [f], Vnde vi,familię appellatio omnes seruos comprehẽdit: ſed & filij continentur [g]. ¶ Item appellatur [h] familia plurium perſonarum,quæ ab eiuſdem vltimi genitoris ſanguine proficiſcũtur ſicuti dicimus familiam Iuliam, quaſi à fonte quodã memoriæ [i]. ¶ Mulier [k] autem familiæ ſuæ & caput & finis eſt [l].

CXCVI. Gaius lib.xj.ad Edictum prouinciale.

F *Amiliæ* [m] appellatiõe,& ipſe princeps familiæ cõtinetur. ¶ Fœminarũ liberos in familia [n] earũ nõ eſſe,palàm eſt:quia qui naſcuntur,patris,non matris familiam ſequuntur.

CXCVII. Vlpianus lib.50.ad Edictum.

I *N dicaſſe* [o] reũ reſt detuliſſe, arguiſſe [p],accuſaſſe, & cõuiciſſe.

CXCVIII. Idem lib.ij. de omnibus tribunalibus.

V *Rbana* ꝑdia omnia ædificia accipimus, nõ ſolùm ea q̃ ſunt in oppidis,ſed & ſi fortè ſtabula [r] ſunt,vel alia meritoria [s] in villis,& vicis,vel ptoria [t] voluptati tm̃ deſeruiẽtia [u]. quia vrbanũ prædium non locus [x] facit,ſed materia.Proinde hortos [y] quoq; ſi qui ſunt in ædificiis cõſtituti, dicendum eſt vrbanorũ appellatiõe cõtineri.Planè ſi plu

CXCIX. Idem libro octauo, de omnibus tribunalibus.

A *Bſentẽ* [z] accipere debemꝰ eũ,q̃ nõ eſt in eo loco [1] in quo petitur.non enim trãs mare abſentem deſideramus:ſed ſi fortè extra cõtinẽtia vrbis ſit,abeſt: cæterùm vſque ad continẽtia nõ abeſſe videtur,ſi non latitet [a].
¶ Abeſſe non videt,qui ab hoſtibus captus eſt [b],ſed qui à latroni bus detinetur [c].

Non potest noxa solutus esse,qui crimen capitale commisit.Bart.

CC. Iulianus lib.ij.Digeſtorum.

H *Acc ſtipulatio, noxa ſolutũ* [d] *præstari?* non exiſtimatur ad eas noxas pertinere,quę publicã executionẽ [e] & coerctionẽ [1] capitalem habent [f].

CCI. Idem lib.lxxxj.Digeſtorum.

V *Sta* interpretatione recipiẽdũ eſt.vt appellatiõe filij ſicuti filiamfamil. contineri ſæpe reſpõdimꝰ [1] :ſ:ita & nepos [h] videatur cõprehendi:& patris nomine auus [i] quoquè demõſtrari intelligatur.

Quis plus expędit,quàm testator iussit,nõ videtur contra testamentum fecisse:sed bene qui minus.Bart.

CCII. Alphenus Varus lib.ij.Digeſtorum.

C *Vm* in teſtamento ſcriptũ eſt, [1] vt heredes in funere aut monumento [k] duntaxat areos centum conſumerent : [2] nõ licet [l] minus conſumere. ſi amplius vellent, [3] licet: neque ob eam rem contra teſtamẽtum facere videntur. [4]

CCIII. Idem lib.vij.Digeſtorum.

I *N lege cẽſoria* [m] portus Siciliæ ita ſcriptũ erat, *Seruos quos dominꝰ quis ducet suo vsu, pro his portorium* [n] *ne dato.* quærebaquè ſolet.& C.de incolis.l.ciues.& 3.de lib.agno.l.prima.§.domum.Accur.
b ¶ *Quid autem.*]ſcilicet aliàs:non dico modo in ſeruis.
c ¶ *Contineri.*]vt & 3.de aur.& argen.lega.l.cùm in teſtamento.hoc eſt id.ſine quo viuere quis non poteſt:vt 3.eo.l.verbo victus.
d ¶ *Atriẽſes.*]id est atriũ cuſtodientes.
e ¶ *Toleraret.*] id est ſuſtentaret.
f ¶ *Et ſibi.*] nunc ſolluit.
g ¶ *Destinatique.*] non ergo qui gratia culturæ ſunt : vt ſuprà quæſierat : ſed qui circa ſe ſunt, vt hic : & ſuprà de leg. iij. l. quæritur. §. ſeruus. ſed videtur quòd nec iſti eximantur quin portorium pro his ſoluatur : vt ſuprà de publi.& ve.interdum. §. quoties. Solu.ibi appellat vſualia quæ ad agrorum vſum ſunt deputata,nõ ad vſum perſonæ domini.
h ¶ *Vectores.*] aliàs victores, id est victum parantes. in li. R. vectores.id est aurigæ.& facit ſuprà de pub. l. ſi publicanus. §. j. item facit ſuprà de auro & argento legat. l. Quintus.
i P *Veri. Omnes seruos.*] etiam ſexagenarios. & de hoc da exemplum ſuprà,de leg. iij. vxorem. §. teſtamento. & ſic vocant Bononienſes.
k ¶ *Puellæ.*] ex interpretatione tamen appellationis puerorum etiam puellæ continentur : vt ſuprà de lega. iij. l. ſeruis legatis. §. ſed pueris.
l ¶ *Demonstramus.*] quæ eſt ad xiiij. ann. in maribus : & ad xij. in fœminis : niſi in caſu : vt cùm legantur eis alimenta : nam fœminæ ad xiiij. ann. mari ad xviij. videtur legatum : vt ſuprà de alimen. le. l.Mela.
m Q *Vi fundum. Recepit.*]id est excepit.
n ¶ *Duracinas.*] aliàs duracinas : quam dicunt Bononienſes per gulam. aliàs durationas : quia durant & ſeruantur, ad comedendum.
o ¶ *Purpureas.*]id est pur purei coloris.
p ¶ *Recepta.*] id est excepta.
q ¶ *Videri.*] eſt ergo pomum generale nomen. vnde Adam vuam dicitur comediſſe:ſecundum quoſdam.& pro his est quod dicitur : patres comederunt vuam acerbam:& dentes &c. Alij theologi dicunt de pomo.Alij de ficu propter folia quibus ſe cooperuerunt. & facit ſupra eo.l.frugem.Accur.
r V *inaria.*]dic ſenſum q̃ torcularia habentur inter vinaria vaſa: & eſt exemplum vt vino legato cum vaſis,de vinariis intelligatur:nõ de aliis:vt 3.de vi.tri.& oleo leg.l.pe.propter hoc fuit opus ſcire quæ eſſent vinaria, & quæ non.Iterum & aliàs de his habetur mentio 3.de lega.iij.l.vxorem. §.teſtamento.
s ¶ *Torcularia.*]ex parte ſuppoſiti.
t ¶ *Seria.*]genus vaſis.
v ¶ *Possunt.*]& ſolẽt.& ſic tutor eſt quandiu bene adminiſtrat:aliàs nõ:vt 3.pro empt.qui fundum.§.ſi tutor.Sed argu.contrà.ſuprà quod vi aut clàm.l.prohibere.§.illud.& 3.de acti.empt.fundi.§.fin.& l.granaria.Accurſius.

a Absens multis modis dicitur Adde gl. in l. fi. deo.§.ſin. ver.ad ſicilia & in l.hęres prade euic. & in l.hęres absens. de iudi.

1 Fl.qui non est eo loco in quo petitur.

2 Fl.effet,vt heres.
3 Fl. consumeret.
4 Fl. vellet

1 Flo.homines
2 Flo. solet.
3 Flo. quisque.
4 Flo. dicetur.
5 Flo. plurimum.
1 Flo. coercitionem.
1 Fl. reipsa debimus.
6 Flo. iunctores.
7 Flo. ministratores.
1 Flo. vel si
2 Fl.hortus.
1 Flo. deest, eum.
1 Flo. victus cui.
2 Flo. appellamus.
3 Flo. dicemus.
1 Flo. ficos.

haberemus,quas Græci τραῳξμους appellarent,recepta [p] videri [q].

CCVI Iulianus lib.vj.ex Municio.

V *Inaria* [r] vaſa propriè vaſa torcularia [s] placet eſſe.dolia aũt & ſeriaſ [t] tãdiu in ea cauſſa eſſe,quãdiuvinũ haberẽt:cùm ſine vino eſſe 1 cœperint, deſinere in eo numero eſſe : quoniã ad aliũ vſum transferri poſſunt 2 [u]: veluti ſi frumentũ in his abdatur 3 [x].candẽ cauſſam amphorarum eſſe,vt cùm vinũ habeãt,tũ in vaſis vinariis: cùm inanes [y] ſint, tũ extra numerum vinariorũ ſint: quia aliud in his abdi 4 [z] poſſit.

CCVII. Africanus lib. iij. Quæſtionum.

M *Ercis* [a] appellatiõe homines [b] non cõtineri, Mela ait:& ob eam rẽ mangones [c], nõ mercatores,ſed vænalitiarios appellari ait,& rectè.

CCVIII. Idem lib.iij.Quæſtionum.

B *Onorum appellatio* [d], ſicut hæreditatis vniuerſitatem quandam ac ius ſucceſſionis, & non ſingulas 1 res demonſtrat.

CCIX. Florentinus lib.x.Inſtitut.

C *Oram* [e] Titio† aliquid facere iuſſus,nõ videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat. Itaque ſi furioſus, aut infans ſit, aut dormiat,nõ videtur corã eo feciſſe. Scire autem, non etiam velle is debet. nam & inuito eo rectè fit quòd iuſſum eſt.

CCX. Martianus lib.vij.Inſtitut.

I *S* qui natus eſt ex mancipiis vrbanis,& miſſus eſt in villam nutriendus: in vrbanis [f] ſeruis conſtituetur.

CCXI. Florentinus lib.viij.Inſtitut.

F *Vndi* † appellatione omne ædificium & omnis ager cõtinetur .ſed in vſu,vrbana ædificia † ædes [h],ruſtica [i],villæ [k] dicuntur.Locus verò ſine ædificio in vrbe, area [l]: rure autem ager appellatur: idémque ager cũ [m] ædificio,fundus dicitur.

CCXII. Vlpianus lib.j.de adulteris.

P *Ræuaricatores* [n] eos appellam⁹, qui cauſſã aduerſariis ſuis donãt, & ex parte actoris in

a ¶ *Abdatur.*]id est ponatur.
y ¶ *Cùm inanes.*]id est ſine vino.Accur.
z ¶ *Abdi.*] aliàs claudi : & aliàs abdi. & dic ro. epiſtola poſsit & ſolet. & facit ſuprà, de fun. inſtru. & inſtrumento legat.l.quæſitum. §. ſi quis eo.

a M *Ercis.*] pone exemplum ſu prà de tribut. l. j. §.licet. Accur.
b ¶ *Homines.*] ſcilicet ſeruos. nam in liberis non eſt dubium. Accurſius.
c ¶ *Mangones.*] id est ſeruorũ comparatores. non dicuntur mercatores : quia ſic à mercibus dicerentur : ſed proprio nomine vænalitiarij appellantur, vt hic : & ſuprà manda. l. ſi mandatum. ſed videtur ſeruos eſſe loco mercis : vt ſuprà de leg. iij. l. ſeruos. §. eum. quæ eſt contra. ſol. aliud eſt eſſe loco mercis , vt ibi , quàm eſſe mercem:quod hic verat. & facit ſuprà eod.l.mercis.
d B *Onorum appellatio.*] da exemplum : teſtator iuſsit fieri bona ſua Titio reſtitui ab herede inſtituto : vt ſuprà ad Trebel. nam quod. §. fin. & hoc in ciuili appel. bonorum: ſecus in naturali vt ſuprà eod. bonorum. & l. cle.in vi. propriè. quæ ſunt argu. contrà.
e C *oram.*] pone exemplum quòd teſtator iuſsit aliquid fieri coram Titio. Item pone ſecundò exemplũ infrà eod. l. fin.j. reſpon. Item & ſuprà de arbit. l. diem. §. coram. & l. ſed interpellatur. in princip. lib. vi. c. xli. Item pone ſuprà de authorit. tut. l. j. in fi. & in his omnibus fallit regula quam habes infrà titu. j. qui poteſt vbi plenè dices.
f I *S qui. vrbanis.*] i. numero vrbanorũ. & habes hunc caſum ſuprà de leg. iij. ſeruis vrbanis leg.§.eum.& facit ſuprà eo.vrbana familia. & de : . iij.l.fi fundus.

† Locũ.hũc Ange.Polit. reſt ruſt.lib. vii.epiſtolarum illuſt.vt ſupra.

1 Flo.ſingulares res.
† Not. coram aliquo ſcienter & intelligente licet non cõſentiente. concor. gl.in c. vt circa. de

† Vid Laur. Val. elegã. interpellatur. lib. vi. c. xli.
† Adde qđ not. in l. in his fructuarium.in apoſtil.ver.& opus. & ſolũ & parietem continet. ſu per glo. in ver. deſiderare. & ibi quid ſit diſcriminis inter ædes & domum ſupra de dam. infe.

g F *Vndi.Continetur.*]Eſt ergo genus.vt 3.eodem.l.quæſtio eſt. & facit ſupra eo.l.locus.Accur.
h ¶ *Aedes.*]ſcilicet dicuntur.
i ¶ *Rustica.*]ſcilicet ædificia.Azo.
k ¶ *Villa dicuntur.*] & ſic accipitur 3.de fundo inſtru.ſi ita.§.fina. & de leg.iij.ſi fundum ſub conditione.§.qui fundum.Accur.
l ¶ *Area.*]ſcilicet dicitur.Accur.
m ¶ *Cum.*]id est iuxta.
n P *Ræuaricatores.*]Accipe exemplum 3. de præuaric.l j. & 3. de his qui no.infa.athletas.§.præuaricatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a C*Edere.Incipere deberi.*]Quandoque aliter,scilicet quantum ad transmissionem:vt C.de cad.tol.§.cùm igitur.

b ¶ *Et cesit.*]vt ff.ti.j.in omnibus.Nisi res ipsa capiat dilationem: vt supra de ver.oō.interdum.vel nisi venerit cum sacco paratus: vt supra de solutiō.l.quod dicimus.

c ¶ *Nondum venit.*] nisi in casu: vt supra de verborum obliga.l.liber homo. §. decem. sed videtur semper venisse : vt supra de verborū obligation. l. eum qui Calendis. quæ est contra. Solu.debetur,vt ibi, non tamen cum effectu potest exigi:vt hic. Accursius.

d ¶ *Sub condītione.*] f. stipulatus fuit.

e ¶ *Pendente.*] quæ cōditio est de futuro : vt supra si certum petatur. Litaque. & quoniam nō est certum extitura:tunc enim habetur ac si esset pura : vt supra , de noua. si pupillus. §. qui sub conditione Accursius.

f ¶ *Aes alienum.*] quod detrahitur de bonis : vt supra eo. l.subsignatum. §.bona.

g ¶ *Lata.*] pone exemplum : vt supra de instit. sed & si pupillus. §. pro scribere.

h ¶ *Omnes.*] vel maior pars. quod plenè dic : vt infrà eod.l. latæ. Accur.

i ¶ *Vnus. Obimus.*] siue de personalibus dicas , bene est : vt supra de muner. & hon. l.j.§.illud.

k ¶ *Lege.*] coniunctim accipitur hæc oratio.vt supra eodem , l. tripliciter. §. videamus. est ergo lex necessaria : vt C. de episcop. & cleric. l. de his. item consuetudo : vt C. vectigalia noua. per totum . Item imperium : quia non nisi à principe peti potest vel nuntiis eius. Sic in patrimoniali. In personali similiter vt in tutela , nam lex duodecim tabularum defert agnatis tutelam , & mores : nam & ipsa lex xij. tabularum ex moribus est. & imperium maioris interponitur si opus est aliis modis : vt supra eodem, l. munus. & infrà eodem titul l. pupillus. §. munus Accursius.

l ¶ *Sponte.*]vt j.tit.j.l.donari.

m ¶ *Non quodcunque.*]largè accepto isto nomine munus, & aliter quàm in prin.l.quia hoc munus,est cū causſa,& sine causſa : donum semper sine causſa:sed ecōtra donum est genus:munus species.ś.eo. l.inter donum.& sic ibi strictè ponitur.

n ¶ *Obstatu. Plura.*]quia quinque.

o ¶ *Imperium.*]vt ś. de iurisdom.iu.l.imperium.

p ¶ *Parua potestas*]vt insti.de pa.pote.in princ.

q ¶ *Dominium.*] vt ś.de pecu.l.j.

r ¶ *Significamus.* vt ś.de noxa.l.quoties.

s ¶ *Habuerit.*]& dimittere voluerit accipiendo litis æstimationem: vt ś.de vsufcap.fe quitur.§.sed si vendicauero vel sub.& apprehēdendi.& de hac lege habes ś.de vsufca.sequitur.§. quod autem.

t V*erum est.In vinculis esse.*] pone exemplum suprà de pœ. l. aut damnun..§.solent.vbi dicitur quòd præses non debet in vinculis ponere eū qui in carcere detinetur. Ité no. non esse in vinculis incarceratū.hoc est verū propriè:sed in larga significatione sic:vt ś. ex qui. cau. ma. l.fuccurritur. & l. in eadem. & ś. eod.l. qui neque. §. solutum. & facit j. co. l. vinculorum.

v I*Nter illam. Vberiorem,*] ad opus debitoris , id est longiorem facit petitionem. & pone exemplum in promissiōe inter viuos, vel in vltima voluntate. Accursius.

x ¶ *Fari possit.*] difficulter potest colligi hæc differentia : sed alio exemplo euidentius : vt si dicat testator , anno duodecimo liber esto : vel post annum duodecimum. nam primo casu statim inchoatō duodecimo anno erit liber: sed in secundo demum eo perfecto : vt supra de ma.t testamen. l. si ita fuerit libertas relicta. & facit supra , de contrahend. emp. l. qui fundum.

y ¶ *Ita data.*] id est apposita.Accur.

z ¶ *Biduo.*] sicut in diebus, vt hic, sic in annis: vt post annos liber esto. de biennio enim intelligit:vt supra de ma.test.l. libertas. §. fina. & sic in personis , vbi duo testes sufficiunt: vt supra de testi.l. vbi sed huic est argumentum contrà. supra de verborum obligatio. ita stipulatus. in princip. sed hīc non fuit omissus dies , imò appositus : ibi omissus per errorem.

a V*erbum facere.*] plenè dic : vt suprà eodem , l. licet. & facit suprà eo. l. faciendi verbo. & l. facere oportet.Acc.

b I*N conuentionibus.*] maximè bonæfidei. Azo.

c ¶ *Placuit.*] nota magis sensum &c. & sic est supra de adi leg. l. iij. §. condītio. & C. quæres pigno. ob. pos. l. fi. & de lib.præte.l.iij.

d ¶ *Ad heredes.*] quod fieri potest, vt & suprà si ager vectigal.l.j. in principio.

e ¶ *Potuit.*] vt si conductor suum ius legauerit.obtinet ergo vicem heredis hoc casu legatarius:vt hic.sic in accessione temporis:vt ś. deusca.l.id tempus. §.fi.

f L*iberorum.Comprehendit.*]dicens primam causſam in succ. liberorū:vt insti.de heredibus ab intesta.in prin.fic & prætor largè vtitur:vt suprà,si ta.testa.l.j.in prin.fic & Iurisc̄ōsulti:vt suprà de in ius vo.sed & si hac lege,§.liberos,& suprà de sena.liberos.& suprà eodē, l. cognoscere.§.liberorum.& supra soluto matri.l.fi dotali.Accursius.

g ¶ *Necessarium.*]aliàs necessariū,& aliàs necessariā. & semper dic, id est necessariò.& dic in cognatiōe,id est in cognatis : & da exēplū C.de quæstio.l.diuo.vbi liberi decurionū non possunt subiici bestiis vsque ad pronepotes.Ité est exēplum.vt C.de sec.nupt.l.j. §. his etiā. vbi ea quæ auferūtur secūdo nubenti.dantur decem personis.Ité est exemplū.C.de incest.nup.fi quis incesti.vbi qui contrahunt incestas nup.non testantur in lineam inferiorem nisi vsque ad pronepotes.

a ¶ *Continēri.*]hoc ideo,quia cōmodè separari non possunt:vt C.cōmunia vtriusque iud. l. possessionem. aliàs, autem contrà : vt insti.qui da. tu. pos. §.fin.& supra de testa.tute. quid fi nepotes.

b ¶ *Placere.*]vt supra e. l. filij appellatione.

c ¶ *Reliquit.*] ś.eo. non est.

d ¶ *Nos quoque.*] loquitur in persona cuiuscūque descendentis. quia dicit nos. f. filios vel nepotes.

e ¶ *Parentes pios.*] repete docet vt hæc soluta sit cōiuncta : & lege suspensiuè vsque illuc,filiorum : & ibi reassume nos dico docet.

f ¶ *Quàm filij.*] scilicet nomine.& not.hic quòd plus diligit filium pater quā filius patrē.Sed quare hoc est?Resp. est ratio in filio.nam cum quælibet res conseruationem sui desideret , & videat pater suam naturā in filio conseruari:vt hic , & non econtra : ideo plus eum diligit:vt hic, & suprà de inoff.test.l.nam & fi. & ś.vnde lib. scrip. in fi. & suprà qđ met. cau. isti quidem. in fi.

g P*aulus respondit.*] exponit rubricā quod fal.tut.autho.

h ¶ *Non est.*] vt & suprà quod fal.tuto.autho. l. j. §.j.

i ¶ *Datus est.*] sic non tenet datio : vt insti. tu. de curato. §. interdum.

k ¶ *Siue non.*] f. est datus: sed dic q̄ datio non tenet.

l ¶ *Non est.*] f. verè:abusiuè tamen dicitur testamentum:vt suprà quem admo. testa. aperi. l. ij. §.j.Accur.

m ¶ *Iniquus.*] id est falsus.

n ¶ *Qui modius non est.*] sic fallus emptor non est emptor : vt suprà de in diem addic. vbi autem. §. cùm dicitur. fed quære fidei sic , vt suprà pro empto. l. ij. §. separata.

o, P*ecuniæ.*] facit suprà eo. cum stipulamur. & ad Trebellia.l. balista.& l.scribit.& dixi plenè,suprà eod.pecuniæ.& l.rei.

p ¶ *Continentur.*] quia omnes res possunt in pecuniam conuerti. Accursius.

q L*ata culpa.*]quæ dolo comparatur:vt ś.depositi.l. quod Nerua.

r ¶ *Intelligunt.*]da exemplum:vt ś.de instit.l.sed & si pupillus. §.proscribere.Et subaudi hīc:vel maior pars:vt ś. ad munici. l. quod maior.& j.titu.j.l.aliud.§.j. & facit ś.de iuris & fact.ignoran.l. regula.§.sed facti.& ś.eo.l.cedere.§.fi.Accur.

s ¶ *Amicos.*]sume exemplum in testē:vt ś.de testi.l.iij.§.j.Item pone in legato:vt ś.de lega.sciendum.§.fi alicuius accusatio.

t ¶ *Notitia.*]scilicet ex vna salutatione vel colloquio.

v ¶ *Iura.*]f.familiaritatis q̄sita honestis ra.vel dic, honestis rōne familiaritatis:vt qa socius in hospitio vel in scholis,nō inhonestis : vt ś.e.libro me.alias incipit,Masurius. in eo q̄ ibi dicit honestiore : & propriori nomine dicitur concubina quàm amica:sed certè melius ibi innuitur quòd ex inhonesta etiam causſa fit amicitia.

x ¶ *Rationibus.*]vnde Tullius:Amicitia est idē velle in licitis & honestis.vnde non est amicitia inter latrones & fraudatores : sed inter istos est fraus & dolus.& ideo rei turpis,&c.vt.ś.pro soc.l.cum duobus.in fi.& dicitur amicus quasi animi custos. Amicitia quid sit.

y V*inculorum.*] Accipe exemplum suprà ex qui.cau.l. j. §. j. nam ibi dicit eum restitui qui fuit in vinculis: quod exponit hic , & supra in dicto titu. succurritur. & l.in cadē. & supra eo.l.qui neque. §. solutum.& l. verum est.

z ¶ *Custodia.*] scilicet appellatione.

a ¶ *Tantum publica.*] vt d.l.succurritur. in fin. & sic insti. de inter. natu. §. sed quoties.& C.de carceri.inhi.l.j.

b F*Vgitiuus.*]Da exēplum vt supra de ædil.ed.di.l.j.§. j. vbi venditor debet dicere quis fugitiuus,&c. quod excam cuttoponit hic, & in eod. tit. diam. l. quis sit fugitiuus. in prin.& §. apud Cælium.

c ¶ *Dicere quis posit.*] f.olum cōscilicet aliquis:videlicet quantum ad pœnam infernalem:vt ibi : Qui viderit mulierē ad concupiscendum eam, iā mœchatus est in corde suo.

d ¶ *Oportere.*]quantum ad pœnam iuris ciuilis: vt supra de pœnis.l. cogitationis.nisi in casu,vbi sola cogitatio fortè punitur: vt C.ad legem. Iul.maiest.l.quisquis Acc̄ursius.

e ¶ *Crimina.*] scilicet adulterium & furtum.

f ¶ *Cum aliquo actu.*] alias facto. & habes idem quòd factū exigatur in delictis. supra ad le Aquil.si quis testamētū deleuerit. in fi. & supra eo.l.sæpe.in fi. & supra de furt.l.j.§. sola cogitatione. & contra , de ædi.edict.l.quis sit fugitiuus.§.apud Cælium.& in eo.ti.l.boue.§.j.nec at tenditur perueniat aliquid ad effectū, an non: vt C.si quacunque prēd. po. l. j. & ś. de extraor. cri. l. j. & C. de furt. fi quis.quod intellige si p eum nō remāsit:vt supra de parri.l.j.in fi. secus si pœnituit:vt supra ad le. Cor. de fal. l. qui falsam, & de hoc dixi supra de fur.l.quica mente.

g M*agna.*]pone exemplū vt dixi supra e.cedere.§.fi.& ś.e.l.latæ.

h ¶ *Dolus est.*]i.comparatur:vt supra depo.fi.l. quod Nerua. & supra man.l.fi fideiussor.circa prin.& supra fi mēsor fal.mo.l.j.§. hæc actio.& supra fi quis testa.liber esse iussus.l.j.non autem.& supra de act & obli.l.j.§.is quoque sed quādoque contra:vt supra ad le.Corn. de fica.l.in lege.§.is quoque.& insti.de suspe.tut.§.sus pectus. Idē in qualibet ferè criminali actione,& ciuili etiam actione quæ dolum tantum punit:vt furti,& etiam iniuriæ.

i E*x illa.*]puta si non sint filij,vel inferiores qui succedant,& tūc succedunt agnati:nō eorum heredes:vt hic,& supra.vnde leg. l.j.in prin.& supra vt ex legib.& sena.con.bo.pos.de.l.j.

k ¶ *Idem in substitutione.*]hoc dic,vt supra eo.fciendum.in prin.

l ¶ *Non tantùm.*]id est non omnis proximus:sed demum scriptus,si quis sit scriptus.

a ¶ *Continēri.*]hoc ideo,quia cōmodè separari non possunt:vt C.cōmunia vtriusque iud. l. possessionem. aliàs, autem contrà : vt insti.qui da. tu. pos. §.fin.& supra de testa.tute. quid fi nepotes.

2 Flo.nepotes, pronepotes.

3 Fl.succeurrent.

4 Flo. enumerent.

b ¶ *Placere.*]vt supra e. l. filij appellatione.

c ¶ *Reliquit.*] ś.eo. non est.

d ¶ *Nos quoque.*] loquitur in persona cuiuscūque descendentis. quia dicit nos. f. filios vel nepotes.

e ¶ *Parentes pios.*] repete docet vt hæc soluta sit cōiuncta : & lege suspensiuè vsque illuc,filiorum : & ibi reassume nos dico docet.

f ¶ *Quàm filij.*] scilicet nomine.& not.hic quòd plus diligit filium pater quā filius patrē.Sed quare hoc est?Resp. est ratio in filio.nam cum quælibet res conseruationem sui desideret , & videat pater suam naturā in filio conseruari:vt hic , & non econtra : ideo plus eum diligit:vt hic, & suprà de inoff.test.l.nam & fi. & ś.vnde lib. scrip. in fi. & suprà qđ met. cau. isti quidem. in fi.

g P*aulus respondit.*] exponit rubricā quod fal.tut.autho.

h ¶ *Non est.*] vt & suprà quod fal.tuto.autho. l. j. §.j.

i ¶ *Datus est.*] sic non tenet datio : vt insti.tu. de curato. §. interdum.

k ¶ *Siue non.*] f. est datus: sed dic q̄ datio non tenet.

l ¶ *Non est.*] f. verè:abusiuè tamen dicitur testamentum:vt suprà quem admo. testa. aperi. l. ij. §.j.Accur.

Fl.dicatur.

m ¶ *Iniquus.*] id est falsus.

n ¶ *Qui modius non est.*] sic fallus emptor non est emptor : vt suprà de in diem addic. vbi autem. §. cùm dicitur. fed quære fidei sic , vt suprà & de lib.præte.l.iij.

d ¶ *Ad heredes.*] quod fieri potest, vt & suprà si ager vectigal.l.j. in principio.

Vlpian. ed. Flor. pro empto.

e ¶ *Potuit.*] vt si conductor suum ius legauerit.obtinet ergo vicem heredis hoc casu legatarius:vt hic.sic in accessione temporis:vt ś. deusca.l.id tempus. §.fi.

f L*iberorum.Comprehendit.*]dicens primam causſam in succ. liberorū:vt insti.de heredibus ab intesta.in prin.fic & prætor largè vtitur:vt suprà,si ta.testa.l.j.in prin.fic & Iurisc̄ōsulti:vt suprà de in ius vo.sed & si hac lege,§.liberos,& suprà de sena.liberos.& suprà eodē, l. cognoscere.§.liberorum.& supra soluto matri.l.fi dotali.Accursius.

g ¶ *Necessarium.*]aliàs necessariū,& aliàs necessariā. & semper dic, id est necessariò.& dic in cognatiōe,id est in cognatis : & da exēplū C.de quæstio.l.diuo.vbi liberi decurionū non possunt subiici bestiis vsque ad pronepotes.Ité est exēplum.vt C.de sec.nupt.l.j. §. his etiā. vbi ea quæ auferūtur secūdo nubenti.dantur decem personis.Ité est exemplū.C.de incest.nup.fi quis incesti.vbi qui contrahunt incestas nup.non testantur in lineam inferiorem nisi vsque ad pronepotes.

a ¶ *Continēri.*]hoc ideo,quia cōmodè separari non possunt:vt C.cōmunia vtriusque iud. l. possessionem. aliàs, autem contrà : vt insti.qui da. tu. pos. §.fin.& supra de testa.tute. quid fi nepotes.

2 Flo.nepotes, pronepotes.

3 Fl.succeurrent.

4 Flo. enumerent.

b ¶ *Placere.*]vt supra e. l. filij appellatione.

c ¶ *Reliquit.*] ś.eo. non est.

d ¶ *Nos quoque.*] loquitur in persona cuiuscūque descendentis. quia dicit nos. f. filios vel nepotes.

e ¶ *Parentes pios.*] repete docet vt hæc soluta sit cōiuncta : & lege suspensiuè vsque illuc,filiorum : & ibi reassume nos dico docet.

f ¶ *Quàm filij.*] scilicet nomine.& not.hic quòd plus diligit filium pater quā filius patrē.Sed quare hoc est?Resp. est ratio in filio.nam cum quælibet res conseruationem sui desideret , & videat pater suam naturā in filio conseruari:vt hic , & non econtra : ideo plus eum diligit:vt hic, & suprà de inoff.test.l.nam & fi. & ś.vnde lib. scrip. in fi. & suprà qđ met. cau. isti quidem. in fi.

g P*aulus respondit.*] exponit rubricā quod fal.tut.autho.

h ¶ *Non est.*] vt & suprà quod fal.tuto.autho. l. j. §.j.

i ¶ *Datus est.*] sic non tenet datio : vt insti.tu. de curato. §. interdum.

k ¶ *Siue non.*] f. est datus: sed dic q̄ datio non tenet.

l ¶ *Non est.*] f. verè:abusiuè tamen dicitur testamentum:vt suprà quem admo. testa. aperi. l. ij. §.j.Accur.

Fl.dicatur.

m ¶ *Iniquus.*] id est falsus.

n ¶ *Qui modius non est.*] sic fallus emptor non est emptor : vt suprà de in diem addic. vbi autem. §. cùm dicitur. fed quære fidei sic , vt suprà & de lib.præte.l.iij.

d ¶ *Ad heredes.*] quod fieri potest, vt & suprà si ager vectigal.l.j. in principio.

Vlpian. ed. Flor. pro empto.

e ¶ *Potuit.*] vt si conductor suum ius legauerit.obtinet ergo vicem heredis hoc casu legatarius:vt hic.sic in accessione temporis:vt ś. deusca.l.id tempus. §.fi.

f L*iberorum.Comprehendit.*]dicens primam causſam in succ. liberorū:vt insti.de heredibus ab intesta.in prin.fic & prætor largè vtitur:vt suprà,si ta.testa.l.j.in prin.fic & Iurisc̄ōsulti:vt suprà de in ius vo.sed & si hac lege,§.liberos,& suprà de sena.liberos.& suprà eodē, l. cognoscere.§.liberorum.& supra soluto matri.l.fi dotali.Accursius.

g ¶ *Necessarium.*]aliàs necessariū,& aliàs necessariā. & semper dic, id est necessariò.& dic in cognatiōe,id est in cognatis : & da exēplū C.de quæstio.l.diuo.vbi liberi decurionū non possunt subiici bestiis vsque

1 Fl.in lege.

2 Flo.clusus est.

1 Fl.omnes suorum.

1 Fl.at cum fari.

1 Flo. Item.

† Nota ꝑ pluralis locutio duos numeros cō prehendit. cōcor.text. ſc. hoc quoque. de cōsec.dist. 1. est in c. statutum. §. insuper. de rescript. in vi. Adde ꝑ no. in l. vlt. in apoſt. in ver. inuenimus. ꝑ plurali. super gl. 1. supra c. 1 Flo hæredem.

† Vide Laur Val.lib. elegan.6. c.39. & Alci.li.de spū.3.c.13.

1 Flo iuris, officit , sed sponte.

2 Flo. sed in summa in hoc vētum.

1 Flo. Tuquem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Municipes. Nam i sunt.*] sic ergo natiuitas facit municipem: vt hic,& ff.ad municip.l.j.in princi.& alia plura:vt ibi plene notaui.& facit ff.eo.tit.usus in fi.

b ¶ *Transactio.*]P one exemplum ff.ad Tert.l.j.§.fi.vbi mater succedit filio,nisi sit exclusa,i.mater sententia vel transact. vel nisi sit finita, scilicet per præscriptione:quia sit contra eam præscriptum x. vel xx. vel xxx. an. sed in transac. videtur contra, quasi non possit esse nisi sit lis: vt C. de transactio. l. cauſſas. & supra de transac. l.j. sed tunc lege coniunctim transactione finita, & iunge legem sequentem cum ista.Accur.

c ¶ *Vt sunt. Longioribus.*]i.longi.

d *Vod dicimus.* ¶ *Pro superstite.*] non tamen est pupillus: vt in arg. contrà. supra eod. l. non est pupillus. & da exemplum supra de sta.ho. l. qui in vtero. sed opponitur, quid si ita sit heres institutus, si natus erit intra decem dies: sed hoc facit voluntas testatoris.

e, ¶ *Non prodest.*] vt acquiratur:sed aliàs quandoque prodest: vt supra de pœnis.l.pregnantis. & ff. quando dies leg. ced.is autem cui. & quo ad alimenta matris: vt ff.de ven.in poss. mi. l.j. in princ. & not. in d. l. qui in vtero. & facit ff.eodem. l. intelligendum.

f ¶ *AEc enuntiatio.*] sic quandoque loquimur. substantia Titij valet plus aureorum triginta:& comprehéditur simul quantitates & æstimatiões speciérũ, quæ sunt in bonis Titij: vt hic, & supra eodem. l. propemodum.

g, ¶ *Si calúnietur.*] qui dam dicunt fuisse hanc quãdam rubricam quæ ita dicebat.vel pone calumnietur pro calumniatur: vt sit sensus: si moretur & frustretur, quia non venit ad iudicium: calumniatur, id est calumniator præsumitur: vt C. qui accusa. non poss. si ea. & C. vt intra cer. temp. cri. quæst.ter.l.j. Azo. & ff. de appellatio. reci. l. eius qui.

h, ¶ *Litibus.*] nam calumniari est falsa crimina scienter intendere:vt ff. ad Turp. l.j. in princ.

i ¶ *Cauillatio.*] à caluo tæ, foliæ, caluis, id est decipio detum [illegible] cipis.

k ¶ *Vota.*] ieiuniorum. Sed quare hic?Resp.quia hic tractat etiam de rerum significatione. Ieiunium enim tale significat votum & deuotionem hominum ad Deum pro principis salute. & facit secũdum hoc C.de feriis.l.omnes dies.ibi,diem nostri ortus &c.vel si promisisti die votorum: hac die dabis.sed quandoque etiam propter alias cauſſas indicitur ieiunium: pura ob ægritudiné vel quia in hostes proficiscitur.vel dic secũdò secũdùm R.vota id est sacramẽta a cõsulibus qui die Calen. Ianua. intrãt magistratũ.vt ff.de cõdi.& demon. l. Publius.& sic iurãt:& in iuramẽto habetur mẽtio principis:vt in auth.iusiurand. quod præsta. l ¶ *Telum.*]Pone exemplum ex l.supra de furtis.si pignore.§.furtum. m item insti.de publ.iud.§.item lex Corn. Cætera sunt plana.

¶ *Vos nos.* Moderni.

CCXXVIII. Idem lib.singu.de Cognitionibus

MVnicipes intelligẽdi sunt & qui in eodem municipio nati sunt a.

CCXXIX Idé lib. singular. de tacit.fideicommiss.

TRãfacta b finitáve intellige re debem c, nõ solùm de q-bus cõtrouersia fuit,sed etiã quę sine controuersia sint possessa.

CCXXX Idem lib.singu.ad Senatusc. Orphicianum.

VT sunt iudicio terminata, transactione cõposita,longioris d temporis silentio finita.

CCXXXI Idem lib. singu.ad Senatusc. Tertyllianum.

Vod dicimus eũ, qui nasci sperabatur, pro superstite e esse,tunc verum est, cùm de ipsius iure quæritur. aliis autem non prodest f,nisi natus sit.

CCXXXII. Gaius libro j. de verborum obligatio.

HAEc enuntiatio g "*Quę fuit pluris aureorum triginta*, simul & quantitatis & æstimationis significatiua est.

CCXXXIII. Idé lib.ij.ad legé xij.tab.

SI calumnietur, h & moretur & frustretur.inde & calũnia tores appellati sunt, q a p fraudé & frustrationẽ alios vexarẽt litibus i. inde & cauillatio dicta est. ¶ Post Calendas Ianuarias, die tertio pro salutę principis vota k suscipiuntur. ¶ Telũ l vulgò quidẽ id appellatur,qđ ab arcu mittitur:sed nũc omne significatur qđ mittitur manu. Itaq; 3 sequitur vt lapis & lignum & ferrũ hoc noíe cõtineantur. 4 dictũ ab eo q, in longinquum mittitur, à Græca voce ἀπὸ τ τηλ† figuratũ. & hãc significationẽ iuenire possumus & in Græco noíe.nã quod nos telum appellamus, illi βέλος appellãt.eóq; nomine vulgò qui dé id significatur quod ab arcu mittit:sed nõ minus omne signi ficatur qđ mittitur manu ἀπὸ τ βάλλειν.admonet nos Xenophõ. nã ita scribit:καὶ τὰ βέλη ὁμόσε ἐφέρετο.λόγχαι τοξεύματα,σφενδόναι,πάλαι τοι δὲ καὶ λίθοις & id qđ arcu mittit apud Græcos qdé proprio nomine τόξευμα vocat:apud nos autem communi nomine telũ appellatur.

CCXXXIIII. Idem libr. ij. ad legem xij.tabu.

QVos nos m hostes n appellamus,eos veteres pduelles o appellabant, per eam adiectionem p indicantes cum quibus bellum esset.

1 ¶ Locuples q est, qui satis & 1 idoneè habet,p magnitudine rei quã actor restituendã esset petit.

2 ¶ Verbũ viuere,quidã putãt r ad cibum s ptinere. Sed Offilius ad Atticum ait his verbis & vestimẽta & strameñta t contineri.sine his enim viuere neminẽ posse.

CCXXXV. Idem lib.ij.ad legé xij. tab.

FErri x propriè dicimus,quæ qs suo corpore baiulat:portari ea,quæ quis iumẽto secũ ducit:agi y ea,quæ animalia sunt.

1 ¶ Fabros z tignarios 1 dicimus nõ eos duntaxat,qui tigna 2 dolant, sed omnes qui ædificant.

CCXXXVI. Idẽ lib.iij.ad legé xij.tab.

QVi venenũ dicit, adiicere debet vtrũm bonũ, an malum. nam & medicamenta a venena sunt:quia eo nomine omne continetur,quod adhibitũ, eius naturã cui adhibitũ est mutat b.quin 1 id quod nos venenũ appellamus, Græci φάρμακον † dicunt.apud illos quoque tã medicamẽta,quàm quę nocẽt.hoc nomine cõtinentur.vnde adiectione alterius nominis 2 c distinctio fit.admonet & 3 nos summus apud eos c poetarum Homerus sic 4 dicens:

[Τοῖα ϛ Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἐσθλὰ τὰ δὴ Πολύδαμνα πόρε Θῶνις παράκοιτις.
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρα ζείδωρος ἄρουρα,
φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. 6

¶ Glandis d appellatione oĩs fructus continetur:vt Iauolenus ait exemplo Græci sermonis,ἀφροὺς 7: apud quos omnes arborum species ἀκρόδρυα appellantur.

CCXXXVII Idem libr. vj. ad legem xij.tabula.

PLebs e est cęteri ciues sine senatoribꝰ. ¶ Detestatũ f est cũ 1 testatione denũtiatũ.

n ¶ *Hostes.*]qui sint isti, habes supra eo.l. hostes.

o ¶ *Perduelles.*] no. crimen perduellionis.ideſt læsæ maiestatis contra principem vel rempublicam, quasi hostile & abominabile: vt supra. ad le. Iul. maie. l. fi. & de leg. 2. cum filius. in fin. & insti. de hæred. quæ ab intesta.§.per contrarium.Accur.

p ¶ *Adiectionem.*] ideſt præpositionem. scilicet per,sic & supra.l.vrbana. §. pernoctare. sic ergo per,ponitur pro contra: vt & perfidus.

q ¶ *Locuples.*] da exemplũ supra qui satisf. cog. l.a.in prin.& supra in ius vo.vt eant.l.j.Accur.

r ¶ *Putant.*]& malè.

s ¶ *Ciburn.*] scilicet tãtum.

t ¶ *Straménta.*]id est lectum.

v ¶ *Neminem posse.*] ergo verbo viuere, vel verbo victus continentur hæc quæ hic dicuntur:vt supra e. verbo victus.Sed contra supra.e. l.in stratũ. vbi dicit appellatione victus non contineri stragulam:qđ est idem quod stratum vel stramentum, vt in ea l. dicitur. Solu. diuersa sunt genera stragulaꝝ:quædã sine quibus viuere non possumus: vt lecti: vt hic. alia sine quibus stare possumus: vt tapeta, vt colligitur supra de aur. & arg. leg. vestis.§.virilia.& §.familiaria.& l. argumento.§. stragulas.

x ¶ *Ferri.*] Accipe exẽplum ex compositio, scilicet infero, vt illata:vt supra in qui. caupig.taci.con.l. eod. iure. Accur.

y ¶ *Agi.*]i.duci:vt supra de fer.vrba.præ.l.j.

z ¶ *Fabros.*] nam & tigni appellatio est generalis: vt supra eodem l. tigni.

a ¶ *Vi venenum.*] Pone exemplũ supra de contrahen. emp. quod sæpe.§.veneni. Itẽ supra ad l.Corne.de fica. eiusdem.in princ.& §. j. & 2.itẽ supra fa.er. l. cedere.§.mala.

b ¶ *Medicamenta.*] salubria.Accur.

c ¶ *Mutat.*] dicitur ergo à vi vehementi immutandi naturam eius cui adhibetur.Accur.

d ¶ *Nominis.*]boni & mali.

e ¶ *Eos.*]scilicet Græcos.

f ¶ *Glandis.*]da exemplum,& dic vt supra de glan.leg.l.j.

g ¶ *Lebs.*]plebiscitum fit à plebe.ideoque dicit quid fit in instit.de iure natu.§.plebiscitum.

h ¶ *Detestatum.*]da exẽplũ,& dic vt dixi ff.l.subsignatum.§.detestari.

Pignus

a ¶ *Pignus propriè.*]impropriè vel abusiuè etiã immobilis dummodò detur creditori.quod verò non transit,dicitur hypotheca:vt insti. de actio.§.item Seruiana.in fi.§.& ff.de pign.actio.si rem.§.propriè. Sed quantum ad hypothecariam actionem non est dare differẽtiam:vt d. §.insti.in prin.& supra de pigno.l.res hypothecæ.§.inter pignus.

b ¶ *Omne delictum.* [priuatum: vt ff. de noxa.l.j.in prin. & insti. de noxa.§.noxa.non publicum: vt dixi supra. eo. l. hæc stipulatio noxalis. quę est argumentũ contrà.

c *Dvobus negatiuis.*] q.d. duæ negationes faciunt vnam affirmationem: & da exemplum. ff. de adopt. nonnunquam. & ff. de bo. liber. l. si filiusqui. & ff. de fun. instru. leg. l. quæsitũ. in prin. & ff. de quæstio. l. j.§. si quis vltro, sed hoc quandoque fallit: vt C. de ser. fug. l. j. & ff. de damno infect. l. fluminum. circa prin. ibi, nemine nihil, &c.& sic hæc dictio magis, comparatiuè ponitur. nam plerunque affirmatiuè. Accursius.

d ¶ *Vpillus.*]datur tutor pupillo: dic ergo quis sit. sed quandoque etiam filius in potestate dicitur pupillus: sed impropriè: vt supra de verbo. oblig. l. fi. §. pupillus. & C. de iure deliberan. l. infanti. §. pen. quandoque etiam pro seruo impubere: vt supra de peo. quam Tuberonis. §. pupillus. sed impropriè dicitur. & facit insti.qui. mo.tu. fi. in prin.

e ¶ *Morte.*] ciuili vel naturali:vt insti. qui.mo. ius patr. pote. fol. in princi.

f ¶ *Seruorum.*] da exemplum instit. de iure person.§.ferui.& supra.de stat. hom. l. iiij. §. seruitus. sed tabellio dicitur seruus publicus, à seruiendo, & non à seruando vt supra,de adopt. l. non aliter.

g ¶ *Aliquam.*]aliam ab ea ex qua duxit originem.

h ¶ *Contulit.*]vt & C.de latin.liberta.tollen.l.j.in princi.& est idem quod aduena secundum quosdam:vt ff. §.aduena. & idem quod accola. vnde Iacob accola fuit in terra Cham.Sed tu dic differentiam inter municipem, & ciuem,& incolam,& aduenam,& accolã, vt plenè not.ff.ad municipa.l.j.

i ¶ *Habent.*]id est colunt.

k ¶ *Eum.*]scilicet agrum.id est,villam.

l ¶ *Munus publicum.*]pro officio ponitur hic munus:vt ff.eod.l. munus tribus.in fin.vel ponitur pro personali munere:vt tutela:vt insti tu.de excusa.tuto.& ff.eo.l.munus tribus.ij.respon.

m ¶ *Hominis.*]vt quia fit iudex.

n ¶ *Remque.*]id est,ad vtilitatem eorum.Azo.

o ¶ *Imperio.*]i.iniunctum.vt supra eo.l.munus propriè.in prin.

p ¶ *Extraordinario.*]aliàs extra ordinem. & aliàs extraordinario. nã non iure actionis compellitur:sed ex officio.& sic extra ordinem.

q ¶ *Appellant.*]i.idem quod incola,secundum quosdam vt ff.eo.§.incola.vel fortè dicitur qui ad tempus moraturus venit.vnde de Loth, ingressus es tanquam aduena:an vt iudices?& dic vt nota.ff.ad municip.l.j.in prin.vel dic aduena quasi aliunde veniens.

r ¶ *Decuriones.*]exponit rubri.ff.de decurioni.& vbicunque in legibus inuenitur hoc nomen,& dic deducerentur, scilicet sub ditione Romanorum:vt prouinicia,Hispania,quia capta.quod dic vt C. de latí.liberta.tollen.in prin.

s ¶ *Aiunt.*]& bene.

2 ¶ Pignº appellatũ est à pugno: quia res quæ pignori dãtur, manu traduntur.Vnde etiam videri potest verũ esse, quod quidã putant,pignus propriè d rei mobilis constituti.

3 ¶ Noxæ appellatione omne delictum e continetur.

Duæ negationes faciunt vnam affirmationem.Barto.

CCXXXVIII. Idem lib.v.ad legé xij. Tabularum.

DVobus f negatiuis verbis quasi permittit lex magis quàm prohibeat,id g quod etiam Seruius animaduertit.

CCXXXIX. Pomponius libro singulari Enchiridij.

PVpillº d est q cùm impubes est,desiit in patris ptãte esse aut morte e, aut emancipatione.

1 ¶ Seruorũ f appellatio ex eo fluxit, q, Imperatores nostri vendere captiuos, ac per hoc seruare, nec occidere solent.

2 ¶ Incola est,q in aliquã g regionẽ domiciliũ suũ cõtulit h: quẽ Græci πάροικον † appellãt.Nec tãtùm q in oppido morant, incolæ sunt:sed & q in alicuius oppidi finibus ita agrũ habẽt i, vt in eũ k se quasi in aliquã sedẽ recipiant.

3 ¶ Munus publicũ l est officium priuati hoíꝰ m, ex quo cõmodũ ad singulos vniuersosq; ciues,rẽque n eorum imperio o magistratus extraordinario p peruenit.

4 ¶ Aduena est quẽ Græci ἀπόικον appellant q.

5 ¶ Decuriones r quidam dictos aiunt ex eo, q, in initio, cùm coloniæ deducerentur, decima t pars eorũ;qui deducerẽtur s cõsilij publici gratia conscribi solita sit.

9 ¶ Vrbs u ab vruo appellata est. Vruare, est aratro definire.& Varus ait vruũ 4 appellari curuaturam aratri quod 5 in vrbe condenda † adhiberi solet.

7 ¶ Oppidum v ab ope dicitur, q, eius rei x causſa mœnia sint cõstituta y.

8 ¶ Territoriũ z est vniuersitas agrorũ intra fines cuiusque ciuitatis.quod ab eo dictum quidam aiunt quòd magistratus eius loci, intra eos fines terrendi †, id est submouendi a ius habent 6.

9 ¶ Verbum *suum* b, ambiguũ c est vtrũ de toto,an de parte signi ficet:& ideo qui iurat suum non esse, adiicere debet, neque sibi commune esse d.

CCXL. Paulus ex lib.sex lib.j. Imperialium sententiarum.

CVm quærebatur e an verbum, *Soluto matrimonio dotẽ reddi*,non tantũ diuortiũ,sed etiã mortem cõtineret:hoc est, an de hoc quòque casu cõtrahẽtes sentiant f:& multi putabant g hoc sensisse, & quibusdã aliis contrà videbatur h:secundũ hoc i motus Titi 9 Imperator jnũtiauit id actum eo pacto,vt nullo casu k remaneret dos apud maritum.

CCXLI. Quintus Mutius sęcuola libro singulari.

INrutis l cęsis m ea sunt q terra nõ tenẽtur,queq; opere structi li o tectorióve non continentur.

CCXLII. Iauolenus lib.ij.ex posterioribus Labeonis.

MAlũ p nauis esse partẽ, artemonẽ autẽ non esse Labeo ait: & verius est 1: quia plenon est meum.fic ff.de auro.& argen.lega.l.Quintus. & de ritu nuptiarum.illud.j.respon.Argumen.contrà supra, de legat.j.l.ferui ele. Actione.§.primo.& §.secundo.& l.Stichus.& supra,si ex noxali causſa.l.penulti.& supra,de ritu nuptia.l.illud.in fine.& de lega.iij.si quis suos.& de condi.insti.l.ij.& de in ius vocan. fi communis libertus. & supra,de nego.gest.fi pupilli.§.fi quis ita.ibi,nam & sic &c.& hoc prout exposui.Accur.

g ¶ *Vm quæreb atur.*]Da exemplum ff.soluto matrimo.l.fi quis.fic & tota die concipitur huiusmodi stipulatio.

h ¶ *Putabant.*]& bene.

i ¶ *Contra videbatur.*]& male.

k ¶ *Et secundum hoc.*]in li.R.secundum hoc in li.Al.ob hoc.

l ¶ *Nullo casu.*]siue morte siue diuortio a soluatur matrimonium: plus etiam si non contrahatur:vt supra, de condictio.ob causſam. si extraneus.& sic est contra,supra,solu.matrimo.fi cum dotẽ.in princi.Sol.vt dixi in d.l.fi extraneus.

m ¶ *In rutis.*]pone exemplum vt supra,de actio.empt.fundi.§.fi ruta.& de contrahen.emptio.in vendendo.§.final.quibus dicitur quod venditor hæc non dat emptori.nunc quæ sint & facit ff.ad exhiben.l.Celsus.§.idem Iulianus.

n ¶ *Rutis cæsis.*]a venditione exceptis.

o ¶ *Structili.*]id est,structo in alium.

p ¶ *Alum.*]Pone exẽplum in vẽdita vel legata naue: vt ff.de fun. instru.l.fi.Itẽ pone si euincatur,an agatur ex stipulatu.quod est si non est pars: alias ex empto tantum: vt supra de euiction. l.

naues

1 Flo. quæ sunt.

2 Flo. calui tur.

3 Flo. Ita sequitur, vt &c.

4 Flo. continetur.

† τηλόθεν.

5 Id est . & tela simul forebantur, haſtæ,sagittæ, fundæ,

1 Flo. decẽ, & Crimẽ perduelliõis qđ fit, x contra quos fit commissi.

1 Flo. ignatios.

1 aliàs signa.

1 Flo. cum Straguld diuersa sũ genera.

Alcia. lib. fter a. hoc ipso tit. & Bud. in anno posteri.

1 Fl. idquo.

2 Fl. alteritas nomine.

3 Flo. decẽ, &

4 Flo. nem ficatr.

5 Fl. desunc tres versus hic inclusi.

6 Id est, vt Bud. vetat. Tyndaris hæc habuit fumum lue nata vepella. Quæ Polydamna desiit conIunx Aegynna. Thonis comoda.cõ fule compta sub ara Multa legis Pharia pharmaca lecta rellere venena, No xio permiscẽtia quoque cõmoda multa. Aliter po steremus vertitur ad verbum sic, Venena multa gdẽ bona mista, multa autẽ noxia. 7 Flo.decẽ,

1 Flo. deduc tentur.

1 Flo. deoſt, & veri° est. a Hoc qđ hic, dicitur, est de iure ciuili: quia non adiicias: vt supra,de exceptio. rei iudica. fi quis cum totum. j. respon. Azo. Vltimo not. hic: quod commune est

1 Fl.sentiẽt Manuscrip. sentirent.

2 Flo. deoſt. Titus.

1 Flo. vrbaꝝ re.

2 Fl vrbem.

3 Manuscrip.quæ f.

† Vide ad hũc locum Cælũ Rhodig.in lec.antiquarum. xiiij.c.v.

† Terẽtius Varro ij. de lingua latina.4 à terẽ. dicti putat. idem & Sypontinus.

6 Fl. habet

1 Fl. fenestra. Manuscrip. fenestrę.

2 Fl. extraordinariũ.

1 Fl. duce tentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naue.& l.scapham.& dic malũ esse arborẽ nauis,& fixum, qui nunquam remoueatur:nisi quando paratur. Artemonem dicas qui retrò ponitur ad eã gubernandã.sed in eo est cõtra.ff.de euict.l.scapham:in fi.vbi dicitur gubernacula esse mẽbra nauis,& sic partes nauis.solu. hic dicit antequam apponantur,ibi post:vt arg.ff.de act.empt.granatia. vel hic de eo sine quo nauis esse possit: ibi sine quo non potest esse: vel ibi de aliis gubernaculis.

a ¶ *Inutiles.*] ad nauigandum. sed hæc ratio est sufficiens, non necessaria : quia quandoque vna res potest alterius esse pars, licet vtrunque, sine alterò esse possit. nam & stipulatio sine diei adiectione est valida : tamen dies eius est pars:vt ff.de eden.l.j.§.diem.

b ¶ *Pars nauis.*] sicut cùm seruus fundo accedit vel rastrum : non tamen seruus vel instrumentum partes fundi sunt : nisi esset seruus glebæ : vt supra de uer. & temp. præscrip.l. longe.

c ¶ *Inter proiectum.*] ponè exemplum : vt supra vti poss. l. fi duo. item videamus.& §. Labeo. nam primo casu non agitur vti pos. secundo sic. Item pone supra ad legem Aquil. quemadmodum. §. j. vbi primo casu non licet incidere : secundo, sic, & sua authoritate.

d ¶ *Quòd.*]i.quia.

e ¶ *Mœniana.*] vt supra ne quid in loc.publ. l. ij. §.cùm quidam. & C. de ædi.prin.l.mœniana. Accursius.

f ¶ *Suggrundia.*] aliàs suggrundæ. & tunc plana. & dic, id est summitates ædificiorum. aliàs suggrundia:& dicunt quod est locus vel ciuitas.

g ¶ *Immitteretur.*]in alienum parietem vel solum.

h ¶ *Pro tegulis.*]id est in continctione tegularum. Vel die quòd pro tegulis siue loco tegularũ cooperiebatur domus:vt sunt ecclesiæ Venetianæ, & etiam aliæ domus:& da exemplum vt in vendita domo hoc sequatur:vt ff.de actio.empt.l.fundi.§.quæ tabulæ. quod autem subicit hyæchrij,quid sit nescio.

i ¶ *Viduam.*]quædam specialia in viduis seruantur:vt C. quando im pesa. inter pupill. & viduam. ideo quæ sit exponit:licet in vulgari strictius ponatur.

k ¶ *Tuisset.*]hoc modo strictè.

l ¶ *Habuisset.*]vllo tempore.

m ¶ *Appellari.*]in larga significatione.

n ¶ *Qui sine corde.*] scilicet vesanus.& dicendus est &c. & sic reddit singula singulis.

o ¶ *Dimittere.*]societate duorum.

p ¶ *Structuram.*]id est clausuram contra ventum.

q ¶ *Interim.*]id est quandoque,puta in ætate.

r ¶ *Tollerẽtur.*]quia ea quæ ædificio detracta sunt vt in ædificio reponantur,ædificij sunt:vt ff.de actio.empt.& vendi.l.fundi.§.fina. & facit ff.de pig.debitor.& quod ibi dixi.

s ... *Cæuola.*]alias incipit lex,semper.

t ¶ *Acceptum est.*] à sapientibus.& dic casum quòd testator etiã eum libertum assignare potest quem eodem testamento manumittit quo assignat:vt ff.de assig.li.l.j. in princi.Et generaliter assignet libertos vni filiorum in prima parte testamenti:tamen etiã illi videntur contineri quibus postea in eodem testamento libertas relinquitur:vt ff.de lega.j.talis.in princi.& in fi.

v ¶ *Vel.*]pro etiam.

x ¶ *Is a quo.*] id est nisi filij probẽt quòd testator noluit assignare quos adhuc non honorauerat libertate.

y ¶ *Peteretur.*]scilicet libertas dark Accursius.

1 Fl.artemo.

3

Fl. prouehteretur.

4 Flo. fuggruada.

5 Fl.immitteretur.

6 Flo. deest, pro.

7 Flo. hypethrhi.

Quid sit hyæthriũ pulchrè Bu. supra de vsufruct.l. ex ly uaccędua.

Aliud etymon huius vocis vide apud Matrobi.li.Saturnaliũ vi. c.xv.

8 Flo. deest, quasi.

9 aliàs, paratio esset.

z ¶ *Si qua pœna est.*]& malè.hoc est dicere, differentia non est inter multam & pœnam:quod corrigit Paulus,quia neutrum est alterum:vt subiicit.

a ¶ *Paulus.*]scilicet dicit.

b ¶ *Rerum.*]scilicet pœnæ & multæ. Accursius.

manumitterentur nisi manifeste is à quo x peteretur ¹ y, contra defuncti voluntatem doceret peti.

1 Flo. peterentur.

CCXLIIII. Labeo lib. iiij. Pithanon à Paulo Epitomatorum.

SI qua † pœna est z, multa est si qua multa est, pœna est Paulus a.Vtrunq; eorũ falsum est nãque harum rerum b dissimilitudo ex hoc quoq; c apparet, q̃ de pœna † prouocatio nõ est. Simul atque eñ victus qs est, eius maleficij cuius pœna est statuta, statim ea debet.at multæ prouocatio est e: nec ante debet f quã aut nõ est prouocatum, aut prouocator victus est: nec aliter q̃ si is dixerit g cui dicere h licet. Ex hoc quoq; i earum rerũ dissimilitudo apparere poterit:quia certæ pœnæ singulorum peccatorũ sunt k:multę cõtrà:quia eius iudicis potestas est quantam dicat, nisi cum lege constitutũ est quã tam dicat.

Concordat. in textu. in quibus. & appel. extra.

CCXLV. Pomponius libro primo Epistular.

STatuæ affixę basibus l strictis libus, aut tabulæ religatę catenis aut erga parietem affixæ, aut similiter quæ ¹ cohærent lignis, non sunt ædium. Ornatus enim ædium caussa parantur, nõ quò ædes perficiantur. ¶ Idem Labeo ait, prothyrum m, quod in ædibus interdum ² fieri solet, ædium est.

1 Fl. similiter cohæret lychni.

2 Flo. iterũ qui.

tentia,puta si fateatur feciſſe furtum manifestũ:& si dicat se nimium damnatum:quia in quadruplũ fit damnatus:& sic de aliis priua. vel publicis:quia sic magis de iniquitate legis quàm iudicantis cõqueretur.at in multa ñ ideo appellat:quia nimis arbitratus est iudex, vel nimis exercuit officiũ suũ, potest:sicut & aliàs ad arbitrium:boni viri seducitur quod enormiter fit:vt ff.pro soc.fi societatẽ in fi.& de ope.lib.fi libertus. Item pro hoc facit quod est ff. ex hoc quoque &c.& supra,quis & a quo.l.ij.& secundum hoc nihil obstat.

a Pro isto est glosa. ff. super hiis. de acc. extra vbi pauca. addegl. c.1.§. quem terminũ. in verbo prorogetur. ad medium in pragma. sanct.

e ¶ *Prouocatio est.*]appellatio:vt C.de appel.l.& in multis. Accur.

f ¶ *Debetur.*]scilicet multa.

g ¶ *Dixerit.*]scilicet iudex.

h ¶ *Dicere.*]iure ordinario.at de pœna etiã delegatus iudicat. & fic est in secunda differentia:vt ff.eo.aliud.§.inter.in fi.

i ¶ *Quoque.*]tertium ponit differentiam:vt ff.eo.aliud.§.inter : ibi & multa quidem &c.

k ¶ *Sunt.*]per leges.scilicet constitutæ quas potestas iudicis non potest minuere vel augere:vt ff.ad Turpil.l.j.§.j. in fi. sed secus in multis:vt subiicit.

l ¶ *Dicat.*]quæ lex certam ponit pœnam,& eam vocat multam:vt ff.de præua.l.præuaricatiõis.in fi.& C.de epi.audi.l.ij.& C.quo. app. non recip.l.abiſſinendum.& de iudi.l.properãdum.§. finaurem vtraque.& istæ impropriè dicũtur multæ.quãdoque statuitur vt vltra nõ procedatur,& tunc quia minus potest dicere,quãtũ vult,propriè dicitur multa:vt C.de modo mul.l.fi.& de spon.l.ij. q̃nque nullo modo ponũtur quãtitas:vt ff.de custo.reo.l.fi quis reum.& tunc propriissime dicitur multa:vt hic,& ff.eod.l.aliud.§.inter. Accur.

m ¶ *Tatuæ.Basibus.*]Bases sunt lapides lati sub ostio q̃ vltrà ostium q̃nque extendunt:& ibi statuæ super ponũtur:vt in forib⁹ ecclesiæ beati Petri sunt leones.si ergo nõ sunt de substãtia domus, nõ continentur vendita domo:aliàs secus:vt hic et ff.de act.empt.l.fundi.§.quæ tabulæ.Sed arg.contra.ff.de aur.et arg.leg.in argento. §. j.

n ¶ *Prothyrum.* aliàs prothyrũ,et aliàs interdum.et nescitur quid fit dicere

b Prothyrũ vestibulum dicitur in domoribus. Tu vide de Bud. in anno poste. hic.

fit dicere,vel dic quòd est illud quod procul trahitur,vt aqua,vel aliquid aliud,vt in domo nostra Cirella.Accur.

a *Pud.Scriptum est.*]sed malè:& accipe exẽplũ ex l.ff. de in ius vo.l.eum pro quo.vbi dicitur, qui promisit exhibere aliquẽ in iudicio,tenetur exhibere.qđ qualiter intelligitur,hic exponit.Acc.

b ¶ *Eius.*] serui vel corporis.Accur.

c ¶ *Præsentium.*] sed hoc falsum est:nam, &c. reprobatur ergo illa definitio vt insufficiens, & tanquam non conuertibilis cum suo definito.

2 Flo. deest, Paulus notat.

1 Flo. deest, enim.

d ¶ *Exhibet.*] quid ergo erit hoc casu ? Respon.aut non tenet promissio ad hoc, vt tales debeant sisti iuri:aut si posteà inciderint in tales casus, habebit exceptionem promissor:vt ff. si quis cau. l. ij. §. fi quis & §.idem est.

e ¶ *Aptè.*] vt & ff. eod. coràm. & de iure codicillo.l. ij.§.fi.& facit supra.eo.l.ij.& suprà,eod.l. plus est.

3 Fl.præstet.

1 Fl. De diuersis. Regulis iuris antiqui.

f ¶ *Corpus.*] scilicet petitum cùm nihil est restituendum. & da exemplum vt suprà de rei vendic. l. prætereà.

g ¶ *Rem.*]propter fructus qui quasi pars rei sunt.

h ¶ *Condition*ẽ*mque.*] hoc dicit propter vsuscapionẽ:& hoc etiam subiicit,& tota,&c.id est,omnis restitutio consistit in interpretatione iuris:vt sic fiat vt ius interpretatur,quod habes,suprà eodem,l.restituere. Accursius.

CCXLVI. Idem lib.xvj.Epistol.

APud Labeonem lib.xvj.Epistol. ita scriptũ est a : Exhibet qui pstat eius b, de quo agitur, præsentiam c. Paulus ¹ notat:Nã etiã qui sistit,præstat eius de quo agitur præsentiam:nec tamen eũ exhibet d,qui mutum,aut furiosum,aut infantẽ exhibet.nõ eñ ² potest videri eius præstare psentiam. nemo enim ex eo genere præsens satis aptè appellari potest. ¶ Restituit non tantũ qui corpus f, sed etiam qui omnem rem g conditionémque h reddita caussa præstat ³ & tota restitutio iuris interpretatio est.

De regulis iuris.

TITVLVS XVII.

Quia non est nouum vt quibusdam declara

tis & enumeratis generalis clausula ponatur:vt l.si seruus seruũ.§.inquit.ff.ad legem Aquil.ideo hic iurisconsultus quia supra posuit de iure ciuili, & pretorio.nũc subiicit regulas illorum iurium.Et dividitur in quatuor partes.vt patet in textu.Bartolus.

I. Paulus lib.xvj.ad Plautium.

REgula est i, quæ rem quæ est, breuiter enarrat : nõ vt ¹ k ex regula l ius sumatur : sed ex iure m quod est, regula fiat. Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur:& vt ait Sabinus, quasi caussæ coniunctio est:quæ o simul p cum in aliquo vitiata est,perdit officium suum.

1 Fl. coniectio.

II. Vlpianus lib.j.ad Sabinum.

FOeminę q ab omnib⁹ officiis ciuilib⁹,vel publicis remotę sunt:& ideo nec iudices esse possunt ea coniungat.Quod autem hic dicit,quasi caussæ coniunctio:est expressiuum veritatis.Fallit autem dicta regula in libero homine, & non adita hæreditate, & in re sacra vel religiosa.Super vltimo dicit Paulus omnes exceptiones esse de regula, & cum ea contineri. sed opponitur:ergo nulla vitiari posset. Sed respondebat posse vitiari si idem ius in exceptionib.intelligeretur,qđ regula breuiter in quibusdã casibus primò statuit:& sic hic intellexit.Secundum eum ergo omnes veræ sunt,licet habeant exceptionẽ.Ioan.dicit exceptionem nõ esse de regula:imò extra regulam:argumentum suprà, de pœnis. sanctio legum,& quia extra regulã sunt,perdunt officiũ suum:& sic omnes falsæ sunt quæ habent aliquam exceptionem cùm omnia debeãt coniungere,& in nullo fallere:argumentum suprà.de regu. Cato.l.j.& quod hic dicitur.Est tamen argumentum contrà,in auth. de non alie.§.vt autem.vbi innuit firmari regulam per ea quæ excipiũtur.Sed dic firmatur,id est,declaratur:vt in non exceptis locũ habeat non tanquam regula,sed tanquam sic constitutum.Quæ autem sunt quæ patiuntur exceptionem & quæ non,habes infrà eodem, omnis definitio.Accur.

Pisces l.ro nes & alia ea mobilia sunt & occupantis.

1 Flo. deest, vt.

k ¶ *Non vt.*]quæ sit eius potestas.

l ¶ *Ex regula.*]quę est materiatum.

m ¶ *Ex iure.*]quod est materia.

n ¶ *Vt ait.*]quod si eius officium.

o ¶ *Quæ.*]scilicet regula.

p ¶ *Simul.*]id est,statim.& hoc quam leuiter vitiatur.

q ¶ *Foemina.*]Officium aliud ciuile,id est, personale & publicum authoritate & vtilitate,vt consulatus, prætura,iud.catura,& similia:vt suprà.de iudi.cum prætor.§.finali.& ff.de cap.di.l.amissione.§.fi.& l.sequen.& aliud publicum scilicet authoritate,sed vtilitate priuatorum:vt est tutela & cura:quod & ipsum est ciuile,i.personale:vt insti.de excusa.tu.in prin.& ff.tit.j.l.pupillus. §.munus. & ff. de excusat.tut.athletæ.§.tutela.& ab omnibus fœminę remotæ sunt.Est tamen arg.contra ad hoc vltimum suprà,de procurato.licet.§.ad actionem.vbi innuit cẽseri priuatum,licet aliquid publici habeat iuris:sed alio casu loquitur.Primum autẽ probat tribus exemplis,primo de iudicio : quod probat ff.de iudi.cum prætor. §.fin. Secundum de magistratu probatur suprà,de mune.& hono.l. & qui originẽ. §. corporalia.Tertium ff.de postulan.l.j.§.sexum.sequentia duo exẽpla, ff.de fideiusione & procuratione,vt ff.ad Velleia.l.j.& ff.de procura. l.neque.gratia similitudinis ponũtur:nõ quòd sint publica, imò priuata officia.Quis enim ignorat non pertinere ad publicam vtilitatẽ si pro Titio fideiusserit:& sic illa ratio ideo ad prima tria referturnõ ad duo sequentia.sic & suprà,ad legem Falcid.l.prima. §. fi vsusfructus.verſic.sed operis.& famil.ercisc.un.l.ij.§. fi quarta. Sed licet non possint habere dignitates fœminæ regulariter:quandoque tamẽ habent,scilicet sine administratione à principe.vt C. de nuptiis. l. imperialis.§.fi miles.sed & cum administratione,si dicat,non obstante lege alt.qua.vt arg.in auth.de test.imperfe.§.& si quidẽ. Item habent dignitatem per alium,vti per virum.corusc.enim, &c.vt in auth. de consuli.§.finautem.& §.si verò.& C.de digni.l.mulieres. Item per patrem:vt ff.de senatori.fœminæ.Quod autẽ dicit ne postulent, fallit in casibus:vt ff.de postulan.l.j.§.ñ.Item pro se postulabunt,cũ nõ prohibeantur.Quod de fideiusione dicit,fallit in casibus:vt no.ff.ad

Mulier quę doque ꝑ deiubere Potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Velleia.l.j.Ité quod de procuratione,fallit ℨ.de procu.l.fœminas.Ité extra iudicia pót procurare aliena negotia:vt ℨ.de neg. gest.l.iij. §. ij sed in patrimonialibus nõ excusantur mulieres:vt C.de mun.patr. l.pe.li.x.& C.de mulieri.& in quo lo.mu.se cõgruẽtia.l.j.& ℨ.de mune. & ho.rescripto.§.Ité á ho.l. & qui originem.§. corporalia. & facit ad legem istã ℨ. de sta. ho. in multis.& quod ibi no. facit suprà de iure fis.de ferre.in prin.& de eden. l.fœminæ.& de iniur.l.ij. Accur.

1 Fl. impubes. 2 Fl. debet. 3 Flo. deest, &.

a ¶ *Interuenire.*]i. fideiubere.Accur.

b ¶ *Nec procuratrices.* exempla de officiis priuatis.

c ¶ *Item impuberes.*] etiam si penuria sit aliorum:vt suprà. de iure imu.l.ij.§.impuberes. sed adultus potest ex causſa. non alias ante viginti quinque annos. vt suprà de decur.l.nõ tantũ. arg. contra. C. de test. mili.l. fi.Accur.

d *Ius.*]Casus huius legis potest poni in eo , qui est institutus sub conditione.Item in eo cui est legatum relictum sub conditione.nam interim non potest velle vt habeat:nec interim potest nolle etiã repudiando vt perdat:vt ℨ.de acq.hæred.is qui heres.in princ. & §. si quis.& l. is potest.& ℨ.de leg. ij. fi ita.§.si sub cõditione. Põt ẽt poni in contractibus,ſ.vt qui habet potestatẽ vt; cõtrahat.habet ne cõtrahat.nam qui potest velle contrahere,idem potest & nolle:vt C. de act.& obli.l.sicut in initio.Furiosus autẽ velle contrahere nõ potest:& idcirco nec nolle videtur.Hæc autem regula locum habet ante contractum initũ non postea:vt d.l.sicut.Ité etiã post cõtractũ ini tum locum habet in mãdatis & iusſis,quæ reuocari possent re integra. sententia verò reuocari nõ potest:vt ℨ.de re iudi.l.qđ iusſit.in fi. Nec potest poni fic casus in seruo hærede instituto q. adiit hæreditatem iussu domini:vt nõ dicatur velle:vt sic posſit nolle:cùm inuitus cogatur adire:& fic velle cogitur:vt ℨ.fi quis omiſ.cau.test.l.j.§.j.Cõsensus enim serui necessariꝰ est:vt ℨ.ad Treb.seruo inuito. circa prin. potest enim iubente domino nolle adire:vt C.de hære.instit.u. cùm proponas.in fi.Fallit autem regul.suprà de bo. posſ. l.tutor. vbi dicitur q. bon.posſ.potest tutor pupillo petere, non autem potest repudiare.sed illud est ratione officij.Accur.

e ¶ *Et velle.*ſubaudi,& contra.

f *Velle non creditur.* Pater iusſit filio vt aliquid faceret , quod atrocitatẽ non continebat.filius non creditur velle quõ ad suam pœnam.nanque parere debuit:ideoque sibi ignoſcitur:vt ℨ.eo. l.ad ea.Sed arg.contra.§.quod met.causſ.fi mulier.§.fi.& ℨ.de ri.nup.si parre cogente.& C.de hered.instit.cùm proponas.quibus dicitur q coacta voluntas a,voluntas est:sed hoc quod dicit,est quo ad hoc vt non puniatur:est tamen voluntas:vt ibi Accursius.

a Coactavo luntas, volũtas est in cõtrarium vi detur text. in cap. vemens.x extrã de sponſa.dum dicit matrimoniũ metu contractũ est nullum.

g *In negotiis.*]Quædam sunt negotia quæ exigũt expreſſam volũtatẽ:vt suprà de .pe.l.filius.§.inuitus. & suprà de ſer.vrb.ꝑdi. l. inuitũ.& in his obtinet hæc l.vt suprà.de iur.codic.l.ij.§.pen.ſ.vt habeatur diſſentiẽtis. Ité aliquãdo ſufficit tacitus consensus:& in his idẽ vt suprà loc.& condu.l.qui ad certum.nisi in casu:vt ℨ.ſol. matr.l. ij.§.fi.vbi est ſpeciale propter patrem.Sed Azo dicebat in tacito consensu videri ſemper consentire furioſum,per illam l. ſol. matr. quod non placet per l. illam , qui ad certum.Aliquando etiam nec tacitus consensus est necessarius:sed ſufficit si ceſſet prohibitio:vt ℨ.de negest.si ex duob. & in his habetur furioſus loco cõsentiẽtis:vt suprà de neg gest.l.ij.§.curatori.pupillus autem si perfectè intelligat.cuilibet obligari potest tuto.auth.etiam si ſemiplenum intellectũ habeat. secus si nullum:vt Instit.de autho.tuto.in princ.& de inuti. stipu. §. furioſus.& suprà de acquir.posſ.quamuis.§.infans & suprà rem puſal.fo.si pupillus:& l.feruum.de acquiren.posſ.l.j.§.si furioſus. & suprà de verb. obl.l.mulier.Accur.

h ¶ *Contrahendis.*i.contractibus celebrandis.

i ¶ *Furiosorum.*]id est eorum qui ex mentis alienatione carent intellectu.

k ¶ *Eorum.*]ſcilicet pupillorum.

l ¶ *Actum.*]id est quod agunt.

m ¶ *Intelligant.*] ſcilicet pienè iſti pupilli.

n ¶ *Potest.* jetiam curatore anthore.Accur.

o *Non vult.*]Casus iſte cõmodiſsimè poni potest in libero homine,q ab aliquo bona fide posſidetur:qui est institutus cõtemplatione posſeſſoris:& sciẽs suam cõditionẽ adiit volẽs ei acqui[illegible] quærit:vt ff.de acqui.rerũ domi.homo liber. circa princ. Sed & põt poni i eo qui est institutus,& rogatus alij restituere hæreditatẽ.nam si vult sponte adire,& totã hæreditatem restituere,nõ erit hæres quantũ ad cõmodum vel incõmodũ:vt iſti.de fideic.hær. §.restituta.Ité si nõ vult,cogitur adire.nã tunc onere & emolumẽto carebit:vt in e.tit.§.ſed si recuſet.Sed his est ar.cõtra.ℨ.de mino. ait

VI. Vlpianus lib.j.ad Edictum.

NOn vult o heres esſe, qui ad alium transferre voluit hereditatem.

VII. Pomponius lib.iij.ad Sabinum.

IVs nostrum p non patitur eũdem in paganis q & testatum r & intestatum deceſsiſſe:earumq; rerũ s naturaliter inter se pugna est,vt t testatus & intestatus quis sit.

VIII. Idem lib.iiij.ad Sabinum.

IVra sanguinis u nullo iure ciuili dirimi posſunt.

IX. Vlpianus lib.xv.ad Sabinum.

SEmper † in obſcuris v, quod minimum w est,ſequitur.

X. Paulus lib.iij.ad Sabinum.

SEcundùm x naturam est, cõmoda cuiusque rei eum ſequi , quem ſequũtur incõmoda.

IVs *nostrum.*] Hæc regula vera est inter pagnos. secus inter milites: vt Instit. de here.instit.§.non autem. & §.fi.& ℨ.de test.mili.l.ſi miles fundo.& l.miles.§.quia. Ité in paganis est vera ab initio.Ex post facto autem & ipsi pro parte quandoque intestati decedunt:vt & suprà de inoff. testa. l. circa. Sed oppo. Io.mulier virum cui nupſit intra tempus luctus , nõ potest instituere heredem vltra quàm in tertia:vt C.de secun.nup.l.j.in prin. Pone ergo quod insolidum heredem eum institua:tan erit insolidum heres?videtur quod non per illam l. Sividicas in tertia:tunc est contra iſtam.ſi dicas in nihilum.est iniquum.nam inutile non debet vitiare vtile:vt ℨ.de iu.do.siue generali. circa princ.sed dic insolidum eum heredem.Sed id quod habet vltra tertiã partem,restituit vt indignus vt ar.ℨ.de vulg.ſubſtit.ex facto.§.vltimo.

q ¶ *In paganis.*]quæritis in domo & in pago,non in militia.

r ¶ *Rerum,*]testati & intestati.

Vra.]Per capitis dimin.medjã & maximam tollitur ius succedẽdi tãquam cognatio.Ité per omnẽ cap.di.tollitur ius succedendi.tãbuam agnatio:vt Instit.de leg,tut.§. fi.ſed ipia consanguinitas nullo delicto tolli potest:vt hic dicitur.Ité non tollitur ius quo prohibentur nup.inter agnatos & cognatos.& ſi omnis ca.di.accidat i cuiuſquam persoñam.nam etiam in personis seruorũ ius est prohibẽdarum nuptiarum.vt ℨ.de ri.nupt.l.adoptiuus.§.seruiles.Pacto autẽ ius succedendi tanquam agnatus,vel cognatus,non potest tolli:vt ℨ. de pact.ius agnationis.Item pone exẽplum C.de pa. po.l.abdicatio. secundum seconnam positionem casus.

s ¶ *Sanguinis.*]id est ius consanguinitatis.

t *Semper in obſcuris.*]Pone casum ℨ.de leg.iij.l.numis.Ité ℨ.de ver. oblig.ſi ita ſtipulatus fuero decem.& l.inter ſtipulãtem.§.ſi ſtipulant:. In primo est obſcuritas & aquinocatio propter numerum diuerſitatem vt ℨ.de iure fiſcita fidei.& ℨ.de re.iu.l.vbi.Secũdo propter alternationem:vt ℨ.de iniur.prætor.§.quod ait prætor.Item potest poni ℨ.de arbit.diem.§.ſi plures.ibi,inde quæritur &c.Ité facit ℨ. de pœ.ſi præſes.in fi.ſed op.ℨ.eo.in obſcuris.vbi dicit inſpici qđ veri ſimilius est.Sol.hæc ſcđm illã:vt illud primo inſpiciatur:vt ℨ.eo.ſemper.Secũdo obiicitur ℨ.de iu.do.cũ post.§.gener.vbi promiſsio fundi non valet,neque legatũ.Sed ibi ideo,quia ſi quod est minimũ, inſpiceretur,ad nihil rediret:cum & palmus terræ ſit fundus:vt ℨ.de leg. j.ꝙ in rerũ.§.ſi quis.Tertio ob.ℨ.de aur.& arg.leg.qui lancẽ. ſed ibi dicẽdo minorẽ nõ dixit obſcurè ſecũdũ naturã cõparatiui:vt Instit. de libert.§. fi.& de cap.di.§.j.& ij.Quartò obſt.ℨ. de verb. ob.l.inter ſtipul.§.ſi Stichũ.& ℨ.de iudic.ſi quis intentione.ſed illę in iudicis:& est ratio vt in d.l.inter ſtipul.quia iudicium redditur in inuitũ.ſed & in cõtractibus ſi ſit in alio obſcuritas,quã in re ſuper qua contrahitur,accipitur qđ nocet proferẽti:vt suprà de pact.l.veteribus. & adde etiam diſtin.circa prin. quam habes ſupra de verb.obli.l. quoties.

v ¶ *Minimum.*]id est vilius.Accur.

x *Ecundum.*]Pone casum ſupra.de inſtito.l.j.& Inſtitu.de cõtrah. empt.§.cum autẽ.& Inſtit.de leg.pat.tut.& ℨ.ſol. mat.l.inſulã. §.vſuras.& de leg.j.ſi ex toto.j.rñ.& ſupra de vulg.ſubſt.l. ſi cõtra.in quibus etiã colligitur ꝙ cõtrariorũ eadẽ est diſciplina.& ad idem C. de cad.tol.l.vnica.§.pro ſecundo.& de fur.manifeſtum.§. ſed cum in ſecunda.Sed fallit Inſtit.de le.pa.tu.in eo quod dicit plerunq; ſed illud pp ſexũ. Ité fallit ſupra de neg.gest.ſi negotia ab.& ſupra cõi dii.ſi quis putãs.§.j & ꝓ ſoc.l.ſed & locius.§.ſi absenti.ſed in his gerens & ſocius fuerũt in culpa,vt teneãtur,& nõ agant:vt ibi dicitur,

id quod

a *ID quod nostrum.*]Procurator meus ad aliqua negotia cõstitutus fundũ meũ me ignoráte vendidit.huius fundus dominiũ amiſi ſine facto meo.i.niſi mãdauerim,vel ratũ habuerim:vt C.mã.l.cũ mãdati.& facit ℨ.de pact.l.ſi.Sed oppo.de eo quod est cõe,nam & ipſum meum dr̃ vt ℨ.de tit.nup. l. illud. & ℨ.de leg.iij. ſi quis ſuos. & tamen alienari põt ſaltem pro parte:vt C.de cõ. re. alia. falso. Respon. hæc lex loquitur in eo quod est totum nostrũ.ſed cõmune est nostrum nõ totũ,ſed pro parte.Vel verius & ibi habet locum hæc regula etiã in mea parte : nec dicitur res communis mea, veritate inſpecta,ſed fictione, propter fauorem vltimæ volũtatis , vel ſimilem cauſſam.Secũdo opde creditore qui vendidit,& dominiũ trãsfert etiam cõtra volũtatem debitoris:vt C. debi. vend.pig.impe.nõ poſſ.l.j.& ij.Nec dicat quis,& ibi factũ domini interuenit qui dedit potestatem alienandi:nã etſi nõ dederit, alienat tamẽ:vt C.de iu.do.impe.l.ſi.ſinauté. Respon. & ibi videtur facere debitor non ſoluendo:vt arg.ℨ.eo.qui nõ facit.Tertio opp.de tutore quiré pu.alienat ſine facto pupilli:vt C.de admi.tu.lex quæ in fin. & l.ſiu.in fi.Reſp.ſpeciale,ne vtilitas pupilli impediatur:vel ſub. hic facto nostro,vel alterius,qui loco domini ſit vt ℨ.de fur.l.interdũ. §. q tutelã.Quartò opp.de eo cuius res vſucapitur.q & ſi nihil facit, imõ qa nihil facit,i.tacet,& vſucapionẽ nõ interpellat : amittit dominiũ directũ per vſucap.vel quaſi dominiũ vt per præſcriptionẽ. Reſp. & qui tacet,aliquid facere fingitur.ſ.alienare : vt ℨ.titu.). alienationis. Quinto opp.de executore:cuius facto amitto dominiũ:vel ſi nõ ſum domin⁹,teneor de euictiõe:vt Instit.de off.iud.§.fi.ℨ.de euic.ſi pignora.& C.de euic.l.ob cauſſam.Rñ.factũ executoris interpretatur meũ: qđ patet:quia ſic teneor de euic.ac ſi ego vẽdidiſſem.Sexto opp. de re ſub condi.legata,q̃ pẽdente conditione est hæredis:& ſtatim exiſtẽte conditione trãſit in legatariũ etiã ſine facto hæredis:vt C.cõia de leg.l.ſi.ſinauté ſub conditio.& §.ſed in his.& ℨ.de leg.j.ſi fundũ ſub conditione.Resp.& ibi factũ hæredis interuenit. Adiit namque hæditaré.ſine qua adeatione legatũ eſſet inutile.Septimò opp. de Imperatore Augusto & ſiſco:vt C.de vendi.re.ſi.cum priuatis com.l.j. lib.x.& C.de commu.re alie.multũm.& C.de quadr.præſcr.l.oẽs.& l. bene.Reſpon.hæc esſe ſpecialia ſecundum Azo.& eodem modo resp. ad ℨ.de acqui.re.do.ergo.§.alluuio.& l.adeo.§.inſuia.Accur.

a Adde ꝙ hoc est i[illegible] proprie: vt no.Bal.in l. in prin.C. q teſt.face. poſ.& in l. il fid. de ritu. aliquã per Cat. in clemen.1.§. terra. in v. qñ de præ. & not. in apoſtil. ad Gemin.in cãllis. §.ſi vero. in ver. ſit meũ de præben. lib.vi.

1 Flo. interpretatur.

b *Inter testamentis.*]Plenius in teſtamẽtis quàm in cõtractibus interpretamur in dubiis:vt patet:quia ſi lego vina, & vaſa videor legare,ſine quibus vina ſtare nõ poſſunt:vt ℨ.de triti.leg.l.ſi cui.§.ſi vinũ.& de penu le.l.qui penũ.§.fi.& l.nã qđ.in prin.ſecus ſi vendã vinũ,vt ℨ.de peri.& cõmodo rei ven.l.j.§.licet. Item dominium rei legatæ trãſit ſine traditione:vt C.cõia.de leg.l.j.ſed venditæ non vt C. de rei ven.ſerũ:Ité ſi lego tibi fundũ quem Romæ habeo , dandum ſtatim poſt mortem meam,& ſtatim decedam,valet legatum:nõ obꝙ ſic cito dari nõ potest:vt ℨ.de le.j.ſi mihi & tibi.§.j.Nõ ſic in ſtipu , vt Instit.de ver.obl.§.loca.Ité hęres tributa præterita legatæ rei ſoluit:vt ℨ.de leg.j.l.apud Iul.§.hæres.nõ ſic vẽditor:vt C. ſine cenſ. vel re.l.oẽs.Ité ſi lego tibi ſeruũ quẽ verè elegerit Titius,nõ ꝑditur legatũ,licet Titius nõ eligat:ſed in legatariũ cõuertitur electio:vt C. de cõtrahen.emp.& ven.l.vlti.Ité ſtipulari nõ poſſum fundũ hoſtiũ: vt ℨ.de verb.ob.liber homo.ſed legare ſic:vt ℨ.de leg.j.l.ab omnibus. §.etiã.Item in cõtrãctibus nõ potest conferri obligatio in arbitrium alterius contrahentiũ:vt C.de contrahẽ.empti.l.in ementis.ſed relicta poſſunt cõmitti arbitrio hæredis:vt ℨ.de leg.iij.fideicom. §. ſi ſic. In reſcriptis autem plenisſimè:vt C.de bo.vacã.ſi quãdo.li.x.& ℨ. de conſtitut.princip.l.fi.& adde hic diſtin.quam ibi not. Item facit ℨ. de vſu & habi.l.plenum.§.ſed & ſi pecoris.& de inoffi.teſtam.ſi pars.& C.de fideicom.liber.l.cum inter.Item & quod dicitur præſumi inſtitutum qui non est,vt C.de inoffi.teſtamen.ſi mater.Item & cõditionem exitiſſe quæ defecit:vt C. de inſti.& ſubſti.l.j.Accur.

c *NOn videtur.*]Si legara ſunt relicta in teſtamẽto,& teſtator cõſultò ſcripturam deleuit vel induxit:non videtur cepiſſe legatarius legatum.nam cepiſſe id dicor , cuius nomine actio mihi datur exceptione nõ elidẽda:cũ ipſum apud me ſit remãſurũ,nõ alij reſtituendũ.vt ℨ.de verb.ſig.l.aliud.& ℨ.de his quę in teſt.delen.l.j.&).e. l.non videtur cepiſſe.Similiter põt poni ſi alio modo adimatur expreſsè vel tacitè legatũ relictũ:vt ℨ.de adi.leg.l.iij.in fi.& l. cum ſeruus.& l.ex parte.Sed põt opponi in hærede inſtituto & rogato hæredit.reſtituere,quam adire est coactus.nam nil cepiſſe videtur,cum necesſe habeat alij reſtituere totũ & exceptione,ſi agat cõtra debitores,remouetur:vt ℨ.ad Trebel.l.quia poterat.& l.j.§.quanquã. Vel verius pone in filio exhæredato,cui ſuit ademptũ legatũ & ignoraſ periit,& exceptiõe eſt repulſus:nã aget querela:vt ℨ.de inof.teſt.l.nihil.§.ſi cum filius.Fallit autẽ hæc regula in cæſibus.ecce enim ſi teſtator filio ita ſubſtituit:quiſquis mihi hæres erit, ſi hæres filio meo.cũ duo hęredes fuerunt,ſed vnus partem ſuam mota querela inoffi.tamen amiſerit,& ita exceptione remoueatur:nam videtur nihilomi-

1 Fl. Is, qui.

nus cepiſſe,vt ex pupillari ſubſtitutione admittãꝰ.vt ℨ.de vulg.ſubſtitu.in pupillari.Idẽ est & in eo qui partis ſuę partẽ amiſerit,ideo ꝙ in fraudẽ legũ fidẽ commodauit,vt non capaci reſtitueret : licet exceptione repellatur à parte:videtur tñ in ſolidũ cepiſſe, vt ex cauſſa pupillari ſuccedat ſubſtitutione factã:vt in ſuperiori caſu : & ℨ.de vulg. ſubſti. l.ex facto. §. Iul.Item fallit in liberrate fideicom. cùm ſeus heres abſtinuit. nam licet ſubmoueatur exceptione agendo contra hereditarios debitores , tamen videtur cepiſſe hereditatem , vt libertati ſubueniatur.vt ſupra de fideic. liber. cum quaſi. §. ſed & ſi quis.

d *A petitione.*]ideſt ab eo quod petit. & aliàs non habetur in tex.

IN omnibus.]Pone in contractibus vt ℨ.de verb.obli.cũ qui.§.quoties.& in teſtamentis:vt ℨ.de condi.& demon.l.j.in prin.& de legа.ij.l.omnia.ſed licet præſentialiter debeatur quãdo dies nõ est appoſita, ineſt tamẽ dies qñque certa:vt in conſti.pecu.vt ℨ.de conſtit. pecu.l.promiſſor.qñque incerta,vt ſi legetur ſeruo legatum cum libertate.nã legatum differtur in diẽ in quo erit liber: vt ℨ.ad leg.Fal. l.j.§.ad eos.ſed aliàs nõ debet venire creditor cum ſacco paratus,ſed modicũ expectare vt ℨ.de ſolut.l.quod dicimus.& Inſti.de inuti.ſtipulatio.§.fi.Quod potest dici x.dierum ad inſtar.conſtitut. Et diſtingue aut in obligatione apponitur dies certa,aut incerta.aut cõditio, aut nullum horum.ſi dies certa,vt hinc ad Paſcha:tunc ceſsit ſtatim dies,ſed non venit:vt ℨ.tit.j.cedere.Si incerta vt partũ Arethuſæ, vel fructus fundi,vel operam incertã à liberto:tũc nec ceſsit , nec venit dies antequam naſcatur partus vel fructus,vel operæ indicantur. Et ſunt prædicta exempla & alias vbi est dies incertus tacitè:vt ℨ.de cõditio. & demon.l.j.§.fin.& de ver.oblig.l.interdum.in prin. & §.j. & §.ij.& l.continuus.§.cùm ita:& §.item qui inſulam.& §.illud. & de eo quod cer.loco.l.ij.§.ſi quis ſtipulatur.idem ſi exprimatur dies incertus,vt quando morieris:vt ℨ.de condi.& demon.l.j.§.j.cum enim dies incertus & cõditio æquiparẽtur:vt ℨ.de leg.j.l.talis.§. ſed ſi ſub conditione.& de condi.& demon.l.dies.& in cõditione nec ceſsit, nec venit dies ante euentum cõditionis:ergo nec hic:vt ℨ.tit.j.l. cedere.Quid autẽ ſi dies fuerit appoſita hoc modo,promittis hoc anno?Tunc dic vt not.C.quando di.leg.cedat.l.j.Quandoque tamẽ appoſitus dies habetur pro non die vt promittis hodie x.vt ℨ.de verb. oblig.l.liber homo.§.decem.Si autem conditio apponatur, tunc nec ceſsit,nec venit ante conditionem:vt d.l.cedere.niſi quãdo est certũ eã exituram:vt promittis ſi digito cœlum nõ tetigeris:vt ℨ.de nouatio.l.ſi fundum.§.qui ſub conditione.& de verb.oblig.l.in illa.

f ¶ *Præſenti die debetur.*]id est purè.

g *QVi actionem.*]Cõtra te posſidẽtẽ rem meam habeo rei vẽdi. videor habere rẽ : vt ℨ.de acqui.rer.domi.l.rem in bonis. nã etiam fructus naturales vẽdico:vt ℨ.de vſu.l.fructus. & etiam indſtriales ſi es malæfi.poſ.vt inſti.de re.di.§.ſi quis à non domino. vnde perinde omnia habeo,ac ſi haberẽ rẽ.Ité pone in poſſeſſore. nam ſi haberem interdictũ vnde vi.poſſeſsionem habere videor,vt ſupra de acqui.posſeſ.ſi quis vi.quo etiã fructus veniũt:vt C.vnde vi.ſi de poſſeſsione.ſed prima nõ placet Io.Qui enim habet rei ven.rem verè habet,id est rei dominium:vt ℨ.tit.j.bonorum.§. in bonis. & l.habere.non fictitiè:vt hic dicit. Ponit exẽplum in metũ paſſo qui tradidit dominium:vt ſupra quod me.cau.mulier.§.pe.fingit tñ ſe remanſiſſe penes metum paſſum:vt ſupra qđ metus cau.l.metũ.§.licet. cũ enim inferẽs metum nõ videatur adeptus quod retinere nõ põt: vt ſupra de acquiren.poſ.non videtur.& de lega.iij. qui cõcubinam. §.cum hæres.ita ergo nec metũ paſſus vſ amiſiſſe.vt ſupra de in integ.reſtitu.l.nemo videtur.Item poteſt poni in perſonali actione.cùm enim debitori videatur abeſſe qui est obligatus:vt ſupra de negoგest.ſi quis mandato.ergo creditori adeſſe:ergo cũ habeat actionẽ perſonalẽ,rem habere vſ.nulli tamen venit in dubium,maius commodum eſſe poſsidere quàm petere.vt ſupra de rei ven.is qui.&).e. l.minus.& ſecundum hoc intelliguntur contraria, ſupra.qui ſatisdacogan l.ſciendum.§.diuerſa.& ſupra de peculio.l.peculium.§. ſi ære. & inſtit.de legа.§.ſi res aliena.Item ſume bonum exemplum in perſonali,vt ſupra.ſol.matri.l. filiofamilias.ij.reſpon.

h *IMaginaria.*]Pone ſupra de cõtrah.emptio.& vẽ.ſi quis donatio nis.& l.vi dr̃ ꝙ ſi minori pretio vendo,est venditio:ſecus ſi nullo. dic ergo hic accedẽte pretio:licet minori.vel pone vt C.de cõtrahẽ. emptio.& vẽditio.empti.vbi dicit,ſi vendo pretio certo,licet nõ ſoluas,tamen valet venditio.& ſecundum hoc dices hic accedente.i.cõuento,licet nõ ſoluto.Vel tertio pone:vt ℨ.de donat.inter vir.& vxo. ſi ſponſus.§.circa.vbi dicit,remitto pretũ conſtituũ,quia nihilominus est venditio.vnde dices hic accedente cõuento,licet remiſſo.est autem imaginaria:vt cùm fingo vendere,nec vendo:vt ℨ.de contrahẽda emptione.l.nuda.& de actioni.& obligation.cõtract⁹.quo caſu eſt qñque donatio:vel alius contractus:prout hic agitur:vt C. de actio.& obligat.ſi qđẽ bona.Sed opp.ℨ.de manu.l.iij.§.ſi ab ignoto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbi dicitur imaginaria venditio etiam ill: in qua fuit pretium cõstitutum & solutum. Solu. æquiuocatio est. nam ibi dicitur imaginaria alia statim, qui seruum numis emit, debet manumittere: & sic quia parum fuit apud emptorem dominium, hæc est ficta.

a ¶ *Vm tempus. In testamento.*]pone per l.3.de actio.& oblig.cum quis. vbi testator damnauit hæredem soluere hoc anno. nã quolibet anni die potest soluere si vult: sed non compellitur: & hoc si non fuit alia mẽs testatoris, s.vt antè soluendo non liberetur. tunc enim si antè soluit, donare videtur: ideóque necesse habet iterú soluere. In promissore pone per l. supra de verb. obli. eum qui. §. fi. vbi dicit idem: & sic potest soluere promissor, quãdocũque vult intra tempus: sed non cogitur: vt 3. de sol. quod in diem. & de verb. obli. l. qui hoc anno. Vel aliter in vtroque casu cùm promiseris, vel legaueris mihi fundum ab hærede tuo post certum tẽpus ꝓtandã: credendũ est tẽpus adiectũ gratia debẽtis: vt si interim fructꝰ capiat, sui sint, nec teneat hæres: nisi aha mẽs testãtis fuerit vel cõtrahentiũ, vt etiã fructus medio tẽpore pceptos mihi præstaret: vt 3. de leg.ij.l.si ita.§.Pegasus.& de vsu.l.in fideicom.§. cùm Poilidius.

b ¶ *Pro hærede.*]i.ad vtilitatem hæredis.

c ¶ *Adiicitur.*]a testatore.

d *Va legato.*]Pone casum ex eo quod est 3. quãdo dies le.ce.l. si post diẽ. in prin.& §.fi.& 3.de ver.obl.si filiꝰ. nã in l. si post diem. in princ. dicit si purum est legatũ, vel in certũ diem relictũ, cedit à morte testatoris, vt legatarius trãmittat ex tunc ad suũ hẽdem. Si est conditionale, vel in diem incertum: tunc ex diei lapsu, vel euẽtu conditionis. Et idem dicit ur C.de cad.tol.l.vnica.§.cum igitur. & §.finautẽ. At in §.j.illius.l.si post diẽ. dicit quòd hæc legata quæ trãsmitti possunt, quod ex quo casu cessit dies, acquirunt his quorũ sunt in potestate legatarij: etiã si efficiantur sui iuris antequam traditio fiat rei legatæ. Si autem nõ possunt transmitti, quia pendet cõditio legati: tũc si existente cõditione sui iuris legatarius inuenitur, sibi quæritur, non ei in cuius fuerat potestate: vt C.de condit.insert. si vxor.& 3. quando di.le.ce. si vsusfr. §.fi.& 3.de pig. si legati. & sic inspicitur dies quo cessit. Et in hoc casu differt a stipulatione. nã si sub conditione stipulatur filius vel seruus patri vel domino, quæritur ẽt si sui iuris inuenitur tempore cõditionis existentis: vt 3.de verb. obli. si filius.& de stip.ser.l.fin. & hoc dicit hæc lex cum sequenti, si filius, quam quidam nõ habent. sed huic quod est stipu. dicit, opp. primo 3. mand. si verò non remunerandi. §. si filio. vbi mãdaui filiofamilias vt solueret pro me: & emãcipatus soluit. & agit inspecto tempore quo soluit, non quo recepit mandatum, sed ibi tale quid fecit, scilicet soluendo quòd ei daret act. f. neg. gest. si nõ recepisset mãdatum, & soluisset pro eo. Secundò oppo. ex eo quod est 3. de hære. instit. quidã cũ filium. in fi. ibi, sicut dari placuisset & c. vbi mandaui filio famil. vt fideiubeat pro me: & factus sui iuris soluit: & nihilominus agit cõtra me mandati. Sed resp. eodẽ modo vt superiori. Tertiò opp. 3. de verb. obli. quidam cum filium. §. fi. & de fideiuss. si debitori. §. fin. in quibus dicitur ꝙ si filius mutuaturus stipulatur a debitore futuro vel fide iussore, & emancipatus inuentus numeret: ipse agit non pater inspecto tẽpore quo numerat. Sed respon. vt 3. Quarto opp 3. de hære. instit. l. quidam cum filium. in primo casu, vbi filius fecit amicũ suũ instituri restituturũ sibi hæreditatem: & factus sui iuris agit mandati vtili. Sed hoc ideo quia testator instituere volebat filiũ famil.as: quæ voluntas non debet omnino perire, arg. C. communia de leg. l. fi.

e ¶ *Nobis.*]legatariis.

f ¶ *Transeunt.*]puta in diem certam.

g ¶ *Per nos.*]filios vel seruos. & ita facit tranſitum de persona domini, vel patris ad filios, vel seruos.

h ¶ *Stipulantes.*]& idem in filio emancipato per l. fi. filius. quam habes 3. de ver. obli. l. fi filius. quam quidam habent hic.

Vi *cum alio.*]Pone casum secundum Bul. Si à pupillo mutuam pecuniã accepero: & ei fine authoritate tutoris soluero: ideo nõ liberabor, quia aut sciui cũ esse pupillũ. aut ignorani. Si sciui: aut putaui mihi licere soluere fine tutoris authoritate: & tunc pôt mihi imputari iuris ignorãtia: in qua mihi nõ subueniri: sicut si emo ab eo, credens licere sibi vẽdere: vt 3. pro emp. l. ij. §. fi à pupillo. licet enim de dãno meo cõtẽdere videar, tamẽ cum dãno pupilli defidero mihi subueniri. vnde cùm vterque cõtẽdat de damno: potentior est pupillus, qué ætas excusat: vt ar. 3. de rei ven. l. qđ infans. cum ego in culpa fuerim, qui taliter soluì: vt inst. q. alie. li. §. sed ec õtrario. Si autem ignoraui eum esse pupillum: non debui soluere nisi certus essem de eius conditione, id est an esset pupillus, vel nõ: & hoc quãdo amisit pecuniam sibi solutam. aliàs si esset locupletior, liberor per exceptionem: vt 3. de excep. doli. l. apud. §. si quis pupillo.

i ¶ *Eius.*]s. cõtrahentis, id est legãtis, & sic præbentis causſam: quasi contractus qui sit inter hæredem & legatarios, non imputetur si soluerit: dummodo sine dolo soluerit, s. nesciens esse pupillũ qui non spõtè soluit. supple: nec inuitus contrahit cum legatariis. licet quasi contrahat: vt in contractibus supra ex quibus cau. in posſes. eatur. l. apud Iul. in fi. & l. se. & Inst. de ob. ex quasi contractu. §. hæres. Quæ autem dicta sunt in persona pupilli, dicenda sunt in furiosis & prodigis. non enim liberatur debitor nisi pecunia in eorũ pu. fu. prodi. vtilitatem conuertatur: vt 3. de sol. Stichum. §. vsumfruct. nam pupillo comparatur prodigus vt 3. fi cer. peta. l. certi

1 Fl hæc ita cum epigra phe de est autem sub tit. de verb. oblig. l. 78.

cõdictio. §. itẽ quæri. sed si ita ponatur casus. op. 3. de exer. l. j. in prin. vbi parcitur cõtrahẽtibꝰ cũ magistris nauiũ, licet de eorũ cõditione nõ inquiratur. Rñ. hic spõtè: ibi ex necessitate festinatur ad cõtrahẽdũ: sed ibi debẽt aliqd inquirere, s. an in eã causſam sint propositi in quã cõtrahant: aliàs nõ habet locũ exercitoria: vt ea. l. §. non autẽ. Itẽ opp. 3. ad Maced. si quis patrem. sed ibi error cõis fuit: quia sic agebat, sic contrahebat: qui error communis excusat: ar. 3. de offi. præt. l. Barbarius. Item quod scripsit Bul. de legato vt hęres soluendo pupillo sine dolo liberetur: opp. 3. de sol. si seruus decem. sed ibi non hęres sed seruus vel alius causſa implendæ conditionis soluit pupillo. Item opp. 3. de leg. j. si seruus leg. §. j. vbi hæres seruendo seruo legatarij nõ liberatur. sed quid mi: ꝙuia non soluit cui debuit. seruus enim non potest facere cõditionem domini deteriorẽ: vt C. de pac. seruus. Potest poni etiam primũ legis resp. in eo qui accepit fideiussoré minus idoneũ facultatibus, qui sibi debet imputare si nõ inquirat de facultatibus eius: vt 3. de fideiuss. l. iij. in fi. In casu tamẽ inquirere nõ potest. vt si testator ꝓcipit vni ex hæredibus pro legatario vsusfru. fatisdare cohæredibus: vt 3. de vsufr. ea. re. quæ vsu. cõ. l. tribus. Itẽ potest poni in eo qui cum pupillo contraxit. nam si nõ defendatur pupillus: fit missio in eius bona, non venditio: vt 3. qui ex cau. in posſ. ea apud Iul. Item non obligatur pupillus: vt Insti. de auth. tut. Pôt etiam elegantissimè poni ita tibi debeo decem: pactum fecisti de non petẽdo: sed postea sciens me non teneri, promisi. teneor quidẽ quia sciẽs indebitè promisi: vt C. ad leg. Falcid. l. fi. sed hęredi qui satisfdat ex necessitate pro legato sol. aduenìẽte cõditione, hoc nõ potest imputari. nam non tenetur si conditio non extat: vt 3. vt leg. no. ca. l. j. §. si qs sub cõditione. Itẽ potest poni in eo qui rẽ sibi seruientẽ redemit, & creditam accepit. confusa est enim seruitus: & si postea vendiderit liberè traduntur, & debẽt tradi. vt 3. de seru. vrb. præ. si quis ædes. Secus in hærede à quo fundus testatori qui sibi seruiebat, legatꝰ est sub conditione: vt 3. de seruit. l. Papinianus. Itẽ potest poni primum resp. 3. qui satisda. cog. si fideiuss. in prin. vbi inquiritur an fideiussor iudicio sisti habeat priuilegium. Item nõ at parem esse culpã scire, & debere scire. Sic supra, si certum peta. l. quod tẽ. Acc.

Seire & debere scire, par culpa.

k ¶ *Non solet.*]Testator legauit liberationẽ sub cõditione purè debenti. hæres interim vult petere. dic quod pôt: vt 3. de do. exce. l. purè. in princ. nam dum pendet conditio, nõ obstat ei voluntas. Vel pone C. de iur. do. l. ij. vbi mater permisit animo donandi filiam Postam ꝓtulari mediam dotẽ quæ dabatur pro matre vitrico, id est ei cui nebebat marer: & post instituit Postam in minorem quam dimidiã: nõ ꝓ hoc peter minus de dote: nisi expresse voluit mater cõtra. Itẽ pone C. de here. actio. si adulta. nam non extinguitur actio, quã habet vnus de hæredibus contra testatorẽ: nisi pro parte pro qua hęres est: nisi hoc voluerit testator: vt C. de hæred. instit. si compẽdi. Itẽ pone 3. de except. doli, apud. §. prætereà: & C. de his qbus vt indig. hereditas. quibus dicitur, si testator noluit habere heredem quod ei relinquerat, quòd except. doli repellitur. aliàs petit & habet. Sed primæ positioni casus oppo. 3. si cert. peta. l. pecuniam. vbi purè mihi debentem iussi alij sub conditione promittere: & tamen interim nõ possum petere. Sed hoc ideo, quia nõ esset cautũ debitori in euentũ conditionis. Sed legatario cauetur de legato soluendo adueniente cõditione: arg. 3. de rei vendi. finautem. §. fi. Accur.

l Q *Vbies.*]casus ponitur C. de fideicommiss. liber. l. cũ inter veteres. vbi reliquit testator libertatẽ seruo qui erat in ventre & plures nascuntur. nam omnibus videtur libertas relicta. Item pone per l. fi quis in testamento. in eod. titulo. & suprà de fideicomiss. liber. h

liber. l. si seruus. & 3. de manumiss. testa. l. si ita scriptum fuerat. & l. si ita fuerat libertas relicta. & 3. de testa. tut. si hæreditas. §. fi. & infinita dari possunt exempla. & facit j. eo. libertas.

a N *On debet*].Cùm alicui permissum sit testari à lege, vt i pecunio castrensi filiofam. multò magis pôt donare causſa mortis: vt 3. de dona. cau. mor. l. Marcellus. & de donatio. l. filiusfam. in fin. Sed nõ econtrà: vt de don. cau. mor. l. tam is. Itẽ pone per l. j. eo. in eo qđ plus. fallit regula in præside, qui habet ius gladij: vt 3. de offi. præsi. l. illicitas. §. qui vniuersas. Sed non deportat: quod est minus: vt 3. de lega. iij. l. j. §. j. & de iniust. testam. si quis filio exhæredato. §. eius qui deportatur. sed illud propter insulam, in quam non deportat, licet relegetur: vt suprà de interdic. & relega. l. relegatorum. in prin. Item fallit regula C. de prædiis cu. l. fin. vbi curialis potest donare immobilia, sed non vendere: cùm magis vendere deberet esse permissum: vt arg. C. de contra. iudic. l. j. Sed fortè ideo, quia non sic est verisimile ꝙ donet, cùm nemo iactet sua: vt 3. de probat. cùm de indebito. §. j. Item fallit 3. de peric. & commo. rei vendi. l. j. §. licet. vbi venditori vini effundere totum permittitur: sed nõ partem permittitur effundere, vel malè custodire: sed ideò fit, vt vasa vacua habeat: quod non haberet per effusionem partis, vel ꝙ malam custodiam. Item fallit 3. de re. eo. l. pupillorum. §. si prætor. vbi si decretum est vt vendat, non potest obligare. sed hoc ideo, quia super hæc non fuerat habita causſæ cognitio. Item fallit 3. de procur. in causſæ. vbi totam procurationem reuocat dominus, sed nõ partẽ: & hoc ideo, quia non debet eundem approbare & improbare. & eodẽ modo respon. 3. de admi. tu. cùm quæritur. & 3. de vsur. l. Caius. vbi pupillus vel ciuitas debet vel omnia probare nomina, vel omnia improbare. Item fallit C. de iur. delib. cùm quidam. vbi quis institutiones à se factas dẽt probare, vel omnes improbare. sed hoc vt nõ decedat testatus vel intestatus: vt 3. eo. l. ius nostrum. Item fallit. C. de agric. & censi. l. quemadmodum. vbi cũ solo potest adscriptitios vendere, sed non separatim: sed hoc quia pars eius est inseparabilis: vt 3. de diuer. præscrip. longæ. Accur.

Vinum totum & non partem ef fundere ꝙ mittitur.

XXII. Vlpianus lib. xxvj. ad Sabinum.

N On debet [a] cui quod plus est licet, quod minus est, non licere.

XXIII. Idem lib. xxviij. ad Sabinum.

IN personam [b] seruilem nulla cadit obligatio.

1 ¶ Generaliter [c] probandũ est, vbicũq; in bonæ fidei iudiciis cõfertur in arbitriũ domini, vel procuratoris eius conditio, pro boni viri arbitrio hoc habẽdum esse.

XXIIII. Idem lib. xxix. ad Sabinum.

C Ontractus [d] quidam dolũ malum duntaxat recipiũt: quidã & dolum & culpam. Dolum tantùm, depositũ, & precarium: dolum & culpã mãdatum, commodatum, venditũ, pignori acceptum, locatum, itẽ dotis datio, tutelæ, negotia gesta. In iis qdem & diligentiã. Societas & rerum communio, & dolum & culpã recipit. sed hoc 1 ita, nisi si qd nominatim cõuenit, vel plus vel minus in singulis cõtractibus. nã hoc seruabitur, qđ ab initio conuenit, legẽ enim contractui 2 dedit, excepto eo, qđ Celsus putat non valere, si cõuenerit ne dolus præstetur. hoc cñ bonę fidei iudicio cõtrariũ est: & ita vtimur. Animaliũ verò casus, morteſq; 3, quæ sine culpa accidũt, fugæ seruorũ, qui custodiri non solẽt, rapinæ, tumultus, incẽdia, aquarũ magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur.

1 Fl. hæc ita.

2 Flo. contractus.

3 Fl. mortes, quæque.

vel qui accepit præcario, in suis est diligentissimus. Item si in suis est negligentissimus, non erit impunita eius negligentia: diligens enim debet esse ad eum modũ quem hominum natura desiderat: vt suprà depo. l. quod Nerua. in precario quidem post lit. contest. etiam leuis culpa præstatur propter morã: vt 3. de preca. l. quæsitum. §. ex hoc. & §. si seruitutem. Sed quæritur qualiter precarium à cõmodato digno scatur? Dicunt quidam per verba. nam si dicas, commodo: est commodatum. si precario do, est precarium. Sed absurdum videtur vt verborum solẽnitas, quæ hodie recesit ab aula, in istis contractibus spectetur, & propter sola verba in contractibus tã diuersa iura flatuantur. Quare Io. dicit tunc esse cõmodatum, quando ad certũ vsum res conceditur: & hoc per multas leges potest notari, vt 3. commod. l. in commodato. §. sicut. & C. commo. l. ij. Precariũ autem datur sine certo vsus præfinitione: & ideo pæsim reuocatur: vt 3. de preca. cum precario. & inde hoc euenire credo, quòd in precario dolus tantũ præstatur, in commodato autem (quia non licet quãdocunque reuocare) & culpa præstatur. Quod autem subiicit de mandato, est exemplum 3. mand. l. antepe. §. fin. De commodato supra commo. si vt certo. §. nũc videndum. De vendito suprà de fur. l. eũ qui. in princ. Et de pign. insti. quib. mo. re contrahi. obli. §. fi. De locato C. loca. l. in initio. Et de dote suprà solu. matr. l. etiã. §. licet. De tutela C. arbit. tut. l. q. quid. & de gestore C. de nego. gest. l. tutori. & de societate, instit. pro soc. §. fi. De re communi siue societate C. cõmuni diuid. l. fi maior. & quod subiicit in his: de his octo intellige quæ suprà, pxi. posita sunt, & de duob. quæ sequuntur. Et sic in his decem præstatur diligentia, sed in quibusdam exactã, & in quibusdam exactissima. vt in cõmodato & in mãdato: sed in commodato distinguitur: quia aut gratia accipientis tãtùm commodatur: & tunc exactissima. aut dantis tãtùm: & sic dolus tantùm. aut vtriusq;: & tunc leuis præstatur culpa: vt 3. cõmo. l. in rebus. in prin. & §. hoc ita. & l. fi vt certo. §. interdum. Hanc eandem distinctionẽ M. in procura. adhibebat. sed R. sine distinctione omnẽ culpam præstandam dicit: vt C. mandat. l. a procuratore. Quod audit dicit sed hoc ita, &c. non refertur ad id quod de dote dictum est: nã ibi pactum vt tantum dolus præstaretur non valet: vt 3. de pact. dot. l. Pomponius. Item quod dicit in initio: dic secus si postea. tunc enim non prosunt ad agendum, sed ad excipiendum: vt 3. de contrahen. empt. l. pacta. & 3. de pac. l. iurisgen. §. quinimò. Itẽ quod subiicit contractus, id est, pactio in contractu apposita dedit. Item quod dicit non posse conueniri ne dolus præstetur: verum est expresim. nã tacitè potest: vt 3. de pact. fi vnus. §. illud. sed licet dixerim in depositо solũ dolum præstari: secus est quandoque: quia venit etiam culpissima culpa: vt si se obtulit depositо: vt 3. dep. l. j. §. fæpe. & fi accepit mercedẽ: vt suprà commo. fi vt certo. §. nunc videndum. Porrò casus fortuitus nõ præstatur: vt j. subiicit & C. de pigno. act. quæ fortuitis. & 3. de adminiſt. re. ad ciu. pti. l. ij. §. fi eo. nisi culpa pcesit: vt suprà. cõmod. si vt certo. §. quod verò. & §. interdum. & insti. quib. mo. re contra. ob. §. item is. Itẽ nisi mora itercesit: vt suprà depo. l. fi in Afia. §. fi. Quæ nos fine distinctione vbique diximus, alij distinguunt: aut erat eodẽ modo peritura penes actorem: vel nõ. ar. suprà depoſi. fi plures. §. fiue. Itẽ nisi pactũ interuenit: vt suprà de pact. iurisgẽtũ. §. item si qs pactus. hoc tñ ita si singuli casus sunt expressi secundum Io. vt suprà si quis cauſed & si quis. §. quæsitum. Alij vt Azo, excipiunt etiam generalẽ conuentionẽ. vt ar. suprà de pact. iurisgent. §. sed & si quis paciscatur. B. dixit quosdam exprimi sufficere: vt no. d. l. sed & si. §. quæsitum. item quod subiicit, qui custodiri non solent: quia erant integræ opiniõis: vt suprà de rei vendica. si bonæ fidei. & l. fi verò. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Q *Vatenus.*]Interesse cuiusq; secundū terminorū varietatē vel maius vel minus inuenitur.Ecce em si rē mihi vēdītā tradere volueris,teneris ad interesse:quod est quādoq; secundū rei cōmunē æstimationē:quandoq; in plus vel ratione vicinitatis,ga confinia prædia habeo illi prædio qđ mihi vēdidisti. Vel ratione ponæ quam promisi : vt si rem quam mihi vendidisti , alij sub pœna promisi:nō autem in iure consistit interesse vt vsque ad certam quantitatē ius interesse cuiusq; definiat. & pro his suprà de action.emp. l. j. in prin.Fallit tamen hæc regula interdū. Lex enim interesse alicuius maius æstimat quam sit: vt euenit in interdicto de tab. exhib. nam si experiatur hæres , fit condemnatio ad æstimationem hereditatis.Item si is cui sub conditione legatum est experiatur ad æstimationem legati, refertur æstimatio : vt suprà de tab. exhi. l. locum.§. cōdemnatio.& ex quib.cau.in pos.eatur.l.pen.& quandoque interesse alicuius licet maiorem æstimationem cōtineat:ad minorem tamen æstimationem quandoque restringitur.singulare enim interesse non debet excedere duplum interesse communis:vt C.de sent.quæ pro eo.l.j Item potest poni. supra de iud.non à iudice.dic ergo. quarenus. i. quantum. Alibi ponitur pro quia:vt suprà de verbor.obli.cum filius.

b ¶ *Cuius.*]id est alicuius.

c P *Lus cautionis.*] Si mihi personaliter cauetur , hæc obligatio personæ cōhæret:vt alius eius nomine conueniri non possit. sed si res pignori obligatur,quicunque possideat,hypothecaria conueniri potest:vt ff.de acti.& obli.l.actionū genera.& instit.de act.§.j. & huic regulæ æquipollet quod dicitur instit.de obli.ex delict. §.furti.Dic ergo cautionis.i.satisdationis:cum interueniat hypotheca.Sic ponitur cautio C.de procu.l.j.per leg.ff.de procu.l.Pomp.§.rati.aliàs propriè pro nuda cautione:vt C.de verbor.signif. sancimus. Vel dic cautionis. i. tutelæ:quod in idem recidit.Et quod subiicit in rem. i. actionem hypothecariam,quæ est in rem:quam in personam : id est quàm in actione personali pro debito competenti.Acc.

d Q *Vi potest.*] Cùm creditor debitore inuito possit alienare, multò magis eo ignorāte:vt C. debi.ven.pig.impe.nō possl.j. & ij.Itē tutor potest vendere ea quæ nō possunt seruari inuito pupillo:ergo multò magis eo ignorante:vt C.de admi.tuto.l.fi.§. fin. Item facit si possum delegare iudicē inuitū:vt C. de adu. diuer. iudi.sancimus.ergo ignorāte:vt suprà de iudi.l.cùm furiosus.Itē potest seruus petere bona caussa seruandarū libertatum aliis seruis inuitis: ergo magis ignorantibus:vt ff.de fideicōmiss.liber. l. iiij. §. illud.Hæc autē regula fallit ff.de re iudic.l.duo ex tribus. vbi dicitur quòd duo inuito tertio possunt iudicare,sed non eo ignorāte.Sed ibi est ratio: quia tertius traxisset eos fortè in suam sententiam.vt ff.de arbi.l.ficut. iusuit fieri aliquid coram me:sufficit si sum presens etiam inuitus,sed me ignorante factum non valet.sed illud est ex testatoris voluntate. Item fallit in emphyteuta,qui potest vendere domino inuito; dummodo ei denūtiet:sed non eo ignorāte:vt C.de iure emphy.l.fi. Item filia emācipata non debet nubere patre ignorante a:potest tamē eo inuito:& sic alium eligere quàm pater ei elegerat:vt C.de nupt. l.vidue:sed econtra,quædam facio te ignorante quæ non te inuito,vt filius matrimonium vel filia patre capto vel absente per triennīū : vt not per gl. suprà,de ritu nuptiarum,fi filius.& l.fi ita.Accur.

a Filia patre inuito non eo ignorāte nubere potest. Adde & doc.in au then. sed fi post. C. de inofficio.testa & l.iul.eum q a iā vest l. P. supra. de statu ho. & in ca.tuę.de spon. & no. in ca. cum cōtingat.de iureiur.

e N *Ec ex prætorio.*]Iure prætorio datur actio furti manifesti : vt insti.de perpe.& tēp.act.§.furti.& iniur. & vi bo rap.vt insti. de nox.§.sunt autē.Itē solēni iure.i.ciuili,qđ cū solēnitate proponitur:vt ff.de ori.iur.l.ij.§.deinde his.Oritur actio furti non manifesti. ex l.xij.tab.& actio dāni dati:quæ est ex l.Aquil.vt inst.de nox.§.sunt autē.Si ergo paciscar ne agā pro furto qđ mihi facies,iniuria vel rapina,vel dolo,vel l.Aquil.nō valet pactū:nam inuitarentur hoies ad delinquendū:vt hic,& ff.de pac.do.l.cōuenire.& ff.de pac.fi vnus.§.illud.Et pœnas ob maleficia imponi magna ratio suadet,&c.vt ff.de fideiuf.l.fi à reo.§.id qđ.nec enim pub.ius priuatorum pactis immutatur:vt ff.de pact.l.ius publicū.& ff.e.l.neq; pignus.§.priuatorū. Priua. dico duorū vel triū.secus si vniuersitas aliqua statuat aliquid cōtra ius publicū:quia quantū ad eā villā vel ciuitatē valet:vt de cōsuetudine not.ff.de leg.& senatusc.l.de quibus.p l.ff.com. prædi. l.vēditor. §.fi constat.Cæterū admisso delicto fic:quia obligatiōe naturæ,id est ipso maleficio :vt ff.de actio.& obli.l.ex maleficiis.possumus pacisci ne agamus.Et pacto tollūtur quædā obligationes ipso iure:vt iniuriarū,furti & similes ex delictis:vt ff.de pact.fi tibi.§.quædam. & l. si vnus.§.sed si pactū.& ff.de iniu.l.nō solum.§.j.Aliæ vt ex cō tractibus re tolluntur per exceptionē:vt insti.de exceptio.§.præterea debitor. Et hoc hic dicit quāuis obligationū,ff.contractarū,non contrahēdarum,prout te refers ad obligationē ex delicto.Sed prout ad eas quæ ex cōtractibus oriūtur,& in ea cōtrahenda,& in cōtracta pōt pacto aliquid ſtatui vt in plus vel minus agatur,vt ff.eod.l.contractus.§.sed hoc ita.Et quod subiicit,possunt immutari,&c.aliàs possint,& tunc nem:quia actionū modus,vel lege,vel per prætorē introductus, priuatorū pactionibus nō infirmatur:nisi tunc cùm inchoatur, pacto inter eos conuenit.

f D *Iuus.*]Donator in quantum facere potest cōuenitur, & sic da exemplū ff.de iu.do.l.si extraneus.& quidem is solus deducto ære alieno:vt ff.de re iu.iter eos.§.is quoq;.& est ratio,no ex liberalitate sua inops fieri.i.factus periclitetur,&c.vt ff.de re iu.ne liberalitate.& inter eos quibus ex simili caussa debetur,occupantis melior est conditio.Nec enim aliis donatariis debitū detrahere potest donator vt ff.de do.qui ex donatione.Hæc vera sunt, si is q donauit,certi condictione conueniatur ex stipulatu.Sed & si conueniatur alia actiō, idem est:vt de constituta:vt ff.de dona.l.qui id.in princ.quia hodie & si non interceſsisset ſtipulatio conuenietur donator cōdictione ex l. vt C.de dona.ſi quis argentum.§.finautem hoc minimè.Si autē alius conueniatur,nō donator sed hæres eius:non habebit hoc priuilegiū, cùm sit personale:vt ff.de re iudi.l.& ſi fideiussor. §. ſi maritus. & l. sciēdum.Item hoc verum est,ſi ego qui donaui,conuenior ab eo cui donaui.ſecus ſi ab alio:vt ſuprà.de re iudica.l. Neſennius.in princip.

g ¶ *Rescripſit.*]& bene.

h ¶ *Eos.*]donatores.

i ¶ *Condemnandos.*]& non in ſolidum.

k Q *Vod ab initio.*]Poue exemplū ſuprà de verb. oblig.inter ſtipulantem.§.ſacram.vbi ſtipulatio liberi hominis non valet, etiam ſi poſtea efficiatur ſeruus & idem in ſimilibus in quibus ab initio ſtipulatio non valet:vt ibidem dicitur. Item pone C. de fal. l. ſicut.vbi teſtamentum falſum vel codicillus non confirmatur tractu temporis.Item ſuprà qui & à quibus. ſi ſeruo.vbi libertas data ſeruo alieno nō valet:etiam ſi poſtea efficiatur manumiſſoris. Itē ſuprà de lega.j. cætera.vbi non valet legatum marmoris domui innexi : licet poſt teſtamentum ſeparetur.Item pone inſti.quib.non eſt permiſ. fa. teſta.§.præterea.vbi teſtamentum impuberis vel furioſi non confirmatur licet efficiatur pubes vel ſanæ mentis. Item pone inſti.de leg. §.an ſeruo & ſuprà de reg. Cato. l.j.in princ.vbi non valet legatum ſeruo hæredis relictum,licet alienetur vel manumittatur. ad hoc facit ff.eo d.l.pen. & exempla ibi poſita.Fallit autem hæc regula C. de contractibus iudic.l.j.vbi donatio in officialem inutiliter facta confirmatur.ſed dic quòd non confirmatur tractu temporis ſolo,ſed voluntate expreſſa vel tacita.& eo modo ſignatur cōtra & reſpōdetur C.ſi maior fa.ra.ha.l.j.& ij.& C.de nup.l.ſi mandata. Item eo modo ſolue quod eſt ff.de ritu nup.l.ſi contra.& l.ſi quis in ſenatorio. & l.ſi quis tutor.§.quid ergo ſi adoptiuus.Item fallit ſuprà de leg.iij.l. j.§. ſed & ſi filiusfa.Item ff.de hære.inſti.l.qui ſoluēdo. Item fallit ſuprà, de regul.Cato.l.j.§.j.& §.ij.& l.fin.Item fallit ſuprà, de condit. inſtitu. l.mulier.§.j.Item fallit ſuprà,de fideicom. hære. generaliter. §. ſi libero. Itē ſuprà,de leg.j. l.quod in rerum.§.j.quæ omnia ſunt argu. contrà.ſed ſpecialia ſunt.

l ¶ *Vitiosum est.*]& non tenet de iure.

m ¶ *Tractu temporis.*]id est ex poſt facto.

n N *Vptias.*]Pone exēplū vt ſupra de pdit:& demon.l. cui fuerit. vbi relictū eſt ſub cōditione ſi nupſerit.nā impletur etiā ſine cōcubitu.Itē pone ff. de do.inter vi.& vxo.l.cū hic ſtatus.§.ſi mulier, vbi durat matrimoniū licet nō ſimul cohabitent. non ergo exigitur concu

cōcubitus vt fiat matrimoniū.eſt enim matrimoniū & ſine eo:vt dictum eſt.Et econtra ſæpe eſt concubitus,licet non ſit matrimonium: conſenſus autem exigitur in matrimonio:non vt perficiat matrimonium conſenſus:ſed quia ſine eo eſſe non poſſit.An autē inter abſentes poſsit cōtrahi,dic q ſic,ex quo conſentiunt:vt hic.& expreſſum

a Concor. tex. in c. ſi. de procur. lib. vi. & in c. accedens. per argu. à ſimili de ſponsi. & no. do. de rota decis.367. in fin. fuit dubitatum in nouis.

ſuprà de rit.nup.l.mulierem. & l. denique. Item an in diem vel ſub condi. quod videtur : quia conſenſu : vt inſti. de contrah. emp. §. emptor. & de obli. ex conſenſu . Econtrà quòd non.nam eſt actus legitimus iure cano. introductus:vt infrà eod. l. actus. Itē pro hoc ſuprà de adop. l. neque abſentes.Spōſalia conſtat fieri inter abſentes : vt ſuprà de ſponſali.ſuffic.

1 Fl.inchoatur. 1 Fl.decſt.

a V *Erum est.*] Vendebas mihi ſeruum : & pacto vel ſtipulatione conueniſti furem non eſſe. non per hoc eſt minus fur : quia eſt impoſsibile vt quod eſt , non ſit. & ſic pacto non poteſt hoc fieri. nec vtilis actio per hoc datur. teneris tamen mihi ad itereſſe:vt ſuprà de euict. ſi ita quis ſtipulanti. Sed ſi promiſiſti Stichum qui deceſsit : aut eras in mora : & ad itereſſe teneris:vt ſuprà de ver. oblig. inter ſtipulātem.§.pe.aut non:& non teneris etiam ad intereſſe.vt inſtit. de inuti.ſtip.in prin.Nec enim promiſiſti hominē viuere,ſed hominē da re.vt nō obſtet ſpictis.Dic ergo,verū ē neque pacta, vel ſtip.ſupple, nec etiā ſequē:vt ff.de acqui.pol.l.j.§.ſi vir.licet quandoque reputet lex pro non facto:vt ff.de cap.in bello.§. factæ.An autē victima volūtas?Reſpō.nec ipſa poteſt hoc facere:licet impoſsibilitas quādoq; p nō appoſita habeatur:vt inſti.de he.inſti.§.ipoſsibilis.& quod ſubiicit,qđ em impoſsibile eſt,&c.f.factum pro infecto haberi : vel quod eſt non eſſe:vt præc.§.ſi vir.& pc.§.fratrē.& in authen.de æqual. do. circa prin.& qđ ſubiicit comprehendi,ſcilicet vt tollatur quod eſt, vel ſit quod non eſt:hec per hoc actio vtilis datur:& hoc ſubiicit.

b ¶ Q *Vod attinet.*] Pone exemplum ff.de teſta.qui teſtamento. §. ſeruus.vbi nō poteſt teſtis eſſe ſeruus in teſtamēto. Itē & ff. eo.l.in perſonam.de condi.inde.ſi id qđ.vbi ciuiliter nō obligat. Itē ff.de ver. ſig.l.illa verba.vbi arbiter vel arbitrator eſſe nō pōt. & ſecū dum hoc loquitur ff.e.ſeruituté.Itē ff.de appel.l.ſeruus.& l.creditor. in prin.vbi nō pōt appellare.& facit ff.de cap.di.liberos. in fi. Sed fallit hæc regula in caſib. quib. agit vt liber:vt ff.de iudi.l.vix.& vt ff.ad l. Cor.de fal.nullo.Itē ff.de accu.hos accuſare.§.ſi ſeruus. vbi pōt accuſari ſi corporalis ſequiſ pœna. Itē ſi ſtipulor mihi aut Sticho ſeruo Titijpōt ei ſolui vt libero.vt ff.de ſol.Stichū aut Pāphilū. §. vſumfru. Itē cū factū eſt in ſtipulatione:vt inſti.de ſtipu.ſer.§.ſed cū factū. Itē legatū ad alimēta pōt ei relinqui:vt ff.de alim.lega. ſeruos. & de his quæ pro nō ſcript.l. iij.Itē fallit C.de her. inſti.l.cū proponas.in fi.& ff.ad Treb.l.ſi ſeruo inuito.vbi in hereditate & bo.poſ.per ſeruū quærenda cōſenſus eius eſt neceſſarius.de iure verò naturali ,p aliquibus habetur.ecce enim quæ naturæ ſunt faciunt ſicut & cæteri,q de iure ciuili caput habent.ſ.bibunt & comedunt,audiunt,loquūtur,intelligunt,moriuntur,creſcunt,& decreſcunt:vt ſuprà de pec.l. peculium.

c I *N eo.*]Caſum huius legis ponit Bul.in duobus quibus eſt res data,vt potior ſit cauſſa poſsidētis.& ponit vel pro & qđ caſum Io.reprobat:quia potior debet eſſe cauſſa prioris:ſiue ab eodem domino,ſiue ab eodem non domino donata eſt:ſicut in venditiōe.vt C.de rei vēdi.l. quoties.& ff.de pub.l.vt ſi quidem.& ff.de act.empt.ſi ea res.§.ſi.Vnde poteſt poni in eo qui rem alienam poſsidet : à quo debet alius volens eā rem recuperare:vt C.de rei vend.l.res. nec ponā vel pro &:ſed propriè.ſi enim duo vel ponerentur pro &, impoſsibile eſt ſet quod dicit:ſcilicet quod vterque lucrifacturus eſſet.Sed hoc ſem per verum eſt:quia vel hic vel ille lucrifacturus eſt.

b Nota q̄ mos regionis in qua fit contractus.

d S *Emper.*]Si ſtipulatus ſum decē,vel vēdo pro x.cū dicas te ſenſiſſe de Veronēſibus, ego de Imperialib.primò quid actū ſit ſpectabimus.Si nō appareat,tunc mos regionis ſpectabitur.nā ſi mos regionis b erat talis,vt quis intelligeretur ab oibus loquī de imperialibus cū de nūmis indiſtinctē loquebatur:de Imperialib⁹ cōuenisse videat.& ſic de cæteris monetis.Si verò in regiōe frequētatur ita vna moneta vt alia,minor moneta ſpectabitur:vt hic,& ff.e.l.in obſcuris. Dic ergo q̄ ſemp in ſtip.&c.& qđ dicit in cæteris ptractibus, innuit ſtip.eſſe cōtractū.Sic C.qđ me.cau.l.ſi donationis. ſed impropriè : vt

c Nota q̄ ſemp in ſtip. & in cæteris ptractibus ſtipulatio ſit ſpecialis.

ff.ti.j.l.Labeo.Itē quod dicit inſpici qđ eſt actū.ſ.expreſsē, & p verba cōuenientia & aptaaliàs ſecus:vt ff.de ſupel.leg.l.Labeo.& de leg. j. l. iiij.§.ſi quis.Item actum intelligē etiā tacitē ratione rei quæ vēditur:quia ſecundū opinionē omniū valet decē libras imperiales. nam nō eſt audiēdus qui de Veronēſibus(licet ſupinè)dicit ſe ſenſiſſe,cū nō eſt veriſimile:vt infrà eo.Iin obſcuris.Item tacitè agitur ratione perſonæ:vt puta amiciſsimo promiſit quis decem ſolidos. Vel ſcholaris Bonon. doctori. Item ratione conſuetudinis loquentis:quia ſemper de Imperialibus loquendo ſentiebat.vt ſuprà de leg. j.ſi ſeruus plurium. §.fin. ideo inſpicitur conſuetudo.Ad quod facit ff.de aqua plu. arc. ſi prius. §.j.& C. loca.circa locationem.& ſuprà de euic. ſi fundum.& de leg.& ſe natuſcon. de quibus. in fi.Item contrà j. eo. non debet.§.in re.Solu.vt ibi. Accur.

e N *Ihil tam.*] Verborum obligatio verbis , id eſt , ac ceptilatione tollitur. vt inſti. quibus mo. tol. oblig.§.j.item nudi conſenſus obli.ideſt traditio ne non ſubnixus cōſenſu tollitur : vt inſti. qui. mo. tol. obli.§.fin. aliàs ſi res eſt tradita , ex altera parte per exceptionem tollitur:vt ff.de pac.l.ab emp.Sed nonne etiam obligatio ex cōſenſu contracta tollitur verbis,i.acceptilatione:licet non natura ſui, ſed pacti:vt ff.de reſcin.vē.l.cùm emptor?Itē & nonne omnis obligatio tollitur ſol.ſed nō omnis fic cōtrahitur:vt inſti.qui.mo.tol. obl. in princip.Item & confuſione tollūtur,vt ff.de fideiuſ.heres.nec oēs ſic cōtrahuntur?Ad hoc reſpōdeo,hic non negat hoc fieri poſſe, ſed ille modus eſt magis naturalis quādo eo modo tollitur quo inducitur.& ſecundum hoc ponit ferè infrà eo.ferè.Iteq̄ritur de obligatione literarum an contrariis litteris tollatur,ſi ſcribit creditor me nō ſeri pſiſſe?Reſpon.ſic ſecundum Io.& quod hìc dicit,nihil,&c. hyperbolicè loquitur,quia deo ſeruire,à quo cūcta habemus,eſt magis naturale.Vel ſic nihil,&c.id eſt,nulla obligatio cōuenientius tollitur,quā eodem genere.item fa.C.de do.ea quæ.Sed ar.contra.ff.de pec.l. non ſtatim.vbi facilius admittur peculium,quàm concedatur.

1 Flo. condenare1 poteſt, abſoluere nō poteſt.

f C *Vſpa.*]Pone caſum vt C.vnde vi,cū quærebatur. vbi punitur vt inuaſor qui ingreditur poſſ.licet vacantē , cùm proprietas ſit aliena.itē pone ff.ad l.Aquil.ſi putator.vbi imputatur culpæ illius q̄ trāſit p iter inſolitū ſi ramus cadat ff.caput eius.itē pone ff.de cōdictione.inde.ſi in area.itē ff.de condi.fur.l.ex argento.Sed op.ergo nemo debet accedere ad geréda negotia aliena,quod falſum eſt, imò inuitatur quis vt gerat,vt ff. de neg.geſt.l.ij.Sed reſpō.cùm officiū homo homini debeat,vt ff.de ſer.expoſ.l.ſeruus.eo magis ſuum officiū dicitur implere,quàm culpabiliter rei alienæ ſe immiſcere.nam & appellās pro damnato inuito,dicitur facere rem ſuam,quia ſua interſit, & ſic habet biduum,vt in ſua cauſſa,non triduum,vt in aliena, vt ſuprà de appel.l.non tantum.& ff.quando appell.ſit.l.ij.§.j.

Appellans pro damnato inuito.ré ſuam facere dicitur.

g N *Emo.*]Hæc regula nunquā fallit ſi intelligatur in genere, ita ſ.quicūq; nunq̄ & nullū pōt in aliqua re cōdēnare, quia nō haber iuriſdictionē ordi. vel delegatā:nullū poteſt abſoluere. Cæterum ſi aliquos cōdēnare & abſoluere poſſum:cōtingit caſus vbi abſoluere poſſum,& nō cōdēnare:vt C.vbi ſe.vel cla.l.ij.§. adeò. Idē in clerico de crimine corā ciuili iudice accuſato:quia poteſt abſoluere: ſed non condēnare niſi prius ab epo degradetur:ſi vīſis actis ab epo videatur condēnandus:aliàs ſi dubitat eps,remittet ad principem:vt in authē.vt cle.apud pro.epi.§.ſi tamen.& de ſan.epi.§.ſi verò crimē. & fa.j.eo.qui vetante .§.eius.& ff.de re iudi.l.iij.& quod ibi notaui.

h *Icuti.*]Si mihi feceris iniuriā vel rapinā:pœnaliter mihi agēti ciuiliter teneris:heredes aūt tui nō tenēturnisi cōtra te fuerit lis cōteſtata:vt inſti.de ppe.actio.§.nō aūt.& ff.§.pœnalis.& C.ex deli. de. l.j.Si tamē quid turpiter q̄ſitū puenit ad heredē, ei auferturvt ff. de calū.in heredē.Et no.q̄ ſufficit ſemel ad heredem peruenīſſe.vt ff. qđ me.cau.quod dixit.§.fi.& l.videamus.huic regulę videtur derogari ſuprà,ad l.iul.repe.l.ij.nā ibi datur in heredē pœnalis intra annūm: quod quidā intelligūt cū nō peruenit ad hæredē aliquid:& ſic eſt exceptio huius regulæ:nā ſi pueniſſet,ppetuò daret actio:vt ff. de call. in heredē.& de dolo.l.in heredē.& l.ita q̄.Sed Io.dixit in d.l. ad l. Iul.repe.q̄ ét ſi puenerit non teneatur vltra annūm:ſicut nec ipſe qui deceſsit.eſt em eo caſu actio annalis:ſicut & alię multæ annales ſunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

& de materia hui⁹ legis dic plenius:vt C.ex delict.defun.Itē no. bonam huius leg.similitudinem.sic ff.eo.l.fe.adam naturam. Itē facit j.e.l.coties.& ff.de vi & vi ar.l.iij.in pri.& ff.de eo p quē fa. erit.l.j.ff.

a IN *omnibus.*]Si fui cōdemnatus,& per metū iudicis vel aduersarij nō appellaui,& hoc fui pōtestatus:perinde est ac si appellassem a: C. de his qui per me.iud.l.fi.& ff. do.ap. cum quidam. Item timui te prohibere facien
a Infero q protestatio appellationis em ē vt tenearis quod ex tu pollet. ad qđ con cor.gl.in c. Cumina.ex trā de elec.& in ca. cum M.de ibi no. extra de cō vt ſupra fi quis cau.l.ij.ff. fſtit.
1 Flo.in quo per aliū mo næ ſit, q̄ō minus.
1 Fl. interdi ctū ſit, nul-

tem opus in meo : perinde est ac si prohibuissem ē vt tenearis quod ex tu pollet. vi aut clā:vt ſupra quod vi aut clā. l.j. ff.ſed Aristo. Item promiſi ſtare iuri ſub pœna:& prohibitus fui à iudice : per ea cum inde est ac ſi ſteriſſem extra de cō vt ſupra fi quis cau.l.ij.ff. ſimili modo. Item ſi ab aduerſario. Secus ſi ab extraneo : vt ſupra de eo per quem fa. er. l.j.ff. ſi rem.ité facit ff. de ſol. qui decem. in prin. hæc autem regula fallit ſupra de condi. & demonſt. quibus diebus. in prin. nam ſi tibi relictus fundus à teſtatore fuerit ſi intra x. dies aſcenderis Capitolium:cum te prohibeat heres vel extraneus non videris impleuiſſe conditionē : licet hi dies q̄bus fuiſti prohibitus,ſtō cōputentur.ité fallit.C.de cōdi. inſer.l.fi.licet eſt decem dare per aliū iuſſus fuerit prohibitus:tñ impleuit condit. id est nō vī dediſſe:ſed adhuc dare tenetur vt ſtatim ſit liber : vt ibi dicit.

b *Furioſi.*]De furioſo cōſtat,quia est loco abſentis:vt ff.de iu. co. l.ij.ff.de interdic.dic f.cui est interdictū bonis à lege : vt in crimine læſæ maieſtatis,nā poſtquā id crimen commiſit:nec alienare nec alienanti conſentire,nec debitores ei ſoluere poſſunt:vt C. ad l. Iul.maieſt.l.fi.huiꝰ ergo volūtas nulla est in pdictis:ſicut nec furioſi. Idē ſi interdicatur à iudice,quia ſit prodigus:vt ff.de cur.fu.l.j.à prin. licet ibi videatur dicere,qđ lex interdicit. Sed dic id eſt p̄bet authoritatē iudicī interdicenti.Itē per iudicē videtur interdici quādo aliquē condemnat de publico crimine.ante ſniam em aliqua est eius volūtas,poſteà nō:vt ff.de dona.poſt cōtractū.& hoc ſi tractatur de alienādo.At acquirere poſſet:& ſic videtur aliqua eſſe eius volūtas:vt ff. de ver.ob.is cui.nā pupillo cōparaſ:vt ff.ſi cer.pe. certi condictio. ff. ſed ſi ei numeraſſet.Itē cōparatur furioſo:quia furioſus alienare nō poteſt:nec etiā acquirere poteſt.cui Azo nō cōſentit. Porrò in quo caſu ſufficeret alicui nō cōtradictio:in eodē caſu volūtas furioſi taciteinteruenire creditur:vt ff.ſol.ma.l.ij.§.voluntatē.nam & ei quæritur vt alij ignorāti:vt inſti.de here.ab inteſta.§.ſui. vbi volūtas expreſſa est neceſſaria:furioſus inuitus dicitur. Sed qđ dixi ſecundum Azo.furioſum videri tacitè cōſentire,vbi tacita ſufficit volūtas : dici poteſt contrà regulariter:vt ff.loca.qui ad certum.nec obſt.§.volūtatem. quia ſpeciale prōpter partem cui videtur conſentire.& facit C. de in integr.reſtit.mino.l.ſi curatorem.Accur.

c NON *debet.*]Si actōri petēti datur dilatio propter teſtes :ergo & reo:vt hīc.Sed hæc regula fallit.nā cùm reꝰ plures habeat iudices ordinarios,non poteſt actor vnū eligere, & ſic aliū recuſare per cōſequens:vt C.de epiſc.& cler.l.cum clericis.in prin q̄ reo non licet recuſare ordinarium vt no.C.de iuriſdi. om. iudic. l. nemo. Itē fallit quando actor poteſt auferre reo ſuum iudicem per reſcriptum ad extraordinariū iudicē:vt C.de dilationi.l.ſi quando. quod reo nō licet vt in authē.qua in prouincia.ſed ſpecialia ſunt.Sed cōtra non omne qđ licet reo,licet actōri:vt in numero dilationum:vt ff. de fe.l. ſi.Itē in dilatione nō danda actōri ſed reo:vt C.de dilationi l. ſi quādo.& in authē.qđ fieri.& C.de temp.in integ. reſti.l.petendæ .Itē huius l.ar.dixit Ioā poſſe reum in ſe onus probationis transferre:vt & ipſe poſſit probare. Alij negant,niſi in caſu:vt ff.de proba.l. circa.

d ¶ *In re.*]Pone caſum vt C.de condi.indebi.l.ſi.Itē vt C.de iure deliber.l.ſi.ff. ſi verò creditores.Item pone ff. de eo qđ certo loco.l. ij.ff. proinde inquit.Sed arg.contra.ff.de do.inter vi.& vxo.l.cùm hīc ſtatus.ff.præſentiam.in fi.& ff.ſed ſi ambo.vbi in dubio fauet donationi. Sol.ſpeciale ibi:quia non amarè ſunt tractandæ nec tanquā inter inſeſtos:ſed inter ſolam inopiam timentes,vt j.e.l.ſi id.ff.ſi quis.Itē cōtrà ff.e.l.in eo.ſed hīc non lucratur,cui fauetur ſed damnū.euitat.Itē contrà j.eo.quod à quoquam.ſed ibi non erat obſcuritas. Item facit ſupra de rei ven.l.Iulianus ſi in area.ibi,niſi quis.&c.Accur.

e QUI *in alterius.*]Stichō tibi ꝑmiſi,vel decē tibi debui ex contractu bonæ fidei,licet interpellaſ heres meus & ceſſat, cū ignorat me fuiſſe obligatum,non tenetur de interitu primo caſu, vt ſupra.ff.cer.pet.quod.nec ad vſuras ex mora in ſecundo,vt j. eo. non poteſt videri improbus.Hoc idem est in fideiuſſore.nam ſi promiſiſti mihi te ſoluturum quicquid Titius debet , & cōueniam te pro decē quæ mihi Titius ex venditione debet,cùm id ignoras, non præſtabis vſuras.non enim est improbus,&c.vt j.eo.non poteſt.Hæc autē vera ſunt in his qui cōueniuntur.Agentes enim omnino certi eſſe debēt. vnde ſi pœnam promiſeris ſi me eūtem impedieris,vel à me peteres quoddam debitum,heres tuus impediens vel etiam debitum petens etiam ignorans committit in ſtipulatio.niſi pupillus ſit, vt ſupra , de ver.obl.cùm filius.§.in hac ſtipulatione.Porrò licet cōmittatur ſtipulatio penalis, puto eum reſtitui ex clauſula generali.nam in alieni facti ignorantia, tollerabilis eſt error, vt ſupra pro ſuo. l. fin. item poteſt poni caſus in primo ſupra depoſiti. l. j.in fin. & l. iij. in ſecūdo ſcilicet de fideiuſſore ſupra , manda. ſi fideiuſſor. in princ. Ad tertiam partem facit C. de tempo. in integrum reſtitutio. l. petendæ. & de exceptio. do. purè. in fi. & C. de dila. ſi quando. in fi. item ad prin. & ff. facit ſupra rerum amota. l. Marcellus. §. primo. in fine. Accurſius.

f ¶ *Succedunt.*] vt heres & bonorum poſſeſſores.Accur.

g NEMO.]Si te in iudicio conuenero,& vnam minus vtilē exceptionem propoſueris,vt pacti,quæ tibi nō cōpetebat:aliam vtilem proponere poteris,vt ff.de exce.l.is qui.& l.nemo eſt. Sed qđ ſi non exceptionem iuris oppoſuiſti:ſed facti negans te ipſo iure teneri:vel quia nunquam debuiſti:vel quia ſoluiſti? Reſpon. dicā idem eſſe.& hoc dicitur hic.Præterea exceptio facti,exceptio eſt : vt ff. de exceptio.l.ij. & ſic de facto obtinuit.Hæc autē vera ſunt niſi lex impediat:impedit enim quandoque.ecce enim ſi is qui cōuenitur noxaliter,negauerit ſeruum ſe habere in poteſtate,conuictus de mēdacio inſolidum tenetur:nec enim poteſt pœnitere:vt ff.de noxa.l.quoties. §. prætor.& l.ſi ſeruus deportatus.§.ſi negauerit.Idē ſi negauerit de pauperie cōuētus:vt ff.ſi quadr.paup.feciſſe.dica.l.j.§.interdū. Itē fallit ff. de rei vendi.l.fin.Itē fallit in auth.de trie.& ſemiſ.§.ſtudiū.& §. illud.quæ ſunt cōtrà.& C.de nō numera.pecu.authen. cōtra qui propriā.& C.qui potio.in pigno.habeā.ité ſi poſſeſſor.Item fallit C. de cōpenſa.l.fin.vbi primo negaſti te debere : & poſt cōuictus p teſtes, nō dico per confeſſionē,vis opponere exceptio.compenſatio.Ité fallit inſtitut.de fideicō.here.§.ſi.ſecundū quod Ioan. ponit ibi caſum. Itē fallit in eo qui ſe negat ſocium:nam amittit priuilegium vt damnetur inquantū facere poteſt:vt ff.de re iu.ſed hoc ita. §.j. Ité fallit ff. de proba.l.cùm de indebito.in princ.Accur.

h ¶ *Debere.*]ab initio.

i ¶ *Quoties.*] heredi inſtituto datur interdictum quorū legatorum contra legatarios ſua authoritate legata occupantes.Item poteſt habere petitio.heredita.contra eum qui pro herede vel pro poſſeſſore poſſidet.ité rei vēdi.cōtra eū qui tit.poſſidet.Qui aūt b incertus eſt poſſideat quis pro legato,vel pro herede vel cū ti.poterit plures pro ponere:vt tamen proteſtetur ſe velle vna experiri id eſt,vnius actionis cōmodū quodcūque illud ſit conſequi:vt ſupra,quorum legato.l. j.§.quod autem.ſecūdū hoc loquitur hæc lex in proceſſu cauſſæ ſeu fine.Sed dicas quòd etiam in conteſt.lit.loquitur vt tūc eligat:vt ecce vtrum intēdat directa ex teſtamento,vel vtilem ex eadem ſcriptura:vt C.de codicil.l.fin.item vtrum nego.geſto.vel certi condicti. generalē:vt ff.de iureiuran.duobus.§.exceptio.Hodie etiam tēpore dati libelli:vt C.quomodo & quā.iud. auth. qui ſemel.licet olim ſyque ad lit.cōteſtatio.poſſet mutare:vt C.de edēd.edita.quæ est huic ptra. ſed aprima dicta duo tēpora non eſt contra. Ad tertium ſcilicet dare libelli,dic quòd corrigitur per dictā authen.quod autem dictū est vna debere experiri,quaſi dicat alia non poterit poſteà agere ad idē: ad aliud bene poterit ſi quid plus eſt i altera:vt ff.de act. & obli.l.qui ſeruus.§.ſi.niſi tales ſint quę electione tollātur etiam in id quod plus eſt,vt contrariæ : vt C.de fur.l.j.§.& aliæ. & ff.de tribu.quod in hereditate.ff.§.eligere.Item quod dixi,ad idem non poſſe agi alia actiōe, verum est ex perſona ſua:ſed ex alterius poteſt:vt ff.de actio.emp.l. non eſt nouum.& ff. de actio.& oblig.l.ſi is.& inſtit.de lega. §.ſi in aliena. & §.ſi.ff. lud.quæ ſunt cōtrà.& C.de nō numera.pecu.authen. cōtra qui propriā.& C.qui potio.in pigno.habeā.ité ſi poſſeſſor.Item fallit C. de cōpenſa.l.fin.vbi primo negaſti te debere : & poſt cōuictus p teſtes, nō dico per confeſſionē,vis opponere exceptio.compenſatio.Ité fallit inſtitut.de fideicō.here.§.ſi.ſecundū quod Ioan. ponit ibi caſum. Itē fallit in eo qui ſe negat ſocium:nam amittit priuilegium vt damnetur inquantū facere poteſt:vt ff.de re iu.ſed hoc ita. §.j. Ité fallit ff. de proba.l.cùm de indebito.in princ.Accur.

h ¶ *Debere.*]ab initio.

i ¶ *Quoties.*] heredi inſtituto datur interdictum quorū legatorum contra legatarios ſua authoritate legata occupantes.Item poteſt habere petitio.heredita.contra eum qui pro herede vel pro poſſeſſore poſſidet.ité rei vēdi.cōtra eū qui tit.poſſidet.Qui aūt b incertus eſt poſſideat quis pro legato,vel pro herede vel cū ti.poterit plures pro ponere:vt tamen proteſtetur ſe velle vna experiri id eſt,vnius actionis cōmodū quodcūque illud ſit conſequi:vt ſupra,quorum legato.l. j.§.quod autem.ſecūdū hoc loquitur hæc lex in proceſſu cauſſæ ſeu fine.Sed dicas quòd etiam in conteſt.lit.loquitur vt tūc eligat:vt ecce vtrum intēdat directa ex teſtamento,vel vtilem ex eadem ſcriptura:vt C.de codicil.l.fin.item vtrum nego.geſto.vel certi condicti. generalē:vt ff.de iureiuran.duobus.§.exceptio.Hodie etiam tēpore dati libelli:vt C.quomodo & quā.iud. auth. qui ſemel.licet olim ſyque ad lit.cōteſtatio.poſſet mutare:vt C.de edēd.edita.quæ est huic ptra. ſed aprima dicta duo tēpora non eſt contra. Ad tertium ſcilicet dare libelli,dic quòd corrigitur per dictā authen.quod autem dictū est vna debere experiri,quaſi dicat alia non poterit poſteà agere ad idē: ad aliud bene poterit ſi quid plus eſt i altera:vt ff.de act. & obli.l.qui ſeruus.§.ſi.niſi tales ſint quę electione tollātur etiam in id quod plus eſt,vt contrariæ : vt C.de fur.l.j.§.& aliæ. & ff.de tribu.quod in hereditate.ff.§.eligere.Item quod dixi,ad idem non poſſe agi alia actiōe, verum est ex perſona ſua:ſed ex alterius poteſt:vt ff.de actio.emp.l. non eſt nouum.& ff. de actio.& oblig.l.ſi is.& inſtit.de lega. §.ſi in aliena. & §.ſi.ff. & ff.de verbo.obliga.inter ſtipulantem.§.ſi rem quam. Sed hic videtur non idem.Item quod dicit vnam eligi:fallit in perſonali & hypothecaria:vt in authen.de fideiuſſo.§.ſed neque.ibi,cōtra principales,&c.ſed illæ non ad idem.item dic quòd actor eligit:vt in dicto.§. eligere.niſi in caſu vbi lex pro eo eligit,vt ff.de inofficit.teſta.Papinianus.§.ſi quis impubes.

k ¶ *Plures actiones*]perſecutoriæ rei.

l TOTIES.]Pone caſum vt ff.de tributo.quod in heredem.§.ſi ſeruo.Azo.Habet autem locum hæc regula in prima parte extra contractum dolo commiſſo à defuncto.aliàs ſemper tenetur:vt ff. de actionī.& obligationi.l.ex contractibus.& facit ſupra,depoſi.l.ſi hominem.§.datur.

Neque

2 NEque *pignus.*]De pignore habes ff.de pign.actio.ſi rē.Sed fallit ff.ad Trebel.l.debitor.in prin.& ff. de exceptio. rei iudi. l. pen.in fi.De ſecūdo habes ff.depoſi.bona fides.in fine.De tertio ſcilicet precario habes ff.de precā.l.certē.§.fi.hoc autē valet ratiōe poſſ. vt eod.§.& ff.de pig actio.l.cùm & ſortis. §. fi. De quarto , ſ. emptione habes C. de contrahen. empt. l. cùm res. hoc tamen fallit in caſibus ibi notatis. Quintum habes. C.loc.qui rē propriam. Et adde quia nec clam ſuam rem quis poteſt habere : vt ſupra de acquiren. poſſeſ. ff de eod.§.fi. nec ſtipulari ſibi dari,niſi ſub condītione : ſed reſtitui vel tradi fic:vt ſupra de verborum obligation.l. nemo rem ſuam. & ſupra de legatis primo cætera. §. ſed ſi ſub conditione.

1 Flo. quoquo.

b ¶ *Priuatorum.*] Pone exemplū ſupra de pact. iuriſgen. §. ſi paciſcar. vbi pepigi de non proſequenda nuntiatione , noui oper. quod fiebat in publico. & alia quæ not. ſupra de pac. ius publicum. Et dic quòd quod eſt publicum authoritate & vtilitate : vt dictis exemplis. Sed quid ſi contra id quòd eſt publicum authoritate, ſed vtilitate priuatum? Reſpon.valet:vt C.de temp.& re.appel.l.vlti. in fine. & inſtit. de excu. tuto. §. Item ſi propter. propter generalem regulam. C. de pact.l.pen.quæ tñ fallit in caſibus ibi no.Item quid ſi nō priuati duo vel tres,ſed vniuerſitas ſtatuit aliquid contra ius publicum? Reſpon. Azo quod valet:qđ eſt verū inter ſe:ſed nō in publicū præiudicium: nam & priuati poſſent hoc modo:vt ſupra de pactis. epiſtola.§. pactum.Ité quod dicit conuentione,ſcilicet expreſſa. tacita enim quādoque valet:vt ff.de procura.filiusfamilias.§.milites.& ſupra de pactis.l.ſi vnus.§. illud.& argumen.ff. de conditio.& demonſtrat. nunquam.& facit ſupra.eo.l.nec ex prætorio.

1 Flo. deeſt ſtatum.
1 Flo. deeſt actionem.

Conuentio tacita quādoque valet.

c QVod *à quoquam.*]Pone exēplum ff.de pigno. actio.l.ſi pignore.ibi,ſed quod ipſe debitor,&c.Item ſupra de ſolu.id quod. Item ſupra de tabu. exhib. l. iij. §. condemnatio. his exemplis non reddit qui accepit.Item nec alius reddit:vt ſupra de procura. qui proprio.§.pœnam.& propter hoc dicit hic,nemo cogitur.Sed prima pars fallit,vt ſupra de ædil. edict. l. cùm autem. §. finā. vbi venditor morboſi animalis ſi præſtitit pœnam emptori propter moram ſuam, eam recuperat,ſi poſteà emptor agat redhibitoria.Item,ſecūda pars fallit ſupra pro ſocio l. cum duobus.§.finā.et lege ſi igitur.& de noxalib.ſi ex duobus.

b Scriben. hīc dicunt hāc gl. ſingul. ad hoc q̄ actio per realis potest rari omnino mutari ſeu mulari ſeu mutari ſeu dem libello cum protestatione tacita de mendacio exprimendo vt dicere ſe velle vti vna quam eligebat ſolita fieri ſed ſi detur exceptio : ſi tamen incertum ſit perpetua ſit an temporalis , repetitur,vt ſupra de condictio. indebi. l. qui ex.& l.iuſſicit.& l.Iulia.& C.de condictio.indebi.l.j. & ſupra ad Macedonianum.l.finā.ciuilis tamen eſt obligatio vbi ſpe futuræ numerationis me obligauī:vt inſtitu.de lit. obl. Item vbicunque ciuilis & naturalis ſimul eſt obligatio,ſi fiat pactū de non petendo,ſola ciuilis remanet,naturali ſublata:vt ſupra de ſolut.Stichum. §. naturalis. naturalis tantum per pactum nudum. Item ſi heres fuit grauatus in legatis vltra dodrantem:quod eſt vltra dodrantem relictum , iure naturali debitum eſt:ciuili eſt indebitum.Sed qui ſciens ſoluit debitum iure naturali,qualiter donare dicitur:cùm ad id eſſet obligatus: vt ff.de donatio.hoc iure.§.penulti.in fine? Reſpon.hæc datio videtur donatio id eſt,irrevocabilis datio.ſic ff.ad legem Aquil. ſi ſeruus ſeruum.§.Iuſtianus ſcribit.Accur.

Soluti per errorem an & quando repetatur.

Iracundiæ plures effectus.

f *Socij.*]hic caſus ponitur ſupra pro ſocio.l.qui admittitur.& l.ſequen.Accurſius.

g QVicquid *calore iracundiæ vel ſit , vel dicitur , non prius ratum eſt,quàm ſi perſeuerantia apparuit indicium : animi fuiſſe.ideóque breui euentu vxor,nec diuertiſſe videtur :*

L. Vlp.lib.xxxv.ad Edictum.

ALterius circunuentio ; alij non præbet actionem.

L. Paul.lib.xxxix.ad Edictum.

CVipa caret qui ſcit ſed prohibere non poteſt.

L. Gaius lib.xv.ad Edictum.

NOn videtur quiſquam id capere,quod ei neceſſe eſt alij reſtituere.

L. Vlpianus lib.xliij.ad Edictum.

NOn defendere videt nō tantum qui latitat,ſed & is qui preſens negat ſe defendere,aut non vult ſuſcipere actionem.

L. Paulus libro.xlij.ad Edictum.

CVius per errorē dati repetitio eſt,eius cōſultò dati donatio eſt.

L. Vlpianus libro xlvj.ad Edictum.

NEmo plus iuris ad aliū transferre poteſt,quàm ipſe habet.

p NON *videtur.*]Hic caſus poſitus eſt,vt ſupra eo. non videtur ce piſſe.ſecundum Azo.Tu dic poni per l.ſupra de inofficio. teſtamen.ſi pars.§.finā.Item ſupra de lega.ij.cum ea.& ſic cōcordat ſupra titulo primo.aliud.Accur.

q NON *videtur defendere.*] hoc locum habet in his qui ſatiſdederunt,vt alios defenderent,ſecundum Azo. Sed ſecundū hoc debet dicere defendere,& non defendi.quare ponē in principali vt ſic fiat miſsio:vt ff.quibus ex cauſsis in poſſ. ea. l. ij.in princi.& facit j.eodem titu.l.hoc autem.§.finā.& de iudic.rectè.

r CVius *per errorem.*]Pone caſum vt ſupra de condictio. indebi. l.prima.Item vt ſupra pro empt. qui fundum. §. ſeruus meus in fine.§.Et diſtingue:quia cùm quis ſoluit indebitum ignorans, aut eſt indeb.tū vtroque iure,ſcilicet ciuili & naturali:aut naturali tantum,aut ciuili tantùm.aut debitum eſt vtroque iure:ſed obſt. excep. Si indebitum eſt vtroque iure,vel naturali tantùm,per quamcunque ignorantiam ſolutum repetitur, vt C.de condictio.indebi.l.cùm & ſoluta.& de non numerata pecunia.l.ſi quaſi.& de pact. creditori. & ſupra de ſolutio.Stichum.§.naturalis.non enim iuris ignorantia nocet in damno vitando,vt ſupra de iuris & facti ignoran.l.error.multo ergo minus facti ignorantia. ſi indebitum iure ciuili,ſed debitum iure naturali,vt ex teſtamento non ſolenni, ſolutum per ignorantiā iuris non repetitur.ſi verò per facti ignorantiā probabilem , & tunc repetitur,aut non probabilem,& tunc non repetitur,vt ſupra de iuris & facti ignoran.l.regula.§.ſed facti ignorantia.& §. ſi quis ignorans. & C.ad legem Falcidiam.l.error. Si verò debitum eſt vtroque modo,ſed obſt.except.aut perpetua , aut temporalis : ſi temporalis, ſolutum ante non repetitur,vt ſupra de condictio.indebi. l. in diem. niſi forte per ignorantiam probabilem facti,ſecundum Ioan. ſi perpetua,aut fauorabilis,& tunc repetitur. aut odioſa vel ad iuris rigorem conſeruandum introducta,& tunc non repetitur,niſi facti ignorantia probabilis fuerit.ſed

Concor. tex. in cau. per. extra de donat. inter virum & vxorem. Dalberrut. q̄ō.vij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

di tenebaris soluere tributa:& ego si hic fundus seruitutē debebat: & ego seruitutē debebo vt ℨ.de aquir.rer.domi.l.traditio.& de actio. empt.ex empto.in prī. & C.de distra.pign.si debitor.& C.sine cē.vel reli.l.ij.& fin.& d.l.traditio.ibi,& si seruum,&c.Hæc autem regula in tu.& cu.fallit:vt C.de administra.tuto.l.fi.& l.lex.in fi. Ité in procura torem:vt instit. de re. di. §. nihil. Item in iudice. vt insti. de offi. iu. §. fi. Item in executore : vt ℨ. de euictio. si pignora. quiætrāsferūt plus quàm habent.Quod quare accidat:dic vt no.suprà eo. id quod nostrū. Item in creditore fallit : vt instit.qui.alie.licet,vel non §.ī. Ité in vsufructu formali:vt ℨ.de vsufruct.l. ꝓ nostrum. Item qui propter malam fidem vsuca pere impeditur, si vendat alij bona fide accipienti, plus iuris transfert , quàm habeat : vt instit. de vsuca. §. quod autem. Sed respondeti potest quòd emptor nō à venditore,sed à se ius vsucapiendi habet. Item fallit in censitoribus & flumine, vt suprà de acqu.re.do.l. ergo. §. alluuio. Item fallit in datione libertatis : quod dic vt insti. de li. §. fin, Accur.

Gaius libro ij. de testamentis ad Edictum.

NVllus[a] videtur dolo facere, qui suo iure vtitur.

LVII. Idem lib.iij.de legatis ad Edictum Vrbicum.

SEmper[b] in dubiis benignio ra præferenda sunt.

LVIII. Idem libro viij.ad Edictum prouinciale.

BOna fides[c] non patitur vt bis idem exigatur.

LIX. Vlpianus libro ij. Disputationum.

EX pœnalibus[d] causſis non solet in patrē actio de peculio dari.

LX. Idem lib.iij.Disputationum.

HEredem[e] eiusdē potestatis iurisque esse, cuius fuit defunctus constat.

LXI. Idem libro.x.Disputationum.

SEmper[f] qui nō prohibet ꝓ se interuenire,mādare credi-

a NVllus.]Consanguineus reatum sui consanguinei corrigere potest:vt C.de emen.propin.l.j.quod cùm facit, non videtur dolo facere,sed ratiōe pietatis. vel pone ℨ.ꝓ socio.l.meritò.vel pone vt ℨ.de aqua pluuia.arcen.l.ij.§.fi.vel vt ℨ.de pecu. eo tempore. j. refpō.& dic iure suo,vel quod verè est suū,vel quod putet esse suum:vt ℨ.eo.l.qui in ius.§.nemo.Sed opp.nōne qui alienat in fraudē credito rum iure suo vtitur?Respon.vtique.nā transfert dominium : vt ℨ. de cōtrahen.emptio.si sciens.& tamen dolo malo videtur alienare,cùm sciat se habere creditores:vt ℨ.quæ in fraud.cre.l.omnes.§.Lucius.Ité op.si primò rē meā tibi vēdidero,deinde alij,& tradidi,iure id facio: nā transfero dominiū:vt C.de rei vendi. quoties. præterea cùm possum rem alienā vendere:vt ℨ.de contrahend.emptio.l.rem alienā. ergo multò magis meā.& licet id iure meo faciā , incido in Cornelią: vt suprà,de falsis,qui duobus.& sic punior:ergo dolū cōmisi:nam ali ter Cornelia nō punitur:vt C.de fal.l.nec exēplū.& ℨ.de fal.impuberē.in princ.Respondeat qui potest.Azo.sed potest respondeti:nisi noceat alij cui tenet iure cōtractus.Vel dic ꝙ eo ipso ꝙ pœna imponitur,videtur prohiberi:sumpto argum.ab effectu:vt C.de fum.trini. l. iij.§.igitur si clericus,&c.& si nō iure suo cū sit ꝓhibitū:vt C. de relig.l.statuas.Ité cōtra.huic regulæ suprà,de lega.præstan.l.virilis. §. si adierit.vbi pater institutus adiit.& sic vtitur iure suo : & rū tenetur filio præterito actione de dolo propter dānū,quod habet filius in midia ī libertatibus quæ valēt.Sed dic magis videtur hic adire vt filio noceat,quàm suo iure velit vti:cùm filius offerebat patri virilem quā erat habiturus ea adita.Argu.ℨ.de aqua plu.arcen. l.j.§.denique. hic autem principaliter vt sioi prosit.Accur.

b Semper.]Pone casum vt suprà,ꝓ soc.meritò.vt etiā in superiori.nam cautè iusta causſa ponitur.Ité pone vt C. qui bo.cedere possunt.l.fi.Ité huic regulæ ob illud generale,dolū præsumi. quod colligitur suprà,mādat.l.si procurator.§.dolo.Vel pone casum,vt alij, per l.suprà,de donationibus inter virum & vxorē.Quintus.Item supra,de his qui sunt sui vel alieni iur.filium.ibi,non tamen ferendum, &c.& facit infrà eodē,ea quæ.ℨ.in re.& suprà,de rebus dubiis. cùm in testamento.Accur.

c Bona fides.]Si testator legauit mihi aliquid sub conditione,& ego interdicto de tabul.exhibend.contra heredem,& ætti nationem consecutus sum legati:quia per contumaciam tabul. noluit exhibere:licet nō debeā cauere de reddendo in defectū conditiōis: tamen adueniente conditione non petam denuò legatum ab eodē, à quo habui æstimationem:quia bona fides,&c. Sed fi cōtra alium egi eo interdicto,& habui æstimationem adueniente conditione petam legatum ab herede:& ita à diuersis:vt suprà,de tabu.exhibend.l.ij.§. condemnatio.Sic à diuersis cōsequar idem:vt Institu.de lega.§. si res aliena.Item non solùm ab eodē non possum,sed nec ab alio qui causſam ab eo habet:vt C.de euictio.l.emptor.Vel qui haberet cōtra primum regressum:vt C.de vsur.rei iudi.l.fi.§.fi.item facit C.de pœnis.l. omnes.Accur.

d Expœnalibus.]id est,delictis.Si filius fecit furtum,pater nō tenetur de peculio,nisi inquantū locupletatus esset. qđ est gnarare in filio & seruo in quolibet delicto,vt ℨ.de pec.l.ij.§.idē scribit. & §.ex causſa furtiua.& ℨ.de iis qui deie.vel effu.l.j.§.cū seruus.& de vi & vi ar.l.j.§.si filius.& §.fi.Ité nec noxaliter tenetur pater:vt instit. de noxa.§.fi.Sed ipse filius quentur,& eo dānato, tenet pater de pecu. actiōe in factū:vt ℨ.de noxa.l.noxalis.& l.seq.& l.fi.& ℨ.de iud.tā ex prætitib.Idē ergo i monachis si possessionē iuuadāt. Acc.

e Heredem.]Est vna persona fictione iuris. vt in authentic. de iureiuran. à mo.§.j.quanquam tamen plus iuris habet heres : vt si promisisti mihi post mortē meam : quia actio incipit ad heredē : vt C. vt act. ab her.l.j.sæpe enim plenior competit obligatio heredi quàm defuncto. vt suprà de eui. l. fi per imprudentiam. §. non mirum. & ad l. Fal. l. repetitur.& suprà re. amo. l. iij. §.j. Econtrà,quādoque minus, vt in priui.personaliibus :vt j.eo. in omnibus. Item in vsufruc.qui non transmittitur ad heredem : vt rit. insti. de vsufru.§.finitur. Item in omnibus personalibus pac. vt ℨ. de pac. Idem. §. personale.idēque in omnibus personalibus actionibus quæ non dantur heredibus non dantur: vt suprà de iniu. l. iniuriarum actio. & de in ius voc. l. in eum. & de rei cal. l. hæc actio. item in te,an alio casu : vt C.de met. peret bona: vt per glo. lex kis. tibi, & in c. pra. de fraternitate. & ibi Abb. & Imo. in fi. & ibi Ang. & Bal. & Imo. in l.fi.Sed in omnibus actionibus quæ nō dantur in heredes,plus habēt heredes,vt in pœnalibus:vt insti.de perpe.actio.§.non omnes. Acc.

f Semper.]Si pro te præsente fideiubeo & non contradicēte mādare videris:ideo mandati experior:vt ℨ.mand.l.qui fidem.& l. qui patitur.& C.man.l.si fideiuſ.& hic est primus casus huius l.Si vt tis.& ibi, rō pro absente,tūc neg.gest.experior:vt ℨ.man.l.ex mandato.§.j. nec vxorē. enim mandati ago,cùm mandatum non fuerit:vt ℨ.de neg.gest.l.Pō-ponius.in fin.Qualiter ergo hic datur actio mandati in secūdo casu huius l.cū mandatum non fuerit?imò neg. gest. deberet dari:vt ℨ.de neg.gest.l.si pupilli.§.idē ait,quæ est contra?Solu.ibi ratum fuit habitum ab absente factum,hic à præsente.Vel secundum Bulg. hic fuit mandatum,sed tunc non susceptum:quia dominus cum indignatiōe recessit,mandatarius mandatum spōte adimpleuit,& dominus post-ea ratum habuit.Vel dic speciale in fideiussore vt ratihabitio manda ti actionem inducat.Vel fortè hoc verum est,cùm pro aliquo iudicio fisti fideiusſit:& ita erat speciale in iudiciis vt alia multa secundum Ioan.quæ patent suprà,si quis cautio.per totum titu. & maximè in l. ij.Accur.fius.

g Domum.]Domus mea debet seruitutem Titio altius non tollendi vltra certam mēsuram,vel altius non tollendi nisi cum lapidibus , non cum lignis possum eam quidem reficere,dummodò non noceam ei inuito:quod esset si facerem contra debitam seruitutem,in quo ius nō habeo,sed eo volente possum.& ad hoc ℨ. de exceptio.rei iudic.l.ei.Vel dic secundò:domus mea seruitutem non debet vicino.licet ergo mihi altius tollere,vt C. de serui. altius. dummodo nō noceam vicino inuito,in quo ius non habeo nocēdi , quia nou immitto fragmenta in fuo.hoc enim non licet, vt ℨ.si ser.ven.ficuti.§.Aristo.& §.idemque. Si tamē nihil in alienum immitto, alteri tamen officiam,si quidem dolo teneor,aliàs non,vt ℨ:de aqua plu.arcen.l.j.§.denique.Planè interdum quis reficit coactus,vt ℨ.de offi.ꝓfect.vrb.præses.& C.de ædi.pri.fi.vt proponis.

h ¶ In quo.]id est,inquantum.Accur.

i ¶ Non habet.]Scilicet officiendi.H.

l Hereditas.]hic dic vt ℨ.titu.j.l.nihil.Accur.

m Quo fine.]Ex venditione decem mihi debes.si solutionē differas dum ignoras me vendidisse ei,cui succesisti,nō teneris ad vsuras, aliàs:si ficires , vt hic , & ℨ.si cer.peta.quod te.& de vsur. si quis soluerit.& de condi.fur.l.fi.P.

m ¶ Pronocat.]Ie descendendo.Accur.

n Et quæ raro.]Si quis heredē instituto decessit:et adita hereditate mortuus resuscitetur (vt de Lazaro accidit)nō sūt iura ꝓdita,an iure postliminij possit bona recuperare ab heredibus?Hæc enim raro accidunt:& ea quę raro accidunt,non temerè in negotiis id est legibus quę de agentiis negotiis loquuntur,cōputantur.& dic temere , i. temerarium esse si tales causſæ in legibus connumerētur. & ad idē ℨ.de leg.& senatuscō.l.ea.& l.nam ad ea. Aliquando tū ad ea quæ raro accidūt,iura aptātur:vt ℨ.si pars here.pet.l.antiqui.et C. de legi.here.si maior. et ℨ. de ſta.ho.l.nō sunt.Vel aliter pone casum: si rē tibi pignori dedi,eaque casu fortuito sit amissa:nō teneris:vt C. de pigno.actio.l.quæ fortuitis.nam ea quæ raro,id est fortuito accidunt casu(ideo enim casus dicitur fortuiti)nō cōputantur tenere, id est,

id est,facilēin negotiis gerēdis,id est,in contractibus qui iure inter aliquos celebrantur.Ideo autem dixi facile:quia cōputārur quandoque sic vt præstentur,scilicet vbi pactum,culpa & mora interuenerit:vt dixi suprà eo.l.contractus.Accur.

Cauillatio a quid sit.

a Eatio est natura.]Cauillatio dicitur,quasi deceptoria argumentatio : scilicet cū ab eo, quod verum est venitur ad id quod est euidenter falsum : vt suprà tit. j. l.natura cauilla tionis.hoc autem fit per breuissimas mutationes terminorum dissimiliter acceptorum : vt in hoc exemplo : Res diuinæ in bonis nullius sunt. at quod in bonis nullius est , occupanti conceditur. ergo res diuinæ occupanti conceduntur , quod falsum est.Imò interdicta proponuntur contra occupantes res sacras & religiosas:vt ℨ. de interdi. l. ij. §. interdicta. ne quid in loco sa. tępore mortis.

ꝓ Manuscript. producatur.

ꝓ Hoc exclpiatur.

† Concor. fi. l. j. & de sepul. vio. l. ter.it.cū glo. & ibi not. in fi extra. de testa. & in c.capitu lū.in fin. in glo.in verb. relaxeris.extrā de re scrip.

† Determinat tamē & de illis quæ doque iurisconsultus vt de Lazarius voc. relugiendo bona: vt per glo. lex kis. tibi, & in c. pra. de fraternitate. & ibi Abb. & Imo. in fi. & ibi Ang. & Bal. & Imo. in l.fi.Sed in omnibus actionibus quæ nō dantur in heredes,plus habēt heredes,vt in pœnalibus:vt insti.de perpe.actio.§.non omnes. Acc.

f Semper.]Si pro te præsente fideiubeo & non contradicēte mādare videris:ideo mandati experior:vt ℨ.mand.l.qui fidem.& l. qui patitur.& C.man.l.si fideiuſ.& hic est primus casus huius l.Si vt tis.& ibi, rō pro absente,tūc neg.gest.experior:vt ℨ.man.l.ex mandato.§.j. nec vxorē. enim mandati ago,cùm mandatum non fuerit:vt ℨ.de neg.gest.l.Pō-ponius.in fin.Qualiter ergo hic datur actio mandati in secūdo casu huius l.cū mandatum non fuerit?imò neg. gest. deberet dari:vt ℨ.de neg.gest.l.si pupilli.§.idē ait,quæ est contra?Solu.ibi ratum fuit habitum ab absente factum,hic à præsente.Vel secundum Bulg. hic fuit mandatum,sed tunc non susceptum:quia dominus cum indignatiōe recessit,mandatarius mandatum spōte adimpleuit,& dominus post-ea ratum habuit.Vel dic speciale in fideiussore vt ratihabitio manda ti actionem inducat.Vel fortè hoc verum est,cùm pro aliquo iudicio fisti fideiusſit:& ita erat speciale in iudiciis vt alia multa secundum Ioan.quæ patent suprà,si quis cautio.per totum titu. & maximè in l. ij.Accur.fius.

nator. in vers. recuperet vxorem nu ℨ.extrā de

g Domum.]Domus mea debet seruitutem Titio altius non tollendi vltra certam mēsuram,vel altius non tollendi nisi cum lapidibus , non cum lignis possum eam quidem reficere,dummodò non noceam ei inuito:quod esset si facerem contra debitam seruitutem,in quo ius nō habeo,sed eo volente possum.& ad hoc ℨ. de exceptio.rei iudic.l.ei.Vel dic secundò:domus mea seruitutem non debet vicino.licet ergo mihi altius tollere,vt C. de serui. altius. dummodo nō noceam vicino inuito,in quo ius non habeo nocēdi , quia nou immitto fragmenta in fuo.hoc enim non licet, vt ℨ.si ser.ven.ficuti.§.Aristo.& §.idemque. Si tamē nihil in alienum immitto, alteri tamen officiam,si quidem dolo teneor,aliàs non,vt ℨ:de aqua plu.arcen.l.j.§.denique.Planè interdum quis reficit coactus,vt ℨ.de offi.ꝓfect.vrb.præses.& C.de ædi.pri.fi.vt proponis.

h ¶ In quo.]id est,inquantum.Accur.

i ¶ Non habet.]Scilicet officiendi.H.

l Hereditas.]hic dic vt ℨ.titu.j.l.nihil.Accur.

m Quo fine.]Ex venditione decem mihi debes.si solutionē differas dum ignoras me vendidisse ei,cui succesisti,nō teneris ad vsuras, aliàs:si ficires , vt hic , & ℨ.si cer.peta.quod te.& de vsur. si quis soluerit.& de condi.fur.l.fi.P.

m ¶ Pronocat.]Ie descendendo.Accur.

n Et quæ raro.]Si quis heredē instituto decessit:et adita hereditate mortuus resuscitetur (vt de Lazaro accidit)nō sūt iura ꝓdita,an iure postliminij possit bona recuperare ab heredibus?Hæc enim raro accidunt:& ea quę raro accidunt,non temerè in negotiis id est legibus quę de agentiis negotiis loquuntur,cōputantur.& dic temere , i. temerarium esse si tales causſæ in legibus connumerētur. & ad idē ℨ.de leg.& senatuscō.l.ea.& l.nam ad ea. Aliquando tū ad ea quæ raro accidūt,iura aptātur:vt ℨ.si pars here.pet.l.antiqui.et C. de legi.here.si maior. et ℨ. de ſta.ho.l.nō sunt.Vel aliter pone casum: si rē tibi pignori dedi,eaque casu fortuito sit amissa:nō teneris:vt C. de pigno.actio.l.quæ fortuitis.nam ea quæ raro,id est fortuito accidunt casu(ideo enim casus dicitur fortuiti)nō cōputantur tenere, id est,

LXVI. Idem libro liij. Digestorum.

EA est naturā[a] cauillationis[b] quam Græci σοφιστικὴν appellēt,vt ab euidenter veris,per breuissimas mutationes disputatio, ad ea quæ euidenter falsa sunt, perducatur[c].

LXVII. Idem libro lx.Digestorum.

MArcellus[d] : Desinit debitor esse is qui nactus est exceptionem iustā,nec ab æquitate naturali abhorrentem[e].

LXVIII. Idem libro lxxxvij. Digestorum.

QVoties[c] idē sermo duas sententias exprimit,ea potissimùm accipiatur, quæ rei gerendæ aptior est.

LXIX. Paulus libro singulari de dotis repetitione.

INomnibus[f] causſis id obseruatur,vt ibi pſonæ cōditio locum facit beneficio,ibi deficiente ea,beneficiū quoque deficiat: vbi verò genus actionis id desiderat,ibi ad quemuis persecutio eius deuenerit non deficiat ratio auxilij.

LXX. Idem li.singu.de asignatio. libert.

Nunco beneficium nō datur.

LXXI. Vlpianus lib.j.de Officio Proconsulis.

NEmo potest[h] gladij potestatem sibi datam,vel cuiusuis alterius coercionis[i] ad alium transferre.

LXXII. Iauolenus libr.iij.de posteriobus labeonis.

FRuctus[k] rei est vel pignori dare licere.

a Est natura.]Cauillatio dicitur,quasi deceptoria argumentatio : scilicet cū ab eo, quod verum est venitur ad id quod est euidenter falsum : vt suprà tit. j. l.natura cauilla tionis.hoc autem fit per breuissimas mutationes terminorum dissimiliter acceptorum : vt in hoc exemplo : Res diuinæ in bonis nullius sunt. at quod in bonis nullius est , occupanti conceditur. ergo res diuinæ occupanti conceduntur , quod falsum est.Imò interdicta proponuntur contra occupantes res sacras & religiosas:vt ℨ. de interdi. l. ij. §. interdicta. ne quid in loco sa. tępore mortis.

b Cauillationis.]apud nos cauillatio:apud dialecticos fallacia.

c Marcellus.]In exceptione pacti promptū est exēplū , quæ vinculo naturalis æquitatis sustentatur:vt ℨ. de pac.l.j.in prin.et de sol.Stichū.§.naturalis.sed si in ea ponitur,nō video ad quid dicitur debitor:cùm nec petitio nec retētio detur:nisi dicas, ꝙ in nudo pacto facto de petendo potest prima actio adiuuari:quod nō posset si in nullo debitor esset:vt ℨ.de pac.fi vnus.§.pactus.Vel nisi dicas pactū de nō petēdo factū per metū vel dolū.Sed dices,tunc abhorret à naturali æquitate.Sed dicam illud propter accidens,nō ꝓpter ipsius naturam pacti.Vel dic secundò,ꝙ mutuaui filiosa. exceptionem Maced.habenti. Item si quis impetrauit ne vsque ad certū tēpus teneatur soluere,tenet rescriptū:vt C.de preci.Impe.offe.quoties. vel etiā in perpetuum secundum Azo.si dicat,nō obstante aliqua lege, et maximè si propter aliquam publicam vtilitatem fiat.Item per hoc, quia non abhorret,id est,non discrepat vel discordat à naturali æquitate, cùm lege diuina et humana statutum principis est teuendum,vt ibi, Omnis anima subsit principi tanquam præcellenti,et ducibus.ab eo missis.Item dicit prophera,ꝙ hoc ius Regis est,etc. vt in prin.cōstitutionis.ff.no.Item cùm contineatur in lege diuina,vt dictū est:ergo est ius naturale:quia ius naturale est,quod in lege et in euāgelio cōtinetur:vt in decr.c.ius naturale.Et possunt dici debitores eo.ꝙ si solutunt,nō repetunt:vt ℨ.de condi.inde.qui exceptionē.et ℨ.quod quisque iu.l.iij.§.fi.Item quod dicit debitorem:sub.etiam propter prædictos effectus:tamen improprie:vt ℨ.tit.j.l.debitorem.

d Abhorrentem.]Id est,discrepantem.Accur.

e Quoties.]Filij naturales quandoque dicūtur ad differentiam adoptiuorum,quandoq; ad differentiā legitimi:vt bastardi. Cùm ergo dicitur,filij naturales sunt in potestate patris vel parentum:vt insti.de adop.in prin.intelligendum est de naturalibus et legitimis.si enim intelligeretur de naturalibus tantū : falsum esset, et contrariū iuri:vt insti.de nup.§.fi.Item cùm reperitur,ꝙ naturalibus filiis pater nō potest relinquere nisi vſq; ad certū modū:intelligēdū est de naturalibus tantū:vt C.de natu.lib.l.ij.nam legitimi et naturales in vniuersum possunt instituī.Dic ergo sententias.t.duarū rerū significationē.& hoc fiue fit in legibus,vt casum posuit ℨ.de leg.senatusc.l.in ambigua.siue in ſtipulationibus:et sic etiam potest poni casus per l.ℨ.de ver.ob.quoties.siue in testamentis.et sic etiam pōt poni ℨ.de re.du.quoties.et hæc dicit aptior expositio,vt res valeat po-

f Innomnibus.]& patronus & parens & similes personæ inquātum facere possunt,condēnantur:heredes tamē cōsū hoc beneficium nō habēt:vt de re iudi.patronus. & l.inter. & l.si fideiussor.§.si maritus.& l.sciendum.nisi in casu:vt ℨ.fol.ma.l.etiā.in prin.Ité priuilegiū quod habet mulier vt præferatur aliis creditoribus , non datur heredi : vt C. de priuile. credi. scire. nisi filiis : vt C. qui po. in pigno. l. fin. Item beneficium vt pupillus præferatur aliis creditoribus : vt suprà de priui. credito. dabimus. §. si quis. non habet læres pupilli illud beneficium : vt suprà de admini. tu. l. ex pluribus. Item ad hoc suprà de dolo. l. heredibus.Vbi autem genus actionis priuilegium in c. cuius se continet : vt si agat alterius coquis pro expensis in funere factis:vt suprà de reli. l. penult. vel quia in refectionem tradita est pecunia:vt supra qui po.in pignol.interdum. priui. heredi dabitur : vt hic , & j.eod.priuilegium cui man.l.cognitio.& insti.de suſpe.tuto.§.datum.

1 Flo. est,72. & post posi to sequen-

g Nuito.]Hæc regula vera est in omni priuilegio fauore alicuius indulto:vt C.de pact.si quis in conscribendo.Item pone,vt ℨ.de mino.l.si iudex.vbi minor inuitus non vtitur beneficio restitutionis. Idem dices in beneficio quod non fit priuilegiū:vt ℨ.de don.hoc iure.§.non potest.beneficium enim affert gaudium capienti:& inuitus nemo gaudebit.vt in constitutione feudorum,titu.qui.ex cau.feudū. Hæc autem regula fallit:vt supra de liber.cau.lij. & iij. & iiij. & supra de appel.non tantum.Item per medium confertur beneficium, non dico priuilegium:vt supra de neg.gest.soluēdo.& de solu.si debitor tuus.Accur.fius.

h Nemo potest.]Potestas gladij est, animaduertendi in facinorosos homines,id est,in animata corpora.& sic infertur pœna corporalis.Et quod subiicit,Alterius coercionis,ſ.quæ adimat liber tatem vel ciuitatem:quæ omnia dicūtur capitalia:vt ℨ.de pu.iudi.l.z. & dicūtur consistere in mero imperio:vt ℨ.de iurisſ.om.iu.l.iij.& sunt exēpla dictarū pœnarū:vt ℨ.de pœ.si quis forte.§.fi. Est quoddā tertium,scilicet coerctio modica,quæ inest iurisdictioni.Prima duo nō demandantur:vt hic, & ℨ.de of.eius cui man.est iurisd.l.j.in prin. Tertium,sic cum iurisdictione:vt ℨ.de off. eius cui man.est iurisd.fi.Et qđ dixi suprà duo prima non delegari:fallit,qñ cōtingit abesse eum q habet cognitionem:quia tunc demādat quo ad cognitionē:vt suprà de offi.eius cui man.l.j.§.huius.Item fallit in legato proconsulis,qui cognoscit etiam præsente proconsule,sed non pronuntiat : vt supra de offic.proconsul.l.solent.in prin.& est in eo speciale,vt ibi dicit:q etiam cognoscit & pronuntiat de crimine suſpecti:vt supra de offi. eius cui man.l.cognitio.& insti.de suſpe.tuto.§.datum.

i ¶ Coercionis.]magnæ.Accur.

k Fructus.]inter alias vtilitates,quas ex rebus homines cōsequūtur,cursus naturæ in hac tenacissima louis ætate(in qua vtilitas pignorū irrepsit:vt ℨ.de consti.pecu.l.qui autē.§.fi quis.)hoc cōmodū ꝓcipue scholaribus deputauit , vt liceat eis pignori dare atq; obligare,& pecuniam accipere,quatenus studiū cōsequetur. hoc est quod ait regula.Vel,pro saltē.Vel dic,fructus, id est vtilitas. nam inter cæteras vtilitates,quas habemus ex rebus nostris,hæc est vna,vt posſimus obligare,nā alias creditor nō crederet:vt ℨ.de cōsti. pec. l. qui autem.§.si quis.& institu.qui.mo.re con.ob.§.vlt.Sed si rem meā posſides quam euinco cum fructibus percipiēdis:quia posſides sine titu.& mala fide:vt suprà de rei vēdic.l.si nauis.an & hoc debeat ēstimari quòd potui obligare si habuiſſem:per quod dānū fortè habui? Respon.sic per hanc l.& suprà de vſu.l.fructus.Item an hęc cōputātur in fructu quanti locare potui?Respō.sic,per hāc l.vt ℨ.de vſu.l.videam*.ē.præterea Gallus.nā res.vel ad hoc locatur vt liceat ea obligare:vt ℨ.de præ.ver.rogatli.§.j.& ℨ.commo.si vt certo.§. nūc vidēdum æstimabitur ergo hoc in fructu:vt hic,& d.l.suprà de vsur.l. fin.

ne permittitur quod aliàs non.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ité op.si hic est fructus rei:ergo ptinet ad fructuariū: ergo obligat: quod est falsum:vt C.de vsufr.l.utere.fi.sed dic in oēs,id est,vtilitas non fructus,ex ipsa re prouenientes.vt no.ſ.eo.l.ea est natura. Accur.

a *Omnia.*]Si vis omnia habere plana:dic per libellum,id est, per ſententiā lātā partibus absentibus.& ad eos velut epistolam missam. hoc enim fieri nō potest: vt supra de re iudi. l. de vnoquoque. Sed interlocutoria potest ferri quandoque absente parte, vt supra de arbi. l. diem proferre. in prin. & secundum hoc expone causæ cognitionem planam.quod est vbicunque danda est ſententia diffinitiua; vt C. de iudi. l. iudices. Alij dicunt per libellum datum iudici : vbi ſcilicet non debet dari libellus : & erit exēplum in transactione alimentorum, & in alienationibus omnium rerum minorum, & similibus: argu. C. de præ.mi.l.minorum. Hanc reprobo. nam excusatio à tutela non datur nisi causſa cognita : & tamen libellus dari debet : vt supra de excus. tuto. l. ſcire oportet. §. oportet. Et quod dicitur in eod.tit.l. excusare. est verum de absente:vt absens per epistolam & libellum non possit ſe excusare:præsens verò sic. Tertij dicunt per libellum ab ordinario alicui delegato : in quo continetur causſæ delegatio. hæc est cōmunis positio. Oppo.ergo de in intr. resti.q datur causſa cognita:vt supra de in integ.resti. l. omnes. & tamen demandantur: vt C. vbi & apud quem in integr.restitu. l. ſi. in fi.ſed in ea ſpeciale. Item oppo. de iis quæ cognoſcuntur cum causſæ cognitione ſummaria:vt ſ.de offi.eius cui man.l cognitio. §. vt possessio. & de ven. in poſ.mitten.l.j.ſi ea.& de ſimilibus quæ dices ſ. ad exhibē.l.iiij.§. ibidem.Reſpon.locum habere regulam in iis quæ plenam non ſemiplenam causſæ cognitionem deſiderāt.Oppo.de cognitione ſingularum causſarū ciuilium quæ ſunt pleniſsimæ:vt C.de iudi.hiudices.& tñ demandantur : vt C. qui pro ſua iu.l.j. Reſpon.hic loquitur in iis quæ magis offi.iud. quàm actionis iure expediuntur:vt est in trāſactione alimentorū,& bonorū poſ.dicis:vt ſ.de transac.cū hi.§.ſi prætor. & §.ſed nec.Ité in dilatioibus indulgēdis: vt C. de dila.à procedēre. Item oppo.C.de offi.eius qui vi.aiter.l.ſuggerenté.Reſpon. hi qui in locum decedentiū ſubſtituuntur,& non habentur pro deleg.cū ord. iur.à lege conſequāntur:vt ſ.de tuto.& cura.da.l.j.Quartò ponūt quidam caſum q̄ non poſsit delegare:vt vnus ſcilicet ſcribat ſententiā: & alij iudici committat legēdam:vt C. de ſen. ex breuic.recid.l.ij. vel reſeruata ſentētia ſibi,cætera committat.quod nō poteſt niſi audiat: vt C.de iudi.authen.ad hæc.Accur.

b *Cognitionem.*]id est,plenam decre.interpoſitionem.

c *Quòd tutela.*] Si quis ad tutelam alicuius vocatur vt proximior:vocari ſimiliter debet ad ſucceſsionem:vt hic , & in authen. de hæ. ab inteſt.§.ex his.& inſti.de leg. pa.tu.§.ſi.& ſ. eo. ſecundū naturā.cuius l.hæc eſt filia.Excipitur autem mulier niſi mater ſit & auia:vt hic & d.§.ex his Ité excipitur & minor. vt C.de leg. tuto.l.fin.Q̄d ergo dicit quòd.i.ad quem locū.& q̄ dicit reſtit.melius dixiſſet eōtra redit,id eſt,peruenit.& ſ. puenit,id eſt,redit. ſed ideo quod erat vnius,alteri attribuit.vt oſtēderet alterū ſine altero ali.cui non debere contingere.Ité hæc lex locum habe. quando iura agnationis vel etiā cognationis hodie deferuntur.Quid autem ſi teſtamē to detur tutor,vel à iudice cum alius eſſet cognatus cui deferebatur tutela?Reſpond.ſi cognatus ratione ætatis non admittatur:certū eſt. idem ſi quā excuſationem habet.at ſi nullam:tunc videtur habere locū hæc regula:vt excludat agnatus:& teſtamēt arius vel datiuus tutor vocetur ad hereditatem:ſed contrà : uto ſecundum Azo.argu.C. de co.di.l.ſi.§. ſi quis verò. at ſi nullus ſit cognatus:datiuus vel teſtamentarius admittitur ex hac regula.

d *Nemo.*]Pone caſum vt inſti.qui dā.turō.poſ.§. permiſſum. & §. cùm autem.ſi ergo emancipato detur tutor:non tenet datio.ſed p̄fr matur:vt eo.ti.§.vlti.ſicut in matre quæ filium inſtituit , & ei tutoré dedit:vt C.de teſta.tu.mater.Idem dic in ſuis heredibus,id eſt , inter ſuos heredes.& qui ſint,dic vt inſti.de here.qua. & dit.§.ſui. & inſti. de here.ab inteſt.§.ita autem.Sūt ergo fil · & inferiores ſi nemo eos præcedat:& quandoque etiam & alius præcedat:ſi modò in poteſtatē non ſit recaſurus:quod contingit in duobus caſibus:vt inſtit. q. mo. ius pat.pote.ſolu.§.hi.Item dic nemo etiam miles:vt ſ. de teſtamen. tute.l.ij.& iij Accurſius.

e *Vis actum.*] Si te facientem aliquid in meo prohibuero(quod ſit tribus modis:vt ſ.de ope.no.nun.l.de pupillo.§.meminiſſe.)& tu faciscōtrà:videris facere vi:vt ſ.q i vi,aut clam.l.j.§.quid ſit vi.hæc tamen nuntiatio quādoque licitè poteſt ſpernī:vt ſ.de ope.no.nun.de puni.lo.§.ſi quis riuos.& de cloacis.l.j.§.ſi quis purganti.Si vero.nō prohibui aliquo de tribus modis:tu verò credebas futurā tibi cōtroueſiam ſi ſciſſem,aut credere debebas,clā videris feciſſe : vt ſ.q̄ vi, aut clā.l.iij.§.ſi.& l.ſeruus.Ité no.q̄ hæc nuntiatio remittitur tribus modis : ſcilicet ſi eſt latisfactum. Item ſi ſtet per nuntiantem quò minus ſatisfactur. Item quando remittitur expreſsè:vt ſupra de remiſ. l. j. & de oper. no. nun. quia in re. §. ſi is cui nuntiatum eſt. in l. de pupillo.

LXXIIII Idem libro ij.de Officio Proconſ.

OMnia quæcunque causſę cognitionem deſiderāt, per libellum expediri non poſſunt.

LXXIIII Quintus Mutius Scæuola lib. ſingulari ℔.

QVò tutela fedit, eo & hereditas peruenit, niſi cùm fœminæ hæredes intercedunt.

1 Nemo poteſt tutorem cui-quām dare, niſi ei quem in ſuis heredibus cùm moritur habuit, habitur ūsve eſſet,ſi vixiſſet.

2 Vi factum videtur id eſſe, quod i de re quis cùm prohibere tur,fecit.Clàm,quod quiſque cū cōtroueſiā haberet , habiturūve ſe putaret,fecit.

3 Quę in teſtamēto ita ſcripta ſunt,vt intelligi nō poſſint,perinde ſunt ac ſi ſcripta non eſſent.

4 Nec paciſcendo g, nec legē dicendo,nec ſtipulando quiſquā alteri cauere poteſt.

LXXV Papinianus lib.j. Quæſtionum.

NOn debet alteri per alterum iniqua cōditio inferri.

LXXVI Idem lib.iij.Quæſtionum.

NEmo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius iniuriam.

LXXVII Idem libro xxiiij. Quæſtionum.

IN totum , omnia quæ animi deſtinatione agenda ſunt , nō niſi vera & certa ſcientia perfici poſſunt.

Fl. qua de re.

Excuſtio à tutela nō datur niſi cā cognita: & tile libel lus offerri debet.

Concor. text. in can. primū. xii. q.i. ibi. dū dicit , quia nulli,&c.

oportet extare tabulas tempore mortis. Vnde ſi ante deletæ ſunt etiam inconſultè, nocet inſtituto:vt ſ.de ſecun.tabu.l.j. §. ſemel. Vel dic ſecundo ad literam quia legi poteſt,ſed non intelligi:quia nullū ſenſum ſubſtinere vllo modo poteſt.

g *Nec paciſcendo.*]Tria dicit.nam ſiue nudo pacto tantū interueniente,ſiue contractu aliquo.& incontinenti adhibito pacto,ſeu lege,ſiue etiam ſtipulatione alteri cauere volui,& non potui:vt hic,& inſtitut.de inuti.ſtipulatio.§.alteri. Fallit autem hæc regula in multis caſibus:vt ſupra de pact.ſi tibi.§.vlti.& l.ſeq. vſque ad l.ſi vnus.& ſ.ſi cer.peta.l.certi condictio.§.ſi numnos.& ſupra de verb.obligā.l. liber homo.§.ſi.& l.quodcūque.§.ſi ita.& in aliis quos not.inſtit.de inuti.ſtipu.§.ſi qui alij.Accur.

h *Cauere.*]id est,acquirere. Accur.

i *Non debet.*]Pone vt C.de acquiré.poſſeſsio.l.ſi.§.ſinauté neccdum.& C.de transactio.l.trāſactione matris.de pact.l. ſeruus. & l.filius.& ſ.de alie.iudi.mu.cauſſa fac.l.j.& ſ.de diuor.ſi filia. & de aqua plu.arc.l.j.§.de eo opere.Et no.quòd iuſtitia eſt cōſtans & perpetua,&c.& ab ea veluti à matre deſcēdit ius , q̄ tria nobis dat p̄cepta,ſcilicet honeſtè viuere:alterum nō lædere:& ius ſuum vnicuique tribuere:vt inſti.de iuſti.& iur.in prin.& §.iuris. De medio ſcepto hic tantum dicit,quo dicitur alium iniuſtè vel iniquè nō affligi per alterum,ſed iuſtè plerunque affligitur:vt ecce à iudice:vt ſ.quod me.cauſ.l.iij.Item à priuato ad ſui defenſionem.vt ſ.ad legem Aquil. ſcientiam.ſ.qui cum aliter.Item a priuato ad vindictā:vt C.quāndo licèat vnicuique ſine iudice.l.j.Quid ergo erit ſi vnus alij iniuſtè affligat?Reſpon.quandoque habetur pro infecto:vt ſupra de requ.ſi filia quandoque pecuniariter punitur:vt ſupra de alie.iudic. l.j. quandoque criminaliter ſecundùm varietatem delictoram. vt ſupra de pœ.ſi quis forte.§.vlt.& l.ſeq.

k *Ento poteſt.*]Si negotia tua bene geſsi & expendi: & tu me poſtea prohibeas,vt per hoc nō tenearis ad præcerias expēſas,non prætiudicas mihi:vt C.de neg.geſt.l.ſi.Item procurator meus accepit poſſeſsionē pro me:& poſtea dereliquit vt alius accipiat,nō p̄iudicat mihi:vt C.de acqui.poſ.l.fin.quod expone vt ibi. Vel tertiò pone in her. de qui volēs prius adire ex teſtamēto,poſtea in fraudem legatariorū voluit adire ab inteſtato:vt ſupra ſi quis omū.cauſſa teſta.per totū.tit.Ité poteſt poni ſupra de tranſact.l.iij.Sed contra huic regulæ ſupra de col.bono.nunquam.vbi filius emancipatus voluit cauere de collatione:& ſic tota hereditas remanebat fratri inſtituto.nam poteſt pœnitere.Sol.ibi non dicitur frater habere damnū: ſed magis dicitur non lucrari:inter quę eſt differētia:vt C. de codic. l.ti.§.non enim.nam damnum a diminutione patrimonij dicitur : vt ſupra de dam.infect.l.iij.Ité contrà ſupra de ſolu.l.cum quis.§.ſi debitorem.vbi mādaui debitori meo vt ſolueret Titio:poſtea eo ignorante vertit Titium accipere.nam videtur q̄ poſsim petere:& ita nō liberatur debitor ſoluens poſtea Titio,ſicut ſi non p̄cepiſſem:ſed certè imò liberatur ſi eſt ignorans reuocati mādati,vel ipſo iure, vél per exceptionem:vt ibi dicitur:& ſic non habet damnū:nam hic iuriam pro damno accipimus:vt & ſupra ad leg. Aquil.ſed & ſi quēcunque. §.item iniuriam.Accur.

l *Non totum.*]id eſt totaliter.pone in delictis:vt C.ad l.Cor. de ſica.l. j.Sed fallit:quia quandoque delinquitur ſine voluntate,& certa ſcientia:vt ſ.ad leg.Aquil.l.ſcientiā.§.pe.Item in contractibus. nā & ibi præuenit animus cōtrahēdi:vt ſ.commo.l.in cōmodato. §. ſicut & C.de do.l.nec ignorans.Sed fallit in pupillo qui ſine affectu animi & certa ſcientia acquirit ex cōtractu:vt C.de acqui.poſſ.l.donatarū. & ſ.rem pu.ſal.fo.l.ij. Ité poteſt poni in teſtamentis,nā verè de ſtatu ſuo debet certus eſſe teſtator.aliàs nō valeret teſtamētū:vt ſ.de teſt. l. de ſtatu.& de leg.iij.l.j.in princ.& de acqui. here.eum qui duobus. Sed fallit de leg.j. qui quartā.Ité pōt poni in additōe hæreditatis quę

1713 De regulis iuris. 1714

Concor. text. in cap. actus. de regul. iur. in vi.glin ca.3. de elec. in vi.

1 Fl.qui recipiunt.

2 Flo. mancipat io

fit animo : ergo à ſcientē & intelligente : non ergo à pupillo ſine tutore:vt ſupra de acqui. here. pupillus ſi fari . & inſtit. de autho. tut. §. neque autem.& ſ.de iur. & fac. igno, l. ſi. Quod ergo dicit in totum, dic, id eſt , omnino.q.d. hæc regula non fallit. vel rarò fallit.Accur.

a *Actus legitimi.*] Legitimus actus eſt à quacunque parte iuris ſit inuentus:qui ſunt vij. vt ſupra de iuſti. & iur. l. ius ciuile. Horum autē actuum quidam recipiunt diem vel conditionem : & de his hîc non dicit. Alij non recipiunt : qui enumerantur hîc tacitè:tamen quandoque ineſt dies vel conditio : vt in accep. hîc dicit. Idem in donatione tutoris à iudice facta , quæ non recipit expreſſam , vt hîc dicitur , ſed tacitam vt inſti. de Attil. tu. §. ſed & ſi in teſtamento. & §. idem ſi purè. Sed datio quæ fit in teſtamento expreſſam vel tacitam recipit conditionem , vt inſt. qui da. tuto. poſ. §. ad certum.

LXXVIII Idem lib.xxviij Quæſtionū.

ACtus legitimi a, qui nō recipiunt diem vel cōditionem, veluti emancipatio 2, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſerui optio, datio tutoris , in totū vitiantur per temporis vel cōditionis adiectionē. Nonnunquàm tamē actus ſuprascripti b tacitè recipiunt , quæ apertè cōprehenſa vitium afferunt.nam ſi acceptum feratur ei d, qui ſub conditione promiſit, ita demū egiſſe aliquid acceptilatio intelligitur,ſi obligatiōis cōditio extiterit,quę ſi verbis nominatim acceptilationis cōprehendatur,nullius momenti faciet actum.

LXXIX. Idem lib.xxxj quæſtio.

GEneraliter e eū de fraude f diſputatur,nō quid habeat actor g, ſed quid per aduerſariū habere non potuerit h,conſiderandum eſt.

LXX X. Idem lib. xxx. quæſtio.

FRaudis i interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu duntaxat , ſed ex conſilio quoque deſideratur.

LXXX I.Idem libro xxxiij. Quæſtionum.

IN toto k iure l generi per ſpeciem derogatur: & illud potiſſimùm habetur , quod ad ſpeciem directum eſt.

LXXXII. Idem libro 3. Reſponſorum.

QVæ dubitationis m tollendę cauſſa contractibus inſeruntur , ius commune non lædunt.

LXXXIII. Idem libro ix. Reſponſorū.

DOnari n videtur, quod nullo iure cogente conceditur.

LXXXIIII. Idem libro 2. Definitionum.

NOn videtur, rem o amittere,cuius 2 propria non fuit.

LXXXV. Paulus libro 3. Quæſtionum

CVm amplius p ſolutum eſt, quā debebatur , cuius pars non inuenitur quæ repeti poſſit, totum eſſe indebitum intelligitur manēre priſtina obligatione.

1 ¶ Is natura q debet,quē iure gē tium dare oportet, cuius fidē ſecuti ſumus.

LXXXVI. Idem lib. vj. Quæſtionum.

IN ambiguis r pro dotibus rēter hoc.vbi accuſatur mulier propter matrimoniū,quod tamen nullum eſt.& in authen.de reſt.& ea quæ pa.ſ.vnū.& facit C. de interd. ma.l.cùm proponas.Hæc autem regula patitur multas exceptiones quas dices ſ.eo.l.expreſſa.Accur.

n *Donari.*]Naturaliter obligatus ſi ſoluat,nō videtur donare:vt ſ.de dona.hoc iure.§.pe.& d fideiuſ.fideiuſſor obligari.§.j.& de ſol.Stichū.§.aditio.& hoc quādo naturaliter ex vi pactī.ſecus autē ſi ideo quia tibi bene feci:vñ tu teneris mihi naturaliter ad antidora:vt ſ.de peti.here.ſed & ſi lege.ſ.cōſuluit.nā ſoluēdo donas ſecūdū Bul.& Io.Ité in caſibus donat quis inuitus:vt ſ.loca.& condu. l.ex conducto.§.ſi ius.& l.ſeq.§.ſed ſi verbo.ſi nō eſt lex ibi, cū vno. nā in illa.l.cū vno,eſt ille §.ſed ſi verbo.Item & ſ.ad l.Aquil.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi oliuam.ſed impropriè in eis dicitur donatio, cùm illa ſit propriè quæ nullo iure vel naturali,vel ciuili,vel prætorio cōceditur eo animo vt fiat accipientis:vt hîc,& C.de dona.l.nec ignorās. & ſ. de do.l.in ædibus.in fi.item quid ſi tātū ciuiliter debitor ſoluit ? Reſpon.donat:cùm ſi per errorem ſoluat,repetitur:vt ſupra.de condict. inde.ſi non fortem.§.indebitum. & §.adeo.Accur.

o *Non videtur rem.*]Pone j.qui.mod.vſusfruc.amitta.l.j.§.ſed ita demum.item ſ.quemad.ſer.amit.ſi partem.§.ſi.quādoque tamen impropriè dicitur quis amittere quod non quæſiuit:vt C.de ad mi.tut.l.pupillorum.& ſ.ad l.Aquil.ſi ſeruū meum.in fi. & inſtitu. ad leg.Aquil.§.illud.Ité ſimiliter impropriè ſ.commo.lin commodato. in fi.& de cuict.l.ſi.item amittit quis decre.bo.poſ.tempore quā non habuit:vt ſ.de ſuc.edi.l.j.§.decretali.& facit inſti.de cap.dimi. §. ſeruus.Accurſius.

p *Cum amplius.*]Pone caſum vt ſ.de condi.inde.ſi non ſortem. §. ſi centum.item pone quòd debeo iter,ſoluo viam , repeto totam:quia eſt indiuidua.vt ſ.ad l.Fal.l.j.§.ſi vſusfructus. aliud eſt ſi id quod eſt ſolutum,eſt diuiduum,vt pecunia vel oleum : vt ſ.de cōdi. indeb.ſi non ſortem.§.idem Marcellus.in primo ergo caſu eſt ratio, ne inuitus incidat in communionem.in ſecundo impoſsibilitas:quia non poteſt diuidi.item poteſt poni.ſ.de vſufru. ſed & ſi quis ſtipuletur.§.quid ergo ſi amiſſo.in ſi.

q *Is natura.*]id eſt,naturaliter iure gen.obligatur quis ciuiliter & naturaliter in omnibus ferè cōtractibus:vt ſ.de inſti.& iur.l.ex hoc. & ita hic intelligitur.Naturaliter autē quis tenetur de iure gen.nudo pacto:vt ſ.de pac.l.j.in prin.At ciuiliter tantum per ſcripturam: vt in ſti.de lite.o b.Accur.

r *In ambiguis.*]id eſt,dubiis.Si pater promiſit pro filia dotem , & ambiguum ſit an de ſuis:vel filiæ bonis promiſerit, præſumitur de ſuis:vt C.de do.pro.l.fina.item poni poteſt ſupra de in. do. ſi ego. §.ſi res.Item ſecūdum Io.in fœmina intercedēte pro dote an habeat

Velleia.

Add. præ. no. in tex. & gl.& doct. extrā de vſu. & in cō. præben. & ſc. ſedes. extrā. de di nor. in actis.

Inuitus quandoque; donat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Velleia.vel non dicitur ꝙ nō:vt C.ad Velle.l.fi.& ʒ.de iure do. l. promittendo.in prin.Item potest poni ʒ.de pac.do.l.si conuenerit.

a ¶ *Melius.*]quàm contra dotes.Accur.

b ¶ *Non est nouum.*]Si id quod testator mihi in diē debebat, vel sub cōditione legauerat mihi purè,valet legatū:licet viuo testatore dies vel conditio extiterit:& ita peruenit ad eum casum à quo incipere non potest : vt instit. de lega.§.quòd si in diē.Item si qua mulier à me repudiata nupserit Seio quem ego postea arrogaui : nihilominus inter hunc filium meum adoptiuum , & vxorem eius remanet matrimonium:vt supra de ri.nup. l. si qua. licet peruenerit in eum casum à quo incipere non potest. filius enim adoptiuus etiā emancipatus non potest accipere vxorem quondam patris adoptiui : vt supra de ri. nup. l.adoptiuus. in prin. Item potest poni per hanc l. supra de verb.obli.l. pluribus. §. & si placeat. & l. existimo. & de serui. l. pro parte. Sed argu. contra.supra de iis ꝙ pro nobis cauſſis.

LXXXVII. Idē libro vij. Quæstionum.

NOn solet [c] deterior cōditio fieri eorum [f] , qui litem contestati sunt , quàm si nō essent, i sed plerūque melior.

LXXXVIII. Idē libro xiij. Quæstionū.

NEmo enim persequendo, detetiorem causſam , sed meliorē facit. Denique post litē contestatā hæredi quoque prospicitur: i ꝙ heres tenetur ex omnibus cauſſis.

LXXXIX Scæuola libro v. Quæstionum.

NVlla [g] intelligit mora ibi fieri , vbi nulla petitio est.

XC. Paulus lib.x.Quæstionum.

dere melius [a] est.

1 ¶ Non est nouum [b] , vt quæ sē mel vtiliter cōstituta sunt durēt, licet ille casus extiterit [c] , à quo initium capere non potuerunt.

2 ¶ Quoties [q] æquitatē [r] desiderij,naturalis ratio,aut dubitatio iuris moratur, iustis decretis res temperanda est.

LXXXVII. Idē libro vij. Quæstionum.

NOn solet [c] deterior cōditio fieri eorum [f] , qui litem contestati sunt , quàm si nō essent, i sed plerūque melior.

LXXXVIII. Idē libro xiij. Quæstionū.

NEmo enim persequendo, detetiorem causſam , sed meliorē facit. Denique post litē contestatā hæredi quoque prospicitur: i ꝙ heres tenetur ex omnibus cauſſis.

LXXXIX Scæuola libro v. Quæstionum.

NVlla [g] intelligit mora ibi fieri , vbi nulla petitio est.

XC. Paulus lib.x.Quæstionum.

QVandiu [h] possit valere testamentum.tandiu legitimus [i] heres [i] non admittitur.

XCI. Idem lib.xv.Quæstionum.

INomnibus [k] quidem , maximè tamē in iure, æquitas spectanda est [l] .

XCII. Idem lib.xvij.Quæstionum.

QVoties [l] duplici iure defertur alicui successio:repudiato nouo iure quod [m] antè defertur,supererit vetus [n] ,

XCIII. Scæuola libro v. Responsorum.

SI librarius [o] in transcribēdis stipulationis verbis errasſet, nihil nocere quo minus & reus & fideiussor tenerentur.

XCIIII. Metianus libro j.fideicommissorum.

FIliusfa [p] .neque retinere, neque recuperare, neque adipisci ii possessionem rei peculiaris [q] videtur.

XCV. Vlpianus libro ij. fideicommissorum.

NOn solent [r] quæ abundāt, vitiare scripturas.

QVandiu [h] possit valere testamentum.tandiu legitimus [i] heres [i] non admittitur.

XCI. Idem lib.xv.Quæstionum.

INomnibus [k] quidem , maximè tamē in iure, æquitas spectanda est [l] .

XCII. Idem lib.xvij.Quæstionum.

QVoties [l] duplici iure defertur alicui successio:repudiato nouo iure quod [m] antè defertur,supererit vetus [n] ,

XCIII. Scæuola libro v. Responsorum.

SI librarius [o] in transcribēdis stipulationis verbis errasſet, nihil nocere quo minus & reus & fideiussor tenerentur.

XCIIII. Metianus libro j.fideicommissorum.

FIliusfa [p] .neque retinere, neque recuperare, neque adipisci ii possessionem rei peculiaris [q] videtur.

XCV. Vlpianus libro ij. fideicommissorum.

NOn solent [r] quæ abundāt, vitiare scripturas.

nulla,scilicet nec cōis,nec specialis:quæ quid sit,& eius effectus:dic vt ʒ.de vſu.l.mora.Item quod dicit ibi,id est,in sol.ipsius rei , id est, pro qua re.Itē nulla petitio,quia naturalis obligatio tātum:vel quia naturalis & ciuilis,sed exceptione repellitur:vt ʒ.fi cer.pet.l.lecta.§. sed cum sortis.per quam etiam potest poni hic casus.

h ¶ *Vsandiu.*]Hoc idem habes supra de acqui. hered. l. quandiu & C. de secun. ta. l. j. & communia de tra. supra de bo. auth. iud.pos.l.si seruus,sed ibi non videtur posteà valere testamentum : vt ibi.& ʒ.eo.si nemo.Item contra.supra de here.instit.l.si quis ita heres instituatur.§. si legitimus. sed illud propter expressam voluntatem testatoris. vel melius ibi non venit legitimus ab intestato , sed ex testamento : vt arg. supra. de vulga. subst. qui duos.sed illud argu. capiat qui potest. Azo. Itē contra arg.supra de Car. edic.l.scriptus.§.fi.

1 Flo. decē heres.

1 Flo.fit.

1 Fl.renetur.

i ¶ *Legitimus.*] ab intestato veniens. Accursius.

1 Fl. aptici.

k IN *omnibus.*]in professionibus cunctis scilicet grammatica, dialectica,& cæteris æquitas est spectanda in iure , id est, in arte boni & æqui,cuius iuris meritò quis nos sacerdotes appellat:vt supra de iusti.& iur.l.j.in prin.vel aliàs secundum Io. in omnibus s. pactis,contractibus,& vltimis voluntatibus est æquitas seruāda, præcipuè tamen in iure,id est,in iudicio:vt & C.de iudic.placuit. & supra de eo quod cer.Io quod si Ephesi.§.in summa.& C. de testa.præposteri.Accur.

l QVoties.]suo heredi puta filio defertur hereditas iure veteri per l.xij.tab.vt instit.de hæ.ab intest.in princ.Itē iure nouo.i. prætorio per Vnde liberi:vt instit.de bo.pos.§.cum de testamentis.Si ergo repudiat bo. pos.adhuc admittitur de iure veteri:vt C. de iure deli.suum heredem.est enim prætorium nouū,vt supra de iust.& iur. l.ius ciuile.§.ius præto.Qđ ergo dicit,ante defertur,dic.s.ꝙ cæteris in motioribus gradibus cōstituris.vt supra quis ordo l bo.pos.ser.l. j.aliàs male diceret:quia in eodē tempore defertur vtroque iure.vel etiā posteà cœpit deferri nouo iure.Vel secūdo pone casum in legitimo herede instituto qui repudiat ex testamēto,adīre pōt ab intestato:vt supra de acqui.her.l.nec is §.heres.& secūdū hoc testamētū ē ius nouum,Ab intestato scilicet per l.xij.tab.et.vetus,quæ tamē confirmat testamentarios:vt ʒ.de ver.sig.l.legitimos. & quod dicit ante, bñ dicit:vt supra.proxi.l.quādiu.& facit supra de leg.ij.fi duobus.Ac.

m ¶ *Quod.*]id est,testamentaria.

n ¶ *Vetus.* xij.tabularum.Accur.

o SI *librarius.* id est,scriptor librorum:vt C.de vete.iu.enu.l. fi. §. antepe.Vel,id est,notarius apud quē fiebat testamentū per æs & libram:de quo testamento est instit.de test.in prin.Si ergo errauit, in stipulatione præponendo respōsionē.cū ecōtra scribere debuit : vt instit de ver.obli.in prin.vel vocādo eam transactionem,nihil. nocet:vt hic.Idem in cæteris contractibus intelligas.nam plus valet ꝙ agitur,quàm qđ scribitur:vt C.plus valere qđ agitur.l.j.nisi in casibus vbi pualet scriptura:vt supra de vsufru.lega.I.fi alij.Idē in libello supplicatorio quod in stip.dixi.C.de erro.aduo.l. ij. & de fal. nec exemplum.Item in naturalibus:vt supra de ſta.ho.Imperator.Item in testamentis,siue in legando.vt supra de lega j. qui quartam. siue in parte institutionis:vt supra de here.instī.quoties,§.j. siue in omittēdo:vt C.de testamen.l.errore.Acc.

s Not. glo. ad hoc ꝙ non valet instrumentū seu actū inter partes celebratū. Bolo.

p *Filiusfa.*]secundū has ll.quicquid filiusfa.quærebat, vt domino seruus,ita patri quærebat,præter castrensia:vt instī.per quas p. so.§.j. vt nec mōmēto penes filiū cōsisterent,vt supra de acq. hered. placet. vnde idē in possessione,vt hic,etiā si ab alio possideatur fili⁹, vt supra de acqui.pos.l.quicquid.dūmodo sit verus filius,vt supra.de vsuc.l. iusto.hodie aduentitiorum omnium bonorum dominium & possessio quæritur filio:vt C.de bo.quæ lib.cum oportet.Accur.

q ¶ *Peculiaris.*]peculij profectitij.Accur.

r NOn *solent.*]Pone vt ʒ.de vſu.l.vſuras.& l.placuit.Item & ʒ.de au.& ar.le.l.pediculis.§. Labeo. Item C.de do.l. fancimus. in prin.Itē C.de testa.l. testamentū.Sed arg.cōtra ʒ.eo.actus.& instī.qui da.tur.pos.§.proprijs.& illud generale:Vtile per inutile nō vitiatur.

Nemo

a NEmo *dubitat.*]Si Titius mihi 100.debet ex causſa fideiusſiōis cū aliis,& nihil habet.Seius tñ eū defendit cum fideiusſione iud.solui:videtur Titius soluēdo que ad me qꝫ à defensore vel fideiussore sum exacturus:& ideò opponet beneficiū epistolæ diui Hadriani:vt Instit.de fideiuſ.§.fi plures.& facit ʒ.tit.j.l.soluendo. Accur.

b IN *ambiguis.*] Hæc regula obtinet in rescriptis.vt supra eo.Neratius.Item in testamentis:vt supra de leg.iij. nō aliter. Item in legibus condendis : vt C. de legibus & consti. l.fi.Item in prætoriis stip.vt supra de præto. stipu. l. in prætoriis. Item secundùm Azo. in sententiis iudicū:vt supra de re iu di. acta. at in contractibus non : quia aut constat eos dissensisse , & non valet contractus:vt supra de verbo. obliga. inter stip.§. j. aut dubitatur : & tunc fit interpretatio contra proferentem : vt supra de pact. Veteribus. Quod autem hic dixit maximè, iunge cum præcedentibus , q. d. maximè in ambiguis : quia & in non ambiguis receditur à verbis : & prævaler sententia : vt d. l. non aliter. vel lege cum inferioribus, q. d. etiam aliud inspicitur quàm sententia , si ea non liqueat. nam statur tunc verbis , si non liqueat : vt supra de rebus du. qui habebat. Accur.

Conseor. ex.in e. intelligentia. extra de verb.sign.

x Manuscr. auferuntur.

y Flo.lucrū.

x Flo.& primo. z Flo. enim ff.

c E *A sola.*] Hoc verbum sola , potest esse adiectiuū illius sententia. q. d. sola sententia deportationis aufert bona fisco:non autem relegationis, nisi expressè fiat bonorum ademptio:vt C.de pœ.l.deportatorum.Item potest esse adiectiuū illius dictiōis subauditæ,scilicet bona.q.d.ea sola bona aufert sententia,quæ fiscus vult agnoscere. Quid ergo erit de aliis?Respon. hæredibus deportati:quasi ipse sit mortuus:vt ʒ.pro fo.l.actione. §.publicatione.nō ipsi deportato,quia malè meritus debet egere:vt ʒ. depo. l.bona fides.sed videtur quòd etiam deportatus:vt C. de bon.proscr. l.deportati.Quis autem possit deportare,dic vt ʒ.de leg.iij. l. j. §.deportatos.& §.item à præfecto.Item nonne ipso iure fisco quærūtur? Respon.non quando non constat ea esse soluendo:vt ʒ.de iu.fis.l.j.§. an bona.Item hæc hodie cessant nisi in crimine maiestatis:vt in aut. vt nulli iudi.§.fi.

d *Vtoties.*]Si xx.in bonis habeas:& mihi xx.ex causſa donationis promittas,& Titio xx.præfertur qui primò litem contestatus est. vel melius qui primò ad sententiam peruenerit:vt supra de pecu.l.ij verò.Vel pone vt C.de rei ven.quoties.in fi.vel vt ʒ.de lega.j.fi pluribus.in fi.sed in vltimis voluntatibus & aliis seruatur vltimum.Vnde distingue,aut pendet ex voluntate vnius tantum & vltimum pualet:vt in vltima voluntate:vt supra de leg.j.si mihi.§.in lega tis.& de iniu.testī.l.j.Itē in legibus.vt supra de legi.& senatusc̄on. nō est nouū.& in rescriptis.Si verò pendeat ex voluntate plurium,vt in contractibus omnibus,tunc vltimum derogat primo si omnes cōsentiant:vt C. de pact.pacta.& no.supra de acquir.pos.fi.quis à me.aliàs non derogatur primo:vt in pignore:vt C.qui po.in pigno.ha. fi fundus.& supra de rei ven.quoties.Accur.

e NOn *potest.*]pone vt C.de distra.pig. si rediduum. Item supra de cōdi.& demon.l.in testamēto.in fi.Item vt supra. de vsur. si quis solutioni.& facit ʒ.eo.l.qui in ius.§.nemo.Accur.

f OMnia.]pone vt no.supra eo.nihil tam.

g VT *lex.*]pone vt supra de ædil.edi.l.si vēditor de his.Itē C.de bonis.& re.l.j.Item C.de fideiuſ.l.pe.Itē cauē dicit lex : quia secus in testamentis & contractibus.Item hoc ex benignitate.

h ¶ *Primo.*]nedum sexagesimo.

i VI *vetante.*]Pone de albo corrupto.nam facit contra edictū, quandoque ex edicto,quandoque ex sententia: vt supra de iur.om.iud.si quis id.in princ.& §.si dum.Item vt supra de in ius vocando.§.patronum.

k ¶ *Etus est.*]qui potest dare actionem actori condemnando reum:is potest absoluendo eum auferre.ad quod ʒ.eo.nemo qui cum.& facit supra.eo.omnia.

l ¶ *Actionem* per sententiam scilicet absolutoriam.

m ¶ *Et dare.*]scilicet per sententiam.condemnatoriam.

n *Emo.Debet.*]vt ʒ.de in ius vocā.l.plerique.& hoc in ciuilib⁹. secus in criminalibus:vt in authen. vt nulli iudi. §.quoniam.

o S *in duabus.*] Pone vt supra.de sol. in his.§. Imperator. & l. si quid. & l.cum ex pluribus. Item facit ʒ. de pœnis.l. in seruorum. & C.de inceſt.nupt.l. hūmlem.& ʒ.de iureiur. l. nā posteā.ibi, nec multum. Accur.

p V *Bicunque.*] Pone vt supra.e.omnia. & facit supra de dā. infec.l.iij.§.j.& §. ij. & ad municip.ea quæ.

1 Flo.æquitate.

2 Flo.impatrem habet.

q L *ibertas.*]Dic vt supra eo.l. nō est. §. infinita.Ité ad hoc supra si qua. pau. fe. dic. l. ex hac. & de verb. obli. liber homo.sic res sacra non recipit æstimationem : vt supra de rerum di.sacra.§.fin.In casu.falsit vbi liber homo venditur certo pretio : vt Instit de iure perso. §. pen.alia omnia æstimantur pecunia : vt C. de consti.pec.l. pe.§. & nō minem.sed non econtrà pecunia per res:vt supra de fideiuſ. si ita fideiussorem accepero. vnde dicitur: omnia sunt venalia Romæ. Item hæc æstimatio est triplex. nā est communis , & conuenta,& singularis : vt supra de act.emp.l.j. Accursius.

Liber homo quādoque recipit æstimationem.

1 Fl. poteſt.

r CVm *seruis.*]Pone vt C.ā noxa.si tibi & dic vt supra eo.l.qđ attinet. naturaliter tamē tenetur vt liber:vt instī.de fi leiuſſ.§.j.

s FErè.]De ætate pone exemplū in minore delinquente per culpā:vt C.si aduer.deli.l.i.Item in sene , qui leuius punitur ꝙ iuuenis:vt supra de ter.mo.l.ij.Itē de imprudentia pone in eo maiore qui corrupit albū:vt supra de iu.om.iu.fi quis id.Prædictis quidē succurritur vel ipso iure,vel per restitutionē,vt patet hac distinctione: cū minor deliquit:aut infans,& ipso iure nō tenetur:vt supra de reiven.quod infans, aut maior infante:& tūc aut per culpā,& tūc succurritur.per rest.in integ.re.vt in nihilum teneatur:vt C.si aduer.deli.l. in fi.aut dolo:& tūc fi ciuiliter agitur,non iuuatur.vt supra.de mi.fi ex causſa. §.fi in cōmissum.nisi vt pro cōsesso vel transacto habeatur vt ea l.§.nunc videndum.Si criminaliter:aut est atrox tantum, & nō subuenitur nisi quarenus miseratio ætatis pduxerit iudicē ad mitio rem pœnam.aut atrocissima:vt in capitulis l.Iul.de adul.& tunc ad nihilū:vt supra de mino.l.auxiliū.§.in delictis.in duobus tñ casibus etiam si dolo deliquerint,non tenētur.primus,vt C.si aduer.deli.l. fi seruus.& C.de iis qui no.infa.l.pe.maiores enim tantum tenent ea delicta.Item in tertio vt C.de fal.mo.l.in fi.& de imprudentia, quæ etiam maiores excusat,pone in eo qui rapuit rē suam credēs sibi licere.nam excusatur à pœna furti & vi bo.rapt.licet nō à pœna cōstitutionis,si quis in tantam.vt Instī.vi bo.rap.§.quia tamē. Item pōt poni in omni actione qua quis non tenetur nisi commiserit dolum, vt ān albo dixi.Itē potest poni in cōtractu dotis imperitè facto.vt C. de rei vxo.ac.§.& vt plenius.Itē pōt poni in lege Cor.de fic.qua ꝙs non tenetur fine dolo:vt C.ad l.Cor.de fic.l.r.& ʒ.ad l.Cor.de fic.l.in lege.& l.infans.& l.diuus.Itē in adulterio:vt supra de adult.l.pen. In casu etiam in crimine propter culpam delinquentes non excusantur:vt supra de custo.& exig.re.l.carceri.& l.fi.in prin.Accur.

a Senex leuius quàm iuuenis punitur: & ideo in minoribus criminosis incipit tortura & quæstio à iuuenti. pro quo facit l.r. in prin.& l. ex libero. §. fi. Flo. de quæstio. secundū Oldra. in tracta. de quæstio.qō. 3. Dolo de linquens nō semper punitur semper fu ti tenetur

t VIlum.]Si patiatur dominus seruum delinquere cū prohibere non possit:non patitur.scilicet crimen cōmitti.Vel nō patitur crimē,id est,criminis pœnam.& hoc nisi in culpa fuerit dominus quòd prohibere non possit:sicut & alias tenetur quis de casu.si culpa præcesserit casum:vt Instī.qui.mo.re contra.obli.item is.& dixi supra eo.contractus.

v IN *eo.*]Si stipulatus sum à te xx.tu respōdeas decē,vel ecōtra,vallet in decem si placeat mihi respōsionis diuersitas:vt ʒ.de verb. obli.l.j.§.cum adiicitur.Si verò diuersitas in stipulatione specierum

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,tunc aut vnum stipulor,& tu respõdes aliud:& nõ valet,aut plures scilicet species stipulor:& tũc aut copulatiue,aut disiunctiue qđ dic vt Insti.de inuti.stipu.§.prætereà.Itẽ pone,locaui pro x.tu sentis de xx.valet in x.vt ℨ.loca.si tibi decem.Item pone,vt ℨ. de cõsti. pec. l.sed si in diem.§.sed si quis xx.Itẽ potest poni,quãdo cõceditur alicui quod maius est, & quod minus est, concessum videtur:sicque consonabit regulæ superiori l. non debet. Cui qđ plus est licet : non debet quod minus est non licere. & dic vt ibi. Item pone in tribus arbitris: vt suprà de arbi. l. diem. §. si plures. Item hoc idem potest assignari in seruitute. nam plus est habere actum quàm iter. qui ergo concedit actum, & iter concedere videtur quò ad commoditatem : vt Institut. de serui. §. actus.

a ¶ *Nemo aliena.*] Si quis obtulit se defensioni alienæ rei, i.causſæ, debet satisdare cum fideiussoribus : vt suprà iudica. sol. l. si ad defensionem. in fin.& supra qui satisd.cog. l. j. est & satisdatio iud. sol. vt Instic.de satisd.§.fi.quæ tria continet : vt ℨ.iudi.sol.l.iudicatum solui. Dicitur ergo hic defensor expromissor : quia ipse promittit principaliter reo non obligante se:vt ℨ.de dolo.l.& eleganter.§.seruus pactionis.Item bene dicit alienæ:quia secus in sua:vt Instit.de satisd. §. sed hodie. Item hoc in ciuili. in criminali non admittitur defensor: vt supra.de pub.iudi.l.pen.§.ad crimen.nisi ad allegãdas causſas absentiæ:& tunc non satisdat:vt supra.de procura. seruum. §. publicè. Sed an dare volens pignora auditur? Videtur quòd sic:quia est æquipollens.vt Instit.de rerum diui.§.venditæ.Econtra videtur cp non:vt ℨ.de præto.stipu.prætoriæ.nam periculum est in custodia pignorum. Item hæc regula fallit in veris tutoribus:vt C.de admi.tut.l.vlti.§. defensionem.In quasi tutoribus,vt orphanotrophis:vt C.de epis.& cle. l.orphanotrophos.& in auth.de eccle.tit §.fi.quandoque satisdatio pro nuda repromissione ponitur,qua contentus actor fit : vt suprà tit.j.l.satisdationis.

b ¶ *Pupillus.*] Pone vt ℨ.de trib.l.iij.§.si ipsius.vbi pupilli scientia nõ inducit tributoriam.Item pone C.de fal.mo.l.j.§.impuberes. Itẽ pone,si patitur fieri opus per quod aqua pluuia ei noceat:nõ ꝑiudicat sibi:secus in maiore:vt ℨ.de aqua.plu.arcen.l.Labeo.Item vbicunque ꝑtientia alicui præiudicet,non præiudicat pupillo:vt si quis rẽ eius obliget eo præsente.nam maiori ꝑiudicat:vt C.ad Velleia. si fine.& in toto illo generali patientia pro consensu habetur quantum ad sui commodum.vt si agat,pati credatur:vt ℨ.de inuit.illud relatum. Itẽ hoc nisi sit pubertati proximus:aliàs potest delinquere:& tenetur:vt j.eo.pupillum.& l.pupillus.

c ¶ *Vbi.*] Instituo te hæredẽ si feceris illud & illud. vtrũque fieri debet.si vero ita,si illud aut illud,alterum:vt ℨ.de cõdi.insti.l. si heredi plures.Item pone eodem modo in stip.vt ℨ de iu.do.plerũque. in fin. Quid ergo si non est ibi neque coniuncta neque disiuncta:Respõ.in telligitur ex mente proferentis:vt ℨ.de verborum significatione.alienationis.§.fina.Sed quid si mens non apparet:Respon.sufficit alterum factum.& hic est casus huius l.maxime quia in obscuris quod minimum est sequimur:vt ℨ.eo.l.semper.sciat etiam quòd frequenter cõiuncta pro disiunctis,& econtra ponuntur:vt ℨ.de verbo.significati. l. cõiunctionẽ.& l.sæpe. & C.de verb.sig.l.pe.Item facit ad hanc l.ℨ. de man.testa.l.quod vulgò.& de re.du.si is qui.§.cum ita.& de diuor.& re.l.fi.& ait lex in principio.& de cõdit. & demon.l.cum pupillus. §. fi.

d ¶ *Mulieribus.*] Pone in muliere intercedente:cui subuenitur : nisi decipiat:vt ℨ.ad Velle.l.ij.§.verba.Tuatur ergo cùm defenditur, scilicet a damno,dolo earũ nõ interuenientes.alias nõ:quia sic facilius calúniarentur,id est,ad deceptiones peruenirent.& sic calumniarẽtur largius ponitur quàm ℨ.ad Tur.l.j.§.calumniari.Itẽ no. auferri occasionẽ delinquendi,sic C.de Lati.li.tol.l.j.§.sed nec furandi. Itẽ potest poni in mulhere inutiliter sibi dotẽ stipulãte:vt C.de rei vxo.ac.l.j. §. j.Itẽ si rationes aduersario nõ ediderint:vt ℨ.de eden.l.j.§. fi. Item si acceperint fideiussorẽ minꝰ idoneũ iudicio sisti.vt ℨ.qui satisd.cog.l. de die.§.minori. Itẽ quãdo incestũ iuris ciuilis ignorantia commiserint:vt ℨ.de adul.si adulterium.§.j.ibi,nã si sola,&c.& §.fratres. ibi nam & mulieres,&c.Itẽ viduis subuenitur,in quarũ domibus ob earum negligẽtiã falla moneta est fabricata:vt C.de fal.mone.l.j.§. viduas.Itẽ subuenitur vt non cadant in Turpil.licet desistant : vt ℨ.ad Turpil.l.j.§.actionem.in fi.§.Item si aliquem in fiscum detulerint : vt suprà de iure fisci.l.ij.in fi.Accu.

e ¶ *Vpillum.*] Aliquando dicitur pupillus proximus infantiæ : vt Inst.de inuti.stip.§.furiosus aliquando proxi.pubertati:vt hic. accipio ergo medium,vt à decimo anno & dimidio ℨ.masculus dicat proxi.pubertati:& hic talis delinquere potest:vt hic,& ℨ.de fur.l.impuberem.& ad legem Aquil.sed.& si quemcunque.§.sed & si infans, excipe adulterium:vt ℨ.de adul.l.si minor. Accur.

f ¶ *In heredes.*] Actio furti est merè pœnalis hincinde , vt ℨ.de fur.& pignore.§.cum furti.& sic in heredem non datur:vt hic, & Instit.de perpe.& tem. ac. §. non autem.Item actio leg.Aquil. est pœnalis ratione inficitionis & repetitionis. vt insti. ad l. Aquil. §. is autem verbis. & ideo in heredem nõ datur,nisi in id quod ad eum peruenit:vt ℨ.ad l.Aquil.inde Neratius.§. hanc actionem. item actio vi bono.rapt.i prin. est pœnalis ratione triplici : vt insti. vi bo. rapto.& ideo nõ datur in heredem:vt ℨ. vi bo.rap. l.ij.§.fi. Item actio iniuriarum est pœnalis:quia nihil actori abest, & nihil adest reo : & ideo in heredem nõ datur, vt insti.de perpe.ac. §. non autem.Sed nunquid dabitur his casibus in heredem de eo quod perunit ad secundum ? P.respon.fic.sed non potest stare nisi in Aquil. nam in furti actione,cùm mera pœna sit, nil de ea peruenit ad heredem.Item de act.vi bo.ra.planum est , quia etiam in id quod peruenit,non datur:vt ℨ.vi bo.ra.ij.§.fi.Item in actio. iniuriarum non potest aliquid peruenire.Item hęc regula tenet nisi lis sit contestata vt ℨ.e.l.non solet.& l.seq.Item nonne cõdi.fur.est pœnalis quandoque.vt ℨ.de cõdict.furt.si cõdicatur.& tamẽ datur heredi:vt insti.de obli.ex delic.§.fi.Sed respon.hæc regula loquitur quando actio q̃ est pœnalis,oritur ex maleficio. At condictio furtiua ex variis causſarum figuris:vt not.ℨ.de condi.fur.fi pro fure.§.fi.Item prædicta sunt vera siue sit pœnalis hincinde:vt in exẽplis huius l.siue ex parte rei tantum:quia tunc non datur in heredem nisi in id tãtum quod peruenit ad eum:vt ℨ.de eo per quem fac.erit.l.j.§.si plures. & §. fi. siue actoris tantum,vt quia accepisti à Titio pecuniam vt mihi negotiũ per calumniam faceres:quo casu teneris mihi.& licet non abiit mihi aliquid,tibi tamen abest.& in eo non est tibi pœna:vt ℨ.de calum. l.& generaliter.§.fi.sic in heredem non datur nisi in id quod peruenit:vt ℨ.de calum.l.in heredem.Accur.

g *Nihil.*]quo ad effectũ.& pone vt ℨ.de dol.l.& elegãter.§.seruꝰ pactiõis.sed fallit:quia si habes exceptionem pacti,& paciscamur vt liceat petere,valet:qđ nõ valeret si ipso iure fuisset liberatus per pactũ primũ: vt ℨ.de pac.si vnus.§.pactus ne. §. sed & si pactum.

h *In toto.*]si sum absolutus à petitione totius fundi,videor absolutus à qualibet parte:qa pars est in toto:vt ℨ.de excep.rei iudica. si quis cum totum.& repete quod no.ℨ.eo.l.in eo quod.Accurs.

i *In obscuris.*]Si rem aliquam pro decẽ libris tibi vẽdidi:nec apparet de qua moneta egerimus:& vnus dicat de Veronẽsibus,alter de imperialibus actum:primò inspiciturquod verisimile est. si enim res digna erat decẽ libris imperialibus,vel multo maiori pretio:nõ est verisimile eos egisse de vili moneta.si autem non potest apparere quia valet minus.x.lib.imper.& plus x.lib.Veronen. tunc inspiciam quod plerunque fieri solet.si enim est consuetudo in ciuitate vt qui loquuntur de nummis,de Veron.intelligant:tunc videtur de eis cõuenisse.& sic de cæteris obscuris:ficut diximus ℨ.eo.l. semper. Item facit I nisi.qui manu.non pos.§.idem iuris.Accur.

k *Si quis obligatione* Pone exemplum vt ℨ.de calum.quin etiã. Itẽ pone:Si testator legauerit creditori meo x.quæ debeo,mei cõtemplatione,vt à te liberet:videor ego capere totum:vt ℨ.de leg. iij. l.fideicommissa.§.interdum.etiam si parum vel nil habeam : vt ℨ. de do.cau.mor.l.mortis causſa.§.j.Item pone ℨ. ad leg. Fal. quærebatur. & l.Nesennius.§.fi.Sed si fiat:hęc liberatio causſa donationis:an exigitur donatiõis insinuatio,si est vltra quingẽtos aureos vel solidos? quidam quòd non,arg.ℨ.de dona.l.Modestinus.sed certè ibi non erat præsens debitum,sed per tempora:argu.C.de vsur.l.vsuræ. & facit ℨ. quæ in frau.credi.l.ian fi.Accurſius.

l ¶ *Non potest.*]Si dolo vel metu me induxisti ad promittendum tibi.nil videris accepisse,id est,acquisisse:cum habeam excep. doli vel metus.vt ℨ.l.proxi.nihil.Sed opp.ſi tibi inferenti metum non quæritur:ergo nec ego perdo:ergo nõ habeo excep.quod me.cau.quæ dãnũ exigit:vt ℨ.quod me.causſa.sed & si partus.§.Iul. quod est falsum: imò habeo actionem & exceptionem:vt ℨ.eo.tit.l.meorũ.§.sed quod prætor? Respõ.si beneficium edicti quod me.cau.mihi nõ subueniat, damnum patior:quia solidum soluere cogor:sed quia beneficii mihi datur,dicitur,quòd damnum pati non videor.Hæc eadem quæstio fit in damno iniuria dato.Item in eo qui temporali actiõ. tenebatur ei cuius negotia gesſit,dũ gereret à se nõ exegit : vt ℨ.de neg. gest. diuortio.& eadem respon.adhibetur secundum Azo.

Nihil

Nihil consensui.] Emptio,locatio & similes sunt bo. fid. & habẽt suũ esse & vestimentum ex consensu : vt insti.de actio.§. actionũ.& de obl.ex cõsensu.si ergo fiũt per metum,rescindũtur per except.& per act.Quod met.cau.vt supra quod met.causſa.l.metum. §.sed quod prætor.ergo metus est contrarius consensui:cùm vnum conseruet , alterum destruat. Sed op.in metu est consensus licet coactus : et si sit heres coactus adire:vt supra quod met. cau. l. si mulier. & transfert dominium : vt C.quod met.causſ. si vi. & datur actio licet detur exceptio , vt dixi : & probatur. C. de inutil. stipul. l. dolo. ergo consensus est contrarius consensui. Sed respon.coactus consensus est contrarius spontaneo , non simpliciter.Itẽ op.non consentire est magis contrariũ. sed dic quod hyperbolicè loquitur. sic supra. de iurisd.omn.iud.l. si per erroré.Vel dic , spontaneo consensui nil plus contradicit quam coactus. Itẽ op.si dolus dat causſam contractui , ipso iure est nullus:vt supra.de dolo, & eleganter. circa prin. sed in metu inest dolus:vt supra. qđ met. causſ.l.sicum ex.§.cũ Sed resp.illud quod dicitur in l. & eleganter. est de dolo simplici, cui metus non est mistus.Item not.qꝰ dicit vis , & metus secundum antiquos: sed hodie idẽ est vis scilicet compulsiua.de qua hic dicit , quod me. cau.vt ℨ.quod me.cau.l.j.& sic pone,&,pro id est.

1 Flo.ac bonæ.

Consensus cõsensui qñ que contrarius est.

1 Fl.est.l.58. Est enim in Flore. hinc in finem vs. que, huius tituli pertur batus ordo legũ. Vide Augusti. li. 1 cap.1. 1 Flo159. 1 Fl. possit. 1 Flo.160.

b ¶ *Non capitur.*]id est decipitur.& pone in minore qui emit seruũ necessarium qui postea decesſit.vt C.de in integ.resti.min.l. non videtur.& ℨ.de min.l.verum.§.item non restituetur.Accurſius.

c ¶ *Non videntur.*]Pone vt supra de iurisd.omnium iudi. si per errorem.& de iudic.l.ij.in prin.& C.loca.l.ad probationẽ. & dic de error facti:secus si iuris qui nocet:vt supra de confeſ.l.nõ fatetur. Itẽ hoc nisi sit cõmunis error facti:quia tunc facit ius:vt ℨ.de offic.pre-to.l.Barbarius.& de sup.lega.l.ij.in fin. Item argu. contra huic. l. suprà ad leg.Falc.l.j.§.fi legatarius.

d *Prætor.*]Quãtũ ad effectum eiusdem iuris est bonorum possessor cuius est heres.nam vbicunque heres de iure ciuili habet directam actionem,& bon.possſ. vtilem. in casibus tamen deterioris conditionis est heres,quàm bonorum possessor.vt ℨ.de cõtra tabul. l.si ex duobus.& de leg.præ.bo.possſ.l.si ex duobus.Accur.

e *Creditor.*]Si consentiat creditor debitori simpliciter pignus alienari:peric pignus alienatione secuta, nisi dicat:consentio saluo meo iure.vt C.de remiſ.pign. cum te.& ℨ. quib. mod. pig. vel hypot.solu.si debitor.§.fi.& l.sicut.§.fi voluntate.si autẽ non cõsentiat expreſsim,eo tamen sciẽte alienetur,cum putet ius suũ vbique durare,sibi non præiudicatur:vt d.l.sicut.§.non videtur.Accur.

f *Non vt ex pluribus.*]Eadem res potest mihi deberi ex pluribus causſis:vt si res aliena mihi legata fuerit : eamq; posteà emã : debebitur mihi ex causſa legati.& ex causſa emptionis:& vtranque potero intendere actionẽ:vt insti.de leg.§.si res aliena.dominiũ autẽ rei non nisi ex vna causſa potest acquiri:vt ℨ.de acquir.possſ.l.ij.§. ex pluribus.& ad l.Falcid.fundo,ſ.vel vsufcapione vel traditione : vt C.de pact.l.traditionibus.& in legato sola heredis adiectione : vt ℨ. de leg.j.l.si tibi homo.§.cum seruus.& aliis modis qui dicũtur insti. de rer.di.§.singulorum.vsque in fin.& ex hac ratione si ago rei vẽd. pra aliqua re,& succumbã,repellar posteà agens:quia cum nõ eram dominus nisi ex vna causſa:illã videor in iudiciũ deduxisse.non sic si egi personali, qa ex multis causſis potest deberi:vt ℨ.de exce.rei iudi.l.si mater.§.eandẽ.& l.& an eadem quæst.§.actiones. sed videtur posse probari dominiũ quæri ex pluribus causſis.cum enim vsufc.fit dñij acquisitio:vt ℨ.de vsuſ.l. vsufcapio. contingit ex pluribus causſis:vt ℨ.de acquir.possſ.l.iij.§.ex pluribus. Vsufcapio autem ex possſ. procedit:vt in definitione vsufcapionis cõtinetur.nã dicitur per cõtinuationẽ possſ.sine possſ.enim vsufcapio nõ procedit:vt ℨ.de vsufca. l.sine possſ.etiam cœpta desinit si interrũpitur possſ.vt e.ti.l.naturaliter.ficut ergo possſ.cõtingit ex plurib⁹ causſis, ita & vsufcapio:ergo & dominiũ.Respond.quod dicitur tantũ ex vna causſa quæri dominiũ:verũ est si accipias causſam proximã,scilicet vsufcapionem : cuius vsufcap.multæ sunt causſæ & tituli possidendi,qui sunt causſa remota ad dominium.sic & alias ex causſa proxi.& remota.vt ecce supra

Scribentes hic dicunt hanc gl. ad hoc fin. g licet finaliter debeat intercutire vbicunque aliquid remittitur,quia remittendo donationem hoc est verum si fit per modum donationis. secus si fiat per modum transactionis. Bolog

Nihil consensui.] Emptio,locatio & similes sunt bo. fid. & habẽt suũ esse & vestimentum ex consensu : vt insti.de actio.§. actionũ.& de obl.ex cõsensu.si ergo fiũt per metum,rescindũtur per except.& per act.Quod met.cau.vt supra quod met.causſa.l.metum. §.sed quod prætor.ergo metus est contrarius consensui:cùm vnum conseruet , alterum destruat. Sed op.in metu est consensus licet coactus : et si sit heres coactus adire:vt supra quod met. cau. l. si mulier. & transfert dominium : vt C.quod met.causſ. si vi. & datur actio licet detur exceptio , vt dixi : & probatur. C. de inutil. stipul. l. dolo. ergo consensus est contrarius consensui. Sed respon.coactus consensus est contrarius spontaneo , non simpliciter.Itẽ op.non consentire est magis contrariũ. sed dic quod hyperbolicè loquitur. sic supra. de iurisd.omn.iud.l. si per erroré.Vel dic , spontaneo consensui nil plus contradicit quam coactus. Itẽ op.si dolus dat causſam contractui , ipso iure est nullus:vt supra.de dolo, & eleganter. circa prin. sed in metu inest dolus:vt supra. qđ met. causſ.l.sicum ex.§.cũ Sed resp.illud quod dicitur in l. & eleganter. est de dolo simplici, cui metus non est mistus.Item not.qꝰ dicit vis , & metus secundum antiquos: sed hodie idẽ est vis scilicet compulsiua.de qua hic dicit , quod me. cau.vt ℨ.quod me.cau.l.j.& sic pone,&,pro id est.

Non capitur.]id est decipitur.& pone in minore qui emit seruũ necessarium qui postea decesſit.vt C.de in integ.resti.min.l. non videtur.& ℨ.de min.l.verum.§.item non restituetur.Accurſius.

c ¶ *Non videntur.*]Pone vt supra de iurisd.omnium iudi. si per errorem.& de iudic.l.ij.in prin.& C.loca.l.ad probationẽ. & dic de error facti:secus si iuris qui nocet:vt supra de confeſ.l.nõ fatetur. Itẽ hoc nisi sit cõmunis error facti:quia tunc facit ius:vt ℨ.de offic.pre-to.l.Barbarius.& de sup.lega.l.ij.in fin. Item argu. contra huic. l. suprà ad leg.Falc.l.j.§.fi legatarius.

d *Prætor.*]Quãtũ ad effectum eiusdem iuris est bonorum possessor cuius est heres.nam vbicunque heres de iure ciuili habet directam actionem,& bon.possſ. vtilem. in casibus tamen deterioris conditionis est heres,quàm bonorum possessor.vt ℨ.de cõtra tabul. l.si ex duobus.& de leg.præ.bo.possſ.l.si ex duobus.Accur.

e *Creditor.*]Si consentiat creditor debitori simpliciter pignus alienari:peric pignus alienatione secuta, nisi dicat:consentio saluo meo iure.vt C.de remiſ.pign. cum te.& ℨ. quib. mod. pig. vel hypot.solu.si debitor.§.fi.& l.sicut.§.fi voluntate.si autẽ non cõsentiat expreſsim,eo tamen sciẽte alienetur,cum putet ius suũ vbique durare,sibi non præiudicatur:vt d.l.sicut.§.non videtur.Accur.

f *Non vt ex pluribus.*]Eadem res potest mihi deberi ex pluribus causſis:vt si res aliena mihi legata fuerit : eamq; posteà emã : debebitur mihi ex causſa legati.& ex causſa emptionis:& vtranque potero intendere actionẽ:vt insti.de leg.§.si res aliena.dominiũ autẽ rei non nisi ex vna causſa potest acquiri:vt ℨ.de acquir.possſ.l.ij.§. ex pluribus.& ad l.Falcid.fundo,ſ.vel vsufcapione vel traditione : vt C.de pact.l.traditionibus.& in legato sola heredis adiectione : vt ℨ. de leg.j.l.si tibi homo.§.cum seruus.& aliis modis qui dicũtur insti. de rer.di.§.singulorum.vsque in fin.& ex hac ratione si ago rei vẽd. pra aliqua re,& succumbã,repellar posteà agens:quia cum nõ eram dominus nisi ex vna causſa:illã videor in iudiciũ deduxisse.non sic si egi personali, qa ex multis causſis potest deberi:vt ℨ.de exce.rei iudi.l.si mater.§.eandẽ.& l.& an eadem quæst.§.actiones. sed videtur posse probari dominiũ quæri ex pluribus causſis.cum enim vsufc.fit dñij acquisitio:vt ℨ.de vsuſ.l. vsufcapio. contingit ex pluribus causſis:vt ℨ.de acquir.possſ.l.iij.§.ex pluribus. Vsufcapio autem ex possſ. procedit:vt in definitione vsufcapionis cõtinetur.nã dicitur per cõtinuationẽ possſ.sine possſ.enim vsufcapio nõ procedit:vt ℨ.de vsufca. l.sine possſ.etiam cœpta desinit si interrũpitur possſ.vt e.ti.l.naturaliter.ficut ergo possſ.cõtingit ex plurib⁹ causſis, ita & vsufcapio:ergo & dominiũ.Respond.quod dicitur tantũ ex vna causſa quæri dominiũ:verũ est si accipias causſam proximã,scilicet vsufcapionem : cuius vsufcap.multæ sunt causſæ & tituli possidendi,qui sunt causſa remota ad dominium.sic & alias ex causſa proxi.& remota.vt ecce su-

perbia inflationis:charitas autem ædificat.hæc est vera quia superbia est proxima causſa inflationis.ac si dicas:sciẽtia inflat,falsa est:quia sciẽtia est causſa remota.nam scientia superbiam,& superbia inflationẽ generat.Item ad hoc ℨ.de excep.rei iudic.cum de hoc. & de condi. ob tur.cau.si ob turpem causſam.Accurſius.

g *Aliud.*]Si vendam tibi rem aliquam & euincatur:teneor de euic. etiam si non promiſi:vt C.de euic. l. non dubitatur.si autem vendenti consentiam: non teneor de euic. nisi pretium accipiam:vt supra de euict.l. quidam. licet si pretium non accipiã, circa ius meum mihi præiudicatur : vt C. de remiſſ. pign. l. fi. Accurſius. 1 Flo.liber-

h ¶ *Refertur.*] Si publicè populus vocetur, scilicet per tubam vel cãpanam , vel voce præconia: licet non omnes veniant, videntur omnes facere quod faciunt qui venerunt : si modò due partes veniant & maior pars illarum duarum partium consenſit, vt ℨ. quod cuiusque vni. l. nulli. Item si faciat maior pars eorum qui præsunt vniuerſitati , & deputati loco totius in cle. 1. de ciuitatis,vt decuriones:re. ere. non vt dicta l.nulli. & supra alien.& ne. ad muni. l. municeps. & quanto. de l. quod maior. & habet consuet.

1 Flo.16r.

1 Flo.16s.

Concor. text.cũ gl.

1 Flo.163.

Refertur.] Si publicè populus vocetur, scilicet per tubam vel cãpanam , vel voce præconia: licet non omnes veniant, videntur omnes facere quod faciunt qui venerunt : si modò due partes veniant & maior pars illarum duarum partium consenſit, vt ℨ. quod cuiusque vni. l. nulli. Item si faciat maior pars eorum qui præsunt vniuerſitati , & deputati loco totius in cle. 1. de ciuitatis,vt decuriones:re. ere. non vt dicta l.nulli. & supra alien.& ne. ad muni. l. municeps. & quanto. de l. quod maior. & habet consuet.

Aliud.]Si vendam tibi rem aliquam & euincatur:teneor de euic. etiam si non promiſi:vt C.de euic. l. non dubitatur.si autem vendenti consentiam: non teneor de euic. nisi pretium accipiam:vt supra de euict.l. quidam. licet si pretium non accipiã, circa ius meum mihi præiudicatur : vt C. de remiſſ. pign. l. fi. Accurſius.

Refertur.] Si publicè populus vocetur, scilicet per tubam vel cãpanam , vel voce præconia: licet non omnes veniant, videntur omnes facere quod faciunt qui venerunt : si modò due partes veniant & maior pars illarum duarum partium consenſit, vt ℨ. quod cuiusque vni. l. nulli. Item si faciat maior pars eorum qui præsunt vniuerſitati , & deputati loco totius in cle. 1. de ciuitatis,vt decuriones:re. ere. non vt dicta l.nulli. & supra alien.& ne. ad muni. l. municeps. & quanto. de l. quod maior. & habet consuet.

1 Flo.163.

1 Flo.16r.

1 Flo.16s.

Concor. text.cũ gl.

1 Flo.163.

locum in electione & in contractibus & etiã in commissione pœnæ si veniant contra contractum pœnalem,vel etiam vadatur, vel alias delinquant:vt C.de fac.san.eccl.l.iubemus nullam. ideo autem sic fingit hæc lex:quia non possunt omnes consentire facile : vt ℨ.de lib.vniuer.l.j.& de acqui.pos.l.j.in fi.licet cum difficultate autem fic: vt ℨ.de offi.quæstor.l.j.& quod me.cau.i.metum §. animaduertendũ. Item huic legi est ãrg.contra.ℨ.de aqua plu.arcen. si autem.Accur.

i ¶ *Absurdum.*]Pone vt ℨ.eo.qđ ipsis.& facit ℨ.e.in his.§.j.Sed opponitur,testator sciens rem alienam nõ vsucapit,nec heres:sed legatarius fic:vt ℨ.de diuerſ.& temp.præscri.l.an vitium quæ est cõtra. & l. cum heres.sed non habet plus iuris nunc cum incipit habere:habebit tamen postea per vsufcapionem.Accur.

k *In iure ciuili.*]Regulam præmittit:cui dat quatuor exempla.Primum de libertate:vt si testator leget libertatẽ Sticho si x.det heredi,vel si ei seruierit per annum,& pèr heredẽ stet quò minùs impleatur cõditio:vt C.de condi.infer.l.fi.& ℨ.de ſtatulib.l.ꝫ. in prin. & §.fi.Secundum in legato:vt lego tibi fundum si x.hæredi des:vt ℨ. qñ dies leg.ce l.v.§.itẽ si qua.& de condi.& demonſt.cũ pupillus. Etiã de insti.dici.instituo te heredẽ si x. Titio dederis:q Titius aliàs erat futurus legitimus ab intestato.vt ℨ.de cõdi.insti.l.ꝫ.de ſtip.vt si promiseris mihi x.si ascẽdã hodie Capitoliũ & me impedias:vt ℨ.de cõdi.& demõ.l.iure ciuili.vbi est hæc lex de verbo ad verbũ.Sed quid si ꝓmiseris mihi x.si te vicero:& posteà resistis quò minùs te vincam? Respõ.nõ haberet pro impleta:quia tacitè fuit actũ vt posſis resiſte re:& sic habetur pro expresſo:vt ℨ.fi cer.pe.l.cũ quid.Itẽ quid si impedior per aliũ?Respon.nõ habetur pro impleta:vt ℨ.de condi.& de. l.quibus diebus.nisi in libertate:vt C.de cõdi.infer.l.fi.Itã quid si ꝓ casum?Respõ.plenè hoc & superiori casu:vt no.C.de insti.& substi. l.j.Itẽ qđ dicit,cuius interesſt:dic secundũ Azo.scilicet principaliter: pura quia cõditione existente incidit in obligationẽ:vel qđ suum est vel erit,ab eo recepit.argu.op.ℨ.de pac.l.fideiussoribus.in dãno enim ſpectatur interesſe,nõ in lucro,nisi vbi lex exprimit:vt ℨ.de act.emp. si sterilis.§.cũ per vẽditorẽ.nisi dicas hodie correctũ.ꝓ.l. C.de sent. quæ pro eo.l.vnica.Itẽ nõ inſpicitur ratione affectionis:vt ℨ.de opeser.l.vlt.& ad leg.Aquil.si seruum meum.nisi vbi lex diceret : vt ℨ.de tut.& rat.distrꝛ.l.j.§.fi nonnullos.& ℨ.man.cùm seruus.Accur.

Rei sacræ alienatio quã permittitur.

l ¶ *Quæ propter.*]Pro captiuis redimẽdis ex necesſitate rei sacræ alienatio quã permittitur:vt C.de fac.sanc.eccl.l.antepe.hoc non doque pertrahitur vt indistinctè alienatio permittatur:vt ꝓ.eo.quod cõtra.nisi mittitur. eadẽ aut maior ratio esſet,vt ꝓ eis alẽdis:arg.ℨ.de leg.& senatusl.nõ possunt.& ℨ.de cloa.l.fi.Item pone vt ℨ.communi di.l.quãuis.§.j.Ac

m *Vsius.*Et *cõcedendi.*]puta in emphyteusim.& dic ꝙ hæc regula fallit:quia aliqui possunt vẽdere,& nõ donare:vt tutor, curator,præses,& similes:vt ℨ.de fur.interdũ.§. qui tutelã & ℨ. de pac. cõtra iuris.§.fi curator.et C.de pac.l.pactũ curatoris.et de p.fisc.l. præses.Item filius et seruus habentes liberam:vt ℨ.de pact.l.cõtra iuris.§.fi filius.Itẽ et econtra quandoque permittitur donatio,nõ ven-

ditio:vt C.de prædiis cur.l.fi.Item emphyteusis permittitur vbi non venditio:vt C.de sac.san-eccl.authen.perpetua.

a ¶ *Oenalia.*]vt furti & similes:vt Insti.de perpe.& tempo. act. §. pœnales.& facit ʃ.eo.omnes.& ʒ.e.pupillus.& quod no.ʒ. eo. non solet.& l.seq.& ʒ.de act.& obli.l.omnes.§.fi.Accur.

b *Vm quis.*] Aliud est alienare, & aliud consentire : vt suprà l. proxi. aliud.& qui potest primum, scilicet alienare, vt creditor pignus ex pacto : potest & tecundum, scilicet consentire debitori alienanti : & per id tollitur pignus : vt suprà qui. mo. pig. vel hypothe. sol. ficut. §. si voluntate. Hoc fallit quando non venit dies soluendi:quia non potest vendere, sed potest consentire vendenti. Item fallit vbi minor xxv. annis non potest seruum manumittere : tamen potest consentire debitori manumittere volenti sibi obligarum : vt suprà de manu. vin. fi pater. §. fi. Item fallit C. de pact. l. fin. Secundò dicitur qui non potest donare,nec donanti cõsentire : vt filius & seruus,etiam si liberam habeat administrationem: vt supra de pact.l. contra iuris.§. si filius. Item vir vxori nec donat,nec alij donàti consentit : vt suprà de dona. inter vir. & vxor. l. iij. §.non tantum.Accur.

c *Vi rem.*] Qui alium defendit sine mandato:non est locuples vt euitet satisda.iudi.sol.vt suprà de procu.l.minor.§.is qui.&ʃ. & si consularis. & l.non videtur.& ʒ.eo.in eo quod.§.j.sed si cum mandato,dominus pro eo satisdat.vt ʒ.iudi.sol.si ad defendendum.Accur.

d *Non videntur.*]Promisisti mihi rem alienam dare, non liberaris tradendo:quia nõ facis meam,cùm nõ sit tua:vt ʒ. de ver. obl.vbi autẽ non.§.fi.& insti.de act.§.fic itaque.nisi ex natura cõtractus præambuli ponatur pro tradere : vt si rẽ emptã stipulatus sum dari.nam tantum videtur promittere,quantum iudicio empti pstare cogitur:vt ʒ.de vsufc.si stipulatus.Iudicio aũt emp. nõ cogitur venditor facere rẽ accipiẽtis:vt ʒ.de act.emp.l.ex empto.Itẽ quandoque dicitur dari quõ ad opinionem quod nõ datur quò ad veritatẽ: vt ʒ. de iur.do.si ſerua.Itẽ quandoq; ponitur pro tradere, ex natura cõtractus qui fit:vt do tibi rem ex causſa commodã.vel insp icendam:vt ʒ. commo.l.eum.§.si rem.fic & ʒ.loc.si vno.§.sed & si verbo donatiõis.

e ¶ *Qui iussu.*]Pone casum:vt ʒ.ad Syl.si quis quasi.Item in executoribus,& apparitoribus,& exequentibus sententias iustè latas precepto iudicis.Sed quid si non iustè?Dicunt quidam ei non paredũ:& qui paruerit,tenetur.tu dicaut præcepit aliquid exercendo suũ officiũ:aut sicut q libet priuatus.Primo casu quo paret nec in dolo nec in culpa est:vt in domo diruenda,& similibus:quãuis iniustũ fit præceptum iudicis:& hoc propter rerũ iudicatarũ authoritatem:vt ʒ.ad Treb.seruo inuito.§.cùm prætor.& propter publi.vtil.quæ est vt malefi cia puniatur:vt ʒ.ad l.Aquil.ita vulneratus.in quibus puniẽ.lis sub a Ita glo.est valde no. ad hoc q iura mentũ simplicitet p̃ſtrũ superiori p̃ subiectum de obed endo ei intell gi tur semper in iciris & honestis & in verisimilibus & in his quæ spectãt ad eius officium, a bias autẽ nõ ſtolog.

1 Flo.164.

1 Flo.165.

1 Flo.166.

0.167.

1 Fl.dentur.

2 Flo.qui. * Cui.

1 Flo.168.

1 Flor. Rapienda.

1 Flo. 169.

CXXVI Paulus lib.ij.ad Edictum.

POenalia[a] iudicia semel accepta,in heredes transmitti possunt.

CXXVI. 1 Vlpianus libro liij. ad Edictum.

CVm quis;[b] possit alienare, poterit & cõsentire aliena tioni.Cui aũt donare nõ conceditur,probandũ erit nec ſi in donationis causſa consenserit, ratã eius voluntatem habendam.

CXXVII 1 Paulus libro xlviij. ad Edictum.

QVirem[c] alienã defendit nũquã locuples habetur.

CXXVIII 1 Idem lib.xlix.ad Edictum.

NOn videntur[d] data quæ eo tempore quo dantur 1, accipientis non fiunt.

1 ¶ Qui iussu[e] iudicis aliquid facit,non videtur dolo malo facere:quia 2 parere necesse habet.

CXXIX 1 Idem lib.j.ad Plautium.

CApienda[f] occasio est quę cẽbet benignius respõsum.

¶ Quod factũ[g] est,cùm in obscuro sit,ex affectione cuiusque capit interpretationem.

CXXX 1 Idem lib.ij.ad Plautium.

1 Flo.169.

1 Flo.171.

1 Flo.172.

1 Flo.173.

1 Flo. 176.

1 Flo.177.

1 Flo.175. 1 Flo. In his quæ officiũ lo. per liberas. c manuſcript. In omnib*.

1 Flo.178.

1 Flo.179.

1 Flo.180.

1 Manu. scripti. ipse soluisset.

1 Flo. 181.

1 Fl. omnis

1 Flo.182.

1 Flo.183.

1 Fl.exequi.

1 Flo.178.

1 Fl.cõſiſtat.

1 Flo.179.

1 Flo.180.

1 Manu. scripti. ipſe ſoluiſſet.

1 Flo. 181.

1 Fl. omnis

1 Flo.182.

1 Flo.183.

a ¶ *Vnicuique.*]ſi fideiussor est in mora:nõ nocet reo quò minus interitu speciei liberetur:sed ipſi soli.secus ecõtra:vt ʒ.de verb.oblig. l. cùm filius.& l.mora.Itẽ ſi duo rei sunt debẽdi:altero interpellato alter liberatur interitu rei:sed ipse tenetur:vt ʒ.de vsur. l. mora. in fin.

Mora socii socio nocet. nisi sunt socij.tunc em vnius mora alteri nocet:vt ʒ.de duobus reis.l. penul.quæ est contrà.

b ¶ *Dolo*]Pone in viro qui soluto matrimonio petit dotem à patre mulieris. hoc ſi ei à quo petit , est restituturus: secus ſi alij:vt ʒ.solu.mater. l. socer. §. Lucius. Item habet locum hæc regula in petitoriis : secus in possessoriis : vt ʒ. quo.leg. l.1. §.j.sed dicas idem in possessoriis ſi in continenti velit de suo iure docere:vt suprà de Car. edict. l. iij. §.causſæ. sed fallit in auth. de triẽ. & semiſ. §. illud. & adde quod no. infrà eod. inuitus. §. j. & suprà de exceptio. doli. l.dolo.

a Fl.redditu res. 1 Flo. 174.

1 Flo.175. 1 Flo. In his quæ officiũ lo. per liberas. c manuſcript. In omnib*.

Vi potest.] Pone vt suprà de contrahen. empt. l. Labeo scribit , ſi mihi bibliothecam. Item pone :vt suprà de leg. ij. ſi quis seruo. vbi seruo libertas per fideicom. & decem relicta sunt. nam heres tenetur ad vsuras de illis decem cùm poterat manumittendo aperte viam petendi decem,& ſic nõ potest ſe excusare quaſi existenti seruo dare non debuerit vel non potuerit , cùm nihil proprium habere possit. Item pone suprà de conditio.'& demonſt.l. ſi cui legatum.§.ſi oui rectè.Item pone ʒ.qui.ad.liber.procla.nõ licet. l. Lucius. §.sed & si qui adhuc.Sed in eadẽ lege fallit hæc regula in eo,cui relicta est libertas sub condi.quæ erat in ipsius potestate. nã & ſi patiaſ ſe venundari,nõ denegabitur ei libertatis proclamatio, quaſi nõ possit imputari q̃ in libertatẽm non proclamauit:& q̃a nõ poterat : nec enim adhuc extitit conditio : sed tñ ipſe poterat facere & adimplere conditionẽ,vt possit proclamare:nec hoc ſibi imputabitur.Itẽ facit ʒ.de acqui.here.is qui.vbi dicit:is demũ potest repudiare,qui potest acquirere.sed institutus sub cõditione potestatiua põt facere vt possit acquirere:ergo potest repudiare:qđ falſum est:vt ʒ.de acq.he. is qui heres. Itẽ ponere potes:vt ʒ.ſi quis omiſ.causſa testa.l.j. §. quæ sub condition.e & facit ʒ.quib.ex cau.maio.l.ei quoque.& l.ſeq.

1 Flo.170.

1 Flo.171.

1 Flo.172.

1 Flo.173.

1 Flo. 176.

1 Flo.177.

2 ¶ *Vnicuique*]Pone ſua mora nocet. quod & in duobus reis promittendi obſeruatur.

3 ¶ Dolo [b] facit qui petit quod restituturus[1] est.

CXXXV. 1 Idem lib.viij.ad Plautium.

QVi potest facere vt possit conditioni parere, iam posse videtur.

1 ¶ Quod quis [d] ſi velit , habere nõ potest,id repudiare non põt.

CXXXVI. 1 Idem li.xj.ad Plautium.

INiis[1] [e] officiis , quæ fieri per liberas personas leges desiderant , seruus interuenire nõ põt.

¶ Nõ debeo [f] melioris conditionis esse quàm auctor meus à quo ius in me tranſit.

CXXXVII 1 Idem li.xiij.ad Plau.

NOn est [g] singulis concedẽdum,quod per magiſtratũ publicè possit fieri : ne occasio ſit maioris tumultus faciendi.

1 ¶ Infinita [h] æſtimatio est libertatis,& necesſitudinis.

CXXXVII 1 Idem lib.xiij.ad Plau.

QVi in ius [i] dominiũve alterius succedit,iure ei° vti debet.

1 ¶ Nemo [k] videtur dolo facere [1] qui ignorat causſam cur non debeat petere.

CXXXIX. 1 Idem lib.xv.ad Plautium.

CVm principalis [l] causſa nõ cõsiſtit, 1 plerunque nec ea quidem quæ sequuntur , locum habent.

CXL. 1 Idem lib.xvj.ad Plautium.

INobscura [m] voluntate manumittentis fauendum est libertati.

CXLI 1 Idem lib.xvij.ad Plautium.

QVod iussu [n] alterius soluitur,pro eo est, quaſi ipſi ſolutum esſet.

CXLII 1 Idem lib.j.ad Vitellium.

SInemo [o] subiit hereditatẽ, omne 1 ius testamẽti soluit.

CXLIII 1 Idem li.iij.ad Vitellium.

QVod nullius [p] esse potest id vt alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere.

CXLIIII. 1 Marcellus libro iij. Digestorum.

ET ſi nihil facilè mutandũ est ex solemnibus:tamẽ vbi æquitas euidẽs poſcit,subueniẽdum est.

1 Fl.cõſiſtat.

1 Flo.179.

1 Flo.180.

1 Manu. scripti. ipſe ſoluiſſet.

1 Flo. 181.

1 Fl. omnis

1 Flo.182.

1 Flo.183.

cep.doli,niſi postquã sciuero:vt ʒ.de excep.doli.l.ij.§.itẽ qrirur. & §. gũraliter.ſic ecõtrà debitor ignorãs nõ est ſprobus. vt ʒ.e.nõ potest.

1 *Vm principalis.*]Pone exemplum regulæ huius in testamẽtis: vt insſtit.de pup.ſub.§.liberis.Item in legatis:vt ʒ. de penu le. l.ij.Itẽ in contractibus:vt C.leg.& consſti.non dubium.Item in dote. vt C.de cõdi.ob.cau.l.j.plerunque autẽ dicit:quia quandoque fallit. vt C.de ſdiis mi.l.& ſi is.Itẽ in C.de luitio.pig.l. intelligere. & facit ʃ.e.mihil.§.j.Et no.ga quandoque tener principale & accesſoriũ a,vt quando ſecundum leges.Itẽ quandoque neutrum.vt quando contra leges.vt d.l.nõ dubiũ.quandoque accesſorium tantũ,vt quando præter leges:vt suprà de ver.obli.ſtipulatio iſta §.alteri.Accur.

a Tu dic de hoc vt not. piene in regula acceſſorium.e.ſi lib.vi.

m ¶ *Nobscura.*]Pone:vt suprà de manumiſ.testamen.ſi peculiũ. §. fina.& l.ſi ita.ſed fallit ſuprà de manumiſ.testamẽ.cũ ex plurib. & de rebus dub.l.ſi fuerit.§.itẽ ſi ex pluribus.licet finis eiusdẽ leg.ſit pro hac regula.bene dico q̃ fallit.nã ſecus in aliis relictis:vt suprà de adimen.lega.l.iij.§.ſi duobus.ſi habes ibi veritate. & facit suprà eod. quoties dubia.Accurſius.

n ¶ *Vod iussu.*]Pone:vt suprà de acquirend.posſeſsione. l. prima. §.ſi iusserim.sed fallit suprà de ſolutio.ſi fugitiuus. & C. de iure emphy.l.vltima.

o ¶ *Inemo.*]Hanc regulã habes suprà de his quę in testa.deleñtur. proximè.sed fallit in casibus not.C.de fideicommiſ.l. eã quã. & no.c autẽ:dicit nemo.nã ſi vnus ex pluribus adeat:omnia valẽt ab illo gradu relictã:vt suprà.de lega.p̃ſtan.sed ſi p̃ dote.§.nõ omnia. & suprà de testamẽ.tut.l.ſi nemo.Itẽ quod ſubiit:dic vel fure ciuili , vel prætorio per secũdum tabulas.nã vtroque casu omnibus præſtantur legata.quod dic vt suprà de lega.p̃ſtan.l.nõunquã.& de cõtra tabu. l.ſi ex duobus.§.sed & illa.Itẽ quod dicit ſoluitur,id est non incipit, ſic liberor,id est in obligationẽ nõ incido:vt suprà de verborũ obligatio.l.decẽ.Sed quidã dicunt legati diẽ quantũ ad obligationẽ cedere à morte testatoris per hanc l.quod non placet.& facit suprà de contra tabu.filium.§.sed cùm exheredatio.

p ¶ *Vod nullius.*]Si promittis mihi hippocentaurũ vel hominem mortuum dare,nulla est obligatio:vt insſtit.de inuti.ſtipula. in princ.niſi eras in mora ante mortem:vt suprà de verb.obligatio.l. inter ſtipulantem.§.fina.& de consſtitu.pecu.l.promiſſor. & facit infrà eod.impoſsibilium.

q ET ſi nihil.]Pone casum:vt supra de in integrum restitutio.l.vlt. & quod dicit ſolẽnibus,id est ſentẽtia ſoleniter lata,vel decreto,vel ſimilibus aut de ſolemnibus verbis:quia illa remota sunt.vt C.de formu.l.j.& ij.Itẽ facilè ideo dicit,quia quãdoque immutatur, vt hic ſubiicit.Et no.in definitione.vt suprà de in integ.reſtit.l. vltima.

1 Flo.164.

1 Flo.165.

1 Flo.166.

0.167.

1 Fl.dentur.

2 Flo.qui. * Cui.

1 Flo.168.

1 Flor. Rapienda.

1 Flo. 169.

CXXVI Paulus lib.ij.ad Edictum.

POenalia[a] iudicia semel accepta,in heredes transmitti possunt.

CXXVI. 1 Vlpianus libro liij. ad Edictum.

CVm quis;[b] possit alienare, poterit & cõsentire alienationis.Cui aũt donare nõ conceditur,probandũ erit nec ſi in donationis causſa consenserit, ratã eius voluntatem habendam.

CXXVII 1 Paulus libro xlviij. ad Edictum.

QVirem[c] alienã defendit nũquã locuples habetur.

CXXVIII 1 Idem lib.xlix.ad Edictum.

NOn videntur[d] data quæ eo tempore quo dantur 1, accipientis non fiunt.

1 ¶ Qui iussu[e] iudicis aliquid facit,non videtur dolo malo facere:quia 2 parere necesse habet.

CXXIX 1 Idem lib.j.ad Plautium.

CApienda[f] occasio est quę cẽbet benignius respõsum.

¶ Quod factũ[g] est,cùm in obscuro sit,ex affectione cuiusque capit interpretationem.

CXXX 1 Idem lib.ij.ad Plautium.

1 Flo.169.

1 Flo.171.

1 Flo.172.

1 Flo.173.

1 Flo. 176.

1 Flo.177.

1 Flo.175. 1 Flo. In his quæ officiũ lo. per liberas. c manuſcript. In omnib*.

1 Flo.178.

1 Flo.179.

1 Flo.180.

1 Manu. scripti. ipſe ſoluiſſet.

1 Flo. 181.

1 Fl. omnis

1 Flo.182.

1 Flo.183.

1 Fl.exequi.

1 Flo.178.

1 Fl.cõſiſtat.

1 Flo.179.

1 Flo.180.

1 Manu. scripti. ipſe ſoluiſſet.

1 Flo. 181.

1 Fl. omnis

1 Flo.182.

1 Flo.183.

IS dãnum[h] dat, qui iubet dãnum dare, eius verò nulla culpa est,cui parere necesse ſit.

1 ¶ Quod pendet[i] , non est pro eo quaſi ſit.

CXXXI. 1 Idem lib.iiij.ad Plautium.

NEmo ideo[k] obligatur, qa receptur° est ab alio quod præſtiterit.

CXXXII. 1 Idem lib.iij.ad Plautium.

FActũ[l] à iudice quod ad officium eius non pertinet,ratum non est.

CXXXIII. 1 Idẽ libro quinto ad Plautium.

INcontrahenda[m] vẽditione ambiguum pactum , contra vẽditorem interpretandum est. Ambigua autem intentio ita accipienda est , vt res ſalua actori ſit.

CXXXIIII. 1 Idem libro vj. ad Plautium.

INcõdẽnatione[n] personarũ quæ in id,quod facere posſũt dãnantur:nõ totum quod habẽt extorquendum est:ſed & ipſarũ ratio habenda est ne egant.

1 ¶ Cum verbũ[o] *restituas* in lege inuenie etſi nõ ſpãliter de fructibus additum est,tñ etiã fructus dies:vt Insti.de ver. ob. §. ex conditionali.& ſuprà de ver. ſigni. cedere.Item pone ſuprà ad Macedo.l.j.§.ſi pendeat.Sed arg.contrà.ʒ.de ven.in poſ.mitt.l.j.§.ſed & ſi incertum.

k *Nemo ideo.*]Promisit mihi Titius vt ſi quid pro eo ſuis creditoribus ſoluerim:id mihi restitueret.non ideo teneor creditoribus eius.Idem & ſi nõ eſſem ſtipulatus:nam repetere ẽ ſi soluerim, & tñ teneor.Itẽ pone ſuprà de aqua plu.arc.l.ſuprà.§.apud Ferocẽ.Fallit autem hæc regula in procu.& gestore.qui mihi tenentur eo q̃ pecuniam meam mutauerint, vt ſaitẽ mihi cedãt act.Itẽ fallit in duobus ſociis communem ſeruũ habentibus:nã quilibet inſolidũ de peculio potest cõueniri:quia repetitur à ſocio quod præſtiterit:vt ʒ. de pecu.& ancillarum.§.ſi quis cũ ſeruo.Itẽ fallit ſuprà ad l.Falcid. qui fundũ.§.ſi tu ex parte.ſed non aperit ibi teneri interdũ in quartam vel vltra quartam pendente conditione heredis.Accur.

l ¶ *Actũ.*]Pone vt ſupra de iuriſ.om.iud.l.ſi.Itẽ pone ſupra de fer.l. j.§.ſi verò.Item C.qui pro ſua iur.l.j.Sed argumen. cõtrà.ſupra in ius voc.vt eant.l.ij.ſed illud bene pertinet ad eum.Accur.

m IN *contrahenda.*]Pone:vt ʒ.de contrahẽ.emp.l.cùm in lege. Sed contra in eo.ci.l.ſi in emp.in princi.Sol.ibi in accesſorio.hic in principali.vel ibi ſic ab emptore fuit dictũ:& ſic contra eũ intelligẽdũ.Itẽ cõtra.ʒ.de iu.ſi quis in rẽ. Sol.aliud in iudiciis.Itẽ cõtra. ʒ.locat.l in lege.Sol.ibi ideo pro locatore,vt nihil operentur quædã verba in pacto appoſita.Cætera dic vt no.ʒ.de pact.l.veteribus. & facit ſupra de cõtrah.emp.l.Labeo.Si aũt ambiguitas est talis,vt ſecũdũ intellectũ loquẽtis poſsit valere,ſecundum alterius non:vt ſi rem venditam cõuenisti mihi dare Bon.hodie,intelligimus de hac Bononia: vt non pereat conuentio,licet pro me:vt ʒ.de ver.ob.l.quoties.

n IN *condemnatione.*]Quidam intelligunt hanc l.in filiis & parentibus & patronis & cæteris quib. alimẽta cogimur præſtare:vt illi debitores nobis ſic condemnentur:alij qui dãnãtur inquantum facere poſſunt,inſolidum damnantur.ſic enim dicitur, inquantũ facere poſſunt:vt inſtit.de act.§.pen.ſed Io.generaliter in oĩbus.& qđ in d.l.dicitur inquantũ facere poſſunt,ſubaudi cõmodè & honestè. nec eſt videtur fieri poſſe qđ nõ poteſt fieri honeſtè:vt ʒ.ti.j. nepos Proculo.Vel dic inquatũ &c.id est nõ deducto ære alieno:vt ʒ. de re iud.l.ſunt.Cõtra eos est etiã in donatore,in quo expreſsè dicitur de ducendum ne egeat:& tñ nõ inuenitur q̃ debeat alere donatarium: vt ʒ.de re iu.l.cùm ex cauſſa.Itẽ ſecũdũ eos quid differrẽt cæteri debitores ab his,ſi & hi ſic tenerẽtur inſolidũ?ſed rñdent,quia hi non tenentur poſt quadrimeſtre tẽpus ad vſuras cẽteſimas.ſed cæteri ſic.

o ¶ *Cùm verbum.*]Pone:vt ʒ.tit.j.l.hæc verba.Item ſuprà de vſur. l. videamus.§.in Fauiana.& facit ʒ.tit.j.l.plus est.& l.reſtituere.

Vnicuique

a *Iposibilium.*] Si mihi liberum hominem, vel rem sacram, vel religiosam, vel sub prosperis dare, nulla est obligatio: vt §. de ver.oblig.inter stipula.§.sacram.& instit.de inutil.stipul. in prin. Idem si stipuler sororem meam mihi in vxorem.quod de iure est impossibile: vt §.de verb.obliga.si stipuler. Idem si stipulatio est possibilis: sed conditio impossibilis : vt in faciendo : vt supra de verborum obligatio.l. impossibilis. & de actio. & obliga.non solum . & facit supra eod. l. verum est. & l. quod alicujus. & infra eodem. l. ea quæ.Accursius.

1 Flo.185.

1 Fl. 184.

† Acstima- to.

1 Flo.186.

b *Vani timoris.*] Promisisti mihi x. per metum , vt non dicerem malum de te. non ages quod metus caus. vt supra qð metus caus.l. metum. Item pone supra de re iudi. si quis ab alio. in princ. Item vt C. quod met. caus.l.j.& ij.

1 Flo.187

c *Nihil peti.*] Si promiseris mihi partum Arethusæ, vel fructus fundi nisi tempus ante quod non potest agi : vt supra de verbo. obli. l. interdum. nisi feceris quò minus postea dare possis:vt quia poculum abortionis dedisti : vt argum. supra de statulib. l. iij. §. fi. secundò dicit , quòd si promisisti x. in paschà: antè non possum agere:vt instit.de ver.obli.§.in diem. secus si promiseris mihi hodie:vt §. de ver.oblig.liber homo.§.decem.

1 Flo.188.

¶ Flo.189.

d *Si quis prægnantem.* Instituit te heredem:& si decedat sine liberis,rogaui vt hereditatem restituas.si prægnantem vxorem relinquas;non videtur conditio defecisse:sed certè nec extitisse : quia mortui nascantur,pro nõ cõceptis & nõ natis habentur:vt §.de verbo.fig.l. qui mortui.nisi in casu:vt in eo.tit.quæret aliquis.Item quid si tu instituatus non vxorem,sed concubinam prægnantem reliquisti? Respon.idem:vt §.ad Trebel.l.ex facto.§.si quis rogatus. & de leg. ij. cùm pater.§.volo.& l.Lucius.§.vlti.

e *Vbi repugnantia.*]Fecit quis duo testamenta:& vtrũque fuit or ginale sortè:quia vnum volebat secũ ferre, & aliud domi relinquere:& in vno inuenitur Titio relicta domus : in alio inuenitur eadem domus relicta Mæuio.neutrum valet:vt hic secundum But.& Azo.vt C.de fi.instr.l.scripturæ.hęc positio nõ placet:quia hic de vna scriptura dicit.Item eadẽ ratione nõ valet si dicas quod inueniũtur duo testamẽta,in vno quorũ Titius heres,in alio Mœius inuenitur: nec appareat quod prius & quod posterius fit factum.Itẽ nec hoc valet,si dicas quod dixi do lego:& postea:nõ do nõ lego:quia tunc primum non potest impugnare:cùm corrigatur à secundo dicto:vt §.de vulg.subst.l.si quis eum quem.Item nec valet si ponas q̃ legaui mihi fundũ,& in eodem testamento vsufr.eiusdem fundi : valet quidem: quia legatarius vult:vt §.de vsufr.leg. l. si fundus Titio. Tu ergo pone:vt §.de condi.insti.fi Titius.repugnantia enim impossibilia sunt. Item.potest poni:vt §.de vulg.subst.l.vlt.& j. item potest poni in quibuslibet perplexis:vt §.de vsu & hab.per seruum.§. denique si tibi.& de serui.l.viæ.& de rebus dub.si fuerit.

f ¶ *Quæ rerum.*]Si promiseris vt docèas me volare, vel cœlũ tactu- Pupillus rum,vel seruũ non moriturũ:nulla lege cõfirmata est obligatio , imò an & quan- inficmata:vt §.eo.impossibilium.& C.de cõtrahen.stip.nõ morituri. do obligeg- P *Pupillus.*]Non dicitur velle in sui præiudicium contrahendo: vt tur : tu dic supra de act.emp.Iul.§.fi quis à pupillo. vel hereditatẽ adeun- q̃ pupillus do:vt instit.de auth.tu.§.neque.sed ad sui commodum sic:vt §. fi q̃s à doli capax pupillo.item & contra nec nolle:vt actionẽ remittere:vt C.de auth.præ- sine tutore naturaliter l.fi. & l.neque actiones.vel hereditatẽ repudiare:vt C. de repu. here. & ciuiliter, l.pupillorum. nam qui non potest solus adire,nec solus potest repu- obligarur. l. diare:vt supra de acquiren. here.l. iiij. Sed quantum ad sui cõmodũ r.§. aute pu potest nolle:vt supra de ser.vrb.præd. l. inuitum.ptædicta autẽ vera pillũ. supra de eo qui non est proximus puberrati,& doli capax non est:alias ẽt depo. g. & in sui præiudicium potest velle,si sit in dolo:vt supra depositi. l.pr. d act.i § pu- ma.§.an in pupillum.& institu.de obli.ex delicto.§.final.& supra , de pillus. insti- dolo.heredibus.§.item in causſæ.Item quod dicit in ea ætate,scilicet tit.de inuti. pupillari:& tunc sic fit relatio ad intellectum.Et quia sæpe quæritur & no.in l. illud. fu- quando naturaliter tenẽtur & non ciuiliter.& quando vtroque mo pra de no- do:& quando neutro obligetur:adic si contrahat cum authoritate tutoris ciuiliter & naturaliter obligatur:vt supra de auth.tut.l.impu beres.si verò sine autho.tuto.tunc aut est infans:& tunc neutro : vt §. de actio & obli.pupillus.& de condi.instit.u. quod pupillus. idem dicas de proximo infantiæ:vt instit.de inutil.stip.§.furiosus.si autẽ est proximus pubertati:aut est locupletior:& tenet vtroque modo:vt §. de auth.tu.pupillus.& de cõdi.inde.l.naturaliter.§.itẽ.& de neg. ge. l.iij. §. pupillus. & commo. l. iij. in princi. aut non est locupletior : & tunc aut cum tutore contraxit : & tunc neutro modo , nisi alterius tutoris authoritas interueniat : vel nisi factùs sit locupletior : vt supra de autho. tu. l. pupillus.aut cum extraneo, & tunc naturaliter tantum, habeat vel non habeat tut. ex quo contrahit sine eo : vt supra , quandò di. lega. ce. cùm illud. §. heres. & ad Treb. si eius pupilli. j. respon.& de noua. l.j. §. illud. licet quidam distinguunt, vt si habet tutorem, & contrahat sine eo : nec naturaliter teneatur : sed vbi non habet, tunc naturaliter tenetur. argu. C. de in integ. restitu. mi. l. si curatorem. prædicta omnia quæ dixi in pupillo , seruentur & in adulto si habeat curatorem : alias si non habet , tenetur vtroque modo , sed potest restitui : vt §. de act. & obl. l. obligari. & C. de in integ.resti.mi.l. si curatorem.in iudiciis.dic quòd sine tuto.vel cu.litigantes non præiudicant ipso iure,sed pro se sentent æ latæ tenẽt:vt C.de auth.præstan.l.clarum.& §.de re iudi.acta.§.cõtra.& C. de procur.l.non eo minus.& facit ad id quod dicit animi iudicio,supra de actio,& oligatio.l.furiosus.

1 Flo.190.

1 Flo.191.

1 Flo.192.

h *Quod euincitur.*]Si res quam emi,euincatur mihi per rei ven. non est in bonis meis.secus si per hypothe.qð fieri potest:vt supra de euict.fi mancipium.§.fi communi. & §. duplæ. & l. euictus. Sed cõtra.§.tit.j.l.bonorũ.§.in bonis.dũ enim causſa euictiõis agitur, bo. fi. possideo. ergo est in bonis meis.sed dic strictius hic accipi in bonis,quàm ibi. vel dic euincitur,id est euictũ est.sic inchoat, id est inchoata est:vt §.eod.l.nec ex precario.demũ enim re euicta desinit esse in bonis meis, vt nec dominus,nec bo.fid.possessor sim.Accur.

i *Neratius.*] Procurator ignarus mortis domini impetrauit priuilegium pro domino.certè non valet procuratoriquia non hoc agebatur.itẽ nec defuncto,quia à solo deo potest habere priuilegium.nec heredi,nisi hoc princeps voluerit:de quo si dubitetur, ad eum recurritur.ad quod C.de le.& con.cùm de nouo & l.vlt.& §. de vulg. subst.ex factò.in prin.& C.de sacrosan.eccl.l.omni.& §. eo.l.in ambiguis.& sicut non valet priuilegium pro defuncto impetrato, sic nec iudicium pro eo susceptum:vt §.de iud.de qua re.§.fi. in secus in sententiis iudicum,vt ecce,pronuntiauit iudex heredẽ abesse ex iusta causſa,& libertatem deberi.proderit heredi,quæsi de herede sit pronuntiatum,vt si habeat ius patronatus,sicut econtra amitteretur ius patronatus si aliquis iuuenis à quo debetur fideicom. libertas , pronũtietur ex iniusta causſa abesse:vt §.de fideicõ.li.cùm quæsi. in prin. & l.cùm verò.§.subuẽtum vsque in fi. & l.si eum. §. eorum. & hoc cùm sententia fertur pro defuncto.secus si contrà eum:vt supra quæ sen.sine appe.l.pe.Item quod dicit defuncto,ablatiuus est absolutus.

Priuilegiũ pro defuncto impetratum non valet.

k *Aquæ.*] Cum omnes seruitutes sint indiuiduæ præter vsum.fr. vt §.ad l.Falc.l.j.§.fi vsusfru.si aliquis mihi promiserit aliqua, heredes p omissoris tenentur insolidum,& econtra meis heredibus debetur insolidum.vt §.famil.ercis.heredes.§.an autem.& §. contra. Idem si promisit aliquid quod consistat in faciendo vel non faciẽdo: vt §.de verb.obli fitipularionesnon diuiduntur.§.idem puto.& l.ij.§. item si in facto.licet in opere videatur cõtrà:vt §.de ope.li.l.si quando.vbi libertus q duobus promisit operas,tenetur pro partibus. sed ibi ad estimationẽ fiebat p senatio. sic & §.si ser.vẽ.l.loci.§.fi fundus. & §.sed si duorũ.& hoc quãdo oĩno diuidi nõ põt.Si aũt potest,licet nõ cõmodè,vt bos & homo.vt inst.de off.iud.§.q̃ si cõmodũ.& tunc aut est in genere promissio,vt homo,vel alternatiuè , & tũc p parte petitur,sed solui nisi totũ nõ põt,vt §.de ver.ob.l.ij.circa prin.& l. in executiõe.§.p ptẽ.aut est simplex,vt Stich⁹,& tũc & petitio,& solutio faciẽda est p ptẽ⁹:vt §.de sol.fi stipulatus.§.vlt.& C.de her.act l. ij.nisi in cafib⁹:vt §.cõmo.l.iij.§.heres.& l.in cõmodato.§.fi ex facto. l ¶ *In re.*]Pone casum,vt §.de his quæ in test.defen.l.proxime. Itẽ §. de

dere.du.l.si fuerit.§.fi & facit j.eo.l.factum.§.fi.& l.quoties. & §. eo. in obscura.& l.capienda.& l.in ambiguis.& l.quoties idem.& l.semper in dubiis.Accur.

1 Flo.193

1 Fl.sub tẽpus.

1 Flo.194.

a *Omnia ferè.*]Cùm heres adit hereditatem post aliquod tẽpus post mortem testatoris,perinde est ac si statim post mortem adiisset: vt ecce quo ad vsucapionem perficiendam:vt supra de vsuca.l. nunquam. §. vacuam.& l. iusto. §. nondum.Item quo ad stipulationes per seruos hereditarios factas : vt instit. de stipu. ser. in prin. & supra de stipu. ser. si ex re. §. fi. item quia possunt institui tales serui : vt supra de here. institu. l. non minus. & l. seruus hereditarius . Fere autem dicit propter vsumfruct. quem non potest stipulari talis seruus : vt supra de stipul. ser. l. vsusfructus. Item propter additionem , quam seruus hereditarius facere non potest , licet posit institui : vt supra de acquiren. rerum domi.l. hereditas in multis. Item & ideo quia rei hereditariæ non fit furtum : vt supra de fur.l.hereditariæ.& ideo in subsidium datur crimen expila. here. vt supra de cri. expi. here. l. ij. §. apparet.sed hoc exemplum reprobat Io. quia nec post aditam ante apprehensam possessionem furti agetur:vt in d.§.apparet. quæ non videtur apprehendi nisi corporaliter apprehendatur: vt supra de acqui. pos. l. cùm heres. Commodius autem dicas propter libertatem relictam ancillæ per fideicom. quæ parit ante aditam hereditatem: vnde traditur partus patri ad manumittendum:licet fi esset adita,nasceretur ingenuus:vt §.de fideicõ.lib.fi quis rogatus. Itẽ propter actionẽ iniuriarũ:vt supra de iniur.l.j.§.Labeo.Itẽ propter actio. de peculio:quæ etiã cõtra seruũ substitutũ datur:vt supra de pecu.licet.in prin.Item propter vsucapionẽ:vt supra de vsuca.l.fi.Itẽ propter crimen expi.here.quod non haberet locũ si statim adiisset:vt patet ex præmissis.In præmissis ergo exemplis non est idẽ cùm tardè aditur,quod esset si testatore mortuo adiretur.

1 Flo.194.

1 Fl. constituerunt.

2 Flo. exstunt.

1 Flo 195.

1 Flo.196.

1 Flo. quædam ad heredem.

2 Flo.ad heredem.

1 Flo.197.

1 Flo.198.

b *Vi per successionem.*]Pone C.de leg.l.in annalibus.Item vbicunque sit mentio heredis:vt §.ti.j.heredis.& C.de her.instit. l.fi.idem in bo.pos.vt supra de ver.sig.ex illa parte. sed hæc fallunt in substitutione impuberis:vt supra de vulg.substi. qui liberis.§.fi.& in operis:vt §.de ope.lib.cùm patronus.§.j.quos duos & aliũ tertiũ habes.§.tit.j.fciẽdũ.itẽ quartò fallit in vsufru.vt C.de vsufru.l. cùm antiquitas.item in alio:vt supra de suis & legi.here.l.fi plures.Accur.

c *Expressa.*]Pone:vt supra de cõdi.& demon.nũquã.& supra de pact.fi vnus.§.illud.& supra de verb.obligatiõ.q̃ cũ.§.cùm purè.& l.scire debemus.& C.de vsu.l.aduersus.in fi.ecõtra quãdoq; possit exprimere:vt C.de noua.l.fi.& C.de duob. rei.authen.hoc itaq; §. pro socii.l.coiri.& supra de iniur.itẽ apud.§.hoc edicto.& quãdoque æquipollẽt exprimere & nõ exprimere:vt C.q̃ res pigno.l.spẽ.& supra fi cert.peta. cùm quid.& supra de pact.Imperatores.Accursius.

d *Priuilegia.*]Pone:vt §.eo.in omnibus causſis.item qð dicit: quæ personæ sunt,non trãsire ad heredẽ : die nisi in casu:vt §. solu. ma.l.marito.& l. etiã.in princ.itẽ dic nec ad alios:vt C.de legi.& cõstit.l.ij.& facit ad legẽ supra de re iudi.l.tẽpus.& §.eo.Neratius. Acc.

e *Semper.*]Sponsa filij mei non est mihi nurus:& sic licet mihi cũ ea cõtrahere matrimonium:sed non est honestũ: qð prætalet. idẽ econtra in sponsa patris.idẽ in filia vxoris meæ quam habuit post diuortiũ à me factũ.vt supra de ritu nup.fi qua.§.j.& ij. sed domiaus B.ponebat in senatore,cui licet de iure naturæ cõtrahere matrimonũ cũ qualibet:non tñ est honestum tanto viro cum libertа cõtrahere re:quod prætalet:vt supra,de rit.nupt.l.lege.fic & aliàs dicitur licere contrahentibus se decipere:vt supra loca.itẽ.§.quèadmodũ. non tamen conuenit bono viro.& facit supra,de ritu nup.l.semper.

f *Neque.*]Si tutor aliquem de fundo deiecit,vel aliàs delinquat, vel contrahat non gerendo negotiũ pupilli:nõ tenetur pupillus:vt hic.fi autẽ gerendo negotiũ pupilli,aut bona fide:tenetur pupillus ẽt si nõ est locupletior,nec tutor est solutꝰ:vt supra de euict. l.illud.si aũt mala fide:aut est locupletior,& tenetur:vt §.de dol.sed si ex dolo.si verò nõ est locupletior,adhuc nõ tenet, si tutor est solutꝰ,à quo recuperet:vt §.ne vis fiat ei.l.j.§.hoc edicto.& de pec l.sum ma.§.si dolo.quod est intelligendũ vt cedat ac.vt arg.§.de admi tut.l. fi.& de ttib.l.iij.§.idẽ Iulianus.& secũdum hoc potest intelligi quod hic dicit.& §.de tab.exh.l.pe.& §.de act.empt.Iul.§ idẽ Iulianus. vbi dicit nõ teneri pupillum: habuit cũ effectu quia liberatur cedendo.

1 Flo.199.

1 Fl. non tamen ruit.

1 Flo.118.

g *Non potest.*] Pone in officiali vel in priuato litigante, qui nocere oportet dolum tutoris,si ue soluendo est siue non est.

CLX. 1 Idem lib.vj.Epistularum.

10 NOn potest[s] dolo carere, qui imperio magistrat⁹ nõ obtemperat.

CLXI. 1 Vlpia.lib.xij.ad Edictum.

Vi in seruitute[h] est, vsucapere non potest. nam cùm possideatur, possidere non videtur.

20 CLXII. 1 Idem lib.xij.ad Edictum.

NOn alienat qui duntaxat omittit possessionem.

CLXIII. 1 Paulus li.xij.ad Edictum.

NEmo plus[i] commodi heredi suo relinquit, quàm ipse habuit.

CLXIIII. 1 Idem lib. xiij.ad Edictum.

30 QVi nõ facit[k] quod facere debet,videtur facere aduersus ea, quæ non facit : at qui facit quod facere non debet , non videtur facere quod facere iussus est.

CLXV 1 Gaius lib.v.ad Edictũ prouinc.

LIbertas omnibus rebus fauorabilior est.

40 CLXVI. 1 Vlpia. li. xiiij.ad Edict. NEmo alieno[m] nomine lege

1 Flo.122.

1 Flo.123.

1 Flo.119.

1 Flo.120.

1 Flo.121.

1 Fl.ea,quia non facit.& qui.

h *Vi in seruitute.*]Pone in vera ser.vt ecce captus ab hostibus desinit possidere,cùm ab hostibus possideatur.ergo & vsucapere desinit,nisi per filios & seruos in causſa peculiari:vt supra de ca.l.in bello.§.fictæ.& de vsusca.l.neque p seruũ.& l.fris qui.& supra leg. ex qui.cau.ma.l.ait prætor.§.hi plane.vel dic in seruitute, f.de facto, nam nec cune possidet.& sic nõ vsucapit:vt supra de acqui. rerũ dominii.homo liber.§.quicquid. Accursius.

i *Nemo plus.*]Dic vt supra eo.hereden.Accursius.

k *Qui non facit.*]Debitor qui in frau.cre.nõ vtitur seruitutibus in fraudem.Item qui iussus est à testatore viam concedere:si ea quæ à profectionem necessaria sunt,apportari nõ patitur , nõ videtur adimplere iussũ testatoris:vt supra de itine.actuq; priua.veteres. & no. ex hac l.q nõ facit.sic supra tit.j.alienatiõis.in prin.& l.facere oportere.& instit.de nup.§.fi vxor. Itẽ operæ dicũt aliæ in faciẽdo.aliæ in nõ faciẽdo:vt supra q̃ ex cau.ma.ait prtor.§.deinde.in prin.& de ver. ob. l.ij.§.item in facto.& l.vbi autem non apparet.§.q̃ id qð.itẽ facit ad l.supra de iudi.nõ quicquid.§.iudex.& ad Syll.l.§.pe.& l. cùm dãs.

1 Flo.122.

1 Fo.123.

l *Libertas.*]Pone:vt supra de ma.testl.fi ita scriptum fuerit.itẽ vt eo.ti.l.si ita fuerit libertas.itẽ,vt supra de re iudi.iter pares.itẽ in seruo dotali qui potest manumitti:vt C.de fer.pign.da.ma.j. licet aliæ res dotales non possint alienari.Sed fallit hæc regula:qa licet per vniuersſalem fideicommissarium potest heres cogi adire,non tamen pp libertatem:vt supra ad Treb.l.fi patroni.§.sed & si fine. item fallit supra,de lega. j.fi seruo legato.§.fi seruus lega.item fallit supra de ma.testa.cùm ex pluribus.& de leg.j.fi quis à filio.§.fi quis plures. Item fallit supra de ma.testa.l.libertas.in prin.& C. de here. instit. l. extraneum.& facit supra eo.quoties dubia.

Ista glo. est mentite nẽda ad hoc q̃ vniuersſitas debet ci tari in consilio vel capitulo. Bo-

m *Nemo alieno.*] Nullus in rebus alienis administrãdis vel causſis agẽdis ex lege accipit potestatẽ,nisi dũ cõsensus accesſerit:vt §. de neg.gest.si pupilli. §.fi.& C.de dona.si filius.& de pcur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exigendi.Fallit in causſa liberali,vbi pro inuito alius litigat:vt ſupra de libe.cau.l.i.ij.& iij.Item fallit ſupra de appel.nō tantum.Item fallit in tut.& cura.legitimis,qui tenentur etiam ſe immiſcere:vt ꝛ. de legi.tut.l.legitimos.& de admini.tut.l.j.in prin.& l.quidā. §. ex quo. idem poteſt dici in dato a iudice:vt C.in quib.cau.tuto.ha.l.licet.itē in patre:vt C. de bo.ma-
1 Fl.124. ter.l.j.

a ¶ *Temporalia.*] Cum conſuetudo ſit prouinciæ vt proconſul ingrediatur per certam partem ; licet ſemel aut bis non ſeruetur , non ideo mutatur : vt ſupra de offic. proconſul. l. obſeruare. §. hoc etiam. idem in qualibet alia conſuetudine , vt non tollatur licet ſemel in contrarium populus vta-
2 Flo.125. tur : & hoc ſi iam cor-
† Adde glo. in c.1. vt ec-cleſi. bene ſic. & in l. qui accuſa. roborata eſt : niſi contraria conſuetudo præſcribatur vel inducatur : vt inſtitu. de iur. re C.deedē.na.§. pe. interim tamen Quod ego amplio vt procedat tā in ciuilibus quā in criminalib⁹ vt per a leg.gi. in d.l. qui accuſare. & iuribus in ea alle.
2 Flo.126.
1 Flo. liber-tum.
1 Flo. quæ-ratur.
1 Flo. 117. ante præſcriptam poteſt interrumpi : etiam ſi ſemel in contrarium populus vtatur ex certa ſcientia.

b ¶ *Bi non vocē.*] Pone in venditione , & ſimilibus : vt ſupra de act. & obli. l. in quibuſcunque.in ſtipulatione ſecus : cùm ibi verba ſint neceſſaria : vt ſupra de verborum oblig. l. j. in prin. ſed hic caſus non placet Io. quia in contractibus talibus non eſt opus præſentia : vt ſupra de act.& oblig.l.conſenſu.& ſupra de contrahen.emp.l.j.§.fi.pone ergo ſecundū eum in tutore cuius præſentia opus eſt vt pupillus obligetur:vt inſti.de autho.tut.§.pe.nō tamen exigitur vel loquatur tutor,ergo mutus cùm intellectū habeat,poteſt eſſe tutor.licet enim inuitus non poſsit eſſe tutor:vt ꝛ. de tuto.l.j.§.mutus. verū eſt vt de nouo incipiat eſſe tutor:ſed ante tutor nō definit propter morbum ſuperuenientem.nam multa impediunt facienda quæ nō impediunt iā facta:vt ꝛ.de his qui ſui vel alie.iu.l.patre.& de poſſu.l.j. §. quāuis autem.Eadem in ſurdo dicas,vt ſubiicit:qui etiā poteſt loqui,niſi ſur dus à natura ſit:quia tunc etiam mutus eſt frequenter per conſequens:vt C.qui teſta.fa.poſſ.diſcretis.§.ſin autem.

c ¶ *Furioſus.*]Si codicillos velit facere furioſus,non poteſt:quia abſentis & quieſcētis loco eſt:vt ſupra de iur.co.l.ij.§.pe.Ité vbicūque exigitur alicuius preſentia:vt in hip.& teſta.Sed contra.ſi de procura.l.ij.vbi non habetur loco abſentis.Sed dic vt poſsit ratam habere procuratione vt alius abſens.& ſic apparet q nec præſens eſt habēdus vt faciat quæ præſentes poſſunt facere , nec abſens vt poſsit facere ea quæ poteſt facere abſens.

d ¶ *Auorabiliores.*]Pone vt inſti.de interdic.§.commodum.& ꝛ.de actio.& obliga.Arrianus,vbi in dubio abſoluitur reus.Ité pone. C.de condic.ob turp.cauſ.l.cùm te.& l mercalē.vbi in pari cauſſa turpitudinis abſoluitur reus.item pone in dilationibus quæ quādoque reo dantur,non actori:vt C.de dila.l.ſi quādo.& de tēpin integ. reſti. l. petendæ. item pone:vt ꝛ.de fer.l.ſi. vbi plures dātur dilationes reo.Item pone ſupra,de re iudicata pares.vbi diſcordantibus ordinariis valet pro reo,licet ſecus in delegatis,vbi neutrū tenet do nec delegatus confirmet alterum:vt ꝛ.de re iudici.l.duo iudices.Item pone:vt ꝛ.de Carbo.edict.l.iij §.quòd ſi ille.

e ¶ *Nemo prædo.*] Regulariter ille tenetur peti.here.directa, qui poſsidet pro herede,vel pro poſſeſſore,id eſt ꝑdo:vt ꝛ.de peti.hered.regulariter. Pone ergo quòd emi ſciens alienam hereditatem:nunquid ſum prædo vt teneat directa?Reſpō.nō:quia tit.habeo: licet teneat vtili:vt ꝛ.de per.here.l.etiam.§.ſi quis ſciens. hoc verum eſt,niſi mea authoritate inuadā:vt ſupra de acquir.poſſ.l.ſi ex ſtipulatiõe.vel niſi ſit res mobilis in qua cōmittatur furtū:vt inſtit.de vſuſcap.§.vnde vi.item nō ſum prædo vt teneat de percipiēdis fructibus ſed de perceptis ſic:vt C.de rei ven.l.ſi fundum.at ſum prædo quò ad vſuſcapio.vt ꝛ.de vſuſca.non ſolum.§.j.

f *Liberum.*]alias eſt libertum.& tūc pone,conueni tecū vt ſeruum tuum filium meum naturalem manumitteres,ego filium tuū ſeruum meum manumiſi.tunc nō ago præſcri.verb.ad intereſſe, nec deducitur aliquid per hoc q habeo libertum:vt ꝛ.de præſcri.verb.naturalis. in prin.& §.ñ.Sed contra.ꝛ.de act.emp.idem,. in fi.vbi libertus cō-

putatur pro intereſſe Sol.ibi manumiſi vt tuæ ꝓriæ ſatisfaceré voluntati,hic vt meæ & tuæ propriæ.aliàs eſt liberū,& tunc dic q non eſt quis locupletior per filios,ſed ſola pecunia:cùm nō ſint in bonis noſtris liberi noſtri legitimi vel naturales.vt ſupra de rei vend.l.j.§.j.

g ¶ *Cùm de lucro.*]Pone:vt ſupra eo.l.nemo.& facit ꝛ.eod. l. in pari. & l. cùm par. in prin. & ſupra eo.fauorabiliores.Accur. 1 Flo.129.

h *Vm prætor.*] Pone:vt ſupra quod met. cau. l. quod dixi-mus. §. fina. & l. videa-mus. Sed fallit in om-nibus , in quibus quis tenetur ita demum ſi locupletior eſt tempore lit.conteſt.vt ſupra de peti. here. ſi à patre. §. quo tempore. & ſupra de ſol.in pupillo. & de do. inter vi. & vxo. ſi ſponſus. §. fi. & l. ſeq. Ité facit ſupra de dolo. l. in heredem. 1 Flo. hetero-dis. 1 Flo.128. 1 Flo.130.

i *In pari cauſſa.*] Pone cāſum: vt ſupra de ver.ob.l. ſi ſeruum.Sti-chum. §. ſequitur. Idem vt no.ſupra eo.fauorabiliores. & l. nemo. Item: vt ſupra de publ.l.fiue.§. ſi duobus. 1 Flo.131. 1 Flo. deficer-rit.

k ¶ *Hi qui.*] Pone : vt ſupra eo. prætor.& facit ſupra de condi.fur.ſi pro fure.§.ſi.Accur. 1 Flo.132.

l *Nihil dolo creditor.*] Qui ſibi debitum exigit à debi-tore ſoluente in fraudem aliorum creditorum : non tenetur Pauliana. nec enim dolo malo facere videtur qui vigilat adſuum ius conſequendum.hoc autem verum eſt cùm exigit antequā bona poſsideant à creditoribus.ſecus ſi poſtea:vt ꝛ. quæ in frau.credi.l.qui autem.§.apud.& §.ſciendum.& l.pupillus Accur. 1 Flo.133.

m *Cùm principalis.*]Dic vt ꝛ.eo.cùm principalis.Sed argu. contrà. C.de prædi.mi.l.ſi is.

n *Vnquàm.*]Si aliquis teneat canem vel vrſum ea parte qua vul gò iter fit,& alicui damnū deturiin duplū tenetur ex edicto ædilium.Ité tenetur vtili de pauperie.vna ergo aliā non tollit quo ad natiuitatē,nec quo ad vitā:quia ambæ viuunt & cōpetunt:vt hīc,& inſti.ſi qua.paupe.fe.dica.§.pe.& §.ſi.ſed per exceptiōem vna ꝑ aliā tollitur,niſi id quod excedit,cùm ſint ex eodē facto:vt ꝛ.de actio. & obliga.qui ſeruum.in prin.ſecus ſi ex diuerſis factis : quia tūc vna nō tollit aliam:vt ꝛ.de priua.deli.l.nunquam. & diſtingue plenius : quia quando cōpetunt plures pœnales,aut ex vno facto:& tunc vna aliā tollit:niſi in id quod excedit aut ex diuerſis,& tūc nullo modo vna aliam tollit:vt dictū eſt,ſi autē ambæ rei perſecutoriæ:& tūc vna aliā tollit vt ꝛ.&.loc.li.merces.§.culpæ,ſed vbi vna perſecutoria , altera pœnalis:non tollitur vna per alteram:vt ꝛ.de fur.ſi pignore. §.cū fur tiniſi in cæſu.vt ꝛ.nau.cau.ſtab.lidē.m.§.ſi.ſed ibi vna de iure cōmuni,& altera extraordinaria:vt ibi no.Old.& in alio forte:vt ꝛ.de fur. l.ſi is cui.ſi verò ab initio nō eſt pœnalis,tūc vna per alteram tollitur: vt ꝛ.quod me.cau.l.metum.§.licet.& l.ſi cum exceptione.vbicunque dixi vnā per aliā tolli,intellige perceptione,non natiuitate & cōteſtatione:vt ꝛ.de conſtit.pecu.l.item illa.§.vetus.& de iis qui deie.vel ceſſu l.perceptione.niſi in caſibus in quibus licet natiuitate cōcurrāt, tñ ſola electione tollunturivt ꝛ.de tribu.quod in heredē.§.eligere.& C.de fur.l.j.& facit ꝛ.de actio.& oblig.l.nunquam.Accur. Pœnalis ac-tio vna an-aliā tollat.

o ¶ *Vi dolo.*]Pone in cōuento rei ven.vt ꝛ.de rei ven.l.finautē.§. ſed & is.Item in pe.he.vt ſupra de peti.her.ſed & ſi.§.perin-de inquit.Ité in noxalibus:vt ꝛ.de nox.ſi bonæ fidei.Ité ꝛ. ne quid in lo.pub.l.ij.§.hoc iterdictū locſi habet aduerſus &c.& dicas his caſi-bus dari vtilē,nō directā:vt ꝛ.de noxa.l.electio.§.ſi is quē.dolꝰ em deſi nētis poſsidere,alteri nō dēt nocere:vt d.l.elect.§.ſi.& fa.j.c. parem.

p *Imperitia.*]Pone in medico vt inſti.ad l.Aqui.§.imperitia. & ꝛ.de offi.præſi.illicitas.§.ſicuti.Item in iudice,vt ꝛ.de var.cogni.ſi iu dex.Item in quolibet artifice:vt ꝛ.loca.ſi quis fundum.§. Celſus.& l. item quæritur.§.ſi gēma.excepto menſore:vt ſupra ſi menſor falſum mōdū:vt verit.l.j.§.hæc actio.

q *Melior.*]Stipulatione quærit domino ſeruus etiam inuito:vt ꝛ. de verborum obligatio.ſeruus vetante.non autem pacto remittit:vt C.de pact.ſeruus.Item nec mandādo ſe vendi. vt ꝛ. mandā. ſeruus meus.Ité nec vendendo aliquid:vt ꝛ.de poſſicit.ſi quis rem.§. voto.nec ſeipſum hodie niſi domino ſcienter:vt C.de epiſco. & cle.l.

iubemus

1 Flo.134. a *Non fraudantur.*] Pone vt ſupra quæ in frau. credi. qui autem.Ité vt ſupra pro ſoc.l.nemo.in caſib⁹ tamen tenetur,& qui nō quærit:vt ſupra. ſol. matri. ſeruus dotalis. & l. ſi ve:ò. §. quod adiicitur.& ſupra de peti.here. ſed & ſi lege. §. perinde inquit. & de here. ven. l. ij. §.non tantum. & ꝛ. ſi quis oniſſ. cau. teſt. l. j. §. pen.

1 Flo.135. b *Nemo.*] Pone vt ꝛ. de dona. inter virum & vxo. l. iij. §. j. vbi non eſt melioris conditionis, qui donat illicitè vxori, quàm ille qui donat licitè. Item pone C. de tranſact. l. tranſactione. Item C. de ſer. pign. da. manu. l. ſi creditoribus. Item qui fecit furtum,non agit furti : vt ꝛ. depoſi. l. prædo. & de fur.l.eū qui. §.j.Item de-linquentes conſtat dete-riorare cōditionē ſuam, quia patiunt pœnas cor-porum & rerum. Item pone ꝛ. ex quib. cauſsis ma.l.ſed & ſi per prætorem. §. actio ex empto. Item ꝛ. de dolo. l. j. in prin.Item pone ꝛ.de fideiuſſ.l.ſi Titius & Seia. 1 Flo.136. 1 Flo.137. 1 Flo.138.

c *Aquæ.*]Dic vt ꝛ.eo.impoſsibilium.& l.vbi repugnantia. §. qui rerum.& quod ſubiicit,non ſunt,ſuō.nec eſſe poſſunt:vt hippocentaurus:vt inſti.de inuti.ſtipula.in prin. ſecus ſi eſſe poſsint:vt ꝛ.de verbo.obli.l.interdum.in prin.

d *Bona.*]Si fundum alienum bona fide poſsideo:fructus etiā ex alieno ſemine à me perceptos,meos facio ,ꝑpter bonā fidē,ac ſi in veritate eſſem dominus:vt ꝛ.de vſur.qui ſcit.§.j. niſi lex reſiſtat: vt quia eſſent naturales:vt eo.tit.de vſur.l.fructus .Vel pone, ſoluiſti mihi Seichum qui erat alienus:cùm ego putarem eſſe tuum,& mihi à te debitum:ita vſucapiam ac ſi in veritate deberes:vt ꝛ.pro ſo.l.ſi exiſtimans.& pro ſuo.l.homine.niſi lex reſiſtat puta actioni,quia fit furtiuus:vt inſti.de vſuſcapioni.§.furtiuæ.

e *Vi auctore.*]Si auctore prætore emam rem legatā quæ vēditur cauſſa funeris,bona fide videor emere:& dominus efficior etiam ſi ſciam legatam.vt ſupra de reli. at ſi quis. §. ſi colonus. Item ſi deceptus eſſem à falſo tutore authoritate iudicis , bona fide videor emiſſe:& valet contractus:vt ſupra quod fal.tu.l.j.§.idē Pompo.& facit quia vſucapiam etiam ſciens ſeruum alienum quem dixi iuſſu prætoris:vt ꝛ.de noxa.l. & generaliter.in fi.Nam iuſtè poſsidet, &c.vt ꝛ.de acquir.poſſ.l.iuſte.& facit ꝛ.de mino.l.minor xxv.annis ex aſpectu.& ꝛ.eo.non videtur.§.qui iuſſu.

f *Omnis hereditas.*]Hæc regula expoſita eſt ꝛ.eo.l.omnia

g *Nunquam ex poſt facto creſcit.*] Si ſeruum meum non mortiferè vulneraſti,& poſtea per meam negligentiam deceſſerit, non teneris de occiſo:vt ꝛ.ad leg.Aqui.qui occidit.§.ſi. Item ꝛ.de fur.ei qui. & ſic nō creſcit æſtimatio delicti.in caſibus tamē creſcit:vt ſi dānatus in opus publicū ad tēpus,refugit:duplicatur pœna delictī : vt ꝛ. de pœ.aut damnum.§.quiſquis.autem.Item qui pretium accepit , vt perſuaderet ſiupram cui alio cōmittendum,delinquit:& huius delicti pœna creſcit perfecto flagitio:vt ꝛ.de extraordi.cri. l.j.§.ſi.Item ſi aſſcripſi legatum filio meo capto ab hoſtibus:eo reuērſo incido in pœnam Senatuſc. Liboniani:vt ꝛ. de fal.l.impuberem.§.j. Item qui non malo animo dedit medicamentum ad concipiendum : ex poſt facto,ſi ea quæ accepit deceſſit,acriter punitur,relegatur em:vt ꝛ.ad leg.Corne.de ſica.l.eiuſdem.§.ſenatus. Item fallit hæc regula ſuprà de dāno infect.ſi finita.§.ſi.& l.ſeq.ſed hīc delictum erat conſummatum.Item fallit ꝛ.de furt.inficiando.ſed ibi ſequentis delicti fit æſtimatio,nō præteriti.Accurſius. 1 Flo.139. 1 Fl. ex caſu ma.l.j.& l.videlicet.

h *Omnes actiones.*]Dic vt ſupra eod. non ſolet. & l. pœnalia. & facit ſuprà,de actio.& obligatio.l.omnes.

i ¶ *Non videtur.*] res ſub conditione legata non eſt perfectè heredis:& ſic non alienat etiā pendente cōditione:vt C.cōmunia de leg. l.fin.§.ſed quia.Ité pone:ſi tibi per metum rē abſtuli:& alij vēdo : fit mea,& ſic emptoris:vt ſupra,quod met.ca cauſſa.ſi mulier.§. ſi metum. 1 Flo.140.

k *Cùm quis.* §.qui hominem.& facit ꝛ.eo.l.plerunque.

Bſentia.]Tam abſens contra præſentē,quàm præſens contra abſentem reſtituuntur : vt hīc, & ꝛ. qui ex cau. ma.l.j.& l.videlicet.

l *Quod contra.*] Si quid mihi facere vel dare debes : poſſum delegare vt alij loco meo facias vel des. ſed hoc fallit ſi debeas mihi hereditatem per fideicom.vt ſupra. de iure do. ſi mulier. §. ex aſſe. quod non debet trahi ad conſequentiam:aliàs nō valet delegatio. Item li-cet ſuccurratur mulieri fideiubenti per Velleia. non ideo iuuantur omnes qui pro alio fideiubent,vt ſupra eo. l. quæ propter. & dic vt ſupra de legi. & ſenatuſcon. l. verſic. abſens cauſſam ꝛ. *Vni alio.*] duo heredes inſtituti ſuccedūt in vniuerſum ius patri. vt ſupra eod. hereditas. non tamen pro ſolido, nec vt nec duo poſſunt eſſe domini inſolidum,vt ſupra de caſt. pec. heredi-tate. §. pater. Sed non-nulli tamen per Trebel. remanet heres , & ille cui reſtituitur, eſt loco heredis effectu : & ſic ambo inſolidum,vt inſtit.de fideicō.here.§.reſtituta?Reſpon.directò & cum effectu non poſſunt.inſtitutus enim non eſt cum effectu , fideicom.nō eſt directò.Ité oppo.cùm heres heredis teſtatoris eſt heres, vt C.de vſur. l.antiquitas.ergo vnus etiam infinitos habet heredes? Reſpon.diuerſis temporibus non vno eſſe incipiunt.
† Limita hanc l. per ea quæ notantur in l.j.§. tutores. in fi. apoſtil. in ſens cauſſa rei publicæ. ſuper gl. in verſi. tadius ſuprà quan do appel. ſit contra quæ ſupra eod. tēpora. 1 Flo.141. 1 Manutate. §. pater. ſcrip. conſequentiam. 1 Flo.142. 1 Flo.143.

m *Qui tacet.*]Tacere quidem medium eſt inter expreſſam volūtatem & contradictionem expreſſam,vt non ſit idem ius quod in alterutro eſt eorum.& pone exemplum in tributoria.nām ſi contrahat ſeruus domino contradicente,tenetur de peculio tantum , & deducitur quicquid domino debetur , vt ꝛ. de pec. ſi quis ſeruum.§. etiam.econtra ſi eo expreſsim volēte,tenetur inſolidū quod iuſſu,vt ꝛ.quod iuſſu.l.j.vbi autē ſcit & tacet,tenetur tribu.l.j.§.ſcientiam. & de exer.l.j.§.ſi is.Sed fallit hęc regula:quia quandoque tacere eſt pro expreſſa contradictione:vt in procur.vt ꝛ.de procur.filius.§. inuitus & in ſerui.vt ꝛ.de ſerui.vrb.præd.inuitum.Item in furto eſt, vt ꝛ. de fur.per quas.§.quæ ex volūtate.Item in patrono vt ꝛ.de ritu nup.l.in eo iure.§.demū. In inſtitutione heredū:quia expreſsè debet teſtator dicere nomen heredis. vt C.de teſt.l.iubemus.Ité in interrogationibus in iure:vt ꝛ.de interrog.act.de ætate.§.qui tacui. Et ſic fallit ſecunda pars huius legis:& ecōtra tacere habetur ꝑ cōſenſu expreſſo quandoq;:& ſic fallit prima,vt ꝛ.fol.mat.l.ij.§.volūtatē:& ſuprà de li be.agno.l.j.§.pœna.& ſuprà loca.ité quæritur.§.qui impleto.Ité vbicūque tacitum pactū à lege inducitur,vt ꝛ.de pac.l.qui in futurū. & ad hoc concurrunt duo generalia,Patientia habetur pro cōſenſu. Item econtra.Item facit ſuprà de excep.l.non vtique. Adde quod not. in l. apoſtil. in ver. qui tacet. poſita ſuprà gl. in ver. non cōtradixit. ſuprà ad municip.

n *Quod ipſis.*]Quod non potuit vſucapere defunctus, ꝙa erat furtiua res quam emit:nec ſucceſſor eius poterit vniuerſalis vel ſingularis : vt C. de acqui. poſ. l.vitia.& vt plenè videas , dic vitia alia verè realia , vt furtiua,& vi poſſeſſa violentia ablatiua : vt inſti.de vſuſcap.§.furtiuæ.non compulſiua:vt C. quod me. cau. ſi vi. Item res data iudici ſeu præſidi contra l.Iul.repe.vt ſupra ad le. Iul. repe.l.pen.alia quaſi realia,vt liber homo.vt inſtit.de vſuſcap. §. ſed aliqua.do.Item fiſcalis.vt ſupra de vſuſc.vbi.§.interdum.Ité pupillaris:vt ſupra de acqui.re.domi.l.bonę fidei.alia pſonalia,vt dolus dans cauſſam negotio,vel incidens ex propoſito.Item mala fides quando credidit venditorem non habere ius vendendi:vt C. præſcri. longi tempo.l.ſi fraude.Item ſcientia rei alienæ, in commodatario , depoſitario,& creditore.Quid autem de precaria & clandeſtina? Rogerius dicit vitia rei.& pro eo ſupra,de acquirenda poſſeſſione. Pomponius.§.cùm quis.quod nō placet,quia precaria iuſta poſſeſsio eſt, quia cum domini voluntate,vt ſupra,commu.diuid.l.communi diuidundo. §. inter prædones.Item ſubtiliter reſpicienti licet poſſeſsio dicatur clandeſtina,non tamen dicitur clandeſtina res.vt ſupra,de acquiren.poſſeſſ.clam.de litigioſa conſtat quòd non eſt vitioſa , vt C. de præſcriptio.longi tempo.l.j.Item ſucceſſorum alij in ius vniuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum,vt heredes,& similes : vt ſ. de here.inſti.quoties.§. heredes. Alij in rem:vt emptor,& similes:vt ſ.de except.rei iudica.l.fina. & ſupra quo.leg.l.j.§.illud.his peroratis dic,quod vitia rcalia durante in perſona vniuerſalis ſucceſſoris,vt hic,& ſingularis:vt inſtit. de vſucap. §.ſuntiuæ.& hoc quo ad vſucap.non quo ad fructus:vt ſupra de acquiren. rerum dom. l.

1 Flo.144. bonæ fidei §. penulti. ſed in vitiis perſonalibus diſtinguitur ſingularis ſucceſſor ab vniuerſali. nam ſi eſt ſingularis,nõ impeditur præſcribere iure veteri incipiendo à ſe : vt ſupra de diuer.& tempo. præ. l. an vitium. in princi. hodie ſecus : vt in authentic.vt ſponſa.largit. §. rurſus. Porrò quantum ad agendum impeditur : quia de dolo defuncti excipitur, ſi eſt cauſſa lucratiua : vt in donato & legato:& qua ſi lucratiua : vt in ſeruo noxæ dedito. Item ſecundum Io. in eo cui res magni pretij modico diſtracta eſt : vt ſupra de except. do. l.

1 Flo.145. apud. §. ſi quis autem. & §. de auctoris. & de except. l. ſi rem legatam.alias ſi non eſt lucratiua , non excipitur niſi vtatur acceſſione ſui auctoris : vt dicta l.apud.§.de auctoris. vel

1 Flo.146 niſi ſit res reuerſura ad dolosum,puta mulier dolo induxit aliquem ad promittendum dotem uiro.ſi maritus petat ab eo,repellitur, eo quod res ad dolosam mulierem reuerteretur.vt dicta l.apud.§.Iulianus & l. purè.§.penul.& ad idem l.apud Celſum.§.ſi quis autem. in ſi.Sinautem eſt vniuerſalis ſucceſſor : ſi quidem extraneus , nocet ei mala fides defuncti , niſi velit ex ſe incipere , ſecundum M. vt C. de præſcript.long.temp.l.j.ſed Ioan.& Azo dicunt indiſtincte nocere: vt C.communia de ſucceſ.l.fin.& ſ.de diuer. & temp. præſcrip. cum heres,& hoc in extraneo herede. in ſuo conſtat ſecundum omnes quod nocet,cùm ſit eadem perſona:vt ſ.de liber.& poſthu.l.in ſuis. & facit ſ.eo.in his.

a *On omne.*]Dic vt ſ.eo.l.ſemper in conuentionibus.

b N ¶ *In ſtipulationibus.*]quantũ ad acquiſitionem obtinet quod hic dicitur,vt ſ.de verb.oblig.ſi filius.& ſ.de ſtipu.ſer.l. vſusfructus. niſi in caſibus:vt ſupra de verbo.obliga.quidam eum.§.fin. & ſupra manda.ſi vero non remunerandi.§. ſi filiofamil. & ſ. de here.inſtitu. quidam,non quantum ad hoc vt valeat vel non.nam rem meã ſtipulor ſub condi.ſi mea eſſe deſierit:& valet non inſpecto principio:vt ſ.de verb.obli.ſi rem meam:niſi in ſacra & religiola,& libero homine:vbi non valet ſi ſub conditione,ſi ſacra eſſe deſierit, ſtipuler:vt ſ. de verb.obli.inter ſtipulantem.§.ſed hæc diſſimilia ſunt.Sed quid in legatis?Reſpon.econtra quantum ad acquiſitionem:vt non dies quo legatur,ſed quo dies legati cedit,ſpectetur:vt ſ.quando dies leg. cedat.ſi vſusfru.§.ſi & ſ.eo.l.quæ legata.Item quantum ad valetudinẽ eo:vt præſens tempus aditæ hereditatis ſpectetur:vt ſ.communia prædio.receptum eſt.in fine.ibi,idémque &c.niſi in caſibus : vt ſ.de lega.j.cætera.§.ſi ſub condictione.Accur.

c N *emo videtur.*]Pone q̃ emi à debitore alienante in fraudem credi.ſed eis conſentientibus,non teneor Pauliana:vt ſ. quæ in fraudem creditorum.qui autem.§.præterea.Item pone ſ. de actio. emp.l.j.in fi.& de ædil.edict.l.j.§.ſi intelligatur.& l.ſi tá.§. ei. & §.in ædilitiis.& C.de trãſact.l.de fideicõmiſſo.& l.cùm donationis. & de reſcind.vendi.l.vendit.or.& ſupra de poſt.l. j.§. eleganter. & ſ. quod ſal.tut.autho.l.j.§.fi.Item quod dicit ſciuit:ſcilicet tépore cõtractus: ſecus ſi tũc ignorauit,& poſtea ſciuit:quia nõ decreſcit obligatio:vt ſ.de ædil.edict.iuſtiſsime.§.ſi.

Seruo libero facto an proſit contractus tẽpore ſeruitutis factꝰ.

d *Vod quis.*]Si ſeruus contraxit tẽpore ſeruitutis:non prodeſt ei facto libero,vt hic.ſed fallit in tribus caſibus:vt ſupra de except.rei iudi.l.j.§.ſi ſeruus.& ſ.de pactis.l.iuriſgentiũ.§.ſed & ſi quis.&.6.retu.& ſ.de iure dot.ſi ſerua ſeruo.& ecõtra nõ nocet: vt C.ãn.ſer.ex uẽ facto.l.ij.Sed fallit in multis.Primò quia quãdoque tenetur de dolo:vt ſ.de dolo,& elegãter.§.ſeruus pactiõis.Secũ do ſ.de fideicõmiſ.l.ſi pure.Tertiò ſupra de libe lega.Aurelius.§. Sticho.Quartò C.an ſeruꝰ ex ſuo facto.l. præſſæ. Quintò ſupra de negotis geſt.eũ actũ.& l.ſi.§.Scæuola.ſcilicet quando eſt connexa adminiſtratio.Item ſexto ſ.depoſiti,ſi apud filium,ſed ibi ex poſteriore detentione .Septimò in maleficiis : vt inſti.de noxa.§. omnes. Octauò ſupra de dot.prælega.l.ij.§.per contrarium.

CLXXXVII. 1 Paulus libr. lx. ad Edictum.

NOn omne quod licet,honeſtum eſt.

1 ¶ In ſtipulationibus id tẽpus ſpectatur quo contrahimus.

CLXXXVIII. 1 Vlpianus libro lxvj.ad Edictum.

NEmo videt fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt.

CLXXXIX. 1 Paulus libr. lxij. ad Edictum.

QVod quis d cùm ſeruus esſet,egerit , proficere libero facto non poteſt.

CXC. 1 Gaius lib.xxiiij.ad Edictum prouinciale.

SImper generalibus ſpecialia inſunt.

CXCI. 1 Paulus lib.xvj.Breuis edicti.

CVius effectus f omnibus prodeſt , eius & partes ad vniuerſos ¶ pertinent.

CXCII. 1 Vlpianus libro lxvij. ad Edictum.

EX qua g perſona quis lucrũ capit,eius factũ præſtare debet.

CXCIII. 1 Idem lib. lxviij. ad Edictum.

PArẽ h eſſe cõdictionẽ oportet eius,qui quid poſſideat, vel habeat:atque eius,cuius dolo malo factum ſit quò minùs poſſideret, vel haberet.

CXCIIII. 1 Paulus lib.lxiiij. ad Edictũ.

NEmo damnum facit , niſi qui id facit quod facere iꝰ non habet.

CXCV. 1 Vlpianus lib.lxix. ad Edictum.

HOc iure k vtimur , vt quicquid omnino p vim fit, aut in vis publicæ, aut in vis priuatæ crimen incidat.

CXCVI. 1 Gaius lib.xxiiij.ad Edictum prouinciale.

SImper generalibus ſpecialia inſunt.

CXCVII. 1 Vlpianus libro lxvij. ad Edictum.

CVius effectus f omnibus prodeſt , eius & partes ad vniuerſos ¶ pertinent.

CXCVI

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Cùm quis.*]Pone:vt ℨ.de itine.actuque priuat.l. iij. ſi quis ab authore.Item vt ſuprà pro emp.l.ij.§.ſi defunctus.Itē vt ſupra:quæ in fraudem credi.qui à debitore.& plene not.ſupra eo.quod ipſis.

b ¶ *Plerunque.*]Hæc regula eſt expoſita ſupra eo.l.nemo plus iuris. ſed & poteſt poni ℨ.pro emp.l.ij.§.emptori.Plerunque autē ideo dicit, quia ſi emptor habeat malam fidem, non vſucapit. licet auctor bonam fidem habuerit: vt ſupra pro empt. l. ij. §.ſi eam rem. Item quod dicit defendendum, die vt C.de euict.emptori.& facit ſupra de acqui. rerum domi.traditio.

c *Quod cuique.*] Dic vt ſupra eo.l.nuito. Sed opp. priuilegium ſportularum minorum datur etiam clericis inutis, cùm præcipiatur executoribus vt non accipiant:& ſic ſuo priuilegio non poſſunt renunciare: vt C. de epiſco. & cle.omnes.qui.§. executoribus.& C. de ſportu. l.omnibus. ſed dicas quod dare poſſunt,ſed illi non accipere. & ſic honeſtè datur, non honeſtè accipitur. econtra eſt in meretrice, quæ honeſtè accipit, ex quo eſt meretrix: ſed turpiter datur: vt ℨ. de condi.ob tur.cau. idem eſt §. ſed quod meretrici. Accur.

d *Ad ea.*] Si ſeruus domino iubente de Inquat: ſi quidem in atrocibus ei paruerit:licet non excuſetur, minus tñ puniet: vt C.ad leg.Iul.de vi.l.ſeruos.finaute in non atrocioribꝰ,nullum eſt ſerui delictum:& ſic non tenetur:vt ℨ.de act.& obl.ſeruus.& hoc etiam dicitur de his in apoſtolo:Serui eſtote ſubditi dominis veſtris:nō tātum bonis & modeſtis:ſed etiam diſcolis.i.diſcordantibus à fide catholica,Sed quæ ſunt atrociora videtur q illa quæ deſcendūt à lege xij. tabu.vt ℨ.de noxal.l.ij §. j. ſed illud per Iul.poſteà ibi corrigitur. vnde dic modicæ rei furtum,item modicum damnum dicuntur non atrociora. at magnæ rei furtum ſiue dānum,ité homicidia,adulteria, & omnia capitalia criminalia dicuntur atrociora:vt ℨ.de incen. rui. nau.Pædius.§.j.Azo.Pone etiā exemplum de non atroci:vt ſuprà de iis qui not.infa.liberorum.§.ſi.& facit ſuprà eo.is damnum.& ℨ.rerū amo.ſi mulier.§.ſi ſeruus.Accur.

e ¶ *Semper.*]Dic vt ℨ.e.qui dolo.& l.parem.Sed argu. contra ℨ. ſi qs omiſ.cauſ.teſt.l.iij. in fi.ité quod dicit habēdus &c.ſed non omnino: qa alter directa,alter vtili tenetur:vt ℨ.de noxa.electio. §. ſi is quem.

f ¶ *In contractibus.*]Pone:vt ℨ.eo.hoc iure.§.fi.Sed cōtra de inſtitu.de perpe.& tépo.actio.§.aliquando.vbi non tenetur heres ex dolo defuncti.ſed ibi dedit cauſſam contractui.hic fuit incidens.Item quod dicit heredes teneri pro hereditaria parte:falſa quādoque.Primò,ſi habet vnus heredū facultatem totius rei reſtituēdæ:vt ℨ. commo.l. iij.§.heres.Secundò, cùm agitur ex pollicitatione:vt ℨ.de pollicita.l. ex pollicitatione.Tertiò,pro funeris impenſa:vt C.de relig. l. veluti. Quartò in alimētis:vt ℨ. de ali.leg.l.iij.Quinto,quando ab vno here dum maritus legauit vxori animo compēſandi quæ in dotem ab ea habebat,ſi ipſa non legatū,ſed doté vuit, ille ſolus cōueniet:vt ℨ. de leg.j.cùm ab vno.Sextò in illis caſibus,in qbus tenētur heredes inſolidum:vt ℨ. depoſi.ſi duo.& de verb.obli.l.a.§.i.Accur.

g *Conueniatur:* aliàs condemneturaliàs partiatur.

h Q *Voties.*]Dic captione.i.iniquitate.& pone ſi impuberi moueatur quæſtio,ſtatus malum eſt præcipitari,& ſic ſine firmo conſilio conſtitutum in alienam ſeruitutē redigi.& econtra malū eſt eum mitti in bonorū poſſeſſionē:& aliqua fortè aliena apparebūt:ſed hoc eſt minus malū,& ſic eligēdū:vt ℨ.de Carbo. edict. l.ℨ. §.duæ autē.& C.de Carb.edict.l.a.& hoc fiet ex Carb. ſi fiat queſtio ſtatus & bonorū.ſed ſi ſtatus tātū,tūc ex cōſtitutionib⁹:vt ℨ de Carbo.edi.l.iij.§. j. Vel pone:mādaſti mihi vt tibi emerem Stichū, quem ignorabas furé.hic fecit mihi furtū.iniquū eſt teneri te vltrà quàm ſeruus valeat:vt inſti. de noxa.§.ſumma.ecōtra iniquius eſt officium meū mihi eſſe dānoſum:ide oq; mihi inſolidum teneris:vt ℨ.de fur.ſi ſeruus.§.quod verò ad mandati.ſed & pōt poni vbicūque dr, q aliquid eſt æquꝰ æquo,vel iniquius iniquo:vt ℨ.depo.bona fides.& C. de pc.exigēdi,& de pac.cōue.l.hac generali.& ℨ.de vul.ſubſt.l.filius, qui patri.& de doli exce.ſi ꝓcurator.& de oſt.pcōſ.l.obſeruare.§.hi. & l.nec quicquā.§.ſanè.& facit t auth.qui.mo.na.effi.ſui. circa prin.

i Q *Mnia.*]Si pater in teſtamēto præteriit filiū in poteſtate cōſtitutum,inutiliter teſtabitur:adeo vt ſi viuo patre moritur,non ideo valet:vt inſti.de exhere.lib.in prin.Item pone in eo qui legauit mihi rem meam.non enim valet,licet poſtea alienem:vt ℨ.de lega.j. cætera.§.j.nec ob.ℨ.de rēg.Cato.l.j.§.fi.vbi cōfirmatur:quia ibi viuo teſtatore alienauit : hic poſt mortem. Item pone inſtitu. de leg. §. an ſeruo.cętera dic vt ſupra eo. quod in initio.

k Q *Mnis definitio.*] Eſt oratio ſubſtā tiam cuiuſque rei ſignificans ſecundum Boetium.ſed hic dicitur plurium rerum breuiter ſiue ſummatim ſub regula facta traditio. Huiuſmodi autem deſſinitiones ſunt periculoſę.quia patiuntur exceptionem, & verecundiam plerunque faciunt allegati regulam , ſed ſtet firmus regulæ, veluti Bononiēſi Carocio : licet aliqui capiantur de eius cuſtodibus : & licet aliqui casibus à regulis ſubtrahantur : & reſpondeat ſpeciale. & ſic regula erit firma in aliis:vt in auth. de non alie.§.vt autē.licet videantur eſſe falſa: vt ſupra de reg.Cat.l.j.& ſupra eod. .l j. ſed illud verum eſt in exceptatis. Idem ideo dicit parum: quia quædam ſunt quæ exceptiones non patiūtur:primo,quia liber homo non vſucapitur : vt ſupra de vſuſca.l.vſuſcapio.& inſti.de vſuſca. §. ſed aliquando. Item mulier quæ in rem ſuā iactecedit nō iuuatur Velleia.vt ſupra ad Velleia.aliquando.Item ſi decipiat.vt ℨ.ad Velle.ſi decipiendi.Item bon. poſ.cōtra tab.nō habet locū ad teſtamēta mulierū.vt ℨ.de cōtrà tab. illud.§.ad teſtamenta.Item minor xiiij.an.pōt teſtari.vt C.qñ prouo. nō eſt ne.l.a.Ité ſtipulatio liberi hois,vel rei ſacræ vt detur,non valet,vt inſti.de inuti.ſtip.in prin. & §.j.Ité ſepulchrū vēdicare iure dominii nullus poteſt,nec in alium dominiū transferre.vt C.de relig. l. ſi ſepulchrū. & l.ij.in fi.Ité nemo poteſt plus grauari nomine legati, quàm ſibi relinquitur:vt ſupra ad Treb.l.i.§.fi.&'multa alia ſunt quæ non patiuntur exceptionem.ſed hæc regula tantùm intelligitur de his regulis,ſeu diffinitionibus,quæ ſuper hoc tit.poſitæ ſunt.

l Q *Vod quis.*]Si duo ſunt ſocij omniū bonorū:& vnus cū abeſſet,fuit damnatus à iudice ex contractu pro ſocio qui erat abſoluēdus ſi veniſſet:vel ét pro ſuo delicto,furto.ſ.vel alio fuit dānatus,non recuperat de cōi : vt ℨ.pro ſoc.cum duobus.§.fi. & l.ſeq. Vel pone in eo qui tranſiuſt per locū vnde non erat publicū iter vel priuatum:& ramus cecidit ſuper eum:non agit Aquil.vt ℨ.ad leg.Aquil.ſi putator.Ité pone ℨ.fa.ercif.inter coheredes. §. quod ex facto. item ℨ.de inſti.ſed & ſi quis.in fi.item.C.de fideicom.lib.l. ſi quis in teſtamento.item ſupra quod quiſque iur.l.iij.§.ſi is.

m M *Inus.*]Licet quātū ad iuris intellectū q actionē habet,ré habere videatur:vt ℨ.eo.qui actionē,tñ quātū ad executiones factorum ſæpe eſt aliter.nam euētus executionis & inſtæ eſt incertus & conſideranda eſt mora quæ datur iudicatis.item ſumptus in ferēdo faciendi : vt ℨ.de pœ.quod debetur.item & quantum ad ſatiſdationem de iudicio ſiſti non videtur habere rem qui habet actionem vt ſupra qui ſatiſ.cog.ſciendum.§.fundum.& §.diuerſa.

n P *Lerunque.*]Si quid ſiſco obligaui ſub hac condi. vt ſi pecunia nō ſit ſoluta certa die,liceat ei vēdere.licet poſſit abire res à me pecunia nō ſoluta,quia ſiſcus vēdet:interim tñ eſt mea,& vendicare & alienare & ſeruitutē imponere poſſum.Quod ergo dicit plerūq;,ideo dicit:quia qñque videmur nō habere qđ ſic habemus vt à nobis poſsit auelli:vt ℨ.de leg.j.nō quocūq;.& ℨ.de ſolu.etiā.& C.cō munia de leg.l.ſi.§.ſed quia.Ité quod ſubiicit etiā &c.q d.non ſolum ea quæ purè poſsidemus.vt in d.§.ſed quia.ité quod dicit vendicare, dic etiā & cōdicere cōdictione furtiua,ſi interim furripiatur:vt ℨ.de cōdi.fur.l.ſi ſeruus. ité & furti agere.vt ℨ.de fur.ſi quis vxori.§.fin.& ad idē ℨ.de rei vend.non ideo.ité qđ dicit interdum,ideo dicit:quia qñque non vēdicamus nec alienamus:ſed fortè ſiſcus iam legitimè alicnauit,& ſic dominium tranſtulit.vt inſtit.qui.alie. licet.§. j. item qđ dicit alienare,ſcilicet cū ſua cauſſa:vt.C.de diſtrac. pign. ſi debitor.item quod de ſeruitute dicit.ℨ.quemadmodum ſerui.amit. is cui. §.heres.Et id quod hac l.dicitur,eſt quandocūque rem mihi debeas ex contractu aliquo,& antequam tradas , poſsis hoc facere. argu.ℨ. de

de contrahen.emp.ſi ſciens. Sed quid dices in legatis ſub cōditione relictis:ſi quid cōditione pēdente poterunt alienari? Reſpō. vtique: vt ℨ.de fideic.liberta.generaliter. §.quoties.de lega.j.ſeruo. §. j. & ad Trebel.l.Marcellus.§.res quæ,niſi in caſu.vt ℨ. qui & à quib. generaliter. §.j.& ideo illud,quia libertas difficilius reuocatur:& ideo difficilius datur. hodie tamen

2 Flo.ꝓſeſſent. videtur cōtra ſcilicet vt nunquam poſsit alienari res legata ſub conditione : quod dic : vt C. com. de lega. l. ſi. §. ſin autem.

2 Flo.106. a *Vre naturæ.*] Si pupillus mutuam acceperit pecuniam , & locupletior ex ea factus ſoluat , non repetet : nec enim æquum eſt eum locupletari cum alterius damno:vt ſuprà de cōdi.inde. l. nam natura. §. pe.& l. ſeq. Item pone : vt C. de vſucap. pro emp. l. fin. & C.de epiſcop. & cler. ſi quis presbyter.Item pone vt ℨ.de peti.heredi.plane.Hæc autē regula fallit in vſuſcap.& præſcri.quæ aufe:unt præſcribendi cōmodum cū alterius damno.Item in expēſis in aliena re factis:vt ſuprà , de doli excep.l.Paulus.Item C.de non nume.pecu.in contractibus. ſed prædictis& ſimilibus oppoſitionibus reſpondeas : quia licet nat cum aliena iactura:tamen non ſit cum aliena iniuria:cùm fiat legum authoritate.

1 Flo.207 † Concor. tex.in c. cū inter. exti. de reiud.

b R *Es iudicata.*]Habetur pro veritate inter litigantes:vt act. & excep.pariat:non quòd faciat ius:vt ℨ.de condi.indebi.Iulianus:Item quò ad quoſdam patientes de quibus habes quatuor exēpla:vt ℨ.de re iudic. ſæpe.Item quandoque quò ad omnes,vt quādo ſententia facit ius:quod eſt in caſibus:vt ℨ. de ſta. ho.ingenuū. & de lib.agn.l.j.in fi.& l.ſeq.Item pone in quærela inofficioſi teſtamenti: vt ℨ.de inofficio.teſtam.Papinianus.§.vlti.Item prædicta vera quando poteſt retractari,vel quia nulla eſt:vt C.quando prouo. nō eſt neceſſ.l.j.& ij.vel aliquo modo reſcindi.quod dic per exempla:vt ℨ. de iureiuran.l.admonendi.& C.ſi.ex fal.inſtr.per totū.& ℨ.de dolo.cùm à te.& C.de ꝓcu.licet.& de aduo.di.iudi.l.j.& ℨ.de iure ſiſ. ſi fiſcus. & l.iij.§.diuus.& C.de iur.& fac.ignoran.l.j.& per totum & ℨ. de re iudi.Imperatores.& ℨ.de quæſtio.l.j.§.fi.& de pœnis.diui fratres. §. j.Prædictis autem caſibus non habetur pro veritate etiam quò ad effectum ex quo erat reciſa.Illud autem erat quæſtionis,an dicatur res iudicata quando adhuc poteſt appellari adicunt quidam quòd nō: vt arg.ℨ.de condi.indebi.eleganter.§.ſi quis.Sed dic contra per eandem l.& per l.C.de appel.litigatoribus. Non tamen habetur pro veritate niſi tranſeat in rem iudicatam.Item iuſiurandum habetur pro veritate:vt ℨ.de iureiurand.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi iurauero.Accur.

a Adde ad hanc q. Anto. Cor. in ſing.ſuis',in ver.appellatio.1.in ci.- dem operatur. & quod iudicata ſententia non tollit obligationē.l.poſt contractum in apoſt. in ver. condēnatio ſecuta ſupra de dolo.

c *Non poteſt.* Pone vt ℨ.de ſuis & legit.nulla.Item pone ꝙ Titio legaui vſumfru.ſeruii:& cùm ad eum deſineret pertinere , legaui ei libertatem.ſi Titius non habuerit, vel quia prædeceſsit , vel

1 Fl.210. vide Au. Emēd-li.i.c.1. † Not. qđ in obſcuris ſemper eſt interpretatio fiēda vt nulli ſit captioſa & onerosa: cōcor.in c. cū dilectus.extra de cōſuet.inc. cū olim.eo. ti. ſ Flo.cci. t Fl.initium quoque. 1 Flo. pard. 1 Flo.202. 1 Manuſcr.ſentit ſibimputare debet & nō intelligitur &c. 1 Flo.204 1 Flo. of. 1 Flo. nobis abire poſſint proinde.

ſint. 2 & ideo quod fiſco obligamus, & vendicare interdum , & alienare,& ſeruitutē prædio imponere poſſumus.

CCVII. 1 Idem lib.ix.ex variis lect.

I Vre naturæ æquū eſt nemi- nem cum alterius detrimēto & iniuria fieri locupletiorem.

CCVIII. 1 Vlpianus lib.j. ad legem Iuliam & Papiam.

R Es † iudicata , pro veritate accipitur.

CCIX. 1 Paul. li.vij.ad le.Iul.& Papiam.

N On pōt videri deſiiſſe habere qui nunquam habuit.

CCX. 1 Vipianus lib.iiij.ad legem Iuliam & Papiam.

S Eruitutē mortalitati ferè comparamus.

CCXI. 1 Licinius Rufinus libro ij.Regularum.

Q Væ ab initio inutilis fuit inſtitutio , temporis tractu conualeſcere non poteſt.

CCXII. 1 Paulus lib.lxix.ad Edictum.

S Eruus reipublicę cauſſa abeſſe non poteſt.

FINIS

quia non eſt capax,non erit liber,nec videtur deſinere vſuſſr.vt quia nec cœperat:vt ℨ.de condi.& demonſt.Titio.Inde eſt quod creditor non poteſt experiri Pauliana,q̃ habere deſierit debitor quod nō acquiſuit:vt ℨ.quæ in frau.cred.quod autem.in prin.Item nec maritus contra vxorem:vt ℨ.de don.inter vir.& vxo.ſi ſponſus.& ſi maritus.& §. ſi quis rogatus. Improprie tamen quandoque dicitur quid deſinere quod non cœpit : vt ſuprà vſufructu. quemad. caue. l. iij.§. deſinere. & de euict. qui alienam. ſicut & finitur aliquid quod non cœpit:vt ſupra de condi. cauſ. dat. ſi extraneus. Sed & deſinere , & amittere videtur libertus qui obtinere noluit : vt ſupra ſi quid in frau. pat. l. j. §. vtrum in ſi. Item Dauid dicit: Liberaſti animam meam de inferno inferiori domine , & tamen nunquam fuit in inferno:aliter nulla eſſet redemptio. Item amittitur quod non habetur:vt ℨ.de euictio.l.ſi.& facit ℨ.eo.l.non videtur rem amittere.& dic vt ibi.Accur.

1 Flo.209.

1 Flo.210.

1 Fl.ex poſt facto conualeſcere 1 Flo.215.

d S *Eruitutem.*]Si quis fiat ſeruus,pro mortuo habetur:nam teſtamentum facere non poteſt,neceſſe teſtis,vel iudex,vel arbiter: vt ℨ.de teſta.ſi filius.& l.qui teſtamento.§.ſeruus.& C.de teſta.l.quoniam.& ℨ.de arbi. parui.§.ſi in ſeruum. & de iudic.cùm prætor.Item matrimonium ſoluitur:vt in authen.de nup.§.ſed etiam captiuitatis. Ferè autem ideo dicit:quia ſi fiat ſeruus hoſtiū,& redeat:nec captus vī.Vel fortè propter ea,quæ diximus ſuprà eo. qūod attinet.Item facit ſuprà de condi.& demon.inter diem.in fi.& de dona. inter vir. & vxo.cùm hic.§.ſi donator.Accur.

e Q *Væ ab initio.*]Si impubes vel furioſus teſtetur,non valet : licet pubes vel ſanæ mentis poſteà factus fuerit : vt Inſti. qui teſta.face.poſſ. §. prætereà. Sed contrà ſuprà de teſta. mili. l. neque. aliàs iij.ſed ibi militiæ fauore,& eodem modo ad alias in eo.titul.l. Tribunus.§.j.& l.ſi filiusfamiliàs.§.j.Ité contra ſuprà de lega.iij.l.§. j.Sol.ibi in fideicōmiſ.hic in inſtitutione.Ité contra ſuprà de acquir. here.ſi ſeruus eius qui.ſed ibi quando per alium quis ſit heres , hīc quādo perſe.Item facit ſuprà de actio.& oblig. l. obligationū ferè.§. placet.Sed arg.contrà ſuprà de ritu nup.l.ſi quis in ſenatorio. cætera dic vt ſuprà eo.quod in initio.Accur.

f S *Eruus.*] Si quis ſeruus in iudicio ſiſti promiſerit ſub pœna , iiſdem exceptionibus vtitur,quibus ſi pro libero fideiuſſiſſet vteretur:prætereà ſi dicatur abfuiſſe cauſſa reipubli.qui ſeruus reipublicæ cauſſa abeſſe nō poteſt:vt ſuprà ſi quis cau.l.ſi quis ſeruſi.& l.ſi is. Qui autē dicātur cauſſa reipub.abeſſe:habes ſupra ex qb.cau. maio.l.qui mittūtur.& pluribus aliis in eo.tit.& ſuprà de iure immu nit. l. ſemper. §. negotiatores. Ab hac lege excipe ſi communis error interueniat:vt ſupra de offi.præto.Barbarius.Accurſius.

1 Fl.eſt.l. vnica tit. de via publ. & ſiquid & q.qui eſt tit. x.li Digeſt. 42. confuſus in vulgarib. ſub titul.de via publi. & itiner.publ. refic.

Hæc eſt lex tertia Tituli de via publi.& iti.quæ ex archetypis à Gregorio Haloandro eſt reſtituta,cum ſua expoſitione.

Εκ τ ἀγυνομικ μονοβιβλ τ Παπινιανȣ. Ο νόμ⊙ τρίτ⊙.

Οἱ ἀγυνομικοὶ ἐπιμελάτωσαν τῶν κατὰ τὴν πόλιν κοινῶν ὁδῶν, ὅπως ἂν ὁμαλὰς ᾖ ὦσιν, καὶ τὰ ῥεύματα μὴ βλάπτη τὰς οἰκίας, καὶ γέφυραι ὦσιν ἵππε ἄνω ἀνῃ. Ἐπιμελάτωσαν δὲ καὶ οἱ ἴδιοι τοῖχοι, καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν περὶ τὰς οἰκίας, ἃ ὡς τὴν ὁδὸν φέρει, μὴ σφαλερὰ ᾖ, ἵνα ὡς δεῖ καθαίρωσιν οἱ δεσπόται τῶν οἰκιῶν, καὶ ἐπισκευάζωσιν, ἂν δὲ ς μὴ καθαίρωσιν, μηδ' ἐπισκευάζωσιν, ζημιάτωσαν αὐτὸς, ἕως ἂν ἀσφαλῆ ποιήσωσιν. Ἐπιμελάτωσαν δὲ ὡ ὅπως μηδεὶς ὀρύσσῃ τὰς ὁδοὺς, μηδ' χωννύῃ, μηδὲ κλίνῃ ἐς τὰς ὁδὸ μηδὲν Εἰ δὲ μὲν ὁ μὲν ἀδλ⊙ ὑπὸ τ τυχόντος ἀλὲς μαχόμενος ὡ σ' ἐλευθερί⊙ ἐνδυνάσῃ τοῖς ἀγυνόμοις. οἱ δ' ἀγυνόμοι ζημιάτωσαν κατὰ τὸν νόμον, καὶ τὸ γενὸς καταλυέτωσαν. Ἐπισκευαζέτωσαν δὲ τὰς ὁδοὺς τὰς δημοσίας 8 κατὰ τὴν αὐτ⊗ οἰκίαν ἑκάστου, καὶ τὰς ὑδροῤῥοὰς ἐκκαθαιρέτωσαν τὰς ἐκ τ σταθμῶν, καὶ ἐπισκευαζέτω ὅπως ὡσὰν μὴ κωλύν ἅμαξαν ὑπιέναι καὶ ἄγαν. 9 ⊙ σοι δὲ μισθωσάμενοι οἰκήσωσιν, ἐὰν μὲν ιο ἐπισκευάζῃ ὁ δεσπότης, αὐτοὶ ἐπισκευάσαντες ἀπολογίζ⊙σαν τὸ ἀνάλωμα κατὰ τὸν μισθόν. Ἐπιμελάτωσαν δὲ καὶ ὅπως πρὸ τῶν ἐργαστηρίων μηδὲν προκείμενον ᾖ, πλὴν ἐὰν κυφὸς ἱμάτια 11 ᾖ ὑγῇ ἢ τέτμων τρέχῃς ἐξωτικῇ τιθέσθωσαν δὲ καὶ ἄτοι, ὥστε μὴ κωλύειν ἅμαξαν βαδίζειν.

¶ Μὴ ἐάτωσαν δὲ μηδὲ μάχεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς, μηδὲ κύπρον ἐμβάλλειν 12 μηδὲ νεκρὰ, μηδὲ ἀλίσματα ῥίπτειν.

¶ Ex libro ſingulari Papiniani de officio ædilium. LEX III.

Ædiles curam gerant per vrbem publicorum itinerum,vt cōplanentur:néve flumina dānum dent ædibus:& vt ponticuli ſint,quocunq; loco opus fuerit. ¶ *Curæ ité habeāt,vt ſi priuati parietes,cùm aliis,tū domeſtici,qui in publicā viā feruntur,ruinam minentur, ædium domini eos,vt oportet demoliantur ac reparent. Quòd ſi vel non demoliātur,vel nō reparēt,multā in eos dicant, quousque vitiū emendauerint.* ¶ *Procurent etiā,ne quis publica itinera perfodiat,aut aggeribus cōgeſtis obruat,néve quid in publico itinere exadificet:ſin minus factū erit ſeruum quicē flagellis à quocūque,qui eū deprehēderit cædatur:liber verò Ædibus indicetur. Ædiles aūt lege in eū animaduertāt, & quod factū eſt opus,deſtruāt.* ¶ *Præterea vt ante ſuas quiſque ædes publicas vias reparet,repurgetq; aquæductus, i quis ſub dio ſunt,ſ curent ita quidē vt ne quid impedimēto ſit,quò minus eatur,agatur.* ¶ *Quòd ſi quis in cōductis ædibus habitāt quòd ædium dominus eas non reparet ipſi reparauerint eū ſumptū in penſionem reputabunt.* ¶ *Procurent inſuper,ne quid ante officinas propoſitū,ſit,præterquā ſi fullonicæ,ſmiciæ ab excluſione ad auram recrcet,vel faber rotas exponat,vt tamen ita collocent , ne impedimento ſint ducendo vehiculo.* ¶ *Sed neque rixari in itineribus,neque ſtercora proiicere,neque morticina,aut pelles iactare permittant.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui,

TAM TEXTVS, QVAM GLOSSARVM.

Dominio, id est, de domino. col. 1187. linea 64.
Abducere, quid. 1234 §. abduxisse.
Abest, qui in iure non est. l. dies. §. prætor. de damn. infect. 35. in text.
Abesse dicitur, qui pro tribunali abest. 256. in tex. §. abesse.
Abesse iusta caussa. l. si eum. in fi. de fideicommiss. lib. 231. in tex.
Abigei. 1257. §. abigei. in tex.
Abigere partum. 1249. in text. l. diuus de extra. cri. & 1339. in tex. & 1420. l. Cicero.
Abolitio. 1481. in tex. l. senatus.
Abolitio vbi fit. 1380. in tex. l. abolitio.
Abolitio vide petenda 1375. §. si quis.
Abolitio pœnæ est tẽporaria coërcitio. 1418. l. fratres. de pœnis.
Abortionis poculum dans, qualiter punitur. 1419. in tex. §. qui abortionis.
Absens. 256. in tex. § fine.
Absens dãnari nemo debet. l. j. de requi. re. in tex. 1384.
Absens non nocet præsenti. l. j. de fideicom. liber. 216. in tex.
Absens variè dicitur. l. absentem. de ver. sig. 1676. in marg.
Absentis bonis datur curator, nisi sit breui rediturus. 533. in marg.
Absenti nõ fit donatio caussa mortis. 174. in marg. contra Absentẽ sententia an valeat. 533. in marg.
Absoluere potest. qui condemnare potest. l. iij. de re iudic. 474.
Abstinere ordine. 1461. § ergo.
¶ Acceptilatio. l. j. de accepti. 1080. in tex.
Acceptilatio, & Apocha, differunt. l. si acceptolatum. de acceptil. 1088. in tex.
Acceptilatio verborum obligationem tollit. 1081. §. seruus.
Accepto rogare. 1080. l. pluribus, & 1081. §. seruus.
Accepto ferre nõ potest seruus creditoris. in verbo, seruus.
Acceptor quatenus tenetur. 562. in marg.
Acceptum fieri, aliàs ferri. 1081. §. seruus.
Accessio. 804. & 805. §. accessio.
Accessione expersona authoris qui vritur, eius dolum patitur. l. iiij. §. de authoris de dol. ma. & me. excep. 769.
Accessor, id est fideiussor. 879. 84.
Accessor, id est mandator. 880. 35.
Accessorium præscribitur cum principali, si ab initio inerat illi: aliàs secus. in verbo, Principalis.
Accessoriũ sine principali esse non potest. 983. 80.
Accidens nõ mutat materiam. 330. §. apium. de acqui. rerum domi.
Accipere permittitur quis ratiõe doni. 1362. lin. fi.
Accipiũtur quædam honestè, quæ honestè nõ petuntur. l. j. §. proinde. de var. & extraord. cog. 1619. in tex.
Accipere sententiam contrariam. in verbo, Contraria.
Accrescẽdi ius, an habeat locum in contractibus. 888. in marg.
Accusat quãdoque fœmina. l. iij. ad leg. Iul. de anno. 1364.
Accusare plures prohibentur. 1282. 62.
Accusetur de maiori damnatus capitaliter, vt eius executio differatur. in verbo, Executio.
Accusans criminaliter qualiter libellare debet. 1281. 58.
Accusatus quando debet incarcerari. in verbo, Reus quando.
Accusatoris subscriptio, quib⁹ verbis fiat. 1279. 22.
Accusatio quandoque contra heredes inchoari debet. 1369. 84.
Accusationem deferre dicitur, qui ab accusationis commutatione desistit. 1305. in marg.
Acerbus esse non debet pater in liberos. l. j. in fi. de libe. exhib. 609. in tex.
Acquiescere sententiæ. 1461. §. propter.
Acquiritur domino ignoranti seruus. 408. 50.
Acquiritur nobis ignorantibus quibus ex causis ex iisdem & furioso. l. si à furioso. de actio. & obli. 696. 85.
Acquiritur nobis per seruum putatiuum, nõ per filium aut liberum hominem. l. iusto errore. de vsucap. 441. in marg.
¶ Acquirere. iisdem modis res desinunt esse nostræ, quibus acquiruntur. l. prima. pro derelicto. 464.
Acquirere negligẽs, creditores non fraudat. l. qui autem. in princip. quæ in fraud. cred. 554.
Acquirendi species est obligatione alium liberare. l. species. de acceptil. 1082.
ad Acquirendum necessaria, sunt necessaria ad perdendum. l. quemadmodum. de acquiren. pos. 383.
¶ Acta non possunt destrui sine consensu partium. l. acta. de re iud. 497. in summa.
Acta res inter alios, aliis non præiudicat. 1283. in tex. l. si cui. §. primo. de acc. & l. sæpe. de re iu. 504.
¶ Actio quid. 807. 81.
Actio, id est accusatio 1224. 59. & 1247. 83.
Actio duplex ex edicto nautæ caup. stab. 790.
Actio ad exhibendum est arbitraria. 514. 65.
Actio ciuilis prætoria dici potest 367. 84.
Actio de peculio & tributoria an tollantur actione. 800. 35.
Actio directa & vtilis. 802. 62.
Actio ex testamento quandoque datur in duplũ. 789. 48.
Actio in factum & ad interesse, simul possunt intentari. 318. in marg.
Actio in factum quare dicitur extraordinaria 571. 67.
Actio iniuriarum an sit pœnalis. 801. 84.
Actio pœnalis vna an aliam tollat. in verbo, Pœnalis.
Actio personalis & realis, possunt simul intentari. 1704. in marg.
Actio personalis quandoque rei successorem sequitur. 580. 78.
Actio personalis quare sic dicta. 797. in marg.
Actio prætoria & interdictum, cõueniunt. 571. 81.
Actio quandoque non perpetuatur litis contestatione. 326. in marg. & glo.
Actio quandoque pro replicatione. 1631. 85.
Actio quæritur furioso multis casibus. 796. 84.
Actio vtilis, id est efficax. in verbo, Vtilis.
Actio semel extincta reuiuiscere non potest. in verbo, Obligatio.
Actio si cui datur, multò magis & exceptio. l. j. §. quod autem. de superfi. 642.
Actiões duæ possunt simul proponi. 775. l. j. quorum lega.
Actionis in factum genera quatuor. 792. 77.
Actionem pati. 1541. §. sed nec.
Actione, & ex positione tueri se quis potest 353 71.
Actiones an sint cedendæ contra correum à creditore. 1054. 84.
Actiones confundi & misceri. 799.
Actiones famosæ personales sunt. 802. 59.
Actiones in rem & personam, differunt. 734. in tex.
Actiones plures, an simul proponere liceat. 725. 6.
Actiones prætoriæ persecutoriæ, sunt perpetuæ: pœnales verò annales. 801. 35.
Actiones sunt annales, licet obligationes sint de iuregen. in verbo, Obligationes.
Actiones sunt arma actoris. 714. 82.
Actis per iudicem factis videtur consentire pars, si non contradicat, in verbo, Consentire.
Actor, id est administrator, 636. 76.
Actor administrator, 772. 71.
Actor, id est creditor. 551. 59.
Actor est Custaldio. 224. 84.
Actor in actis pluuiæ accendæ probare debet. 104. 74.
Actor sequitur forum rei. in verbo, Forum.
Actor si petat partem debiti, potest debitor opponere, quòd petat totum. 760. in marg.
Actoris officium. 715. in text. l. prima. de except.
Actoris forum quandoque sequitur reus. in verbo, Reus.
Actuariæ naues 1500. 71.
Actus legitimi sex. 1713. in tex.
Actum agere. 249. in tex. §. ab heredibus.
Actum non notant verba legis. in ver. Legis.
¶ Addicere, id est vendere. 457. 41.
Addicere in diem quid. 449. 82.
Addici, id est dari in solutum. 483. 20.
Addictio. 1557. §. idem.
Addictio in diem, quid. 449. in tex.
Adiectus solutioni non potest agere proprio nomine, sed alieno sic. 113. in marg.
Adiecto si nõ quæratur, nec etiam non adiectio. 948. 72.
Adimere arborem. 703. in tex.
Adire extraneorum est, immiscere suorum. 515. 53.
Adeundi se facultatem, quis dicitur præstare. 1455 §. adeundi. in tex.
Adita hereditate iussus aliquid dare intra certum tempus à die mortis, non tenetur dare nisi à die aditæ hereditatis. 263. in marg.
Adlegere, quid. 1478. in marg.
Administrare honor est. 211. §. cum ita.
Admissa, id est maleficia. 1378. 52.
Admissum, id est commissum. 1367. 61.
Admittere, quid. 1154. in marg.
Admittere, id est delinquere. 1363. 35.
Admonitio. l. si decẽ. de verbo. oblig. 847. in tex. & in l. ij. §. pe. suprà de iudi.
Admoueri reum probationi. 1386. 77.
Adnorare, id est reprehendere. 1600.
Aduersus edictum, id est prætore prohibente. 601. 63.
Adulterium an committatur cũ concubina. 1325. in marg.
Adulterium & stuprum differunt. l. inter. de adulter. 1303. & l. stuprum. eodem titul. 1325. in tex.
Adulterinum signum. 1360. ad legẽ Corneliam. de fals.
Adulterum occidere, cui patri nõ marito liceat. l. nec in ea. §. sed qui. de adul. 1316.
Aduocatus est. 478. in marg.
Aduocatus cõtinetur nomine procuratoris. 1471. 62.
Aduocatus, patronus, procurator, cognitor. 140. in marg.
Aduocati, qui. 1620. § aduocatos.
¶ Affectasse tutelam quis dicatur. 1354. l. vxori.
Affectare tutelam non dicitur qui est idoneus. l. vxori. ad leg. Cor. de Fal. 1354.
Affectioni parentum parcitur. l. iiij. in fi. de re mili. 1526.
Affectione & Affectu carẽt pupillus & furiosus. l. j. §. si furiosus. de acqui. pos. 368. & l. j. §. hoc edictum. ne vis fiat ei. 483.
Affectus. Furtum non fit sine Affectu furandi. l. furtum. de vsucap. 439.

Affecto

Affectu non luxuria libertas danda. l. illud. de ma. vindic col. 190
Affectus punitur. 1356. 73
Affectu imitiantis fit iniuria. l. illud. §. j. de iniur. 1220. in tex.
Affectionis gratia donatio facta valet. l. j. de dona. 139. in tex.
Affinitas an sit constante matrimonio inter parentes viri, & vxoris, & quid solutio. ibi. 489. lin. 3.
Affirmatiua in negatiuam resolaitur. 1225
¶ Agere. i. actu vti. 125
Agere i. accusare. 1314. lin. 4
Agere. i. administrare. 551. 68
Agere. i. ducere. 664. 14
Non magis cũ his quos in potestate habemus, quàm nobiscum agere possumus. l. ne cum. de fur. 1144. in tex.
Agere quandoque, id est. succumbere. 818
Agere quis an compellatur. 598 in mar.
Agi ad duplum ob mendacium an posit. 270. linea. 12
Agonotheta. 1584. in mar.
Agnoscere iudicium. 1591. § si post.
Agnoscere munus. l. si quis. de mu. & hon. 1580
Agnoscere periculum. 1571. §. talis.
Agnoscere periculum nominis. 1563
Agrilimitati. in verbo. Limitati.
Agrorum populatores capite plecti. in verbo, Vinearum.
Agri portio videtur aqua viua. l. is qui. in princip quod vi aut clam. col. 681
¶ Album. 1572. in mar.
Ali de alieno quandoque quis potest. 1570. 73
Aliàs. i. quandoque. 870. 75
Alienare. Si dono tibi ne alienes, & tu alienes, an possim vendicare. 400
Alienari à fisco non possunt res controuersæ. 1484. l. res. de iure fisci.
Alienantur quædam non sola. 367. l. quædam.
Alienatiõe prohibita, prohibetur vsucapio. colum. 429. in marg.
Alienans bona in fraudem creditorum, si non reperiantur, repellitur à cessione, & incarceratur. 571. in mar.
Alienatum non videtur, quod transit cum vniuersitate. 363
Alienatio non venit mangato generaliter à re facto. 673. in mar.
Alienatio rei sacræ quandoque permittitur. in verbo, Reipublicæ.
Alienum factũ rectè promittit nemo. 819. l. stipulatio ista. habere. de verbo. obli.
Alienum factum inutiliter promittitur. l. sicut. de fideiuss. 987
Alienum factum nostrum dicitur, in verbo, Factum.
Alienum largiri, species lucri est, in verbo, Lucri.
Alieni facti ignorantia tolerabilis. l. fi. pro suo. 472
Alieno amisso grauior pena nõ luenda. l. cùm ratio. in princi. de portio. que libe. dan. conced. 1424.
Alimenta decerni debent facultatibus lapsis. l. decurionibus. de decur. 1570. in tex.
Alimenta negantis pœna. 465. in marg.
Alimentorum negatio non facit quem haberi pro derelicto. 466. 20
Alimentis quotidianis fraudandus nemo. l. qui bonis. de cess. bo. 511. in tex.
Aliud pro alio quandoque soluitur. 136. 3
qui per Alium facit, per seipsum facere videtur. 310. in tex. l. non sum. de libe. cau.
per Alium querit quis, quod per se non potest. 1012. 37
Aliis non nocet res inter alios acta. l. sæpè. de re iudi. 504
inter Alios res iudicata, aliis non obest, in verbo, Res inter.
Alternatiuorum vtraque pars, quãdoque est in obligatione. col. 190. lin. 69
Alternatio facit incertitudinem. 1226. 4
¶ Amare vxorem. Neque soli Atridæ vxores amant. 1308. l. si Vxor. de adult. in tex.
Amatorium poculum dans qualiter punitur. 1719. §. qui abortionis.
Amico parum diligenti, qui rem custodiẽdam tradit, de se queri debet, i verbo, Negligẽti.
Amicitia quid. 1682 3
Amorem auget societas. l hæreditatem. de Castren. peculio. 1542. in tex.
Ambasiatores non debent offendi, etiam missi ab hostibus. 1295. in mar.
Ambiguitas, quam interpretationem recipit. l. quoties. de verbo obli. 866. in sum.
Ambiguus iudicis sermo ab eo interpretatur. l. in prætoriis. de præto. stipul. 695
Amittere, id est remittere. 453. 79
Amissum turpiter amissum postliminio caret. l. ij. in fi. de cap. & post. reuers. col. 1560
Amisso debito quadoque debitor nõ tenetur, in verbo, Debitor.
Amittit errans nemo. l. si procur. de acquirendorum domi. 330
Amphibologia. 995. in mar.
Ampliari imperium hominũ adiectione, quàm pecuniarum præstat. l. cùm ratio. §. si plures. de bon. damnatorum. 1425
¶ Anæpsios. 292. in tex.
Angariari. 1545. in marg.
Angariæ. 153. in tex. & 1590. in tex. & l. sunt.
Angustiæ temporis quando nocent. 42. in text.
Animaduertere. 1148. in tex.
Animus cuiusque ex eo, quod quisque antè dixerit, probatur. col. 760. in marg.
Animi languor damnum afferre non debet. in verbo, Damnum.
Animo & corpore quæritur, & perditur animo & corpore. l. quemadmodum. de acquiren. poss. 1483.
Animus quomodo probatur. 514
Annonam attentare. l. annonã. de extraord. cri. col. 1249
Annonam onerant stateræ adulterinæ. l. annonam. de extraor. cri. 1250. in tex.
Annonæ curatores in verbo, Curatores.
Annotatus. 1524. 82. § reus.
Annotati. 1550 § ij.
Annulorum aureorum vis. 300. in mar.
Annua bima trima die redditur dos. 565. 47
Annua promissio licet aliàs non debeatur nisi in fine anni, tamen secus fauore libertatis & piæ causæ. 208. in mar.
Annua stipulatio an sit vna vel plures. in verbo Stipulatio.
Annus an continuatis diebus trecentis sexaginta quinque constet. l. iij. §. Suchus. de statu libe. 166.
Annus cœptus habetur pro completo. 208. & vide in verbo, Plenus.
Anni tempora quatuor. 658. 30
Anno duodecimo, & post annũ duodecimum, differunt. 270. l. si ita. in prin.
Ante calendas. columna 853. lib. 73
Antecedẽtia probãt sequẽtia in verbo, Animo.
Antiquior. 1514. in tex § filius.
¶ Απωρέμενον. 781. in tex.
Aperire viam. in verbo, Viam aperire.
Apochar. 152. in tex.
Apocha, & acceptilatio, differunt. in verbo, Acceptilatio.
Απολίδης. col. 1411. in tex.
Apparere. puniturquis licet non appareat ad cujus inuidiam fecerit. 1223. 31
Appellare. quid. 1237. in tex.
Appellare ab interlocutoria licet. 1287. in mar.
Appellare an liceat à principis sententia. colum. 1135. linea. 32
Appellare potest quilibet à sententia etiam contrà se non lata, si eius interest. 1439. in marg.
Appellare potest reus post decem dies, quando procurator nõ appellaret tempore debito. colum. 1456. in mar.
Appellare nõ est necesse quando iudicatur cõtra sacras constitutiones. 1463. §. item cum.
Appellari est accusari. 1298 86
Appellari potest coram vicinis, si iudex nõ vult recipere appellationem. 1440. in marg.
Appellans ante tempora appella. est puniendus pœna mortis. 1363. in marg.
Appellans nondum damnatus est. l. ij §. j. de pœnis. 1399
Appellans à sententia lata cõtra fisum procuratorem, rat ficat gesta per eum. 1117. in mar.
Appellãs pro damnato inuito, rem suam facit. colum. 1702. linea 63
Iudex non potest ex equi sententiam intra tempus ad Appellandum datũ. in verbo, Iudex non potest.
Appellatio ab interlocutoria, an debeat fieri in scriptis. 1456. 81
Appellatio non dicitur remota, quando sententia est euidenter nulla. 1450. in marg.
Appellatio nulli condemnato neganda. 1117. in margine.
Appellatio triste auxilium. l. serui. de appellati. 1443
Fideiussor datus in prima causa non tenetur in causa appe. in verbo, Fideiussor.
Appellationis remedio cõdemnationis extinguitur pronuntiatum. l. j. § reus. in fi. ad senatus consultum Turpil. 178.
Appellationi æquipollet protestatio. in verbo, Protestatio.
Appellationem peragere. 1466
Appellatione pẽdẽte iudex faciens executionẽ corpo. capite punitur. in ver. Iudex faciens.
Appel recepta ni innouandũ. l. vlica. nihil nouappel. interpo. 1460
Appellatiuo nomine grauatur hæreditas. in verbo, Hæreditas.
Appellare pecus. 1. § si puis.
Appetere militiam minus delictum est quã detractare. in verbo. Militiam.
Apprehensio. Sine apprehẽsiõe trãseunt omnia bona arrogati, in arrogatore tem. 70. in mar.
Approbat qui non improbat. l. vnica, in fi. furti aduer. nau. 1104
Approbare dicitur quis facta ab alio, si cũ primum scit, non contradicit. 121. in mar.
Approbatum opus quod dicitur. 1363
Approbatum semel amplius non reprobatur. in marg. l. si vxor. § fed & si. de adulte. 1310
Appromissores. i. fideiussores. 1035. li. 5.
Apud, id est præsente. 1558. li. 5
¶ Aqua æstiua. in verbo, Aestiua.
Aqua imbre crescere quando dicitur 99. §. imbre.
Aqua pluuia, quid. l. j de aqua pluuia. §. j. 96. in textu.
Aqua quotidiana & æstiua, differũt 653. §. duo.
Aqua quotidiana. 653. §. quotidiana.
Aqua sudoribus terræ manat. 654. § caput.
Aqua calida in Asia terræ irrigantur. §. enostat. l. j de aqua quoti. 654
Aqua viua videtur portio. in verbo, Agri.
Aquæ caput. 654 §. caput.
Aquæ plu. arcẽ. actio cum communi diui. concurrit. col. 114. li. 67
Aquam coercere. in verbo, Coercere.
Aquagium. col. 601. in marg.
Aquarium. 661. §. is qui.
Aquiliæ legis, vbi actio est. ibi criminaliter agi potest. in verbo, Criminaliter.
¶ Arbiter, id est, curator bonis datus. 535. 84
Arbiter. i. iudex delegatus. ibidem
Arbiter esse non potest seruus. 1647. 27
Arboris appeli. & vites continentur. l. j. §. arboris. de arb. cæden. 703. in tex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Arboris nomine radices continentur. 805. 71
Archæ frumentariæ. 1574. in tex.
Archeoræ. 1584. in mar.
Archium. col. 1495. in mar.
Area est domus pars. 872. lin. 13.
Argentarij. proponebantur à fisco. 534
Argentum infectum. 1146. l. in actione.
Arguere, id est, accusare. 1292. 50.
Arma quæ sunt. col. 613. §. armis.
Arma actoris sunt actiones, rei exceptiones. colum. 714. linea 82
Arma postliminio non reuertuntur. l. fi. in fin. de ca. & postlimi. reuer. 1529
Arma domi habere, vis est, in verbo, Vis est.
Arma scholasticorum, libri. 1660. in marg.
Armorum appel. quid continetur. 623. in mar.
Armis deiectus. 623. in tex. §. armis.
Armis recuperare potest quis rem suam, si desit iudex. col. 1513. in marg.
Armata vis nisi armis repelli non potest. 623
Arrogati bonorum dominiũ in arrogatorem transit etiam sine apprehensione. in verbo, Apprehensio.
Artifices. Inter artifices longa est differentia. l. inter. de sol. 1023. in tex.
¶ Ascarij, id est ædiles. col. 1571. 77
Assectari & appellari differunt. 1234. §. illud.
Assidua frequentia, quasi nõnullam præbet infamiam. l. item apud §. aliud. de iniur. 1234
Assignare insulam. 1452. in tex.
¶ Attentare annonam. in verbo, Annona.
Attentare pudicitiam. l. attentari. de iniur.
Atrox iniuria. 614. in mar. & 1226 §. atrocem.
Atrox vis. in verbo, in verbo, Vis.
¶ Auaritiæ caput, Roma. 414. 37
Auditus. Testimonium de auditu quandoque admittitur. l. ij. §. idẽ Labeo. de aqua. plu. 104
Auferre rem meã possum authoritate propria, quãdo nõ habeo copiã iudicis. 1561. in mar.
Auferre, id est, accipere. 110.
Auferre, id est, capere. 350. li. 4
Auferre, id est, portare. 604. 75
Auocari militia, id est, cassari. 1523. in tex.
Auricularius. 1699. §. medicos.
Aut, pro aliquando. 820. 48
Aut, id est, & 1007. 75
Autem dictio aduersatiuè ponitur. 42. 73
Author, id est, vẽditor. 310. 76. & 607 38. & 769. 1. & 875. li. 1
Authoris dolus quandoque repellit successorẽ singularem. In verbo, Successor.
Authoritas publica excusat. l. quod principis. de aqua plu. arc. col. 112
Authoritas propria. Facultas capiendi propria authoritate quando potest per alium exerceri. col. 630. in marg.
Authoritate propria qui licentiam habet ingrediendi rem, potest eam in alium transferre. in verbo, licentia.
Auxilium extraordinarium adiuuãdi causa introductum non tollitur per ordinarium. l. j. §. vnde. in fum. de publica. 125.
Auxilium extraordinarium per ordinariũ tollitur. 48. in marg.

B

Balnearia vaporia. 666. in mar.
Baptizatus in parte, censetur baptizatus in toto. 375. in mar.
Barbam alicujus trahẽs qualiter punitur. col. 35. in mar.
Basis structilis. l. statuæ. 1688
¶ Beneficium amittitur propter delictum. col. 1196. lin. 5
Beneficium consuetum concedi à principe, dicitur impetrabile. 659. in marg.
Beneficium iuris memini auferendum. 476. in marg. l. iiij. §. si quis. de re iudi.
Beneficiũ suũ meminit debet esse damnosum. l. Paulus. de præscr. stipu. 1095. in tex.
Beneficiũ. Citatio facta in loco bñficij in causa nouitatis an valeat. in ver. Citatio ad locum.
Beneficia personalia ad defensores transeunt. colum. 50. lin. 33.
Beneficiorum fructus possunt capi in causam iudicati. in verbo, Fructus.
Benignior interpretatio capiẽda. l. qui duos. §. j. de ma. test. fallit quandoque in dubio. 200
Benignitas laudatur. l. si ventri. in fi. de pri. credit. 535
Benignitas rigori præferenda. l. iij. §. Stichus annua. de stãtu lib. & l. si stat. ad prin. co. ti. 267
Bestiis datus. l. Lucius. de appel. 1444
Bestiis obiici. 1338. §. legis.
Bestiis obiici, & damnãti ad bestias, differunt. col. 1417. in tex.
Bestiis subiici & obiici, differunt. 1341. l. pœna. Ad bestias damnari. in verbo, Damnari.
¶ Bis idem, qui promittit, amplius quã semel non tenetur. l. qui bis. de verb. obli. 828
Bissextus an debeat comprehẽdi in anno. l. iiij. §. Stichus. de sta. liber. 266. in tex.
¶ Bona fides in venditione debet esse tempore contractus & traditionis. 445. 81
Similitudo est inter liberum hominem bona fide pol. & seruum alienum. 944. 71
Bonefidei possessor cauet, & non cauetur ei. col. 48. linea 60
Bonefidei possessor tenetur inquantum factus est locupletior. 1489. lin. 70
Bonum & æquum differunt. 413. lin. 3.
Boni appellatio non est certæ rei significatiua. l. vbi autem. § j. de verbo. obli. 863
Bono melius inueniri potest. l. vbi autem. § j. de verb. oblig col. 363. in tex. & 1176. 67
Bona dicuntur, quæ in dominio sunt habentis. col. 1188. in marg.
Bonos seruos habere debent publicani. l. iij. de pub. 120
Bona dicuntur cuiusque, quę æri alieno superfunt. l. non possunt. de iure fisci. 1478. in text.
Bona non sunt facilè diuidẽda. l. ij. de cura. bo. dando. 550.
Bona. i. dominium. 63. lin. 74. & 465. lin. 3.
Bona nostra, quæ. 538. & l. rem.
Bona sua an recuperet suscitatus à morte. in verbo, Morte.
Bonorum omnium emptor est loco hęredis. in verbo, Emptor.
Bonorum possessio, an sit actio. 808. 18.
Bonorum verbum denotat possessionem. col. 577. in marg.,
¶ Bucellarij. col. 1596. in marg.

C

Calcularij. col. 1605. in mar.
Calculator. col. 1619. lin. 86.
Calculi l. Calculi. col. 1605.
Calendarium. col. 1583. in tex.
Calendæ vnde. col. 1653. lin. 42.
Calendis stipulans intelligitur de primis. l. eum qui. in prin. de verb. oblig. 853.
Calida aqua irrigari quandoq; agros, in verbo, Aqua.
Calligatus miles. col. 1528. in tex.
Caligati milites. col. 1293. lin. 4.
Calliditas reprobatur. l. j. §. quæsitum. de separat. 543.
Calor inconsultus calumniæ vitio caret. l. j. §. quæri. ad senatusc. Turpil. 1375.
Calumnia caret inconsultus calor. ibidem.
Calumniari, præuaricari, & tergiuersari, differunt. l. j. in prin. ad senatusc. Turpil. 1374.
Calumnians non semper de calumnia accusatur. col. 1260. lin. 64.
Calúmniæ iuramentum tacitè omitti potest. col. 16. in marg.
Camelelasia. in marg. 1584.
Cancellatum instrumentum probat debitum. in verbo, Debitum.
Cancellus varia significat. 681. lin. 3.
Capio mortis causa, & donatio differũt. l. mortis. §. Iulianus. 169.
Capere, id est acquirere. 69. lin. 5.
Capere, id est præscribere. 368. in tex.
Capiendi authoritate propria facultas, q̃ potest per alium exerceri. 1060. in mar.
Capi in domo ex causa ciuili quis non potest ex criminali sic. 1137. in mar.
Capi mortis causa, & donari, differunt. l. inter. de do. mor. cau. 174. in tex.
Captio. i. damnum. 856. lin. 20.
Captio vitanda. l. si rem. de vsucap. 440. 86.
Captiosa non debet esse creditoribus pupilli ignorantia, in verbo, Pupilli.
Capillos alicuius expillans, qua pœna punitur. col. 35. in mar.
Capitatio. col. 1585. in tex.
Caponum par peto, quia maiores tui promiserunt, an valeat talis petitio. 757. 40.
Capsarius, quis. l. si collectaneus, de man. vindic. 190. 13.
Caput. 1292. l. diuus. §. j.
Caput aquæ, in verbo, Aquæ.
Capitis pœna. 1408. §. capitis.
Carceris custos non tenetur de facto suo socij in verbo, Custos.
Carcere continendi in verbo, Continendi.
Carceratum eximens condemnatur. in verbo, Condemnatur.
Castaldio est actor. 224. 84.
Castaldio. col. 1495. lin. 66.
Castellum est receptaculum, quo aqua publica suscipitur. 658. in tex. §. hoc interdictum.
Castrum. Priuilegium concessum ciuitati, an habeat locum in castro. in verbo priuilegium.
Castrorum disciplina antiquior fuit Romanis, quàm charitas liberorum. l. postliminium. §. filius. de cap. col. 514. in tex.
Castrabantur olim pueri libidinis causa. col. 1338. in tex.
Castrari, vel sponte nemo debet. l. iiij. §. planè. ad legem Cornel. de sic. 1338.
Casus fortuitus est furtum. in verbo, Furtum.
Catilinæ coniuratio detecta. l. in quæstionibus. ad l. Iul. maie. 1298. in tex.
Cauea publica. 1210. in tex.
Cauere ab aliquo, quid. 1343. in tex.
Cauere de solido. 218. §. illud.
Cauere idonèe. 218. §. addici.
Cauere est quandoque per stipulationem promittere. 912. in tex.
Cauere. i. confiteri. col. 1449. 48.
Cauillatio quid. 1709. lin. 5.
Causæ continentia non debet diuidi. gl. fi. l. cũ fundum. de vi & vi ar. 631. 11.
Causæ acquirendæ possessionis tot sunt, quot dominij acquirendi. 391. 60.
Causa cui debeat exprimi in sententia. col. 227. in marg.
Causa eadem. 487. lin. 74.
Causa tenetur pro derelicta, quando expectatur, secundum decretum. 38. in mar.
Causa in dubio videtur impulsiua, non finalis. col. 142. in marg.
Causæ magis quam personæ beneficium datur. l. tempus. de re iudi. col. 490.
Causa pristina. i. vtilitas. 619. 75.
Causa propria est cuius emolumentum, & damnum ad nos pertinet. l. j. §. in propria. quando appel. sit. 1455. in tex.
Causa, res, actio, sunt in libello ponenda, nisi sit generale. col. 17. in marg.
Causa bonorum. i. vtilitas. 1192. in tex.
in Causam suam respondit i. pœnã. col 1502, lin.
Causam sustinere. 1398. in tex. l. j. de pœ.
Causa cadere. 1493. lin. 62.
Causa. 734. 52. & 1155. 84.
Causa. i. vtilitas. 271. 26. & 619. 75.
Causam ex vinculis dicere. in l. ij. de custod. & exhib. reor. versi. quòd si non defendatur. col. 1290. in tex.

Causa

Tabula materiarum ff. Noui.

Causa deficiente deficit effectus. in verbo, Deficiente.
In ea Causa esset. 1436. in tex.
Obligationes ex variis figuris Causarũ. in verbo. Obligationes.
Causariua necessitas. 548. lin. 81
Cautio damni infecti qualiter petẽda. col. 701. linea 35
¶ Cædere. l. Cædere. arbor. fur. cæsar. 1200. 1 tex.
Cædere furtim. in verbo, Furtim.
Cedat. i. currat. 946. lin. 35
Cedere diem. 1380. in tex. §. triginta.
Cedere actiones, an debeat creditor contra coreum. in verbo, Actiones.
Cedere bonis nõ potest, qui bona alienauit in fraudem creditorum, si non reperiantur. in verbo, Alienans.
Cedens bonis nil debet retinere. 512. 63
Cedere volens non auditur, nisi fateatur debitum. l. pe. de ces. bo. 512. in tex.
Cedẽdo rei nõ liberatur cõuẽtus ex suo facto. l. is. cum quo. de aqua plu. arc. 111. in sum.
Cedens bonis antequàm ea vẽdantur, potest se defendere. l. quem pœniter. de ces. bo. 511
Cessio potest fieri per nuntium. 512. in marg.
Cessione solẽniter facta, non licet pœnitere. columna 512. in mar.
Cælum, id est, aer. 329. lin. 66
Cælum supra ædes meas liberum est vsque ad cælum. gl. o. antepenul. l. si opus. quod vi aut clam. 691. 82
Cæmenticium. 666. lin. 56
Censere. l. iij. de censi. 1626
Censitor. l. iiii. de censi. 1636. 78
Censitores. col. 1247. lin. 80
Censualis professio. 1557. in tex.
Census. Quæ quisque aliena in censum deducit, nihilo magis eius fiunt. l. quę quisque. de acqui. re do. 264
Cœptus dies habetur pro completo. l. in vsucapionibus. de vsucapionibus. col. 420. 1 sum.
Cœpisse quibus dicitur, & quãdo cœpisse. 1612
Cœptus dies habetur pro completo. l. j. de manumiss. 178
Certioratus. col. 706. in tex.
Certo certius est. l. ait prætor. §. si cùm mulier. quæ in fraudem credi. 161. in tex.
Cessio bonorũ non liberat fideiussorem. l. hæres à debitore. § qđ si. de fideius. & ibi. 966. in marg.
Cætera. dictio, quid importet. 35. in mar.
Cæterùm. i. certè. 268. in tex.
Cessare. col. 871. in text. & l. ei cuius. §. planè. de appell. recip. col. 1459
¶ Charitas liberorũ nõ fuit potior Romanis, quã castrorũ disciplina, in verbo. Castrorũ.
Charitatem auget cõmilitium. in verbo, Commilitium.
¶ Cicero. 1410. l. Cicero.
Cicero desinit qd sit latitare. in verbo, Latitare.
Cingere. l. cædere. arbor. fur. cæ. 1200
Circumducere. l. ad principem. de appel. 1446
Circumduci. i. cancellari. 350
Circumuenire. 1336. in tex.
Circumuenire legem. 1490. §. rogo vos.
Citatio si est notoriè nulla priuilegiatus tenetur comparere. col. 500. in marg.
Citare vbi quis citatur ad aliquem actum, si ille actus aliter agitur, quàm in citatione fit dictum, non valet. 674. in marg.
Citari debet voluntas in cõsilio. 1730. i marg.
Citari tribus edictis debet quis priũs, quàm fiat contumax. l. contumax. §. j. de re iudi. 500
Citandi modus. 15. in mar.
Citatus. 1481. §. diuus.
Citatus priuilegiatus non tenetur comparere. col. 519. in marg.
Citatio ad tria edicta. 1490
Citatio ad locũ beneficij in causa nouitatis facta, videtur valere, si aduersarius non habet habitationem. arg. l. diues. §. prætor ait, ibi, q̃ si nec. de dam. infec. Tutius tamen est, vt actor faciat validare dictam citationẽ per literas resp. quibus mãdetur iudici, &c. Si cõstet ei de prædictis &c.
Citatio contra eum, qui non potest venire, est nulla. 512. in mar.
Citatio facta de tutoribus non valet ad sententiam ferendam contra pupillos. 498. in mar.
Cito soluens, bis soluit. in verbo, Soluens.
Ciues omnes rempub. defendere possunt. l. iiij. de oper. no. nuntia. 10. in tex.
Ciuilis actio prætoria dici potest. 367. 84
Ciuilis sapiẽtia est sanctissima res, sed quæ prætio numerario non sit æstimanda. l. j. §. pinde. de variis & extraor. cog. 619. in tex.
Ciuiliter. i. iustè. 618. lin. 82
Ciuis dicitur ex origine, non priuilegio. columna 1487. in mar.
Cui propria Ciuitas interdicta est, etiã Roma censetur interdicta. 329. in mar.
Ciuitati vt fiat pulchrior, priuata ædificia possunt destrui. 95. in mar.
Ciuitas cõcessum priuilegiũ, an habeat locum in castro vel villa. in verbo, Priuilegium.
¶ Clausa. 1336. in tex.
Clauiũ traditione, transfertur dominium. col. 217. § Item.
Clemẽtior sententia, in verbo, Sententia.
Clerici contumacia damnatur. 1328. in tex.
Clientes. 1502. lin. 7. in mar.
Cliuosa via. i. in verbo, Via.
Cloacæ. 669. §. cloacæ.
Cloacæ immũdæ pestem cient, & ruinam. l. j. de cloa. 669
Cloacarum immundities pestẽ generat. col. 15
¶ Codali. 633
Codicilli fiunt quandoque sine scriptura. colũ. 477. lin. 65
Coercere. 589. in tex.
Coercere aquam. 668. §. coercere.
Coacta volũtas, volũtas est. in verbo, Voluntas.
Coacti homines. in verbo, Homines.
Cogere. col. 1331. lin. 23
Cogere fructus. 281. in tex. §. Imperator.
Cogitatio sola quandoque punitur. 1682. 45
Cogitatio delicti nocet, in verbo, delicti.
Cogitationis pœnam nemo meretur. l. cogitationis, de pœ. col. 1411.
Cogitatione animi nocès quis dicatur. l. impuberem. § sed & si. ad legem Cor. de fal. 1356
Cogitationis ratio habetur. l. vel si. de ma. vindic. 189
Cogitatio militaris prodest. 1534 in marg.
Coire. 1200. in marg.
Coire dolo malo. 1348. § pœna.
Coire in alienam litem. l. ex senatusc. Sul. 1335. in tex.
Coire societatem l. ij. ad l. Iul. de anno. 1364
Coire, verbum est criminosum. 1344. in marg.
Collata. i. dilata. 857, lin. 5.
Collatio prædiorum. 1590. l. sunt.
Collegium i. familia. 500
Collegia omnia illicita, nisi probentur licita columna 1267. lin. 65
Colligere, id est, retinere. 1251. 42
Collocare. 1600. §. iuris.
Collusione vnius non debet alterius ius corrũpi. l. si pariter. de lib. cau. 302. in tex.
Colonia. 1559. in marg.
Colonus, quis. 108. in tex.
Colonus est, qui agrum conducit, inquilinus qui domum. l. qui pignoris. de acquirẽ. poss. 402
Colonus retinet possessionem domini electi, in verbo, Dominus.
Comes quis. 1234 §. comitem.
Comites. col. 1402. lin. 52
Comites iudicum. 1362. lin. 53. l. in comites. & in margine.
Commata, quæ. 1251. in marg.
Commeatus. 1548. in tex. §. is qui.
Commeatus & commeate. 598. §. deteriorem.
Commeatus, & remeatus. 1400. in tex.
Commeatus exemptus. 597. §. hoc.
Cõmẽdare quandoque, id est, accusare. 538. 86
Commentariensis. 1493. 57. & 1424. in tex.
Commentarium. 141. 76. in marg.
Commercium. Re non existente, in cõmercio ad quid tenetur promissor. 834 in tex.
Commilitium charitatem auget. l. hæreditatẽ. de castren. pec. col. 1542. in mar.
Cõminatio de accusando, si destinatur ab ea, ita compellit quem ab accusando, ac si accusasset, & postea destitisset. 1305. in mar.
Commissi pœna. in verbo, pœna commissi.
Committat, id est, faciat, vt committatur. colũ. 856. lin. 79
Committere, id est, delinqeere. 1431. 18
Committi pœna stipulationẽ. in verbo, Pœnę.
Commodatum & precarium differunt. colum. 694. linea 70. & 698
Commodatum prius liberalitatis est, post, necessitatis, precarium, contra. 698. 80
Commodum debet esse, vbi est onus. 995. 60
Commune & publicum, in verbo, Publicum.
Comparatio quid, & vnde. 25
Cõpelli ne possit quis vt agat. in verbo, Agere.
Compendiaria via. 650. 87
Compendium. 1424. §. penicularia.
Compensatio, est petitio. 121. in mar.
Compensatio potest opponi, etiam post sententiam latam, etiam si transit in rem iudicatã. 1463. in mar.
in Cõcedendo princeps & senatus æquipollẽt. in verbo princeps.
non Concedere est retinere. 388. 62
Concessio maiore, & minus conceditur. 707. 60 gl. in l. iij §. si tamen. de liber ho. exhi.
Concessio, id est remissio. 673. 60
Conceptio medicamentis non est impedimẽto. l. iij. in fi. de statulib. col. 264. in tex.
Conclaue. 91. in marg.
Concordes si sunt partes, iudex debet sequi earum voluntatẽ. l. si cõuenerit. de re iudi. 490
Concordia matrimonia parer turbare non debet. in verbo, Matrimonia.
Cõcubina excipitur in venditis bonis. l. penul. de pri. credi. 541. in tex.
Concubina, quæ dicatur. 1665. in marg.
Condemnatur de carcere eximens. col. 1297. in margine.
Condemnato nulli negatur appellatio. in verbo, Appellatio.
Condemnare qui potest, & absoluere. l. iij. de iudic. col. 474. in tex.
Condemnato dantur quatuor menses ad soluendum. in verbo, Debitori.
Condictio indebiti quanto tempore tollatur. columna 1070. linea 1
Conditionale quid si deducitur in iudiciũ, ante omnia debet liquidari. in verbo, Liquidari.
Conditio casualis. 549. 47
Conditio, cum voluero, an sit temporalis. col. 791. linea 64
Conditio & modus differunt. 186 §. tempore.
Conditio ex persona serui pendens, triplex. columna. 268. linea. 6
Conditio habetur pro impleta, quando stat per eum qui debet impleri, etiam si postea pœniteat. colum. 265. lin. 51
Conditio impossibilis. 265. in marg.
Conditio impossibilis in matrimonio qd operetur. 793. in marg.
Conditio impossibilis vitiat omnem cõtractũ. l. non solùm. de act. & oblig. 799. in text.
Conditio potestatiua. 123. lin. 5
Conditio potestatiua & puritas, idem sunt. ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Conditionis implendæ causa datum, an sit in Fal. imputandum. 173. 46
Conditionis implendæ facultas transit ad hæredem. 217. §. si sub. in sum.
Conditionem nō semper implet numeratio. columna 272. linea 3
Conditio personæ inspicienda. l. iiij. ad fi. de incen. rui. nau. col. 1214. lin. fin.
Conditio semel expleta, expleri amplius nō potest. l. si ita. ad prin. de ma. testa. 197. in text.
Conditio suspendit libertatem. col. 186. in mar.
Conditionis peioris non debet esse dominus. quàm non dominus. col. 1509
Conductio est in numero vno. l. si quis ante. §. si quis. de acqui. pos. 84
Conducere. Reconducere res fiscales quādoq; tenentur publicani. l. cotem. in fin. de publi. & vecti. 133. in tex.
Conducere numero. 384. in mar.
Conducens rē propriam, an possessionem perdat. colum. 397. lin. 85
Conductor potest expelli à domo conficēda, sed postea potest reponi. in verbo. Cōficere.
Cōfessio facta in tortura etiā perseuerata sine indiciis, non nocet confessō. 1386. in marg.
Confessus in iure pro iudicato habetur. l. post rem. de re iudi. col. 501. in tex.
Confessus pro iudicato. 506. l. j. de confes. & l. iij. eod. titu.
Confessus sua damnatur sententia. l. j. de confes. 506
Confessus se occidisse hominem, tenetur de occiso. l. iiij. de confes. col. 50 . in tex.
Confessio erronea quando valeat in contractibus, & delictis. 1327. in mar.
Confessio extrajudicialis, an & quādo obligat. colum. 1056. lin. 63
Confessio extrajudicium sufficit ad torturam. col. 1118. in mar.
Confessio in iudicio, parte absente, an valeat. l. certum. § si quis. de confes. 508. in sum.
Confessio in iure facta, infirmari non potest. l. quidam. de dona. 55. in tex.
Confessio in vno iudicio facta, præiudicat in alio. si est vera, non ficta. 1469. in mar.
Confessio prælati & syndici in collegio nocet. colum. 5 9. lin. 1
Confessio quæ generat sententiam, debet esse certa. colum. 507. lin. 32
Confessum certum, pro iudicato est, incertum. non est. l. certum. de confes. 507. in tex.
Confessus occidisse hominē non est dānandus nisi constet de corpore occisi. 1440. in mar.
Confitenti sponte parcitur. in verbo, Spōte.
Confrumentales. 1269. li. 5
Confundi actiones, id est, tolli. 800. 71
Congiarium. 1530. in mar.
Coniecturę locus est in incertis. nō in certis. 915 col. 2. l. cōtinuus. §. cùm ita. in fi. de ver. obli.
Coniunctiua compellit ad vtrunque implendum non disiunctiua. l. quod vulgo. in sum. de ma. test. 209
Coniunctio magis subuenienda. col. 1277. 57
Iniuriandi animus non præsumitur inter coniunctos. in verbo, Iniuriandi.
Connexitas si reperitur respectu eiusdem delicti, sententia contra vnum lata, non præiudicat alteri. 514. in mar.
Conscius delicti an & quādo delinquat. 517. in textu.
Conscientia delicti nocet. l. quæsitum. qui & à qui. manumis. col 294. in tex.
Conscientia sceleris instar est. l. aut facta. in princip. de pœnis. col. 1409. in tex.
Consentire alij potest, qui per se facere nō potest. 187. lin. 70
Consentientē fraudat nemo. in verbo, Sciētes.
Cōsentiūt haud facile plures. l. j. §. fi. de acqui. possi. 75. in tex.
Consentire qñ dicitur tacens. in verbo, Tacēs.
Consentire videtur pars actis per iudicē factis, si non contradicat. 1457. in mar.
Consensisse semel sufficiat. 1572. in mar.
Consensui consensus quādoq; contrarius est. colum. 1721. linea 17
Consensu nudo contrahitur. in verbo, Nudo.
Consensus eorum requiritur, quorum iuri aliquid detrahitur. col. 111. in mar.
Consensus plurium quando requiritur, debet simul præstari. col. 111. & 112. in marg.
Consequentia. Tantùm fit per consequentiā, quantùm directo. in verbo, Directo.
Consignatio olim fiebat in ædē sacra. l. iiij. de statulib. in tex. col. 263. & l. fin. de tabul. exhi. col. 590. in tex.
Consilium testatorum fraudulētum. in verbo, Testatoris.
Consilium alij nemo præstare potest, qui furti faciendi consilium capere non potest. in verbo, Opem.
Constare oportet prius de crimine, & pronuntiare. l. eius qui. de iure fisc. 1487. in tex.
Contestare rationem. 1533. l. ex causa. onstituere. colum. 1453. §. & magis. & 1599
Constituere domicilium. 1548. l. non vtique. & l. iij. in prin. de mu. & ho. 1574
Constituere & constitutio, quid est. col. 1116. l. quamuis.
Constitutum. 1462. in tex.
Consuetudo cuius nō est memoria, habet vim legis. 100. in mar.
Consuetudo & priuilegium æquiparātur. 660. in marg.
Consuetudo longa, quæ. 101. in marg.
Quæ vetus Consuetudo comprobat tolerabilia sunt. in verbo, Vetus.
Consuetudo dat iurisdictionē. l. fi. de aqua plu. 123
Cōsuetudo facit personā eligibilem, quæ aliàs est ineligibilis. in verbo, Eligibilis.
Cōsuetudo specialis derogat legi, si est rationabilis, & legitima. 673. in mar. §. sed & fi. l. iij. quod vi aut clam.
Consuetudine iniusta vtens scienter, iniuriarū tenetur in verbo, Iniuriarum.
Consulere prædijs. 610. §. plerosque.
Consulto, id est ex consilio. 675. 25.
Contestatio non semper perpetuat actionem. 329. in mar. & glo.
Contestatio nuda, id est, protestatio. 1555. 61.
Contignatio. l. conclaue. 94. 4.
Continendi in carcere. l. aut damnum. §. solent. de pœ. 1404.
Continēs, ex cōtinenti. in verbo, Ex continēti.
Cōtinēcia causæ nō diuiditur. in verbo, Causæ.
Continuatis diebus, an seruire debeat seruus. l. iiij. §. Titchus. de sta. lib. 266.
Continuus. i. contiguus. 916. li. 5.
Continuum tempus significat interpolatim. colum. 318. in mar.
Continuo anno seruire dicitur, etiam qui interpolatim seruit. 318. in mar.
Contra, & prætor, differunt. 841. 22.
Contractus innominatus, est pactum nudum. in verbo, Pactum.
Contractus nomina, non venit appellati pacti. in verbo, Pacti.
Contractus factus in dubio, debet intelligi secundum consuetudinem. l. si prius. §. j. de aqua plu. 119. in sum.
Mos regionis, in qua Contractum est, debet attendi. in verbo, Regionis.
In Contractibus, an ius accrescendi habeat locum. 888. in marg.
Contrahere quandoq; i. quasi contrahere. col. 548. lin. 57.
Contrahere videtur impubes cum adit hæreditatem. in verbo, Impubes.
Contrariam sententiam accipere. i. condemnari. 741. §. si debitor.
Contrariæ sententiæ diuersorum iudicum, an teneant. 494. 75.
Contraria duo faciunt bonum temperamentum. col. 275. li. 43.
Contrefaire. in verbo, Imitati.
Contributiones. 1545. l. viæ. in tex.
Controuersia. i. impetus. 75. 61.
Contumax, quis dicatur. l. contumacia. §. j. de re iudi. 500.
Contumax non dicitur, nisi is qui, cum obedire debet, non obsequitur. l. contumacia. §. iij. de re iudi. 500.
Contumax non est, qui litem inchoatam deserit, vocatus ad maius tribunal. l. contra. de re iudi. col. 501. §. is qui.
Contumax quàm obsequens durius tractatur. l. ij. de re iudi. col. 474. in tex.
Contumacia cōmissa in vna re, non extenditur ad aliam. l. damni. §. si vicinas. de dam. infect. colum. 68.
Contumacia nimia facit, vt missus in possessionem ex primo decreto faciat fructus suos. 59. in mar. & tex.
Contumacia cleri punienda. 1528. in tex.
Contumacia variè attenditur. 1650.
ontumaciam impedit aduersa valetudo, & maioris causæ occupatio. l. contumacia. §. ij. de re iudi 500.
Cōtumacia est delictū. l. cōtumacia. d re iu. 500.
Contumacia militis capitalis. l. omne. §. ij. de re militari. 1528. in tex.
Contumelia crescit ex persona eam facientis. l. sed si vnius. §. quædam. de iniur. 1239.
Contumelia. l. j. §. j. de iniur. & fam. lib. 1218.
Conuenire. i. reconciliari. 896. 87.
Conuenire in manu. in verbo, Manum.
Conueniuntur multi in quantū facere possunt. l. sunt qui. de re iudi. 486. in sum.
Conuenire. Beneficium dolo perditur, ne quis conueniatur, nisi in quantum facere potest. in verbo, Dolo.
Conueniri quē nondū posse, & debitorem eū non esse, nihil refert. in verbo, Debitor.
Conuentio tacita quandoque valet. 1705. 47.
Gonuentionale pignus. in verbo, Pignus.
Conuentus quid. 1122. in tex.
Conuentus ex suo facto, non liberatur eedendo rei. ut. l. is cum. de aqua plu.
Conuitium, quid, & vnde. 1232. §. ait.
Coram. l. coram. de verb. sig. 1678. in mar.
Corporalis possessio. i. naturalis. 396. 78.
Corporis error impedit acquisitionem possessionis. l. si me. de acqui. poss. 401. in tex.
Corporum genera tria. l. rerum. de vsucap. in princ. col. 431.
Corporalia munera non præstant fœminæ. in verbo, Fœminæ.
Corpore & animo quæritur, & perditur possessio. l. quemadmodum. de acquir. pos. 385. in text.
Corrasa pecunia. 1424. §. plerunque.
Corrasi nummi. 263. in tex.
Correo accendendæ actiones contra correum à creditore. in verbo, Actiones.
Corriuales, qui. 106. 62. & 657. in mar.
Cotaria est locus vbi fodiuntur cotes. 534. 78.
¶ Creare. i. eligere. 217. 18.
Creditor accipiens pignus in solutum, in dubio videtur capere pro toto debito. col. 485. in marg.
Creditor non dicitur, cui sub conditione debetur. 1497. 75.
Creditor potest partem debiti petere à reo, & partem à fideiussore. 524. in mar.
Creditor improbus est, qui vult iterum conqui quod acceperit. in verbo, Improbus.
Creditores nō fraudat negligēs acquirere. l. qui aūt. quæ in frau. credi. in princ. legis. col. 534.
Creditor possidet pignus. 403.
Creditor quandoq; nō tenetur statim recipere debitum. 841. in marg.
Creditor, si est in mora recipiendi, vsuræ non currunt. in verbo, Vsuræ.
Creditor, si nolit accipere debitum, debitor nō tenetur. si postea amittat. in verbo, Debitor.
Creditor, si recusat debitum, quid agendum. colum. 894. in marg.
Creditor, vendens bona debitoris authoritate iudicis non incidit in pœnam. colum. 478. in marg.
Solutio alteri, quàm Creditori vel adiecto, an liberet. in verbo, Solutio.
Creditores, qui. l. si cū fideicommi. qui & à qui. ma. 195
Creditoribus captiosa esse non debet pupilli ignorantia in verbo, Pupilli.
Credulitatis testimoniū quique recipitur. 1506
Crescere imbre aqua, quando dicitur. l. j. §. imbre. de aqua plu. 99
¶ Crimen publicum quando dicitur. col. 1257. 12 marg.
Crimen scrutari. 1186. in tex.
Crimen enorme non habet remissionem vltionis. l. Caij. de fideicom. lib. lib. 243. in tex.
Crimen si graue est, ibi puniri debet quis, vbi illud admissit. in verbo, Puniri.
De crimine constare oportet priùs, & pronuntiare. l. eius qui. de iur. fis. 1487. in tex.
Criminalis inuitus in domo capi potest, in verbo, Capi.
Criminalis sententia non potest retractari. col. 1412 in marg.
Criminali in causa sententia fertur lite non cōtesta. in verbo, Sententia.
Criminaliter accusans, qualiter debet libellare. in verbo, Accusans.
Criminaliter agi pōt, vbi est actio legis Aquil. col. 1135. in marg.
Criminor. l. prætor. §. si quis. vi bon. rap. 1210. in textu.
Criminoso mortuo quādoque de crimine quæritur. col. 1468. linea 5
Cryptæ. 638. in marg.
¶ Crudelis hominis metus iustus. l. mortis. de do. mortis cau. 160
Crusta est tenue fragmentum terræ. l. hoc amplius. §. Alphenus. de dam. infec. 43. in text.
¶ Cucuma. 1336. in tex.
Culpa grauior. 359. in tex.
Sæpe accidit vt in suis Culpa sit, in alienis nō. 879. in tex.
Culpa lata & dolus, quando æquiparantur. colum 1139. in marg.
Culpa quandoque. i. mora. 1905. 1
Culpa dolo proxima dolum repræsentat. l. j. si quis testa. liber. § nō autem. col. 190. in tex.
Culturæ studium à militia auocat. l. milites. in princip. de re mili. col. 1531. in tex.
Culpæ appellatione, an lata contineatur. colū. 516. linea 8 2
Cultura diligenti vt pretia prædiorum ampliari ita negligentius habita minui solent. l. iij. §. diui. de iur. fis. 1474. in tex.
¶ Cum, & si, interdum non differunt. in verbo, Si & cum.
Cum. i. postquàm. 79. 78
Cumulare pœnam. 1400. in tex.
Cuniculus quid. 78. 5. & 114. 24
Curari. 887. 17
Curator dari potest filius patri. in verbo, Filius.
Curator datur prodigo & furioso etiam nemine petente, causa tamen cognita. colum. 515 in marg.
Curator datus bonis viuentis, & mortui, differunt. col. 550. li. 62
Curator olim frumento coemendo dabatur. l. Lucius. in princi. ad municip. 155. in tex.
Curator quandoque. i. actor. 550. 70
Curator reipu. curat, vt domus diruptæ extruatur. l. ad curatores. de dam. infect. 93. in tex.
Curatores annonæ. 1364. in tex.
Curatores operum. 1147. in tex.
Curiosus. l. doli. in fi. de noua. 1002. in tex.
Cursus vehicularis. 1583. in tex.
Custodia quid. 1294 2
Custodit & nō possidet missus in possessionem legatorum seruan. causa. l. j. §. quæsitum. quo. de gar. 579. in tex.
Custos carceris non tenetur de facto sui socij. col. 1295. in marg.

D

Damnari eum, qui non deliquit, iniquum est col. 1 . lin. 37
Damnari ad bestias quid. 1408. l. qđ ad. & 1416. l. qui vltimo.
Damnatus ad mortem statim fit seruus. 1417. 22
Damnati sententia vt differatur executio, cautela est, vt de nouo accusetur de maiori crimine. in verbo, Executio.
Damnato ad mortem parcitur, si est bonus artifex, & vtilis reipub. 1417. in marg.
Damnati in ludum venatorium. columna. 1413. in marg.
Damnum vnde dicitur. l. iij. de damno infecto. col. 33. in tex.
Damnum etiam minimum resciēdum. l. si proprietarius. versi. ergo. de damno infecto. columna 72
Damnum ex culpa est iniuria ex affectu. in verbo, Iniuria.
Damnum infectum, quid. l. secunda. de damno infecto. 32. in tex.
Damnum ne sit luminibus offici. l. Trebatius. de damno infecto. 77. in tex.
Damni infecti cautio in subsidium datur. 1412
Damni infecti cautionem tria cessare faciunt. col. 76. lin. 73
Damni infecti cautio quo iure interponitur. 92
Damnum afferre non debet animi languor. l. iusta. §. eum qui. de vsucap. 443. in tex.
Principalis qui homines coegit, tenetur de Dāno quod ipse & alius fecit. in verbo, Homines coadunans.
Damnum dat, qui damni occasionem præbet. l. iiij §. hoc autem. ad fi. vi bon. rap. col. 1209
Damnosum nemini debet esse suū beneficium. in verbo, Beneficium.
Dardarij. l. annonam. de extraor. crimi. 1249. in margine.
Dare. i. mutare. 943. 77
Dare. i. soluere. 1077. 68
Dare. i. transigere. 1198. 58
Dare quandoque. i. relinquere in testamento. col. 194. 78
Dare non semper est accipientis facere. 271. 52
Dari rem suam, & non dari paria sunt. ibid. 65
Dari. i. reddi. 90. 469
Datum contemplatione salutis est irreuocabile. l. si pater. §. fi. de donatio. 158
Datum cōditionis implēdæ causa, an sit in Falimputandum. in verbo, Conditionis.
¶ De, dictio, notat rationem remotam. 52. 82
De libertate. i. pro libertate. 1120 56
De te. i. à te. 1179. 51
Debet. Multa verba resoluuntur in hoc verbo debet. vt fiat. i. fieri debeat & velit. i. velle debeat. 1010. 74
Debetur præsenti die, si dies nō adiicitur. in verbo, Die.
Debitē. i. ciuiliter. 1012. 60
Debitor esse desinit quis, cum fit non soluēdo. colum. 829. linea 54
Debitor nō tenetur ad vsuram, si non stetit per eum, quo minus soluatet. in verbo, Vsuræ.
Debitor vendens pignus obligatum, cōmittit furtum. 1147. in mar.
Debitore filio'sii legetur quid cū his verbis plus tibi reliquissem, si pater tuus mihi soluisset, inducitur solutio debiti paterni. in verbo, Legatum.
Debitor si dicens non debitorem in iure tenetur. l. item apud. §. idem ait. de iniur. 1225
Debitor. Nō est æquum teneri eū pecunia amissa, qui nō teneretur, si creditor accipere voluisset. l. qui decem. in princ. de solu. 1047
Debitor cum soluit, potestatē habet cōmemorare, in quā causam soluit. l. Pau. de sol. 1076
Debitor morosus tenetur de interitu. in verbo Periculum.
Debitor non debet venire cum sacco paratus. l. quod dicimus. de sol. 10-8
Debitor quis non sit, an nondum eōueniti possit nihil refert. l. Fulcinius. §. si in diē. qui. ex eau. in possessorio. 520. in tex.
Debitori datur terminus ad soluendū, & ex cā prorogatur. l. debitoribus. de re iudic. 391
Debitum non debet peti ab altero duorū reorū, qui vergit ad inopiam, si alter est diues. colum. 569. in mar.
Debitum probatur per instrumentum cācellatum. 1186. in mar.
Debitum purum, & in diem, æquiparantur. columna 997 lin. 44
Debitum insolidum ex persona testatoris potest quis petere, & illud idē ex persona hæredis. colum. 931. lin. 50
Debiti partem, an actor petere potest. in verbo, Actor.
Decaproti. 1576. §. decaprotes. & in mar. & 1584 in margine.
Decedere quid. 776 l. qui ne.
Decem primatus. l. j. de mu & hon. 1573. in text.
Decem primi. 1584. in mar.
Decēnalis pœna quādo dicatur. i verbo, Pœna.
Decennium quot modis capitur. 295. in marg.
Decidere. i. emendare. 1356
Decimā agrorum non statim tenetur recipere sacerdos, sed nouem diebus debent esse in spica. 841. 64
Decimatio. 1513
Decipit qui non instruit. col. 309. linea 5
Deceptus non dicitur iure communi vsus. l. in ter eos. §. penul. de fidoiuss. col. 991
Decepto quàm decipienti magis subuenitur. l. si procurator. de do. ma. excep. 775
Decretum primum, quid. 53. 78
Decretum primum quandoque facit possessorem. colum. 54. in marg.
Decreto primo, an quis fiat verus possessor. ibidem. in margine.
Decretum secundum. 53. 81
Decretum secundū an in omni personali actione interponatur. 54. 44
Decreti secundi effectus. 54. 53
Decreti secundi interpositio, quo iure petitur. col. 54. lin. 36
Iussus iudicis in secūdo Decreto habetur loco tituli. 69. in marg.
Decreti gratiam facere. 1390. §. si quis.
Decreta. i. edicta citatoria. 498. 71
Deducere. i. detrahere. 1199. 66
Deducere litem, seu rem in iudicium. 731. §. hoc iure.
Defendere. i. allegare. 1077. 71
Defendere pro agere. 550
Defendere aliùm, an quis teneatur. 1738. 53
Defendi. l. ij. qui. ex eau. in pos. ea. 513
Defendi rectè, quid. l. hæc autem. § rectè. quib. ex eau in pos. 516
Defendere ducem debet miles. l. iij. in fin. de re mil. col. 1523
Defendi vxores à viris, non contrà æquum. in verbo, vxores.
Defensio rerum & personę est permissa. §. cum igitur. l. iij. de vi & vi ar. 624
Defensionibus pluribus vti licet. l. is qui. de excep. 717
Defensor sui idoneus non est minor. In ver. Minor.
Defensor. 486 l. si cum procuratore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Defensor debet ipsos æquè legalis ac defensus. colum.513.lin.58
Defensor ex necessitate quis.119.in mar.
Defertur potest.1319.83
Deferre.i.accusare.1285.57
Defertus.i.accusans.1297.77
Deficere facultatibus.1377.§.deficientium.
Deficiens causa.deficit effectus.1313.in marg l. adulter.de adul.
Definire.i.breuiter & cõpendiosè tractare. columna 14.linea 64
Definitio quid.1740.15
Definitio.i.assignatio.671.87
Defunctus.l.iij.de proxe.1624.in tex.
Defunctus ex contractibus an teneatur heres.colum.1776.lin.82
Defuncti voluntas necessitatem decreti cessare facit.256.10
Defuncti voluntas non semper seruanda.colũ. 1617.linea 41
Defuncto facta iniuria, dicitur facta hæredi. in verbo, Iniuria.
Defuncto quod licuit, non licet hæredi. in verbo, Hæredi.
Defuncti voluntas studiosè exequi debet. 893.1
Deglubere.l.cædere.arb.fur.cæsa.1200. in text.
Deiecere.518.§.eum.
Deiectus armis.in verbo, Armis.
Delatio.i.accusatio.1313.81
Delator.700.6.& 1260.87.
Delator non est, qui protegendæ cautæ causa aliquid ad fiscum denuntiat.l delator. de iure fis.1491 in tex.
Delatum prædium fisco dicitur, quando denuntiatur fisco, qui illud emit.col.2.in fi.
Delegare, quid l delegare.de noua.909 in text.
Delegatus an possit restituere in integrum.colum.510.lin.50
Delictum i.actus.807.66
Delictum aggrauat tempus.1339.86
Delictum dicitur atrox ob concursum multorum delinquentiũ.1325.in marg.
Delictum sine pœna quandoque est.1430
Delictum vnum varijs æstimationibus non coercetur.l.antepe.de pœnis.1421.in tex.
Vbi est cõnexitas respectu eiusdem delicti, sententia contra vnum nõ præiudicat alteri.colum.1314 in marg.
Delicto superueniente corrumpi aut mutari nõ potest quod rectè transactum est, id est, completum.l.ij.de itinere actuq; pri 646
Suo quisque tenetur Delicto, non alius.l.si sint. de tabul.exhi.590
Delicta plura concurrentia, an pœnã minuant, colum.1134.lin.5
Delinquit quis multipliciter.1407.85
Delinquens dolo non semper punitur. in verbo, Dolo.
Delictum grauius est militiam detractare, quã appetere.in verbo, Militiam.
Delictum patris filio nõ nocet.in verbo, Patris.
Propter Delictum amittunt beneficium.in verbo Beneficium.
Delicti cogitatio nocet.l.quęsitũ.qui & à quib. manumis.lib.non fiunt col.294
Delicta non debent remanere impunita.l. Stichum.§.ij.de fol.col.1052
Delinquit minus exemplo deterriti.in verbo, exemplo.
Damnari non debet, qui non Deliquit. in verbo, Damnari eum.
Delinquens iteratò punitur grauiùs.in verbo, Iteratò.
Non Delitiis, sed iustis affectionibus libertas danda.l.illud. de ma. vindic.790
Demolire.l.fluminum.§.Item apud.de dam.infec.col.76
Dena.i.decem 903.66
Denarium in neutro.904.in tex.
Denegata iustitia, an & quando de ea non teneatur iudex.in verbo.Iudex non tenetur.
Denuntiare.i.dicere.1267.66
Denuntiare.l.denuntiasse.de adul.1315.in tex.
Denuntiare testimonium.l.j.in prin.ad l. Corneliam de fal.1344.&l.eadem.
Denuntiori domum, in verbo, Domum.
Denuntiatio.672.& 1178.l.mulier.
Denuntiatio est ius prohibendi ædificare.10
Denuntiatio, an iuducat malam fidem.783.34
Denuntiatio quando sine causa admittatur. colum.1314 linea.13
Deportati & relegati differunt. columna 1633. §.hæc est.
Deportatio succesit loco interdictionis aquæ & ignis.l.iij ad leg.Iul.pecul.1365.& 1399.§. constat.
Depositarius quandoque.i.deponens.205
Depositio.349.44
Depositio est, quæ in foro laico confignatio: in ecclesiastico manus munitio dicitur. 590.l. de tabulis.in textu.
Depresserit, i.detraxerit.692.40
Derelictum. Quandoque dicitur quid haberi pro Derelicto.138.in marg.
Quando res habeatur pro Derelicto.38.in mar.
Derelicta habetur cum expectatur secundum decretum.in verbo, Causa habetur.
Desertor.1521.in tex.§.desertor.
Desinit esse debitor quis, cùm sit non soluẽdo in verbo, Debitor.
Desinunt res nostræ esse eisdem modis, quibus acquiruntur.l.j.pro derelic.464
Desistens à comminatione accusationis instar est eius qui od desistit ab accusando.col.1105 in margine.
Destinato animo.1560.in tex.
Destrui possunt priuata ædificia, vt ciuitas fiat pulchrior.55.in marg.
Deterior quandoq; est pupilli conditio, quàm aliorum.col.556.lin.4
Deus.per Deum te rogo.l.iij.§.j.de iur.fis.1472.
Diacopi, qui. 151.in tex.
Dicere Ex eo quod quis ante dixerit, probatur animus.col.1560.in marg.
Dicere ius quis sibi non potest.l.j.quo.lega.557.
Dici adiectio pro reo est.l.eum qui cal.§.j. de verbo.oblig.col.844.
Dies cœptus habetur pro completo.l.j. de manumis.in fine.178.in tex.
Ad Diem obligatio.804.l.obligationum.
Diem differre.l.quæsitum.de re iudi.503.in tex.
Diem fungi.1650.
Addictio in Diem.in verbo, Addictio.
Ex Die obligatio.805.3.
Die præsenti.1505.§.quod si.
Die præsenti debetur, si dies non adiscitur.l. eũ qui cal.§.j.de verb.ob.844.in tex.
Differre diem.l. quæsitum.de re iudi.53.in tex.
Differre & proferre.1397.in tex.§. cogniturum.
Diffinitiua non potest corrigi, potest, tamen declarari.l.iudex.de re iudi.501.in summa.
Dignior præferendus.1573.in marg.
Dignitas.572.in marg.
Dignitas eius, qui nihil amisit, non est impedẽda.l.spurij de decur.1569.
Dilatio si periculum sit allatura, cessant iuris regulæ.l v.§.si quis tutos.de oper.no.nun.6.& l.j.de dam.infec.32.
Dilatio damni parens.l. Fulcinius.§ planè. qui, ex cau.in poss.919.in tex.
Dilatio datur ob absentiam aduocati non diu moraturi: aliàs non danda.625.in marg.
Dilationem primam habuisse iurantis se ignorare datur secunda. in verbo, Iuranti.
Diligenti cultura, vt præda prædiorum augentur, ita negligenti minuuntur.l.iij.§.diui. de iure fisci.1474. in tex.
Diligere. Si diligo te, tu illum: non sequitur qđ diligam illum.glo.debet.l.de accessionibus. de di.& tempo.præscript.753.10.
Diligẽs debet esse susceptor.l.Attilius.de do.154
Diploma, quid.1359.in tex.
Directa actio.787.63.
Directo quantum sit, tantum ex consequentia col.1218.lin.72.
Directum dominium significatur cum simpliciter profertur.in verbo, Dominij.
Discere bonum est.col.225.in marg.
Discere cupiebat Iul. vel alterum pedem in tumulo habens.l.apud Iul.de fideicõ.liber.225
Discere cupiebat Põp.iurisanno ætatis.lxxvij. in l.apud Iul.de fideicõ.liber.225.in text.
Discendi cupiditas morte sola terminanda.l. apud Iulia. de fideicom.liber.225.
Discipuli erga præceptores ingrati esse non debent.l.Attilius. de dona.154 in tex.
Disiuncta pro coniuncta.1004.32.
Dispensator.1041.82.
Dispunctio, est datorum & acceptorum in scripturam collatio.731.71.
Distare nihil videtur, quod parum distat.332.in sum.l.Licinius.in sum.
Ditiores sepultant homines, quàm sint, in verbo, Facultas.
Diu.i. tempore decennij.l. si cum fideicommiss. qui & à quib.manu.1295.in text.
Diuersitas stip. an vitiet obligationem. in verbo, Stipulationis.
Diuina vis.in verbo, Vis.
Diuidere. Nec mihi, nec tibi.sed Diuidatur.col. 936.lin.35.
Diuisa res melius intelligitur.754 85.
¶ Docere malignè, decipere est.ar.l.rectissimè. in fi.de libe.cau.col.306.
Doctor an possit legere per substitutum.in verbo, Legere.
Doctor esse nõ potest illegitimus.1581.in marg.
Dolorem iustum temperare, difficile.l.si adulterium §.Imperatores.de adulte.1328.
Dolus authoris quandoq; repellit successorem singularis rei. in verbo, Successor.
Dolus cuiq; suus nocet.l.j.de do. ma.excep.755.
Dolus malus, si promittitur abesse agitur ad interesse.126.in marg.
Dolus præteritus dicitur ante litis contesta.cõmissus.769.84.
Dolus præteritus quis.l.sed & si.§.si ante litem. suprà, de peti.hære.
Dolus qualiter probatur.735.in mar.
Dolus testatoris, an noceat hæredi.756.52.
Dolus tutoris, an noceat pupillo.707.46.
Doli clausula in stip. posita refertur ad incognita, & omissa.1130.in marg.
Doli exceptionem tollunt teuerentia, & ignorantia.in verbo, Reuerentia.
Dolum authoris patitur, qui ex eius persona accessione vtitur. in verbo, Accessio.
Dolum repræsentat culpa dolo proxima. in verbo, Culpa.
Dolo facit, qui petit, quod est restituturus. Hæc regula non habet locum cum quis petit nomine alterius.992.in marg.
Dolo delinquens non semper punitur.178.67.
Regula, Dolo facit qui petit qđ est restituturus: quandoque non habet locum.671. in marg.
Dolosus nil dolo.l.ij.§.idem ait. ne quid in loc public.col.505.
Dolo suo quãdo lucratur quis.col.1562.lin.67.
Dolus cum dolo compensatur.col.763.
Dolus doloso noxius, non alteri.l. qui à debitore.quæ in frau.credi.557.in tex.
Doli capax pupillus non censetur.l.j.§.hoc edicto. ne vis fi.ei.col.583.
Dolo ex suo furti actio nemini quæritur.l.eum qui.§.Iulianus.de furt.col.1141.
Dolo facit, qui petit quod est redditurus.l.dolo.de do.ma.excep.774.in tex.
Dolo malo nõ videtur habere, qui iure suo vtitur.l.ij.§.is tamen.de lib ho.exhi.703.in tex.
Dolo perditur beneficium, ne quis cõueniatur, nisi in quãtum facere potest.l.qui cum. de re iud.479
Domesticum malum, seruus improbus.l.j.§.serui.furt.aduer.nau.1194
Domestica furta actionem non pariunt.in verbo, Furta domestica.
Domestica furta.1207.§.furta.
Domicilium non habet difficile.l.eius qui.§. domicilium.ad municipal.1560
Dominium an ex pluribus causis quæri possit. col.1721.lin.81
Dominium capere possidendo quis nõ potest. l.si finita.§.si de vectig.dam infec.78 in tex.
Dominium directum, & vtile, differunt.390. in margine.
Dominium, & possessio, differunt.392.in tex.
Dominium, & possessio, idem.1132.in tex.
Dominium rei furtiuæ, quandoque transfertur fur.in verbo, Fur.
Dominium sine possessione quandoque quæritur.359.72.
Dominium transfertur clauium traditione.337 in sum.§.item.
Dominij nomen simpliciter prolatum, ad directum refertur.7 1.68
Dominij prioris memoria, seruus à domino distractus in cum torqueri non potest, in verbo Seruus.
Dominium animo perdi non potest possessione retenta.l.si quis vi §.j.de acqui.post 90
Dominium non quæritur possidẽdo.l.si finita. §.si.de vectig.dam.infect 58
Dominium præbet quandoq; nõ habẽs dominium.l.non est nouũ.de acquir. domi.356
Dominia auferunt flumina.348.§ flumina.l.eo 80.de acqui.re.domi.
Dominus electus retinet possessi per colonũ.621. in marg.
Dominus non debet esse peioris conditionis, quàm non dominus.col.1029
Dominus sui nemo est.96.l.seruus.
Domini appel.fructuarius continetur.l.in venditione.de bo.auth.iudi.nos.525
Dominum habet, qui sociũ habet.126.in marg.
Dominus, id est, hæres.l.si quis.de manumi.194
Dominus, id est tutor.1400
Dominus an possideat fugitiuũ seruum.in verbo, Fugitiuus.
Dominus conuenitur ex facto plurium.l.iij. §. fin.de pub.126
Dominus dicitur variis modis.500.in marg.
Dominus quandoque, id est, possessor.55.73
Dominus qui fuit, debet dicere in libello se dominum.col.160
Dominus quando probatur quis. 508.& 1037. in marg.
Dominus vice emptoris est.453.60
Domini appellatio etiam vtilis continetur, lege quod principis.§ j de aqua plu.1220
Domini appellatio.continetur socius.l.iij.§.de pupilli.
Contra dominum datur Publiciana. in verbo, Publiciana.
Sine domino seruus esse potest.311.l.si vsumfructum.
Dominis potestas seruos ad bestias oppugnandas tradere ablata est.1340.l.circuncidere.§. post.
Donus ædes, & ædificium differũt.colum. 70. in margine
Dorus appell quid continetur l. qui domum. c adulte.1304
Dori habere arma vis est.in verbo, Vis est.
Dorum denuntiari.l.dies.§ prætor ait. de dãn infect.35
Dorũ reficiens potest expellere cõductorẽ, sed debet eũ postea reponere.in verbo, reficere.
Dorum significare.leg.si iniuriæ.de iniuriis. col.1243
Duo capi quis potest ex causa cri.non ciui.in verbo, Capi.
Domus cuique tutissimum refugium.1190.10
Dominus dicitur in qua quis degit, etiã si aliena sit.l.dies.§ prætor.de dam.infect.35
Domus diruæ reficiẽdæ.l.ad curatoris.de dãn. infect 93.in tex.
De domo extrahi quis non debet.l.dies.§. prætor.de dam.infect.35.in tex.
Donare est perdere.l.filiusfa.in prin.ibi, vt perdat.de dona.141.in tex.
Donatori pinguius succurritur quàm alteri debitori l.exhæredatum.de re iudi.499
Donativ videtur, quod nullo iure cogente cõcedit.l.donari.de do.157.in tex.
Donat qui remittit.in verb. Insinuatio.
Donat quis quandoque inuitus.in verbo, Inuitus.
Donare an possit filiusfamilias lege secunda, in principio.& lege fi.iusfamilias.de donationibus.149
Donare meretrici licet.l.quinta, de donationibus.colum.142
Donarè potest reus ante sententiam.l.post contractum.de dona.147
Donari mortis causa, & capi, differũt l.inter. de do.cau.mor.174.in sum.
Donatum, donatiuum, & congiarium.colum. 1530
Donator tenetur inquãtum facere potest.l.qui ex de dona.145.in sum.
Donatio à dono dicitur. l.senatusc on. de donmor.cau.171. in tex.
Donatio causa mortis absenti non fit.colũ.174. in marg
Donatio causa mortis, & capio differunt.colũ. 161.lin.50
Donatio ficta ab infirmo reputatur inter vivos nisi de morte fiat mentio.columna 177. in marg.
Donario facta in articulo mortis, dicitur fieri inter vivos, nisi aliud dicatur.colum.177. in margine.
Donatio mortis causa, & legatum differunt & cõueniunt.163 in mar.
Donatio mortis causa, quid.leg.qui pretio. ibi, nam quicquid de donatione causa mortis. col.161.in textu.
Donatio multiplex l. prima.de donationibus. colum.138.in tex.
Donatio non est si ob causam datur.l.hoc iure. § j.de dona.149.in sum.
Donatio ob causam non requirit insinuationẽ. colum.154 in mar.
Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum.an valeat.colum.856.linea 47.in margine.
Donatio reipublicæ sine causa fieri non potest. l.hoc iure.in principio.de donationibus.colum.149.in sum.
Donatiuum, donarium, & congiarium.colum. 1530.in mar.
Δῶρον.l.Senatus. de donatiõe causa mortis.171. in textu.
Dos quando dicatur peruenisse ex causa lucrativa & quando ex onerosa.569.in mar.
Dos redditur annua bima trima die.columna. 575.linea 47
¶ Dubium. In dubio quandoque fauorabilior sensus non præfertur.303
Publicum instrumentum in Dubio videtur factum de partium voluntate.in verbo, Instrumentum.
In Dubio fauorabilis sensus præferendus. colum.200. 0
Dubia verba in stipulationib9 qualiter interpretantur l.in cõuentionalibus.de ver.ob.1680
Duæ actiones possunt simul proponi.in verbo, Actiones.
Duæ causæ lucrativæ.an in eundum seruũ concurrant.in verbo, Lucrativæ.
Duo dicuntur plures.202.60
Duumuiri, qui.80.18
Duumuiri sunt magistratus municipales. colũ. 35.lin.61
Duo vel plura si requiruntur, nõ sufficit alterum adesse.658.§.fin.
Dulcedo vsurarũ magna.in verbo, vsurarum.
Duplex solutio ex eodem debito recipi non debet.in verbo.Improbus.
Agi ad Duplum ob mendacium, an possit. col. 270.lin.16
Durius nihil aut remissius cõstituendum. l. inj in fi de incen.rui.nau.1210.in tex.
Durari.i.differri.35 §.si forte.
Durior quis fieri non debet militiæ obtentu.in verbo, Militiæ.

E

EAtenus.& quatenus, variè sumuntur.col.3 lin.44
¶ Ecclesia, procurator minor vendens rem non potest habere nisi de pretio.1476.in mar.
Ἐκκλησιάσται.1213.§.qui electa. de incen.rui. nauf
Aedes.i cœnaculum 628.23
Aedes.i prædium vrbanum.698.
Aedes dicũtur incidere i vitiũ.cũ incipiũt esse viosæ l.qui bona.6 de illo.de dã infe.co.47
Aedes, domus, & ædificium differunt.colũ. 20 in margine.
In æde sacra olim fiebant cõsignationes. in verbo, Consignatio.
Aedium appellatio, opus, & solum, & parietem continet.70.57
Aediũ appellatione quid cõtinetur.l.qui ædes. colum.1316
Aedicula quid.1367.l.sacrilegi.
Aede sacra olim cõsignabatur pecunia.l.iiij. de statu libe.265.in tex & l.fina. de tabul. exhi. 590
Aedes constant ex solo & superficie.l.eum qui. de vsucap col.428
Aedificia non derelinqui pertinet ad decus vrbis.in verbo Pertinet.
Aedificium, ædes, & domus differunt col.76.in margine.
Aedificium quando cedit solo.334.34
Aedificia diruta, instruenda. l. ad curatoris. de dam.infect.93.in tex.
Aedificia non derelinqui pertinet ad decus vrbium.in verbo, Vrbs.
Aedificia privata possunt destrui, vt vrbs fiat pulchrior.55.in marg.
Aeditui.1584.in marg.
¶ Edictum de tabu.exhibẽdis, quando locum habet.col.587.lin.75
Aduersus Edictum, id est, prætore prohibente. in verbo, Aduersus.
Edi interdicta dicuntur, cum lis ex eis contestatur.575.56
Edi interdictum, quid.581.78
Editio actorum debet fieri per grapharium.colum.1491.in marg.
¶ Effectꝰ. Fraus cũ effectu accipitur.l ver. Fraus.
Efformare.1355.l.qui falsam.
Effundere totum vinum, non partem, permittitur.in verbo.Vinum.
¶ Egere. Ratio habenda est ne egeat q cõuenit inquãtũ facere põt.l inter eos. de re iu.407
¶ Eiicere. Qui nõ eiicit, eligit.in ver. Approbat.
Electa nauis §.qui electa.de incend.rui.naufr. 113
Eirenarchæ 1292.8
¶ Elæmporia.1084 in marg.
Eleemosynam facere cogitur quis inuitus.col. 1267.in marg.
Electio mala in culpa est.col.1034.16
Electionem habens, an & quando mutare potest.888.in sum l.si quis.
Electione an tollatur actio de peculio, & tributoria.in verbo, Actio de peculio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Electione sua quis contentus esse debet. 546.2
Eligit, qui non reiicit. in verbo, Approbat.
Eligendi potestate habens potest variare. in verbo, interpretandi.
Eligens in stipulatione, an & quando potest variare. col. 919. lin. 51
Eligibilis sit persona per consuetudinem, quæ aliàs est ineligibilis. 1571. in marg.
Electedum est de duob⁹ remediis melius. in verbo, Remedia.
Eligens semel mutare voluntatem non potest. l. si quis stip. ad prin. de verb. obli. col. 864
Elogium. 1292 81
¶ Emanfor. §. Emanfor. 1251. in tex.
Emergens causa, & incidens, differunt. colum. 480. lin. 70
Emerito priuari, id est, stipendio. 1522, 51
Emerita accipere. 1522. § is qui.
Emere dicitur, qui per alium emit. l. nō solùm. de libe. cau. 310
Emere suum quis potest. l. cotem. §. pen. de publica. & vectigali. b. 132
Emptio nominis non semper facilis, quia numeratio non semper est in expedito. l. si dubitet. ad prin. de fideiussor. 959
Emptionis verbum, largè & strictè capitur. colum. 279. lin. 45
Emptionis verbum, omnem alienationem cōtinet. l. statuliberi. in fi. de sta. lib 279. 46.
Emptioni similis est litis æstimato. in verb. litis.
Emptor omnium bonorū est loco hæredis. colū. 450. in mar.
Emptoris vice dominus est. 451. 74
ἐμπάλαιστ. l. ratum. 1015
¶ Enormitas criminis vltionis remissionē nō meretur. l. Caij. de fideicom. liber. 243
Enuntiatiua verba in modum causæ prolata, exceptionē inducunt. l. pater. §. auus. de dona. excep. 777
Enuntiatiua verba. 78. 78.
¶ Episcopi reuerentia, & metus æquiparantur. in verbo Reuerentia episcopi.
¶ Aequipollens. Non confert quid de æquipollentibus dicatur. l. vbi autem. §. illud. de verborum oblig. 462. 89
Aequitas iuri stricto præfertur. 103. 62
Aequitas rigori præualet. glo. pe. l. qui seruum. de actio. & oblig. 800. 84
Aequitas non præfertur rigori, si est scripta, & rigor scriptus. 104. in marg.
Aequitas præferrur rigori. 1176. 66
Aequinoctio. 866. 68
Aequum, & bonum differunt. col. 413. lin. 3
¶ Equ⁹. 1077. in marg.
Ergasteria. 604. in tex.
Errans nemo rē suam amittit. l. si procurator. de acqui. re. do. 340
Errans non fatetur, nisi ius ignoret. l. non fatetur. de confes. col. 506
Errantis nulla voluntas. l. sed hoc. de aqua plu. col. 121. in tex.
Erranti ignoscendum. l. interdum. §. diuus. de public. 137
Error & imperitia excusat. l. sed hoc. de aqua plu. 121
Error in syllaba nō nocet. l. qui habebat. de mat. testa, col. 212
Error iuris quando nocet. 506. l. non fatetur.
Errotis fideiusio nulla. l. si quis. de fide. 923
Errore veritas originis non admittitur. l. assumptio. ad municipa. 548
Error iustus an inducat vsucap. 462. 20
Erronea confessio in contractibus & delictis, an & quando valet. 1327. in marg.
Error an impediat locationem. in verbo, Locatio.
Error in nomine non impedit acquisitionē possessionis. l. si me. ff. de acqui. pos. 401
Error in nomine appellatiuo quando vitiat dispositionem. 837. in marg.
Error in personæ substantia, an impediat dominij translationem. 1. 69. 2
Error iuris nocet, facti non. 469. 2
Error iustus habetur pro titulo ad præscribendum. 443. in mar. § filiusfa. l. iusto. de vsuca.
Error nō impedit translationem dominij. si nō est dissensus in causa. 964. in mar.
Error notarij non vitiat instrumentum. colum. 1716. in marg.
Error procuratoris non semper nocet. col. 402 lin. 44
Errore solutum, an repetatur. 1706. 64
Errore solutum reperitur. l. fi. in fi. de publi. 138
Erit, id est, esse posset. 856. 22
¶ Esse, & mox futurum esse, paria sunt. l. Licinius. in sum. 322
Aes alienum non est in bonis, in verbo, Bona.
Aestas quid continet. 610, in mar.
Aestimatio nulla timoris vani. l. si quis ab. de re iudi. 480. in tex.
Aestimationem litis offerre. 1195. in tex.
Aestimationem quādoque recipit liber homo. in verbo, Liber.
Aestiua aqua. 651. §. æstiua.
¶ Et, pro id est, 604. 9
Aetas iusta. 1482. 66
Aetas nubere permittens, id est, nubilis. l. tertia. de priui. credi. 53. in tex.
Aetati minus fauetur, quàm libertati. in verbo, Libertati quàm.
Aetate qua iudex eē debet. l. quidā. de re. iu. 501
Aetates quatuor. 502. 1
¶ Euenire quod potest inspicitur. 46. in summa. l. qui bona. §. cùm inter. de dam. infect.
Euerriculum. § si quis. 1230. in tex.
Euictio. Si vendidi tibi rem quam tu emptor nasti Titio, si Titio euincatur, nō teneor de euictione Titio. 908. in marg.
¶ Examinatio ciuilis. § qui pecora. 1258
Exauthorari. 1525. in tex.
Exauthoratus. id est, à militia depositus. 1525, 54.
Excedere. id est, recedere. 1431. 69
Exceptio quid. l. exceptio. de excep. 715. in tex.
Exceptio. id est, replicatio. 761. 26
Exceptio, an & quando potest opponi post sententiam. 736. in marg.
Exceptio dominij non obstat semper Publiciana agenti. 739. 70
Exceptio falsi contra sententiam, quando competat. 718. 84
Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi confessioni non acceptilationi. col. 1088. in margine.
Exceptio vt conueniatur quis quantum facere potest, an fictidilatoria, an peremptoria. col. 488. lin. 60
Si super falso deducto per viam Exceptionis iudex iudicat, non potest punire, nisi fiat noua accusatio. 1301. in marg.
Exceptione & actione tueri se quis potest. col. 353. lin. 72
Exceptione qui se tueri non potest, obligatus dicitur. 310. §. obligatum.
Exceptiones peremptoriæ semper locum habent. l. iij. in princip. de exceptionib col. 716
Exceptionibus pluribus vti licet. l. nemo de excep. 78
Excipiuntur quædam tacitè in sermone. glo. fi. l. fi. de aqua quoti. col. 663. lin. 14
Excipere, id est, subire. 977. 63
Ex continenti. §. Et est sæpissimè. col. 1191. & col. 996. §. cùm pecuniam.
Excusatio maioris authoritatis. in ver. Maioris.
Excusatio à tutela non datur, nisi causa cognita, & in illa libellus offeratur. colum. 1771. linea 31
Excusat publica authoritas, & maioris iussus. le. quod principis. de aqua plu. arcen. 122
Executionis sententiæ tempus potest iudex prorogare vel arctare. l. ij. de re iudi. 474
Executio iuris iniuriam non habet. in verbo, iuris.
Executio sententiæ criminalis differtur, donec condemnatus, qui gessit negotia alicuius, reddat rationem. 135. in mar.
Executio vt differatur, cautela est, vt qui damnatus est, accusetur de nouo maiore crimine col. 1461. in marg.
Executor datus testamento, non potest soluere debitum naturale tantùm. colum. 1060. in margine.
Exequitur delegati sententiam ordinarius, nō contrà. 473. 56
Exemplo deterriti minus delinquunt. l. si quis de pœn. col. 1419
Exhæredando filium pater reuocat donationē ei factam. in verbo, Pater exhæredando.
Exhibere quid. col. 707. §. exhibere.
Exhiberi debet ciuis, monachus, vasallus, & multi id genus. 574. in mar.
Exhortatione quis tenetur. 698. 10
Exigere. 249. in mar.
Exiguior. §. deterior. 607
Exilium triplex. 1402. 67
Exilium voluntarium. 1410. in mar.
Eximere pœna aliquem. 1356. §. sed & si in tex.
Eximere reum. 1. 81. in tex.
Eximi origini. 50
Existimatio est illesæ dignitatis status &c. l. v. de var. & extra ordi. cogni. 1622. in tex.
Existimatio, id est, opinio. 605. 76
Plus est, quod in re est, quàm quod in Existimatione. in verbo, Plus est.
Exitus variè sumitur. 1474. 3
Expectare non teneor me primo percuti. 631. 56. glo. armorum. §. qui armati. l. ij. de vi & viarm.
Expellere violentum ex interuallo nō licet, sed inquietare. 634. in marg.
Expensum ferre hæreditati. i. imputare hæreditati, & deducere hæreditatem. l. sed & si. §. quod autem. de petitio. hære.
Expensum negligentię suę ferre quisque debet. l. pupillus. quæ in frau. credi. 568. in tex.
Experiri. 504. 74
Expilatores. 1262. in tex.
Expirare. i. deficere. 855. 73
Exploratus. i. probatus. 1324
Expressa sæpè nocent. col. 1314. lin. 31
Expressæ voluntatis, & eius quæ inest. i. tacitæ, diuersa est causa. l. eum qui. §. purè. de verb. oblig. col. 919
Exprimi quædam verbis minus possunt, quàm intellectu percipi. l. ratum. de solu. 1015
Expromissor & promissor, differunt. in verbo, Promissor.
Expungi stipendijs. 1533. 5
Extenditur lex, si est eadem ratio. l. j. §. quod vulgò. de vi & vi. ar. 618. in summa.
Extincta semel obligatio, non reuiuiscit. in verbo, Obligatio.
Extraiudicialis confessio sufficit ad tortur. m. colum. 1318. in marg.
Extraiudicialis confessio, quando obliga. in verbo, Confessio.
Extraneus. 648. 85
Extraordinarium auxilium excluditur ab ordinario, nisi sit plenius. ibidem. 64. in mar.
Extraordinarium auxilium per ordinarium tollitur. 48. in mar.
Extraordinarium auxilium quandoque nō tollitur per ordinarium. in verbo, Auxilium.
Extraordinariū subsidiū cessat, vbi datur ordinarium. l. ij. in prin. de no. ope. nū. 9. in fin.
Exuri viuos sacrilegos in verbo, viuos.

F

Facit quis per alium, quod per sē potest. in verbo, Alius.
Facere & gerere, differunt. 1644 6
Facere & reficere, differunt. 66. in mar.

Tabula materiarum ff. Noui.

marg. vide in verbo, Reficere.
Quæ in Faciendo sunt, per alium fieri non possunt. l. 5 richum. §. si seruus. de stat. lib. 284
Qui non facit quod Facere debet, punitur. colū. 1527. lin. 44
Facit, qui non facit. 554. lege in fraudem. quæ in fraudem credito.
Facere per se qui nequit, consentire potest, in verbo, Consentire.
Facere per se videtur, qui per alium facit, cùm agitur de lucro. in verbo, Lucrum.
Beneficium dolo perditur, ne quis conueniatur nisi quantum Facere potest. in verbo, Dolo.
Facere quantum potest, soluit miles. l. miles. de re iudic. colum. 477
Factum alienum inutiliter promittitur. lege si cui. de fideiuss. colum. 987
Factum alienum quandoq; nostrum dicitur. 358 in marg. l. ea quæ. de acqui. re. domi.
Factū alterius non debet nocere ei, qui nihil fecit. l. de pupillo. §. si plurium. de noui operunt. col. 13. Vide in verbo, Nocere.
Factum infectum fieri non potest. l. in bello. §. fœtæ. de capt. col. 1507
Factum nouissimè præualet. l. si euis ante. de acqui. pos. 384. in tex.
Factum pro infecto haberi nō potest. col. 1984 8
Factum semel amplius fieri non potest. ibidem.
Facti alteni ignorantia tolerabilis est. l. final. pro suo. col. 472
Facti quæstio, in iudicis arbitrio est, pœnæ persecutio, nō ei' volūtati, sed legis authoritati mandatur. l. j. §. ij. ad senatusc on. Turpil. 1374
Facti quod est facile amittit pupillus vt possessionē corporalē. l. possessionē. de ac. pos. 398
Cogi præcisè ad Factum an & quādo quis possit. col. 155. lin. 8
Factū tenet, quod aliàs nō teneret. 357. in mar. l quamuis. de acqui. re. domi. & 1454. 60
Factum alienum promitti non debet. in verbo, Promittere.
Factum alienum rectè promittit nemo. in verbo, Alienum.
Factum quandoque diuisionem recipit, quandoque contrà. 820. 61
Factum tenet, quod aliàs fieri non debet. 957. linea. 85
In factū actio quadruplex. in verbo, Actionis.
Testes debent interrogari & deponere de his q̄ sunt Facti. in verbo, Testes debent.
Facilitas. Sua cuique Facilitas imputanda. l. j. §. item sciendum. de separa. 546
Facultas. Sepe de facultatibus suis amplius spetant homines, quàm in eis sit. l. in fraudem. qui & à quib. ma. col. 297
Falcidia quando non detrahitur de legato. 220. in margine.
Falsare mensuras. l. pen. ad l. Cor. de fal. 1360
Falsus procurator fit legitimus per cautionem de rato. 87. in margine.
Falsi non tenetur omnis mendax. in verbo, Mendax.
Falsi procuratoris gesta ratificantur, cùm appellatur à sententia lata contra eum. in verbo, Appellans.
Falso cum procuratore iudicium est nullum. in verbo, Iudicium.
Falsis exactis sententia lata, est ipso iure nulla. in verbo, Sententia.
Falsa demonstratio non vitiat legatum. l. testamento. de ma. testa. 214
Famæ cuius parcitur, multò magis & vitæ. leg. si adulterium. in fin. de adul. & liberto. 1328
Familia mea si furtum fecerit cōmuni consilio, teneor pro vnico furto si proprio motu quisque sit furatus, pro pluribus teneor. colūna 688. in margine.
Familiæ appellatio. 125. §. familiæ.
Familiæ appel. quid continetur. l. j. §. familiæ. de publica. & l. quantæ. eo. ti. 125. in marg. & 133
Familiā constituit vnus tantùm. 616. in marg.
Familiaritas militaris & scholaris prodest. colū. 1534. in marg.
Famosus. i. infamis. 1207. 63
Fari qui nō potest, nec stipulari. l. mulier. de verbo. oblig. col. 859
Fatua opinio non tenenda. 1462. 43
Fatum. 1340. 59
Fauiana lex, an Flauia, vel aliàs legi debeat. in l. lege. de manumissionibus. 183. in tex.
Fauor quandoque non producitur, sed odium. 1587. 81
Fauor publicè disciplinæ dictat, vt maleficia puniantur. l. Stichum. §. ij. de solu. 1065. in mar.
Fauorabilis sensus in dubio præferēdus. colū. 200. lin. 50
¶ Febris quæ. l. quæsitum. de re iudi. 503. in tex.
Fœderati, qui. 1502. 48
Fœmina impunè ius ignorat. in verbo, Rusticæ.
Fœminæ corporalia munera non obeunt, l. iij. §. corporalia. de mu. & hono. 1575
Fera animalia cuius sunt. 1690. 10
Ferus. i. syluaticus, non mansuetus. 330. 80
Ferre expēsum hæreditati. in verbo, Expēsum.
Ferre in acceptum, ferre acceptum, & accepto ferre, ibidem. 1363. in tex.
Festina lentè, l. vt gradatim. in summa. de munerib. & honori. 1570. in tex.
Fœtus pecorum vsucapi possunt. 414. 80
Feudum. In feudum potest succedere, qui per alium potest seruire. 917. 79
Feudorum inuestitura facilè impetranda. in verbo, Vasalli.
¶ Fiat verbum, notat futurum tempus. 605. in marg Vide infrà, fieri.
Fictionis materia. 423. in marg.
Fideiubendo prose obligatur nemo. l. hæres à deb. §. seruo. de fide. 665. in summa.
Fideiussor & mandator differunt. 953. 66
Fideiussor & principalis parificantur. 848. 52
Fideiussor hæres debitoris, iuuatur beneficio restitutionis, quo debitor sperabat se iuuare. col. 1064. linea 50
Fideiussor non potest prius conueniri, quàm reus principali discusso. 979. in marg.
Fideiubendo prose obligatur nemo. l. hæres à deb. §. seruo. de fide. 665. in summa.
Fideiussor potest conueniri pro parte, & reus pro parte. in verbo, Creditor potest.
Fideiussor potest conueniri, si cōstat reum principalem non esse soluendo. 894
Fideiussor potest promittere pœnam, ad quam non tenetur reus principalis. 987. in marg.
Fideiussor acceptus in prima causa, non tenetur de eo quod est iudicatū in causa appellationis. l cùm apud. iudica. fol. 1114. in fum.
Fideiusio erroris nulla. in verbo, Errotis.
Fideiusio maleficiorū esse non potest. l. si à reo. de fideiuss. 990. §. id quod.
Fideiussor obligari nō potest in aliam rem quā quę credita est. l. si ita. de fide. quod fallit quādoque vt ibi no. in marg. 983
Fidem fallere adeo graue vt etiam procedat in pupil. l. iiij. §. sed & si. de manumis. 180
Fidem non seruanti nec seruanda. 602. l. j. de loco publi. fru.
Plerique nō tam patrimonio, quàm fide quoq; æstimantur. l. si quis. in fi. de ver. oblig. 889
Fides bo. hodie etiam de iure ciuili requiritur in præscriptione. 654. in marg.
Fiducia magistratus iniuriari nō licet. l. nec magistratibus. de iniur. 1245
Fieri debet aliquid in totū, aut in nihilū. 316. 52
Fieri. id est, perfici. 449. Vide supra fiat.
Figuris ex variis causarum obligationes. in verbo, Obligationes.
Filia patre inuito non ignoráte nubere potest. 1699. in marg..
Filius à patre, seruus à domino non stipulatur. columna 984. linea 56
Filius decurionis, an dicatur natus ante eius decurionatum. in verbo, Natus.
Filius patri curator dari potest. 1099. 55
Filius putatiuus non quærit nobis, seruus sic. in verbo, Acquiritur nobis.
Filios retinet mater ob patris iniquitatē. in verbo, Mater.
Si promisi aliquem tractare vt Filium teneor illum instituere vel exhæredare, vel emancipare. 926. in mar.
Filij pro iniuria qualiter agit pater. in verbo, Patri.
Filiusfa. & quando donare potest. l. filiusfa. de dona. 143
Filiusfa. non tenetur, si intercedat pro mutuo in rem suam, nec eius pater. 954. 74
Filiusfa. patris voluntate donare potest. l. ij. in prin. de dona. 140. in tex.
Filius regis potest dici rex patre viuente. 234. in margi. l. cùm verò. §. cùm quidā. de fideicō. libertatibus.
Filius vendi, an potest. colum. 1142. in margi.
Filij ignominia, est pē seruiēs. l. j. de li. cau. 303
Filiorum charitas nō fuit antiquior Romanis, quā castrorū disciplina. in verbo, Castrorū.
Filiorum seruitus ad dolorem nostrorum porrigitur. l. quoniam. de lib. cau. 303. in text.
Fingere quādoque furorem. in verbo, Furioso.
Firmum adeò nil est, quod maris, tēpestatis, aut ruinę vim ferre queat. l. fluminum. §. seruius. de dam. infect. colum. 75
Fiscus principis proprius est. l. j. ne quid in loco publico. colum. 593
Fiscus argētarios ꝓponebat. in ver. Argentarij.
Fiscus & respub. idem. 1495. 24
Fiscus fauorabilior pupillo. 1145. 81
Fiscus nō potest alienare res controuersas. 1484 l. res quæ. de iure fis.
Fiscus pignoris causam prœuenit. l. si is qui. de iure fis.
Fistula. 669. 11
¶ Flagitiosę rei societas coita, nullā vim habet. l. si à reo. in fin. de fideiuss. 991. §. id quod.
Flauia ne lex, an Fauia sit legendum. ad l. Fla. de pla. 1371. in mar.
Flumen & riuus, differunt. 607. l. ait.
Flumen perenne, & torrens, differunt. 607. §. itē.
Flumen priuatum. ibidem. in prin.
Flumen publicum. ibidem.
Piscatus longo tempore in publico fluuio, non præscribit. l. præscriptio. de vsuca. 444. in tex.
In fluminē publico factum, quid. 607
Flumina cēsitorum, aliàs censorum, vice fungūtur, & ex priuato in publicum addicunt. 348 §. flumina. l. ergo. de acqui. rerum dominio.
¶ Forenses ignorare non debent statuta de gabellis soluendis. §. licet. l. interdū. de pub. 136
Forenſis. 1405
Forma. Quando verba requiruntur de substantia & Forma, non sufficit actū adimpleri per æquipollens. in verbo, Verba.
Fortuita incendia. 1416. §. incendiarij.
Fortuitus casus. 75. 38
Fortuitus casus est furtum. in verbo, Furtum.
Fortuitus casus nō nocet. l. fluminum. §. vitium. de dam. infect. 75
Fortuitos casus præuidere nullum humanū cōsilium potest. l. ij. §. si eo. de admi. re. ad ciui. pertinen. colum. 1602
Fortunæ donum thesaurus. l. si is qui. §. si communis. de acqui. re. do. 363
Fortunam hominis aduersam expectare inciuile est. l. inter stipu. §. sacram. ver. homo liber. de verb. obli. 870
Foro cedere. l. si. de cura. bo. dan. 552
Forum rei sequi debet actor. 744
Fossa, quid. 103. §. apud & 611. §. fossa.
¶ Fraternitatis ius habet societas. 567. 55. de pupillus. quæ in frau. credi.
Fraudat scientē & cōsentientē nemo. in verbo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Scientes.
Non Fraudat creditores acquirere negligens. in verbo, Creditores.
Fraudator quis.551.77.
Fraudator.id est,fraudatus.551.82.
Fraudatorium interdictum.1068.in tex.
Fraudulentū testatoris consi.in ver. Testatoris.
Fraus cū effectu accipitur.l j.in fi.de statuli.250.
Fraus legi fieri non debet.l. si quis.§. minor. in fi.qui & à quib.ma.col.291.
Fraus lucrum non habet.in verbo,Lucrum.
Fraus sua cuiq; nocet.l.j.§. qsitum. de sepa.543.
Fraudem facere videtur. qui non facit,qđ facere debet.l.iiij. quæ in frau.credi.554.
¶ Frequētia infamiā prębet. in verbo,Assidua.
¶ Fructuarius cōtinetur appel.domini. in ver. Domini.
Fructuarius est legis ꝓcurator.i ver.ꝓcurator.
Fructus coacti.281.§.imperator.
Fructus industriales consumpti,an restituantur.353.in marg.
Frumentales.1269.in tex.
Frumentatio.1530.75.
Frumentores.1583.vide in verbo,Sitonæ.
Frumentaria pecunia.1601.
Frumento emendo olim curator dabatur. in verbo, Curator.
Fruſtrator quis.631.54.
¶ Fuga lata.in verbo,Lata.
Fugitiuus seruus, an à domino possideatur. 424.84.
Fullonica.106.58.
Fundus si possidetur, vniuersitas non singulæ partes possidentur.450.§ cum Stichum.
Fundi furtum non fit.l.quare.de vsuca.439.
Furādi sinū, alias signū prębere.1367.§. si quis.
Furcæ. Corpus rei mortuū pendente lite crimis &c.an debeat mitti ad furcas.1299.i mar.
Furiosus an possit obligari.907.in mar.
Furiosus & pupillus effectu carent.l.j §.hoc edicto.ne vis fiat ei.585.
Furiosus non desinit possidere. 396.
Furioso datur curator, etiam nemine petente, causa tamen cognita. & habito medicorum consilio,ne furoremfi gat.515.in mar.
Furioso quibus causis acquiritur.in verbo,Acquirere.
Furnarius.Gallicè *Fournier*.l.fluminum.§.præterea .de dam inf.ect.76.
Furorem quandoq; fingere. vide hic suprà in verbo, Furioso.
Fur & morosus æquiparantur.873.2.
Fur quandoq; rei furtiuæ dominium transfert. 105.76.
Fur furti qñque agit.l.qui vas.§. si ego.de fur.
Furem capere licet & ad iudicem deducere.l.interdum § j de fur.1173.in marg.& tex.1165.
Furem non facit sola cogitatio furti faciendi.l. j.de furtis col.1135.
Furem statuere non omnis, qui pōt agere contra eum pōnam possum dicere filiū,at contra eū agere non possum.l.ferni.de fur. 1145.
Furtum, est casus fortuitus.col.982.in marg.
Furtū non fit hęreditati.l.in eo.de ac re do.349.
Furtum non fit, nisi sit cui fiat lege,falsus.§. qui alienum.de furt.1159.in textu.
Furtum nō fit sine affectu furandi.l. furtum. de vsucapioni.col.439.
Furtum qñque sine affectu cōmittitur.1183.55.
Oblita est eorum insia, qui fundi loci, vel furtū fieri putant.l.quare.de vsuca.440.in text.
Furtiuæ rei pars non est partus,l.si aliena.§. Scæuola.de vsucapio.col. 421.
Furtim cędere.1202.§.furtim.
Furtiua res an possit vsucapi.698.40.
Furtiuè.i.clam.302.63.
Furtum,vnde.l.j.de fur.1155.in tex.
Furtum animo solo non contrahitur.l.iij.§. si rem.de acqui.pos.380.in sum.
Furtum est si pecuniam à te recipi creditori tuo

soluēdam,& ego eidem nomine meo (cùm etiā meus esset creditor) solui.1168.§.Iulia.
Furtum fit quāuis fur habeat animum reddendi.457.in marg.
Furtum magnum committens, suspendi pōt. 1409.in marg.
Furtum manifestum qñ dicatur.1154. in marg.
Furtum non dicitur personalis iniuria sed rapina.1139
Furtum vnicum sit,an plura,quod à familia factum sit,in verbo,Familia.
Furtum sine contrectatione non cōmittitur.l. iij.§.si rem.de acqui.poss. 380
Furtum vnum est plurium rerum simul subtractarum.1141.in marg.
Furta domestica.1407.§.furta.
Furta domestica actionem non pariūt, si modi ea sunt.l.si libertus.de fur.1187.in marg.
Furta plura cōmittit contrectans rem alienam per diuersa territoria.1148.in marg.
Furtum pro præterito qñque ponitur,51.32.

G

Gabellarum impositionem etiā forē sesignorare non debent.l.interdum.§.licet.de publi.136
¶ Generale verbum nō respicit ea, de quibus nominatim non cauetur.895.3
Generalis promissio refertur ad specialē postea sequutam.937.in marg.
Generalitas reprobatur.col.1490. in marg.
Generalitas vitanda.col.1023.in marg.
Genus à digniori sui parte nominatur.glo.j.l.j. de verb.oblig 912.77
Gentium quinque genera.1517. 87
Gestatio.690.26.in tex.
Gestum.1600
Gestus.1016.18
¶ Gladiatores.1596.in tex.
Glarea.603.4
Glaream injiciens.603.in tex.
¶ Grapharius debet edere acta causæ.in verbo, Editio.
Grassator.1410.20
Grassatores.1415.73
Grassatura.1410.21
Gratiam decreti facere.1390.§.si quis.
Gratiosæ.1605.l.calculi.
Graui pretium non statuendum.l.fi.ad l.Iuliam de annona.1364
Gratificationi quandoque locus est.826.117.

H

Habere. Per se quod quis non habet, nec per alium.545.75
Habitus.1523.l.qui cum.
¶ Hedera.1309. in marg.
Hæres an ex defuncti contractibus teneatur. 1636.81
Hæres an teneatur ad pœnā quam promisit de functus si non solueret.in verbo,Pœnam.
Hæres debitoris iuuatus beneficio restitutionis,quo debitor seperabat se iuuare. in verbo, Fideiussor.
Hęres potest purgare innocentiam defuncti. in verbo, Purgare.
Hæres suspectus, & tutor differunt, in verbo, Suspectum.
Hæredi an noceat testatoris dolus. in verbo, Dolus.
Hęredis loco est omnium bonorum emptor.in verbo,Emptor.
Hæredi nocet mala fides authoris.in ver Mala.
Facultas conditionis implendæ transit ad hæredem.217 §. si sub conditione.
Heres non succedit in pœnam.l pe. de no. operis nuntia.31.in tex.
Hæredi non licet,quod defuncto,542.l.j. de separationibus.
Hæredi non relinquitur, qđ scelere quæsitum est.l.cum falsi.ad leg.Cor.de fal.1350. in tex.
Hæredem fraudari inuidiosum,l. si peculium. de statulibe.273.
Hæreditas damnosa, hæreditas est.523.80
Hæreditas personæ defuncti vice fungitur.l. mortuo.de fide 967.in tex.
Hæreditas vice personæ fungitur.l. si is qui.§. j. de vsuc p. 424
Hereditati furtū non fit.l.in eo.de ac.re,do. 349
Hæreditarium idest,familiare.1213.27
Hæreditas aufertur nepoti propter factum aui. col.1356.lin.84
Hæreditas videtur grauari, quando hæres grauatur sub nomine appellatiuo.803.in marg.
Hæreditas,vt per liberum hominem quæratur plura requiruntur.338.73
Hæreditas vt per seruum domino quæratur tria requiruntur.338.67
Iussus dare,quid intra certum tēpus à die mortis non tenetur dare,nisi à die aditæ hæreditatis.263.in marg.
Hæreditatem cùm adit impubes,contrahere videtur.in verbo,Impubes.
Nemo debet esse solicitus de Hæreditate viuentis.1498.8
¶ Hoc,dictio.4.in marg.
Hominis appel. contemetur mas & fœmina.colum.1656.in marg.
Homines coadunans tenetur de damno quod ipse & alius fecit.1206.in marg.
Homines coacti.618.67
Homo homini officiū debet. in verbo, Officiū.
Hominum adiectione potius quàm pecuniarū imperium ampliandum.in verbo,Ampliare.
Honestiores mitius puniuntur.l.vj.§ ceterum. ad legem Iul pecu.1366
Honor est administrare.211 §.cùm ita.
Honor municipalis quid l.honor.de muneribus & honorib.1581
Honor non est continuandus.1555.8
Honorarię obligationes,id est,prætoriæ.1082. in textu.
Honorarium.1620.75
Hortatione quis tenetur.698.20
Hospitium,quid.1501.in marg.
Hostes,qui.1518.l.hostes.
Hostium seruum fieri ciuem Ro. indignum. in verbo,Romanum.
Hostilius Mancinus.l.vlti.de leg.1600
¶ Humanior interpretatio tenenda. 249.§. libertatem.
Humilis.id est,vilis.710.78

I

Iabolenus fuit præceptor Pauli.l.v. de manu.vindi.588
¶ Ieofaproti.1184.in marg.
¶ Idem,id est,similis 1260.76
Nihil est, idem ei, cui simile est.colum.924.lin. 78
Identitas personarum,& identitas originis petitionis facit eandem causam.730.73
Identitas personarum, & identitas originis petitionis facit eandem causam. ibidem.
Idoneè cauere.218.§ addici.
Idoneus defensor.in verbo, Minor.
Qui magis Idoneè quid egit præferendus est.l. in reficiendo.de dam.infect. 89
Idoneus affectatus tutelam, approbatur.in verbo, Affectare.
¶ Ignominia filij est pater seruiens.l.j. de libera.cau.col.103
Ignominia.id est,infamia 802.49
Ignorare quando præsumitur quis.307. 66
Ignorans quando perdit possessionem rei suæ. col.397.lin.66
Ignorans tenetur.1176.76
Ignoranti domino,an quærat seruus.408.50
Ignorans amittit possessionem rei mobilis.l.si rem.de acqui.posset.409. 73
Ignorans non obligatur, nec delinquit.l.iij.§. longè.de ac.& oblig 789.7
Ignorantis & inuiti conditio fieri melior potest

Tabula materiarum ff. Noui.

l.soluere.de solu.1039
Ignoranti non tollitur possessio.l. quamuis saltus.de acqui pos.409
Ignorantia facti alieni toleratur.l.fin.pro suo col.472
Ignorātia iuris excusatur in rustico,& fœmina. in verbo,Rusticus.
Ignorantia iuris tolleratur.955.28
Ignorātia pupilli, creditoribus captiosa esse nō debet.in verbo,Pupilli.
Ignorantia vnius,an prosit scienti.305.3
Ignorantia vnius alieni nō prodest,nec scientia nocet.l.non solum.§.si eum.de libe.cau.311
Ignorantia an prosit.333.44
Ignorantia facti prodest nō iuris.in verb Iuris.
Ignorantia iusta doli except.tollit.in verbo,Rescindenda.
Ignorantia iusta excusat.l.pe.si quis test.lib.1193
Ignorantia non excusat.l. interdum. §.licet. de publica.136
Ignorantia paupertate an excusetur. 1472. in margine.
Ignoscendū est ei qui sanguinē qualitercunque demptū voluit.l.j de bo.eo,qui an.sen.1426
Ignoscitur quandoque seruis. 685.§.si tutoris.l. is qui.quod vi aut clam.
¶ Illegitimus non pōt esse doctor.1581.in mar.
Illicitè qui fecit quid alium in simili actu impedire non pōt.§.idē.l.ij nequid in loc.pub.593
Illicitum non continetur mandato generali. in verbo Mandato.
¶ Imitari chirographū.Gallicè *contrefaire*.colū. 1357.lin.67
Immissum.657.80
Immittere,&proiicere.l.v §.sed & si.& §.memini.de no.ope.nun col.14.lin.15.in text.
Immobilia propriè possidentur.711.80
Immobilium possessor quādoque satisdat. col. 1216.lin.24
Immoderata cuiusque luxuria vitāda.l.ex damni.de dam.infect.87
Immunitatem pœna nō tribuit.l.relegatorum. §.potest.in fi.de inter.& rele.1432.
Immunitas personalis cū persona extinguitur, realis nunquam.in verbo,Personalis.
Immundæ cloacæ pestem cient & ruinā.in verbo,Pestem.
Imo dictio,sumitur correctiuè.l.Stich*.de ma. testamen.201.in summa.
Impedimentum iuris & naturæ differūt.917.81
Impendere.Satius est nō Impendere,quàm impensam repetere.116.83
Impēdium.colum.682.§.quod ait. quod vi aut clam.
Imperitia culpæ numeratur. l.iiij. §. si iudex.de acto.& oblig.790.3
Imperitia in medico & iudice differenter punitur.col.788.68
Imperitia excusat.l.sed hoc.de aqua plu.121
Imperium ampliandum potius hominū, quàm pecuniarum adiectione.in verbo, Ampliari.
Imperpetuum operam dare quis non potest.in verbo,operam.
Impetrabile dicitur beneficiū à principe impetrari solitum.in verbo, Beneficium.
Impetratio quandoque facilis,quandoque contra.in verbo, Beneficium.
Implicita.col.895.lin.52
Impossibilis conditio in matrimonio quid operetur.in verbo,Conditio.
Impossibilis conditio in matrimonio quid operetur.in verbo,Conditio.
Impossibilis conditio quotuplex.338. in margi.
Impossibilis conditio vitiat omnē contractum. in verbo,Conditio.
Impossibile quando potest deduci in stipulationem.921.in marg.
Impossibilitas iuris & naturæ æquiparantur in verbo,Iuris.
Impossibilia cēsentur, quæ principis voluntate
pendent.216.in marg.
Improbitas.Nemo ex Improbitate sua cōsequitur actionē.l.itaque.de fur.1139.in prin.tex.
Improbus est qui vult iterum consequi, quod accepit.l.si quis dolo.in fi.de re iudic.& 469. §.si quis.l.j.ne vis fiat et.
Imprudentia,id est,imperitia.1483.30
Impubes potest esse procurator ad negotia. l.j. §.pupillus.de acqui.pos 370.in sum.
Impubes videtur cōtrahere cùm adit hæreditatem.l.iij.in fi.qui.ex cau.in pos.eatur.515
Impunita non debent esse admissa maleficia. l. Stichum §.tametsi.de solu.1062
Imputatur illi, qui malum defensorem elegit.l. iam tamen.§.nunc videamur.iudi.solui.110
¶ In,dictio,ponitur pro valdè.99.in mar.
In,id est.cum.1318.22
In,id est,vsque ad.699.76
In omnes,id est,inter.898.87
In,pro non,& pro valdè.1502
Inaudita causa quēquam damnari ratio nō patitur.l.j.de requi.reis.184
Incarcerari quando debet reus.1289.53
Incendia fortuita.in verbo,Fortuita.
Incerta pars non possidetur.424.67
Incertæ personæ non fit iniuria.1243.2
Incertam partem possidere nemo potest.l.si fur §.incertam.de vsucap.434
Incertitudinis ratione neutrum valet.939.41
Incertus,id est,infinitus.850.47
Incertus libellus qñque datur.in ver.Libellus.
Inchoatum opus quando dicatur.12.58. vide in verbo,Opus.
Incidens,& emergens causa,differunt.480.84
Pronuntiatur semper Incidēti,quando aliter in iudicio procedi non potest.305.43
Incile,quid.609.linea.73.& 663.§.incile.
Incola.quis.1431.3
Incōsultus calor,calumniæ vitio caret.l.j.§.queri.ad senatusc.con.Turpil.1375
Incontinenti.211.in marg.
Incontinenti fieri dicitur quod fit vno impetu. 1317.in marg.
Indebitè,id est,inciuiliter.1012.61
Indere.1364.81
Indicere mulctam.1451.l.appellari.
Indicia seruorum contra dominos an admittenda.l.j.§.Anto ni*.de quæsthonib.1388.& l.Diuus.§.ex quibus.eod.tit.1393.in text.
Indici ad honores.1573.l.cura.
Indici ad munera.ibidem.
Indignus habere seruos, libertos habere nō potest in verbo,Seruos.
Indiuiduum officium.1551 §.nec iustè.
Inducere.1367.l.qui tabulam.
Indulgentia deteriores fumus.l.j.de col.de 327
Indulgentia nimia reprobatur.l.j. de collusione detegenda.327
Inertia alterius non debet alterius ius corrumpi l.si pariter.de lib.cau.306
Inesse debet quod magis, si inest quod minus. 575.l.l.ij.de interdi.seu extraor.
Infamāt quedam interdicta.in verb. Interdicta.
Infamia vt vitetur,cautio est, vt quis offerat rē ante sententiam.1127.in margi.
Infamis non accusat.1277
Infamia vitæ periculo comparatur.189.53
Infamiam præbet frequentia.in verbo, Assidua.
Infamem non omne crimen facit.l.infamem.de pu.iudi.1273
Infans,quis.193.20
Infantis iudicium supplet authoritas tutoris quamuis.de acqui possel.400
Infectum argentum.1146.l.in actione.
Inferior locus superiori seruiet.l.j.de aqua pl.at 101.in tex.
Infiniras vitanda.50.59
Infinitum,id est,semper.765.58
Infirmus etiā inter vltimos donare videtur, si de morte non fiat mentio.477.in marg.
Infrequens.i.valde frequens.712.80
Ingenui non serui natales habent.324.73
Ingratitudo sequens non obstat quo minus valeat donatio facta contemplatione saluus. l. si pater.§.fin. de dona.158
Iniicere manum.185.in marg.
Inimicorum quæstioni fides non habenda. l.j. §.præterea.de quæstio.1389
Initium possessionis inspicitur.l.cla. de ac.pos 382.in sum.
Initium spectandum.381.in summa.
Initio quid fieri,& ex postfacto differūt.455. in margine.
Initio quod non valuit, ex postfacto confirmatur.col.1544.22
Initium spectandum est.l.j.de pœ.in marg.1398
Iniuria defuncto facta,censetur facta hæredi.l.j. de iniur.§.& si.& in mar.1218.1244
Iniuriā cōminisci debet nemo.in verbo,Tueri.
Iniuriam non facit qui se tueri vult,cū aliās non possit.l.iiij.§.quod ait.de incen.rui.nau. 114
Iniuriā non habet iuris executio.in verbo,Iuris.
Iniuriam nō videtur accipere qui semel voluit. Lin diem.de aqua plu.112
Iniuriarum tenetur scienter vtens iniusta consuetudine.1231.in mar.
Iniuriandi animus non præsumitur inter coniunctos.col.247.in marg.
Iniuria.l.j de iniur.1217
Iniuria.id est,culpa.124 lin.78
Iniuria,id est,damnum.colū.594.li 80.& 604.li & 609.40
Iniuria,id est,non iniustè,non iure.2 li.80
Iniuria,id est,ius iniquum.in lin.73
Iniuria,id est,vitium.75.lin.23
Iniuria an competat iniuriato,si illico non reuocauit ad animum.col.1210.1
Iniuria atrox.614.in marg.
Iniuria fit ex affectu , damnum ex culpa. l. qui seruum.de actio.& oblig.799
Iniuria ex affectu iniuriātis fit.iallud.§.j.de iniuriis.1210
Iniuria non fit volenti.in verbo,Volenti.
Iniuriam alteri illatam persequi quis non potest, si iniuriam passus persequi non posset. col.1218.in marg.
Iniuriam filij remittit pater.in verbo,Pater.
Iniuriæ tot sunt,quot personæ iniuriam faciendum.l.si plures.de iniur.1240.in tex.
Iniuriarum actio,an sit pœnalis.481.2
Iniuriarum actionem habet is,contraquem manus leuata est,licet non sit verberatus.in verbo,Manus.
Iniuriatū actione pro filio qualiter pater agit. in verbo,Patri.
Iniuriarum tenetur, qui non debitorem, quasi debitorem dixit.in verbo,Debitorem.
Innocēs.Satius est impunitum relinqui facinus nocentis,quàm innocentem damnari.l.absentem.de pœnis.1400
Innocens nocentem excusat.305.13
Innocentem occidere, & nocentē iustam defensionis causam habentem,paria sunt.1363
Innocentes agere non debent.reo de solu.1034
Innocentia reus purgatur,non criminum relatione.in verbo,Reus.
Innocentia profatur eo ipso, quod cōtrarium non ostenditur.1417
Innocentiā defuncti purgare hęres potest.1484. l.res quæ.in textu.
Inordinate.id est,vnitum.431.in textu.
Inops si est alter eorum , non potest agi contra eum.in verbo,Debitum.
Inopes quę munera subeant.1577.§.inopes.
Inops ne quis fiat sua liberalitate ratio habēda, l.ne ex liberalitate.de re iudi.499
Inquantùm facere potest à milite exigitur.l.miles.de re iud.idem de aduocato.478.in mar.
Inquantum facere possum,cōueniuntur multi. in verbo,Conueniuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

Aegulinus est, quasi superficiarius. l. iij. §. j. de no. ope. nun. 10. §. si ergo.
Inquilinus an petat cautionem, de dam. infect. col. 82. lin. 60.
Inquilinus & colonus differunt. l. qui pignoris. de acqui. poss. 402.
Inquilino non cauet dominus de dam. infec. l. qui bona. §. de illo. de dam. infec. 47. in tex.
Insinuare tenetur, qui remittit. colum. 1720. in margine.
Instar quoddam operis. l. stipula. §. opus. de nouo ope. nuntia. col. 30. in tex.
Instituere, id est, incipere. col. 669. lin. 42.
Institutionis iure licet, quod alias non. 204. 3.
Instruere. col. 1208. 43.
Instruere aduocationem. 1344. l. pœna. & 1355. l. falsi.
Instruere. Qui non Instruit, decipit. 309. 5.
Instrumentum non vitiatur errore syllabæ. 212. in margi.
Instrumentum cãcellatum probat debitum. in verbo, Debitum.
Instrumentum litis. 1420. §. si quis.
Instrumentum non probat nisi ea, de quibus notarius fuit rogatus. 410. in mar.
Instrumentum non vitiat error notarij. in verbo, Error.
Instrumentum publicum in dubio præsumitur factum de partium voluntate. 833. in margi.
Instrumentum, si est apud monachum agitur contra monasterium. 589. in marg.
Instrumento non probatur possessionis traditio. l. prædia. in sum. de acqui. pos. 410.
Instrumẽtorum redditio facta domino à curatore, facit expirare mandatum. 1447. in mar.
Insula adiacens domui, est pars domus. l. si fundi. §. sed si. de dam. infect. 54.
Insula fit tribus modis. 347. §. tribus.
Insula mobilis seu natans. l. pen. §. fi & §. videamus. de acqui. re. do. 365.
Insulam assignare. in verbo, Assignare.
Integra re fiunt quædam, quæ non posteà. col. 1591. lin. 72.
Intellectu magis percipi q̃dam, quàm elocutione exprimi possunt. l. ratum. de solutio. 1015.
Intendit verbum. id est, asserit, & extenditur ad actionem & exceptionem. 719. 66.
Intercalaris dies. 747. 23.
Intercedere. id est, contradicere. 222. 68.
Interdicere. i. interdictum reddere. 658. 72.
Interdicere, id est, interdictum proponere. 611. 76. & 676. 59.
Interdicere, id est, nuntiare. 673. 83.
Interdicti, relegati, & deportati differunt. colũ. 1428. in marg.
Interdictionis aquæ & ignis loco succesit deportatio. in verbo, Deportatio.
Interdictio munerum. l. iij. §. j. de re mili. 1521.
Interdictum edi, quid. 581. 78.
Interdictum & actio prætoria conueniunt, & pro ea sæpè ponitur, & contrà. 571. 82.
Interdictũ fraudatoriũ. in verb. Fraudatorium.
Interdictum perpetuum. 644. 62.
Interdictum quorum legatorum, contra quos datur. 578. 78.
Interdictũ vti possidetis, quid. §. est igitur. 633. in textu.
Interdicta habent sex regulas affirmatiuas, & quatuor negatiuas. 576. 61.
Interdicta propria ciuitate, interdicitur & Roma. 329. in marg.
Interdicta quædam infamant. 629. 34.
Interdicta, quasi inter duas partes dicta. 802. 72.
Interdicta quædam perpetua, alia annalia. col 57. lin. 36.
Interdicta tunc edi dicuntur, cùm ex eis lis contestatur. in verbo, Edi.
Interdum, id est, antequàm. 1004. 11.
Interesse, quid. 122. in marg.
Interesse haud facilè probatur. 1096. 79.
Interesse petitur, si dolus malus abesse promittitur. in verbo, Dolus.
Interesse quandoq; consideratur ratione lucri aduersarij. 1254. in mar.
Interesse quando venit tacitè. 850. in marg.
Interesse sua, qui dicit, propriam causam defendit. in verbo, Propriam.
Actio in factum, & ad Interesse, simul intentari potest. in verbo, Actio in factum.
Libellus procedit, quo petitur vnum, vel aliud, & si non fiat, interesse. in verbo, Libellus.
Interesse nõ testibus probatur, sed iuramento declaratur. l. semp §. si quis. q̃ vi aut clã. 689
Interitus periculum spectat ad debitorem morosum. in verbo, Periculum.
Interlocutoria, an possit mutari. 1091. in marg.
Interlocutoria reuocari potest. non diffinitiua, l. quod iussit. de re iud. 480. in sum.
Interlocutoria verba, sunt iubere & vetare. in verbo, Iubere.
Interpellare. 1248. §. qui puero.
Interpellatus est, qui fecit, ne interpellaretur. colum. 672. in marg.
Interpellatio extrajudicialis nõ cõstituit in mora cum qui solùm per iudicis officium põt conueniri. l. cum postulassem de dã. infec. 91.
Interpretari eius est cuius constituere. l. in prætorijs. de præto. stipu. 1095. in mar.
Interpretatio benignior sequẽda. l. qui duos §. j. de ma. testa. falsit quandoq; in dubio. 200.
Interpretari debemus, vt res valeat potiꝰ quàm pereat. 804.
Interpretandi potestatem habens, semel tantũ põt interpretari, nec variare licet: secus in habente potestatem eligendi. 883. in mar.
Interpretatio in obscuris qualiter fiat. col. 1740. in marg.
Interpretatio vulgaris sequenda. 1665. in marg
Interuallum. Ex interuallo non licet expellere violentum. in verbo, Expellere.
Interuenire, id est, defendere. 50. 47.
Interuenire, id est, fideiubere. lege. Lucius. de fideius. 967.
Interuertere. l. cũ ęs. de furt. 1147. in tex. & l. falsus. §. si quis. de fur. 1159. in tex.
Intributiones. 1545. l. viç. & 1558. §. qui fœnus.
Intrinseca solennitas præsumitur. in verbo, Solennitas.
Inuentor rei alienæ debet proponere libellum continentem se inuenisse, & redditurum ei cuius est. 1129. §. qui alienum.
Inuentrales, aliàs ventralè. 102.
Inuestitura feudorum facilè impetratur. in verbo, vasalli.
Inuitus quis liberatur. in verbo, Liberatur.
Inuitus quis quandoque donat. 1744.
Inuitus liber fit nemo. l. sed si alienare. de fideicõmissis liber. 2412.
Inuiti conditio melior fieri potest. in verbo, ignorantis.
Inuolucrum. 1149. 26. §. qui furt.
Inuolui. 1215. in mar.
Inutile cedit vtili. 323. 9.
¶ Itacundia minuit culpam. 1705. 77.
Irrigantur agri in Asia aqua calida. in verbo, Aqua.
Irrogatur pœna. 1174. §. sed non.
¶ Iterato delinquens, punitur grauius. in verbo, Tyronibus.
¶ Iubere. vide infrà, Iussus.
Iubere & vetare verba sunt interlocutoria. l. quod iussit. de re iudi. 480. 63.
Iudaica superstitio. 1568. l. iij. §. j. de decur.
Iudicè interpretari. 66. 7.
Iudex debet iudicare secundum leges. fallit in iudice qui est supra leges. 1344. in marg.
Iudex debet sequi voluntatem partium, si sunt concordes. in verbo, Concordes.
Iudex est cui defertur iuramentum. l. j. qua. re actio non da. 779.
Iudex est vir bonus. l. continuus. §. ij. de verborum obligatio. 915.
Iudex faciés executionem corporalem in eum, qui appellauit pendente appellatione punitur pœna capitis. 1363. in marg.
Iudex non potest exequi sententiam intra tempus ad appellandum datum. 1460. in marg. Consuetudo est in contrarium.
Iudex non tenetur de negata iustitia, si nolit se intromittere etiam requisitus. 36. in marg.
Iudex originis potest punire subditum ratione delicti perpetrati extra territorium suũ. glo. ad rescripti. §. sed & eos. l. relegatorum. de interdi. & rele. 1430. in marg.
Iudex pœnas leuiores lenitate, grauiores temperamento irrogare debet. in verbo, Pœnas.
Iudex per imperium tenetur ex quasi maleficio. 788. 67.
Iudex postquàm semel dixit sententiam, iudex esse desinit. l. iudex. de re iudi. 501.
Iudex potest interpretari. 755. 49.
Iudex pro arbitro. 806.
Si super facto deducto per viam exceptionis Iudex pronuntiat, non potest punire, nisi fiat noua accusatio. 1301. in marg.
Iudex quando potest recusari. 306. 76.
Iudex qua ætate esse debet. l. q̃dã. de re iud. 501.
Iudex sententiam diffinitiuam, non potest reuocare, sed declarare & interpretari potest. 1437. in marg.
Iudex si desit, potest quis suam rem recuperare manu armata. 1518. in marg.
Iudex si nequit partes cõcordare, res dirimitur sorte. 13. in marg.
Iudex ab omni sorde abstinere debet. l. pe. ad Iul. repe. 1363.
Iudex interpretatur sermonem suũ ambiguũ. in verbo, Ambiguus.
Iudex mitius quàm põt condẽnare debet. 275.
Iudex mitius agit cum obsequioso, quàm cum contumaci. l. ij. de re iudic. 474.
Iudex non potest vltra facere, quàm ei concessum est à lege, vel consuetudine. in verbo, Officiarius.
Iudex põt prorogare vel arctare tempus executionis sententiæ. l. ij. de re iud. 474. in tex.
Iudicis authoritas præstat iustam causam possidendi. l. iustè. de acqui. pos. 384.
Iudicis copia si deest, mea authoritate rẽ meam possum auferre ab alio ablatam. in verbo, Auferre.
Iudicis iussus, & authoritas valet. 555. 36.
Iudicis partes nullæ sunt in consentientes. l. j. §. inde. de ope. no. nuntia. 5. in tex.
Iudici respiciendum, ne quid durius aut remissius constituat. l. respiciendum. de pœ. 1407.
Iudicis iussus in secundo decreto habetur loco tituli. 69. in marg.
Iudicis officio imponitur pœna, si non est limitata à iure. in verbo, Pœna.
Iudicis simplex præceptũ vltra eius territoriũ non extenditur. 530. §. is qui, in summa.
Vis est quando quis qd̃ sibi deberi putat, non per Iudicem repositi. in verbo, Vis est.
Iudices inferiores non coguntur habere equũ. in verbo, Iustitiæ.
Iudicẽ percutiens capite puniturꝰ. 1528. in marg.
Iudicatur quandoque sorte. in verbo, Sorte.
Iudicari debent malefactores. 1421. in marg.
Iudicatus. i. condemnatus. 1476.
Iudicata res inter alios, alijs non obest. in verbo, Res inter.
Iudicatæ rei tempus spectatur. l. Fulcinius. §. si quis actione. qui ex cau. in pos. ea. 520.
Iudicatum. Fructus beneficiorum pñt capi in causam iudicati. l. cõmodis. de re iud. 495.
Iudicati tempus. 473. 59.
Iudiciales & prætoriæ stipulationes differunt. col. 82. in marg.
Iudicium. i. actio. 227. 2.

Iudicitura

Tabula materiarum ff. Noui.

Iudicium, id est, instantia. 122. 84
Iudicium, id est, sententia. 136. 46
Iudiciũ, id est, voluntas. col. 292. lin. 61 & 248. 81
Iudicium dictare alicui. l. fi. de separa. 548
Extra Iudicium, an confessio obliget. in verbo, Confessio.
Interpellatio extra Iudicium facta, an cõstituat quem in mora. in verbo, Interpellatio.
Rem seu litem in Iudiciũ deducere. in verbo, Deducere.
Quando deducitur aliquid in Iudicium, quod est fundamentum nostræ intentionis, ante omnia liquidari. in verbo, Liquidari.
Iudiciũ cum falso procuratore nullum. 1128. 81
Iudicium soluitur morte rei. in verbo, Rei.
In Iudicio, error iuris nocet, non extra. 506. 74
Iudicia falsa professus. 138. in princ. tex.
Iudicta notoria. 1319. §. destitisse.
Iulianus alterum pedẽ in tumulo habẽs adhuc discere volebat. l. apud Iul. de fideic. libe. 225
Iuramẽtum calumniæ tacitè omittitur. colum. 16. in marg.
Iuramentum retractatur prætextu Instrumenti de nouo reperti. 728. in marg.
Iuramentum superiori datum de obediẽdo, in telligitur in licitis, & honestis. 1723. in marg.
Iuramento non adstringitur pupillus, etiã doli capax. 728. in marg.
Iuranti se ignorare habuisse primam dilationẽ, datur secunda. 1281. in marg.
Iurisdictio & notio differunt. l. v. de re iudi. 477
Ius gentium cum ipso genere humano proditũ. l. j. de acqui. re. do. 329
Ius gentium naturali ratione apud omnes seruatur. l. j. de acqui. re. do. 329
Ius in re, & pro re. 578. 63
Ius non facit probatio, si sententia non facit ius. in verbo, Probatio.
Ius nostrum, id est, romanum. 602
Ius subtile. 1508. §. codicilli.
Iuris & naturæ impossibilitas æquiparantur. col. 1463. lin. 80
Iuris ignorantia non prodest, facti sic. 654. §. plane. l. j. de aqua quoti.
Iuris præceptores. l. paterfa. §. ne illud. de priuil. credito. col. 516
Iure hoc vtimur. l. Stichum. §. si Stichus. de statulibe. 284
Iure suo vtens, dolo malo non videtur habere. in verbo, Dolo.
Ius alterius corrumpi non debet alterius collusione, aut inertia. l. si pariter. de libe. cau. 306
Ius sibi dicere nemo potest. l. j. quorum legatorum. 577. in text.
Ius superueniens confirmat priuilegium cõcessum per non habentem potestatem. 296. in margine.
Iuris beneficium nulli auferẽdum. in verbo, Beneficium.
Iuris error nocet in iudicio &c. in verbo, Iudicium.
Iuris executio iniuriam non habet. l. iniuriarũ. §. j. de iniur. 1229
Iuris rigor nõ seruatur gratia libertatis. in verbo, Rigor.
Iuri publico nõ derogat priuatorum pactio. in verbo, Priuatorum.
Iure communi quod datur à principe nõ est imperandum. l. imperatores. de priuilg. creditorum. 538. in tex.
Confessus in iure suam confessionem cõfirmare non potest. l. quidam. de dona. 155
Iura cessant vbi dilatio periculum sit allatura. in verbo, Dilatio.
Iusiurandũ vicem rei iudicatæ obtinet. l. j. quare. ac. non datur. 779. in text.
Iurisdictionem dat cõsuetudo. l. fi. de aqua plu. col. 123
Iussus iudicis valet. 555. 16
Iussus maioris excusat. l. quod princip. de aqua plu. col. 122
Iussus patris non semper excusat. 1425. 38
Iusta & iniusta possessio. 378. 25
Iusta possessio. ibid.
Iusta ætas. 1482. 66. & 1587. §. de minoribus.
Iusta vox. & iniusta quæ §. plane. 1308
Iustè, id est, non malignè. 567. 50
Iusti parentes. 1519
Iustius, id est, minus iniustè. 765. lin. 4
Iustum testamentum, id est, solenne. 723. 61
Iustus error & iustissimus. 443. in marg.
Iustus pater. 1549. l. eius qui.
Iustitia. De ea denegata quandoque non tenetur iudex in verbo, Iudex non tenetur.
Institiæ æquum habere debet consul, alij iudices non coguntur. 1581. 76
Iussus, & rogatus differunt. 615
Iuuenes. Senes quàm iuuenes manumittere potius debent. 224. l. is qui.

L

Labi facultatibus. 1602. §. sico.
Lacus quid. 611. §. lacus.
Lapis nascitur & crescit. l. pro religione. de acquir. & d. rerum domi. 335. in text & glos.
Labor eximius est captum à latronibus eripere. l. si pater. §. fi de dona. 158
Languor animi damnum afferre non debet. l. iusto. §. cum qui de vsucap. 443
Lapsi facultatibus ali debent. l. decurionibus. de decu. 1570. in text.
Largiri de alieno species lucri est. in verbo, Lucri.
Larrest des vibaultx maricz. fundatur in l. cõstante. de adulte. 1318
Lasciuia. 1217. in marg. & 1238. in margi.
Lasciuia & vino lapsus mitius punitur. in verbo, Viuo.
Lata fuga. 1529. in text.
Latè. id est, apertè. 884. 61
Latens & absens nõ nocent præsenti. l. j. de fide. liber. 216. in text.
Latere seruo. 895. in tex.
Latitare est cum tractu aliquo latere. 518. §. latitare.
Latitare quid, secũdum Ciceronem. l. Fulcinius. §. quid sit. qui. ex cau. in pos. eatur. 517. in tex.
Latronum pœna. 1159. 76
Latrones. Datum alicui ob ereptionem à latronibus non reuocatur. l. si pater. §. fi. de dona. co. 158
¶ Locticarij. l. scire. §. ij. de verbo. oblig. 832. 75
Lectus. 1524. 20
Legatio libera. 1599. l. libera.
Legatarius vnde consequitur æstimationẽ. 789. col. 83
Legatus Imperatoris. id est, præses prouinciæ. l. hos. de accusa. 1284
Legatum conditionale quando trãsmittitur ad hæredes. 804. in margi.
Legatum, & donatio, regulariter conueniunt. 579. 60. quandoque differunt, vt ibi.
Legatum, & mortis causa donatio, conueniunt & differunt. 163. in margi.
Legatum non potest repudiari ante aditam hæreditatem. 654. in marg.
Legatum si factum est filio debitoris cum his verbis, plus tibi reliquissem, si pater mihi solui esset, per hoc inducitur solutio debiti patrini. 777. in margi.
Quando non detrahitur Falci. de legato. 120. in margine.
Legati non debent offendi. in verbo, Ambasiatores.
Legati sancti. l. fin. de leg. 1600
Legatum non vitiat falsa demonstratio. l. testamento. de ma. test. 214
Legere. id est, colligere. 704. 74
Legere an possit quis per alium. 1023. in margine.
Legere militem. 1362. §. lege.
Legere militem, & mittere, differunt. 1362. 71
Legio. 1523, in marg.
Legitimatio an sit facienda nõ vocatis his, quorum interest. 301. 70
Legitimè comparere dicitur minor cum curatore. in verbo, Minor.
Legitimè factum quid. 82. in marg.
Legitimè factum pœnam nõ meretur. 82. 87. & 108. col. 7
Legitimus. id est, ordinarius. 1261. 52
Legitimus dicitur meretricis partus, si maritum habet. 1306. in marg.
Lenocinium maritipsum onerat, non vxorem excusat. l. j. §. si public. de adul. 1300
Leuamentum. l. iij. §. huius. in fin. si famul. furt. fecisse dicatur. 1197
Lex id est, pactio. 100. 80
Lex id est, pactum. 114. 79
Lex. id est. priuilegium. 541. 12. & 1577. 4
Lex cedit vetustati, 902. l. in summa.
Lex generaliter loquens. an restringatur. l. prospexit. in sum. qui & à quib. 192
Legis commissoriæ pactum, quid. 449. cum textu.
Legis procurator fructuarius est. in verbo, Procurator.
Legem prodere. l. ij. §. j. de adulte. 1299
Vltra Legem. id est, statutum tempus. 602. 38
Leges Romæ docens, non alibi est immunis. 1590. lin. 1
Lex extenditur, vbi est eadem ratio. l. j. §. quod vulgo. de vi & vi ar. 618. in sum.
Lex supplet quod homo omittit. 476. 10
Legis verba notant potentiam, non actum. 276. in tex & l. Labeo. ibi nocet. id est, nocere potest. de statulib.
Legis verba offendere non licet. 293. 20
Legi fraus fieri non debet. in verbo, Fraus.
¶ Libellus incertus quandoq; datur. l. j. §. quia in sum. quo. lega. col. 578
Libellus, id est, passeport ou passeporte, Gallicè. l. iiij. §. j de public. 127. in marg.
Libellus in excusatis à tutela offerendus. colum. 1711. lin. 32.
Libellus procedit, quo petitur vnum vel aliud: & si non fiat petitur interesse. 818. in margi.
Libellum ad ædes proponere. l. dies. §. roties. de damno infecto. Causa, res & actio debet poni in libello. 17. in margine. vide in verbo, Causa.
In Libello an causa sit exprimenda. 312. 3
Liberare rem venditã id est, deliurer. 890. §. cum venderet.
Libera legatio. in verbo, Legatio.
Libri, scholasticorum arma. in verbo, Arma.
Liber & serui bona fid. possessio. qualiter nobis quærunt. 895. 40
Liber homo bona fide possessus, & seruus alienus æquiparantur. in verbo, Bona fides.
Liber homo possessus & seruus paria sunt quo ad aliquid. 457. in summa.
Liber homo quando quærit hæreditatem. 358. col. 73
Liber homo quandoque recipit æstimationem. 1718. col. 33
Liber homo scienter non possidetur. 398. 82
Liber populus. 1502. in text. §. liber.
Liberi tres. in verbo, Tres.
Liber inuitus fit nemo. l. sed si. de fideicommiss. liber. 241
Liberos plures habens, alios præcellit. l. spurij. in fi. de decur. 1570
Liberatur quis inuitus. 998 in margi. & 1021. in margine.
Liberare alium obligatione, species æquirendi est. l. species. de accep. 1802
Ad Liberãdũ promptiores esse debemus, quàm ad obligãdũ. l. Atria. de ac. & ob. 807. in sum.
Liberalitas nolenti non acquiritur. l. hoc iure.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.ij. de dona.149. in tex.
Liberalitas replo consulitur.l.decurionibus.de decurionibus.170.in tex.
Libera ira mea tandiu te vti, quandiu velim narrare æquum est, & vt possim reuocare, & mutare voluntatem meam.l.ij.de præca.695.
Liberalitas.139.6.
Liberalitas non est donatio, sed virtus animi.l. hactenus. § ij de dona.149.in summa.
Liberalitate sua ne quis fiat inops, ratio habenda.l.ne ex liberalitate.de re iudi.499.
Libertas pecunia loi non potest.l.statuliberum. ad si.de statulib.270
Libertatis causa multa fiunt contra iuris rigorem.l.generaliter.§. si quis tutorem. de fideicō.lib. 230.in tex.& vide in verbo. Obscura.
Libertatis fauore permittitur, quod facilius est. col.97.l.in.57.
Libertari quàm æquum magis fauetur.l.cum verò.§. apparet. in gl. multo. de fideicō. liber. 234.in.87.
Libertatem petit, qui ne seruiat, petit.l.generaliter.§ si peritum.de fideicom.libe.129
Libertas, an rescindatur testamento rescisso. in verbo, Testamento.
Libertas directa, & fideicōmiss. differunt. 207. colum.10.
Libertas non delitescit, sed iustis affectionibus dãda.l. illud. de manu.vindict.190.in tex.
Libertatis conditio quandoque deterior.205. colum.26.
Libertatis fauore.l si hæreditas.de statu lib. 278. in textu.
Libertatis fauore deberur in princ.anni, quod alàs non debetur nisi in fine 208.in marg.
Libertati contraria seruitus.l.rogo. de fideicō.liberta. 226.in tex.
Libertinitas.1417 § si is.
Libertos habere non potest, qui seruos non potest.in verbo, Seruos.
Libidinis causa pueri castrati 1338.§.qui.
Liberamentu.n.602.83.
¶Licentia de ingrediendo rem authoritate propria potest in alium transferri.8 in margi.
Licentiam de ingrediendo rem authoritate, propria, potest per habentem eam in alium trãsferri.col.8 in marg.
Licitatio. id est, emptio.1458.87.
Lictores, qui.173. in marg.
Limen archæ.584 in marg.
Limitari agri.340.l.in agris & 605.
Linguæ lubricum ad pœnam non trahitur. in verbo, Lubricum.
Liquidari debet ante omnia id, quod conditionale deducitur in iudicium.826.in marg.
Lis duobus instruitur.1455.63.
Lites sunt minuendæ.l.ij. de aqua plu. arcend. col.102.in marg.
Lis mortua, id est peremptа instantia.l.ij. iudic. fol.1102.
Lis ordinata.1529.l.qui status.
Litis æstimatio similis est emptioni, lege, litis. pro empto.455.
Litis æstimationem offerre.in verbo, Aestimationem.
Litis æstimationem sufferre.707.§ si tamen.
Litis se offerre.l. iij. de re iudi.474.
Litem æstimare, quid.1412.
Litem in alienam coire.555. lege, ex senatusconsulto.
Litem in iudicium deducere. in verbo, Deducere.
Litem mori pati.555.l.vel ei.§.gesta in tex.
Lite contestata, quasi cõtractus inducitur.746. in margine.
Lite non contestata in criminali causa, sententia ferturin verbo, Sententia.
Lite contestata potest accipi fideiussor de iudicio sisti &c.957.in marg.
Litigiosam rem vendi.1468. in tex.
Litigiosi vitium rem non afficit.783. 66.
Litetarum figura non obligamur, sed oratione quam exprimunt literæ.in verbo, obligari.
¶Locatione an licitatio legi debeat, in princi.l. ix.de publica.129 in tex.
Locatio an valeat, si interueniat error. 810. col 76
Locupletatur, qui non fit pauperior.in verbo Pauperior.
Locus publicus.593 § publici.
Locus vacuus.in verbo, Vacuus.
Locus vitiosus lege, fluminum.§. vitium.de dãno infecto.74.in tex.
Longobardi sagaces.414.37.
Longius quod est, in stipulationibus seruatur. in verbo, Minus.
Longum tempus.id est, decem annorum.1035. col.85.
¶Lubricum linguę ad pœnam facilè trahi non debet.l.famosi.ad l.Iul.ma.1298.in tex.
Lucrum in fraude non est.l.ait prætor.in fi.quę in fraud.credi.553.
Lucrum non facere, & damnum pati, differũt. l.Proculus.in fi.de dam.infec.784.7.
Lucri species est ex alieno largiri, & beneficij debitorẽ sibi acquirere.l.si pignore.de fur.1171.
de Lucro vbi agitur, qui per alium facit, per seipsum facere videtur.606 in marg.
Iniquum putauit prætor in lucro esse eum, qui sentit lucrum ex fraude.l.ait prætor.in fi.quę in fraud.credi.553.
Lucratiuæ causæ duæ, an in toto in vnum concurrant.1038.65.
Lucratiuę duæ causæ, an possint in eundem seruum concurrere.1044.4.
vendtio facta in Ludo an valeat. 782. in margine.
Ludus nexius nõ debet esse impunitus.l.in furti.in fi.de fur.1166.
Luere se.1529.lege, qui status.
Luitio.1512.l. si patre.
Lumen & prospectus differunt.12.2.
Luxuria.588.
Luxuria est lata culpa.1217.9.
Luxuria immoderata vitanda.l.ex damni. de dam.infec.87.
Non ex Luxuria, sed effectu liberras danda.l. illud.de ma.vindic.190.in tex.

M

Magister nauis est, qui agit anchorã. 122.lin.70.
Magistratus minor, maiorem præcedere debet.in verbo, Maiorem.
Magistratus fiducia iniuriari non licet. in verbo, Fiducia.
Magna pœna pro re modica.1356.77.
Magnus.id est, Imperator.1484.6.
Maior pars qualiter consideratur.1555.in marg.
Maior causa impedit contumaciam.l.cõtumax. § ij.de re iudi.500.
Maioris authoritas excusat.1230 23.
Maioris iussus excusat.l. quod præcipis. de aqua plu.arc.122.in text.
Maiorem magistratum minor præcedere non debet.l.honor § gerendorum, de muner.& honor.b.532.
Maius auditorium impedit contumaciam.l.cõtra.§.is qui. de re iud.501.
Maleficia, vt puniantur, disciplinæ publicæ vigor postulat.in verbo, Publicæ.
Maleficiorũ fideiussio accipi nequit.l. si à reo. § id quod.de fideiuss.990.
in Maleficijs voluntas spectatur, non exitus.l.dius ad l.Cor.de sic.1240.in text.
Maleficium meo nomine factum qualiter possum ratificare.616 in marg.
Maleficium quatuor modis committitur.728. lin.78.
Specialia tria in Maleficio locum non habent. 790.lin.55.
Maleficia distinguunt voluntas & propositum delinquentis.l. qui iniuriæ.de furtis.1171. in princi.tex.
In Maleficijs dicitur incontinenti fieri, quod fit vno impetu.1317.in marg.
Malus semel præsumitur semper malus.in verbo, Semel.
Mala fides authoris nocet hæredi.748. in mar.
Mala mansio.1236.§.quæstionis.
Malum domesticum seruus improbus, in verbo, Domesticum.
Malum minus è duobus eligendum.l. si procurator.in gl. de do.ma.excep.775.5.
Mandare. Si mandauit tibi vt hominem occideres, & tu alteri mandasti, omnes tenentur. 677.in marg.
Mandans cui quid illicitum, tenetur si ille mandat alteri.177.in marg.
Mandans delictum & mandatarius, possunt accusari eodem l.bello.1358.in marg.
Mandatarius & mandans delictum, possunt accusari ex eodem delicto. in verbo, Mandãs.
Mandatum expirat per redditionem instrumentorum.1447 in marg.
Mandato æquiparatur ratihabitio. col. 66. in margine.
Mandato generaliter facto à repub. non venit alienatio 673.in marg.
Mandata prælati ex æqui nolens, punitur vt desertor.in verbo. Prælato.
Mandari, qui agit, ratam habere solutionem videtur.l.si seruus.de fideiuss.987. in tex.
Mandato generali non continetur illicitum. col.615.79.
Mansio mala.in verbo.Mala.
Manumissio quo ad aliqua, similis est morti. 1038.lin.20.
Manumissio similis morti est quo ad seruum subtrahendum.1020.& 1186.3.
Manumissus amplius seruire non potest.l.ij.§. si ita.de statulibe.264.in tex.
Manus leuatio, non fictum verberatio, facit quẽ teneri iniuriarum.l. item apud.§.j. de iniurijs.1232.
Manus militaris, lege, tertia.ne vis fiat ei.585.in princip.textus.
Manus munitio olim fiebat in æde sacra.in verbo, Consignatio.
In Manum conuenire.896.in marg.
Manum injicere.185.in marg.
Per Manum prohibere.5.in tex.
Manu facta templa l.vi.ad l.Iul.pecul. 1366.
Manu longa.1051.l. pecuniam.
Manu militari.in verbo, militari.
Manu prohiberi. 38.l.quamuis.
Mare omnium cõmune.l. iniuriarum.§. si quẽ. de iniur.1237.in text.
Maritus non debet exigere pudicitiam ab vxore, quum ipse non exhibeat.l. si vxor.§.iudex. de adul.1008.in tex.
Marito curnõ liceat adulterum occidere.l. nec in ea de adulte.1336.in tex.
Marito difficile est iustũ temperare dolorẽ, adultero cũ vxore reperto. in verbo, Dolorem.
Maritus in accusando plura præcipua habet. 1510.11.
Maritus notarius pót facere instrumentum p vxore, non pro seipso. in verbo, Notarius.
Mariti affectio dicitur in vxorẽ, vxoris verò in virũ animus.l.pen. de bo. dam.1423.in textu.
Mariti lenocinium ipsum onerat, non vxorem excusat.in verbo, Lenocinium.
Marito operas an debeat vxor. in verbo, vxor.
Mastigophori.184.in marg.
Mater filium vindicat, quod speciale est.258.23.
Mater familias, quæ.l.mater. de adulte.1304.
Mater fa. est notę authoritatis fœmina.l.iij.in fi. de libe.

Militaris manus.in verbo, Manus.
Militariter.1525.68
Militiæ statum mutare.1525.§.qui post.
Militiam mutare.1295.§.quod si leuis. & 1522.§. miles.
Militiæ causa meritum hæreditatis non præstat sanguinis ratio.l.doté.in fi.de castr.pec.1539
Militiæ obtentu durior fieri quis non debet.l. iiij.§.non omnis.de re mil.1525
Militiam detrectare, grauius est delictũ, quàm appetere.l.iij.§.qui post.de re mili.1525.
Miniculator.321.10
Ministr.11.9.in tex.
Minimum etiam damnum resarciendum. lege, si proprietarius. ver. ergo. de damno infecto. 72.in text.
Minimum in obscuris sequendum.109.72
Minor debet inuenire sibi curatorem.524.17
Minor grauius punitur ex eodẽ delicto, quàm maior. col.1214.linea fin.& col.1215.linea 1.
Minor non est idoneus sui defensor.l. si minor. de bo.autho.iudi.pos.524
Minor quandoque est deterioris conditionis, quàm maior.524.59
Minor summa inest in maiori.l.j.§. si stipulanti. de ver.ob.quandoq; cõtra, vt ibi in mar.814
Minores honorum sunt incapaces. l. ad rempu. de mu.& honorib.1579
Minor citatus debet legitimè comparere, scilicet cum curatore.554.in marg.
Minor magistratus maiorem præcedere debet. in verbo, Maiorem.
Minor vendens non habet fidem de pretio. in verbo, Ecclesia.
Minor viginti annis non est, qui supremum diẽ anni agit.l.j. de manu.178.in tex.
Minore restituto ad rem non restituitur aduersarius eius ad pecuniam, &c.1071.§. hinc.in summa.
Minus conceditur si maius concessum est. glos. pe.§. si tamen.l.iij. de lib.ho.exhi.707.60
Minus quàm potest debet condemnare iudex. colum.1096.72
Minus quandoque id est, magis.402.85
In stipulationibus id seruatur, quod minus, quod'que longius est.l.si ita stipulatus fuero. de verbo.oblig.826.in tex.
Minus quod videtur inesse, si inest, & quod magis.in verbo, Inesse.
Misceri actiones. id est, vnam per alteram tolli. 800.73
Misilia.337.74
Missio triplex.61.in margine.
Missionum genera.1531.§.missionum.
Missus in possessionem non facit fructus suos.l. Fulcinus. in princi. quib. ex caus. in possessio. catur.517.in text.
Mittere militem, & legere differunt. in verbo, Legere.
Missus. id est, adiectus.832.28
¶Mobilis rei adiecta possessio. l. si rem. de acqui.pos.409.in tex.
Modica pro re pœna magna in verbo, Pœna magna.
Modicum. id est, non totum.252.5
Modicum tempus.641.& 707.84
Moduli seu modioli.qui.80.in margi.
Referre in modulos dicitur nuntiator, cum accepta chorda & baculo mẽsurat opus.l.non solùm.§.sed vt. de no.oper.nun.209.in tex.
Modus id est, qualitas.699.56
Modus honestus seruãdus.l. ex damni. de dam. infect.87
Moliri. id est, ædificare.755.& 671.47
Molitio. id est, ædificatio.36.66
Momentum. In præscriptione xxx. vel xl. annorum requiritur tempus de momento ad momentum.in verbo, Præscriptio.
Monachus si fuit notarius ante ingressum religionis, & instrumentum sit apud eum, agitur contra monasterium. in verbo, Instrumentum.
Mora an & quando potest purgari.1001.7
Mora committitur post litis contesta.117.82
Mora nulla intelligitur, vbi nulla petitio est. l.si pupillus. de verbo.obli.906.in tex.
Mora purgatur quando & post litis contestationem.1104.73
Mora rei nocet fideiussori.l.mora. de verbor.oblig.& in margi.876.
Mora socij socio nocet.1725.5
Moræ purgatio quandoque admittitur, quandoque contra.795.in margi.
Moram non parit interpellatio extraiudicialis. 91.in margi.
Mora vltima nocet.282.in mar.l. seruus.in fi.de statulib.vide in verbo, Vltima.
Morati id est, differre.878.81
Moratoria cautio.1628.§.pro pecunia.
Morosus debitor tenetur de periculo interitus. in verbo, Periculum.
Morosus & fur æquiparantur.873.2
Morbus sonticus.l.quæsitum.de re iud.503
Morientium actus suspensi.160
Mortis causa donatur, quod præsens præsenti datur.l.inter mortis.de do.mor.cau.174. in summa.
Pœna post mortem durat.1433.80
Morte damnatus fit seruus.1417.22
Morte damnatus si bonus est artifex, & reipu. vtilis absoluitur.1417.in margi.
Morte suscitatus an recuperet bona.290
Morte non finitur voluntas. in verbo, Voluntas.
Morte rei iudicium soluitur. in verbo, Rei.
Mortuus non dicitur debere, sed debuisse. 901. colum.1.in margi.
Sententia valet in mortuũ, in verbo, Sententia.
Contra bonos mores fieri nil debet.l.si stipuler. de verbo.obl.835
Mouentia. id est, mobilia.1386.1
Mox, id est, postea.1026.69
Mulctam dicere, quid.1293.in tex.
Mulier non tenetur scire iura.1327.85
Mulier quãdoq; postulat, & fideiubet.1690.87
Mulier quãdoque accusat.l.tertia ad legem Iuliam de anno.1364.§.item.
Mulier suffocãs infantem in vtero, qualiter punitur.1249.in margi.
Mulier variè sumitur.1633.in margine.
Mulier visceribus suis vim infert, dum partum abigit.1339.l.si mulierem.
Mulieris vulua potest habere quinque loculamenta.in verbo, Vulua.
Mulsum fit ex vino & melle, hodie ex zaccaro Gallice, hypocras.333.72
Multi delinquentes, delictum atrox faciunt. in verbo, Delictum.
Multitudo quid.1235.81
Municipalis honor, quid in verbo, Honor.
Municipes.1535.in margine.
Munifices qui.1635.37
Munificentia lapso succurritur.l.decurionibus. de decur.1570.
Munire ripam potens, quid facit. in verbo, Ripam.
Munus personale & patrimoniale.1574.§.illud.
Munera corporalia non præstat fœmina.leg.iij. §.corporalia.de mu.& hono.1575
Muro factæ scripturæ creditur. in verbo, scripturis.
Mutare militiam.295.§. quod si leuis. & 1531.§. irreuerens, & vide in verbo, Militiam.
Mutare sibi causam pos. nemo potest.l.iij. §. illud. de acqui.pos.380.in summa.
Mutato delicto non potest, quod rectè transactum est.in verbo, Delicto.
Mutare possum voluntatem meam in precario. l.ij.§. hoc inter. de precar.695.
quod non Mutatur, stet. glo. pen.l.j. de diuer.& tempo.prælcrip.746.79.

Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum ff. Noui.

N

NAm id est, certè.731.64.
Natales non habent serui. 324. lege, hoc sermone.
Natalibus restituere.302.in marg.
Natiua, id est, patria potestas.1144.lege, nec.in textu.
Natura cedit vetustati.colum.302.in summa in textu.
Naturalis.id est, consuetus.606.12.
Naturalis possessio est corporalis.396.78.
Naturaliter.id est, iniustè.214.82.
Naturaliter tantum debitum executor testamẽtarius soluere non pót. in verbo, Executor.
Naturale vitium ferendum.in verbo, Vitio.
Natus ante decurionatum patris, an dicatur filius decurionis.1566. §. in filijs.l.ij.de decurionibus.
Naufragæ res, quę.l.j.j.in fine.de incen.rui.1212. §. item.
Naufragium.1215.l.si quis.
Naufragium supprimere.1337.§.item qui.
Naues actuariæ.1500.l.nauibus.
Nauicularij.l.j. de mu.& hono.1573.
Nauigium quid.606.§.ait.
Naupegi.1596.lege, quibusdam.in text.
¶ Ne.id est, an.1131.48.
Ne non.id est, quòd non.356.77.
Necessitras causatiua.548.81.
Necessitudo, id est parentela.515.78.
Negatio quandoque abundat.550.75.
Negationis vsus.1658.in margine.
Negationes duæ quandoq; negant.74.27.
Negligenti tempus non currit.101.81.
Negligentia magna. id est, lata culpa.699.2.
Negligentiæ suæ expensum facere quisque debet.l.pupillus. quæ in fraudem creditorum. 568.in textu.
Negligenti amico, qui rem custodiendam commisit, de se quæri debet.l.j.§.is quoque. de act.& obligat.578. in tex.
Negligentiæ non patcitur, l carceri. de custo. reo.1293.
Negligi videtur, quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur.l. item apud §. ait prætor. de iniu.1334.
Negotiari, an dãnetur quis.1405.§ sed dãnari.
Negotium habere, id est, contractum.1608.66. §. curatores.
Nemo plus iuris in alium &c.356.in marg.l. non est notum.de acquir.re.do.
Nepos à patre nõ auo alendus est.1241. in mar.
Nepoti auferitur hæreditas, propter factũ aui. 1538.colum.83.
¶ Nihil est id, cui id ipsum simile est. glo. obtinẽt.l.actionis.de actio. & obligatio. 802.68.
In totum quid fieri debet, aut in Nihilum. colum.316.lin.23.
Nihilominus quandoq;.i.nihilominus.570.67.
Nicostrategi.1584.in margine.
¶ Nocere. Quandoque magis inspicitur quid nocet, quàm contra.323.
Nocantiue, an prosit scientia vel ignorantia. 333. 44.colum.2.
Nocens à peccato, pœnitentia sua nemo esse desinit.in verbo, Peccatum.
Nocentem occidere, habentem iustam causam defensionis, & innocentem occidere, paria sunt.1563. in marg.
Nocentium peccata nota esse debent.in verbo, Peccata.
Nocet quandoq; res inter alios acta.in verbo, Res inter.
Nocentia vnius alteri non nocet.l.non solùm de libe.cau § sed dubitat.311.
Sua quisq; ita curare debet, ne alteri noceat.l.j. §. Neratius.& §.de eo.de aqua plu.arcẽd. 97.
Nocere non debet factum alterius ei, qui nihil fecit l.v.§. si plurium.de no.oper.nuntia.13. & vide in verbo, Factum.
Nocere vicino debet nemo, aut prodesse non potest cogi.l.ij.§.item Varus.de aqua pluui. arcend.103.
Nomen.1476.l.fiscus.
Nomen cinere.761.§ quod si is.
Nomen facere.l.j.de proxenetis.1623.
Nomen facere i.debitorem.250.51.
Nomen monstrare.l.j.de proxe.1624.
Nomen rei aboleri.in verbo, Rei.
Nominis error non impedit acquisitionẽ possessionis.l.si me.de acq. pos.401. in summa.
Nominis periculum agnoscere.1563.
Nomine appellatiuo quando hæres grauatur, hæreditas videtur grauari.in verbo, Hæreditas.
Nomina continẽtur appel.rerum.1100. in mar.
Nomina debitorum.in verbo, Referri.
Nomium yenditor.1629.in tex.
Summam in nominibus ex calendario dare. 778.§.ex quadrante.
Nomenclator.321.in margine.
Normani sagaces.414.36.
Nostrũ dicitur factũ alienum in verbo, Factũ
Nostrum ius.i.Romanũ. in verbo, Ius nostrũ
Notare, id est reprehendere. in verbo, Adnotare.
Notare, i. scribere, reprehendere.894.l.decem.
Notarius.id est, scriptor.248.38.
Notarius maritus potest facere instrumentum pro vxore, non pro seipso.1354. in margine.
Notarius non potest sibi adscribere in testamẽto alterius, nec esse rogatus.1347. in margi.
Notarius quando probatur quis.1571. in marg.
Notarius si fuit monachus, agitur contra monasterium si instrumentum sit apud eum.in verbo, Instrumentum.
Notarij error non vitiat instrumentum. in verbo, Error.
Notio & iurisdictio differunt.l.v, in fine. de re iudic.477. in tex.
Notionem principis facere.1441.§.si quis.
Notoria, in verbo iudicia.
Nouare.544.84.
Nouare potest seruus faciendo domini conditionem meliorem.100.58.
Nouatio quid, & vnde.l.j de noua.994.
Nouatio an fiat p silp.cõditionalẽ. &c.1006.12.
Nouatio per sententiam.736.
Nouum dictio, variè sumitur.1132.
Noui operis nuntiatio sex modis fieri potest. 27.71.
Nouissimè factum potius.l.si quis ante. de acquir possess.384.
Noxa caput sequitur.l.sed si vnius §.si iussu.de iniurijs.1240.in tex.
Noxa caput sequitur.i.noxia.l. quod dicitur de fur.1146. & 1157.l si cum § ij.& iij.
Noxam sarcire.1216. l. qui ædes.
¶ Nubere potest filia patre inuito, non ignorante, in verbo, Filia.
Nudo consensu cõtrahitur.l. prout de sol.1052.
Nullum quod est testamentum, quandoque reconualescit.in verbo, Testamentum.
Nullius quod est, occupantis fit.l.ij.de acquir. rerum domi.§.si quis.377.
Numeratio non semper implet conditionem. 272.3.
Nummo in vno conductio nulla.l.si quis ante. in fi de acqui.pos.384.
Nummo vno conducere quid.384. in margi.
Nummi corrasi.in verbo, Corrasi.
Nuntiare.i.dominum certificare.675.76.
Nuntiare causas.1486.§.sicut. de iure fisci.
Nuntiare quandoque, id est, accusare.1364. 40.
Nuntiandi nouum opus edictum tria capita habet.15.72.
Nuntiatio, id est, stipulatio.18.59.
Nuntiatio noui operis variè fit.in verbo, Noui operis.
Nuntiatio qualiter sit post opus factum.19. in margine.
Nuntiatio triplex.14. & l.v. §. Sextus. de noui operis nuntiatione.
Nuntiationes tres.col.5.li.8.& col.730. in mar
Nuntiatores, qui.1177.§.nuntiatores.
Nuntio cedere quis potest.512.in marg.
Nuptię quandoque.id est, spes nuptiarum, seu sponsalia.200.
Nuptui danda puella nubilis.l.interest. de priuile.credi.533. in text.
Nutricia nutricum sunt mercedes.1621.in mar.

O

OBediens quàm cõtumax mitius tractatur.l.ij de reiud.474.
Obedientia contumaciã tollit.l.contumax. de reiudic.500.in tex.
Obedientię iuramentũ intelligitur in licitis, & cõcurrentibus officiũ.in verbo, Iuramentũ.
Obedientiæ virtus magna.1522 85.
Obijci bestijs & subijci differunt.1342.in tex.
Obligatur nemo alienum factum promittens. in verbo, Alienum.
Obligatus dicitur qui exceptione seruari non potest.310.l.vel obligatis.
Obligati insolidum, an vtiliter plurésue sunt, quando in instrumento obligatorio scribitur.929.8.
Obligari pro seipso apud eundẽ potest nemo.l. hæres deb. § quod si.de fideiuss.966.
Obligatio sublata reuiuiscere non potest.l. quires.§.aream.de solu.1074.in tex.
Obligatio an alteri per alterum quæratur.792. colum.47.
Obligatio ex die, & ad diem.in verbo, Dies.
Obligatio naturalis donationem impedit.810. colum.67.
Obligatio naturalis impedit repetitionem indebiti soluti.978.in marg.
Obligatio quandoque.i. conuentio.804.80.
Obligatio quandoque nascitur extra id, quod agitur.308.45.
Obligatio soluitur eo vinculo, quo quæritur, & quàm is falsus.de acqui.pos.400.in tex.
Obligatio transit ad hæredem, etiam lite non contestata.971.in mar.
Obligationem an vitiet diuersitas stipulationis.in verbo, Stipulationis.
Obligationes ex variis figuris causarum, quæ. colum.784.86.
Obligationes licèt sint de iure gentium, actiones tamen sunt ciuiles.797.81.
Obligationibus, duabus existentibus inuicem, vltra illatum tollatur.931.24.
Obrepere iudici.1359.l.si quis.
Obscura loquutio fauore libertatis, pro eo debet interpretari.l. si peculium.§. j. in summa. de ma.testa.196.
In Obscuris minimum sequendum.1372.
Obsequiosus quàm contumax, minus tractandus.l.ij.de re iud. 474.
Obsignare.185.76.
Obstetrix.1688 § sed &.
Obtinere.id est, retinere.282.32.
¶ Occidisse confessus non auditur, nisi confessus de corpore.in verbo, Confessus.
Occidens fœtum in vtero qualiter puniatur. in verbo, Mulier.
Occisus censetur quis à tempore illati vulneris.507.in margine.
Occidisse se hominem confessus, tenetur.l.ij. de confessis.507.
Occupantis causa potior.l.inter eos.de rei vindicata.487.
Occupatio maioris causæ impedit contumaciam.l.contumax.§.ij.de re iud.500.
Occupare.487.79.
Occupare quis dicitur. ibidem.

Tabula materiarum Digesti Noui.

Occupari.850.41
Occupantis conditio melior.487.in text.
Otiosum.1316.l.quod ait.in text.
¶ Olor, id est, fœtor.598.80
¶ Offerre se liti.l.iiij.in prin.de re iudic.474.82
Offerenti se sponte, parcendum.1527.2
Officiarius publicus, nõ potest vltra permittere quàm ei concessum est à lege, vel consuetudine.§.plane.l.iij.quod vi aut clam.673
Officium debet homo homini.l.ij.de interdict. seu extra.actionib.574.54
Officium habere, honor est.211.§.cùm ita.
Officium trium subire quis potest.188.81
Officij rõne subuenitur cui.in ver. Subuenitur.
Officium indiuiduum.1551.§.nec iustè.
Officium quid..424.l.diuus.in fin.
Officiũ suum nemini debet esse damnosum.l.si seruus.§.quod verò.de fur.1175.in marg.
Ex Officio. id est, ex officina grapharij.1493.§. quoties.
¶ Olim, duo tempora significat.463
¶ Omissum ab homine supplet lex. in verbo, Supplet.
Omissa quando comprehensa intelligantur in stipulationem in verba, Doli.
Omittere, id est repudiare.170.47
Omnis, dictio vniuersalis.1496.in margi.
Omnes, id est, singuli.1197.75
Omnes quod publicè interest, defendere possuat.l.iiij.de ope.no.nun.10.in text.
Omnimodò.958.18
Omnimodò dictio. quid importet.116.in marg.
¶ Onus vbi est, ibi & commodum esse debet. col.995.64
Onerare.1452.§.rursus.
¶ Operæ non possunt deberi, nisi iure patronatus.952.60
Operæ pars. 851.2
Operas an & quas debet marito vxor. in verbo, Vxor.
Opem aut consiliũ nemo aliis præstare potest, qui ipse furti faciendi consiliũ capere nó potest.l fullo.ff. de fur.1187.§.nemo.
Operam dare in perpetuum, quis non potest. l. prætor. de vaca.mu.1591
Opinari non sufficit, nisi &c.l.j.pro dona.461
Opinio fatua non tenenda.1462.in marg.
Opem ferre.1166.§.opem.
Optio.1596.in text.
Optio à testatore, & à lege, differunt.289.lege, si optio.
Optiones, quid.1424.in text.
Opus facere promittens ex causa per alium faciet.1615.in marg.
Opus nouũ facere quid.§.opus.l.j. de noui operis nuntiatione.6.in text.
Opus quando dicitur inchoatum.12.58
In Opere ipso.13.§.si quis.
Operis effectus in partes diuidi non potest.l.in executione.§. secundo.de verb.oblig.874
Operum curatores.1547.§.sed & si.
¶ Oratores.1353.in marg.
Orcinus.239.in marg.
Ordinare quid est.1570.l.honores.
Ordinarius delegati sententiam exequi potest, non contrà.474.15
Ordinarium subsidium. si datur, cessat extraordinarium.in verbo, Extraordinarium.
Ordo non curatur.1013
Ordo scripturæ seruandus.in verbo, Scripturæ.
Origo materna, an censeatur.1546.§.qui ex.
Orfundus.1431.1
¶ Ospriona.1584.in marg.
Ossuarium.1251.86

P

PActum, quid.l.pactum.de pollicita. 1613.in text.
Pactum legis cõmissorię, quid.449. 74.cum text.
Pactũ nudũ est contractus innominatus.785.i mar.
Pacti appellatione non venit contractus nominatus.785.in marg.
Nullo Pacto, id est, nulla ratione.567.51
Palmarium.1620.87
Panniculariæ.1423.l.diuus.§.panniculariæ.
Pannum nigrum fugare pecus. l. in furti. ad finem.de furtis.1166
Par caponum.in verbo, Promittere.
Παραστάτικω, id est, fusius & cum extentione. 51.§. hæc verba.
Pari in causa turpitudinis, potior est conditio possidentis.in verbo, Possidentis.
Parcit nemini, nec sibi parcit.l. fina.§. videri. de bo.eo. qui ante sent.1427
Parcitur damnato ad mortem, si est vtilis reipubli.1417.in marg.
Parcitur offerenti se sponte.1527.2
Parcitur sponte confitenti.in verbo, Sponte.
Parentes iusti.1516
Parentes quatenus dicuntur.487.63
Parentũ filiorũque seruitus ad dolorẽ nostrũ porrigitur.l quoniam. de libera.caus.303
Parentis interest filium non seruire.l.j de liber. cauf 303
Parentum affectioni parcitur.l.iiij.in fi.de re mi lita.1526
Partis ad totum debet esse proportio.253.83
Partis appellatione, an dimidia contineatur.78. in marg.
Partem debiti, an actor petere potest.in verbo, Actor.
Partes singulæ fundi non possidentur, sed vniuersitas.in verbo, Fundus.
Partes si sunt concordes, iudex debet sequi earum voluntatem.in verbo, Concordes.
Partum abigere.in verbo, Abigere.
Partu vno quinos edi, nõ septenos, posse Aristoteles author est l.si pater.de sol.1209.in text.
Partus rei furtiuæ pars non est.l.si aliena.§. Scæuola.de vsucap.421
Pater & filius parificantur.846.35
Pater & filius vna persona censentur.732.64
Pater exhæredando filiũ mala mẽte videtur reuocare donationẽ aliàs ei factã.463.in marg.
Pater iniuriã filij remittere potest.1243.in marg.
Pater tenetur dotare filiam.808.in marg.
Pater vilis, filij honesti contumeliam ad suam vilitatem metiri non debet.l.sed si vnius.§. filiofa.de iniur.1240
Patris iniquitate filios retinet mater. in verbo, Mater.
Patris, qui nascuntur, non matris, familiam sequuntur.l.familię de verb.sig. 1675
Patris voluntate donare potest filius.l.ij.in principe de donationi.140
Patri agenti actione iniuriarum pro iniuria filio illata, quæ actio competat.1130.75
In Patria sua honores petere quem posse.l.eos qui.de decu.1571.in tex.
Patris delictum filio non nocet. 1282
Patris iussus non semper excusat.1425.19
Patri cur liceat adulterum occidere, non marito.l.nec in ea.de adul 1315.in tex.
Patriæ potestatis iure matrimonia concordia turbari non debent.l.j.in fi.de libe. exhi.709
Patriam potestatem acerbè exercere pater non debet.l.j.in fi.de libe.exhib.ibid.
Patria potestas in pietate esse debet, nõ in atrocitate.l.diuus.ad leg Pomp. de patricid.1342
Patrimoniale munus.1574.in tex.§. illud.
Patrimonij appellatione, quid cõtinetur.1100. in margine.
Patientia pro traditione.815.66. glo. in §. j. l. ij. de verbo.obli.
Patronus.i.aduocatus.1320. in tex. vide in verbo, Aduocatus.
Pauliana actio, quæ.vnde.553.16
Pauli præceptor Iabolenus l. v. de manu. vindict.188
Pauperior qui non fit, locupletatur.l.in pupillo. de solutio.1637.in tex.
Pauper dominus.1290 in tex.
Pauperi quàm diuiti magis subuenitur. col. 1267.lin.5
Paupertas prodest. in verbo, Debitum.
Paupertas. quibus prodest.208.in mar.
¶ Peccata nocentium nota esse oportet.l. eum qui.in prin.de iniur.1242.in tex.
Peccatum est quod ex fide non est.1218.24
Pecunia præsenti vendi debent pignora. in verbo, Pignora.
Pecunię nõ numeratę exceptio opponitur &c. in verbo, Exceptio.
Pecunia lui libertas non prodest.l. statuliberũ. de statulibe.269
Pecunia ob sententiam in senatum dicendam non accipienda.l.antepe.ad l.Iul.repe.1761
Pecunia olim in ædes sacra consignabatur. iiij. in prin.de sta.lib.265
Pecunia turpiter accepta, iustius penes eum est, qui deceptus est, quàm qui decepit. in verbo, Turpiter.
Peculium castrense.1535.in tex.
Pecus appellere.612.§.si quis.
Pedanei iudices.1420.§.iudices.
¶ Peltones.1596.in tex.
¶ Pœna commissi.i.delicti quod quis commisit non soluendo vectigal in tempore.l. Imperatores.de publi.& vecti.128.85
Pœna imposita sine determinatione temporis intelligitur vsque ad decem annos.1412. in margine.
Pœna magna pro re modica.1366.77
Pœna non limitata in iure imponitur officio iudicis.1262.in mar.
Pœna pecuniaria si applicatur fisco, dicitur criminalis.1252.in mar.
Pœna post mortem durat.1434.l.si quis.
Pœnæ diffinitio.1398.65
Pœnæ electionem morituro iudex dare nõ potest.1402.in marg.
Pœnæ stipulationem committi.773.80
Pœnam cumulare.1400.in tex.
Pœnam & præmiũ ex eodẽ facto nõ consequitur quis.glo.in l.pe.de inter. & rele. 1432. 35
Pœnam ne minuant delicta concurrentia. in verbo, Delicta.
Pœnam non meretur legitimè factum.col. 82. lin.87
Damnato ad mortem parcitur, si est bonus artifex, & vtilis reip.1417.in marg.
Pœnam promittens, nisi soluat, si moritur ante solutionem, an hæres eius teneatur ad pœnam.963.69
ad Pœnam seruus redimi potest.l. interdum.§. j. de publi.& vectigalib.135. in tex.
Pœnalis actio, an vna aliam tollat.1732.55
Pœnales actiones, sunt annales, prætoriæ perpetuæ.in verbo, Actiones prætoriæ.
Pœna grauior alieno admisso non luenda. in verbo, Alieno.
Pœna immunitatem non tribuit.l. relegatorũ. de inter.& rele.1432.in marg.
Pœnas leuiores leuitate, grauiores temperamẽto irrogare debet iudex.l. respiciendum.§. planè.de pœnis.1407
Pœna nõ ex iudicis voluntate, sed legis authoritate pendet.l.j.§.ij.ad senatusc̃. Turp. 1374
Pœna præteriti facti præstãda.in ver. Præteriti.
Pœna subleuanda est eius, qui diu sordidatus fuit.l.si diutino.de pœ.1412
Pœna vitatur, si ante sententiam soluatur.127. in marg.
ad Pœnam non trahitur lubricum linguæ. in verbo, Lubricum.
in Pœnam non succedit hæres.in verbo, Hęres.
Pœnis legibus comprehensis contenti esse debemus.l.si ita.de verb.oblig.382
Pendere quid est.795.10
Pendens in pendenti, id est, incertum.943.78

Universidad de Deusto
Biblioteca

alias,in pendenti,id est,sub conditione.l.nō quemadmodum. supra de iudi.
Pœnes dictio, qualiter sumitur.587.in marg.
Pœnitere nō cessione solenniter facta. colum. 511.quem pœnitet.
Pœnitere quandoque licet.581.4
Pœnitentia sua nemo nocens à peccato esse desist. in verbo, Peccatum.
Pœnitere, an & quando liceat. 1178.40
Pœnitere quindoque nō prodest, 264.in mar.
Peragere appellationem.1467.6
Peragere reum.1259.in tex.& 1382.l.in senatusc on.& 1276. in mar.
Peragere reum. in verbo, Reum.
Per se quod quis non habet, nec per alium. in verbo, Habere.
Percipere. Intellectu magis Percipi quædam possunt,quàm elocutione exprimi.l.ratum. de solu.1015
Percuti se primò expectare nemo tenetur. in verbo, Expectare.
Perdere. Necessaria ad acquirendum, sunt necessaria ad Perdendum.l.quema dmodum. de acq. pos. 83. in summa.
Perduellionis crimen.157.§.perfectè.& 1199.27
Perduellionis crimen contra quos cōmittitur. 1684.7
Peremptorium.l.contumacia.§.j.de re iud.500
Perenne. 605.5
Perenne flumen.605.§.item.
Perficere i teficere. 672.1
Perfunctorie.675.in marg.
Periculum agnoscere.1551.§.talis.
Periculū instas variè dicitur. l. mortis. & le. iij. & seq.de mort.cau.don.160
Periculum multiplex. 16.53
Periculum interitus spectat ad debitorem mo rosum.l.nemo.§.j.de ver.obli. 863
Periculum si allatura sit dilatio,cessant iuris sta tuta. in verbo, Dilatio.
Periculo eius mihi est, qui nō habet quod red dat.l.itaque. de fur.1119
Perire volens non auditur. 1440.in mar.
Peritus debet esse melioris conditionis, quàm stultus. in verbo, Stultus.
Permittitur ratione studij, quod aliàs non. in verbo, Studij.
Permissum est,quod non prohibetur. 1559.10
Permittere.i.statuere.2.78
Permittens ætas,id est, nubilis.l.iij. de priuilegio credit.533
Perpensum debet esse iudicium.l. respiciendū. in prin.de pœnis.147
Perpetuus.i. naturalis.610.§. is autem.
Perpetuus.i. nō ad modicum tempus. 1194.73
Perpetuò.i. vsque ad triginta annos. 27.36
Perpetuum,i.sine fine.707.75
Perpetuum interdictum.599. in tex, vide in verbo, Interdictum.
Perpetuo competit. 623.in tex.
Perscribere.1571.in marg.
Perscriptio. ibidem
Persona.1457.§.si pro eo.
Persona iniuriam facientis, facit crescere contumeliam. in verbo, Contumelia.
Persona sæpe mutatur in iure. 614.40
Personæ cōditio inspicienda. in verb.Cōditio.
Persona sæpe mutatur. 730.70
Causæ magis, quàm personæ beneficium datur.l.tempus. de re iudi.490
Personis data immunitas, cū personis extinguitur, rebus nunquàm.l.ij.de cens.1620
Personalis actio quandoque rei successorem sequitur.580.79
Personalis actio quare sic dicta.in verbo, Actio personalis.
Personalis dispositio cū persona extinguitur. 489.in marg.
Personale munus.1574.§.illud.
Personalia beneficia ad detentores trāsēūt. 50. 33
Pertinere verbum, latè pater.787
Peruenire.536.69
Pestem cient & ruinam immundæ cloacæ. l. j. ad prin.de cloa.659
Pestē generāt cloacæ immūdæ. in ver. Cloacæ.
Peto, id est,volo.252.87
Petuntur honestè, quę honestè accipiuntur. in verbo, Accipiuntur.
Petitor, id est, creditor. 1077.70
Petitio, id est,repetitio.1060.31
¶Philanthrophia.l.j.de proxe.1624.27
Philanthrophiæ nomine accipere.1624. in margine.
Philosophia non est religiosa.l.j.§.an & philosophi.de variis & extraordi cogn.1619
Philosophi opera non debet esse mercenaria. in verbo, Philosophia.
Philosophantes verè pecuniā cōtēnut.l. in honoribus.de vaca.mu.1589.§. philosophis.
¶Piarda.607.1
Pietas dup.ex 706.56
Pietas genuina.706.§.si cum.
Pigmentarius.1337.63
Pignus accipiens creditor insolidum vē capere p̄ toto debito.in verbo,Creditor accipies.
Pignus dando non liberatur quis, li tenetur satisdare. in verbo, Satisdare.
Pignus possidet creditor. 403.4
Pignus prætorium & conuentionale.528 79.& 638.64
Pignoris cām p̄uenit fiscus.l.si is qui de iure fis.
Pignoris distrahendi quæstio summaria est.l.à duo.§.si super.de re iud.483
Pignora addici creditori.483.20
Pignus suæ rei nemo contrahit.l.non solùm.§. si rem.de vsuca.437. in tex.
Pignora præsenti pecunia distrahi debent.l.à duo.§.si emptor. de re iudi.485
Pigtis & negligentibus iura non subueniunt. in verbo, Expensum.
Pinguare agrum.680.in marg.
Piscatio diuturna in publico flumine non præscribitur.l.pscriptio. de vsuca.444. in tex.
Piscatus longo tpe in publico flumine alium p̄ hibere non potest.l. præscriptio. de vsucapionib.444
¶Planum. De plano, id est, iudice nō sedente pro tribunali.1306.2
de Plano discutere.l.leuia.de accu.1280.in tex.
de Plano & pro tribunali, differunt.1375.§.abolitio.
à Plano vergere ad aquam.§.secundum.608.in text.
Plenus annus.l.ad rempublicam.§.annus.1579
Pluralis loquutio duorū numero contenta.1680. in marg.
Plures furantes quandoque pro vnico furto, quandoque pro pluribus tenetur.in verbo, Familia.
Plures nō facilè cōsentiūt.l.j.§.fi & acq.pos.373
Plurium ex facto agitur cōtra dominum. l.iij. §.fi.de publi.126.in summa.
Plures res simul subtractæ vnum faciunt furtū. in verbo, Furtum.
Plus est quod in re est, quā quod in existimatione.l.si pater.§.j.de manum.vindi.188.in tex.
Plus iuris nemo transferre,&c.1.6. in marg.l., nō est.de acquiren.re.do.
Pluribus exceptionibus etiam diuersis vti licet. l.nemo,de excep.78
¶Poculum abortionis, vel amatorium dans, qualiter puniturin verbo, Abortionis.
Pollicitatio,quid.l.iij.de pollici.1611.in tex.
Pomponius inter consulatus anno ætatis xxiij. discere volebat.l.apud Iul. de fideicō.lib.225
Pons fieri non debet supra viam publicam.592. §.tractatum.
Populus liber.1502.§ liber.
Portare, & vehere,differunt. in verbo,Vehere.
Portio.602.21
Portionis appellat.media continetur.1668. in marg.
Positus.i redditus.1056.58
Possessio, quid.l.j. de acqui.pos.366.in tex.
Possessio an per generalem procurato. quæri possit.440.73
Possessio ciuilis, & naturalis, an duæ vel vna. 367. 78
Possessio corporalis.i.naturalis.596.78
Possessio,& dominium differunt.391. in tex.
Possessio & dominium idem. 1535.l. qui cœtu.
Possessio, & proprietas, an simul intentari possint. in verbo, Proprietas.
Possessio in vna parte fundi extenditur ad totū fundum.l.ij in prin.de acqui.pos.374
Possessio iusta. 395
Possessio iusta & iniusta.378. 76
Possessio naturalis retinetur solo animo. 368. in marg.
possessio precaria non est vitiosa. 387. 87
possessio præsens inspicitur. 544. 75
possessio rei mobilis abiecta.l.si rem. de acqui. pos.409.81
possessio transfertur ex contractu inutili.l.§.si vir.in fum.de acqui. pos.369
possessio vacua. 419.§.item si.
Possessio vitiosa, an possit adiungi non vitiosæ. 769.3
possessionis causam mutare sibi nemo potest. l. iij.§.illud.de acq.pos. 380
possessionis & vsucap. causa separata. l.ij § separata. pro emptore. 448. in tex.
possessionis verbum simpliciter, quid importet.576.64
possessionis interemptio,an & quando auferat vtilitatem.citu. 4 6.in marg.
possessionis traditio non probatur per instrumentum.l. prædia.in fum.de acq.pos. 410
possessioni naturali quod deest,supplet animꝰ. l.iij §.Neratius.de acq possess 376 in tex.
Possessionem amittens,qui prius habebat titulū, si recuperet eam, seruit ei prior titulus, 425. in marg.
possessionem an perdat conducens rem propriam.397.85
in Possessionem missus an faciat fructus suos, in verbo,Missus. & 519.in mar. & tex.
possessionē domino querit procurator habens mandatum.406.in summa.
possessionem non impedit nominis error, sed corporis.l.si me.de acquiren.possess. 402.in summa.
possessionem quando perdit ignorans. 397. 66
in Possessionem quot modis inducatur quis à prætore. 421.44
possessionem rei mobilis amittit ignorans, nisi in homine.in l.si rem.cum glo.de acquiren. poss. 409
possessio non tollitur ignoranti.l.qua muis saltus. de acq.pos.409.in tex.
possessio nulla quæritur, vel perditur sine animo & corpore.l.quemadmodum.de acqui. possess. 383
possessio retinetur per colonum à domino electo. in verbo, Dominus.
possessio vitiosa non releuat quem à probatione. 305
possessionis causam mutare nemo potest.l. nō solum.§.quod vulgo. de vsuca.id est, qualitatem & titulum. 435. in summa.
possessionis damnum memoriæ infirmitas non affert.l.peregre. ad prin. de acq. pos.407
in Possessione esse,& possidere,differunt.l.si quis de acqui.pos.384.in tex.
fine Possessione dominium quandoque quæritur.359.72
possessione retēta dominium animo perdi nō potest.l. si quis vi. §.idem.de acqui.pos.390
possessor verus, an fiat quis primo decreto, in verbo, Decreto.

Possideat ne mulier.169.in marg.
Possideat ne seruum fugitiuum dominus. in verbo, Fugitiuus.
Possidet quis tripliciter.618.4
Potior est,qui tenet, quàm qui persequitur. in verbo,Potior.
Possidere an possint duo insolidum. 636.4
Possidere an possint duo simul, & semel naturaliter & ciuiliter.383
Possidere ciuiliter multis modis quis potest. 618.4
Possidere clam.l.clam.de acqui.pos.381.81
Possidere eandem rem,an plures insolidū possint.515.18
Possidere & in possessione esse differūt.l. si qs. de acqui.pos.384.in tex.
Possidere naturaliter credens tantum possessionem naturalem retinet solo animo. 378. in marg.
Possidere non desinit furiosus.l.si is.397
Possidere non dicitur, sed custodire missus in possessionem ter.causa.in verbo,Custodit.
Possidere præsumitur, qui possedit.735
Possidetur vniuersitas fundi,non singulæ partes.in verbo, Fundus.
Paria sunt, non posse reperiri,& non posse possideri.530.§.si propter.
Possideri non potest pars incerta. in verbo,Incerta.
Possideri non dicitur vsusfruc.sed teneri.in verbo, Tenetur.
Possidendo capere dominium quis nō potest. in verbo,Dominium.
contra non Possidentem sententia lata,si postea possideat, datur executioni contra eum. in verbo,Sententia.
Possidentis conditio nō semper melior.336.77
Possidere eandem rem insolidum plures nequeunt.l.iij.§.ex contrario. de acquir.poss. 376
Possidere in certam partem nemo potest. l. si fur.§.incertam.de vsucap.434
Possidet iustè,qui authore prore possidet.l. iustè. de acqui.pos.384
Possidere melius,quàm in personam experiri.l. j.§.j.de superfi.641.in tex.
Possidere non intelligitur possessus.l.homo liber.§.quicquid.de acqui.rerum do.359
Possidentis conditio potior in pari causa turpitudinis.l.si procurator. de dolo excep.775
Possidet vir,non vxor.387.78
Posse cēsetur,qui dolo fecit,quo minus posset. §.cùm quid.l.semper.quod vi aut clam.688
Posse dicimur,quod honestè possumus.1661.in margine.
Posse quandoque, id est, debere.36.80
Posse,id est, debere,& contrà.47.69
in verbum Posse, multa verba resoluuntur. 1150
Possum per alium quod non per me: item per me, quod non per alium: item & per me, quod & per alium.l.fœminæ.1691
Possum. Quod per me non possum,nec per alium.160.11
Potest, qui per alium potest.917.78
Potentiam important quandoque verba, non actū, vt nocebit,id est,nocere poterit.650.20
Potentiam notant verba legis, non actum. in verbo, Legis.
Potestas,id est officium.584.82
Potestatem sui facere, quid.l.ij. quibus ex caus. in possessionem.513
Potestatiua conditio, & puritas,idem.325.5.vide in verbo, Conditio.
Potestas. Priuilegium concessum per non habentem potestatem,confirmatur ex iure superueniente.295. in marg.
Posthumus rumpit testamentum.254.in marg.
Postliminium,quid.1513 l. postliminium.
Postliminio caret turpiter amissum.l.ij.in fi.de capti.& postli.reuers.1500
Postulare,id est,accusare.1 14.49.& 1329.50
Postulat quandoq; mulier.in verbo,Mulier.
Postulare est pro tribunali petere.l. dies.§. hoc autem de dam.infec.536.in summa.
Postulare prohibitus apud superiorem, potest postulare apud inferiorem iudicem.1405
Postulatus.i.accusatus.1427.4. & 1324.68
Potior est qui tenet,quàm qui persequitur.l. si seruum.§ sequitur.de verbo.oblig.879
¶Pragmatici.1405.in marg.
Precaria possessio non est vitiosa.387.87
Precarium & commodatum,differunt.694.70. & 698.§.eum quoque.
Precarij tempus in voluntate concedentis est. 698.72
Præcedentis vitæ actus considerandus. in verbo, Vitæ.
Præceptor debet esse, & eloquens, & diligens. in l.Attilius.de dona.154
Præceptor malignè instruens,in dolo est.arg.l. rectissimè.in fi.de lib.cau.109
Præceptoris officium est suæ eloquentia, & diligentia discipulos meliores reddere.l. Attilius.de donatio.154
Præceptoris officium remunerandum.l. Attilius.de dona.154
Præceptores iuris.l.pater fam.§.me illud.de pricredi.5.6
Præfecti.599.in tex.
Præferendi digniores.in verbo,Dignior.
Præferendi sunt, qui magis idoneè agunt.l. in reficiendo. de dam.infect.89
Præiudicare. Res inter alios iudicata alijs non præiudicat.in verbo, Acta.
Præiudicium, id est, actiones præiudiciales. 802.66
Prælato non obediens, qua pœna punitur. 1522.20
Præmia possunt capi in causam iudicati.l. commodis.de re iudi.495.in tex.
Præpositus belli capitaneus.l.omne.1528.65
Prærogatiua.l.statuliber.1384
Præscribere.925.in marg.
Præscribere,id est,excipere.l.iij.de appel.1436
Præscribere, quando significat excipere. 1300. in marg.
Præscriptio,id est,exceptio.719.18
Præscriptio an & quando possit in fiscum per priuatum seu priuilegium obiici.751 85
Præscriptio in principali trahitur ad accessoria. 455.in marg.quando illa inerant principali ab initio.
Præscriptio non currit sine bo. fi.etiam de iure ciui. hodie.654.in marg.
Præscriptionis exceptione tutus si soluit,potest repetere.1132.in marg.
in Præscriptione triginta vel quadraginta annorum requiritur completum tempus de momento ad momentum.754.in marg.
Præsens contra absentem quandoque restituitur.1032.49
Præsens non extenditur ad futurum l.si stipulatus fuerim.de verb.oblig 865
Præsens possessio inspicitur.i verbo, Possessio.
Præsenti die,id est, purè.§.quod si.1.17
Præsenti non nocet absens.l.j.de fide. liber. 215
Præsenti pecunia vendi pignora debent.in verbo, Pignora.
in re Præsenti.11.12.in tex.
præsentia personæ facit valere stipulationem.l. si procuratori.de verb.oblig.866
præsidium quid.1527.50
præstatio.818.46
præstitutus 1381.21
præsumitur quis,malus, bonus, diues, pauper. dicuntur ex præterito ad præsens.in verbo, Semel.
præsumitur voluisse scribere,quod scriptum in uenitur,in verbo, Scriptum.
præsumptio in reum, onus probandi transfert. 24.11
præsumptio trahitur de præterito ad præsens. 1282.11
præsumptione sola quis non grauatur.1400.82
præsumptio transfert onus probandi in reum. 24.11
Præteriti facti pœna præstanda.l.si.de li.ho.exhiben.708
Præteritus dolus quando dicitur.in verbo, Dolus præteritus.
præterita,id est,perfecta.4.46
Præteritum trahitur ad præsens.in verbo, Præsumptio.
Præteritum participij verificatur de præsenti. 1215.in marg.
Præteritum tempus pro futuro sæpè ponitur. 118.79
præteritum pro futuro.167.7
Prætextati qui dicuntur.711.15
Prætextata fœmina.711.4
Pretium grani non est statuendum.l. fi. ad leg. Iul.de annona.1364
pretium loco rei succedit.557. l.qui à debitore. quæ in fraud.credi. &1464
pretium rei aliud,aliud possessionis. 630
pretiosior.§.non omnis.1525
prætoris auxilium cum alio competit.48.75
prætoria actio,& interdictū,conueniunt.571.81
prætoria dici potest actio ciuilis.367.84
prætoriæ & iudiciales stipulationes.823.1
pretorium pignus,& conuentionale,differunt. 528.79
prætorium pignus. in verbo,Pignus.
prætuaricari.in verbo,Calumniari.
prætuaricator.l.j.de prætuari.1259. in tex.
primæ calendæ intelliguntur, si non expriman tur.in verbo,Calendis.
primum decretum quandoque facit possessorem.34.in marg.
primus sententiam dicit, qui plures liberos habet.l.spurij.in fi.de decur.1570
principis proprium est fiscus. in verbo,Fiscus.
principis à voluntate quæ pendent, censentur impossibilia.216.in marg.
à Principe non debet impetrari quod iure cōmuni conceditur.l.Imperatores. de priuilegredito.538
princeps & senatus æquipollent in concedendo.607.76
principalis præscriptio trahitur ad accessoria. 455.in marg.quod verum, quando illa inerant principali ab initio.
principale præiudicat accessorio.
principium inspicitur quādo finis habet necessariam consequentiam ad principium.l.dāni.§.Sabini.in summa.de dam.infect.67
principia in castris.1530.78
priuatio presupponit habitum l.decem.de ver. oblig.893
priuatus administrator quandoque maiorem habet potestatem quàm publicus.§. planè. l.iij.quod vi aut clam.673
priuatorum pactio iuri publico non derogat.l. j.§.inde.de no.ope.nuntia.5.in tex.
priuatus hypothecam habens an fisco præferatur.1486.in marg.
priuata vtilitas publicæ ne præiudicet.l.si autem.§.fi.de aqua plu.arcen.113
priuilegium concessum alicui per non habentem potestatem confirmatur per ius superueniens.296.in marg.
mentiens in eo quod est causa Priuilegij perdit priuilegium.in verbo,Mentiens.
priuilegium concessum ciuitati, an habeat locum in castro,vel villa.58.in marg.
priuilegium & consuetudo æquiparantur.660. in marg.
priuilegium pro defuncto impetratum non valet.1728.60

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula Materiarum Digesti Noui.

Priuilegiatus an præferatur nõ priuilegiato solueudo & repetendo: & quid si vterq; sit priuilegiatus.539.40
priuilegiatus citatus non tenetur comparere. 500.in marg.
priuilegiatus non præfertur priuato habẽti hypothecam.l. Antiochensium.de pri.cred.541
probatur animus ex his,quæ quis ante dixerit. in verbo, Animus.
probandi onus in reum transfert præsumptio. 341.11.& in verbo, Præsumptio.
probatio. Possessio vitiosa non releuat quem à probatione. 305.63.
probationum initium non debet ex domo rei sumi.l.de minore.§.j.de quæstio. 1394
probatio non facit, vbi sententia non facit ius. 1264.in marg.
probationi reum admouere.1386.77
procurator, id est, castaldio seruus. 1495. 66.
procurator,id est, nuntius.696.66
procurator, id est,procurans negotia extra ius. 190.23
procuratus, id est, procurans sine mandato. 119.84
procurator absens quando potest edere actiones.69.in marg.
procurator ad promittendum potest pœnam apponere in promittendo. 772.in marg.
procurator an & quãdo debet iurare de calumnia in personam domini.50. in mar.
procurator constitui potest ad articulum probationum tantum.190. in margine.
procurator dicitur aduocatus.1475. 62.vide in verbo, Aduocatus.
procurator falsus, si est admissus in iudicio cũ cautione de rato, non potest amplius repelli,& per illam fit legitimus.87.in marg.
procurator habens mandatum quærit domino possessionem. 406.74
procurator legis est vsufructuarius. 648. in margine.
procurator post litis contesta. est dominus litis.l.iiij. in fi.de appel. 1439
procurator potest esse impubes ad negotia. l.j. §.pupilius.de acqui.poss.30.in summa.
procurator potest substituere procuratorẽ ad appellandum.1438.in marg.
procurator quando admittitur in crimine publico.1270.in marg.
procurator. Iudicium cum falso procuratore nullum. in verbo, Indicium.
procurator rem domini vendens,non habet fidem de pretio. in verbo, Ecclesia.
procuratoris error non semper nocet. 402. 44
procuratores diu absentiam causæ non debẽt continuare.in verbo, Dilatio dabitur.
prodesse. Ignorantia vnius alteri non prodest. l.non solùm.de libe.cau.§.si cum.311
prodesse vicino cogitur nemo, sed non nocere. l.ij.§. item Varus.de aqua plu. arcen.103
prodesse sibi quisque potest, dum alij non noceat.l.j.§. Idem. de aqua pluuia arcenda. 98. in tex.
prodigo datur curator, etiam nemine petente. in verbo, Curator.
professio.1389.42.& 1491.§.quia.in tex.
professio censualis.1590.l. eos.
professiones.l.iiij.§.quæ post.in fi. de censibus. 1627
profiteri. 137.§. demus.in tex.
profiteri,id est,proferre.1336.48
prohibere posse, variè sumitur.432
prohibere verbum,latè patet. 4.19.
prohibitus est,qui fecit ne prohiberetur.672.in margine.
prohibitus postulare apud superiorẽ, potest postulare apud inferiorem iudicem. in verbo, Postulare.
prohibitum quod non est permittitur.1579.10
prohibitum vna via,prohibetur & alia.l.si quis integris.§.j.in sum,qui & à qui.ma.291
proiectum.637.1765
proiiciens aliquid an & quando habet pro derelictõ.338.in margine.
proludere,quid.1442.l. prolusorio.
promissio ex causa lucrativa, an & quando valeat. 882.75
promissor & expromissor: ille principalis reus: hic fideiussor dicitur. 823. 86.& 87
promissor in stipula. quæ continet factum, ad duo tenetur. 1024. 8
promittere.Peto par caponum,quia maiores ꝓmiserunt. in verbo, Caponum.
promittitur inutiliter alienũ factum.in verbo, Factum.
promittere bis idem, semel tantùm tenetur. in verbo, Bis idem.
promittere de se quenque oportet. l. inter stipulãde verbo. oblig. 869.
promptus. In promptu est dicere.1504.§.si mortuo.
pronuntiare. Constare oportet prius de crimine,quàm pronuntiare.l.eius quide iure fisc. 1487
prope est.1378.& 1527.§.reus.
Prophetizat Vlpianus,2.70
proponere. 1535.82
Propria causa, quæ dicitur. 1455. §. in propria.
propriam causam defendit,qui sua interesse dicit.l.ij.in fi. quando appel. sit.1457
proprietas,id est, qualitas. 786.16
proprietas & possessio an simul intentari possint. 633.5
Proreta,232.in margine.
Prorogatio termini quid operetur.889.in margine.
prosit ne,an noceat ignorantia vel scientia. 333. 44
prospicere qui debuit si non prospexit,tenetur. l.qui bona.§.cum inter.de damno infec. 47. in tex.
protectum.1389.17.& 65.& 701. 25
protestatio appellationi æquipollet. 1703. in mar.
prouinciales olim non erant domini.glo.ij.l.iij. de ope.no.nun.9. 50
proxeneta quando tenetur ad restitutionem vsurapio.1342. in marg.
proxeneticum.l.iij.de proxe.1624.62
¶ Publicanus quis.l.j. §.j.de publica.& l.quãtæ.in fi.eo.tit.1252.& 133.in tex.
publicani reconducere res fiscales quandoque tenentur.l.corem.in fi.de publi.133. in tex.
publicani debent habere bonos seruos. l.iij.de publi. 126.in tex.
publica authoritas excusat l.quod principis.de acqui. pos.122.in tex.
publica functione abstineto. l.moris. §. solet.& in marg.de pœ. 1405.in tex.
publica vtilitas præfertur priuatæ. in verbo,Vtilitas.
publicæ rei interest à pluribus causam defendi.l.iiij.de ope.no.nun.10.in tex.
publicæ disciplinæ vigor postulat, vt maleficia puniãtur.l.locatio.§. quod illicitè. de publi. 130
publicum quod in publico nascitur.l.pen.in fi. de acqui.rerum domi.336.in tex.
publico iuri nõ derogat priuatorum pactio.in verbo, Priuatorum.
publica via.Pons non debet fieri supra viam publicam. in verbo, Pons.
publica vtilitas præfertur priuatæ.16.25
publicæ disciplinæ fauor dictat, vt maleficia puniantur. in verbo, Fauor.
publicè.52.66
publicè,id est,coram vicinis.1440.53
publicus locus. in verbo, Locus.
publicum, id est,commune.357.57
publicum, id est, criminale. 1214. 65
publicum, & commune differunt.594 63
publicum crimen quando dicitur. in verbo, Crimen.
publicum flumen. in verbo, Flumen publicũ.
publico in flumine factum quid.607.in tex.
publiciana contra dominum datur. 770.83
pudicitiam ab vxore virum exigere, quam ipse non exhibet,iniquum est.l.si vxor.§. iudex. de adult.1308
pudicitiam attentari.l.attentari. de iniur.1227
puella nobilis nuptui danda. l.iij.de priuile.credito.533
pueri stuprati pœna.l.j.de extraor. crimi. 1248. in textu.
pulsare.1210.§. si cum.
pulsare,& verberare differunt.l.lex Cornelia.de iniur.§.ij.220
punitur leuius senex, quàm iuuenis. in verbo, Senex.
punitur quis, licet non appareat ad cuius iniuriam fecerit.1224.in tex.& glo.
non semper Punitur dolo delinquẽs. in verbo, Dolo.
puniri debet quis in eo, in quo deliquit.15
punitur grauius minor,quàm maior.in verbo, Conditio.
puniri ibi debet quis,vbi facinus est admissum, si graue est l.iij.in prin.de re mili.1521
pupillus affectiõe caret.l.j.§.si furiosus. de acq. pos.368.& l.j.§. hoc edicto. ne vis fiat ei.583
pupillus ex quolibet delicto tenetur præter casus l.j.ne vis fiat ei. 583.73
pupillus non censetur, qui doli est capax.l.j.§. hoc edicto.ne vis fi.ei.583
pupilli conditio quãdoque deterior est, quàm aliorum.555.§. si quid.
pupillus accipiendo vsuras sortis principalis,re liquorum non perdit priuilegium. 532
pupillus, an & quando potest obligari.906.in margine.
pupillus animo non desinit possidere.l. possessionem. de acqui. poss.398. in summa.
pupillus & infans stipulãdo sibi acquirit. 1099. in margine.
pupillus quandoque obligatur. 321.3
pupillus quandoque potest adire hæreditatem propria authoritate.14.in margine.
pupillus vel doli capax,iuramento non adstringitur.321.in margine.
pupillum etiam fidem fallere graue est. in verbo, Fidem fallere.
iniquum est eum, qui nihil cum Pupillo contraxit,expectare pubertatem.l.iij.ad prin.quib. ex caus. in posses.catur.1514
pupilli ignorantia non debet esse creditoribus captiosa.l. qui autẽ. §. si quid.quæ in fraud. credito.555
purgatur reus non criminum relatione,sed innocentia. in verbo, Reus.
purgare.664.§.purgandi.
purgare innocentiam defuncti hæres potest. 1484.l.res quæ.in tex.
purgare viam. in verbo, Viam purgare.
purgatio moræ quando datur in verbo, Morę.
purè,id est,sine conditione.244.53
purus, id est, simplex.1012. 8
purum debitum, & in diem, æquiparantur. in verbo, Debitum.
putealis aqua non ducitur. 653.§. quanquam.
¶ Pyrrhicarij.1404. & in marg.

Q

Vanti ea res erit.l.j.§. hæc verba.ne vis fiat ei.583.
Quanti res est,qualiter sumitur.650.§.quanti.
Quartana febris.l. quæsitum. de re iudic.50.in textu.
Quasi, est expressiuum veritatis. 799. 72
Quatenus,id est,quia. 802. 87.& 848.2
Quæstio quid.1236.§.quæstionem.
Quæstio repeti,an & quando potest.1395.lege repeti.
Quæstionis summa.in verbo,Summa.
Quæstioni inimicorum fides non habenda.l.j.§ præterea. de quæstioni.1389
Quæstionem referre.1372.l.eum qui.
Quæstioni fides non habenda.l.j.§. quæstioni. de quæstioni.1389
Quæstionem habiturus non debet generaliter quærere,an Titius hominem occiderit, sed quid occiderit: quia alterum suggerẽtis est magis, quàm quærentis. l. j.§. in causa. de quæstio.1389
à Quæstionibus non incipiendum,nisi præcedentibus indicijs.glo.fi.in l.iij.de appella.recipien.1458.68
¶ Qui comprehendit masculinum,& fœminum.1482.in marg.
Quia,dictio,variè sumitur.397.in marg.
Quilibet dictio,licet sit vniuersalis,tamẽ restrictiuè sumitur.7.in marg.
Quinquennium triplex.328.13
¶ Quòd,id est,sed.893.68
Quotidiana aqua, quæ.657.§.quotidiana.
Quoties.919.in marg.

R

Adices continentur arboris nomine.in verbo, arboris.
Rapere,& auferre,differunt. 1361.12
Rapere possum rem meam sine iudicis authoritate,si deest eius copia in prõptu in verbo, Auferre.
Raptor est fur manifestus.l. si vendidero.§. cũ raptor.de furtis.1184.in text.
Raptor quandoque furti non manifesti non tenetur.1170.62
Ratam habere solutionem videtur mandati agens.in verbo,Mandati.
Ratificare possum sententiam latã cum eo,qui me defendit sine mandato.732.in marg.
Ratihabere qualiter possum maleficium meo nomine gestum.in verbo,Maleficium.
Ratihabitio non semper rerotrahitur.1132.78
Ratihabitio mandato comparatur.616. in tex. & l.verò.de solu.
atio & vtilitas si est eadẽ,idem ius statuitur.l.j.§ hoc interdictum.de fonte.668
Ratio à condemnato, vt reddatur, quandoque executio sententię crimi.differtur.in verbo, Executio.
Ratio si est eadem,lex extendi debet.in verbo, Lex extenditur.
Rationem constare.1333.lege,ex causa.
Rationem ponere.1191.§.est æpissime.
Rationem reddere.244.l.si pure.
Rastara vel piarda,quid.637.1
¶ Realia vitia ad quoscunque hæredes, personalia transeunt ad hæredes.438.in marg.l.si homo.de vsucapio.
Reatus.1412.l.si diutino.
Reatus quid.1412.65
in Reatu decedere.l.si.ad legem Iuliam maiestatis.1299.in text.
in Reatu decedere.1427.38
Receptatores malefactorum qualiter puniuntur.1421.in marg.
Recidere.id est,accedere 835.8
Recuperátne, bona suscitatus à morte. in verbo, Morte.
Recuperare possum rem meam sine iudicis authoritate,si deest iudicis copia.in verbo, Auferre.
Recuperare potest quis suum manu armata, si desit iudex.1518.in marg.
Recusari quando potest iudex.306.76
Reddere. Qui non habet quod Reddat, eius periculo nihil est.l. itaque. de furtis. 1139. in princip. tex.
Reddenditi animum licet fur habeat, nõ desinit esse furtum.437.in marg.
Redemptor.1605.l.imperatores.
Redemptor quis.150
Redemptor.id est,conductor.134.80
Redhibitus.749.60
Reducere.602.85
Referre in modulos. in verbo,Moduli.
Referre in testationem.in verbo,Testatio.
Referre nomen inter nomina debitorum.1476. l.fiscus.
Referre quæstionem.1372.l.eum qui.
Reficere.650.l.iij § reficere.de itine.actuq; priuato.664.§.reficere.
Reficere aliud,aliud facere.l.iij.§.reficere. de itinere actuque priuato.650.in tex.
Reficere,& facere differunt.in verbo, Facere.
Reficere ripam,& munire.612. in princip.
Reficere volens domum potest expellere conductorem, sed debet eum postea reponere. 635.in marg.
Reficere.1367.l.qui tabulam.
Reficere.i.remouere.692.68
Reficere.id est,dissoluere.872.3
Reficere,est noui aliquid facere.l.iij.§. hoc autem.de itine.actuque priua. quandoque cõtra. vt ibi in marg.650
Refugæ,lege,aut damnum.§.inter eos. de pœnis.1403
Regionis in qua contractum est,mos attendendus.1701.in marg.
Regredi.i.remanere.1320.87
Regula Catoniana quando locum habet.166. in marg.
Regula,Dolo,facit, qui petit quod est restituturus,non habet locum,quando petit nomine alterius.992.in marg.
Regula,Dolo facit,qui petit qđ est restituturus an semper habeat locum.in verbo, Dolus.
Regulus.1501 62.in marg.
Relegatio æquiparatur suspensioni. 1429. in margine.
Religio,id est,sacramentum.1444
Religione adstrictus id est, iuramento.320. lege,licet.
Reliquari.1558.l.constitutionibus.
Reliqua.1555.in tex.l.Lucius.
Reliqua trahere.281.§.Imperator.
Reliquatio.211.82
Reliquator.1007.in marg.
Remedia duo si competant, melius est eligendum.l.iij.in sum.ne vis fiat ei.584
Remissio duobus modis fit.678.67
Remissio est donatio.in verbo, Insinuare.
Remissius nil, aut durius agendum. in verbo, Durius.
Remissum quod est,restitui non potest.in verbo, Restitui.
Remittitur nuntiatio quando spernitur, & ea non obstante ædificatur.18.1
Remittere.i.mandare.l. pater. de ma. vin. aliàs ibi legitur permittere.193.1
Remota appellatio.l.j.§.fin.à qui.appel.non li. 1450
Remotus ab officio non potest amplius ad illud assumi.211.in marg.
Renuntiator cõsiliorum.1450.l si quis.in prin.
Repetatur ne errore solutum.in verbo,Errore.
Repetere potest qui soluit,si tutus erat except. præscript.1132.in marg.
Repetens quod sibi deberi putat,non per iudicem vim facit.in verbo,Vis est.
Repetita die.l.si finita.§.itẽ videamus. de dam. infecto. id est ad tempus præteritum relata cautione,quasi per antidata. vide Budæum in l.Iulianus.§.quantum.suprà,ad exhibendum.
Repetitionem indebiti soluit impedit obligatio naturalis.978.in marg.
Repeti non intelligitur,quod repetitum vitiaret.l.Lucius.de fideic.liber.223.in sum.
Repeti potest,quod non vitiat, in verbo,Repetitum.
Repetitum non intelligitur, quod vitiat.l. Lucius.in sum.de fideicom.liber.223
Replicatio.722. in tex.
Replicatio quid.l.exceptio.de exceptio.ibid.
Reponere.i.replantare.1200.25
Reponere.i.restituere.103.74
Reponere & tollere.600.§.restituas.
Repræsentare reum qui tenetur, non tenetur pœna mortis.1291.in marg.
Repræsentari, & repræsentare cognitionem. 710.79
Reprobari non potest semel approbatum. in verbo, Approbatum.
Reputare.i.computare.1037.79
Res.i.instantia.775.82
Res & actio.489.33
Res in bonis nostris,quæ esse dicitur.l. rẽ. 358.2
Res strictè dicitur, quæ est in dominio nostro. 63.in marg.
Res variè dicitur.358.4
Res inter alios acta quandoq; alijs nocet, quãdoque non.316.in marg.
Res inter alios acta, an alijs noceat.504.in tex. l.sæpe.de re iudi.
Res inter alios iudicata,alijs non obest.l.Modestinus.de excep.718.in tex.
Rei morte iudicium soluitur.l.in senatusconsul. §.si propter.ad Senatusconsul.Turpil.1382
Reipubli.interest à multis defendi.l.iiij.de ope. noui nuntia.10.in tex.
Reipub.solui tributa.in verbo,Tributa.
Rei sacræ alienatio quandoque permittitur. 1722.75
in Re,& pro re.578.63
Respub. propriè Romana 1674.in mar.
Residui q tenetur.l.iiij.ad leg.Iul. pecu.1361.76
Restituitur præsens quandoque contra absentem.132.49
Restituere.534.l.si ventri.in princip.
Restituere, id est, cognoscere. de restituendo. 509.85
Restituere,id est, destruere.4.75.& 110.82.& in priorẽ statum ponere.669.76. Imò verius, est,*remettre en son premier estat & deu*, vt vulgò dicitur,vt 30.82.& 600.in text.1092.55. in margine.
Restituere ædificia.i.reficere.l.j. de cæs.bo.510
Restituere largè, quid.633.16
Restituere natalibus.in verbo,Natalibus.
Restituere verbum, dandi significationem habet.527.81
Restitui non potest,quod remissum est.627.73
Restitutio.i.destructio.689.22.& 821.75
Restitutorium interdictum.652.in tex.
Resuscitatus à morte, an recuperet bona. in verbo, Morte.
Retinet qui non concedit.388.62
Retro.i.econtrariò.405.76
Reuelari debent malefactores.1421. in mar.
Reuerentia,& iusta ignorantia,doli exceptionem tollunt.704.82
Reuerentia episcopi,& metus æquiparantur. 781.7
Reuerentia nimia,& metus æquiparantur.781. in marg.
Reuersuris.i.remansuris.1321.3
Reuocare ad animum an oporteat iniuriam.in verbo,Iniuriam.
Reuocatur interloquutoria non diffinitiua. in verbo, Interloquutoria.& in verb.Sententia.
Reus.i.accusatus.1271.69.& 1286.l.senatus.
non relatione criminum, sed innocentia Reus purgatur.l.v.de pub.iudi.1272.in tex.
præsumptio transfert onus probandi in Reum. in verbo, Præsumptio.
pro Reo est diei adiectio. in verbo, Diei.
Reus vnde.923.48
Reus an possit donare post sententiam intra decem dies.147.in marg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reus donare potest ante sententiam.l.post cõtractum.de don.1.147.in tex.
Reus promittendi.l.j.de duo.reis.923.in tex.
Reus quandoque actorem sequitur.923
Reus quando debet ineaceerari.1216.10
Reus stipulandi.l.j de duo.re.923. in tex.
Rei duo promittendi videntur fideiubere, si sunt socij.929.42
Rei nomen aboleri.1279.68
Rei postulati.1427.4
Reum facere.l.j. de accus.1277
Reum peragere.1379.§.destitisse.vide in verbo, Peragere.
Rex. Filius regis põt dici rex patre viuente.234. in mar.l.cùm verò.§. cùm quidam.ibi, Imperator noster.de fideicom.liber.
¶ Rigor curſus aquæ.§.quod autem.609
Rigori quando præfertur æquitas. in verbo, Aequitas non.
libertatis causa multa fiunt contra iuris Rigorem.l.generaliter.§.si quis tutorem.de fidei cõmiſ.liber.230.in tex.
Ripam munire petẽs, quid facere debet.612. 82
Ripa.§.ripa.605.in tex.
Riuales qui.617.in mar.& 661.12
Riuus,& flumen,differunt.in verbo,Flumen.
Rixa quid.l.prætor.vi bo. rap.1209.in tex.
¶ Rogatus,& iussus,differunt.615
Roma cõmunis patria.l.Roma.ad muni.1561
Romæ leges docens,non alibi,eſt immunis. in verbo,Leges.
Roma eſt cõmunis patria.329.in marg.
Romanum ciuem hoſtium fieri ſeruum indignum.l.generaliter.§.hoſtium.de fideicom. liber.229
Romani antiquiorem duxerunt caſtrorum diſciplinam, quàm liberorum charitatem. in verbo,Caſtrorum.
Romphæ.623.36
¶ Rudera ſunt fragmenta domus ruinoſæ, ſeu materia fracta,& ruinoſa. gl. rudera.l. prætor.de dam.infec.40.81
Ruinam minantur immundæ cloacæ.in verbo, Peſtem.
Rurſus.i.econtrà.883 62
Rusticus & fœmina ius ignorare impunè poſ R ſunt 1472.l.ij de iur.fiſci.§.complura.
Rusticin n debent auocari ab opere ruſtico. de nundi.l.ij.§.fi. 4
Rutil.riuus.663 in marg.

S

Saceus.Debitor non debet venire cũ Sacco paratus. in verb. Debitor.
Saccus. *L'on ne doibt auoir d'un sac double mouture.* arg.l. ſi quis dolo. §.ſi de re iudi.499.
Saecularij.l.Saecularij 1250
Sacramenta puberum non habent locum in pupillo doli capace.321.in marg.
Sacramentales.1269.4
Sacrilegi, qui.l.ſacrilegi.ad leg.Iul.pecul.1367
Sacrilegij pœna l.vj.ad leg.Iul.pecul.1366
Sacrum & ſacratium.l.j.ne quid in lo ſa. ſi. 591
Sagaces Romani, Longobardi, & Normani. 414.36
Sagmin. 1250.in tex.
Salarium.595.61
Saligna virga.1159 85
Saluus cauſa facta donatio non reuocatur.l. ſi pater.§ fi.de dona.158
Sancti legati.in verbo, Legati.
Sanguis.1260.86
Sanguinis cauſa multa fiunt.ibid.
Sanguinitas excuſat.1526.37
Sanguinis affectio toleranda.in verbo, Ignoſcendum.
Sanguinis ratio magis, quàm militiæ meritum attẽditur.l.decem.in fi.de pecu.caſtren. 1538
Sanguinis ratio ſuſpicionem tollit.in verbo, Suſpitionem.
Sanguineæ virgæ.in verbo,Virgæ.
Sarcire noxam.in verbo, Noxam.
Satisfacceptio eſt cum fideiuſſoribus.§.ſatisfacceptio.823.in tex.
Satisdat quandoque immobilium poſſeſſor.in verbo,Immobilium.
Satisdare & promittere differunt.l. nõ ſolum. §.ij.de no.ope.nun.& l.qui bona.in prin.de dam.infect.46
Satisdare qui tenetur, non liberatur dando pignus.1719.in marg.
Satisdatio legitima.1184.in marg.
Satisdatione iniuria remittitur.l. ſed ſi vnius.§. ſi cum ante de iniur.1239
Satisdato aduerbium. id eſt, datis fideiuſſoribus.1011.69
Satisfacere,id eſt, ſatisdare.475.39
Satisfactio.1038.68
Satisfacit qui ſatisdãt.l.j §. pe.quo.lega.581
¶ Scandali cauſa fiunt, quæ aliàs non fierent.l. qui cædem.ad leg.Cor.de ſica.1341.in marg.
Scandalarij l.qsibuſdam.de iure immuni.1195
Scandulæ.ibidem.
Scelere quod quæritur, hæredi non relinquitur.in verbo,Hæredi.
Sceleris inſtar eſt cõſcientia.in verbo,Cõſcientia.
Scholaris cognitio prodeſt.1534.in marg.
Scholaris remittendus eſt ad rectorem ſuum. 1292.in marg.
Scholaſticorum arma,libri.1660.in marg.
Scientia ſupereueniens oſtiue nocet. 471.74
Scientia an profit vnius ignorantia.372.51
Scientes & cõſentientes fraudat nemõ.l. qui autem.§.præterea. quæ in fraũ credi.555
Scientia alterius alteri non nocet,nec ignorantia prodeſt l.non ſolùm.de libe.cau.511.3
Scientia quando nocet,& quando non.l.ſepe. de re iudi.504.in tex.& mar.
Scire,& debere ſcire, par culpa.1696.63
Scire,& ſcire debere,idem.455.in marg.
Scientia an noceat, & ignorantia prodit. 333. in marg.
Scindi.192.§.incertam.
Scindi ſententiam.§.quoties.1441.
Σκοτωλίσιμ.1250. in tex.
Σκοτωλίσιμον.ibidem.
Scopulos ponere.1250.in tex.
Scriptum quod inuenitur,præſumitur voluiſſe ſcribens.833.61
Scripturæ factæ in muro credendum. 1572. in margine.
Scripturæ ordo ſeruandus.l.generaliter.§.quis ergo.de fideicom.libet.232.in tex.
Scrutari crimen.1 86.47
¶ Secundùm.i.juxta.546.86.& 347.57
Secundùm ſententiam.1579.§.cum.
Securitas 1296.23
Sedere non tenetur iudex,quando de plano ex pedit. 1306.2
Semel malus præſumitur malus: idem de diuite,paupere,dño.l.ſi cui.§. iidem. in glo.admittendum.de accuſat. & inſcript. 1282.3
Semper.605. 80
Senatus, & princeps æquipollent in cõcedendo.607.76
Seneca apud maiores ſemper venerabilis fuit. l.ſemper.de iure immu.1593. in tex.
Senex Ieuius puniturꝰ, quã iuuenis.178.in mar.
Senes potius quàm iuuenes manumittere debent.l.is qui.224
Senſus corporis quinque. 92. 41
Sententia an valeat,ſi ſint plures, & vnꝰ nõ iudicat.l.Pomponius.cum ij ſeq.de re iudi. 493
Sententiæ appellatione venit diffinitiua. 481. in marg.
Sententia clementior.l. generaliter. in prin. de decurio.
Sententia contra abſentẽ an valeat.503. in mar.
Sententia criminalis retractari non poteſt 1413. in marg.
Sententia incerta non valet.l. in ſumma. §. qui ſortis.de re iudi.502.in ſumma.
Sententia in patre lata,an valeat.760. 79.
Sententia interloquutoria reuocari poteſt, nõ diffinitiua.l.quod iuſsit.de re iudi.482.73
Sententia lata contra nõ poſsidentem,ſi poſtea poſsideat mandatur exequutioni cõtra eũ. 728.in marg.
Sententia lata contra tenorem conſtitutionis, an valeat.l.cum prolatis, de reiudi. 492. in marg. & in tex.
Sententia contra vnum delinquentem,an præiudicet alteri condelinquenti. 1314. in marg.
Sententia lata ex falſis actis eſt ipſo iure nulla. 1359.in mar.
Sententia licet non poſsit regulariter ferri, niſi lit.conteſt. tamen fallit in cauſis criminalibꝰ. 1401.in marg.
Sententia pro libertate præualet.186.l.lege.
Sententia retractatur prætextu teſtamẽti de nouo reperti.928.in mar.
Sententia ſi lata eſt per falſas probationes, qualiter excipitur cõtra eius executionẽ.in verbo, Exceptio falſi.
Sententia ſola an infamiam irroget.1177. 68
Sentẽtia ſimpliciter lata intelligitur ſecundùm libellũ & poſitiones, & poteſt declarari per iudicem, qui eam tulit.1417
Sententia data prætextu falſorum teſtium reuocatur.l.diuus.in prin. de re iudi.492.in ſum.
Sententia inter alios lata, aliis non nocet.l.ſæpe.de re iud. 504. in tex.& mar.
Sententia mutari poteſt inter pronuntiandum, poſt non, ſed poteſt ſuppleri, & declarari.l. actorum.de re iud.498.in ſumma.
Sententiæ executionis tempus poteſt prorogari à iudice,vel arctari.l.ij.de re iud. 471. 62
Sententiæ vim habet iuramẽtum.in verbo, Iuſiurandum.
ante Sententiam ſoluens,pœnam vitiat. 127. in margine.
Sententia valet in mortuum.1480.9
Sententiam contrariam accipere. in verbo,Cõtrariam.
Sententiam delegati exequitur ordinarius, non contra.473.55
Sententiam exequi nõ debet iudex intra tẽpus ad appellãdum.in verbo, Iudex non poteſt. Conſuetudo eſt in contrarium.
Sententiam latam cum eo,qui me defendit,ſine mandato ratificare poſſum.in verbo, Ratificare.
Sententiam poſtquàm ſemel dixit iudex, deſinit iudex eſſe.l.iudex. de re iudi.501.in tex.
ob Sententiam in ſenatu dicendam pecunia nõ accipienda.l.pe.ad leg. Iul.repe.1363
exceptio an & quando poteſt opponi poſt Sententiam. in verbo, Exceptio.
Sententiæ contrariæ à diuerſis latæ an ſit ſtandum.490. 31
Separari an poſsit cauſa ſucceſſoris vniuerſalis, & ſingularis.452. 82.
Septa.§.ſepta 663
Sepultura. Si quis reliquit eccleſiæ centum, vt in ea ſepeliatur: & poſtea ille ſit ſuſpenſus, eccleſia habebit illa centum. 1367. in margine.
Sequeſter.404.46
Seruituti contrariæ libertas.in verbo, Libertati.
Seruire amplius nõ poteſt manumiſſus.l.iij.§. ſi ita. de ſtatulib.264.in tex.
Seruire nobis dicuntur & hi, quos ægros curamꝰ,qui cupiẽtes nobis ſeruire ob aduerſam valetudinem impeditur.l.iij.§. Stichus. de ſtatulib.262.in tex.
Seruire qui non vult libertatem petit.l. generaliter. de fideicom.liber.229. in tex.
valetudo & alia iuſta cauſa,imputatur anno, quo Seruire quis debet.l., iij. §. Stichus. de ſtatulib. 266

Seruus

Seruus improbus malum domeſticum. in verbo, Domeſticum.
Seruum hoſtium fieri ciuem Roma.indignum. in verbo,Romanum.
Seruorum opera theſaurum quærit nemo. l. ſi is qui.§.nemo.de acquiren re.do.364
Seruos bonos habere debent publicani. l.iij.de publi.1261.in tex.
Seruos habere quis eſt indignus,& libertos, l.ſi quis rogatus.de fideicom.liber.237
Seruus an domino ignoranti quærat. 408.50
Seruus an,quando,& qualiter,& quo iure poſſideat,& dominium transferat.3145
Seruus arbiter eſſe non poteſt.1647.16
Seruꝰ creditoris accepto ferre nõ poteſt. 180.10
Seruus æquiparatur libero homini poſſeſſo. in verbo,Liber homo.
Seruus ſit,qui ad mortem damnatus eſt.1417.21
Seruus in caput eius,cui ſeruiit aliquãdo in memoriam prioris dominij, torqueri non poteſt.1396.§.ſeruus.
Seruus in quo plures habent vſumfructum, an cuilibet ex re ſua quærat.947.40.
Seruus partium eſſe nemo poteſt.748.1
Seruus pecuniariter non punitur.135.in marg.
Seruus poteſt conditionem domini facere meliorem,non deteriorem.946.1
Seruus poteſt nouare faciendo rem domini meliorem.in verbo,Nouare
Seruus quandoque dicitur dominus. 699.85
Seruus ſine domino eſſe poteſt.311.76
Seruus vt hæreditatem domino quęrat tria requiruntur.138.68
Seruo libero facto, an proſit contractus in ſeruitute factus.1735.72
Serui non habent natales.324.87
Serui reip.tributa.l.j.§.in cauſas.de quæſt 189
Seruorum iudicia contra dominos admittenda.in verbo,Iudicia.
Seruorum qualitates variæ.1236.§.etenim.
Seruis quandoq;ignoſcitur.§.ſi tutoris.lis qui. quòd vi aut clam.683
Sextarium frumenti.1149.§.ſed & ſi.
¶ Si,dictio.449.82
Si,id eſt,quamuis.902.87
Si non,id eſt,quia non.1001.83
Si & cum,quandoq;non differũt.l.quodeunq;. §.non ſolum.de verbo.obligatio.846
Signare domum.l.ſi iniuriæ.de iniuriis.1243
Signa,id eſt,ſigilla.589.37
Simile.Nihil eſt id,cui idipſum ſimile eſt.in verbo,Nihil eſt.
Simile non eſt idem.in verbo,Idem.
Simpliciter,id eſt purè.813.7
Simul,id eſt,poſtquàm. 111.74
Simulata venditio,quæ dicatur.116.78
Simulata venditio non valet.116.l.emptor.
Singularis numerus pluralem concipit. 706.30
Siſtere,id eſt,ſiſti facere.843.57
Sitonæ.1583.in tex.
Sitonæ,qui.1587.59
Sitonæ ſunt frumentatores.ibidem.
Sitonia.1573.in marg.
Sitoniæ munus. 1584. in tex.l.ſextumdecimum. in princip.
¶ Societas amorem auget.in verbo, Amorem.
Socius qui.l.ſunt qui.de re iudi.487.in tex.
Socij mora ſocio nocet.in verbo,Mora.
Societas flagitioſæ rei nulla.l.ſi à reo. de fideiuſſo.& manu.991.§.fina.
Societas ius fraternitatis habet.567.56.l.pupillus.quæ in fraũ credi.
Socium qui habet,dominum habet. 126.
Sola non alienantur quædam.362.l. quædam.
Sol.Fundus quandoque conceditur,vt quis ea faciat ſe ad ſolem.645.85
Solarium.248.82
Solarium.alias, ſalarium,à ſolo dictum. 595. 61. in margine.
Solennitas intrinſeca præſumitur.l.ſciẽdum.de verbo.obligatio.833
Solennitas ſtipulationis remitti põt.193.in mar.
Soluere.id eſt,diſſoluere.1188.68
Solidum.De ſolido cauere.218.§.illud.
Soluitur quãdoq; aliud pro alio,in verb.Aliud.
Soluere,& liberare differũt.l.ſi. de duo.reis. 933
Soluere ſtatum,id eſt, cũ aliquo temperamento temporis.l.quod dicimus.de ſolu.1078
Soluens cenſum pro fundo alieno non facit eũ ſuum.l.,quæ quiſquæ de acq ir.re dom.364
Soluẽs nomine ſuo pecuniam quã alieno ſuiſce perat ſoluendam,fur eſt.in verbo,Furũ eſt.
Soluens poteſtatẽ habet cõmemorare in quam cauſam ſoluit.in verbo, Debitor.
Solutus,id eſt,expeditus,liberatus &c. 894.18
Solutum errore, an repetatur.in verb.Errore.
Soluere, eſt omni obligatione liberare.l.iij.§. ſoluiſſe.de re iudi.476
multum intereſt,vtrũ res ipſa Soluatur,an perſona liberetur.l.ſi.de duob reis.933
Soluitur iudicium morte rei.in verbo,Rei.
Solui ante põt,quod i dẽ deberet,licet ante peti nõ poſsit.l.cõtinuus.§.ij.de ver.oblig.916
Soluens tardius,minus ſoluit: ſoluens citò, bis ſoluit.1654.38
debitori ad Soluẽdum dantur quatuor mẽſes. in verbo,Debitori.
pro Soluto vſucapere,quid.l.j.pro ſolu.445
Solutio alteri facta,quàm creditori vel adiecto, an liberet.166.35
Solutio debiti paterni inducitur ex his teſtatoris verbis filiis debitoris legantis,plus vobis legaſſem,ſi pater veſter mihi ſoluiſſet.in ver. Debitore.
Solutio & liberatio,differunt.1009
Solutionis verbum.l.ſolutionis.de ſolu.1039
Solutioni adiecti, an poſsit agere.ſi vet. Adiecti.
Solutionem videtur habere ratum mãdati agere,in verbo,Mandati.
Solo quãdo cedit ædificium,planta,ſatum.354. in margi.
Sorde ab omni abſtinẽdum eſt magiſtratibus. l.ea lege.ad leg.Iuliam repe.1362
Sorde abſtineãt iudices.l.eadem.in fin.ad l.Iul. repetun. ibidem.
Sorte quandoque dirimitur.13.in mar.
Sorte quãdoque iudicatur.l.generaliter.§. quis ergo.de fideicom.liber.232.12
Sorte res quando dirimitur.13.in margi.
¶ Speciali,id eſt,expreſſum.1179.2
Specialis conſuetudo quando derogat legi. in verbo,Conſuetudo.
Specialiter ſi non notãtur,quæ notabiliter fiũt videntur negligi.in verbo,Negligi.
Species pertinentes ad vectigal.l.interdum ſpecies.de publica.137
Species eximitur de genere.l.ſi peculiũ. de manumiſ.teſtamen.196
Species generi derogat.l.ſanctio.ad fin.titul. de pœnis.1421
Specificatum, vt ſpecificantis fiat,tria requiruntur.333.28
Specus,quid.114.16.& 1074.15
Specus variè ſumitur.663.85.& 665.86
Speculatores.l.diuꝰ.§ pãicularia. de bo. dam. 1424.in text.
Spes ſæpe maior euentu.l.in fraudem.ibi, ſæpe, qui.& à quib.maio.292
Spiritus,id eſt,elementatio.431.59
Sponſus nondum maritus eſt.l.j.pro dote.468
Sponte ſe offerenti parcitur.1527.2
Sponte confitenti parcendum.l.edicto. de iure fiſci.1478.in ſumma.
Sponte veniens non puniẽdus.l.tres quæ.de iure fiſci.1485.in tex.
Sportulæ,quid.1509.in margi.
Spurcare.1248.84
Spurcum.126.66
Spurius quid,& vnde.1518.in margi.
Spurius decurio fieri põt.l.ſpurij.de de.1569.68
¶ Stabile nihil.l.fluminis.§. vitiũ.de dã.infe. 75
Stagnum,quid.611.in tex.
Statim ſoluere.eſt cũ aliquo temperamẽto tẽporis ſoluere.l.quod dicimus.de ſolu.1070
Statuæ ad honorem alicuius in publico poſitæ bonis eius venditis,non ſunt diſtractæ.l.Audifidius.de priui.credi.537.in tex.
Stet quod non mutatur.in verbo,Mutari.
Stetit per me,id eſt,ſum in mora.1006.78
Statuti ſumptꝰ.i.impẽſa ordinaria. l.ſed & ſi.§. quod autẽ.§. de petitio. hæredi. nam ſtatuit quiſque bonus paterfa. quid quo die, mẽſe, vel anno ſit expẽſurus.i.conſtituit, ordinat.
Statio.606.§.ſtationem.
Statores.1596.in tex.
Statuæ qualiter,& vbi ponendæ.682.59
Statuliber quis.l.j.de ſta.lib 259
Statuliber.i.ſub cõditione manumiſſus.322.87
Statutum expenſi facere, *faire eſtat de ſa deſpenſe.* l.ſed & ſi.§.quod autem.de peti.hære.
Stellionatus.1264.80
Stipendia impleta dicuntur quando miles militauit xx.annis.1529.l.militis.
Stipendiis expungi.153.l.ex cauſa.
Stipulari quandoque promittitur.597.51
Stipulari alteri poteſt nemo.l. ſtipulatio iſta. §. alteri.de verbo.obliga.841.in ſum.
Stipulatio contra legẽ facta,non valet.842.20
Stipulationes tot ſunt,quot res.864.in ſum.l. vbi aũt.§.qui ſortẽ. & l.pluribus.de ver. obli.
Stipulatio,cautionalis quid.189.80
Stipulatio.i.ius exigendi per ſtipulationẽ. 63.73
Stipulatio annua,an ſit vna vel plures.172.84
Stipulatio non valet,niſi interſit ſtipulãtis. 934. in margi.
Stipulatio præſens ad futura non trahitur. 55.65
Stipulatio turpis nulla.l. generaliter. de ver. oblig.831.in tex.
Stipulatio vtriuſque partis conſenſu perficitur. l.continuus.§.j de ver.obli.915.in tex.
Stipulationis diuerſitas an vitiet obligationẽ. 814.2
Stipulationis ſolẽnitas remitti põt.193.in marg
Stipulationem pœnę ẽ tti. in verbo,pœnæ.
Stipulationes prætoriæ & iudiciales.822.72
Stipulationes tot, quot ſummæ, vel ſpecies. l. ſcire.de verbo.obl g.831.in tex.
Stragularum genera.1694.44
Structili.666.61
Structores.1596.in tex.
Studij rõne permittitur,quod aliàs nõ.1710.74
Studia liberalia.1618.in tex.
Stultus quàm peritus, melioris conditionis eſſe nõ debet.l.Seruius.in fi.quod vi aut clã.674
Stuprati pueri pœna.in verbo,Pueri.
Stuprum & adulterium,differũt.l.inter.& l.ſtuprum.de adulte.1502
Subauditi nõ debet, qđ vitiat.in ver.Vitiare.
Subiicere delatorem.1481.§.ſi quis.
Subiicere æs.1147.in tex.l.cum æs.
Subiici beſtiis,& obiici,differunt.1343.l. pœna.
Subſcriptio accuſatoris quibus verbis fiat. in verbo,Accuſatoris.
Subſignare tribus modis capitur.1639.86
Subſtantia. Quod verba requiruntur de ſubſtãtia & forma, non ſufficit actum adimpleri per æquipollens.in verbo,Verba.
Subſtantia,id eſt,eſſe natura.789
Subſtitutus. An poſsit per Subſtitutum legere quis.in verbo,Legere.
Subſtituere.644.23
Subſtitutus. Quãdo dubitatur de mandato ſubſtituti,quid agendum.549.in margi.
Subtile ius,id eſt rigoroſum.1508.66.§.codicilli.
Subuenitur magis coniuncto,quàm nõ coniuncto.in verbo,Coniuncto.
Subuenitur alicui ratione officij.1230.2
Succeſsionis ius plenius quàm emptionis.l. Põpo.§ quæſitum.de acqui poſ.387
Succeſſor vtitur iure anteceſſoris. 386. in mar.l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Digesti Noui.

Pompo. de acqui. pos.
Successor rei singularis quandoq; propter dolum authoris repell tur. 770. 54
Successoris appellatione quid continetur. 74. in margine.
Successoris vniuersalis & singularis an causa separari possit. 452. 82
Successorem rei quandoque sequitur actio personalis. in verbo, Personalis.
Sudoribus aquam manere. in verbo, Aqua.
Sulphur dicitur fructus. 1167.71
Summa minor inest in maiori. in ver. Minor. quandoque contra, quando ita volunt partes: vt ibi. in marg.
Summa quæstionis. 809.15
Summa. In summis quod minimum est, permittitur. 869
Semper in summis quod minus est spondetur. l. inter stipulantem. §. si stipulantem. de verbo. oblig. ibid.
Summaria quæstio est pignoris distrahendi in verbo, Pignoris.
Summum supplicium, in verbo, Supplicium.
Summissus. 1377. in tex. § incidit.
Sumptus. id est assumptus. 691.74
Sumptus statuti. in verbo, Statuti.
Superficiariæ ædes. 642. de superfi. l. i
Superficiarius quis. 43. in marg.
Superficiarius est quasi inquilinus. l. iij. §. j. de no ui ope. nun. 10. in tex.
Superficies. 500. in tex.
Superficies. i. solũ, in quo inest superficies. 640 56. superficies dicitur solum & domus.
Superficies sine solo non vsucapitur. l. nunquã. de vsucap. 429. in tex.
Superficie, & solo constãt ædes. l. eum qui. de vsucapio. 428. in tex.
Superstitio Iudaica. in verbo, Iudaica.
Superuacuo. 1516. in tex. § quia.
Supplerlex quod homo omittit. 476. 20. & l. iij. § si quis, de re iudi.
Supplicium tummum. 1249.7
Suppressor. 1372. § idem princeps.
Supprimere naufragium. 1337. § item qui.
Susceptores. 1534. § patrimoniorum.
Suspectus, id est non idoneus. 578
Suspectum hæredem solæ facultates reddunt, tutorem fraudulenta administratio. l. si creditores. de priui. credi. 538. in tex.
à Suspecto incipiendum, & à quo facilè posse verum sciri iudex crediderit. 1386. in tex. l. j. § idem diuus. de quæstio.
Suspicionem tollit sanguinis ratio. 1361. in mar. l. j. ad leg. Iul. repe.
Suspẽditur furtũ magnũ cõmittẽs. 1409. in mar.
Suspendi an debeat corpus mortuum pendente lite criminis in verbo, Corpus.
Suspensi sunt morientium actus. 160. 71
Suspensioni æquiparatur relegatio. in verbo, Relegatio.
Sustinere honorẽ. l. honorẽ. de mu. & ho. 1580
Sustinere pœnã. i. differre. l. si qs. de pœ. 1402. 38
Suus, id est, sibi obligatus. 568. 80
Suus non est, id est, non est sanæ mentis. 519. 2
Suam rem emere quandoque quis potest. l. cotẽ. § penul. de publi. 132
¶ συλλογισμοί. 1262
συλλογισμοί. ibidem.
Syllaba. Error in syllaba non vitiat etiam instrumentum. 212. in margi.
Syndici. 1584. in margi.
συνημμένον. l. rerum. de vsuca. 431. in tex.

T

Abellarius quid. 363. 31
Tabularij 1920. 1
Tabulæ, quid. 1677. l. in lege.
Tacens quando dicitur consentire. 1547. 61
Tacita cõuentio quæ valet. in ver. Cõuẽtio.
Tacitè ñ sub auditur intellect⁹ vitiosus. 90. 40
Tacitè quædã excipiuntur. in ver. Excipiuntur.
Tangere, id est, colligere. 803
Tardius solues, minus soluit. in verbo, Soluẽs.
Taxatiua dictio, non excludit similes casus. 371. in marg. 425. in marg.
¶ Tecton, id est faber. 623. 80
Tectorium, quid. 87. l. ex damni.
Temerè. Non temerè. 1225. 84.
Temperamentum optimum sit ex duobus contrariis. 275. 42
Tempestatis vis ferri non potest. l. fluminum. §. Seruius. de damno infecto. 75
Temporarium. 600. § interdictum.
Temporarium exilium. 1350. § ordine.
Temporaria correctio, pœnæ est abolitio. 1418. l. fratres. de pœ.
Tempus delictum aggrauat. 1387. l. annus.
Tempore fit, quod non pacto. gl. fi. l. iij. de diuer. & tempo. præscrip. 747. 80
Tempus præteritum pro futuro. in verbo, Præteritum.
Tempus pro causa. 710. 58
Tempus pro tempore. 499. 30. & 896. 83
Temporis æstimatio. l. idem erit. de ver. ob. 855
Tenetur vsusfructus, non possidetur. l. j § quod ait. quo. lega. 579
Tenere. i obligare, adstringere. l. j. §. hæc actione vis fiat ei. 583. in tex.
Tenere, id est possidere. 410. 63
Tergiuersari. in verbo, Calumniam.
Termini prorogatio quid operetur. in verbo, Prorogatio.
Testamentarius, id est, tabellio. 1557. 45
Testamẽtũ interlinire, subijcere, resignare, &c. 1346. l. qui testamentum.
Testamentum nullum quandoque reconualescit. 588. in tex.
Testamentum rumpit posthumus. 253. in marg.
Testamẽti tabulæ quãdo sint exhibẽdæ. 588. 10
Testõ rescisso, an libertas rescindatur. 279. 75
Testari. 14. § si quis. & 1216. 6. & 1318. 27
Testatio. 678
Testatio, id est, nuntiatio coram testibus. 18
Testatio & testimoniũ. 1344. l. pœna. & 1349. § j.
Testationem consignare. 145. § soler.
in Testationem referre. l. nõ solũ. § j. de no. ope. nuntia. 19. in tex.
in Testationem redigere. 466. 3
Testato, id est, coram testibus. 898. 41
Testato conuenire. 900. 87
Testatoris dolus, an noceat hæredi. in ver. dol⁹.
Testatoris fraudulentum cõsilium. l. si quis, qui & à quib. ma. 291
Testimonium & testatio. 1344. l. pœna.
Testimonio vnius non credendum. 197
Testimonium credulitatis quandoque recipitur. 105. 12
Testimonium de auditu quando admittitur. in verbo, Auditus.
Testis deponens dolo malo in causa capitali cõtra innocentem punitur vt homicida. 1468
Testis nõ potest iurare per nuntiũ. 1394. in mar.
Testis dictum valet dicẽtis, videtur mihi q̃ hic possedit decem annis 315. in marg.
Teste altero carens, miles esse põt. in ver. Miles.
Testes debẽt deponere & interrogari super his quæ sunt facti. 830. in marg.
Testes falsi qualiter puniendi. 492. in mar.
Testes non tenentur dicere diem, & consulem. 104. in marg.
Testes prolati. 1592. l. patre.
¶ Thesaurus. 376. in marg.
Thesaurus quid. l. nunquã. de acqui. re. do. 348
Thesaurus impropriè dicitur pecunia condita. 408. 1
Thesaurus fortunæ dominũ est. l. si is qui. §. quod si. de acqui. re. domi. 364
Thlibiæ. 1339. in margi.
¶ Tignũ quid. l. j. de tigno iniũcto. 1188. §. tigni.
Tigni appel. quid continetur. 534
Timoris vani nulla æstimatio est. l. si quis abdere iudi. 480. in tex.
Titulum an auferat interruptio possessionis. 428. in marg.
¶ Toga, quid. 1437. l. sed si.
Tollere, quid. 1577. 8
Tollere & ponere. 1102
Tonsura. Mentiens se esse non tonsuratum, debet perdere priuilegium tonsuræ. arg. l. sed hoc. § j de re iudicata. 489. in tex.
Torrens. 604. §. item.
Torqueri seruus quando potest in dominum. in verbo, Seruus.
Tortura. Cõfessio extraiudicialis sufficit ad torturam. 138. in marg.
concessio facta in Tortura etiã perseuerata sine indicijs non nocet confesso. 1386. in mar.
Tortus semel secundo torqueri potest ex causa à repeti. de quæst. 1295
Torius ad partem debet esse proportio. 170. 64
in Totũ aliquid fieri debet, aut in nihilũ. 316. 51
Totum vinũ non partem fundere permittitur. in verbo, Vinum.
in Totum l. sed & si. § consuluit. ff. de peti. hæred. quod iuris est in Toto quo ad totum, & idem quoque in parte quo ad partem. 464. l. an pars. pro derelict.
¶ Traditio nõ amplius confert, quàm erat tradentis. l. traditio. de acqui. re. do. 342. in tex.
pro Traditione patientia est. in verbo, Patiẽtia.
Trahere, id est, contrahere. 263. 55
Trahere reliqua 28. §. imperator.
Transferre possum in alium hẽreditam, quam habeo de ingrediendo rem authoritate, propria. in verbo, Licentia.
Transactio super re aliena fieri potest. 837. 75
Transactum, id est, completum. 646. 83
Transducere. 637. 10
Tres liberi. 1586
Trium officium subire quis potest. 188. 81
Tribunorum officium. 1530. in tex.
Tributoria, an tollatur electione. in ver. Actio de peculio.
Tributum, & vectigal, differunt. 125. 10
Tributa reipub. solui. l. j. §. in causa. de quæstio. 189. in tex.
Triste auxilium, appel. l. serui. de ap. 1443. in tex.
Triticum, quid. 88. 32
Trochus, id est, rota. 603. 80
¶ Tubus. 669. 7
Tueri ius suũ quisque debet, non iniuriã cõmittere. l. j. §. j. quod vi aut clam. 671. in tex.
Tumultus causã fit quod aliàs non fieret. l. qui cædem. ad leg Cor. de sica. 1341. in marg.
Tunc, dicto. 857. in marg.
Turba, quid. l. prætor. vi bo. rap. 1209. §. turba.
Turpitudinis in pari causa potior est conditio possidentis. in verbo, Possidentis.
Turpis stipulatio nulla. l generaliter. de verbo. obligatio. 831. in tex.
Turpiter accepta pecunia, iustius penes eũ est, qui decepius est, quàm qui decepit. l. si procurator. de doli mali except. 775. in prin. tex.
Tutelę excusatio non datur, nisi causa cognita. in verbo, Excusatio.
Tutor suspectus, & hæres, differunt. in ver. Suspectum.
Tutoris authoritas supplet infantis iudicium. l. quamuis. de acqui. poss. 400. § infans.
Tutoris dolus, an noceat pupillo. in ver. Dolus.
Tutorem habenti tutor non datur, curator. sic. 1059. 2
¶ Tyrones. 1295. 35
Tyronibus parcendũ, si iterato nõ deliquerint. l. iij. § si plures. de mili. 1522. in tex.

V

Acare. 1586. in marg.
Vacans vxor. id est, vidua. 1572. 43
Vacua possessio, quæ. 419. 44
Vacuus locus, id est, sine ædificio. l. prætor ait. §. siue autẽ. de no. ope. nuntia. 26
Valet ex postfacto, quod ab initio non valuit. in verbo, Initio.
Valere. Quod ante iure valuit, ad irritum redire non potest. l. donationes. de donatio. ad priã. legis. 156. in tex.
Valetudo imputatur anno, quo seruire quis debet. l. iiij. § Stichus. de statulib. 266
Valetudinarij. 1596. l. quibusdam.
Vani timoris nulla æstimatio est. l. si quis ab. de re iudic. 480. in tex.
Vapor, id est, aqua calida. 666. 70
Vapores balnearij. in verbo, Balnearia.
Variatio admittitur. 301. 12
Variis ex figuris causarum obligationes. in verbo, Obligationes.
Vasalli filius facilè impetrat inuestiturã. 659. 46
Vasallus vasalli non est primi vasallus. 1656. 44
¶ Vectigal, & tributum, differunt. 125. 10
Vectigal ex qua re præstatur. 127. 50
Vectigalia prædia quæ. 58. 6
Vectores sunt, qui vehuntur. 132. 69
Vehere, & portare differunt. 664. 30. 666. 78
Vehicularis cursus. in verbo, Cursus.
Vel, id est, etiam. 128. 54
Vel. pro, id est. 1295. 61
Vel. i. saltem. 672. & 895. 65. & 991. 75
Velle semel sufficit, & non posse pœnitere. 112. 35
Venatoriũ in ludũ dãnare reos, qd. 1404. in tex.
Vendere alteri promittens sub pœna &c. 900. in margine.
Vendere rem litigiosam. 1468. in tex.
Vendi possunt debitoris bona authoritate iudicis. 10 verbo, Creditor.
Venditis bonis concubina excipitur. l. pe. de priuileg. credito. 541
Venditis alicuius bonis, eius statuæ non sunt venditæ. l. Aufidius. de pri. credi.
Venditio simulata non valet. 116. 78
Venditio in ludo facta, an valeat. 782. in marg.
Venditio simulata, quæ. in verbo, Simulata.
in Venditione bona fides debet esse tempore contractus & traditionę. 445. 82
Venditor variè sumitur. 499. 68
Vendico quandoque idem quod possideo. 535. 1
Venerarij. 1415. §. venerarij.
Veneris res, quæ sunt. 1316. 78
Ventilata, quæstio. 766. § illa etiam.
Ventrale. in verbo, In ventrales.
Venustas. 1572. in tex.
Verberare, quid. 1235. § si communem.
Verberare, & pulsare, differunt. in verb. Pulsare.
Verba de substantia & forma quando requirantur, non sufficit actum adimpleri per æquipollens. 813. in marg.
Verbis verba soluuntur. i. obligatio verbis contracta acceptilatione, quæ verbis constat solui tur. l. nihil. de acceptil. 1086
Verba legis offendere non licet. 293. 20
Verbis tollinon potest, quod verbis cõtractum non est. §. acceptũ. l. an inutilis. de accep. 1081
Verecundia, id est, reuerentia. 151. 60
Veteri. 1584. 74
Veritas magis spectanda quàm opinio. 1148. 83
Veritas originis errore non admittitur. l. assumpto. ad municip. 1548. in tex.
Versus, id est, amissus. 1457. 70
Vespertilio, quis. 1040. in marg.
Vespillo. 1049. in margine.
Vetare & iubere verba, sunt interlocutoria. in verbo, Iubere.
Veterinarij. 1596. 29
Vetus consuetudo, quæ comprobat, tolerabilia sunt. l. imperatores. de pollici. 1617
Vetustas. i. inueterata consuetudo. 100. 84
Vetustas est tempus decem annorum. 123. 64
Vetustas dat iurisdictionem. l. fi. de aqua plu. 123
Vetustas vicẽ legis obtinet. l. fi. de aqua plu. 123
Vetustate cedunt lex & natura. 102. l. in summa.
¶ Via agraria. 597. 20
Via cluiosa. 598. §. deteriorem.
Via & iter differunt. 591. 78
Via militaris & publica. 591. 84
Via prætoria, consularis, militaris. 597
Via publica. 596. §. viam.
Via quandoque. l. seruitus viæ. 23. 11
Via rustica. 597. hoc interdictum.
Via triplex. 592. l. viæ.
Via vicinalis. in verbo, Vicinalis.
Viam aperire. 602. l. prætor.
Viam pugare. l j de via publi. & iti. publi. 602
Viarum quædam publicæ, quædam priuatæ, aliæ vicinales. 597. in tex.
Vicinalis via. l. fin. de loco & itine. publi. vide in verbo, Viarum.
Vicinus locus quis dicatur. 36. 72
Vicino non nocere cogitur quilibet, non prodesse. l. ij. § ité Var⁹. de aqua pl. arc. 103. in tex.
Vicissim reconueniendo, an vnum per aliud tolla tur. in verbo, Tollere.
Victimarij. 1396. in margi.
Videri, id est, præsumi. 867. 53
Viduitas perpetua fœminæ non debet iniungi. l. pe. qui & à qui. 300. in tex.
Vigilat sibi quisque non temerè. l. qui autem. quæ in frau. cre. 555. in text.
Vigilantibus ius ciuile scriptum est. l. pupillus. in fi. quæ in fraud. credi. 568. in tex.
Viginti primi. 1184. in marg.
Vincula publica. 1291
ex Vinculis causam dicere. in verbo, Causam.
Vindicare rempub. l. quod reipub. de mitu. 1245
Vindictã sumendi authoritate propria facultas quando potest per aliũ exerceri. 630. in mar.
Vinetarũ depopulatores capite plectuntur. 1190. in margi.
Vinũ totũ non partẽ fundere pmittitur. 1697. 37
Vino & lasciuia lapsus mitius punitur. l. omne. § per vinum. de re mili. 1528. in tex.
Violẽter cogitam esse fœminam, qualiter probatur. 1328. in margi.
Violentum ex interuallo non pellẽdum. in verbo, Expellere.
Virgæ languineæ. l, pe. ad l. Pom. de par. 1343. 42
Virgilij patria. 1560. 8
Virgines nondũ viripotentes corrumpens, qualiter punitur. 1419. in tex.
Vir possidet non vxor. 387. 76
Viros ab vxoribus defendi non est æquum. in verbo, Vxores.
Vis est habere arma domi. l. j. ad legem Iul. de vi publi. 1331. in tex.
Vis est quoties quis quod deberi sibi putat non per iudicẽ reposcit. l. fi. ad l. Iul. de vi pri. 1336
Vim vi repellere licet. l. j. §. eum qui. de vi & vi arma. 618. in tex.
de Vi prius quàm de iure dominij cognoscitur. l. qui cœtu. in fi. ad l. Iul. de vi pub. 1512
Vis atros. 014. 67. § ad Iolam.
Vis diuina, id est, vis maior. l. fluminũ. §. Seruius. de damno infecto. 76. in tex.
Vi factum quid. 671. §. quid sit.
Visceribus vim inferre. l. Cicero. de pœ. vide in verbo, Mulier.
Visitationem solues pro beneficio litigioso, nõ facit ius suum melius, regu. iu l. quę quisque. de acquiren. re. domi. 364. 67
Vitæ periculo comparatur infamia. 189. 52
Vitæ præcedentis actus considerandus. l. iij. §. is qui. de re mili. 1522
cuius famæ, multò magis Vitæ parcendum. in verbo, Famæ.
Vitiare. Quod vitiat non debet subintellegi. in verbo, Subaudiri.
Vitiosus locus dicitur paluſtris. 117. 86. vide in verbo, Locus.
Vitiosæ ædes. i. ruinosæ. l. qui bona. §. si quis. de damno infecto. 49. in tex.
Vitium ædium, loci & operis differunt. 77. 5
Vitium litigiosi rem non afficit. in ver. Litigiosi.
Vitium operis. 611. §. qui hoc.
Vitio naturali parcẽdum. l. fluminum. §. vitium. de damno infect. 75. 10
Vitiosus intellectus tacitè nõ subauditur. in verbo, Tacite.
Vitia realia transeunt ad hæredes, non personalia. 438. in mar. l. si homo. de vsucapio.
Vitis gestamen erat Centurionum. 1532. 12
Vite à Centurionibus cædebantur milites. ibid.
Viuentis de hæreditate solicitus esse nemo debet. 1498. 18
Viuentis loco ponitur nemo de iure canonico. 1566. 43
Viuos exuri sacrilegos. l. vj. ad legem Iuliam pecula. 1366
Vix est, id est nullo modo est. 30
¶ Vlpianus prophetizat. 270
Vlpiani origo. l. j. in prin. de censi. 1625. in tex.
Vltima mora nocet. l. prætor ait. § si aliquando. de no. ope. nun. 28. in summa.
Vltio non remittitur crimine enormi. l. Caij. de fideicom. liber. 243
Vniuersi contentire nequeunt. l. j. §. fina. de acquiren. posse. 373
Vniuersitas cum ea quædam alienantur. 362. 85
Vniuersitas citari debet in consilio. 1730. in mar.
Vniuersitas fundi, non singulæ partes possidentur, in verbo, Fundus.
Vnus tantum familiam constituit. in verbo, Familiam.
Vnum non sufficit, si plura requiruntur. in verbo, Duo.
Vnius testimonio non credendum. l. maritus. 1397. in tex.
¶ Voluisse præsumitur scribens quod scriptum inuenitur. in verbo, Scriptum.
Voluisse semel sat est. l. in diem. de aqua pluuia. 112. 35. & glo. fi. l. iiij. de di. & tempo. præ. l. j. § prodest autẽ. in fi. quorum lega. 580. in tex.
Volenti non fit iniuria. l. j. §. vsque adeo. de Iniur. 1219
Voluntas coacta, voluntas est. 1183. 47
Voluntas errantis nulla est. l. sed hoc. de aqua pluuia. 121
Voluntas & propositum maleficia distinguunt. l. qui iniuriæ. de fur. 1171. in tex.
Voluntas non finitur morte fauore libertatis. 187. in margi.
nihil tam conueniens naturali æquitati, quàm Voluntatem domini volẽtis rem suam in alterum transferri, ratam haberi. l. qua ratione. §. hæc quoque. de acquiren. re. domi. 338
Voluntas defuncti studiosè exequi debet. in verbo, Defuncti.
Voluntas non semper seruãda. in ver. Defuncti.
Voluntatis expressæ, & eius quæ inest, diuersa causa est. l. cũ qui certarũ. §. putè. de verbo. obligatio. 919
Voluntatem importât verba quædam: vt si ædificauero. i. ædificare voluero. 595. § idem.
Voluntarius nemo videtur, vt bona dissipẽtur. l. ij. de cura. bo. dan. 551. 3
Voluntarium exilium. 1410. in marg.
¶ Vrbs. i. Roma. 1296. 33
pertinet ad decus Vrbium, ædificia non derelin qui imperfecta. l. prætor. § hoc interdictum. de no. ope. nuntia. 28
Vsitatum. § idem. 1446
Vsucapere pro hærede, quis dicitur. 460. 12
Vsucapio an habeat locum in emptione conditionali, in qua pendente conditione traditio fit. 470. 50
Vsucapi possunt pecorum fœtus. §. fructus. 414
Vsucapio. In vsucapionibus nonà momento ad momentum, sed totum diem postremum cõputamus. l. in vsucapionibus. de vsuca. 400
Vucapio & præscriptio, differunt. 413. 65
Vsucapio non vsucapio scribi debet. 412. in mar.
Vsucapio pro hærede vt locum habeat, quid

Tabula materiarum Digesti Noui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

requiratur.460.4
Vsucapio quare inducta.472.57
Vsucapionis & possessionis causa separata. l. ij. §. separata,pro empto.448
Vsuræ non currunt,si non stetit per debitorem quominus solueret.501.in marg.
Vsuræ semisses,id est,maiores.1078.1
Vsurarum curtus odiosus.857.16
Vsura vsuram non parit.1009.83
Vsurarum nomen dulce.l.aut prætor.§.si fraudator.quæ in fœtu.credi.560.84
Vsusfructus est indiuisibilis, licet vtilitas eius diuidi possit.949.65
Vsusfructus non possidetur,sed tenetur.in verbo,Tenetur.
Vsusfructus non potest constitui duobus insolidum in eadem re.931.in margi.
¶Vt,dictio variè sumitur.574.6
Vt,ponitur electiuè.769.2
Vtensilia.1571.80
Vti,id est,postquam.899.11
Vtimur hoc iure.l. Stichū.§. si Stichus. de statulib.284.in tex.
Vtilis,id est,efficax.843.37
Vtilis actio.802.65
Vtilis actio quandoque,id est,efficax.843.37
Vtile,id est,efficax.69.6.& 630.4
Vtile per inutile, an & quando vitiatur, 939. in margine.
Vtile per inutile non vitiatur.l.j.§.sed si.de ver. obligatio.814.in summa.
Vtile per inutile quandoque vitiatur.958.20
Vtili cedit inutile.323.38.
Vtilitas publica priuatæ præfertur.16.26
Vtilitas si est eadem, idem ius statuitur. in verbo,Ratio.
¶Vulgaris interpretatio sequēda,1663. in mar.
Vulgaris vxor.1308.§.sed & in eadem.
Vulneratus censetur mortuus à die illati vulneris si moriatur.507. in marg.
Vulua mulieris habere potest quinque loculamenta.l.si pater.de solu.1029
¶Vxorem à marito probatā alius turbare non debet.l.constante,de adult.1318,in text.
Pudicitiam ab Vxore virum exigere, quam ipse non exhibeat,iniquum est.l.si vxor.§. iudex. de adulte.
Vxores non soli Atridæ amant.1309.l.si vxor.de adult.1308
Vxores à viris defendi,non contra, æquum est. l.quod si.de iniur.1220
Vxor iusta,& iniusta, quæstio. 1308.l. si vxor. §. planè.
Vxor quas operas debet marito.263.in marg.
Vxor vulgaris.1308.§.sed & in ea.
Vxor vacans.in verbo,Vacans.
X
Xenoparochi.1584.in margine.
Y
Ὑδρωπικοὶ.98.in tex.
Ὑπαίθριον.1687.in marg.
Ὑπέρπυρ.938.in tex.
Ὑπόγαιον.638

FINIS.

Regestum.

† a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL. Omnes sunt quaterniones, præter HH, II, & LL, terniones.

Typographia Ioannis Ausustri.

Universidad de Deusto
Biblioteca